

Nordiska rådet

38:e sessionen

1990

Reykjavík

Del 1

Redaktion: Svenolof Karlsson
Guðrún Dager Garðarsdóttir
Viveca Wiklund
Ingegerd Wahrgren

ISBN 91-38-12394-0

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1990

Innehållsöversikt

Del 1

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista jämte förteckning över i rådet övriga anhängiga saker	23
Översikt över sessionen	37
Protokoll	39
Saker m. m.	349
Medlemsförslag (A-saker)	351
Ministerrådsförslag (B-saker)	711

Del 2

Berättelser (C-saker)	1221
Meddelanden (D-saker)	2170
Frågor (E-saker)	2374
Dokument 1 (Rapport från Nordiska rådets presidium)	2462
Dokument 2 (Regler för sessionens genomförande)	2630
Dokument 3 (Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor)	2631
Dokument 4 (Ändringar i arbetsordningen)	2632
Beslut	2633
Rekommendationer	2636
Yttranden	2702
Övriga beslut	2718
Presidium, arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga	2727
Supplement: Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris	2737
Register	2751
Översikt över sakernas behandling	2753
Personregister	2776
Ämnesregister	2793
Plan över sessionssalen	2805

INLEDNING

Kallelse till sessionen

Sedan Nordiska rådet den 3 mars 1989 fattat beslut om tidpunkten för rådets trettioåttonde session, får presidiet härmed meddela, att rådets trettioåttonde session kommer att inledas i Reykjavik tisdagen den 27 februari 1990 och avslutas fredagen den 2 mars 1990.

Stockholm den 26 juni 1989

Karin Söder
President

Gerhard af Schultén
Presidiesekreterare

Medlemslista

(Upprättad enligt 4 § arbetsordningen och godkänd vid mötet den 27 februari 1990 med ändringar vid möten 27 och 28 februari samt 1 och 2 mars 1990).

Regeringsrepresentanter m. fl.¹

Abelsen, Emil	Lie, Lars Gunnar
Bilgrav-Nielsen, Jens	Liikanen, Erkki
Bjartveit, Eleonore	Lundholt, Anna Birgitte
Bärlund, Kaj	Lyberth, Jens
Dybkjær, Lone	Molin, Rune
Egede, Kaj	Motzfeldt, Jonathan
Engell, Hans	Munkejord, Svein
Eriksson, Holger	Ólafur Ragnar Grímsson
Eriksson, Karl-Göran	Óli Þ. Guðbjartsson
Eriksson, Sune	Olsen, Jógvan I.
Five, Kaci Kullmann	Pedersen, Thor
Fougner, Else Bugge	Persson, Göran
Gradin, Anita	Purkhús, Jóngerð
Guðmundur Bjarnason	Salolainen, Pertti
Göransson, Bengt	Schlüter, Poul
Halldór Ásgrímsson	Sellæg, Wenche Frogn (intog ej sin plats i rådet)
Halonen, Tarja	Skauge, Arne
Hellström, Mats	Sollie, Solveig
Holkeri, Harri	Steensnæs, Einar
Hämäläinen, Tuulikki	Steingrímur Hermannsson
Jakobsen, Johan J.	Steingrímur J. Sigfússon
Jensen, Ole Vig	Sundstein, Jógvan
Jóhanna Sigurðardóttir	Svavar Gestsson
Jón Sigurðsson	Syse, Jan P.
Júlíus Sólnes	Taxell, Christoffer
Kasurinen, Anna-Liisa	Valla, Kristin Hille
Kirk, Kent	Vistbacka, Raimo
Larsen, Ester	Vraalsen, Tom
Laustsen, Agnete	

¹ För besked om tidpunkt för regeringsrepresentanternas närvaro vid sessionen hänvisas till Nordiska rådets nationella sekretariat.

Valda medlemmar

Alsaker, Svein
 Andersson, Claes
 Andersson, Lennart
 Annerstedt, Ylva
 Bennedsen, Dorte
 Bildt, Carl
 Björk, Gunnar
 Björkstrand, Gustav
 Brundtland, Gro Harlem
 Dam, Atli P.
 Eidem, Bjarne Mørk
 Exner, Lahja
 Fagerholm, Karl-Gunnar
 Frøiland, Ranveig
 Gammelgaard, Lars P.
 Gotfredsen, Annelise
 Gustafsson, Hans
 Gyldenkilde, Lilli
 Hagen, Carl I.
 Hansen, Ivar
 Hansen, J. K.
 Haugen, Helga
 Hetemäki-Olander, Elsi
 Hjörleifur Guttormsson
 Houg, Tora Aasland
 Hreggviður Jónsson
 Hurskainen-Leppänen, Sinikka
 Husmark, Birgitte
 Håkansson, Per Olof
 Iversen, Åsa Solberg
 Jansson, Olof
 Jelved, Marianne
 Johansen, Lars Emil
 Johansson, Anita
 Jón Kristjánsson
 Jonsson, Elver
 Järvisalo-Kanerva, Riitta
 Jäätteenmäki, Anneli
 Jørgensen, Anker
 Kaland, Laila
 Kautto, Tarja
 Knutzen, Thea
 Knuuttila, Sakari
 Komstedt, Wiggo
 Lahnstein, Anne Enger
 Liltved, Tore A.
 Louvo, Anna-Kaarina
 Lundblad, Grethe
 Lunde, Kjellbjørg
 Løken, Johan C.
 Melchior, Arne
 Metsämäki, Lauri
 Møller, Helge Adam
 Nielsen, Agnar
 Niinistö, Sauli
 Nyby, Mats
 Nyhage, Hans
 Ólafur G. Einarsson
 Oscarsson, Berit
 Páll Pétursson
 Pettersen, Oddrunn
 Pietikäinen, Sirpa
 Pedersen, Inger Stilling
 Poulsen, Kaj
 Poulsgaard, Kristen
 Riihijärvi, Heikki
 Rotnes, Marit
 Ryyänänen, Mirja
 Samuelsson, Marianne
 Sasi, Kimmo
 Sighvatur Björgvinsson
 Siuruainen, Eino
 Skjervengen, Pål Atle
 Solholm, Lodve
 Steenholdt, Otto
 Svartberg, Karl-Erik
 Svensson, Sten
 Söder, Karin
 Sønderby, Peder
 Talleraas, Anders
 Väänänen, Marjatta
 Weiss, Birte
 Werner, Lars
 Wroldsen, Ernst
 Þorsteinn Pálsson
 Öhrsvik, Lena
 Östrand, Olle

Ändringar den 28 februari

Bland de valda medlemmarna ersattes för denna dag Carl Bildt av *Filip Fridolfsson*, för del av denna dag Gunnar Björk av *Gunilla André*, för denna dag Knud Glønborg av *Inger Stilling Pedersen*, Elsi Hetemäki-Olander av *Kari Häkämies*, Olof Jansson av *Roger Jansson*, för del av denna dag Anita Johansson av *Ulla Johansson*, för denna dag Antero Kekkonen av *Tarja Kautto*, för del av denna dag Mats Nyby av *Arja Alho*, Ólafur G. Einarsson av *Birgir Ísleifur Gunnarsson* och Berit Oscarsson av *Jan Fransson*, för denna dag Mirja Ryyänen av *Tellervo Renko*, för del av denna dag Marianne Samuelsson av *Krister Skånberg*, Marjatta Väänänen av *Eeva-Liisa Moilanen* samt Þorsteinn Pálsson av *Friðrik Sophusson*.

Ändringar den 1 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för del av denna dag Lennart Andersson av *Lars Ulander*, Ylva Annerstedt av *Hugo Bergdahl*, för resten av sessionen Gro Harlem Brundtland av *Erik Dalheim*, för del av denna dag Filip Fridolfsson av *Görel Bohlin*, Hans Gustafsson av *Ulla Johansson*, Anneli Jäätteenmäki av *Eeva-Liisa Moilanen*, Wiggo Komstedt av *Görel Bohlin*, Karin Söder av *Gunilla André* samt Olle Östrand av *Ulla Johansson*.

Ändringar den 2 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för del av denna dag Elver Jonsson av *Hugo Bergdahl*, Riitta Järvisalo-Kanerva av *Arja Alho* och Hans Nyhage av *Görel Bohlin*.

Regeringsrepresentanter och valda medlemmar jämte suppleanter efter länder och partier

(Vid sessionens början)

Danmarks Riges delegation

Regeringsrepresentanter m. fl.

(Utsedda av regeringen den 23 januari 1990)

Schlüter, Poul, f. 29. Statsminister (KF)
Dyremose, Henning, f. 45. Finansminister (KF)
Engell, Hans, f. 48. Justitsminister (KF)
Pedersen, Thor, f. 45. Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde (V)
Laustsen, Agnete, f. 35. Boligminister (KF)
Bilgrav-Nielsen, Jens, f. 36. Energiminister (RV)

Jensen, Ole Vig, f. 36. Kulturminister (RV)
Dybkjær, Lone, f. 40. Miljøminister (RV)
Østergaard, Knud, f. 22. Trafikminister (KF)
Kirk, Kent, f. 48. Fiskeriminister (KF)
Lundholt, Anne Birgitte, f. 52. Industriminister (KF)
Larsen, Ester, f. 36. Sundhedsminister (V)

(Utsedda av Føroya landsstyre 1990)

Sundstein, Jógvan, f. 33. Lagmand (Fkfl)
Purkhus, Jóngerð, f. 37. Landsstyremedlem (Tvfl)

Olsen, Jógvan I., f. 30. Landsstyremedlem (Sb)

(Utsedda av Grønlands landsstyre den 17 januari 1990)

Motzfeldt, Jonathan, f. 38. Landsstyreformand (Si)
Abelsen, Emil, f. 43. Landsstyremedlem (Si)

Lyberth, Jens, f. 52. Landsstyremedlem (Si)
Egede, Kaj, f. 51. Landsstyremedlem (Si)

Valda medlemmar

(Utsedda av Folketinget den 4 oktober 1989 med senare ändringar)

Socialdemokratiet (S)

Medlemmer

Bennedsen, Dorte, f. 38. Fhv. minister
Hansen, J. K., f. 26. Fhv. minister, major
Jørgensen, Anker, f. 22. Fhv. statsminister
 (Förfall vid 38:e sessionen 27/2 och 28/2; ersatt av Hans Jørgen Jensen; se under Stedforträdere)

Poulsen, Kaj, f. 45. Maskinarbejder
Weiss, Birte, f. 41. Journalist

Stedforträdere

Andersen, Hanne, f. 39. Kontorassistent
Hansen, Søren, f. 22. Sølvsmed
Jensen, Hans Jørgen, f. 29. Forbundsformand

Nielsen, Poul, f. 43. Fhv. minister
Westh, Bjørn, f. 44. Landinspektør

Det Konservative Folkeparti (KF)*Medlemmer*

Ahlmann-Ohlsen, Niels, f. 53. Landssekretær
(Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av *Annelise
Gotfredsen; se under Stedfortrædere*)
Gammelgaard, Lars P., f. 45. Fhv. minister
Møller, Helge Adam, f. 42. Major

Stedfortrædere

Sterup, Peter, f. 49. Informationschef
Aarup, Merete, f. 34. Seminarielærer
Gotfredsen, Annelise, f. 28. Advokat

Socialistisk Folkeparti (SF)*Medlemmer*

Auken, Margrete, f. 45. Præst
(Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av
*Birgitte Husmark; se under Stedfortræde-
re*)
Gyldenkilde, Lilli, f. 36. Folketingets 2. næst-
formand

Stedfortrædere

Husmark, Birgitte, f. 45. Cand. psych.
Harms, Inger, f. 42. Kontorassistent

Venstre (V)*Medlemmer*

Hansen, Ivar, f. 38. Fhv. minister, statsrevi-
sor
Sønderby, Peder, f. 32. Gårdejer
(Förfall vid 38:e sessionen 27/2; ersatt av
*Svend Erik Hovmand; se under Stedför-
trædere*)

Stedfortrædere

Jensen, Jens Peter, f. 22. Redaktør
Hovmand, Svend Erik, f. 45. Fhv. minister

Fremskridtspartiet (FP)*Medlem*

Poulsgaard, Kristen, f. 35. Fødermester, Fol-
ketingets 4. næstformand

Stedfortræder

Kjærsgaard, Pia, f. 47. Husmoder

Det Radikale Venstre (RV)*Medlem*

Jelved, Marianne, f. 43. Lærer

Stedfortræder

Arnold, Elisabeth, f. 41. Udviklingschef

Centrum-Demokraterne (CD)*Medlem*

Melchior, Arne, f. 24. Fhv. minister

Stedfortræder

Holmberg, Lis Noer, f. 30. Sekretær

Kristeligt Folkeparti (KrF)*Medlem*

Glønborg, Knud, f. 30. Skolekonsulent
(Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av Inger
Stilling Pedersen; se under Stedfortræder)

Stedfortræder

Pedersen, Inger Stilling, f. 29. Overlærer

*(Valda av Føroya lagting 1989)***Javnaðarflokkurin (Det socialdemokratiske parti) (Jvfl)***Medlem*

Dam, Atli P., f. 32. Direktør

Stedfortræder

Lindenskov, Jákup, f. 33. Forsikringsfunktionær

Sambandsflokkurin (Sb)*Medlem*

Nielsen, Agnar, f. 28. Direktør

Stedfortræder

Mikkelsen, Flemming, f. 30. Bådebygger

*(Valda av Grønlands landsting den 29 november 1989)***Siumut (Si)***Medlem*

Johansen, Lars Emil, f. 46. Lærer

Stedfortræder

Petersen, Mikael, f. 56. Landstingsmedlem

Atassut (At)*Medlem*

Steenholdt, Otto, f. 36. Lærer

Stedfortræder

Osterman, Peter, f. 39. Politiassistent

Finlands delegation**Regeringsrepresentanter m. fl.***(Utsedda av Finlands regering den 16 februari 1990)*

Holkeri, Harri, f. 37. Statsminister (Kok)
Taxell, Cristoffer, f. 48. Undervisningsminister (Sfp)
Salolainen, Pertti, f. 40. Utrikeshandelsminister (Kok)
Liikanen, Erkki, f. 50. Finansminister (Kok)
Halonon, Tarja, f. 43. II social- och hälsovårdsminister, nordisk samarbetsminister (Sdp)

Kasurinen, Anna-Liisa, f. 40. II undervisningsminister (Sdp)
Vistbacka, Raimo, f. 45. Trafikminister (Smp)
Hämäläinen, Tuulikki, f. 40. II social- och hälsovårdsminister (fr. o. m. 1.3.1990) (Sdp)

(Utsedda av Ålands landskapsstyrelse den 18 januari 1990)

Eriksson, Sune, f. 39. Lantråd (lib)

Eriksson, Karl-Göran, f. 43. Landskapsstyrelseledamot (FS)

Eriksson, Holger, f. 31. Landskapsstyrelseledamot (lib)

Riksdagen

(Valda av riksdagen den 8 februari 1990)

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (Finlands Socialdemokratiska Parti) (Sdp)

Medlemmar

Hurskainen-Leppänen, Sinikka, f. 51. Arbetskraftsplanerare

Järvisalo-Kanerva, Riitta, f. 45. Juris kandidat (Förfall vid 38:e sessionen 1/3 och 2/3; ersatt av Arja Alho; se under Suppleanter)

Kekkonen, Antero, f. 46. TV-redaktör. (Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av Tarja Kautto; se under Suppleanter)

Knuuttila, Sakari, f. 30. Ingenjör

Metsämäki, Lauri, f. 34. Försäkringsinspektör

Nyby, Mats, f. 46. Studiehandedare (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Arja Alho; se under Suppleanter)

Suppleanter

Alho, Arja, f. 54. Sjuksköterska

Ajo, Aimo, f. 32. Pastor

Kautto, Tarja, f. 49. Informatör.

*Kalliomäki, Antti, f. 47. Gymnastiklärare
Skinnari, Jouko, f. 46. Jur. kand.*

Paavilainen, Tuula, f. 45. Daghemsföreståndare.

Kansallinen Kokoomus (Nationella samlingspartiet) (Kok)

Medlemmar

Hetemäki-Olander, Elsi, f. 27. Lektor (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Kari Häkämies; se under Suppleanter)

Louvo, Anna-Kaarina, f. 37. Specialtandläkare

Niinistö, Sauli, f. 48. Jur. kand.

Pietikäinen, Sirpa, f. 59. Ekonomie magister

Sasi, Kimmo, f. 52. Juris kandidat

Suppleanter

Saastamoinen, Riitta, f. 40. Politices kandidat

Laitinen, Juhani, f. 39. Forstmästare

Häkämies, Kari, f. 56. Förvaltningschef

Turunen, Eeva, f. 33. Lärare

Järvenpää, Heikki, f. 33. Lärare

Suomen Keskusta (Centern i Finland) (K)*Medlemmar**Suppleanter*

*Jäätteenmäki, Anneli, f. 55. Juris kandidat
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av
Eeva-Liisa Moilanen (Skl); se under
Suppleanter)*

Pelttari, Seppo, f. 41. Vicehäradshövding

*Ryynänen, Mirja, f. 44. Filosofie magister
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Tellervo Renko; se under Suppleanter)*

Isohookana-Asunmaa, Tytti, f. 47. Pol. dr

*Siuruainen, Eino, f. 43. Filosofie doktor,
bitr. professor*

Renko, Tellervo, f. 42. Fil. mag.

*Väänänen, Marjatta, f. 23. Filosofie magister
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Eeva-Liisa Moilanen (Skl); se under
Suppleanter)*

(Moilanen, Eeva-Liisa (Skl))

Suomen Kansan Demokraattinen Liitto (Demokratiska förbundet för Finlands Folk) (Skdl)*Medlem**Suppleant*

Andersson, Claes, f. 37. Psykiater, författare

Apukka, Asko, f. 46. Kommunkamrer

Suomen Maaseudun Puolue (Finlands landsbygdsparti) (Smp)*Medlem**Suppleant*

Riihijärvi, Heikki, f. 37. Kyrkoherde

(Leppänen, Urpo (Lkp))

Svenska folkpartiet (Sfp)*Medlem**Suppleant*

Björkstrand, Gustav, f. 41. Teologie doktor

Westerlund, Henrik, f. 26. Agriolog, jordbrukare

Suomen Kristillinen Liitto (Finlands kristliga förbund) (SkI)*Suppleant*

Moilanen, Eeva-Liisa, f. 43. Juris kandidat

Liberala folkpartiet (Liberaalinen Kansanpuolue) (Lkp)*Suppleant*

Leppänen, Urpo, f. 45. Politicians magister

(Valda av Ålands landsting den 6 november 1989)

Åländsk center (ÅC)

<i>Medlem</i>	<i>Suppleant</i>
<i>Jansson, Olof, f. 31. Landstingsman (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Roger Jansson; se under Suppleant)</i>	<i>(Jansson, Roger (FS))</i>

Liberalerna på Åland (lib)

<i>Medlem</i>	<i>Suppleant</i>
<i>Fagerholm, Karl-Gunnar, f. 30. Filosofie magister</i>	<i>(Tuominen, Pekka (ÅSD))</i>

Ålands socialdemokrater (ÅSD)

<i>Suppleant</i>
<i>Tuominen, Pekka, f. 43. Landstingsman</i>

Frisinnad Samverkan (FS)

<i>Suppleant</i>
<i>Jansson, Roger, f. 43. Landstingsman</i>

Islands delegation

Regeringsrepresentanter m. fl.

(Utsedda den 6 februari 1990)

<i>Steingrímur Hermannsson, f. 28. Statsminister (F)</i>	<i>Jóhanna Sigurðardóttir, f. 42. Socialminister (A)</i>
<i>Július Sólnes, f. 37. Minister med ansvar for det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister (B)</i>	<i>Steingrímur J. Sigfússon, f. 55. Trafik- og landbrugsminister (Ab)</i>
<i>Svavar Gestsson, f. 44. Undervisnings- og kulturminister (Ab)</i>	<i>Guðmundur Bjarnason, f. 44. Sundheds- og forsikringsminister (A)</i>
<i>Halldór Ásgrímsson, f. 47. Fiskeriminister (F)</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson, f. 35. Justits- og kirkemíster (B)</i>
<i>Jón Sigurðsson, f. 41. Industri- og handelsmíster (A)</i>	<i>Ólafur Ragnar Grímsson, f. 43. Finansmíster (Ab)</i>

Alþingi (altinget)*(Valda den 22 december 1989)***Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet) (Sj)***Fulltrúar (medlemmer)*

Ólafur G. Einarsson, f. 32, Héraðsdómslögmaður, formaður íslenskrar sendinefndar Norðurlandaráðs, formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins (advokat, formand for rådets islandske delegation, Selvstændighedspartiets gruppeleder) (*Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Birgir Ísleifur Gunnarsson; se under Varafulltrúar*)

Þorsteinn Pálsson, f. 47, Fyrirverandi forsætisráðherra (Fhv. statsminister), (*Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Friðrik Sophusson; se under Varafulltrúar*)

Varafulltrúar (stedfortrædere)

Friðrik Sophusson, f. 43. Lögfræðingur (jurist)

Birgir Ísleifur Gunnarsson, f. 36. Cand. jur.,

Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet) (F)*Fulltrúar (medlemmer)*

Páll Pétursson, f. 37, Bóndi, formaður þingflokks Framsóknarflokksins (landmand, Fremskridtspartiets gruppeleder)

Valgerður Sverrisdóttir, f. 50. Húsmóðir og kennari (husmor og lærer)

Varafulltrúar (stedfortrædere)

Guðni Ágústsson, f. 49. Landbúnaðarráðunautur (landbrugskonsulent)

Jón Kristjánsson, f. 42. Viðskiptafræðimenn-tun (handelsudannet)

Alþýðubandalagið (Folkealliansen) (Ab)*Fulltrúi (medlem)*

Hjörleifur Guttormsson, f. 35., Fyrirv. ráðherra, líffræðingur (Fhv. minister, biolog)

Varafulltrúi (stedfortræder)

Guðrún Helgadóttir, f. 35. Rithöfundur (forfatter)

Alþýuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti) (A)*Fulltrúi (medlem)*

Sighvatur Björgvinsson, f. 42. Altingsmand (*Förfall vid 38:e sessionen 27/2; ersatt av Rannveig Guðmundsdóttir; se under Varafulltrúi*)

Varafulltrúi (stedfortræder)

Rannveig Guðmundsdóttir, f. 40. Departementsekretær

Frjálslyndi hægriflokkurinn (Liberalt højreparti) (Fh)*Fulltrúi (medlem)**Hreggviður Jónsson, f. 43. Altingsmand**Varafultrúi (stedfortræder)**Ingi Björn Albertsson, f. 52. Adm. direktør***Norges delegation****Regeringsrepresentanter***(Utsedda av regeringen den 16 februari 1990)**Syse, Jan P., f. 30. Statsminister (H)**Jakobsen, Jakob J., f. 37. Kommunalminister (Sp)**Sellæg, Wenche Frogn f. 37. Sosialminister (H)**Skauge, Arne, f. 48. Finansminister (H)**Bjartheit, Eleonore, f. 24. Kirke- og kulturminister (KrF)**Vraalsen, Tom, f. 36. Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister (Sp)**Lie, Lars Gunnar, f. 38. Samferdselsminister (KrF)**Sollie, Solveig, f. 39. Familie- og forbrukerminister (KrF)**Steensnæs, Einar, f. 42. Utdannings- og forskningsminister (KrF)**Fougner, Else Bugge, f. 44. Justisminister (H)**Valla, Kristin Hille, f. 44. Miljøvernminister (Sp)**Munkejord, Svein, f. 48. Fiskeriminister (H)**Five, Kaci Kullmann, f. 51. Handelsminister (H)***Valda medlemmar***(Utsedda av Stortinget den 7 november 1989 – suppleringsval den 23 januari 1990)***Det norske Arbeiderparti (A)***Medlemmer**Brundtland, Gro Harlem, f. 39. Lege, Fhv. statsminister (Förfall vid 38:e sessionen 1/3 och 2/3; ersatt av Erik Dalheim; se under Varamedlemmer)**Eidem, Bjarne Mørk, f. 36. Lærer**Berntsen, Torbjørn, f. 35. Opplysningssekretær**Frøiland, Ranveig, f. 45. Fullmektig**Wroldsen, Ernst, f. 44. Markedskonsulent**Pettersen, Oddrunn, f. 37. Rektor**Borgen, Kjell, f. 39. Tiltakssjef**Rotnes, Marit, f. 28. Sosialsjef**Varamedlemmer**William, Engseth, f. 33. Bestyrer**Iversen, Åsa Solberg, f. 29. Sosialkurator**Gudmundseth, Roger, f. 38. Kontorsjef**Kaland, Laila, f. 39. Sykepleiesjef**Dalheim, Erik, f. 40. Reparatør**Jørgensen, Ragna Berget, f. 41. Forbrukerkonsulent**Barland, Ragnhild, f. 34. Undervisningsinspektør**Blattmann, Aud, f. 37. Sekretær*

Høyre (H)*Medlemmer*

Knutzen, Thea, f. 30. Sekretær
Talleraas, Anders, f. 46. Sivilingeniør
Liltved, Tore A., f. 39. Undervisningsinspektør
Løken, Johan C., f. 44. Gårdbruker

Varamedlemmer

Finstad, Eva R., f. 33. Gårdbruker
Mauritzen, Sverre, f. 43. Siviløkonom
Ellefsen, Harald, f. 50. Politiaadjutant
Godal, Ingvald, f. 34. Rådmann

Fremskrittspartiet (FrP)*Medlemmer*

Hagen, Carl I., f. 44. Næringspolitisk konsulent
Skjervengen, Pål Atle, f. 60. Politiker
Solholm, Lodve, f. 49. Lærer

Varamedlemmer

Alyheim, John, f. 30. Direktør
Marcussen, Jens, f. 26. Skipsreder
Hillgaard, Oscar D., f. 45. Flygeleder

Sosialistisk Venstreparti (SV)*Medlemmer*

Lunde, Kjellbjørg, f. 44. Lærer
Houg, Tora Aasland, f. 42. Forsker

Varamedlemmer

Aunet, Per, f. 40. Høgskolelektor
Chaffey, Paul, f. 65. Student

Kristelig Folkeparti (KrF)*Medlemmer*

Alsaker, Svein, f. 40. Byrettsdommer
Haugen, Helga, f. 32. Lærer

Varamedlemmer

Sævik, Per, f. 40. Disponent
Røyseland, Borghild, f. 26. Husmor

Senterpartiet (Sp)*Medlemmer*

Lahnstein, Anne Enger, f. 49. Sosionom og sykepleier

Varamedlemmer

Ueland, Ole Gabriel, f. 31. Fylkesagronom

Sveriges delegation

Regeringsrepresentanter

(Utsedda 1990)

<i>Carlsson, Ingvar</i> , f. 34. Statsminister (s)	<i>Hellström, Mats</i> , f. 42. Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister (s)
<i>Feldt, Kjell-Olof</i> , f. 31. Finansminister (s)	<i>Andersson, Georg</i> , f. 36. Kommunikationsminister (s)
<i>Göransson, Bengt</i> , f. 32. Utbildningsminister (s)	<i>Lönnqvist, Ulf</i> , f. 36. Bostadsminister (s)
<i>Gradin, Anita</i> , f. 33. Utrikeshandelsminister (s)	<i>Freivalds, Laila</i> , f. 42. Justitieminister (s)
<i>Dahl, Birgitta</i> , f. 37. Miljö- och energiminister (s)	<i>Persson, Göran</i> , f. 49. Bitr. utbildningsminister (s)
	<i>Molin, Rune</i> , f. 31. Industriminister (s)

Valda medlemmar

(Utsedda av riksdagen den 5 oktober 1989)

Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

Medlemmar

<i>Lundblad, Grethe</i> , f. 25. Socialinspektör
<i>Andersson, Lennart</i> , f. 27. Studieombudsman (Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av <i>Lars Ulander</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Exner, Lahja</i> , f. 39. Textilarbetare
<i>Håkansson, Per Olof</i> , f. 41. Byggnadsingenjör
<i>Öhrsvik, Lena</i> , f. 44. Kurator
<i>Östrand, Olle</i> , f. 29. Mättningsföreståndare (Förfall under 38:e sessionen 1/3; ersatt av <i>Ulla Johansson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Oscarsson, Berit</i> , f. 40. Studiesekreterare (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av <i>Jan Fransson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Gustafsson, Hans</i> , f. 23. Riksdagsledamot (Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av <i>Ulla Johansson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Svartberg, Karl-Erik</i> , f. 30. Rektor
<i>Johansson, Anita</i> , f. 44. Undersköterska (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av <i>Ulla Johansson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)

Suppleanter

<i>Ulander, Lars</i> , f. 34. Ombudsman
<i>Sandberg-Fries, Yvonne</i> , f. 50. Avdelningschef
<i>Sundström, Sten-Ove</i> , f. 42. Järnverksarbetare
<i>Johansson, Ulla</i> , f. 28. Lågstadielärare
<i>Fransson, Jan</i> , f. 39. Byrådirektör
<i>Poromaa, Bruno</i> , f. 36. Gruvarbetare
<i>Sörestedt, Birthe</i> , f. 43. Socionom
<i>Svensson, Nils T.</i> , f. 40. Ombudsman
<i>Furustrand, Reynholdh</i> , f. 42. Ombudsman
<i>Mårtensson, Iris</i> , f. 32. Studieombudsman

Moderata samlingspartiet (m)*Medlemmar*

Bildt, Carl, f. 49. Partiordförande
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Filip Fridolfsson; se under *Suppleanter*)

Komstedt, Wiggo, f. 37. Försäljningschef
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Görel Bohlin*; se under *Suppleanter*)

Nyhage, Hans, f. 24. Rektor
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Görel Bohlin*; se under *Suppleanter*)

Svensson, Sten, f. 37. Informationschef

Suppleanter

Andersson, Arne, f. 28. Lantbrukare

Fridolfsson, Filip, f. 23. Fabrikör
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Görel Bohlin*;))

Bohlin, Görel, f. 30. Fil. kand.

Koch, Inger, f. 34. Laboratorieassistent

Folkpartiet (fp)*Medlemmar*

Westerberg, Bengt, f. 43. Partiordförande

Jonsson, Elver, f. 36. Postiljon
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Hugo Bergdahl*; se under *Suppleanter*)

Suppleanter

Annerstedt, Ylva, f. 39. Adjunkt, Fil. mag.
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av
Hugo Bergdahl)

Bergdahl, Hugo, f. 28. Flottiljpolis

Centerpartiet (c)*Medlemmar*

Söder, Karin, f. 28. Yrkesvalslärare
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Gunilla André*; se under *Suppleanter*)

Björk, Gunnar, f. 44. Bankkonsulent
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt
av *Gunilla André*; se under *Suppleanter*)

Suppleanter

André, Gunilla, f. 31. Riksdagsledamot

Johansson, Olof, f. 37. Partiordförande

Vänsterpartiet kommunisterna (vpk)*Medlem*

Werner, Lars, f. 35. Ombudsman

Suppleant

Samuelsson, Björn, f. 51. Riksdagsledamot

Miljöpartiet de Gröna (mp)*Medlem*

Samuelsson, Marianne, f. 45. Vårdare
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Krister Skånberg; se under *Suppleant*)

Suppleant

Skånberg, Krister, f. 36. Affärskonsulent

Saklista

för 38:e sessionen jämte förteckning över i Nordiska rådet anhängiga saker

(Nedan upptages i nummerföljd alla den 27 februari 1990 i rådet anhängiga saker. På förslag av presidiet har enligt rådets beslut den 27 februari 1990 på saklistan för sessionen uppförts alla saker utom dem, som försetts med *)

A. Medlemsförslag

- A 859/s Medlemsförslag om export av avfall (väckt av Margrete Auken samt Lilli Gyldenkilde, Guðrún Helgadóttir, Arvo Kempainen, Theo Koritzinsky, Björn Samuelsson och Lars Werner)
- A 860/s Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg (väckt av Olof Jansson samt Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Mikko Elo, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Johan J, Jakobsen, Anneli Jäätteenmäki, Sakari Knuuttila, Mats Nyby, Sirpa Pietikäinen, Marjatta Väänänen och Olle Östrand)
- A 861/s Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik (väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson)
- A 862/j Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete (väckt av Gustav Björkstrand samt Ylva Annerstedt, Olof Jansson, Anneli Jäätteenmäki, Anna-Kaarina Louvo, Sirpa Pietikäinen, Mirja Rynänen, Kimmo Sasi och Eino Siuruainen)
- A 864/s Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade (väckt av Lena Öhrsvik samt Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Elver Jonsson, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuuttila, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Asbjørn Sjøthun, Bengt Westerberg och Olle Östrand)
- A 865/k Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program (väckt av Gunnar Björk samt Johan Buttedahl, Hugo Bergdahl, Knud Glønborg, Anneli Jäätteenmäki, Páll Pétursson, Mirja Rynänen och Valgerður Sverrisdóttir)
- A 866/j Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott (väckt av Karin Söder samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Anker Jørgensen, Theo Koritzinsky, Ólafur G. Einarsson och Páll Pétursson)
- A 868/s Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam (väckt av Sten Svensson)

- A 871/k Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation (väckt av Bengt Westerberg samt Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Ivar Hansen, Marianne Jelved och Elver Jonsson)
- A 873/s Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning (väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)
- A 874/s Medlemsförslag om satsning på havsforskning (väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)
- A 877/j Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 878/e Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 879/s Medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 881/j Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män (väckt av Eiður Guðnason samt Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Åsa Solberg Iversen, Anneli Jäätteenmäki och Kaj Poulsen)
- A 882/j Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien (väckt av Birger Schlaug och Marianne Samuelsson)
- A 883/j Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter (väckt av Anneli Jäätteenmäki samt Lennart Andersson, Gunilla André, Mikko Elo, Åsa Solberg Iversen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Saara-Maria Paakkinen, Brit Jørgensen, Anna-Kaarina Louvo, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Karin Söder, Valgerður Sverrisdóttir och Marjatta Väänänen)
- A 884/k Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer (väckt av Heikki Riihijärvi samt Knud Glønborg)
- A 885/s Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 886/k Medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete (väckt av Gunnar Björk och Karin Söder samt Johan Buttedahl och Knud Glønborg)
- A 888/e Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 890/e Medlemsförslag om fiskebeståndet (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 891/s Medlemsförslag om barns rättigheter (väckt av Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Johan Buttedahl, Karl-Gunnar Fagerholm, Elver Jonsson, Mirja Ryyänen och Marjatta Väänänen)
- A 892/s Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation (väckt av Lennart Andersson och Lena Öhrsvik samt Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Hans Jørgen Jensen och Birte Weiss)

- A 893/j Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer (väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Eiður Guðnason, Kjell Magne Fredheim, Brit Jørgensen, Grethe Lundblad, Mats Nyby och Saara-Maria Paakkinen)
- A 894/s Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut (väckt av Mirja Ryyänen samt Claes Andersson, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Anneli Jäätteenmäki, Antero Kekkonen, Anna-Kaarina Louvo, Mats Nyby och Marjatta Väänänen)
- A 895/j Medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur) (väckt av Johan Buttedahl samt Svein Alsaker, Harald Synnes, Karin Söder och Marjatta Väänänen)
- A 896/s Medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet (väckt av Grethe Lundblad samt Kjell Magne Fredheim, Anker Jørgensen och Mats Nyby)
- A 897/e Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden (väckt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde samt Claes Andersson och Theo Koritzinsky)
- A 899/j Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning (väckt av Lena Öhrsvik samt Theo Koritzinsky, Mats Nyby och Birthe Sörestedt)
- A 900/t Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden (väckt av Sakari Knuuttila och Eeva Turunen samt Hugo Bergdahl)
- A 901/k Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992 (väckt av Thea Knutzen samt Hallgrim Berg, Elsi Hetemäki-Olander, Riitta Saastamoinen och Kåre Øvregard)
- *A 902/t Medlemsförslag om förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade (väckt av Lena Öhrsvik samt Lilli Gyldenkilde, Sakari Knuuttila, Grethe Lundblad och Arne Melchior)
- *A 903/e Medlemsförslag om upprätthållande av de nordiska skogarnas nationalekonomiska värde (väckt av Marjatta Väänänen samt Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Knud Glønborg, Helga Haugen, Olof Jansson, Olof Johansson, Mirja Ryyänen, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt och Karin Söder)
- A 904/s Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden (väckt av Marjatta Väänänen samt Dorte Bennedsen, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo och Lena Öhrsvik)
- A 905/t Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden (väckt av Sakari Knuuttila samt Anneli Jäätteenmäki, Mats Nyby, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Eeva Turunen och Olle Östrand)

- A 906/s Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten (väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Per Aunet, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Anneli Jäätteenmäki, Grethe Lundblad, Seppo Pelttari, Tellervo Renko, Mirja Ryyänen, Riitta Saastamoinen och Marjatta Väänänen)
- *A 907/t Medlemsförslag om det nordiska järnvägssystemet (väckt av Margrete Auken samt Lilli Gyldenkilde)
- A 908/k Medlemsförslag om uppförande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk (väckt av Lars Emil Johansen, samt Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Karl-Gunnar Fagerholm, J. K. Hansen, Inger Harms, Birgitte Husmark, Jón Kristjánsson, Anker Jørgensen, Arne Melchior, Flemming Mikkelsen, Mikael Petersen, Otto Steenholdt och Birte Weiss)
- *A 909/k Medlemsförslag om NORDPLANs verksamhet (väckt av Hans Gustafsson och Per Olof Håkansson)
- *A 910/e Medlemsförslag om miljövårdsinsatser i Baltikum och Polen (väckt av Sten Svensson samt Elsi Hetemäki-Olander, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Ólafur G. Einarsson och Kimmo Sasi)
- *A 911/t Medlemsförslag om skärpta regler beträffande vägtrafikens miljöeffekter (väckt av Olle Östrand)
- *A 912/s Medlemsförslag om samnordiska insatser för personer med epilepsi (väckt av Lena Öhrsvik samt Ulla Johansson, Grethe Lundblad och Mats Nyby)

B. Ministerrådsförslag

- B 99/s Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 100/e Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 101/e Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 102/k Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 103/k Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 104/s Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 105/s Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 106/s Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 107/e Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 108/k Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- B 109/k Ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 110/e Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

C. 1989 Berättelser

- C 1 Nordiskt samarbete 1989. Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse.
- C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet.
- C 3/e Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)
- C 4/e Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)
- C 5/b Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1988)
- C 6/e Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)
- C 7/e Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)
- C 11/j Berättelser på juridiska utskottets verksamhetsområde:
- C 11/j: 1 Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel-frågor
- 2 Nordiska utlänningsutskottet
- 3 Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
- 4 Nordiska straffrättskommittén
- 5 Nordiska samerådet
- C 12/k Berättelser på kulturutskottets verksamhetsområde:
- C 12/k: 1 Nordens folkliga akademi
- 2 Nordisk journalistkursus
- 3 Nordiska språksekretariatet
- 4 Nordiska språk- och informationscentret
- 5 Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
- 6 Nordiskt kollegium för marinbiologi
- 7 Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)
- 8 Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
- 9 Nordiska institutet för sjö rätt
- 10 Nordiska geoexkursioner till Island
- 11 Nordiskt kollegium för ekologi
- 12 Nordiska institutet för asienstudier (NIAS)
- 13 Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)
- 14 Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)
- 15 Nordiska samarbetskommittén för internationell politik inkl. konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)
- 16 Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
- 17 Nordiskt vulkanologiskt institut
- 18 Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)
- 19 Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDI-COM)
- 20 Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
- 21 Nordens Hus i Reykjavík

- 22 Nordiska teaterkommittén
- 23 Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
- 24 Nordiskt samiskt institut
- 25 Nordiskt konstcentrum
- 26 Nordens Hus på Färöarna
- 27 Nordens institut på Åland
- 28 Nordens institut på Grönland
- 29 Nordisk federation för medicinsk undervisning
- 30 Nordiska sommaruniversitetet
- 31 Nordiska samfundet för latinamerikaforskning
- 32 Nordiska kommittén för öststatsforskning
- 33 Nordiska amatörteaterrådet
- 34 Nordiska konstförbundet
- 35 Skandinavisk förening i Rom
- 36 Nordkalottmuseet
- C 13/s Berättelser på social- och miljöutskottets verksamhetsområde:
- C 13/s: 1 Nordiska läkemedelsnämnden
- 2 Nordiska hälsovårdshögskolan
- 3 Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
- 4 Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)
- 5 Nordiska nämnden för handikappfrågor
- 6 Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
- 7 Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
- 8 Kommittén för Bottniska viken
- C 15/e Berättelser på ekonomiska utskottets verksamhetsområde:
- C 15/e: 1 Nordiska ekonomiska forskningsrådet
- 2 Nordisk statistisk sekretariat
- 3 Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
- 4 Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond
- 5 Samnordisk plantförädling (SNP)
- 6 Nordtest
- 7 Nordel
- 8 Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (1989)
- 9 Nordiska tulladministrativa rådet
- 10 Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO)
- 11 Nordiska kontaktorganet för fiskerifrågor
- 12 Nordiska jordbruksforskarens förening
- 13 Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)
- 14 Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
- 15 Nordiska kommittén för byggbestämmelser

D. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

- *24/1974/j Meddelande om rekommendation angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
- *18/1980/s Meddelande om rekommendation angående arbetsmiljörisiker i samband med graviditet m m
- 18/1981/t Meddelande om rekommendation angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

- 13/1983/k Meddelande om rekommendation angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer
- *24/1983/s Meddelande om rekommendation angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
- *25/1983/s Meddelande om rekommendation angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade
- 10/1984/s Meddelande om rekommendation angående beräkning av naturresurser
- 18/1984/j Meddelande om rekommendation angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homo-sexuellas mänskliga rättigheter
- *9/1985/t Meddelande om rekommendation angående samarbete om handelssjöfarten
- 13/1985/k Meddelande om rekommendation angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
- 14/1985/k Meddelande om rekommendation angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
- *21/1985/s Meddelande om rekommendation angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
- 22/1985/s Meddelande om rekommendation angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
- *23/1985/s Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot narkotika
- 24/1985/s Meddelande om rekommendation angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
- *9/1986/s Meddelande om rekommendation angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
- *10/1986/s Meddelande om rekommendation angående nordbors rättigheter
- 11/1986/s Meddelande om rekommendation angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn
- 13/1986/s Meddelande om rekommendation angående skydd för älvar på Nordkalotten
- 16/1986/t Meddelande om rekommendation angående blyfri bensin i Norden
- *18/1986/t Meddelande om rekommendation angående låsningsfria bromssystem i bilar
- 32/1986/j Meddelande om rekommendation angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
- 1/1987/j Meddelande om rekommendation angående barns skydd i krig
- 2/1987/j Meddelande om rekommendation angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
- 4/1987/k Meddelande om rekommendation angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
- 10/1987/k Meddelande om rekommendation angående Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna
- *15/1987/s Meddelande om rekommendation angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

- 16/1987/s Meddelande om rekommendation angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård
- *17/1987/s Meddelande om rekommendation angående handlingsprogram mot AIDS
- 18/1987/s Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan mot AIDS
- *22/1987/s Meddelande om rekommendation angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
- *23/1987/s Meddelande om rekommendation angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
- *24/1987/s Meddelande om rekommendation angående samarbete kring genteknologi
- *41/1987/t Meddelande om rekommendation angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
- *42/1987/t Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
- 43/1987/t Meddelande om rekommendation angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsreskort
- *44/1987/t Meddelande om rekommendation angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
- 45/1987/b Meddelande om rekommendation angående finansieringen av det nordiska samarbetet
- 5/1988/t Meddelande om rekommendation angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet
- *7/1988/t Meddelande om rekommendation angående storstädernas trafik- och miljöproblem
- *8/1988/t Meddelande om rekommendation angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
- 10/1988/s Meddelande om rekommendation angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk
- *11/1988/s Meddelande om rekommendation angående rökfria miljöer m m
- *12/1988/s Meddelande om rekommendation angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion
- 14/1988/s Meddelande om rekommendation angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp
- 16/1988/s Meddelande om rekommendation angående miljövänlig avfallshantering
- 18/1988/s Meddelande om rekommendation angående forskning kring sälbestånden
- 20/1988/s Meddelande om rekommendation angående åtgärder för en bättre miljö
- *22/1988/s Meddelande om rekommendation angående årlig lägesrapport om miljöpolitik
- 25/1988/e Meddelande om rekommendation angående program för nordiskt biståndssamarbete
- 30/1988/e Meddelande om rekommendation angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas
- *32/1988/e Meddelande om rekommendation angående avveckling av kärnkraften

- 33/1988/e Meddelande om rekommendation angående "frikommun-försök" över riksgrensarna
- 35/1988/k Meddelande om rekommendation angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
- 37/1988/k Meddelande om rekommendation angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
- 39/1988/k Meddelande om rekommendation angående nordiskt kommunalt skolsamarbete
- 43/1988/j Meddelande om rekommendation angående samarbete om kriminalitetsefterforskning
- 44/1988/j Meddelande om rekommendation angående reell likalön mellan kvinnor och män
- 46/1988/s Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljöprogram
- *47/1988/s Meddelande om rekommendation angående internationell miljöpolitik
- 48/1988/s Meddelanden om rekommendation angående handlingsplan mot havsföroreningar
- 1/1989/e Meddelande om framställning angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet
- *2/1989/e Meddelande om rekommendation angående samarbetsplan på energiområdet
- 3/1989/e Meddelande om rekommendation angående ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989–1992
- 4/1989/e Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på fiskeriområdet
- 5/1989/e Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor
- 6/1989/e Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen
- 7/1989/k Meddelande om rekommendation angående ändring av det nordiska kulturavtalet
- *8/1989/k Meddelande om rekommendation angående projekt Nordjobbs fortsättning
- 9/1989/k Meddelande om rekommendation angående nordiska lägerskolor
- 10/1989/k Meddelande om rekommendation angående stöd till den skogsfinnska kulturen
- 11/1989/k Meddelande om rekommendation angående barnboksinstitut för de små språkområdena
- *12/1989/k Meddelande om rekommendation angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
- *13/1989/k Meddelande om rekommendation angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG
- 14/1989/k Meddelande om rekommendation angående nordisk bokserie
- 15/1989/j Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på konsumentområdet
- 16/1989/j Meddelande om rekommendation angående nordisk överenskommelse om folkregistrering
- 17/1989/j Meddelande om rekommendation angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993

- 18/1989/j Meddelande om rekommendation angående projekt på flyktingområdet
- *19/1989/j Meddelande om rekommendation angående begränsning av export av farliga varor
- 20/1989/j Meddelande om rekommendation angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
- 21/1989/t Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom turismen
- 22/1989/t Meddelande om rekommendation angående nordiskt turistprogram
- *23/1989/t Meddelande om rekommendation angående samnordisk användning av informationssystem och databanker
- 24/1989/t Meddelande om rekommendation angående utvidgat Nordreskort
- *25/1989/t Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken
- *26/1989/t Meddelande om rekommendation angående fordonstekniskt samarbete
- *27/1989/t Meddelande om rekommendation angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning
- 28/1989/s Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot cancer
- 29/1989/s Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmiljökonvention
- *30/1989/s Meddelande om rekommendation angående utbildning och legitimation för kiropraktorer
- *31/1989/s Meddelande om rekommendation angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade
- *32/1989/s Meddelande om rekommendation angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
- *33/1989/s Meddelande om rekommendation angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
- 34/1989/s Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare
- *35/1989/s Meddelande om rekommendation angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
- *36/1989/s Meddelande om rekommendation angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden
- *37/1989/s Meddelande om rekommendation angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan
- *38/1989/s Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljö- och biologiår 1990
- 39/1989/s Meddelande om rekommendation angående plan för att reducera koldioxidutsläppen
- *40/1989/e Meddelande om rekommendation angående avskaffande av tull- och gränsprocedurer
- *41/1989/k Meddelande om rekommendation angående utökat nordiskt utbildningssamarbete
- 42/1989/e Meddelande om rekommendation angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond
- *43/1989/s Meddelande om rekommendation angående överföring av miljöteknologi utanför Norden

- *44/1989/k Meddelande om rekommendation angående nordiskt institut för EG-rätt
- 45/1989/e Meddelande om rekommendation angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92
- *46/1989/k Meddelande om rekommendation angående åtgärder för NORDPLUS-programmets genomförande
- 47/1989/b Meddelande om rekommendation angående Nordiska ministerrådets budget för 1990

E. Frågor*

- 1 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förorening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten (ställd av Margrete Auken)
- 2 Skriftlig fråga till Norges regering angående skydd av Antarktis (ställd av Margrete Auken)
- 3 Skriftlig fråga till Norges regering angående havsföroreningen till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo-Halden (ställd av Marianne Samuelsson)
- 4 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning till havs av kemiskt avfall (ställd av Margrete Auken)
- 5 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående rådsmedlemmarnas möjligheter att få tillgång till utkasten till ministerrådets handlingsplaner (ställd av Lilli Gyldenkilde)
- 6 Skriftlig fråga till Danmarks regering angående danska regeringens hållning inför kommande möte om Montreal-protokollet (ställd av Ragna Berget Jørgensen)
- 7 Fråga till Norges regering angående kör- och rasttider för fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning (ställd av Dorte Bennedsen)
- 8 Skriftlig fråga till Danmarks, Finlands och Norges regeringar angående handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Grethe Lundblad).
- 9 Skriftlig fråga till Islands och Sveriges regeringar angående nationell handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Dorte Bennedsen)
- 10 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående ökat samarbete med vissa östeuropeiska stater (ställd av Grethe Lundblad)
- 11 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter (ställd av Lilli Gyldenkilde)
- 12 Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990 (ställd av Berit Oscarsson)
- 13 Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (ställd av Lena Öhrsvik)
- 14 Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (ställd av Oddrunn Petersen)

* Nordiska rådet beslutade på 36:e sessionen i Oslo att genomföra en försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna. Frågorna 1–10 har skriftligen besvarats av Nordiska ministerrådet eller regeringarna.

- 15 Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken (ställd av Lilli Gyldenkilde)
- 16 Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppberedningsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (ställd av Hjörleifur Guttormsson)
- 17 Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna (ställd av Lena Öhrsvik)
- 18 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (ställd av Lena Öhrsvik)
- 19 Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket på daghem i Haparanda (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
- 20 Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter (ställd av Elver Jonsson)
- 21 Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (ställd av Sten Svensson)
- 22 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå (ställd av Antero Kekkonen)
- 23 Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden (ställd av Eino Siuruainen)
- 24 Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
- 25 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet (ställd av Mirja Ryyänen)
- 26 Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden (ställd av Mirja Ryyänen)
- 27 Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete (ställd av Heikki Riihijärvi)
- 28 Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
- 29 Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda (ställd av Lauri Metsämäki)
- 30 Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program (ställd av Mirja Ryyänen)
- 31 Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrares pensioner (ställd av Marjatta Väinänen)
- 32 Fråga till Norges regering angående gränspendlare (ställd av Elver Jonsson)
- 33 Fråga till Norges regering angående föreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (ställd av Karl-Erik Svartberg)

- 34 Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund (ställd av Wiggo Komstedt)
- 35 Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt (ställd av Olle Östrand)
- 36 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska väg- märken (ställd av Sten Svensson)
- 37 Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och upparbetning av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (ställd av Atli P. Dam)
- 38 Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland (ställd av Mats Nyby)
- 39 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m. (ställd av Oddrunn Pettersen)
- 40 Fråga till Sveriges regering angående omorganiseringen av undervisningen av invandrarelever i Sverige (ställd av Eino Siuruainen)
- 41 Fråga till Nordiska ministerrådet angående NORDLEK m. m. (ställd av Gunnar Björk)
- 42 Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsmministrarna (ställd av Karin Söder)
- 43 Fråga till Sveriges regering angående möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från Oy Yleisradio AB (ställd av Mats Nyby)
- 44 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsförfarandet till kulturfonden (ställd av Ylva Annerstedt)
- 45 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till NORDLEK (ställd av Mirja Rynnänen)
- 46 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer (ställd av Anna-Kaarina Louvo)
- 47 Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992 (ställd av Marjatta Väänänen)
- 48 Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (ställd av Dorte Bennedsen)
- 49 Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivaravgifter för hantverkare (ställd av Lars P. Gammelgaard)
- 50 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggningen av NoSAMF (ställd av Otto Steenholdt)
- 51 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper (ställd av Marianne Samuelsson)
- 52 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk överenskomst om rättigheter vid arbetslöshet (ställd av Svein Alsaker)
- 53 Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden (ställd av Marianne Samuelsson)

Utanför saklistan förelägges för rådet:

Dokument 1 Rapport från Nordiska rådets presidium

Dokument 2 Regler för sessionens genomförande

Dokument 3 Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor

Dokument 4 Ändringar i arbetsordningen

Översikt över sessionen

Rådets plenarmöten hölls i universitetsbiografen, Háskólabíó. Platsfördelningen i salen framgår av planen sist i bandet. För utskottens, delegationernas, ministerrådets och presidiets sammanträden, för sekretariatens och pressens arbete, m. m. disponerades olika lokaler i biografen och på Hótel Saga.

Plenarmöten

Tisdagen den 27 februari kl. 10.00 – 19.10
 Onsdagen den 28 februari kl. 09.00 – 14.50 och kl. 14.50 – 17.15
 Torsdagen den 1 mars kl. 09.00 – 12.05 och kl. 14.00 – 19.15
 Fredagen den 2 mars kl. 08.30 – 10.40 och kl. 10.40 – 13.35

Utskottsmöten

Budget- och kontrollutskottet

Tisdagen den 27 februari kl. 16.00 – 17.10
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.10

Juridiska utskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 17.45
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.10

Kommunikationsutskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 17.30
 Fredagen den 2 mars kl. 08.15 – 08.30

Kulturutskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 18.00
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.10

Ekonomiska utskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 18.30
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.15

Social- och miljöutskottet

Söndagen den 25 februari kl. 17.30 – 19.30
 Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 18.15
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.20

Särskilda arrangemang

- Måndagen den 26 februari: Kvällen reserverad för sammankomster i partiernas regi
- Tisdagen den 27 februari: Mottagning på Hótel Ísland (värd: de nordiska ambassadörerna)
- Onsdagen den 28 februari: Högtidsceremoni i Borgarleikhúsið med anledning av utdelningen av Nordiska rådets litteraturpris samt Nordiska rådets musikpris. Därefter mottagning på Hótel Saga (värd: Íslands regering)

Presidietöten

- Söndagen den 25 februari kl. 18.30–20.00
- Måndagen den 26 februari kl. 14.00–16.00
- Tisdagen den 27 februari kl. 09.00–09.35
- Fredagen den 2 mars kl. 13.35–14.45

PROTOKOLL

Protokoll

1:a mötet

Tisdagen den 27 februari 1990 kl 10.00 – 19.10

Presidenter: Karin Söder (1–3 och 15), Páll Pétursson (3–15), Bjarne Mørk Eidem (15), Ólafur G. Einarsson (15), Elsi Hetemäki-Olander (15) och Ivar Hansen (15)

Dagordning

1. Åpningsinlägg av Nordisk Råds president

2. Godkännelse av medlemslisten

3. Valg av presidium

4. Inlägg av den nyvalgte presidenten

5. Utsending av materiale til sesjonen

6. Fastsettelse av sakliste for sesjonen

7. Meddelelse om avstemningsordning

8. Valg av Redaksjonskomité

9. Valg av medlemmer og suppleanter i styret for Nordisk Kulturfond for årene 1991–92

10. Suppleringsvalg av medlem til Den nordiske investeringsbanks kontrollkomité for perioden 27. februar 1990 – 30. april 1991

11. Bemyndigelse for utvalgene å ta til etterretning slike meddelelser som ikke er satt opp på saklisten for sesjonen eller som ikke sluttbehandles på sesjonen

12. Regler for sesjonens gjennomføring (Dokument 2)

13. Forlengelse av forsøksordning for skriftlige spørsmål (Dokument 3)

14. Endringer i arbeidsordningen (Dokument 4)

15. Generaldebatten. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeidet, C 2: Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet

samt Dokument 1: Rapport fra Nordisk Råds presidium

Presidenten: Ärade rådsmedlemmar! Innan vi börjar vårt arbete under denna session skall vi minnas en nordisk vän som inte längre är ibland oss.

Gunn Vigdis Olsen-Hagen avled dagen före nyårsafton förra året, bara 43 år gammal. Hon var medlem av rådet under en kort tid. Hon hann under denna tid dela med sig av sin glädje. Med oanad kraft och med gott humör kämpade hon mot den sjukdom som till sist besegrade henne. Hennes viljestyrka och goda humör var väl kända, framför allt för hennes norska Stortingskolleger – hon var ledamot av Stortinget redan från 1977. Vi hade önskat få ha henne med oss i rådet ännu under många år – nu blev det inte så, och vi saknar henne och hedrar hennes minne genom en stund av stillhet.

1
Öppningsanförande av Nordiska rådets president

Ärade rådsmedlemmar! Vi gläder oss åt att få komma tillbaka till Reykjavík – en stor stad i ett litet land, på en stor ö och med en stor ande. Vi tackar Islands Allting och den isländska delegationen för att de ånyo öppnat sin port och sin famn för oss. Vi som har varit med vet att när man kommer till Island och till Reykjavík är det vänlighet, gästfrihet och generositet som sitter i högsätet.

Det kan vara intressant att erinra sig hur man tidigare såg på Island. Jag läste i en svensk "Lärobok för folkskolan" från 1893 en beskrivning av E.G. Geijer om Island:

"Somrarna äro ej besvärande varma. Ingen fläck på jorden visar så många verkningar av underjordisk eld. Landet har övergjutits av stenån, som isländare kallar lavaströmmar. Så bor isländaren mitt bland naturens förskräckelse och likväl säger ett isländskt ordspråk: 'Island är det bästa land på vilket solen skiner.' Så mycket älskar isländaren sitt land, så tillgiven är han gamla seder.

I vetgirighet, i kunskaper, i omsorgen för sina barns undervisning överträffar han vida mängden i många andra, av naturen lyckligare begåvade länder. Hans språk utbildat och stadgat genom en egen litteratur, tidigare rik på inhemska alster än någon annan i Europa, är nästan ännu detsamma som fordom talades i Skandinavien på vilket språk Snorre Sturlasson skrev."

Våra värddar islänningarna vårdar och utvecklar ännu hundra år senare sitt kulturarv på ett föredömligt sätt. Vi, i övriga Norden, gläds åt detta och har all anledning att vara tacksamma. Vårt gemensamma kulturarv är ju fundamentalt också för det nordiska samarbetet och verkade pådrivande när detta en gång utvecklades i den form som vi känner det i dag. Det är därför som vi också känner så stor tillfredsställelse över att vara här i dag.

Det har varit ett spännande och arbetsfyllt år i Nordiska rådet. De frågor vi nu har på bordet för denna session borgar för att även nästa år blir både spännande och arbetsfyllt.

Nordiska rådet har lämnat anonymiteten – vi har fått, eller rättare sagt skaffat oss, en profil som innebär att intresset för vårt arbete ökar. Det manifesteras kanske bäst av det stora antalet frågor och önskingar om information om vårt arbete som kommer från vår omvärld. Man är intresserad av den samarbetsform som vi, fem självständiga riken och tre självstyrande områden, valt för att främja de nordiska medborgarnas intressen, samtidigt som samarbetet med vår omvärld ökar.

Vi är glada för detta nya intresse – vi hoppas och tror att det skall växa ytterligare. Vi är med rätta stolta över vad vi uppnått för de nordiska medborgarnas bästa – kan vårt sätt att samarbeta ge impulser till andra län-

der är det något som vi hälsar med tillfredsställelse.

Detta innebär ytterligare skäl för oss att intensifiera och effektivisera vårt eget arbete. Nordiskt samarbete måste i framtiden vara en vital del i de nordiska demokratierna.

Jag hälsar med dessa ord rådets medlemmar, parlamentariker och regeringsrepresentanter, funktionärer, sakkunniga och massmedia och, inte minst, våra speciellt inbjudna gäster varmt välkomna till Nordiska rådets 38:e session, som jag härmed förklarar öppnad.

2

Godkännande av medlemslistan

Utdelad medlemslista (se s. 9) upprättad i enlighet med § 4 i Nordiska rådets arbetsordning *godkändes*.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Anker Jørgensen för denna och nästa dag ersatts av Hans Jørgen Jensen och att Peder Sønderby för denna dag ersatts av Svend Erik Hovmand.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

3

Val av presidium

Enligt § 32 i Nordiska rådets arbetsordning utgör presidiet valberedning för de val som företas av plenarförsamlingen, utskotten och redaktionskommittén.

Efter framställning från de nationella delegationerna hade presidiet föreslagit, att till president skulle väljas Páll Pétursson, Island, och till övriga medlemmar av presidiet Ivar Hansen, Danmark, Anker Jørgensen, Danmark, Elsi Hetemäki-Olander, Finland, Mats Nyby, Finland, Ólafur G. Einarsson, Island, Bjarne Mørk Eidem, Norge, Thea Knutzen, Norge, Grethe Lundblad, Sverige och Karin Söder, Sverige.

Presidiet hade även beslutat föreslå att införa en tillfällig ordning med observatörsplats i presidiet och presidiet hade föreslagit

att till observatör i presidiet väljes Lilli Gyl-denkiide, Danmark.

Presidiets förslag bifölls.

Páll Pétursson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

4

Anförande av den nyvalde presidenten

Ærede rådsmedlemmer! Jeg vil på det nyvalgte præsidiiums vegne takke for den tillid. Rådet har vist os. Vi skal bestræbe os på at leve op til tilliden i udførelsen af det hverv, som plenarforsamlingen nu har pålagt os.

Jeg vil også takke den afgående præsident, Karin Söder, for den strålende indsats, hun har ydet i Rådet i det forløbne år. Hun har ledet vort arbejde både i Rådet og i præsidiet med charme, tålmodighed og utrættelig vilje til at styrke det nordiske samarbejde og udvikle det i en sådan retning, at det ikke kun kommer de nordiske beboere til gode, men også folk, som står uden for Norden.

Jeg byder alle velkomne, både medlemmer, regeringsrepræsentanter, sekretariatsmedarbejdere, sagkyndige, særligt indbudte gæster, ungdomspolitikere og pressens repræsentanter. Jeg byder alle hjerteligt velkomne her til Reykjavik.

Vi mødes her i lokaler, hvor man ikke før har holdt session. Disse lokaler, som vi nu befinder os i, tilhører Islands Universitet. Jeg håber, at alle vil befinde sig godt, og at alt fungerer tilfredsstillende. Den islandske delegation og vort sekretariat har gjort, hvad vi kunne, for at indrette brugbare rammer om sessionens arbejde.

Vi lever nu i en tid med store forandringer. Verden ændres meget hurtigt, og vi må følge med i udviklingen. Söderkomiteen afleverede i 1988 sin betænkning om internationale samarbejdsspørgsmål og i september sidste år sin slutrapport om de europæiske samarbejdsspørgsmål, og jeg håber, at nogle af dem vil bidrage til et bedre Norden.

I Nordisk Råds regi har vi nedsat en komité, som skal vurdere Nordisk Råds fremtidige rolle samt udtale sig om, hvordan arbejdsformerne bør være. Denne organisationskomité er under ledelse af stortingsrepræsentant og forhenværende statsråd Bjarne Mørk Eidem.

Personligt tror jeg, at det nordiske samarbejde har brug for udvikling, ikke omvæltning. Vort samarbejde baseres på de enkelte landes suverænitet, og det må vi fastholde, men vi må også vise vilje til at arbejde effektivt sammen i alle landes interesse.

Vort arbejde her i Rådet har i de seneste år været præget af øget partipolitisering. Denne partipolitisering kan bidrage til øget handlekraft, men den må ikke blive på bekostning af de nationale delegationers handlefrihed. Vi er trods alt valgt som repræsentanter for vore nationale parlamenter, men ikke kun valgt, fordi vi er socialdemokrater, midterpartister eller konservative.

Helsingforsaftalen omfatter ikke samarbejde om udenrigs- eller forsvarspolitik. Jeg har ikke noget forslag om at ændre dette, men vi kan ikke lade, som om ændringer uden for Norden ikke kommer os ved. Vi har heller ikke gjort noget sådant i praksis. Vi har prøvet at holde os ajour med udviklingen i EF og diskuteret den grundigt, således at vore møder førte til en ekstrasession om nordisk samarbejde og integrationen i Europa. Efter min mening er det i højeste grad udenrigspolitik.

De store politiske forandringer i Østeuropa kræver også vor opmærksomhed. Vi har fra præsidiets side haft ønsker om at skabe forbindelse mod Øst, og vi har besluttet at sende en delegation til Øverste Sovjet og til Baltikum. Jeg tror, at en sådan kontaktrejse kan være til gavn både for os her i Nordisk Råd, men også for den politik i Øst, som satser på fredelig sameksistens.

Vi nordboere har verden til fælles med andre. Vort miljø lider stadig større skader år for år. Hele menneskeheden er i fare og må tage sig i agt. Nordisk Råds præsidium har i de sidste år fattet stadig større interesse for de alvorlige miljøproblemer. I 1986 holdt vi en international konference i Stockholm om luftforurening. Sidste efterår holdt vi en international konference i København om havforurening. Begge var en stor succes, og vi vedtog dér slutdokumenter, som er absolut livsnødvendige at udføre i praksis, og det er nødvendigt, at de får en kraftig national opbakning.

I 1988 holdt vi en ekstrasession i Helsingør om miljøspørgsmål. På denne session bliver miljø og forurening et af hovedtemaerne ved

siden af kulturspørgsmål og økonomi. Alle disse emner er nødvendige at diskutere her på nordisk plan, men også i fællesskab med både Øst og Vest.

Jeg vil til slut sige, at det er mit ønske, at denne session vil fremme det nordiske samarbejde, og at vi i de kommende år må udbygge et endnu bedre Norden og bidrage til en bedre og fredeligere verden.

5

Utsändning av handlingar till sessionen

Arbetsordningen stadgar att allt dokumentationsmaterial som skall behandlas vid sessionen skall ha utsänts senast två veckor före sessionens början. Den stadgar också, att utsändandet kan ske senare om särskilda skäl föreligger.

Presidiet hade föreslagit att även de förslag som utsänts senare än två veckor före sessionens början kan behandlas vid sessionen. Beslutet kräver 2/3 flertal.

Presidiets förslag bifölls.

6

Fastställande av saklista för sessionen

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen fastställer saklistan för sessionen i enlighet med det utdelade tryckta förslaget med tillägg av B 110/e ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån samt meddelande om rekommendation nr 45/1989/e om uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 92.

Eventuella ytterligare frågor (E-saker) kan komma att ställas, med hänvisning till arbetsordningens § 15.

Saklistan för sessionen fastställdes i enlighet med presidiets förslag.

7

Meddelande om voteringsordningen

Enligt § 11 i Nordiska rådets arbetsordning kan medlem rösta "ja" eller "nej" eller avstå från att rösta.

Omröstning sker med en omröstningsap-

parat. Varje vald medlem har på sin plats en voteringsenhet med fem knappar (av dessa används inte de två yttersta gråfärgade knapparna). Röstning kan ske när den röda kontrollampan på voteringsenheten lyser. Den sista knapptryckningen registreras.

Presidenten meddelar när votering kan påbörjas.

Vid omröstning används följande knappar: grön knapp för ja, röd knapp för nej och vit knapp för avstår.

Antalet frånvarande ledamöter registreras automatiskt. Sammanställningen över omröstningsresultatet och hur varje enskild medlem har röstat blir tillgängligt strax efter det att voteringen avslutats.

Den fungerande presidenten har en voteringsenhet på podiet.

Medlemmarna kallas till omröstning med en ringklocka i Håskölabió. Klockan ringer första gången en gång när den sist anmälda talaren fått ordet och andra gången två korta gånger inför voteringen.

8

Val av redaktionskommitté

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet till medlemmar i redaktionskommittén för tiden intill nästa session väljer:

från *Finland*: Antero Kekkonen (Sdp) och Heikki Riihijärvi (Smp)

från *Island*: Hjörleifur Guttormsson (Ab) och Valgerður Sverrisdóttir (F)

från *Norge*: Lodve Solholm (FrP) och Ernst Wroldsen (A)

från *Sverige*: Per Olof Håkansson (s) och Hans Nyhage (m)

Presidiets förslag bifölls.

9

Val av medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för perioden 1991 – 1992

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet till medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för perioden 1991 – 1992 väljer:

från *Danmark*: Marianne Jelved (RV) med Helge Adam Møller (KF) som suppleant

från *Finland*: Erkki Pystynen (Kok) med Claes Andersson (Skdl) som suppleant

från *Island*: Valgerður Sverrisdóttir (F) med Birger Ísleifur Gunnarsson (Sj) som suppleant

från *Norge*: Kjell Magne Fredheim (A) med Georg Apenes (H) som suppleant

från *Sverige*: Berit Oscarsson (S) med Hans Nyhage (m) som suppleant.

Presidiets förslag bifölles.

10

Suppleringsval av medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté under perioden 27 februari 1990 – 30 april 1991

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet till ny medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté väljer Lauri Metsämäki i stället för Ilkka-Christian Björklund.

Presidiets förslag bifölles.

11

Bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden till handlingarna, vilka ej upptagits på saklistan för sessionen eller vilka icke slutbehandlas på sessionen

Presidiet hade förslagit att utskottet bemyndigas att lägga till handlingarna sådana meddelanden, vilka ej upptagits på saklistan för sessionen eller vilka icke slutbehandlas på sessionen.

Presidiets förslag bifölles.

12

Regler för sessionens genomförande (Dokument 2)

Presidenten: Enligt Dokument 2 föreslår presidiet vissa regler för sessionens genomförande.

I dokumentet föreslås tidsbegränsning av inläggen i generaldebatten och i sakdebatterna.

Det förelås också hur replikordningen skall genomföras.

Presidiets förslag bifölles.

13

Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor (Dokument 3)

Presidiet hade föreslagit, att Nordiska rådet förlänger försöksordningen med skriftliga frågor mellan sessionerna enligt vissa regler.

Presidiets förslag bifölles.

14

Ändring av arbetsordningen (Dokument 4)

Presidiet hade föreslagit, att Nordiska rådet beslutar om ändring av §§ 24, 25 och 27 i rådets arbetsordning avseende sammansättningen av budget- och kontrollutskottet samt frågan om partigruppersekreterarnas rätt att närvara i utskottens möten.

Presidiets beslut bifölles.

15

C 1: Berättelse rörande det nordiska samarbetet, C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet samt Dokument 1: Rapport från Nordiska rådets presidium (generaldebatt)

Minister med ansvar för det statistiske departement samt nordisk samarbetsminister **Július Sólnes:** Hr. præsident! Tanken om et snævrere samarbejde og sammenhold mellem Europas stater både i Vest og Øst har optaget vores sind i det forgangne år. Det berygtede jerntæppe hører snart fortiden til, og nogle ser endda frem til Europas forenede Stater. Den tanke er ikke ny, den blev allerede fremsat af forfatteren Victor Hugo i 1849, og i sin berømte tale på universitetet i Zürich den 19. september 1946 foreslog Winston Churchill Europas stater at træde de første skridt på vejen frem mod et forenet Europa og lagde grunden til Europarådet.

De glædelige begivenheder i Østeuropa giver anledning til en nytænkning angående den europæiske integration og stiller måske det nordiske samarbejde over for den hidtil største udfordring. Den europæiske dimension sætter således et stærkt voksende præg på det nordiske samarbejde, som ministerrådet tager fuldt hensyn til i sine prioriteringer.

Det fremgår af fremskridtsrapporten "Nor-

den i Europa", at det formaliserede nordiske samarbejde også i forholdet til Østeuropa kan udgøre et fælles grundlag og værksted for de nordiske landes synspunkter, holdninger og initiativer. Samarbejdsministrene har derfor opfordret embedsmandskomiteerne til i løbet af de kommende måneder at overveje og stille forslag om mulige fælles nordiske initiativer over for landene i Østeuropa. Bl. a. vil man undersøge mulighederne for at oprette nordiske informations- og kulturcentre i de baltiske republikker. De første fællesnordiske initiativer vil muligvis kunne indgå i den ajourførte udgave af arbejdsprogrammet "Norden i Europa", som skal foreligge til sommer. For så vidt angår miljøområdet, så forelægges der dog allerede et par forslag ved denne session.

Hr. præsident! Forholdet mellem EF og EFTA har udviklet sig positivt i løbet af 1989. Der er gennemført en omfattende kortlægning af forudsætningerne for et tættere samarbejde og skabelse af "et europæisk økonomisk område". Konklusionen af dette kortlægningsarbejde er, at der er forudsætninger for et nært samarbejde på grundlag af "de fire friheder" med tilgrænsende områder som f.eks. forskning og udvikling, miljø- og forbrugerbeskyttelse og uddannelse.

Hvad betyder så dette for det nordiske samarbejde? En EF-EFTA-aftale kan først træde i kraft den 1. januar 1993. Der er derfor ingen grund til, at vi i Norden skal vente på fælleseuropæiske løsninger, hvis vi kan gå hurtigere frem i Norden. Forudsætningen må blot være, at nordiske løsninger ikke strider imod kommende europæiske løsninger.

Det integrerede arbejdsmarked, den frie opholdsret for alle personer og den lige adgang til sociale ydelser er områder, hvor det nordiske samarbejde kom først med konkrete resultater. Det er vigtigt, at vi fortsætter med konkrete resultater. Det er vigtigt, at vi fortsætter med at udvikle vores samarbejde om "Medborgernes Norden", samtidig med at der føres forhandlinger om de samme områder i en bredere europæisk kreds.

Og ministerrådets rolle som ophavskilde for de synspunkter og holdninger, som kan fremføres af Danmark i EF og de fire andre lande i EFTA, bliver ikke mindre.

Arbejdet med skabelsen af Norden som hjemmemarked og gennemførelsen af den

økonomiske handlingsplan "Et stærkere Norden" skrider godt frem. Lad mig nævne, at der er sket en liberalisering af bustrafikken mellem Finland, Norge og Sverige, og at liberaliseringen af lastbiltransporten er indledt og forventes afsluttet inden udgangen af 1992. Fra 1. juli i år vil begrænsningerne for fri bevægelighed af kapital mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige være ophævet.

Ministerrådets forslag om en overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer med højere, erhvervskompetencegivende uddannelser vil, når det er blevet vedtaget, sikre nordboer adgang til beskæftigelse over hele Norden og inden for områder, som deres uddannelse kvalificerer dem til. En tilsvarende overenskomst for de kortere erhvervsuddannelser vil være ministerrådets næste mål.

Lad mig, inden jeg forlader emnet Norden og Europa, med tilfredshed konstatere, at det gennem et snævert samarbejde mellem de nordiske lande er lykkedes at placere Norden stærkt i det audio-visuelle EUREKA og dets sekretariat.

Miljøproblemerne, som også er højt prioriterede, bliver et hovedtema ved denne session. Otte af de tolv forslag, som ministerrådet forelægger, omhandler helt eller delvis miljøbeskyttelse og forureningsbekæmpelse.

Den nye åbenhed i de østeuropæiske lande har afsløret, at forureningen i disse lande har et langt større omfang end hidtil frygtet. Landene selv kan ikke rette op på tilstanden uden massiv teknisk og økonomisk bistand udefra. Norden vil – også i egen interesse – yde sit bidrag – ikke mindst til de Norden nærliggende lande og områder. Der stilles derfor forslag om oprettelse af et nordisk miljøfinansieringsselskab. Selskabet skal stille garantier til nordiske virksomheder, der indgår i joint ventures i de østeuropæiske lande, om udvikling af forureningsbekæmpende teknologi. Forslaget om forhøjelse af rammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån har bl. a. også til formål at styrke indsatsen mod miljøforureningen i disse lande.

Miljø Samarbejdet inden for Norden foreslås også styrket. Dette sker ved de tre forslag om et handlingsprogram på affaldsområdet, om et nyt handlingsprogram mod luftforurening og om revision af det handlingsprogram mod havforurening, som blev vedtaget ved

Nordisk Råds ekstrasession i Helsingør i 1988 – tre programmer, som er operative og konkrete med tidsfrister for, hvornår de enkelte mål skal være nået.

Det tværgående samarbejde på miljøområdet udvikler sig tilfredsstillende. I forslaget om et tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet nævnes 11 konkrete samarbejdsområder for miljøsektoren og jord- og skovbrugssektoren. I forslaget til retningslinjer for Nordisk forskningspolitisk Råd 1990–1992 foreslås en programkomité, som skal kortlægge den igangværende miljøforskning i Norden. Den vil også opstille et tværsektorielt, interdisciplinært nordisk forskningsprogram baseret på arbejdsdeling og samordning af forskningsindsatsen.

Som en opfølgning af Nordisk Råds havforureningskonference, der fandt sted i København i efteråret, har Nordisk Ministerråd besluttet sammen med relevante internationale organer at vurdere, om der skal indkaldes en international konference om de forskellige marine konventioners rolle.

Vi plejer gerne at fremhæve, at det nordiske samarbejde ikke alene foregår på det officielle plan, men at det hviler på et solidt og bredt grundlag af kontakter og samarbejdsorganer i alle grene af samfundslivet i de nordiske lande. Det er derfor glædeligt, at Foreningerne Nordens Forbund i samarbejde med andre organisationer gør året 1990–91 til et miljø- og biologisk år. Fru Vigdís Finnbogadóttir, Islands præsident, har velvilligt påtaget sig at være formand for den nordiske hovedkomité for projektet.

Ministerrådet har i 1989 ydet tilskud til planlægningen, ligesom det i 1990 og 1991 vil yde tilskud til gennemførelsen af miljø- og biologisk års arrangementer.

Lad mig i den forbindelse også nævne, at ministerrådet i 1989 har bidraget til at styrke offentlighedens miljøbevidsthed ved vedtagelsen af den frivillige miljømærkning af varer.

Inden jeg forlader virksomheden på miljøområdet, vil jeg gerne nævne, at den nordiske arbejdsmiljøkonvention af 29. juni 1989 allerede nu kan følges op af et forslag til et samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet, som skal omsætte konventionens mål og intentioner i praktiske resultater.

På kulturområdet, der er højt prioriteret,

bragte 1989 oprettelsen af Nordisk Film- og TV-fond, som i år begynder at yde støtte til nordisk samproduktion og distribution af film og tv-programmer. Den internordiske sprogforståelse vil blive søgt forbedret gennem det forslag til handlingsplan, som ministerrådet forelægger ved denne session.

Det er væsentligt for det nordiske samarbejdes fremtid, at ungdommen kan møde eksempler på dette samarbejde, som angår den selv. Ministerrådet vil derfor støtte planerne om en nordisk ungdomsfestival. Nordjob- og Nordplus-programmerne tjener dette formål. Nordjob-programmet er hidtil blevet administreret af en selvstændig stiftelse med tilskud fra bl. a. ministerrådet.

Ministerrådet har nu godkendt, at Nordjob i fremtiden administreres af Foreningen Nordens Forbund, idet ministerrådet får revisorindsigt i driftsregnskabet, mens projektets kontakter med ministerrådet i øvrigt forbliver uændret.

Ministerrådet har endvidere besluttet, at der fra 1991 og de følgende to år bevilges et fast driftstilskud på 2,5 millioner danske kroner pr. år.

Nordplus-programmet har i løbet af den korte tid, det har eksisteret, vundet meget stor tilslutning både blandt de studerende og på universiteter og højskoler. Der er kommet den grøde i disse institutioners uddannelsessamarbejde, som Nordisk Råd længe har efterlyst. Nordplus fik i øvrigt en lillebror i 1989, Nordplus-junior – et program for elever og lærere ved almene gymnasier og erhvervsskoler til finansiering af studieophold og samarbejde mellem institutionerne. I 1989 iværksatte ministerrådet endvidere et stipendieprogram for nordboer, som ønsker et ophold ved en folkehøjskole i et andet nordisk land.

I 1990 vil Ministerrådet arbejde med planer for et udvidet nordisk samarbejde om forskeruddannelse. Ministerrådet påregner at kunne stille forslag herom ved Nordisk Råds session i 1991.

Lad mig i øvrigt give udtryk for tilfredshed med, at det i 1989 lykkedes EFTA-landene at få adgang til EF's COMETT-program, og at EF's ministerråd har anmodet Kommissionen om at optage forhandling med EFTA om EFTA-landenes tilslutning til ERASMUS-programmet.

Der er stærke ønsker om afholdelse af et nyt Nordisk Forum. Forslag herom er fremført af ligestillingsministrene. Ungdommens Nordiske Råd har fremsat forslag om et lignende arrangement.

Siden ministerrådsorganisationen blev etableret i begyndelsen af 1970-tallet, er det nordiske budget vokset år for år – også målt i faste priser. Budgettet for 1990 er på ca. 678 millioner danske kroner, hvilket betyder en realvækst på 3 pct. i forhold til budgettet for 1989, når man ser bort fra de midler, som er tilført ved den økonomiske handlingsplan.

Ministerrådet har tilkendegivet, at man fra og med budgettet for 1991 ikke vil give forhåndsløfter om en automatisk realvækst.

Ministerrådet har samtidig forudsat, at man inden for de enkelte sektorer foretager en kritisk gennemgang af den eksisterende virksomhed, således at det bliver muligt at omprioritere såvel inden for som mellem sektorerne og derved frigøre midler til højt prioriterede, igangværende og nye aktiviteter.

Ministerrådets økonomiske prioriteringer fremgår af planlægningsdokument – C2 – og det supplement, som man har udarbejdet efter Nordisk Råds ønske. Ministerrådet overvejer, at C2 i fremtiden skal fremtræde i en form, som ligner arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

Det Europa, som vil udvikle sig i 90-tallet, bliver meget anderledes end det Europa, som blev følgen af Anden Verdenskrig. Nu skal vi i Norden ikke alene forholde os til udviklingen af EF's indre marked; udviklingen i Øst-europa stiller os over for helt nye problemer og opgaver.

Uanset hvordan den europæiske integration udvikler sig og hvor omfattende den bliver, er jeg overbevist om, at der også i et nyt Europa vil være behov for regionale samarbejdsorganisationer som Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Selv om Belgien, Holland og Luxembourg alle er medlemmer af EF, så eksisterer Benelux-organisationen stadig, fordi der fortsat er opgaver, som de tre lande løser bedre i fællesskab end i EF-regi.

Det nordiske samarbejde kan også være en model for regionalt samarbejde mellem andre lande. For nylig har Italien, Jugoslavien, Ungarn og Østrig nedsat en organisationskomité, som skal opbygge en regional samarbejdsorganisation, der skal fremme samar-

bejdet mellem de fire lande. Der er aftalt et møde mellem repræsentanter for denne organisationskomité og Nordisk Ministerråd.

Med den hastige udvikling, som præger Europa i dag, er det nødvendigt, at vi i det nordiske samarbejde bliver i stand til at træffe beslutninger hurtigere, end vi hidtil har været vant til. Ministerrådet kan derfor kun udtrykke sin tilfredshed med, at Nordisk Råds præsidium har nedsat en organisationskomité, som skal gennemgå Rådets organisation og arbejdsformer med henblik på effektivisering af arbejdet og fremme af beslutningsprocesserne.

Ministerrådet står midt i en effektiviseringsproces og vil bl. a. i stigende omfang arbejde med tidsfrister for, hvornår konkrete opgaver skal være løst. Arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" er et eksempel på dette. Ministerrådet bør også i større omfang end før vedtage principbeslutninger om konkrete mål, der skal være nået i det nordiske samarbejde inden en bestemt frist. I mellemtiden må det så udredes, hvilke nationale retsregler der skal ændres, og hvilke andre hindringer der skal fjernes, for at målet kan nås.

Mange gode nordiske initiativer er i tidens løb blevet udredt ihjel, fordi man ville have hver eneste sten vendt, før en beslutning kunne træffes.

Jeg vil slutte med et ønske om, at en konstruktiv og fordomsfri debat må præge denne Nordisk Råds 38. session i Reykjavik.

Karin Söder: Herr president! Det gångna året har för Nordiska rådet varit ett lyckosamt år, även om det jag nu kommer att säga kanske ger en bild av att det också finns negativa sidor.

Vi kan konstatera att rådet har fått en förstärkt profil. Det började redan under 1988, och den utvecklingen har förstärkts ytterligare under 1989. Som exempel kan jag nämna den internationella parlamentarikerkonferensen om föroreningen av haven och extra-sessionen om integrationsfrågorna Norden och Europa – två starka och framgångsrika manifestationer, där det också har gjorts viktiga politiska markeringar.

Miljön och samarbetet i Europa är fortfa-

rande centrala uppgifter för rådet, men huvuduppgiften för det nordiska samarbetet är självfallet angelägenheter som är gemensamma för våra länder.

Herr president! Det konkreta resultatet av Mariehamnssessionen är känt för alla. Nordiska rådet och parlamentarikerna är beredda att spela och önskar spela en aktiv roll i den integrationsprocess som pågår. Nödvändiga anpassningar till omvärlden måste ha den parlamentariska och folkliga förankring som också arbetet i Nordiska rådet kan ge.

Oavsett vilken lösning integrationsprocessen får för våra länder får rådet inte tveka att bevara och bygga ut det nordiska samarbetet på alla områden. Vi kan stå inför förändringar vad gäller både innehåll och former. Det försvagar på intet sätt vår vilja att befästa och fördjupa det nordiska samarbetet. Tvärtom kan det finnas goda skäl att vi, med den utveckling vi nu bevittnar i Europa, ser över samarbetets innehåll och former för att ge det erforderlig styrka. Detta sker som bekant också under det kommande året inom ramen för den kommitté som rådet har tillsatt för organisationsfrågor och som Bjarne Mørk Eidem är ordförande för.

Under år 1989, och särskilt under dess senare del, fick vi uppleva en otrolig dynamisk utveckling i vår närhet, i Öst- och Centraluropa. Man kan faktiskt upprepa frågan, vem som för ett år sedan kunde ana att vi inom en snar framtid kan få ett nytt Tyskland. Vem kunde för ett år sedan ana att republiker inom Sovjetunionen kan komma att få sin självständighet? Vem kunde för ett år sedan ana att demokratins ideal skulle bli verklighet för en rad länder i Östeuropa inom loppet av kanske ett år? Ingen kunde ana det. Ingen kunde ens planera för det. Nu står vi inför denna stora förändring av vår omvärld. Då är det vår plikt att närhelst demokratin och frihetens ideal söker stöd vara beredda att ge ett sådant stöd som nationer, som Nordiska rådet och som medmänniskor, engagerade i folkrörelser av olika slag.

Extrasesionens tema föregående höst gällde huvudsakligen hur vi skall förhålla oss till den pågående västeuropeiska integrationen. Den fortgår som planerat men har förvisso fått en ny dimension – det finns skäl att nu tala om en europeisk integration. Det gör bilden mer komplicerad, men icke desto

mindre hoppfull. Debatten inom rådet och i dess organ har i mycket kommit att gälla på vilket sätt Nordiska rådet kan delta i de internationella processerna i Östeuropa.

Jag tror att vi har funnit en bra formel för detta. Vår första uppgift är att skapa kontakter och öppna kontaktvägar som tidigare varit stängda eller inte alls funnits. Vår andra uppgift i rådet är att både moraliskt och konkret ge stöd till de krafter som nu kämpar för demokrati och frihet, samtidigt som vi driver detta arbete nationellt i partigrupper, folkrörelser och som enskilda individer.

Vad vi däremot inte kan eller skall ta på oss är att träda in i de enskilda staternas ställe och bedriva någon sorts egen utrikespolitik i traditionell mening. Att föra förhandlingar eller på annat sätt träda i nationella regerings ställe kan inte vara och har aldrig varit Nordiska rådets uppgift eller mening.

Men det är inte ett ensidigt intresse jag talar om. Att utveckla kulturella kontakter med t. ex. de baltiska republikerna är ett nordiskt intresse lika väl som ett baltiskt. Att tillsammans med våra nära grannländer genomföra miljöprojekt och lägga grunden för miljökrav som kan förbättra vår livsmiljö är också i högsta grad ett gemensamt intresse. Studentutbyte, ungdomsutbyte, turism är exempel på intressen som också vi har.

Det är inte alltid som vi själva inom Nordiska rådet har tagit initiativ till att vidga våra internationella kontakter. Som samlingsminister påpekar söker sig andra länder och andra regioner till oss för att ta reda på hur vi har utformat vårt samarbete och om vi har några idéer som de kan använda i sitt samarbete med andra länder. Vi lever i en ny tid. Tidigare avlägsna länder och folk är oss nu nära, och vi får inte avvisa utsträckta händer.

I oktober 1989 genomförde Nordiska rådet sin internationella konferens för parlamentariker om föreningen av haven. En rapport från konferensen finns tillgänglig här vid sessionen.

Konferensens slutdokument har vållat en del oro hos regeringar i många länder inför kraven. Det visar att vi parlamentariker har träffat rätt. De krav som framförs i slutdokumentet skulle, när de genomförs, innebära en klar och nödvändig framflyttning av miljöpositionerna. Det skulle verksamt bidra till att

föreningen av våra hav, som är ett hot mot vår livsmiljö, skulle kunna bromsas upp. Haven skulle få en chans att läka sig själva. Detta är en absolut nödvändighet. Havet är livets vagg. Havet har inga utlopp. Det som har samlats där finns kvar i evärdelig tid. Gör vi inget nu, kan det bli en omöjlig uppgift för våra barn och barnbarn att klara av.

Nu sker en uppföljning av dokumentet. Det kan ta tid att genomföra förändringar. Vi måste dock både påverka och påskynda en process mot bättre skydd för våra hav. Konferensen var bara ett steg på vägen.

När det gäller den nordiska uppföljningen av vårt slutdokument har ministerrådets ordförande i sitt tal bekräftat de signaler vi tidigare fått: först till sommaren får vi besked från miljöministrarna om huruvida och i vilka former de är beredda att medverka i eller själva ta initiativ till en uppföljning.

Detta är inte tillfredsställande. Vi kan inte acceptera en nordisk långsamhet som t. ex. innebär att de krav som framförts av parlamentariker från 16 länder inte kommer fram vid de havsmiljökonferenser som skall äga rum. Vi förväntar oss kraftfullare insatser av ministrarna på olika miljöområden, även om vi i presidiet är fullt medvetna om en del förslag till denna session. Vi förväntar oss en snabbare takt i utvecklingen. Vi måste höja ribban.

Vi har i Norden engagerade, kunniga och medvetna ungdomar. Ungdomens Nordiska råd är ett exempel på detta. Vi har i presidiet i dag mottagit ett nytt omfattande dokument från ungdomarna. Det Norden vi arbetar med i dag är deras och kommande generationers framtid.

Därför är det viktigt att vi har ungdomen med oss i det nordiska samarbetet. Vi måste i rådet lyssna med allvar på deras åsikter, önsknings och visioner. När t. ex. Europa erbjuder fritt utbyte av studenter och praktikmöjligheter måste vi vara med.

Nordplus måste därför vidareutvecklas, och vi har här fått besked om att så kommer att ske. Detsamma gäller Nordjobb. Vi måste alla både innanför och utanför den politiska sfären medverka till att denna verksamhet kommer in i en mera dynamisk fas. Vi måste se till att de ekonomiska och sociala möjligheterna förbättras. Det är ett rimligt krav som ungdomarna ställer.

Vi har framför oss en arbetsfylld session. En lång rad medlemsförslag och utskottsbetänkanden ligger på vårt bord, likaså en lång rad ministerrådsförslag. Detta är det konkreta innehållet i vårt nordiska samarbete. Därför skall vi naturligtvis ägna förslagen stor omsorg och uppmärksamhet. Det gäller i hög grad de nordiska medborgarnas vardag.

Minister Sólnes, ministerrådets ordförande, har här kommenterat innehållet i och hanteringen av ministerrådets dokument C 2 – dvs. det dokument där ministerrådet enligt en nu ganska gammal praxis skall ange färdriktningen för framtiden.

I år anges dess värre ingen riktig färdriktning, det anges inga prioriteringar, och det anges inte vilka resurser man avser att lägga på det ena eller det andra området. Det är mycket svårt för oss parlamentariker att ta ställning till färdriktning och innehåll när ett förslag i praktiken saknas.

Det är i all korthet bakgrunden till att samtliga Nordiska rådets utskott begärde komplettering av dokumentet C 2 i dess helhet. Det kan sägas att det är en drastisk, och för oss som varit med länge unik metod för att ange missnöje. I den uppkomna situationen var den nödvändig. Det förtjänar nämnas att här inte fanns någon åsiktsskillnad mellan partigrupperna inom rådet.

Detta uttryck för stark kritik har ministerrådet mött med att komplettera dokument C 2. Det faktum att rådets utskott nu är beredda att realbehandla ministerrådets förslag betyder inte, som var och en kan läsa ur utskottens betänkanden, att vi parlamentariker inom rådet är nöjda med sakernas tillstånd.

Det måste bli en bättre ordning för framtiden. Vi får inte hamna i en situation där vi parlamentariker inte kan genomföra en seriös behandling därför att ministerrådet inte agerat eller har skjutit angelägna verkställighetsuppgifter på framtiden. Jag är därför glad över det uttalande som gjordes av ministerrådets talesman nyss om att man skall gå in för en annan ordning. Det är någonting som vi parlamentariker hälsar med stor tillfredsställelse. Vi är självfallet helt införstådda med att svårigheter kan finnas vid genomförandet av rådets rekommendationer och med att få enighet kring ministerrådets förslag. Med den konsensusprincip som vi har – och som

jag ogärna ser förändrad – måste regeringarna och länderna vara beredda att ge något av det egna för att uppnå något större och bättre nordiskt.

Herr president! I detta sammanhang vill jag nämna att förslagen till nedläggning av vissa nordiska institutioner har vällat mycken oro. Det är inte acceptabelt att rådet, först som ett rykte och sedan i form av en tjänstemannaskrivelse, får veta att man inom ministerrådet – låt vara endast bland tjänstemännen – har planer på att lägga ner ett stort antal nordiska institutioner.

Från rådets sida är vi inte främmande för att verksamheter kan behöva omprioriteras. Institutioner kan behöva läggas ner och andra kanske tillkomma. Det är verksamheternas innehåll och betydelse som skall styra. Kan man göra en sak bättre på ett annat sätt, är den frågan som skall ställas, och det är den frågan som skall ges ett sakligt grundat svar.

Fortfarande måste gälla att det vi kan göra bättre tillsammans nordiskt och därtill billigare än nationellt skall vi slå vakt om. Då tar vi ansvar både för verksamheterna och för den nordiska personal som nu känner oro för framtiden. Vi utgår i presidiet från att vi tillsammans skall kunna arbeta vidare med dessa frågor i god nordisk anda.

Herr president! Jag har i detta inlägg hållit mig till problem av mera principiell natur för Nordiska rådet och för det nordiska samarbetet. När det gäller sakfrågorna vill jag hänvisa till presidiets berättelse. Jag vill också understryka att jag inte har tagit upp allt det fina och positiva som verkligen fungerar i det nordiska samarbetet. Jag tror det kan finnas skäl att ibland ta upp principiella frågor som gäller relationerna mellan olika organ i det nordiska samarbetet. Sakfrågorna kommer upp till behandling senare under sessionen.

Till sist: 1989 var det år då vårt arbete i Nordiska rådet fick en förstärkt internationell dimension. Jag vill också påstå att i den bilden finns ett allt starkare behov att vidareutveckla det traditionella nordiska samarbetet. År 1990 går vi vidare.

Samförståndet mellan råd och ministerråd är ett måste i Norden – det är ett måste för att vi lyckosamt och framsynt skall kunna föra det nordiska samarbetet vidare. I tider när det nordiska samarbetets hållfasthet prövas inför trycket av den europeiska integra-

tionsprocessen är det viktigare än någonsin.

Herr president! Det nya Europa formas i detta nu. Vi är också en del av Europa. Under denna session kan vi återigen visa att vi är med att både bygga vår egen region starkare och vår egen världsdel tryggare.

Mørk Eidem: Hr. president! Den nordiske modellen fremholdes av mange som et ideal og et mål å strebe etter for så vel Øst-Europa som Vest-Europa. I en nylig publisert undersøkelse fra åtte østeuropeiske og vesteuropeiske land erklærer en majoritet seg for å være tilhengere av en markedsøkonomi, kombinert med en sterk fordelingspolitikk – det vil i hovedtrekk si den nordiske modellen.

Den nordiske sosialdemokratiske modellen sier: så mye marked som mulig og så mye plan som nødvendig. Den er basert på en effektiv produksjon med sterk internasjonal orientering, høy sysselsetting, stor grad av inntektsutjevning og et klart offentlig ansvar for utviklingen av velferdssamfunnet. Det vil aldri være mulig å sikre disse målsettingene ved å satse på markedet alene, samtidig som en sterk markedsøkonomi er nødvendig for å gi det økonomiske grunnlaget vi trenger for å føre en sosialdemokratisk politikk.

I de nordiske landene har vi en ganske stor mobilisering av folket i partier, fagforeninger og andre folkebevegelser. Politikken kan ikke løse alle den enkeltes problemer og ikke garantere alle et godt liv. Men politikken spiller en avgjørende rolle når det gjelder å skape forutsetninger for at alle skal få en like god sjans til å leve et godt liv og for å sikre den enkelte innflytelse og deltakelse i utformingen av samfunnet. Vi har alle et personlig ansvar for egen velferd, men også for fellesskapet og for de andre i fellesskapet. Slik kan for eksempel aldri et godt miljø skapes bare ved politiske tiltak – men heller ikke uten politiske beslutninger.

På denne bakgrunn ser vi sosialdemokrater med stor tilfredshet på den utvikling som foregår i Øst-Europa. I takt med de omfattende forandringer som skjer i Sovjets utenriks- og innenrikspolitikk, har også landene i Øst-Europa blitt åpnet for omverdenen. Etter årtier med diktatur og undertrykkelse kan nå folk i våre naboland håpe på større frihet og

demokrati og på et samfunnsystem som gir dem mulighet til å utøve sine demokratiske rettigheter og ta ansvar for samfunnsutviklingen.

I samarbeid har de nordiske land utformet arbeidsprogrammet "Norden i Europa". Programmet har en dobbelt målsetting; resultatet av den europeiske integrasjonen skal være til fordel for folk og næringsliv i Norden, samtidig som det skal styrke de nordiske landenes rolle og innflytelse i det europeiske samarbeidet. Norden må kunne bidra til at det europeiske samarbeidet utvikles med en sterk sosial dimensjon. Et europeisk økonomisk samarbeidsområde må ikke bare dreie seg om økonomisk liberalisering, men også om å sikre arbeidstakeres rettigheter på tvers av grensene, om å styrke forbrukernes stilling og om å sikre fremtidige generasjoner retten til et godt miljø.

I arbeiderbevegelsens nordiske velferdsmodell står vern om miljøet og arbeidet for en bærekraftig utvikling sentralt. Og vi ser at for å løse miljøproblemene i våre land trenger vi et samarbeid med andre. Nordiske innsatser trengs – i forhold til land i Øst-Europa, men også i forhold til u-landene. Det nære sambandet mellom fattigdom og miljødelegelse tvinger fram en erkjennelse av at en langsiktig holdbar sikkerhetsmodell er knyttet til *alle* lands muligheter for en bærekraftig utvikling.

Ved denne sesjonen kommer miljøspørsmål til å bli viet stor oppmerksomhet. Den sosialdemokratiske gruppe er tilfreds med at Ministerrådet har foreslått nye og mer ambisiøse handlingsplaner på miljøområdet, og at det fremmes forslag om et nytt miljøfinansieringsselskap. Derimot er vi ikke så tilfreds med at forslaget til økning i Nordisk Investeringsbanks låneramme bare er på 300 mill. SDR. Vi skulle ønske at den norske borgerlige regjeringen – som åpenbart har vært bremsklossen her – revurderer sitt standpunkt. Vi håper også andre partigrupper, i samsvar med tidligere uttalelser, ser behovet for en større ressursøkning enn det som nå er foreslått. Ministerrådet synes jo selv å være klar over at økningen er utilstrekkelig, ettersom de i sitt forslag varsler at en ny forhøyelse kan komme på tale allerede i 1991.

Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds organer og arbeidsformer må fortløpende være

gjenstand for vurdering – i lys av målsettingene for det nordiske samarbeidet. Ministerrådets opplegg for å bedre fleksibiliteten i det nordiske budsjettet synes å bygge på en forutsetning om at det er nødvendig å redusere institusjonenes del av det samlede budsjett. Fra sosialdemokratisk side er vi ikke overbevist om at dette er den eneste veien å gå. Prosjektvirksomheten må underkastes et like kritisk søkelys. At en nordisk institusjon har eksistert i mange år, er ingen begrunnelse for å forsøke å fjerne den fra budsjettet, dersom virksomheten den bedriver, er faglig godt begrunnet. Men selvsagt kan endringer være aktuelt, og den sosialdemokratiske gruppe stiller seg ikke avvisende til slike i utgangspunktet. Vi forutsetter imidlertid at Ministerrådet i alle fall fremkommer med en samlet plan som Rådet kan ta stilling til, og ikke presenterer løseversne forslag.

På Nordisk Råds side er det også igangsatt et arbeid med å vurdere om de eksisterende arbeidsformer er de mest hensiktsmessige vi kan finne for å gjøre Rådet mer effektivt, og for å få det til å bli en bedre pådriver overfor Ministerrådet og deres gjennomføring av vedtatte tiltak. Presidiet har nedsatt en organisasjonskomite med et mandat som gir muligheter for en bred gjennomgang på fordomsfritt grunnlag.

Mellom Norden og de baltiske republikkene finnes mange historiske og kulturelle bånd. Disse bør styrkes ved en utbygd kontakt mellom samfunns- og organisasjonsliv i disse områdene. En mulighet kan være opprettelse av nordiske kultur- og informasjonssentre i de baltiske republikkene, dersom det er interesse for det der. Nordiske parlamentarikere kan – så vel som andre representanter for de politiske partiene, fagbevegelsen og organisasjonslivet – spille en betydelig rolle i de stadig nærmere kontaktene mellom nordiske og østeuropeiske land. Nordisk Råd kan medvirke i samarbeidet, gjennom fortsatt miljøsam arbeid, kulturutveksling, grenseregionalt samarbeid m. m. Den delegasjon som Rådet kommer til å sende til Sovjet og de baltiske republikkene, har en viktig oppgave å gjøre for å styrke kontaktene og bedre samarbeidet mellom våre land.

La meg til slutt gratulere Ungdommens Nordisk Råd. Det arbeidet ungdommen har gjort i helgen, er et ikke uvesentlig stykke

godt politisk håndverk, som jeg vil be særlig media være oppmerksom på og bidra til å få spredt.

Solholm: Hr. president! Det kunne være interessant å stille representanten Mørk Eidem følgende spørsmål: Hva er det som er så bra med den nordiske sosialdemokratiske modellen at vi skal eksportere den til Øst-Europa, når man ser på den arbeidsledigheten og de helsekøene som man bl. a. har i Norge etter nærmere 50 års styring av sosialdemokratiet? Er det dette vi nå skal eksportere? Er det ikke nettopp dette Øst-Europa vil bli kvitt, en såkalt avart av sosialdemokratiet?

Mørk Eidem: Hr. president! Det ble her gitt en beskrivelse som er så langt fra virkeligheten at jeg finner det unødvendig å kommentere den.

Björkstrand: Herr president! Det nordiska samarbetet är unikt i den dynamiska internationaliseringsprocess som pågår i Europa som helhet. Det har nämligen inte kommit till uppfifrån – som ett resultat av marknadskrafternas spel eller ett utifrån kommande krav på åtgärder. Det bygger in stället på de nordiska ländernas gemensamma kulturarv och på medborgarnas intressen och värdegemenskap. Mot den här bakgrunden är det av största vikt att det nordiska samarbetet inte blir överkört av de starka ekonomiska krafter som nu är i rörelse utan kan hävda sin egenart och utveckla sin organisation och sitt beslutsfattande på ett sätt som gör att man också framgent kan gå in i spetsen för utvecklingen. Mittengruppen tror på det nordiska samarbetets betydelse också framgent och vill medverka till att det intensifieras och utvecklas. Det kan knappast ske om det inte finns beredskap att avsevärt vidga de ekonomiska ramarna för samarbetet. Intensiteten i arbetet går lätt förlorat om vi inte går in för regelbundet återkommande höstsessioner.

Också organisationskommittén står här inför en stor utmaning. Om man nöjer sig med marginella ändringsförslag kommer det nordiska samarbetet tveklöst att stagnera. Man

måste våga röra vid de centrala besluts- och verkställighetsfunktionerna i samarbetet. Eller är det så att vi i den västeuropeiska integrationsprocessen nog kan gå in i internationellt samarbete, där besluten kommer att fattas i övernationella organ på annat håll, men inte vill skapa sådana organisatoriska ramar för vårt nordiska arbete som möjliggör snabba och bindande beslut? I så fall kan resultatet bara bli ett: ett nordiskt samarbete i bakvatten – där man mödosamt försöker anpassa sig till den utveckling som utformas på annat håll.

Herr president! Mittengruppen har vid denna session godkänt ett nytt partiprogram för vårt samarbete i Nordiska rådet. Vi värdesätter det nordiska samarbetet högt och vill satsa på det. Vi vill utvidga det till att omfatta nya områden, t. ex. samarbete inom biotekniken och de svåra etiska problem som aktualiseras i det sammanhanget. Vid Ungdomens Nordiska råd har man förtjänstfullt fäst uppmärksamhet vid detta område. Vi föreslår bl. a. att man snarast möjligt vidtar åtgärder för att få till stånd en bio- och genteknikkonvention med etiska regler för området, inklusive ett fungerande kontrollsystem. Denna nordiska konvention kunde sedan bli utgångspunkten för internationella konventioner med bl. a. skydd för personlig genetisk integritet, regler för gentekniskt förfarande på mänskliga embryon och regler för utsläpp.

Inom ramen för FN borde man vidare slå fast riktlinjer för patentfrågor på området som också tjänar u-ländernas intressen och miljöskydd.

Herr president! Efter Nordiska rådets session i Mariehamn har omdaningsprocessen i Östeuropa accelererat. Kommunistiska partier har förlorat sin ledande roll i flera socialistiska länder. Nya partier och folkrörelser framträder i den labila situationen. Man strävar öppet efter en parlamentarisk demokrati med ett flerpartisystem.

Mittenpartierna i Nordiska rådet vill intensifiera kontakterna till Östeuropa. I höst kommer vi att ordna en konferens till vilken vi inbjuder östeuropeiska länder för att diskutera demokrati- och miljöfrågor. Vi betonar också denna gång vikten av att Nordiska rådet utvecklar sina relationer till framför allt Östersjörandstaterna. Miljöproblemen har t. ex. sådan omfattning och berör oss själva i

så hög grad att vi måste agera snabbt och målmedvetet. De konkreta förslag som nu föreligger är steg – men bara steg – i rätt riktning.

Herr president! Kultursamarbetet utgör alltfört ett viktigt fundament för samverkan på övriga områden. I mittengruppen betonar vi vikten av en fortsatt satsning på kultursektorn. Vi stöder ett intensivare utbildnings- och forskningssamarbete. Nordplus-systemet, som ger de unga en konkret möjlighet att lära känna Norden, bör samordnas med Erasmus-projektet. Vi förutsätter att radio- och TV-samarbetet utvecklas och att satsningen på nordisk filmproduktion fortsätter. Norden som kulturell hemmamarknad bör bli verklighet genom att hinder av olika slag, t.ex. ekonomiska, juridiska och tekniska, mer systematiskt avskaffas för att möjliggöra en fri utväxling av materiella och immateriella kulturyttringar. Satsningen på att göra nordisk kultur känd på andra håll i världen bör fortsätta.

Nordiska rådets musik- och litteraturpris kunde gärna – med tanke på de förnämliga traditionerna inom formgivningen i Norden – kompletteras med ett tredje pris för att främja konstindustriellt skapande.

Herr president! De nordiska mittenpartierna är fast beslutna att utnyttja återstoden av 1900-talet för att bygga det nordiska samarbetet än fastare. Vi vill förena ett intensivare samarbete mellan de nordiska länderna med en större öppenhet för utvecklingen i Europa och ett ökande ansvarstagande för en hållbar utveckling i världens underutvecklade länder.

Det nordiska samarbetet kan inte ersättas av något annat. Det är unikt – och bör så förbli till glädje och gagn för såväl oss själva som för alla dem utanför Nordens gränser som ser det nordiska samarbetet som ett mål att sträva till. Att kasta bort det arvet och de resultaten i en euforisk "europism" skulle vara ofattbart kortsynt – och antagligen omöjligt att reparera.

Talleraas: Ærede president! Arbeidet i Nordisk Råd har gitt mange konkrete, positive resultater for de nordiske folk. Passunion, studentutveksling, sosial trygghet, et mangfoldig kultursamarbeid er noen stikkord her.

Likevel kan vi ved inngangen i 1990-årene med god grunn spørre: Hvor går Norden og det nordiske samarbeidet? I et Europa i sterkere omveltning enn noen gang siden 1940-tallet, hvor gamle fronter brytes og nye grenser settes, og hvor samarbeid og tillitsfull dialog preger bildet, der må vi finne en del nye svar og nye posisjoner.

Utviklingen i Europa har i løpet av det siste året tatt en meget positiv vending. Vi er vitne til en dynamikk som for få år siden ville blitt karakterisert som utenkelig.

Vi har opplevd kommunismens og sosialismens sosiale, politiske og økonomiske fallitt i Øst-Europa. Gjennomslagskraften for dette ligger i de idealer og prinsipper som demokratisk og konservativ politikk bygger på. Det er folket med enkeltmennesket i sentrum som nå krever demokrati og ny politikk. Omveltningene vil bety enorme utfordringer; diktatur skal erstattes med demokrati, planøkonomi skal erstattes med markedsøkonomi.

Det trengs hjelp for å få dette til, også fra oss i Norden. Styrkingen av Den Nordiske Investeringsbanken og opprettelsen av et nordisk miljøfinansieringsselskap er to eksempler på hvordan dette kan gjøres innenfor rammen av dagens nordiske samarbeidsform.

Ekstrasesjonen i Mariehamn ble preget av debatten om Nordisk Råds kontakter mot Sovjetunionen og Baltikum. Jeg håper det ikke blir noen gjentakelse av den debatten i dag.

Nordisk Råds hovedansvar er å utvikle samarbeid mellom de nordiske land på viktige områder som økonomi, kultur, kommunikasjon, miljø og undervisning, for å nevne noe. Men Nordisk Råd har ingen oppgaver når det gjelder utenriks- og sikkerhetspolitikken. Utenriks- og sikkerhetspolitikken må ivaretas på nasjonalt plan. Slik har det vært, og slik skal det være i framtida.

Det er selvsagt ikke til hinder for at Nordisk Råd kan viderutvikle kontakt med parlamentarikere fra andre land på saksområder som er viktige for oss som naboland, som miljøvern, kultur og handel. Her gjelder det å finne praktiske løsninger innenfor rammen av Nordisk Råd

I disse tider hvor kommunistregimer faller, har mange sett muligheter til å eksportere vår "nordiske velferdsmodell" østover. Ja, enkel-

te er så begeistret for dette at denne modellen nesten framstår som en ny eksportartikkel. Personlig er jeg ikke overbevist. Vi har selvfølgelig åpenbare verdier, som er verdifulle, her i Norden: demokrati, høy velferd, selvbestemmelse, eiendomsrett, stor personlig frihet. Men vår velferdsmodell har også store svakheter, la oss også innrømme det før den storstilte eksporten starter for fullt.

Som nordiske politikere bør vi være ambisiøse på Nordens vegne. Det betyr også vilje til nytenking for fornyelse av samarbeidets innhold. Også her er vi konservative beredt til å delta for fullt i debatten for å finne løsninger. Vi har gått i bresjen tidligere og fått medhold. For nesten tre år siden tok vi opp problemstillingen om Norden i Europa. Dette er nå blitt et av de mest prioriterte områdene i det nordiske samarbeidet, og det har tilført samarbeidet ny dynamikk.

I løpet av 1. halvår skal det gjennomføres fri flyt av kapital i Norden. Handelshindre skal bygges ned. Norden som hjemmemarked skal videreutvikles. Standarder skal tilpasses EFs indre marked. Unødige reguleringer og begrensninger må fjernes systematisk. I Norden bør kapital, varer og tjenester flyte fritt før EFs indre marked er der, slik vi har hatt "fri flyt av nordiske borgere" i Norden. Mye arbeidskraft og engasjement må satses for å få dette gjennomført så hurtig som mulig.

De konservatives ideer og forslag for å få til liberalisering, nedbygging av monopoler, fjerning av handelshindringer og økt kultursamkvem, vil være svært viktige og nødvendige innsatsområder for Norden og det nordiske samarbeidet i årene som kommer. Høy aktivitet her vil bedre Nordens vekstmuligheter, og føre til lettere konkurranse for nordiske bedrifter i EFs indre marked. EFs indre marked er i realiteten et omfattende og målrettet arbeid for å skape vekst og nye muligheter. De nordiske land burde legge til grunn minst et tilsvarende ambisjonsnivå for å stimulere til vekst i økonomien gjennom et internt samarbeid i Norden.

Den nye og raske utviklingen i det europeiske samarbeidet kommer til å sette det nordiske samarbeidet på nye utfordringer. EF/EFTA-samarbeidet og dannelsen av en eventuell EØS-parlamentarikerforsamling kommer til å få store konsekvenser for de nordiske land og for Nordisk Råd.

Det betyr at man innen Nordisk Råd må føre en åpen diskusjon for å finne former for samarbeid som styrker de områdene hvor vi har unike felles interesser; en felles kulturarv og tradisjoner og for en stor del et felles språk. Samtidig må vi være åpen overfor en utvikling som skjer i resten av Europa.

Organisasjonskomiteen har fått i oppgave å følge også utviklingen i EF/EFTA-prosessen for å analysere konsekvensene av den for Rådets arbeid. Den har fått en stor oppgave. Men noe vet vi med stor sannsynlighet: I og med at økonomi blir så sentralt i EF/EFTA-samarbeidet, vil Nordisk Råds arbeid med økonomiske spørsmål måtte bli sterkt redusert.

Og i og med at samarbeidet utenom Norden blir stadig mer omfattende, må kulturelt samkvem i Norden bli forsterket. Kanskje vil dette bety, rent praktisk, at økonomisk utvalgs rolle f.eks. blir redusert eller helt fjernet, mens kulturutvalgets og miljøutvalgets rolle vil måtte bli styrket.

Vi ser nå en utvikling på den internasjonale politiske arena, hvor samarbeid over landegrensene vil bli mer omfattende. Parallelt med denne utviklingen er det min overbevisning at behovet for lokal og regional forankring vil ha økende betydning. I så måte vil de nordiske land stå overfor mange meget viktige utfordringer i årene framover. Nordisk Råd vil i en slik utvikling kunne være et positivt og aktivt redskap for å ta vare på og styrke våre felles verdier og interesser. Jeg er derfor overbevist om at vi trenger et Nordisk Råd i framtida, men et ombygd og forandret Nordisk Råd.

La meg også til slutt hilse til Ungdommens Nordisk Råd. Det er veldig viktig å ha en så engasjert forsamling som en kraftig pådriver i viktige spørsmål som angår miljø og ungdomsutveksling, for å nevne et par sentrale punkter.

Tora Aasland Houg: President! Hr. Talleraas sa i sitt innlegg at Nordisk Råd ikke har noen oppgave når det gjelder utenriks- og sikkerhetspolitikk. Jeg skal ikke her utdype min uenighet med ham om det. Men siden han på slutten av sitt innlegg roste Ungdommens Nordisk Råd, vil jeg spørre om han med sin uttalelse fullstendig desavuerer og

undervurderer det Ungdommens Nordisk Råd har pekt på, nemlig hvor vigtig det er at det nordiske samarbejde – og dermed også Nordisk Råd – nettopp tar initiativ på det utenrikspolitiske området, ikke minst i forhold til Øst-Europa. Det er flere konkrete forslag som handler om dette i uttalelsen fra Ungdommens Nordisk Råd, som alle de politiske ungdomsorganisasjonene har vært med på.

Mener representanten Talleraas fra Høyre, Norge, at dette ikke er verdt å legge merke til når det gjelder den videre framtid og rolle for Nordisk Råd?

Talleraas: Jeg står fast på det jeg sa i mitt innlegg: Utenriks- og sikkerhetspolitikk er ikke et arbeidsområde for Nordisk Råd. Jeg gjentar gjerne at Ungdommens Nordisk Råds engasjement og pådriverskap er viktig. Men det betyr ikke at man trenger å være enig i alt. Det må være lov å være uenig på enkelte punkter.

På en del områder når det gjelder det initiativ som Nordisk Råd har tatt i kraft av Nordisk Råd overfor andre land utenom Norden, ligger det klare begrensninger.

Jeg gjentar også det jeg sa i stad, at det gjelder å finne praktiske former for fornuftig samarbeid som kan løse de viktige områder som angår oss som naboland til Sovjet og Baltikum og til Polen – for å nevne noen. Det gjelder samarbeidsformer som skal løse miljømessige spørsmål, som kan fremme kulturutveksling, og som kan øke kommunikasjonene, for å nevne en del praktiske ting. Jeg håper det er mulig å finne konkrete løsninger på disse spørsmålene i det videre arbeidet for å øke kontakten med våre naboland.

Hjörleifur Guttormsson: Ærede præsident! Quo vadis Norden? kunne være overskriften på denne session. Nordisk Råds samarbejde står nu ved en korsvej. De europæiske forhold er ved at ændres radikalt, ikke mindst på grund af den demokratiske udvikling i Østeuropa. Militærblokkene, som har opdelt vor verdensdel i to fjendtlige lejre, har mistet deres eksistensberettigelse og tilhører fortiden. Vaclav Havel, Tjekkosløvakiets nye præsident, som i denne måned var på besøg

her i Island, har opfordret stormagterne til at trække alle fremmede militære styrker ud af Europa. Det ville være et tillidsvækkende skridt og til glæde såvel i Tjekkosløvakiet som i Island, der har huset fremmed militær i næsten 40 år.

Ved afrustning fjerner man ikke kun eks-terminationsfaren fra kloden, men samtidig faren for økologisk katastrofe fra atomvåben og det umådelige spild af materielle goder, som knytter sig til kaprustningen. Det, som herved spares, kan man blandt andet bruge til gavn for miljøet, ikke mindst i Østeuropa, og først og fremmest til økonomisk bistand i den tredje verden.

Denne helt nye situation skulle lette det nordiske samarbejde i udenriks- og sikkerhedspolitik. Det burde være en selvfølge at ændre rådets respektive statutter og tage disse emner op på Nordisk Råds agenda. Det skulle nu også være let at nå frem til konsensus om Söder-komiteens forslag om et internationalt udvalg i Nordisk Råd. Den venstre-socialistiske gruppe har stillet sig klart positivt over for oprettelsen af et sådant udvalg, som kunne bidrage til at styrke Nordens indflydelse.

Integrationsprocessen i Vesteuropa er på den anden side et område, som kan føre til svækkelse af det nordiske samarbejde og Nordisk Råds stilling. Der mener jeg især de løbende forhandlinger imellem EFTA og EF om det såkaldte EØS. I EFTA-landene er man allerede begyndt at tale om, at det parlamentariske samarbejde i EFTA bør styrkes, ikke mindst hvis EFTA skulle udvikle sig til en af de to "pillars" (søjler) for et EØS-område. Hvis dette realiseres og de fire nordiske EFTA-lande indgår i EØS, vil Nordisk Råds indflydelse på økonomiske spørgsmål formindskes væsentligt og det nordiske samarbejde sandsynligvis blive begrænset til kulturelle emner.

Befolkningerne i vore lande er ikke blevet særlig meget informeret om indholdet i disse planer. Man handler her meget udemokratisk. Der er også klare tegn på, at hvis EØS skulle blive realiseret, vil det betyde en væsentlig magtoverførsel fra vore nationale parlamenter og domstole til overstatlige EØS-organer. Selv om enkelte statsmænd og partiledere i Norden har udtalt sig imod enhver form for overstatslige organer i denne forbin-

delse, synes dette ikke at ville blive en hindring for direkte forhandlinger om EØS. Samtidig er det klart, at stærke politiske kræfter i Norge og Sverige nu arbejder for disse landes direkte medlemskab i De europæiske Fællesskaber. Denne udvikling kan opdele Norden i økonomisk modstridende blokke. Vi må også tænke på, at en tilknytning af flere nordiske lande til det indre marked, for slet ikke at tale om direkte medlemskab af EF, ikke mindst vil ramme de økonomisk svagere regioner.

Den venstresocialistiske gruppe i Nordisk Råd er bekymret over disse udsigter. I stedet for et splittet Norden vil vi se et styrket samarbejde landene imellem, såvel økonomisk, socialt som kulturelt. Dette gælder også alle tilstødende områder, deriblandt de baltiske lande, som også ser Norden som en ønskværdig samarbejdspartner. Vi mener, at Norden som helhed kunne have stor indflydelse på Europas udvikling såvel i Øst som i Vest, men på den betingelse, at de nordiske lande kan stå samlet.

Den positive udvikling i den østlige del af Europa i retning af pluralisme er foregået utrolig hurtigt og hidtil fredeligt, undtagen i Rumænien. Det er særlig vigtigt, at de nordiske lande støtter denne proces, både ad politiske og økonomiske kanaler. Den venstresocialistiske gruppe mener, at man bør overveje at afholde en ekstrasession i Nordisk Råd til efteråret om Norden og Østeuropa, og hvordan man kan fremme samarbejdet imellem disse dele af Europa.

Miljøspørgsmålene er efterhånden ved at opnå den interesse, de fortjener. Det viser blandt andet de mange sager, som henvises til social- og miljøudvalget. Ministerrådsforslaget om handlingsplan for renere teknologi, affald og genbrug er eksempel på et skridt i positiv retning. Det gælder også de reviderede handlingsplaner mod luft- og havforurening. Resultatet er dog først og fremmest afhængigt af national opfølgning. Handlingsplanen mod havforurening omfatter dog ikke den største trussel mod havmiljøet og fiskerinationernes økonomi, nemlig trafikken med atomdrevne skibe og fartøjer med atomvåben om bord. Sidste års alvorlige ulykker knyttet til sovjetiske ubåde i nordiske farvande minder om denne overhængende trussel for radioaktiv forurening. Det vækker især bekymring, at der ikke endnu fra USA's side

er vilje til forhandlinger om nedrustning på havene. Alle nordiske lande burde kunne forenes i kravet om, at sådanne forhandlinger skal indledes.

Men faren for radioaktiv forurening mod luft og hav kommer også fra atom-gvindingsanlæg, blandt andet i Sellafield og Dounreay i England. Planerne om udvidelse af disse anlæg og deponering af radioaktivt affald er utålelige provokationer imod de nordatlantiske samfund.

Ærede præsident! Efterkrigsårenes generationer har levet i atomfarens skygge. Situationen er nu ved at lysne. Men samtidig ser man klarere end før faren, som knytter sig til de-gradering af naturen som følge af industrialisering og rovdrift. Dagens industrisamfund er ikke levedygtige og kan ikke gælde som vejvisere ind i fremtiden. De levevilkår, som vi kender i nutidens Norden, vil aldrig kunne realiseres verden over, da de stiller alt for store krav til miljøet. Den store opgave er at finde frem til samfund, som baseres på langt mindre materielt forbrug, og som lader sig realisere af flere end få udvalgte.

Hr. præsident! Det er en værdig opgave for Nordisk Råd og de nordiske nationer at vise vejen til fremtidens alternative miljøvenlige samfund.

Statsminister Syse: Ærede president! Det er godt å være i Island igjen, her hvor den nordiske arv er så godt tatt vare på, både språklig og kulturelt, og et land som dessuten har en slik geografisk beliggenhet at det kan minne oss om de større perspektiver som også bør være vår politiske virksomhet.

Jeg vil bare som stikkord ha nevnt at jeg synes nettopp når vi er i Island at de tanker om "new atlanticism" som president Bush har fremmet, er politiske realiteter som også vi bør ta vare på.

Under generaldebatten på 3. ekstrasession på Åland stod åpningene i Berlin-muren i sentrum. Mulighetenes Europa ligger nå foran oss, men de kommende år vil være preget av ustabilitet og usikkerhet. Tilbakeslag kan komme. Vårt kontinent vil være i oppbrudd og omforming gjennom dette tiåret og kanskje langt inn i det neste. De etablerte samarbeidsmekanismene i Vest-Europa har spilt og spiller en stabiliserende rolle, og de har i vår

del av verden knyttet landene nærmere sammen i fredelige forbindelser. I 1990-årene må nettverket bygges ut på tvers av gamle skillelinjer, slik at stabiliteten i hele Europa kan bli tatt vare på på denne måten.

Under debatten i Mariehamn stod president Gorbatsjovs utspill om parlamentariske kontakter mellom Nordisk Råd og Sovjetunionen sentralt. Det er mitt syn at Presidiet den gang gav et positivt svar på Gorbatsjovs invitasjon. Nå planlegges kontakter mellom nordiske parlamentarikere og representanter for det Øverste Sovjet. Svaret og oppfølgingen er nettopp forankret i vår organisasjons tradisjon. Tradisjonen er at det nordiske samarbeidet har sitt fremste mål i å utvikle samarbeidet mellom våre fem land. Vårt forhold til land utenfor Norden har vi ordnet på forskjellig måte, men vi bør også arbeide for en utvidelse av kontaktene med demokratiske krefter i våre østlige nabo-områder, i første rekke på områdene miljøvern, kultur og handel. Når det gjelder spørsmål om utenrikspolitikk og sikkerhetspolitikk, må man henholde seg til bestemmelsene i Helsingfors-avtalen, og den praksis som har vært fulgt siden må være retningsgivende.

Mulighetene for utvidet samarbeid er mange, og bør videreutvikles. Kontakter mellom de nordiske parlamentarikere og representanter fra det Øverste Sovjet og andre øst-europeiske land vil kunne avdekke flere saksområder der samarbeidet kan utvides. De nordiske landene kan få mer ut av sin innsats overfor de nye demokratiene i øst dersom vi samordner vår innsats. Derfor holdes det også i dag i Oslo et møte mellom nordiske statssekretærer, som nettopp går ut på å drøfte utviklingen i Øst-Europa, Sovjetunionen og Baltikum, utveksling av informasjon om nasjonale tiltak og tiltak i multilateral regi, drøfte de muligheter som er for samordning og nettopp sørge for at det skal bli en fastere holdning i dette. Det er viktig at det møtet går parallelt med at vi er samlet her i Nordisk Råd.

Utviklingen i Øst-Europa åpner for store muligheter for et mer effektivt nordisk samarbeid. Jeg tenker i første rekke på miljø. Miljøsamarbeidet mellom de nordiske landene er gitt en høy prioritet. Under denne sesjonen legges det frem handlingsplaner som skal trekke oss enda videre fremover. Men

utviklingen i øst har gitt miljøsøpmålene en ny dimensjon. I takt med større åpenhet får vi bekreftet en virkelighet vi til nå har fryktet: I store deler av våre østlige nærområder hersker miljømessige katastrofetilstander. Både gjennom forurensning av Østersjøen og sur nedbør rammes vi av miljøproblemer i øst. Også i nord er virkeligheten skremmende, kanskje enda skremmende. Forurensningene fra industrivirksomheten på Kola er i ferd med å true den økologiske balansen i de arktiske strøk. Vi vil ikke ha det slik. Vi kan ikke ha det slik.

Miljøtrusselen stiller krav til samlet innsats fra de nordiske landene. Betydelig nytenkning er nødvendig. I mange tilfeller kan og vil det være hensiktsmessig og mer kostnadseffektivt å investere i miljøtiltak i Øst-Europa fremfor ytterligere tiltak i egne land. Dette vil være investeringer i vårt eget miljøvern. Nordisk Råd kan bidra til å samordne den nordiske innsatsen. La oss utarbeide en regional strategi mot forurensning, der bl. a. teknologioverføring må utgjøre en viktig del. Det gir også store muligheter for våre bedrifter. Det er også en viktig side av det hele.

Utviklingen i Øst-Europa krever meget av vår oppmerksomhet. Likevel er det integrasjonen i Vest-Europa som i de kommende måneder vil stå sentralt. De to store sakene i de nordiske samarbeidsorganene i fjor var fremleggelsen av et program "Norden i Europa 1989–92" og den økonomiske handlingsplanen "Et sterkere Norden". Begge programmene knyttet de nordiske landene nærmere sammen i det bredere vesteuropeiske samarbeidet. Dermed styrkes også våre påvirkningsmuligheter.

EFTA – EF-prosessen går nå inn i en avgjørende fase. Nå må vi holde fast ved fremdriften i forhandlingene. En EØS-avtale bør og skal tre i kraft samtidig med gjennomføringen av det indre marked 1. januar 1993.

Men det er omfattende avtaleverk som skal utformes og utvikles, og vi må finne frem til institusjonelle løsninger som sikrer de deltaende land medbestemmelse og innflytelse. Vi må ha en skikkelig fremdrift i forhandlingene, men også tid til forsvarlig saksbehandling. "Push but not rush" var et uttrykk som gikk igjen under mine samtaler med EF-kommisjonens medlemmer i Brussel i januar. Jeg har forsterket mitt motto til: "Push hard,

but not rush”.

Fra enkelte hold spørres det om en styrking av EFTA og et nærmere samarbeid mellom EFTA og EF kan få konsekvenser for det nordiske samarbeidet. Og svaret er selvfølgelig ja, men ikke negative. Jo lavere hindrene blir mellom de internasjonale organisasjoner som vi har kryssende medlemskap i, desto større vil våre innbyrdes muligheter bli. Jeg synes det er interessant å minne om og referere til den stilling som Benelux-samarbeidet nettopp har innenfor EF. Det kan være en parallell som er verdt å ha i tankene.

En EØS-avtale vil legge et juridisk grunnlag for bedre konkurransevilkår for vårt næringsliv på det europeiske marked. Avtalen vil styrke samarbeidet mellom de 18 vest-europeiske landene og det vil være til gagn for alle de nordiske landene. Jeg tror vi bestemt skal holde fast ved det uttrykk og den realitet som sier at markeder er som fallskjerm – de virker bare når de er åpne, og så får vi sørge for å åpne dem.

Det nordiske samarbeidet har historiske, kulturelle og språklige røtter vi skal styrke hverandre med i et utvidet Europa. Fire nordiske og to sentral-europeiske land bruker i dag EFTA som forhandlingsredskap overfor EF. Det er forskjell mellom Nordisk Råd og andre europeiske samarbeidsfora der våre land deltar. Jeg tror heller ikke at en EØS-avtale for flere nordiske land er endestasjonen i den europeiske integrasjonsprosessen. Det bare forsterker nødvendigheten av å holde fast ved vår spesielle arv og vårt spesielle fellesskap.

I kjølvannet av EF-samarbeidet ser vi fremveksten av et ”Regionenes Europa”, der regionalt samarbeid på tvers av landegrensene blir stadig mer utbredt.

På denne sesjonen legges det frem et ministerrådsforslag til et nytt nordisk samarbeidsprogram om regionalpolitikk. Det er meget viktig.

Internasjonalisering og integrasjon binder landene sammen. Den enkelte stat må søke sammen med andre stater – vår tids utfordringer må hente sine løsninger i et stadig bredere internasjonalt samarbeid. Det er en utvikling som bare vil tilta. Jeg hilser denne utviklingen velkommen. Men parallelt med dette vil jeg som troende nordist holde fast ved det nære nordiske samarbeidet. Nordisk

Råd er vårt praktiske instrument. Vårt samarbeid og vår felles egenart som vekker interesse også utenfor vår lille del av verden, må vi sørge for å holde skikkelig i stand.

Kjellbjørg Lunde: President! Ein kort replikk og kommentar til noko av det viktigaste statsminister Syse var inne på. Det gjeld tilpassingsprosessen til EFs indre marknad, som no pågår i Norden, og som etter dei fleste sitt skjønn vil føre til ei dramatisk omlegging av dei nordiske landa sin politikk på viktige område.

Vi venstresosialistar, og langt fleire enn oss, er klår over at dette vil seie ei omlegging bort frå det som vi kaller ein sosialdemokratisk velferdsmodell – som langt på veg er akseptert av dei borgarlege partia, med unntak av yttarste høgre her i Norden – og til det som vil bli det motsette.

Gjennomføringa av EFs indre marknad og tilslutning fra EFTA-landa gjennom EØS vil seie ein liberalisert kapitalmarknad, sterkare konkurranse, meir overstatlege avgjerder, mindre demokratisk innverknad osv. Eit integreert Vest-Europa vil, som eg seier, omforme Norden, bort frå eit solidarisk mest mogleg likestilt Norden til det motsette.

Mitt poeng her er at dette no pågår med hurtigtogs fart etter EFTAs spor, utan den demokratiske behandling som burde vore landa i Norden verdig. Dei viktige politiske avklaringsane skal gå føre seg no i vår. Før ferien skal dei omforente forhandlingsstandspunkta vere klare, og toget for oss politikarar har gått. Derfor vil eg spørje statsminister Syse, som no er hovudføraren på dette toget ved sida av handelsministeren hos oss i Norge, om han verkeleg kan vedkjenne seg at vi skal seie frå oss det som representerer det som dei fleste av oss meiner kanskje er det fremste av demokrati her i verda, skal vi seie frå oss mogligheita til å påverke denne prosessen i den grad som det no er lagt opp til? Det er t.d. 60 000 sider med berre lovverk og forordningar som skal lesast igjennom og samanliknast med EFs, og så skal det takast politisk standpunkt til det. Det er heilt umenneskeleg. Det går ikkje an. Same kor flinke Høgre-folka er, så klarer dei ikkje det. Derfor spør eg statsminister Syse: Er dette ei forsvarleg politisk behandling av den kanskje aller viktigaste politiske saka i Norden i dette hundreåret?

Statsminister Syse: Ærede president! Jeg må si til Kjellbjørg Lunde at jeg kjente ikke særlig meget igjen av dette bildet som hun tegnet. Jeg tør kanskje minne om at EF er selvfølgelig i hennes øyne forferdelig, men demokratiet er faktisk gjennomført der. Og når jeg ser denne bekymring, denne tradisjonelle venstreradikale bekymring for hvordan konkurranse og markedspolitikk skal virke inn, føler jeg på en måte at det er to forskjellige verdener. Man vil ikke akseptere realitetene. Og etter det som er skjedd i Øst-Europa, er man omvendt på overflaten. Der har man sett problemene ved et system, men man er ikke villig til å ta de fulle konsekvenser av det. Jeg må bare si at vi skal ikke gi fra oss noen makt, vi skal ikke gi fra oss noen politikere som kan gjennomføre demokratiske systemer. Denne prosessen er demokratisk. Den har et stort mål – en videre europeisk integrasjon, og det er for mange av oss svært viktig. Det vil gi, etter vår oppfatning, bedre forhold hjemme, det vil gi oss i realiteten større innflytelse nettopp overfor de krefter ute i verden som ellers på så mange måter ville komme til å dominere oss, uten at vi hadde noe inngrep i de prosesser som finner sted. Dette er en utvikling til det bedre, og jeg ser frem til den tid – men det vil vel gå mange tiår ennå – når også venstreradikale på nytt vil komme til en erkjennelse.

Hagen: Hr. president! Statsminister Syse berørte ved begynnelsen av sitt innlegg forholdet til Sovjetunionen og invitasjonen fra president Gorbatsjov og den tidligere debatt i Nordisk Råds ekstrasessjon.

Nå er det siden den sesjonen skjedd dramatiske nye ting i Sovjetunionen, og særlig i de tre baltiske republikker. Avisene fra i går, i hvert fall Arbeiderbladet i Norge, har oppslag om Litauen med Sovjetunionens første frie valg: "Valgskred for uavhengighet". Det er mye som tyder på at de tre baltiske land vil få en form for uavhengighet. Da er det et spørsmål som reises, og som jeg synes statsminister Syse bør svare på: Vil statsminister Syse være enig i at for å få en stabiliserende faktor inn overfor Øst-Europa, vil det være fornøytig og nyttig om de tre baltiske land, når de har fått en form for uavhengighet, pluralisme og demokrati, inviteres som medlemmer i

Nordisk Råd, slik at de ting som man nå neker å snakke om fordi det kalles utenrikspolitikk, nemlig forholdet til våre naboland, kan drøftes innenfor Nordisk Råd på vanlig måte ved at det inviteres til – gjerne som observatør til å begynne med – gradvis medlemskap i Nordisk Råd, slik at vi kanskje kan være behjelpelig med å gi landene en status på den måten? Jeg vil gjerne høre om statsminister Syse er enig i at et langsiktig mål, og formål, for Nordisk Råd bør være en utvidelse av Rådet til også å omfatte de tre baltiske stater?

Statsminister Syse: Hr. president! La meg først bare gripe fatt i en setning. Carl. I. Hagen snakket om de ting som jeg "neker å snakke om". Det er første gang jeg har hørt maken til påstand. Jeg snakker om akkurat det jeg finner interessant, og jeg snakket bl. a. nettopp om de ting som Hagen tok opp. Jeg mener vi stadig skal drøfte disse ting. Selvfølgelig.

Et av hovedpoengene i mitt innlegg var nettopp den stabiliserende effekt som de forskjellige samarbeidsorganisasjoner i Europa har hatt, at man må utvide effekten av dette over grensene. Men jeg påpekte også at det er forskjellige organisasjoner. Det er NATO, det er EF, det er EFTA, det er Nordisk Råd. De har alle sine oppgaver. Og det hypotetiske tilfellet frem i tiden når man har fått selvstendigheten, hva bør da skje i forhold til Nordisk Råd, det skal vi ta når den tid kommer, og når vi ser hva de baltiske land selv ønsker. For såvidt kunne tankegangen være den samme: Hvorfor ikke utvikle Benelux-samarbeidet med Danmark, bare for å vite hvilke relative forhold vi nå er inne i. Vi må arbeide med å finne ut, ikke minst gjennom statssekretærmøtet i Oslo i dag, hvordan vi kan være behjelpelig i den prosessen som foregår. Så må vi når selvstendigheten er vunnet, se om det kulturelle og det øvrige grunnlag f.eks. det språklige, er til stede. Alle disse ting skal vi ta i tur og orden, men la oss nå konsentrere oss om det som er den viktigste oppgave, nemlig at vi er enig i, og viser den store styrken i, at disse land blir selvstendig og kan råde over seg selv. Når de det kan, kan vi i fellesskap finne frem til hva vi bør gjøre.

Marianne Samuelsson: Herr president! Statsminister Syse tog upp många viktiga globala frågor samt vårt samarbete med öst och vikten av att göra miljöinsatser. Efter vad jag kan förstå är det lätt att bli global och tala om situationen på andra sidan staketet. Men jag skulle gärna vilja att statsminister Syse redogör för vad man sedan statsministern tillträdde har åstadkommit för att förbättra situationen i Idefjorden. Det var en het debattfråga under valrörelsen, och den berör det nordiska samarbetet väldigt mycket.

Statsminister Syse: Ærede president! Jeg måtte bare forhøre meg nærmere om hva som ble sagt, fordi det er meget vanskelig å oppfatte det der hvor jeg satt. Jeg bare hørte den globale innledning, og hadde en bestemt fornemmelse av at nå skulle vi langt ut i verden. Men så skjønte jeg at vi endte i Iddefjorden. Jeg synes det er et stadig problem mellom Sverige og Norge som vi må se å få løst. Jeg kan ikke klare det her på Island, men vi må få orden på det.

Statsminister Steingrímur Hermannsson: Hr. præsident! Denne Nordisk Råds session er samlet her i Reykjavik i tider med store ændringer. Man kan sige, at snebolden i efteråret 1986, da stormagternes ledere holdt deres topmøde her, er begyndt at rulle her i Reykjavik, for siden at sætte farten op og hurtigt at blive større.

Nu diskuterer man ikke længere, hvorvidt der skal ske en nedskæring af atomvåben; spørgsmålet er bare, hvor hurtigt det kan gå. Man betvivler heller ikke længere nedrustningen af de konventionelle militære styrker i Europa, for stormagterne kappes om at stille forslag om nedrustning. Ganske vist er det for os islændinge en skuffelse, at nedskæringen af atomvåben til søs endnu ikke er startet. Vi har kæmpet for den sag i internationale kredse, men er først og fremmest blevet støttet af Sovjetunionen. Vi er ganske vist overbeviste om, at det ikke varer længe, før nedrustning til søs begynder. Vestblokkens holdning er dog forbavsende, ikke mindst i betragtning af de ulykker, der har fundet sted på atomdrevne ubåde, og som kan sætte hele Nord-Atlantens økosystem på spil.

Den mest imponerende af de store ændringer, der er sket i de sidste måneder, er dog den, at den mur og de afspærringer, Europa var blevet delt med, er blevet revet ned, og folk tager hinanden i hånden tværs over grænsen. På denne måde opstår der forståelse og tillid mellem mennesker og nationer, noget der vil vise sig at være det vigtigste i et sundt forhold mellem landene. Og frihedens og demokratiets ideal spredtes med lynets hast over alle Østeuropas lande.

I mellemtiden forbereder Vesteuropas lande mere radikale ændringer af økonomi og samfund end nogen sinde i menneskehedens historie.

De nordiske lande er aktive deltagere i denne udvikling over hele Europa. Vi deltager i omfattende drøftelser om etableringen af Europas økonomizone, der forventes afsluttet næste år. Herom må de nordiske lande have et omfattende samarbejde, og det har de faktisk haft, blandt andet inden for Nordisk Råd. Det er muligt, at man i nogen grad går hver sin vej i slutningen af denne sammensmeltning af Vesteuropas nationer.

Vi islændinge mener, at et fuldt medlemskab af EF er udelukket. Vi lægger vægt på, at vi på grund af nationens størrelse og særstilling må være forsigtige i mange henseender. Vi er f.eks. fast besluttet på altid selv at have fuld rådighed over naturressourcerne både til søs og til lands, og at bevare nationens selvstændighed.

Selv om der er mulighed for, at man til dels vælger forskellige retninger i denne henseende, er det dog vigtigt, at der hersker en fuldkommen forståelse blandt de nordiske lande for hver enkelt nations kår og situation. Der skulle heller ikke være noget i vejen for, at de nordiske landes nære samarbejde bliver vedligeholdt. Det har vist sig muligt, selv om et af dem, nemlig Danmark, er medlem af EF. Der bør lægges vægt på fortsat samarbejde.

Den hurtige udvikling af forholdene i Østeuropa har samtidig sat enorme opgaver i gang, som de nordiske lande ikke kan vige udenom. De nordiske lande er anerkendte for deres demokrati og velfærd og den store tekniske viden. De kan og bør bidrage til, at udviklingen i Østeuropa bliver heldig.

Jeg vil her og nu kun nævne én af de mange besværlige opgaver. Det har vist sig, at forureningen i de østeuropæiske lande er langt

alvorligere, end man havde troet. En situation som denne kender ingen grænser og forhøjer kraftigt risikoen for den miljøødelæggelse, der mange steder gør sig gældende nu. Dette sætter de nordiske lande selv i stor fare. Selv om det ikke forholdt sig sådan, må de nordiske lande bidrage med den viden, de har, til bekæmpelse af forurening. Alle bør stå sammen for at forbedre situationen dér.

Vi islændinge mener, at vi kan bidrage en del på det punkt. Vi er så heldige at have masser af ren energi, både vandkraft og jordvarme. Islandske videnskabsmænd har erhvervet sig en stor viden på dette område. I nogle østeuropæiske lande findes der jordvarme, der kan udnyttes til opvarmning, blandt andet i stedet for brunkul.

Et samarbejde mellem islandske specialister og nogle østeuropæiske lande om udnyttelsen af jordvarme, blandt andet til opvarmning, er allerede i gang. Der er blevet afgivet løfter om kapital fra fælles nordiske fonde til forberedelse og gennemførelse heraf. Det vil jeg hilse velkommen.

Islændingene kan også i meget højere grad varetage forskellig energikrævende produktion. På den måde kan forbrænding af brunkul og olie reduceres, samt den forurening, der følger heraf.

Miljø- og forureningsspørgsmål er uden tvivl menneskehedens største problem for tiden. Forurening er til at forstå hos nationer, som lever i fattigdom og mangel på viden og føler, at de er nødt til at bruge alle midler for at sætte produktionen op. Uundskyldelig er derimod den forurening og spild, som højtudviklede nationer tillader sig i ræset for højere levestandard.

De nordiske lande har ofte samlet sig om i internationale kredse at tage initiativ til forbedring af vanskelige situationer. Brundtland-rapporten fører en inden for miljøbeskyttelsen. Den bliver dog lutter ord, hvis ikke handlinger følger bagefter. De nordiske lande bør absolut tage initiativet til internationale indgreb inden for miljøbeskyttelse. Formålet bør være en international miljøaftale.

Jeg vil lige nævne, at den islandske regering har besluttet, at vi skal deltage i et nordisk miljøfinansieringsselskab. Formålet er at opfordre til miljøfinansiering i Østeuropa ved økonomisk bistand til virksomheder i disse

lande. Jeg forventer, at denne fond blandt andet vil yde økonomisk bistand til udnyttelsen af jordvarme og anden ren energi, hvor dette er tilgængeligt.

Vi, der bor i landene i Nordvestatlanten, længst borte fra Europas industrialiserede lande, har mindre forurening end de øvrige nordiske lande. Det kan godt være, at dette privilegium har nedsat vores følelse for miljøets, floraens og faunaens følsomhed. Måske har dette gjort, at vi ikke behandler disse ting ydmygt nok.

Vi i Island har besluttet at tage på miljøbeskyttelsen med fast hånd. Der er blevet oprettet et specielt miljøministerium. Under det hører den øverste ledelse og koordinering af miljøbeskyttelse og internationalt samarbejde på det område. De institutioner, der har med miljø og forurening at gøre, vil blive overført til dette ministerium.

Al forurening vedkommer også os, der bor i Nordatlanten. Ozonlagets ødelæggelse, drivhuseffekten og surt regn, for at tage nogle eksempler, volder os selvfølgelig bekymringer. .ngenting er dog vigtigere for overlevelsen på øerne i Nordatlanten end selve havet. Derfor vil islændingerne specielt gå ind for et omfattende samarbejde blandt de lande, der ligger mod Nordatlanten, om undersøgelser og præventive foranstaltninger i dette havområde.

Vi i Island vil indbyde til internationale møder om havets forurening. Det bliver til lige overvejet at oprette i Island et internationalt center for undersøgelse af Nordatlantens forurening. Jeg tillader mig at håbe, at de nordiske lande vil være aktive deltagere i denne opgave.

Jeg har i min tale først og fremmest behandlet én sag, nemlig miljøet. Det har jeg gjort, fordi jeg mener, at ødelæggelsen af miljøet i en udvidet sammenhæng er det største problem, menneskeheden står over for, hvis man går ud fra, at faren for atomkrig er stærkt reduceret!

Jeg vil herved tillige understrege betydningen af de nordiske landes samarbejde inden for miljøbeskyttelse. På det område kan de virkelig gøre sig gældende. Det bør vi gøre.

Jeg nævner også denne opgave som et eksempel på betydningen af samarbejde blandt forholdsvis små nationer. Sammen kan de nordiske lande foranledige mange gode ting.

Hver for sig ikke så meget.

Vi islændinge håber, at trods alle de store samfundsændringer, der ligger forude, vil der ikke blive tale om reduktion af de nordiske landes samarbejde på mange vigtige områder. Vi mener, at samarbejdet skal styrkes.

Bjarne Mørk Eidem overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Inom ramen för Efta – EG-samarbetet pågår ett omfattande arbete för att etablera den europeiska ekonomiska sfären, EES. Jag vill i detta sammanhang särskilt fästa uppmärksamhet vid parlamentarikermedverkan i denna process, en fråga som jag anser vara av oerhörd stor betydelse med tanke på den framtida utformningen av Nordiska rådets arbete och roll. I det nordiska samarbetet har parlamentarikerna, de folkvalda, en viktig uppgift när det gäller att ta initiativ och påskynda arbetet, och vi har under de senaste åren fäst stor uppmärksamhet vid att ge vårt arbete en sådan inriktning att parlamentarikerna aktivt kan delta i utformningen av en nordisk linje för europeiska samarbetsfrågor. I arbetet på EES har Efta arbetat som en grupp och de fyra nordiska Efta-länderna har inte markerat sig som ett block. När EES börjar ta form förändras läget och vi bör då utnyttja vårt samarbete och medlemskap i Efta eller EG för att ge Norden en stark ställning inom EES. Här gäller det att snabbt gå vidare med genomföringen av ministerrådets Europaprogram och förslagen från internationella kommittén. Diskussioner pågår även om hur en parlamentarikerorganisation för EES-samarbetet skall kunna etableras. För mig förefaller det naturligt att de nordiska länderna utnyttjar sitt eget parlamentarikerorgan, Nordiska rådet, och att rådsmedlemmar från de nordiska Efta-länderna för dessa länders del bildar ett parlamentarikerorgan för EES-frågor. Allt tyder på att många sådana centrala samarbetsfrågor som Nordiska rådet arbetar med i framtiden får en sådan karaktär att de faller inom ramen för EES-samarbetet. Det är därför skäl att redan från början lägga upp parlamentarikerarbetet på ett sådant sätt att de resurser Nordiska rådet har kan utnyttjas och att dubbelarbete

undviks. I praktiken kan man tänka sig olika modeller: det tidigare föreslagna internationella utskottet eller eventuellt ekonomiska utskottet. Våra regler gör det även möjligt att i vissa frågor sammanträda utan att alla länder är representerade. Inom ett framtida EES behöver kanske inte heller frågan om Danmarks deltagande i ett sådant organ bereda svårigheter. EES kommer ju att täcka både EG och Norden.

Vi har inte lyckats fullständigt med tanken "Norden som hemmamarknad", inte heller helt med strävandena att fullt genomföra det nordiska medborgarskapet. Vi måste vara effektivare och snabbare. Det är faktiskt inte smickrande för vårt arbete här i Nordiska rådet om vi når nordiska hemmamarknaden först via europeiska hemmamarknader. Bättre förstås sent än aldrig.

Och sist men inte minst. Den omvälvning som under det gångna året har ägt rum i Östeuropa visar på styrkan i den nationella kulturen och kulturarvet och i de gamla kulturbanden. Den lärdom vi i Norden kan dra av detta är att även i framtiden arbeta ihop och ge kulturen hög prioritet. Detta stärker vårt samarbete internt, och ger oss en god plattform för en aktiv växelverkan med det övriga Europa.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Nordisk Råd blev skabt i en helt anden europæisk situation end den, vi nu gennemlever. Nordisk Råd blev en historisk landvinding for alle de nordiske befolkninger. Gennem de første årtier især skabtes de store samarbejdsresultater, som vi *måtte* udforme selv, og som *måtte* være begrænset til vores egen nordiske familiekreds. De fleste af de store opgaver, vi skulle løse, har vi også for længst evnet at løse. Jeg tror, at den nordiske dagsorden i årene foran os bliver tyndere og mindre betydningsfuld. Det skal man slet ikke være så ked af. Det er nemlig, fordi flere og flere internationale spørgsmål i de kommende år kun kan løses gennem de nordiske landes deltagelse i større geografiske og politiske fællesskaber.

Vi oplever i denne tid et opbrud, der har kraft som en revolution. Det er i færd med fuldstændig at forandre den europæiske geografi – både politisk, kulturelt, økonomisk og demokratisk.

Derfor siger jeg uden forbehold på dette års session i Nordisk Råd, at hvis vi i Norden kender vor besøgstid, så er øjeblikket inde, hvor alle nordiske lande helt og fuldt må engagere sig i den samlede europæiske udvikling. Vi må og skal gøre det positivt. Ingen må isolere sig. Uanset forskelle i vore traditionelle udgangspunkter har vi alle en forpligtelse til at være med aktivt og direkte i beslutningsprocessen, når konturerne til et nyt, samarbejdende og åbent Europa i den kommende tid skal skabes.

Sagen er den, at Europa har brug for det nordiske indslag. Og Norden har brug for resten af Europa – i Øst og i Vest.

Efterkrigstiden er forbi. Der bliver nu vendt op og ned på gamle samarbejdsmønstre og spilleregler. Det nordiske samarbejde både inden for og uden for Nordisk Råd vil blive dybt påvirket af disse ændringer, både for så vidt angår strukturer og samarbejdsformer.

En ny, stor opgave ligger lige for: Norden har en ganske særlig interesse i Østersøområdet. Østersøen har for længe været en skillelinie. Det skal vi følge op kulturelt, økonomisk, miljømæssigt, trafikalt og politisk. Tæt kontakt med landene og befolkningerne hele vejen Østersøen rundt er en forjættende og realistisk opgave for os i de kommende år.

Så jeg taler bestemt ikke om opløsning af samarbejdet. Det vil slet ikke kunne ske, men det kan være nyttigt at minde os selv om, at det nordiske samarbejde ikke nødvendigvis behøver at være bundet til de gamle strukturer, vi engang har bygget op.

Men det hører med at erkende, at Norden som ramme om løsninger på de store problemer virker mere og mere snæver. Jeg gentager: det er der ingen grund til at være ked af – Norden forsvinder ikke af den grund. Tværtimod vil det vise sig, at der er grobund ude omkring for vores måde at tænke og gøre tingene på.

Men rammerne om vort samarbejde må og skal vi stadig gøre mere fremadrettede, og de må tilpasses opgavernes karakter. Det gavner intet og slet ikke befolkningernes respekt for arbejdet i Nordisk Råd, hvis det store apparat blot kører og kører i kraft af inertiens lov.

Jeg synes, det ville være dumt at forsøge at skjule, at det nordiske samarbejde ikke i de kommende år kan blive præget af samme dy-

namik som tidligere og heller ikke af nye, store resultater og landvindinger, der vel at mærke er specifikt nordiske. Det er jo gået for langsomt de senere år. Den politiske vilje har været for svag. Vi burde for længst have løst de enkle spørgsmål om afviklingen af de tekniske og bureaukratiske handelshindringer i Norden. Vi skulle i tide have skabt et ægte frit nordisk hjemmemarked. Det har jeg talt for på Nordisk Råds møder gennem 11 år. Vi burde for mange år siden f.eks. have skabt fuldstændig fri etableringsret i Norden, gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, fuldstændig kapitalliberalisering, åbning af markederne for offentlige indkøb, afvikling af handelsforvridende subsidier og liberalisering på transportområdet, for blot at nævne en række vigtige eksempler. Men vi var alligevel for smånationalistiske og er det vel stadig. Derfor bliver det nok dynamikken i de politiske beslutninger uden for Norden, som vil sætte ny gang i arbejdet for at gøre Norden til et frit fællesområde for nordiske statsborgere og nordiske virksomheders udfoldelsestrang.

Den beslutsomhed og det tempo, som præger både det politiske, økonomiske og forskningsmæssige samarbejde i Det Europæiske Fællesmarked, har også stor betydning for os alle i Norden, uanset om man er medlem eller ej. Danmark er medlem begge steder – det har vi selv valgt. Det vil fortsætte, og jeg ser intet modsætningsforhold i det dobbelte medlemskab: vi er et aktivt og loyalt medlem i både den nordiske og den europæiske samarbejdsmodel.

Hvert nordisk land bestemmer selvsagt sin fremtid, og det skal andre lande ikke blande sig i. Men jeg vil ikke skjule, at det er min personlige vurdering af fremtiden, at om et antal år vil flere nordiske lande slutte med at vælge medlemskab af EF, fordi deres egne interesser vil føre dertil. Men også til den tid vil Nordisk Råd og nordisk regeringssamarbejde have sin dybe berettigelse og nødvendighed. Derom hersker der slet ikke nogen tvivl.

Vi er alle tilhængere af at forstærke samarbejdet mellem EF og EFTA. Lad os virke for og håbe på, at det lykkes. Men lad os heller ikke gøre os nogen illusioner. I det længere løb vil en samarbejdsaftale være for lidt. Det er deltagelsen i selve beslutningsprocessen og

muligheden for at påvirke afgørelserne, som er det interessante.

Når Østrig bliver medlem af EF – og jeg siger udtrykkelig *når* Østrig bliver medlem af EF – når det nuværende DDR i kraft af den tyske genforening bliver medinddraget i det tyske medlemskab, og efterhånden som flere østeuropæiske lande vil komme EF tættere og tættere, vil jeg anse det for en umulighed, at ikke også nordiske lande søger direkte medlemskab af EF.

Det vil være godt for Norden – og det vil være godt for Europa. Før eller siden må den nordiske stemme helt og fuldt deltage direkte i opbygningen af Europas fremtid.

Den internationale afspænding, vi nu omsider kan glæde os over, får også den betydning, tror jeg, før eller siden, at spørgsmålet om neutralitet eller ikke neutralitet ikke vil være af nævneværdig betydning.

Et forpligtende internationalt samarbejde bliver nøglen til stabilitet i vores del af verden. Det har det i virkeligheden været siden krigen. Tiden er ikke til at isolere sig, men til at deltage aktivt i konstruktionen af Europa.

Med den udvikling i Europa, som jeg har beskrevet, er jeg overbevist om, at vi folk her i Norden har en særlig rolle at spille. Vi har noget at byde på, som de andre ikke har, og som de ikke kan undvære, nemlig vores nordiske samfundsmodel. Mange i Europa misunder os denne samfundsmodel. Selv om den unægtelig også har sine svagheder.

Jo stærkere udviklingen går med at knytte Vest og Øst sammen, jo større bliver også mulighederne for, at nordiske ideer om samfundets indretning kan vinde indpas.

Vi står i dag over for en enestående chance i Europas udvikling. Den skal også vi nordiske lande gribe. For vi har et bidrag at yde, ikke mindst i kraft af vor fælles historie og traditioner.

Lilli Gyldenkilde: Tak, hr. præsident, og tak til den danske statsminister for en tale med en masse åbne ender. For det er jo rigtigt, at der netop i denne tid er brug for åbent land, så vi kan få talt om de konkrete spørgsmål, vi bør tale om.

Jeg vil på baggrund af statsministerens tale her gerne stille to spørgsmål. Statsministeren beklager, at vi i den nordiske samtale har

været ”lidt vel nationalistiske i de forskellige lande” ikke mindst, når det gælder afskaffelse af tekniske handelshindringer, og at vi ikke har lavet bedre ordninger med hensyn til nordboeres rettigheder. Det er jeg skam ikke uenig i, men jeg vil gerne spørge statsministeren, om han så ikke også er enig med mig i, at det ikke er Nordisk Råds skyld, for det er parlamentarikerne i Nordisk Råd, der har drevet på denne udvikling hele tiden. Det er mange år siden, Rådet har anbefalet enstemmigt, at vi skulle gå videre på harmoniseringsområdet, også når det gjaldt afskaffelsen af tekniske handelshindringer og det videre forløb af nordboeres rettigheder.

Det er Ministerrådet, som hele tiden stopper det, som Nordisk Råds parlamentarikergruppe beslutter. Det er dér, man skal lede efter årsagen til, at vi ikke er kommet videre end dér, hvor vi er nu.

Det har jo en årsag – og så er jeg ovre i mit andet spørgsmål: Når det er sådan, at højrefløjen i Danmark i alt fald ikke er mere interesseret i Nordisk Råd end i alle mulige andre samarbejdsstrukturer og derfor ikke anser Nordisk Råd for at være et egnet forum for disse diskussioner, så sker der dels det, at man holder igen i Ministerrådet, så vi ikke kan komme videre, dels at de, der ønsker at presse det øvrige Norden ind i EF, forhindrer, at vi kommer videre. Det er ikke de samlede nordiske parlamentarikeres skyld; det er i meget høj grad de nordiske regeringers skyld, og det er ikke mindst den danske konservative statsministers skyld. Jeg vil gerne høre en kommentar til det.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg brugte i mit indlæg den vending, at vi nok skal erkende, at vi i Norden har været for smånationalistiske. Vi var for langsomme til at gøre Norden til det store, frie arbejdsområde for vore virksomheder og borgere. Vi har alt for længe dyrket den politik at ville beskytte vore nationale erhvervsvirksomheder, og vi har altså for længe beskyttet vore forskellige faggrupper, som ikke ville acceptere hinandens berettigelse til at arbejde overalt i Norden.

Vi har givet efter for pressionsgrupperne. Men det betyder også, at Norden i den politiske og økonomiske udvikling i de senere år har skuffet.

Så siger fru Lilli Gyldenkilde: Er dette ikke grundlæggende regeringernes skyld, og kan parlamentarikerne ikke påberåbe sig at være fri for ansvar? Åh, jeg ved snart ikke. Jeg har den opfattelse, at alting altid er regeringernes skyld. Men det betyder ikke, at andre er helt ansvarsfri, og jeg mener, at Nordisk Råd-parlamentarikerne i de sidste tyve år kunne have presset langt kraftigere på.

Fru Lilli Gyldenkilde siger, at det, hun kalder højrefløjen – og under den betegnelsen hører efter fruens opfattelse undertegnede – i Danmark ikke er interesseret i nordisk samarbejde. Det er en misforståelse. Der er ingen, som har presset kraftigere på for at få gjort Norden til et frit hjemmemarked end Det Konservative Folkeparti i Danmark. Jeg har utallige gange gennem 11 års medlemskab af Nordisk Råd sagt: Lad os nu få fri kapitalbevægelighed, lad os nu få fuldstændig fri etableringsret, lad os nu anerkende hinandens uddannelser, så de kan bruges overalt i Norden. Det var vi tilhængere af. Nu oplever vi, at vi realiserer det i EF. Jeg håber, Norden følger efter.

Skjervengen: President! Jeg må innrømme at jeg synes det var svært befriende å høre en nordisk statsminister som også er en europeer, og ikke bare er europeer, men også er stolt av å være europeer, og som også ser hvor det politiske tyngdepunktet i Europa og også for oss i Norden i dag ligger. Jeg synes også det er befriende å høre at en nordisk statsminister er i stand til å sette fingeren på svært mye av det som veldig mange føler, nemlig at Nordisk Råd i dag er en resolusjonskvern uten videre mening. Statsminister Schlüter sa det ikke rett ut, men han sa det så rett ut som han kunne. Man har altså i Danmark, i hvert fall, fra statsministerens og det konservative partis side, den holdningen at all oppmerksomhet bør knyttes til utviklingen i EF, i Europa og det nye store Europa, hvor Øst-Europa blir integrert i løpet av kort tid. Hvorfor kan ikke da de av oss som er enige om det, ta hverandre i hendene og si: OK, Nordisk Råd har utspilt sin rolle, vi takker for det gode samarbeidet, vi takker for det som er utrettet, men heretter har ikke Nordisk Råd noen rolle? Kan vi ikke få høre det fra Danmarks statsminister? Det hadde vært utrolig beri-

kende for en debatt som kanskje ikke har vært så konstruktiv.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg er glad for tilslutningen til den betragtning, at siden vi nu kommer til at opleve, at de øst-europæiske lande knyttes tættere til det øvrige centrale Europa, først og fremmest EF-organisationen, så må der også det til, at de nordiske lande engagerer sig, ellers bliver Europakortet skævt og falskt. Men heraf må man ikke lade sig forlede til den misforståelse, at Nordisk Råd så skulle være på vej til at blive arbejdsløs.

Der vil stadig være vigtige og naturlige samarbejdsopgaver for os i Norden mellem hinanden. Læg mærke til, at Beneluxlandene, der jo er en parlamentarikerforsamling, som kan minde om Nordisk Råd, stadig er i aktivitet. Det er andre opgaver, og man skal rationalisere, og man skal omformulere sine strukturer. Men Nordisk Råd, som jeg ser det foran mig, vil være en realitet og have vigtige opgaver at løse også om 10 år, om 30 år og om 50 år. Det bliver andre opgaver, men de er der, fordi vi i Norden har et fællesskab, vi fortsat skal bevare og udvikle.

Grethe Lundblad: Herr president! När statsminister Schlüter talar sig varm för EG – eller EF som man säger i Danmark – är det ganska typiskt att han säger så litet om EG-parlamentet. Men det är viktigt att vi från nordiskt håll inför EG visar att de folkvalda bör ha ett tungt inflytande på den förda politiken och att deras initiativ skall tas upp till saklig behandling – behandlas, främjas eller förkastas. Det är viktigt att vi där visar den nordiska modellen med en folkvald församling och parlamentariska regeringsformer i stället för någon form av hemliga kommissioner.

Jag vill fråga: Vad har statsminister Schlüter gjort, när han arbetar i detta europeiska fællesskab, för att stärka den folkvalda församlingen i EG:s roll och därmed försöka visa hur viktigt den nordiska modellen är?

Statsminister Schlüter sade att arbetet i Nordiska rådet har gått så långsamt under de senaste åren. Men vad har de danska konservativa gjort för att sätta sprätt på samar-

tet i Nordiska rådet? Jag har inte sett många medlemsförslag från de danska konservativa på de viktiga områden som statsminister Schlüter nämnde. Om nu statsminister Schlüter är stolt över att vara europé, vore det bättre om han var stolt över att vara nordisk i Europa.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg er lige så stolt og glad for at være nordisk, som jeg er for at være europæer, og jeg ser slet ingen modsætning mellem de to elementer i mit sind og min baggrund. Jeg har netop sagt i min tale: Det nordiske har stadig sin berettigelse; det må ikke få os til at isolere os, vi har også et europæisk ansvar.

Der er, som det netop blev påpeget, en væsensforskel på de to institutioner Nordisk Råd og EFTA på den ene side og EF-organisationen på den anden, og den ligger grundlæggende i, at man i EF har vedtaget overstatslige beføjelser både til Kommission, Ministerråd og Parlament. Derfor har Europa-parlamentet nogle beføjelser både i henseende til forslagsret og til kontrol, som vi savner i Nordisk Råds og EFTAs regi.

Om man vil ændre det, kan der være forskellige meninger om. Personlig tror jeg, at Nordisk Råd i sagen om forholdet til de nationale parlamenter og de nationale regeringer har en arbejdsform, som er egnet for os. Om EFTA vil gøre sig til en organisation med virkelig overstatslige beføjelser, kan kun kredsen af EFTA-lande afgøre.

Dorte Bennedsen: Hr. præsident! Statsministeren sagde, at det går for langsomt i det nordiske arbejde, at den politiske vilje er for svag. Det var overordentlig ejendommeligt at høre disse ord fra statsministeren uden at høre nogle konstruktive forslag til, hvad man så skulle gøre ved den situation.

Jamen hvis den politiske vilje er for svag, har statsministeren jo virkelig mulighed for at sætte ind.

Det er korrekt, at tingene på en række områder er gået for langsomt. I social- og miljøudvalget har vi i 5–6 år bedt ministrene om at lave en arbejdsmiljøkonvention. Det lykkedes sidste år. Men når det tog så lang tid, var det, fordi den konservative danske ar-

bejdsminister nægtede at være med. Det kunne statsministeren gøre noget ved i sin egen regering.

Men er forklaringen ikke den – og jeg vil bede statsministeren bekræfte, hvad hans udenrigsminister har bekræftet i det danske Folketing – at Danmark prioriterer sit internationale samarbejde med EF, NATO, FN og Nordisk Råd således, at Nordisk Råd-samarbejdet er prioriteret absolut lavest i de danske internationale kontakter? Det er måske forklaringen på, at regeringens politiske vilje er for svag til at ville gøre noget i Nordisk Råd.

Det er jo en ærlig sag, at man ikke vil det, men så må statsministeren ikke stå her og sige, at Danmark er et aktivt medlem af Nordisk Råd, for det er simpelt hen ikke i overensstemmelse med de faktiske forhold.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg ved sandelig ikke, hvad man skal sige til sådan en ejendommelig udtalelse som den, at Danmark ikke er et aktivt medlem af Nordisk Råd. Det unddrager sig jo sund fornuft. Danmark har en lidt anden placering; vi er med i to store europæiske samarbejdsorganisationer, både Nordisk Råd og EF, og det præger vores position.

Jeg mener bestemt, at både den danske regering og de danske parlamentarikere i Nordisk Råd er overordentlig aktive, og det bør de være.

Dér, hvor vi især har forsømt mulighederne i de seneste årtier, er efter min opfattelse etablering af det virkelig frie nordiske hjemmemarked for erhvervsvirksomheder og for nordiske borgere. Det har været hovedsagen, og her har vi været for langsomme. Det er ikke nyt, at jeg siger det, jeg har for mange år siden i Nordisk Råd sagt: Lad os skrue tempoet op, lad os fjerne alle handelshindringerne, lad os skabe fri etableringsret, lad os skabe et frit kapitalmarked osv., osv.

Men her var vi altså sene; det er der ikke noget at gøre ved, det sker nok i de kommende år.

Bildt: Herr president! Statsminister Schlüter gav oss en injektion för det vidare nordiska samarbetet. Han sade, om jag uppfattade honom rätt, apropå neutralitetspolitiken att

den i det nye Europa förlorar något av sin mening. Låt mig, herr statsminister, komma om inte så mycket med en replik som med en nyansering ur mitt perspektiv. Den svenska neutralitetspolitikens kärna ligger fast sedan 100 eller 200 år tillbaka. Det handlar om att Sverige är ett litet land som ligger i omedelbar närhet av den stora ryska makten, oavsett hur denna ryska makt manifesterar sig politiskt i olika historiska skeden. Vår säkerhetspolitiska roll blir att undvika att falla under denna maktens inflytande samtidigt som vi aldrig får bli en hotande utpost mot denna alltid starka makt.

Detta är den hårda kärnan i svensk neutralitetspolitik. Den är inte given av omständigheterna utan av geografien. Den moderna vetenskapen lär oss ju att kontinenternas rörelser visserligen äger rum, men rasande långsamt, och därmed kommer denna hårda kärna att bestå också i ett Europa i förändring.

Men det innebär inte att medlen, manifestationerna, förblir oförändrade. Tvärtom, när historien förändras måste också de historiska medlen för denna neutralitetspolitikens hårda kärna förändras. I ett läge när Tjeckoslovakiens president kan stå inför USA:s kongress och tacka västalliansen för att denna givit Tjeckoslovakien dess frihet har så mycket förändrats att jag tror att den vision som är statsminister Schlüters också kommer att bli vår — ett nordiskt samarbete som inte finns vid sidan av det europeiska samarbetet, utan ett nordiskt samarbete där vi alla kan samarbeta, också som fullvärdiga medlemmar i det EG-samarbete som blir kärnan i morgondagens demokratiska Europa.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg kan svare ganske kort: Jeg er enig med hr. Carl Bildt i, at begrebet neutralitet er under forvandling.

Nu har jeg altid haft den personlige vurdering, at Sverige er et af de mindst neutrale lande i Europa. Sverige fører alt andet end neutralitetspolitik, og det vil jeg begrunde med, at få har som Sverige så kraftige markeringer i udenrigspolitikken, og det er udmærket. Jeg tror, at udviklingen går i den retning, at neutralitetsbegrebet i fremtiden betyder, om man er medlem af en militæralliance, eller man ikke er. Irland er ikke medlem af en

militæralliance, Østrig er ikke medlem af en militæralliance, Sverige og Finland er heller ikke. Og derfor tror jeg, at i fremtidens europæiske samarbejde bliver det mindre betydende, om man er medlem, eller om man ikke er medlem af en forsvarsalliance, og det er kun godt.

Gro Harlem Brundtland: President! Det er i dag trist å tenke på hvor mye vi egentlig tapte, i evne og mulighet for å styrke både vår egen region — og samtidig bidra til en bredere europeisk integrasjon, da visjonene om Nordøk i sin tid strandet.

Vi må nå selv ta mer aktivt del i den dynamiske forandringsprosessen som har endret vår virkelighet på terskelen til 1990-tallet. Vi har mye å bidra med, av demokratisk kultur og tradisjon, av felles erfaringer med å utvikle samfunn med evne til vekst og nyskaping, kulturell identitet og utfoldelsemuligheter og sosial og miljømessig trygghet og likeverd.

Men har vi vist nok evne til fornyelse og ny drivkraft i vårt eget, nordiske samarbeid? Har vi utviklet våre egne arbeidsformer slik at de produserer de resultatene de kunne og burde? Jeg er redd svaret er nei.

Har ikke vi også stivnet litt i fastlåste strukturer og mønstre som blir en hemsko, av og til et skalkeskjul? Unnlater vi å gå til bunns i problemer som kunne vært løst hvis de hadde fått like stor omtanke og politisk prioritet som våre hjemlige?

Vi må enda sterkere politisere vårt arbeid hvis vi skal nå nye resultater. Det blir for mye papir, for mye pirk, for lite politikk av våre nåværende arbeidsformer.

Forslag som vi nå bruker vesentlige ressurser på å utrede, må i det minste kunne samle oppslutning i en partigruppe, tverrnordisk, eller i en nasjonal delegasjon, tverrpolitisk.

Skal vi drive et seriøst arbeid fremover med styrke, krever det et helt annet ansvar for fremdrift fra statsministrenes og samarbeidsministrenes side, i et tettere samarbeid mellom regjeringsside og parlamentsside, noe som er en selvfølge i alle våre enkelte land.

Jeg er overbevist om at fremtiden vil stille krav til oss alle om å utvikle langt mer forpliktende — og bindende — internasjonale avtaler og rammevilkår, ikke minst på områdene miljø og sikkerhet. Det betyr at vi også

må innstille oss på en politisk virkelighet med sterkere innslag av overnasjonalitet. Hva er da mer naturlig enn at vi trener opp vår egen evne her i de nordiske land?

I arbeidet med en styrket beslutnings- og gjennomføringsprosess, nordisk og nasjonalt, må en slik erkjennelse nå tas med.

Når vi gang på gang kommer opp i usikkerhet omkring håndteringen av utenrikspolitiske spørsmål i Rådet, er det uttrykk for at slike spørsmål oppleves som svært vesentlige, av oss alle. Samtidig har vi ikke gitt vårt samarbeid og de avtaler det bygger på, kanaler som kan benyttes på en ryddig og konstruktiv måte.

Vi har i dag et nært samarbeid mellom de nordiske regjeringer i utenrikspolitikken. Vi har all grunn til å videreutvikle det — og dra enda større nytte av det, også ved å lete etter mulige veier å gå for å få inn også et parlamentarisk element, i tilknytning til Nordisk Råd.

Tanken om et internasjonalt utvalg kunne settes inn i en slik ramme. Skal dette få virkelig mening, må utenriksministrene, ikke bare handels- og bistandsministrene, danne ministerråd og delta i Nordisk Råds arbeid.

Vi skal nå være med og bygge et nytt, all-europeisk sikkerhetssystem, med nødvendige institusjoner. Der vil det være en stor styrke for oss og for Europa om den nordiske region var i stand til å tale med én stemme og gi økt tyngde til verdier vi faktisk står sammen om.

Miljøspørsmålene vil måtte prege 1990-tallet. Jeg tror de må få en klar forankring også i en all-europeisk sikkerhetsordning.

Vi har gjort en stor innsats også i Nordisk Råd i de senere år for en bærekraftig utvikling og et tryggere miljø.

Arbeidet med forberedelsen av FNs regionale konferanse for miljø og utvikling, i Bergen, går nå inn i sine siste uker. Også her må de nordiske land spille en viktig rolle for å sikre et nødvendig fremsynt bidrag til en økende global forpliktelse. Dette vil kreve vilje til å fordele byrder og til å overføre miljøteknologi. Vi må faktisk bruke større ressurser til rensetiltak og til miljøtiltak i sterkt forurensede land for å få mest igjen for det også på vegne av oss selv, våre barn og barnebarn.

Fremtiden krever globalt gjennomslag for prinsippet om at forurenseren betaler, men i

den overgangstid vi nå lever i, må også det ressursforbruk og den belastning på vårt felles miljø som de rike industrialiserte land allerede har tatt på forskudd, nå komme andre til gode. Jeg tror vi har enda mer å bidra med, ikke minst nå i et større internasjonalt perspektiv, slik at nord/sør-konflikten ikke oppstår på nytt i kjølvannet av gledelige begivenheter i selve Europa, hvor skillet mellom øst og vest opphører, og hvor vi har så rike muligheter til en tryggere fremtid. Derfor har vi også i nordiske land et stort ansvar for å påvirke utviklingen i det internasjonale samarbeid, for felles sikkerhet og for felles fremtid. Da må vi ta vare på vår egenart, vår nordiske modell, det regionale samarbeid og vår innsats satt inn i et all-europeisk perspektiv og i et internasjonalt perspektiv.

Statsminister **Holkeri**: Herr president! Vid Nordiska rådets extra session i november förra året kunde vi se att år 1989, i vår generations Europa, var en ny tid för dramatiska förändringar. Under de senaste månaderna har utvecklingen fortsatt med lavinartad fart. Huruvida vi till och med bevittnar en historisk vattendelare återstår att se.

Traditionellt har vi undvikit säkerhetspolitiska frågor och framför allt säkerhetspolitiska beslut i Nordiska rådet. Så kommer det att vara också i fortsättningen. Men utvecklingen i vår världsdel är nu så genomgripande att det skulle vara politisk blindhet, till och med naivt, att försöka utesluta rådet från den alleuropeiska debatten.

Jag är enig med många talare före mig, t. ex. statsminister Schlüter, om att ingen må isolera sig.

De djupa och omfattande förändringarna i Östeuropa är till stora delar oåterkalleliga. Någon väg tillbaka till den situation som i årtionden rådde efter andra världskriget finns inte.

Å andra sidan kan vi inte ännu tillräckligt klart skönja Europas nya politiska och ekonomiska grundritning. De östeuropeiska länderna blir tvungna att först genomgå en kanske oberäkneligt tung strukturanpassning. Den kommer att påverka hela vår världsdel.

Nu för vi med skäl en ny typ av offentlig diskussion. Synvinklarna växlar från historiska lärdomar till fördomsfria försök att

våga värderingar och inställningar från en helt ny utgångspunkt.

Alla de som har omsorg om och bär ansvar för framtiden har skäl att delta i denna granskning. Vid sidan av i och för sig intressanta prognoser borde man också sträva till en djupare analys av verkligheten.

Vart är Europas folk och människor på väg? Har européerna nu mera likartade samhälleliga värderingar än tidigare? Existerar det förmåga och vilja att lösa konflikterna på ett mera reglerat sätt än tidigare?

Innan de här frågorna kan besvaras på ett något så när tillförlitligt sätt, finns det ingen orsak att omvärdera grunderna för Finlands utrikespolitiska linje.

Det förutsägbara i politiken har minskat, eller med andra ord – osäkerheten om vad som komma skall har ökat.

I en sådan situation är det på sin plats att inte onödigt binda en kommande beslutsprocess.

Neutralitetspolitiken erbjuder oss finländare denna möjlighet. För oss är den en resurs och inte en begränsning. Vi ser inte vår neutralitet som ett statiskt tillstånd.

I ljuset av den pågående utvecklingen visar det sig att skapandet av den europeiska säkerhets- och samarbetsprocessen var en lycklig åtgärd. För femton år sedan kände man naturligtvis inte till dagens situation. Den dåvarande grundinställningen – alltså att få de trettiofem länder som var och är ansvariga för Europas säkerhet till samma bord – visade sig riktig. Nu har vi såväl ett forum som ett medel för att lösa Europas problem.

Herr president! Vid sidan av denna omvälvande process i Europa pågår med oförminskad styrka den europeiska ekonomiska integrationsutvecklingen. Sambandet mellan dessa processer antar tydligare konturer.

Diskussionerna om att upprätta ett europeiskt ekonomiskt område håller planenligt på att övergå i konkreta förhandlingar redan före sommaren. Finland medverkar för sin del till att det europeiska ekonomiska området skall bli en verklighet.

Vad är det nordiska samarbetets framtid i ett sådant perspektiv, då EES – European Economic Space – kommer att täcka många områden av det nordiska samarbetet?

Jag är övertygad om att detta samarbete kommer att ha sin roll. Det nät av samarbets-

kontakter som vi genom åren har etablerat gynnar våra samhällen också i framtiden.

I förhållande till den europeiska ekonomiska integrationen bör det nordiska samarbetet basera sig på traditionella grunder. Men vi bör kunna ta fräscha initiativ och fortfarande visa att vi – de nordiska länderna – kan gå i täten för utvecklingen.

Den europeiska integrationen stimulerar det nordiska samarbetet och lamslår det inte. I ett enhetligt Europa kommer de nordiska länderna att kunna vidhålla sin nationella särart. Kulturell pluralism har alltid varit ett kännetecken för en genuin europeisk identitet. Vi är inte alla stöpta i samma form.

I Mariehamn utbytte vi tankar på ett återuppväckt och intensifierat samarbete mellan de nordiska länderna och de baltiska republikerna. Vi välkomnade president Gorbatjovs initiativ till kontakter mellan staterna och områdena i Nordeuropa.

En gemensam och för alla i Norden akut fråga är att komma till rätta med de omfattande miljöproblemen. De känner inga gränser.

Finland har deltagit och deltar i samarbetet på miljöskyddets område. Samtidigt utreder vi möjligheterna att utveckla sådana ekonomiska åtgärder, som syftar till att understödja ekonomisk och social utveckling i de länder i Europa, som behöver och önskar vårt bistånd och samarbete.

Det är glädjande att kunna konstatera här i Norden att ett av de många projekt som längre förberetts snarast möjligt kan verkställas. Jag avser Nordiska investeringsbankens, eller formellt ministerrådets, plan för miljöinvesteringar i Östeuropa. Men vi här i Nordiska rådet måste också komma ihåg att Nordiska rådet sedan gammalt har fasta traditioner när det gäller skyddet av den marina miljön i Östersjön. Jag avser den s. k. Östersjökommissionen, som initierades av Nordiska rådet självt.

Finlands regering har välkomnat initiativet till den Östersjökonferens, som sammankallats av Sveriges och Polens regeringar. Länderna kring Östersjön och i de närliggande områdena har i september en möjlighet att samfällt ge ett politiskt stöd till skyddandet av Östersjön och markera det gemensamma ansvar, som vi alla har för bevarandet av våra vatten-, land- och luftområden.

Administrationer reagerar alltid långsamt, i synnerhet på oväntade förändringar. Dialogen mellan Väst- och Östeuropas regeringar har under de senaste månaderna visat tydliga tecken på att det finns en beredskap att skapa nya förutsättningar för såväl multilaterala som bilaterala samarbetsformer. Låt oss nu ta till vara dessa möjligheter.

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström**: Herr president! I ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" sägs att vi å ena sidan skall ta till oss och dra nytta av de framsteg som gjorts och görs inom EG; å andra sidan att vi bör forma gemensamma nordiska ståndpunkter som kan få genomslag i det breddade europeiska samarbetet i EES.

Vi har utpekat bl. a. miljöfrågorna – inklusive arbetsmiljön – och konsumentpolitiken som områden där vi i Norden hunnit jämförelsevis långt. Vi tror att det där finns utrymme för nordiska värderingar och modeller när hela Europa söker sina lösningar.

Men Norden har, som jag ser det, en skyldighet att aktivera sig på ytterligare ett väsentligt område; det som vanligtvis sammanfattas under rubriken "den sociala dimensionen". Här finns förväntningar på oss. Både politiska och fackliga grupperingar ute i Europa har framfört uppfattningen att Norden kan bidra till att "lyfta nivån" när det gäller i vid mening socialt skydd och sociala rättigheter för arbetstagare och den fulla sysselsättningen.

Sedan Nordiska rådet var samlat i Mariehamn i november förra året för att bl. a. diskutera Norden och Europa har elva av EGländernas stats- och regeringschefer antagit en "social stadga" för gemenskapen. Storbritannien ställde sig vid sidan om.

Eftaländerna har, vill jag påminna om, gemensamt deklarerat att ett vidgat ekonomiskt samarbete måste åtföljas av framsteg avseende den sociala dimensionen. Denna bredare förankring kan ge ytterligare tyngd åt nordiska ansträngningar att påverka utformningen av EG:s politik. Det gäller områden som arbetsmarknadspolitik, social trygghet, förenings- och förhandlingsrätt, medbestämmanderätt, jämställdhet, yrkesutbildning, hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, handikappades villkor, skydd för barn och ungdom

mar i arbetslivet etc. Det är några av delområdena i det handlingsprogram som kommissionen presenterat parallellt med stadgan. På dessa områden kan vi se fram emot att kommissionen under de närmaste åren utfärdar direktiv, alltså frågor som i högsta grad kommer att vara i stöpsleven i Europa.

Herr president! Det bör redovisas att stadgan och programmet vällat stridiga reaktioner också utanför kretsen av medlemsländer i EG. Den europeiska arbetsgivarorganisationen är starkt skeptisk. Också europafacket är kritiskt, dock främst för att stadgan i så ringa grad är förpliktigande och för att det saknas en tidsplan för handlingsprogrammets genomförande. Från svensk sida ser vi gärna ökade nordiska ansträngningar för att ge "den sociala dimensionen" en stark plats i arbetet för det framtida Europa.

I den fremskridtsrapport med anknytning till programmet "Norden i Europa" som föreligger vid denna session finns en klar markering av att också Östeuropa kräver vår uppmärksamhet. Flera ministerrådsförslag gäller nya former för samverkan och tekniköverföring till Östeuropa särskilt i fråga om miljö.

De utmaningar vi nu står inför i det nordiska samarbetet ställer krav på en effektiv samarbetsorganisation, en organisation som förmår fånga upp de väsentliga frågorna i tiden och snabbt bearbeta dem fram till beslut och omsätta dem i handling.

Ganska ofta möter man påståendet att det nordiska beslutsfattandet går trögt. Man hänvisar inte så sällan till EG och kommissionens höga takt vad gäller att anta direktiv etc.

Jag skall inte bestrida att det finns en inbyggd tröghet i vår beslutsprocess. Men parallellen med EG är missledande. Det nordiska samarbetet är ett samarbete mellan suveräna stater, till skillnad från vad fallet är inom EG. Vårt beslutsfattande har sin grund i consensus-principen. Besluten blockeras alltså om inte alla länder är helt eniga i sina ställningstaganden.

Men vi kan naturligtvis inte se bort ifrån att EG anger takten och att många av besluten där mycket direkt griper in i både nordiskt och nationellt beslutsfattande.

Följden av detta kan då bli att frågor som idag är viktiga i det nordiska samarbetet kommer att lösas inom ramen för den större

europeske integrasjonsprosessen og då i vårsta fall på ett sätt som gör att gemensamma nordiska värderingar inte blir beaktade.

I detta ligger en utmaning. Vi måste bli kraftfullare när det gäller att hävda nordiska värderingar i den pågående integrasjonsprosessen. Vi måste bli raskare att själva ta ställning – eventuellt genom att etablera någon form av överstatlighet också i den nordiska beslutsprosessen. Den frågan kan bli aktuell om element av överstatlighet blir ett resultat av förhandlingarna om det europeiska ekonomiska området EES. Vi måste på nytt och klarare precisera vad som är specifikt nordiskt, och omvänt välja bort sådant som bättre kan lösas i andra, kanske vidare sammanhang.

Vi har i Norden en kulturell och social samhörighet med stark livskraft. Våra medborgares möjligheter att arbeta, bo, fungera och få social trygghet i varandras länder är större än på andra håll. Kanske är det på dessa områden som vi efter år 1992 kan ge det bästa bidraget till att stärka den nordiska samhörigheten och samtidigt visa på en intressant modell för andra regioner i Europa.

Thea Knutzen: Ærede president! Siden forrige sesjon er det Nordens internasjonale kontakter og saker i forbindelse med dem som har dominert arbeidet i Rådet. Utviklingen innenfor EF og de raske og gledelige endringer vi ser i Øst-Europa, gjør at man ikke behøver å være noen begavet spåkjerring for å forutsi at de internasjonale kontakter og arbeidet med miljøvern over landegrensene vil bli viktige arbeidsoppgaver også kommende år.

I denne situasjonen stiller mange spørsmålet om Nordisk Råd mister sin betydning og kan avvikles etter hvert som internasjonale og også overnasjonale avtaler inngås. Jeg er overbevist om at det ville være feil strategi. Et Norden der fem land og tre selvstyrte områder med til sammen vel 22 mill. mennesker står sammen, må i større utstrekning bli hørt og få gjennomslag enn mange små land som handler hver for seg. Vi har alt gjort den erfaringen, bl. a. i Gatt-forhandlingene.

Men det betyr at vi fortsatt må satse på å styrke det indre fellesskap. Det betyr at vi fortsatt må arbeide på de mange områder,

med de mange små forbedringer som ikke hver for seg er så bemerkelsesverdige, men som til sammen bidrar til økt samhold. Vi opplever da også at farten i utviklingen i Europa setter fart i det nordiske samarbeid. Fri flyt av kapital over landegrensene og nedbygging av handelshindringer er godt i gang og bør kunne være fullført før 1992.

Utviklingen betyr imidlertid også at vi må være villige til å vurdere endringer i Nordisk Råds arbeidsformer og organisering og i Rådets arbeid generelt. Den oppnevnte organisasjonskomite har fått i oppdrag å se på en del sider av dette og vil gi sin innstilling før neste sesjon.

I tillegg må vi fortløpende foreta prioriteringer av våre oppgaver og satsinger. De ca. 100 nordiske institusjonene vi har, må også være med i disse vurderingene. Her er budsjett- og kontrollutvalgets systematiske gjennomgang av institusjonene og deres drift er viktig ledd. Jeg vil ikke her gå dypt inn i den utredning som et embetsmannsutvalg under Ministerrådet har lagt frem, og som inneholder forslag om nedleggelse av fire navngitte nordiske institusjoner. Jeg fortsetter at Nordisk Råds utvalg skal være med i beslutningsprosessen, etter at utvalginnstillingen er politisk behandlet i Ministerrådet.

Men jeg vil sterkt advare mot å etablere som prinsipp, slik det fremmes i utvalget, at vi ikke lenger skal ha nordiske institusjoner. Her må man nøye vurdere hva man satser og hva man får igjen. Flere av disse institusjonene utfører viktige fellesnordiske arbeidsoppgaver som ellers ikke ville blitt utført – og det ofte med beskjedne midler fra Nordisk Råd. Et eksempel er Nordisk Institutt for Sjørett i Oslo. Universitetet i Oslo dekker det vesentlige av utgiftene, og Nordisk Råd skyter inn 2,5 mill. kr. For dette relativt beskjedne beløp har vi et institutt som fungerer nordisk, og som nettopp ivaretar det tverrnordiske vitenskapelige samarbeid som er høyt prioritert av Rådet. Det må vi ikke med et pennestøk gi avkall på!

Det var det felles kulturgrunnlag og ønske om å utvikle og styrke dette fellesskap som startet arbeidet med Nordisk Råd. Og fremdeles er det slik at samarbeidet på alle kulturelle områder er grunnplanken.

Dette arbeidet omfatter viktige og aktuelle områder som forskning og utdanning. Her

vil jeg imidlertid fremheve det forhold at vi med noe god vilje kan forstå hverandre i de nordiske land, som en grunnleggende forutsetning for vårt arbeid. Handlingsplanen for økt språkforståelse er derfor meget viktig, og vi må alle satse på å realisere den. Jeg vil bare her kort nevne min tidligere henstilling til kulturdepartement, opphavsorganisasjoner og televisjonsselskaper om å se på de opphavsrettigheter som hindrer fri flyt av televisionsprogrammer og kringkastingsprogrammer generelt mellom de nordiske land.

Kultursamarbeid i videste forstand, også inkludert et forsvarlig vern om miljøet, vil sannsynligvis bli det felt som virkelig kan styrke de gryende demokratier i øst.

Vi bør etter min mening være noe mer tilbakeholdende når det tales om eksport av det som kalles den nordiske samfunnsmodell, med alle velferdsgoder. Vi opplever jo nå at denne modellen får avslitte flekker både her og der, eksempelvis i form av sviktende barnevern og stor arbeidsledighet. Og vi vet vel alle at løsningene ikke finnes ved bare å øke de offentlige utgiftene.

Det landene i øst etterspør, er veiledning i å utvikle våre grunnleggende verdier – i stikkords form: et demokrati som fungerer, stor personlig frihet, rettssikkerhet, ytringsfrihet og markedsøkonomi.

Her har både Nordisk Råd og de enkelte land i Norden store arbeidsoppgaver fremover, og de kan bli til gjensidig nytte for Øst-Europa og våre egne land i Norden.

J.K. Hansen: Hr. præsident! På sessionen sidste år i Stockholm fremhævede jeg, at det var tvingende nødvendigt, at vi i den europæiske integrationspolitik er stærke indadtil i vore nordiske lande. Ved at løse en række opgaver i fællesskab står vi væsentligt stærkere over for det store Europa, som vi alle sammen retter øjnene imod, frem for at det er hvert enkelt land, der opererer separat. Det er ikke en isolation, en nordisk isolation, derimod en styrkelse efter min mening.

Kulturområdet er klart et af de områder, hvor det ses meget tydeligt, og ministerrådet fremhæver da også, at den nordiske kultursektor må have høj prioritet i det nordiske samarbejde. Jeg kunne jo stille et spørgsmål: Er det en sandhed med modifikation? Jo, jeg

synes faktisk, vi er kommet et godt stykke på vej i vores nordiske kultursamarbejde. Det er vi efter vedtagelse af kulturhandlingsplanen i 1988, og vi kan da også stort set være tilfredse med den måde, som tingene er skredet frem på på en række områder i kultursektoren. Må jeg bare nævne nogle enkelte områder. Det drejer sig om uddannelsesområdet, det drejer sig om programmet Nordplus, den styrkelse som dette program har fået. Det er faktisk en succes. Vi må sørge for, at det fortsætter med at være en succes. Herunder skal jeg da også nævne Nordplus-junior, som dækker det, vi i Danmark benævner ungdomsuddannelserne.

Jeg skal da også hilse de tiltag velkomne, som minister Sólnes nævnte i sit indlæg om Nordplus om ekstra penge til Nordjob og om en særlig nordisk ungdomsfestival.

Det drejer sig også om initiativer på forskningsområdet, vækst på forskningsområdet, om almenkulturen og så de ekstra midler, der sidste år blev sat af til TV- og Filmfonden.

Jeg skal så også nævne arbejdsprogrammet "Norden i Europa". Og så kan man sige: så langt så godt. Men det er, ligesom der på det sidste, kan man sige, er gået panik i ministerrådet. Det synes, som om ministerrådet er ved at være bange for sin egen skygge. De er bange for, at de tiltag, vi har taget i de seneste år, kan man ikke leve op til. De er bange for, at budgetterne ikke kan leve op til det.

Jeg må sige, at det er overraskende, at ministerrådet pludselig har en sådan holdning, at vi nu skal skære ned, vi skal nu have det, der hedder nulvækst på områderne. Det var da også overraskende her i efteråret 1989, at ministerrådet tilsyneladende for at skaffe penge til vedtagne projekter pludselig ville begynde at se på en række institutioner. Ja, oven i købet foreslog man nedlæggelse af fire navngivne institutioner inden for kultursektoren. Og man ville også skære ned på budgetterne hos alle institutionerne med 10 pct. Og det gjorde ministerrådet alt sammen uden at høre Nordisk Råd og dets udvalg om det betimelige i, at sådanne nedlæggelser, sådanne beskæringer kunne finde sted. Må jeg sige, at det er en aldeles urimelig behandling af parlamentarikere i Nordisk Råd. Hr. præsident, må jeg henlede opmærksomheden på, at størstedelen af de institutioner, der er oprettet i nordisk regi, er oprettet på grundlag af rekommandationer vedtaget i Nordisk Råd,

og de er i nøje overensstemmelse med aftalen om nordisk kulturelt samarbejde omkring Helsinkiaftalen.

Jeg skal ikke afvise, at der kan være behov for en revision af forskellige institutioner. Det er der sikkert altid, og det skal vi altid være opmærksom på, og det vil vi være opmærksom på. Men det må ske gennem en saglig vurdering foretaget af de parlamentarikere, det råd, som har været med til at oprette disse institutioner. Hr. præsident, må jeg slutte, hvor jeg startede, med at fremhæve, at vi forbliver stærkest sammen indadtil i Norden ikke mindst på kulturområdet. Og må jeg så appellere til et samarbejde med ministerrådet og Nordisk Råds medlemmer om, at ministerrådet ikke i lyset af den økonomiske krise, som vore lande befinder sig i økonomisk, glemmer hovedsigtet med det fælles nordiske samarbejde.

Og må jeg endelig minde om, at hvad man eventuelt kunne finde på at spare i det fællesnordiske, bl. a. ved at foreslå nedlæggelse af institutioner, kan ret ofte komme til at betyde en øget udgift i det nationale budget.

Björk: Herr president! När vi nu samlas till Nordiska rådets 38:e session lever vi, såsom många talare har sagt före mig, i en omvärld där utvecklingen går allt snabbare. Vi bör då fråga oss hur 90-talet ser ut för nordiskt samarbete. Hur skall Nordiska rådet arbeta inför framtiden för att följa med i denna utveckling och för att hinna med i den allt snabbare internationella rytmen?

Vi som tillhört rådet några år vet att det finns de som är skeptiska till vad rådet har åstadkommit de senaste 20 åren. Man är också tveksam till om Nordiska rådet kan spela en aktiv roll i den del av Europa där vi arbetar. Var för sig är vi små, men tillsammans kan vi vara starka.

Jag tycker att vi skall ta den frågan och den kritiken på allvar. Något som vi ständigt bör fundera över är om rådet arbetar på ett sätt som motsvarar dagens krav på den snabba internationella utvecklingen. Är vår organisation tidsenlig? Arbetar vi effektivt?

Jag är ibland tveksam till om vi arbetar på ett sätt som man kan kräva nu i början av 90-talet. Rytmen i utskotten leder till att om ett ärende inte är klart tar det upp till ett

halvår innan man arbetar vidare, och eftersom sessionerna hålls en gång per år tar det lång tid innan beslut kan fattas i många viktiga frågor.

När vi nu går in i 90-talet bör vi ställa några krav för att se till att samarbetet fungerar. Behöver vi omorganisera rådet? Jag har själv stora förhoppningar på den kommitté som Thea Knutzen berörde, som är tillsatt för att arbeta med detta. Borde vi inte se till att snabbare följa upp de beslut som vi har fattat? Borde utskotten ha budgetansvar? Har vi ordentligt klarlagt boskillnaden mellan presidiesekretariatet, delegationerna i varje land och kanske ämbetsmännen och de olika organen?

Jag tycker det är viktigt att vi inför 90-talet markerar i vilka frågor som vi bör flytta fram positionerna. Vi bör markera vår självständighet som en stark part i Nordeuropa på olika områden. Vi kan slå broar mellan öst och väst, och vi har ett ansvar att följa utvecklingen och stödja den verksamhet som pågår i de baltiska länderna. Vi kan slå vakt om den sociala dimensionen och den gemenskap vi har på det sociala området.

Ett område som är extra viktigt är miljöområdet. Det är angeläget att vi får ett mer aktivt och mer drivande engagemang i miljöfrågorna genom att se till att skapa en egen profil för nordiskt miljöarbete. Men då måste vi också se till att gå före – det gäller Östersjön och Nordsjön, för att nämna ett par exempel. Vi måste gå före när det gäller transportpolitiken. Om Norden skall bli en trovärdig kraft, måste vi själva vara trovärdiga, och vi måste se till att agera i internationella fora först när vi kan visa bra resultat.

Vi måste se till att få ett kraftigt agerande på bioteknikområdet. Mittengruppens ordförande har redovisat de krav som gruppen ställer inom bioteknikområdet den närmaste tiden. Detsamma gäller också kulturområdet.

Jag tror att det är endast med en ordentlig nyorientering och omprövning som rådet kan gå in i 90-talet med förvisning om att Nordiska rådet arbetar i takt med tiden och i en takt som för oss fram i åtminstone samma fart som vår omvärld har. Det är en förutsättning för att vi skall kunna tro på att den nordiska idén överlever år 2000.

Ólafur G. Einarsson: Hr. præsident! Hvert 5. år falder det i hvert af de nordiske landes lod at sørge for Nordisk Råds session. I det land, hvor den holdes, puster den liv i diskussionerne om det nordiske samarbejdes værdi.

Det er muligt, at denne diskussion er mere iøjnefaldende i et lille land som Island. Det er på sin vis meget naturligt, eftersom en session med op mod 1 000 deltagere ikke undgår nogens opmærksomhed.

Det er meget vigtigt med en fornyelse af diskussionen om dette enestående samarbejde, ikke mindst nu, hvor der finder så store ændringer sted i de europæiske landes relationer. På den ene side drejer det sig her om forhandlinger mellem EFTA og EF, og på den anden side om kommunismens fald og de forandringer, der følger heraf i kontakterne til de østeuropæiske lande.

Man kan derfor godt sige, at de nordiske lande står ved en skillevej i deres indbyrdes samarbejde.

Holdningen til EF varierer derimod meget. I de enkelte lande findes der partier, som har medlemskab med i deres program, andre, som er totalt imod. Og i de enkelte lande, som f.eks. i Island, er man enige om, at medlemskab ikke er på dagsordenen nu, selv om man lægger varierende vægt på det inden for partierne.

Særlig på grund af udviklingen i Europa hører man nu røster blandt nordiske politikere, som påstår, at det nordiske samarbejde nu vil få mindre betydning og eventuelt helt miste sin værdi. Man skal hellere vende sig mod samarbejdsprojekter, som hele Europa tager del i. Det er i sig selv en interessant opgave, men det må ikke medføre, at der slækkes på kravene til det nordiske samarbejde. Ligegyldigt hvad der sker i Europa, har vi vort kulturfællesskab. Det skal vi værne om, og styrke det kulturelle samarbejde.

Vi kan derfor ikke godkende, at bevilingerne til nordiske institutioner skæres ned med 10 pct., eller at visse fællesnordiske institutioner nedlægges uden politisk diskussion om prioriteringer.

I Island mærker vi tydeligt, at der bliver stadig større begrænsninger i nordiske studenter muligheder for adgang til nordiske universiteter uden for hjemlandet. Også pasoverenskomsten er i fare. Dette vækker bekymringer for, at landenes regeringer er ved

at nedprioritere nordisk samarbejde mere, end man officielt er villig til at give udtryk for.

Når vi betragter denne udvikling, er der grund til at undersøge sagen. Øgede udgifter til nordisk samarbejde, men formindskede gensidige rettigheder er en proces, som går i den forkerte retning.

Men naturligvis bør vi omvurdere vort arbejde og organisation i en tid med forandringer. En særlig organisationskomité har nu startet sit arbejde, og der er dukket visse ideer op om arbejdsformer.

På grund af de diskussioner, der opstod ved sidste session om valg til Præsidiets, lod Præsidiets Juridisk Udvalg udarbejde forslag bl. a. om valg til tillidsposter. Præsidiets tilsluttede sig ikke alle disse forslag, og det er da også naturligt at afvente en tilbundsgående behandling fra organisationskomiteen.

Blandt de ting, som præsidiets vedtog, var at vælge en valgkomité med en repræsentant og en suppleant fra hver partigruppe.

De islandske medlemmer i præsidiets reserverede sig mod, at der blev stiftet en valgkomité, også selv om det kun drejer sig om en midlertidig ordning. Det gjorde vi, fordi man med denne beslutning igen overlader magten til partigrupperne og forbigår delegationernes vilje. Valgkomiteens sammensætning blev sådan, at Island hverken fik medlem eller suppleant, og Danmark heller ikke medlem. Man spørger sig selv, om udviklingen er ved at gå i retning af, at ikke alle lande behøver at være repræsenteret i Præsidiets eller udvalgene.

Det politiske samarbejde i partigrupperne er nyttigt, men man må ikke ændre rådets organisation sådan, at alle beslutninger tages dér, blandt andet valg til tillidsposter.

Der er især to grunde til dette:

For det første kan man derved komme til at gå imod beslutninger truffet i delegationerne, som er valgt af de respektive parlamenter til at sidde i Nordisk Råd bl. a. for at varetage vedkommende lands interesser.

For det andet er i det mindste nogle af partigrupperne sammensat af mange forskellige partier. F.eks. kan nævnes, at det islandske parti Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet) ikke ligner Venstre i Danmark.

Til sidst, hr. præsident. Som jeg før sagde, står Nordisk Råd nu over for en slags skil-

lejev på grund af udviklingen i Europa. Jeg lægger vægt på, at man fortsætter med at knytte de nordiske lande sammen gennem forskelligartet samarbejde. Til trods for sammensmeltning på mange områder mellem de europæiske lande og de nordiske lande uden for Norden er der stadig brug for samarbejdet. Og måske netop på grund af denne udvikling er der grund til at holde mere sammen end før.

II social- och hälsovårdsminister, nordisk samarbetsminister **Tarja Halonen**: Herr president! Den europeiska dimensionen av det nordiska samarbetet har haft en central roll i ministerrådets arbete under hela den period som infaller mellan Nordiska rådets session i Stockholm och denna session. Utvecklingen i Europa följer, som alla redan har sagt, två huvudlinjer. Å ena sidan pågår en dramatisk samhällspolitisk utveckling i Östeuropa med följdverkningar och återspeglings också i den västeuropeiska vardagen. Å andra sidan arbetar man målmedvetet och systematiskt för att vidareföra och utveckla integrationsprocessen i Västeuropa.

Vad beträffar utvecklingen i Östeuropa och frågan om vårt engagemang i strävandena att understödja den ekonomiska utvecklingen och demokratiseringsprocessen i dessa länder är det viktigt att ministerrådet nu snabbt undersöker förutsättningarna för konkreta samnordiska projekt. Samarbetsministrarna har därför bett ämbetsmannakommittéerna att undersöka relevanta initiativ på sina respektive sektorer och avge en rapport senast den 15 juni. Det är enligt vår mening viktigt att man i detta sammanhang också beaktar de stödaktioner som planeras av andra internationella organ liksom även de nationella bilaterala insatserna som bör koordineras. Det är alldeles uppenbart, att våra länder här har ett klart intresse av att understödja samarbetsprojekt speciellt i de länder som gränsar till Norden, dvs. i Östersjöområdet. Vi har redan erfarenheter av sådant samarbete på miljöområdet och av Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslåneordning i flera östeuropeiska länder, en erfarenhet som vi inte bör försumma att utnyttja och utveckla.

Herr president! Inom ministerrådet har re-

lationerna till integrationsfrågan fångats upp i det arbete som skett och som sker inom ramen för arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992", som antogs i juni i fjol. Enligt programmet anser de nordiska länderna att det formaliserade nordiska samarbetets roll definieras som en verkstad för det fortsatta arbetet.

Det är skäl att konstatera att vi ännu inte vet hur omfattande samarbetet inom det europeiska ekonomiska området (EES) kommer att bli. På några områden har vi i Norden kommit mycket långt. Det är osannolikt att t. ex. sociala rättigheter, en integrerad arbetsmarknad osv., kommer att kunna realiseras i samma omfattning inom EES-området som redan skett i Norden. Många nordiska samsarbetsområden kommer inte alls att omfattas av det "ekonomiskt färgade" EES-området. Den sociala dimensionen inom EG, härunder också EG:s dokument om arbetstagarernas grundläggande arbetsmässiga och sociala rättigheter, är förhållandevis snävt knuten till arbetslivet och arbetsmiljön. I ministerrådets arbetsprogram framhålls att ministerrådet kommer att mera generellt arbeta för att främja förstelsen för det nordiska socialpolitiska begreppet, som omfattar hela befolkningen i de olika livsavsnitten och rollerna i samhällslivet.

Enligt ministerrådets beslut skall arbetsprogrammet ges högsta prioritet i de respektive sektorernas ekonomiska planläggning. För år 1990 har man i ministerrådets budget upptagit utgiftsposter på sammanlagt ca 75 milj DKK för aktiviteter som ingår i arbetsprogrammet.

Ministerineuvoston budjettisuunnittelusta totean, että ministerineuvosto on nyt vuotta 1991 ja sitä seuraavia vuosia koskevissa budjettisuunnitelmissaan ensimmäistä kertaa poikennut periaatteestaan luvata etukäteen automaattista reaalisvua. Nyt edellytetään, että eri sektorit analysoivat kriittisesti nykyistä toimintaansa. Meillä ei Suomen osalta ole mitään huomauttamista sitä vastaan, että toimintaa tarkastellaan kriittisesti, eikä myöskään säästämispyrkimystä vastaan silloin, kun se on mahdollista.

Mutta katsomme myös, että meidän on varjeltava pohjoismaisen yhteistyön jatkuvuutta. Suomi on johdonmukaisesti pyrkinyt edistämään sellaista budjettipoliittista linjaa,

jonka mukaan pohjoismaista budjettia voitaisiin korottaa vuosittain vastaamaan uusia haasteita ja vaatimuksia ministerineuvoston työssä. Kuten edellä on jo mainittu, on olemassa joukko uusia esityksiä, jotka odottavat toteuttamistaan ja jotka eri sektorit ovat asettaneet etusijalle. Tässä tilanteessa on erityisen tärkeää vahvistaa yhteistyötä toisaalta yhteistyöministerien ja toisaalta eri toimialojen edustavien ministerien välillä oikean tärkeysjärjestyksen löytämiseksi.

Tyvärri har man inte lyckats nå samstämmighet mellan de nordiska länderna i fråga om en mera dynamisk budgetpolitisk linje. Detta medför bl. a. att vi måste vara beredda på smärtsamma ingrepp för att kunna balansera ministerrådets budget under de närmaste åren. Från finsk sida vill vi redan nu antyda att vi ser framför oss behov av ökade satsningar på nordiskt plan till följd av alla de utmaningar som ovan antytts i fråga om den europeiska integrationsprocessen och den hoppfulla utvecklingen i Östeuropa.

Oavsett denna europeiska dimension är jag övertygad om att också det interna nordiska samarbetet även i framtiden kommer att vara av stor betydelse. Jag vill i detta sammanhang blott nämna kultursamarbetet, social-, miljö-, arbetsmiljö- och konsumentpolitiken.

Till sist, herr president, vill jag säga att samlagsministrarna har bett jämställdhetsministrarna att förelägga ministerrådet en genomarbetad plan för hur och i vilken omfattning ett Nordiskt Forum i Oslo kunde genomföras inom en överskådlig framtid. Man hänvisar till Nordiskt Forum i Oslo 1988 som enligt bedömningar som helhet var en mycket framgångsrik nordisk satsning med större deltagarantal och mer uppmärksamhet i massmedia än något annat arrangemang som anordnats i nordisk regi. Enligt vår bedömning kunde ett nytt Nordiskt Forum ha betydelse inte enbart för jämställdhetsarbetet generellt utan också gagna det nordiska samarbetet i stort. Dessutom kunde samarbetet utvidgas till att även omfatta länderna kring Östersjön.

Den finskspråkiga delen av minister **Tarja Halonens** tal i svensk översättning:

Beträffande budgetplaneringen inom ministerrådet konstaterar jag att ministerrådet i

budgetplanerna för år 1991 och framåt nu för första gången frångått principen om att ge ett förhandslöfte om en automatisk realltillväxt. Man förutsätter att de olika sektorerna genomför en kritisk analys av den redan existerande verksamheten. Från finsk sida har vi ingenting att invända mot vare sig en kritisk genomgång av verksamheten eller mot en strävan till besparingar där det är möjligt, men vi anser också att man bör slå vakt om kontinuiteten i det nordiska samarbetet.

Finland har konsekvent arbetat för en sådan budgetpolitisk linje att den nordiska budgeten kunde höjas årligen för att tillmötesgå nya utmaningar och krav inom ministerrådets arbete. Såsom ovan redan antytts finns det en rad nya förslag som väntar på att kunna realiseras och som prioriterats av de olika sektorerna. I denna situation är det särskilt viktigt att stärka samarbetet mellan å ena sidan samlagsministrarna och å andra sidan de olika fackministrarna för att finna de rätta prioriteringarna.

Ólafur G. Einarsson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Sighvatur Björgvinsson lämnat sessionen för denna dag och del av nästa och ersatts av Rannveig Guðmundsdóttir.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Den rivende udvikling i demokratiseringen af Østeuropa stiller nye krav og forventninger til det europæiske samarbejde.

Vi står i det nordiske samarbejde over for en stor udfordring. Den nordiske demokratiske samfundsmodel synes at have særlig tiltrækning på mange østeuropæiske lande, ikke mindst i Østersøområdet.

Udviklingen går så hastigt, at det, vi så i går, allerede kan være forældet i morgen. Lad os derfor bidrage med nordiske ideer om samfundets indretning.

Nogle forventer, at udviklingen i Østeuro-

pa vil sætte en bremse på udviklingen inden for EF.

Ganske vist står udviklingen i Østeuropa for tiden øverst på alle dagsordener. Men arbejdet med at bistå de østeuropæiske lande i deres udvikling sker ikke på trods af den fortsatte udbygning af EF-samarbejdet. Det er min vurdering, at det sker i kraft af EF-samarbejdets fortsatte udvikling.

Vi i Norden skal være glade, hvis det lykkes at forankre udviklingen i et velafprøvet europæisk samarbejdsmonster.

Samarbejdet i EF udbygges fortsat, og det sker i takt med, at EF udvikler sine relationer til de østeuropæiske lande.

Hvis der er fare for, at øget hensyn til Østeuropa kommer til at virke begrænsende på andre områder, bliver det snarere for EF's relationer til øvrige nabolande. Ikke fordi en sådan prioritering vil blive officielt vedtaget, men fordi en meget stor del af kræfterne vil blive brugt på det mest presserende, nemlig ønsket om at bistå de østeuropæiske lande, som virkelig har behov for hjælp.

EF- og EFTA-landenes udenrigsministre blev i december enige om, at arbejdet med at definere fremtidens relationer mellem EF og EFTA måtte ind i en forhandlingsfase i løbet af 1990. Der mangler stadig at blive skabt afklaring af samarbejdsmetoder, inden egentlige forhandlinger kan indledes. Der mangler også, at EF internt beslutter, hvad forhandlingerne kan føre frem til. Der er altså et stykke vej til de egentlige forhandlinger.

Det er mit råd til mine nordiske kolleger – og til vore EFTA-kolleger i øvrigt – at de sammen får lagt præcist fast, hvad de ønsker af de fremtidige relationer mellem EF og EFTA. Og jo før dette sker, jo bedre.

Den danske regering har altid ønsket at bistå de nordiske lande i deres relationer til EF, og jeg vil ikke lægge skjul på, at vi gerne ser flere nordiske medlemmer i EF. For én ting vil være klart: fuld fordel af EF-samarbejdet får man kun ved fuldt medlemskab, og fuld indflydelse på beslutningerne i EF får man også kun, hvis man er fuldt medlem.

Der skal ikke herske tvivl om, at vi i den danske regering også fortsat bistår i den meget vigtige fase med de fremtidige relationer mellem EF og EFTA. Men her og nu er det først og fremmest vigtigt for de nordiske lande selv at få fastlagt, hvad de ønsker for frem-

tiden i forholdet til EF.

Hr. præsident! Vi har i 1988 gjort et stykke arbejde for bedre prioritering, bedre ressourceanvendelse og planlægning i den nordiske virksomhed. Dette arbejde fortsætter i 1990.

For det er helt nødvendigt, at vi i det nordiske samarbejde bliver langt bedre til at prioritere og koordinere de mange opgaver, som forestår. Vi må bestræbe os på at koncentrere indsatserne, også for at få plads til nye og mere aktuelle initiativer. I den danske regering lægger vi afgørende vægt på, at dette sker i en aktiv dialog mellem Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd, også for at sikre, at Rådet påtager sig et større ansvar vedrørende budgettet.

På bl. a. dansk initiativ er der iværksat et arbejde med at analysere de mere langsigtede budgetkonsekvenser af de beslutninger, der er truffet inden for Nordisk Ministerråds rammer. Det er min vurdering, at dette arbejde vil give et bedre grundlag for prioritering mellem de forskellige aktiviteter og øge fleksibiliteten og mulighederne for at foretage politiske prioriteringer inden for en samlet budgetramme. En samlet indsats, der bedst sikrer de optimale løsninger i det nordiske samarbejde, som vi alle er tilhænger af.

Men det er nu, vi må gøre det nødvendige arbejde både indadtil og udadtil.

Bistandsminister og nordisk samarbejdsminister **Tom Vraalsen**: Mange talere har naturlig nok vært inne på integrasjonsprosessen i Europa og utviklingen i Øst-Europa, med de mange store utfordringer dette betyr for Norden og det nordiske samarbeidet. På grunn av den knappe tiden som står til rådighet, skal jeg ikke gå inn på disse spørsmålene, men vil bare begrense meg til å si at i det nye Europa som er under utvikling, representerer Norden som regional enhet en meget viktig dimensjon. Det er vårt ansvar å ta vare på dette samarbeidet; det er vårt ansvar å videreutvikle det og bruke det konstruktivt så vel innad i Norden som utad. Vi må forvalte våre ressurser effektivt. Vi må målrette vårt arbeid nøye.

I dag vil jeg særlig fremheve betydningen av en aktiv oppfølging av Norden i Europa-programmet og den økonomiske handlingsplanen – et sterkere Norden. Det er viktig at

vi styrker Norden slik at våre bedrifter og våre medborgere kan dra mest mulig nytte av den europeiske integrasjonsprosessen. Vi må arbeide for å styrke våre lands rolle og innflytelse i Europa – spesielt i forhold til EF på områder hvor vi har kommet lenger. Det gjelder i første rekke områder som miljø, arbeidsmiljø og forbrukerpolitikk. På disse feltene må vi arbeide for å få gjennomslag for våre høye standarder også hos andre land. En mer samlet opptreden fra de nordiske land vil styrke vår evne til å gjøre dette.

Ekstrasesjonen i Mariehamn i november i fjor bekreftet den tradisjon som det nordiske samarbeidet bygger på når det gjelder behandlingen av utenrikspolitiske saker. Vi bør etter mitt syn holde fast ved dette. Men dette utelukker ikke på noen måte et aktivt engasjement fra nordisk side overfor Øst-Europa. Vi må legge vekt på å finne fram til praktiske samarbeidsformer. Vi må ta imot og svare konstruktivt på de utfordringer som ligger i utviklingen i øst, og på de initiativ om samarbeid som kommer derfra.

Fra regjeringssiden har samarbeidsministrene bedt alle embetsmannskomiteene om å redigere for igangsatte og mulige framtidige initiativ overfor Øst-Europa. Jeg tror en slik oversikt vil kunne gi grunnlag for et konstruktivt samspill mellom Rådet og Ministerrådet i arbeidet med å fremme kontakter med Øst-Europa.

Kultursamarbeidet står i dag for vel 1/3 av Ministerrådets budsjett. Det vil også i fremtiden være et av de tyngste samarbeidsområdene. Det har fra enkelte kommet til uttrykk frykt for at det vil bli foretatt dramatiske inngrep på kultursektoren i form av omprioriteringer og omlegging av støtteordninger. Frykten springer ut av forslag som er lagt fram av en arbeidsgruppe. Jeg vil understreke at arbeidsgruppens forslag ikke er politisk behandlet. Det foreligger derfor ingen innstilling fra regjeringene i denne saken. Etter min oppfatning må det ikke gjøres dyptgripende endringer på kultursektoren uten at Rådet konsulteres.

Når dette er sagt, vil jeg understreke at vi innenfor alle sektorer i tiden fremover må vise større vilje til prioritering og omdisponering innenfor det nordiske budsjett. Strammere økonomi stiller økte krav til prioritering og budsjett disiplin. En bedre planlegging

og fastere tidsrammer for aktivitetene vil gi muligheter for omprioritering og satsing på nye felter.

Et annet viktig område er miljøsektoren. Dette er blitt et viktig samarbeidsområde i nordisk sammenheng. I tråd med Brundtland-kommisjonens tenkning skal miljøhensyn integreres i alle sider av vår aktivitet. Dette krever stor grad av samarbeid og evne til nytenkning. Samarbeidet er i gang på en rekke sektorer, men det må utvides ytterligere i tiden fremover.

Jeg vil benytte anledningen til å slå et slag for det nordiske miljø- og biologåret som starter i juni. Jeg vil oppfordre alle medlemslandene til å gi dette full støtte, ikke bare nordisk, men også nasjonalt.

Helt til slutt et par ord om Nordjobb. Jeg har lagt vekt på å finne en løsning på Nordjobbs problemer og usikre fremtid. Nordjobb er svært nyttig for å skaffe sommerjobb for ungdom, men det er ikke minst viktig som et middel til å spre forståelse for de nordiske lands felles kultur og til å styrke ungdommens nordiske tilhørighet. Etter vedtak av samarbeidsministrene, som tidligere er omtalt av minister Sólnes, skulle det nå være etablert et godt finansielt grunnlag for Foreningen Norden til å drive aktiviteten videre. Dette anser jeg for svært gledelig.

Olof Jansson: Herr president! Nordiska rådet har nu tvenne år i följd hållit extra sessioner; i Helsingör november -88 och nu senast i Mariehamn november -89. Till dessa har koncentrerats stora och tunga frågor i det nordiska samarbetet; i Helsingör miljöfrågorna, i Mariehamn det nordiska samarbetet i relation till den europeiska integrationen avseende EG, liksom även frågan om öppning till visst samarbete med Sovjetunionen och de baltiska republikerna. Denna koncentration av de tunga frågorna till extra sessioner måste anses ha varit lyckad. Tillika har på detta sätt den hårt ansträngda tidsramen för de ordinarie sessionerna kunnat avlastas.

Frågan är nu, om dessa extra sessioner skall förbli tillfälliga händelser, eller om de bör få en permanentad fortsättning. En bedömning av läget talar för en permanentning, åtminstone de närmaste åren framöver.

Jag skall i detta avseende principiellt berö-

ra ett område, nämligen miljöområdet, innefattande det nordiska miljöprogrammet samt åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, båda antagna vid Helsingör-sessionen. Kritiken mot åtgärdsplanens kraftlöshet var stark redan då.

Den internationella havsföreningens konferensens slutdokument från Köpenhamn senaste höst upptar redan nu behovet av en ny handlingsplan för alla nordeuropeiska hav och Nordatlanten, utarbetad på strikt vetenskaplig grund av internationellt erkänd expertpanel, således en åtgärdsplan grundad på naturvetenskap.

Intensivforskningen på miljöområdet är ung. Vi får vara beredda på nya, överraskande klarlägganden och omvärderingar av tidigare uppgifter och föreställningar. Senaste exempel härvid kommer från södra Finland. Man har nu under flera år hävdad att skogsskadorna i Nylands län främst förorsakats av svavelnedfallet från långväga luftföroreningar från andra länder. För en vecka sedan framlades en ny forskarrapport, som påvisar det rakt motsatta förhållandet, dvs. största skadan förorsakats av den inhemska luftföroreningen, en mindre del av luftföroreningar från utlandet. Vad skall vi tro?

Är det möjligen så, att vi i de nordiska länderna har skäl att i miljöfrågorna soga något mera rent framför egen dörr, om insatser skall vinna fullt förtroende i andra länder?

Den årliga rapportering om miljötillståndet i de nordiska länderna samt om uppföljningen av miljöprogrammet och åtgärdsplanen för den marina miljön, vilken rapportering fastslogs vid Helsingörssessionen, måste nu få en mycket viktig funktion. Detta ämne är nu så allt övergripande och tidsmässigt påträngande, att vi inom det nordiska samarbetet har skäl att ägna åtminstone en dag årligen åt samlad debatt kring miljöfrågorna på basen av ministerrådets rapporter. Lämpligen kunde detta ske i form av extra session i samband med de samlade utskottens novembermöten. Vårt ansvar i dag kräver, att vi ägnar miljöfrågorna det djupaste allvar. Vi har redan kompromissat för länge. Naturens lagar kompromissar inte.

Trots det arbete det innebär är vi från åländsk sida beredda att även i fortsättningen ta emot och praktiskt arrangera november-

möten även i förening med extra session i samma utsträckning som hittills.

Den vid Mariehamnssessionen debatterade öppningen av kontakter med Sovjetunionens parlament liksom de baltiska republikerna ger ett nytt och intressant perspektiv för det nordiska samarbetet. Det har talats om samsarbetsområdena miljö, kultur, handel, liksom kontakter i form av konferenser.

Vi har under senaste halvår dagligen hört om svåra motsättningar och oroligheter mellan etniska folkgrupper i Sovjetunionen och andra öststater, liksom motsättningar i majoritetens – minoritetens förhållanden. I detta avseende torde minoriteternas ställning i Norden, såväl inom suveränitetsstaterna som det nordiska samarbetet, vara av intresse för våra östra grannar. Jag visar här Färöarna, Grönland och Åland. I synnerhet Ålands särställning och garantier bygger främst på just nationalitetsbevarande i fråga om språk och kultur – en lösningsmodell som vi från åländsk sida genom självstyrelsen kunnat beteckna som lyckad och – åtminstone hittills – i ett som vi uppfattat det gott samarbete med Finlands statsmakt. Noteras kan – det är intressant – att bl. a. sovjetiska massmedier på senaste tid visat ett påtagligt intresse för den åländska självstyrelsemodellen.

Det vore därför naturligt att presidiet i sin beredning av dessa kontacters uppläggning beaktar även detta förhållande. Kan vi förmedla kunskap om och erfarenhet av mogen demokrati, bör även detta vara oss angeläget från nordisk sida. Givetvis bör vi inte ”pocka” på med sådan information, men att möjliggöra den bör vara av särskilt intresse. Så kunde ske exempelvis genom representation även för de självstyrande områdena i de parlamentarikerdelegationer som utses att fortsätta kontakterna.

Nordiska rådet behöver knappast skämmas för minoriteternas ställning i det nordiska samarbetet. Det ändrade samsarbetsavtalet från 1982 gav Färöarna, Grönland och Åland en ny, väsentligt förbättrad plattform. Av särskild betydelse blev rätten till deltagande i ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna, liksom även deltagande med yttranderätt i rådets utskott, där vi inte har ordinär representation.

Däremot måste vi tyvärr konstatera att Färöarna, Grönland och Åland ofta blir för-

bisedda vid tillsättandet av rådets extra organ, såsom olika kommittéer, oaktat handläggningsuppgifterna i dessa berör även de självstyrande områdena. Även om man inte önskar ge oss ordinär representation, vilket är önskvärt, borde yttrandemodellen från 1982, i ärenden som berör oss, vara fullt tillämpbar på alla områden. Modellen yttranderätt har ingalunda belastat det nordiska samarbetet utan tvärtom kunnat tillföra nyttig sakkunskap till ett helgjutet nordiskt samarbete. Vi hemställer att den nytillsatta organisationskommittén ser över denna möjlighet till förbättring, beaktande även sekretärkollegiet.

Även en annan lucka i effektiviteten bör uppmärksammas. För Färöarnas, Grönlands och Ålands del ansvarar områdenas "regeringar", dvs. respektive landsstyre och för Ålands del landskapsstyrelsen, för åtaganden och uppgifter för dessa autonomiers del inom det nordiska samarbetet. Likväl kan frågor i dag, enligt Helsingforsavtalet ansvarsfrågor, ställas endast till de nordiska ländernas regeringar. Denna brist bör rättas till vid första revidering av Helsingforsavtalet.

Slutligen, herr president, vill jag för Ålands del framföra vårt tack för den nya ordinarie platsen i kulturfondens styrelse, vilken nu tilldelats Färöarna, Grönland och Åland. Valet sker vid denna session. Tack för god vilja!

Grethe Lundblad: När man närmar sig tiden för en ny session med Nordiska rådet samlar sig ofta olyckskorparna och kraxar vitt och brett i talarstolar och tidningsspalter om hur odugligt Nordiska rådet är. I år har man kunnat läsa i vissa svenska tidningar: Lagg ner det nordiska samarbetet – samarbete med EG i stället!

T. o. m. i vår egen tidning, Nordisk Kontakt har en svensk ledamot av rådet sagt att ingen fråga av dignitet har avgjorts i rådet under fyra års tid. Som tur är tilläggs att vederbörande varit medlem endast under dessa år. Om hans egna initiativ sägs det ingenting.

Det klagas över byråkrati och meningslöst utskottsarbete men det är ju oss själva det beror på. Jag vill påminna om att vi under de senaste åren – inkl. i år – antagit många handlingsplaner som innehållit direkta mål-

sättningar om ökat nordiskt samarbete och även anvisat medel till nya samarbetsprojekt. I år har vi faktiskt 12 ministerrådsförslag och åtskilliga medlemsförslag, och vi fördjupar och breddar ständigt olika samarbetsavtal.

Socialdemokraterna i Nordiska rådet har de senaste åren tagit initiativ till nya insatser på miljöområdet och på det sociala området, speciellt beträffande mindre grupper av handikappade.

Under de senaste fyra åren har alltså många samarbetsprogram antagits, många förslag från rådsledamöter om bättre och mera modernt innehåll i existerande samarbetsformer, t. ex. på handikappområdet, på miljöområdet samt på kultur- och trafikområdet. På det livsviktiga men dock så svårforcerade miljöområdet har den över 15 år gamla miljövärdskonventionen nu fått handlingsplaner, som ständigt omprövas och synas under lupp av parlamentarikererna.

Man fråga sig: Vad är det kritikerna vill? Vill de lägga ner Nordiska rådet eller förstöra det? Vi har sagt att man inåt och utåt skall förstärka det nordiska samarbetet för att påverka det europeiska samarbetet och utvecklingen i Östeuropa. Man bör snarast påbörja ett utvecklingsarbete om nordiskt samarbete i ett europeiskt samarbetsperspektiv, syna av om det som vi samarbetar omkring är relevant i det nya Europa.

Till min stora glädje har jag som svar på en skriftlig fråga till ministerrådet, huruvida man vill göra tilläggsförslag till rapporten "Norden i Europa 1989–92" som är inriktade på ett ökat samarbete med våra östra grannstater, fått ett mycket positivt besked som visar att ministerrådet nu håller på att både i ämbetsmannakommittéer och på andra sätt undersöka hur man bättre kan samarbeta med Östeuropa. Man utväxlar erfarenheter och idéer och man har tänkt sig att ministerrådet hösten 1990 skall ha en samlad överläggning om just detta samarbete med Östeuropa. Jag tackar för det svaret, som alltså gläder mig.

Jag tycker också att ministerrådets ordförandes tal i dag gav en bild av att ministerrådet är på offensiven när det gäller både initiativ och kontakter. Det är dock något osäkert om det är fråga om en rejäl ökning av samarbetstakten när man samtidigt inte har mer pengar att arbeta med. Naturligtvis skall det

effektiviseras och arbetas rationellt, men det är svårt att göra Norden starkare inåt och utåt utan ekonomiska satsningar. Jag tycker att behandlingen av kulturhandlingsplanen är ett besvärande minne i det sammanhanget.

Det talas ofta i vackra ordalag om det stora värde som den gemensamma nordiska arbetsmarknaden har. Den är värdefull, men ibland synes den inte fungera så välsmort i de byråkratiska mekanismerna. Jag, som bor vid den gränsövergång mellan Sverige och Danmark där över 20 miljoner personer färdas årligen, måste med sorg konstatera att det på grund av administrativa svårigheter i alltför liten utsträckning har lyckats att ge en stor mängd av de arbetslösa och ersättningsberättigade i Danmark ett av de många lediga arbeten som finns i södra Sverige, trots att vi har satt in extra åtgärder på den svenska sidan.

Jag tror vidare att vi i det nordiska arbetsmarknadssamarbetet måste gå in för arbetslinjen – arbete och välfärd i Norden i stället för arbetslöshet och bidragsförsörjning.

Det är också mycket viktigt att samarbetsplanerna inte bara blir ord och välvilja, utan att man verkligen känner att vi konkret påverkar verkligheten för medborgarna och naturen i Norden. Jag tycker att man ibland kan skymta en tendens att gömma konkreta krav bakom tunna och svårtydda formuleringar i olika program. Jag kan återkomma till detta i miljödebatten.

Men till sist, herr president: Det är långt ifrån en saklig kritik till att med några svepande formuleringar helt underkänna det nordiska samarbetet. Vi behöver tvärtom mycket mer av arbetsdelning, samordning och gemensamma ställningstaganden i det nordiska samarbetet och vi behöver leta oss fram till Nordiska rådets roll i ett nytt och mera demokratiskt Europa.

Undervisningsminister **Taxell**: Herr president! För tjugo år sedan just här i Reykjavik föll planerna på vad som kunde ha blivit inte endast det största nordiska samarbetsprojektet ditintills utan en brett upplagd ny nordisk struktur, Nordek. Det historiska läget gynnade inte de ambitiösa planer många satsat så mycket på, också politiskt.

Sedan dess har också andra större samar-

betsprojekt fötts – för att sedan dö. TV-satellitprojektet, representerande den sektor där det nordiska alltid varit starkast, kulturen, är sorgliga, för att inte säga sorgliga exempel på ytterligare nedlagda stora tankar.

Jag var med som ungdomsrepresentant för tjugo år sedan och har haft min roll i satellit-samarbetet på senare år. Liksom många andra har jag, då de stora projekten runnit ut i sanden, låtit mig tröstas av att det som vi inte förmått ge de stora ramarna i alla fall långt har förverkligats genom de små stegens politik. Jag har också trott att en effektivare och politiskt mera ansvarig organisation skulle kunna ge samarbetet den stadga som behövs för att det också innehållsmässigt skulle bli starkare. Ett förslag i den riktningen föreslås emellertid avslaget under just denna session.

När jag nu för sista gången deltar i Nordiska rådets session, måste jag trots mitt eget starka, också ideologiskt präglade, nordiska engagemang anmäla pessimism beträffande möjligheterna att utveckla det organiserade nordiska samarbetet mellan parlament och regeringar till att bli något särskilt mycket större och vackrare än det är i dag.

För tjugo år sedan gick en historisk chans oss ur händerna. Det europeiska ekonomiska samarbetet är i dag en motor som vårt nordiska inte kan hålla samma takt med. Kanske just det är den nordiska viljan. Trots ständiga uttalanden om behovet av nordiska satsningar – inte minst bland parlamentariker på Nordiska rådets sessioner – har inte ambitionerna materialiserats i budgetära satsningar. När formerna för samarbetet skall ses över tillsätter man än en gång en kommitté, men utan företrädare för ministerrådet, där behovet av reformer kanske trots allt är störst.

Med de politiska ambitioner som finns i dag ser jag knappast möjligheter att i grunden utveckla samarbetet från det i sig hedervärda men föga dynamiska vi i dag ägnar oss åt inom ramen för Nordiska rådet. Vi ser det också på intresset bland ledande politiker, åtminstone från Finland, att rent konkret delta i det nordiska arbetet, jämfört med det europeiska.

Två möjligheter att utveckla nordismen ser jag trots allt.

För det första konstaterar jag att tiden är mogen att dels uppliva, dels förstärka en

gammal tradition i nordiskt samarbete: direkt samarbete mellan förvaltningsgrenarna – utan byråkratiska hinder på nordisk nivå.

För det andra kommer det i ett Europa från Atlanten till Ural att finnas behov av och utrymme för samarbete mellan grupper av länder, jag vill kalla dem klasar. De nordiska länderna är en sådan. Samarbetet kring Östersjön ger det en ny spännande dimension.

President! Jag hoppas jag har fel i mina litet dystra bedömningar, men jag vågar inte vara helt säker på det. Ändå vill jag hoppas att det skall gå just så att jag har fel och att den framtidsanda som dominerar Ungdomens Nordiska råds dokument skall präglade verksamheten i framtiden.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Der er et gammelt dansk ord, som siger: Uden mad og drikke dur helten ikke! Jeg håber, det er det, der er udtryk for, at vi ikke er så mange til stede i salen i øjeblikket. Jeg håber ikke, at det er et udtryk for det, som den foregående taler just ridsede op – manglende interesse for det nordiske samarbejde. Det håber jeg ikke, det ønsker jeg ikke det er; tværtom.

Nordisk Råd er et godt forum for en debat om det Europa, som er i opbrud for tiden. Det har debatten allerede vist i dag. Den debat ændrer jo temaer hver dag for tiden, fordi det går så hurtigt i de østeuropæiske lande. Jeg skal ikke undlade at hilse den udvikling, der sker, velkommen, fordi vi er et parti, der blev dannet i protest mod etpartisystemet, i protest mod, hvad som hændte i Ungarn i 1956. Så vi har ikke problemer med, at det kommer til at gå, så – om jeg må sige med et dansk udtryk: Man får løn som forskyldt!

Det måtte gå sådan, og vi ønsker held og lykke til de lande, der er i den store udvikling i øjeblikket.

Den demokratiske debat omkring selve demokratiet i Europa er umådelig vigtig at tage fat i. Vi har den fornøjelse at se, at mange af de lande, der er midt i den debat, ser hen til Norden som et af de steder, hvor det er lykkedes at få en fornuftig social dimension lagt ind i den måde, vi har indrettet os på med markedsökonomien, som der skal et vist styr på, hvis tingene skal gå rigtigt til.

Den debat må vi gå mere ind i, end vi har

gjort hidtil. Det er vigtigt, at vi nu indser, at i de opbrud, der sker, får vi brug for at sikre en social dimension i Norden, i Europa. Og her mener jeg ikke kun Norden og EF, jeg mener, som jeg siger, Norden og Europa. For der er jo ikke tvivl om, at vi bliver nødt til at sikre systemer som minimumsoverenskomster i hele Europa, så den folkevandring og den flytning af produktioner fra det ene land til det andet, som vi jo må forvente i hele Europa, ikke får karakter af dumping på løn- og arbejdsvilkår med det til følge, at alle lønmodtagere i Europa bliver spillet ud mod hinanden og bliver tabere i spillet med markedskræfterne.

I Norden har vi en stærk tradition for, at det er arbejdsmarkedets parter, der tager sig af dette punkt. I de øvrige lande er det ikke sådan. Vi trænger til nogle diskussioner her i Norden om, hvordan vi sikrer denne sociale dimension i de kommende 10 år. Og hvis ikke vi tager de opgaver alvorligt og finder bud på løsninger, der er retfærdige, så er Nordisk Råds parlamentarikere ikke opgaven voksen. Erfaringsudvekslinger, som der er nogle, der siger vi skal bruge Nordisk Råd til, kan vi så lægge ind under Interparlamentarisk Union, for så behøver vi ikke mere Nordisk Råd.

I SF i Danmark ser vi gerne et yderligere udbygget Norden. Vi arbejder gerne ihærdigt i det nordiske samarbejde, hvilket tidligere ordførere fra Danmark fra mit parti vil være eksempler på er ord der står til troende.

Vi har hørt i dag via statsministeren fra Norge, Jan P. Syse, og statsminister Poul Schlüter tale om, som et eksempel, at selv i EF er det vigtigt, at man har samarbejdsorganer inden for. Der har været talt en del om Beneluxlandene, som holder sammen, og vi kan gå yderligere videre og sige, at Middelhavslandene såmænd også holder sammen. Det er nødvendigt, at også Norden hænger sammen, fordi der jo også foregår en kamp inden for de rammer. Der er jo politisk kamp overalt, hvor vi befinder os; og heldigvis for det, for det er jo den, vi er gået ind i.

Selv om nogle af vore lande, altså Danmark, er i EF, og andre lande er udenfor, så har vi brug for dette samarbejde; det er jeg enig med hr. Jan P. Syse og hr. Schlüter i. Vi har brug for det nordiske samarbejde, uanset hvilken struktur vi er sat ind i. Undskyld,

tiden går så hurtigt, fordi man hele tiden går uden for sit manuskript.

Jeg skal til slut sige: Hr. præsident! Vi vil foreslå, at vi får en ekstra session om de problemstillinger, jeg her har rejst, for det er nye problemstillinger, og de kan passende komme op – godt forberedt – omkring en minisession i efteråret ved novembermøderne. Det er vores forslag, som vi lægger frem for Rådet.

Páll Pétursson: Hr. præsident! Til tider tænker man på, hvordan det nordiske samarbejde vil udvikle sig i de nærmeste årtier. Hvordan bliver Nordisk Råd i år 2000? Bliver der overhovedet noget Nordisk Råd i år 2010? Jeg kan desværre ikke svare ja på disse spørgsmål med sikkerhed.

Integrationen i Vest-Europa præger i stadig højere grad den politiske diskussion i dagens Norden. Nordens politikere må følge med i, hvad der sker udenfor Norden, men verden er jo også udenfor EF. Jeg tror, at det nordiske samarbejde står overfor større udfordringer end nogen sinde før. Jeg har på fornemmelsen, at en del af Nordens beboere er blevet så optaget af Europaudviklingen, at de synes, det er forkert at satse særligt på nordisk samarbejde.

Det er helt klart, at det ikke i en overskuelig fremtid vil være formålstjenligt for Island at søge medlemskab i EF. Det længste, som vi kan tænke os at gå, er at indgå aftaler igennem EFTA. Selv om vi tager del i EFTA-EF-forhandlingerne om EØS, må vi fastholde vores reservation fra statsministermødet i Oslo. Vi ønsker at indgå fuld frihandel, dermed også med fisk og fiskeprodukter, men vi kan ikke gå ind på helt frie kapitalbevægelser, helt frie bevægelser af arbejdskraft eller helt fri tjenestehandel. De islandske forhold tillader os ikke at gå længere, hvis vi vil beholde vor selvstændighed og vor selvbestemmelsesret. Hvis EFTA-EF-forhandlingerne ikke giver resultat, da står man måske overfor den situation, at nogle af de nordiske lande udover Danmark eventuelt bliver medlemmer af EF. Jeg kan ikke dy mig for at sige, at det virker lidt trættende, i det mindste på os islændinge, til stadighed at høre på den danske agitation for EF-medlemskab.

Det er naturligvis fra dansk side ønskvær-

digt, at andre lande i Norden vælger den samme vej som Danmark og går ind i EF og dermed giver de nordiske synspunkter, den nordiske levestandard, det nordiske livssyn, en lille smule tyngde i Europafællesskabet, men ellers tak – jeg synes, at danskerne skulle give os andre lov til selv at bestemme, i hvilken retning vi udvikler vore samfund.

Det nordiske samarbejde er sat på en prøve. Jeg håber, at man i Norden forstår at stå vagt om vort samarbejde. Kun på den måde kan vi gøre det nordiske livssyn, de nordiske standpunkter, gældende i fremtiden i verden.

Vi må styrke Nordisk Råd, og det er den opgave, vi har givet Bjarne Mørk Eidems organisationskomité. Jeg tror, at øget partipolitiserings kan bidrage til en større handlekraft, men den kan også, efter min mening, gå for langt. Det er på tide at minde om de nationale delegationers selvstændighed. Vi må vise hinanden en vis respekt. Det har igennem hele Nordisk Råds historie været en rød tråd. Men i den sidste tid synes det at være sat i baggrunden. Det er f.eks. efter min mening helt uacceptabelt for os islændinge at blive helt ignoreret ved nedsættelsen af den nye valgkomité. Det er første gang i Nordisk Råds historie, at en delegation ikke har nogen mulighed for at fremsætte sine synspunkter i valgkomité ved nominering af tillidsposter.

Hr. præsident! Til slut vil jeg nævne et problem, som jeg synes, at man ikke helt kan forbigå i denne generaldebat. Vi har i Island satset enorme summer på lakseopdræt og kulturbetinget fiskeri. Efter islandske lov er det forbudt at fange laks i havet. Vi har prøvet at forhandle med Færøerne og Grønland om, at de sælger os deres laksefangstkvoter, således at vor laks kan svømme hjem. Men nu har man bevist, at man fisker laks uden lov og ret udenfor Islands og Færøernes fiskerizoner. Desværre mener man, at det muligvis er danske medborgere, som står bag den ulovlige fangst, selv om fiskerbådene er registrerede i Polen og Panama. Jeg vil bede de danskere, som her er til stede, om at bidrage til at løse dette problem.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Nordisk Råd holder sin sesjon samtidig som Europa både i øst og i vest er i sterke og gjen-

nomgripende endringer. En del politiske ut-sagn og analyser den siste tiden har gått ut på at i dette "nye" All-Europa som nå fremstår, vil Norden som område og Nordisk Råd som politisk organ ikke ha noen særlig påvirkning på den europeiske utvikling. Jeg er dypt uenig i en slik analyse og slike oppfatninger.

Det nordiske samarbeid har skaffet fram reformer som har påvirket og hatt betydning for hverdagen til folkene i Norden. Reformene og resultatene av samarbeidet representerer et mangfold fra passfrihet, felles sosiale ordninger, styrking av vår felles kultur, et felles arbeidsmarked til etablering av kontaktnett mellom grupper av mennesker i de nordiske landene. Det vil etter min oppfatning være en fundamental feilvurdering å undervurdere hva dette har betydd og betyr for enkeltmenneskene og for samholdet mellom folkene i det nordiske området.

I et omskiftelig Europa, også i tider da kontinentet ikke utmerket seg med samarbeid og tillit mellom landene, har Nordisk Råd holdt sine samlinger og gjennom sine initiativ styrket samholdet mellom de nordiske land, og vi har etablert en felles basis i møte med verden rundt oss. Nordisk Råd har gjennom sitt arbeid bevist både for seg selv og for omverdenen at vår samarbeidsmodell har kvaliteter som det er verdt å ta vare på og utvikle videre. Vi må ikke bli så beskjedne at vi avskriver den betydning det har hatt i internasjonale fora at Norden har fremstått med felles holdninger og felles standpunkt i viktige spørsmål.

Norden møter nå et Europa i rivende utvikling. Resultatet av tilpasningen mellom EFTA og EF vil ha stor betydning for folkene i Norden. Vi går nå inn i forhandlingsfasen. I denne prosessen er det utvilsomt av stor betydning at Norden fremstår med felles verdier og felles holdninger til hva som skal kjennetegne det Europa som nå er i ferd med å etablere seg. Det er viktig at Norden påvirker resultatet slik at den sosiale dimensjon, miljøspørsmålene og arbeidstakernes stilling styrkes, for å nevne noen av områdene.

Det er av betydning at Norden som bærer av en velferdsmodell som vinner gjenklang i land og i befolkninger som strever med å etablere demokratiske institusjoner og ordninger, selv legger arbeid i å ta vare på verdiene i denne modellen, som kjennetegnes av

verdier som sosial trygghet og alles rett til deltakelse og utnyttelse av sine muligheter til det beste for fellesskapet. Det er ikke minst viktig overfor de voksende demokratiene i Øst-Europa. De trenger vårt engasjement i utviklingen av sitt demokrati, de trenger kanskje aller mest vår støtte når det gjelder å håndtere de enorme utfordringer de står overfor på det økonomiske området og på miljøsidene. Skal de østeuropeiske folkene få økt sin livskvalitet, er den fremste oppgaven å få bukt med de enorme miljøproblemene befolkningene lider under. På dette området kan vi gi en håndfast og viktig hjelp, som også vil ha betydning for oss selv og for vårt livsmiljø. Ministerrådets forslag når det gjelder lån gjennom Den Nordiske Investeringsbank, er et skritt på veien, men vi burde allerede i utgangspunktet sette inn større resurser enn det som nå ligger til behandling. Det konstaterer også Ministerrådet selv. Vi må konstatere at den norske regjering dessverre i denne sammenheng har spilt rollen som bremsekloss.

Skal de nordiske land spille en rolle i utviklingen i Europa, er det også nødvendig at Nordisk Råd ser på sin egen måte å fungere på. Debatten så langt i dag har vist at det knytter seg store forventninger til det arbeidet som organisasjonskomiteen nå skal utføre. Spenningsfeltet mellom parlamentarikerne i Nordisk Råd og Ministerrådet har medført at vi kanskje har brukt krefter og tid på å fremme motforestillinger til hverandres utspill mer enn å samordne forslagene slik at de raskere kunne omsettes i praktisk handling. Etter min oppfatning vil en av de viktigste oppgavene for organisasjonskomiteen nettopp være å løse opp i dette spenningsfeltet, slik at Nordisk Råd kan vise en større slagkraft i tiden som kommer.

Marjatta Väänänen: Herr president! När det internationella samarbetet framhävs allt mer idag uppskattas rådets existens och insatser på andra håll i världen och det betraktas som en prestation värd att eftersträva. Rådets arbetsformer och verksamhet har under årens lopp blivit allt mer omfattande och rikare. Speciellt uppskattas rådets grundläggande prestationer som berör människorna i Norden. På många håll i världen planerar

eller drömmer man om en sådan samarbetsinstitution.

Å andra sidan kan vi inte förneka att rådet – i våra ögon – samtidigt är en byråkratiserad institution, där beslutsprocessen håller på att bli allt långsammare. Det börjar bli ett problem nu, då Europa integreras och flera staters maktstrukturer raserar. Nu är en del av rådets medlemmar beredda att fördomsfritt beakta vad som sker i vår kontinent samt att anpassa arbetet enligt detta, medan andra känner sig främmande för sådana händelser. Vår verksamhet håller på att stelna, och om detta tvivlande fortsätter är det en början till rådets slut.

I Nordiska rådet gör vi trepartssamarbete: vi har parlamentariker, ministrar och tjänstemän. Det är lyckligt om alla tre parter kan samarbeta samtidigt och öppet och om ett gemensamt mål förenar oss. Ett av problemen för oss är budgeten. Jag understryker parlamentarikernas betydelse i Nordiska rådets arbete. Man måste lyssna bättre till parlamentarikerna om man till exempel börjar nedlägga nordiska institutioner. I många fall dyker nationella inrikespolitiska konstellationer onödigt upp i rådsarbetet. Det blir lidande när någon politisk gruppering flyttar sina inre stridigheter till vår samnordiska rink. Detta är i och för sig värmskligt, men vi borde först och främst se vad som förenar oss i Nordiska rådet.

Nordiska rådet är i och för sig en stor vinning och ett värde som sådant. De fem nordiska länderna kan, genom rådet, tala med en röst som är starkare än vad en enskild stat har i internationella fora. Därför kan rådet, om det är initiativrikt och har en god samarbetsanda, värna om sina värdefulla samnordiska vinningar och den nordiska modellen som helhet samt tillika fungera som en givande part. Det är ett fundament genom vilket de nordiska länderna kan vara framgångsrika i internationella fora. Idag om någonsin bör Nordiska rådet ses som ett gemensamt värde som det lönar sig att värna. I synnerhet behövs rådet också i aktuella frågor, såsom till exempel inom den internationella miljövården. Genom rådet bör de nordiska länderna nu utan dröjsmål gemensamt främja miljövården och agera tillsammans mot föroreningar som når Norden utifrån, särskilt från Östeuropa. Svårigheterna med att finan-

siera dessa insatser visar dock hur svårt det dagliga arbetet ofta är i vår nordiska organisation, som många utomstående beundrar. Kedjan är så stark som dess svagaste länk.

Här har man idag kunnat lägga märke till att när Europa integreras börjar man visa mera intresse för större konstellationer och att Nordiska rådet bland regeringar och parlamentarikerna inte nödvändigtvis har den attraktion som det hade tidigare. – Några vill rentav hoppa av tåget. Detta uppenbarar sig inte bara i ord och tal utan också i handling. Ett talande exempel är att man årligen per invånare investerar 30 kronor i Nordiska rådets arbete medan till exempel det europeiska samarbetet samtidigt ges 1.000 kronor per år och invånare.

Nordismen har en så stor vikt och betydelse att den förtjänar en fortsatt genuin uppmärksamhet.

I detta sammanhang vill jag också gärna höra om den internationella kommitténs fortsatta arbete. Rådet efterlyser information!

Landsstyreformand **Motzfeldt**: Hr. præsident! Som det vil være de fleste bekendt, holdt Grønlands Hjemmestyre i det forløbne år sit 10 års jubilæum. Vi havde i den forbindelse gæster fra samtlige nordiske lande i Grønland, og jeg kan måske her starte med at takke for den opmærksomhed, som også fra Norden blev vist vort land og vort hjemmestyre.

Vi mener selv, at vi er nået ganske langt på de ti år, og en af de mest markante milepæle, der er blevet sat, er netop medlemskabet i Nordisk Råd. Det er vi glade for, og det ønsker vi at udbygge, så godt vi kan.

Vi har nu besluttet at afholde en større konference i Grønland om hjemmestyrets fremtid under temaet "Hjemmestyrets første ti år – Hjemmestyrets næste ti år". I den sammenhæng vil vi belyse fremtidsmulighederne for vort hjemmestyresystem, og naturligvis også vores rolle i det nordiske samarbejde. Det tror vi kan blive en spændende konference for os. Muligvis vil det også have betydning for de andre hjemmestyresystemer – specielt i Norden.

Det er en af grundene til, at vi nu gør alt for at etablere et samarbejde omkring et større nordisk kulturcenter i Nuuk, vores hoved-

stad. Vi håber, vores kulturminister vil blive støttet i dette projekt, når han senere selv vil fremlægge det her i samlingen.

Et af de områder, hvor vi føler os meget beslægtet med de nordiske lande, er fiskeriområdet. Vi er mange i Norden, der er stærkt afhængige af havets ressourcer. Det er derfor med stor tilfredshed, at vi har konstateret, at der også i Ministerrådets forslag til nordisk handlingsplan er afsat penge til forskning om livet i havet. Vi i Grønland deltager selv aktivt i det nordatlantiske hvalforskningsarbejde og glæder os nu til at se forskernes arbejde med flerbestandsmodeller. Vi må vide, hvordan fødekæderne i havet er, for at sikre vores fælles økologiske system.

Naturligvis har vi også andre råstoffer end fisk. Der er guld i Grønland, og der er mange andre mineraler, men dels er det usikkert, om de kan udvindes med fordel, og dels kan mineraler jo ikke fornyes. Netop i år vil vi opleve, at Grønland for første gang i 150 år er uden minedrift. Det udmærkede samarbejde, vi har haft med det svenske firma Boliden omkring bly- og zinkminen i Marmorilik, ophører, og vi skal nu i gang med at tilrettelægge miljøoprydningen. Sådan er det jo med mineralerne – de ophører en dag. Fiskeriet og fangsten af havets pattedyr kan fortsætte, så længe vi i fællesskab forvalter ressourcerne godt.

I den forbindelse vil jeg gerne her sige nogle rosende ord til Finland, som sidste år har taget initiativ til et meget spændende arktisk samarbejde. Det drejer sig om det såkaldte Finske Initiativ, der har samlet de otte stater, der ligger nord for polarcirklen, til indledende drøftelser omkring en fælles indsats på miljøområdet.

Vi ved jo alle, at forureningen ikke standses af landegrænser. Og vi ved også, at det arktiske miljø er noget af det sarteste i verden. Dertil kommer, at polhavet virker som opsamlingsbassin for den forurening, der bringes til Arktis fra luften og via havet. Vi har i Grønlands hjemmestyre selv taget hånd om vores miljø. Det er nu under hjemmestyreregulering. Men hverken vi eller Danmark kan alene gøre noget mod den forurening, der kommer fra himlen eller havet. Vi må stå sammen med de andre arktiske stater herom.

Netop derfor er det Finske Initiativ så vigtigt, og det er meget glædeligt, at alle de nor-

diske lande er med i dette. Det er også glædeligt, at det første møde understregede vigtigheden af, at de oprindelige folk i Arktis inddrages. Og det er glædeligt, at man på det første møde besluttede at lave en kortlægning af truslerne mod det arktiske miljø og undersøge de internationale love, der allerede er vedtaget for at dæmpe op imod det.

Vi har fra Grønland især bemærket, at man har talt om, at det Finske Initiativ skal munde ud i et forslag til en fælles arktisk miljøstrategi – og at det er ønsket, at der, når dette forslag er udarbejdet, skal etableres en ministerkonference med deltagelse fra de 8 lande for at vedtage en sådan strategi.

Jeg vil gerne her benytte lejligheden til at invitere denne planlagte ministerkonference til at blive afholdt i Grønland. Vi tror selv, at netop vores land kan danne den rigtige arktiske ramme om et sådant møde, og vi håber derfor at se ministrene fra såvel de nordiske lande som USA og USSR og Canada i Grønland, når den arktiske miljøstrategi skal etableres politisk.

Vi har jo i Grønland allerede et samarbejde med de oprindelige folk i Alaska og Canada omkring en arktisk miljøstrategi via organisationen ICC. Og sidste år deltog Inuit fra Sovjetunionen også i dette arbejde. Vi tror derfor, vi har nogen erfaring omkring samarbejde på tværs af det arktiske område, som vi gerne stiller til rådighed.

Lad mig i denne forbindelse takke Nordisk Råds præsidium, fordi de til denne samling har inviteret Inuit Circumpolar Conference som gæst. Det er vi glade for.

Og lad mig så slutte med et lille hjertesuk. Som jeg sagde før, er vi varme tilhængere af det Finske Initiativ, men der er et andet finsk initiativ, som vi ikke er helt så begejstrede for. Vi synes, det er synd for vores gode gamle julemand, at finnerne igennem det seneste har forsøgt at tvangsforflytte ham til et fladt skovterræn i Nordfinland. Vi ved jo alle sammen, at han befinder sig bedst hjemme i Grønland, hvor han altid har boet, og hvor der er is og fjelde omkring ham hele året. Han har haft besvær nok med at få lært vores grønlandske sprog – skal han så pludselig til at tale finsk? Det går jo ikke – han får ikke ro til at lave sine julegaver. Så vi synes, Finland skulle lade ham få arbejdsro i Grønland, hvor han hører hjemme.

Marianne Samuelsson: Herr president! Det nordiska samarbeidet er unikt. Vi har så mykje gjensamt i vår kultur; folkrørelser, språkforståelse m. m.

Detta er nógot som er en styrke og som vi måste se till att använda på rätt vis. Vi måste gjensamt ta vara på og värna den miljö vi har, se till att den inte förstörs av utsläpp som skadar flera generationer framåt — ja, oftast en obotlig förstörelse.

Under det senaste året har Nordiska rådet använt mycket tid att diskutera samarbeidet med övriga Europa. Vi i den gröna rörelsen anser att detta samarbeide er viktig — ja, helt nödvändigt. Men det får inte innebära bara en liten del av Europa og det får inte innebära att vi säljer ut vår demokrati og vårt självbestämmande, vilket vi anser att ett medlemskap i den inre marknaden innebär. Den gröna rörelsen vill se ett samarbeide i hela Europa, ett regionernas Europa från Atlanten till Ural.

Just nu lever vi i ett förändringens tidevarv i Europa. Det nya öppnare Europa gläder väl oss alla. Nu har vi också det unika tillfället att värna freden, att i nordiska sammenhang våga ta upp fred og nedrustning på dagordningen. Aldrig tidligere har vi så förutsättningslöst som nu kunnat diskutera dessa frågor. Låt oss göra detta. Låt oss börja med att besluta att Norden skall vara en kärnvapenfri zon og att Norden skall arbeta aktivt för fred og nedrustning. Herr president! Nu är det dags att vi på allvar tar itu med de verkliga hoten: vår sårbarhet og vår miljöförstörelse. Pengar från försvaret måste kunna användas till dagens hot, satsas på miljöförbättrande åtgärder både i de nordiska länderna, i våra grannländer og i u-världen. Här måste till en kraftig ändring av användningen av pengar. Det är glädjande att ministerrådet nu till synes ganska ofta tar upp miljöproblematiken på dagordningen. Det som dock är bekymmersamt är den alltför låga ambitionsnivån.

I ord säger ministerrådet att landet med de högsta miljökraaven skall vara normgivande, men hur är det i verkligheten? Ja, vi kan ta Danmark som eksempel: Dess medlemskap i EG innebär att varor som får seljas i ett land får seljas även i övriga EG-länder. Marknaderna styr.

Ekologi og økonomi är två sidor av sam-

ma mynt — båda handlar om hushållning. Vi anser därför att det är helt fel av ministerrådet att inte satsa på att utveckla dette räknesätt.

God hushållning innebär att man inte förbrukar mer än man har, att man lever inom naturens ramar og inte skaffar sig stora skulder till samtiden eller framtiden. Arbetet med beskrivningsmodeller för beräkning av naturresser måste gå vidare og utvidgas så att vi får en økonomisk, økologisk og sund bokføring, som också viser vad miljöförstörelse og dålig arbeidsmiljø koster, totalt sett. Det skall hjelpe oss att bättere använda og vårda våra menneskelige ressurser og naturresser.

Det framtida samhøllsplanerandet måste ta miljöhønsyn i mycket större utstrækning än det som framkommer i C 2. Vi kan inte fortsätta att bygge oss in i ett alltmer sårbart og ressursförstörende sammenhølle. Vi måste slutta att planere for nye bilgenererende veier og satsa på miljövønlige kollektivtrafik. Med andra ord: tågförbindelserna i Norden måste oppprioriteras.

Når det gøller avfallssiden måste den viktigste satsningen vara att vi ikke tillåts producere miljøfarligt avfall. Det som ingen vill ta hand om skall heller ikke tillverkes. Här er ett sterkt skøll till att vi måste avveckle kørnkraften. Den producerer ett livsfarligt avfall og ingen vet hur det skall forvaras. Ansvarer for att ta hand om avfallet legger vi på våre barn og barnbarn og følgende generationer. Det er rent ut sagt øforøkømt og ømoralisk att ta ut fördeler av nógot som andra skall ta hand om nackdelarna av.

Ministerrådet tar i sine planer også opp behovet av att skapa en hemmamarked for miljøindustri og sterke dess konkurrønskraft, bl. a. på den østeuropeiske markeden. Dette gøller i høg grad miljø- og energiteknik. Herr president! Med dette vill jag ha sagt att vi måste dels bekjempe miljøförstörelsen, dels kraftig satsa ressurser og energi på att utveckle de miljøvønlige alternativ som finns for ett sammenhølle i harmoni med naturen.

Hagen: Hr. president! Det som har skjedd i Europa det siste halvåret, snur etter min oppfatning i realiteten opp ned på alle tidligere Europa-debatter og forholdet fra Norden og

til Europa, og da nytter det ikke med den gamle måten å tenke på. Da må også vi i Norden begynne å tenke nytt, og ikke være så trauste og forsiktige som vi for tiden er.

Det som skjer i den liberalistiske frihetsrevolusjonen som ruller over Øst-Europa, kjennetegnes nettopp ved dynamikken, ved at det går hurtig. Og mange sier at disse landene nå bør satse på en skandinavisk velferdsstatsmodell, som jeg vil kalle en sosialistisk velferdsstatsmodell. Jeg har lyst til å advare mot det. Jeg tror faktisk også at de som i Øst-Europa har smakt maktkonsentrasjonen, det å måtte spørre noen om lov hele tiden, nå vil gå for det stikk motsatte, nemlig frihet, fri markedsøkonomi med sterkest mulig begrensninger på statsmakten. Men jeg tror faktisk at det kan bli slik om noen år at vi kan begynne å lære litt av dem for i hele verden er det i realiteten en hunger som nå kommer til uttrykk. Det er en nedbygging av statsmakt og reguleringer. Det er privatisering, det er nedbygging av den offentlige andel av bruttonasjonalproduktet, det er en radikal nedsettelse av marginale inntektsskattesatser, et bredere skattefundament, det skal lønne seg å stå på og jobbe, noe det ikke gjør i de nordiske land med det skyhøye inntektskattenivået.

Jeg tror og håper at de østeuropeiske landene ikke lar seg lure til å etterape det som i Norden kalles velferdsstaten, som ikke engang greier å gi velferd til syke, gamle og funksjonshemmede, men til de friske og arbeidsføre i arbeid; og alle sosiale reformer har gått dit.

Jeg tror også vi må se på Europa og vår tilknytning til Europa med nye øyne. Norden og Nordisk Råd som en integrert del av Europa kan godt bestå med helt andre oppgaver. Men da vi hørte statsminister Schlüter i dag snakke om Norden som hjemmemarked, om gjensidig godkjennelse av utdanning, om gjensidig godkjennelse av produkter og om frihet for bedrifter til å etablere seg, er det klart at veien til disse ting, til nordisk samarbeid, går gjennom deltakelse i Europa, deltakelse i EF. Der har man nettopp oppnådd de tingene som Nordisk Råd har pratet om i årevis, men aldri gjort noe med. En av årsakene er selvsagt at Nordisk Råd aldri har hatt noe overnasjonalitet. Skal man få til noe som betyr noe, må man ha overnasjonalitet. Jeg er

uenig med Gro Harlem Brundtland som sa at man kanskje kunne bygge opp det i Nordisk Råd for å trene. Da skal vi altså ha overnasjonalitet i Nordisk Råd, så i EFTA og så i EF. Da er det bedre å gå hele veien med en gang, i hvert fall undersøke hele veien med en gang om man ikke kan få et langt større alleuropeisk fellesskap.

Faktisk er det slik at det er flere og flere som begynner å spørre: Vil Polen, Tsjekkoslovakia og Romania bli medlemmer av EF før Sverige, Finland, Island og Norge? Mange sier at nei, Romania vil nok ikke det, men muligens de andre. Jeg tror at etter det som har skjedd i Europa, må vi også se at det er vår plikt å prøve å være med og utforme det nye Europa, bygd på de fire frihetene, på menneskerettighetene og på enkeltmenneskets selvstendighet og hvor det offentlige skal være etter rettsstatens prinsipper og ikke kommandoøkonomi, planøkonomi, som vi har en del av i Norden.

Det er nå denne debatten er i gang, det er nå tiden er inne. Jeg synes det er leit at man fremdeles diskuterer Nordisk Råds oppgaver basert på forholdene som de var for et år siden. Hadde vi vært våkne, hadde vi i dag hatt observatører fra de tre baltiske land til stede. Vi hadde ønsket dem velkommen. Vi hadde istedenfor å være nervøse for utvidelser, sett de mulighetene vi kunne ha i å bibringe våre erfaringer overfor disse.

Jeg vil spesielt nevne en sak til slutt, og det er miljøvern. På det området har nettopp mangelen på privat eiendomsrett og en sosialistisk planøkonomi i Øst-Europa vist hvor elendig det går når de to ting kombineres. Er det noe område som roper på overnasjonalitet, er det miljøvern. Er det et område hvor vi trenger en domstol, noen som kan iverksette ting, som har myndighet til å pålegge renere luft, vann og jord, så er det miljøvernområdet, og der burde alle miljøvernaktivister vært glødende tilhengere av en alleuropeisk integrasjon så snart som mulig. Det er i hvert fall det jeg synes ville være det logiske.

Elsi Hetemäki-Olander övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Melchior: Fru præsident! Selv om jeg kan være enig i visse af de betragtninger, hr. Carl Ivar Hagen fremførte, var der én af hans tanker, som gav mig afsmag. Jeg er ikke socialdemokrat, men medlem af Centrum-Demokratiet i Danmark og altså af Midterpartigruppen her i Nordisk Råd. Jeg må protestere, når hr. Carl I. Hagen nærmest sætter lighedstegn mellem de korrupte slaveregimer i Østeuropa, som vi har set i de sidste halvanden menneskealdre, og så den nordiske velfærdsmodel. Det er simpelt hen – ja, man må nok ikke sige ”løgn” her, så jeg siger – usandt, og det er simpelt hen en skandale at foretage den sammenligning. Og så skal vi lære af dem! Nu har de haft deres frihed i 3 måneder, i 6 måneder, og det er jo ikke ukendt, at et pendul, der har svinget meget over til den ene side, bagefter svinger meget over til den anden side. De ved jo endnu ikke selv, hvad de har godt af, og hvad de har brug for, og hvad de ønsker sig, men hvor skulle de også vide det fra, så indelukket som de har levet. Så lad være med at kaste smuds på vore egne relativt målt strålende – ingen kan jo tåle at blive målt med den absolutte alen – frie velfærdssamfund ved at sammenligne det med det ragnarok og forbryderregime, der har været i Østeuropa. Det må ikke ske, hr. Carl I. Hagen!

Hagen: Ærede president! Hr. Melchior har tydeligvis lyttet til mitt innlegg som fanden leser Bibelen og vært på jakt etter å prøve å misforstå. Han har da også greid å gjøre det ganske dramatisk.

Jeg har ikke sammenlignet. Jeg har sagt at jeg om noen år ikke vil se bort fra at vi kanskje har noe å lære. La meg nevne ett eksempel. Nyhetsformidling, f.eks. på TV, er så vidt meg bekjent ikke tillatt reklamefinansiert i de nordiske land som noe en fritt kan sette i gang med innenfor objektive kriterier. Det er nettopp det de enkelte østeuropeiske land har sagt – de vil nå ha frihet, de vil ha mangfold i eteren. Det har ikke vi. Det er forbudt – i Norge iallfall – å sette i gang med TV-sendinger finansiert med reklame.

Jeg har ikke satt noe likhetstegn, men jeg har advart mot den blandingsmodellen – som mange i denne sal vanligvis bruker – med en del planøkonomi og kommandoøko-

nomi og regulering og markedsøkonomi. Jeg advarer mot den delen som er planøkonomi, markedsøkonomi, formynderskap og politikerregulering, som i hvert fall den sosialistiske delen og den sosialdemokratiske delen av Nordisk Råd alltid har stått for. Og jeg synes det er bemerkelsesverdig, la meg føye det til, at så fort en del av disse regimer som hr. Melchior kalte korrupte, kommunistiske regimer omdøper seg til sosialdemokrater, er det mange sosialister i Norden som øyeblikkelig behandler dem som søsterpartier. Og det bare fordi man døper om navnet på den bevegelsen som har vært der hele tiden. Jeg finner grunn til å sette et spørsmålstegn ved dette, og synes det bør påpekes. For øvrig viser jeg til en del uttalelser fra den nye finansministeren i Tsjekkoslovakia, som stort sett snakker på samme måte som meg.

Finansminister Liikanen: Fru president!

Det manfall av nordiska finansministrar som vi upplever denna vår är inte en ren slump, utan beror delvis på de speciella svårigheter som finansministerns uppdrag är förknippat med. Dessa svårigheter gäller framför allt den offentliga ekonomin och lönebildningen.

För det första: den offentliga sektorns trendmässiga höga tillväxttakt innebär en svår belastning för hela den ekonomiska politiken.

Man tror att det finns mera att vinna på att driva särintressen, som är viktiga för en bestämmd väljargrupp, än att kräva effektivitet i resursanvändningen och sparsamhet i största allmänhet.

För det andra har vi i ekonomin nu upplevt 7 feta år, dvs. en ovanligt lång och stark högkonjunktur. Högkonjunkturen har gjort det nödvändigt att bedriva en stram finanspolitik trots att statsbudgeten uppvisat stora överskott. Det är oerhört svårt att få politisk acceptans för budgetöverskott: somliga vill genast öka utgifterna och andra vill skynda sig att sänka skatterna. Goda tider skapar ett psykologiskt klimat i vilket finanspolitisk snålhet möter föga förståelse.

För det tredje är merparten av statsutgifterna direkt eller indirekt löner, och finanspolitiken har därför ett nära samband med den svåra lönebildningen och inkomstpolti-

ken, den utgör akilleshälen i vår ekonomiska utveckling.

Vi har i alla de nordiska länderna en ständig tendens till att de nominella lönerna stiger snabbare än vad som är acceptabelt för en balanserad utveckling. Konkurrensen mellan olika fackförbund och löntagarkategorier har blivit allt mer aggressiv.

I alla de nordiska länderna har regeringen aktivt strävat till att genom inkomstpolicik få ner kostnadstrycket och inflationen. Metoderne har varierat, resultatene likaså. Ingen av oss har funnit den vises sten; alla har vi blivit föremål för tidvis mycket hårt kritik.

I Finland fick vi i januari ett centralt stabiliseringsavtal som möjliggör en viss minskning av inflationstakten under loppet av detta år. Avtalsparterna är de centrala arbetsmarknadsorganisationerna, som binder sig vid låga lönelöft, och regeringen, som sänker löntagarnas inkomstskatter. Avtalet stöder samhällsekonomin och tryggar samtidigt en förhållandevis gynnsam köpkraftsutveckling. Vår bedömning är att resultatet kan sägas vara rimligt gott.

De inkomstpoliciska problemen är legio, och erfarenheterna är inte alltför uppmunrande, men jag hoppas ändå att inkomstpoliciken i våra länder också i fortsättningen skall spela en central roll. Det finns enligt min mening inget riktigt godtagbart alternativ. Annars är man nämligen tvungen att föra en alltför hård penning- och finanspolicik, som genom svag tillväxt och hög arbetslöshet håller inflationen under kontroll.

På sina håll menar man att lönedisciplin genom hård åtstrammingspolicik visserligen är policiskt svår att genomföra men inte desto mindre nödvändig och rentav önskvärd. Därför, så resonerar man, bör vi ansluta oss till det europeiska valutasamarbetet EMS för att säkra att den beska ekonomisk-policiska medicinen påtvingas oss, oavsett om vi vill svälja den eller inte.

Jag tror att denna föreställning om EMS som en lösning på våra balansproblem är ett allvarligt missförstånd. EMS är inte ett alternativ till inkomstpolicik, utan medlemskap i EMS skulle tvärtom kräva en effektivisering av inkomstpoliciken. Annars hamnar vi ur askan i elden med stagnation och europeisk arbetslöshetsnivå som följer.

Därmed inte sagt att en EMS-an slutning

skulle vara utesluten. Jag finner det tvärtom viktigt att de nordiska länderna enskilt, eller kanske ännu hellre samfällt, vid lämplig tidpunkt överväger en eller annan form av an slutning till EMS. Medverkan i det europeiska monetära samarbetet skulle vara en naturlig beståndsdel i integrationsprocessen.

Ivar Hansen: Fru præsident! Jeg besøgte for et par uger siden hjemme i Danmark en virksomhed, som eksporterer varer til mange lande, herunder også de øvrige nordiske lande. Jeg blev meget overrasket over de informationer, jeg fik om den pågældende virksomheds vanskeligheder i forbindelse med eksport til de øvrige nordiske lande. Der var her tale om ting, hvori der indgik elektriske installationer, og man skulle egentlig tro, at når en elektrisk installation var godkendt i Danmark, skulle den også kunne godkendes i de øvrige nordiske lande uden problemer. Men sådan er det ikke — man kan næsten sige tværtimod: det tager år og dag at få forholdsvis simple elektriske installationer godkendt, og det er min faste overbevisning, at situationen er den samme, i det omfang virksomheder i de øvrige nordiske lande skal eksportere til Danmark.

Så sagde jeg til mig selv: Det er da mærkeligt, dette her, for nu har du deltaget i Nordisk Råds arbejde i mere end 10 år, og på samtlige sessioner har deltagerne, parlamentarikerne, talt om, at nu skulle vi have disse handelshindringer og vanskeligheder afskaffet, og ministrene har sagt: Ja, det skal vi, og det vil vi gå hjem og gøre. Men vi kan altså konstatere, at det i praksis er meget begrænset, hvad der egentlig er sket. Her må vi altså konstatere, at Nordisk Råd har en betydelig grad af afmagt, og vi må konstatere, at uanset at ministrene har lovet, at ting skulle ske, har der været og er fortsat en afgrund imellem ord og handling.

Nu må vi se, om der kommer noget ud af den nye handlingsplan, som er omtalt her på sessionen i Reykjavik. Det kan vi jo håbe, men jeg tror det ikke; jeg tror, at trægheden stadig væk er ganske betydelig, og det er jo ikke i overensstemmelse med programmet om medborgernes Norden, hvor der er så få vanskeligheder og besværligheder i det dagli-

ge som overhovedet muligt for borgerne i de nordiske lande.

Jeg tror alligevel, der er lys forude. Statsministrene er jo i Reykjavík i denne uge, men jeg er overbevist om, at statsministrenes tanker ustandselig er i Bruxelles, for det er jo i Europa, tingene sker i disse år, og jeg er overbevist om, at den liberalisering, der sker inden for EF med hensyn til handelshindringer og frihed til at kunne bevæge sig på tværs af landegrænserne, er en tendens, der også vil få betydelige konsekvenser for de nordiske lande i øvrigt. Derfor haster det i høj grad med at få dette projekt realiseret.

Må jeg i øvrigt i den forbindelse sige et par ord om spørgsmålet EF-EFTA. Der er tilsyneladende nogle, der har en idé om, at der kan sluttes en vældig aftale mellem disse to organisationer. Det tvivler jeg egentlig på kan blive tilfældet. Jeg har nemlig en fornemmelse af, at EFTA-landene tror, at man her kan få en aftale, der betyder, at man får en hel del begunstigelser, men tilsyneladende glemmer, at der er en regning, der skal betales i form af modydelse, i form af at de øvrige europæiske lande, EF-landene, selvfølgelig også må have fri adgang til det nordiske marked i videste forstand. Hvis man er parat til noget sådant, tror jeg, der vil kunne komme en aftale i stand mellem EF og EFTA. Men jeg har ligesom på fornemmelsen, at virkeligheds erkendelsen ikke i tilstrækkelig grad er til stede.

Til slut et par ord om forholdet til Østeuropa. Jeg vil gerne spørge sessionen, om vi her er ved et område, hvor vi kunne finde på at gøre noget i fællesskab, eller om vi også her skal agere lidt hver for sig. Udviklingen sker så hurtigt i Østeuropa, at det er svært at sige noget fast og bestemt og sikkert, det erkender jeg. Det er talt om her på sessionen, at vi skal bygge kulturhuse i Baltikum. Det skal vi måske nok hver for sig eller sammen. Men jeg har på fornemmelsen, at det, der først og fremmest er behov for, er at lære borgerne i Østeuropa en demokratisk tankegang og lære dem metoder til at kunne arbejde i de nye demokratier.

Derfor vil jeg rejse det spørgsmål, om det ikke er en fælles opgave for de nordiske lande at begynde at bygge folkehøjskoler – medvirke til, at folkehøjskoler kan bygges i de øst-europæiske lande. Når jeg tænker på, hvilken rolle folkehøjskolen har haft i de nordiske

lande for udbredelsen af og forståelsen for demokratiet, tror jeg egentlig, at der her ligger en fælles opgave.

Minister Jón Sigurðsson: Fru president! Nordens näringsliv befinner sig just nu i en vägkorsning. Den västeuropeiska integrationsprocessen och Östeuropas frigörelse från kommunismen kommer att påverka vår omgivning i hög grad under de kommande åren. Vi måste nu välja en färdriktning för det nordiska samarbetet in i en spännande framtid.

Frågan ställs av många: Har det nordiska samarbetet en roll att spela på 90-talet? Kommer det inte att bli ointressant och onödigt när det västeuropeiska samarbetet inom Efta och EG vidgas och fördjupas? Men det europeiska samarbetet kan inte ersätta det nordiska. Får jag helt enkelt påminna om Danmarks erfarenheter i 18 år i detta sammanhang.

Jag är t. ex. övertygad om att det finns en viktig roll för nordiskt forsknings- och utvecklingsamarbete. Nordiska industrifonden och Nordiskt industriellt center fyller en viktig funktion, inte minst för att vi kan hävda oss i det europeiska forsknings- och utvecklingsamarbetet.

Vi måste etablera en bild av Norden som en kvalitetsproducent. Vi måste gemensamt satsa på standardiseringsområdet, där vi redan har ett nyttigt samarbete inom CEN och CEN-ELEC, där både Efta och EG-länderna deltar. Avveckling av handelshinder inom Norden och inom Europa ställer stora krav på standardisering samt provnings- och kontrollverksamhet, som Ivar Hansen påminde oss om i sitt inlägg. På vissa områden är Norden i täten med sina krav på säkra och miljövänliga produkter. Denna position måste vi bevara och befästa.

Som ett led i ansträngningarna att främja det nordiska näringslivets konkurrensförmåga och anpassning till den nya marknadssituationen i Europa har industriministrarna under det gångna året antagit två arbetsprogram: ett för att stärka det teknisk-industriella samarbetet mellan Norden och det övriga Västeuropa samt ett för att främja ett ökat nordiskt inflytande i arbetet med att tillskapa nya tekniska standarder och kontrollordning-

ar inom det europeiska ekonomiska området.

Det miljötekniska området är ett område där vi i de nordiska länderna besitter både ett genuint kunnande och där det finns en viktig hemmamarknad och stora exportmöjligheter. Ministerrådsförslaget om ett finansieringsbolag för miljöinvesteringar i Östeuropa i anknytning till Nordiska investeringsbanken är därför särskilt glädjande, eftersom det förenar två viktiga målsättningar för det nordiska samarbetet nu och i framtiden, nämligen en bättre miljö och stöd till den demokratiska omvandling i Östeuropa, som vi stöder helhjärtat.

Det nordiska samarbetet på energiområdet inriktas i växande grad på energiproduktionens miljöaspekter. Under det gångna året kom energiministrarna överens om att lyfta anslagen till NKA:s säkerhetsprogram ut ur den gemensamma nordiska budgeten. De myndigheter och institutioner i de nordiska länderna som deltagit i arbetet med säkerhetsprogrammet har kommit överens om att genomföra ett fyraårigt nordiskt kärnkraftsäkerhetsprogram, som kommer att finansieras med nationella insatser.

Energiministrarna har rekommenderat att de friställda medlen från NKA-programmet används till en effektiv satsning på energi- och miljöområden innanför ramarna för den samarbetsplan på energiområdet som antogs vid rådets session förra året för perioden 1989 – 1992. Planen innebär att länderna nu arbetar mot flera gemensamma mål inom energiområdet. Som exempel kan nämnas tillförlitlig energitillförsel, ökat energisparande samt krav på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av olika former av energiteknik. I planen beaktas också Nordiska rådets uttalande om ett intensifierat nordiskt samarbete på naturgasområdet.

Frågan om att knyta det nordiska samarbetet på energiområdet närmare till samarbetet med EG blir högst aktuell de närmaste åren.

Fru president! Det nordiska samarbetet står inför krävande uppgifter på det internationella planet. Bland de viktigaste uppgifterna är anpassningen till de förändringar som äger rum på kapitalmarknaderna. Det är utslagsgivande för nordiska företags konkurrensförmåga att ha tillträde till kapital och finansiella tjänster på samma villkor som de-

ras konkurrenter. Den ekonomiska handlingsplanen tillskriver därför liberalisering av kapitalrörelser länder emellan stor vikt. Detta är i själva verket fråga om miljöpolitik – ekonomisk miljöpolitik. Vi måste se till att vårt näringsliv tryggt kan andas den ekonomiska atmosfären i Europa.

Lagmand Sundstein: Fru præsident! Som Færøernes lagmand vil jeg gerne bidrage til Nordisk Råds generaldebat med nogle få betragtninger om et par af de største spørgsmål, der optager os her i Norden ved indgangen til det sidste årti i det tyvende århundrede.

For Færøernes Landsstyre har det stor betydning at kunne deltage i denne meningsudveksling med det øvrige Norden. Vi oplever for tiden store politiske omvæltninger i Europa. Samtidig ser vi andre mere dybtliggende ændringer foregå, ikke mindst den gradvise forringelse af miljøet og stadig stigende trusler imod havmiljøet. Færøerne er en af de mindste aktører i dette spil. Vi er derfor ofte nødt til at spille rollen som den, der tilpasser sig den udvikling, der foregår omkring os. Vi gør dog, hvad vi kan for at gøre opmærksom på vore synspunkter og interesser i håb om, at vi kan samarbejde med ligesindede om en løsning af fælles problemer.

På Færøerne har de sidste årtiers stærke økonomiske og teknologiske udvikling naturligvis medført lokale miljøproblemer, der dog ikke er større, end vi sagtens selv kan løse dem. Vi befinder os midt ude i Nordatlanten og har derfor i et vist omfang været forskånet for den tiltagende forurening af luft og hav. Et nordisk støttet havforskningsprojekt "Biofar" har som et foreløbigt resultat påvist, at farvandede omkring Færøerne er at regne iblandt verdens reneste. Dette er vigtigt for os, for vi har kun havets ressourcer at leve af. Derfor er vi også bekymrede for den tiltagende trussel om kemisk og radioaktiv forurening af havmiljøet.

Vi opfordrer til nordisk samarbejde for et rent havmiljø, for fælles nordiske aktioner over for andre lande, hvis lemfældige miljøpolitik truer de nordiske havmiljøer. Her tænker jeg ikke mindst på opbevarings- og genanvendelses anlægget i Dounreay i Nord-skotland.

Selv om Færøerne er i rigsfællesskab med EF-landet Danmark, står vi ligesom Grønland uden for EF. Dette hænger sammen med vores stærke ønsker om selv at styre vores samfund og forvalte vores naturrigdom, først og fremmest havets levende ressourcer. Dette betyder dog ikke, at vi har noget imod samarbejde med EF og ej heller med andre lande eller sammenslutninger. Færøerne er en lille økonomisk enhed med meget ensidig erhvervsstruktur og derfor stærkt afhængig af økonomisk samkvem med omverdenen. Det er derfor med den største interesse, vi følger de igangværende bestræbelser for at forstærke samarbejdet mellem EF og EFTA med henblik på at danne et fælles europæisk økonomisk rum, EES.

Det ville være unaturligt, hvis et sådant europæisk økonomisk samarbejde ikke også omfattede Færøerne. Vi har siden 1973 været i den situation, at vi formelt har været uden for såvel EF som EFTA, men har haft handelsarrangementer med såvel EF som de nordiske EFTA-lande. Vores handelsarrangement med EF er nu oppe til revision. Og fru præsident, vi håber, at det vil lykkes at nå frem til enighed i EF om en yderligere liberalisering af samhandelen efter en model, der også vil kunne vise sig anvendelig over for EFTA-landene, herunder navnlig de nordiske.

Det er i denne forbindelse klart, at for Færøerne er frihandel med fiskeprodukter en forudsætning for al anden frihandel, og vi er overbevist om, at dette synspunkt vil der også være forståelse for hos de lande, som vi har samhandel med. Fra færøsk side vil vi efter evne bidrage til større frihandel inden for Norden og Europa.

Det er vores håb, at den tiltagende økonomiske og politiske integration i Europa vil foregå på en demokratisk måde uden unyttig centralisering, således at det stadig i vidt omfang bliver muligt for de små lande og samfund i Europa selv at styre deres anliggender, og at de opgaver, der på grund af deres internationale karakter skal løses i fællesskab, løses på en måde, der også tager hensyn til det enkelte land eller region og til den enkelte borger.

Fru præsident, sjældent er den politiske udvikling gået så hurtigt som i det sidste års tid. Ved Nordisk Råds session for et år siden

blev det talt meget om Norden og Europa. Europa betød i den forbindelse Vesteuropa, eller mere præcist Det europæiske Fællesskab. Dette er stadig væk et hovedspørgsmål også på denne session.

Nordens forhold til EF har stadig væk en afgørende økonomisk og politisk betydning. Men udviklingen i Østeuropa har ændret meget på den politiske og sikkerhedsmæssige situation og vil også påvirke verdensøkonomien kraftigt i 1990'erne. Derfor er Europa i dag et meget videre begreb end for mindre end et år siden. Demokratiseringsprocessen i landene i Øst, øst for det nu faldne jerntæppe, stiller også krav til de nordiske lande. Spørgsmål som tysk genforening, frie valg og genopståen af flere partier i de forskellige lande og måske også ny suverænitæt til nogle af de nuværende Sovjetrepublikker følges fra nordisk hold med stor interesse. Både vore lande, Nordisk Råd og de forskellige grupperinger i Norden kan med seriøst og fornuftigt arbejde medvirke til en rolig og stabil udvikling i Østlandene.

Også andre steder i verden går udviklingen set med vore øje i den rigtige retning. De seneste begivenheder i Sydafrika ved bl. a. frigivelsen af Nelson Mandela og Namibias overgang til selvstændighed giver håb om løsning på problemer, der i årtier har optaget verdensopinionen, og ikke mindst den nordiske opinion.

Fru præsident! Til slut skal jeg vende tilbage til en om end måske i den store sammenhæng beskeden, så dog for os betydningsfuld hændelse i det nordiske samarbejde. For et par måneder siden vedtog den svenske rigsdag enstemmigt efter forslag fra 4 ledamöter at tilbagelevere forbrevet til Færøerne. Dette 700 år gamle håndskrift, som i næsten 400 år har været opbevaret i Sverige, kommer nu tilbage til Færøerne, og det ønsker vi at takke svenskerne for, og vi modtager det i bedste nordiske ånd og forståelse.

Utrikeshandelsminister **Salolainen:** Fru president! Först av allt vill jag rikta ett hjärtligt tack till värdlandet Island och Islands utrikesminister Jón Baldvin som gjorde ett fantastiskt jobb som ordförande för Eftas ministerråd under det senaste halvåret. Han gjorde det effektivt och på ett för honom

typiskt charmerande och sympatiskt sätt. Genom honom vill jag även tacka alla isländska ämbetsmän som var engagerade i arbetet.

Det innevarande året är handelspolitiskt sett mycket viktigt. De pågående Gatt-förhandlingarna kommer nu in i sitt avgörande skede. För relativt små och av utrikeshandel beroende ekonomier som de nordiska länderna är det särskilt viktigt att förhandlingsrundan leder till positiva och balanserade resultat och att det globala multilaterala handelssystemet kan stärkas. Jag vill ta tillfället i akt att också i detta forum fästa uppmärksamhet vid det omfattande nordiska samarbete som sker i anslutning till Gatt-förhandlingarna. Det är ett gott exempel på hur man i praktiken kan dra nytta av samarbete, koordinering och långt driven arbetsfördelning mellan de nordiska länderna.

Också vad beträffar fördjupandet av relationerna mellan Efta-länderna och EG är de närmaste månaderna av central betydelse. Den process som inleddes för ett år sedan har förlöpt väl. Tidtabellen har hållits och resultatet har motsvarat våra förväntningar. Svaret på den utmaning som Efta-samarbetet ställde inför har varit klart och övertygande. Efta framstår idag som en klart starkare förhandlingspartner än man på vissa håll ansett vara möjligt. Spådomarna om Eftas snara död har visat sig förhastade. Jag vill också i detta sammanhang betona att Efta har skäl att vara realistisk då man överväger sina krav på bestående undantagsarrangemang i EES-förhandlingarna. Beslutet från Efta-EG-ministermötet senaste december om att inleda förhandlingar om ett EES-avtal var ett viktigt etappmål. Mötet gav uttryck för en allmän politisk vilja att nå ett avtal så snart som möjligt. Samtidigt bekräftades att alla EG:s medlemsländer stöder företaget. Med tanke på avtalets omfattning är tidtabellen som skisserats upp för de fortsatta förhandlingarna ytterst krävande, men det är viktigt att effektivt utnyttja det gynnsamma momentum som skapats. Den centrala målsättningen bör vara att EES-avtalet kan träda i kraft samtidigt som EG:s inre marknad förverkligas i början av 1993. Det har spekulerats mycket om hur utvecklingen i Östeuropa inverkar på EES-processen. Det har sagts att de östeuropeiska länderna kör förbi Efta-länderna, att EG:s intresse för Efta-länderna mins-

kar osv. På basen av ministermötet i Bryssel kan man tvärtom dra den slutsatsen att förändringarna i Östeuropa har skyndat på EES-arbetet. Några tecken på att EG:s intresse för att utvidga samarbetet med Efta-länderna skulle ha avtagit har inte kunnat märkas, och det är väl bara naturligt. Strävan till ett EES-avtal grundar sig på starka gemensamma intressen hos parterna. Det är fråga om att tillgodose såväl ekonomiska, kommersiella som kulturella intressen. Samtidigt som vi arbetar för att nå ett omfattande avtalsarrangemang mellan Efta-länderna och Europeiska gemenskapen öppnar utvecklingen i Östeuropa nya vyer och möjligheter för ett bredare alleuropeiskt samarbete. Det är viktigt att vi reagerar aktivt för att stärka de pågående reformerna. I Efta-kretsen har man redan påbörjat diskussioner om ett fördjupat samarbete med enskilda östeuropeiska länder utgående från vederbörande länders särskilda förhållanden och önskemål. Det är också möjligt att vi ser konkreta resultat inom den närmaste framtiden.

De stödåtgärder som syftar till att stabilisera den ekonomiska utvecklingen i de östeuropeiska länderna är av central betydelse för att de stora ekonomiska skillnaderna mellan länderna i vår världsdel skall kunna minskas. Utan att gå in på de olika initiativ som tagits både bilateralt, europeiskt och på bredare internationell bas vill jag betona vikten av en effektiv koordinering av insatserna.

Bildt: Fru president! Jag har medan tiden gått under denna generaldebatt bläddrat i Tomas Tranströmers dikter, och jag råkade slå upp några strofer som lyder så här:

Sanningen finns på marken,

men ingen vågar ta den.

Sanningen ligger på gatan.

Ingen gör den till sin.

Detta kan kanske vara något av en reflexion över denna generaldebatt i Nordiska rådet. I ett Europa som förändras så oerhört snabbt står det nordiska samarbetet stilla, och vi vågar inte riktigt se konsekvenserna av det som nu händer.

Vi håller på den ena sessionen efter den andra våra tal om det nordiska samarbetets värde och vinster, och vi menar nog alla fak-

tiskt vad vi säger. Men samtidigt vet vi alla, att stillastående i en värld och ett Europa som förändras betyder att falla tillbaka, att ett nordiskt samarbete som står still i själva verket är ett samarbete som hela tiden förlorar i betydelse. Papperen blir fler och fler men innehållet blir tunnare och tunnare. Vi talar om det nordiska samarbete som var och om det europeiska samarbete som skall komma.

Inom de allra närmaste månaderna, fru president, kommer förhandlingarna mellan Efta och EG om den s.k. EES-strukturen att ge oss konkreta besked. Vad vi måste inse är att dessa förhandlingar också är förhandlingar om det nordiska samarbetets framtid.

Sanningen är att huvuddelen av det vi under decennierna diskuterat och fattat rekommendationer om i denna förhandling enligt detta avtal kommer att föras över till den s.k. EEC-strukturen. Det som blir kvar för Nordiska rådets parlamentarikerdel blir funktionen som social mötesplats och som plattform för kulturella manifestationer. Viktigt nog, men icke tillräckligt för framtiden.

Jag menar att vi måste mobilisera ett mått av politisk kreativitet för att ge det nordiska samarbetet en konkret form och för att konkret – inte bara i ord – knyta ihop det nordiska och det europeiska.

En konkret möjlighet som borde prövas är att göra Nordiska rådet till den nordiska delen av det parlamentariska samarbete som det nu skall avtalas om inom ramen för EES. I stället för att tillskapa en speciell församling av Efta-parlamentariker som skall samråda och samarbeta med Europa-parlamentet skulle de uppgifter en sådan är tänkt att få kunna vila på Nordiska rådet, t. ex. på ekonomiska utskottet. Eller varför inte tillskapa ett speciellt integrationsutskott i Nordiska rådet, som skulle bli den nordiska delen av EES-strukturen och som i så fall skulle ge Nordiska rådet en direkt roll och plats i förhållande till det direktvalda Europaparlamentet i Strasbourg. Då skulle vi som nordiska parlamentariker i denna församling fortfarande kunna diskutera t. ex. den inre marknaden, handelssamarbete och de sociala frågorna.

Annars hamnar allt detta i EES-strukturen, och Nordiska rådet blir bara ett forum för politiska galaföreställningar och sociala evenemang. Vi skulle kunna behålla den substans i samarbetet som vi i dag de facto, även

om vi inte alltid vågar säga det, tydligt håller på att förlora.

Utvecklingen i Europa går snabbt. Möjligheternas fönster stängs ibland lika snabbt som de öppnas. Det som jag nu talar om – att knyta in Nordiska rådet i en EES-struktur – kan man inte tala om under generaldebatt efter generaldebatt. EES-strukturen kommer att läsas inom de närmaste månaderna. Skall man vidta den här åtgärden måste man göra det nu, och det måste göras med politisk kraft och med politiska initiativ på hög politisk nivå.

Vi borde egentligen hålla ett nordiskt statsministermöte, där de nordiska statsministerna sätter sig ned och vågar erkänna det de redan vet, nämligen att det nordiska samarbetet befinner sig i en kris. Man håller nu på att bygga nya europeiska samarbetsstrukturer. Nu skall vi visa hur vi kan knyta ihop dessa strukturer, så att det nordiska och det europeiska inte blir två företeelser som inte möts och så att det nordiska successivt bara vattnas ur och försvinner. Det skulle krävas ett konkret initiativ för att det nordiska samarbetet inte skall fortsätta att urvattnas, för att se till att vi inte bara i ord går in för det europeiska samarbetet utan också själva gör oss till en del av detta samarbete. Sanningen ligger på gatan. Låt oss då se den som den är!

Kjellbjørg Lunde: President! Vi i den venstresosialistiske gruppa har tenkt å gjere vårt til at Nordisk Råd skal makte å utnytte den utfordringa det nye Europa har gitt oss. Vi meiner at Norden kan spele ei aktiv rolle i demokratiseringa av Aust-Europa dersom vi er villige til nytenking og til å endre forelda formalitetar og organisasjonsstrukturar.

Med dei politiske omveltingane i Aust-Europa følgjer også omstilling av planøkonomiane til marknadsøkonomisk tilpassing. Dette skjer fordi denne type sentralisert planstyring, kombinert med udemokratisk eittpartistyre, ikkje har vore i stand til å imøtekomme den velferdsutviklinga som folk i Aust-Europa har krav på, og som dei har sett har vore tilstades i vest.

Men marknaden har sine svake sider, for å seie det pent. Det kjem også folka i aust smer-teleg til å erfare. Ei av dei er miljøproblema, forårsaka av ein type økonomisk vekstpoli-

tikk som ikkje tek omsyn til økologi, ressursar og miljømessige vilkår. Det er den same vekstfilosofien når det gjeld industrialisering som også er årsak til Aust-Europa sine enorme miljøproblem.

Risikoen er stor for at kombinasjonen marknad og rask industriell vekst vil forsterke miljøproblema ytterlegare både i aust og i vest. Dette kan skje gjennom marknadstilpassinga som er i gang. Vi hadde nyleg ein miljørapport der ein på initiativ av EF-kommisjonen vurderte miljøkonsekvensane av marknadstilpassinga, og det var ikkje lysteleg lesing. Den utviklinga som vi no har i Aust-Europa, kan gjere at miljøproblema blir ytterlegare forverra.

Det vil vere problematisk for landa i vest, inkludert oss i Norden, om vi no brukar peikefingeren og prøver å få Aust-Europa til ikkje å gjennomføre den type økonomisk vekst som hittil har ført til velferd for så mange, og som vi har tillate oss, trass i dei store skadene dette har påført miljøet vårt – vi er jo etter kvart blitt klar over at desse skadene er nokså dramatiske, og vi er nødt til å få gjort noko med dei med ein gong. Alternativet er ikkje å la vere å gjere noko politisk, la marknadskreftene styre, – eller utstrakt bruk av peikefingermetoden.

På bakgrunn av at grensa for kva miljøet kan tåle for lengst er overskriden, må vi i Nordisk Råd spele ei aktiv rolle. Det er også ei nordisk erfaring at miljøproblema ikkje kjenner grenser. Ein stor del av vår miljøødelegging stammar frå Aust-Europa, og det gir oss eit spesielt ansvar. Frå nordisk side kan vi frykte at miljøet blir den opplagte tapar i ei rask nyindustrialisering i Aust-Europa, m. a. i forsøk på – som eg var inne på – å tilfredsstille folket sine materielle krav. Ein slik vekst vil kunne kome til å finne stad utan omsyn til miljøkonsekvenser, trass i alt prat om ei berekraftig utvikling i internasjonal sammenheng.

Nordisk Ministerråd har lagt fram eit forslag til eit nordisk miljøfinansieringsselskap. Dette fine forslaget, har som formål å framskaffe finansieringsgrunnlag for miljøinvesteringar i Aust-Europa. Føresetnaden for at dette skal bli vellukka og få den forventede miljøeffekten, er at det i Aust-Europa finst, eller blir skapt ei forståing for, ei haldning til å løyse dei lokale, regionale og globale

miljøproblema. Det vil difor vere i vår interesse å stø dei kreftene som arbeider for å skape slik forståing i austeuropiske land. Miljøgrupper og forskarar kan stå som døme på dette.

Det er også eit generelt behov for internasjonalt å akseptere at landa har legitime krav også på nabolanda sin miljøpolitikk. Trass i at det er inngått ei rekkje internasjonale avtaler på miljøområdet, står det framleis mykje igjen når det gjeld å godta dette for det enkelte land. Her vil eg spesielt nemne forslaget om å bygge nye atomkraftverk. Ein må slå fast at dei nordiske landa skal høyrast når våre naboland aktar å bygge nye kjernekraftverk i vår nærleik.

Mange av talarane i dag har understreka at vi har eit felles ansvar for å løyse miljøproblema, og dei har nemnt samarbeid med auststatane i denne samanhengen. Men vi i den venstresosialistiske gruppa vil gå lenger enn til uforpliktande, velmeinte utsagn. Vi meiner at det haster å gjere noko, og vi legg difor fram ei rekkje konkrete forslag, i løpet av denne debatten i dag. Eg håpar at dei kan få tilslutning frå Nordisk Råd.

Gammelgaard: Fru præsident! Den internasjonale situation er i dag helt anderledes, end da vi sidst var samlet til session i Nordisk Råd. Der har fundet og finder voldsomme forandringer sted i de østeuropæiske lande henimod det demokrati og den frie markedsøkonomi, som vi kender i Norden og de øvrige vesteuropæiske lande. Interessen for at deltage i det åbne og frie politiske og økonomiske samarbejde i De europæiske Fællesskaber er blevet meget stor og også større, end vi havde forestillet os for bare kort tid siden.

Ser vi på vor egen del af Europa, er det ikke usandsynligt, at Danmark i løbet af få år får følgeskab af andre nordiske lande som medlemmer af EF. Stadig flere bliver interesseret i at være med i det europæiske indre marked, som snart bliver en realitet. Det vil være helt naturligt, at f.eks. Sverige og Norge kommer med inden for en overskuelig fremtid. De to landes erhvervsliv har klar fordel heraf. Også de øvrige nordiske lande har stærke interesser i EF.

Hvad er Nordisk Råds placering og op-

gaver midt i disse afgørende internationale forandringer?

Det har Nordisk Råd ikke fået taget stilling til, og meget af det, der foregår her på sessionen, bærer præg af, at medlemmerne ikke ser den nye situation i øjnene. Nordisk Råd har betydelige vanskeligheder. Jeg er varm tilhænger af det nordiske samarbejde. Tænk på vort historiske, kulturelle og politiske fællesskab her i Norden. Men hvis ikke de aktive deltagere i det nordiske samarbejde og vore befolkninger skal miste interesse for Nordisk Råd, må vort fælles arbejde foregå helt anderledes rationelt.

Derfor vil jeg foreslå, at der hurtigst muligt nedsættes en gruppe på 3–4 uvildige eksperter, der skal komme med forslag til en gennemgribende rationalisering af Nordisk Råds arbejde.

Hvis rådet skal fortsætte i en form, der ligner det nuværende, bør det efter min mening rationaliseres helt igennem. Vi må ud af det papirvælde, som giver for få konkrete resultater. Og vi må stoppe for de mange forslag, der ikke fører til noget. Vi klarer os ikke i fremtiden med de hundredvis, ja flere tusinde råd, komiteer, arbejds- og udredningsgrupper, projekter og institutioner. Det er ikke alt dette arbejde, der interesserer befolkningerne. Og det er ikke alt dette arbejde, der hjælper den nordiske tanke. Tværtimod.

Den mangel på beslutningsdygtighed, der prægede rådets stillingtagen til forslaget om at sende en delegation til de baltiske lande, var også deprimerende. Delegationen herfra er endnu ikke kommet af sted, og når den rejser, tager den først til Moskva for at mødes med den kommunistiske Øverste Sovjet. I mellemtiden er der afholdt valg i Estland, Letland og Litauen, hvor alt tyder på, at ikke-kommunisterne har stort flertal. Hvor viste Nordisk Råd initiativ og politisk vilje i hele denne udvikling? Hvor var Nordisk Råd?

Men Nordisk Råd *har* en enestående chance. Med de nordiske landes deltagelse i det europæiske samarbejde kan Nordisk Råd blive det sted, hvor vi i Norden i fællesskab udstikker retningslinjerne for, hvad vi vil med Europa. Med vor fælles baggrund og vore fælles holdninger kan vi igennem det nordiske samarbejde præge den europæiske udvikling. Vi skal ikke overlade det til andre at træffe afgørelserne om Europas fremtid.

Og set i endnu større perspektiv: De nordiske lande kan nu i fællesskab placere sig på de gamle demokratiers side i et samarbejde med de nye demokratier, der nu forhåbentlig opstår.

Det er det, vi skal koncentrere os om at drøfte i Nordisk Råd, og ikke 27 forslag om en masse ting, der hurtigere og bedre kunne ordnes på anden vis.

Så glæder jeg mig til, at der bliver et endnu bedre miljøsamarbejde, ophævelse af de tekniske handelshindringer, fri bevægelse for landbrugsvarer, Øresundsbro for privatbiler og meget mere. Lad os gennemføre det ved hjælp af vore regeringer. Og lad os så i den nordiske debat her i Nordisk Råd koncentrere os om de store nationale og internationale tanker, som parlamentarikerne kan og bør inspirere til.

Lad os nu få det Nordisk Råd lavet om, så det kan arbejde i den nye internationale situation!

Birgitte Husmark: Fru præsident! Når en tidligere samarbejdsminister taler til Nordisk Råd og mener, at Nordisk Råd stadig væk ikke har fundet ud af, hvad Nordisk Råds opgaver er, og at Nordisk Råd ikke har taget stilling til, hvad Nordisk Råds opgaver er, så synes jeg, det er temmelig deprimerende. Det er endnu mere deprimerende, når den nuværende samarbejdsminister fra Danmark har præcis den samme holdning. Men heldigvis vil jeg da sige, at der er kommet andre røster fra de andre nordiske lande, som stemmer mere til optimisme med hensyn til Nordisk Råds fortsatte opgaver.

Jeg vil spørge, om hr. Lars P. Gammelgaard ikke har hørt de taler, der har været holdt om Nordisk Råds opgaver med hensyn til samarbejde både indadtil, men da bestemt også udadtil, om opgaverne, der har med miljø at gøre, om opgaverne, der har med arbejdsmiljø at gøre, om opgaverne, der har med forbrugerspørgsmål at gøre. Tre meget vigtige opgaver, hvor man kan samarbejde, hvis regeringerne – også den danske regering – ønsker at gøre det, og ikke kun ønsker at arbejde bilateralt. Jeg vil spørge, om hr. Lars P. Gammelgaard ikke har hørt det?

Gammelgaard: Jo, det kan være interessant nok at arbejde videre med de spørgsmål, som her bliver nævnt fra spørgerens side. Det spørgsmål, jeg stiller, er, om Nordisk Råd har fået taget stilling til, hvad vi vil her i Rådet i den nye internationale situation. Det synes jeg er meget mere interessant. Det er dette overordnede spørgsmål, som jeg mener vi må give svaret på.

Med hele den udvikling, der finder sted i Østeuropa, og med den stadig større interesse, der er for at blive del af det europæiske økonomiske og politiske samarbejde, kan Nordisk Råd ikke fortsætte som hidtil, for der er det altså helt afgørende, at Nordisk Råd bliver stedet for koordination af de nordiske landes politik, de nordiske landes holdninger. Det synes jeg er langt mere interessant end at begynde at diskutere en ny lang række enkeltsager. Det er det, det handler om. Det er der, Nordisk Råd har sin chance, det er som en del af det europæiske samarbejde.

Og der er ikke nogen genvej. Efter min opfattelse er den ideelle situation, at alle de nordiske lande er medlemmer af De europæiske Fællesskaber, og at vi så her koordinerer vores indsats ud fra vores fælles baggrund og vore fælles kulturelle holdninger.

Dorte Bennedsen: Det var en ejendommelig oplevelse at høre hr. Lars P. Gammelgaard tale her i dag, når man havde hørt ham tale i det danske Folketing under en Nordisk Råd-debat så sent som sidste fredag. For da erklærede hr. Lars P. Gammelgaard, at det, vi foretager her i denne uge, var aldeles overflødig. Nordisk Råd bør i virkeligheden kun i sin parlamentarikerforsamling mødes én – og hvis han skal være liberal, så to – dage om året. Jeg gad vidst, hvordan hr. Lars P. Gammelgaard forestiller sig, at det, han her skitserede, skulle kunne gennemføres inden for den tidsramme.

Hr. Lars P. Gammelgaard svarede så også i sin replik til Birgitte Husmark, at han mangler et svar på, hvordan vi skal tackle situationen i forhold til Østeuropa. Det svar gav hr. Lars P. Gammelgaards partifælle den konservative statsminister i går på mødet mellem statsministrene og Nordisk Råds Præsidium, hvor den danske statsminister meget klart

gav til kende, at det, der skulle udvikle sig nu i forbindelse med Østeuropa, skulle udvikle sig bilateralt mellem de enkelte nationalstater og Østeuropa – det skulle Nordisk Råd ikke blande sig i.

Gammelgaard: Fru præsident! Jeg tror nu, at fru Dorte Bennedsen og jeg er ganske enige om, at Nordisk Råds indsats, hvad angår dette at sende en delegation til de baltiske lande, er skuffende. Her har Nordisk Råd ikke levet op til sit ansvar, og det synes jeg ikke der er nogen grund til at vi skaber en kunstig uenighed mellem os om; vi er jo enige om, at Nordisk Råd her ikke har gjort nok.

Jeg mener, at Nordisk Råd, når vi mødes, skal diskutere de store og afgørende spørgsmål, som vi skal tage stilling til i det europæiske samarbejde. Det er klart, at dette at være med i det daglige europæiske samarbejde, dette at være med til udformningen af forordninger og direktiver, den konkrete udformning af retsakterne, er regeringernes opgave. Men når det drejer sig om de store og meget omfattende spørgsmål, som jo også kommer op i det europæiske samarbejde, og som vi skal tage stilling til dér, er det vigtigt, at vi et par gange om året mødes i denne forsamling og fastlægger vores holdning og udstikker de retningslinjer, som vi her vil arbejde efter. Det mener jeg er det centrale, hvad angår Nordisk Råds fremtid, og dér har Nordisk Råd sin store opgave – det Nordisk Råd, som jo opnåede sine største resultater i det egentlige og afgrænsede nordiske samarbejde i 50'erne og 60'erne, men som nu efter min opfattelse står over for nye udfordringer. Nu må vi altså leve op til de nye udfordringer, for ellers går det galt.

Fagerholm: Fru president! Under de senaste dagarna, från den 24 till den 26 februari, har Ungdomens Nordiska råd med ett 80-tal deltagare från hela Norden varit samlat här i Reykjavik. Jag har blivit ombedd att i ett kort sammandrag presentera det slutdokument man under de här dagarna enats om. Jag gör det gärna, eftersom jag anser att det är mycket värdefulla synpunkter ungdomarna lägger fram, synpunkter som jag själv mycket väl kan omfatta. Vi kommer alla att

tillställas slutdokumentet från UNR, och jag ber såväl Nordiska rådet som Nordiska ministerrådet att ta fasta på synpunkterna i detta dokument.

Slutdokumentet från Ungdomens Nordiska råd i Reykjavik 1990 vittnar om att ungdomarna här lagt ner ett mycket seriöst, intensivt arbete. Man har arbetat i grupper kring följande huvudpunkter: Norden och Östeuropa, Norden och miljön, Internationellt, De mänskliga rättigheterna i Norden, Nordiskt ungdomssamarbete och ungdomsutbyte, Effektivisering av det nordiska samarbetet och slutligen Andra spörsmål.

De huvudfrågor man ägnat särskilt mycket uppmärksamhet åt har varit Norden och Östeuropa och Norden och miljön. Man framhåller att Norden har en speciell uppgift i den demokratiseringsprocess som nu pågår i Östeuropa och att olika stödformer bör skapas för ungdomsutbyte, för utbyte av forskare, studerande, fackföreningsfolk och för kulturella kontakter med de baltiska staterna. Ungdomens Nordiska råd vill att de baltiska staterna på grund av språkliga, kulturella och historiska hänsyn skall kunna införlivas i det nordiska arbetet i såväl UNR som NR:s arbete. Man avser också att redan till UNR 1991 inbjuda observatörer från de baltiska länderna på ett studiebesök.

Ungdomens Nordiska råd framhåller i sitt dokument betydelsen av arbetet för freden. De viktigaste förutsättningarna för framtida fred, frihet och demokrati i Europa är ömsesidig förståelse mellan nationerna och samarbete på alla nivåer, när det gäller ekonomi, kultur, utbildning och miljövård. Inom ramen för ett europeiskt säkerhetssamarbete kan det också ges reella möjligheter att skapa en kärnvapenfri zon i Norden med angränsande land och havsområden. Den här typen av frågor brukar egentligen inte höra hemma i Nordiska rådet, men det är oundvikligen en friskhetsanda som ungdomarna i dessa frågor ger uttryck för.

Miljöfrågorna har sysselsatt Ungdomens Nordiska råd allra mest, både i fråga om ett kommande samarbete med Östeuropa och när det gäller miljöfrågor i allmänhet. Man anser att Nordiska rådet skall arbeta för att det inrättas en europeisk miljöfond, som skulle ge stöd för miljövårdande åtgärder i de östeuropeiska länderna. Likaså stöder ungdo-

marna tanken på ett nordiskt miljöinvesteringsbolag, och kräver att ett särskilt nordiskt organ för miljöområdet inrättas med befogenheter att när som helst utföra kontroller och föra anklagelser beträffande brott mot miljön inför nationella domstolar. Ungdomarna framställer i sitt dokument ett 50-tal olika krav på miljöförbättrande åtgärder, krav som vi alla måste erkänna som berättigade. Det är här omöjligt att gå in på alla dessa.

Speciellt utrymme har ägnats den marina miljön, infrastrukturen, energipolitiken och gen- och bioteknologin. Man efterlyser ökat bruk av miljöavgifter, förbud mot underjordiska lager för kärnavfall. Man vill ha en samnordisk satsning på energiforskning för att få fram fullgoda energialternativ till såväl fossila bränslen som kärnkraft. Man vill ha en samnordisk lagstiftning som bl. a. förbjuder manipulering med mänskliga könsceller och förbud mot en genteknik som kan producera genetiskt förändrade organismer.

Ungdomens Nordiska råd framlägger också synpunkter på flyktingpolitik, biståndsfrågor, mänskliga rättigheter och minoritetsproblem, vilka alla är värda att begrunda.

Ungdomens Nordiska råd förespråkar även en effektivisering av det nordiska samarbetet både inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Man föreslår bl. a. ett särskilt utskott för internationella frågor inom Nordiska rådet och en höjning av ambitionsnivån.

Fru president! Till slut vill jag rikta en vädjan till Nordiska rådet att åtgärder vidtas som skulle medge möjligheter för företrädare för Ungdomens Nordiska råd att själva föra fram sina synpunkter i rådet. Den friskhet som präglar ungdomarnas åsiktsyttringar kan bara vara till ytterligt gagn för arbetet i Nordiska rådet. Tack!

Sten Svensson: Fru president! FN-kommissionen "Vår gemensamma framtid", som avslutade sitt arbete i början av 1987, slog fast att växthuseffekten är ett av de allvarligaste hoten mot den globala miljön. Växthuseffekten kan bemästras endast genom kraftfulla internationella insatser.

Våren 1988 fattade Sveriges riksdag på moderat initiativ ett beslut om frysning av kol-

dioxidutsläppen. Vi följer upp detta beslut genom det medlemsförslag som vi har väckt och som rådet kommer att behandla på torsdag. De nordiska länderna bör fortsätta ansträngningarna att åstadkomma ytterligare internationella begränsningar av de föroreningar som tunnar ut ozonskiktet.

EG kommer att bli centrum också för miljöpolitiken i Europa. Detta blir ännu tydligare om man också väger in EG:s samordnade roll när det gäller västvärldens stöd till Östeuropas frigörelse. Det arbetet syftar till att lyfta de östeuropeiska länderna ur statsägande, planhushållning, fattigdom och teknisk efterblivenhet – allt det som har gjort Östeuropa till ekologiska katastrofområden.

Vi måste vara med i det snabbt accelererande europeiska miljösamarbetet – annars är det stor risk för att vi kommer på efterkälken. Isolering är dålig politik. Det är särskilt tydligt när det gäller miljön. Problem som inte gör halt vid gränserna kan lösas bara med internationellt samarbete.

Den internationella havsföroreningskonferensen uttalade sig för att näringsliv, regeringar och andra myndigheter skulle samarbeta för att eliminera föroreningarna. Nordiska företag bör med nordiska lån och/eller bidrag kunna gå samman med företag i Baltikum och Polen i joint venture-företag för miljöutrustning och miljöteknologi. Det torde inte råda något tvivel om att miljöinvesteringar i Baltikum, Polen och övriga Östeuropa får positiva effekter också för Norden.

Det är angeläget att även möjligheten till nordiskt finansieringsstöd tas upp på dagordningen. Det föreslår vi i ett moderat-konservativt medlemsförslag som vi väckte för drygt en månad sedan. Där föreslår vi en inriktning av åtgärderna företrädesvis på Baltikum och Polen. En lista över angelägna projekt bör snarast möjligt sammanställas och redovisas inför Nordiska rådet för att möjliggöra för rådet att ta ställning på mer konkret bas, dvs. att kunna se hur medlem skall användas.

Samtliga initiativ bör sammanhållas i ett kombinerat investerings-, stöd- och miljö-vårdsprogram avseende lån och bidrag till miljöinvesteringar i Baltikum och Polen. Särskilt viktigt är att ministerrådet går in i ett sådant program i nära samarbete med näringslivet.

Vårt förslag innebär att Nordiska rådet skall rekommendera ministerrådet att i nära samarbete med näringsliv och myndigheter utforma ett investeringsstöds- och miljö-vårdsprogram som skall initiera investeringar i Baltikum och Polen för att nedbringa vatten- och luftföroreningarna i Östersjöns mest utsatta områden analogt med vad havsmiljökonferensen efterlyste som en reaktion på de larmrapporter som konferensen fick ta del av.

I går behandlade social- och miljöutskottet detta förslag. I sitt yttrande anför utskottet enhälligt att det finner medlemsförslagets yrkande synnerligen välmotiverat och att möjligheterna för ett investerings- och miljö-vårdsprogram i enlighet med vårt förslag bör undersökas i brådskande ordning. Utskottet uppmanar därför ekonomiska utskottet att föreslå en positiv rekommendation.

Fru president! Jag finner detta uttalande av det ansvariga fackutskottet mycket tilltalande, och jag ser nu med tillfredsställelse fram mot den fortsatta behandlingen i ekonomiutskottet och senare även i rådet.

Justits- och kirkeminister **Óli Þ. Guðbjartsson**: Fru president! "En mand kommer gående mod Nord. — Han er måske kommet efter at have været straffet og vil skjule sig. — Han er måske filosof og søger fred. Men hvordan det end er, så kommer han dér, et menneske, midt i denne umådelige ensomhed."

På denne måde begynder Knut Hamsun i "Markens grøde" at belyse bondens liv, som ofrede næsten alt for at være en fri mand.

Før 14 dage siden kom Václav Havel, Tjekkoslovakiets præsident, med et 80 mands følge her til Reykjavik. Der var kun gået nogle få måneder, fra han begyndte at kunne færdes frit. Nu var han blandt sin nations ledere i en vanskelig tid. Han kom hertil for at se en opførelse af et af sine egne skuespil. Han havde aldrig før set dette værk opført.

Det centrale og islættet i dette skuespil var et samfundsbillede, som snart tilhører fortiden.

Jeg anser anledningen til dette besøg og det meste i forbindelse dermed for på det nærmeste at være en enestående begivenhed.

Dagen efter, da Havel tog afsked med Island for denne gang, havde han ét ønske: At

få lov til at se Höfda, huset, hvor Gorbatsjov og Reagan mødtes. Hr. præsident! Jeg foretrækker at gøre dette til diskussionsemne her, fordi jeg anser en af Nordisk Råds hovedopgaver, fra Rådet begyndte sin virksomhed lige efter 1950, for at være at støtte det fundamentale i den samfundsopbygning, som har kendetegnet Norden gennem århundreder. Demokratiet er dér et grundprincip og en støttepille. Skønt Nordisk Råds virksomhed bliver stadig mere indviklet for hvert år der går, er denne indre styrke det fundament, alt andet hviler på.

De sidste par år har Rådets virksomhed især været præget af 2 hovedopgaver. For det første den vægt, de nordiske lande hver for sig har lagt på at værne om en uforurennet natur og miljøet i det hele taget.

Selvfølgelig er der lang vej endnu, før dette sagsområde har nået et tilfredsstillende stade. Ikke desto mindre må vi i denne forbindelse bygge på en agtpågivende massekommunikation og oplysningskampagner for at nå et tilfredsstillende resultat.

Det er os islændinge en særlig glæde, at miljøspørgsmålene nu er forenet i et ministerium her i landet. Jeg vil tro, at oprettelsen af et miljøministerium i fremtiden vil blive betragtet som en af de mere bemærkelsesværdige begivenheder i den forfatningsmæssige udvikling her i Island.

Dér, hvor den demokratiske tradition står svagt, bliver miljøspørgsmålene forsømt. Ved åbningen i de østeuropæiske lande så man sørgelige eksempler på dette.

Nordisk Råds anden store opgave er at styrke sammenholdet mellem de nordiske lande — hver for sig og fælles — i at imødegå den udvikling, der nu finder sted i Europa.

Nordisk Råd er et godt forum til at arbejde med disse opgaver — inden for den ramme og så langt, som hver nation vælger at gå i dette samarbejde. De nordiske lande byder på mange uudnyttede muligheder — og kan se en lys fremtid i møde, hvis de vogter sig for ikke at glemme de grundlæggende demokratiske traditioner, som hidtil har været kendetegnende for dem.

Nyby: Fru president! Då vi ser tillbaka på vad Nordiska rådet åstadkommit genom åren har vi anledning att känna stolthet. Idag

framstår det nordiska samarbetet rent av som en förebild för många länder. De länderna vill lära sig av den nordiska modellen för beslutsfattande och samarbete. Hittills har Nordiska rådet i huvudsak varit ett internt nordiskt samarbetsorgan på parlamentarisk nivå. Personligen är jag övertygad om att Nordiska rådet från och med nu allt mera kommer att bli en gemensam nordisk intresseorganisation, som försöker tillvarata de nordiska ländernas intressen i en värld som förvandlas i ett rasande tempo.

Att Nordiska rådet kan komma till rätta också med nya och svåra frågor har vi sett inte minst i diskussionerna om rådets östkontakter. Ursprungligen hade länderna och partierna milsvida skillnader i åsikterna, men vi lyckades nå en lösning som kan accepteras av alla. Jag är personligen mycket glad över att rådet nu beslutat att sända en delegation till Moskva och de baltiska staterna för att diskutera frågor som gäller miljö, kultur, handel och främjande av mänskliga kontakter. Nordiska rådet blev inte sittande med skägget i brevlådan fastän frågan var svår.

Grundandet av ett internationellt utskott knyter nära an till Nordiska rådet som en intresseorganisation i ett integrerande Europa. För att ytterligare lägga sten på bördan åt Bjarne Mørk Eidem och de övriga kommittémedlemmarna har också frågan om inrättandet av ett internationellt utskott hänskjutits till organisationskommittén. Jag hoppas att det inte var ett försök att hänga det internationella utskottet i tystnad. Utskottet kunde nämligen bli ett nordiskt språkrör i Europa.

Det är uppenbart att det finns ett stort intresse ute i världen för att närmare lära känna det nordiska samarbetet. Det är ett intresse som vi måste ta bättre vara på än hittills. Förslaget om inrättandet av nordiska informationskontor fick tummen ned och är nu avskrivet.

Riksdagsmannen Antero Kekkonen har lämnat in ett nytt medlemsförslag om grundande av nordiska informationskontor i Moskva och Bryssel. Förhoppningsvis finner det förslaget nåd inför parlamentarikernas ögon. Självt har jag vid några tillfällen lagt förslaget att de nordiska ländernas ambassader ute i världen skall vara aktivare i sin information om Norden och nordiskt samarbete.

Fru president! Till slut några ord om det nordiska TV-samarbetet som håller på att gå vilse i den upphovsrättsliga djungeln. Det nordiska programsamarbetet är traditionellt uppbyggt på utbyte av program. Enligt avtalen mellan de nordiska radiobolagen och respektive konstnårsorganisationer utgör reprisersättningarna en viss procent av det ursprungliga honoraret. I vissa fall kan andelen sändningar i tre länder uppgå till 70%. De nordiska bolagen har under många år strävat till att reprisprocenten då bara ett land sänder skulle sänkas från 50 till 25%.

I praktiken betyder det här systemet att det finns en uppsjö av goda nordiska TV-program som inte kan sändas i andra nordiska länder, därför att det blir så mycket dyrare än att köpa icke-nordiska program. Analyser visar att man för ett nordiskt program enbart till rättighetsinnehavarna betalar 4–5 gånger så mycket som man totalt betalar för icke-nordiska program. Situationen är alltså alldeles ohållbar. T.ex. Finlands TV:s teaterproduktion har inte ingått i Sveriges TV:s finskspråkiga repertoar på tre år. Tala om kulturutbyte i Norden!

Fru president! Jag är medveten om att det på nordisk nivå förts och på nationell nivå förs förhandlingar om den här frågan, där man eftersträvar ett rojaltsystem. Konstnärer och skådespelare skall naturligtvis ha lön för sitt arbete, men det är orimligt att upprätthålla ett system som så i grunden försvårar nordiskt kulturutbyte. Jag sjunger således inte med i den självspåkarnas kör som i olika skepnader uppträtt under dagens lopp.

Justitsminister **Engell**: Fru præsident! Den dynamiske udvikling i Vesteuropa og hele reformprocessen i Østeuropa sætter meget naturligt sit præg på debatten ved denne nordiske session. Vi ser foran os en fremtid i frihed for alle Europas folk, og ingen har vel mere grund til at glæde sig over den udvikling end deres naboer, Nordens folk.

Hvad der er særlig grund til at glæde sig over, er den ubetingede åbning af grænserne, som vi har oplevet i en række af de østeuropæiske lande. Den eksplosionsagtige udvikling i Østeuropa falder sammen med en afgørende udvikling i samarbejdet i Det Europæi-

ske Fællesskab. Her finder der en stadig intensivering sted i relationerne mellem EF-landene med henblik på virkeliggørelsen af det indre marked den 1. januar 1993, en proces, som uundgåeligt vil få vidtrækkende konsekvenser for hvert enkelt af de nordiske lande.

For os medfører udviklingen i Europa en række udfordringer, som det er helt nødvendigt at vi forholder os til hurtigt, både i regeringerne og i de nordiske parlamenter. I denne situation har Danmark, som det så ofte er blevet sagt, en særlig rolle som formidler og koordinator mellem Norden og EF, og jeg vil gerne her i dag nævne nogle konkrete områder, hvor Nordens rolle i forhold til det øvrige Europa får en særlig dimension, nemlig for det første når det gælder spørgsmålet om den nordiske paskontroloverenskomst, og for det andet Nordens udlændinge- og flytningepolitik.

På minisessionen, vi havde i Nordisk Råd i november i Mariehamn, havde jeg i juridisk udvalg lejlighed til at redegøre for det oplæg til løsning af den tilsyneladende konflikt mellem på den ene side den nordiske paskontroloverenskomst og på den anden side EF's tanker om skærpet kontrol ved de fælles ydre grænser.

For Danmark er udgangspunktet, at vi ønsker at fastholde det nordiske samarbejde, men samtidig ikke vil acceptere en svækket position i Det Europæiske Fællesskab, som vi også er en del af. Men vi har nu på det allersejeste haft lejlighed til at fremlægge et løsningsforslag i EF, og det er min vurdering, at de andre europæiske lande stiller sig meget positive med hensyn til at finde udveje på problemet, som tilgodeser Danmarks nordiske forpligtelser.

Den løsning vil helt kort betyde, at der fortsat ikke skal ske paskontrol ved de indre nordiske grænser. Nordiske statsborgere, som ønsker at rejse til EF, vil blive kontrolleret på sædvanlig vis ved grænsen mellem Danmark og den Tyske Forbundsrepublik, og EF-statsborgere vil, på samme måde som tilfældet er med nordiske statsborgere i dag, blive undergivet en meget begrænset kontrol ved indrejse fra Tyskland til Danmark, mens tredjelandstatsborgere vil blive kontrolleret på sædvanlig vis. Med andre ord bliver der ingen ny grænse med særlig kontrol gennem

Øresund; det er noget, vi fra dansk side lægger helt afgørende vægt på, og vi håber også, at der i det videre samarbejde mellem de europæiske lande og i tæt konsultation med vore nordiske venner bliver mulighed for at fastholde en sådan linje.

En anden stor udfordring ligger som nævnt inden for flygtningepolitikken. De nordiske lande befinder sig i et internationalt perspektiv på et meget højt niveau i flygtningepolitisk henseende. Vi har i Norden kunnet føre en asylpolitik med en meget høj anerkendelsesprocent og med en omfattende integrationsbistand i forhold til de flygtninge, som vi modtager i vore lande. I Danmark har vi således en anerkendelsesprocent, der er så høj som 80. Det vil sige, at hver gang der kommer 10 spontanflygtninge til den danske grænse, bliver de 8 anerkendt som flygtninge og får dermed asyl.

Efter min opfattelse må vi imidlertid ikke være blinde for, at åbningen i Europa og den vedvarende kontrol ved de indre grænser i EF også vil give små lande som vores store problemer. De åbne grænser i Østeuropa og etableringen af det indre marked kan meget let føre til, at Norden bliver en magnet i forhold til dem, der vil søge asyl. Det er vigtigt, at vi får denne problemstilling frem i lyset, at vi tør diskutere den, så vi kan indrette den nationale lovgivning sådan, at det er os, der styrer udviklingen, og ikke omvendt.

I den forbindelse skal vi, de nordiske lande, naturligvis fastholde de forpligtelser af humanitær art, som vi alle sammen har påtaget os efter FN's flygtningekonvention. FN opgør i dag antallet af flygtninge i verden til mere end 14 millioner, og flygtningeproblemet har et sådant omfang, at de nordiske lande ikke kan løse det alene, men vi skal naturligvis fortsat yde vores væsentlige bidrag hertil.

Jeg tror, disse spørgsmål vil blive vigtige politiske emner i de kommende år; det er ting, som må kunne drøftes i åbenhed mellem alle partier, ikke mindst af hensyn til de flygtninge, som fortsat skal sikres modtagelse under ordnede forhold. Jeg finder det også helt afgørende, at de nordiske lande her fortsætter det samarbejde, både formelt og uformelt, som hidtil har bestået på dette område, med henblik på at opnå fælles nordiske holdninger og løsninger. Herved kan vi fortsat

fastholde vor placering som et foregangsområde.

Vi har i dag et godt og åbent samarbejde, og jeg mener, at der i lyset af den europæiske udvikling er så meget desto mere grund til, at vi fastholder og dyrker dette samarbejde.

Karin Söder overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

Alsaker: Ærede president! Årets sesjon bærer naturlig preg av de sterke endringer som skjer i Europa.

I Øst-Europa synes den kommunistiske og sentralstyrte planøkonomien definitivt å måtte gi tapt til fordel for demokrati og markedsøkonomi. I Vest-Europa beveger EF seg mot det indre marked, og gjennom EF-EFTA-prosessen er samtlige fem medlemsland i Nordisk Råd involvert i arbeidet med å opprette en europeisk økonomisk samarbeidsavtale. Fremdriften i EF-EFTA-prosessen skyter nå fart. Et utkast til forhandlingsmandat vil bli utarbeidet allerede i neste måned, og vil da gi en foreløpig avklaring av hvilken struktur en fremtidig avtale vil inneholde. Det gjelder legale og institusjonelle spørsmål, og det gjelder hvilke materielle områder avtalen vil omfatte.

Hva med rollen til Nordisk Råd etter at en fremtidig europeisk økonomisk samarbeidsavtale er inngått? Er Nordisk Råd i en skjebetime? Har Nordisk Råd en fremtid? Mitt svar på dette er at Nordisk Råd, uansett integrasjonen i Europa, har viktige funksjoner å fylle. Derfor har også Nordisk Råd en fremtid. Men det forutsetter en aktiv innstilling til det nordiske samarbeidet. Vi skal huske på at det nordiske samarbeidets basis i stor grad er felles språk, felles kultur og felles samfunnsmodell. Nordisk samarbeid er derfor ikke sprunget ut på grunn av press utenfra eller ut fra rene økonomiske betraktninger. Nordisk samkjensle og samarbeid stikker dypere og bygger på et både praktisk og følelsesmessig behov hos den enkelte nordiske medborger.

I mediatidsalderen vil vår evne og vilje til samarbeid bl. a. få betydning for vårt kulturelle selvforsvar og vår evne til å ta vare på viktige verdier som vi har kjempet fram i de nordiske land. Jeg tenker bl. a. på velferdsstaten, den nordiske modell – dette er noe vi

må kjempe for hjemme, men også prøve samlet å ta med oss ut i andre samarbeidssammenhenger.

Miljøpolitikken har preget Nordisk Råds arbeid de senere år. Jeg minner om den ekstraordinære miljøsesjonen høsten 1988 hvor det ble vedtatt et nordisk miljøprogram og en tiltaksplan mot havforurensning. Rådet har arrangert internasjonale miljøkonferanser, og Ministerrådet fremmer nå til denne sesjonen en rekke ministerrådsforslag.

Strategien er hele tiden gjennom felles nordisk opptreden å prøve å få større gjennomslag internasjonalt. Dette har til dels gitt resultater. Men viktigst i denne sammenheng er likevel det tvingende behov for å oppnå fremtidige resultater. I vest har vi store miljøproblemer, og i Øst-Europa ser man en kommende miljøkatastrofe i øynene. En vesentlig del av luftforurensningene i de nordiske land kommer fra Øst-Europa og de østeuropeiske landene. Og disse bidrar også sterkt til forurensning av Østersjøen og Nordsjøen. For de nordiske land vil det i mange tilfeller falle rimeligere å investere i rensing av de østeuropeiske utslippene fremfor ytterligere rensetiltak i eget land. Må vi kan hende i fremtiden modifisere noe på prinsippet om at forurenser skal betale? Foreløpig får vi ønske velkommen ministerrådsforslaget om et nordisk miljøfinansieringsselskap, som skal tilrettelegge for et forretningsmessig joint-venture-basert samarbeid mellom nordiske og østeuropeiske bedrifter. Jeg forutsetter at man nøye vil vurdere de rammer Investeringsbanken har fått til dette formålet.

Norden har allerede et tilnærmet fullintegrert arbeidsmarked, men noe gjenstår. Ministerrådet har fremmet forslag om en overenskomst som skal gjøre det lettere for personer med høyere utdanning å arbeide i et annet nordisk land. Dette er et steg i riktig retning. Men målet, prinsippet, må være at er man kvalifisert for et bestemt yrke i ett nordisk land, så er man det også i de øvrige nordiske land.

Det må videre være en riktig målsetting å bygge ned og fjerne hindringer for fri bevegelse av varer, tjenester og kapital. Dette vil gi næringslivet både økt effektivitet og bedre markedsmuligheter og styrke Norden som hjemmemarked. Den økonomiske handlingsplanen oppstiller, som vi vet, klare mål når

det gjelder fri bevegelse av kapital. Sammenfattende vil jeg si det slik at nettopp nå er det viktig at det nordiske samarbeidet utvikles. Det står ikke i motsetning til integrasjonsprosessen i Europa – snarere tvert imot.

Undervisnings- og kulturminister **Svavar Gestsson**: Fru president! Da jeg overtok formandskapet i Nordisk Ministerråd, kultur- og undervisningsministrene, for 1 år siden, nevnte jeg, at jeg i den islandske formandsperiode ville legge vekt på fire sager. For det første opprettelse af en nordisk film- og tv-fond, for det andet iværksættelse af en handlingsplan for sprogligt samarbejde i Norden, for det tredje nye retningslinjer for Forskningspolitisk Råd og en aftale om forskersamarbejde i Norden, og for det fjerde Nordplus.

På alle disse områder har Nordisk Råd opnået konkrete resultater i de sidste år. Nordisk film- og tv-fond er oprettet den 1. januar i år, et ministerrådsforslag om sprogligt samarbejde i Norden er oversendt til Nordisk Råd, nye retningslinjer for Nordisk Forskningspolitisk Råd vil forhåbentlig blive vedtaget i forbindelse med denne session, øgning af forskermobiliteten vil blive styrket, og opbygningen af udvekslingsprogrammet Nordplus har fulgt de retningslinjer, som blev lagt, da handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbejde blev vedtaget i Oslo for 2 år siden.

Fru president! Udviklingen i Europa de seneste måneder har sat helt nye emner på dagsordenen i den europæiske debat og for den sags skyld også i den globale debat, emner, som man for få måneder siden ikke drømte om at diskutere. Debatten om et samarbejde mellem EFTA og EF bygger også i virkeligheden på et helt andet grundlag end det, der nu møder os. Det er faktisk et nyt Europa, vi står over for, et Europa, hvor der er ved at skabes grundlag for et reelt samarbejde mellem samtlige stater. Dette åbner helt nye muligheder, giver os nyt håb om en bedre og mere retfærdig verden. Men samtidig ændres hele verdenskortet. Vi må nu tage os i agt for, at modsætningerne mellem nord og syd, industrilandene og den tredje verden, ikke bliver skarpere end før.

Under disse omvæltningstider er det fort-

sat en vigtig opgave for de nordiske lande og deres indbyggere at styrke deres egen identitet og deres egen kultur. Kun via en indsats på det område kan vi deltage som jævnbyrdige i det europæiske og det globale samarbejde, et samarbejde, hvor præmisserne ikke blot sættes af nogle få, fordi de er de største og de stærkeste.

Som jeg nævnte før, var det sådan, da jeg overtog formandskabet i Nordisk Ministerråd, kultur- og undervisningsministrene, at jeg nævnte 4 sager, som er blevet fremmet i særlig grad i det forløbne år. Denne skik at fremsætte en politisk programerklæring ved indledningen af en formandsperiode er i sig selv en målsætning, for med den har jeg foreslået, at alle formænd for udvalg og råd under Nordisk Råd fremsætter en programerklæring og arbejder efter den i deres funktionsperiode.

En af de nye opgaver, fru præsident, som vil blive drøftet i de kommende måneder, er ideerne om oprettelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk. Jens Lyberth, som har ansvaret for kulturelle spørgsmål i Grønlands Landsstyre, har gentagne gange i de seneste måneder redegjort for dette projekt i Ministerrådet. Man kan ikke sige, at vi har taget andre beslutninger end den at forelægge sagen. Nu er det på tide, at der tages beslutninger. På Islands regerings vegne kan jeg erklære her i dag, at vi støtter dette projekt og kraftigt vil anbefale, at man allerede i indværende år anvender 350 000 danske kroner af de nordiske budgetter til projektering og udarbejdelse af omkostnings- og investeringsbudget. Ideerne er baseret på den forudsætning, at de nordiske budgetter skal dække en tredjedel af udgifterne. Nuuk kommune en tredjedel og Landsstyret en tredjedel. Man regner med, at husets drift vil koste ca. 4 mio. kr. om året, og en del af disse driftsudgifter modsvares af de nuværende driftsudgifter til Nordens Institut i Grønland, NAPA, som udgør ca. 3,3 mio. kr.

I sidste uge besøgte jeg Grønlands Landsstyre og havde drøftelser med Jens Lyberth og Jonathan Motzfeldt samt Nuuks borgmester. Jeg blev på denne rejse overbevist om nødvendigheden af kulturcentret og Grønlands og det nordiske samarbejdes store behov for det.

Jeg blev også overbevist om, at der bag det

grønlandske forslag ligger en realistisk vurdering af egen økonomisk formåen. Hvis sessionen her derfor er positiv over for forslaget om et nordisk kunst- og kulturcenter i Grønland, kan der ikke være tvivl om, at Ministerrådet for sit vedkommende vil følge sagen op.

Til finansiering af opgaven må der trækkes på Nordisk Ministerråds generelle budget; her rækker kulturbudgettet ikke, her må alle budgetter i det nordiske samarbejde være med. Men det vil være os islændinge en særlig glæde, hvis det var muligt at tage beslutning om et nordisk hus i Grønland allerede under denne session i Reykjavik. Ud fra vort synspunkt er denne beslutning specielt ønskværdig, fordi omkring denne tid er det ca. 1000 år siden, at Erik den Røde sejlede til Grønland, gav landet navn og bosatte sig på det sted, han kaldte Brattahlid. Derfor ville det synes, fru præsident, oplagt, at det nordiske kulturcenter i Grønland blev opkaldt efter Erik den Røde.

Ernst Wroldsen: Ærede president! Vi hører ofte kritiske bemærkninger om det nordiske samarbejdet og Nordisk Råd. Kritikken går gerne på at det opnåes lite, at arbeidet er lite konkret, og at det er et forum for festtaler og store ord. En del av denne kritikken skyldes manglende kunnskaper om hva som virkelig er oppnådd i Nordisk Råd.

Norden har som vi vet gode samarbeidsresultater å vise til på mange områder. På andre områder må vi innrømme at de muligheter vi har for samarbeid, ikke utnyttes, eller utnyttes for dårlig. Et helt ferskt eksempel på dette er den beskjedne utvidelsen av lånerammen for prosjektinvesteringsslån till Nordisk Investeringsbank. Gjennom denne låneordningen har vi et godt virkemiddel for å hjelpe utviklingsland, og østblokklandene, med prosjekter som det ellers kunne være vanskelig å realisere. Samtidig bidrar ordningen til å sikre sysselsettingen i de nordiske landene, fordi prosjektene som finansieres, forutsetter at minst to av de nordiske landene har leveranser av varer og tjenester.

I de nordiske landene har vi også felles interesse av å hjelpe de østeuropeiske landene med å løse sine enorme forurensningsproblemer. Med tilstrekkelige midler i denne låneordningen kan vi derfor både gi disse

landene konkrete håndslag og samtidig få bedret miljøet i vårt nærrområde. Gjennom en klar satsing på Nordisk Investeringsbank kunne vi derfor omgjøre mange store ord til konkret praktisk handling.

Statsminister Syse benyttet mye av sin tale-tid i formiddag til å snakke om Øst-Europa og miljøproblemene. Han pekte bl. a. på at utviklingen i Øst-Europa hadde gitt miljø-problematikken en ny dimensjon, og gav uttrykk for at miljørusselen stilte krav til samlet innsats. På denne måten kunne vi utnytte våre samlede ressurser på bedre måte, uttalte han. Mange både fornuftige og fine ord. Men når det kommer til konkret oppfølging, hvor fine ord skal omgjøres til praktisk handling, svikter dessverre den norske regjeringen.

Som norsk medlem av Nordisk Råd føler jeg det derfor ekstra beklemmende at det er den norske regjeringen som har hindret en naturlig satsing på Nordisk Investeringsbank.

Denne saken viser også begrensningen i det nordiske samarbeidet. Vi får klart illustrert at vi ikke kommer lenger enn det minst ambisiøse landet vil. Det viser oss igjen at en kjede ikke er sterkere enn det svakeste leddet. I denne kjeden er det ingen grunn til at Norge skulle være det svakeste leddet. Den norske regjeringens manglende vilje til å satse på denne delen av det nordiske samarbeidet kom jo ikke bare til uttrykk gjennom dens blokkering av lånerammene, men også ved andre konkrete forslag som ville svekke bankens mulighet for å realisere prosjekter, og svekke bankens internasjonale anseelse. Etter den behandling denne saken har fått, må vi allerede neste år igjen behandle bankens låneramme. Det skaper usikkerhet og er unødvendig byråkratisk.

La oss håpe at den norske regjeringen er kommet på bedre tanker ved neste korsveg. Siden denne regjeringen er en sentrum/høyre-regjering, er det kanskje grunn til at midtengruppen i Nordisk Råd gir sine kolleger i den norske regjeringen noen gode råd med på veien. Inntil ny utvidelse av lånerammen kan skje, må Nordisk Råd og banken arbeide ut fra Ministerrådets uttalelse om at banken skal fortsette nåværende virksomhet med en rimelig tilvekst.

Elver Jonsson: Fru president! Når Nordiska rådet samlades i Stockholm för ett år se-

dan, kunde ingen ana den väldiga politiska kraft som snart skulle sättas i rörelse och befria Östeuropas länder från den kommunistiska diktaturen. I dag har vi i Europa en ny politisk karta. Fria val hålls och planeras. Demokratiska partier är under uppbyggnad. Det kommer att få konsekvenser för hela det inre arbetet i form av ekonomisk utveckling, satsning på miljöområdet och flerpartisystem, som främjar öppen politisk debatt. Bara i en öppen fri debatt kan demokratin leva och utvecklas, men det är också en viktig förutsättning för välståndsutveckling. Att de flesta människor i många östeuropeiska länder nu definitivt brutit med kommunismen är hoppfulla tecken också för oss i Norden och ett viktigt bidrag i ett framtida fredsarbeta.

Efter snart 40 år av organiserat nordiskt samarbete kan man konstatera att mycket gott har hänt genom åren. Vi talar ofta om 1950- och 1960-talens införande av passfrihet, etablering av den fria arbetsmarknaden och nordiska sociala konventioner som var viktiga grundstenar i ett aktivt nordiskt samarbete. Vi talar om de många små stegens framgång. De riktigt stora planerna blev som bekant aldrig förverkligade.

För de enskilda nordborna är ändå de praktiska frågornas lösning en sak som vi ofta underskattar. Att växla ner från de högtidliga deklarationerna till ett fungerande praktiskt gränssamarbete är en viktig uppgift för oss. Här återstår mycket att göra, och för egen del har jag försökt aktualisera flera sådana praktiska, nära problem som nordbon upplever i vardagen. När nu Nordiska rådet ser över sina egna arbetsformer, bör det ha en inriktning mot att man förenklar så att man snabbt kan gå till det operativa skedet i ett samarbete. Vi har mer än nog av utredningar, institutionella produkter och högar av handlingsplaner, som väldigt ofta har stannat av i det praktiska uppföljningsarbetet. Ett exempel är det gränsregionala samarbetet.

I ett tiotal primärområden sker ett nordiskt gränssamarbete, där man försöker utveckla samarbetsfördelar över ländernas nationsgränser. Dessa samarbetsområden är bl. a. Nordkalotten, Västnorden, Kvarkenområdet, Mittnorden, skärgårdsområdet mellan Åland och Sverige, Bornholm och sydöstra Skåne, Öresundsregionen, Östfold och Bo-

huslän samt ARKO-samarbetet mellan Arvika och Kongsvinger.

Intressant är också att man t. ex. inom EG fäster stor vikt vid det gränsregionala samarbetet. Den satsning som görs ute i Europa bör också leda oss till eftertanke. Här är det viktigt att byråkratiska hinder bryts ned och att pengar ställs till förfogande, så att man kan upprätthålla ett gränssamarbete vårt namnet. Det behövs alltså både tempo, pengar och konkret aktiv handling. Ministerrådets behandling av C 2-dokumentet måste radikalt reformeras!

Nordiskt samarbete har betytt mycket för våra fem länder och tre självstyrande områden, trots att vi inom Norden är så olika i ekonomiska relationer, militära samarbeten och skiftande politiska ledningar. Det har funnits sammanhållande band, där bl. a. kultur och näringspolitik samt gränsoverskridande samarbete har varit bärande axlar. Goda kommunikationer är en sådan "axel" och kräver stor satsning för en rationell och miljövänlig trafik.

Vi har anledning att utveckla vårt samarbete, inte minst mot de nya strukturer som växer fram i vår omedelbara närhet runt Östersjön. Med alla europeiska länder har vi anledning att hålla ett nära och aktivt samarbete. Det gäller självfallet på handelns och ekonomins område, men det gäller i hög grad även inom miljöpolitiken. Norden har mycket att ge, men vi har också anledning att ödmjukt lyssna till de många grannar vi har. Också de "nya" grannarna i vårt närområde, och då inte minst de baltiska länderna, står oss särskilt nära.

Folkpartiet i Sverige gläder sig mycket över de liberala strömningar som nu drar genom Europa. De är hoppfulla löften som inger framtidstro. Jag tror nämligen, fru president, att det nordiska samarbetet har en framtid – inte såsom ett alternativ till ett europeiskt samarbete men väl såsom *ett gott komplement*. Nordiskt samarbete är ett spännande experiment. Månghundraårig tradition och 38 års nordiskt rådsarbete har lagt en god grund. Låt oss gå vidare!

Agnar Nielsen: Fru præsident! Vi nordiske venner er nu samlet igen til den årlige session, og vi er alle blevet et år ældre. Enhver af

os vil i denne forbindelse gøre sine bemærkninger og forsøge at komme frem til en konklusion om, hvor vi står, og i hvilket omfang målsætningerne er nået.

Vi kommer også sammen for at drøfte fælles problemer. Til tider skal der skæres dybt, for at en nation kan overleve de økonomiske problemer, og ser vi på Færøernes historie nu, hvor det 20. århundrede går ind i sit sidste tiår, må vi se i øjnene, at vi i perioder har oplevet kriser, som kun de stærkeste viljer kombineret med nye initiativer og tiltag har kunne løse.

Ændringerne i færøsk økonomi sker hurtigt. Jeg kan huske, at man i begyndelsen af 1970'erne gennem lovgivning, særlig igennem partsrederier, opmuntrede private til at tage del i den store fornyelse af den færøske fiskerflåde samt nyinvesteringer i fragtskibe. I dag er situationen den, at den færøske landskasse gennem kondemneringsordninger afholder store udgifter til en reduktion af fiskerflåden. Sådan er strømmen vendt på relativt kort tid.

Naturens rigdomme – eller måske mere konkret udtrykt: Ressourcer – er en hård og ubønhørlig modstander, som aldrig giver sig uden kamp, og som fortsætter kampen, efter at vi har fravristet modstanderen nogle værdier, vi kan omsætte. Sådan er det ikke mere, idet vi må erkende, at fiskebestanden er i fare og skal plejes op til en optimal størrelse, samtidig med at en meget omfattende reduktion af vores fiskerflåde, der skal gennemføres som forudsætning for nævnte tiltag, vil koste os uforholdsmæssigt store beløb, således at mange investeringer har været forgæves og nu i virkeligheden koster måske to eller tre gange mere end oprindeligt forudset.

Hertil kommer endvidere kontrolforanstaltninger med hensyn til eksportvarernes kvalitet, acceptabel transport og omfattende markedsføring samt produktionsudvikling, der er meget kapitalkrævende.

Et gammelt ord siger, at historien gentager sig. Vi ved, at der i Nordisk Råd arbejdes med spørgsmål om fiskebestanden og miljøproblemer, og vi hilser løsninger på disse områder velkommen, velvidende at dette er et sagsområde, der omfatter hele den nordiske familie med højeste prioritering til lands og til vands.

Færøernes Landsstyre deltager i det ufor-

melle samarbejde i konferencerne om rationel udnyttelse af havets pattedyr. I spørgsmålet om holdning til internationalt samarbejde i hvalspørgsmål må Færøernes Landsstyre blot konstatere, at den overvejende tendens i de vestlige industrialiserede lande er en omkostningsfri markering af naturlige, venlige synspunkter i hvalspørgsmål, en luksus, som Færøerne, hvis eneste ressource er havet, desværre ikke kan tillade sig. Færøerne kan uden problemer markere meget lignende synspunkter, når det gælder bevarelsen af andre dyr. Det færøske Landsstyre har lige så stor interesse i en fornuftig forvaltning af naturen som ligesindede lande, men denne holdning kan ikke bygges på enighed om visse mærkesager, hvor omkostningerne kun ligger hos visse lande og befolkningsgrupper, i dette tilfælde fiskeribefolkningerne i Nordatlanten, i andre tilfælde ulande og folk i den fjerde verden.

Det er mit håb, at Nordisk Råd kan forenes i disse sager, således at det naturgivne fangstgrundlag kan bestå og dermed i hvert fald give mulighed for, at de mest udsatte områder inden for de nordiske grænser får chancen for at overleve, uden at det skal være nødvendigt at sænke den nuværende levestandard.

Fru præsident! Jeg vil slutte med at sige hjertelig tak til Islands regering for den fiskekvote, man år efter år i uændret omfang har givet Færøerne, en holdning og en gestus, der ikke vil blive glemt.

Metsämäki: Värderade president! När vi under den extra sessionen i Mariehamn behandlade utvecklingen i Europa kunde säkert ingen av oss ana hurdan situationen skulle vara när vi möts åter i Reykjavik. Farten har varit hissnande så att till och med de bästa experterna har fått medge att de inte mera hänger med.

Fördämningarna som nu har brustit har svept som en flodvåg över Östeuropa och radikalt förändrat den europeiska verkligheten såväl politiskt som säkerhetspolitiskt.

Förändringarna har också uppdagat ett oerhört politiskt och ekonomiskt maktmissbruk i de kommunistiskt styrda länderna. Ett missbruk som vi endast har anat, som aldrig har tagit hänsyn till individen, inte respek-

terat de mänskliga rättigheterna så som vi uppfattar dem. Därtill har hela ekonomin baserat sig på en hänsynslös rovdrift av naturresurserna.

De mänskliga och demokratiska rättigheterna är relativt lätta att återinföra. I den vägen har vi redan sett betydande framsteg i alla östeuropeiska länder – mångpartisystem har införts, fria val har hållits och människorättssituationen har förbättrats. Värre är det med de konkursfärdiga ekonomierna och den utarmade och förstörda naturen. Dessa skador kan inte repareras i en handvändning.

De rapporter som vi har fått via massmedier från de förstörda områdena i Polen, DDR, Tjeckoslovakien och Sovjetunionen är så allvarliga och alarmerande att de bör väcka oss och resultera i gemensamma ansträngningar för att hjälpa till med miljöinvesteringarna i dessa länder. Här kan vi också tänka själviskt. Den hjälpen försvinner inte bakom "järnridån", så som man också har fått höra. Den hjälper oss själva. Vår största naturresurs, våra skogar och sjöar, är också hotade.

Vi har senare på dagordningen frågan om grundandet av ett nordiskt miljöinvesteringsbolag. Som jag ser på frågan är det en av de intressantaste och viktigaste frågorna under sessionen. Bolaget skulle ge de nordiska företagen möjlighet att erbjuda sina produkter, kunskaper och teknologi till olika miljöinvesteringar i Östeuropa. Bolaget skulle också möjliggöra utvecklandet av den egna miljöskyddsindustrin i dessa länder.

Till att börja med föreslås det att bolaget får ett grundkapital på 36 milj. SDR eller ca 210 milj. FIM. De kan årligen utnyttjas under sex års tid. Det är inte så mycket när vi vet vilka oerhörda behov det finns. Men det är en god början.

Fru president! Däremot är jag mindre nöjd med ministerrådets kompromissförslag om förhöjningen av NIB:s låneramar med endast 300 milj. SDR. Det var ett förslag som den norska regeringen tvingade fram. Beslutet om att bilda ett gemensamt nordiskt riskkapitalbolag för samarbete inom miljöteknologi behöver kompletteras med möjligheter till projektinvesteringar till miljöinvesteringar.

NIB har under hela sin verksamhet varit ett utomordentligt instrument för att stödja

nordisk projektexport till utvecklingsländer och länder i Östeuropa.

Projektexporten har spelat en viktig roll i det nordiska industriella samarbetet. Den nordiska samfinansieringen har gett möjligheter till samarbete mellan flera företag. Projektexporten ger positiva effekter på selsättningen, ger valutaintäkter och stimulerar utvecklingen av teknologin.

NIB:s styrelse hade föreslagit en förhöjning av låneramen om 700 milj. SDR. Den föreslagna kompromissen ger banken en andningspaus om två år, eftersom den internationella verksamheten absorberar ca 150 milj. SDR per år.

NIB:s internationella utlåning är långsiktig till sin karaktär, ofta med en projektcykel om flera år från identifiering till analys av projekt till finansieringsavtal och utbetalningar. Med en förhöjning om 700 milj. SDR kunde banken ha försäkrat sig om en mera långsiktig handlingsplan om 4–5 år.

Förslaget om 300 milj. SDR betyder att bankens styrelse redan inom ett år är tvungen att komma med en ny anhållan om förhöjning av låneramen. I Finland brukar vi tala om Bombölingar, som trodde att om man kapar hundsvansen i mindre bitar gör det mindre ont. Jag skall vara snäll och inte kalla Nordiska rådet för Bombölingar. I stället kan jag kalla det här för kortsiktig politik.

Poulsen: Fru præsident! ”Snart dages det, brødre, det lysner i øst.” – Det var jo nok ikke lige den dagning, de dér socialister havde forudset, da de sang „Internationale”. Men vi andre kan i hvert fald hilse det velkommen.

Det dages også en lille smule, når vi ser på, om det skal lykkes at få Nordisk Råd nedlagt. I dag sagde Danmarks statsminister, hr. Poul Schlüter, at i årene foran os bliver den nordiske dagsorden tyndere og mindre betydningsfuld. Et andet fremtrædende medlem af Nordisk Råd, hr. Wiggo Komstedt, der jo var indstillet som medlem til præsidiets, har udtalt til bladet Nordisk Kontakt, 16–17/89, at han i de fire år, han har været medlem af Rådet, ikke kan komme på ét eneste spørgsmål af betydning, der er afgjort af Rådet i disse år. Vist, fortsætter Kongsted, er det trevlige mennesker og trevlige tilstande i

Nordisk Råd, men der udrettes alt, alt for lidt aktuel politik. Jeg kunne have gjort de ord til mine egne.

Lørdag den 4. februar 1990 skriver B. T.:

”Flere fremtrædende medlemmer af den konservative folketingsgruppe har sagt nej til at deltage i Nordisk Råds session i Reykjavik. Forklaringen er den, at det er rent tidsspilde.”

Så vist lysner det lidt.

Der er mange, der bebrejder mig, at jeg deltager i Nordisk Råds arbejde, når jeg er modstander af Nordisk Råd. Nu står jeg jo ikke her som Kristen Poulsen. Jeg står her som repræsentant for mit parti. Det er da rigtigt, at Fremskridtspartiet ønsker Nordisk Råd nedlagt hurtigst muligt, men vi ønsker ikke Nordisk Ministerråd nedlagt. Vi ønsker, at samarbejdet skal foregå.

Jeg kunne da også gå med til, hvis Nordisk Råd kunne mande sig op til at sige, at så vil vi have et direkte valgt Nordisk Råd, hvor man valgte f. eks. fem fra hver af de nordiske lande, der udgjorde Nordisk Råd. Men jeg kan under ingen omstændigheder gå med til, at 1 000 mennesker skal mødes ca. to gange om året til sådan en intetsigende gang tomsnak, som vi er vidne til.

Og så ville jeg gerne, hvis der var en eneste fornuftig mand eller kvinde, der kunne forklare mig: Jeg kan se af sagslisten, at vi har 37 sagskyndige med fra Danmark. Hvad i himlens navn laver de sagskyndige, som ikke kunne have været gjort ved en telefonopringning hjem til Danmark? Jeg fatter det ikke.

Det er også meget, meget tankevækkende, at sekretærkollegiet her i Nordisk Råd i år har skrevet, at C2'eren er en tynd kop te. Og de har fuldstændig ret. Det er en meget tynd kop te.

Men det er egentlig mærkeligt, at den forandringsvind, der går hen over Europa, slet ikke har nået Nordisk Råd. Hr. Carl Hagen var lidt inde på det, men her i Nordisk Råd, hvad beskæftiger vi os med i udvalgene for eksempel? Da beskæftiger vi os med det, der var moderne for 1968-generationen. Vi diskuterer indvandrere, ligestilling, flygtninge, vi diskuterer lidt tv-halløj, vi diskuterer, om vi skal have en ny kvindekongress, som der var i Oslo. Jamen herregud, lad de kvindfolk mødes, hvis de vil, et eller andet sted. Men hvis det virkelig er en græsrods-

bevægelse, som man påstår, det var, så kan det vel ikke være noget, der kommer Nordisk Råd ved. Det kan vel ikke være noget, som Nordisk Råd skal yde tilskud til.

Vi diskuterer, om vi skal til at have et kulturhus i Nuuk. Vi har al mulig dårlig erfaring med det kulturhus, vi har i Reykjavík og i Tórshavn, men alligevel diskuterer man, om man skal bygge et kulturhus i Nuuk. Det viser jo, at vi ikke har noget fornuftigt at beskæftige os med.

Nu skal vi i de næste to dage høre en masse politikere fra de forskellige udvalg, de styrer herop på talerstolen, de læser en tale op, som en embedsmand har skrevet. Men hvad er vi vidner til i dag, hvor vi har generaldebatten? Den er skåret ned til én dag, hvor vi ved, vi kunne komme til at diskutere politik i stedet for. Så kunne de rapporter, som de dér politikere afleverer den næste dag, bare have været trykt i den beretning, vi får. Så kunne vi have brugt en 2–3 dage til at diskutere, hvad vi vil med Nordisk Råd under den forandringens vind, der farer hen over Europa. Det var det, vi skulle have brugt tiden til.

Dam: Fru præsident! Jeg vil anbefale den foregående taler at studere en lille smule, hvad det er, der foregår i Nordens Hus i Tórshavn. Vi har fantastisk gode erfaringer. Jeg ville ønske, at det havde været taleren forundt f.eks. for ganske nylig at have overværet opsætningen af "Antigone" på færøsk for første gang i et hus, der kan laves om til et amfiteater.

Hans Jørgen Jensen: Fru præsident! Ja, man burde jo egentlig ikke beskæftige sig så meget med det, hr. Poulsgaard siger, men jeg kan ikke lade være at tænke på, at sidste år foreslog hr. Poulsgaard på Nordisk Råds møde, at man optog de baltiske lande i Nordisk Råd. Det er dog egentlig tankevækkende, at hr. Poulsgaard fremsætter et sådant forslag og inviterer endnu flere ind til, forstår jeg, en forsamling, der er så intetsigende. Kunne hr. Poulsgaard ikke heroppefra bare forklare, hvorfor man skulle have de baltiske lande med i Nordisk Råd, når der ikke er noget Nordisk Råd. Jeg synes, det er tankevækkende.

Så synes jeg også, at jeg vil spørge hr. Poulsgaard: Da vi skulle tage stilling til, hvor meget Den nordiske Investeringsbank eventuelt skulle investere, da havde man et forslag om mindst 300 mio. kr., det kan altså godt blive mere. Det stemte hr. Poulsgaard imod. Man kunne egentlig få noget for de her 300 mio. kr., som der er tale om på miljøområderne. Der ville være meget arbejde i det.

Hvis hr. Poulsgaard bare i stedet for at være så negativ på alle områder kunne tænke en positiv tanke, så ville det fremme arbejdet. Ellers synes jeg, hr. Poulsgaard i stedet for skulle blive hjemme og så hygge sine kartofler derhjemme. Så kunne vi andre da blive fri for at høre på ham her.

Poulsgaard: Hvis nu russerne havde sagt til Gorbatsjov: Hvorfor skal vi høre på dig, altså magteliten, så kunne de jo også have haft det stille og rart, magteliten.

Det kan vel ikke være meningen i et politisk forum, at vi skal være dømt til at være 100 procent enige. Jeg er valgt med lige så stor ret som I andre, jeg har ret til at sige min mening. Vi har altid i Norden rost os af, at vi har ytringsfrihed, men nu er det tredje gang i træk, at jeg bliver bedt om at holde mig væk fra Nordisk Råd. Ønsker man kun rygklapper i denne forsamling? Det skulle man egentlig tro.

Til hr. Hans Jørgen Jensen vil jeg gerne sige, at det var ikke sidste år, det var forrige år, jeg stillede det forslag. Da grinede I alle sammen ad mig. Jeg var fuldstændig bidegal, fik jeg at vide. Der var én, der stemte for forslaget, og det var mig selv. Sidste år og i år er I faldet over benene på hverandre.

Vi arbejder realistisk i Fremskridtspartiet, og Nordisk Råd er ikke nedlagt endnu. Det bliver det før eller siden: Det får i alt fald en helt anden form. Så længe vi har Nordisk Råd, er det da det rigtige sted at diskutere de baltiske stater. Og udviklingen viste jo, at jeg fik ret. I har jo så travlt med at diskutere det nu, at man kunne skrive tykke romaner om det, der bliver sagt om de baltiske stater.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Hr. Poulsgaard synes ikke, at hverken han eller Nordisk Råds øvrige medlemmer har noget

fornuftigt at beskæftige sig med i udvalgene eller her i plenum.

Det har hr. Poulsgaard ret i, og han har endda en ganske naturlig forklaring på det, for hr. Poulsgaard synes ikke, det er interessant, at f. eks. 900 unge mennesker kan få Nordplus-stipendier; hr. Poulsgaard synes ikke, det er interessant, at Nordjob udveksler op mod 2000 unge hvert år, eller at vi har lærer/elevudvekslinger i stort tal; hr. Poulsgaard synes, det er idioti, at vi har en kulturhandlingsplan eller handlingsplaner for havmiljø og luftforurening, og hr. Poulsgaard synes, det er helt tåbeligt, at man beskæftiger sig med sådan noget som arbejdsmiljø og arbejdsmiljøkonventioner.

Hr. Poulsgaard synes med andre ord, at alt, hvad der ikke drejer sig om at sikre lavere skatter, er idioti, og derfor er der en vis konsekvens i, at han også synes, arbejdet her i Nordisk Råd er idioti.

Poulsgaard: I anledning af alle de ting, fru Dorte Bennedsen nævnte, vil jeg gerne spørge: Jamen er det nødvendigt, at vi samles her? Kunne de ikke have været klaret på ministerplan? Jeg spørger bare – måske lidt naivt. Jeg har aldrig sagt, at Nordisk Ministerråd skulle nedlægges, men kunne embedsmænd og ministerråd ikke klare det? Er det virkelig nødvendigt at samle så mange mennesker? Jeg synes simpelt hen, det er for svage argumenter, fru Dorte Bennedsen fører frem.

Men hun har da ret i én ting, nemlig at jeg ønsker lavere skat, og jeg tror faktisk, det er en ånd, der går over hele Norden – hele Norden ønsker lavere skat. Vi skal til at spare. Hvad, om vi begyndte at spare lidt på os selv? Det ville være befriende.

Løken: Ærede president! Nittitallets politiske nyttårsstormer former Europa på nytt. Men Norden står i fare for å drive av i forhold til Europa.

Øst-Europa søker å befeste sin nye frihet – og sikre rammene for demokrati og markedsøkonomi – ved tilknytning til EF. Et sterkt EF utgjør dessuten det stabiliserende nettverk for tysk gjenforening.

Et samlet Norden i EF ville ha gitt de nor-

diske land politisk innflytelse overfor denne historiske, men ikke helt oversiktlige utfordring. De nordiske folk og deres næringsliv ville da ha vært sikret full deltakelse i de nye mulighetene som åpner seg.

Vi har en tid sett hvordan Nordens fravær i EF har flyttet tyngdepunktet i europeisk politikk sørover. Det er verdt å merke seg at Vesten har valgt EF som sitt instrument for å imøtekomme den nye utvikling i Øst-Europa.

Den nordiske abdikasjonen fra den sentrale europeiske arena i en fase hvor nord/syd-konflikt, øst/vestkonstellasjon og tysk gjenforening avklares samtidig, er svært betenkelig.

Mer enn noen gang er det grunn til å beklage at Danmark er det eneste nordiske land som har klart å sikre sin befolkning oppslutning bak et fullt EF-medlemskap.

For øyeblikket har vi ingen annen mulighet enn å gjøre det beste ut av situasjonen. EF/EFTA-prosessen stiller i utsikt en nest-best-løsning. Som ansvarlige politikere er det vår plikt å gjøre det beste også ut av nest-best-løsningene.

Men det er litt av et paradoks at EF/EFTA-prosessen ser ut til å gi en rimelig løfterik økonomisk løsning, mens den politiske del blir heller svak.

I et Europa som forbereder seg på det neste årtusen, er det fraværet av innflytelse i byggingen av politiske institusjoner og avmakt på vegne av våre politiske verdier som blir Nordens tyngste tankekors.

Dersom EF/EFTA-prosessen fører fram, vil 18-landområdet også få et parlamentarisk organ. I EFTAs parlamentarikerkomite pågår det for øyeblikket intense forberedelser til dette. Med utgangspunkt i to-pilarkonseptet ligger det an til at EF og EFTA møtes som to likeverdige parter. På EF-siden vil Europa-parlamentet – som legger vekt på å styrke sin politiske innflytelse – stå for representasjonen. På EFTA-siden vil det måtte bli medlemmer av de nasjonale parlamenter. Jeg vil advare mot å gi Nordisk Råd en institusjonell rolle i denne sammenheng. Hensynet til Sveits og Østerrike gjør det uklokt med former som kan gi den alpine del av EFTA følelse av å være utenfor.

Samtidig er det åpenbart at Nordisk Råd vil få endrede arbeidsoppgaver og i økende grad vil bli rettet mot å ivareta nordiske inte-

resser på den europeiska arena.

Betydelige deler av den økonomiske politikken vil falle bort i nordisk sammenheng. Den generelle liberalisering vil rett og slett eliminere enkelte politikkområder og styringen vil bli knyttet til de europeiske organer.

Samtidig ser vi at EF i stigende grad deentraliserer kontroll og konkret gjennomføring. En all-europeisk utviklingsretning vil aktualisere lokale løsninger der det er best.

På regionalpolitikens område ser vi i EF en overgang til lokalt tilpassede og lokalt styrte programmer. På dette felt bør de nordiske land ubundet – og snarlig – utvikle felles grep i distriktpolitikken som samtidig er forenlig med EFs nye regionalpolitiske tenkemåte.

Lanrådet **Sune Eriksson**: Fru president! Hittills har spørsmålene kring EG-integrasjonen og hur dessa skall komma att inverka på framtida utveckling i hög grad för beslutsfattarnas på Åland del handlat om hur anpassningen kommer att inverka på de grunder som garanterar självstyrelsen. Efter det att Finlands regering i sitt meddelande till riksdagen utfäst att självstyrelsens särrettigheter skall garanteras och efter det att landskapet också fått representation i integrationsdelegationen, som på nationell nivå bereder frågor i anslutning till integrasjonen, kan det anses att vi är klara att ta itu med nästa steg i utvecklingen nämligen att ta tillvara alla de möjligheter som denna utveckling erbjuder.

Ett litet självstyrt område som Åland kan kanhända utifrån betraktat varken ha så stor nytta av de friheter som integrationsutvecklingen innehåller eller påverka sin egen situation i de olika utvecklingsfaserna. Erfarenheterna visar dock att så inte är fallet. En förhöjd aktivitet har redan visat sig i utbytet på olika områden både med Västeuropa och Östeuropa där vi till följd av vår självstyrelse själva i hög grad kan vara med och styra skeendet.

En allmän inriktning och trend i samhällsutvecklingen är att ge regionerna större utvecklingsmöjligheter och detta, mot bakgrund av att gränserna mellan nationerna på många områden kommer att bli mera diffusa, är en eftersträvt värd utveckling. I den utvecklingen kan ett område eller region med

redan etablerad självbestämmanderätt bli något av en modell för hela den regionala utvecklingen.

Att regionerna på sikt måste förstärkas och ges större förutsättningar att utvecklas inom sina egna förutsättningar är nödvändigt. Det räcker inte enbart med att ge kommunerna vissa begränsade utökade förvaltningsmöjligheter.

Utvecklingen har under de senaste två årtiondena i allt snabbare takt gått i riktning mot en centralisering av såväl arbetsplatser som allmän service till några få centrala regioner med utarmning av mera perifera områden som följd och med alla de olägenheter detta innebär för både mottagare och avnämare. Därför är det angeläget att snabbt finna former för hur mera perifera regioner skall kunna förstärkas på sådana områden som ger dem möjligheter att styra sin egen utveckling. Inom ramen för ett förstärkt nordiskt samarbete, och i ett vidare perspektiv, integrationsutvecklingen i Europa, finns det säkert goda möjligheter att stöda regionernas utveckling och förstärkning i positiv riktning.

En utvecklad regional självstyrelse och självbestämmanderätt måste naturligtvis också kombineras med en förstärkning av de ekonomiska möjligheterna för att utvecklingsarbetet skall få önskad genomslagskraft.

För att nå dessa resultat bör man överväga att bilda någon form av plattform för att samordna och hålla i trådarna för ett effektivt och allomfattande arbete med att skapa och förmedla kontakter till olika regioner där industriella och handelsutvecklande etableringar är få jämfört med de stora centralorterna och deras utbud av stora företag som själva har kraft och möjlighet att söka utökad etablering med intressenter både inom Norden och i Europa i övrigt. Alltså en plattform som en förstärkning till glest befolkade regioner med speciella förutsättningar som finns i alla delar av Europa. Jag ser nämligen som exempel goda förutsättningar för den åländska självstyrelsen att i positiv riktning kunna vara med och påverka och gynna näringslivet att ta tillvara de möjligheter som förenklade handelsprocedurer och de friare möjligheterna till etableringar på olika områden kommer att erbjuda. Ett förstärkande av regionernas möjligheter att själva styra sin utveckling borde också dikteras av de förutsättningar till

utveckling som i varje fall och för varje område är för handen, vilket kan åstadkommas endast genom att man i ännu högre grad än för närvarande börjar ge regionerna instrumenten för att möta den utveckling som otvivelaktigt kommer att ställa allt högre krav på dem i framtiden, och detta för att de skall hålla sig livskraftiga och kunna ge arbetsplatser och service åt befolkningen.

Lars Emil Johansen: Ærede præsident! Det er mig en glæde, at jeg for første gang som repræsentant for mit land har lejlighed til at deltage i Nordisk Råds session. Det er det 6. år, Grønland deltager aktivt i det nordiske samarbejde, og når jeg udtrykker personlig glæde ved min deltagelse som parlamentariker fra Grønland, så hænger det sammen med, at jeg i sin tid på vegne af Grønlands Landsstyre har stået for de afsluttende forhandlinger i den daværende Petri-komité, der stod for gennemførelsen af Færøernes, Ålands og Grønlands medlemskab af Nordisk Råd.

Jeg kan i denne generaldebat starte med at fortælle, at Grønland netop har rundet de første 10 år med hjemmestyret ved godt mod og med oprejst pande. Fra at være betegnet som et land, der risikerede "at blive en værdiløs dansk besiddelse" ved slutningen af det 19. århundrede, er Grønland nu ved slutningen af det 20. århundrede en særdeles levende del af det danske rige, en del, der ikke uden videre lader sig overse i nogen sammenhæng.

På trods af problemer har Grønland med andre ord udviklet sig hastigt fra et traditionelt fangersamfund til et moderne industrisamfund, der baserer sin eksistens på fiskeri, fangst og råstofudvinding.

Indførelsen af hjemmestyreordningen i Grønland for 10 år siden vil jeg betegne som en god og rigtig beslutning, en nødvendig demokratisering, som man ikke mindst i disse tider, hvor der foregår betydelige demokratiseringsprocesser i Østlandene specielt, bør have in mente. Der er således min oprigtige overbevisning, at en hjemmestyreordning, som vi kender den i Grønland, er absolut anbefalelsesværdig især for nationer, der består af flere forskellige etniske grupper.

Uden at ville lægge ord i munden på de

danske myndigheder, er det da også mit indtryk, at en hjemmestyreordning som vores ligeledes bifaldes af den danske regering og det danske Folketing – dog med undtagelse af det i dansk parlamentarisk sammenhæng sædvanlige traditionelle mindretal.

10 år i Grønland – specielt det seneste årti – svarer til adskillige årtier sammenlignet med det øvrige Norden. Vi er således netop kommet ind i en ny æra i Grønlands Hjemmestyres historie. Denne æra vil blive konsolideringens og videreudbygningens æra.

Nu har vi for første gang i Grønlands politiske historie et sæt selvstændige erfaringer, som er vores egne, at bygge på. Disse erfaringer i egen politisk forvaltning er selvsagt uhyre vigtige i vores vej fremover. Vi har begået fejl – bevares og selvfølgelig – og de fejl, vi har begået, er vi åbne over for at drage lære af. Det ville jo også være forfærdeligt, hvis vi havde begået fejlene helt forgæves! Det vigtigste er, at hjemmestyret har vist sig at være levedygtigt, takket være en ihærdig og påskønnelsesværdig indsats fra de skiftende landsstyrekonstellationer under landsstyreformand Motzfeldts ledelse.

Et af resultaterne i hjemmestyrets første 10-årige periode, når man et øjeblik ser bort fra de indenrigspolitiske resultater, er, at Grønland i denne periode har sikret sig en plads i det politiske verdensbillede. Paradoksalt nok spiller Grønlands udmeldelse af EF en væsentlig rolle i den forbindelse, men en helt afgørende og central rolle spiller Grønlands deltagelse i det nordiske samarbejde. Grønlands gennem flere århundreder udbyggede relationer til Danmark har gjort det helt naturligt, at vi deltager i dette nordiske samarbejde.

Vi er glade for deltagelsen i det vestnordiske samarbejde – og vi ønsker også herigenem at forstærke vort nordiske engagement. Specielt inden for det kulturelle område har vi hidtil engageret os i det nordiske samarbejde. Nu er tiden inde til, at vi også på andre områder begynder at inddrage Norden i videreudbygningen af vort samfund. Jeg tænker i den forbindelse specielt på den opgave, der i Grønland må løses i løbet af de nærmeste år i forbindelse med udbygningen af energiområdet, infrastrukturen og den landbaserede industri.

Uden at gå i detaljer skal jeg ved denne

lejlighed nøjes med at pointere, at investeringsbehovene inden for de nævnte områder er så store, at deltagelse udefra vil blive nødvendig i de kommende år. Det er derfor mit håb, at vi udover det vestnordiske samarbejde, som vi sætter stor pris på, vil møde positiv forståelse, bl. a. fra den nordiske investeringsbank.

Det er mit håb, at vi udover det vestnordiske samarbejde vil møde forståelse fra de øvrige nordiske organisationer.

Jeg havde tænkt mig at knytte en kommentar til opløsningstendenserne omkring Nordisk Råd, men da jeg forstår på præsidenten, at taletiden er udløbet, vil jeg henvise til den skriftlige tale, som jeg har sørget for bliver omdelt til Rådet.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Denna session är exceptionellt viktig med tanke på miljöskyddet. Vid denna session skall vi ju inte endast officiellt besluta om en komplettering av de nordiska miljöskyddsprogrammen, utan vi skall också fatta beslut om att grunda ett nordiskt miljöfinansieringsbolag och besluta om att öka den Nordiska investeringsbankens resurser för att därigenom ordna den finansiering som krävs för att vi skall kunna förbättra miljön både i de östeuropeiska länderna och, samtidigt, i hela Norden.

Då vi nu enhälligt godkänner vår samnordiska strävan att även finansiellt delta i östeuropéernas miljöskyddsinsatser, borde vi också lika enhälligt godkänna vissa huvudprinciper som skall gälla för dessa insatser. Enligt min mening vore det angeläget att de konkreta åtgärderna främst skulle riktas till de största utsläppskällorna vilkas inverkan på grund av deras närhet till gränserna eller av andra orsaker är särskilt starkt i ett eller flera nordiska länder.

Det här innebär att vi i första hand skall påverka de anläggningar som förorenar luften eller gränsvattendragen. Dessa anläggningar har dessutom ofta en mycket vidsträckt miljöpåverkan. T. ex. Leningrads avloppsvatten och det pågående dammbygget påverkar inte bara miljön i Finska vikens östligaste delar utan även hela Östersjön. Till all lycka diskuteras nu i Sovjetunionen att

upphöra med byggandet av dammen. Problemet omfattning illustreras av det faktum, att de vattenmängder som floden Neva för till dammbassängen är lika stora som avrinningsflödet från hela Finland.

Motsvarande begränsningar i fråga om finansieringen är en av de viktigaste principerna även för de mellaneuropeiska ländernas miljöskyddsfinansiering i Östeuropa. Det är naturligt, att man i de olika ländernas gränslän är mest oroad. Vid fördelningen av finansieringsstöd bör man för den skull fästa särskild uppmärksamhet vid gränslänens egna insatser för främjande av miljöarbetet över gränserna. Där nöden är störst finns även den största viljan till aktivt arbete för minskande av utsläppen.

Förhoppningsvis skall de nya miljöfinansieringsarrangemangen, som vi under sessionen beslutar om, även göra det möjligt att rikta stöd till gränslänens direkta miljöarbete. Som exempel kan nämnas Kymmene län i Finlands sydöstra hörn, där länets egna utsläpp utgör bara 10 % av luftföroreningarna – alldeles som i Norge, där 90 % av sva-velutsläppen härstammar från utlandet. I Kymmene län är luftföroreningarna så allvarliga, att de överskrider den kritiska gränsen för vad naturen och skogarna tål med tre gånger. Det bör påpekas, att utsläppen i Kymmene län är 1,5–2 gånger större än i östra Lappland och på Kalottområdet. I Kymmene län finns det förutom skogar, som än växer, även närmare 350 000 människor, vilkas livskvalitet är hotad. Det är därför som man i Kymmene län särskilt prioriterar arbetet med gränsområdena i öster och söder, dvs. Leningrad-regionen och Estland. I Lappland samarbetar man naturligtvis med Kolahalvön. På motsvarande sätt vill norrmännen och svenskarna bidra till att lösa miljöproblemet särskilt på Kolahalvön samt, liksom danskarna, även i Polen och Baltikum.

Fru president! Jag anser, att det ökande internationella miljöarbetet vars finansiering fått nya former är ett ytterst viktigt inslag i Nordiska rådets arbete. Det ligger också i Nordens gemensamma intresse att alla nordiska länder, alldeles såsom Finland, fortsätter och vidareutvecklar det omfattande bilaterala miljöarbete som redan bedrivs med länderna i Östeuropa. Finland och Sovjetunionen har t. ex. ett avtal som är

unik i världen och gäller minskning av utsläppen på områden invid riksgränserna.

Anne Enger Lahnstein: Ærede president! I løpet av debatten har flere hevdet at erfaringene fra det nordiske samarbeidet bør få betydning for de østeuropeiske landene, i den nasjonale gjenoppbyggingsfasen de nå befinner seg i. Jeg vil også understreke dette. Vi vet at den nordiske samarbeidsmodellen vekker interesse i disse landene, og særlig i Baltikum, vårt nye nordiske nærområde. Der, og i flere andre land, letes det etter nye strukturer som kan ivareta folkenes ønske om å kombinere internasjonalt samarbeid og nasjonal selvbestemmelse.

Selv har vi gjennom mange år beskrevet og hyllt en samarbeidsform som viser at det er mulig å oppnå store fordeler for landene, enkeltvis og felles, uten å gå vegen om overnasjonalitet og sentralisering av makt. Derfor vil det være både ironisk og meningsløst om – og jeg understreker om – vi nå, i det øyeblikk da vårt samarbeid blir oppdaget på alvor av mange andre europeiske land, selv snur ryggen til det vi har bygd opp, til fordel for hva jeg vil kalle en selvutslettende tilpasning til EF-unionen. La meg tilføye at jeg selvsagt er for en tilpasning til EF, men innenfor klare grenser.

Det snakkes mye om at vi må være med der beslutningene tas, i Brussel, den byen som enkelte ønsker skal framstå som det nye maktsentrum i Europa. Men dette ønsket er ikke uttrykk for folkenes vilje. Mennesker flest har lite til overs for maktkonsentrasjon. De reagerer sunt og riktig mot at land, eller grupper av land, forsøker å bli mektigere enn andre. Utviklingen i Øst-Europa er uttrykk for et inderlig ønske om å gjenoppdage nasjonale verdier, et ønske om samarbeid bygd på likeverdighet, frihet og gjensidig respekt for nasjonal suverenitet.

”Vi vil et Europa av frie og selvstendige nasjoner og stater, som kan leve sammen på egne og frie vilkår, tuftet på det kulturelle mangfold som Europa er. En slik utvikling vil Tsjekkoslovakia gi sitt bidrag til framover.”

Dette uttales av Vaclav Havels nærmeste og beste medarbeider. Han taler på vegne av mange. Det er jo disse verdier vi i Norden

bør engasjere oss for, og støtte, i dagens virvulende utvikling.

Norden har nå en enestående mulighet til å vise veg på viktige områder. Det mest nærliggende eksempel ligger like foran oss i tid, som en stor utfordring. Vi kan nå, i EF/EFTA-sammenheng, ta et offensivt krafttak for å løfte den europeiske miljøpolitikk opp på et høyere og mer betryggende nivå.

På flere områder har Norden høyere miljøstandarder enn EF. Det gjelder f.eks. forbindelsen mellom løsemidler og hjerne-skade, som EF ikke har godkjent. Det gjelder asbest, merking av kreftfarlige stoffer, bruk av tilsetningsstoffer i matvarer, krav til gen-teknologi. Tiden er inne til å vise en fast holdning. I disse spørsmålene, som gjelder liv, helse og miljø, er det EF som bør tilpasse seg.

Jeg håper at de nordiske miljøvernministrene vil engasjere seg sterkt i løpet fram mot et EØS. Prinsipper om gjensidighet i varehandelen og konkurranselighet må nødvendigvis underordnes behovet for økologisk balanse. Nå er utfordringen klar: Full gjennomføring av EFs friheter kan ikke forenes med overordnede miljøpolitiske krav. Denne bedømmelsen har også sin bakgrunn i det EFs egne miljøekspertter har kommet fram til, nemlig at gjennomføringen av EFs indre marked vil gi økt forurensning, og også på andre områder representerer en trussel mot livsmiljøet. I den grad EFs spilleregler overføres till EØS, vil også vi risikere å måtte akseptere en samfunnsutvikling som kan bære helt galt av sted.

Jeg vil derfor nå sterkt henstille til miljøvernministrene i Norden om å bruke EFs egen miljødokumentasjon som grunnlag for en bedømmelse av innholdet i det framtidige EØS.

Dam: Fru præsident! Op til dette års sesjon har vi igen noteret os kritiske udtalelser om manglende fremdrift og dynamik i Nordisk Råds arbejde og mangel på evne til at træffe progressive fællesbeslutninger vedrørende de politiske og økonomiske brydninger, der pågår i Europa, pågår vedrørende Europas forhold til den tredje verden og vis a vis i forsvarsalliancer, der med træghed har forsinket den internationale udvikling mod

mere menneskevenlige samfundssystemer. Samfund, hvis hjørnesteene er materiel velfærd, fred, frihed og en fornuftig miljø- og ressourceforvaltning.

Fra tid til anden kan vi alle føle frustration over, så svært det kan være at nå frem til fælles initiativer, men at karakterisere arbejdet i Nordisk Råd som tidsspilde er dog for defaultistisk. Den omstændighed, at man i Norden langsomt, men sikkert har skabt betydelige resultater i samarbejde på det folkelige plan har nærmet sig medborgernes Norden, bør have styrket følelsen af, at vi i dag tror endnu mere på, at denne samfundsmode kan yde væsentlige bidrag til de befolkninger i Europa – ikke bare i Østeuropa – der i dag leder efter demokratiske forbilleder. Vist er det beklageligt, at formelle begrænsninger i Nordisk Råds statutter vedrørende udenrigspolitiske spørgsmål har holdt Rådet i en rangerposition så længe, at adskillige tog allerede er kørt. Men så meget mere vigtigt er det, at alle gode nordiske kræfter nu koncentrerer sig om at effektivisere deres beslutningsprocedurer, således at vi i tide kan få indflydelse på den udvikling, der forestår og foregår.

Det ville også være beklageligt, om vi lod os blænde af, at alt lyset synes at ligge syd og sydpå for os i øjeblikket. Og det ville være uretfærdigt, om den anskuelse vandt overhånd, at det er i dette lys – nærmere betegnet i det store EEC – at alt initiativ findes, at al udvikling skabes. Uretfærdigt, så meget mere som verden nu i 20–30 år har ventet på dette EEC, der har været så langt det langsomste skib i konvojen. Det har altid været det langsomste skib i konvojen, der bestemte farten, men det synes, som om mange i Norden er ængstelige for, at dette princip ville blive opgivet, såfremt det var de nordiske lande, der kom i den situation at synes de langsomste. Denne ængstelse burde ikke være berettiget, men det er vel af forebyggende grunde rigtigt at accelerere i tide. I sidste instans er relationerne mellem EEC og de enkelte nordiske stater eller selvstyrende områder nationale anliggender, i hvert fald om man vil godtage EEC's tilbud eller ikke.

Men jeg føler mig overbevist om, at alle i denne forsamling er overbevist om, at vi vil være i stand til at repræsentere sådanne fælles livsholdninger, at det er vigtigt, at vi bliver

opfattet som nordboer i den udvikling, der nu fremstilles som nødvendig og uafvendelig.

Vi har meget at glæde os over i nordisk samarbejde og meget at være stolte over. Vi kan være stolte over, at der i de handlingsplaner, der foreligger på forskellige områder, er opstillet så høje mål, at vi fortsat i dette råd har hænderne fulde med at skabe bedre samfund for borgerne i Norden.

Jeg føler trang til at omtale en speciel begivenhed som udtryk for nordisk broderskabsånd:

Den 7. december 1989 var en milepæl i nordisk samarbejde og en glædens dag på Færøerne, da den svenske rigsdag besluttede, at det færøske middelalderhåndskrift Kongsbogen skulle tilbageføres til Færøerne. Kongsbogen er så ubetinget den vigtigste kilde til færøsk middelalder. Den omfatter en række middelalderlige tekster, der er af helt uvurderlig betydning for studiet af økonomiske, sociale og politiske forhold på Færøerne i middelalderen. Desuden er den en af grundpillerne i færøsk sproghistorisk forskning, et virkeligt kulturhistorisk klenodie. Men Kongsbogen er mere end som så. Den er også uløseligt forbundet med det færøske folks nationale, politiske og kulturelle identitet. Kongsbogen var det færøske lagtings lovbog i over 300 år. Dens retsregler var gældende for Færøerne i 600 år. Den illustrerer mere end noget andet historisk dokument, at færinger allerede i middelalderen var et eget nordisk folk med egne politiske og religiøse institutioner. Den har derfor en meget stor symbolsk betydning for alle færinger.

Kongsbogen kom af uforklarlige årsager ud af det færøske lagtings besiddelse, men nu bliver den bragt tilbage som bevis for ægte nordisk broderånd.

Den svenske Riksdags kulturudvalg udtalte i sin betænkning til Riksdagen, at Kongsbogens tilbageførelse til Færøerne skulle udgøre en stærk markering af den samhørighedsfølelse, som findes imellem Sverige og Færøerne, og den betydning, som den kulturelle arv har for menneskene.

Jeg vil benytte lejligheden til at takke den svenske Riksdags kulturudvalg for disse smukke ord, og samtidig vil jeg gerne gratulere den svenske delegation med denne smukke nordiske manifestation fra svensk side.

Knuutila: Fru president! Mitä vahvempi Pohjola on sisäisesti, sitä suuremman panoksen se voi antaa ympäröivän maailman kehittymiseen ja sen ongelmien ratkaisemiseen. Siksi on tärkeää, että kukin pohjoismainen yhteiskunta voi kehittyä vahvaksi ja taata turvaton aseman kaikille jäsenilleen. Tämä on erikoisen tärkeää nyt, kun yhteistyötä ollaan laajentamassa koko Euroopassa ja rakentamassa eurooppalaista talousaluetta (EES).

En snabb ändring har skett i Europa efter rådets förra session i Stockholm. Denna ändring visar tydligt att vårt samarbete har utvecklats på grundval av de fyra stöttelever som jag i mitt inlägg för ett år sedan hänvisade till. nämligen ett samarbete inom ramen för hela Europa, inklusive Östeuropa, Nordiska rådet, Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen och Förenta nationerna. Under året har ändringarna med raska steg styrt utvecklingen i denna riktning. Det är positivt att kunna konstatera att inläggen under den här sessionen har varit mera vidsynta än för ett år sedan och att man erkänt fakta även i förhållande till länderna i Östeuropa.

Våra dagars reella problem, som delvis är oss övermäktiga, är miljöförstörelsen, befolkningsexplosionen och den konsumtionsökning som sammanhänger med dem. Västländerna, till vilka även de nordiska länderna hör, måste gå in för en ekonomiskt anspråkslösare livsstil som lägger mer vikt på sparsamhet, såsom den kristna religionens ursprungliga läror anvisar. I dessa våra strävanden skall våra rättesnören även framdeles vara en rättvis fred – såsom FN:s grunddokument förutsätter – nedrustning och ett gemensamt globalt ansvar. Som bäst kan Norden och den i våra nordiska länder inflytelserika äkta socialdemokratins föregångare gott exempel när det gäller att lösa problem som berör hela mänskligheten. Det är en stor utmaning för alla oss som lever i det välmående Norden att utveckla våra samhällen även med detta mål för ögonen.

Avslutningsvis vill jag med hänvisning till diskussionerna om ökat samarbete med de baltiska länderna påminna om att det torde vara lättast att börja samarbetet med Estland. Estland har en gång hört till Sverige, esterna är medlemmar av samma lutherska gemenskap som de nordiska länderna, och

merparten av befolkningen talar ett fenno-ugriskt språk vilket genom tiderna har varit grunden för intima kontakter med Finland.

Täällä keskustelussa on kysytty Pohjoismaiden neuvoston työn mielekkyyttä. Yhtenä vastauksena haluan vielä lopuksi todeta, että vain pieni parannus liikenneturvallisuuksessa peittää kaikki näiden neuvoston istuntojen kustannukset. Parlamentaarikkojenkin yhteistyöllä voidaan – siitä olen vakuuttunut – tälläkin alueella saavuttaa tuloksia, joihin viittasin.

De finskspråkiga delarna av **Knuutilas** tal i svensk översättning:

Fru president: Ju starkare Norden är inbördes, desto större insats kan det göra i utvecklingen av omvärlden och lösningen av dess problem. Därför är det viktigt att varje nordiskt samhälle kan utveckla sig starkt och garantera trygghet för sina invånare. Detta är speciellt viktigt nu när samarbetet håller på att utvidgas i hela Europa och den europeiska ekonomiska sfären skapas.

I diskussionerna har man frågat efter meningen med det nordiska samarbetet. Som ett av svaren vill jag till slut konstatera att bara en liten förbättring i trafiksäkerheten ger inbesparingar som motsvarar alla kostnader för dessa sessioner. Även genom parlamentariernas samarbete kan vi – det är jag övertygad om – också inom detta område nå de resultat som jag syftade på.

Ivar Hansen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Marit Rotnes: President! Ett av de aller viktigste temaer i norsk politisk debatt for tiden er den sterke økingen i arbeidsledigheten vi har hatt de siste månedene.

Ledigheten rammer arbeidstakere i alle aldersgrupper. Eldre arbeidstakere som nærmer seg pensjonsalder, blir ofte skiftet ut og presset over i en ordning med førtidspensjonering.

En annen utsatt gruppe er kvinner som arbeider i servicenæring, ofte i deltidstiltinger. Disse faller altfor lett utenfor arbeids-

markedet når det blir trangere tider i næringslivet. De har store problemer med å få nytt arbeid, fordi de som regel ikke har noen fagutdanning.

Særlig bekymringsfull er økingen i arbeidsledigheten blant ungdom – det gjelder aldersgruppen mellom 16 og 24 år – men vi har også sett at gruppen ungdommer mellom 25 og 29 år er utsatt.

Danmark har gjennom lengre tid hatt høy arbeidsledighet, særlig blant disse ungdomsgruppene. Det samme skjer nå i den norske ungdomsgruppen. Denne alvorlige utvikling på arbeidsmarkedet stiller det høyt utviklede velferdssamfunn i de nordiske land overfor store utfordringer.

Arbeidsledighet er sløsing med menneskelige ressurser som vi ikke kan godta. Når en arbeidstaker mister arbeidet, går det ikke bare ut over den enkeltes og familiens økonomi – noe som kan være alvorlig nok – men like alvorlig er den isolasjon og tap av selvrespekt som følger i kjølvannet av lediggang.

Når de unge mennesker i overgangen fra skole- og utdannings situasjonen til den voksne verden og arbeidslivet møter ledigheten, får det alvorlige konsekvenser. For dem betyr arbeidsledighet at deres innsats gjennom mange år i skole og utdanning er bortkastet. Samfunnet har ikke bruk for dem. De føler seg utenfor og tilsidesatt. Langtidsvirkningene for samfunnet av denne rotløshet og oppgitthet er vanskelig å måle, men vil under alle omstendigheter være svært alvorlig og dyptgripende.

Det er derfor viktig at Nordisk Råd arbeider for å skape de best mulige betingelser for at folk i Norden kan utnytte de muligheter som det nordiske arbeidsmarked representerer. Men, som det også tidligere er påpekt i debatten, fins det atskillig sand i arbeidsmarkedsmaskineriet. Det må arbeides for å fjerne de administrative hindringer som arbeidssøkerne møter, slik at vi kan få god flyt i arbeidsmarkedet i Norden. Videre må det sattes på yrkesrettlegg og arbeidsformidling på en slik måte at ungdommens interesser og krav blir tilgodesett. Vi må bedre kontakten mellom skole og arbeidsliv, slik at vi forhindrer at overgangen fører til ledighet. Nært samarbeid med partene i arbeidslivet er svært viktig også i denne sammenheng.

De nordiske velferdssamfunn har mange

gode kvaliteter å forsvare og forbedre. Debatten om samfunnsystemer og økonomiske modeller er sterkt i vinden nå ved starten av 1990-tallet. De nordiske landene er små, men sett utenfra er vi en region med spesielle positive særpreg som kan komme til å få virkning på det nye Europa som nå utvikler seg med stormskritt.

Stor og økende arbeidsledighet, også blant ungdom, er ikke et slikt positivt særpreg. Det enkelte land i Norden, og Nordisk Råd som sådan, må derfor stille nødvendige ressurser til rådighet, slik at arbeidsformidlingen raskt blir mer effektiv. Effektiv innsats mot arbeidsledighet betyr store uttelling over offentlige budsjetter, det er så, men samfunnsmessig sett vil det på sikt bli langt dyrere å svekke innsatsen mot ledighet.

La oss derfor hver for oss og sammen gjøre en kraftinnsats for å fjerne arbeidsledigheten i de nordiske land.

Annelise Godfredsen: Mr. President! Hello friends, dear brothers and sisters in the Nordic countries! How are you today?

Er dette språk den fremtidige omgangsform, når vi mødes i Norden, og skal det også være fremtiden i Nordisk Råd? Jeg håber det ikke. Jeg synes, det er fint, at de unge i større og større utstrækning tilegner sig verdens språk. Jeg holder selv meget af det engelske språk, men jeg finder det samtidig meget beklageligt, at man i stigende omfang er nødt til at tale engelsk for at kunne gøre sig forståelig, når man som skandinav rejser i det øvrige Norden.

Jeg skal ikke komme nærmere ind på de mange ting, der knytter os sammen som brødre folk i Norden: geografi, historie, social og kulturel udvikling, et fælles syn på mennesker og moral. Men en rød linje i alt dette har altid været sproget, dette, at vi har kunnet tale sammen. Medlemmer af samme familie skal naturligvis kunne tale sammen – i sorg og glæde, i enighed og uenighed, der lettere bilægges, når man kan kommunikere uden for mange dikkedarer som f. eks. ved hjælp af vore tolke, der i øvrigt meget dygtigt i øjeblikket sidder og oversætter denne tale.

Fælles sprogforståelse bidrager i sig selv til samhørighedsfølelse og giver dermed større styrke, når vi over for omverdenen vil kæmpe

for fælles synspunkter, således også Norden i EF.

Nordiske lande med andet modersmål end et af de skandinaviske har altid tidligere søgt for, at børn tilegnede sig et skandinavisk sprog tidligt i deres udvikling og fulgte dette op. Dette har været til stor hjælp for unge, der som led i deres uddannelse har ønsket at gå på skoler og universiteter i Norden uden for deres fædreland, og vi ønsker jo at tilbyde denne adgang og udveksling. Hvad er dette værd uden sprogforståelsen? Sprogforståelsen fremmer yderligere fællesfølelse og familiefølelse i øvrigt ved rejser og ophold for os alle rundt i Norden. Men er man også stadig lige bevidst over for dette livsnødvendige led i det nordiske samarbejde? Udviklingen tyder ikke på det.

Naturligvis, og det skal jeg erkende, er det svært at konkurrere med det store underholdningstilbud på engelsk, som medierne rummer i dag. Men jeg ønsker i hvert fald ikke at indtage en opgivende holdning.

Jeg er glad for, at vi nu på dette møde skal drøfte et handlingsprogram for sprogligt samarbejde. Jeg vil opfordre Nordisk Råd og Ministerrådet til at arbejde for undervisning i de pågældende lande og i områder, der har svært ved at bevare indlæringen af skandinaviske sprog, så vi nu får stoppet den dårlige udvikling, der er i gang. Vi har faktisk de bedste forudsætninger: dygtige pædagoger, spændende litteratur og stadig bedre samfærdselsmidler.

I øvrigt skal de skandinaviske borgere ikke gå helt fri for kritik. Nok kan vi umiddelbart forstå og læse hinandens sprog, men vi skal gøre os større og større umage.

Også på os lurer engelsk som en tilsyneladende bekvemmelighedsløsning. Jeg vil vove at påstå, at falder den sproglige tilknytning fra hinanden, så vil bindingen mellem de nordiske lande også falde fra hinanden.

Udviklingen kan stoppes, men det er i ellevte time.

Vist kan jeg tale engelsk, men jeg vil ikke gøre det med mine nordiske venner.

Mirja Rynnänen: Herr president! När den europeiska ekonomiska gemenskapen uppbyggs är en förbättring av den ekonomiska konkurrenskraften i Europas kärna ett cen-

tralt motiv. Det har beräknats att de integrerande marknaderna leder till att priserna sänks i dessa länder med 5–10 procent, och därmed ökar européernas köpkraft på motsvarande sätt. Men är det möjligt att med denna målsättning förena vår gemensamma omsorg om miljön och speciellt våra skogars framtid, där vi också i Nordiska rådet har talat om och krävt en förändring? När vi förbereder oss för en allt häftigare ekonomisk kamp – dvs. i sista hand en allt större konsumtion – förpliktar vi oss samtidigt att följa den övriga kontinentens verksamhetslinje, och den innebär en allt större belastning på vår miljö. Europas skogsskador håller på att utbreda sig norrut i medverkan av gemensamma och ”integrerande” föreningar. Utsläppen från öster är visserligen ännu avsevärt större.

Motståndskraften i Nordens karga natur är svagare än vi tror. Barrskogszonen i norra Europa kan vara den som måste betala för integrationen. I integrationsförhandlingarna borde de nordiska länderna lyfta upp varningsflaggan mot den fara som miljön är utsatt för. Skulle integrationen enbart öka konflikten med naturen, blir segern bara en pyrrusseger. Det är dock viktigt att vara med i förhandlingarna, för bara inifrån kan de nordiska länderna tillsammans påverka verksamhetslinjen. De nordiska länderna bör hålla fast vid tillräckligt stränga utsläppsnormer och deras kontroll.

Vikten av internationellt miljösamarbete kan i dag inte överbetonas. Länderna i Östeuropa saknar helt enkelt resurser för brådskande och nödvändiga miljöskyddsinvesteringar. Det är mycket viktigt att snabbt kunna slutföra förberedelserna för att inrätta ett nordiskt miljöinvesteringsbolag. För det akuta finanseringsbehovet behövs stöd, lån och garantier också från olika nordiska källor.

Herr president! Integrationen är inte något stort kulturprojekt, utan kulturen är tydligt underställd ekonomin. När man inom EG önskar förstärka gemensamma kulturella rötter, är det fråga om den inre marknadens framgång. Med andra ord har kulturen givits anpassarens roll. Kulturministrarna önskar därför en kraftigare sponsring från näringslivetets sida.

En offentlig finansiering av kulturlivet tillhör den nordiska traditionen. Under föränd-

ringars tryck är det av vikt att för alla garantera grundläggande kulturella tjänster. På denna grundval kan regionala kulturer förstärkas och tillföras ny livskraft i en öppnare växelverkan. Det finns ett rikt och mångsidigt kulturliv i Europa. Även marginalkulturerna kan utnyttja huvudkulturens medel och instrument. Strävandena inom EG att se till att kulturprodukter sprids audiovisuellt och översättningslitteratur finansieras kan förstärka små särpräglade kulturer.

Inom den europeiska integrationsprocessen borde de nordiska länderna försvara öppenhet och internationella kontakter även globalt. I stället för att vara med om att uppföra murar kring vår europeiska gårdsplan, borde vi inse vår globala gemenskap och vårt globala ansvar.

Landsstyremedlem **Jóngeró Purkhús**: Hr. Præsident! Det, som först og fremmest har præget debatten og det nordiske samarbejde i den senere tid, har været Norden i Europa. Og er dette naturligt? Det er et nyt Europa, vi oplever, ikke bare med det indre marked, som det nordiske samarbejde har koncentreret sig om i den sidste tid. Men med den seneste udvikling i Østeuropa fås et nyt billede af Europa. Det ny Europa og ikke mindst Østersølandene, som er de nordiske landes nærmeste naboer, stiller det nordiske samarbejde over for store udfordringer.

Samtidig er det glædeligt at erfare, at de nordiske landes stigende politiske opmærksomhed om miljøproblemerne har ført miljødebatten øverst på den politiske dagsorden. Fra færøsk side er vi særdeles tilfredse med denne udvikling. For Færøerne, hvor 95 pct. af eksporten består af fiskeprodukter, er totalt afhængige af et rent miljø. For os ser der ikke ud til at være nogen mening i at planlægge for fremtiden, at tale om økonomisk vækst osv. uden at se denne udvikling i økologisk sammenhæng og en ånd af samarbejde.

Udviklingen har medført, at gennem de sidste årtier har miljøproblemerne undergået en dimensionsforandring, fra at være lokale og nationale problemer til at være grænseoverskridende problemer, som det så mange gange er sagt, også fra talerstolen i Nordisk Råd. Og der er ingen regering i denne verden, der kan løse disse problemer alene. Miljøpro-

blemerne kan kun løses i fællesskab ved samarbejde. Her er ingen sig selv nok.

Det er også opmuntrende at se udviklingen i måden at betragte miljøet og problemerne på. Man taler ikke længere om miljøet som en særskilt sektor. Man ser nu nødvendigheden af at tage miljøhensyn i alle beslutninger i de politiske systemer. Både i debatten og i de arbejdsdokumenter, vi modtager, understreges nødvendigheden af, at alle sektorer må tage hovedansvaret for at løse de miljøproblemer, som opstår som følge af den enkelte sektors virksomhed, og at bidrage med løsninger.

I de senere år har der været et konkret projekt, som i særdeleshed har bekymret os på Færøerne. Og det er planerne om at bygge et genindvindingsanlæg i Dounreay i Nord-skotland, og eventuelt at placere atomaffald i havet. Planerne er endnu ikke droppet, til trods for de mange protester både fra deres egne og omverdenen, og trods det store kontinuerlige arbejde, der er gjort for at få den britiske regering til at skifte mening.

Vi på Færøerne er glade for, at også de nordiske miljøministre over for den britiske regering har udtrykt deres bekymring for Dounreay-planerne, først i Helsingfors i 1987 og senere igen i november sidste år.

Ja, der skal samarbejde til for at løse miljøproblemerne; der er ingen vej uden om. Men omvendt må man også rejse det spørgsmål, om de enkelte lande har ret til at løse deres problemer på en sådan måde, at deres naboer føler deres eksistensgrundlag truet.

Miljøpolitikerne må ofte stå for kritik for, at alt går for langsomt, og har man endelig taget nogle tilfredsstillende beslutninger, så går det så som så med at føre disse ud i livet. Og noget er der jo om det.

Men jeg vil dog sige, at mange af de planer og forslag, man arbejder med i Nordisk Råd, såsom handlingsplanen mod forurening af havet, handlingsplanen mod luftforurening, handlingsprogram for renere teknologi, affald og genanvendelse og oprettelsen af et nordisk miljøfinansieringsselskab, som skal medvirke til investeringer i miljøsektoren i Østeuropa, er aktivt og fremtidsrettet arbejde, som ikke blot vil gavne de nordiske lande, men som ud fra det nordiske samarbejde lægger op til et aktivt samarbejde på internationalt plan.

Handelsminister **Kaci Kullmann Five**: President! Nordisk samarbeid handler om å søke felles løsninger til felles beste; om å trygge og videreutvikle våre samfunnsmodeller og om å skape gode vekstvilkår for vår kultur. Dette er områder der vi har mye felles.

Men nordisk fellesskap er mer. Vi ønsker samspill i forhold til omverdenen, med visse begrensninger, som er omtalt av andre talere, også fra den regjering jeg representerer. Den omverden som man i denne sesjon i Nordisk Råd ser omgi oss, er preget av tre hovedelementer:

- Den vesteuropeiske integrasjon innad i EF, og mellom EF og EFTA.
- Den fantastiske demokratisering og frigjøring vi ser finne sted i Øst-Europa, en frigjøringsprosess som til fulle har avslørt diktaturenes grusomheter – og planøkonomiens totale fallitt.
- GATT-samarbeidet, der vi gjennom Uruguay-runden vil oppleve at verdenssamfunnet blir mindre proteksjonistisk og mer markedsorientert, til felles beste.

På alle disse tre områdene har nordisk samarbeid betydning.

I Uruguay-runden har hvert enkelt av våre land liten innflytelse. Men når vi opptrer samlet, slik vi hittil har lyktes med, er vi en forhandlingspart som blir hørt, og faktisk en av de større i GATT. Det er ikke alltid like lett å finne felles standpunkter i dette arbeidet. De enkelte lands regjeringer må fortsette å vise vilje til kompromisser for å få dette til. Det er mitt håp at vi i dette arbeidet, også i tiden fremover, vil ha helhjertet støtte av våre parlamentarikere.

Arbeidet for å støtte opp under en demokratisk utvikling i Øst-Europa står vi samlet om. Vi deltar multilateralt og har i tillegg lyktes i å ta egne nordiske initiativ, preget – som seg hør og bør – av nordiske prioriteringer. Miljøinvesteringer i øst er hjelp til Øst-Europas befolkning – og til oss selv. Det gjør den ikke mindre viktig. Her må vi nemlig arbeide langsiktig. Jeg håper for øvrig også at produsenter av nordisk miljøteknologi nå satser for fullt for å komme inn på disse markedene.

Vi bør i tiden fremover legge vekt på gjensidig informasjon og koordinering av våre bilaterale tiltak for Øst-Europa.

Opplæring og utdanning er f.eks. et felt

hvor behovene er enorme for å kvalifisere østeuropeerne til å skape markedsøkonomi. Her bør vi sørge for at de nordiske land ikke løper i veien for hverandre, men opptrer slik at Øst-Europa får maksimalt utbytte av vår innsats. Dagens nordiske statssekretærmøte i Oslo er et positivt bidrag til dette.

Aller viktigst blir det imidlertid å trekke Øst-Europa med i vår egen utenrikshandel. I dag utgjør f.eks. Øst-Europa-handelen bare ca. 2 pst. av Norges utenrikshandel, men EF tar ca. 70 pst. av vår eksport. Her skulle det derfor være rom for ekspansjon, bl. a. slik at Øst-Europa kan øke sine valutainntekter, som de sårt trenger.

Etter den politiske omveltning i Polen og Ungarn gjennomgikk vi i Norge de kvantitative importbegrensningene vi hadde på industrivaresiden. Slike kvoter hadde Norge kun for visse tekstil- og konfeksjonsvarer. Jeg besluttet derfor å oppheve kvotene for fire av de åtte vareslag som omfattes av våre bilaterale begrensningsavtaler med Polen og Ungarn fra 1. januar i år. Restriksjonen oppheves for alle strikkevarer, dvs. produkter hvor disse landenes industri er særlig konkurransedyktig. Samtidig blir flere av de gjenværende kvotene økt, til dels meget betydelig. Tiltakene vil ha en positiv betydning, særlig for polsk økonomi. Fra norsk side akter jeg å følge opp denne liberaliseringen med tilsvarende tiltak overfor de andre østeuropeiske landene. Vi vil i nærmeste fremtid drøfte liberaliseringer med Tsjekkoslovakia, Romania og DDR.

Jeg vil herved invitere andre nordiske land til å følge Norges eksempel med å gi et praktisk handelspolitisk håndslag til Øst-Europa på tekstilsektoren. Dette kan høres prosaisk ut, men det er faktisk tiltak som teller.

Ministerrådets planer for det nordiske samarbeidet gir høyeste prioritet til å styrke Norden innad, slik at nordiske virksomheter og borgere skal få det best mulige utgangspunkt for å ta del i og dra nytte av den vesteuropeiske integrasjonen. Dette er ikke blitt mindre viktig siden vi diskuterte spørsmålet under minisesjonen på Åland, da jeg også hadde en del betraktninger om dette spørsmålet.

La meg få lov til å minne om at felles nordiske løsninger kan øke våre forutsetninger for deltakelse i det europeiske samar-

beidet. Økonomisk udvalg har understreket at en meningsfull og holdbar integrasjon mellom de nordiske land må skje som ledd i en større europeisk integrasjonsprosess, og det tror jeg er et realistisk og viktig utgangspunkt.

Melchior: Hr. præsident! Der var en præst, som stod og prædikede meget længe i kirken en søndag formiddag, og i kirken sad der en lille dreng sammen med sine forældre. Præsten blev ved med at tale. Så sagde drengen: "Er han ikke snart færdig?" "Jo," sagde hans far, "han har bare ikke opdaget det endnu."

De tanker, som er udtrykt i denne lille fortælling, kan ikke undgå at ramme mig ved overværelsen af denne den store nordiske oplæringsfestival. Jeg tror ikke, at vi er færdige. Præsten blev også ved med at være præst, men han skulle altså på et eller andet tidspunkt holde op med at tale lige om dén tekst og gå over til en anden tekst.

Teksten har overhalet Nordisk Råds diskussioner. Der var engang – og det var frugtbare år, det var dejlige år, da Norden var førende, foran, et forbillede for andre nationer i Europa. Det er længst forbi. Nu er vi klart bagefter andre europæiske lande og sammenslutninger. Det blev udtrykt meget godt af dagens første taler i morges, da der endnu var mange, der hørte efter. Det var Július Sólnes fra Island, og han sagde: "Nordiske løsninger kan man lave, men de må ikke stride mod EF's løsninger." Det viser vel klart, hvor det er, initiativet ligger, og hvem der er foran.

Jeg har hørt ordet EFTA nævne mange gange i dag. Og jeg må have lov at stille mig det spørgsmål: Hvad er EFTA egentlig for noget? Som statsminister Schlüter sagde, så er Østrig stærkt på vej. Der går vel næppe et år, før Østrig er optaget i EF. Hvad er der så tilbage af EFTA? Jo, kære kolleger, der er 4 medlemmer af Nordisk Råd, altså majoriteten af den nordiske familie, og så Svejts. Dette Svejts, som end ikke er medlem af FN. I virkeligheden burde Norden stille forslag på FN's kommende generalforsamling om at trække alle FN's organisationer ud af Svejts. Hvorfor skulle vi give Svejts prestige og svejtserfrancs og arbejdspladser, når de ikke engang vil være solidariske med os? I ulandsbistand yder Svejts mindre end det europæi-

ske gennemsnit og langt mindre, end noget land i Norden kunne drømme om.

Må jeg spørge: Er det et selskab for hæderlige nordiske nationer? Befinder I jer virkelig godt dér? Svejtserne har jo kun ét eneste formål her på Jorden, og det er at dyrke svejtserfranc'en og så til dette formål oprette konti for alverdens forbryderiske diktatorer. Svejtserne er et folk af urmagere og optrækkere, og det må de gerne være, men det er ikke passende selskab for de nordiske søster- og brodernationer, som er passende selskab for mig.

Derfor skal I være forberedt på, at det snart er slut med, at Danmark skal være Nordens forpost mod Europa. Norden må selv med i Europa. Det bliver en skændsel, når vi ser, at Baltikum og Polen og Ungarn og Tjekkoslaviet kommer med i EF før Sverige, Norge og Finland. Men det kan meget nemt komme til at gå sådan, og det vil være til skade for Norden, og det vil være til skade for Europa, og det vil være til skade for de idealer, vi her så smukt dyrker på vore årlige festivals.

Nogle af de nordiske lande lægger vældig vægt på neutralitet og på suverænitet – jeg ved snart ikke, hvad de selv kan få lov at bestemme; man tror, man bor på en øde ø i det store ocean og kan bestemme for sig selv. Men neutraliteten og suveræniteten dyrkes på bekostning af solidariteten og fører til isolation, og det er, hvad der vil komme til at ske. Derfor er det på tide, at vi tager fat på den nye dagsorden, på den nye tekstrække, og begynder at kommentere det, som er dagens tale, og ikke det, som var i forgårs tale.

Det er meget sjældent, at jeg er mere enig med hr. Poulsgaard end med hr. Anker Jørgensen, det plejer næsten at være omvendt, men jeg har set, at hr. Anker Jørgensen har foreslået, at Nordisk Råd skal mødes til sessioner to gange om året a tre dage. Hr. Poulsgaard sagde, at mange af de ting, af de nødvendige og gode ting, der laves her, kunne laves af Ministerrådet og udvalgene uden de store sessioner. Her synes jeg for en gangs skyld, at hr. Poulsgaard har ret, og jeg vil gerne støtte den tanke – det er ikke et forslag endnu, men lad den modne sig i løbet af et par år – for en stor session i Nordisk Råd hvert andet år vil formentlig have chance for at gengive Nordisk Råd den interesse og værdighed, som gerne skulle høre til en i virkeligheden så vigtig institution som denne her.

Skjervengen: Ærede president! Som kjent har alle mennesker en samfunnsmessig kulturbakgrunn. Som kjent har vi alle grunn til å være stolte av store deler av den kulturbakgrunnen vi har, fordi den er en veldig viktig del av oss selv, og hvis vi slutter å være stolte av oss selv, går det ille.

Det vi imidlertid bør være klar over, er at vår egen kulturbakgrunn også har negative sider, og det tror jeg Nordisk Råd, som er veldig opptatt av den nordiske kulturen, bør være seg bevisst.

Jeg tror man bør være forsiktig med å dyrke enkelte sider av den nordiske kulturen. For det er nå engang slik at en del av vår kultur også er at vi ikke får til så mye. En del av den nordiske kulturen er at vi er småkonger, at vi gjerne hersker innenfor vårt eget område — at vi kanskje er litt sneversynte på enkelte områder, og at vi ikke alltid har evnen til å se de store helhetene i ting.

Nok en side ved vår kultur er at vi tradisjonelt sett — og det henger selvfølgelig i — i stor grad er bondesamfunn og i stor grad knyttet til primærnæringene fremfor til handel. Det betyr at vår kultur er preget av at vi er noe sidrumpa og at vi har noe liten kontakt, tradisjonelt sett, med omverdenen.

Jeg tror ikke at det viktigste for Nordisk Råd, som noen synes å hevde, fremover skal være å dyrke den nordiske kulturen og holde den unna Europa. Jeg tror snarere tvert imot at en forutsetning for å få mer dynamiske samfunn i Norden, mer handlekraftige samfunn, mer lønnsomme samfunn og kanskje mer dynamiske og perfekte samfunn — hvis vi kan snakke om det — også kulturelt sett, er at vi går veien om Europa. Jeg tror det er en misforståelse å tro at Europa og EF skulle bety noen trussel mot oss som nordiske mennesker. Jeg tror snarere tvert imot at både økonomisk, miljømessig og kulturelt har vi enormt mye å lære av folkeslag som tradisjonelt sett har livnært seg på annen type produksjon og på handel og på samkvem mellom mennesker. Derfor mener jeg at den eneste veien som jeg kan se i dag til et forsterket nordisk samarbeid — hvis vi skal håpe og tro på det — går gjennom EF. Jeg tror den eneste veien også til økonomisk, miljømessig og kulturell utvikling i våre nordiske land går gjennom EF.

Det er min påstand, og det vil vise seg den

dagen en rekke av de land som er representert her i dag, er medlem av EF, og det tror jeg ikke tar så forferdelig mange år.

Anneli Jäätteenmäki: Herr president! Det nordiska samarbetet igångsattes och utvidgades på medborgarnas initiativ. Samarbetets styrka ligger i att människornas vardagssaker alltid har hört till de viktigaste frågorna. Jag hoppas att denna medborgarsynvinkel även i framtiden bibehålls som den ledande tanken i det nordiska samarbetet. Det behövs i dag mera än på länge. Annars är den politiska viljan för svag, och det är den i dag.

Bästa åhörare! Norden och det nordiska samarbetet är av ytterst stor vikt för oss alla. Europa är inget alternativ för Norden. Vi behöver nordiskt samarbete både i sig självt och för att kunna sköta de problem den väst-europeiska integrationen åstadkommer.

Jag anser att Norden har och kommer att ha en central roll i Europa, inte bara Västeuropa utan i det Europa som sträcker sig från Atlanten till Ural. Nu har vi koncentrerat oss endast på Västeuropa.

Nordiska rådet har beslutat ge finansiellt stöd till miljöskyddsinvesteringar i Östeuropa. Detta är en viktig och brådskande uppgift.

Idag håller flera östeuropeiska stater på att övergå till ett flerpartisystem. Det är inte lätt att övergå till parlamentarism och folkstyrd demokrati. Alla strukturer måste skapas från början. Även för närvarande har många östeuropeiska länders representanter kommit till Norden för att bekanta sig med hur partierna och riksdagsgrupperna fungerar.

Jag anser att Nordiska rådet borde överväga att börja ett samarbete mellan Norden och Östeuropa, speciellt de baltiska länderna, i ärenden som sammanhänger med parlamentarism och demokrati.

Sådant utbyte av tankar och idéer skulle vara nyttigt såväl för de nordiska länderna som för staterna i Östeuropa. Där grundas nya partier, och människorna är mycket intresserade av att kunna inverka på gemensamma saker. I Finland och de övriga nordiska länderna finns problem av annat slag. Klyftan mellan medborgare och beslutsfattare håller på att bli större och större. Utgående

från gemensamma erfarenheter kunde man lära sig hur de maktlösa kunde få inflytande.

Tora Aasland Houg: Hr. President! På dette møtet i Nordisk Råd legger den venstresosialistiske gruppen fram en pakke – en rekke forslag som er rettet mot Øst-Europa, og med tanke på en mer offensiv rolle for Nordisk Råd. Det er forsøk på et konstruktivt skritt i retning av å spille en viktigere rolle i det som skjer internasjonalt. Vi mener så absolutt at dette er en rolle som Nordisk Råd skal spille.

De veldige samfunnsendringer – de revolusjoner – vi har vært vitne til i Øst-Europa, hadde ikke vært mulig uten den utvikling som har skjedd i Sovjet under president Gorbatsjovs ledelse. Men revolusjonene hadde heller ikke vært mulig hvis ikke befolkningene i de østeuropeiske land selv hadde vist det nødvendige mot til å ta utviklingen i sine egne hender og forkaste gamle, ubrukelige styreformene. Derfor er det også befolkningene i Øst-Europa og Sovjet som skal sikre oppbyggingen av det nettverk av tradisjoner, strukturer og organisasjoner som er en forutsetning for demokrati.

Dette er en prosess som kommer til å arte seg forskjellig i de ulike østeuropeiske land – mange av disse land er helt uten demokratiske tradisjoner. Disse forhold glemmer vi lett i Norden – vi glemmer det fordi vårt demokrati anses som en så rotfestet del av våre samfunn som bare en århundrelang utvikling kan skape.

Men en erfaring vi gjerne deler med dem, er at internasjonalt samarbeid er en nødvendig forutsetning for løsningen av mange av de problemer som våre samfunn står overfor i dag. Selv tollmurer klarer ikke å holde forurenningene utenfor. Romatraktaten gir ingen løsning på de problemene Europa, inkludert Norden, står overfor i dag. Ikke minst for de nordiske land er det grunn til å legge vekt på internasjonale løsninger og internasjonalt samarbeid. Det er derfor fra nordisk side enda større grunn til å støtte initiativ som kan fremme samarbeid på tvers av de gamle blokkgrensene.

Jeg vil her vise til det dokumentet som Ungdommens Nordisk Råd har lagt fram, hvor man på oppsiktsvekkende mange områder har kommet fram til radikale forslag når

det gjelder en mer internasjonal rolle for det nordiske samarbeid. Blant annet går et samlet Ungdommens Nordisk Råd inn for at man på lengre sikt skaper forutsetninger for å fjerne de to militære pakter i Europa. De går også inn for en atomvåpenfri sone i Norden og de tilknyttede land- og havområder. Dette er meget positive toner fra den generasjonen som skal overta den politiske arena etter oss. Jeg må bare gi min ros, i likhet med det en rekke andre talere har gjort, til ungdommen fordi den kommer med en rekke konstruktive forslag. Jeg er helt sikker på at mange av dem vil vinne gjenklang i tiden som kommer.

Norden har nå en historisk sjanse til å spille en aktiv rolle i Europas utvikling. Også vi voksne burde ha gode forutsetninger for å være i forkant når det gjelder å utforme konkret strategi for en bærekraftig utvikling, for et redusert energiforbruk, for et bedre miljø, og samtidig klare å utvikle rettferdige fordelinger. Det kan synes som en vanskelig og håpløs oppgave, men som en av de tidligere talerne sa her i dag, dokumentet fra ungdommen er "en friskhets anda". Det er mulig at Nordisk Råd trenger en slik "friskhets anda" også fra egne rekker.

På møtet i Mariehamn i høst ble den venstresosialistiske gruppen kritisert for å gå for langt i rollen som Nordisk Råd skulle ha når det gjelder forholdet til Øst-Europa og de baltiske stater. Men på dette møtet her i Reykjavik har de fleste talere – fra alle partigrupper – gått atskillig lenger enn det talerne fra de venstresosialistiske partiene gjorde på møtet i Mariehamn, iallfall når det gjelder de verbale øvelsene. Det gjenstår å se om de ulike partigruppene er villig til å følge opp i praksis, og jeg vil igjen vise til de forslag som vil bli fremmet som medlemsforslag fra den venstresosialistiske gruppen, som handler om offensive tiltak innenfor kultur, miljø og sosialt samkvem.

Med de politiske endringene i Øst-Europa følger også omstilling av planøkonomiene til markedsstyring. Dette skjer fordi den altfor sentralistiske planstyringen som eksisterte i de østeuropeiske land, ikke har klart å følge opp krav til en akseptabel velferdsutvikling. Men en del av prisen for markedsstyring vil være å legge ned en del virksomhet som ikke lønner seg bedriftsøkonomisk, og det vil være å si opp den minst produktive del av befolk-

ningen. Noen vil kanskje være villig til å betale denne prisen, men det er like sannsynlig at store deler av befolkningen ser til f.eks. den nordiske modell som en løsning på sine problemer. Men det ville være en for stor feil om vi ikke også var villig til å bære videre kritikken av nettopp den måten våre samfunn har vært styrt på.

La oss forsøke å få fram de kritiske dimensjonene, men også de gode sidene ved en modell som både tar hensyn til en rettferdig fordeling og til viktige rammebetingelser for økonomi og miljø.

Steenholdt: Hr. præsident! Det har været min opgave gennem snart mange år at fremdrage emner med relation til Grønland i denne forsamling. Vore problemer er stadig større, og det er min opfattelse, der måske er lidt optimistisk, at en række af disse problemer bedst vil kunne løses ved en fællesnordisk indsats.

Godt nok virker det af og til, som om de nordiske lande i Øst føler en større dragning mod Øst og Syd end mod os i Vest og det høje Nord, men jeg tror stadig på, at det ikke blot er os, der føler det nordiske samarbejde og vores rolle som et ansvarligt bindeled til den nordlige del af det amerikanske kontinent som noget meget væsentligt.

Selvfølgelig står mennesket i centrum hos os, og det er rent menneskelige problemer, jeg først og fremmest vil pege på. Vort folks sundhedstilstand er noget væsentligt for os, og vi har derfor været glade for de initiativer, der er taget gennem Den Nordiske Komité for Arktisk Medicinsk Forskning. Men herudover står vi i den daglige sundhedspleje over for en række store problemer.

Vi har f.eks. gennem længere tid lidt af lægemangel i Grønland. Det har ikke været muligt at besætte de normerede stillinger, og det er lidt bittert, når der i problemet indgår fagforeningstekniske mysterier, som vi grønlandere har lidt svært ved at forstå. Efter vore traditionelle forestillinger er læger til for at hjælpe syge mennesker. Vi har nok rester af vore forestillinger om, at de danske læger i gamle dage knoklede blandt syge grønlandere, hvad enten lægerne havde luksusboliger eller ej. Jeg har med undren forstået, at de danske lægeforeninger stiller store krav til bo-

ligfaciliteter, før deres medlemmer kan søge stilling i Grønland – krav, som man f.eks. ikke kunne drømme om at stille til arbejdsforhold i de tilfælde, hvor læger arbejder andre steder i udlandet. Det er ikke acceptabelt, at fagforeningsprincipper skal være en hindring for at hjælpe syge mennesker. På den baggrund har jeg haft det nordiske samarbejde i tankerne.

Vi har jo ofte talt om ungdomsudvekslinger, bl.a. for at de unge i Norden bedre kunne lære hinanden at kende. Min tanke går ud på, at studerende og nye kandidater fra de lægevidenskabelige fakulteter i de nordiske lande skal have mulighed for at gøre tjeneste inden for det grønlandske sundhedsvæsen. Disse mennesker vil naturligt være unge, som foruden at gøre en indsats gerne vil opleve livet i de andre nordiske lande.

Jeg er klar over, at der nok er en del barrierer, der skal overvindes, før en sådan tanke kan blive til realitet. Men det er mig magtpåliggende at fremkomme med tanken, og jeg håber, at der i denne forsamling kan hentes respons så hurtigt som muligt. Jeg vil være meget villig til at drøfte sagen med alle, der vil ofre nogle tanker på den.

Jeg vil desuden nævne vor bekymringer vedrørende den tiltagende miljøforurening i verden i almindelighed og i Norden i særdeleshed og i denne forbindelse minde forsamlingen om mine tidligere betragtninger om den sårbare grønlandske natur, som ikke vil kunne tåle forurening. Vi er fortsat ængstelige for forureningen i Nordatlanten. Det er derfor, vi med opmærksomhed følger debatten herom og de stilfærdige initiativer, der fra tid til anden toner frem i medierne. Hvis halvdelen af forureningsprofetierne er reelle, så er initiativerne og den politiske vilje meget spinkle.

Der sejler atomdrevne ubåde rundt i de grønlandske farvande, og der flyver maskiner med atomladninger rundt i luftrummet over os. Vi har allerede ved Nordnorge oplevet et u-bådsuheld, og vi har ved Thule oplevet et flystyrt med atomvåben. Hvad bliver det næste? Og hvilken forurening udsætter disse truende maskiner vore områder for i det daglige? Jeg er bekymret.

Jeg vil derfor endnu en gang rette en appel til vore nordiske venner om at tage seriøse initiativer til bekæmpelse af forureningen.

De nordiske lande har nået en sådan samfundsudvikling politisk og erhvervsmæssigt, at alvorligt mente initiativer herfra vil kunne få betydning i resten af verden.

I begyndelsen af mit indlæg nævnte jeg Nordens fokusering på udviklingen i Øst. Jeg vil gerne advare imod, at denne fokusering går ud over vores hjælp til de lande i den tredje verden, som har behov for hjælp. Hjælp fra os, af hvilken art den end måtte være, vil have betydning for en positiv holdning til ulandshjælpen i resten af verden.

Siuruainen: Herr president! De politiska förändringarna och den ekonomiska integrationen i Europa samt miljöproblemen ställer även de nordiska länderna inför nya utmaningar. Jag vill göra mötesdeltagarna uppmärksamma på två olika sakområden: regionalpolitiken och miljöproblemen.

Norden ligger i utkanten av Europa. Det är inte självklart att våra länder får en stark ställning när Europa blir integrerat. Snarare kan det bli så att en hårdare konkurrens leder till en starkt koncentrerad ekonomi i Europas kärnområden. De nordiska länderna kan förbättra sin ställning genom ett effektivt samarbete och skapa ett starkt ekonomiskt område som en del av Europa. Nu är det tid att fatta beslut – hur vi nu kommer att lyckas med det!

Nordens starka ställning i Europa baserar sig på människornas höga utbildning och kunnande, modern samhällsstruktur och naturtillgångar. Ren natur, gott om utrymme, skogarna, fisket, även jordbruk och modern industri skapar en grund för konkurrens i Europa. Egenskaperna måste medvetet utvecklas och samarbetet ökas. Om varje nordiskt land för sig ordnar sina kontakter till Europa, blir vår ställning svagare och nationella reservationer angående livsviktiga faktorer blir svårare att göra.

De nordiska länderna måste samarbeta i att utveckla ekonomiska kontakter med de östeuropeiska länderna. Den ekonomiska utvecklingen borde främjas med till och med ett direkt ekonomiskt stöd och handelsförbindelser. Efter det att den ekonomiska situationen stabiliserat sig i Östeuropa kommer Östeuropa att bli ett centralt ekonomiskt samarbetsområde, vilket man i Centraleuro-

pa redan i praktiken lagt märke till. Det ekonomiska samarbetet med de östeuropeiska närområdena borde man börja förbereda även i Nordiska rådet. Det måste bli en sund tillgång och efterfrågan.

Det nordiska regionalpolitiska ramprogrammet för 1990–94 är redan föråldrat både till sitt innehåll och förfarings sätt. Till förändringarna i Europa och ekonomisk integration har inte tillräcklig hänsyn tagits. Dynamiken saknas i regionalpolitiska programmet. Det måste vi visa i praktisk handling.

Herr president! Det andra viktiga område jag vill ta upp gäller miljöproblemen i Norden och hela Europa. De nordiska länderna måste ytterligare minska svavel-, kväve- och koldioxidutsläppen. Samtidigt måste vi i samarbete satsa pengar och sakkunskap för att minska utsläppen i Östeuropa. Utsläppen från Kolahalvön hotar nuförtiden naturen i hela Kalottområdet. Långväga luftföroreningar från de östra delarna i Mellaneuropa har ökat naturföroreningen i bl. a. sydöstra Finland. De välmående nordiska länderna måste satsa på miljövård. Samtidigt måste vi besluta om principerna för en bärkraftig ekonomi i framtiden.

När Europa förändrar sig kan de nordiska länderna möta framtiden bäst genom att kämpa mot miljöförstörelsen och genom att bedriva en effektiv och fungerande ekonomi- och regionalpolitik. Allt detta tillsammans med ett välutvecklat socialskydd och medborgarnas demokratiska ställning medverkar till att Norden kan bli ett starkt område i Europa. Att skapa ett bra medborgarnas Europa förutsätter ett effektivt samarbete. Mera praktiska beslut och mindre papper som flyttas från ett möte till ett annat – kritiskt också för Nordiska rådet!

Landsstyremedlem Jens Lybert: Hr. præsident! Grønland ønskede og fik hjemmestyre for 10 år siden, fordi vi bl. a. kulturelt afveg fra den øvrige del af det danske rige.

Grønland blev medlem af Nordisk Råd for 6 år siden, bl. a. fordi vi erkendte vort historiske og kulturelle tilhørsforhold til Norden. Næsten samtidig blev Grønland medlem af ICC, Inuit Circumpolar Conference, en sammenslutning af Inuit Sovjetunionen, Alaska, Canada og Grønland.

Denne kulturhistoriske situation med Grønland som bindeled mellem Norden og Nordamerika forpligter os i Grønland, men åbner også særlige muligheder for arbejdet i nordisk sammenhæng, herunder også i Nordisk Råd. Nationalstater og forskellige grader af sammenslutninger af nationalstater vender blikket udad. Vi hører her i Nordisk Råd om Nordens åbning mod syd, mod De Europæiske Fællesskaber, og nu også mod syd, mod Baltikum.

Disse nye tendenser kan rumme en risiko for, at man glemmer egne yderområder. Jeg tænker selvfølgelig på os, der bor yderst mod nord, nordboernes Thule, vore dages Kalaallit Nunaat, Grønland.

Jeg beder derfor om, at vi ikke glemmes, men vi vil selvfølgelig også selv gøre opmærksom på vor eksistens.

Vi ved, hvad Norden kan tilføre os af kultur, sport og fritid. Men ved alle her, hvad vi kan tilføre Norden: Et ungt, nyt og dynamisk samfund med en gammel kultur, der er ved at finde nyt fodfæste. Kunst og musik optager større og større dele af ungdommen i dag. Det skrevne ord er ved at vinde frem igen. Kun lidt er endnu oversat til nordiske sprog, men det kommer.

Grønlands nationalsport, skisporten, får nu mulighed for at blive dyrket hele året ved åbningen af et skisportcenter. Her vil vi tilbyde unge sportsfolk fra hele Norden konkurrencer og mellemfolkeligt samvær.

Vi tilbyder os også som mødested for unge her fra Norden og også fra Nordamerika. Sommerstævner i telte eller i huse i forladte bygder.

Samtidig med åbningen mod syd og øst er der allerede en åbning mod Vest: Grønland – brug os!

Sluttelig skal jeg udtrykke min glæde over, at man på denne session vil behandle de selvstyrende områders repræsentation i Kulturfonden, hvor jeg selvfølgelig håber på en positiv behandling.

Ranveig Frøiland: Hr. president! Spørgsmål på området lik løn for kvinne og mann er høgt prioriterte i juridisk utval. Kvinnene sine vilkår på arbeidsmarknaden og i samfunnet for øvrig har endra seg svært mykje dei siste åra.

Kvinner sitt arbeid har i stor utstrekning gått over frå uløna til løna arbeid. Trass i dette er det i alle dei nordiske landa vesentleg skilnad mellom kjønna når det gjeld økonomisk status. Kvinner har mykje lågare inntekt enn menn, og kvinner har mindre moglegheit til å påverke viktige avgjerder som fører til betre økonomi og ressursfordeling.

Vi kvinner veit at skal vi få full likestilling, må vi få økonomisk sjølvstende, og vi må vidare ha like stor medverknad på korleis kapitalen og produksjonsressursane vert nytta. Difor kan vi ikkje snakka om likestilling før kvinnene får løn som i snitt er på same nivå som for menn. For sjølv om alle nordiske land har ratifisert ILO-konvensjonen om lik løn for kvinner og menn, viser undersøkingar vesentlege skilnader i løn. Det er altså slik likeløn fungerer i praksis.

Å bryta den kjønndelte arbeidsmarknaden, eit prosjekt kalla BRYT, har pågått sidan 1985. Avslutningskonferansen som vart halde her i Reykjavik rett før jul, konkluderte med:

1. Det er ikkje lett å integrera kvinner i mannsdominerte yrke.
2. Dei tradisjonelle kvinneyrka i omsorgssektoren må justerast opp slik at dei vert meir attraktive.

Og det er det som er kjernespørsmålet, høgare løn innan omsorgssektoren, for det er der kvinner arbeider. Med høgare løn kjem menn òg inn på den sektoren, og Handlingsplanen for nordisk likestillingsarbeid peikar nettopp på dette.

Difor er det så sørgjeleg når den norske arbeidsmarknadsministeren seier at opptrappingsplanar ikkje er aktuelt, for det er marknaden som skal rå. Som sosialdemokrat tek eg sterk avstand frå slike utsegner.

I dei fleste nordiske land er det altfor høg arbeidsløyse, og vi ser så altfor ofte at kvinner vert den tapande parten her. Den norske regjeringa vil løysa arbeidsløysa med å gje kontanttilskot til småbarnsforeldre.

Dette er etter mi oppfatning i strid med likestillingstanken. Frå sosialdemokratisk side vil vi framleis arbeida ut frå at likestilling krev økonomisk sjølvstende, og det vil seia løna arbeid.

Eg er tilfreds med at Ministerrådet freistar å få til eit samarbeid mellom dei nordiske landa og EF, OECD og Europarådet om ut-

vikling av likestillingsstatistikken og om realisering av prinsippet om lik løn for likt arbeid.

I 1988 vart det arrangert Nordisk Forum i Oslo. Her vart kvinnene sin situasjon sett på dagsordenen. Det var ei unik tilstelling, der idéskaping og mangfald vart sett i høgsetet. Juridisk utval er av den meining at dette flotte tiltaket må følgjast opp, og er skuffa over at Ministerrådet ikkje gjer greie for planane for dette.

Difor ber utvalet om at det ved sesjonen i 1991 vert lagt fram eit konkret framlegg om eit nytt Nordisk Forum. Og eg vil leggja til: Dette forumet skal arrangerast av kvinner, og det skal arrangerast på kvinnene sine premiser.

Riihijärvi: Poliittisten ja taloudellisten mullistusten lisäksi on Itä-Euroopan maissa käynnissä myös sivistyksellinen ja koulutuksellinen murros. Aikaisemman yhteiskuntajärjestelmän lakattua toimimasta ollaan mm. koulutuspolitiikassa etsimässä uudenlaisia toimintamalleja. Monissa maissa yhteiskunnan saaminen toimintakykyiseksi muuttuneessa tilanteessa vaatii runsaasti koulutuksellisia panostuksia. Monilla Itä-Euroopan mailla ei ole kuitenkaan tähän taloudellisia edellytyksiä siksi, että niillä on jopa ongelmia turvata kansalaistensa joka-päiväiset perustarpeet.

Kun täällä Kristen Poulsgaard on kysellyt konkreettisia esityksiä, niin seuraavassa tulen tekemään konkreettisen esityksen.

Meillä on Pohjoismaissa tällä hetkellä suuri määrä kansanopistoja ja kansankorkeakouluja. Varsinkin Suomessa kansanopistoilla on ongelmia saada riittävästi oppilaita opistojen täysipainoisen työskentelyn takaimiseksi. Monia kansanopistoja uhkaakin oppilaspulan tähden lähitulevaisuudessa lopettaminen.

Tästä syystä olisi Pohjoismailla nyt valmius muuttaa osa kansanopistoista Itä-Euroopan maista tulevien opiskelijoiden opinahjoiksi. Kansanopistoissa ja kansankorkeakouluissa voitaisiin Itäblokin maista tuleville opiskelijoille järjestää puolen vuoden tai vuoden pituisia koulutusjaksoja, joiden opetusohjelma olisi nopeasti muunneltavissa tarpeen mukaan. Lähinnä koulutus voisi keskittyä eri tyyppiisiin terveydenhuoltoon, kotitalo-

utta, opetusta ja maanviljelystä sekä yritystoimintaa käsitteleviin koulutusohjelmiin. Tämän koulutuksen turvin pystyttäisiin suhteellisen nopeasti saamaan Itä-Euroopan maihin ajan tasalla olevaa perustietoutta monilla aloilla.

Lopuksi voitaneen todeta, että kyseinen järjestely olisi taloudellisesti suhteellisen edullinen ja se voitaisiin toteuttaa joko normaalin kehitysavun tai erityiskehitysavun turvin. Suomella olisi mahdollisuus ottaa opiskelijoita jopa muita Pohjoismaita enemmän, sillä esimerkiksi Inkerinmaalla ja Itä-Karjalassa on paljon suomen kieltä puhuvaa väestöä.

Riihijärvis anförande i svensk översättning:

I länderna i Östeuropa pågår inte bara politiska och ekonomiska omvälvningar utan även en kulturell och utbildningsmässig brytning. Efter att det tidigare samhällssystemet har upphört att fungera, håller man bl. a. på att i utbildningspolitiken söka nya verksamhetsmodeller. För att få samhället att fungera i den förändrade situationen krävs det i många av dessa länder flera utbildningsmässiga insatser. Många länder i Östeuropa saknar dock ekonomiska förutsättningar för detta därför att de till och med har problem med att tillfredsställa medborgarnas grundläggande vardagsbehov.

Då Kristen Poulsgaard har efterlyst konkreta förslag skall jag i det följande ge ett konkret förslag.

I de nordiska länderna finns för närvarande ett stort antal folkhögskolor. Speciellt i Finland har folkhögskolorna problem med att få tillräckligt med elever för att kunna driva en fullödlig verksamhet. Flera folkhögskolor står p.g.a. elevbristen inför hotet att inom en snar framtid tvingas lägga ner verksamheten.

Mot denna bakgrund borde de nordiska länderna vara beredda att förändra en del av folkhögskolorna till skolor för studerande från östeuropeiska länder. Det skulle vara möjligt att vid folkhögskolorna arrangera studieperioder för studerande från länderna i Östeuropa. Dessa perioder kunde räcka i ett eller ett halvt år och undervisningsprogrammet kunde snabbt anpassas allt efter behov.

Dessa kurser skulle främst gälla områden såsom hälsovård av olika slag, hushållsekonomi, undervisning och lantbruk samt företagsverksamhet. Genom sådan utbildning kunde de östeuropeiska länderna relativt snabbt få moderna baskunskaper inom flera områden.

Till slut vill jag konstatera att man kunde sköta ett sådant arrangemang ekonomiskt förmånligt via det normala biståndet eller alternativt via specialbistånd. Finland skulle ha möjligheter att ta emot fler studerande än de övriga nordiska länderna, då det ju till

exempel i Ingermanland och Östkarelen finns ett finskspråkigt elevunderlag.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Det anmäldes, att behandlingen av ministerrådets berättelser C1 och C2 fortsätter i utskotten.

Rådet beslöt att lägga Rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna.

Mötet avslutades kl. 19.10.

Protokoll

2:a mötet

Onsdagen den 28 februari 1990 kl 09.00 – 14.50

Presidenter: Páll Pétursson (1–3), Mats Nyby (3–6), Grethe Lundblad (7–8) och Sighvatur Björgvinsson (9)

Dagordning

1. B 100/e Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994

A 888/e Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik

2. B 101/e Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet

A 897/e Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden

3. B 107/e Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringslån

B 110/e Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringar

4. A 878/e Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

5. A 890/e Medlemsförslag om fiskebeståndet

6. Meddelande om rekommendation 45/1989/e om uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 92

7. C 3/e Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)

C 4/e Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)

C 6/e Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)

C 7/e Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)

C 15/e Berättelser för 1988 på ekonomiska utskottets sakområde

8. E-saker (frågor och svar) i anslutning till ekonomiska utskottets sakområde

E 15 Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken

E 17 Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna

E 23 Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forsknings-samarbete i Norden

E 32 Fråga till Norges regering angående gränspendlare

E 42 Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsministrarna

9. Avskrivning av följande rekommendationer:

25/1988/e Program för nordiskt biståndssamarbete

30/1988/e Nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas

33/1988/e "Frikommunförsök" över riksgrensarna

1/1989/e Gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet

3/1989/e Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989 – 1992

4/1989/e Samarbetsprogram för fiskeriområdet

5/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor

6/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen

42/1989/e Utvecklingsplan för Nordisk industrifond

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Carl Bildt lämnat sessionen och ersatts av Filip Fridolfsson, att Knud Glønborg lämnat sessionen och ersatts av Inger Stilling Pedersen, att Elsi Hetemäki-Olander lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Kari Häkämies, att Olof Jansson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Roger Jansson, att Antero Kekkonen lämnat sessionen och ersatts av Tarja Kautto, att Mirja Rynänen lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Tellervo Renko, att Marianne Samuelsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Krister Skånberg samt att Peder Sønderby intagit sin plats i rådet och att Svend Erik Hovmand lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

1

B 100/e: Ministerrådsförslag om Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 och medlemsförslag A 888/e: om EG-anpassning och regionalpolitik

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget och medlemsförslaget, antar följande två rekommendationer:

1. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e,

at i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd,

at forelægge ministerrådets overvejelser og

konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i Europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og

at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk Udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget.

2. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at i arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre, at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv.

Hans Gustafsson (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! Nordiska ministerrådet har till behandling vid sessionen här i Reykjavík överlämnat förslag till nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik avseende perioden 1990–1994. Ministerrådet har anhängit om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att därefter fastställa programmet.

I programmet anges som huvudmålsättning för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området att det skall syfta till att genom samarbete både centralt, lokalt och regionalt främja en balanserad regional utveckling såväl inom länderna som över nationsgränserna.

Det nordiska samarbetet bör enligt förslaget inom de närmaste åren inriktas på följande områden:

1. Utveckling av nya former för samverkan mellan olika regioner i Norden.
2. Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte skall ges ökad prioritet.
3. Utökad samarbete mellan olika sektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
4. Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
5. Gemensamma regionalpolitiska stödordningar.

Det skulle föra för långt att i detta sammanhang mera utförligt kommentera varje avsnitt i ministerrådets betänkande. Det är icke heller nödvändigt, eftersom dokumentet finns tillgängligt för rådets ledamöter. Därför bara ett par principiella synpunkter.

Regionalpolitik innefattar viktiga nationel-

la frågor, men har också stor betydelse för det nordiska samarbetet. Rätten till arbete och deltagande i den ekonomiska utvecklingen är samtidigt den kanske viktigaste fördelningpolitiska frågan för de allra flesta. Det är mot den bakgrunden naturligt att regionalpolitiken både nationellt och nordiskt ägnas stort intresse. Det är också rimligt att de regionalpolitiska medlen hela tiden anpassas till de snabba förändringar som nu sker i Norden och i industriländerna. Det är en förändring som sker snabbare än sannolikt någon gång tidigare. Det sägs att det tog 300 år att avlösa jordbrukssamhället, medan det kanske tar några decennier att nå in i nästa fas – det vi i Sverige brukar kalla kunskapsamhället.

Vilken regionalpolitisk betydelse detta kan ha vet vi väl ännu inte utan kan bara ana. Men det finns i vart fall inget som i dag tyder på att det skulle underlätta en jämnare fördelning av arbete och ekonomisk utveckling. Snarare tycks det vara så att den nya kunskapsintensiva verksamheten har en tendens att söka sig till s. k. kunskapsstäta områden, dvs. till universitetsorter och storstäder. Det är med tillfredsställelse som ekonomiska utskottet konstaterar att dessa frågor ges hög prioritet i ministerrådets förslag.

I anslutning till detta ämne berörs också i förslaget storstädernas roll i den nationella och regionala utvecklingen. Det nämns bl. a. växande miljöproblem, bristen på bostäder och svårigheten att förse storstäderna med en effektiv infrastruktur. Det skulle ha kunnat tilläggas att den alltmer svårtyglade inflation som de flesta länder brottas med sannolikt genereras i de överhettade klimat som uppstår i storstäder och på universitetsorter. Bidraget till inflationer är antagligen ringa från övriga delar i de nordiska länderna. Detta förhållande är också ett ytterligare skäl för en bättre fördelning av arbete och ekonomisk aktivitet. Enligt förslaget skall ministerrådet ta upp dessa frågor till behandling. Det skall inledas genom att en samling experter inbjuds till diskussion. Med hänsyn till frågans vikt får vi hoppas att detta följs av andra och mer omfattande åtgärder.

Herr president! Tiden medger inte att jag tar upp fler av förslagets riktlinjer till diskussion. Jag skall i stället avslutningsvis i korthet referera ekonomiska utskottets ställningstagande.

Det kan då först konstateras att utskottet i huvudsak kan ansluta sig till ministerrådets värderingar. Utskottet finner dock att konsekvenserna för regionalpolitiken av ett närmande till EG borde ha varit mer analyserat och precist utformat. Utskottet hemställer därför till ministerrådet att senast till sessionen 1991 utarbeta en analys av dessa förhållanden.

Utskottet tillstyrker vidare den generella strategin att söka samarbete med sektorer som har betydelse för den regionala utvecklingen. Detta innebär att de regionala konsekvenserna skall klarläggas innan beslut med regional betydelse träffas.

Programmets andra huvudlinje att mobilisera regionens egna resurser tillstyrkes också av utskottet. Likaså att det nuvarande regionala samarbetet blir föremål för granskning och att man i detta sammanhang finner nya samarbetsformer. Utskottet kan dock icke acceptera att utgångspunkten för detta är en nedskärning av anlagen till detta samarbete. Utskottet har funnit – i likhet med de regionala samarbetsorganen – att nordiska medel till detta sannolikt är nödvändiga. I samband med överväganden i anslutning till ett konkret handlingsprogram avseende det gränsregionala samarbetet bör företas en analys av alternativa finansieringsformer.

Utskottet anser vidare att finansieringen av det nya programmet borde ha varit avklarad före programmets framläggande. Utskottet finner dock att de generella tendenserna i det framlagda samarbetsprogrammet icke nödvändigtvis har sådana konsekvenser att det av detta skäl bör anstå med ställningstagandet till förslaget. Utskottet förutsätter däremot att ministerrådet vid framläggandet av de omtalade konkreta handlingsprogrammen också tar ställning till finansieringen av dessa.

Utskottets förslag har redan redovisats av presidenten. Jag skall därför bara till sist säga några få ord om medlemsförslaget A 888/e, som behandlas under denna punkt på dagordningen. Förslaget handlar om EG-anpassning och regionalpolitik.

Utskottet har i sitt betänkande om ett regionalpolitiskt program efterlyst en analys av konsekvenserna för regionalpolitiken i Norden av ett utvidgat samarbete med EG. Ett sådant analysarbete pågår och skall föreligga

vid 1991 års session. Vad utskottet i övrigt anfört i sitt betänkande sammanfaller i långa stycken med synpunkter som framförts av förslagsställarna.

Utskottet föreslår därför att Nordiska rådet skall rekommendera ministerrådet "at arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv".

Kommunalminister Johan J. Jakobsen: Hr. president! Samarbejdet om regionalpolitikken har lange tradisjoner i Nordisk Råd. Målet har vært å fremme regional balanse gjennom et nordisk samarbeid på sentralt, regionalt og lokalt nivå.

Ved inngangen til 1990-årene stilles de nordiske land overfor store utfordringer også på det regionalpolitiske området. Kravet til kunnskap og lokal kompetanse har økt, miljøutfordringene endrer forutsetningene for regionalpolitikken, og økt internasjonalisering vil kunne få store distriktspolitiske konsekvenser. Dette var noe av bakgrunnen for at Nordisk ministerråd i desember 1987 bad embetsmannsgruppen for regionalpolitikk om å utarbeide et forslag til nytt samarbeidsprogram for regionalpolitikken som kunne behandles på rådssesjonen i Island i 1990.

Det har vært en styrke for det regionalpolitiske samarbeidet i Norden at det har vært mulig å få i stand et praktisk rettet samarbeid og prosjektvirksomhet lokalt. Det grenseregionale samarbeidet har gjort det mulig å utnytte lokale ressurser på tvers av landegrensene. Dette samarbeidet blir på mange måter en forløper til det samarbeid mellom regioner som det nye handlingsprogrammet slår til lyd for. De grenseregionale samarbeidsorganene som er bygd opp med støtte fra Nordisk ministerråd, vil derfor fortsatt være viktige faktorer i det regionalpolitiske samarbeidet i Norden.

Arbeidet med det nye samarbeidsprogrammet har avdekket et behov for bedre kunnskaper om sammenhengen mellom miljø- og regionalpolitikk. Vi må skaffe oss bedre innsikt om de økologiske utfordringene vi vil stå overfor også på det regionalpolitiske områ-

det, for å kunne skape grunnlag for en bærekraftig utvikling. Det eksisterer i dag et klart behov for økt forskningsinnsats på området miljø og regional utvikling. I det nordiske program for miljø samarbeid heter det at

"den beste måten å forebygge miljøproblemer på, vil være å integrere miljøhensynet i alle samfunnssektorer." Denne holdning må sette sitt preg på den praktiske regionalpolitikken i framtida. Derfor slår det nye regionalpolitiske programmet til lyd for en sterkere forskningsinnsats nettopp på dette området.

Når en skal vurdere sammenhengen mellom miljø- og regionalpolitikk, må en ha som utgangspunkt at sentraliseringen i seg selv kan skape økte problemer gjennom økte forurenninger, sosiale problemer og press mot viktige ressurser. En politikk for desentralisering og stabil bosetting vil derfor også ofte være en god miljøpolitikk. Det trenger med andre ord ikke å være noe motsetningsforhold mellom miljø- og regionalpolitikken — snarere tvert imot.

I Norge starter en nå opp en omfattende utredning av de samfunnsmessige kostnadene ved sentralisering. En klargjøring av det som ofte benevnes som sentraliseringens pris, vil gi de politiske myndigheter et bedre beslutningsgrunnlag og bli et viktig element i en politikk for regional balanse.

Den sterke internasjonaliseringen og de pågående forhandlinger om samarbeid mellom EFTA-landene og EF har også aktualisert regionalpolitikken for framtida. Økt internasjonalisering tvinger fram spesialisering og strukturendringer i næringslivet. Denne utviklingen vil i sin tur påvirke den regionale utviklingen i Norden. De nordiske EFTA-lands tilpasning til EFs indre marked vil på denne måten kunne gripe direkte inn i de enkelte lands bruk av distriktspolitiske virkemidler. Tiltak som geografisk betingede avgifter og kostnadsutjevnerende tilskuddsordninger — som er viktige virkemidler bl. a. i norsk distriktspolitikk — står f. eks. i motstrid til EFs konkurranseregler.

For di regionalpolitiske konsekvensene av den forestående tilpasning ikke er entydig, vil det være av stor verdi å skaffe fram bedre informasjon om de distriktspolitiske, de regionalpolitiske konsekvenser av en framtidig EØS-avtale.

Fri bevegelse av viktige produksjonsfakto-

rer som f.eks. personer og kapital virker i utgangspunktet sentraliserende på produksjonen. I hvor stor grad de fire friheter realiseres som ledd i en EØS-avtale, vil virke inn på den regionale balansen i Norden. Det er ingen tilfeldighet at EF har besluttet å forsterke den regionale innsatsen i forbindelse med virkeliggjøringen av det indre marked.

En EF/EFTA-avtale som innebærer en større og friere bevegelse av varer, tjenester, personer og kapital, vil derfor gjøre det nødvendig å forsterke den regionalpolitiske innsatsen også i Norden.

Det er viktig at de regionalpolitiske hensyn blir ivare tatt i den forestående internasjonaliseringen, slik at ikke samarbeidet med EF skaper en ny sentraliseringsbølge i Norden. Fra norsk side har en funnet det nødvendig å understreke retten til å opprettholde et høyt ambisjonsnivå i distriktspolitikken, som en klar nasjonal forutsetning for et nærmere samarbeid med Det Europeiske Fellesskapet.

Lantrådet Sune Eriksson: Herr president! Når nasjonene i Europa integreres og marknadsekonomien og demokratien utvikles leder det forhoppningsvis til økonomisk utvikling og utjæmning. Samtidig framtræder allt tydligere ulike regioner og områder med ulike kulturer og ulike værderingar.

Regionalpolitikken handlar dels om att med övergripande styrmedel skapa möjligheter för olika regioner att utvecklas och dels om att med konkreta vardagliga kontakter och samarbete överskrida gränser och ge förutsättningar för utbyte och samspel mellan människor.

Den nordiska regionalpolitikken har på den övergripande nivån handlat om samarbete, erfarenhetsutbyte, kunskapsutbyggnad och forskning. På den mera vardagliga nivån har ett inslag varit det gränspolitiska samarbetet där Åland genom Skärgårdsprojektet har positiva erfarenheter. Samarbetet har handlat om konkreta åtgärder och projekt i skärgårdsområdena i Stockholm, Åland och Åbo.

I förslaget till nytt regionalpolitiskt program har man gjort upp ramar för arbetet och avser att kontinuerligt utvärdera olika projekt och åtgärder. Det tycker vi från åländsk sida är bra. Det är viktigt att samarbetet inte stelnar utan att man utvecklar nya former

och för fram nya projekt; det krävs både kontinuitet och förnyelse. Det som är viktigt, tycker vi från åländsk sida, är att fördelningen mellan den övergripande politiken och det konkreta vardagliga samarbetet borde ha tyngdpunkten i det senare.

Norden som hemmaregion skapas i första hand genom de konkreta projekten och i ett lokalt förankrat samarbete, men naturligtvis i samspel med övergripande regionalpolitiska åtgärder på viktiga områden som miljö, transporter, utbildning, forskning och internationella frågor.

Det är också viktigt att bas- och grundforskningen på nordisk nivå fortsätter och att man där kontinuerligt gör utvärderingar av projektet och pekar på utvecklingsmöjligheter också i ett internationellt perspektiv. När nya projekt planeras måste de vara konkreta och också tidsbegränsade. Det är viktigt att spelreglerna från början är tydliga så att det inte växer fram en oönskad byråkrati kring regionalpolitikerna, där det blir allt svårare att hitta finansiering till nya projekt.

Den nordiska regionalpolitikerna och det nordiska samarbetet måste också utvecklas i ett internationellt perspektiv. I det regionalpolitiska samarbetet bör vi sträva till att stärka den nordiska samhällsmodellen, som vi på Åland uppfattar som spridd bosättning, varsam utnyttjande av naturresurserna, och att värna om den lokala kulturen och småskaligheten. Det ser vi inte som motsättning till de stora strukturerna, med multinationella företag och storstäder, där nasjonerna integreras och den politiska och ekonomiska styrningen sker på en hög nivå. I det utvecklingsperspektivet behövs det än mer att man stärker regionerna och det lokala samarbetet och att man ger regionerna handlingsmöjligheter, också finansiellt.

När det regionalpolitiska programmet förverkligas vill vi alltså hävda regionernas möjlighet att själva initiera och utveckla projekt som naturligtvis vid behov kontinuerligt skall utvärderas och omformas. Det är viktigt att det finns en balans mellan övergripande regionalpolitiska åtgärder och det konkreta vardagliga samarbetet på lokal nivå. En sådan regionalpolitik stärker det nordiska samarbetet samtidigt som vi får erfarenheter av regionala samarbetsformer som kan utnyttjas när de nordiska och de öst- och västeuropeis-

ka regionerna närmar sig varandra.

Från åländsk sida ser vi positivt på samarbetsprogrammet för regionalpolitik 1990–94 och förutsätter att behovet av ökade resurser kan tillgodoses.

Vi ser också fram emot en analys av konsekvenserna för regionalpolitiken av ett närmande till Europa och förväntar oss förslag om hur den nordiska regionalpolitiken kan utvidgas i ett internationellt perspektiv.

Skånberg: Herr president! Jag skall i det här anförandet ta upp vårt medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik. Jag passar på att redan nu tillstyrka det förslaget i dess helhet.

I sitt medlemsförslag pekar miljöpartiet de gröna på att några nackdelar och faror för den nordiska regionalpolitiken med en Anpassning till den västeuropeiska gemenskapens inre marknad inte har blivit tillräckligt beaktade. Med EG:s kriterier skulle av allt att döma svaga regioner i Norden inte vara berättigade till regionalt stöd. Därmed skulle ministerrådets förslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 inte längre vara aktuellt. Det skulle inte bli fler bidrag till det gränsregionala samarbetet, rimligen med undantag för Västnorden.

EG:s inre marknad skall renodla de komparativa fördelarna – det är ett finare uttryck för att det bara är den ekonomiska lönsamheten som skall maximeras. Ekologiska och sociala hänsyn kan man inte ta, om de inte räknas in i den ekonomiska lönsamhetskalkylen. Och i dag kan de ekonomer som styr politikernas tänkande och beslut ännu inte räkna med alla de här faktorerna. Man kan inte räkna med att förbrukningen av sådana råvaror som inte förnyas är en minskning av tillgångarna och att de miljökador som orsakas av mänsklig verksamhet utgör ett växande skuldberg.

Ekonomerna vet alltså inte hur den verkliga balansräkningen ser ut och inte heller hur man gör en fullständig vinst- och förlusträkning eller kostnadsanalys, för de tar inte med en del av de stora kostnader som orsakas av miljöförstöring, trafikskador, dålig arbetsmiljö, social utslagning och alla de skador och brister i människors hälsa som uppkommer av miljöförstöring eller av den stress som

alltmer storskaliga samhällen och arbetsformer för med sig. Inte heller räknar man med de kostnader som orsakas av gifter i mat och vatten eller av alkohol, tobak och andra droger som människor använder när de blir rotlösa och vantrivs.

Inte heller räknar man med de kunskapsförluster som följer med att näringslivet utarmas när vissa delar av det flyttas till Västeuropa, där de komparativa fördelarna är störst – för ägarna, inte för oss alla.

Transportkostnaderna kommer att öka kraftigt i de komparativa fördelarnas storskaliga Europa, eftersom alltmer av det vi behöver tillverkas längre och längre bort. Därmed ökar också de miljökador trafiken ger upphov till.

Å andra sidan minskar behovet av regional utbildning och forskning. Här i Norden behöver vi sådant bara i de industrigrenar som blir kvar, vilka de nu blir – turism blir det väl i alla fall. Därmed sjunker behovet av sektorsövergripande samarbete.

Men är det så vi vill ha det? Ekonomiska utskottet skriver i sin bedömning att man delar de här farhågorna, men man tar inte med det i rekommendationen till ministerrådet, och det tycker vi är synd.

Vidare, herr president, vill jag påpeka att ekonomiska utskottet skriver att principen om att statligt stöd såvitt möjligt skall avvecklas bör gälla. Vi i den gröna rörelsen tror att det nog går bra i vissa regioner, om man i stället till de regionerna betalar en rimlig ersättning för de råvaror som man exempelvis tar upp ur gruvorna och för den energi som exporteras. Men så länge man inte gör det kanske man i stället som en viss kompensation måste ha regionalt stöd, och skulle man byta räknesätt och i stället betala en rimlig ersättning, skulle det nog i många fall bli bra mycket dyrare.

Jag tillstyrker alltså medlemsförslaget, herr president.

Talleraas: Hr. president! Regionalpolitisk samarbete har vært under kontinuerlig behandling i Nordisk Råd siden 1972. Den største innsatsen har vært knyttet til de grenseregionale tiltakene, og bortimot 75 pst. av den økonomiske innsatsen i regionalpolitikken går til dette området. I flere grensere-

gioner er det felles interesser som gjennom dette arbeidet har blitt ivarettatt på en positiv måte på begge sider av grensene. Dette arbeidet må fortsette, selv om det også her bør være rom for ombygginger.

De fleste nordiske land har et relativt spredt bosettingsmønster. Gjennom ulike tiltak har de nordiske land søkt å opprettholde bosettingsmønsteret og næringsstrukturen. Ved inngangen til 1990-årene er det grunn til å innrette seg på at det vil bli en betydelig omlegging av regionalpolitikken, slik dette forslaget vi nå behandler, også indikerer. Det gjelder spesielt virkemiddelbruken, ikke målsettingene for dette arbeidet.

Regionalpolitikken vil ikke kunne – og må heller ikke – holdes utenfor de nye utfordringene i årene framover. Stikkord i tiden som kommer vil bli økt internasjonalisering, tilpasning mot EFs indre marked, krav til ressursforvaltning og miljøhensyn. Forhandlingsresultater i GATT vil også spille en betydelig rolle her.

I lange tider har enkelte næringer i regionene mottatt store subsidier. Dette har til en viss grad hindret omstilling og framvekst av nye og lønnsomme næringer. På sikt er det bare lønnsomme virksomheter som kan sikre bosetting og sunne og aktive miljøer i de ulike regioner. Støttetiltakene må derfor legges om fra å være rettet mot enkeltområder og enkeltbedrifter til i stedet å være i hovedsak generelle virkemidler. I Norge vil vi som eksempel nå sette i verk tiltak i landets nordligste fylker. Disse tiltakene går på skatte- og avgiftslette samt regelforenkling, som vi håper skal bidra til å skape grunnlag for nye bedrifter og nye arbeidsplasser.

Til slutt vil jeg komme med noen kommentarer om utviklingen i forholdet til EF-markedet. Mange næringer i distriktene er eksportorientert, særlig gjelder det fiskerier samt en god del industri. For å sikre de ulike næringene tilgang til EFs indre marked, er det nødvendig at de nordiske land aktivt tilpasser seg denne utviklingen. Å holde distriktspolitikken utenom den tilpassningsprosessen som nå finner sted mellom EF og EFTA, vil åpenbart kunne skade distriktene sterkt. Det er tvert imot meget viktig at distriktspolitikken trekkes med, og at virkemiddelbruken blir klarlagt, slik at vi kan opprettholde bosettingsmønsteret.

Overgang til mer generelle tiltak vil også være mer på linje med den politikk som vi kan anta vil bli akseptert i EØS-området.

Distriktene har rike ressurser og utviklingsmuligheter. Med en ny og forbedret regionalpolitikk i de nordiske landene, vil vi gi enkeltmenneskene mulighet til å bruke og utvikle disse.

Elver Jonsson: Herr president! Jag vill bara göra några reflexioner efter vad som här har sagts. Jag uppfattar det såsom angeläget att vi fortsätter att driva på det regionalpolitiska arbetet, och jag menar även att man har den klara ambitionen. Då är det också viktigt att se till att man inte blir alltför medelssvag.

Regionalpolitiken är egentligen väldigt svår. Inget land har något facit att visa upp. Också länder med små regionala problem jämfört med de nordiska har ju visat att man inte klarar av dem särskilt bra.

Utskottets talesman Hans Gustafsson nämnde att omställningen från agrarsamhället till vad vi kallar kunskapssamhället går i ett högt tempo. Det bör vi dra några slutsatser av, framförallt att vi inte har särskilt lång tid på oss i denna förändringsprocess.

Vidare vill jag framhålla att detta nya kunskapssamhälle inte behöver stå i något motsatsförhållande till en god agrar verksamhet eller en bra miljöpolitik.

När det gäller de regionalpolitiska konsekvenserna fick vi även en norsk ministers besked om att vi behöver se upp med dem. Det är bra när Jakobsen talar i de termerna. Det är bra när Jakobsen talar i de termerna. Det kanske innebär att vi kan spåra en från svensk sida sett något mjukare norsk hållning i en del fall med gränsöverskridande verksamhet, transportområdet t. ex.

Litet senare i dag får jag på en särskild fråga beträffande gränsgångares problem, svar från den norska regeringen. Jag skall med spänning ta emot detta svar.

Jag tror alltså att det i regionalpolitiken väldigt mycket handlar om formerna. Det gäller att undanröja hindren för varor att strömma, tjänster att flöda över gränserna och gränsgångare att fortsätta sin verksamhet. Jag tänker även på taxesättningen av olika slag. Det var detta jag avsåg när jag apostroferade den norske ministern.

Det är viktigt att konstatera att regionalpo-

litiken egentligen handlar om några bärande axlar. Den ena är kommunikationerna, den andra är kunskaper och utbildning och den tredje är kulturen. När det gäller kulturen har vi god erfarenhet. Utbildningen byggs ut, och på kommunikationssidan är det viktigt att infrastrukturen blir båda lagd och utbyggd så att vi kan få fungerande kommunikationer.

Jag tror alltså att vi när vi beslutar nordiskt behöver tänka nationellt, och när ett land fattar ett regionalpolitiskt beslut bör det tänka nordiskt. Detta kan vara en hälsning till vår nye regionalpolitiska minister Rune Molin, när han snart för den svenska riksdagen skall framlägga sin regionalpolitiska proposition, som vi med mycket stort intresse väntar på just nu.

Hr president. Regionalpolitiken handlar alltså om mer än bara ett nordiskt eller nationellt anslag. Den handlar mer om ett gott samspel, där olika grenar samverkar och där den politiska viljan ser till helheten. Då tror jag att regionalpolitiken blir till glädje och nytta både för Norden såsom helhet men också för de enskilda länderna och självstyrande områdena.

Hans Gustafsson: Herr president! Jag kan inte finna annat än att de gjorda inläggen ligger väl inom ramen för vad ministerrådet och utskottet har anfört och snarast kan ses såsom ett tillstyrkande av dessa förslag. Dessutom har heller ingen från ministerrådet haft några synpunkter på ekonomiska utskottets förslag, vilket väl kan tolkas på det sättet att ministerrådet, efter Nordiska rådets godkännande av utskottets betänkande, kommer att fastställa ett handlingsprogram med beaktande av de synpunkter som ekonomiska utskottet har framfört i ärendet.

Bara på en punkt har det gjorts ett inlägg, som inte innebär ett tillstyrkande av förslaget. Det är Krister Skånberg, som har yrkat bifall till miljöpartiets medlemsförslag. Jag har svårt att se skälet till detta, eftersom utskottets betänkande på denna punkt ju är ytterst välvilligt till det framlagda medlemsförslaget och konstaterar att medlemsförslaget står i god överensstämmelse med vad utskottet har anfört om regionalpolitiken och EG-förhandlingarna. Skillnaden mellan Krister Skånberg och utskottet är att utskottet

anser att man först skall göra analysen och därefter ta ställning, medan Krister Skånberg tydligen vill att man först skall ta ställning och därefter göra analysen.

Vi har i utskottet inte tagit ställning i sak. Vi har konstaterat att ministerrådet håller på med en analys. Vi har krävt att denna analys skall presenteras 1991. Vi har understrukit de synpunkter som miljöpartiet har framfört, och jag tycker att miljöpartiet utan vidare borde kunna ställa sig bakom utskottets förslag i denna del.

Skånberg: Herr president! Mitt inlägg innebär inte att miljöpartiet vill gå emot ministerrådets förslag, som vi tycker är bra. Vi vill bara peka på att man tydligare än man har gjort borde ta upp de risker som den pågående anpassningen till den västeuropeiska gemenskapens inre marknad innebär. Jag gjorde också i mitt inlägg ett antal påpekanden om att just dessa kalkyler måste vara fullständiga. Men vi går alltså inte emot ministerrådets förslag, utan vi vill bara ha en komplettering. Vi önskar heller ingen votering på denna punkt.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Eino Siurainen, Krister Skånberg, Karl-Erik Svart-

berg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þórsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 54 röster mot 1.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas,

Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þórsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade:

Kristen Poulsgaard och Krister Skånberg.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 54 röster mot 2.

2

B 101/e: Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet och A 897/e: Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget och medlemsförslaget, antar följande två rekommendationer:

1. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet på basis af ministerrådsforslag B 101/e og under hensyn til udvalgets synspunkter.

at lade denne vedtagelse bygge på en, i forbindelse med C 2/1990, afklaret finansieringsplan.

2. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at styrke det nordiske samarbejde og udvekslingen af information mellem forskere, rådgivere, avlere, myndigheder og studen-

ter inden for det økologiske jordbrug, og at styrke de nordiske, økologiske foreningers samarbejde med nordiske myndigheder i forbindelse med harmonisering af regler, kontrol og mærkning i relation til økologisk jordbrugsproduktion.

Metsämäki (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! Ministerrådsförslaget B 101/e är ett tillägg till det nordiska handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet. I tillägget berörs främst tvärgående samsamarbetsstrukturer speciellt rörande lantbrukets miljöproblem, samarbete i Nordens nordligaste områden, samarbete om genetiska resurser, harmoniseringssträvanden och anpassning till EG:s inre marknad samt forskningssamarbete.

Ekonomiska utskottet delar långt ministerrådets värderingar i samband med programtillägget.

I fråga om miljöfrågor betonar man dock att problemet inte bara uppstår i miljösektorn och att det därför är nödvändigt att involvera respektive facksektorer.

Man fäster uppmärksamhet vid att lantbruket är en av de stora utsläppskällorna och att det nordiska jordbruksarbetet därför aktivt bör involveras i arbetet med olika lösningar.

Då det gäller skogsbruket finner utskottet att de punkter som finns i programtillägget är för passivt formulerade. Utskottet konstaterar att ministerrådet borde utarbeta ett mera sammanhängande program för nordiskt samarbete om skyddandet av skogarna från föroreningar och annan miljöförstöring. Detta bör ingå som ett självständigt tillägg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet.

Slutligen finner utskottet att det är otillfredsställande att ministerrådet framlägger samsamarbetsplaner och förslag utan att samtidigt framlägga angivna finansierings- och prioriteringsunderlag. Detta gäller bl. a. för ifrågavarande programtillägg.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att anta ett tillägg till nordiska handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet på basis av ministerrådsförslaget B 101/e

med hänsyn till utskottets synpunkter samt låta detta godkännande bygga på en i C 2/1990 angiven finansieringsplan.

Medlemsförslaget A 897/e gäller stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden. Ekonomiska utskottet har behandlat det tillsammans med det tidigare nämnda ministerrådsförslaget.

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet tar initiativ till att befrämja forskning och utveckling av ekologiskt jordbruk samt till utvecklandet av samsamarbetsorgan på området.

Ekonomiska utskottet stöder förslagsställarnas generella önskan om att stärka det nordiska samsamarbetet om utvidgat ekologiskt jordbruk. Utskottet anser att ministerrådet bör bygga ut tilläggsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet på denna punkt.

Däremot finner utskottet inte att det finns behov för nya organ inom området.

Ekonomiska utskottet föreslår att Nordiska rådet antar följande rekommendation i anledning av medlemsförslaget:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att stärka det nordiska samsamarbetet och utbyggandet av information mellan forskare, rådgivare, odlare, myndigheter och studerande inom det ekologiska jordbruket samt

att stärka de nordiska ekologiska föreningarnas samsamarbete med nordiska myndigheter i förbindelse med harmonisering av regler, kontroll och märkning i relation till ekologisk jordbruksproduktion.

Herr president! Jag yrkar bifall till ekonomiska utskottets förslag när det gäller såväl ministerrådsförslaget B 101/e som medlemsförslaget A 897/e.

Trafik- og landbrugsminister **Steingrímur J. Sigfússon**: Midtveisevurderingen av det nordiske handlingsprogrammet på jord- og skogbruksområdet fra 1985 viste at utgangspunktet for det nordiske samsamarbeidet på dette området fortsatt er aktuelt, og at samsamarbeidet fortsatt må være forankret i nasjonale prioriteringer.

På vegne av Ministerrådet vil jeg si meg glad for at Økonomisk utvalg i Nordisk Råd støtter Ministerrådets vurderinger og forslag om nye samsamarbetsområder slik de kommer

til uttrykk i ministerrådsforslaget om tillegg til nordisk handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet.

Hovedtyngden av de nye samarbeidsområdene ligger innenfor det som kalles for landbruksmiljøområdet. Ministerrådet har listet opp i alt 11 konkrete samarbeidsområder mellom landbruk og miljø. I tillegg legger det nye forslaget også opp til økt innsats vedrørende genetiske ressurser, et område som anses viktig også for miljøsektoren når det gjelder ville dyr og planter. Jeg konstaterer med tilfredshet at Nordisk Råd støtter opp om disse målsetningene.

Embetsmannskomiteen for jord- og skogbruksspørsmål og for miljøspørsmål har i fellesskap satt ned en ad-hoc arbeidsgruppe for nærmere konkretisering og prioritering av samarbeidet på landbruksmiljøområdet. Gruppen har alt hatt sitt første møte og startet de innledende diskusjoner om prioritering av midler og om prosjektvirksomhet. En del av punktene som er listet opp under landbruksmiljøområdet, er også satt ut i konkret handling, enten i regi av NEJS alene eller i samarbeid med miljøsektoren.

Økonomisk utvalg har også behandlet et medlemsforslag om støtte til økologisk jordbruksproduksjon i Norden. Hensynet til miljøet og en samlet utvikling av et bæredyktig landbruk står helt sentralt i ministerrådsforslaget om tillegg til handlingsprogrammet.

Ministerrådet har imidlertid valgt en bred angrepsvinkel, nemlig å si at nordiske erfaringer med miljøvennlig jordbruk skal inngå som et ledd i den nordiske prosjektvirksomheten. I dette inngår naturlig nok også økologisk jordbruk. Jeg vil derfor si at intensjonen i medlemsforslaget og i Økonomisk utvalgs betenkning over det er ivaretatt av handlingsprogrammet.

Det kan også nevnes at embetsmannskomiteen for livsmiddel (næringsmiddel) har satt i gang et prosjekt om merking av matvarer, der nettopp merking av økologiske produkter og regelverk for dette er et av spørsmålene som vil behandles.

Ministerrådet ønsker ikke å presisere hvilke forskningsområder som de enkelte år best kan organiseres på nordisk nivå. Den viktigste oppgaven blir å påse at den organisatoriske innretningen på nordisk nivå fungerer tilfredsstillende både internt og i forhold til

nasjonale forskningsorganer, slik at samarbeidssystemet kan fange opp de kommende forskningsmessige utfordringer.

Økonomisk utvalg har til behandling et medlemsforslag om opprettholdelse av den nasjonaløkonomiske verdien av de nordiske skoger.

Ministerrådet er enig med forslagsstillerne i at luftforurensningens innvirkning på skogsbruket er en stor utfordring både for forsknings- og forvaltningssamarbeidet i Norden.

Dette problemkomplekset er da også med som to av de punktene som det skal samarbeides med miljøsektoren om, og det er prioritert av den felles ad-hoc-gruppe for landbruksmiljøspørsmål. Det nordiske samarbeidet innen skogforskningen skjer i regi av den nordiske institusjonen "Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning" – SNS. SNS har nedsatt en egen gruppe for overvåking av skogsskader og har i sitt arbeidsprogram for 1989–93 vedtatt å prioritere forskning med sikte på å overvåke utviklingen og å klargjøre sammenhengen mellom ulike påvirkningsfaktorer.

Nordisk Råd har i forbindelse med arbeidsprogrammet Norden i Europa rekommandert å avskaffe all grensekontroll med varer innen utgangen av 1992 og i forbindelse med dette utarbeide felles regler på det veterinære og fytosanitære området.

Som nevnt i Ministerrådets årsberetning C I for 1989, er det gjort visse framskritt både innen planteinspeksjonsområdet og det veterinære området. En del nye forslag til fellesbestemmelser foreligger, og flere er under arbeid.

Det må understrekes at landenes sunhetsstatus skal bevares. Ministerrådet regner det ikke som realistisk å fjerne alle grenseformaliteter som har med veterinære og fytosanitære kontroller i Norden innen utgangen av 1992.

Økonomisk utvalg etterlyser også de politiske konsekvenser som Ministerrådet har trukket av de forskjellige redegjørelser som er utarbeidet av jordbruksministrene og finansministrene til belysning av samarbeidsmulighetene på området.

I det nordiske samarbeidet har nasjonal landbrukspolitikk hittil vært behandlet som informasjonssaker. Jordbrukspolitikken er

under vurdering og endring i de enkelte landene, og det skjer en tilpasning mot OECD-prinsippene om å gjøre jordbrukspolitikken mer mottakelig for markedssignaler. Endringene har som utgangspunkt de retningslinjer som finansministrene har fastsatt i den økonomiske handlingsplanen for 1989–92. De pågående GATT-forhandlinger påvirker også vurderingene i samme retning.

Ministerrådet har bedømt det slik at de fleste nye elementer til handlingsprogrammet kan gjennomføres innenfor en årlig budsjettamme som økes med i alt 2 mill. kr i forhold til 1989-nivået.

Ved utarbeidelsen av budsjettet for 1990 var tillegget til handlingsprogram ennå ikke ferdigbehandlet av Ministerrådet, slik at sektorbudsjettet for 1990 ikke har fått en økning som foreslått i selve handlingsprogrammet. Når det gjelder finansieringen for 1991 og for årene framover, må det diskuteres under de årlige budsjettbehandlinger.

Marjatta Väänänen: Herr president! Under behandlingen av rådets budjet vid rådets foregående session hade jag tillfället att fästa uppmärksamhet på att det blygsamma anslaget för skogsforskning minskat ytterligare med 1 miljon DKK. Då jag som medlem i social- och miljöutskottet var medveten om behovet av skogsforskningsmedel med tanke på de nordliga skogarnas alarmerande grad av förorening, föreslog jag att en del av det betydande budgetöverskottet skulle ha reserverats för detta ändamål. Så blev det dock inte.

Nu ser jag att ministerrådet beaktat lant- och skogsbrukets miljöskyddsaspekter i den nordiska handlingsplanen och föreslår att den skulle ingå i programmet. Det sägs rent ut att den nordiska skogsforskningen måste fås med i det arbete som görs för att följa med luftföroreningsbetingade skador och för att evaluera riskerna.

Detta gläder mig och jag tackar ministerrådet för att detta principiella tillägg nu har medtagits. Det är det minsta som kan göras. Nordiska parlamentariker har nämligen tagit initiativ till effektivering av samnordisk forskning för skydd och för att bl. a. slå vakt om skogarnas nationalekonomiska betydelse. Ekonomiska utskottet, som själv anser att

tillägget till ministerrådets lant- och skogsbruksprogram är alltför passivt formulerat, har tyvärr trots detta bordlagt förslaget vid sitt möte. Jag hoppas att det i rådets finansieringsplan nu reserveras ett tillräckligt stort anslag för samnordisk skogsforskning för att lösningen av detta viktiga gemensamma problem inte skall försvåras p. g. a. onödig tidsspillan.

Skånberg: Herr president! Miljöpartiet har ingen plats i ekonomiska utskottet, och vi har därför inte haft någon möjlighet att uttala vårt fulla stöd för medlemsförslaget om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden. Jag vill passa på att göra det nu.

Hittills har verkligheten visat att ekologiska metoder i jordbruk och skogsbruk behövs för att dessa verksamheter skall kunna ge en bärkraftig försörjning i framtiden, för att de allt allvarigare miljöskadorna skall kunna minska och för att vi skall kunna få ett rent och hälsosamt vatten i våra vattendrag, sjöar och hav samt en frisk jord med hälsosam näring för allt levande.

Verkligheten har tyvärr också visat att forskning och utveckling inom områdena ekologiskt jordbruk och skogsbruk inte har fått de ekonomiska resurser och inte heller de utrymmen i övrigt inom de traditionella institutionerna som de behöver för att utvecklas vidare och få bred tillämpning.

Här kommer också bristen på utbildade rådgivare och konsulenter för ett ekologiskt skogsbruk och jordbruk in, åtminstone när det gäller Sverige. Detta talar för att det behövs ett nordiskt samarbetsorgan för ett ekologiskt skogsbruk och jordbruk och att även övriga förslag som finns i medlemsförslaget behöver förverkligas.

För undvikande av missförstånd vill jag göra klart att det sagda bara gäller medlemsförslaget. Det innebär alltså inte att vi går emot ekonomiska utskottets betänkande.

Claes Andersson: Herr president! Jag vill med några ord kommentera medlemsförslag A 897/e om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion, som väckts av Margrete Auken. Med tanke på hur enormt viktig

den här frågan är måste jag säga att som medlem av ekonomiska utskottet blev jag förvånad över hur föga engagerat medlemsförslaget blev behandlat. Vi vet att t.ex. i Finland kom det alldeles nyligen fram en rapport som visar att vi i Finland använder upp till 50 och 70% för mycket konstgödsel i vårt jordbruk. Vi kunde få samma resultat med betydligt mindre gödselmängder. På det här sättet belastar vi naturen och vattendragen med stora mängder fosfor och kväve med ödesdigra konsekvenser. Margrete Aukens förslag innehöll konkreta förslagspunkter, för det första att det skulle upprättas ett nordiskt samarbetsorgan för ekologisk jordbruksproduktion, och till detta tog ekonomiska utskottet en negativ hållning. Ekonomiska utskottet föreslår i välvilliga formuleringar en intensifiering av utväxling av information på detta område och ett stärkt nordiskt samarbete. Det som jag tycker skulle behövas är konkreta preciseringar och också större anslag, pengar helt enkelt för att föra vidare detta oerhört centrala projekt. Jag yrkar inte avslag på ekonomiska utskottets förslag, men jag tycker att det borde ha gjorts mera precist och också innehålla finansieringsplaner.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen,

Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Krister Skånberg avstod från att rösta.

Frånvarande var:

Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Oddrun Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kristen Poulsgaard, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen och Otto Steenholdt.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 60 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Gunilla André, Claes Andersson, Lennart Andersson, Gustav Björkstrand, Birgir Isleifur Gunnarsson, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes,

Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Krister Skånberg *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen och Otto Steenholdt.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

3

B 107/e: Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag samt B 110/e: Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslagen antar följande två rekommendationer:

1. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer at vedtage forslaget til Nordisk Miljøfinansieringsselskab på baggrund af det i ministerrådsforslag B 107/e anførte,

at gennemføre den nationale godkendelsesprocedure vedrørende aftalen om Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og

at sætte selskabet i virksomhed hurtigst muligt.

2. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer at gennemføre en forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån på mindst 300 mill. SDR.

Marianne Jelved (ekonomiska utskottets talesman): Hr. præsident! Jeg skal på Økonomisk Udvalgs vegne forelægge vor betænkning om de to ministerrådsforslag om henholdsvis oprettelsen af et Nordisk Miljøfinansieringsselskab og om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektlånordning.

Jeg skal henvise til de skriftlige betænkninger og dermed også til udtalelsen fra Social- og Miljøudvalget, men jeg vil gerne knytte nogle bemærkninger til de to forslag.

Forslaget om et Nordisk Miljøfinansieringsselskab har sin oprindelse i Økonomisk Udvalgs betænkning over arbejdsprogrammet "Norden i Europa" og i Nordisk Råds rekommandation fra sidste år om overføring af miljøteknologi til lande uden for Norden. Ministerrådet optog i fremskridtsrapporten til arbejdsprogrammet "Norden i Europa" et nyt punkt om et Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og i rapporten blev det desuden varslet, at Ministerrådet ville fremsætte forslag om en forhøjet beløbsramme for Investeringsbankens projektlånordning, begge dele som led i udbygningen af de nordiske landes fælles aktiviteter i forhold til Østeuropa.

Vi er i Økonomisk Udvalg glade for, at Ministerrådet følger disse sager op konkret og hurtigt, men vi er mindre tilfredse med den måde, hvorpå man har behandlet spørgsmålet om projektinvesteringsordningerne, og det skal jeg vende tilbage til.

Tilsyneladende er kapitalindsatsen på 36 mio. SDR indbetalt over 6 år en beskeden start på Miljøfinansieringsselskabet, men set ud fra, at der er tale om en forsøgsordning, og set i sammenhæng med de øvrige nordiske finansieringsordninger er det udvalgets vurdering, at der er tale om et godt tilpasset forslag.

Der findes i de nordiske institutioner, der arbejder med international finansiering og eksportfremme, en stor ekspertise, og den kan udnyttes, og samlet set burde dette apparat have gode forudsætninger for at hjælpe nordiske virksomheder til at vinde fodfæste på det østeuropæiske marked.

Det er selvfølgelig svært at bedømme, hvordan dette marked vil udvikle sig, men det er vigtigt, at de nordiske lande er tidligt med. Det er vigtigt, at vi anvender veltilpassede og realistiske midler, og at vi udnytter

hele den ressourcebasis, de nordiske lande tilsammen udgør.

Det er også vanskeligt at forudse effekterne på miljøet i de nordiske lande af den foreslåede indsats. En samlet vurdering af miljøeffekt og forretningsmæssig effekt tyder dog klart positivt, især i betragtning af den ret beskedne kapitalindsats.

Som sagt anerkender vi, at Ministerrådet har handlet temmelig hurtigt med udformning af forslaget om Miljøinvesteringsselskabet. Derfor finder vi også, at den nationale godkendelsesprocedure må blive gennemført hurtigst muligt, så selskabet kan komme i gang så snart som muligt, og da vi ikke har fået noget at vide om forholdet mellem selskabets kapital og det fællesnordiske budget, går vi ud fra, at pengene skaffes af landene uden for det nordiske budget. Denne nationale finansiering er forhåbentlig så afklaret, at den ikke betyder forsinkelser for selskabets start.

I 1982 fik vi oprettet ordningen med Nordisk Projektinvesteringslån som en forsøgsordning sammen med andre fællesnordiske eksportfremmende foranstaltninger. Ordningen fungerer som bekendt på den måde, at medlemslandene garanterer for 90 pct. af lånerammen, mens 10 pct. dækkes ind via hensættelser i Nordisk Investeringsbank. Banken skaffer på basis af garantien penge til udlån på de internationale kapitalmarkeder. Ordningen fik i 1982 en beløbsramme på 350 mio. SDR. Den skulle primært støtte nordisk projekteksport til udviklingslande og til stats-handelslande. I 1986 blev ordningen gjort permanent, fordi den havde vist sig ganske nyttig. Den blev en del af Investeringsbankens ordinære virksomhed, og beløbsrammen blev som bekendt forhøjet til 700 mio. SDR.

Det har vist sig, at ordningen er så nyttig, at der nu er behov for en øget beløbsramme igen, og derfor har Ministerrådet fremsat dette forslag om en forhøjelse med 300 mio. SDR.

Investeringsbankens eget forslag til Ministerrådet er et forslag om at fordoble beløbsrammen, altså en forhøjelse med 700 mio. SDR., og et forslag om at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn fra de nugældende 100 pct. til 30 pct. Dette ville efter bankens vurdering række til 4–5 års aktivitet.

Ministerrådets forslag derimod andrager altså 300 mio. SDR. Samtidig oplyser Ministerrådet, at man har ændret afregningsprocenten fra 100 til 50 ved forhåndstilsagnene. Dette skulle række til ca. 2 års aktivitet og giver banken umiddelbart øget råderum.

Økonomisk udvalg må konstatere, at Ministerrådsforslaget er et minimumsforslag til afhjælpning af den akutte krise, som ordningen er i ved årsskiftet, hvor den hidtidige beløbsramme er helt udfyldt, og vi må også konstatere, at forslaget ikke indeholder noget langsigtet perspektiv for ordningens rolle i det nordiske og det europæiske samarbejde. Vi finder i Økonomisk Udvalg, at ordningen med projektinvesteringslån er værdifuld til fremme af eksporten af nordiske varer og tjenester og dermed en nordisk økonomisk udvikling. Samarbejdet mellem nordiske virksomheder øges, og ordningen tilgodeser også højt prioriterede mål med hensyn til eksport af miljøteknologi til Østeuropa.

Ministerrådet lægger til grund for forslaget, at virksomheden skal fortsætte med rimelig tilvækst. Sammen med nye aktiviteter i samarbejde med Nordisk Udviklingsfond kan det sikkert også blive udmærket.

Men vi vil meget gerne bede om at få en forklaring fra Ministerrådet på, hvorfor man ikke har opfyldt det mål, som Økonomisk Udvalg har bedt om, og vi skal anmode om en forklaring på Ministerrådets holdning til ikke at have tilgodeset det langsigtede. Derfor skal vi – selv om jeg på Økonomisk Udvalgs vegne anbefaler, at vi følger rekommandationen – appellere til, at Ministerrådet giver os svar på, hvorfor det kun er et kortsigtet projekt, vi her behandler.

Minister med ansvar for det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister **Július Sólnes**: Hr. præsident! Nordisk Ministerråd kan med glæde konstatere, at Nordisk Råd har taget positivt imod forslaget. Nordisk Ministerråd opfatter selv forslaget som et udtryk for et positivt og fremadrettet nordisk samarbejde. Der er ingen tvivl om, at de nordiske lande hver for sig og sammen har en vigtig rolle at spille i forhold til Østeuropa.

Som jeg nævnte i min indledningstale i går, har den nye åbenhed i de østeuropæiske lande afsløret, at foreningen i disse lande har

et langt större omfang end hidtil frygtet. Landene kan ikke rette tilstanden op uden massiv teknisk og økonomisk bistand udefra.

Norden vil også i egen interesse yde sit bidrag – ikke mindst til de lande og områder, som ligger nær Norden. Der stilles derfor forslag om oprettelse af et Nordisk Miljøfinansieringsselskab. Selskabet skal stille garantier for nordiske virksomheder, der indgår i joint ventures i de østeuropæiske lande om udvikling af forureningsbekæmpende teknologi. Forslaget om forhøjelse af rammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån har bl. a. også til formål at fremme indsatsen mod miljøforureningen i disse lande.

Det er Ministerrådets hensigt så snart som muligt at gennemføre de fælles og interne nationale beslutninger, som kræves, for at selskabet kan oprettes og virksomheden sættes i gang.

Flere nordiske virksomheder har gennemført eller har langt fremskredne planer om investeringer på miljøområdet i Østeuropa. Allerede nu er der indkommet omkring 15 ansøgninger, som angår konkrete og interessante projekter.

Selskabets kapital på 36 mio. SDR over de næste 6 år skal stilles til rådighed af landene efter den nordiske fordelingsnøgle i 1990. Finansieringen sker uden for det nordiske budget, og forberedelser er i gang i alle nordiske lande, således at den første indbetaling kan ske i 1990.

Det er efter Ministerrådets opfattelse vigtigt, at selskabet besidder en grundig miljømæssig indsigt og adgang til miljøekspertise. Ministerrådet finder, at det er meget vigtigt, at de projekter, som selskabet går ind i, bedømmes grundigt ud fra en miljømæssig synsvinkel, samtidig med at de bedømmes forretningsmæssigt. Det er afgørende, at projekterne medvirker til en permanent og langsigtet forbedring af miljøet i Østeuropa, også i relation til Norden.

Social- og hälsovårdsminister, nordisk samarbetsminister **Tarja Halonen**: Herr president! Ministerrådet har under de senaste åren vidtagit flera åtgärder som gett Nordiska investeringsbanken en central position i det nordiska samarbetet. Jag tänker på fördubb-

lingen av bankens grundkapital år 1987, grundandet av Nordiska utvecklingsfonden och dess samarbete med investeringsbanken, den stora satsningen i en ekonomisk handlingsplan för miljöinsatser i Nordiska projektexportfonden med förväntad konsekvens i efterfrågan på projektinvesteringsslån från banken samt ministerrådets förslag vid denna session om upprättandet av ett nordiskt miljöfinansieringsbolag. Allt detta ger oss värdefulla möjligheter till samspel som vi bör utnyttja.

Ministerrådet lägger vid denna session fram ett förslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån. Förhöjningen är mindre än vad banken föreslagit, men ministerrådet har noterat att en ny ökning av utlåningsramen för projektinvesteringsslån kan aktualiseras redan nästa år.

Låneordningen gäller u-länder och stats-handelsländer. För närvarande har cirka 40% av projektinvesteringsslånen beviljats till länder i Østeuropa. Det utestående beloppet till Østeuropa uppgår till 133 milj. SDR för tolv projekt samt tre låneprogram inom vilka ytterligare 20 mindre projekt kan finansieras. Det föreligger en betydande efterfrågan på projektinvesteringsslån till Østeuropa, inte minst för miljöinvesteringar, efter ministerrådets beslut om särskilda villkor för projekteringslån för dylika investeringar.

Den nu föreslagna ökningen på 300 milj. SDR eller 2,5 milj. DKK ger banken möjligheter att fortsätta sin verksamhet under ett par år framöver och bidrar till att stödja näringslivet i de nordiska länderna för att utveckla nordisk projekt- och systemexport. Inom ministerrådet har vi med intresse följt bankens mångåriga verksamhet med projektinvesteringsslån till Østeuropa. Ministerrådet finner det väsentligt att bankens erfarenheter utnyttjas också under åren som kommer. Olika insatser på nationellt, regionalt och internationellt plan utesluter ingalunda varandra utan bör förstärka och komplettera varandra. Med tanke på dimensionen av nödvändiga investeringar i Østeuropa finns det gott om plats för och även ett stort behov av olika finansiärer och insatser. I den överföring av kunskaper och kapital som förbereds nationellt, regionalt och internationellt bör även Norden delta. Vi bör även markera att Nor-

den utgör en intressant och betydande resursbas för oss viktiga närområden runt Östersjön.

Den nu planerade europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken utgör en självklar samarbetspartner för Nordiska investeringsbanken. Naturliga samarbetspartner är de regionala utvecklingsbankerna och den europeiska investeringsbanken. Nordiska investeringsbanken har redan flertalet exempel på samfinansiering med Världsbanken. Denna möjlighet ligger öppen också för den europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken.

Den av Norden gemensamt styrda projektinvesteringsslåneordningen kan inriktas på för Norden speciellt intressanta geografiska områden och sektorer. Det är troligt att t. ex. den planerade europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken genom sin medlemsstruktur i praktiken delvis får andra prioriteringar. Nordiska investeringsbanken har redan ett direkt samarbete med våra närområden och har därmed ett försprång i förhållande till andra multilaterala institutioner. Denna möjlighet bör vi utnyttja.

Projektinvesteringsslåneordningen har främjat och kan fortsätta att främja nordisk projektexport till kreditvärdiga länder i bl. a. Östeuropa, Asien och i Medelhavsländerna. Lånen används för finansiering av projekt med nordiska leveranser och av nordiskt intresse. För det nordiska näringslivet är det en fördel om investeringsbanken kan erbjuda Norden som ett speciellt regionalt upphandlingsområde och ett intressant alternativ till ett internationellt anbudsförfarande. Banken har nära samarbete med de nationella exportkreditinstitutet i Norden. Utvecklingen i Östeuropa har intensifierat detta samarbete. En samnordisk kredittram utnyttjas för ett miljöprojekt i Östtyskland. Tillsammans med de fyra nordiska exportkredit- och exportgarantiinstitutet har Sovjet erbjudits en gemensam nordisk miljökredittram på 200 milj. US\$ för prioritering av vatten- och luftförbättrande projekt på Kolahalvön och i de baltiska länderna. En samfinansiering med projektinvesteringsslån är en väsentlig förutsättning för kreditintresse i Sovjet.

Det nu framlagda ministerrådsförslaget, som är en kompromiss, innebär att vi skapar förutsättningar för inte bara en fortsatt ex-

pansion av Nordiska investeringsbankens verksamhet utan också för ett väsentligt nordiskt bidrag till det förnyelsearbete som inlett i Östeuropa.

Mats Nyby övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Marjatta Väänänen: Herr president! Det har varit glädjande att konstatera, att rådet i gårdagens generaldebatt framhävde miljöfrågorna och tanken att Norden skall skyddas mot utsläpp som kommer från syd och öst. För en som arbetar i social- och miljöutskottet var detta ett uppmuntrande bevis på att vi känner ett gemensamt ansvar för att de känsliga nordiska områdena skall bevaras för de kommande generationerna.

I olika sammanhang, såsom i extra sessionen i Helsingör och de internationella luftvårds- och havsföreningenskonferenserna som Nordiska rådet ordnade samt i olika medlemsförslag och betänkanden, har utskottet poängterat, att det inte räcker med tal och rekommendationer i detta arbete utan vi behöver nordisk, europeisk, och global FN-finansiering för att lösa problemet.

I sitt betänkande över ministerrådsförslaget om miljöprogrammet efterlyste utskottet 1988 finansieringsordningar, så att de nordiska länderna i samarbete kunde exportera miljöteknologi till länder som producerar stora utsläpp. Detta därför att många av de östeuropeiska länderna, varifrån de största utsläppen – större än man trodde – kommer till Norden, inte för närvarande har möjligheter att bygga upp sådana miljöinvesteringar utan finansiering utifrån. Varje dag, varje månad och varje år som föreningen pågår, förstörs vår natur och bl. a. våra nationalekonomiskt värdefulla skogar. Alltså har vi bråttom.

Vi i utskottet har beklagat att de förväntade höjda projektinvesteringsslåneramarna inte helt har kunnat företas. Jag vill understryka att meningen har varit att genom internationell finansiering uppnå en situation då ekonomiskt svagare länder genom denna finansiering blir i stånd att betala i enlighet med principen att förorenaren betalar.

Ministerrådsförslaget B107/e är bara en blygsam början. Det samma kan sägas om ministerrådsförslaget B110/c, som gäller projektinvesteringsslån för investeringsban-

ken. Jag måste beklaga att det inte fanns tillräckligt med nordisk samarbetsvilja för att bevilja de 700 milj. SDR som var det ursprungliga förslaget. Om någonsin, så nu borde man inte tveka med satsningarna. Nådetiden borde inte slösas bort! Alltså måste vi nu tyvärr nöja oss med ett mindre belopp. Utskottet stöder även dessa ministerrådsförslag och önskar att finansieringsordningarna stimulerar nordiskt näringsliv att utarbeta förslag till lämpliga miljöprojekt i Östeuropa.

Gammelgaard: Hr. præsident! I den netop holdte tale blev det berørt, hvor meget man skal forøge projektinvesteringslånerammen til Nordisk Investeringsbank med. Det er rigtigt, at der oprindelig var et forslag om at forøge den med 700 mill. SDR op til 1 400 mill. Jeg mener, at man med de 300 mill. i forøgelse nu har fundet et rimeligt kompromis, og at den samlede projektinvesteringslåneramme så bliver 1 000 mill. SDR, idet forøgelsen på de 300 mill. først og fremmest skal anvendes til miljøinvesteringer i Østlandene.

Men jeg vil gerne spørge taleren, om det virkelig er talerens mening, at det ville have været rigtigere at forøge med 700 mill. SDR, og om taleren derefter også mener, at der skulle ske yderligere udvidelser f. eks. næste år. Eller er det ikke sådan, at vi fra Nordisk Råds side må sige, at der altså også er grænser for, hvor stærkt vi kan forøge statsgarantierne, hvor stærkt vi kan forøge forpligtelserne for vore stater i forbindelse med denne fællesnordiske institution Nordisk Investeringsbank? I virkeligheden er der jo netop ingen grænser for, hvor langt man kan gå i ønskerne på dette område, hvad angår projektinvesteringslåneramme, og jeg mener altså ikke, man skal gå videre end de 1 000 mill. SDR i alt, og at det stort set må være den ramme, man skal arbejde inden for i de kommende år.

Marjatta Väänänen: Herr president! Jag beklagade i mitt anförande att det inte fanns tillräckligt med nordisk samarbetsvilja för att bevilja 700 milj. SDR, som var det ursprungligen föreslagna beloppet.

Skånberg: Herr president! Också miljöpartiet de gröna vill betona att det är oerhört

viktigt att det nordiska miljöfinansieringsbolaget kommer i gång med sin verksamhet. Många har ju konstaterat att miljöinsatser, även med begränsade ekonomiska resurser, i andra länder – i detta fall Östeuropa – kan betyda t. o. m. mer för vår egen miljö än om vi hade gjort samma investeringar här hemma. Det fina med den tanken är att det också kan vara ett mycket verkningsfullt sätt att föra över kunnskap och handlande till våra grannländer, som så väl behöver de insatserna.

Jag vill peka på att de här insatserna inte alltid behöver göras med ny utrustning. På andra områden har det tagits initiativ som innebär att man använder utrustning, som av olika skäl inte längre behövs i de nordiska länderna, och ställer den till förfogande under ett övergångsskede för att man åtminstone tillfälligt skall klara miljöproblemen medan man väntar på en större omstrukturering i de länder som nu har svåra miljöproblem.

Slutligen vill jag som tidigare talare beklaga att man inte kan gå in för en vidare utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån.

Gro Harlem Brundtland: President! Jeg vil gjerne starte med det som er mest positivt: Forslaget om et eget nordisk miljøfinansieringsselskap, som er en viktig nyskapning i det nordiske samarbeidet. Det er drevet fram gjennom de siste års brede engasjement fra Rådets side nettopp på miljøområdet.

Tanken om å gå aktivt inn med nordiske erfaringer, teknologi og interesse for å drive fram raskere og bedre løsninger i det sterkt forurensede Øst-Europa har vært svært så nærliggende. Poenget blir jo ytterligere underbygd med de nye krav og muligheter for en demokratisk og bærekraftig utvikling som de siste månedene nå har skapt i Øst-Europa.

Det er derfor gledelig å konstatere at Nordisk Investeringsbank har gitt et solid bidrag til å utrede den nye ordningen, som vi nå raskt kan få i virksomhet.

Jeg hadde ellers håpet at vi nå i 1990-årene hadde sluppet nye oppgjør om de viktige nordiske tiltak som er knyttet til Nordisk Investeringsbank.

Gjennom årene har vi opplevd de rene ideologiske debattene og dragkampene mel-

lom høyresiden og den sosialdemokratiske gruppen om bankens formål og berettigelse.

Jeg opplevde på 1980-tallet mye av dette som uttrykk for en holdning som Guttorm Hansen ved en sesjon gav følgende karakteristikk som jeg syns er malende og dekkende: Muggen statskrekke.

Jeg vil advare mot at vi kommer tilbake igjen i den formen for dragkamp om hva en så viktig nordisk institusjon egentlig har å gjøre på vegne av oss alle. Det var ikke moro å delta i de debattene den gangen de var på høyden. Jeg håper vi slipper å komme tilbake til dem. For nå har altså den norske Høyre/sentrum-regjeringen igjen opptrådt i en klar bremserolle, i en fase da prosjektinvesteringslån er svært så aktuelle, som et effektivt virkemiddel for nordisk næringsliv, for nordisk integrasjon, for nordisk samarbeid og for at våre bedrifter kan bidra med investeringer og ny innsats for miljøforbedringer i Øst-Europa. Det er all grunn for oss til å stimulere samarbeidet mellom nordiske bedrifter og til å øke mulighetene for eksport av miljøteknologi til Øst-Europa.

Økonomisk utvalg gir da også uttrykk for uro over at Ministerrådet har gitt ordningen så stramme vilkår. Det er ganske sterke ord i innstillingen fra økonomisk utvalg når det karakteriserer forslaget som et minimumsforslag for å avhjelpe den akutte krise – og at det ikke inneholder noe langsiktig perspektiv på ordningens rolle i det nordiske og europeiske samarbeid, noe som skaper usikkerhet for fremtiden. Det er sjelden å se såpass kraftige uttrykk i en enstemmig innstilling fra utvalget. Vi har savnet en grundig vurdering fra Ministerrådets side i et mer langsiktig perspektiv, og derfor er det også slik at man forventer at man vil komme tilbake til hele denne siden av saken når en bredere vurdering faktisk foreligger.

Jeg vil for min del i dag bare slå fast at det er mitt syn at vi ville være tjent med virkelig å satse på de spesielle mulighetene som Nordisk Investeringsbank gir oss. Jeg oppfatter også det som vi i dag behandler, som en uheldig og unødvendig mellomstasjon, som innebærer at Rådet meget raskt vil måtte komme tilbake til saken for å sikre de viktige formål som prosjektinvesteringsordningene er for nordisk næringsliv og for nordisk samarbeid.

Gammelgaard: Hr. præsident! Jeg er ganske enig med fru Gro Harlem Brundtland i, at foreningsbekæmpelsesinvesteringer i Østlandene er et godt formål, og jeg mener også, det er godt, at der gøres en større miljøindsats fra vores side i Østeuropa nu. Det vil altså sige, at der må foregå en opprioritering af denne indsats og en nedprioritering af indsatsen på andre områder.

Men når vi ser på Nordisk Investeringsbanks rolle i denne sammenheng og ser på størrelsen af projektinvesteringslånerammen, vil jeg gerne stille det spørgsmål, om fru Gro Harlem Brundtland mener, det er rimeligt med ét slag at foretage en forøgelse af denne ramme fra 700 mill. Special Drawing Rights til 1 400 mill. Special Drawing Rights. Det er jo store beløb, vi her taler om, og hver eneste gang, der er tale om et lån fra banken, forpligter vi hver enkelt nordisk stat; der er tale om statsgaranti for de lån, der ydes. Jeg kender ikke noget andet område, hvor man pludselig har set en så voldsom udvikling som den, der her har været foreslået. Og i virkeligheden er det jo også en kraftig forøgelse, der finder sted, når man forøger 700 mill. SDR til 1 000 mill. SDR, hvad angår lånerammen for disse lån.

Men jeg vil altså gerne spørge fru Gro Harlem Brundtland, om hun ikke mener, der er grænser for, hvor højt vi skal gå op, hvad angår lånerammen. Jeg ved godt, hvad der sker: det varer ikke ret lang tid, før Investeringsbanken igen kommer og vil have forøget lånerammen, og det uanset om vi er gået op til de 1 000 mill. eller de 1 400 mill. Men hvor går grænsen? Er der overhovedet ingen grænser for, hvor stor Investeringsbankens låneramme skal være? Det mener jeg, og jeg mener, grænsen går ved de 1 000 mill SDR.

Gro Harlem Brundtland: Jeg konstaterer at Ministerrådet selv har lagt inn en merknad om at man i tilfelle kan komme tilbake til denne saken allerede i 1991 dersom det viser seg at midlene ikke er tilstrekkelige til å drive den virksomheten som alle sier at man bør drive av hensyn til brukbarheten av denne ordningen og den betydelige etterspørsel etter å kunne bruke den som kommer fra nordiske bedrifter.

Det er en ordning som er gunstigere for nordisk næringsliv enn alternativer som vi hver for oss kan skape. Og når vi da står i en situasjon hvor mulighetene åpner seg også i hele Øst-Europa på en måte som ingen av oss kunne vite for bare et halvt eller ett år siden, mener jeg at å legge opp til en måte å drive banken og denne ordningen på som forutsetter at man skal knipe slik at man hele tiden skal ha usikkerhet omkring hvorvidt ordningen faktisk har tilstrekkelig støtte i Nordisk Råd til å utnyttes, er en negativ måte å arbeide på. Jeg syns ikke det er noen vits i at vi skal ha nye forslag her om bare ett år når hele holdningen er at ordningen skal utnyttes og det faktisk er gitt et signal — jeg håper det er alvorlig ment fra Minsterrådets side — at det ikke er hensikten å sette stramme linjer på den faktiske bruk av ordningen som man kan gjøre i 1990 og fremover. Jeg ser altså ikke hensikten med å foreta denne begrensningen og kanskje allerede om ett år måtte ta nye runder. Det dreier seg om selve sakens brukbarhet og fremtidsmuligheter for de nordiske land og for nordisk næringsliv i en situasjon hvor vi alle er sterkt opptatt av en bærekraftig utvikling i Øst-Europa.

Hans Jørgen Jensen: Hr. præsident! Vi hadde i går under generaldebatten en meget stor og interessant debat om det nordiske samarbejde og relationerne til EF. Men et af de spørgsmål, som ikke blev behandlet under denne debat, er noget, som efter min mening er meget betydningsfuldt i forbindelse med det forslag, vi behandler nu. Jeg mener nemlig, at det EF, som man taler så meget om at man skal tilslutte sig på de betingelser og vilkår, som eksisterer i dag, ikke vil være en realitet med den måde, EF arbejder på i øjeblikket, om føje år.

Når jeg fremsætter den påstand, er det, fordi jeg mener, at den demokratiseringsbølge, som er i gang i Østeuropa, vil betyde, at man får et helt andet EF end det, man har i dag. I den situation er det efter min oppfattelse meget viktig, at Norden, Nordisk Råd og det nordiske samarbejde får en vinkel netop på et så viktig område som miljøområdet. Jeg synes, at Norden her kan få sin egen profil, sin egen måte at reagere på og vise vejen for, hvordan man skal tackle den slags problemer.

Derfor tror jeg, at man i relation til den indstilling, der foreligger, skal sette en meget tyk streg under dette, at det er mindst 300 mill., man taler om. Jeg synes, at der med dette er åbnet en dør for, at man må komme tilbake, fordi jeg føler meg overbevist om, at der bliver brug for mange flere penge.

Jeg tror også, man skal betrakte det ud fra den synsvinkel, at det er en gevinst for nordisk teknologi, at det på mange måder er en gevinst for os selv, at man kan utvikle og udbygge miljøsamarbejdet ad den vej. Derfor var jeg lidt ked af, at hr. Lars P. Gammelgaard var lidt negativ i sine bemerkninger, men man skal jo glæde sig over lidt, og hr. Lars P. Gammelgaard føjede jo til, at det var nødvendigt at foretage denne investering.

Jeg synes, det er typisk, at det er den norske højreregering, som blokerer for dette her, og det er egentlig fantastisk, at det netop er en højreregering, som jo ellers taler så meget om, at de representerer det erhvervsaktive, der i virkeligheden vil bremse på dette område, men sådan er der jo så meget.

Jeg vil gerne opfordre til, at man sætter en streg under det, der hedder "mindst 300 mill.", og bruger det kommende år til at tænke nye, store tanker; det er der brug for. Og her kunne Nordisk Råd og nordisk samarbejde få en profil, som virkelig er værdifuld.

Talleraas: Det har vært en positiv utvikling av Nordisk Investeringsbank etter det vi kan se av dokumentene. Banken har selv ønsket en dobling av rammen till prosjektinvesteringslån, fra 700 mill. SDR, eller 6–7 milliarder kr. til det dobbelte.

Minsterrådet har foreslått en økning på 300 mill. SDR, eller 2,5–3 milliarder NOK. Samtidig er avregningsprosenten endret fra 100 til 50 pst., noe som gir større armslag. Etter mitt syn er dette tilstrekkelig i denne runden. Jeg er derfor litt overrasket når fru Gro Harlem Brundtland oppfattet økningen på 2,5 milliarder kr som et ideologisk angrep på Nordisk Investeringsbank, og når man går inn for en så betydelig økning, skulle det være uttrykk for "muggen statsskrek". Det er ikke slik at en så sterk økning er en mishandling av prosjektinvesteringslånene i Den Nordiske Investeringsbank. Tvert imot gir dette

banken gode muligheder for en fortsat aktiv udvikling.

Det er også vigtig å se denne økningen i rammen til projektinvesteringer i sammenheng med mange andre tiltak som nå er på beddingen i forhold til Øst-Europa, rundt omkring i Norden og i resten av Europa. Vi får i dag mulighed til å vedta et miljøfinansieringsselskap. Mange nordiske land planlegger i tillegg bilaterale tiltak overfor Øst-Europa, og så vidt jeg vet, planlegger også samtlige nordiske land deltakelse i EF-banken for Øst-Europa.

Økonomisk utvalg er tilfreds med at forslaget om økning i rammen er kommet, slik at vi kan vedta det på denne sesjonen.

For egen del vil jeg imidlertid understreke det økonomisk utvalg skrev i brev til Ministerrådet i januar:

”Udvalget efterlyser i forbindelse med forslaget en belysning fra ministerrådet af den særlige rolle, som PIL spiller i Norden og internationalt. Udvalget søger dermed dokumenteret svar på spørgsmålet om, hvad Nordisk Investeringsbank via PIL kan, som ikke andre finansieringsordninger eller institutter kan? Udvalget ønsker endvidere en belysning af bankens indtjening/forrentning af kapitalen over den periode, som banken har været virksom.

Udvalget ville yderligere finde det hensigtsmæssigt, at ministerrådet i forbindelse med forslaget belyser, hvilken placering PIL skal og bør have i sammenheng med andre initiativer til fremme af den økonomiske udvikling i Østeuropa, som er igangsat eller under forberedelse i Norden, i Europa og med deltagelse af lande uden for Europa.

Udvalget finder også at ministerrådet i forbindelse med fremlæggelse af forslaget bør tage stilling til den mere langsigtede udvikling af PIL, og således f. eks. vurdere hvornår en yderligere forhøjelse af rammen kan tænkes at blive aktuell.”

Disse vurderinger er av naturlige grunner ikke lagt fram til sesjonen, men slike vurderinger bør komme i løpet av kort tid, og i alle fall før det kan bli snakk om ytterligere justeringer av rammen i PIL-ordningen i Nordisk Investeringsbank.

Dette er bakgrunnen for at jeg støtter forslaget som vi nå er kommet fram til på denne sesjonen.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Det er så sjældent, man er rigtig glad, når man som venstresocialist er med på Nordisk Råd-møderne. Dette er en af dagene, og det vil jeg ikke undlade at gøre opmærksom på.

Det er det, fordi vi i vores gruppe i 1985 stillede forslag til rekommandation om, at de nordiske lande skulle gå forrest i miljøinvesteringer i de østeuropæiske lande. Det kan lade sig gøre, når man laver en pådrivende miljøpolitik i Norden; derved udvikles miljøteknologi, vi hjælper de østeuropæiske lande bedst og miljøet bedst ved at sætte ind over for deres miljøforurening.

I dag står vi så — ikke med det resultat, vi ønskede, vi ønsker næsten altid det maksimale — men med et resultat, som vi i SF, som stillede forslaget fra starten, er meget glade for. Det er den rigtige vej at gå, og Nordisk Råd skal have tak for, at vi nåede så langt. Ministerrådet skal også have tak.

Men det er også et eksempel på — lidt malurt skal der jo også i bægeret — at der går for lang tid, fra gode ideer kommer frem, og til de bliver til en realitet.

Desværre har det jo sammenheng med, at hvis ikke det er de rigtige, som kommer med ideerne, så bliver de ikke rigtig taget alvorligt, før længe efter, hvor andre har taget ideerne til sig. Men jeg vil nu ikke undlade at gøre opmærksomhed på her, hvor de er kommet fra.

Så vil jeg gerne sige, at jeg synes, det er lidt trist, at vi ikke kunne enes om det beløb, som Nordiske Investeringsbanks projektinvesteringssønske var på. Men når vi nu hører ikke mindst hr. Lars Gammelgaards og fru Gro Harlem Brundtlands tale her, som jo går ud på, at vi skulle have opfyldt et ønske fra Investeringsbanken, så ved vi også, hvorfor det er gået, som det er gået. Det norske højre har ikke villet være med til det, og hr. Lars Gammelgaard har tydeligt her i dag givet udtryk for, hvad han mener om dette, ved at stille sig op og sige: Jamen er der da ingen grænser for, hvor meget man skal støtte her? Den samme hr. Gammelgaard fra højre i Danmark har jo kastet sig ud som den store i hele diskussionen om, at vi skal komme Østeuropa til hjælp, vi skal investere hos dem, og vi skal gøre alt det gode over for dem. Men når det kommer til realiteterne, så siger man: Jamen er der da ingen grænser?

Vi er dårligt begyndt, hr. Gammelgaard. Grænsen er ikke nået. Men det, der ligger under dette, er vel noget helt andet. Det er vel, at det helst skulle være de tyske storbanker eller de franske eller i hvert fald nogen fra EF, som skulle påtage sig dette, i stedet for Den Nordiske Investeringsbank.

SF støtter Nordisk Investeringsbank. Vi synes, det er et rigtigt og et vigtigt skridt, der er taget her, og vi kan allerede nu give udtryk for, at kommer ønsket, når dette skal revideres – og det gør det jo, som der allerede står i ministerrådsforslaget – så er vi parat til at gå videre, fordi det trænges der til; miljøet skal vinde, det er økonomien, der skal vinde, det er miljøet, der skal vinde, og det har vi et godt grundlag for at gå videre med nu.

Og så må vi altså holde op med at være dem, der hele tiden trækker tilbage, så Nordisk Råd ikke får noget at arbejde med. Dette er et godt eksempel på, at Nordisk Råd er et godt sted at arbejde, og jeg synes, vi skal glæde os over, at vi er kommet så vidt, som vi er, selv om vi måske gerne ville være kommet lidt længere.

Gammelgaard: Hr. præsident! Jeg er tilhænger af, at vi opretter Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og jeg er også tilhænger af, at vi forøger indsatsen med hensyn til forureningsbekæmpende foranstaltninger i de østeuropæiske lande, altså at vi forøger vores støtte til miljøinvesteringer i østeuropæiske lande.

Men jeg er betænkelig ved en alt for stor udvidelse af lånerammen for Nordisk Investeringsbank, og derfor mener jeg, at det er et rigtigt kompromis, der er fundet nu, hvor vi forøger lånerammen fra 700 til 1 000 mio. SDR. Det er altså en forøgelse af lånerammen med 2–3 mia. kr., vi taler om, og dermed mener jeg også, at diskussionen bør ende. Det vil altså sige, at vi foretager en stærk forøgelse af vor støtte til miljøinvesteringer i de østeuropæiske lande, og at der sker en vis forøgelse af Nordisk Investeringsbanks låneramme. Men så mener jeg altså også at der er sat en grænse indtil videre. Jeg mener, der er grænser for, hvor stærkt Nordisk Investeringsbank skal udvikle sig, hvor stor den skal blive.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Der sker det med hr. Gammelgaard, når han går på talerstolen, at han ikke svarer på det, som der egentlig bliver lagt op til at han skal svare på.

Nu fik vi en besværgelse her om, at hr. Gammelgaard støtter det, der sker her, og det har jeg forstået. Det, jeg ikke har forstået, det er: Hvad er baggrunden for, at man ikke skulle kunne gå videre? Hvad er baggrunden for, at vi ikke kunne have gået videre og opfyldt det ønske, der var fra banken? Er det frygten for, at Nordisk Investeringsbank skal udvikle sig til en storbank? I det Europabillede, vi ser i øjeblikket, vil en sådan bank jo ikke kunne komme til at konkurrere på nogen måde med storbankerne i de store europæiske lande. Det kan da ikke være det. Hvad er egentlig baggrunden for, at Nordisk Investeringsbank ikke må blive en bank, der er værd at regne med?

Gammelgaard: Hr. præsident! Nu har Nordisk Investeringsbank jo efterhånden udviklet sig til en ret stor bank, det må jeg sige, og jeg mener altså, at der er grænser for, hvor stor den skal blive. Det, der var ansøgt om, var en fordobling af Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsramme fra 700 til 1 400 mill. SDR, og jeg konstaterer, at hver eneste SDR svarer til 8,7 danske kroner. Det er altså mange penge, vi her taler om. Jeg kender ikke noget andet udgiftsområde her i Norden, hvor der foregår så kraftig en forøgelse som netop dette område. Der er tale om, at staterne, de nordiske lande, garanterer for disse lån, der er tale om statsgarantier, og en fordobling mener jeg altså ville have været for voldsom. Jeg mener, at det er et passende kompromis, man nu finder, med den forøgelse, der nu finder sted.

Men jeg mener i det hele taget, som også hr. Talleraas var inde på, at vi bør se nøjere på hele Nordisk Investeringsbanks virksomhed, og der er jo stillet en lang række spørgsmål fra Økonomisk Udvalg, som jeg glæder mig til at få svar på.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Hr. Gammelgaard kom jo næsten ufrivilligt til at afsløre, at han tror, det er nogle penge, vi bare forærer bort. Det er det jo ikke. Det er jo

investeringer til det nordiske erhvervsliv, til at låne penge ud til investeringer, der kommer det samlede Norden til gavn. Det er ikke penge, man putter i et hul.

Det beder jeg altså hr. Gammelgaard forstå. Jeg tror også, det er forstået nu. Det er lån, der er tale om, og indtil videre har der jo ikke været noget tab. Altså tidligere tab har vi diskuteret, det drejede sig om våbenindustri osv., ved Kongsberg har der været nogle problemer, men det har jo ikke noget med dette at gøre, og det var i øvrigt heller ikke et dansk problem, det var et norsk problem.

Jeg beder til, at hr. Gammelgaard forstår, at det ikke er et hul, vi putter nogle penge i. Vi stiller nogle muligheder op for, at det nordiske erhvervsliv kan blive medinvestorer til at få forbedret miljøet i verden. Det er klogt, det er vist, og det er godt, at vi gør det.

Björkstrand: Herr president! När jag bad om ordet gjorde jag det i anslutning till att Lars Gammelgaard så väldigt bestämt hävdade att det finns gränser för hur långt man kan gå, och hans utgångspunkt var en procentuell jämförelse mellan utgångsbeloppet 700 milj. SDR och 1 000 milj. SDR. Min uppfattning i denna fråga är att det inte är procentuella förändringar som måste avgöra var gränserna går. Avgörande för var gränserna går måste vara behoven. Vi vet alla, och det har sagts från alla håll i denna sal, att behoven när det gäller investeringar på miljösektorn i Östeuropa är enorma och varje dag som går utan insatser från olika håll innebär att skadorna blir desto större. Den försiktighet som kom till uttryck i t. ex. Gammelgaards uttalanden skapar på längre sikt problem som blir desto dyrare för de nordiska länderna och för alla länder som vill rädda miljön i de norra delarna av Europa. Gränserna dikteras av behoven, och behoven är enorma.

Jag hoppas att vi snarast möjligt kommer upp till den nivå som Nordiska investeringsbanken efter noggranna prövningar har kommit fram till att man åtminstone måste nå upp till för att dessa åtgärder skall ha någon betydelse. Jag upplever det lite plågsamt att det igen finns en väldigt stor diskrepans mellan våra ord om insatser på miljöområdet och de konkreta åtgärder vi är beredda att vidta när vi står i avgörande situationer.

Ernst Wroldsen: Hr. President! Tom Vraalsen ble forhåndsannonseret, og det er som de fleste vet, den norske samarbeidsministeren. En av årsakene til at jeg bad om ordet, var nettopp at denne statsråd er fraværende i denne debatten. Jeg synes det ville vært naturlig at han hadde deltatt her.

Nå har vi fått et forsvar for Ministerrådets minimumsforslag både fra hr. Gammelgaard og fra hr. Talleraas. Fra deres side kunne det synes som om de var vel tilfreds med det forslag vi nå behandler. Jeg vil da bare minne om at de samme representanter, Gammelgaard og Talleraas, har vært med på å formulere de kritiske merknadene som finnes i Økonomisk utvalgs betenkning, hvor de klart sier at dette er et minimumsforslag for å avhjelpe en akutt krise. Og det sies også at det ikke er noe langsiktig politikk det legges opp til, altså en kortsiktig og korttenkt politikk. Til tross for at vi har hørt forsvar fra disse to representantene, har vi ikke fått noen forklaring på denne negative, konservative holdning. Det er i den sammenheng jeg veldig gjerne skulle ha hørt den norske samarbeidsministeren gi en begrunnelse for hvorfor den norske høyre/midten-regjeringen, har vært så negative i denne sammenheng.

Det er et interessant trekk ved diskusjonen det som spesielt hr. Gammelgaard har lagt veldig vekt på, at denne 300 millioners utvidelsen vil være et bidrag til å hjelpe Øst-Europa med miljøtiltak, og det er vel og bra. Men hva er det så egentlig hr. Gammelgaard sier? Jo, at vi nå kan redusere innsatsen vår overfor u-landene, for det var nettopp det som var bakgrunnen for at denne ordningen ble etablert.

Vi vet at mange nordiske bedrifter har fått oppdrag i utviklingsland nettopp fordi vi har hatt Nordisk Investeringsbank. Her har vi enda et interessant moment fordi den norske samarbeidsministeren, Tom Vraalsen, også er norsk bistandsminister. Og når Tom Vraalsen eventuelt kan forklare hva som er årsaken til den norske regjeringens negative holdning, kunne han kanskje også komme med en vurdering av om det virkelig er slik at det er bevisst politikk at man nå altså dreier den bistand vi tidligere har gitt utviklingslandene, over til Øst-Europa. Jeg er selvfølgelig innstilt på at vi skal øke bistanden til Øst-Europa, men det må ikke skje på bekostning

av den hjälp vi har gitt til utviklingslandene. Jeg håper den norske samarbeidsministeren kan gi en redegjørelse.

II social- och hälsovårdsminister **Tarja Halonen**: Ärade president! Vi har ju nu ett kompromissförslag – och inte så dåligt. Det ger oss möjlighet att fortsätta aktiviteterna.

Som jag nämnde tidigare ”har ministerrådet noterat sig att en ny ökning kan aktualiseras redan nästa år”. Jag nämnde också att vi bör använda våra nordiska institutioner och instrument.

Men flera av Nordiska rådets frågor om investeringsbanken kräver noggrann utredning och värdering; särskilt i det långsiktiga perspektivet.

Ministerrådet kommer naturligtvis fortsättningsvis att föra en dialog med rådet om dessa viktiga frågor.

Här har man frågat om det finns gränser. Naturligtvis finns det gränser – både nationellt och internationellt. Men var dessa gränser går beror på vad man vill.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Roger Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Arne Melchior, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit

Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Rannveig Guðmundsdóttir, Pál Atle Skjervengen, Krister Skånberg, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 60 röster mot 1.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Peder-

sen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade:
Kristen Poulsgaard och Krister Skånberg.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm och Otto Steenholdt, Peder Sønderby och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 70 röster mot 2.

4

A 878/e: Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Þorsteinn Pálsson (ekonomiska utskottets talesman): Hr. president! I det medlemsförslag, som nu er til behandling, foreslås, at Nordisk Råd beslutter at rekommandere Nordisk Ministerråd at nedsætte en nordisk parlamentarisk kommission for at belyse spørgsmålet om en kernevåbenfri zone i Norden.

Forslagsstillerne henviser til, at der er fremlagt forslag om etablering af kernevåbenfri zoner for flere andre dele af verden. Der henvises endvidere til, at der i dag findes et antal kernevåbenfri zoner, f. eks. Sydpolkontinentet.

Ifølge forslagsstillerne blev forslaget om Norden som kernevåbenfri zone første gang rejst af den sovjetiske ministerpræsident i 1958. Siden har spørgsmålet været rejst ved gentagne lejligheder.

Forslagsstillerne henviser til, at der er kommet meget lidt information ud om arbej-

det i den embedsmandsgruppe, som de nordiske landes regeringer nedsatte i 1987 for at belyse spørgsmålet, og at der ikke er nogen parlamentarisk gruppe, som arbejder med det.

Udenrigspolitiske spørgsmål af sikkerheds- og forsvarspolitisk karakter har gentagne gange i Nordisk Råds historie været rejst såvel i form af medlemsforslag som i andre former.

I de tre tilfælde, hvor Rådet har behandlet forslag om at gøre Norden til atomvåbenfri zone, har såvel Økonomisk Udvalg som Nordisk Råds plenum afvist at foretage sig noget i anledning af forslagene.

Det konstateredes i forbindelse med behandlingen af disse sager, at der for så vidt ikke formelt set er noget til hinder for, at Rådet behandler sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål, men at Rådet efter fast praksis hidtil har afstået fra at tage stilling under henvisning til, at der ikke under de forhåndenværende omstændigheder var forudsætninger for at samarbejde om de pågældende spørgsmål.

På Nordisk Råds 34. session vedtoges en rekommandation, hvorefter der blev nedsat en komité til at udrede, hvordan det nordiske samarbejde i internationale sammenhænge yderligere kan forstærkes og udvikles. Denne komité afgav betænkningen "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet". I mandattet for komiteen besluttede man bl. a., at komiteen i overensstemmelse med Nordisk Råds praksis ikke skal behandle spørgsmål af sikkerhedspolitisk art.

Forslaget til mandat for den internationale samarbejdskomité drøftedes og besluttedes af Økonomisk Udvalg på mødet den 10. november 1987. Der var da enighed i udvalget om at fastholde den praksis, som Nordisk Råd har fulgt siden sin oprettelse om ikke at tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter. Præsidiets tilsluttede sig som nævnt denne holdning ved fastlæggelsen af komiteens mandat.

Det er således Økonomisk Udvalgs opfattelse, at Nordisk Råd bør fastholde sin hidtidige praksis og ikke tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter.

Derfor foreslår Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Skånberg: Herr president! Jag har begärt ordet i denna vår hjärtefråga. Visserligen har Sovjet och USA kommit överens om vissa viktiga åtgärder för att minska kärnvapenrustningarna, men hoten om förintelse genom kärnvapenkrig, kanske av misstag, hänger fortfarande över oss alla. Sovjet har gång på gång tagit viktiga initiativ för att minska spänningarna och rustningarna, och USA har, åtminstone i en del fall, svarat på dessa initiativ. Det har börjat lossna.

Förslag om Norden som kärnvapenfri zon framfördes första gången av den dåvarande ministerpresidenten i Sovjet redan 1958, för mer än 30 års sedan. President Kekkonen framförde förslaget flera gånger, 1963 och 1978.

Många människor, troligen de allra flesta i de nordiska länderna, skulle välkomna en kärnvapenfri zon i Norden. Särskilt aktuell är frågan här i Island, bl. a. tack vare Kvinno-partiet. Även Ungdomens Nordiska råd tar i sitt slutdokument från Reykjavík upp frågan och skriver i avsnittet om ett fredligare Europa: "Indenfor et muligt europæisk sikkerhedssamarbejde kan der gives reelle muligheder for en atomvåbenfri zone i Norden og de tilknyttede land- og havområder."

Herr president! Jag vill instämma i Marianne Samuelssons anförande i går. Vi har nu ett unikt tillfälle att värna freden, att i nordiskt sammanhang våga ta upp fred och nedrustning på dagordningen. Aldrig tidigare har vi så förutsättningslöst som nu kunnat diskutera dessa frågor. Så låt oss då göra detta och börja med ett beslut att Norden skall vara en kärnvapenfri zon och att Norden skall arbeta aktivt för fred och nedrustning.

Som ett allra första litet steg borde ekonomiska utskottet anordna en öppen utfrågning av den ämbetsmannagrupp som de nordiska regeringarna tillsatte 1987 för att belysa olika aspekter på frågan om en kärnvapenfri zon i Norden och till denna utfrågning bjuda in Nordiska rådets delegater. Bäst vore om även den parlamentariska grupp som bildades som en fortsättning på konferensen 1985 kunde kallas till denna utfrågning. Även freds- och konfliktforskare bör bjudas in.

På grundval av denna utfrågning bör ekonomiska utskottet åter pröva frågan och återkomma till Nordiska rådets nästa session med ett förslag om vad Nordiska rådet kan

och bör göra för att medverka till att det bildas en kärnvapenfri zon i hela Norden.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Jeg er enig i det, som fremkommer fra det økonomiske udvalg angående det medlemsforslag, som vi behandler her, og grunden dertil fremkommer i udvalgets synspunkter, dvs. at der eksisterer og er til stede en nordisk parlamentarikergruppe, som arbejder med de spørgsmål, som medlemsforslaget handler om.

Siden 1985 har der været til stede en parlamentarikergruppe inden for Norden, en fri sammenslutning af parlamentarikere med deltagelse af mange partier i Norden, som behandler sagen om en kernevåbenfri zone i Norden. Denne parlamentarikergruppe består under formandskab af Anker Jørgensen, som har været meget aktiv i denne sag hele tiden. Det sidste møde var den 1. november sidste år, og dér vedtog de, som var til stede ved mødet, enstemmigt en resolution. Og jeg tror, at jeg får lov til at citere en del af den resolution. Der står:

"Den Nordiske Parlamentarikerkomité for oprettelsen af en nordisk atomvåbenfri zone samlet til møde på Christiansborg i København den 1. november 1989 opfordrer på det kraftigste de nordiske regeringer til hurtigt at færdiggøre embedsmandskomiteens arbejde med zonen. Det blev startet allerede ved udenrigsministrenes beslutning i København i 1986.

Desuden opfordres regeringerne til at tage initiativer på international basis snarest for at få startet forhandlinger om nedrustning til søs, især af de taktiske atomvåben, med særlig henblik på situationen i farvandet i hele det nordiske område, inklusive Østersøen.

Komiteen påpeger også den særlige fare, atombredte fartøjer har for havmiljøet.

Komiteen hilser de seneste sovjetiske tilkendegivelser samt udviklingen i Østeuropa i øvrigt velkommen. De synes at understrege det naturlige i at afprøve flere nedrustningsmuligheder og tage flere initiativer, der kan føre til en nedskæring af atomvåbenene i Europa. En nordisk atomvåbenfri zone ville være et meget vigtigt bidrag, der ville have gode muligheder for at sætte yderligere positive udviklinger i gang.

Hovedmålet er fortsat zonen oprettelse,

og forudsætningerne for oprettelsen er blevet væsentligt styrket i den senere tid.

Der er for komiteen ingen tvivl om, at der er en betydelig folkelig opinion i alle de nordiske lande til fordel for en forfølgelse af den nedrustning og afspænding, der lykkeligvis er i gang. Zonens oprettelse kan som en stor tillidsskabende foranstaltning blive en løfte-stang for planerne om at gøre Europa fri for atomvåben, og forudsætningerne for en nordisk zone som led i en større europæisk sammenhæng er på flere måder ved at blive skabt.

Fremgangen for forhandlingerne om asymmetriske nedskæringer af de konventionelle våben, den øgede forståelse for defensive forsvarssystemer og fjernelse af offensive styrker i afgørende grænseområder øger zoneordningernes aktualitet og muligheder.”

Det var resolutionen fra parlamentarikergruppen, som arbejder med denne sag. Jeg vil kun tilføje, at det islandske Alting i 1985 har vedtaget en resolution om nedrustnings-spørgsmål, og den er vedtaget enstemmigt. Der står bl. a., at der ikke skal stationeres atomvåben i Island, og det har været en officiel holdning fra Island og den islandske regering også i de senere år.

Melchior: Hr. præsident! Hvis man ved en atomfri zone forstår et område, hvor der ikke findes atomvåben, som kan affyres, så er Norden en atomvåbenfri zone. Der kan altså derfor ikke med dette beslutningsforslag gøres nogen som helst indsats for fredens bevarelse. De nordiske lande har ikke atomvåben, og ingen føler sig derfor truet af våben, som ikke eksisterer.

Hvis man derimod ved en atomvåbenfri zone forstår – og det mener jeg ligger i ordet – et område, hvor atomvåben ikke kan ramme ned – det er jo det farlige, i hvert fald for dem, der bor der – så er adressen et andet sted; så er det ikke noget, vi kan beslutte her, men så er der andre lande, som skal beslutte, at Norden skal være atomvåbenfri zone, derved at man giver afkald én gang for alle på nogen sinde at sende atomvåben mod det nordiske område. På anden måde har begrebet atomvåbenfri zone overhovedet ikke nogen mening, og derfor er forslaget efter

min mening mildt sagt, venligt sagt, totalt overflødigt.

Nu blev hr. Anker Jørgensens navn nævnt af den foregående taler, og jeg vil gerne oplyse, at en forsvarskommission, som har været nedsat i Danmark i 1988, afgav betænkning den 10. januar i år. 7 af Folketingets 8 partier, heri inkluderet hr. Anker Jørgensens parti, udtaler i konklusionen i denne betænkning, at en atomvåbenfri zone i Norden ikke for ham, for de 7 partier, er aktuell politik. Derfor er det ikke rimeligt at tage hr. Anker Jørgensens navn og person til indtægt, når man argumenterer for dette forslag.

Björk: Herr president! Det finns väl ingen i denna församling som tycker att det är bra att man har kärnvapen, men en kärnvapenfri zon förutsätter att de länder som kan tänkas använda kärnvapen skriver på ett avtal om att inte använda dem mot Norden. Vi har hittills avstått från att besluta i sådana frågor i Nordiska rådet, och det tycker jag skall gälla också i fortsättningen. Det är också viktigt att vi känner respekt för de länder som tillhör olika pakter och att vi har förståelse för de ländernas handlingar.

Man kan i och för sig säga att kärnvapen är en direkt miljöfara i vissa områden. En miljöfara är gamla uttjänta kärnvapenbärande båtar som under lång tid ”puttrat” i Östersjön. Det är inte bara försvarspolitik, utan de utgör också en uppenbar miljöfara, så egentligen borde vi på nordiskt håll göra en ordentlig satsning på fredlig räddningstjänst.

Jag tycker att Nordiska rådet inte skall fatta ett sådant beslut som miljöpartiet föreslår. Miljöpartiet i Sverige har avstått från att delta i det utredningsarbete som sker i Sverige om säkerhetspolitik och har därmed avstått från att skaffa sig en djup kunskap på detta område. Därför faller dess yrkande ganska platt.

Jag yrkade alltså att rådet avstår från att följa miljöpartiets förslag.

Skånberg: Herr president! Jag lyssnade med stort intresse på den isländske talesmannens anförande.

Jag vill bemöta det anförandet som följde därefter och som handlade om att det skulle

vara totalt meningslöst att upprätta en kärnvapenfri zon. En kärnvapenfri zon innebär att man minskar eller undanröjer risken för ett kärnvapenkrig och därmed minskar spänningen i området. Upprättandet av zonen bör också ses som ett regionalt och temporärt steg mot ett större nedrustningsmål, skriver vi i vårt medlemsförslag. "Förutom att länderna inom zonen inte skall inneha kärnvapen skall inte heller kärnvapen vara stationerade eller på annat sätt befinna sig i zonen, vilket bl. a. innebär att hamnbesök med kärnvapenkapabla fartyg inte tolereras i någon nordisk hamn." Det gäller alltså inte bara stationering av kärnvapen, som talaren här påstod.

Jag menar att det inte har framkommit någonting som talar mot vårt medlemsförslag, och jag yrkar därför att det bifalles i sin helhet. Det är hög tid att Nordiska rådet tar upp de här frågorna.

Møller: Hr. præsident! Det er vigtigt at slå fast, som en anden taler nævnte for et øjeblik siden, at der ikke i Norden er eller har været planer om at have atomvåben.

Det er også vigtigt at nævne, som det har været nævnt mange gange i debatten i de seneste år, at det eneste land, som har haft atomvåben på nordisk område, nemlig Sovjet i Østersøen med deres Golf-undervandsbåde hver med 3 atomraketter, netop i disse måneder har trukket de seks Golf-undervandsbåde ud og i øjeblikket er i gang med at hugge dem op. Det skal de ikke have utak for.

Efter min mening er det sådan, at mængden af atomvåben, mængden af militær, mængden af kampvogne er direkte proportional med mængden af mistillid mellem nationer. Jo mere tillid vi kan skabe mellem nationer og folk, jo mindre behov er der for militær, kampvogne og atomvåben. Ja, tænkte man sig situationen, at det kun var de nordiske lande, der boede i verden, så havde vi jo slet ikke brug for hverken atomvåben, soldater eller kampvogne.

Men lad os da så glæde os over i øjeblikket, at den tillid, vi har haft mellem de nordiske lande i mange hundrede år, også er ved at blive skabt mellem de østeuropæiske lande og os i vesten. Det er jo ikke mere end et halvt år siden, Vaclav Havel sad i fængsel i Tjekkoslovakiet; nu er han præsident, og i sidste uge

klappede den amerikanske kongres 25 gange med stående ovationer da han talte dér. Det er 3 måneder siden, at Berlinmuren stadig væk fandtes; nu sælger man den til turister, og de østtyske vagthunde bliver solgt til østtyske familier som almindelige familiehunde.

Der er altså en tillidsproces i gang, og derfor mener jeg, at med den tillid, som er ved at blive skabt, og med de forhandlinger, som for øjeblikket foregår i Wien mellem nationer fra Øst og Vest om at skære drastisk ned på antallet af kampvogne, fly og soldater – det er 30.000 sovjetkampvogne, man regner med man vedtager at skrotte om bare 3 måneder, og 3.000 fra NATO – at hvis vi i denne situation begynder isoleret og selvstændigt at komme med egne "private" udspil, nok så velmente som de kan være, så risikerer vi at forsinke den proces, som vi jo alle ønsker skal lykkes i Wien.

Derfor synes jeg, der er klogt, hvad Økonomisk Udvalg gør, at afskrive denne betænkning. Jeg finder ikke, den vil fremme det formål, som jeg tror alle her i Nordisk Råd, uanset hvilken fløj man kommer fra, har, nemlig at vi skal kunne leve i en verden med mere tillid og derfor også mindre militær.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Jeg har forstået, at hr. Helge Adam Møller kender noget til militæret og militæriske sager. Jeg er lidt forbavset over det, han og andre talere siger her, at det er en forsikring for, at der ikke findes atomvåben i Norden, at landene modsætter sig stationering af atomvåben.

Vi her i Island har en amerikansk base, og denne base er et led i den strategiske militæropfølgning og planlægning i Nordatlanten. Det ved Helge Adam Møller selvfølgelig, og jeg spørger ham, om han ikke ved, at en sådan planlægning, strategien i Nordatlanten, er fast knyttet til atomvåbenstrategi. Selv om der ikke findes atomvåben stationeret permanent i Island, er det helt klart, at de, som står bag en sådan strategi, planlægger at tage atomvåben ind, hvis de mener, at det er nødvendigt i krisetid for ikke at tale om krigstid.

Jeg spørger hr. Helge Adam Møller, om det er ukendt for ham, hvordan en sådan strategi bygges op.

Møller: Nej selvfølgelig er det ikke ukendt for mig, hvordan sådan en strategi bygges op. Men jeg mener, at i den proces, der er i gang nu, og som jeg mener, vi kan glæde os over, uanset hvor vi kommer fra i det politiske billede, skal vi undgå enhver form for enegang. Det vil jeg godt kalde det, selv om det skulle være fem nordiske nationer, der var enige.

Men i øjeblikket er der jo forhandlinger – ikke mellem 5, men mellem 23 nationer, og når de lykkes, og jeg er sikker på, at de lykkes til sommer eller til efteråret, så vil et næste skridt være de forhandlinger, der foregår vedrørende atomnedrustning. Det gælder ikke bare i det nordiske. Skulle vi ikke lade være med at være så snæversynede? Der bor jo mange mennesker andre steder end i Norden, og jeg tror, at hvis vi prøver separat at lave forhandlinger, hvor vi siger, at vi skal være de første, så risikerer vi, at der er andre, der bliver de sidste.

Jeg tror, vi når et bedre og hurtigere resultat, ikke alene for Norden, men for hele verden, ved at vi prøver på at gøre det i en større sammenhæng. Det kan man så tro på eller lade være. Det er en trossag, men det er altså min overbevisning. Jeg synes – og det er det vigtigste – at det går den rigtige vej i øjeblikket, og det kan vi da så glæde os over, hvad enten man er soldat eller det modsatte.

Hjörleifur Guttormsson: Jeg synes, at i sådan en stor sag, hvor det handler om atomvåben og atomstrategi, er det ikke den sikreste vej til at nå det mål, som jeg tror, at alle er enige om, at sidde med hænderne i skødet.

Jeg synes ikke, at man i Norden skal være passiv med hensyn til, hvad der foregår på det område, og man skal presse på for at få en sådan zone oprettet med garantier fra stormagterne.

Men til trods for det synes jeg, det er hovedsagen, at så mange parlamentarikere som muligt deltager i Anker Jørgensen-komiteen, som arbejder aktivt for denne sag.

Hans Jørgen Jensen: Hr. præsident! Jeg er fra den årgang, hvor jeg kan huske, da man vedtog NATO-pagten. Og jeg synes, at det er rart at kunne konstatere så mange år efter, at

den politik, som også mit parti gik ind for: at Danmark skulle være medlem af NATO, hvor Hedtoft som formand for Socialdemokratiet dengang næsten vendte på en tallerken og sagde, at vi skulle være medlem af NATO, *det* har vist sig at være en rigtig politik. Og jeg har altid været 100 pct. NATO-tilhænger, men jeg har samtidig også været tilhænger af, at med den strategiske beliggenhed, som Danmark har, og som de nordiske lande har, at man kunne sende nogle signaler ud til verden om, at netop vi, der som lande ligger meget tæt ved – kan man sige – de strategisk vigtige grænser, der er mellem den sovjetrussiske linje og den amerikanske linje, at det var rigtigt, at man i vore lande tænkte nogle nye tanker. Derfor mener jeg, at tankerne om at kunne få det, der kunne hedde ”en garanteret tilslutning” fra Øst og Vest om, at Norden var en atomfri zone, at det er en rigtig politisk tankegang.

Derfor hilser jeg naturligvis med tilfredshed, at man nu vil undersøge disse ting og gå i dybden med det og måske også kunne lægge en strategi for en fremtidig nordisk politik. Jeg mener altså ikke, at tingene er så sikre, som man gør dem til nu. Derfor hilser jeg med tilfredshed, at man går ind i det her arbejde.

Jeg synes godt, jeg vil føje en enkelt ting til. Jeg kan huske, at vores statsminister i Danmark, der hed H.C. Hansen, i midten af femtitallet jo måtte føle sig foranlediget til at sige, at vi ikke ville have atomvåben på dansk jord hverken i freds- eller i krigstid.

Der har jo også i NATO-pagten været mange diskussioner om, hvorvidt man skulle placere våben eller ej. Derfor synes jeg, at det initiativ, der her er taget, og den konklusion, også når man ser på den internationale situation, er en god måde at håndtere den her sag på.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag att inte företa sig något med anledning av medlemsförslaget och Krister Skånbergs förslag att anta en rekommendation.

För utskottets förslag röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björk-

strand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot utskottets förslag röstade: Krister Skånberg.

Agnar Nielsen och Páll Pétursson *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kristen Poulsgaard, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt och Olle Östrand.

Utskottets förslag att icke företa sig något hade sålunda bifallits med 69 röster mot 1. 2 medlemmar avstod från att rösta.

5

A 890/e: Medlemsförslag om fiskebeståndet

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Ernst Wroldsen: (ekonomiska utskottets talesman) Hr. president! Medlemsförslag A 890/e fra Marianne Samuelsson og Birger Schlaug – begge fra Miljøpartiet – om fiskebestander, har to elementer.

For det første foreslår forslagsstillerne at det i nordisk samarbeid på fiskeriområdet skal være en klar målsetting at de naturlige fiskebestandene skal bevares, og at fiskeoppdrett aldri kan ses som en erstatning for de naturlige bestandene. For det andre foreslås et forbud mot trålfiske i overfiskede områder. Forslaget, som ikke har vært ute på remiss, er behandlet i Økonomisk Utvalg.

At fiskeoppdrett skulle erstatte de naturlige fiskebestander, er etter utvalgets mening neppe en relevant problemstilling. Utvalget ser på fiskeoppdrett som det naturlige supplement til de ordinære fiskerier, men peker på at virksomheten har visse miljømessige problemer som må løses. Her kan man legge til at det satses betydelige ressurser for å løse disse problemene.

Jeg er glad for at et samlet utvalg gir uttrykk for at det ikke ser noen motsetning mellom utvikling av fiskeoppdrett og en ansvarlig forvaltning av de naturlige fiskebestandene. For egen del vil jeg uttrykke noe forundring over at representanter fra Miljøpartiet ikke har en mer positiv innfallsvinkel til fiskeoppdrett. Ulike former for fiskeoppdrett kan i framtiden gi meget viktige bidrag til å løse verdens matvareproblemer. Selv om matvareproblemet i dag i all hovedsak er et fordelingsproblem – vi produserer nok mat, men har problemer med å få det ut til de menneskene som trenger det mest – vet vi at om få år kan vi stå i en helt annen situasjon, hvor matvareproblemet ikke lenger bare er et fordelingsproblem, men hvor den totale matvareproduksjon er for liten til å dekke behovet. I en slik situasjon tror jeg vi skal være glad for at vi har både fiskeoppdrett og annet som kan øke matvareproduksjonen. Økonomisk Utvalg er heller ikke innstilt på å ta stilling til hvilke tiltak som skal settes inn for å begrense fisket i spesielle situasjoner. Forslaget om et forbud mot trålfiske støttes derfor ikke.

Utvalget peker derimot på at nødvendige midler må tas i bruk for å oppnå de ønskede målsettinger om en ansvarlig og bæredyktig utnyttelse av fiskeriresursene.

Utvalget konkluderer med å vise til at Ministerrådsforslaget om nordisk samarbeid på fiskeriområdet dekker målsettingene mer hensiktsmessig enn det foreliggende medlemsforslaget. Utvalget foreslår derfor at Rådet ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslaget.

Skånberg: Herr president! Det är inte så att miljöpartiet de gröna har någonting emot fiskodling, såvida den kan drivas på ett icke miljökadligt sätt. Det vore glädjande om utvecklingsarbetet på detta område kunde ge sådana resultat att världen kan dra nytta av fiskodlingen, vilket föregående talare berörde. Vi är tillfredsställda med de svar som utskottet har givit på denna punkt.

När det gäller frågan om att det kan bli nödvändigt att vidta åtgärder mot utfiskning, t. ex. förbud mot trålfiske i överfiskade områden, står vi däremot fast vid vår ståndpunkt. Jag vill emellertid inte här och nu ta upp Nordiska rådets tid ytterligare med denna fråga. I sak har vi naturligtvis inte ändrat oss, men vi kommer inte att begära votering.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bi-fölls utskottets förslag.*

6 Meddelande om rekommendation 45/1989/e om uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–1992

Økonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Talleraas (økonomiska utskottets talesman): Herr president! Ett av resultatene av Nordisk Råds ekstrasession om Nordens forhold til Europa ble rekommendasjon 45/1989. Rekommandasjonen pålegger Ministerrådet å gjennomføre det framlagte arbeidsprogrammet og i forbindelse med dette ta hensyn til de synspunkter som ble fremmet av Rådet under sesjonen. De viktigste av disse synspunktene finnes i betenkningen fra Økonomisk utvalg.

Rådet uttrykte også den gang ønske om at Ministerrådet skal følge en viss prosedyre når det gjelder oppfølgingsarbeidet. Denne prosedyren innebar at Ministerrådet skulle legge fram et revidert program til 38. sesjon. I tillegg skal Ministerrådet avgi en sommerrapport innen 1. juni. Denne fristen er valgt for at utvalgene skal kunne drøfte rapporten på sine sommermøter. Naturligvis skal Ministerrådet også rapportere om programmets gjennomføring i beretninger til Rådets ordinære sesjoner. Denne rytme i rapportering om programmet vil gjøre det mulig å få en løpende debatt mellom Ministerrådet og Rådet. Den er en forutsetning for at parlamentarikerne i Rådet kan få informasjon om og innflytelse på det viktige arbeidet som pågår.

Til denne sesjonen har Ministerrådet, slik vi krevde i Marichamn, utarbeidet en framdriftsrapport om arbeidet med gjennomføringen av arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992. Denne rapporten inneholder en oppdatert situasjonsbeskrivelse om det europeiske integrasjonsarbeidet samt status for de enkelte deler av programmet.

Rapporten inneholder også en rekke nye forslag som oppfølging av forslag i Økonomisk utvalgs betenkning vedrørende dette.

Økonomisk utvalg har studert det materialet som Ministerrådet har lagt fram. Selv om dette vel neppe kan sies å være et revidert program, har utvalget likevel fått det generelle inntrykk at det er god framdrift i arbeidet med programmet. Vi har forståelse for at det ikke har vært praktisk mulig å utarbeide et egentlig revidert program til denne sesjonen. Det viktigste nå er at framdriften skjer i et høyt tempo, og det ser det ut til.

Ministerrådet har tatt med en generell formulering om samarbeidet i forhold til Øst-Europa. Man vil anvende det formaliserte nordiske samarbeidet som en felles basis og som et verksted for formulering av holdninger, synspunkter og initiativ, men ikke som et forum for forhandlinger. Dette mener jeg er et svært godt utgangspunkt for det videre samarbeid i forhold til Øst-Europa. Økonomisk utvalg legger likevel vekt på at man formulerer mer konkrete forslag i det reviderte programmet. Jeg har da også forstått det slik at Ministerrådet har startet et arbeid som kan føre til slike forslag, og en vil få anledning til å ta stilling til disse når det reviderte

programmet blir framlagt til sommeren. I denne sammenheng vil jeg understreke at det er nødvendig for en uhindret dialog mellom Ministerrådet og Rådet at Ministerrådet overholder fristen 1. juni. Dette skulle for øvrig ikke by på problemer, da Ministerrådet selv har antydning at et revidert program vil komme "medio" 1990.

Samarbeidet med Øst-Europa er viktig og en stor utfordring for de nordiske land. Det inneholder mange politiske utfordringer bl. a. når det gjelder økonomi og miljø. Samarbeidet er også verdifullt kulturelt og menneskelig. Jeg vil likevel trekke fram at sett i et mer kortsiktig økonomisk perspektiv er det forholdet mellom Norden og EF som er det mest interessante og det mest brennende spørsmålet i dag. Det er gjennom en avklaring av de nordiske landenes forhold til EFs indre marked at vi skal sikre vår innflytelse og vår velstand i framtidens Europa. Oppmerksomheten i denne prosessen er i dag primært rettet mot de såkalte EØS-forhandlingene mellom EFTA og EF. Tiden er knapp om man skal kunne oppnå en avtale som skal kunne settes i verk innen iverksettelsen av det indre marked den 31. desember 1992. Nå kan man spørre seg hvilken rolle det nordiske samarbeidet skal spille i denne sammenheng. Jeg kommenterte dette i mitt innlegg i generaldebatten. Arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 gir en del av svaret, nemlig at det nordiske samarbeidet er et verksted for politiske holdninger og faglig arbeid over et bredt politisk spekter.

Arbeidsprogrammet har så å si to dimensjoner. For det første skal det utvikle de nordiske landenes indre integrasjon på en rekke viktige områder. For det andre skal det danne basis for fellesnordiske holdninger i forhandlingene om økt integrasjon i Europa. De nordiske landenes ambisjonsnivå skal ikke og bør ikke være lavere enn ambisjonsnivået i EF-landene.

Det er likevel viktig at det på en rekke områder skjer en koordinering av forslag som skal gjennomføres i Norden i forbindelse med EF og EØS-prosessen. Men det er åpenbart at en slik koordinering kan bety justeringer i tidsplanene. Det er viktig at de nordiske landene kontinuerlig presser den internordiske integrasjonen framover. Der er det ingen tid å miste.

Et av de viktigste redskaper for å drive denne nordiske politikken er arbeidsprogrammet Norden i Europa. Økonomisk utvalg legger stor vekt på at programmet gjennomføres så ambisiøst som det ble lagt opp til på ekstrasesjonen nettopp i Mariehamn.

Økonomisk utvalg mener at rekommendasjon 45/1989 bør være retningsgivende for arbeidet med programmet Norden i Europa, i det minste i tiden fram til utgangen av 1992, da programmet i sin nåværende form utløper. Økonomisk utvalg har derfor innstilt til Rådet at man tar Ministerrådets melding til etterretning og avventer en ny melding vedrørende rekommendasjonen til neste sesjon.

Utrikeshandelsminister Anita Gradin:
Herr president! Vi har insett att det som händer i vår omvärld innebär nya möjligheter och utmaningar för det nordiska samarbetet. Arbetsprogrammet "Norden i Europa" är ett uttryck för att vi tillsammans vill möta utmaningarna och ta till vara möjligheterna.

Utvecklingen går verkligen svindlande snabbt både i den västeuropeiska integrationsprosessen och i reformerna och demokratiseringen i Östeuropa. Båda dessa processer har en starkare betydelse än någonsin för de diskussioner som förs här denna vecka.

Reformprocessen i Östeuropa har kanske inte så direkta effekter på det nordiska samarbetet, även om den i ett längre perspektiv kommer att få en oerhörd betydelse. Som ordförande i Efta under detta halvår kan jag konstatera att vi har ställt oss positiva till att stödja de östeuropeiska ländernas reformprocess, parallellt med de ökade kontakter som de tar med EG. Praktiskt taget samtliga länder i Östeuropa har visat intresse för ett närmare samarbete, i en eller annan form, med Efta-länderna. I många av dem finns ett starkt intresse för den nordiska samhällsmodellen och det nordiska samarbetet på olika områden. Därför är det en viktig uppgift att etablera informella kontakter med olika grupper och folkrörelser i dessa länder för att kunna sprida information om Norden och nordiskt samarbete – detta naturligtvis vid sidan av att vi ger ett direkt bistånd, bilateralt och multilateralt, bl. a. i form av nordiska miljöinsatser.

Överläggningarna mellan Efta-länderna

och EG rusar snabbt vidare mot formella förhandlingar i slutet av våren. Det är oerhört viktigt, inte minst med tanke på utvecklingen i Östeuropa, att vi lyckas hålla den ambitiösa tidtabell som satts upp. Bl. a. måste vi snabbt ta itu med de verkliga knäckfrågorna om institutioner och beslutsformer. Från Efta-ländernas sida, och inte minst de nordiska länderna, har vi kraftigt understrukit att förhandlingarna inte bara får bli en fråga om handel, banketableringar och kapitalrörelser. Miljösamarbete, utbildningsfrågor, medborgarnas Europa och den sociala dimensionen är minst lika viktigt.

Just detta innebär att Efta-EG-arbetet kommer att skära in i många av de traditionella kärnområdena i det nordiska samarbetet. Det är ingenting att vara rädd för. De nordiska länderna och den nordiska samlingsapparatens har mycket att bidra med som vi har åstadkommit under decennier – för att inte säga sekler – av samarbete. Vi kommer inte tomhänta.

På samma sätt har vi en hel del att hämta i det som EG har åstadkommit i sitt samarbete. Ministerrådsförslaget om ömsesidigt erkännande av postgymnasiala utbildningar är ett bra exempel på det.

Men den verkliga utmaningen är frågorna: Vad gör vi med det nordiska samarbetet i denna situation? Vad gör vi för att påverka andra Efta-länder och EG? Vad gör vi för att gå fram snabbare än ett kommande EES-avtal? Vad gör vi i det nordiska samarbetet på områden, som inte kommer att omfattas av avtalet? På vilka områden kan vi gå längre än EES-avtalet? Detta är kärnfrågorna i ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa".

Gränshandeln är en bra illustration av vad det gäller. EG-kommissionen har föreslagit att EG-länderna sinsemellan skall avveckla alla gränskontroller för personer och varor till slutet av 1992. Vi vet att det inte är möjligt att till 1992 nå så långt i det nordiska samarbetet. Det skulle förutsätta tullunion och gemensam handelspolitik, frihandel med jordbruksvaror och harmonisering av skattesatser. Det är inte realistiskt.

Men om EG lyckas, och vi har kvar flertalet av kontrollerna mellan de nordiska länderna, hamnar vi i en politiskt ohållbar situation. Det skulle vara omöjligt att förklara för den allmänna opinionen varför medborgarna

i EG-länderna kan resa helt fritt mellan länderna, medan nordbor bara får ha med sig två flaskor vin och ett kilo kött när de passerar gränsen, och varför en småföretagare inte får ta med sin grävmaskin för att göra ett jobb på andra sidan gränsen utan att betala tull. Vad vi gör med gränshandeln och gränskontrollerna kommer att bli avgörande för det nordiska samarbetets trovärdighet.

Det är fråga om en balansgång. Å ena sidan måste det vara möjligt för en medborgare att handla i den närmaste affären, på andra sidan gränslinjen, och inte behöva åka 50 km till närmaste affär på egna sidan. Å andra sidan skall gränshandeln inte medföra att man systematiskt utnyttjar skillnader i skattesatser mellan länderna. Det finns redan förslag till lösningar på många av dessa problem. Men det gäller att förverkliga dem. Det kräver inte bara god vilja hos regeringarna utan också att man överger traditionella bestämmelser och synsätt i förvaltningarna ned till lägsta nivå.

Herr president! Det som vi diskuterar under denna dagordningspunkt är den i särklass viktigaste frågan i det nordiska samarbetet. Rådet har begärt att ministerrådet skall utarbeta reviderade versioner av arbetsprogrammet och dessutom lägesrapporter två gånger om året. Rådet har även begärt att ministerrådet skall ange tydligare prioriteringar, ha ett längre tidsperspektiv etc. Mot denna bakgrund är det minst sagt förvånande att bara ett par representanter för rådet tar till orda på denna dagordningspunkt.

Skånberg: Herr president! Första gången som jag var med i Nordiska rådet var på extrasessionen i Mariehamn. Där åhörde jag också en presskonferens, där den svenska statsministern tydligt klargjorde att man inte ansåg sig ha tid att ta upp överläggningar med öststaterna och olika former av samarbete med Efta. Först måste man se om sitt eget hus och i högsta möjliga tempo slutföra förhandlingarna med EG. Jag är inte riktigt klar över om svenske statsministern gav uttryck bara för Sveriges uppfattning eller om det var fråga om en gemensam nordisk uppfattning, men jag tog i alla fall illa vid mig av att man så egoistiskt bara ville främja sina

egna intressen och inte var öppen för att på det här sättet också bl. a. handelspolitiskt stödja öststaterna.

Den svenske utrikeshandelsministern har vid upprepade tillfällen senare försäkrat att man visst vill öppna famnen också mot öst. Ändå kan vi väl i verkligheten se att EG och Efta hanterar denna fråga på mycket olika sätt. EG lägger mycket stor vikt vid och ägnar mycken tid åt att så snabbt som möjligt komma till tals med de öststater som är villiga att på olika sätt diskutera ett närmare ekonomiskt samarbete, medan Efta-länderna fortfarande – jag skulle vilja säga förhäxat – försöker att komma före eller behålla sin plats i kön till paradiset EG. Jag tycker att det är felaktigt handlat. Jag tror att den europeiska frågan skulle vinna på att man mera förut-sättningslöst diskuterade ett samarbete i hela Europa och inte bara att stärka just EG.

Vi borde vid det här laget veta att EG faktiskt bygger upp murar mot omvärlden. Om EG inte gjorde det, skulle det inte heller vara så angeläget för de olika länderna att försöka komma innanför dess murar. Vi måste i sanningens namn erkänna att vi strävar efter något som i varje fall många i Sverige och, som jag fruktar, också många i Norden i övrigt tror att bara EG kan erbjuda. Lösningen borde i stället, som sagt, vara ett öppnare Europa, ett regionernas Europa, där man också hade en öppen attityd mot omvärlden.

Jag vill säga att ett anförande i går av Carl Bildt lät ganska intressant på den punkten. Han tog där upp idén att Norden i själva verket skulle vara en bra plattform för det fortsatta arbetet i Europa. Det är möjligt att vi talade om olika Europa, att Carl Bildt menade bara Västeuropa och EG, men vi skall ha en positiv människouppfattning, och jag vill därför uppfatta honom så, att han talade om Europa i dess helhet.

När det slutligen gäller möjligheten att ta med sig sin egen grävmaskin, Anita Gradin, är jag övertygad om att vi kommer att få se många multinationella grävmaskiner som tar sig in i de nordiska länderna och urholkar småföretagens bärkraft, om och när anpassningen till EG blir ett fullbordat faktum. I Danmark torde man kunna redovisa bittra erfarenheter av detta. Vi kommer med säkerhet att kunna göra det från andra länder, om olyckan skulle vara framme.

J. K. Hansen: Hr. præsident! Når jeg tillader mig at tage ordet under dette punkt på dagsordenen, så er det, fordi jeg gerne vil henlede opmærksomheden på en idé eller en tanke: hvordan Nordens stemme på en god og effektiv måde kan bringes ud i Europa, ja, faktisk til hele verden.

Nordens interesse for Europa og Europas interesse for Norden er stigende. Det gælder i særlig grad lige nu, hvor integrationen i EF øges, hvor der er opbrud i Østeuropa og i de baltiske stater. Og i dette opbrud er der stor interesse for orientering om de nordiske landes samfundssystemer. Det nye Europa, som kommer ud af den forandring, bliver de kulturelle og geografiske regioners Europa langt mere end nationalstaternes Europa. Det nordiske samarbejde i Nordisk Råd kan derfor blive en model for et regionalt samarbejde.

Norden som region, som kultur, som samfundsmodel, som idé, har stor interesse ude i verden. De nordiske lande er højt udviklede demokratier, velorganiserede samfund med høj social og uddannelsesmæssig standard. Vi er også uden imperiefortid eller stormagtsambitioner. Vi har selvstændige og nuancerede holdninger til internationale spørgsmål, som andre vil lytte til med stor interesse.

Norden har også selv stor interesse i at markere sig i fællesskab og dokumentere sin tilstedeværelse og eksistensberettigelse over for den øvrige verden. Norden må derfor være synlig og aktiv, når det nye Europa dannes.

I denne proces – dér er pointen – i denne proces er radioen en direkte og daglig kontakt til det enkelte menneske. Den kan nå ud til det enkelte menneske, hvor det er; det enkelte menneske kan selv søge den information, det ønsker, uden andres mellemkomst.

Hvis Norden nu går sammen om at tilbyde en fælles radioinformation, kan vi få den platform, hvor de nordiske lande hver især og Norden sammen vil være tydeligere for resten af verden, end vi vil være ved at optræde enkeltvis og i konkurrence.

Vi kan lægge de nordiske ressourcer sammen, vi kan skabe bedre programmer. Andre lande øger i disse år satsningen på den internationale radio, både på den tekniske og den programmæssige side, og det tvinger så os til at lægge kræfterne sammen og gøre det bedre, end vi kan enkeltvis, hvis vi vil være med.

De nordiske landes utlandsprogrammer arbejder hver for sig og ikke sammen, og det samlede nordiske tilbud bliver derfor svagt set i lyset af den internationale mediekoncentration og de store satsninger på dette område. Selv de nuværende tekniske ressourcer udnyttes ikke rationelt. Må jeg bare nævne, at Sverige har tre store kortbølgesendere og en mellembølgesender og sender hver dag på 9 forskellige sprog og forsøger her at informere om hele Norden. Finland har fire nye og kraftige kortbølgesendere og en mellembølgesender og sender på 5 sprog og informerer først og fremmest om Finland. Norge har fire kortbølgesendere og en kraftig mellembølgesender og sender lidt på engelsk foruden på norsk. Danmark har faktisk ingen sendere, men vi har nu koblet os på den nordiske sender, og vi sender kun på dansk.

Hvis vi lægger disse ting sammen, så er dette ikke noget ubetydeligt udgangspunkt for et fælles nordisk radioprogram produceret i et samarbejde mellem de nordiske radiofonier, enten inden for rammerne af eller som et supplement til deres nuværende udlandsprogramvirksomhed.

Derfor, hr. præsident, skal jeg med dette indlæg anbefale Ministerrådet at tage hele denne sag op, og jeg overvejer selv personligt at stille et medlemsforslag herom.

Grethe Lundblad: Herr president! Jag vill tacka statsrådet Gradin för ett mycket intressant anförande och för den uppmaning hon gav oss i rådet. Hon har säkert rätt i att det som händer nu i integrationsarbetet kommer att bli en stor utmaning för oss i Nordiska rådet.

Jag vill gärna säga till henne att socialdemokraterna i Nordiska rådet är medvetna om att det uppstår en speciell problematik inför en ökad integration där också Efta-länderna deltar på många områden och att det kan påverka det nordiska samarbetets både innehåll och former. Vi förutsätter att den nu tillsatta organisationskommittén tar upp en del av problematiken, men naturligtvis kommer vi i den socialdemokratiska gruppen att anta utmaningen till både nytänkande och strukturdiskussion också i det traditionsrika nordiska samarbetet.

Eftersom flera talare på denna punkt har

tagit upp samarbetet med Östeuropa skulle jag vilja tala om att jag ställde en skriftlig fråga till ministerrådet i början av januari kring just samarbetet med Östeuropa och ifrågasatte om man inte skulle göra ett tillägg till rapporten Norden i Europa 1989–92 just med hänsyn till det som händer i Östeuropa. Jag tycker att jag fick ett positivt svar. Ministerrådet talar om att man har bett samtliga ämbetsmannakommittéer att inom sina områden utväxla idéer och erfarenheter kring samarbetet med Östeuropa och senast den 15 juni avge en redogörelse för olika initiativ som kunde stödja utvecklingen i de östeuropeiska länderna på områden som ligger Norden nära. Man skulle också göra en förstudie. Det talas om att man tänker ha en samlad diskussion på ministerrådets och samarbetsministrarnas möte under eftersommaren 1990.

Med anledning av det positiva svaret vill jag hemställa till ministerrådet att Nordiska rådet får en rapport efter diskussionen på eftersommaren, så att vi på våra novembermöten i utskotten kan ta upp dessa frågor på ett mer konstruktivt sätt än vi kunnat tidigare.

Till sist, herr president, skulle jag i samband med behandlingen av rapporten från ekonomiska utskottet vilja på en punkt vädja till ministerrådet. Det gäller det samarbete som nu sker kring standardiseringsarbetet i EG, där de nordiska länderna försöker påverka de standardiseringsnormer som skall gälla i fortsättningen för många varor. Speciellt när det gäller maskiner och en del annan utrustning för industrin har normerna ofta en viktig säkerhetssida och berör på det sättet säkerhetssamarbetet i Norden.

Efter ett sammanträde med fackliga företrädare har det blivit klart för mig att den trepartssamverkan man har i arbetsmiljöfrågor i Norden är svår att få till stånd när man deltar i standardiseringsarbetet i EG, eftersom de fackliga företrädarna på grund av bristfälliga ekonomiska resurser inte har råd att delta genom att resa till Bryssel och förhandla. Därför anser man sig inte kunna vara med i det samarbetet. Det gäller t. ex. lantbruks- och skogsbruksmaskiner, det gäller traktorer och kranar och mycket annat. Det är viktigt att de får en utformning som tillgodoser säkerhetskraven.

EG har ett syfte att inte sänka säkerhetsnormerna, men det har förutsatts i EG att arbetsmarknadsparterna skall ge ett effektivt bidrag till standardiseringsarbetet. Därför vill jag vädja till ministerrådet att försäkra sig om att den trepartssamverkan, som är en viktig del av den nordiska modell som statsrådet sade var så viktig, kan fungera i standardiseringsarbetet mellan Efta och EG, så att de fackliga företrädarna kan försvara och förklara de nordiska normerna ur arbetsmiljösynpunkt.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! På baggrund af ikke mindst de fremragende debatter, vi har haft om "Norden i Europa", vil jeg bruge dagsordenspunktet her til at annoncere et forslag, som flere rådsmedlemmer fra flere partier er enige i at vi skal arbejde for. Det drejer sig om en fransk højskole, som har gjort det til sit speciale at arbejde med at udbrede kendskab og informere om Norden og den nordiske folkehøjskoletradition. Vi ønsker at annoncere allerede nu, at vi vil opfordre Ministerrådet til at inddrage Nordisk Folkehøjskole i Frankrig som støtteværdig på baggrund af denne skoles fremragende arbejde med at informere om Norden.

Når jeg ønsker at tage det op nu, så er det, fordi det allerede nu kan indgå i de videre overvejelser om, hvordan vi kommer videre med forslaget. Nordisk Råds medlemmer vil komme til at høre mere til det – dette sagt af hensyn til Ministerrådet især.

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister: **Hellström:** Herr president! Jag är glad att Anita Gradins uppmaning till rådet gav resultat och att vi fick en betydligt fylligare debatt än vi såg ut att få från början. Detta är det tillfälle när vi skall diskutera de prioriteringar som ministerrådet har föreslagit att rådet skall arbeta med i samband med integrationen i Norden och Europa. Under generaldebatten framfördes kritik mot ministerrådet för att rådet inte vet hur vi prioriterar. Detta är tillfället att tala om på vilka punkter ministerrådets prioriteringar avviker från rådets. Därför är det glädjande att man på så få punkter har kritiserat ministerrådets prioriteringar.

Det var intressanta synpunkter på radiosidan som J. K. Hansen förde fram och som Grethe Lundblad anförde på arbetsmiljöfrågor. I övrigt handlade debatten om andra frågor än vad som står på dagordningen.

Låt mig också säga till Krister Skånberg att det förhållandet att vi i Norden vill intensifiera vår egen integration men också delta i integrationsprocessen i Västeuropa inte innebär att vi på något sätt skulle vara negativa eller avvaktande till att nalka oss Östeuropa. Det tycker jag framgår av ministerrådets förslag och av den debatt som förts efter sessionen i Mariehamn. På den punkten tror jag det råder ett missförstånd.

Jag vill här försöka ge en bild av var vi i integrationsarbetet bedömer att vi ligger väl framme och var jag menar att vi är sent ute och måste skärpa våra insatser.

Integrationsarbetet handlar både om att påverka integrationsprocessen mellan EG och Efta och om att förstärka processen i Norden. Vad gäller möjligheterna att påverka ligger vi hyggligt framme framför allt vad avser standardiseringsverksamheten. Det gäller arbetsmiljöfrågorna – även om vi tar till oss Grethe Lundblads synpunkter – konsumentskyddsområdet och byggsektorn. Vi har i ministerrådets budget avsatt budgetmedel för att påverka standardiseringen där. Det gäller också industrifonden, som fått särskilda medel för standardisering, och det gäller inte minst det som har med EG:s maskindirektiv att göra.

När det gäller att stärka Norden inåt med hjälp av integrationsprocessen har vi kommit hyggligt fram på en del av trafikområdet. Det gäller lastbilstrafik, tredjelandstrafik och beslutet att avveckla restriktioner för kapital, som kommer att fattas under denna vecka, liksom restriktioner för busstrafiken. De är områden där vi tycker att vi ligger hyggligt framme.

Det viktiga beslutet om ömsesidigt erkännande av examina som vi skall fatta i morgon är avgörande för möjligheterna att i praktiken stärka den nordiska arbetsmarknaden.

Jag kan också nämna att vi ligger hyggligt framme vad gäller kapitalliberaliseringen, film- och TV-fonden, gemensamma insatser i det audiovisuella Eureka och miljörådets handlingsprogram, som skall diskuteras i morgon, liksom miljömärkning. De är exem-

pel på områden där vi bedömer att arbetet går bra.

Men det finns också områden där vi är sena. Anita Gradin har starkt understrukt att tekniska handelshinder är ett område där vi är alldeles för sena i Norden. Det är inte rimligt att vi skall behöva ha det så som Anita Gradin gav exempel på. Det gäller exempelvis ett öppnande av marknaderna för offentliga inköp, alltså statlig och annan offentlig upphandling, där vi ligger sent i arbetet och måste skärpa oss. Det gäller också många svåra frågor inom tjänsteområdet, t.ex. ett allmänt diskrimineringsförbud beträffande tjänster, etableringsrätt, förvärvslagstiftning, banker och försäkringsbolag. Enligt minister rådets uppfattning skall vi förvisso klara våra tidsplaner, men det krävs ökade insatser av ämbetsmannakommittéerna. Även om vi i morgon förhoppningsvis fattar ett viktigt beslut på utbildningsområdet, finns det mycket kvar att göra när det gäller harmonisering och inte minst erkännande av påbyggnadsutbildning, delexamina och liknande. Det gäller praktiska frågor där vi måste lägga in mer resurser än vi gjort hittills.

Jag har här lämnat en mycket översiktlig beskrivning av hur jag bedömer att vi ligger till med arbetet. Det innebär att vi har god styrfart men att det uppenbarligen finns områden där ministerrådet och ämbetsmannakommittéer, förhoppningsvis i en dialog med rådet, måste arbeta hårdare och mer intensivt än vi har gjort hittills.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls utskottets förslag.*

Mötet avbröts här efter kl 12.30 och återupptogs kl 14.00.

Grethe Lundblad övertog här efter ledningen av förhandlingarna.

7

C 3/e: Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)

C 4/e: Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)

C 6/e: Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)

C 7/e: Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)

C 15/e: Berättelser för 1988 på ekonomiska utskottets sakområde

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Karin Söder (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Ekonomiska utskottet har i ett samlat betänkande behandlat berättelserna från Nordiska investeringsbanken, Projektexportfonden, Utvecklingsfonden och Industrifonden.

Beträffande Investeringsbanken har utskottet funnit att banken är en väl fungerande och dynamisk institution i det nordiska ekonomiska samarbetet. Detta understryks särskilt när man betraktar samspelet mellan NIB och de övriga nordiska finansiella institutionerna.

Utskottet har i samband med januarimötena i år träffat bankens direktör och därvid fått en orientering om bankens verksamhet. Där framgick mycket klart att de nordiska länderna sedan bankens start har fått en förbättring på investerade medel som ligger väsentligt över den generella räntenivån.

Banken spelar en växande roll för utvecklingen av de nordiska ländernas näringsliv, inte minst genom att i hög grad medverka till finansieringen av den strukturomvandling som äger rum genom övertagande av företag tvärs över de nordiska nationsgränserna. Den betydelse detta har i praktiken för den nordiska ekonomiska integrationen visade bl.a. de utredningar som låg till grund för den nya ekonomiska handlingsplanen.

NIB:s specialitet att lånen skall ha ”nordiskt intresse” gör sig gällande för de internationella lånen och medverkar därvid till att ge nordiskt näringsliv en möjlighet som de inte skulle ha genom andra nationella och internationella låneordningar. Utskottet lägger stor vikt vid att dessa möjligheter i framtiden kan utnyttjas så effektivt som möjligt, särskilt i relation till utvecklingen i Östeuropa.

I övrigt hänvisar ekonomiska utskottet till utskottets synpunkter i betänkandena över ministerrådsförslagen om upprättande av ett miljöfinansieringsbolag och förslaget om att utvidga beloppsramen för projektinvesteringslånen.

Beträffande Nordiska projektexportfonden konstaterar utskottet att det fortfarande är stor efterfrågan på stöd från NOPEF.

Utskottet konstaterar att en del projekt som är under behandling gäller export av miljöteknologi till Östeuropa, bl. a. till de baltiska länderna och Polen. Utskottet lägger stor vikt på att dessa aktivitetsområden även fortsättningsvis prioriteras högt och att det skapas en koordinerad arbetsdelning mellan NOPEF och det nya miljöfinansieringsbolaget.

Utskottet konstaterar vidare med tillfredsställelse att Nordiska utvecklingsfonden nu har startat sin verksamhet och att det arbete som genomförts under 1989 i stort sett svarar mot de förväntningar som utskottet haft för fonden.

Utskottet vill emellertid erinra om att man i betänkandet över ministerrådsförslaget B 84/e om den nordiska utvecklingsfonden hemställde att stadgarna för fonden skulle kompletteras med ett krav om miljömässig hänsyn i överensstämmelse med de nordiska ländernas uppföljning av Brundtlandkommissionens förslag. Detta synes inte ha skett och utskottet upprepar därför denna hemställan och understryker samtidigt betydelsen av att miljömässiga aspekter tas in i fondens löpande arbete när man bedömer projekt.

När det gäller Nordiska industrifonden konstaterar utskottet att en rad av de utvecklingstendenser som beskrivs i dess berättelse pekar i rätt riktning och visar att Industrifonden är och kan förbli ett centralt och dynamiskt redskap för nordiskt industriellt samarbete.

Utvidgningen av antalet samarbetspartners bland industriföretag och i de teknisk-industriella forskningsmiljöerna, ökningen av industrins andel av projektfinansieringen och arbetet med nätverk och näringspolitiskt forum är sådana tendenser som särskilt stöds av utskottet.

Utskottet har även noterat att Industrifonden under hösten 1990 skall framlägga en långsiktig plan för sin verksamhet. Utskottet

anser att det i samband med utarbetandet av en sådan plan bör genomföras en relativt djupgående analys av erfarenheterna av fondens aktiviteter och arbetsmetoder, så att man i planen kan framhäva de utvecklingstendenser som verkar mest lovande. Utskottet vill gärna vara med i överläggningarna, när man tar fram denna långtidsplan.

Fru president! Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Nordiska rådet lägger berättelserna C 3/e om Nordiska investeringsbanken, C 4/e om Nordiska projektexportfonden, C 6/e om Nordiska utvecklingsfonden och C 7/e om Nordiska industrifonden för verksamheten 1989 samt C 15/e om verksamheten 1988 på ekonomiska utskottets sakområde till handlingarna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *biföljs utskottets förslag.*

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att, Gunnar Björk lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Gunilla André, att Anita Johansson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Ulla Johansson, att Mats Nyby lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Arja Alho, att Ólafur G. Einarsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Birgir Ísleifur Gunnarsson, att Berit Oscarsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Jan Fransson, att Þorsteinn Pálsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Friðrik Sophusson samt att Marjatta Väänänen lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Eeva-Liisa Moilanen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

8

E-saker

E 15: Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken¹

Industriminister **Molin**: Fru president! Lilli Gyldenkilde, Danmark, har frågat den svenska regeringen om den kan bekräfta att den svenska handlingsplanen för kärnkrafts-avveckling följer hittills tagna principbeslut

¹ *Frågan tryckt s. 2414*

och att regeringen inte överväger ändringar i redan beslutade tidsplaner.

Då det är jag som har ansvaret för energifrågorna i den svenska regeringen faller det på mig att besvara frågan.

Riksdagens beslut rörande avvecklingen av kärnkraften innebär att den sista reaktorn i Sverige skall stängas senast år 2010. År 1988 beslutade riksdagen att avvecklingen skall inledas med att en första reaktor tas ur drift år 1995 och en andra år 1996 – en i Ringhalsverket och en i Barsebäcksverket. Enligt 1988 års beslut skall regeringen år 1990 redovisa ”vilka åtgärder för energitillförsel som måste vidtas för att inte den tidigarelagda avvecklingen av de två kärnkraftsreaktorerna skall resultera i elbrist eller osäker eltillförsel vid mitten av 1990-talet och för att den elintensiva industrins försörjning skall tryggas”. På grundval av bl. a. detta underlag skall riksdagen på förslag av regeringen, bestämma vilka två reaktorer som skall tas ur drift och turordningen dem emellan.

Inom regeringskansliet pågår förberedelser för en energipolitisk proposition som avses föreläggas riksdagen hösten 1990. Avsikten är bl. a. att propositionen skall innehåll preciserade förslag om kärnkraftsavvecklingens inledning och om åtgärder som föranleds av denna.

Den svenska regeringen arbetar således vidare i enligt med de av riksdagen tagna besluten om kärnkraftsavvecklingen.

Lilli Gyldenkilde: Fru president! Jeg takker Statsråd Rune Molin for svaret og ønsker lykke og held til med arbejdet med at få afviklet kernekraften i Sverige. Jeg håber selvfølgelig, at Statsråd Rune Molin i det forberedende arbejde vil lytte til den danske stemme, som jo stort set går ud på at fortælle svenskerne, at Barsebäck gør os urolige. Det ligger, som alle ved, 20 kilometer fra hovedstaden i Danmark, København, og ingen ved sine fulde fem ville nu om dage lægge et kernekraftværk så tæt på en storby, og derfor har vi i Danmark naturligvis en stærk interesse i, at afviklingen indledes så snart som muligt – jo før des bedre. I den gode naboånd skal jeg hermed opfordre dertil. Jeg har formuleret mit spørgsmål sådan, at det kan forstås, at jeg håber, der ikke sker nogen ændringer over-

hovedet i det, der er besluttet. Men jeg vil dog ikke undlade at sige, at jeg naturligvis gerne ser, at det besluttes, at afviklingen finder sted før det hidtil fastsatte tidspunkt. Men det, jeg ønskede klarlagt her i dag, var, at der ikke indtil nu er rørt ved de beslutninger, man har taget.

På denne baggrund må det selvfølgelig forurolige, at der skal træffes nye beslutninger, hvis indhold vi ikke kender. Men jeg har valgt den milde og venlige form i det gode naboskabs ånd og opfordrer til, at beslutningerne ikke vil gå i retning af et senere afviklingstidspunkt end det først vedtagne. Og skulle der opstå problemer med at skaffe energi, vil jeg foreslå, at man tager kontakt med Danmark, hvor vi har overskud af naturgas. Tak for svaret!

Møller: Fru præsident! Jeg var ked af den svenske ministers udtalelse. For 20 år siden havde vi i Danmark en statsminister, der hed Jens Otto Krag. Han sagde engang: ”Man har et standpunkt, til man tager et nyt.” Det var der mange der bebrejdede ham, men reelt er det vel noget af det klogeste, man kan sige som politiker, nemlig at når situationen ændrer sig, reviderer man sine synspunkter.

Og situationen har jo ændret sig i forhold til, da Sverige traf sin beslutning for en halv snes år siden. Hvem talte da om kuldioxidforurening, hvem talte om drivhuseffekt for 10 år siden? Det var der ingen der gjorde; vi kendte knap nok begreberne. Men i dag er vi klar over, at det er problemer, der truer miljøet i hele verden. I den forbindelse må vi konstatere, at der ikke er noget, der samtidig kan give så meget energi, og som ikke skaber problemer i form af drivhuseffekt, som kernekraft.

Vi ved også, at landene i Øst og i Vest, i Østtyskland, i Rusland, i England, Frankrig og Vesttyskland vil fortsætte med at udnytte kernekraft. Var der så ikke mere perspektiv – mere nordisk perspektiv – i, at vi sagde, at lande i Norden, som har udviklet den sikreste, mest effektive og bedste teknik inden for A-kraftteknologi, fortsatte med det og samtidig søgte at eksportere den til de lande, hvor man er langt, langt bagefter rent sikkerhedsmæssigt? Vi har jo tradition for et godt arbejdsmiljø i Norden. Lad os altså udbygge

det, vi har, og lad os eksportere til de lande, der er bagefter. Lad os ikke ønske, at svenskerne skal erstatte deres kernekraftværker med naturgas, med olie eller kul, som alt sammen skaber øget drivhuseffekt. Det synes jeg ville være kedeligt.

Dette ændrer ikke noget ved, at det selvfølgelig kan være rigtigt at lukke enkelte kernekraftværker, som er placeret forkert i forhold til storbyer. Men generelt synes jeg, det er godt, at svenskerne forurener så lidt, som de gør, fordi de bruger kernekraft.

Skånberg: Fru president! Vi har forstået av den svenske industriministerns inlägg att det inte är alldeles klart att det blir någon avveckling enligt den plan som den svenska riksdagen tidigare har fastställt. Man hänvisar nu i stället framåt, och det är viktigt att i det sammanhanget slå fast att det har gjorts ganska rejäla utredningar på svenskt håll, i vilka Vattenfall, som är huvudaktör på energiområdet i Sverige, har medverkat. Av dem framgår klart att man kan nå de av den svenska riksdagen uppsatta miljömålen, även om man behöver avveckla kärnkraften enligt vad som föreskrivs i den svenska riksdagens beslut. Det är viktigt att det inte råder några missuppfattningar på den punkten, fru president.

Marianne Jelved: Fru præsident! Blot for at der ikke skal opstå nogen former for misforståelse, så var hr. Helge Adam Møllers indlæg ikke udtryk for, hvad den danske politik på dette område er.

Industriminister **Molin:** Fru president! Vi får tydligen två debatter, en mellan de danska representanterna och en mellan de svenska.

Det är inte så enkelt som Lilli Gyldenkilde sade, att man kan ersätta kärnkraften med naturgas. Vi har ett problem med växthuseffekten, som en annan talare var inne på. Det finns ett beslut av den svenska riksdagen om att koloxidutsläppen inte får öka. Det är alltså inte bara att ersätta kärnkraftverket i Barsebäck med naturgas från Danmark, utan tillvaron är mer komplicerad. Vi måste klara många mål samtidigt.

Till Krister Skånberg vill jag säga att detta inte bara är en miljöfråga, utan vi måste klara konkurrenskraften för den elintensiva industrin och sysselsättningen på orter och i regioner som inte sällan har ett besvärligt sysselsättningsläge. Vi skall dessutom ta hänsyn till vår ekonomi och välfärd. Det är mål som vi ställde upp i folkomröstningen 1980, och det är mål som också den svenska riksdagen har satt upp. Skall vi nå dem, tror jag det behövs en litet mer nyanserad diskussion och litet mindre av misstänkliggörande av de avsikter som olika parter har.

Krister Skånberg började sitt inlägg med att ifrågasätta om vi ville komma till något annat resultat än det som riksdagen beslutat. Det innebär ett misstänkliggörande som saknar grund. Jag har sagt inför folkomröstningen 1980 att jag vill avveckla kärnkraften, och vi bestämde i samband med folkomröstningen tidpunkten till 2010. Det är den inriktning jag har.

Sedan måste vi också klara de andra målen. Därför behöver vi föra en dialog om hur vi tillsammans skall nå de målen. Jag tror inte det är omöjligt. Jag menar att vi kan avveckla kärnkraften såsom riksdagen har beslutat, men det kräver en samling på olika sätt. En sådan samling är en förutsättning för att vi skall få folket med oss. Skall kärnkraften avvecklas i Sverige, innebär det att vi måste skära ned på välfärd och sysselsättningsmöjligheter och ställa vissa regioner inför svåra sysselsättningsproblem. Jag tror därför att det blir svårt att få gehör för det beslut som det svenska folket i realiteten fattade 1980.

Det är alltså inte så enkelt som att bara lyfta fram miljömålet. Det finns andra saker som också måste klaras.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Jeg takker statsråd Rune Molin for anden omgang. Jeg havde helst været den foruden, fordi det gjorde mig frygtelig urolig, det, der blev sagt.

Det er rigtigt, at man som statsråd må tage andre argumenter ind i debatten end det rent miljømæssige, men når ministeren netop siger, at miljø og velfærd spiller så stor en rolle i denne sammenhæng, er jeg fuldstændig enig. Spørgsmålet er, om man vil lægge mest vægt på økonomien eller mest vægt på velfærd.

den, og dér mener jeg, man bør lægge mest vægt på velfærden. Velfærd har jo også noget at gøre med, at man ikke er urolig, at man ikke er bange, at man ikke er usikker på, hvordan ens hverdag kommer til at se ud, når man bor i områder, hvor der er kernekraftværker.

Det er klart, at jeg ser dette snævert fra en dansk synsvinkel, fra et land, der ligger meget tæt på Barsebäck; derfor er vi optaget af det.

Jeg kom med en hurtig bemærkning til slut om, at man jo i givet fald, hvis man manglede energi, kunne overveje at købe energi af Danmark, fordi vi har overskud af naturgas. Ja, det var en lidt vel hurtig bemærkning, for naturligvis er der også problemer i det. *Jeg* lagde ikke op til handelsforbindelser på det punkt.

Jeg ved, at fagbevægelsen i Sverige arbejder meget for og meget anbefaler at forske meget mere og gå meget mere i gang med vandkraften f. eks., og det er da noget, som jeg meget vil støtte at man gør. Men jeg ved godt, at det kommer til at tage tid. Det, jeg her har ønsket at opklare, var, om det kommer til at tage mere tid, end det hidtil er forudsat, at afvikle kernekraften og jeg kan konstatere på baggrund af de to besvarelser, at indtil videre vil det ikke gøre det, og tak for det!

Birte Weiss: Også jeg vil godt sige Rune Molin tak for, at der ikke er tale om ændringer i forhold til den holdning, der hidtil har været lagt frem.

Og så går jeg i øvrigt ud fra, at han også er enig med mig i, at i den opsummering, som Helge Adam Møller kom med, var der én vigtig præmis, som Helge Adam Møller glemte at tage med, og det er det, der i mellemtiden også er sket i Tjernoby.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 17: Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna¹

Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister **Tom Vraalsen:** Ærede president! I

programmet for nordisk bistandssamarbeid fra 1988 finnes det anbefalinger til de nordiske bistandsmyndigheter om funksjonshemmede i utviklingslandene. I disse inngår at det skal arbeides aktivt i FN og andre internasjonale organer for å gjøre oppmerksom på forholdene. Videre skal man samarbeide med private organisasjoner for å bistå de funksjonshemmede i utviklingslandene med å bygge opp og styrke egne interesseorganisasjoner. Endelig skal man samarbeide med de funksjonshemmedes organisasjoner, slik at hensynet til de funksjonshemmede i større grad blir integrert i prosjektarbeid og -planlegging.

Bistandsmyndighetene har tidligere i mange tilfelle benyttet seg av den ekspertise som finnes i de private organisasjoner. Dette gjelder så vel ved utarbeidelse av retningslinjer på området som ved utarbeidelse og utførelse av spesielle prosjekter og programmer. Et møte som nylig ble holdt i Oslo mellom representanter for de nordiske handikappbevegelser og bistandsmyndighetene kan ses som innledning til et enda nærmere samarbeid.

Handikaporganisasjonenes nordiske råd har påpekt at integrering av handikapaspektet i bistandsprogrammene bare skjer i et visst omfang. De mener forklaringen ligger i manglende kunnskaper om funksjonshemmedes behov og muligheter, og at man uten tilstrekkelig kunnskap heller ikke kan ta fantasien i bruk. De nordiske bistandsmyndigheter er enige i at en dialog på nordisk plan om de funksjonshemmedes behov og muligheter i bistandssammenheng vil kunne bidra til å få klarlagt hva som kan gjøres annerledes og bedre enn i dag.

Integrering av handikapaspektet i *all* bistandsvirksomhet kan vise seg å være vanskelig, i alle fall for visse typer av programmer. Og funksjonshemmede er i dag ikke en spesiell målgruppe i den mottakerorienterte bistand. Det er likevel besluttet at emnet skal diskuteres videre mellom de parter det gjelder.

Under dialogen mellom funksjonshemmedes organisasjoner og bistandsmyndigheter ble det foreslått å holde et seminar om bistand til funksjonshemmede i slutten av inneværende år. Finansiering av og administrativt ansvar for et slikt seminar vurderes nå av

¹ Frågan tryckt s. 2417

de nordiske bistandsmyndigheter.

Felles nordisk holdning til innsats avstemmes som oftest i møter i multilaterale fora som FN og andre internasjonale organisasjoner. Innenfor bilaterale prosjekter skjer det koordinering når flere nordiske land er involvert. Mange prosjekter er imidlertid av en slik karakter at ren bilateral innsats ofte er det enkleste. En rekke prosjekter gjennomføres allerede gjennom private organisasjoner.

Ministerrådet vil naturlig nok, gjennom Embetsmannskomiteen for bistandsspørsmål rapportere om utviklingen og om de aktiviteter kontakten med de funksjonshemmedes organisasjoner foranlediger.

Lena Öhrsvik: Fru president! Jag tackar för ett positivt och utförligt svar.

I samarbetsprogrammet på bistandsområdet finns det såsom vi hörde ett avsnitt som handlar om de handikappades förhållanden i utvecklingsländerna. Där konstaterar man att det finns flera hundra miljoner människor med handikapp i dessa länder och att antalet ökar för varje år. Det är därför klart nödvändigt att de handikappades särskilda behov uppmärksammas i bistandsarbetet. Det var därför jag ställde min fråga.

Jag tackar som sagt för ett positivt och utförligt svar. Särskilt vill jag peka på löftet om fortsatta kontakter mellan bistandsmyndigheterna och de nordiska handikapporganisationerna. Jag instämmer i bedömningen att ökade kunskaper om handikappades behov och möjligheter är den bästa förutsättningen för att man skall kunna vidta bra åtgärder. Ett seminarium är här en utmärkt start.

Tack ännu en gång för löftena! Jag ser fram mot framtida rapporter till rådet.

Diskussionen förklarades här efter avslutad.

E 23: Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden¹

Industriminister **Molin:** Fru president! Inledningsvis vill jag hänvisa till behandlingen

av ministerrådsförslaget om det regionalpolitiska samarbetsprogrammet för åren 1990–1994. I programmet betonas att vi behöver bättre kunskap om olika drivkrafter bakom den regionala utvecklingen, t. ex. den snabbt ökade internationaliseringen och den europeiska utvecklingen.

Många nordiska regioner upplever problem som bottnar i det faktum att produktionen är inriktad på relativt enkla och traditionella produkter, ofta med koppling till lokala råvaror. En viktig fråga är hur näringslivet kan förstärkas i svagt utvecklade regioner. Därför har satsningar på kunskapsinvesteringar, förbättrade utbildningsmöjligheter och kompetensuppbyggnad fått en central plats i det regionalpolitiska samarbetsprogrammet.

Som det framgår av programmet kommer ministerrådet att ta fram konkreta åtgärdsplaner för samverkan mellan olika regioner. Dessa planer förutsätts också leda till konkreta åtgärder för högskole- och universitetssamarbete för att dra nytta av de utbildnings- och forskningsresurser som finns.

Avslutningsvis vill jag betona att avsikten är att finna olika strategier för att få högskolor och nationella forskningsinstitut att bidra till industrins och näringslivets omställning och utveckling. Kompetensuppbyggnad och -spridning måste ske på olika områden lokalt, regionalt och nationellt. Jag vill i detta sammanhang nämna att ett omfattande arbete redan har gjorts kring teknik- och kompetensspridning till näringslivet.

Diskussionen förklarades här efter avslutad.

E 32: Fråga till Norges regering angående gränspendlare¹

Finansminister **Skauge:** Ærede president! Etter det norske regelverket kan en person som er bosatt i Norge, ikke kjøre en utenlandsregistrert bil på norsk område uten å betale norsk avgift. En svensk dagpendler anses ikke som bosatt i Norge og skal følgelig ikke betale norsk avgift dersom bil registrert i utlandet brukes i dagpendlingen. Det reageres heller ikke med avgiftskrav dersom en slik

¹ *Frågan tryckt s. 2423*

¹ *Frågan tryckt s. 2437*

pendler leilighetsvis overnatter på arbeidsplassen i Norge. Dersom slik overnatting får et mer regelmessig mønster, vil pendleren bli ansett som bosatt i Norge, slik at norske avgifter må betales når bilen brukes på norsk område.

Jeg har fått opplyst at våre avgiftsmyndigheter har til klagebehandling et par enkelttilfeller som ligger i det grenseområde jeg her har nevnt. Det gjelder i disse tilfellene svenske statsborgere som har sitt arbeid på flyplass i Norge, men pendler mellom Sverige og Norge. Det foreligger i øyeblikket ikke noen avgjørelse i direktoratets klagebehandling.

Den norske regjering har ikke vurdert om initiativ om tiltak når det gjelder grenseboeres rett til å anvende utenlandsregistrert bil innenfor Norden. Som spørsmålsstilleren er kjent med, er vanskelighetene på dette området et internasjonalt problem. Det er ikke spesielt for Norge, det er også kjent i de andre nordiske land. I Norden er så vel Danmark som Finland og Norge i denne forbindelse høyavgiftsland, mens Sverige er et lavavgiftsland. Høyavgiftsland vil være interessert i å forhindre spekulative biloppkjøp i lavavgiftsland.

Det har i årenes løp vært flere forsøk på å finne frem til mulige løsninger på disse problemene innen Norden. Som spørsmålsstilleren vil være kjent med, la en nordisk embetsmannsgruppe i 1986 frem en rapport til de nordiske finansministre. På grunn av de store avgiftsforskjeller arbeidsgruppen fant eksisterte mellom landene, kom gruppen til at det ikke var mulig å ta opp forslag om konkrete tiltak.

Det har heller ikke vært mulig ved senere anledninger å finne frem til løsninger på fellesnordisk nivå. Det er imidlertid klart at den nåværende rettstilstand fører til resultater som i en del tilfeller virker lite rimelige. Jeg stiller meg positivt til en ny behandling i nordisk regi, hvis det også kan påregne støtte fra de andre nordiske land.

Jeg vil imidlertid i denne forbindelse gjerne få peke på at det i Tollsamarbeidsrådet arbeides med en konvensjon om midlertidig innførsel av varer. I dette arbeidet inngår også spørsmål om midlertidig bruk av utenlandsregistrert bil. Det kan derfor være hensiktsmessig å avvente fremdriften i dette ar-

beidet før vi leter etter andre midlertidige løsninger på nordisk basis.

Elver Jonsson: Fru president! Jag tackar statsrådet Skauge för svaret på min fråga. Tyvärr ges det inte något klart besked. Det hänvisas bl. a. till att tulldirektoratet inte avgjort frågan. Till det är bara att säga att det är ganska många månader sedan prövningen begärdes.

Finansminister Skauge säger att om tillfälliga övernattningar följer ett regelbundet mönster blir man pendlare och anses som bosatt i Norge. Men en person som arbetar efter en skiftlista och får en viss regelbundenhet i sitt tillfälliga övernattande men har sin familj, sin bostad och större delen av sitt liv i Sverige borde förnuftsmissigt anses vara bosatt i Sverige.

Det finns flera aspekter – trafiksäkerheten är en. När man slutar sitt arbete fram mot midnatt är det inte lämpligt att man sätter sig i bilen och sedan efter några timmars sömn åter sätter sig i bilen och börjar ett nytt arbetspass omkring klockan 6 på morgonen. Därför är det en angelägen praktisk fråga.

Nu säger finansministern att problemet inte är speciellt för Norge utan att andra länder har samma bekymmer. Men det är väl inget skäl för att inte ta itu med ett praktiskt problem, som många har bekymmer med.

Statsrådet hänvisar till att tullsamarbeidsrådet arbetar med en konvention om tillfällig införsel av varor, som i det arbetet skall ta upp frågan om tillfälligt användande av utlandsregistrerad bil. Då vill jag fråga: Finns det någon tidsplan som gäller för det arbetet eller är det ställt på framtiden? Jag menar att vi skulle kunna tänka oss en tillfällig regel i form av någonting som skulle kunna kallas "frizon för gränsbor" som använder sin bil även om den är registrerad på andra sidan gränsen.

Vi talar ofta högtidligt om att alla praktiska hinder för ett fungerande gränssamarbete skall undanröjas. Men så länge det här problemet inte är löst kan vi inte påstå att vi har ett väl fungerande gränssamarbete. Jag skulle önska att statsrådet Skauge förtydligade sig och ställde i utsikt att någonting kan hända i denna fråga, som för enskilda gränsbor är stor och svår att hantera med nuvarande regler.

Finansminister Skaug: Ærede president! Jeg må nok si at siden dette gjelder internasjonalt regelverk som omfatter svært mange flere land enn Norge, må vi i valg av permanente løsninger ta den tid som samordningen krever. Men jeg kan gjerne si til spørderen at jeg vil vurdere om vi i den tiden som går, hvor vi avventer denne prosessen, kan ha en mer lempelig praktisering av enkelttilfeller, slik at vi kan løse disse grensetilfellene som det her vises til, med litt større smidighet mens vi venter på regelverket.

Elver Jonsson: Fru president! Jag får tacka för att statsrådet Skaug tydligen sedan han skrev svaret på morgonen har lagt på ett extra kol. Det måste inkasseras som en framgång för de nordbor som möter det här problemet. Jag hoppas att problemet snabbt skall kunna undanröjas.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E42: Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikes-handelsministrarna och bistandsministrarna¹

Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister **Tom Vraalsen:** Gjennom flere år har Nordisk Ministerråd hatt et godt etablert samarbeid på så vel utenriks-, handels- som bistandsområdet. Begge sektorer har sine egne embetsmannskomiteer og arbeider med faste personalressurser i samsvar med Nordisk Råds godkjente sektorprogram. Ministerrådet anser at arbeidet i dag fungerer pragmatisk. De nordiske regjeringers ministre på henholdsvis bistands- og utenrikshandelsområdene treffes på møter der alle sider ved regjeringssamarbeidet på de respektive sektorer blir drøftet. De formelle ministerrådsbeslutningene, som tas av samarbeidsministrene, utgjør bare en begrenset del av alt som foregår av nordisk samarbeid på de nevnte sektorer.

Flere land har tidligere fra denne talerstolen sagt seg beredt til å overlate til fagministrene på bistands- og utenrikshandelsområdet å fatte egne beslutninger. Dette ville inne-

bære en effektivisering av arbeidet. Som både bistands- og samarbeidsminister kan jeg underskrive på det.

For å imøtekomme dette ønsket kreves det at samtlige land stiller seg åpne for en slik løsning – det har hittil ikke vært tilfellet. I dag er det således ikke mulig å tidfeste når en beslutning vil bli fattet om opprettelse av fagministerråd på bistands- og utenrikshandelsområdet. Inntil videre må vi akseptere at samarbeidet fungerer – og fungerer bra – om enn med noe ekstra papirarbeid på grunn av den doble beslutningsprosessen.

Karin Söder: Fru president! Jag ber att få tacka statsrådet Vraalsen för svaret. Jag beklagar dock att han inte haft möjlighet att ge ett mera positivt svar, även om jag har förstått att statsrådet Vraalsen och flera av samlarbeitsministrarna hade önskat att ett positivt svar hade kunnat ges. Det framgår tydligt av svaret att någon eller några av bistands- och utrikeshandelsministrarna inte vill ingå i ett sådant ministerråd som vi har i det nordiska samarbetet. Det är mycket beklagligt. Men jag är glad över statsrådet Vraalsens personliga positiva inställning och har en förhoppning om att vi med opinionsbildning på olika håll skall kunna gå vidare.

Man kan fråga sig varför vi vill ha ett ministerråd. Presidiet har vid flera tillfällen framhållit att det är önskvärt att ha ett ministerråd på bistands- och utrikeshandelsområdet. Det gjordes också i den internationella kommitténs betänkande. Vi har tagit fram önskemålet vid olika möten och i stort sett fått besked om att det skulle bli ett ministerråd.

Vi har ställt det kravet mot bakgrund av att vi parlamentariker i det nordiska samarbetet behöver en motpart på regeringssidan som vi kan samtala med direkt utan denna byråkrati. Jag tvivlar inte ett ögonblick på det besked statsrådet Vraalsen ger om att samarbetet fungerar bra mellan bistandsministrarna och utrikeshandelsministrarna, men han medger själv i svaret att det blir byråkratiskt med ett sådant system där det inte finns någon motpart. Det skulle vara roligt att veta om det är representanter för regeringar som ofta talar om byråkrati i det nordiska samarbetet som inte vill ha ett ministerråd, för i så fall är de

¹ *Fragan tryckt s. 2449*

beslagna med tvetalan. Men jag förstår att man inte kan ge sådana besked nu.

Ta som exempel Norden som hemmamarknad, som är en väsentlig del av det nordiska samarbetet, där utrikeshandelsministrarna har en stor uppgift. Där skulle vi behöva en motpart. Detsamma gäller biståndet. På det området kanske vi får ökade möjligheter till samarbete framgent, och det är ett starkt behov av ett ministerråd.

Jag vill fråga ännu en gång, när statsrådet tror att det är möjligt att vi kan få en motpart, dvs. ministerråd, så att det kan bli en verklig dialog.

Minister Tom Vraalsen: Som jeg antydet i mitt innlegg, er det en dialog mellom utenrikshandelsministrene og mellom fagministrene på bistandsområdet. Dialogen går videre i ulike fora. Men som jeg også antydet, ville jeg personlig sett det som en fordel om vi kunne fått et fagministerråd på bistandssiden innenfor Nordisk Ministerråd.

Når det gjelder det konkrete spørsmålet som Karin Söder stilte, om tidfesting, kan jeg ikke annet enn å gjenta det jeg sa, at det i dag ikke er mulig å tidfeste når en beslutning om opprettelse av fagministerråd på bistands- og utenrikshandelsområdet kan bli fattet. Det skal ikke stå på meg, la meg få si det til slutt.

Karin Söder: Fru president! Jag vill bara säga att statsrådet Vraalsen och andra som är positiva har allt parlamentariskt stöd som är möjligt. Det är bara att önska att det inte tar lång tid innan förslaget blir verklighet.

Om man vill effektivisera nordiskt samarbete och göra någonting av det, måste man se till att de organ som skall vara instrumenten fungerar på bästa möjliga sätt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Sighvatur Björgvinsson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

9

D 1990/25/1988/e: Meddelande om rekommendation nr 25/1988 angående program för nordiskt biståndssamarbete; **D 1990/30/1988/e:** Meddelande om rekommendation nr 30/1988 angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas; **D 1990/33/1988/e:** Meddelande om rekommendation nr 33/1988 angående "frikommunförsök" över gränserna; **D 1990/1/1989/e:** Meddelande om framställning nr 1/1989 angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet; **D 1990/3/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 3/1989 angående ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan för 1989–1992; **D 1990/4/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 4/1989 angående samarbetsprogram för fiskeriområdet; **D 1990/5/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 5/1989 angående ökat samarbete i internationella frågor; **D 1990/6/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 6/1989 angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen och **D 1990/42/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 42/1989 angående utvecklingsplan för Nordisk industriefond

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser rekommendationerna för rådets del färdigbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Mötet avslutades kl 14.50.

Protokoll

3:e mötet

Onsdagen den 28 februari 1990 kl. 14.50–17.15

Presidenter: Grethe Lundblad (1–7) och Thea Knutzen (7–15)

Dagordning

1. A 862/j Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete
A 866/j Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott

A 893/j Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

2. A 877/j Medlemsförslag om direktval till Nordisk rådet

3. A 881/j Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

4. A 882/j Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygen

5. A 883/j Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter

6. A 895/j Medlemsförslag om Fenno-skandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

7. A 899/j Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning

8. Meddelande om rekommendation 2/1987/j om nordiskt kompartivt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik

9. Meddelande om rekommendation 43/1988/j om samarbete om kriminalitetsefterforskning

10. Meddelande om rekommendation 44/1988/j om reell likalön mellan kvinnor och män

11. Meddelande om rekommendation 18/1989/j om projekt på flyktingområdet

12. Meddelande om rekommendation 20/1989/j om intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

13. C 11/j Berättelser för 1988 på juridiska utskottets sakområde

14. E-saker (frågor och svar) i anslutning till juridiska utskottets sakområde

E 14 Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland

15. Avskrivning av följande rekommendationer:

18/1984/j Samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuella mänskliga rättigheter

32/1986/j Enhetliga regler om förbud att driva rörelse

1/1987/j Barns skydd i krig

15/1989/j Samarbetsprogram på konsumentområdet

16/1989/j Nordisk överenskommelse om folkregistrering

17/1989/j Handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993

1

A 862/j: Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete, A 866/j: Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott och A 893/j: Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslagen.

Lennart Andersson (juridiska utskottets talesman): Fru president! Under 1989 fördes

inom Nordiska rådet en mycket livlig debatt om rådets organisation och arbetsformer. Det rådde då och råder fortfarande en allmän uppfattning om nödvändigheten av en total översyn av rådets organisation och arbetsformer. Det är självfallet den snabba utvecklingen i Europa men även våra ansträngningar att finna konstruktiva lösningar på en rad strukturfrågor i våra egna länder som ligger bakom insikten om att arbetet i Nordiska rådet behöver moderniseras.

I ett medlemsförslag, undertecknat av åtta ledamöter, föreslogs föregående år att utskottsorganisationen skulle utökas med ett internationellt utskott.

En annan grupp av ledamöter i Nordiska rådet föreslog i ett medlemsförslag en rätt omfattande organisationsförändring i så måtto att en kommission skulle inrättas samt att det skulle företas en översyn av beslutsfattandet inom Nordiska rådet.

En tredje grupp av ledamöter i rådet föreslog i ett medlemsförslag en omfattande översyn av rådets organisation och arbete och förordade att rådet skulle tillsätta en särskild organisationsutredning.

Det är dessa tre medlemsförslag som juridiska utskottet har behandlat i de nu aktuella betänkanterna.

Debatten under 1989 ledde fram till att presidiet den 12 december beslutade tillsätta en särskild organisationsutredning med uppdrag att se över såväl organisation som arbetsformer. Kommittén har fått sju ledamöter med Bjarne Mørk Eidem som ordförande. Kommittén hade sitt första sammanträde den 30 januari i år och beslutade då om en arbets- och sammanträdesplan som omfattar hela året 1990. Ledamöterna har under denna månad läst in ett omfattande material, som utgör underlag för utredningens arbete. Kommittén planerar att i morgon ha en informell överläggning och kommer att hålla sitt nästa formella sammanträde den 19 mars.

Inom kommittén har vi redan konstaterat att vår arbetsuppgift är mycket omfattande. Det blir nödvändigt med en prioritering bland alla delfrågor, och kommittén får troligen också överväga att avlämna delbetänkanterna.

Fru president! Med hänvisning till att presidiet redan har tillsatt en organisationsut-

redning, som har fått mycket vida direktiv, anser juridiska utskottet att det är en klok politik att låta utredningen behandla de tre medlemsförslag som jag inledningsvis redogjorde för. De frågor som medlemsförslagen aktualiserar behöver placeras in i en helhetsbild och bedömas utifrån detta perspektiv. Med hänvisning härtill föreslår juridiska utskottet att Nordiska rådets session inte skall företa sig någon ytterligare åtgärd.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anneli Jäätteenmäki: Ärade fru president! Allt det som händer i Europa ställer stora krav på det officiella nordiska samarbetet. Men trögheten är det som bäst skildrar Nordiska rådets och speciellt Nordiska ministerrådets arbete.

Under de tre år som jag har varit NR:s medlem har vi talat mycket, men det vi har fått till stånd är inte så mycket. Många år har vi diskuterat hur vi skall effektivisera vårt arbete. Men inget konkret har hänt. Är det den reella politiska viljan som fattas?

Det parlamentariska nordiska samarbetsorganet skulle inte få vara någon loppmarknad för goda idéer till salu. Mera resultat måste fås till stånd. Nordiska rådets arbetsätt måste bli mera målinriktat och dynamiskt. Arbetssättet bör anpassas till att göra de stora principiella frågorna synliga och möjliga att genomföra på ett raskt och effektivt sätt. För att möjliggöra detta krävs förändringar i handläggnings- och beslutsgång och organisation.

Nordiska rådet borde överväga om utskottet kan ges reella påverkningsmöjligheter i deras egna sakområden. En ny initiativform borde införas: utskottsforslag. Då kunde utskotten snabbt gå vidare med någon viktig fråga och avge en rekommendation. Nu måste man alltid gå omvägen via ett medlemsförslag.

Ministerrådsförslagen får en alltför ytlig behandling. Om vi har flera sessioner per år är vi inte lika beroende av att snabbbehandla alla stora saker på utskottsmötena i januari. Vi får en jämnare arbetsrytm och en mera seriös saksbehandling.

Fru president! Jag anser att både det internationella och det nationella miljösamarbetet

borde även organisatoriskt förstärkas inom Nordiska rådet. Speciellt miljöfrågorna kräver en mera permanent uppföljning. Det räcker inte att vi godkänner goda program. De måste också uppföljas. Vi behöver i Norden ett gemensamt organ för miljöfrågor – ett organ som kunde följa upp miljöarbetet och kontrollera efterföljandet av nordiska miljöprogram. Detta har föreslagits av Ungdomens Nordiska råd och idén är värd att undersökas.

Men detsamma gäller när vi talar om det nordiska samarbetet överlag. Vi skall inte skapa en överstatlighet som fråntar oss parlamentariskmakten. Men vi bör acceptera att det krävs åtgärder och arbetsformer som gemensamt går in och verkställer och följer upp.

Detta kan ske i form av en kommission. Om vi är för en effektivisering, bör vi acceptera att effektiviseringarna kräver åtgärder som vid första ögonkastet kan verka svåra att smälta. I längden är det dock bättre. Vi bör inte vara sämre här i Norden än man är i Europa. Kommissionen bör även ha sanktionsmöjligheter.

Vi måste själva höja vår ambitionsnivå och därmed resultatnivån. Någon annan kommer inte att göra det.

En möjlighet är att förbättra samarbetsministrarnas möjligheter att påverka i olika sammanhang.

Fru president! Det stora problemet i vår organisation är inte endast parlamentarikersidan utan ministerrådet. Därför är det illa att ministerrådet inte är med i kommittéarbete. Parlamentarikerna har dock en självklar rätt att ha synpunkter på hur ministerrådets arbete borde läggas upp. Regeringarna har resurser men arbetet är inte så upplagt att sakerna drivs framåt med någon större kraft.

Björkstrand: Fru president! Förslaget om en nordiska kommission har kommit till som ett resultat av de ibland t. o. m. frustrerande erfarenheterna av hur det nordiska samarbetet fungerar såväl inom ministerrådet som inom Nordiska rådet. Samtidigt som utvecklingen är explosivt snabb på det europeiska planet fortsätter man inom det nordiska samarbetet med en organisationsform, som helt enkelt inte möjliggör snabba beslut och åtgär-

der. Resultaten kan – när också viljan till ekonomiska satsningar saknas – bara bli att det nordiska samarbetet stagnerar.

En nordisk kommission med den i medlemsförslaget skisserade sammansättningen och med förberedande och verkställande funktioner – Nordiska rådet, vi parlamentariker, skulle kunna fatta besluten – kunde bli det instrument med vars hjälp det nordiska samarbetet skulle få en konkret möjlighet att svara på de nya utmaningar som i accelererande tempo möter oss från den internationella utvecklingen.

Organisationskommittén, som nu skall granska detta och andra viktiga förslag till omorganisation av det nordiska arbetets struktur, står här inför en viktig uppgift. Om man nöjer sig med marginella ändringsförslag kommer det nordiska samarbetet tveklöst att stagnera. Man måste våga röra vid de centrala besluts- och verkställighetsfunktionerna. Eller är det så att vi i den västeuropeiska integrationsprocessen nog kan gå in i internationellt samarbete, där besluten fattas i övernationella organ på annat håll och vi nordbor har väldigt litet att säga till om, men vi inte vill skapa sådan organisatoriska ramar för vårt nordiska arbete som möjliggör snabba och bindande beslut. I så fall kan resultatet bara bli ett: ett nordiskt samarbete i bakvatten, där man mödosamt försöker anpassa sig till den utveckling som utformats på annat håll.

Det nordiska samarbetet är – med tanke på de förnäma resultaten hittills – förtjänt av ett bättre öde.

Lennart Andersson: Fru president! Från organisationskommitténs sida och även från juridiska utskottets sida är vi bara tacksamma över de debattinlägg som har gjorts, och de synpunkter som framförts av de två tidigare talarna kommer vi naturligtvis att noga överväga i organisationskommittén.

När Anneli Jäätteenmäki säger att ingenting har gjorts i rådet under de tre år som hon har varit ledamot, är det väl ändå en sanning med modifikation. Vi har bl. a. fått ett budget- och kontrollutskott och vi har diskuterat dess sammansättning och arbetsuppgifter. Vi har nyligen företagit vissa ändringar i sammansättningen av detta utskott för att det

skall få bättre arbetsmöjligheter och bli ännu mer effektivt.

Jag vill bara göra ytterligare en kommentar till Anneli Jäätteenmäkis inlägg. Det gäller Nordiska ministerrådet. Det är riktigt att ministerrådet inte har någon ledamot i själva organisationskommittén. Men man har gjort en särskild utredning av Nordiska ministerrådets organisation och arbete, och den utredningen kommer organisationskommittén att bedöma och därvid ta ställning till samarbetet mellan rådet och ministerrådet. Vi kommer alltså även att behandla den delen av organisationen.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *björls utskottets förslag*.

2

A 877/j: Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Kristen Poulsgaard hade i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit, att

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at arbejde for gennemførelsen af direkte valg til Nordisk Råd.

Nyhage: (juridiska utskottets talesman): Fru president! Miljöpartisterna Marianne Samuelsson och Birger Schlaug har lagt ett medlemsförslag om direkta val till Nordiska rådet.

Enligt förslagsställarna skulle Nordiska rådet kunna fylla en betydligt viktigare funktion, om det valdes direkt. Det skulle också få större tyngd och status. Genom direktval skulle de nordiska frågorna och det nordiska samarbetet förena människorna i de nordiska länderna. Nordiska rådet skulle kunna uppnå den styrka, som borde vara en följd av de nordiska folkens gemensamma intressen, men som nu enligt förslagsställarna saknas.

Medlemsförslaget har remissbehandlats, varvid de nordiska partigrupperna och de nationella delegationerna beretts tillfälle att yttra sig.

Remissbehandlingen vittnar på ett överty-

gande sätt om att förslaget saknar underlag och att det inte finns någon åstundan om att den föreslagna valordningen skall genomföras. Tilltron till de många positiva effekter, som åtgärden enligt förslagsställarna skulle medföra, saknas närmast totalt. En klar majoritet av remissinstanserna har yrkat avslag, ett par har avstått från att uttala sig och ingen har yrkat bifall.

Juridiska utskottet har självfallet fäst stort avseende vid vad remissinstanserna har uttalat. Utskottet delar förslagsställarnas uppfattning om det viktiga och värdefulla med ett mer utvecklat nordiskt samarbete men anser inte att en ordning med direkta val skulle bidra till detta. Att samarbetet skulle bli bättre i Nordiska rådet om detta utses genom direktval, i stället för som nu genom de olika ländernas parlament, finns inte minsta belägg för. Den direkta anknypningen till respektive lands parlament, som det nuvarande systemet medför, är givetvis av stor betydelse.

Utskottet yrkar således att medlemsförslaget avslås. En ledamot har reserverat sig till förmån för förslaget.

Fru, president! utöver vad jag nu har anfört, vill jag för egen del också påtala, att förslagsställarna påstår, att ett ökat nordiskt samarbete kan bli ett starkt alternativ till en EG-anslutning. Med kännedom om förslagsställarna är det med säkerhet detta som är huvudargumentet. En så verklighetsfrämmande och tillbakasträvande inställning, som det angivna påståendet ger uttryck för, kan enbart finnas hos dem, som anser att Sverige – och nu också hela Norden – skall isolera sig och leva i sin egen lilla värld.

Fru, president! Med det anförda yrkar jag att Nordiska rådet i enlighet med vad juridiska utskottet föreslagit, beslutar att inte företaga sig något med anledning av medlemsförslag A 877/j om direkta val till Nordiska rådet.

Skånberg: Fru president! Vi beklagar att det inte tycks finnas någon uttalad politisk vilja till direktval hos dem som redan är valda som ledamöter i Nordiska rådet och inte heller inom deras partier. Vi beklagar också att juridiska utskottet inte ens vill hänskjuta frågan till den organisationsutredning som

Nordiska rådets presidium har beslutat att tillsätta. Vi frågar oss naturligtvis vad de nationellt folkvalda och deras nordiska partigrupper egentligen har emot direkta val till Nordiska rådet på ett sätt som liknar de direkta valen till EG-parlamentet. Inom den gröna politiska rörelsen i Norden är vi fortfarande övertygade om att direkta val till Nordiska rådet skulle ge en mer direkt demokrati, ett större engagemang och en större kraft i det nordiska samarbetet. Men vi vill inte nu mera driva frågan längre än så.

Jag vill ta tillfället i akt att bemöta det senaste, mer personliga, inlägg som vi just fått höra. Jag vill från miljöpartiet de grönas sida försäkra Nordiska rådets ombud att det är en strävan efter mera direkt demokrati som ligger bakom vårt förslag. Det är i så måtto ingen koppling till den europeiska frågan. Men jag tycker ändå att det är viktigt att framhålla att om man, som de gröna vill i hela Europa, samarbeta med hela Europa som mål, inte bara ett samarbete i Västeuropa, kan det väl egentligen inte, fru talman, betraktas som att vi vill isolera oss. Jag förstår inte den tankegången. Om vi inte vill krypa bakom EG:s murar betyder det väl inte att det är vi som vill isolera oss. Jag förstår inte riktigt hur man tänker när man utslungar en sådan beskyllning.

Men för säkerhets skull vill jag alltså försäkra Nordiska rådets ombud och fru presidenten om att vi vill ha ett öppet Europa. Det finns nu en historisk chans att vara med och skapa det, och vi tycker att Norden skulle ta den chansen. Norden är då en utomordentlig plattform, och kanske menade även Carl Bildt detta i går.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag att inte företa sig något och reservantens förslag til rekommendation.

För utskottets förslag röstade:

Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Birgir Ísleifur Gunnarsson, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Gut-

tormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

För reservantens förslag röstade Krister Skånberg.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lilli Gyldenkilde, J. K. Hansen, Kari Häkämies, Per Olof Håkansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Tarja Kautto, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karin Söder, Anders Talleraas och Ernst Wroldsen.

Reservantens förslag hade sålunda förkastats med 56 röster mot 1.

Utskottets förslag bifölls.

3

A 881/j: Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd

1. rekommenderer de nordiske lands regjeringer i fellesskap å gjøre en større innsats for

å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f. eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reell likestilling i et raskere tempo enn i dag.

2. rekommanderer de nordiske lands regjeringer å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommissionens sekretariat i Wien.

3. rekommanderer Nordisk Ministerråd innenfor rammene av C 1-dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under 1. og 2. nevnte samarbeide.

Kristen Poulsgaard hadde i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Ranveig Frøiland (juridiska utskottets talesman): President! Det forslaget som ligg føre her, peikar på at det ikkje er nokon tvil om at kvinnene i Norden har opplevd store framskritt i likestillingsarbeidet, sjølv om det framleis er lang veg å gå før vi kan snakke om reell likestilling mellom kvinner og menn. Men sjølv om vi ivrar for å oppnå resultat i våre egne land, må vi aldri gløyme at vi heile tida må rette blikket mot den delen av verda som både i likestillingsamanheng og i andre grunnleggjande spørsmål har det langt verre enn oss. Det er dei som no treng vår hjelp og støtte til å koma vidare.

Allereie i 1946 sette FN ned ein sjølvstendig kvinnekommissjon som har arbeidd med fire grunnleggjande punkt. Det er politiske rettar, økonomiske rettar, borgarlege rettar og lik rett til utdanning. FNs kvinnekommissjon har sidan Nairobi-konferansen i 1985 arbeidd for at likestillings spørsmål skal kome inn under FNs program og budsjett – men arbeidet går seint. Difor meiner forslagsstillarane at det no er på tide at dei nordiske landa i fellesskap gjer ein større innsats internasjonalt for å fremje og støtte likestillingsarbeidet, og at dette arbeidet bør skje i dei eksisterande særorganisasjonane innafør FN. Alle instansar som har uttalt seg om dette forslaget, er positive. Fleirtalet i Juridisk utvalg er samd i eit slikt forslag, og tilrår denne rekommandasjonen med dei tre punktar som presidenten har referert til. Ein medlem i Juridisk utvalg har reservert seg, som presidenten også har referert.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation och reservantens förslag att inte företa sig något.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnilla André, Ylva Annerstedt, Birgir Ísleifur Gunnarsson, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Åsa Solberg Iversen, Hans Jørgen Jensen, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Krister Skånberg, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Roger Jansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Tarja Kautto, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Anders Talleraas och Ernst Wroldsen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 54 röster mot 1.

4

A 882/j: Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Møller (juridiska utskottets talesman): Fru præsident! Dette forslag er fremsat af alene to medlemmer fra samme land og fra samme parti, og jeg tror også, det ville have været svært at få flere til at deltage i forslaget. Juridisk udvalg har behandlet forslaget, der drejer sig om, at der skal udarbejdes retningslinier til forhindring af, at genteknikken kan anvendes som redskab til racehygiejne og som redskab til at frasortere individer med uheldige egenskaber.

Vi kan i Juridisk Udvalg godt forstå forslagsstillernes bekymring over, hvorledes udviklingen i det værst tænkelige tilfælde kan ske, men vi kan ikke se rimeligheden i argumentationen i forslaget. Vi kan ikke se rimeligheden i den sammenstilling, man foretager mellem nutidige nobelpristagere – der er nævnt ikke mindre end fire ved navn – og så de uhyrligheder, der skete under Nazitiden. Vi synes, der er smagløst.

Juridisk Udvalg har jo mange gange tilkendegivet sit syn på de etiske spørgsmål, som hænger sammen med den udvikling, der sker inden for bioteknologi. Vi har gjort det på møder med de nordiske justitsministre ved adskillige lejligheder, og vi har gjort det i en udtalelse vedrørende ministerrådsforslaget om et nordisk bioteknologisk forskningsprogram. Udvalget har hver gang peget på de store etiske problemer, som kan opstå i forbindelse med de nye teknikker, og vi har peget på, at der må stilles store krav til styrelsen af de nye teknikker, således at man undgår misbrug.

Efter udvalgets opfattelse er etikken inden for genteknikken altså behandlet i Nordisk Råd på en god, en grundig og en hensigtsmæssig måde. Vi finder derfor det foreliggende forslag ubehageligt og overflødigt, og jeg skal på udvalgets vegne i enighed henstille, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af forslaget.

Skånberg: Fru president! Det finns tyvärr möjlighet att använda moderna metoder inom gentekniken för att inte bara kartlägga människans genotyp, alltså de ärvda egenskaperna, utan också att använda den informationen till att av olika skäl klassificera människor. Oskyldiga exempel är att föräldrar kan välja om de vill ha flickor eller pojkar eller att de vill ha ljushåriga eller mera mörkhåriga barn. Mindre oskyldiga exempel är att försäkringsbolag, om de har tidig tillgång till genotypinformation, kan variera försäkringspremierna. Den skada som kan tillfogas mänskligheten kan också trappas upp ytterligare.

Det är tyvärr inte bara så att man kan kartlägga genotyperna, alltså de ärvda egenskaperna, utan man får också större och större möjligheter att påverka genotypen, att ändra också de mänskliga arvsanlagen.

Vi har i motionen från miljöpartiet de gröna, kanske i drastisk form, velat väcka Nordiska rådets uppmärksamhet på det här och att man skall agera för att förhindra att de nya möjligheterna används på fel sätt. Jag vill informera dem av Nordiska rådets ombud som ännu inte har observerat att Ungdomens Nordiska råd på en del punkter har mycket likartade skrivningar. Låt mig citera bara ett par:

”Streng varetagelse af personbeskyttelse. Genetiske ’fingeraftryk’ må ikke bruges uden vedkommendes samtykke, og der må ikke oprettes registre med information om enkeltpersoner.”

Ytterligere en skrivning:

”Udarbejde retningslinier for at forhindre, at genteknikken bliver et redskab for racehygiejne og udelukkelse af individer på grund af egenskaber.”

Fru president! Det här är en baksida av en medalj som naturligtvis också har framsidor. Gentekniken innebär givetvis också nya möjligheter. Men det är oerhört viktigt att man också i nordiskt samarbete försöker skapa en lagstiftning som i mesta möjliga mån förhindrar felaktig användning av detta helt nya instrument, som för oss in i livets allra heligaste. Jag vill med detta yrka bifall till miljöpartiet de grönas medlemsförslag.

Helga Haugen: President! Det er beklagelig at Juridisk utvalg har valgt ikke å foreta seg noe i forhold til dette forslaget fra Miljøpartiet. Med genteknologien åpnes nye muligheter for å behandle sykdommer og utvikle nye medisiner. Men den kan også brukes, slik det pekes på i medlemsforslaget, "til å velge ut" mennesker, og vi kan få en utvikling der bare de "perfekte" menneskene får leve opp. De som ikke holder mål, kan sorteres vekk allerede på embryostadiet. Det er etisk uakseptabelt med en slik utvelgelse av mennesker – f.eks. etter funksjonsdyktighet.

Vi vet at utviklingen innenfor dette området går med stormskritt. Man regner med at innen år 2000 vil det i USA arbeide like mange innenfor bio-/genteknologi som det i dag arbeider innenfor databransjen. Bio-/genteknologi er et satsingsområde – men hvem skal legge retningslinjer for arbeidet? Dette er et så viktig og alvorlig område at jeg mener Nordisk Råd skulle engasjere seg og være med og styre denne utviklingen. Dersom vitenskapen og forskerne får styre alene, er det fare for at det etiske aspektet forsvinner.

Det har tidligere i dette møtet – også av siste taler – vært pekt på ungdommens fine engasjement, og jeg vil vise til at også på dette området har de klart å bli enige om formuleringer som er konkrete og som berører viktige etiske aspekter i denne saken.

Et lignende forslag som det Juridisk utvalg nå avviser, krever Ungdommens Nordiske Råd tatt med som ett av flere viktige punkter i en felles nordisk strategi. De har innsett den forbrytelse det er mot menneskeheten – og menneskeverdet – dersom samfunnet allerede på embryostadiet skal kunne velge ut hvem som er "verd" å få leve opp.

I sluttokumentet til Ungdommens Nordiske Råd kreves det bl.a. at vi sier nei til manipulering med menneskets kjønnsceller, nei til patent på genetisk endrede organismer og at Nordisk Råd reiser debatt om de etiske spørsmål vedrørende forskning på befruktede egg.

Også innenfor "Mitten-gruppen" er vi svært opptatt av disse spørsmålene, og spesielt av de etiske sidene. Og vi har i likhet med ungdommen tatt disse spørsmålene opp i vårt program. Vi ser på dette initiativet fra Miljøpartiet og ungdommens behandling av

saken som meget positivt.

Jeg vil igjen beklage at Juridisk utvalg har valgt ikke å ta denne viktige saken opp. Det haster med å få klare etiske retningslinjer på dette felt.

Juridisk utvalg henviser til at Nordisk etikkutvalg ivaretar disse spørsmålene, og de understreker viktigheten av at politikerne i Nordisk Råd løpende kan følge med i Etiklutvalgets arbeid. Jeg vil derfor spørre Juridisk utvalg hva Nordisk etikkutvalg har gjort – og hvor de står i denne viktige saken.

Inger Stilling Pedersen: Fru præsident! Jeg finder det meget kedeligt, at et sådan set godt forslag er blevet ødelagt af forslagsstilleren ved en dårlig omtale af, hvad det egentlig drejer sig om. Jeg tror, at det, der er sket i denne sag, er, at man efter at have læst begrundelsen har forkastet den og dermed også forkastet hele forslaget. Vi ved, at genteknologien går frem med stormskridt. Vi ved, at man næsten daglig finder et gen, hvortil der knytter sig sygdom eller andre uheldige arvelige egenskaber, og vi ved, at der i dag sker det, at disse fund medfører, at mennesker vælger fra, fordi man tilråder abort. Det er altså tilfældet allerede i dag, og jo flere fremskridt man gør, des flere vil blive valgt fra.

Derfor finder jeg, der er meget vigtigt, at man har styr på disse forhold, så man ikke kommer så vidt, at mennesker bliver valgt fra også i tilfælde, hvor der slet ikke er nogen grund til det, fordi det er mest bekvemt. Derfor er det et meget alvorligt spørsmål og en meget viktig sag, vi behandler, og jeg håber, at Nordisk Råd, uanset at man efter indstillingen fra Juridisk Udvalg ikke vil foretage sig videre i sagen, alligevel vil holde meget vågent øje med, hvad der foregår på dette område, og at man senere – måske allerede i næste samling – vil tage spørsmålet op igen, måske med en anden begrundelse, som kan tiltale flere. Det er kedeligt, når en god sag falder på grund af en dårlig argumentation. Det er vigtigt, at der bliver foretaget noget. Om få år kan vi måske stå i den situation, hvor vi beklager, at vi ikke allerede nu var mere vågne og opmærksomme på, hvad det er, der foregår på dette område.

Birgitte Husmark: Fru præsident! Som stedfortræder her i Nordisk Råd har jeg ikke haft nogen særlig god mulighed for at følge udviklingen af dette forslags behandling grundigt, og jeg vil derfor gerne have lov til at stille talsmanden for Juridisk Udvalg et spørgsmål, nemlig hvad der egentlig sker med det nordiske etikudvalg, som man benytter som begrundelse for at afskrive forslaget. Jeg synes, at det, der står i Juridisk Udvalgs betænkning om nedsættelsen og sammensætningen af etikudvalget, er meget vigtigt, idet man har rejst spørgsmålet om, hvor mange lægfolk der skal være i forhold til antallet af fagfolk.

I Danmark diskuterer vi netop nu, hvordan den fremtidige organisering skal være af en godkendelsesinstans på det etiske område, og sundhedsministeren har netop fremsat forslag om en instans, der har overvægt af lægfolk.

Jeg vil gerne vide, hvor langt man er i denne sag, idet jeg gør opmærksom på, at jeg finder det problematisk at afskrive forslaget på nuværende tidspunkt, for det ligger ikke helt fast, hvad der egentlig vil ske fra Nordisk Råds side i sagen.

Møller: Fru præsident! Jeg vil gerne sige tak for de sidste tre indlæg fra Helga Haugen, Inger Stilling Pedersen og Birgitte Husmark. Jeg kan gøre opmærksom på, at den væsentligste grund til, at Juridisk Udvalg har afvist dette forslag, er, at vi finder sprogbrugen i de sammenstillinger, man gør i forslaget, uacceptable, og det gælder alle medlemmer af udvalget. Det er også sådan, at Præsidiet i enstemmighed besluttede, at man ikke ville sende dette forslag på remis uden for Nordisk Råd; man syntes ikke, vi kunne være det bekendt. Det blev sendt på remis inden for Nordisk Råd til Social- og Miljøudvalget, hvor et enigt Social- og Miljøudvalg besluttede ikke at ville udtale sig om det. Jeg har fuld forståelse for, at medlemmerne ikke har fået læst alt, men jeg beder medlemmerne læse igennem, hvad der står i forslaget.

Til slut vil jeg gerne sige, at jeg på baggrund af det, de sidste tre talere har sagt, og på baggrund af den diskussion, vi har haft i Juridisk Udvalg, ville finde det meget tilfredsstillende, at nogle medlemmer – bl.a. de tre,

som har været på talerstolen – satte sig sammen og udarbejdede et forslag efter de retningslinier, man lige har skitseret. Så tror jeg, at jeg på hele udvalgets vegne kan give tilsagn om, at vi meget gerne vil behandle et sådant forslag. Emnet er interessant og vigtigt, men det må fremstilles i en sådan form, at vi kan være os selv bekendt.

Skånberg: Fru president! Jag gläder mig åt att sakfrågan nu har kommit upp till diskussion. Jag beklagar naturligtvis om språkbruket i vårt medlemsförslag har varit sådant att det har skymt sakfrågan. Det var givetvis inte vår avsikt. Men det viktiga är att den här saken får en chans att bli behandlad på sina egna meriter. För att inte komplicera frågan ansluter jag mig till förslaget om att denna fråga må tas upp igen. Det finns uppenbarligen en grund för detta, och kan det underlätta sakbehandlingen att vi tar tillbaka vårt medlemsförslag – i den förvissningen, fru president, att ärendet tas upp igen och då med skyndsamhet – vill vi gärna göra det.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

5

A 883/j: Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Sinikka Hurskainen-Leppänen (juridiska utskottets talesman): Fru president! Juridiska utskottet har konstaterat att det i dag är svårt för en vanlig konsument att bedöma vilka miljökador en produkt kan åstadkomma. Det är lättare att välja en miljövänlig produkt om produkter märks med ett speciellt miljömärke. Vi i juridiska utskottet förhåller oss positiva till införandet av ett gemensamt miljömärke i Norden.

Eftersom utskottet har fått veta att Nordiska ministerrådet redan har beslutat att införa ett gemensamt nordiskt miljömärke, anser juridiska utskottet att ministerrådet därmed uppfyller de krav som ställs i medlemsförsla-

get. Ministerrådet har också beslutat att märket är frivilligt, anser att det är positivt och har fastställt en arbetsordning för ett nordiskt samarbetsorgan för miljömärkning. Med detta anser utskottet att medlemsförslaget är slutbehandlat.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Komstedt: Fru president! Under hösten 1989 tillskrev jag Nordiska rådets presidium och efterlyste vilka regler som gäller för användande av Nordiska rådets symbol. Brevet var föranlett av att symbolen i år skall användas såsom miljömärke för vissa varusorter.

I ett svarsbrev daterat den 23 januari 1990 anför presidiet: "att det råder en del oklarheter i fråga om användandet av Nordiska rådets symbol". Det vore väl bättre att först utreda och sedan ge klara riktlinjer för användandet av den nordiska symbolen. Nordiska rådets symbol är någonting näst intill heligt och borde enligt min mening inte få användas till någonting annat än såsom högsta symbol för det nordiska samarbetet.

Nu har man öppnat fördämningarna. Det ena kommersiella användandet behöver väl inte vara mindre behjärtansvärt än det andra, och det blir spännande att se fortsättningen. Skall t. ex. ett pappersbruk, som vill lansera ett extra miljövänligt toalettpapper, få använda Nordiska rådets symbol på toalettpapperet, kanske med den enda ändringen att svanen får två ögon.

Jag tycker att detta ärende är ovanligt klanligt skött. Vem bär ansvaret – presidiet eller ministerrådet? Den frågan vill jag gärna ha svar på av utskottets företrädare eller av någon annan.

Presidenten: Jag kan meddela att presidiet har behandlat ett förslag till regler för användande av Nordiska rådets symbol. Förslaget har tillställts ministerrådet och kommer troligen att accepteras. Problemet kommer alltså att få sin lösning.

Komstedt: Fru president! Jag konstaterar att vi nu är inne i ett typiskt handläggningsförfarande i Nordiska rådet. Först trampar

man in såsom elefanter i glasbutiker och sedan anlitar man städbolaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

6

A 895/j: Medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Johan C. Løken hade i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd om å utrede utvidet nordisk samarbete om forvaltningen av store rovdyr og å kartlegge om et slikt samarbeid er i strid med Bernkonvensjonen.

Werner: (juridiska utskottets talesman): Fru president! Detta medlemsförslag syftar till att Finland, Norge och Sverige – de tre länder som gemensamt kallas för Fennoskandia – skall etableras som en förvaltningsregion för stora rovdjur. Med stora rovdjur avses här brunbjörn, järv, varg och lodjur. Vidare föreslås att det upprättas ett samarbetsråd på lokalt, regionalt, nationellt och nordiskt plan med representanter för myndigheter samt naturskyddsorganisationer, jord- och skogsbruksorganisationer, rennärringsorganisationer och jägarorganisationer.

Juridiska utskottet har kunnat notera att medlemsförslaget väckt stort allmänt intresse men samtidigt också att remissorganen har mycket delade meningar om förslaget. Utskottet har liksom många remissorgan funnit det betydelsefullt att man har någon form av nära samarbete om rovdjursförvaltningen i Norden. Utskottet har också konstaterat att formella och informella samarbetskontakter redan etablerats mellan länderna, bl. a. inom ministerrådets ram. Detta samarbete sker, såvitt utskottet kunnat bedöma, effektivt och i överensstämmelse med ländernas viltlagstiftning och de internationella förpliktelser

länderna är bundna av enligt Europarådets konvention om skydd av hotade och sårbara växter och djur, den s. k. Bernkonventionen.

Utskottet har med hänvisning till detta och till de starkt kritiska synpunkterna från naturskydds- och miljöorganisationerna kommit fram till att det inte finns skäl för att tillstyrka förslaget.

Också statliga myndigheter såsom lantbruksdepartementet i Norge, där förslaget har väckt stor uppmärksamhet, ställer sig tvivlande till om detta är rätta vägen att gå för att uppnå det som sägs vara förslagets syfte, nämligen att säkra dessa rovdjurs möjligheter till överlevnad och förhindra deras utrotning.

Utskottets majoritet – en mycket stor majoritet – manar till återhållsamhet när det gäller etablering av nya samrådsorgan. Detta har utskottet särskilt framhållit. Medlemsförslaget kommer dock att översändas till Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för miljöskydd för uppföljning i det pågående förvaltningssamarbetet.

Fru president! Med hänvisning till vad jag här har sagt och till våra diskussioner i utskottet yrkar jag bifall till utskottets förslag att rådet inte skall företa sig någonting med anledning av det väckta medlemsförslaget.

Løken: Ærede president! I mitt hjemfylke, Hedmark, det fylke som utgjør det meste av grensen mellom Norge og Sverige i Sør-Norge, var storviltpolitikken det tema som engasjerte velgerne sterkest i den siste valgkampen. Engasjementet var sterkere i spørsmålet om Ja eller Nei til ulv enn i spørsmålet om Ja eller Nei til EF.

I denne striden står to synspunkter sterkt mot hverandre: vernesynspunktet mot brukersynspunktet. Verneerne krever ubetinget vern av de store rovdjurene. Brukerne hevder retten til liv for sine husdyr og sikkerhet for sine barn. Som politikere burde det være vår oppgave å forene og søke løsninger som kan forene disse motstridende interesser.

Jeg vil ikke gå inn på medlemsförslaget. Min reaksjon er mer en reaksjon mot mine utvalgskollegeres behandling av forslaget enn for selve forslaget. Mitt anliggende er å ta opp og begrunne min noe ensomme reservasjon i utvalget. Flertallet går meget bastant mot

medlemsförslaget, og det godtar uten videre den enes interessessynspunkter og påstander.

Hovedargumentet for utskottets förslaget var egentlig temmelig oppsiktsvekkende, selv om talsmannen Werner nå gav det en ganske forsonlig form. Det lød som følger:

”På bakgrunn av den sterke kritikken som er kommet fra natur- og miljøorganisasjonene, både på formelt og saklig grunnlag, finner ikke utvalget å kunne tilstyrke förslaget. Etter utvalgets mening bør en i Nordisk Råd være varsom med å beslutte tiltak som kan tenkes å komme i strid med de enkelte lands internasjonale forpliktelser.”

På dette grunnlaget konkluderer utskottet med at det ikke kan støtte medlemsförslaget, og det mener at Nordisk Råd ikke skal foreta seg noe i anledning av det.

I min reservasjon peker jeg på de faglige utfordringene og konflikten som er knyttet til rovdyrforvaltningen, og at disse er av en karakter som aktualiserer nordisk samarbeid. Jeg mener at selve forvaltningsproblemet og den påståtte konflikten mellom et nordisk samarbeid på dette felt og Bernkonvensjonen burde utredes nærmere.

Når det gjelder spørsmålet om en mulig konflikt mellom et nordisk samarbeid på dette området og Bern-konvensjonen, kan jeg ikke se at det overhodet ble faglig belyst ved behandlingen i juridisk utskott. Jeg mener at juridisk utskott i et juridisk spørsmål skal være meget tilbakeholdende med å legge til grunn en ensidig forståelse, i hvert fall i juridiske spørsmål. Det synes nesten utrolig at et nordisk samarbeid skulle være i strid med Bernkonvensjonen dersom dette samarbeidet underordner seg retningslinjene i denne konvensjonen.

I konvensjonens innledning heter det da også: ”det må etableres internasjonalt samarbeid spesielt for å beskytte trekkende arter”.

Det norske miljøverndepartementet har i brev til meg av 21. februar i år sagt seg enig i at et nordisk samarbeid om rovviltforvaltningen er i samsvar med Bernkonvensjonen.

Det er dessuten interessant å merke seg at det fra faglig hold knyttet til Europarådet – og det er i Europarådets regi denne konvensjonen er etablert – er anbefalt regionalt samarbeid av den typen som her er antydnet.

Som nevnt slutter flertallet i juridisk utskott seg til den sterke kritikk som kom fra

natur- og miljøorganisasjonene mot medlemsforslaget, og de går altså mot det på det de kaller "formelt og saklig grunnlag". For meg er det uforsvarlig saksbehandling å ta den ene interessegruppens standpunkt uten selv å ha utredet saken.

Konflikten er åpenbar i denne saken. For et politisk organ som arbeider innenfor en konsensustradisjon, er det ikke klokt, i en sak som er preget av intens konflikt og sterke følelser, ensidig å ta den ene interessegruppens parti. Og et organ som skal fremme nordisk samarbeid bør ikke avvise nettopp nordisk samarbeid. — Man bør i det minste være villig til å utrede om det kan være hensiktsmessig.

Åsa Solberg Iversen: Fru president: Bare noen få ord for å få klarhet i hva vi nå skal stemme over. Jeg har forstått juridisk utvalgs synspunkter slik at de mener vi allerede i dag har en viltlovgivning og et samarbeid i Norden om rovdyrforvaltning, og at juridisk utvalg ikke går inn for noen totalfredning av rovdyrbestanden, men viser til den lovgivningen som praktiseres i de forskjellige land.

Sjøl om det er vist til den sterke kritikken fra natur- og miljøorganisasjonene, håper jeg at man har tatt med i vurderingene de problemene de som driver med f. eks. saue- og rein-drift må leve med — problemer med stadige angrep av rovdyr på sine dyr og de pinsler for dyra som dette også innebærer. Om vi skulle gå inn for full fredning, må vi også akseptere full erstatning for de tap som påføres saue- og reinsdyrseierne. Vi må huske at dyreholdet er deres eksistensgrunnlag. Dette er en sak som klart må ses fra begge sider. Så om ikke begge sider er tatt med i totalvurderingen om å oversende forslaget til embetsmannskomiteen for miljø, må jeg klart si fra, at da vil jeg også reservere meg.

Werner: Fru president! Reservanten Johan Løken sade att jag var försonlig. Men det handlar inte om försonlighet utan om ett strikt sakligt inlägg som alltid när vi presenterar saker från vårt utskott. Detta vill jag säga till Johan Løken, eftersom han är ganska ny i Nordiska rådet. Det finns i Johan Løkens resonemang både här och i utskottet när vi

har diskuterat denna fråga en underton av att vi i juridiska utskottet inte är så noga. Där hämtar vi frågorna litet grand ur luften. Men jag kan försäkra Johan Løken såsom varande en ung och frisk ledamot av utskottet att detta kommer Johan Løken att få uppleva efter 15–20 år. Vi är alltid lika noggranna.

Johan Løken påstod att det finns en möjlig konflikt mellan nordiskt samarbete på detta område och Bernkonventionen. Han sade vidare att frågan överhuvudtaget inte blev sakligt belyst vid behandlingen i utskottet. Jo, i allra högsta grad.

Johan Løken sade också att det för honom var en oförsvarlig sakbehandling att inta en intressegrupps standpunkt utan att själv utreda saken. Detta är helt fel. Johan Løken kan gå till sitt eget lantbruksdepartement — det är inte så dåligt — som ju säger att det kan diskuteras om det är ändamålsenligt att formalisera detta samarbete i ett helt nytt samarbetsråd. Det kan verka onödigt byråkratiserande, säger lantbruksdepartementet. Dessutom kan det uppfattas såsom ett försök att införa en apparat, som skall kontrollera de beslut som skall fattas av de nationella myndigheterna.

Det kan, säger departementet vidare, uppfattas såsom ett försök att pulvrисera förvaltningsansvaret, som enligt konventionen ligger hos de nationella myndigheterna.

Detta visar att Johan Løken har fel, när han påstår att vi enbart har gått efter vissa remissinstanser. Jag har nu återgivit vad hans eget lands lantbruksdepartement har sagt, och där är man oerhört kritisk. Frågan är vilka intressen Johan Løken representerar. Johan Løken kan inte påstå att vi inom juridiska utskottet är slarviga och tar lätt på saken, när ändå tolv ledamöter har samma uppfattning. Det är då inte säkert att det är Johan Løken som har rätt i frågan.

Løken: Ærede president! Jeg har stor tillit til at det er mye å lære i samværet med Lars Werner og gjennom arbeidet i Nordisk Råd, så jeg skal benytte alle anledninger til å suge til meg av alle typer både erfaring og småtriks.

Nå talte Werner om det norske Landbruksdepartementets uttalelse. Han snakket til og med om dette departementet som om det

fortsatt hadde vært mitt. Jeg regner med at det er en del nordmenn som har merket seg akkurat det.

Jeg vil igjen understreke at mitt anliggende var ikke å ta i forsvar det forslag som var fremmet av mittengruppene. Det kan godt hende at det er store svakheter knyttet til det forslaget, og jeg kan gjerne være enig med det norske Landbruksdepartementet i at vi ikke bør ha mer byråkrati på dette området. Men mitt anliggende knytter seg nettopp til den – synes jeg – vel brutale måte forslaget ble avvist på, og jeg gjentar – den måten man avviste det på uten selv å ha gått grundig inn i problemet. For det første kan det tenkes at nordisk samarbeid er fornuftig på dette området – jeg synes ikke at man så klart burde ha sagt nei til det – og for det andre er det en temmelig dramatisk påstand at det nordiske samarbeid skulle være i konflikt med Bern-konvensjonen. Det hadde vært naturlig at et juridisk utvalg hadde innhentet en betenkning nettopp knyttet til det punktet. Det valgte man ikke å gjøre. Man bygde på ensidige påstander. Og det var nettopp denne – skal vi kalle det – noe følelsesmessige måten å håndtere saken på, denne manglende viljen til å erkjenne at dette var en sak med to sider, som gjorde et sterkt og – dessverre – litt negativt inntrykk på meg.

En annen sak er at jeg synes Werners måte å opptre på her i dag tyder på at også han kanskje er i ferd med å tenke seg om en gang til når det gjelder den måten dette ble behandlet på.

Werner: Fru president! Jag har under den sista veckan haft anledning att tänka om många gånger i andra frågor än när det gäller brunbjörnar. Jag protesterar fortfarande mot Johan Løkens övermaga inställning, när han påstår att vi har förfarit på ett brutalt sätt. Vi är inte brutala i juridiska utskottet. Vi är människovänliga och strävar oftast efter consensus, men ibland måste vi rösta ner en och annan människa. Då gör vi det ofta med röst-siffrorna 12 mot 1, och det har vi gjort nu. Men vi har inte varit brutala. Vi har försökt vara sakliga. Johan Løken har fel när han påstår att vi har varit ensidiga. Vi har sällan fått in så många remissvar som denna gång. Vi har läst svaren mycket noga, inte minst

dem från Johan Løkens eget land. Jag protesterar än en gång mot påståendet att vi har varit brutala.

Løken: Ærede president! Ja da, vi er sikkert alle menneskevennlige, men jeg hadde håpet – for å si det rett ut – at man i hvert fall i det minste hadde sendt en vennlig tanke til sauen. Dernest må jeg fastholde at det ikke er grunnlag for det som man uten videre la til grunn, nemlig at Bern-konvensjonen er til hinder for et nordisk samarbeid på dette området. Der bygde man på påstander uten å foreta egne vurderinger. Jeg fastholder at det er en saksbehandling som ikke holder mål – dessverre.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag att inte företa sig något och reservantens förslag till rekommendation.

För utskottets förslag röstade:

Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Tellervo Renko, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

För reservantens förslag röstade:

Annelise Gotfredsen, Helga Haugen, Åsa Solberg Iversen, Thea Knutzen, Anne Enger Lahnstein och Johan C. Løken.

Claes Andersson och Roger Jansson *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Birgir Isleifur Gunnarsson, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Friðrik Sophusson, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Kari Håkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Pål Atle Skjervengen, Krister Skånberg, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Sten Svensson och Anders Talleraas.

Reservantens förslag hade sålunda förkastats med 55 röster mot 6. 2 medlemmar avstod från att rösta.

Utskottets förslag bifölls.

7

A 899/j: Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å harmonisere de nordiske lands vapenlovgivning.

Møller (juridiska utskottets talesman): Fru præsident! Først en enkelt kommentar som næstformand i Juridisk Udvalg. Jeg kan bekræfte det. Lars Werner lige slog fast i den sidste debat: Vi er ikke brutale i udvalget – i hvert fald ikke ret meget.

Og derefter vedrørende dette forslag. Forslaget går ud på, at de lovbestemmelser, der er i de nordiske lande om anvendelse og besiddelse af våben og ammunition, skal gøres ens i alle fem lande, og at bestemmelserne skal gøres mere restriktive.

Forslagsstillerne begrundet forslaget dels med, at der er sket en stigning i antallet af voldsforbrydelser med anvendelse af våben, og dels med, at der i de senere år også er sket en stigning i antallet af indsmuglede våben og i det samlede antal af våben.

Forslaget har som sædvanlig været på remiss ved et stort antal institutioner og fore-

ninger i alle landene. Vi kan konstatere i Juridisk Udvalg, at de fleste af udtalelserne har været negative med hensyn til, om man skulle indføre en mere restriktiv lovgivning. Man finder stort set, at lovbestemmelserne er restriktive nok og effektive, og de steder, hvor det ikke er tilfældet, er man i gang med en justering.

Jeg vil gerne her nævne netop Norge, som jo er et af de områder, hvor man fra forslagsstillerens side gør opmærksom på, at der er problemer med de glatløbende haglgeværer. For dem, der ikke er eksperter, kan jeg fortælle, at skal man skydes, så er det den type våben, der er mest ubehagelig at blive skudt med. Men Norge har altså i øjeblikket et forslag til behandling, hvor man ændrer bestemmelserne, således at Norge rent sikkerhedsmæssigt kommer på højde med det, der gælder i bl. a. Sverige og Finland.

Der er imidlertid ingen uenighed imellem forslagsstillerne og det store flertal af alle remissinstanser med hensyn til, at man ønsker, at lovgivningen i de nordiske lande skal gøres så ensartet som muligt. Det begrundet man bl. a. med, at der i øjeblikket er problemer for organisationer, sportsforeninger, skytteforeninger og andre, som rejser fra det ene land til det andet og dyrker deres idræt og derfor skal medbringe et gevær eller en pistol. Man ser meget gerne, at disse bestemmelser lempes, så man hurtigt og effektivt kan passe-re tolden og deltage i sit sportsarrangement.

Juridisk Udvalg finder, at spørgsmålet om hvor langt man skal gå med hensyn til harmonisering, må vurderes på et fordomsfrit grundlag. Vi mener samtidig, at det er rimeligt, at man tager hensyn til de forskelligheder, der nu er mellem den jagt- og våbenkultur, man har i de forskellige lande. Det er vel ingen hemmelighed, at der er forskel ikke kun på antallet af jægere, men også den måde, man dyrker sin sport på i Finland, Sverige og Norge og så eksempelvis i Danmark, for slet ikke at nævne den særlige fangerkultur, man har i Grønland. Vi finder, at der skal tages rimeligt hensyn til disse forskelligheder. Udvalget vil derfor anbefale, at man harmoniserer våbenlovgivningen, men uden at man nødvendigvis tilstræber en større strenghed.

Afslutningsvis skal jeg henvise til udvalgets betænkning og skal på udvalgets vegne i enig-

hed anbefale vedtagelse af den rekommandation, udvalget har foreslået.

Thea Knutzen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Lena Öhrsvik: Fru president! Detta medlemsförslag tar sikte på att vi skall vara restriktiva med att ge tillstånd för vapeninnehav och att harmonisera våra lagstiftningar. Sambandet mellan graden av vapenkontroll och medborgarnas rättstrygghet tänker jag belysa bara med ett enda exempel.

I Sverige begås mindre än 10 procent av antalet mord och dråp med skjutvapen. I USA är motsvarande andel 50 procent. Antalet grova våldsbrott är dessutom högre i USA. Skillnaden beror i väsentlig grad på den stora och delvis okontrollerade tillgången på skjutvapen.

Remissinstanserna tycker att vi redan har en restriktiv lagstiftning i Norden. Man skall då hålla i minnet vilka remissinstanser som har tillfrågats. Av 19 remissinstanser är 12 skytteföreningar, jägarförbund eller liknande. Övriga instanser är polisorganisationer och justitiedepartement.

Utskottet konstaterar att ett problem har lösts sedan medlemsförslaget skrevs. Det handlar om Norge och hagelgevären. Det är bra att det kommit ett förslag på den punkten. Man har i utskottet enats om att en harmonisering kan vara bra, men man anser med ledning av just remissvaren att vi redan är restriktiva.

Jag vill bara påpeka att man i det fortsatta arbetet bör ha i minnet att det ändå är ett mycket speciellt urval av remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga. Kanske finns det ett ganska stort mått av förståelse för en restriktivare hållning hos den breda allmänheten i våra länder.

Östrand: Fru president! Jag tycker det är bra att utskottet föreslår att man skall försöka harmonisera den nordiska vapenlagstiftningen. Detta kan var bra av flera skäl. Ett av skälen är att det blir mer och mer vanligt att både jägare och skyttar utöver sin hobby i något annat nordiskt land än det där man

själv är bosatt. Då är det givetvis värdefullt med enhetliga regler och bestämmelser.

Förslaget om en harmonisering sammanfaller också helt med den uppfattning som de båda jägarförbunden i Sverige har, nämligen Svenska jägarförbundet och Jägarnas riksförbund. De synpunkterna har man också framfört när man har avgivit ett gemensamt yttrande över den mycket kritiserade utredning om en översyn av vapenlagstiftningen som nyligen slutförts i Sverige.

I motsats till många andra länder har vi en relativt restriktiv vapenlagstiftning i Norden, kanske framför allt i Sverige. Därför är det mycket viktigt att man, om det nu genomförs en harmonisering, inte då försvarar för jägare och skyttar att utöva sin hobby. Man måste se också jakt och skytte som något positivt. Alla skyttar och jägare måste ha ett vapen för att kunna utöva sin sport och sin hobby. Enligt min och de svenska jägarförbundens uppfattning är det något i högsta grad positivt att bl. a. ungefär en miljon svenskar genom jakten och skyttet kan ges en meningsfull fritid. Man får inte glömma bort att jakt och skytte har mycket gamla traditioner i de nordiska länderna. Jag är också helt övertygad om att genom att utöva den här hobbyverksamheten så torde för övrigt ett stort antal människor och inte minst ungdomar aldrig komma att bli indragna i sådana förhållanden som inte sällan leder till kriminalitet av olika slag.

Detta är inte minst viktigt att framhålla när vi ser de våldstendenser som i viss mån speglar det moderna samhälle som vi i dag lever i.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering, medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnilla André, Ylva Annerstedt, Birgir Isleifur Gunnarsson, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jans-

son, Marianne Jelled, Hans Jørgen Jensen, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jätteenmäki, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Karl-Erik Svartberg, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J.K. Hansen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Krister Skånberg, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 52 röster.

8

D 1990/2/1987/j: Meddelande om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Niinistö (juridiska utskottets talesman): Fru president! Juridiska utskottet konstaterade vid behandlingen av medlemsförslaget om nordiskt komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik att det är viktigt att få mera kunskap om hur olika

kontrollpolitiska åtgärder påverkar narkotikamissbruket och hur nordiskt samarbete påverkar utformningen av olika narkotikapolitiska åtgärder. Utskottet ansåg också att ett forskningsprojekt skulle vara en god utgångspunkt för att koordinera det arbete som redan utförts i Norden på området. På det sättet kan resurserna användas gemensamt optimalt.

Vi har nu fått ett meddelande i saken av ministerrådet och konstaterat att det finns konkreta projektplaner. Juridiska utskottet har dock velat ha närmare upplysning om hur projektet kommer att genomföras och finansieras. Det är fortfarande oklart när projektet kan sättas in. Juridiska utskottet vill att projektet startas under 1990.

Fru president! Med dessa anmärkningar vill utskottet ta meddelandet till efterrättning och invänta ett nytt meddelande till nästa session. Jag yrkar bifall till utskottets betänkande i saken.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

9

D 1990/43/1988/j: Meddelande om rekommendation nr 43/1988 angående samarbete om kriminalitetsefterforskning

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Løken (juridiska utskottets talesman): Ærede president! Det underliggende medlemsförslaget ble framsatt i mai 1987, og ved den forrige sesjonen lød rekommandasjonen at Nordisk Ministerråd skulle nedsette en arbeidsgruppe for å utrede det nordiske samarbeid om kriminalitetsetterforskning, samt undersøke behovet og mulighetene for en videreutvikling og effektivisering av dette samarbeidet.

Av Ministerrådets meddelelse framgår det at det ikke er nedsatt en slik arbeidsgruppe, men at det eksisterende samarbeidet er utviklet, og at erfaringene fra dette samarbeidet er gode. Ministerrådet påpeker:

”Et af de ledende principper i dette samar-

bejde har dog været, at det er op til de enkelte lands myndigheder at stå for organiseringen af samarbejdet.”

Op videre presiserer Ministerrådet:

”De berørte myndigheder er bekendt og indforstået med Nordisk Råds rekommandation og derfor indstillet på at videreudvikle og effektivisere det nordiske samarbejde på dette område.”

På denne baggrund tar juridisk utskott meddelelsen til etterretning og avventer en ny meddelelse om rekommandasjonen til neste ordinære sesjon. Utskottet henstiller imidlertid til Ministerrådet å intensivere og framskynde arbeidet.

Det er nå ønskelig at et bedre nordisk samarbeid om kriminalitetsetterforskning virkelig blir utredet. For det første er det behov for en bedre samordning av de forskjellige tiltak. Det skjer i dag ingen overordnet vurdering av hvilke fagområder eller spørsmål hvor det til enhver tid er viktigst å utveksle informasjon og erfaring.

Forskning og metodeutvikling innen faget kriminalitetsetterforskning ser i dag ut til å være mangelfull. Nordisk samarbeid om slike prosjekter bør kunne ha mye for seg. En samordnet nordisk utdanning innenfor enkelte spesialiteter av kriminalpolitisk virksomhet er også vel verdt å overveie.

Avslutningsvis vil jeg peke på at det er en utbredt sport å sammenligne kriminaliteten og utviklingen når det gjelder forbrytelser, landene imellom. Slik sammenligning kan bære galt av sted, fordi tallene ofte har et så forskjellig innhold. Et nordisk samarbeid med sikte på å gi normer som gir det kriminelle tall det samme faktiske innhold, er derfor påkrevd og av betydelig interesse. Jeg håper at vi kan se en utvikling også på dette området.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölles utskottets förslag.*

10

D 1990/44/1988/j: Meddelande om rekommandation nr 44/1988 angående reell likalön mellan kvinnor och män

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Birte Weiss (juridiska utskottets talesman): Fru præsident! Under generaldebatten i går blev vi præsenteret for en række temmelig selvpineriske overvejelser om betimeligheden af Nordisk Råd i et nyt Europa. De allermost pessimistiske spurgte: Hvad kan vores arbejde bruges til? Er det overhovedet til noget i det samfund, som vi er på vej ind i?

Uden at genoptage debatten fra i går vil jeg godt pege på, at Nordisk Råd med stor fordel kan bruge mange kræfter på temaer, som er specielle for den nordiske samfundsmodel, dvs. områder, hvor vi har noget særligt at bringe de øvrige europæiske lande. Ligestilling i samfundet generelt og lige vilkår på arbejdsmarkedet, og herunder naturligvis først og fremmest lige løn for mænd og kvinder, hører typisk til her.

I de nordiske lande er 9 ud af 10 i den helt unge kvindeneration ude på arbejdsmarkedet. Deltagelse i arbejdslivet er blevet en del af nutidige nordiske kvinders identitet. Det er en kendsgerning, og den er kommet for at blive. Deraf følger naturligt så også, at opmærksomheden om lige vilkår og lige løn for arbejde af samme værdi er skærpet. Eller måske ville det endda være mere præcist at tale om, at vi er i alarmberedskab. Nordisk Råd-projektet om lige løn er led i dette alarmberedskab.

Det er af stor værdi for os at få klarlagt, hvorfor der trods de gode hensigter stadig væk er store områder på arbejdsmarkedet, hvor kvinder får en fjerdedel mindre i løn end mænd trods det, at de gør præcis den samme indsats. Hvad er det for nogle barrierer, der er det udslaggivende? Hvor er det, det går galt?

Netop det er et af hovedtemaerne i det forstudie, som Nordisk Råd har sat i værk. Der er nogle, der har ment, at dermed skulle vi så stille os tilfredse. Men det mener vi altså ikke i Juridisk Udvalg. Men vi er jo også, forstod jeg på en tidligere tale, så brutale i netop i det udvalg. I det her spørgsmål er jeg egentlig lidt glad for at være det.

Vi vil gerne følge projektet tæt gennem nye meddelelser frem til den forventede afslutning af projektet i 1993. Vi vil have lejlighed til at diskutere udviklingen undervejs.

Hovedprojektet starter i begyndelsen af 1990. Heri skal principperne for fastsættelse af løn og udviklingen i ligelønnen beskrives

og analyseres. Men vi mener også, at der er brug for en periodisk publikation om arbejdet. Der er brug for fremlæggelse af handlingsstrategier. Der er brug for evaluering af nye initiativer. I det hele taget må dette arbejde gerne blive en børs for erfaringer og idéudveksling i den nordiske ligelønskamp.

Lad mig lige nævne et enkelt dansk eksempel på, hvordan man kan gribe den slags lidt utraditionelt an:

Dansk LO har forsøgsvis taget initiativ til en systematisk støvsugning i et bestemt geografisk område af eksempler på brud på ligelønsloven. Resultatet er en række retssager, som lønmodtagerne vinder på stribe, og biresultatet er, at nogle arbejdsgivere i det lokalområde pludselig har fået meget travlt med "frivilligt" at rette op på kvindernes løn.

Mon ikke også man kan forvente, at ligelønsproblemerne bliver et af temaerne på det næste nordiske forum, som Juridisk Udvalg i anden sammenhæng foreslår fastsat til 1994? Vores ønske om, at det tidsættes meget snart, er netop udtryk for, at ligestilling mellem kønnene – også i arbejdslivet – er et af de områder, hvor kvinder i det nye Europa kan bruge de erfaringer, vi i de nordiske lande har gjort. Også derfor er det nødvendigt, at vi selv løbende gør klart, hvad der er lykkedes, og hvad der er mislykkedes.

Det rådsprojekt, som er på dagsordenen her i dag, er et led i denne proces. Det er baggrunden for, at vi ikke mener, at vi skal slappe opmærksomheden, og derfor beder vi om en ny meddelelse.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

11

D 1990/18/1989/j: Meddelande om rekommendation nr 18/1989 angående projekt på flyktingområdet

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Tora Aasland Houg (juridiska utskottets talesman): President! Denne saken gjelder en rekommendasjon fra Nordisk Råd til Nordisk Ministerråd om å gjennomføre tre pro-

sjekter på flyktingområdet i samarbeid med FNs Høykommissær for flyktinger, UNHCR. De tre områdene hvor man har bedt om konkrete prosjekter, er for det første prosjekter hvor formålet er frivillig tilbakevendelse (repatriering), for det andre prosjekter hvor formålet er midlertidig integrasjon, og for det tredje prosjektet hvor formålet er bosetning i de nordiske land.

Det er mye som kunne gjøres på et slikt område, og som åpenbart ikke er gjort. Eksempler på prosjekter er nevnt i motivene til medlemsforslag nr. A 829/j og gjengitt i betenkningen fra Juridisk utvalg. Jeg skal ikke bruke tid på å gjengi eventuelle eksempler på prosjekter her. Men jeg vil på vegne av Juridisk utvalg uttale at man ikke er tilfreds med innholdet i Ministerrådet meddelelse. Det savnes opplysning om en rekke prosjekter som er i gang, og det savnes konkrete prosjekter. Utvalget kan ikke se av meddelelsen om det er satt i gang noen konkrete prosjekter, slik som forutsatt. Juridisk utvalg beklager derfor at Ministerrådet ikke synes å være innstilt på å oppfylle rekommandasjonen. Derfor ber Juridisk utvalg Ministerrådet om – på den 39. sesjon i Nordisk Råd, neste ordinære sesjon – å opplyse når de konkrete prosjektene vil bli påbegynt, og hvordan de er finansiert.

Avslutningsvis vil jeg si at arbeid på flyktingområdet er en viktig del av menneskerettighetsarbeidet og en viktig del av vår felles nordiske forpliktelse. Også på dette området har Ungdommens Nordisk Råd markert seg – med klare synspunkter og krav i forhold til flyktingpolitikken. Jeg viser også til det notat som er kommet fra Ungdommens Nordisk Råd når det gjelder det mer politiske innholdet i flyktingpolitikken.

På denne bakgrunn anbefaler jeg at man aksepterer innstillingen fra Juridisk utvalg.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

12

D 1990/20/1989/j: Meddelande om rekommendation nr 20/1989 angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handling-

arna och anser spørgsmålet för rådets del slutbehandlat.

I en reservation, fogad till utskottets betänkande, hade Lennart Andersson, Tora Aasland Houg och Ranveig Frøiland föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Møller (juridiska utskottets talesman):
Ærede fru præsident! I rekommandationen fra sidste år henstillede Nordisk Råd, at de nordiske landes regeringer intensiverede arbejdet med overvågning af boykotlovgivningen mod Sydafrika såvel nationalt som fællesnordisk.

Juridisk Udvalg har nu fået en meddelelse fra Nordisk Ministerråd, hvoraf det fremgår, at man såvel nationalt som på nordisk plan har effektiviseret boykotlovgivning mod Sydafrika. I Danmark oplyser man, at man løbende overvåger, om lovgivningen efterleves. Jeg har et lille udklip fra en dansk avis, fra min egen by, Næstved Tidende, sidste onsdag, hvor der står, at politimesteren i Rønne på Bornholm nu forsøger at få inddraget 1/2 mio. kr. fra et privat firma, som har tjent de penge på handel med Sydafrika. De skal inddrages, fordi handelen har været ulovlig. Jeg kan fortælle, at artiklen oplyser, at ejeren af firmaet er straffet efter dansk lovgivning.

I Finland har vi fået meddelelse om, at man har oprettet en samråds- og koordineringsgruppe bestående af embedsmænd, som skal forbedre samarbejdet angående boykotlovgivningens efterlevelse, og i Sverige er der trådt ændringer i kraft i en lov vedrørende sanktioner; den ændring er sket 1. april 1989.

Yderligere har vi fået oplysning om, at der kontinuerligt sker en koordinering af de nordiske landes synspunkter vedrørende boykotlovgivningen inden for FN.

Derfor mener udvalgets flertal, at rekommandationen fra sidste år er fulgt. Overvågningen er intensiveret, og udvalgets flertal finder derfor, at der ikke er nogen grund til yderligere at opretholde rekommandationen, og vi foreslår den derfor afskrevet. Det var det, et flertal blev enige om for én måned siden i Stockholm.

Men som vi har været inde på flere gange i går under generaldebatten, så løber historien

hurtigt — den accelererer. Det sker ikke alene i Østeuropa og i Nicaragua, men også i Sydafrika.

Der er jo sket noget i Sydafrika, også siden udvalget holdt møde i Stockholm, og siden vi havde et flertal og et mindretal. Lad mig nævne, at baggrunden for, at de nordiske lande i sin tid besluttede at boykotte Sydafrika — ligesom næsten alle andre vestlige lande — var, at vi ønskede startet en proces i Sydafrika for afskaffelse af apartheid. Det var baggrunden for at indføre boykotten.

Nu sker der endelig langt om længe noget. Mandela er på fri fod, ANC, kommunistpartiet og andre partier er tilladt, dødsstraffen er midlertidigt ophævet. De hvide er nu endelig i gang med reelle forhandlinger om at dele magten i Sydafrika, således at alle mennesker får deres del af retten til at bestemme over deres lands fremtid.

Det var nogle af de ting, vi håbede boykotlovgivningen ville medføre. Er det så rigtigt nu, hvor det hvide mindretal endelig er begyndt at bevæge sig, at vi besvarer den, skal vi sige, fremstrakte hånd, med her fra Nordisk Råd at anbefale en yderligere intensivering af boykotten?

Jeg mener ikke, man stædigt skal holde fast i en rekommandation, som måske — jeg siger måske — på et tidspunkt var rigtig, når der nu er sket en udvikling. Jeg synes, vi skal besvare den positive udvikling i Sydafrika med at opmuntre til, at det hvide mindretal går videre ad den vej. Det mener jeg vi kan gøre ved at afskrive rekommandationen.

Birte Weiss: Fru præsident! I den socialdemokratiske gruppe her i Nordisk Råd vil vi ikke i dag være med til at afskrive ønsket om en intensiveret overvågning af boykotlovgivningen i Sydafrika. For uanset vores begejstring over løsladelsen af Nelson Mandela og uanset vores tilfredshed med selv de allermindste skridt og de allermindste tegn på forhandlingsvilje hos regeringen i Sydafrika til fjernelse af apartheid, mener vi ikke, at tiden er inde til at lempe boykotten nu, og vi mener heller ikke, at tiden er inde til at lempe overvågningen.

Udviklingen i Sydafrika har jo netop været karakteriseret ved, at det er gået op og ned. Vi håber alle, at det, der er sket nu, er tegn

på, at nu vil der for alvor ske noget. Vi håber, at det bliver det store skridt i retning af fjernelse af apartheid. Men vi ved det ikke med sikkerhed. Der skal reelle, mere vidtgående politiske skridt til i Sydafrika.

Vi mener, at en afskrivning i Juridisk Udvalg af betænkningen ganske enkelt sender et forkert politisk signal netop fra den del af verden, der trods mangler – som vi alle ved eksisterer – men trods disse mangler har været mest konsekvent i boykot af apartheidstyret. Vi har også udsagn fra ANC om, at det har hjulpet dem, at vi havde denne boykot. Derfor synes jeg, at det er rigtigt – sådan som den socialdemokratiske gruppe her i Nordisk Råd også gerne vil understrege – at vi ikke går hen og afskriver i dag.

Jeg vil derfor godt opfordre til, at man gør flertallet i Juridisk Udvalg – jeg skal måske tilføje, at det var lidt af en tilfældighed, at der var et flertal den dag, der var mange afbud til mødet – til et mindretal i plenarforsamlingen.

Gammelgaard: Fru præsident! Fru Birte Weiss har misforstået, hvad dette spørgsmål handler om.

Her stemmes ikke om ja eller nej til boykot af Sydafrika. Her stemmes om ja eller nej til intensiveret overvågning af boykotlovgivningen mod Sydafrika.

Vi er enige i, og jeg er ganske enig i, at så længe man har apartheid i Sydafrika, skal vi også have boykot. Men nu har regeringerne altså meddelt os, at man har intensiveret overvågningen af boykotlovgivningen mod Sydafrika, og så er der da grund til, at vi på nuværende tidspunkt følger Juridisk Udvalgs flertals forslag.

Det er en misforståelse, at dette er et spørgsmål om ja eller nej til boykot af Sydafrika. Den ønsker vi at opretholde, så længe der er apartheid. Men vi stemmer om, om vi nu skal gennemføre en intensiveret overvågning af boykotlovgivningen, efter at de nordiske regeringer har meddelt os, at den intensiverede overvågning er gennemført.

Birte Weiss: Fru præsident! Hr. Gammelgaard kan være helt sikker på, at jeg godt har forstået, hvad det her forslag går ud på. Men man kunne måske komme en smule i tvivl

om det, da man hørte Helge Adam Møllers indlæg, som godt nok i starten pænt og artigt refererede holdningen i Juridisk Udvalg, men som udviklede sig til et næsten Margaret Thatchersk synspunkt.

Jeg vil godt fastholde, at det, der sker i dag, er, at vi i den socialdemokratiske gruppe ikke ønsker at lempe på overvågningen. Der er naturligvis ikke tale om, at vi diskuterer, at man skulle fjerne boykotlovgivning, men det er overvågningen af den. Vi mener ikke, at det er korrekt beskrevet, at alle de nordiske lande har intensiveret deres overvågning, og derfor er det for os vigtigt, at vi fastholder status, som den er i dag. Vi vil have nogle sikrere signaler om en egentlig afskaffelse af apartheid i Sydafrika, før vi vil gå hen og lempe på overvågningen.

Møller: Fru præsident! Jeg synes, det er ubehageligt, meget ubehageligt, når man skyder politiske modstandere motiver i skoene og ting, som de overhovedet ikke har sagt. Jeg beder fru Birte Weiss, når nu udskriftet kommer, meget nøje læse, hvad jeg sagde.

Det, fru Birte Weiss siger på Socialdemokratiets vegne, er, at Socialdemokratiet vil ikke være med til at lempe boykotlovgivningen mod Sydafrika. Det var jo nøjagtig det samme, jeg sagde: Vi vil heller ikke være med til at lempe den. Den skal fastholdes, som den er.

Men det, dette drejer sig om, er, om man i den nuværende situation skal intensivere, altså gå et skridt videre end hidtil, og dér argumenterer jeg for, at det finder jeg er et forkert signal, når der nu endelig er sket det, at det hvide mindretal er begyndt at komme til fornuft, og regeringen har rakt ikke alene én, men måske halvanden hånd frem. Men der skal også rækkes mange hænder frem endnu.

Når man kan huske, da man så tv for tre uger siden, at man hørte biskop Tuto udtale: "I don't believe it, I don't believe it" – det var, da de Klerk holdt sin store tale – er det så rigtigt at besvare dette med at sige: Nu intensiverer vi boykotten?

Flertallet synes altså, man skal fastholde boykotten, men ikke intensivere. Det var, hvad jeg sagde. Det er, hvad jeg fastholder. Og det er det, flertallet i Juridisk Udvalg giver udtryk for.

Tora Aasland Houg: President! Det er riktig at denne saken handler om hvorvidt man skal fortsette med en intensiv overvåking av boikottlovgivningen når det gjelder Sør-Afrika. Men det er også riktig, som Birte Weiss sa, at dette handler om å sende ut et signal, ikke minst i forhold til det som skjer i Sør-Afrika akkurat nå. Jeg er helt enig med henne – også på vegne av den venstresosialistiske gruppen, som har vært med på reservasjonen: Dette signalet kan vi ikke være bekjent av å sende ut, for nå er det viktigere enn noensinne å stå på den intense overvåkningen, slik at boikottlovgivningen holdes. En annen side av saken er at boikottlovgivningen ikke er god nok i de nordiske land. Det er en betenkelig side, som heller ikke kommer godt nok fram i den saken vi i dag behandler.

Det flertallet skriver under på, er at man "kan konstatere at de nordiske landene fortsatt – så vel nasjonalt som nordisk – etterlever den restriktive boikottlovgivningen mot Sør-Afrika." Derfor mener flertallet at man kan anse saken som ferdigbehandlet, og ikke lenger ha denne rekommandasjonen.

Det mindretallet i Juridisk utvalg har pekt på, er at det savnes opplysninger fra en rekke land. Det er kommet opplysninger fra Sverige og fra Danmark, men for øvrig savnes opplysninger om hva som konkret er gjort for å oppfylle det som er rekommandasjonens formål, heter det i reservasjonsteksten. Det vi ber om, er at man får denne til ny behandling og avventer et nytt "meddelande" til neste ordinære sesjon. Jeg vil understreke at det er behov for å få en skikkelig redegjørelse for hva de øvrige land har gjort på dette området, og det er også behov for å understreke at de sanksjoner som noen nordiske land har, ikke er dekkende. I visse av landene omfattes f. eks. ikke tjenesteytelser, og i andre land er handel via tredjeland mulig. Det er viktigere enn noensinne, som sagt, at Norden går i spissen for å følge opp den boikotten som vi nå har sett har virket. Det er ingen tvil om at det er verdensopinionen og den utstrakte boikotten mot Sør-Afrika som har hatt den positive virkningen vi har sett på det som skjer i Sør-Afrika i dag. Derfor vil jeg så innstendig jeg kan be medlemmene i Nordisk Råd om å støtte reservasjonen fra mindretallet. Jeg håper at det kan bli flertallets mening her i salen i dag.

Hans Jørgen Jensen: Fru præsident! Da jeg hørte hr. Helge Adam Møller heroppefra og også hr. Gammelgaard, tænkte jeg, at man nærmest kunne få indtryk af, at vi ikke rigtig forstod hos Socialdemokraterne, hvad forslaget gik ud på.

Jeg tror, at hvis man gør sådan, som hr. Gammelgaard og hr. Helge Adam Møller gør, så vil man her fra de nordiske lande og fra Nordisk Råd sende en meddelelse til de kredse i Sydafrika, som i denne tid fisker i rørte vande – nogle af de højreekstremister, som opererer imod det, som de Klerk jo egentlig gerne vil: at have afskaffet apartheidpolitikken.

Derfor er der jo tale om her – hvis man også hørte, hvad Mandela sagde, ikke bare Desmond Tuto, men også Mandela – at vi skulle fastholde den sanktionspolitik, som er ført imod Sydafrika, og også kontrollen med den.

For det, som man jo har oplevet – og det er det, det handler om – er, at firmaerne finder alle mulige smutveje for at få handlet med Sydafrika alligevel, og det er jo den kontrol, man gerne vil have strammet. Alle de fine forretningsfolk, som har så fin moral i både den ene og den anden retning, finder alle mulige smutveje. Det har vi set alt for meget af, og det synes jeg ikke Nordisk Råd skal støtte – den dårlige tankegang, som her vil blive realiseret.

Derfor er det godt, det, som fru Birte Weiss har anbefalet, og jeg håber, at Rådet vil gøre det samme.

Karin Söder: Fru president! Vi har väl alla i många år varit tagna av den fruktansvärda apartheidregimen i Sydafrika. Vi har anledning att konstatera i dag att även om det har skett förändringar har landet en rasistisk lagstiftning som är helt ovärdig ett civiliserat samhälle. Man har inte ändrat någonting i den lagstiftning som gäller apartheid.

Det är mycket bra att det görs uppluckringar, och dem hälsar vi med stor tillfredsställelse, men grunden för bojkott och sanktioner finns kvar. Så länge man inte har ändrat på det ser vi med tillfredsställelse på de förändringar som äger rum. Vi är glada över att Mandela och andra politiska fångar har blivit fria, men fortfarande finns det många poli-

tiska fångar i Sydafrika, och fortfarande finns det massor av barn som lider. Så länge det är fallet kan vi inte upphäva sanktioner, och då behöver vi en kontroll av sanktionslagarnas efterlevnad.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Melchior: Fru præsident! Jeg vil gerne påpege, at jeg finder hr. Hans Jørgen Jensens logik særdeles mangelfuld.

Hvis der endelig overhovedet skulle komme til at stå 6 linjer i en eller anden avis i Sydafrika om denne beslutning, som ikke drejer sig om sanktioner eller ikke sanktioner, men om intensivering af overvågningen, hvis der overhovedet kommer til at stå noget om det, så kan det da ikke opfattes som andet end en anerkendelse af de lempelser, der er sket. Det kan da ikke betyde det, hr. Hans Jørgen Jensen sagde, at det skulle være en håndsrekning til de yderligt gående højrekræfter, for så skulle det jo være kommet på et helt andet tidspunkt.

Nej, på dette tidspunkt, hvor der virkelig er sket — ikke nok, som så mange har sagt, og som jeg er enig i — men et stort skridt i den rigtige retning, kan en reaktion på dette da ikke være en styrkelse af højrekræfterne, og derfor er jeg helt tilfreds med den indstilling, flertallet er kommet med. Jeg tror, det er en hilsen, som bliver forstået på en måde, som alle her i virkeligheden ønsker.

Svartberg: Fru president! I modsats til Arne Melchior tror jeg at det er nødvendigt at ha en fortsatt intensifierad övervakning. Vi har här talat om signaler. Ja, det skall vara fråga om signaler till apartheidregimen, vilken fortfarande består, och de skall göra klart att vi fortsätter sanktionerna till dess att apartheidsystemet är borta. Det är också fråga om en signal till ANC och andra som arbetar för att få bort det förhatliga apartheidsystemet. Jag måste säga att jag skulle skämmas, om jag inte från denna talarstol markerade min uppfattning i den här frågan.

Den 12 mars kommer Nelson Mandela till Stockholm. Han kommer att tas emot av bl. a. den förutvarande presidenten i Nordiska rådet, Karin Söder. Hon tillhör hederskommittén för Nelson Mandelas frigivning

och välkomnande till Sverige. Vi försöker att förlänga Nelson Mandelas uppehåll i Sverige, så att han också kan få kontakt med de andra nordiska länderna, för vi anser att det är viktigt.

Vi har ju fått följande hälsning från Nelson Mandela: Fortsätt sanktionerna till dess att apartheidsystemet är borta! Och om vi skall fortsätta sanktionerna, måste vi naturligtvis intensifiera övervakningen av den lagstiftning som vi har.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Hans Jørgen Jensen: Fru præsident! Det er blot hr. Arne Melchior's bemærkning om logik, der fører mig herop.

Jo, der var såmænd megen logik i det, jeg sagde, for et signal herfra om at ophæve kontrollen ville blive brugt af de kræfter i Sydafrika, som ser Norden som lande, der virkelig har forsøgt på at gennemføre en boykot; så det ville blive brugt i den retning, jeg netop sagde. Efter 28 år i fængsel, og hvor der nu for så vidt er indgået en aftale mellem de Klerk og Nelson Mandela om, at nu skal den apartheidpolitik ophøre, synes jeg ikke, vi skal række én eneste lillefinger til, at der er noget, der kan ryste nogen steder. Disse to mænd, den hvide og den sorte, har lavet nogle aftaler, og det synes jeg ikke vi skal gribe forstyrrende ind i; tværtimod. Derfor bør vi i hvert fald stramme op og sørge for, at man også kontrollerer, at varer ikke sælges af omgående kanaler til Sydafrika. Det er det, dette handler om.

Møller: Fru præsident! Jeg bliver nødt til én gang til — men så skal det også være sidste gang i denne sag — at tage ordet, for vi må altså debattere på en måde, så vi kan se hinanden i øjnene.

Når nu hr. Hans Jørgen Jensen siger, at han ikke vil være med til at ophæve kontrollen, må jeg spørge: Hvem er det, der vil ophæve kontrollen? Det er der jo ikke tale om hverken fra flertallets eller fra reservanternes side, overhovedet ikke; der er tale om, hvorvidt man skal beholde den nuværende boykotlovgivning og den kontrol, som vi har fået meddelelse om er blevet intensiveret i Danmark, i Sverige og i Finland. Om vi skal

bevare det niveau, eller om vi yderligere skal stramme niveauet.

Det, jeg så har givet udtryk for – og sådan tror jeg, det vil blive opfattet, hvis der er nogen, der hører om dette i Sydafrika – er, at jeg tror, det vil blive opfattet sådan af det mindretal af hvide, som nu endelig er kommet til fornuft, at når de nu er begyndt at komme til fornuft, er begyndt at gå i den rigtige retning, så er den første reaktion, de får fra Nordisk Råd, at vi strammer. Jeg synes, det er rimeligt, at vi bevarer det niveau og siger: Vi vil ikke slække på det overhovedet. Vi er glade for det, vi har gjort; nu skal det gå videre. Men man skal altså ikke besvare en åben hånd med en knytnæve i synet, og det er det, der er nogle, der gør sig til talsmænd for. Det synes jeg ikke er rimeligt.

Men o. k., det kan være en holdning, man har. Jeg kan ikke forstå den.

Birte Weiss: Fru præsident! Mon ikke vi nu er kommet så langt, at alle er enige om, hvad det er vi diskuterer. Det er ikke et forslag om at fjerne boykot, men det er et forslag om, at man vil fjerne den intensiverede overvågning.

Alle erfaringer viser, at en boykot uden overvågning ikke er særlig meget værd. Jeg sagde også i min præsentation af den socialdemokratiske gruppes synspunkt, at vi ved godt, at der er mangler, men på trods af det er de nordiske lande faktisk den del af verden, som man i ANC, i Sydafrika har været mest tilfreds med reaktionen fra.

Hvis vi så bare skal nøjes med, hr. Helge Adam Møller, at se helt formelt på det, så er det jo sådan, at vi mangler svar fra nogle af landene om, hvad de har gjort for at intensivere deres overvågning. Derfor er det jo ikke engang formelt korrekt, når man siger, at nu er tingene i orden, fordi nu har man intensiveret i de øvrige nordiske lande. Det venter vi endnu besked om, og derfor er vi ikke engang af formelle grunde i stand til at følge den indstilling, der kommer fra flertallet i Juridisk Udvalg. Det er vi så altså hverken af politiske grunde eller af formelle grunde.

Det vi, der er reservanter, siger, er: Lad os tage det op igen på næste session, så ved vi mere om udviklingen i Sydafrika generelt, men så har vi måske også fået meldinger fra

alle de nordiske lande om, hvad de har gjort for at få deres overvågning gjort mere effektiv. Derfor vil jeg meget stærkt anbefale, at man følger reservanterne.

Tora Aasland Houg: President! Problemet med denne saken er at man fra flertallets side ikke ønsker å intensivere overvåking av en lovgivning som åpenbart ikke følges godt nok opp. Da er det et eller annet signal som gis ut, ikke bare til Sør-Afrika – det har kanskje mindre betydning enn det signalet som går til de krefter i de nordiske land som ønsker å utnytte en lovgivning som det ikke føres god nok kontroll med. Slike krefter fins det ganske mange av, og det er der de konservative grupper feiler så veldig i sitt flertallsforslag. De ønsker å si at det er ikke så farlig, det er ikke nødvendig med mer intens kontroll av denne lovgivningen – til tross for at vi vet at det er det mindretallet i sin reservasjon har understreket. Vi vet at det savnes opplysninger om hva som har vært gjort, og vi vet også at lovgivningen og kontrollen med lovgivningen ikke er god nok. Det er smutthuller i denne lovgivningen, og disse smutthullene brukes meget flittig av de kreftene som ønsker å bryte den boikottlovgivningen som de nordiske land har ønsket å gå inn på. Jeg vil understreke at dette er et galt signal, både til krefter i våre egne land og i Sør-Afrika, og vil derfor igjen anbefale at man støtter mindretallets reservasjon.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering, medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag att lägga meddelandet till handlingarna och anse spørsmålet avslutad och reservanternas förslag att avvakta nytt meddelande till nästa ordinarie session.

För utskottets förslag röstade:

Birgir Ísleifur Gunnarsson, Friðrik Sophusson, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Ivar Hansen, Hreggviður Jónsson, Roger Jansson, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kim-

mo Sasi, Otto Steenholdt, Peder Sønderby och Marjatta Väänänen.

För reservanternas förslag röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnilla André, Ylva Annerstedt, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Gutormsson, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Oddrunn Pettersen, Kaj Pulsen, Marit Rotnes, Sighvatur Björgvinsson, Krister Skånberg, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Carl I. Hagen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Lilli Gyldenkilde, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Tellervo Renko, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Sten Svensson, Anders Talleraas och Lars Werner.

Utskottets förslag hade sålunda förkastats med 40 röster mot 24. 1 medlem avstod från att rösta.

Reservanternas förslag bifölls.

13

C 11/j: Berättelser på juridiska utskottets verksamhetsområde 1988

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

14

E-saker

E 14: Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland¹

Social- och hälsovårdsminister och nordisk samarbetsminister **Tarja Halonen**: Fru president! År 1983 infördes en ordning med gränsvånarbevis för dem som bor nära gränsen mellan Norge och Finland. Beviset beviljas på skriftlig begäran av polismyndighet i det andra landet. Bevis kan ansökas på den ort där personen i fråga är bosatt, varefter polismyndigheten översänder ansökan till polismyndigheten i det andra landet för godkännande.

Vid utgången av senaste år hade ca 350 finländare och drygt 70 norrmän erhållit ett dylikt gränsvånarbevis. Största delen av dem som erhållit beviset bär detta med sig då de överskrider gränsen. Huvudparten av invånarna vid gränstrakterna har redan vant sig vid systemet.

Enligt bedömningar som gjorts av finska myndigheter bör den myndighet som utövar kontroll vid gränsen kunna konstatera huruvida person som överskrider gränsen är sådan invånare som är bosatt vid gränsen eller om denne innehar något annat tillstånd att passera riksgränsen. Oklara fall leder till långt utdragna utredningar, som upplevs som besvärliga för såväl den som passerar gränsen som för kontrollmyndigheterna.

De finska myndigheterna anser det vara ändamålsenligt att gränsvånare vid passerande av gränsen medför sådan handling som möjliggör legitimation i enlighet med avtalet om underlättande av passerande av gräns och av vilken framgår rätt till överskridande av gränsen.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg vil takke ministeren for svaret. Jeg må dessverre si at jeg var lite glad for innholdet.

Ministeren sa i sitt svar at hovedparten av beboerne i grensetraktene har vent seg til systemet. Ja, det må i så fall være på den finske siden av grensen. På den norske siden har man ikke vent seg til systemet. Det er snarere slik at samene – dette angår jo først og

¹ *Frågan tryckt s. 2413.*

fremst Tanadalen – oppfatter den nye ordningen som uverdigg, uverdigg i den forstand at de må registrere seg for å ro over elva for å besøke sine naboer og sine slektninger, og til dels også bedrive sin reindrift. De betrakter det som ble innført i 1983 som et dyptgripende brudd med den tradisjonelle, urgamle samiske retten til å ferdes fritt over grensen. Jeg vil også peke på at det som skjer, har klar forbindelse med Helsingfors-avtalen fra 1975, hvor landene er pålagt spesielt å påse minoritetenes rett til fritt å ferdes når grensen er trukket gjennom deres område. Det kan neppe være i pakt med avtalens ånd å pålegge en minoritet som er delt av en grense, nye restriksjoner når det gjelder minoritetsmedlemmers ønske om å ha kontakt, som jeg sier, med naboer og slektninger og drive sin næringsvirksomhet. Og jeg vil legge til, og det er viktig: I Norge har vi sluttet med å utstede slike grenseboerbevis.

Så til slutt: Jeg vil jo mene, og jeg regner med at ministeren er enig med meg i det, at i en tid hvor vi har en utvikling i Europa som går på å gi folket en frihet tilbake til også å kunne bevege seg over grenser – Berlinmuren er revet – da høver det lite at vi i nordisk sammenheng skal pålegge en minoritetsbefolkning ytterligere restriksjoner i sin rett til å bevege seg over disse grensene.

Jeg håper at den finske ministeren og den finske regjering er enig i at det er nokså paradisk hvis man fortsatt vil holde på den form for bevis eller legitimasjon for denne minoriteten som det dreier seg om.

Minister Tarja Halonen: Fru president! Enligt den information jag har fått har det inte varit några klagomål från den finska sidan. Som jag redan berättade är det fem gånger fler finländare som har ett sådant bevis. Dessa människor har vant sig vid detta system.

Om vi får ny information från norsk sida måste vi naturligtvis diskutera saken igen. Men jag måste säga att så länge vi har ett sådant här avtal mellan Norge och Finland hoppas jag naturligtvis att man också lever i enlighet med det avtalet. Som jag redan sade återkommer vi naturligtvis till saken om vi får mer information.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg må si at jeg ser positivt på det siste svaret fra ministeren.

Forholdet er at den norske justisminister og utenriksminister har i kontakter med finske myndigheter forsøkt å få denne avtalen på plass, slik at den samiske befolkningen, spesielt i Tanadalen, verken trenger grenseboerpass eller legitimasjon for å ro over elva for å holde den kulturelle kontakten med den andre siden. Jeg synes at vi er kommet et stykke på vei, og det er jeg veldig glad for. I den tiden vi nå opplever er Norge og Finland to demokratier som har den beste forutsetning for å fremstå som eksempel for resten av verden når det gjelder spørsmål som har med menneskerettigheter og minoritetsvern å gjøre. Det er et faktum at de to statene forvalter samenes interesser på tvers av den grensen som ble trukket gjennom deres land for nesten 250 år siden.

Jeg vil avslutte med å si at jeg ser fram til at de samtaler som skal foregå mellom den norske og finske regjering, vil resultere i at det som går på grenseboerbevis eller annen legitimasjon, blir fjernet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

15

D 1990/18/1984/j: Meddelande om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter, **D 1990/32/1986/j:** Meddelande om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om furbud att driva rörelse, **D 1990/1/1987/j:** Meddelande om rekommendation nr 1/1987 angående barns skydd i krig, **D 1990/15/1989/j:** Meddelande om rekommendation nr 15/1989 angående samarbetsprogram på konsumentområdet, **D 1990/16/1989/j:** Meddelande om rekommendation nr 16/1989 angående nordisk överenskommelse om folkregistrering och **D 1990/17/1989/j:** Meddelande om rekommendation nr 17/1989 angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölles.

Mötet avslutades kl. 17.15.

Protokoll

4:e mötet

Torsdagen den 1 mars 1990 kl. 9.00 – 12.05

Presidenter: Grethe Lundblad (1–12) och Ólafur G. Einarsson (12–13)

Dagordning

1. B 102/k Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

2. B 103/k Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden

3. B 108/k Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992

4. B 109/k Ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år

5. A 865/k Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

6. A 871/k Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

7. A 884/k Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

8. A 886/k Medlemsförslag om nordiskt forkrörelsesamarbete

9. A 901/k Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992

10. A 908/k Medlemsförslag om nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

11. C 12/k Berättelser för 1988 på kulturutskottets sakområde

12. E-saker (frågor och svar) i anslutning till kulturutskottets sakområde

E 12 Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990

E 19 Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket på daghem i Haparanda

E 29 Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda

E 22 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå

E 25 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet

E 13 Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade

E 26 Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden

E 27 Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete

E 28 Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner

E 50 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggningen av NoSAMF

E 30 Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program

E 38 Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland

E 40 Fråga till Sveriges regering angående

omorganiseringen av undervisning av invandrarelever i Sverige

E 41 Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordlek m. m.

E 45 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till Nordlek

E 43 Fråga till Sveriges regering angående ökade möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från OY Yleisradio AB

E 44 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsförfarandet till kulturfonden

13. Avskrivning av följande rekommendationer:

13/1983/k Videoprogram med nordiska TV-program och filmer

13/1985/k Nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

14/1985/k Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

4/1987/k Nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram

10/1987/k Nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna

35/1988/k Program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet

37/1988/k Förstärkt nordiskt skolsamarbete

39/1988/k Nordiskt kommunalt skolsamarbete

7/1989/k Ändring av det nordiska kulturavtalet

9/1989/k Nordiska lägerskolor

10/1989/k Stöd till den skogsfinska kulturen

11/1989/k Barnboksinstitut för de små språkområdena

14/1989/k Nordisk bokserie

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Anker Jørgensen intagit sin plats i rådet och att Hans Jørgen Jensen lämnat sessionen, att Gro Harlem Brundtland lämnat sessionen och ersatts av Erik

Dalheim, att Hans Gustafsson för del av denna dag ersatts av Ulla Johansson, att Wiggo Komstedt för del av denna dag ersatts av Görel Bohlin, att Olof Jansson, Mirja Ryyänen och Marianne Samuelsson återtagit sina platser i rådet och att Roger Jansson, Tellervo Renko respektive Krister Skånberg lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

I

B 102/k: Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ändringar i Art. 2, 4, 7, 8, 9, 10 och 18, samt i rubriken i överenskommelsen om Nordiska kulturfonden i enlighet med ministerrådsförslag B 102/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av utskottet.

Berit Oscarsson: (kulturutskottets talesman): Fru president! Nordiska kulturfonden har av utskottet ansetts som ett av de viktigaste elementen inom det nordiska kultursamarbetet för att stödja den särpräglade nordiska kulturmodellen, nämligen de folkliga organisationernas verksamhet och de spontana initiativ som tas på det kulturella området inom Norden.

Utskottet har kontinuerligt betonat Nordiska kulturfondens roll inom det nordiska kultursamarbetet, och en starkt uppbyggnad av Nordiska kulturfonden har varit en viktig utgångspunkt för utskottets arbete. Utskottet har framhållit att en förstärkning av kulturfonden kan väsentligt förbättra möjligheterna att stödja olika former av folkrörelsesamarbete samt sådana samlingsprojekt på kulturområdet som enskilda personer, grupper och organisationer tar initiativ till.

Antalet ansökningar och ansökningsbelopp har ökat kraftigt varje år. För år 1988 inkom närmare 700 ansökningar om 85,5 miljoner danska kronor. Fondens styrelse kunde bevil-

ja 200 av dessa ansökningar och ge 13,5 miljoner danska kronor. Det här ger en bild av det behov som fonden har av ytterligare resurser för att stärka nordiskt kulturutbyte.

Utskottet konstaterar att ministerrådsförslaget har sin grund i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. I handlingsplanen föreslås huvudsakligen en utbyggnad av kulturfonden ekonomiskt och aktivitetsmässigt samt en ändring av fondens styrelse på det sättet att där säkras de självstyrande områdenas representation.

Vi kan i utskottet konstatera med besvikelse att ministerrådsförslaget endast omfattar det senare förslaget, när utskottet i sitt betänkande över handlingsplanen huvudsakligen önskade ökade anslag till fonden. Utskottet vidhåller att fonden bör stärkas väsentligt och att ministerrådet bör fatta beslut om att tillföra kulturfonden ytterligare medel.

Med representation i styrelsen för de självstyrande områdena säkras möjligheterna för demokratiskt beslutsfattande för kulturfondens styrelse. Utskottet anser att det är ytterst viktigt att de självstyrande områdena får så stort inflytande som möjligt inte minst över kulturfrågor. Samarbete inom kulturområdet är ett grundläggande element för det nordiska samarbetet. Även andra föreslagna ändringar i överenskommelsen bidrar till att ytterligare förstärka och synliggöra fondens arbete.

Fru president! Jag hänvisar till det jag här har sagt och till kulturutskottets betänkande och föreslår att Nordiska rådet bifaller ministerrådets förslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden.

Kulttuuriministeri Anna-Liisa Kasurinen: Arvoisa puheenjohtaja! Viiden Pohjoismaan ja kolmen itsehallintoalueen yhteistyö on vertaansa vailla kansainvälisessä yhteistyössä. Helsingin-sopimuksen mukaan Färsaarten ja Grönlannin itsehallinnon ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen edustajilla on oikeus osallistua ministerineuvoston työhön, ja samoin on Färsaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan kansanedustustoilla oikeus osallistua kaikilla aloilla Pohjoismaiden neuvoston työhön. Periaatteessa näillä kolmella itsehallintoalueella on siis oikeus osallistua pohjoismaiseen yhteistyöhön kaikilla tasoilla.

Ministerineuvoston kokouksessa Nuukissa 10. syyskuuta 1987 otettiin keskusteltavaksi ministerineuvoston ja kulttuurirahaston johdon välinen suhde. Siinä yhteydessä mainitut kolme itsehallintoaluetta ehdottivat, että yksi itsehallintoalueiden edustaja olisi hallituksen varsinaisena jäsenenä rotaatioperiaatteen mukaisesti. Muun muassa Suomi kannatti tätä ehdotusta.

Maaliskuun 10 päivänä 1988 hyväksytyssä pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön toimintasuunnitelmassa sanotaan mm., että ”rahaston hallituksen kokoonpanossa on turvattava itsehallintoalueiden edustus”.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on halunnut toimia tämän mukaisesti. Kokouksessaan 27. marraskuuta 1989 ministerineuvosto hyväksyi esillä olevan muutosehdotuksen Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin väliseen sopimukseen Pohjoismaisesta kulttuurirahastosta. Ehdotus perustuu siihen, että Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto vuoron perään nimitävät itsehallintoalueiden edustajat kahden vuoden jaksoiksi. Kun Pohjoismaiden neuvosto nimittää varsinaisen jäsenen, Pohjoismaiden ministerineuvosto nimittää kaksi varajäsentä ja päinvastoin.

Samalla ehdotuksessa esitetään sopimustekstiin pienehköjä muutoksia, joita pohjoismaisessa yhteistyöjärjestelmässä syntyneet muut muutokset tai muu käytäntö edellyttävät. Ministerineuvosto on lähettänyt ehdotuksen Pohjoismaisen kulttuurirahaston hallitukselle ja ottanut huomioon hallituksen huomautukset.

Arvoisa puheenjohtaja! Ministerineuvoston muutosehdotus sopimukseen Pohjoismaisesta kulttuurirahastosta on uusi merkki pohjoismaisen yhteistyön elinvoimaisuudesta, yhteistyön, jonka perustana on samanarvoisuus ja kunnioitus toisten kulttuuria ja perinteitä kohtaan.

Kulturminister Anna-Liisa Kasurinen: anförande i svensk översättning: Ärade president! Samarbetet mellan de fem nordiska länderna och de tre självstyrande områdena saknar motstycke i det internationella samarbetet. Helsingfors-avtalet ger representanter för Grönlands och Färöarnas självstyrelse samt Ålands landskapsstyrelse rätt att delta i

ministerrådets arbete, och likaså Färöarnas, Grönlands och Ålands folkvalda representanter rätt att delta i Nordiska rådets arbete inom alla områden. I princip har dessa tre självstyrande områden alltså rätt att delta i det nordiska samarbetet på alla nivåer.

Vid ministerrådets möte i Nuuk den 10 september 1987 upptogs frågan om förhållandet mellan ministerrådet och kulturfondens ledning. I detta sammanhang föreslog de nämnda tre självstyrande områdena att en representant för dessa områden skulle ingå som ordinarie medlem i styrelsen enligt rotationsprincipen. Förslaget understöddes bland andra av Finland.

I handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete som antogs den 10 mars 1988 konstateras bla att "de självstyrande områdenas representation bör garanteras i sammansättningen av fondens styrelse".

Nordiska ministerrådet har velat handla i enlighet med detta. Vid sitt möte den 27 november 1989 godkände ministerrådet det förelagda förslaget till det mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige ingångna avtalet om en nordisk kulturfond. Förslaget grundar sig på att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet turvis utnämner representanterna för de självstyrande områdena för två år i sänder. När Nordiska rådet utnämner en ordinarie medlem, utnämner Nordiska ministerrådet två suppleanter och tvärtom.

Samtidigt föreslås mindre ändringar i avtalstexten, vilka är påkallade av andra ändringar i det nordiska samarbetsystemet eller av annan praxis. Ministerrådet har tillställt Nordiska kulturrådets styrelse förslaget och tagit hänsyn till styrelsens anmärkningar.

Ärade president! Ministerrådets förslag till ändring i avtalet om Nordisk kulturfond är ett nytt uttryck för vitaliteten hos det nordiska samarbetet, ett samarbete som baserar sig på likvärdighet och respekt för andras kultur och traditioner.

Holger Eriksson: Fru president! När man läser kulturutskottets betänkande över ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden, blir man såsom kulturansvarig medlem av Ålands landskapsstyrelse mycket glad, då man ser den förståelse och beredvillighet kulturut-

skottet har för de självstyrande områdenas strävanden när det gäller medlemskap i kulturfondens styrelse.

Det är alldeles riktigt, som kulturutskottet skriver: "Med representation i styrelsen från de självstyrande områdena säkras möjligheterna för demokratiskt beslutsfattande för Kulturfondens styrelse. Utskottet anser det ytterst viktigt att de självstyrande områdena får ha så mycket inflytande som möjligt, inte minst angående kulturfrågor. Samarbetet inom kulturområdet är ett grundläggande element för det nordiska samarbetet."

Genom beslutet erhåller ett av de självstyrande områdena ordinarie styrelseplats och de två övriga var sin suppleantplats efter ett roterande system med 2 års intervaller. För att kunna upprätthålla goda kontakter mellan de självstyrande områdena när det gäller aktuella kulturfrågor, bör den ordinarie medlemmen ges ekonomiska möjligheter att besöka de områden som inte har direkt medlemskap i styrelsen, för att på detta sätt befrämja informationsutbytet mellan styrelsen och de berörda områdena. Tack för ordet!

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Häkansson, Åsa Solberg Iversen, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Oddrunn Pettersen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammellaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Olof Jansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Inger Stilling Pedersen, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karin Söder, Peder Sønderby, Birte Weiss, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 47 röster mot 1.

2

B 103/k: Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa ett handlingsprogram om språkligt samarbete i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 103/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

2. att genomföra handlingsprogrammet under perioden 1990–1995 och att härvid särskilt:

- Eliminera befintliga hinder angående nordiskt TV- och radioprogramutbyte mellan de nordiska länderna
- Utbygga utväxlingsprogram för elever och lärare inom Norden
- Arbeta för att snarast säkra nordiska lektorattjänster inom Norden
- Vidta åtgärder för att stärka de icke-skandinaviska språkens ställning inom nordiskt samarbete

3. att utarbeta en tids- och finansieringsplan över handlingsprogrammets förslag.

Mirja Ryyänen (kulturutskottets talesman): Årade president! Kulturutskottet har behandlat ett ministerrådsförslag, i vilket det presenteras ett program för språkligt samarbete i Norden för åren 1990–95, det så kallade Nordmål-programmet.

Ministerrådsförslaget omfattar allmänna synpunkter på den nordiska språkgemenskapen, språkförståelsen i Norden och nordisk språkpolitik.

I Nordmål-programmet hävdar ministerrådet att en helt fundamental förutsättning för det nordiska kultursamarbetet är språkförståelsen som omfattar två olika former. Delvis är det fråga om förståelsen mellan de som har danska, norska eller svenska som modersmål och dels den förståelse som baseras på inläring av ett av dessa språk som främmande språk.

Enligt förslaget anser ministerrådet det vara viktigt att man tar hänsyn till de båda formerna för språkförståelse när man planlägger åtgärder för att förbättra språkförståelsen i Norden.

Vid behandlingen av ministerrådsförslaget noterade kulturutskottet att förslagen om tolkning och översättning verkar utgöra de största ändringarna jämfört med tidigare. Utskottet hälsar med glädje alla åtgärder som bidrar till att underlätta deltagande i det nordiska samarbetet och anser att huvudpunkterna för den nordiska språkpolitiken skall bygga på språkens jämlikhet och ömsesidig respekt för alla de nordiska folkens språk, kultur, historia och traditioner.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ambitionerna inom ministerrådet har höjts när det gäller att sträva efter så likartad ställning för alla de nordiska språken som möjligt. Detta innebär åtgärder för att stärka finskans och isländskans ställning inom nordiskt samarbete samt åtgärder för att öka kännedomen om och kunskap i färöiska, grönländska och samiska. Utskottet noterar här att den europeiska integreringen gör det ännu mera angeläget än någonsin att man inom Norden uppmärksammar och har respekt för varandras språk. Utskottet hänvisar till det handlingsprogram som har godtagits

inom EG, det så kallade Lingua-programmet, vars syfte är att intensifiera mobiliteten på den gemensamma europeiska arbetsmarknaden och som omfattar alla 12 EG-ländernas språk. Det är värt att notera, att alla EG-ländernas språk dessutom är offentliga språk i EG-sammanhang, vilket innebär att de offentliga dokumenten publiceras på samtliga länders språk.

Utskottet konstaterar som en stor nyhet att förslaget om att tolkning inom ramen för det nordiska samarbetet även bör gälla isländska, i tillägg till finska. I detta samband anser utskottet att de problem som såväl finner som islänningar har haft i det nordiska samarbetet kunde underlättas betydligt med ökade åtgärder på tolkningens och översättningens område. Således mottar utskottet med stor tillfredsställelse de förslag om fortbildning av tolkar och material om tolkning som framförs i handlingsprogrammet.

Slutligen vill jag ännu påpeka, att handlingsplanen innehåller en hel del goda förslag men även flera brister. Utskottet har t.ex. upprepade gånger efterlyst en tids- och finansieringsplan för handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. Ministerrådet har ännu inte tillgodosett denna önskan. Utskottet framhåller därför sin besvikelse över att handlingsprogrammet om språkligt samarbete i Norden inte har åtföljts av varken tids- eller finansieringsplan och menar att handlingsplanen inte kan bli fullbordad förrän det föreligger en tids- och finansieringsplan för programmets åtgärder.

Årade president! Trots de stora bristerna i handlingsplanen måste arbetet påbörjas. Således yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Undervisnings- och kulturminister **Svavar Gestsson**: Fru præsident! Det er med henvisning til Nordisk Råds rekommandation om handlingsprogram for øget sprogforståelse i Norden og rekommandation om handlingsplan for nordisk kultursamarbejde, at Nordisk Ministerråd lægger nærværende handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden 1990 – 95 frem til Rådets behandling.

I handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde hedder det, at Nordisk Ministerråd vil samordne handlingsprogrammet for øget sprogforståelse i Norden med den kulturelle

handlingsplan og holde en principdebat om styrkelse af nabosprogenes stilling i undervisningen og om styrkelse af de nordiske sprog som fremmedsprog.

Nærværende handlingsprogram bygger på ideer fra debatten om Ministerrådet samt på udredningsrapporten "Nordiske språk i gymnas og yrkesudanning", en rapport fra Ministerrådets konference om sprogligt samarbejde i Norden i København i december 1987, samt fra konferencen om de ikkekandinaviske sprog i Norden i Bergen i december 1988.

Samtidig har udkastet til sprogprogrammet været sendt ud til høring til ca. 180 instanser i Norden og er blevet behandlet i mange berørte nordiske organer.

Sprogforståelse mellem de nordiske folk er fundamentet for kultursamarbejdet i Norden og for det nordiske samarbejde i øvrigt og grundforudsætningen for den nordiske samhørighed. Ministerrådet understreger, at sprogforståelsen ikke kun er en kommunikativ kompetence, men en kulturformidling i vid forstand. Det er derfor ikke nok at kunne kommunikere med hverandre; man skal også have kendskab til de andre nordiske folks kulturer, traditioner og samfundsforhold.

Nordisk Ministerråd har i sit arbejde taget sigte på at synliggøre vigtigheden af sprogforståelsen. Udvekslingsprogrammet Nordplus, oprettelsen af en nordisk film- og tv-fond, elevudveksling og samarbejde på almenkulturområdet skal ses under ét og som led i styrket nordisk samhørighed. Handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden kommer således i tilføjelse til forskellige tiltag på andre områder, som også styrker den nordiske samhørighed og samfølelse.

Den nordiske sprogpolitik bygger på sprogenes ligestilling og gensidig respekt for alle nordiske folks sprog, kulturhistorie og traditioner. Handlingsprogrammet indeholder forslag om tiltag for at øge tolkning og oversættelse og fastlægge regler vedrørende tolkning og oversættelse i det nordiske samarbejde. Dertil kommer i programmet forslag til konkrete tiltag både på nordisk, nationalt, regionalt og kommunalt niveau og på alle skoleområder for at styrke sprogforståelsen i Norden med sigte på at øge borgernes forudsætning for at kommunikere med hverandre.

Eftersom Norden er en del af Europa, er

det vigtigt, at man i det nordiske sprogsamarbejde er opmærksom på de arbejdsmodeller og det ambitionsniveau, som til enhver tid anvendes på tilsvarende områder i det europæiske samarbejde i øvrigt.

Iværksættelsen af handlingsprogrammet og koordineringen af det sproglige samarbejde i Norden vil blive varetaget af embedsmandskomiteen for nordisk kulturelt samarbejde. Alle Ministerrådets samarbejdsorganer vil indgå i dette vigtige arbejde for at støtte den nordiske identitet i en tid, som kendetegnes af en utrolig rask udvikling.

Fru præsident! I handlingsprogrammet om sprogligt samarbejde i Norden foreligger mange vigtige forslag, som dækker hele det kulturelle område, det dækker skole- og voksenuddannelse, højere uddannelse, forskning, kultur og medier, tolkning og oversættelse, ordbøger og terminologi og øget mobilitet i Norden og sprogkonsulent i Island.

Jeg synes, at der er behandlet et meget vigtigt forslag fra Ministerrådets side, og jeg vil sige som en kommentar til Kulturudvalgets talsmand, at naturligvis er det nødvendigt, at vi nu finder tid til at lave en tids- og finansieringsplan for de kommende år. Det er akkurat disse ting, vi har haft diskussioner om i går, jeg og formanden for Kulturudvalget, og jeg tror, det er nødvendigt, at vi går videre i diskussioner og dialoger mellem Kulturudvalget og Ministerrådet om, på hvilken måde man kan finansiere dette program med et så højt og vigtigt ambitionsniveau for det nordiske samarbejde.

Annelise Gotfredsen: Fru præsident! Jeg er enig i de forslag, der er opstillet til forbedring af sprogforståelsen i Norden – de fleste i hvert fald. Særlig vigtigt finder jeg det er at finde frem til den rigtige form for tekstning af tv-udsendelser. Det er det, det drejer sig om. Det er det, de unge beskæftiger sig med.

Men jeg er noget forundret over, at man tilsyneladende har indtaget en opgivende stilling over for bedre direkte undervisning lige fra børneskolen, ja tidligere, måske ligefrem i børnehaven, hvor evnen til sprogindlæring er størst. Rekommandationen nævner ikke dette område, og jeg opfordrer Ministerrådet til også at lægge vægt på bedre tilegnelse i skoleforløbet.

Og så vil jeg sige, at jeg i disse sammenhænge ikke er enig i spørgsmålet om, at vi skal styrke ikkeskandinaviske sprog. Jeg har fuld respekt for disse andre sprog og for den kultur, der ligger heri. Jeg ønsker naturligvis ikke svækkelse af de hensyn, vi allerede nu tager til disse sprog. Men det er ikke det, det drejer sig om i denne sammenhæng. Vi kan ikke gå ud og sige som Erasmus Montanus, at Jorden er flad som en pandekage. De skandinaviske sprog er jo historisk og i geografisk omfang de mest udbredte. Det er disse fællessprog, det gælder om at bevare i kommunikationen, og at styrke denne kommunikation mellem de unge nu og i fremtiden. Og hvad vi har af økonomi og andre muligheder, må vi bruge på indlæring af skandinaviske sprog. Ellers risikerer vi let, at vi i et på dette område misforstået ønske om mindretalshensyn svækker arbejdet mod det mål, vi jo alle har i Nordisk Råd: at bevare fællesfølelsen som det helt nødvendige led i det nordiske arbejde.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade Kristin Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Olof Jansson, Marianne Jelve, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Birte Weiss, Lars Werner och Lena Öhrsvik.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster mot 1.

3

B 108/k: Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att lägga riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet till grund för arbetet under verksamhetsperioden 1990–1992, i enlighet med ministerrådsförslag B 108/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet och

2. att under den verksamhetsperiod riktlinjerna avser

- vidta åtgärder för att ytterligare stärka nordiskt samarbete inom det internationella forskningssamarbetet
- stärka och utöka en systematiserad nordisk forskarutbildning och forskarrörlighet
- uppmana till ett ökat nordiskt samarbete inom forskningsområdet humaniora och samhällsvetenskap
- inleda ett nordiskt samarbete mellan högskolor och näringsliv i form av ett nordiskt COMETT-program
- koordinera information på det nordiska forskningssamarbetets område genom publicering av ett nordiskt nyhetsbrev.

Marit Rotnes (kulturutskottets talesman):
President! På vegne av kulturutvalget vil jeg få legge fram utvalgets kommentarer til dette ministerrådsforslaget.

Rådet skal hvert tredje år komme med forslag til retningslinjer. Det ministerrådsforslag som nå er lagt fram, baseres på de tidligere retningslinjer fra 1987, men utgjør i tillegg et nytt skritt i utbyggingen av det forskningspolitiske samarbeidet.

Kulturutvalget har ved flere anledninger understreket betydningen av rådets virksomhet, og særlig oppgaven som samordnende organ for det nordiske forskningspolitiske samarbeidet som helhet. Blant annet uttalte utvalget ved forrige revidering av retningslinjene at rådet burde ha en rådgivende rolle både i forhold til Ministerrådet og til Nordisk Råds organer. Utvalget holder fast ved dette synspunkt, og mener at enda mer må gjøres for å styrke rådets rådgivende status.

Jeg vil nevne noen hovedpunkter som ligger i ministerrådsforslaget til retningslinjer for rådet. Et viktig utgangspunkt er å fjerne eksisterende hindre for samarbeid mellom forskere og forskningsinstitusjoner. Kulturutvalget legger vekt på at det bør foretas en kartlegging av hvilke hindre som i dag finnes for dette samarbeidet.

Videre er "Norden som nettverk" et sentralt stikkord. Hovedidéen er at aktiviteter på nordisk plan konsentreres om virksomhet som er for omfattende eller spesialisert for ett enkelt land. Da kan samarbeidet foretas innen rammen av et nordisk nettverk med utvidet arbeidsdeling og åpenhet mellom landene.

Forskerutdanning er en slik sak som kan koordineres gjennom et nordisk nettverk, og kulturutvalget noterer med tilfredshet forslaget som rådet legger fram om en utbyggingsplan for nordisk forskerutdanning.

Utvalget mener imidlertid at forslaget til retningslinjer mangler konkrete tiltak for en vital og effektiv forskermobilitet i Norden. Ulike lønns- og ansettelsesforhold landene imellom er reelle hindre. Dette er forhold Ministerrådet må være særlig oppmerksom på når det skal lages ordninger som kan øke forskernes mobilitet.

Ifølge ministerrådsforslaget bør det undersøkes om det finnes interesse på nordisk plan for å etablere såkalte "centers of excellence"

etter nordamerikansk mønster, og som bygges opp rundt spesielle forskningsområder. Utvalget er enig i at det for de nordiske land kan være av betydning å få konsentrert en ekspertise på et bestemt område, og at dette kan bidra til å øke forskermobiliteten. Utvalget minner i den forbindelse om et tidligere framsatt ønske om at det på nordisk plan må etableres et eget program for samarbeid mellom universiteter og næringsliv i tråd med EFs COMETT-program.

Forslaget fra Ministerrådet inneholder en rekke konkrete anbefalinger. De viktigste er:

- Ministerrådet tar en prinsippbeslutning om etablering av et nordisk miljøforskningsprogram, og en egen programkomite for dette.
- Nordisk samarbeid om arktisk forskning styrkes gjennom etablering av et samarbeidsprogram, og det tas sikte på deltakelse som blokk i større internasjonale samarbeidsprosjekter.
- Det tilstrebes så nære kontakter som mulig mellom personer og myndigheter i de nordiske land med henblikk på koordinering av synspunkter ved deltagelse i ressurskrevende internasjonale samarbeidsinstitusjoner.
- Forskningsdelen må synliggjøres i Ministerrådets budsjett, slik at Forskningspolitisk Råd gis reell mulighet til i budsjett-sammenheng å gi Ministerrådet råd om langsiktige forskningspolitiske spørsmål.
- De nordiske lands deltagelse i større internasjonale samarbeidsprosjekt reguleres på basis av et nordisk konsortium, når dette finnes hensiktsmessig.

Kulturutvalget vil i hovedsak gi sin tilslutning til det foreliggende ministerrådsforslag om retningslinjer for Forskningspolitisk Råd og anmoder plenarforsamlingen om å vedta utvalgets forslag til rekommandasjon.

Undervisningsminister **Taxell**: Fru president! Etter kulturutskottets foretrådares både positive og grundlige gjennomgang av ministerrådets forslag når det gjelder det forskningspolitiske rådets rapport skall jeg undvika å referera det så mycket.

Låt mig ändå säga att bland de forskningspolitiske utmaningar som vi står inför kan nämnas för det första de stora kunskapskrav

som förutsätter större resurser av vetenskaplig personal, för det andra de växande resurskrav som vi möter eftersom forskningen ständigt blir mer kapitalkrävande och förutsätter stora investeringar, för det tredje möter vi i växande utsträckning problem som är gemensamma och som är stora.

Det förslag till riktlinjer som vi nu diskuterar har sin utgångspunkt i att det nordiska forskningspolitiska samarbetet rymmer stora möjligheter. Vi kan genom samordning av ländernas forsknings- och utvecklingsinsatser få ett samarbete som är förankrat också i nationella prioriteringar. Vi kan åstadkomma en gemensam användning av specialkunskap och vetenskaplig utrustning. Vi kan förstärka de enskilda ländernas möjligheter att delta i internationellt forskningssamarbete.

Det dokument som här är föremål för diskussionen strävar för det första efter att avlägsna existerande hinder för forskningssamarbete i Norden, för det andra att förstärka forskningssamarbete på områden där gemensamma insatser kan ge större utbyte för alla utgående från de problem som jag här nämnde. Vi kan synliggöra de nordiska ländernas forsknings- och utvecklingsinsatser i internationella sammanhang, och vi kan skapa en ökad flexibilitet i användningen av nordiska forskningsresurser. Vi kan ytterligare skapa en nordisk arbetsfördelning i form av nätverk, som här har nämnts. Andra talar om "centers of excellence", som i och för sig är ett omstritt begrepp. – Jag tror i alla fall att frågan om att klargöra konflikten mellan samarbete och konkurrens i nordisk forskningspolitik är viktig. – Vi kan skapa nordiska konsortier som samarbetsform i stora internationella projekt.

Jag vill inte mera referera dessa riktlinjer. Om medlemmarna av rådet inte har studerat det ifrågavarande dokumentet ber jag er att göra det. Ni behöver inte studera mer än näst sista sidan, tabell 3 där man kan se hur pengarna används för det nordiska forskningssamarbetet. Där ser vi att av de 250 miljoner mark i 1988 års nordiska budget används ungefär drygt 70 miljoner mark till sådan forskning som tillhör undervisningsministeriernas ansvarsområde.

Jag vill då ställa frågan: Vad är det nordiska i forskningspolitiken? Den frågan måste vi svara på då vi skall lägga fram nästa rapport

för Nordiska rådet. Min uppfattning är att vi skall satsa nordiska budgetmedel på det som är nordiskt. När jag säger nordisk avser jag för det första det som ligger oss närmast – språk och kultur, för det andra det som ligger oss geografiskt närmast – regionalpolitik, miljö, arktisk forskning, för det tredje det som ligger närmast oss människor och som är typiskt nordiskt – frågor som gäller jämställdhet mellan individer, jämställdhet mellan kvinnor och män osv. Det bör och kan vara föremål för enskilda nordiska forskningsinsatser med nordiska budgetmedel.

Ytterligare en användningsmöjlighet som jag vill anvisa är det som kallas spjutspetsforskning: att Norden kunde gå i spetsen för forskning för enskilda sektorer, att vi med nordiska medel lättare kunde ta större risker än vad som annars vore möjligt.

Det behövs nordiskt samarbete också på andra forskningsområden. Det behövs säkert inom teknologi, bioteknik, datateknik, inom kärnfysik och många andra sektorer. Men det är inte typiskt nordisk forskning.

Det är forskning där vi skall ha ett nordiskt forskningssamarbete men den forskningen bör vi enligt min syn sträva efter att skapa andra finansieringssystem för. Vi bör eftersträva nationell finansiering, både statlig och samhällelig å ena sidan och privat å den andra. En uppdelning, en distinktion så att det nordiska i forskningen skall finansieras med nordiska budgetmedel och det övriga nordiska forskningssamarbetet primärt genom nationella insatser där det nordiska skall värderas utifrån forskningspolitiska bedömningar är den linje som jag tror att vi borde gå in för i framtiden.

Fram till dess, fru president, tycker jag att de riktlinjer som Nordiska forskningspolitiska rådet har lagt fram och som kompletteras med den stora satsning på forskarutbildning som kommer att ske och som ytterligare borde förstärkas kan vara tillräckligt för de tre kommande åren. Men debatten om hur vi skall använda våra forskningspolitiska begränsade resurser kunde nu komma igång inom den nordiska forskningspolitiska gemenskapen och även inom ramen för Nordiska rådet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat be-

träffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Annelise Godfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrun Pettersen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Olof Jansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pál Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 48 röster mot 1.

4

B 109/k: Ministerrådsförslag om nordisk arbeidsmarknad for personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3  r

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ingå en överenskommelse om nordisk arbeidsmarknad for personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd, i enlighet med ministerrådsförslag B 109/k og med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet.

J n Kristj nsson (kulturutskottets talesman): Fru president! Det nu f religgende förslaget utg r ett komplement till överenskommelsen om en gemensam nordisk arbeidsmarknad från 1982. Förslagets syfte är att avtalsparterne ömsesidigt skall godkänna varandras utbildning på de områden förslaget omfatter, og dette skall ske utan jämförande av utbildningens längd og organisering.

Kulturutskottet har tidligere ofta betonet viktigen av att frågor rørende examens- og tentamensgiltighet prioriteras, og därför uttrykker utskottet tillfredsstillelse över att detta förslag framlagts. Det har dock gett en viss grund till besvikelse att det förslag som nu  r till behandling inte är fullständigt, när det framläggs for rådet for behandling. Det framgår nämligen av följebrevet med förslaget att mindre justeringar inom förslaget kan företas innan överenskommelsens tekst kan underteknas. Utskottets uttalande  r därför endast av prinsipiell karakter og förutsätter att det f r möjlighet att uttala sig om den slutlige versionen innan den godkännes.

Överenskommelsen omfatter personer som har genomgått en kompetensgivende högre heltidsutbildning av minst tre års längd. Överenskommelsen omfatter ikke personer som redan omfattas av specialavtalet om godk nnende av yrkesutövande. De yrkesgrupper som förslaget omfatter r knes ikke opp i förslaget. I anmärkningarna därtill h vdes emellertid, att det finns många grupper som har genomgått en yrkeskompetensgivende utbildning og ikke har en avtals-s kret rätt till att utøve yrken i andre nordis-

ka länder där spesielt godk nnende eller medborgarskap  r ett villkor for yrkesutövning. Dette gäller bl.a. jurister, revisorer, teologer, arkitekter og ingeni rer. På grund av att förslaget ikke har en uttømmende liste över de grupper förslaget omfatter  r det oklart vilka praktiske konsekvenser den föreslagna överenskommelsen f r, men dess h vudsaklige område blir förmodligen den offentlige sektoren.

Enligt förslaget kan en avtalspart kr ve att den som søker arbeid har tillfredsstillede kunnskap om lagstiftning og administrative regler av s rskild betydelse for vidkommende yrkesutövande hos parten eller tillfredsstillede kunnskap i skandinaviske språk, finske eller isl ndiske. Utskottet st der dette og anser disse villkor nödvändige. Utskottet påpeker emellertid svårigheten av att definere termen "tillfredsstillede kunnskap" og ser en viss risiko for att disse regler kan brukes i diskriminerings-syften.

I förslagets artikkel 7 behandles skillnaden mellom utbildningarnes längd i de ulike l nderne. Om denna skillnad är mer  n ett  r, kan ett land med längre utbildning kr ve att den som s ker arbeid kompenserer for skillnaden med en praktikperiode eller med tilläggsutbildning. Utskottet, som anser det av vikt att det land som har de l gste formelle kravene ikke får bli normgivende inom Norden, st der dette.

Enligt förslaget är det en hovedregel att det ikke skall utg re ett villkor for anställning att den som s ker arbeid har beviljats medborgarskap i vederb rende land. Undantag görs dock for visse  verordnede tjenester inom den offentlige sektoren. Det  r utskottets åsikt att disse undantagsregler ikke kan undvikas i en sådan  verenskommelse.

Fru president! Med hänvisning till kulturutskottets bet nkende yrker jeg bifall till f religgende förslag till rekommendation.

Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister **Vraalsen**: President! Det er et gammelt ønske at nordboere som har avsluttet en utdannelse som gir yrkeskompetanse, skal kunne bruke sin utdannelse i alle de nordiske land. Dette kommer bl. a. til uttrykk i kulturavtalen av 15. mars 1971. Det heter i artikkel 3, litra h, at alle de fem land skal "søge at

samordne den offentlig anordnade utbildning. som tager sigte på at give kompetence til udøvelse af bestemte erhverv således, at den giver samme kompetence i alle aftaleslutende lande.”

Dette ønsket har Nordisk Råd fremsatt gjentatte ganger, senest ved rekommendasjon 9/1986 om felles nordisk arbeidsmarked for frie yrkesutøvere og ved rekommendasjon 34/1989 om felles nordisk arbeidsmarked for oppmålingsinspektører.

Den harmoniseringstanke som den siterte bestemmelsen i kulturavtalen er uttrykk for, har det imidlertid ikke vært mulig å gjennomføre. Dette skyldes dels at det ville være en meget komplisert prosess å harmonisere utdannelsen i fem land, dels ville det også være helt urealistisk å tenke seg at den løpende oppdatering som utviklingen krever innen utdanning, skulle kunne foregå som en samordnet prosess.

Man har derfor isteden valgt å akseptere hverandres former for utdanning slik de er, i tillit til at de er likeverdige i innhold og nivå. Dette er kommet til uttrykk i overenskomsten om nordisk arbeidsmarked for helse- og veterinærpersonell og for lærere. Selv om man med disse overenskomstene hadde dekket noe større yrkesgrupper, lå det meget omfattende arbeid foran oss, dersom alle de øvrige yrkesgrupper – store og små – skulle dekkes av tilsvarende overenskomster.

Her kom EFs direktiv av 21. desember 1988 om gjensidig anerkjennelse av eksamensbevis for høyere utdanning av minst tre års varighet og som gir yrkeskompetanse, både som en utfordring og som en idé for det nordiske samarbeid. Det var derfor nærliggende for Ministerrådet å ta opp utarbeidelse av en tilsvarende nordisk overenskomst som et punkt – nr. 45 – i ”Arbeidsprogram Norden i Europa 1989 – 92”. Det er med tilfredshet Ministerrådet allerede ved denne sesjon har kunnet fremsette forslag om en slik overenskomst.

Forslaget ble oversendt Nordisk Råd med Ministerrådets brev av 12. januar i år. Som det fremgår av brevet, gjennomgår en ekspertgruppe nå forslaget til overenskomst og de tilhørende bemerkninger. Gjennomgåelsen har til formål å fjerne de tvil med hensyn til fortolkninger som den foreliggende tekst måtte gi grunnlag for. Dessuten skal gruppen

under gjennomgåelsen sørge for å få utdypet bemerkningene på en slik måte at forståelsen av overenskomstens enkelte artikler klargjøres. Ekspertgruppen vil likeledes påse at overenskomsten samsvarer med EFs direktiv av 21. desember 1988. Dette skal forhindre at det oppstår problemer de nordiske land imellom, for det tilfelle at forhandlingene mellom EF og EFTA fører til at de fire nordiske EFTA-land aksepterer direktivet av 21. desember 1988.

Ekspertgruppen vil ventelig avslutte sitt arbeid før sommeren og Kulturutvalget vil da få seg forelagt de endelige tekster.

Jeg vil slutte med å takke Nordisk Råds kulturutvalg for det positive rekommendasjonsforslag som utvalgets betenkning om ministerrådsforslaget munner ut i.

Ylva Annerstedt: Fru president! Det är mycket tillfredsställande att vi nu äntligen får ett förslag till en överenskommelse. Med tanke på att det första beslutet om en gemensam arbetsmarknad i Norden fattades 1954, alltså för 36 år sedan, är det faktiskt inte en dag för tidigt att vi nu äntligen skall kunna erkänna varandras högre yrkesutbildningar.

En punkt är det särskilt viktigt att lägga märke till och ministerrådets representant uppehöll sig också en del vid den, nämligen att överenskommelsen ännu inte är undertecknad. Det återstår, som vi hörde, en del mindre justeringar innan undertecknandet kan ske. Det är just sådana här formuleringar som man skall vara misstänksam mot. Det är precis sådana här förbehåll som gör att det drar ut på tiden med besluten i det nordiska samarbetet. I stället borde man fatta beslut utan att underteckna överenskommelsen så att den säkert kan träda i kraft vid den tidpunkt som man har planerat. Sedan kan man utforma detaljerna i efterhand.

Ministerrådets representant nämnde den arbetsmodell som man arbetar efter inom EG, nämligen att man faktiskt fattar sådana här beslut direkt och sedan utformar detaljerna under resans gång. Det är naturligtvis en av anledningarna till att EG:s harmoniseringsarbete går så mycket fortare.

Det finns ytterligare en sak att lägga märke till. Ministerrådsförslaget innebär inte alls något allmänt erkännande av akademiska exa-

mina. Det återstår alltså ett mycket omfattande fält, där arbetsmarknaden i princip inte är öppen. Det är inte möjligt att få examina godkända såsom del av eller grund för fortsatt högre utbildning.

Ministerrådet säger att denna fråga är under utredning. Då vill jag fråga ministerrådets representant: Vilken är då tidsplanen för denna utredning, och när skall vi äntligen få en allmän examensgiltighet i Norden?

Knuutila: Rouva puheenjohtaja! Ensiksi haluan lausua tyytyväisyyteni sen vuoksi, että tässä asiassa on edetty joutuisasti. Olen aikanaan monia vuosia sitten nostanut asian esille m. m. kysymyksen muodossa täällä neuvostossa. Nyt kun tämä asia etenee käytännön tasolle, haluan kuitenkin nostaa esille sen asiakysymyksen, että harkittaessa, mitkä tutkinnot vastaavat toisiaan, otetaan pohjaksi tutkintojen todellinen sisältö, ei muodollinen puoli, sillä eri Pohjoismaissa saattavat tutkinnot olla hyvinkin eritasoisia. Tämän sanon sen vuoksi, ettei tule turhaa kritiikkiä tätä myönteistä ja toivomaani kannanottoa kohtaan sitä käytäntöön sovellettaessa.

Knuutilas anförande i svensk översättning: Fru president! Det gläder mig att behandlingen av detta ärende har framskridit på ett gynnsamt sätt. Jag har i tiden för många år sedan lyft fram saken bl. a. i form av en fråga här i rådet. Då ärendets behandling nu har nått sitt praktiska skede, vill jag som sakfråga framföra att man vid bedömning av vilka examina som motsvarar varandra utgår ifrån det reella innehållet och inte det formella, emedan examina i fråga om nivå kan variera stort från ett nordiskt land till ett annat. Detta säger jag för att slippa onödig kritik då detta positiva ställningstagande, som jag önskat få till stånd, skall om sättas i praktiken.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Lennart Andersson, Gunnar Björk, Gustav

Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talle-raas, Lars Werner, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Friðrik Sophusson, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Marianne Jøved, Lars Emil Johansen, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Sighvatur Björgvinsson, Pál Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Marjatta Väänänen, Birte Weiss och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 53 röster.

5

A 865/k: Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

6

A 871/k: Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

7

A 884/k: Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Riihijärvi: Fru president, arvoisa presidentti! Jättämässäni jäsenehdotuksessa on esitetty yhteisen pohjoismaisen uusiutuvien ja vaihtoehtoisten energiamuotojen tutkimuskeskuksen perustamista.

Näen tämän hankkeen tärkeänä siksi, että vaihtoehtoisten ja uusiutuvien energiamuotojen tutkimus on tällä hetkellä Pohjoismaissa vielä aivan lapsen kengissä. Tutkimus on valitettavasti keskittynyt joko ydinenergiaan tai sitten fossiiliisiin polttoaineisiin. Sitä vastoin vaihtoehtoiset ja uusiutuvat energiantuotantomuodot, joiden varaan mielestäni tulisi ensi vuosituhaten energiahuoltoa pyrkiä ohjaamaan, ovat jääneet tutkimuksessa liian vähälle huomiolle ja ennen kaikkea liian vähäiselle rahoitukselle. Tämä todetaan myös valiokunnan vastauksessa.

Totean tydytyksellä valiokunnan kannan, että myös se pitää tärkeänä lisävarojen saamista kyseiselle tutkimukselle. Valitettavasti vain en voi olla samaa mieltä valiokunnan kanssa niistä näkökodista, joilla se perustelee kielteistä kantaansa esitetyn yhteispohjoismaisen tutkimuslaitoksen perustamiselle.

Hajautettu tutkimus, vaikka se saataisiinkin koordinoitua yhteen jonkinlaisella yhteispohjoismaisella järjestelyllä, tulee joka tapauksessa kalliimmaksi päällekkäiskustannusten takia. Monissa toisistaan erillään olevissa tutkimusyksiköissä suoritetaan saman kaltaista tutkimustyötä, ja lisäksi hallinto on moninkertainen.

Mikäli tutkimusta saataisiin tehtyä keskitetysti yhdessä tutkimuslaitoksessa, voitaisiin monien päällekkäiskustannusten aiheuttamat menot säästää ja käyttää enemmän varoja tutkimuskapasiteetin lisäämiseen.

Joka tapauksessa lähitulevaisuudessa Pohjoismaat ovat sen tosiasian edessä, että ne joutuvat aloittamaan intensiivisen tutkimustyön uusien uusiutuvien energiantuotantomuotojen löytämiseksi ja kehittämiseksi.

Meillä on mm. Suomessa jo hyviä koetuloksia biokaasusta, mutta valitettavasti rahoituksen puutteen vuoksi nämä tutkimukset ovat varsin pienimuotoisia ja niiden käyttöön soveltaminen on vielä monien kehittyneiden takana.

Kuitenkin juuri uusiutuvat energiantuotantomuodot ovat avain, jolla me pystymme ratkaisemaan ympäristöökysymykset. Ne ovat tässä ympäristöongelmien ratkaisemisessa ”no 1”, ja siksi edelleenkin vetoan Pohjoismaiden neuvoston jäseniin, että tähän esittämäni yhteisen pohjoismaisen tutkimuskeskuksen perustamiseen tulevaisuudessa suhtaudutaan sillä vakavuudella, jonka se ansaitsee.

Riihijärvis anförande i svensk översättning: Fru president, jag föreslog ett gemensamt, nordiskt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer.

Jag tycker att detta är viktigt därför att forskningen om alternativa och förnybara energiformer knappast har kommit igång.

I forskningen koncentrerar man sig tyvärr antingen på kärnenergi eller fossila bränslen. Däremot har alternativa och förnybara former för energiproduktion, med vilka energiförsörjningen nästa årtusende, enligt min mening, borde ombesörjas, hamnat i skymundan och framför allt fått allt för lite resurser. Detta sägs också i utskottsbetänkandet.

Jag noterar med tillfredsställelse utskottets ståndpunkt att även det förordar tilläggsresurser för forskning av detta slag. Däremot kan jag tyvärr inte hålla med utskottets motiveringar till att inte inrätta något samnordiskt forskningsinstitut.

Decentraliserad forskning, även om den kunde koordineras genom något slags samnordiskt arrangemang, blir i vilket fall som helst dyrare på grund av dubbla utgifter.

Många av forskningsenheterna som ligger åtskilda driver likadan forskning, og dessutom blir administrationen flerdubbel.

Ifall forskning kunde bedrivas centralt på ett forskningsinstitut, kunde mycket av utgifterna för dubbla kostnader sparas og mera resurser tilldelas för att öka forskningskapaciteten.

I vilket fall som helst står de nordiska länderna inför det faktum att de blir tvungna att starta ett intensivt forskningsarbete för att hitta og utveckla nya förnybara former för energiproduktion.

Vi har bl. a. i Finland redan uppnått goda resultat när det gäller biogas, men tyvärr är denna forskning, p. g. a. bristande resurser, synnerligen blygsam. De praktiska tillämpningarna kräver ännu mycket utvecklingsarbete.

Ändå är formerna för förnybar energiproduktion den nyckel, som hjälper oss att lösa miljöproblemen. I denna problemlösning är de "number one", og därför värdar jag ännu en gång till medlemmarna i Nordiska rådet, att de i framtiden skulle förhålla sig till mitt medlemsförslag om gemensamt nordiskt forskningsinstitut med det allvar som förslaget förtjänar.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bi-följs utskottets förslag.*

8

A 886/k: Medlemsförslag om nordiskt folkrorelsesamarbete

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Björk (kulturutskottets talesman): När Karin Söder og jag väckte medlemsförslaget ville vi betona den betydelse som vi anser att folkrorelsearbetet har i Norden. Vi har i kulturutskottet märkt att det finns stora skillnader i traditioner og inställningen till folkrorelserna. Det är viktigt att poängtera att folkrorelserna har ganska svag ekonomi jämfört med många institutioner og statliga eller halvstatliga organ, og många av folkrorelserna saknar pengar att delta i nordiskt samarbete.

Det är viktigt att vi slår vakt om de tradi-

tioner som finns i folkrorelserna – det må gälla nykterhetsorganisationer, kristna, politiska eller andra organisationer. Det finns också uppenbarligen en spänning mellan folkrorelserna og statliga institutioner. Det är viktigt att vi har stor respekt för og beaktar den skillnaden.

Jag har inget yrkande utan vill bara instämma i kulturutskottets betänkande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bi-följs utskottets förslag.*

9

A 901/k: Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

a) att genomföra en nordisk kulturfestival år 1992 og i detta syfte nedsätta en särskild nordisk arbetsgrupp som skall utreda praktiska upplägg, ramar og innehåll med beaktande av förutsättningarna i utskottets betänkande,

b) att avsätta projektmedel i den nordiska gemensamma budgeten för att förbereda og genomföra festivalen, og att verka för att de nordiska ländernas regeringar på nationellt plan bidrar med medel till festivalen.

Thea Knutzen (kulturutskottets talesman): Ærede president! Det foreliggende forslag ble fremmet etter at kulturutvalget hadde hatt en debatt om det felles nordiske kulturgrunnlag. Der reiste man spørsmålet om hva dette felles grunnlag egentlig omfatter. Forslaget tar sikte på at man gjennom en nordisk kulturfestival der flest mulig uttrykksformer innen kunst og kultur er med, skal kunne presentere et bredt og mangfoldig bilde av hva nordisk kultur er.

En slik presentasjon bør kunne bidra til å klargjøre hva vi legger i begrepene "nordisk kulturfellesskap" og "nordisk identitet". Det vil etter utvalgets mening kunne vise hvordan Nordens egne innbyggere tolker disse begrepene. Utvalget peker i den forbindelse på det tradisjonelle folkelige kulturfellesskap in-

nen Norden, og legger vekt på at de folkelige kulturformer må markeres. Det bør søkes en balanse mellom disse og de profesjonelle utøvere ved gjennomføringen av festivalen.

Både forslagsstillerne og utvalget har lagt vekt på at kulturfestivalen vil kunne fungere både som en styrking innad i Norden og som informasjon utad i Europa. Utvalget fremhever at både kulturhandlingsplanen og arbeidsprogrammet "Norden i Europa" forutsetter sterkere innsats på det allmennkulturelle området, og at en kulturfestival vil bidra til dette. Utvalget peker på at med den utvikling man nå har i Europa, vil dette ha særlig stor betydning.

Forslaget har vært sendt på remiss og har fått alt overveiende positiv mottagelse. Svært mange ønsker å medvirke til realisering av medlemsforslaget.

En del av uttalelsene peker på at kostnaden med en slik bredt anlagt festival vil bli store. Utvalget sier om dette at man foruten nordiske midler burde kunne regne med støtte fra hvert enkelt land. I tillegg nevner utvalget muligheten for støtte fra næringslivet.

Forslaget innebærer at det oppnevnes en arbeidsgruppe som skal vurdere festivalens praktiske opplegg, rammer og innhold, der man tar hensyn til forutsetningene i utvalgets betenkning. Det er viktig at en slik arbeidsgruppe får et sterkt innslag av de som er engasjert i kunst og kulturens mange ytringsformer. Selv synes jeg at organiseringen av Nordisk Forum fungerte godt, og mønsteret kan kanskje overføres.

Jeg viser for øvrig til utvalgets betenkning og anbefaler Nordisk Råd å vedta kulturutvalgets rekommendasjon om at det gjennomføres en nordisk kulturfestival 1992.

Anita Johansson: Fru president! Tyvärr kunde vi svenskar inte delta i utskottsmötena i måndags på grund av omröstningen i vårt eget parlament, men självfallet ställer vi oss bakom vårt förslag till kulturfestival 1992.

Vi vill bara understryka att kulturfestivalen måste bygga på det breda folkliga kultursamarbete som har pågått under flera årtionden. De kunskaper som folkrörelserna har måste tillvaratas vid ett sådant tillfälle. Som Thea Knutzen sade finns det många goda exempel på tidigare festivaler, och vi måste

ta vara på erfarenheterna från dem.

Vi har inga delade meningar i utskottet, men vi kunde som sagt inte delta i måndags, och därför skrev den svenska delegationen ett särskilt yttrande. Jag är övertygad om att det så småningom kommer att bli en bra festival.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Oddrun Pettersen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade: Inger Stilling Pedersen och Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Lars Emil Johansen, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Sten

Svensson, Peder Sønderby, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 49 röster mot 2.

10

A 908/k: Medlemsförslag om nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

Kulturutskottet hade förslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till upprättande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt för ändamålet framlägga ett konkret förslag.

Otto Steenholdt (kulturutskottets talesman): Fru præsident! Kulturutskottet har behandlet medlemsförslag nr. A 908/k om opførelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk.

Det er mig en stor glæde at viderebringe kulturutskottets meget positive holdning. Denne holdning skal ses på baggrund af vores erkendelse af det væsentlige i at få Nordens vestlige dele knyttet så stærkt som muligt til det nordiske kulturliv, men også som en forståelse for de selvstyrende områders ønske om at blive en selvstændig del af det fællesnordiske samarbejde.

Vi har under vores forhandlinger samtidig pointeret det væsentlige i Grønlands funktioner som bindeled til befolkningen og kulturen i den nordlige del af det amerikanske kontinent.

Vi forstår selvfølgelig, at man i Østnorden er meget optaget af naboerne i øst og syd omkring Baltikum. Men vi er på vagt over for, at Norden – Østnorden – ikke efterhånden betragter Nordsøen som en større forhindring for det nordiske samarbejde og de fælles nordiske kulturidealer end Østersøen.

Utskottet har noteret sig, at ideen med et kunst- og kulturcenter ikke er ny. I ministerrådets udredning i 1984, hvor udviklingen af kulturforbindelserne mellem Norden og Grønland blev behandlet, tog man udgangspunkt i det grønlandske ønske om *ikke* at

koncentrere det nordiske tiltag i et Nordens Hus i Nuuk.

Med de erfaringer, vi har gjort i de forløbne år, og med den medietekniske udvikling, der har fundet sted i Grønland i samme tidsrum, er vi nu overbevist om, at forslaget om et kunst- og kulturcenter i Nuuk vil være af væsentlig betydning for det fortsatte samarbejde om Norden i Grønland og Grønland i Norden.

Nordens institut i Nuuk har haft held til på god vis at præsentere Norden i Grønland og at gøre grønlandske forhold og særlige kulturelle betingelser og muligheder kendt i Norden. Men instituttet har haft trange lokale-mæssige forhold. Dette erkendes af såvel Nuuk kommune som af Grønlands Hjemmestyre, og det erkendes selvfølgelig også af de myndigheder i Norden, der har kendskab til forholdene.

Utskottet har på den baggrund taget sit udgangspunkt i det skitserede forslag, nemlig en sal til opførelse af skuespil og koncerter – opførelser, der i samarbejde med Grønlands Radio og TV vil kunne viderebringes til hele Grønland, men som også vil kunne videregives til det øvrige Norden – endvidere to mindre sale til foredrag og folkedans mv., velegnede lokaler til Nordens institut samt møderum og gæsteværelser. Prisen er sat til ca. 60 mill. danske kroner i 1989-priser.

Oplægget fra Grønland indebærer, at Nordisk Råd, Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune hver bidrager med 1/3, altså ca. 20 mill. danske kroner. I forslaget ligger således, at Nordisk Råd i årene 1994–95 yder ca. 20 mill. kr. Det skal her pointeres, at der er tale om en engangsudgift.

Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune skal være økonomisk ansvarlig for den daglige drift. Nordisk Råds andel af driften vil alene udgøre den del, der i forvejen er afsat til driften af Nordens institut.

Under henvisning til ovennævnte skal kulturutskottet derfor foreslå, at

Nordisk Råd anbefaler det Nordiske Ministerråd at udrede forudsætningerne og finansieringsmulighederne for oprettelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk samt med henblik på at realisere opførelsen forelægge konkret forslag herom.

Sedan diskussionen forklarats avslutad, fö-

retogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Erik Dalheim, Friðrik Sophusson, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Mats Nyby, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Peder Sønderby, Lars Werner, Ernst Wroldsen och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 53 röster mot 1.

11

C 12/k: Berättelser för 1988 på kulturutskottets sakområde

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet skulle lägga de till utskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölles.

12

E-saker

E 12: Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990¹

Kulturminister **Ole Vig Jensen**: Fru præsident! Nordisk Kulturfond har i en lang år-række støttet aktiviteter inden for almenkulturen, uddannelse og forskning. Ministerrådet mener, at kulturfondet er et smidigt organ til at støtte nordiske aktiviteter af engangskarakter. Som bekendt var mulighederne for at øge kulturfondens bevillinger også nævnt i den nordiske kulturhandlingsplan. Kulturhandlingsplanen lægger imidlertid op til øgede ressourcer til en lang række andre samarbejdsinitiativer på kulturområdet – initiativer, som også Nordisk Råd har prioriteret højt. På Nordisk Ministerråds budget har disse højt prioriterede områder inden for kulturaftalens virkeområder fået en vækst på 49,4 millioner danske kroner i løbende priser sammenlignet med 1987-budgettet. Det kan beregnes til en realvækst på ca. 25 millioner danske kroner, som svarer til en realvækst på mindst 15 pct. Og det er vel, tiderne taget i betragtning, slet ikke så dårligt.

Det er korrekt som anført af spørgeren, fru Berit Oscarsson, at kulturfonden undervejs i den lange og besværlige budgetprocedure for 1990 var med blandt de mange forslag til bevillingsforøgelse, men Ministerrådet har i den endelige budgetfase været tvunget til at foretage prioriteringer, som dels varetager hensyn til for længst truffne beslutninger, dels tager hensyn til handlingsplanen.

Den meget anspændte budgetsituation i landene har gjort, at det ikke har været muligt at bevilge flere midler til Nordisk Ministerråds budget. Det er beklageligt, at Nordisk Kulturfond og en række andre aktivite-

¹ *Frågan tryckt s. 2410*

ter ikke har fået øget midlerne. Opgaverne inden for nordisk kultursamarbejde er utallige, men ressourcerne er begrænsede. Der står vi så i dag, og jeg føler trang til at sige, at alt tyder på, at nye initiativer som hovedregel kun vil kunne nyde fremme ved, at der foretages omdisponeringer på de gældende budgetter.

Berit Oscarsson: Fru president! Jag tackar för svaret.

Jag har förståelse för att ministerrådet måste göra en prioritering och förståelse för att det inte finns resurser till alla önskemål som framkommer om kulturverksamhet. Däremot har jag svårt att förstå vad som händer mellan den 15 och 27 november. Sanningen är ju den, att vi har varit överens om att prioritera kulturfonden. I handlingsprogrammet fanns det förslag om kraftiga höjningar av medlen till kulturfonden, och kulturutskottet har i många år prioriterat just kulturfondens verksamhet. Därför var det med förvåning vi såg att man i den slutgiltiga budgeten inte hade detta anslag kvar.

I Mariehamn uttalade jag som kulturutskottets talesman vår glädje över att man hade lyckats få fram 2 miljoner i ökning av kulturfondens verksamhet. Därför tycker jag att jag nu inte har fått ett svar som är tillräckligt. De motiveringar som statsrådet har anfört innebär att man inte har tagit hänsyn till redan fattade beslut eller till handlingsplanen. Det är detta som har hänt under de tolv dagarna mellan sessionen i Mariehamn och ministerrådets beslut. Jag måste fråga ännu en gång, varför den omprioritering som har gjorts har gällt just de 2 miljonerna till kulturfonden.

J. K. Hansen: Fru præsident! Replikken er til den danske kulturminister, og det er til proceduren. Det er mærkeligt, hvad der er sket, for man stemte om et budget under sessionen i Mariehamn, og dengang var vi alle sammen enige om kulturfondens budget. Men efter at man forlod mødet i Mariehamn, forsvandt der pludselig, inden flyet nåede Stockholm, 2 millioner danske kroner fra kulturfondens budget.

Jeg vil gerne spørge ministeren, om mini-

steren ikke mener, det er en helt urimelig måde at behandle et udvalg, der arbejder seriøst med et budget. Der må kunne findes andre måder at løse disse problemer på.

Kulturminister Ole Vig Jensen: Fru præsident! Jeg forstår meget vel kulturudvalgsmedlemmernes utilfredshed med, at det har været nødvendigt at ændre det ellers kendte budget. Jeg er sikker på, der heller ikke er nogen af Ministerrådets medlemmer, der har næret noget stærkt ønske om det. Men man har været nødt til at disponere, aftvunget af omstændighederne. Og det har netop haft noget at gøre med det, jeg sagde i indledningen af mit første svar, nemlig at allerede vedtagne opgaver har trængt budgettet og kommer, efter alt hvad vi kan vurdere i øjeblikket, også til at gøre det fremover.

Man skal også huske, at der på det budget, vi her taler om, skulle være plads til det nye film- og tv-fond, og der skulle være midler til fagkomiteerne. Det har altså betydet, at man har været nødt til i den sidste fase at foretage de omdisponeringer, som her bliver kritiseret.

Vi vil selvfølgelig fremover fortsat bestræbe os på at have et godt samarbejde med udvalget, som den afgående formand også understregede, og som jeg gerne skal forpligte mig til. Vi kommer selvfølgelig længst, hvis vi kan samtale og i det store og hele være enige om de dispositioner, vi vil foretage på dette område. Men i den aktuelle situation har jeg vanskeligt ved at give noget andet svar og nogen anden begrundelse end den, jeg allerede har givet til kende.

Berit Oscarsson: Fru president! Vi har samtalat många gånger om denna fråga. En sak har jag lärt mig: det är inte den enklaste saken att tränga in i budgettekniken. Skall man läsa den föreslagna och den fastställda budgeten och tolka ett bokslut, måste man ha lång tid på sig och stora kunskaper. Jag vill fråga statsrådet om inte detta kan ändras på sådant sätt att vi inte behöver lära oss prisomräkningar, löneomräkningar och valutaomräkningar för att samtala om budgetförslag och den fastställda budgeten.

Jag vill säga ännu en gång att jag har myc-

ket liten förståelse för att man har tagit bort just dessa 2 miljoner – en summa som kulturutskottet varit överens med ministerrådet om. Skall vi kunna ha ett bra samarbete mellan ministerrådet och kulturutskottet, måste vi förändra även budgettekniken.

Marianne Jelved: Fru præsident! Selv om jeg ikke er medlem af Nordisk Råds Kulturudvalg, føler jeg en meget stærk trang til at bakke den kritik op, som nu har lydt fra denne talerstol mod Ministerrådets beslutning. Jeg synes, det er klart utilfredsstillende, at man bruger det, vi i Danmark kalder "grønthøstermetoden". Det betyder, at man klipper toppen af stort set alle poster for at skabe en eller anden sum til besparelse. Det er ikke en kvalificeret måde at arbejde på, når man skal prioritere med de midler, der nu er i Nordisk Råd.

Når jeg siger det så stærkt, er det, fordi jeg sidder i Nordisk Råds kulturfond og dér har gjort nogle meget værdifulde erfaringer netop om Nordisk Kulturfonds betydning for det nordiske samarbejde. For her går almindelige mennesker, om jeg så må sige, ind i et fælles nordisk samarbejde om nogle projekter, som er med til helt konkret hver dag hele året rundt at skabe basis for det, Nordisk Råd i øvrigt arbejder for, nemlig nordisk samarbejde, forståelse mellem de nordiske lande. En masse aktiviteter sættes i gang, og det er min opfattelse, at det budget, Nordisk Kulturfond har haft, aldeles ikke er tilstrækkeligt, og derfor synes jeg, det er dybt beklageligt, at man har valgt at skære i et i forvejen utilstrækkeligt budget. Man burde kunne prioritere på en anden måde end det, der er sket nu.

Kulturminister Ole Vig Jensen: Hr. præsident! Jeg vil gerne bekræfte både over for fru Berit Oscarsson og fru Marianne Jelved, at det ikke er nogen tilfredsstillende procedure, vi har i forbindelse med de spørgsmål, der her er rejst.

Jeg skal også medgive fru Berit Oscarsson, at det er vanskeligt gennemskueligt. Jeg kan godt sige, at det er det faktisk også for kulturministeren. Man skal ikke glemme, at på det tidspunkt, hvor kulturministrene kommer ind i billedet, har samarbejdsministrene fast-

lagt niveauet. Det er sådan, proceduren er. Men det er altså også en procedure, som ikke i alle henseender er hensigtsmæssig. Det er sagt lidt mindre stærkt, end det er gjort af indlægsholderne. Men jeg kan sige – også i tilknytning til den kritik, der her er rejst – at vi i eftermiddag netop har et møde med samarbejdsministrene, hvorunder vi bl.a. vil drøfte den budgetprocedure, som der nu er rejst kritik imod her, og som vi også selv mener godt kan blive bedre, for at tilgodese de ønsker og behov i den udstrækning, hvor vi i øvrigt kan det, og hvor der måske netop er enighed mellem udvalget og Ministerrådet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Ólafur G. Einarsson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

E 19: Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket på daghem i Haparanda¹ och

E 29: Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda²

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt av Sveriges regering.

Bitr. utbildningsminister Göran Persson: Herr president! Anneli Jäätteenmäki och Lauri Metsämäki har i var sin fråga till den svenska regeringen tagit upp det finska språkets ställning i Haparanda. Jag avser att besvara frågorna i ett sammanhang.

Haparanda är Sveriges invandrartätaste kommun med en stor andel finsktalande befolkning. I vissa bostadsområden är andelen finsktalande så hög att svenska språket i praktiken kommit att bli ett minoritetsspråk.

Enligt den av kommunfullmäktige i Haparanda antagna barnomsorgsplanen är ett mål för kommunens förskole- och fritidsverksamhet att främja tvåspråkighet. Tvåspråkighet skall ses som en tillgång. barnen skall lära känna varandras kulturer. Barngrupperna skall vara sammansatta med inriktningen

¹ Frågan tryckt s. 2419

² Frågan tryckt s. 2433

hälften svensktalande och hälften finsktalande. Vid personalsammansättningen skall man tillse att det finns både svensk- och finsktalande personal.

Av barnomsorgsplanen framgår att personalens gemensamma språk i planering och samtal personal emellan i barngrupp skall vara svenska. Detta skall tolkas så att personalen kan tala finska med barnen, men vuxenspråket skall vara svenska. Avsikten är att såväl svensktalande som finsktalande barn skall ges en aktiv språkmiljö och att tvåspråkigheten främjas.

Formuleringen i barnomsorgsplanen som rör kravet på att personalen inom barnomsorgen i Haparanda skall använda svenska som arbetspråk sinsemellan har väckt uppmärksamhet och debatt i kommunen och massmedia.

Det lämpliga i att formellt fastställa vilket språk som skall användas inom barnomsorgens personalgrupper kan enligt min mening ifrågasättas. De pedagogiska motiv som finns för behovet av att stärka barnens språkutveckling mot tvåspråkighet bör i sammanhanget vara utgångspunkten inte bara för arbetet i barngruppen utan också för samarbetet mellan de vuxna. Jag utgår ifrån att Haparanda kommun tar intryck av de synpunkter som framkommit i samband med att den årliga barnomsorgsplanen blivit känd.

När det gäller frågan om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att upphäva Haparanda kommunfullmäktiges beslut måste svaret bli att regeringen inte kan gripa in på ett sådant sätt i ett enskilt kommunalt ärende. Ett beslut av fullmäktige kan upphävas endast efter överklagande genom kommunalbesvär.

Anneli Jäätteenmäki: Herr president! Jag tackar ministern för svaret och vill ännu en gång understryka det som också ministern sade: Det är fel att formellt fastställa det språk som skall användas av barnomsorgspersonalen. Jag tycker att det är varje individs mänskliga rättighet att få använda sitt eget modersmål. Detta borde gälla i allra högsta grad i svenska Tornedalen, där nästan hela befolkningen talar finska och där även ungdomarna söker efter sina finska rötter.

Jag hoppas att det som har hänt i Tornedalen inte händer något annanstans.

Metsämäki: Herr president! Jag är inte till alla delar nöjd med svaret som jag fick gemensamt med Anneli Jäätteenmäki. Man utgår i svaret från att tvåspråkighet är ett värde i sig. Det är naturligtvis en riktig utgångspunkt. Men här är det fråga om att man i kommunikation mellan de vuxna inte får använda finska i sin tjänst. Då sätter man de finska barnen i en litet sämre situation eftersom de inte får höra de vuxna tala deras modersmål.

Jag tycker att ministern inte alls tar ställning till min fråga på det principiella planet: Vilka åtgärder skall den svenska regeringen vidta för att trygga de finsktalande människornas rättighet att tala sitt modersmål när de utövar kommunal eller statlig tjänst. Där fick jag alltså inget svar.

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson:** Herr president! Till Metsämäki, som inte var nöjd med svaret, vill jag bara säga att svaret innehåller de principiella ställningstaganden som Metsämäki efterlyste. Jag redogör också för relationerna mellan stat och kommun och mellan beslut och besluts upphävande. Fullmäktige i Haparanda är suveräna att fatta sina beslut utan inblandning av svenska staten. Vi kan inte gå in och i efterhand riva upp denna typ av beslut.

Jag är övertygad om att beslutstättarna i Haparanda – något som jag också har förstått – har tagit intryck av debatten. Det framgår också indirekt av mitt svar. Den principiella utgångspunkten för svaret är att tvåspråkigheten är en tillgång inte bara i barngruppen utan naturligtvis även i vuxengruppen. Jag ifrågasätter det lämpliga i att formellt på sätt som har skett i Haparanda binda ett beslut till att man skall tala bara det svenska språket vuxna emellan. Det finns klara ställningstaganden i svaret. Det råder ingen tvekan på denna punkt.

Däremot skall vi vara på det klara med att Haparanda kommun tillsammans med några grannkommuner, t.ex. Pajala, tillhör de kommuner i vårt land som satsar mest på hemspråksundervisning och på att stötta det finska språkets ställning. Stora resurser läggs varje år på den verksamheten.

Man har här uppmärksammat ett fall inom barnomsorgen. Men låt mig peka på de insat-

ser som görs i grundskolan. Då ser vi att den svenska statens bidrag till kommuner av typen Pajala och Haparanda är dubbelt så högt som till kommuner som exempelvis har bara ett fåtal invandrarelever. I Haparanda och Pajala görs alltså stora insatser från de ansvariga i kommunerna för att hävda tvåspråkigheten.

Jag är övertygad om att den incident som vi nu har behandlat kan ses såsom ett undantag och är ett undantag. Även i fortsättningen torde dessa kommuner komma att agera på ett mycket förståndigt och ansvarsfullt sätt. Det är deras tradition. Någoting annat skulle förvåna mig mycket.

Mot denna bakgrund tycker jag att det inte finns någon anledning att från denna talarstol ge ytterligare några pekpinnar till dessa kommuner.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 22: Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå¹

Utdannings- och forskningsminister **Steensnæs**: Hr. president! I Nordmål, handlingsprogram för språklig samarbete i Norden, blir det understreket at en fremtidig innsats for økt språkførståelse i de nordiske landene nødvendigvis må skje på fire nivåer: et fellesnordisk nivå, et nasjonalt nivå, et amts/länsnivå og et kommunalt nivå.

Etter at handlingsprogrammet har fått sin sluttbehandling, vil Nordisk ministerråd ta opp forhandlinger om samarbeid og fordeling av oppgaver som knytter seg till disse fire nivåene med sikte på å realisere de målsettinger som finnes i programmet. Det er åpenbart at arbeidet med å styrke tolkning og oversettelse i det nordiske må gå over en viss periode. For det første mangler det kvalifiserte folk til å gjøre dette krevende arbeidet. For det annet er det vidt forskjellig hvor og i hvilken utstrekning man ønsker tolkning og/eller oversettelse i det nordiske. For det tredje kan man tenke seg at en del av finansieringen av arbeidet med tolkning og overset-

telse blir nasjonal eller kommunal. Det beror bl. a. på de prioriteringer man er villig til å gjøre både nasjonalt og kommunalt når det gjelder det nordiske samarbeidet.

Når det derimot gjelder det språkservice-nivå som EF byr på, språkservicenivået i nordisk sammenheng og språkinstitusjonen i Norden og EF for øvrig, er det flere forhold som må tas i betraktning.

I EFs 12 medlemsland er det 320 millioner mennesker fordelt på 18 forskjellige språk. Av disse språkene innenfor EF er det ni språk som fungerer som arbeidsspråk. Det er dansk, engelsk, fransk, gresk, hollandsk, italiensk, portugisisk, spansk og tysk. Som kjent er ingen av disse språkene innbyrdes forståelige.

Alle dokumenter som inngår i EFs offisielle dokumentserier, både i Ministerrådets, kommisjonens og parlamentets regi, blir oversatt til disse ni arbeidsspråkene. I Ministerrådet har man krav på å få oversatt til de ni arbeidsspråkene, som da brukes nesten konsekvent. I EFs arbeidsgrupper bør landene meddele om de har behov for tolkning. I kommisjonen er det ingen krav til tolkning og heller ikke i sekretariatet.

Det som har vært det helt fundamentale i det nordiske språksamarbeidet i alle år, er at det har vært tre offisielle arbeidsspråk: dansk, norsk og svensk. Det beror på at om lag tre fjerdedeler av alle nordboere har disse tre språkene som morsmål. I Finland er svensk ett av de to offisielle språkene, og alle finner får obligatorisk undervisning i svensk i grunnskolen. I Island, på Færøyene og i Grønland er dansk fortsatt obligatorisk som første fremmedspråk i skolen. I Island kan dansk byttes ut med norsk eller svensk. Og de fleste samer behersker ett eller flere av språkene finsk, norsk eller svensk.

Nordisk språkfellesskap, som vi har valgt å bruke som benevnelse om språksituasjonen og språktradisjonene i Norden, omfatter således de 18 millioner nordboere som har dansk, norsk eller svensk som morsmål og de fem millioner som har andre morsmål, men som får opplæring i ett eller flere av de tre språkene i skolen eller skaffer seg kunnskaper i de tre språkene på annen måte. Dansk, norsk og svensk har derfor fungert som hjelpespråk i nordiske sammenhenger.

I praksis støter man likevel på mange pro-

¹ *Fragan tryckt s. 2422*

blemer som er forbundet med språkforståelsen i Norden, bl. a. på grund av dialektforskjeller i de tre språkene og en manglende språkforståelse mellom dansk, norsk og svensk og finlandssvensk og sviktende motivasjon for å lære dansk, norsk eller svensk som fremmedspråk.

Det var bl. a. derfor at Nordisk Ministerråd vedtok Den nordiske språkkonvensjonen den 17. juni 1981. Alle landene har nå ratifisert språkkonvensjonen. I samsvar med den kan nordiske statsborgere gjøre krav på å bruke sitt eget språk i kontakt med offentlige myndigheter i et annet nordisk land. Overenskomsten gjelder både muntlig og skriftlig kontakt, men ikke telefonsamtaler.

I møter som blir holdt i Ministerrådets regi, kan det også stilles krav til tolkning. Nordmål fastsetter hovedpunktene for den nordiske språkpolitikk som bygger på språkenes likestilling og gjensidig respekt for alle nordiske folks språk, kulturer, historie og tradisjoner. Samtidig inneholder programmet forslag om tiltak for å øke tolkning og oversettelse i det nordiske og fastsetter regler for tolkning og oversettelse i det nordiske samarbeidet, noe som er meget påkrevd. Det er etter dette ikke enkelt å sammenlikne språkservicenivået i EF og i Norden.

Samtidig som dette blir sagt, er det nødvendig å understreke at økt tolkning og økt oversettelse av nordiske dokumenter er et helt nødvendig ledd i å styrke det språklige samarbeidet i Norden og sikre språklig og kulturell likestilling mellom de nordiske landene, og det er det som Handlingsprogrammet for økt språklig samarbeid i Norden, Nordmål, legger opp til.

Diskussionen förklarades härefter avsludad.

E 25: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet¹

Udenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Mirja Rynnänen peger på en væsentlig opgave i det nordiske samarbejde. Vi er, som det tidligere har været nævnt under denne

session, i Nordisk Ministerråd enige om, at vi ikke vil sikre en automatisk realløstigning i de kommende års nordiske budgetter. Jeg vil derfor gerne understrege, at vi alle i tiden fremover må vise større vilje til prioritering og omdisponering.

Jeg vil derfor ikke i dag udelukke den mulighed, at andre aktiviteter må reduceres, hvis man skal få plads på budgettet til en udbygning af tolke- og oversættelsesvirksomheden.

Diskussionen förklarades härefter avsludad.

E 13: Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade¹

Udenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Grundlæggende forudsætninger for, at informationen skal nå modtagerne, er, at den er tilgængelig, og at den bliver forstået.

Om alle indbyggere i Norden skal have mulighed for at opfatte Ministerrådets informationsmateriale uden vanskeligheder, må vi producere det på mange sprog. Det har vi gjort, når det gælder den generelle brochure "Norden i Samarbejde". Af økonomiske grunde kan Ministerrådet ikke producere alt informationsmateriale på alle ønskelige sprog. Vi er nødt til at vælge. Mange af vore brochurer bliver derfor bare trykt på ét skandinavisk sprog, og som regel også på finsk.

Som et supplement til den nordiske informationsplan for 1990 har Ministerrådet også vedtaget en plan for information til Europa om Norden og det nordiske samarbejde. Dette er en opfølgning af arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992", som forudsætter en styrket informationsindsats uden for Norden.

Vi har også tidligere produceret en del informationsmateriale på ikke-nordiske sprog. Men fra og med i år vil der blive brugt langt større ressourcer på at nå vigtige målgrupper i Europa.

Ministerrådet er selvsagt enig i, at det er ønskeligt at gøre vort informationsmateriale tilgængeligt også for syns- og høresvækkede. Da den overvejende del af materialet består

¹ Frågan tryckt s. 2426

¹ Frågan tryckt s. 2411

af tryksager, er det næppe noget problem for hørehæmmede at orientere sig om det nordiske samarbejde. For synssvækkede kan det derimod være vanskeligt. Ministerrådet har ikke noget informationsmateriale i punkt-skrift eller på lyd-kassette. Jeg kan dog oplyse, at vi heller ikke har haft henvendelser fra synssvækkede eller deres organisationer om dette.

På nuværende tidspunkt er der ikke aktuelle planer om yderligere informationsmateriale for synssvækkede. Men jeg kan love, at Ministerrådet vil følge området ganske nøje, også med baggrund i det spørgsmål, der her er rejst.

Lena Öhrsvik: Herr president! Kommunikation med andra är en förutsättning för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Därför vidtas en del åtgärder i våra länder för att underlätta för personer med olika former av kommunikationshandikapp. Bl. a. tillhandahåller man hjälpmedel, tidningar ges ut på kassett, TV-program textas osv.

Informationsflödet är mycket stort, och man har när det gäller tidningar tidigare valt ut åt de synskadade vad man tror att de vill läsa. Nu finns teknik som möjliggör för synskadade att välja själva. Man kan nämligen gå in direkt i tidningarnas databaser och "bläddra" i dessa. När det gäller textade TV-program finns teknik för att texta också direktsända program, som t.ex. nyhetsprogram, en fantastisk teknik som är användbar också för andra som behöver skriva snabbt, läkarsekretärer och andra.

Nu tror tydligen ministerrådet att behovet av information om nordiska frågor inte är så stort. Min grundinställning är den att de handikappade skall kunna välja vilken information de önskar. Av resursskäl måste man naturligtvis acceptera att vi bygger ut denna typ av information stegvis, men det ursäktar inte att man inte har några som helst planer för utbyggnaden. Dessutom vänder jag mig mot att det inte skulle finnas några problem för de hörselskadade.

Jag fick som julklapp från ministerrådet en alldeles utmärkt videofilm om nordiskt samarbete. Det var då jag uppmärksammade bristerna i vårt eget informationsmaterial. Mina svärföräldrar, som är döva, förstod

nämligen inte särskilt mycket av den här videofilmen, för den var inte textad.

Jag måste säga att jag är mycket missnöjd med detta svar. Det rimmar illa med de krav som vi ställer på andra vad gäller informationskyldighet. Vi behandlar många medlemsförslag i enskilda sakfrågor som gäller handikappades levnadsförhållanden, och vi har också från social- och miljöutskottet hos presidiet begärt få ordna ett seminarium om handikappfrågor. Det gör vi därför att vi vill stämna av hur långt vi har kommit i våra länder. Vi har nämligen bara tio år på oss fram till år 2000, och alla nordiska länder har ställt sig bakom att vi då skall ha uppnått full delaktighet för handikappade.

Jag fick ju ett litet löfte att ministerrådet skall ta sig en ny funderare i denna fråga, och självfallet måste detta svar också resultera i ett medlemsförslag från mig.

Udenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Jeg vil gerne svare fru Lena Öhrsvik, at vi er opmærksomme på den nye teknik og de muligheder, den løbende giver, herunder også at give bedre vilkår for information for hørehæmmede og også til synssvækkede.

Jeg skal love, at vi også tager spørgsmålet op om undertekst på det videomateriale, der produceres, og i øvrigt at vi vil følge området også i den debat, der pågår i Ministerrådet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 26: Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden¹

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson:** Herr president! Utbyte och rörlighet i Norden är grundläggande i det nordiska samarbetet och för den nordiska samhörigheten. Täta kontakter bidrar också till ökad språkförståelse och till ökade kunskaper om varandras länder.

I Nordmål – handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden – har också poängterats vilken betydelse kultur- och studerandeutbytet har för att öka språkförståelsen i Nor-

¹ Frågan tryckt s. 2428

den. Utbytet över gränserna är inte bara en uppgift för ministerrådet – det krävs också nationella, bilaterala och regionala insatser. Ministerrådet har också genom utbytesprogrammet Nordplus/junior givit ökade möjligheter till lärar- och elevutbyte mellan skolorna i Norden.

Ministerrådet ser det som sin speciella uppgift att stärka kontakterna med randområdena i Norden och har prioriterat sådana insatser. Det bör även fortsättningsvis vara ett prioriterat område.

Tack, herr president!

Mirja Ryynänen: Herr president! Jag tackar minister Persson för svaret, men det är inte helt tillfredsställande. Jag efterlyste åtgärder och ekonomiska resurser för Östnorden just på samma sätt som det finns öronmärkta medel för lärar- och elevutbytet i Västnorden. Jag fick inte ett klart och entydigt svar på min frågeställning, så därför vill jag ännu fråga ministerrådet: Tänker man framlägga konkreta finansieringsplaner för ökat lärar- och elevutbyte i Östnorden på samma sätt som för Västnorden så att ministerrådets prioriteringar för stärkande av randområdena i Norden blir klart planlagda och förverkligade?

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson:** Herr president! De medel som finns avsatta för den här typen av insatser i Västnorden uppgår till 500 000 kronor per år. De fördelas med hjälp av Föreningen Norden. Det har varit en framgångsrik och bra verksamhet. Det är naturligtvis mot den bakgrunden som frågeställningen har kommit upp om motsvarande insatser i Östnorden.

Detta är ytterst en fråga om de resurser som står till vårt förfogande. Under hela denna vecka har vi fört diskussionerna från den utgångspunkten att vi har knapphet med resurser. Vi tvingas väga en lång rad angelägna önskemål mot andra, och på något sätt talar vi förbi varandra. Jag skall vara ärlig och för ministerrådets vidkommande deklarera att det inte vore riktigt av mig att mot bakgrund av det mycket prekära budgetläge som vi nu har i dag från denna talarstol säga att si och så många hundratusen kronor skall avsättas för insatser av just denna typ i Östnorden.

Det vore faktiskt att något blunda för den verklighet som vi alla måste se.

Däremot sägs det i det språkprogram som antogs här på förmiddagen av rådet detsamma som i svaret på frågan, nämligen att vi nu skall göra insatser med inriktning mot Östnorden, bl.a. av den typ som frågeställaren tar upp. Exakt hur mycket av de 2,8 miljoner kronor som står till hela detta språkprogram förfogande, som skall användas just till den här verksamheten, kan jag inte svara på i dag. Insatserna får göras inom den ramen. Det är vad jag kan säga i dag.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 27: Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete¹

Kirke- og kulturminister **Eleonore Bjartveit:** Herr president! La meg først si at det er et meget viktig område som her blir berørt. De ulike landenes tegnspråk er fullt utviklede språk som har vist seg å være et meget viktig redskap for de hørselsskadede. Bruken av de nordiske tegnspråkene er imidlertid knyttet til samfunnenes naturlige språk og må ses i sammenheng med dem.

Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden omfatter kun de hjemlige folkespråkene i Norden. Utallige andre folkespråk og kommunikasjonsmetoder blir derfor ikke behandlet i programmet.

Ministerrådet vil imidlertid få undersøkt hvilke eventuelle nordiske tiltak som kan styrke de nordiske tegnspråkenes stilling i nordisk sammenheng. Oppgaven er primært et nasjonalt anliggende, men et så viktig område som individets kommunikasjonsmuligheter bør stimuleres på alle tenkelige måter.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 28: Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner²

¹ Frågan tryckt s. 2429.

² Frågan tryckt s. 2431.

E 50: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggningen av NoSAMF¹

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt av Nordiska ministerrådet.

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president! Jag vill först kort ge en bakgrund till den utredning och det förslag som den s. k. programgruppen har lämnat.

Den nordiska ämbetsmannakommittén för det kulturella samarbetet har haft i uppdrag att genom en arbetsgrupp se över de nordiska institutioner som finns under kulturbudgeten och undersöka våra möjligheter att dels begränsa de fasta åtagandena, dels frigöra medel för att kunna genomföra kulturhandlingsplanen som antagits vid rådets session.

Programgruppen har i den rapport som överlämnats till ministerrådet pekat på att 30 miljoner danska kronor skulle kunna friställas och användas till andra insatser i kultursamarbetet. Det förslaget innebär bl. a. nedläggning av vissa institutioner och omprövning av bidragen till vissa permanenta samsamarbetsorgan. Vi föreställer oss i ministerrådet att det efter särskild prövning av förslagen skulle vara möjligt att göra vissa omprioriteringar i den nordiska budgeten, vilket för övrigt också förutsattes när kulturhandlingsprogrammet fastställdes.

Nu har vi fått två frågor med anledning av programgruppens förslag. Den ena, som är ställd av Elsi Hetemäki-Olander, har en övergripande principiell karaktär och rör de principer vi diskuterar. Den andra, av Otto Steenholdt, rör ett bestämt samsamarbetsorgans framtid. Otto Steenholdt har frågat vilka initiativ ministerrådet kommer att ta med anledning av gruppens förslag vad gäller den nordiska samsamarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning. Förslaget till riktlinjer för forskningspolitiken åren 1990–92 innehåller ett förslag om ett samsamarbetsprogram för arktisk forskning. Den framtida verksamheten i samsamarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning bör kunna värderas i samband med det samsamarbetsprogrammet.

Jag övergår till Elsi Hetemäki-Olanders fråga, om ministerrådet har för avsikt att gå vidare med programgruppens förslag till ett formellt ministerrådsförslag.

Det har kommit mycket starka reaktioner mot de tankar som arbetsgruppen har redovisat. Kulturutskottet har antagit ett uttalande och förordat att frågan behandlas först vid nästa års session, 1991. Mot bakgrund av det kommer ministerrådet inte för närvarande att föra fram frågan till avgörande. Det innebär å andra sidan – det är viktigt att framhålla – att man i det närmaste perspektivet inte kommer att kunna genomföra kulturhandlingsplanen i alla dess delar och att en omprövning måste göras av i vilken takt ett ökat forskningsarbete, Nordplus, filmfonden, språkutbyte osv. skall kunna genomföras.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Det var ett klokt beslut som ministerrådet har fattat att inte för närvarande, som vi hörde, föra fram frågan till avgörande. I minister Göranssons svar är uttrycket *för närvarande* litet oroväckande. Därför vill jag ställa följande tillägsfråga: Hur kommer ministerrådet att ta hänsyn till parlamentarikernas möjligheter att påverka de beslut som senare dock kan komma? Speciellt oroade är vi, inte bara jag utan även de flesta parlamentariker, över att olika institutioner som har kommit till på grund av våra medlemsförslag och alltså fått starkt stöd från rådet skulle slopas utan att vi har möjlighet att påverka.

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president! Att vi säger "för närvarande" beror naturligtvis på att vi vill respektera parlamentarikernas önskan att denna fråga skall tas upp vid kommande session. Vi har alltså inte vid vårt sammanträde sagt att frågan avförs mot bakgrund av den kritik som har framförts.

Vi har noterat att kulturutskottet är öppet för en prövning av institutioner och verksamheter i övrigt. Därför är vi beredda att efter ytterligare samtal, bl. a. med parlamentarikerna, föra fram frågan till avgörande, sannolikt vid kommande session.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president, herr minister! Jag vill komma med en liten kommentar. Jag har full förståelse för att medan trädet växer måste de torra grenarna

¹ Frågan tryckt s. 2458

klippas. Det är helt klart. Vi är tillräckligt förståndiga för att inse detta. Men att frigöra medel för att genomföra kulturhandlingsplanen, som minister Göransson sade i sitt svar, är också litet oroväckande.

I flera inlägg och i huvuddiskussionen har man talat om vilken betydelse kulturen har för hela gemenskapen. Den är grunden, det som vi bygger på. Var finns alltså den politiska viljan för att ge mera pengar till kulturen, som vi mycket klart och bestämt har dragit riktlinjer för och som är av största betydelse för det arbete som vi gör här?

Gammelgaard: Hr. præsident! Også jeg vil gerne give udtryk for, at det er en uhensigtsmæssig måde at spare på, der her er blevet foreslået fra den nedsatte gruppe.

Det er ikke rimeligt at gå frem efter en generel retningslinje, der siger, at vi nedlægger en institution i hvert land, og derefter begrænser vi en række institutioner med hensyn til udgifterne med et bestemt procenttal. Der er jo ikke dermed foregået en egentlig prioritering af indsatsen på kulturområdet, og det er netop denne prioritering, som jeg vil efterlyse.

I den forbindelse vil jeg gerne spørge Ministerrådet, om Ministerrådet finder det rimeligt at stærkt begrænse, ja, måske helt fjerne støtten til den Østeuropaforskning, som finder sted på en af de institutioner, som er omfattet af forslaget. Netop nu, hvor vi beskæftiger os meget engageret og stærkt med udviklingen i Østeuropa, synes jeg, det er et helt forkert signal at sende ud at begrænse støtten fra nordisk side til Østeuropaforskningen.

Steenholdt: Hr. præsident! Statsråd Bengt Göranssons svar synes jeg er tilfredsstillende, for jeg har jo været lidt nervøs for, om den Nordiske Samarbejdskomité for Arktisk Medicin var på vej til at blive nedlagt. En sådan pjece eller en lille bog, som udgives 4 gange om året, er meget nødvendig for at se, hvad der foregår i de arktiske områder.

Derfor er jeg foreløbig tilfreds med svaret, idet jeg har fået oplyst, at der er udnævnt en ny generalsekretær for Nordsam, og at hele spørgsmålet om nedlæggelse af nordiske in-

stitutioner vil blive behandlet på ny.

Jeg ønsker god arbejdslyst!

Utbildningsminister Bengt Göransson: Herr president! I anslutning till Lars Gammelgaards inlägg om värdet av en viss bestämd forskning vill jag gärna, om jag får tillfälle, ta upp ett kort resonemang om den principiella bakgrunden till utredningsförslaget.

Det var inte så att utredningen fick i uppdrag att tala om vilka forskningsinstitutioner eller verksamheter som skulle vara onyttiga och som man därför kunde avstå från, utan vi konstaterade att vi i vårt nordiska kultursamarbete har ett strukturproblem. Vi får alltmör av fasta åtaganden som begränsar våra experimenterande och förnyande möjligheter. Mot den bakgrunden sade vi oss att vi måste hitta en sådan struktur att fasta åtaganden förs ut från en kulturbudget som vi behöver bl. a. för att kunna genomföra kulturhandlingsplanen.

I det stycket måste man pröva vilka institutioner som kan anses ha en sådan fasthet att de är tillräckligt intressanta för finansiering exempelvis – för en juridisk institution – inom ramen för en fakultetsorganisation inom respektive land. Det bör finnas möjlighet att göra en sådan omprövning. Vi vet nämligen att om vi inte ändrar strukturen, och om anslagen till kulturbudgeten ökade på ett bräde med 50 miljoner, skulle vi efter tre eller högst fyra år upptäcka att de nya medlen till lika stor del vore in-tecknade för fasta åtaganden. Det är ett strukturproblem att vi ständigt får in fasta åtaganden. Vi måste någon gång hitta en möjlighet att se till att fasta åtaganden blir fastare på andra konton än rörliga utgifters konton.

Undervisningsminister Taxell: Herr ordförande! Jag gjorde ett inlägg om forskningspolitiken här för en stund sedan. Det här är egentligen en illustration av vad jag för egen del anser i denna fråga. Om vi går in för att genom indragningar skapa större utrymme för att förverkliga kulturhandlingsplanen och andra projekt, så bör det inte ske på det viset att vi säger att det som vi hittills har sysslat med och upplevt som värdefullt plötsligt saknar värde. Det bör ske så att det som

vi anser värdefullt också behöver och kan få nationell finansiering. Vi bör föra en forskningspolitisk diskussion, vilken innehåller den forskning som vi skall bedriva på nordiskt plan, finansierad dels med nordiska medel, dels med nationella medel.

Jag finner att de fyra institutioner som det nu är fråga om gör ett värdefullt arbete. Vi borde diskutera hur vi kan hitta nationella lösningar på frågan. Finland för sin del är berett att delta i det arbetet.

Jag vill gärna också säga till min vän Bengt Göransson att det är klart att vi har ett strukturellt problem. Men det största strukturella problemet när det gäller kulturbudgeten är att vi har gjort upp en kulturhandlingsplan som ministerrådet har godkänt här men för vilken vi idag inte ens har pengar för att förverkliga som sådan, samtidigt som Nordiska rådet kommer med en lång rad nya och goda projekt, som vi har hört här under sessionen. Detta är det yttersta strukturella problemet i det nordiska samarbetet: Vi har mer tankar, mer idéer och mer politisk vilja än vi har vilja att avsätta medel för verksamheter. För detta ansvarar ytterst regeringarna i de olika nordiska länderna, också jag själv.

J. K. Hansen: Hr. præsident! Min replik er til minister Taxells svar. Hr. Taxell siger, at hvad angår de fire nævnte ekspeditioner må vi kunne finde nationale muligheder.

Jamen er det ikke lige præcis det. Når vi opretter nogle nordiske institutioner, så har de et fælles nordisk område, som de beskæftiger sig med. Hvorfor i alverden skulle vi så overføre det til de nationale budgetter? Vi kan nemlig her samle ressourcerne; hvis vi skal overføre det til de nationale budgetter, bliver det måske fire nationale institutioner. Så går det fællesnordiske væk, og det at komme med et sådant forslag vil jeg gerne angribe hr. Taxell for.

Undervisningsminister Taxell: Herr president! Uppenbarligen var inte kulturutskottets ordförande här när jag talade om forskningspolitik eller så uttryckte jag mig oklart. Men min filosofi är att det kan finnas värdefullt nordiskt samarbete också utanför den nordiska budgeten, och det är en viktig princip. Vi skall finna möjligheter att stöda ge-

mensamma nordiska projekt genom nationella insatser och tillsammans se vad vi kan göra utan att tränga in allt i den nordiska budgeten. När jag talade om spjutspetseffekter, att man kan satsa på nya projekt och sedan överföra dem till nationell finansiering, så är dessa områden inte spjutspetseffektområden, men sådana som man väl kan överföra till nationell finansiering. Jag tror att det nordiska samarbetet också på forskningspolitikens område kommer att förtvina om vi tror att den enda finansieringsmöjligheten är den nordiska budgeten, för den kommer vi aldrig – oberoende om vi plötsligt skulle öka den kraftigt – att få tillräckliga resurser för. Jag är så mycket nordist att jag tror att i det nordiska samarbetet ligger ett så stort värde att man inser i de enskilda länderna att med samarbete kan man skapa bättre förutsättningar; det utgår också forskningspolitiska rådet från i sin i mitt tycke goda rapport. Egentligen ser alltså kulturutskottets ordförande och jag inte så olika på den här punkten. Jag är mera expansionist på den här punkten – och det vill jag gärna vara!

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Det är inte en tredje tillägsfråga jag ställer eftersom det inte är tillåtet. Men jag skulle gärna säga några ord med anledning av den finska undervisningsministern Taxells anförande. Meningen med institutionerna har väl varit att så småningom överföra deras kostnader till de nationella budgeterna. Jag tycker att det är en fin idé. Man kunde dock bibehålla den nordiska kontakten och gemenskapen.

Men här efterlyser jag den *politiska viljan* att de goda institutioner som vi velat grunda skall få fortsatt liv i de nationella budgeterna. Det är en bra möjlighet om vi kan arbeta åt det hållet. Nordiska rådet skall vara impuls-givande och ge möjligheter till nya idéer. Det är förstås nödvändigt – och det skall vi hålla i minnet – att fortsätta med detta för oss alla så viktiga arbete för Norden och dess kultur.

Ivar Hansen: Hr. præsident! Jeg vil gerne stille et konkret forslag. Det er jo ganske mange embedsmandskomiteer, institutioner, arbejdsgrupper og enkeltprojekter, der i åre-

nes løb er blevet oprettet. De er alle i det væsentlige blevet oprettet gennem initiativer her fra Rådet, initiativer i form af medlemsforslag osv., som Ministerrådet har tiltrådt, og herefter er der blevet etableret aktiviteter, der er blevet etableret embedsmandskomiteer og institutioner.

Nu kommer der så et forslag om, at enkelte institutioner skal nedlægges eller have en anden finansiering. Det er indlysende klart, at når institutioner i årenes løb er blevet oprettet efter diskussioner og vedtagelser her i Rådet, er det helt naturligt, at Rådet også får lejlighed til at tage stilling, hvis der skal ske radikale ændringer, herunder også nedlæggelse af den pågældende institution.

Det er et spørgsmål, om ikke vi skulle etablere et helt nyt system for disse institutioners drift og virksomhed. Vi har adskillige gange i de senere år haft diskussioner her i Rådet om spørgsmålet: Er der fortsat overensstemmelse mellem på den ene side, hvad der var formålet i sin tid med et initiativ og dermed oprettelse af en institution – det være sig for 15 eller 20 eller 25 år siden – og så institutionens reelle drift og virksomhed i dag?

Derfor vil jeg stille det forslag til overvejelse, at man indførte den generelle regel, at enhver institution under Nordisk Råd har mulighed for at køre i en bestemt periode, og hvis ikke Nordisk Råd inden denne periodes afslutning har truffet beslutning om institutionens videreførelse, så ophører driften.

Jeg finder, det ville være en nyttig regel at få indført, for det ville tvinge Nordisk Råd til en fortsat og løbende drøftelse om, hvorvidt der fortsat er meningsfuldhed omkring de virksomheder, der finder sted i denne lange række af institutioner, 70 i alt, vi har under Nordisk Råd.

Jeg stiller også det forslag som medlem af Budget- og Kontrolkomiteen. Jeg tror, det ville være godt, at vi på denne måde blev tvunget ind i en stillingtagen til disse institutioners fortsatte drift og virksomhed, og det skulle ikke undre mig, om det også ville skabe en større dynamik i de pågældende institutioner. Så dette forslag til velvillig overvejelse.

Utbildningsminister **Bengt Göransson:**
Herr president! Till Ivar Hansen vill jag säga

att jag naturligtvis ser det som möjligt att inom ramen för den prövning som skall ske pröva också denna tanke, även om jag spontant är litet främmande för uppslaget att man för varje typ av institution och varje typ av åtagande skulle ha en tidsgräns efter vilken institutionen eller åtagandet skulle upphöra.

Det viktiga i detta sammanhang är att ministerrådets uttalande i mitt frågesvar innebär att Nordiska rådets session 1991 får möjlighet att ta ställning till det som vi i dag har diskuterat. Det betyder att parlamentarikererna under alla omständigheter i hög grad finns med i den fortsatta diskussionen – förhoppningsvis till glädje men också möjligen till något bekymmer, om man måste ta ställning till konkreta tankar och förslag. Men livet rymmer som bekant inte bara glädjeämnen.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 30: Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program¹

Kulturminister **Svavar Gestsson:** Fru præsident! Handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden 1990–95, det såkaldte Nordmål, må anses for at være modsvarende Lingua-programmet, som foreligger som et direktiv fra EF-Kommissionen af 28. juli 1989. Men det skal understreges, at sprogsituationen og sprogtraditionerne i Norden på den ene side og EF på den anden er vidt forskellige.

Lingua-programmet, som blev iværksat den 1. januar i år for en periode af fem år, er et meget ambitiøst program, som berører lærere i fremmede sprog, universitetsstuderende, arbejdsmarkedets parter, både arbejdsgivere, arbejdstagere, erhvervsorganisationer og store og små virksomheder samt uddannelsesinstitutioner af forskellig art.

Lingua-programmet "har til hovedformål at fremme en kvantitativ og kvalitativ forbedring af kendskabet til fremmedsprog med sigte på at udvikle kommunikationsmulighederne inden for Fællesskabet", som det hedder i artikel 4. Og videre: "således at virk-

¹ Frågan tryckt s. 2434

somhederne fuldt ud kan drage nytte af det indre marked”.

Handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden, Nordmål, som lige er blevet vedtaget i dag, har også til formål at styrke den nordiske sprogforståelse med sigte på at øge borgernes forudsætninger for at kommunikere med hinanden. Dette hovedformål har et økonomisk perspektiv: at styrke Norden som et økonomisk hjemmemarked, men også et kulturpolitisk perspektiv: at styrke den nordiske samfølelse, som har været grundforudsætningen for det nordiske kultursamarbejde. Dette skal også ses i lyset af, at sprogforståelse ikke kun er en kommunikativ kompetence, men en kulturformidling i vid forstand, og at sprogprogrammet Nordmål kommer som supplement til forskellige tiltag på andre områder, som har kulturpolitisk sigte.

Arbetsmetoderne i EF ligner som bekendt ikke det mindste den arbejdspraksis, som praktiseres i det nordiske samarbejde. Traditionerne i de nordiske lande er så forskellige, at indsatsen for øget sprogligt samarbejde i Norden nødvendigvis må ske på fire niveauer: 1) det fællesnordiske niveau, 2) det nationale niveau, 3) amtsniveau og 4) det kommunale niveau.

Det, der er det afgørende for det sproglige samarbejde i Norden i fremtiden, er, at spillet mellem disse fire niveauer fungerer. Där vil Nordisk Råd og de nordiske regeringer kunne bidrage med en vigtig indsats, som kan få afgørende betydning for den fremtidige udvikling af det sproglige samarbejde i Norden.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 38: Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland¹

Utbildningsminister **Bengt Göransson**: Herr president! Mats Nyby har frågat vilka åtgärder Sveriges regering ämnar vidta för att förbättra Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland.

Moderniseringen av sändarnätet för den svenska riksradios program har inneburit

att bl. a. äldre mellanvågssändare ersatts av FM-sändare som medger högre teknisk kvalitet. Som en bieffekt har det blivit svårare att lyssna på svensk radio i Finland, eftersom täckningsområdet för en FM-sändare är mindre än för en mellanvågssändare.

Inom Sveriges Radio utreds för närvarande frågor som berör utlandsradion, dvs. de sändningar som riktar sig till utlandssvenskar och som även ger en utländsk publik möjlighet att få information om Sverige.

Att, som frågeställaren förespråkar, bygga en ny mellan- eller långvågssändare för P1 utmed den svenska östkusten eller på Gotland är en omfattande och dyrbar satsning. Innan vi i Sverige och Finland för närmare diskussioner i fråga om hur mediasamarbetet på bästa sätt skall kunna utvecklas, är det bl. a. viktigt att kartlägga hur stort intresset är för svenska radiosändningar inom det tänkbara täckningsområdet, att undersöka om eventuella sändningar bör ske på mellan- eller långvåg samt att klarlägga hur investeringar och driftskostnader kan finansieras. Innan ett sådant tekniskt underlag föreligger, är det inte möjligt för Sverige och Finland att ta ställning till förslag om ett utvecklat mediasamarbete på radioområdet.

Jag ser detta såsom en fråga som inom en relativt snar framtid kommer att kunna föras fram till en lösning. Ett stort antal av våra mediefrågor har under lång tid varit föremål för diskussion och kommer nu in i ett skede, när vi relativt snabbt kan genomföra lösningar.

Nyby: Herr president! Först vill jag tacka utbildningsminister Göransson för svaret, även om det var mer än tillåtet klassiskt i termer av ”att vi skall kartlägga och undersöka”. Man behöver inte kartlägga och undersöka huruvida människorna i södra Finland vill lyssna på Sveriges radio eller inte. De vill lyssna på Sveriges radio och de fick inte svar på frågan: När kan vi lyssna på Sveriges radio? Det som är mest förvånande med utbildningsminister Göranssons svar är att han svarade både på Sveriges och Finlands regeringars vägnar. Men frågan var uttryckligen ställd till Sveriges regering. Vi väntar på beslut i denna fråga; det handlar om små kostnader. Det är alltså fråga om politisk vilja. I svaret sågs det att de tankar som jag framför i

¹ Frågan tryckt s. 2444

min fråga är ”en omfattande och dyrbar satsning”. Jag vill fråga utbildningsminister Göransson: Är det för dyrt?

Utbildningsminister **Bengt Göransson**: Herr president! På frågan om det är för dyrt finns det ett klassiskt svenskt svar som naturligtvis i och för sig inte borde citeras av en nykterist. Men i samband med någon prishöjning på brännvin konstaterade vederbörande att brännvin aldrig kan bli för dyrt. När det gäller möjligheterna att få del av radio- och TV-program finns det enligt min mening egentligen inte någon nivå där man kan säga att det är för dyrt att få del av det som andra har att bjuda.

Däremot kan det hända att man slänger pengar i sjön, om man har haft möjlighet att välja en billigare lösning. Därför behövs en kartläggning och en utredning. Socialdemokratiska lösningar är ofta klassiska. Vi har inom det socialdemokratiska partiet en tradition i det avseendet. Jag ställer gärna upp på den traditionen också här.

Jag vill be om överseende, om Mats Nyby tycker att jag har uttalat mig både på Sveriges och på Finlands vägnar. Jag har dock med avsikt valt att formulera mig så, därför att jag har funnit skäl att inte utsätta mig för att bli tolkad så att Sverige skulle föreskriva något för invånare i Finland. Jag ser detta såsom en fråga som Sverige och Finland har anledning att tillsammans diskutera under iakttagande av respekt för de önskemål som finns hos den finska befolkningen att få del av svenska program. Vi är beredda att tillsammans med Finland lösa dessa problem.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 40: Fråga till Sveriges regering angående omorganiseringen av undervisning av invandrarelever i Sverige.¹

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson**: Herr president!

Med anledning av fråga från Mirja Ryyänen kan jag meddela att någon ändring av bestämmelserna om hemspråksundervisning inte gjorts på central nivå.

Inte heller har någon neddragning av den pedagogiska utvecklingsverksamheten för finskspråkiga elever planerats inför nästa budgetår. Tvärtom bereds för närvarande skolöverstyrelsens rapport om de första årens verksamhet.

Enligt Stockholms skolförvaltning har skolförvaltningen dragit in en av två rektorstjänster avseende administrationen av hemspråksundervisningen. Hur verksamheten skall administreras är helt och hållet en kommunal fråga som regeringen inte kan lägga sig i.

Någon neddragning av undervisningen har inte skett. I de fall hemspråksundervisning inte anordnats på en skola har det berott på för litet elevunderlag. Frågan har lösts genom att man antingen hänvisat eleverna till en annan skola eller anordnat hemspråksundervisning i B-form, dvs. undervisat elever från flera årskurser gemensamt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 41: Fråga till Nordiska ministerrådet angående NORDLEK m. m.¹ och

E 45: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till NORDLEK²

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt av Nordiska ministerrådet.

Kulturminister **Ole Vig Jensen**: Hr. præsident! Ifølge de informationer, som Nordisk Ministerråd har fået fra NORDLEK, er der budgetteret med en udgift på 10000 kr. i 1990 til arbejdet med en aftale mellem NORDLEK og de baltiske lande.

NORDLEK er en paraplyorganisation for de nationale organisationer, som hovedsagelig beskæftiger sig med folkedans og folkemusik. På samme måde som de mange andre organisationer på kulturområdet har NORDLEK søgt støtte til sine projekter fra forskellige nordiske komiteer, først og fremmest Nordisk Teater- og Dansekomité og Nordisk Musikkomité. Det vil også være naturligt, at NORDLEK for enkelte projekters vedkommende søger støtte hos Nordisk Kulturfond

¹ Frågan tryckt s. 2447

² Frågan tryckt s. 2452

¹ Frågan tryckt s. 2446

eller hos den framtida nordiska komité för konst och konstindustri.

För budgetåret 1990 har NORDLEK allerede modtaget tilsagn fra Nordisk Teater- og Dansekomité om projektstøtte op til 150 000 danske kroner, og i overensstemmelse med den nordiske kulturhandlingsplans ønsker har Nordisk Ministerråd af princip ikke ydet støtte til andre administrative organer end dem, som sorterer under Ministerrådets egen organisation, eksempelvis kunstkomiteer og styringsgrupper.

Det er derfor heller ikke aktuelt at yde særskilt administrationsstøtte. Nordisk Ministerråd har i 1987, 1988 og 1989 givet støtte til opbygningen af NORDLEKs administrative apparat. Bevillingen i 1989 blev givet under den udtrykkelige forudsætning, at dette var en afsluttende bevilling for at sætte NORDLEK i stand til at fuldføre organisationen af sit nordiske samarbejdsnetværk.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 43: Fråga till Sveriges regering angående ökade möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från OY Yleisradio AB¹

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president!

Mats Nyby har frågat när den svenska regeringen skall besluta om en utbyggnad av de finländska TV-sändningarna på tre nya orter i Sverige.

Vi har sedan några år en väl fungerande försöksverksamhet med TV-utbyte mellan Sverige och Finland. Frågan om hur verksamheten i Sverige skall kunna permanentas och utvidgas har nyligen utretts. I korthet är alternativen antingen satellitsändningar som medger rikstäckning eller ett uppförande av marksändare på ett mindre antal orter. Av upphovsrättskäl kan det visa sig vara nödvändigt att koda sändningarna så att endast de hushåll som har skaffat en dekoder kan ta del av programmen. Den sistnämnda frågan avgörs slutligen i förhandlingar med upphovsrättsorganisationerna.

Utvecklingen av TV-distributionstekniken torde komma att leda till allt fler selektivt

inriktade sändningar. De ökade valmöjligheterna gör även att tittandet blir alltmer selektivt. Inför valet av distributionsform för de finländska sändningarna är det viktigt att notera att de finskspråkiga invånarna i Sverige är bosatta i större delen av landet och att de på de flesta orter endast utgör en mycket liten andel av den totala befolkningen. Det är därför inte orimligt att en utbyggnad av TV-sändningarna genomförs under hänsynstagande härtill. Inriktningen bör vara att alla finskspråkiga skall ha tillgång till de finskspråkiga programmen.

De överläggningar mellan Sverige och Finland som har skett under hösten fortsätts nu inom kort, när den svenska regeringen revitaliserad kan lämna expeditionerandet bakom sig och övergå till politisk verksamhet igen. Det är min förhoppning att vi snart skall kunna komma fram till en bra lösning, som ersätter den hittillsvarande försöksverksamheten.

Nyby: Herr president! Då Nordiska rådet senaste gång var församlat till session här i Reykjavik, 1985, beslöt dåvarande statsministrarna Sorsa och Palme om det redan nu klassiska kaffekoppsavtalet, om överföring av TV-program mellan Sverige och Finland. Sedan dess har Finlands regering fattat beslut om att bygga fyra sändare för överföring av program från Sveriges TV.

Av utbildningsminister Göranssons svar att döma tycks dock tydligen Sveriges regering se många bekymmer och orosmoln inför förverkligandet av detta också i Sverige. Där finns endast Nackasändaren, som gör det möjligt att se Finlands TV i Storstockholmsområdet.

Det var förre statsministern Fäldin som talade om att dra i långbänk. Jag har en bestämd känsla av att Sveriges regering drar denna fråga i långbänk. Vad Sverigefinnarna vill ha är tre markbundna sändare: en i Göteborg, en i Borås och en i Norrköping.

Jag uppehöll mig i generaldebatten vid upphovsrättsliga hinder som finns för TV-utbyte, dvs. kulturutbyte, mellan de nordiska länderna. Dessvärre tycks det också finnas andra bekymmer.

Jag vill därför upprepa min fråga: När tänker Sveriges regering ta ett konkret beslut i denna fråga?

¹ Frågan tryckt s. 2450

Utbildningsminister Bengt Göransson: Herr president! Jag vill erinra om att vi i Sverige tidigare än man i Finland startade sändningar från Sverige öppnade möjligheten med TV-sändningar från Nackasändaren till Mälardalsområdet, som ju inte är ett befolkningsmässigt helt ointressant område vare sig för finskspråkig tittarpublik eller för den svenskspråkiga.

Det förekommer inga oöverstigligen hinder, men det finns frågor som nog måste övervägas, bl. a. upphovsrättsfrågorna. Jag tillhör dem som emellanåt i Nordiska rådet konfronteras med uppfattningen att upphovsrättskravet alltid är ett hinder. Men lika väl som man upprätthåller respekten för äganderätten till föremål bör man upprätthålla respekten för äganderätten till andliga prestationer. I den mån detta leder till förseningar är jag beredd att ta ansvar för detta. Jag är inte beredd att medverka till att konstnärers, artisters och programskapares upphovsrätt spelas bort, därför att vi vill ha snabba lösningar. Det finns all anledning att visa mycket stor respekt på denna punkt.

När det gäller den konkreta frågan hur arbetet skall fortgå vill jag svara att vi har haft en diskussion om att utnyttja satellitkapaciteten för att snabbt få en rikstäckning. Jag räknar med att inom en mycket nära framtid, närmare än någon anar, kunna föra resone-mang med den finska regeringen om ett utökat samarbete i detta stycke.

Nyby: Herr president! För undvikande av alla missförstånd: Självfallet anser jag att konstnärer och artister skall få betalt för sitt arbete. Jag frågar mig endast om det är rimligt att det är fem gånger dyrare att sända ett nordiskt program i ett annat nordiskt land, än att köpa motsvarande program från något annat land i världen. Mitt eget svar är att naturligtvis försvårar kostnaderna för upphovsrätterna kulturutbytet i Norden.

Utbildningsminister Bengt Göransson: Herr president! Jag vill till det sist sagda bara göra en notering. Upphovsrättskostnaderna för nordiska program är mycket höga. Skälet härtill har naturligtvis varit att upphovsmännen inte har kunnat förutse hur omfattande ett utnyttjande blir. Det finns i de tariffer

som nu gäller sannolikt vissa närmast preventiva inslag. Men genom att acceptera den nivån har vi hindrat dem som till äventyrs velat exploatera upphovsrätten för egna kommersiella syften.

Vi har nu möjlighet att göra en analys av utnyttjandegraden. Vi kan se i vilka former vi skall välja ersättningen. Kodade sändningar är ett sätt att ersätta för ett faktiskt utnyttjande i stället för att dra på oss kostnader för ett tänkt utnyttjande vid en samtidig eterdistribution med mycket lågt utnyttjande. Vi har alltså all anledning att nu när mediasituationen på många sätt är klarare än för 4–8 år sedan göra de värderingar som kan ge oss kloka ekonomiska beslut.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 44: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsförfarandet till kulturfonden¹

Utdannings- og forskningsminister Steensnæs: Hr. president! Nordisk kulturfonds virksomhet baserer seg på en egen avtale mellom de nordiske landene. Fondets årlige disposisjonsbeløp bevilges over Ministerrådets budsjett. Det fordeles av styret etter retningslinjer som styret selv fastsetter i samsvar med fondets statutter og arbeidsordning.

Styret har nylig revidert sine fordelingsprinsipper. I disse heter det – som det også het tidligere – at søknader som har fått avslag, ikke tas opp til fornyet behandling. Denne formuleringen har sin bakgrunn i at fondets styre i sin behandling naturligvis foretar en innholdsmessig vurdering før vedtak fattes. Hvis denne har ledet til et avslag, er det ingen grunn til å forvente at fondets styre ved en eventuell fornyet behandling skulle komme fram til et annet resultat. Spørsmålsstilleren hevder at en fornyet søknad avslås med begrunnelsen ”at tidligere søknad er avslått”, altså nærmest et avslag av formelle grunner. Når styret gir melding om sitt avslag, skriver man – som også spørsmålsstilleren siterer – at ”Vedtak på styremøter er endelige. Deres søknad kan av den grunn ikke bli behandlet igjen”. Dette er ikke en formell begrunnelse,

¹ *Frågan tryckt s. 245 I*

men en formell melding med henvisning til at styret allerede tidligere innholdsmessig har tatt stilling til søknaden og dermed ikke har anledning til å behandle den igjen.

Mengden av søknader til Nordisk kulturfond er stor — noe spørsmålsstilleren selv konstaterer. Om søkere som ved en behandling får avslag, skulle levere inn ny søknad, ville dette føre til en urimelig belastning på fondets styre og sekretariat — fordi den nye søknaden i alminnelighet vil bli avslått.

Spørsmålsstilleren har konstatert at fondets beslutninger om bidrag til et prosjekt er resultat av en hard prioritering. Til tross for dette etterlyser hun en mulighet for søkere som tidligere har fått avslag, til å sende inn sine søknader på nytt. Om prioriteringen ved styrets møter allerede nå er hard, kan man da forestille seg at det skulle bli enklere å gi gamle søkere en ny sjanse, om den normale søknadsmengden skulle suppleres med gamle, avslåtte søknader?

Det har hendt at fondets styre har tatt opp en søknad til fornyet behandling. Det har skjedd i tilfeller der forutsetningene for et samarbeidsprosjekt er endret så vesentlig at man kan snakke om en helt ny søknad.

Ministerrådet har verken anledning eller mulighet til direkte å påvirke fondsstyrets fordelingsprinsipper, men Ministerrådet skal naturligvis sørge for at styret blir underrettet om spørgerens synspunkter.

For øvrig vil jeg gjerne minne om at Nordisk Råd oppnevner halvparten av medlemmene i Nordisk Kulturfonds styre.

Ylva Annerstedt: Herr president! Jag tackar ministern för svaret, även om jag inte är särskilt nöjd med det. Bakgrunden till min fråga är att personer har tagit kontakt med mig när de har fått avslag på sin ansökan just med denna motivering. De tycker att det inte är särskilt rimligt.

Minister Steensnæs säger i svaret att det sker en kvalitetsmässig värdering, även om man avslår på grund av en tidigare ansökan. Men nog måste väl ett sådant avslag ändå relateras till andra ansökningar både när det gäller kvalitet och antal?

I min fråga har jag redovisat att det vanliga antalet ansökningar är ungefär 600. Men man kan ge bara 200 bidrag varje gång. Om anta-

let ansökningar är 1 000 och det fortfarande är 200 som skall få bidrag, betyder inte detta att 800 är kvalitetsmässigt undermåliga. Det betyder bara att man måste prioritera 200. Om antalet ansökningar ett år blir 250, får fortfarande bara 200 bidrag. Det är en annan situation. Det är inte rimligt med den ordning som nu gäller. Tänk t. ex. om forskare på det medicinska området som söker bidrag för angelägen forskning skulle vara diskriminerade att söka medel för all framtid bara därför att det just det året kommer in 400 ansökningar i stället för de vanliga 200.

Jag har ytterligare en synpunkt. Är det inte rimligt att när kulturfonden har beviljat bidrag till projekt inom vissa prioriterade kulturella områden kan andra kulturformer komma i fråga nästa gång. Låt mig ge ett exempel. Under två år prioriterade fonden t. ex. projekt på musik- och språkområdena. Det vore då märkligt om inte ett projekt med t. ex. hantverk eller ungdomsverksamhet skulle kunna bli aktuellt det tredje året, även om de har blivit nekade bidrag de första två åren — naturligtvis om kvaliteten i övrigt är tillfredsställande.

Ministern säger också i sitt svar att styrelsen nyligen har reviderat sina fördelningsprinciper men att den av mig kritiserade regeln finns kvar. Då vill jag ställa ytterligare två frågor till ministern:

Anser minister Steensnæs verkligen att det är bra med de nuvarande reglerna, som innebär att en sökande som har fått avslag är utestängd från bidrag för all framtid? Anser inte minister Steensnæs att det vore rimligt att kulturfonden motiverar sina avslag så att den sökande åtminstone får ett sakskaäl till avslaget?

Utdannings- og forskningsminister Steensnæs: Hr. president! I mitt svar var det meget viktig for meg å understreke nødvendigheten av ryddighet og konsekvens i forhold til det store antall søkere som henvender seg til Nordisk Kulturfond med begjæring om støtte. For at en skal hindre at det kommer opp en uheldig mengde søkere på ny, at en skal avskjæres fra muligheten for at det akkumuleres opp gjennom årene en rekke søknader som i første hånd har blitt avslått, må man ha denne ryddigheten og denne konsekvensen

på plass. Det er det som er årsaken til at styret for Nordisk Kulturfond har måttet innføre en slik ordning. Man går med andre ord igjennom en saklig vurdering av søknaden, man prioriterer meget strengt innenfor de mange søkere som henvender seg til Kulturfondet og blir enige om en innstilling. De som da avslås, får altså beskjed om at de ikke kan prioriteres.

Det som likevel er unntaket, og som jeg også understreket i mitt svar, er at dersom det skulle komme helt nye momenter inn i forhold til en søknad, dersom helt andre vurderinger kan legges til grunn – av økonomiske, praktiske eller prinsipielle årsaker – er det mulig for styret å vurdere en søknad på ny. Det fins altså unntak fra denne strenge regelen. Men i sin alminnelighet må styret fastholde dette.

Så vil jeg gjerne understreke at det er styret selv som fastsetter sine egne retningslinjer, og det er da heller ikke mulig for Ministerrådet å gå inn og diktere styret deres arbeidsmåter. Da må en også vedta andre statutter for styrets arbeidsmåter.

Jeg skal ta – som jeg også sa i mitt svar – spørgerens anliggende og engasjement i forhold til søknader som, etter hennes mening, burde få en slik fornyet behandling.

Men det er altså helt avhengig av at det foreligger helt nye avgjørende økonomiske, praktiske, prinsipielle eller andre grunner for at styret finner å måtte gå inn i dette på ny. Spørgerens anliggende vil bli overlevert styret i Nordisk Kulturfond.

Ylva Annerstedt: Herr president! Jeg forstår at det kan vara bekvämt för kulturfonden att säga nej till förnyade ansökningar med motiveringen att det blir så besvärligt att behandla också ackumulerade ansökningar. Men detta hindrar inte att det bland de avslagna ansökningarna finns angelägna projekt, som ett kommande år och med andra prioriteringar bör bli genomförda.

Jag noterar dock med tillfredsställelse att ministern nu ytterligare utvecklar frågan om att det faktiskt går att göra undantag om det finns nya grunder eller tilläggsgrunder för bedömningar. Det är en öppning för möjligheten att förändra ansökningar för att få dem behandlade på nytt.

Jag noterar också med tillfredsställelse att

ministern förklarar att dessa synpunkter skall vidarebefordras till kulturfonden. Ministerrådet utser ju hälften och Nordiska rådet hälften av ledamöterna i fonden. Med gemensamma krafter kanske det går att få till stånd åtminstone en förnyad syn på de projekt som det kan finnas anledning att ompröva.

Jag vidhåller fortfarande min uppfattning att man inte bara därför att man har fått avslag på en ansökan en gång skall vara utestångd från att ansöka för all framtid beroende på tillfälligheter, t. ex. att det just det året var 1 000 ansökningar i stället för 500.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

13

D 1990/13/1983/k: Meddelande om rekommendation nr 13/1983 angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer; **D 1990/13/1985/k:** Meddelande om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner; **D 1990/14/1985/k:** Meddelande om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land; **D 1990/4/1987/k:** Meddelande om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram; **D 1990/10/1987/k:** Meddelande om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensembletävlingar för musikelever i de nordiska länderna; **D 1990/35/1988/k:** Meddelande om rekommendation nr 35/1988 angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet; **D 1990/37/1988/k:** Meddelande om rekommendation nr 37/1988 angående förstärkt nordiskt skolsamarbete; **D 1990/39/1988/k:** Meddelande om rekommendation nr 39/1988 angående nordiskt kommunalt skolsamarbete; **D 1990/7/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 7/1989 angående ändring av det nordiska kulturavtalet; **D 1990/9/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 9/1989 angående nordiska lägerskolor; **D 1990/10/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 10/1989 angående stöd till den skogsfinska kulturen; **D 1990/11/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 11/1989 angående barnboksinstitut för de

**små språkområdena; D 1990/14/1989/k;
Meddelande om rekommendation nr 14/1989
angående nordisk bokserie**

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet skulle lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Mötet avslutades kl. 12.05.

Protokoll

5:e mötet

Torsdagen den 1 mars 1990 kl. 14.00–19.15 och fredagen den 2 mars kl. 8.30–10.40

Presidenter: Anker Jørgensen (1–5), Elsi Hetemäki-Olander (5), Bjarne Mørk Eidem (5, 6, 19), Thea Knutzen (7–14, 19), Karin Söder (14–18, 20)

Dagordning¹

1. A 900/t Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresor i Norden

2. A 905/t Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

3. E-saker (frågor och svar) i anslutning till kommunikationsutskottets sakområde

E 20 Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter

E 24 Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg

E 34 Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund

E 35 Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt

E 36 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska vägmärken

4. Avskrivning av följande rekommendationer:

18/1981/t Vägbeläggning och trafiksäkerhet

16/1986/t Blyfri bensin i Norden

43/1987/t Inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

5/1988/t Turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten

21/1989/t Ökat samarbete inom turismen (punkt 5)

22/1989/t Nordiskt turistprogram

24/1989/t Utvidgat Nordresekort

5. B 104/s Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet

A 861/s Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik

A 874/s Medlemsförslag om satsning på havsforskning

A 879/s Medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete

B 106/s Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar

A 873/s Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

B 105/s Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

6. A 859/s Medlemsförslag om export av avfall

7. A 860/s Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

8. A 906/s Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

9. B 99/s Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

¹ På grund av strömavbrott i sessionssalen beslöt rådet behandla punkt 19 på dagordningen mellan punkterna 6 och 7.

10. A 864/s Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade

11. A 868/s Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam

12. A 885/s Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater

13. A 891/s Medlemsförslag om barns rättigheter

14. A 892/s Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

15. A 894/s Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut

16. A 896/s Medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten

17. A 904/s Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

18. C 13/s Berättelser för 1988 på social- och miljöutskottets sakområde

19. E-saker (frågor och svar) i anslutning till social- och miljöutskottets sakområde

E 11 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter

E 16 Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten

E 37 Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland

E 18 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete

E 21 Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa

E 31 Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrarernas pensioner

E 33 Fråga till Norges regering angående

förordningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige

E 39 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m.

E 46 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer

E 47 Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992

E 48 Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden

E 49 Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivaravgifter för hantverkare

E 51 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -ränskaper

E 52 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet

E 53 Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden

20. Avskrivning av följande rekommendationer

10/1984/s Beräkning av naturresurser

22/1985/s Åtgärder mot drogmisbruk i trafiken

24/1985/s Harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

11/1986/s Sysselsättning för ungdom inom kultursektorn

13/1986/s Skydd av älvar på Nordkalotten

16/1987/s Samarbete kring högspecialiserad sjukvård

18/1987/s Internationell samverkan mot AIDS

10/1988/s Intensifierat behandlingsarbete mot missbruk

14/1988/s Reduktion av svavel- och kväveutsläpp

16/1988/s Miljövänlig avfallshantering

- 18/1988/s Forskning kring sälbestånden
 20/1988/s Åtgärder för en bättre miljö
 46/1988/s Nordiskt miljöprogram
 48/1988/s Handlingsplan mot havsföröreningar
 28/1989/s Handlingsplan mot cancer
 29/1989/s Nordisk arbetsmiljökonvention
 34/1989/s Nordisk arbetsmarknad för lantmätare
 39/1989/s Plan för att reducera koldioxidutsläppen

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Lennart Andersson för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Lars Ulander, att Ylva Annerstedt för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Hugo Bergdahl, att Filip Fridolfsson för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Görel Bohlin, att Anneli Jäätteenmäki för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Eeva-Liisa Moilanen, att Karin Söder för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Gunilla André, att Hans Gustafsson, Wiggo Komstedt och Þorsteinn Pálsson återtagit sina platser i rådet samt att Ulla Johansson och Friðrik Sophusson lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

1

A 900/t: Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresor i Norden

Kommunikationsutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Kaj Poulsen (kommunikationsutskottets talesman): Hr. præsident! Jeg skal på Kommunikationsudvalgets vegne motivere udvalgets stillingtagen til det foreliggende medlemsforslag om fordelagtige vilkår for bl. a. pensionister, handicappede og unge i forbindelse med flyrejser i Norden.

Vi er i udvalget ikke uenige om sigtet med

dette medlemsforslag, nemlig at der kan være et behov for at give specielle grupper af nordiske medborgere bedre og billigere muligheder for at rejse inden for Norden. Disse tanker har udvalget arbejdet med i fem år. På sessionen i Island vedtog man nemlig for første gang for fem år siden et kulturpolitisk tiltag, ungdomsrejsekortet, som har været oppe ved adskillige sessioner siden, og hvor der har været konsensus fra den parlamentariske forsamling om, at det var noget, man burde indføre for at udligne de kulturelle forskelle og udvikle forståelsen mellem de nordiske folk.

Kommunikationsudvalget har igennem de seneste år arbejdet med flere forslag, der har haft dette formål, og jeg tænker her på det nordiske ungdomsrejsekort og det udvidede ungdomsrejsekort, som også gjaldt Vestnordens ungdom. Andre sammenslutninger af lande bruger millioner af kroner på at udvikle forståelsen mellem folkene. Således bruger EF millioner af kroner på at sende ungdom rundt i EF, for at den intereuropæiske forståelse skal udvikles. Men i Norden har regeringerne besluttet at se på de tiltag, der er foretaget fra kommunikationsudvalgets side, alene som en kommerciel sag. Udvalget har adskillige gange peget på, at dette er et kulturpolitisk tiltag, som er nødvendigt for den nordiske forståelse folkene imellem.

Vi har bl. a. peget på, at når man har et interrailkort, så må et kort, der dækker det nordiske område, kun koste halvdelen af et interrailkorts pris. Alligevel er der 300 kr. s forskel på de to kort; det har selvfølgelig været utilfredsstillende. Når vi derudover ser på de omkostninger, der er ved at rejse i Norden, er det klart, at vi ikke får mulighed for at give vores ungdom den ønskede forståelse for den nordiske problematik, og vi finder faktisk, at regeringerne har sovet lidt i timen, hvad dette angår.

Vi har ligeledes i forbindelse med trafikikkerhedsplanen peget på, at man kunne give forskellige trafikantgrupper øget mobilitet i Norden. Vi har således foreslået en reduktion af de offentlige afgifter for at få udviklet disse rejsemuligheder, vi har foreslået bortfald af de offentlige afgifter, som flypassagerer har måttet betale, og vi har sidst, men ikke mindst foreslået, at alle flyruter i Norden skulle betragtes som indenrigs flyruter.

Vi må nok indrømme, at alle vore bestræbelser ikke har ført til det ønskede resultat. Der er flere årsager hertil, og en af de vigtigste er, at flyselskaber ligesom de nordiske jernbaner ved ansøgninger til myndighederne om priser mv. udelukkende lægger driftsøkonomiske betragtninger til grund, og at de nordiske regeringer hverken kan eller vil subventionere priserne, hvilket vi også har set andre eksempler på tidligere.

Men når det er sagt, synes jeg også, det skal siges, at det ikke kun er regeringerne, der bærer ansvaret for, at vi ikke har fået gennemført disse forslag. Vi har altså med konsensus her i Nordisk Råd anbefalet regeringerne at gennemføre disse forslag. Parlamentarikerne har altså været 100 pct. enige. Parlamentarikere, der også tegner et flertal i de nationale parlamenter, har altså haft en sådan indstilling. Problemet har været, at parlamentarikerne ikke har fulgt sagen op i deres nationale parlamenter. Den sag, som de har ment var en god idé, når de var i Nordisk Råd, har de ladet ligge, når de kom hjem i deres nationale parlamenter. Og derfor står vi nu i dag og må afvise endnu et forslag, som kunne medvirke til udbredelsen af den fællesnordiske forståelse.

Desuden tilbyder de nordiske flyselskaber specialpriser på visse tidspunkter af året eller til bestemte grupper af rejsende. Priserne på disse specialarrangementer er i flere tilfælde lavere end den tidligere rabatordning for f. eks. pensionister, selv om det også har vist sig, at der har været noget strengere krav forbundet med rejserabatnerne.

Et område, hvor der står meget tilbage at gøre endnu, er med hensyn til handicaptilpasningen på flyene, i lufthavnene m. v., selv om der også er sket en positiv udvikling på dette område i de senere år.

Som det fremgår af det, jeg har sagt indtil nu, finder Kommunikationsudvalget det – først og fremmest af praktiske grunde – meget svært på offentligt niveau at påvirke flyselskabernes prispolitik med hensyn til billetterne, og det gør vi naturligvis, fordi regeringerne ikke ved koncessionsfornyelser stiller betingelser i forbindelse med disse gruppers mobilitet på de internordiske flyrejser, og derfor er det selvfølgelig flyselskabernes prispolitik, der alene slår igennem.

Men vi har dog konstateret, at flyselskaber-

ne har haft en interesse i at få udnyttet deres kapacitet i størst muligt omfang; man har bare valgt at gøre det igennem generelle rabatter i visse perioder.

På baggrund af det, jeg har omtalt, skal jeg på Kommunikationsudvalgets vegne foreslå, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af forslaget. Og jeg skal samtidig gøre opmærksom på, at vi nu igennem fem år har arbejdet med disse spørgsmål, hvorved vi også har bevist, at det er en af Nordisk Råds fiaskoer, som vi nu får afskrevet, idet vi under dagsordenens punkt 4 foreslår afskrivning af de rekommandationer, der foreligger både vedrørende det udvidede ungdomsrejsekort og ungdomsrejsekortet.

Sedan diskussionen förklarades avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

2

A 905/t Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

Kommunikationsutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet skulle anta följande rekommandation med anledning av medlemsförslaget:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystemen.

Knuutila (kommunikationsutskottets talesman): Herr president! Kommunikationsutskottet har upprepade gånger fäst ministerrådets uppmärksamhet på att det – trots många försök – har varit svårt att upprätthålla ekonomiskt lönsamma tvärflyg bland annat i Mittnorden och i synnerhet inom Kvarkenområdet. Remissvaren på medlemsförslaget visar att det finns två skäl:

- reglerna som förbjuder cabotage förhindrar utrikesregistrerade flygbolag att driva inrikesflygning

— olika avgifter som flygbolagen måste betala uppgår till ca 30 % av biljettpriserna.

Det är viktigt att se över de regler som ligger bakom dessa avgifter för att en ekonomisk grund skulle kunna skapas för det nordiska regionala tvärflyget. Vidare är det av vikt att de gällande cabotagereglerna inte tillämpas för regionala tvärflyg. Enligt dessa regler kan utrikesregistrerade flygbolag inte driva tvärflygning mellan två orter i hemlandet. De berörda bolagen borde även integrera bland annat sina tidtabeller och bokningssystem med de nationella flygbolagen.

För egen del önskar jag framhäva att kommunikationsutskottets förslag är i full överensstämmelse med två viktiga målsättningar i nordiskt samarbete, nämligen Norden som hemmamarknad och balanserad regional utveckling.

Utskottet föreslår att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet

att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende på handling, tidtabeller och bokningssystem.

Herr president! Jag yrkar bifall till kommunikationsutskottets förslag.

Haluan vielä suomeksi todeta, että tehtävällä päätöksellä on ennakkopäätöksen luonne. Samoja periaatteita, joita sovellettaisiin Keskipoijolassa, voitaisiin soveltaa myös muilla Pohjolan alueilla, erityisesti raja-alueilla. Muun muassa Pohjoiskalotin alueen asiat ovat olleet aikaisemminkin Pohjoismaiden neuvostossa esillä.

Den finska delen av **Knuutilas** anförande i svensk översättning:

Jag vill tillägga på finska att detta beslut blir prejudicerande. Samma principer som gäller för Mittnorden, kunde gälla även för andra områden i Norden, speciellt för gränsregionerna. Bl. a. Nordkalottens ärenden har varit uppe i rådet förr.

Bergdahl: Herr president! Många talare har även under denna Nordiska rådets session uttryckt farhåger för och oro över att byråkratin alltför ofta lägger hinder i vägen när det gäller att komma fram till vettiga beslut i Nordiska rådets arbete. Så tycks också vara fallet när det gäller frågan om tvärflyg i Mittnorden.

Det s. k. Mittnordensamarbetet är enligt min mening en helt naturlig och ytterst viktig del av det nordiska samarbetet. Jag menar också att ett fungerande tvärflyg i Mittnorden i sin tur är en viktig del av Mittnordensamarbetet.

Herr president! Nordiska rådet har tidigare vid mer än ett tillfälle kraftfullt uttalat sig för offensiva insatser i syfte att förbättra möjligheterna för nordiskt tvärflyg. I regionalpolitiska sammanhang betonas såväl i Finland, i Norge som i Sverige starkt betydelsen av väl fungerande tvärflygförbindelser.

Ibland smyger sig den känslan på att Nordiska ministerrådet i sin tur tycks betrakta väl fungerande tvärförbindelser norr om de nordiska huvudstäderna som något av mindre vikt. Ser man till vad som i praktisk politik utträttats i denna fråga känner man som tvärflygvän ett stort mått av besvikelse. Under årens lopp har inom Nordiska rådets ram redovisats många vackra tankar om utbyggt tvärflyg i Mittnorden. Trots detta har ytterst litet hänt i sakfrågan, och det är enligt min uppfattning nu dags att gå från ord till handling.

Medlemsförslagsställaren tycks liksom också kommunikationsutskottet vara helt på det klara med vad som bör göras för att stärka tvärflyget i Mittnorden, och det är enligt min uppfattning en stark plattform att bygga vidare på och för att komma till en lösning av denna fråga.

Herr president! Ministerrådet har nu bollen i denna fråga, och det är, kära ministerråd, enligt min uppfattning dags att gå från ord till handling. Med det anförda yrkar jag bifall till kommunikationsutskottets betänkande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Tarja Kautto, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Lauri Metsämäki, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade Arne Melchior.

Frånvarande var:

Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Olof Jansson, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Thea Knutzen, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Otto Steenholdt, Anders Talleraas, Birte Weiss, Lars Werner och Ernst Wroldsen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 48 röster mot 1.

3

E-saker

E 20: Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter¹

Trafikminister Vistbacka: Herr president Inrättandet av den nordiska professuren i internationella transporter under en försöksperiod på tre år har dessvärre fördröjts. Detta är beklagligt eftersom det med hänsyn till utvecklingen mot allt större internationalisering inom transportsektorn inom och utom Norden finns stort behov av analyser och sammanfattande information om trender, förändringar i transportmönster, ägarstrukturer m. m.

Att inrättandet försenats hänger samman med den något otraditionella finansieringsformen med en tredjedel nordiska medel, en tredjedel från den aktuella högskolan samt med en tredjedel från den aktuella högskolan. Uppgiften att upprätta professuren och att samordna finansieringen åvilar Handelshögskolan i Göteborg. Detta arbete har varit svårare än beräknat, men vår förhoppning är att de återstående problemen snart skall lösas och att professuren skall vara inrättat till vårterminen 1991.

Elver Jonsson: Herr president! Jag är nästan frestad att säga: Tänk, om ärendenas behandling kunde gå med samma hastighet som ministerrådets företrädare utvecklar när han äntrar talarstolen!

När jag nu tackar trafikminister Vistbacka för svaret finns det anledning att säga att Nordiska ministerrådet för två år sedan genom dåvarande trafikminister Borgen anmälde att man tillsatt en arbetsgrupp för EG-frågor inom transportområdet och att avsikten var att en professur i internationella transporter skulle inrättas.

I debatten som hölls i denna församling för två år sedan noterade kommunikationsutskottet med tillfredsställelse ministerrådets och NÄTs avsikt och sade att vi med intresse skulle följa utvecklingen och att arbetsuppgiften var viktig. Statsrådet sade att Nordens roll i det globala och europeiska transportsystemet skulle förstärkas. Nordiska ministerrådet underströk vår tillstyrkan av att den nya professuren skulle inrättas snart.

Så gick ett år. Vår ledamot i utskottet Olof Jansson ställde då frågan, vad som hade hänt eftersom inget besked hade kommit. Då fick vi reda på att Handelshögskolan i Göteborg skulle engageras i ärendet. Den som gav det svaret var trafikminister Georg Andersson

¹ Frågan tryckt s. 2420

från Sverige. Han sade att frågan är mycket angelägen, och han skulle driva på ärendet. Med hänsyn till den snabba utvecklingen på transportområdet i både Norden och Europa fanns det goda skäl att nu skaffa fram denna professur, sade han, och så berättade han om Göteborgsengagemanget. Han sade också att det faktum att man använde en otraditionell finansieringsform inte skulle behöva innebära någon försening.

I sitt svar i dag säger ministerrådet med beklagande att det har blivit förseningar och hänvisar just till den otraditionella finansieringsformen som förklaring till fördröjningen. Det finns anledning att bli fundersam över vad som har gjort att det som man för ett år sedan tyckte var ett bekymmer nu sägs vara anledningen till att man har tappat tid.

Jag tycker det är angeläget att vi inte förlänger raden av beslut som har fördröjts och som detta ärende är ett olyckligt exempel på.

Jag skulle vilja att trafikminister Vistbacka gav besked om huruvida han är beredd att nära övervaka samordningen och finansieringen så att nya förseningar undviks och om vi kan räkna med att ärendet förbereds så att arbetet kan nå full effekt när man startar det vid årsskiftet.

Trafikminister Vistbacka: Herr president! Arvoisa edustaja esitti huolestuneisuutensa rahotuskysymyksiin. On aivan selvää, että rahoitus yleensä tällaisissa tilanteissa on ongelma. Nimenomaan pyritään siihen, että tämä rahoitus voitaisiin järjestää kunnolla. Se on tietysti meidän kaikkien yhteinen toivomuksemme.

Mitä tulee arvoisan edustajan pyyntöön siitä, että ryhdyttäisiin täydellä teholla työskentelemään, uskoisin näin, että se hyvä yhteistyö, joka nimenomaan tällä hetkellä on vallinnut, tulee jatkumaan. Se minun mielestäni omalta osaltaan on tukemassa sitä, että nämä kaikki asiat menevät kysyjän esittämällä tavalla nimenomaan täydellä teholla eteenpäin.

Minusta kaikkein tärkeintä on, että yhteistyö, jota me teemme, on hedelmällistä. Silloin me voimme taata sen, että kaikki asiat voidaan viedä nimenomaan täydellä teholla eteenpäin.

Trafikminister Vistbackas anförande i svensk översättning: Herr president! Den värderade delegaten uttrycker sin oro över finansfrågorna. Det är helt klart, att finansieringen är ett problem i situationer som denna. Avsikten är just att denna finansiering skall skötas på ett riktigt sätt. Det är allas vår gemensamma förhoppning.

I fråga om den värderade delegatens önskemål om att vi skulle börja arbeta med full effekt är jag böjd att tro att det goda samarbete som hittills lagts i dagen kommer att fortsätta. Detta bidrar till att handläggningen av allt det som frågeställaren avser sköts med full effekt.

Enligt min mening är det viktigast av allt att vårt samarbete bär frukt. Då kan vi garantera, att alla saker framskrider med full effekt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 24: Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg¹

Det anmäldes att Nordiska ministerrådet kommer att besvara frågan skriftligt.

E 34: Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund²

Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Wiggo Komstedt spørger, hvornår Danmarks og Sveriges regeringer beslutter at bygge en fast forbindelse over Øresund.

Hertil skal jeg svare, at på den danske og den svenske regerings anmodning har der i 1980'erne fundet et omfattende udredningsarbejde sted til belysning og vurdering af forudsætningerne for at anlægge en fast trafikforbindelse over Øresund.

Det danske Folketing har i januar i år debatteret spørgsmålet, og her viste der sig bred opbakning til, at regeringerne skulle indlede forhandlinger med den svenske regering om etablering af en fast Øresundsforbindelse.

Det er meningen, at vi i løbet af foråret 1990 skal forsøge at nå frem til en fælles

¹ Frågan samt svaret tryckt s. 2424 resp. 2425

² Frågan tryckt s. 2439

stillingtagen til spørgsmålet med henblik på at nå frem til en regeringsaftale.

Komstedt: Herr president! Egentligen skall man väl inte behöva tacka för någonting som man inte har fått, men artigheten bjuder mig att säga tack för svaret.

Frågan om fast förbindelse över Öresund har diskuterats i 50 år. Förhandlingar har pågått i 20 år, och här i Nordiska rådet har den diskuterats vid åtskilliga tillfällen. Det svar som jag får i dag är traditionellt.

Efter allt vad som har sagts under det senaste året av både den danska och den svenska regeringen hade jag väntat mig ett mer klarläggande svar i dag. Nu säger ministern att man under 1990 skall *försöka* nå fram till ett ställningstagande. "Försöka" trodde jag man hade gjort i vart fall under de senaste 20 åren. När skall den svenska och den danska regeringen ta frågan på allvar? Denna förbindelse är viktig för hela Norden och våra möjligheter att komma ut på den europeiska kontinenten, som får allt större betydelse för Nordens länder.

Den dag man börjar arbetet på det första brospannet i Malmö eller Köpenhamn kan man visa på ett konkret resultat av det nordiska samarbetet. Blir det ett avtal, herr minister, innan vi ses nästa gång vid Nordiska rådets session i Köpenhamn?

J. K. Hansen: Hr. præsident! Nu kunne man egentlig have håbet på, at dette svar var blevet givet enten af den svenske kommunikationsminister eller af den danske trafikminister, men nu er det altså givet af den danske minister for nordiske anliggender, og man bestemmer selvfølgelig selv, hvem der skal besvare sådanne spørgsmål.

Jeg bed mærke i minister Thor Pedersens svar, at man nu skulle forsøge, og derfor vil jeg gerne stille det spørgsmål: Tror den danske minister for nordiske anliggender ikke, at vi kommer frem til et resultat om en fast forbindelse mellem Danmark og Sverige her i året 1990?

Mit andet spørgsmål er: Mener ministeren ikke også, at det er af stor betydning, at vi — når vi nu i Danmark har koblet Danmark sammen øst-vest — så også kan få koblet Norden sammen med en fast forbindelse

mellem Danmark og Sverige og dermed den del af Norden — Danmark, Norge, Sverige og Finland — koblet sammen med det store Europa.

Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Hr. J. K. Hansen spørger, hvorfor samarbejdsministeren svarer. Jeg vil gerne sige, at det er, fordi samarbejdsministeren opfatter sig som brobygger i Norden. Det taler vi meget om er vores rolle, og det er måske problemet i de konkrete spørgsmål: Hvilken forbindelse taler vi om?

For når hr. Wiggo Komstedt siger, at det er et traditionelt svar, at man her siger, at vi vil forsøge at nå frem til en regeringsaftale, så skyldes det jo, at det, man skal nå frem til en aftale om, er, hvilken forbindelse vi taler om, hvor den skal begynde, og hvor den skal slutte. Det nytter ikke, at vi begynder under vandet fra dansk side, og at man i Sverige bygger over vandet.

Så ønsket er, at vi i år når frem til en aftale om en fast forbindelse over Øresund, for, som hr. J. K. Hansen siger, er det ikke et spørgsmål, om vi får en fast forbindelse, men kun hvornår, for behovet er åbenlyst klart for enhver.

Komstedt: Herr president! Man kan som J. K. Hansen gjorde undra varfor det är samarbetsministern som svarar. Jag gjorde inte någon kommentar om detta, eftersom jag vet att den handläggningsordning vi följer innebär att det är samarbetsministern som skall svara. Vi har ännu inte fått en samarbetsminister som är examinerad brobyggare, och så länge vi inte har det får vi uppenbarligen inget svar.

Jag instämmer med J. K. Hansen i att det hade varit intressant att få veta vad de ansvariga kommunikationsministrarna i Danmark och Sverige tycker. Eftersom det dräller av ministrar här borde det finnas någon som kunde svara på frågan. Men jag måste acceptera det svar som vi nu har fått. Dock kommer jag nog att använda ett annat tonläge när vi ses i Köpenhamn, om det inte har blivit något konkret avgörande innan dess.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 35: Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt¹

Samferdselsminister **Lie**: Hr. president! I dei nordiske landa som har skatt på charterreiser, blir denne som eit hovudprinsipp fastsett som ei fast avgift pr. reise, uavhengig av lengd og pris for reisa. Det finst fleire grunnar for å ha ei ordning som ikkje differensierer for særlege typar reiser f. eks. innan-nordiske turistreiser.

For det første er det ikkje i samsvar med freistnadene på integrasjon i Europa å diskriminere reisande til land utanfor Norden på ein slik måte. Det finst då som kjent reisemål som er nære, men som ligg utanfor Norden.

For det andre ville ei differensiering ikkje vere i samsvar med tankane bak reformeringa av skattesystema i dei nordiske landa. På dette området har ein prøvd å forenkle og gå bort frå alle dei særreglar og unntak som over tid har blitt innførte for å tilgodesjå ulike samfunns mål.

For det tredje finst det skattetekniske problem i samband med å ta ut charteravgifta som ein viss prosent i staden for som no med ein fast sum pr. reise. Det er erfaring med at den førstnemnde ordninga vil medføre kontrollproblem.

Turisttrafikken innom og til Norden bør stimulerast med andre middel enn gjennom skattesystemet. Eg vil her gjerne som eksempel på felles nordisk innsats på dette området nemne den turistkampanjen i USA som inngår i den økonomiske handlingsplanen "Ett sterkare Norden", og som no er i gjennomføringsfasen. Under den forrige økonomiske handlingsplanen "Norden i vekst" blei det gjennomført ein turistkampanje i Vest-Tyskland med godt resultat.

Östrand: Herr president! Jag vill tacka minister Lie för svaret, som jag tycker är mycket märkligt i flera avseenden.

Man kan ställa sig frågan, vad en charter-skatt har att göra med en reformering av vårt skattesystem. Är den ett problem. är det lika bra att ta bort den, så har man löst det problemet. Men jag tycker att det inte har någon-

ting att göra med en reformering av skattesystemet.

Det sägs i svaret att ett borttagande av skatten skulle diskriminera resande till länder utanför Norden. Man kan vända på frågan och säga att det i så fall innebär att svenskar, norrmän och danskar är diskriminerade, eftersom det bara är de tre länderna i Norden som har charterskatt – varken Finland eller Island har någon sådan.

Jag trodde i mitt stilla sinne att grundtanken i det nordiska samarbetet är att nordiska medborgare skall kunna resa på ett bra och billigt sätt i Norden. Det är bl. a. därför vi har genomfört passfriheten, och det är också därför vi har infört en fri nordisk arbetsmarknad. Charterskatten utgör i stället ett hinder. Som den nu är utformad slår den hårt mot kortare resor inom Norden. Det finns exempel på att charterskatten tar 50 procent av den totala reskostnaden. Jag kan som ett exempel nämna att vid en charterresa mellan Kiruna och Nordkap skulle charterskatten utgöra 40 procent av den totala reskostnaden, vilket gjorde att resan aldrig kom till stånd.

Detta är naturligtvis ett orimligt förhållande. Vi vet att 50 procent av den nordiska rumskapaciteten står outnyttjad räknat på helårsbasis. Därför är det viktigt att det vidtas åtgärder som stimulerar till ett ökat nordiskt resande. Ett sätt är då att sänka charterskatten för resor i Norden, eller varför inte ta bort charterskatten helt för resor inom Norden? Då, vill jag påstå, lever vi i alla fall upp till grundtanken för det nordiska samarbetet vad gäller nordbors möjligheter att förflytta sig mellan de nordiska länderna.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 36: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska vägmärken¹

Samferdselsminister **Lie**: Med utgångspunkt i Nordisk Råd sin rekommendasjon nr. 44/1987 om forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet i Norden, blei det i mai

¹ Frågan tryckt s. 2440

¹ Frågan tryckt s. 2441

1989 arrangert eit miniseminar der det vart nedsett ei gruppe til forprosjektet.

Gruppa har hausten 1989 lagt fram ein plan for hovudprosjektet som består av tre delar.

1. I den første delen vil ein registrere og samanlikne bruken av skilt i fire av dei nordiske landa. Ein vil her m. a. samanhalde den faktiske skiltbruken med reglane etter skiltføresegnene. Ein litteraturstudie av skiltbruk og skiltforståing er også sett i gang.

2. I den andre delen vil ein arbeide vidare med m. a. å definere viktige hypotesar om skiltforståing. Hypotesane skal drøftast nærare i eit forum med nordiske spesialistar. Ein vil òg gjere ei prioritering av dei aktuelle forskingstema.

3. I den tredje delen vil ein etter ein vitenskapleg metode prøve ut dei hypotesane som er nemnde under del to.

Føremålet er, med punkt 1–3 som grunnlag, å utarbeide nordiske rekommendasjonar om forenkling av vegmerkesystemet.

Som eit svar på hr. Svensson sitt spørsmål kan eg difor seie at gruppa hausten 1989 har lagt fram eit opplegg for innretninga i prosjektet som no i starten særlig tek opp korleis skiltbruken er i dei nordiske landa. Når vi veit meir om skiltforståing, kan vi, allereie i år, sette opp nokre hypotesar. Desse delane 1 og 2 blir gjennomførte i 1990, medan ei nærare granskning av hypotesane, del 3, kan finne stad i 1991 og 1992. Den økonomiske ramma for prosjektet er 1 mill. danske kroner. Dette har NTR slutta seg til i langtidsplanen.

Eg vonar at arbeidet med dette prosjektet vil gje vegstyresmaktene i Norden eit mykje betre grunnlag for å fremje forslag om forenkling og mogleg harmonisering av skilt og vegmerkinga i Norden. Dette materialet vil ikkje berre vere aktuelt her, men òg i samband med ECE sitt arbeid med Wien-konvensjonane og Europa-avtalen.

Sten Svensson: Herr president! Jag ber att få tacka samferdselsminister Lars Gunnar Lie för svaret på min fråga.

Det arbete som ministern nämnde och som pågår med avsikt att harmonisera Europaavtalens regelverk för att underlätta integrationssträvandena är angeläget att påskynda.

Det är därför som jag har ställt frågan. I samband med denna revidering finns möjligheter att – samtidigt som man tillvaratar behoven av tydlighet och komplett information till trafikanterna – driva frågan om förenklingar i vägmärkesystemet. Ett gemensamt nordiskt agerande torde därvid öka möjligheterna att få gehör för synpunkterna.

Den rationalisering som jag eftersträvade med mitt medlemsförslag skall leda till såväl ökad trafiksäkerhet som en bättre miljö. Det är min förhoppning att forskningsinsatserna ger underlag för beslut med denna innebörd.

Jag utgår från att statsrådets svar indikerar att man målmedvetet och snabbt vill driva frågan till konkreta resultat, och jag hoppas att ministern vill bekräfta att detta är en korrekt bedömning.

Samferdselsminister Lie: Hr. president! Ja, eg kan stadfeste at det er rett. Arbeidet med vegskilting er svært viktig. Trafikkulukkene er eit stort problem, og skilting krev store ressursar kvart år. Regelendingar basert på synsing er derfor problematisk og kan vere verdilause for sikkerheita. Derfor går vi så grundig til verks i dette tilfellet.

Sten Svensson: Herr president! Jag ber att få tacka för denna bekräftelse. Innebörden av svaret är mycket positiv.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

4

D 1990/18/1981/t: Meddelande om rekommendation 18/1981 angående vägbelysning och trafiksäkerhet; D 1990/16/1986/t: Meddelande om rekommendation 16/1986 angående blyfri bensin i Norden; D 1990/43/1987/t: Meddelande om rekommendation 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort; D 1990/5/1988/t: Meddelande om rekommendation 5/1988 angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten; D 1990/21/1989/t: Meddelande om rekommendation 21/1989 angående ökat samarbete inom turismen (punkt 5); D 1990/22/1989/t: Meddelande

om rekommendation 22/1989 angående nordiskt turistprogram; D 1990/24/1989/t: Meddelande om rekommendation 24/1989 angående utvidgat Nordresekort

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kommunikationsutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet skulle lägga meddelandena til handlingarna och anse spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölles.

5

B 104/s: Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet, A 861/s: Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik och A 874/s: Medlemsförslag om satsning på havsforskning; A 879/s: Medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete; B 106/s: Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar och A 873/s: Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning; B 105/s: Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, I. a) att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslag B 104/s samt medlemsförslagen A 861/s och A 874/s antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en nordisk handlingsplan mot förorening av havet i enlighet med ministerrådsförslag B 104/s och de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet. Därvid bör särskild hänsyn tas till slutdokumentet från Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens den 16—18 oktober 1989.

b) att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslag A 879/s.

II. att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslag B 106/s och medlemsförslag A 873/s antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot luftföroreningar i enlighet med

ministerrådsförslag B 106/s samt de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

a) att inom FN arbeta för, att generalförsamlingen antar en resolution att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP på globalt miljösamarbete och

b) att inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering.

Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo och Sten Svensson hade i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslaget B 106/s och medlemsförslaget A 873/s antar ytterligare en rekommendation:

3. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utnyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar.

III. att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslag B 105/s antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning i enlighet med ministerrådsförslag B 105/s och med beaktande av de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Olle Östrand för del av denna och del av nästa dag lämnat sessionen och ersatts av Ulla Johansson.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Dorte Bennedsen (den socialdemokratiska partigruppens talesman): Hr. præsident! Miljøudvalget har i år valgt ikke at ville stille talsmand for udvalget, men for — som præsidenten sagde — partigrupperingerne i stedet. Vi gør det, fordi vi ønsker en endnu større seriøsitet i debatten, og vi håber, at dette lille skridt, vi har taget her, kan være første skridt på vejen til, at det bliver sædvanligt, at det er partigrupperingerne, der ytrer sig her i Nordisk Råd.

Jeg skal på vegne af den socialdemokratiske gruppe kommentere handlingsplanerne.

Ministerrådet siger, at de nordiske lande bør være pådrivende i arbejdet for effektive miljøtiltag og langsigtede løsninger for hele Europa og også i det globale miljø samarbejde; de nordiske lande bør fortsat som mål have at være foregangslande med henblik på det internationale samarbejde og derfor i en række tilfælde stille strengere krav, end der kan forventes internationalt. Sådan siger ministrene, og det kan vi bestemt ikke være uenige i. Men ikke desto mindre siges det i planerne, at der er lagt vægt på at finde frem til mål, strategier og tiltag, som alle de nordiske lande kan støtte. Man går ikke længere end det, man kan blive enige om landene imellem, og det er ikke så forfærdelig langt, og ofte er det desværre heller ikke så langt, som man går internationalt, selv om man godt i ministerrådet vil hævde det modsatte; og i et Brundtland-perspektiv rækker denne opfattelse heller ikke.

I miljøprogrammet, som vi behandlede og vedtog på ekstrasessionen i Helsingør i november 1988, siges det, at man i det nordiske miljø samarbejde skal følge det land, der er det mest ambitiøse på et givet område. Det er et utrolig godt udgangspunkt, men i praksis, når vi skal vedtage handlingsplaner med forslag til konkrete initiativer under miljøprogrammet, så følger ministerrådet ikke de ambitiøse mål; så går man ud fra mindste fællesnævner, og det er ikke acceptabelt. Et grelt eksempel på det er afviklingen af det, vi på dansk kalder CFC, jeg tror, det hedder KFK på svensk, hvor de nordiske lande har valgt forskellige afviklingsår; Danmark har endog valgt et år, som ligger senere end de sidste forslag, der er kommet fra EF.

Norden indtager med andre ord ikke i dette spørgsmål nogen førerposition, og det kan være svært at se, hvordan de nordiske lande kan have en pådrivende rolle og være foregangslande i internationale forhandlinger om reduktion af ozonnedbrydende stoffer. Vi er faktisk på vej til at blive overhalet fra anden side.

Samme indvending gælder også det såkaldte forsigtighedsprincip, som nu betyder, at når der er tvivl, så skal tvivlen komme miljøet til gode. Hvis der er usikkerhed om et stofs farlighed, skal det altså ikke have lov at

havne i naturen. Princippet er slået fast i handlingsplanerne, og det er vi selvsagt glade for, men princippet er ikke fulgt op, når vi kommer til de konkrete tiltag, og ej heller gennemført i de nationale lovgivninger.

En tredje ting, som også er fælles for handlingsplanerne, er brugen af begrebet "bedst tilgængelige teknologi". Dette begreb defineres overalt i planerne som økonomisk tilgængeligt og teknisk gennemførbart. Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg sagde allerede i 1988 i forbindelse med behandlingen af miljøprogrammet, at man i stedet for burde anvende en definition, der hedder "miljø-mæssigt bedste teknik", fordi den sætter miljøet i centrum, og der lægges vægt på de økologiske faktorer og ikke kun på forurenerens økonomiske evne til at ændre belastningen af det ydre miljø.

Men det er altså ikke sket, og vi må konstatere, at Ministerrådet ikke har villet imødekomme vore ønsker i den henseende, og det er vi naturligvis ikke tilfredse med.

Det er rigtigt, at mange forpligtelser i de internationale konventioner er vagt formuleret. Når vi ved forskellige højtidelige lejligheder i udlandet eller her i Nordisk Råd vedtager nogle meget væsentlige og i en række tilfælde også meget ambitiøse målsætninger, ja, så må vi også overholde disse principper og gøre forsøg på i praksis at gennemføre dem. Det synes jeg er et vigtigt budskab for ministerrådet at tage med sig hjem her fra Island. Disse mere generelle bemærkninger vedrører alle tre handlingsplaner.

Jeg skal nu komme med nogle kommentarer til de tre konkrete planer:

Hvad affaldsplanen angår kan jeg sige, at den er vi ganske godt tilfredse med. Den er stort set i overensstemmelse med de synspunkter, som også Social- og Miljøudvalget har givet udtryk for; og ikke mindst finder vi det positivt, at ministrene lægger vægt på øget producentansvar og på øget kildesortering.

Socialdemokraterne vil gerne understrege arbejdsmiljøets betydning, og vi finder faktisk, at det bør have en væsentlig mere fremtrædende plads i handlingsplanen.

Også planen for luftforurening er forbedret. Den er på visse punkter blevet mere konkret.

Vi er enige med ministerrådet i, at der på

transport- och energiområdet tilltränges grundläggande strukturändringar i kampen mot drivhuseffekten, och vi vil gerne understrege, at netop på dette felt må planen ved den forhåbentlig snarlige revision konkretiseres langt mere. Der må konkrete forslag til om, hvor store reduktioner vi skal have, og hvornår de skal træde i kraft.

Men havmiljøplanen har jo altid været problembarnt i Nordisk Råd. Det var den på ekstrasessionen i Helsingør, og selv om der er sket forbedringer siden, er den stadig præget af alt for store kompromiser. I det overordnede miljøprogram siges det, at man skal følge det mest ambitiøse land. Fint. Men realiteterne er deprimerende, fordi man ikke har taget sine egne ord alvorligt, og det fører til, at man tager udgangspunkt i de laveste miljøkrav, og derfor bliver der ikke gjort nok ved landbrugets forurening. Det betyder også, at man ikke gør noget ved træindustriens klorudslip, og det betyder, at kommunerne mange steder rundt om i Norden er meget langt bagefter, hvad angår rensning af spildevand.

Vi ved godt, at høje ambitioner på miljøområdet er dyrt. Det er økonomisk dyrt. Men den barske kendsgerning er jo, at hvis vi ikke handler nu, så bliver den regning, vi efterlader til vores efterkommere at betale, helt astronomisk.

Jeg vil også gerne sige, at vi kunne have ønsket os, at ministrene til denne session var kommet med et konkret og stærkt udspil til en samlet nordisk optræden på den Nordsøkonference, der skal finde sted i næste uge.

Hvis ministrene havde ment noget med de pæne ord, så var de kommet her og havde forelagt en plan om, hvordan de kunne være pådrivende.

Jeg vil gerne konkret om Nordsøkonferencen spørge ministrene, om de agter i fællesskab at rejse spørgsmålet om atomforureningen af Nordsøen, om de agter at gentage den tidligere henvendelse fra Nordisk Råd over for den engelske regering om Dounreay.

Hr. præsident! Jeg skal på mit partis vegne anbefale, at vi stemmer for utskottets rekommandationer.

Marjatta Väänänen (mittengruppens talesman): Herr president! Mittengruppen i Nordiska rådet publicerade i dag, för 15 minuter

sedan, sitt principprogram. Programmet heter Norden inför 2000-talet och det innehåller ett särskilt kapitel om miljön. Samtidigt fungerar det som ett principiellt svar till Nordiska ministerrådets handlingsplaner mot förorening av havet, mot luftföroreningar samt rådets handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återvinning.

Det konstateras i programmet bl.a. att skyddet av livsmiljön är en av de viktigaste frågorna inför 2000-talet. Medlemmarna i mittenpartierna var initiativtagare till den nordiska miljöskyddskonventionen som trädde i kraft 1976 och var pådrivande för antagandet av handlingsplanen för miljön som antogs 1988. De har också varit tillskyndare till att Nordiska rådet arrangerade en europeisk konferens om långväga, gränsöverskridande luftföroreningar 1986 och en särskild konferens om havsmiljön 1989, som båda anses ha varit framgångsrika.

Den nordiska miljöskyddskonventionen innebär att grannländernas miljöintresse likställs med det egna landets. För att stärka grannstaternas möjligheter att hävda sina intressen är det viktigt att krav ställs på rejäla miljökonsekvensbeskrivningar i samband med att myndigheter prövar miljöförstörande verksamhet. Ekonomiska styrmedel, t.ex. i form av miljöavgifter, bör också utnyttjas, och användas för att stimulera miljöskyddsinvesteringar.

Lagstiftningen i Norden bör harmoniseras, såväl när det gäller skyddet av både den inre och yttre miljön som när det gäller arbetsmiljön. Utgångspunkten bör vara att den mest ambitiösa nationella lagstiftningen från miljösynpunkt skall vara miniminorm för de nordiska länderna. De nordiska länderna bör tillsammans försöka påverka det som sker inom EG på området.

Ökade insatser bör göras såväl i staternas parlament som i Nordiska rådet för att kontrollera att beslutet i överenskomna handlingsplaner också infrias i praktiken. De nordiska staterna måste vara pådrivande inom ECE och FN för att minska de långväga luftföroreningarna. Utsläppsminskningarna måste vara så stora att nedfallet inte överskrider vad naturen tål. För att hindra försurningsskador är det särskilt viktigt att nedbringa utsläppen av svavel och kväve. De nordiska länderna måste verka för att de av-

talade konventionerna angående svavel och kväve skärps snarast och själva vara beredda att gå snabbare fram när bredare internationell uppslutning inte visat sig möjlig.

Såväl när det gäller skyddet av luftmiljön som skyddet av havsmiljön krävs alleuropeiska och globala överenskommelser om långtgående skyddsåtgärder för att vår miljö skall få ett effektivt skydd. Bl.a. bör all dumpning av miljöfarligt avfall i havet upphöra. Ytterligare skärpta avgasnormer på bensin- och dieslbilar bör också införas.

För att snabbt få till stånd miljöskyddsinsatser där de ger bäst effekt bör ansträngningar göras för att åstadkomma en internationell och en europeisk miljöfond.

Särskilda insatser bör göras för att utveckla samarbetet i våra närområden med beaktande av situationen både i den marina miljön och i luften. Vi bör bistå Polen, Östtyskland och Sovjetunionen, där Kolahalvön och de baltiska republikerna är speciellt viktiga i strävan att bringa ned miljöförstöringar i det nordeuropeiska området. Nordiska investeringsbanken skall ytterligare bevilja lån inom Nordens närområde och miljöändamål.

De nordiska staterna måste vara pådrivande för att få till stånd en miljökonvention till skydd för miljön i Arktis och dess närområde. Systemet för miljökontroll i detta område bör snarast förstärkas och utvidgas till en internationell kontrollorganisation, som finns för Antarktis.

Det nordiska samarbetet när det gäller forskning och utbildning inom miljövard bör byggas ut. Miljöskyddet bör också ges en prioriterad ställning i biståndssammanhang och i det europeiska samarbetet.

Energisamarbetet i Norden bör intensifieras i syfte att på sikt avveckla kärnkraften och sänka koldioxidutsläppen och andra växthusgaser.

Herr president! Mittengrupperna anser, såsom social- och miljöutskottet i sitt betänkande konstaterar, att det egentligen inte finns något särskilt nytt i de nya programmen utöver de redan godkända målen även om det – när det gäller havsplanen – har gjorts skärpningar. Mittengruppen är dock färdig att godkänna den principiella målsättningen som ministerrådet har och förenar sig om social- och miljöutskottets synpunkter och kritik samt förutsätter att ministerrådet tar

hänsyn till utskottets betänkande med klämmar.

Till sist kan jag inte låta bli att undra hur det är möjligt att ekonomiska utskottet inte till denna session ville behandla medlemsförslaget om skogsforskningens effektivisering. Just nu vid denna session, om någonsin, hade saken varit av största aktualitet.

Sten Svensson (den konservativa parti-gruppens talesman): Herr president! Sambandet mellan en god miljö och en varaktigt god ekonomisk tillväxt är stark. Det är bara om den ekonomiska tillväxten är god som näringslivet kan förnya produktionsapparaten i takt med att miljövänligare teknik introduceras. Å andra sidan utgör en god miljö en nödvändig förutsättning för fortsatt ekonomisk tillväxt.

Miljöproblemen känner emellertid inga gränser. Ett lands utsläpp påverkar ofta miljöbetingelserna i många andra länder. De största miljöproblemen finns främst i de länder som valt socialismen som utvecklingsmodell och som slagit sönder det traditionella ägandet, som kunde ha bildat grunden i en ekologiskt balanserad utveckling. I Nordens närhet märks miljöproblemen alldeles särskilt inom de östeuropeiska staterna.

Samarbetet i Norden erbjuder en naturlig och kraftfull möjlighet för de nordiska länderna att göra sin stämma hörd i större internationella sammanhang. Över huvud taget utgör ett vidgat västeuropeiskt samarbete en viktig förutsättning för att lösa många svåra miljöproblem.

Under årtionden har havet utsatts för svåra påfrestningar i form av miljöförstörande utsläpp. Inte minst har de nordiska farvattnen drabbats hårt. Det främsta hotet mot den marina miljön är utsläppen av kemiska substanser som PCB och andra organiska klorföreningar, vilka ackumuleras i näringskedjan och kan hota högre djurarter. Oljespill från transporter och oljeutvinning är andra hot mot vegetation och djurliv.

Till följd av initiativ tagna på nordiskt plan har flera projekt för att förbättra den marina miljön kommit till stånd. Kommunala avloppsreningsverk har byggts och förbättrats. Det är angeläget att dessa i högre utsträckning utrustas med fungerande kvävereduk-

tion och att ökade satsningar sker på byggnade av fullgoda reningsverk.

Övergödning av sjöar och hav beror på utsläpp av olika ämnen, exempelvis kväve, fosfor och lösta organiska ämnen. Utsläppen härrör bl. a. från kommunala avloppsreningsverk, gödselanläggningar, industrier, vägtrafik och jordbruk.

Övergödningen resulterar bl. a. i igenväxning av sjöar och vattendrag, algbloomning och döda havsbottnar.

De nordiska fosforutsläppen till vatten har emellertid minskat kraftigt under de senaste 20 åren. Kväveutsläppen minskar också. Utsläppen av gödande ämnen i Östersjön härrör i mycket stor utsträckning från Polen, DDR och Sovjetunionen; två tredjedelar av kväveutsläppen kommer – som exempel – från dessa länder. För att förbättra miljön fordras åtgärder i framför allt Östeuropa. Bättre rening av avlopp från industrier och hushåll och reducering av kväveutsläpp vid förbränning är nödvändigt för att minska övergödningen. Det är bl. a. mot denna bakgrund som vi moderata/konservativa medlemmar av rådet i ett nytt medlemsförslag har begärt att rådet skall rekommendera ministerrådet att i nära samarbete med näringsliv och myndigheter utforma ett investeringsstöds- och miljövårdsprogram, som skall initiera investeringar i första hand i Baltikum och Polen för att nedbringa vatten- och luftföroreningarna i Östersjöns mest utsatta områden.

Detta medlemsförslag har social- och miljöutskottet – som jag påpekade i generaldebatten – ställt sig bakom. Utskottet fann det väl motiverat och ansåg att det bör genomföras så snabbt som möjligt.

Vi ställer oss positiva till de åtgärder som utskottet förordar i sina nu framlagda betänkanden, men anser att forskningen måste ges en ännu högre prioritet. En fullständigare kartläggning av den marina miljön i nordiska farvatten bör göras gemensamt, för att man bättre skall kunna förutse miljökatastrofer och förebygga dem. Anslagen till projektverksamheten måste därför omprioriteras på det sätt som vi angett i den reservation som vi fogat till ett tidigare betänkande rörande ministerrådets budgetförslag samt i det medlemsförslag som rådet nu behandlar.

Koncentration av koldioxid hotar att leda till en världsomfattande temperaturhöjning.

Följden blir stora klimatförändringar. Havsytan kan höjas som ett resultat av att havens vattenmassor kommer att öka i volym när polarisarna börjar smälta. I FN:s regi har initierats ett globalt program för att kartlägga hur den höjda havsnivån kommer att påverka världen.

De slutliga framtida följdverkningarna av den förhöjda temperaturen hotar att bli katastrofala, varför en politik mot ökande utsläpp måste genomföras.

De nordiska länderna bör gå i täten för minskning av koldioxidutsläppen. Även i det internationella arbetet bör de nordiska länderna verka för en minskning av fossilförbränningen. Ett stöd till skogsplantering i stor skala kan ge många goda samverkande effekter.

För förebyggande av växthuseffekter och minskning av koldioxidutsläpp är det viktigt att investera i energibesparande åtgärder, men också i åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. I framtiden är det också viktigt att öka resurserna för vidareutveckling av andra energiformer.

En ökad elanvändning inom ramen för den totala energianvändningen är bra för energihushållningen och miljön. Det moderna samhällets utveckling förutsätter en god tillgång på elkraft. Elkraft är central för arbetet för en bättre arbetsmiljö, för vår inre och yttre miljö.

Norden måste kunna möta det framtida elbehovet och samtidigt leva upp till utfästelserna om att minska koldioxidutsläppen. Biobränslen och naturgas, som ger mindre koldioxid än andra fossila bränslen, kan inom ramen för en miljöanpassad energibesättning ersätta oljeanvändning. En ökad elanvändning ersätter inte bara fossila bränslen utan är också ett uttryck för en förnyelse av vårt näringsliv som ställer mindre krav på energi i allmänhet och fossila bränslen i synnerhet. Med bibehållen kärnkraft är det möjligt att möta 1990-talets elbehov med effektiviseringar, effektiviseringar, kraftvärme och naturgasbaserad elkraft.

Kampen mot luftföroreningarna måste ses som den viktigaste miljöpolitiska utmaningen. Luftföroreningarna måste bekämpas hårdare. Svavel- och kväveutsläppen samt utsläppen av koldioxid från förbränning måste minskas. Miljöavgifter och skatterabatter

samt god energihushållning påskyndar omställningen till ett miljövänligare samhälle.

Fortsatt användning av kärnkraften gör dessa mål möjliga att uppnå. Att ersätta dagens energiproduktion i kärnkraftverk med motsvarande produktion i kolkondensverk kommer att öka koldioxidutsläppen dramatiskt. Denna utveckling är *inte* acceptabel. Därför skall planer på nya kol- och oljekondenskraftverk för att ersätta en snabbt avvecklad kärnkraft bestämt avvisas. En förtida avveckling av kärnkraften får aldrig resultera i att nödvändiga miljökrav på alternativ energi eftersätts. Den del av energiproduktionen som behöver ersättas måste i stället produceras med inhemska förnybara energikällor. Alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tillvaratas. Därför skall befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

Herr president! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den konservativa utskottsgruppens reservation, som fogats till betänkandet om handlingsplanen mot luftföroreningar, men i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Lilli Gyldenkilde (den vänstersocialistiska partigruppens talesman): Hr. præsident! Jeg skal give den venstresocialistiske gruppes synspunkter på de programmer, der er lagt frem, og de dagsordenspunkter, vi her diskuterer, og jeg vil tage udgangspunkt i den pådrivende internationale indsats.

Det er rigtigt, at de nordiske lande i mange enkeltsager har været den drivende kraft i internationalt miljøsamarbejde. En gennemlæsning af handlingsplanen mod luftforurening og havforurening giver det indtryk, at de nordiske lande samlet og enkeltvis er de mest aktive. Det er langtfra tilfældet.

Der er hyppigst en utrolig forskel mellem den retorik, miljøministre benytter sig af på hjemmefronten, og den nationale og nordiske indsats, når det kommer til konventionsarbejdet.

Der har i de senere år været en tendens til at prioritere udviklingen inden for EF frem for samarbejdet i konventionerne, der oftest er geografisk bredere end EF-samarbejdet på

disse områder, og som bl. a. inddrager udviklingslandene.

EF spiller en direkte rolle ved, at EF-Kommissionen i mange tilfælde forhandler i konventionsarbejdet officielt på Danmarks vegne. Det gør en samlet og pådrivende nordisk indsats næsten umulig. Det bør ikke være umuligt. Derfor skal det gøres muligt at lave fælles, ambitiøse forslag til konventionerne, og alle bør redegøre mundtligt for støtte hertil, når man sidder midt i arbejdet.

Hvor et enkelt nordisk land ønsker at gå videre end de øvrige nordiske lande, bør hensynet til at hæve det internationale ambitionsniveau prioriteres frem for hensyn til de nordiske kolleger.

Dette ambitiøse nordiske land vil ofte kunne regne med støtte fra udviklingslande og industrilande som Holland og Vesttyskland, der på mange måder er længere fremme end de nordiske lande. Det kan, som Social- og Miljøudvalget påpeger, ikke være det land, der har det laveste niveau, der skal lægge linjen.

De nordiske lande bør afsætte ressourcer til opprioritering af indsatsen i miljøsamarbejdet uden for EF, bl. a. et aktivt miljødiplomati mellem møderne.

Så skal jeg gå over til deponering af radioaktivt materiale.

Det fremgår af forslaget, at hvis der ikke kan opnås enighed i Londonkonventionen, så skal de nordiske lande arbejde for, at konventionen ændres, så deponeringer dækkes af konventionen og dermed forbydes. Dette er naturligvis en forbedring på papiret. Det er jo meget bekendt for os, at Sverige netop har færdiggjort et depot for radioaktivt affald under Østersøen ved Forsmarkværket, og jeg må jo spørge: Kan dette stadig væk udnyttes, og i givet fald hvor længe? For her er jo en sag, der tydeligt viser, at når sagerne løftes fra nationalt eller nordisk plan op i de internationale forhandlinger, så vindes der tid, og forureningen kan fortsætte, og vi ved ikke noget om, hvor længe, for det tager lang tid i de internationale forhandlinger; og det må de internationale forhandlinger selvfølgelig ikke blive brugt til. Det her må der sættes ind over for.

Det er positivt, at Ministerrådet vil udrede forskellige former for styremidler til at få skærpet producentansvar angående renere

teknologi- og affaldshåndtering, og jeg skal ikke undlade at gøre opmærksom på, at vi i 1988 stillede et forslag, der hed B 859/s, og det er dele af det, der nu er taget med her, og det er vi glade for.

Jeg vil minde om, at et højt ambitionsniveau for målsætninger er vigtigt og rigtigt. Men der er også rigtigt og vigtigt, at planerne føres ud i livet og effekten synliggøres. Ellers kan Norden nemlig ikke prale af miljøarbejdet, og det vil vi jo gerne. Vi vil jo gerne blive gode på dette område. Miljøkampen skal vindes, og dér skal jeg også opfordre til samarbejde herom med vore naboer. Det er ikke uden økonomiske omkostninger; det har vi haft en diskussion om tidligere, men det vil jo vise sig, at hvis vi taber miljøkampen, så vil det blive ubetaleligt.

Den venstresocialistiske gruppes synspunkt på atomkraften er velkendt, og jeg skal opfordre til at stemme imod Svenssons reservation. A-kraft er ikke sikkerhedsmæssigt forsvarligt efter vores hoveder. Det betyder altså, at vi ønsker at støtte udvalgets indstilling, som er, at der bør ske væsentlige forbedringer, før planerne kan blive acceptable.

Jeg synes, udvalget — det er jo ikke, tror jeg selv er med i det, at jeg vil rose det — har gjort et stort og flot stykke arbejde i den arbejdsgruppe, der har arbejdet med disse ting, og jeg synes, at der skal siges tak til dem, der har siddet med det, for det er et grundigt og godt arbejde, og såfremt udvalgets indstillinger bliver taget alvorligt af Ministerrådet, kan der komme noget godt ud af det, vi her diskuterer.

Miljöminister **Bärlund**: Värderade president! Först vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att social- och miljöutskottet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa handlingsplanen mot förorening av havet. Jag betraktar det som mycket viktigt med tanke på planens effekt i praktiken att den kan godkännas och att krafterna nu kan koncentreras på dess implementering. Planen har väckt stort intresse internationellt och det är viktigt att kunna distribuera den till de lämpliga internationella organen så snart som möjligt. Föreliggande handlingsplan mot förorening av havet är en reviderad version av den åtgärdsplan som debatterades i Hel-

singör hösten 1988 och som fastställdes av Nordiska ministerrådet i januari senaste år. Jämfört med den plan som nu är i kraft är den nya planen totalt omredigerad. Viktiga delar av planen är omarbetade och nya element har införts. Den marina handlingsplanen är till sitt sakinhåll allomfattande, dvs. den inbegriper alla kända källor till förorening av havet. Den inkluderar i princip alla bestämmelser som ingår i de internationella havsskyddskonventionerna i vilka de nordiska länderna är parter. Att genomföra de överenskommelser som man enats om inom ramen för det internationella samarbetet är ofta en svår uppgift också för de nordiska länderna.

Under beredningen av planen har man ständigt sökt efter möjligheter att i den nordiska handlingsplanen kräva mer än det man kunnat enats om inom konventionssamarbetet. Det har också varit möjligt att i föreliggande plan införa ett ansevärt antal skärpningar jämfört med föregående version av planen.

Den nordiska handlingsplanen sträcker sig över ett mycket stort havsområde. Att införa så detaljerade beslut som de nordiska länderna nu kunnat enas om för ett så stort havsområde måste anses som unikt i internationellt perspektiv. Den marina handlingsplanen är visserligen inte en konvention men den motsvarar i praktiken till sin effekt en sådan. Man kan mot bakgrunden av planens reella och sakmässiga omfattning och dess kravnivå utan omsvep konstatera att den är den mest krävande överenskommelse som för närvarande existerar för skyddet av havsmiljön.

Utskottet har förhållit sig kritiskt till ett antal punkter i planen och jag kan inte inom ramen för den tillåtna tiden bemöta alla detaljer i den här kritiken men ministerrådet uppskattar utöver de kritiska synpunkter, som ju alltid är viktiga, det stora intresse utskottet har visat havsplanen och jag kan lova att ministerrådet kommer att i det vidare arbetet anteckna och beakta de synpunkter som utskottet har kommit med. Några få kommentarer i alla fall: Beträffande försiktighetsprincipen vill jag nämna att de nordiska länderna i den här nyckelfrågan gått så långt det är möjligt. Det innebär att man med alla medel strävar efter att minimera utsläppen och inte nöja sig med att utgå från grän-

serna för vad naturen tål, ett av huvudkraven i det nordiska miljøprogrammet. De här gränserna är ikke heller alltid kjanda fastän forskning fortfarande intensivt pågår.

Det nordiska synsättet beträffande försiktighetsprinciplen är miljøpolitiskt radikalt och kräver självfallet en viss period av anpassning innan det i praktiken kan tillämpas inom alla sektorer och för alla utsläppskategorier. Också ministerrådet understryker viktigen av att omsätta synsättet i den praktiska miljöpölitiken, vilket i sig är en självklarhet. Det här synsättet har gjort det möjligt för de nordiska länderna att internationellt plädere för upphörande av både förbränning och dumpning av avfall till sjöss. De nordiska ländernas roll härvidlag har varit kraftigt pådrivet.

Jag vill också notera att utskottet kommer med kritiska synpunkter beträffande förorening som förorsakats av lantbruket. Här vill jag hänvisa till att ministerrådet i praktiken har tagit till skärpta skrivningar jämfört med tidigare versioner. I alla nordiska länder arbeier man på att omsätta de här beslutene i praktiken. Också möjligheten att införa miljöavgifter undersöks, t. ex. tilläggsskatt på konstgödsel är här aktuell. Sådana har man redan infört i några länder.

Beträffande de nordiska ländernas roll i det internationella arbetet kan man konstatera att den är kraftigt pådrivande och att de positiva beslut man fattat i de internationella kommissionerna oftast är genomdrivna på nordiskt initiativ och genom konsekvent arbete från nordisk sida.

Det havsmiljöprogram som nu kommer att godkjännas är alltså sannolikt det mest krävande i internationellt sammanhang såsom Östersjökonventionen har varit en modellkonvention för de flesta regionala havsmiljökonventionerna. Norden ligger internationellt fortfarande i täten vad gäller miljöskyddet på det här området. Härefter ligger tyngtpunkten i dels att vi själva verkställer vårt program, dels i att vi arbeier för att få alla andra berörda länder att omfatta samma mål. Det här kommer att kräva god vilja, oppriktighet, förhandlingsförmåga och tålamod samt pengar. Skyddet av vår gemensamma havsmiljö kommer alltså att kräva breda satsninger. Vi kommer att behöva ett bredare samarbeite än tidligere kring Nordsjön, kring

Östersjön med stater utanför Norden och inom Norden.

Tyngtpunkten i arbetet kommer att ligga vid förverkligande av våra nordiska åtaganden men kanskje særskilt i det bredere samarbeitet för att rädda våra gemensamma havsområdene. Vi får alltså ikke här heller stirra oss blinda på våra egne målsättninger og problem hur viktige de är. Vi måste kunne strække vårt interesse ut över Nordens gränser. Særskilt vill jag här komme med ett opprop till effektiveread samlad insats till förmån för vårt hotade Östersjöområde. Och på den punkten har vi för länge sedan lämnat stadiet för politiske deklarasjoner till förmån för allt konkretare og ambitiösere insatser i vardagen.

Elsi Hetemäki-Olander övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: President! Bekjempelse av luftforurensninger har i mange år stått sentralt i det nordiske samarbeidet om miljøspørsmål. Dette har ført til at de nordiske land sammen har vært aktive pådrivere for å få til de internasjonale avtaler vi nå har om reduksjon av svovel- og nitrogenutslipp og av ozonnedbrytende stoffer. De nordiske land tar sikte på å opprettholde denne rollen også i de omfattende forhandlinger vi står foran når det gjelder klimautfordringene.

Den nordiske handlingsplanen mot luftforurensninger utgjør en viktig ramme for en felles nordisk innsats nasjonalt og internasjonalt i årene framover. Hovedvekten er lagt på å finne fram til felles mål og strategier. Når det gjelder de regionale luftforurensningene, legger planen opp til en strategi basert på naturens tålegrense, felles miljømål og kostnadseffektive tiltak over landegrensene. Det er første gang strategier trekkes opp på et slikt grunnlag. Alle de nordiske land vil utarbeide tålegrensekart etter ECE-manualen innen de fastsatte tidsfrister.

De nordiske land er langt framme når det gjelder tiltak for å redusere luftforurensninger fra svovel- og nitrogenutslipp og ozonreduserende stoffer, og andre land følger nå opp.

For å ha troverdighet som pådriver må de nordiske land selv gå foran på flere områder. Jeg er enig med utvalget i at dette både må gjelde tiltak i egne land og tiltak som påvirker utviklingen i andre land. I denne forbindelse er utviklingen i Øst-Europa og i u-landene av særlig interesse.

Vi i Norden, i likhet med de øvrige industrialiserte land, må redusere bruken av fossile brenslers. Dette vil være avgjørende for klimautviklingen. Holdningsendringer er nødvendige, men vi har flere virkemidler, både legale og økonomiske. Høyere avgifter på energi vil f.eks. stimulere til økt energiøkonomisering. Innen samferdsel vil virkningene av høyere bensin- og dieselsavgifter bli vurdert. En omlegging av beskatningen fra å eie til å bruke bil vil vi også se nærmere på. Det er også økende interesse for avgifter som miljøpolitisk virkemiddel utenfor Norden. Vi har bl. a. tatt initiativ både innen ECE og OECD for å starte et arbeid med internasjonale retningslinjer. Bruk av økonomiske virkemidler vil også stå sentralt på Bergen-konferansen i mai.

De nordiske land ligger langt framme når det gjelder krav til utslipp fra biler og fra faste anlegg.

Krav om bruk av beste tilgjengelige teknologi er imidlertid ikke nok. De nordiske land må være forberedt på betydelige omlegginger innen transportsektoren. Sterke restriksjoner på bruk av kjøretøyer som bruker fossile brenslers i byene, og sterk satsing på kollektivtrafikk vil være nødvendig.

Montrealprotokollen om reduksjon av ozonnedbrytende stoffer vil ventelig bli forsterket i løpet av året. Den nordiske handlingsplan og EF er på linje når det gjelder KFK. For øvrig er de nordiske land ledende når det gjelder krav om regulering av de øvrige ozonnedbrytende stoffene.

For å nå de miljømål som er foreslått i handlingsplanen, må utslippene særlig fra Øst-Europa reduseres kraftig. Etableringen av Nordisk Miljøfinansieringsselskap vil bidra til det, men det er behov for mer omfattende finansieringsordninger. De nordiske land vil arbeide videre med dette spørsmålet, bl. a. innenfor ECE og på Bergen-konferansen.

Økonomiske støtteordninger og overføring av teknologi til u-landene vil være nødvendig

for å redusere de globale klimaproblemene. På dette området må industrilandene ta et krafttak dersom den skadelige utviklingen skal snus. De nordiske land må bl. a. gjennom FN-systemet arbeide for at de rike landene tar sin del av ansvaret for å bygge opp et klimafond eller tilsvarende finansieringsordninger.

I tråd bl. a. med anbefalingene fra Noordwijk-konferansen om klimaforandringer vil de nordiske land arbeide for en global strategi for å beskytte skogene på jorda og det biologiske mangfold. Det arbeidet må bl. a. omfatte avvirkningsmetoder, skogplanting og skogvern.

Til slutt vil jeg uttrykke tilfredshet over at Sosial- og miljøutvalget har sluttet seg til planen. De konstruktive forslagene som er kommet opp under behandlingen i utvalget, vil Ministerrådet se nærmere på. Med grunnlag i denne planen står Norden etter min vurdering nå sterkere i det omfattende arbeid som ligger foran oss nasjonalt og internasjonalt.

En bærekraftig utvikling krever at miljøspørsmål ikke betraktes som en særskilt sektor, men at miljøhensyn bygges inn som en integrert del av hele samfunnsutviklingen. Mange av utvalgene og komiteene som er en del av det nordiske samarbeidet, arbeider med spørsmål av stor betydning for miljøet uten at dette til nå fullt gjenspeiler seg i sesjonene her i Nordisk Råd.

Jeg vil derfor som norsk miljøvernminister foreslå at det vurderes å innføre en grønn miljødag i Nordisk Råd hvert år der Nordens vei for å sikre en bærekraftig utvikling blir drøftet.

Kjellbjørg Lunde: President! Statsråden viste fleire gonger i innlegget sitt til at nordiske land har vore aktive pådrivarar for eit betre miljø. m. a. i internasjonale forhandlingar, og at vi er langt framme både når det gjeld tiltak og krav, t. d. når det gjeld utslipp frå bilar. Eg vil ikkje her gå inn på ein diskusjon om i kor stor grad dette er riktig. Eg berre konstaterer at eg for min del meiner at ambisjonsnivået burde vore atskillig høgare.

Så sier statsråden: "En bærekraftig utvikling krever at miljøspørsmål ikke betraktes som en særskilt sektor, men at miljøhensyn bygges inn i en integrert del av hele sam-

funnsutviklingen.” Det er det bra at statsråden seier, og det er riktig. Men no pågår det ei tilpassing, ei tilpassing av EFTA-landa, deriblant Norge, til EFs indre marknad, med mest mogleg tilpassing til EFs fire fridomar. Representanten Anne Enger Lahnstein, Senterpartiets parlamentariske leiar, sa i går at ho håpa at dei nordiske miljøvernministrane ville engasjere seg sterkt i løpet fram mot eit EØS, og ho viste vidare til ein miljørapport som Kommisjonen i Brussel har fått utarbeidd, som heilt klart konkluderer med at ei gjennomføring av den indre marknaden vil føre til dramatisk miljøforringing i Europa. Då vil eg spørje statsråden korleis ho konkret kan engasjere seg no for at denne tilpassinga, som no pågår i hurtigtogs fart, og etter mitt skjønn altfor ukritisk, ikkje skal hindre at vi i Norden, og Norge då spesielt, kan klare å jobbe etter dei ambisiøse målsetjingar og nå dei måla som eg veit at statsråden gjerne vil nå.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: President! Vi har studert EF-kommisjonens rapport om mulige miljøpåvirkningar av det indre marked, slik representanten Kjellbjørg Lunde nevnte. Jeg – og vi – deler den bekymring som det er gitt uttrykk for her. Det er enda viktigere enn noen gang å sørge for at bærekraftig utvikling blir brukt som et overordnet prinsipp i alt det praktiske miljøarbeidet framover.

Vi vil – og da snakker jeg spesielt om mitt eget land – gå inn i forhandlingene i EF/EFTA-prosessen svært aktivt for å medvirke til at vi kan beholde våre høye ambisjoner både når det gjelder miljø, helse og sikkerhet i det tilpasningsarbeidet som nå kommer i gang. Det er en fordel for alle land i Norden om vi når fram på den måten som vi ønsker, og det har jeg absolutt et håp om.

Jeg vil også legge til at vi ønsker at miljøbyrået i EF også skal bli åpent for tredjeland, slik at vi kan utnytte det fullt ut framover. Jeg har et håp om at det kan gis muligheter for en slik åpning på Bergen-konferansen i mai.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! I utvalgets innstilling til B 106/s har bl. a. Norges

representant Tore A. Liltved tatt en reservasjon som går på utnyttning av kjernekraft. Det er en ganske oppsiktsvekkende reservasjon sett fra norsk side. Jeg skulle formode at reservasjonen inneholder at dette også angår Norge. Ingen av de norske partiene har noen formulering om utnyttelse av kjernekraft i sine program.

Jeg vil gjerne høre den norske miljøvernministerens kommentar til at ett av medlemmene i Stortinget som tilhører ett av regjeringspartiene, har tatt en slik reservasjon. Jeg imøteser den norske miljøvernministerens kommentar til det.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: President! Spørsmålet om reservasjonen fra hr. Liltved oppfatter jeg som et direkte spørsmål til meg på vegne av min regjering og ikke som et spørsmål til de øvrige nordiske land – la meg presisere det nå når jeg svarer.

Min oppfatning er at den reservasjonen som er kommet fram, ikke er dekkende for vår regjering synspunkt på dette området. Jeg har også den oppfatning at den reservasjonen burde representanten ha drøftet med sitt eget parti, for så vidt meg bekjent, har heller ikke hans parti en programformulering av denne art.

Miljøminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Ministerrådet konstaterer med glæde, at Nordisk Råd har taget positivt imod udkastet til handlingsplan for renere teknologi og affald.

Blandt de nordiske lande er det jo en klar ambition at ligge i front på miljøområdet. Heldigvis er der i den vestlige verden en udvikling på vej, som på en række områder gør det sværere og sværere at leve op til denne ambition. Og det er helt bevidst, at jeg bruger ordet "heldigvis", for det er jo faktisk det, der miljømæssigt giver mest, at en række andre lande vil prøve at være bedre på det miljømæssige område end de nordiske lande. Jo mere progressivt miljøvenlige andre lande bliver, jo bedre for miljøet totalt set. CFC er i virkeligheden et godt eksempel på det. Danmark var som bekendt det første land i EF, der havde en afviklingsplan om, at man ikke skulle bruge CFC i Danmark efter år 2000.

EFs Ministerråd har vedtaget, at man ikke skal bruge CFC efter år 2000, fase ud, som det hedder, og nu kommer Kommissionen, måske fordi Kommissionen oprindeligt ikke var helt så progressiv, med et forslag om, at det kan ske nogle år tidligere. Det er da godt, at vi har den udvikling; jo flere lande, der driver i den retning, jo bedre.

Herefter skal jeg vende mig til det emne, som jeg specielt skal redegøre for, nemlig handlingsplanen for renere teknologi og affald.

Renere teknologi og genanvendelse er eksempler på områder, hvor den nordiske førerposition stadig er et faktum. Det er derfor også et uhyre centralt område for nordisk samarbejde, og det er et område, hvor det er vigtigt, at nordiske resultater bringes videre til andre internationale fora. Denne handlingsplan er den første internationale handlingsplan om renere teknologi. Med andre ord, her har de nordiske lande valgt noget, hvor andre lande ikke er i gang, og det kunne jo også være en god fælles nordisk strategi; de områder, hvor andre lande er i gang, er måske ikke de områder, vi skal være mest koncentreret om. I stedet for at gå ind i en detaljeret gennemgang af programmet vil jeg kort tage fat på det, som jeg opfatter som hovedpunkterne i bemærkningerne fra Nordisk Råd.

Generelt kan jeg sige, at Ministerrådet er helt enig med udvalget i de fleste punkter. Hvis man læser det mere omfattende underlagsdokument for selve planen, vil man da også konstatere, at der på en række af disse punkter er igangsat aktiviteter allerede.

Hvad angår PVC, hvor gruppen efterlyser initiativer, kan jeg nævne, at arbejdsgruppen bag handlingsplanen planlægger et seminar til oktober på baggrund af de nationale nordiske udredninger.

Hvad angår kviksølv, er der allerede et samarbejde i gang mellem den nordiske arbejdsgruppe, de svenske og danske myndigheder og EF.

Ligeledes har gruppen igangsat arbejde om miljømærkning, hvor det bl. a. vurderes, hvordan emballage evt. kan mærkes.

Hvad angår mini- eller lokalkompostering, foregår der en intensiv erfaringsudveksling mellem landene, og der er indledt et samarbejde med jord- og skovbrugsområdet herom.

Behandling af miljøfarligt affald fra industrien samt forsøg med affaldsbørser indgår i selve planen. Disse forsøg kører i øvrigt parallelt med forsøg i EF.

Hvad angår styringsmidler, vil den nordiske gruppe igangsætte et samarbejde med en arbejdsgruppe under UNEP om styringsmidler i forbindelse med renere teknologi. Det forventes etableret i dette forår. Herudover har Ministerrådet i andre regier igangsat arbejde vedrørende økonomiske styringsmidler.

Til sidst finder jeg det vigtigt at oplyse, at der i efteråret i Stockholm holdes en stor conference om denne handlingsplan med deltagelse fra myndigheder og industri.

Endelig hvad angår arbejdsmiljøaspekterne, er dette klart vigtigt i den konkrete opfølgning af handlingsplanen.

Jeg håber med dette, at udvalget og Nordisk Råd i øvrigt får indtryk af, at Ministerrådets aktiviteter på dette område er meget intense, og at Rådet kan give det fortsatte arbejde sin opbakning.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Nu har vi hørt tre miljøministre tale til os her, og jeg mener at have lyttet godt efter, men ikke hørt, at jeg fik svar på det spørgsmål, jeg stillede, nemlig om de nordiske miljøministre i fællesskab agter at komme med et udspil på den Nordsøkonference, der skal finde sted her i næste uge. Jeg spurgte konkret, om de ville foretage en aktion vendt imod England, for så vidt angår den radioaktive forurening af Nordsøen, og her specielt om Dounreay. Jeg spørger bl. a. på baggrund af det brev, som er blevet sendt til præsidenten for Nordisk Råd fra Shetlandsøernes råd, hvor de ser frem til vores fortsatte støtte til denne sag og opfordrer alle regeringer og parlamentsmedlemmer i Nordisk Råd til at rejse dette spørgsmål direkte over for den britiske regering ved den kommende Nordsøkonference.

Jeg vil gerne høre, om man fra ministerrådets side agter at foretage sig noget på dette specifikke punkt, og om man i øvrigt agter at komme med et fælles udspil på konferencen.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Det, der kalder mig herop, er den danske minister

Lone Dybkjær's ord om affaldshåndtering og tilvejebringelsen af ny teknologi. Det er jo en diskussion, vi har haft mange gange, og vi har bl. a. også rejst den her. Vi er meget lykkelige over, at man er kommet så langt, som man nu er; så må vi se, hvordan det kan lade sig gøre i praksis, om hvordan vi kan overholde planerne, hvad jeg naturligvis meget håber vi kan.

Men vi havde gerne set, at man var gået det skridt længere, at man havde behandlet spørgsmålet om transport af giftige materialer fra det ene land til det andet. Det er et kæmpeproblem, at man eksporterer giftigt affald, altså at man kører og sejler det rundt i hele verden og lægger det af – meget ofte i et u-land et eller andet sted.

Jeg har forstået på det remissvar, der er kommet på et forslag, SF har stillet herom, at regeringen er positivt stillet over for dette, og jeg vil gerne høre, hvad der er baggrunden for, at man ikke har kunnet komme videre i de andre nordiske lande; jeg skal ikke spørge om EF, da det ville føre for vidt at redegøre for det her.

Hvorfor vil de nordiske lande ikke være med til at udforme nogle effektive regler for håndtering af eksport af giftigt affald til hinanden og til andre lande?

Miljøminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Svaret på spørgsmålet fra fru Dorte Bennedsen er, at vi vil komme med et fælles udspil, og at vi i øvrigt under Nordsøkonferencen vil gå temmelig aktivt til værks, når det drejer sig om diskussionen med UK om den måde, de håndterer dumpning og andet miljøarbejde på.

Hvad angår spørgsmålet om transport af giftigt materiale, forstår jeg ikke helt fru Lilli Gyldenkilde's spørgsmål, idet der jo i forbindelse med Baselkonventionen foregår et arbejde med spørgsmålet om giftig transport. Kernepunktet i spørgsmålet om transport af giftige materialer er ikke, at man ikke vil lave effektive regler, for det er der såmænd mange lande der gerne vil, men i hvilket omfang det er hensigtsmæssigt at transportere giftigt affald, for i nogle tilfælde kan det faktisk godt være hensigtsmæssigt, at der foregår en transport af giftigt affald hen til et land, hvor der er tale om en sikrere oparbejdning, end der

kan ske i det enkelte land. Det er dette, diskussionen har drejet sig om. Jeg forstod, at fru Lilli Gyldenkilde henviste til et tidligere stillet spørgsmål. Jeg blev ikke helt klar over, om det var i denne eller i en tidligere session, men hvis det var i en tidligere session, kan man sige, at der i året 1989 – 90 er sket noget i forbindelse med Baselkonventionen, altså er sket en afklaring på dette område. Men hvis fru Lilli Gyldenkilde vil uddybe sit spørgsmål, kan det være, jeg kan svare mere præcist.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Jeg vil gerne takke den danske miljøminister for svaret, der gik ud på, at de nordiske miljøministre vil komme med et fælles udspil på Nordsøkonferencen; det synes jeg er fint. Jeg er overbevist om, at rådet er glad for det, men jeg er også overbevist om, at rådet ville være overordentlig glad og tilfreds, hvis ministrene kunne afsløre bare en kende af, hvad dette fælles udspil kommer til at gå ud på.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Jeg beklager meget, hvis jeg har formuleret det, jeg sagde, uklart, og det har jeg, kunne jeg høre på svaret. For jeg er fuldt ud klar over, at der er sket noget på dette område, men spørgsmålet er, om der er sket nok. Jeg har faktisk rost det, der nu sker i forbindelse med håndteringen af affald i det hele taget og ikke mindst alle planerne om, at man nu skal finde frem til ny teknologi i den forbindelse. Det er således ikke noget drillespørgsmål, jeg stiller. Det, jeg ønsker at få at vide, er, om der i det videre arbejde kunne indarbejdes noget om den problematik i ministerrådsforslag, vi skal tage stilling til på et senere tidspunkt.

Miljøminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Til fru Lilli Gyldenkilde vil jeg sige, at jeg såmænd ikke tror, det var fru Lilli Gyldenkilde, der udtrykte sig uklart; det var snarere min opfattelsesevne, der ikke var specielt talentfuld eller lige præcis gearret på det spørgsmål. Men jeg kan svare, at det ikke er umuligt, at vi får indarbejdet noget i det videre handlingsforløb vedrørende transport af giftigt affald, som jo klart er en hovedprob-

lemstilling i forhold til næsten alle andre problemstillinger i denne sammenheng.

Fru Dorte Bennedsen vil jeg gjøre opmærksom på, at vi jo på et senere tidspunkt skal behandle et spørsmål, der er stillet vedrørende Dounreay, og vi vil så prøve at få formulert et mere præcist svar, end jeg er i stand til at give på nuværende tidspunkt. Når jeg ikke gik dybere ind på det, er det, fordi der er et spørsmål senere, hvor den norske miljøminister vil give et temmelig utførligt svar på Ministerrådets vegne, og så kan vi måske ved den lejlighed — det er jo om relativ kort tid — fortsætte dialogen.

Alsaker: Fru president! Miljøpolitikken har en helt sentral stilling i Nordisk Råd. Jeg minner om den ekstraordinære miljøsesjonen høsten 1988, hvor det ble vedtatt et nordisk miljøprogram og en tiltaksplan mot havforurensning. Rådet har også de senere år arrangert internasjonale miljøkonferanser, og Ministerrådet fremmer til denne sesjonen en rekke ministerrådsforslag. Dette er positivt. Miljøpolitikken i Norden har beveget seg fra prat til handling. De alvorlige miljøproblemene gjør det tvingende nødvendig å oppnå resultater. Strategien er klar: Ut fra en samlet opptreden kan de nordiske land samlet gå ut som en spydspiss inn i andre internasjonale fora og forhandlinger. Et samlet Norden vil stå langt sterkere som pådriver enn hva de enkelte landene kan gjøre alene. De planer som nå skal vedtas, er også beregnet til bruk utenfor de nordiske grenser.

På rådets annen ekstrasesjon i 1988 lovet miljøvernministrene å fremlegge nasjonale rapporter om oppfølging av havplanen innen utgangen av 1989. Dette løftet har Ministerrådet ikke klart å oppfylle, noe som gir grunnlag for en kritisk merknad.

I Vest-Europa har vi store miljøproblemer. I Øst-Europa, derimot, ser man en miljøkatastrofe i øynene. Problemene er så enorme at det trengs massiv hjelp fra andre land. En vesentlig del av luftforurensningene i de nordiske land kommer fra Øst-Europa, og de østeuropeiske landene bidrar også sterkt til forurensning av Østersjøen og Nordsjøen. For de nordiske land vil det i mange tilfeller falle rimeligere å investere i rensing av de østeuropeiske utslippene fremfor ytterligere rensetil-

tak i eget land. Forslaget om et eget nordisk selskap for risikokapital til miljøinvesteringer i Øst-Europa er her et steg i riktig retning. Jeg forutsetter at lånerammene vil bli løpende vurdert og forhøyet såfremt det er et praktisk behov for det.

Når det gjelder den alvorlige forurensningssituasjonen på Kola-halvøya, vil jeg komme tilbake til det under behandling av medlemsforslag A/906.

Når det gjelder handlingsplanen mot forurensning av havet, er det positivt at planen er mer konkret og går noe lenger på viktige punkter enn de nordiske landene tidligere har gått inn for i internasjonal sammenheng. Jeg tenker her særlig på utslippene av miljøgifter og metaller, der ambisjonene om reduksjoner nå er høyere enn tidligere. Den kommende nordsjøkonferanse, den 3. i rekken, i begynnelsen av neste måned i Nederland vil vise om det er mulig å få internasjonal aksept for disse skjerpede krav. Det faktum at forberedelsene til nordsjøkonferansen i utstrakt grad skjer på felles-nordisk basis, er nok et bevis på betydningen av det nordiske samarbeidet.

Også forslaget om et nytt handlingsprogram mot luftforurensninger innebærer et skritt fremover sammenlignet med det eksisterende program fra 1987, både når det gjelder omfang og klare og tidfestede målsettinger. Jeg vil understreke betydningen av at de globale luftforurensningene og mulige fremtidige klimaendringer har fått en fremskutt plass i det nye programmet.

Nordisk Råd vedtok den 3. mars i fjor å utlyse 1990 som nordisk miljø- og biologiar. Hensikten med året er å øke miljøbevisstheten blant folk generelt og spesielt blant ungdom. Foreningene Nordens Forbund er av Ministerrådet gitt ansvaret for gjennomføringen av året, og har fått økonomisk støtte fra det fellesnordiske budsjett til dette. Nasjonalt er det også bevilget midler. De nasjonale avdelinger av Foreningen Norden arbeider nå aktivt for å skape et folkelig engasjement og oppmerksomhet i miljøvernssaker det kommende år. Miljø- og biologiar vil åpnes offisielt på verdens miljøvernndag den 5. juni, og vil pågå til midten av 1991.

Tora Aasland Houg: President! Jeg er selvsagt enig med Svein Alsaker i at det er viktig

å stille høye krav til utslipp for å redusere miljøproblemene. Jeg tenker da særlig på havforurensningen og på den konferansen som resulterte i dokumentet fra Helsingør i november 1988.

Så vidt jeg husker, var Svein Alsaker en sterk pådriver når det gjaldt dette dokumentet, og han var den fremste til å kritisere den norske regjeringen som han mente på det tidspunktet ikke fulgte godt nok opp.

Det som imellomtiden har skjedd, er jo at representanten Svein Alsaker nå tilhører et parti som deltar i den norske regjeringen. Og jeg vil da spørre konkret: Hva er gjort av den regjeringen som Alsaker og hans parti tilhører når det gjelder de konkrete oppfølgningene fra Norges side, og gjerne også fra nordisk side, i forbindelse med det konkrete krav det her er snakk om? Jeg tenker da f.eks. på utslipp av miljøgifter. Jeg tenker på hva som er gjort av fellesnordiske tiltak for å gjenopprette balansen i havet og bygge opp igjen fiskeressursene. Jeg tenker på hva som er gjort for å redusere utslipp av fluorholdige forbindelser av fosfater og kvelstoff, og jeg tenker på hva som er gjort for å overholde og følge opp Nordsjøavtalen, og for å redusere olje- og kjemikalieutslipp fra offshorevirksomheten. Alt dette er meget viktige mål, og det er viktig å ha klare krav og høye krav. Men vi kommer ingen vei bare med ordene og dokumentene. Det er helt nødvendig at det enkelte land følger opp.

Det var et konkret spørsmål om hva den norske regjeringen nå i tiden den har sittet, har gjort for å følge opp disse kravene helt konkret.

Alsaker: Fru President! Tora Aasland Houg minnet om at jeg var en av pådriverne når det gjaldt den nordiske havforurensningsplanen. Det er riktig, og det er jeg faktisk meget stolt av.

Når det gjelder den fellesnordiske havplanen, er den mer konkret. Den tar f.eks. sikte på å redusere utslippene av kjemikalier og miljøgifter fra oljeinstallasjonene til havs med henholdsvis 30 og 50 pst. Når det gjelder miljøgifter, står det minst 50 pst., og jeg tror at Norge innen den tidsrammen som er satt opp, skal kunne make å nå frem til en langt større reduksjon enn 50 pst.

Det som kanskje kan bli det store problemet, er om vi greier å redusere utslippene av næringsstoffer av nitrogen og fosfor med 50 pst. innen 1. januar 1995. Her er det jo i Norge konkrete planer om betydelige investeringer, bl.a. i kommunale kloakkanlegg – meget store opplegg. Her er det snakk om, jeg kan ikke si akkurat beløpet, men det dreier seg om mangfoldige milliarder. Det er altså konkrete planer på gang som gjør at man må ha lov til å si at man skal kunne greie å gjennomføre denne planen innen den tidsrammen som er satt. Jeg tror ikke at den handlingsplanen som nå er lagt frem, kan brukes som noe argument for at vi ikke vil make å gjennomføre denne planen.

Olof Jansson: Fru president! Vid Helsingørsessionen antogs av rådet den nordiska miljöplanen liksom handlingsplanen för den marina miljön. Mot den senare, som antogs med mycket knapp majoritet, uttalades redan då stark kritik mot planens kraftlöshet. Att ministerrådet utlovade en reviderad plan till denna session, som nu föreligger här, bidrog mycket till att den antogs.

Den reviderade planen innehåller berikande kompletteringar i fråga om detaljer baserade på de nationella planerna, men grunddragen kvarstår oförändrade, dvs. tidsramarna och i stort sett omfattningen av saneringsåtgärderna.

För fem år sedan, just här i Reykjavik, kunde jag i mitt inlägg i generaldebatten berätta om hur i norra Östersjön särsjukdomar hos fisk uppträdde snabbt och allvarligt. Jag kunde berätta om hur bottenfloran, särskilt blåstången – den främsta arten – snabbt dog ut i stora områden. På den tiden var miljöfrågor gällande havet så nya att mitt inlägg var den ropandes röst i öknen. Nu ser vi vad som har hänt på fem år.

Vad kan jag idag med lekmannens ögon berätta om samma område? Jo, vi vet, från forskarrapporter, att nära 50 procent av Östersjöns botten idag är död. Men hur är det med de återstående 50 procenten? Är den halvdöd? Är den till 75 procent död? Vi vet inte. Men jag kan berätta hur, på de två senaste åren, havets fåglar, som tillhör de stora havsvidderna, definitivt flyr in i de inre skärgårdarna på de grunda biologiskt helt främ-

mande bottenarna, och hur havets fiskar på de djupa vattnen går upp på de grunda bottenarna, med endast några meters vatten. Det är en abnorm ekologisk rubbning.

Vet vi hur det ser ut om fem år då tidsgränsen går ut för den föreliggande handlingsplanen? Nej, vi vet inte någonting ännu om detta. Det är mänskligt att vara förhoppningsfull, men vi kan vara beredda på det värsta.

Havsmiljökonferensen i Köpenhamn i oktober utgick från en handlingsplan för de nordliga haven. Och – detta är mycket viktigt – en handlingsplan grundad på naturvetenskap enbart, icke några ekonomisk-politiska kompromisser. Naturens lagar kompromissar inte, de lyssnar inte på vad vi säger, men är beroende av vad vi gör.

Av tidsskäl kan jag inte gå in på detaljer i planen. Vi kan inte annat än anta den. Men viktigt blir nu att vi årligen i samband med den utlovade rapporteringen från ministerrådet om tillståndet och uppföljningen mycket uppmärksammat följer utvecklingen. Kan vi börja se förbättringar eller måste vi skärpa oss ytterligare? Det här är en så övergripande sak att vi årligen bör kunna ge den en samlad, vaksam debatt. En sak är säker: Om vi misslyckas med dessa planer kommer syndaflo den över oss.

Liltved: Ærede president! Målrettet, realistisk og styrket miljøinnsats er nødvendig og ønsket. Aldri tidligere har bevissheten om at vi alle lever i samme rom vært større, aldri tidligere har ønsket om en skikkelig rengjøring av dette rommet vært klarere uttalt. Vi opplever nå også i Norden fisketomme vann, syk og skrantende skog, syke nærhav som ikke lenger kan gi næring og oppvekst til hekkelige fugler, tungmetaller i vann og i viltet og stadig flere mennesker med allergier, eksem, cancer og andre miljøbetingede plager og sykdommer.

Aldri tidligere har vi i Norden opplevd et tiår med så store avvik i temperatur, i nedbør og i vinder. Det er stadig sterkere grunn til å tro at disse avvikene henger sammen med drivhuseffekten. Avvikene er nemlig slik som forskerne har forutsatt dersom drivhuseffekten forhindrer tilstrekkelig utstråling fra jorden. Vi vil da i Norden få økte temperaturer, mer nedbør i form av regn og perioder med

sterkere vinder. La meg da bare minne om at fra 1. januar til i dag har det for Nordsjøen blitt gitt mer enn 60 storm- og orkanvarsler. Og mens vann er symbol for liv, er vesta- og østavindsregnet for store deler av Norden snart synonymt med snikende grenseoverskridende forgiftning av natur, dyr og mennesker.

Kampen for å få til en hurtigst mulig reduksjon av karbondioksid og andre klimagasser er den viktigste og mest alvorlige vi står overfor. Jeg er derfor glad for at utvalgets talsmann, Sten Svensson, understreket dette sterkt og direkte i sitt innlegg.

Vi har begynt kampen mot klimagassene, men vi har så vidt forlatt startblokken i et langt og kritisk løp. Vi vet veldig mye om hva vi kan gjøre i dette løpet for å nå målet – nå må vi handle ut fra denne viten. De tiltak vi i dag vedtar, gir håp om slik handling.

Bilen er den største klimaforurenseren vi har. Dette er et sørgelig faktum, men det gir også store muligheter. Vi må kreve at bilindustrien omstiller sin produksjon av energislukende og forurensende biler, til biler som bruker langt mindre brennstoff pr. mil, eller renere alternative energikilder. Vi vet det er mulig, og her ligger det enorme muligheter til raske og betydelige reduksjoner av klimagasser. Busser og vogntog drevet med naturgass, er bare én lovende vei ut av forurensningsutføret.

Vi ser en gryende og nesten revolusjonerende utvikling innen transport med tog. Hurtige og miljøvennlige tog vil i stadig større grad kunne konkurrere med bil og fly om transport mellom de større befolkningskonsentrasjonene. Dette fortrinnet må også vi bruke der det er fornuftig og realistisk. Nordisk Råd vil på dette området kunne gjøre en innsats som pådriver.

Vi må heller ikke nøle med å utnytte renere energikilder for å få ned klimagassutslippene. Energileveranser fra olje- og kullfyrte varmekraftverk kan erstattes med naturgass. En slik gasserstatning kan gi vesentlige reduksjoner av karbondioksid og svoveldioksid. Også nitrogenoksidutslippene kan ved bruk av kjent renseteknologi bli små. For de nordiske landene vil de grenseoverskridende forurensninger, bla. fra England, Tyskland og de østeuropeiske statene, kunne bli sterkt redusert dersom disse vil gå inn på en erstat-

ningslinje. Det gjelder derfor at Norden gjør felles sak overfor disse landene, ikke bare ved å tilby hjelp, men også ved å sette krav. De bør erkjenne sitt ansvar, og etter hvert bør også de akseptere og gjennomføre prinsippet om at forurenseren må betale.

Det er viktige miljøtiltak Nordisk Råd nå vedtar. Men vedtak er én ting, handling en annen. Ofte – for ofte – blir avstanden fra ord til gjerning lang. Det må ikke skje nå. Jeg vil derfor understreke hvor viktig det er å få regelmessige rapporter om de tiltak som blir gjennomført. Vi må forlange i Nordisk Råd, og i våre respektive parlamenter, en skikkelig rapportering og etterprøving av tiltakene.

Til slutt noen ord om min reservasjon angående kjernekraft. Representanten Oddrunn Pettersen og statsråd Kristin Hille Valla har knapt lest hva reservasjonen egentlig sier. Det jeg er med på, er reservasjon mot å legge ned eksisterende atomkraftverk i Sverige og Finland, så lenge den energi disse leverer ikke kan erstattes av annet enn energi fra klimaforurensende kraftverk.

Dalheim: Fru president! Jeg har med forundring registrert Tore Liltveds reservasjon i tilknytning til medlemsforslag om bekjemping av luftforurensning, og jeg føler grunn til å ta det opp selv om Tore Liltved her forsøkte å forklare sitt standpunkt.

Det er oppsiktsvekkende at Tore Liltved her gjør seg til talsmann for videre utnyttelse av kjernekraft – en energikilde som politikere bredt har tatt avstand fra i norsk energi- og miljøpolitisk debatt. Slik jeg må forstå Tore Liltved, skal nå kjernekraft være akseptabelt når økonomiske og sikkerhetsmessige forhold kan virke ivaretatt. Et slikt standpunkt er oppsiktsvekkende fra en representant med tilhørighet til Norges nåværende treparti-regjering. Vi har nå fått bekreftet av den norske miljøvernminister Hille Valla at Liltveds reservasjon visstnok ikke er regjeringens Syses politikk. Jeg vil derfor spørre hvor i det norske politiske miljø Liltved har grunnlag for sitt standpunkt om atomkraft i en innstilling til Nordisk Råd.

Liltved: Ærede president! Jeg vil for sikkerhets skyld lese gjennom det som står mot slutten av reservasjonen:

”Den del av energiproduksjonen som behøver ersattas måste istället produceras med inhemska förnybara energikällor. Alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tillvaratagas. Därför skal befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.”

Jeg tror ikke det står i noen motstrid til en politikk som også den norske regjering kan stå for. Men dette er jo også min rett til å ha et personlig synspunkt, og det er ut fra det jeg slutter meg til denne reservasjonen.

Marianne Samuelsson: Fru president! Jeg skulle kunna säga att det är positivt att vi här i Nordiska rådet diskuterar miljöproblematiken och att miljöfrågorna har fått en framskjuten roll. Men samtidigt tyder det egentligen på ett klart misslyckande för oss politiker. Vi har inte lyckats planera ett samhälle i harmoni med naturen. Vi har inte lyckats att lösa miljöproblemen utan snarare skapat dem.

Det framlagda ministerrådsförslaget är enligt vad jag kan förstå inte något annat än en upprepning av redan tidigare beslutade saker. Det innehåller få konkreta punkter och få nya förslag. Målsättningen borde emellertid vara att skapa program som passar och som är anpassade till vad naturen tål. Om man skall handla efter vad naturen tål, måste det till genomgripande radikala förändringar. Vi kan inte längre skrapa på ytan utan måste gå på djupet och försöka förändra.

Jag skulle vilja säga så här: Ministerrådet måste sluta att agera bromskloss när det gäller dessa frågor. Ministerrådet måste våga vara radikalt och driva miljöfrågorna framåt. Det behöver sättas gränser och tidsangivelser i programmet. I vårt medlemsförslag har vi angivit en del sådana gränser, men våra förslag har tyvärr förkastats i stor utsträckning.

Det är emellertid glädjande att läsa Ungdomens Nordiska råds program, som tar upp ungefär samma saker och även har angivit tidsgränser. Visserligen är dess tidsgränser senarelagda, eftersom programmet framlades ett år efter oss.

Nordiska rådet måste arbeta för att Basiskonventionen skärps så att vi får ett totalstopp för export av miljöfarligt avfall från i-

länder till u-länder. Kritiska belastningsgränser måste upprättas. Till stor del kan detta kanske byggas på de kartläggningar som ECE arbetar med och som är värdefulla eftersom de omfattar hela Europa.

Även avfallsproblemen är problem som vi har skapat genom vår samhällsstruktur och som växer med ökande konsumtion. Vi måste både minska avfallsmängderna och sortera avfall samt försöka återanvända så mycket som möjligt. Det måste bli lönsamt att återanvända, reparera och ta till vara det som vi redan har börjat utnyttja.

Åtgärderna mot havsföroreningar måste skärpas ordentligt. Fortfarande har vi ett alltför sjukt hav. Fisken dör, om den ens finns över huvud taget. Ibland kan vi inte ens bada i våra vatten. På fastlandet är marken så försurad att dricksvattnet i många områden ligger klart under normgränsen. Vattnet innehåller metaller, som våra barn får i sig och vars långsiktiga effekter vi inte vet.

Luftföroreningarna måste naturligtvis minskas. Detta kräver bl. a. en annan trafikplanering. Kraftiga satsningar måste ske på kollektivtrafik och på spårbunden trafik. Detta gör det helt omöjligt att över huvud taget bygga en Öresundsbro, en fråga som tidigare här varit uppe till debatt.

Skulle det hända en olycka med kärnkraften, vore vi helt sålda. Vad har vi för glädje av en billig energikälla, om vi inte längre kan bo kvar. De som har talat så varmt för kärnkraften har inte nämnt ett ord om kärnkraftsproblematiken, uranbrytningen och slutförvaringen, som vi fortfarande inte har löst och som vi absolut inte skall ha i vårt havsvatten.

Jag hoppas att ministerrådet flyttar fram sina positioner och att vi får se bättre förslag med mer konkreta åtgärder, som gör att vi inte behöver diskutera dessa frågor år ut och år in. Vi skall kunna känna att vår luft är frisk och att vårt vatten är friskt. Vi måste ha en natur som vi kan lämna över till våra barn med glädje.

Grethe Lundblad: Fru president! Med anledning av att debatten har pågått så länge tänkte jag göra mitt anförande till ett debattinlägg och kommentera vad andra har sagt.

Först vill jag kommentera de politiska an-

föränderna i början och säga till Marjatta Väänänen att hennes uppgift att mitten var tillskyndare av miljökonventionen är felaktig. Det var ett socialdemokratiskt medlemsförslag som ledde fram till miljökonventionen – jag vet det, för jag skrev det personligen. Jag kan tala om att även många andra förslag har socialdemokratisk bakgrund.

Jag tycker att mittenpartierna har en ful ovana att framställa sig som bäst i miljöfrågor. Det var också ett socialdemokratiskt förslag som först väcktes här i rådet om havsmiljön. Det var vidare ett socialdemokratiskt förslag som ledde fram till förslaget om ett nordiskt handlingsprogram för en bättre avfallshantering.

Till Sten Svensson vill jag säga att det naturligtvis är riktigt att det finns många miljöproblem i Östeuropa som är till bekymmer för oss, men vi får inte glömma att det också i den västliga världens mer utpräglade marknadsekonomier finns förfärliga exempel på dåliga miljöer. De som rest i USA har sett exempel på vilken dålig miljö en otygglad marknadsekonomi kan leda till. Om vi har dålig miljö i Europa, kan vi inte bara skylla på östländerna.

Med anledning av Sten Svenssons reservation vill jag gärna säga att det är riktigt att de nordiska länderna går i spetsen för att få ner koldioxidutsläppen. Det vill också vi socialdemokrater göra, men inte till priset av risk för radioaktiva utsläpp. Sverige har fått verklig känning av utsläppen från Tjernobyl genom att sjöar och marker på en del håll i norra Sverige blivit cesiuminfekterade. Vi vet vad ett utsläpp från ett kärnkraftverk kan ställa till med också långt från kraftverket.

Sedan skulle jag vilja kommentera miljöministrarnas anföranden. Det är viktigt att vi tar allvarligt på miljöproblemen. Även i ministerrådets planer finns det exempel på allvarlig belastning på miljön. Man säger på ett ställe att ökningen av närsalterna i Östersjön är oroväckande, och man säger att det finns allvarliga vattenmiljöproblem på grund av kväve- och fosforbelastning i utsläppen. Man säger att Sverige 1985 släppte ut 5 000 ton toxiskt klor i Bottenhavet och Finland 4 500 ton.

Eftersom vi skyller på östländerna kan jag tala om att kväveutsläppen i Östersjön från de nordiska länderna är större än från alla

andra länder tillsammans. Det gör att vi måste ta kampen mot miljöföroreningsarna på verkligt allvar.

När vi antog havsmiljöplanen framförde vi i social- och miljöutskottet krav på att de nordiska länderna skulle lägga fram nationella handlingsplaner. Men när vi i utskottet fick den nya havs- och luftföroreningsplanen fanns inga nationella planer med, som man hade lovat skulle vara färdiga den 31 december 1989. Därför ställde jag frågor till de nordiska ländernas regeringar om dessa planer, och jag fick dem för tio dagar sedan – för sent för att kunna påverka utskottets utlåtande. Därför vill jag ta några utdrag ur dem för att visa att det tydligen går långsamt även i Norden att förbättra miljön.

Av den finska regeringens nationella plan framgår att man på oerhört många områden utreder och undersöker. Man har undersökningsprogram om teknik för reduktion av kväve i kommunalt avloppsvatten och om lantbrukets belastning på vattnet. Man kan fråga sig varför Finland måste ha utredningar om det, när Sverige och Danmark har tydliga erfarenheter från området.

I Norges plan sägs att man skall rena avloppsvattnet i Oslofjorden, men man talar inte om reningsgraden.

I den danska planen talas om vattenmiljöplaner, men det sägs inte vad de innebär eller hur långt man har kommit.

Jag vill uppmana miljöministrarna att skärpa kraven speciellt mot kommunernas avloppsrening och lantbruket och att se till att Norden, som tidigast började med miljöåtgärder, fortsätter att gå i spetsen. Följ Brundtlandkommissionens principer inte bara i ord, utan i handling!

Sten Svensson: Fru president! Grethe Lundblad har ifrågasatt mitt påpekande om utvecklingen i östländerna. Jag syftade på att det framförallt var dessa länder som hade orsakat miljöförstöring. Men en viktig skillnad är att marknadsekonomierna i väst har tillhandahållit teknologin för att lösa miljöproblemen och tagit initiativ till det. Detta är en väsentlig skillnad, Grethe Lundblad.

Så till vad hon nämnde om koldioxidutsläppen. Jag har med mig ett betänkande från

den svenska riksdagen våren 1988. Då fattade riksdagsmajoriteten beslut om att lägga ett tak på koldioxidutsläppen. Mot detta beslut reserverade sig socialdemokraterna, och en av reservanterna var just Grethe Lundblad.

Vi har också gått i spetsen för att främja en övergång till katalytisk avgasrening på bilar. Även på den punkten reste socialdemokraterna motstånd när vi tog initiativ av den innebörden.

Beträffande kärnkraften är vi inte ensamma om en positiv bedömning. Även miljövärdarna är positiva. Nils Dahlbeck – doktor i biologi – är en av miljövärdarna som tror på kärnkraften. I dag betraktar han alternativen till kärnkraft som större hot mot miljön. Förurningen och alla nya kemiska ämnen är det som verkligen äventyrar vår livsmiljö, menar han, och han säger: ”Den mest akuta insatsen för miljön för närvarande är att upphäva avvecklingsbeslutet.”

Vi moderater som har intagit den här ståndpunkten är alltså inte ensamma. Vi har stöd av auktoriteter inom miljövärdarnas område.

Grethe Lundblad: Fru president! Jag hoppas att åhörarna lade märke till att Sten Svensson inte nämnde ett ord om radioaktiva utsläpp. Det är riktigt att riksdagen fattade ett sådant beslut som han nämnde och att jag inte var med på det. I Sverige vet vi nämligen att en avveckling av kärnkraftsverken skulle medföra att vi inte kan sänka koldioxidutsläppen under exempelvis en femårsperiod. Detta gäller endast energiproduktionen, men vi kan sänka koldioxidutsläppen från andra källor och på detta sätt undvika att få ökade koldioxidutsläpp. Inte heller det nämnde Sten Svensson.

Jag tycker att Sten Svensson borde kommentera de stora radioaktiva nedfall vi haft i Västerbotten och Gävleområdet från Tjernoby. De har gjort att man måste förbjuda fiske i många sjöar och har medverkat till att vi måste slakta tusentals renar som haft för hög cesiumhalt. Det är allvarligt när maten infekteras av cesium på grund av en olycka i ett kärnkraftverk.

Det skrämmer mig att det finns så många politiker som vill ha kvar kärnkraftsverken, när vi vet vilken fara kärnkraften kan innebära för människors livsmiljö.

Sten Svensson: Fru president! Jag vill säga till Grethe Lundblad att vi i Sverige har utvecklat våra kärnkraftsverk så att de hör till de främsta i världen vad gäller teknisk standard. Jag vill peka på reaktorsinneslutningen och de filter som har byggts i anslutning till reaktorerna och som inte finns i andra länder.

Det är ingen vits med att avveckla kärnkraftsverk som är säkrast i världen. I stället bör vi utnyttja den tekniska utvecklingen i vårt land och sälja vårt kunnande till andra länder som behöver det bättre. De som bor i södra Skåne har fågelvägen lika långt till Ignalina i Litauen som till Forsmark, men en skillnad är att Ignalinaverket är av samma typ som Tjernobyilverket och dessutom mycket större.

Grethe Lundblad: Fru president! Jag vill påminna om att olyckan vid kärnkraftsverket i USA berodde på den mänskliga faktorn, och man tror att också olyckan i Tjernobyil till stor del berodde på den mänskliga faktorn och inte på tekniken.

Vi är här för att diskutera Norden. Danmark har ingen kärnkraft, Norge har ingen kärnkraft. Jag hoppas att Sverige blir nästa land som inte använder kärnkraft.

Hjörleifur Guttormsson: Fru præsident! Miljösagerne er ved at få den plads i diskussionen her i Nordisk Råd, som de kræver. Men vi kan ikke kun nøjes med diskussion, vi trænger til konkrete handlinger gennem internationalt samarbejde og i hvert land.

Her i Island har vi et særligt miljøproblem, ikke mindst en kolossal jorderosion, som man forsøger at bekæmpe, men endnu uden tilstrækkeligt resultat.

Situationen er her i landet som i så mange andre lande præget af smukke ord, men man savner konkret handling og de nødvendige finansielle midler til miljøvern. Det er kendetegnende for trægheden i det officielle system, at det først er nu, at Altinget her i Island har kunnet beslutte sig for oprettelsen af et miljøministerium, mange år efter de fleste europæiske lande.

En radikalt forandret indstilling til miljøspørgsmålene her i Island er nødvendig, før man kan leve op til de pæne ord og handlings-

planer, som man har vedtaget i nordisk og i international sammenhæng.

Dette siger jeg som en almindelig bemærkning, men det betyder ikke, at der ikke findes god vilje her i Island hos mange til at nå frem til forbedring af miljøet og til acceptable løsninger.

Angående de foreliggende handlingsplaner fra Ministerrådet vil jeg bemærke, at disse er et skridt i den rigtige retning. Jeg må dog på det kraftigste tilslutte mig de synspunkter og den kritik, som foreligger fra flertallet i Social- og Miljøudvalget angående handlingsplanerne mod luft- og havforurening. Jeg vil lægge særlig vægt på, at man i den videre behandling af disse vigtige sager går ud fra et mere samlet syn til miljøet og miljøskaderne. Der er jo en nær sammenhæng imellem land-, luft- og havforurening. Forurening, der har sin oprindelse på land, ender som oftest i havet. Det er derfor fornuftigt at behandle disse sager i sammenhæng, koordinere handlingsplanerne og eventuelt fremsætte dem efter revision i en helhedsplan mod forurening.

Det er klart, at forureningen har sit udspring i det energiforbrug, som er drivkraften for industrisamfundet, som vi kender det i vore lande. Energibesparelse er derfor udslagsgivende for udviklingen på miljøsidens. Et forsvarligt energiforbrug er en forudsætning for et sundt miljø. Vi sløser uforsvarligt med energi. En reduktion i energiforbruget bør derfor være en væsentlig og integreret del af en miljøhandlingsplan. Vi trænger til en samlet nordisk energiplan, som udstikker målsætninger og tiltag til at reducere energiforbruget i vore lande og formindske behovet for en videre energiudbygning.

Kerneenergien er efter min vurdering uacceptabel som energikilde, og det internationale mål burde være at nedtrappe den nuværende atomkraftproduktion. Vi sidder på en tidsindstillet bombe, hvor vi har den stadig stigende mængde af atomaffald, som ingen af gode grunde vil se i sin nærhed, hverken deponeret eller oparbejdet. Ophobningen af det radioaktive materiale er en af de største trusler mod menneskeheden, og der er ingen acceptabel løsning i sigte. Behandlingen af dette materiale, dets opbevaring og transport er omhyllet af hemmelighed.

Jeg vil på dette møde stille et spørgsmål til de nordiske regeringer angående deres holdning til genvindingsanlæg for radioaktivt brændsel og deponering af radioaktivt materiale i Dounreay i Nordskotland. Svaret på det spørgsmål kunne give anledning til nogle videre bemærkninger. Men der er mange Dounreays på vej, hvis man ikke går bort fra kernekraftindustrien verden over.

Transport af radioaktivt materiale i Nordatlanten og planerne om plutoniumtransport med fly er sager, som burde tages op til videre granskning i Nordisk Råd. Kernekraften passer på ingen måde ind i billedet af det miljøvenlige samfund, vi alle burde stræbe efter, internationalt og i alle vore lande.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Når vi vid den extra sessionen i Helsingör behandlade det nordiska miljöprogrammet, där drivhuseffekten hade givits ett mycket begränsat utrymme och då man lovade att återkomma till frågan med ett komplement till programmet vid den här sessionen, önskade jag i mitt inlägg att vi inte längre skulle spela rysk roulette vad energifrågorna beträffar och att vi utan känslomässiga laddningar skulle behandla olika alternativ. Som vi alla vet, är energi- och miljöfrågorna nära sammankopplade.

När vi nu har fått nya miljöprogram och social- och miljöutskottets betänkanden, kan jag konstatera, vad energialternativen och minskandet av koldioxidmängden beträffar, att vi fortsätter att spela rysk roulette. I de nya miljöprogrammen har man skytt ordet kärnenergi som pesten. Visserligen konstateras att energiförsörjningen bör planeras för lägsta möjliga föroreningsutsläpp inklusive fossilt kol — alltså även koldioxid.

Vi känner till att kärnenergin inte producerar vare sig koldioxid eller andra gaser som bidrar till drivhuseffekten. Inte heller producerar kärnkraften kväve- och svaveloxider, ozon eller tungmetaller. I miljöprogrammen är man bekymrad för de ovannämnda ämnernas skadliga effekter som bidrar till att fiskar, vattendrag och skogar dör. Dock vägrar man såväl i social- och miljöutskottets betänkande som exempelvis i det svenska naturvårdsverkets yttrande att behandla kärnenergin. Det förefaller som om man ville sticka huvudet i

busken i denna fråga. Om man i de nordiska länderna — i det här fallet i Sverige och Finland — inte skulle använda kärnenergi, skulle dess ersättande med fossil energi innebära en katastrof för miljön. Praktiken har visat att inbesparing av energi inte kan vara lösningen, ifall man inte avsevärt vill försämra vår ekonomi och livskvalitet. Jag tycker att vi borde betrakta kärnenergin som en temporär lösning, till dess bättre energialternativ har utvecklats, och att detta bör accepteras för vår miljö och framtids skull i utvecklade länder, även om vår inställning till kärnenergin vore hur negativ och skräckblandad som helst.

Till och med en aktad skogsforskare, som inte har varit en anhängare av kärnenergi, har i offentligheten konstaterat att det är nödvändigt att temporärt använda kärnenergi för att drivhuseffekten skall kunna bromsas och för att Nordens barrskogar skall kunna bibehållas och ges mer tid att anpassa sig till klimatförändringarna.

Samma åsikt har Finlands miljöministerium, som i sitt yttrande konstaterar: "Bruket av fissionsenergi är likväl ett temporärt sätt att begränsa koldioxidutsläppen under förutsättning att denna energiform kan användas tryggt och ekonomiskt. Det lämpar sig för högt utvecklade länder vilka tack vare sin grundläggande struktur och utbildningsnivå har möjlighet att övervaka användningen av kärnenergi."

Finlands handels- och industriministerium säger i sitt yttrande för Finlands del: "Vad gäller utnyttjandet av kärnenergi har avsikten inte varit att lägga ned existerande kärnkraftverk i Finland." Ministeriet tillägger ytterligare: "När nya kärnkraftverk byggs, är säkerheten och lönsamheten alltiämt synnerligen viktiga krav". Jag delar ministeriernas uppfattning, och jag kan verkligen inte förstå varför utskottet i sitt betänkande inte kunde anta en rekommendation i överensstämmelse med den konservativa gruppens initiativ att "nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar".

Fru president! Det är just på detta sätt som jag tycker att vi uttryckligen bör agera med tanke på bibehållandet av vår miljö och våra skogar — hela vår framtid. Därför är jag med om den konservativa utskottsgruppens reser-

vation, och jag hoppas att också de andra kunde överväga ärendet utan förutfattade meningar. Alla de nordiska länderna har inte ett lika lyckligt läge som vårt värdland Island med sina rena geotermiska och vattenkraftverk, på samma sätt som Norge har sina vatten- och gasresurser. Ge även oss andra en möjlighet till en bättre miljö! När allt kommer omkring sitter vi alla i samma båt.

Björk: Fru president! Till den föregående finska talaren vill jag bara säga att hon är välkommen att komma till Gävle och äta av de rådjur som har en becquerelhalt 10 ggr över antaget gränsvärde, en becquerelhalt som inte minskar trots att det nu har gått ett antal år. Välkommen att studera den miljövänliga kärnkraftens effekter!

Fru president! De som funderar över Nordiska rådets roll har anledning att konstatera att Nordiska rådet just på miljöområdet skulle kunna spela en mycket aktiv roll, om man vill äta sig detta. Inför 90-talet tror jag att just miljöfrågorna är det område där det finns möjlighet att visa vad nordiskt samarbete kan åstadkomma.

Det har hänt en del inom Norden, men naturligtvis förväntar vi oss ännu mer. Det var bra att vi kunde ha den extra sessionen i Helsingör som – jag ber om ursäkt, Grethe Lundblad – mittengruppen tog initiativ till. Det innebar ett första steg mot att ordentligt öka medvetandet om behovet av miljödiskussioner.

När man studerar den handlingsplan som vi har fått måste man beklaga att den är så allmänt hållen. Jag rekommenderar sid. 29 i den till läsning för rådets medlemmar. Man kan fråga sig vad social- och miljöutskottet egentligen tycker. Det framhåller bl. a.: "Sålunda tvingas utskottet konstatera att handlingsplanen i sina väsentliga delar ej innebär någon högre ambitionsnivå än de nordiska länderna visat." Man "vill uttala den bestämda förhoppningen att de nordiska miljöministrarna ökar takten". Jag vill säga till våra miljöministrar att detta är en rejäl bakläxa för er del. Det vore intressant att få ett ordentligt svar från miljöministrarna på frågan vad ni har tänkt göra med anledning av denna rejäla bakläxa. Vad har ni att komma

med, och när kommer det? Det vore intressant att få veta.

Jag vill säga några ord med anledning av den kommentar som utskottet gör till det medlemsförslag som Olof Johansson och underregerade har lämnat in. Vi konstaterar där att man borde kräva inrättandet av en europeisk miljövårdsfond och att man upprättar en nordisk energibudget. Man borde också ha utarbetat en gemensam trafikpolitik, vilket vi har talat om här i dag. Dessutom borde man införa ett system för miljövårdsinformation och ett åtgärdsprogram för miljövänlig avfallshantering. Några av punkterna i vårt förslag.

Vi menar i medlemsförslaget att man hårdare än hittills borde verka för ett aktivt nordiskt agerande i det internationella miljöarbetet. Vi tycker att främst tre grundprinciper borde slås fast:

1. Den nordiska miljöplanen skall syfta till att skapa en uthållig utveckling i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionen för miljö- och utveckling.
2. En god miljö och effektivare resurshushållning skall vara ett centralt mål.
3. Den nordiska miljöplanen skall utgöra ett samlat underlag för ett kraftfullt internationellt agerande.

Bland remissinstanserna är det ganska många som är positiva till medlemsförslaget. Det gäller bl. a. Föreningarna Nordens förbund och institutet för vatten och luftvårdsforskning. En rad remissinstanser är positiva men inte i lika stor utsträckning.

Det kan också vara intressant att fundera över vilka som motsätter sig ett kraftfullt agerande på miljövårdsområdet. De kanske mest kritiska var i detta fall det svenska naturvårdsverket och miljöstyrelsen i Danmark. Nordens fackliga samorganisation är mycket kritisk mot att man skulle arbeta på detta sätt med miljöfrågorna, och koncessionsnämnden för miljöskydd tycker att förhållandena är bra som de är och att man inte behöver göra så mycket mer.

Den svenska miljöministern är tyvärr inte närvarande, men det skulle vara intressant att få en kommentar från henne till att så många tycker att det är bra som det är och inte har några större ambitioner på området.

Utskottet avfärdar medlemsförslaget på ett fåtal rader. Man sammanfattar med att uttala

”att man skall verka för” och ”att det är bra om Norden kan gå längre”. Det är ganska allmänt hållna svar som ges. Jag beklagar att miljöministrarna inte har kunnat ta sig an dessa frågor bättre och inte har lämnat ett ordentligt svar.

Min fråga är alltså: Vad tänker miljöministrarna göra med anledning av den rejäla bakläxa som ni har fått av social- och miljöutskottet?

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Jag konstaterar att den mat Gunnar Björk vill bjuda på i Gävle har skadats av miljöutsläppen från Tjernobyl. Men även om vi avvecklar finska och svenska kärnkraftverk, är Tjernobyl kvar och alla andra kärnkraftverk av samma typ, i t. ex. Litauen.

Björk: Fru president! Det var en mycket intressant argumentering. Om vi accepterar detta argument borde vi omedelbart rekommendera Norden att skaffa kärnvapen, eftersom andra har sådana. Den typen av argument accepterar dock inte jag.

Svartberg: Fru president! Många talare har tagit upp Östersjön i dagens debatt. Jag kan i mångt och mycket instämma i de problem som har redovisats, men jag anser också att det är nödvändigt att redovisa verkligheten för dem som bor på den svenska västkusten.

Jag skulle vilja börja med en fråga: Känner rådets medlemmar till att Skagerrak är en av världens största soptunnor?

Professor Rutger Rosenberg vid Göteborgs universitet och Kristinebergs marinbiologiska station har i en artikel redovisat att det faktiskt är så.

Vi vet att Nordsjön tar emot enorma mängder föroreningar. Det är fråga om dumpning av gifter och avfall. Gifter och kväveoxider faller ned på havsytan från skorstenar, från biltrafiken, från förbränning på fartyg till sjöss. De stora mängderna kommer sjölvfallet genom floderna som transporterar föroreningar och näringsämnen i enorma mängder – Rhen, Ems, Weser, Elbe och Themsen, för att nämna några av de större floderna. Vid den holländska kusten passerar

varje år hundratals ton av zink, bly, koppar, krom, nickel och mer än 500 000 ton kväve, plus alla de föroreningar som förs norrut i Engelska kanalen.

Nordsjön är ett relativt grunt hav, med ett medeldjup på bara 50 m. Skagerrak, däremot, har ett medeldjup på ca 230 m och har ett största djup på mer än 700 m. Hela 2/3 av det material som kommer ut i Nordsjön förs med strömmarna till Skagerrak, och Skagerrak blir alltså slutstation och soptunna. Det är ca 30 miljoner ton lermaterial som årligen förs till Skagerraks botten på detta sätt. Lermaterialet lägger sig i ett skikt över bottenarna, som höjs med några millimeter eller upp till en halv centimeter varje år.

Vänner! Det här kan vi inte skylla på de statsocialistiska länderna i Central- och Östeuropa, vilka har fått så mycket stryk under denna debatt och under hela sessionen. Nej, när det gäller Nordsjön och Skagerrak kommer skiten – för att tala klarspråk – från marknadsekonomierna i Väst- och Nordeuropa. Det gör den inte behagligare.

I ministerrådets handlingsplan redovisas planer för vissa belastade områden. Fru president! Skagerrak, som alltså är en av världens största soptunnor, finns inte med i förteckningen över vissa belastade områden.

Fru president! I Sverige kommer den marina miljövårdsforskningen på den svenska västkusten att koncentrera sina insatser på problemen i Skagerrak. Jag skulle vilja fråga: Vad gör den norska och den danska regeringen i den här frågan?

Bjarne Mørk Eidem övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Gunilla André: Herr president! Ju längre en kärnkraftsreaktor drivs, desto mer risk för en radioaktiv olycka.

Det är en ofrånkomlig sanning.

Ju längre reaktorerna körs, desto mer atomkraftsavfall produceras – dessa fruktansvärda gifter som vi i dag inte vet var och hur vi skall förvara och som våra efterkommande måste vakta i tusentals år. Det kommer att kosta enorma pengar. Det är en ofrånkomlig sanning.

Ju mer kärnkraftsavfall, desto större risk att klyvbart material kommer i orätta händer med katastrofala följder.

Detta är en ofrånkomlig sanning.

Med dessa fakta i minnet är det helt ofattbart hur reservanterna, bl. a. Sten Svensson, i social- och miljökommittén i betänkandet som behandlar förslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar, anser att Nordiska rådet skall rekommendera de nordiska ländernas regeringar att utnyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar. Enligt min mening kan inte kärnkraften motiveras ur någon synvinkel.

Kärnkraften är och förblir ett historiskt gigantiskt misstag. Det måste bort så fort som möjligt. De miljövänliga alternativa energikällorna måste få sin chans. Det får de inte så länge kärnkraften finns kvar.

Herr president! Jag yrkar avslag på reservationen och bifall till utskottets majoritetsskrivning.

Marjatta Väänänen: Herr president! Först om energisamarbetet och kärnkraften: Mittenpartierna har i sitt alldeles nya program konstaterat att energisamarbetet i Norden bör intensifieras i syfte att på sikt avveckla kärnkraften. Då Anna-Kaarina Louvo här för kärnkraftverkens talan kan man fråga: Har hennes regering i Finland samma ståndpunkt, även om det står annorlunda i själva regeringsprogrammet.

Jag anser att vi nu måste börja utveckla jordgasens möjligheter här i Norden ännu bättre. Sedan vill jag till min goda vän och utskottskamrat Grethe Lundblad säga några ord. Hon förklarade att det var socialdemokraterna som i Nordiska rådet hade börjat miljösamarbetet. Jag kom då att tänka på den extra session som vi hade för knappt två år sedan i Helsingör. Det mötet kom till stånd på mittenpartiernas initiativ. Det var just socialdemokraterna som bromsade hårdast vid det mötet. Men jag tycker att det är bara bra att Grethe Lundblad, jämte socialdemokraterna och mittenpartierna, tävlar i att vara de mest initiativrika och ambitiösa i Nordiska rådet när det gäller miljöfrågor. Så skall det fortsätta.

Grethe Lundblad nämnde att vi måste in-

föra ännu hårdare krav när det gäller jordbruk och miljöskydd. Enligt min mening är det nya programmet redan ganska hårt mot jordbruket, särskilt mot Finlands jordbruk. Jag hoppas verkligen att det inte blir ännu hårdare i de norra delarna av Norden.

Minister Bärnlund konstaterade här tidigare att den nya havsmiljöplanen är mycket krävande. Jag medger att många skärpningar har gjorts i den nya havsmiljöplanen. Jag vill dock ta upp tre punkter; försiktighetsprincipen, begreppet "bästa tillgängliga teknologi" och de nordiska ländernas roll i det internationella miljöarbetet. Jag anser med tanke på de stora skador som nu sker i våra nordiska skogar att försiktighetsprincipen är miljöpolitiskt en mycket bra sak. Jag hoppas att vi kan acceptera den.

När det gäller begreppet "bästa tillgängliga teknologi" beklagar jag att minister Bärnlund inte kan godkänna termen. "Miljömässigt bästa teknik" vore den rätta benämningen. Den ambitionsnivå som nu gäller för bästa tillgängliga teknik gynnar industrin och ekonomin men inte naturen, något som vore det viktigaste.

Det har talats mycket om Östersjön och de nordiska ländernas internationella roll. Jag vill gärna fråga minister Bärnlund: Vad händer i Östersjöfrågan? Vad händer på den internationella nivån? Har det gjorts några framsteg när det gäller FN-fonden och Euro-pafonden?

Minister Bärnlund: Herr president! Marjatta Väänänen ställde några explicita frågor till mig, så jag vill försöka svara. Begreppet "bästa tillgängliga teknologi" är mycket inarbetat inom det internationella samarbetet och de nordiska länderna kan inte ensamma ändra på innehållet i detta begrepp. Men när det används i miljöpolitiska sammanhang utgår man från att man ur miljösynpunkt använder den bästa tillgängliga teknologin, annars skulle inte begreppet ha någon betydelse i detta sammanhang.

Claes Andersson: Herr president! Jag skall komma med några kommentarer till den här debatten. Det verkar vid ett ytligt studium som det skulle finnas ganska långtgående

konsensus när det gäller hela miljöpolitiken men den är ganska skenbar. Jag har en känsla av att vi ofta betraktar naturen som någon sorts förhandlingspart med vilken det går att kompromissa och förhålla frågorna. Men naturen är ingen förhandlingspart utan naturen, ekosystemen, kompenserar till viss nivå och därefter dör de, som vi vet. Vi har nyligen i Finland haft en interpellationsdebatt i riksdagen om skogarnas tillstånd i Finland där en enstämig expertis säger att skogarna i Finland håller på att dö. En fjärdedel av vår barrskog är obotligt sjuk.

Vi har ett bra miljöministerium i Finland och en kunnig och energisk miljöminister, men detta miljöministerium har alldeles för små resurser. Jag kan t.ex. nämna att det kostar 1,5 miljarder FIM att bygga ett reningsverk för de utsläpp från Kolahalvön som hotar att döda skogarna i östra Lappland. Det tycker man naturligtvis är mycket dyrt. Samtidigt håller vi i Finland på att köpa attackplan, jaktplan för flyget, för minst 10 miljarder mark. Det här kan verka som en demagogisk jämförelse, men jag tycker att det inte är det. Det är fråga om hur vi vill prioritera, vad vi vill försvara.

Sedan har jag en känsla av att vi ofta tror att nya tekniska innovationer kan rädda det som de tidigare tekniska innovationerna har förstört och lett till. Jag tror det här är en svår villfarelse. Nu sätter man sin tillit till katalytrening i bilarna och den är säkert mycket viktig, samtidigt vet man att katalyterna släpper igenom dikväveoxid, lustgas, som är ett ozongift, så det kan hända att vi hamnar ur askan i elden med dessa lösningar.

Sedan några ord om kärnkraften som några konservativa ledamöter vill se bevarad. I Finland planerar man ett femte kärnkraftverk, men det är inte för att man skall spara energi utan det är för att energin skall kunna vara lika billig som nu så att trävaruindustrin inte behöver investera i energisnålare processer, vilket vore helt möjligt. Kärnkraften är alldeles för riskabel och alla som sitter här vet naturligtvis vilka riskerna är. Själv läste jag nyligen i tyska tidningar om toppmoderna västtyska kärnkraftverk där det har förekommit väldigt många allvarliga olyckstillbud. Det är alltså inte bara kraftverken i Greifswald eller Bulgarien som är livsfarliga utan även de mest moderna kärnkraftverken är livsfarliga.

Møller: Hr. præsident! Det har været en lang debat, og et af de emner, der har optaget sindene meget, har været kernekraften og den reservation, der er fra et antal Konservative. Jeg synes ikke, at det skal overskygge, at Social- og Miljøudvalget har lavet en betænkning og en indstilling på baggrund af nogle forslag, som vi jo på 90 pct af alle områderne er enige om. Det synes jeg, vi skal være glade over.

Men jeg vil godt knytte et par bemærkninger til den reservation, der er fra de konservative medlemmer.

Jeg kom til Island i søndags, og det blæste, det blæste mandag, det blæste tirsdag, det stormede onsdag, og det blæser i dag torsdag. Og mens det har blæst her på Island, har de haft orkan i England. Det er tredje gang på tre måneder. De, der ser TV i disse dage på hotelværelserne, vil vide, at der er nogle klimaforskere, der siger, at det er måske på grund af væksthuseffekten. De siger "måske", for de ved det ikke. Jeg ved det heller ikke, men man kan jo spekulere på, hvorfor vi pludselig er inde i, og har været det i et par år, så dramatiske ændringer af vejrliget. Er det på grund af det øgede udslip af kuldioxid? Er det på grund af væksthuseffekten – eller det vi i Danmark kalder drivhuseffekten? Det er i hvert fald en mulighed.

Og hvad er det, der skal erstatte de svenske og de finske atomkraftværker, hvis man nedlægger dem? Det skal være solenergi, er der nogle, der siger. Ja, det synes jeg er godt; det skal være vindenergi, der er også godt; det skal være besparelser, det er også godt. Det tror jeg, de fleste vil sige.

Men vi ved jo også alle sammen, når vi skal være realistiske, at hverken sol, vind eller besparelser tilsammen kan erstatte den elkraft, som vi i øjeblikket får fra de kernekraftværker, der eksisterer, og som er de sikreste i verden.

Det vil sige, at vi skal til at anvende – eller svenskere og finner skal til at anvende – nogle fossile brændelser, hvis man nedlægger disse værker. Skal det så være kul? Nej, siger man. Skal det være olie? Nej, siger man. Det skal selvfølgelig være naturgas, det vil den danske energiminister og det danske Folketing godt sælge. Jamen så vil jeg godt gøre opmærksom på, at selv om vi erstatter al den energi, man i øjeblikket fremstiller i de svenske atomkraftværker, med naturgas, så vil det

medføre, at der bliver udledt 32 mio. tons ekstra kuldioxid i atmosfæren hvert år. Det står faktisk i de papirer, som Miljøudvalget selv har sendt frem. Det er så stort et tal, at ingen kan fatte det. Lad mig omsætte det, så vi alle kan forstå det. Det betyder, hvis man erstatter kernekraften i Sverige med naturgasfyrede værker, at så udledes der 50 tons ekstra kuldioxid hvert eneste minut. Det vil sige, at i de 5 minutter, jeg taler, ville det være 250 tons ekstra kuldioxid, man ville udlede, hvis man fyrer med naturgas, og for øvrigt det dobbelte, hvis det var kul.

Hvad vil det så betyde? Ja, der ligger jo også i Ministerrådets forslag en fin beskrivelse. Fortsætter vi med at udlede kuldioxid som i øjeblikket, så mener man, at inden for de næste 100 år vil temperaturen i gennemsnit i hele verden stige med op til 4 1/2 grad, og vandet vil hæve sig overalt med op til halvanden meter. Det vil betyde, at i øjeblikket, hvor vi kun har én ørken på størrelse med Sahara, vil vi få 4 eller 5 nye Saharaer. Er det det, vi ønsker?

Vi vil få masser af mennesker i Danmark, i Holland, i England og andre steder, hvis hjem bliver oversvømmet, fordi vandstanden stiger halvanden meter. Er det det, vi ønsker? Jeg mener nok, man skal tænke sig lidt om og sige, at her er noget, som vi ved, at hvis vi vil erstatte denne kernekraft, så kommer vi til at fyre mere kuldioxid af, vi kommer til at fremme drivhuseffekten. Det er vel ikke det, vi ønsker. Derfor synes jeg, at det er en fornuftig og en rigtig reservation, som man har.

Lad mig så gøre opmærksom på, da der jo er mange, der har været efter den norske reservant, Tore Liltved fra Høyre, og sagt, at han står alene. Selv den norske miljøvernminister sagde, at han var vist ikke i overensstemmelse med sit parti. Lad mig da som det sidste gøre opmærksom på, at der blev jo fremsat – det er faktisk et af de medlemsforslag, vi står og diskuterer nu – den 31. januar 1989 i Stockholm et forslag, der slutter med at anbefale at udnytte kernekraften, så længe det er sikkerhedsmæssigt og økonomisk motiverbart. Den første, der har skrevet under på det forslag, er præsidenten for det norske Storting, den tidligere præsident i Nordisk Råd, Jo Benkow fra Høyre. Jeg tror altså, der er andre fra norsk Høyre, der er enige med Tore Liltved. Det synes jeg godt

jeg vil fortælle til den norske miljøvernminister, så hun da har den oplysning.

Anna-Kaarina Louvo: Herr president! I de preciserade nordiska miljöprogram som vi har behandlat här har vi alldeles riktigt föreslagit betydande minskningar i våra egna utsläpp på flera sektorer. Men såsom jag redan konstaterade här, finns det några negativa företeelser, åt vilka vi knappast lyckats göra något nämnvärt. Jag avser drivhuseffekten och koldioxiden, som har den största inverkan på klimatförändringar, och därtill kommer också de försurande kväveoxiderna. Inte heller är perspektiven i den närmaste framtiden uppmuntrande när det gäller att minska dessa ämnen. Också diskussionen här visar detta. Vad beträffar kväveoxiderna finns det en internationell konvention, som dock är svår att tillämpa i praktiken. En sådan konvention saknas om koldioxiderna. Visserligen har bl. a. parlamenten i Sverige och Norge beslutat att koldioxidmängderna skall stoppas på den nuvarande nivån.

Stora mängder koldioxid och kväveoxider emitteras från trafiken. Men så länge vi inte har kunnat utveckla en elbil, som skulle vara idealisk för miljön – förutsatt att el produceras rent – bör vi troligen ty oss till att vi på alla möjliga sätt försöker främja användningen av de effektiva trestegskatalysatorer, som eliminerar åtminstone kväveoxiderna från avgaserna.

Vi vet att trafiken är i nyckelställning när det gäller att minska kväveoxiderna. Mer än hälften av kväveoxiderna härstammar från trafiken. Man skall komma ihåg att kväveutsläppen flerdubblas när hastigheterna ökar. Därför gjorde man av miljöskäl bl. a. i Sverige experiment med hastighetsbegränsningar i somras och höstas. Även i dessa nya nordiska miljöprogram och i social- och miljöutskottets betänkande framförs hastighetsbegränsningar som ett medel att minska kväveoxiderna. Men det förefaller orimligt att också bilister som har katalysatorbilar får lida av hastighetsbegränsningar som inte införts av trafiksäkerhetsskäl. Jag tycker att man idag borde på alla konstruktiva sätt bidra till införandet av katalysatorer och göra det utan tvång. Det verkar som om det skulle ta alltför lång tid tills katalysatorbilar blir allmänna

enligt de planerade metoderna. Därför vill jag föreslå ett ytterligare medel för provning, som jag tror skulle ha en positiv inverkan. Man borde överväga att den högsta tillåtna hastigheten för bilar utan katalysatorer skulle vara 70 km/h. Ifall denna högsta tillåtna hastighet införs för de bilar som förorenar mer än katalysatorbilar, medför detta att de bilister som njuter av fartens tjusning upplever det som olidligt att köra så sakta samtidigt som mindre och anspråkslösa bilar susar förbi. För att detta medel skulle vara effektivt, borde de nordiska länderna fatta ett gemensamt beslut om att en hastighetsskylt tillhör bilarnas besiktningstrustning – som man snabbt skulle uppfatta som brännmärke.

Herr president! Jag anser att man för miljövårdens skull borde förstå att vädja till människans innersta väsen och speciellt hennes svagheter. Frivillighet och morötter är bättre än tvång. Jag är övertygad om att man på detta sätt snabbt och totalt skulle övergå till katalysatorbilar. Ur miljövårdens synvinkel skulle detta innebära en lika ren trafik som under 1940-talet, oberoende av dagens stora bilpark och trafiktäthet.

Knuutila: Herra puheenjohtaja! Oli erittäin miellyttävää kuulla, kun edellinen puhuja antoi kannatusta nopeusrajoituksille, joilla on hyvin merkittävä asema silloin, kun puhutaan liikenneturvallisuuden parantamisesta. Puhuja totesi kuitenkin, että tietyille autoilijoille, joilla on katalysaattori, ei tarvitsisi asettaa erityistä nopeusrajoitusta silloin, kun siitä ei ole hyötyä liikenneturvallisuudelle. Tähän toteamukseen on kuitenkin esitetty vastaväite, että kaikki nopeusrajoitukset, siis nopeuden alentamiset, aina parantavat liikenneturvallisuutta. Nopeudella ja liikenneturvallisuudella on aina selvä riippuvuussuhde. Lisäksi panin tämän puheenvuoron erittäin mielelläni merkillä sen vuoksi, että puhujan puolue on perinteisesti ollut hyvin vastahakoinen asettamaan edes hyvin perusteltuja nopeusrajoituksia Suomessa. Tämän puheenvuoron jälkeen voimme yhteisesti kehittää Suomessa yhä parempaa nopeusrajoituskäytäntöä.

Knuutila anförande i svensk översättning:

Herr president! Det var mycket trevligt att höra att den föregående talaren gav sitt stöd åt hastighetsbegränsningarna, som spelar en mycket betydande roll när man talar om förbättringar i trafiksäkerheten. Talaren konstaterade dock att en särskild hastighetsbegränsning inte borde fastställas för de bilister som kör med katalysatorbilar då detta inte är av nytta för trafiksäkerheten. Jag måste dock göra den invändningen att alla hastighetsbegränsningar, dvs. hastighetssänkningar, alltid ökar trafiksäkerheten. Hastigheten och trafiksäkerheten har alltid en tydlig korrelation. Dessutom noterade jag detta inlägg med stor tillfredsställelse därför att det parti som talaren representerar av tradition har varit mycket motsträvt att fastställa ens välmotiverade hastighetsbegränsningar i Finland. Efter detta inlägg kan vi i Finland tillsammans utveckla en allt bättre praxis för hastighetsbegränsningar.

Marianne Samuelsson: Herr president! Jag tycker att föregående inlägg var ett mycket märkligt inlägg i en miljödebatt. Det tydde på omedvetenhet om de faktiska miljöproblemen. Visserligen vet vi att en katalysator renar, men vi vet även att den har en hel del andra miljöeffekter som är negativa. Dit hör bl. a. dikväveoxiden, som ännu inte har debatterats speciellt mycket men som forskare jobbar med och som man anser kommer att bli ett stort problem. Många forskare anser att katalysatorn inte är någon räddning för miljön. De säger att katalysatorn kommer att vara en parentes i utvecklingen när det gäller bilens framtid.

Grethe Lundblad: Herr president! Det är mycket pinsamt att miljöministrarna är så tysta. Vi har nu i tre timmar mycket seriöst diskuterat tre miljöplaner. Det har riktats en kraftig kritik från utskottet och även från talare i debatten. Därför frågar jag: Hur skall vi tolka miljöministrarnas tystnad? Instämmer de eller struntar de i kritiken? Det vore bra om vi fick veta detta, både vi som har deltagit i debatten och de som har lyssnat på de-

batten. Jag hoppas att någon av miljöministrarna kommer upp i talarstolen till slut.

När det gäller lantbrukets utsläpp vill jag säga till Marjatta Väänänen att det är svårt att härleda utsläpp till speciella förorenare. Även inom områden där problemet med avloppsrening är löst, t. ex. på den svenska västkusten, har vi stora miljöproblem med syrefattiga bottenar, som kommer från jordbrukets utsläpp. Jag kan inte tänka mig annat än att också Finland och Norge, som har mycket svagare miljökrav på lantbruksområdet, har stora utsläpp från lantbruket. Vi måste ta detta på allvar och kräva att lantbrukets processmetoder precis som industrins blir anpassade så att de inte orsakar miljöproblem.

Per Olof Håkansson: Herr president! För några inlägg sedan stod Helge Adam Møller här i talarstolen och gjorde på sitt karakteristiska sätt en bedömning av vad som skulle hända med miljön om den svenska kärnkraften ersattes med naturgas. I sak var hans sifferexercis säkert riktig, men han glömde att fundera på varifrån naturgasen kommer.

Helge Adam Møller sade själv: Tänk efter! Ja, jag tycker att vi skall tänka efter och inte stillatigande acceptera hans resonemang, för det är i grunden fel. Det utgick ifrån den i och för sig korrekta bedömningen att ett välskött naturgasnät läcker ungefär 1–2 procent av gasvolymen till atmosfären. Det innebär givetvis en viss miljöbelastning. Den miljöbelastningen räknade han om och fick då fram de siffror som han nämnde.

Men tänk efter! Vilket är alternativet? Den naturgas som tas fram kan användas till 97–99 procent med en miljöbelastning som i princip är lika med noll. Alternativet är att naturgasen skall facklas upp på Nordsjön till ingen nytta eller släppas rakt ut i luften.

Den analys som Helge Adam Møller gjorde var en förlängning av en myt, som håller på att växa sig fast. Därför vill jag mycket bestämt protestera mot hans sätt att resonera om naturgasen. Om Helge Adam Møller vill ge ett bra bidrag till miljön bör han åka hem till Danmark och använda mer naturgas, t. ex. genom att byta ut gammal kolkraft mot modern naturgaseldning. Det vore ett bra bidrag till en bättre miljö.

Miljöminister **Bärlund:** Herr president! Eftersom det uppstått oklarhet i fråga om spelreglerna hade jag inte tillfälle att komma med den replik till Marjatta Väänänen som jag tänkte komma med tidigare, men jag hoppas ni kommer ihåg vad hon frågade. Det gällde alltså den bästa tillgängliga teknologin ifråga om miljöinvesteringar och jag kan säga att "bästa tillgängliga teknologi" i sig är ett inarbetat begrepp som används allmänt internationellt och som har fått ett visst fastställt innehåll. När man talar om detta begrepp i samband med miljöfrågor menar man ju att från miljöhänseende synpunkt bästa tillgängliga teknologin här avses. På den här punkten tror jag vi är helt överens med betänkandet i praktiken.

I fråga om Östersjön har vi för tillfället en mycket intressant process på gång. Vi hade för två veckor sedan ett mycket viktigt möte med Östersjökommissionen i Helsingfors där man diskuterade möjligheterna att stärka Helsingforskonventionen så att besluten kunde göras bindande för medlemsstaterna efter det att de ratificerat besluten. Idag gör man beslut i form av rekommendationer. Detta är ett av de viktigaste nya stegen för att stärka Östersjösamarbetet och få fram miljösynpunkter och också juridiskt sett starkare beslut. Avsikten är att man skall ha ett miljöministermöte i februari nästa år och på politisk nivå ta ställning till frågan och ge ytterligare direktiv om konventionen på ett sådant sätt att den juridiskt blir starkare än vad den är idag. Där har vi alltså på gång ett arbete som jag tror att vi från nordisk sida har all orsak att stöda och driva framåt.

Marjatta Väänänen: Herr president! Jag tackar ministern för svaret och konstaterar att åtminstone den finska ministern hela tiden har varit på plats. Men ministern svarade inte på fondfrågan: vad händer med europeiska och FN-fonder; finns det någon utveckling där?

Miljöminister **Bärlund:** Ärade president! Arbetet på att effektivisera miljöteknologisamarbetet i Europa, som väl närmast avsågs här, och stödet för detta utvecklade samarbete är för tillfället uppe inom FN:s ekonomiska

konvention för Europa, ECE, där vi har en arbetsgrupp under ledning av Finland som studerar olika former för att bygga ut detta samarbete. Sverige har gjort ett formellt förslag till grundande av en särskild europeisk miljöfond, som egentligen gäller samma sak. Jag tror att det viktigaste är att komma igång med några slags konkreta åtgärder, antingen någon fond eller någon annan form av stöd för detta samarbete. Därför är det arbete jag hänvisade till det egentliga försöket till genombrott på detta område. Globalt håller vi på att inom ramen för Montreal-protokollet för skydd av ozonskiktet förhandla oss fram till stödarrangemang för u-länderna. Där har vi också en arbetsgrupp som leds av Finland som försöker få fram en fondlösning, som har visat sig vara mycket besvärligare än vad vi trodde för en tid sedan. Det konkreta resultatet borde vara klart under vårens lopp så att man kan få till stånd ett formellt beslut på det möte som hålls i London i slutet av juni för att stärka Montreal-protokollet.

(Kl. 17.40 inträffade strömavbrott i sessionssalen)

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst namnupprop beträffande utskottets förslag till rekommendation, punkt I a.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Görel Bohlin, Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Elsi Hentemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats

Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Peder Sønderby, Lars Ulander Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Johan C. Løken, Arne Melchior, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Sten Svensson, Anders Talleraas, Marjatta Väänen, Birte Weiss och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 68 röster.

Utskottets förslag, punkt I b. *bifölles.*

Härefter skedde votering, medelst namnupprop, beträffande utskottets förslag och reservanternas förslag under punkt II.

För utskottets förslag röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Lars Ulander, Marjatta Väänen, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

För reservanternas förslag röstade:

Görel Bohlin, Elsi Hetemäki-Olander, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Kimmo Sasi och Sten Svensson.

Lars P. Gammelgaard, J. K. Hansen, Agnar Nielsen, Peder Sønderby och Þorsteinn Pálsson *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pál Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Anders Talleraas, Birte Weiss och Lars Werner.

Reservanternas förslag hade sålunda förkastats med 51 röster mot 12. 5 medlemmar avstod från att rösta.

Därefter företogs votering medelst namnupprop, beträffande utskottets förslag till rekommendationer, punkt II 1–2.

För rekommendationerna röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Gutormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Ei-

narsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Rynänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Wiggo Komstedt avstod från att rösta.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Carl I. Hagen, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pál Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Anders Talleraas och Lars Werner.

De båda rekommendationerna hade sålunda antagits med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Slutligen företogs votering, medelst namnupprop, beträffande utskottets förslag till rekommendation, punkt III.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Gutormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nilesen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einars-

son, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Carl I. Hagen, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Johan C. Løken, Arne Melchior, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Anders Talleraas och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 74 röster.

6

A 859/s: Medlemsförslag om export av avfall

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen.

2. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP's kommande nätverk för renare teknologier.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Anneli Jäätteenmäki återtagit sin plats i rådet och att Eeva-Liisa Moilanen lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Páll Pétursson (social- och miljöutskottets talesman): Herr president! Samtliga inkomna remissvar stöder det föreliggande medlemsförslagets syfte, medan olika synpunkter finns på hur långt det är realistiskt att gå vad gäller krav på förbud mot export av farligt avfall, spärrlistor, notifikations- och övervakningssystem osv. Flera remissinstanser erinrar om att fortsatta förhandlingar pågår bl. a. inom OECD och att Nordiska ministerrådet förberett ett handlingsprogram om avfallshantering.

Utskottet noterar vidare att det förhandlingsarbete inom UNEP som pågick då medlemsförslaget väcktes under våren 1989 ledde fram till undertecknande av en internationell konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall – Baselkonventionen.

I ministerrådets handlingsplan för avfall noteras att de nordiska ländernas anläggningar för hantering av miljöfarligt avfall står inför en kapacitetsutbyggnad. Vidare noteras att intresset för avfallsbörser är stigande. Bl. a. arbetar EG för att inrätta en avfallsbörs främst för industriellt och kemikaliskt avfall.

Utskottet hälsar detta med tillfredsställelse men vill erinra om att avfallsproblemen mellan de tekniskt avancerade nordiska länderna är av en annan och mer hanterlig art än mellan i- och u-länder i global skala. Det är ej heller avsikten med medlemsförslaget att förhindra export av avfall mellan nordiska länder eller andra länder med miljökrav som motsvarar de nordiska.

Utskottet noterar även med tillfredsställelse att UNEP är i färd med att inrätta ett internationellt nätverk för renare teknologier och torde komma att anmoda Nordiska ministerrådet att medverka i detta samarbete. Utskottet vill starkt tillstyrka att ministerrådet bidrar till ett sådant samarbete. I princip anser utskottet att avfall bara kan få exporteras till länder som har erforderlig administrativ, juridisk och teknisk kompetens att ta hand om det. Förhandsnotifikation och skriftlig tillåtelse från berörda länder är förutsättningar för att tillstånd för export av avfall skall kunna ges. Det bör vara de nordiska ländernas ansvar att kontrollera att avfallsexport äger rum bara när den kan ske på ett acceptabelt sätt och i enlighet med internationella avtal.

Då Baselkonventionen ej innebär ett exportförbud för miljöfarligt avfall till tredje världen bör målsättningen på sikt vara att exportörerna åläggs att lämna information om typ av avfall, mängder och antal transporter samt att mottagarlandet måste bevisa att det har kapacitet att ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt. Vidare bör ett kontrollorgan upprättas som har resurser att övervaka att mottagarna kan behandla eller lagra avfallet på ett tillfredsställande sätt.

Då konventionen ger möjlighet att ingå i en "klubbstrategi", dvs. att ett antal länder åtar sig att inte exportera miljöfarligt avfall annat än under vissa mycket bestämda förutsättningar, anser utskottet att de nordiska länderna bör gå i främsta linjen härvidlag såsom de gjorde i arbetet med svavel- och kväveprotokollen inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Med hänvisning till social- och miljöutskottets betänkande yrkar jag bifall till rekommendationen.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Når jeg tager ordet her i mørket, er det, fordi dette forslag er fremsat af bl. a. Margrete Auken, og hun er ikke til stede, som man vil have bemærket, og hun ville nok blive ked af det, hvis hun hørte, at dele af forslaget var blevet afskrevet, uden at ordet var blevet taget til det. Så det er anledningen til, at jeg tager ordet.

Vi anbefaler fra vores side, at dele af forslaget bliver afskrevet. Og det gør vi, fordi vi nu er kommet så langt med det, at store dele af det er indarbejdet i de planer, vi har stemt for i dag. Der er en del tilbage af det, men det vil vi vende tilbage til. Men vi anbefaler også udvalgets indstilling og er glade for, at det bliver vedtaget. Men jeg synes lige, det skulle siges, at vi er tilfredse med, at det er kommet så vidt.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering, medelst namnupprop, be- träffande utskottets förslag till rekommendationer.

För rekommendationerna röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Rynänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruaianen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Carl I. Hagen, Hæggviður Jónsson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Wiggo Komstedt, Johan C. Løken, Arne Melchior, Hans Nyhage, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pál Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Anders Talleraas, Birte Weiss, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

De båda rekommendationerna hade sålunda antagits med 63 röster.

19

E-saker**E11: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter¹**

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! FN-konventionen om barns rättigheter antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Konventionen öppnades för undertecknande den 26 januari 1990, då ca 60 länder skrev under, däribland alla de nordiska länderna.

Samtliga nordiska länder har satt igång nationella procedurer för att få konventionen ratificerad så snabbt som möjligt. Detta innebär i första omgången en undersökning av behovet för eventuell revidering av den nationella lagstiftningen i anledning av konventionen. Därefter avser regeringarna att förelägga respektive riksdagar förslag om ratificering. På nuvarande tidpunkt kan man inte säga exakt när ratifikationen kan vara genomförd. Det avhänger bl. a. också av riksdagens arbetsform, men regeringarna strävar mot att ratifikationen skall vara slutförd före årsskiftet 1990/91.

Eftersom de nordiska ländernas regeringar redan har startat det ratificeringsarbete som fru Gyldenkilde efterlyser, anser ministerrådet att det inte för närvarande är nödvändigt att ta några speciella initiativ i saken.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Jeg takker ministeren for svaret og vil gerne udtrykke tilfredshed med, at man allerede har fået sat arbejdet i gang, efter at 60 lande nu har underskrevet konventionen.

I øvrigt forholder det sig sådan, at det, jeg havde skrevet op på et stykke papir, som jeg skulle have sagt nu, ligger i min taske, og jeg kan ikke finde det (*munterhed*).

Men under alle omstændigheder takker jeg for svaret. I social- og miljøudvalget så ser vi hen til, at man kunne sætte en nordisk handlingsplan sammen med hensyn til børns rettigheder i Norden, og det håber jeg, at man ville arbejde videre med. Nu er arbejdet i hvert fald sat i gang, således at når 20 lande

har ratificeret, kan vi komme i gang med tankerne om det og gå videre med en helhedsplan for Norden og børns rettigheder, og det glæder jeg mig til.

Regeringen har gjort sit arbejde, nu er det op til parlamentarikerne at følge det op, for der skal som sagt ratificeres af 20 lande. Før man virkelig kan begynde at arbejde med det i FN.

Diskussionen forklarades herefter avsluttad.

Ivar Hansen overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

E16: Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten¹ och**E37: Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland².**

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: Innledningsvis vil jeg slå fast at Nordisk ministerråd deler de bekymringer vedrørende Dounreay-anlegget som de to spørrener gir uttrykk for. Det er ingen tvil om at anlegg som dette utgjør en potensiell trussel både for fiskerier, helse og sikkerhet i områdene rundt.

Nordisk ministerråd vedtok på sitt siste møte den 13. november å sende et protestbrev til den britiske regjering. I sin henvendelse meddelte Ministerrådet at det ville ta saken opp i Paris-kommisjonen og legge den frem på Nordsjø-konferansen i Nederland kommende uke.

Parallelt med dette har vi hver for oss henvendt oss til den britiske regjering vedrørende Dounreay-anlegget.

¹ Frågan tryckt s. 2409

¹ Frågan tryckt s. 2415

² Frågan tryckt s. 2442

Den britiske regjering har i sitt svar på de nasjonale henvendelser pekt på at den rammetillatelse som er gitt til oppføring av et gjenvinningsanlegg for radioaktivt avfall ved Dounreay, er å betrakte som en rammeplan og ikke som en egentlig byggetillatelse. Videre har den britiske regjering gitt uttrykk for at det senere skal innleveres en søknad av langt mer detaljert karakter.

Når det gjelder Dounreay, er det derfor Ministerrådets oppfatning at vi nå må følge utviklingen fremover. Jeg vil gjerne legge til at den norske regjeringen mottar nå en ny strøm av protester mot det planlagte gjenvinningsanlegget for atomavfall ved Dounreay i Skottland. Om lag 60 kommuner og fylkeskommuner har til nå fattet vedtak mot bygging av anlegget etter at det ble kjent at britiske myndigheter har godkjent byggeplanene. Regjeringen har også mottatt flere tusen underskrifter fra enkeltpersoner og protester fra ulike politiske partier og organisasjoner.

I protestene uttrykkes det sterk bekymring for det planlagte gjenvinningsanlegget som vil utgjøre en alvorlig trussel for miljøet i Nordsjøen og omkringliggende landområder.

Når det gjelder spørsmål E 37, om det engelske NIREX-anlegget, nemlig landbasert deponering under havoverflaten, har det vært diskusjoner både innenfor London-konvensjonen og innenfor Helsingfors-kommisjonen. Det fins dog en internasjonal oppfatning om at et slikt anlegg utgjør et landbasert anlegg ifølge Paris-konvensjonen og Helsingforskonvensjonen. Danmark har tatt spørsmålet opp innenfor Helsingforskommisjonen.

Nordisk ministerråd har på oppfordring fra bl. a. Nordisk Råd igangsatt en gjennomgang av de eksisterende havkonvensjoner. Formålet er å gi en samlet vurdering av det internasjonale havforureningsarbeidet for å skape grunnlag for et felles nordisk initiativ til å skape bedre internasjonale forutsetninger for kampen mot havforurensning.

I denne sammenheng vil forslag til felles nordiske holdninger også bli behandlet. Dette prosjektet skal avgi rapport den 15. april i år.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Jeg vil takke ministeren for det svar, jeg her har

fået. Jeg må si, at jeg hadde håbet at få et noget tydeligere svar fra ministerens side. Mit spørsmål var jo, om de nordiske landes regeringer formelt agter at protestere direkte til de engelske myndigheder for at forhindre opførelse af et genvindingsanlæg i Nordskotland og planer angående deponering af radioaktivt affald.

Jeg finder, at det svar, jeg har fået fra regeringernes side, ikke er tilstrækkeligt. Jeg vil gerne have et klart svar på denne alvorlige sag, som mit spørgsmål handler om.

Som udviklingen er på engelsk side, burde regeringerne have benyttet denne lejlighed til at beslutte at protestere sammen og hver for sig til den engelske regering imod planerne om genvindingsanlæg for brændsel og eventuel dumping af affald på havbunden ved Dounreay. Jeg synes ikke, at reaktionen fra ministerens side er tilstrækkelig, også i lyset af ministrenes vurdering af den store trussel, som planerne om udbygning i Dounreay udgør.

Jeg ser, at der hersker nogen tvivl om, hvilken beslutning der er blevet taget fra de engelske myndigheders side angående genvindingsanlægget i Dounreay. Der er allerede taget principielle beslutninger om, at genvindingsanlægget i Dounreay skal oprettes.

Der findes også fejl i ministerens svar angående, hvad udbygning af Dounreay indebærer. Det er jo ikke radioaktivt affald, som man behandler i genvindingsanlæg, men det er brændsel. På den anden side er det dumping, som NIREX-planerne handler om. Det, som bliver udforsket nu, har med radioaktivt affald at gøre, som de engelske myndigheder tænker sig at dumpe i skakter på havbunden.

Jeg håber, at de nordiske regeringer vil reagere stærkere og være mere beslutsomme imod de alvorlige planer ved Dounreay, som er på vej. Alligevel vil jeg takke for svaret.

Dam: Herr præsident! Også jeg takker for svaret og for tilsagnet om, at man vil følge sagen fremover. Men jeg må si, at jeg beklager, at man ikke konkret har oplyst, på hvilken måde man vil tage sagen op. Om man vil forsøge at få vedtaget et forbud mod udvidelse af eksisterende anlæg og bygning af nye, eller om man vil rejse sagen til diskussion i

Nordsøkonventionen og Pariserkonventionen.

Jeg synes, at Ministerrådet til en vis grad er misorienteret om, hvordan denne sag står, idet man henviser til, at der kun er tale om godkendelse af en dispositionsplan, og hvis der skal bygges et anlæg, vil det kræve mere detaljerede tilladelser og fordre nye ansøgninger.

Så går tiden med det.

Men rent faktisk er der sket det i mellemtiden, at det eksisterende anlæg i Dounreay nu har fået kommercielle kontrakter bl. a. med et tysk firma, og samtidig har man fuldstændig lukket for oplysninger om værket. Man vil ikke fortælle, hvor store mængder det drejer sig om, for nu er det som sagt et kommercielt foretagende. Også transporterne er mørklagt.

I den situation har man grund til at være endnu mere frygtsom.

Vi ved, at den britiske regering har givet tilladelse til at bore kanaler ned under havbunden ved Sellafield, og regner så med, at Dounreay følger efter. Godt nok er man løbet ind i tekniske problemer og har lukket hullerne igen, men dette øger faren for, at Dounreay bliver hovedværket, idet man jo i forvejen har store forureningsproblemer ved Sellafield.

Vi havde regnet med, at Dounreayværket ville blive nedlagt i midten af 90'erne, men kan nu tværtimod frygte, at det udvides kraftigt.

Fortsat står vi også med alle problemerne vedrørende transporten af affaldet og gammelt brændstof.

Derfor synes jeg, at vi må tage meget alvorligt fat på dette problem, bl. a. ved at de nordiske stater forsøger at få vedtaget et konkret forbud i internationale fora.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla:** Med baggrund i mitt svar vil jeg understreke at miljøvernministrene i de nordiske landene har kommet med en henvendelse til UK hver for seg, og har dermed representert sine egne regeringer. De fleste har også fått svar tilbake. Jeg for mitt vedkommende har fått svar tilbake, der det bekräftes at det vil bli tatt hensyn til de henvendelser som er kommet. Det blir også understreket at det skal utføres

konsekvensanalyser på miljøområdet før man går videre med saken.

Jeg vil også presisere at det skal en ny søknad til før et gjenvinningsanlegg i Dounreay blir en realitet.

Når det gjelder spørsmålet om hvordan Ministerrådet vil behandle saken videre, er det slik at nåværende avtale som vi arbeider innenfor internasjonalt, ikke gir oss muligheter til å forby bygging av et slikt anlegg. Men det vil være overraskende om ikke UK vil ta hensyn til det press som miljøvernministrene i Norden bl. a. har øvet i denne saken. Det ville forundre meg sterkt. Vi vil arbeide videre med saken på Nordsjøkonferansen, og jeg vil uttrykke meg på følgende måte: Å bygge et gjenvinningsanlegg for atomavfall i Dounreay er politisk uakseptabelt.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Det synes meget klart, at der i Nordisk Ministerråd ikke hersker klarhed over, hvad den tilladelse indebærer, som de britiske myndigheder besluttede sidste efterår. Det er alvorligt.

De britiske myndigheder traf en principiel beslutning om, at der kan opføres et oparbejdningsanlæg i Dounreay. Det er ingen ny principiel vurdering, som skal føjes til, men kun nærmere udførelse af eventuelt anlæg, den såkaldte byggetilladelse. Der må komme en kraftig reaktion mod disse planer fra de højeste instanser. Det er ikke nok, at Ministerrådet protesterer. Det skal de nordiske regeringer også gøre, fordi sagen er meget alvorlig.

I denne sammenhæng må jeg nævne, at den islandske statsminister allerede har henvendt sig til den britiske premierminister med et brev sidste efterår og protesteret kraftigt imod planerne om udbygning i Dounreay. Det er noget, som de andre statsministre også burde gøre. Det er ikke nok, at miljøministrene melder sig i denne sag.

Jeg håber, at vi efter denne diskussion er klar over, at der må tages meget bestemt på denne sag.

Vi burde også tænke på, at der her til Nordisk Rads konference er kommet folk, som lever nær Dounreay, repræsentanter for organisationer på Shetlandsøerne og Orkneyøerne, og de forventer, at der kommer en kraftig

reaktion fra de nordiske regeringers side her og nu. Det håber jeg at vi realiserer efter den meningsudveksling, som her har fundet sted.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 18: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete¹

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen:** Herr president! Samarbetet mellan olika ideella, humanitära och intresseorganisationer har långa traditioner i Norden. Dessa samarbetsformer utgör en central del av det nordiska nätverk som kompletterar och fördjupar det officiella parlaments- och regeringssamarbetet.

Handikapporganisationernas nordiska samarbete bidrar bl. a. till ett effektivt utnyttjande av resurserna och till rationella åtgärder till förmån för de handikappade människorna i de enskilda länderna. Nu har det, såsom frågeställaren har konstaterat, utarbetats ett förslag till riktlinjer för en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Förslaget har utarbetats av Nordiska nämnden för handikappfrågor med en kostnadsram av 3 milj. SEK. Det blev godkänt av Nordiska socialpolitiska kommittén efter en remissrunda i länderna, dock under förutsättning att beviljandet av bidrag inte kräver en utvidgning av den totala nordiska budgeten.

Syftet med stödordningen är att stimulera det nordiska samarbete mellan handikapporganisationer. Enligt riktlinjerna kan bidrag ges till nordiska möten och konferenser som arrangeras av en nationell eller nordisk handikapporganisation som ett samarbetsprojekt mellan nationella handikapporganisationer från minst tre länder.

Vidare skall bidrag i första hand beviljas för att täcka resekostnader och merkostnader som förorsakas av handikappet, t. ex. tolk, ledsagare, personlig medhjälpare osv. Bidrag

kan också ges för uppehälle och eventuella merkostnader i samband med mötet eller konferensen med anknytning till handikappet, t. ex. för att hyra teknisk utrustning, tolk osv.

Det har föreslagits att det skulle ges generellt stöd till handikapporganisationerna. Detta skulle emellertid vara i strid med de principiella riktlinjer man följer i förhållandet till frivilliga organisationer och ställa handikapporganisationerna i en särskild ställning. Man har därför inte kunnat förorda detta förslag.

Nordiska nämnden för handikappfrågor skulle ansvara för fördelningen av medlen, och den har i detta syfte också ansökt om 3 milj. SEK för stödordningen för år 1991.

Generalsekreterarens budgetförslag skall vara klart den 1 april 1990. Det skall sändas ut till ämbetsmannakommittéerna för utlåtande, varefter samarbetsministrarna och budgetexpertgruppen kommer med i behandlingen av ärendet, innan Nordiska rådet får det färdiga förslaget.

Budgetförslaget påverkas med andra ord av många parter under loppet av budgetprocessen. Mot denna bakgrund är det inte ännu möjligt att säga något om utfallet, eftersom budgetproceduren är i inledningsskedet.

Herr president! Låt mig ändå utnyttja tillfället till att påminna om att ministerrådet innevarande år redan har avsatt nästan en tredjedel av social- och hälsovårdssektorns budget till förmån för funktionshämjade. Detta visar den vikt ministerrådet lägger vid detta arbete.

Lena Öhrsvik: Herr president! Jag får tacka för ett fint anförande från ministerrådet, men jag kan inte säga att det var ett svar på min fråga.

Min fråga gällde ju om man avser att inrätta en stödordning. Vi har för flera år sedan gjort en rekommendation till ministerrådet om att inrätta en stödordning. Det hade varit välgörande att få ett klart och entydigt besked om att man skall göra det. Det hade varit bra med tanke på de andra åtgärder vi planerar.

Som jag tidigare nämnt i dag har vi begärt att få anordna ett seminarium om handikappfrågor för att stämma av hur långt vi har kommit i de olika länderna med speciell ton-

¹ *Frågan tryckt s. 2418*

vikt på att vi har lovat varandra att vi år 2000 skall ha uppnått full delaktighet och vi har många stora och svåra saker framför oss.

Jag menar att om man nu har ett klart förslag som är enkelt och entydigt och det handlar om 3 miljoner kr, så hade det varit bra att få ett klart och entydigt svar om att man skall göra detta så fort man kan – och det kan vi göra från 1991.

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! I budgetfrågan har jag ingenting att tillägga till det jag sade. För min del är jag mycket glad att handikappfrågorna har fått så stor vikt här i debatten. Jag är också mycket glad för att de handikappade har fått medkänsla från Nordiska rådet. Jag hoppas att allt det som vi gör här leder till att handikappfrågan, som också är en stor jämställdhetsfråga, i fortsättningen skall få en principiell och bra behandling. Vi skall alla sträva efter att se till att också de handikappade kan leva ett värdigt liv.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 21: Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa¹

Miljöminister **Bärlund**: Ärade president! Det nordiska miljöfinansieringsbolaget skall i sin verksamhet eftersträva att prioritera de projekt som har den största förväntade miljöeffekten för Norden och skall för detta ändamål basera sina investerings- och lånebeslut på en bedömning av marknaden för ifrågavarande utrustning eller tjänster i relation till nordiska miljöintressen.

I ministerrådsförslaget anges exempel på typiska projekt där bolagets medverkan kan vara aktuell. Det kan vara företag för produktion av utrustning för avgasrening, vattenreningprocesser och mätinstrument, företag med inriktning på modernisering och underhåll av kraftverk och processindustri eller

konsultföretag med inriktning på planering av miljörelaterade investeringar.

Flera nordiska företag har genomfört eller har långt framskridna planer på etableringar i Östeuropa inom de här beskrivna områdena. Redan nu har ett femtontal ansökningar inkommit avseende konkreta och intressanta projekt. Det ankommer emellertid på det framtida miljöfinansieringsbolaget att besluta om vilka enskilda projekt man avser stödja.

I tillägg till miljöfinansieringsbolaget har ministerrådet genom finansministrarnas ekonomiska handlingsplan beviljat över 25 miljoner DKK över de nästa tre åren till miljöinsatser i Nordiska projektexportfondens regi. Dessa medel kommer till stor del att användas i Östeuropa. Fonden har finansierat en mycket intressant studie om miljövård i våra närområden i Baltikum, och har bl. a. stött utarbetandet av en förstudie om etablering av en fabrik i Leningradområdet som skall framställa vattenreningskemikalier till kommunala reningsverk.

Vid denna session behandlas också frågan om en utökning av låneramen för projektinvesteringsslåneordningen i Nordiska investeringsbanken. Utökningen syftar bl. a. till att säkra bankens fortsatta engagemang i Östeuropa och särskilt finansieringen av miljöinsatser. För närvarande för banken konkreta diskussioner om rökgasrening i Sovjetunionen i regioner nära Norden samt bättre och mera miljövänlig energiproduktion i Tjeckoslovakien, Ungern och DDR.

Sten Svensson: Herr president! En utveckling mot ökad frihet i Östeuropa kommer att ha mycket stor betydelse för miljön i hela Europa. De nordiska länderna måste aktivt stödja marknadsekonomins införande i öst. En förbättring av den ekonomiska situationen kommer att skapa utrymme för teknisk utveckling, vilket innebär att dagens föråldrade industri kan ersättas med nyare och miljömässigt bättre processer.

Nordiska företag och entreprenörer kan spela en betydelsefull roll i det fortsatta arbetet för en bättre miljö i öststaterna. Kunskaps- och tekniköverföring måste stimuleras. De nordiska länderna bör bidra med konsultinsatser på miljöområdet och utby-

¹ Frågan tryckt s. 2421

tesverksamhet för studenter, tekniker osv. Vatten- och rökgasrening samt övergång till resurssparande teknik måste enligt min mening prioriteras inom ramen för Nordiska investeringsbankens kreditprogram och det nordiska miljöbiståndet.

Vi har, som jag tidigare har påpekat i debatten, från konservativt håll väckt ett medlemsförslag där vi föreslår en inriktning av åtgärderna företrädesvis på Baltikum och Polen. En lista över angelägna projekt bör snart sammanställas och redovisas för rådet för att möjliggöra för rådet att mer konkret ta ställning och se hur medlen skall användas.

Samtliga initiativ bör sammanhållas i ett kombinerat investerings- och miljövårdsprogram avseende lån och bidrag till miljöinvesteringar i Baltikum och Polen. Särskilt viktigt är det att ministerrådet går in i ett sådant program i ett nära samarbete med näringslivet.

De ekonomiska bidragen till Östeuropa måste ökas mycket kraftigt. Statsfinansiellt är summorna små, men mänskligt och politiskt är utbytet stort.

Jag ber, herr president, att få tacka för svaret på min fråga, och jag hoppas att ministerrådet tar fasta på de synpunkter som jag nu har anfört.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 31: Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrades pensioner¹

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! Vi känner till frågan väl både vid social- och hälsovårdsministeriet i Finland och vid socialdepartementet i Sverige. Frågan har också behandlats vid flera informationstillfällen som anordnats för finländare som är bosatta i Sverige, Norge eller Danmark. Pensionsfrågan har likaledes ofta diskuterats med de svenska myndigheterna och även på samnordisk nivå.

Problemet gäller dock inte endast de pensionärer som flyttar från Sverige till Finland utan även de pensionstagare som flyttar från Norge och Danmark. Därför kan problemet inte lösas enbart med arrangemang mellan Finland och Sverige. Man har redan tidigare konstaterat att det i praktiken inte är möjligt att lösa problemet genom att ändra den finska folkpensionslagen utan att ställa de pensionärer som kommer från utlandet i en bättre ställning än dem som bor i Finland.

Den situationen som vi för närvarande befinner oss i är en följd av bestämmelserna i den nordiska socialkonventionen. Nordiska socialpolitiska kommittén tillsatte våren 1989 en arbetsgrupp för att utreda behoven av att revidera överenskommelsen. Finland har i arbetsgruppen upptagit till diskussion det problem som tas fram i riksdagsledamot Väänänsens spörsmål. En eventuell revidering av den nordiska socialkonventionen påverkas dock för närvarande av ett antal frågor som an knyter till den pågående västeuropeiska integrationsprocessen och de förhandlingar om att skapa ett enhetligt europeiskt ekonomiskt område (EES). När det gäller den sociala tryggheten förefaller det vara så att som basis för samordningen av den sociala tryggheten för arbetstagarna inom hela EES-området kommer att tas EG:s förordning på socialförsäkringsområdet. Detta skulle ha återverkningar bl.a på den nordiska socialkonventionen, vars ställning och innehåll man vore tvungen att på nytt ta till behandling. Det kan konstateras att de pensioner som enligt EG:s förordning i vart land tjänats in, och bland vilka man uppenbart skulle inkludera också de pensioner som baserar sig på boende, såsom folkpensionen, skulle utbetalas till pensionstagarna oberoende av i vilket land de stannar efter pensioneringen. Herr president! Eftersom förhandlingarna om EES först är i beredningsskedet, är det dock för tidigt att i detta sammanhang anticipera de återverkningar som principen om utbetalning av sociala förmåner utanför det egna landet skulle ha på de nordiska ländernas nivå.

Marjatta Väänänen: Herr president! Jag tackar ministern för svaret. Jag måste konstatera att svaret principellt är mycket intres-

¹ Frågan tryckt s. 2435

sant. Det visar att myndigheterna väntar med att lösa problemet i avvaktan på förhandlingarna med EG om EES. Betyder detta att det nordiska intresset och den nordiska nivån förbisätts och utvecklingen bromsas i väntan på beslut om den europeiska integrationen? Det har alltid varit en nordisk attityd att vi nordbor försöker vara pådrivande inte bara i miljöpolitiken utan också i sociala frågor.

Det är nog sant att jag inte i min fråga nämnde de finnar som bor i Danmark och Norge. Men vi måste komma ihåg att största delen av de finnar som bor i andra nordiska länder och som är i pensionsåldern befinner sig i Sverige. Där bor ungefär 20 000 finnar i pensionsåldern. Den här frågan är verkligen svår för dem.

Därför tänker jag ställa en följdfråga till minister Hämäläinen: Är det meningen att man skall bromsa upp harmoniseringen och utvecklingen på det sociala området i väntan på integrationen?

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! Jag skall säga till riksdagsledamoten Marjatta Väänänen att det inte är meningen att förbise den nordiska nivån i förhandlingarna. Jag vill poängtera att den nordiska nivån, de nordiska länderna tillsammans och Nordiska rådet har en ytterst viktig roll enligt min mening i dessa förhandlingar. I integrationsprocessen har de ekonomiska frågorna varit den hårda kärnan. Den sociala dimensionen, som täcker också pensionsfrågorna, har kommit mycket långt efter den ekonomiska dimensionen, egentligen för att mjuka upp effekterna av den ekonomiska integrationsprocessen.

Jag tycker att den sociala dimensionen borde ha en starkare ställning i hela integrationsprocessen. De nordiska länderna, oberoende av om de är EG-länder eller Efta-länder, har en gemensam kulturtradition, en gemensam välfärdstradition. Vi har mycket att ge i integrationsprocessen om vi tillsammans vill slå igenom den sociala dimensionen och hjälpa också de andra europeiska länderna, som inte är så vana att tala om välfärdspolitik som vi är här i Norden.

Marjatta Väänänen: Herr president! Förhoppningsvis får de finska pensionärerna en förbättrad situation. Jag skulle nästan tro att det tyvärr blir så att myndigheterna låter tiden sköta dessa pensionärer och denna deras specialfråga.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Präsidenten: Jeg kan meddele, at det ikke kan siges med sikkerhed, hvornår lyset i salen kommer tilbage. Desuden er tiden så fremskreden, at det hurtigt bliver mørkt i lokalerne bagved.

Präsidenten finder det ikke forsvarligt at fortsætte mødet på disse vilkår. Det er derfor præsidentens agt at afslutte mødet nu.

Jeg er bekendt med, at det for nogle, der har rejseplaner, vil give praktiske vanskeligheder, men jeg mener, det må have anden prioritet. Møderne her i Rådet skal afvikles forsvarligt.

Mötet avslutades härefter kl 19.15 och återupptogs fredagen den 2 mars kl. 08.30.

Thea Knutzen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Lennart Andersson och Filip Fridolfsson återtagit sina platser i rådet och att Lars Ulander och Görel Bohlin lämnat sessionen samt att Hans Nyhage för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Görel Bohlin.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

E 33: Fråga till Norges regering angående föreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige¹ och

E 53: Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden²

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt.

¹ Frågan tryckt s. 2438

² Frågan tryckt s. 2461

Miljövernminister **Kristin Hille Valla**: Det viktige spørsmålet fra hr. Svartberg kunne også stilles til min svenske kollega, som i likhet med meg har fått et stort ansvar for forbedring av kystområdenes eller grensevassdragenes miljøkvalitet. Når det gjelder den norske handlingsplanen, er vi i full gang med gjennomføringen. Som jeg nylig sa i Stortinget, regner vi med en merkbar forbedring fra og med 1990.

Handlingsplanen for Nedre Glomma pågår for fullt med konkrete tiltak for å redusere forurensende utslipp fra kommuner, landbruk og industri.

Innsatsen på kommunalsiden har vært konsentrert om å gjennomføre planene for avløpsrensing i Fredrikstad- og Sarpsborgområdet. Begge renseanleggene er ferdige og satt i drift.

Innsatsen mot landbruksforurensning er økt i hele regionen. Det er f.eks. satt i verk strengere krav til gjødsellagre og silo, og tiltak mot arealavrenning vil bli gjennomført.

De store industribedriftene i området har fått nye utslippstillatelser, bl. a. Kronos Titan, eller vil få det i nærmeste framtid, bl. a. Borregaard, med vesentlig strengere krav.

Fru Samuelsson har stilt spørsmål spesielt om Idefjorden og hva vi gjør for å få den ren. Til dette må jeg si at den forrige regjeringen besluttet at cellulosefabrikken ved Saugbruksforeningen, som er den store forurenseren, skal få fortsette driften fram til 1. juli 1992. Deretter skal den nedlegges og erstattes med en ny og mer miljøvennlig papirmaskin. Dette vedtaket gjør at intensjonene i handlingsplanen om en *merkbar* forbedring av kystområdenes miljøkvalitet allerede fra det året vi nå er inne i, ikke kan oppfylles helt. Vi beveger oss i riktig retning, men de store forbedringene vil trolig ikke registreres før 1992. Da vil tiltakene ved Saugbruksforeningen være gjennomført, samtidig som de fulle effektene av dagens innsats vil være synbare.

Jeg vil også nevne at de norske miljøvernmyndighetene har som langsiktig målsetning å fjerne all bruk av klor i treforedlingsindustrien.

Vi vurderer nå om det er hensiktsmessig å legge avgift på miljøskadelige innsatsfaktorer eller på miljøskadelige utslipp i industrien. På bakgrunn av dette arbeidet vil man kunne vurdere om f.eks. klorholdige innsatsfakto-

rer i treforedlingsindustrien eller utslipp fra denne skal avgiftsbelegges.

Det kan også være aktuelt å utvide kravene i dagens utslippskonsesjon når det gjelder industrien fra kun å gjelde utslipp til også å gjelde alle stadier av prosessen fra råvarer, produksjon, utslipp, produktets egenskaper og til avfallsbehandling. På denne måten vil man kunne begrense produksjon av bl.a. miljøskadelige produkter, deriblant klorholdige.

Men hvis slike tiltak skal få gjennomslagskraft, må de også gjennomføres internasjonalt, og jeg vil ta initiativ til dette på Bergenkonferansen. Vi må arbeide for et langsiktig internasjonalt forbud mot de farligste klorforbindelsene, eventuelt kombinert med avgifter.

I denne forbindelse er det behov for en systematisk vurdering av hvilke produkter som er miljøskadelige, og vi har her lagt et godt grunnlag i det klassifiseringssystem som vil bli ferdigbehandlet i mars i år, og det burde også EF kunne akseptere.

Svartberg: Fru president! Jag tackar för svaret, och jag vill säga att det är ett bra svar om man ser till formuleringarna. Men frågan är vilken verkligheten bakom formuleringarna är. I vissa delar är det samma svar som jag fick av den norska regeringen för två år sedan. Där talas om en "förbedring" av miljökvaliteten.

Nu har jag fått två svar. På första sidan talas det om "en merkbar förbedring fra og med 1990". På den andra sidan i svaret sägs det att kravet på "en merkbar förbedring av kystområdenes miljökvaliteter allerede fra 1990 ikke kan oppfylles helt". Jag skulle gärna vilja veta vilket svar som gäller.

När det gäller Idefjorden återopas i svaret beslut om den tidigare regeringen. Jag minns också det svensk-norska centertoppmötet i Svinesund med hård kritik av den tidigare norska regeringens miljöarbete. Därför vore det intressant att få veta om den norska miljöministern har låtit den kritiken ta sig uttryck i större insatser när det gäller miljön i Idefjorden och Nedre Glomma-området. Jag skulle även vilja veta om den norska regeringen verkligen har fått garantier för att

Saugbruksforeningens gamla fabrik i Halden verkligen kommer att läggas ned.

Miljøvernminister Kristin Hille Valla: Som spøreren sa, var svaret todelt. Den planen som vi arbeider etter, går for fullt. Første del av svaret gikk på kommunale utslipp fra landbruk og industri generelt.

Vi er alle klar over at Saugbruksforeningen er den store forurenseren. Med bakgrunn i at den nye papirmaskinen ikke kommer i drift før i 1992, vil heller ikke de store forandringene skje i Iddefjorden før den tid. Derfor var svaret delt i to; det var ingen uforenlighet mellom de to innsatsene.

I valgkampen sist høst kom det ulike innspill med kritikk når det gjaldt det som skjedde i Iddefjorden. Senterpartiets kritikk den gangen gikk på at den forrige miljøvernministeren hadde lovet å rense Iddefjorden, men ikke klarte det innen det tidspunktet det var lovet. Det har vist oss at det faktisk er enklere å gi løfter enn å holde dem. Derfor syns jeg det er realistisk å si at når Saugbruksforeningen har fått løfte om å få beholde sin maskin till 1992, klarer vi ikke å få en ren nok Iddefjord før den tid.

Når det gjelder det siste spørsmålet, er det slik at Miljøverndepartementets vedtak må omgjøres hvis den nye maskinen til Norske Skog ikke skal installeres innen det rette tidspunkt.

Marianne Samuelsson: Fru president! Också jag vill tacka för svaret, som i alla fall var betydligt bättre än det jag fick av statsministern häromdagen. Jag tycker det är under all kritik att en statsminister svarar i en debatt på det sätt som vi hörde. Det är mycket nonchalant och lättvindigt att se problemen i det perspektivet.

Det finns väl i alla fall en del som är bra på det här området – det verkar som om regeringen har blick för vad som behöver göras, men det är ganska vaga löften. Har man bytt regering, tycker jag att man också borde kunna vidta kraftåtgärder för att förbättra förhållandena i Iddefjorden, även om den förra regeringen med hjälp av vår miljöminister såg till att driften vid pappersfabriken kan bibehållas.

Jag vill veta vilka löften man har fått, om det blir en ny maskin eller ej. Det som sades i

valrörelsen på den punkten var mycket vagt, och det framgick över huvud taget inte om det var tänkt att fabriken skulle fortsätta driften efter 1992. Om man inte har fått några löften, är det väl bättre att stänga fabriken och se till att några utsläpp inte kommer ut i naturen. Visserligen är pappersindustrin viktig, men vi måste se till den totala miljöproblematiken. Om skogen dör och vi får många andra problem, har vi inte mycket nytta av fabriken. Vi måste se till helhetsperspektivet.

Jag skulle också vilja veta i siffror vilka konkreta förbättringar det blir. Vad händer t. ex. i Glomma? Blir det någon förbättring?

Miljøvernminister Kristin Hille Valla: Når det gjelder de konkrete tallene for forbedringene, har representanten Samuelsson fått dem tilsendt pr. brev fra den norske regjering. Derfor finner jeg ingen grunn til å bruke tid på det her.

Jeg gjentar for øvrig at vi i Miljøverndepartementet er av den opfatning at en ny maskin vil være installert innen 1992, og at det vil gi ytterligere forbedringer i hele området rundt Iddefjorden.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Karin Söder återtagit sin plats i rådet och att Gunilla André lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

E 39: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m.¹

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström:** Fru president! Nordiska ministerrådet har som målsättning att medverka till ökat samarbete mellan de nordiska länderna när det gäller förvaltningen av havsdäggdjur.

¹ Frågan tryckt s. 2445

Frågor knutna till detta område dryftas löpande i ministerrådet och senast på fiskeriministrarnas möte på måndagen. Man har också efter överläggningar med miljösektorn satt igång nordiska samarbetsåtgärder angående havsdäggdjurens plats och roll i det marina ekologiska systemet.

Det är ministerrådets avsikt att stärka koordineringen av de nordiska synpunkterna vid valfångstkommissionens möte genom att man vill ta initiativ till ett gemensamt möte mellan nordiska forskare före valfångstkommissionens möte, och genom att vid det årliga kontaktmötet mellan de nordiska valfångstkommissarierna också invitera övriga relevanta nationella myndigheter, bl.a. fiskeri- och miljömyndigheterna.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg vil takke ministeren for svaret, som jeg synes var svært positivt i forhold til den situasjonen som oppstod som gjorde spørsmålet mitt nødvendig. Ministerens svar bringer på plass et av de punktene som går på koordinering av standpunkter i dette fiskerisamarbeidet.

En forutsetning for en bærekraftig utvikling er at vi beskatter fornybare ressurser, men den beskatningen må selvfølgelig bygge på kunnskap og innsikt, og det kan vi skaffe oss bl.a. gjennom forskning. I Norge har vi satt i gang en omfattende forskning på hval, spesielt vågehval, men også flerbestandsforskning, hvor hval og sel er med, nettopp for å skaffe oss den kunnskap vi trenger for å kunne få en beskatning som oppfyller kravet om en bærekraftig utvikling.

Jeg vil igjen takke for svaret. Jeg oppfatter det slik at det nå vil bli en tilfredsstillende koordinering av standpunktene, slik at vi unngår slike situasjoner som oppstod under det siste møtet i Hvalfangstkommissjonen.

Diskussionen forklarades härefter avslutad.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Elver Jonsson lämnat sessionen och ersatts av Hugo Bergdahl.

Radet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

E 48: Fråga till ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden¹

Il social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen:** Fru president! Ämnet tropikmedicin ingick som ett av delprojekten i projektet Samarbete inom den högspecialiserade sjukvården, som genomfördes i Nordiska ministerrådets regi under 1986–1989.

Projektledningen har i sin slutrapport föreslagit en modell för nordisk utbildningsgång. Den omfattar bl.a. den årliga tropikmedicin-kursen i Stockholm/Köpenhamn, en kurs i folkhälsovetenskap vid Nordiska hälsovårdshögskolan, en kurs i internationell barnhälsovård vid Uppsala universitet och en kombination av dessa utbildningar.

Utöver dessa förbereds nu en kurs i tropikmedicinsk antropologi vid universitetet i Bergen med start under läsåret 1991/92.

Som ett resultat av tropikmedicinprojektet erbjuds numera en årlig tropikhälsovårdskurs vid Nordiska hälsovårdsskolan i Göteborg. Vid skolan har man också hållit seminarier i ämnet tropikmedicin med deltagare från tredje världen. Nordiska ministerrådet beviljade hösten 1989 120000 DKK till den kurs i tropikmedicin som hölls i Köpenhamn i oktober–november 1989.

Nordiska ministerrådet är väl medvetet om att varje enskilt land har för få experter på det tropikmedicinska området för att hålla kurser i ämnet tropikmedicin för sina egna. Endast genom gemensamma satsningar i Norden finns det förutsättningar för att ämnet tropikmedicin skall kunna upprätthållas på internationellt hög nivå.

Mot denna bakgrund arbetar ministerrådet nu för att få fram ett avtal mellan de nordiska hälsovårdsmyndigheterna och de nordiska biståndsorganen i syfte att försäkra genomförandet av nordiska kurser inom området tropikmedicin.

Birte Weiss: Fru præsident! På vegne af Dorte Bennedsen skal jeg takke for svaret. Jeg finder det positivt og tolker det på den måde, at man i Nordisk Ministerråd indser behovet for at bevare det tropemedicinske samarbejde

¹ Fragan tryckt s. 2456

i Norden, og at man også er indstillet på at finde økonomiske udveje, og at man fortsat kan afholde fællesnordiske kurser.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E46: Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer¹

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! I september 1989 blev der i København etableret et sekretariat for handlingsplanen mod cancer. Der blev samtidig nedsat en styregruppe, som indtil nu har arbejdet med at afgrænse problemområdet samt planlægge en konkret gennemførelse af planen.

Handlingsplanen omfatter først og fremmest forebyggende indsatser, herunder screening og tidlig diagnostik, samt behandling, uddannelse og forskning.

Styregruppen for handlingsplanen har indledningsvis prioriteret følgende: Igangsættelse af kliniske forskningsprojekter, patientstøtteaktiviteter, livsstil og kræftisikoadfærd, kursus i psykosocial kræftforskning, prognose for cancer mortalitet i de nordiske lande i årene 2000 og 2010 og oplysningskampagne vedrørende screening for cervixcancer.

Nordisk Ministerråd har afsat 1121000 DKK til handlingsplanen i 1990, og i budgetplanlægningen for 1991 er afsat et beløb på 1178000 DKK til cancerhandlingsplanen. Derudover arbejdes der på at skaffe nationale midler fra forskellige hold, herunder de nordiske landes cancerforskninger.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Jag tackar ministern för svaret och vill ställa en tillägsfråga: På vilket sätt tänker ministerrådet i cancerplanen ta hänsyn till sambandet mellan uppkomsten av cancer och ökningen av tobaks- och alkoholkonsumtion?

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! Jeg tror at vi skal bede styregruppen om at gøre nærmere

rede for en konkret plan. Desværre kan jeg ikke besvare det konkret nu, men spørgsmålet kommer op senere, når vi får en sådan plan.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E47: Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992¹

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! Som det fremgår af begrundelsen for spørgsmålet, vil endelig beslutning om afholdelse af et nordisk reumatikerår blive truffet på det socialpolitiske ministermøde i 1990. Dette møde vil finde sted på Åland den 14. og 15. juni.

De nordiske reumatikerorganisationer er blevet anmodet om at fremkomme med en konkret plan vedrørende gennemførelse af reumatikeråret. Til dags dato foreligger en ansøgning om 500000 DKK til det forberedende arbejde i 1991 samt en grovskitse til mulige aktiviteter i 1992. Den nævnte plan forventes at foreligge i løbet af foråret 1990, og ansøgning om penge for 1991 behandles på vanlig måde som andre budgetspørgsmål.

Det nordiske reumatikerår kan ikke gennemføres i 1991, da man fra midten af 1990 til midten af 1991 skal have et nordisk miljø- og biologisk år.

Marjatta Väänänen: Fru president! Jag tackar ministern för svaret. Tyvärr innehöll svaret ännu inte något direkt löfte.

Reumatism är en av de stora nordiska folksjukdomarna. Jag anser att frågan är av så stor vikt att vi bör genomföra ett nordiskt reumatikerår. Vi måste alltså nu vänta på det slutliga beslutet. Utskottet bevakar frågan fortsättningsvis. Tack.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

¹ Frågan tryckt s. 2454

¹ Frågan tryckt s. 2455

E 49: Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivaravgifter för hantverkare¹

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström**: Fru president! Frågan om i vilket land lagstadgade socialavgifter i form av arbetsgivaravgifter skall erläggas är reglerad i den nordiska konventionen om social trygghet. Dubbelt avgiftsuttag är uttryckligen förbjudet i denna konvention. Om någon ändå debiteras dubbla avgifter, bör rättsfrågan prövas rättsligt för att erhålla ändring.

Troligen avser frågeställaren inte lagstadgade avgifter, utan avgifter som betalas i enlighet med kollektivavtal.

Danska arbetsgivareföreningen och Näringslivets huvudorganisation i Norge (NHO) har i skrivelse till Nordiska ministerrådet 1989 rest frågor som gäller sådana avgifter.

Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) har utrett frågan, vilket har meddelats de två arbetsgivareföreningarna.

Uppfattningen är att frågeställningen inte omfattas av den nordiska överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad. Överenskommelsen omfattar endast frågor som är reglerade i lag, medan de arbetsgivaravgifter som avses i skrivelsen hänför sig till överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden.

Det erkänns emellertid att problemet reellt fungerar som en barriär mot arbetskraftens rörelsefrihet över gränserna i Norden.

Mot denna bakgrund anmodar man i första hand de berörda organisationerna att själva finna en lösning genom förhandlingar direkt mellan parterna.

Nordiska arbetsmarknadsutskottet har i den nämnda skrivelsen till arbetsgivareföreningarna sagt, att om inte parterna kan finna en acceptabel lösning, anmodas de att på nytt ta kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna i de berörda länderna. Därefter är myndigheterna i anslutning till samarbetet i arbetsmarknadsutskottet inställda på att medverka till att finna lösningar på problemet.

Gammelgaard: Fru præsident! Vi har et fælles nordisk arbejdsmarked, vi har også fælles nordiske regler om social tryghed. Alligevel oplever vi den ene gang efter den anden eksempler på forsøg på protektionisme og diskrimination, og det er sådan et eksempel, vi har her.

Danske håndværksmestre, der påtager sig arbejde i Sverige, påtvinges at betale arbejdsgiverafgifter i både Danmark og Sverige, skønt der alene er anvendt dansk arbejdskraft til løsning af opgaverne. Det drejer sig om, at der forlanges op til 15 kr. i timen i afgifter pr. ansat i Sverige af danske arbejdsgivere, der ønsker at udføre arbejde i Sverige. Og det er selvfølgelig helt urimeligt, det er i modstrid med ånden i vores samarbejdsaftaler.

Jeg er tilfreds med, at Ministerrådet nu i første række anmoder de berørte organisationer om selv at finde en løsning gennem forhandlinger direkte mellem parterne. Men jeg må også sige, at hvis der ikke på den måde findes en løsning af dette problem, så man forhindrer en reel dobbeltbeskatning, en protektionistisk foranstaltning, så vil jeg bede Ministerrådet om at gribe ind, således at vi får stoppet denne urimelighed.

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström**: Fru president! Lars P. Gammelgaard har aldeles rätt i att det här är fråga om en reell barriär. Avsikten har inte varit att utöva protektionism, men det fungerar så, eftersom man har sådana här regler i avtal inom olika länder. Det är icke på något sätt en tillfredsställande situation, men det är alltså parter på arbetsmarknaden som har förhandlat fram dessa avtal, och de sitter för närvarande tillsammans och försöker att finna lösningar genom förhandlingar.

Jag är överens med Lars P. Gammelgaard om att om parterna inte lyckas, får ministerrådet ta upp frågan, trots att den inte formellt omfattas av vår överenskommelse, som avser lagar. Jag är alltså helt överens med Lars P. Gammelgaard om att vi här har ett problem, som det bör finnas en lösning på. Vi får medverka till detta i ministerrådet, om parterna icke klarar det.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

¹ Frågan tryckt s. 2457

E 51: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper¹

Miljöminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Spørgsmålet har tidligere været drøftet her i Nordisk Råd. Nordisk udvalg for naturressourcer og miljøstatistik udførte for nogle år siden et forstudie om behovet og mulighederne for at udarbejde en fælles nordisk beskrivelsesmodel for naturressourcer. Rapporten fra dette forstudie blev sendt til høring i de nordiske lande. På baggrund af høringen besluttede man dengang ikke at igangsætte et fælles nordisk initiativ på dette område.

Det er ministerrådets opfattelse, at arbejdet med indsamling og fortolkning af miljødata får stor betydning i de kommende år.

Som led i opfølgningen af det nordiske miljøprogram, der blev vedtaget sidste år, er der igangsat to store fælles initiativer, som berører dette område. Det ene er en redegørelse om miljøets tilstand i Norden, som skal fremlægges i 1992. Det andet er en handlingsplan for miljøkvalitetsovervågning, som ligeledes skal fremlægges i 1992.

Når det gælder opstillingen af fælles modeller og egentlige regnskaber for naturressourcer, er det ministerrådets opfattelse, at der i første omgang er behov for, at de nordiske lande udveksler erfaringer og ideer.

Udviklingsarbejdet er i fuld gang i flere lande og i enkelte internationale organisationer, bl. a. OECD. På den kommende Bergenkonference vil disse spørgsmål blive taget op.

Det er helt afgørende, at flest muligt forskere, økonomer, politikere, filosoffer og samfundsdebattører fra vidt forskellige vinkler bidrager med analyser, synspunkter, forskningsprojekter, pilotprojekter fra f. eks. enkeltområder osv. på, hvorledes et muligt naturregnskab kan se ud. Også arbejdet med at integrere økologiske faktorer i nationalproduktet vil blive styrket bl. a. i OECD.

Som formand for ministerrådet vil jeg foreslå, at dette spørgsmål bliver et centralt tema på det kommende års dagsorden. Målet kan være at fremlægge status for mulighederne for et grønt regnskab for 1992.

Supplerende kan jeg om Danmark oplyse, at vi i 1988 har oprettet en forskningsinstitu-

tion – Danmarks Miljøundersøgelser – der som et hovedformål har at udvikle værktøjer og metoder, som kan muliggøre en prioritering af miljøindsatsen inden for forskellige områder, at vi inden for Skov- og Naturstyrelsen har et naturovervågningskontor, og at vi har udarbejdet og udsendt Mål og midler II om prioriteringer inden for miljøpolitikken og endvidere har udarbejdet en international strategiplan. Med andre ord har vi i Danmark en række initiativer på dette felt, ligesom også andre lande er i gang.

Behovet for en mere konsekvent miljøstatistik samt en undersøgelse af mulighederne for et grønt BNP eksisterer imidlertid. Og i Danmark har økonomiministeren og jeg den 21 februar i Folketinget oplyst, at vi netop vil tage et initiativ i fællesskab om dette spørgsmål.

Marianne Samuelsson: Fru president! Jag vill bara tacka ministern för svaret, som jag uppfattat som mycket positivt och glädjande. Jag önskar ministrarna lycka till med deras fortsatta arbete med dessa frågor, och jag skall med glädje följa hur det kan komma att fortskrida.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 52: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet¹

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! På foranledning af den norske og den finske arbejdsminister blev spørgsmålet rejst på nordisk arbejdsmarkedsudvalg på udvalgets møde den 13. oktober 1989 i København. Udvalget var enig om, at den situation, som belyses i begrundelsen for spørgsmålet, er uacceptabel.

På den baggrund har man anmodet udvalgets serviceudvalg, der har ansvaret for opfølgning af overenskomsten, om at udrede problemstillingen. Der arbejdes nu med denne udredning i en særlig embedsmandsgruppe af arbejdsløshedsforsikringseksperter. Der

¹ Frågan tryckt s. 2459

¹ Frågan tryckt s. 2460

vil ske en rapportering til arbeidsmarkedsudvalgets møde i begyndelsen af maj måned 1990, hvor udvalget vil tage endelig stilling til de rejste spørgsmål.

Alsaker: Ærede president! Jeg takker statsråden for svaret og vil uttrykke glede over at det nordiske arbeidsmarkedsutvalg finner de nåværende bestemmelser for dette saksfelt uakseptable. Når så er tilfelle kan man spørre seg hvorfor dette spørsmålet må utredes nærmere. Og jeg vil spørre statsråden om dette betyr at denne utredningen kun omfatter tekniske spørsmål, og at man nå i prinsippet er innstilt på å endre regelverket på dette punktet, slik at den rettslige stilling til permitterte arbeidere styrkes. Dette burde etter min mening være et elementært rettferdskrav i et tilnærmet fritt nordisk arbeidsmarked.

Sundheds- og forsikringsminister **Guomundur Bjarnason:** Fru præsident! Jeg må henvise til mit forrige svar, hvoraf det fremgik, at forholdet er kendt uacceptabelt, og at sagen derfor er henvist til en særlig embedsmandsgruppe, som skal tage endelig stilling dertil, hvorefter det vil blive diskuteret på arbeidsmarkedsudvalgets møde i begyndelsen af maj måned 1990. Jeg tror ikke, jeg kan sige mere på indeværende tidspunkt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Ylva Annerstedt återtagit sin plats i rådet och att Hugo Bergdahl lämnat sessionen, att Olle Östrand återtagit sin plats i rådet och att Ulla Johansson lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

7

A 860/s: Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbelbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utarbeta en gemensam åtgärdsplan för att i internationella sjöfartssammanhang, t.ex. IMO och MARPOL-konventionen, arbeta för att förebygga oljeskador vid fartygsolyckor.

Anna-Kaarina Louvo: (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! I dag är det uppenbart, att den marina miljön är allvarligt hotad och då tänker jag närmast på Östersjön, Bottniska viken och Finska viken. Utöver miljögifter och eutrofiering kommer ytterligare hot från miljöfarliga transporter, särskilt oljetransporterna.

De havsområden som jag ovan nämnde är miljömässigt ömtåliga och i synnerhet vid oljekatastrofer illa utsatta. Ett oljeutsläpp i dessa farvatten drabbar alltid kustområden på nära håll. Haveriolyckorna med tankfartyg bestyrker detta förhållande och har även påvisat katastrofala följder för de drabbade områdena.

För att förebygga olycksrisker med tankfartyg har man både nationellt och internationellt skärpt reglerna för dessa fartygs navigering i kustfarvatten. Haveristatistiken visar dock att någon absolut säkerhet fortfarande inte föreligger.

Därför anser social- och miljöutskottet att det är uppenbart att miljösäkrare oljetransporter kan uppnås med användande av dubbelbottnade tankfartyg. Frågan om åtgärder för att befrämja övergång till dubbelbottnade tankfartyg bör tas upp internationellt av de nordiska länderna. Då beslut på internationellt plan i dessa frågor torde kräva avsevärd

tid, bör de nordiska länderna samtidigt vidta egna åtgärder för att stimulera till ökad användning av dubbelbottnat tonnage. Ekonomiska styrmedel erbjuder härvid de bästa möjligheterna. De nordiska länderna borde i sin avgiftspolitik gynna transporter av olja på fartyg, som är utrustade med dubbelbotten.

De olika avgiftstyperna bör sålunda ges en sådan utformning att de påverkar rederiernas beslut i riktning mot ökad användning av dubbelbottnade tankfartyg. Här kan jag nämna att den oljeskada som Antonio Gramsci 1987 förorsakade på Finska viken ledde i Finland till en utredning om tillräckliga och relevanta säkerhetskrav på tankfartyg. Kommissionen som gjorde utredningen ansåg att man kunde använda ekonomiska styrmedel för att främja transporten av olja med tankfartyg som är försedda med dubbelbotten. Risken för oljeutsläpp är betydligt mindre med sådana fartyg.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets rekommendation.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, bekräftande utskottets förslag till rekommendationer.

För rekommendationerna röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Marit Rotnes, Mirja Rynänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsón, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-

Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Ander Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits 63 röster.

8

A 906/s: Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att åtgärder för minskande av förorenade utsläpp i Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar.

Marjatta Väänänen: (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Utskottet noterar, att medlemsförslaget väckt stort intresse hos miljöförmyndigheter. Sovjetunionen planerar stora insatser under kommande år för att exploatera Kolaområdets naturtillgångar men torde ej ensamt i tid kunna vidta de renings- och andra miljöskyddsåtgärder som är brådskande för att de redan stora utsläppen från Kolaområdet inte skall bli katastrofala för Nordkalottens ömtåliga natur.

Utskottet erinrade i sitt yttrande över ministerrådsförslaget om ett miljöfinansieringsbolag, att bakgrunden till förslaget är att lånefinansierad import av miljöinvesteringar för närvarande endast kan ske i begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. De östeuropeiska länder-

nas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifieringen av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt. Kravet på nordiskt intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintresse från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

Även om de under de närmaste åren realiserade projekten ej blir den av Investeringsbanken först föreslagna 700 milj. SDR till projektinvesteringsslåneramar vill utskottet understryka betydelsen av att den innebär ökade möjligheter för miljölån.

Redan i förarbetena till ministerrådets förslag till handlingsplan mot luftföroreningar konstaterades att de nordiska länderna skulle arbeta för att långtgående begränsningar av svavelutsläppen genomförs i Östeuropa. De nordiska länderna skulle genom direkt samarbete överföra kunnande rörande process- och åtgärdsteknik. Vidare skulle man genom ekonomiska garantier, miljöfonder och liknande påskynda emissionsbegränsade åtgärder i dessa länder.

Vid extrasessionen 1989 antogs en rekommendation till ministerrådet att framlägga förslag till finansieringsordninga om omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa.

Vidare rekommenderades ministerrådet att lägga fram förslag till en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis, att insatser i Kolaområdet väl torde uppfylla de villkor som ställs i ministerrådsförslagen om miljöfinansieringsbolag och utvidgad projektlånefinansiering.

Fru president, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Alsaker: Oppmerksomheten om de problemer som luftforurensningen skaper, har særlig vært rettet mot de østeuropeiske landene i Sentral-Europa, slik som Polen, Tsjekkoslovakia og Øst-Tyskland. Det er derfor bra at det nå er fremmet et medlemsforlag som tar

opp luftforurensningsproblemene på Nordkalotten.

Store utslipp av svovel og tungmetaller fra industrien på Kola-halvøya har allerede medført betydelige skader på naturen på Nordkalotten. Dette området er fra før av svært sårbart, og det store omfang som forurensningene nå har, kan føre til radikale endringer i naturen. Jeg har lyst til å nevne at de største konsentrasjoner av svoveldioksid i Norge har vært målt i Kirkenes-området i Finnmark, og det er nettopp utslippene fra industrien på Kola-halvøya som er årsaken til det.

Forurensningssituasjonen kan bli ytterligere forverret fordi Sovjetunionen har store planer om å utvikle Kola-området ytterligere og utnytte de enorme mineralforekomstene som finnes der, bl. a. jern, nikkel og kobolt. Store investeringer på energiområdet er også på gang.

Sovjetunionen er alene ikke i stand til å løse de enorme problemer landet har på miljøvernsektoren. Nordisk industri kan imidlertid tilby kunnskaper og teknologi. Norsk industri har vært pioner i gjenvinning av metaller i prosessindustrien, og dansk, finsk og svensk industri har konkurransedyktig rensningsteknologi. De potensielle nordiske interesser for store leveranser burde være store. Mulighetene for nordisk industri blir betydelig større dersom attraktive finansieringsløsninger kan tilbys. Jeg tror at både det nye nordiske finansieringsselskapet for miljøinvesteringer og økningen i Investeringsbankens lånerammer for prosjektinvesteringsslån kan bidra til å fremme nordiske bedrifters muligheter på dette området.

Jeg vil til slutt minne om at de nordiske landenes regjeringer har undertegnet internasjonale avtaler – også med Sovjetunionen – om begrenning og minskning av luftforurensninger. En skikkelig oppfølging og gjennomføring av avtalene forutsetter omfattende teknologisk, vitenskapelig og økonomisk samarbeid mellom avtalepartene. Sovjet og de nordiske land vil ha felles interesser i å løse luftforurensningsproblemene på Nordkalotten.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg skal knytte noen kommentarer til dette medlemsforlaget.

Den glasnost som har funnet sted og den utviklingen som har skjedd i en rekke av de østeuropeiske land, har også brakt til vår kunnskap de enorme miljøproblem disse landene står overfor. De står overfor en forurensning som de som ikke har besøkt disse landene, knapt kan tenke seg, samtidig som disse landene har behov for økonomisk vekst for å kunne ta vare på de demokratier som nå er i ferd med å vokse frem.

Vi har fått en rekke reportasjer fra Polen, Tsjekkoslovakia og også fra Romania. Kola-området i Sovjet har kanskje fått mindre oppmerksomhet enn det burde. Vi vet at i det området har det allerede skjedd enorme miljøforstyrrelser, som nå også merkes i finsk Lappland og i Finnmark. Vi ser døde fiskevann, skogsdød, og vi vet at tungmetallinnholdet i naturen har vokst foruroligende.

Vi har også kunnskap om at mennesker som utsettes for et så sterkt forurenset miljø, står i fare for å få geneforandringer. Det ble i norsk fjernsyn nylig sendt en reportasje fra Romania hvor dette temaet var satt i fokus.

Jeg ser på dette medlemsforslaget som særdeles viktig – at også Kola-området blir et område hvor vi vender vår oppmerksomhet. De trenger både lån for å kunne rense opp allerede store skader, samtidig som de har behov for den teknologi vi rår over for å forebygge skader. Det er de som anslår at bare opprenskingen av industrier i Nikkel beløper seg til 1 milliard n. kr.

Derfor skal jeg avslutte med å si at jeg er tilfreds med utvalgets rekommendasjon og støtter den selvsagt.

Sedan diskussionen forklarats avslutat företogs votering medelst voteringsapparat, be-
träffande utskottets förslag till rekommenda-
tion.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Sol-

berg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrun Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Porstein Pålsson och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anne Enger Lahnstein, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Páll Pétursson, Heikki Riihi-järvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karin Söder och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 59 röster.

9

B99/s: Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet fastställa ett samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden i enlighet med framlagt ministerrådsförslag samt att kontinuerligt och i fortlöpande kontakt med Nordiska rådet och arbetsmarknadens parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska arbetsmiljösamarbetet.

Lilli Gyldenkilde (social- og miljøutskottets talesman): Fru præsident! Sidste år havde jeg fornøjelsen på Social- og Miljøudvalgets vegne at takke Nordisk Ministerråd for forslaget om en nordisk arbejdsmiljøkonvention, og i år er turen så kommet til samarbejdsprogrammet, som skal række over 1990–93.

Jeg har forstået, at alle lande nu har ratificeret konventionen, således at den kan træde i kraft meget snart, og Social- og Miljøudvalget finder det vigtigt, at vi her i Norden manifesterer en enighed om at ville fremhæve de nordiske landes ambitioner om et godt og sikkert arbejdsmiljø, og at vi med arbejdsmiljøkonventionen og dette nordiske samarbejdsprogram står stærkere, hvis vi står sammen om det.

Med etableringen af det indre marked ved udgangen af 1992 med afskaffelsen af de tekniske handelshindringer — også på nordisk plan — er det vigtigt, at vi står sammen for at sikre så høje krav til arbejdsmiljøet som muligt.

I EF har man besluttet at harmonisere kravene til arbejdstagernes sikkerhed og sundhed på et stadigt stigende niveau, men i form af minimumsdirektiver, og det er godt. I samarbejdsprogrammet tales der direkte om en harmonisering i et europæisk perspektiv som målsætning. Derfor burde der også være sket det, at arbejdsmiljøkravene i Norden i lyset af EF's minimumsdirektiver skulle have været tilpasset det eller de lande i Norden, der stiller de højeste krav til arbejdsmiljøet på de forskellige områder, og ikke som nu, hvor det blot hedder, at målsætningen for samarbejdet skal være at harmonisere reglerne på et kvalitativt højt niveau — hvad det så end er.

Det er også vigtigt at understrege betydningen af, at vi ved planlægningen af arbejdsmiljøet tager hensyn til effekterne på det ydre miljø og foretager en samlet bedømmelse heraf.

Efter udvalgets opfattelse ville det som fælles platform i internationale sammenhænge have været på sin plads, hvis man i samarbejdsprogrammet — hvad der heller ikke findes i konventionen — havde medtaget en definition af begrebet arbejdsmiljø. En sådan definition var med i det tidligere samarbejdsprogram, og specielt i en EF-sammen-

hæng ville en bred definition, hvor der anlægges et helhedssyn på arbejdsmiljøet, og som samtidig kunne matche begrebet "den sociale dimension", være en styrke for et højt nordisk ambitionsniveau ved kommende forhandlinger med EF.

Det foreslående arbejdsprogram indeholder væsentlige projekter på standardiseringsområdet med henblik på en koordinering af de nordiske landes indsats, og det er vigtigt, at vi i Norden placerer os stærkt i dette arbejde for at sikre de store ambitioner, vi har, når det gælder tekniske sikkerheds- og sundhedskrav til industriprodukter. Udvalget vil understrege betydningen af, at det gælder overalt i samarbejdsprogrammet, at arbejdsmarkedets parter bliver taget med på råd. Parternes medvirken er af afgørende betydning, og jeg skal ikke undlade at sige, at Nordens faglige og modstående organisationer jo arbejder fortrinligt med på disse områder, hvis de får lov.

Vi vil også gerne i udvalget pege på muligheden for at etablere et samarbejde med CIS, det internationale informationscenter for arbejderbeskyttelse og arbejdsmiljø i international LO. ILO, der i øvrigt fungerer som EF's database for arbejdsmiljølitteratur. Det er vigtigt at få kendskabet til det nordiske arbejdsmiljø ud også i denne brede kreds.

Med disse ord, og idet jeg i øvrigt henviser til Social- og Miljøudvalgets betænkning, skal jeg henstille, at man vedtager den foreslåede rekommandationstekst om at fastsætte et nyt samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslaget samt under hensyntagen til Social- og Miljøudvalgets synspunkter.

Kommunalminister Johan J. Jakobsen: Ærede president! Ved forrige sesjon la Ministerrådet fram et forslag til en nordisk arbejdsmiljøkonvensjon. Denne ble undertegnet av de fem regjeringene sist sommer.

Konvensjonen er nå formelt godkjent av samtlige nordiske land, og jeg kan herved meddele at Konvensjon om arbeidsmiljø trer i kraft med virkning fra den 24. mars 1990.

Konvensjonen er en bekreftelse på at regjeringene tillegger samarbeidet på arbeidsmiljøområdet stor betydning, og vi ser den som et godt fundament for en fortsatt forbedring av arbeidsmiljøet i Norden.

Men for at konvensjonen skal bli det instrument for forbedring av arbeidsmiljøet i de nordiske land som regjeringene håper, kreves det at den følges opp med konkrete mål og tiltak. Ministerrådet legger derfor fram et samarbeidsprogram for perioden 1990 til og med 1993. Samarbeidsprogrammet gir på område etter område anvisninger for hvordan konvensjonen skal fylles med konkret innhold.

I de nordiske land er vi enige om at et godt arbeidsmiljø er av grunnleggende betydning for den allmenne velferden. Et godt arbeidsmiljø innebærer ikke bare en arbeidsplass fri for skader, men også et arbeid som er meningsfylt og utviklende.

I Ministerrådets samarbeidsprogram legges det derfor vekt på å inn ta et helhetssyn på arbeidsmiljøet. Dette helhetssyn innebærer at tradisjonelt arbeidsmiljøarbeid koples til organisasjons- og medvirkningsspørsmål, kompetanseutvikling og arbeidsinnhold.

Arbeidets innhold har direkte innvirkning på menneskets helse og trivsel, på sykefravær og personalutvikling. Derfor er arbeidets innhold og organisering avgjørende når det gjelder å forbedre arbeidsmiljøet, og derved unngå store kostnader for den enkelte, samfunnet og bedriftene.

For fortsatt å kunne hevde seg i den internasjonale konkurransen må de nordiske land bygge videre på sine viktigste ressurser – de ansattes kompetanse og engasjement.

Et godt arbeidsmiljø i den utvidede betydning jeg her har beskrevet, samt et godt samarbeid mellom partene er en viktig forutsetning for både kvalitet og kostnadseffektivitet i bedriftene.

Samarbeidsprogrammet understreker betydning av et godt psykisk og sosialt arbeidsmiljø. Jeg er overbevist om at disse spørsmål kommer til å prege arbeidsmiljødebatten på 1990-tallet.

Fleksibilitet i utformingen av arbeidsplassen, arbeidstid og arbeidsorganisering er en forutsetning for at alle arbeidstakere skal kunne delta og utvikles i arbeidslivet.

Det utvidede syn på arbeidsmiljøbegrepet er felles for de nordiske land, selv om det finnes ulike tradisjoner bl.a. om hvorvidt mer arbeidsrettslige spørsmål skal reguleres gjennom avtaler eller gjennom lovgivning.

Jeg vil understreke den viktige rollen ar-

beidsmarkedets parter spiller i arbeidsmiljøarbeidet, og den innflytelse de nordiske land er enige om at partene skal ha over arbeidsmiljøets utforming nasjonalt. Treparsamarbeidet og den løpende dialog mellom myndigheter og parter er godt etablert i de nordiske land, og er et av kjennetegnene på "den nordiske modellen", en modell som har vakt internasjonal interesse og synes ikke minst å tjene som inspirasjon for utviklingen i Øst-Europa.

En forsøksvirksomhet med faste møter mellom Ministerrådet og arbeidsmarkedets parter om så vel overgripende og generelle spørsmål som det enkelte prosjekt innledes nå på nordisk nivå. Forslaget til nytt samarbeidsprogram kan trekkes fram som et konkret eksempel på nettopp dette samarbeidet.

Samarbeidsprogrammet er utarbeidet i nær kontakt med partene i arbeidslivet, og har fått sterk tilslutning fra begge sider. Dette fremgår også av den uttalelse som Nordens Faglige Samorganisasjon har lagt fram i forbindelse med denne sesjonen, der en med tilfredshet har merket seg det helhetssyn på godt arbeidsmiljø som samarbeidsprogrammet legger opp til.

Utviklingen innen EF og forhandlingene mellom EF og EFTA blir nøye fulgt av Ministerrådet. På arbeidsmiljøområdet er det nedsatt en felles nordisk arbeidsgruppe som løpende analyserer EF-kommisjonens handlingsplaner, forslag og direktiver.

Formålet med dette arbeidet er dels å kunne påvirke arbeidet innen EF og dels å se på hvilke konsekvenser EFs forslag vil kunne få for de nordiske land. Det er viktig for arbeidsmiljøet i Norden at de nordiske land i de forestående forhandlinger mellom EF og EFTA forbeholder seg retten til å opprettholde høye ambisjoner og standarder når det gjelder nettopp sikkerhet og arbeidsmiljø.

De nordiske land har ikke bare ambisjoner om å påvirke den tekniske utformingen av arbeidsmiljøet i og utenfor Norden. Gjennom forskning av høy internasjonal klasse har vi også muligheter for å påvirke arbeidet på andre områder. På det kjemiske området finnes en nordisk ekspertgruppe for grenseverdidokumentasjon. Denne gruppens ekspertise benyttes flittig i det europeiske samarbeidet når det gjelder underlagsmateriale for å utarbeide såkalte grenseverdi-er. På ar-

beidslivs- og arbeidsrettsområdet pågår dessuten flere prosjekter som har som mål å styrke den nordiske modellen med hensyn til medvirkning og partssamarbeid.

Ministerrådet har gjennom konvensjonen og samarbeidsprogrammet tatt avgjørende skritt for å forbedre arbeidsmiljøet i Norden, og vise omverdenen at de nordiske land har et høyt ambisjonsnivå når det gjelder menneskers liv, helse og trivsel. Virkemidlene vi skal bruke, er økt satsing på forskning, økt fokusering på de økonomiske virkemidler, modernisering av myndighetenes tilsynsvirksomhet – bl. a. gjennom stimulering til økt egenaktivitet på arbeidsplassene – samt et økt nordisk samarbeid innen opplæring og informasjon.

Jeg håper resultatene vil bli et bedre arbeidsmiljø i Norden som grunnlag for sterke og konkurransedyktige virksomheter i Norden.

Sedan diskussionen forklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, be-
träffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade: Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrun Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryynänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade:

Elver Jonsson, Anker Jørgensen och Kristen Poulsgaard.

Pål Atle Skjervengen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjørleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Páll Pétursson, Kimmo Sasi, Lodve Solholm och Otto Steenholdt.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster mot 3. 1 medlem avstod från att rösta.

10

A 864/s: Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

Lena Öhrsvik (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Bakgrunden till detta medlemsförslag är den snabba utvecklingen på informationsteknologiområdet samt det faktum att monopolen beträffande telekommunikationer håller på att avskaffas. Oklarhet råder i denna situation om vem som skall ha det yttersta ansvaret för handikappades tillgång till telekommunikationstjänster.

Alla remissinstanser är positiva till förslaget och har kommit med många önskemål och synpunkter. Flera instanser förordar en nordisk arbetsgrupp, som kan titta på frågor om teletrustning och teletjänster inklusive specialutrustning som texttelefon och nya tjänster som teledata, videototex och bildtelefon.

Arbetsgruppen bör också ta upp frågorna om kostnader och finansiering av extra utrustning och service.

Jag vill här passa på att rätta till ett fel i den tryckta texten på s. 12 i 3:e stycket. 2:a meningens skall lyda:

”Utskottets grundinställning är att de merkostnader för tillgång till telekommunikationer som ett handikapp innebär måste överenskommas mellan producenten och offentliga myndigheter.”

Ansvarsfrågorna, dvs. hur ansvaret skall organiseras och finansieras, bör klarläggas.

De här frågorna är internationella till sin karaktär och har bl. a. diskuterats på ett FN-möte i Tallin som ett led i FN:s handikappartionde.

EG:s handikappprogram har ännu ej telekommunikationer med. I nordisk regi bör därför initiativ tas till utformning av standard för att säkra att teleutrustningen uppfyller vissa normer för tillgänglighet.

Normalt brukar jag använda USA som avskräckande exempel i många fall, men i dag gör jag tvärtom. Hösten 1989 antog Senaten ett lagförslag – Americans with Disabilities Act, ADA – som till sin karaktär är helt revolutionerande. Den förbjuder diskriminering av handikappade på samma sätt som det är förbjudet att diskriminera t. ex. svarta och kvinnor.

Det innebär att det kommer att uppfattas som en diskriminering av handikappade, om samhället förblir otillgängligt vad avser byggnader, färdmedel, telesystem osv. Representanthuset väntas inom kort anta förslaget.

På telecområdet innebär det bl. a. att man skall kunna koppla en hörapparat till telefonluren i alla nya telefoner. Det är ett problem som vi har brottats med i Norden under många år men inte lyckats lösa. Det innebär också att världens största privata tele- och datasystem blir tillgängligt. Döva som använder teckenspråk kommer att kunna kommunicera via bildtelefoni, och det kommer att finnas generell texttelefoni. Alla myndigheter måste kunna ta emot texttelefonsamtal. Texttelefoner skall också finnas i offentlig miljö, t. ex. telefonkiosker. Man skall också kunna kommunicera med en texttelefon från knappsatstelefoner.

Tyvärr har jag ännu inga uppgifter om finansieringsfrågorna, men det här är ett bevis

på att det krävs ett ansvarstagande från samhällets sida (i det här fallet genom lagstiftning) också i ett land som i övrigt behärskas av marknadskrafterna.

Fru president! Det är viktigt att vi inom vårt kompetensområde, dvs. Norden, vidtar åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation, generösa villkor. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Görel Bohlin, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Carl I. Hagen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Agnar Nielsen.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Lars Emil Johansen, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg

Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Nii-nistö, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 56 röster mot 1.

11

A 868/s: Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning (NIOM) inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnads-material.

Sten Svensson (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Social- och miljöutskottet har efter en omfattande remissbehandling av medlemsförslaget enat sig om att hemställa att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att — analogt med ett tidigare svenskt riksdagsuttalande — genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning, NIOM, inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnads-material.

Motiven för utskottets ställningstagande är i huvudsak följande:

Som framgår av remissyttranden till det akuta medlemsförslaget har det i Sverige föreslagna tvärfackliga forskningsprogrammet ej kommit till utförande. Social- och miljöutskottet anser, i likhet med remissinstanserna, detta beklagligt men vill konstatera att det torde finnas möjlighet till en insats på nordiskt plan. Flera remissinstanser anser att detta bör uppdras åt NIOM. Institutet har till uppgift att genom utprovning och forskning arbeta för att material och utrustning

som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna fyller häslomässiga och tekniska krav. Därtill kommer arbetet med utveckling av bättre material och metoder.

Utskottet finner sålunda att NIOM genom sina nordiska och internationella kontakter bör ha goda förutsättningar att svara för ett tvärasektoriellt forskningssamarbete. Remissyttrandena ger i sig en viss kartläggning av var relevant forskning förekommer i Norden och antyder även koordineringsbehov. Utskottet slår också fast att medicinsk sakkunskap skall anlitas. Detta är i sammanhanget ett mycket väsentligt påpekande.

Problemet med kvicksilverexponering i arbetsmiljön för tandvårdspersonal torde också behöva undersökas i samarbete med arbetsmiljösektorn. Inom denna sektor har budgetmedel avsatts för undersökning av kemiska ämnen i arbetsmiljön. I övrigt utgår utskottet från att forskningen bör kunna utföras inom ramen för NIOM:s ordinarie budget. Institutet följer redan den internationella utvecklingen vad gäller nya tandfyllnads-material genom sitt registrerings- och samordningsarbete.

Fru president! Med åberopande av det anförda hemställer jag att rådet bifaller social- och miljöutskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Mats Nyby,

Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Claes Andersson, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Lars Emil Johansen, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 58 röster mot 1.

12

A 885/s: Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Marianne Samuelsson: Fru president! Jag förstår av både socialutskottets betänkande och av fru presidentens svårigheter att uttala ordet naprapat att naprapatin inte är så spridd ännu i Norden, men med tanke på att vi har en fri arbetsmarknad och stor rörlighet i Norden kommer kanske naprapaterna att bli vanligare även i Norge och övriga Norden.

Vi anser att det behövs ett samnordiskt agerande för legitimation av naprapater. Det skulle innebära att krav ställs på de kunska-per som skall ligga till grund för en legitime-

rad utövning, vilket skulle gynna de många människor som besöker naprapater.

Naprapatverksamheten ökar naturligtvis i och med att behovet av vård för rygg- och ledbesvär ökar. Det skulle vara en fördel om patienterna visste vilken utbildning som ligger till grund för naprapatiutövandet.

Oavsett om vi tror på alternativ medicin eller inte måste vi konstatera att efterfrågan på alternativ medicin har ökat under senare år. Det ställer krav på att vi som ansvariga ser till att man kan få reda på vilken grundutbildning och vilka krav vi ställer på dem som utövar sådan verksamhet.

Jag håller med om att det kanske hade varit bra att göra en total översyn av alternativmedicin och att ta upp även flera andra verksamheter, men någonstans måste man börja, och jag tror att det är lättare att ta en sak i taget. Det hade inte varit så svårt att här och nu fastställa vilka normer som skall gälla för utbildning och legitimering och bedrivande av denna verksamhet.

Jag beklagar att social- och miljöutskottet har avstyrkt vårt förslag men jag yrkar ändå bifall till det.

Grethe Lundblad (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Förra året antog Nordiska rådet en rekommendation om att vi skulle försöka få till stånd en gemensam nordisk utbildning av chiroprakter. Naprapatin är ett näraliggande yrkesområde som avser mjukdelsbehandling och behandling av olika former av värk.

Remissinstanserna har mest varit negativa till medlemsförslaget, och utskottet måste konstatera att den vetenskapliga grundvalen för naprapati är bristfällig. Därför är det mer rationellt att bygga ut existerande värdu-tbildningar och göra dem mer innehållsrika så att de som genomgår sådan utbildning kan behandla de patienter som naprapaterna nu tar sig an. Det är speciellt sjukgymnastutbildningen som behöver utökas för att omfatta mer av dessa behandlingsmetoder.

Naprapaterna är också en relativt okänd yrkesgrupp i stora delar av Norden. Vi tycker att Nordiska rådet inte skall ge sig in på att reglera många mindre områden utan bör hålla sig till stora och viktiga insatser. Vi tycker därför att naprapatiutbildningen bör kunna

ges som en del av den sjukgymnastutbildning som sker i Norden.

Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till utskottets förslag, att Nordiska rådet inte skall företa sig någonting med anledning av medlemsförslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *biföljs utskottets förslag.*

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Riitta Järvisalo-Kanerva lämnat sessionen och ersatts av Arja Alho.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

13

A 891/s: Medlemsförslag om barns rättigheter

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ratificera FN:s barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den.
2. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention.

Inger Stilling Pedersen (social- och miljöutskottets talesman): Fru præsident! I 1982 vedtog Nordisk Råd en rekommendation om barn og børns miljø, hvori Nordisk Råd bl. a. anbefale de nordiske landes regeringer til i fællesskab at arbejde for indgåelse af en international konvention til beskyttelse af børns rettigheder.

Nu har FN's generalforsamling vedtaget konventionen om børns rettigheder, og konventionen står åben for ratifikation. Vi håber i Social- og Miljøudvalget på en hurtig ratifikation fra de nordiske regeringers side, og også at de nordiske lande arbejder for, at alle andre lande ratificerer konventionen. Vi finder det vigtigt, at de nordiske lande tager initiativer, der viser, at vi også i de nordiske lande mener det alvorligt med denne konven-

tion. Dette er også grunden til, at Social- og Miljøudvalget kan tilslutte sig det første "klem-punkt" i medlemsforslaget om at anbefale Nordisk Ministerråd at fremlægge en handlingsplan for, hvordan FN's børnekonvention kan følges op og efterleves.

Remissinstanserne har næsten enstemmigt understreget betydningen af en nordisk handlingsplan, og mange instanser er kommet med forslag og gode ideer til, hvad en sådan plan kan indeholde. Som eksempel skal jeg nævne det meget omfattende remissvar, Red Barnet i Norge er fremkommet med.

Der har – i hvert fald i Danmark – været en vis tendens til at mene, at vi i Norden lever op til konventionens indhold, og at den kun har betydning for alle de andre, først og fremmest udviklingslandene, hvor afstanden mellem ret og virkelighed er så åbenlys, men vi finder i Social- og Miljøudvalget, at der også kan gøres meget i Norden, selv om det heldigvis er sådan, at det er de lyse sider, der dominerer de fleste børns tilværelse her i Norden. Men til trods for at de materielle behov i stor udstrækning tilgodeses, så vantrives mange børn – for mange, fristes man til at sige – på den ene eller anden måde. Det er ofte børnene, der er samfundets tabere. De psykiske forhold er ikke altid kendetegnet ved den samme positive udvikling, som præger de gode livsforhold.

Social- og Miljøudvalget mener, at der på alle områder må gøres en indsats for at fremme en udvikling, der kan sikre børnene en tryk og harmonisk tilværelse. Der er behov for en holdningspåvirkning og et oplysningsarbejde for at udvikle forståelsen for, hvor meget det betyder for et barn at vokse op i et miljø præget af forståelse, tryghed og omhed. Det er derfor væsentligt, at der finder en konkretisering af egentlige opfølgingsaktiviteter sted.

Det er også vigtigt at sikre barnets ret til at være en del af en familie i en bred betydning. I de situationer, hvor myndigheder må gribe ind over for børn, skal behandlerne respektere og udnytte de positive forbindelser, som barnet har til familie og nære venner, idet disse relationer er en del af barnets identitet.

Udvalget finder, at en handlingsplan dels bør indeholde en juridisk del, dels en materiel del. Den juridiske del vedrører ratifikationen af konventionen, de nødvendige til-

pasningar af national lovgivning samt nordisk harmonisering i tilslutning hertil. Den materielle del omhandler de aktuelle emner, der efter udvalgets opfattelse bør tages op i en handlingsplan. Nordisk Ministerråds udredningsarbejde i de senere år peger på alvorlige misforhold som seksuelle overgreb mod børn, alkoholskader hos småbørn m. v. Derfor må de nordiske lande i fællesskab arbejde for, at sådanne misforhold fjernes, og for, at den nationale lovgivning følges op i praksis, f. eks. når det gælder beskyttelse af børn, deres opvækstmiljø, minoritetsgrupper, fængsling af unge og børns rettigheder.

På det internationale plan bør de nordiske lande arbejde for realiseringen af børnekonventionens bestemmelser bl. a. ved at arbejde for at standse økonomisk seksuel udnyttelse af børn. Udvalget foreslår også, at lovgivningen i de nordiske bistandslande gennemgås for at se, om den er i overensstemmelse med børnekonventionens minimumsniveau, og yde støtte til børnebeskyttelsesorganisationer i bistandslandene og til initiativer vedrørende børns rettigheder.

Forslagsstillerne har endvidere foreslået at udrede forudsætningerne for oprettelse af en nordisk ombudsmand, et institut for børns rettigheder og for en nordisk socialhøjskole.

Udvalget lægger stor vægt på de funktioner, som vil kunne varetages af en nordisk ombudsmand, men finder, at der i den foreslåede handlingsplan kan indgå opgaver som svarer til dem, en nordisk ombudsmand skulle løse. Et intensiveret samarbejde mellem eksisterende institutioner eller institutter ved højere læreanstalter og universiteter bør efter udvalgets opfattelse overvejes som alternativ til oprettelse af nye institutioner i form af en nordisk socialhøjskole og et nordisk institut for børns rettigheder, udvikling og miljø; men også på dette område bør handlingsplanen indeholde forslag til tiltag.

Med disse ord skal jeg, idet jeg i øvrigt henviser til udvalgsbetænkningen, henstille, at Nordisk Råd vedtager denne rekommandation til Nordisk Ministerråd og til de nordiske regeringer, som udvalget enstemmigt har foreslået.

Karin Söder: Fru president! Jag vill bara tacka för den utmärkta behandling som mitt

och andra medlemsförslag har fått. Barns rättigheter är någonting som är ofantligt viktigt i alla sammanhang.

För att inte ta mer tid i anspråk vill jag kort instämma i det som utskottets taleskvinna här har anfört – det var alldeles utomordentliga synpunkter.

Sist vill jag bara tillägga att vi vet att barn också i de nordiska länderna kan ha stora svårigheter, och vi har inte alltid funnit vägar att ge dem en trygg uppväxttid. Vi måste därför gå till grunden med en uppföljning av konventionen. Jag vill i det sammanhanget peka på två saker.

När vi nu fått förslaget om en nordisk ombudsman avstyrkt är det viktigt att se till att frågor om barnens rättigheter blir riktigt behandlade i de fall där sådana ärenden förs till domstol. Barnens bästa måste då komma i förgrunden, och det är viktigt att domare, åklagare och andra verkligen har kunskap om barnens rättigheter. Vi hoppas att de rättigheterna skall bevakas vid genomförandet av handlingsplanen.

Det andra jag vill säga är att socialarbetare men också exempelvis poliser och lärare som arbetar med barn behöver vidareutbildning och mycket större kunskaper än vad många i dag har om barns svårigheter. Det får jag vittnesmål om varje dag. Det gäller också hanteringen av ärenden där flyktningbarn är involverade.

Jag yrkar bifall till det fina betänkandet. Vi återkommer i ärendet, om åtgärdsplanen inte förverkligas på det sätt som borde ske.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag till rekommendationer.

För rekommendationerna röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson,

Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Lars Emil Johansen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Birte Weiss och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster.

14

A 892/s: Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl. a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

Karin Söder övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Lena Öhrsvik (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! I det här medlemsförslaget liksom också i utskottets betänkande behandlas de homosexuellas situation ur en annan synvinkel än den som vi tidigare har diskuterat. Tidigare rekommendationer har gällt lagstiftningen, men nu tar vi upp den sociala situationen och den ofta uttalande diskriminering som kvarstår, trots att man i varje fall i vissa länder har fått en bra lagstiftning.

Vi föreslår från utskottets sida att det skall göras en utredning om de homosexuellas sociala situation i våra länder. Majoriteten av remissinstanserna har tyckt att detta skulle vara värdefullt. Det är bara två av dem som har avstyrkt medlemsförslaget.

Det kommer i och för sig att behövas en ganska omfattande utredning för att man skall kunna kartlägga det omfattande nätverket av olika gruppers och generationers värderingar och attityder, de sociala utstötningmekanismerna i förhållande till andra former av segregering och diskriminering osv. Därför är det viktigt att man försöker avgränsa uppdraget med hjälp av en mindre expertgrupp. Det är också viktigt att man tar till vara erfarenheter och kunskaper som finns hos de homosexuellas organisationer.

Det handlar alltså om att man skall studera den sociala situationen. Det är bra att utskottet har kunnat enas och lägga fram ett enhälligt förslag om en utredning.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering, beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Sinikka Hurskainen-Lepänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe

Lundblad, Johan C. Løken, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Sirpa Pietikäinen, Mirja Rynnänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade:

Agnar Nielsen, Inger Stilling Pedersen och Kristen Poulsgaard.

Annelise Gotfredsen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Lars Emil Johansen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Birte Weiss, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster mot 3. 1 medlem avstod från att rösta.

15

A 894/s: Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut.

Anna-Kaarina Louvo (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! I alla nordiska länder kräver människorna idag allt större trygghet. Produktionen av kemiska ämnen i samband med industrialiseringen ökar snabbt, även behovet att få olika äm-

nens säkerhet och deras risker undersökta. Detta har varit särskilt tydligt under de senaste tio åren beträffande läkemedel, bekämpningsmedel och tillsatssämnen i födan.

För närvarande forskas det relativt litet i kemikaliers toxicitet i de nordiska länderna. Företagen låter i allmänhet testa sina produkter i de stora kommersiella testlaboratorierna i Centraleuropa. Det nordiska klimatet och den nordiska miljön förutsätter dock ofta speciell toxikologisk testning i faktiska förhållanden. På det sättet får man också objektivare testresultat.

Vid Nordiska rådets extra session 1988 behandlades ministerrådsförslaget om nordiskt miljöprogram. Ministerrådet betonar i programmet att det skulle vara viktigt att inrätta harmoniserade rutiner beträffande utvärdering av bekämpningsmedel i Norden. Enligt ministerrådet är det också viktigt att samordna bestämmelserna och klassificeringar av kemiska produkter med hänsyn till hälsosäkerhet. Social- och miljöutskottet föreslog i sitt betänkande om miljöprogrammet att det borde inrättas ett institut för detta ändamål. De nordiska finansministrarna har också i den nya ekonomiska handlingsplanen föreslagit inrättandet av ett toxikologiskt institut i Norden.

Alla remissinstanser stöder tanken på nordiskt samarbete inom toxicologin, och därför vill social- och miljöutskottet rekommendera att Nordiska ministerrådet utreder frågan om inrättandet av ett nordiskt institut för toxicologi.

Jag anser det viktigt att institutet inrättas, eftersom saken ansetts som viktig även i den nordiska ekonomiska handlingsplanen. Som finländare stöder jag varmt tanken på institutets placering i Kuopio i Finland, som i dag lär vara den enda forskningsinrättningen i Norden som vid undersökning av toxiciteten tillämpar god laboratoriesed enligt OECD:s resolutioner och rekommendation. Social- och miljöutskottet ville inte gå in mera på placeringen av institutet utan vill att ministerrådet utreder saken.

Till sist vill jag ännu konstatera att det har påståtts att institutets eventuella placering i Kuopio skulle medföra svårigheter på grund av finskan. Emellertid är forskningsspråket vid Kuopio universitet engelska, och sålunda är språket inget problem.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, be-
träffande utskottets förslag till rekommenda-
tion.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 58 röster.

16

A 896/s: Medlemsförslag om nordiskt program mot arbetslösheten

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet, att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper.

Laila Kaland (social- och miljöutskottets talesman): President! Sjølv om det er store variasjonar i arbeidsløysa mellom dei nordiske landa, er det eit faktum at ungdomsarbetsløysa er høgare enn den gjennomsnittlege arbeidsløysa for alle aldersgrupper sett under eitt. Relativt sett er det ofte slik at aldersgruppa 16–24 år er råka dobbelt så hardt.

Dei nordiske velferdsstatane burde ikkje akseptere at så mange ungdomar startar sitt vaksne liv med å gå arbeidslause. Ungdom som ikkje får arbeid, vil ofte få store psykiske problem, dei føler seg som taparar i samfunnet vårt. Det er ikkje vanskeleg å forstå at dei unge i ein slik situasjon lett kan komme inn i ein dårleg livsstil.

I dag ser vi i heile Norden at ein stor del av 80-årsgenerasjonen ikkje har vore ute i det produktive arbeidsliv. Dette er eit problem som vi som politikarar må ta alvorleg.

Dei som blir ramma mest når arbeidsløysa er stor, er innvandraringdom og -kvinner. Utkantane og distrikta blir tappa for unge folk, og dette medfører ein regional ubalanse og meir sentralisering.

Det at folk ikkje har arbeid, er sløsing med menneskelege ressursar. Eg er glad for alle forslaga som er komne frå dei nordiske landa om konkrete tiltak for å få vekk arbeidsløysa. Eg trur at dei nordiske landa har som felles mål at dei unge skal få arbeid, og at dette arbeidet vil få høg prioritet i tida framover.

Det er på denna bakgrunn ein må sjå det medlemsforslaget som no er lagt fram, der ein oppmodar Ministerrådet om å utforme eit program for å minske ungdomsarbetsløysa gjennom arbeids- og utdanningstilbod for desse utsette ungdomsgruppene.

Sosial- og miljøutvalet er gjort kjent med at Nordisk arbeidsmarknadsutval – det er ein embetsmannskomite under arbeidsmarknadsministrane – i 1990 starta sitt prosjekt under nemninga "Ungdom og virkemiddelbruk". Føremålet er å gjere ei jamførande analyse av dei tiltak mot ungdomsarbeidsløysa som blir vedtekne i dei nordiske landa. I tillegg vil det bli sett i gang eit prosjekt om modernisering av sysselsettingspolitikken som har som siktemål å få i stand nye former for sysselsettings- og kvalifiseringstilbod for alle utsette grupper, også unge arbeidslause.

Desse initiativa frå Ministerrådet si side er eit godt svar på dei problem som medlemsforslaget tek opp, og utvalet helsar dette med glede. Vi trur likevel at dei innsatsar som er planlagde, burde få ei større breidde til eit meir omfattande program mot ungdomsarbeidsløysa.

Eg har merka meg at det blant høyringsinstansane er gjeve fleire forslag om korleis ei tiltakspakke mot ungdomsarbeidsløysa burde utformast. Eg trur likevel, på bakgrunn av dei nasjonale ulikskapane, at det er rimeleg at dei konkrete tiltaka bør utformast nasjonalt og lokalt. Sosial- og miljøutvalet vil likevel streke under at ein i kvart land burde leggje opp til kombinasjonsordningar av arbeidsmarknadstiltak, utdanningstiltak og sosialpolitiske tiltak. Vi meiner òg det er naturleg at ein for dei yngre årsklassane konsentrerer seg om utdanningstiltak, fordi dette aukar desse gruppene sine moglegheiter på lengre sikt.

Eg ber forsamlinga slutte seg til sosial- og miljøutvalet sitt forslag til rekommandasjon.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Hå-

kansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsen, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsen, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 59 röster.

17

A 904/s: Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet, att utarbeta ett handlingsprogram om Nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska måsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Liltved (social- och miljöutskottets talesman): Ærede president! Selv om vi, de nordiske folk, står hverandre svært nær, og selv om integrasjonen i Norden er kommet langt, viser et stort antall konkrete tilfeller at mange problemer ennå ikke er løst. Årsaken til dette

kan være at forordninger og nasjonalt regelverk ikke samsvarer med de ofte ganske allment liberale bestemmelsene i de overgripende overenskomstene. Som eksempel kan jeg nevne den sosiale trygghetskonvensjonen.

I visse tilfeller finnes det også "hull" i det system av overenskomster som er inngått mellom de nordiske land. Dette gjør at personer som flytter mellom de nordiske land, risikerer – slik vi sier det i Norge – "å falle mellom to stoler." Jeg skal bare nevne ett eksempel: En person som er enslig forsørger, og som flytter til Norge, må vente i tre år før vedkommende kan få støtte som enslig forsørger. Slike personer vil også kunne falle utenfor hjemlandets ordninger.

Sosial- og miljøutvalget har i sin uttalelse til ekstrasessjonen 1989 over Ministerrådets arbeidsprogram "Norden i Europa 1989–92" bedt om at Ministerrådet burde utarbeide et handlingsprogram om "nordboeres rettigheter i Norden." Jeg vil videre minne om at Søder-komiteen reiste forslag om en særskilt utredning om de spørsmål som er nordisk relevante i forbindelse med utviklingen av "Borgernes Europa."

Disse initiativ forteller noe om bakgrunnen for at det nå er reist et medlemsforslag der Ministerrådet blir bedt om å utarbeide et handlingsprogram om nordboeres rettigheter i Norden, som både skal inneholde allmenne politiske synspunkter og et antall konkrete forslag til tiltak.

Etter at forslaget ble fremmet, har Ministerrådet lagt fram en ny rapport om nordboeres rettigheter. I rapporten gjør man avsnitt for avsnitt en sammenligning med tilsvarende regler i EF. Sammenligningen faller i hovedsak ut til Nordens fordel.

En viktig forskjell mellom Norden og EF er det likevel når det gjelder enkeltmenneskets rettigheter. Denne forskjellen har sin årsak i det faktum at det nordiske samarbeidet ikke er basert på overnasjonalitet. Man har ingen overstatlige institusjoner. Den enkelte EF-borger kan, i siste hånd, vende seg til den overstatlige EF-domstolen for å oppnå sine rettigheter. En tilsvarende mulighet finnes ikke i Norden.

I Ministerrådets nye rapport fremføres den oppfatning at arbeidet med nordboeres rettigheter i fortsettelsen ikke bare bør konsentreres om Norden. Man bør også ta hensyn til

den europeiske dimensjon for å skape forutsetninger for at så vel nordiske borgere som EF-borgere skal kunne bevege seg fritt innen både Norden og EF-landene.

Sosial- og miljøutvalget mener det er viktig å understreke at arbeidet med nordboeres rettigheter må fortsette med større kraft enn hittil, og at dette arbeidet faktisk kan styrke også arbeidet i en europeisk dimensjon. Her er det ikke et enten/eller, men et klart både/og. Ministerrådets egen rapport viser at det fortsatt finnes en hel del forhold som hindrer et enda bedre samarbeid og en tettere integrasjon i Norden. Det som nå foreligger av fakta, egner seg vel som basis for et handlingsprogram som kan gi grunnlag for regelmessig rapportering til Nordisk Råds sesjon om nordboeres rettigheter i Norden.

Utvalget har med glede merket seg Ministerrådets målsetting slik den kommer frem i "Medborgernes Norden" om at nordboerne ikke bare fritt skal ferdes og arbeide, men også i prinsippet nyte samme rettigheter og ha samme plikter som landets egne innbyggere når de bor i et annet nordisk land.

Som tidligere nevnt, finnes det flere områder der utviklingen av nordboeres rettigheter støter på nasjonale hinder av ulike slag. Utvalget anser det passende at neste skritt kunne være å utarbeide brosjyrer som oversendes lokale myndigheter med orientering om de nordiske konvensjoner og de tillemplingsregler som er vedtatt av regjeringene. Målet er å orientere de lokale myndigheter om de rettigheter og plikter nordboere har i andre land, samt om prinsippene for tillempling av gjeldende avtaler og nasjonale bestemmelser på tilsvarende områder. Eksempler finnes også når det gjelder ulike former for pensjon fra ett land til pensjonister bosatt i et annet land, og der skattereglene resulterer i så store kutt i utbetalingene at det oppleves som meget urettferdig av de mennesker det rammer.

Sosial- og miljøutvalget er således av den oppfatning at et handlingsprogram for nordboeres rettigheter i Norden vil være av stor verdi uavhengig av arbeidet med forholdet mellom Norden og EF.

Jeg viser til utvalgets forslag, og ber om rådets støtte til dette.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, be- träffande utskottets förslag till rekommenda- tion.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Anders- son, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fri- dolfsson, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki- Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aas- land Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteen- mäki, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pie- tikäinen, Mirja Ryyänen, Marianne Samu- elsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Lars P. Gam- melgaard, Annelise Gotfredsen, Lilli Gylden- kilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, An- ker Jørgensen, Laila Kaland, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Lø- ken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Oddrunn Pettersen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsaard, Heikki Riihi- järvi, Marit Rotnes, Sighvatur Björgvinsson, Lodve Solholm, Otto Steenholdt och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster.

18

C 13/s: Berättelser för 1988 på social- och miljöutskottets sakområde

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

20

D 1990/10/1984/s: Meddelande om rekommendation nr 10/1984 om beräkning av natur- resurser; D 1990/22/1985/s: Meddelande om rekommendation nr 22/1985 om åtgärder mot drogmissbruk i trafiken; D 1990/24/1985/s: Meddelande om rekommendation nr 24/1985 om harmonisering av miljöskyddslagstiftning- en i Norden; D 1990/11/1986/s: Meddelande om rekommendation nr 11/1986 om syssel- sättningen för ungdom inom kultursektorn; D 1990/13/1986/s: Meddelande om rekommendation nr 13/1986 om skydd av älvar på Nordkalotten; D 1990/16/1987/s: Meddelan- de om rekommendation nr 16/1987 om samar- bete kring högspecialiserad sjukvård; D 1990/ 18/1987/s: Meddelande om rekommendation nr 18/1987 om internationell samverkan mot AIDS; D 1990/10/1988/s: Meddelande om rekommendation 10/1988 om intensifierat be- handlingsarbete mot missbruk; D 1990/14/ 1988/s: Meddelande om rekommendation nr 14/1988 om reduktion av svavel- och kväveut- släpp; D 1990/16/1988/s: Meddelande om rekommendation nr 16/1988 om miljövänlig av- fallshantering; D 1990/18/1988/s: Meddelan- de om rekommendation nr 18/1988 om forsk- ning kring sälbestånden; D 1990/20/1988/s: Meddelande om rekommendation nr 20/1988 om åtgärder för en bättre miljö; D 1990/46/ 1988/s: Meddelande om rekommendation nr 46/1988 om nordiskt miljöprogram; D 1990/ 48/1988/s: Meddelanden om rekommenda- tion nr 48/1988 om handlingsplan mot havs- föroreningar; D 1990/28/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 28/1989 om hand- lingsplan mot cancer; D 1990/29/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 29/1989 om nordisk arbetsmiljökonvention; D 1990/ 34/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 34/1989 om nordisk arbetsmarknad för

lantmätare; D 1990/39/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 39/1989 om plan för att reducera koldioxidutsläppen

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandena till

handlingarna och anser rekommendationerna för rådets del färdigbehandlade.

Utskottets förslag bifölles.

Mötet avslutades kl. 10.40.

Protokoll

6:e mötet

Fredagen den 2 mars 1990 kl. 10.40–13.35

Presidenter: Karin Söder (1–3), Mats Nyby (3–6) och Páll Pétursson (6–11)

Dagordning

1. Meddelande om utskottens sammansättning och val av ordföranden och vice ordföranden samt meddelande om val av ordförande och vice ordförande i Nordisk Kontakts redaktionskommitté

2. Val av representant från de självstyrande områdena till styrelsen i Nordiska kulturfonden för åren 1991–1992

3. C 1/1990 Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet

C 2/1990 Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

4. C 5/b Berättelse från Nordiska kulturfonden (1988)

5. Meddelande om rekommendation 45/1987/b om finansieringen av det nordiska samarbetet

6. Meddelande om rekommendation 47/1989/b om nordiska ministerrådets budget för 1990

7. Slutanförenden av de nordiska parti-grupperna

8. Bemyndigande för presidiet att utse kommittéer

9. Bemyndigande för presidiet att besluta om fördelningen av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991

10. Fastställande av tid och plats för nästa session

11. Sessionens avslutande

Ändringar i medlemslistan

Det meddelades att Hans Nyhage återtagit sin plats i rådet och att Görel Bohlin lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

I

Anmälan om utskottens sammansättning och val av ordföranden och vice ordföranden samt anmälan om val av ordförande och vice ordförande i Nordisk Kontakts redaktionskommitté

Anmäldes att delegationerna till medlemmar av utskotten utsett följande medlemmar:

Juridiska utskottet

Danmark, med Färöarna och Grönland:

Helge Adam Møller (KF)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Finland med Åland:

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Sauli Niinistö (Kok)

Ísland:

Sighvatur Björgvinsson (A)

Norge:

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Johan C. Løken (H)

Sverige:

Lennart Andersson (s)
Hans Nyhage (m)
Lars Werner (vpk)

*Kulturutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

J. K. Hansen (S)
Atli P. Dam (Jvfl)
Arne Melchior (CD)
Otto Steenholdt (At)

Finland med Åland:

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)
Antero Kekkonen (Sdp)
Heikki Riihijärvi (Smp)
Mirja Rynnänen (K)

Ísland:

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Norge:

Kjell Borgen (A)
Helga Haugen (KrF)
Thea Knutzen (H)
Marit Rotnes (A)

Sverige:

Gunnar Björk (c)
Anita Johansson (s)
Berit Oscarsson (s)
Marianne Samuelsson (mp)

*Social- och miljöutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Dorte Bennedsen (S)
Knud Glønborg (KrF)
Lilli Gyldenkilde (SF)

Finland med Åland:

Anna-Kaarina Louvo (Kok)
Mats Nyby (Sdp)
Marjatta Väänänen (K)

Ísland:

Páll Pétursson (F)

Norge:

Svein Alsaker (KrF)
Thorbjørn Berntsen (A)
Tore A. Liltved (H)

Sverige:

Grethe Lundblad (s)
Sten Svensson (m)
Lena Öhrsvik (s)

*Kommunikationsutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Margrete Auken (SF)
Kaj Poulsen (S)
Peder Sønderby (V)

Finland med Åland:

Olof Jansson (ÅC)
Sakari Knuutila (Sdp)
Sirpa Pietikäinen (Kok)

Island:

Hreggviður Jónsson (Fh)

Norge:

Oddrunn Pettersen (A)
Anne Enger Lahnstein (Sp)
Lodve Solholm (FrP)

Sverige:

Elver Jonsson (fp)
Karl-Erik Svartberg (s)
Olle Östrand (s)

*Ekonomiska utskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Lars P. Gammelgaard (KF)
Anker Jørgensen (S)
Marianne Jelved (RV)
Lars Emil Johansen (Sj)
Agnar Nielsen (Sb)

Finland med Åland:

Claes Andersson (Skdl)
Gustav Björkstrand (Sfp)
Lauri Metsämäki (Sdp)
Kimmo Sasi (Kok)
Eino Siuruainen (K)

Ísland:

Þorsteinn Pálsson (Sj)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Norge:

Gro Harlem Brundtland (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Anders Talleraas (H)
Ernst Wroldsen (A)

Sverige:

Carl Bildt (m)
Lahja Exner (s)
Hans Gustafsson (s)
Karin Söder (c)
Bengt Westerberg (fp)

*Budget- och kontrollutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Ivar Hansen (V)

Finland med Åland:

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)
Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Ísland:

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Norge:

Bjarne Mørk Eidem (A)
Pål Atle Skjervengen (FrP)

Sverige:

Per Olof Håkansson (s)
Wiggo Komstedt (m)

*Redaktionskommittén för Nordisk Kontakt**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Helge Adam Møller (KF)
Birte Weiss (S)

Finland med Åland:

Antero Kekkonen (Sdp)
Heikki Riihijärvi (Smp)

Ísland:

Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Valgerður Sverrisdóttir (F)

Norge:

Lodve Solholm (FrP)
Ernst Wroldsen (A)

Sverige:

Per Olof Håkansson (s)
Hans Nyhage (m)

Fackutskotten hade vid konstituerande möten den 2 mars till förmän och vice förmän valt följande:

Juridiska utskottet:

Förman: Sighvatur Björgvinsson
Vice förman: Helge Adam Møller

Kulturutskottet:

Förman: J. K. Hansen
Vice förman: Valgerður Sverrisdóttir

Social- och miljöutskottet:

Förman: Marjatta Väänänen
Vice förman: Svein Alsaker

Kommunikationsutskottet:

Förman: Elver Jonsson
Vice förman: Sakari Knuutila

Ekonomiska utskottet:

Förman: Anders Talleraas
Vice förman: Hans Gustafsson

Budget- och kontrollutskottet:

Förman: Wiggo Komstedt
Vice förman: Per Olof Håkansson

Redaktionskommittén:

Förman: Helge Adam Møller
Vice förman: Ernst Wroldsen

2

Val av representant från de självstyrande områdena till styrelsen i Nordiska kulturfonden för åren 1991 – 1992

Med hänvisning till antagna ändringar i stadgarna för Nordiska kulturfonden föreslår presidiet att Nordiska rådet väljer Karl-Gunnar Fagerholm som de självstyrande områdenas medlem i styrelsen för Nordiska kulturfonden. Valet sker under förutsättning att de nordiska ländernas regeringar ratificerar avtalet före 31.12.1990.

Presidiets förslag bifölles.

3

C 1: Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet; C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit,

A. *att* Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 1/1990 beslutar om följande uttalande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. *att* inhämta rådets synpunkter innan större omdisponeringar inom redan fastställd budget genomförs

2. *att* eventuella förslag om nedläggningar eller sammanslagningar av nordiska institutioner överlämnas till rådet för synpunkter innan definitiva beslut fattas (jfr artikel 46 i Helsingforsavtalet)

3. *att* i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört

4. *att* beakta de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1989 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

B. *att* rådet lägger C 1/1990 till handlingarna

C. *att* Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. *att* utveckla C 2-dokumentet till ett reellt planläggningsdokument för de närmaste åren med klara budget- och tidsramar samt prioriteringar. Detta bör ske redan vid utarbetandet av C 2/1991,

2. *att* arbeta för en långsiktig prioritering och budgetplanering av det nordiska samarbetet,

3. *att* budgetproceduren i vid bemärkelse, det vill säga inkl. C 2, snarast blir föremål för en gemensam diskussion mellan rådet och ministerrådet,

4. *att* rådet ges tillfälle att ta del av rapporten över undersökningen av långsiktiga budgetkonsekvenser samt av analysen av projektbudgeten samt att dessa frågor tas upp till en diskussion mellan rådet och ministerrådet,

5. *att* rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omdisponeringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas.

6. *att* arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner,

7. *att* under de närmaste åren fortsatt budgetmässigt prioritera kulturområdet, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse, trafiksäkerhet samt Europaprogrammet.

Pål Atle Skjervengen hade till utskottets betänkande reserverat sig angående punkt 5 och punkt 7.

D. *att* rådet lägger C 2/1990 till handlingarna.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit,

E. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande uttalande:

Nordisk Råd uttaler at rådet

– lægger vægt på, at arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og økonomisk handlingsplan 1989–92 gennemføres efter forudsætningerne,

– anbefaler Nordisk Ministerråd, i samspil med Nordisk Råd, at videreføre arbejdet med at skabe rammerne for og sikre finansieringen af det økonomiske samarbejde udoover 1992, hvor den økonomiske handlingsplan udløber,

– anbefaler Nordisk Ministerråd, at det bioteknologiske handlingsprogram gennemføres efter sine forudsætninger,

– forudsætter at Nordisk Ministerråd indarbejder bevillinger til gennemførelse af det nye regionalpolitiske program og tillægsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet i budgettet for 1991 og i kommende C 2,

– konstaterer de øvrige kritiske bemærkninger, som Økonomisk Udvalg har til dokumentet C 2.

F. *att* de till utskottet hänvisade delarna av C 2/1990 läggs till handlingarna.

Juridiska utskottet hade föreslagit,

G. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd

– å intensivere arbeidet med å sikre den frie bevegelse av personer i Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres,

– å intensivere arbeidet med å utrede beho-

vet för kontroll med efterlevelse av internationale avtaler som inngår som ledd i den økonomiske integrasjonen, f. eks. med hensyn til innretting av et institutt for EF-rett,

- å vurdere mulighetene for å utarbeide en handlingsplan for det videre samarbeidet på flyktningeområdet,
- at det som ledd i oppfølgingen av Nordisk Forum 1988 til Nordisk Råds sesjon i 1991 legges fram et konkret forslag til nytt Nordisk Forum i 1994.

H. *att* rådet legger de till juridiska utskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Kulturutskottet hade föreslagit,

I. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- *att* i fortsättningen prioritera kulturområdet även efter att kulturhandlingsplanen upphör att gälla 1991
- *att* eventuella förslag om nedläggningar av institutioner på kulturavtalets område överlämnas till rådet i form av separata ministerrådsförslag innan definitiva beslut fattas (jfr artikel 46 i Helsingforsavtalet)
- *att* utöka stödet till folkrörelsesamarbetet
- *att* åstadkomma ett permanent radio- och TV-samarbete som skall tillgodose de nordiska kulturpolitiska målsättningarna
- *att* de ekonomiska resurserna till den nordiska kulturfonden kraftigt utökas.

J. *att* rådet legger de till kulturutskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Social- och miljöutskottet hade föreslagit,

K. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att

1. I arbetet med koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG måste vid en integration den nordiska modellen bibehållas. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.

2. I konsekvens med Brundtlandkommissionens rapport bör ministerrådet fastställa

den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.

3. Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten bör prioriteras.

4. Nordbors rättigheter i Norden bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europa-programmet.

5. Ministerrådets genomgång av olika institutioner med sikte på eventuell nedläggning bör redovisas i plandokumentet och dessa frågor bör handläggas på ett sätt som säkrar att respektive utskott blir hört i förväg.

L. *att* rådet legger de till social- och miljöutskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Kommunikationsutskottet hade föreslagit, M. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.

N. *att* rådet legger de till kommunikationsutskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Per Olof Håkansson (budget- och kontrollutskottets talesman för C1): Fru president! Vi skall nu starta en debatt där vi skall knyta ihop den historiska delen av Nordiska rådets verksamhet med verksamheten i den närmast liggande framtiden. Det är på många sätt en mycket viktig och angelägen debatt. I den skall vi avstämna vad vi har åstadkommit. Vi skall ställa oss frågan om vi har nått de mål som vi har satt upp för oss. Vi skall vidare utöver denna avstämning i diskussionen gå in på vad vi vill åstadkomma.

Tyvärr har vi inte den tid som vi skulle behöva för att fördjupa oss i detaljer, utan vi måste begränsa oss. Min uppgift är att säga några ord om berättelsen C1, och jag skall göra det mycket summariskt genom att peka på några av de huvudfrågor och huvudlinjer som tas upp i betänkandet.

När det gäller själva kontrolluppgifterna kan vi konstatera att mycket av det som har gjorts är bra. Ministerrådet har tagit fina initiativ. Ställföreträdarkommittén har arbetat på sitt sätt, och det har lett till många intressanta slutsatser. Men tyvärr kan vi konstatera att det på några punkter har gått snett. Jag tänker på slutfasen i arbetet på en utvärdering av olika institutioners verksamhet. Jag tycker självfallet att det är positivt med en löpande utvärdering. Det är inte det som vi kritiserar.

Vi måste som en hypotes acceptera att det kan bli fråga om både nedläggningar och sammanslagningar i olika befintliga organisationer. Men det viktiga är att det måste finnas motiv för detta. Man får inte bortse från behovet av att analysera de motiv som nu har förts fram för sådana förändringar. Jag tillhör dem som, i likhet med utskottet och även många andra, vilket har framgått av dessa dagars diskuterande, inte är övertygade om att det nordiska samarbetet blir bättre, effektivare och billigare bara därför att man flyttar kostnadsbärare från verksamheter inom Nordiska rådet till verksamheter utanför det. Detta har diskuterats i olika sammanhang under den här sessionen. Jag skall här bara peka på detta som ett faktum som framhålls i budget- och kontrollutskottets betänkande.

Vi kan för övrigt när det gäller kontrolluppgifterna konstatera att många av de förslag som vi har lagt fram har accepterats av ministerrådet, och det tycker vi är bra när det gäller den kontrollverksamhet som vi har initierat.

När det sedan gäller själva budgetprocessen är det inte märkligt att vi är överens med ministerrådet beträffande mycket av de övergripande och allmänna synpunkterna. Vi har fått olika typer av förklaringar, och ministerrådet har också ställt sig bakom de önskemål som vi framfört om förändring av budgetprocessen. Vi väntar nu med spänning på att man skall gå från ord till handling. Spelförare i det viktiga arbetet för att skapa en bättre budgetprocess är ministerrådet.

Även vid den här sessionen har det i sakdebatterna ställts i utsikt många förändringar som redan tidigare var aviserade. Jag hoppas och utgår från att dessa när vi träffas om ett år också skall vara förverkligade. Det finns dock anledning tro att vi inte är överens om

allt i budgetprocessen. Det gäller t. ex. för det avsnitt som avser hur den löpande värderingen av existerande institutioner skall hanteras i slutfasen. Jag vill lyfta fram den ståndpunkt som budget- och kontrollutskottet har intagit, och jag känner en stor trygghet när jag framför den, eftersom vi på den punkten har ett totalt stöd från alla fackutskott.

Vi framhåller att förslag om nedläggning eller sammanslagning av institutioner alltid bör föreläggas rådet för synpunkter innan ett definitivt beslut fattas. Jag utgår från att ministerrådet lyssnar till denna kompakta och — det vågar jag påstå — inom rådet samstämmiga uppfattning och även kommer att handla därefter.

En annan fråga som vi har lyft fram av och till är hur ministerrådet skall förfara när det gäller omdisponeringar inom en fastställd budget. Det är alldeles klart att ministerrådet skall ha denna rättighet, men någonstans uppnår man det gränsläge där förändringen blir så stor och principiellt betydande att det finns skäl att tillfråga rådet. Vi tycker att man när det gäller stöd till omdisponeringar inom en redan fastställd budget skall gå tillbaka till rådet, höra dess utskott och få veta vilka synpunkter som åtgärderna kan föranleda.

När det gäller ett par andra detaljer i preliminära budgetförslag och så småningom fastställda budgetar liksom de resultaträkningar som redovisas vill jag peka på det faktum att man måste vara ganska skicklig och räknekunnig för att klara ut de eventuella skillnader som föreligger. Det gäller olika tekniker för att hantera pris- och löneomräkningar. Man kan också hantera pengar inom flerårsprojekt eller den årligen fastlagda verksamheten på ett sådant sätt att det i praktiken är omöjligt för parlamentariker, med tanke på den tidsinsats som vi måste göra, att klara ut om det har skett en ökning eller en minskning eller om läget är oförändrat.

Det är ganska typiskt att det ännu inte finns något dokument som redovisar förändringarna från den preliminära budget som vi diskuterade i Mariehamn och fram till den fastställda och vad de i praktiken inneburit.

Till detta skall man också lägga att det nog inte finns många av parlamentarikererna — jag vågar inte säga ingen, men det är nog så — i Nordiska rådet som har en uppfattning om balanssituationen i de olika finansiella insti-

tutionernas finansiella kapacitet. Det är ett förhållande som jag har diskuterat med ministerrådet tidigare. Jag hoppas att man skall klara ut detta så att man vid en följande diskussion i dessa viktiga frågor kan ha en gemensam bas när man skall diskutera prioriteringar osv.

Låt mig, fru president, sammanfattningsvis konstatera att det rör sig åt rätt håll. Att vi är litet oense om tempot i rörelsen kan kanske ha att göra med att Nordiska rådet fattat beslut på sitt sätt, genom majoritetsbeslut, och att ministerrådet fattar beslut enligt konsensusprincipen. Om man hade samma beslutsteknik, skulle man kanske vara enig. När man fattar beslut enligt konsensusprincipen är det dock den som vill minst, den som vill röra sig långsammast, som bestämmer hastigheten i rörelsen. Jag utgår från att de som känner på sig att de, i de viktiga förändringar som vi har framför oss är litet långsamma, skall bli litet snabbare, så att vi kan skaffa oss ett bättre planeringsunderlag i det fortsatta viktiga arbetet i Nordiska rådet.

Komstedt (budget- och kontrollutskottets talesman för C 2): Fru president! Låt mig börja med att instämma i den kritik som Per Olof Håkansson framförde när det gäller C 1-dokumentet. Vi tycker att rådet borde ha en självklar rätt att framföra sina synpunkter innan man företar några förändringar av institutionsväsendet.

Ministerrådets planeringsdokument C 2/1990 har hänvisats till budget- och kontrollutskottet, som vill framföra följande synpunkter.

När budget- och kontrollutskottet behandlade C 2-dokumentet vid sitt möte i Stockholm i januari, kunde vi konstatera att rådet och ministerrådet när det gäller prioriteringar i stort är överens om vad som är viktigt i det nordiska samarbetet. När det gäller åsikten om hur ett planeringsdokument skall se ut upphör emellertid överensstämmelsen mellan rådet och ministerrådet.

Utskottet har upprepade gånger begärt att C 2-dokumentet skall vara ett reellt planeringsdokument för det nordiska samarbetet. C 2-dokumentet borde därför ha formen av en långtidsbudget med klara ramar och prioriteringar för de närmaste åren. Detta skulle

underlätta institutionernas arbete med uppföljning och genomförande av handlingsplaner och inte minst rådets möjligheter att ta ställning till det framtida nordiska samarbetet.

Det finns vissa indikationer på att samarbetsministrarna har uppfattat rådets synpunkter, för i augusti fattade de följande beslut:

”De ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren anges i C 2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges.”

Varken rådets synpunkter eller samarbetsministrarnas beslut tycks ha varit aktuella vid utarbetandet av årets C 2-dokument. De enda antydningarna om den framtida nordiska budgeten består av ett konstaterande att det inte kan ges några löften om en automatisk realväxt under följande budgetår.

Varken budget- och kontrollutskottet eller rådets fackutskott var villiga att acceptera årets C 2 och hemställde därför till presidiet att på utskottets vägnar begära ett kompletterande C 2-dokument. Det framfördes med skärpa att det skulle vara rejäla kompletteringar.

Det komplement till C 2-dokumentet som ministerrådet har utarbetat med anledning av rådets begäran har behandlats av budget- och kontrollutskottet vid ett möte den 27 februari. Utskottet kunde då konstatera att supplementet inte skiljer sig nämnvärt från huvuddokumentet. Det innehåller förtydligande på en del punkter, men några budgetramar för kommande år finns inte med. Ministerrådet anser att det inte finns ett reellt samband mellan förhandlingen av budgetförslaget och C 2-dokumentet, eftersom budgetförslaget behandlas i november året före budgetåret medan C 2-dokumentet skall överlämnas till rådet före budgetarbetet, innan budgetarbetet för efterföljande år har påbörjats.

Utskottet har svårt att förstå denna synpunkt. Om det finns någon framförhållning i ministerrådets arbete, borde det vara möjligt att i varje fall ge preliminära ramar för kommande år i C 2-dokumentet. Dessutom är det så stora fleråriga bindningar i den nordiska budgeten att det borde vara ganska lätt att räkna ut hur mycket som finns tillgängligt för

nya projekt och handlingsplaner under de närmaste åren efter budgetåret.

Utskottet uppskattar emellertid att ministerrådet är berett att ta upp dessa frågor i en förhandling med rådet. En gemensam diskussion om budgetproceduren skulle kanske kunna lösa upp de knutar som i dag finns i samarbetet mellan rådet och ministerrådet.

Ministerrådet har under 1989 påbörjat en undersökning om de långsiktiga budgetkonsekvenserna av antagna handlingsplaner och andra aktiviteter. Ministerrådet har också påbörjat en analys av projektbudgetarna inom de olika sektorerna. Vi tycker naturligtvis att detta är bra, men samtidigt är vi förvånade över att man inte har gjort detta tidigare. Budget- och kontrollutskottet förutsätter att vi kan ta del av resultaten av dessa analyser så snart de föreligger.

Ministerrådet antyder att man överväger att låta C2-dokumentet få en liknande utformning som Europaprogrammet. Det vore med all säkerhet en förbättring i jämförelse med dagens C2-dokument. Men även Europaprogrammet saknar beräknade kostnader för de olika aktiviteterna.

Vi menar att ett godtagbart budget- och planeringsdokument skall vara framåtriktat och innehålla de övergripande prioriteringarna för åren närmast efter budgetåret. Det skall även innehålla kostnads- och tidsplaner samt uppgifter om hur finansieringen skall ske.

Utskottets kritik kvarstår alltså, men vi tycker inte att det är konstruktivt att nu begära ytterligare kompletteringar till C2-dokumentet. I och för sig vore det rimligt att Nordiska rådet gav ministerrådet bakläxa. Ministerrådet har nämligen inte gjort sin läxa, dvs. det uppdrag som man fick på Stockholmsmötet. Men det skulle innebära en extra session, och med det ansvar som budget- och kontrollutskottet känner för rådets ekonomi avstår vi från att begära detta.

Men, fru president, om ministerrådet menar allvar med att säga att man vill diskutera budgetproceduren med rådet, är det möjligt att vi gemensamt kan komma fram till en lösning, som kan accepteras av båda parter.

Fru president! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Július Sólnes (minister med ansvar för det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister): Fru præsident! Lad mig begynde med at takke budget- og kontroludvalget for den positive modtagelse, ministerrådets årsberetning, C1, for 1989 har fået i udvalgets betænkning. Det er glædeligt, at der er enighed mellem ministre og parlamentarikere om hovedlinierne for det nordiske samarbejde.

Samme positive behandling kan man ikke just påstå er kommet C2-dokumentet og dets supplement til del. Men da de to betænkninger på trods af dette alligevel i vidt omfang omtaler de samme områder, vil jeg i det følgende kommentere dem samlet.

Fru præsident! Budget- og kontroludvalget anfører i sin betænkning, at årets C2-dokument ikke skulle være i overensstemmelse med Helsingforsaftalen, idet man finder, at dokumentet ikke indeholder de af udvalget efterlyste budgetrammer. Vi er i ministerrådet ikke enige i den vurdering, eftersom Helsingforsaftalen jo ikke indeholder nærmere bestemmelser om C2's indhold.

Vi har angående totalrammen for budgettet for de kommende år gjort det helt klart, at vi fremover vil gå ud fra, at totalrammen for ministerrådets budget de kommende år ikke vil blive forhøjet i forhold til det nuværende budget, dog med kompensation for pris- og lønændringer.

Dette indebærer ikke nødvendigvis, at der ikke vil ske nogen øgning af ressourcerne. Vi er fortsat åbne over for at diskutere tilskud til budgettet, men den diskussion skal baseres på de foreliggende forslags egne kvaliteter og muligheder for omdisponeringer og ændringer ved ophør af eksisterende projekter. Vi må gøre det helt klart, at de projekter, som nu pågår, ikke skal være permanente. Projekterne skal være tidsbegrænsede, afsluttes og give plads for andre opgaver.

Det bliver ikke nogen let opgave at gennemføre denne operation, men det er jo præcis samme problemer, som vi har i vore nationale budgetbehandlinger. Vi vil blive tvunget til at klare det også i det nordiske samarbejde.

Det siger sig selv, at det vigtigste i dette arbejde er ministerrådets årlige budgetforslag, som afgives til Nordisk Råd for synspunkter. Derved får rådet en naturlig mulig-

hed for at udtale sig om eventuelle nedlæggelser af forskellige samarbejdsorganer. Det er på det tidspunkt, at landene må fastlægge deres prioriteringer og bedømme, hvilken plads der kan skabes på budgettet for nye opgaver. Det ville snarere gøre arbejdet vanskeligere, hvis ministerrådet på forhånd fastsætter totalrammen for sit budget, og endnu vanskeligere med særlige rammer for de enkelte sektorer.

Fru præsident! Budget- og kontroludvalget interesserer sig naturligt nok en del for prioriteringerne inden for det nordiske budget. Det er en interesse, som de nordiske samarbejdsministre deler. Specielt under de stramme økonomiske forudsætninger, som råder for flertallet af de nordiske lande, er det vigtigt, at vi anvender de midler, vi har, på den mest formålstjenlige måde for det nordiske samarbejde. Som et led i bestræbelserne for at opnå dette har vi igangsat en kortlægning af de langsigtede budgetkonsekvenser – et arbejde, vi ligesom budget- og kontroludvalget forventer os meget af. Ministerrådet vil naturligvis diskutere disse spørgsmål med Nordisk Råd.

Jeg kan allerede nu forudsikke, at vi i budgetforslaget for 1991 vil forsøge os med en forbedret struktur, som skulle lette overskueligheden i det for ikke-fagfolk oftest svært gennemtrængelige tekniske talmateriale. Jeg tillader mig at tro, at også Nordisk Råds organer vil hilse disse forandringer velkommen.

I den forbindelse vil jeg understrege, at vi skal gøre vort bedste for at holde rådet underrettet om de dispositioner, vi foretager, også når det gælder omdisponeringer inden for allerede vedtaget budget.

Fru præsident! Det siger sig selv, at den hårde prioritering inden for det nordiske budget, som må foretages i de kommende år, også må gælde de nordiske institutioner, som jo faktisk omfatter ca. 40 pct. af udgifterne på budgettet. Nødvendigheden af at planlægge på baggrund af, at der ikke bliver nogen reeltilvækst i budgettet, skaber også særlige problemer inden for kultursektoren med tanke på kulturhandlingsplanens målsætninger.

Jeg vil også betone, at en tilsvarende gennemgang også sker på andre sektorer. Vi må spørge os selv, om det formål, som institutionerne i sin tid blev skabt for at opfylde, fort-

sat er lige så vigtigt, som det var dengang. Vi må undersøge, om det er virkelige nordiske institutioner uden nationalt sidestykke, eller om landene i årenes løb har opbygget egne ressourcer. Vi må spørge os selv, om formålet kan opnås på en anden måde, om man kan opnå det billigere ved en anden organisation eller samarbejde mellem institutioner. Vi må spørge os selv, om virksomheden virkelig er af en sådan karakter, at det er naturligt, at den finansieres af regeringerne gennem ministerrådet, eller om den kan finansieres af de grupper, som er direkte berørt af samarbejdet.

Fru præsident! Hvad jeg nu har sagt om prioriteringer og budgetbehandling, hindrer ikke, at ministerrådet er parat til at overveje en noget ændret form for C 2-dokumentet, således som det er angivet i det komplette dokument.

Årets debat om C 2-dokumentet understreger nødvendigheden af at fortsætte med disse overvejelser og tage dem op på de kommende fælles møder mellem de nordiske samarbejdsministre og Nordisk Råds Præsidium.

Hvis jeg kort skal skitsere ministerrådets tanker om en forbedret redegørelse for fremtiden, går de ud på, at man i slutningen af hvert af fagkapitlerne i C 1 kort redegør for, hvilke områder sektoren i det kommende år vil lægge hovedvægten på. I tillæg til dette kan der udarbejdes planlægningsdokumenter i en form, der ligner arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

Fru præsident! Til slut vil jeg endnu en gang betone vigtigheden af, at vi enes om klarere og tydeligere prioriteringer i det nordiske samarbejde. Det er en af forudsætningerne for, at det nordiske samarbejde skal kunne klare udfordringerne fra det bredere europæiske samarbejde. Ministerrådet er meget afhængigt af at få klare signaler fra Nordisk Råd. I et sådant perspektiv bliver man lidt vemodig over de prioriteringer, som budget- og kontroludvalget antyder: kulturområdet, forskning og udvikling, miljø i bred forstand, trafikikkerhed samt Europa-programmet, som i sig indeholder alle disse områder og desuden handelshindringer, arbejdsmarked, arbejdsmiljø, transport, forbrugerpolitik, byggesektoren m. m. Man kan spørge sig selv, hvad det er, udvalget *ikke* prioriterer.

Per Olof Håkansson: Fru president! Det var ett bra tal från ministerrådssidan. Men dessa ord har vi hört förr. Vi måste nu övergå från ord till handling.

Jag reagerade mot en fras i minister Sólnes anförande. Han sade att vi måste försöka skaffa oss en bättre struktur i budgetarbetet. Men även en dålig struktur kan ju sägas vara en struktur. Strukturen i dag är mycket dålig. Att då *försöka* tycker jag är litet svagt i uttryckssättet. Jag bedömer det såsom grundläggande viktigt att skapa en klart bättre struktur. Det handlar då inte om att försöka, utan ministerrådet är helt tvunget att hitta en bättre struktur.

Jag vet att ministerrådet precis som jag och många andra inte är nöjt med att inte veta skillnaden mellan budgetförslag och fastställd budget, att inte känna till den finansiella kapaciteten i helheten eller delarna i det som vi på svenska kallar balansräkningar.

Med denna utgångspunkt tycker jag det är litet svagt att säga att vi skall *försöka*. Jag vill ha ett starkare uttryckssätt, för det är helt tvunget att vi skaffar oss en bättre budgetstruktur.

Komstedt: Fru president! Samarbetsminister Sólnes tycker inte att kritiken är helt befogad när vi pekar på att man inte har följt Helsingforsavtalet.

Som jag sade i mitt anförande var faktiskt stämningen i Stockholm irriterad, om jag skall uttrycka mig milt, inom både fackutskotten och budget- och kontrollutskottet. För att åstadkomma ett bättre diskussionsklimat begärde man bara ett kompletterande dokument från ministerrådet i stället för att skicka tillbaka allt, vilket hade legat närmare till hands.

Om parlamentarikernas roll i framtiden skall ha någon betydelse i detta sammanhang, kan vi inte bara votera och trycka på knappen om det vi är helt överens om, utan vi måste också kunna framföra kritik mot handläggningen för att kunna effektivisera arbetet.

Vad gäller vår skrivning om Helsingforsavtalet vill jag citera vad som står i avtalets artikel 64: "Ministerrådet skall till varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling framlägga en särskild redogörelse om

planering av det fortsatta nordiska samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslag till budget för det nordiska samarbetet.

Det är detta vi åberopar, och vi står fast vid vår kritik att samarbetsministrarna icke har följt detta.

Minister med ansvar for det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister **Július Sólnes:** Fru præsident! Vi fra Ministerrådets side er af den opfattelse, at C 2-dokumentet sagtens kan forbedres, og det er også hensigten at gøre det bedre. Vi er også af den opfattelse, at C 2-dokumentet i den nuværende form endda ikke er så dårligt, og jeg er ikke helt sikker på, at den kritik, som er blevet rejst mod C 2-dokumentet, er helt berettiget.

Men jeg tror ikke, det tjener noget formål at begynde at citere Helsingforsaftalen; jeg tror, vi hellere må forene os om at arbejde sammen for at gøre C 2-dokumentet bedre, end det har været hidtil.

Jeg tror, at vi i samarbejde med Nordisk Råd sagtens i enighed vil kunne finde frem til en bedre struktur og bedre planlægning af det fortsatte nordiske samarbejde. Det er det, det drejer sig om.

Talleraas: Fru president! Den europeiske integrasjon og utviklingen i Øst-Europa har virket – og virker – som en utfordring og en inspirasjonskilde for vårt nordiske samarbeid. Denne utviklingen spiller også en sentral rolle i den nasjonale politikk nå i de nordiske land, og det er med tilfredshet jeg konstaterer dette samspillet.

Prioriteringen av programmet Norden i Europa har gått hånd i hånd med selvransakelsen innenfor det nordiske samarbeidsapparatet. Vi har stilt oss spørsmålet om vi er effektive nok, om det er de riktige saker vi arbeider med, og om vi i det hele tatt kan leve opp til de krav som en omverden i meget rask forandring stiller.

Utviklingen mot større internasjonal åpenhet har gitt impulser til en intern revurdering av form og innhold av det nordiske samarbeidet som bør hilses velkommen. Jeg har tillit til at den nedsatte organisasjonskomité kan komme med svar på hva som skal bli rammen rundt fremtidens nordiske samarbeid.

En rekke av de viktigste samarbeidsemne-

ne er allerede innrettet mot å styrke de nordiske lands innbyrdes integrasjon, samtidig som en i dette arbeidet tar hensyn til de behov som EFs indre marked skaper. Jeg tenker her først og fremst på den nye økonomiske handlingsplan som ble satt i verk i 1989, og som utgjør et sentralt element også i arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992. Fjerning av hindringer for fri bevegelse av varer, tjenester og kapital samt opprettholdelse av den frie bevegelse for personer mellom de nordiske land er viktige målsettinger her, og arbeidet med å gjennomføre denne politikk er godt i gang. Jeg synes for min del Ministerrådet her følger godt opp, men det er behov for spesiell oppmerksomhet og innsats for å bygge ned de tekniske handelshindringer.

Verken parlamentarikerne eller ministrene bør akseptere at dette viktige arbeidet skjer i et så lavt tempo som tilfellet er i dag.

Samtidig forhandler EFTA-landene med EF om en avtale som kan skape et europeisk økonomisk rom, EØS, noe som vil få konsekvenser for samarbeidet også i Nordisk Råd.

Økonomisk Utvalg har i denne perioden med utvikling og endringer i Europa og selvransakelse i det nordiske samarbeidet studert Ministerrådets planer for det fremtidige nordiske samarbeidet – C 2 – og funnet at de ikke helt lever opp til de krav som utvalget stiller.

Arbeidet med europaprogrammet er, sammen med det kulturelle samarbeidet og miljø-samarbeidet, de høyest prioriterte områder, både i politisk og i budsjettmessig sammenheng. Økonomisk Utvalg er enig i dette, som er helt i samsvar med tidligere uttalelser fra utvalg og råd. Utvalget er derimot kritisk til Ministerrådets mer detaljerte styring og prioritering. Det fremlagte dokument er etter mitt skjønn stort sett ikke brukbart som styringsinstrument.

Det inneholder ikke økonomiske rammer. Det inneholder heller ingen detaljert prioritering. Det gir heller ikke en heldekkende beskrivelse av det fremtidige nordiske samarbeidet. Dokumentet er derfor ikke et velegnet grunnlag for nærmere detaljerte politiske og budsjettmessige prioriteringer.

Jeg skal ikke her gå nærmere inn på de kritiske synspunkter. De finnes i betenkningen om C 2. La meg bare understreke at rådet

må være villig til å ta positivt imot invitasjonen fra Ministerrådet til forhandlinger om hvordan fremtidens C 2 skal bli. Rådet må kreve at forhandlingene skal finne en ny ordning for utformingen av planleggingsdokumentet, slik at den nødvendige kobling mellom planer og budsjett kan foretas. Dette må være mulig å få til i løpet av inneværende år.

Økonomisk Utvalg legger for øvrig stor vekt på at både europaprogrammet og den økonomiske handlingsplan gjennomføres etter sine forutsetninger. Samtidig må en vurdere hvilke samarbeidsredskaper som vil bli nødvendige når disse planene utløper.

En slik utviklingsprosess er ekstra viktig sett i sammenheng med utviklingen av et europeisk økonomisk rom, hvor det nordiske samarbeidet skal finne sin naturlige plass, og i sammenheng med at de nordiske landene i høyere grad involverer seg i utviklingsarbeidet i Øst-Europa.

Mye er allerede gjort her gjennom den evalueringsrapporten som Ministerrådet har gjennomført for den økonomiske handlingsplan "Norden i vekst". Denne viser at den økonomiske handlingsplan har hatt en gunstig innflytelse på det økonomiske samarbeidet, bl. a. ved at den er blitt oppfattet som et signal om at de nordiske land satser på dette. Planen har ikke vært omfattende nok til i seg selv å påvirke de økonomiske konjunkturer, men at den har hatt positive makroøkonomiske effekter, kan likevel ikke avvises.

Utvalget forventer at Ministerrådet fremlegger planer for det nordiske samarbeidet i relasjon til Øst-Europa i forbindelse med sommerens reviderte europaprogram. Utvalget har også bedt Ministerrådet om en rekke opplysninger til bruk ved utvalgets vurdering av Nordisk Investeringsbanks rolle for fremtiden.

Vi har i utvalget undret oss over at Ministerrådet ikke i sitt planleggingsdokument har tatt stilling til videreføringen av den bioteknologiske handlingsplan for perioden 1988 til 1992. Planen er økonomisk sett en relativt tung del av det fellesnordiske tekniske utviklingsarbeidet, og utvalget finner derfor at Ministerrådet i C 2 bør tilkjennegi at planen gjennomføres som planlagt. Utvalget har konstatert at planen i løpet av årene som er gått, er kraftig underfinansiert i forhold til de opprinnelige planer, og finner at dette så

vidt mulig bør rettes opp i de kommende års budsjetter.

Utvalget går videre ut fra at Ministerrådet i kommende budsjetter og i C 2 innarbeider bevilgninger til gjennomføringen av de handlingsplaner som er blitt vedtatt på denne sesjonen. Det dreier seg på det økonomiske området om det nye regionalpolitiske programmet og om tilleggsprogrammet på jord- og skogbruksområdet.

For øvrig anbefaler jeg utvalgets instilling.

Sighvatur Björgvinsson: Fru præsident! Gennem de seneste år har arbeidet i Nordisk Råd i høy grad været påvirket af udviklingen i Europa. Dette er jo naturligt, siden de nordiske lande på mange måder påvirkes af de økonomiske, sociale, kulturelle og politiske forhold i Europa.

I særlig grad påvirkes vi nu af udviklingen inden for EF. Denne proces har bidraget til og måske oven i købet fremtvunget, at det nordiske samarbejde rustes op. En uventet og hurtig udvikling i Østeuropa mod et friere og ordnet samfund har vakt opsigt, hvor forandringerne i Baltikum er af særlig interesse for de nordiske stater.

Udviklingen i Østeuropa stiller os mange nye spørgsmål, som vi må reagere på i vort samarbejde, bl. a. fordi det synes at være klart, at for mange, som står i spidsen for den folkelige bevægelse i Østeuropa og kæmper for et demokratisk, åbent og folkevenligt samfund, for mange af disse mennesker er den nordiske model det forbillede, som man stræber efter.

Udviklingen i Europa har selvsagt også påvirket arbejdsopgaverne i Juridisk Udvalg og vil sikkert påvirke vores arbejdsopgaver i den nærmeste tid i stadig større omfang.

I løbet af de seneste år har udvalget særlig været optaget af samarbejdsområder, som vi på nordisk plan kan forsøge at påvirke udviklingen af i EF. Der tænker jeg særlig på forbrugerområdet og på næringsmiddelområdet. På ligestillingsområdet har Norden også noget at lære EF-landene.

Ministerrådets redegørelse for planerne for det nordiske samarbejde i C 2 har været genstand for bred diskussion i samtlige af Rådets udvalg i år. Det er en kendt sag, at der har været en generel misfornøjelse med årets C 2-dokument.

I selve udvalgets betænkning er C 2-dokumentet ikke den type planlægningsdokument med prioriteringer af opgaver og klare budgetmæssige tiltag, som Helsingforsaftalen efter vor mening forudsætter at et sådant dokument skal være.

Jeg skal ikke gå meget nærmere ind på de generelle betragtninger om C 2-dokumentet her. Jeg vil i stedet koncentrere mig om nogle af Juridisk Udvalgs fagområder. Jeg vil bare minde om, at Juridisk Udvalg tidligere har udtalt, at jo mere man bestræber sig på at koncentrere sig om de større linjer og komprimerer planlægningsdokumentet, desto større risiko er der for at mindre, men alligevel betydningsfulde samarbejdsområder glemmes. Her tænker jeg f. eks. på samarbejdet om menneskerettigheder og samernes stilling.

I løbet af de sidste par år har Juridisk Udvalg lagt hovedvægten af sit arbejde på følgende områder: Lovgivningssamarbejdet, bevægelse af personer over grænserne, herunder flygtningespørgsmål, ligestillingsspørgsmål og forbruger- og næringsmiddelspørgsmål. Udvalget har været ganske tilfreds med responsen og det samarbejde, vi har haft med Ministerrådet, på de fleste områder.

Lovgivningssamarbejdet er jo et af de ældste områder for nordisk samarbejde. Det er et område, hvor man kan få udrettet en del, uden at det belaster det nordiske budget i særlig høj grad.

Juridisk Udvalg er meget tilfreds med, at Ministerrådet har fået udvalgets henstilling, således at dette vigtige område har fået et eget budget for sin virksomhed i 1990. Vi tror, at det er vigtigt, at der ved siden af de løbende forhandlinger om lovharmonisering også findes midler til påvirkning af nogle af de områder, som nævnes i Juridisk Udvalgs forslag til moderniseret nordisk lovgivningsprogram.

Vi står nu over for store udfordringer i forbindelse med personers bevægelse over grænserne. Den nordiske pasoverenskomst er jo en af hjørnestenene i det nordiske samarbejde. Det er af stor betydning at få løst problemet med at opretholde pasoverenskomsten, når paskontrollen ved EFs indre grænser liberaliseres.

Når det gælder flygtningeområdet, hænger det også sammen med liberaliseringen af EFs

indre grænser. Dernæst hænger det sammen med den øgede mobilitet i forbindelse med udviklingen i Østeuropa. Selv om det nordiske samarbejde om flygtninge- og indvandrerspørgsmål er kommet i etablerede former, tror jeg, at tiden nu er moden for et endnu tættere samarbejde i Norden, f. eks. når det gælder asylpolitikken.

På Juridisk Udvalgs område er det nu bare flygtningeområdet, som ikke er reguleret i et egentligt program. Udvalget antager, at dette vigtige område kunne gøres mere målrettet ved, at vi f. eks. fik en samlet plan for, hvordan man bedst kan møde udfordringerne på flygtningeområdet.

I løbet af de sidste par år har aktiviteten på ligestillingsområdet været særlig koncentreret om store projekter.

For det første har Nordisk Forum 1988 utvivlsomt været et af de bedste PR-produkter for det nordiske samarbejde, og konferencens betydning for ligestillingsarbejdet blev allerede fastslået, da deltagerne ved konferencens afslutning opfordrede Nordisk Ministerråd til at afholde et nyt nordisk forum i 1993.

I sin betænkning over C 2 for 1989 henstillede Juridisk Udvalg til Nordisk Ministerråd at fremlægge forslag til et nyt "Nordisk forum" til Nordisk Råds session her i Reykjavik. Noget ministerrådsforslag om dette er endnu ikke præsenteret. Udvalget er bekendt med, at samarbejdsministrene ikke har fundet at kunne afsætte midler til et nyt Nordisk forum i denne form og det omfang, som embedsmandskomiteen for ligestilling forudsætter. Udvalget erkender, at 20 mio. kr. er et anseligt beløb for det nordiske budget. Men man må være klar over, at omkostningerne fordeles over 4 år med to tredjedele af omkostningerne i gennemførelsesåret.

Efter Juridisk Udvalgs opfattelse har Nordisk Forum været en så stor inspiration for det fortsatte ligestillingsarbejde i Norden, at jeg vil bede om, at Nordisk Ministerråd arbejder videre med planerne for opfølgning af Nordisk Forum i 1988.

Det andet store projekt på ligestillingsområdet er det såkaldte BRYT-projekt. Udvalget har fulgt dette projekt med interesse, og vi ser frem til afsluttende rapporter og evalueringer.

Fru præsident! Udvalget vil også bede om,

at Nordisk Ministerråd i tiden fremover giver løbende orientering om konkrete nordiske og nationale ligestillingstiltag.

J. K. Hansen: Fru præsident! Må jeg starte med at takke minister Júlíus Sólnes for redagørelsen om C 2. Jeg følte i den tale, at Ministerrådet, og herunder også kultur- og undervisningsministrene, var indstillet på et samarbejde i kultursektoren. Derfor kan min tale i dag virke vel kritisk, men jeg kan forsikre om, at den er holdt i samarbejdets ånd. Men det er nok nødvendigt, at vi får denne kritik frem, så vi også kan få dette samarbejde på plads.

Hvor ofte har vi ikke hørt talere på de nordiske sessioner hævde, at kulturen er det grundlæggende element i det nordiske samarbejde? Kulturen har været og er også et prioriteret område ifølge Ministerrådet, og med henvisning til, at kulturområdet er det, som hovedsagelig forener de nordiske lande, er det vel naturligt, at kulturområdet bliver et stadig højere prioriteret emne inden for det nordiske samarbejde. Derfor vil vi i kulturudvalget henvise til, at 1991 bliver kulturhandlingsplanens sidste år, og forudsætter derfor, at kulturområdet fortsat får en høj prioritet, også efter ophøret af kulturhandlingsplanen i 1991.

Og så nogle kritikpunkter: Da vi behandlede budgettet i efteråret 1989, var vi vældigt tilfredse i kulturudvalget med, at Ministerrådet nu sammen med os levede op til intentionerne om at finansiere kulturhandlingsplanerne med de lovede penge på 1987-niveau. Det var vi tilfredse med. Men hvad skete der så? Ja, det var vi lidt fremme med under spørgetiden i går, for vi nåede jo faktisk ikke hjem fra mødet i Mariehamn, efter at vi havde vedtaget budgettet, inden Ministerrådet havde ændret på vore budgetter. Ja, vi nåede heller ikke hjem, inden der lå en pressemeddelelse om, at Ministerrådet havde til hensigt at nedlægge 4 – oven i købet navngivne – nordiske institutioner på kulturområdet.

I kulturudvalget betragter vi det som en selvfølge, at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd samarbejder. De stræber jo alle sammen efter det samme mål. Jeg har egentlig fået svaret allerede nu i minister Sólnes' tale. Jeg har skrevet her: "Hvornår ophørte Ministerrådet egentlig at regne med parlamentari-

kerne i det nordiske samarbejde?”, men jeg har forstået, at vi er godt på vej.

Må jeg så for klarhedens skyld understrege, at kulturudvalget intet har imod at gennemgå virksomheden i det nordiske kultursamarbejde. Vi har intet imod at foretage ændringer, hvor man anser det for at være nødvendigt. Udvalget kan også acceptere både nedlæggelse og sammenlægning af eksisterende institutioner under forudsætning af, at der er helt klare motiver til stede angående hver enkelt institution, og at Nordisk Råd får mulighed for at deltage i at behandle forslag om nedlæggelse af institutioner, når det foreslås.

Vi kan ikke acceptere, at institutionernes andel af det samlede budget reduceres alene for at opnå en større mulighed for fleksibilitet og gennemførelse af en overordnet planlægning. Der må kræves et sagligt grundlag for så store og drastiske foranstaltninger som at nedlægge institutioner, der er oprettet på anbefaling af Nordisk Råd. Hvis vi skal samarbejde, kan Ministerrådet ikke anvende en sådan fremgangsmåde.

Her må jeg, hr. minister Júlíus Sólnes, have lov til at henvise til Helsingforsaftalen, for det står helt klart dér, at samarbejdet her skal ske under medvirken fra Nordisk Råd, som skal have mulighed for at udtale sig om nordiske samarbejdsspørgsmål af større betydning. Vi forudsætter derfor, at dersom Ministerrådet vil virkeliggøre planerne om nedlæggelse af institutioner, så må det ske i form af ministerrådsforslag, som skal behandles på Nordisk Råds session.

Der er for resten en anden ting, jeg gerne vil trække frem her i dag. Jeg har under sessionen hørt om, at samarbejdsministrene har konkrete planer om oprettelse af et kulturhus i Baltikum. Det er vi meget interesserede i i kulturudvalget, men hvorfor bliver vi egentlig ikke medinddraget? Hvorfor har vi ikke allerede fået dette spørgsmål til behandling? Det er samarbejde, der skal til, også på dette område.

Lad mig sige et par ord om C2-dokumentet, altså planerne for det nordiske samarbejde i 1991. Under henvisning til, hvad jeg allerede har sagt, må jeg nok sige: Hvordan er det egentlig muligt for kulturudvalget at behandle et sådant dokument seriøst, når der ikke er nævnt noget om konkrete planer om nedlæggelse af institutioner på kulturområ-

det, som f. eks. skal frigøre 30 mio. DKK? Vi finder hverken budgetrammer eller prioriteringer i C2, for så vidt angår kultursektoren. Vi behøver da ikke at sidde og læse om, hvilke handlingsprogrammer og -planer, der er i gang, for det ved vi jo. Vi har behov for at vide, hvor meget det koster, og hvordan og hvornår finansiering finder sted i fremtiden. Det er altså ikke tilstrækkeligt for os at vide, at kultursektoren bliver et prioriteret område i 1991. Hvor mange penge vil der være til rådighed på kulturområdet i 1991?

Vi er tilfredse med, at Ministerrådet nu i et supplement til C2 foreslår, at Nordisk Råd og Ministerrådet går i gang med overvejelserne om den fremtidige udformning af C2, og at arbejdsprogrammet ”Norden i Europa” bliver et forbillende herfor. Det er vi vældig tilfredse med.

Jeg skal slutte med at sige, at i den tale, jeg har holdt her, er ordet ”samarbejde” ofte forekommet. I kulturudvalget har vi troen på, at det fortsat vil være muligt at komme i en dialog med Ministerrådet, og gerne i en særdeles positiv sammenhæng. Det er kulturudvalgets ønske, at der i betænkningen over næste års plandokument, over næste års C2, kommer mere ros end ris, og vi ved, at et godt samarbejde giver det bedste resultat.

Vi lever i en tid med hastige forandringer, hvor den nationale kultur hurtigt blandes med international indflydelse. Det er nødvendigt, at vi Norden står sammen og værner om vor kultur. Vi har ikke råd til andet – vi må angribe problemerne i fællesskab.

Marjatta Väänänen: Fru president! Social- och miljöutskottet har en ovanligt diger dagordning till denna session. Vår mesta tid har använts till miljöfrågor och gårdagens stora miljödebatt visar det stora intresse och den välvilja dessa frågor möts av.

Vad särskilt gäller miljön har de senaste veckornas arbete illustrerat några av de problem som följer av att de nordiska länderna inte tillräckligt samordnar sina rationer för rapportering om sin miljösituation och miljöpolitik. Att de borde göra det framgår av rådets rekommendation nr 22/1988 om årlig lägesrapport om miljöpolitik. Ministerrådet anser att rekommendationen kan avskrivras.

Man hänvisar till att regeringarna i de nordiska länderna ger fortlöpande redovisningar till de nationella parlamenten över respektive lands åtgärder på miljöpolitikens område.

Vidare hänvisar man i sitt meddelande till sina ministerrådsförslag om handlingsplan mot luftföroreningar, handlingsplan mot förorening av havet samt handlingsprogram för avfall. I dessa förslag presenteras de nordiska ländernas åtgärder på respektive område.

Härutöver avser ministerrådet fortlöpande rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen till havsmiljön fortgår. Dessa besked är dock ej sammantaget tillfredsställande. De nationella rapporter som kom i anslutning till handlingsplanen mot havsförorening, som för övrigt kom för sent för att hela utskottet skulle ta del av dem innan de tog ställning till förslaget, föregås av beskedet att en sådan rapportering endast ges när planen revideras, dvs. vart tredje år. Jag konstaterar uttryckligen att det inte motsvarar rådets önskemål om årlig rapportering. Rapporteringens utformning, som från några länder är mycket ambitiös, visar också på behovet av en lättläst och samordnad form.

I betänkandet över C 1 visar utskottet till norska regeringens "Grønn bok 90" som en lämplig förebild för en sådan nationell rapport. Det borde vara i regeringens eget intresse att ha sådana uppdaterade rapporter med tanke på alla internationella och andra sammanhang där sådan rapportering i miljöfrågor erfordras.

En jämförbar utformning i Norden skulle underlätta nordiskt samarbete och samlat nordiskt uppträdande i internationella sammanhang. Det är också i samma syfte som vi säger att mätmetoderna inom miljöområdet måste förenhetligas. Inte minst planen mot havsföroreningar visar behovet av enhetligare sätt att angripa problemen.

Våra många miljömöten ger uppslag till idéer om samordning även på forsknings- och utredningsplanet. Sålunda påpekar utskottet, även i betänkandet över havsmiljöplanen, att möjligheterna till samordning av olika forsknings- och undersökningsprojekt på miljöområdet, t.ex. havsföroreningar – luftföroreningar (EMEP) bör tas tillvara. Denna tanke spelade en framträdande roll vid rådets internationella konferens om havsförorening i oktober förra året.

I betänkandet över C 2 säger utskottet att inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. I betänkandet över C 1 går vi ett steg längre och framhåller att ministerrådet bör göra en tvärfacklig insats gentemot problemkomplexet långvarig arbetslöshet – utförsäkring – långvariga socialhjälpstagare. Samarbetet mellan de olika sektorerna har ofta visat sig svårt att få till stånd, men när det lyckats – t. ex. på allergiområdet – har resultatet blivit tillfredsställande.

Vi tar också indirekt upp Europafrågorna i betänkandet över C 2 när vi påpekar att den nordiska modellen måste bevaras vid en integration av socialförsäkringsreglerna med EG. Innan vi kan anta några harmoniseringsregler måste utskottet få tillfälle att uttala sig.

En sak fyllde oss med oro vid genomgången av C 2-supplementet. Det sägs ingenting om prioritering av ens några delar av social- och hälsovårdsområdet. Skall vi tolka detta så att det området ges lägsta prioritet? Kommer institutionerna att läggas ned i nästa omgång? Med en budget med nolltillväxt har vi ju ingen trygghet.

Fru president! Vi efterlyser ministerrådets kommentarer på denna punkt.

Mats Nyby övertog ledningen av förhandlingarna.

Knuutila: Herr president! Under det gångna året har kommunikationsutskottet ägnat mycket tid åt uppföljning av vidtagna rekommendationer och handlingsplaner.

Den handlingsplan och samtidigt det område som utskottet har prioriterat högst är och har varit trafikföretakerhetsområdet.

Kommunikationsutskottet har upprepade gånger uttalat sig om att arbetet inom handlingsplanen om trafikföretakerheten måste intensifieras och lyftas till en högre ambitionsnivå.

Utvecklingen av järnvägstransporterna, kombitransporterna och trafikens inverkan på miljön är andra områden som utskottet har ägnat stort arbete.

Det var med stor förväntning som utskottet väntade på ministerrådets dokument C 2/1990, som handlar om planerna för det nordiska samarbetet. Utskottet förväntade att

det i detta dokument bl. a. skulle redovisas hur ministerrådet hade tänkt sig att uppnå resultat när det gäller att minska trafikens påverkan på vår miljö samt vilka åtgärder som skulle igångsättas för att främja järnvägs- och kombitransporterna. När detta dokument presenterades för utskottet blev besvikelsen stor. Visserligen konstateras i dokumentet att ministerrådet vill prioritera miljövänliga transportsystem. Men hur dessa system skall se ut och vad ministerrådet är berett att göra för att uppnå denna målsättning samt inom vilka tidsramar kommenteras överhuvudtaget icke.

I sitt supplement till C 2 konstaterar ministerrådet att finansiella resurser för olika handlingsplaner och samarbetsprogram skall tillförsäkras. Detta förutsätter tillräckliga finansiella beviljningar.

Utskottet noterar dock med tillfredsställelse att ministerrådet slutar sitt supplerande dokument med att deklarerar sin vilja att överväga om C 2 i framtiden skall få en likartad utformning som arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992".

Det arbetsområde som utskottet prioriterar högst, dvs. trafiksäkerhetsarbetet, nämns överhuvudtaget inte i C 2. Ej heller nämns turistsektorn eller många andra viktiga rekommendationer. Nordiska rådet har tidigare beslutat om att, när den nordiska datahandlingsplanen upphör, avsätta ett belopp sin budget som motsvarar beviljningarna till handlingsplanen för datarelaterade projekt, som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken.

Ministerrådet erinrar om att i 1990 års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikapphjälpmedel, datoriserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare. Kommunikationsutskottet har antecknat detta för kännedom.

På grund av den generella formuleringen i C 2-dokumentet har kommunikationsutskottet kommit till den konklusionen att utskottet inte kan yttra sig över dokumentet i detalj, utan föreslår att Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.

Herr president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Gammelgaard: Hr. præsident! Nationalt gennemfører vi omfattende besparelser i de offentlige budgetter. Hver enkelt af vore stater ser meget kritisk på udgifterne, og vi sikrer, at der ikke sker stigninger i de statslige udgifter. Vi kan ikke føre én form for økonomisk politik i hvert af vore lande og så en anden form for økonomisk politik her i Nordisk Råd.

Jeg mener, vi bør være lige så kritiske med hensyn til de offentlige udgifter, når det drejer sig om det nordiske samarbejde, som vi er derhjemme. Det vil også sige, at hver eneste gang, der skal bevilges nye udgifter, så forudsætter det, at der samtidig gennemføres tilsvarende kompenserende besparelser. Der må ikke ske generelle samlede udvidelser af de nordiske budgetter. Det vil være helt forkert i en situation og i en tid, hvor vi sparer på de offentlige udgifter i hvert af vore lande.

Det vil også sige, at der må være den tilstrækkelige vilje til stede inden for det nordiske samarbejde til prioritering og omdisponering, til kritisk gennemgang af de mange institutioner, der allerede er oprettet. Er det nu helt sikkert, at vi skal bevare dem alle sammen og lige i den form, hvori de blev oprettet for flere eller færre år siden? Vi må have en gennemgribende revision af hele vores indsats; det kan ikke bare fortsætte, som det altid har gjort, og uden at der sker ændringer. Selvfølgelig må også Nordisk Råd og det nordiske samarbejde tilpasse sig den moderne tid.

Jeg tænker på, at nu har Nordisk Råd altså bestået i snart 40 år, og derfor kræves der ændringer i hele vores arbejds- og samarbejdsform, og det gør det altså også på det økonomiske område.

Jeg kan ikke undlade at komme med en enkelt bemærkning om specielt kulturområdet. Det er jo rigtigt, som det er blevet sagt, at det, der binder os sammen, er vores fælles kulturelle baggrund, vores fælles kulturelle udgangspunkt. Når vi har set de forslag, der har været fremsat fra en gruppe, til besparelser inden for kulturområdet, hvor man har sagt, at nu nedlægger vi en institution i hvert af de nordiske lande, og derudover gennemfører vi en general besparelse, der er så og så stor, på en lang række øvrige kulturelle institutioner, så mener jeg, at det er en forkert, en uigenomtænkt måde at spare på.

Der må foregå en egentlig prioritering. Hvad er det, vi ønsker at bruge vores midler på, og hvad er det, vi ikke ønsker at bruge vore midler på? Vi kan ikke bare fortsætte med at oprette nye institutioner uden kritisk at se på de gamle. Og så må vi se kritisk på dem alle sammen set ud fra en prioriteringsmæssig synsvinkel. Det er ikke nok bare generelt at foretage sig et eller andet. Vi må prøve at se på hver enkelt institution, som det nu handler om.

Så vil jeg godt afslutningsvis sige, at når vi ser på vort eget råd, hvor vi nu er til session, så mener jeg, at vi må rationalisere arbejdet også dér. Jeg tror, fru Harlem Brundtland var inde på den samme tankegang: der skal flere medlemmer til at stille forslag her i rådet. Man kunne godt sige, at det skulle være en hel gruppe, der skal til for at fremsætte forslag. Men lad os nu gennemdrøfte dette meget nøje, men meget hurtigt, i forbindelse med det arbejde, der er i gang også i organisationskomiteen.

Niinistö: Herr president! Många talare har här under den gångna veckan ställt en fundamental fråga: Har det nordiska samarbetet överhuvudtaget ännu något att ge? Ministerrådets redogörelse C 2 duger knappast som svar på frågan.

Jag riktar min egen kritik till den del av redogörelsen där man behandlar, eller rättare sagt låter bli att behandla, samarbetsfrågor på lagstiftningsområdet. Saken har ju avfärdats med ringa uppmärksamhet under rubriken "övrige samarbetsområden".

Faktum är dock att lagstiftningsarbetet i de nordiska länderna står inför en helt ny situation.

Det är klart att den europeiska integrationen och lagstiftningen i europeiska gemenskapen skapar tryck. I de nordiska länderna bygger rättssystemen långt på den svenska rättstraditionen. Vi har invaggat oss i den uppfattningen att dessa principer och den här traditionen har en hög nivå som tål varje jämförelse.

Den europeiska rättsuppfattningen kan dock överraska oss. Sverige har t.ex. redan fått en anmärkning från människorättsdomstolen i Strasbourg i en så central fråga som domstolsbehandlingsarrangemangen. Den

europiska rättstraditionen synes tydligt avvika från vår rättstradition genom att jämställdhet uppbyggs genom att effektivt skydda individen även mot samhället. Stundom förefaller det som om man i de nordiska länderna har koncentrerat sig på att skydda samhället mot individen.

En annan trend är den allmänna internationaliseringen, som inte alls inskränker sig enbart till Europa. I framtiden råkar vi allt oftare i konfliktsituationer, och då kan motparten till nordbon komma från vilket håll som helst i världen. Parternas uppfattningar om vilken rättsuppfattning som skall gälla förblir diffusa, och tyvärr är det ofta även för myndigheterna så gott som omöjligt att reda ut saken.

Sådana internationella relationer regleras ofta genom bilaterala överenskommelser mellan stater. Så har man också gjort i Norden, men uppenbarligen endast från fall till fall, och eventuellt på olika sätt i varje nordiskt land. Något konsekvent samarbete har man inte haft.

Herr president! Då vi verkligen har varit tvungna att fråga vilken betydelse det nordiska samarbetet har, så tycker jag att det är samarbetet i lagstiftningsfrågor som ger oss ett klart svar. Den europeiska integrationen lämnar nog spelrum i lagstiftningen – men bara för den som själv är aktiv.

Jag är glad över att juridiska utskottet i sitt betänkande anser att det i vår verksamhet i framtiden är mycket primärt att bereda oss för internationalisering och EG-rätt.

Poulsgaard: Hr. præsident! Det er helt klart, at julemanden bor på Island – Jonathan Motzfeldt kan godt glemme alt om, at han bor på Grønland. Hvis vi tænker os, at alt det, vi har besluttet her i Nordisk Råd, blev ført ud i livet – Oj! Oj! Oj! Men der er vel ingen, i hvert fald ikke her i Rådet – jo, hr. Gammelgaard måske og måske enkelte andre – der tænker på, at regningen for alt dette jo skal betales.

Derfor vil jeg tillade mig at fremsætte følgende forslag, og det er et medlemsforslag, jeg vil fremsætte. Det kommer vi så til at behandle på sessionen næste år. Forslaget går ud på følgende:

”Nordisk Ministerråd pålægges at udnæv-

ne en spare- och rationaliseringsbande. Banden skal bestå af højst 15 medlemmer udpeget af Nordisk Råd, 5 udpeget af Ministerrådet og 5 fra det private erhvervsliv i Norden, et fra hvert land. Udvalgets opgaver bliver, at det inden for et år skal komme med forslag til, at Nordisk Råd nedsætter sagsmængden med 50 pct. samt nedsætter omkostningerne også med 50 pct.”

Helst så mit parti Nordisk Råd nedlagt; det er der nok ikke store chancer for, at vi kommer igennem med, selv om der er begyndende lysning på vej. Så lad det her være et skridt på vejen til, at vi får effektiviseret Nordisk Råds arbejde. Derfor dette medlemsforslag.

Man kunne holde en lang, lang tale heroppefra. Man har haft lyst mange gange under sessionen til at stå op og sige noget, men det er jo så bedøvende ligegyldigt. Men dog, man kan alligevel, når Thea Knutzen i går vedrørende den kulturfestival, der foreslås, kunne sige, at så skulle Nordisk Råd give noget, og så skulle de nordiske lande give noget. Hvilken forskel er der på Nordisk Råd og de nordiske lande? Jeg tror, det er mine lommer, pengene skal komme fra.

Med det, jeg har sagt her, kan jeg naturligvis ikke stemme for hverken C 1 eller C 2.

Östrand: Herr president! Redan 1987 krävde Nordiska rådet att Nordiska minister et skulle utarbeta en plan för infrastrukturinvesteringarna i Norden för att vi därigenom skulle kunna få ett effektivt transportnät för både gods- och persontransporter. Någon sådan plan har vi ännu inte sett skymten av, vilket vi måste uppriktigt beklaga. Detta har också kommunikationsutskottet framhållit i sitt yttrande över C 2. Därför är det glädjande att Nordens fackliga samorganisation nu har lagt fram ett förslag om hur man skall kunna utveckla de nordiska transporterna genom en effektiv infrastruktur.

När det gäller synen på de nordiska person- och godstransporterna är det framförallt två utgångspunkter man vill framhålla.

För det första hänvisar man till att vårt läge i Europas utkant inte får bli en konkurrensnackdel. EG gör nu omfattande satsningar på infrastrukturen med såväl väg- som järnvägsutbyggnader. Det rör sig om många bundna miljarder. Man bygger ut för snabb-

tåg och planerar också att bygga ihop EG-länderna genom flera s. k. trafiklänkar.

I dagsläget sker över 70% av den nordiska utrikeshandeln inom ramen för EG och Efta. Därför är effektiva transporter helt avgörande för vår internationella konkurrenskraft och därmed också för vårt välbefinnande. Vi måste alltså ha ett transportsystem som ger oss snabb och effektiv tillgång till den stora västeuropeiska marknaden, och därför måste det nordiska transportsystemet ytterligare knytas samman med det övriga Europa.

För det andra framhåller man att det är av stor betydelse för vår konkurrenskraft att vi kan leva upp till de miljökrav som ställs och därmed skapa möjligheter till en förnyelse och utveckling av transportsektorn. Det gäller bl. a. att utnyttja den nuvarande transportsektorn på ett mer energisnålt och miljövänligt sätt och att genom hårda gränsvärden stimulera fram ny teknik inom området. Men man får inte glömma bort att den internationella konkurrensen gör att det måste finnas en balans mellan vad man teoretiskt kan göra och vad som är realistiskt med att försöka uppnå med rimliga anpassningsåtgärder. Genom rimliga anpassningstider ges det också möjligheter att utveckla ny teknik och nya lösningar.

Mot denna bakgrund presenterar NFS ett antal förslag för att utveckla transporterna och för att skapa en effektiv nordisk transportmarknad.

Man kräver att ett övergripande nordiskt investeringsprogram utarbetas. Strategin måste vara sammantagen för samtliga transportgrenar och ha ett nordiskt perspektiv, där Norden ses i ett större internationellt sammanhang. Det utredningsuppdrag som ministerrådet givit Transportekonomiskt institut i Norge att utarbeta en plan för infrastrukturinvesteringar måste vara klart under detta år.

Man anser också att en kombinerad bro över Öresund måste byggas före år 2000. Samarbetet mellan järnvägsbolagen måste utökas. Ett sådant samarbete underlättar kontakterna med EG och kan utgöra en grund för ett samordnat investeringsprogram och en effektiv gemensam upphandling.

Ett nordiskt inrikesflyg måste utvecklas. Bl. a. de många företagsköpen mellan länderna gör att transportbehovet ökar kraftigt.

Förutsättningarna för ett nordiskt linjenät måste därför klarläggas.

Ett nordiskt transportforskningscentrum måste inrättas. Genom ett sådant centrum kan de relativt begränsade resurserna samordnas och utnyttjas bättre och dessutom bli slagkraftigare.

Nationella regler måste harmoniseras och handelshinder avvecklas. Ambitionsnivån för det nordiska arbetet måste sättas så högt att vi gemensamt också kan påverka EG:s arbete.

När det gäller finansieringen av investeringarna måste utgångspunkten vara att transporter är så viktiga för vår konkurrenskraft att de enskilda nordiska länderna måste prioritera detta område i sina statsbudgetar.

Men mot bakgrund av tidigare problem med budgetunderskott är det osäkert om statsmakterna ensamma klarar finansieringen. Därför måste nya finansieringsvägar prövas. Det gäller så väl privat och extern finansiering som avgiftsfinansiering.

Herr president! Det är alltså ett mycket ambitiöst program som Nordens fackliga samorganisation har tagit fram för att utveckla de nordiska transporterna genom en effektiv infrastruktur. Det är ett program som jag i väsentliga delar kan instämma i. Nu har samorganisationen överlämnat dokumentet till Nordiska ministerrådet. Avslutningsvis vill jag uppmana ministerrådet att ta dokumentet på allvar.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Det, der har glædet mig under denne session, er den store internationale eller først og fremmest europæiske interesse, der har været under hele sessionen og i de allerseneste års udvikling af det nordiske samarbejde. For det første ser vi, at det, der sker i Europa og ikke mindst i EF, i høj grad har de nordiske politikeres interesse, og formålet er ikke bare at tilpasse sig, men også at påvirke dette samarbejde og at fremholde det, vi kalder den nordiske velfærdsmodel. Det er godt!

For er det selvklart, at miljøspørgsmålene ikke kan klares alene i de enkelte, vi skal klare dem ikke alene heller mellem de fem nordiske lande, men også med en lang række lande omkring os. Nordisk Råd er jo faktisk gået foran og har næsten inddraget en meget

stor part af den nordlige halvkugle i konferencer om luft- og havmiljøet. Det er også simpelt hen bare godt.

Det tredje er, at vi er enormt optaget af, hvad der sker i Østeuropa, og også mener, at Norden og Nordens politikere må forholde sig til den udvikling, der er i gang i Østeuropa. Men det er jo også, håber jeg, fordi vi vil tegne en nordisk profil, vil vise en interesse for det, der sker, og det er da også endt med, at vi til sidst i hvert fald sender en delegation for at få den form for samarbejde i stand. Det er også bare godt!

Dernæst vil jeg gerne pege på det forhold, at de socialdemokratiske partier er enige om, at de vil fremme et forslag om kultur- og informationscentre i de baltiske områder – også en god og rigtig tanke.

Jeg vil også nævne, at det koncernfaglige samarbejde, som jo ikke blev vedtaget her, fordi der nok var et flertal, men dette flertal var ikke stort nok, alligevel må være noget, som vi støtter og medvirker til, også fordi det kan være et forbillede for lønmodtagernes mulighed for at få indflydelse også på de multinationale selskaber i EF, hvor man arbejder med de samme problemer.

Men der er noget, jeg synes ikke er godt nok. Det er først og fremmest, at der er visse politiske emner, der er mere eller mindre bandlyst her. Jeg vil gerne nævne for jer, at SAMARK, den nordiske arbejderbevægelses samarbejdsorganisation, mener, at vi ikke bare skal diskutere, men at vi også i Norden, om end ikke nødvendigvis i Nordisk Råd, skal arbejde for at virkeliggøre tankerne om Norden som en atomfri zone, der er aftalt ved traktat, og som kan blive accepteret og godkendt og garanteret af supermagterne. Det er en rigtig og god idé, som altså den nordiske arbejderbevægelse står enig bag.

Det er også interessant netop i forhold til de baltiske lande at lægge mærke til, at disse områder er meget interesseret i, om den idé kan realiseres.

Jeg vil derfor bede Nordisk Råd og Nordisk Råds medlemmer om seriøst at overveje, om der ikke kan findes en eller anden form, hvorunder det kan blive en normal foreteelse, at man også kan drøfte sådanne fælles nordiske problemer i relation til sikkerhedsproblematikken.

Jeg synes, man må se en nordisk atomfri

zone i en europæisk sammenhæng. Vi har en sådan europæisk sammenhæng, der er en afspænding i gang, og det drejer sig om at få cementeret denne gode og rigtige udvikling.

Jeg ved godt, at man ikke rigtig kan lide, at det bliver drøftet her. Men for det første må denne parlamentariske forsamling vide, at arbejderbevægelsen i hvert fald ønsker, at denne sag skal behandles og virkeliggøres.

For det andet må man spørge, hvad der var den tidligere motivering for, at man ikke ville drøfte dette emne. Og hvad var den? Den motivering er i virkeligheden faldet bort. Warszawapagten er nærmest i opløsning, NATO er i en helt ny situation og har ikke i egentlig forstand nogen fjende, og også begrebet neutralitet, som et par af vore lande har understreget meget stærkt, har fået en helt anden dimension, nu hvor de to superalliancer ikke længere står så voldsomt over for hinanden.

Jeg vil også nævne, at det i virkeligheden ikke er sådan, at vi behøver at se en fjende bag hvert gadehjørne. Tværtimod er der virkelig muligheder for afspænding. Til gengæld vil jeg sige, at det selvfølgelig nok drejer sig om at være forsigtig med at nedbryde f. eks. NATO, men det drejer sig også om ikke at være så forsigtig, at man ikke udnytter de afspændingsmuligheder, der er. Vi skal huske, at der også er kræfter, der vil skynde sig med at finde en ny fjende, og de skulle helst ikke få overhånd først.

I EF og Europa drøfter man i stigende grad sikkerhedsproblemer. Skal Norden være det eneste sted, hvor parlamentarikerne ikke må diskutere disse spørgsmål? Det synes jeg i hvert fald vil være for dårligt. Heller ikke her skal vi bare tilpasse os, vi skal også påvirke. Derfor er der brug for Nordisk Råd både i den nærmeste og i den længere fremtid. Men vi bør gå foran, også når det gælder fred og afspænding.

Møller: Hr. præsident! Jeg synes, det var en spændende tale. Anker Jørgensen holdt både de første fire minutter og også det sidste minut angående dette, om Nordisk Råd kan diskutere sikkerhedspolitik på baggrund af den udvikling, der er sket i de senere år.

Nu var Anker Jørgensen jo forhindret i at være til stede på de første to dage af sessio-

nen, men jeg kan da oplyse Anker Jørgensen om, at vi under generaldebatten i mandags vel i omkring 25 minutter diskuterede spørgsmålet om en nordisk atomvåbenfri zone. Der var nogle, der talte for, og andre, der talte imod. Men jeg mener, det er rigtigt, at vi nu tager hul på, at vi også kan diskutere den slags spørgsmål.

Jeg vil dog gerne gøre opmærksom på, at jeg er uenig i den konklusion, Anker Jørgensen drog, idet jeg mener, at vi ved i Norden isoleret at prøve at presse dette igennem faktisk kommer til at forsinke den proces, der er i gang i øjeblikket – den proces, som sandsynligvis i løbet af 3, 4 eller 5 måneder fører til en aftale mellem 23 forskellige lande i Wien – en aftale, som dramatisk og voldsomt skærer ned på antallet af soldater, kampvogne, jagerfly og helikoptere både øst og vest for det, vi i gamle dage kaldte Jerntræppet. Men som nu ikke eksisterer mere. Vi ved jo også, at det næste, man vil accelerere, umiddelbart efter at denne aftale er på plads, er en verdensomspændende nedrustning først og fremmest på to områder, nemlig nedskæring af antallet af kemiske våben og reduktion af antallet af atomvåben. Jeg tror, at vi risikerer, at denne store aftale bliver forsinket, hvis vi her i Norden tror, at vi skal have førsteet.

Jeg er altså enig i, at vi bør diskutere sikkerhedspolitik fremover, men jeg tror ikke, det er heldigt, at Norden her går i spidsen, for derved risikerer vi, at der er andre lande, der bliver de sidste, og jeg mener, vi forsinke den proces, som er i gang.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg vil gerne takke Helge Adam Møller for de bemærkninger, der er faldet her. Udtalelsen om, at disse spørgsmål også skal kunne behandles her, er udtryk for en nyorientering, for selv om man tidligere har drøftet disse emner, har det ligget i luften, at man nok ikke burde gøre det. Men der er altså nu en næsten – jeg ved ikke, om jeg tør sige officiel – anerkendelse af, at man bør gøre det, og jeg vil i hvert fald sige, at jeg mener, man bør gøre det i stigende grad, fordi det er et utrolig vigtigt emne. På samme måde som den europæiske udvikling, den østeuropæiske udvikling og miljøproblemerne er vores fælles an-

liggende, må nordiske politikere også, når de er sammen, have mulighet for intenst at drøfte disse spørsmål.

Til slut kun den bemærkning til Helge Adam Møller, der henviser til, at alle andre faktisk er i gang med en nedrustning og afspænding, at jeg synes, det er meget glædeligt, at man kan henviser til det, men hvorfor skulle så ikke Norden og Nordisk Råd også kunne være med til det? Jeg tror oven i købet, vi er nogle af de bedste til at gøre det, for vi er nogle af de mindst krigeriske – en gang imellem er vi selvfølgelig lidt krigeriske – og vi kunne godt være et forbillede til efterfølgelse eller i det mindste være med i den proces, som altså går på. Tak til Helge Adam Møller!

Ranveig Frøiland: President! Ministerrådet slår i C 2-dokumentet fast at likestilling er eit område der vi er komne langt i nordisk samanheng. Det er rett. Likevel har vi ein lang veg å gå før vi kan seie at vi har reell likestilling også her i Norden. Eg er samd med Ministerrådet i at ein må styrkje innsatsen når det gjeld kvinnene si rolle i den økonomiske utviklinga, samt at ein må fokusera på moglegheitene for å kombinere familie- og arbeidsliv. Dette er heilt naudsynt for å koma vidare i likestillingsarbeidet.

Men all erfaring viser at skal vi få til resultat i likestillingsarbeidet, må vi laga klare mål og setja tidsfrist på delmåla. Difor har Juridisk utval peika på veikskapen ved at det i C 2-dokumentet ikkje er sett ei tidsmessig ramme for dei prosjekt som er omtalte i handlingsplanen for likestilling.

Juridisk utval peikar òg på at vi saknar eit forslag frå Ministerrådet om konkret oppfølging av Nordisk Forum, som vart arrangert i Oslo i 1988. Difor ber utvalet om at det vert lagt fram eit konkret forslag om nytt Nordisk Forum i 1994. Det ville vore betryggande om Ministerrådet allereie i dag ville svara meir forpliktande på at dette forslaget vert følgt opp. Men ein viktig premiss for neste Nordisk Forum er at det skal leggast til rette av kvinnene – og på kvinnene sine premisser.

Mørk Eidem: President! Fra representanter for alle partigrupper på denne sesjonen har det vært reist krav om at Nordisk Råd må reformeres, utvikle sine arbeidsformer, effek-

tivisere sin beslutningsprosess – bedre definere sine arbeidsoppgaver i et Europa i sterk forandring og kanskje finne en ny basis for sin virksomhet. Bak den tilsynelatende enighet om å videreutvikle Rådet, tror jeg imidlertid det skjuler seg til dels ulike hensikter. Fra konservativt hold ser man ikke så mye til nytt engasjement og større ambisjoner – statsminister Schlüter sa endog like ut at den nordiske dagsorden i årene fremover blir tynnere og mindre betydningsfull. Fra sosialdemokratisk hold følger vi ikke den tankegangen.

Visst vil et bredere europeisk og internasjonalt samarbeid framstå som stadig mer nødvendig, – ikke bare for kapitalliberalisering og fri varehandel, men også for å sikre arbeidstakeres innflytelse og rettigheter på et bredt felt. Og det må framfor alt være for å kunne tilgodese enkeltmenneskets behov – for et trygt arbeid, for et sikkert velferdssammenheng, for et inspirerende kulturliv. Og det må til for å løse de stadig flere oppgaver landene må stå sammen om – et felles miljø og en felles stabil sikkerhetsordning.

Men det at mange spørsmål etter hvert løses i en bredere sammenheng enn den nordiske, kan jo snarere gi grobunn for at det nordiske samarbeidet tilføres nye dimensjoner. Virkeligheten vil kreve mer mellomstatlig samarbeid, og på stadig flere felter. Er det ikke da naturlig at det er i det nære nordiske samarbeidet vi nå kan finne de nye områdene?

Representanter fra Mittengruppen har ytret seg om de fremtidige mulighetene i det nordiske samarbeidet. Her synes holdningen å være: Nordisk samarbeid er positivt – europeisk samarbeid derimot betyr maktkoncentrasjon og underminering av viktige verdier. Med et slikt utgangspunkt vil man etter min oppfatning svekke Norden og Nordens muligheter for å influere på utviklingen i Europa – nettopp når det gjelder å delta i spredning og oppbygging av de verdier vi i Norden i rimelig grad står sammen om.

Uansett om ulike partigrupper kan ha ulike utgangspunkter, er det nødvendig – i lys av endrede forutsetninger, endrede vilkår og behov – å foreta en gjennomgang av Nordisk Råds organisasjon og arbeidsformer.

Alle synes å være enige om behovet for forandringer. Men forandringer må skje på

en veloverveid og planlagt måte. Den prinsipielle tilnærming — full nedleggelse av alle nordiske institusjoner — som en programgruppe under embetsmannskomiteén for kultursamarbeid har lagt seg på, er imidlertid ikke akseptabel og har heller ikke fått tilslutning fra Budsjett- og kontrollutvalget. Det fins intet belegg for at det nordiske samarbeidet skulle gi bedre resultater om man nedla institusjoner som fungerer godt, og isteden satser midlene på mer eller mindre tilfeldige prosjekter.

Det nordiske samarbeidet endrer fortløpende karakter — uansett organisasjonskomité. De siste årenes større satsing på miljøområdet er et godt eksempel på endret prioritering — i lys av nye behov, nye erkjennelser og nye utfordringer.

Miljøspørsmålene vil fortsatt kreve stadig større oppmerksomhet i det nordiske samarbeidet, og som det tydelig har framgått av sesjonens miljødebatt, trengs det kontinuerlige revisjoner og forbedringer av de eksisterende handlingsplanene.

Fra den sosialdemokratiske gruppen vil vi også understreke arbeidsmiljøsektorens betydning, og at denne bør ha en mer fremtredende plass i Nordisk Råds handlingsplaner.

Nordisk Investeringsbanks utvidede ramme for prosjektinvesteringer til øst-land og u-land representerer en ny utadrettet satsing. Fra sosialdemokratisk side er vi misfornøyd med den altfor begrensede rammeøkningen, og vi har gitt uttrykk for at ny utvidelse vil bli nødvendig allerede om et år.

Det er viktig at man nå ikke skaper noen usikkerhet omkring viljen til å satse også på denne del av bankens virksomhet, og årets sesjon har klart bekreftet at Nordisk Råd mener satsingen burde vært større. Vi oppfatter videre økonomisk utvalgs oppfordring om utarbeidelse av en samlet nordisk strategi for innsatsen i Øst-Europa som uttrykk for utålmodighet i forhold til behovet for en offensiv nordisk profil. Her vil Nordisk Investeringsbank kunne spille en viktig rolle, med sin mulighet til direkte å kunne fremme nordisk eksport og bedriftssamarbeid.

Det har på denne sesjonen vært mye oppmerksomhet omkring endringene i Europa — øst og vest. Det er naturlig. Men dette må ikke få overskygge at vi i framtida må være forberedt på en langt sterkere innsats i for-

hold til utviklingslandene.

I dette perspektivet kan vi virkelig se hvor kort nasjonalstaten rekker og hvilke behov vi har for å utvikle nye styringsinstrumenter — nye finansielle og institusjonelle løsninger — som forplikter oss på et bredt plan. Derfor er det kanskje nødvendig å gi mulighet for overnasjonal myndighet til Nordisk Råd. Jeg stiller spørsmålet.

Skjervengen: Flertallet i kontroll- og budsjettutvalget reiser i dokumentet en kraftig kritikk mot Ministerrådet. Bakgrunnen for denne kraftige kritikken er at Ministerrådet har tillatt seg å ta initiativ for å legge ned en rekke av de institusjonene som etter årenes løp har blitt etablert, men som flere i dag stiller spørsmålsteget ved berettigelsen av.

Jeg tilhører ikke dette flertallet. Jeg mener at det er fullstendig feilaktig å rette kritikk mot Ministerrådet for håndtering av budsjettet. Jeg tror nok at hvis det overhodet skal la seg gjøre å rasjonalisere og effektivisere Nordisk Råds drift, må det gjøres nettopp av Ministerrådet.

Vi vet alle sammen hvor lett politikere fra forskjellige partier — parlamentarikere — er for å bli utsatt for press og gi etter for press. Vi vet alle sammen at dersom Nordisk Råd skal behandle spørsmål om nedleggelse av enkeltinstitusjoner, kommer det til å bli en storm av protester fra de institusjonene det gjelder, naturlig nok. Og så kommer Nordisk Råd til å bøye av for institusjon etter institusjon, og så kommer det ikke til å bli nedlagt så mye som en eneste en — dersom dette rådet skulle bestemme. Det er nok sannheten, dessverre.

Når det en gang er slik organisert her i Norden at det er Ministerrådet som bestemmer, synes jeg også Ministerrådet skal få lov til å ta avgjørelsene uten å få sur kritikk fra et flertall i Nordisk Råd.

Jeg har tillit til at Ministerrådet også er i stand til å utøve et sunt skjønns når det gjelder institusjonene. Det kan virke som om det skal være et samarbeid om å kutte ut en og en institusjon i hvert land, slik at man får en balanse mellom landene. Det tror jeg er mindre vesentlig, bare man sørger for å gjennomgå driften av hele rådet og institusjonene og se på nytteverdien av den enkelte insti-

tusjon, uavhengig av hvor i Norden institusjonen måtte ligge.

Jeg vil da få lov å ta opp min reservasjon fra kontroll- og budsjettutvalget, og dermed få anledning til å stemme imot de to punktene som er nevnt i reservasjonen.

Komstedt: Herr president! Jeg undrar vad Pål Atle Skjervengen egentligen har reserverat sig mot. Om han läser texten, kan han konstatera att budget- och kontrollutskottet inte har några invändningar mot att man gör förändringar i den nuvarande institutionsorganisationen. Vad vi har sagt är att vi inte vill att ministerrådet gör dessa ingrepp utan att höra Nordiska rådets parlamentariska församling. Det tycker jag faktiskt borde vara en självklarhet. Men jag vet inte vilken inställning som nya ledamöter i rådet har. De kanske tycker att den parlamentariska församlingen inte skall ha någon möjlighet till påverkan.

Vi i utskottsmajoriteten tycker emellertid att vi vill vara med och anföra synpunkter, innan man gör några förändringar. Vi är alltså inte negativt inställda till förändringar. Låt mig säga detta så att ingen får för sig att vi skulle vara motståndare till förändringar. Det är inte så.

Skjervengen: President! Vi må registrere at det her er en reell politisk uenighet. Det som veldig mange i Nordisk Råd gjør, er å opphøye seg selv og late som om man her har noe å si, for derved å gjøre situasjonen og seansene noe mer interessante, mens man i realiteten vet at Nordisk Råd ikke har noe å si. Og da er spørsmålet: Wiggo Komstedt mener da at vi skal ha mer å si. Jeg mener at Nordisk Råd skal ha mindre å si, rett og slett fordi at den praktiske politikken utøves i Ministerrådet, og den bør utøves i Ministerrådet. Jeg skjønner godt at noen er uenig i det, det svekker jo selvfølgelig parlamentariskernes innflytelse på det som foregår.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Hr. Bjarne Mørk Eidem stillede det interessante og spændende spørgsmål, om man måske skulle overveje at gå ind i ordninger, hvorefter Nor-

disk Råd kunne virke som et overstatsligt organ og træffe visse beslutninger.

Spørsmålet er forholdsvis nyt for os. Vi har jo ellers lagt vægt på i det nordiske, at det søreme var parlamentterne, der bestemte; Nordisk Råd skulle kun henstille i form af rekommandationer.

Jeg vil personlig sige, at jeg synes, tanken er værd at overveje positivt. Der kan være områder, hvor det ville være fornuftigt, at visse beslutninger har en overstatslig karakter, og så skal det formentlig være med kvalificeret majoritet. Det kunne f.eks. være på miljøområdet. I hvert fald vedrørende visse grundlæggende eller generelle synspunkter om miljøpolitikken kunne der godt være mening i at træffe sådanne beslutninger i Nordisk Råd, som var bindende for de fem lande.

Noget i den retning har vi faktisk accepteret eller lagt op til i EF-samarbejdet, og det er langt mere problematisk at godkende det dér, end det vil være i det nordiske, fordi vi ligner hinanden så meget, som vi faktisk gør. Men en tanke, et spørgsmål, i hvert fald en reaktion — jeg vil personligt mene, at der er noget rigtigt i tankegangen.

Komstedt: Herr president! Jag kan inte undgå att bli förundrad när Pål Atle Skjervengen säger att det är ministerrådet som skall ha inflytande och inte den parlamentariska församlingen. Då undrar jag: Hur kan man ta säte och stämma i en församling, som inte skall ha någonting att säga till om?

Skjervengen: President! Jeg må si at jeg blir stadig forundret over de konservatives konservatisme. Den har ingen grenser når det gjelder å bevare etablerte ordninger, og den har ingen grenser når det gjelder å være antidynamisk i sin tenkning. Jeg antar at vi er her i Nordisk Råd for å utvikle et Norden, ikke for å utvikle samtaler og kosepratendenser internt her. Jeg har sett det som hele formålet med å være medlem av Nordisk Råd å reformere det og sørge for at det nordiske samarbeidet blir effektivt, og da må det være fullt mulig i Nordisk Råd å hevde at det nordiske samarbeidet er best tjent med et styrket Ministerråd på bekostning av denne prateklubben.

Gammelgaard: Hr. præsident! I dette indlæg og på baggrund af det drøftes nu spørgsmålet om overstatslighed eller ikke overstatslighed, har jeg forstået, i de nordiske beslutningsprocesser. Bare ganske kort: Jeg mener ikke, der kan blive tale om overstatslighed, hvad angår det nordiske samarbejde, på samme måde som der er overstatslighed i det europæiske samarbejde.

Birte Weiss: Hr. præsident! Da vi i juridisk udvalg behandlede C1 og C2-dokumenterne, fandt vi formuleringerne om ligestilling for løse. Det gjorde vi, fordi alle erfaringer jo viser, at resultater i ligestillingsarbejde i meget høj grad er afhængige af, at der opstilles klare mål, at der gives løbende tilbagemeldinger, og at der er faste tidsfrister for opgaverne.

Vi synes også, at formuleringerne om en opfølgning af Nordisk Forum var for upræcise. Vi var ikke tilfredse med, at Ministerrådet indskrænkede sig til at stille i udsigt, at man måske var klar til at mene noget om det om et år. Derfor gav vi i betænkningen udtryk for, at der skal sættes årstal på, og vi har foreslået, at det bliver 1994.

Og hvorfor så netop da? Ja, det er kort efter udløbet af handlingsplanen for ligestilling, som er lavet her i Nordisk Råd, og det er kort før afholdelsen af den næste FN-kvindekonference om ligestilling.

Vi håber, at Ministerrådet i dag vil udtrykke sig noget mere forpligtende, end det hidtil er sket, og jeg er helt enig i det indlæg, som Ranveig Frøiland kom med. Derfor vil vi gerne have, at Ministerrådet kommer lidt mere ud af busken i det spørgsmål, og vi kan godt på forhånd sige, at sker det ikke, vil det efterfølgende blive taget op af en række kvinder her i Nordisk Råd.

Jeg synes også, at Ministerrådet allerede nu lige så godt kan få at vide, at der bredt blandt kvinderne er et ønske om, at også det næste forum bliver tilrettelagt af kvinder, at det sker på baggrund af kvinders prioriteringer og kvinders krav til arbejde og familieliv. Det betyder naturligvis ikke, at mænd ikke skal have lov til at deltage på det næste forum – det kunne de i øvrigt også på det forum, der fandt sted i Oslo i 1988 – men det betyder, at vi er aldeles uenige med den daværende

danske ligestillingsminister, Henning Dyrmosé, som gjorde sig bemærket i Oslo med udtalelser om, at tiden er løbet fra "kællingesnak".

Nej, det, tiden er løbet fra, er kvinders tålmodige venten på bedre tider. Man kan vel ligefrem sige, at tålmodighed er ligestillingens værste fjende.

Lahja Exner: Herr president! Jag vill in-
stämman i vad Birte Weiss tidigare anfört gällande uppföljningen av Nordiskt Forum och ett nytt Nordiskt Forum 1994. Vi får inte slå oss till ro, även om jämställdheten mellan kvinnor och män i Norden har drivits längre än i andra länder. Nordens kvinnor och förhoppningsvis män måste slå vakt om de resultat som vi har nått och höja ribban på vägen mot reell jämställdhet på livets alla områden. Vi har inte råd att slappna av. Vi måste ständigt granska våra samhällen, avsätta tid och resurser till jämställdhetsarbetet samt organisera och skapa instrument för att jämställdheten skall kunna genomsyra alla våra beslut.

Nordens kvinnor är relativt väl organiserade och representerade i beslutande församlingar, men än är vi långt från jämställdhet. Nordiskt Forum i Oslo var ett gott exempel på arrangemang som stimulerar flera kvinnor till delaktighet, samtidigt som många aktiva nordiska kvinnor fick möjlighet att träffas, visa upp sitt arbete och sammanställa sina krav.

Herr president! Det är viktigt att Nordiska rådet och ministerrådet driver jämställdhetsarbetet med inlevelse och allvar.

Møller: Hr. præsident! I min replik til hr. Anker Jørgensen for 20 minutter siden gjorde jeg to fejl, og det er jo let, når man er meget engageret i det nordiske samarbejde. Den ene fejl – det har jeg undskyldt over for præsidenten – var, at jeg groft overtrådte taletiden på de to minutter. Den anden fejl var, at et sted i indlægget, cirka midt i, sagde jeg "sikkerhedspolitik" i stedet for "udenrigspolitik".

Jeg vil gerne understrege, som det jo også fremgik af konklusionen på mit indlæg, dels for 20 minutter siden, dels mit indlæg om atomvåbenfri zoner i tirsdags, at jeg mener ikke, det er hensigtsmæssigt direkte at disku-

tere sikkerhedspolitik i Nordisk Råd. Jeg synes, det er godt og rigtigt og o. k., at vi diskuterer udenrigspolitik. Det var det ikke for nogle år siden, men situationen har ændret sig.

Jeg vil gerne nævne de to grunde til, at jeg synes, det er en dårlig idé direkte at diskutere sikkerhedspolitik i Nordisk Råd.

Den ene årsag er den, jeg meget klart sluttede med at nævne i mit indlæg til hr. Anker Jørgensen, at hvis vi tænkte os, at vi i Nordisk Råd gjorde det, så mener jeg, det vil skade de forhandlinger, som er i gang i en kreds, der er langt, langt større end Nordisk Råd. Vi ville altså opnå det modsatte af det, vi tilstræber. Vi ville opnå, at vi skadede den nedrustning både på det konventionelle og på atomområdet, som er i gang, ved at vi i Nordisk Råd ligesom gik enegang.

Den anden grund er selvfølgelig, at et antal af landene her i Nordisk Råd, deriblandt det land, jeg selv kommer fra, er medlem af NATO, og vi har igennem mange år erkendt, at hvis der er lande inden for dette fællesskab, inden for de 16 NATO-lande, der går enegang, ja, så får NATO en svækket indflydelse, så taler NATO ikke så stærkt i de nedrustningsforhandlinger, som foregår. Og det er jo sådan, at NATO-landene taler sammen næsten daglig, koordinerer vores indsats, så vi i fællesskab kan spille ud.

Det er altså det to grunde til, at jeg synes, det ville være uhensigtsmæssigt at skade det, vi alle sammen ønsker, hvis vi gik i gang med at drøfte sikkerhedspolitik i Nordisk Råd.

Konkluderende kan jeg sige, at diskussion om udenrigspolitik efter min mening er o. k., men diskussion om sikkerhedspolitik vil ikke give gode resultater, ikke her, tværtimod.

Minister med ansvar for det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister **Július Sólnes**: Hr. præsident! Fra Ministerrådets side vil jeg gerne have lov til at fremføre nogle enkelte bemærkninger angående den debat, vi lige har haft.

Jeg synes, det har været en overordentlig nyttig debat, vi har haft, og vi har fra Ministerrådets side med opmærksomhed lyttet til de forskellige udvalgs talsmænd, som har fremført udvalgenes synspunkter og ideer.

Jeg vil for Ministerrådet takke for den konstruktive kritik, der er blevet fremført, og for de forslag og ideer, som er kommet frem under debatten. Vi vil selvfølgelig tage fuldt hensyn til de ideer og de forslag, der er kommet frem, i vores fremtidige arbejde.

Der er ingen tvivl om, at det nordiske samarbejde står over for at løse store opgaver og har store problemer i forbindelse med effektivisering og planlægning i årene fremover. Jeg tror ikke, det er hensigtsmæssigt, at jeg kommer ind på enkelte punkter, der er blevet fremført under debatten, men jeg vil dog nævne to ting.

Vi har haft en diskussion om afholdelse af et nyt Nordisk Forum. Vi afventer et formleret forslag herom til vores næste samarbejdsministermøde og vil så kunne tage stilling til dette, men jeg kan på nuværende tidspunkt fortælle, at Ministerrådet allerede har taget positivt imod en sådan idé.

Hvad angår den kritik, der er blevet fremført vedrørende den betænkning, som kom fra en arbejdsgruppe, og som handlede om nedlæggelse af visse nordiske institutioner og nedskæring af budgetrammerne for visse nordiske samarbejdsorganer og samarbejdsprojekter, kan vi kun fremføre, at det er tegn på, hvor svært det bliver. Der er ingen tvivl om, at vi står ved en korsvej, hvad angår det nordiske budget og planlægning af vores fremtidige opgaver. Der er ingen vej udenom. Vi bliver nødt til at prioritere vores opgaver i lang tid fremover meget hårdt. Vi vil ikke have, at det nordiske samarbejde bliver låst fast inden for de rammer, det har i øjeblikket. Det skal være levende, og det skal have lov at udvikle sig, men for at dette kan ske, er vi nødsaget til at prioritere vores opgaver. Vi er nødt til at afslutte vores opgaver og projekter, så der kan blive plads til nogle nye projekter.

Det betyder omdisponering. Det betyder, at vi må gøre det i fællesskab. Der vil jeg appellere til parlamentarikerne, for selvfølgelig vil vi fra Ministerrådets side have et godt samarbejde og løse disse opgaver i fællesskab med parlamentarikerne. Derom må der ikke herske nogen som helst tvivl.

Hr. præsident! Med disse få bemærkninger vil jeg på Ministerrådets vegne takke for debatten, som har været yderst konstruktiv.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat be-

träffande budget- och kontrollutskottets förslag, punkt A, till yttrande till Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1).

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade:

Kristen Poulsgaard och Lodve Solholm.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nilsen, Ólafur G. Einarsson, Pål Atle Skjervengen, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 68 röster mot 2.

Utskottets förslag, punkt B, bifölls.

Härefter företogs votering medelst votersapparat beträffande ekonomiska utskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt E.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nilsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 72 röster mot 1.

Utskottets förslag, punkt F, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande juridiska utskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt G.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 72 röster mot 1.

Utskottets förslag, punkt H, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande kulturutskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt I.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade:

Kristen Poulsgaard, Pål Atle Skjervengen och Lodve Solholm.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 69 röster mot 3.

Utskottets förslag, punkt J, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande social- och miljöutskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt K.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot yttrandet röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldekenkilde, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet hade sålunda antagits med 75 röster mot 1.

Utskottets förslag, punkt L, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteeringsapparat beträffande kommunikationsutskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt M.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldekenkilde, Tora Aasland Houg, Lars Emil Johansen, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet hade sålunda antagits med 74 röster.

Utskottets förslag, punkt N, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteeringsapparat beträffande budget- och kontrollutskottets förslag till yttrande över C 2/1990, punkt C, exklusive punkterna 5 och 7.

För yttrandet i punkterna 1, 2, 3, 4, och 6 röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Heikki Riihijärvi *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet i punkterna 1, 2, 3, 4 och 6, hade sålunda antagits med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Härefter skedde votering medelst votersapparat beträffande utskottets förslag till yttrande, punkterna 5 och 7.

För yttrandet i punkterna 5 och 7 röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammeigaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot yttrandet i punkterna 5 och 7 röstade:

Kristen Poulsgaard, Pål Atle Skjervengen och Lodve Solholm.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Hreggviður Jónsson, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet i punkterna 5 och 7 hade sålunda antagits med 72 röster mot 3.

Utskottets förslag, punkt D bifölls.

4

C 5/b: Berättelse från nordiska kulturfonden (1988)

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit

1. att Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1988 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1988 samt

2. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1988 till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

5

D 1990/45/1987/b: Meddelande om rekommendation nr 45/1987 om finansieringen av det nordiska samarbetet

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Mørk Eidem (budget- och kontrollutskottets talesman): President! Et enstemmig Budsjett- og kontrollutvalg bad for lenge siden Ministerrådet å utarbeide alternative former for finansiering av det nordiske samarbeid som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige ressurser. Det som er skjedd siden, er at Ministerrådet har vurdert å innføre en nordisk moms og har funnet ut at det medfører så store problemer at man ikke har kunnet anbefale det. Deretter har Ministerrådet både til sesjonen i 1989 og 1990 likelydende meddelt at man for øyeblikket ikke har til hensikt å foreslå noen endring i formen for finansieringen av det nordiske samarbeidet. Den eneste beskjeden man har fått i år, og da i forbindelse med budsjettet for 1990, er at Ministerrådet ikke vil legge opp til noen automatisk stigning i budsjettet for de kommende år; ei heller å komme med noen sektorrammer som skulle gjøre det mulig for oss parlamentarikere å foreta politiske prioriteringer. Hva Rådet har bedt om, er at Ministerrådet skal komme med et opplegg for å sikre det nordiske samarbeidet nødvendige ressurser. Når det samtidig i den økonomiske handlingsplan pekes på visse andre muligheter å knytte finansieringen av det nordiske budsjettet til, burde det være mulig for

Ministerrådet å fremlegge et forslag. Et budsjettvedtak fattet av rådet kunne kanskje bli det første skritt mot større politisk makt for Nordisk Råd.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls utskottets förslag.*

6

D 1990/47/1989/b: Meddelande om rekommendation nr 47/1989 om Nordiska ministerrådets budget för 1990

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen för rådets del slutbehandlad.

Fagerholm (budget- och kontrollutskottets talesman): Herr president! Budget- och kontrollutskottet begärde i sitt betänkande över ministerrådets budgetförslag för 1990 bl. a. att det i den fastställda budgeten för 1990 skulle specificeras hur stor del av de olika sektorernas budgetar som är avsedd att tas i anspråk för genomförandet av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–1992.

Ministerrådets svar på detta är att arbetsprogrammet kommer att uppdateras och revideras under året och att det inte är möjligt att för närvarande göra en detaljredovisning av arbetsprogrammet i budgeten.

Mot den bakgrunden får budget- och kontrollutskottet acceptera att det inte finns en detaljredovisning, men då det här rör sig om 75 MDKK som skall tas ur ordinarie budgetmedel för att användas till åtgärder inom arbetsprogrammet, borde det ha varit möjligt att komma med åtminstone en ungefärlig uppskattning som beräknas tas i anspråk för arbetsprogrammet inom de olika sektorerna. Utskottet förutsätter att detta kommer att anges i det reviderade arbetsprogrammet.

För övrigt kan utskottet konstatera att ministerrådet tagit fasta på utskottets övriga synpunkter och eftersom budgeten redan är fastställd föreslår utskottet avskrivning av rekommendationen.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls utskottets förslag.*

Páll Pétursson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

7

Slutanföranden av de nordiska partigrupperna

Mørk Eidem (den socialdemokratiska partigruppens talesman): President! På grunn av en misforståelse fra min side kom jeg til å holde den sosialdemokratiske gruppes innlegg under debatten i sak nr. 3. Jeg viser derfor til det innlegget¹, men vil gjerne gjenta og tilføye:

Det har på denne sesjonen vært mye oppmerksomhet omkring endringene i Europa – i øst og vest. Det er naturlig. Men dette må ikke få overskygge at vi i framtida må være forberedt på langt sterkere innsats i forhold til utviklingslandene. Mange u-land frykter i dag den fasen av sterk konsentrasjon om egne forhold som Europa nå er inne i. Vi må ikke glemme at det er kritisk for dem, men også for oss, og vi må finne langsiktige holdbare løsninger på produksjons- og fordelingsproblemene, på miljø- og sikkerhetsspørsmål i en global sammenheng. I dette perspektiv kan vi virkelig se hvor kort nasjonaltanken rekker og hvilke behov vi har for å utvikle nye styringsinstrumenter, nye finansielle og institusjonelle løsninger som forplikter oss på et bredt plan.

Derfor er det kanskje nødvendig å gi muligheter for overnasjonal myndighet til Nordisk Råd. Jeg stiller spørsmålet – la oss fordomsfritt drøfte tanken.

Karin Söder (mittengruppens talesman): Herr president! För mittengruppen i Nordiska rådet framstår den gångna veckan som ett steg i rätt riktning mot att stärka och utveckla samarbetet mellan de nordiska länderna just genom Nordiska rådet. Men vi behöver ett effektivare och bättre rådssamarbete för att uppfylla alla de förväntningar på oss här i rådet som faktiskt finns. Därför måste ministerrådets arbete bli ännu mer konkret och ha hög arbetstakt. Det arbetet måste få mer resurser för att vi skall kunna göra riktiga bedömningar både finansiellt och i andra avseenden av de förslag som föreligger.

Herr president! Den gångna veckan har varit av konstruktiv och framåtsyftande debatt. Många kloka och viktiga beslut har fattats. Men nordiskt samarbete är faktiskt mer än en veckas rådsmöte. Vi måste nu förverkliga de beslut som här har fattats men också ta nya

initiativ som parlamentariker inför det kommande årets arbete.

Nordiskt samarbete blir inte vad vi alla vill och talar vackert om, om vi inte är beredda att aktivt driva de nordiska frågorna också på hemmaplan. Det är extra viktigt i en tid som är fylld av förändringar som kommer att påverka de nordiska länderna som enskilda stater men också de samarbetsformer som vi är involverade i.

I mittengruppen vill vi arbeta för att det nordiska arbetet även i framtiden förblir en värdefull samarbetsform för de nordiska medborgarnas intressen, samtidigt som vi värnar om solidaritet både globalt och i ett öppet Europa.

Ett internationellt samarbete blir allt nödvändigare och ställer allt större krav på aktiva åtgärder. Detta gäller inte minst på områden som miljö, demokrati och fördelningsfrågor. I mittengruppen har vi här i Reykjavik antagit ett handlingsprogram, Norden inför 2000-talet. Där fastslår vi vilka områden vi även fortsättningsvis skall prioritera i rådsarbetet, men somliga är naturligtvis också nya. Det kan läggas till att vi antog vårt förra handlingsprogram här i Reykjavik för fem år sedan.

Jag vill hänvisa till några punkter i det nya handlingsprogrammet:

- intensifiering av det nordiska samarbetet för att hävda våra idéer i den pågående integrationsprocessen i Europa,
- stöd till demokratiseringsarbetet i Östeuropa, speciellt Baltikum,
- nordiska medborgares rättigheter måste föras vidare,
- solidaritetsarbete för flyktingar i Norden,
- tillvaratagande av barns rätt till en trygg uppväxt,
- ännu effektivare och mer konkretiserat miljöarbete,
- ansvarsfull och etiskt godtagbar användning av bio- och genteknik,
- utveckling av Nordplus och Nordjobb.

Det här är endast några exempel på mittengruppens ambitioner att fortsätta den dynamiska fas som det nordiska samarbetet har varit inne i och förhoppningsvis skall vara kvar i även i fortsättningen. Det är på oss alla det beror om de nordiska medborgarna skall

känna att vi bevakar deras intressen som nordiska medborgare.

Till sist, herr president, vill jag på mitten-gruppens vägnar tacka våra isländska värdar för deras stora gästfrihet och goda arrangemang.

Porsteinn Pálsson (den konservativa parti-gruppens talesman): Hr. præsident! Denne session har bekræftet, at nordisk samarbejde står på et sikkert grundlag. Men på den anden side er der ingen tvivl om, at Nordisk Råd står ved en skillevej. Nye omstændigheder og nye projekter påberåber sig revision af arbejdsformer og Rådets rolle. Grunden er ikke, at det er nødvendigt at forringe det nordiske samarbejde, tværtimod. En revision er nødvendig, for at det kan blive aktivt og for at opnå fornyet respekt hos dem, som det skal tjene.

Nu har Nordisk Råd i årtier været et af de allervigtigste eksempler på internationalt samarbejde mellem parlamenter og regeringer. Det har givet store resultater på det kulturelle, sociale og til en vis grad på det økonomiske område. Men det er ingen selvfølge, at den form, som har været anset for at være den bedste i begyndelsen og faktisk har vist sig at være udmærket, vil fortsætte med uændret at tjene vore interesser i fremtiden.

Inden for forsvars- og sikkerhedsspørgsmål er nationerne fra begyndelsen gået deres egne veje. Grunden er indlysende: Forsvars- og sikkerhedsspørgsmål spænder ganske simpelt over langt mere omfattende interesser, end det er muligt af afgrænse til de nordiske lande. Dette bevises bl.a. af den glædelige og hurtige udvikling i nedrustningsspørgsmål, som er sket på det sidste.

Begivenhederne i Østeuropa har på få måneder ændret verdenssituationen fuldstændig. Den socialistiske planøkonomis politiske og økonomiske system er brudt sammen. Vi får nu et nyt område med nationer fra Sortehavet til Østersøen, som søger udveje ud fra markedssystemet i stedet for socialismen.

I fortsættelse heraf står vi igen over for nye situationer. De nordiske lande kan ikke lade stå til. De bliver nødt til at tage del i udviklingen. Men for at kunne det, må man deltage aktivt i samarbejdet også uden for de nordiske landegrænser.

Miljøspørgsmålene har selvfølgelig været et stort emne på denne session. Der er taget et betydningsfuldt skridt ved oprettelsen af et nordisk miljøfinansieringsselskab. På det område kan vi opnå store resultater. Men uanset hvordan det går, må vi se det faktum i øjnene, at forureningen respekterer hverken landegrænser eller jurisdiktioner. Altså må det internationale samarbejde på dette område også strække sig videre end til Norden.

På det økonomiske område er det ikke lykkedes os at oprette et aktivt samarbejde, bortset fra det koordinerende. I den forbindelse bør man også tænke på, at alle landenes markedsinteresser for det meste ligger uden for Norden. Det er spild af tid, papir og kræfter, hvis hele diskussionen skal være tosidet: På den ene side inden for Nordisk Råd, og på den anden side i et bredere europæisk perspektiv. I denne forbindelse er Nordisk Råd først og fremmest symposium og ikke initiativ- og beslutningsinstans. De mennesker, som Nordisk Råd skal tjene, må ikke få fornemmelsen af at Rådet er stagneret i det samme spor og ikke kan tilpasse sig nye situationer. Så mister Nordisk Råd den tillid, som det nødvendigvis må have.

De øvrige diskussioner om internationale spørgsmål på de sidste sessioner vidner ikke om, at en sådan tilpasning har fundet sted. De belyser snarere det faktum, at ændrede tiders opgaver for en stor dels vedkommende ligger uden for Norden. Man bør derfor overveje, om det ikke ville være rigtigt i væsentlig grad at flytte de traditionelle opgaver, som f.eks. Økonomisk Udvalg diskuterer, over til et nyt forum, eller at ændre udvalgets rolle i overensstemmelse med planerne om oprettelsen af EES.

Vi har opnået gode resultater de sidste årtier, men på betydningsfulde områder er vi næppe længere initiativtagere.

Resultaterne skal være i en vis overensstemmelse med papiret og talerne. Vi må ikke afholde ekstra sessioner bare for at tale. De er begrundet, hvis der skal tages beslutninger, og vi må vise skatteyderne i Norden, at vi beregner omkostningerne ved alle gode forslag, som her fremlægges, førend vi vedtager dem.

Hr. præsident! Det er meget vigtigt og magtpåliggende, at alle de nordiske lande tager del i planlægningen af de økonomiske

spørsmål i Europa. Men samtidig skal vi styrke og fremme den nordiske kulturs grundlag. Det er en betingelse for, at et bredere internasjonalt samarbejde kan utvikle sig på naturlig vis for os i Norden.

Nordisk Råd vil fremover spille en stor rolle på kulturområdet, og beskyttelsen af de nordiske sprog bliver derfor viktigere, jo mere det internationale samarbejde øges. Jeg er enig med min kollega fra Danmark, der sagde, at falder den sproglige tilknytning fra hinanden, vil bindingen mellem de nordiske lande også falde fra hinanden.

Nye opgaver som Norden i Europa kræver ændringer. Det er konklusionen ved afslutningen af denne session.

Kjellbjørg Lunde (den vänstersocialistiska partigruppens talesman): For oss venstresosialistar har ikkje dette vore nokon dårleg sesjon i Nordisk Råd, av fleire grunnar. For det første har Nordisk Råd i desse dagar diskutert emne som for få år sidan – ja, inntil for få månader sidan – var bannlyste, og som venstresosialistane, og av og til sosialdemokratane, var dei einaste til å ta opp. Eg tenker naturlegvis spesielt på Norden sitt tilhøve til resten av verda og spesielt til vårt nære Europa.

Eg høyrer til dei som har vanskeleg for å forstå dei politikarane som meiner at visse emne er tabu i den politiske debatt, og at Norden kan isolere seg frå resten av verda som om vi var i ei osteklokke. Realitetane viser gong på gong at denne synsvinkelen er umogleg. Verda heng no ein gong saman. Det gjeld miljøet, det gjeld kapitalbevegelsane, der gjeld menneska som forflyttar seg over grenser, og det gjeld ikkje minst tankar og idéar som spreier seg med lysets fart over kloden.

På den forrige sesjonen, i Mariehamn, blei venstresosialistane kritiserte for å vere for offensive i diskusjonen om Aust-Europa. Eg undra meg då over kvifor det tyktest vere så vanskeleg å la Rådet opne seg mot det som så dramatisk og fantastisk utvikla seg i vårt nære nabolag. Som politikarar og menneske kan vi ikkje late vere å gripe denne utviklinga og det som den gjer mogleg.

Denne sesjonen har bekrefta synspunktet mitt. Tallause talarar har her teke opp pro-

blemstillingar som går vidare enn det vi tok opp i Mariehamn. Dette ser vi venstresosialistane som ein siger – ikkje våre parti sin siger, men realitetane sin siger over politikarar med skylappar.

Men på det meir konkrete plan har denne sesjonen gitt resultat som vi kan ta ein del av æra for. Det gjeld Ministerrådet sitt forslag om reineare avfallshandtering og reineare teknologi, som har sitt utspring i eit forslag frå venstresosialistane, og det dreiar seg om miljøfinansieringsforslaget for Aust-Europa, som spring ut av forslag frå oss. Men som så ofte elles: Når det kjem til konkretisering, blir det vanskar med å følgje opp dei store orda, særleg når det kostar pengar. Ikkje minst det siste forslaget slår fast at ikkje berre er Norden ein del av Europa, men i tillegg har vi ei plikt til konkret å gjera noko med tilhøva også utanfor det nordiske.

Desse framstega som eg viser til, kan ikkje hindre at ein innimellom kjenner seg nokså matt når ein lyttar til debatten i Nordisk Råd. Dette skuldast Rådet og det nordiske samarbeidet sitt famlande forsøk på å finne ein ny identitet. Det er politikarar, spesielt mange borgarlege, som er så begeistra for EF og integreringa i den indre marknaden at dei av og til helst ser det nordiske samarbeidet nedlagt. Det er forståeleg, sett ut frå deira ståstad: Dei verdiane dei nordiske velferdssamfunna representerer, vil stå i vegen for marknadstilpassinga. Det er ikkje merkeleg at det nordiske samarbeidet etter mange sigrar hamnar i ein situasjon med mindre dynamikk og mindre utvikling. Det skjer for alle, i alle internasjonale samarbeid, så kvifor ikkje i det nordiske? Men det kjem ikkje seriøse forslag om å nedlegge t. d. Dei forente nasjonar, som udi-skutabelt har vore inne i kriser som har vore langt verre enn dei vi har hatt i Nordisk Råd.

Vi står her i utkanten av verda og kan sjå på dei valdsame endringane som går for seg like sør og aust for våre nærområde. Vi opplever gledelege forandringar i Aust-Europa: demokratisering og forkasting av eit håplaut økonomisk system. Vi er vitne til ein samlingsprosess mellom dei to tyske statene – som vil bli den største økonomiske og politiske faktor i eit kommande Europa – ei samlingsprosess som vi for kort tid sidan ville trudd var umogleg. Og vi opplever – det må sjølv venstresosialistar erkjenne – ein valdsam dynamikk innanfor EF.

Alt dette kallar på svar og aktiv handling frå oss når det gjeld korleis Europa skal utvikle seg i næraste framtid. Skal vi få eit samla, demokratisk, fredeleg Europa utan dei militære blokkane, slik også Ungdommens Nordiske Råd har peika på? Skal vi ha eit Europa med sikra sosiale vilkår for alle befolkningsgrupper? Skal vi ha eit Europa som lever opp til sine globale forpliktingar overfor folk i den tredje verda og det globale og regionale miljø? Skal vi ha eit Europa der demokratiet når alle menneske — og alle delar av deira liv?

Desse spørsmåla er det heilt sentralt også å diskutere og finne løysingar på for oss i Norden. Det er ikkje åleine ei nordisk oppgåve, og det kan ikkje lukkast utan gjennom samarbeid også i andre fora og med andre land. Men dersom ikkje vi her i Norden også er med på å formulere svara på desse spørsmåla, er det verkeleg natt over det nordiske samarbeidet, ikkje berre to timars straumbrot!

Vi venstresosialistar trur faktisk at det er mogleg. Vi har her i Rådet lagt fram konkrete forslag som svar på nokre av problema. Men det er naudsynt at alle politiske krefter involverer seg i dette arbeidet, at alle utviklar sine svar, også høgrefløyen, og ikkje heile tida lar det vere venstrekreftene si oppgåve å trekke lasset.

Eit av dei forslaga som vi har lagt fram, er forslaget til Ministerrådet om å la utarbeide et Østersjøscenarium for korleis regionen kan utvikle seg dei neste tiår når det gjeld handel, miljø, kultur, infrastruktur, turisme osv. Vi meiner at det hastar med å drøfte Norden si rolle som pådrivar for eit ope, meir demokratisk Europa. Utfordringa som situasjonen i Aust-Europa no har gitt oss, tilseier at Rådet drøftar dette på ein eigen konferanse, kanskje ein ekstrasessjon, som vi venstresosialistar har yttra ønske om på denne sesjonen.

Vi har under denne samlinga utarbeidd, som eg sa, ei rekkje konkrete forslag til Europa-initiativ frå Nordisk Råd. Men det hastar med å få gjort noko, og det er mitt håp at Ministerrådet og Presidiet ikkje ventar med å tenke og handle før alle desse forslaga kan lukkast i å kome igjennom Nordisk Råds organisasjon og bli vedteke. For vedteke blir det nok til slutt — det er eg trygg på.

8

Bemyndigande för presidiet att utse kommittéer

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen i enlighet med § 49 i rådets arbetsordning ger presidiet bemyndigande att tillsätta kommittéer för utredning av särskilda saker.

Presidiets förslag bifölles.

9

Bemyndigande för presidiet att besluta om fördelning av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen i enlighet med artikel 58 i Helsingforsavtalet ger presidiet bemyndigande att besluta om fördelning av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991.

Presidiets förslag bifölles.

10

Fastställande av tidpunkt och plats för nästa ordinarie session

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg skal konstatere, at denne session nu går imod sin afslutning. Jeg synes, man kan sige, at det har været en session med både store og små sager, og en session, som klart har vist, at vi faktisk har vanskelige sager foran os i de kommende arbejdsår. Jeg skal selvfølgelig ikke forsøge at gentage noget af alt det, der er sagt, alt det, der er arbejdet med her i det nordiske samarbejde, men kun sige, at der — uanset visse røster — er brug for os også i fremtiden.

Det arbejdsår, der nu ligger foran os, skal vi jo sammenfatte, når vi kommer til den næste session, og dermed er jeg ved sagens kerne: Vi ser meget gerne og med stor glæde, at den næste session finder sted i København, og jeg vil hermed sige, at den danske delegation meget gerne vil være vært ved den kommende Nordisk Råds session, og det foregår altså i København.

Med disse ord ønsker jeg alle et godt nordisk arbejdsår og velkommen til Folketinget og velkommen til København i 1991.

Presidenten: Presidiet föreslår att rådets 39:e session hålles i Köpenhamn den 25 februari – 1 mars 1991.

Presidiets förslag bifölles.

11 Sessionen avslutas

Páll Pétursson: Ærede forsamling! Nordiske venner! Nordisk Råd 38. session nærmer sig sin afslutning. Det har som så ofte før været interessante og givende dage.

Blandt sessionens hedeste debatemner er det ikke svært at udpege, hvilke spørgsmål der har været genstand for den største interesse. Det er miljøspørgsmålene, og det er vore internationale kontakter og Nordisk Råds fremtidige rolle.

De nordiske landes engagement for at redde vort livsmiljø er en selvfølge. Det er ikke bare vore egne omgivelser, der forurenes. Andre lande er faktisk endnu hårdere ramt af miljøforurening. Nej, vi har teknikken og mulighederne for at gøre noget ved sagen. Det mangler mange andre lande. Men vi har verden fælles med andre. Selv om vi gør, hvad vi kan på hjemmeplan, er det ikke nok. Vi må kontakte lande uden for Norden og i fællesskab kæmpe mod forurening og for miljøværn.

Ressourcer og teknik er én ting – den politiske vilje en helt anden. Denne session har endnu en gang understreget Nordisk Råds vilje: De bedst tænkelige fælles foranstaltninger for at redde miljøet.

Nordisk Ministerråd er kommet et stykke på vej. Det viser det ministerrådsforslag på miljøområdet, det her har præsenteret for os. Det bliver fremover Rådets opgave at holde tempoet oppe i miljøspørgsmål, prøve at vække andres interesse, at pege på sagens alvor og at fortsætte med at presse på Ministerrådet, så miljøministrene når frem til de nødvendige tiltag.

I det kommende år skal vi videreudvikle vore internationale kontakter. På mange måder er dette en ny virksomhed, udsprunget af flere kilder, dels – og frem for alt – vor egen vilje til bredere kontakflader og til med forenet større styrke at deltage i udformningen af en bedre verden, dels omverdenens stærke interesse for vor samarbejdsform.

Det er helt klart, at udviklingen i Europa stiller Rådet over for nye udfordringer. Ideerne, meningene om, hvordan vi skal imødegå disse udfordringer, er mange. Adskillige er også urolige for, hvordan det skal gå det nordiske samarbejde i et nyt Europa.

Jeg tror, det ville være meget forkert, hvis man ikke prioriterede nordisk samarbejde højt i fremtiden. Jeg sætter min lid til den nordiske samhørighedsfølelse. Men Europa står over for en ny tid, og heraf følger, at Norden og Nordisk Råd også står over for en ny tid.

Nordisk Råd har forberedt sig på fremtiden. Søderkomiteen har pløjet, harvet og sået. Den del af marken, som endnu ikke er pløjet, kender vi ikke kvaliteten af. EF-EFTA-diskussionerne er i gang, og demokratiseringsprocessen i Østeuropa er i gang. Der findes spørgsmålstejn ude og hjemme.

På denne session har man behandlet vigtige kultur- og uddannelsesspørgsmål. Vi har rekommanderet Ministerrådet at antage et samarbejdsprogram på sprogområdet, og dér vil jeg især prioritere det vigtige i at øge uddannelsen i nabolandenes sprog. Det er en forudsætning for et levende og vitalt nordisk samarbejde.

Jeg vil også særlig påpege overenskomsten om et nordisk arbejdsmarked for personer med højere erhvervskompetencegivende uddannelse. Nordisk Råd har værdsat det nordiske samarbejde på uddannelses- og kulturområdet meget højt, og det er en forudsætning for at bibeholde det kulturelle fællesskab, at vore studenter også i fremtiden får lov at studere i andre nordiske lande. Det er ikke tilstrækkeligt med et udvidet NORD-PLUS-program, når universiteterne samtidig lukker deres døre for studenter fra nabolandene.

På denne session har vi fået en appel til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Den er bl. a. undertegnet af 7 forhenværende islandske kulturministre, rektor for Islands Universitet og flere ledende personer på uddannelsesområdet. Det er en appel om ikke at nedprioritere nordiske forskningsinstitutioner. Jeg tillader mig at citere derfra:

”Men det är inte tillrådligt att offra forskningsinstitutioner inom humanioras och samhällsvetenskapens områden, där man arbetar med projekter, som inga andra under-

söker åt oss. Den nordiska modellen inom forskningssamarbetet får inte utsättas för den trovärdighetsförlust, som ett avskaffande av institutionerna för humaniora och samhällsvetenskap skulle innebära.”

Ærede forsamling! Kære venner!

Jeg retter en oprigtig tak til Rådets medlemmer, parlamentarikere og ministre for konstruktive forslag og oplysende debatter. Jeg takker vore sagkyndige og embedsmænd for deres indsats. Jeg takker sekretariatene for et strålende arbejde under denne session. Jeg takker Altinget for generøst at have udlånt en stor del af sit personale, som har ydet stor hjælp til sessionens gennemførelse.

Jeg retter en speciel tak til det islandske sekretariat for at have gjort denne session

mulig. De har med en uvurderlig indsats løst alle opgaver på den bedst mulige måde. Desværre var de ikke ansvarlige for at skaffe elektricitet her i huset. Hvis det havde været tilfældet, havde vi ikke haft strømafbrydelse i går!

Jeg takker de ungdomsrepræsentanter, der har været til stede, og de af journalisterne, der seriøst har fulgt med i sessionens arbejde og har prøvet at give et rigtigt billede af det, som her er blevet udrettet.

Den islandske delegation ønsker jer alle en lykkelig hjemrejse.

Med disse ord erklærer jeg Nordisk Råds 38. session for afsluttet.

Sessionen avslutades kl. 13.35.

Godkännande av protokollen

Dessa protokoll, som omfattar stenografiska referat av förhandlingarna vid Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik den 27 februari—2 mars 1990, har förts av Guðrún Garðarsdóttir, Svenolof Karlsson, Ingegerd Wahrgren och Viveca Wiklund i presidiesekretariatets redaktion. Huvudsekreterare vid sessionen var generalsekreteraren vid den isländska delegationen Snjólaug Ólafsdóttir.

I enlighet med § 16 i rådets arbetsordning godkännes protokollen härmed.

För Nordiska rådets presidium

Páll Pétursson
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

SAKER M. M.

Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslag om export av avfall

(Medlemsförslaget väckt av Margrete Auken m. fl., se s. 362

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om export av avfall. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten den 14 februari, 28 juni och 15 november 1989 samt den 15 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet

1. rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att under UNEP-förhandlingarna om en global konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall hålla fast vid, att export av miljöfarligt avfall till utvecklingsländer förbjuds, och att konventionen skall innehålla en bestämmelse om att det slutliga målet är att helt förhindra transport av export av miljöfarligt avfall,
- att arbeta för en accelererad utveckling av renare teknologier så att denna målsättning kan uppfyllas. I detta sammanhang bör det undersökas om UNEP-konventionen kan bilda utgångspunkt för utbredningen av denna teknologi till medlemsländerna,
- att arbeta för en internationell utvärdering av existerande produktionsformer i syfte att fastställa om produktionen av en viss produkt kan fortsätta utan att det ger upphov till avfall eller förorening.

2. Rekommenderar de nordiska regeringarna

- att förbjuda export av avfall på så sätt att exporttillstånd udantagsvis kan beviljas för mindre mängder av avfall till OECD- och EG-länder med miljökrav som motsvarar de nordiska,
- att förbjuda enskilda medborgare och bolag, däribland rederier, att delta i avfallsexport,
- att utveckla handlingsplaner för avfallsreduktion med hjälp av ekonomiska styrmekanismer, ökad kontroll och förbud mot förore-

- nande produktioner och produkter, med det långsiktiga målet att helt eliminera produktion av miljöfarligt avfall och produkter,
- såvida det i UNEP-konventionen uppställs listor över länder som inte vill motta miljöfarligt avfall, att ansluta sig till denna lista,
  - om det i UNEP-konventionen uppställs listor över länder som inte vill exportera avfall till en närmare angiven grupp länder, att ansluta sig till denna lista.

Förslagsställarna hänvisar till att exporten av avfall under 1980-talet ökat explosionsartat, både mellan OECD-länderna i Europa, från dessa till Östeuropa och, under senare år, från OECD-länder till u-länder. Bakgrunden till denna utveckling är de stigande miljökraven i OECD- och EG-länderna, vilket ökat kostnaderna för undanskaffande av avfall. Storbritannien, som har lägre miljökrav, har importerat stigande mängder miljöfarligt avfall.

Allt fler u-länder kräver förbud mot export av avfall från i-länder till u-länder inom ramen för de förhandlingar som förs i UNEP's regi om en global konvention om transport av miljöfarligt avfall. Förslagsställarna erinrar om att de nordiska länderna stött u-ländernas krav. En möjlighet är att de länder som inte önskar importera avfall förs upp i en särskild bilaga till konventionen.

Förslagsställarna anser att den ökande avfallsexporten visar på det fortsatta behovet att utveckla produktionsprocesser och produkter, som inte ger upphov till förorening eller avfall och att sprida teknologi och vetande härom. De nordiska länderna har möjligheten att gå i spetsen bland de industrialiserade länderna och genom en samordnad insats påverka den globala utvecklingen.

2 Remissyttranden

Medlemsförslaget har varit utsänt på remiss till följande myndigheter, institutioner och organisationer:

Internationella

UNEP, Regional Director for Europe

Norden

Danmark

Miljøstyrelsen
 Danmarks Naturfredningsforening
 WWF Verdensnaturfonden
 Greenpeace

Finland

Ålands landskapsstyrelse

Island

Naturvernsrådet
Landvernd

Norge

Miljøverndepartementet
Norges naturvernforbund

Sverige

Kommerskollegium
Statens naturvårdsverk
Naturskyddsföreningen

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Danmarks Naturfredningsforening instämmer i medlemsförslaget beskrivning av orsakerna till den ökande exporten av farligt avfall, nämligen dels att produktionen i de utvecklade länderna inte är miljömässigt hållbar (i Brundtlandrapportens mening) dels att nationella miljökrav respektive brist på sådana bildar grundvalen för export av det farliga avfallet. På detta sätt får miljöproblemen i exportländerna ingen verklig lösning och incitamenten att införa renare teknologi försvagas. Ej heller system med internationella kvoter för gränsöverskridande transport av farligt avfall, t.ex. bland EG-länderna, räcker till om inte renare teknologi i ett land medför en sänkning av den internationella kvoten utan bara medför ökad produktion av farligt avfall i ett annat land.

Naturfredningsforeningen instämmer i de framförda rekommendationsförslagen men ser gärna, att dessa kompletteras med ett krav om att varje renare teknologi skall komma miljön till godo och inte hämmas av kvot-system m. m.

WWF Verdensnaturfonden i Danmark anser att det finns behov av betydligt strängare regler för transport av avfall och att den planlagda UNEP-konventionen skulle bli ett värdefullt redskap härför. Genomförande av medlemsförslaget skulle vara ett viktigt steg på vägen för att uppfylla Brundtlandkommissionens rekommendationer att uppmuntra industrier och produktionsmetoder som är mer effektiva vad gäller resursutnyttjande och skapar mindre förorening av avfall samt bygger på förnybara resurser.

Greenpeace, Danmark, påpekar likaledes att medlemsförslaget tar fatt på en rad av Brundtlandkommissionens rekommendationer och anser att det ligger helt i linje med den nordiska linjen i UNEP-förhandlingarna.

Vad gäller de detaljerade rekommendationsförslagen anser *Greenpeace* att de nordiska förhandlingarna bör ha möjlighet att stödja ett s. k. begränsat förbud om det ej visar sig praktiskt möjligt att införa ett egentligt förbud i konventionstexten. Vidare bör de arbeta för, att medlemsländerna ingår bilaterala avtal med utanförstående länder om avfallshandel.

På en fråga i EG-parlamentet i januari 1989 upplystes att kommissionen inte tagit ställning till ett förslag att ta in ett förbud mot avfallsexport i Lomé-fördraget, men att man inte var utan sympati för förslaget. U-länderna underströk i UNEP-förhandlingarna behovet av ren teknologi. Till punkten om internationell utvärdering av produktionsmetoder i den föreslagna rekommendationen borde fogas produktvärdering. Greenpeace tillstyrker förbud, som begränsar avfallsexporten till den absolut nödvändiga, och då till länder som tillämpar miljökrav som minst motsvarar de nordiska, och i en övergångsperiod så länge exportländer inte har kapacitet att hantera avfallet eller undvika att det uppkommer. Exempel ges att avfallsexport skett i strid med dessa principer, t.ex. arsenikhaltigt avfall från Superfos i Nørresundby till Storbritannien, där det förvarades och behandlades på ett sätt som aldrig skulle ha tillåtits i Danmark.

Olikheterna i miljökraven medför hundratusentals ton avfallsexport mellan EG- respektive OECD-länder årligen. Exempel ges hur ett norskt rederi fungerat som mellanhand vid dumpning av giftig aska från USA på en afrikansk ö. Hittillsvarande åtgärder för att minska avfallsmängderna anses otillräckliga, och inget nordiskt land har utvecklat en strategi härför, eller lagtiftat i detta syfte.

Greenpeace anser det viktigt, att de nordiska länderna förbjuder avfallsexport, i synnerhet Danmark, för att få fastslaget, att ett EG-land kan hindra import efter etableringen av den inre marknaden. Sammanfattningsvis anser Greenpeace det viktigt att den nya UNEP-konventionen inte bara blir en kodifiering av nuvarande situation där ekonomiskt svaga länder frestas att ta emot stigande mängder miljöfarligt avfall från länder, där industrin möts av allt fler miljökrav. Den enda verkliga lösningen är att industrin tvingas reducera avfallsmängderna. Det är logiskt att ett förbud även omfattar företag och medborgare.

Ett problem i konventionsförhandlingarna har varit, att de stora industriländerna inte velat acceptera, att konventionssekretariatet skulle motta rapportering om all avfallshandel och därigenom fungera som en kontrollinstans. De nordiska länderna kan spela en mycket väsentlig roll i arbetet för att hindra, att u-länderna blir avstjälningsplats för i-ländernas miljöfarliga avfall. De bör fullfölja denna linje i förhandlingarna, även om detta skulle medföra att länder som USA och Storbritannien i första omgången inte skulle skriva under konventionen.

Ålands landskapsstyrelse stöder den strategi på avfallsområdet som framförs i ministerrådets nordiska miljöprogram och som skall vara inriktad på att minska mängden avfall och avfallets innehåll av miljöstörande ämnen samt åtgärder för sortering, behandling och återvinning. Vidare går den ut på att de nordiska länderna bör verka för att miljöfarligt avfall i första hand tas om hand i det egna landet samt verka för renare teknologier dvs. tekniska lösningar som i produktionsledet är minst resurskrävande och producerar mindre avfall och föroreningar.

I strategin sägs vidare att de nordiska länderna skall arbeta för internationella avtal som reglerar export av miljöfarligt avfall och landskapsstyrelsen stöder medlemsförslaget till de delar det ej strider mot förslaget till nordiskt miljöprogram.

Naturvernsrådet i Island ansluter sig till medlemsförslaget och till att man bör söka finna vägar att minska all produktion som frambringat farliga avfallsämnen och utforma regler om förbud eller kontroll av transport av sådana ämnen och förstöring av dem.

Landvernd uttrycker sin glädje över att avfallsexporten tas upp i Nordiska rådet. Föreningen anser det vara hög tid att världens nationer börjar få klart för sig följderna av det obegränsade slöseriet och kortsyntheten, som tolereras i industriländernas produktions- och konsumtionsvanor. Även Island är för närvarande beroende av att sända jämförelsevis farligt avfall för förstörelse och andra material för återvinning i utlandet.

Miljöverndepartementet i Norge redogör för Norges inställning i de internationella förhandlingarna inom UNEP och OECD och påpekar att det är en grundläggande princip att avfall bara kan exporteras till länder som har erforderlig administrativ, juridisk och teknisk kompetens att ta hand om det. Förhandsnotifikation och skriftlig tillåtelse från alla berörda länder är förutsättningar för att exporttillstånd skall kunna ges. Norge tillåter inte export av farligt avfall till land som inte har ovannämnda kompetens. Departementet överväger att formalisera denna praxis, som stöder sig på forurensningsloven, genom nya föreskrifter.

Efter en redogörelse för det nya nordiska miljöprogrammet, inklusive den emotsedda avfallsstrategin, framhåller departementet att det är statens ansvar att kontrollera att avfallsexport bara äger rum när den kan ske på ett acceptabelt sätt och i enlighet med internationella avtal. För de nordiska länderna kan det t. ex. bli aktuellt att tillåta export eller import då avståndet till en behandlingsanläggning är kortare över gränsen än till en inhemsk anläggning. Som ett mål för de nordiska länderna anger departementet att bygga upp en nationell behandlingskompetens, samtidigt som mängden och farlighetsgraden av avfall skall begränsas så mycket som möjligt, så att behovet av gränsöverskridande transporter på sikt blir överflödigt.

Norges naturvernforbund uttalar stor oro över den ökande dumpningen av giftigt avfall i tredje världen, som har sin bakgrund i de kostnader de allt strängare miljökraven i i-länderna medför för företagen och u-ländernas skuldbörda, som gör att de ofta accepterar att ta emot avfall för ett billigare pris i hårdvaluta, utan att kunna ta hänsyn till de miljörisker och kostnader på lång sikt de därmed ådrar sig. Naturvernforbundet anser att Nordiska rådet har ett stort ansvar att verka som spjutspets i denna sak, bl. a. med hänvisning till pågående förhandlingar inom UNEP, där flera u-länder krävt förbud mot dumpning av farligt avfall i tredje världen. Förbundet stödjer medlemsförslaget och föreslår följande tillägg:

- Regeringarna i de nordiska länderna måste förbjuda export av giftigt avfall till tredje världen samt gå in för principen att varje land skall ta ansvar för att behandla sitt miljöskadliga avfall.
- Om det inom UNEP-konventionen ej kommer till stånd totalt förbud mot export av miljöfarligt avfall till tredje världen bör de nordiska länderna gå in för att
  - exportörerna åläggs att lämna information om typ av avfall, mängder och antal transporter, - mottagarlandet måste bevisa, att det har kapacitet att ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt,
  - ett kontrollorgan måste upprättas som har tillräcklig makt och resurser för att övervaka att mottagarna kan behandla/lagra avfallet på ett tillfredsställande sätt.

Svenska naturskyddsföreningen anser att den på sikt enda lösningen är att inrätta produktionen så att miljöfarligt avfall över huvud taget inte uppkommer ("clean technology"). Användningen av vissa miljöfarliga kemikalier, t. ex. kvicksilver och kadmiumföreningar, måste sålunda upphöra och samhället inriktas på att starkt minska avfallsmängderna och i stället satsa på återvinning och återanvändning. De flesta länder saknar ännu en adekvat lagstiftning när det gäller miljöfarligt avfall och kontrollen över det miljöfarliga avfallet är bristfällig.

Naturskyddsföreningen anser att export av miljöfarligt avfall från industriländer till utvecklingsländer eller till länder med lägre miljökrav måste stoppas. Varje land måste ta det fulla ansvaret för att det egna avfallet kan tas om hand på ett säkert sätt.

2.2 Remissinstanser som med vissa reservationer tillstyrker medlemsförslaget

Björn Ekblom, Regional Director for Europe, UNEP (United Nation's Environment Program) anför – som sina personliga kommentarer som ej skall ses som en officiell UNEP-linje i frågan – att medlemsförslaget är i princip lovvärt, men bör anpassas till de ramar man inom förhandlingsprocessen kring en global konvention har som utgångspunkt. Vad gäller förslagets hänvisning till att allt fler utvecklingsländer kräver, att industriländerna förbjuder export av avfall till utvecklingsländerna, avses ett begränsat förbud, medan man inom UNEP understryker vikten av att se problematiken också på längre sikt och syftar mot en överenskommelse, som under ytterst strikta bestämmelser tillåter transport av avfall över gränserna förutsatt detta leder till miljömässigt acceptabel slutbehandling av avfallet. Man kan förutse en situation i framtiden, då industrialiserade utvecklingsländer har avfallsproblem, som de kan klara av enbart genom att exportera avfallet till länder med de teknologiska förutsättningarna att hantera avfallet på ett miljömässigt förnuftigt sätt. Förslagsställarna har helt rätt i sitt krav på att kunskapen om avfallsfri teknologi för produktion

bör spridas maximalt, men teknologin för avfallshantering kommer ändå att behövas en lång tid framöver. Den kommer inte finnas tillgänglig i alla länder och därför kan blott ett begränsat förbud komma i fråga.

Vad gäller de konkreta rekommendationerna erinras om att (a) den globala konventionen kommer att tillåta de avtalslutande parterna att själva gå in för totalförbud för antingen export eller import av miljöfarligt avfall och notifiera sekretariatet om ett sådant förbud. En accelererad utveckling av renare teknologier är självfallet en lovvärd målsättning, men behöver inte nödvändigtvis länkas till den globala konventionen. Förslaget om en "internationell" evaluering av existerande produktionsformer bör kanske specificeras.

(b) Att begränsa export av avfall till områden, vars miljökrav motsvarar exportlandets miljökrav är helt i enlighet med den moral UNEP efterlyser; förslaget att medborgare och företag, inklusive rederier, skulle förbjudas att delta i avfallsexport tar inte hänsyn till den föreslagna konventionens ändamål att tillåta export under noggrannt fastslagna kriterier, vilkas efterlevnad dock är statsmaktens ansvar; handlingsplaner för ekonomiska styrmekanismer, ökad kontroll och förbud mot förorenande produktioner och produkter bör absolut utvecklas; unilaterala åtaganden att förbjuda import/export av miljöfarligt avfall är helt i enlighet med den kommande konventionen. Några listor på sådana länder torde knappast biläggas själva konventionen, utan notifikationerna om sådana åtaganden tas emot av sekretariatet och distribueras av detta till allmän kännedom och efterlevnad.

Miljöstyrelsen i Danmark tillstyrker en konvention som förhindrar export av miljöfarligt avfall, såvida inte mottagarlandet uttryckligen accepterar den och det ges garanti för, att avfallet behandlas på miljömässigt betryggande sätt. Norden och EG-länderna har under förhandlingarna inte gått in för generellt förbud, men Danmark skulle inte motsätta sig detta om det mot förmodan skulle bli flertal därför i Norden och EG. Norden och EG-länderna stöder förslaget om förbud mot export till länder utanför avtalet, samt att ett land hos konventionens sekretariat generellt kan undanbe sig att ta emot miljöfarligt avfall. Likaså stöder Norden och EG-länderna förslagen om överföring av teknologi m. m. vad gäller behandling och lagring av farligt avfall.

I detta sammanhang erinras om danska regeringens handlingsplan för miljö och utveckling, miljöministeriets redogörelse om miljöinvesteringar 1989–1994 samt ett nytt förslag om ändring av lagen om kemiska ämnen och produkter. Vad gäller de föreslagna rekommendationerna till regeringarna erinras om att Danmarks grundinställning är, att varje land skall behandla sitt avfall. Ett exportförbud skulle dock innebära, att Danmark inte skulle kunna bortskaffa vissa typer av miljöfarligt avfall, som i dag skickas till andra EG- och OECD-länder. Krav ställs att företag, som vill

ha farligt avfall behandlat utomlands skall dokumentera, att detta sker på ett sätt som motsvarar danska miljökrav.

Danmark ser positivt på förslaget om förbud för inhemska medborgare och företag, däribland rederier, att medverka vid avfallsexport mellan länder utanför konventionen eller transporter i strid med konventionen. Samma gäller förbud mot transport av farligt avfall på fartyg, som inregistrerats i ett icke-konventionsland. Så länge Danmark exporterar miljöfarligt avfall, torde det vara svårt att ansluta sig till en lista över länder, som inte vill ta emot sådant avfall. Däremot kan Danmark gärna ansluta sig till en lista över länder, som icke avser att exportera miljöfarligt avfall till en närmare angiven grupp länder.

Kommerskollegium i Sverige anser det angeläget att åtgärder vidtas på bred internationell basis för att i första hand komma till rätta med eventuell olaglig, okontrollerad export av miljöfarligt avfall till länder med miljökrav som är lägre än i de industrialiserade länderna. – Denna uppfattning har också kommit till uttryck i ECE:s resolution 43/212. – Handeln med avfall mellan de industrialiserade länderna torde ofta avse export av avfall för återvinning på grund av otillräckliga inhemska resurser. Denna handel, som därmed sker under kontrollerade former, kan på sikt begränsas när bättre produktionsteknologier etc utvecklats och avfallsmängderna reducerats hos länderna.

Ett införande av förbud mot all export av miljöfarligt avfall ter sig för närvarande inte realistiskt. Därför bör åtgärder i första hand vidtas för att begränsa exporten av miljöfarligt avfall till länder som inte önskar eller kan omhänderta det på ett godtagbart sätt. Målsättningen bör vara att eftersträva en så bred anslutning som möjligt av exportländer.

Enligt bestämmelserna i Sverige får miljöfarligt avfall utföras av Svensk Avfallskonvertering Aktiebolag (SAKAB) eller av den som har särskilt tillstånd av naturvårdsverket, som kontrollerar om mottagarlandet kan acceptera att avfallet förs in och omhändertas inom dess territorium. Naturvårdsverket har sålunda – under förutsättning att erforderligt tillstånd söks – möjlighet att förhindra export av miljöfarligt avfall till ett land som förklarar sig ovilligt att ta emot avfallet. Då SAKAB enligt uppgift saknar resurser för omhändertagande av inhemskt miljöfarligt avfall skulle ett förbud innebära att all export – även sådan som i kontrollerade former sker till länder med likvärdiga miljökrav – skulle erfordra dispens.

Naturvårdsverket uppger, att tillstånd för utförsel av miljöfarligt avfall har utfärdats till länder i Västeuropa och i något enstaka fall USA. I de flesta fallen innebär behandlingen i mottagarlandet någon form av materialåtervinning, ofta utvinning av någon eller några tungmetaller i avfallet. Exportförbud skulle innebära att stora avfallsmängder skulle få slutbehandlas i Sverige genom uppläggning av avfallsdeponier. Återvinning av material fordrar volymer eller en produktionskombination som inte går att

åstadkomma med enbart Sverige som bas. Den svenska inställningen i UNEP-förhandlingarna har varit att varje land skall ha kapacitet att ta hand om sitt eget avfall och att detta dessutom skall reduceras så mycket som möjligt. Den största delen av avfallsexporten i dag syftar till återvinning och ett totalförbud skulle därför kunna resultera i miljömässigt sämre behandlingsmetoder. Vissa utvecklingsländer behöver kunna exportera farligt avfall då de i dag saknar möjlighet att ta hand om detta. Risk finns annars för illegal trafik vid totalförbud.

I UNEP-förhandlingarna har Sverige även stött tankten att internationellt samarbete skall bidra till en utveckling mot en miljöanpassad teknologi och reduktion av farligt avfall. Sverige bör enligt verket inte ansluta sig till någon lista över länder som förbjuder import av farligt avfall och innebär en skyldighet för övriga stater att inte tillåta export till detta land. Dels är Sverige beroende av en samverkan med ett antal OECD-länder för att klara sin egen avfallshantering, dels utgör de importbestämmelser som finns i förordningen om miljöfarligt avfall ett tillräckligt skydd. Däremot kunde Sverige ansluta sig till en lista över länder som förklarar sig inte komma att exportera till vissa angivna grupper av länder. En sådan lista får dock inte tas till intäkt för att det är fritt för export till övriga länder.

Slutligen erinrar verket om att OECD-rådet i januari 1989 antog en resolution rörande kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall som behandlar ett förslag till internationell överenskommelse.

Rådet beslöt avvakta den instundande konferensen om en global konvention och återkomma till sitt utkast till internationell överenskommelse så snart resultaten från konferensen är kända.

3 Utskottets överläggning med miljöministrarna 13 november 1989

Då utskottet noterat, att frågan om export av avfall ej tas upp i minister rådets förslag till handlingsplan om avfall, togs frågan upp vid mötet mellan utskottet och miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989. Från utskottets sida framhölls därvid, att allt fler u-länder krävde totalförbud mot export av avfall från i-länder till u-länder. Utskottet noterade att UNEP underströk vikten av att se problematiken på längre sikt, syftande mot en överenskommelse, som under ytterst strikta bestämmelser tillåter transport av avfall över gränserna förutsatt att detta leder till miljömässigt acceptabel slutbehandling av avfallet. Man kunde förutse en situation i framtiden, då industrialiserade utvecklingsländer hade avfallsproblem, som de kunde klara av enbart genom att exportera avfallet till länder med de teknologiska förutsättningarna att hantera avfallet på ett miljömässigt förnuftigt sätt. Frågan ställdes huruvida miljöministrarna diskuterat saken i samband med planeringen av programmet och vilka diskussioner de nordiska länderna fört i samband med förhandlingarna inom UNEP om export av avfall.

Från regeringssidan anfördes, att målsättningen måste vara att varje land tog ansvar för sitt farliga avfall. Baselkonventionen innebar inte förbud för avfallsexport, men de länder som så önskade kunde ansluta sig till en "förbudsklubb" och mellan sig tillämpa striktare regler än konventionen som helhet. Vad de nordiska länderna kunde göra var att arbeta för snabbare ratificering av Baselkonventionen och själva gå in för en "klubbstrategi". I ministerrådets handlingsplan för avfall påpekades att de nordiska länderna kunde fördela olika avfallstyper mellan sig.

4 Utskottet

Utskottet noterar, att samtliga inkomna remissvar stödjer medlemsförslagets syfte, medan olika synpunkter finns hur långt det är realistiskt att gå vad gäller krav på förbud mot export av farligt avfall, spärrlistor, notifikations- och övervakningssystem m. m. Flera remissinstanser erinrar om att fortsatta förhandlingar pågår bl. a. inom OECD och att Nordiska ministerrådet förberett ett handlingsprogram om avfallshantering.

Utskottet noterar vidare, att det förhandlingsarbete inom UNEP, som pågick då medlemsförslaget väcktes under våren 1989, ledde fram till undertecknande av en internationell konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall (Baselkonventionen).

I ministerrådets handlingsplan för avfall noteras, att de nordiska ländernas anläggningar för hantering av miljöfarligt avfall, nämligen Kommunkemi (Danmark), Ekokem (Finland), Nordsas (Norge), och SAKAB (Sverige) står inför en kapacitetsutbyggnad. Vidare noteras, att intresset för avfallsbörser är stigande. Bl. a. arbetar EG för att inrätta en avfallsbörs främst för industriellt och kemikaliskt avfall. Samtidigt ökar behovet att ta hand om avfall som förekommer i så små mängder att en anläggning för dessa typer inte är tekniskt och ekonomiskt lämplig att inrätta i varje land. Det pågår t. ex. därför redan samarbete för att undersöka möjligheterna att samordna återvinningen av kvicksilverhaltigt avfall, och avsikten är att utvidga samarbetet till andra motsvarande avfallstyper.

Utskottet hälsar detta med tillfredsställelse men vill erinra om att avfallsproblemen mellan de tekniskt avancerade nordiska länderna är av en annan och mer hanterlig art än mellan i- och u-länder i global skala. Det är ej heller avsikten med medlemsförslaget att förhindra export av avfall mellan nordiska länder eller andra länder med miljökrav som motsvarar de nordiska. Utskottet noterar även med tillfredsställelse att UNEP är i färd med att inrätta ett internationellt nätverk för renare teknologier och torde komma att anmoda Nordiska ministerrådet att medverka i detta samarbete. Utskottet vill starkt tillstyrka att ministerrådet bidrar till ett sådant samarbete vilket ligger i linje med Brundtlandkommissionens rekommendationer, och därmed även med medlemsförslaget. I princip anser utskottet att avfall bara kan få exporteras till länder som har erforderlig

administrativ, juridisk och teknisk kompetens att ta hand om det. Förhandsnotifikation och skriftlig tillåtelse från berörda länder är förutsättningar för att tillstånd för export av avfall skall kunna ges. Det bör vara de nordiska ländernas ansvar att kontrollera att avfallsexport bara äger rum när den kan ske på ett acceptabelt sätt och i enlighet med internationella avtal. Baselkonventionen har sin bakgrund i den ökande dumpningen av giftigt avfall i tredje världen då företag i i-länderna söker undgå de kostnader de allt strängare miljökraven medför och u-ländernas skuldsituation gör att de ofta accepterar att ta emot avfall för ett billigare pris i hårdvaluta, utan att kunna ta hänsyn till de miljörisker och kostnader på lång sikt de därmed ådrar sig.

Då konventionen ej innebär ett exportförbud för miljöfarligt avfall till tredje världen bör målsättningen på sikt vara att exportörerna åläggs att lämna information om typ av avfall, mängder och antal transporter, samt att mottagarlandet måste bevisa, att det har kapacitet att ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt. Vidare bör ett kontrollorgan upprättas som har resurser att övervaka att mottagarna kan behandla/lagra avfallet på ett tillfredsställande sätt.

Då konventionen ger möjlighet att ingå i en "klubbstrategi" dvs. att ett antal länder åtar sig att inte exportera miljöfarligt avfall annat än under vissa mycket bestämda förutsättningar, anser utskottet att de nordiska länderna bör gå i främsta linjen härvidlag såsom de gjorde i arbetet med svavel- och kväveprotokollen inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

a) Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar, att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen.

b) Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP's kommande nätverk för renare teknologier.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Sten Svensson (m)

Per Sævik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsforslag

om export av avfall

(Väckt av Margrete Auken samt Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Arvo Kempainen, Theo Koritzinsky, Björn Samuelsson och Lars Werner)

Siden begyndelsen af 1980'erne er eksporten af affald steget nærmest eksplosivt. Fra 1982 til 1983 fordobledes antallet af transporter mellem OECD-landene i Europa, og samtidigt steg eksporten af affald fra de europæiske markedsøkonomier til Østeuropa til 10 000–20 000 transporter om året. Indenfor det seneste år har medierne og miljøgrupper afdækket adskillige eksempler på, at EF- og OECD-lande i stigende grad dumper miljøfarligt affald i udviklingslandene.

Udviklingen skyldes til dels de stigende miljøkrav og de resulterende forøgede omkostninger til affaldsbortskaffelse i OECD- og EF-landene. Undtagelsen blandt de industrialiserede lande er Storbritannien som i de seneste år har importeret stigende mængder af miljøfarligt affald til bortskaffelse og behandling fordi landet har lempeligere miljøkrav.

Flere og flere udviklingslande kræver nu, at industrilandene forbyder eksport af affald fra industrialiserede lande til udviklingslande. Kravet er blevet fremført under forhandlingerne om en global konvention vedrørende transport af miljøfarligt affald, der afholdes i UNEPs regie. De nordiske lande deltager i forhandlingerne, der forventes afsluttet i marts 1989.

De nordiske lande har på forskellig vis udtrykt støtte til udviklingslandenes krav om et forbud, og det forventes at Norden vil støtte et forbud under en eller anden form under UNEP-forhandlingerne. En af de muligheder, der nævnes i forhandlingerne, er et bilag til konventionen hvor de lande, der ikke ønsker at importere affald, opføres.

Den stigende eksport af miljøfarligt affald er et eksempel på, at industrilandene er meget langt fra at prioritere produktioner og produkter, der ikke giver anledning til forurening eller affald. Den nuværende regulering tillader, at affaldsstrømmene følger de samme naturlove som et vandløb, der løber udenom de forhindringer, den møder på sin vej, uden at stoppe. Forurening og affald er et udtryk for, at produktionen ikke er bæredygtig. Der må derfor arbejdes mere ihærdigt på udvikling af produktioner og produkter, der ikke giver anledning til forurening eller affald. Og det må sikres, at teknologien og viden om denne udbredes mest effektivt. Dette synspunkt er også kommet til udtryk under UNEP-forhandlingerne.

De nordiske lande har muligheden for at gå i spidsen blandt de industrialiserede lande og ved en fælles koordineret indsats at påvirke den globale udvikling.

Under henvisning til ovenstående henstilles at Nordisk Råd

1. Rekommanderer Nordisk Ministerråd,
  - at fastholde under UNEP-forhandlingerne om en global konvention om kontrol med grænseoverskridende transporter af miljøfarligt affald, at eksport af miljøfarligt affald til udviklingslande forbydes, og at konventionen skal indeholde en bestemmelse om, at det endelige mål helt er at forhindre transport og eksport af miljøfarligt affald.
  - at arbejde for en accelereret udvikling af renere teknologier således at denne målsætning kan opfyldes. I den forbindelse bør det undersøges om UNEP-konventionen kan danne udgangspunkt for udbredelsen af denne teknologi til medlemslandene.
  - at arbejde for en international evaluering af eksisterende produktionsformer med henblik på at fastslå om produktionen af et givet produkt kan fortsætte uden at det giver anledning til affald eller forurening.
2. Rekommanderer de nordiske regeringer,
  - at forbyde eksport af affald således at eksporttilladelser undtagelsesvist kan udstedes for mindre mængder affald til OECD- og EF-lande med miljøkrav, der tilsvarende de nordiske.
  - at forbyde statsborgere og selskaber, herunder rederier, at deltage i affaldseksporter
  - at udvikle handlingsplaner for affaldsreduktion ved hjælp af økonomiske styringsmekanismer, øget kontrol og forbud mod forurenende produktioner og produkter, med det langsigtede mål helt at eliminere produktion af miljøfarligt affald og produkter.
  - såfremt der i UNEP-konventionen opstilles lister over lande, der ikke vil modtage miljøfarligt affald, at tilslutte sig denne liste. Hvis der i UNEP-konventionen opstilles en liste over lande, der ikke vil eksportere affald til en nærmere angivet gruppe lande, at tilslutte sig denne liste.

København, den 11. november 1988

Margrete Auken (SF)

Guðrín Helgadóttir (Ab)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Arvo Kempainen (Skdl)

Theo Koritzinsky (SV)

Björn Samuelsson (vpk)

Lars Werner (vpk)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag A 860/s om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

(Medlemsförslaget väckt av Olof Jansson m. fl., se s. 375 Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Köpenhamn den 15 januari 1990.

I Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställes,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta effektiva åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt beaktande Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

Förslagsställarna hänvisar till flera tankfartygsolyckor i Östersjön under senare år och till att, trots utvecklade säkerhetsåtgärder för tankfartygens navigering, torde ändå, så länge den mänskliga faktorn kan ha inverkan, olycksrisker föreligga. Därför borde de preventiva säkerhetsåtgärderna även inriktas mot den rent fysiska säkerheten. Härvid har dubbelbottnade tankfartyg visat god säkerhetsmarginal. Konstruktion med dubbelbotten under lasttankarna anses ha kunnat förhindra oljeutsläpp i 90 procent av fallen. Det är därför ytterst angeläget att brådskande åtgärder vidtas för övergång till oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg längs nordiska kuster.

Mot bakgrund av Östersjöns sårbara havs- och kustmiljö borde redan nu oljetransporter tillåtas endast med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt inom Östersjöområdet. En sådan bestämmelse skulle kräva internationella överenskommelser även utanför de nordiska länderna för att kunna få den nödvändiga effekten. Dock bör de nordiska länderna kunna föregå med gott exempel och genom ekonomiska styrmedel gynna anskaffningen av och oljetransporter med miljömässigt säkrare fartyg, t. ex. genom att styra avgiftssystemen så, att sjöfartsavgifterna kännbart reduceras eller helt

avlyftes för dubbelbottnade tankfartyg i oljetransport. Även andra ekonomiska styrmedel kan finnas, exempelvis speciellt gynnsamma kreditförmåner vid nyanskaffning av miljösäkert tanktonnage. Samma strävan borde påskyndas inom de internationella miljöorganisationerna, beträffande Östersjön lämpligen inom Helsingforskommissionen.

Förslagsställarna erinrar vidare om att Finland inom Östersjökommissionen lagt fram förslag om krav på dubbla bottenar i fartyg som trafikerar isbelagda vatten. Även om tekniken härvidlag innebär merkostnader, kan detta inte få ifrågasättas som hinder för miljösäkra sjötransporter för skyddet av kustområden och marin miljö.

2 Remissyttranden

Medlemsförslaget har översänts på remiss och yttranden inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner:

Danmark

Miljøministeriet
 Miljøstyrelsen
 Industriministeriet
 Søfartsstyrelsen
 Danmarks Naturfredningsforening
 Verdensnaturfonden
 Greenpeace

Finland

Miljöministeriet, Delegationen för havsmiljö
 Handels- och industriministeriet
 Finlands rederiförening
 Ålands landskapsstyrelse
 Oljebranschens centralförbund

Norge

Utenriksdepartementet
 Sjøfartsdirektoratet
 Statens forurensningstilsyn
 Norges rederiforbund
 Arbeidsgiverforeningen for skip og offshorefartøyer
 Intertanko

Sverige

Kommerskollegium
 Sjöfartsverket
 Naturvårdsverket
 Statens energiverk
 Kustbevakningen

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Danmarks Naturfredningsforening tillstyrker förslaget mot bakgrund av uppgiften att oljeutsläpp skulle kunna undgås vid grundstötning om tankfartygen är dubbelbottnade, även om föreningen inte har några erfarenheter på området. Vidare föreslår föreningen, att de nordiska länderna bl. a. i internationellt konventionsarbete strävar till att motsvarande förbättringar i säkerheten vid oljetransporter görs gällande även för andra havsområden.

Verdensnaturfonden, Danmark anser att alla krafter måste sättas in för att begränsa risken för oljeutsläpp. Lotsplikt er ett sätt. Fonden kan inte tekniskt värdera förslaget att kräva dubbla bottnar på tankfartyg i Östersjön, men tillstyrker det från miljösynpunkt, om det kan bidra till att minska utsläppsriskerna vid olyckor.

Greenpeace tillstyrker men anser att förslaget bör kompletteras med förslag att det fastställs ett datum, efter vilket de nordiska länderna vägrar ta emot oljetanker med enkla bottnar. Mot bakgrund av förslagets motivering – den sårbara miljön i Östersjön – bör det också kompletteras med förslag att förbjuda mineralutvinning i Östersjön.

Miljöministeriet i Finland ansluter sig till utlåtande från Delegationen för havsmiljön och anser det inte troligt att krav på införande av dubbelbottensbestämmelser inom ramen för MARPOL 73/78 skulle vinna större anslutning inom IMO som en global regel. Därför är det förslag enligt vilket de nordiska länderna genom betalningspolitiska åtgärder borde gynna oljetransport i dubbelbottnade fartyg värt understöd, och i detta skede sannolikt den enda åtgärd som omedelbart kan genomföras i fråga om fartygens konstruktion.

Man borde särskilt överväga huruvida det också vore möjligt att ge något slags ekonomiskt stöd även till sådana torrlastfartyg som inte har bränsletankar i dubbelbotten.

Vid provning av de ekonomiska styrmedlen borde man i Finland som en alternativ lösning i stället för farledsavgiften ta i bruk en gradering av oljeskyddsavgiften på ett sätt som favoriserar oljetransporten med tankfartyg försedda med dubbelbotten.

Handels- och industriministeriet i Finland erinrar om att man enats om de stadganden som gäller fartygens konstruktion inom den internationella sjöfartsorganisationen IMO konventionen MARPOL 73/78 och de innehåller inte något krav på att oljetankfartyg måste ha dubbelbotten, fastän frågan var uppe då avtalet utarbetades. Inte heller i konventionen om skydd av Östersjöområdet marina miljö från år 1974 ingår något krav på att oljetankfartyg skall ha dubbelbotten.

Östersjöområdet är ett av de specialområden som omfattas av MARPOL 73/78 och för vilket IMO kan godkänna strängare stadganden om skydd än de globala normerna. På basis av de diskussioner som har pågått inom kommissionen för skydd av Östersjön kan man enligt ministerrådet dock inte vänta sig att Östersjöstaterna skall komma med ett gemensamt förslag till IMO om krav på dubbelbotten inom specialområdet Östersjön.

Enligt handels- och industriministeriets åsikt bör förslaget om att Norden i sin avgiftspolitik borde gynna transport av olja på fartyg utrustade med dubbelbotten understödjas och det är troligen den enda åtgärd som går att genomföra omedelbart. Då ekonomiska styrmedel övervägs bör man dock i Finland som en alternativ lösning i stället för farledsavgifter ta i bruk en differentiering av oljeskyddsavgiften så att den gynnar transport av olja på fartyg utrustade med dubbelbotten.

Ålands landskapsstyrelse tillstyrker förslaget och förordar vidare att trafik med dubbelbottnade tankfartyg prioriteras genom att lättnader i fråga om farledsavgifter införs och även inkluderar torrlastfartyg som inte har bränsletankar i dubbelbotten.

Finlands rederiförening påpekar, att dubbelbottnat isförstärkt tonnage står till förfogande i tillräcklig volym och en lämplig fraktprisstruktur utgör en tillräcklig stimulans till att transporter med dubbelbottnade fartyg skulle bli allmännare. Konstruktionskostnaderna är högre, men operativa fördelar utjämnar dessa när fartygen används, såsom bl. a. en mer precis och snabbare tömning efteråt och en lättare tanktvättning. Föreningen anser att de föreslagna åtgärderna för sänkning eller undanröjande av sjöfartsavgifterna borde utvidgas till att gälla även sådana torrlastfartyg, som inte har tungoljetanker i dubbelbotten.

Avslutningsvis påpekas att det avsnitt i medlemsförslaget där några tankfartygsolyckor har nämnts, borde korrigeras så, att "Eira" avlägsnas från ifrågavarande olycksstatistik då det är ett bulklastfartyg.

Statens forurensningstilsyn i Norge tillstyrker förslaget, under förutsättning att risken för explosioner inte ökar till följd av dubbla bottenar och att den sammanlagda risken för oljespill minskar. Med dubbelbottnade fartyg anser forurensningstilsynet att risken för oljeläckage vid grundstötning eller kollision drastiskt minskas. Däremot vill man peka på att traditionella dubbelbottnade fartyg efter vad man vet kan ge ökad explosionsfara, som innebär större risker för människoliv än vid kollisioner och grundstötningar. Tilsynet ser sammanfattningsvis positivt på förslaget, gärna med angivna ekonomiska styrmedel. Emellertid bör man göra en kritisk värdering av olika typer av dubbelbottnade fartyg och arbeta för att utveckla fartyg med liten eller ingen explosionsfara.

Naturvårdsverket i Sverige anser det viktigt att ha noggrann övervakning av farleder och att bästa tänkbara navigationshjälp används, men fartygen måste dessutom vara konstruerade för att förhindra större läckage vid haveri. Verket har vid flera tillfällen tidigare framfört uppfattningen att

tankfartyg som trafikerar kustområdet och insjövattnen med känslig miljö bör vara försedda med dubbla bottenar. Ett initiativ från sjöfartsverket som tyvärr inte fått tillräckligt stöd hittills från andra IMO-medlemmar gäller vakuumventiler på oljetankar. Ventilerna skulle kunna hindra större mängder olja från att läcka ut vid ett haveri. En annan fråga inom IMO gäller möjligheten att införa vissa restriktioner för fartygstrafik inom speciellt känsliga områden.

Kustbevakningen i Sverige ansluter sig i allt väsentligt till de bedömningar och förslag som framförs av rådsmedlemmarna och skulle välkomna en ordning som den föreslagna i Östersjöområdet.

2.2 Remissinstanser som med vissa reservationer tillstyrker förslaget

Oljebranschens centralförbund i Finland anser att ovillkorliga nationella säkerhetsåtgärder för tankfartyg i allmänhet inte är möjliga med hänsyn till sjöfartens internationella natur.

Det är inte heller möjligt att helt förhindra transport av råolja och oljeprodukter med enkelbottnade tankfartyg i Finland, av dels handelspolitiska skäl (handelsavtalet mellan Finland och Sovjetunionen) och dels då det skulle medföra väsentlig olägenhet för den finländska raffinerverksamheten, i det i praktiken en stor del av råoljan av kostnadsskäl måste transporteras med så stora fartyg som möjligt. En begränsning skulle till yttermera visso ensidigt beröra Finland då övriga nordiska länder inte har behov att transportera råolja inom Östersjöområdet.

Om man går in för ekonomiska styrmedel, finner centralförbundet en lättnad i farledsavgiften för dubbelbottnade fartyg närmast realiserbar under förutsättning, att åtgärden inte leder till en allmän förhöjning av kostnadsnivån. En styrning genom farledsavgifter skulle riktas mot den rätta parten, dvs. fartygets ägare – avsikten med lättnader bör ju vara att uppmuntra till oljetransporter med dubbelbottnade fartyg.

Utnyttjande av en gradering av oljeskyddsavgiften har senast framlagts i miljöministeriets förslag till ändring av lagen om oljeskyddsfonden. Det erinras att någon separat oljeskyddsavgift inte uppbäres i de övriga nordiska länderna. Farledsavgifter förekommer däremot även i Sverige. En förutsättning för utnyttjande av styrmedel på samnordisk nivå är att åtgärderna på ett likvärdigt sätt riktar sig mot samtliga samarbetsparter. Åtgärder som skulle ställa Finland – med beaktande av de för Finlands speciella behoven av råoljetransporter – i konkurrenshänseende i sämre ställning än de övriga nordiska länderna, kan sålunda icke godtagas.

Utenriksdepartementet i Norge, som överlämnar yttranden från övriga departement m. fl., är positivt inställt till grundtanken i förslaget, men finner det principiellt betänkligt att regionalt införa bestämmelser som kan ha en konkurrensnedvidande effekt. Problemet bör istället lösas internationellt, t.ex. inom IMO. Förutom de ekonomiska olägenheter som nämnts påpekar departementet de säkerhetsrisker med dubbla bottenar, som Sjöfartsdirektoratet hänvisar till.

Sjöfartsdirektoratet hänvisar till att man från norsk sida tidigare gått emot ett motsvarande förslag från USA i IMO med hänsyn till risken att olja vid sprickbildningar i den inre botten kunde rinna ned i utrymmet mellan de dubbla bottenarna och förorsaka explosioner genom att blandas med het luft. Dessutom kunde man vid en grundstötning riskera, att ett fullastat dubbelbottnat fartyg skulle fastna så hårt, att bärgning försvårades och skulle resultera i ännu större förorening än från ett fartyg med enkel botten. Tankbåtar med dubbel botten finns, och det skulle inte innebära några praktiska problem att använda sådana i Östersjön, men det skulle vara betänkligt att införa regionala bestämmelser som skulle verka konkurrenssnedvridande. Saken borde därför tas upp inom IMO och en utredning bifogas om förslagets både miljömässiga, säkerhetsmässiga och ekonomiska aspekter.

Statens energiverk i Sverige anser att, även om oljetransporterna inom svenska farvatten och angränsande havsområden reducerats betydligt under det senaste decenniet, motiverar de risker den fortsatta trafiken innebär ytterligare åtgärder för att förebygga ojeutsläpp. Främjandet av tankfrakter med dubbelbottnade fartyg är en möjlig väg att gå fram. En ytterligare utredning av kostnader och risker bör dock föregå en differentiering av sjöfartsavgifter eller subventionering av krediter för dubbelbottnat tonnage. Likaså bör effektiviteten i nu gällande ansvarsförhållanden i försäkringskrav och skadeståndsskyldighet belysas närmare. Internationella sjöfarts- och handelspolitiska förhållanden kan begränsa utrymmet för möjliga effektiva åtgärder. Förutsättningar och konsekvenser i dessa hänseenden måste därför analyseras ytterligare. Verket understryker vikten av internationellt samarbete på detta område och instämmer därför i förslagets bedömning att strävandena mot säkrare oljetransporter bör understödjas och påskyndas inom det internationella miljösamarbetet, t.ex. Helsingforskommissionen. Verkets uppfattning är att gällande regler och praxis på detta område förefaller otillräckliga för att säkerställa de krav som skyddet av Östersjöns kuster och marina miljö ställer. Med beaktande av vad som sagts ovan ställer sig verket dock i princip positivt till främjandet av oljetransporter med dubbelbottnade fartyg.

2.3 Remissinstanser som intar en mer reserverad eller negativ hållning till medlemsförslaget

Miljøministeriet i Danmark anser sig till yttrande från Miljøstyrelsen och Industriministeriet, som upplyser, att det rent tekniskt inte finns något hinder för att oljetanker utrustas med dubbla bottenar, som torde uppfylla MARPOL-konventionens krav på ballasttankar. Dock anser Söfartsstyrelsen, att dubbla bottenar i de fartyg som under de senaste åren grundstött i danska farvatten skulle ha haft begränsad eller ingen effekt på oljeutsläppet. Då det är mycket kostsammare att bygga tankers med dubbla bottenar, skulle detta krav kunna få konkurrensmässigt olyckliga verkningar, och det

kan bli nödvändigt att bygga särskilda tankfartyg för Östersjön. Även fartyg som trafikerar Polen, Sovjet och Östtyskland borde vara omfattade av bestämmelserna.

Den danska inställningen har varit att regler av denna typ bör inarbetas i de relevanta internationella konventionerna, i detta fall MARPOL 73/74. Detta kan ske genom att de nordiska länderna tillsammans utarbetar ett förslag som framläggs i Östersjökommissionen och därefter i IMO. Dessutom bör en regel om obligatoriska dubbla bottnar av ekonomiska skäl begränsas till nya fartyg.

Industriministeriet framhåller särskilt, att särreglering på sjöfartsområdet, som ej är internationellt antagen bör undvikas, dels då den strider mot IMO Res 412 (xi), dels då den skulle rättfärdiga motsvarande praxis i andra områden i världen. Samma synpunkt gäller förslaget om differentierade hamnavgifter för att genomföra krav på en viss konstruktion. Mot denna bakgrund har Danmark i internationella fora uttalat sig mot nationella och regionala särordningar.

Norges rederiforbund och *Arbeidsgiverforeningen for skip og offshorefartøyer* anser principiellt, att man bör undvika ensidiga tilltag och istället söka lösa de aktuella problemen genom internationella organ som IMO m. fl. Från tekniska utgångspunkter finns inga invändningar mot förslaget att på detta sätt skydda Östersjön men det skulle medföra att transportkostnaderna skulle öka väsentligt i området, och de ekonomiska konsekvenserna måste bedömas i sammanhang med andra skyddsåtgärder. Bland andra åtgärder som vore lämpliga framhålls bättre farledsmärkning, förstärkt lotstjänst, särskilda krav beträffande navigationsutrustning och kunskaper om farvattnen m. m. Förbundet anser även, att kostnaderna för miljövänliga transporter bör fördelas på ett ändamålsenligare sätt än hittills.

Intertanko, (International Association of Independent Tanker Owners) i Norge kan ej acceptera förslaget utformning och inriktning. Bl. a. anser föreningen att förslaget är alltför begränsat och utesluter andra möjligheter till en säkrare oljetrafik som t. ex.:

- Bättre trafikdirigering och trafikövervakning
- Bättre sjömätning och farledsmärkning
- Krav på större marginaler och högre krav vid gång i is
- Enhetliga minimikrav på alla fartyg som trafikerar området oavsett nationalitet. T. ex. bemanning, navigationsutrustning etc.
- Mer omfattande lotstvång och lotstransporter med helikopter för att undvika lotstagnation inomskärs.

Generellt sägs att åtgärder som befrämjar en säkrare seglation borde prioriteras framför att göra fartygen mer haverianpassade. Vidare anser föreningen att erfarenheter från MARPOL 73/78 har hos tankrederier undergrävt en del av motivationen för miljövårdande insatser genom fartygs konstruktion och operation. Tillämpningen har varit ensidig och

myndigheter har i stort sett nonchalerat sina kompletterande skyldigheter. Tvärtom har myndigheter enhetligt profiterat på "miljövänliga" tankfartyg genom extra miljöinkomster från sådana som byggts enligt regel 13 i MARPOL 73/78 Annex I, trots en IMO-rekommendation om motsatt förfarande. Högre bygg- och driftskostnader för "miljövänliga" tankfartyg har inte kunnat kompenseras i konkurrensen med äldre tonnage.

Föreningen anser vidare att det för fartyg under 20.000 dwt och som ej omfattas av MARPOL-krav om partiellt dubbelskrov kommer att krävas mycket säkra garantier om engagement och kompensation för att tankredier skall frestas att investera i lämpliga projekt.

Sjöfartsverket i Sverige gör en detaljerad genomgång av existerande bestämmelser och utredningar i Sverige och sammanfattar att frågan, om dubbelbotten i tankfartyg är ett effektivt medel eller inte mot oljesöl vid grundstötning, kan diskuteras. Vid lättare grundkänningar kan dubbelbotten vara effektiv medan vid mer kraftiga grundkänningar skulle en dubbelbotten inte reducera oljeutsläppet i någon nämnvärd grad. Generellt kan sägas att vid intryckningar som är i samma storleksordning eller större än dubbelbottenhöjden ger dubbelbotten inget nämnvärt skydd. En dubbelbotten kan då i stället orsaka ökade svårigheter vid bärgning av tankfartyg som grundstött. Tankfartyg som nu byggs förses i många fall med dubbelbotten av andra skäl än miljöskäl, dels möjligheten att föra segregerad barlast i dubbel botten dels lasthanteringstekniska fördelar.

Ett svenskt särkrav på dubbelbotten skulle enligt verket inte vara kostnadseffektivt. Vidare erinras att, som svar på en motion i den svenska riksdagen 1985 om dubbel bordläggning på svenska fartyg, uttalade trafikutskottet att "nationella särkrav av det slaget, som saknar internationell förankring, kan innebära risk för att sjöfartens konkurrenskraft äventyras och även att den svenska försörjningsberedskapen i vissa fall hotas" – Ingenting har inträffat som förändrar risken för de av utskottet uttalade konsekvenserna av nationella särbestämmelser. Verket noterar, att Finland föreslagit i Helsingforskommissionen att den marina kommittén skall diskutera frågan om dubbel bordläggning framförallt i samband med vintrafrik.

Sjöfartsverket anser att frågan, om den alls skall tas upp, bör diskuteras i detta forum, liksom frågan om en eventuell gemensam aktion av östersjöländerna i IMO för att få en så bred internationell förankring som möjligt. Det svenska förslaget om den s.k. vacuummetoden bör även tas upp i detta sammanhang. Denna metod kan reducera utsläppen och har dessutom fördelen att utan större kostnader kunna användas även på existerande fartyg.

Om införandet av regler om dubbelbotten skulle övervägas bör inte dessa omfatta det existerande fartygsbeståndet vilket skulle vara ekonomiskt mycket betungande och medföra allvarliga säkerhetsrisker (risk för sprickbildning vilket kan ge explosiv atmosfär i dubbelbotten).

Sjöfartsverket betonar vidare att det från såväl principiella som praktiska utgångspunkter är väsentligt att beslut om fartygs konstruktion, utrustning och liknande har bredast möjliga internationella förankring eftersom sjöfarten är en internationell transportgren som bedrivs med fartyg som kan röra sig över stora områden. En diskussion av olika metoder med syfte att reducera oljeutsläpp vid en skrovskada pågår inom IMO, bl. a. om ett svenskt förslag att med en reglering av lastventiler åstadkomma ett undertryck som håller tillbaka last.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade mellan å ena sidan miljömyndigheter och -intressenter, som tillstyrker förslaget och å andra sidan sjöfartsintressenter och även myndigheter som ställer sig i varierande grad tveksamma och hänvisar till problem med konkurrensnedvridning, olycksrisker med dubbelbottnar m. m. De flesta stödjer tanken att frågan kan tas upp gemensamt av de nordiska länderna på internationell plan medan tveksamheten är större beträffande interna nordiska eller nationella åtgärder.

Utskottet finner på grundval härav, att de förslag som nordiska länder lagt fram inom Helsingforskommissionen och IMO bör samordnas och med kraft drivas vidare. Utskottet finner dock att det mot bakgrund av de omfattande skadeverkningar som större grundstötningar med oljefartyg vållar i sårbara vattenmiljöer som Östersjön ej är tillfyllest att de nordiska länderna agerar internationellt. Även åtgärder med snabbare och mer direkt inverkan på transporter i Östersjöområdet bör vidtas. Hit hör ekonomiska styrmedel. Det är därvid viktigt att ta hänsyn till de synpunkter som några av remissinstanserna, som ställer sig mera tveksamma till förslaget anfört. Sålunda bör vid bedömningen och utformningen av åtgärder av typ ekonomiska styrmedel dess verkan på konkurrensförmågan beaktas. Det har t. ex. påpekats att det blir mycket kostsammare att bygga tankers med dubbla bottnar och det kan bli nödvändigt att bygga särskilda tankfartyg för Östersjön. Även fartyg som trafikerar Polen, Sovjet och Östtyskland borde vara omfattade av de eventuella bestämmelserna.

Av de som kritiserar nationella särkrav på dubbelbotten erinras, att som svar på en motion i den svenska riksdagen 1985 om dubbel bordläggning på svenska fartyg, trafikutskottet uttalade att nationella särkrav utan internationell förankring kunde innebära risk för sjöfartens konkurrenskraft och försörjningsberedskapen. Vidare har anförts att eventuella regler om dubbelbotten inte borde omfatta det existerande fartygsbeståndet vilket skulle vara ekonomiskt mycket betungande och kunde medföra allvarliga säkerhetsrisker t. ex. sprickbildning.

Flera remissinstanser noterar, att Finland föreslagit i Helsingforskommissionen att den marina kommittén skall diskutera frågan om dubbel

bordläggning framförallt i samband med vintertrafik. Där bör man även ta upp frågan om en eventuell gemensam aktion av östersjöländerna i IMO för att få en så bred internationell förankring som möjligt. Det svenska förslaget om den s. k. vacuummetoden kunde även tas upp i detta sammanhang. Utskottet anser mot bakgrund av remissyttrandena att de nordiska länderna istället för att införa förbud eller ändra regleringar bör kunna stimulera till användande av dubbelbottnade tankfartyg. Det har från redarhåll påpekats, att dubbelbottnat isförstärkt tonnage står till förfogande i tillräcklig volym och en lämplig fraktprisstruktur skulle utgöra en tillräcklig stimulans till att transporter med dubbelbottnade fartyg skulle bli allmännare. Visserligen är konstruktionskostnaderna högre, men operativa fördelar utjämnar dessa när tankfartygen används, såsom bl. a. en snabbare tömning och en lättare tanktvättning.

Ekonomiska styrmedel förordas även av remissinstanser som inte anser det troligt att krav på dubbelbotten inom ramen för MARPOL 73/78 skulle vinna större anslutning inom IMO som en global regel. Därför finner utskottet det förslag enligt vilket de nordiska länderna genom ekonomiska styrmedel borde gynna oljetransport i dubbelbottnade fartyg sannolikt den enda åtgärd som omedelbart kan genomföras i fråga om fartygens konstruktion. Styrmedlen bör enligt dessa remissinstanser även gynna sådana torrlastfartyg som inte har bränsletankar i dubbelbotten.

Utskottet anser sålunda att frågan om åtgärder för att befrämja övergång till dubbelbottnat tanktonnage bör tas upp internationellt av de nordiska länderna, då det torde ge en extra säkerhet mot katastrofala oljeutsläpp. Då beslut på internationellt plan i dessa frågor torde kräva avsevärd tid, i synnerhet som förändringar innebär stora kostnader, bör de nordiska länderna samtidigt vidta egna åtgärder för att stimulera till ökad användning av dubbelbottnat tonnage. Ekonomiska styrmedel torde enligt utskottets uppfattning erbjuda de bästa möjligheterna. Sålunda bör de nordiska länderna i sin avgiftspolitik gynna transport av olja på fartyg utrustade med dubbelbotten.

De olika avgiftstyper som förekommer, som t. ex. farleds- och oljeskyddsavgifter bör sålunda ges en sådan utformning att de påverkar rederiernas beslut i riktning mot ökad användning av dubbelbottnat tanktonnage åtminstone i Östersjön. Även åtgärder på kreditområdet kan övervägas. Avgiftsbesluten sker nationellt, men utskottet anser att en nordisk samordning bör äga rum bl. a. för att undvika snedvridningseffekter.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbelbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö,

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utarbeta en gemensam åtgärdsplan för att i internationella sjöfartssammanhang, t. ex. IMO och MARPOL-konventionen, arbeta för att förebygga oljeskador vid fartygsolyckor.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Sten Svensson (m)

Per Sævik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

(Väckt av Olof Jansson samt Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Mikko Elo, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Johan J. Jakobsen, Anneli Jäätteenmäki, Sakari Knuuttila, Mats Nyby, Sirpa Pietikäinen, Marjatta Väänänen och Olle Östrand)

Det framstår allt mer uppenbart, att den marina miljön är allvarligt hotad, inte minst vad gäller Östersjön. Utöver de nedbrytande följdverkningsarna av miljögifter och eutrofiering kommer ytterligare hotet från miljöfarliga transporter, däribland särskilt oljetransporterna.

Genom sin särprägel av innanhav med miljömässigt ömtåliga vidsträckta kust- och skärgårdsområden, är Östersjön även vid oljekatastrofer särskilt illa utsatt. Ett oljeutsläpp i Östersjön drabbar alltid någon eller några av Östersjöstaternas kustområden på närhåll. Haveriolyckorna med tankfartyg hittills bestyrker detta förhållande och har även påvisat de katastrofala följderna för de drabbade områdena.

Inom det nordiska samarbetet har man, särskilt inom Köpenhamnsavtalets ram, samverkat för höjd beredskap vid oljekatastrofer. Trots ett mångårigt samarbete har man dock alltfört inte lyckats få fram tillräckligt effektiva uppsamlingsanordningar för olja på havet under alla naturförhållanden.

För att förebygga olycksrisker med tankfartyg har man både nationellt och i internationell samverkan skärpt säkerhetsbestämmelserna för dessa fartygs navigering i kustfarvatten. Ändock visar haveristatistiken beträffande olyckor med tankfartyg i Östersjön, att någon absolut säkerhet fortfarande inte föreligger. Enbart under den senaste femårsperioden kan nämnas haveriolyckorna med tankfartygen "Eira" i Bottenviken, "Sotka" i Ålands hav och "Antonio Gramsci" i Finska viken, samtliga med katastrofala oljeutsläpp som följd.

Man kan utgå ifrån att trots utvecklade säkerhetsåtgärder för tankfartygens navigering, kommer ändå, så länge den mänskliga faktorn kan ha inverkan, olycksrisker att föreligga. Därför borde de preventiva säkerhetsåtgärderna snarast även inriktas mot den rent fysiska säkerheten. Härvid har dubbelbottnade tankfartyg visat god säkerhetsmarginal. Vid analys av

grundstötningar med tankfartyg har man konstaterat, att en konstruktion med dubbelbotten under lasttankarna kunnat förhindra oljeutsläpp i 90 procent av fallen. Det är därför ytterst angeläget att brådskande åtgärder vidtas för övergång till oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg längs våra kuster.

Mot bakgrunden av vår sårbara havs- och kustmiljö borde redan i detta nu oljetransporter tillåtas endast med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt inom Östersjöområdet. Detta är dock knappast möjligt i en handvändning. Tanktonnage med dubbel fartygsbotten finns för närvarande endast i ringa omfattning. Därtill fordrar en sådan bestämmelse internationella överenskommelser även utanför de nordiska länderna för att kunna få den nödvändiga effekten. Däremot bör de nordiska länderna även här kunna föregå med gott exempel och genom ekonomiska styrmedel gynna anskaffningen av och oljetransporter med miljömässigt säkrare fartyg. Exempelvis i Finland var farledsavgifter år 1986 beräknade till ca 5 mark per ton fraktat gods. I Sverige var motsvarande sjöfartsavgifter samma år ca 6 kronor per ton. Genom ytterligare differentiering och styrning av avgiftssystemen så, att sjöfartsavgifterna kännbart reducerades eller helt avlyftes för dubbelbottnade tankfartyg i oljetransport, kunde effekten enbart på detta område sannolikt befrämja de miljösäkra sjötransporterna. Men även andra ekonomiska styrmedel kan finnas för att gynna en sådan utveckling, exempelvis speciellt gynnsamma kreditförmåner genom statliga åtgärder vid nyan-skaffning av miljösäkert tanktonnage. Samma strävan i utvecklingen genom liknande åtgärder borde från de nordiska ländernas sida påskyndas inom de internationella miljöorganisationerna, beträffande Östersjön lämpligen inom Helsingforskommissionen. Oljetransporter endast med dubbelbottnade tankfartyg i våra kustområden, i synnerhet inom Östersjöområdet, måste tillika vara en snar framtidsmålsättning.

Ytterligare kan noteras, att det av Nordiska rådets social- och miljöutskotts betänkande *B 86/s* om nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön framgår, att Finland inom Östersjökommissionen lagt fram förslag om krav på dubbla botten i fartyg som trafikerar isbelagda vatten. Utskottet framhåller, att detta förslag bör få nordiskt stöd och ingå i åtgärdsprogrammet.

Det står uppenbart att miljösäkrare sjötransporter av olja kan uppnås med användande av dubbelbottnade tankfartyg. Även om tekniken härvidlag innebär merkostnader, kan detta inte få ifrågasättas som hinder för miljösäkra sjötransporter för skyddet av våra oskattbara kustområden och vår marina miljö.

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta effektiva åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt beaktande Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

Helsingør den 14 november 1988

Olof Jansson (AC)

Ylva Annerstedt (fp)

Margrete Auken (SF)

Gunnar Björk (c)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Mikko Elo (Sdp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Johan J. Jakobsen (Sp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Mats Nyby (Sdp)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Olle Östrand (s)

Medlemsförslag

om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik

(Väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 104/s, s. 905

Remissyttranden, se supplement)

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet har ett övergripande gemensamt ansvar för att en aktiv miljöpolitik förs i Norden. Vid Nordiska rådets extra session den 16 november 1988 föreläggs en nordisk miljöhandlingsplan. Syftet var att planen skulle antas redan vid Nordiska rådets ordinarie session i Oslo mars 1988. Men vid det tillfället fanns inget förslag från ministerrådet. Initiativ till att hålla en extra session väcktes av mittegruppen i Nordiska rådet.

En god miljö är en förutsättning för en uthållig utveckling. Vi vet mer än någonsin om sambanden i naturen. Vi har större kunskap än tidigare om hur olika gifter påverkar ekosystem och människa. Vi har också större ekonomiska resurser än någonsin tidigare. Vi måste då ta vara på möjligheterna att bruka bättre och förbruka mindre. Ett aktivt miljöarbete förutsätter ett gränslöst agerande. Ett aktivt nordiskt miljöarbete skall ses som en grund inför ett internationellt arbete för en bättre miljö.

Vid social- och miljöutskottets behandling av miljöhandlingsplanen har på en rad områden lagts bra kompletterande förslag till ministerrådet. Social- och miljöutskottet har presenterat ytterligare 19 punkter med långtgående förbättringar. De föreslagna tilläggen förbättrar förutsättningarna att skapa en uthållig utveckling.

Det gäller exempelvis förslag om:

- inrättande av en europeisk miljövårdsfond,
- upprättande av en nordisk energibudget,
- utarbetande av en gemensam trafikpolitik med järnväg och fartygs- trafik som grund,
- införande av ett system med miljödeklaration,
- ett åtgärdsprogram för miljövänlig avfallshantering.

Social- och miljöutskottets synpunkter på ministerrådsförslaget utgör en bra grund. Vi vill härmed föreslå skärpningar i syfte att skapa en bättre miljö för en bärkraftig utveckling i Norden och för ett aktivt nordiskt

agerande i det internationella miljöarbetet. Vi gör det utifrån följande principer:

1. Den nordiska miljöplanen skall syfta till att skapa en uthållig utveckling, i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionen för miljö och utveckling.
2. En god miljö och effektivare resurshushållning skall vara ett centralt mål för hela samhällsutvecklingen och måste genomsyra verksamheten.
3. Den nordiska miljöplanen skall utgöra ett samlat underlag för ett kraftfullt internationellt agerande.

Revidering

Vi anser att den nordiska miljöplanen skall regelbundet revideras och hållas aktuell. Ett underlag bör utarbetas, med förslag till förändringar av olika samhällssektorer med målet att skapa en bärkraftig utveckling. Det gäller framförallt den ekonomiska politiken, industripolitiken, jord- och skogsbruk, utbildning och biståndspolitik. Den tekniska utvecklingen skall användas för att stärka miljöarbetet. Målet måste vara att eliminera utsläpp som leder till skador på miljön.

Till sessionen 1990 föreslår vi vidare att konkreta handlingsplaner utarbetas för att begränsa luftföroreningarna, som försurande utsläpp, koldioxid och ozonnedbrytande ämnen. I handlingsplanerna skall anges hur mycket utsläppen skall minska för att komma ned till den nivå som naturen tål och tidsplaner för detta. De allvarligaste miljöföroreningarna måste prioriteras, dvs. de som ger långvariga ekologiska störningar eller ärftliga skador på djur och människan.

Miljöutskott

Nordiska rådet bör undersöka förutsättningarna för inrättande av ett renodlat miljöutskott. Miljöfrågorna sorterar i dag under social- och miljöutskottet. Men miljön blir en i framtiden allt viktigare fråga, och bör därför prioriteras.

Internationellt arbete

De nordiska länderna bör arbeta för att få till stånd icke-spridningsavtal för miljöföroreningar. Länder som undertecknar ett sådant avtal skall förbinda sig att inte sprida angivna föroreningar utanför sina gränser, till atmosfären eller till havet. Ett sådant avtal skulle innebära att varje land tar ansvar för sitt eget avfall och sina egna utsläpp. Det skulle tvinga allt fler länder att ta ett gemensamt ansvar för vår jords överlevnad. De nordiska länderna måste verka för att stärka FN:s organ, UNEPs arbete och att miljöfrågorna ges en central roll i FN:s övriga organ.

För att inspirera till en ny start i miljöarbetet bör Norden verka för att en andra global konferens anordnas.

De nordiska länderna bör kräva att riktlinjerna för FN:s atomenergior-

gan (IAEA) förändras så att det inte längre skall verka för ökad kärnkrafts-användning.

Naturvårdsfrågorna måste ges en ökad tyngd. Antarktis bör skyddas som världspark.

Koldioxidproblemet

En höjning av koldioxidhalten i atmosfären kan leda till drastiska konsekvenser för jorden som helhet. Vid förbränning av fossila bränslen bildas koldioxid som släpper igenom solljuset men hindrar värmestrålningen att stråla tillbaka, en s. k. drivhuseffekt bildas. Ministerrådet bör lägga fram en nordisk plan för att begränsa utsläppen av koldioxid från de nordiska länderna och en konkret plan för minskandet av användningen av fossila bränslen.

De nordiska länderna måste arbeta för att en global konvention om koldioxiden kommer till stånd. Montrealprotokollet om ozonskiktet måste skärpas och ozonedbrytande ämnen måste ersättas med miljövänliga alternativ.

Trafiken

Bilavgaserna står för en stor del av kväveoxidutsläppen. I Sverige ca 70%. De har tredubblats sedan 50-talet. Avgaserna skadar både miljö och hälsa. Social- och miljöutskottets tillägg till ministerrådsförslaget om att utarbeta en gemensam nordisk trafikpolitik är tillfredsställande. Det är dock motiverat med en högre ambitionsnivå när det gäller att införa avgasrening på bilar och tung trafik i de nordiska länderna. För bilar, lätta lastbilar och bussar bör avgasrening enligt USA-normen införas senast från 1990 års modeller och tunga fordon från senast 1992 års modeller.

Biotekniken

Biotekniken öppnar många möjligheter att lösa såväl medicinska som miljömässiga problem. Samtidigt innebär utnyttjandet av biotekniken stora risker. En samlad nordisk strategi bör utformas. Den bör innehålla etiska, sociala och ekologiska ramar, samt en satsning på forskning och normer för tillämpning av biotekniken.

Avfallshantering

Avfallspolitiken måste inriktas på att återföra avfallet till naturens kretslopp eller komma till ny användning. Den tekniska utvecklingen måste stimulera resurshushållning, återvinning och utnyttjande av förnybara resurser.

Ekonomiska styrmedel

Miljöskadorna orsakar enorma kostnader för Norden. I miljöplanen betonar man de ekonomiska hänsyn man måste ta vid val av bästa möjliga

teknik. Det är snarare så att förutsättningarna för att skapa en långsiktig ekonomisk utveckling kräver att miljöinsatser snarast vidtas. För att uppnå målsättningarna i miljöhandlingsplanen är det nödvändigt att fungerande styrmedel skapas. Ministerrådet bör ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett gemensamt system för ekonomiska styrmedel i form av miljöavgifter. Det gäller i första hand svaveldioxid, kväveoxider, koldioxid, organiskt bundet klor, samt kolväten i lösningsmedel.

Lagstiftning

Ett fungerande regelsystem med en offensiv lagstiftning i miljöfrågor är liksom styrmedel en nödvändighet för att kunna föra en offensiv och resultatinriktad miljöpolitik. Förutsättningarna för att införa en gemensam nordisk miljö- och resurslagstiftning bör undersökas. Till den bör en nordisk miljödomstol knytas, vilken skulle kunna arbeta enligt "Europa-domstolsmodellen" för att lösa ev. tvistemål.

Organisationsstöd

I arbetet för en aktivare nordisk miljöpolitik måste kunnandet och engagemanget i miljöorganisationerna tas till vara. Vi föreslår därför att ett nordiskt organisationsstöd till miljöorganisationer införs. Det är också viktigt att utnyttja miljöorganisationer och vetenskapsmän i det internationella arbetet.

Åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön

Det som hänt under den gångna sommaren är en ekologisk katastrof. Föroreningsbelastningen av Östersjön, Stora och Lilla Bält, Kattegatt, Skagerack och Nordsjön har nu blivit så stora att deras ekologiska kretslopp hotas. De miljöfarliga utsläppen måste upphöra och kväveutsläppen måste kraftigt begränsas.

Internationellt arbete

För att effektivisera det internationella samarbetet till skydd av Nordsjön bör de nordiska länderna verka för att en särskild Nordsjökommission bildas.

Den Nordsjökonferens som hölls för snart ett år sedan innebar vissa framsteg när det gäller konkreta målsättningar för miljöarbetet, men förbättringar är nödvändiga. Norden måste få till stånd skärpningar av klassificering av miljöfarliga föroreningar, klart angivna avvecklingsplaner för miljöfarliga ämnen och tidigareläggning av förbudet mot havsförbränning.

Det luftburna nedfallet svarar för mer än en tredjedel av den totala kvävetillförseln till Östersjön och Västerhavet. Det är bra att social- och miljöutskottet ställer sig bakom mittengruppens tidigare förslag om en nordisk miljöfond. Målsättningen måste vara att begränsa nedfallet med 80–90% för svaveldioxid och 75% för kväveoxider och ozonbildande ämnen.

Tungmetallhalterna i Östersjön är alarmerande. Halterna av kadmium och kvicksilver är tio gånger högre än normalt. Tillståndet kan endast förbättras genom internationell samverkan, som de nordiska länderna bör ta initiativ till.

Den engelska uppberedningsanläggningen för radioaktivt avfall i Sellafield leder till radioaktiva föroreningar i Nordsjön. En ny anläggning för uppberedning av radioaktivt avfall planeras i Dounreay i Skottland. Samtidigt undersöks möjligheterna att slutförvara radioaktivt material under havsbotten. Vi anser att det är av yttersta vikt att de nordiska länderna verkar för förbud mot dumpning av radioaktivt material. De nordiska länderna bör i sina kontakter med den engelska regeringen verka för att uppberedningsanläggningen i Sellafield stängs och att den planerade i Dounreay aldrig kommer till stånd.

Klorutsläpp

Till de allvarligare föroreningarna hör klorutsläppen. För Norden bör klorutsläppen halveras till år 1995 och upphöra före utgången av år 2000.

Närsalter

Minst 50% minskning av kväveutsläppen och 80% minskning av fosfatutsläppen före utgången av 1995 bör vara målsättningen i kommande havsmiljöplan.

Oljeföroreningar

Oljeutsläpp förekommer i stor omfattning för olika verksamheter. Offshoreindustrins dumpning av borrhull är ytterligare ett sådant hot mot havsmiljön, som vi anser skall förbjudas.

Med hänvisning till ovanstående hemställs

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utifrån medlemsförslaget komplettera miljöhandlingsplanen med de ovan nämnda förslagen

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i arbetet med åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön ta med de i medlemsförslaget föreslagna tilläggen.

Helsingør den 16 november 1988

Gunnar Björk (c)

Olof Johansson (c)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete

(Medlemsförslaget väckt av Gustav Björkstrand m. fl., se s. 389

Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 862/j om opprettelse av en nordisk kommisjon og gjennomgang av beslutningssystemet innenfor det nordiske samarbeid, er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 31. januar 1989, 14. februar 1989, 27. juni 1989, 25. september 1989 og den 13. november 1989.

1. Medlemsförslaget

Medlemsförslaget er fremsat den 14. november 1988.

I medlemsförslaget anbefales det, *at*

1. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd i nært samarbejde med Nordisk Råd at forberede sådanne ændringer af Helsingforsaftalen og kulturaftalen, at der inden for rammerne af Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd oprettes en speciel nordisk kommission med den opgave at initiere og forberede sagerne for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd samt at gennemføre Nordisk Ministerråds beslutninger.

2. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at også i øvrigt gennemgå formerne for beslutningssystemet inden for den nordiske samarbejdsstruktur med henblik på at opnå et mere effektivt og ambitiøst samarbejde.

Forslagsstillerne anfører, at man i de nordiske lande – ikke uden grund – har set det nordiske samarbejde som et forbillede for mellem- og overnationalt samarbejde.

Dette billede er imidlertid ændret i dag, mener forslagsstillerne. Grundstrukturen i det nordiske samarbejde med hensyn til mål, indhold og beslutningsprocesser består, men man er mere og mere begyndt at følge det, som kan kaldes "den mindst bydendes niveau". Samtidig har man i

andre sammenhænge — ikke mindst i det øvrige Europa — taget nye skridt mod øget samarbejde og integration.

En sådan udvikling kan også påvirke det nordiske samarbejde. Der er en klar risiko for, at opmærksomheden i Norden i så høj grad bliver koncentreret om forandringerne i Europa og om de enkelte nordiske landes relationer til EF, at det nordiske samarbejdes muligheder og ressourcer ikke varetages på en lødig og effektiv måde.

Det nordiske samarbejde står over for nye udfordringer, understreger forslagsstillerne, og vi må ikke halte bagefter i udviklingen. Vi bør se nærmere på målet for og ambitionsniveauet i vort samarbejde og formerne for beslutningssystemet.

Det foreslås i medlemsforslaget, at der f.eks. efter EFs mønster oprettes en særlig nordisk kommission, som dog ikke skulle have overstatslige opgaver.

Forslagsstillerne forestiller sig, at en sådan kommission skulle bestå af stedfortrædere på "ministerniveau" fra hvert af de 5 nordiske lande, og at kommissionen kunne nedsættes for f.eks. 4 år ad gangen. Kommissionens medlemmer skulle indbyrdes komme overens om den interne arbejdsfordeling. Kommissionens mandat skulle følge retningslinierne i Helsingforsaftalen. Kommissionen skulle også have Nordisk Råds tillid, og plenarforsamlingen skulle i modsat fald have mulighed for at afsætte kommissionen eller enkelte kommissærer.

Man forestiller sig endvidere, at formandskabet skulle kunne cirkulere mellem landene efter gængs praksis. Det sekretariat, som kommissionen skulle behøve, kunne skabes ved en udvikling af det nuværende ministerrådssekretariat i København. Stedfortræderinstitutionen kunne formentlig afskaffes og de nuværende kontorers arbejde koncentreret om den nationale forberedelse og specielt om opfølgning af nordiske samarbejdsspørgsmål. Hvis kommissionsmedlemmerne kunne have direkte kontakt med de ansvarlige ministre, burde også det fremtidige behov for specielle samarbejdsministre kunne prøves kritisk.

En nordisk kommissions opgaver skulle nærmest være at forberede og foreslå foranstaltninger inden for rammerne af Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds arbejdsfelt. Den skulle også fungere som et udførende og overvågende organ. — Netop på dette punkt adskiller den foreslåede kommission sig fra dagens sekretariat.

2. Remissudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss hos de nordiske partigrupper og nationale delegationer.

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske partigrupper

Midtengruppen deler forslagsstillernes kritik mod dagens arbejdsformer og mener, at der er grund til at finde nye former for at opnå et mere effektivt og mere målrettet samarbejde i det officielle nordiske samarbejde.

Den idé, som forslagsstillerne kommer med, er en mulig model for at forbedre samarbejdsformerne, mener gruppen. Man synes dog, at det er vigtigt, at de nuværende samarbejdsformer vurderes, inden der evt. skabes nye organer inden for det officielle samarbejde. Der har været rejst kritik fra mange sider mod rådets og ministerrådets nuværende arbejdsformer, konstaterer gruppen, blandt andet omkring opfølgning af beslutninger og gennemførelse af medlemsforslag.

Midtengruppen mener, at præsidiet og ministerrådet omgående bør iværksætte en undersøgelse med deltagelse af parlamentarikere for at få vurderet og fremlagt forslag til, hvorledes samarbejdsformerne skal kunne udvikles og styrkes. Det er gruppens opfattelse, at den foreslåede model bør medtages i en sådan undersøgelse.

Midtengruppen er ikke i dag parat til ureserveret at stille sig bag det forslag, der skitseres i medlemsforslaget.

Den Konservative Gruppe konstaterer, at medlemsforslaget savner aktualitet i den nuværende debat. Det er en opfattelse, som man mener deles af medlemmer af den Internationale Samarbejdskomité.

Den Socialdemokratiske Gruppe mener, at spørgsmålene, som tages op både i nærværende medlemsforslag og medlemsforslag A 866/j bør behandles i forbindelse med den Internationale Samarbejdskomité's betænkning i sin helhed.

Gruppen mener, at den betænkning, som den Internationale Samarbejdskomité har afgivet, er så omfattende, at det kræver betydelig længere tids diskussion og bearbejdning i partigruppen.

Gruppen er derfor endnu ikke parat til at afgive en udtalelse over medlemsforslaget.

Den Venstresocialistiske Gruppe har den holdning, at overvejelser om oprettelse af en Nordisk Kommission skal ses i sammenhæng med hele den nordiske samarbejdsstruktur.

Gruppen ser derfor frem til behandlingen i Juridisk Udvalg og agter at vente med sine kommentarer, til en sådan behandling har fundet sted.

Nationale delegationer

Der var i *Danmarks Riges Delegation* enighed om, at medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/j måtte gennemgå en nærmere drøftelse i partigrupperne ved møderne den 30. januar 1989, og at der måtte kunne forventes klarere tilkendegivelser derfra. Behandlingen i delegationen viste imidlertid forskellige vurderinger i den daværende fase.

De Konservatives og Venstres medlemmer af delegationen kunne ikke tilslutte sig tanken om en nordisk kommission.

Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis medlemmer mente ikke, man burde gå imod forslaget om en kommission.

Finlands Delegation har ikke fundet anledning til i den daværende fase at tage endelig stilling til de i medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/j fremlagte forslag, men har til hensigt at fortsætte behandlingen af dem inden for den delegation, som konstituerer sig i og med åbningen af Riksdagen 1989. Dette gælder specielt forslaget om nedsættelse af et permanent internationalt udvalg i Nordisk Råd, som efter delegationens opfattelse ikke er modent til behandling på 37. session.

Delegationen slutter imidlertid op om den almene intention om behovet for at øge effektiviteten og hastigheden i det nordiske samarbejde for at kunne møde de udfordringer, som det øgede internationale samarbejde og specielt den europæiske integration udgør for Norden.

Delegationen mener derfor, at arbejdet med de forslag, som medlemsforslag A 867/j sigter på, bør fortsætte. Delegationen betoner derved, at de nordiske samarbejdsministres stilling inden for samarbejdsorganisationen forstærkes, ligesom også den tjenstemandsorganisation, der bistår dem. Derved har delegationen fundet, at et koordinerende tjenstemandsorgan på tilstrækkeligt højt niveau tilsvarende den nuværende stedfortræderkomité, kunne være svaret på det i medlemsforslag A 862/j rejste forslag om en nordisk kommission.

Ålands Delegation trækker specielt det punkt i forslaget frem, der foreslår en kommission, hvor en stedfortræder på ministerniveau for hvert af de fem nordiske lande skulle indgå, hvilket efterhånden skulle føre til, at man skulle overveje behovet for samarbejdsministre. I forslaget siges også, at stedfortræderkomiteen formentlig ville kunne afskaffes.

Delegationen påpeger, at ved en ændring af Helsingfors-aftalen i 1983 formaliserede man den ret, som de selvstyreende områder allerede havde fået i 1976, til at deltage i ministerrådets arbejde. Samtidig fik også embedsmændene en formaliseret ret til at deltage i embedsmandskomiteernes møder. I Nordisk Ministerråds forretningsorden blev vedtaget de deraf følgende ændringer.

Ålands Delegation understreger, at en beslutning, der er truffet af ministerrådet, og som hører ind under landskabets kompetenceområde, ikke er bindende for Åland, hvis man ikke har tilsluttet sig beslutningen.

Delegationen peger ligeledes på, at det i medlemsforslaget siges, at kommissionens mandat skulle følge retningslinierne i Helsingfors-aftalen. Ifølge Ålands Delegations opfattelse måtte en eventuel kommission også i øvrigt følge intentionerne i Helsingfors-aftalen og tage hensyn til den stilling, de selvstyrende områder har dér. Det er ikke acceptabelt fra delegationens synspunkt, at de selvstyrende områders ret til repræsentation i Nordisk Ministerråd og den såkaldte tilslutningsret på nogen måde indskrænkes.

Hvis der oprettes en særlig nordisk kommission, må de selvstyrende områder garanteres samme ret til at deltage i arbejdet og beslutningerne, som de i dag har ifølge Helsingfors-aftalen og forretningsordenen for ministerrådet, understreger delegationen.

Med hensyn til mulighederne for at afskaffe samarbejdsministrene og stedfortræderne konstaterer delegationen, at de for Ålands vedkommende har en central plads i det nordiske arbejde, og at det er svært nu at kunne tænke sig, hvorledes den funktion på anden måde skulle kunne opretholdes for Ålands vedkommende.

Endelig peger delegationen på, at det i medlemsforslagets indledning siges, at det nordiske samarbejde betragtes som et forbillede for mellem- og overnationalt samarbejde. Delegationen konstaterer hertil, at dette specielt gælder i spørgsmål om de selvstyrende områders deltagelse, og der er al mulig grund til at sørge for, at dette forhold ikke gøres dårligere gennem den foreslåede ændring.

Islands Delegation mener ikke, at det på nuværende tidspunkt er aktuelt at gennemføre medlemsforslagets intentioner.

I *Den Norske Delegation* var der bred enighed om, at Nordisk Råd ikke bør foretage sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Den Svenske Delegation har besluttet ikke at ville afgive en udtalelse om forslaget, men at henskyde sagen til partigrupperne.

Delegationen besluttede endvidere at foreslå præsidiets, at medlemsforslaget skulle slutbehandles ved rådets ordinære session i Reykjavik.

3. Utvalgets synspunkter

Juridisk udvalg er blitt orientert om at presidiet har besluttet å nedsette en komité som skal utrede Nordisk Råds arbeidsformer, beslutningsprosesser m.v.. På denne bakgrunn mener utvalget at det ikke vil være hensiktsmessig å drøfte enkeltstående organisatoriske spørsmål i utvalget. Juridisk valg forutsetter at medlemsforslag A 862/j inngår i en helhetsvurdering og behandles i den av presidiet vedtatte organisasjonsutredning.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk valg innstille at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsfor-

slag A 862/j om opprettelse av en nordisk kommisjon og gjennomgang av beslutningssystemet innenfor det nordiske samarbeidet.

Marichamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag

om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete

(Väckt av Gustav Björkstrand, samt Ylva Annerstedt, Olof Jansson, Anneli Jäätteenmäki, Anna-Kaarina Louvo, Sirpa Pietikäinen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi och Eino Siuruainen)

I många år har man i de nordiska länderna, inte utan skäl, sett det nordiska samarbetet som en förebild för mellan- och övernationellt samarbete. Det gäller både i fråga om bredd och effektivitet.

I dag har bilden emellertid ändrats. Grundstrukturen i det nordiska samarbetet i fråga om mål, innehåll och beslutsprocess består. Men allt mer har man börjat följa vad som kunde kallas "den minst bjudandes nivå". Samtidigt har man på andra håll – inte minst i det övriga Europa – tagit nya steg mot ökat samarbete och integration.

En sådan utveckling kan på sikt påverka det nordiska samarbetet. Det finns en uppenbar risk för att uppmärksamheten i Norden i så hög grad kommer att koncentreras på förändringarna i Europa och på de olika nordiska ländernas relationer till den Europeiska gemenskapen, att det nordiska samarbetets möjligheter och resurser inte tas tillvara på ett fullödigt och effektivt sätt.

Det nordiska samarbetet står inför nya utmaningar. Vi får inte bli efter i utvecklingen. Vi bör se över målen för och ambitionsnivån i vårt samarbete. Vi har skäl att kritiskt pröva effektiviteten i vårt samarbete och formerna för beslutsfattandet.

Vissa åtgärder har redan vidtagits i syfte att effektivera det nordiska samarbetet. Ministerrådets båda sekretariat i Oslo respektive Köpenhamn har sammanslagits. Personal- och administrationsstrukturerna har genomgått för att personalresurserna skall kunna utnyttjas mera ändamålsenligt. Nordiska handlingsplaner för ekonomisk utveckling och full sysselsättning samt särskilda handlingsplaner för viktiga delområden (t. ex. miljö- och kultursamarbetet) har utarbetats. Nordiska rådet har tillsatt en kommitté för att utreda hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang bör utvecklas. Resultatet av kommitténs arbete torde föreligga inom år 1988.

Det är dock uppenbart att dessa åtgärder inte är tillräckliga för att ge det nordiska samarbetet den omfattning, den ambitionsnivå och den effektivitet som är nödvändig om det skall bestå starkt och för att man framgångs-

rikt skall kunna möta utmaningarna från annat håll. Ett sätt att granska det nordiska samarbetet som helhet är att ta dess organisatoriska former till prövning.

Vi föreslår därför att det t. ex. efter Europeiska gemenskapens mönster inrättas en särskild Nordisk kommission, som dock inte skulle ha överstatliga uppgifter.

Kommissionen skulle bestå av en företrädare på "ministernivå" för vart och ett av de fem nordiska länderna. Kommissionen kunde tillsättas av regeringarna på t. ex. fyra år. Kommissionens medlemmar skulle sinsemellan komma överens om den interna arbetsfördelningen. Kommissionens mandat skulle följa riktlinjerna i Helsingforsavtalet. Den skulle åtnjuta Nordiska rådets förtroende och plenarförsamlingen skulle ges möjlighet att i annat fall avsätta kommissionen eller enskild kommissionär.

Ordförandeskapet kunde enligt gängse praxis cirkulera mellan länderna. Det sekretariat som kommissionen skulle behöva kunde skapas genom en utveckling av det nuvarande ministerrådssekretariatet i Köpenhamn. Ställföreträdarinstitutionen kunde antagligen avskaffas och de nuvarande kontorens arbete koncentreras på den nationella beredningen och särskilt på uppföljningen av nordiska samarbetsfrågor. Genom att kommissionsmedlemmarna kunde hålla direkt kontakt med de ansvariga ministrarna, torde också det framtida behovet av särskilda samarbetsministrar kunna prövas kritiskt.

Nordiska kommissionens uppgift skulle närmast vara att förbereda och föreslå åtgärder inom ramen för Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets arbetsfält. Den skulle också fungera som ett verkställande och övervakande organ. — Just i dessa avseenden skiljer sig den föreslagna kommissionen från dagens sekretariat.

Med hänvisning till ovanstående föreslår undertecknade att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i nära samarbete med Nordiska rådet förbereda sådana förändringar av Helsingforsavtalet och kulturavtalet att det inom ramen för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet upprättas en särskild nordisk kommission med uppgift att initiera och förbereda ärenden för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet samt att verkställa Nordiska ministerrådets beslut
2. att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att också i övrigt se över formerna för beslutsfattande inom den

nordiska samarbetsstrukturen i syfte att åstadkomma ett mera effektivt och ambitiöst samarbete.

Helsingør den 14 november 1988

Gustav Björkstrand (Sfp)

Ylva Annerstedt (fp)

Olof Jansson (ÅC)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Mirja Ryyänen (K)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om telekommunikation för handikappade

(Medlemsförslaget väckt av Lena Öhrsvik m. fl., se s. 406

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om telekommunikation för handikappade. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten den 28 juni och 15 november 1989.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor.

Förslagsställarna hänvisar till att den snabba och dynamiska utveckling som pågår på informationsteknologiområdet medför stora fördelar men samtidigt också problem att få inflytande över den snabba utvecklingen och ställa krav, men också att inse konsekvenserna av den nya tekniken på gott och ont. Vidare har flera monopol avskaffats eller kommer att avskaffas. Ovissheten inför hur detta kommer att slå, och då särskilt för handikappade, ger anledning att nu ta upp frågan.

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har uppmärksammat ministerrådet på utvecklingen och dess konsekvenser för handikappade i skrivelse som förslagsställarna ställer sig bakom.

Vidare hänvisar de till, att det i det gällande nordiska samarbetsprogrammet för hälso- och socialsektorn framhålls att Norden skall så långt det är möjligt göras till en gemensam hemmamarknad för hjälpmedel för handikappade. Ett "gränslöst" Norden gör det möjligt att använda fem länders samlade kunskaper och resurser för att förbättra livsvillkoren för dessa grupper.

Förslagsställarna understryker att utvecklingen mot en friare marknad kan medföra oklarheter om vem som skall ha det yttersta ansvaret för handikappades tillgång till telekommunikationstjänster. En angelägen fråga är därför hur det framtida ansvaret skall fördelas mellan marknadssidan och den sociala sektorn i samhället. En beredskap måste finnas från

samhällets sida för att bevaka konsekvenserna av de snabba och ständiga förändringar som den tekniska utvecklingen medför och för att sätta in lämpliga åtgärder till förmån för de handikappade.

Produkter som framställs för handikappade kan lätt slås ut från marknaden av företagsekonomiska skäl. Därför måste samhället ta sitt ansvar. Utvecklingen mot en friare marknad får inte medföra en ytterligare isole-ring för många handikappade. Det bör skapas ett skyddsnät som kan garantera en rimlig service även för konsumenter med särskilda behov. Även vid bestämmande av taxor och service måste hänsyn tas till detta.

2. Remissyttranden

Förslaget har varit utsänt på remiss till nedanstående myndigheter, organisationer och institutioner.

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker förslaget

Norden

Nordiska rådets kommunikationsutskott
Nordiska handikappförbundet

Danmark

Amtsrådsforeningen
Bolig-, Motor- og Hjælpe-middeludvalget (BMH)

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet
Post- och televerket
Ålands landskapsstyrelse
Invalidförbundet r.f.
Finska kommunförbundet
Finlands svenska kommunförbund

Island

Helse- og forsikringsministeriet
Islands handikappforening

Norge

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)

Sverige

Socialstyrelsen
Statens handikappråd
Svenska kommunförbundet

2.2. Remissinstanser som tillstyrker förslaget och tillfogar synpunkter och förslag

Norden

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)

Danmark

Socialministeriet

Kommunernes Landsforening

Dansk Teknologicenter for Handicappede

Dansk Blindesamfund

Norge

Samferdselsdepartementet

Televerket

Sverige

Handikappinstitutet

Televerket

Handikappförbundens centralkommitté

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska rådets kommunikationsutskott anser det som ett överordnat mål att telekommunikationsutrustning kan anpassas till de skilda användarnas behov, speciellt handikappades. För dessa är telekommunikationstjänsterna ofta av avgörande betydelse. Viktigt är standardisering av delar av telefonernas fysiska utformning. För synskadade eller blinda är det t. ex. viktigt att 5-tangenten är markerad, och att siffertangenternas inbördes placering samt annan tastatur är standardiserad.

Kommunikationsutskottet betonar vikten av att betalning för specialutrustning för telefoner för handikappade inte får stå i vägen för att de får åtnjuta den tekniskt bäst anpassade kommunikationsutrustningen. Utskottet anser det vara samhällets plikt att se till att de människor som av någon anledning inte kan använda vanliga telefoner, utan extra betalning, får den utrustning som de behöver för att kunna dra nytta av den teletjänst som samhället skaffar sina medborgare. Ett samarbete, som går ut på att bevaka tillgängligheten för telekommunikationer för handikappade, bör med fördel kunna bedrivas på nordisk nivå.

Nordiska handikappförbundet instämmer i medlemsförslaget att det bör vidtagas åtgärder, som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor och vill starkt understryka att en fri prissättning av telekommunikationstjänster inte får innebära att de politiska besluten om "handikappades jämlikhet och delaktighet", åsidosättes. Förbundet påpekar vidare vikten av att resultaten av de utvecklingsprojekt som pågår i de nordiska länderna inom telekom-

munikationsområdet samordnas för att snabbare komma brukarna till godo.

Amtsrådsforeningen i Danmark tillstyrker förslaget.

Bolig-, Motor- og Hjälpmiddeludvalget (BMH) anser det av avgörande vikt, att den enorma utveckling som sker på telekommunikationsområdet utnyttjas till att skapa nya möjligheter för handikappade. Sådana normer bör fastställas för all utrustning som används i de offentliga telekommunikationerna, att den kan anpassas till olika handikappades behov utan att behöva bytas ut helt. BMH varnar särskilt för import av billiga apparater av sämre kvalitet. Istället bör pågående forskning för att förbättra de handikappades möjligheter ges erforderliga anslag och resurser också avsättas till rådgivning och vägledning. Kostnaderna bör täckas av samtliga telekonsumenter. Handikappade bör liksom boende i glesbygd kunna utnyttja telenätet för allmän taxa.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland anser att förslaget är värt att understödjas och att Nordiska nämnden för handikappfrågor även i fortsättningen bör anlitas som sakkunnigorgan på området. Enligt ministeriets uppfattning bör nämnden höras angående frågan om erbjudande av villkor för att handikappade i de nordiska länderna skall kunna tillgodogöra sig tjänster och utrustning via telekommunikation.

PTV-Tele (post- och televerket) påpekar, att den senaste utvecklingen inom telelagstiftningen och reformerna inom socialförvaltningen inte utan vidare inneburit några framsteg för att ta fram lösningar på de handikappades kommunikationsproblem. I och med den snabba tekniska utvecklingen är det de tekniska experterna som sitter inne med den färskaste informationen och inte de personer som har hand om avgörandena i praktiken dvs. själva användaren eller kommunen. Den nya teletekniken har börjat användas på många nya områden. I skolor för synskadade har eleverna tillgång till punktdatorer och i undervisningen av utvecklingsstörda är datorn en outtröttlig lärare. Äldre människor kan bo längre kvar hemma i gammal och van miljö, när de vet att de kan få hjälp om det behövs via trygghetstelefon eller en vanlig telefon. Syn- eller hörselhandikappade, speciellt synskadade, kan nu få lokala nyheter och daglig information i större utsträckning än förr. Dessutom finns det t.ex. tekniskt användbara fastän än så länge dyra lösningar antingen som ljud eller i punktskrift. Att tekniken blir billigare gäller också priserna på talsyntetisatorer.

Videotekniken gör det möjligt för hörselskadade att sända information på teckenspråk. I framtiden kommer också bildtelefonen att ge större kommunikationsmöjligheter. För det mesta ligger det inga andra hinder i vägen för den nya tekniken än att det blir dyrt. Utrustningarna serieproduceras inte. Kommunikationen i telenätet är långsam vilket leder till långa uppkopplingstider och en hög teleräkning. Verket noterar, att för en handikappad är det kanske ännu viktigare att kunna ha kontakt med släktingar

och vänner än för en icke-handikappad. Den nya teletekniken förmedlar inte bara grundtjänsterna utan dessutom olika kulturtjänster, underhållning och rekreation. PTV vill också i framtiden satsa på och utveckla tjänster för handikappade medborgare och integrera tjänsterna med samhällets allmänna kommunikationstjänster. Avslutningsvis påpekas, att om post- och televerket genom att det införs jämlikhet i samhället påförs en stor olönsam uppgift eller plikt borde detta beaktas antingen när resultatmålet fastställs eller med anslag ur statsbudgeten.

Ålands landskapsstyrelse tillstyrker medlemsförslaget som tar upp ett i dagens samhälle växande problemkomplex, nämligen de å ena sidan ökande tekniska möjligheterna och kraven för delaktighet i samhällslivet och å andra sidan de ekonomiskt svagare gruppernas relativt sett minskande möjligheter att tillgodogöra sig teknikens vinningar för såväl personliga relationer som samhällelig verksamhetsföremåga.

Invalidförbundet erinrar om, att en allt friare marknad kan medföra problem för sådana brukare av telekommunikationer, som representerar någon specialgrupp, såsom handikappade. För detta är telekommunikationstjänsterna ofta av avgörande betydelse för kommunikationen med omgivningen. Som exempel kan nämnas det texttelefonsystem som döva och kommunikationshandikappade personer behöver samt den ökande möjligheten att sköta bank- och andra ärenden genom telefonförmedling, som är viktig för svårt rörelsehandikappade personer. Det är därför samhällets skyldighet att garantera, att det fortsättningsvis finns lämplig utrustning för handikappade personer, samt att tilläggskostnaderna såväl i anslutning till utrustning som för anlåtande av tjänster ersätts.

Suomen kunnallisiitto (Finska kommunförbundet) anser, att när telekommunikationer i allmänhet utvecklas bör de som producerar tjänster i så stor utsträckning som möjligt ta ansvaret även för de tjänster som handikappade behöver. På grund av de små marknadsandelarna är specialutrustning och – tjänster som är avsedda för handikappade ofta orimligt dyra. I tidigare yttranden har förbundet konstaterat att det nordiska samarbetet inom hjälpmedelsförsörjning för handikappade är nödvändigt i synnerhet när det gäller forsknings-, försöks- och informationsverksamheten samt inom pris- och kvalitetskontrollen av hjälpmedel.

Finlands svenska kommunförbund tillstyrker medlemsförslaget med hänvisning till sitt tidigare utlåtande om hjälpmedelsförsörjningen för handikappade (A 826/s).

Helse- og forsikringsministeriet i Island anser det naturligt att Island stödjer och deltar i nordiskt samarbete enligt medlemsförslaget, p. g. a. den lilla inhemska marknaden för handikapphjälpmedel.

Islands handikappförening stödjer helhjärtat förslaget som det anser kan ge både besparingar och förbättrade tjänster och utrustning.

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) i Norge erinrar om att USA 1986 införde en lag enligt vilken den statliga elektroniska kontorsut-

rustningen skall kunna användas av handikappade med eller utan särskild anpassning. Om möjligt bör de nordiska länderna genom lag ålägga producenter nödvändig anpassning så att handikappade får samma telekommunikationsmöjligheter som den övriga befolkningen.

Socialstyrelsen i Sverige anser, att ett samarbete, som går ut på att bevaka tillgängligheten för telekommunikationer inte förhindras eller försvåras av olika skäl för handikappade, bör med fördel kunna bedrivas på nordisk nivå.

Socialstyrelsen ställer sig bakom NNHs synpunkter i skrivelse till Nordiska ministerrådet och föreslår att Nordiska ministerrådet bör ge NNH i uppdrag att följa utvecklingen inom telekommunikationsområdet och på olika sätt agera i den händelse tillgängligheten till telekommunikationen förhindras eller försvåras för människor med funktionshinder.

Statens handikappråd är enigt med förslagsställarna om att staten har ansvar för att telekommunikationerna fungerar för människor med funktionshinder. Detta ansvar minskar inte för att monopolen inom området upphör. I en friare marknad behövs alltjämt statens garantier för att teletjänster och utrustning blir tillgängliga för funktionshindrade. Hänsyn måste tas till människor med funktionshinder vid utformning av service och vid taxesättning för teletjänster. Också i dessa avseenden har staten grundläggande ansvar. Funktionshindrades rätt i nämnda avseenden bör enligt rådets mening komma till uttryck i lag. Rådet erinrar om att det 1987 och 1988 kritiserat televerket för bristande hänsyn till funktionshindrade vad gällde taxan för att anlita nummerbyrån.

Enligt handikapprådets mening bör den i direktiven för den svenska handikapputredningen närmare beskrivna ansvars- och finansieringsprincipen gälla också inom teleområdet. Detta innebär, att när anpassning behöver göras för funktionshindrade, bör den finansieras på samma sätt som verksamheten i övrigt. Rådet anser det angeläget att vidareutveckla både tekniska möjligheter och normer samt ge garantier för teletjänsters och utrustnings anpassning. Utvecklingen riskerar eljest att öka klyftorna mellan människor med och människor utan funktionshinder. Telefrågorna lämpar sig väl för nordiskt samarbete och nordiska insatser kan också spela en roll för arbetet i det övriga Europa.

Svenska kommunförbundet delar i allt väsentligt förslagsställarnas synpunkter och instämmer i att frågan om de handikappades behov av tjänster och utrustning via telekommunikation uppmärksammas av Nordiska ministerrådet. Förbundet instämmer i att utvecklingen kan medföra oklarheter om vem som skall ha det yttersta ansvaret för att handikappade får tillgång till telekommunikationstjänster. Förutsättningen för de handikappades utnyttjande av telekommunikationstjänster är annorlunda än många andra användargrupper. Hänsyn till detta måste tas vid bestämmande av taxor och service. Tillgången till service och speciella utrustningar får inte begränsas för människor med funktionshinder.

2.2. Remissinstanser som tillstyrker förslaget och tillfogar synpunkter och förslag

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) ser det som ett grundläggande rättvisekrav att de tjänster som erbjuds över telenäten är tillgängliga för alla oavsett handikapp, samt att service och ändamålsenliga utrustningar tillhandahålls på lika villkor.

Ansvaret för detta måste åligga den fackmyndighet som är ansvarig för verksamheten, dvs. telemyndigheten/teleförvaltningen (ansvars- och finansieringsprincipen). Eventuella merutgifter bör harmoniseras med utgifterna för det generella utbudet av teletjänster, så att personer med funktionsnedsättningar får en med andra jämförbar service.

NNH föreslår att det görs en samlad nordisk insats för att utveckla funktionella krav på vanliga teleutrustningar, så att sådana kan användas av flera grupper av funktionshindrade, samt att man identifierar de områden av specialutrustningar där Norden som marknad kan vara intressant.

Enligt NNH:s uppfattning är det viktigt att det inom teleförvaltningarna i de nordiska länderna sker en utbyggnad av utredningsarbetet särskilt angående följande block:

- Vanliga telefonutrustningar och förstärkare
- Teletjänster, svarstjänster
- Nya tjänster, t. ex. teledata, videotex och bildtelefon
- Texttelefon och andra specialutrustningar.

Såväl inom det europeiska COST-samarbetet som i enskilda nordiska länder har det redan genomförts utredningar som kan utnyttjas i sammanhanget. Den till NNH knutna gruppen Nordiskt forum för telekommunikation och handikapp har nära kontakter med det av EG initierade COST-samarbetet.

Socialministeriet i Danmark slår fast som sin principiella inställning att handikappade bör ha tillgång till offentliga tjänster på samma villkor som övriga medborgare. Detta har genomförts för hörsel- och talhandikappade på telekommunikationsområdet som en del av telefonkatalogens allmänna service (skrivtelefoner). Andra teletekniska tjänster (t. ex. bildtelefon) väntas inom de närmaste åren. Där det krävs speciallösningar kan nya problem tillkomma för handikappade. Departementet tillstyrker förslaget och påpekar dessutom att det av NNH tillsatta Nordisk forum för telekommunikation och handikapp har tagit kontakt med motsvarande utskott under EG-kommissionen.

Dansk Teknologicenter for Handikappade instämmer i medlemsförslaget syfte, men anser att en liberalisering på telekommunikationsområdet skulle kunna få icke avsedda konsekvenser för äldre och handikappade användare av teletjänster. EG-kommissionen har drivit på för att få liberaliseringen påskyndad, men Danmark har ej kommit närmare en lösning av dessa problem. Sålunda måste de organisatoriska förhållandena och ansvarsförhållandena kring teletjänster och telehjälpmedel för handikappade

avklaras, t.ex. genom riktlinjer från myndigheterna. I synnerhet gäller detta betalningen, dvs. om man fortsatt kan pålägga telefonförvaltningarna att erbjuda extra utrustning och service utan merkostnad för brukarna eller om dessa merkostnader skall bestridas av de sociala instanserna.

Vidare måste man både i nordisk och i EG-regi ta initiativ till utformning av standard för att säkra att teleutrustningen uppfyller vissa normer för tillgänglighet för handikappade och äldre. Vissa krav borde uppfyllas vad gäller t.ex. telefonapparat (lurar, tangenter, ljudkvalitet, lätthet att använda m. m.). Då det av konkurrensskäl antagligen är omöjligt att allmänt kräva att teleutrustning skall uppfylla dessa krav, kunde det vara lämpligt att erbjuda producenterna en särskild märkning om utrustningen uppfyller kraven för användbarhet för handikappade.

Slutligen bör en lösning finnas på de merkostnader som provning och godkännande av teleutrustning – som i Danmark har lagts ut på privata laboratorier – medför och som hotar att fördyra och stoppa produktutvecklingen på området.

Dansk Blindesamfund instämmer i medlemsförslagets beskrivning av handikappades möjligheter och problem med ny teknologi och påpekar de blindas och synsvagas särskilda problem, i synnerhet med datahjälpmedel som till stor del bygger på bildskärmar. Dessa måste kunna kompletteras med punktskriftkoder (något som de nordiska blindorganisationerna arbetar med) eller syntetiskt tal för att göra terminalerna användarvänliga. Dessa bör sålunda utformas så att de kan användas utan hjälp av synen och vara så enkla, att äldre och tekniskt oerfarna kan använda dem. En sådan användarvänlig terminal bör tas fram och torde också ha ett betydande kommersiellt intresse utanför Norden. Avtal bör ingås om blindas tillgång till databaser och teletjänster på rimliga ekonomiska villkor, och ekonomiska medel för anpassning av telehjälpmedel och -tjänster bör prioriteras och hänsyn därvid tas till blindas och synsvagas behov. Då deras användning av teletjänster och databaser tar längre tid än för seende – som snabbt kan överblicka en bildskärm – bör de få en motsvarande reduktion av avgiften för sådana tjänster. Priset för dessa och andra sådana kommunikations- och informationstjänster bör därför regleras av samhället och ej överlämnas åt marknadsprissättningen.

Blindesamfundet förordar vidare en samnordisk insats för att de handikappades krav och behov skall tas in i den allmänna teknologiska utvecklingen. Genom att ställa offentliga medel till förfogande för utrustning och program kan samhället hålla nere priset och skaffa sig inflytande på utvecklingen av produkterna.

Slutligen framhålles, att de nordiska länderna på europeiskt plan bör arbeta för utformning och tillämpning av krav gentemot producenterna vad gäller kommunikationsutrustningens lämplighet och anpassningsmöjligheter för handikappade. Sådana resultat har uppnåtts i USA genom förhandlingar med de stora dataföretagen.

Samferdselsdepartementet i Norge erinrar om att Televerket är ålagt att förse kunder med särskilda behov på grund av handikapp m. m. med utrustning. Ett kontaktutskott har tillsatts för praktiska och tekniska åtgärder för funktionshämjade med representanter för myndigheter och organisationer. Åtgärder utöver de ovannämnda måste finansieras över socialdepartementets budget. Samferdselsdepartementet finner att medlemsförslaget är föga preciserat och en analys av dess administrativa och ekonomiska konsekvenser erfordras.

Televerket påpekar de problem som avvecklingen av dess monopolställning medfört, då privata företag ofta inte tar hänsyn till handikappades behov. Televerket erbjuder särskild taxerabatt för dem som måste använda texttelefon, då det tar längre tid att använda text än att tala. Vad gäller utrustningen erbjuder televerket – utan extra kostnad för brukarna då denna bestrides av trygdekontoren – förutom texttelefon bl. a. extra förstärkare, stora nummerskivor, knapptillsatser, hållare för telefonlur, signallampor och "samtalsmaskin" med ett önskat ordförråd inprogrammerat.

Dessutom arbetar televerkets försäkringsavdelning med förbättring av texttelefoner, bildtelefoner för döva med språkproblem samt telefoner för dem som har både syn- och hörselnedsättning. Forskningen har nära kontakt med användarna samt med industrin och andra forskningsmiljöer m fl. Internationellt samarbetar man med nordiska och europeiska fora (NFTH, COST 219) för att samordna resurserna.

Handikappinstitutet i Sverige erinrar om att Televerket, Handikappinstitutet och handikapprörelsen har ett organiserat samarbete i form av en policy- och en expertgrupp för att påverka telekommunikationsutvecklingen så att handikappades krav tillgodoses. Inom ramen för detta samarbete bedrivs med finansiellt stöd från socialdepartementet det s. k. telematikprojektet för att studera vilka problem och möjligheter den nya telematiken ger personer med funktionshinder. Ett antal större och mindre delprojekt kring bl. a. texttelefon, videotex, databassökningar, nummerupplysning, larmsystem, bildtelefoni, telefax m. m. har igångsatts.

I Sverige har en nyinrättad myndighet, Statens telenämnd, övertagit televerkets uppgift att prova all utrustning som skall anslutas till telenätet så att denna inte tekniskt stör nätet. Kontakter har tagits för att undersöka om inte denna tekniska provning kunde kompletteras med att nämnden också granskade hur utrustningen tagit hänsyn till handikappades krav.

Som en konsekvens av den pågående liberaliseringen av telekommunikationerna har en parlamentarisk utredning tillsatts i Sverige bl. a. för att föreslå vad som skall anses vara grundläggande telekommunikationer för handikappade och som staten skall ta ansvar för samt hur detta ansvar skall organiseras och finansieras.

Mot denna bakgrund anser handikappinstitutet det angeläget att ta initiativ på nordisk bas och att en nordisk arbetsgrupp tillsättes, som bl. a. skall:

- formulera handikappkrav på produkter och system,
- utarbeta förslag till garantier för hur handikappade personer skall få tillgång till telekommunikationer,
- verka för att Norden blir en gemensam hemmamarknad för handikappprodukter,
- samordna arbetet så att den lagstiftning som genomförts i USA för att anpassa dator- och teleutrustning till handikappades krav i tillämpliga delar kan utnyttjas i Norden,
- verka för att eventuella motsvarigheter till statens telenämnd i Sverige i de andra nordiska länderna också granskar produkter, som skall anslutas till telenätet, ur handikappsynpunkt.

Den tanke som ligger i medlemsförslaget – att telekommunikationer till sin natur är internationella och därför fordrar ett utökat nordiskt samarbete – gäller i hög grad också för Europa där det redan pågår ett flertal stora och långsiktiga projekt om de framtida telekommunikationerna i Europa. Om dessa 2000-talets system skall vara anpassade till handikappades behov avgörs nu. Ett samordnat och progressivt arbete i Norden kring handikappades krav på telekommunikationer är därför ytterst angeläget att föra vidare till ett gemensamt nordiskt agerande i dessa frågor i Europa.

Televerket anser att den intensiva utvecklingen på telekommunikationsområdet är i mångt och mycket positiv också för personer med funktionsnedsättningar, eftersom tekniken ger möjligheter att kompensera olika slag av handikapp. Tekniken kan å andra sidan skapa nya hinder om inte tillräcklig hänsyn tas till kommunikationssvaga grupper. *Televerket* anser därför att det är viktigt att de handikappade och deras organisationer i ett tidigt skede framför sina krav på produkter, system och tjänster inom telekommunikationsområdet. *Televerket* har tagit initiativ till ett närmare samarbete med handikappinstitutet och handikapprörelsen i olika frågor som rör telekommunikation och handikapp.

I anslutning till den snabba avregleringen inom telekommunikationsområdet utreds *Televerkets* framtida regionalpolitiska roll av Post- och Teleutredningen (PTU), bl. a. för att definiera vad som skall anses ingå i "grundläggande telekommunikationer". Riksrevisionsverket (RRV) har i en förvaltningsrevision granskat *Televerkets* regionala och sociala ansvar. RRV föreslår att *Televerkets* regionala och sociala ansvar klart avgränsas till "grundläggande" telefonitjänster på den relativt skyddade hushållsmarknaden. Inom övriga områden bör *Televerket* ges full frihet att agera affärsmässigt.

RRV anser vidare att regionalt eller socialt motiverat stöd till t. ex. synskadade, sjukhuspatienter eller användare av telefonautomater bör kanaliseras genom att staten, landsting eller kommuner köper dessa tjänster av *Televerket* eller alternativa leverantörer.

Beträffande ansvarsfördelningen mellan marknadssidan och den sociala sidan är det enligt *Televerkets* uppfattning viktigt att skapa system som

stimulerar till en gynnsam utveckling av möjligheterna för handikappade att använda sig av telekommunikation och att vid behov lämpliga handikapphjälpmedel kan framtas. En möjlighet som Televerket vill peka på är att de sociala myndigheterna ger handikappade ekonomiska bidrag för inköp av telekommunikationsutrustning, från Televerket eller annan lämplig leverantör.

Dock påpekar verket, att särlösningar där vissa aktörer på marknaden åläggs ett handikappansvar medan andra inte har detta ansvar kommer att verka hämmande på utvecklingen av telekommunikationshjälpmedel för handikappade. Telekommunikationsområdet befinner sig i en mycket turbulent utveckling som enligt Televerkets uppfattning omöjliggör ensidiga ålägganden på teleförvaltningar. Vill man sätta upp regler måste detta därför ske genom lagstiftning, som riktas mot samtliga aktörer i branschen.

Handikappförbundens centralkommitté anser, att handikappfrågorna måste integreras i all verksamhet på området på ett helt annat sätt än i dag, både när det gäller att utveckla ny teknik och när det gäller användbarheten och administrationen av "gammal" teknik.

Nordiska rådet måste ställa krav på myndigheter och affärsdrivande verk i de nordiska länderna att med kraft arbeta för att handikappaspekterna kommer med från början i allt utvecklings- och utredningsarbete. Kommittén föreslår att en gemensam grupp startas på nordisk basis. Denna grupp skall få direktiv att snabbt komma igång med att formulera gemensamma krav och konkreta förslag till hur man skall kunna garantera en likvärdig service också för människor med olika funktionsnedsättningar. Vidare föreslås att Nordiska rådet arbetar för att dessa frågor förs vidare i olika samarbetsorgan på det teletekniska området i Europa till andra europeiska regeringar.

När det gäller speciella hjälpmedel som bygger på informationsteknologin är det viktigt att arbetet med en nordisk samordning fortsätter. Tillgången till speciella hjälpmedel som bygger på ny teknik måste säkras, men genom bättre generell anpassning av standardprodukter kan man minska behovet av speciallösningar. De tekniska möjligheterna att handikappanpassa olika produkter är i dag stora, men de ekonomiska villkoren styr. Därför borde politiker arbeta för att skapa en efterfrågan som kan bli ekonomiskt intressant för tillverkare av bl. a. teknisk utrustning. Ett sätt att skapa en sådan efterfrågan är att de nordiska ländernas politiker på alla nivåer i respektive länder, deras verkställande myndigheter och affärsdrivande verk blir överens om att vissa gemensamma krav på generell handikappanpassning av alla produkter och tjänster skall gälla vid upphandlingar och utformning av egna produkter. I detta sammanhang hänvisas till att det i USA finns en lagstiftning som innebär att staten måste ta med krav på handikappanpassning vid all upphandling av kontorsutrustning som innehåller elektronik.

I Sverige håller ett treårigt samarbetsprojekt mellan televerket, handikappinstitutet och handikapprörelsen på att avslutas. Stora kunskaper har samlats och många aktiviteter har startats på det teletekniska området. En del av dessa kunskaper och erfarenheter har förts fram i olika sammanhang både på nordisk och europeisk basis.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att alla remissinstanser är positiva till medlemsförslaget. Ett stort antal önskemål och synpunkter anförs vad gäller tekniska, ekonomiska och organisatoriska frågor i samband med de handikappades användning av tjänster och särskilt utrustning, t. ex. merkostnader vid utnyttjande av nummerupplysning, fördelningen av kostnader för extra utrustning för att handikappade skall kunna använda teletjänster på samma villkor som andra.

Utskottet noterar, att flera remissinstanser förordar tillsättande av en nordisk arbetsgrupp där representanter för de nordiska teleförvaltningarna ingår för att undersöka frågor om teleutrustning och teletjänster för handikappade, inklusive specialutrustningar som texttelefon och nya tjänster som teledata, videotex och bildtelefon. Arbetsgruppen bör bl. a. få i uppdrag att:

- formulera handikappkrav på produkter och system,
- utarbeta förslag till garantier för hur handikappade personer skall få tillgång till telekommunikationer,
- verka för att Norden blir en gemensam hemmamarknad för handikappprodukter,
- verka för att lagstiftning om anpassning av dator- och teleutrustning till handikappades krav, samt
- för att myndigheter i de nordiska länderna också granskar produkter, som skall anslutas till telenätet, ur handikappsynpunkt, och hur detta kan ske utan produktfördröjande merkostnader.

Arbetsgruppen bör även ta upp frågorna om kostnader och finansiering av extra utrustning och service för handikappade. Utskottets grundinställning är att de merkostnader för tillgång till telekommunikationer som ett handikapp innebär måste överenskommas mellan producenter och offentliga myndigheter. Arbetsgruppen bör därför hålla kontakt med den utredning som tillsatts i Sverige för att föreslå vad som skall anses vara grundläggande telekommunikationer för handikappade och som staten skall ta ansvar för samt hur detta ansvar ska organiseras och finansieras. Dessa ansvarsfrågor bör även klarläggas på nordiskt plan.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att de frågor som tas upp i medlemsförslaget diskuteras på internationell nivå, bl. a. vid ett FN-möte i Tallinn i augusti 1989, anordnat av Centre for Social Development and Humanitarian Affairs (CSDHE) som ett led i FN:s handikappårtonde

1983–1992. De experter från olika länder som deltog i mötet, enades om att dessa frågor skulle angripas genom studier av olika länders olika behov, möjligheter och prioriteringar samt att kontakt skulle etableras med International Telecommunications Union (ITU), International Broadcast Union (IBU) och Commission Consultatif International des Telegraphies et des Telecommunications (CCITT) för att dessa internationella organ skulle bli medvetna om handikappades särskilda behov. Kostnads- och finansieringsfrågor skulle särskilt uppmärksammas. Det noterades att samarbete pågår mellan 10 länder i Europa inom COST 219 (European Cooperation within the Field of Scientific and Technical Research – Teleinformatics facilities for disabled persons), med vilken Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) etablerat kontakt.

EG:s handikappprogram HELIOS (Handicapped people in the European Community Living Independently in an Open Society) har tagit upp många delar av problemkomplexet kring ekonomisk, social och kulturell integration av handikappade, däribland ett flerspråkigt datanät, tekniska hjälpmedel, utbildningsfrågor m. m. men synes ännu ej ha tagit sig an frågor kring telekommunikationer.

Utskottet vill understryka Nordiska nämnden för handikappfrågors (NNH) bedömning att det såväl inom det europeiska COST-samarbetet som i enskilda nordiska länder redan genomförts utredningar som kan utnyttjas. Från en annan remissinstans har anförts att man både i nordisk och i EG-regi bör ta initiativ till utformning av standard för att säkra att teleutrustningen uppfyller vissa normer för tillgänglighet för handikappade och äldre. Vissa krav borde uppfyllas vad gäller t. ex. apparater (lurar, tangenter, ljudkvalitet, lätthet att använda m. m.). En idé som bör prövas är en särskild märkning för utrustning som uppfyller kraven för användbarhet för handikappade. En annan remissinstans anför, att de nordiska länderna på europeiskt plan bör arbeta för utformning och tillämpning av krav gentemot producenterna vad gäller kommunikationsutrustningens lämplighet och anpassningsmöjligheter för handikappade. Det erinras om att sådana resultat uppnåtts i USA genom förhandlingar med de stora dataföretagen.

I anslutning till den europeiska ekonomiska integrationen är det viktigt att dessa frågor förs vidare i olika samarbetsorgan på det teletekniska området i Europa till andra europeiska regeringar, i synnerhet som en liberalisering på telekommunikationsområdet skulle kunna få icke avsedda konsekvenser för handikappade användare av teletjänster. EG-kommissionen arbetar för att påskynda liberaliseringen. Därför måste inom Norden de organisatoriska förhållandena och ansvarsförhållandena kring teletjänster och telehjälpmedel för handikappade avklaras.

Den tanke som ligger i medlemsförslaget – att telekommunikationer till sin natur är internationella och därför fordrar ett utökat nordiskt samarbete – gäller framför allt för Europa där det redan pågår ett flertal stora och

långsiktiga projekt om de framtida telekommunikationerna i Europa. Om dessa system blir anpassade till handikappades behov avgörs nu. Ett samordnat och progressivt arbete i Norden kring handikappades krav på telekommunikationer är därför ytterst angeläget att föra vidare genom ett gemensamt nordiskt agerande i dessa frågor i Europa.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor, samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

Mariehamn den 15 november 1989

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Per Søvik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om telekommunikationen för handikappade

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Elver Jonsson, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuuttila, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Asbjørn Sjøthun, Bengt Westerberg och Olle Östrand)

Den snabba och dynamiska utveckling som pågår på informationsteknologiområdet medför stora fördelar men samtidigt också problem. Detta gäller generellt men kanske särskilt för de handikappade.

Fördelen ligger i de många möjligheter som öppnar sig genom den snabba utvecklingen, t. ex. att finna lämpliga sätt att kommunicera trots handikapp men också att utnyttja tekniken för att lösa speciella handikappfrågor.

Problem ligger i svårigheten att få inflytande över den snabba utvecklingen och ställa krav, men också att inse konsekvenserna av den nya tekniken på gott och ont.

Samtidigt med den tekniska utvecklingen pågår förändringar av lagar och regler på området. Flera monopol har avskaffats eller kommer att avskaffas. Ovissheten inför hur detta kommer att slå, och då särskilt för handikappade, är anledning till att frågan tas upp i denna form.

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har uppmärksammat Nordiska ministerrådet på den dynamiska utvecklingen på telekommunikationsområdet och dess konsekvenser för handikappade i skrivelse, daterad 9 juni 1988.

Vi ställer oss bakom denna skrivelse och de synpunkter som där anförs. Vi finner det naturligt att frågan förs upp på nordiskt plan med hänvisning till det samarbete som redan är etablerat mellan de nordiska länderna på handikappområdet.

Således har arbetet i NNH visat att nordiskt samarbete ger både effektivitetsvinster och bättre kvalitet i nationella insatser.

Det nordiska samarbetet på hjälpmedelsområdet följer två huvudlinjer. Den ena går ut på att förbättra hjälpmedlens kvalitet, förhindra orimlig prissättning och sprida kunskap om utbudet. Den andra går ut på att tillvarata teknikens, speciellt data- och informationsteknologins, möjligheter i utvecklingen av nya hjälpmedel, särskilt sådana som har en otillräcklig marknad i det enskilda landet.

I det nu gällande nordiska samarbetsprogrammet för hälso- och socialsektorn framhålls att både samhällsekonomiska och handikappolitiska skäl

talar för en vidareutveckling och fördjupning av samarbetet på hjälpmedelsområdet. Norden skall genom detta så långt det är möjligt göras till en gemensam hemmamarknad för hjälpmedel för handikappade. Små och speciellt utsatta grupper av handikappade kan stärkas genom nordiskt samarbete. Ett "gränslöst" Norden gör det möjligt att använda fem länders samlade kunskaper och resurser för att förbättra livsvillkoren för dessa grupper.

Vi vill understryka att utvecklingen mot en friare marknad kan medföra oklarheter om vem som skall ha det yttersta ansvaret för handikappades möjligheter att få tillgång till telekommunikationstjänster. En angelägen fråga är därför hur det framtida ansvaret skall fördelas mellan marknadssidan och den sociala sektorn i samhället.

De handikappade får inte bli en grupp som i detta sammanhang "hamnar mellan två stolar". En beredskap måste finnas från samhällets sida för att bevaka konsekvenserna av de snabba och ständiga förändringar som den tekniska utvecklingen medför och för att sätta in lämpliga åtgärder till förmån för de handikappade.

Produkter som framställs för handikappade har ofta inte särskilt stor efterfrågan och kan därför lätt slås ut från marknaden av företagsekonomiska skäl. Kostnadsaspekten kommer i förgrunden. Detta ser vi som en synnerligen ogynnsam utveckling.

Förutsättningen för de handikappades utnyttjande av telekommunikationstjänster är annorlunda än många andra användargrupper. Vid bestämmande av taxor och service måste hänsyn tas till detta.

Vi anser att samhället måste ta sitt ansvar i detta sammanhang. Utvecklingen mot en friare marknad får inte medföra en ytterligare isolering för många handikappade. Det bör skapas ett skyddsnät som kan garantera en rimlig service även för konsumenter med särskilda behov.

De tjänster som erbjuds över telenäten bör vara tillgängliga för de handikappade som är i behov därav. Tillgången till service och till de speciella utrustningar som telekommunikationen aktualiserar får inte begränsas för människor med funktionshinder.

Med hänvisning till ovanstående hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor.

Stockholm den 16 november 1988

Lena Öhrsvik (s)

Eiður Guðnason (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Elver Jonsson (fp)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Sakari Knuutila (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Kaj Poulsen (S)

Asbjørn Sjøthun (A)

Bengt Westerberg (fp)

Olle Östrand (s)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk m. fl., se s. 415 Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 19 april, den 26 juni samt den 26 september 1989.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås Nordiska ministerrådet att under en försöksperiod utöka Nordplus med 15 stipendier för utbytesavtal mellan studenter vid universitet i Norden och södra Afrika och att anslå medel för lärarutbyte mellan universiteten i Norden och SADCC-regionen.

Av motiveringarna till medlemsförslaget framgår att ett sätt att uppfylla avtalet om ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan de nordiska länderna och SADCC-länderna måste vara att öka studentutbytet mellan de båda regionerna. Avtalet är högt prioriterat i de nordiska ländernas biståndsprogram och att öka antalet utbytesavtal mellan universitet i Norden och södra Afrika är ett mycket bra sätt att uppfylla både avtalets anda och bokstav. Även om Nordplus i första hand är ett nordiskt samarbete bör det ses som en möjlighet att även öka samarbetet med regioner utanför Norden. Studentutbytet är en mycket viktig del i arbetet för att öka den internationella förståelsen och det är viktigt att ha ett brett internationellt utbyte i en värld där gränser suddas ut och kontakten mellan länder blir allt vanligare. Samtidigt finns det en risk att de stora utbytesordningarna vänder sig mot de länder eller geografiska områden som är ekonomiskt intressanta. Därför är Nordplus väl lämpat för ett samarbete med universitet i SADCC-regionen och även samarbete med södra Afrika eller frontlinjestaterna är något som har fått en högre prioritering i det nordiska samarbetet genom Nordiska rådets internationella samarbetskommittés tillkomst.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande.

Nordiska

Nordens Fackliga Samorganisation
Nordiska akademikerrådet

Danmark

Undervisningsministeriet
Danida (Departementet for Internationalt Udviklingssamarbejde)
Akademikernes Centralorganisation
Danske Studerendes Fællesråd
Mellemlfolkeligt Samvirke

Finland

Finlands akademi
Utrikesministeriet
Undervisningsministeriet, Högskole- och vetenskapsavdelningen
Helsingfors universitet
Åbo akademi
Ålands landskapsstyrelse
Finlands studentkårers förbund

Island

Undervisningsministeriet

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Norsk Studentunion

Sverige

Forskningsrådsnämnden
Skolöverstyrelsen
Stiftelsen Svenska Institutet
Universitets- och högskoleämbetet
Sveriges Förenade Studentkårer

Remissorganen ställer sig mycket tveksamma till att Nordplus på nuvarande tidpunkt utvecklas till att också omfatta utbyte med SADCC-länderna även om många anser att stöd till sydafrikanska studeranden är viktigt. De nordiska studentunionerna stöder emellertid förslaget med den förutsättningen att Nordplus först fungerar tillfredsställande inom Norden.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1. *Nordiska remissyttranden*

Nordens fackliga samorganisation anser det tveksamt att Nordplus utökas till att omfatta även SADCC-länderna. Nordplus är ämnat att byggas ut under en försöksperiod 1989–1993 och lämpligast vore först att dra erfarenheter av det nordiska samarbetet innan programmet utvidgas till att omfatta ytterligare länder. Det ligger närmare till hands, om en utvidgning görs, att koppla ihop Nordplus med EGs utbytesprogram ERASMUS. Även om det ligger ett stort värde i kultur- och studentutbyte med länder utanför den närmaste kulturkretsen bör ett sådant samarbete anstå och övervägas först efter de erfarenheter som görs av Nordplus fram till 1993. Bilateral samarbetsavtal kan i stället övervägas.

Nordiska akademikerrådet ställer sig skeptiskt till de reella möjligheterna att utvidga Nordplus-programmet till SADCC-regionen. Nordplus är ett utomordentligt viktigt program som emellertid genomförs med knappa ekonomiska och personella resurser. Stödet till sydafrikanska studeranden är viktigt, men bör organiseras som ett särskilt projekt.

2.2. *Danska remissyttranden*

Undervisningsministeriet mener, at initiativer som det foreslåede bør løses ad anden vej, da Nordplus-programmet efter sin ordlyd ikke kan anvendes til udvekslingsprogrammer og stipendier uden for Norden.

Danida (Departementet for Internationalt Udviklings samarbejde) peger på en række problemer for individuel studenterudveksling mellem regioner med store kulturelle og sproglige forskelle og til, at Nordplus generelle stipendiesatser ikke vil muliggøre en sådan udveksling mellem Norden og SADCC-regionen. Danida nævner desuden problemer vedr. godskrivelse af studier ved den anden regions lærestalter, den manglende sprogforståelse, rejseudgifter, overførelse af stipendier og fripladser ved den hjemlige lærestalt. Danida gør opmærksom på, at når det gælder modtagelsen af studenter fra SADCC-landene i Danmark, eksisterer der allerede muligheder for støtte. Endelig henviser Danida til, at det på det fælles Norden/SADCC-ministermøde i Luanda 1/2 1989 godkendte Memorandum of Understanding vedr. kulturelt samarbejde anbefaler udveksling af gruppebesøg fremfor individuelle besøg mellem de to regioner.

Akademikernes centralorganisation ser det som en interessant tanke, att Nordplus med tiden utvidgas till att omfatta utväxlingsprogram för studerande mellan Norden och länder utanför Europa, t. ex. i SADCC-regionen. En sådan uppgift bör emellertid inte prioriteras i förhållande till den nuvarande utbyggnaden av Nordplus-programmet.

Danske Studerendes Fællesråd anser det speciellt positivt att Nordplus blir utvidgat till att inte endast omfatta de nordiska länderna. Det är

emellertid viktigt att Nordplus primärt är ett nordiskt program som bygger på en gemensam kultur, och det bör säkras att Nordplus fungerar på dessa premisser innan det utvecklas till någonting annat. Dessutom anser DSF att utvidgning skall ske utifrån kvalitativa frågor men de saknas i förslaget. Utvecklingsprogrammets två element, att utnyttja de resurser som redan finns och att utnyttja olika länders specialkompetens innebär också ett ekonomiskt perspektiv, dvs. de involverade länderna kan hålla sig à jour med varandras framgångar. Det är speciellt tveksamt att utvecklingen av Nordplus primärt skall ske utifrån några kvantitativa ekonomiska tankar. Idén om att få länder i den tredje världen med i Nordplus-programmet är en positiv utveckling om den ses i sammanhang med utvecklingsbistånd generellt och det är viktigare att Nordplus knyter förbindelser med tredje världen än med EG.

Mellemfolkeligt Samvirke støtter medlemsforslaget.

2.3. *Finländska remissyttranden*

Finlands akademi støtter medlemsforslaget.

Utrikesministeriet, afdelingen for udviklingssamarbejde anser det inte ändamålsenligt att utvidga Nordplus-programmet till SADCC-länderna. De nordiska länderna har redan nu ett omfattande och kontinuerligt växande utvecklingssamarbete med SADCC-länderna. Av de stipendiater som mottas av Finland kommer en del från dessa länder och finländska studeranden har möjlighet att bekanta sig med SADCC-länderna bl. a. i samband med forskningsprojekt som utförs av högskolor i Finland. En utsträckning av Nordplus-programmet till SADCC-länderna skulle medföra parallella arrangemang till de redan existerande nordiska stipendiatprogrammen i utvecklingsländerna. Nordplus-programmet kunde innebära betydliga risker, i fall nordiska studerande skulle sändas till SADCC-länderna och få samma sociala förmåner som landets egna studerande. Nordiska stipendiater skulle vara i en bättre position än SADCC-ländernas egna studerande och det skulle vara svårt att förverkliga utan att komma i konflikt med grundläggande principer för utvecklingssamarbete. Utländska studerande skulle omedelbart belasta utvecklingslandets egna obetydliga resurser för högre utbildning och verksamheten borde sålunda helt finansieras av de nordiska länderna men skulle sålunda få en karaktär av utvecklingsbistånd.

Undervisningsministeriet, højskole- og vetenskapsafdelningen mener ikke, at programmet på nuværende tidspunkt skal udvides til at omfatte andre lande end de nordiske i den opbygningsfase. Nordplus-programmet er inde i.

Helsingfors universitet anser initiativet till utbyte av studerande mellan nordiska högskolor och högskolor i södra Afrika lovvärt och etiskt riktigt. Utbytet borde dock organiseras inom ramen för ett eget stipendiesystem som beaktar stipendiaternas särskilda utgångsläge och behov.

Åbo akademi anser förslaget att förstärka Nordplus-programmet med utbyte mellan universitet i Norden och SADCC-regionen utgår från den goda principen att ett internationellt utbyte också ökar den internationella förståelsen. Nordplus-programmet har emellertid inte funnit sin slutliga form och det ligger knappast i någons intresse att äventyra såväl Nordplus-programmet som ett utbytesprogram mellan Norden och SADCC-länderna. Därför finns det inte någon anledning att under Nordplus-programmets försöksperiod belasta programmet med en verksamhet som kräver andra åtgärder och insatser och därmed riskera ett framgångsrikt resultat både för Nordplus-programmet och tilltänkta utbytesprogram med SADCC-länderna.

Ålands landskapsstyrelse förordar ett dröjsmål med den föreslagna utvidgningen av Nordplus-programmet tills programmet först fungerar tillfredsställande inom Norden.

Finlands Studentkårers Förbund (SYL) förhåller sig positivt till förslaget om förstärkt Nordplus-program men man bör samtidigt beakta att studentutbytet mellan de nordiska länderna och u-länderna inte förblir ensidigt.

2.4. Isländska remissyttranden

Undervisningsministeriet vill inte ta ställning till medlemsförslaget vid nuvarande tidpunkt.

2.5. Norska remissyttranden

Kultur- og vitenskapsdepartementet framhåller att redan på nuvarande tidpunkt verkar Nordplus-programmet bli ett vällyckat samarbetsprojekt som kommer att bidra väsentligt till att öka studentmobiliteten mellan de nordiska länderna. Nordplus befinner sig nu i en etableringsfas och en utvidgning av programmet till att också gälla universitet i SADCC-länderna verkar därför inte utan vidare kunna genomföras inom nuvarande riktlinjer och ekonomiska ramar. Förslaget är emellertid intressant och bör behandlas i styrningsgruppen för högre utbildning i Norden.

Norsk Studentunion ställer sig positivt till förslaget om att utvidga Nordplus-programmet till att omfatta stipendier för studenter i länder i SADCC-regionen. Förutsättningen för att Nordplus kan integrera studenter även från dessa länder är emellertid att programmet först blir konsoliderat på alla nivåer, inte minst på mottagningssidan. För att säkra den bästa möjliga sociala och kulturella integrationen av stipendiaterna är det nödvändigt att erbjuda en stödorganisation som har fungerat en tid.

2.6. Svenska remissyttranden

Forskningsrådsnämnden har ikke noget at indvende imod medlemsforslaget. Det forekommer rigtigt, at udvidelsen af stipendierne sker i en

forsøgsperiode. Forskningsrådsnämnden ser gerne en evaluering af resultatet af studenterudvekslingen efter forsøgsperiodens afslutning.

Skolöverstyrelsen har ved tidligere lejligheder fremhævet betydningen af et videre perspektiv end Europa i internationaliseringen af uddannelsesvæsenet. På denne baggrund understreger *Skolöverstyrelsen* behovet for at øge mulighederne for stipendiater fra udviklingslandene for at studere i Norden. Medlemsforslaget forekommer *Skolöverstyrelsen* velegnet til at fremme dette formål.

Svenska Institutet fraråder på det bestemteste at sammenkoble Nordplus og stipendiemuligheder for studerende fra SADCC-regionen. Nordplus bør efter instituttets opfattelse også fremover udelukkende være koncentreret om udvekslingen mellem højere læreanstalter og universiteter i Norden. Det påpeges endvidere, at Nordplus endnu ikke helt har fundet formen for sin virksomhed. *Svenska Institutet* begrundet bl. a. sin stillingtagen med instituttets egne erfaringer: Efterspørgslen på stipendier fra SADCC-regionen har indtil nu været ganske ringe; stipendier på grundniveau vil formentlig møde ringe interesse; master-stipendier anses for mere interessante. Desuden finder *SI* det usandsynligt, at en studenterudveksling mellem to helt forskellige statsregioner vil kunne fungere som Nordplus i Norden. *SI* foreslår afslutningsvis en modifikation af det forelåede stipendieprogram.

Universitets- och högskoleämbetet er enig i, at et øget samarbejde med lande uden for Norden er både vigtigt og nødvendigt og mener, at oprettelsen af et antal stipendier kan være til hjælp i bestræbelserne for at øge mulighederne for forståelse og samarbejde. *UHÄ* mener imidlertid, at det af hensyn til at Nordplus befinder sig i en opbygningsfase, kan være klogt at lade Nordplus få en længere udviklingsperiode, inden virksomheden udvides med nye delprojekter.

Sveriges förenade studentkårer finder det vigtigt at støtte og udvide samarbejdet mellem Norden og SADCC-landene, men også vigtigt at øge mulighederne for akademisk udveksling mellem Norden og hele den tredje verden. *Sveriges förenade studentkårer* foreslår sommerseminarer i samarbejde mellem en nordisk institution og en institution i den tredje verden som en vej til gensidig udveksling.

3. Utskottet

Kulturudvalget har noteret sig, at de fleste remisinstanser er positivt indstillet over for tanken om en udveksling af studerende og lærere mellem universiteter i Norden og SADCC-landene. Imidlertid peger de samme instanser på, at Nordplus-programmet er i en opbygningsfase, og at det ikke i den nuværende forsøgsperiode forekommer hensigtsmæssigt at udvide projektet. I stedet foreslås det at afvente resultaterne af denne forsøgsperiode inden en eventuel udvidelse af programmet.

En hel del remisinstanter tilføjer, at der formentlig vil være væsentlige problemer forbundet med den foreslåede udvidelse bl.a. på grund af kulturelle og sproglige forskelle mellem de to regioner, der kræver andre regler og bestemmelser end de nuværende retningslinjer for Nordplus-programmets administration.

Endelig peger flere remisinstanter på, at der allerede eksisterer muligheder gennem bistandsmidlerne for studerende fra SADCC-landene for studieophold ved nordiske universiteter og højere læreanstalter.

Kulturudvalget er enig med forslagsstillerne i, at det er en væsentlig opgave at give studerende og lærere fra SADCC-landene mulighed for studieophold i Norden for at fremme den mellemfolkelige forståelse. Samtidig finder Kulturudvalget, at det er vigtigt, at Nordplus-programmet kommer til at fungere efter hensigten i forsøgsperioden, jf. iøvrigt udvalgets betænkning over medlemsforslag A 872/k om foranstaltninger for Nordplus-programmets gennemførelse.

Med disse begrundelser er det Kulturudvalgets opfattelse, at Nordplus-programmet ikke i forsøgsperioden bør udvides til også at omfatte studerende fra SADCC-landene, men at studerende og lærere fra disse lande bør henvises til at benytte de ordninger på bistandsområdet, der allerede er etableret i Norden.

Kulturudvalget skal på denne baggrund indstille,

at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsforslag A 865/k om et styrket Nordplus-program.

Oslo, den 26. september 1989

Atli P. Dam (Jyfl)

J.K. Hansen (S)

Formand

Ulla Johansson (S)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Ingrid I. Willoch (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

(Väckt av Gunnar Björk samt Hugo Bergdahl, Johan Buttedahl, Knud Glønborg, Anneli Jäätteenmäki, Páll Pétursson, Mirja Ryyänen och Valgerður Sverrisdóttir)

Nordplus är ett konkret initiativ som ökar möjligheterna för unga att studera i annat nordiskt land. I förlängningen kan det också öppna dörren mot EG:s studentutbytesprogram. Studentutbytet är en mycket viktig del i arbetet för att öka den internationella förståelsen. Men det är också viktigt att ha ett brett internationellt utbyte i en värld där gränser suddas ut och kontakter mellan länder blir allt vanligare. Samtidigt finns det en risk att de stora utbytesordningarna vänder sig mot de länder/geografiska områden som är ekonomiskt intressanta. Därför är det viktigt att Norden som enhet försöker öka utbytet också med andra områden. Även i detta sammanhang kan Nordplus användas som "språngbräda". Internationella förhandlingar av den typen torde numera ingå i Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets mandat efter att man bildat en internationell kommitté i Nordiska rådet.

Det som nämnts här ovan gör Nordplus väl lämpat för ett samarbete med universitet i SADCC-regionen. Också samarbetet med södra Afrika eller frontlinjestaterna är något som har fått en högre prioritet i det nordiska samarbetet genom den Internationella kommitténs tillkomst.

Ett sätt att uppfylla avtalet om ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan de nordiska länderna och SADCC-länderna måste vara att öka studentutbytet mellan de båda regionerna. Det är viktigt att konstatera att Nordplus i första hand är ett nordiskt samarbete. Dock bör det också ses som en möjlighet att öka samarbetet med regioner utanför Norden. Det gäller inte minst EG-samarbetet. I detta fall programmen ERASMUS och Comett. Men också med andra regioner som t ex södra Afrika.

Avtalet mellan de nordiska ländernas regeringar och SADCC-länernas regeringar är högt prioriterat i de nordiska ländernas biståndsprogram. Att öka antalet utbytesavtal mellan universitet i Norden och södra Afrika är ett mycket bra sätt att uppfylla både avtalets anda och bokstav. Att utveckla den här typen av kulturutbyten mellan regionerna har de nordiska regeringarna till stor del bortsett från.

Vi vill därför föreslå att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att under en försöksperiod utöka Nordplus med 15 stipendier för utbytesavtal mellan studenter vid universitet i Norden och Södra Afrika

att anslå medel för lärarutbyte mellan universiteten i Norden och SADCC-regionen.

Stockholm den 6 december 1989

Gunnar Björk (c)

Johan Buttedahl (Sp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Mirja Ryyänänen (K)

Hugo Bergdahl (fp)

Knud Glønborg (KrF)

Páll Pétursson (F)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 423
Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 866/j om opprettelse av et internasjonalt utvalg er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 31. januar 1989, 14. februar 1989, 27. juni 1989, 25. september 1989 og den 13. november 1989.

1. Medlemsforlaget

Medlemsforlaget er stillet den 9. december 1988.

I medlemsforlaget foreslås det,

at Nordisk Råd beslutter at oprette et internationalt udvalg gennem en ændring af § 24 i Rådets forretningsorden i overensstemmelse med det bilag, der er vedlagt medlemsforlaget, samt at ændringerne træder i kraft umiddelbart.

Forslagsstillerne redegør indledningsvis for, hvorledes Nordisk Råds internationale virksomhed hidtil har været varetaget, dels af præsidiets, dels af udvalgene og dels af præsidiensekretariatet. Ligeledes redegøres der for, hvilke internationale organisationer man fortrinsvis har haft kontakt med. Det anføres, at selv om Nordisk Råds internationale aktivitet ikke er ubetydelig, er mangelen på samordning og kontinuitet åbenbar.

Derudover redegør forslagsstillerne for præsidiets nedsættelse af den Internationale Samarbejdskomité og dens mandat samt om indholdet af komiteens betænkning, der blev afgivet den 2. december 1988.

I komiteens betænkning er en lang række forslag, hvoraf forslaget om oprettelse af et internationalt udvalg fremmes i nærværende medlemsforslag.

Et internationalt udvalg under Nordisk Råd skulle have følgende arbejdsopgaver:

1. at behandle relevante medlemsforslag.
2. at afgive udtalelse over et antal beretninger fra organer, som arbejder på det internationale område.

3. at have ansvar for samordning af de internationale sagsspørgsmål, incl. Europa-spørgsmål, inden for Nordisk Råd.

4. at have ansvar for udrednings- og programarbejde i Europa-spørgsmål og

5. at aflaste præsidiets i visse løbende internationale kontakter.

Det understreges, at rådets øvrige udvalg også fortsat skulle behandle spørgsmål med internationale relationer på sine sagsområder. Præsidiets kontakter kunne begrænses til det højeste niveau i andre internationale organisationer.

Komiteen foreslår, at det nye udvalg skulle have ti medlemmer, to fra hvert land, og at man ved nedsættelsen bør efterstræbe en retfærdig partipolitisk fordeling af posterne. Dublering af udvalgspladser kunne undgås eller begrænses gennem en samtidig formindskelse af antallet af medlemmer i andre udvalg. Komiteen henviser her til Økonomisk Udvalg og Kulturudvalget, men afstår fra at fremkomme med konkrete forslag på dette punkt.

Komiteen mener, at det er vigtigt, at det nye udvalg skulle kunne nedsættes allerede ved 37. session i Stockholm 1989. Dette motiverer komiteen specielt med, at udvalget på den måde allerede i løbet af sommeren og efteråret 1989 skulle kunne påtage sig samordningsansvaret for og forberedelsen af de Europa-relaterede spørgsmål, som dels den Internationale Samarbejdskomité med støtte i et nyt mandat fra præsidiets, dels Nordisk Ministerråd arbejder med.

Forslagsstillerne deler den Internationale Samarbejdskomités syn på behovet for et særligt udvalg for internationale spørgsmål.

Forslagsstillerne kan også anbefale komiteens forslag til arbejdsopgaver for det nye udvalg og til arbejdsfordeling mellem rådsorganerne i den fremtidige behandling af internationale samarbejdsspørgsmål.

Forslagsstillerne er ligeledes enige med komiteen om, at det internationale udvalg bør sammensættes af ti medlemmer, to fra hvert land, og at sammensætningen — på samme måde som det efter beslutning af præsidiets er tilfældet med Budget- og Kontroludvalget — efter forhandling kommer til af afspejle de partipolitiske styrkeforhold i rådet.

Forslagsstillerne mener også, at komiteens forslag om en gennemgang af arbejdsformerne inden for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd bør ske i begyndelsen af 1990'erne. En sådan gennemgang bør naturligvis også omfatte udvalgenes sammensætning og kan af den grund føre til, at man i fremtiden kan undgå dubleringer for så vidt angår udvalgsposter.

Forslagsstillerne anser det ligesom komiteen for vigtigt, at det nye udvalg gennem de nødvendige ændringer af § 24 i forretningsordenen for Nordisk Råd kan nedsættes allerede ved 37. session. Dette ville også lette det videre arbejde med mange af komiteens forslag om øgede internationale kontakter m. m.

Med hensyn til spørgsmålet om sekretariatsfunktionen henvises til ko-

miteens forslag om, at der oprettes en stilling som international sekretær i præsidiasekretariatet.

2. Remissudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss hos de nordiske partigrupper og nationale delegationer.

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske partigrupper

Den Konservative Gruppe mener, at den Internationale Samarbejdskomité's arbejde må overvejes nærmere, hvorfor gruppen på det bestemteste afviser at tage stilling til medlemsforslaget allerede ved Nordisk Råds 37. session.

Af denne grund vil gruppen ved et senere tilfælde behandle forslaget. Gruppen er dog yderst tvivlende over for det principielt rigtige i at nedsætte et internationalt udvalg. Derimod mener man, at der kan være grund til nærmere at overveje nedsættelse af en international komité direkte under præsidiet. Sagssamarbejdet, f.eks. med hensyn til den europæiske integration, bør dog fortsat behandles af de forskellige fagudvalg.

Midtengruppen mener, at det er vigtigt, at Nordisk Råd fører en aktiv politik for til stadighed at følge udviklingen i vor omverden.

Gruppen anfører, at vor omverden bestandigt forandres. Forskellige samarbejdsformer, både bilaterale og multilaterale, udvikles. Alt dette gør, at Nordisk Råd må skabe en klar strategi omkring et internationalt samarbejde for fremtiden. Ikke mindst udviklingen i Europa kræver dette. Midtengruppen er dog ikke i dag parat til at tage stilling til at oprette et internationalt udvalg. Gruppen anbefaler i stedet for, at den Internationale Samarbejdskomité forlænges, og at spørgsmålet om et internationalt udvalg prøves ved næste session.

Gruppen gør ligeledes opmærksom på, at behovet for en gennemgang af Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds arbejdsformer nævnes i medlemsforslaget. Gruppen tror, at dette er en nødvendighed for at udvikle og styrke det nordiske officielle samarbejde. Det er vigtigt, at arbejdet bliver mere målrettet, og at der udvikles former for at få en bedre opfølgning af beslutninger. En gennemgang af arbejdsformerne bør påbegyndes omgående, mener gruppen.

Den Socialdemokratiske Gruppe mener, at de spørgsmål, som tages op både i nærværende medlemsforslag og i medlemsforslag A 862/j, bør behandles i forbindelse med den Internationale Samarbejdskomité's betænkning i sin helhed.

Gruppen mener, at den betænkning, som den Internationale Samarbejdskomité har afgivet, er så omfattende, at det kræver betydeligt længere tids diskussion og bearbejdning i partigruppen.

Gruppen er derfor endnu ikke parat til at afgive en udtalelse over medlemsforslaget.

Den Venstresocialistiske Gruppe udtaler for det første, at de er enige i hovedsynspunkterne og konklusionerne i den Internationale Samarbejds-komités indstilling. De lægger stor vægt på, at der oprettes et eget internationalt udvalg.

For det andet ser gruppen helst, at dette udvalg oprettes på Nordisk Råds session i marts 1989, men hovedsagen er, at udvalget oprettes med størst muligt flertal. De er derfor åbne over for, at afgørelsen udsættes til næste session.

For det tredje gør gruppen opmærksom på, at de nordiske lande i mange år har haft nær kontakt og forsøgt at samordne sin politik i en række internationale organer og sagsområder. Denne kontakt og dette samarbejde kunne trænge til parlamentarisk støtte og debat på nordisk plan, altså i Nordisk Råd. Et internationalt udvalg vil være et egnet redskab til dette formål, mener man.

For det fjerde peger man på, at udøvelsen af de nordiske landes officielle udenrigspolitik selvfølgelig er regeringernes ansvar og ret. Et internationalt udvalg kunne imidlertid aktivisere nordiske parlamentarikere i den demokratiske debat om forudsætningerne og retningerne for fortsat nordisk samarbejde om internationale spørgsmål.

For det femte peger gruppen på, at det internationale samarbejde, som finder sted inden for områder som miljø, økonomi, bistand og arbejdet med menneskerettigheder får en større vægt. Nordiske parlamentarikeres engagement, diskussioner og forslag kan sikres en sådan status, at det kan medvirke til skabelsen af en fælles nordisk optræden.

For det sjette påpeger gruppen, at de internationale spørgsmål allerede i dag er af et sådant omfang, at det af hensyn til præsidiets arbejdssituation vil være hensigtsmæssigt med oprettelsen af et internationalt udvalg.

Nationale delegationer

I *Danmarks Riges Delegation* var der enighed om, at medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/j måtte gennemgå en nærmere drøftelse i partigrupperne ved møderne den 30. januar 1989, og at der måtte kunne forventes klarere tilkendegivelser derfra. Behandlingen i delegationen viste imidlertid forskellige vurderinger i den daværende fase.

De Konservatives og Venstres medlemmer af delegationen fandt, at der var grund til at diskutere forslaget om et internationalt udvalg, som de så på med skepsis, idet det rejste flere problemer.

Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis medlemmer anså forslaget om et internationalt udvalg som en logisk konsekvens af udredningskomiteens arbejde og kunne derfor støtte forslaget.

Finlands delegation har ikke fundet anledning til i daværende fase at tage endelig stilling til de i medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/e

fremlagte forslag, men har til hensigt at fortsætte behandlingen af dem inden for den delegation, som konstituerer sig i og med åbningen af Riksdagen 1989. Dette gælder specielt forslaget om nedsættelse af et permanent internationalt udvalg i Nordisk Råd, som endnu ikke er modent til behandling på 37. session.

Delegationen slutter imidlertid op om den almene intention om behovet for at øge effektiviteten og hastigheden i det nordiske samarbejde for at kunne møde de udfordringer, som det øgede internationale samarbejde og specielt den europæiske integration udgør for Norden.

Ålands delegation tilslutter sig de i medlemsforslaget fremlagte synspunkter med hensyn til behovet for en reformering af rådets arbejdsformer med henblik på at sikre, at det internationale engagement udvikles. En sådan reform skulle bidrage til at højne Nordisk Råds status over for det øvrige europæiske samarbejde, mener man.

Delegationen er klar over de problemer, som oprettelse af et nyt udvalg indebærer, og specielt i det her tilfælde, hvor det foreslåede udvalgs arbejdsopgaver ville berøre samtlige nuværende udvalgs sagsområder. Det påpeges, at det naturligvis er påkrævet med en omsorgsfuld grænsedragning, således at de forskellige udvalgs sagsbehandling ikke hæmmes, samtidig med at en vis fleksibilitet må forudsættes med hensyn til fremtidige spørgsmål. Delegationen mener, at det kunne være et alternativ at overveje muligheden af at omfordele sagerne i de nuværende udvalg, således at et internationalt udvalg oprettes uden at antallet af udvalg af den grund øges.

Udvalgstanken er tiltalende ud fra en ålandsk synsvinkel. Hvis rådet i stedet for skulle gå ind for en komité eller lignende, ville det indebære, at den nuværende ret, som de selvstyrende områder har til at deltage i udvalgsarbejdet, ville blive dårligere, da visse arbejdsopgaver, som behandles af udvalg, kan komme til at behandles af komiteen. Dette ville indebære en tilbagegang i forhold til den ret, som de selvstyrende områder har i dag ifølge Helsingfors-aftalen. Delegationen betoner derfor betydningen af, at man i forbindelse med et komitéalternativ sikrer de selvstyrende områders ret til deltagelse på samme måde som i udvalg.

Islands delegation har besluttet at give sin støtte til forslaget om oprettelse af et internationalt udvalg. Der blev dog taget forbehold om, at parti-grupperne endnu ikke har behandlet forslaget.

Med hensyn til sekretariat for det foreslåede internationale udvalg mente delegationen, at udvalgets sekretær burde være underlagt selve udvalget (undtagen i administrative spørgsmål), på samme måde som sekretærerne for de øvrige udvalg.

Den norske delegations medlemmer har bekræftet deres ønske om øget internationalt engagement fra de nordiske samarbejdsorganers side, både regeringernes og parlamentarikernes.

Delegationsmedlemmerne vil, efter at have udvekslet foreløbige synspunkter på forslagets indhold og behandling, fortsætte drøftelserne i parti-gruppernes regi.

Den svenske delegation har besluttet ikke at ville afgive nogen udtalelse, men at henskyde sagen til partigrupperne.

Delegationen har endvidere besluttet at foreslå præsidiets, at medlemsforslaget skulle slutbehandles ved rådets ordinære session i Reykjavik.

3. Utvalgets synspunkter

Juridisk udvalg er blitt orientert om at presidiet har besluttet å nedsette en komité som skal utrede Nordisk Råds arbeidsformer, belsutningsprosesser m. v. På denne bakgrunn mener utvalget at det ikke vil være hensiktsmessig å drøfte enkeltstående organisatoriske spørsmål i utvalget. Juridisk utvalg forutsetter at medlemsforslag A 866/j inngår i en helhetsvurdering og behandles i den av presidiet vedtatte organisasjonsutredning.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk utvalg innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 866/j om opprettelse av et internasjonalt utvalg.

Mariehamn, den 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott

(Väckt av Karin Söder samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Anker Jørgensen, Theo Koritzinsky, Ólafur G. Einarsson och Páll Pétursson)

Inledning

Nordiska rådets internationella verksamhet har bedrivits i enlighet med riktlinjer, som presidiet fastställt (senast 1987). I verksamheten deltar presidiet, utskotten och presidiesekretariatet. Presidiet har strävat till att upprätthålla kontinuerliga kontakter med några centrala europeiska parlamentariska församlingar såsom Europaparlamentet, Benelux-parlamentet och Europarådet. Det har varit fråga dels om ömsesidig närvaro vid sessioner samt studie- och kontaktbesök. I de sammanhangen har presidiet även besökt sådana organisationer som EFTA, GATT och OECD. Här skall också rådets internationella konferenser uppmärksammas.

Utskotten har genom sina ordföranden och viceordföranden upprätthållit kontakter med ovan nämnda och vissa andra internationella organisationer, särskilt inom FN-familjen, i form av studiebesök och deltagande i konferenser och seminarier.

Presidiesekretariatet har försökt upprätthålla motsvarande kontakter på sekretariatsnivå samt etablera samarbete, när det gäller utbyte av information och dokumentation.

Trots att rådsorganens internationella aktiviteter ej är obetydliga är bristen på samordning och kontinuitet uppenbar. Genom att de internationella aktiviteterna inte kunnat planeras tillräckligt systematiskt blir också uppföljningen av studiebesök m m lätt lidande. Verksamheten får ett drag av punktvisa insatser, vilket också gäller insatserna för att öka kännedomen om det nordiska samarbetet och dess resultat i omvärlden.

Samtidigt är det uppenbart att interna nordiska åtgärder för att förbättra levnadsvillkoren och livskvaliteten i medlemsländerna på allt fler områden blir verkningslösa, om de ej företas i samverkan med världen utanför Norden. Nordiska rådets presidium tillsatte därför i november 1987 en parlamentarisk tiomannakommitté för att utreda behovet av ökade nordiska insatser i det internationella miljö- och biståndssamarbetet, kultursamarbetet, arbetet med narkotikafrågor samt frågor om jämställdhet och om den nordiska representationen i internationella organisationer. Därutöver skall kommittén behandla frågor som berör samarbetet på det ekonomiska området mot bakgrunden av medlemsländernas olika anknytningar till särskilt EG och EFTA.

Den internationella samarbetskommitténs förslag

Kommittén avgav sitt betänkande den 2 december 1988. Betänkandet innehåller en omfattande analys av hur det nordiska samarbetet inom en rad internationella organisationer fungerar samt en kartläggning av rådsorganens internationella kontakter och aktiviteter. Kommittén har även bedömt möjligheterna för Nordiska rådet att intensifiera sitt arbete för att stärka det nordiska samarbetet i relation till utvecklingen inom EG.

Betänkandet utmynnar i ett betydande antal förslag till fortsatta åtgärder för att ge den internationella dimensionen i det nordiska samarbetet större tyngd och konsistens och för att för omvärlden bättre synliggöra resultaten av detta samarbete. I ett särskilt medlemsförslag behandlas frågan hur kommitténs idéer och förslag beträffande organiseringen av det nordiska samarbetet i internationella fora och ökade insatser på olika sakområden med internationell anknytning skall upptas till vidare bearbetning inom rådet och av regeringar och ministerråd.

Kommittén föreslår även att ett nytt utskott för internationella frågor inrättas inom rådet. Utskottet skulle ha följande fem huvuduppgifter:

1. att bereda relevanta medlemsförslag,
2. att avge yttranden över ett antal berättelser av organ som verkar på det internationella fältet,
3. att ha samordningsansvar för de internationella sakfrågorna, inklusive Europafrågorna, inom Nordiska rådet,
4. att ansvara för ett utrednings- och programarbete i Europafrågorna,
5. att avlasta presidiet vissa löpande internationella kontakter.

Rådets övriga utskott skulle också i fortsättningen handlägga frågor med internationell anknytning på sina sakområden. Presidiets kontakter kunde begränsas till den högsta nivån i andra internationella organisationer.

Kommittén föreslår att det nya utskottet skulle ha tio medlemmar, två från vart land och att man vid tillsättningen bör eftersträva en rättvis partipolitisk fördelning av posterna. Dubblering av utskottsplatserna kunde undvikas eller begränsas genom en samtidig minskning av antalet medlemmar i andra utskott. Kommittén hänvisar här till ekonomiska utskottet och kulturutskottet, men avstår från att göra konkreta förslag på denna punkt.

Kommittén finner det angeläget att det nya utskottet skulle kunna inrättas redan vid den 37:e sessionen i Stockholm 1989. Kommittén motiverar detta särskilt med att utskottet därigenom redan under sommaren och hösten 1989 skulle kunna påta sig samordningsansvaret för beredningen av de Europa-relaterade frågor, som dels den internationella samarbetskommittén i stöd av ett nytt mandat från presidiet, dels Nordiska ministerrådet arbetar med.

Förslagsställarna

Förslagsställarna delar den internationella samarbetskommitténs syn på behovet av ett särskilt utskott för internationella frågor. En sådan reform skulle säkra att den internationella dimensionen i rådets arbete skulle kunna utvecklas metodiskt och med ett optimalt utnyttjande av den kompetens och de resurser rådet kan förfoga över.

Förslagsställarna kan också tillstyrka kommitténs förslag till arbetsuppgifter för det nya utskottet och till arbetsfördelning mellan rådsorganen i den framtida hanteringen av internationella samarbetsfrågor. Förslagsställarna vill betona vikten av att informationsflödet till och från Norden i frågor av betydelse för det nordiska samarbetet kan tillpassas de verkliga behoven och att man i kontaktverksamheten utvecklar ett stabilt nätverk mellan rådets organ och relevanta internationella organisationer.

Förslagsställarna är likaså eniga med kommittén om att det internationella utskottet bör sammansättas av tio medlemmar, två från vart land, och att sammansättningen, på samma sätt som fallet enligt beslut av presidiet är i fråga om budget- och kontrollutskottet, efter förhandlingar kommer att avspegla de partipolitiska styrkeförhållandena i rådet. Förslagsställarna understryker, att det nya utskottets uppgifter, inte minst de integrationspolitiska, är viktiga och att arbetet i utskottet kommer att ställa stora krav på medlemmarnas engagemang och beredvillighet till möten och aktiviteter utanför den för utskotten sedvanliga mötesordningen.

I detta sammanhang vill förslagsställarna ta fasta på kommitténs förslag om att en översyn av arbetsformerna inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet bör ske i början av 1990-talet. En sådan översyn bör naturligen också gälla utskottens sammansättning och kan följaktligen leda till att man i framtiden kan undvika dubbleringar beträffande utskottsuppdraget.

Förslagsställarna anser liksom kommittén det viktigt att det nya utskottet genom nödiga ändringar av 24 § i arbetsordningen för Nordiska rådet kan inrättas redan vid den 37:e sessionen. Detta skulle också underlätta det vidare arbetet med många av kommitténs förslag om ökade internationella kontakter m m.

I fråga om sekretariatsfunktionerna hänvisas till kommitténs förslag att en tjänst som internationell sekreterare inrättas vid presidiesekretariatet.

Med hänvisning till det ovanstående föreslår vi att Nordiska rådet beslutar att inrätta ett internationellt utskott genom att ändra rådets arbetsordning § 24 i enlighet med vad som föreslås i Bilaga, samt att ändringarna träder i kraft omedelbart.

Stockholm den 9 december 1988

Karin Söder (c)

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Anker Jørgensen (S)

Theo Koritzinsky (SV)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Páll Pétursson (F)

BILAGA

Förslag till ändringar i arbetsordningen för Nordiska rådet

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

§ 24

I rådet skall finnas ett juridiskt utskott, ett kulturutskott, ett social- och miljöutskott, ett kommunikationsutskott, ett ekonomiskt utskott och ett budget- och kontrollutskott.

I rådet skall finnas ett juridiskt utskott, ett kulturutskott, ett social- och miljöutskott, ett kommunikationsutskott, ett ekonomiskt utskott, ett budget- och kontrollutskott och ett *internationellt utskott*.

styckena 2–6 oförändrade

Budget- och kontrollutskottet består av fjorton medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Norges och Sveriges delegationer envar två och Islands delegation en. Övriga medlemmar utgörs av ordförandena i de andra utskotten eller de ersättare för ordföranden som respektive utskott utser.

Budget- och kontrollutskottet består av *femton* medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Norges och Sveriges delegationer envar två och Islands delegation en. Övriga medlemmar utgörs av ordförandena i de andra utskotten eller de ersättare för ordförandena som respektive utskott utser.

Internationella utskottet består av tio medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Islands, Norges och Sveriges delegationer envar två.

Presidiet kan fastställa regler för utskottens arbete.

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam

(Medlemsförslaget väckt av Sten Svensson, se s. 440 Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Köpenhamn den 15 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställes,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ställa medel till förfogande för nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam.

Förslagsställarna pekar på att debatten och osäkerheten kring det vanliga tandfyllnadsmaterialet amalgamets eventuella skaderisker skapat oro bland allmänheten. Ett stort antal människor misstänker sig lida av kvicksilverförgiftning genom exponering för kvicksilver. En svensk expertgrupp (LEK-utredningen) konstaterade 1987 att oorganiskt kvicksilver är ett gift och att det finns en rad undersökningar som visar att amalgamfyllningar avger kvicksilverånga. Epidemiologiska undersökningar som skulle ge säkra slutsatser om effekter av amalgam fanns dock inte. Expertgruppen drog slutsatsen att amalgam är ett ur toxikologisk synvinkel olämpligt tandfyllningsmaterial och att användandet av amalgam borde avvecklas när tillfredsställande ersättningsmaterial utvecklats. Vidare erinras om, att odontologiska och medicinska fakulteter i Sverige har som en angelägen uppgift framhållit forskning rörande effekterna på centrala nervsystemet av dentala amalgam och från dessa kommande kvicksilver. Studier rörande frekvensen av biverkningar av dentala material har också ansetts angelägna. I Sverige utarbetades 1988 ett tvärsektorielt forskningsprogram vad gäller kvicksilver från amalgam och dess påverkan på hälsan.

Situationen inom tandvården är i de nordiska länderna i många avseen-

den likartad. Frågan om kvicksilvrets toxikologiska effekter har förmodligen väckt störst intresse i Sverige, men den torde vara ett problem också i övriga nordiska länder. Erfarenheterna av nordiskt samarbete på olika forskningsområden visar att gemensamma nordiska forskningsinitiativ och gemensamt utnyttjande av specialkunskaper kan föra till ett bättre utnyttjande av resurserna. Såvitt gäller frågan om nordisk forskning kring skaderisker av amalgam torde direkta kontakter mellan forskare på fältet vara det bästa sättet att få till stånd ett samarbete. Forskningen skulle kunna knytas till någon befintlig institution. Förslagställaren understryker, att det är synnerligen angeläget att resurser ställs till förfogande för denna forskning, som inte hittills fått det ekonomiska stöd som krävs.

2 Remissyttranden

Yttranden har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner:

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Island

Islands universitet, odontologiska fakulteten

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet

Sverige

Socialstyrelsen

Medicinska forskningsrådet

Karolinska institutet

Uppsala universitet, institutionen för neurologi

Uppsala universitet, biomedicinskt centrum

Lunds universitet, medicinska fakulteten

Lunds universitet, odontologiska fakulteten

Umeå universitet, medicinska fakulteten

Umeå universitet, odontologiska fakulteten

Göteborgs universitet, odontologiska fakulteten

Universitetet i Linköping

Sveriges tandläkarförbund

2.2 Remissinstanser som förordar forskningssamarbete över ett större antal material, inklusive amalgam

Norden

Nordisk institut för odontologisk materialprovning (NIOM)

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)

Danmark

Sundhedsministeriet
Dansk Tandlægeforening
Praktiserende Tandlægers Organisation
Tandlægenes Nye Landsforening

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet
Helsingfors universitet, medicinska fakulteten
Finska tandläkarsällskapet

Norge

Sosialdepartementet
Den norske tannlegeforening

*2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget**Norden*

Nordiska hälsovårdshögskolan

Finland

Ålands landskapsstyrelse

Island

Hälso- och försäkringsministeriet

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Islands universitet, odontologiska fakulteten anser det naturligt att ett eventuellt nordiskt forskningssamarbete om amalgam överläts till Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM).

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge tillstyrker förslaget då frågan om möjliga skadeverkningar av amalgam är ett smalt forskningsområde som väl lämpar sig för nordiskt samarbete. Ett forskningsprogram bör också omfatta alternativa fyllnadsmaterial.

Socialstyrelsen i Sverige delar uppfattningen att det vore värdefullt med en samordning av nordisk forskning kring skaderisker av amalgam. Det är viktigt att denna forskning blir så tvärspektoriell som möjligt. En gemensam nordisk satsning på sådan forskning borde öka möjligheterna till en sådan tvärspektoriell forskning. Olika specialkunskaper bör på det sättet kunna tillföras den pågående forskningen. Vad gäller svenska institutioner vore det enligt styrelsens mening lämpligt att undersöka om Karolinska Institutet kan påta sig ansvaret för ett nordiskt forskningssamarbete i denna fråga. Vidare tillstyrks att särskilda medel ställs till förfogande för ett nordiskt forskningssamarbete. I så fall bör man inledningsvis ordna ett forskningsseminarium på nordisk basis vad gäller aktuell forskning.

Medicinska forskningsrådet (MFR) i Sverige ser positivt på en gemensam nordisk satsning rörande forskning kring amalgam och hälsa. Det bästa vetenskapliga utbytet torde erhållas genom satsningar inom ramen för existerande forskningsgrupper. Nordiska rådet kan på ett värdefullt sätt bidra till ökade möjligheter till vetenskapligt samarbete och sambruk av resurser genom avsättande av medel, att förslagsvis utnyttjas i form av forskarlöner och resestipendier. MFR pekar på att Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM), beläget i Oslo, bedriver en omfattande och framgångsrik forskning av såväl grundforskningskaraktär som mer tillämpad karaktär inom området. NIOM finansieras gemensamt av de nordiska länderna. Forskare på olika nivå från de fyra svenska odontologiska fakulteterna är och har varit verksamma vid institutet under längre eller kortare perioder.

Slutsatserna i den s. k. LEK-utredningen föranledde socialstyrelsen att låta ta fram ett tvärsektorielt forskningsprogram vad gäller kvicksilver från amalgam och dess påverkan på hälsan. Socialstyrelsen föreslog därefter regeringen att MFR skulle ges ett särskilt uppdrag att initiera och samordna forskningsinsatser vad gäller hälsoeffekter av amalgam samt att särskilda medel skulle ställas till rådets förfogande för ändamålet. Då sådana centrala medel uteblivit, har MFR på eget initiativ avsatt medel till ändamålet och ett avsevärt antal ansökningar inom ramen för detta program och med vitt skilda forskningsinriktningar har nyligen behandlats.

Karolinska institutet i Sverige är berett att ta ett samordnande ansvar för projektet rörande nordiskt forskningssamarbete rörande amalgamets skaderisker i enlighet med medlemsförslaget. Ansvaret bör ej ligga enbart på en institution utan ledas av en ledningsgrupp bestående av representanter från berörda institutioner och institut och samarbete etableras med andra universitet och högskolor såväl inom Sverige som inom Norden.

Den tvärsektoriella inriktningen på problemställningen som även är ett för miljömedicinen angeläget problem kräver medverkan från forskare från olika discipliner. För att möjliggöra ett intensifierat forskningssamarbete inom medicin och odontologi vad gäller biologiska effekter av dentala material har en referensgrupp nyligen tillsatts.

Vid den odontologiska fakulteten finns sedan drygt ett år en professur i odontologisk toxikologi, den enda i sitt slag i Norden.

Forskningssamarbete är redan etablerat kring kvicksilver/amalgamproblemet med Huddinge sjukhus. Krav har rests på att amalgam skall förbjudas så snart fullgoda ersättningsmaterial finns framtagna. Vid Centrum för Biomaterial och Dentalteknik, Karolinska institutet pågår sedan 1985 ett tvärvetenskapligt forskningsprogram över nya tandfyllnadsmaterial.

Uppsala universitet, institutionen för neurologi erinrar om att frågan om skaderisker av amalgam har diskuterats framför allt i Sverige och Norge. För att effektivisera forskningen kring eventuella skaderisker av amalgam förefaller det rimligt att satsa på ett nordiskt forskningssamarbete. Härvid

pekas på redan existerande nordiskt samarbete vid odontologiska materialprovningsinstitutet (NIOM). Då det i medlemsförslaget framförts önskemål om att ansvaret för det nordiska forskningssamarbetet knyts till en ledande svensk institution föreslår institutionen att ledningen i så fall förläggas till Institutet för miljömedicin i Stockholm som är den institution i Sverige som är mest framstående när det gäller forskning kring tungmetaller. Beträffande inriktningen av forskningen framhålls vikten av projekt som försöker klarlägga eventuella toxiska effekter på det centrala och perifera nervsystemet.

Uppsala universitet, biomedicinskt centrum anser medlemsförslaget välkommet. Skall ett sådant förslag få förankring i verkligt forskningssamarbete krävs emellertid att nya resurser tillskjuts för ändamålet. Centret delar inte förslagsställarens uppfattning om lämpligheten av att någon enskild institution skall få ett avgörande inflytande på fördelningen av medlen. Dessa bör istället disponeras av ett nationellt organ, lämpligen Medicinska forskningsrådet (MFR). MFR har ansökningar inne för bedömning inom ramen för den miljon SEK som för 1989/90 kommer att omfördelas till forskning om amalgamets skaderisker. MFR i Sverige, i samarbete med sina systerorganisationer i de övriga nordiska länderna, bör sålunda få ansvar att utlysa medel för det avsedda forskningsarbetet.

Universitetet i Linköping, utbildnings- och forskningsnämnden tillstyrker förslaget under förutsättning att resurser ställs till förfogande. Om ansvaret för ett nordiskt forskningssamarbete skall bedrivas vid en svensk institution måste detta dock bli föremål för vidare utredning.

Lunds universitet, medicinska fakulteten instämmer till fullo med förslagsställaren, att det finns stor anledning att utreda amalgamets eventuella skadeverknings. Fakulteten anser det djupt beklagligt att de svenska statsmakterna inte anslog medel och att medicinska forskningsrådet bara kunde avsätta marginella medel. Vad gäller organisationen av ett nordiskt samarbete anser fakultetsstyrelsen att Nordiska rådet borde tillsätta en expertgrupp, till vars förfogande ställs forskningsmedel. Om Nordiska rådet ändå väljer att utse en samordnande institution bör i första hand en institution vid medicinsk fakultet komma ifråga, t. ex. institutionen för yrkes- och miljömedicin vid Lunds universitet.

Lunds universitet, odontologiska fakulteten anser att samordning av den föreslagna verksamheten bör ske inom NIOM. Vid detta institut bedrivs sedan snart 20 år internationellt ledande forskning samt standardiserings- och upplysningsverksamhet avseende dentala material.

Göteborgs universitet, kansliet för medicin och odontologi ställer sig positiv till ett nordiskt forskningssamarbete rörande amalgamets skaderisker. För att studera frågan om amalgamet ger upphov till de aktuella sjukdomssymptomen bör epidemiologisk forskning och interventionsstudier prioriteras. Grundforskning inom området bör erhålla resurser för studier inriktade på att utveckla ett acceptabelt tandersättningsmaterial.

Umeå universitet, medicinska fakulteten ser för sin del flera lösningar på frågan om samordning av forskningsinsatserna inom Norden. Antingen kan ansvaret ges till NIOM som är ett av ministerrådet finansierat organ eller också kan frågan överlåtas till en expertgrupp bestående av företrädare för institutioner vid olika nordiska universitet med forskningsverksamhet inom detta område. Umeå universitet som har forskning om hälsoeffekter av kvicksilver bör vara representerat i en sådan kommitté och de medel som ställs till förfogande från Nordiska ministerrådet bör kunna tilldelas olika forskningsprojekt efter ansökan och bedömning i en sådan allsidigt sammansatt kommitté.

Umeå universitet, odontologiska fakultetsstyrelsen erinrar om företagna utredningar och förslag om förbud mot användningen av amalgam som framförts av enskilda riksdagsledamöter och som partimotioner. Såväl inom de nordiska länderna som i exempelvis USA, Canada och Japan bedrivs omfattande forskning, dels rörande amalgamens sammansättning och hantering, dels rörande deras möjliga effekter. Inte ens hos den för kvicksilver från dentala amalgam mest exponerade gruppen, nämligen tandvårdspersonal, har man kunnat konstatera samband mellan kvicksilverexponering och hälsotillstånd, självfallet under förutsättning att normal kvicksilverhygien iakttas. Detta utesluter ej att ett samband kan finnas och det är därför angeläget att forskningen inom området tillförs adekvata medel. För de nordiska ländernas del anser fakulteten det mest lämpligt att samordna aktuella projekt genom att ansvaret knyts till NIOM.

NIOM har nära kontakt med forskare i de nordiska länderna, såväl odontologer som medicinare. NIOM torde dessutom genom de omfattande internationella forskningskontakterna ha utomordentliga förutsättningar att initiera och leda tvärspektoriell forskning. Ingen enskild institution vare sig i Sverige eller i övriga Norden torde ha motsvarande kapacitet och övriga förutsättningar för att ansvara för ett tvärspektoriellt forskningssamarbete av hög internationell klass inom det aktuella området.

2.2 Remissinstanser som förordar forskningssamarbete över ett större antal material, inklusive amalgam

Sundhedsministeriet i Danmark instämmer i yttrande från *sundhedsstyrelsen* som påpekar att amalgam endast är ett av flera fyllningsmaterial varav flera har potentiella biverkningar. Med hänvisning bl. a. till NIOM:s biverkningsseminarium anser ministeriet att ökad nordisk aktivitet på området bör äga rum vid NIOM, som redan har praktisk och forskningsmässig expertis. För ökad forskningsaktivitet bör eventuella forskningsmedel till projektet tillföras NIOM. Då giftverkan av amalgam är blygsam skulle det krävas utomordentligt stora resurser att få fram hållbara resultat genom epidemiologisk forskning. Detta är ett av de bästa argumenten för (nordiska) "joint ventures".

Dansk Tandlægeforening har ingen erinran mot förslaget men uppmanar till att parallellt utföra forskning om ersättningsmaterial för amalgam.

Tandlågernes Nye Landsforening erinrar om pågående arbete både nationellt och nordiskt, inklusive NIOM, som bör kunna utnyttjas med existerande resurser och stöd av nationella läkarvetenskapliga fonder. I Danmark har Miljöstyrelsen föreslagit att användning av amalgam i tandvården avvecklas före 1999. Detta sker av hänsyn till miljön och bara indirekt med hänsyn till hälsoskador. Prioriteringen av forskningsmedel kommer därför att inriktas på utveckling av nya och alternativa dentala material.

Praktiserende Tandlægers Organisation anser det felaktigt att inrikta gemensam nordisk forskning bara på skaderisker beträffande amalgam, då dessa måste värderas i ett större sammanhang där riskerna med andra fyllningsmaterial ingår. Om nordisk forskning skall igångsättas bör den sålunda omfatta en bedömning av risken med användning av samtliga godkända fyllningsmaterial. Det är av stor vikt att få fastlagt om alternativa material vad gäller både hållbarhet och risker är att föredra framför amalgam.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland erinrar om det svenska utredningsarbetet och NIOM:s biverkningsseminarium och påpekar att man hittills bl. a. vid val av fyllnadsmaterial i första hand fäst avseende vid de mekaniska egenskaperna av dessa ämnen. Det är uppenbart att man nu och i framtiden bör lägga minst lika stor vikt vid ämnens biologiska egenskaper och hälsoeffekter. Under en följd av år har medicinalstyrelsen rekommenderat, att tandläkarna bör använda ämnen som är testade och godkända av NIOM. NIOM:s förteckning över tandvårdsmaterial som uppfyller kvalitetskraven har nyligen sänts ut till alla tandläkare i Finland. Vad gäller medlemsförslaget anser ministeriet det inte vara ändamålsenligt att särskilt lyfta fram enbart amalgamet, utan ett eventuellt nordiskt projekt borde innefatta alla material som används inom odontologin.

Uppgiften är så omfattande att alla tillgängliga nordiska resurser inom området bör sammanföras och dessutom bör man eftersträva ett samarbete med europeiska och andra forskningsinstitutioner. En naturlig plats för ett dylikt forskningsprojekt är NIOM. Skäl finns att omfördela institutets resurser för att tillmötesgå krav inom det biologiska och medicinska forskningsområdet.

Helsingfors universitetet medicinska fakulteten föreslår en rekommendation till ministerrådet att ställa medel till förfogande för forskning kring odontologiska material i nordiskt samarbete vid NIOM. Mot bakgrund av det svenska utredningsarbetet noteras att amalgam är ur toxikologisk synvinkel olämpligt som tandfyllningsmaterial och att användandet av amalgam bör avvecklas successivt. Då amalgam fortfarande används, har man framhävt behovet att forska kring amalgam och dess inverkan på hälsan. Dock förefaller omfattande amalgamforskning inte särskilt ända-

målsenlig, eftersom användningen av amalgam redan har minskat avsevärt under de senaste åren, material som ersätter amalgam kan användas, och eftersom särskilda bevis på somatiska problem fortfarande saknas. Å andra sidan anser fakulteten det viktigt att hjälpa patienter som lider till följd av amalgam, oberoende av orsakerna till deras symtom. Vid Helsingfors universitet ges sådan hjälp på en "värklinik" i samband med odontologiska institutionen. Det finns redan ett mycket omfattande spektrum av nya material som ersätter amalgam, och nya material utvecklas varje år. Forskning borde understödjas i första hand på denna sektor.

Finska tandläkarsällskapet hänvisar till att trots att en mycket omfattande forskning visar att hälsoskadlig exponering från amalgamfyllningar är högst osannolik, har ett relativt stort antal människor främst i Sverige ansett sig lida av "amalgamförgiftning". Dessa personer uppvisar i allmänhet symptom som kan ha olika medicinska orsaker. Patienternas problem bör utredas med omsorg och behandlas på olika medicinska kliniker, helst av specialistteam inkluderande tandläkare. Resultaten bör rapporteras och delges de medicinska tillsynsmyndigheterna för att därefter samordnas internordiskt. Mot bakgrund av ovannämnda forskning om amalgam kan man dessutom inte förvänta sig något väsentligt nytt av fortsatt forskning. Däremot bör man effektivare än tidigare utreda möjliga biverkningar av andra, nyare dentala material, t. ex. plast. Vidare borde man satsa medel på att utveckla mera biologiska fyllningsmaterial än amalgam. Upprättandet av ett nytt samordiskt institut för detta ändamål är dock inte nödvändigt då dessa medel med fördel kunde kanaliseras till NIOM.

Tyngdpunkten för NIOM:s forskningsverksamhet har redan börjat ligga alltmer inom det materialbiologiska området. Man bör också sträva till att ännu bättre koordinera forskningen angående biverkningar av dentala material inom de olika tandläkarhögskolorna i Norden. Samarbetet mellan tandläkarhögskolor, medicinska institutioner (yrkes-, miljö- osv.), tillsynsmyndigheter och NIOM kan ytterligare effektiveras.

Socialdepartementet i Norge ställer sig positivt till nordiskt forsknings-samarbete på det aktuella området men anser att det bör omfatta alla dentala fyllningsmaterial och övriga material som används i modern tandvård dvs. dentala biomaterial. Ett nordiskt forsknings-samarbete bör också ta upp frågor kring ett nordiskt produkt- och biverkningsregister för dentala material.

Vad gäller lokaliseringen hänvisar departementet till att det i Norge finns stor expertis på området toxikologi och allergi bl. a. vid Statens institutt for folkehelse och Yrkeshygienisk institutt i Oslo. Dessutom kan NIOM vara aktuellt.

Den norske tandlegeforening föreslår ett nordiskt forsknings-samarbete om i första hand skaderisker vid användning av dentala fyllningsmaterial och i andra hand alla typer av odontologiska material. Frågan om ett nordiskt register för sådana material bör ingå i projektet. Mycket tyder på

att det förekommer mycket få biverkningar av odontologiska material, inklusive amalgam, men det är en fördel att få fram mer kunskap om möjliga biverkningar. Ett nordiskt forskningsprojekt borde inte koncentrera sig på amalgam utan se på biverkningsproblematiken generellt och speciellt på fyllningsmaterial.

2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) påpekar att användningen av kvicksilveramalgam inom tandvården redan tidigare ifrågasatts; i mitten av 1800-talet i USA och på 1920-talet i Tyskland. Bakgrunden är att kvicksilver är ett giftigt ämne. Alla ämnen är giftiga om dosen är tillräckligt hög. I de mängder och den form kvicksilver förekommer i tandamalgam har det ovedersägligen visats att:

1) galvaniska strömmar uppstår i munhålan och att detta kan leda till upplösning av elementärt kvicksilver med bildning av kvicksilver(II)joner. Detta kan leda till en marginal ökning av kroppens belastning av kvicksilver(II),

2) kvicksilverånga bildas i munnen och denna form av oorganiskt kvicksilver kan tas upp i kroppen varvid det oxideras till kvicksilver(II)joner, bl. a. i hjärnan.

Den effekt av kvicksilveramalgam som är säkerställd är att det finns en minoritet av människor som uppvisar överkänslighet (ofta kallat allergi) mot kvicksilver(II). Samtliga andra symtom som i en eller annan form påstås vara orsakade av kvicksilveramalgam har inte vetenskapligt kunnat korreleras till exponeringen. Det torde inte vara möjligt att inom över-skådlig tid vetenskapligt bevisa eller motbevisa förekomsten av dessa skaderisker.

Användningen av kvicksilveramalgam måste därför bestämmas av ett politiskt beslut som grundar sig på människornas önskemål. NHV anser att insatser för forskning främst bör inriktas på att ta fram ersättningsmaterial och säkerställa att dessa inte ger skadliga effekter vid livslång användning.

NHV anser sålunda att medlemsförslaget bör avslås eller ges en sådan inriktning att forskningssamarbetet i första hand omfattar utveckling och skaderisker av icke-kvicksilverbaserade dentala material.

Ålands landskapsstyrelse erinrar om att trots att amalgamanvändningen har varit omfattande torde antalet patienter som uppfattar sig ha blivit sjuka pga. kvicksilver i amalgam vara förhållandevis litet. Problemets omfattning är dock inte sådan att det skulle vara fråga om något större folkhälsoproblem. Landskapsstyrelsen vill därför inte förorda hemställan.

Hälso- och försäkringsministeriet i Island anser med hänvisning till pågående arbete vid NIOM att förslaget är överflödigt och att det är onödigt att bevilja mer pengar än de som nu ges till NIOM:s verksamhet.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att medlemsförslaget tar sikte på eventuella skaderisker med det vanligaste tandfyllningsmedlet, amalgam, som oftast består av ca 50% kvicksilver, drygt 30% silver och mindre mängder tenn, koppar och zink. Amalgam har mer allmänt använts som tandfyllningsmaterial sedan slutet av 1800-talet. Användningen av amalgam har sjunkit radikalt under senare år, medan antalet fyllningar med andra material stiger. Den förbättrade förebyggande tandvården har lett till mindre antal fyllningar överhuvudtaget hos yngre personer.

Personer i medelåldern och äldre har många amalgamfyllningar av en typ som kräver ytterligare behandling och byten. Som alternativa tandfyllningsmaterial används keramiska material, plaster, guldlegeringar och s. k. kompositmaterial. Man synes dock ännu ej ha löst problemet att få fram material som är lika hållbara som amalgam och toxikologiskt tillfredsställande, något som måste visas med testning.

De forskningsrön som för närvarande föreligger stödjer enligt utskottets uppfattning förslagsställarens bedömning att amalgam är ett ur toxikologisk synvinkel olämpligt material som på sikt bör ersättas med andra material, när tillfredsställande sådana utvecklas. Utskottet noterar att Nordiska hälsovårdshögskolan anser att de enda symtom till följd av kvicksilver i amalgam som kunnat vetenskapligt framställas torde bero på överkänslighet (allergi) mot kvicksilver och att man ej anser att sådana symptom som ansetts härröra från s. k. oral galvanism och kvicksilver i kroppen är tillräckligt belagda och att det ej heller torde ha gjorts några epidemiologiska undersökningar som tillåter slutsatser om hälsoeffekter av amalgam. Utskottet har dock särskilt noterat att man i Sverige vid riksdagsbehandling av dessa frågor pekat på riskerna för långvarig exponering för kvicksilver i tandvårdspersonalens arbetsmiljö, i synnerhet potentiella fosterskador då det är påvisat att kvicksilverånga passerar moderkakan och fostren är särskilt känsliga. 1988 underströk svenska socialstyrelsen vikten av ett tvärvetenskapligt samarbete mellan forskare från olika discipliner. Större uppmärksamhet ägnas de icke-metalliska materialen och speciellt kompositmaterialen som alternativ till dentala amalgam. Socialstyrelsen framhöll som angeläget att frekvensen biverkningar av dentala material blir kartlagd samt att graden av allvar hos sådana biverkningar utvärderas, inte enbart vad gäller patientens utan även tandvårdspersonalens reaktioner. I socialstyrelsens rapport lämnades förslag till såväl produkt- som biverkningsregister. Det noterades, att själva materialutvecklingen krävde stora resurser och i huvudsak ägde rum vid stora utländska företag. Socialutskottet i Sveriges riksdag underströk att det krävdes en bred forskning som omfattade såväl odontologisk, epidemiologisk, klinisk och toxikologisk forskning som materialutveckling. Ytterligare kunskaper krävdes, anförde utskottet vidare, bl. a. när det gäller frågan om mängden

kvicksilver som avges och upptas från fyllningar och riskerna härmed. Utskottet uttalade också att forskningen i hög grad skulle vara betjänt av ett register över rapporterade biverkningar av tandersättningsmaterial. Även införandet av ett produktregister ansågs betydelsefullt. Avslutningsvis uttalade socialutskottet att det var angeläget att man arbetade för att en gemensam nordisk forskning skulle komma till stånd när det gällde amalgamfrågan. Utskottets förslag antogs enhälligt av riksdagen i juni 1989.

Som framgår av remissyttranden till det aktuella medlemsförslaget har det i Sverige föreslagna tvärfackliga forskningsprogrammet ej kommit till utförande. Social- och miljöutskottet anser i likhet med remissinstanserna detta beklagligt men vill konstatera att det torde finnas möjlighet till en insats på nordiskt plan. Flera remissinstanser anser att detta bör uppdras åt Nordiska institutet för odontologisk materialprovning, NIOM. Institutet har till uppgift att genom utprovning och forskning arbeta för att material och utrustning som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna fyller hälsomässiga och tekniska krav. Därtill kommer arbetet med utveckling av bättre material och metoder. Standardiseringsarbetet har skett i samarbete med det internationella standardiseringsorganet ISO samt i Fédération Dentaire Internationale.

Materialprovningen bygger på ett frivilligt avtal mellan NIOM och producenterna, där producenten garanterar att produkten tillfredsställer de kvalitetskrav som är specificerade i gällande ISO-standard. Stickprovskontroller genomförs genom inköp på den öppna marknaden i Norden av produkter som sedan testas. I och med att en produkt står på en av NIOM:s listor, är detta en försäkran om att produkten håller en viss minimikvalitet. NIOM har två gästforskare anställda för projekt inom sitt område och en personalutväxling med odontologiska fakulteter i Norden. Utskottet finner sålunda att NIOM genom sina nordiska och internationella kontakter bör ha goda förutsättningar att svara för ett tvärasektoriellt forskningssamarbete.

Remissyttrandena ger i sig en viss kartläggning var relevant forskning förekommer i Norden och antyder även koordineringsbehov. Även medicinsk sakkunskap bör anlitas.

Utskottet vill dessutom erinra om att problemet med kvicksilverexponering i arbetsmiljön för tandvårdspersonal torde behöva undersökas i samarbete med arbetsmiljösektorn. Inom denna sektor har budgetmedel avsatts för undersökning av kemiska ämnen i arbetsmiljön. I övrigt utgår utskottet från att forskningen bör kunna utföras inom ramen för NIOM:s ordinarie budget. NIOM följer redan den internationella utvecklingen vad gäller nya tandfyllnadsmaterial genom sitt registrerings- och samordningsarbete.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning (NIOM) inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnadsmaterial.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Per Sævik (KrF)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om nordiskt forsknings-samarbete rörande skaderisker av amalgam

(Väckt av Sten Svensson)

På senare år har i de nordiska länderna förts en intensiv debatt angående riskerna med kvicksilver från amalgam både för patienter och tandvårdspersonal. Oklarheten kring amalgamets eventuella skaderisker har skapat oro bland allmänheten. Det finns ett stort antal människor i landet som misstänker sig lida av kvicksilverförgiftning genom exponering för kvicksilver. Med anledning av dessa förhållanden tillsatte socialstyrelsen i Sverige december 1985 en expertgrupp med uppgift att utreda eventuella risker vid lågdosexponering för kvicksilver samt därvid särskilt belysa kvicksilvereffekter inom tandvården. Expertgruppen skulle besvara vissa preciserade frågor.

I maj 1987 framlade expertgruppen (LEK-utredningen) sin rapport. I denna rapport konstaterades att oorganiskt kvicksilver är ett gift och att det finns en rad undersökningar som visar att amalgamfyllningar avger kvicksilverånga. Expertgruppen kunde emellertid konstatera att några epidemiologiska undersökningar som tillåter slutsatser om effekter av amalgam inte finns. Det finns skriftliga dokument som stödjer antagandet att amalgam kan ge allergiska reaktioner. Det har emellertid inte varit möjligt att dra slutsatser angående sambandet från de sparsamma publikationer som beskriver andra typer av symptom eller effekten av att amalgamfyllningar byts ut mot annat tandfyllnadsmaterial. Man kan emellertid inte utesluta att vissa människor kan vara extremt känsliga för kvicksilver och därför skulle kunna få symptom delvis på grund av amalgam i sina tänder.

Expertgruppen drog därför slutsatsen att amalgam är ett ur toxikologisk synvinkel olämpligt tandfyllnadsmaterial och att användandet av amalgam bör avvecklas när tillfredsställande ersättningsmaterial utvecklats. Man understryker också vikten av att patienter som uppfattar sig ha blivit sjuka på grund av kvicksilver i amalgam blir ordentligt omhändertagna och noggrant utredda.

Den svenska socialstyrelsens generaldirektör har således uttalat att patienter som anser sig kvicksilverförgiftade av amalgam inte får nonchaleras utan måste tas på allvar.

Mot den här bakgrunden är det rimligt att man snarast försöker komma bort från ett beroende av amalgamet. Lika angeläget är det att man ställer höga krav på ersättningsmaterialen. Sannolikt skulle nutida krav och för-

hållanden inte ha lett till ett godkännande av amalgam för introduktion som tandfyllningsmedel. Därför kräver logiken att man inte accepterar en sämre ersättning. Det finns uppenbarligen acceptabla ersättningar för ett antal av de fall då amalgam traditionellt använts – men inte för alla!

Allmänt sett kan konstateras att amalgamet kan avvecklas successivt, men det minskar ingalunda problemet för redan drabbade individer, som har rätt att ställa krav för en förståelse för sin situation och på en adekvat vård och omsorg.

Behovet av forskning kring amalgamet och dess påverkan på hälsan har understrukits vid flera tillfällen.

Odontologiska och medicinska fakulteter i Sverige har som en angelägen uppgift framhållit forskning rörande effekterna på centrala nervsystemet av dentala amalgam och från dessa frisatt kvicksilver. Studier rörande frekvensen av biverkningar av dentala material har också ansetts angelägna.

På uppdrag av socialstyrelsen utarbetades i början av 1988 ett tvärsektorielt forskningsprogram vad gäller kvicksilver från amalgam och dess påverkan på hälsan. Inom ramen för arbetet med forskningsprogrammet har pågående forskning inventerats. Ett utkast till forskningsprogram har utarbetats.

Situationen inom tandvården är i de nordiska länderna i många avseenden likartad. Frågan om kvicksilvrets toxikologiska effekter har förmodligen väckt störst intresse i Sverige, men den torde vara ett problem också i övriga nordiska länder. I första hand rör det sig om ett medicinskt problem och om ett problem som utan tvekan har anknytning till miljömedicin i stort.

Erfarenheterna av nordiskt samarbete på olika forskningsområden visar att gemensamma nordiska forskningsinitiativ och gemensamt utnyttjande av specialkunskaper kan föra till ett bättre utnyttjande av resurserna. Samarbetet kan också ge forskningen i det enskilda landet nya impulser och bidra till att garantera och höja kvaliteten i nordisk forskning.

Såvitt gäller frågan om nordisk forskning kring skaderisker av amalgam torde direkta kontakter mellan forskare på fältet vara det bästa sättet för att få till stånd ett samarbete. Forskningen skulle kunna knytas till någon befintlig institution.

Mot bakgrund av den aktualitet som detta forskningsområde har i Sverige, bl a i form av det ovan angivna tvärsektorielle forskningsprogrammet, ligger det nära till hands att ansvaret för ett nordiskt forskningssamarbete knyts till en svensk ledande institution. Andra alternativ bör även kunna övervägas.

Det är synnerligen angeläget att resurser ställs till förfogande för denna forskning, som inte hittills fått den ekonomiska stöd som krävs.

Redan i dag bedrivs en omfattande forskning, även om resurserna som nyss nämnts är otillräckliga. Bland de nya projekt som man i första hand

bör prioritera kan nämnas avgivande och upptag av kvicksilver, metabolism och liknande. Ett annat område är effekten av kvicksilver på främst det centrala nervsystemet men också på de inresekretoriska organen. Vidare bör det immunologiska området uppmärksammas. Ytterligare exempel på angelägna forskningsområden gäller kliniska och epidemiologiska studier, interventionsundersökningar samt risker för missbildningar.

Många människor – alltför många – drabbas av störningar och sjukdomstillstånd, där kvicksilver i amalgam misstänks vara orsaken. Forskarna på området har ännu inte kunnat besvara själva kärnfrågan, dvs om amalgam kan ge sjukdomssymptom eller inte. En nordisk satsning på detta forskningsområde borde kunna ge snabbare svar på dessa angelägna frågor än om forskningen bedrivs i varje land för sig. Med hänvisning till vad ovan anförts hemställs

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ställa medel till förfogande för nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam.

Stockholm den 6 december 1988

Sten Svensson (m)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

(Medlemsförslaget väckt av Bengt Westerberg m. fl., se s. 452

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 871/k om konstnärernas ekonomiska situation. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 19 april, den 26 juni samt den 26 september 1989.

I. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget uppmanas Nordiska rådet att uppdra åt lämpligt organ att göra en kartläggning av och att utarbeta reformförslag avseende konstnärers ekonomiska situation, särskilt med avseende på skattereglerna.

I medlemsförslaget hävdas att många konstnärer i Norden tvingas att arbeta under mycket dåliga ekonomiska villkor. En orsak till detta är att de nordiska ländernas skattesystem är illa anpassade till konstnärsskapets förutsättningar.

Enligt förslagsställarna missgynnar dagens regler konstnärerna, bl. a. vad gäller beräkningen av den beskattningsbara inkomsten, möjligheterna till avdrag samt beräkningsgrunden och utformningen av socialavgifterna. Nordiska konstnärsrådet säger i en resolution riktad till regeringarna i de nordiska länderna att konstnärerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige beskattas i praktiken strängare än övriga skattskyldiga då lagstiftningen inte anses ha beaktat den konstnärliga verksamhetens särdrag, t. ex. frånvaron av egentligt vinstsyfte, de relativt sett mycket stora utgifterna för inkomsternas förvärvande eller de oregelbundna inkomsterna.

I medlemsförslaget sägs att ett sätt att komma till rätta med konstnärernas beskattningsproblem är att införa ett särskilt inkomstslag i skattelagstiftningen, inkomst av konstnärlig verksamhet, som bör helt eller delvis befrias från sociala avgifter. Med tanke på de gemensamma problem som finns för konstnärer i olika nordiska länder anses det lämpligt att Nordiska rådet tar initiativ till en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och till utarbetandet av lämpliga reformförslag.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget.

Nordiska

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
Nordens fackliga samorganisation

Danmark

Dansk Kunstnerråd
Dansk Arbejdsgiverforening

Finland

Finansministeriet
Ålands landskapsstyrelse
Forum Artis (Konstnärorganisationernas centralförbund)
Finlands filmstiftelse
Finlands svenska författareförening
Konstflitföreningen i Finland
Konstnärsgillet i Finland
Suomen Kirjailijaliitto (Finlands författarförbund)
Affärsarbetsgivarnas Centralförbund
ORNAMO – Industrikonstförbundet
Centralkommissionen för konst
Finlands musikerförbund
Konstföreningen

Island

Kulturrådet

Norge

Finans- og tolldepartementet

Sverige

Riksskatteverket
Statens kulturråd
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)
Konstnärsnämnden

Remissorganen har något olika uppfattning om medlemsförslaget. Remissinstanserna på den skattevetenskapliga sidan eller finanssidan anser medlemsförslaget inte ha grund i realiteterna och på många håll hävdas att den utredning som föreslås i förslaget antingen redan har företagits eller är på gång i vissa av de nordiska länderna. Från konstnärssidan stöder man

nästan genomgående medlemsförslaget och anser att ett utredningsarbete skulle berikas av att genomföras på nordisk basis.

I det följande redogörs för särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1. Nordiska remissyttranden

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet anser att tidpunkten för en sådan utredning som föreslås i medlemsförslaget inte är väl vald. För närvarande pågår ett omfattande reformarbete på skatteområdet i framför allt Sverige men även i de övriga nordiska länderna. En utredning angående konstnärernas skattesituation bör därför vänta tills dess resultatet av detta reformarbete är känt eftersom dessa reformer förmodligen kommer att påverka även konstnärernas skattesituation. Forskningsrådet anför att det för närvarande finansierar ett forskningsprojekt angående kulturarbetarnas skatter och avgifter som väntas bli klart hösten 1990. De problem som berörs i medlemsförslaget kommer att få en mycket grundlig behandling i projektet och därför är det lämpligast att vänta med den föreslagna utredningen till dess projektet publiceras. Dessutom är Forskningsrådet mycket skeptiskt till förslaget om att införa ett särskilt inkomstslag i skattelagstiftningen, inkomst av konstnärlig verksamhet. Alla särregler i skattelagstiftningen för vissa yrkesgrupper bör överhuvudtaget undvikas. Forskningsrådets ståndpunkt är att Nordiska rådet bör invänta resultatet av pågående skattereformer samt publiceringen av projektet angående kulturarbetarnas skatter och avgifter innan en utredning om konstnärernas skattesituation initieras. Till Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådets yttrande bifogas redogörelse från de olika nordiska länderna över konstnärernas nuvarande skattesituation.

Nordens fackliga samorganisation avstår från att yttra sig över medlemsförslaget.

2.2. Danska remissyttranden

Dansk Kunstnerråd anser att det är på tiden att medlemsförslagens frågor får en gemensam nordisk behandling. Kunstnerrådet har under många år arbetat hårt för förslagens syfte och hänvisar till två betänkanden angående konstnärernas beskattning respektive konstnärernas sociala förhållanden där Dansk Kunstnerråds mening angående dessa frågor finns nerskrivna.

Dansk Arbejdsgiverforening avstår från att yttra sig över medlemsförslaget.

2.3. Finska remissyttranden

Finansministeriet hävdar att riksdagen har förutsatt att regeringen separat utreder behovet av att revidera konstnärernas beskattning för att den konstnärliga verksamhetens särdrag skall kunna bli beaktade även när verksamheten inte kan bedrivas som huvudsyssla. I Finland utreds frågor-

na i samband med totalskattereformen och därtill ansluten lagstiftning. Finansministeriets skatteavdelnings möjligheter att delta i det föreslagna nordiska projektet är ringa, både för närvarande och under den tid då arbetet på skattereformen framskrider.

Ålands landskapsstyrelse omfattar medlemsförslaget kläm.

Forum Artis betraktar medlemsförslaget som mycket förtjänstfullt och värt allt stöd. Det förefaller dock som om endast en helhetslösning, dvs. att inkomst från konstnärlig verksamhet bör definieras i lagstiftningen som egen inkomsttyp, skulle innebära en väsentlig förbättring av situationen. Karaktären av konstnärligt arbete och sammanhängande specialproblem lämnas obeaktade när beskattning av konstnärer enligt rådande praxis är "massbeskattning". I Finland har man infört en särskild skatteblankett för konstnärer och frilanser, och det är också en positiv sak att en begränsning av avdrag för inkomstförvärvet till belopp "som anses vara rimliga" har avlägsnats från inkomst- och förmögenhetsskattelagen. Kultursamhällets självklara plikt är att ta hand om konstnärernas arbetsförhållanden. Med medlemsförslaget försöker man uppfylla den internationella förpliktelsen som Unescos generalförsamling har antagit med en rekommendation där det konstateras "i beskattningssystemet bör specialförhållanden i konstnärernas arbete och verksamhet beaktas".

Finlands filmstiftelse stöder initiativet i medlemsförslaget.

Finlands svenska författareförening förhåller sig positiv till förslagsställarnas idé om en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och finner det speciellt viktigt att man undersöker beskattningen och de olika förfaranden som förekommer, t. o. m. inom samma land, när det gäller godkännandet av avdragen för inkomstens förvärvande. Att få en gemensam nordisk skattelagstiftning för konstnärer och författare där man beaktar den konstnärliga verksamhetens särdrag vore av vikt.

Konstflitföreningen i Finland anser att det nuvarande beskattningsförfarandet, som befriar bildkonsten från omsättningsskatt, redan har skadat den innovativa utvecklingen av formgivningen. Föreningen understöder kraftigt medlemsförslaget om en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och utarbetande av reformförslag beträffande skattereglerna. Både konstnärlig bildkonst och konstnärligt konsthantverk är skattefria. Men i de fall ett konsthantverk har vilket bruk som helst som skiljer sig från det konstnärliga icke-bruksföremålets bruk, blir det omsättningsbeskattat. Detta har till följd att flera konsthantverkare har övergått till skapandet av konstnärliga icke-bruksföremål och på det sättet leder det hela designfältets utveckling.

Suomen Kirjailijaliitto ry (Finlands författarförbund) anser konstnärers situation i beskattningssynpunkt vara mycket dålig i Finland, jämfört t. ex. med löntagare och företagare. De har hamnat mellan olika system och saknar egen skattelagstiftning. Konstnärernas ringa antal är en orsak till att skattemyndigheterna inte är villiga att göra sig förtrogna med konstnärer-

nas specialfrågor och å andra sidan svårigheten att definiera själva konstnärsbegreppet. Enligt en färsk finsk undersökning har författarnas och bildkonstnärernas ekonomiska situation blivit svårare jämfört med situationen 1970. Suomen Kirjailijaliitto ger sitt varma stöd till att ett nordiskt organ tillsättes för att kartlägga konstnärernas ekonomiska situation och anser att förslagens genomförande kommer att vara till nytta för konstnärer och myndigheter på såväl nordiskt som nationellt plan.

Konstnärsgillet i Finland stöder en nordisk utredning om konstnärernas ekonomiska situation. En separat utredning om beskattningsreglerna är naturligtvis en bra utgångspunkt och dess resultat kommer att vara till nytta när det gäller att förbättra konstnärernas situation. En övergripande jämförelse av konstnärernas ekonomiska situation och finansieringssystemet för konst skulle leda till nödvändiga jämförelsedata med vilka man på samnordisk nivå kunde förbättra konstnärernas ekonomiska situation i större utsträckning. En redan gjord undersökning om bildkonstnärernas situation i Finland kan bilda en bra utgångspunkt till en utredning om de nordiska bildkonstnärernas ekonomiska situation. I Finland är beskattningssystemet ett problem för konstnärerna och de har varit tvungna att motverka för dem ofördelaktiga skattereformer, samt att försöka åstadkomma sådan praxis i beskattningen som skulle beakta karaktären av konstnärligt arbete.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund vill inte ta ställning till konstnärernas ekonomiska situation eller beskattning.

Industrikonstförbundet Ornamo stöder medlemsförslaget och anser att omsättningsskatteförordningen är ett särskilt problem för konsthantverkarna och textilkonstnärerna och framhåller vikten av att åtgärder vidtas för att lösa problemen.

Centralkommissionen för konst mener, at medlemsförslaget er nødvendigt og aktuelt. Kommissionen håber, at det er muligt snart at indlede en kortlægning af kunstnerens økonomiske situation og den nordiske beskattningsspraksis tillige med reformforslag.

Finlands musikerförbund støtter tanken om en kortlægning af kunstnerens økonomiske situation og beskatning på nordisk niveau. Musikerforbundet siger, at beskatningen blandt finske kunstnere længe er blevet anset for at begrænse det kunstneriske arbejde. Som en lille og heterogen medborgergruppe har kunstnerne ikke indtaget den særstilling i beskatningsspørgsmål, som af mange gode grunde kunne være dem velundt. Musikerforbundet retter opmærksomheden mod betydningen og virkningerne af internationaliseringen. Når finske kunstnere arbejder i udlandet, beskattes de efter opholdslandets skatteregler og internationale beskatningsaftaler. I princippet gælder det samme, når udenlandske kunstnere arbejder i Finland. I praksis forholder sagen sig dog anderledes. I en række tilfælde er udenlandske kunstnere ikke blevet beskattet, og dette betyder en urimelig konkurrencesituation, som findes i alle nordiske lande. Musikerforbundet

deler konstnerne op i to grupper: de, der er ansatte i en eller anden form, og de, der er selvstændige. Førstnævnte gruppe beskattes i henhold til indkomst- og formuesskatteoven; sidstnævnte gruppe efter næringskatteoven.

Ålands konstförening noterar med tillfredsställelse att initiativ har tagits i Nordiska rådet till utredning av konstnärernas ekonomiska situation. Konstnärers inkomst är vanligtvis sporadisk och otillräcklig medan beskattningen följer stela regler. Problemet bör i första hand lösas på inkomstsidan där det bl. a. föreslås att man utreder möjligheterna till ett utbyggt och mera omfattande system av konstnärslöner av olika slag, utreder projektstöd, utreder stöd för arbetsutrymmen, utreder stöd till marknadsföring och försöker få till stånd en kulturpolitik där stödet till konsten ses som viktigt. Skatte- och socialavgiftssidan kan säkert reformeras till att i högre grad beakta ojämnheter i inkomstbildningen. Det föreslås att man kunde utreda hur man bättre kan beakta ojämnheter i inkomstbildningen i skattemässiga sammanhang och utreda statligt pensionsbidrag som komplement till t. ex. konstnärslöner, konstnärsstipendier etc.

2.4. *Isländska remissyttranden*

Islands kulturråd stöder medlemsförslaget.

2.5. *Norska remissyttranden*

Finans- og tolldepartementet framhåller att det är en grundprincip i norsk skattelagstiftning att varje ekonomisk fördel som har erhållits vid arbete eller verksamhet, skall räknas som inkomst, jfr. skattelagen art. 42 första stycket. Alla intäkter skattläggs under ett, utan hänsyn till vilken inkomstkälla de kommer ifrån. Både rättsligt och praktiskt skulle det uppstå många frågor som behövde lösas, om det blev beslutat att införa en skatt på särskilda inkomster i det nuvarande skattesystemet. Även om man accepterar omkostnaderna vid ett systembyte skulle det kvarstå problem med hänsyn till hur man skall definiera inkomst grundad på konstnärlig verksamhet. Det framgår inte av medlemsförslaget huruvida en reduktion av sociala avgifter också skulle medföra en reducering av intjänade pensionspoäng. Det skulle gå emot grundtanken i den sociala tryggheten om det gavs anledning till att uppbära full pension utan att ha betalt motsvarande avgift. De principiella och praktiska invändningar som kan resas mot medlemsförslaget är så ansevliga att departementet inte kan stöda förslaget. Inte heller kan departementet stöda beskrivningen av konstnärernas skattemässiga situation som framhålls som grunden för förslaget. Det framhålls att skattelagstiftningen inte tar tillräcklig hänsyn till att konstnärlig verksamhet egentligen inte är ekonomiskt motiverad. Konstnärlig verksamhet intar inte någon särställning när det skall fastslås om det föreligger en skattepliktig inkomst. Det avgörande är huruvida konstnärlig

verksamhet, liksom annan verksamhet, objektivt sett är ägnad till att ge ekonomiska fördelar. Om verksamheten endast är mindre omfattande, så att den mer har karaktär av hobby, skattläggs inte inkomst av verksamheten. Det måste påpekas att ändringar i skattelagstiftningen först och främst kommer att gynna de konstnärer som har betydande skattepliktiga inkomster av sin konstnärliga verksamhet. Man bör hellre försöka använda direkta tillskott från sakligt kompetenta myndigheter till de som har behov av ekonomiskt stöd, i stället för att utforma generella regler på skattelagstiftningens område.

2.6. Svenska remissyttranden

Riksskatteverket framhåller att i Sverige har konstnärernas ekonomiska situation behandlats i ett flertal sammanhang och att ett stort antal motioner har avlämnats och besvarats. Särskilda regler finns i olika lagar och speciella avsnitt om kulturarbetare finns i olika böcker och tidningar. En utvärdering om gällande lagregler om upphovsmannakonton görs av Riksskatteverkets taxeringsenhet. Hela företagsbeskattningsområdet är också för närvarande föremål för översyn av Utredningen om reformerad företagsbeskattning, URF. Beskattningsreglerna för familjeföretag ses också över, av 1980 års företagsskattekommitté, FSK. Det finns i reformarbetet en strävan att förenkla skattereglerna och att i största möjliga utsträckning undvika särregler för olika kategorier skattskyldiga. Riksskatteverket ställer sig bakom denna strävan och anser att eventuella ändringar i svensk lag bör anstå i avvaktan på det pågående omfattande reformarbetet.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) påpekar att KLYS tidigare har tagit olika initiativ i de frågor som berörs i medlemsförslaget och anser att den kartläggning som beskrivs i förslaget skulle kunna ske mer effektivt och på för kulturarbetarnas ekonomi rimligare villkor om den gjordes i Nordiska rådets regi. KLYS har tagit initiativ till en nationell undersökning av de svenska kulturarbetarnas villkor med den avsikten att därvid i undersökningen särskilt föra in frågan på vilket sätt det nuvarande skattesystemet inverkar på kulturarbetarnas ekonomiska utfall av verksamheten. Det vore av stort värde om en nordisk och nationell utredning kunde samordnas. KLYS vill understryka vikten av nordiskt samarbete och framhåller att även om samarbetet i Nordiska konstnärsrådet endast är några år gammalt har det redan visat sig vara fruktbarande. Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd tillstyrker motionen och föreslår att kartläggningen snarast kommer till stånd.

Statens kulturråd vill i likhet med förslagsställarna betona att de konstnärligt verksammas speciella arbets- och inkomstförhållanden måste beaktas vid utformningen av skatte- och avdragsreglerna. Kulturrådet har tidigare framhållit att nuvarande regler inte är anpassade för konstnärernas förhållanden och står kvar vid dessa bedömningar. Tiden är nu inne

att pröva möjligheterna till ytterligare förbättringar i det svenska skattesystemet vad gäller konstnärlig verksamhet i ljuset av de erfarenheter som vunnits sedan reglerna senast ändrades. Det vore av värde om en prövning av frågan om införandet av ett särskilt inkomstslag för konstnärlig verksamhet kunde göras i samband med arbetet med den övergripande omläggning av det svenska skattesystemet som redan inletts. Ett utredningsarbete skulle berikas av att genomföras på nordisk basis. För svenskt vidkommande kan emellertid en samnordisk utredning tidsmässigt komma något olämpligt och troligen omöjliggöra att konstnärernas speciella förhållanden hinner beaktas vid en kommande stor skattereform. Medlemsförslagets intention att utredningsarbetet inte begränsas till skattefrågor utan också omfattar en kartläggning av och förslag till förbättringar av konstnärernas ekonomiska situation i stort skulle kunna vinna på att ses i ett nordiskt perspektiv. Om detta samnordiska initiativ kommer till stånd bör det i möjligaste mån anslutas till den kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation i Sverige som riksdagens kulturutskott har tillstyrkt att konstnärsnämnden tilldelas särskilda medel för att i samarbete med Statistiska Centralbyrån göra 1989–1990.

Konstnärsnämnden delar förslagsställarnas uppfattning att det kulturella samarbetet mellan de nordiska länderna bör drivas vidare och utvidgas till nya områden. Åtgärder på samnordiskt plan får emellertid inte leda till att angelägna reformer i dessa avseenden i de olika länderna fördröjs. Gemensamma skatteregler främjar det nordiska kulturutbytet genom att öka de praktiska möjligheterna för konstnärer att fritt röra sig över gränserna mellan länderna. Det samnordiska initiativ som medlemsförslaget utgör skall möjligtvis bidra till att utredningsarbetet snabbt kommer till stånd. En kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation som sker parallellt i de nordiska länderna torde också vara av värde. Undersökningar av konstnärernas inkomstförhållanden behöver kontinuerligt upprepas. I Sverige har vart femte år angetts som lämpligt intervall. Konstnärsnämnden tillstyrker medlemsförslaget och är beredd att diskutera uppläggningsen av en ny studie som bör kunna genomföras i början av 90-talet.

3. Kulturudvalget

Udvalget har konstateret, at de fleste kunstnerorganisationer stiller sig yderst positivt til medlemsforslaget og anser det for nødvendigt og aktuelt. Adskillige af disse remisinstanser nævner, at der i flere nordiske lande, bl. a. Finland og Sverige, er truffet beslutning om eller allerede påbegyndt et udredningsarbejde på skatteområdet, og at en eventuel nordisk udredning ikke bør forsinke de nationale initiativer.

Udvalget har noteret sig, at Nordisk Skattevidenskabeligt Forskningsråd finder, at tidspunktet for et eventuelt udredningsarbejde er mindre velvalgt på grund af igangværende reformarbejde på skatteområdet først

og fremmest i Sverige, men også i andre nordiske lande. Dette reformarbejde får efter forskningsrådets opfattelse formentlig også konsekvenser for kunstnernes skattemæssige forhold. Nordisk Skattevidenskabelig Forskningsråd oplyser endvidere, at forskningsrådet finansierer et forskningsprojekt om kulturarbejdernes skatte- og afgiftsforhold. Projektet, som forventes afsluttet i efteråret 1990, omfatter de problemer, som berøres i medlemsforslaget.

Kulturudvalget har endvidere konstateret, at alle offentlige skatte- og finansmyndigheder stiller sig negative til forslaget og ikke mener, at kunstnere bør indtage nogen særstilling i skattemæssig henseende. Flere af disse remisinstanter henviser til, at pågående eller allerede gennemførte skatte-reformer i de nordiske lande har haft til formål at forenkle skattereglerne og i størst muligt omfang undgå særregler for forskellige grupper.

Udvalget er enig med forslagsstillerne i, at kunstnere i de nordiske lande bør arbejde under sådanne vilkår, at det nordiske kulturliv fortsat kan trives og udvikle sig. Udvalget finder det derfor også vigtigt, at der finder en debat sted om de udøvende kunstneres forhold. Samtidig vil udvalget dog understrege, at denne debat efter udvalgets opfattelse bør ske i en kulturpolitisk sammenhæng og ikke i en skattepolitisk, således som medlemsforslaget lægger op til. Det er Kulturudvalgets opfattelse, at kunstneres økonomiske situation ikke bør løses via en nordisk skattelovgivning, men at eventuelle forslag til forbedringer af kunstnernes økonomiske forhold generelt vil kunne overvejes inden for rammerne af en nordisk kulturpolitik. Kulturudvalget mener derfor, at spørgsmålene, som de er taget op i medlemsforslaget, må henvises til nationale beslutninger.

Med denne begrundelse mener Kulturudvalget ikke at kunne støtte medlemsforslaget.

Kulturudvalget skal derfor indstille,

at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsfor-slag A 871/k om kunstnernes økonomiske situation.

Oslo, den 26. september 1989

Atli P. Dam (Jyfl)

J.K. Hansen (S)

Formand

Ulla Johansson (s)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Ingrid I. Willoch (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

(Väckt av Bengt Westerberg samt Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Ivar Hansen, Marianne Jelved och Elver Jonsson)

Ett rikt kulturliv är en nödvändig del av ett gott samhälle. För att kunna åstadkomma det behövs konstnärer. Och för att konstnärer skall kunna skapa fordras att de har rimliga arbetsvillkor.

Tyvärr tvingas många konstnärer i Norden arbeta under mycket dåliga ekonomiska villkor. En orsak till det är att de nordiska ländernas skattesystem är illa anpassade till konstnärskapets förutsättningar.

Vid sitt möte i Stockholm den 12–13 september 1987 enade sig Nordiska konstnärsrådet om en resolution som de riktade till regeringarna i de nordiska länderna. I resolutionen heter det bl. a.:

Enligt samstämmiga uppgifter beskattas i praktiken konstnärerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige strängare än övriga skattskyldiga. Lagstiftningen har inte beaktat den konstnärliga verksamhetens särdrag, t. ex. frånvaron av egentligt vinstsyfte, de relativt sett ofta mycket stora utgifterna för inkomstens förvärvande eller de oregelbundna inkomsterna.

Dagens regler missgynnar konstnärerna, bl. a. vad gäller beräkningen av den beskattningsbara inkomsten, möjligheterna till avdrag samt beräkningsgrunden och utformningen av socialavgifterna.

Ett sätt att komma till rätta med konstnärernas beskattningsproblem är att införa ett särskilt inkomstslag i skattelagstiftningen: inkomst av konstnärlig verksamhet. Denna typ av inkomster bör helt eller delvis befrias från sociala avgifter. Detta förslag har vid olika tillfällen förts fram i den svenska debatten, bl. a. av Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) och av Folkpartiet i riksdagsmotioner.

Med tanke på de gemensamma problem som finns för konstnärer i olika nordiska länder, är det lämpligt att Nordiska rådet tar initiativ till en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och till utarbetandet av lämpliga reformförslag. De nordiska länderna har ju en lång tradition av kulturellt samarbete, t. ex. inom upphovsrätten och mediapolitiken. Detta arbete bör nu drivas vidare inom bl. a. skatteområdet.

Undertecknade hemställer,

att Nordiska rådet uppdrar åt lämpligt organ att göra en kartläggning av och att utarbeta reformförslag avseende konstnärers ekonomiska situation, särskilt med avseende på skattereglerna.

Stockholm den 21 december 1988

Bengt Westerberg (fp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Marianne Jelved (RV)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Ivar Hansen (V)

Elver Jonsson (fp)

Medlemsförslag

om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

(Väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 106/s, s. 1054

Remissyttranden, se supplement)

I den av FN utgivna rapporten *Vår gemensamma framtid* framförs en stark oro för de effekter en ökad fossilförbränning kan få på miljön. Det är en ökande förbränning av såväl olja som kol och naturgas som motiverar oron.

Utsläppen från förbränningen kan i stor utsträckning renas. I allmänhet är det ur ekonomisk synpunkt fördelaktigare än att reparera de skador utsläppen orsakar. Det miljöhot som utsläppen av koldioxid utgör är emellertid av en sådan omfattning att rening av utsläppen inte är en tillräcklig åtgärd för att undvika den "växthuseffekt" som hotar vår planet. Förbränningen av fossila bränslen måste därför minska.

Koncentrationen av koldioxid hotar på ett sekels sikt att leda till en världsomfattande temperaturhöjning på mellan 1,5 och 4,5 grader celsius. Följden blir stora klimatförändringar. Havsytan kan höjas med 25–140 cm som ett resultat av att havens vattenmassor kommer att öka i volym och polarisarna börjar smälta. I FN:s regi har initierats ett globalt program för att kartlägga hur den höjda havsnivån kommer att påverka världen.

De slutliga framtida följdverkningarna av den förhöjda temperaturen hotar att bli katastrofala. En politik mot ökade utsläpp måste genomföras från nu och framgent.

En avveckling av de nordiska kärnkraftverken skulle medföra en ökad användning av fossila bränslen. Bara i Sverige skulle, om kärnkraften avvecklas, koldioxidutsläppen öka med ca 65 miljoner ton per år. Dessa ökande utsläpp skulle liksom alla andra luftföroreningar även drabba grannländerna. Om gaskondenskraftverk skulle ersätta de svenska kärnkraftverken skulle utsläppen öka med ca 32 miljoner ton per år, även det en betydande mängd.

Vi menar att alla möjligheter att minska användningen av fossila bräns-

len måste tagas. Därför skall befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

De nordiska länderna bör gå i täten för avveckling av koldioxidutsläppen. Som ett första mål fram till sekelskiftet bör gälla att utsläppen inte skall öka. Även i det internationella arbetet bör de nordiska länderna arbeta för en minskning av fossilförbränningen. Ett sätt det kan ske på är genom att stödja skogsplantering i stor skala. En sådan skulle återskapa de stora mängder biomassa som försvinner vid skogsavverkningarna i främst tropikerna. Denna åtgärd skulle också kunna bidra till att trygga brännvedstillgången i de länder som är beroende av denna energiform för sin försörjning. Efterfrågan på fossila energitillgångar kan därmed minska.

En ökad förbränning av fossila bränslen skulle även medföra ökade utsläpp av svaveldioxid och kväveoxid, med åtföljande påfrestningar på miljön. Kampen mot de fossila bränslena måste således enligt vår uppfattning prioriteras i det gemensamma nordiska miljöarbetet.

För förebyggande av växthuseffekter och minskning av koldioxidutsläpp är det viktigt att investera i energibesparande åtgärder, men också i åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. I framtiden är det också viktigt att öka resurserna för vidareutveckling av andra energiformer såsom bioenergi, vind och naturgas, så att vi kan öka den ekonomiska användningen av dem.

Under hänvisning till ovanstående hemställer vi, att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att föra en energipolitik som syftar till att minska användningen av fossil förbränning bl. a. genom att effektivisera användningen av och forskningen om nya energikällor.

att arbeta för att nå målsättningen att koldioxidutsläppen inte skall öka under resten av detta sekel

att nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar.

Stockholm den 31 januari 1989

Jo Benkow (H)

Thea Knutzen (H)

Wiggo Komstedt (m)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Hans Nyhage (m)

Kimmo Sasi (Kok)

Sten Svensson (m)

Medlemsförslag

om satsning på havsforskning

(Väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 104/s, s. 905

Remissyttranden, se supplement)

Havet utgör närmare två tredjedelar av jordens yta. Livet i havet påverkar starkt förutsättningarna för livet på land.

Under årtionden har havet utsatts för svåra påfrestningar i form av miljöförstörande utsläpp. Inte minst har de nordiska farvattnen drabbats hårt. Det främsta hotet mot den marina miljön är utsläppen av kemiska substanser som PCB och andra organiska klorföreningar, vilka ackumuleras i näringskedjan och kan hota högre djurarter. Oljespill från transporter och oljeutvinning är andra hot mot vegetation och djurliv.

Beståndet av sälar i Östersjön har minskat kraftigt. Det finns nu endast ca 1 000 gråsälar i Östersjön, vilket skall jämföras med hundratusentals vid sekelskiftet. De flesta av de sälar som nu finns i Östersjön är skadade. Forskare misstänker att det främst är PCB som har orsakat dessa skador.

Till följd av initiativ tagna på nordiskt plan har flera projekt för att förbättra den marina miljön kommit till stånd. Kommunala avloppsreningsverk har byggts och förbättrats. Det är angeläget att dessa i högre utsträckning utrustats med fungerande kvävereduktion och att ökade satsningar sker på byggande av fullgoda reningsverk.

Det har under många år varit uppenbart att situationen i Nordsjön och Östersjön är otillfredsställande. Fiskdöden har ökat med påföljande minskningar av fiskefångsterna, sjöfågel och marina däggdjur har blivit färre och områden i havet utan bottenfauna breder ut sig.

Under sommaren 1988 har det stått klart att de insatser som hittills gjorts för att rädda den marina miljön varit långt från tillräckliga. Den omfattande säldöden och algbloomingen är två miljökatastrofer som visar att havet är sjukt. Våra kunskaper om vad som förorsakat dessa händelser är emellertid starkt begränsade.

De nordiska länderna har ett gemensamt intresse av att kunskapen om vad som orsakar massförekomsten av plankton, som den s. k. algblooming-

en utgör, och vad som reglerar fiskebeståndet ökas. Främst är det angeläget att övervakningen av haven förbättras, för att förhistorien till eventuella framtida händelser skall kunna kartläggas.

Sommarens massförekomst av plankton i Skagerrak, Kattegatt och delar av Öresund visar hur sårbar miljösituationen är i dag, och hur utsläpp hotar våra hav och det dagliga livet för många människor som är beroende av havet för sin utkomst. I förlängningen hotas havet som en plats för rekreation och friluftsliv. Sommarens händelser visar att vi måste öka våra kunskaper för att stoppa föroreningen av våra hav. Vi måste i detta arbete vägledas av ansvar inför framtiden och respekt för det förflutna.

Den marina forskningen måste stärkas på det nationella planet. Moderata Samlingspartiet har därför i Sveriges riksdag föreslagit att 20 miljoner kronor skall anslås för att förbättra de fasta resurserna för havsforskning i form av byggnader och utrustning på forskningsstationerna på Kristenberg och Askö.

I Nordiska ministerådets förslag till "Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön" betonas vikten av nationella handlingsplaner. Ett förslag till ett gemensamt nordiskt forskningsprogram som skall dokumentera omfånget av skador i Skagerrak till följd av algblomningen, presenteras. Vidare skall en nordisk beredskap mot algblomning och liknande hot upprättas. I denna skall Köpenhamnsavtalets varningssystem användas som informationskanal. Samarbetet avseende vattenreningsteknologi skall utvecklas. Vi ställer oss precis som social- och miljöutskottet positiva till dessa åtgärder, men menar att större insatser måste göras för att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten. Detta bör ske i ett gemensamt nordiskt forskningsprojekt med syfte att öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden. I detta uppdrag skall även ingå att analysera vattenföroreningar och olika utsläpp.

För att stimulera forskningen runt havsmiljön bör forskarutbytet på detta område utökas mellan de nordiska länderna.

Med stöd av ovanstående hemställer vi, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett program för ett gemensamt nordiskt havsforskningsprojekt med syfte att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten och därmed öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden.

att fastslå att i detta projekt skall ingå analys av vattenföroreningar och olika utsläpp

att uppdraga åt forskningspolitiska rådet att lägga ett förslag till genomförande av ett ökat nordiskt forskarutbyte inom havsforskningen

att ta initiativ till en gemensam ständig övervakning av den nordiska havsmiljön.

Stockholm den 31 januari 1989

Jo Benkow (H)

Thea Knutzen (H)

Helge Adam Møller (KF)

Kimmo Sasi (Kok)

Wiggo Komstedt (m)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sten Svensson (m)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 463
Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 877/j om direkte valg til Nordisk Råd er henvist til juridisk udvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni 1989, 25. september 1989 og 13. november 1989.

1. Medlemsforlaget

Medlemsforlaget er stillet den 24. februar 1989.

I medlemsforlaget foreslås det, at

1. Nordisk Råd beslutter at orientere Nordisk Ministerråd om, hvad der er anført i forslaget, og

2. Nordisk Råd giver Nordisk Ministerråd til opgave i det nordiske samarbejde at arbejde for, at der gennemføres direkte valg til Nordisk Råd.

Forslagsstillerne anfører bl.a., at Nordisk Råd skulle kunne opfylde en betydeligt vigtigere funktion for det nordiske samarbejde, end det gør i dag. Dette ville kunne ske, hvis de, som blev valgt til rådet, blev valgt direkte af statsborgerne i de nordiske lande.

Forslagsstillerne mener, at et direkte valg også ville indebære, at rådet ville få større tyngde og højere status, og at de nordiske spørgsmål og det nordiske samarbejde ville kunne øges.

Det er værd at notere, mener forslagsstillerne, at et øget nordisk samarbejde kan blive et stærkt alternativ til EF-tilslutningen i fremtiden. Regionernes Europa – med åbning til *hele* Europa – er en grøn målsætning, anføres det.

Forslagsstillerne mener, at gennem direkte valg ville de nordiske spørgsmål og det nordiske samarbejde forene menneskene i de nordiske lande. Den nordiske region ville kunne udvikles som et centrum i stedet for at havne i udkanten af en EF-union, anfører man.

Endelig påpeger forslagsstillerne, at fremgangen og interessen for virksomheden har vekslet i de år rådet har eksisteret, men at det aldrig har opnået den styrke, som burde være en logisk følge af vor fælles interesse.

2. Remissudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss hos nordiske partigrupper og nationale delegationer.

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske partigrupper

Midtengruppen mener ikke, at indførelse af direkte valg til rådet på nuværende tidspunkt ville løse de fremtidige udfordringer, som rådet står over for.

Midtengruppen mener, at det er nødvendigt med en gennemgang af arbejdsformerne med henblik på at få en mere effektiv og dynamisk organisation. Det nordiske samarbejde må blive mere målrettet og sætte tidsrammer for arbejdet, anfører gruppen. Endelig mener gruppen, at forslaget med fordel vil kunne tages op og diskuteres i forbindelse med den planlagte gennemgang af arbejdsformerne, som skal finde sted under sessionen 1990 i Island.

Den Socialdemokratiske Gruppe anfører, at spørgsmålet om direkte valg til Nordisk Råd har været aktualiseret nogle gange under rådets snart 40-årige eksistens. Spørgsmålet blev behandlet indgående for et par år siden i Den Socialdemokratiske Gruppe.

Gruppen har ikke fundet nogle nye argumenter for direkte valg i det nu fremlagte forslag, og mener derfor ikke, at forslaget bør give anledning til nogle foranstaltninger.

Den Venstresocialistiske Gruppe er grundlæggende tilhænger af direkte demokratisk indflydelse og kontrol på repræsentative organer. Derfor er det også gruppens holdning, at målet for valgformen til Nordisk Råd må være direkte valg.

Det er dog også gruppens holdning, at den opmærksomhed, der ofres besluttende organer, skal afspejle den politiske betydning, disse organer har. Gruppen mener, at nordisk samarbejde i dag savner engagement, dynamik og reel politisk betydning – ikke mindst set i forhold til den dynamik det nordiske samarbejde oplevede i 50'erne og 60'erne, og til den dynamik der i dag opleves fra EF og i fornoldet mellem Øst og Vest.

For den Venstresocialistiske Gruppe ville en prioritering af arbejdet for direkte valg til Rådet i dag være en fejlprioritering. Arbejdet ville ikke stå i noget rimeligt forhold til Nordisk Råds nuværende budget og politiske betydning, mener gruppen bl.a.

Nationale delegationer

Nordisk Råds Danske Delegation kan ikke støtte forslaget. Socialistisk Folkepartis repræsentanter ønsker at tilføje, at man meget gerne ser en styrkelse af det nordiske samarbejde, men at det vil kræve omfattende analyser og grundige politiske vurderinger, før man kan tage stilling til, om direkte valg til Nordisk Råd kan fremme dette mål.

Finlands delegation har besluttet at indtage en afvisende holdning til forslaget.

Ålands delegation støtter i lighed med forslagsstillerne tanken om et mere udviklet nordisk samarbejde. Delegationen mener dog, at en overgang til direkte valg kun ville give et meget lille resultat i denne henseende. Endvidere ville det indebære store ulemper på grund af de praktiske arrangementer, som måtte blive følgen af separate valg til rådet. For Ålands vedkommende vil det være mest hensigtsmæssigt, at den parlamentariske forsamling på Åland som hidtil vælger rådsmedlemmer.

Islands Delegation har besluttet at foreslå, at medlemsforslaget skulle frarådes.

Den Norske Delegation mener, at forslaget er et partipolitisk motiveret initiativ, som det ikke falder naturligt for delegationen at udtale sig om.

Den svenske delegation har besluttet at afstå fra at afgive nogen udtalelse og henskyde sagen til partigrupperne, som også har fået medlemsforslaget på remiss.

Delegationen besluttede endvidere at foreslå præsидiet, at medlemsforslaget ikke tages op til behandling i plenarforsamlingen, førend ved den ordinære session 1990.

3. Utvalgets synspunkter

Juridisk udvalg støtter i likhet med forslagsstillerne tanken om et mer utviklet nordisk samarbeid. Utvalget stiller seg imidlertid tvilende til om innføring av direkte valg vil være et hensiktsmessig virkemiddel i denne forbindelse.

Juridisk valg har konstatert at de høringsinstanser som har uttalt seg, har stillet seg negative til forslaget om å innføre direkte valg i Nordisk Råd.

Utvalget har merket seg enkelte av høringsinstansenes synspunkter om at direkte valg til Nordisk Råd neppe vil bidra til å oppnå et bedre samarbeid, og at det å arbeide for direkte valg i rådet idag vil være en feilprioritering, som ikke står i forhold til Nordisk Råds nåværende budsjett og politiske betydning.

Juridisk valg har drøftet om medlemsforslaget vedrørende direkte valg til Nordisk Råd bør henvises til den organisasjonsutredning som presidiet har besluttet satt igang. På bakgrunn av at det ikke finnes politisk vilje til å gjennomføre medlemsforslaget, er utvalget kommet til at dette ikke vil være hensiktsmessig.

Juridisk utvalg kan etter dette ikke støtte medlemsforslaget, og skal instille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 877/j om direkte valg til Nordisk Råd.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Reservation

Jeg finder, at en parlamentarisk forsamling bør sammensættes ved direkte valg, og indstiller derfor, at rådet i overensstemmelse med sidste punkt i medlemsforslaget vedtager at rekommandere Nordisk Ministerråd at arbejde for gennemførelsen af direkte valg til Nordisk Råd.

Mariehamn, 13. november 1989

Kristen Poulsgaard (FP)

Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

Nordiska rådet skulle kunna fylla en betydligt viktigare funktion för det nordiska samarbetet än det gör idag. Detta skulle kunna ske om de som valdes till rådet valdes direkt av medborgarna i de nordiska länderna.

Ett direktval skulle också innebära att rådet skulle få större tyngd och större status. De nordiska frågorna och det nordiska samarbetet skulle kunna öka.

Den nordiska hemmamarknaden, med sina drygt 20 miljoner invånare, är en god bas för både tillverkning och avsättning för de flesta produkter. Med denna starka hemmamarknad skulle den nordiska självtilliten öka och självbestämmandet bli mer reellt än idag – förutsättningarna är goda för ett utökat nordiskt samarbete, men frågan är om viljan finns.

Det är värt att notera att ett ökat nordiskt samarbete kan bli ett starkt alternativ till EG-anslutning i framtiden. Regionernas Europa – med öppenhet till *hela* Europa – är en grön målsättning.

Fördelarna med ett utvecklat nordiskt samarbete – där direktval till Nordiska rådet utgör en viktig pusselbit – är bl. a. att hela Norden omfattas, dvs. även Västnorden med Island, Färöarna och Grönland. Kanske vi i framtiden också kan se ett samarbete med de baltiska staterna.

Genom direktval skulle de nordiska frågorna och det nordiska samarbetet förena människorna i de nordiska länderna. Den nordiska regionen skulle kunna utvecklas som ett centrum i stället för att hamna i utkanten av en EG-union och riskera att bli EGs "norrlandsproblem".

Nordiska rådet bildades 1952 på danskt initiativ. Från början var Danmark, Norge, Island och Sverige medlemmar. 1956 inträdde Finland och 1979 Färöarna och Åland. I snart trettio år har rådet funnits – framgångarna och intresset för verksamheten har pendlat, men aldrig uppnått den styrka som borde vara en logisk följd av våra gemensamma intressen.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att Nordiska rådet beslutar att ge Nordiska ministerrådet till känna vad som i motionen framförts,

att Nordiska rådet ger Nordiska ministerrådet i uppdrag att i det nordiska samarbetet arbeta för att direktval till Nordiska rådet förverkligas.

Stockholm den 24 februari 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 468)

Medlemsförslaget er af præsidiets henvist til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet sagen på mødet den 26. – 29. juni 1989 i Bergslagen.

1. Sammendrag af medlemsforlaget

Forslagstillerne henviser til, at der er fremlagt forslag om etablering af kernevåbenfrie zoner for flere andre dele af verden, f. eks. dele af Europa, Mellemøsten, Sydøstasien og Arktis. Der henvises endvidere til, at der i dag findes et antal kernevåbenfrie zoner, f. eks. Sydpolskontinentet.

Ifølge forslagsstillerne blev forslaget om Norden som kernevåbenfri zone første gang rejst af den sovjetiske ministerpræsident i 1958. Siden har spørgsmålet været rejst ved gentagne lejligheder.

I 1987 nedsatte de nordiske landes regeringer en såkaldt samnordisk embedsmandsgruppe med det formål at belyse forskellige aspekter af spørgsmålet om en kernevåbenfri zone i Norden.

Forslagsstillerne henviser til at der er kommet meget lidt information ud om arbejdet i embedsmandsgruppen og at der ikke er nogen parlamentarisk gruppe, som arbejder med spørgsmålet. Det hævdes videre at spørgsmålet er "bandlyst" i Nordisk Råd.

På denne baggrund foreslås det i medlemsforlaget:

"at Nordisk Råd beslutter at rekommandere Nordisk Ministerråd at nedsætte en nordisk parlamentarisk kommission for at belyse spørgsmålet om en kernevåbenfri zone i Norden."

2. Remis

Præsidiets har besluttet at medlemsforlaget ikke skal sendes på remis.

Som baggrundsmateriale for behandlingen af medlemsforlaget ligger således dels den behandling, som Nordisk Råd og Økonomisk Udvalg

tidligere har givet forslag i samme emnekreds, dels oplysninger fra de nordiske landes regeringer om arbejdet i den i medlemsforslaget nævnte embedsmandsgruppe.

Udvalget har endvidere modtaget skrivelse af 5. marts 1989 fra deltagerne i Kvinder for freds seminarium "Nedrusta nordliga haven".

3. Nordisk Råds behandling af sikkerhedspolitiske spørgsmål

Udenrigspolitiske spørgsmål af sikkerheds- og forsvarspolitisk karakter har gentagne gange i Nordisk Råds historie været rejst såvel i form af medlemsforslag som i andre former.

Ved sessionerne i 1961, 1964 og 1966 behandlede således medlemsforslag om at gøre Norden til atomvåbenfri zone. I alle tre tilfælde afviste såvel Økonomisk Udvalg som plenum at gøre noget i anledning af medlemsforslagene.

Det konstateredes i forbindelse med behandlingen af disse sager, at der for så vidt ikke formelt set er noget til hinder for at Rådet behandler sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål, men at Rådet efter fast praksis hidtil har afstået fra at tage stilling under henvisning til, at der ikke under de forhåndenværende omstændigheder var forudsætninger for at samarbejde om de pågældende spørgsmål.

Senere har Rådet med samme argumentation afvist medlemsforslag om forslag om fredszone i Nordatlanten (1974), forbud mod våbeneksport (1982) og indsatser for international fred og nedrustning (1983).

Det skal dog nævnes, at man som følge af *rek. 6/1966*, i sin tid nedsatte en nordisk samarbejdskomite for international politik inklusive konflikts- og fredsforskning.

I forlængelse af den nordiske parlamentarikerkonference i 1985 nedsattes i 1986 en parlamentarisk komite bestående af politikere fra de fem nordiske lande. Komiteen har været åben for de politiske partier i Norden, som ønskede at deltage. Komiteen udgav i juni 1987 en rapport "Norden som atomvåbenfri zone", som siden har været grundlaget for debat i de nordiske lande.

Endvidere nedsatte de nordiske landes regeringer (udenrigsministrene), som anført af forslagstillerne i 1987 en embedsmandsgruppe, som udreder forudsætningerne for en kernevåbenfri zone i Norden. De nordiske landes udenrigsministre har ved flere møder modtaget information om arbejdet i gruppen, senest på mødet i Torshavn i marts 1989, hvor udenrigsministrene efter orienteringen konstaterede at arbejdet i gruppen fortsætter.

På Nordisk Råds 34. session vedtoges enstemmigt en rekommandation (*rek. 22/1986*), hvorefter der blev nedsat en komite til at udrede, hvordan det nordiske samarbejde i internationale sammenhænge yderligere kan forstærkes og udvikles. Komiteen – den internationale samarbejdskomite eller Söderkomiteen – har siden afgivet betænkningen "Internationella

samarbetsfrågor i Nordiska rådet” (NU 1988: 4). I mandatet for komiteen hedder det bl. a. følgende: ”I overensstemmelse med Nordisk Råds praksis skal spørgsmål af sikkerhedspolitisk art ikke behandles”.

4. Udvalgets synspunkter

Forslaget til mandat for den internationale samarbejdskomite drøftedes og besluttedes af Økonomisk Udvalg på mødet den 10. november 1987. Der var således ved den lejlighed enighed i udvalget om at fastholde den praksis, som Nordisk Råd har fulgt siden sin oprettelse om ikke at tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter. Præsidiets tilsluttede sig som nævnt denne holdning ved fastlæggelsen af komiteens mandat.

Tidligere forslag om at gøre Norden til kernevåbenfri zone har også været behandlet af Økonomisk Udvalg, som under behandlingen har konstateret, at der ikke har været interesse for at bryde den mangeårige praksis for at spørgsmål af denne karakter ikke behandles i Nordisk Råd.

Udvalget konstaterer imidlertid, at forslagsstillernes påstand om, at der ikke findes en parlamentarisk gruppe, som arbejder med spørgsmålet, ikke er korrekt. Der er nedsat en parlamentarisk gruppe i forlængelse af konferencen i 1985, og denne gruppe er åben for alle partier, som er repræsenteret i de nordiske landes parlamenter, og som ønsker at være med i arbejdet.

Udvalget konstaterer videre, at de nordiske landes udenrigsministre har nedsat en embedsmandsgruppe til at arbejde med spørgsmålet, men at der hidtil kun er udsendt lidt information om gruppens overvejelser.

På denne baggrund er det Økonomisk Udvalgs opfattelse, at arbejdet med at gøre Norden til en kernevåbenfri zone bør fremmes inden for den allerede etablerede parlamentariske gruppe og i udenrigsministerielt regie, og at Nordisk Råd bør fastholde sin hidtidige praksis om ikke at tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter.

Økonomisk Udvalget foreslår på denne baggrund at:

Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Ludvika, den 27. juni 1989

Arne Andersson (m)

Claes Andersson (Skdl)

Hugo Bergdahl (fp)

Johan Buttedahl (Sp)

Lahja Exner (s)

Einar Førde (A)

Arne Gadd (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Jógvan við Keldu (Fkfl)

Knud E. Kirkegaard (KF)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Gunn Vigdis Olsen-Hagen (A)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Friðrik Sóphusson (Sj)

Harald Synnes (KrF)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Formann

Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

Förslag om att inrätta kärnvapenfria zoner har lagts fram för många delar av Europa, Mellersta Östern, Sydasien, Arktis etc. Det första förslaget lades av Sovjetunionen i FN 1956 och gällde Centraleuropa.

Det finns idag ett fåtal kärnvapenfria zoner: Sydpolskontinenten samt i Latinamerika (Mexico och den karibiska ö-världen). En överenskommelse om kärnvapenfri zon i Södra Stilla havet gjordes 1985.

Norden som kärnvapenfri zon föreslogs första gången av dåvarande sovjetiske ministerpresidenten Bulgarin 1958. Finlands president Kekkonen framförde förslaget vid ett flertal tillfällen – såväl 1963 som 1978.

I Norge tog frågan fart i och med att havsrättsministern Jens Evensen, tvärtemot norska regeringen, föreslog att Norden skulle verka för en kärnvapenfri zon i Norden.

I Island hålls frågan levande bl. a. genom Kvinnopartiets framgångar. Åland är idag ett demilitariserat område. I Danmark och Sverige diskuteras frågan.

I mars 1987 tillsatte de nordiska ländernas regeringar en s. k. samnordisk ämbetsmannagrupp för "gemensam belysning av olika aspekter på frågan om en kärnvapenfri zon i Norden". Mycket litet information om vad som händer i gruppen kommer ut.

Någon parlamentarisk grupp som arbetar med frågan finns inte och frågan är bannlyst i Nordiska rådet.

Två zonprojekt handlar debatten om: dels den ursprungliga Kekkonen-zonen som består av Danmark, Finland, Norge och Sverige ("de kontinentala fyra") dels en stor zon som omfattar också Västnorden (Island, Färöarna och Grönland).

Miljöpartiet de Gröna anser att målet måste vara att hela Norden omfattas av zonen – kanske också de baltiska staterna kan omfattas i framtiden. En zon innebär att minska och undanröja risken med kärnvapenkrig och minska spänningen i vårt område – men zonen bör också ses som ett regionalt och temporärt steg mot ett större nedrustningsmål.

Förutom att länderna inom zonen inte skall inneha kärnvapen skall inte heller kärnvapen vara stationerade eller på annat sätt befinna sig i zonen, vilket bl. a. innebär att hamnbesök med kärnvapenkapabla fartyg inte tolereras i någon nordisk hamn.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att Nordiska rådet beslutar att ge Nordiska ministerrådet till känna att en parlamentarisk nordisk kommission tillsätts för att belysa frågan om en kärnvapenfri zon i Norden.

Stockholm den 24 februari 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Medlemsförslag

om nordiskt miljösamarbete

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 104/s, s. 905

Remissyttranden, se supplement)

”Det nordiska miljöarbetet har nått botten”. Så beskriver Greenpeace det nordiska miljöarbetet efter Nordiska rådets extra session 1988 som behandlade just miljöfrågor.

De nordiska länderna har sagt sig vilja arbeta utifrån principen: alla nordiska länder skall följa de mest ambitiösa miljömål som något annat nordiskt land har. Detta sprack – bl. a. genom svenskt agerande – under extra sessionen 1988.

I praktiken har det blivit så att sämsta krav från något nordiskt land har fått bli utgångspunkten för nordisk miljöpolitik. I det första förslaget till nordisk havsmiljöplan krävdes t. ex. en ändring av Londonkonventionen, så att denna skulle komma att omfatta även deponering av radioaktivt avfall i havsbotten. Sverige har de senaste åren varit motståndare till de andra nordiska ländernas strävanden på detta område – mycket beroende på att Sverige själv har problem med sin deponering av högaktivt avfall och därför inte vill stöta sig med andra länder inom Londonkonventionen.

De nordiska länderna har tillgång till såväl mycket utbyggd vattenkraft som till biobränslen. För att klara rimliga miljömål när det gäller t. ex. minskningen av koldioxidutsläpp är det viktigt att förbränningen av fossila bränslen minskar. Visserligen ger förbränningen av biobränslen också upphov till koldioxid men atmosfären tillförs inga nya mängder eftersom biomassan under sin växttid tar åt sig koldioxid. Nordiska rådet bör alltså arbeta för att koldioxidutsläppen inte får öka i Norden. Detta innebär bl. a. att bilismen inte får öka.

Kärnkraften utgör ett problem i det nordiska samarbetet. Barsebäck hotar grannlandet Damnark. Köpenhamn ligger ungefär lika långt från Barsebäck som samhället Tjernobyl låg från reaktorn Tjernobyl. En avveckling av all kärnkraft inom Norden inom tre år är ett rimligt krav med tanke på den miljöförstöring kärnkraften leder till i alla sina led: uranbrytningen, anrikningen, de kontinuerliga utsläppen vid drift, den osäkra

avfallshanteringen samt transporter av kärnavfall. Och naturligtvis på grund av olycksriskerna. Svenska staten har slagit fast – i rapporten Efter Tjernobyl – att utsläpp av samma omfattning som i Tjernobyl kan inträffa i alla svenska reaktorer.

På grund av dumpning av den vid oljeborrning överblivna blandningen av bottenmaterial och olja får fiskarna söka sig allt längre bort från oljeletningsområdena för att fånga fisk. Det är nu viktigt att vi i de nordiska länderna slår fast att utsläppen av oljeförorenad borrhälsa förbjuds före utgången av 1990.

Östersjön är ett känsligt innanhav. Oljeborrning i Östersjön kan inte accepteras. Därför bör Nordiska rådet arbeta för att inget nordiskt land borrar efter olja i Östersjön.

Nordens skogsindustri är utan jämförelse den största källan för utsläpp av organiska klorföreningar. Utsläppen är dokumenterat miljö- och hälsovidriga. Nordiska rådet bör arbeta för att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrin skall ha upphört senast 1993. Klorblekt papper bör över huvud taget inte få säljas i de nordiska länderna efter den 1 juli 1990.

Kvävetillförseln till haven är ett stort nordiskt problem. Bland annat måste bilismen – som är orsak till en kanske rent av dominerande mängd kväve som sargar havet – minska. Öresundsbro och nya bilgenererande motorvägar får inte byggas. Kväveläckaget från jordbruket måste minskas radikalt i Norden – i vissa områden bör målsättningen vara 30 % inom en treårsperiod.

Det nordiska samarbetet måste utvecklas när det gäller miljöfrågorna. Det antagna miljöprogrammet måste revideras och bli bättre.

Med hänvisning till ovanstående yrkas att Nordiska rådet ger Nordiska ministerrådet till känna vad som i motionen anges samt att Nordiska ministerrådet arbetar för ett nordiskt samarbete för

- att kärnkraften avvecklas i hela Norden inom tre år,*
- att deponering av radioaktivt kärnavfall i havsbotten förbjuds,*
- att en nordisk avvecklingsplan för de fossila bränslena utarbetas med målet att 80 % skall vara avvecklade inom 25 år,*
- att koldioxidutsläppen inte får överskrida dagens nivå,*
- att bilismen minskar med 25 % inom tio år,*
- att varken nya bilgenererande motorvägar eller Öresundsbron byggs,*
- att tunnel – endast för tågtrafik – utreds mellan Malmö–Köpenhamn.*
- att havstransporter av radioaktivt avfall inte accepteras och att lastning och lossning av dylikt avfall inte skall tillåtas i nordiska hamnar.*
- att dumpning av oljeförorenat borrhälsa förbjuds,*

att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrierna i Norden förbjuds senast 1993,
att klorblekt papper inte får säljas i Norden efter den 1/7 1990,
att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år,
att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder.

Stockholm den 24 februari 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

(Medlemsförslaget väckt av Eiður Guðnason m. fl., se s. 483

Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 881/j om intensivering av det internationella samarbetet för likestilling mellom kvinner og menn er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni, 25. september og 13. november 1989.

1. Medlemsforlaget

Medlemsforlaget er fremsat den 27. februar 1989.

I medlemsforlaget anbefales det, at Nordisk Råd

1. rekommanderer de nordiske landes regeringer i fællesskab at gøre en større indsats for at styrke ligestillingssamarbejdet i de eksisterende særorganisationer under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO og FAO, med henblik på at få gennemført en reel ligestilling i et raskere tempo end i dag.

2. rekommanderer de nordiske landes regeringer at arbejde for en forstærkning af Kvindekommissionen i Wien, således at den får en mere permanent karakter, og for at fremskynde udviklingen af en særorganisation i FN's regi til at arbejde for de mål, som er sat i slutdokumentet fra FN's kvindekonference i Nairobi i 1985.

3. rekommanderer Nordisk Ministerråd inden for rammerne af C 1-dokumentet at fremlægge en årlig redegørelse for det under 1. og 2. nævnte samarbejde.

Forslagsstillerne tager udgangspunkt i den omstændighed, at kvinder i Norden har opnået store fremskridt i ligestillingsmæssig henseende sammenlignet med kvinder i udviklingslandene – samtidig med, at der stadig væk er lang vej igen, før der kan tales om reel ligestilling mellem kvinder og mænd i de nordiske lande.

Efter afholdelsen af Nordisk Forum i Oslo august 1988 og ministerrådets vedtagelse af en handlingsplan for det nordiske ligestillingssamarbejde

mener forslagsstillerne, at man bør koncentrere sig om bearbejdning, prioritering og gennemførelse af de forslag, der allerede ligger på bordet.

Forslagsstillerne påpeger, at det er vigtigt, at vi i vores iver for at opnå resultater i vore egne lande ikke helt glemmer, at vi hele tiden også bør rette blikket mod den del af verden, som både i ligestillingsmæssig og i anden henseende er langt værre stillet, og som derfor har behov for hjælp og støtte til at komme videre.

Forslagsstillerne fremhæver det arbejde, der allerede foregår dels i specielle organer under FN og dels i FN's særorganisationer, men mener, at det er på tide, at de nordiske lande i fællesskab gør en større indsats internationalt for at fremme og styrke ligestillingsarbejdet.

I forslaget understreges det, at dette først og fremmest bør ske i de eksisterende særorganisationer inden for FN, men der peges også på, at specielt Kvindekommissionen i Wien lider af mangel på ressourcer.

2. Remissinstanser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss med svarfrist den 1. juni 1989.

Der er modtaget remissudtalelser fra følgende:

Danmark

- Dansk Kvindesamfund
- Danske Kvinders Nationalråd
- Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark
- Ligestillingsrådet
- Udvalget vedrørende internationalt ligestillingsarbejde
- Arbejdsministeriet

Finland

- Arbetsministeriet
- Kvinnoorganisationer i samarbete – NYTKIS
- Kvinnoorganisationernas centralförbund
- Social- och hälsovårdsministeriet
- Delegationen för jämlikhetsärenden, Social- och hälsovårdsministeriet
- Åbo universitet
- Centerns kvinnokommitté
- Frisinnad samverkan r.f.
- Gröna på Åland
- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Socialministeriet
- Ligestillingsrådet

Norge

- Forbruker- og Administrasjonsdepartementet
- Likestillingsombudet – Likestillingsrådet
- Norsk Kvinnesaksforening
- Landsorganisasjonen i Norge
- Det norske Arbeiderparti

Sverige

- Moderata kvinnoförbundet
- Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
- Folkpartiets kvinnoförbund

3. Remissudtalelser*Danmark*

Dansk Kvindesamfund er enig i at de nordiske landene i felleskap gjør en større innsats internasjonalt for å fremme og styrke likestillingsarbeidet, og at dette best skjer gjennom en intensivering av likestillingsarbeidet i de særorganisasjoner som allerede eksisterer i FN.

DK er imidlertid skeptiske til forslaget om opprettelse av nok en *særorganisasjon* i FN med faren for ytterligere byråkrati.

Danske Kvinders Nationalråd fremhever betydningen av at kvinnekommisjonens arbeid styrkes og at FNs særorganisasjoner fastholdes på forpliktersene til å tilgodese likestillingsbestrebelsene.

DKN er imidlertid betenkt over forslaget om å opprette en særorganisasjon i FNs regi. En slik organisasjon vil bidra til ytterligere byråkrati, hevdes det. En overordnet særorganisasjon bør ligge i kvinnekommisjonens regi.

Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark konstaterer med glede at det settes frem forslag om en styrking av det internasjonale samarbeide for likestilling mellom menn og kvinner.

Ligestillingsrådet uttaler, at det er et stort behov for å styrke FN's likestillingsarbeid. De nordiske land er i fellesskap meget oppmerksomme på dette forhold. Det er derfor et nært samarbeide mellom de nordiske land i FN's Kvinnekommissjon, hvor de nordiske land tradisjonelt har en plass i den 32 medlemmer store Kvinnekommissjon.

Det pekes videre på at FN har opprettet en komité til overvåkning av overholdelsen av Kvinnekonvensjonen, CEDAW. I denne komitéen går de nordiske lands medlemskap også på skift.

Ligestillingsrådet mener, at det er behov for å styrke sekretariatet i Wien, men er meget betenkt over forslaget om å opprette et overordnet organ, "en særorganisation i FN's regi" til at arbeide for de mål, som er satt i sluttdokumentet fra FN's kvinnekonferanse i Nairobi i 1985, fordi de

mener, FN's ressurser bør anvendes til å styrke landenes likestillingsarbeid og ikke til å opprette nye embedsmannsapparater i FN-regi.

Arbejdsministeriet har en positiv holdning til forslaget til rekommendasjon som kommer til uttrykk i medlemsforslaget.

Udvalget vedrørende internasjonalt ligestillingsarbejde uttrykker glede over at det i Nordisk Råd er interesse for å styrke det internasjonale likestillingsarbeidet. Punkt 1 i forslaget anbefales sterkt.

Derimot kan ikke utvalget anbefale punkt 2 og 3 i forslaget, som ville innebære etablering av unødvendig byråkrati. Det hevdes at opprettelse av nye særorganisasjoner er utgiftskrevende og unødvendige, når allerede eksisterende organisasjoner fungerer. Ressurser bør anvendes til konkret likestillingsarbeid, hevdes det.

Finland

Arbetsministeriet mener at de nordiske landenes felles satsning på likestillingsområdet er meget positivt.

Arbetsministeriet ser videre positivt på tanken om en særskilt likestillingsorganisasjon under FN. Det vises til at Kvinnekommisjonen i Wien er av betydning som ett organ som bevokter den praktiske gjennomføringen av Nairobi-konferansens sluttdokument. Det hevdes imidlertid at forslaget pkt. 2 om at der skal bli en særorganisasjon nødvendigvis ikke stemmer med pkt. 1 i forslaget.

Arbetsministeriet anbefaler at en drøfter om kommisjonen bør gis i oppdrag å koordinere samarbeidet angående likestillingsspørsmål i andre spesialorganisasjoner. Det primære målet burde være å inkludere likestillingsarbeidet i disse virksomhetene.

Social- och hälsovårdsministeriet anser det som viktig at man internasjonalt forsøker å gjennomføre bestrebelser som fremmer virkeliggjøringen av likestillingen. De gir sin støtte til utviklingen av likestillings samarbeidet mellom de nordiske land innen rammen av FN-systemet.

Social- och hälsovårdsministeriet er imidlertid forbeholden når det gjelder å utvikle FN's kvinnekommisjon til en spesialorganisasjon i FN's regi. Under hensyntagen til FN's økonomiske krise, er det usannsynlig at tiden er inne til å etablere en ny spesialorganisasjon i FN's regi, hevdes det.

Social- och hälsovårdsministeriet anser at samarbeidet gjennom hele FN-systemet er viktig og ønskelig, og anser at koordineringsmulighetene innen FN's kvinnekommisjon burde økes med ytterligere ressurser.

Social- och hälsovårdsministeriet støtter pkt. 3 i medlemsforslaget.

Delegationen för jämlikhetsärenden, Social- och hälsovårdsministeriet støtter intensiveringen av likestillingsarbeidet mellom de nordiske landene innenfor rammen for FN-systemet.

Delegasjonen stiller seg tvilende til forslaget om å utvikle FN's kommisjon for kvinners situasjon til en spesialorganisasjon innen FN.

Delegasjonen støtter forslaget om at man i NMRs årsberetning redegjør for de nordiske landenes rolle i likestillingsarbeidet innen FN-systemet.

Kvinnoorganisationer i samarbeite – NYTKIS støtter forslaget om å intensivere det nordiske samarbeidet slik det er foreslått i medlemsforslaget.

NYTKIS kan ikke direkte støtte pkt. 2 i forslaget om at kvinnekommisjonen i Wien skal endres til en spesialkommisjon direkte under FN.

NYTKIS støtter pkt. 3 i medlemsforslaget.

Kvinnoorganisationernas centralförbund

KC anser målsettingen som er satt opp for å intensivere det internasjonale samarbeidet som meget viktig.

KC støtter medlemsforslagets første del. KC anser det imidlertid overraskende at det foreslås en spesialorganisasjon for kvinner, og viser til at FNs resolusjoner forutsetter at Nairobi-strategiene skal inngå i all virksomhet innad i FN, såvel i hovedorganisasjoner som i spesialorganisasjoner.

Åbo universitet støtter i hovedsak medlemsforslaget.

Centerns kvinnokommitté, Ålands landskapsstyrelse, Frisinnad samverkan r.f. og Gröna på Åland stiller seg alle positive til medlemsforslaget.

Island

Socialministeriet fremhæver spesielt de punkter i forslaget, der *dels* drejer sig om, at de nordiske lande i fællesskab yder en indsats for at styrke ligestillingsspørgsmålet i FN's særorganisationer, således at der opnås mere reel ligestilling, end der nu er udsigt til, og *dels* forslaget, der indeholder en anmodning til de nordiske landes regeringer om, at de arbejder for, at Kvindekommissionen i Wien styrkes, således at dens virksomhed får mere permanent karakter, som igen fører til oprettelse af en ny særorganisation inden for FN.

Ministeriet minder om, at socialministeren gentagne gange har fremført det synspunkt, bl. a. på den nordiske kvindekonference i Oslo i sommeren 1988, at det vil have størst gennemslagskraft, hvis en særlig FN-organisation behandlede realiseringen af ligestillingsspørgsmål i alle verdensdele. Hvis der ikke opnås enighed om en sådan organisation, er medlemsforslaget et meget vigtigt skridt på vejen til målet, mener ministeriet.

Ligestillingsrådet har en positiv holdning til forslaget. Rådet mener, at de nordiske lande indtager en særstilling med hensyn til arbejdet for en forbedring af kvinders stilling, og at nordiske kvinder er meget nærmere målet om ligestilling end kvinder i andre lande.

Ligestillingsrådet anser det for at være af stor betydning, at FN's særorganisationer inden for sine specialer får udvidede muligheder for at yde en indsats for kvinder. Det synspunkt bygger på, at kvindens stilling langt fra er ens fra land til land, og problemerne ofte meget forskellige.

Rådet er derfor specielt enig i den idé, som fremsættes i forslaget om, at de nordiske lande i fællesskab skal gøre en indsats for at styrke det ligestillingsarbejde på verdensplan, som finder sted i FN's særorganisationer.

Norge

Forbruker- og administrasjonsdepartementet giver sin ubetingede støtte til forslaget punkt 1. I tillæg til de særorganisationer, der er nævnt i forslaget, fremhæver departementet også UNICEF. Det påpeges, at det er en kendsgerning, at drenge har præference fremfor piger i mange lande og kulturer, og at organisationen bør være specielt opmærksom på at styrke pigers stilling.

Departementet ser det som en nødvendighed at oprette specielle stillinger på højt plan, hvis særorganisationerne skal kunne styrke ligestillingsarbejdet, og at disse stillinger tilføres tilstrækkelige ressourcer. Arbejdet må også følges op og sikres kontinuitet, mener departementet.

Til det 2. punkt i forslaget om at oprette en ny særorganisation inden for FN, som skal overvåge opfølgningen af internationale aftaler, f.eks. fra FN's kvindekonference i Nairobi i 1985, fremhæver departementet CEDAW-komiteen. Denne komité har til opgave at overvåge kvindekonventionen. En styrkelse af CEDAW vil efter departementets opfattelse være en nærliggende løsning.

I øvrigt støtter departementet forslaget om at styrke Kvindekommissionens sekretariat i Wien.

Ligestillingsombudet og Ligestillingsrådet giver sin ubetingede støtte til punkt 1 i medlemsforslaget, og foreslår, at UNICEF også tages med blandt de særorganisationer, der specielt nævnes. I øvrigt har Ombudet og Rådet de samme prioriteringer og bemærkninger, som er nævnt ovenfor under departementet.

Norsk Kvinnesaksforening ser positivt på ethvert engagement, som kan føre til en større indsats i FN-systemet med arbejdet for ligestilling mellem kønnene. NKF mener, at der er vigtigt, at de nordiske delegater ved FN får en speciel pligt til at følge en evt. vedtagelse om dette i Nordisk Råd op.

Med hensyn til indholdet i forslaget bemærker NKF generelt, at det største problem for FN's Kvindekommission er dårlig eller usikker økonomi, og at det særlig er på dette punkt, der tiltrænges en styrkelse.

Landsorganisasjonen i Norge støtter et initiativ, som kan føre til, at de nordiske lande gør en større indsats internationalt ved at styrke og fremme ligestillingsarbejdet i de dele af verden, som er langt værre stillet end Norden.

LO mener, at forslagets intention om styrkelse af FN's særorganisationer og Kvindekommissionen er af stor betydning, men er i tvivl om mulighederne for og om det hensigtsmæssige i samtidig at gå stærkt ind for udvikling af en særorganisation for ligestillingsspørgsmål i FN's regi.

Det Norske Arbeiderpartis Kvinnesekretariat giver sin støtte til forslaget i sin helhed.

Sverige

Folkpartiets kvinnoförbund (FPK)

FPK stiller seg i hovedsak bak medlemsforslagene.

FPK hevder imidlertid at man ved å intensivere og utvikle Kvinnekommissjonen i Wien, kan risikere spredning av ressursene.

FPK understreker betydningen av at likestillingsarbeidet i Norden fortsetter med uforminsket intensitet, og nevner spesielt den økende kvinnevold både i hjemmet og på offentlige steder.

FPK ønsker også at NMR fra 1990 hvert år redegjør for sesjonen hvilke konkrete tiltak som settes igang for å forbedre likestillingsarbeidet, samt hvilke mål som oppnås.

FPK viser til at selv om det tales og skrives mye om likestilling i FN-systemet, taler statistikken sitt tydelige språk når det gjelder kvinners deltaking i nasjonale, regionale og internasjonale organ. Det er langt til målet, og forandringen går langsomt.

FPK mener at Norden, som har mangeårig tradisjon når det gjelder likestillingsarbeid, bør utarbeide en konkret handlingsplan for arbeidet med rekruttering av kvinner til toppstillinger, ekspertorgan m. v. innen FN.

Moderata kvinnoförbundet er enig i forslagene, men mener dog, at forslaget under punkt 1 er det mest vesenlige.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund er enig i forslagsstillernes oppfattelse om, — at likestillingsarbeidet inden for FN bør intensiveres — at fælles innsatser fra de nordiske landes regeringer kan fremskynde utviklingen — at de beslutninger, der blev taget på FN's kvindekongress i Nairobi, skal gjennomføres — at et middel til at gjennomføre disse beslutninger ligger i, at FN's Kvinnekommission i Wien gøres permanent og gives en planleggende, rådgivende og samordnende funksjon for de øvrige fagorganer.

SSKF deler i alt vesenlig forslagsstillernes oppfattelse om de foranstaltninger, der bør vedtages for at gjennomføre de beslutninger, som blev vedtaget på FN's kvindekongress i Nairobi.

SSKF anfører spesielt, at en mere permanent status for FN's Kvinnekommission ikke bør føre til, at kvindespørsmål strykes fra dagsordenen i andre FN-organer.

4. Utvalgets synspunkter

Juridisk utvalg skal innledningsvis bemerke at man, i likhet med forslagsstillerne, er av den oppfatning at selv om det fortsatt er en lang vei å gå før en kan tale om reell likestilling mellom kvinner og menn i de nordiske landene, har kvinner i Norden likevel oppnådd store framskritt i likestillingsmessig henseende, sammenlignet med kvinner i utviklingslan-

dene. Juridisk utvalg mener derfor det er viktig at vi retter blikket mot den del av verden som er verre stillet i likestillingsmessig sammenheng.

Medlemsforslaget inneholder først og fremst 2 saker: (1) at de nordiske lands regjeringer skal øke sin virksomhet for å intensivere likestillingsarbeidet innenfor FN's nåværende spesialorganisasjoner, og (2) at de nordiske lands regjeringer skal arbeide for en forsterkning av kvinnekommisjonen i Wien, slik at den får en mer permanent karakter, og at den skal kunne utvikles til en spesialorganisasjon under FN som skal arbeide for de målsettinger som ble oppstillet ved FN's kvinnekongress i Nairobi i 1985.

Juridisk utvalg kan konstatere at samtlige av høringsinstansene har en positiv holdning til *punkt 1* i medlemsforslaget. Utvalget kan også fullt ut slutte seg til dette punktet i forslaget. Det er juridisk utvalgs oppfatning at de nordiske land innehar en særstilling med hensyn til å arbeide for en forbedring av kvinnenes stilling, og det er av stor betydning at de nordiske land gjør en større innsats internasjonalt ved å styrke og fremme likestillingsarbeidet i de deler av verden som er langt verre stillet enn Norden.

Utvalget vil imidlertid peke på at dersom likestillingsarbeidet i særorganisasjonene skal kunne styrkes, vil det være nødvendig at disse tilføres tilstrekkelige ressurser.

Utvalget kan videre slutte seg til forslaget fra bl. a. Forbruker- og administrasjonsdepartementet i Norge om at UNICEF også bør tas med i listen over særorganisasjoner som spesielt er nevnt. Denne organisasjonen bør være spesielt oppmerksom på å styrke pikers stilling, da det er en kjensgjerning at gutter har preferanser framfor piker i mange land og kulturer.

Når det gjelder *punkt 2* i medlemsforslaget, har utvalget konstatert at flere av høringsinstansene bare kan støtte deler av forslaget.

Høringsinstansene stiller seg i hovedsak positive til første del av forslaget punkt 2, som gjelder styrking av Kvinnekommisjonen. Utvalget vil henlede oppmerksomheten på at Kvinnekommisjonen har en rekke oppgaver. Det er juridisk utvalgs oppfatning at det vil være av stor betydning at kommisjonen styrkes. Det må imidlertid være en forutsetning at kommisjonen får tilført tilstrekkelige ressurser. Utvalget kan forøvrig slutte seg til uttalelsen fra bl. a. Likestillingsombudet/Likestillingsrådet i Norge, som presiserer at det må være kvinnekommisjonens *sekretariat* som først og fremst må styrkes.

I medlemsforslaget anbefales det at de nordiske lands regjeringer skal arbeide for en forsterkning av Kvinnekommisjonen i Wien, "således at den får en mere permanent karakter". Utvalget er blitt gjort oppmerksom på at Kvinnekommisjonen, som ble opprettet i 1946, allerede er av permanent karakter.

Når det gjelder siste del av medlemsforslagets punkt 2, som anbefaler opprettelse av en ny særorganisasjon i FN's regi, kan utvalget konstatere at de fleste av høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, er skepti-

ske til forslaget. Det hevdes bl. a. at opprettelse av en ny særorganisasjon kan øke byråkratiseringen, samt at den vil føre til økte utgifter. Utvalget kan slutte seg til disse synspunktene. Det ville etter utvalgets mening være mer hensiktsmessig å styrke de allerede eksisterende særorganisasjoner.

Ifølge medlemsforslaget burde en eventuell ny særorganisasjon også overvåke medlemslandenes oppfølging av internasjonale avtaler på likestillingsområdet. Utvalget vil i den forbindelse bemerke at det allerede finnes en komité som har til oppgave å overvåke FN-konvensjonen, nemlig CEDAW. Denne komiteen rapporterer til ECOSOC og generalforsamlingen angående vedtatte tiltak og aktiviteter. Disse rapporter blir deretter oversendt til Kvinnekommisjonen til orientering.

Utvalget har konstatert at det blant høringsinstansene er en positiv innstilling til forslaget *punkt 3* om at Nordisk Ministerråd, innenfor rammen av C 1-dokumentet, framlegger en årlig redegjørelse for det internasjonale samarbeidet som er nevnt i medlemsforslaget. Utvalget er enig med forslagsstillerne i at en slik rapportering vil kunne understreke betydningen av arbeidet for en reell likestilling mellom kvinner og menn, og spesielt verdien av at de nordiske landene i fellesskap gjør en innsats i internasjonal sammenheng.

På bakgrunn av det ovenfor anførte skal juridisk utvalg innstille at Nordisk Råd

1. rekommanderer de nordiske lands regjeringer i fellesskap å gjøre en større innsats for å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reel likestilling i et raskere tempo enn i dag.

2. rekommanderer de nordiske lands regjeringer å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommisjonens sekretariat i Wien.

3. rekommanderer de nordiske lands regjeringer, gjennom Nordisk Ministerråd innenfor rammene av C 1-dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under punktene 1 og 2 nevnte samarbeide.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (S)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Reservation

Jeg finder det ikke rimeligt, at regeringsressourcer og offentlige midler anvendes til fremme af ligestillingspolitiske foranstaltninger og skal derfor foreslå, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af forslaget.

Mariehamn, 13. november 1989

Kristen Poulsgaard (FP)

Medlemsforslag

om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

(Väckt av Eiður Guðnason samt Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Åsa Solberg Iversen, Anneli Jäätteenmäki och Kaj Poulsen)

Det nordiske samarbejde for ligestilling mellem kvinder og mænd har nu i et par år stort set været koncentreret omkring to store projekter: Nordisk Forum 1988 og det såkaldte BRYT-projekt (projekt for at bryde det kønsopdelte arbejdsmarked).

Nordisk Forum var – som det sikkert vil være bekendt – en opfølgning på nordisk plan af FN's kvindetår og de tre verdensomspændende kvindekonferencer, der blev holdt i 1975 i Mexico, 1980 i København og 1985 i Nairobi.

Formålet med Nordisk Forum var bl. a. på regionalt nordisk plan at få mulighed for at videreudbygge den nordiske samfundsmodel også på ligestillingsområdet. Der er ingen tvivl om, at kvinder i Norden har opnået store fremskridt i ligestillingsmæssig henseende sammenlignet med kvinder i udviklingslandene. Samtidig har der også været enighed om, at der stadig er lang vej igen, før der kan tales om reel ligestilling mellem kvinder og mænd i de nordiske lande.

Nordisk Forum og den officielle ligestillingskonference i Oslo i august 1988 har uden tvivl givet ligestillingsarbejdet i de nordiske lande en tiltrængt "saltvandsindsprøjtning", således at vi nordboer i løbet af de nærmeste par år forhåbentlig vil komme til at se mærkbare fremskridt inden for de forskellige områder, hvor ligestillingsarbejdet koncentrerer.

Nordisk Ministerråds handlingsplan på ligestillingsområdet, som skal behandles på Nordisk Råds 37. session i Stockholm 1989, har to hovedtemaer:

1. Kvinders rolle i den økonomiske udvikling og
2. At kombinere familieliv og arbejdsliv.

Planen skal gennemføres i løbet af en femårs periode.

De emner, der blev taget op på Nordisk Forum, var væsentlig mere omfattende, men det er endnu for tidligt at sige noget konkret om, på hvilke områder og i hvor stort omfang opfølgningen vil ske, og hvilke resultater man vil opnå.

Imidlertid er det klart, at der er bred støtte til et forslag om, at Nordisk Forum skal gentages om nogle år. Forslagsstillerne er bekendt med, at Nordisk Ministerråd (ligestillingsministrene) har pålagt Nordisk Ligestillingsudvalg at udarbejde et konkret forslag til dette i løbet af det kommende år. Der skal bl. a. fremlægges forslag om tidspunktet og om mændenes evt. rolle dels i forbindelse med forberedelsen og dels som deltagere.

Generelt kan nu siges, efter fremlæggelsen af handlingsplanen og afholdelsen af Nordisk Forum, at man bør koncentrere sig om bearbejdning, prioritering og gennemførelse af de forslag, der allerede ligger på bordet.

Samtidig er det meget vigtigt, at vi i vores iver for at opnå resultater i vore egne lande, ikke helt glemmer, at vi hele tiden også bør rette blikket mod den del af verden, som både i ligestillingsmæssig og i anden henseende er langt værre stillet, og som derfor har behov for hjælp og støtte til at komme videre.

FN nedsatte allerede et halvt år efter sit første møde i 1946 en selvstændig Kvindekommission, der siden har holdt regelmæssige møder. Arbejdet har været baseret på fire grundlæggende punkter:

- 1) Politiske rettigheder:
  - mulighed for medvirken ved lovgivning til fordel for kvinder på alle livets områder.
- 2) Økonomiske rettigheder:
  - lige løn
  - lige adgang til arbejde
- 3) Borgerlige rettigheder:
  - først og fremmest ligestilling i familien.
- 4) Lige adgang til uddannelse.

Der findes også andre specielle organer under FN-systemet, der tager sig af kvinders stilling på forskellige områder, og som arbejder på en forbedring af denne. Bl. a. kan nævnes UNIFEM (Development Fund for Women) og INSTRAW (International Research and Training Institute for the Advancement of Women).

Herudover beskæftiger flere af FN's særorganisationer sig med spørgsmål i relation til ligestilling. Som eksempler kan nævnes ILO (International Labour Organization), der bl. a. beskæftiger sig med kvinders forhold på arbejdsmarkedet, WHO (World Health Organization), der bl. a. beskæftiger sig med kvinder og sundhed, UNESCO (Educational, Scientific, Cultural Organization), der bl. a. beskæftiger sig med kvinder og uddannelse, og FAO (Food and Agriculture Organization), der beskæftiger sig med kvinder og landbrug.

Dette er samme model, som tilstræbes i det nordiske samarbejde, hvor der under Nordisk Ministerråd er et Nordisk Ligestillingsudvalg til at tage sig af ligestillingsspørgsmål, men hvor det samtidig er tilkendegivet både fra Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd, at ligestillingssamarbejdet bør integreres i de enkelte fagsektorer.

Vi er bekendt med, at FN's Kvindekommission siden Nairobi-konferencen har arbejdet på, at ligestillingsspørgsmål kommer ind i FN's programlægning og budget og for gennemførelsen inden for FN-systemet af Nairobi-dokumentets fremadrettede strategier frem til år 2000.

Nu er det på tide, at de nordiske lande i fællesskab gør en større indsats internationalt for at fremme og styrke ligestillingsarbejdet. Dette bør først og fremmest ske i de eksisterende særorganisationer inden for FN. I denne forbindelse peger forslagsstillerne specielt på Kvindekommissionen i Wien. Kommissionens arbejde lider af mangel på ressourcer. De nordiske lande bør arbejde for, at kommissionens virksomhed styrkes, og at den får en mere permanent karakter, der kunne føre til en speciel FN-organisation, der arbejder med ligestillingsspørgsmål i alle verdensdele. Organisationens hovedopgave skulle være, at sørge for at forslagene i slutdokumentet fra Nairobi-konferencen gennemføres i virkeligheden. Desuden skulle den kunne udarbejde selvstændige handlingsplaner, organisere forskningsprojekter på ligestillingsområdet og organisere seminarer og konferencer. Organisationen burde også overvåge medlemslandenes opfølgning af internationale aftaler på ligestillingsområdet, såsom "Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women".

For at understrege den betydning, man bør tillægge en reel ligestilling mellem kvinder og mænd, og specielt værdien af, at de nordiske lande i international sammenhæng i fællesskab gør en indsats for dette mener vi, at Nordisk Ministerråd inden for rammerne af C I-dokumentet bør fremlægge en årlig redegørelse for, hvad de nordiske landes regeringer har gjort for at nå ovennævnte målsætning.

På denne baggrund foreslår undertegnede, at Nordisk Råd

1. rekommanderer de nordiske landes regeringer i fællesskab at gøre en større indsats for at styrke ligestillingsarbejdet i de eksisterende særorganisationer under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO og FAO, med henblik på at gennemføre en reel ligestilling i et raskere tempo end i dag.
2. rekommanderer de nordiske landes regeringer at arbejde for en forstærkning af Kvindekommissionen i Wien, således at den får en mere permanent karakter, og for at fremskynde udviklingen af en særorganisation i FN's regi til at arbejde for de mål, som er sat i slutdokumentet fra FN's kvindekonference i Nairobi i 1985.

3. rekommanderer Nordisk Ministerråd inden for rammerne af C 1-dokumentet at fremlægge en årlig redegørelse for det under 1. og 2. nævnte samarbejde.

Stockholm, den 27. februar 1989

Eiður Guðnason (A)

Lennart Andersson (s)

Gunilla André (c)

Ylva Annerstedt (fp)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Kaj Poulsen (S)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rasehygien

(Medlemsförslaget väckt av Birger Schlaug och Marianne Samuelsson, se s. 490)

Medlemsförslag A 882/j om genteknik og den nye tidens rasehygiene er henvist til juridisk utvalg.

Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni 1989, 25. september 1989 og 13. november 1989.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er framsatt den 1. mars 1989.

I forslaget anbefales det

at Nordisk Råd rekkommenderer Nordisk Ministerråd å utarbeide retningslinjer for å hindre at genteknikken blir et redskap for rasehygiene og frasortering av individer på grunn av egenskaper.

Forslagsstillerne slår innledningsvis fast at genteknikken har gjort det mulig å klippe og lime i våre arveanlegg. Utviklingen går i rasende fart. Gjennom genteknikken har vi nå fått et redskap til å hoppe over millioner av års utvikling, heter det. I løpet av noen få historiske øyeblikk kan menneskeheten påvirke mer enn naturen kunne gjøre i løpet av millioner av år. Nye patenter kan "oppfinnes" – patent på liv kan bli en ny form for økonomisk foretak.

Forslagsstillerne viser til at historien har lært oss at det som er kunnskap og sannhet idag, ikke er kunnskap og sannhet imorgen. Genteknikken utgjør en gigantisk miljøtrussel, men kan dessuten anvendes som redskap for rasehygiene.

Forslagsstillerne hevder at for å forstå betydningen av problematikken omkring genteknikken er det viktig å se hvilke paralleller som finnes i tidligere rasehygieniske resonnementer. Det redegjøres i den forbindelse for hvilke metoder som ble brukt i nazi-Tyskland for å oppfylle drømmen om den "rene ariske rasen". Forslagsstillerne hevder videre at de biologiske soldatene ikke bare tilhørte nazi-Tyskland. Enkelte nobelprisvinnere blir også omtalt i forslaget.

På bakgrunn av disse omtalene peker forslagsstillerne på den store risikoen som den nye geneteknikken innebærer når det gjelder synet på menneskeverdet og humanismen. Fosterdiagnostikk blir nevnt i denne forbindelse. Det slås fast at geneteknikken er et redskap som kan anvendes i rent rasehygienisk hensikt.

Etter dette mener forslagsstillerne at Nordisk Råd bør reagere kraftig slik at det kan tas felles nordisk stillingstagen for å hindre at geneteknikken anvendes i rasehygienisk hensikt eller med rasehygienisk effekt.

2. Remissuttalelser

Presidiet besluttet ikke å sende medlemsforslaget på remiss utenfor Nordisk Råd.

Medlemsforslaget har vært sendt på underremiss til sosial- og miljøutvalget. Utvalget har imidlertid besluttet ikke å uttale seg om forslaget.

3. Utvalgets synspunkter

Utvalget konstaterer at forslagsstillerne er bekymret over utviklingen innen geneteknikken, og at man ser faren ved at denne teknikken kan brukes som et redskap for rasehygienien. Utvalget har videre merket seg at forslagsstillerne, for å belyse sine standpunkter har vist til tidligere rasehygieniske resonnementer såvel fra nazi-Tyskland som fra nobelprisvinnere i etterkrigstiden.

Juridisk utvalg vil bemerke at man i utvalget lenge har interessert seg for utviklingen innenfor bioteknologien. Utvalget har tidligere ved forskjellige anledninger drøftet aspekter og problemer som knytter seg til dette området.

På utvalgets årlige fellesmøte med justisministrene m. fl. i november 1987 i Åbo fikk man bl. a. en redegjørelse fra ministerrådssekretariatet om beskyttelse av den personlige integritet mot inngrep/misbruk fra vitenskapsens side i forbindelse med de nye medisinske teknikker som genspleising o.l.

Utvalget vil også vise til det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet, som ble vedtatt på Nordisk råds sesjon i Oslo i 1988, der bl. a. geneteknikkens anvendelse på mennesker er anført som et mulig delspørsmål under punkt 5, "moderne biomedisinsk teknologi o.l."

Juridisk utvalg vil forøvrig vise til sin uttalelse til Nordisk Ministerråds forslag B 77/e, der utvalget bl. a. uttaler følgende om de etiske aspektene ved de nye medisinske teknikker:

"Efter Juridisk Udvalgs opfattelse er et af de største etiske problemer i forbindelse med de pågældende nye teknikker, hvor langt man bør lade den videnskabelige forskning gå, og hvor man skal sætte grænsen for videnskabens fremskridt. Dette gælder først og fremmest forsøg, der involverer mennesker og dyr, men til en vis grad også planter.

Udvalget forudsætter, at det nordiske etikudvalg ikke udelukkende kommer til at bestå af repræsentanter for videnskaben og forskningen, men at der også kommer repræsentanter med, der er aktive i forbindelse med de politiske beslutningsprocesser. Ligeledes vil udvalget understrege vigtigheden af, at der bliver mulighed for politikerne i Nordisk Råd for løbende at følge med i det nordiske etikudvalgs arbejde.”

Juridisk udvalg mener etter dette at man allerede har bearbejdet genetikkens etikk på de premisser utvalget anser for hensiktsmessig. Etter utvalgets mening kan ikke dette viktige spørsmål løses gjennom initiativ som er motivert på en slik måte som kommer til uttrykk i dette medlemsforslaget.

Juridisk utvalg kan etter dette ikke støtte medlemsforslaget, og skal innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 882/j om genetikk og den nye tidens rasehygiene.

Marichamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge A. Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien

(Väckt av Birger Schlaug och Marianne Samuelsson)

Gentekniken har gjort det möjligt att klippa och klistra i våra gener – i vårt arvsanlag. Att välja och vraka i livets innersta. Utvecklingen inom gentekniken går i rasande fart.

I början av sextiotalet lyckades forskarna dechiffrera den genetiska koden – allt liv, från bakterie till människa, kodas enligt denna kunskap av fyra bokstäver i form av nukleider, länkade efter varandra i långa kedjor.

Under sjuttiotalet utvecklades hybrid-DNA-tekniken. Under åttiotalet har man i USA fått patenträtt på genmanipulerade djur. Före år 2000 räknar forskare med att hela genomet skall vara kartlagt.

Tempot är hissnande. Vi har fått redskap att köra över årmiljoners utveckling.

Klyvande av atomen kunde utnyttjas för att bygga upp en helt ny våldsdimension och förde med sig följder för tidsperioder som är ofattbart stora. Trots alla försäkringar om "de goda ändamålen".

Klyvandets av gener innebär så mycket mer. Under några få historiska ögonblick kan mänskligheten påverka mer än naturen kunnat göra under årmiljoner. Nya arter kan "uppträffa" – patent på liv kan bli en ny affärsidé. Där naturen säger nej kan nu människan med hjälp av genmanipulation säga ja.

I tekniken och kunskapen ligger idag ett inbyggt *tvång* att den skall användas. Den skall ge ekonomisk avkastning. Vara räntabel.

Historien har lärt oss att det som är kunskap och sanning i nuet inte är kunskap och sanning i morgon. Gentekniken utgör ett gigantiskt miljöhot, men kan dessutom användas som redskap för rashygien.

Rashygien

För att förstå betydelsen och omfånget av problematiken kring gentekniken är det av vikt att se vilka paralleller som finns med tidigare rashygieniska resonemang.

Begreppet rashygien förknippas vanligen med nazitysklands drömmar om den "rena ariska rasen".

1925 bildades i Tyskland Gesellschaft für Rassenhygiene. Universitetsinstitutioner inrättades och de flesta medicinska fakulteterna undervisade i rashygien redan före det att nazisterna tog makten 1933.

När Hitler tog makten dröjde det bara sex månader innan en lag om

sterilisering på rashygienisk grund antogs. Förebild var de amerikanska lagarna som antagits redan på tjugotalet.

I och med att den tyska lagen antogs inrättades också domstolar, Erbgesundheitsgerichte. Domstolarna bestod av en jurist och två läkare. Domstolarna kunde beordra sterilisering. Bland grunderna för sterilisering fanns t. ex.:

- underbegåvning
- schizofreni
- epilepsi
- ärftlig blindhet
- ärftlig dövhet
- Huntingtons corea
- fysiska defekter
- allvarlig alkoholism.

Den tyska lagstiftningen betraktades som en hälsoreform och det första året steriliserades 56 000 individer. Före 1940 beräknas ca 400 000 människor ha tvångssteriliserats. Lagarna tillät inte sterilisering på rent rasistisk grund – trots detta tvångssteriliserades ca 500 s. k. "Reinlandsbastarde" vars fäder hade tillhört de franska trupper från Afrika som efter första världskriget fanns i Rhenlandet.

Under nazistpartiets kongress 1935 argumenterades för att man borde döda de som var "mentalt döda" och de som utgjorde en "främmande kropp i samhället". Det ansågs inte meningsfullt att bekosta "värdelösa personers liv".

1939 började idéerna användas i praktiken. Läkare ålades att rapportera vilka barn som fötts med defekter. Rapport skulle också avges om barn upp till tre års ålder som hade defekter. Tremannakommittéer avgjorde om dessa barn skulle få leva eller inte.

1941 utvidgades programmet. Nu gällde också rapportering av barn över tre år.

1943 gällde rapportering – och avlivning – av alla judiska barn; även friska.

Den grundläggande syn som dominerade den tidens beslutsfattare legitimerade forskning och vetenskapliga försök på människor. Mengeles rashygieniska experiment är exempel på detta. Med hjälp av kartläggning av genomet "behövs" inte sterilisering eller mord på barn för att sälla bort misshagliga. Gentekniken innebär risk för att samhället redan på embryostadiet sällar bort liv som inte "passar". Viljan till detta finns hur överkligt och skrämmande det än kan verka.

Nobelpristagarna – de biologiska soldaterna

De biologiska soldaterna tillhörde inte bara nazityskland. Samma tankar genomsyrar en rad av de forskare som gjort avgörande upptäckter när det gäller genteknikens område.

De biologiska soldaterna finns mitt bland oss. De är hyllade som stora män. Som utvecklingens spjutspetsar. Låt oss se vilka värderingar ett antal nobelpristagare gett uttryck för.

Francis Crick och James Watson:

Francis Crick lyckades tillsammans med James Watson 1953 presentera en modell över DNA-molekylens uppbyggnad. Ett viktigt steg hade tagits mot klippande och klistrande av generna. 1962 fick Crick och Watson nobelpriset i medicin. Crick hävdar bl. a. att barn som inte har tillräckligt goda arvsanlag skall mördas. Han har sagt: "– Inget nyfött barn borde få kallas människa förrän de har genomgått vissa tester när det gäller arvsanlag. Om de inte klarar dessa prov har de förverkat sin rätt till liv."

James Watson fyller i: "– Om ett barn inte levnadsförklaras förrän tre dagar efter det att förlossningen skett kunde föräldrarna beredas tillfälle att ta ställning, medan bara ett fåtal har den möjligheten under nuvarande system. Läkarna kunde låta barnet dö om föräldrarna så ville . . ."

Joshua Lederberg:

1958 fick Joshua Lederberg nobelpris i medicin. Lederberg hävdar följande när det gäller synen på människan och rashygien: "– Om en överlägsen individ är identifierad, varför inte kopiera denne direkt hellre än att riskera störningar genom naturlig hybridisering, inkluderande den sexuella. Lämna sexuell fortplantning till experimentella ändamål . . . När man försäkrat sig om en lämplig typ se till att behålla den med förökning."

Herman Joseph Muller:

Muller fick nobelpriset 1946 och använde detta som plattform för att föra ut sitt rashygieniska budskap till långt in på sextiotalet. Bland annat hävdade Muller att "värdefulla mäns" sperma borde samlas in, djupfrysas och bevaras i spermabankar för att befrukta så många kvinnor som möjligt: "– The more intelligent you are, the more children you should have."

Den första spermabanken startades 1980 av Robert Grahamn (IQ 130) med syfte att "förädla människostocken". Värdefulla kvinnor kan i banken köpa IQ-bemängd sperma till marknadspris.

Med ovanstående bakgrund vill vi peka på de oerhörda risker som den nya gentekniken innebär när det gäller synen på människovärdet och humanismen. I Norden förekommer redan idag – genom fosterdiagnostik – att liv sällas bort på grund av risk för sjukdom om 30–50 år, t. ex. Huntingtons corea.

Gentekniken är ett redskap som kan användas i rent rashygieniskt syfte. Politiker kan se "kostnadsbesparingar" om "rätt" barn föds och "rätt" människor finns.

Gentekniken och dess angränsande områden kommer med stor sannolikhet – om inte politikerna engagerar sig för att förhindra det – leda till ett samhälle där rashygien, antihumanism, köp och försäljning av liv blir

dominerande inslag. De svaga förvandlas till "värdelösa". "De biologiska soldaterna" hotar människovärdet!

Nordiska rådet bör med kraft agera för att gemensamma nordiska ställningstaganden görs för att förhindra att gentekniken används i rashygieniskt syfte eller med rashygienisk effekt. Vi måste slå vakt om humanismen och ta avstånd från de biologiska soldaterna och de kalla skuggorna från nazismens bakgårdar. Detta är speciellt viktigt eftersom satsningen på bioteknik-genteknik i Norden är stor utan att debatt förts.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta riktlinjer för att hindra gentekniken att bli ett redskap för rashygien och bortsållande av individer på grund av egenskaper.

Stockholm den 1 mars 1989

Birger Schlaug (mp)

Marianne Samuelsson (mp)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter

(Medlemsförslaget väckt av Anneli Jäätteenmäki m. fl., se s. 502

Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 883/j om miljömärkning av nordiska produkter er henvist til juridisk udvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni, 25. september og 13. november 1989.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat den 28. februar 1989.

I medlemsforslaget foreslås det, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage foranstaltninger for, at der indføres miljømærkning i de nordiske lande.

Forslagsstillerne anfører, at ifølge undersøgelser er forbrugerne villige til at betale højere pris for et produkt, som de ved, tager hensyn til miljøet.

Der peges i øvrigt på, at de nordiske konsumentministre i marts 1988 besluttede at undersøge, om der findes muligheder for at indføre et fælles-nordisk miljømærke, og at Nordisk Ministerråds Embedsmandskomiteé er i gang med et projekt for at klarlægge forudsætningerne for fælles miljømærkning.

Forslagsstillerne mener dog, at trykket på at indføre mærket er så stort, at man ikke kan vente på, at projektet afsluttes. Risikoen er, at industrien indfører sit eget mærkningssystem. Derfor planlægges nationale systemer i Sverige, Norge og Finland, medens man i Danmark forbereder et system for EF, oplyses det.

Det kræver tid og forskningsressourcer at indføre miljømærkning. Så mange at de nordiske lande ikke burde sløse sine ressourcer bort på mangedobbelt arbejde.

Forslagsstillerne mener derfor, at Nordisk Ministerråd bør træffe foranstaltninger for at indføre et fælles grundlag for bevilling af et mærke for miljøvenlige produkter. Som udgangspunkt bør ligge det nationale udredningsarbejde, ligesom hvert land selv må afgøre, hvilken organisation man vil bygge op for at bevilge ret til at anvende miljømærket.

2. Remissinstanser

Der er modtaget remissudtalelser fra følgende:

Nordiske

Nordisk Råd, sosial- og miljøutvalget
De Nordiske Industriforbunds Fellesorgan

Danmark

- Forbrugerrådet
- Handelskammeret
- Industriministeriet
- Miljøministeriet

Finland

- Handels- og Industriministeriet
- Handels- og Industriministeriet, Konsumentrådet
- Finlands Konsumentförbund
- Miljöministeriet
- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Handelsministeriet
- Forbrugerorganisationen

Norge

- Forbruker- og Administrasjonsdepartementet
- Miljøverndepartementet

Sverige

- Kommerskollegium
- Statens naturvårdsverk
- Konsumentverket
- Konsument-Forum

3. Remissudtalelser

Sosial- og miljøutvalget i Nordisk Råd ser positivt på at Ministerrådet har satt igang et arbeid for å få til et nordisk system for frivillig miljømerking samt at dette inngår i det arbeidet som drives innenfor Ministerrådets arbeidsprogram Norden i Europa 1989 – 1992. Utvalget tolker dette slik at et nordisk system skal utarbeides med sikte på et videre europeisk system, hvilket allerede er aktualisert i EFTA/EF-sammenheng. Utvalget mener at et vel gjennomarbeidet nordisk system vil være en styrke.

Utvalget viser dessuten til sin uttalelse til B 85/s om nordiske miljøprogram ved rådets ekstrasesjon i november 1988. Utvalget uttalte der bl. a. at det burde være tale om både positiv og negativ miljømerking.

De Nordiske Industriforbunds Fellesorgan viser til at miljømerking er under drøftelse/innføring i alle de nordiske land.

Det vises videre til at miljømerking også er under utredning i EFs organer. Det er viktig at et nordisk system planlegges slik at det kan tilpasses utviklingen som skjer på dette området i andre land og spesielt innen EF. Dette er av betydning for å unngå konkurransevridning og handelshindringer, heter det.

I tilknytning til det konkrete forslaget vil De Nordiske Industriforbunds Fellesorgan fremheve at det må søkes å komme frem til en klarere avgrensning av miljøbegrepet med konkrete kriterier. Dette er vesentlig for at ikke miljømerkingen ved uheldige eksempler skal komme i miskreditt hos såvel næringsliv som forbrukere.

Danmark

Forbrukerrådet er overveiende positiv til medlemsforslaget. Det er enig i at et fellesnordisk samarbeid for å oppstille kriterier for tildeling av et miljømerke til utvalgte produkter vil være ressursbesparende.

Det hevdes imidlertid at det for Danmarks vedkommende kan være noe tvilsomt hvordan det rent praktisk kan la seg gjøre å innføre fellesnordiske kriterier for å tildele et produkt et miljømerke. Det skyldes først og fremst Danmarks medlemskap i EF. I EF arbeides det også for øyeblikket med å oppstille kriterier for utvalgte produkter.

Forbrukerrådet mener at et fellesnordisk utredningsarbeid vil være meget verdifullt for Danmark.

Handelskammeret uttaler generelt at de ikke kan slutte seg til tankene om innføring av positive miljømerkinger. Dette begrunnes med at slike merkinger i mange tilfelle snarere vil virke villedende enn veiledende for forbrukerne.

Handelskammeret peker videre på at hvis det skal innføres positiv miljømerking, må dette skje på EF-plan framfor på nordisk plan. Det henger sammen med at hovedtyngden av de produkter det kan komme på tale å miljømerke, stammer fra EF-landene.

Industriministeriet finner det ikke sannsynlig at Danmark kan inngå i en videre forpliktende nordisk miljømerkeordning.

Det vises til at det i Miljøstyrelsen foregår et utredningsarbeid om hvordan kriterier for en eventuell miljømerking kan fastlegges. Dette arbeide vil bli koordinert med EF-initiativer på området.

Miljøministeriet anfører at Danmark neppe kan gå inn i en felles forpliktende nordisk miljømerkeordning.

Det vises til at EF-Kommisjonen da muligens vil gjøre gjeldende at ordningen vil ha samme virkning som en teknisk handelshindring. Forøv-

rig opplyses det at EF-Kommisjonen har bestilt en utredning om status for miljømerkeordninger i EFs medlemsland.

På grunnlag av denne rapporten vil Kommisjonen forelegge Ministerrådet et forslag til rekommendasjon om miljømerking av produkter i begynnelsen av 1990.

Miljøministeriet framhever imidlertid at Danmark gjerne vil delta i et teknisk utredningsarbeid med henblikk på hvilke produktgrupper det kan være hensiktsmessig å miljømerke, og hvilke kriterier som bør legges til grunn for tildeling av miljømerke.

Finland

Konsumentrådet. Handels- og industriministeriet, finder medlemsforslaget viktig. Det anføres, at konsumenterne ønsker opplysninger om produkternes miljøeffekter, hvilket også industrien og handelen har indset. Imidlertid kan producenternes egne mærker være vildledende, da det kan hende, at de betoner en ubetydelig omstændighed. Der bør uden tøven indføres et mærkningssystem, således at forbrugerne får pålidelige oplysninger om produkternes indvirken på miljøet, så de ikke taber interessen og troen på deres egne muligheder for at påvirke.

Konsumentrådet peger ligeledes på, at de nordiske lande ikke bør udføre dobbeltarbejde, hvorfor landene bør blive enige om en klar arbejdsfordeling og stole på hinandens forskningsresultater m.v.

Konsumentrådet anbefaler endvidere, at hvert land selv skal kunne bestemme, hvilken organisation der skal kunne bevilge ret til at anvende miljømærket. Som hjælp for disse organisationer, bør der nedsættes et nordisk samarbejdsorgan med den opgave at fastlægge grundlaget for bevilling af mærket.

Finlands Konsumentförbund støtter forslaget om indførelse af miljømærkning af nordiske produkter. Forbundet peger specielt på, at der ved siden af advarsels- og forbudsmærkning også behøves en positiv miljømærkning.

Forbundet mener, at der straks bør nedsættes en komité i Finland til at forberede sagen, og at man samtidig bør sørge for en nordisk koordination. Hovedprincipperne og bevilling af mærket bør man være fælles om. Det understreges, at indførelse af miljømærkning ikke må forsinkes på grund af bestræbelser på at opnå enighed mellem de enkelte lande.

Handels- og industriministeriet støtter medlemsforslaget om at det indføres frivillig miljømærkning i de nordiske landene.

Ministeriet støtter også forslaget om at hvert land selvstendig skal kunne bestemme hvordan den organisasjon skal være som kan bevilge retten til å anvende denne miljømærkingen.

Miljöministeriet opplyser at det i slutten av mai 1989 ble avgitt en utredning om miljømerkingen og tilhørende lovgivning i ulike land bl. a.

Vest-Tyskland. Dessuten ble bruken av merking og tilsvarende forslag i de nordiske land undersøkt.

Miljöministeriet hevder at det er viktig å utrede hvilken nytte eller eventuell ulempe det vil medføre å ta i bruk miljømerking som informerer om et produkts skadelighet eller fordeler.

Det anføres videre at grunnene for bevilgning til miljømerking bør være så enhetlige som mulig i de nordiske landene, men beslutningene i det enkelte tilfelle må kunne treffes nasjonalt.

Ålands landskapsstyrelse støtter medlemsforlaget, og påpeker at det er av største viktighet at et upartisk organ bevilger merking av miljøvennlige produkter.

Island

Handelsministeriet støtter forslaget.

Forbrugerorganisationen er meget positivt indstillet over for forslaget. Organisationen lægger vægt på, at reglerne harmoniseres med EF-regler, da en stor del af udenrigshandelen er med EF.

Norge

Forbruker- og Administrasjonsdepartementet opplyser, at forslag om opprettelse af en frivillig ordning for positiv miljømærkning om kort tid vil blive behandlet af regeringen. Under forarbejdet har man hele tiden været bekendt med arbejdet i den svenske udredning. Et langt stykke ad vejen er forslagene ens, opplyses det.

Det opplyses endvidere, at de nordiske forbrukerministre på deres møte i marts 1988 understreget betydningen af, at man sigtede imod mest mulig ensartede ordninger og regler. Der er derfor nedsat et såkaldt samrådsforum for at tilrettelægge det nordiske samarbejde. For ikke at miste tid foregår det nationale og det nordiske arbejde derfor parallelt.

Spørsmålet blev i øvrigt drøftet på det nordiske konsumentministermøde i København den 20. juni 1989.

Miljøverndepartementet er enig i forslaget om at de nordiske landene bør samarbejde ved utarbeidelse av kriterier for miljømerking.

Det vises videre til st.prp. nr. 131 (1988–89) om bevilgning til en offentlig stiftelse for frivillig ordning med positiv miljømerking av forbrukerprodukter.

Sverige

Kommerskollegium mener, at det er vigtigt, at det udredningsarbejde, der udføres nationalt, lægges til grund for udarbejdelsen af fælles nordiske kriterier for et regionalt miljømærkningssystem. Der bør ikke indføres nationale systemer, medens man venter på det nordiske arbejde, anføres det.

Det opplyses i øvrigt, at miljømærkning af produkter også er genstand for

overvejelser uden for Norden. Såvel ud fra handels- som konsumentssynspunkter mener kommerskollegium derfor, at det bør overvejes, om ikke det foreslåede nordiske arbejde burde udvides og udføres i en videre vesteuropæisk sammenhæng med henblik på at opnå et harmoniseret miljømærkningssystem inden for EFTA og EF. Spørgsmålet er allerede aktualiseret i EFTA/EF-sammenhæng, men hvis man vurderer det således, at resultatet af dette samarbejde ikke vil kunne foreligge inden for acceptabel tid, bør man efter kollegiets opfattelse ikke modsætte sig, at et samordnet nordisk system udarbejdes i afventen på en bredere europæisk løsning.

Statens Naturvårdsverk mener, at miljømærkning er et vigtigt hjælpemiddel for de konsumenter, der vil tage et ansvar for miljøet. Endvidere mener man, at der er behov for at garantere vederhæftigheden af et miljømærkningssystem. Udformning af kriterier for miljømærkning bliver dermed et nøglespørgsmål, som vil kræve sagkundskab på flere områder (bl.a. teknik, biologi, kemi).

Naturvårdsverket henviser til, at der på et nærliggende område, nemlig udarbejdelse af kriterier for klassificering og mærkning af miljøfarlige kemiske emner og produkter, i dag foregår et nordisk samarbejde. Dette er inde i en slutfase og har været udført på en sådan måde, at forskellig kompetence i de nordiske lande er blevet udnyttet. Det nordiske forslag til kriterier for miljøfarlighed kommer sandsynligvis til at danne grundlaget for EFs klassificerings- og mærkningssystem, anføres det.

Naturvårdsverket mener, at det kan medføre store fordele, hvis man på lignende måde gennem et nordisk samarbejde når frem til et fælles grundlag for bevilling af et mærke for miljøvenlige produkter. Dels burde de samlede ressourcer blive udnyttet på en mere optimal måde, og dels burde der kunne opnås en tidsgevinst. Derudover kan der være mulighed for med et samlet nordisk forslag til grundlag/kriterier for mærkning af miljøvenlige produkter, lettere at kunne påvirke EFs udformning.

Konsumentverket deler den bedømmelse, som fremføres i medlemsforslaget om vigtigheden af, at der snarest indføres miljømærkning i de nordiske lande. Man peger bl. a. på, at mærkning sandsynligvis ville påvirke virksomhedernes produktudvikling i en for miljøet positiv retning. Efter Konsumentverkets opfattelse er det også vigtigt, at mærkningen bliver samnordisk.

Det oplyses i øvrigt, at der inden for Nordisk Ministerråds Embedsmandskomiteé for konsumentspørgsmål allerede arbejdes med et projekt for at klarlægge, hvilke praktiske muligheder der findes for en nordisk miljømærkning. Resultatet heraf vil skulle drøftes på de nordiske konsumentministres kommende møde i juni 1989.

Konsumentverket forudsætter også, at et nordisk system vil blive opbygget således, at miljømærkning af en vis slags produkt altid indebærer det samme. dvs. går ud fra samme kriterier og en ensartet bedømmelse. Dette vil være nødvendigt, for at miljømærkningen ikke skal blive vildledende

for forbrukerne. Dette vil f.eks. kunne ske gjennom et nordisk miljømærkningsorgan, eller gjennom et nasjonalt organ, hvis virksomhet samordnes gjennom Nordisk Ministerråd.

Konsument-Forum er rent prinsipielt positive over for tanken om at samordne spørsmål som det pågående over de nordiske grenser, inden de enkelte lande låser sig fast med regler og systemer.

Konsument-Forum fremfører imidlertid en rekke kritiske bemerkninger mod det, de kalder den "svenska modellen". Sammenfatningsvis ser de dog meget positivt på tanken om at starte et nordisk samarbejde, men foreslår, at dette mere rettes mod en kvalitetsmærkning med et større perspektiv, der også omfatter miljøtanke. Systemet bør ikke få karakter af styring, men bør kræve konsumenternes medvirken, for at det skal være upartisk, og for at man skal kunne stole på det. Prisaspekterne må ikke modvirke målet, for så undergraves de brede massers medvirken, mener man.

4. Utvalgets synspunkter

Juridisk utvalg vil bemerke at det idag er svært vanskelig for forbrukerne å bedømme hvilke miljømessige skader et produkt kan forårsake. Utvalget mener derfor, i likhet med forslagsstillerne, at det ville være lettere for forbrukerne å velge mellom ulike produkter dersom disse var forsynt med et felles miljømerke.

Utvalget stiller seg således, i likhet med et alt overveiende flertall av høringsinstansene, positivt til forslaget om å innføre miljømerking i de nordiske landene.

Det er utvalgets mening at Norden, som i europeisk målestokk har nådd langt når det gjelder forbrukerbeskyttelse, bør gå foran også når det gjelder miljømerking.

Utvalget har merket seg at enkelte av de danske høringsinstansene er noe betenkt til forslaget, idet det vises til det utredningsarbeid som foregår innen EF på området. Handelskammeret peker bl. a. på at hvis det skal innføres positiv miljømerking, må dette skje på EF-plan framfor på det nordiske plan.

Utvalget vil bemerke at selv om det pågår utredningsarbeid vedrørende miljømerking innen EF, bør ikke dette være til hinder for at en får en felles miljømerking i Norden. Utvalget mener at et vel gjennomarbeidet nordisk system kan være en styrke i denne sammenheng.

Utvalget har merket seg at Ministerrådet allerede i mars 1988 vedtok å sette igang arbeid for å få et nordisk system for frivilling miljømerking, og at dette inngår i det arbeidet som drives innenfor Ministerrådets arbeidsprogram Norden i Europa 1989–1992.

Utvalget hilser med stor tilfredshet at Ministerrådet (ministrene ansvarlige for forbrukerspørsmål) nå har besluttet å innføre en ordning med en

harmonisert, frivillig og positiv nordisk miljømerking, og at det i den forbindelse er vedtatt retningslinjer for innføring av slik miljømerking. Det er også fastsatt en arbeidsordning for et nordisk samordningsorgan for miljømerking.

Utvalget har også merket seg at et felles nordisk miljømerke allerede er presentert.

Etter dette anser utvalget at Nordisk Ministerråd allerede har gjennomført de foranstaltninger som medlemsforslaget gir anvisning på.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk utvalg innstille at

Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 883/j om miljømerking i de nordiske land.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (S)

Eiður Guðnason (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Hans Nyhage (M)

Birte Weiss (S)

Paul Chaffey (SV)

Ranveig Frøiland (A)

Helge Adam Møller (KF)

Kristen Poulsgaard (FP)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag

om införande av miljömärkning av nordiska produkter

(Väckt av Anneli Jäätteenmäki samt Lennart Andersson, Gunilla André, Mikko Elo, Åsa Solberg Iversen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Anna-Kaarina Louvo, Saara-Maria Paakkinen, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Karin Söder, Valgerður Sverrisdóttir och Marjatta Väätänen)

Enligt undersökningarna är konsumenterna beredda att till och med betala högre pris för en produkt, som de vet spar miljön. Problemet är, att skadorna som uppstår vid anskaffningen av råvaror, tillverkningsprocessen, användningen och till slut förstörandet av produkterna är så många, att den enskilda konsumenten inte har möjlighet att bedöma dem. Att välja bland produkterna skulle bli lättare för konsumenterna, om de var märkta med s. k. miljömärke, som ett opartiskt organ skulle bevilja.

De nordiska konsumentministrarna beslutade i mars 1988 att utreda, om det finns möjligheter att införa ett samnordiskt miljömärke. Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté håller på med ett projekt för att utreda förutsättningarna för gemensam miljömärkning.

Trycket på att införa märket är stort, varför man inte kunnat vänta på att det nordiska projektet skulle slutföras. Risken är att industrin inför sitt eget märkningssystem. Därför planeras nationella system för Sverige, Norge och Finland. Danmark förbereder ett system för Europeiska gemenskapen. Norge och Sverige har kommit längst i sin planering. Enligt det norska förslaget skulle märket beviljas av en självständig stiftelse i anslutning till Forbrukerrådet. Enligt det svenska förslaget skulle märket beviljas av en självständig stiftelse utanför myndighetsutövningen.

I Finland håller man på och kartlägger situationen i andra länder. En detaljplan kommer att utarbetas under våren.

Att införa märkningssystemet kräver tid och forskningsresurser. Först måste man fastställa grunderna för beviljandet av märket, först därefter kan enstaka produkter undersökas. Att bedöma grunderna för beviljandet kräver så mångsidiga sakkunskaper, att de nordiska länderna inte borde slösa sina resurser på mångdubbelt arbete.

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att införa gemensamma grunder för beviljandet av ett märke för miljövänliga produkter. Som utgångspunkt ligger det nationella utredningsarbetet i de nordiska länderna. Varje land kan självständigt besluta om, vilken organisation man vill bygga upp för att bevilja rätt att använda

miljömärke. Varje nationellt organ borde anslås tillräckliga medel för nordiskt samarbete.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår vi,
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att miljömärkning införs i de nordiska länderna.

Stockholm den 28 februari 1989

Anneli Jäätteenmäki (K)

Lennart Andersson (s)

Gunilla André (c)

Mikko Elo (Sdp)

Åsa Solberg Iversen (A)

Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Karin Söder (c)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Marjatta Väänänen (K)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

(Medlemsförslaget väckt av Heikki Riihijärvi, m. fl., se s. 515

Remissyttranden, se supplement)

Til Kulturudvalget er henvist medlemsforslag A 884/k om oprettelse af et fælles forskningsinstitut for alternative og fornybare energiformer.

Udvalget har behandlet forslaget på møder den 26. september 1989 i Oslo og den 15. november 1989 i Mariehamn.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat den 2. marts 1989.

I medlemsforslaget anbefales det, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd hurtigt at udarbejde et forslag til oprettelse af et fællesnordisk forskningsinstitut for fornybare og alternative energiformer.

Forslagsstillerne henviser til, at de nordiske lande udgør en ensartet økonomisk og geografisk helhed. Derfor kan ifølge forslagsstillerne energisamarbejde af enhver art gennemføres ganske let og med små omkostninger.

Efter forslagsstillernes mening sker en alt for stor del af energiproduktionen ved hjælp af olie og stenkul, som dels forurener, dels er begrænset i mængde. Forslagsstillerne finder desuden, at Norden vil være et godt eksempel for hele verden, såfremt kernekraften afskaffes.

De nordiske lande burde i stedet for at anvende ovennævnte energiformer intensivere samarbejdet med henblik på at forske i fornybare og alternative energiformer, mener forslagsstillerne, da forskningen kræver store ressourcer og kompetente forskere. Desuden lider forskningen ifølge forslagsstillerne af splittelse og mangel på internationalt samarbejde.

2. Remisudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remis med svarfrist den 1. juli 1989.

Der er modtaget remisudtalelser fra følgende:

Nordiske:

- Nordel – Organ for nordisk elsamarbejde
- Nordisk Energiforskningsudvalg
- Nordisk Forskningspolitisk Råd
- Nordisk Industrifond
- Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg
- Nordisk Råds Økonomiske Udvalg

Danmark:

- Energiministeriet
- OVE – Organisationen for vedvarende Energi
- REO – Reel Energi Oplysning

Finland:

- Finlands akademi, Statens tekniskvetenskapliga kommission
- Handels- och industriministeriet
- Statens tekniska forskningscentral
- Ålands kraftverksaktiebolag
- Ålands landskapsstyrelse

Island:

- Statens Energistyrelse

Norge:

- Olje- og energidepartementet
- Kultur- og vitenskapsdepartementet

Sverige:

- Chalmers tekniska högskola
- Energiforskningsnämnden
- Göteborgs universitet
- Högskolan i Luleå
- Kungl. tekniska högskolan
- Miljö- och energidepartementet
- Naturvetenskapliga forskningsrådet
- Statens energiverk
- Stockholms universitet
- Universitetet i Linköping
- Universitets- och högskoleämbetet
- Uppsala universitet

3. Remisudtalelser

3.1. Remisudtalelser, som støtter medlemsforslaget

Danmark:

Organisationen for Vedvarende Energi (OVE) tilkendegiver sin fulde støtte til medlemsforslaget og finder, at den fælles nordiske forskning må tage udgangspunkt i de områder, hvor hvert af de enkelte lande er længst fremme. Desuden bør man efter OVEs opfattelse satse på demonstrationsprojekter.

Sverige:

Högskolan i Luleå stiller sig principielt positivt til oprettelsen af et fælles forskningsinstitut; instituttets indretning og målsætning bør dog yderligere udredes. Högskolan foreslår en placering af instituttet på Nordkalotten, evt. i Luleå.

Kungl. tekniska högskolan har fremsendt remisudtalelser fra flere af högskolans forskellige afdelinger; nogle udtalelser støtter medlemsforslaget andre er imod – se nedenfor. Kansli L (sektionen for landmåling) mener, at oprettelsen af et fælles forskningsinstitut bør kunne blive et vigtigt forsknings- og koordinerende organ for energiforskningen, såfremt der stilles tilstrækkelige ressourcer til rådighed.

3.2. Remisudtalelser, der delvis støtter medlemsforslaget

Finland:

Ålands kraftverksaktiebolag har intet at indvende mod oprettelsen af et fællesnordisk forskningsinstitut for fornybare og alternative energiformer. Ålands Kraftverksaktiebolag mener dog, at det er umuligt at bedømme det skitserede forskningsinstituts forudsætninger for et fremgangsrigt arbejde på basis af den yderst kortfattede beskrivelse i medlemsforslaget. Det almene synspunkt er, at de traditionelle forskningssteder i form af universiteter, andre højere læreanstalter og forskningscentraler er bedst egnede til at bedrive grundforskning og videnskabeligt arbejde. For at afhjælpe den mangel på internationalt samarbejde, der nævnes i medlemsforslaget, kan et samnordisk forskningsinstitut dog bidrage positivt til udviklingen, heder det.

Sverige:

Kungl. tekniska högskolan har som nævnt afgivet remisudtalelser fra flere forskellige afdelinger, hvoraf nogle er positive, andre negative. Sektion E stiller sig positivt til et organiseret forskningssamarbejde på dette område i Norden, men finder det mere tvivlsomt, om dette samarbejde bedst kan ske med tyngdepunktet lokaliseret til et bestemt forskningsinstitut. Sektion E mener, at det vil være værdifuldt at belyse forskellige former og deres potentiale; evt. burde opbygningen ske gradvis.

3.3. Remisudtalelser, der afviser medlemsforslaget

Nordiske:

Nordel mener ikke, det er hensigtsmæssigt at etablere et nyt fælles forskningsinstitut. *Nordel* henviser til, at der, når det gælder forsknings-samarbejdet om alternative og fornybare energiformer, allerede er et aktivt samarbejde mellem de eksisterende organer (Studsvik, Risø, Kjeller, EFL, VAST, DEFU osv.). Kraftværkerne har ligeledes et direkte samarbejde, hvor det er *Nordel* der koordinerer indsatsen. Videre peger *Nordel* på, at de nordiske tekniske universiteter samarbejder inden for dette område. Endelig nævnes *Nordisk Gasteknisk Center (NGC)*, som udgør den nordiske basis for det internationale naturgassamarbejde. Hvor forudsætningerne for et samarbejde er til stede, mener *Nordel*, at det allerede i dag finder sted, og henviser til, at forudsætningerne for de forskellige alternative energiformer er forskellige i de nordiske lande.

Nordisk Energiforskningsudvalg gennemgår indledningsvis det nordiske energiforskningsprogram og konkluderer på baggrund af denne gennemgang, at der ikke skulle være behov for en yderligere institutionalisering af den nordiske energiforskning.

Nordisk Forskningspolitisk Råd finder, at det nordiske energiforsknings-samarbejde også fremover bedst kan udvikles i form af projektsamarbejde, samordning på program- og projektplanlægningsniveau og samarbejde om forskeruddannelse. På denne baggrund afviser FPR tanken om etablering af et samnordisk forskningsinstitut. FPR erindrer om, at rådet konsekvent har opfordret til tilbageholdenhed, når det gælder oprettelsen af nye faste samnordiske forskningsinstitutioner.

Nordisk Industrifond konstaterer, at der allerede findes et nordisk netværk inden for energiområdet. Desuden findes nationale institutter inden for området. Fonden mener, at et effektivt FoU-samarbejde bedst kan gennemføres på projektbasis som samarbejde mellem industri og nuværende institutter. De foreslåede aktiviteter kan efter Industrifondens opfattelse koordineres gennem relevante nordiske institutioner.

Nordisk Råds Økonomiske Udvalg henleder opmærksomheden på, at *Nordisk Råd* ved den 37. session behandlede et nyt nordisk samarbejdsprogram på det energipolitiske område. Udvalget pegede bl. a. i sin betænkning på behovet for udvikling af vedvarende energikilders rolle i energiforsyningen og fandt, at samarbejdsprogrammet burde have behandlet dette tema. Økonomisk Udvalg bemærker, at ministerrådsforslaget som generelt udgangspunkt har anbefalingerne fra *Brundtlandkommissionen* om reduktion af energiforbruget, energieffektivisering og udvikling af alternative og fornybare energiformer, og at ministerrådsforslaget indeholder et specielt afsnit om miljø og energi.

På baggrund af den på sessionen vedtagne rek. (nr.2/1989) er det Økonomisk Udvalgs opfattelse, at der i det energipolitiske arbejde er tilrettelagt et forløb, som fører frem til et udbygget nordisk samarbejde om forskning

og udvikling på energiområdet, og at dette udbyggede samarbejde også kommer til at omfatte forskning i og udnyttelse af fornybare energiformer.

Økonomisk Udvalget er ikke overbevist om, at det er hensigtsmæssigt at oprette et egentligt fælles institut for at løse samarbejdsopgaverne på området, men finder, at de bør kunne løses inden for rammerne af det fælles forskningsprogram.

Udvalget kan derfor ikke anbefale, at der oprettes et særligt forskningsinstitut for fornybare energikilder, men vil i stedet anbefale og arbejde for, at der i forbindelse med det eksisterende og planlagte nordiske samarbejde om forskning og udvikling på energiområdet afsættes ressourcer til en forstærket indsats vedrørende fornybare energiformer.

Danmark:

Energiministeriet mener ikke, at den danske energiforskning kan betegnes som spredt, da en stor del af den offentlige danske energiforskning udføres på Forskningscenter Risø, som har forskningsprogrammer inden for bl. a. biomasse og vindenergi. Desuden nævnes, at Danmark deltager aktivt i det internationale energisamarbejde, såvel i nordisk regi og i EF-regi som inden for rammerne af IEA. Det er Energiministeriets opfattelse, at det nordiske samarbejde på dette felt bør tage udgangspunkt i de nationale forskningsinstitutioner, som allerede er etableret i Norden. Ministeriet kan derfor ikke anbefale, at der etableres en ny selvstændig forskningsinstitution inden for en begrænset del af energiforskningen.

Reel Energi Oplysning (REO) konstaterer, at der allerede i dag er en omfattende forskning i vedvarende energi i de nordiske lande. Med undtagelse af vandkraften finder REO, at bidraget fra disse energikilder i al fremtid vil være meget lille. REO mener derfor, at et nordisk institut af den omtalte art er overflødig.

Finland:

Finlands akademi, Statens tekniskvetenskapliga kommission, mener ikke, at forslaget medfører nogen følelig positiv effekt, eftersom sagkyndig forskning udføres på mange forskellige niveauer, og eftersom skabelsen af nye forskningstraditioner vil kræve særlige indsatser. Forsknings- og udviklingsarbejdet bør efter kommissionens opfattelse fortsætte ved allerede fungerende enheder. En styrkelse af grundforskningen inden for området og en øget forskeruddannelse forekommer derimod kommissionen at være velmotiveret.

Handels- og industriministeriet mener, at det nordiske forskningssamarbejde, når det gælder forskning i nye og fornybare energikilder, er vel fungerende i sin nuværende form inden for rammerne af eksisterende forskningsorganisationer, forskningsprogrammer og forskerressourcer.

Statens tekniska forskningscentral henviser til, at der pågår et omfattende forskningsarbejde i mange lande, også i alle nordiske lande, som har til

formål at udvikle alternative energiformer. Forskningscentralen konstaterer, at der mellem de internationale grupper eksisterer mange kontakter, og at arbejdet ofte koordineres inden for omfattende forskningsprogrammer. Oprettelsen af et nyt samnordisk forskningsarbejde kommer derfor snarere til at splitte det igangværende forskningsarbejde end at samordne det. Det vil derfor efter forskningscentralens opfattelse være mere fordelagtigt at finansiere forskningsarbejdet ved allerede eksisterende organisationer end at oprette et nyt institut.

Island:

Statens Energistyrelse er enig med forslagsstillerne i, at de foreslåede energiformer bør indgå i energiforskningen i Norden og i det nordiske samarbejde på dette område. Energistyrelsen finder imidlertid ikke, at der kræves oprettet et nyt fællesnordisk forskningsinstitut. Yderligere institutionalisering af det nordiske energisamarbejde er efter energistyrelsens opfattelse ikke det mest påkrævede. Herefter gennemgår energistyrelsen det nordiske samarbejde på området, inden for Nordel, i ministerrådets regi og mellem nordiske energiforskningsinstitutter. På baggrund af denne gennemgang konkluderes, at det ikke skorter på nordiske institutioner, både nationale og internordiske, der dækker energiområdet fra forskning til drift af energisystemer. Energistyrelsen fastslår, at såfremt man vil fremme forskning og udvikling af de såkaldte fornybare og alternative energiformer, forekommer det mere nærliggende at søge at påvirke eksisterende samarbejdsprogrammer i denne retning end at oprette et nyt institut i tillæg til de mange eksisterende.

Norge:

Olje- og energidepartementet er enig med forslagsstillerne i, at forskning inden for alternative og fornybare energikilder er en vigtig del af arbejdet for at reducere de miljøproblemer, der er knyttet til brugen af energi. Departementet er også enig med forslagsstillerne i, at nordisk samarbejde kan bidrage positivt på dette område. Derimod stiller departementet sig tvivlende over for, om den mest hensigtsmæssige løsning er at oprette et nyt institut. Efter departementets opfattelse vil det være bedre at styrke allerede eksisterende miljøer fremfor at oprette et nyt institut. Alternative og fornybare energikilder omfatter et meget bredt spektrum af teknologier og fagområder. Det er efter departementets opfattelse derfor ikke givet, at en samlokalisering af disse aktiviteter vil give særlige synnergieffekter eller andre positive virkninger. Olje- og energidepartementet mener, at et udvidet nordisk samarbejde bedst kan ske gennem etablering af fælles forskningsprogrammer og -projekter samt gennem samarbejde om forskeruddannelse.

Kultur- og vitenskapsdepartementet stiller sig positivt til et udvidet nordisk forskningssamarbejde om alternative og fornybare energiformer og

henviser til, at der i ministerrådets regi i 1980'erne er udviklet et betydeligt projektsamarbejde inden for energiforskningen. Departementet finder det imidlertid ikke hensigtsmæssigt at oprette et fælles nordisk institut for dette forskningssamarbejde. I den forbindelse henvises til ministerrådets restriktive holdning til oprettelse af nye nordiske institutioner. Efter departementets opfattelse vil et nordisk samarbejde om alternative og fornybare energiformer bedst kunne udvikles i form af projektsamarbejde, samordning på projekt- og programplanlægningsniveau og samarbejde om forskeruddannelse.

Sverige:

Göteborgs universitet henviser til de negative erfaringer, der har været med etablering af fritstående forskningsinstitutter bl. a. pga. vanskeligheder med forskerrekutteringen. Forslaget forekommer at være dyrt og vil formodentlig kun marginalt bidrage til en samordning inden for området. Hvis en tilsvarende økonomisk indsats blev gjort for at koordinere den igangværende virksomhed og initiering af nye projekter ved først og fremmest nordiske universiteter og andre højere læreanstalter, ville betydelige resultater kunne opnås.

Naturvetenskapliga forskningsrådet deler opfattelsen af, at forskning om alternative og fornybare energiformer må intensiveres. På grund af forskningsproblemernes kompleksitet og stærke karakter af grundforskning stiller forskningsrådet sig derimod tvivlende over for forslaget om at oprette et samnordisk forskningsinstitut. Det vil efter forskningsrådets opfattelse være bedre at styrke den energirelaterede forskning og udvikling ved eksisterende universiteter og andre højere læreanstalter. Dette kan ske både inden for nationale og samnordiske programmer. *Naturvetenskapliga forskningsrådet* hilser et øget nordisk samarbejde på dette område velkomment.

Statens energiverk omtaler det svenske energiforskningsprogram og Sveriges deltagelse i det nordiske og internationale energisamarbejde. Energiverket konstaterer, at det generelt har gode erfaringer med internationalt samarbejde på energiforskningsområdet, specielt når dette finder sted på nordisk basis. Energiverket mener, at det nordiske energiforskningsssamarbejde, inkl. alternative og fornybare energiformer, er velafbalanceret i omfang og indretning, at det er af god videnskabelig kvalitet og velfungerende. *Statens energiverk* mener ikke, at der er behov for yderligere tiltag.

Stockholms universitet finder forslaget alt for upræcist og omfattende til, at det er muligt at tage stilling. Forskningsvirksomheden foregår på forskellige niveauer: som energirelateret grundforskning, som anvendt eller teknisk energiforskning og som praktiske forsøg. Det forekommer universitetet svært at forestille sig eventuelle gevinster ved en sammenføring af projekterne til et fælles forskningsinstitut. I et samarbejde over grænserne forekommer den kommercielle indførelse af nye energiproduktionsmeto-

der lige så vigtig som forskningen. For at løse denne lønsomhedsproblematik kræves efter universitetets opfattelse åbenlyse langsigtede politiske beslutninger af betydelige økonomiske konsekvenser.

Universitetet i Linköping afviser forslaget og mener, at ressourcerne i stedet bør satses på igangværende forskningsprojekter og initiering af nye projekter ved universiteter og andre højere læreanstalter i forskellige nordiske lande. Oprettelsen af et nyt institut vil efter universitetets mening yderligere splitte ressourcerne og medføre et afbræk i aktuelle projekter til gengæld for en tvivlsom gevinst ud i fremtiden.

Universitets- och högskoleämbetet kan tilslutte sig de højere læreanstalters vurdering af, at oprettelsen af et fritstående forskningsinstitut for fornybare og alternative energiformer ikke er den bedste løsning med henblik på at skabe en aktiv forskning inden for området. I lighed med hovedretningslinjerne for svensk forskning bør satsninger inden for prioriterede områder i stedet ske inden for den eksisterende forskningsorganisation ved universiteter og andre højere læreanstalter. At opbygge en parallelorganisation ved et institut forekommer at være en både dyr og tidskrævende proces.

Uppsala universitet konstaterer, at forskning inden for området alternative og fornybare energiformer kræver betydelig viden fra et meget stort antal forskningsområder. Derfor udgør universiteter og andre højere læreanstalter med udbyggede matematisk-naturvidenskabelige og tekniske fakulteter naturlige forskningsmiljøer for energiforskning. I det omfang samordning er nødvendig for specielle projekter peger universitetet på Nordisk Industrifond som et egnet organ. Uppsala universitet afviser således medlemsforslaget.

Kungl. Tekniska Högskolan afgiver som nævnt remisudtalelser fra forskellige afdelinger, hvoraf nogle udtalelser støtter medlemsforslaget, andre går imod. Afd. for kemisk teknologi tvivler på, om oprettelsen af et samnordisk forskningsinstitut er den rigtige løsning og finder det bedre at støtte samarbejdsprojekter inden for specifikke områder.

Sektionsnämnden T anser det ikke for sandsynligt, at et nyt samnordisk forskningsinstitut vil medføre en mere effektiv ressourceanvendelse og foreslår i stedet, at der sker en samordning af projekter ved de eksisterende højere læreanstalter og øvrige institutioner, der driver forskning og udvikling inden for dette område.

3.4. Remisudtalelser, der ikke direkte tager stilling til forslaget

Nordiske:

Social- og Miljøudvalget erindrer om et medlemsforslag, som blev behandlet i rådet i 1977 (A 466/e) om udnyttelse af alternative energikilder. Forslaget førte ikke dengang til nogen rekommandation, da rådet mente, at hensigten med forslaget i stor udstrækning blev tilgodeset gennem de udrædninger m.v., som udførtes inden for rammerne af Nordisk Ministerråd, Nordisk Industrifond m. fl.

Udvalget finder på baggrund af sine tidligere udtalelser, bl. a. i forbindelse med ministerrådsforslag B 85/s om et nordisk miljøprogram, at det er på sin plads at fokusere på alternative- og fornybare energikilder, og at bevidstheden om energiudvindingens og energianvendelsens effekter på miljøet nu er større end ved behandlingen af det omtalte medlemsforslag. Udvalget forudsætter, at ministerrådet i overensstemmelse med punkt 2 i Nordisk Råds rekommandation nr. 2/1989 om en samarbejdsplan på energiområdet har et program om sektoropfølgning af Brundtlandkommissionens rapport inden for energisektoren under udarbejdelse. Social- og Miljøudvalget går ud fra, at fornybare energikilder kommer til at udgøre en vigtig del af dette program.

Hvorvidt der desuden findes behov for et permanent forskningsinstitut for alternative og fornybare energiformer, kan udvalget ikke bedømme på nuværende tidspunkt. Udvalget mener derfor, at ministerrådets forslag om opfølgning af Brundtlandkommissionens rapport bør afventes, inden en beslutning træffes om et særligt forskningsinstitut.

Finland:

Ålands landskapsstyrelse mener, at det er vigtigt med øget nordisk forskning omkring alternative og fornybare energiformer specielt af hensyn til miljøet, men tager ikke stilling til oprettelsen af et fællesnordisk institut, eller til hvordan det fortsatte nordiske forskningssamarbejde skal udformes.

Sverige:

Energiforskningsnämnden konstaterer, at der på det angivne område drives et omfattende og stigende samarbejde, som specielt engagerer forskere ved højere læreanstalter i de nordiske lande, specielt i den nordiske energiforskningskomites, men også i det internationale energiorgan IEA's regi. På denne baggrund finder energiforskningsnämnden det vanskeligt uden yderligere præcisering at tage stilling til behovet for at komplettere nuværende samarbejdsformer med et særligt nordisk institut. Efn har derfor intet at indvende imod, at de komiteer, der findes under Nordisk Ministerråd, får til opgave inden for et mere afgrænset delområde at vurdere behovet for og evt. at fremkomme med forslag til et samnordisk energiforskningsinstitut.

Chalmers tekniska högskola (Energitekniskt Centrum 'ETC') mener, det er nødvendigt, at den langsigtede forskningsprofil inden for området alternative og fornybare energiformer opretholdes og fornys. Forskningen er karakteriseret ved sin tværfaglighed om et fælles mål. ETC tager ikke stilling til nogen organisationsform, men finder, at et forskningsinstitut med nær kontakt til en teknisk højskole naturligvis er en mulig og egnet løsning. En anden mulighed er at gå videre med den organisationsform, som er vokset frem bl. a. i Sverige med samordnet støtte til enkelte institu-

tioner via sektororganer, som også skal overvåge en langsigtet forskningsstrategi. Til sidst fremhæver ETC de fordele, Göteborg kan tilbyde ved en evt. placering af et forskningsinstitut.

4. Kulturudvalget

Kulturudvalget har noteret sig, at langt det overvejende antal remisin- stanser, herunder alle nordiske, afviser medlemsforslagets tanke om opret- telse af et fællesnordisk forskningsinstitut med den foreslåede opgave. Som begrundelse for afvisningen henvises bl. a. til, at det eksisterende samar- bejde fungerer tilfredsstillende, til områdets kompleksitet og til forsker- rekrutteringsproblemer og ressourcespredning.

Kulturudvalget har endvidere bemærket, at de fleste remisinstanser finder, at forskning i alternative og fornybare energikilder er en vigtig opgave. En hel del remisinstanser foreslår derfor en udbygning af den aktuelle forskning ved eksisterende forskningsinstitutter ved universiteter og andre højere læreanstalter.

De nordiske remisinstanser henviser til det nordiske samarbejdspro- gram på det energipolitiske område og konkluderer, at der ikke er behov for yderligere institutionalisering på dette område. Nordisk Råds Økono- miske Udvalg anbefaler og arbejder i stedet for, at der i forbindelse med det eksisterende og planlagte nordiske samarbejde på det energipolitiske forskningsområde afsættes ressourcer til en forstærket indsats vedr. forny- bare energiformer.

Kulturudvalget er enig med såvel forslagsstillere som remisinstanser i at forskning på dette område er vigtig.

Det er også Kulturudvalgets opfattelse, at det nordiske energiforsknings- samarbejde, når det drejer sig om alternative og fornybare energiformer, fremover bedst kan udvikles i form af projektsamarbejde, samordning på program- og projektplanlægningsniveau og samarbejde om forskeruddan- nelse mellem de nuværende institutioner.

Kulturudvalget mener, at der allerede i dag findes nordiske institutio- ner, der kan koordinere samarbejdet på dette område. Der er derfor ikke noget behov for at etablere et nyt selvstændigt nordisk forskningsinstitut.

Kulturudvalget deler Økonomisk Udvalgs opfattelse af, at energisamar- bejdet vedr. alternative og fornybare energiformer bør løses inden for rammerne af det fælles nordiske energiforskningsprogram. Udvalget skal derfor i lighed med Økonomisk Udvalg foreslå, at der i forbindelse med det eksisterende og planlagte nordiske samarbejde om forskning og udvik- ling på energiområdet afsættes ressourcer til en forstærket indsats vedr. alternative og fornybare energiformer.

Under henvisning til ovennævnte skal Kulturudvalget indstille,
at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsfor-
slag A 884/k om oprettelse af et fælles forskningsinstitut for
alternative og fornybare energiformer.

Mariehamn, 15. november 1989

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli Dam (Jyfl)

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Inger Stilling Pedersen (KrF)

(Tf. förman)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Medlemsförslag

om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

(Väckt av Heikki Riihijärvi samt Knud Glønborg)

De nordiska länderna bildar en ekonomiskt enhetlig och geografiskt sammanbunden enhet. Därför kan energisamarbete av alla de slag genomföras ganska lätt och med små kostnader. De nordiska länderna borde starkt intensifiera sitt samarbete för att forska i och utnyttja förnybara och alternativa energiformer.

I de nordiska länderna sker i dag en alltför stor del av energiproduktionen med hjälp av olja och stenkol. Båda dessa energikällor förorenar miljön och dessutom är tillgången på dem begränsad. Dessutom har både Sverige och Finland kärnkraftverk. Visserligen har man i Sverige beslutat avveckla kraftverken. Ifall man även i Finland skulle komma fram till detta, vore Norden ett bra exempel för hela världen, hur man avvecklar den dödsfarliga kärnkraften.

I stället för ovan nämnda energiformer håller man överallt i världen på att utveckla och provköra bl. a. berg-, vatten-, vind-, sol- och bioenergi. Tyvärr är forskningen i användning av dessa energiformer ännu inte slutförd. Forskningen kräver stora resurser och kompetenta forskare. Dessutom lider den av splittring och brist på internationellt samarbete. Därför borde de nordiska länderna intensifiera samarbetet för att forska i förnybara och alternativa energiformer.

Med hänvisning till ovanstående föreslår jag att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt utarbeta ett förslag över inrättande av ett samnordiskt forskningsinstitut för förnybara och alternativa energiformer.

Stockholm den 2 mars 1989

Heikki Riihijärvi (Smp)

Knud Glønborg (KrF)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag A 885/s om sammordisk utbildning och legitimering av naprapater

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 529)

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om utbildning och legitimering av naprapater. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Köpenhamn den 15 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till gemensamma krav på utbildning och legitimering av naprapater

Förslagsställarna hänvisar bl.a. till rådets rekommendation (*nr 30/1989*) angående utbildning och legitimering av kiropraktorer och till att såväl kiropraktorer som naprapater arbetar med s.k. manuell medicin med den skillnaden att naprapater även är inriktade på mjukdelsbehandling som komplement till manipulation i rörelseapparaten. Antalet naprapater ökar och i Norden finns en fyraårig utbildning.

Samnordiskt agerande för legitimering av naprapater skulle innebära att krav måste fastställas för vilka kunskaper som skall ligga till grund för legitimerad utövning, vilket skulle gynna den närmare halva miljon människor som besöker naprapater årligen i Norden och de seriösa utövarna. Gränserna mellan kiropraktorer och naprapater har alltmer suddats ut och många naprapatiska terapiprinciper tas upp i kiropraktiklitteraturen och vice versa.

Många naprapater har knutits till företagshälsovården t. ex. Kungl operan i Stockholm, Procordia m. fl. Intresset ökar stadigt. Den utbildning som sker vid t. ex. Naprapathic School i Stockholm är fyraårig och omfattar bland annat stor medicinsk grundutbildning.

2 Remissyttranden

Yttranden har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner:

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet
Finlands stadsförbund
Hälsovårdens fackorganisation Tehy
Finlands läkarförbund
Ålands läkarförening
Ålands folkhälsoförbund
Finlands naprapatförening r. f.

Sverige

Östergötlands landsting
Västerbottens läns landsting
Göteborgs och Bohus läns vårdskoleförbund
Svenska naprapatförbundet

2.2 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Danmark

Sundhedsministeriet
Amtsrådsforeningen
Kommunernes Landsforening
Københavns Magistrats 2. Afdeling
Den Almindelige Danske Lægeforening
Dansk Kiropraktor-Forening

Finland

Helsingfors universitet
Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten
Finska kommunförbundet
Finlands fysioterapiförbund r. f.

Island

Sundheds- og forsikringsministeriet
Islands Lægeforening

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Sosialdepartementet
Norske fysioterapeuters forbund

Norsk kiropraktor Forening
Den norske lægeforening

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)
Karolinska institutet
Lunds universitet, medicinska fakulteten
Svenska läkaresällskapet
Legitimerade sjukgymnasters riksförbund

2.3 Remissinstanser som anför alternativa förslag

Norge

Norske homeopaters landsforbund

2.4 Remissinstanser som ej tar ställning till medlemsförslaget

Danmark

Frederiksberg Kommune

Finland

Ålands landskapsstyrelse

Sverige

Socialstyrelsen
Landstingsförbundet

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland noterar att naprapater verkar i Finland, och att några av dem avlagt naprapatexamen utomlands, medan andra har minimal utbildning och utgör en risk för patientsäkerheten. Därför anser ministeriet att förslaget om utredning av möjligheterna att ordna samnordisk naprapatutbildning och att ge officiell status åt naprapaterna är med tanke på det finska hälsovårdssystemet ändamålsenligt och värt att understöda. En samnordisk utbildning skulle utgöra ett tillförlitligt underlag för legitimeringen och övervakningen av yrkesutövningen. Enligt ministeriets uppfattning bör frågorna om en samnordisk utbildning för och legitimation av naprapater sammankopplas samt avgöras enligt enhetliga principer. Vidare noteras, att förslag till samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer m. m. behandlas av nordiska socialpolitiska kommittén.

Finlands stadsförbund hänvisar till ökningen av s. k. manuell medicin, som ges av naprapater och kiropraktorer. Därför behöver en utredning om samnordiska krav på utbildning och legitimering av naprapater göras. Eftersom även kiropraktorerna gör nästan samma slags arbete som naprapaterna, skulle det vara skäl att även för dessas del utreda samma frågor.

Ifall man kunde uppnå målet att utbildningsprogrammen skall vara godkända av alla nordiska undervisningsmyndigheter, skulle hindren för registrering och legitimering av naprapater och kiropraktorer bortfalla även i Finland, förutsatt att vissa av den s. k. registreringskommittén fastställda kriterier godkänns.

Hälsovårdens fackorganisation Tehy anser det inte ändamålsenligt att legalisera naprapaternas yrke och bevilja dem yrkesutövningsrätt. Tehy förhåller sig dock positiv till att utbildningen utreds. Den alternativa medicinens ställning är inte klarlagd. De olika alternativa behandlingsmetoderna och terapierna ökar hela tiden. Först bör den verkliga nyttan av dessa behandlingsmetoder utredas.

Finlands läkarförbund noterar att naprapaternas utbildning varierar betydligt. En del naprapater anser att förskjutningar i ryggradens små leder ger upphov inte bara till smärtsymptom utan också till vilka sjukdomar som helst. Någon bevisning för denna uppfattning har dock ej framlagts. På grund av den snäva utbildningen kan behandlingarna orsaka skador eller medföra att en adekvat behandling sätts in för sent. Enligt en enkätundersökning som Läkarförbundet utförde 1987 anser 23 % av läkarna, att läkarna i allmänhet oftare kunde utnyttja naprapatisk behandling. Där- emot har endast 1 % av läkarna utnyttjat naprapatiska behandlingsmetoder. Därför tillstyrker man förslaget att de naprapatiska behandlingsmetoderna och utbildningen av naprapater utreds på samnordisk bas.

Ålands läkarförening r. f. anser att en behörighetsexamen för naprapater kan ha en stor betydelse för att specificera kriterierna och nivån för denna yrkeskår, och att det samtidigt är nödvändigt att fastställa behandlingsindikationer och behandlingsmetoder baserat på forskning enligt gängse vetenskapligt vedertagna metoder.

Ålands folkhälsoförbund (Hälsovårdsstyrelsen) konstaterar att det är svårt att inplacera naprapaterna i nuvarande hälso- och sjukvårdssystem, bl. a. med tanke på lön, ansvar och befogenheter i relation till andra yrkesgrupper, t. ex. fysioterapeuter vars yrkesstatus är reglementerad. Styrelsen ser därför fram emot en positiv behandling av frågan.

Finlands naprapathförening r. f. påpekar att utbildningen av naprapater har pågått i Stockholm sedan 20 år tillbaka och är uppbyggd i samråd med specialister med erfarenhet från högskoleutbildning och forskning från de olika medicinska specialiteterna och anpassas till nordiska förhållanden som ett vårdkomplement till traditionell sjukgymnastik och ortopedi. Ett samnordiskt agerande i frågan om utbildning och legitimering ses som ett framsteg för allmänheten och de seriöst arbetande naprapaterna.

Landstinget i Östergötland, utbildnings- och kulturförvaltningen, (Sverige) anser att sjukgymnasters och naprapaters verksamhetsområden är i stort sett identiska. Kiropraktorerna arbetar med delar av samma område. Då motsvarande utredning vad beträffar kiropraktorernas utbildning redan är genomförd kan det finnas motiv för en liknande utredning för naprapater.

Göteborgs och Bohus läns vårdskoleförbund erinrar om att man vid remissbehandling av frågan om utbildning och legitimation av kiropraktorer redovisade delade meningar. Representanter för sjukgymnastutbildningen och linjenämnden ställde sig avvisande, skolchefen tillrådde försiktighet vid legitimering av nya grupper medan styrelsens majoritet ställde sig bakom alternativmedicinkommitténs förslag. Liknande synsätt kan komma till uttryck i frågan om legitimation för naprapater, och det finns därför skäl att tillstyrka medlemsförslaget.

Svenska naprapatförbundet gör en detaljerad genomgång av naprapatins historia och existerande utbildning. Naprapati har vuxit fram ur kiropraktiken med den skillnaden att mjukdelsbehandling borde få en allt större betydelse för att återställa funktionen i rörelseorganen. Naprapater utgör en av de grupper bland kiropraktorer, osteopater, läkare och sjukgymnaster med utbildning i manipulation som utövar manuell medicin. Behandlingsteknologierna är gemensamma till stor del.

Den vetenskapliga litteraturen inom området manuell medicin är relativt sett begränsad. Detta visar på de forskningsmetodologiska svårigheter som föreligger då man vill utvärdera effekten av manipulationsbehandling men den har klart vissa smärtlindrande effekter vid akuta bröst- och ländryggsmärtor. Vid enheten för forskning och utveckling (EFU) vid Naprapathic School har man i samarbete med forskare vid Karolinska institutet nyligen slutfört en undersökning av manipulationsbehandlingens effekter vid smärttillstånd i halsryggraden som visar på att såväl patientens subjektiva välbefinnande ökar markant liksom rörligheten i halsryggraden. Vetenskaplig utvärdering som gjorts vid Socialmedicinska institutionen vid Regionsjukhuset i Umeå har visat att manipulationsbehandling, som ingår som en viktig del av behandlingen inom naprapatin, har en begränsad men ändå övertygande effekt vid länd- och brösttryggsbesvär.

I Sverige grundades Naprapathic School 1970 av en Doctor of Naprapathy med examen från USA. I samarbete med läkare och forskare har under de gångna 20 åren utbildningen utvecklats och förnyats. Till skolan antas ca 65 studerande varje år. Intagningskravet är gymnasiekompetens. Sjukvårdserfarenhet, tidigare massageutbildning eller motsvarande samt idrottsverksamhet (dock ej utövande) är meriterande. Högskolekvoteringen tillämpas vid antagning. Årligen utexamineras 55–60 naprapater. Skolan har redan erfarenhet av nordiska studerande. Ett samnordiskt utbildningsprogram skulle positivt kraftigt stärka det ständigt fortgående forsknings- och utvecklingsarbetet inom den manuella medicinen och naprapatin.

Föreningen anser sig ha belagt att utbildningen uppfyller högt ställda krav vad gäller patienternas säkerhet i vården. Naprapati är den klart vanligaste behandlingsformen av manuell medicin i Sverige. Verksamheten har nått en sådan omfattning att den bör föras in under samhällets tillsyn. Särskild vikt måste tillägnas arten av de uppgifter som faller inom

yrkesutövningen. Innefattar yrkesutövningen en kvalificerad patientbehandling, som inte lämnas inom den allmänna hälso- och sjukvården, desto angelägnare framstår behovet av att pröva verksamheten mot bakgrund av bestämmelserna om legitimation. Naprapaterna utgör en väl definierad yrkesgrupp med en klar yrkesidentitet och uppfyller således detta krav.

Föreningen anser således att det i Sverige finns en utomordentligt god bas för en samnordisk naprapatutbildning samt att de förutsättningar som får anses gälla för en legitimering utan tvivel är uppfyllda och bör även kunna samordnas att gälla inom Norden. Samarbetet mellan naprapater och allmänna hälso- och sjukvården är även i Finland långt framskridet och mycket gott.

2.2 Remissinstanser som avstyrker förslaget

Sundhedsministeriet i Danmark påpekar att det i Danmark finns vare sig utbildning eller legitimationsordning för naprapater. Ministeriet anser inte att det finns behov av legitimationsordning då naprapaternas yrkesverksamhet inte torde föranleda sådana risker att det skulle vara motiverat. Inte heller finns behov att inrätta någon sådan utbildning, då antalet naprapater är ytterst begränsat i Danmark och manuell behandling handhas fullt tillfredsställande inom den existerande hälsovården. Ej heller finns det, enligt vad ministeriet känner till, några regler eller förslag inom EG som berör naprapati.

Amtsrådsforeningen, som hos Dansk Kiropraktorforening fått upplysningen att det inte finns några naprapater i Danmark, har svårt att se behovet av gemensamma nordiska krav vad gäller utbildning och legitimation av naprapater.

Kommunernes Landsforening anser att behandlingsbehovet på det aktuella området täcks av kiropraktorer och fysioterapeuter samt att behandling på sjukhusen som utöver manuell behandling även omfattar bad, träning och diverse apparater.

Københavns Magistrats 2. Afdeling anser att förslaget knappast har något intresse för Danmark, då naprapater och deras arbete hittills inte varit kända i Danmark, men att de kan jämföras med kiropraktorer och osteopater med den skillnaden att de behandlar mjukdelar och har specialiserat sig på muskelbesvär som kan ses hos vissa idrottsutövare m. fl.

Den Almindelige Danske Lægeforening anser att manuell behandling ej bör spridas till okända grupper och anser det fel att legitimera en behandlingsmetod vars vetenskapliga grundval är odokumenterad.

Dansk Kiropraktor-Forening hänvisar till sitt yttrande om medlemsförslag A 825/s om kiropraktorer, och har endast sporadisk kunskap om naprapaternas utbildning och verksamhet, beroende på att det inte finns praktiserande naprapater i Danmark. Föreningen har sig ej heller bekant att det skulle föreligga någon kvalitativ utvärdering av den utbildning som

äger rum vid Naprapathic School i Stockholm, och anser därför inte att naprapaternas rättsställning är en nordisk angelägenhet.

Helsingfors universitet, konsistoriet, påpekar att naprapati bygger på teorin att sjukdomarna orsakas av spända och krympta bindsenor, i synnerhet kring ryggraden, bröstkorgen och bäckenet. Undersökning före vård görs med händer, och uppmärksamhet fästes vid ledernas och kotor-nas ställning, ovanliga rörelser, ledernas passiva rörlighet, förändringar i mjukdelsvävnader, smärtpunkter och spända muskler. Universitetet kan inte tillstyrka en samnordisk utbildning eller legitimering av naprapater eftersom det saknas vetenskapliga undersökningar, som skulle bevisa att ifrågavarande vård är effektiv i vården av sjukdomar i rörelseapparaten. För ifrågavarande verskamhet finns redan fysioterapi, som omfattar även naprapatin.

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten, anser att sjukvårdssystemet i Finland är välutvecklat och kan fylla behoven av vård av sjukdomar i rörelseapparaten på de delområden där naprapatin fungerar. Där finns ett flertal olika yrkesgrupper såsom specialiserade läkare (fysiater, ortopedier och reumatologer), allmänpraktiker, specialsjukgymnaster, sjukgymnaster, konditionsskötare och massagegivare. På basen av vetenskapliga resultat har naprapatin inte konstaterats vara väsentligt effektivare eller ha större effekt än den behandling som andra professionella utövare på området ger. Därför är det onödigt att påbörja och legitimera utbildning av naprapater i Finland.

Finska kommunförbundet påpekar att det inom hälsovården råder brist på arbetskraft. En ny utbildningslinje skulle sannolikt medföra en snedvridning inom utbildningen, bristen på arbetskraft skulle bli värre och befolkningen skulle ges ogrundade förhoppningar om hälsovårdstjänster. Det saknas information om vetenskap eller teori som ligger till grund för den tilltänkta utbildningen, då ingen legitimerad naprapat finns i Finland. Därför är det för närvarande inte ändamålsenligt att med samhällets stöd påbörja en utbildning av naprapater i de nordiska länderna.

Finlands fysioterapeutförbund anser att samnordisk utbildning och legalisering för naprapater inte bör realiseras. Det skulle inte medföra något som inte redan förekrigas med fort- och kompletteringsutbildning för fysioterapeuter och läkare. Man anser också att tryggare än av naprapaternas ges manipulation av fysioterapeuter och läkare med behörig utbildning. Som motiverig framhålls ytterligare att man i Medline- och Cros-databasregistren under perioden 1983-1989 inte kan finna en enda publikation om forskning i de behandlingsmetoder som används av naprapaterna.

I stället för naprapatutbildning föreslås att man av utbildningen i ortopedisk manuell terapi gör en officiell samnordisk fortbildning för fysioterapeuter.

Sundheds- och försikringsministeriet i Island påpekar att utbildning för fysioterapeuter är godkänd sedan 1962 och för läkarlegitimerade massörer

sedan 1987. Dessa grupper sköter de vårduppgifter som skulle bli aktuella för naprapater och ministeriet anser att man inte bör öka antalet specialiteter inom hälsovårdsområdet.

Islands universitet, medicinska fakulteten, anser det naturligt att samordna kraven på naprapaters utbildning i Norden, om man anser det nödvändigt med legitimation av denna kategori. Dock anser fakulteten att de flesta naprapatskolor i Europa och Amerika ej bygger på fundamentala begrepp inom klinisk forskning, och den behandling som naprapater ger bör hellre ges av läkare och fysioterapeuter. Det kliniska forskningsunderlaget för deras utbildning bör därför nog undersökas innan naprapater legitimeras i Norden.

Islands lägeforening avstyrker förslaget liksom man också avstyrkte det tidigare medlemsförslaget om kiropraktorer.

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge känner inte till något utbildningsbehov på det aktuella området utöver vad som redan täcks av kiropraktik och manuell fysioterapi. Om hälsovårdsmyndigheterna anser att det finns ett sådant behov bör det övervägas i samband med behovet av ökad utbildningskapacitet för andra grupper av vårdpersonal.

Sosialdepartementet i Norge som i saken hört Helsedirektoratet hänvisar till att det i Norge verkar ca 170 fysioterapeuter och ca 100 kiropraktorer med offentligt godkänd utbildning. Dessa anses täcka behovet och departementet kan därför inte se något behov av utbildning och legitimation av naprapater.

Norske fysioterapeuters forbund avstyrker förslaget då man finner att

– utbildningen tar ej hänsyn till WHO:s hälsopolitiska mål för år 2000 dvs. sambandet mellan hälsa, miljö, samhälle och livsstil,

– det finns ingen studieplan som tillfredsställer de kriterier myndigheterna fastställt,

– det redan finns ett alternativ under uppbyggnad i Norge som ger specialutbildning i manuell terapi på grundval av generell utbildning i fysioterapi/sjukgymnastik.

Sammanfattningsvis anser förbundet, att det på nordisk basis skulle vara rationellt att satsa på tillräckligt och väl utbildade fysioterapeuter och att resurser kanaliseras så att dessa får möjligheter till vidare- och efterutbildning.

Norsk kiropraktor forening erinrar om att svenska naprapater tidigare, innan stortinget godkände kiropraktorerna, ofta besökte Norge och utgav sig att vara kiropraktorer. Ofta skickades de tillbaka då deras verksamhet stred mot kvacksalverilagen. Föreningen anser att naprapati är ett svenskt fenomen, då det i USA bara finns ett fåtal. De svenska skolorna är privata och utbildningen sådan att den inte kvalificerar till att behandla sjuka människor. I Norge har i ett fall en naprapat som ej lyckats etablera en praktik valt att fortsätta som massör vid ett motionscenter.

Den norske lægeforening har undersökt kursplaner och litteraturhänvis-

ning för naprapatiskolan i Stockholm och finner på grundval av utländska erfarenheter att det inte finns några vetenskapliga undersökningar som visar att naprapati är mer effektiv än andra manuella behandlingsformer. Föreningen vill därför så starkt som möjligt varna för att utbilda och godkänna en typ "vårdpersonal" som man inte vet vad de representerar och som inte heller har en naturlig plats i vårdutbudet.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i Sverige erinrar om att man både nationellt och nordiskt avstyrkt förslag om legitimation av kiropraktorer. Som ett av huvudmotiven för sitt ställningstagande beträffande kiropraktorer har UHÄ angivit att det ännu saknas tillräcklig kunskap om effekterna av manipulationstekniken – positiva såväl som negativa – så som denna yrkesgrupp tillämpar manipulation i sin behandling. Vidare hänvisas till att Alternativmedicinkommittén i sitt utredningsarbete tagit ställning till både kiropraktik och naprapati. Naprapati och naprapatutbildning har inte ansetts vara av sådan karaktär att man funnit skäl att överväga legitimation.

UHÄ ställer sig ytterst tveksam till att hälso- och sjukvården tillförs ytterligare en yrkesgrupp med legitimation vars verskamhet är så närliggande kiropraktorer, sjukgymnaster och läkare med vidareutbildning i ortopedisk medicin. Det måste klart kunna preciseras vilken skillnaden är mellan olika terapiformer som utövas av yrkesgrupper med skilda benämningar. Inte minst väsentligt borde det vara för patienten att få klarhet i innebörden av begreppen naprapati, kiropraktik etc. Risken är annars att legitimationens värde som upplysning för patienten urholkas.

Enligt UHÄ:s mening bör tillkommande resurser i första hand satsas på förbättrad grundutbildning och vidareutbildning av de yrkesgrupper inom vården som redan i dag kan tillämpa t. ex. manipulationsteknik och har möjlighet att fördjupa sig vetenskapligt. Slutligen vill UHÄ påpeka att fortsatt utveckling och forskning i första hand inom områdena sjukgymnastik och ortopedisk medicin ger möjligheter att avgöra värdet av manipulationsbehandlingar och andra manuella tekniker som tillämpas av skilda yrkesutövare inom och utom den offentliga vården.

Karolinska institutet, medicinska fakulteten anser att vårdutbildningar bör vara inordnade i högskolan på ett sådant sätt att t. ex. en ryggbehandlingsteknik kan utvärderas på ett vetenskapligt acceptabelt sätt och relateras till andra befintliga ryggvårdsformer. Institutets sakkunniga anser – liksom beträffande förslaget om legitimerade kiropraktorer – att legitimerade naprapater f. n. inte behövs inom sjukvårdssystemet i Sverige och att det icke kan anses välmotiverat att satsa de stora belopp som en särskild naprapatutbildning skulle kräva. Om man trots allt skulle besluta att legitimera naprapater, och att utbildning skall ordnas, anser de sakkunniga att utbildningen bör vara av hög kvalitet. Det kommer att innebära en fara för patienterna i framtiden om kiropraktor- och/eller naprapatutbildningen blir undermålig och t. ex. alltför ensidigt inriktad enbart på utförandet

av manipulation. Vårdutbildningar av detta slag bör inordnas på högskolenivå på ett sådant sätt att t. ex. denna behandlingsteknik kan utvärderas på ett vetenskapligt acceptabelt sätt och relateras till andra ryggvårdsformer.

Lunds universitet, medicinska fakulteten aner att det saknas en tillfredsställande dokumentation av naprapatutbildningens kvalitet. I Sverige bedrivs utbildningen i privat regi och utan tillsyn från någon myndighets sida. Manipulationsbehandling kan innebära allvarliga risker för patienten. Vidare hänvisas till att Kommittén för alternativ medicin i sitt utredningsarbete redan tagit ställning till såväl kiropraktik som naprapati och stannat för att begränsa legitimationen till gruppen Doctors of Chiropractics, vilka har en utbildning motsvarande läkarutbildningen. Naprapatin förefaller för örigt väsentligen bygga på sjukgymnastiska behandlingsmetoder som t. ex. manuell terapi i form av mjukdelsmobilisering. Det är svårt att förstå vad naprapati skulle kunna tillföra hälso- och sjukvården utöver redan existerande terapiformer.

Svenska läkaresällskapet hyser stor förståelse för att behovet av terapeuter av rörelseorganens sjukdomar framhävs.

Inom hälso- och sjukvården finns sjukgymnasterna som specialgrupp för behandling inom det område där även kiropraktorer och naprapater verkar. Enligt Sällskapets uppfattning bör den kapacitetsbrist som finns inom området inte avhjälpas genom nya utbildningar i samhällets regi, utan genom att fler sjukgymnaster utbildas och vidareutbildas. I den mån metoder från naprapati och kiropraktik skulle visa sig vara användbara kan dessa inlemmas redan nu i sjukgymnasternas arsenal.

Läkaresällskapet anser att en legitimering av naprapater eller en nordisk utbildningskoordinering inte skulle ha någon betydelse. En registrering av utövarna och en värdering av eventuella risker med behandlingen finner sällskapet däremot angelägen. Vidare understryks det angelägna i intensifierad grundforskning och klinisk forskning inom området rörelseorganens sjukdomar. Verkningsmekanismen bakom eventuella resultat av naprapatisk behandling är viktiga forskningsuppgifter.

Legitimerade sjukgymnasters riksförbund (LSR) påpekar att sjukgymnastutbildning under många år varit en av de mest efterfrågade på vårdområdet och flertalet av de sökande antas inte. I en sådan situation finns det en marknad för primitiva initiativ, och mot höga kursavgifter kan studerande genomgå en utbildning som i flera delar påminnar om sjukgymnastutbildningen – nämligen naprapatutbildning.

Enligt LSRs uppfattning erbjuder naprapater framför allt ett kvantitativt tillskott till den vårdefterfrågande allmänheten. Vad som är unikt kompetensmässigt för denna grupp har man inte lyckats utröna.

Dock gör utbildarna ett seriöst arbete med en ambitiös kursplan. Kurslitteraturen är delvis densamma som används vid sjukgymnastutbildningarna. Samhällets behov av utbildningar och arbetskraft tillgodoses inom av samhället kontrollerade och finansierade skolor och universitet.

En kvantitativ brist löses genom medel till fler utbildningsplatser. En kvalitativ brist genom ändringar i utbildningsplaner. Att sätta denna ordning åt sidan minskar trovärdigheten för hela systemet.

För att ta tillvara kompetensen hos de utbildade naprapater som finns, föreslår LSR att naprapatutbildningen ekvivaleras mot sjukgymnastutbildning och att naprapaterna erbjuds kompletterande utbildning för behörighet till sjukgymnastexamen.

LSR avvisar däremot bestämt legitimation av naprapater och en nordisk utbildning. LSR föreslår därför att Nordiska rådet istället skall stödja en gemensam nordisk högre utbildning för sjukgymnaster.

2.3 Remissinstanser som framför alternativt förslag

Norske homeopaters landsförbund ser positivt på medlemsförslaget, då det är viktigt för patienterna att de olika terapiformerna har bestämda krav på utbildning och legitimation som ger vårdbehövande möjlighet att företa ett korrekt val och få en seriös behandling. Däremot finner landsförbundet det ologiskt att undersöka naprapaternas ställning utan att se på de övriga seriösa behandlingsformer som praktiseras under samlingsnamnet naturmedicin. Arbetet med legitimering/godkännande måste alltså utvidgas till flera seriösa behandlingsformer.

2.4 Remissinstanser som ej tar ställning till medlemsförslaget

Frederiksberg Kommune har förklarat sig icke ha något ått anförda i anledning av medlemsförslaget och *Ålands landskapsstyrelse* har beslutat att inte avge yttrande i saken.

Socialstyrelsen i Sverige finner det lämpligt att frågan om att genomföra en utredning inom Nordiska ministerrådet om möjligheterna till gemensamma krav på utbildning och legitimering av naprapater uppskjutes tills dess man fått möjlighet att ta del av Alternativmedicinkommitténs utredning om bl. a. naprapaternas ställning i förhållande till sjukvården.

3 Utskottet

Nordiska rådet antog vid sessionen i Stockholm en rekommendation angående utbildning och legitimation av kiropraktorer (*Rek 30/1989*), varvid rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktorerens legitimation och yrkesutövning. Nordiska ministerrådet har givit arbetsgruppen som följer tillämpningen av överenskommelsen om gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal uppdrag att sammankalla experter i de nationella förvaltningarna som handlägger ärenden i samband med etablering av enskilda utbildningar på social- och hälsovårdsområdet. Första uppgift för dessa experter skall vara att göra en

bedömning av de enskilda ländernas behov av kiropraktorer och utbildning av kiropraktorer.

Det aktuella medlemsförslaget avser en motsvarande utredning beträffande en annan liknande grupp, nämligen naprapater. Utskottet har inhämtat att naprapati är en form av manuell medicin som har utvecklats från kiropraktiken, och som utöver sedvanlig manipulationsbehandling av ryggraden även inriktas på sekundära spänningstillstånd i omgivande mjukdelar. Ordet naprapati kommer från tjeckiskans *napraviti*, som betyder att korrigeras, och grekiskans *pathos*, lidande; naprapati kan sägas vara att korrigeras orsak till lidande. Det är särskilt besvär i rygg, nacke, leder och muskler som behandlas. Den första naprapatskolan grundades 1907 av en kiropraktor i USA. Enligt uppgifter i den svenska skolans kursplan undersöks funktionsstörningar med konventionella medicinska fysikaliska metoder och tester. Behandlingen omfattar sedvanliga manipulationsteknologier i kombination med muskeltöjning och massage.

Utskottet noterar, att remissvaren — liksom fallet även var med det tidigare medlemsförslaget om kiropraktorer — är delade, men vad gäller naprapaterna mer negativa. Detta torde ha sin bakgrund i att naprapati — utom i Sverige och till viss del i Finland — är en okänd företeelse i Norden. Universitet och högskolor, läkarförbund och även kiropraktorföreningar har avstyrkt medlemsförslaget. Främst gäller kritiken bristen på vetenskapligt underlag för naprapatbehandlingen, samt att de vårdbehov som naprapaterna fyller lika väl kan fyllas av traditionella vårdutbud och att man i fall av kvantitativa brister härvidlag hellre bör bygga ut existerande vårdutbildningar. Utskottet finner det på denna grundval ej motiverat att företa någon utredning om nordisk utbildning och legitimering av naprapater. Den svenska s. k. alternativmedicinkommittén har understrukit att lagstiftningens kriterier för legitimation av nya grupper är uttalat restriktiva. Legitimationens huvudfunktion är att vara en garanti för en viss kunskapsnivå och för sådana personliga egenskaper hos yrkesutövaren att denne är förtjänt av allmänhetens och myndigheternas förtroende. Dessutom skall legitimationen fylla ett väsentligt informationsbehov, som en sorts "varudeklaration", gentemot allmänheten, myndigheterna och sjukvårdshuvudmännen. Legitimation bör också förbehållas grupper, som har en självständig yrkesfunktion med kvalificerade arbetsuppgifter och ett särskilt ansvar för patienternas säkerhet i vården. Slutligen kan krävas att gruppen byggt upp ett förtroende samt vunnit ett visst mått av kliniskt och vetenskapligt erkännande. På flera av dessa punkter skiljer sig naprapaternas förutsättningar från kiropraktorernas. Vidare påpekar kommittén att naprapaterna internationellt är en nästan okänd grupp och följaktligen inte heller kommit i fråga för legitimation i något annat land. Alternativmedicinkommittén anser därför att det f. n. inte föreligger förutsättningar för legitimation av naprapater. Då emellertid naprapaterna har en lång utbildning och deras kunskaper och kompetens är allmänt vitsordade vill kom-

mittén förorda att regeringen prövar frågan om deras legitimation när naprapaterna kan uppvisa studier som konfirmerar effekten av deras metoder.

Utskottet har noterat, att ingen av remissinstanserna som kommenterat naprapatutbildningen, anfört några detaljerade anmärkningar mot dess innehåll och en remissinstans anser att naprapatutbildningen bör kunna ekvivaleras med sjukgymnastutbildningen och att naprapater efter kompletterande utbildning skulle kunna få behörighet till sjukgymnastutbildning. Då naprapatutbildning endast förekommer i Sverige, anser utskottet att en undersökning av denna möjlighet – som skulle medföra att naprapaternas yrkeskompetens togs till vara inom ramen för vårddyrken – närmast är en angelägenhet för Sveriges regering.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts, föreslår utskottet

att Nordiska rådet icke företar sig något med anledning av medlemsförslaget

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Per Sævik (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater

(Väckt av *Marianne Samuelsson och Birger Schlaug*)

Intresset för manuell medicin har ökat starkt det senaste årtiondet. Detta belyses bl. a. genom Nordiska rådets agerande när det gäller möjligheterna till samnordisk utbildning och legitimering av kiropraktorer.

Såväl kiropraktorer som naprapater arbetar med s. k. manuell medicin med den skillnaden att naprapater även är inriktade på mjukdelsbehandling som komplement till manipulation i rörelseapparaten.

Antalet naprapater ökar och i Norden finns fyraårig utbildning. Det vore naturligtvis av stort värde om samnordiskt agerande skedde för att legitimering av naprapater infördes. Detta skulle innebära att krav måste fastställas för vilka kunskaper som skall ligga till grund för legitimerad utövning, vilket såväl gynnar den närmare halva miljon människor som besöker naprapater årligen i Norden som de seriösa utövarna av naprapati.

S. k. manuell medicin utövas i dag – förutom av intresserade läkare och sjukgymnaster – av framför allt två grupper alternativmedicinare: kiropraktorer och naprapater. Gränserna för dessa två områden har under senaste åren alltmer suddats ut och många naprapatiska terapiprinciper refereras i kiropraktiklitteraturen och vise versa.

Redan i dag har många naprapater knutits till företagshälsovården t. ex. Kungl. operan i Stockholm, Procordia m. fl. Intresset ökar stadigt. Den utbildning som sker vid t. ex. Naprapatic School i Stockholm är fyraårig och omfattar bland annat stor medicinsk grundutbildning.

Med anledning av ovanstående hemställas

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snart genomföra en utredning om möjligheterna till gemensamma krav på utbildning och legitimering av naprapater.

Stockholm den 14 mars 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk och Karin Söder m. fl., se s. 533)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 19 april, den 26 juni samt den 26 september 1989.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås Nordiska ministerrådet att införa ett ekonomiskt stödsystem till föreningar i Norden vilka har eller vill etablera och utveckla ett nordiskt samarbete.

Förslagsställarna framhåller att mellan de nordiska ländernas olika föreningar och folkrörelser finns sedan en lång tid ett etablerat samarbete men många av dessa saknar ekonomiska resurser för att kunna genomföra en verksamhet som når de breda medlemsskaraerna i Norden. Många av dessa organisationer har tillsammans ett mycket stort medlemsantal, t. ex. Nordiska förbundet för hembygdsarbete som totalt representerar ca 800 000 enskilda medlemmar.

Enligt medlemsförslaget har dessa organisationer till uppgift att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen och de bygger sitt nordiska engagemang på ett ideellt och frivilligt samarbete. De utgår i sitt arbete från den nordiska identiteten och språkgemenskapen som för samman folken i Norden.

I medlemsförslaget hävdas att det borde ligga i det nordiska officiella samarbetets intresse att aktivt stödja denna typ av verksamhet ekonomiskt för att den här formen av samarbetsorgan skall kunna utvecklas och bredda sin nordiska verksamhet. Därför bör Nordiska ministerrådet utreda förutsättningarna för ett ökat ekonomiskt bistånd till olika organisationer som i första hand bör läggas på olika former för konkret verksamhet, men möjlighet till att ge ett visst ekonomiskt stöd till administrativ samordning kan vara nödvändigt. Med nuvarande bidragssystem finns möjlighet att få projektstöd i form av engångsanslag till denna typ av organisation, men det kan vara motiverat med någon form av fast stöd alternativt

projektstöd som läggs upp under flera år. Det viktiga är inte formen för stödet utan att ett system utvecklas där dessa organisationer får möjlighet att etablera ett nordiskt samarbete och stödformen bör utvecklas i samråd med folkrörelserna och föreningarna.

2. Remissyttranden

Enligt beslut av Nordiska rådets presidium den 10 april 1989 har förslaget inte undergått remissbehandling.

3. Utskottet

Medlemsförslagets syfte är att stödja föreningar i Norden vilka önskar skapa en nordisk bas och utveckla ett nordiskt kontinuerligt samarbete.

Kulturutskottet konstaterar att nordiskt folkrörelsesamarbete har varit ett prioriterat sakområde inom utskottet under en lång följd av år. Utskottet har funnit det angeläget att folkrörelserna dras starkare in i det nordiska samarbetet och förutsätter att samarbete på området ges stor uppmärksamhet under de kommande åren.

Samarbete om frivilligt folkbildningsarbete togs upp vid Nordiska rådets första session inom ramen för en allmän rekommendation om utbyggt kulturellt samarbete 1953. Rådet har senare framhållit behov av en permanent och förstärkt stödordning till det nordiska folkbildningssamarbetet, t. ex. i *yttrande nr 5/1977*, *yttrande nr 3/1978* och *yttrande nr 3/1983* där det sägs att "Nordiska rådet anser att det nordiska folkbildningssamarbetet bör stärkas ytterligare".

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet i handlingsplanen för det nordiska kulturella samarbetet från 1988 betonar folkrörelserna, t. ex. ungdomssamarbetet, folkupplysningssamarbetet och idrottssamarbetet. I sitt betänkande över handlingsplanen ansåg utskottet att ministerrådet i motiveringarna till handlingsplanen inte i tillräckligt hög grad hade uppmärksammat den betydelse folkrörelserna har haft för demokratin i Norden och för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet. Utskottet förutsatte att ministerrådet när handlingsplanen genomförs aktivt skulle bidra till att förbättra möjligheterna att ytterligare utveckla folkrörelsesamarbetet.

Utskottet noterar att medlemsförslaget i första hand handlar om ett ekonomiskt stödsystem till folkrörelsesamarbetet i form av ett fast stöd, alternativt projektstöd som läggs upp under flera år. Utskottet finner liksom förslagsställarna all anledning att framhäva behovet av stöd till folkrörelsesamarbetet.

Kulturutskottet vill i detta sammanhang hänvisa till sitt betänkande över medlemsförslag *A 791/k* om stöd till det nordiska folkupplysningssamarbetet. I medlemsförslaget berörs en motsvarande problemställning om särskilt administrativt stöd förutom projektstöd. Kulturutskottet utta-

lade den gången, att det borde läggas stor vikt vid att stödet till det folkliga upplysningssamarbetet direkt kommer verksamheten till del, men att de förslag, som framfördes i medlemsförslaget enligt utskottets uppfattning kunde tillmötesgå såvida de tillskott som gavs till olika projektverksamheter inte blev så starkt bundna till bestämda insatser utan utformades så att de gav mottagarna möjlighet till flexibilitet i användningen. Utskottet är fortfarande av den uppfattningen.

Dessutom vill utskottet peka på de redan existerande stödordningarna som t. ex. Nordiska kulturfonden, där kulturutskottet har prioriterat en utökning av fondens resurser. Fonden har möjlighet att ge stöd till de flesta folkrörelseaktiviteter. Dessutom ges stöd till det nordiska ungdomssamarbetet genom ett årligt anslag, som fördelas som organisationsstöd, projektstöd och stöd till lokalt och regionalt samarbete.

Vidare kan nämnas stödet till folkupplysningssamarbetet. Enligt nya riktlinjer för folkupplysningsstöddordningen har det från 1989 beviljats blocktillskott till samarbetande nordiska organisationer. Nordiska ministerrådet har även med sin redogörelse för den framtida organiseringen av det nordiska idrottssamarbetet på Nordiska rådets 37:e session deklarerat sin vilja att utveckla det nordiska samarbetet på detta område. Utskottet har för ministerrådet understrukit behovet av denna förstärkning av idrottssamarbetet även på det ekonomiska planet. Utskottet finner därför att med de redan existerande stödordningarna har skapats ett system som gör det möjligt att tillgodose förslagsställarnas önskemål om organisationsstöd.

Kulturutskottet förutsätter även att de nya konstkommittéerna i sitt arbete tar ansvar för det folkliga samarbetet och tillser, att det avsätts tillräckliga medel till detta arbete. Detta gäller således också NORDLEKS verksamhet.

Utskottet anser därför att även om idén om att införa ett ekonomiskt stödsystem till föreningar i Norden, vilka har eller vill etablera och utveckla ett nordiskt samarbete, är välgrundad, är det lämpligare att prioritera en förstärkning av redan existerande ekonomiska stödordningar till folkrörelsesamarbetet än att inrätta helt nya stödordningar.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet

att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Oslo den 26 september 1989

Atli P. Dam (Jvfl)

J.K. Hansen (S)

Formand

Ulla Johansson (s)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Rynnänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Ingrid I. Willoch (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete

(Väckt av Gunnar Björk och Karin Söder samt Johan Buttedahl och Knud Glonborg)

En viktig del av det nordiska samarbetet är kultursamarbetet mellan de nordiska länderna. Inte minst fyller olika föreningar och folkrörelser här en viktig uppgift för att inte säga en avgörande roll. Kulturen i Norden är en av grundvalarna för det nordiska samarbetet, och är därför en självklar komponent i den nordiska samarbetstanken.

Det finns mellan de nordiska ländernas olika föreningar och folkrörelser sedan en lång tid ett etablerat samarbete. Tyvärr saknar många av dessa samarbetsformer ekonomiska resurser för att kunna genomföra en verksamhet som når de breda medlemsskara i Norden. Ofta sker kontakterna och samarbetet på förbundsledningsnivå och motsvarande, och då i form av t. ex. något årligt möte eller konferens. Många av dessa organisationer har tillsammans ett mycket stort medlemsantal. Syftet med dessa olika nordiska samarbetsorgan är att med frivilligt arbete vårda, bevara och utforska fakta inom sina respektive sektorer. Bristande ekonomiska resurser är tyvärr för många av dessa organisationer ett hinder att utifrån sitt verksamhetsområde skapa en nordisk bas och göra ett nordiskt gemensamt arbete.

Ett exempel är Nordiska förbundet för hembygdsarbete som bildades 1982 av Riksförbundet för hembygdsvård i Sverige och Suomen kotiseutu-liitto från Finland. De har även utbyggt samarbete med motsvarande organisationer på Åland, i Norge, Island och Danmark. Totalt representerar de ca 800 000 enskilda medlemmar. Förbundet har till uppgift att främja nordiskt samarbete vad avser kulturtradition och miljöskydd.

Detta är ett exempel på en organisation som har till uppgift att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen och som bygger sitt nordiska engagemang på ett ideellt och frivilligt samarbete. De utgår i sitt arbete från den nordiska identitet och språkgemenskap som för samman folken i Norden. Det finns säkert andra liknande organisationer med syften som utifrån en nordisk aspekt är mycket positiva.

Kulturhandlingsplanen som antogs i samband med rådets session i Oslo 1988 innebär att en grund är lagd för ett ökat kulturellt samarbete. Men det är viktigt att denna följs upp med tillräckliga ekonomiska resurser så att dess mål kan realiseras.

Det borde ligga i det nordiska officiella samarbetets intresse att aktivt stödja denna typ av verksamhet ekonomiskt. Detta för att den här formen av samarbetsorgan skall kunna utvecklas och bredda sin nordiska verksamhet. Nordiska ministerrådet bör utreda förutsättningarna för ett ökat ekonomiskt bistånd till olika organisationer i syfte att få till stånd ett internordiskt samarbete mellan dessa. Ett sådant bidrag bör i första hand läggas på olika former av konkret verksamhet. Men möjlighet att ge ett visst ekonomiskt stöd till administrativ samordning kan vara nödvändigt.

Med nuvarande bidragssystem finns möjlighet att få projektstöd i form av engångsanslag till denna typ av organisation. Men för att kunna utveckla ett långvarigt samarbete kan det vara motiverat med någon typ av fast stöd alternativt projektstöd som läggs upp under flera år. Det viktiga är inte formen för stödet utan att ett system utvecklas där dessa organisationer får möjlighet att etablera ett nordiskt samarbete. Stödformen bör utvecklas i samråd med folkrörelserna och föreningarna.

Med hänvisning till ovanstående föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att införa ett ekonomiskt stödsystem till föreningar i Norden, vilka har eller vill etablera och utveckla ett nordiskt samarbete.

Stockholm den 15 mars 1989

Gunnar Björk (c)

Johan Buttedahl (Sp)

Karin Söder (c)

Knud Glønborg (KrF)

Ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 538)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 888/e om EF-tilpasning og regionalpolitik. Udvalget har bedømt forslaget i sammenhæng med ministerrådsforslag B 100/e om samarbejdsprogram for regionalpolitik 1990–94.

Udvalget har behandlet sagen på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning.

Sammendrag af medlemsforslaget

Forslaget er stillet af Miljøpartiet de Grønne i Sverige.

Med henvisning til den løbende debat om Nordens tilpasning til EF mener forslagsstillerne, at Nordens udkantområder i sammenligning med Sydeuropas er så velstående, at der næppe vil blive tale om, at de er berettiget til regionalstøtte efter EF's kriterier.

Forslagsstillerne henviser endvidere til, at der i et kommende indre marked, hvor de nordiske lande er med eller har en stærk tilknytning, vil være rent virksomhedsøkonomiske kriterier, som er afgørende for udførelsen af offentlige opgaver. Derved svækkes det offentlige mulighed for at tage regionalpolitiske hensyn f.eks. ved indkøb.

Forslagsstillerne mener, at regionalpolitikken bør stå uden for tilpasningerne til EF, og at Nordisk Råd bør beslutte:

- at* rekommandere Nordisk Ministerråd at antage princippet om, at den nordiske regionalpolitik ikke må indskrænkes eller forringes som følge af EF-tilpasningerne,
- at* tilkendegive over for ministerrådet, at en tilpasning til EF ikke må gå ud over svage regioner,
- at* tilkendegive over for ministerrådet, at mulighederne i Norden for at give virksomheder i særlige regioner direkte eller indirekte støtte ikke må forringes, og

at tilkendegive over for ministerrådet, at en EF-harmonisering ikke skal gælde offentlige indkøb.

Remissbehandling

Forslaget har ikke været på remiss. Udvalget mener dog at have tilstrækkeligt grundlag for at behandle det i lyset af ministerrådsforslaget om nyt regionalpolitisk program og i forlængelse af diskussionen af arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92.

Udvalgets synspunkter

Udvalget har i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslaget til nyt regionalpolitisk program efterlyst resultaterne af den analyse af konsekvenserne for regionalpolitikken i Norden af tilpasningerne til EF, som ministerrådet tidligere har meddelt er i gang. Analysen er ikke færdig og indgår nu tilsyneladende som en del af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92. Udvalget har bedt ministerrådet om snarest at færdiggøre sine analyser og fremlægge sine overvejelser og konklusioner til drøftelse i Nordisk Råd.

Udvalget har derfor ikke taget endelig stilling til forslagsstillernes påstande om de regionalpolitiske konsekvenser af EF-tilpasningerne for Norden generelt.

Udvalget er imidlertid opmærksom på det problem, som forslagsstillerne fremhæver vedrørende forskelle i kriterier for regionalstøtte mellem Norden og EF, og som efter alt at dømme ville betyde, at de svage regioner i Norden ikke ville være berettiget til regionalstøtte efter EF's kriterier.

Årsagen til dette er dels at Norden har været mere effektiv til at udjævne de regionale forskelle, dels at de regionalpolitiske forudsætninger (klima, afstande, spredt bebyggelse) er forskellige mellem Norden og EF.

Det er således en vigtig opgave for Norden i forbindelse med tilpasningerne til EF at skabe forståelse og gennemslag for en fortsat udvikling og effektivisering af den nordiske regionalpolitik.

Det bør således efter udvalgets opfattelse ikke ensidigt være Norden, som tilpasser sine kriterier for regional støtte, eftersom regionalpolitikken i Norden bygger på andre forudsætninger og traditioner.

I forbindelse med de fire fremførte konkrete forslag vil udvalget anføre følgende.

Udvalget er generelt set enig med forslagsstillerne i de to førstnævnte principper om, at den nordiske regionalpolitik ikke bør forringes som følge af tilpasninger til EF. Det betyder imidlertid ikke, at der ikke kan ske ændringer i regionalpolitikken, f.eks. ved at nye virkemidler erstatter gamle. Det følger heraf at tilpasninger til EF, efter udvalgets opfattelse, så vidt muligt ikke bør stille svage regioner i Norden svagere.

Udvalget kan derimod ikke tilslutte sig forslagene om, at mulighederne for at give statsstøtte til virksomheder og at offentlige indkøb skal holdes uden for EF-tilpasningerne.

Udvalget har i andre sammenhænge støttet princippet om, at statsstøtte så langt som muligt skal afvikles, ligesom man i forbindelse med den økonomiske handlingsplan og arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 arbejder på at finde former, hvorunder de nordiske lande på mest hensigtsmæssig måde kan følge disse principper op.

Det kan i øvrigt tilføjes, at det ikke udelukkende er EF-tilpasninger, som gør, at de nordiske lande arbejder med disse spørgsmål. Både i GATT og OECD er man optaget af at sikre mest mulig fri handel og mest muligt ensartede konkurrencevilkår på et større internationalt marked. De nordiske lande ser deres interesse i at støtte denne udvikling, som ganske vist på kort sigt spiller dem nogle virkemidler af hænde, fordi de nordiske økonomier er små og åbne og dermed afhængige af vilkårene for den internationale handel.

Udvalgets indstilling

Under henvisning til ovenstående indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation i anledning af medlemsforslaget:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at i arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre, at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv.

Stockholm, den 30. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

I gällande ekonomiska handlingsplan som Nordiska rådet antagit under den 37:e sessionen anges att det nordiska samarbetet står inför flera viktiga utmaningar; bl. a. att söka gemensamt närmande till EG.

Norden riskerar att bli en utkant i ett s. k. integrerat Europa med en fri marknad för kapital. Mot detta hävdas ibland att EG satsar mycket på regionalpolitiska strukturfonder. Men då måste betonas att Nordens "utkanter" jämfört med Sydeuropas än så länge är välståndsområden som knappast blir berättigade till regionalpolitiskt EG-stöd.

Risken är naturligtvis att den fullbordade inre marknadens regionalpolitik kan bli olycklig för Norden eftersom det i EG:s vitbok klart deklareras att den fria marknaden skall ha sin fria gång när det gäller lokalisering av företag och verksamheter; vinsten skall styra.

Alla företag inom EG skall ha samma rätt att få offentliga uppdrag – urvalet skall alltså ske helt på företagsekonomiska grunder. Något som naturligtvis kan drabba Norden.

Nordisk regionalpolitik bör stå utanför anpassning till EG. Nordiska rådet bör slå fast att en anpassning till EG inte får medföra försämrade regionalpolitik eller försämrade möjligheter för Västnorden.

Med anledning av ovanstående föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anta principen att den nordiska regionalpolitiken inte får inskränkas eller försämrats som en följd av EG-anpassning,

att Nordiska rådet beslutar ge Nordiska ministerrådet till känna att en anpassning till EG inte får missgynna svaga regioner,

att Nordiska rådet beslutar tillkännage Nordiska ministerrådet att inte inskränka de nordiska möjligheterna att ge företag i vissa regioner särskilt direkt eller indirekt ekonomiskt stöd,

att Nordiska rådet beslutar tillkännage Nordiska ministerrådet att en EG-harmonisering inte skall ske när det gäller offentlig upphandling.

Stockholm den 5 april 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om fiskebeståndet

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 542)

Præsidiets har henvist medlemsförslaget til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet medlemsförslaget på mødet i Bergslagen den 26. – 29. juni 1989.

1. Sammendrag af medlemsförslaget

Forslagstillerne henviser til at Nordisk Råd på den 37. session behandlede ministerrådsförslag *B 90/e* om nordisk samarbejde på fiskeriområdet, og mener at programmet bør suppleres med flere klart deklarerede økologiske målsætninger.

Forslagstillerne mener således, at det bør være et klart mål at beskytte de naturlige fiskebestande, at fiskeopdræt ikke bør betragtes som en erstatning for de naturlige bestande, og at der for at beskytte de naturlige fiskebestande bør åbnes mulighed for indførelse af de nødvendige foranstaltninger eksempelvis forbud mod trawlfiskeri i visse overfiskede områder.

Med dette udgangspunkt forslås det i medlemsförslaget:

”at dokumentet om nordisk samarbejde på fiskeriområdet kompletteres med den klare målsætning, at de naturlige bestande skal bevares og at fiskeopdræt aldrig kan ses som en erstatning for disse naturlige bestande,

at dokumentet kompletteres med en klargørelse af at det for at bevare de naturlige bestande kan blive nødvendigt at vedtage foranstaltninger såsom forbud mod trawlfiskeri i overfiskede områder.”

2. Remis

Præsidiets har besluttet, at medlemsförslaget ikke skal sendes på remis. Behandlingen af medlemsförslaget i Økonomisk Udvalg bygger således på udvalgets egne overvejelser, herunder særligt de vurderinger, som var inde i billedet under behandlingen af ministerrådsförslaget om nordisk samarbejde på fiskeriområdet (*B 90/e*).

3. Udvalgets synspunkter

Det fremgår af ministerrådsforslaget om nordisk samarbejde på fiskeriområdet, som nu er vedtaget af fiskeriministrene og danner rammen for det fremtidige samarbejde på området, at ministerrådet tilslutter sig de anbefalinger om ansvarlig ressourceudnyttelse og økonomisk vækst i respekt af det omgivende miljø, som er formuleret i rapporten fra Verdenskommissionen for miljø og udvikling, og at ministerrådet finder at samarbejdet inden for fiskeriområdet hensigtsmæssigt kan og skal udvikles i dette perspektiv.

Med dette udgangspunkt har ministerrådet i programmet udvalgt en række prioriterede områder, herunder fiskerirelateret forskning om de økologiske sammenhænge mellem fiskebestandene, vurdering af økologiske konsekvenser af forureningen herunder de genetiske konsekvenser, samarbejde om ressourceforvaltning også i internationale fora, udvikling af miljøvenlig fangstteknologi samt forskning vedr. fiskeopdræt.

I udvalgets betænkning over ministerrådsforslaget henviste udvalget endvidere til *rek. 31/1987* om samnordiske projekter for fremme af bestanden af vandringsfisk i Østersøen og Den Botniske Bugt, og forudsatte at arbejdet med opfølgningen af denne rekommandation fremover kom til at indgå i programmet.

Udvalget konstaterer, at der i den nye økonomiske handlingsplan, som behandlede ved Nordisk Råds 37. session (ministerrådsforslag *B 89/e*) indgår et treårigt projekt til udredning af de biologiske ressourcer i havet.

Udvalget henviser endvidere til den nordiske handlingsplan mod forurening af det marine miljø, som blev vedtaget under Nordisk Råds ekstraordinære session i Helsingør november 1988. Denne handlingsplan skal ses i sammenhæng med fiskeriprogrammet og som udtryk for tankegangen om en bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne.

Til de to specifikke punkter i medlemsforslaget skal udvalget bemærke følgende:

Udvalget har ikke set fiskeopdræt som en erstatning for de naturlige fiskebestande og finder næppe at dette er en relevant betragtningssåde. Fiskeopdræt må betragtes som et led i produktudviklingen og som et supplement til udvikling af fiskerierhvervet. Samtidig er det efter udvalgets mening vigtigt, at de miljømæssige problemer ved fiskeopdræt løses. Løses disse problemer, synes der ikke efter udvalgets opfattelse at være nogen modsætning mellem udviklingen af fiskeopdræt og en ansvarlig forvaltning af de naturlige fiskebestande.

Udvalget ser det endvidere ikke som sin opgave at pege på, hvilke konkrete foranstaltninger som bør bringes i anvendelse i bestemte situationer for at styre fiskeriet. Disse problemstillinger er komplicerede og kræver afvejning af en række tildels modstridende hensyn. Udvalgets holdning er imidlertid generelt, at de nødvendige midler må tages i anvendelse, for at

opná de ønskede målsætninger om en ansvarlig og bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne.

På denne baggrund finder udvalget, at ministerrådsforslaget om nordisk samarbejde på fiskeriområdet, mere hensigtsmæssigt end medlemsforslaget, dækker de målsætninger, som bør gælde for de kommende års fiskerisamarbejde, og udvalget finder ikke behov for ændringer i programmet med det i medlemsforslaget foreslåede indhold.

Økonomisk Udvalg foreslår således:

at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Ludvika, den 27. juni 1989

<i>Arne Andersson (m)</i>	<i>Claes Andersson (Skdl)</i>
<i>Hugo Bergdahl (fp)</i>	<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>
<i>Lahja Exner (s)</i>	<i>Friðrik Sóphusson (Sj)</i>
<i>Einar Førde (A)</i>	<i>Arne Gadd (s)</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson (Ab)</i>	<i>Anker Jørgensen (S)</i>
<i>Jógvan við Keldu (Fkfl)</i>	<i>Knud E. Kirkegaard (KF)</i>
<i>Lauri Metsämäki (Sdp)</i>	<i>Gunn Vigdis Olsen-Hagen (A)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Eino Siuruainen (K)</i>
<i>Harald Synnes (KrF)</i>	<i>Karin Söder (c)</i>

Anders Talleraas (H)

Formann

Medlemsförslag om fiskebeståndet

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

Under Nordiska rådets 37:e session behandlade rådet ministerförslaget om nordiskt samarbete på fiskeriområdet (*B 90/e*).

För att få en mer heltäckande ekologisk grund för programmet vore det av värde att det klart deklarerades att det naturliga fiskebeståndet måste värnas genom att fiske endast får ske inom vad som är biologiskt möjligt för att beståndet skall fortleva.

Fiskodling får inte ses som en ersättning för det naturliga beståndet. I Norge förekommer redan fiskodling av torsk. Om fiskodling upplevs som en acceptabel ersättning för det naturliga fiskbeståndet kommer det att påverka omsorgen om havets överlevnad till det sämre. Havet är så mycket mer än en naturresurs som människan kan exploatera – respekten för de ekologiska sammanhangen måste alltid vara grundläggande för människans agerande.

Med anledning av ovanstående föreslås,

att dokumentet om nordiskt samarbete på fiskeriområdet kompletteras med den klara målsättningen att de naturliga bestånden skall bevaras och att fiskodlingen aldrig kan ses som en ersättning för dessa naturliga bestånd,

att dokumentet kompletteras med klagörande om att det för att bevara de naturliga bestånden kan bli nödvändigt att vidta åtgärder som t. ex. förbud mot trålfiske i överfiskade områden.

Stockholm den 5 april 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om barns rättigheter

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 560
Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om barns rättigheter. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Köpenhamn den 15 januari och i Stockholm den 30 januari 1990.

I Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

- a) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs,
- b) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för att i det nordiska samarbetet realisera förslagen som tagits upp i detta medlemsförslag, 1) Nordisk ombudsman, 2) Institut för barns rättigheter, och 3) Nordisk socialhögskola.

Förslagsställarna erinrar om det internationella arbetet för att skydda barnens rättigheter, som bl. a. utmynnat i deklarationer av NF och FN och en rad internationella konventioner som ger barn viss rätt till juridisk, social, ekonomisk och kulturell trygghet, undervisning och rekreation. Barnen är dock alldeles för ofta samhällets förlorare, och måste skyddas från alla former av vanvård, grymhet och utnyttjande. Detta gäller inte bara i u-länderna utan det förekommer även i de nordiska länderna och andra industriländer. I de nordiska länderna finns ca 4,3 miljoner barn i åldern 0-14 år, däribland många invandrar- och flyktingbarn.

Tillgänglig statistik för de nordiska länderna visar bl. a. att antalet självmord ökar bland barn, och att många av Nordens barn känner en osäkerhet inför framtiden. Situationen kräver att de nordiska länderna nu agerar och verkligen försöker komma till rätta med denna olyckliga för att inte säga katastrofala utveckling. FN:s generalförsamling antog i november 1989 en barnkonvention. Rådet har tidigare antagit två rekommendatio-

ner till förmån för ett intensifierat arbete med framtagandet av en FN-konvention om barns rättigheter.

På internationellt plan är det viktigt att barns situation i krig och i u-länderna speciellt uppmärksammas. I de nordiska länderna finns det andra förhållanden som påverkar barns situation. Nordiska ministerrådet bör framlägga förslag om hur Barnkonventionens artiklar skall konkretiseras i de nordiska länderna. Det är viktigt att konventionen efterlevs i de nordiska länderna och här kan Nordiska rådet fylla en viktig roll. En översyn och harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på barnområdet kan vara nödvändigt.

Som en del i detta arbete med FNs konvention kan en nordisk ombudsman fylla en viktig funktion. Nordiska ministerrådet bör utreda möjligheterna att tillsätta en nordisk ombudsman och i reglerna för ombudsmannens verksamhet bör barnens situation speciellt uppmärksammas utifrån FNs konvention om barns rättigheter. Andra övervakningsuppgifter kan också tänkas tillkomma en sådan institution. Vidare föreslås ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö. Institutet bör få en fri ställning och finansieras av ministerrådet. Det skulle kunna fungera som en fakta- och dokumentationscentral, men också som ett forum för samtal och erfarenhetsutbyte genom kurs- och konferensverksamhet över gränserna. En viktig uppgift för institutet vore att fungera som en pådrivare i frågor som berör barns rättigheter.

En nordisk socialhögskola bör inrättas för att möjliggöra en bra fortbildning för personer som arbetar med barn och forskning. Att de nordiska länderna håller på att bli mångkulturella länder bör i detta sammanhang speciellt beaktas.

2 Remissyttranden

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Danmark

Red Barnet
Børnesagens Fællesråd
Mellempøkeligt Samvirke
Amnesty International
FN-forbundet

Finland

Ålands landskapsstyrelse
Rädda Barnen Ålands distrikt
Amnesty International
Mannerheims barnskyddsförbund

Island

Socialministeriet

Norge

UNICEF-komiteen i Norge

Redd Barna

Sverige

Barnmiljörådet

Uppsala universitet, juridiska fakulteten

Lunds universitet, juridiska fakulteten

2.2 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslagets första yrkande (uppföljning av barnkonventionen) men är mer reserverade till ett eller flera av de övriga

Norden

Nordiska rådets juridiska utskott

Danmark

Dansk Røde Kors

Finland

Rädda Barnen r. f.

Centralförbundet för barnskydd

Landsföreningen Folkhälsan på Åland r. f.

Förbundet för mänskliga rättigheter och medborgerliga friheter r. f.

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet

Institutt for menneskerettigheter

Sverige

Svenska UNICEF-kommittén

UHÄ, Universitets- och högskoleämbetet

Stockholms universitet, pedagogiska institutionen

Stockholms universitet, socialhögskolan

Lunds universitet, lärarhögskolan i Malmö

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten

Umeå universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten

Röda Korset

Rädda Barnen

Riksförbundet BRIS – Barnens rätt i samhället

2.3 Remissinstanser som är positiva till förslaget syfte men reserverade till de konkreta yrkandena

Danmark

Sekretariatet for ministeren for nordisk samarbejde

Norge

Justis- og politidepartementet

Sosialdepartementet

Sverige

Socialstyrelsen

Universitetet i Linköping, tema Barn

Allmänna barnhuset

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Red Barnet i Danmark anser att en handlingsplan för uppföljning av barnkonventionen även bör beröra känsliga områden för de nordiska länderna, såsom internationella adoptioner, åldersgränser för soldattjänst, föräldratillhörighet och föräldrars nationalitet, barns villkor inför rätta, häktning av barn, tvångsomhändertagande, barnpassning och barn och videovåld. Särskilt understryks behovet av barnombud i vart och ett av de nordiska länderna.

Børnesagens Fællesråd tillstyrker hela förslaget och pekar på behovet av en nordisk barnombudsman, då en allmän ombudsman sällan tar tillräcklig hänsyn till barns situation. En nordisk barnombudsman skulle också vara en sporre för de enskilda länderna att inrätta nationella barnombudsmän.

Mellempøkeligt Samvirke tillstyrker helt förslaget och har intet ytterligare att tillägga.

Amnesty International efterlyser en tidsram för den handlingsplan Nordiska ministerrådet uppmanas att utarbeta. De nordiska ländernas lagstiftning bör genomgå i ljuset av konventionen gärna med harmonisering som följd. De aktuella bestämmelserna bör gälla hela åldersgruppen 0–17 år.

Om förslaget om en nordisk barnombudsman inte kan genomföras, bör det inrättas nationella barnombudsmän i de länder där sådana ännu inte finns och ett praktiskt samarbete inrättas mellan dessa. Samma gäller också förslagen om ett nordiskt institut och en nordisk socialhögskola, som kan få en koordinerande funktion i ett intensifierat samarbete mellan existerande institutioner.

FN-förbundet instämmer i medlemsförslagens avvägning vad gäller fokusering på de nordiska länderna, då barnkonventionen alltför lätt ses som en fråga för u-länderna. Det är väsentligt att konkreta uppföljningsåtgärder äger rum, och en handlingsplan bör även beröra känsliga områden för

de nordiska länderna, såsom internationella adoptioner, åldersgränser för soldattjänst, föräldratillhörighet och föräldrars nationalitet, barns villkor inför rätta, häktning av barn, tvångsomhändertagande, barnpassning och barn och videovård.

Ålands landskapsstyrelse finner alla åtgärdeförslagen synnerligen angelägna.

Rädda Barnen Ålands distrikt r.f. finner det synnerligen önskvärt att Nordiska ministerrådet gör upp en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs, även i Norden. Alla barn har inte i praktiken tillförsäkrats t. ex. rätten till skydd mot vanvård och övergrepp och rätten att leva i en familjekrets och framför allt rätten att göra sin stämma hörd och få sin vilja respekterad samt rätten till åsiktsfrihet. Vidare erinras om att en internationell konferens om barns rättigheter sommaren 1989 avslutades med ett upprop i vilket världens regeringar uppmanades att anta och ratificera FN-konventionen och dessutom inrätta någon form av barnombudsman som har till uppgift att se till att myndigheter inte försummar barnens intresse. Rädda Barnen finner det dock angeläget att tillsättandet av en nordisk ombudsman inte inskränker de enskilda ländernas ansvar att tillsätta ombudsmän. Den nordiska ombudsmannen bör helst utgöra ett komplement och en samarbetspartner till och inte en ersättning för de nationella ombudsmännen. Föreningen anser det svårt att ta ställning till förslagen om inrättande av ett nordiskt institut för barns rättigheter och en nordisk socialhögskola men ställer sig principiellt positiv till den föreslagna utredningen.

Amnesty International i Finland anser att ett nordiskt samarbete vad beträffar anpassning till FN-konventionen är mycket viktigt. Dels skulle det fungera i förebyggande syfte med tanke på de förändringar som sker i vårt samhälle genom den ökande invandringen, dels kunde en gemensam nordisk anpassning och ratificering tjäna som en god förebild för andra länder.

Mannerheims Barnskyddsförbund tillstyrker medlemsförslaget. Det är nödvändigt att genomföra det för att barns levnadsförhållanden skulle kunna förbättras inte endast i Norden utan även i utvecklingsländerna och de målsättningar som sammanhänger med godkännande av konventionen om barns rättigheter ("Convention on the Rights of the Child") och dess ratificering.

Förbundet anser det också av största vikt att en tjänst som samnordisk barnombudsman inrättas. Såsom artikel 43 i utkastet till konventionen om barns rättigheter visar, kommer man att i framtiden inrätta en tiomanna-kommitté för att uppfölja genomförandet av konventionens förpliktelser i de enskilda länderna. Vid val av medlemmar borde beaktas inte bara deras expertis utan även geografiska synpunkter och hur representativa de huvudsakliga rättssystemen är. En tjänst som nordisk barnombudsman bör omedelbart ansluta sig till ovannämnda artikel i utkastet till konventio-

nen. Eftersom de nordiska länderna utgör en slags kulturenhet och de nordiska rättssystemen representerar även systemen i det kontinentala Europa, skulle de nordiska länderna ha mycket goda möjligheter att få egen representant i ovannämnda kommitté. En samnordisk barnombudsmans uppgift skulle vara att uppfölja utvecklingen av barns ställning i både Norden och utvecklingsländerna.

Av medlemsförslaget framgår inte direkt hur man har tänkt sig att t. ex. institutets och socialhögskolans förvaltning, undervisning och forskning skulle arrangeras. Förbundet anser att såväl institutet som högskolan borde koncentreras i ett sammanhang. De kan inte vara separata, då undervisning och forskning bör vara integrerade. Av förslaget fås nämligen den uppfattningen att socialhögskolan skulle vara samhällsvetenskapligt orienterad. Mannerheims Barnskyddsförbund anser att det inte finns anledning att koncentrera sig på alltför smal undervisning och forskning, utan dessa bör vara tvärvetenskapliga så att barns ställning och de faktorer som äventyrar den ses som en helhet. Förbundet framhäver vidare datateknologins utveckling. Det är skäl att koncentrera nationella och övernationella datanät på viss ort, med andra ord i samband med ett institut och en högskola. Den borde fungera som dokumentationscentral.

Socialministeriet i Island anser medlemsförslaget vara ett positivt bidrag i stärkandet av barnens rättigheter.

UNICEF-komiteen i Norge är särskilt glad för att de nordiska länderna på föreslaget sätt får tillfälle att ta barnkonventionen på allvar redan tidigt. Särskilt har man lagt märke till formuleringarna om vikten att beakta barns situation i krig och i u-länderna och hoppas att dessa kommer att återspeglas i de konkretiseringar och arbetsplaner som medlemsförslaget resulterar i.

Uppsala universitet, juridiska fakultetsstyrelsen anser det viktigt att samtliga nordiska länder utan dröjsmål och utan reservationer ratificerar FN:s konvention om barnens rättigheter och att en harmonisering mellan dessa länders lagstiftning eftersträvas och uppnås. Länderna bör också anpassa den egna lagstiftningen till konventionstexten. Vissa kollisioner kan tänkas uppkomma mellan konventionens regler och inhemsk lag. Som exempel kan nämnas att barn i Sverige i dag inte för sin egen talan vid rättegångar, utan oftast representeras av sina föräldrar. Vidare får barn enligt konventionsförslaget inte skiljas från sina vårdnadshavare.

Vidare påpekas att barnen inte kan utöva inflytande över hur barnkonventionen följs upp och efterlevs. Det ges inte någon möjlighet till direkta klagomål, såsom fallet är med de andra människorättsinstrumenten. Därför tillstyrker fakulteten idén om en Nordisk barnombudsman. Denne förutsätts vara oberoende av stat och myndigheter och kunna kritiskt granska deras verksamhet.

Barnombudsmannen skulle kunna dels påtala missförhållanden och om möjligt klara ut dessa, dels sprida information om innehållet i konventio-

nen. Juridiska fakultetsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget om inrättande av ett institut för barns rättigheter.

Lunds universitet, juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd finner samtliga förslag värda ingående bedömning. Av de tre förslagen under b) finner forskningsnämnden dock inrättandet av institut för barns rättigheter vara det avgjort mest angelägna. Vidare menar forskningsnämnden att en klar prioritering bör göras för uppbyggnaden av dokumentations- och informationscentrum vid ett sådant institut.

2.2 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslagets första yrkande (uppföljning av barnkonventionen) men är mer reserverade till ett eller flera av de övriga

Nordiska rådets juridiska utskott hänvisar till rådets tidigare rekommendationer om konvention om barns rättigheter (nr 11/1982) och om skydd för barn i krig (nr 1/1987) samt till det nordiska lagstiftningsprogrammet, där det sägs att barns förhållanden bör regleras i en särskild nordisk barnkonvention eller på annat samnordiskt sätt. Utskottet tillstyrker förslagets första punkt om en handlingsplan men avstyrker förslaget om en barnombudsman med hänvisning till att en utredning om en nordisk ombudsman ingår i uppföljningen av Söderkommitténs rapport. (Kristen Poulsgaard gör ett särskilt uttalande att det icke är ändamålsenligt att ge invandrar- och flyktingbarn uppehåll i områden som med hänsyn till utveckling, kultur och övriga levnadsförhållanden väsentligt avviker från deras hemländer).

Dansk Røde Kors har noga följt arbetet med FN:s barnkonvention och anser det viktigt att den följs upp nationellt och regionalt. Dock är Röda korset kritisk mot konventionens artikel 38 om barnsoldater som man anser vara en försämring jämfört med existerande konventioner om skydd för offer för väpnade konflikter. De initiativ som medlemsförslaget tar upp kan enligt Röda korset vara ett lämpligt sätt att förverkliga barnkonventionen, men man framhäver särskilt behovet att stödja pågående projekt om barns villkor. Så kunde t. ex. nordiska centra för mänskliga rättigheter vara en ideologisk plattform för forskning om barns rättigheter och villkor.

Rädda Barnen r.f. anser att FN-konventionen är av stor betydelse speciellt därför att den kommer att förplikta alla medlemsstater att justera sin lagstiftning som gäller barn. Fungerande arbetsformer i det nordiska samarbetet möjliggör en samnordisk uppföljning. Därför är det onödigt att skapa nya institutioner för övervakning och forskning. Finlands lagstiftning uppfyller konventionen. I individuella fall övervakar socialarbetaren barnets bästa och därför hör också uppföljandet av barnets rättigheter till socialarbetarens uppgifter. Samarbetet mellan de nordiska barnombudsmännen bör ökas även om de nordiska barnombudsmännens ställning, befogenhet och bakgrundssamfund varierar. Rädda Barnen förordar en åtgärdsplan för arbetet gällande förverkligandet av intentionerna i kon-

ventionen. Däremot anser man inte i detta skede att en nordisk barnombudsman borde tillsättas eller att ett nordiskt institut för barns rättigheter inrättas och man kan inte ta ställning till en högskola förrän det utretts vilken kompetens utbildningen skulle ge, och hur nödvändig utbildningen skulle vara vid sidan av de redan existerande utbildningssystemen.

Centralförbundet för barnskydd instämmer i att genomförandet av barnets rättigheter måste följas aktivt även i det officiella nordiska samarbetet. Härvid erinras om de barnskyddskongresser som äger rum vart tredje år. Det är skäl att även i fortsättningen justera och förenhetliga lagstiftningen i Norden. Däremot förhåller sig Centralförbundet reserverat till att man grundar nya organ inom det nordiska samarbetet då man anser att man väl kan sköta samarbetet och utbytet av erfarenheter via de organisationer som redan finns. Det vore önskvärt att man på bägge hållen skulle vara bättre informerad om dessa samsarbetskanaler och -projekt. Sålunda kommer barnens rättigheter att behandlas bl. a. på en nordisk kongress om barnmisshandel i maj 1990.

Landskapsföreningen Folkhälsan på Åland r. f. omfattar intentionerna i förslaget men anser att de som arbetar med socialt arbete bör få tillgång till post graduate utbildning i samma form som bedrivs inom hälso- och sjukvården vid Nordiska hälsovårdshögskolan. Detta kan till vissa delar ske gemensamt med dess tvärfackliga kurs i socialpediatrik där barns rättigheter granskas.

Förbundet för mänskliga rättigheter och medborgerliga friheter förordar en samnordisk utredning om hur barns rättigheter förverkligas i de nordiska länderna. I denna utredning borde internationella förpliktelser, i synnerhet FN:s grundläggande avtal om barns rättigheter beaktas. Nordiska system för barnskydd och barns rättigheter och skillnader mellan dessa borde även jämföras i utredningen. Koordinering i lagstiftnings- och utvecklingsarbete borde därefter utredas. Utredningen borde göras så snabbt som möjligt och sådana samnordiska lagstiftningsplaner som den förutsätter borde igångsättas så snart utredningen blir färdig.

Förbundet tillstyrker inte att det tillsättes en nordisk barnombudsman. Förbundet betonar vikten av att de nuvarande justitieombudsmännen och ombudsmannen mot diskrimination anförtros denna sektor för bevakning. Förbundet avstyrker det institut och den socialhögskola som föreslås i förslaget. Erfarenheterna av motsvarande samnordiska projekt talar inte för nya projekt. Detta utesluter inte gemensamma forskningsprojekt. Slutligen understryks, att inflyttar- och flyktingbarns ställning ovillkorligen bör beaktas bättre än hittills i samtliga nordiska länder.

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge är i princip positiv till medlemsförslaget och anser att nordiskt samarbete skall ge bättre möjligheter att effektivt följa upp FN:s barnkonvention. Dock anser departementet att förslagen om nordisk barnombudsman och nordisk socialhögskola lägger

upp till permanenta samarbetsinstitutioner och därför måste utredas närmare bl. a. inom ministerrådet.

Redd barna anser att den föreslagna handlingsplanen bör innehålla följande element:

- de nordiska länderna bör omedelbart ratificera Bernkonventionen och uppmana andra länder att göra det,
- de nordiska länderna bör stödja förslaget från UNICEF:s exekutivdirektör om ett internationellt toppmöte om barnens rättigheter 1990 med ledande statsmän och -kvinnor från hela världen,
- de nordiska länderna bör göra allt som är diplomatiskt försvarligt för att ge barn i krig ett bättre skydd än barnkonventionens artikel 38,
- de nordiska länderna bör ge barnen en mer framträdande plats i sitt utlandsbistånd,
- de nordiska länderna bör i internationella fora arbeta för att lösa skuld- och handelsproblem så att det kommer sårbara barngrupper i u-länder till godo,
- de nordiska länderna bör arbeta för att begränsa och sätta stopp för ekonomiskt sexuellt utnyttjande av barn. Rädda barnen anholder om strängare reaktioner och förbud mot resor från rika länder till fattiga som kan vara ordnade i kommersiellt sexuellt syfte,
- vidare bör de nordiska länderna göra en genomgång av lagstiftningen i sina biståndsländer för att bringa den i överensstämmelse med barnkonventionens miniminivå,
- de nordiska länderna bör stödja barnskyddsorganisationer i biståndsländerna samt ge ekonomiskt stöd för initiativ att upprätta eller förstärka arbetet med barnens rättigheter,
- de nordiska länderna bör gå in för att barnkonventionens uppföljning säkras genom FN:s allmänna budget och sörja för att anslagen blir tillräckliga,
- de nordiska länderna bör sörja för att den nationella lagstiftningen följs upp i praxis, t. ex. vad gäller barnskydd, barns uppväxtmiljö, minoritetsgrupper, internering av barn och barnens rättssäkerhet,
- vid ansökningar om asyl bör de nordiska länderna låta barnens bästa väga tyngst vid beslut,
- de nordiska länderna bör justera sin nuvarande lagstiftning så att den blir i överensstämmelse med barnkonventionen där så f. n. inte är fallet,
- de nordiska länderna bör ordna större informationskampanjer för att göra barnkonventionen känd.

Rädda barnen är positiv till syftet bakom förslagen om nordisk barnombudsman, barnrättsinstitut och socialhögskola men befarar att dessa skulle splittra arbetet. Därför föreslås att

- existerande institut för mänskliga rättigheter och barnfrågor inrättas egna och samordnade program med egna forskare,

- existerande barnombud i varje land förstärks,
- Nordens socialhögskolor och andra forsknings- och utbildningsinstitutioner förstärker sin insats vad gäller barnens rättigheter.

Institut för menneskerettigheter delar förslagsställarnas uppfattning om behovet av harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning om barns uppväxtvillkor. Institutet vill inte kommentera förslaget om nordisk barnombudsman utöver att påpeka att Norge har en barnombudsman som visat betydande intresse för de rättsliga sidorna av barns uppväxtvillkor.

Som ett alternativ till förslaget om ett nordiskt institut för barnens rättigheter vill man föreslå en utbyggnad av etablerade fackmiljöer för mänskliga rättigheter i Norden. Institutet har velat bygga ut forsknings- och utredningsverksamheten men inte haft tillräckliga medel.

Svenska UNICEF-kommittén ser det som positivt att rådet medverkar till att länderna konkretiserar barnkonventionens artiklar i den nationella lagstiftningen. Dock är det varje suveränt lands ansvar att avgöra om anslutning till konventionen. Nationella åtgärder för att implementera den beror på den nationella lagstiftningen och kan därför bara avgöras av respektive stat. Nordiska ministerrådet har främst en roll som forum för en dialog mellan länderna. UNICEF-kommittén påpekar att en ombudsman för barnens rättigheter kan ha olika funktioner. En funktion är att bistå barn i individuella fall. En nordisk ombudsman kan varken fylla funktionen som officiell rapportör eller stödja individuella fall, utan kunde i stället innebära en omväg för barnet till andra instanser.

Ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö torde ha många paralleller till UNICEFs International Child Centre i Florens, Barnmiljörådet i Stockholm och t. ex. temainstitutionen Barn vid universitetet i Linköping. Även Nordens Folkliga Akademi i Kungälv har intresserat sig för barns och ungdomars situation. Ett intensifierat samarbete mellan olika institut liksom även ett nordiskt samarbete i vilket enskilda organisationer deltar, som t. ex. Rädda Barnen, BRIS, Amnesty och andra är välkommet. Det är dock viktigt att resurser används så att onödigt dubbelarbete undviks. Vad gäller förslaget om nordisk socialhögskola påpekar UNICEF-kommittén att erfarenheterna från Nordiska hälsovårdshögskolan synes goda, men man bör överväga om utvidgning av befintliga institutioner vid högskolor och universitet som alternativ till inrättandet av ny institution.

Barnmiljörådet stödjer förslaget att ministerrådet bör framlägga en åtgärdsplan för hur FN's konvention om barnets rättigheter följs upp och efterlevs i Norden. Varje land har nationellt ansvar för konventionens efterlevnad men det kan ändå finnas vissa samordnings fördelar med förslaget.

Barnmiljörådet stödjer i princip förslaget om nordisk barnombudsmanfunktion. Rådet ser det emellertid som angeläget att man i första hand bygger på redan existerande organisation för det nordiska samarbetet och

inte lägger resurser på att skapa ett helt nytt organ. Ett förslag skulle kunna vara att inom Nordiska ministerrådets sekretariat inrätta en särskild konsulttjänst för att samordna det nordiska arbetet i barnfrågor. Ett samarbete kring en nordisk barnombudsmannafunktion förutsätter att det inrättas och avsätts resurser för barnombudsmän i respektive nordiskt land. I ett skede när resurser för nationell samordning saknas anser barnmiljörådet att man borde avvakta med uppbyggandet av nya centra och institutioner. I stället borde möjligheten att utnyttja och eventuellt förstärka befintliga resurser t. ex. vid Nordiska hälsovårdshögskolan eller något eller några av universiteten i de nordiska länderna prövas. Anknypningen till pågående projekt som NOPUS och Nordplus bör också utredas.

Universitets- och högskoleämbetet, UHÄ finner att högskoleenheternas delade meningar om på vilket sätt förslagets syften bäst tillgodoses tyder på att frågorna om barnombudsman, forskningsinstitut och vidareutbildning på nordisk nivå bör utredas. Hänsyn bör tas till befintliga utbildnings- och forskningsinstitutioners situation och deras synpunkter beaktas i det vidare arbetet.

Stockholms universitet, pedagogiska institutionen ställer sig positiv vad gäller huvudförslagen. Det förefaller rimligt att en nordisk åtgärdsplan framläggs likaväl som att utreda förutsättningarna för att realisera etablerandet av de tre nämnda organen. Det är synnerligen angeläget att FN:s barnkonventions intentioner bevakas och efterlevs samt att ett sådant arbete bör bedrivas av ett övergripande nordiskt organ, lämpligen en ombudsmannafunktion. Till denna institution kan läggas några av de arbetsuppgifter som föreslås ligga hos ett nordiskt institut. Därmed faller förslaget om ett fristående nordiskt institut. Det finns ingen anledning att förmoda att en nordisk socialhögskola huvudsakligen skulle arbeta med "barnfrågor". Därför förefaller det rimligare att nordiska forskningsprojekt om barn uppmuntras och att utbyten mellan existerande socialhögskolor underlättas.

Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan ser det som högst väsentligt att Nordiska ministerrådet framlägger en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention skall efterlevas i de nordiska länderna.

Särskilda "barnombudsmän" finns redan etablerade i Sverige, Norge och Finland. De är organiserade på olika sätt men har uppgifter som sammanfaller med förslaget om uppbyggande av ett Nordiskt institut för barns rättigheter. Genom att ge resurser för samordning av dessa nationella barnombudsmäns erfarenheter på en nordisk nivå, kan övriga nordiska länder ges stöd att utveckla egna barnombudsmannafunktioner utifrån sina nationella förutsättningar.

Högskolan är även tveksam till en speciell nordisk socialhögskola för personer som arbetar med barn, dels av principiella skäl: socialhögskolor i Norden är generalistutbildningar och bör så förbli och dels av ekonomiska

skäl: resurser kan användas bättre om befintliga socialhögskolors infrastruktur för vidareutbildning och forskning utnyttjas. Som alternativ föreslås en modell där ett nordiskt sekretariat, eventuellt i anslutning till ovanstående institut, byggs för samordning av vidareutbildning och forskning i frågor som gäller barn.

Lunds universitet, lärarhögskolan i Malmö finner förslaget om en särskild ombudsmannainstitution för barns rättigheter rimligt men att det är svårt att överblicka omfattningen och arten av en sådan institutions arbetsuppgifter. Samtidigt anser lärarhögskolan att komplexiteten beträffande barns uppväxtvillkor är så stor att det krävs en kraftsamlande institution och vill understryka vikten av utvecklade och förändrade arbetsuppgifter för den nordiska ombudsmannen.

Av stor betydelse är att resurserna stärks för de institutioner i de nordiska samhällena, som redan arbetar med barnens villkor inom t. ex. högskolor, kommuner och landsting. Det tänkta institutet har viktiga uppgifter i att rikta uppmärksamheten på angelägna barnfrågor och stimulera till erfarenhetsutbyte. Det bör disponera medel för att kunna samverka med olika institutioner i de nordiska länderna. I konsekvens med ovanstående avvisar lärarhögskolan också förslaget om en nordisk högskola för barnfrågor och föreslår att resurserna förstärkes hos de institutioner, som redan har en kvalitativ bas för forsknings- och utvecklingsarbete.

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten ansluter sig till förslaget om en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs i Norden. Det är ett mycket viktigt initiativ främst med avseende på a) ett institut för barns rättigheter b) en nordisk socialhögskola. En nordisk ombudsman anser fakulteten inte vara så angelägen som en översyn och harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på barnområdet.

Röda korset vill gärna understödja förslaget att rekommendera Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs. Under förutsättning att förslaget inte inkräktar på planerna och önskemålen om en svensk ombudsman stödjer Röda Korset även förslaget om att i varje fall inrätta en speciell tjänst inom Nordiska ministerrådet med inriktning på barnfrågor.

Då det gäller förslagen om ett nordiskt institut för barns rättigheter och en nordisk socialhögskola, föreslår Röda Korset att frågan om det går att knyta dessa verksamheter till redan befintliga institutioner i något nordiskt land t. ex. till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg beaktas.

Rädda barnen anser frågan om en nordisk ombudsmannainstitutionen för tidigt väckt. För närvarande finns statliga barnombudsmän endast i två stater, nämligen i Costa Rica och i Norge. Rädda Barnens önskan är att en fristående statlig barnombudsmannafunktion inrättas i Sverige och i de andra nordiska länderna. Först därefter är det foljdriktigt att inrätta en gemensam nordisk barnombudsman. Rädda Barnen utreder möjligheten

att skapa någon institutionell form för arbete för mänskliga rättigheter och anser därför att man bör avvakta det förslaget innan frågan om ett nordiskt institut prövas. Inrättandet av en nordisk socialhögskola välkomnas varmt. Behovet av en gemensam nordisk högre social utbildning finns och skulle vara utomordentligt berikande och utvecklande för socialarbetare i de nordiska länderna.

Riksförbundet BRIS – Barnens rätt i samhället stödjer till fullo förslaget att Nordiska ministerrådet framlägger en åtgärdsplan enligt medlemsförslaget. Dock anser BRIS att innan en gemensam nordisk barnombudsman tillsätts borde i första hand varje nordiskt land ha sin egen barnombudsman, som måste ges en stark juridisk ställning och som med styrka och pregnans kan företräda barn både utifrån FN:s barnkonvention och utifrån andra intresseområden som berör barn. BRIS har tidigare uttalat sitt starka stöd för en intensifierad forskning om barns och ungdomars situation. Ett institut för barns rättigheter och en socialhögskola för fortbildning för personer som arbetar med barn ligger helt i linje därmed. Båda institutionerna bör enligt BRIS få en fristående ställning men kan med fördel knytas till Nordiska hälsovårdshögskolan.

2.3 Remissinstanser som är positiva till förslagets syfte men reserverade till de konkreta yrkandena

Sekretariatet för ministeren för nordisk samarbete i Danmark anser att man på dansk sida inte bör ta ställning till medlemsförslaget innan utkastet till FN-konvention antagits. Innehållsmässigt finner sekretariatet medlemsförslaget onödigt byråkratiskt.

Justisdepartementet i Norge, som inhämtat yttrande från Forbruker- og administrationsdepartementet räknar med att FN-konventionen lätt kan ratificeras av Norge, då dess lagstiftning endast i liten grad avviker från konventionen. Däremot finns knappast behov av någon särskild nordisk koordinering av de nordiska ländernas lagstiftningsåtgärder för att genomföra konventionen och departementet vill ej tillstyrka en handlingsplan. Ej heller tillstyrker departementet en nordisk barnombudsman. Av praktiska skäl finner man det också lämpligt att klagomål riktas till ett nationellt organ. Förslaget om ett nordiskt institut för barns rättigheter bör bedömas av de existerande forskningsmiljöerna. Justisdepartementet är för sin del starkt tveksam till behovet av ett nordiskt institut, och finner det ej naturligt att ta ställning till förslaget om en nordisk socialhögskola.

Socialdepartementet tvivlar på att uppföljning av FN-konventionen är en lämplig uppgift för ministerrådet, och ser heller inget behov av en särskild nordisk barnombudsman. Departementet stödjer icke heller förslaget om en nordisk socialhögskola, då utbildning av barnpersonal väsentligen bör handhas nationellt. Detta utesluter inte samarbete mellan nationella utbildningsinstitutioner i form av särskilda kurser m. m. utan att det upprättas en särskild nordisk institution.

Socialstyrelsen i Sverige anser inte att det är ändamålsenligt att försöka hitta en gemensam nordisk åtgärdsplan vars målsättning är att följa upp konventionen utan menar att varje land för sig har att göra detta. Möjligen kan man tänka sig en samordning i ett senare skede om och när de nordiska staterna först antagit konventionen, sedan konkretiserat tillämpningen och beslutat sig för vilka organ inom landet som skall följa att konventionen efterlevs.

Förslaget om gemensam ombudsman i Norden har samma svagheter som förslaget om en gemensam åtgärdsplan. En ombudsman skulle enligt socialstyrelsens mening inte få tillräcklig genomslagskraft och gränsdragningsproblem skulle uppstå mellan ombudsmannens mandat och respektive länders tillsynsmyndigheters mandat inom socialtjänsten.

Vad gäller förslaget om en nordisk socialhögskola erinrar styrelsen om att det sedan 1988 pågår nordisk försöksutbildning NOPUS, nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service, vilken skall genomföras under åren 1988 – 1991. NOPUS har tillkommit på initiativ av Nordiska ministerrådet. Försöksutbildningens teman: Decentralisering, nya strategier och tankesätt inom socialvården i Norden, barn- och ungdomsvård samt invandrare och flyktingar inom socialtjänsten, anser socialstyrelsen väl motsvarar det aktuella medlemsförslagets tankar kring en nordisk socialhögskolas funktion. Även frågorna för det föreslagna institutet för barns rättigheter, utveckling och miljö täcks delvis av den pågående försöksutbildningen.

Socialstyrelsen anser det rimligt att avvakta utvärdering av pågående verksamheter och uppskjuta frågan om socialhögskola. Vad gäller frågan om ett institut, anser socialstyrelsen att frågorna för institutet delvis är de samma som frågorna för en ev socialhögskola. Socialstyrelsen anser att en ev socialhögskola bör vara pådrivande i olika frågor och att barnfrågorna kan ges särskild prioritet. Även frågan om institut anser socialstyrelsen bör uppskjutas.

Universitetet i Linköping, tema Barn anser det tveksamt om de föreslagna åtgärderna är de rätta. Forskningen såväl som kunskapen om barns förändrade villkor är av alltför begränsad omfattning. De nationella centra som finns i vissa av de nordiska länderna är ännu för små för att det skall vara motiverat att lägga resurser på nordiska institutioner. Detta skulle på ett olyckligt sätt splittra redan begränsade medel. I stället borde det nordiska samarbetet syfta till att utveckla de befintliga institutionerna och att initiera forskningscentra med stabila resurser i samtliga nordiska länder.

Universitetet anser därför att det vore av stort värde för det nordiska samarbetet om medel anslogs till en fond för barnforskning. Ur denna fond kunde medel sökas för nordiska forsknings- och utvecklingsprojekt utan mera omfattande administrativ överbyggnad. De nationella forskningsmiljöerna kunde på detta sätt inleda ett närmare samarbete kring gemensamma intresseområden utan att behöva konkurrera med andra

forskningsområden. På motsvarande sätt borde samarbetet inriktas på att skapa tjänster för barnombudsmän verksamma i de nordiska ländernas lokalsamhällen snarare än på att etablera centrala övernationella organ utan förankring i lokal samhällsplanering kring barns villkor. I stället för att etablera en nordisk socialhögskola kunde det nordiska samarbetet inriktas på skapandet av tjänster och vidareutbildning av tekniskt och samhällsvetenskapligt skolade människor i barnfrågor.

Allmänna barnhuset påpekar att en nationell barnombudsmannainstitution etablerats i Norge och är under diskussion i Sverige. En ytterligare sådan övergripande institution på nordisk bas anses inte nödvändig, ej heller något nordiskt institut för barns rättigheter. De nordiska länderna har tillsynsmyndigheter, vars ansvarsområden bedöms täcka det som tas upp i barnkonventionen. Vad beträffar erfarenhetsutbyte via exempelvis kurs- och konferensverksamhet har nordiska barnavårdskongresser arrangerats sedan flera decennier. Allmänna barnhuset har genom åren varit svenskt kontaktorgan för dessa mellan de nordiska länderna alternerande kongresser och bedrivit egen konferensverksamhet med nordiskt deltagande bl. a. kring barnforskning.

En vidareutbildning för socialarbetare i nordisk regi förekommer redan som försöksutbildning. Tanken på en nordisk socialhögskola på vidareutbildningsnivå som komplement till exempelvis Nordiska hälsovårdshögskolan finner Allmänna barnhuset mest tilltalande av de olika förslagen och vill därför tillstyrka att en sådan idé utvecklas vidare. Den kunde ge ett utbud av kortare fortbildningskurser med olika ämnesinnehåll t ex kring flyktingbarns, invandrarbarns och andra utsatta barngruppers förhållanden.

Allmänna barnhuset föredrar inte de lösningar som medlemsförslaget anger, men är positiva till ett fördjupat och utvidgat nordiskt samarbete mellan de nationella myndigheter och institutioner i Norden som redan arbetar med att förbättra barns villkor, t.ex. i form av gemensamma regelbundna sammankomster för representanter för tillsynsmyndigheter. Detta skulle ge möjlighet att diskutera större enhetlighet i lagstiftning och andra bestämmelser och även ta upp viktiga aspekter i samband med arbetet med FN:s barnkonvention. Genom ett sådant samarbete skulle de sociala dimensionerna av EG-samarbetet också ges ett forum, där ett påtagligt nordiskt alternativ för omsorg om barn skulle ges möjlighet att växa fram.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att samtliga remissinstanser stödjer medlemsförslagens syfte och ett stort flertal stödjer dess första yrkande, dvs. en handlingsplan för uppföljning i de nordiska länderna av FN:s barnkonvention. Vad gäller övriga yrkanden – barnombudsman, institut för barnens rättigheter

och socialhögskola – är remissinstanserna mer delade. Många är tveksamma till en nordisk ombudsman, innan nationella barnombudsmän inrättats i alla nordiska länder. Den föreslagna socialhögskolan anses av flera remissinstanser böra knytas till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Nordiska rådets juridiska utskott hänvisar till rådets tidigare rekommendationer om konvention om barns rättigheter (*nr 11/1982*) och om skydd för barn i krig (*nr 1/1987*) samt till det nordiska lagstiftningsprogrammet, där det sägs att barns förhållanden bör regleras i en särskild nordisk barnkonvention eller på annat samnordiskt sätt. Juridiska utskottet tillstyrker förslaget första punkten om en handlingsplan men avstyrker förslaget om en barnombudsman med hänvisning till att en utredning om en nordisk ombudsman ingår i uppföljningen av Söderkommitténs rapport.

Social- och miljöutskottet finner det särskilt viktigt att samtliga nordiska länder utan dröjsmål och utan reservationer ratificerar FN:s konvention om barnens rättigheter och att en harmonisering mellan dessa länders lagstiftning eftersträvas och uppnås. Länderna bör också anpassa den egna lagstiftningen till konventionstexten och undersöka om kollisioner kan tänkas uppkomma mellan konventionens regler och inhemska lag på andra områden. Varje land har nationellt ansvar för konventionens efterlevnad men samordningsfördelar finns enligt utskottets uppfattning genom att ministerrådet utarbetar en åtgärdsplan i enlighet med medlemsförslaget.

En åtgärdsplan borde innehålla en juridisk del, som avser ratifikation av konventionen, nödvändiga anpassningar av nationell lagstiftning samt nordisk harmonisering i anslutning härtill. De ändringar som bedöms nödvändiga i lagstiftningen med hänsyn till konventionen bör sålunda utredas och genomföras samnordiskt där så bedöms lämpligt.

Vidare bör åtgärdsplanen innehålla en materiell del, där aktuella ämnen tas upp. Utskottet vill erinra om att Nordiska ministerrådets utredningsarbete som redovisas i dess berättelse *C 1* visar på allvarliga missförhållanden som sexuella övergrepp mot barn, alkoholskador hos spädbarn m. m. De nordiska länderna bör samfällt arbeta för att sådana missförhållanden undanröjs och för att den nationella lagstiftningen följs upp i praxis, t. ex. vad gäller barnskydd, barns uppväxtmiljö, minoritetsgrupper, internering av barn och barnens rättssäkerhet. En möjlighet är att samnordiskt ordna informationskampanjer för att göra barnkonventionen känd.

På internationellt plan bör de nordiska länderna arbeta för förverkligande av barnkonventionens bestämmelser bl. a. genom att arbeta för att sätta stopp för ekonomiskt sexuellt utnyttjande av barn bl. a. genom resor från rika länder till fattiga i kommersiellt sexuellt syfte. De nordiska länderna bör vidare undersöka möjligheterna att ge barnen en mer framträdande plats i sitt u-landsbistånd.

En lämplig insats för de nordiska länderna vore också att göra en genomgång av lagstiftningen i sina biståndsländer för att bringa den i

överensstämmelse med barnkonventionens miniminivå och stödja barnskyddsorganisationer i biståndsländerna samt ge ekonomiskt stöd för initiativ att upprätta eller förstärka arbetet med barnens rättigheter. Inom FN bör de nordiska länderna gå in för att barnkonventionens uppföljning säkras genom FN:s allmänna budget och att anslagen blir tillräckliga. Utskottet anser sålunda, att ministerrådet bör utarbeta en åtgärdsplan för förverkligande av barnkonventionen. I arbetet med planen bör övervägas, om åtgärder kan föreslås som skulle uppnå de målsättningar som en nordisk barnombudsman skulle verka för.

Vad gäller frågan om ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö, vill utskottet erinra om det arbete som redan görs vid UNICEF:s International Child Centre, Barnmiljörådet i Stockholm och t. ex. Temainstitutionen Barn vid universitetet i Linköping. Även Nordens Folkliga Akademi i Kungälv har intresserat sig för barns och ungdomars situation. Ett intensifierat samarbete mellan befintliga institut i vilket även enskilda organisationer deltar är enligt utskottet den bästa lösningen. Även vad gäller förslaget om nordisk socialhögskola bör man överväga en utvidgning av befintliga institutioner vid högskolor och universitet som alternativ till inrättandet av ny institution.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ratificera FN:s barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag om barns rättigheter

(Väckt av Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Johan Buttedahl, Karl-Gunnar Fagerholm, Elver Jonsson, Mirja Ryyänen och Marjatta Väänänen)

Sedan en lång följd av år har olika ansträngningar gjorts för att hävda barnens rättigheter i samhället. Redan 1924 antog Nationernas Förbund en deklaration om barnens rättigheter. I Förenta Nationernas deklaration från 1948, den om mänskliga rättigheter, finns två artiklar om barns rättigheter. 1959 antog FN:s generalförsamling en särskild förklaring om de rättigheter som bör komma barn till del oavsett religion, politik eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung.

Det finns också en rad internationella konventioner som ger barn viss rätt till juridisk, social, ekonomisk och kulturell trygghet, undervisning och rekreation. Barnen är dock alldeles för ofta samhällets förlorare, och måste skyddas från alla former av vanvård, grymhet och utnyttjande av olika slag.

Att barn råkar ut för övergrepp, grymhet m. m. vet vi och detta gäller inte bara i u-länderna utan det förekommer även i de nordiska länderna och andra industriländer. I u-länderna dör 40 barn per sekund på grund av undernäring, och där har vi alla ett ansvar för att hjälpa de lidande till ett värdigt liv.

Tillgänglig statistik för de nordiska länderna visar bl. a. att antalet självmord ökar bland barn, och att många av Nordens barn känner en osäkerhet inför framtiden. Denna oroväckande utveckling bland våra efterlevande generationer kräver att vi nu agerar och verkligen försöker komma till rätta med denna olyckliga för att inte säga katastrofala utveckling. 1979 föreslogs att den förklaring om barns rättigheter som finns skulle erhålla en bättre status och upphöjas till en konvention. FN:s generalförsamling beslöt 1987 att man år 1989 skulle slutbehandla en barnkonvention, vilket nu skett, och nu skall FN:s generalförsamling förhoppningsvis formellt anta konventionen under hösten. Rådet har tidigare antagit 2 rekommendationer till förmån för ett intensifierad arbete med framtagandet av en FN-konvention om Barns rättigheter.

På ett internationellt plan är det viktigt att barns situation i krig och i u-länderna speciellt uppmärksammas. I de nordiska länderna finns det andra förhållanden som påverkar barns situation.

I de nordiska länderna finns ca 4,3 miljoner barn i åldern 0–14 år, däribland många invandrar- och flyktingbarn. Vi har en skyldighet att kunna garantera att dessa barn verkligen kan få växa upp i en miljö som gör att de kan känna trygghet och kan utvecklas.

Det officiella nordiska samarbetet bör med anledning av att FN 1989 antar en konvention om barnens rättigheter aktivt följa upp den frågan i både Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Nordiska ministerrådet bör framlägga förslag om hur Barnkonventionens artiklar skall konkretiseras i de nordiska länderna. Det är viktigt att konventionen efterlevs i de nordiska länderna på ett fungerande sätt, och här kan Nordiska rådet fylla en viktig roll.

En översyn och harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på barnområdet kan vara nödvändigt.

Som en del i detta arbete med FNs konvention kan en nordisk ombudsman fylla en viktig funktion. Nordiska ministerrådet bör utreda möjligheterna att tillsätta en nordisk ombudsman och i reglerna för ombudsmannens verksamhet bör barnens situation speciellt uppmärksammas utifrån FNs konvention om barns rättigheter. Andra övervakningsuppgifter kan också tänkas tillkomma en sådan institution.

Vi föreslår att ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö inrättas. Institutet bör få en fri ställning och finansieras av ministerrådet. Den skulle kunna fungera som en fakta- och dokumentationscentral, men också som ett forum för samtal och erfarenhetsutbyte genom kurs och konferensverksamhet över gränserna. En viktig uppgift för institutet vore att fungera som en pådrivare i frågor som berör barns rättigheter.

En nordisk socialhögskola bör inrättas för att möjliggöra en bra fortbildning för personer som arbetar med barn. Den skulle kunna fungera som ett forum för dels fortbildning, men också forskning i barnfrågor. Att de nordiska länderna håller på att bli mångkulturella länder bör i detta sammanhang speciellt beaktas. Inte minst när många barn och unga flyttat till de nordiska länderna från andra kulturer.

Med hänvisning till ovan föreslås,

- a) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs

b) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för att i det nordiska samarbetet realisera förslagen som tagits upp i detta medlemsförslag, 1) Nordisk ombudsman, 2) Institut för barns rättigheter, och 3) Nordisk socialhögskola.

Stockholm, Oslo, Mariehamn och Helsingfors den 12 maj 1989

Karin Söder (c)

Ylva Annerstedt (fp)

Gunnar Björk (c)

Johan Buttedahl (Sp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Elver Jonsson (fp)

Mirja Ryyänen (K)

Marjatta Väänänen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

(Medlemsförslaget väckt av Lennart Andersson och Lena Öhrsvik m. fl., se s. 573
Remissyttranden, se supplement)

Till social och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om homosexuellas sociala situation. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Köpenhamn den 15 januari 1990 och i Stockholm den 30 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att omgående tillsätta en utredning med uppgift att utgående från danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de olika nordiska länderna och komma med förslag till förbättringar.

Förslagsställarna anser att det inte torde råda något tvivel om att homosexuella fortfarande särbehandlas i de nordiska samhällena. I såväl Danmark som Norge och Sverige har man stiftat särskilda lagar som förbjuder diskriminering av homosexuella. Lagstiftningen föregicks i Sverige av en omfattande sociologisk undersökning om hur homosexuella själva upplever sin situation, något som f. n. undersöks i Danmark.

Slutsatsen av utredningsarbetet hittills blir att det finns två former av särbehandling. Den ena avser den formella delen av samhällslivet i form av olika regelsystem för homo- och heterosexuella i det dagliga livet. Tystnaden kring homosexualiteten i samhället upplevs oftast som den svåraste bristen i inställningen till homosexualitet. Det förhållande, att homosexualiteten inte existerar som en kulturell och social institution får stora konsekvenser för homosexuella och har stor betydelse när man skall förklara, förstå och förbättra homosexuellas sociala situation. Enligt förslagsställarna kan det finnas anledning att närmare studera frågor kring skillnader och likheter i homosexuellas sociala situation i de olika länderna. En sådan undersökning bör i första hand ta upp den sociala situatio-

nen, men bör också kunna ta upp enskildas upplevelser, t. ex. när det gäller arbetslivet eller bostadsmarknaden. Resultatet av undersökningen bör sedan kunna ligga till grund för diskussioner inom såväl Nordiska rådet som de enskilda ländernas regeringar om behovet av ytterligare åtgärder för att förbättra homosexuellas situation.

2 Remissvar

Remissyttranden har inkommit från följande institutioner, myndigheter och organisationer.

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Norden

Nordiska rådets juridiska utskott
Nordiska Rådet för Homosexuella (NRH)

Danmark

Socialpolitisk Forening

Finland

Justitieministeriet
Social- och hälsovårdsministeriet
Sexuellt likaberättigade r. f.
Delegationen för jämlikhetsärenden

Norge

Sosialdepartementet

Sverige

Socialstyrelsen
Statens kulturråd
Sveriges kommunaltjänstemannaförbund (SKTF)

2.2 Remissinstanser som tillstyrker förslaget och även tillfogar egna synpunkter och förslag

Norden

Nordiske Socionomers Samarbejdskomite (NSK)

Danmark

Landsforeningen for bøsser og lesbiske, Forbundet af 1948

Norge

Det Norske Forbundet av 1948

Sverige

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)
 Riksförbundet för sexuellt likaberättigade (RFSL)
 Riksförbundet för homosexuella liberaler
 Riksorganisationen homosexuella socialister

*2.3 Remissinstanser som är reserverade till eller avstyrker medlemsförslaget**Danmark*

Justitsministeriet

Finland

Ålands landskapsstyrelse

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska rådets juridiska utskotts majoritet (siffrorna 6-5) anser att en utredning enligt medlemsförslaget är det minsta man kan göra för de homosexuella och hänvisar till att det aktuella medlemsförslaget har en försiktigare utformning än det förslag som 1984 ledde till två rekommendationer på förslag av juridiska utskottet. Vidare påpekas att antalet homosexuella är större än man tidigare trott och att en bred debatt och förståelse för deras problem är en förutsättning för att bekämpa diskrimineringen. Minoriteten är tveksam till om en utredning är rätt sätt att hantera problemet, och om man på nordiskt plan är beredd att vidta nödvändiga åtgärder för att förbättra de homosexuellas situation efter en sådan utredning. Minoriteten anser att denna grupps intresse tillräckligt tillvaratagits genom de två rekommendationerna 1984.

Nordiska Rådet för Homosexuella (NRH) anser att det trots lagstiftningen om ökande jämställdhet för homosexuella är långt till faktisk jämställdhet, dvs. frånvaro även av dold diskriminering. Om denna skall kunna bekämpas är det viktigt att man får till stånd en bred folklig debatt om och förståelse för de problem som möter de homosexuella. NRH understryker vikten av att den föreslagna utredningen anförtros forskare, som har ingående kännedom om den homosexuella miljön och kulturen.

Socialpolitisk Forening i Danmark anser att det, inte minst mot bakgrund av den senaste tidens händelser i Danmark med registrerade parförhållanden och reaktioner på detta från kyrkligt håll, med all önskvärd tydlighet framgår att det fortfarande är lång väg till jämställdhet. Föreningen pekar på ett speciellt problem nämligen de homosexuellas möjligheter att uppfosta eller adoptera barn. Föreningen finner det otroligt att man med dagens vetande kan hålla fast vid att barn på något sätt skulle ta skada av att umgås med homosexuella.

Justitieministeriet i Finland påminner om att det också i Finland har gjorts en utredning om hur de homosexuella upplever diskrimineringen.

De preliminära resultaten har offentliggjorts i publikationen "Rakkauden monet kasvot" (fri översättning: Kärleken har många ansikten). Det viktigaste resultatet i utredningen var att den homosexuella befolkningen är mycket rädd för att bli utsatt för diskriminering. Detta innebär dock ej att man kommit fram till nordiskt jämförbara resultat. En komparativ undersökning mellan de nordiska länderna skulle också rättssociologiskt vara mycket intressant eftersom lagarna i de nordiska länderna skiljer sig från varandra. Det skulle också vara viktigt med en grundlig jämförelse beträffande de homosexuellas rättsliga ställning. En utförlig utredning om gällande lagar och tillämpningen skulle ge besked i vilken mån sammanboende homosexuella par behandlas på ett annat sätt än heterosexuella par beträffande de sociala förmånerna.

Då en sådan undersökning skulle vara krävande och dyr och skulle kräva en konkret forskningsplan innan man kunde ta ställning till den ser ministeriet som ett tänkbart alternativ att uppgiften att utarbeta en forskningsplan och att eventuellt genomföra planen skulle erbjudas något av de samarbetsorgan på forskningens område som har erfarenhet av tidigare utförda nordiska rättssociologiska eller socialpolitiska komparativa undersökningar.

Social- och hälsovårdsministeriet påpekar att på den sociala normeringens nivå har homosexuella i Finland inte ställts i en olikartad situation på hälsovårdsområdet. Diskrimineringen på basen av sexuell inriktning görs dock inte straffbar i den finska lagstiftningen. Av denna anledning har man föreslagit kriminalisering av diskriminationen. När det gäller homosexuellas särbehandling i vardagslivet har i Finland veterligen inte gjorts någon omfattande utredning, varför det är motiverat att utföra forskning som föreslagits om skillnader och likheter i homosexuellas sociala situation i de enskilda nordiska länderna.

Delegationen för jämlikhetsärenden anser att det är motiverat att göra en nordisk undersökning. I Finland finns inte tillräcklig och tillförlitlig information om homosexuella mäns och kvinnors sociala situation och inte heller om deras vardagsliv och erfarenheter. För den föreslagna undersökningen borde tillsättas en ledningsgrupp, där även homosexuellas organisationer borde vara representerade.

Sexuellt likaberättigade, SETA, hänvisar till ovannämnda nationella utredning och anser att den ger utgångspunkter och impulser till fortsatt arbete. På grund av att finansiering inte stått att uppbringa har fortsatt forskning inte kunnat bedrivas. Det förefaller sålunda som om instanser ansvariga för finansiering av samhällsvetenskaplig forskning inte tillräckligt värdesätter forskning för att klarlägga homosexuella mäns och lesbiska kvinnors levnadsförhållanden. En framställan till regeringen att tillsätta en kommitté har inte lett till några konkreta åtgärder. I Finland gäller fortfarande lagstiftning som särbehandlar homo- och heterosexuella. Den rekommendation som 1984 godkändes av Nordiska rådet har inte lett till

några förändringar i lagstiftningen. Skyddsåldergränsen för homosexuella relationer är fortfarande 18 år då den för heterosexuella relationer är 16 år. Det s. k. uppmaningsförbudet är fortfarande i kraft och inget skydd i lag finns mot diskriminering. Vidare påpekas att då en homosexuell partner ärver kvarlåtenskapen efter den andra parten anses arvet ha gått till en utomstående, varvid arvskatt utgår efter tredubbel taxa jämfört med ett heterosexuellt äktenskap.

En nordisk ledningsgrupp bör utses med företrädare för också homosexuella organisationer, både kvinnor och män. Forskningsgruppen bör bestå av forskare från olika nordiska länder, väl förtrogna med homosexuell kultur och levnadssituation.

Sosialdepartementet i Norge erinrar om att man i Norge sett det som nödvändigt att anta en lag mot diskriminering. Behovet av en undersökning i enlighet med förslaget har aktualiserats av HIV/AIDS-epidemin, då man i det förebyggande arbetet är beroende av nära samarbete med de homosexuella organisationer. Erfarenheten visar att det är mycket svårt att nå fram med information om AIDS till grupper som är rädda för att erkänna sin sexuella identitet.

Departementet stödjer därför en samnordisk undersökning om de homosexuella sociala situation inklusive arbetsliv, bostadsmarknad m. m. som kan ge grundval för förslag till förbättringar.

Statens kulturråd i Sverige anser att det skulle ligga ett stort värde i att få fram ett jämförbart material från alla nordiska länder. Det finns också behov av fördjupade studier av situationen i Sverige och av "kvarvarande hinder – för de homosexuella att i kulturlivet uppleva identifikation och delaktighet".

Kulturrådet ser medlemsförslaget som ett led i en vidgad forsknings- och informationsinsats på nordisk bas med betydelse för kunskapen om och förståelsen för homosexuella situation och indirekt också för insatserna på kulturområdet.

Socialstyrelsen ansvarar för bl. a. en övergripande samordning av insatser för homosexuella, att följa utvecklingen av de homosexuella situation, att vidta egna och följa andra myndigheters informationsinsatser samt följa forskningen om homosexualitet och homosexuella förhållanden. Styrelsen har genomfört utbildningsinsatser inom den egna myndigheten för massmediarepresentanter samt anordnat ett seminarium kring forskningsläge och forskningsbehov. Erfarenheterna från detta arbete visar tydligt på behov av bl. a. åtgärder av den karaktär som föreslås. Det finns i samhället olika slag av särbehandling av homosexuella. Strävan är att i mesta möjliga mån eliminera sådana förhållanden. Den del som avser förhållningssätt i det dagliga livet är emellertid mer svåråtkomlig än den del som behandlas via lagstiftning.

Tystnaden om homosexualiteten i samhället, inte minst i massmedia och det faktum att homosexualitetem för allmänheten inte öppet existerar

som en kulturell och social företeelse får flera konsekvenser när man skall förstå och förbättra homosexuellas sociala situation. Det är därför angeläget att kunskap om homosexuellas situation sprids mer än som hittills skett. Att i lättillgänglig form föra ut sådan kunskap anser socialstyrelsen vara av stor betydelse.

En undersökning av det slag som nu föreslagits på nordisk nivå skulle kunna komma med förslag till förbättringar i de nordiska länderna. Förutsättningen härför är att studien får vetenskaplig dignitet och inriktas på kvalitativa aspekter, och därmed kan ge en djupare insikt och sannare bild än en kvantitativ studie. En angelägen uppgift bör också vara att komma med förslag för att kunna stimulera till forskning kring homosexuellas livsvillkor, orsaker till homofobi m. m.

Socialstyrelsen utgår ifrån att den förslagna utredningen sker i samråd med homosexuellas organisationer på nordisk nivå.

Sveriges kommunaltjänstemannaförbund (SKTF) påpekar att det inom dess avtalsområde inte förekommer bestämmelser som diskriminerar homosexuella vad avser tillträde till tjänster, lönesättning och övriga anställningsförhållanden. Då det gäller den informella delen antar SKTF att den totala avsaknaden av diskussioner inom organisationen inte beror på att de homosexuellas sociala situation förbättrats, utan snarare på att osäkerheten blivit större. Utvecklingen av AIDS och den koppling som sjukdomen fått till homosexualitet har antagligen bidragit till att grupper i samhället av rädsla direkt tar avstånd från homosexuella och att dessa härigenom blivit osäkrare på andra människors reaktioner och socialt isolerats allt mer. Man kan befara att detta förhållande gäller både i arbetslivet och i kultur- och nöjeslivet.

2.2 Remissinstanser som tillstyrker förslaget och även tillfogar egna synpunkter och förslag

Nordiske Socionomers Samarbejdskomite (NSK) finner en undersökning enligt förslaget utomordentligt väsentlig. Det finns stora skillnader i vetandet vilket på många håll gör homosexualitet till ett tabubelagt ämne och främjar mytbildningen. Dock betonas att utredningen ej får tas till förvärdning för att uppskjuta åtgärder mot diskriminering. Följande åtgärder bör kunna vidtas utan vidare undersökningar

- lagreglering av homosexuellt samliv i hela Norden,
- ekonomiskt stöd till homosexuellas och lesbiskas organisationer, t. ex. medel för upplysning och AIDS-förebyggande,
- utarbetande och användning av informationsmaterial i skolor och undervisning,
- möjlighet för homosexuella att ge upplysning om sig själva i TV och radio.

Kommittén framhåller att i utredningsarbetet bör sakkunniga delta som i dagligt socialt arbete har kännedom om homosexuellas liv och problem.

Landsforeningen for bøsser og lesbiske, Forbundet af 1948 i Danmark anser att en förbättring av de homosexuellas situation skulle kräva att samhället får större kunskap om homosexuellas livs- och kulturformer, och om homosexuellas vardagsproblem samt att myterna om homosexuella avlivas (förförelseteorier, sjukdomsteorier, teorier om större promiskuitet). Föreningen förordar därför undersökningar i alla nordiska länder om befolkningens attityder till homosexualitet liksom även homosexuellas egna erfarenheter av diskriminering, förtryck och självförtryck. För att ej ge en ensidig bild av homosexuella som offer bör man samtidigt forska om homosexuellas livs- och kulturformer för att ge befolkningen positiva bilder av homosexualitet. För att ge idéer bifogar föreningen förslag utarbetade inom ramen för den danska homokommissionen.

Det Norske Forbundet av 1948 anser att tre delområden är tillräckligt utredda och att åtgärder bör vidtas vad gäller

- lagreglering av homosexuellt och lesbiskt samliv
- ekonomiskt stöd till organisationer för homosexuella och lesbiska
- information i skolan om homosexualitet.

Då medlemsförslaget är mycket allmänt formulerat, preciserar förbundet följande områden som bör särskilt uppmärksammas:

- Homosexuella och lesbiska föräldrar till barn från tidigare heterosexuell samlevnad eller födda efter insemination. Det finns föga kunskap om sådana familjrelationer, och det hävdas ofta att de är till skada för barnet. Förbundet anser att detta bygger på fördomar.
- Äldre homosexuellas och lesbiskas livssituation. för att föreslå förbättringar för dessa grupper som vuxit upp under förhållanden då det var svårt och delvis omöjligt att vara öppen om sin sexuella läggning.
- Drogmissbruk bland homosexuella och lesbiska som kan vara större än hos den övriga befolkningen, då de vuxit upp under större psykologisk press.
- Homosexualitet i skuggan av AIDS, vilka effekter epidemin fått för denna riskgrupp som ofta ser nära vänner dö i AIDS eller upplever ökad social stigmatisering.
- Information i skolan om homosexualitet, som enligt planen för norska grundskolan skall ingå i samlevnadsundervisningen, vilket förbundet misstänker ej sker i högre grad.

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) i Sverige ställer sig mycket positiv till förslaget om en utredning och tror att sådant arbete kan bidra till att förändra homosexuellas situation i positiv riktning, men vill också bestämt framhålla att det inte får bli en utredning som används för att hålla tillbaka samhällliga förändringar. RFSU anser att arbetet för likabehandling hela tiden måste fortgå både från de homosexuellas egna organisationer och från andra organisationer och myndigheter. RFSU kämpar för att homosexuella par skall ha möjlighet till formell parbildning på

samma sätt som heterosexuella par. Förbundet är också för homosexuellas rätt till att efter sedvanlig genomgången utredning adoptera barn.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) anser att en utredning skulle kunna blottlägga de brister som finns i de olika nordiska länderna och komma med förslag till förbättringar. En angelägen uppgift bör, förutom de rent jämförande studierna också vara att komma med förslag till hur man skall kunna stimulera till forskning kring homosexuellas livsvillkor, orsakerna till homofobi, förutsättningar t. ex. för inrättandet av en nordisk professur i homosexualitet m m. Därvid bör man ta tillfället i akt att studera såväl forskning som kulturinsatser med avseende på homosexualitet och homosexuellas livsvillkor i icke nordiska länder, både i Europa (främst kanske i Nederländerna), men också i andra delar av världen. Som exempel på den dåliga responsen från det allmänna nämns RFSL:s nyutkomna populärvetenskapliga kulturtidsskrift *Lambda Nordica* som allmänt mötts med lovord för sin höga kvalitet. Icke desto mindre har det varit i stort sett omöjligt att få fram stöd till dess utgivning. Även Nordiska rådet har avslagit ansökan om bidrag.

Riksförbundet bi- och homosexuella liberaler anser att Nordiska rådets positiva rekommendationer 1984 hade kunnat bli en viktig plattform för ett aktivt nordiskt samarbete. Tyvärr har rådets ambitioner inte återspeglats i konkreta åtgärder från regeringarnas sida och rekommendationerna har av den anledningen blivit en illustration till de svårigheter som fortfarande finns när man försöker förändra homosexuellas situation.

Det nu aktuella medlemsförslaget kan vara det första, mycket viktiga, steget mot att förändra attityderna till homosexuella hos de regeringar som ännu inte har genomfört några åtgärder för att förbättra livsbetingelserna för homosexuella. Undersökningen får dock inte bli en publikation som enbart hamnar i en bokhylla på Nordiska rådet utan måste leda till konkreta åtgärder både från Nordiska rådets och de enskilda regeringarnas sida.

Vidare understryks vikten av att undersökningen också behandlar de nordiska områden där kunskap om homosexuella saknas (dvs. Grönland, Färöarna och det samiska språkområdet).

Riksorganisationen homosexuella socialister anser det särskilt angeläget att undersöka omständigheterna för homosexuella bland arbetare, då främst ungdomars situation. Homosexuellas organisationer anses inte ha lyckats tillvarata dessa gruppers särskilda intressen, utan främst rekryterat sina medlemmar bland tjänstemän och intellektuella.

2.2 Remissinstanser som är reserverade till eller avstyrker medlemsförslaget

Justitsministeriet i Danmark påpekar, att det under senare år genomförts omfattande undersökningar och en rad beslut för att förbättra de homosexuellas situation och rättsliga ställning, bl. a. likställighet vad gäller arvsskatt mellan sammanboende av samma kön och äkta makar, ett utvid-

gat förbud mot diskrimination till att omfatta också sexuell läggning samt lag om registrerat partnerskap som Folketinget godkände i maj 1989. Ministeriet finner på grundval därav att man uppnått betydande vetande om de homosexuellas ställning och att lagstiftningen ger homosexuella samma rättigheter som heterosexuella (med ett fåtal undantag) och att det från dansk synpunkt inte finns behov av någon undersökning.

Ålands landskapsstyrelse konstaterar att medlemsförslaget berör en komplicerad problematik bl. a. förhållandet mellan å ena sidan det i den västerländsk-kristna kulturen förhärskande, på heterosexualitet grundade, skrivna och oskrivna normsystemet för människans sätt att uttrycka sin sexualitet och å andra sidan en härifrån avvikande homosexuell minoritets ställning och rättigheter. Enligt Landskapsstyrelsen synes den föreslagna utredningen syfta till en nivellering av normsystemet till förmån för homosexualiteten. Förhållningssättet till den i sexuellt avseende avvikande medmänniskan skall naturligtvis präglas av respekt men frågan om en ändring av hela samhällets sexualetiska grundvalar bör ses i ett vidare perspektiv där religiösa, mentalhygieniska, hälsomässiga och övriga samhällsintressen beaktas. Då sexuellt avvikande minoriteters problem i första hand borde bearbetas på det medmänskliga och individualpsykologiska planet finner landskapsstyrelsen inte tillräckliga skäl föreligga för ett godkännande av medlemsförslaget.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att alla remissinstanser utom två tillstyrker medlemsförslaget. Endast en ställer sig direkt avvisande till en utredning i enlighet med medlemsförslaget. Det betonas att den föreslagna utredningen måste tillföras särskild sakkunskap med ingående kännedom om homosexuellas villkor och leda till verkliga förbättringar, något som inte varit fallet med rådets båda rekommendationer från 1984 som behandlades av juridiska utskottet. *Rekommendation nr 17/1989* om genomförande av forsknings-, utrednings och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella som tog sikte på att upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella samt att genom lagstiftning främja homosexuellas likställdhet och skydd mot diskriminering, är redan avskriven. *Rekommendation nr 18/1984*, som rör internationellt samarbete om homosexuellas rättigheter, avskrivs troligen vid denna session, sedan regeringarna meddelat att man ansåg att rekommendationen fått en så uttömmande behandling som omständigheterna tillät.

Medan dessa rekommendationer närmast avser öppen diskriminering och olikheter i lagbestämmelser tar det aktuella medlemsförslaget sikte på den outtalade diskriminering som ofta kvarstår sedan likställighet uppnåtts vad gäller explicita lagbestämmelser och lagtillämpning. En utredning av de homosexuellas sociala situation vad gäller arbete, bostad,

kulturliv m. m. anser utskottet, liksom den stora majoriteten av remissinstanserna, vara värdefull. Den bör också inkludera en kartläggning av de homosexuellas upplevelse av sin situation och av hur de bemöts av sin omgivning. Utredningen torde komma att kartlägga ett komplicerat nätverk av olika gruppers och generationers värderingar och attityder, sociala utstötningsmekanismer, förhållandet till andra former av segregering och diskriminering, som t. ex. mot kvinnor, invandrare m. fl. Utskottet finner, att det sannolikt blir en ganska omfattande och långvarig utredning, då problemen är komplexa och starkt engagerande.

Det torde därför vara lämpligast att med hjälp av en mindre expertgrupp avgränsa problemet på sådant sätt att utredningen kan ge användbara slutsatser. Denna grupp torde inkludera representanter för sociala och kulturella myndigheter, sociologisk/socialpsykologisk sakkunskap samt de homosexuellas organisationer. En allmän målsättning för utredningen torde vara att ta fram fakta och material som kan medverka till att förändra attityderna i samhället så att de mer genomgående kommer i överensstämmelse med lagstiftningens anda.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl. a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

(Väckt av Lennart Andersson och Lena Öhrsvik samt Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Hans Jørgen Jensen och Birte Weiss)

Att homosexuella fortfarande särbehandlas i de nordiska samhällena torde det inte råda något tvivel om. I såväl Danmark som Norge och Sverige har man funnit anledning att stifta särskilda lagar som förbjuder diskriminering av homosexuella.

Den svenska lagstiftningen föregicks av en omfattande sociologisk undersökning om hur homosexuella själva upplever sin situation. En motsvarande undersökning pågår för närvarande i Danmark.

Gemensamt för det arbete som hittills bedrivits är att slutsatsen blir att det finns två former av särbehandling. Den ena avser den formella delen av samhällslivet i form av lagar och regler som använder olika regelsystem för homo- och heterosexuella. Den andra är mer svåråtkomlig och avser förhållningssätt till homosexuella i det dagliga livet.

En stor minoritet i den danska homosexkommissionen uttalade: ”Hvis kommissoriets forudsætning om belysning af sociale og kulturelle mål skal opfyldes, finder mindertallet, at der fortsat består en uløst opgave i form af undersøgelser, der afdækker bøsses og lesbiskes situation i dagligdagen”.

Den publicerade svenska undersökningen visar att tystnaden kring homosexualiteten i samhället oftast upplevs som den svåraste bristen i inställningen till homosexualitet. Utredningen påpekar också (SOU 1984:63, sid. 38) följande:

Heterosexualiteten, även om den inte kallas så, är således i hög grad en social och kulturell institution. Heterosexuella känslor kommer man i ständig kontakt med – i samtal, i skämt, i sångtexter, på dansgolv, i reklam, i olika arter av litteratur, i vårt sätt att leva i familj och i sättet att bo.

Homosexuella är inte helt utestängda från alla heterosexuella kulturyttringar men det som skiljer homosexualitet från heterosexualitet – kvinnor längtar efter något hos andra kvinnor och att män längtar efter något hos andra män – är socialt och kulturellt frånvarande.

Detta förhållande, att homosexualiteten inte existerar som en kulturell och social institution får stora konsekvenser för homosexuella och det har – utan att vara den enda orsaken – stor betydelse när man skall förklara, förstå och förbättra homosexuellas sociala situation.

Även om citatet avser situationen i Sverige kan samma resonemang föras även i de övriga nordiska länderna. Enligt vår uppfattning kan det dock finnas anledning att närmare studera frågor kring skillnader och likheter i homosexuellas sociala situation i de olika länderna. En sådan undersökning bör i första hand studera den sociala situationen, men bör också kunna ta upp enskildas upplevelser av mer formell art som kan finnas, t. ex. när det gäller arbetslivet eller bostadsmarknaden. Resultatet av undersökningen bör sedan kunna ligga till grund för diskussioner inom såväl Nordiska rådet som de enskilda ländernas regeringar om behovet av ytterligare åtgärder för att förbättra homosexuellas situation.

I Nordiska rådet har frågor kring de homosexuellas situation aktualiserats i form av rekommendationer, dels om genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella (*rek. nr 17/1984*), dels om samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter (*rek. nr 18/1984*). Den förstnämnda avskrevs 1988 med hänvisning till att det inte då ansågs möjligt att nå längre vad avsåg harmonisering av lagstiftningen på området i de nordiska länderna. Den senare kvarstår på rådets saklista i avvaktan på regeringarnas agerande inom Europarådet.

Vi anser det angeläget att nu få i gång en undersökning på nordiskt plan som tar utgångspunkt i de homosexuellas sociala situation.

Med hänvisning till det som ovan anförts föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att omgående tillsätta en utredning med uppgift att utgående från danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de olika nordiska länderna och komma med förslag till förbättringar.

Stockholm och Köpenhamn den 18 maj 1989

Lennart Andersson (S)

Lena Öhrsvik (S)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Hans Jørgen Jensen (S)

Birte Weiss (S)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

(Medlemsförslaget väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Eidoor Guðnason, Kjell Magne Fredheim, Brit Jørgensen, Grethe Lundblad, Mats Nyby och Saara-Maria Paakkinen, se s. 577)

Medlemsförslag A 893/j om gjennomgang av Nordisk Råds arbeidsformer er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni 1989 i Egilstaðir, den 25. september 1989 i Oslo og den 13. november i Mariehamn.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er framsatt den 5. juni 1989.

Medlemsforslaget munner ut i et forslag om, at

Nordisk Råd pålegger presidiet å nedsette en komité til å gjennomgå innholdet i og formene for Nordisk Råds arbeide, og at direktivene for komiteen utformes således, at de inkluderer de i medlemsforslaget aktualiserte spørsmål.

Forslagsstillerne viser innledningsvis til at forutsetningene for det nordiske samarbeid på mange måter er endret siden Nordisk Råd ble etablert i 1952, som følge av forholdene såvel innenfor som utenfor Norden.

Det er naturlig at endrede vilkår og behov utløser krav på forandringer, hevdes det. Det vises i den forbindelse eksempelvis til den europeiske integrasjonen, samt miljøproblemene som må løses i nordisk og internasjonalt samarbeide.

Forslagsstillerne viser til at det såvel i massemedier som blant rådsmedlemmer fra tid til annen uttrykkes misnøye med manglende effektivitet i Nordisk Råds arbeid. Selv om man med den någjeldende formen for mellomstatlig samarbeid må akseptere en viss grad av tungroddhet, er det likevel viktig å utvikle så effektive arbeidsformer som mulig i Nordisk Råd, hevdes det. Forslagsstillerne mener nå tiden er moden for en ny utredning som tar for seg de oppgaver som kommer til å bli av størst betydning for Nordisk Råd i 90-årene, hvilke forutsetninger som foreligger

for å løse disse oppgavene, hvordan organisasjonen skal utformes og utvikles, osv..

Forslagsstillerne mener at en parlamentarisk utredning snarest bør settes igang for bl. a. å komme fram til bedre målstyring, mer rasjonelle beslutningsprosesser og mer effektivt arbeid i rådet.

Det angis flere spørsmål som bør utredes. Forslagene er ment som illustrasjon, og skal ikke anses som en begrensning av oppdraget.

Det nevnes bl. a. at behandlingsprosedyren for medlemsforslag bør søkes endret, slik at man også kan ta stilling til medlems- og ministerrådsforslag mellom sesjonene. Videre nevnes oppfølging av vedtak og gjennomføring i respektive medlemsland.

Organiseringen av utvalgene må utformes på grunnlag av de arbeidsoppgavene som er mest sentrale for Nordisk Råd. Utredningen bør bl. a. resultere i forslag om organisering av utvalgene, antallet utvalg, arbeidsfordeling, utvalgenes størrelse m.v. Videre bør det utredes i hvilken utstrekning presidiets nåværende arbeidsoppgaver og sammensetning har behov for forandring.

Det nevnes også at utredningen bør ha forslag til hvordan sesjonsarbeidet kan legges opp i løpet av året for å gi parlamentarikerne mulighet til på en tilfredsstillende måte å oppfylle sine plikter som rådsmedlemmer. Endelig viser forslagsstillerne til at utredningen bør vurdere om alle de institusjoner som er underlagt Nordisk Råd er nødvendige.

2. Utvalgets synspunkter

Juridisk utvalg er kjent med om at presidiet har besluttet å nedsette en komité som skal utrede Nordisk Råds arbeidsformer, beslutningsprosesser m.v.. Utvalget er blitt orientert om mandatet for denne organisasjonskomiteen. Mandatet er på de vesentligste punkter i samsvar med medlemsforslag A 893/j. Utvalget finner det således mest hensiktsmessig at medlemsforslaget behandles i samband med nevnte organisasjonsutredning.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk utvalg innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 893/j om gjennomgang av Nordisk Råds arbeidsformer.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

(Väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Eidur Guðnason, Kjell Magne Fredheim, Brit Jørgensen, Grethe Lundblad, Mats Nyby och Saara-Maria Paakkinen)

Sedan Nordiska rådet bildades 1952 har förutsättningarna för det nordiska samarbetet i många avseenden förändrats till följd av förhållandena såväl inom som utanför Norden.

Det är naturligt att ändrade villkor och behov utlöser krav på förändringar av innehåll och former för Nordiska rådets arbete. Ett exempel är den pågående s. k. europeiska integrationen, som i allt högre grad kommer att påverka villkoren för det nordiska samarbetet. Ett annat exempel är miljöproblemen, som måste lösas i nordiskt och internationellt samarbete.

Både den formella och den informella organisationen av arbetet inom Nordiska rådet har diskuterats genom åren, och vissa förändringar av formerna m. m. för arbetet har genomförts. Senast skedde det för några år sedan efter förslag av den s. k. Benkowkommittén. Vissa problem kvarstår emellertid olösta, och nya har tillkommit.

Såväl i massmedier som bland ledamöter uttrycks emellanåt missnöje med bristande effektivitet i Nordiska rådets arbete. Bl. a. framförs uppfattningen att de konkreta resultaten inte står i rimlig relation till förhoppningar, behov eller deklARATIONER om betydelsen av nordiskt samarbete. Missnöjet är långt ifrån obefogat, men till en del torde det orsakas av alltför långtgående förväntningar om vad som är möjligt att uppnå i ett mellanstatligt samarbete som det i Nordiska rådet. Med den nuvarande formen för mellanstatligt samarbete lär vi nödgas acceptera en viss grad av tungroddhet och att vissa förslag inte genomförs därför att någon av regeringarna eller majoriteten i något av parlamenten motsätter sig dem. Även detta gör det emellertid angeläget att utveckla effektivast möjliga arbetsformer i Nordiska rådet.

Tiden synes nu vara mogen för en ny utredning, som efter ingående analys och noggranna överväganden kan redovisa förslag om vilka uppgifter som kommer att vara mest angelägna för Nordiska rådet under 90-talet, vilka förutsättningar som föreligger för att lösa dessa, hur organisationen skall utformas och utvecklas osv.

En parlamentarisk utredning bör snarast tillsättas för att göra denna översyn i syfte bl. a. att åstadkomma en bättre målstyrning, rationellare beslutsprocess och effektivare arbete i rådet.

Ministerrådet har låtit en rationaliseringsutredning utarbeta förslag till effektiviseringar. Det är angeläget att knyta an till denna och i samarbete med ministerrådet utforma förslag till åtgärder för att effektivisera även samarbetet mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.

Ett hinder för en snabb och rationell beslutsprocess är den nuvarande behandlingsordningen för medlems- och ministerrådsförslag. I princip skall alla förslag behandlas av sessionen, som hittills normalt hållits en gång om året. Detta kan innebära avsevärd fördröjning. I översynen bör provas möjligheterna att förändra arbetsordningen, så att ställningstagande till förslag kan göras även mellan sessionerna.

Uppföljning av fattade beslut och genomförande i respektive medlemsländer sker inte alltid i snabbast möjliga takt. I vissa fall kan sannolikt orsakerna vara brister i eller frånvaro av rutiner för uppföljning. I andra fall är det emellertid tydligt att nationella myndigheter fungerar som bromsklossar i stället för som tillskyndare av nordiska samarbetslösningar. I en översyn bör frågan om nationell uppföljning av beslut beröras, bl. a. med avseende på i vad mån detta är ett arbetsområde för nationella parlament respektive regeringar.

Ett av huvudsyftena med översynen skall vara att stärka parlamentariernas inflytande över Nordiska rådets arbete. Det kan komma att innebära förslag som berör såväl de enskilda ledamöternas möjligheter till konstruktiva insatser i rådet som deras ställning och roll i respektive delegationer och parlament.

Utskottsorganisationen måste självfallet utformas på grundval av en bedömning av vilka arbetsuppgifter som är mest centrala för Nordiska rådet och hur dessa uppgifter på bästa sätt skall fullgöras.

Under senare år har förslag framlagts om tillsättande av ett internationellt utskott och ett särskilt miljöutskott. Skäl finns att särskilt studera budget- och kontrollutskottet, bl. a. därför att det är det senast tillsatta utskottet och har en särskild konstruktion.

Översynen bör bl. a. resultera i förslag om utskottsorganisationen avseende antalet utskott, ärendefördelning på utskotten, utskottens storlek m. m.

Presidiet har att fullgöra många och olika uppgifter. Översynen bör pröva i vad mån presidiet nuvarande arbetsuppgifter och sammansättning kan behöva förändras. Så har t. ex. presidiet bl. a. till uppgift att fungera som valberedning också inför val av presidium. Starka skäl talar för att denna uppgift inte skall ligga på presidiet.

Nordiska rådets sessioner hålls under en vecka i februari/mars. Inför dessa har utskotten arbetat som mest intensivt under några månader, och ofta är betänkandena klara kort tid före sessionerna. Även ministerrådet tenderar att få sina förslag klara mycket sent. Översynen bör resultera i förslag om hur sessionsarbetet kan läggas upp under året för att ge parla-

mentarikerna möjligheter att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina uppdrag som rådsledamöter.

Ett stort antal institutioner lyder under Nordiska rådet. Man kan fråga sig om de alla behövs eller om en del kan sammanläggas. Även detta bör bli föremål för översyn.

Den ovan gjorda uppräknigen av frågor som bör utredas skall ses som illustration till behovet av översyn och inte som en begränsning av uppdraget för en kommande utredning. I översynen bör alla Nordiska rådets organ förutsättningslöst granskas och bedömning göras av i vad mån den nuvarande organisationsformen bör förändras.

Med hänvisning till det anförda föreslår vi

att Nordiska rådet ålägger presidiet att tillsätta en utredning för att göra en översyn av innehållet i och formerna för Nordiska rådets arbete och att direktiven för utredningen utformas så, att de inkluderar de i medlemsförslaget aktualiserade frågorna.

Thisted den 5 juni 1989

Lennart Andersson (s)

Dorte Bennedsen (S)

Eiður Guðnason (A)

Kjell Magne Fredheim (A)

Brit Jørgensen (A)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut

(Medlemsförslaget väckt av Mirja Ryyänen m. fl.,
se s. 594

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Köpenhamn den 15 januari, Stockholm den 30 januari samt i Reykjavík den 25 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

a) att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut samt

b) att utreda möjligheterna att förlägga ifrågasvarande toxikologiska institut till universitetet i Kuopio i Finland i samband med den toxikologiska forskningsenheten som redan fungerar där och som till sina förutsättningar är unik i de nordiska länderna.

Förslagsställarna hänvisar till det ökande behovet att få olika ämnens säkerhet och deras risker undersökta, särskilt beträffande läkemedel, bekämpningsmedel och tillsatssämnen i födan. Detta kom synnerligen tillspetsat fram vid den s. k. IBT-skandalens efterdyningar, efter det att det hade konstaterats att flera kommersiella laboratorier har gjort otillförlitliga toxicitetsundersökningar. Det anses snart bli aktuellt att utvidga säkerhetsundersökningar även till andra ämnesgrupper, t. ex. många kemikalier i arbetsmiljön. Sålunda begränsas toxicitetsundersökningarna i framtiden inte till sådan industri som producerar ämnesgrupper underkastade förhandskontroll. Även hela kemiska industrin, träförädlingsindustrin och energiproduktionen måste bereda sig på sådana undersökningar.

Förslagsställarna hänvisar till ministerrådets nordiska miljöprogram. Ministerrådet betonar i programmet att det skulle vara viktigt att inrätta harmoniserade rutiner för utvärdering av dokumentation om bekämpningsmedel och bestämmelser för klassificering och märkning av kemiska

produkter med hänsyn till hälsofarlighet. Av särskild vikt är arbetet på områdena cancerframkallande, allergiframkallande och reproduktionsskadande effekt.

Social- och miljöutskottet framförde i sitt betänkande över ministerrådets miljöprogram att ett nordiskt institut för toxikologi borde inrättas. De nordiska finansministrarna har även betonat vikten av toxikologiskt samarbete och i sin nya ekonomiska handlingsplan föreslår de att ett toxikologiskt institut bör inrättas i Norden. Enligt den ekonomiska handlingsplanen kunde ett sådant institut svara för bl. a. toxikologisk testningsservice åt nordiska företag samt riskbedömning angående kemikaliers hälso- och miljöeffekter.

Toxikologiska rutinundersökningar har i viss mån gjorts i alla läkemedelsfabriker och vid en del universitet i Norden. Läkemedelsindustrin gör dessa undersökningar emellertid enbart för eget bruk och vid universiteten har sådana undersökningar gjorts endast i anslutning till grundforskning.

I Finland påbörjade universitetet i Kuopio toxikologiska undersökningar i form av avgiftsbelagd service 1981. Koordineringen av denna verksamhet överflyttades 1984 till Folkhälsoinstitutet. Undersökningar har gjorts på uppdrag av myndigheter, läkemedelsindustrin, kemisk industri och livsmedelsindustri. Flera toxikologiska undersökningar är mycket svåra att genomföra på grund av deras vidlyftighet och kostnader samt mycket noggranna internationella bestämmelser. Den till Kuopio förlagda toxikologiska forskningsenheten är för tillfället det enda offentliga laboratorium i Norden som har förutsättningar att göra toxikologiska undersökningar på GLP-nivån (good laboratory practice) inom samtliga delområden inom toxikologisk forskning, inklusive karcinogena undersökningar. Om laboratoriets verksamhet förstärks skulle det ha goda möjligheter att göra detta även på samnordisk nivå åt myndigheterna i alla nordiska länder.

2. Remissyttranden

Yttranden har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner.

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Danmark

Greenpeace

Finland

Arbetsministeriet

Miljöministeriet

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten

Kuopio universitet

Ålands landskapsstyrelse

Ålands natur och miljö r. f.
Kemiska centralförbundet

2.2 Remissinstanser som stödjer förslaget om ett institut men är tveksamma till en lokalisering till Kuopio

Island

Naturværnshráðið

Norge

Statens institutt for folkehelse
Norsk kjemisk selskap

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet UHÄ
Uppsala universitet, rektorsämbetet, biologiska sektionsstyrelsen och farmaceutiska fakultetsstyrelsen
Universitetet i Linköping, utbildnings- och forskningsnämnden
Lunds universitet, medicinska fakulteten och avdelningen för organisk kemi
Arbetskyddsstyrelsen
Kemikalieinspektionen

2.3 Remissinstanser som väsentligen avstyrker medlemsförslaget

Norden

De nordiske industriforbunds fellesorgan

Danmark

Miljøministeriet
Dansk toksikologisk center

Island

Helse- og forsikringsministeriet

Norge

Norges naturvernforbund

Sverige

Karolinska institutet
Statens naturvårdsverk
Sveriges farmaceutförbund
Svenska kemistsamfundet

2.4 Remissinstanser som avstår från att yttra sig

Nordens fackliga samorganisation (NFS)

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Greenpeace, Danmark, stödjer förslaget och anser att det borde vara obligatoriskt att analys företas på förhand av alla ämnen som används i produktionen och att ingen produkt släpps ut på marknaden innan en sådan analys har företagits. Man bör i största möjliga utsträckning undgå produktion av giftiga kemikalier och stimulera forskning om alternativ. *Greenpeace* påpekar mot bakgrund av förslagets formulering om ökade säkerhetskrav i i-länderna, att dessa också har ansvar för exportprodukternas negativa konsekvenser för befolkning och miljö i länder som ej har möjlighet att bedöma och hantera kemiska ämnen.

Arbetsministeriet i Finland påpekar att med stöd av en ny kemikalielag från september 1990 underkastas nya ämnen s. k. förhandskontroll. Från EFTA:s sida eftersträvar man i de pågående förhandlingarna mellan EG och EFTA att ingå ett avtal om ömsesidigt godkännande av nya ämnen mellan EG och EFTA. På grund av resursproblem beträffande ämnen som kräver förhandsgodkännande såsom bekämpningsmedel och läkemedel krävs nordiskt samarbete för utvecklande av branschen samt med tanke på den forskningsservice som myndigheterna behöver.

Dessutom påpekas, att miljötoxicitetstest med såväl nya som gamla ämnen ofta genomförts i betydligt sydligare förhållanden än Norden, vilket ger dålig information om hur de olika ämnena beter sig i nordiska förhållanden. Den toxikologiska forskningsenheten vid Kuopio universitet kunde på ett naturligt sätt sköta sådana uppgifter med hjälp av nordisk projektfinansiering. För att detta ändamål skall uppnås måste enheten förstärkas. Om uppgifterna kan skötas vid Kuopio universitets toxikologiska forskningsenhet, behöver inget separat institut inrättas.

Miljöministeriet i Finland anser att det toxikologiska institutet borde främst koncentrera sig på sådan forskning som man för närvarande inte kan kräva av enskilda tillverkare, t.ex. utveckling av testmetoder och riskbedömning. Den nuvarande toxikologiska testningen sker vid Folkhälsoinstitutets enhet för miljöhygien och toxikologi i Kuopio, delvis i samarbete med Kuopio universitet. Folkhälsoinstitutet är den enda offentliga forskningsinrättningen i de nordiska länderna som vid undersökning av toxiciteten tillämpar god laboratoriesed enligt OECD:s rekommendationer. Utvidgningen av Folkhälsoinstitutets laboratorium kommer dessutom att öka forskningskapaciteten. Sålunda tillstyrkes att det nordiska toxikologiska institutet inrättas i Kuopio. Samtidigt som projektet planeras är det skäl att utreda möjligheterna till samarbete mellan de inrättningar som gör ekotoxikologiska och toxikologiska undersökningar i de nordiska länderna. Ministeriet anser att ett eftersträvansvärt mål är koordinering av de redan existerande forskningsresurserna i de nordiska länderna så att

de bättre motsvarar myndigheternas behov. Ett toxikologiskt institut kunde till exempel samordna de nordiska ländernas deltagande i projektet för systematisk utredning av kemikaliers egenskaper inom ramen för OECD:s kemikalieprogram. Det kan hända att efterfrågan på institutets tjänster också skulle komma från andra länder än de nordiska, eftersom det också globalt finns få icke-kommersiella forskningsinstitut på detta område. Sannolikt kunde det också bli möjligt att utveckla verksamheten så att den omfattar utvecklingssamarbete, vilket vore viktigt med tanke på de väldiga miljö- och hälsoolägenheter som kemikalier förorsakar i utvecklingsländerna.

Ålands landskapsstyrelse förordar en rekommendation till ministerrådet att inrätta ett Nordiskt toxikologiskt institut samt att utreda möjligheten att förlägga ifrågasvarande institut till universitetet i Kuopio i samband med den toxikologiska forskningsenheten som redan fungerar.

Ålands natur och miljö r.f. är positivt inställd till att inrätta ett toxikologiskt institut i Kuopio på grund av att där fungerar en toxikologisk forskningsenhet som fyller de internationella kraven, och behovet av toxikologiska undersökningar och forskning ökar hela tiden.

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten betraktar förslaget som välmotiverat, genomförbart och värt att understödhas. Enligt förslaget skall ifrågasvarande toxikologiska institut förläggas i samband med universitetet i Kuopio. Som motivering till detta förslag har framförts att expertis och resurser redan nu är koncentrerade i Kuopio och att en stor enhet erbjuder fördelar vad beträffar såväl kvalitet som ekonomiska synpunkter. Ifall denna plan förverkligas, skulle toxikologiska forsknings- och undervisningsresurser kraftigt koncentreras på ett universitets område, men fördelarna med detta skulle vara större än nackdelarna.

Kuopio universitet konstaterar med särskild tillfredsställelse att de nordiska ländernas finansministrar föreslår att ett toxikologiskt institut skall inrättas i Norden. Detta ger ekonomiska förutsättningar för genomförandet av projekten.

Vad beträffar institutets uppgifter föreslås att institutet skulle 1) göra toxicitetsundersökningar åt nordiska hälso- och miljömyndigheter, 2) göra toxikologiska testningar för nordiska företag samt 3) värdera kemikaliers hälso- och miljöpåverknings. Kuopio universitet anser att det i samarbete med Folkhälsoinstitutet har alla förutsättningar för att det i medlemsförslaget nämnda nordiska toxikologiska institutet inrättas där och att universitetet kan uppfylla de krav som planeringen, verksamheten och utvecklingen av ovannämnda institut förutsätter.

Kuopio universitet började redan 1981 göra toxicitetsundersökningar. Sedan 1984 har verksamheten koordinerats av Folkhälsoinstitutet. Universitet och Folkhälsoinstitutet samarbetar för närvarande i två kroniska toxicitet-karcinogena undersökningar på GLP-nivån, i tillägg till andra toxicitetstest. I Folkhälsoinstitutets utrymmen i Kuopio har även WHO

Collaborating Centre for the Emergency Preparedness and Response in Disaster nyligen inlett sin verksamhet.

Som materiella förutsättningar har Kuopio universitetet bl. a. en rymlig försöksdjurscentral. Vad gäller personalresurser har universitetet en högklassig grupp av sakkunniga, som är professorer och biträdande professorer i toxikologi eller miljöhygien. Universitetet har även en väldimensionerad institution för farmakologi och toxikologi samt utbildning i medicin, farmaci och klinisk näringsvetenskap. Också på avdelningen för miljöhygien och toxikologi vid Folkhälsoinstitutet fungerar flera professorer och biträdande professorer på området. Dessutom har det i Kuopio förlagda regionala institutet för arbetshygien forskare förtrodda med toxikologin. Med ovannämnda resurser är det möjligt att genomföra 2–4 kroniska toxicitet-karcinogena undersökningar parallellt. Denna kapacitet kommer sannolikt att vara tillräcklig under några år för de behov som ett samnordiskt toxikologiskt institut har. Ifrågavarande institut skulle väl lämpa sig för lösandet av toxikologiska och miljöhygieniska problem. För att dessa skulle kunna klarläggas har det i andra sammanhang föreslagits (bl. a. av Pehr Gyllenhammar) att en samnordisk verksamhet skall inledas.

Kemiska centralförbundet anser att utgångspunkterna för inrättande av institutet borde preciseras. Universitetet i Kuopio ger förträffliga utgångspunkter för verksamheten vid ett institut som eventuellt kommer att inrättas.

Centralförbundet finner att motiveringarna till förslaget är kvalitativa och uppskisserar vissa trender medan verksamheten i praktiken förutsätter kalkyler av kvantitativa behov. Toxicitetsundersökningar görs i stor omfattning i forskningsenheter som uppfyller höga kvalitetskrav och i allmänhet görs undersökningar för ett globalt behov och inte för enskilda länder. Vidare har inte toxikologiska undersökningar varit begränsade till bekämpningsmedel, tillsatser i livsmedel och läkemedel utan även kemikalier inom industrin har varit föremål för intensiv forskning. Överenskommelser som gjorts bl. a. inom OECD förutsätter omfattande ömsesidigt godkännande av undersökningar. I och med att den europeiska integrationen framskridit har det blivit uppenbart att de nordiska länderna kommer att tillämpa den modell för förhandskontroll som genomförts i EG.

2.2 Remissinstanser som stödjer förslaget om ett institut men är tveksamma till en lokalisering till Kuopio

Naturvårnsrådet i Island anser det vara en god idé att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut men att det bör lokaliseras där det finns mest industri. Man bör även ta hänsyn till redan pågående verksamhet i Norden.

Statens institutt for folkehelse i Norge anser att man bör närmare undersöka om det verkligen finns behov av ytterligare institutioner i Norden för testning innan man fattar beslut om ett institut. Om man finner att så är

fallet kan Folkhälsoinstitutet i Kuopio vara en av flera möjliga lokaliseringar för ett nordiskt institut.

Norsk kjemisk selskap anser allmänt att de ökande kraven på toxikologiska analyser medför behov av ett välutbyggt centralt toxikologiskt institut i Norden. En förutsättning är dock att det inte leder till neddragning eller avtappning av expertis från befintliga nationella institut.

Vad gäller eventuell lokalisering till Kuopio anser sällskapet att ett nordiskt institut bör placeras centralt där det snabbt kan nås. En placering mitt i Finland kunde leda till språkproblem med olyckliga konsekvenser.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÅ) i Sverige understryker det positiva i att ett nordiskt samarbete gällande toxikologisk testning konkretiseras i form av ett institut. I likhet med sina remissinstanser anser dock ämbetet att ytterligare utredning behövs framförallt kring institutets lokalisering och arbetsformer.

Uppsala universitet, rektorsämbetet anser att varken organisation, lokalisering eller uppgifter för ett institut är tillnärmelsevis tillräckligt utredda för att nu fatta beslut i frågan.

Biologiska sektionsstyrelsen vid universitetet anser att stora vinster skulle göras med ett för Norden, eventuellt för ännu större områden, gemensamt toxikologiskt institut. Det finns därför anledning att tillstyrka inrättandet av ett sådant institut, men vissa villkor måste vara uppfyllda för att institutet skall få avsedd betydelse. Förläggningen av detta institut och dess organisation behöver närmare utredas med hänsyn till erforderliga vetenskapliga kontakter och mångsidigheten i kontakterna. Inom Norden torde Sverige vara det land som har den största diversiteten i toxikologi och denna verksamhet är dessutom koncentrerad till Stockholm – Uppsala-området. I Uppsala finns professurer både i toxikologi och ekotoxikologi vid Uppsala universitet, i toxikologi vid SLU samt Livsmedelsverkets toxikologiska avdelning. I Stockholm finns vid Stockholms universitet professurer i toxikologisk genetik och kemisk miljöanalys, vid Karolinska institutet i toxikologisk genetik och kemisk miljöanalys, i miljömedicin och genetik samt vid Naturhistoriska riksmuseet i marin ekotoxikologi. Vid universitetet i Stockholm bedrivs forskning kring riskstatistik och riskvärdering.

Universitetets *farmaceutiska fakultetsstyrelse* påpekar att det totala behovet av testning av olika sorters kemikalier kan förväntas bli större. Inför denna utveckling krävs en förutsättningslös utredning av testningsalternativ. Antalet utbildade toxikologer har ökat på senare år. Ett testningsinstitut skulle innebära ökat antal arbetstillfällen för dessa och bidra till att öka kompetensen och erfarenheterna av testning och utvärdering av toxiska effekter såväl hos däggdjur/människa som ekosystem vilket skulle vara av värde för såväl utbildning som myndigheter. Därför bör det övervägas om inte testningsverksamheten – för att tillfredsställa ovan nämnda behov – skall spridas och specialiseras så att de olika högskoleregionernas unika

förutsättningar att bedriva testverksamhet utnyttjas. En sådan fördelning skulle på sikt sannolikt också stärka den toxikologiska forskningen. En förutsättning för en sådan utspridning skulle vara ett centralt institut där utredningsuppdragen fördelades och resultaten sammanfattades.

Universitetet i Linköping, utbildnings- och forskningsnämnden hänvisar till att WHO understrukt behovet av en bred, samlad kompetens för toxikologiska bedömningar. Bland ett nordiskt instituts huvuduppgifter bör vara att bedriva långsiktig forskning och uppdragsverksamhet, bistå myndigheter, industrin och andra intressenter vid rådfrågning i löpande ärenden, besvara remisser samt följa och delta i det internationella hälsovårdsarbetet, t. ex. inom WHO:s miljömedicinska program. Institutet bör ha omfattande engagemang på det vetenskapliga planet, och för att på ett tillfredsställande sätt kunna bygga upp och förmedla kunskap. Förslaget att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut är således välmotiverat och kan tillstyrkas. Däremot synes förslaget att utreda möjligheterna att förlägga detta institut till Kuopio mindre väl motiverat. Frågan om placering är dessutom kopplad till frågan om institutet skall organiseras helt fristående från andra institutioner eller ansluta till och samverka med redan befintliga institutioner.

Toxikologisk forskning bedrivs inom ett flertal högskoleinstitutioner i Norden och vid några sådana institutioner finns det en sammanhållen tvärvetenskaplig resurs av den omfattning som krävs för tillämpningsinriktad toxikologisk kunskapsuppbyggnad. Exempel på sådana institutioner är bl. a. det Arbetsmedicinska institutet i Helsingfors samt Arbetsmiljöinstitutet och Institutet för miljömedicin i Stockholm. Institutets organisation och placering bör därför ges en mer förutsättningslös prövning än vad som framförs i förslaget. Det är därvid viktigt

1. att klarlägga institutets roll och uppgifter gentemot internationella, nationella, regionala och lokala organ samt industrin
2. att anpassa institutets organisation och styrsystem till dess roll och uppgifter samt behov av fortsatt och utvidgad samverkan med vetenskapligt högt kvalificerade institutioner och andra organ
3. att säkerställa att institutets kunskap inom det toxikologiska området sprids och nyttiggörs.

Lunds universitet, avdelningen för organisk kemi erinrar om att den svenska kemikalieinspektionen i internationellt samarbete har startat ett stort projekt för att skapa en prognosmodell för nya kemikalier. Tekniken går ut på att statistiskt korrelera kemisk struktur med toxikologiska egenskaper. Därvid är kvaliteten hos toxikologiska data av helt avgörande betydelse. För att toxicitetsundersökningar skall ge generellt användbara resultat, krävs det därför stora, välutrustade försöksenheter med förstklassig personal. Huruvida just ett skandinaviskt samarbete och placering i Kuopio är den bästa lösningen, har avdelningen inte förutsättningar att uttala sig om.

Lunds universitet, medicinska fakulteten finner förslaget beskrivning av behovet av toxikologisk testning och de svårigheter som detta innebär alldeles korrekt. Därför kan det vara rationellt att starta ett nordiskt toxikologiskt institut. Det är emellertid långt ifrån självklart att detta skall förläggas till Kuopio. Kompetens inom området finns även på andra håll i Norden, t. ex. i Malmö/Lund regionen.

Den stora anhopningen av läkemedelsindustri inom detta område och den satsning som även i övrigt sker inom läkemedelsområdet i denna region, kan väl motivera en förläggning av ett institut dit. I Malmö/Lund finns vidare betydande kompetens vad gäller toxikologiska frågeställningar i arbetsmiljön och den yttre miljön liksom vad gäller farmakologi, patologi och klinisk kemi.

Arbetarskyddsstyrelsen anser att det sannolikt är fördelaktigare med ett stort sammanhållande institut för standardtestning än med flera små. För att underlätta rekrytering av kompetent personal och för att upprätthålla en hög standard borde en anknytning till toxikologisk forskningsinstitution vara av värde. I sitt slutbetänkande föreslog kemikommisionen att möjlighet till samarbete mellan de nordiska länderna på detta område borde beaktas.

Beträffande lokaliseringen torde ett i Norden centralt geografisk läge vara en fördel. Även möjligheterna att rekrytera kompetent personal bör beaktas vid bedömningen av lokaliseringen. Det underlag som presenteras ger inte möjlighet att ta ställning till Kuopio som lämplig lokaliseringsort.

Kemikalieinspektionen tillstyrker förslaget att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut. Förslaget bör vad avser lokalisering och inriktning utredas ytterligare, med särskild hänsyn tagen till behovet av ekotoxikologisk testning. Om ett nordiskt toxikologiskt institut kommer till stånd är det rimligt att de olika ländernas myndigheter delar kostnaderna för vissa angelägna, dyrare studier. Kemikalieinspektionen påpekar att det i förslaget saknas uppgifter om erfarenhet, kompetens och testningsfaciliteter inom det ekotoxikologiska området. Detta kan ses som en allvarlig brist, eftersom testningsbehovet inom detta område kan antas öka särskilt kraftigt. Kemikalieinspektionen avstår från att nu göra en bedömning vad avser lokaliseringen. Universitetet i Kuopio kan styrka att man där har förutsättningar att göra toxikologiska undersökningar inom samtliga delområden inom toxikologisk forskning, men Kemikalieinspektionen har ingen erfarenhet från konsultsamarbete med universitetet i Kuopio.

2.3 Remissinstanser som väsentligen avstyrker medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan rekommenderar inte ett nordiskt toxikologiskt institut då man menar att andra länders erfarenheter visar att även i nordisk regi skulle ett institut bli för litet. Det skulle inte inom överskådlig tid bli konkurrenskraftigt gentemot stora institutioner i USA, England m. fl.

Miljøministeriet i Danmark som presenterar underremisser från Sundhedsministeriet och Arbejdsministeriet, erinrar om att idén om ett toxikologiskt institut diskuterades i samband med utarbetandet av den nya nordiska ekonomiska handlingsplanen men ej kom med som ett egentligt förslag i handlingsplanen. I stället föreslås i planen att det görs ett utredningsarbete om behovet och möjligheterna för ett förstärkt samarbete. Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor har beslutat igångsätta ett sådant utredningsarbete genom en koordineringsgrupp med finländsk ordförande.

Miljøministeriet anser att ställningstagande till ett nordiskt institut bör avvakta denna möjlighet och att institutets lokalisering måste noga övervägas mot bakgrund av de möjligheter som finns.

Sundhedsministeriet har en mer positiv inställning till ett institut under förutsättning att det ryms inom den existerande nordiska budgetramen men anser att det kunde lokaliseras till Institut for Toksikologi under den danska Levnedsmiddelsstyrelsen.

Arbejdsministeriet anser att det redan finns tillräcklig undersökningskapacitet i Norden, t. ex. i Danmarks Vandkvalitetsinstitut, Levnedsmiddelsstyrelsen och Scantox.

Dansk toksikologisk center anser att det inte finns något större behov av ett nordiskt offentligt toxikologicenter t. ex. i Kuopio. En undersökning i Danmark anses ha visat att det inte ägde rum en så stor utveckling av nya kemikalier att man ekonomiskt kunde hålla igång ett institut med djurstall, laboratorieutrustningar m. m. Därför använder man sig redan av Scantox, Biologisk Laboratorium, Huntingdon Research, Central Life Science Research, Inveresk Research International, Toxikol Laboratories (U. K.), Hazleton Laboratories (Harrogate, Munster, Lyon, Vienna, (US.)), RCC och Batelle i Schweiz, TNO i Holland, Frauenhof och Dr. Leuschner i Tyskland, Bio Research i Canada, Triangle Park och många fler i USA.

Dansk toksikologi center arbetar med klassificering och märkning av farliga produkter, arbetshygieniska anvisningar m. m. medan större toxikologiska undersökningar sker med hjälp av ovannämnda laboratorier.

Helse- og forsikringsministeriet i Island hänvisar till yttrande av *Statens direktorat for levnedsmiddelskontrol og miljøvern* som påpekar att flera institutioner i Norden arbetar med toxikologiska undersökningar, bl. a. Toksikologisk Institut ved Levnedsmiddelsstyrelsen, Dansk Toksikologisk Center (DTC) och Analytisk-Kemisk Laboratorium (AKL) i Danmark, Statens Institutt for Folkehelse (SIFF) i Norge, Karolinska institutet (KI) och Livsmedelsverket i Sverige och Islands Universitets forskningsinstitut i farmakologi. Direktoratet anser att de argument som anförs för ett nordiskt institut är svaga och att ett samarbete mellan små institutioner kan ge lika goda resultat om det är väl organiserat. Vidare erinras om att frågan är under utredning under nordiska ämbetsmannakommittén för

miljöfrågor som skall överlägga med specialistgrupper. Direktoratet anser att man bör lägga vikt vid att

1. utvälja forskningsuppgifter inom toxikologi med omsorg
2. kartlägga den forskningsverksamhet inom toxikologi som förekommer i Norden och vilka möjligheter den erbjuder
3. undersöka vad som bör ändras och tillfogas för att utnyttja anslagen bäst möjligt
4. bestämma arbetsfördelningen mellan forskningsinstitutionerna.

Norges naturvernforbund tillstyrker ökat nordiskt samarbete men anser inte att ett institut för hela Norden skulle ge den önskvärda förstärkningen på området. Oavsett vart det skulle lokaliseras skulle ett nordiskt institut få liten kontakt med de dagliga praktiska problemen i övriga länder. En förstärkning bör istället ske i alla de nordiska länderna och särskilda undersökningar läggas ut på vissa nationella laboratorier.

Karolinska institutet i Sverige finner förslaget intressant men mycket ytligt. Problemet är vittomfattande och på intet sätt nytt och kräver en djupare penetration. Kostnaderna för testning är mycket höga och ett toxikologiskt institut skulle sannolikt inte kunna bära sig ekonomiskt. Kundunderlaget är troligen litet och måste först utredas. De som i första hand behöver testningsservice är företagen, medan hälso- och miljömynigheter mycket sällan har detta behov. Kapacitet finns både i Danmark, Sverige och världen i övrigt. Undersökningar utförda på de etablerade laboratorierna har stor acceptans i alla länder. Dock måste man ha kunskaper om testningsförfaranden i Norden. För att samordna den nordiska synen på toxikologiska frågeställningar kan ett toxikologiskt institut vara värdefullt, men man bör också beakta andra lösningar. Därför föreslås utredning av

- a) det reella behovet av ett testningslaboratorium
- b) önskemålen om ett toxikologiskt institut och dess uppgifter
- c) en förutsättningslös undersökning om var i Norden ett toxikologiskt institut bäst bör placeras
- d) andra möjliga lösningar för ett toxikologiskt institut.

Statens naturvårdsverk, forskningsavdelningen anser att inrättande av ett nordiskt institut för toxikologisk testning knappast är en framkomlig väg för en bättre samordning av befintliga resurser. Behovet av en, på nordisk bas, sammanhållande och koordinerande funktion bör därför utredas. Därför föreslås:

- att gemensamma nordiska insatser inom området toxikologisk (inkl. ekotoxikologisk) testning bör inriktas på att få till stånd en koordinerande funktion avseende verksamhet vid existerande laboratorier m. m. En sådan funktion torde även gagna testresultatens kvalitetssäkring och kvalitetskontroll
- att en utredning tillsätts med uppgift att klarlägga behov och inriktning av framtida toxikologisk testning för en samordnad insats inom Nor-

den. Utredningen bör även komma med förslag till andra arbetsuppgifter som kan ske inom ramen för en koordineringsfunktion (t. ex. ansvar för register över existerande information från toxikologisk testning m. m.), samt tidsmässig och ekonomisk planering för uppbyggnad av en eventuell koordineringsfunktion.

Den osäkerhet som råder vad gäller framtida behov av toxikologisk testning (både omfattning och inriktning) gör det rimligt att verksamheten vid ett eventuellt koordineringscenter inleds i liten skala. Detta innebär även att utredningsarbetet, som torde föregå inrättandet, kan hållas på en tämligen översiktlig nivå.

Sveriges farmaceutförbund ställer sig tveksam till behovet av ett toxikologiskt institut. I Sverige utförs redan toxikologiska utvärderingar av tester vid de olika kontrollmyndigheterna och vissa institutioner (t. ex. IMM, Läkemedelsavdelningen, Arbetsmiljöinstitutet, Livsmedelsverket, FOA). Inom den svenska läkemedelsindustrin finns toxikologiska laboratorier på GLP-nivå. Enligt svensk lag är det industrins/företagens skyldighet att testa och dokumentera sina kemikalier, kemiska produkter och läkemedel samt att utföra och bekosta kompletterande tester om kontrollmyndigheten finner dokumentationen bristfällig. Det kan därför ifrågasättas om ett toxikologiskt institut skulle få andra avnämare i Sverige än den kemiska industrin. Farmaceutförbundet anser alltså att formerna för ett nordiskt samarbete bör utredas ytterligare med speciell hänsyn tagen till lagstiftning, redan befintliga resurser, finansiering och avnämjarbehov inom de enskilda länderna innan ett gemensamt nordiskt toxikologiskt institut inrättas.

Svenska kemistsamfundet avstyrker förslaget av följande skäl:

1. En av de föreslagna institutets uppgifter skulle vara att utveckla nordiska system för att förhandsgranska "nya" kemiska ämnen. Antalet "nya" ämnen, som inte redan testats och granskats i andra länder i enlighet med de internationella regler som gäller inom t. ex. OECD och EG, torde dock vara så blygsamt att det inte kan motivera det föreslagna institutet.

2. Det i förslaget anförda behovet av testning åt nordiska hälso- och miljömyndigheter borde närmare redovisas innan det anförts som motiv. Det är således tveksamt om ett sådant behov verkligen föreligger, åtminstone för svenskt vidkommande. I stället bör myndigheterna kunna utnyttja de kommersiella testningslaboratorierna. Vidare erinras om Sveriges engagemang i OECD där det de facto finns en överenskommelse att de testresultat som framkommit i andra OECD-länder i försök som utförts i enlighet med OECD's guidelines och GLP (Good Laboratory Praxis) skall accepteras. Vidare kan erinras om de mycket kraftiga politiska och andra opinionsyttringar som finns mot onödig användning av försöksdjur för testningsändamål.

Vad som möjligen kan komma att behövas är tillgång till nya testnings-

och bedömningsmöjligheter med avseende på kemiska produkters potentiella skadeverkningar i den yttre miljön. Detta räcker dock ej för att motivera något institut i den mån detta överhuvud taget bör syssla med ekotoxikologiska frågor. De resurser som redan finns bör istället förstärkas på nationell bas.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade. Ett övervägande antal stödjer tanken på ett nordiskt institut medan övriga förordar antingen nationella eller vidare internationella lösningar. Lokalisering till Kuopio förordas av finländska remissinstanser, medan de flesta övriga vill ha en mer förutsättningslös utredning av ett eventuellt instituts lokalisering.

Utskottet noterar med tillfredsställelse, att ett utredningsarbete redan igångsatts inom ministerrådet. Sålunda beslöt ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (ÄK-M) i juni 1989 att upprätta en ad hoc arbetsgrupp för att genomföra projektet "Utredning om toxikologiskt samarbete" som är beslutad i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen. Finland har utsetts till ordförandeland och svarar för projektledning. Gruppens arbete skall bedrivas i samråd med berörda nordiska organ, i första hand med den nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning under ÄK-arbetsmiljö, arbetsgruppen för toxikologi under nordiska livsmedelsutskottet (PNUN) och ÄK-M:s kemikaliegrupp. Man har från Finlands sida uppmärksammat behovet att utveckla samarbetet när det gäller toxikologisk dokumentation om bekämpningsmedel och bekämpningsmedelsgruppen under kemikaliegruppen har därför skyndsamt fått utreda frågan om en bättre arbetsfördelning i denna fråga.

Utskottet noterar dock att medlemsförslaget utgår från en mer ambitiös forskningsnivå än det arbete som hittills igångsatts inom ministerrådet samt att majoriteten av remissinstanserna stöder tanken om samnordisk forskning om toxikologi medan remissinstanserna är delade vad beträffar placeringen av ett institut. Det är synnerligen viktigt att få till stånd nordiskt samarbete inom området eftersom man mellan EG och EFTA strävar till ömsesidigt godkännande av nya kemikalier. Då även den ekonomiska handlingsplanen jämte den s. k. Söderkommittén förutsätter samnordisk forskning i toxikologi är det viktigt att få till stånd en utredning i saken.

Utskottet anser det vidare naturligt att ta upp frågan om ett samlat nordiskt institut för toxikologisk forskning då det gäller uppgifter med en ambitionsnivå som ej kan åläggas enskilda företag och där nationella resurser torde vara delvis otillräckliga. Det är vidare en fördel från samhällets synpunkt att denna forskning äger rum i offentlig regi. Utskottet anser att institutets lokalisering måste undersökas på grundval av både befintliga expertresurser samt den regionala balansen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut.

Reykjavík den 25 februari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag

om inrättande av ett toxikologiskt institut

(Väckt av Mirja Ryyänänen samt Claes Andersson, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Anneli Jätteenmäki, Antero Kekkonen, Anna-Kaarina Louvo, Mats Nyby och Marjatta Väänänen)

I alla industriländer ställer man ökade krav på människans säkerhet. Produktionen av kemiska ämnen, avsiktligt eller inte, i samband med industrialiseringen, ökar snabbt även behovet att få olika ämnens säkerhet och deras risker undersökta. Detta har varit särskilt tydligt under de senaste tio åren beträffande läkemedel, bekämpningsmedel och tillsatsämnen i födan. Hos såväl allmänheten som myndigheterna finns tydligt ökade tryck att undersöka dessa mera ingående än tidigare. Detta kom synnerligen tillspetsat fram vid den s.k. IBT-skandalens efterdyningar, efter att det hade konstaterats att flera kommersiella laboratorier har gjort otillförlitliga toxicitetsundersökningar.

Det blir snart aktuellt att utvidga säkerhetsundersökningar även till andra ämnesgrupper än mediciner, bekämpningsmedel och tillsatsämnen i livsmedel som bör undersökas enligt lagen. Mycket uppenbart är att man i framtiden är tvungen att ännu grundligare testa många kemikalier som finns i arbetsmiljön. Det är också uppenbart att toxicitetsundersökning som företas i laboratorium kommer att krävas i framtiden åtminstone för större utsläpp i miljön. Sålunda begränsas toxicitetsundersökningarna i framtiden inte till sådan industri som producerar ämnesgrupper underkastade ovannämnda förhandskontroll. Även hela kemiska industrin och sådan industri som utsläpper stora mängder, såsom träförädlingsindustrin och energiproduktionen, måste bereda sig för sådana undersökningar.

Vid Nordiska rådets extrasession år 1988 behandlades ett ministerrådsförslag om nordiskt miljöprogram. Ministerrådet betonar i programmet att det skulle vara viktigt att inrätta harmoniserade rutiner för utvärdering av dokumentation om bekämpningsmedel. Enligt ministerrådet är det också viktigt att samordna bestämmelser för klassificering och märkning av kemiska produkter med hänsyn till hälsofarlighet. Av särskild vikt är arbete på områdena cancerframkallande, allergiframkallande och reproduktionsskadande effekt. Ministerrådet framhäver i programmet vidare att det är viktigt att utveckla nordiska system för förhandsgranskning av nya kemiska ämnen. Nordiska rådets social- och miljöutskott framförde i

sitt betänkande över ministerrådets miljöprogram att ett nordiskt institut för toxikologi borde inrättas för detta ändamål. De nordiska finansministrarna har även betonat vikten av toxikologiskt samarbete och i sin nya ekonomiska handlingsplan föreslår de att ett toxikologiskt institut bör inrättas i Norden. Enligt den ekonomiska handlingsplanen kunde ett sådant institut svara för bl. a. följande uppgifter: testning åt nordiska hälso- och miljömyndigheter, toxikologisk testningsservice åt nordiska företag samt riskbedömning angående kemikaliers hälso- och miljöeffekter.

Toxikologiska rutinundersökningar har i viss mån gjorts i alla läkemedelsfabriker och vid en del universitet i Norden. Läkemedelsindustrin gör dessa undersökningar emellertid enbart för eget bruk och vid universiteten har sådana undersökningar gjorts endast som biprodukter i anslutning till grundforskning. Företaget Scantox i Danmark är det enda privatägda laboratoriet för toxikologiska undersökningar.

I Finland påbörjade universitetet i Kuopio toxikologiska undersökningar i form av avgiftsbelagd service 1981. Koordineringen av denna verksamhet överflyttades 1984 till folkhälsoinstitutet, vilket som statlig forskningsanstalt har en mer permanent personal och den kontinuitet som verksamheten ovillkorligen förutsätter är därmed bättre tillförsäkrad. Det praktiska arbetet sker dock i en hög grad i samarbete med universitetet. I verksamheten deltar flera institutioner vid universitetet: den riksomfattande försöksdjurcentralen vid universitetet, farmakologiska och toxikologiska institutionen, patologiska institutionen, institutionen för klinisk kemi och vid behov även andra institutioner enligt forskningens karaktär.

Toxikologiska forskningsenheten har gjort undersökningar på uppdrag av myndigheter, läkemedelsindustri, kemisk industri och livsmedelsindustri. De flesta beställningar har gjorts av läkemedelsindustrin.

Flera toxikologiska undersökningar är mycket svåra att genomföra på grund av deras vidlyftighet och kostnader samt mycket noggranna internationella bestämmelser. Den till Kuopio förlagda toxikologiska forskningsenheten, som är ett gemensamt projekt mellan folkhälsoinstitutet och universitetet i Kuopio, är för tillfället det *enda* offentliga laboratorium i Norden som har förutsättningar att göra toxikologiska undersökningar på GLP-nivån (good laboratory practice) inom samtliga delområden inom toxikologisk forskning, inklusive karsinogeniska undersökningar. Om laboratoriets verksamhet förstärks skulle det ha goda möjligheter att göra detta även på samnordisk nivå åt myndigheterna i alla nordiska länder.

De nuvarande mycket stränga kvalitetskraven på toxikologiska undersökningar förutsätter att den enhet som gör dessa undersökningar är relativt stor. Detta är en följd av de skandaler på 1970-talet, då en del kommersiella laboratorier hade kompletterat sina forskningsresultat i samband med bristfälligt kontrollerade undersökningar. Av dessa skandaler följde regelsamlingar om utförandet av undersökningar. FDA:s regelverk i USA samt OECD:s regelverk är de mest kända av dessa.

- Med hänvisning till ovanstående hemställer vi,
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
- a) att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut samt
  - b) att utreda möjligheterna att förlägga ifrågavarande toxikologiska institut till universitetet i Kuopio i Finland i samband med den toxikologiska forskningsenhet som redan fungerar där och som till sina förutsättningar är unik i de nordiska länderna.

Helsingfors den 30 maj 1989

Mirja Ryyänen (K)

Claes Andersson (Skdl)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Antero Kekkonen (Sdp)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Marjatta Väänänen (K)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

(Medlemsförslaget väckt av Johan Buttedahl m. fl., se s. 613)

Remissyttranden, se supplement)

Utvalget har behandlet medlemsförslaget på sine møter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm.

1. Medlemsförslaget

Medlemsförslaget er framsatt den 22. august 1989.

I medlemsförslaget foreslås det at:

- Nordisk Råd skal arbeide for at Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) etableres som forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjörn, jerv, ulv og gaupe).
- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd oppretter et representativt Nordisk samarbeidsråd med rådgivende status overfor forvaltningsmyndighetene for iverksettelsen av Fennoskandia som felles forvaltningsregion for store rovdyr. Samarbeidsrådets første oppgave bør være å utarbeide et utkast til felles forvaltningsprogram.
- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd avsetter midler for å oppfylle intensjonene i medlemsförslaget.

Forslagsstillerne viser til at Nordisk Råd tidlig var i gang med debatt om utvikling av en felles nordisk forvaltning av store rovdyr. I perioden 1968–73 tok Nordisk Råd ved flere anledninger opp spørsmålet om et felles samarbeid for å sikre bestander av store rovdyr. Disse diskusjonene har hittil ikke ført til formalisert samarbeid, heter det.

Det pekes på at Fennoskandia i dag er et av få områder i verden som i et internasjonalt perspektiv fortsatt har bestander av store rovdyr. Dette til tross av at det har vært tildels sterk reduksjon av bestandene i området de siste 100 år. Reduksjonen skyldes først og fremst reguleringer og avskytinger som har vært utført for å beskytte befolkningens næringsvirksomhet. Men rovdirene har også i økende grad blitt presset ut av landskapet på

grunn av bl. a. bygging av fritidshus og turistanlegg og at brukergupper som jegere, sportsfiskere og fotturister øker i antall, heter det.

Forslagsstillerne anfører at den kunnskap som i dag finnes om rovdirenes biologi og økologi forteller at en forutsetning for rovdireartenes overlevelse og bevaring på lang sikt er at bestandene har et tilstrekkelig stort antall individer med en sammenhengende utbredelse.

Forslaget om at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion innebærer en økologisk og administrativ avgrensning av et Fennoskandisk flerbruksareal. Innenfor forvaltningsregionen bør myndighetene og interesseorganisasjonene samarbeide for å integrere levedyktige rovdirestammer i det miljø og den næringsvirksomhet som samfunnet til en hver tid ønsker, heter det.

For å dempe konfliktnivået i rovdireforvaltningen mener forlagsstillerne at det bør etableres nye og helhetstenkende samarbeidsråd som skal fungere som rådgivende organer for forvaltningsmyndighetene. Samarbeidsrådene bør etter forlagsstillerens mening opprettes på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, og bør bestå av representanter fra ulike interessegrupper.

Det pekes videre på at forvaltningsmyndighetene bør tilføres tilstrekkelige ressurser for å kunne etablere et godt hjelpeapparat når rovdire gjør skade.

Forslagsstillerne mener at et forvaltningspolitisk samarbeid om felles rovdireforvaltning i Fennoskandia i regi av Nordisk Råd vil gi de nordiske land økende internasjonal prestisje i miljø- og naturvernarbeidet.

2. Remissinstanser

Forslaget har åpenbart vakt særlig stor interesse i Norge, hvorfra det er kommet inn flere uttalelser fra foreninger o.l. som ikke er blitt bedt om å uttale seg.

Det er mottatt uttalelser fra følgende:

Nordiske

- Nordisk Kollegium for Viltforskning
- Nordisk Råds sosial- og miljøutvalg

Danmark

- Dansk Ornitologisk Forening

Finland

- Jord- og skogsbruksministeriet
- Länsstyrelsen i Lapplands län
- Finlands naturskyddsförbund

- Jägarnas Centralorganisation
- Suomen Biologian Seura Vanamo r.y.
- Ålands landskapsstyrelse
- Ålands Natur & Miljö r.f.

Island

Naturvernsrcadet

Norge

- Landbruksdepartementet
- Miljøverndepartementet
- Direktoratet for naturforvaltning
- Dyrenes Beskyttelse
- Foreningen Våre Rovdyr
- Norges Bondelag
- Norges Jeger- og Fiskerforbund
- Norges Naturvernforbund
- Norsk Entomologisk Forening
- Norsk Liga for Dyrs Rettigheter
- Norsk Zoologisk Forening
- Verdens Naturfond

Sverige

- Statens naturvårdsverk
- Lantbrukarnas riksförbund
- Lantbruksstyrelsen
- Föreningen våra rovdjur
- Naturskyddsföreningen
- Riksförbundet Skogsägarna
- Skogsstyrelsen
- Svenska Jägareförbundet
- Svenska Samernas Riksförbund

3. Remissuttalelser

3.1. Remissinstanser som helt eller delvis støtter medlemsforslaget

Nordiske

Nordisk Kollegium for Viltforskning ser det som positivt at det skapes et egnet forum for diskusjoner om en felles forvaltningsstrategi i Fennoskandia angående de store rovdynene.

Den beskrivelse som gis i medlemstorslaget av problematikken med de store rovdynene og motivene for et fennoskandisk samarbeide er ifølge NKV's bedømmelse korrekt.

Etter NKV's oppfatning ville det være meget verdifullt om Nordisk Råd samtidig kunne ta initiativ som kan lede til tilveiebringelse av nye ressurser for den forskning som kreves for rovdyrforvaltningen.

Etter NKV's mening er det sterke motiver for samordnede fennoskandiske forskningssatser som et ledd i samarbeidet om de store rovdyrene.

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet mener at medlemsforslaget om Fennoskandia som felles forvaltningsregion for store rovdyr i prinsippet er en god plan som det i og for seg er verdt å støtte, forutsatt at de spesielle omstendighetene i de enkelte landene tas i betraktning i tilstrekkelig grad.

Avdelingen for jakt og fiske konstaterer at forslaget til nordisk samarbeid og regionoppdeling som forberedes av forskerne på grunnlag av diskusjonene i Nordisk Kollegium for Viltforskning tilsvarer ovennevnte medlemsforslag.

Utviklingen og fortsettelsen av det nordiske samarbeidet på basis av allerede utformede planer skulle i den nåværende situasjon åpenbart være den mest hensiktsmessige, heter det. Det hevdes at man gjennom medlemsforslaget spesielt burde kunne påvirke at det allerede påbegynte samarbeidet skulle kunne få tilstrekkelige ressurser for rovdyrforskning, skadeserstatning og kostnader som et effektivt samarbeide krever.

Länsstyrelsen i Lapplands län hevder at det aktuelle initiativ om å foreslå å forbedre beskyttelsen av rovdyr gjennom et samarbeide mellom Finland, Norge og Sverige, er meget interessant.

Men det hevdes at siden forholdene er ytterst forskjellige i disse landene, vil det ikke være spesielt lett å gjennomføre bevaringen av rovdyr i fellesskap. Det framheves videre at det kunne være viktig å effektivisere samarbeidet med Sovjet, fordi nærheten av Sovjet også er en viktig faktor som virker inn på rovdyrene antall og situasjon. Det presiseres at et felles forvaltningsprogram ikke må frata det enkelte land dets ansvar for å ivareta alle arter som naturlig finnes i landets fauna.

Jägarnas Centralorganisation støtter de tiltak som er omhandlet i medlemsforslaget. Når det gjelder sammensetningen av det foreslåtte samarbeidsorganet, anser JC at også det bør inkludere en representant for den forskning som gjennomføres ved viltforskningsinstituttet. Likeledes hevder JC at det er nødvendig med et intimt samarbeide med myndighetene og forskerne i Sovjet på dette området.

Norge

Norges Bondelag støtter medlemsforslagets hovedkonklusjon om nærmere formalisert forvaltnings-samarbeid mellom Norge, Sverige og Finland. Det vises i den forbindelse til at Nordens Bondeorganisationers Centralråd har laget en utredning som nærmere dokumenterer behovet for et slikt samarbeid.

Hovedfordelen ved en felles forvaltningsregion er at en oppnår minst mulig tap av genetisk variasjon blant rovdyra samtidig som konfliktnivået kan holdes under kontroll ved at delbestandene i de enkelte land ikke trenger å øke utover dagens nivå.

Norges Bondelag tror at de skisserte samarbeidsrådene med myndigheter og interesseorganisasjoner på nordisk og ulike nasjonale nivå kan bli et godt redskap for et dempet konfliktnivå og en bedret forvaltning. Et nordisk forvaltningsprogram bør imidlertid utarbeides av de nordiske lands fagekspertise i nært samarbeid med det Nordiske samarbeidsrådet.

Det presiseres at et felles forvaltningsprogram ikke må frata det enkelte land dets ansvar for å ivareta alle arter som naturlig finnes i landets fauna.

Norges Jeger- og Fiskerforbund er positive til forslaget. Det understrekes at Bernkonvensjonens bestemmelser om at hvert land har et selvstendig ansvar for å sikre bestanden av arter som hører inn under de respektive land, er viktig. For Fennoskandias del skal således hvert land bl. a. sikre biologisk sett levedyktige bestander av de store rovdyrartene. Når det gjelder ulv og til en viss grad bjørn synes etter NJFF's mening et forvaltningssamarbeid mellom Finland, Norge og Sverige å være riktig. Ikke minst på bakgrunnen av senere tiders forskning om genetisk levedyktighet, er et samarbeid mellom de nordiske land viktig, heter det.

Forslaget om samarbeidsråd på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå med representanter fra ulike interessegrupper, finner imidlertid NJFF ikke å kunne støtte. Forslaget kan føre til en overbyråkratisering som ikke fremmer forslaget's intensjoner.

Innenfor rammen for rovdyrforvaltningen må det også, iflg. forbundets mening, skje en fortløpende forskning- og forsøksvirksomhet. Da rovdyrforvaltningen er et såvel nasjonalt som nordisk anliggende, forutsetter NJFF at allmenne midler – ikke viltfondsmidler – blir brukt for å initiere og drive slik virksomhet.

NJFF forutsetter at artene skal beskattes når bestandstørrelsen gjør dette forsvarlig. Jakten bør skje i form av lisensjakt etter mønster fra den svenske ordningen med bjørnejakt.

NJFF mener at på sikt bør all beskatning av de fire store rovdyrene i Fennoskandia skje iht. denne modellen, som gir en riktig forvaltning av viltstammene. For at Fennoskandia skal komme frem til ensartede regler for dette, er et nordisk samarbeidsråd nødvendig. Forvaltningen av de nå utryddelsestruede rovdyrartene må imidlertid gjennomføres etter gjeldende prinsipper for alle andre viltarter, – nemlig at viltarten i seg selv er en fornybar naturressurs som skal reguleres til passende nivå utifra ulike betraktninger.

Sverige

Lantbrukarnas Riksförbund tilstyrker hele medlemsforslaget. LRF anser at den forvaltningsplan som er utarbeidet av NBC, kan legges til grunn for vedtak i Nordisk Råd.

LRF krever at det legges stor vekt på å formulere forvaltningsregler som tar hensyn til at det er mennesker og næringsutøvere i utkantstrøk som får kontakter med disse rovdyrene. Hvordan disse arter kan overleve i framtiden blir avhengig av om forvaltningsreglene kan formuleres slik at de møter forståelse og blir respektert ute i bygdene, heter det.

Lantbruksstyrelsen tilstyrker at forslaget gjennomføres, forutsatt at alle berørte parter interesser såvidt mulig tilgodeses.

Det framholdes at en fortsatt rovdyrbestand utgjør en trussel mot enkelte dyreeieres økonomi og innebærer et avvik fra alminnelige prinsipper om tamdyrenes beskyttelse ut fra et dyrevernsynspunkt.

Skogsägarnas Riksförbund tilstyrker forslaget om at Fennoskandia bør etableres som felles forvaltningsregion, og at den forvaltningsplan som er framsatt av Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) legges til grunn for beslutning i Nordisk Råd.

Svenska Jägareförbundet innehar i prinsippet en positiv holdning til medlemsforslaget.

Ifølge SJ's mening er Bernkonvensjonens bestemmelser om at hvert land har et selvstendig ansvar for å sikre bestanden av dyrearter som hører hjemme der, av stor betydning.

Når det gjelder jerv og gaupe, burde hvert land i prinsippet kunne holde en akseptabel bestand, heter det. Når det gjelder ulv, og til en viss grad bjørn, synes det hensiktsmessig med et forvaltningssamarbeide.

Når det gjelder forslaget om samarbeidsråd på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, finner imidlertid SJ at dette kan føre til overbyråkratisering.

Etter SJ's mening må det innen rammen av rovdyrforvaltningen skje en fortløpende forsknings- og forsøksvirksomhet.

Föreningen Våra Rovdjur er positiv til tanken om at de tre aktuelle landene etableres som en felles forvaltningssone for store rovdyr. Det forutsettes dermed en samordning av lovgivningen i de tre landene, og at samme ansvar når det gjelder bevaring skal gjelde innen hele området. Foreningen er også positiv til at en allsidig sammensatt arbeidsgruppe utarbeider et utkast til et felles forvaltningsprogram.

3.2. Remissinstanser som ikke direkte uttaler seg for eller imot medlemsforslaget

Finland

Ålands landskapsstyrelse presiserer at de ikke direkt berøres av medlemsforslaget. Landskapsstyrelsen støtter alle tiltak som innen rammen av det internasjonale naturvernsamarbeidet vedtas for å sikre de store rovdyrenes framtidige overlevelsesmuligheter.

Sverige

Skogsstyrelsen finner det generelt hensiktsmessig at det vedtas effektive tiltak for å sikre bestanden av store rovdyr.

Svenska Samernas Riksförbund finner det vanskelig å avgi en endelig uttalelse om medlemsforslaget på nåværende tidspunkt. Det vises til at medlemsforslaget har store likhetsstrekk med den nasjonale rovdyrspolitikken i Sverige. SSR vil derfor først komme med sin uttalelse når Naturvårdsverket har lagt fram sin utredning.

3.3. Remissinstanser som ikke støtter medlemsforslaget

Nordiske

Nordisk Råds sosial- og miljøutvalg viser til at et forslag fra Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd, "Björn, järv, varg och lodjur i Norden – en presentasjon av Norge, Sverige og Finland som felles forvaltningsregion", ble forelagt for dette utvalget i januar 1989. I februar 1989 kom det inn en skrivelse fra de nordiske natur- og miljøvernorganisasjonene, som hevdet at ideen om en forvaltningsregion stred mot Bern-konvensjonens hovedprinsipp, som ikke kan tolkes dithen at landene fordeler ansvaret for beskyttelse av ulike dyrearter mellom seg, slik som bondeorganisasjonenes forslag innebar. Sosial- og miljøutvalget framholder at selv om man ikke gjenfinner denne forvaltningsideen i medlemsforslaget, anser man det for sannsynlig at den ligger bak tanken om en forvaltningsregion. På bakgrunn av den sterke kritikken som er kommet fra natur- og miljøvernorganisasjonene mot ideene om en forvaltningsregion, kan ikke sosial- og miljøutvalget umiddelbart støtte dette forslaget.

Derimot anser utvalget at spørsmålet om rovdirene i Norden bør utredes av en komité, som består av sakkyndige og representanter for de interesseorganisasjoner som er angitt i medlemsforslaget. Spørsmålet om utformingen av en eventuell felles forvaltningsregion bør undersøkes av denne komiteen, heter det.

Danmark

Dansk Ornitologisk Forening viser til sin skrivelse av 8. februar 1989 hvor de i samarbeid med Danmarks Naturfredningsforening og Green Peace – Danmark oppfordrer Nordisk Råd til ikke å støtte dette medlemsforslaget. Det vises i denne skrivelsen til at Bernkonvensjonen anses som det viktigste redskap med hensyn til samarbeid for å bevare stammen av ville dyr i Europa. Det vises videre til at prinsippet i forslaget om å dele ansvaret for forvaltningen av de ville dyrene mellom Norge, Sverige og Finland er i strid med Bernkonvensjonen.

Finland

Finlands naturskyddsförbund kan ikke støtte de i medlemsforslaget foreslåtte tiltak. FN hevder at Finland og hvert enkelt av de øvrige landene i Fennoskandia selv må sørge for sine egne rovdyrstammer og gjøre dem livskraftige.

Suomen Biologian Seura Vanamo r.y. motsetter seg sterkt medlemsforslaget. Det vises til at forslaget åpenbart har sin bakgrunn i "Utredning om forvaltning av bjørn, jerv og ulv i Norge" som ble videresendt til Nordens Bondeorganisasjoners Centralråds (NBC) rovdyrutvalg. SBSV stiller seg undrende til forslaget i nevnte utredning om at det skulle skje en ansvarsfordeling mellom landene vis-à-vis de ulike store rovdyrene, slik at f.eks. Finland skulle ha hovedansvaret for forvaltningen av ulven. Dette er særlig merkelig, siden Finland ved ratifiseringen av Bernkonvensjonen har reservert seg nettopp i spørsmålet om ulven, heter det.

Etter SBSV's mening foreligger det behov for samarbeid mellom rovdyrforvaltning og rovdyrforskning i Finland, Norge og Sverige. Det er således ikke den type samarbeid som omhandles i medlemsforslaget det er behov for, heter det.

Ålands natur och miljö støtter ikke medlemsforslaget. Det hevdes at forslaget om felles rovdyrforvaltning som ble presentert av de nordiske bondeorganisasjonene i januar 1989 og som synes å ligge til grunn for det aktuelle medlemsforslaget, ikke utgjør noen grunn til et fortsatt samarbeid for å redde de truede rovdyrartene.

Island

Naturvernrådet hevder at forslaget om at Norge, Sverige og Finland i felleskap skal beskytte store rovdyr i Fennoskandia, at det opprettes et felles område, en felles bestand av hver dyreart og felles forvaltning i området er i strid med Bernkonvensjonens bestemmelser.

Naturvernrådet framhever at de foranstaltninger som foreslås vil kunne øke faren for utryddelse av dyrearter i denne verdensdelen. Naturvernrådet håper derfor at de islandske representantene på Nordisk Råds møter tar avstand fra dette forslaget.

Norge

Landbruksdepartementet påpeker at Bernkonvensjonen forplikter de land som har ratifisert konvensjonen til å ta vare på truede arter innenfor egne grenser. Det er derfor det enkelte lands egne myndigheter som må stå ansvarlig for at intensjonen i konvensjonen blir oppfylt. Dette ansvaret kan ikke splittes opp eller fordeles mellom flere land selv om det inngås samarbeidsavtaler om forvaltning av disse artene, heter det.

Landbruksdepartementet hevder videre at forslaget om å opprette nye samarbeidsråd på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå i tillegg til et Nordisk

samarbeidsråd synes unødvendig komplisert og formalistisk i forhold til den nytteeffekt en kan forvente av et slikt apparat.

Etter Landbruksdepartementets oppfatning er det av stor betydning at de myndigheter som har ansvar for forvaltning av rovdirene i de enkelte land etablerer samarbeid innenfor områder der dette vurderes som nødvendig og ønskelig. Slikt samarbeid er også etablert på enkelte områder.

Landbruksdepartementet er imidlertid tvilende til om det er hensiktsmessig å formalisere dette samarbeidet i et helt nytt samarbeidsråd som det her er foreslått. Dette kan virke unødig byråkratiserende. Dessuten kan det oppfattes som et forsøk på å innføre et apparat som skal kontrollere de avgjørelser som fattes av de nasjonale myndigheter. Det kan videre oppfattes som et forsøk på å fordele ansvaret for forvaltningen mellom de ulike land, og derigjennom være med på å pulverisere de nasjonale myndigheters ansvar.

Landbruksdepartementet konkluderer med at det allerede er nedsatt en arbeidsgruppe under Nordisk Ministerråd som skal vurdere behovet for en felles forvaltningsstrategi for store rovdyr i Norden. Departementet anbefaler derfor at forslaget oversendes embetsmannskomiteen for miljøvern under Nordisk Ministerråd for oppfølging og integrering i det forvaltnings-samarbeid som allerede eksisterer.

Miljøverndepartementet ser positivt på et utvidet nordisk samarbeid om rovviltforvaltningen, slik medlemsforslag A 895/j understreker. Som det påpekes i forslaget, er Fennoskandia i dag et av de få områder i verden som fortsatt har bestander av store rovdyr, og et nært samarbeid mellom Finland, Norge og Sverige er påkrevet for å bevare disse bestandene for fremtiden. Departementet kan videre støtte forslagets målsetting om å integrere levedyktige rovdyrbestander i det miljø og den næringsvirksomhet som samfunnet ønsker. Dette innebærer imidlertid ikke noen vesentlige endringer i den forvaltningsstrategi som er fulgt de senere år.

Et utvidet nordisk samarbeid om rovviltforvaltningen må, i likhet med det samarbeid som allerede eksisterer, legges opp innenfor rammene av Bern-konvensjonen og villtlovgivningen i de ulike landene, herunder den norske viltloven av 1981. Miljøverndepartementet vil understreke at et rasjonelt samarbeid må være basert på de bestående forvaltningsorganene i de enkelte land. Samtidig må forvaltningen i sitt arbeid holde nær kontakt med ulike organisasjoner og andre berørte parter. På denne bakgrunn kan departementet vanskelig se at det skal være behov for å opprette et nytt Nordisk samarbeidsråd.

Miljøverndepartementet henleder oppmerksomheten på det arbeid som allerede er igangsatt i regi av Nordisk Ministerråd vedrørende utredning av en felles forvaltningsstrategi for store rovdyr i Norden. Departementet vil derfor anbefale at medlemsforslaget oversendes embetsmannskomiteen for miljøvern under Nordisk Ministerråd for oppfølging og integrering i det forvaltningssamarbeid som allerede eksisterer.

Direktoratet for naturforvaltning understreker at flere av de store rovdyrartene i Norge har sin hovedutbredelse og sine beste bestander i grense-traktene. Dagens bestandssituasjon og interessemotsetningene ved forvaltningen av artene forutsetter et samarbeid over landegrensene. Det er derfor på nordisk nivå etablert et sett av ulike samarbeidsformer. De organer, utvalg, rutiner m. m. som er etablert, ivaretar allerede de samarbeidsoppgaver som er nødvendige. DFN hevder at nordisk samarbeidsråd i tillegg vil være et unødig byråkratisk ledd som vil kunne forsinke en smidig forvaltning. Det samme gjelder formaliserte regionale samarbeidsråd.

DFN hevder at det framlagte forslaget bygger på en interessegruppes oppfatning av hvordan en kan koordinere samarbeidet innen rovviltforvaltningen i Norden. Problemet er komplekst ikke minst av hensyn til å sikre den genetiske diversitet og ressurs, heter det.

Medlemsforslaget sier lite om hva som ligger i begrepet "felles forvaltningsregion". Nordisk Ministerråds naturverngruppe har imidlertid allerede igangsatt utarbeidelse av en felles forvaltningsstrategi for rovdirene i Norden. En slik strategi vil klargjøre behovet for en mere koordinert forvaltning av rovdyra. DFN mener at forslaget bør oversendes Nordisk Ministerråds naturverngruppe slik at det kan sees i sammenheng med det arbeid som idag allerede pågår.

Dyrenes Beskyttelse er av den oppfatning at intensjonen med forslaget er å gi de respektive nordiske landene hovedansvaret for de store rovdirene. Ulven skal leve i Finland (som i Bernkonvensjonen reserverer seg nettopp men hensyn til ulv), bjørnen i Sverige og jerven i Norge. Skulle ulven m. a. o. true bondeorganisasjonenes næringsinteresser, kan den utryddes med den begrunnelse at den hører hjemme i Finland, heter det.

Forslagen er i klar strid med Norges internasjonale forpliktelser slik de er formulert i Bernkonvensjonen, heter det.

Foreningen Våre Rovdyr går sterkt imot forslaget, som etter deres oppfatning kommer i strid både med norsk viltlovgivning og det internasjonale avtaleverk, Bernkonvensjonen.

Etter FVR's oppfatning er forslagsskrivet preget av store faglige svakheter. Det fremgår av uttalelsen at det ikke er riktig når det heter at diskusjonene i Nordisk Råd ikke har ført til formalisert samarbeid. FVR viser til at det er nedsatt et utvalg under Nordisk Ministerråd med mandat å koordinere rovdyrforvaltningen i Norden, det er bevilget penger, og det er kommet igang store forskningsprosjekter.

Det framholdes videre at det er en sannhet med store modifikasjoner når det sies at Finland, Sverige og Norge har sluttet seg til og ratifisert Bernkonvensjonen om vern av disse dyrearter, når Finland ha: tatt forbehold om både brunbjørn og ulv.

Når det i medlemsforslaget hevdes at: "Ingen av landene i Fennoskandia kan idag alene, ut fra en streng biologisk definisjon, sies å ha levedyktige

stammer av både brunbjørn, jerv, ulv og gaupe", er dette etter FVR's mening en stor faglig svakhet. For det første har man bare unntaksvis gode bestandsestimater for store rovdyr i de enkelte land. For det andre bygger denne påstanden kun på rent teoretiske modellberegninger, basert på strengt isolerte bestander. Det hersker imidlertid betydelig faglig uenighet om holdbarheten av disse beregninger. Med de kunnskaper man nå har om vandringskapasitet hos de store rovdyra i Skandinavia kan ingen rovdyrbestander her sies å være isolerte. Disse modellberegningene har derfor ingen praktisk verdi i rovdyrforvaltningen, mener FVR.

FVR viser videre til at det i forslagsskrivet heter: "Det at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion betyr ikke at Finland, Norge og Sverige skal betraktes som en restriktiv vernesone". FVR vil på det sterkeste poengtere at Bernkonvensjonens intensjon er at tre av de angjeldende arter som er oppført i konvensjonens vedlegg II nettopp skal underlegges et restriktivt vern, på grunn av utryddelsesfare. På denne punkt er forslaget et klart brudd på Bernkonvensjonen, hevdes det.

FVR viser også til at såvel Direktoratet for naturforvaltning som Miljøverndepartementet og Statens naturvernråd har avvist det planarbeid som forslaget bygger på. FVR opplyser at 50 nordiske natur- og dyrevernorganisasjoner har protestert på planene og bedt Europarådet fastholde Bernkonvensjonens prinsipper. Til dette har Bernkonvensjonens sekretariat i brev svart at det juridiske ansvar forblir hos den enkelte nasjon.

Foreningen Våre Rovdyr kan ikke se annet enn at et nordisk samarbeid i pakt med Viltloven og de internasjonale forpliktelser vi har ifølge Bernkonvensjonen allerede er etablert. Det skulle derfor etter deres mening ikke være noen grunn for å sinke det arbeid som er i gang.

Norges Naturvernforbund går mot medlemsforslaget. Det vises til at forslaget åpenbart har røtter i den "Utredning om forvaltning av bjørn, jerv og ulv i Norge" som ble utgitt av Landbrukets Utmarkskontor i juni 1986 og som etter initiativ av Norges Bondelag, ble videreført av Nordens Bondeorganisasjoners Sentralråds (NBC)'s Rovdyrutvalg. NBC's plan (oktober 1988) hadde som viktigste budskap å få vedtatt en ansvarsfordeling når det gjaldt de enkelte arter av store rovdyr innenfor en nordisk forvaltningsregion, hevdes det.

Det vises til at planen utløste en voldsom debatt. Til sammen 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner protesterte, ikke minst mot planens åpenbare forsøk på å bryte ned hva som var et av hovedprinsippene i Bernkonvensjonen, om at det enkelte land hadde ansvar for å opprettholde plante- og dyrelivet innenfor eget myndighetsområde.

NF er klar over at det ikke er NBC's plan fra oktober 1988 som er ute på høring. Det virker som om den massive motstanden fra naturvernhold har ført til en endret taktikk, heter det.

NF hevder at nærværende forslag til Nordisk Råd er fremmet av politi-

kere som må ha vært kjent med at NBC's plan tidligere også er imøtegått av offentlige norske organer (Statens Naturvernråd, Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning). Politikere har i denne saken etter NF's mening lyttet mere til næringsorganisasjoner som ikke kan antas å legge tilsvarende brede samfunnsvurderinger til grunn for sine meninger. Dette finner NF sterkt beklagelig.

For ikke å bli oppfattet som ensidige motstandere av bondenæringens interesser, vil Norges Naturvernforbund til slutt minne om at organisasjonen gjennom alle år har gått inn for romslige erstatnings- og kompensasjonsordninger når rovdyr gjør skade på bufe og tamrein.

Norsk Entomologisk Forening hevder at forslaget om en forvaltningsplan er en prinsipp sak som berører vernearbeidet for alle truede dyre- og plantearter i Norden, også insekter og andre virvelløse dyr. Dersom Nordisk Råd nå vedtar en forvaltningsplan som innebærer at truede arter bare skal bevares aktivt i det eller de landene der bestanden er størst, vil alt senere vernearbeide lide av et slikt vedtak, heter det.

Norsk Liga for Dyrs Rettigheter protesterer på det sterkeste mot medlemsforslaget, som etter deres oppfatning både bryter mot Bernkonvensjonen og formålsparagrafen i den norske viltloven.

Norsk Zoologisk Forening viser til at store deler av forslagsteksten er referat fra en rapport som ble presentert av Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NCB) og som omhandler nevnte tema.

NZF hevder at rapporten som ble presentert av NBC inneholder store faglige svakheter og mangelfulle opplysninger. Dette bærer også forslaget til Nordisk Råd preg av, heter det. Det er ikke riktig når det hevdes at diskusjonene i Nordisk Råd om rovdyrforvaltning ikke har ført til samarbeid. Det pågår i dag et utstrakt samarbeid med hensyn til grunnleggende forskning på Skandinavias store rovdyr, og Nordisk Ministerråd har allerede nedsatt et utvalg som har som oppgave å koordinere forvaltningen av store rovdyr i Norden. NZF hevder at det knytter seg stor faglig uenighet om hva som er kravet til en levedyktig bestand. Her foreligger kun teoretiske modeller for bevaring av genetisk mangfold, og de anbefalinger som ligger til grunn for bestandsstørrelser er basert på bestander som er totalt isolert for innvandring fra andre bestander. Dette er ikke behandlet i NBC's rapport.

NZF hevder videre at forslaget om oppretting av Fennoskandia som én felles forvaltningsregion strider mot Bernkonvensjonens forpliktelser om at hver kontraherende part skal gi truede arter et strengt vern innen landets respektive grenser.

Etter NZF's mening er forslaget til Nordisk Råd om at Finland, Norge og Sverige ikke skal betraktes som en restriktiv vernesone med hensyn til vern av de store rovdyrartene i direkte strid med Bernkonvensjonens bestemmelser. NBC-rapporten legger opp til et prinsipp hvor forekomst av rovdyr skal tilpasses næringsinteressene. I henhold til Bernkonvensjonens

bestemmelser skal næringsinteresser være underordnet vernet av vill fauna, og de skal vike der hensynet til vern av truede arter krever det.

Det vises videre til at forvaltningen av vill fauna i Norge er underlagt Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning. Sistnevnte organ har et rådgivende kontaktutvalg med representanter for både næringsinteresser og andre samfunnsgrupper. Gjennom dette samarbeidsråd kan næringsinteressene allerede gjøre sitt syn gjeldende i spørsmål knyttet til forvaltning av truede rovdyr.

Norsk Zoologisk Forening anbefaler på det sterkeste at forslaget om å opprette Finland, Sverige og Norge som en felles forvaltningsregion for store rovdyr ikke sendes til Nordisk Råd for behandling. Det er svært uheldig dersom politikere legger frem forslag for Nordisk Råd som kan skape vanskeligheter for allerede eksisterende samarbeidsorganer og -rutiner, heter det.

Verdens Naturfond (WWF/Norge) ber om at ovennevnte medlemsforslag ikke fremmes for Nordisk Råd. Forslaget som er en direkte oppfølging av NBCs nordiske forvaltningsplan for store rovdyr, er etter WWFs mening en undergraving av Bern-konvensjonen, heter det.

Det vises til at det i forslaget står at: "Det at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion betyr ikke at Finland, Norge og Sverige skal ansees som en restriktiv vernesone." Bern-konvensjonens formål er imidlertid det motsatte, nemlig å gi truede arter et restriktivt vern i de enkelte land hvor de forekommer. WWF/Norge er også forundret over at forslaget fremmes utenom de statlige forvaltningsorganer som er Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning.

WWF er enig i at rovdyrbestandene må forvaltes i samarbeid med våre naboasjoner – men slikt samarbeid er for lenge opprettet, heter det. Avslutningsvis vil WWF bemerke at både Statens Naturvernråd, Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning har avvist prinsippet om fordeling av ansvarsforhold mellom nasjonene og prinsippet om en fennoskandisk forvaltningsenhet.

Sverige

Statens Naturvårdsverk kan ikke støtte forslaget om opprettelse av en ny form for samarbeidsråd, da det anses unødvendig. Det vises til at verkets eget arbeid med rovdyr innebærer både uformelle kontakter og praktisk samarbeid over grensene. Dessuten er det etablert faste samarbeidsgrupper. Naturvårdsverket nevner også at Nordisk Ministerråds naturvernsguppe har tatt initiativ til et prosjektarbeid som skal undersøke mulighetene for å øke samarbeidet om rovdyr i Norden.

SN går sterkt mot forslaget om at Fennoskandia skal utgjøre en felles forvaltningsregion. Det vises bl. a. til at Bernkonvensjonens Standing Committee i desember 1989 uttalte at grunntanken i all fauna- og flora-vernssamarbeid må være at hvert land skal ta ansvar for sine egne arter.

SN nevner til slutt at forskning vedrørende store rovdyr i Fennoskandia drives med utilstrekkelige midler. Hjelp fra Nordisk Råd i den forbindelse ville være velkommen, heter det.

Naturskyddsföreningen i Sverige anser at det er nødvendig med et økt samarbeide mellom Finland, Norge og Sverige for å få en fullgod beskyttelse for de fire store rovdyrartene og for å garantere deres overlevelse på lang sikt.

Foreningen anser imidlertid ikke at målet må være at Fennoskandia etableres som felles forvaltningsregion, ettersom dette kan føre til at de enkelte lands ansvar for de ulike artene minsker.

Foreningen anser tvert imot at det er svært viktig å slå fast prinsippet om de enkelte lands fulle ansvar for de truede artene som forekommer i de enkelte land. Av den grunn bør Nordisk Råd arbeide for at Finland i sin ratifikasjon av Bernkonvensjonen opphever unntaket for ulven, heter det.

4. Juridisk utvalgs synspunkter

Utvalget har merket seg at forslagsstillerne er opptatt av rovdyrenes utsatte stilling som følge av øket befolkning, utbygging av turistanlegg samt økt jakt og sportsfiske, og de interessekonflikter dette medfører.

Hovedtanken i medlemsforslaget går ut på å opprette samarbeidsråd på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, med representanter for myndighetene samt naturvernorganisasjoner, jord- og skogbruksorganisasjoner, reindriftsorganisasjoner og jegerorganisasjoner.

Forslagsstillerne synes å anta at tankene i forslaget står i overensstemmelse med Bernkonvensjonen om beskyttelse av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige livsområde.

Juridisk utvalg har merket seg at medlemsforslaget har vakt spesiell stor interesse i Norge, hvorfra det er kommet uttalelser fra flere interesseorganisasjoner som ikke direkte er blitt bedt om å uttale seg. Utvalget har forøvrig konstatert at det er delte meninger om medlemsforslaget.

Blant høringsinstansene synes det å gå et skille mellom på den ene siden bonde- og jegerorganisasjoner og tildels landbruksmyndigheter, som er positive til forslaget, og på den andre siden natur- og miljøvernorganisasjoner, som går til dels meget sterkt mot forslaget.

Utvalget har merket seg at enkelte av høringsinstansene framhever at forslaget er vagt formulert, og at det inneholder flere faglige svakheter. Utvalget kan være enig i at enkelte punkter i forslaget er vage. De faglige innvendingene synes velbegrunnet.

Utvalget har konstatert at flere av natur- og miljøvernorganisasjonene hevder at Nordens Bondeorganisasjoners Centralråds utredning "Björn, järv, varg och lodjur i Norden – en presentation av Norge, Sverige och Finland som gemensamt förvaltningsregion", ligger til grunn for forslaget. Disse organisasjoner hevder dessuten at ideen om en forvaltningsregion

strider mot Bern-konvensjonens hovedprinsipp, om at hvert enkelt land har ansvaret for vern om ulike arter. Dette ansvaret kan ikke fordeles mellom landene, som foreslått i NBCAs forslag, hevdes det.

Juridisk utvalg kan ikke se at denne forvaltningsideen direkte er uttrykt i medlemsforslaget. Men på bakgrunn av uttalelser fra enkelte av høringsinstansene, er det ikke usannsynlig at denne forvaltningsplanen ligger bak tanken om en forvaltningsregion.

Både forslagsstillerne og flere av høringsinstansene har understreket betydningen av et nært samarbeid om rovdyrforvaltningen i Norden. Utvalget er enig i dette synspunkt. Etter det utvalget erfarer, er det imidlertid allerede etablert et nordisk samarbeid på området i pakt med villtlovgevingen og de internasjonale forpliktelser som de nordiske land har etter Bern-konvensjonen. Utvalget vil således stille spørsmål ved behovet for nye samarbeidsorganer, som lett kan føre til økt byråkratisering.

På bakgrunn av den sterke kritikken som er kommet fra natur- og miljøorganisasjonene, både på formelt og saklig grunnlag, finner ikke utvalget å kunne tilstyrke forslaget. Etter utvalgets mening bør en i Nordisk Råd være varsom med å beslutte tiltak som kan tenkes å komme i strid med de enkelte lands internasjonale forpliktelser.

Juridisk utvalg kan imidlertid støtte forslaget fra enkelte høringsinstanser om at medlemsforslaget oversendes embetsmannskomiteen for miljøvern under Nordisk Ministerråd for oppfølging i det forvaltningssamarbeid som allerede eksisterer.

Juridisk utvalg kan etter dette ikke støtte medlemsforslaget, og skal innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 895/j om Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) som felles forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjørn, jerv, ulv og gaupe).

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Formann

Lars Werner (vpk)

Reservasjon

Jeg vil peke på at de faglige utfordringene og konfliktene knyttet til rovdyrforvaltningen er av en karakter som bør aktualisere nordisk samarbeid. Jag anser at selve forvaltningsproblemet samt den påståtte konflikt mellom et nordisk samarbeid på dette felt og Bernkonvensjonen burde utredes nærmere.

Med henvisning til ovenstående foreslås

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd om å utrede utvidet nordisk samarbeid om forvaltningen av store rovdyr og å kartlegge om et slikt samarbeid er i strid med Bernkonvensjonen.

Stockholm, 30. januar 1990

Johan C. Løken (H)

Medlemsforslag

om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

(Väckt av Johan Buttedahl samt Svein Alsaker, Harald Synnes, Karin Söder och Marjatta Väänänen)

Finland, Norge og Sverige er de land i Norden som har bestander av store rovdyr (brunbjörn, jerv, ulv og gaupe). Disse land betegnes samlet som Fennoskandia. Medlemsforslaget inkluderer ikke isbjörn, som er omfattet av annen internasjonal lovgivning.

Nordisk Råd var tidlig i gang med debatt om utvikling av en felles nordisk forvaltning av store rovdyr. I perioden 1968–73 tok Nordisk Råd ved flere anledninger opp spørsmålet om et felles samarbeid for å sikre bestander av store rovdyr. Disse diskusjonene har hittil ikke ført til formalisert samarbeid.

Det internasjonale press har økt for å bevare de store rovdyrartene i vår del av verden. Björn, jerv og ulv står oppført på listen over totalfredede arter i Europarådets konvensjon vedrørende vern av truede og sårbare planter og dyr (Bern-konvensjonen). Bernkonvensjonen pålegger hver Kontraherende Part å treffe de nødvendige lovgivnings- og administrative tiltak for å sikre et spesielt vern av de plante- og dyrearter som den omfatter. Gaupe er ikke tatt med på listen over totalfredede arter. Dette skyldes at denne art ikke anses truet i samme grad som de øvrige store rovdyr. I Norden har Finland, Sverige og Norge sluttet seg til og ratifisert Bernkonvensjonens hovedintensjoner.

Fennoskandia er i dag som nevnt et av få områder i verden som i et internasjonalt perspektiv fortsatt har bestander av store rovdyr. Dette på tross av at det har vært en tildels sterk reduksjon av bestandene i Fennoskandia de siste 100 år.

Reduksjonene skyldes først og fremst reguleringer og avskytninger som har vært utført for å beskytte befolkningens næringsvirksomhet. Rovdyrene har også i økende grad blitt presset ut av landskapet på grunn av bl. a. bygging av fritidshus og turistanlegg og at brukergrupper som jegere, sportsfiskere og fotturister øker i antall.

Det totale press på utmarksområdene er fortsatt økende. Ingen av landene i Fennoskandia kan i dag alene, ut fra en streng biologisk definisjon,

sies å ha *levedyktige* bestander av både brunbjørn, jerv, ulv og gaupe. Oversikten over bestandsstørrelse og utbredelse viser derimot at Fennoskandia som felles region har levedyktige bestander av alle fire artene. Den kunnskap som i dag finnes om rovdyrernes biologi og økologi forteller at en forutsetning for rovdyrartenes overlevelse og bevaring på lang sikt er at bestandene har et tilstrekkelig stort antall individer med en sammenhengende utbredelse.

Det at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion betyr ikke at Finland, Norge og Sverige skal betraktes som en restriktiv vernesone. Forslaget innebærer en økologisk og administrativ avgrensning av et Fennoskandisk flerbruksareal. Innenfor forvaltningsregionen bør myndighetene og interesseorganisasjonene samarbeide for å integrere levedyktige rovdyrstammer i det miljø og den næringsvirksomhet som samfunnet til en hver tid ønsker. Primærnæringsenes utøvere, friluftsfolk og rovdyr skal i prinsippet leve side om side.

For å dempe konfliktnivået i rovdyrforvaltningen er det nødvendig å bedre kommunikasjonen mellom ulike interessegrupper. Et første mål bør være å etablere nye og helhetstenkende samarbeidsråd som skal fungere som rådgivende organer for forvaltningsmyndighetene. Samarbeidsrådene bør opprettes på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, og bør bestå av representanter fra ulike interessegrupper.

Et Nordisk Samarbeidsråd bør være sammensatt av en representant fra myndighetene og følgende interessegrupper i hvert land:

- Naturvernorganisasjoner
- Jord- og skogbruksorganisasjoner
- Reindriftsorganisasjoner
- Jegerorganisasjoner

De indre forhold i hvert land er tildels svært forskjellige. Hvordan samarbeidsrådene skal sammensettes på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå og hvor mange samarbeidsråd myndighetene ønsker å etablere, bør derfor avgjøres i det enkelte land.

I tillegg til å etablere samarbeidsråd, bør forvaltningsmyndighetene tilføres tilstrekkelige ressurser for å kunne etablere et godt hjelpeapparat når rovdyr gjør skade.

Et forvaltningspolitisk samarbeid om felles rovdyrforvaltning i Fennoskandia i regi av Nordisk råd vil gi de nordiske land økende internasjonal prestisje i miljø- og naturvernarbeidet.

Med henvisning til ovenstående foreslås det at:

- Nordisk Råd skal arbeide for at Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) etableres som forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjørn, jerv, ulv og gaupe).
- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd oppretter et representativt Nordisk samarbeidsråd med rådgivende status overfor forvaltningsmyndighetene for iverksettelsen av Fennoskan-

dia som felles forvaltningsregion for store rovdyr. Samarbeidsrådets første oppgave bør være å utarbeide et utkast til felles forvaltningsprogram.

- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd avsetter midler for å oppfylle intensjonene i medlemsforslaget.

Oslo, 22. august 1989

Johan Buttedahl (Sp)

Svein Alsaker (KrF)

Harald Synnes (KrF)

Karin Söder (c)

Marjatta Väänänen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet

(Medlemsförslaget väckt av Grethe Lundblad m. fl. se s. 631

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Stockholm den 30 januari och i Reykjavík den 25 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska ministerrådet utformar ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom speciella arbets- och utbildningserbjudanden åt ungdomar i åldrarna 16–24 år.

Förslagsställarna noterar, att arbetslösheten varierar mycket mellan de nordiska länderna, men att ett gemensamt drag är att ungdomsarbetslösheten är högre än den genomsnittliga arbetslösheten. Det måste betecknas som bekymmersamt att nordisk ungdom skall möta större svårigheter att finna sin plats på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden än andra åldersgrupper. Därför borde man, utöver de möjligheter som finns att anvisa arbete i annat nordiskt land göra en samlad insats för att underlätta ungdomarnas inträde på en arbetsmarknad, där stor konkurrens råder. Man kan t. ex. utforma speciella yrkesutbildningsmöjligheter, ge alla ungdomar en anställningsgaranti med rätt till halvtidsarbete inom privat näringsliv eller hos offentliga arbetsgivare (ett system som i Sverige kallats "att arbeta i ungdomslag"), eller ordna inskolningsplatser inom privata sektorn med visst statligt bidrag till lönekostnaderna.

Förslagsställarna påpekar att det säkert finns många arbetsinsatser som behövs inom vård- och servicesektorn, men som av sparsamhetsskäl ej utförs, samtidigt som stora summor måste utbetalas som bidrag till arbetslösa ungdomar. Att ersätta bidrag med betalt arbete ger ungdomen en

bättre känsla av människovärde och samhällsnytta, som kan vara avgörande för deras utveckling.

Förslagsställarna menar, att de nordiska välfärdsstaterna inte bör acceptera att många ungdomar börjar sitt vuxenliv med att gå arbetslösa. När man skapat en gemensam arbetsmarknad och gemensamma regler för ekonomiskt stöd till arbetslösa borde man också skapa regler för aktiva insatser för att ge ungdomar som slutat skolan ett arbete. Redan i Helsingforsöverenskommelsen antyds behovet av att ytterligare utveckla den gemensamma arbetsmarknaden och att samordna arbetsförmedling och yrkesvägledning samt att samordna lagstiftning på området, där det ter sig ändamålsenligt.

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Norden

Nordens fackliga samorganisation

Danmark

Socialministeriet

Dansk Ungdoms Fællesråd

Finland

Finlands svenska kommunförbund

Finlands Ungdoms Förbund

Island

Socialministeriet

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet

Landsrådet for norske ungdomsorganisationer

Sverige

Socialstyrelsen

Arbetsmarknadsstyrelsen

Universitetet i Linköping

Socialhögskolan

Landstingsförbundet

Svenska kommunförbundet

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer

2.2 Remissinstanser som är positiva till förslaget, men tillfogar egna synpunkter och förslag angående extra utredning, uppläggning m. m.

Norden

Nordiska akademikerrådet

Danmark

Arbajdsministeriet
Undervisningsministeriet
Landsorganisationen
Kommunernes Landsforening

Finland

Arbetsministeriet
Social- och hälsovårdsministeriet
Finlands stadsförbund
Finlands kommunförbund
Akava
Ålands landskapsstyrelse

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet
Arbeidsdirektoratet

Sverige

Skolöverstyrelsen
Universitets- och högskoleämbetet (UH )
Arbetslivscentrum
Göteborgs universitet

*2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget**Danmark*

Dansk arbejdsgiverforening

Finland

Arbetsgivarnas Centralförbund
Affärsarbetsgivarnas Centralförbund

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet

Sverige

Svenska arbetsgivareföreningen

*2.4 Remissinstanser som ej tar ställning till förslaget**Danmark*

Amtsrådsforeningen

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS) finner det självklart en mycket viktig uppgift att råda bot mot ungdomsarbetslösheten. Detta bör så långt

långt som möjligt ske inom ramen för ordinarie arbetsmarknadspolitik. Att utveckla den offentliga arbetsmarknadsservicen, såsom yrkesvägledning och arbetsförmedling, så att den intresserar ungdom och motsvarar deras krav och behov måste därför vara ett viktigt mål. NFS är allvarligt oroad för att ungdomsarbetslösheten skall börja breda ut sig, vilket för närvarande sker i Danmark. Skall en varaktig lösning på problemet med ungdomsarbetslöshet uppnås måste den ordinarie arbetsmarknaden utformas så att den även inrymmer den yngre arbetskraften.

Det är vidare enligt NFS mening viktigt att man förbättrar kontakterna mellan skolor och arbetsliv så att ungdomarnas övergång däremellan inte leder till arbetslöshet.

Socialministeriet i Danmark ger en redogörelse för föreslagen lagstiftning och anser att ett nordiskt handlingsprogram kan ge tillfälle att analysera vidtagna åtgärder och erfarenheter, t. ex. av samarbete mellan myndigheter, fackföreningar och arbetsgivare. Försök med arbetsmarknads-mässig utväxling av unga bidragsmottagare, ev. inom ramen för Nordjobb, kan övervägas.

Dansk Ungdoms Fællesråd anser att den alltför höga ungdomsarbetslösheten är pedagogiskt och socialt farlig, då den medför att många unga blir vuxna utan att få ett naturligt förhållande till arbete. En stor del av 80-talsgenerationen har stått utanför det produktiva livet och det blir problem att någonsin anpassa dem igen.

DUF accepterar "sysselsättningsgaranti" men är ej intresserad av "halvtidsarbete". Förutom att den har sin bakgrund i stagnerande ekonomi och brist på arbete, är ungdomsarbetslösheten ett strukturellt problem — vem säger att det just är de unga som skall vara "bänkvärmare" när produktionen körs på sparlåga. Ungdomsarbetslösheten kan bara lösas genom en samordning av arbetsmarknads-, social- och utbildningspolitiken, som innehåller åtminstone följande:

1. alla unga ges rätt till kompetensgivande utbildning,
2. alla unga säkras arbetserbjudande efter påbörjad eller prövad utbildning. Hit hör också åtgärder för att motivera och vägleda unga,
3. unga skall ha skyldighet att ta emot erbjudande om utbildning eller arbete, när det finns flera olika rimliga erbjudanden,
4. kombinerade utbildnings- och sysselsättningsprojekt skall initieras, eventuellt genom offentlig produktion.

Finlands svenska kommunförbund instämmer i förslagsställarnas betoning av vikten av att omvandla ekonomiskt bidrag till ersättning för utfört arbete eller studiestöd, vilket också legat till grund för olika nationella sysselsättningsprojekt. I praktiken har det dock visat sig svårt att uppnå de mål man strävat efter, vilket arbetslöshetsprocenten för ungdom visar. Förbundet anser att de utgångspunkter medlemsförslaget bygger på är riktiga och stöder därför förslaget om att även inom Nordiska ministerrådet utforma ett program för att minska ungdomsarbetslösheten i de nordiska länderna.

Finlands Ungdoms Förbund anser det viktigt att skrida till de åtgärder som framförs i medlemsförslaget.

Socialministeriet i Island uttrycker, trots att man ej företagit någon särskild undersökning av ungdomsarbetslösheten i Island, oro för att den kan vara uppåtgående inte minst mot bakgrund av den allmänt förvärrade situationen på arbetsmarknaden de senaste månaderna. Det är en maktpåliggande uppgift att reagera med målvmedvetna insatser, bl. a. arbets- och utbildningserbjudanden.

Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge tillstyrker starkt förslaget.

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU) understryker särskilt betydelsen av att få ungdom och ungdomsorganisationer in i arbetet med ett nordiskt program. LNU hänvisar till konkreta åtgärder i sitt ungdomspolitiska program.

Socialstyrelsen i Sverige fastslår bl. a. att ungdomsarbetslösheten i Sverige fortsatt är ett stort samhällsproblem, att den är mer utbredd bland invandrarungdomar än bland andra ungdomar, att unga kvinnor har en svagare ställning på arbetsmarknaden än andra, att det är vanligare att arbetarklassbarn blir arbetslösa än medelklassbarn och att det finns stora regionala skillnader i utbredningen av ungdomsarbetslösheten. Även om ungdomsarbetslösheten sjunkit under de senaste åren är den högre än för övrig arbetskraft. Vidare visar en aktuell utredning, att medan antalet ungdomar i uppföljningsarbetet minskat under den senaste 4-årsperioden har andelen ungdomar med psykosociala problem ökat kraftigt. Också andelen med invandrar- eller flyktingbakgrund har ökat. Många av ungdomarna har stora behov av såväl undervisning i basämnen som socialt och psykologiskt stöd. Utan kvalificerade och uthålliga insatser riskerar dessa ungdomar att bli förlorare på den framtida arbetsmarknaden.

Höga krav kommer att ställas på arbetskraften vad gäller kompetens och förmåga till flexibilitet i arbetslivet. Ungdomar med adekvat utbildning och stabil social bakgrund kan se fram emot goda utsikter på arbetsmarknaden. Samtidigt är risken för fortsatt utslagning av ungdomar med bristande kvalifikationer och social utsatthet betydande.

Därför anser socialstyrelsen det viktigt att samhällets erbjudanden till och insatser för arbetslösa ungdomar inte är passiviserande och inte onödigtvis "låser in" den unge i någon form av skyddad sysselsättning. Enligt socialstyrelsens mening bör målet för samhällets insatser vad gäller ungdomsarbetslösheten på lång sikt vara att utveckla unga människors kompetens. Detta mål vinner på att betraktas ur ett nordiskt perspektiv.

Arbetsmarknadsstyrelsen beskriver sitt program mot ungdomsarbetslöshet, som innefattat både skol- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

- Gymnasieskolan har byggts ut kraftigt för att ge plats åt alla 16- och 17-åringar; målet är att alla ungdomar under 20 år ska kunna erbjudas gymnasial utbildning.
- En ungdomsgaranti har utvecklats, som tillförsäkrar alla ungdomar under 20 år arbete eller utbildning.

– Särskilda insatser görs också för ungdomar i åldern 20–24 år, som inte fått fotfäste på arbetsmarknaden.

Styrelsen noterar att när kritik framförts mot den s. k. sysselsättningsgarantin har de positiva omdömena övervägt, utifrån insikten om arbetets betydelse: arbete fyller inte bara uppgiften att ge försörjning, det ger tillvaron struktur, skapar sociala relationer, bidrar till personlig utveckling och social status. Även om många ungdomar idag har delvis annan uppfattning om arbetets värde än äldre generationer vill de flesta ha ett arbete. Att inte kunna få det kan bli destruktivt speciellt för ungdomar som redan har det svårt.

Därför har ungdomsplatser tillsammans med vägledningsinsatser varit den viktigaste åtgärden för skolans uppföljning av de många tusental 16–17-åringar som inte fortsatt till eller fullföljt gymnasieskolan p. g. a. vantrivsel eller tidigare misslyckanden i skolan. Också ungdomslagen har haft en funktion liknande ungdomsplatserna – att ersätta sysslöshet med betalt arbete som kan ge nya erfarenheter och kunskap om den egna förmågan. Särskilt för handikappade ungdomar har ungdomslagen varit en möjlighet att få pröva både ett och flera arbeten som dessa ungdomar annars inte så lätt skulle ha fått tillträde till.

Ungdomsprogrammet har påskyndat arbetarförmedlingens metodutveckling.

Olika gruppaktiviteter tillkom för att lära ungdomarna hur man söker jobb – ungdomar i ungdomslag kallades till sådana, och idag skall jobb-sökaraktiviteter erbjudas alla arbetslösa under 20 år. Den sysselsättningsåtgärd som haft störst omfattning, ungdomslagen, har ersatts med inskolningsplatser som bättre svarar mot dagens behov. Ökad efterfrågan på arbetskraft och minskade ungdomskullar har motiverat denna förändring.

Ett nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten kan rimligen inte förväntas omfatta samma åtgärder i alla de nordiska länderna, eftersom förhållandena varierar. Ett sådant program bör dock kunna ge uttryck för en samsyn på ungdomsarbetslösheten och på hur den kan motverkas genom såväl utbildnings-, arbetsmarknads- som socialpolitiska insatser.

Landstingsförbundet har ställt sig positivt till den nya ungdomsgarantin som infördes i Sverige 1989 i samband med att ungdomslagen upphörde. Ungdomsgarantin innebär bl. a. inrättande av inskolningsplatser. En av de bakomliggande tankarna är att ungdomar som får en bra inskolning och ett positivt mottagande på inskolningsplatser kommer att vara intresserade av fortsatt arbete t. ex. inom hälso- och sjukvård. Vad gäller sin egen sektor påpekar förbundet, att rekryteringen till hälso- och sjukvård mest sker bland ungdomar, som genomgått vårdlinjen. Den satsning som sker på en treårig omvårdnadslinje bör dels leda till högre kompetens bland de anställda dels till att fler ungdomar söker till linjen. En förlängd utbildning kan dock ge tillfälliga rekryteringsproblem. Det kan även för svenskt vidkommande vara av stort värde att speciella insatser planeras mot

bakgrund av en eventuell ungdomsarbetslöshet vid en kommande konjunkturavmattning. Särskilda insatser kan därvid bli aktuella för de unga kvinnorna p. g. a. deras svagare ställning på arbetsmarknaden.

Svenska kommunförbundet påpekar att ungdomsgarantin innebär att ungdomarna i första hand får den vanliga servicen från arbetsförmedlingen under tre veckor. De ungdomar som därefter fortfarande är utan arbete alternativt inte stimulerats till utbildning skall omfattas av jobbsökar- och vägledningsaktiviteter. De som efter sju veckor fortfarande ej fått arbete erbjuds sådant i form av inskolningsplats alternativt särskild inskolningsplats.

Ett utbyte av erfarenheter vad gäller åtgärder för att komma tillrätta med ungdomsarbetslösheten i de nordiska länderna finner förbundet angeläget. Däremot är det tveksamt om arbetsmarknaden och arbetskraftsefterfrågan är så likartad i de nordiska länderna att speciella arbets- och utbildningserbjudanden åt ungdomar i åldrarna 16–24 år bör utformas gemensamt.

Stockholms universitet – socialhögskolan påpekar, att arbetslösheten brukar vara högre bland ungdomar och bland den äldre arbetskraften, något som inte gör det mindre angeläget att vidta åtgärder för att nedbringa arbetslöshet och utslagning även bland dessa grupper. Förslaget om ett nordiskt program kan i bästa fall bli en förebild vid en tidpunkt då det europeiska samarbetet kan förväntas bli utbyggt. Socialhögskolan har under en stor del av 80-talet arbetat med forskning rörande ungdomsarbetslöshet och pekar på vikten av att ett nytt åtgärdsprogram bygger på en vetenskaplig utvärdering av de olika program som under 80-talet prövats i de nordiska länderna. Vidare bör ett eventuellt nordiskt program göras till föremål för en vetenskaplig uppföljning.

Universitetet i Linköping, Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning (UFO-L) finner alla initiativ lovvärda som tas för att minska ungdomsarbetslösheten. Utbildning är därvid ofta den bästa enskilda faktorn. Ett nordiskt utbildningsprogram skulle dessutom kunna ge den effekten att det ökar den nordiska förståelsen.

Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer pekar på rörlighetsfaktorer inom Norden som ett sätt att påverka problemet. Att unga människors möjlighet till arbete inom hela Norden underlättas och uppmuntras är mycket viktigt. Ett sådant arbete görs redan idag genom projekten Nordjobb och Nordpraktik, men detta skulle kunna utvidgas, t. ex. genom större samarbete mellan nordiska arbetsförmedlingar.

2.2 Remissinstanser som är positiva till förslaget, men tillfogar egna synpunkter och förslag angående extra utredning, uppläggning m. m.

Nordiska akademikerrådet (NAR) erinrar om att nyutexaminerade från universitet och högskolor som inte får arbete efter examen, blir i en del nordiska länder utan arbetslöshetsdagpenning eller motsvarande, eftersom

ett sådant stöd ofta är anknutet till tidigare arbetsinkomster. För de nordiska samhällena är det ytterst viktigt att få välutbildad arbetskraft. Men de långa utbildningarna får ett sämre samhällsstöd än andra ungdomsgrupper. Därför föreslår akademikerrådet ett program för att i de nordiska länderna minska arbetslösheten bland unga. Åtgärderna bör även omfatta nyexaminerade över 25 år, samt åtgärder för att underlätta praktikantutbyte i Norden. NAR anser att detta förutsätter satsningar på samnordisk arbetsförmedling för långtidsutbildade över de nordiska gränserna.

NAR vill också föreslå att Nordiska rådet tar initiativ till en samordning av den nordiska lagstiftningen så att arbetslösa nyexaminerade i alla nordiska länder får rätt till dagpenning eller motsvarande utan hänsyn till tidigare arbetsinkomster.

Arbejdsministeriet i Danmark välkomnar initiativ som medverkar till att minska ungdomsarbetslösheten, i synnerhet de som bidrar till att ge de unga kvalifikationer, också i form av ett samnordiskt program. Vid genomförandet av ett sådant program bör man dock ta hänsyn till nationella problem som de stora skillnaderna i ungdomsarbetslöshetens omfattning och åldersfördelning, nationella kvalifikationsbehov m. m.

Undervisnings- og Forskningsministeriet delar oron för ungdomsarbetslösheten men har betänkligheter emot de i medlemsförslaget angivna åtgärderna som anställningsgaranti och inskolningsplatser i privata sektorn med statsbidrag till lönen. Istället bör en rekommendation gå ut på att ungdomsarbetslösheten i Norden bör lösas genom en gemensam insats av ländernas och arbetsmarknadens parter.

Landsorganisationen i Danmark ser med stort allvar på den höga ungdomsarbetslösheten, som motsvarar ca. 21 % av den totala arbetslösheten i Danmark. Även gruppen 25–29 år är hårt drabbad av arbetslöshet till följd av den långvariga och höga arbetslösheten i Danmark. De motsvarar 18 % av den totala arbetslösheten. Därför förordnar LO starkt att ministerrådet utarbetar ett aktivt program både för 16–24-åringar och 25–29-åringar, baserat på aktiva utbildningsinitiativ, kombinerat med arbetserbjudanden, särskilt i den privata sektorn. LO kan sålunda inte acceptera en anställningsgaranti med rätt till halvtidsarbete, som enligt dess uppfattning inte löser de ungas problem.

Kommunernes Landsforening i Danmark understryker behovet av en ordning, enligt vilken unga under 20 år deltar i en ungdomspraktik hos privat eller offentlig arbetsgivare. Landsforeningen föreslår en praktikordning enligt följande huvudprinciper:

- alla omfattas från första dagen, men kommunernas plikt att erbjuda praktik träder först i kraft senast två månader efter första hänvändelsen,
- erbjudandet bör avse praktik på full tid med inlagd utbildning.

Arbetskraftsministeriet i Finland anser att man i Finland utvecklat och håller på att utveckla sådana utbildnings- och sysselsättningsåtgärder, som kvantitativt skulle räcka till placering av unga åldersgrupper. Problemet gäller dock framför allt de unga, som är osäkra eller orealistiska om sina målsättningar, eller som har svårt att motivera sig till ett relativt uniformt utbildningssystem. Erfarenheterna visar att en del av ungdomarna behöver skraddarsydd eller andra alternativ som kompletterar normala utbildningsvägar och som ger erfarenhetsunderlag för planering av karriären. Dessutom behöver dessa unga fast handledning och stöd t. ex. förberedelsekurser till arbetsmarknadsutbildning.

Ministeriet finner medlemsförslaget så allmänt utformat att det är för tidigt att exakt ta ställning till det. Motiveringarna är välgrundade och erfarenhetsutbyte av utbildnings- och arbetskraftspolitiska frågor borde intensifieras mellan de nordiska länderna. Först måste dock projektets målsättningar och graden av bundenhet klarläggas mera exakt dvs. om det är fråga om

- a) ett uppföljningssystem, som ger kunskap och erfarenheter som varje nordiskt land kan tillämpa som det själv anser bäst,
- b) ett målprogram, som integrerar i överenskommen utsträckning nationella mål- och åtgärdsprogram,
- c) ett utbildnings- och arbetskraftspolitiskt program för unga, vars målsättningar och åtgärdsprogram i stor utsträckning är gemensamma för alla nordiska länder.

Social- och hälsovårdsministeriet anser det onödigt att utarbeta ett enhetligt program som koncentreras enbart på sysselsättningen. På basen av de nuvarande erfarenheterna kan dessutom konstateras att utbudet av arbete och utbildning i och för sig inte är ett tillräckligt sätt att lösa ungdomsarbetslöshetsproblemet, utan frågan har mer omfattande strukturella kopplingar i samhället. Då flera projekt i samma ärende är aktuella i de enskilda nordiska länderna, borde resultaten av dessa projekt kartläggas och först därefter bedömas, om det är nödvändigt att uppgöra ett samnordiskt program på en bred bas, såsom föreslagits i medlemsförslaget.

Finlands Stadsförbund anser det i praktiken orealistiskt att försöka uppgöra ett gemensamt program mot ungdomsarbetslöshet för alla nordiska länder. Politiken utformas på nationell basis och metoderna kommer att allt oftare väljas lokalt. Förbundet ställer sig sålunda inte bakom förslaget om att utforma programmet utan en viss reservation. Om programmet emellertid i stället för att enbart vara en deklaration skulle vara praktiskt och erbjuda nya synvinklar, metoder och möjligheter att sysselsätta de unga utan att till exempel utöka de finska städernas förpliktelser, förordar även Stadsförbundet förslaget om att utforma ett dylikt program.

Finlands kommunförbund anser, att beredningen av det nordiska sysselsättningsprogrammet för ungdomen i princip kan understödjas. Programmet bör dock vara verklighetsnära och basera sig på lokala lösningsmöjlig-

heter. Förbundet anser, att kommunernas ekonomiska insats i Finland redan är tillräcklig i fråga om sysselsättningen av unga. Det är alltså inte anledning att öka kommunernas ekonomiska börda utöver den nuvarande nivån. I programmet borde man sålunda fästa särskilt avseende vid hur privatsektorns andel av sysselsättningen av unga kunde utökas, i stället för arbetsplatser som med sysselsättningsmedel ordnas inom den offentliga sektorn.

AKAVA understöder att uppmärksamhet fästes på en minskning av ungdomsarbetslösheten genom en effektivisering av arbets- och utbildningsutbudet för ungdomar. Det är viktigt att fästa uppmärksamhet på en förbättring av möjligheterna till och förutsättningarna för praktisering i såväl hemlandet som utomlands. Internationell praktisering och skaffandet av arbetserfarenheter bör ökas genom att bl. a. de samnordiska praktikantutbytesprogrammen effektivieras.

AKAVA föreslår att åldersgränsen 25 år inte skall användas som en inskränkande faktor beträffande åtgärder för befrämjande av övergången till arbetslivet.

Ålands landskapsstyrelse anser att programmet bör utformas så att det inte blir ett parallellsystem till de normala arbets- och utbildningsmöjligheterna för ungdomarna. Extra sysselsättningsåtgärder bör ej vidtagas innan man prövat de normala vägarna att erhålla lämpligt arbete eller lämplig utbildning.

Kommunal- og arbeidsdepartementet i Norge anser att ett nordiskt projekt kan vara nyttigt för att klargöra vilka utbildningsformer som ger bäst effekt och ger ungdomar tillräcklig kompetens. Det är viktigt att hindra att ungdomar går ut i arbete för tidigt och utan tillräcklig utbildningsbakgrund. Departementet erinrar om pågående projekt under ministerrådet (NAUT) och att ett nytt ungdomsprojekt bör ses i sammanhang med dessa projekt.

Arbetsdirektoratet erinrar om pågående projekt inom ramen för ministerrådets ekonomiska handlingsplan och anser att erfarenheterna härav bör få central betydelse för utformningen av ett program mot ungdomsarbetslösheten. För att på ett bättre sätt än idag ta till vara målgruppen bör man lägga särskild vikt vid metoder som ger större samverkan med andra resurssystem, med parter i både privat och offentlig sektor.

Skolöverstyrelsen i Sverige anser att en gymnasial grundutbildning ger ungdomarna en grund att stå på. Gymnasiekompetens kan ses som en inträdesbiljett till arbetslivet. Den ger också en social baskompetens. Arbetsmarknadsverkets arbetsgaranti tar vid där skolans ansvar upphör (vid 18 år) och innebär att ungdomar erbjuds hjälp med att söka arbete på öppna arbetsmarknaden. I de fall detta inte lyckas erbjuds ungdomarna s. k. inskolningsplatser i privata företag eller hos offentliga arbetsgivare. Tillsammans ger detta en heltäckande garanti för utbildning eller arbete för ungdomarna tills de fyller 20 år.

För ungdomar över 20 år kan arbetsförmedlingen erbjuda platsförmedlingservice, beredskapsarbete, arbete med rekryteringsstöd, arbetsmarknadsutbildning och utredningsresurser i form av psykologer, arbetsvägledare och arbetsmarknadsinstitut. Enligt SÖ vore det angeläget att ungdomar mellan 20 och 25 år som ännu inte skaffat sig gymnasiekompetens ges möjlighet till vidareutbildning med utbildningsbidrag i högre utsträckning än för närvarande då dessa ungdomar ofta har att sörja för sin egen och eventuella barns försörjning. SÖ ser positivt på nordiska initiativ till att åtgärder mot ungdomsarbetslöshet får en hög prioritet. Det vore också mycket positivt om de nordiska länderna hade en lagstiftning som överensstämde när det gäller en ungdomsgaranti för utbildning och arbete då detta främjar rörligheten mellan de nordiska länderna.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) noterar att arbetslösheten hos ungdomar i vissa åldersgrupper kan accepteras vara något högre än hos befolkningen i övrigt. UHÄ har inga invändningar mot förslaget som kan förväntas främja intresset för internationell rörlighet men önskar understryka betydelsen av att föreslagna insatser tar sin utgångspunkt i den forskning som bedrivs.

Framtida gemensamma nordiska program bör som regel föregås av vetenskapliga utvärderingar av de enskilda insatser som prövats i de olika länderna. Likaså bör utvärdering genomföras för samnordiska åtaganden. Att på så sätt synliggöra resultat gynnar det nordiska samarbetet och den metoderfarenhet som vinnas kan underlätta vidareutveckling av former för erfarenhetsutbyte och gemensamma handlingsprogram på vetenskaplig grund.

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden påpekar, att ungdomsarbetslösheten i de nordiska länderna är högre än den genomsnittliga arbetslösheten, delvis beroende på sökprocessen på arbetsmarknaden vid övergången från utbildning till arbete. Forskningen visar dessutom, att olika kategorier av ungdomar kan utgöra substitut för varandra på arbetsmarknaden. Speciella arbetsmarknadspolitiska insatser för åldrarna 16–19 år kan därför medföra försämrade möjligheter för ungdomar i åldrarna 20–24 år att finna arbete. Det uppstår alltså s.k. undanträngningseffekter. På grund av komplexiteten hos orsakerna till ungdomsarbetslösheten måste ett nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten ta sin avstamp i den omfattande forskningen om ungdomsarbetslösheten i bl. a. de nordiska länderna. Eftersom arbetsmarknadspolitiken har så olika utformning i de nordiska länderna måste programmet beträffande åtgärdssidan i hög grad utformas som en "idébank". Det finns mycket att hämta från bl. a. de utvecklingsprojekt som bedrivits inom t. ex. SKOL-ARB-projektet – ett nordiskt nätverksprojekt om vägledningsmetoder och förbättrade kontakter mellan skola och arbetsliv.

Arbetslivscentrum anser att ur ett svenskt perspektiv är åtgärder mot ungdomsarbetslöshet i dagsläget inte högprioriterade. Det är dock viktigt

att en organisatorisk beredskap finns för en förändrad situation. Ett sätt att motverka arbetslösheten bland ungdomar i t.ex. Danmark vore att anvisa dem arbete i Sverige, och att aktivt underlätta rörligheten. I de svenska storstadsregionerna är det t. ex. för närvarande mycket svårt att få bostäder, vilket gör att många ungdomar inte kan ta de arbetstillfällen som ges. I vad mån kan ungdomar från de övriga nordiska länderna hjälpas med bostadsfrågan?

Arbetslivscentrum stöder i princip förslaget att utforma ett gemensamt program mot ungdomsarbetslöshet för de nordiska länderna. Vid utformandet av ett sådant program är av vikt att ta i beaktande att arbetslösheten för ungdomar är olika hög i de skilda nordiska länderna och att också stora regionala skillnader finns inom varje land. Sådana skillnader kan ha relevans för åtgärdernas utformning. Så tillhör exempelvis ungdomar som är arbetslösa på en god arbetsmarknad ofta en annan kategori än ungdomar som är arbetslösa på en dålig arbetsmarknad. Den förra kategorin kräver ofta åtgärder av mer socialt stödjande karaktär, medan den senare behöver åtgärder som mer direkt går ut på hjälp att slussas ut på arbetsmarknaden.

2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Dansk Arbejdsgiverforening påpekar att det i Danmark redan finns ett stort antal insatser mot ungdomsarbetslösheten som 1987 kostade 1,7 miljarder DKK. Erfarenheterna hittills visar, att de bästa resultaten uppnås genom lokala insatser, som genom medverkan av arbetsmarknadens parter tar sikte på att höja de ungas kvalifikationer för normal sysselsättning på arbetsmarknaden. Utom initiativ för att ge egentlig yrkesutbildning rör det sig om bl. a. yrkesintroducerande kurser, utbildning på produktionskolor m. m. I stor utsträckning gäller det individuellt tillrättalagda insatser som söker tillgodose både arbetsmarknaden och den enskildes förutsättningar och önskemål.

Däremot anser arbetsgivarföreningen att försök med ungdomsgaranti inte ger de unga särskilt gynnsamma möjligheter till sysselsättning. En utvärdering i två amt 1982 visade sålunda att hela 62 % av de unga fortfarande var arbetslösa efter garantiförsöket. Detta var ett sämre resultat än man uppnådde med den senare insatsen. Arbetsgivarföreningen finner därför, att det inte finns behov av nya gemensamma nordiska program och att genomförande av medlemsförslaget skulle medföra ett betydande steg tillbaka i insatsen mot ungdomsarbetslösheten.

Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund och *Affärsarbetsgivarnas Centralförbund* påpekar att man i alla nordiska länder prövat olika sätt att minska arbetslösheten bland ungdomar liksom även nordiska samarbetsprojekt. Erfarenheterna av dessa projekt har i huvudsak varit positiva. Någon universallösning på problemet har man dock inte funnit. Den viktigaste åtgärden för att minska ungdomsarbetslösheten vore nu att

motivera ungdomarna att yrkesutbilda sig. I Finland blir varje år ca. 15 000 yrkesutbildningsplatser outnyttjade.

Enligt centralförbunden visar ingen av de undersökningar eller samnordiska projekt som genomförts på senare tid att det vore möjligt, eller ens nödvändigt, att få till stånd ett gemensamt nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten. Ett större problem än ungdomsarbetslösheten är enligt deras åsikt de vuxnas benägenhet att så tidigt som möjligt lämna arbetslivet och gå i pension. Därför är det viktigt att på nordisk nivå undersöka möjligheterna att motivera de äldre att stanna längre i arbetslivet.

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge redogör för systemet med "ungdomsgaranti" som innefattar ett antal åtgärder inom arbetsmarknads- och utbildningsområdena och som under tider med låg allmän arbetslöshet synes ha fungerat relativt bra. Dock har under 80-talet mellan 3 000 och 4 000 ungdomar varit arbetslösa och ej fångats upp av programmet och försök har gjorts med mer socialpolitiska lösningar. Departementet tvivlar på att det är förnuftigt att stimulera den yngsta gruppen att utnyttja den gemensamma nordiska arbetsmarknaden, utöver särskilda projekt som Nordjobb. Särskilt för gruppen 16–18 år anser departementet det lämpligast att lösa arbetsmarknadsproblemen i närmiljön.

Svenska arbetsgivareföreningen erinrar om att de ungdomar som av olika anledningar inte får ett arbete på den öppna marknaden eller utbildning, skall i fortsättningen erbjudas inskolningsplatser såväl inom privat som inom offentlig sektor. Det finns anledning att med andra nordiska länder utbyta erfarenheter av det nya utvidgade systemet med inskolningsplatser, samtidigt som Sverige kan ta del av grannländernas ungdomsprogram.

SAF anser dock inte att det i Sverige behövs ytterligare program nu, utöver de möjligheter som redan finns med ungdomsplatser för 16- och 17-åringar samt inskolningsplatser för 18- och 19-åringar.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att de allra flesta remissinstanser är positiva till medlemsförslaget. Flera synpunkter anförs angående extra utredningar, allmän uppläggning av insatserna m. m. som återspeglar olika intressen och de stora olikheterna mellan länderna. Några remissinstanser pekar på att ungdomsarbetslösheten visar på djupgående strukturella problem och kräver tvärfackliga insatser.

Några remissinstanser hänvisar till pågående projektverksamhet inom ministerrådet. Utskottet har inhämtat, att ämbetsmannakommittén (NAUT) 1990 påbörjar ett projekt under rubriken "ungdom og virkemiddelbruk". Syftet är att göra en jämförande analys av de åtgärder mot ungdomsarbetslösheten som vidtas i de nordiska länderna. I projektet skall

man vidare undersöka de ändringar som blir nödvändiga i insatser mot ungdomsarbetslöshet som följd av den samtidiga marginaliseringen av de utsatta grupperna och den ökade efterfrågan på kvalificerade ungdomar. Vidare igångsätts under 1990 ett projekt om "modernisering av sysselsättningspolitiken" som syftar att få till stånd nya former för sysselsättnings- och kvalificeringserbjudanden för alla utsatta grupper, däribland unga arbetslösa.

Utskottet noterar med tillfredsställelse dessa nya ministerrådsinsatser, som ligger i linje med de problem som tas upp i medlemsförslaget. Utskottet har ofta påpekat, att ungdomens arbetslöshet måste ges särskild prioritet då den innebär stora risker för individ och samhälle. Rådet vidtog 1981 en rekommendation till de nordiska ländernas regeringar att snarast möjligt vidta alla åtgärder som kunde medverka till att minska arbetslösheten bland de unga (*rek. nr 28/1981*). Utskottet följde därefter med tillfredsställelse ministerrådets projektsamarbete, t.ex. ungdomsgarantiförsöken i fyra lokalområden och SKOLARB-projektet, som skall följas upp med en handbok för vägledare. Ett projekt om nya sätt att bekämpa ungdomsarbetslösheten har ingått i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning, "Norden i växt". Utskottet har i anslutning till handlingsplanen framhållit, att en realistisk lösning på sikt endast kan åstadkommas genom att ungdomarna bereds fast avlönad anställning och vill även erinra om den i samarbetsprogrammet uttalade målsättningen att upprätthålla och vidareutveckla den gemensamma nordiska arbetsmarknaden som ett realistiskt komplement till de nationella marknaderna för arbetssökande. Ungdomen med sin större rörlighet borde kunna dra särskilt nytta av den nordiska arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av det pågående arbetet och med dessa synpunkter från utskottet, beslöt rådet vid sessionen 1989 att avskryva rekommendationen. Den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna och sysselsättningsläget, som uppvisar stora olikheter mellan länderna, har dock gjort det motiverat att väcka ett nytt medlemsförslag om ungdomsarbetslöshet. Utskottet noterar, att flera av remissinstanserna anför synpunkter liknande de som utskottet tidigare anfört. Utskottet ser med tillfredsställelse att nya insatser mot ungdomsarbetslösheten och speciellt gentemot utsatta grupper planerats inom ministerrådet och skall igångsättas under 1990. Utskottet vill starkt framhålla, att projekt för utsatta grupper ej bör drabbas vid de omstruktureringar av ministerrådets budget som förbereds. Utskottet anser, att de nordiska insatser som förutses mot ungdomsarbetslösheten bör utvidgas till ett mer integrerat program mot ungdomsarbetslöshet.

Utskottet har bland de synpunkter som anförs av remissinstanserna särskilt noterat den strukturförändring som pågår på arbetsmarknaden genom kombinationen av allt större krav på kompetens och flexibilitet hos arbetskraften och ökad utslagning av ungdomar med bristande kvalifika-

tioner och social utsatthet. Denna utveckling innebär en stor fara för den nordiska välfärdsmodellen och på sikt även för demokratin, och utskottet anser att åtgärder för att hejda denna process måste ges högsta prioritet både nationellt och nordiskt. Bland remissinstanserna återfinns flera modeller för hur ett åtgärdsprogram mot ungdomsarbetslösheten bör utformas. Utskottet anser det, mot bakgrund av de nationella olikheterna, rimligt att de konkreta insatserna utformas nationellt och lokalt. Dock finner utskottet, att det inom varje land torde erfordras en kombination av arbetsmarknads-, utbildnings- och socialpolitiska insatser.

Utskottet noterar, att remissinstanserna – delvis mot bakgrund av nationella olikheter – har olika synpunkter på prioriteringen av vissa åldersgrupper för arbets- respektive utbildningserbjudanden. Ett erfarenhetsutbyte härom anser utskottet vara av värde för att få till stånd mer täckande system i de nordiska länderna och en prioritering av de mest behövande grupperna. Utskottet finner det naturligt att i de yngre årgångarna koncentrera insatserna till utbildningssidan med hänsyn till dessa gruppers möjligheter på längre sikt.

Utskottet anser dock att det behövs ett gemensamt nordiskt program innehållande målsättningar och kravspecifikationer, som kan vara av värde för arbetslösa nordiska ungdomar och för strävan till full sysselsättning för dem på den nordiska arbetsmarknaden.

Utskottet får mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställa att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,

att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper.

Reykjavík den 25 feburari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag

om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet

(Väckt av Grethe Lundblad samt Kjell Magne Fredheim, Anker Jørgensen, och Mats Nyby)

Arbetslöshet och sysselsättning kan variera mycket mellan de nordiska länderna. Enligt statistik för 1988 varierar arbetslösheten för de 16–64-åriga mellan 1,8 och 9 procent i de fem nordiska staterna. Men ett gemensamt drag i arbetsmarknadsstatistiken är tyvärr att ungdomsarbetslösheten i alla länderna är högre än den genomsnittliga arbetslöshetsprocenten.

Det måste betecknas som bekymmersamt att nordisk ungdom skall möta större svårigheter att finna sin plats på vår gemensamma nordiska arbetsmarknad än andra åldersgrupper.

Utöver de möjligheter det finns att anvisa nordiska ungdomar arbete i annat nordiskt land än det egna landet borde man i alla nordiska länder göra en samlad insats för att underlätta ungdomarnas inträde på en arbetsmarknad, där stor konkurrens råder. Man kan t.ex. utforma speciella yrkesutbildningsmöjligheter, man kan t.ex. ge alla ungdomar en anställningsgaranti med rätt till halvtidsarbete antingen inom privat näringsliv eller hos offentliga arbetsgivare, ett system som i Sverige kallats "att arbeta i ungdomslag". Man kan ordna inskolningsplatser inom privata sektorn med visst statligt bidrag till lönekostnaderna. Överhuvudtaget är det viktigt att när det gäller unga arbetslösa omvandla ekonomiskt bidrag till ersättning för utfört arbete eller studiestöd.

Det finns säkert många arbetsinsatser som behövs inom vård- och servicesektorn, men som av sparsamhetsskäl ej utförs, samtidigt som stora summor måste utbetalas som bidrag till arbetslösa ungdomar. Att ersätta bidrag med betalt arbete ger ungdomen en bättre känsla av människovärde och samhällsnytta, som kan vara avgörande för deras utveckling.

Vi måste i de nordiska välfärdsstaterna inte acceptera att många ungdomar börjar sitt vuxenliv med att gå arbetslösa. När vi skapat en gemensam arbetsmarknad och gemensamma regler för ekonomiskt stöd till arbetslösa borde vi också skapa regler för att sätta in aktiva insatser för att ge ungdomar, som slutat skolan ett arbete. Redan i Helsingforsöverenskommelsen antyds behovet av att ytterligare utveckla den gemensamma arbetsmarknaden och att samordna arbetsförmedling och yrkesvägledning, samt att samordna lagstiftning på området, där det ter sig ändamålsenligt.

Mot bakgrund av att alla nordiska länder har en arbetslöshetssituation för ungdomar, som är mera besvärlig än för vuxna arbetssökande, samt att

länderna borde utnyttja varandras alla erfarenheter för att bryta detta förhållande vill vi härmed föreslå

att Nordiska ministerrådet utformar ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom speciella arbets- och utbildningserbjudanden åt ungdomar i åldrarna 16–24 år.

Stockholm den 29 augusti 1989

Grethe Lundblad (S)

Anker Jørgensen (S)

Kjell Magne Fredheim (A)

Mats Nyby (Sdp)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde m. fl., se s. 638
Remissyttranden, se supplement)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 897/e om støtte til samarbejde om økologisk jordbrugsproduktion i Norden. Udvalget har bedømt forslaget i sammenhæng med ministerrådsforslag B 101/e om tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet.

Udvalget har behandlet medlemsforslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning.

2 Sammendrag af medlemsforslaget

Det bemærkes, at forslaget er affattet på dansk. Forslagsstillerne gør opmærksom på, at ordet "jordbrug" på dansk omfatter såvel landbrug som skovbrug og havebrug, og modsvarer således ordene "landbrug" på norsk og "lantbruk" på svensk. Forslaget er stillet af en række medlemmer af den venstresocialistiske gruppe i Nordisk Råd.

Forslagsstillerne konstaterer som udgangspunkt, at forskningen på området økologisk jordbrug er meget spredt, at der er for lidt information over grænserne om resultaterne, og at forskningen på området udgør en forsvindende lille del af den samlede jordbrugsforskning. Forskningsmiljøerne bliver derved små og har for få ressourcer til for alvor at medvirke til udviklingen af det økologiske jordbrug.

Forslagsstillerne henviser til samarbejdet mellem de biodynamiske foreninger i Norden og mener, at dette kan udvikles. Man foreslår derfor, at Nordisk Råd tager initiativ til at fremme forskning, udvikling og formidling om økologisk jordbrug samt til udvikling af samarbejdsorganer på området.

Medlemsforslaget henstiller således, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

A. at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at der oprettes et nordisk samarbejdsorgan for økologisk jordbrugsproduktion i Nordisk Ministerråds regie,
- at det nordiske samarbejde mellem forskere, rådgivere og avlere inden for det økologiske jordbrug samt det nordiske studentersamarbejde styrkes,
- at styrke de nordiske, økologiske foreningers og organisationers samarbejde (Nordisk-IFOAM) med henblik på at harmonisere regler, kontrol om mærkning inden for Norden og over for tredje-lande (IFOAM),
- at der iværksættes et nordisk forskningsprogram for økologisk jordbrug med henblik på at styrke videngrundlaget og udveksling af eksisterende viden,
- at gennemføre en analyse af muligheder og fordele ved at oprette et nordisk center for samarbejde vedrørende forskning og udvikling inden for økologisk jordbrug, og

B. at Nordisk Råd anbefaler, at der bevilges midler til at finansiere initiativet.

(IFOAM = International Federation of Organic Agriculture Movements)

3 Remiss

Forslaget har været på remiss hos nationale og nordiske samarbejdsorganer på området.

Pr. 17. januar 1990 er der modtaget svar fra følgende organer:

Danmark: Landbrugsministeriet (med underremiss), Fællesudvalget for økologisk og biodynamisk jordbrug, Den Økologiske Jordbrugsskole.

Finland: Näringsstyrelsen, Pellervo-sällskapet, Helsingfors Universitet, Jord- og skogsbruksministeriet (med underremiss).

Åland: Ålands Landskapsstyrelse.

Island: ingen svar modtaget.

Norge: Det Kongelige Landbruksdepartement (med underremiss).

Sverige: ingen svar modtaget.

Nordiske: Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ).

Holdningen i de modtagne svar kan sammenfattes således, at myndigheder og samarbejdsorganer med tilknytning til myndighederne (f. eks. statslige forskningsorganer og universiteter) støtter en opprioritering af samarbejde og forskning om økologisk jordbrug, samtidig med at man påpeger, at der allerede er igangsat omfattende arbejde på området. Man mener videre, at det ikke er rationelt, hvis forskningen vedrørende økologisk jordbrug isoleres fra anden forskning og udvikling på jordbrugsområdet. Disse remissinstanser er derfor skeptiske til oprettelse af nye organer på området og finder, at samarbejdet bør kunne udbygges inden for allerede eksisterende organer. Jord- og skovbruksministeriet i Finland adskiller sig

fra dette, idet man antager, at resultaterne kan forbedres væsentligt gennem at et samarbejdsorgan oprettes.

Organer, som på mere *privat basis* arbejder inden for det økologiske jordbrug, støtter hele medlemsforslaget, herunder også behovet for nye samarbejdsorganer på området.

Alle remiss-svar støtter forslagsstillernes opfattelse af, at forskningsmiljøerne er små og spredte, det praktiske udviklingsarbejde ikke særlig omfattende, og at der vil være fordele ved nordisk samarbejde på området.

Det danske landbrugsministerium gør opmærksom på, at spørgsmålet om harmonisering af regler, kontrol og mærkning i henhold til lovgivningen er myndighedsopgaver og derfor henlagt til offentlige institutioner. Ministeriet gør endvidere opmærksom på, at EF-kommissionen har udarbejdet et forslag til rådsforordning med fælles minimumskrav til avls- og kontrolregler, og at Danmark herefter må harmonisere på grundlag af disse regler.

Flere svar peger på, at der er væsentlige forbrugerinteresser knyttet til økologiske produkter, og at dette taler for et øget samarbejde og udformning af fælles regler.

Der peges endvidere på, at det er urealistisk at forvente midler af den foreslåede størrelsesorden (10 mill DKK årligt i 5 år) taget af den ordinære bevilling til det nordiske jordbrugssamarbejde (i 1989: 21,1 mill DKK).

4 Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg støtter det generelle ønske hos forslagsstillerne om at styrke det nordiske samarbejde om udviklingen af økologisk jordbrug. Dette synspunkt har udvalget også givet udtryk for i forbindelse med bedømmelse af ministerrådsforslag B 101/e om tillæg til handlingsprogrammet for jord- og skovbrugsområdet.

Udvalget finder i lighed med en række remissinstanser derimod ikke, at der er behov for oprettelse af nye organer på området. Udvalget konstaterer således, at det nordiske samarbejde på jordbrugsområdet omfatter en række samarbejdsorganer og institutioner, som bør være velegnede til også at varetage samarbejde om økologisk jordbrugsproduktion, herunder de forskningsmæssige aspekter af dette. Der sigtes her særligt til Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ), embedsmandskomiteen for jord- og skovbrugspolitik (NEJS) og Nordiske Jordbrugsforskere Forning (NJF).

Udgangspunktet for ministerrådets forslag om tillæg til det jordbrugspolitiske handlingsprogram har været ønsket om særligt at udbygge det nordiske samarbejde om jordbrugets miljøproblemer. Tillægsprogrammet indeholder forslag om udbygget samarbejde vedrørende udvikling af miljøvenlige skovdriftsformer, ligesom de øgede hensyn til naturressour-

cernes økonomi og politik anvendes som argument til støtte for fortsat udbygget forskningssamarbejde.

Tillægsprogrammet indeholder en generel formulering om økologisk jordbrug og om miljøvenlige skovdriftsformer, men ikke mere udbyggede forslag på området. Udvalget opfatter dette som en mangel og finder, at ministerrådet bør udbygge programmet, så det mere bredt kommer til at omfatte problemerne omkring økologisk jordbrug.

Udvalget er således enig med medlemsforslaget i, at samarbejdet mellem forskere, rådgivere, avlere og studerende inden for det økologiske jordbrug bør udbygges. Samarbejdet bør endvidere udbygges mellem myndighederne på området både i forbindelse med forskning og udvikling og i forbindelse med kontrol og mærkning mv. Denne del af samarbejdet må naturligt indgå som en integreret del af myndighedernes, herunder de kontrollerende myndigheders, samarbejde om harmonisering af regler og overvejelserne i forbindelse med tilpasning til udviklingen af regler i EF.

Samarbejdet mellem myndighederne og de nordiske, økologiske foreninger bør i denne forbindelse udbygges, således at de erfaringer, som disse besidder, kan udnyttes. Ministerrådet kunne i denne forbindelse overveje at oprette et kontaktorgan for disse organisationer.

Ministerrådet bør så vidt muligt indarbejde forskningsaktiviteter vedrørende økologisk jordbrug i de eksisterende forskningsprogrammer, herunder samordne de indsatser, som gøres nationalt, og fremme formidlingen af resultater på området.

5 Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg indstiller på denne baggrund, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation i anledning af medlemsforslaget:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at styrke det nordiske samarbejde og udvekslingen af information mellem forskere, rådgivere, avlere, myndigheder og studenter inden for det økologiske jordbrug, og

at styrke de nordiske, økologiske foreningers samarbejde med nordiske myndigheder i forbindelse med harmonisering af regler, kontrol og mærkning i relation til økologisk jordbrugsproduktion.

Stockholm, den 29. januar 1990

<i>John Alvheim (FrP)</i>	<i>Claes Andersson (Skdl)</i>
<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>	<i>Carl Bildt (m)</i>
<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>	<i>Lahja Exner (s)</i>
<i>Lars P. Gammelgaard (KF)</i>	<i>Hans Gustafsson (s)</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson (Ab)</i>	<i>Marianne Jelved (RV)</i>
<i>Anker Jørgensen (S)</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen (A)</i>
<i>Kjellbjørg Lunde (SV)</i>	<i>Lauri Metsämäki (Sdp)</i>
<i>Flemming Mikkelsen (Sb)</i>	<i>Mikael Petersen (Si)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Eino Siuruainen (K)</i>
<i>Karin Söder (c)</i>	<i>Anders Talleraas (H)</i>
	Formand
<i>Ernst Wroldsen (A)</i>	<i>Þorsteinn Pálsson (Sj)</i>

Medlemsförslag

om stöd till samarbete om økologisk jordbrugsproduktion i Norden

(Vækt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde samt Claes Andersson och Theo Koritzinsky)

Som et led i en samlet indsats for miljøet og udviklingen af jordbruget i Nordens forskellige regioner er forskning i økologisk¹ jordbrugsproduktion² stadig mere påtrængende. Det er erkendt i vide kredse.

Forskning i økologisk jordbrugsproduktion har til formål at fremskaffe viden om, hvordan jordbrugsprodukter kan fremstilles sundere, miljømæssigt renere og etisk mere forsvarligt.

Desuden skal forskningen på området understøtte mulighederne for, at fremtidens jordbrug forener hensynet til naturen, ressourceforvaltning og sociale forhold for befolkningen i landområderne. Et nordisk samarbejde om en sådan forskning vil naturligt indgå i traditionen for nordisk forskningssamarbejde og f. eks. samarbejde om miljø og forbrugerpolitik. Men indtil nu har det været påfaldende begrænset.

Inden for hvert af de nordiske lande udføres i dag enkelte forskningsprojekter i økologisk jordbrugsproduktion dels på landbrugsuniversiteterne, dels på nogle statslige forskningsstationer. Derudover er der etableret nogle selvstændige forsøgsgårde/centre for økologisk jordbrug i Norge, Sverige og Finland. Imidlertid foregår den igangværende forskning på området meget spredt og med alt for lidt information om resultaterne på tværs af grænserne, og den udgør kun en forsvindende lille del af den samlede jordbrugsforskning. Forskningsmiljøerne er derfor for små og har for få ressourcer til at virkeliggøre en ordentlig indsats for at udvikle den økologiske jordbrugsproduktion. Det betyder:

- at forskningen i økologisk jordbrugsproduktion i dag ikke har den fornødne kapacitet til at arbejde med grundlæggende, langsigtede og perspektivrige spørgsmål, men primært må holde sig til kortsigtede og mere anvendelsesorienterede aspekter;

¹ Ordet økologisk anvendes her som en fælles betegnelse for de forskellige, økologiske, biologiske, organiske, biodynamiske og naturbevarende jordbrugsproduktionsretninger inden for de nordiske lande.

² Opmærksomheden henledes på, at det danske ord "jordbrug" omfatter både land-, have- og skovbrug og modsvarer således ordene "landbruk" og "lantbruk" på henholdsvis norsk og svensk.

- at der er stærkt begrænsede muligheder for at opbygge et tværvideenskabeligt forskningsmiljø, som kan bidrage til at udvikle en økologisk jordbrugsproduktion, der spiller sammen med samfundets øvrige interesser i ressourceudnyttelse, naturbeskyttelse og social udvikling;
- at rådgivningen i det økologiske jordbrug i de enkelte nordiske lande kun får tilført ny viden på få, afgrænsede og tilfældige områder, og
- at uddannelsesmulighederne inden for økologisk jordbrug, ikke mindst på universiteterne, overhovedet ikke kan leve op til det niveau, som sædvanligvis forventes.

Det aktuelle økologiske jordbrug i Norden er således særdeles ringe stillet med hensyn til støtte fra en omfattende og perspektivrig offentlig forskning. Heraf følger, at hverken udviklingen af det økologiske jordbrug fremover eller samfundets langsigtede interesser vil blive tilgodeset i et tilstrækkeligt omfang.

Der er på området en lang tradition for et uformelt nordisk samarbejde. De biodynamiske foreninger i Norden har samarbejdet om rådgivning og om "Nordisk Forskningsring" i Järna (S) siden 30'erne. Fra 1984 har der desuden hvert år været afholdt uformelle møder på skift i de nordiske lande med deltagelse af forskere, rådgivere og avlere inden for økologisk jordbrug. På tilsvarende måde mødes studerende fra de nordiske landes landbrugsuniversiteter hvert år og diskuterer økologisk jordbrug. Endelig har de forskellige nordiske økologiske og biodynamiske foreninger et uformelt samarbejde inden for rammerne af Nordisk-IFOAM, som særligt retter sig mod at koordinere avlsregler, kontrol og mærkning. Nordisk-IFOAM repræsenterer desuden de nordiske lande i det internationale samarbejde i IFOAM (den internationale sammenslutning af økologiske organisationer).

Dette nordiske samarbejde har betydning for det økologiske jordbrugs udvikling i Norden. Det har således haft en stærk indflydelse på, hvorledes de senere års statslige initiativer er blevet udformet, og hvorledes udviklingen forløber i det internationale samarbejde. Dette uformelle nordiske samarbejde skal værnes og udvikles mellem avlere, rådgivere, forskere og forbrugere.

Trods denne idealistiske fremsynethed er samarbejdet stærkt begrænset af, at der kun er få personer, som har den fornødne baggrund og mulighed for at involvere sig og især af, at samarbejdet står helt uden et finansielt grundlag. Det er derfor endnu ikke muligt at intensivere det nordiske samarbejde omkring økologisk jordbrugsproduktion.

Et initiativ i Nordisk Råds regi omkring forskning, udvikling og formidling i forbindelse med økologisk jordbrugsproduktion vil styrke udnyttelsen af de eksisterende, men spredte, ressourcer inden for de enkelte nordiske lande til gavn for det økologiske jordbrugs aktuelle behov, samt styrke og perspektivere den samfundsmæssige interesse i området.

På denne baggrund ønsker forslagsstillerne, at der iværksættes et initia-

tiv i Nordisk Råds regi for at udvikle det økologiske jordbrug. Initiativet må omfatte en række forskellige aktiviteter, som foreslås koordineret af et samarbejdsorgan. Samarbejdsorganet bør sammensættes med baggrund i det eksisterende uformelle nordiske samarbejde og de eksisterende nationale statslige organer vedrørende økologisk jordbrug.

Initiativet foreslås iværksat for at styrke det eksisterende samarbejde på området mellem forskere, studerende, rådgivere og avlere.

Det indebærer, at der ønskes bevilget midler til sekretariatsbistand, at gennemføre møder og rejser.

Der ønskes desuden iværksat et forskningsprogram for økologisk jordbrugsproduktion. Forskningsprogrammet bør prioritere projekter, som beskæftiger sig med grundlæggende og langsigtede opgaver, der kan udføres i eksisterende forskningsmiljøer. Jvf. i øvrigt ovenstående. Det skønnes, at det vil blive ca. 10 mio. DKK årligt i 5 år.

Forslagsstillerne gør opmærksom på, at det foreslåede nogenlunde svarer til det, vi kender fra eksisterende jordbrugsinitiativer i Nordisk Råds regi som Samnordisk Planteforædling (SNP) og Nordisk Genbank (NGB), og at der i øvrigt ikke er nogen konflikt hermed hverken organisatorisk eller finansielt.

På denne baggrund henstiller forslagsstillerne

A. at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at der oprettes et nordisk samarbejdsorgan for økologisk jordbrugsproduktion i Nordisk Ministerråds regi,
- at det nordiske samarbejde mellem forskere, rådgivere og avlere inden for økologisk jordbrug samt det nordiske studenter-samarbejde styrkes,
- at styrke de nordiske, økologiske foreningers og organisationers samarbejde (Nordisk-IFOAM) med henblik på at harmonisere regler, kontrol og mærkning inden for Norden og over for tredje-lande (IFOAM),
- at der iværksættes et nordisk forskningsprogram for økologisk jordbrug med henblik på at styrke videngrundlaget og udveksling af eksisterende viden,
- at gennemføre en analyse af muligheder og fordele ved at oprette et nordisk center for samarbejde vedrørende forskning og udvikling inden for økologisk jordbrug, og

B. at Nordisk Råd anbefaler, at der bevilges midler til at finansiere initiativet.

København, den 25. august 1989

Margrete Auken (SF)

Claes Andersson (Skdl)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Theo Koritzinsky (SV)

Juridiska utskottets betänkande över medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning

(Medlemsförslaget väckt av Lena Öhrsvik m.fl., se s. 649

Remissyttranden, se supplement)

Utvalget har behandlet medlemsförslaget på sine möter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm.

1. Medlemsförslaget

Medlemsförslaget er framsatt den 21. september 1989.

I medlemsförslaget anbefales det at

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning, slik at det innføres en restriktiv lovgivning om erverv og besittelse av våpen og ammunisjon i de nordiske land.

Forslagsstillerne anfører at en økende våpensmugling i Norden er blitt stadig mer følbart, og har bidratt til en økning av voldsforbrytelser. Våpensmuglingen skyldes bl. a. ulikheter i våpenlovgivningen i de nordiske landene, heter det.

Utviklingen er foruroligende i en tid som kjennetegnes av voldsromantikk og et stadig hardere samfunnsklima, anføres det. Forslagsstillerne mener at mottiltak må vedtas, og til dette hører en sterkere begrensning av antallet våpen i samfunnet.

Det anføres at det ut over den samvittighetsfulle majoriteten av våpeninnhavere, finnes en gråsoner, der det f.eks. slurves med oppbevaringsbestemmelsene. Forslagsstillerne viser til den nye svenske våpenutredningen, (SOU 1989:44), der det bl. a. framgår at det ikke bare er de illegale våpnene som utgjør problemet. Ifølge utredningen er det hovedsakelig de legale våpnene som anvendes ved mord, ved drap, ved vådeskudd, som trussel ved forbrytelser eller som stjales og havner i kriminelle miljøer.

Selv om antallet tyverier av jaktvåpen ikke skulle være så stort, er det alltid en risiko ved at våpen finnes lett tilgjengelig i hjemmet, mener forlagsstillerne. Våpen er et ettertraktet bytte, ikke minst for de forbrytelser som vokser fram i tilknytning til narkotikamisbruk. Det er også ofte den legale våpeninnhaveren som anvender sitt våpen for å begå en forbrytelse, heter det.

Forslagsstillerne peker på at det i Norden er en fortløpende bestrebelse etter å stå samlet på så mange områder som mulig. I disse tider, med terrorisme og internasjonalisert kriminalitet, er det etter forslagsstillernes mening grunn til å gå sammen også på dette området, og i fellesskap forbedre den samfunnsmessige kontrollen og hindre misbruk av våpen.

Forslagsstillerne viser til at det innenfor EF er utarbeidet et direktivforslag om erverv og besittelse av våpen. Forslaget, som hovedsakelig inneholder regler for å innføre felles prosedyrer for kontroll av våpentransport fra et medlemsland til et annet, har møtt kritikk, og kommer ikke til å gjennomføres i nåværende form, heter det. Dermed er det etter forslagsstillernes mening for tidlig å overveie en tilpasning til EF-retten på dette området.

Etter forslagsstillernes mening er det mye som taler for en mer restriktiv lovgivning i forbindelse med bruk av våpen. En slik lovgivning bør gjøres ensartet mellom de nordiske land før å bli effektiv, heter det.

Det vises til at det i Sverige foreligger et forslag som bygger på den europeiske våpenkonvensjonen av 1978 om enkeltpersoners anskaffelse og besittelse av våpen. Forslaget oppfyller også kravene i henhold til den europeiske konvensjonen om menneskerettigheter. Etter forslagsstillernes mening kunne det svenske forslaget tjene som utgangspunkt for en samnordisk våpenlovgivning.

2. Remissinstanser

Det er mottatt uttalelser fra følgende:

Nordiske

- Nordisk jegersamvirke

Danmark

- Dansk Politiforbund
- Dansk Skytteunion
- Jagtorganisationernes Fællesudvalg
- Justitsministeriet

Finland

- Inrikesministeriet
- Justitieministeriet
- Finska skytteförbundet
- Finlands vapenhistoriska sällskap
- Jägarnas Centralorganisation
- Reservistidrottsförbundet

Island

- Justits- og kirkeministeriet

Norge

- Justisdepartementet
- Norges Jeger- og Fiskerforbund
- Norges Skytterforbund

Sverige

- Frivilliga skytterörelsen
- Rikspolisstyrelsen
- Sveriges vapenägares förbund
- Svenska sportskytteförbundet

3. Remissuttalelser*Nordiske*

Nordisk jegersamvirke (NJS) og *Norges Jeger- og Fiskerforbund* stiller seg begge positive til forslaget om at våpenlovgivningen i de nordiske land harmoniseres. Man er imidlertid ikke enig i at man trenger strengere lovgivning når det gjelder kjøp og besittelse av jaktvåpen.

Begrunnelsen for dette standpunkt bygger bl. a. på følgende:

Kjøp og innehav av våpen betraktes som en borgerrett når det foreligger et legitimt behov. Jakt er et legitimt behov.

Det er lite misbruk av jaktvåpen i Norden.

I de nordiske land er det innført jegerprøve som gir kandidatene innføring i forsvarlig våpenbehandling.

En oppnår ingen bedring i den kriminelle bruk av våpen gjennom en eventuell innstramning av våpenbesittelsen hos de nær 1 mill. jegere som finnes i Norden, og som ikke utgjør noen kriminell risiko.

Eksisterende regler for kjøp og innehav av våpen er meget strenge i Norden i dag.

Danmark

Dansk Politiforbund støtter fullt ut bestrebelsene om å få gjennomført en meget restriktiv, samordnet våpenlovgivning i Norden.

Jagtorganisationernes Fællesudvalg stiller seg negative til forslaget om å innføre en mer restriktiv våpenlovgivning. Det vises til at den danske våpenlovgivningen som ble endret så sent som i 1988 idag framtrer som en av de strengeste lover på området.

JF stiller seg kritisk til det synspunkt som kommer til uttrykk i forslaget, om at en gjennom en strengere lovgivning kan begrense ubehagelige drapsforbrytelser. Uansett hvor streng lovgivning en gjennomfører, vil det alltid

være illegale våpen i omløp som vil bli brukt i forbindelse med forbrytelse av grovere karakter, heter det.

JF stiller seg imidlertid positiv til forslaget om en harmonisering av våpenlovgivningen i de nordiske land når det gjelder oppbevaring og besittelse av våpen og ammunisjon.

Justitsministeriet er prinsipielt enig i at det er hensiktsmessig å få ensartede nordiske regler på våpenlovgivningens område. Etter deres mening bør en eventuell harmonisering ta sikte på en tilnærming til den restriktive danske lovgivningen. Justitsministeriet finner imidlertid at et eventuelt nordisk samarbeide bør avvente resultatene av det igangværende arbeide med et EF-direktivforslag som til dels inneholder harmoniseringsbestemmelser.

Dansk Skytteunion hevder at den nye danske våpenlov kan sies å være både streng og restriktiv, sett fra skytterorganisasjonenes side. Likevel kan den ifølge DS utmerket tjene som eksempel for andre land i bestrebelsene på: å begrense mengden og utbredelsen av skytevåpen og andre farlige, våpenlignende gjenstander, å utøve effektiv kontroll med de våpen som finnes, og ikke å legge hindringer i veien for de som dyrker sportskyting som idrett.

DSU kan således tilslutte seg at den danske våpenlov, eller tilsvarende lov, gjennomføres i samtlige nordiske land, i den utstrekning dette måtte anses for mulig eller hensiktsmessig.

Finland

Inrikesministeriet stiller seg positiv til at man søker å forene våpenlovgivningen i Norden så langt det er mulig. I henhold til innenriksministeriet er den finske våpenlovgivningen meget streng, sett i internasjonal målestokk. Gjeldende lovgivning er imidlertid delvis foreldet, og en ny våpenlovgivning er under forberedelse, og antas å ville tre ikraft våren 1992.

Justitieministeriet stiller seg positiv til målsetningen i medlemsforslaget om å oppheve unødige forskjeller i de nordiske lands våpenlovgivning, og at kontrollen av våpen effektiviseres.

Etter justitieministeriets mening kan ikke den svenske utredningen, SOU 1989:44 direkte anvendes som modell for nordisk lovgivning, da denne utredningen bare berører en endring av gjeldende våpenlov i Sverige. Det er justitieministeriets oppfatning at dersom en ønsker å forene den nordiske våpenlovgivningen, skjer dette best ved at de nasjonale organene holder kontakt under forberedelsene.

Finska skytteförbundet er enig i at det kan være nødvendig å få en samnordisk våpenlovgivning. Men man bør ikke begrense adgangen til anskaffelse og besittelse av våpen som anvendes i sportsskyting, heter det. Etter FS' mening vil en oppnå bedre resultater gjennom skolering og opplysning enn gjennom restriksjoner. Skytterforeningenes rolle i samar-

beidet med myndighetene bør videreutvikles med tanke på spørsmål som angår anskaffelse og opplysning om våpen, heter det.

Finlands vapenhistoriska sällskap stiller seg negativ til medlemsforslaget om at de nordiske lands våpenlovgivning skal harmoniseres gjennom en restriktiv lovgivning om erverv og besittelse av våpen og ammunisjon.

FVS hevder at det i medlemsforslaget finnes mange ubegrunnede påstander om våpenbruk og voldsforbrytelser. Bl. a. nevnes det at påstanden om at "det finns ett samband mellan antalet grova våldsbrott och den totala mängden vapen i samhället" er uriktig. Det vises f.eks. til at i Sveits er antall våpen pr. person det største i Europa, mens antallet forbrytelser begått med våpen er et av de minste i vår verdensdel.

En ytterst streng våpenlovgivning slik medlemsforslaget legger opp til, vil ikke eliminere voldsforbrytelser som begås med skytevåpen, heter det.

FVS peker på at ikke heller medlemslandene i EF har kunnet oppnå en enhetlig lovgivning tross felles rekommendasjoner. Det er således heller ikke grunn til å vente noe bedre resultat gjennom en harmonisering av de nordiske lands lovgivning, heter det.

Jägarnas Centralorganisation konstaterer at de i medlemsforslaget omtalte forhold er viktige og aktuelle, og at en mest mulig ensartet nordisk våpenlovgivning er riktig.

JCO er imidlertid av den oppfatning at de i medlemsforslaget nevnte tiltak ikke bør settes i verk på nevnte måte.

JCO mener at et bra utgangspunkt for å få til en enhetlig lovgivning kunne være å starte med det forslaget som Nordisk Jegersamvirke framførte overfor Nordisk Ministerråd i 1988 vedrørende transport av jakt- og konkurransevåpen mellom de nordiske landene. I Finland er någjeldende situasjon svært byråkratisk og dyr på dette området, hevdes det.

Reservistidrottsförbundet hevder at medlemsforslaget er tendensiøst. De fleste påstandene som forslaget er motivert ut fra passer ikke i Finland, heter det.

Reservistidrottsförbundet påpeker at man i de senere årene har forbedret en ny våpenlov i Finland. Forslagene om ny finsk våpenlov går i riktig retning, heter det. Etter RI's mening bør lovgivningen i Finland utvikles på bakgrunn av utredningene som er gjort der, og ikke med bakgrunn i det nærværende medlemsforslag, som ikke passer for finske forhold, heter det.

Island

Justis- og kirkeministeriet hevder at det ikke er noe til hinder for at en koordinering av de nordiske lands lovgivning blir utsatt, da det gjelder ulike lover i landene. Det opplyses at Island fikk ny våpenlov i 1977. Det opplyses videre at loven og forskrifter generelt har meget strenge regler for besittelse og benyttelse av farlige våpen og skytevåpen.

Norge

Det norske Justisdepartementet bemerker innledningsvis at det i Norge nå foreligger et forslag om kontrollplikt ved framtidig erverv av glattborede haglegeværer. Blir dette forslaget godtatt, vil salg av denne typen våpen bli underlagt tilsvarende regler som i Sverige og Finland, heter det.

Justisdepartementet er forøvrig enig i at nordisk våpenlovgivning på enkelte områder bør være likeartet. Justisdepartementet finner det likevel ikke hensiktsmessig at et enkelt lands forslag til våpenlovgivning (SOU 1989: 44) gjøres til utgangspunkt for en samnordisk lov. Det er imidlertid gode grunner for at de nordiske land baserer sin våpenlovgivning på felles hovedprinsipper, dog slik at lovens nærmere utforming bør overlates til hvert enkelt medlemsland. Dette er etter departementets oppfatning naturlig sett på bakgrunn av store ulikheter i de enkelte lands jakt og våpenkultur.

Norges Jeger- og fiskerforbund – se *Nordiske*

Sverige

Frivilliga Skytterörelsen hevder at Sverige allerede har en meget streng våpenlovgivning, sett i forhold til resten av verden. Hvorvidt en samnordisk lovgivning skal være strengere enn den som gjelder i Sverige idag, bør stå åpent til SOU 1989: 44 er ferdigbehandlet, heter det.

FSR anser det imidlertid hensiktsmessig at lovgivningen på våpenområdet blir harmonisert, og kan således tilstyrke den delen av medlemsforslaget.

Rikspolisstyrelsen stiller seg i prinsippet positiv til tanken om en mer enhetlig våpenlovgivning.

Det hevdes at det pr. idag er store ulikheter i de nordiske lands våpenlovgivning. Som eksempel nevnes den norske våpenlovgivningen som ikke omfatter haglegevær.

Selv om tidligere forsøk på å få en mer enhetlig våpenlovgivning har mislykkes, bør en ikke av den grunn avstå fra å forsøke igjen, heter det.

Svenska Sportskytteförbundet deler i hovedsak de synspunkter som kommer til uttrykk i medlemsforslaget om samnordisk våpenlovgivning. SS uttrykker imidlertid uro for at vedtakelsen av medlemsforslaget skal kunne medføre økt byråkratisering ved f.eks. inn- og utførsel av jakt- og konkurransevåpen mellom de nordiske land.

Sveriges Vapenägares Förbund hevder at den svenske våpenlovgivningen er en av de strengeste i verden. Det er ingen grunn til noen skjerping av denne lovgivningen, heter det.

Etter SVF's mening tar medlemsforslaget opp de mest negative synspunktene på våpen, våpenanvendelse og våpeninnhavere, som omhandles i den svenske "Översyn av vapenutredningen (SOU 1988: 44)", og som ligger til grunn for forslaget. SVF tar bestemt avstand fra disse synspunktene.

SVF framhever at våpen og våpenbruk er en verdifull kilde til en meningsfull fritid for ca. en million mennesker i Sverige, og at våpen er en forutsetning for forvaltningen av landets viltstammer.

SVF antar at uansett hvor streng våpenlovgivningen gjøres, vil det alltid finnes våpen tilgjengelig for de alvorlige forbrytelsene. SVF slutter seg imidlertid til ideen om en harmonisering av våpenlovgivningen i Norden.

SVF mener at Nordisk Jegersamvirkes forslag om at regler ved transport av jakt- og konkurransevåpen over grensene mellom de nordiske land snarest bør gjennomføres.

4. Juridisk utvalgs synspunkter

Utvalget har merket seg at enkelte av høringsinstansene stiller seg svært kritiske til den framstillingen av våpeneiere og våpenanvendelse som kommer til uttrykk i medlemsforslaget.

Utvalget konstaterer videre at de fleste høringsinstansene stiller seg negative til forslaget om mer restriktiv lovgivning. Det blir framholdt at den eksisterende lovgivningen i Norden generelt sett er restriktiv, og at det derfor ikke skulle være behov for strengere lovgivning på området. Flere av høringsinstansene har dessuten pekt på at man ikke kan begrense drapsforbrytelser gjennom en ytterligere restriksjon i våpenlovgivningen.

Utvalget er enig i at en restriktiv lovgivning i seg selv ikke er tilstrekkelig for å begrense volden i samfunnet. Men lovgivningen kan være ett av flere virkemidler. Ut fra høringsuttalelsene synes det imidlertid som om eksisterende lovgivning i Norden er relativt restriktiv.

Fra enkelte hold blir det pekt på at det er store ulikheter i våpenlovgivningen i Norden. Det blir særlig framhevet at den norske lovgivningen ikke omfatter haglegevær. Utvalget har merket seg at den norske lovgivningen om erverv av glattborete haglegevær nå er foreslått skjerpet, slik at reglene blir i samsvar med de svenske og finske reglene på området. Det synes således ikke å være overhengende behov for en generell skjerping av reglene.

Utvalget kan imidlertid konstatere at de fleste høringsinstansene stiller seg positive til forslaget om å få en harmonisert lovgivning på området.

Utvalget har særlig merket seg at det synes å være behov for en harmonisering av lovgivningen i forbindelse med transport av jakt- og konkurransevåpen over de nordiske lands grenser for kortvarig bruk i et annet nordisk land.

Etter utvalgets oppfatning er våpenlovgivningen et område der det kan være hensiktsmessig å søke og oppnå samordning.

Utvalget kan således slutte seg til både forslagsstillerne og de høringsinstanser som mener at det er behov for en mest mulig likeartet lovgivning i de nordiske land på våpenlovgivningens område.

Juridisk utvalg kan forøvrig støtte det synspunkt som kommer til uttrykk i det norske og finske justisdepartementets uttalelser, om at det neppe er hensiktsmessig å ta utgangspunkt i et enkelt lands lovgivning når en skal søke å komme fram til mest mulig ensartet nordisk lovgivning. Det bør etter utvalgets mening foretas en vurdering på fritt grunnlag.

I vurderingen av hvor langt en skal gå i harmoniseringsarbeidet bør en dessuten ta hensyn til de ulikheter som råder i de enkelte lands jakt- og våpenkultur.

Juridisk utvalg skal etter dette innstille

at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)   Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Medlemsförslag om sammordisk vapenlagstiftning

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Theo Koritzinsky, Mats Nyby och Birthe Sörestedt)

En växande vapensmuggling i Norden har blivit alltmer kännbar och kommit att bidra till en ökning av våldsbrotten. Vapensmugglingen har föranletts av bl. a. olikheter i vapenlagstiftningen mellan de nordiska länderna. Exempelvis har norska (avsågade) hagelbössor, som smugglats över gränsen till Sverige, i ökad omfattning påträffats i samband med våldsbrott. Enligt den norska vapenlagstiftningen kan hagegevär utan restriktioner inköpas i vanliga järnhandlar av envar över 18 år. Vidare har mera udda vapen som pepparspray, tårgas och andra burkar med gas i ökad omfattning kommit till användning vid våldsbrott. Dessa "vapen" har ofta införskaffats till skydd i självförsvar av tågluffande ungdom och sedan tagits med hem – i god tro. "Vapnen" härrör från främst Västtyskland.

Utvecklingen är oroande i en tid som kännetecknas av våldsromantik och ett hårdnande samhällsklimat. Motåtgärder måste vidtas. Hit hör självfallet en starkare begränsning av antalet vapen ute i samhället.

Innehav och hantering av skjutvapen har gjorts till föremål för kontroll från samhällets sida i nästan alla länder. Utgångspunkten här är att skjutvapen är konstruerade för att skada och döda och att enbart existensen av dem är förenad med avsevärda risker. Att inneha skjutvapen kan således inte betraktas som någon medborgerlig rättighet. Huvudprincipen är i stället att skjutvapen inte är tillåtna, från vilken sedan ett antal undantag görs för jakt, målskytte o. dyl.

Utöver den skötsamma majoriteten av vapeninnehavare finns en gråzon, där det slarvas med reglerna, t.ex. förvaringsbestämmelserna. Men det är inte bara de illegala vapnen som utgör problemet, visar den nya svenska vapenutredningen ("Översyn av vapenlagstiftningen". Slutbetänkande av 1987 års vapenutredning, SOU 1989:44). Enligt denna är det huvudsakligen de legala vapnen som används vid mord, dråp, vådaskjutningar, hotmedel vid brott eller som stjäls och hamnar i kriminella kretsar.

Enligt utredningen finns i nuläget ett par miljoner civila skjutvapen i Sverige, som innehas legalt, dvs. med licens. De illegala vapnen uppskattas till några tiotusental. Statistiken visar att de allvarligaste riskerna i sammanhanget är förenade med att låta de legala vapnen bli en alltför stor och illa kontrollerad mängd, eftersom det finns ett samband mellan antalet grova våldsbrott och den totala mängden vapen i samhället.

Även om antalet stölder av jaktvapen inte skulle vara så stort, är det alltid en risk förknippad med att vapen finns lätt tillgängliga i hemmen. Vapen är ett begärligt byte, inte minst för den brottslighet, som växer upp i anslutning till narkotikamissbruket. Det är också ofta den legale vapeninnehavaren som använder sitt vapen för att begå brott.

Sambandet mellan graden av vapenkontroll och det mått av rättstrygghet medborgarna kan erbjudas visar en jämförelse med USA: I Sverige begås mindre än 10% av antalet mord och dråp med skjutvapen, medan motsvarande siffra i USA är ca 50%. Antalet grova våldsbrott är också flera gånger större i USA än i Sverige och skillnaden beror i väsentlig grad på den stora, delvis okontrollerade, tillgången på skjutvapen i USA.

Detta talar för en återhållsam syn på allmänhetens innehav av vapen. För att grundprincipen att vapeninnehav skall vara begränsat till ansvars-kännande vuxna med betryggande kunskaper skall kunna upprätthållas, måste kontrollen av vapeninnehav och -tillstånd vara föremål för en fortlöpande, aktiv samhällelig översyn och eventuella luckor i regelverket föranleda kompletteringar.

I Norden finns en fortlöpande strävan att stå enade på så många områden som möjligt. Det finns skäl att i dessa tider av terrorism och internationaliserad brottslighet gå samman på även detta område och gemensamt förbättra den samhälleliga kontrollen och hindra missbruket av vapen.

Den *danska* vapenlagen av 1985 moderniserades 1988 genom att förbud mot att bära och bruka signalvapen och kombinerade gas- och signalvapen samt tillståndsplikt för armborst och slangbågar infördes.

Den *finska* skjutvapenlagstiftningen från 1933 är i många hänseenden föråldrad. Förslag till ny vapenlag (1986:21) har remissbehandlats och mött viss kritik. Arbetet med ny skjutvapenlag i Finland beräknas klart 1990.

I *Sverige* föreslår den ovan nämnda statliga vapenutredningen skärpning av den gällande lagstiftningen.

I utredningen föreslås punktvisa skärpningar och moderniseringar av lagstiftningen för att inte i onödan harma motstående intressen som jakt, målskytte osv. Skärpningarna rör bl. a. tillgången på vapen och ammunition och regler för förvaring.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft juli 1990.

Den *norska* vapenlagen hörör från 1961. Ett faktum, som ofta nämns som skillnad mellan den norska och övriga nordiska länders vapenlagstiftningar, är att hagelgevär med slätborrat lopp är undantagna från lagens tillämpning och alltså tillståndsfria.

Inom EG har utarbetats ett direktivförslag om förvärv och innehav av vapen. Förslaget, som huvudsakligen innehöll regler för att införa gemensam procedur för kontroll av vapenförflyttning från en medlemsstat till en annan, har mött kritik och kommer inte att genomföras i nuvarande form.

Därmed är det för tidigt att överväga en anpassning till EG-rätten på området.

Det är mycket som talar för en mera restriktiv lagstiftning i frågor som sammanhänger med bruk av vapen. En sådan lagstiftning bör för att bli effektiv göras likartad mellan de nordiska länderna.

TVå av de nordiska länderna står inför revidering av sina vapenlagstiftningar. I Sverige föreligger ett förslag som bygger på den europeiska vapenkonventionen om enskilda personers införskaffande och innehav av vapen från 1978. Förslaget uppfyller även kraven enligt den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Man kan därför utgå ifrån att det råder bred internationell enighet på de väsentligaste av förslagets punkter. Förslaget kunde göras till utgångspunkt för en samnordisk lagstiftning.

Med hänvisning till ovanstående hemställes att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att förenhetliga de nordiska ländernas vapenlagstiftningar, så att en restriktiv lagstiftning om förvärv och innehav av vapen och ammunition införs i de nordiska länderna.

Stockholm den 21 september 1989

Lena Öhrsvik (s)

Mats Nyby (Sdp)

Theo Koritzinsky (SF)

Birthe Sörestedt (s)

Kommunikationsutskottets betänkande

över medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Sakari Knuuttila och Eeva Turunen m. fl., se s. 662

Remissyttranden, se supplement)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 900/t om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989, i Stockholm den 29–30 januari 1990 och Reykjavik den 26 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Sakari Knuuttila och Eeva Turunen samt Hugo Bergdahl, hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att medverka till möjligast flexibla och obehindrade flygresor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar etc. med beaktande av dessa gruppers betalningsförmåga.

I sina motiveringar till medlemsförslaget erinrar förslagsställarna om att det i Nordiska rådet har antagits flera rekommendationer om underlättandet och befrämjandet av resandet i och mellan de nordiska länderna. Vidare påpekas att man därvid speciellt har önskat underlätta resandet för vissa kategorier resenärer såsom pensionärer, handikappade och ungdomar.

Förslagsställarna anser att situationen för dessa grupper fortfarande är otillfredsställande, samt att det i första hand är inom flyget som förbättringar bör göras. Vidare anser förslagsställarna att trots Nordiska rådets rekommendationer har inga avgörande förbättringar uppnåtts, tvärtom finns det exempel på att situationen har försämrats. Sålunda har man i hela Norden fr. o. m. den 1 april 1989 upphört med att bevilja pensionärsrabatter vid flygresa.

Det understrykes att den varierande och ofta förhållandevis höga prisnivån i kombination med ett invecklat och likaså varierande rabattsystem

försvårar eller rentav omintetgör resandet för dessa grupper av "icke-yrkesresande".

Från flygbolagens sida hänvisar man till andra befintliga rabatter såsom Apex. Dessa anser förslagsställarna vara både dyrare än den tidigare pensionärsrabatten och dels behäftade med olika övernattnings- och andra villkor, vilka reducerar deras användbarhet. Det erinras om strävanden mot en nordisk hemmamarknad, där ett så gott som obehindrat resande i och mellan de nordiska länderna är en central del. Det anses därför att vanliga nordiska medborgares möjligheter att resa med flyg i Norden bör underlättas och befrämjas och under inga omständigheter försvåras.

Förslagsställarna betonar att det bör vara möjligt för människor i Norden att obehindrat kunna hälsa på släktingar och vänner i grannländerna, att överhuvudtaget stifta bekantskap med grannländerna, samt att studera dem etc.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 2 oktober 1989 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till kommunikationsutskottet samt att det skulle undergå remissbehandling.

Förslaget har sedan behandlats i vanlig ordning och sänts ut på remiss med remisstiden den 15 januari 1990.

Följande remissvar har inkommit:

Norden

- Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)
- Foreningene Nordens Forbund
- SAS

Danmark

- Pensionisternes Fællesråd
- A/S Conair
- Trafikministeriet
- Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF)
- Maersk Air
- Landsforeningen Evnesvages Vel (VEL)
- De Samvirkende Invalideorganisationer
- Danmarks Turistråd

Finland

- Trafikministeriet
- Socialstyrelsen
- Centralen för turistfrämjande
- Finnair

- Ålands landskapsstyrelse
- Ålands turistförbund
- Ålands Ungdomsförbund
- Mariehamns Pensionärsförening

Island

- Icelandair

Norge

- Næringsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Landsrådet for Norske ungdomsorganisasjoner
- Norsk pensjonistforbund
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)
- Braathen SAFE

Sverige

- Pensionärernas riksorganisation
- Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
- Linjeflyg
- Sveriges pensionärsförbund

2.1. Remissinstanser som stöder medlemsförslaget

Norden

- Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)
- Foreningene Nordens Forbund
- SAS

Danmark

- Danmarks Turistråd
- Pensionisternes Fællesråd
- Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF)
- Maersk Air
- Landsforeningen Evnesvages Vel (LEV)
- De Samvirkende Invalideorganisationer

Finland

- Centralen för turistfrämjande
- Ålands landskapsstyrelse
- Ålands turistförbund

- Ålands ungdomsförbund
- Mariehamns pensionärsförbund

Norge

- Näringsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner
- Norsk Pensjonistforbund
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)
- Braathen SAFE

Sverige

- Pensionärernas riksorganisation
- Linjeflyg
- Sveriges pensionärsförbund

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) påpekar att de problem som funktionshämjade upplever i samband med utnyttjande av kollektiva färdmedel, t. ex. flyg, inte i första hand är relaterade till prisfrågor utan till tillgänglighet.

Det betonas att många människor med grava funktionshinder är beroende av att ha en ledsagare/medhjälpare med sig för att överhuvudtaget kunna resa. NNH anser att en rabattordning för personer med handikapp i första hand borde ta sikte på detta behov.

SAS ser det som en oerhört viktig uppgift att stimulera och underlätta turistresandet inom Norden och anser sig sträva efter att erbjuda attraktiva priser. SAS erinrar om sin satsning på "Nordenbiljetten" som erbjuds tre gånger per år, dvs. jul/nyår, påsk och juli–augusti. Som exempel nämns att under perioden juli–augusti 1989 utnyttjades denna biljett av ca 150 000 resenärer.

Gällande pensionärsrabatter upphörde mellan Skandinavien och Finland den 1 april 1989. Speciella pensionärspriser mellan de skandinaviska länderna upphörde den 1 juni 1982 och mellan Skandinavien och Island har speciella pensionärspriser aldrig funnits.

SAS konstaterar att pensionärspriserna i princip inte utnyttjades, samt att det är bolagets ambition att i möjligaste mån förenkla rabattsystemet.

Slutligen konstateras att "Nordenbiljetten" under 1989 låg i lägre pris än vad det tidigare pensionärspriset gjorde.

Foreningene Nordens Forbund tillstyrker medlemsförslaget och konstaterar att Apex och liknande rabattordningar icke är tillräckliga för de i medlemsförslaget nämnda grupperna. Det understrykes att Foreningene Nordens Forbunds stadigt växande reseverksamhet representerar en betydande passagerarpotential för flygbolagen inom de två i förslaget nämnda åldersgrupperna. Vidare betonas att alla ansvariga aktörer på den nordiska

transportmarknaden borde vara inställda på att fjärma alla möjliga hinder för de handikappades resande.

Pensionisternes Fællesråd i Danmark tillstyrker medlemsförslaget.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) tillstyrker medlemsförslagets generella syfte. Det betonas att det inte alltid är samma behov som gäller för de i förslaget nämnda grupperna. Den gemensamma nämnaren anses vara deras ekonomi.

Maersk Air i Danmark konstaterar att bolaget redan har en speciell ungdomsbiljett. Vidare konstateras att bolaget är villigt att överväga särskilda priser för pensionärer och handikappade om en undersökning visar att dessa gruppers resebehov inte tillfredsställs med den nuvarande prisstrukturen.

Slutligen erinrar *Maersk Air* om den danska charteravgiften som infördes den 1 januari 1990, och som förorsakar att biljettpriserna inom Norden nu är 300 kronor dyrare.

Danmarks Turistråd tillstyrker i princip medlemsförslagets syfte. Det påpekas att en sund driftsmässig grund måste vara den prispolitik som skall försäkra alla ekonomiska möjligheter att använda flygtransporter.

Landsforeningen Evnesvages Vel (LEV) i Danmark tillstyrker förslaget. Samtidigt understryks hur viktigt det är att komma ihåg att många inom den grupp som föreningen representerar inte kan resa ensamma. I detta sammanhang erinras om en överenskommelse med DSB som anses ha stor betydelse i detta sammanhang.

De Samvirkende Invalideorganisationer i Danmark ställer sig positiva till förslaget.

Centralen för turistfrämjande i Finland ansluter sig till medlemsförslaget. Det erinras om det nordiska samarbetsprogrammet för turism och att det inom dess ramar skall arbetas för att det inomnordiska resandet skall bli tillgängligt för möjligast breda befolkningsgrupper.

Ålands landskapsstyrelse är positiv till förslaget att Nordiska ministerrådet medverkar till möjligast flexibla flygresor med beaktande av betalningsförmåga för olika kategorier av resenärer som icke är yrkesverkande.

Ålands Turistförbund instämmer i förslagsställarnas åsikt och konstaterar att rabattsystemen bör vara likadana i samtliga nordiska länder och framförallt lätta att förstå.

Ålands ungdomsförbund tillstyrker medlemsförslaget.

Mariehamns pensionärsförening på Åland tillstyrker förslaget och anser att flygbolagens motivation för förkastandet av pensionärspriserna direkt är diskriminerande och visar en oväntad hänsynslöshet och profithunger som inte passar vår tid av uppvaknande "grön" medmänsklighet.

Næringsdepartementet i Norge tillstyrker medlemsförslaget och anser att det kan inkluderas i det nordiska turistprogrammet.

Departementet erinrar om att 1990 är ett europeiskt turistår i vilket alla de nordiska länderna deltar och som har som en av sina målsättningar att

tillgodose de äldres, de ungas och de rörelsehindrades resebehov. Det påpekas att Finland, Norge och Sverige i samarbete med England och Holland skall genomföra ett paneuropeiskt projekt med speciell betoning på resor och aktiviteter för rörelsehindrade.

Slutligen konstaterar departementet att det skulle vara en bra markering från nordiskt håll, i samband med det europeiska turiståret, om Nordiska ministerrådet eftersträvar att uppnå en förbättring av resemöjligheterna för de i medlemsförslaget nämnda grupperna.

Samferdselsdepartementet i Norge instämmer i SAS uttalande om medlemsförslaget. Det understrykes att samtliga nordiska flygbolag som driver gränsöverskridande flygverksamhet skall göra det med hänsyn till drifts-ekonomiska principer och eventuella rabatter måste därför vara kommersiellt betonade. Vidare konstateras att gränsöverskridande flygtrafik inte kan subventioneras av norska myndigheter.

Funksjonshemmedes fellesorganisation (FFO) i Norge tillstyrker medlemsförslaget samtidigt som det erinras om att det inte enbart är prisnivån som är en barriär för de rörelsehindrades resande med flyg.

Braathen SAFE i Norge har full förståelse för medlemsförslagets intentioner och anser sina rabattordningar väl anpassade till de grupper som omtalas i förslaget.

Det erinras om att danska, norska och svenska myndigheter kräver 300 kronors avgift på alla rabattbiljetter, samt att per den 1 december 1989 blev bolagets priser av offentliga myndigheter uppjusterade med 0,7% utan att bolaget blev informerat därom.

Det anses att det är de skilda nordiska luftfartsmyndigheternas beslut som i första hand verkar hämmande på den positiva utvecklingen som beskrivs i medlemsförslaget. För att råda bot på detta föreslår bolaget att de nordiska myndigheterna samordnar sin luftfartspolitik och själva ställer sig frågan hur man på myndighetsnivå kan bidra till att främja de vanliga nordiska medborgarnas möjlighet att resa med flyg inom Norden.

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner stöder förslaget och erinrar särskilt om vikten av billiga flygresor inom Västnorden samt mellan Västnorden och de övriga nordiska länderna.

Norsk pensjonistforbund anser att huvudorsaken till ett dåligt utnyttjande av tidigare pensionärsrabatter var att denna rabattordning icke var känd bland pensionärerna. Förbundet anser att 50% pensionärsrabatt skall gälla för alla med pension från en offentlig pensionsordning oavsett ålder, samt att rabattordningen inte skall vara beroende av ett visst antal reserverade platser. Vidare påpekas att förbundet kan acceptera att rabattordningen inte gäller under högt trafikerade tider som t. ex. jul och påsk.

Pensionärernas riksorganisation (PRO) i Sverige hälsar medlemsförslaget med tillfredsställelse. PRO ser det som en angelägen uppgift att på olika sätt medverka till största möjliga rörelsefrihet för sina medlemmar för att bryta den isolering som drabbar många människor efter deras pensionering.

PRO organiserar årligen talrika bussresor av varierande tidslängd och till olika resmål i Finland, Norge och Danmark. PRO har också kommit överens med vissa färjelinjer till Finland om rabattförmåner. När det gäller resor med flyg har inga rabattöverenskommelser kunnat träffas.

Det påpekas att PRO givetvis har observerat att Linjeflyg för sitt inrikesflyg erbjuder vissa rabattformer för pensionärer. I likhet med motionärerna konstateras likväl att dessa förmåner är så invecklade och varierande att de är svåra, eller rent av omöjliga att använda sig av.

Linjeflyg i Sverige konstaterar att Linjeflyg och SAS sedan ca 10 år erbjuder ungdomar och pensionärer att resa billigt på hela inrikesnätet. Ytterligare konstateras att dessa bolag ser positivt på ett nordiskt samarbete när det gäller flygresor för de i medlemsförslaget nämnda kategorierna. Det anses dock att en förutsättning bör vara att prissättningen och regelverken är väl överensstämmande länderna respektive flygbolagen emellan.

Sveriges pensionärsförbund ställer sig positivt till förslaget och erinrar om att förbundet i liknande sammanhang brukar driva den linjen att pensionärer bör ges rabatter på sådana flygavgångar som normalt inte går med fyllda plan. Det konstateras att pensionärer brukar ha större möjlighet än andra att lägga sina restider efter egen önskan.

2.2. Remissinstanser som delvis stöder medlemsförslaget

Danmark

– A/S Conair

Finland

– Socialstyrelsen
– Finnair

Island

– Icelandair

Sverige

– Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)

A/S Conair i Danmark delar inte förslagsställarnas åsikt om en generellt hög prisnivå på flygresor inom Norden. Däremot är man enig med förslagsställarna att de existerande rabattordningarna och prisstrukturen är invecklad.

Flygbolaget anser att en förbättring först kan uppnås när det nuvarande monopolet på flygtransporter inom Norden upphävs samt när charterflygning mellan de nordiska huvudstäderna blir tillåten. Ytterligare anses charterskatten som en allvarlig belastning för en lägre prisstruktur efter-

som den påverkar de relativt korta flygsträckorna inom Norden särskilt hårt.

Socialstyrelsen i Finland stöder förslaget på allmän nivå. Styrelsen erinrar att den grupp av resenärer, vilkas flygresor föreslås bli understödda, är mycket heterogen. Det påpekas att förslagsställarna lämnar frågan om finansieringen öppen, dvs. om det skall vara flygbolagen som skall stå för rabatterna eller om samhället borde understödja specialgrupperna vid flygresor inom Norden.

Ytterligare anses att flygbolagens rabattsystem utan att försvaga förmåner skulle inverka gynnsamt på en flexibel användning av flygresor.

Finnair konstaterar att bolaget inom ramen av dess ekonomiska möjligheter har strävat till en prisstruktur som erbjuder prisalternativ till alla flygresenärer.

I övrigt hänvisas till Finnairs skrivelse till Nordiska rådets kommunikationsutskott av den 25 augusti 1989 gällande bolagets synpunkter i samband med priser för pensionärer. Av den skrivelsen framgår bl. a. att gällande lågpriser under vissa perioder av året är billigare än pensionärspriserna var. Det medges dock att specialprisernas regler är en aning strängare än pensionärsprisets. Det anses dock att detta inte borde utgöra något större problem för pensionärer som fritt kan disponera över sin tid.

Icelandair tillstyrker medlemsförslaget till vissa delar. Således är bolaget av samma åsikt som förslagsställarna att pensionärer skall erbjudas fördelaktiga biljettpreiser, men under den förutsättningen att alla nordiska flygbolag kommer överens om sådana priser. I remissvaret påpekas att alla nordiska länder lägger höga skatter på lågprisbiljetter. Som exempel tas att den danska skatten utgör ca 10–20% av lågprisbiljetterna mellan Danmark och Island.

Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) anser resemöjligheterna för ungdomar i Norden med flyg vara bra. Vad gäller handikappades möjligheter till resor anses det inte vara prisnivån som är det primära problemet utan handla om praktiska lösningar, handikappanpassning, så att det blir möjligt för denna grupp att resa.

2.3. Remissinstanser som inte tar ställning till medlemsförslaget

Finland

– Trafikministeriet

Trafikministeriet i Finland tar inte ställning till medlemsförslaget. I sitt remissutlåtande konstateras att ministeriet har fäst speciell uppmärksamhet vid behovet att göra det lättare för äldre och handikappade personer att förflytta sig inom flygplatsernas terminaler. Det erinras att senast i somras mottog luftfartsstyrelsen Invalidförbundets samhällsplaneringsdiplom, i vilket konstateras att ”handikappade personers rörelse-, verksamhets- och sevicemöjligheter omsorgsfullt har beaktats vid planeringen och byggandet av nya flygplatser”.

2.4. Remissinstanser som ställer sig negativa till medlemsförslaget

Danmark

– Trafikministeriet

Norge

– Luftfartsverket

Trafikministeriet i Danmark konstaterar att SAS inte har haft pensionsrabatter på biljetter till Finland sedan den 1 april 1989 och mellan Danmark, Norge och Sverige sedan den 1 juni 1982 samt att sådana priser aldrig har funnits för trafiken mellan Island och Danmark, Norge och Sverige. Det påpekas att under största delen av året finns lågprisalternativ på flygrutterna till Finland som dock är ca DKK 140 dyrare än den tidigare pensionärsbiljetten.

Ministeriet anser priserna på internordiska resor för ungdomar vara ganska rimliga, något som för övrigt anses gälla för specialpriser för alla trafikantgrupper.

Slutligen påpekar ministeriet att det är flygbolagen i varje land som ansöker till myndigheterna i de enskilda länderna om priser och andra villkor. Sedan är det de berörda myndigheterna som godkänner eller avslår bolagens ansökan.

Luftfartsverket i Norge påpekar att det är flygbolagen som på sin egen bedriftsgrund måste ha möjlighet att bestämma vilka rabattordningar de önskar att erbjuda.

3. Utskottet

Kommunikationsutskottet har länge arbetat för att öka turismen inom Norden samt underlätta alla trafikantgruppers mobilitet.

En del av detta arbete har varit att verka för fördelaktiga flygpriser, bl. a. genom att minska offentliga avgifter som flygpassagerare måste betala via sina flygbiljetter samt att prismässigt klassificera allt flyg inom Norden som inrikesflyg. Ytterligare har utskottet nyligen uttalat sig kritiskt till gällande regler inom Norden om charterresor och charterskatt.

Det må konstateras att utskottets strävan för att få fram billigare flygpriser ännu inte varit särskilt framgångsrik. Huvudorsaken är att det är flygbolagen som ansöker till myndigheterna i de enskilda länderna om priser och andra villkor. Sedan är det de berörda myndigheterna som godkänner eller avslår bolagens ansökan.

När myndigheterna fattar sina beslut måste de ta hänsyn till bolagens ekonomiska resonemang som ligger bakom bolagens ansökan. Vidare konstateras att de nordiska regeringarna inte kan subventionera priset på biljetter på internationella flygresor, men flygresor mellan de nordiska länderna klassificeras som sådana.

De nordiska flygbolagen har alla speciella priser under vissa perioder av året eller för vissa kategorier resenärer. I vissa fall är dessa priser även billigare än det pensionärspris som fanns tidigare. Det medges dock att generellt sett är specialprisernas regler något strängare än de regler som gällde för pensionärspriset. Kommunikationsutskottet anser dock att detta inte borde utgöra något större problem för pensionärer, som i de flesta fall fritt kan disponera över sin tid, eller andra som nämns i medlemsförslaget.

Samtidigt konstaterar utskottet att den nuvarande mångfalden av rabattformer för sin del minskar möjligheten att använda dessa. Utskottet betonar därför att det är mycket viktigt att resenärerna vid behov får sakkunnig information om olika alternativ då det gäller att resa med flyg.

Det påpekas att några av remissinstanserna anser rese möjligheterna med flyg vara bra för ungdomar i Norden. Samtidigt påpekas att det är andra hinder än ekonomiska som kan vara aktuellt att bota. Detta gäller särskilt handikappanpassningen ombord på flygplanen samt andra faciliteter i samband med flygresor.

På detta område har situationen förbättras nu under den senaste tiden. I detta sammanhang kan det t. ex. erinras om Invalidförbundets i Finland samhällsplaneringsdiplom som har tilldelats luftfartsstyrelsen i Finland.

Som framgår av det ovan anförda anser kommunikationsutskottet det av praktiska skäl svårt att på offentlig nivå direkt påverka flygbolagens prissättning på biljetter. Vidare konstaterar utskottet att det är i flygbolagens intresse att utnyttja flygplanens kapacitet i högsta möjliga grad.

Kommunikationsutskottet, som vid sina överläggningar har tagit hänsyn till de olika resonemang som finns i remissvaren samt ingående diskuterat förslagets möjliga konsekvenser, hänvisar till det ovan anförda och föreslår

att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Reykjavik den 26 februari 1990

Svend-Erik Hovmand (V)

Hreggviður Jónsson (Fh)

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Fung. förman

Oddrunn Pettersen (A)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Medlemsförslag

om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden

(Väckt av Sakari Knuuttila och Eeva Turunen samt Hugo Bergdahl)

I Nordiska rådet har antagits flera rekommendationer om underlättandet och befrämjandet av resandet i och mellan de nordiska länderna. Man har därvid alldeles speciellt önskat underlätta resandet för vissa kategorier av resenärer såsom pensionärer, handikappade och ungdom. Situationen för dessa grupper är fortfarande otillfredsställande. Flyget utgör ett allt centralare kommunikationsmedel och det är i första hand här förbättringar bör uppnås. Det är av största betydelse att pensionärer, invalider, ungdom, studerande, familjer, barn etc. möjligast obehindrat kan resa med flyg i Norden.

Bakgrunden till flygets snabba utveckling finns framför allt i de allt livligare affärskontakterna. Flyget har långt vuxit upp kring dessa och anpassats efter dem. Den snabba och mångsidiga trafiken gynnar givetvis också andra kategorier av resande, men samtidigt förefaller det som om man inte beaktat dessa i tillräckligt hög grad. Den varierande och ofta förhållandevis höga prisnivån i kombination med ett invecklat och likaså varierande rabattsystem försvårar eller rentav omintetgör resandet för dessa grupper av "icke-yrkesresande".

Trots Nordiska rådets rekommendationer har alltså inga avgörande förbättringar uppnåtts på denna punkt. Tvärtom finns det exempel på att situationen rentav försämrats. Sålunda har man i hela Norden fr. o. m. den 1.4.1989 upphört med att bevilja pensionärsrabatter vid flygresor. Från flygbolagens sida har man som motiv framfört att pensionärsrabatterna inte utnyttjats tillräckligt effektivt och att åldringar har svårare än yngre personer att iakttaga de regler som gäller för specialkategorier. Också rationaliseringssträvanden har angetts som motiv. Man hänvisar vidare till förefintliga andra rabattformer såsom Apex. Dessa är dock dels något dyrare än den tidigare pensionärsrabatten och dels behäftade med olika övernattnings- och andra villkor, vilka reducerar deras användbarhet.

Undertecknade kan inte acceptera denna utveckling. Vanliga nordiska medborgares möjligheter att resa med flyg i Norden bör underlättas och befrämjas och under inga omständigheter försvåras. Det bör vara möjligt

för människor i Norden att möjligast obehindrat hälsa på släktingar och vänner i grannländerna, att överhuvudtaget stifta bekantskap med grannländerna, att studera i dem etc. I korthet rör det sig om att uppleva och utvidga det nordiska perspektivet.

Undertecknade önskar i detta sammanhang påminna om nordiska hemmamarknader, vilka är en central målsättning i det nordiska samarbetet. Ett möjligast obehindrat resande i och mellan de nordiska länderna är i sin tur en central del av detta. Flyget erbjuder flera turer och destinationsorter än någonsin, vilket alla nordiska medborgare bör kunna ta del av.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknade att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att medverka till möjligast flexibla och obehindrade flygresor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar etc., med beaktande av dessa gruppers betalningsförmåga.

Helsingfors den 14 september 1989

Sakari Knuutila (Sdp)

Eeva Turunen (Kok)

Hugo Bergdahl (fp)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992

(Medlemsförslaget väckt av Thea Knutzen m.fl., se s. 677

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 901/k om en nordisk kulturfestival 1992. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 25 november 1989, den 30 januari och den 26 februari 1990 samt den 27 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att en nordisk kulturfestival arrangeras 1992 och att Nordiska ministerrådet i samarbete med Nordiska rådets presidium nedsätter en internordisk arbetsgrupp som skall utreda de praktiska förhållandena, ramarna och innehållet i en sådan festival och avsätta projektmedel för förberedelse av festivalen.

Enligt förslaget sätter handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete den nordiska kulturgemenskapen in i ett större internationellt sammanhang vilket förutsätter att de nordiska länderna kan samarbeta i internationella fora och bli hörda och respekterade i högre grad än folkantal och andel i världsekonomin motsvarar.

Förslagsställarna framhåller att genom planläggning och genomförandet av en nordisk kulturfestival kan de nordiska länderna uppnå en grundläggande och förhoppningsvis klar diskussion om vad de menar med och anser om den nordiska kulturgemenskapen och kulturidentiteten. Det hänvisas till att på 1980-talet har de nordiska länderna genomfört vällyskade presentationer av nordisk kultur i USA, Västeuropa och Japan. Vid genomförandet av festivalen skall flest möjliga uttrycksformer inom konst och kultur vara representerade och den överordnade målsättningen skall vara att visa vårt säregna kulturarv och stimulera nya konstnärliga uttrycksformer. De enskilda programmen och föreställningarna bör ha sådana ramar att de kan visas i andra nordiska länder efter festivalen genom turnéverksamhet m. m.

Enligt förslagsställarna kan en sådan festival bli ett forum för kreativitet och social och facklig gemenskap som bidrar till att ställa de nordiska länderna starkare i förhållande till den internationella integrationen.

I medlemsförslaget hänvisas till att Unesco har utlyst perioden 1988–1997 till ett världskulturårtionde och att ett genomgående tema för perioden är den kulturella dimensionen i utvecklingen, särskilt strävandena till att ge kulturella och humanistiska värden en central position i den ekonomiska och teknologiska utvecklingen.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande över medlemsförslaget:

Nordiska

Nordisk Kunstförbund
 Nordisk Teaterlederråd
 Nordisk Teaterunion
 NORDLEK
 Nordisk Amatörmusikunion
 Föreningarna Nordens Förbund

Danmark

Kulturministeriet
 Landsorganisationen Musik og Ungdom
 Foreningen af Danske Kunstmuseer
 Dansk Folkeoplysnings Samråd
 Filmbranchens Samarbejds- og Ideudvalg
 Odense magistrat, kultur- og fritidsvæsenet
 Musikhuset Aarhus
 Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger
 Udstillingsbygningen ved Charlottenborg
 Koloristerne
 Foreningen Norden

Finland

Finlands Unesco-kommission
 Finlands museiförbund
 Finlands konstgrafiker
 Finlands konstnärer
 Forum Artis r.y.
 Esbo kulturcentrum
 Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland
 S:t Michels konsert- och kongresshus
 Informationscentralen för Finlands musik
 Konstnärsgillet i Finland

Ålands landskapsstyrelse
Konstföreningen
Arbetarnas bildningsförbund

Island

Foreningen af islandske billedkunstnere
Islandske filmproducenters forening

Norge

Kirke- og kulturdepartementet
Teatersentrum
Norges Sang- og Musikkraad
Norsk Filmforbund
Den norske nasjonalkommisjon for Unesco
Den norske forfatterforening

Sverige

Statens kulturråd
Svenska Unescorådet
Statens konstmuseer
Stiftelsen Riksställningar
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd KLYS
Konstfrämjandet
Litteraturfrämjandet
Folkbildningsförbundet

De flesta remissorgan ställer sig generellt ytterst positiva till förslaget men understryker emellertid att genomförandet kommer att bli resurskrävande. De flesta remissorgan förklarar sig stå till förfogande med kontakter och konsultationer angående förberedelserna av en nordisk kulturfestival.

I det följande redogörs för särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1. Nordiska remissyttranden

Nordisk Kunstforbund ställer sig mycket positivt till förslaget och framhåller att det finns ett mycket bra samarbete mellan bildkonstnärer i de nordiska länderna och anser detta vara ett bra tillfälle att exponera de nordiska länderna utåt. Många av medlemmarna inom Nordisk Kunstforbund har ansett att Lillehammer skulle vara en bra plats för genomförandet av festivalen eftersom en rad anläggningar och faciliteter kommer att vara tillgängliga vid den tidpunkten.

Nordisk Teaterlederråd är mycket positivt till förslaget och utgår ifrån att festivalen kommer att planeras och genomföras i nära samarbete med företrädare för det nordiska kulturlivet.

Nordisk Teaterunion hälsar förslaget med glädje och anser att ett sådant evenemang kan bli av stor betydelse för bevarandet av den nordiska kulturella identiteten, inte minst i relation till det ökade europeiska samarbetet. Samtliga nordiska teaterunioner har ställt sig positiva till förslaget och förutsätter att festivalen kommer att genomföras i nära samarbete med kulturlivets företrädare i de nordiska länderna.

NORDLEK uttrycker en mycket positiv syn på medlemsförslaget och de principiella förslagen i detta men vill särskilt understryka den folkliga kulturella gemenskapen. De i förslaget framförda idéerna om en generaldebatt om vad Norden lägger i begreppen kulturgemenskap och identitet är bra och den redovisade uppläggningsen i medlemsförslaget har en form som *NORDLEK* gärna ansluter sig till. Men *NORDLEK* har en del funderingar inför den föreslagna turnéverksamheten och det pekas speciellt på att de perifera delarna av Norden borde ges möjlighet att delta i festivalen samt att festivalen kommer att bli kostsam och att medel för genomförande inte får drabba de befintliga anslagen för kulturell/folkkulturell verksamhet.

Nordisk Amatörmusikunion stöder förslaget och anser att de nordiska länderna gemensamt måste genomföra nya satsningar och prestationer runtom i världen. Unionen anser det lika viktigt att denna gemenskap blir presenterad inom Norden och därmed skulle de nordiska medborgarna bli öppnare för en ännu starkare nordisk gemenskap. Uttrycksformerna för nordiskt kulturellt samarbete och gemenskap är mångsidiga och skall gå på tvärs av organisationernas egna intressesfärer.

Föreningarna Nordens Förbund vill rekommendera att medlemsförslaget om nordisk kulturfestival 1992 blir antaget. Förbundet vill särskilt understryka förslagets formuleringar om betydelsen av att de nordiska länderna får en generaldebatt om vad som menas med begreppet kulturgemenskap och identitet och vilka resurser länderna är villiga att avsätta för att bevara och stärka detta grundläggande fundament för nordiskt samarbete och gemenskap. Med sin breda kontaktverksamhet och långa erfarenhet kan föreningen göra en insats både i förberedelsefasen och genomförandet av själva festivalen.

2.2. *Danska remissyttranden*

Kulturministeriet pekar på att intentionerna med den nordiska kulturhandlingsplanen är att göra det nordiska kultursamarbetet mera synligt genom nya och förstärkta insatser på en rad områden, bl. a. har insatser som geografiskt och befolkningsmässigt tillgodoser hela Norden prioriterats. Det finns redan flera återkommande nordiska festivaler, bl. a. på film-, teater- och musikområdet. En rad av de aktiviteter som ministerrådet genomför i länder utanför Norden visas även inom Norden. Erfarenhe-

terna från ministerrådets större kulturevenemang i utomnordiska länder visar att man inte alltid når en effekt som står i rimlig proportion till de mycket resurskrävande ekonomiska och administrativa insatserna. Kulturministeriet anser det mycket tvivelaktigt om medlemsförslagets intentioner kan uppnås på längre och bredare sikt genom en resurskrävande engångsinsats av föreslagen karaktär.

Landsorganisationen Musik og Ungdom uttrycker sin tillfredsställelse över och intresse för den föreslagna festivalen och erbjuder sitt stöd vid arrangemanget.

Foreningen af Danske Kunstmuseer stöder planer om en nordisk kulturfestival och vill gärna aktivt medverka till att ett sådant samarbete företas.

Dansk Folkeoplysnings Samråd ger sitt bifall till en nordisk kulturfestival och förutsätter att man i varje fall vid planeringen av festivalen kommer att dra in den expertis som de folkliga kulturorganisationerna representerar i arbetet. Förslaget har också förelagts den danska Nationalkommittén för världskulturarftiondet, som Dansk Folkeoplysnings Samråd är sekretariat för. Kommittén ansluter sig till idén om en festival.

Filmbranchens Samarbejds- og Idéutvalg anser att det alltid är viktigt att sätta fokus på nordisk kultur men tvivlar på om det är rätta sättet att göra det i en stor samlad framstöt eftersom erfarenheterna visar att de enskilda områdena då lätt drunknar i mängden.

Odense magistrat, kultur- og fritidsvæsenet stöder medlemsförslaget som de ser som ett initiativ som kan främja samarbete, utveckling och ömsesidig förståelse de nordiska länderna emellan.

Musikhuset Aarhus finner att en samlad nordisk kulturpresentation är en god idé. Det finns två stora kulturpresentationer som äger rum varje år, den ena i Paris och den andra i New York. Kännedomen om de skandinaviska kulturutövarna vid dessa presentationer har varit synnerligen begränsad. Det skulle således vara en god idé att arrangera en årlig kulturmässa för att främja den internationella kännedomen om kulturlivet i Norden. Av avgörande betydelse är att marknadsföringen av ett sådant arrangemang startas under 1990. Musikhuset Aarhus anser att det nordiska samarbetet främjas bäst genom en rad temaarrangemang där man lägger huvudvikten på olika uttrycksformer inom kulturlivet.

Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger stöder medlemsförslaget om en nordisk kulturfestival och anser den särskilt viktig nu för utvecklingen och befästandet av det nordiska samarbetet under en tid med stora politiska förändringar i Europa. I många hänseenden ligger konstnärerna före medierna och händelserna, varigenom de blir medansvariga för kulturens utveckling som också ofta blir den sociala utvecklingen. Sammanslutningen anser att det just nu är viktigt att klargöra betydelsen av möjligheterna till nyanserade uttryck och åsikter samt rätten till oenighet. Det är Nordens väsentligaste bidrag till Europas nya ansikte och svar till de eventuella nya demokratierna.

Udstillingsbygningen ved Charlottenborg rekommenderar starkt att förslaget genomförs. I en tid med ständigt ökad kulturell press från den internationella medie- och underhållningsindustrin finns det ett stort behov av att stärka och vidareutveckla den nordiska kulturidentiteten. Udstillingsbygningen anser det som en naturlig uppgift att delta aktivt i genomförandet av den föreslagna kulturfestivalen och hänvisar till de existerande samarbetskontakterna bygningen har med det övriga Norden. Det hänvisas till två stora förutsättningar som måste finnas för att genomföra festivalen: För det första måste planeringsarbetet starta snarast och senast sommaren 1990 och för det andra bör de existerande kanalerna för det nordiska samarbetet se till att det skapas ekonomiska förutsättningar för festivalens genomförande.

Koloristerne anser att när det gäller planeringen av en nordisk kulturfestival med inriktning på en utåtriktad verksamhet på vart och ett av konstens olika områden är det på bildkonstens område viktigt att uppmärksamma de danska konstnärssammanslutningarna. Konstnärssammanslutningar, liknande de i Danmark, finns inte i andra länder, inte heller i de övriga nordiska länderna. Även om intresset internationellt för nordisk bildkonst och konsthantverk har vuxit mycket under senare år, så finns det viktiga sidor av konstillivet och bildkonsten som inte har kommit fram. Därför kan den föreslagna nordiska kulturfestivalen med rätt planering bidra till att belysa flera kulturella aktiviteter i länderna. Det är här *Koloristerne* kan vara med och göra denna speciellt danska utställningsform känd.

Foreningen Norden ansluter sig helt och hållet till förslaget och anser det viktigt att den nordiska integriteten säkras goda utvecklingsmöjligheter. I ljuset av de tendenser som pekar mot ett helt nytt Europa, EG:s inre marknad å den ena sidan och demokratiseringsprocessen i Östeuropa å den andra, är kulturlivet den mest väsentliga utgångspunkten. Det finns ett behov för att Norden inåt i högre grad ser på sin egen kultur och utåt för en offensiv gemensam kulturpolitik. Med hänvisning till Nordisk vänskapsbyfestival i Thisted den 3–11 juni 1989 pekar *Foreningen Norden* i Danmark på två erfarenheter. Ett sådant arrangemang ger stor nordisk presstäckning och det är nödvändigt med en lång planeringsfas i förbindelse med projektet.

2.3. Finland

Finlands Unesco-kommission förhåller sig positiv till förslaget eftersom det på ett naturligt sätt skulle anknyta till Unescos projekt om världskulturarviondet och utgöra en konkret händelse inom denna referensram. Beträffande festivalens tidpunkt vill dock Finlands Unescokommission framföra att nämnda år firar Finland sin självständighets 75-årsjubileum och önskar därför att festivalen skjuts fram till en senare tidpunkt.

Finlands museiförbund delar förslagsställarnas uppfattning om att den

nordiska kulturgemenskapen är grunden och utgångspunkten för det omfattande samarbetet på kulturområdet i Norden. Museiförbundet konstaterar att man även på museiområdet länge har idkat ett långvarigt och intimt samarbete på nordiskt plan. På grund av denna verksamhet har man utmärkta färdigheter att delta i samarbetet för presentation av det nordiska kulturarvet och för förstärkning av den nordiska identiteten även på internationellt plan. 1992 är ett betydande år. Då firar Finland 75-årsjubileum med anledning av sin självständighet och då arrangeras flera stora internationella evenemang, bl. a. världsutställningen i Sevilla. Även museirådet kommer att delta i dessa evenemang på ett mångsidigt sätt. Det är därför möjligt att resurserna under 1992 inte räcker för att arrangera en separat nordisk kulturfestival, om den inte planeras tillsammans med nationella eller internationella evenemang, som redan delvis har igångsatts. Finlands museiförbund önskar dock varmt understöda det väckta förslaget om att en samnordisk arbetsgrupp skall tillsättas för att utreda de praktiska arrangemangen och möjligheterna att förverkliga kulturfestivalen.

Finlands konstgrafiker är mycket positiva till förslaget och framhåller att de nordiska konstgrafikerorganisationerna traditionellt har idkat nära samarbete och att deras kanaler kan utnyttjas vid planeringen av en nordisk kulturfestival. Konstgrafikerna föreslår att även en nordisk konstgrafikerutställning skall ingå i festivalprogrammet.

Finlands konstnärer stöder förslaget om en samnordisk kulturfestival och konstaterar med glädje att man strävar efter att bevara den samnordiska kulturen och stärka den nordiska identiteten samt försöker återfinna dess gemensamma rötter. Trots den gemensamma nordiska kulturen har samtliga länder ett egenartat kulturarv, som återspeglas i landets kulturliv. Finlands konstnärer finner det storartat att vid presentationen av nordisk kultur även den för Finland säregna kulturen får en förtjänt plats liksom även den finlandssvenska minoriteten.

Forum Artis r.y. stöder varmt medlemsförslaget som man anser har ett nära samband med det egna förslaget om en manifestation av Finlands kultur under kulturdecenniet. Man vill dock påpeka att många evenemang kommer att äga rum under 1992, bl. a. världsutställningen i Sevilla och Finlands självständighets 75-årsjubileum. Forum Artis anser dock att en nationell festival skulle kunna främja förberedelserna för ett nordiskt konst- och kulturevenemang.

Esbo kulturcentrum rekommenderar att en nordisk kulturfestival arrangeras och anser att det verkligen är på sin plats att förtydliga och förstärka den för alla nordiska länderna gemensamma kulturidentiteten innan den europeiska integrationen väsentligt utvidgas före utgången av 1992. Kulturcentret stöder tillsättandet av en samnordisk arbetsgrupp för att utreda innehållet i och de praktiska arrangemangen för detta evenemang. Framgången med denna festival förutsätter ett tydligt tema eller ett avgränsat

innehåll och programmet skall även lätt kunna utföras någon annanstans i Europa.

Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland instämmer i förslagsställarnas uppfattning att behovet av att sprida, bekantgöra och väcka intresse för grannländernas kultur inom Norden alltså är stort. En kulturfestival erbjuder ett gott forum att pejla det nordiska mot andra länders kulturyttringar. En kulturfestival kräver emellertid stora ekonomiska satsningar och det föreligger en uppenbar svårighet att från grunden etablera en festival av den tyngd förslagsställarna skisserat. I Norden arrangeras årligen flera kulturfestivaler som är betydande både i ett nationellt, nordiskt och internationellt perspektiv. Flera av festivalerna har tyngdpunkten på något speciellt kulturområde, t. ex. musik, teater eller film. Hanaholmens kulturcentrum föreslår ett alternativ till nyetablering av en nordisk festival 1992, nämligen en modell där någon av de i Norden redan existerande festivalerna årligen utses till "Årets nordiska festival" och premieras med ett stöd för dess nordiska programinnehåll och marknadsföring/information om Norden.

S:t Michels konsert- och kongresshus hänvisar bl. a. till utvecklingen i Östeuropa och anser det värdefullt och viktigt att betona den nordiska kulturen och det nordiska samarbetet samt att finna nya samarbetsformer och få nya grupper av människor med i samarbetet. En välordnad kulturfestival skulle kunna erbjuda en utmärkt möjlighet att aktualisera och fördjupa samarbetet och samhörigheten. Den föreslagna festivalen borde absolut anordnas och vid genomförandet borde man vid sidan av traditionella metoder finna nya sätt att berätta om dagens nordiska samarbete.

Informationscentralen för Finlands musik stöder medlemsförslaget under förutsättning att festivalen främjar en samnordisk identitet och att Nordiska rådet beviljar ett särskilt anslag till projektet så att de redan existerande och bra fungerande formerna i kultursamarbetet inte blir lidande.

Konstnärsgillet i Finland anser initiativet till en nordisk kulturfestival vara mycket välkommet. När gränserna i Europa suddas ut och den ekonomiska integrationen framskrider är det ännu viktigare att betona kulturidentiteten. Konstnärsgillet hoppas att festivalen får en stor bredd inom olika konstarter och deltar gärna med sin kunskap och erfarenhet i arrangerandet av festivalen.

Åland

Ålands landskapsstyrelse instämmer i förslagsställarnas bedömning att den nordiska identiteten idag är hotad bl. a. av den internationella medie- och underhållningsindustrin samt att det är viktigt att inför detta hot hävda en nordisk kulturgemenskap och en nordisk identitet. Landskapsstyrelsen ställer sig därför i princip positiv till tanken på en nordisk kulturfestival. Beslutet om en festival borde föregås av en kartläggning av redan planerade gemensamma nordiska kulturevenemang.

Ålands konstförening uttrycker sin tillfredsställelse med förslaget om nordisk kulturfestival 1992 samt att Nordiska rådet inser vikten av att nordisk kultur även bör bli mer känd och respekterad internationellt genom ländernas gemensamma kulturutbyte. En arbetsgrupp bör tillsättas för att utreda och praktiskt lägga upp ramarna för festivalen där de nordiska bildkonstnärerna borde vara representerade.

Arbetarnas bildningsförbunds styrelse ställer sig positiv till förslaget och anser att erfarenheterna från Kulturfestivalen på Åland bör tas tillvara samt att det åländska inslaget i programmet starkt bör betonas.

2.4. Island

Islandske filmproducenters forening stöder förslaget och lägger vikt vid filmens roll under en sådan festival. Film är ett speciellt välägnat medium att orientera om varje enskilt lands kultur och levnadssätt förr och nu och kan nå ut till stora delar av befolkningen förutom att den i sig själv har ett stort konstnärligt värde. Ändamålet med en sådan festival bör vara att presentera de nordiska länderna som nationer, där kulturella och mänskliga värden inte får stå tillbaka för handelsmässiga och tekniska intressen.

Foreningen af islandske billedkunstnere ger sitt fulla stöd till förslaget om kulturfestival och hoppas få följa den vidare behandlingen av medlemsförslaget.

2.5. Norge

Kirke- og kulturdepartementet anser att arrangerandet av en nordisk kulturfestival kan vara ett bra sätt att stärka den nordiska identiteten och gemensamhetskänslan. En sådan festival kommer emellertid att kräva stora anslag. Det är därför viktigt att frågan värderas i förhållande till de förslag och prioriteringar som har fastslagits i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. Enligt departementets uppfattning bör en nordisk kulturfestival, om den skall finansieras över den nordiska budgeten, bara genomföras om den blir värderad som en prioriterad uppgift i gällande handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet.

Teatersentrum stöder helt och fullt medlemsförslaget och påpekar att det har stor erfarenhet av att arrangera festivaler, seminarier och liknande. Teatersentrum erbjuder sig att hjälpa till med planläggning och genomförande av den ”smalspåriga” och samtida delen av norsk scenkonst som man utgår ifrån hör hemma i en nordisk kulturfestival.

Den norske forfatterforening stöder förslaget om en kulturfestival 1992 och rekommenderar att en författare deltar i arbetsgruppen som förbereder festivalen samt påminner om vad som händer i de baltiska länderna och de baltiska ländernas uppfattning av sig själva som en del av Norden.

Norges Sang- og Musikkråd anser att det skulle vara en prioriterad uppgift att kartlägga och manifesteras det nordiska kulturuttrycket speciellt i vår tid som är så präglad av internationalisering på alla håll. Musik är en

konstart som öppnar speciella möjligheter som internationellt kommunikationsmedel. Varaktiga verkningar borde skapas vid genomförandet av festivalen.

Norsk Filmförbund ser positivt på att det arrangeras gemensamma nordiska festivaler inte minst inom kulturområdet. Emellertid verkar målet för den nämnda festivalen vara synnerligen ambitiöst och omfattande även om det vore intressant att få en utredning om en sådan möjlig festival.

Den norske nasjonalkommisjon for Unesco ser mycket positivt på medlemsförslaget om en nordisk kulturfestival 1992 och vill gärna att denna festival planläggs och arrangeras med tanke på kulturprestationerna under vinterolympiaden 1994.

2.6. Svenska remissyttranden

Statens kulturråd understryker att det krävs mycket stora resurser om förslaget skall kunna genomföras. Kulturrådet anser det tveksamt om det finns anledning att av de mycket begränsade medel som står till förfogande för nordiskt samarbete satsa dem på ett projekt av detta slag om det inte går att sätta in festivalidén i ett bredare sammanhang. Det finns redan ett förslag om att göra en presentation av kulturen kring Östersjön där även utomnordiska länder kring Östersjön skulle delta. Det finns en konstruktiv möjlighet att fånga upp intentionerna i medlemsförslaget genom att Nordiska rådet tillsammans med flera parter stöder ett större Östersjöprojekt, som inrymmer ett brett urval av nordiska kulturmanifestationer.

Svenska Unescorådet framhåller att ett av de mål som satts upp för årtiondet är stärkandet av den kulturella dimensionen i utvecklingen. Det är viktigt att främja nordiskt kulturellt samarbete och förslaget innehåller möjligheter att förstärka den kulturella identiteten, ett övergripande mål för kulturårtiondet. Medlemsförslagets tankar om att utforma festivalen så att olika program och föreställningar skall kunna visas i andra nordiska länder genom turnéverksamhet ligger helt i linje med de mål för kulturårtiondet som säger att man bör sträva efter ökat deltagande i kulturella verksamheter. Det är troligen nödvändigt att avsätta särskilda resurser för att förbereda festivalen.

Statens konstmuseer (SKM) hänvisar till att Nationalmuseum firar sitt 200-årsjubileum 1992. Firandet kommer att utmärkas av ett flertal stora utställningar på Nationalmuseum och dessutom kommer föreläsningar och symposier att arrangeras. Då utställningarna, som kommer att täcka hela året, blir omfattande måste en stor del av museets basutställningar tas ned från väggarna. Avsikten är att dessa målningar skall ingå i en rad vandringsutställningar, som kommer att sändas ut i landet. SKM har således under år 1992 inte någon möjlighet att medverka i någon kulturfestival vid sidan av sin egen jubileumsverksamhet.

Riksutställningar uttrycker sin positiva inställning till det framlagda

medlemsförslaget och anser att det finns stora brister i ”tvärkommunikationerna de nordiska länderna emellan”. Kontaktvägarna går ofta i stället till kontinenten och över haven. Riksställningar är berett att ingå i en arbetsgrupp för festivalförberedelserna.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd KLYS anser förslaget intressant om än något diffust och framhåller att ett slutligt ställningstagande måste göras efter ett närmare analysarbete. KLYS tillstyrker att en arbetsgrupp tillsätts för det ändamålet.

Konstfrämjandet framhåller att den bredd och det pedagogiska innehåll som förslagsställarna talar för är viktiga delar för ett rätt kulturutbyte och bör kunna utvecklas. En koppling är önskvärd mellan en nordisk kulturfestival och den årligen återkommande konstnärsveckan som genomförs samtidigt i 39 länder. Det är viktigt att medlemsländerna ställer ekonomiska resurser till förfogande för festivalens genomförande och att de folkrörelseorganisationer som är aktiva på kulturområdet får särskilda medel för ändamålet. Det stora medieutbytet som finns idag behöver en kulturell motvikt inte minst bland barn och ungdom.

Litteraturfrämjandet anser att i en värld, som genom den nya tekniken inte minst på medieområdet blir allt öppnare, strömmar impulser från olika kulturer fritt över gränserna. Därför är det angeläget att söka slå vakt om varje lands kulturella särart. I medlemsförslaget vidgas perspektivet till ett nordiskt plan och där finns tanken att mera fast etablera en nordisk kulturell gemenskap och identitet. Denna avsikt kan stärkas med hjälp av en kulturfestival men den måste sträva efter att nå så många orter och människor som möjligt. I de nordiska länderna finns en folkligt förankrad kulturverksamhet som är unik och bedrivs av och i anslutning till olika folkrörelser. Det är viktigt att också den folkrörelseburna kulturverksamheten får en betydande plats i de föreslagna presentationerna.

Folkbildningsförbundet tillstyrker att det anordnas en nordisk kulturfestival 1992 och att projektmedel avdelas för detta. Folkbildningssamarbete och amatörverksamhet spelar en central roll i det nordiska kulturlivet och måste komma till uttryck vid kulturfestivalen.

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås genomförande av en nordisk kulturfestival 1992 på den allmänna kulturens område där flesta möjliga uttrycksformer inom konst och kultur skall vara representerade. Enligt medlemsförslaget är målet att visa Nordens säregna kulturarv och stimulera nya konstnärliga uttryck som har sin rot i traditionella former och teknik med en balans emellan folkliga och professionella uttrycksformer.

Utskottet noterar att medlemsförslagets idé om en gemensam nordisk kulturfestival allmänt har ådragit sig stort intresse och entusiasm hos remissinstanserna och att de flesta erbjuder sin medverkan vid förverkligandet av medlemsförslaget.

Vad utskottet erfar har en nordisk kulturfestival, i den form som beskrivs i medlemsförslaget, inte hållits tidigare. Däremot har den nordiska kulturen i bred form varit representerad utomlands vid olika tillfällen de senaste åren, genom Scandinavia Today-arrangemangen.

Huvudsyftet med kulturhandlingsplanen är att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen. Det nordiska kultursamarbetet skall enligt kulturhandlingsplanen synliggöras i ett större och bredare perspektiv än tidigare genom nya eller förstärkta insatser på en rad områden. I handlingsplanen uttalas att "indadtil er der derfor behov for en styrkelse af kunsten og hverdagskulturen over en bred front, hvis det nordiske kulturelle samarbejde og den nordiske samhørighedsfølelse, der er fundamental for alt andet nordisk samarbejde, skal udvikles og forblive en realitet for den enkelte nordbo."

En huvuduppgift med Nordiska ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa" är att stärka Norden inåt bl. a. genom att framhålla kulturgemenskapen. Utskottet har upprepade gånger påpekat att utrymmet för den allmänna kulturen borde ökas i arbetsprogrammet. En nordisk kulturfestival kunde bidra till att förverkliga både kulturhandlingsplanens och arbetsprogrammets intentioner.

Utskottet understryker att det är av stort värde att visa nordisk kultur utomlands och informera om Nordens speciella kulturarv. Vi lever i en tid av snabb internationalisering där bl. a. förhållanden i Europa har ändrats markant. I nuvarande läge blir det allt viktigare att betona och värna om den nordiska kulturgemenskapen också i samband med en öppnare medievärld som går tvärs över alla landgränser.

Utskottet anser i likhet med förslagsställarna att tiden är inne för nordbor att visa hur begreppet nordisk kulturgemenskap och nordisk identitet tolkas av invånarna. Därvid vill utskottet särskilt understryka den traditionella folkliga kulturens gemenskap inom Norden och dess betydelse. Utskottet framhåller vikten av en markering av folkliga kulturformer och att det skall sökas balans mellan dessa och de professionella vid genomförandet av kulturfestivalen.

Utskottet noterar att remissinstanserna generellt betonar att en kulturfestival inte kan genomföras utan betydande ekonomiska resurser. Utskottet anser att man, förutom anslag ur den gemensamma nordiska budgeten, kunde bidra med ekonomiskt stöd till kulturfestivalen inom varje nordiskt land. Nordiska ministerrådet kunde överväga om det finns möjligheter för näringslivet i de nordiska länderna att bidra med medel till festivalen.

Utskottet hänvisar till att Unesco har utlyst perioden 1988–1997 till ett världskulturarbtionde. En nordisk kulturfestival kunde utgöra en gemensam nordisk satsning för att understryka vikten av kulturen i världen, inom Norden och i varje nordiskt land.

Med hänsyn till det som ovan framförs föreslår utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att genomföra en nordisk kulturfestival år 1992 och i detta syfte nedsätta en särskild nordisk arbetsgrupp som skall utreda festivalens praktiska uppläggning, ramar och innehåll med beaktande av förutsättningarna i utskottets betänkande.
- b) att avsätta projektmedel i den nordiska gemensamma budgeten för att förbereda och genomföra festivalen, och att verka för att de nordiska ländernas regeringar på nationellt plan bidrar med medel till festivalen.

Reykjavík den 26 februari 1990

J.K. Hansen (S)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Helga Haugen (KrF)

Åsa Solberg Iversen (A)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Marit Rotnes (Smp)

Otto Steenholdt (At)

Särskilt yttrande

Förslaget om en nordisk kulturfestival 1992 ställer vi oss helt bakom.

Vi vill dock framföra att kulturfestivalen måste byggas utifrån det breda folkliga kultursamarbete som pågått under årtionden. De kunskaper och erfarenheter som folkrörelserna har fått måste tillvaratas. De folkliga organisationerna kan genom kulturfestivalen ges möjligheter till att utvecklas.

Ministerrådets kultursekretariat skall endast vara samordnare av festivalen.

Reykjavík den 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

Berit Oscarsson (s)

Anita Johansson (s)

Marianne Samuelsson (mp)

Medlemsforslag om nordisk kulturfestival 1992

(Vækt av Thea Knutzen samt Hallgrim Berg, Elsi Hetemäki-Olander, Riitta Saastamoinen och Kåre Øvregard)

På kulturområdet er det etablert et omfattende samarbeid i Norden. *Kulturfellesskapet* representerer fundamentet og utgangspunktet for mye av det øvrige fellesskap og samarbeid som vi finner i Norden, og som er unikt i internasjonal sammenheng.

Handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbeid, som ble vedtatt i 1988, setter det nordiske kulturfellesskap inn i en større, internasjonal sammenheng, og fremhever at dette fellesskap er en forutsetning for at de nordiske land kan samarbeide i internasjonale fora og bli hørt og respektert i høyere grad enn deres folketall og andel i verdensøkonomien egentlig skulle tilsi. Et bredt kultursamarbeid i Norden og innsatser for ytterligere å styrke den nordiske kulturidentitet understøtter derfor indirekte også nordisk deltagelse i det internasjonale kultursamarbeidet og nordiske initiativ på kulturområdet i internasjonale organisasjoner.

Hva legger vi så i begrepene *nordisk kulturfellesskap* og *nordisk identitet*? Og vil dette fellesskap og denne identitet klare møtet med stadig sterkere utfordringer fra bl a den internasjonale media- og underholdningsindustri? Mer enn noen gang før er det nå av avgjørende betydning at de nordiske land får en generaldebbat på hva vi legger i begrepene kulturfellesskap og identitet og hvilke ressurser vi er villige til å sette inn for å bevare og styrke dette grunnleggende fundament for nordisk samarbeid og fellesskap i det hele.

Det er i 1980-årene gjennomført vellykkede presentasjoner av nordisk kultur i USA, Vest-Europa og Japan, og erfaringene viser at resultatene av denne type nordisk samarbeid motiverer til fortsatte satsinger. Nye fremstøt er allerede i gang eller under planlegging for de kommende år.

Vi mener at tiden nå er inne for også å planlegge en stort anlagt presentasjon i våre egne land av nordisk kultur, og vi fremmer således forslag om at det i 1992 arrangeres en *nordisk kulturfestival*. Gjennom planleggingen og avviklingen av en slik festival vil vi oppnå en grundig og forhåpentlig klarleggende diskusjon om hva vi legger i, og vil med, den nordiske kulturfellesskap og identitet. Gjennom festivalen skal flest mulig uttrykksformer innen kunst og kultur være representert, og den overordnede målsetting skal være å vise vår særegne kulturarv og stimulere nye kunstneri-

ske uttrykk med rot i tradisjonelle former og teknikker. Det må søkes balanse mellom folkelige og profesjonelle ytringsformer, og det må nyttes pedagogiske presentasjonsformer. De enkelte program og forestillinger bør ha en slik ramme at de kan vises i andre nordiske land etterpå gjennom turnévirksomhet m.m.

Vi tror at en nordisk kulturfestival av dette format vil representere en usedvanlig anledning til å sette de nordiske lands kulturelle og samfunnsmessige fundament "på dagsorden" for alvor. Festivalen vil kunne bli et forum for kreativitet, bevisstgjøring og sosialt og faglig fellesskap som vil bidra til å stille oss sterkere i møtet med de store utfordringer fra det internasjonale samfunn. Vi minner også om at UNESCO har utlyst perioden 1988–1997 til et *verdens-kulturtiår*. Et gjennomgående tema for perioden er *den kulturelle dimensjonen* i utviklingen, spesielt bestrebelsene på å gi kulturelle og humanistiske verdier en sentral posisjon i den økonomiske og teknologiske utvikling. Den "nordiske modell" bør gi oss både forpliktelse og inspirasjon til å bidra til virkeliggjørelsen av slike målsetninger som UNESCO her har formulert.

På denne bakgrunn foreslår undertegnede at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

- a) i samarbeid med Nordisk Råds presidium å sette ned en internordisk arbeidsgruppe som skal utrede praktiske opplegg, rammer og innhold for en nordisk kulturfestival i 1992 i tråd med premisse-
ne i medlemsforslaget.
- 3) å avsette prosjektmidler til forberedelse av festivalen.

Oslo, 26. september 1989

Thea Knutzen (H)

Hallgrim Berg (H)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Kåre Øvregard (A)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Marjatta Väänänen m. fl., se s. 684)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Stockholm den 30 januari och i Reykjavík den 26 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Förslagsställarna erinrar om att social- och miljöutskottet i sitt uttalande till extrasessionen 1989 över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" hemställde att ministerrådet borde utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden. Vidare erinras om Söderkommitténs förslag att en särskild utredning bör verkställas inom Nordiska ministerrådet om de frågor som är nordiskt relevanta i samband med utvecklingen av ett "medborgarnas Europa".

Förslagsställarna påpekar också att syftet med det avtalsarbete som ledde till nordiska socialkonventionen och den fria nordiska arbetsmarknaden varit att nordbor med minsta möjliga hinder av lagstiftning och byråkrati fritt skulle kunna umgås och flytta över riksgrensarna och därvid garanteras samma rättigheter som mottagarlandets egna medborgare. Även om integrationen i Norden gått långt visade inte minst ett stort antal konkreta fall i form av hänvändelser till de nordiska sekretariaten att många problem kvarstod. Detta hade ibland sin bakgrund i att de ingångna överenskommelsernas innebörd inte nått ut till de myndigheter på lokalplanet som skulle förverkliga dem och ibland att förordningar och andra nationella regelverk inte svarade mot de ofta ganska allmänt hållna liberala bestämmelserna i de övergripande överenskommelserna, t. ex. trygghetskonventionen. I vissa fall fanns också luckor i det system av överenskommelser som ingåtts mellan de nordiska länderna.

Efter upprepade framställningar av utskottet, bl. a. i betänkanden över ministerrådets berättelser C 1, presenterade ministerrådet dels rapporten "Nordbors rättigheter i Norden" (NU 1985: 6) dels broschyrer, en för varje land, med information till dem som flyttar till respektive land. Förslagsställarna välkomnade detta utredningsarbete, men ansåg att ett strukturerat handlingsprogram skulle ge det fortsatta arbetet med nordbors rättigheter en tydligare politisk profil. Handlingsprogrammet borde innehålla dels en presentation av uppnådda resultat och kvarvarande hinder, gärna som en jämförelse med motsvarande arbete som torde ha påbörjats av EG-kommissionen, och därefter sammanfatta det nuvarande arbetet och slutligen utmytna i målsättningar för framtiden. En lämplig utgångspunkt kunde vara den princip som anges som utgångspunkt för det pågående avtalsarbetet om yrkeskompetens, dvs. att skapa lika stor rättslikhet i Norden som skulle gälla inom EG från ett visst år. Norden hade i flera avseenden kommit längre, men detta borde som ett minimum gälla alla områden.

2. Ministerrådets nya rapport om nordbors rättigheter

Sedan förslaget väckts har en ny rapport om nordbors rättigheter överlämnats av ministerrådet. Rapporten är upplagd som en komprimerad genomgång av ett antal huvudområden, nämligen medborgarskap, inresa, uppehåll, avvisning, utvisning och utlämning, rösträtt och valbarhet, rätt till offentliga tjänster, förvärv av fast egendom samt arbetsmarknaden för s. k. fria näringsidkare. Under varje avsnitt görs en jämförelse med motsvarande regler i EG, varefter rapporten avslutas med en övergripande jämförelse mellan "Nordbors rättigheter" och "Medborgarnas Europa". Jämförelsen utfaller huvudsakligen till den nordiska modellens fördel. Sålunda noteras att det i Norden finns ingångna avtal som gör det möjligt för medborgare från dessa länder att "leva nordiskt", i det att man som medborgare i ett nordiskt land fritt kan inresa och ta uppehåll i annat nordiskt land, liksom man där i princip fritt kan ta arbete. Man har också genom nordiska avtal reglerat andra områden som i detta sammanhang är viktiga, t. ex. arbetslöshetsförsäkring, social trygghet och hälsovård.

EG-samarbetet bygger framför allt på ekonomisk integration, i vilken den medborgerliga dimensionen inte haft en framträdande roll. Under 80-talet har man försökt tillföra EG-samarbetet denna nya dimension genom diskussionen om, och arbetet med, "Medborgarnas Europa" och "den sociala dimensionen". Sålunda har i rapporter från EG-kommissionen givits förslag att ge enskilda medborgare möjlighet att fritt uppehålla sig i ett annat EG-land. Andra förslag har till syfte att främja kontakterna mellan medborgarna i EG-länderna, t. ex. genom utväxling mellan skolor och universitet, förbättrad språkundervisning samt gemensam TV-kanal. En betydande skillnad finns dock mellan Norden och EG när det gäller den

enskilde medborgarens möjligheter. Den enskilde EG-medborgaren kan i sista hand vända sig till den överstatliga EG-domstolen för att uppnå sina rättigheter i EG-rätten. Motsvarande möjlighet finns inte i Norden.

I den samlade rapport som ministerrådet utgav 1985 konstaterades att de flesta hinder för nordiska medborgare bosatta i ett annat nordiskt land förekom på tre områden, nämligen att inneha offentliga befattningar, att köpa fast egendom och att bedriva näringsverksamhet. På utskottets förslag rekommenderade rådet 1986 ministerrådet att fullfölja utredningen "Nordbors rättigheter i Norden" genom att harmonisera reglerna om tillträde till offentliga tjänster i riktning mot likställighet för nordiska medborgare och utreda möjligheterna att ge nordbor möjlighet att fritt förvärva fast egendom för bostadsändamål i hela Norden (rek 10/1986), samt att låta utreda möjligheterna att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare (rek 9/1986).

I arbetet med rekommendationerna har ministerrådet beslutat att länderna skulle ta fram underlag för att kunna avgränsa de områden där det var särskilt angeläget att förändra lagar och regler för nordiska medborgare som bor eller verkar i något annat land än sitt eget.

Resultatet blev att man avgränsade 16 områden där ett eller flera länder ansåg det vara önskvärt att förstärka de nordiska medborgarnas rättsliga ställning genom att ändra lagar och regler på respektive område.

Efter en analys av dessa områden, med hjälp av en juridisk expert, beslöt ställföreträdarkommittén att följande frågor skulle uppmärksammas för behandling av de enskilda länderna, nämligen tillgång till offentliga dokument (Finland), rätt att utge tryckta skrifter (Finland och Island), anmälningsplikt vid bosättning (Norge) samt bosättning som villkor för konstnärsstöd (Danmark och Sverige). Vidare skulle behovet av en harmonisering av bestämmelserna om skydd mot diskriminering värderas inom ministerrådet.

Ministerrådssekretariatet skulle arbeta vidare med frågor om medborgarskap, inresa, utvisning och utlämning samt rösträtt och valbarhet, varvid även situationen inom EG skulle belysas. Detta gällde också de tre områden som redan behandlades i olika ämbetsmannakommittéer, nämligen möjligheten att inneha offentliga tjänster, att köpa fast egendom och att etablera gemensam arbetsmarknad för s. k. fri näringsidkare. Detta kan anses ha utretts genom den nu föreliggande rapporten. (Fem av de 16 områdena hade sekretariatet inte funnit anledning att föreslå för vidare arbete i detta sammanhang. Dessa var: tullhinder vid transport av utställningsföremål, övervaknings- och tillståndsfrågor inom olika näringsgrenar, industrirättsliga sanktionssystem, förtroendeuppdrag i organisationer samt krav på behörighet inom bygnadssektorn.)

3. Utskottet

Utskottet finner att ministerrådets nya rapport utgör en relativt lättillgänglig sammanfattning av rättsläget vad gäller nordbors rättigheter i Norden, utformad så att den skall ingå som en del i arbetet med Nordens förhållande till EG. I avslutningen av rapporten framhålls också ministerrådets uppfattning att frågan om nordbors rättigheter i fortsättningen inte borde koncentreras enbart till Norden. Man borde framöver även ta hänsyn till den "europeiska dimensionen" i syfte att skapa förutsättningar för såväl nordiska medborgare som EG-medborgare att röra sig fritt inom både Norden och EG-länderna.

Utskottet vill dock framhålla att arbetet med nordbors rättigheter inte kan anses avslutat därmed, eller endast gå in som en del av handlingsprogrammet "Norden i Europa 1989-92". Som framgår av rapporten finns en hel del förhållanden som fortfarande utgör hinder inom Norden och som inte bör nedprioriteras därför att uppmärksamheten skall riktas utanför Norden. Utskottet anser att den strukturering av ämnesområdet som ges i den nu framlagda rapporten väl ägnar sig som bas för ett handlingsprogram som regelbundet rapporteras till Nordiska rådets sessioner. Konkreta åtgärder har sålunda redan aviserats vad gäller informationsmaterial till dem som flyttar i Norden. En reviderad upplaga av dessa "flaggbroschyrer" kan väntas under 1990 och en broschyr om Åland torde ges ut under året, senare följd av broschyrer om Island och Färöarna. Den reviderade upplagan skall innehålla uppgifter speciellt för dem som vill söka arbete i annat nordiskt land. Senare skall utges information till arbetsgivare som önskar rekrytera arbetskraft i annat nordiskt land. Utskottet noterar att uppföljningen av frågor om nordbors rättigheter ligger väl framme på arbetsmarknadsområdet både genom denna informationsverksamhet och de avtal som finns respektive förbereds. Det finns dock, som framgår av rapporten, flera områden där utvecklingen av nordbors rättigheter stöter på nationella hinder av olika slag.

Utskottet anser att ett lämpligt nästa steg är att broschyrer utarbetas och tillställs lokala myndigheter med orientering om de nordiska konventionerna och de av regeringarna beslutade tillämpningsreglerna. Syftet är att de lokala myndigheterna blir orienterade om de rättigheter och skyldigheter som nordbor har i andra nordiska länder samt om principerna för tillämpningen av gällande avtal och nationella bestämmelser på motsvarande områden.

Sålunda avser kvarvarande hinder ofta tillämpningen av de avtal som redan finns, men som antingen inte trängt igenom i alla led av den lokala förvaltningen eller där förhållandet till nationella regler är oklart eller leder till rättsförkluster eller oavsedda konsekvenser för den enskilde. Exempel härpå finns t. ex. vad gäller förmåner (bidrag, olika slag av pension etc.) från ett land contra skatteregler i ett annat land. Utskottet anser sålunda

att ett handlingsprogram för "Nordbors rättigheter i Norden" skulle ha ett värde i sig som ett parallellt program oberoende av arbetet med förhållandet mellan Norden och EG och därför borde framläggas som ett separat ministerrådsförslag.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Reykjavík den 26 februari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Dorte Bennedsen, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo och Lena Öhrsvik)

Nordiska rådet har vid sin extrasession antagit rekommendationer om Norden i Europa med anledning av ett medlemsförslag om uppföljning av internationella samarbetskommitténs (Söderkommitténs) slutrapport. Detta är tillfredsställande och utskottet vill tillstyrka detta, men anser att Söderkommitténs rapport även bör kunna ge underlag för en rekommendation enligt social- och miljöutskottets uttalande över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92", nämligen att ministerrådet bör utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Sålunda anser Söderkommittén, att en särskild utredning bör verkställas inom Nordiska ministerrådet om de frågor som är nordiskt relevanta i samband med utvecklingen av ett "medborgarnas Europa". I detta sammanhang vill utskottet erinra om att tanken på "Nordiskt medborgarskap" kan sägas ligga bakom Nordiska rådets arbete från början. Syftet med det avtalsarbete som ledde till konventionen 1955 har varit att nordbor med minsta möjliga hinder av lagstiftning och byråkrati fritt skulle kunna umgås och flytta över riksgränserna och därvid garanteras samma rättigheter som mottagarlandets egna medborgare. Även om integrationen i Norden gått så långt visar inte minst ett stort antal konkreta fall i form av hänvändelser till de nordiska sekretariaten att många problem kvarstår. Detta har ibland sin bakgrund i att de ingångna överenskommelsernas innebörd inte nått ut till de myndigheter på lokalplanet som skall förverkliga dem och ibland att förordningar och andra nationella regelverk inte svarar mot de ofta ganska allmänt hållna liberala bestämmelserna i de övergripande överenskommelserna, t. ex. trygghetskonventionen. I vissa fall finns också luckor i det system av överenskommelser som ingåtts mellan de nordiska länderna.

I sitt yttrande över C 1/1982 hemställde Nordiska rådet på förslag av social- och miljöutskottet att ministerrådet skulle beakta de problem som möter människorna i Norden vid resa, byte av arbetsplats eller flyttning. Initiativ borde tas som beaktade de i vid mening sociala sidorna av det nordiska samarbetet. Utskottet presenterade i bilagan till sitt betänkande

över C 1/1983 ett program i vilket parlamentarikerna tog upp till diskussion temat Nordiskt medborgarskap. Saken dryftades vid ett möte mellan presidiet och ministerrådet (samarbetsministrarna) i juni 1983.

Till sessionen 1986 presenterade ministerrådet en rapport med rubriken "Nordbors rättigheter i Norden" (NU 1985:6) som avsåg att vara en kartläggning av vilka rättigheter som tillkommer nordiska medborgare vid bosättning eller vistelse i annat nordiskt land. På grundval av nationella redogörelser hade ministerrådet låtit göra en jämförelse. I stället för en total rättighetskatalog har man ansett det mer ändamålsenligt att kartlägga endast de områden där nordbors rättigheter inte är identiska med bosättningslandets medborgare, dvs. en s. k. "hinderkatalog".

Vid sessionen 1986 ställde utskottets ordförande en fråga till ministerrådet hur ministerrådet tänkt följa upp rapporten så att en folkupplaga av "Codex Nordicus" kunde bli verklighet. En sådan skulle kunna föra ut utredningen i praktisk tillämpning genom att sprida kännedom om de resultat som uppnåtts och göra den enskilde nordbon medveten om de rättigheter han faktiskt kunde göra anspråk på vid vistelse eller bosättning i annat nordiskt land. En sådan "populärversion" måste ges en lättillgänglig och individcentrerad utformning med hänvisning till vilka myndigheter och organisationer den enskilde kunde vända sig för att få tag i mer exakta och djupgående uppgifter. Den framlagda rapporten NU 1985:6 kunde ges en vid distribution bland myndigheter m. fl. och fungera som en handbok eller uppslagsbok för handläggare inom ovannämnda myndigheter och organisationer som hade kontakt med sådana nordiska frågor. Ministerrådet uppfyllde i viss utsträckning dessa önskemål genom att 1988 presentera broschyren "Information till dig som flyttar till ..." rörande bestämmelser, myndigheter osv. i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Ett längre gående syfte med kartläggningen av nordbors rättsliga ställning bör vara att på sikt minska antalet skillnader i de nordiska ländernas lagstiftning och praxis.

Vi vill därför föreslå en rekommendation till ministerrådet att som ett led i markeringen av "den nordiska modellen" inför kontakterna med EG, presentera ett handlingsprogram "Nordbors rättigheter". Ett grundläggande utredningsarbete har redan gjorts, dels den 1986 presenterade "hinderkatalogen" "Nordbors rättigheter i Norden" (NU 1985:6) dels de för rådet 1988 presenterade broschyrerna med information till dem som flyttar till respektive land. Genom ett strukturerat handlingsprogram skulle det fortsatta arbetet med nordbors rättigheter få en tydligare politisk profil. Handlingsprogrammet bör innehålla dels en presentation av uppnådda resultat och kvarvarande hinder, gärna som en jämförelse med motsvarande arbete som torde ha påbörjats av EG-kommissionen, och därefter sammanfatta det nuvarande arbetet och slutligen utmynta i målsättningar för framtiden. En lämplig utgångspunkt kunde vara den princip som anges som utgångspunkt för det pågående avtalsarbetet om yrkeskompetens, dvs. att

skapa lika stor rättslikhet i Norden som kommer att gälla inom EG från ett visst år. Norden har i flera avseenden kommit längre, men detta bör som ett minimum gälla *alla* områden.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställs

att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Mariehamn den 15 november 1989

Marjatta Väänänen (K)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Lena Öhrsvik (s)

Kommunikationsutskottets betänkande över medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

(Medlemsförslaget väckt av Sakari Knuuttila m. fl., se s. 692)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 905/t om tvärflyg i Mittnorden. Förslaget har behandlats vid utskottets möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Stockholm den 29–30 januari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Sakari Knuuttila samt Anneli Jäätteenmäki, Mats Nyby, Heiki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Eeva Turunen och Olle Östrand, hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna;
- att tvärflyget jämställs med inrikesflyg i fråga om offentliga utgifter;
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.

I sina motiveringar för medlemsförslaget påpekar förslagställarna att mittnordensamarbetet är en naturlig och viktig del av det nordiska samarbetet, samt att ett fungerande tvärflyg i Mittnorden i sin tur är en viktig del av mittnordensamarbetet.

Efter en historisk beskrivning av tvärflyget i Kvarkenområdet, Mittnorden och Nordkalotten, samt planer, erinrar förslagställarna om att Nordiska rådet har uttalat sig kraftigt för offensiva insatser i syfte att förbättra förutsättningarna för nordiskt tvärflyg. Tvärflygets betydelse och nödvändighet betonas också i Finlands, Norges och Sveriges regionalpolitiska program. Det konstateras att trots detta har dock inte mycket hänt.

Vidare erinras om att man i Kvarkenrådet och Mittnorden arbetar för att effektivisera och utveckla tvärflyget. Man har satt som målsättning att genom offensiv produktutveckling och marknadsföring, avlyftning/nedsättning av offentliga avgifter, integrering av boknings- och tidtabellsys-

tem, samt undanröjandet av administrativa hinder skapa förutsättningar för ett självbärande nordiskt tvärflyg över Kvarken och Mittnorden, där dessa områden ingår som integrerade delar. Detta anser förslagställarna borde vara utgångspunkten när man arbetar vidare med frågan.

Förslagställarna betonar att undanröjandet av administrativa hinder är av avgörande betydelse. Det anses att nordiskt tvärflyg borde jämföras med inrikesflyg och därmed obehindrat kunna trafikera två orter inom vart och ett av de berörda nordiska länderna. I detta anses själva grunden ligga för en effektiv och lönsam flygtrafik i området. Beträffande statliga avgifter påpekas att ca 140 FIM av medelpriset, som är drygt 350 FIM, erläggs i statliga avgifter samt avgifter till flygbolagen för handlings- och bokningstjänster. Detta anses inte rimligt.

Det erinras om att man inom EG arbetar för att det skall bli fritt för alla EG-flygbolag att flyga inrikestrafik i EG:s medlemsländer, samt att EG-flygbolagen får rätt till "cabotage", vilket alltså uttryckligen innebär inrikesflygning mellan två flygplatser i ett främmande land.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 11 – 12 december 1989 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till kommunikationsutskottet. Presidiet beslöt ytterligare att medlemsförslaget icke skulle undergå remissbehandling.

Detta beslut grundades på de likheter som finns mellan detta medlemsförslag och medlemsförslag A 789/t om sänkta flygpriser inom Norden, som utmynnade i *rekommendation 39/1987* angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden.

Kommunikationsutskottet har tagit initiativ till att bereda Kvarkenrådet, Mittnordenkommittén och Nordkalottkommittén möjlighet att uttala sig om medlemsförslaget (se Bihang).

2.1. Kvarkenrådet

Kvarkenrådets styrgrupp för projektet Nordiskt tvärflyg över Kvarken, tillstyrker medlemsförslaget i allt väsentligt. Av styrgruppens uttalande framgår att det anses att tvärflygförbindelserna är utomordentligt betydelsefulla mot bakgrund av ett inom regionen starkt ökande konkret samarbete inom en rad olika områden t.ex. näringslivs- och affärsverksamhet, kultur, turism, utbildning och sjukvård.

Det konstateras att det har visat sig att enbart den interregionala trafik efterfrågan hittills inte har varit tillräcklig för att kunna säkra en ekonomiskt försvarbar tvärflygverksamhet. Vidare erinras att avgifter som landningsavgifter, passageraravgifter, koncessionsavgifter etc tillsammans utgör ca 30% av biljettpriset. Det anses därför mycket betydelsefullt för tvärflyglinjernas existens att få rabatter på dessa avgifter, samt att denna

typ av kortdistans tvärflyg i avgiftshänseende betraktas som inrikes luftfart. Vidare påpekas att luftfartsavgifterna i Finland är tre gånger så höga som i Sverige genom att olika avgiftssystem tillämpas.

En gemensam nordisk insats för samordning av luftfartsavgifterna anses därför önskvärd liksom en samordnad insats för att utjämna de stora variationerna vad avser de nationella flygbolagens taxor för handlings-tjänster.

2.2. *Mittnordenkommittén*

Mittnordenkommittén vill kraftfullt tillstyrka medlemsförslaget, som anses baserat på i frågan nödvändiga premisser.

I likhet med uttalande från Kvarkenrådet betonar Mittnordenkommittén vikten av att tvärflyget får samma status som inrikesflyg. Det erinras även om avgifternas del (30 %) av biljettpriset, samt om att luftfartsavgifter i Finland är tre gånger så höga som i Sverige.

Det betonas att Östersund bör ingå i planerade rutter i Mittnorden.

2.3. *Nordkalottkommittén*

De synpunkter som framgår av Nordkalottkommitténs uttalande har inhämtats från NKK:s flyggrupp som sedan 1988 har arbetat för att etablera tvärgående flygförbindelser på Nordkalotten.

Det konstateras att detta arbete med stor sannolikhet i vår kommer att resultera i etablerandet av en flygförbindelse på sträckan, Tromsö–Bodö–Luleå–Uleåborg/Rovaniemi.

Det erinras att tvärflygkopplingarna mellan länderna är mycket svaga och har en marginell betydelse som reellt resealternativ. Detta anses bero på att resandeunderlaget är begränsat, men framför allt anses situationen bero på ett regel- och avgiftssystem som i hög utsträckning försvårar tvärflyget i Norden.

Det betonas att ett utvecklat system för tvärförbindelser mellan de nordiska länderna har stor betydelse bl. a. som nyckel till att öppna omfattande samverkningsmarknader för utbildning och näringsliv.

Slutligen konstateras att för att skapa förutsättningar för ett affärsmässigt ekonomiskt bärkraftigt tvärflyg är det nödvändigt att göra en översyn och samordning av trafikens regel- och avgiftssystem i enlighet med medlemsförslaget.

3. **Utskottet**

Kommunikationsutskottet har upprepade gånger tagit upp frågan om behovet av effektiva tvärgående flygförbindelser i Norden och då speciellt i samband med kommunikationerna inom vissa nordiska regioner. Frågan har diskuterats vid möten som utskottet har haft med de nordiska trafik-

ministrarna och har tagits upp i utskottets yttranden över ministerrådets berättelse C1 samt vid flera andra tillfällen.

I ministerrådets berättelse över det nordiska samarbetet 1989 (C1/1990) konstaterar ministerrådet följande:

”När det gäller utrikesregistrerade flygbolags rätt att driva inrikes flygning bör det konstateras att denna s k cabotage trafik förbjuds i samtliga länders lagstiftning. Inom EG kan det på längre sikt förväntas en begränsad öppning av cabotage. Det är inte uteslutet att de kommande EG-besluten också kommer att påverka lagstiftningen i Norden”

I sitt yttrande över den ovan anförda berättelsen kommenterar kommunikationsutskottet ministerrådets konstaterande på följande sätt:

”Kommunikationsutskottet är väl medvetet om dessa regler och den utveckling som planeras inom EG. Det har just varit utskottets mening att dessa ”cabotage”-regler skall överses och att det åtminstone i ett begränsat omfång skall tillåtas undantag från dessa regler för att skapa tillräcklig ekonomisk grund för tvärgående regional flygtrafik i Norden.

Gällande utvecklingen av flygtrafiken inom EG, samt utskottets uttalande att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor, anser utskottet att en utredning måste göras för att se vilka konsekvenser, ekonomiska och annorlunda, en sådan klassificering skulle medföra.”

Av de remissvar som utskottet har tagit del av vid behandlingen av medlemsförslaget framgår bl.a. att samtliga avgifter som flygbolagen måste betala utgör ungefär 30% av biljettpriserna.

Kommunikationsutskottet anser därför det vara av stor betydelse att se över de regler som ligger bakom dessa avgifter i syfte att bidra till skapandet av en ekonomisk grund för det nordiska regionala tvärflyget att bygga på.

Utskottet anser att det är gällande regler om ”cabotage” som här är huvudfrågan. Utskottet hänvisar därför till sitt ovan anförda yttrande och föreslår att de gällande ”cabotage”-reglerna i fortsättningen icke skall omfatta det regionala tvärflyget i Norden. En angelägen åtgärd anser utskottet borde vara att klassificera det regionala tvärflyget som inrikestrafik.

Kommunikationsutskottet anser att dessa två frågor, dvs ”cabotage”-reglerna och avgiftssystemet, är avgörande om man skall kunna skapa den ekonomiska grund som behövs för ett självbärande nordiskt tvärflyg inom nordiska regionala områden.

Om dessa målsättningar uppnås, förutsätter utskottet att det blir en ömsesidig fördel för de berörda flygbolagen att samordna sina tidtabeller i enlighet med rådande marknadskrafter samt att tillsammans sköta ett effektivt gemensamt bokningssystem.

Slutligen vill kommunikationsutskottet citera två dokument som ministerrådet har lagt fram och som skall behandlas vid den 38:e sessionen.

I ministerrådets plandokument för det nordiska samarbetet (C 2/1990) står följande:

”Udover hurtige transportveje til Europa er der et stort behov for bedre kommunikationer og udbygning av de tværgående trafikforbindelser indenfor Norden.”

Av ministerrådsförslag *B 100/e* om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994, framgår följande:

”Ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) anser att NÄRP tillsammans med Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) bör utreda tvärgående kommunikationer i Norden för att därmed kunna skapa ett grundval för praktiska kommunikationslösningar i olika regioner i Norden.”

Kommunikationsutskottet tolkar dessa två ovan anförda uttalanden således att ministerrådet ställer sig positivt till medlemsförslagets syfte och kraftfullt kommer att verka för dess framgång.

Kommunikationsutskottet hänvisar till det ovan anförda och föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

(Väckt av Sakari Knuutila samt Anneli Jäätteenmäki, Mats Nyby, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Eeva Turunen och Olle Östrand)

Mittnordensamarbetet är en naturlig och viktig del av det nordiska samarbetet. Ett fungerande tvärflyg i Mittnorden är i sin tur en viktig del av mittnordensamarbetet.

Allt sedan slutet av 1950-talet har man i olika etapper och former flugit över Kvarken. Den första ruten gällde Vasa-Umeå-Sundsvall. Senare har också Skellefteå ingått i rutterna. För närvarande flyger Kvarkenflyget ruten Skellefteå-Umeå-Vasa och Vasa-Sundsvall-Västerås. Ruten upprätthålls av flygbolagen Svedewings och Air Nordic med två respektive tre dubbelturer i vardera riktningen fem dagar i veckan. Kvarkenflyget har under hela sin 30-åriga historia bedrivits utan samhälleligt stöd.

I Nordkalottområdet planeras för tvärflyg Tromsö-Luleå-Uleåborg.

Mittnordenflyget flög i början av 1980-talet sträckan Sundsvall-Östersund-Trondheim. Verksamheten upprätthölls med betydande samhälleligt stöd men lades sedermera ner.

Tvärflygets stora betydelse har betonats på många håll. Nordiska rådets session uttalade sig 1988 kraftigt för offensiva insatser i syfte att förbättra förutsättningarna för nordiskt tvärflyg. Tvärflygets betydelse och nödvändighet betonas likaså i Finlands, Sveriges och Norges regionalpolitiska program. På det konkreta planet har dock inte mycket hänt.

I Kvarkenområdet och Mittnorden arbetar man oförtrutet vidare för att effektivera och utveckla tvärflyget. För Kvarkenflygets del har man konstaterat att det egna inomregionala trafikbehovet i Kvarkenområdet inte är tillräckligt för att upprätthålla lönsam trafik. Det begränsade passagerarunderlaget har varit det stora problemet under Kvarkenflygets hela historia. Målet är att över Kvarken effektivare än hittills knyta ihop Finlands och Sveriges inrikesflyg och på så sätt öka passagerarunderlaget samt att med nya reseprodukter få flera passagerare.

Den arbetsgrupp som arbetar med det nya Kvarkenflyget har satt som målsättning att genom offensiv produktutveckling och marknadsföring, avlyftning/nedläggning av offentliga avgifter, integrering av boknings- och tidtabellssystem samt undanröjandet av administrativa hinder skapa förutsättningar för ett självbärande nordiskt tvärflyg över Kvarken och Mittnorden. I detta projekt ingår alltså både Kvarkenflyget och mittnordenflyget som integrerade delar.

Detta bör också vara utgångspunkten när man arbetar vidare med frågan. Det är av största betydelse att man också i Mittnorden har direkt tillgång till tvärgående nordiskt flyg i framtiden. Samtidigt innebär detta i och för sig ett utökat passagerarunderlag.

Undanröjandet av administrativa hinder är därvid av avgörande betydelse. Målet bör vara att nordiskt tvärflyg jämställs med inrikesflyg. Tvärflyget bör obehindrat kunna trafikera mellan två orter inom vart och ett av de berörda nordiska länderna. I detta ligger själva grunden för en effektiv och lönsam flygtrafik i området.

Det bör nämnas att man inom EG arbetar för att det skall bli fritt för alla EG-flygbolag att flyga inrikestrafik i EG:s medlemsländer. Vidare skall EG-flygbolagen få rätt till "cabotage", vilket alltså uttryckligen innebär inrikesflygning, mellan två flygplatser i ett främmande land.

Integrering av nordiskt tvärflyg i nationella bolags tidtabeller och bokningssystem är likaså en viktig förutsättning för en effektiv verksamhet. Beträffande statliga avgifter kan noteras att ca 140 FIM av medelpriset på drygt 350 FIM erläggs i statliga avgifter samt avgifter till flygbolagen för handlings- och bokningstjänster. Detta förefaller inte rimligt.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns ett utpräglat behov för ett mittnordenflyg, samtidigt som förutsättningarna för återupprättandet och bedrivandet av ett sådant måste bedömas som goda. I detta skede krävs framför allt målinriktade åtgärder av det slag som ovan beskrivits.

Jyväskylä-Vasa-Sundsvall-Trondheim skulle vara en naturlig rutt för tvärflyget. Också andra orter såsom Joensuu och Kuopio (Varkaus) borde övervägas i detta sammanhang.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknade att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av berörda länderna;
- att tvärflyget jämställs med inrikesflyg i fråga om offentliga utgifter;
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.

Helsingfors den 9 november 1989

Sakari Knuutila (Sdp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Mats Nyby (Sdp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

2. Uttalanden med anledning av medlemsförslaget

Kvarkenrådet:

Kvarkenrådet har beretts tillfälle att avge yttrande över rubricerade medlemsförslag. Då Kvarkenrådets sammanträdesdagar ej infaller under remisstiden har ärendet behandlats av styrgruppen för Projekt Nordiskt tvärflyg över Kvarken som består av representanter för Kvarkenrådet, Mittnordenkommittén samt kommunerna Vasa, Sundsvall, Skellefteå och Umeå.

Styrgruppen konstaterar att förslagsställarna tagit del av våra erfarenheter av konkret arbete med att skapa förutsättningar för ett uthålligt, lönsamt nordiskt tvärflyg och tillstyrker medlemsförslaget i allt väsentligt men vill därutöver anföra följande.

Utgångspunkten för vårt engagemang i Kvarkenflyget (samlingsnamn för flyget på sträckorna Västerås-Sundsvall-Vasa och Skellefte-Umeå-Vasa) är att tvärflygförbindelserna är utomordentligt betydelsefulla mot bakgrund av ett inom regionen starkt ökande konkret samarbete inom en rad olika områden t. ex. näringslivs- och affärsverksamhet, kultur, turism, utbildning och sjukvård. Inte minst den allt mer omfattande näringsekonomiska integrationen genererar ett resande som kväver snabba kommunikationer.

Det har dock visat sig att enbart den inomregionala trafik efterfrågan hittills inte varit tillräcklig för att kunna säkra en ekonomiskt försvarbar tvärflygverksamhet. Offensiv marknadsföring och produktutveckling är några insatser som regionala organ och kommuner kan ta aktiv del i. Lokala och regionala intressenter kan också initiera och medverka till olika åtgärder som syftar till att sänka kostnaderna såsom förhandlingar med statliga luftfartsmyndigheter om rabatter av landningsavgifter, passageraravgifter, koncessionsavgifter, routeavgifter etc samt rabatter på avgifter till de nationella flygbolagen för handling och bokningstjänster. Eftersom dessa avgifter tillsammans utgör ca 30% av biljettpriset är resultatet av dessa förhandlingar mycket betydelsefullt för tvärflyglinjernas existens.

Vår slutsats är att denna typ av kortdistant tvärflyg i avgiftshänseende bör betraktas som inrikes luftfart. Under ett uppbyggnadsskede bör avgifterna t. o. m. understiga inrikesavgifterna. För Kvarkenflygets del har dessa förhandlingar delvis varit framgångsrika men fortfarande kvarstår det faktum att luftfartsavgifterna i Finland är tre gånger så höga som i Sverige genom att olika avgiftssystem tillämpas. En gemensam nordisk insats för samordning av luftfartsavgifterna är därför önskvärd liksom en samordnad insats för att utjämna de stora variationerna vad avser de nationella flygbolagens taxor för handlingstjänster.

Eftersom enbart det inomregionala passagerarunderlaget än så länge inte är tillräckligt krävs förbättringar av tillgängligheten genom tidtabeller som är synkroniserade mot respektive lands inrikesflygnät och bokningssystem. Kvarkenflyget har som första utrikeslinje integrerats i Linjeflygs inrikestabell. Även här är en samordnad nordisk insats önskvärd som innebär att alla tvärflygförbindelser oavsett operatör kan beaktas när resenären gör sina resplaner. Detta kan innebära en icke obetydlig förstärkning av passagerarunderlaget.

Det kortdistanta tvärflyget omfattas märkligt nog av samma bestämmel-

ser (IATA m. m.) som atlantflyget. Administrativa hinder som bestämmelsen att ett nationellt flygbolag inte får befordra inrikespassagerare i ett annat land försvårar en rationell och därmed också lönsam trafik. Nordiskt tvärflyg borde vara jämställt med inrikesflyg. De administrativa hindren bör därför undanröjas.

Styrgruppen instämmer sammanfattningsvis i förslagsställarnas hemställan om gemensamma nordiska insatser för att skapa förutsättningar för nordiskt tvärflyg där Finland, Sverige och Norge berörs. Befintligt och planerat nordiskt tvärflyg är helt beroende av att alla parter i positiv anda medverkar till att på olika sätt förbättra lönsamhetsförutsättningarna under de första svåra åren. Lokala och regionala organ har inom ramen för sin kompetens visat att man tar sin del av ansvaret. Dessa ansträngningar måste nu fullföljas med samnordiska överenskommelser i enlighet med vad som ovan föreslagits.

Vasa den 22 januari 1990

Kvarkenrådet
Styrgruppen för Projekt Nordiskt tvärflyg över Kvarken

Seppo Sanaksenaho
Ordförande

Paul Lindell
Projektchef

Mittnordenkommittén:

Mittnordenkommittén har beretts tillfälle att avge yttranden över rubricerade medlemsförslag.

Mittnordenkommitténs svar har beretts genom internremissförfarande eftersom tidsgränsen omöjliggjort att ärendet har kunnat behandlas av arbetsutskott eller kommitté.

Mittnordenkommittén vill kraftfullt tillskynda medlemsförslaget, som anses baserat på i frågan nödvändiga premisser. Dock vill Mittnordenkommittén särskilt poängtera följande:

- I rutten Jvaskylä – Vasa – Sundsvall – Trondheim skall även *Östersund* uttrycklingen ingå. Då det nordiska tvärflyget skall jämföras med inrikesflyget, faller sig detta även naturligt Historiskt sett, skapade förbudet för Norving att ta upp inrikespassagerare i Östersund stora problem, då flygbolaget trafikerade sträckan Trondheim-Östersund-Sundsvall på egen risk och räkning i mitten av 1980-talet. Det är därför av största vikt att det tvärnordiska flyget *får status av inrikesflyg*.
- Framgångsrik utlandstrafik med flyg, förutsätter tillräckliga passagerarmängder. Detta uppnås endast genom tillräckliga *anknytningar* till inrikeslinjer samt en *integration med inrikestidtabeller och nationellt använda bokningssystem*.
- Då avgifter till statliga luftfartsmyndigheter och ersättningar till nationellt flygbolag för handling och bokningstjänster utgör ca 30% av biljettpriset, är alla åtgärder som lyckas sänka dessa kostnader av stor betydelse för tvärflygets existens.
- Regionala och lokala intressen i Mittnorden och Kvarken har fört förhandlingar angående en sänkning av ovannämnda avgifter. Man har

även nått framgångar på detta område. Dock är luftfartsavgifterna som erläggs i Finland, tre gånger så höga som de som erläggs i Sverige. Det är därför av högsta vikt att man, genom en gemensam nordisk insats, kan skapa en *rimlig enhetlig nivå* på dessa avgifter för tvärflyget i Norden.

Mot bakgrunden av det ovan framförda, framhåller Mittnordenkommittén sitt kraftiga stöd för medlemsförslaget. Hänvisas även till uttalande av Kvarkenrådet.

Sundsvall den 18 januari 1990

För Mittnordenkommittén

Erik Holländer

Kanslichef

Nordkalottkommittén:

Nordkalottkommittén (NKK) har anmodats avge yttrande över rubricerat förslag. På grund av den korta remisstiden har det inte varit praktiskt möjligt att hinna ta in underrissyttranden från andra organ på Nordkalotten.

Däremot har synpunkter inhämtats från NKK:s flyggrupp som sedan år 1988 har arbetat för att etablera tvärgående flygförbindelser på Norkalotten. Detta arbete kommer med stor sannolikhet att redan i vår resultera i etablerandet av en flygförbindelse på sträckan Tromsø–Bodø–Luleå–Uleåborg/Rovaniemi.

På basis av de erfarenheter som NKK erhållit från detta arbete kan kommittén konstatera att de nordiska ländernas trafiksystem i hög grad är fokuserade på respektive lands huvudstad. Tvärflygkopplingarna mellan länderna är mycket svaga och har en marginell betydelse som reellt resalternativ. Detta beror på att resandeunderlaget är begränsat men framförallt beror situationen på ett regel- och avgiftssystem som i hög utsträckning försvårar tvärnordisk flygtrafik.

Det framtida behovet av att etablera och utveckla tvärflyg mellan de nordiska länderna bedöms öka. Detta bl. a. mot bakgrund av att flygtrafikens betydelse som ett långväga resealternativ ytterligare stärkes.

Ett utvecklat system för tvärflygförbindelser mellan de nordiska länderna har stor betydelse bl. a. som nyckel till att öppna omfattande samverkansmarknader för utbildning och näringsliv.

För att skapa förutsättningar för ett sådant affärsmässigt ekonomiskt bärkraftigt tvärflyg är det nödvändigt att göra en översyn och samordning av trafikens regel- och avgiftssystem i enlighet med medlemsförslaget.

Rovaniemi den 18 januari 1990

Jouko Jama

Sekretariatschef

Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslag om lösandet av luftförorenings- problem på Nordkalotten

(Medlemsförslaget väckt av Elsi Hetemäki-Olander m. fl.,
se s. 703

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om luftföroreningar på Nordkalotten. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten den 30 januari i Stockholm och den 25 och 26 februari 1990 i Reykjavik.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att t ex via Nordiska investeringsbanken vidta åtgärder för minskande av utsläpp av föroreningar i Kolaområdet.

Förslagsställarna pekar på att ökande miljöskador noteras på Nordkalotten, bl. a. ökar försurning av vattendragen och skogsskador i de östra delarna av finska Lappland och i hela Nordkalottområdet. Enligt undersökningarna har även tungmetallhalterna i ekosystemet blivit betydligt högre i vissa områden. Stora svavelutsläpp i atmosfären inom Kolaområdet anses vara den största riskfaktorn med tanke på försurningen i Kalottområdet. Som störst är nedfallen lika stora som nedfallen i närheten av stora industricentra. Eftersom Kalottområdet till stor del är mycket känsligt för försurning, kan till och med en liten ökning i nedfallet leda till radikala ändringar i naturen.

Det internationella samarbetet har ökat och gradvis utvidgats inom områdena teknologi, forskning kring konsekvenser och politik och de nordiska ländernas regeringar har även undertecknat internationella avtal – bl. a. med Sovjetunionen – om begränsning och minskning av luftföroreningar. Genomförandet av ovannämnda avtal förutsätter omfattande teknologiskt, vetenskapligt och ekonomiskt samarbete mellan avtalsparterna. Förslagsställarna anser därför att luftföroreningsfrågor i Kalottområdet borde skötas i samarbete mellan de nordiska länderna och Sovjetunionen.

2. Remissyttranden

De remissinstanser som svarat är överlag positiva.

Nordiska investeringsbanken finner medlemsförslaget vara väl grundat och av hög prioritet. Investeringsbanken kan i princip erbjuda finansiering under projektlåneordningen. De verkliga finansieringsmöjligheterna beror bland annat på slutresultatet av det pågående beredningsarbetet att höja PIL-ramen. I framtiden skulle även riskkapitalfinansiering vara möjlig under det planerade finansieringsbolaget NEFCO, i det fall dess bildande och verksamhet realiserar. För närvarande är den godkända PIL-ramen så gott som helt utnyttjad. NIB:s styrelse föreslog den 14 september 1989 ministerrådet *dels* att avräkningsprocenten för förhandsutfästelser under PIL skulle modifieras för att därigenom på kort sikt bereda utrymme för nya förhandsutfästelser, *dels* att beloppsramen för projektinvesteringsslån skulle förhöjas från nuvarande 700 miljoner SDR.

Banken bekräftar att de luftföroreningsproblem som medlemsförslaget beskriver härrör från Kolahalvöns betydande metallindustrier, främst i städerna Nikel och Montsegorsk. De tillhörande svavelutsläppen är synnerligen betydande och är gränsöverskridande. De drabbar därför inte endast Kolahalvön själv utan också Nordkalottområdena främst i Finland men även i Norge och Sverige. Sovjetunionen planerar en betydande satsning inom de närmaste 15 åren för att utveckla Kolaområdet och exploatera dess enorma naturrikedomar. Bland dessa kan nämnas apatiter, järn- och titanmalmer, nickel, ädelmetaller och kobolt. Stora investeringar inom energiområdet, turismen och andra näringar är på gång.

De senaste årens öppenhet har gjort det allt klarare att Sovjetunionen med sina ekonomiska svårigheter inte har varit i stånd och inte heller kan förväntas vara i stånd att ensamt vidtaga tillräckliga åtgärder för att lösa miljöproblemen. Emellertid välkomnar Sovjetunionen teknologiskt, vetenskapligt och ekonomiskt samarbete med andra länder och har överhuvud visat en beredvillighet att gemensamt finna lösningar.

Investeringsbanken påpekar att nordisk industri kan erbjuda en bred resursbas och kunnande på världsnivå för att lösa dessa problem. Bland annat har norsk industri varit pionjär för återvinning av metaller inom processindustri. Dansk, finsk och svensk industri har konkurrenskraftiga reningsteknologier att erbjuda. De potentiella nordiska leveransintressena är betydande. Leveransintressena främjas betydligt om attraktiva nordiska finansieringsmöjligheter kan erbjudas.

Udenrigsministeriet i Danmark utgår från att Nordiska investeringsbanken är uppmärksam på de miljöproblem som finns och på ett rimligt sätt kommer att prioritera Kolahalvön i förhållande till andra miljöinvesteringar.

Verdensnaturfonden i Danmark, som länge hävdat att reduktion av luftföroreningar vid källan kräver internationellt samarbete, finner att

utvecklingen i Östeuropa väsentligt förbättrat möjligheterna för sådant samarbete. Fonden stöder därför varmt förslaget att man genom Nordiska investeringsbanken skaffar medel till teknologiöverföring till Östeuropa för att minska luftföroreningarna.

Miljöministeriet i Finland erinrar om att det finns ett handlingsprogram mot luftförorening mellan Finland och Sovjetunionen som torde vara unikt i hela världen. I detta program förbinder sig dessa länder att intill utgången av 1995 minska sina svavelutsläpp med 50% från 1980 års nivå, att intill 1994 stabilisera sina kväveoxidutsläpp till en mängd som inte överskrider 1987 års nivå samt att för en minskning av sina tungmetallutsläpp använda den bästa tillgängliga tekniken. År 1992 skall man överenskomma om vetenskapligt grundade kritiska gränser och året därefter skall man utgående från de kritiska gränserna överenskomma om ett nytt luftvårdsprogram.

Ur Finlands synvinkel skulle det vara förmånligt om ett motsvarande avtal skulle ingås exempelvis mellan Norge och Sovjetunionen. Industri- och energimyndigheterna i Sovjetunionen har omkring fem till sex år att genomföra det första skedet i handlingsprogrammet mot luftförorening. Detta är en ytterst kort tid, för väsentliga förbättringar skall göras bl. a. i två av världens största nickelsmältverk. Den sovjetiska reningsteknologin utvecklas, men det kommer att vara svårt att ta den i bruk under den överenskomna tiden. Enligt ett alternativ skulle reningsteknologin införskaffas genom utländska leveranser. Skulle möjligheter öppnas för detta, borde Nordiska investeringsbanken vara beredd att göra t. o. m. stora investeringar och även ge riskfinansiering.

Vidare erinras om ett nationellt forskningsprojekt om försurning i Finland, HARPO, som bör ge grundval för fortsatta utredningar beträffande sådana områden som är speciellt känsliga för luftföroreningar. I detta hänseende är det nyttigt att myndigheterna och forskare i norra Finland effektiviserar miljöforskningen i östra Lappland för att klarlägga luftföroreningars inverknings på skogar och vattendrag.

Ålands landskapsstyrelse avstår från att yttra sig men *Ålands Natur och Miljö* r.f. stöder medlemsförslaget och anser att det, med tanke på miljö-tillståndet inom Nordkalottområdet och särskilt den tilltagande försurningen, är viktigt att på internationell nivå snarast möjligt söka vidta åtgärder för minskandet av de utsläpp, vilka är orsak till situationen i det aktuella området.

Miljøverndepartementet i Norge erinrar om ministerrådsförslaget om ett miljöfinansieringsbolag (B 107/e) samt om att frågorna om ökade medel till Nordisk projektexportfond och ökade utlåningsramar för NIB:s projektinvesteringar är frågor som behandlas av samarbetsministrarna. Investeringar av nordiska företag som leder till minskning av utsläpp från Kolaområdet skulle enligt departementet höra till miljöfinansieringsbolagets område. Det är emellertid en förutsättning att projekten blir bedömda som företagsekonomiskt lönsamma.

Statens naturvårdsverk erinrar bl. a. om ett avtal mellan Finland och Sovjetunionen om betydande reduktioner av svavelutsläppen på Kola-halvön och i Finland. Detta avtal var baserat på underlag bl. a. från det nordiska samarbetet.

Nordiska ministerrådet har lagt fram förslag om ett nordiskt miljöfinansieringsbolag. Syftet är att medverka till investeringar i miljösektorn i Östeuropa som ger upphov till positiva miljöeffekter för Norden.

Svenska naturskyddsföreningen avstår från att yttra sig.

3. Utskottet

Utskottet noterar att medlemsförslaget väckt stort intresse hos miljö-vårdsmyndigheter särskilt i Finland och att det redan finns en överens-kommelse om ett handlingsprogram mellan Finland och Sovjetunionen om minskningar av utsläpp av svaveldioxid och tungmetaller samt stabili-sering av kväveoxidutsläppen. Sovjetunionen planerar stora insatser un-der kommande år för att exploatera Kolaområdets naturtillgångar men torde ej ensamt kunna i tid vidta de renings- och andra miljöskyddsåtgär-der som är brådskande för att de redan stora utsläppen från Kolaområdet inte skall bli katastrofala för Nordkalotten. Förutom norra Finland som beskrivs i medlemsförslaget drabbas även Nordnorge. Det gäller således stora nordiska miljöintressen och Kolaområdet skulle vara ett lämpligt insatsområde för det föreslagna samnordiska riskkapitalbolag som skall delta i finansieringen av "joint ventures" för miljöinvesteringar i Östeuro-pa. Bolaget skall göra företagsekonomiska bedömningar av projekt med miljöintresse.

Utskottet noterar i detta sammanhang Nordiska investeringsbankens starkt positiva remissvar och finner att insatser på Kolahalvön i samarbete med Sovjetunionen torde vara en mycket lämplig uppgift för det föreslag-na nordiska miljöfinansieringsbolaget. Detta gäller i synnerhet som man på sovjetisk sida uttryckt intresse för miljöskyddsinsatser och som ett avtal om samarbete mot luftföroreningar redan finns mellan Finland och Sov-jetunionen. På grundval av det stora forskningsprojektet om försurningar i Finland (HARPO) finns redan material och en beredskap att utarbeta förslag till de konkreta insatser som behövs i Kolaområdet samt att bedö-ma vilken finansiering och vilket know-how som Norden bör bidra med.

Utskottet erinrade i sitt yttrande över ministerrådsförslaget om ett miljöfinansieringsbolag att bakgrunden till förslaget är att lånefinansierad import av miljöinvesteringar för närvarande endast kan ske i begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. De östeuropeiska ländernas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifiering-en av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt. Kravet på nordiskt

intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintresse från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

Förutom miljöfinansieringsbolaget pekar Investeringsbanken på de finansieringsmöjligheter som tillkommer genom ett ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån. Utskottet noterar att de nordiska länderna har haft delvis delade synpunkter men har enats om att förhöjningen bör vara på minst 300 milj. SDR. Ministerrådsförslaget blev därför beräknat enligt en förhöjning av utlåningsramen på 300 milj. SDR, i stället för de 700 milj. som Investeringsbanken föreslagit.

Även om de under de närmaste åren realiserade projekten till följd av att utökningen av låneramen sålunda ej motsvarar de av Investeringsbanken först föreslagna 700 milj. SDR, vill utskottet understryka betydelsen av att den höjda ramen innebär ökade möjligheter för miljölån.

Redan i förarbetena till ministerrådets förslag till handlingsplan mot luftföroreningar (*B 106/s*) konstaterades att de nordiska länderna skulle arbeta för att långtgående begränsningar av svavelutsläppen genomförs i Östeuropa. De nordiska länderna skulle genom direkt samarbete överföra kunnande rörande process- och åtgärdsteknik. Vidare skulle man genom ekonomiska garantier, miljöfonder och liknande påskynda emissionsbegränsade åtgärder i dessa länder. Möjligheten att använda den Nordiska investeringsbanken skulle beaktas.

Utskottet efterlyste i sitt betänkande till ekonomiska utskottet 1988 över ministerrådets miljöprogram (*B 85/s*) finansieringsordningar att omfatta samarbete kring export av miljöteknologi till länder utanför Norden, dvs. Östeuropa. Likaså efterlyste utskottet en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som står för stora gränsöverskridande föroreningar. Sistnämnda finansieringsmöjlighet borde tas med i arbetsprogrammet samtidigt som Nordiska ministerrådet torde komma med ett ministerrådsförslag till sessionen i Reykjavík angående Nordiska investeringsbankens möjligheter att finansiera miljöinvesteringar i Östeuropa.

Vid extrasessionen 1989 antogs en rekommendation till ministerrådet (*nr 43/1989* om överföring av miljöteknologi utanför Norden) att framlägga förslag till finansieringsordningar som omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa.

Vidare rekommenderades ministerrådet att lägga fram förslag till en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att insatser i Kolaområdet väl torde uppfylla de villkor som ställs i ministerrådsförslagen om miljöfinansieringsbolag och utvidgad projektlånefinansiering. Mot bakgrund av det samarbete som redan äger rum mellan ett av de nordiska länderna,

Finland, och Sovjetunionen bör lämpliga projekt kunna utarbetas för bedömning och finansiering inom ramen för någon av dessa finansieringsordningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för att åtgärder för minskande av förorenande utsläpp i

Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar.

Reykjavík den 26 februari 1990

Svein Aisaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag

om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Per Aunet, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Anneli Jääteenmäki, Grethe Lundblad, Seppo Peltari, Tellervo Renko, Mirja Ryyänen, Riitta Saastamoinen och Marjatta Väänänen)

Undersökningar under de senaste tiderna har obestridligt visat att miljötillståndet i norr väsentligen har försvagats. I synnerhet har miljöns försurning visat sig vara en riskfaktor för naturen. Miljöns försurningstrend syns tydligt i vattendrag. Även skogarnas hälsotillstånd har försvagats och lett till skogsskador bl. a. i de östra delarna av finska Lappland och i hela Nordkalottområdet. Enligt undersökningarna har även tungmetallhalterna i ekosystemet blivit betydligt högre i vissa områden.

Den tidsperiod under vilken omfattande skadliga förändringar kan upptäckas i det nordliga ekosystemet har beräknats vara cirka tio år för skogar och cirka tjugo år för vattendrag, förutsatt att de sura nedfallen inte kan minskas tillräckligt.

Denna utveckling har medfört stor oro bland befolkningen i Nordkalottområdet, eftersom deras utkomst och livskvalitet fortfarande i hög grad är avhängig av den rena naturen.

Stora svavelutsläpp i atmosfären inom Kolaområdet är den största riskfaktorn med tanke på försurningen i Kalottområdet. Även om luftströmmarna rör sig från finska och norska Lappland i nordöstlig riktning, är det klart att utsläppen från Kola även rör sig i dessa områden och medför ett betydande svavelnedfall speciellt i de östra delarna av finska Lappland och i Finnmarkens län. Som störst är nedfallen i ovannämnda områden lika stora som nedfallen i närheten av stora industricentra.

Eftersom Kalottområdet till stor del är mycket känsligt för försurning, kan till och med en liten ökning i nedfallet leda till verkliga radikala ändringar i naturen.

Det internationella samarbetet har ökat och gradvis utvidgats inom områdena teknologi, forskning kring konsekvenser och politik. Samarbetet rörande luftföroreningsproblem i Europa är tillsammans med samarbetet om havsföroreningsproblem det största miljösamarbetsprojektet kring ett problemkomplex.

De nordiska ländernas regeringar har undertecknat internationella avtal – bl. a. med Sovjetunionen – om begränsning och minskning av luftföroreningar. Genomförandet av ovannämnda avtal förutsätter omfattande teknologiskt, vetenskapligt och ekonomiskt samarbete mellan avtalsparterna.

Vi anser att de nordiska länderna bör bära sitt ansvar för miljöns tillstånd och dess uppföljning, inte enbart på nationell utan även på internationell nivå. Speciellt när det gäller långväga luftföroreningar är problemet internationellt och problemets lösande kräver samarbete mellan flera stater. Nordkalottens ståndpunkt är att luftföroreningsfrågor i Kalottområdet borde skötas i samarbete mellan de nordiska länderna och Sovjetunionen.

Med anledning av det ovan anförda hemställer vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att t. ex. via Nordiska investeringsbanken vidta åtgärder för minskande av utsläpp av föroreningar i Kolaområdet.

Helsingfors den 1 december 1989

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Per Aunet (SV)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Tytti Isohookana-Asunmaa (K)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Grethe Lundblad (s)

Seppo Pelttari (K)

Tellervo Renko (K)

Mirja Rynnänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om uppförande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

(Medlemsförslaget väckt av Lars Emil Johansen m. fl., se s. 708)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 908/k om nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 30 januari och den 26 februari 1990 samt den 27 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska ministerrådet utreder finansieringsmöjligheterna för och i övrigt vidtar de nödvändiga åtgärderna för upprättande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk.

I medlemsförslaget hävdas att den grönländska befolkningen har tillfört det nordiska samarbetet två speciella dimensioner. Det ena är att vara språkrör inte endast för Grönland utan också för den ursprungliga befolkningen, som finns både inom Norden och på andra ställen i världen. Det andra är att Grönland kan binda Nordens idéer och tankar om utveckling och livskvalitet samman med en samarbetspartner i Kanada och snart möjligtvis också i arktiska Sovjetunionen.

Enligt medlemsförslaget gör Nordens institut i Grönland en stor insats men mera behövs för att kunna hålla Norden samlat och för att kunna förbinda Norden med Amerika.

Av medlemsförslaget framgår att syftet med upprättande av ett konst- och kulturcenter är att tillgodose hela Grönland, att centret i stort skall samarbeta så mycket som möjligt med Grönlands egna kulturinstitutioner och organisationer, att centrets arbetsområde skall vara att tillföra Grönland nordiskt kulturliv såväl som att tillföra Norden grönländskt kulturliv och att centret skall förmedla ett kulturellt samarbete mellan Grönland och övriga Norden å den ena sidan och befolkningen på det nordamerikanska fastlandet å den andra.

Enligt förslagsställarna skall centret innehålla teater, musik och filmförvisningssal med möjlighet för radio- och TV-upptagning, 2–3 mindre salar för föredrag, folkdans, intimsken, konstverkstäder, kontor och gästbostäder.

Byggekostnaden uppskattas till 60 MDKK, dvs. ett kvadratmeterpris på 20 000 DKK. Denna summa skall enligt förslaget delas mellan gemensamma nordiska medel, Grönlands Hjemmestyre och Nuuk kommun med 1/3 vardera. Utgifterna skall fördelas med 4 MDKK under 1990–93 och med 56 MDKK under 1994–95. Beräknad verksamhetsbudget blir 4 MDKK årligen, som skall betalas av Grönlands Hjemmestyre och Nuuk kommun gemensamt. Tidsplan för byggandet beräknas till 4–5 år med planerat färdigställande under 1994–95.

2. Remissbehandling

Nordiska rådets presidium beslöt på sitt möte den 29 januari 1990 att medlemsförslaget inte skall remissbehandlas.

3. Utskottet

Utskottet noterar att idén om ett nordiskt konst- och kulturcentrum i Grönland inte är ny. År 1984 företog Nordiska ministerrådet en utredning om ministerrådets engagemang i utvecklingen av kulturförbindelserna mellan Grönland och det övriga Norden. Det blev understruket att värderingen skulle ta utgångspunkt i grönländska önskemål och behov och omfatta samtliga samarbetsområden inom kulturavtalet. Då var etableringen av ett Nordens Hus i Grönland ett av de grönländska huvudönskemålen. Utredningen var emellertid av den meningen att det inte var realistiskt att rekommendera upprättande av ett Nordens Hus i Grönland med finansiering av medel från den nordiska kulturbudgeten. I stället etablerades då Nordens Institut i Grönland.

I en rapport om Nordens Institut i Grönland till Nordiska ministerrådet framhåller institutets styrelse ett positivt resultat av dess arbete under åren. Enligt styrelsen har institutet påverkat uppfattningen om Grönland i det övriga Norden och samtidigt har impulser från nordiska konstnärer och kulturarbetare som besökt institutet redan inneburit en märkbar stimulering av det grönländska kulturlivet.

Institutet har emellertid relativt trånga lokaler. Det finns varken möjlighet för museiverksamhet eller tillgång till gästateljéer i institutets lokaler. För att underlätta förmedling av nordisk konst i Grönland och omvänt krävs praktiska förutsättningar. Utskottet menar att nordiska institutets verksamhet skulle bli betydligt effektivare om det fick tillgång till större lokaler för bl. a. dessa ändamål.

Utskottet är av den uppfattningen att man inom det nordiska samarbetet, med hänvisning till Nordens Instituts i Grönland positiva resultat, borde försöka tillgodose de grönländska önskemålen om upprättande av ett speciellt hus med uppgift att förmedla konst och kultur mellan Grönland och det övriga Norden.

Utskottet har tidigare framhållit att i en tid som präglas av allmän internationalisering och stort massmediainflytande från olika utomnordiska kulturer är de institutioner som finns i de olika nordiska länderna för att stärka det allmänkulturella området viktigare än någonsin och spelar en viktig roll för nordisk kulturspridning till och från befolkningen i dessa länder.

I medlemsförslaget föreslås fördelning av kostnaderna vid upprättandet av institutet, där 1/3 skulle betalas av den nordiska kulturbudgeten. Enligt medlemsförslaget blir det drygt 1 MDKK under åren 1990–93 och knappt 20 MDKK under 1994–95. Nordiska ministerrådet framhåller i sin berättelse år 1989 (C 1/1989) att den nordiska budgeten kommer att få en nolltillväxt de närmaste åren. Detta betyder att år 1994–95 kan 20 MDKK bli en tung post inom den nordiska kulturbudgeten. Utskottet understryker att möjligheten bör utredas att fördela de ekonomiska medlen jämnare över åren.

I själva medlemsförslaget nämns inte att det redan etablerade Nordiska institutet på Grönland skall ha sina lokaler i det föreslagna konst- och kulturhuset. Detta framkommer emellertid i en bifogad redogörelse från Grönlands Hjemmestyre, kultur- og undervisningsdirektoratet, där institutet planeras ingå i byggnaden när det gäller kontor, bibliotek och gästbostäder. Dessutom nämns att verksamhetsbudgeten skall betalas av Grönlands Hjemmestyre och Nuuk kommun förutom de årliga nordiska medel som anslås till Nordens institut i Grönland. Utskottet förutsätter att institutet kommer att ha tillgång till husets övriga lokaler förutom de redogörelsen nämner och fungera i likhet med de andra motsvarande husen inom Norden.

Med hänvisning till vad som ovan framförts föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till
upprättande av ett Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt
för ändamålet framlägga ett konkret förslag.

Reykjavík den 26 och 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Medlemsforslag

om opførelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk

(Vækt av Lars Emil Johansen, samt Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Karl-Gunnar Fagerholm, J. K. Hansen, Inger Harms, Birgitte Husmark, Jón Kristjánsson, Anker Jørgensen, Arne Melchior, Flemming Mikkelsen, Mikael Petersen, Otto Steenholdt och Birte Weiss)

Grønland har gennem 6 år deltaget aktivt i det nordiske samarbejde og der er stor tilfredshed med den opnåede status og den lydhørhed, som Grønland har mødt.

Det grønlandske folk har to helt særlige vinkler at tilføre det nordiske samarbejde.

Den ene er at være talerør ikke kun for Grønland, men også for de oprindelige folk, som findes både i Norden og andre steder i verden.

Det andet er, at Grønland kan binde Nordens ideer og tanker om udvikling og livskvaliteter sammen med samarbejdspartnere i Canada og Alaska og snart måske også i arktisk Sovjet.

For 1 000 år siden og til den dag i dag har vejen for de nordiske folk til Amerika været den nordatlantiske. Som sten i et vadested ligger Færøerne, Island og Grønland – det, vi kalder Vestnorden.

Denne overgang skaber sammenhæng i Norden, men muliggør også fastholdelse og overførsel af nordisk kultur.

I Grønland findes et Nordens Institut, som gør en stor indsats, og som er til glæde for alle. Men Norden mangler det sidste led i den kæde, der kan holde Norden samlet og som også kan forbinde Norden med Amerika. En styrkelse af det nordiske samarbejde i Grønland vil kunne forbinde det grønlandske folk til resten af Norden og samtidig være indgangen til det amerikanske kontinent.

Disse tanker blev udtrykt af landsstyreformand Jonathan Motzfeldt på Nordisk Råds 37. session og er baggrunden for det videre arbejde med de planer for opførelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk, som fremgår af vedlagte redegørelse fra Grønlands Hjemmestyre, Kultur- og Undervisningsdirektoratet.

Af redegørelsen fremgår bl. a.:

at kunst- og kulturcentrets virksomhed ikke skal koncentreres til Nuuk alene, men skal tage sigte på at tilgodese hele Grønland,

at centret ved tilrettelæggelse og udvikling af aktiviteter i størst muligt omfang skal samarbejde med Grønlands egne kulturinstitutioner og organisationer med stadig sigte på en hensigtsmæssig arbejdsdeling,

at centrets arbejdsområde skal være såvel at tilføre Grønland nordisk kulturliv som at tilføre Norden grønlandsk kulturliv – samt ved sine faciliteter at tjene det grønlandske kulturlivs egen udfoldelse såvel i Nuuk som i resten af landet,

at kunst- og kulturcentret herudover skal formidle et kulturelt samarbejde mellem Grønland og det øvrige Norden og befolkningen på det nord-amerikanske fastland.

Idet jeg henviser til Kultur- og Undervisningsdirektoratets redegørelse, skal jeg fremhæve følgende vedrørende projektet, der også har været forelagt for og opnået principiel støtte fra Nordisk Ministerråd:

- bruttoareal på 3 000 m², indeholdende teater-, musik- og filmforevisningssal med mulighed for radio- og tv-optagelse, 2–3 mindre sale til foredrag, folkedans, intimszene m. v., kunstværksteder, kontorer og gæsteboliger,
- placering ved rekreative og smukke områder i Nuuk i umiddelbar nærhed af planlagt radio- og tv-hus og planlagt sportscenter,
- skønsmæssigt anslået anlægssum på DKK 60 mill., svarende til en kvadratmeterpris på DKK 20 000,
- anlægssummen tænkes fordelt mellem fællesnordiske midler, Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune f. eks. med 1/3 til hver, Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune har givet tilsagn, anlægsudgifterne tænkes fordelt med DKK 4 mill. over 1990–93 og med DKK 56 mill. over 1994–95,
- anslået driftbudget på ca DKK 4 mill. årligt, som af Grønlands Landsstyre foreslås afholdt af Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune i fællesskab,
- kunst- og kulturcentret foreslås etableret som en selvejende institution med repræsentation fra Nordisk Råd, Nuuk kommune og Grønlands Hjemmestyre,
- tidsplan for byggeriet: 4–5 år med mulighed for færdiggørelse i 1994–95, såfremt beslutningen træffes i 1990.

Under henvisning til ovenstående foreslås

at Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd at udrede finansieringsmulighederne for og i øvrigt træffe de nødvendige foranstaltninger til opførelse af Nordisk Kunst- og Kulturcenter i Nuuk.

Nuuk, den 5. januar 1990

Lars Emil Johansen (Si)

Dorte Bennedsen (S)

Atli P. Dam (Jvfl)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

J. K. Hansen (S)

Inger Harms (SF)

Birgitte Husmark (SV)

Jón Kristjánsson (F)

Anker Jørgensen (S)

Arne Melchior (CD)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Otto Steenholdt (At)

Birte Weiss (S)

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

(Ministerrådsförslaget, se s. 722)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om ett nordiskt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet. Ministerrådet ber om Nordiska rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att efter sessionen i Reykjavik fastställa samarbetsprogrammet, som avser perioden 1990-1993. Utskottet har behandlat ministerrådsförslaget vid sitt möte i Köpenhamn den 15 januari 1990.

1 Ministerrådsförslaget

Programmet "En bättre arbetsmiljö i Norden" är en uppföljning av den nordiska arbetsmiljökonventionen som undertecknades i juni 1989. Programmet syftar till att konkretisera samarbetet för perioden 1990-93.

I programmet betonas behovet av helhetssyn på människan i arbetslivet och därmed behovet av samarbete med andra sektorer. I programmet understryks också nödvändigheten av att analysera följderna av den aktuella utvecklingen inom EG och EFTA inte minst vad gäller det internationella standardiseringsarbetet samt anges en modell för koordinering av de nordiska ländernas engagemang på området. Programmet lägger också upp till en effektiviserad tillsynsverksamhet och ett fördjupat samarbete kring arbetsmiljöforskningen i Norden.

Förslaget till samarbetsprogram behandlades av arbetsministrarna i november 1989 i Mariehamn efter ett samrådsmöte mellan ministerrådet och arbetsmarknadens parter samt möte med social- och miljöutskottet. Från parternas sida togs frågan upp om trepartssamverkan som anses ha lösts i form av en försöksordning. NFS önskade en bred informationsinsats om arbetsmiljökonventionen samt samarbetsprogrammet från ministerrådet, vilket framförts till ansvariga för ministerrådets informationsplan. I programmet ges flera nya förslag till samarbetsområden som skall genomföras via samordning, erfarenhetsutbyte, utrednings- och forskningssamarbete. Ministerrådet har medgett en ökning av budgeten för arbetsmiljöområdet med 0,6 MDKK för 1990 till följd av det nya samarbetsprogrammet. Trots ökade ambitioner är det ministerrådets uppfattning att de föreslagna akti-

viteterna skall kunna genomföras inom ramen för en motsvarande budget under de därpå följande åren. Detta kan möjliggöras genom ett stegvis genomförande av förslagen och genom att nu pågående projekt avslutas varvid medel till nya projekt på området frigörs.

1.1 En nordisk arbetsmiljöpolitik

Programmets inledande kapitel utgår från den gemensamma programförklaring som ges i art. 2 i den nordiska arbetsmiljökonventionen. Enligt denna är de nordiska länderna också överens om, att en god arbetsmiljö är av grundläggande betydelse för den allmänna välfärden och för produktivitet och utveckling i samhället för övrigt. I konventionen om arbetsmiljö slår de nordiska länderna fast, att arbetsmiljön bör utvecklas i takt med den pågående tekniska och sociala utvecklingen i samhället. Ministerrådet understryker en helhetssyn på arbetsmiljön som innebär att mer traditionellt arbetsmiljöarbete närmare bör kopplas till organisations- och medbestämmandefrågor, kompetensutveckling och arbetsinnehåll.

Hinder för att bedriva ett effektivt lokalt skyddsarbete bör analyseras och undanröjas, bl. a. när det gäller att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och företagets övriga funktioner och organisation. I samband med t. ex. nyetablering, expansion, rationaliseringar och införande av ny produktionsteknologi bör arbetsmiljöaspekterna tas med redan i planeringsfasen.

Vad gäller arbetsplatserna noteras färre allvarliga olycksfall och bättre arbetsförhållanden men att antalet anmälda fall av belastningssjukdomar bl. a. till följd av ensidiga arbetsställningar, tunga lyft, högt tempo och felaktig arbetsorganisation ökar. Som en konsekvens härav inleder ministerrådet ett fördjupat samarbete på såväl tillsynsområdet som på forskningsområdet.

Under delrubriken "Norden i Europa" noteras att EG i samband med genomförandet av den inre marknaden arbetar med två olika slags direktiv om arbetsmiljö. Dels fastställdes harmoniserade tekniska säkerhets- och hälsokrav för industriprodukter för att garantera den fria cirkulationen av varor över gränserna. Dels utarbetas särskilda arbetsmiljödirektiv med minimikrav som ett led i den sociala dimensionen. Till detta kommer den s. k. nya metoden, som innebär att de väsentliga säkerhets- och hälsokraven slås fast i direktiv medan de tekniska specifikationerna läggs fast i internationella standarder som utarbetas av de västeuropeiska standardiseringsorganen.

Vidare hänvisas till att EG och EFTA står inför förhandlingar för att få till stånd ett utvidgat samarbete och till ministerrådets arbetsprogram för 1989–92, "Norden i Europa", där det sägs att de nordiska länderna har en lång tradition av att värna om rätten till en god och säker arbetsmiljö och har såväl en progressiv lagstiftning som ett gott och engagerat samarbete med parterna på arbetsmarknaden. Den nordiska modellen för industriell

demokrati i företag och koncerner och de högt ställda kraven på arbetsmiljön som är kännetecknande för de nordiska länderna utgör en bra grund för gemensamma ansträngningar att påverka utvecklingen i det europeiska samarbetet i önskvärd riktning. Vidare sägs att det är viktigt att slå vakt om dessa traditioner. De har på ett gynnsamt sätt hjälpt till att forma ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv och därmed bidragit till den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna.

1.2 Mål och metoder för en bättre arbetsmiljö

Ministerrådet önskar inleda ett fördjupat nordiskt samarbete kring metodutveckling i tillsynsverksamheten. Aktuella insatsområden för ett nordiskt erfarenhetsutbyte kan vara tillsynsmyndigheternas behandling av planer för nyetablering av företag, påverkans effekter av inspektionsverksamhet inom bestämda branscher, effekter av åtgärder på området internkontroll-systemkontroll m. m. En bättre målstyrning baserad på resultat-tänkande och arbetslivets behov bör eftersträvas.

Speciellt i förbindelse med regelharmonisering på nya områden är det väsentligt att samarbete om en gemensam strategi för uppföljning och genomförande på respektive område.

Aktuella områden i ministerrådets verksamhet för denna form av samarbete är förebyggande av storolyckor på det kemiska området, psykiska och sociala faktorer i arbetsmiljön, arbetsplatsens utformning och arbetets innehåll i samband med ny teknologi.

Programmet tar vidare upp frågan om ekonomiska styrmedel. Företagen måste få tydliga signaler om att åtgärder som rör arbetsmiljön också får ekonomiska konsekvenser för företagen. Ministerrådet avser att undersöka hur olika försäkringssystem påverkar företagens ekonomiska dispositioner och därigenom påverkar de beslut som rör arbetsmiljön, vilka konsekvenser olika regleringsformer har för företags- och samhällsekonomin samt vilken betydelse den psykiska och sociala arbetsmiljön har för företagens ekonomiska situation.

Ministerrådet avser också fortsätta det nordiska samarbetet för att förbättra de ekonomiska konsekvensberäkningarna på arbetsmiljöområdet i Norden för att bl. a. få bättre beslutsunderlag för prioritering mellan olika åtgärder och fästa uppmärksamhet på ekonomiska och marknadsmässiga konsekvenser i samband med ev tekniska handelshinder på arbetsmiljöområdet. Projekt pågår för att finna fram till på vilket sätt arbetstagarorganisationernas ställning i de nordiska länderna och den nordiska samarbets- och medbestämmandemodellen påverkas av internationaliseringen av ekonomin.

Ministerrådet avser att ytterligare främja det lokala skyddsarbetet genom att utreda hur arbetsmiljöansvaret preciseras och tillämpas i de nordiska länderna samt undersöka möjligheterna för att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och övriga funktioner på arbetsplatserna.

Effekter av olika former för företagshälsovård bör studeras. Andra konkreta exempel på samarbete kan vara gemensam nordisk metodutveckling och ett intensivare utbildningssamarbete.

Ministerrådet vill se närmare på möjligheterna för ett metodmässigt närmande vad gäller uppbyggnaden av ländernas register för arbetsolycksfall och arbetssjukdomar.

1.3 Nordisk harmonisering i europeiskt perspektiv

Enligt Arbetsmiljökonventionens artikel 4 skall de nordiska harmoniseringssträvandena intensifieras och ske på en kvalitativt hög nivå. Särskild vikt skall läggas vid internationella strävanden att undgå tekniska handels hinder.

Den grundläggande lagstiftningen på arbetsmiljöområdet i de nordiska länderna är till stora delar lika men när det gäller föreskriftsarbetet har länderna valt olika prioriteringar, metoder och lösningar. Anledningen till detta är, att arbetsmiljöpolicen utformas och utvecklas nationellt i nära samarbete med arbetsmarknadens parter och utifrån existerande bransch-, industri- och näringslivsstruktur.

Ministerrådet ämnar fortsätta och fördjupa det nordiska harmoniseringsarbetet genom den informationsprocedur för planerade föreskrifter som ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor lagt fast.

Effekter av harmoniseringen i Västeuropa

Ministerrådets avsikt när det gäller de arbetsplatsrelaterade direktiven (minimidirektiven) i EG är att analysera följderna för de nordiska länderna i syfte att främja en positiv utveckling av arbetsmiljöfrågorna i det europeiska samarbetet genom att verka för att höga och goda säkerhetsnivåer uppnås i såväl direktiv som i standarder. Som ett led i genomförandet av EG's Inre Marknad fastställs bl. a. en rad direktiv avseende harmonisering av medlemsländernas lagstiftning i syfte att garantera fri cirkulation av varor (Artikel 100A). Dessa direktiv utarbetas efter den s. k. nya metoden.

Dessa direktiv utgör *inte* minimibestämmelser, utan anger de krav som skall äga obligatorisk tillämpning i medlemsländerna. En produkt måste alltid uppfylla direktivets säkerhetskrav för att, oavsett var den producerats, fritt kunna marknadsföras i EG-länderna men fabrikanter kan själv välja vilka tekniska lösningar han vill. Ingenting hindrar att en *tillverkare* ställer högre krav på säkerhet på sina produkter än vad enskilda direktiv kräver. Däremot kan ett *medlemsland* inte skärpa direktivets säkerhetskrav och därmed skapa handelshinder. En viss möjlighet finns dock enligt den s. k. "skyddsklausulen", att ett enskild medlemsland inför strängare bestämmelser, men det gäller endast under vissa omständigheter och har ännu inte praktiserats.

I anslutning till genomförandet av den Inre Marknaden arbetar EG på

att utveckla den sociala dimensionen, bl. a. genom att fastställa en rad arbetsmiljödirektiv på basis av artikel 118 A, som ställer vissa minimikrav på arbetsmiljön på arbetsplatserna. Dessa direktiv utgör inget hinder för att medlemsländerna upprätthåller eller inför strängare regler. Nivån på dessa direktiv är relativt hög och motsvarar på vissa områden de danska arbetsmiljöreglerna.

Såväl handelshindersdirektiven som arbetsmiljödirektiven (minimidirektiven) kommer att få praktisk betydelse också för länder utanför EG, dvs. också de nordiska, om de önskar dra fördel av den Inre Marknaden. Exempelvis skall maskiner som produceras i ett nordiskt land uppfylla gällande EG-direktiv för att kunna marknadsföras inom EG. Omvänt kan man förvänta att EG-länderna också får en obegränsad möjlighet att marknadsföra sina produkter till övriga nordiska länder om de tillverkats i överensstämmelse med gällande EG-direktiv. För nordiska tillverkare är det en konkurrensmässig fördel att det inom EG skapas en arbetsmiljönivå, som i största möjliga utsträckning närmar sig den nordiska.

Vid sidan av Danmark — som givetvis är direkt förpliktigt att tillämpa EG-direktiven — strävar därför de övriga nordiska länderna efter att så långt som möjligt samordna sina produktrelaterade föreskrifter med motsvarande EG-direktiv för att undvika tekniska handelshinder.

Ministerrådet avser att hålla sig à jour med de initiativ inom EG och EFTA som rör fastställande av system för erkännande av provningsresultat och certifieringar i det europeiska samarbetet och som har betydelse från arbetsmiljösynpunkt. Ministerrådet skall också verka för att system och överenskommelser som utarbetas på det europeiska planet motsvarar de nordiska ambitionerna på arbetsmiljöområdet.

1.4 Forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor

Ministerrådet har för avsikt att fördjupa samarbetet på forskningsområdet samt lägga fram en plan för bättre information och implementering av resultaten från det nordiska samarbetet. I diskussionerna om prioritering och uppföljning av projekt på området är det av stor vikt att representanter för arbetsmarknadens parter deltar. En kraftig prioritering måste göras. Bland de allmänt antagna målen för nordiskt forskningssamarbete ingår att man skall sträva mot samordning, gemensam planering, arbetsfördelning, utnyttjande av stordriftsfördelar, samt gemensamt utnyttjande av specialistkompetens, gemensamma forskningsinstitutioner, samarbete om forskarutbildning och dyrbar vetenskaplig utrustning.

De föreslagna *forskningsprojekten* redovisas under följande rubriker:

Nordisk gränsvärdesdokumentation

Genetiska skador och fosterskador p. g. a. arbetsmiljön

Nya material och produkter

Arbetsmiljöns del i de nya folksjukdomarna

Biotekniska arbetsmiljöproblem

Arbetsmiljön för äldre arbetstagare
 Arbetsmiljön inom vårdsektorn
 Den psykiska och sociala arbetsmiljön
 Olycksfallsforskning
 Arbete i kyla
 Organisationsutveckling och företagsförnyelse
 Nya företagsformer
 Information och uppföljning

1.5 Nordisk arbetsmiljöutbildning

NIVA (Nordiska Institutionen för Vidareutbildning i Arbetsmiljöfrågor), som är en institution under Nordiska ministerrådet, anordnar årligen 10–15 kurser för vidare- och efterutbildning av forskare och andra specialister inom arbetsmiljöområdet. Verksamheten har nyligen utvärderats och en handlingsplan samt skriftliga riktlinjer för verksamheten har lagts fast för den kommande femårsperioden. Ministerrådet avser att tillsammans med de utbildningsorgan där parterna ingår diskutera 90-talets utbildningsbehov för det lokala skyddsarbetet. Ministerrådet skall också inleda ett erfarenhetsutbyte kring arbetsmiljöfrågornas status inom grundskola och gymnasium samt, utifrån befintliga sammanställningar, kartlägga och beskriva den utbildning som ges i arbetsvetenskap (och motsv) vid de tekniska högskolorna i Norden.

1.6 Nordisk trepartssamverkan

I den nordiska arbetsmiljökonventionen slås fast, att ministerrådet och dess ämbetsmannakommitté regelbundet skall samråda med parterna på arbetsmarknaden i frågor som rör arbetsmiljön i Norden samt tillämpningen av konventionen. Ministerrådets avsikt är att under en försöksperiod pröva en form för en utvidgad samverkan med parterna. Enligt den nya modellen för trepartssamverkan skall två årliga samrådsmöten med parterna äga rum varvid projektverksamhet (prioritering och uppföljning) samt verksamhetsplaner för det nordiska arbetsmiljö- och arbetslivssamarbetet diskuteras. I ett särskilt möte mellan ministerrådet (arbetsministrarna) och arbetsmarknadens parter i Norden ges möjlighet att en gång om året utbyta erfarenheter och synpunkter kring övergripande frågor och utvecklingstrender samt frågor kring arbetsmarknad- och sysselsättningspolitik i Norden.

2 Utskottets överläggning med arbetsmiljöministrarna den 13 november 1989

Från utskottets sida framfördes kritik mot att konventionen på vissa punkter var svagare formulerad än tidigare utarbetade förslag. Uppmärksamhet fästes särskilt vid att målsättningen för regelsamarbetet borde vara

att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och så långt som möjligt anpassa de gemensamma nivåerna till vad som gällde i de länder som ställde de högsta kraven. Denna principfråga ansågs vara av betydelse för de fortsatta diskussionerna om samarbetet i Europa och för en bedömning av gränsvärdesfrågor i det kommande arbetsmiljöarbetet.

På frågan hur ministerrådet tänkte sig att använda arbetsmiljökonventionen för att bidra till att det inom EG skapas en arbetsmiljönivå som närmar sig den nordiska, svarades att man var uppmärksam på behovet av gemensamma nordiska ståndpunkter. Dessa skulle presenteras för EG och man hoppades att de skulle ha genomslagskraft. Mot bakgrund av nästa fråga, om konventionen kunde ge stöd mot anklagelser för tekniska handelshinder, ansåg ministrarna att det inte fanns någon risk för sådana anklagelser från EG:s sida och därför inget hinder i detta avseende.

Vid mötet togs även upp EG-förslaget till "social stadga". Från regeringssidan noterades, att stadgan avsåg grundläggande arbetsmarknadsrättsliga och sociala rättigheter och lade stor vikt vid fortsatt samarbete med arbetsmarknadens parter. Den stred inte på något sätt mot de avtal som gällde i Danmark och hindrade inte att danska regler tillämpades om t. ex. en dansk arbetsplats använde sig av en utländsk entreprenör.

Flera utskottsmedlemmar tog upp kemiska ämnen och produkter i arbetsmiljön och ställde frågor hur arbetet samordnades med allergifrågornas behandling inom miljö- och hälsoområdena. Fanns något gemensamt register och någon epidemiologisk undersökning som täckte alla områdena? Som svar hänvisades till att det fanns nationella projekt för att registrera allergena ämnen. Ämbetsmannakommittén hade diskuterat inrättande av ett samnordiskt projekt liknande tidigare projekt om fosterskador. Man kunde också ta upp allergifrågor inom ramen för det bioteknologiska samarbetsprogrammet. Vidare påpekades att målsättningen med ministerrådets gränsvärdesprojekt var att ge möjligheter att förebygga. Regler fanns i de nordiska länderna att särskilt belastande produktionsprocesser skulle anmälas till myndigheterna och förhandskontrolleras. Finland hade en regel att alla nya ämnen skulle registreras hos arbetarskyddsstyrelsen tillsammans med de säkerhetsanvisningar som utfärdades för dem. EG hade det s. k. Seveso-direktivet om högriskabla verksamheter.

Från utskottets sida ställdes frågan om man inte kunde ålägga arbetsgivare att konsultera arbetstillsynsmyndigheterna när man genomförde större rationaliseringar eller inrättade en ny arbetsplats för att klarlägga eventuella psykosociala risker. Från regeringshåll anfördes att de nordiska arbetsmiljölagarna byggde på att arbetsmiljöproblem bäst löstes lokalt där de uppstod i samarbete mellan företaget och personaladministrationen. Offentliga myndigheter borde intervensera i detaljfrågor utan bara med vägledning och utbildning.

Från utskottets sida erinrades om utskottets skrivning i betänkandet till extrasessionen om trepartssamarbete. Från regeringssidan framhölls att

man samma dag med parterna på arbetsmarkanden diskuterat projekt avseende *dels* arbetsmiljöns negativa resultat (olycksforskning, samkörning av data om arbetsbetingade skador), *dels* arbetsmiljö och tillväxt (hur god arbetsmiljö drar till sig och behåller arbetskraft och begränsar skador), och *dels* ekonomiska konsekvenser av arbetsmiljöförbättringar. Det fanns en lång rad initiativ på nordiskt plan som avsåg arbetsmiljöforskning.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att det tidigare samarbetsprogrammet löpte ut 1987 och att arbetet med ett nytt program avvaktat arbetet med en konvention. Utskottet har inte haft någon erinran häremot, i synnerhet som det nu framlagda förslaget visar att konventionen ger en naturlig utgångspunkt för ett nytt samarbetsprogram. Programmet får en starkare ställning genom att det bygger på ett legalt instrument som alla de nordiska länderna ratificerat (ett land saknas f. n.). Utskottet finner detta tillfredsställande och anser även att utformningen präglas av större konkretion än 1984 års program, som huvudsakligen bestod av allmänna avsiktsdeklarationer och fick sin konkretion genom de olika projekten. Det nya programmet går sålunda avsevärt längre än det tidigare programmet, vari det slogs fast att det inte var ett program för de enskilda ländernas arbetsmiljöverksamhet utan för regeringssamarbetet mellan de nordiska länderna på arbetsmiljöområdet. De likartade samhällsformerna i de nordiska länderna samt ett likartat synsett på arbetsmiljöpolitiken gjorde det motiverat att förena ansträngningarna. Det nya programmet talar mot bakgrund av artikel 4 i konventionen direkt om harmonisering i ett europeiskt perspektiv som målsättning. Utskottet, som i sitt betänkande över 1984 års programförslag underströk betydelsen av effektivare nationell uppföljning, hälsar detta med tillfredsställelse. Utskottets principiella ståndpunkt är fortfarande, att anpassning bör ske till vad som gäller i de länder som ställer de högsta kraven.

Utskottet noterar, att ministerrådet, liksom i arbetsmiljökonventionen avstått från att definiera begreppet arbetsmiljö och synes utgå ifrån att det i de nordiska länderna används som ett allmänt accepterat samlingsnamn. Det kunde dock – inte minst som en gemensam plattform vid kontakter utanför Norden – vara på sin plats att i det nya programmet definiera begreppet arbetsmiljö såsom omfattande alla de faktorer som människan reagerar på fysiskt eller psykiskt. Dessa faktorer kan bestå av olycksfallsrisker, kemiska, biologiska och fysikaliska faktorer eller fysiska och psykosociala belastningar som påverkar människans hälsa. Frågor såsom arbetsanpassning, arbetstid, arbetstillfredsställelse och medinflytande samt strävanden till jämställdhet ingår även i arbetsmiljöarbetet.

Denna definition inledde det tidigare programmet där det även fastslogs att arbetsmiljöpolitiken hade innehållsmässiga och funktionella beröringspunkter särskilt med hälsopolitik, jämställdhetspolitik och konsumentpolitik. Inte minst är detta av intresse då det mesta av vad som inom EG kallas "den sociala dimensionen" enligt nordiskt synsätt hör till arbetsmiljöområdet i vid bemärkelse (arbetslivsområdet) som rätten till arbete, arbetarskydd, föreningsfrihet, strejkrätt, medinflytande, yrkesutbildning, fri rörlighet, jämställdhet etc. Samarbetsprogrammet kunde genom att understryka denna gemensamma nordiska utgångspunkt förstärka arbetsmiljökonventionens värde som gemensam plattform vid kommande förhandlingar med EG. Utskottet pekade i sitt betänkande över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992" mot bakgrund av den vikt man inom EG fäste vid säkerhet och hälsa inom ramen för "den sociala dimensionen" på de positiva möjligheter denna gav Norden både att få gehör för ambitiösa arbetsmiljökrav och, på längre sikt, för nordisk export av arbetsmiljölösningar i form av skyddsutrustning, produktionsprocesser m. m. Den gemensamma nordiska synen på arbetsmiljön och dess förhållande till ett starkt näringsliv samt samarbetet med parterna på arbetsmarknaden framgår nu mer indirekt av konventionen och det nya programmet.

Utskottet vill vad gäller avsnittet "mål och metoder för en bättre arbetsmiljö" som i likhet med tidigare program tar upp tillsynsverksamhet, skyddsarbete m. m. med tillfredsställelse notera att ministerrådet avser att undersöka möjligheterna att utnyttja ekonomiska styrmedel för att förmå företagen att förbättra arbetsmiljön. I de nordiska länderna diskuteras t. ex. olika former av avgifter och differentierade försäkringspremier beräknade efter risker och företagens förebyggande insatser m. m. Avsnittet innehåller enligt utskottets uppfattning en värdefull analys av problemen och möjligheterna att integrera insatser för arbetsmiljön i företagets ekonomiska beslutsunderlag. En motsvarande diskussion förs i miljöprogrammet.

Ett annat område där resonemang som liknar miljöplanen förs, avser konsekvensbeskrivningar som underlag för beslut om arbetsmiljöåtgärder. I miljöplanen talas om de långsiktiga positiva effekterna för näringslivet. Utskottet framhöll i sitt betänkande över ministerrådsförslaget om arbetsmiljökonvention att genomförande av arbetsmiljöåtgärder ofta torde leda till att en ur produktionssynpunkt mer effektiv teknologi införs. Konsekvensbeskrivningar utarbetade enligt enhetliga nordiska regler torde ge en för länderna gemensam referensram och underlättar spridning av information mellan länderna om de arbetsmiljömässiga och samhällsekonomiska konsekvenserna av föreskrifter.

Vad gäller avsnittet "forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor" noterar utskottet att en kraftig prioritering måste göras vid val av nordiska insatser. Det är därför enligt utskottets uppfattning värdefullt att

arbetsmarknadens parter deltar i diskussionen om prioritering och uppföljning av projekten. Utskottet vill bland de uppräknade forskningsområdena särskilt peka på "genetiska skador och fosterskador", som är en direkt uppföljning av rådets *rekommendation nr 18/1980* om arbetsmiljörisiker i samband med graviditet, samt "arbetsmiljöns andel i de nya folksjukdomarna" som även kan ge bättre beslutsunderlag för förebyggande insatser inom hälsovårdsområdet. Under rubriken "nya material och produkter" tas upp det av utskottet prioriterade området kemiska ämnen och produkter. Den toxikologiska forsknings- och testningskapaciteten beskrivs i ministerrådsförslaget som hög med splittrad på flera olika institutioner. Utskottet tar upp denna fråga i ett särskilt betänkande över medlemsförslag A 894/s om ett nordiskt toxikologiskt institut.

Utskottet vill även lyfta fram området psykisk och social arbetsmiljö, inte minst mot bakgrund av den diskussion utskottet hade med ministerrådet den 13 november, där man från regeringssidan ej visade någon villighet att ens undersöka möjligheterna att ålägga arbetsgivare att konsultera arbetstillsynsmyndigheterna när man genomförde större rationaliseringar eller inrättade en ny arbetsplats för att klargöra eventuella psykosociala risker. Utskottet fann ministerrådets svar på frågan härom otillfredsställande och vill föreslå att psykosociala risker vid organisationsförändringar tas upp bland forskningsuppgifterna med sikte på förebyggande av utslagning i arbetslivet. Utskottet anser vidare att den jämförande studie av företagshälsovården som gjorts bör följas upp i projektform.

Utskottet vill avslutningsvis erinra om sina synpunkter mot bakgrund av artikel 11 i arbetsmiljökonventionen enligt vilken särskild uppmärksamhet skall ägnas möjligheterna att snabbt få tillgång till befintlig information, och med anledning av att ministerrådet ej ansett det motiverat att fortsätta verksamheten med den samnordiska dokumentationscentralen för arbetsmiljöfrågor (SDA). Utskottet vill i detta sammanhang peka på den samarbetsmöjlighet som finns med CIS, det internationella informationscentret för arbetarskydd och arbetsmiljö inom Internationella arbetsorganisationen (ILO), byrån för arbetarskydd och arbetshygien.

Ett samarbete mellan CIS och de nordiska länderna likväl som med Nordiska ministerrådet för att upprätta databaser med fullständig täckning av t. ex. arbetsmiljölagstiftning och -föreskrifter skulle kunna medverka till ansträngningarna att undanröja handelshinder. CIS har ett avtal med EG och fungerar som EG:s databas för arbetsmiljöliteratur. Denna kan alltså ställas till förfogande för brukare av CIS databas. CIS kan också sprida nordiskt arbetsmiljökunskande och information över hela världen. Utan att ha möjlighet till en detaljerad analys anser utskottet att ministerrådet bör pröva denna möjlighet.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet fastställa ett samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden i enlighet med framlagt ministerrådsförslag samt att kontinuerligt och i fortlöpande kontakt med Nordiska rådet och arbetsmarknadens parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska arbetsmiljösamarbetet.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Sten Svensson (m)

Per Sævik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om ett nordiskt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet för behandling under rådets 38:e session i Reykjavík.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att därefter fastställa samarbetsprogrammet.

Mariehamn den 13 november 1989

Knud E. Kirkegaard
Arbudsminister

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Nordiskt samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden

fastställt av Nordiska ministerrådet (arbetsmiljöministrarna) den . . .

Med hänvisning till

Nordiska ministerrådets (arbetsmiljöministrarna) beslut den 14 – 15 november 1988 att till Nordiska rådets 38:e session lägga fram ett förslag till nytt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet, Konventionen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om arbetsmiljö, undertecknad i Stockholm den 29 juni 1989, Yttranden och överläggningar med arbetsmarknadens parter i Norden,

Nordiska rådets rekommendation . . . /1990/s

antar Nordiska ministerrådet (arbetsmiljöministrarna) följande samarbetsprogram för arbetsmiljöområdet för perioden 1990 – 1993.

Förord

Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige ingick den 29 juni 1989 en Konvention om arbetsmiljö. Överenskommelsen syftar till

att stärka och utveckla det nordiska samarbetet med sikte på att främja en utveckling mot allt bättre arbetsmiljöer i samtliga nordiska länder,

att genom utbyte av erfarenheter och kunskaper och genom samordning, samverkan och arbetsfördelning främja en rationell användning av tillgängliga resurser och ömsesidigt stödja utvecklingen av arbetsmiljön i de nordiska länderna,

att främja samordning av krav och regler som rör arbetsmiljön,

att främja en gemensam nordisk hållning i arbetsmiljöfrågor som behandlas i internationella organisationer och i andra internationella sammanhang.

Hänsyn skall tas till den starka ställning som arbetsmarknadens parter traditionellt intar på arbetsmiljöområdet och till att frågor som rör arbetsmiljön i viss utsträckning regleras genom avtal mellan parterna. I det nordiska samarbetet skall också beaktas varje lands rätt att utforma sin egen arbetsmiljöpolitik i nationell samverkan med parterna på arbetsmarknaden.

För att förverkliga målsättningen med den Nordiska arbetsmiljökonventionen och i övrigt främja en utveckling av det nordiska arbetsmiljösamarbetet skall Nordiska ministerrådet fastställa nordiska samarbetsprogram för arbetsmiljöområdet.

Samarbetsprogrammen skall utvärderas och revideras regelbundet i nära samverkan med arbetsmarknadens parter.

Detta samarbetsprogram avser perioden 1990 till och med 1993.

Innehållsförteckning

1. <i>En nordisk arbetsmiljöpolitik</i>	726
Helhetssyn nödvändig	
Norden i Europa	
2. <i>Mål och metoder för en bättre arbetsmiljö</i>	729
Myndigheternas tillsynsverksamhet	
Ekonomiska drivkrafter för arbetsmiljöförbättringar	
Ett utvecklat lokalt skyddsarbete	
En nordisk företagshälsovård	
Jämförlig statistik	
3. <i>Nordisk harmonisering i europeiskt perspektiv</i>	736
Harmonisering av föreskrifter inom Norden	
Effekter av harmoniseringen i Västeuropa	
Ömsesidigt godtagande av provningsresultat	
4. <i>Forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor</i>	741
Allmänna utgångspunkter	
Aktuella forskningsområden	
Information och uppföljning	
5. <i>Nordisk arbetsmiljöutbildning</i>	748
Utbildning och lokalt skyddsarbete	
Utbildning inom grundskola och gymnasium	
Grundutbildning inom universitet och högskolor	
Vidare- och specialistutbildning i arbetsmiljöfrågor	
6. <i>Organisering av samarbetet</i>	751
Formerna för samarbetet	
Nordisk trepartssamverkan	
7. <i>Ekonomiska konsekvenser</i>	753
Bilaga	
Gruppens sammansättning	754

1. En nordisk arbetsmiljöpolitik

”De nordiska länderna skall verka för en utveckling av arbetsmiljön utgående från följande principer:

1. Ett väl utvecklat skyddsarbete som är nära förenat med övrig verksamhet på arbetsplatsen är en viktig förutsättning för att skapa sunda och säkra arbetsförhållanden.
2. Företagshälsovård bör inrättas i takt med nationella behov och förutsättningar och verka i nära anslutning till skyddsarbetet på arbetsplatserna.
3. Arbetsmiljömyndigheterna skall stödja skyddsarbetet på arbetsplatserna genom kunskapsförmedling och genom att utforma arbetsmiljöregler och övervaka att de efterlevs.
4. Arbetsgivarna bär huvudansvaret för arbetsförhållandena men arbetstagarna skall ha inflytande över utformningen av sin arbetsmiljö och vara skyldiga att medverka till att skapa säkra och sunda arbetsförhållanden.
5. Arbetet skall planeras, organiseras och bedrivas så att risker för arbetstagarnas fysiska eller psykiska hälsa förebyggs.
6. Vid utformning av arbetsmiljön skall beaktas möjligheterna för män och kvinnor att på lika villkor delta och utvecklas i arbetslivet.
7. Vid val av arbetsmetoder, processer och utrustning liksom vid bedömning av vilka kemiska och andra ämnen som skall användas skall alltid beaktas möjligheterna att förebygga olycksfall och annan ohälsa i arbetet.
8. Personlig skyddsutrustning skall användas då betryggande säkerhet inte kan nås på annat sätt.
9. Arbetstagarna skall ha den utbildning och ges den information och instruktion som behövs för att de skall kunna utföra sitt arbete på ett säkert sätt.
10. Arbetstagarna skall ha rätt att utan att drabbas av ersättningskyldighet eller annan orättmätig påföljd avhålla sig från arbete som utgör en överhängande och allvarlig fara för liv eller hälsa.” (Artikel 2 i AMK)

Denna gemensamma programförklaring avges i den nordiska arbetsmiljökonvention som undertecknades i juni 1989. Enligt denna är de nordiska länderna också överens om, att en god arbetsmiljö är av grundläggande betydelse för den allmänna välfärden först och främst för dem som är verksamma i arbetslivet men också för produktivitet och utveckling i samhället i övrigt.

Helhetssyn nödvändig

En god arbetsmiljö innebär inte bara en arbetsplats fri från arbetsskaderisker utan också ett arbete som är meningsfullt och utvecklande. Demokrati och medinflytande i det egna arbetet är nära förbundet med arbetsmiljöbegreppet i den nordiska arbetslivspolitikerna.

I konventionen om arbetsmiljö slår de nordiska länderna fast, att arbetsmiljön bör utvecklas i takt med den pågående tekniska och sociala utveck-

lingen i samhället. Detta innebär att ny teknik och nya kunskaper om människans möjligheter och begränsningar liksom nya sociala målsättningar också bör avspeglas i förbättrade arbetsmiljövillkor.

Det är därför viktigt att vara vaksam inför önskade effekter när det gäller introduktion av ny teknik. Den informationstekniska utvecklingen har t. ex. medfört stora omställningar i arbetslivet som haft konsekvenser för arbetsinnehåll och arbetsorganisation. Samtidigt har den nya tekniken medfört förbättringar i den fysiska arbetsmiljön t. ex. genom att många tunga arbetsoperationer kunnat elimineras.

Nya sammansättningar av kemiska ämnen och material kan också medföra nya, kanske hittills okända risker för dem som hanterar dem ute i produktionen. Ett stort antal ämnen och nya material tillkommer varje år vars egenskaper i samband med framställning och bearbetning tidigt bör analyseras. Användningen av bioteknologi ökar snabbt liksom osäkerheten om eventuella risker för dem som arbetar i branscher med bioteknologiska arbetsprocesser.

Denna utveckling ställer krav på ansvarsmedvetenhet också inom andra sektorer i samhället. Sambandet mellan den yttre miljön och arbetsmiljön måste t. ex. beaktas när det gäller hantering av kemiska ämnen, utarbetande av miljövänlig teknik och riskbedömning. Farliga kemiska ämnen bör inte användas om de kan ersättas med ofarliga eller mindre farliga ämnen. Innan ett ämne av yttre miljöskäl ersätts av ett annat bör man förvissa sig om att de samlade riskerna i arbetsmiljön orsakade av ämnenas inneboende egenskaper och deras hantering blir godtagbara.

Att anlägga en helhetssyn på arbetsmiljön innebär också att mer traditionellt arbetsmiljöarbete närmare bör kopplas till organisations- och medbestämmandefrågor, kompetensutveckling och arbetsinnehåll.

Arbetslivet skall vara utformat så att det passar alla grupper av arbetstagarer, oavsett kön, familjeförhållande eller ålder. Kvinnornas andel av de yrkesarbetande närmar sig männens, åldersprofilen bland de sysselsatta förskjuts alltmer uppåt. Olika förutsättningar vad det gäller styrka, kapacitet, erfarenhet etc. ställer krav på flexibilitet i arbetsutformning, arbetstidsförläggning och arbetsorganisation.

Hinder för att bedriva ett effektivt lokalt skyddsarbete bör analyseras och undanröjas, bl. a. när det gäller att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och företagets övriga funktioner och organisation. I samband med t. ex. nyetablering, expanderings-, rationaliseringar och införande av ny produktionsteknologi bör arbetsmiljöaspekterna tas med redan i planeringsfasen.

Arbetsmiljö- och arbetslivsfrågorna har idag fått förnyad aktualitet i samhällsdebatten i de nordiska länderna. Stora ansträngningar och resurser har satsats på arbetsmiljöarbetet, vilket bl. a. lett till färre allvarliga olycksfall och bättre arbetsförhållanden. Trots detta inträffar emellertid dagligen fortfarande många olycksfall på arbetsplatser runt om i Norden.

Antalet anmälda fall av belastningssjukdomar bl. a. till följd av ensidiga arbetsställningar, tunga lyft, högt tempo och felaktig arbetsorganisation ökar. Som en konsekvens härav inleder ministerrådet ett fördjupat samarbete på såväl tillsynsområdet som på forskningsområdet.

Vidare arbetas det på att utveckla och fördjupa samarbetet mellan ministerrådet och arbetsmarknadens parter i Norden.

Norden i Europa

Konventionen om arbetsmiljö syftar också till att främja en gemensam nordisk hållning i arbetsmiljöfrågor som behandlas i internationella organisationer och i andra internationella sammanhang. Därigenom kan de nordiska synpunkterna få en större genomslagskraft i det internationella samarbetet. Ett kontinuerligt samråd mellan länderna har redan varit regel exempelvis inför konventions- och rekommendationsarbete inom ILO.

ILO-samarbetet spelar alltså en viktig roll för såväl den nordiska arbetsmiljölagstiftningen som för möjligheterna att påverka internationell lagstiftning i enlighet med den nordiska synen på arbetsmiljön.

Den aktuella utvecklingen inom EG och EFTA innebär också nya utmaningar och möjligheter för det nordiska samarbetet på arbetsmiljö- och arbetslivsområdet.

I samband med genomförandet av den inre marknaden arbetar EG i princip med två olika slags direktiv som har betydelse ur arbetsmiljösynpunkt. Dels fastställs harmoniserade tekniska säkerhets- och hälsokrav för industriprodukter för att garantera den fria cirkulationen av varor över gränserna. Dels utarbetas särskilda arbetsmiljödirektiv med minimikrav, som primärt syftar till att reglera olika förhållanden/verksamheter på arbetsplatserna som ett led i den sociala dimensionen.

Till detta kommer den s. k. nya metoden, som innebär att de väsentliga säkerhets- och hälsokraven slås fast i direktiv medan de tekniska specifikationerna läggs fast i internationella standarder som utarbetas av de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC.

Samarbetet mellan EG och EFTA har också kommit in i en ny fas via de förhandlingar som syftar till att få till stånd ett utvidgat och mer strukturerat samarbete mellan EG och EFTA. Från EFTA-ländernas sida finns en uttalad önskan om att ett utvidgat ekonomiskt samarbete också åtföljs av ett Europa med sociala förtecken, skapat i samarbete med arbetsmarknadens parter. I denna s. k. sociala dimension utgör arbetsmiljö- och arbetslivsfrågorna viktiga delar.

I Nordiska ministerrådets arbetsprogram för 1989–92, Norden i Europa, anges hur de nordiska länderna skall stärka sina positioner såväl inåt som utåt. De nordiska länderna har en lång tradition av att värna om rätten till en god och säker arbetsmiljö och har såväl en progressiv lagstiftning som ett gott och engagerat samarbete med parterna på arbetsmarkna-

den. Den nordiska modellen för industriell demokrati i företag och koncerner och de högt ställda kraven på arbetsmiljön är kännetecknande för de nordiska länderna och utgör en bra grund för gemensamma ansträngningar att påverka utvecklingen i det europeiska samarbetet i önskvärd riktning.

I den ökande internationalisering som pågår är det viktigt att slå vakt om dessa traditioner. De har på ett gynnsamt vis hjälpt till att forma ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv och därmed bidragit till den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna.

2. Mål och metoder för en bättre arbetsmiljö

”De nordiska länderna skall samverka för att utveckla arbetsmiljön i takt med den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Därvid skall i varje land ske en nära samverkan med parterna på arbetsmarknaden.

I syfte att främja utvecklingen av tillsynsarbetet skall arbetsmiljömyndigheterna i de nordiska länderna inbördes utbyta erfarenheter rörande säkerhets- och andra arbetsmiljöfrågor liksom tillsynsmetoder och andra frågor av betydelse för ett förverkligande av målen med arbetsmiljöpolitiken.” (Artikel 3 i AMK)

Detta slås fast i artikel 3 i den nordiska arbetsmiljökonventionen. De nordiska länderna är också bl. a. ense om att ett väl utvecklat skyddsarbete som är nära förenat med övrig verksamhet på arbetsplatsen är en viktig förutsättning för att skapa sunda och säkra arbetsförhållanden samt att arbetsmiljömyndigheterna skall stödja skyddsarbetet på arbetsplatserna genom kunskapsförmedling och genom att utforma arbetsmiljöregler och övervaka att de efterlevs.

Utsiktarna att lyckas med de målsättningar som lagts fast för såväl det nordiska som det nationella arbetsmiljöarbetet är i hög grad beroende av vilka styrmedel som väljs och prioriteras samt hur dessa samspelar. När det gäller förhållandena på arbetsplatserna regleras dessutom många frågor, exempelvis arbetstid, anställningsskydd och medinflytande, i varierande grad via avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Ministerrådet önskar därför se över de system för förbättring av arbetsmiljön som lagts upp i de nordiska länderna i syfte att utbyta erfarenheter som kan leda fram till samnordiska lösningar och större effekt. Följande områden har prioriterats:

Myndigheternas tillsynsverksamhet

Myndigheternas regleringsformer och tillsynsmetoder spelar en stor roll för förhållandena på arbetsplatsen även om det är arbetsgivarens ansvar att säkra en god arbetsmiljö.

I samtliga nordiska länder pågår en diskussion om myndigheternas tillsynsformer i syfte att effektivisera arbetsmiljöarbetet såväl inom myndigheterna som i dess förlängning ute på arbetsplatserna.

Utvecklingen har bl. a. allt mer gått emot att myndigheterna formulerar s. k. funktionskrav, vilket ger utrymme för olika konkreta lösningar i olika företag. En annan tendens är att stärka egenaktiviteten på företagen, vilket innebär att arbetsgivaren upprättar en systematisk planering, ledning och kontroll av verksamheten i den utsträckning arbetsmiljön berörs. Detta ställer inte endast krav på en aktiv och väl fungerande skyddsorganisation i företagen utan även på linjeorganisationens fullständiga engagemang i arbetsmiljöfrågor grundat på skyddsmedvetande hos alla chefer på olika nivåer. Viktigt är också ett förtroendefullt samarbete mellan företag och myndigheter.

För myndigheternas del innebär denna utveckling att tillsynsverksamheten i större utsträckning inriktas på att granska företagets rutiner, organisation och planer för att uppfylla sitt ansvar för arbetsmiljön och i mindre grad ägnas åt att kontrollera enskilda detaljer och brister annat än stickprovsvis.

En annan fråga som diskuteras är huruvida inspektörerna skall arbeta som rådgivare eller kontrollanter vid sina arbetsplatsbesök. Skall de vara en resurs för att kontrollera och identifiera arbetsmiljöproblem för arbetsgivaren eller skall de delta aktivt i diskussioner om alternativa lösningsförslag? Valet av roll kan ha effekter för företagets egen innovationsförmåga och kan därmed medföra direkta ekonomiska följder såväl för myndigheten som för företagen.

I Norden pågår för närvarande en i stort sett parallell utveckling när det gäller att modernisera tillsynsverksamheten i syfte att höja kvaliteten på den regionala tillsynen. Införandet av internkontroll och systemtillsyn skall ses som en del av dessa strävanden.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet önskar inleda ett fördjupat nordiskt samarbete kring metodutveckling i tillsynsverksamheten. Ett sådant program bör ta sin utgångspunkt i en utvärdering av vilka effekter pågående nationella insatser har haft och vilka skillnader som föreligger mellan länderna. Aktuella insatsområden för ett nordiskt erfarenhetsutbyte kan t. ex. vara tillsynsmyndigheternas behandling av planer för nyetablering av företag, påverkans effekter av inspektionsverksamhet inom bestämda branscher, effekter av åtgärder på området internkontroll-systemkontroll m. m. En bättre målstyrning baserad på resultat tänkande och arbetslivets behov bör eftersträvas.

Speciellt i förbindelse med reglering på nya områden är det ministerrådets uppfattning att det är väsentligt att samarbeta om utformningen av en gemensam strategi för uppföljning och genomförande på respektive område vid sidan av själva regelharmoniseringen. Genom att vidga samarbetet utöver ramen för själva regelverksarbetet öppnas nya möjligheter för arbetsfördelning och resursutnyttjande när det gäller utredningsarbete, utarbetande av informationsmaterial m. m.

Aktuella områden i ministerrådets verksamhet för denna form av samarbete är förebyggandet av storolyckor på det kemiska området (Seveso-direktivet), psykiska och sociala faktorer i arbetsmiljön, arbetsplatsens utformning och arbetets innehåll i samband med ny teknologi.

Ekonomiska drivkrafter för arbetsmiljöförbättringar

Det finns ett klart samband mellan ekonomiska förutsättningar och arbetsmiljöförbättringar. I tider av god ekonomisk tillväxt kombinerat med svårigheter att rekrytera arbetskraft till företagen finns en större beredskap för åtgärder i arbetsmiljön än i tider av dålig ekonomi och hög arbetslöshet.

En dålig arbetsmiljö är också förbunden med stora kostnader bland annat i form av sjukfrånvaro, produktionsbortfall, nyrekrytering och utbildning. Andra konsekvenser av dålig arbetsmiljö är kvalitetsbrister i företagets produktion och minskad tillit till företagen. Merparten av kostnaderna för sjukfrånvaron bärs dock av samhället via försäkringssystemen.

För samhället som helhet är det utan tvekan ekonomiskt lönsamt att investera i en bättre arbetsmiljö. Detta torde också gälla ur ett företagsekonomiskt perspektiv. Ändå finns ett par förhållanden som förhindrar en

prioritering av arbetsmiljön. För det första är det i många fall inte samma beslutsfattare som bär kostnaderna som sedan får intäkterna i samband med olika arbetsmiljöåtgärder. Samhället bär en stor del av kostnaderna till följd av dålig arbetsmiljö vilket reducerar företagens ekonomiska incitament för att prioritera arbetsmiljön. För det andra har många arbetsgivare inte klart för sig vilka betydande företagsekonomiska och konkurrens-mässiga fördelar de kan uppnå vid en större satsning på att förbättra arbetsmiljön.

Bristande förståelse i företagen för sambandet mellan arbetsmiljön och företagets ekonomi och effektivitet kan vara ett hinder för att arbetsmiljöproblemen skall ges nödvändig prioritering. Beslut som är avsedda att påverka arbetsmiljön är inte tillräckligt integrerade i företagens generella ekonomiska och organisatoriska beslutsunderlag. Och investeringar i en bättre arbetsmiljö betraktas fortfarande i stor utsträckning som en kostnad i stället för en produktivitetsbefrämjande faktor.

En utmaning för arbetsmiljömyndigheterna i Norden är därför att öka förståelsen för att investeringar i en förbättrad arbetsmiljö ofta är lika konkurrensbefrämjande och ekonomiskt lönsamma som investeringar i t. ex. ny teknologi. I framtiden kommer troligen en god och stimulerande arbetsmiljö att vara en av de mest betydande produktivitetsbefrämjande faktorerna för företagen, liksom också när det gäller att locka till sig kvalificerad arbetskraft. En viktig uppgift är således att få företagen att se utvecklingen av arbetsmiljön som en integrerad och central del av företagets satsning på att bli en mer effektiv och livskraftig organisation.

Projekt i nordisk regi har visat att en ökad satsning på bättre arbetsmiljö på flera sätt resulterat i fördelar för företagen. Myndigheternas krav om investeringar i arbetsmiljön kan leda till tekniska innovationer och till införande av nyare produktionsteknologi som i sin tur kan leda till en större konkurrensförmåga och bättre ekonomi. En generell satsning på arbetsmiljön har visat sig få betydande konsekvenser både för produktivitet och kvalitet i företagets verksamhet. Eftersom beslut i allmänhet baserar sig på företagsekonomiska analyser, är det angeläget att ekonomiska aspekter av arbetsmiljön integreras i dessa analyser.

Det är därför viktigt att söka förstå och påverka de ekonomiska modeller som ingår i företagets beslutsunderlag. Samtidigt måste företagen få tydliga signaler om att de samhälleliga konsekvenserna av åtgärder som rör arbetsmiljön också får ekonomiska konsekvenser för företagen. Detta innebär t. ex. att de totala konsekvenserna av företagets arbetsmiljörelaterade åtgärder bör betraktas som en del av företagets ekonomi såväl vad gäller kostnader som intäkter.

Idag diskuteras i flera av de nordiska länderna på vilket sätt företagen ekonomiskt kan intresseras för att förbättra arbetsmiljön och ta en större del av kostnaderna för dålig arbetsmiljö. Olika former av avgifter, differentierade försäkringspremier beräknade efter riskerna och företagets förebyggande insatser för att minska dessa har nämnts.

Enligt ministerrådets uppfattning bör det nordiska samarbetet kring ekonomiska drivkrafter för arbetsmiljöförbättringar koncentreras till två områden. Det ena är att via en bättre förståelse för företagens ekonomiska modeller och beslutsgrunder påverka företagen till att integrera och upprioritera arbetsmiljörelevanta åtgärder i sina ekonomiska modeller och beslutsunderlag, det andra är att värdera hur de samhällsekonomiska konsekvenserna av företagens åtgärder beträffande arbetsmiljön kan integreras i de företagsekonomiska.

Satsningar som ministerrådet gjort på detta område har redan lett till att länderna kommit ett stycke på väg. Utväxling av metoder och erfarenheter kring användandet av konsekvensanalyser har varit till stor nytta på det nationella planet. Ett nordiskt samarbete har också inletts mellan forskare och tjänstemän på arbetsmiljö- och yttre miljöområdet. I den nordiska arbetsmiljökonventionen slås fast att konsekvensbeskrivningar kring arbetsmiljöregler skall utarbetas efter jämförliga grunder och att myndigheterna skall utväxla erfarenheter samt översända färdigställda beskrivningar till varandra.

Det är angeläget att ytterligare stimulera forskning, försöksverksamhet och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna. En viktig uppgift är att finna nya vägar för att koppla samman regleringsform, tillsyn, ekonomiska resultat och drivkrafter till en helhetssyn i avsikt att uppnå bästa möjliga resultat för arbetsmiljön.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att bygga ut samarbetet kring forskning om arbetsmiljö och ekonomi för att undersöka hur olika försäkringssystem påverkar företagens ekonomiska dispositioner och därigenom påverkar de beslut som rör arbetsmiljön. Av särskilt intresse är att undersöka hur försäkringssystemen bör utformas så att samhällsekonomiska konsekvenser i största möjliga utsträckning integreras i företagens modeller och beslutsunderlag.

Andra angelägna områden, som ministerrådet prioriterar, är att undersöka vilka konsekvenser olika regleringsformer har för företags- och samhälls ekonomin samt vilken betydelse den psykiska och sociala arbetsmiljön har för företagens ekonomiska situation.

Ministerrådet avser också fortsätta det redan inledda nordiska samarbetet för att utveckla och förbättra de ekonomiska konsekvensberäkningarna på arbetsmiljöområdet i Norden för att bl. a. få bättre beslutsunderlag för prioritering mellan olika åtgärder.

Slutligen avser ministerrådet fästa uppmärksamhet på ekonomiska och marknadsmässiga konsekvenser i samband med ev. tekniska handelshinder på grund av icke fullt harmoniserade regler på arbetsmiljöområdet.

Ett utvecklat lokalt skyddsarbete

Grunderna för en god arbetsmiljö skapas ute på arbetsplatserna i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare och det är också där den omedelbara kontrollen av att lagar och avtal efterlevs sker.

Aktiviteten och styrkan hos den lokala skyddsorganisationen är också avgörande för tillsynsmyndigheternas prioritering av sin verksamhet. De nuvarande diskussionerna om allt högre grad av internkontroll och systemtillsyn förutsätter ett väl fungerande skyddsarbete och samarbetsklimat ute på de enskilda arbetsplatserna. Detta och olika former för stickprovskontroll är förutsättningar för att systemet skall fungera.

I detta sammanhang är det också viktigt att ytterligare klargöra och understryka att det är arbetsgivaren som har huvudansvaret för arbetsmiljön på arbetsplatsen och att arbetstagarna skall ha inflytande över och medverka till en god fysisk och psykisk arbetsmiljö. Detta ansvar för arbetsmiljön måste ytterligare inskräpas och klargöras. Undersökningar har visat att det generellt råder stor förvirring om var arbetsmiljöansvaret ligger på arbetsplatserna.

Arbetsmiljöarbetets status och inplacering i företagets eller verksamhetens organisation är också en fråga som bör studeras närmare. Det är viktigt att arbetsmiljötänkandet integreras i företagets totala verksamhet och inte enbart överlämnas till specialister som t. ex. skyddsingenjörer och företagshälsovård utanför linjeorganisationen. Arbetsmiljön måste beaktas i alla led, inklusive högsta verkställande ledningen.

Vissa frågor som rör arbetsmiljön regleras genom avtal eller via annan lagstiftning än arbetsmiljölagen. Det kan gälla arbetstid, arbetsorganisation eller formerna för medbestämmande på arbetsplatsen. De anställdas medverkan när det gäller att organisera det egna arbetet har haft en central plats när det gäller att utveckla arbetsmiljön och arbetslivet i Norden. I dagens arbetsliv betraktas medbestämmandet som en förutsättning både för att kunna lösa arbetsmiljöproblem och för att utveckla konkurrenskraftiga verksamheter.

Ministerrådet finansierar för närvarande ett större projekt om industriell demokrati i Norden. Projektet behandlar utvecklingen av medbestämmandet i resp. land och ger en komparativ analys av förhållandena i de nordiska länderna såväl inbördes som i förhållande till länder i övriga Europa.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att ytterligare främja det lokala skyddsarbetet genom att utreda hur arbetsmiljöansvaret preciseras och tillämpas i de nordiska länderna.

Ministerrådet avser vidare undersöka möjligheterna för att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och övriga funktioner på arbetsplatserna.

Mot bakgrund av den ökande internationalisering som utmärker näringslivet i Norden, har ett projekt påbörjats i syfte att finna fram till på vilket sätt arbetstagarorganisationernas ställning i de nordiska länderna och den nordiska samarbets- och medbestämmandemodellen påverkas.

En nordisk företagshälsovård

”För att främja en rationell utbyggnad av företagshälsovården bör ett utbyte av erfarenheter ske mellan dem som i de olika länderna svarar för inriktningen av företagshälsovården eller medverkar i denna”. (Artikel 8 i AMK).

Företagshälsovården har utvecklats och organiserats efter olika principer och efter olika former i de nordiska länderna. Företagshälsovården bygger dels på bestämmelser, dels på avtal mellan parterna, vilka därigenom har ett avgörande inflytande över dess inriktning. Gemensamt för länderna är att den skall verka i nära kontakt med de aktuella problemen på arbetsplatserna.

Företagshälsovården är ett av de områden som vad gäller uppläggnings- och organisation rymmer de största olikheterna mellan de nordiska länderna och erfarenhetsutbytet har också hittills varit begränsat. I flertalet av de nordiska länderna är företagshälsovården lagstiftad medan den i andra fall baserar sig på avtal.

En jämförande studie av företagshälsovården i Norden, som ministerrådet låtit utföra visar på olika organisationsmodeller och också skillnader i företagshälsovårdens innehåll t. ex. vad gäller gränsdragningen mellan allmän sjukvård och företagshälsovård. Rapporten kan ligga till grund för ytterligare initiativ kring erfarenhetsutbyte och inbördes påverkan.

SAMMANFATTNING

Effekter av olika former för företagshälsovård bör studeras. Andra konkreta exempel på samarbete kan vara gemensam nordisk metodutveckling och ett intensivare utbildningssamarbete.

Jämförlig statistik

”De nordiska länderna skall gemensamt sträva efter att ta fram jämförlig statistik över arbetsskador och arbetssjukdomar”. (Artikel 12 i AMK)

Rättvisande statistik över arbetsskador och arbetssjukdomar är en värdefull tillgång i arbetsmiljöarbetet. Sådan statistik tas också fram och publiceras i samtliga nordiska länder. Tillvägagångssätt och principer vid framtagning av statistiken varierar dock i hög grad. Försäkringssystemen är olika upplagda och arbetsskadebegreppet inte harmoniserat. Detta innebär stora svårigheter att via statistiska jämförelser och samkörningar mellan länderna skapa en bättre kunskap om olycksfallens och arbetsskadornas utbredning samt utveckling i länderna

En samkörning av de nationella registren för arbetssjukdomar har nyligen genomförts med stöd av ministerrådet som visar det samlade antalet anmälda arbetssjukdomar i Norden över en sexårsperiod. I projektet konstateras att arbetssjukdomsregistrens uppgifter är möjliga att jämföra med beaktande av vissa olikheter vad gäller bl. a. uppbyggnad och anmälningsgrad. Skillnader i uppfattningar om orsakssambanden mellan arbete och sjukdom ger också utslag i antalet anmälda sjukdomar. Jämförelsen av registerinnehållet i de fem länderna har visat på skillnader som närmare bör belysas och förklaras. Studien bör också regelbundet upprepas.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet vill se närmare på möjligheterna för ett metodmässigt närmande vad gäller uppbyggnaden av ländernas register för arbetsolycksfall och arbetssjukdomar. Ett sådant arbete bedöms ge möjligheter till mer samlade analyser av utveckling och utbredning av arbetsskador och arbetssjukdomar i Norden.

3. Nordisk harmonisering i europeiskt perspektiv

Harmonisering av föreskrifter inom Norden

”De nordiska länderna skall fortsätta och bygga ut samarbetet för att samordna och tillpassa arbetsmiljöreglerna i länderna till varandra.

Målsättningen med samarbetet skall vara, att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och att harmonisera reglerna på en kvalitativt hög nivå.

I regelsamarbetet skall hänsyn tas till nordiska och andra internationella strävanden att undgå handelshinder.”

(Artikel 4 i AMK)

Att få en samordning av föreskrifter till stånd har varit ministerrådets strävan allt sedan Helsingforsavtalet slöts 1962. På arbetsmiljöområdet går dessa ambitioner tillbaka ända till 40-talet.

En ordning för samråd i föreskriftsarbetet har utarbetats inom den nordiska Tillsynsgruppen, som i största möjliga utsträckning skall begränsa och helst förhindra att det uppstår onödiga olikheter i reglerna när arbetsmiljöföreskrifter skall ändras eller nya skall utformas. En särskild procedur har också upprättats för behandling av ev. klagomål om tekniska handelshinder till följd av olikheter i arbetsmiljökrav.

Enligt Arbetsmiljökonventionens artikel 4 skall de nordiska harmoniseringssträvandena intensifieras och ske på en kvalitativt hög nivå. Särskild vikt skall läggas vid internationella strävanden att undgå tekniska handelshinder.

Den grundläggande lagstiftningen på arbetsmiljöområdet i de nordiska länderna är till stora delar lika. Även om avsikten inte varit att uppnå en egentlig harmonisering har den utsatts för en uppenbar ömsesidig påverkan, som medfört, att grundlaget och principerna i stort sett är de samma.

När det gäller föreskriftsarbetet har länderna dock valt olika prioriteringar, metoder och lösningar. Anledningen till detta är, att arbetsmiljöpolitiken utformas och utvecklas nationellt i nära samarbete med arbetsmarknadens parter och utifrån existerande bransch-, industri- och näringslivsstruktur.

Denna utveckling, som inte omedelbart har varit harmoniseringsvänlig, har emellertid varit en väsentlig inspiration i det nationella föreskriftsarbetet och har medfört att det skett en successiv förbättring av arbetsmiljöföreskrifterna i de nordiska länderna.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet ämnar fortsätta och fördjupa det nordiska harmoniseringsarbetet genom den informationsprocedur för planerade föreskrifter som ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor lagt fast.

Effekter av harmoniseringen i Västeuropa

”Arbetsmiljöreglerna i de nordiska länderna skall så långt möjligt bygga på relevanta standarder. Arbetsmiljömyndigheterna skall söka aktivt påverka standardiseringsarbetet. I syfte att hävda den nordiska synen i det internationella standardiseringsarbetet skall länderna sträva efter en samordnad nordisk hållning.

I den utsträckning det är lämpligt skall deltagandet i internationella standardiseringsprojekt fördelas mellan länderna. Det land som deltar i ett projekt inhämtar och framför övriga länders synpunkter.” (Artikel 6 i AMK)

Handelshinderdirektiv/produktdirektiv

Den allt större internationaliseringen och utvecklingen inom GATT, EG och EFTA understryker ytterligare behovet av att undgå eller avlägsna omotiverade skillnader i bl. a. arbetsmiljöreglerna. Det gäller först och främst produktorienterade föreskrifter där en avvägning mellan behovet av skydd för arbetstagarna och hänsynen till att varor fritt skall kunna föras över gränserna måste göras.

Som ett led i genomförandet av EGs Inre Marknad fastställs bl. a. en rad direktiv avseende harmonisering av medlemsländernas lagstiftning i syfte att garantera fri cirkulation av varor (Artikel 100A). Många sådana direktiv har betydelse ur arbetsmiljösynpunkt, exempelvis reglerna om olika typer av maskiner och utrustning. Dessa direktiv utarbetas efter den nya metoden som innebär att detaljkraven fastställs i standarder efter att det i direktivet slagits fast de väsentliga säkerhets- och hälsokraven.

Dessa direktiv utgör *inte* minimibestämmelser, utan anger de krav som skall äga obligatorisk tillämpning i medlemsländerna. En produkt måste alltid uppfylla direktivets säkerhetskrav för att, oavsett var den producerats, fritt kunna marknadsföras i EG-länderna men fabrikanter kan själv välja vilka tekniska lösningar han vill.

Det finns inget som hindrar att en tillverkare ställer högre krav på säkerhet på sina produkter än vad enskilda direktiv kräver. Däremot kan ett medlemsland inte skärpa direktivets säkerhetskrav och därmed förhindra marknadsföringen i sitt land av produkter som uppfyller de krav som ställs i direktivet. En viss möjlighet finns dock enligt den s.k. "skyddsklausulen", att ett enskild medlemsland inför strängare bestämmelser, men det gäller endast under vissa omständigheter och har ännu inte praktiserats.

Standarder

Lagtekniskt utarbetas EGs handelshinderdirektiv på så sätt, att de väsentliga säkerhets- och hälsokraven fastsätts i själva direktivet, medan de tekniska specifikationerna utarbetas av de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC. Danmark kan direkt påverka nivåerna för säkerhet och hälsa vid förhandlingar i EG om de enskilda direktivförslagen medan övriga nordiska länders inflytande måste ske genom EFTA. Samtidigt kan alla nordiska länder som medlemmar av CEN och CENELEC direkt påverka standardiseringsarbetet. Denna utveckling, som innebär att framtidens normarbete på det tekniska området övertas av europeiska standarder, har medfört, att Danmark i stort sett har upphört med att utarbeta nationella tekniska föreskrifter på områden som regleras genom 100A-direktiv och standarder.

För att stärka de nordiska arbetsmiljömyndigheternas engagemang i det europeiska standardiseringsarbetet, har ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor beslutat genomföra en försöksordning, som innebär att

man på nordiskt plan koordinerar det nordiska samarbetet på standardiseringsområdet bl. a. med hänsyn till resurser och kompetens.

För detta har Nordiska ministerrådet avsatt särskilda medel i den ekonomiska handlingsplanen för åren 1989–1992. Medlen skall användas för att möjliggöra ett ökat deltagande och därmed ökade påverkansmöjligheter i standardiseringsarbeten som sätts igång till följd av EG-direktiv med arbetsmiljöanknytning.

Minimidirektiv/arbetsplatsdirektiv

I anslutning till genomförandet av den Inre Marknaden arbetar också EG på att utveckla den sociala dimensionen, bl. a. genom att fastställa en rad arbetsmiljödirektiv på basis av artikel 118A, som ställer vissa minimikrav på arbetsmiljön på arbetsplatserna. Dessa direktiv utgör inget hinder för att medlemsländerna upprätthåller eller inför strängare regler. Syftet är att utjämna skillnaderna mellan medlemsländerna och skapa en viss gemensam minimistandard beträffande arbetsmiljöförhållandena på arbetsplatserna. Genom denna ordning begränsas också möjligheterna att konkurrera via skillnader i kraven på skydd och säkerhet (s. k. social dumping).

Även om dessa direktiv kallas för minimidirektiv, är nivån på dessa relativt hög och motsvarar på vissa områden de danska arbetsmiljöreglerna, t. ex. när det gäller direktivförslaget om arbetsplatsens utformning. Enskilda medlemsländer kan således ha kvar befintliga regler eller fastställa nya regler som är strängare än det aktuella direktivet.

Effekter för Norden

Såväl handelshindersdirektiven som arbetsmiljödirektiven (minimidirektiven) kommer att få praktisk betydelse också för länder utanför EG, dvs. också de nordiska, om de önskar dra fördel av den Inre Marknaden. Exempelvis skall maskiner som produceras i ett nordiskt land uppfylla gällande EG-direktiv för att kunna marknadsföras inom EG. Omvänt kan man förvänta att EG-länderna också får en obegränsad möjlighet att marknadsföra sina produkter till övriga nordiska länder om de tillverkats i överensstämmelse med gällande EG-direktiv. För nordiska tillverkare är det en konkurrensmässig fördel att det inom EG skapas en arbetsmiljönivå, som i största möjliga utsträckning närmar sig den nordiska.

Vid sidan av Danmark – som givetvis är direkt förpliktigt att tillämpa EG-direktiven – strävar därför de övriga nordiska länderna efter att så långt som möjligt samordna sina produktrelaterade föreskrifter med motsvarande EG-direktiv för att undvika tekniska handelshinder. Detta arbete har ytterligare intensifierats genom den aktuella utvecklingen i EFTA-EG-samarbetet, där man diskuterar ett brett och mer strukturerat samarbete som berör såväl de produktrelaterade som de arbetsplatsrelaterade direktiven på arbetsmiljöområdet.

För att bevaka den pågående utvecklingen inom EG och EFTA har ämbetsmannakommittén tillsatt en särskild ad hoc-grupp, där bl. a. aktuella direktivförslag på området genomgås och diskuteras. På så sätt skapas förutsättningar för att tidigt göra jämförelser med nationella bestämmelser och analysera ev. konsekvenser för det nordiska harmoniseringsarbetet.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att under den kommande fyraårsperioden fördjupa och koncentrera sina insatser för att påverka det standardiseringsarbete i de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC, som har sin grund i de produktrelaterade direktiven.

Ministerrådets avsikt när det gäller de arbetsplatsrelaterade direktiven (minimidirektiven) är att analysera följderna för de nordiska länderna i syfte att påverka utvecklingen i Europa i önskvärd riktning. Ministerrådets avsikt är inte att skapa nordiska särlösningar, utan att främja en positiv utveckling av arbetsmiljöfrågorna i det europeiska samarbetet genom att verka för att höga och goda säkerhetsnivåer uppnås i såväl direktiv som i standarder.

Ömsesidigt godtagande av provningsresultat

”De nordiska länderna skall verka för att främja nordiska och andra internationella strävanden till gemensamt giltiga provnings- och kontrollmetoder samt likvärdiga former för godtagande av produkter som används i arbetslivet.

Målsättningen skall vara att så långt möjligt nå ömsesidigt godtagande av provningsresultat och produkter och utveckla system som garanterar detta.” (Artikel 5 i AMK)

Utvecklingen i Europa går snabbt mot att det utarbetas likartade regler för olika produktområden, t.ex. tekniska hjälpmedel m.m. och att de tekniska krav som medföljer dessa, inklusive provningsmetoder och acceptkriterier, fastlägges i standarder som utarbetats i CEN och CENELEC.

De provningar som därefter skall företas i förbindelse med kontroll av aktuella produkter kommer således i framtiden att bli helt likartade, och det kommer därefter inte att finnas några rättsliga skäl som talar för att provningar som företas i tillverkningslandet skall upprepas i det land, som mottager den aktuella produkten.

Detta förutsätter emellertid, att det uppställs lika regler för de provningsorgan som utför provningar av produkten. För att kunder och myndigheter skall ha förtroende för att produkter, som producerats i ett annat land, uppfyller gällande tekniska regler och specifikationer, är det nödvändigt med ordningar för kontroll och tillsyn, som tillgodoser dessa synpunkter.

I anslutning till EFTAs ramkonvention om ömsesidigt erkännande av provningsresultat och certifieringar, som undertecknades vid EFTAs ministermöte i Tammerfors i juni 1988, pågår ett arbete med att utarbeta sektorsavtal inom EFTA för olika produktområden. Förslag till avtal föreligger t. ex. för enkla tryckkärl och personlig skyddsutrustning och arbete pågår i arbetsgrupper för bl. a. mätinstrument, maskiner och vissa andra områden. Syftet med sådana avtal inom EFTA är att skapa förutsättningar för "broslagingsöverenskommelser" med EG. Detta skulle innebära att varor som täcks av ett gemensamt sektorsavtal och som godkänts mot kraven i det aktuella EG-direktivet, fritt skulle kunna cirkulera i hela EFTA/EG-området.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att hålla sig à jour med de initiativ inom EG och EFTA som rör fastställande av system för erkännande av provningsresultat och certifieringar i det europeiska samarbetet och som har betydelse från arbetsmiljösynpunkt. Ministerrådet skall också verka för att system och överenskommelser som utarbetas på det europeiska planet motsvarar de nordiska ambitionerna på arbetsmiljöområdet.

4. Forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor

"Det nordiska samarbetet inom arbetsmiljöforskningen skall främjas och vidareutvecklas i syfte att genom utbyte av erfarenheter och forskningsrön och genom en uppdelning av forskningsinsatser bidra till ett effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser och forskningsresultat. Särskild uppmärksamhet ägnas forskningsområden som lämpar sig för gemensamma nordiska projekt." (Artikel 9 i AMK)

Allmänna utgångspunkter

Behovet av forsknings- och utvecklingsverksamhet är alltså stort när det gäller att klarlägga sambanden mellan arbetsmiljö och ohälsa. I de nordiska länderna har arbetsmiljöforskningen utvecklats kraftigt under de senaste årtiondena både vad gäller bredd och djup. Jämfört med vad som satsats nationellt via statliga forskningsfonder och motsvarande är de samnordiska resurserna dock mycket begränsade.

Detta innebär att en kraftig prioritering måste göras vid val av insatser på nordisk bas. Bland de allmänt antagna målen för nordiskt forsknings-samarbete ingår att man skall sträva mot samordning, gemensam planering, arbetsfördelning, utnyttjande av stordriftsfördelar samt gemensamt

utnyttjande av specialistkompetens, gemensamma forskningsinstitutioner, samarbete om forskarutbildning och dyrbar vetenskaplig utrustning.

Att främja en nordisk arbetsfördelning är också ett sätt att utnyttja de nationella forskningsresurserna och specialkunskaperna på bästa sätt. Verksamhet som kräver stora befolkningspopulationer som underlag för att exempelvis kunna göra epidemiologiska bedömningar av samband mellan arbetsmiljö och ohälsa har också hög prioritet.

Merparten av den nordiska forskningen på arbetsmiljöområdet bedrivs vid de nationella forskningsinstituterna på arbetsmiljöområdet, vilka är väl utbyggda och står starka i en internationell jämförelse. Kontakterna mellan institutens forskare har gamla anor och instituten bidrar också själva med betydande egna medel i de samnordiska projekten.

Nordiska ministerrådet har under de senare åren haft flera stora forskningsprojekt igång kring de fysiska och kemiska arbetsmiljöproblemen. Vissa branschutredningar på nordisk bas har också genomförts. Olycksfall, belastningsskador och risker i samband med kemiska ämnen har prioriterats högt bland insatsområdena.

Flera av dessa områden är också fortsättningsvis av stort intresse för nordiskt samarbete och kunskapsutbyte.

Dagens arbetsliv, som utmärks av allt snabbare förändringar tekniskt, ekonomiskt och strukturellt, ställer också ökade krav på en helhetssyn vad gäller arbetsmiljö och andra arbetsvillkor. Den demografiska utvecklingen kommer att leda till att antalet yngre och medelålders på arbetsmarknaden blir allt färre, vilket i sin tur kan leda till brist på arbetskraft i alla de nordiska länderna. För att våra länder skall kunna hävda sig som framstående industri- och välfärdsnationer, är det därför viktigt att villkoren i arbetslivet tillrättaläggs så att all arbetskraft kan tillvaratas på bästa sätt. Centrala teman för 90-talet är därför att se tillgången på arbetskraft i ett sammanhang med strukturutveckling, kompetenskrav, medbestämmande, arbetsorganisation, arbetstid och arbetsmiljö. Arbetslivspolitikerna är dessutom ett område där de nordiska länderna var för sig och tillsammans har en lång tradition när det gäller att finna fram till goda lösningar.

Viss forskningsverksamhet kan också med fördel bedrivas tvärsektorie-llt. Den nuvarande organisationsformen för sådant samarbete bör dock förstärkas så att ansökningar som rör tvärsektorie-llt avsätta medel också vid bedömningen behandlas tvärsektorie-llt.

Med stigande internationalisering ökar också behovet av samarbete mellan nordiska arbetsmiljöforskare och forskare i andra industrialiserade länder. Detta innebär att särskilda medel bör avsättas för att möjliggöra ett sådant internationellt samarbete.

Aktuella forskningsområden

Vid prioriteringen av forskningsprojekt på nordisk basis äger samråd rum mellan representanter för ämbetsmannakommittén och representanter för arbetsmarknadens parter i Norden innan de föreläggs ministerrådet för beslut. För den period samarbetsprogrammet omfattar har ministerrådet för avsikt att lyfta fram följande forskningsområden:

Nordisk gränsvärdesdokumentation

Sedan mitten av 70-talet drivs ett projekt i nordisk regi med syfte att fördela arbetet länderna emellan när det gäller att samla in, kritiskt värdera och sammanställa dokumentation som underlag för yrkeshygieniska gränsvärden. Projektet leds av en grupp experter från de nordiska länderna och har hittills resulterat i ett 80-tal gränsvärdesdokument, som bildar *underlag* för tillsynsmyndigheternas beslut om de yrkeshygieniska gränsvärdena.

Verksamheten har rönt stort internationellt intresse och samarbetsavtal har kommit till stånd med motsvarande kriteriegrupper bl. a. i USA och Nederländerna. Också inom EG har man uppmärksammat den nordiska expertgruppen när det gäller att få underlag för internationell harmonisering av gränsvärden på det kemiska området.

Verksamheten är ett gott exempel på arbetsfördelning och expertutnyttjande mellan de nordiska länderna och har fortsatt hög prioritet i det nordiska forskningssamarbetet.

Genetiska skador och fosterskador p. g. a. arbetsmiljön

Det finns skäl att misstänka att det finns hittills okända faktorer i arbetsmiljön som har sådana effekter på cellmassan att genetiska skador och fosterskador kan uppkomma vid exponering. Kunskaperna är emellertid dåliga och behovet av förebyggande stort.

För att kunna täcka hela området reproduktionsskador såsom fortplantningsskador hos män och kvinnor i form av nedsatt fortplantningsförmåga samt fosterskadande effekter, som först visar sig under uppväxten, och för att kunna få tillräckligt epidemiologiskt underlag är det viktigt att ta tillvara den samlade expertisen i de nordiska länderna.

Nordiska ministerrådet har i ett tidigare projekt kartlagt ett antal kemiska ämnen med hänsyn till risken för reproduktionsskadande effekter. Kartläggningen har omfattat toxikologisk värdering, användning och utbredning av ämnena, antal exponerade män och kvinnor, respekten för att upprätthålla fastställda gränsvärden och sannolikheten för exposition av reproduktionstoxiska koncentrationer.

Ministerrådet satsar därför nu på ett projekt för att söka nå fram till gemensamma nordiska kriterier för när ett kemiskt ämne misstänks vara reproduktionsskadande i arbetsmiljön. Därefter skall en nordisk lista över

misstänkta reproduktionsskadande kemiska ämnen utarbetas. Till detta hör att utveckla och validera metoder för att undersöka reproduktionsskadande ämnen.

Resultaten av ett sådant projekt utgör en viktig grund för att kunna förebygga arbetsbetingade reproduktionsskador i framtiden.

Nya material och produkter

I de nordiska länderna pågår en kraftig utveckling vad gäller nya material för industriell användning. Samtidigt är de arbetshygieniska och hälsomässiga erfarenheterna kring de nya materialen mycket spridda och i bland obefintliga. För att i största möjliga utsträckning undvika att ställas inför nya och oväntade arbetsmiljöproblem är det angeläget att i så tidigt skede som möjligt samla kunskap om dessa material ur arbetsmiljösynpunkt.

Ministerrådet önskar därför få belyst vilka nya material som är under introduktion i de nordiska länderna. Det kan gälla metallbaserade material, plastbaserade kompositmaterial, såsom olika fibertyper, teknisk keramik, elektriska material, pulverteknologi samt olika former av ytbehandling.

Genom att ta fram en lägesrapport över vilka arbetshygieniska och toxikologiska värderingar som idag finns på utvalda material och kemiska ämnen och peka på vilka ytterligare undersökningar som är påkallade innan de aktuella materialen eller ämnena kan tas i bruk ges också förutsättningar för vidare samarbete och arbetsfördelning mellan de nordiska länderna.

Identifiering och värdering av hälso- och miljörisker av nya kemiska ämnen och produkter blir allt viktigare i och med den utökade användningen av kemikalier i arbetsmiljön. Den toxikologiska forsknings- och testningskapaciteten har hög kvalitet i Norden men är splittrad på flera olika institutioner. Ministerrådet önskar därför förstärka det nordiska samarbetet kring toxikologisk forskning och testning när det gäller nya kemiska ämnen och produkter. Detta kan ske genom bättre koordinering och arbetsfördelning och genom ett förstärkt samarbete kring denna verksamhet i redan existerande institutioner.

Arbetsmiljöns del i de nya folksjukdomarna

De nordiska länderna ser idag en betydande ökning av antalet cancersjukdomar, muskel- och skelettsjukdomar samt psykiska besvär. Det finns också ett stort antal hjärt- och kärlsjukdomar. En stor del av orsakerna till detta finns främst att söka i en förändrad livsstil. Det är därmed svårt att uppskatta hur stor del av de aktuella sjukdomarna som har sin orsak i brister i arbetsmiljön.

Beräkningar av detta slag kräver betydande resurser och jämförelsematerial. Då arbetsförhållandena i de nordiska länderna är relativt likartade

har Nordiska ministerrådet funnit det relevantt att koordinera studier kring den arbetsrelaterade andelen av betydande sjukdomsgrupper.

Resultaten kan utnyttjas för att få fram bättre beslutsunderlag för framtida fördelning av resurser för forskning och förebyggande åtgärder när det gäller människors hälsa.

Biotekniska arbetsmiljöproblem

Bioteknologi är ett nytt fält för det nordiska samarbetet. En särskild programkommitté har inrättats för att initiera och följa projekt inom området.

Inom arbetsmiljön har de biotekniska riskfaktorerna traditionellt inte spelat någon betydande roll vad gäller yrkessjukdomarna. Med tiden har dock nya risker blivit aktuella inom arbetsmedicinen. Nya mikroorganismer och deras produkter har tagits i industriellt bruk i samtliga nordiska länder och branschen utvecklar sig snabbt.

För att kunna ta ställning till omfattningen av de bioteknologiska arbetsmiljöproblemen och vilka insatser de föranleder har en state-of-the-art-rapport över problematiken utarbetats. Bl. a. denna skall ligga till grund för ministerrådets fortsatta insatser på arbetsmiljöområdet.

Arbetsmiljön för äldre arbetstagare

Åldersprofilen i den nordiska befolkningen förskjuts alltmer uppåt. Samtidigt ökar såväl sjuk- och förtidspensioner som långtidssjukskrivning i de högre åldrarna. Sjukdomar i rörelseapparaten anges som den vanligaste orsaken. Genom förbättringar i arbetsutformningen kan förutsättningar skapas för den äldre arbetskraften att kvarstå i yrkesarbetet till normal pensionsålder med bibehållen hälsa.

Mycket talar för att det med stigande ålder uppstår en allt större individuell variation mellan vissa personer med bibehållen kapacitet och vissa andra med snabbt sjunkande kapacitet. För en bättre anpassning krävs större flexibilitet i arbetsutformningen.

Ministerrådet ämnar nu starta ett projekt för att samla existerande kunskap, initiera nya studier samt få förändringar till stånd på utvalda arbetsplatser i Norden, exempelvis inom sjukvården, industrin och någon kommunal verksamhet. Efter utvärdering av interventionernas effekter kan "lyckade" resultat användas som modeller för liknande åtgärder på andra arbetsplatser.

Jämställdhetsaspekten i arbetsmiljöarbetet

När kvinnor kommer ut i arbetslivet, möter de ofta en arbetsplats som utformats av och för män. För att hela arbetsmarknaden skall bli tillgänglig för både kvinnor och män, krävs en ökad uppmärksamhet om vilka arbetsmiljöfaktorer som förhindrar kvinnor att söka sig till manligt dominerade arbetsplatser.

I den nordiska handlingsplanen för jämställdhet i Norden har dessa frågor en central plats. Ministerrådet ämnar därför arrangera ett seminarium för att lyfta fram positiva exempel på arbetsmiljö och arbetsvillkor som tillgodoser både kvinnors och mäns krav till goda och jämställda arbetsplatser. Konferensen skall ta sin utgångspunkt bl. a. i ett nordiskt projekt på arbetslivsområdet om könssegregation och arbetsvillkor samt pågående nationella projekt.

Initiativ kommer också att tas för att på en gemensam nordisk basis utveckla normer för tekniska hjälpmedel och handverktyg som passar både kvinnor och män.

Arbetsmiljön inom vårdsektorn

Vårdsektorn sysselsätter mellan 6–8% av arbetskraften i de nordiska länderna, varav den största andelen är kvinnor. Beroende på yrkesgrupp och typen av arbete varierar arbetsmiljöproblemens art. Tunga lyft och överbelastning är den vanligaste orsaken till arbetsolycksfall och arbetsjukdom inom branschen. Andra arbetsmiljörisker utgörs av kemiska faktorer som lösningsmedel, narkosgaser och kvicksilver. Psykosociala belastningar i form av skiftarbete, risk för våld och smitta, otillräcklighet, oklar ansvarsfördelning, stress och utbrändhet har också fått ökad uppmärksamhet.

Problemen är likartade i de nordiska länderna och det finns redan ett stort antal forskningsprojekt på specifika områden i resp. land. Förebyggande program har tagits fram i varierande utsträckning. Samtidigt ökar kvinnornas skjukskrivningar till följd av försлитningsskador.

Nordiska ministerrådet avser därför få till stånd ett större samarbete i syfte att bl. a. kunna utnyttja metoder och angreppssätt som befunnits effektiva i ett land och som kan överföras och nyttiggöras av andra länder och institutioner. Arbetet väntas också leda till nya specifika forskningsinsatser kring vårdsektorns arbetsmiljöproblem och till en bättre spridning och användning av forskningsresultaten.

Den psykiska och sociala arbetsmiljön

Enligt existerande prognoser kommer allt fler av arbetstagarna att vara sysselsatta med service och annan tjänsteproduktion. För dessa kommer arbetsmiljön i allt mindre utsträckning att präglas av de mer traditionellt viktiga fysiska och kemiska arbetsmiljöfaktorerna.

Erfarenheten visar dock redan nu, att detta inte tycks medföra mindre ohälsa eller sjukfrånvaro, vilket tyder på att arbetsorganisation och andra psykiska och sociala villkor spelar en stor roll i arbetsmiljön.

Ensidigt upprepade arbetsmoment, låg grad av självbestämmande eller frihet i arbetet, stillasittande arbete, arbete med låga kvalifikationskrav, oklara roll- och ansvarsfrågor, brist på socialt stöd och kontakt, psykiska trakasserier (mobbing) är exempel på några "icke-fysiska" förhållanden som man idag vet kan medföra olyckliga konsekvenser för hälsan.

Ministerrådet avser att samla erfarenheterna av nationell forskning på detta område som stöd för aktuella åtgärder från myndigheternas sida.

Olycksfallsforskning

Olycksfall utgör alltså ett betydande riskområde inom arbetsmiljön. Framsteg återspeglas främst i en minskad allvarlighet hos skadorna men inte i en nedgång i antalet. Vissa skadetyper ökar medan andra minskar. En del tyder idag på att ökad uppmärksamhet måste ägnas risker för stora olyckor inom kemikaliehantering, energiproduktion, transportsystem etc.

Det nordiska samarbetet har haft stor betydelse inom riskanalysområdet och för att bygga ut de nordiska forskarkontakterna på området. Ministerrådet avser att fortsätta stödet av FoU-insatser inom det teknisk-organisatoriska området. Behov finns också av ökat beaktande av människans roll för produktion och säkerhet. Den alltmer avancerade produktionsteknologin ökar kraven på såväl operatörer som konstruktörer och produktionsledare, vilket aktualiserar frågor om bl. a. utbildning, information och motivation. Även de ekonomiska styrmedlen är viktiga att evaluera i det olycksfallsförebyggande arbetet.

Arbete i kyla

Ett stort antal arbetstagare i Norden arbetar i kyla och under specifika förhållanden i arktisk miljö, vilket ger problem som i viss mån är unika för de nordiska länderna. Utearbete, exempelvis på Nordkalotten, Island, Spetsbergen och Grönland, innebär särskilda risker för flera yrkesgrupper. Samtidigt är arbete i kyla generellt sett ett problem också för yrkesgrupper utanför de arktiska områdena.

Ministerrådet önskar förstärka forskningssamarbetet kring de speciella hälso- och olycksfallsriskerna i samband med arbete i kyla samt kring karaktärisering av hälsotillståndet hos relevanta arbetstagargrupper. Forskning kring förebyggande åtgärder, som t. ex. utvecklande av personlig skyddsutrustning och arbetskläder är också angeläget. Ett förstärkt samarbete kan bl. a. ske genom koordinering och arbetsfördelning mellan de nordiska länderna.

Organisationsutveckling och företagsförnyelse

Ministerrådet har också för avsikt att stödja ett projekt kring nya organisationsformer för större flexibilitet och jobbqualität i textil- och beklädnadsindustrin. Syftet är att påvisa sambandet mellan arbetsorganisation, effektivitet och arbetsmiljö. Utgångspunkten är att det finns behov för genomgripande omläggningar, som kan uppnås genom att de anställdas arbete utvidgas och uppqualificeras. Utbildning i användandet av ny teknologi är ett viktigt medel för att uppnå ökad flexibilitet, mindre sårbarhet och ökad stabilitet.

Nya företagsformer

En av målsättningarna i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk växt är en ökad ekonomisk integration. Nya företagsformer som bl. a. franchising och telekommunicating blir allt mer utbredda i Norden såväl som i andra länder. Vad denna utveckling innebär för de anställdas ställning och medbestämmande i arbetslivet är oklart. Ministerrådet har därför för avsikt att se närmare på dessa frågor.

Information och uppföljning

En aktuell uppgift i sammanhanget är att konstruktivt ta sig an frågan om information och uppföljning av de forskningsinsatser som bedrivs inom ministerrådets ram.

En aktivare uppföljning av samnordiska projekt i form av konferenser och seminarier där gemensamma strategier för åtgärder i arbetslivet kan läggas fast är angelägen. Likaså skall större vikt läggas vid att det redan i projektens planeringskede förberedes för kommande informationsinsatser.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet har för avsikt att fördjupa samarbetet på forskningsområdet samt att lägga fram en plan för bättre information och implementering av resultaten från det nordiska samarbetet. I diskussionerna om prioritering och uppföljning av projekt på området är det av stor vikt att representanter för arbetsmarknadens parter i Norden deltar för att resultaten skall kunna nyttiggöras på bästa sätt och eventuella informationsåtgärder på arbetsplatserna underlättas. Den nya ordningen för samverkan mellan ministerrådet och arbetsmarknadens parter kan väntas förstärka möjligheterna i detta avseende.

5. Nordisk arbetsmiljöutbildning

”De offentliga institutioner som i de olika länderna planerar och genomför specialistutbildning inom arbetsmiljöområdet bör etablera fortlöpande kontakter med varandra. I den mån det är ändamålsenligt med hänsyn till utbildningskrav och resurser i de olika länderna bör gemensamma utbildningar anordnas”.

(Artikel 10 i AMK)

Utbildning och lokalt skyddsarbete

En förutsättning för en aktiv arbetsmiljöverksamhet är, att aktörerna i det lokala skyddsarbetet ges en relevant utbildning i grundläggande frågor som kan påverka förhållandena på arbetsplatsen.

1970- och 1980-talen har varit den breda massutbildningens årtionden i de nordiska länderna. Stora insatser har gjorts, och görs alltjämt för nytillkomna skyddsombud och arbetsledare, för att ge en grundutbildning i hur man åstadkommer bättre arbetsmiljö. Därtill har särskild branschutbildning och annan vidareutbildning genomförts för att ytterligare stärka och stimulera det lokala skyddsarbetet.

Idag diskuteras behov av en mer selekterad utbildning och ett behov av att också utbilda delvis andra målgrupper, bl. a. företagsledningen, för att öka förutsättningarna för en mer integrerad behandling av arbetsmiljöaspekterna i företagets verksamhet.

Då denna utveckling är likartad i de nordiska länderna anser ministerrådet att det vore ändamålsenligt att gemensamt diskutera den framtida arbetsmiljöutbildningens inriktning. I första hand bör en diskussion komma till stånd med parternas utbildningsorgan på arbetsmiljöområdet kring effekter av hittillsvarande utbildning, behov av framtida utbildning samt möjligheten av att utveckla gemensamma utbildningsprojekt i Norden.

Ett naturligt andra steg kan vara att utveckla gemensamt studiematerial och att eventuellt anordna gemensam utbildning för snäva områden och specifika branschproblem. Gemensamma kurser skulle ytterligare öka förståelsen och bidra till utvecklandet av likartade arbetsmiljöer i den nordiska arbetsmiljökonventionens anda.

Utbildning inom grundskola och gymnasium

Det finns i alla nordiska länder en strävan efter att få in information och utbildning om arbetsmiljöfrågor i den reguljära utbildningen i grundskola (motsvarande) och gymnasieskola (motsvarande). Gemensamt för de nordiska länderna torde dock vara att detta behov tilgodoses i otillräcklig grad.

Att eftersträva någon nordisk likriktning ifråga om information och utbildning i skolan är knappast önskvärt. Däremot skulle en överföring av kunskaper, erfarenhet och idéer ifråga om sådan arbetsmiljöutbildning kunna genomföras, och kunna bli till ömsesidig nytta.

Ministerrådet har därför för avsikt att inleda ett erfarenhetsutbyte kring hur långt de enskilda länderna kommit när det gäller grundläggandet av arbetsmiljömedvetande och -kunskaper i grundskola (motsv) och gymnasium (motsv). Utöver en översiktlig sådan beskrivning, land för land, bör särskilt redovisas sådan utbildning och sådan undervisning som man i respektive land anser fungerar särskilt väl. Därefter bör övervägas om eventuella åtgärder bör vidtagas på nordisk nivå.

Grundutbildning inom universitet och högskolor

Det finns ett stort antal utbildningslinjer inom universiteten och högskolorna, i vilka information och utbildning i arbetsmiljöfrågor borde integreras för att bidra till bättre förhållanden ute på arbetsplatserna.

Också på detta område är den nuvarande situationen för arbetsmiljöfrågornas del otillfredsställande. Inte heller ifråga om denna utbildning torde det dock vara önskvärt och realistiskt att eftersträva någon nordisk likriktning.

Den stora mängden av olika utbildningslinjer (motsvarande) inom universitet och högskolor, och de förändringar som efter hand sker, gör det till en nästan oöverkomlig uppgift att beskriva nuläget ifråga om arbetsmiljöutbildningens plats i dessa.

En översikt över hur arbetsmiljöfrågorna integreras och beaktas i framför allt tekniska yrken, civilingenjörsutbildning (och motsvarande) i de nordiska länderna är välmotiverat. Skälet till att just denna utbildningssektor väljs, är ingenjörernas inflytanden över den framtida arbetsmiljön. Ingenjörerna skapar och utformar inte bara arbetsprocesser, arbeten och arbetsmetoder utan också risker för säkerhet och hälsa i arbetet samt andra förutsättningar för en god eller dålig arbetsmiljö.

Utifrån en sådan översikt skall därefter bedömas om behov och förutsättningar finns för samnordiska initiativ ifråga om informations- och erfarenhetsöverföring, nordisk harmonisering (t. ex. genom beslut att genomgången grundutbildning på teknisk utbildningslinje i ett nordiskt land ger rätt till tillträde till arbetsvetenskaplig påbyggnadsutbildning eller forskarutbildning i annat nordiskt land), etc.

Vidare- och specialistutbildning i arbetsmiljöfrågor

NIVA (Nordiska Institutionen för Vidareutbildning i Arbetsmiljöfrågor), som är en institution under Nordiska ministerrådet, anordnar årligen 10–15 kurser för vidare- och efterutbildning av forskare och andra specialister inom arbetsmiljöområdet. I kurserna deltar personer från alla de nordiska länderna och också från utom-nordiska länder. Inom NIVA-programmet samlas sådan utbildning där man inom de enskilda nordiska länderna inte har tillräckliga lärarresurser och/eller tillräckligt deltagarunderlag. Utöver sin roll som utbildningsanordnare skall NIVA också verka aktivt för nordisk samverkan och samordning av arbetsmiljöutbildning genom exempelvis informationsåtgärder, behovsanalyser m. m.

En konferens för planerare och administratörer av arbetsmiljöutbildning i de nordiska länderna har anordnats och en analys av specialistutbildningarna i arbetsmiljöfrågor i de nordiska länderna har påbörjats.

Diskussioner pågår för närvarande angående behovet och förutsättningarna för samnordiska vidareutbildningskurser i yrkeshygien, olycksfalls-

prevention respektive i ergonomi. Eventuella förslag om samnordiska vidareutbildningskurser kommer att tillställas NIVAs styrelse och ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor för vidare beslut.

NIVAs verksamhet har nyligen utvärderats och en handlingsplan samt skriftliga riktlinjer för verksamheten har lagts fast för den kommande femårsperioden. I NIVAs utvecklingsprogram till 1991 ingår bl.a. att ta fram ett lämpligt vidareutbildningsprogram, att vidareutveckla pedagogiken, att sprida kursernas lokalisering och deltagandet i kurserna på de nordiska länderna.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att tillsammans med de utbildningsorgan där parterna ingår diskutera 90-talets utbildningsbehov för det lokala skyddsarbetet i de nordiska länderna.

Ministerrådet skall också inleda ett erfarenhetsutbyte kring arbetsmiljöfrågornas status inom grundskola och gymnasium samt utifrån befintliga sammanställningar kartlägga och beskriva den utbildning som ges i arbetsvetenskap (och motsv) vid de tekniska högskolorna i Norden.

Ministerrådet stöder i övrigt det utvecklingsprogram som NIVA är i färd med att genomföra och som skall vara slutfört under 1991.

6. Organisering av samarbetet

Formerna för samarbetet

Nordiskt samarbete på arbetsmiljöområdet har en lång tradition, inte minst när det gäller att koordinera synpunkter och ställningstaganden i internationellt konventionsarbete.

I det nordiska samarbetsystemet fick arbetsmiljöfrågorna en fristående ställning genom att ett särskilt ministerråd och en särskild ämbetsmannakommitté bildades 1973.

Den 29 juni 1989 undertecknade regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige en Konvention om arbetsmiljö, där de grundläggande principerna för arbetsmiljön och den nordiska arbetsmiljöpolitiken läggs fast. Konventionen är ett övergripande instrument för det nordiska arbetsmiljösamarbetet och skall regelbundet kompletteras med nordiska samarbetsprogram.

Tidigare har samarbetsprogram fastställts 1977, 1981 och 1984. Föreliggande samarbetsprogram, som avser perioden 1990–93, är det första som tar sin utgångspunkt i den nordiska arbetsmiljökonventionen.

Under ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor finns tre permanenta undergrupper som bereder ärenden för kommittén. Den nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning bedömer och koordinerar forskningsprojekt inom sitt område och i den nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljötillsyn behandlas bl. a. samordning av föreskrifter samt strategier och koordinering av nordiska ståndpunkter i det internationella standardiseringsarbetet.

Sedan det föregående samarbetsprogrammet har ett nytt samarbetsområde kommit till för arbetslivs- och arbetsrättsfrågor, vilket organiserats i en särskild kontaktgrupp som rapporterar till såväl ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor som till nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) – dock under ÄK-arbetsmiljös administrativa ansvar.

Arbetsmiljösektorn har också en nordisk institution för vidareutbildning på arbetsmiljöområdet, NIVA, som upprättades 1982. Nordiskt samarbete kring vidareutbildning av specialister på arbetsmiljöområdet har i annan form bedrivits sedan 1978. Verksamheten har nyligen utvärderats och utvidgats.

I takt med arbetsmiljö- och arbetslivsfrågornas ökade betydelse såväl inom Norden som i relation till internationella strävanden på området har aktiviteten i det nordiska arbetsmiljösamarbetet intensifierats. Samtidigt krävs ökad smidighet och flexibilitet hos de olika utskotten när det gäller beredning av olika sakfrågor inom dess verksamhetsområden. Allt fler frågor behandlas tvärsektoriellt – inte minst frågor kring harmonisering och standardisering till följd av den ökade internationaliseringen. I andra frågor är ett samarbete mellan arbetsmiljömyndigheter och myndigheter som handhar kontrollen av den yttre miljön påkallad. Arbetsmiljöns betydelse för arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken har också ökat.

Nordisk trepartssamverkan

Arbetsmarknadens parter har av tradition ett starkt inflytande över arbetsmiljöarbetet på det nationella planet, såväl i föreskriftsarbetet som i det lokala skyddsarbetet. På nordiskt plan har informella kontakter mellan ministerrådet och representanter för parterna i Norden försiggått alltsedan sektorn fördes in under Nordiska ministerrådet. Framför allt har parterna hörts i samband med forskningsprojekt och större utredningar och medverkat i konferenser och andra överläggningar.

På arbetsmiljö- och arbetslivsområdet är det naturligt och angeläget att ha ett förtroendefullt samarbete med arbetsmarknadens parter. Ministerrådet har därför beslutat att ytterligare förstärka och effektivisera samarbetet med parterna. I den nordiska arbetsmiljökonventionen slås fast, att ministerrådet och dess ämbetsmannakommitté regelbundet skall samråda med parterna på arbetsmarknaden i frågor som rör arbetsmiljön i Norden samt tillämpningen av konventionen.

Enligt den nya modellen för trepartsamverkan skall två årliga samrådsmöten med parterna äga rum. Vid ett av dessa tillfällen representeras ministerrådet av ämbetsmän på hög nivå varvid projektverksamhet (prioritering och uppföljning) samt verksamhetsplaner för det nordiska arbetsmiljö- och arbetslivssamarbetet diskuteras.

I ett särskilt möte mellan ministerrådet (arbetsministrarna) och arbetsmarknadens parter i Norden ges möjlighet att en gång om året utbyta erfarenheter och synpunkter kring vissa övergripande frågor och utvecklingstendenser samt att diskutera bl. a. uppföljning av den nordiska arbetsmiljökonventionen. Vid detta tillfälle ges också möjlighet att diskutera mer generella frågor kring arbetsmarknads- och sysselsättningspolitik i Norden.

Ministerrådets avsikt är att under en försöksperiod pröva denna form för en utvidgad samverkan med parterna. Modellen skall löpande utvärderas i samarbete mellan ministerrådet och parterna och kan omprövas och förändras i takt med behov och utveckling.

7. Ekonomiska konsekvenser

I programmet ges flera nya förslag till samarbetsområden som skall genomföras via samordning, erfarenhetsutbyte, utrednings- och forskningssamarbete. Ministerrådet har medgett en ökning av budgeten för arbetsmiljöområdet med 0,6 MDKK för 1990 till följd av det nya samarbetsprogrammet. Trots ökade ambitioner är det ministerrådets uppfattning att de föreslagna aktiviteterna skall kunna genomföras inom ramen för en motsvarande budget under de därpå följande åren. Detta kan möjliggöras genom ett stegvis genomförande av förslagen och genom att nu pågående projekt avslutas varvid medel till nya projekt på området kan frigöras.

*BILAGA***Gruppens sammansättning**

Danmark	Fuldmægtig John Povelsen Arbejdsministeriet Laksegade 19 DK-1063 København K	Bureauchef K. Overgaard-Hansen Direktoratet for Arbejdstilsynet Landskronagade 33–35 DK-2100 København K
Finland	Byråchef Lars-Mikael Bjurström, ordf. Arbetsarkyddsstyrelsen PB 536 SF-33101 Tammerfors	Avdelningschef Matti Salmenperä Arbetsministeriet PB 524 SF-00101 Helsingfors
Island	Avdelningschef Óskar Hallgrímsson Socialministeriet Arnarhvoli IS-101 Reykjavík	Direktör Eyjólfur Sæmundsson Vinnueftirlit ríkisins PB 101 20 IS-130 Reykjavík
Norge	Avdelingsdirektør Per Stang Kommunal- og arbeidsdep. Postboks 8112 – Dep. N-0032 Oslo 1	Direktør Erik Rosness Direktoratet for arbeidstilsynet Postboks 8103 – Dep. N-0032 Oslo 1
Sverige	Departementsråd Christer Måhl Arbetsmarknads- departementet S-103 33 Stockholm	Avd.chef Lennart Holm Arbetsarkyddsstyrelsen S-171 84 Solna
Nordiska ministerrådets sekretariat	Konsulent Ylva Tivéus, sekr. Store Strandstræde 18 DK-1255 København K	

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994

(Ministerrådsförslaget, se s. 763)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 100/e om nordisk samarbejdsprogram for regionalpolitik 1990–94.

Nordisk Råd opfordrede i en udtalelse fra 37. session ministerrådet til at fremlægge dette ministerrådsforslag og til at lade forslaget bygge på en grundig evaluering af den hidtidige virksomhed.

Udvalget har behandlet forslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og i denne sammenhæng haft lejlighed til at drøfte sagen med Nordisk Ministerråd (regionalministrene).

Udvalget har besluttet at afgive følgende betænkning over ministerrådsforslaget.

2 Sammenfatning af forslaget

Programmets karakter og perspektiv

Det gældende samarbejdsprogram for regionalpolitikken er fra 1986 og behandlede på Nordisk Råds session samme år.

Det nu fremlagte ministerrådsforslag er tænkt som en overordnet og fleksibel ramme om det regionalpolitiske samarbejde i perioden 1990 til 1994, og det er meningen, at programmet senere skal kompletteres med mere handlingsrettede delprogrammer. Som eksempel på sådanne nævnes program for det grænseregionale samarbejde og for det sektorovergribende samarbejde. Endvidere skal samarbejdet vedrørende storbyproblemer, landsbyer og de små øer udvikles nærmere.

Nye forudsætninger og vilkår

Udgangspunktet for programmet er en konstatering af, at nye forudsætninger og vilkår kommer til at gælde for det regionalpolitiske samarbejde i 1990'erne.

Der peges således først og fremmest på *internationaliseringen*, som påvirker udviklingen af industri og andre dele af erhvervslivet, ændrede

betingelser for *offentlig virksomhed*, som bl. a. påvirker udviklingen af de offentlige budgetter som virkemiddel, *decentralisering* af beslutningsprocessen, store forskelle i *beskæftigelsessituationen* mellem regionerne, *miljø-situationen*, *strukturudviklingen*, øget krav om at se *sektorovergribende* på regionalpolitikken samt udviklingen fra at se regionalpolitikken i et *udjævningsperspektiv* til at se den i perspektiv af mobilisering og udnyttelse af *regionale/lokale ressourcer*.

Nordisk samarbejde

Programmet tager som selvfølgelig udgangspunkt, at det nordiske samarbejde om regionalpolitik gennem udnyttelse af fælles ressourcer skal kunne tilføre de nordiske landes regionalpolitik resultater og effekter, som ligger ud over det, som kunne opnås nationalt.

En naturlig arbejdsopgave bliver derfor udveksling af erfaringer og fælles projektvirksomhed, herunder fælles forsknings- og udviklingsarbejde.

Hertil kommer udviklingen af det grænseregionale samarbejde direkte mellem de involverede regioner, inden for rammerne af den nordiske overenskomst om kommunalt samarbejde fra 1979. Det nævnes i programmet, at dette samarbejde til dels drives ud fra andre motiver end det rent regionalpolitiske, og at det kan give anledning til spændinger særligt i forbindelse med fordelingen af knappe ressourcer.

Ministerrådet udtrykker dog den holdning, at der er gode grunde til, at det grænseregionale samarbejde er knyttet til det regionalpolitiske samarbejde.

Mål og retningslinier

Følgende hovedmålsætninger skal være retningsgivende for det fremtidige samarbejde:

- Udvikling af nye samarbejdsformer mellem regioner i Norden.
- Øget prioritet til udvikling af viden og til udveksling af information og erfaringer.
- Mere samarbejde med samfundssektorer, som har stor betydning for den regionale udvikling.
- Forstærket nordisk samarbejde internationalt.
- Fælles regionalpolitiske støtteordninger.

Forskning og udredning

Arbejdet i det såkaldte basisprojekt fortsætter ligesom arbejdet i Nord-Refo vil blive opprioriteret. Der vil endvidere blive stimuleret til øget regional og lokal udveksling af information og erfaringer.

En nyskabelse er, at ministerrådet som en forsøgsordning vil foretage eksamination af regionalpolitikken i et eller flere nordiske lande.

Samarbejde mellem regioner

Samarbejdet mellem prioriterede regioner vil fortsat spille en stor rolle i samarbejdet. Der peges imidlertid på faren for dobbeltarbejde og på det forhold, at mange problemer f. eks. handelshindringer nødvendigvis må løses centralt. Det betyder, at ministerrådet ønsker et udbygget samspil mellem centrale forsknings- og udredningsindsatser og grænseregionerne, ligesom man ønsker at udvikle nye samarbejdsformer.

Omkring 75 % af det nordiske regionalbudget, som i alt er på ca 25 mio DKK (1990), anvendes til det grænseregionale samarbejde. Ministerrådet mener for det første, at der bør kræves et stort lokalt bidrag til at drive det grænseregionale samarbejde videre og for det andet, at man bør overveje en omfordeling, således at der skabes plads til nye initiativer i samarbejdet.

Ministerrådet vil derfor i løbet af 1990 og 1991, i tæt samarbejde med grænseregioner, udarbejde et forslag til særligt handlingsprogram for det grænseregionale samarbejde. Det slås dog allerede nu fast, at Nordkalotten og Vestnorden har så speciele forudsætninger, at de fortsat skal have prioritet ved ressourcetildelingen.

For regioner, som grænser op til EF, vil en form for tilknytning til The Association of European Border Region (AEBR/AGEG) blive forsøgt.

Sektorsamarbejde

Programmet udtrykker den holdning, at det regionalpolitiske og det sektorpolitiske samarbejde mange gange vinder ved at samordnes. I det praktiske samarbejde bør også de grænseregionale samarbejdsorganer deltage aktivt.

De vigtigste sektorer anses at være: jord- og skovbrug, fiskeri, arbejdsmarked, transport og kommunikation, industri, miljø, forskning og udvikling samt uddannelse og kultur. Ministerrådet vil tage initiativer over for de enkelte sektorer, således at velegnede samarbejdsprojekter kan identificeres og gennemføres. Finansieringen tænkes at kunne komme fra både det regionalpolitiske budget og fra sektorbudgetterne.

Ministerrådet vil endvidere i løbet af programperioden udarbejde et særligt handlingsprogram for det sektorovergribende regionalpolitiske samarbejde, hvori også grænseregionerne involveres.

Internationalt samarbejde

Ministerrådet vil fæste særlig opmærksomhed på den betydning, integrationen i Europa har for de nordiske landes muligheder for at føre regionalpolitik. Særligt udviklingen i EF og de nordiske landes tilpasning og påvirkning af denne udvikling vil kunne få stor betydning.

Som led i dette vil ministerrådet arbejde på at skabe forståelse for de særlige regionalpolitiske vilkår, som råder i Norden. Her nævnes først og

fremmest det kolde klima, erhvervslivets særlige struktur og de demografiske forhold. Hertil kommer store afstande og spredt bebyggelse.

Samarbejdet med europæiske samarbejdsorganer for regioner og grænse-regioner vil blive udbygget.

Fælles regionalpolitiske støtteordninger

De eksisterende regionale støtteordninger opretholdes og udbygges. Det drejer sig om Vestnordenfonden, hvor ministerrådet foretager en vurdering i 1995, og Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning.

Samarbejdet mellem disse organer og andre nordiske erhvervsfremmende institutioner vil blive udbygget. Det gælder f. eks. øget samarbejde med Nordisk Industrifond.

Finansiering af det regionalpolitiske samarbejde

Det fremgår af programmet, at en gennemførelse vil kræve øgede bevillinger over det nordiske budget. Behovet vil blive præciseret i forbindelse med udarbejdelse af de omtalte konkrete handlingsplaner og i de årlige budgetforslag.

Ud over de øgede nordiske bevillinger anføres det, at programmets gennemførelse vil kræve øgede nationale bevillinger.

Det nævnes, at de kommende års projektarbejde vil blive organiseret omkring særlige temaer, ligesom der vil blive søgt både fagligt og budgetmæssigt samarbejde med en række andre sektorer.

5 % af budgettet vil blive afsat til evaluering af virksomheden.

3 Remiss

Ministerrådet har haft programforslaget på remiss til en bred kreds af dem, som er involveret i det regionalpolitiske samarbejde, og til en lang række sektorer i det nordiske samarbejde.

Nogle organer har indsendt deres remiss-svar til orientering for Økonomisk Udvalg. Det gælder f. eks. Foreningen Norden i Sverige, Grænsekomiteen Østfold-Bohuslän og Bornholm - Østra Skåne. Bemærkningerne fra disse organer, som i øvrigt er repræsentative for bemærkningerne også fra andre regionale samarbejdsorganer, udtrykker den holdning, at det grænseregionale samarbejde er så værdifuldt, at det ikke bør udsættes for budgetmæssige nedskæringer til fordel for en øget central forsknings- og udredningsindsats.

Ministerrådet har taget hensyn til dette synspunkt i det nu foreliggende ministerrådsforslag på den måde, at et konkret handlingsprogram for det grænseregionale samarbejde vil blive udarbejdet senere. Derved har ministerrådet fjernet de dele af NERP's programforslag, som i remissudgaven indeholdt formuleringer om en gradvis nedskæring af bevillingerne til det grænseregionale samarbejde. Ministerrådet har endvidere imødekommet

grænseregionerne derved, at det nye program vil blive udarbejdet i nært samarbejde med grænseregionerne selv.

4 Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer indledningsvis, at ministerrådet har opfyldt ønsket fra Nordisk Råd om at fremlægge et regionalpolitisk programforslag til sessionen i 1990, og at det bygger på en grundig evaluering af den hidtidige virksomhed.

Ministerrådet har i programforslaget foretaget en analyse af vilkår for og tendenser i det regionalpolitiske samarbejde og derved identificeret en række til dels ændrede betingelser, som danner udgangspunkt for formuleringen af det nye program.

Udvalget finder, at dette er et fornuftigt og frugtbart udgangspunkt, og kan i det store og hele tilslutte sig ministerrådets vurderinger på dette felt. Udvalget finder dog, at analysen af konsekvenserne for regionalpolitikken i Norden af en tilnærmelse til EF samt øvrige internationale udviklingstendenser burde have været mere præcist udformet som forudsætning for programforslaget.

Udvalget vil derfor henstille til ministerrådet, at der snarest muligt udarbejdes en analyse af disse forhold, således som det også er forudsat i arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92, og at ministerrådets overvejelser og konklusioner i relation til det nordiske regionalpolitiske samarbejde forelægges Nordisk Råd senest til sessionen i 1992. Der henvises her bl. a. til udvalgets betænkning over medlemsforslag A 888/e om EF-tilpasning og regionalpolitik.

På den internationale front finder udvalget endvidere, at ministerrådet bør holde sig i beredskab i forbindelse med forberedelserne og med henblik på deltagelse i den konference, som Europarådet i samarbejde med Nordisk Råd afholder i Norden (Rovaniemi) i 1991 om regionalpolitisk- og grænseregionssamarbejde i Europa. Konferencen vil både kunne anvendes til at informere om de særlige regionalpolitiske problemer og forudsætninger i Norden og til at knytte nødvendige kontakter til andre grænseregioner og regeringer i Europa.

Programmet skal ifølge ministerrådet være et overordnet og fleksibelt rammeprogram for de næste 5 års regionalpolitiske arbejde. Der vil blive udarbejdet særlige handlingsprogrammer, som mere konkret skal styre virksomheden og danne baggrund for finansieringen på en række områder. Det gælder det grænseregionale samarbejde, sektorsamarbejdet samt storby- og landsbyspørgsmål.

Udvalget finder, at med den valgte udformning af programmet kunne tidsperspektivet godt have været længere, f. eks. 10 år, således som ministerrådet har valgt i det jord- og skovbrugspolitiske program. Samtidig finder udvalget imidlertid, at de regionalpolitiske spørgsmål bør bringes

op til politisk diskussion oftere end hvert 10ende år og gerne på et mere konkret grundlag end det forelagte samarbejdsprogram.

Udvalget forudsætter derfor, at ministerrådet fremlægger de omtalte mere konkrete handlingsplaner for Nordisk Råd, således at de kommende regionalpolitiske debatter i Rådet kan føres på et mere konkret og handlingsrettet grundlag.

Udvalget støtter for øvrigt den generelle strategi, som udtrykkes i programmet, om at søge samarbejde med sektorer, som har betydning for den regionale udvikling. Det bør betyde, at regionale konsekvenser klarlægges og indgår i beslutningsgrundlaget, inden beslutninger med regionalpolitiske konsekvenser træffes.

Programmets anden hovedlinie, nemlig at mobilisere regionernes egne ressourcer og derved sikre, at regionerne udvikles ud fra sine egne forudsætninger, støttes ligeledes af udvalget. Det bør imidlertid understreges, at dette udgangspunkt bør ses positivt og ikke anvendes som løftestang for at overlade den regionale udvikling til sig selv og sin egen dynamik, ej heller i det nordiske samarbejde.

Udvalget kan således godt acceptere, at det grænseregionale samarbejde sættes under lup, og at man forsøger at finde frem til nye samarbejdsformer og prioriteringer i dette samarbejde også under hensyn til at ressourcerne er begrænsede. Udvalget kan dog ikke acceptere, at udgangspunktet er en målsætning om nedskæringer af bevillingerne til dette samarbejde, og det vil særligt ikke være acceptabelt, at ministerrådet forudsætter national finansiering, uden at dette er sikret på forhånd ved en konkret aftale mellem landene.

Udvalget finder i lighed med de grænseregionale samarbejdsorganer, at nordiske penge til dette arbejde er nødvendige som igangsættere, og at disse penge dermed netop er en faktor, som er bestemmende for mobiliseringen af lokale ressourcer. Udvalget vil dog samtidig fremhæve, at de grænseregionale samarbejdsorganers virksomhed naturligvis må underkastes samme kvalitetsbedømmelse som den øvrige virksomhed, og at virksomheden bør koordineres, så unødigt dobbeltarbejde undgås.

Udvalget finder i øvrigt, at ministerrådet, som led i overvejelserne omkring et konkret handlingsprogram vedrørende det grænseregionale samarbejde, burde gennemføre en mere grundig analyse af alternative former for finansiering, organisering og ophæng i ministerrådsorganisationen for dette samarbejde.

Ministerrådets forslag om at afsætte 5 % af bevillingen til evalueringer af virksomheden støttes af udvalget.

Udvalget finder ligeledes, at det er en god ide at forsøge med eksaminationer af et eller flere landes samlede regionalpolitik. Udvalget vil foreslå, at der indkaldes internationale eksperter til at deltage i arbejdet. Endvidere bør der indgå en offentlighedsfase f. eks. i form af en offentlig høring.

Udvalget finder, at *finansieringen* af det nye program burde have været

afklaret inden fremlæggelsen af programmet. Det er ikke tilfredsstillende, at fagministerråd i nye programmer forudsætter øgede bevillinger, uden at dette er afklaret fra centralt hold. Konsekvensen af dette kan nemlig være, at forslag, som har udvalgets og Nordisk Råds opbakning, senere viser sig ikke at kunne gennemføres, fordi den nødvendige finansiering mangler.

Udvalget finder dog, at de generelle tendenser og strategier i programmet ikke nødvendigvis har sådanne budgetmæssige konsekvenser, at udvalget bør afstå fra at tage stilling til dem, selv om de budgetmæssige forhold er uafklarede.

Udvalget forudsætter derimod, at ministerrådet, når de omtalte konkrete handlingsprogrammer fremlægges, har taget stilling til finansieringen heraf og på en mere konkret måde end henvisning til, at de finansieres over det almene budget. Det understreges, at udvalget hermed ikke nødvendigvis argumenterer for øgede nordiske bevillinger. Tværtimod er det naturligt særligt i en situation med uændrede bevillinger eller måske direkte nedskæringer vigtigt, at udvalget kan tage ministerrådets samlede prioriteringer som udgangspunkt for sine bedømmelser.

Udvalget skal i øvrigt pege på, at der findes redskaber i det nordiske samarbejde, som kan udnyttes til at skabe en mere sikker grund omkring de finansielle forhold i fremtiden, f.eks., C 2. Udvalget har i anden sammenhæng krævet, at ministerrådet anvender disse muligheder.

5 Udvalgets indstilling

Under henvisning til ovenstående foreslår Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at* vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e,
- at* i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd,
- at* forelægge ministerrådets overvejelser og konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i Europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og

at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk Udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget.

Stockholm, den 30. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Ministerrådsförslag
om nordiskt samarbetsprogram för regional-
politik 1990 – 1994

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 för behandling under rådets 38:e session i Reykjavik.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser därefter att fastställa samarbetsprogrammet.

Mariehamn den 14 november 1989

Óli Þ. Guðbjartsson

Justitsminister

Fridtjov Clemet

Generalsekreterare

Förord

En viktig grund för det nordiska regionalpolitiska samarbetet är de likheter i samhällsstruktur, näringsgeografiska förhållanden och kulturella mönster som kännetecknar de nordiska länderna. De nordiska länderna är också starkt, och på likartat sätt, beroende av den internationella utvecklingen. Dessa likheter innebär att huvuddragen i den regionala utvecklingen i de enskilda länderna är gemensamma. De innebär vidare att metoderna för att påverka den regionala utvecklingen i önskvärd riktning i betydande utsträckning blir likartade.

En annan viktig grund är långa gemensamma gränser med regioner som har behov för konkret utvecklingsarbete.

Förutsättningarna för regionalpolitiken förändras successivt. Inför 1990-talet har man uppmärksammat en rad utmaningar i samhällsutvecklingen som kommer att påverka förutsättningarna för regionalpolitiken i Norden.

Mot denna bakgrund har Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) utarbetat ett nytt program för det regionalpolitiska samarbetet. Programmet anger långsiktiga målsättningar för det regionalpolitiska samarbetet.

Programmet understryker speciellt en målmedveten samverkan med de samhällssektorer som har särskild betydelse för den regionala utvecklingen. Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte ges ökad prioritet. Vidare betonas vikten av att utveckla formerna för samverkan mellan olika regioner i Norden. De regionala konsekvenserna av en kraftigt ökad internationalisering är också frågor som måste behandlas.

Innehåll

Sammanfattning	766
1. Inledning	774
2. Regionalpolitikens förutsättningar och villkor	776
2.1 Förändringar i problembilden	
2.2 Förändringar i politiken	
2.3 Regionalpolitik i det nordiska perspektivet	
3. Mål och riktlinjer för nordiskt regionalpolitiskt samarbete ...	783
4. Forskning och utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m.m.	784
4.1 Forsknings- och utredningsverksamhet	
4.2 Informations- och erfarenhetsutbyte	
5. Samverkan mellan regioner i Norden	788
6. Sektorsövergripande samarbete	792
7. Samarbete i internationella frågor	797
8. Gemensamma regionalpolitiska stödordningar	798
8.1 Nordisk utvecklingsfond för Västnorden	
8.2 Nordiska investeringsbankens regionallåneordning	
8.3 Övriga organ	
9. Finansiering av regionala utvecklingsinsatser	799
Bilaga 1 Finansiering av det regionalpolitiska samarbetet över Nordiska ministerrådets budget 1986–1990	801
Bilaga 2 Karta över de gränsregionala samarbetsområdena (1989) ..	802

Sammanfattning

Bakgrund

Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) uppdrog i december 1987 åt NÄRP att utarbeta ett förslag till nytt samarbetsprogram för regionalpolitik som kunde läggas fram till Nordiska rådets session 1990.

Nordiska rådet uppmanade vid sessionen 1989 Nordiska ministerrådet att lägga fram ett ministerrådsförslag till sessionen 1990, och att förslaget skall bygga på en grundlig evaluering av den hittillsvarande verksamheten.

Ett brett utredningsarbete har genomförts. Utvärderingar har gjorts vad gäller det gränsregionala samarbetet och glesbygdsgruppens verksamhet. Den nordiska regionalpolitiska forskningen (NordREFO) utvärderas regelbundet i samband med att en forskningsetapp avslutas och en ny startas. Detta har skett under 1989.

Ett förslag till samarbetsprogram har diskuterats med sektorns samtliga underorgan vid ett seminarium i september 1989. Därefter remitterades ett reviderat förslag till berörda nordiska samarbetssektorer, nordiska institutioner och till samarbetsorgan inom sektorn. I det föreliggande programmet har vägts in synpunkter som inkommit genom remissbehandlingen.

Detta program har utformats med sikte på att vara ett flexibelt och övergripande ramprogram. Under programperioden förutsätts kompletteringar ske med mera handlingsinriktade åtgärdsprogram för den gränsregionala verksamheten, det sektorsövergripande samarbetet samt glesbygds- och storstadsfrågorna.

Det föreliggande samarbetsprogrammet avser perioden 1990 – 1994 och ersätter programmet från 1986.

Förutsättningar och villkor för regionalpolitiken

Inför 1990-talet finns utvecklingsdrag som kommer att påverka förutsättningarna och villkoren för regionalpolitiken i Norden.

Internationaliseringen är en starkt pådrivande faktor i näringslivets specialisering. Det gäller såväl industrin och tjänsteproduktionen som jordbruket och fiskenäringen. Särskild betydelse kommer den västeuropeiska integrationen att få liksom de förändringar som nu sker i östblockets ekonomiska och politiska utveckling.

Överföringarna av samhällsresurser till individer, hushåll och kommuner – s.k. *transfereringar* – har gynnat de ekonomiskt svaga delarna av respektive land. Denna politik står nu inför flera förändringar. Den offentliga verksamheten står inför en situation där ytterligare expansion möter ökande svårigheter. Framtida reformverksamhet måste därmed ske genom omprioriteringar, effektivisering och delvis andra organisationsformer. Vad innebär denna uppbromsning av den offentliga sektorns tillväxt för den regionala balansen?

Ett starkt *decentraliserat beslutsfattande* kan bl. a. leda till regionalt skiftande bedömningar om vad som skall gälla som god välfärd m. m. Hur påverkar sådana tendenser en regionalpolitik som traditionellt har som huvuduppgift att utjämna välfärdsskillnader?

Bristen på arbetskraft, främst välutbildad arbetskraft, kan under 1990-talet komma att bli ett allt större problem. Rent demografiska orsaker är en del av förklaringen till detta. Samtidigt kan en betydande arbetslöshet uppträda i vissa regioner i Norden. De här förhållandena måste analyseras.

Miljöpåverkan är också ett betydande välfärdsproblem. Utifrån såväl ett globalt ekologiskt perspektiv som ett lokalt/regionalt välfärdsperspektiv måste både förebyggande och reparerande miljöinsatser riktas mot de regioner där de samlade belastningarna för människor och naturmiljö är störst. Vi saknar idag i betydande grad kunskap om hur vi skall förhålla oss till de miljömässiga utmaningarna i ett regionalpolitiskt sammanhang. Det finns därför ett behov av forskningsinsatser på området miljö och regional utveckling.

Det är vidare uppenbart att det även i fortsättningen kommer att uppstå regionalt koncentrerade problem, som primärt har att göra med *struktur-omvandlingen* av industrisamhället i en alltmer internationaliserad ekonomi. De senaste årens stabila högkonjunktur har troligen delvis dolt en del av omställningsbehoven i näringslivet. Det är därför angeläget att utifrån bl. a. de erfarenheter som nu finns, vidareutveckla metoder och medel för att hantera strukturomvandlingsproblem.

Ett *sektorövergripande synsätt* är nödvändigt av flera skäl. Det gäller såväl i det enskilda landet som i det gemensamma nordiska arbetet. Det kommer i stor utsträckning att handla om att påverka och utveckla miljöer som främjar näringslivets utveckling och människornas levnadsbetingelser i vid mening; alltifrån väl fungerande kommunikationer till stimulerande kulturella miljöer.

Från en regionalpolitik inriktad på utjämning mellan regioner måste också *regional och lokal mobilisering* av resurser för att utveckla regioner utifrån sina egna förutsättningar betonas.

Regionalpolitik i ett nordiskt perspektiv

En självklar utgångspunkt för det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör vara att samarbetsprogrammets olika inslag och utnyttjandet av gemensamma resurser skall ge resultat och effekter utöver vad de enskilda länderna var för sig kan åstadkomma.

Ett naturligt samarbetsfält gäller *utbyte av erfarenheter*.

Samarbete i *gemensamma projekt* är en annan naturlig form för nordiskt samarbete. Gemensamma forsknings- eller utredningsprojekt och utvecklingsprojekt t. ex. i form av gemensamma kommunikationslösningar, sam-

arbete mellan företag, turismsamarbete, kulturfrågor etc. är exempel på samarbetsprojekt.

Genom överenskommelsen om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser som trädde i kraft år 1979 bedrivs det gränsregionala samarbetet med även andra motiv än de rent regionalpolitiska. Av fler orsaker administreras och finansieras en stor del av det gränsregionala och gränskommunala samarbetet inom den regionalpolitiska sektorn. I och med detta kan en viss spänning mellan de regionalpolitiska och de övriga intressena uppstå. Det gäller inte minst när prioriteringar av knappa resurser måste göras.

Det skulle därför i och för sig finnas grund för att överväga andra organisatoriska former för den gränsregionala och gränskommunala verksamheten inom det nordiska samarbetets ram. Sambandet mellan regionalpolitiskt motiverat gränssamarbete och övrigt gränssamarbete är emellertid så starkt att det gränsregionala samarbetet även fortsättningsvis i administrativt avseende bör bedrivas inom den regionalpolitiska sektorn.

Mål och riktlinjer

Huvudmålsättningen för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området bör vara att genom både nordiskt myndighetssamarbete på central nivå och lokalt och regionalt initierat samarbete mellan regioner främja en balanserad regional utveckling såväl inom de olika länderna som över nationsgränserna. Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör under de närmaste åren få följande inriktning:

- Utveckling av nya former för samverkan mellan olika regioner i Norden.
- Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte ges ökad prioritet.
- Utökad samarbete med samhällssektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
- Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
- Gemensamma regionalpolitiska stödordningar.

Forskning, utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m. m.

Kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring regionalpolitiken bör ges hög prioritet.

NÄRPs permanenta utredningsorgan, *Basprojektet*, bör göra kartläggningar av regionala förhållanden och problem, aktuella utvecklingstenden- ser, prognoser och framtidsbedömningar. Basprojektet bör vidare användas av NÄRP för utredningar inom områden av stor betydelse för den regionala utvecklingen. Bl. a. har Basprojektet svarat för planeringen av ett projekt som syftar till att inom vissa industribranscher föra över kunskap och kompetens från starka till svaga regioner som genomförs inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen under åren 1990–1992.

Den nordiska regionalpolitiska forskningen bedrivs av *Nordisk institut for regionalpolitisk forskning (NordREFO)*. NordREFO initierar och samordnar regionalpolitiskt inriktad forskning samt medverkar i viss utsträckning i finansieringen av sådan forskning. För perioden 1989 – 1993 omfattar forskningsprogrammet bl. a. internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

Informations- och erfarenhetsutbyte är en viktig del i all verksamhet inom den regionalpolitiska sektorn. De frågor som under de närmaste åren föreslås ges prioritet i samarbetet är följande frågor:

Frågan om *storstädernas roll* i den nationella och regionala utvecklingen är ett viktigt område genom den kraftiga befolkningstillväxten och tillväxten av tjänstenäringarna, växande miljöproblem, svårigheter att hinna med utbyggnaden av bostäder och infrastruktur etc. i flertalet av de nordiska huvudstadsregionerna.

Köpenhamn är ett undantag eftersom man där har en stagnerande utveckling. En lämplig första insats bör vara att samla ett antal experter för att diskutera och identifiera de huvudfrågor som storstadsutvecklingen reser. Inriktningen bör vara att studera hur storstäderna kan bidra till en mera balanserad regional utveckling samt att finna effektiva former för att avlänka tillväxten i storstäderna till andra delar av Norden.

En försöksverksamhet med *examination av regionalpolitiken* i något eller några av de nordiska länderna bör prövas. Det bör ske om och när något land anser sig ha nytta av en sådan åtgärd.

Att stimulera *informations- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer på regional och lokal nivå* som deltar i det konkreta genomförandet av regionalpolitiken bör vara ett viktigt inslag.

Samverkan mellan regioner

Huvudmålsättningen för *det gränsregionala samarbetet* bör även fortsättningsvis primärt vara att stimulera utvecklingen i regionalpolitiskt prioriterade regioner genom samarbete och samverkan. Det finns emellertid risk för att en del dubbelarbete bedrivs i det gränsregionala samarbetet. Vidare måste många av de problem och hinder som gränserna skapar – t. ex. handelshinder – i första hand utredas och förslag till förändringar redovisas och hanteras i ett mer övergripande nordiskt och nationellt sammanhang. Ett samspel mellan praktiska erfarenheter i ett gränsregionalt sammanhang och insatser på ett mera övergripande plan måste emellertid tas till vara. Forsknings- och utredningsinsatser samt erfarenhetsutbyte ger nya möjligheter att ta upp till behandling bl. a. frågor om handels- och gränshinder.

Ett gränsregionalt samarbete bör bygga på ett betydande ekonomiskt och annat stöd från de myndigheter och organ som deltar aktivt i samarbetet eller drar nytta av detta. Samtidigt har man konstaterat att nordisk finansiering kan vara betydelsefull för att legitimera och understryka samarbete

25 – 19-338 Nordiska rådet

tets betydelse och därmed utlösa lokala resurser. Förutsättningarna för icke-nordisk finansiering varierar naturligtvis mellan de olika samarbetsområdena och en eventuell minskning av den nordiska finansieringsandelen måste ta hänsyn till detta. Det är också självklart att det kommer att finnas projekt inom utrednings- och projektverksamheten som t. ex. bör kunna samordnas med projekt i gränsregionerna.

Man måste emellertid överväga om det är riktigt att låta så stor del av de ekonomiska resurserna tilldelas samma regioner under lång tid, vilket hittills skett. Starten av nya former för samarbete mellan regioner har förhindrats av att befintliga resurser varit bundna i det existerande samarbetet. Ministerrådet uppdrar därför åt NÄRP att med vart och ett av samarbetsområdena diskutera bl. a.:

- områdenas geografiska omfattning,
- samarbetets inriktning, organisation och finansiering,
- konkreta samarbetsprojekt tillsammans med NÄRP och andra organ.

Med utgångspunkt från dessa diskussioner bör NÄRP under 1991 redovisa förslag till ett handlingsinriktat åtgärdsprogram för det gränsregionala samarbetet. I detta program bör även ställning tas bl. a. till antalet gränsregioner liksom till den resursmässiga prioriteringen mellan dem m. m. Redan nu bör dock följande framhållas:

I Nordkalotten och Västnorden är förutsättningarna så speciella och behoven att stödja den regionala utvecklingen så stora, att de även fortsättningsvis bör ges prioritet i fråga om resurstilldelning.

Vad gäller samarbetet i regioner som gränsar till EG bör NÄRP undersöka om en knytning i någon form till arbetet inom The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG) kan vara lämplig. Den region som ligger närmast till hands är Östersjöregionen, men även andra regioner bör kunna aktualiseras. Det gäller t. ex. Bornholm-Sydöstra Sverige samt området runt Skagerrak-Västtyskland-Nederländerna.

När det gäller det framtida samarbetet mellan regioner i Norden bör nya och mer flexibla samarbetsformer prövas bl. a. med *temaorienterade projektgrupper* där t. ex. såväl Basprojektet som NordREFO medverkar. Ett exempel på projekt som bör kunna genomföras som ett inledande försöksprojekt är erfarenhetsutbyte mellan öar och utkantsområden. Frågor som kan ha särskild betydelse är person- och godstransporter, småskalig näringsverksamhet och turism.

Frågor som rör *glesbygdsutveckling* och glesbygdspolitik bör ingå även i det fortsatta samarbetet. Den nuvarande glesbygdspolitiska arbetsgruppen bör göra en uppsummering av hittillsvarande verksamhet och erfarenheter samt redovisa förslag till inriktning av samarbetet kring bl. a. småorts (landsby) – och öproblematiken.

Sektorsövergripande samarbete

Sektorspåverkan och sektorssamordning är viktiga inslag i det regionalpolitiska arbetet. Erfarenheterna har visat att regionalpolitiska och sektorspolitiska insatser många gånger vinner på att samordnas. Det sektorsövergripande samarbetet bör därför förstärkas. Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör bedrivas i nära samverkan med företrädare för de viktigaste sektorerna. Detta samarbete bör i många fall också vara ett samarbete där gränsregionala organ deltar aktivt. Det samarbete som är särskilt viktigt gäller sektorer som jord- och skogsbruk, fiske, arbetsmarknad, transport och kommunikationer, industri, miljö, forskning och utveckling samt utbildning och kultur.

Från regionalpolitiska utgångspunkter bör initiativ tas till gemensamma utredningar och konkreta projekt. Initiativ bör tas av NÄRP till överläggningar med ansvariga för de nämnda sektorerna för att identifiera vilka samarbetsprojekt som bör startas och hur de skall kunna genomföras. För att det skall vara möjligt att utveckla ett konkret samarbete bör ekonomiska resurser avsättas såväl inom den regionalpolitiska sektorn som inom andra berörda sektorer.

NÄRP bör under programperioden redovisa ett handlingsinriktat åtgärdsprogram för sektorssamarbete. Även de gränsregionala samarbetsområdena bör involveras i detta förberedelsearbete.

Inom *transporter och kommunikationer* finns det ett stort behov av förbättrade kommunikationer och förstärkta tvärförbindelser både inom person-, varu- och datatrafiken i Norden. NÄRP bör tillsammans med Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) utreda om tvärgående kommunikationer inklusive telekommunikationer i Norden för att därmed kunna skapa en grundval för praktiska kommunikationslösningar.

Inom *utbildning, forskning och utveckling (FoU) samt industriellt samarbete* är en viktig regionalpolitisk fråga hur näringslivet skall kunna förstärkas i svagt utvecklade regioner och i regioner med omvandlingsproblem.

Industrins och näringslivets möjligheter till omställning, ökad nyskaparförmåga och etablering av nya arbetsplatser beror i hög grad på bl. a. satsningar på kunskapsinvesteringar, ökade utbildningsmöjligheter och kompetensuppbyggnad. I vissa fall bör gemensamma nordiska insatser kunna komplettera och förstärka vad som görs i de enskilda länderna. Samarbete mellan universitetet, högskolor och kompetenscentra i Norden bör därför initieras och förstärkas.

I några gränssamarbetsområden har projekt starktats för att finna former för att gemensamt kunna dra nytta av de utbildnings- och forskningsresurser som finns. Sådana samarbetsprojekt skulle kunna stärkas och utvecklas snabbare om de också behandlades av ministerrådets ansvariga ämbetsmannakommittéer. NÄRP bör därför ta initiativ till sådana samarbetsprojekt.

Det finns idag ett tydligt behov av att arbeta fram strategier för att få högskolor och nationella forskningsinstitut, typ branschforskningsinstitut, att ge småföretagen den kunskaps- och produktstöd de behöver. Utgångspunkten bör vara att utveckla modeller som knyter samman de kunskapsmässigt starkaste FoU-miljöerna i Norden med mindre företag och svaga regioner.

Det är angeläget att få belyst hur *miljöförhållanden* och krav på miljöförbättrande åtgärder påverkar utvecklingsförutsättningarna i olika regioner. I gränsregionala och andra projekt kan konkreta insatser göras för att främja utvecklingen av miljövänliga processer bl. a. genom renare teknologi inom t. ex. varuproduktion, lantbruk och energiproduktion.

De kulturella förutsättningarna är väsentliga för olika regioners ekonomiska utveckling. Kulturyttringar är viktiga för att ge en region och dess befolkning en identitet. Kultursatsningar kan ge viktiga bidrag för t. ex. turismutveckling. Det finns därför anledning att studera vilken roll kultur aspekterna fortsättningsvis kan spela i omställningen av de nordiska länderna från industri- till servicesamhällen.

I flera gränsregioner bedrivs samarbete på kulturområdet. Det har på ett aktivt sätt breddat kulturutbudet i dessa regioner och ökat förståelsen för skilda kulturyttringar.

Samarbete i internationella frågor

Under de närmaste åren bör frågor som rör den europeiska integrationen och dess betydelse för den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i de nordiska länderna ägnas särskild uppmärksamhet.

En utgångspunkt för gemensamma nordiska insatser på detta område bör vara att de skall komplettera och stödja den verksamhet som bedrivs i de enskilda länderna. Speciellt bör beaktas de möjligheter som ligger i att Danmark är medlem i EG.

Tidigare har framhållits att ett regionalt samarbete i första hand i Öresundsregionen samt Bornholm/Sydöstra Sverige men även området runt Skagerrak borde prövas i samarbete med The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG). På sikt bör samarbete kunna aktualiseras även med Västtyskland, Nederländerna och Storbritannien.

De gemensamma förutsättningar och utvecklingsdrag som karaktäriserar stora delar av de nordiska länderna bör vara en grund för gemensamma nordiska insatser när det gäller att redovisa den politik för regional balans som förs i respektive land. Exempel på förhållanden som i grunden konstituerar problemregionerna i Norden och som därför bör systematiseras och lyftas fram är:

- kallt klimat
- näringslivets strukturomvandling
- demografiska förhållanden.

De kriterier för avgränsning av stödområden som tillämpas i de nordis-

ka länderna bör redovisas liksom de medel för att påverka företags- och infrastrukturutvecklingen som förekommer i respektive land.

Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Nordisk utvecklingsfond för Västnorden fortsätter att bygga upp sin verksamhet fram till 1995. Ministerrådet kommer därefter att ta ställning till fondens fortsatta verksamhet.

Nordiska investeringsbankens regionallåneordning har under 1988 gjorts permanent. Verksamheten fortsätter enligt fastställda riktlinjer.

I övrigt bör samarbete etableras med andra nordiska organ som t. ex. Nordisk industrifond.

Finansiering av regionala utvecklingsinsatser

Genomförandet av ett aktivt nordiskt regionalpolitiskt samarbete i enlighet med de redovisade samarbetsplanerna förutsätter en ökad medelstildelning. Resursbehovet kommer att preciseras i samband med presentationen av förslag till handlingsinriktade åtgärdsprogram samt i de årliga budgetframställningarna. Även med en ökad tillgång på nordiska medel förutsätts att den nationella och regionala finanseringen kan ökas.

En strävan bör vara att samla projektorienterad verksamhet inom vissa teman, t. ex. kring glesbygdsinriktad verksamhet och sektorssamarbete och att sådana projekt kan finansieras gemensamt mellan något gränsregionalt samarbetsområde och ministerrådets övriga projektverksamhet.

Initiativ bör tas till gemensamma samarbetsprojekt mellan regionalpolitiska sektorn och andra, för regionalpolitiken betydelsefulla sektorer. NÄRP bör också kunna ta initiativ till samarbetsprojekt med nationella myndigheter och organisationer som ansvarar för regionalpolitiskt relevanta frågor.

Inom budgeten bör avsättas ca 5 procent av anvisade medel för utvärderingar.

1. Inledning

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet har pågått sedan 1972 inom Nordiska ministerrådets ram. Redan före detta på basen av Nordiska rådets rekommendation 1967, inleddes verksamheten inom ad hoc-kommittén för Nordkalotten och Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO). Det första samarbetsprogrammet antogs 1972. Efter en grundlig utvärdering och revidering fastställdes ett nytt nordiskt regionalpolitiskt program 1979.

Regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige antog år 1977 en överenskommelse om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser. Denna trädde i kraft år 1979. Det ansågs önskvärt att kommunerna inom ramen för sina befogenheter medverkar till att utveckla den gemenskap som finns mellan de nordiska länderna. Angelägna frågor för samarbetet som betonades gäller kulturliv, miljövård, sjukvård, samfärdsel och turism. Konkret samarbete över riksgränserna mellan lokala och regionala myndigheter ansågs vara särskilt ägnat att främja de regionalpolitiska strävandena i utvecklingssvaga gränsområden. Överenskommelsen har utgjort grunden för att det nordiska samarbetet mellan lokala och regionala myndigheter över riksgränserna inom ramen för det gränsregionala samarbetet har utvecklats snabbt under 1980-talet.

I syfte att konkretisera och effektivisera det regionalpolitiska samarbetet företogs år 1981 en översyn av de olika verksamhetsområdena. Efter detta reviderades verksamheten i mitten av 1980-talet och ett samarbetsprogram fastställdes 1986. Det konstaterades att samarbetets inriktning enligt 1979 års program fortsatt var aktuell. Därför har de övergripande riktlinjerna för verksamheten varit desamma under hela 1980-talet. Den viktigaste ändringen i 1986 års program var delegeringen av beslut om de årliga projektbeviljningarna inom en nordisk rambudget till de gränsregionala samarbetsområdenas egna beslutande organ.

Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) har uppdragit åt Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) att genomföra och fortlöpande utveckla programmet. Problembilden och synsättet på regionalpolitiken förändras ständigt. Mot bakgrund av nya utmaningar samt förändrade förutsättningar och villkor för regionalpolitiken i de nordiska länderna beslöt ministerrådet på sitt möte i december 1987 att förslag om ett nytt nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik skulle utarbetas och läggas fram till Nordiska rådets session 1990. Regionalministrarna framhöll att man i programarbetet bör uppmärksamma aktuella utvecklingsdrag inför 1990-talet och att bättre kunskaper om olika drivkrafter bakom den regionala utvecklingen behövs.

Regionalministrarna angav riktlinjer för arbetet på sitt möte den 28 februari 1989. Mot bakgrund av de aktuella utvecklingsdragen ansågs det vara viktigt att i det fortsatta regionalpolitiska samarbetet betona bl. a.

ökad kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte. Det gränsregionala samarbetet borde ges större flexibilitet. Samverkan med och påverkan av för regionalpolitiken viktiga samhällssektorer betonades. Det regionalpolitiska samarbetet borde utformas så att förverkligandet av Norden som hemmamarknad kan underlättas. Möjligheter till ökad nationell delfinansiering och samfinansiering med andra ämbetsmannakommittéer av projekt borde främjas. Behovet av såväl kontinuitet som förnyelse betonades.

Under revideringen av samarbetsprogrammet har ministerrådet låtit genomföra ett brett utredningsarbete. Inledningsvis uppdrogs åt en programförberedande arbetsgrupp att ta fram grundmaterial. Konkreta utvärderingsuppdrag har genomförts vad gäller det gränsregionala samarbetet och glesbygdsgruppens verksamhet. Utvärdering av den gränsregionala verksamheten har genomförts som ett gemensamt samarbetsprojekt av Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) i Oslo och Centrum för regionalvetenskaplig forskning (CERUM) vid Umeå universitet. Forskningsinstitutionerna anlätades för att i en aktiv närkontakt med samsarbetsområdena genomföra en grundlig värdering av den omfattande verksamheten inom det gränsregionala samarbetet. Frågor som ansågs vara viktiga att belysa var bl. a. huruvida verksamheten har varit effektiv och resultaten framgångsrika sett utifrån den totala resursanvändningen. Utvärderingen skulle omfatta hela den gränsregionala verksamheten från och med 1980 och gälla projektverksamheten och resultaten, det nordiska nätverket, samt en värdering av möjligheterna till alternativ finansiering på alla nivåer – lokalt, regionalt, nationellt och nordiskt.

En översyn av glesbygdsgruppens olika verksamhetsformer har genomförts av en konsult. I en rapport granskas gruppens initierande och koordinerande roll samt genomförs en värdering av kunskaps- och erfarenhetsutbytet i glesbygdsfrågor i Norden.

Den nordiska regionalpolitiska forskningen inom ramen för NordREFO:s verksamhet värderas regelbundet i samband med att en forsknings-etapp avslutas och en ny startas. Som avslutning av en fyraårsperiod i Finland arrangerades sommaren 1989 ett stort forskarsymposium "The Nordic Regional Structure in a Global Economy – an Advantage or a Drawback?" med internationellt och nordiskt deltagande. Ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling har antagits för perioden 1989–1993. Programmet baseras på tidigare erfarenheter och de frågor som framstår som särskilt betydelsefulla i framtiden. Tyngdpunktsområdena omfattar internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

Nordiska ministerrådets Basprojekt har en central roll i beredningen av olika ärenden och utredningsuppgifter i anslutning till det regionalpolitiska samarbetet. Basprojektet har på NÄRP:s uppdrag genomfört projektet om Teknicspridning i Norden som initierats av Nordiska rådets *rekom-*

mentation nr 20/1986, samt svarat för planeringen av projektet om Kompetensutveckling i utsatta regioner som genomförs under treårsperioden 1990 – 1992 inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden".

Parallellt har ett visst grundläggande förberedelsearbete pågått angående gemensamma regionalpolitiska stödordningar. Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning som pågått som försöksverksamhet sedan 1980 gjordes permanent 1988. Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden som startade sin verksamhet i november 1987 har en uppbyggnadsperiod fram till 1995. Fonden har till syfte att bidra till näringslivets utveckling i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island).

Ett förslag till samarbetsprogram för regionalpolitik har diskuterats med sektorns samtliga underorgan på ett seminarium i september 1989. Därefter har ett reviderat utkast översänts på remiss både till berörda nordiska samarbetssektorer, nordiska institutioner och till samtliga samarbetsorgan inom sektorn. Programmet har utformats med hänsyn till de synpunkter som inkommit.

Föreliggande program har utformats med sikte på att vara ett flexibelt och övergripande ramprogram som beskriver strategin för utvecklingen inom vissa verksamhetsfält. Avsikten är att programmet under programperioden skall kompletteras med mera handlingsinriktade åtgärdsprogram för dessa verksamhetsfält. Det gäller den gränsregionala verksamheten, det sektorsövergripande samarbetet samt glesbygds- och storstadsfrågor.

Samarbetsprogrammet innebär en höjning av ambitionsnivån på flera områden inom det nordiska regionalpolitiska samarbetet. Ett förverkligande av programmet i sin helhet förutsätter en ökning av resurserna både nationellt och över den gemensamma nordiska budgeten. Programmet skall utvärderas och revideras vid slutet av programperioden. Detta samarbetsprogram avser perioden 1990 till och med 1994 och ersätter programmet från 1986.

2. Regionalpolitikens förutsättningar och villkor

2.1 Förändringar i problembilden

Förutsättningarna för regionalpolitiken ändras successivt. I samtliga nordiska länder etablerades regionalpolitiken som politikområde under en period när de areella näringarnas och fiskerinäringens snabba omvandling i främst glesa och perifert belägna regioner medförde stora obalansproblem. Under denna period – huvudsakligen 1960- och 1970-talen – etablerades synsätt och begrepp, gjordes geografiska prioriteringar och utformades medel som fortfarande i stor utsträckning präglar den regionalpolitiska debatten men också regionalpolitikens inriktning.

Under de drygt tio senaste åren har regionala problem tillkommit, eller förstärkts, vilka har sitt ursprung i industrisamhällets omvandling. Här rör

det sig ofta om problem som inte har att göra med regionernas läge i länderna. Industrins strukturomvandling med omfattande personalminskningar och nedläggning av produktionsenheter inom främst de traditionella basindustrierna, har i stället ofta drabbat orter och regioner som tidigare varit expansiva och betraktats som stabila och trygga arbetsmarknader.

Till en del har de s. k. industrikriserna hanterats inom ramen för ordinarie arbetsmarknads- och regionalpolitiska program. Åtgärderna har då ofta varit inriktade mot dem som direkt berörts av nedläggningarna och haft sin utgångspunkt i den i alla nordiska länder djupt förankrade principen om att de människor som drabbas av näringslivets strukturförändringar inte ensamma skall bära de negativa följderna.

I vissa fall, där strukturförändringarna har varit särskilt omfattande, har särskilda statliga insatser gjorts. Det har då varit fråga om att sätta in åtgärder för att omstrukturera och modernisera en ort eller region vars tidigare ekonomiska bas har försvagats eller helt försvunnit. Hur sådana åtgärder har utformats och vilka aktörer som har medverkat har varierat från fall till fall såväl inom som mellan länderna. Gemensamt är dock att åtgärderna ofta får effekter på lite längre sikt. Syftet är att skapa gynnsamma utvecklingsförutsättningar för ett nytt näringsliv i orten eller regionen. Satsningar på förbättrade kommunikationer, forskning och utbildning, teknikspridning m. m. är vanligtvis viktiga inslag i sådana program vid sidan av mera traditionella regional- och arbetsmarknadspolitiska medel.

Tillväxten inom tjänstesektorerna har på olika sätt påverkat den regionala utvecklingen och regionalpolitikens utformning. Under 1970-talet utgjorde den offentliga sektorns tillväxt i alla regioner i Norden en balanserande faktor av stor betydelse. Omlokalisering av central statlig verksamhet användes också, främst i Sverige, som ett aktivt regionalpolitiskt medel.

Under främst senare delen av 1980-talet är det den snabbt växande privata tjänstesektorn som har stått i fokus. Det har delvis sammanfallit med den kraftiga tillväxten i flertalet storstäder i Norden. Vissa delar av den privata tjänstesektorn är starkt koncentrerade till större städer vilket medfört att tillväxten i stor utsträckning skett där. Från regionalpolitiska utgångspunkter har man därför under de senaste åren på olika sätt försökt främja en jämnare regional fördelning av tillväxten inom den privata tjänstesektorn.

Det är emellertid inte enbart förändringar i problembilden som har påverkat regionalpolitikens utformning över tiden. Inom alla de nordiska länderna har skett och sker en decentralisering av ansvar och befogenheter inom den offentliga sektorn. Det gäller också inom det regionalpolitiska området. Inom den statliga sektorn har myndigheter på regional nivå fått utökade resurser och möjligheter att agera. Kommunerna har successivt ökat sitt engagemang och sina insatser för att stimulera och utveckla näringslivet lokalt. Mobilisering av lokala och regionala resurser för att

utveckla regioner utifrån sina egna förutsättningar har kommit att bli en allt mer uttalad strategi.

Inför 1990-talet finns anledning att uppmärksamma en rad utvecklingsdrag som kommer att påverka förutsättningarna och villkoren för regionalpolitiken i Norden. Det är i flera fall fråga om tendenser som har funnits redan tidigare men där kraften och genomslagen kan komma att förstärkas. I andra fall är det fråga om genuint nya drag i utvecklingen som kommer att påverka regionalpolitiken.

Den fortsatta och sannolikt allt snabbare *internationaliseringen* framstår som en starkt pådrivande faktor i näringslivets specialisering. Det gäller såväl industrin och tjänsteproduktionen som jordbruket och fiskerinäringen. De nordiska ländernas ekonomier är redan starkt internationellt integrerade. Om Norden vill behålla sin relativt sett gynnsamma ekonomiska position krävs en snabb strukturomvandling där kunskapsinnehållet i de nya verksamheterna måste vara högt. De strukturproblem som under de senaste årens goda konjunktur delvis har dolts, kan i kommande lågkonjunkturer komma att manifesteras sig i akuta regionala problem – till stor del i nya problemregioner.

Särskild betydelse kommer den fortsatta västeuropeiska integrationen att få liksom de förändringar som nu sker i östblockets ekonomiska och politiska utveckling. Den nedbrytning av gränser och andra hinder som sker kommer att skapa förutsättningar för nya relationer mellan företag, organisationer och regioner. Konsekvenserna av dessa processer för den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i Norden är långt ifrån entydiga. Inte minst av den anledningen motiveras dessa frågor stor uppmärksamhet.

Även förändringar inom de nordiska länderna själva kan ge nya förutsättningar för regionalpolitiken. De starka nordiska staterna har med sin välfärdspolitik skapat levnadsförhållanden som regionalt sett är mycket likartade. Denna politik, som bl. a. innebär omfattande *transfereringar* till individer, hushåll och kommuner, har bidragit till en regional stabilisering som gynnat de ekonomiskt svaga delarna av respektive land. Denna politik står nu inför flera utmaningar.

– Det finns en allmän uppfattning att den offentliga verksamheten nu nått en omfattning, sett i förhållande till de samlade resurserna, där ytterligare expansion möter ökande svårigheter. Framtida reformverksamhet måste därmed ske genom omprioriteringar, effektivisering och i delvis andra organisationsformer. Vad innebär denna uppbromsning av den offentliga sektorns tillväxt för de transfereringssystem som här har nämnts och för den regionala balansen?

– Det finns en stark tendens mot ytterligare decentraliserat beslutsfattande i de nordiska länderna. Så småningom bör detta bl. a. leda till regionalt skiftande bedömningar om vad som skall gälla som god välfärd.

Hur påverkar sådana tendenser en regionalpolitik som traditionellt tagit sin utgångspunkt i utjämning av välfärdsskillnader?

Tillgången på – eller snarare *bristen på* – *arbetskraft*, främst välutbildad arbetskraft, kan under 1990-talet komma att bli ett allt större problem i de nordiska länderna. Rent demografiska orsaker är en del av förklaringen till detta. Den arbetskraftsreserv som successivt har tagits i anspråk i och med att kvinnornas yrkesverksamhetsgrad har ökat blir allt mindre. De regionala konsekvenserna av en sådan utveckling är svåra att överblicka. Samtidigt, och framför allt under de närmaste åren, kan dock en betydande arbetslöshet uppträda i vissa regioner i Norden.

Ändrade internationella och nationella rambetingelser av ekonomisk karaktär är således i färd med att förändra grunden för utformningen av den traditionella regionalpolitiken i de nordiska länderna.

Samtidigt innebär den ökade insikten om de ekologiska utmaningar som vi står inför att ramarna för den traditionella regionalpolitiken håller på att sprängas. Rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling har starkt bidragit till denna ökade insikt. Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) fastställde i januari 1989 ett nytt program för miljö-samarbetet mellan de nordiska länderna. Programmet anger långsiktiga målsättningar för miljö-samarbetet och är uppbyggt kring Världskommissionens principer om tvärfacklighet, långsiktighet, miljöfrågornas integrering i de olika samhällssektorerna och en internationell syn på miljö-vårdsarbetet. Ministerrådet framhåller i programmet att ”det bästa sättet att förebygga miljöproblem är att integrera miljö-hänsyn i alla samhällssektorer. Detta är en förutsättning för att skapa en bärkraftig utveckling och därmed ett samhälle som i ökad utsträckning är i balans med naturen. En bärkraftig utveckling förutsätter kunskaper om naturförutsättningarna och konsekvenserna av olika ingrepp. Det är nödvändigt att i högre grad beakta de ekonomiska och sociala samband som påverkar miljöproblemen.”

Föroreningar och annan miljö-påverkan är också ett betydande lokalt välfärdsperspektiv. Utifrån såväl ett globalt ekologiskt perspektiv som ett lokalt och regionalt välfärdsperspektiv måste både förebyggande och reparerande miljöinsatser riktas mot de regioner där de samlade belastningarna för människor och naturmiljö är störst. De övergripande globala miljöproblemen kan vidare göra det nödvändigt med generella begränsningar av vissa förorenande utsläpp. Det kan medföra strukturella effekter på transport- och energiförsörjningssystemen och därigenom på produktionsförutsättningarna i olika regioner. Miljöproblemen är därmed också viktiga regionala problem.

Vi saknar idag i betydande grad kunskap om hur vi skall förhålla oss till de miljömässiga utmaningarna i ett regionalpolitiskt sammanhang. Samtidigt som vi vet lite är dock pressen att handla snabbt stark. Det innebär att det finns ett behov i Norden av forskningsinsatser på området miljö och regional utveckling.

2.2 Förändringar i politiken

Regionalpolitiken har i grunden en långsiktig inriktning och syftar till att påverka strukturella förhållanden i fråga om näringsliv och befolkning. Förändringar i de regionala problemens karaktär och omfattning liksom förändringar i andra förutsättningar för politiken innebär att en successiv utveckling och förnyelse måste ske också av regionalpolitikens inriktning och utformning. De traditionella regionala problemen, som primärt har med gleshet, långa avstånd – både i tid och rum – och perifer lokalisering att göra, kommer självfallet även fortsättningsvis att finnas kvar i stora delar av Norden. En långtgående regional utjämning av levnadsstandarden har visserligen skett, men en utjämnande regionalpolitik till förmån för dessa områden kommer ändå att krävas även i framtiden.

Det är vidare uppenbart att vi, varierande med den allmänna ekonomiska konjunkturen, även i fortsättningen kommer att få regionalt koncentrerade problem, som primärt har att göra med industrisamhällets fortskridande omvandling i en alltmer internationaliserad ekonomi. De senaste årens stabila högkonjunktur har troligen delvis dolt en del av de omställningsbehov i näringslivet som finns i alla nordiska länder. Det är därför angeläget att utifrån bl. a. de erfarenheter som nu finns, vidareutveckla metoder och medel för att hantera de problem som kan förväntas när konjunkturen försvagas. På detta område är det därför lämpligt med ett erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna.

Ett sektorsövergripande synsätt är här nödvändigt av flera skäl. Det gäller såväl i det enskilda landet som i det gemensamma nordiska arbetet. Det kommer i stor utsträckning att handla om att påverka och utveckla miljöer som främjar näringslivets utveckling och människornas levnadsbetingelser i vid mening; alltifrån väl fungerande kommunikationer till stimulerande kulturella miljöer. Det är också nödvändigt för att de samlade resurser som är tillgängliga skall utnyttjas så effektivt som möjligt. Vidare är det nödvändigt att aktörer på alla nivåer – lokalt, regionalt och centralt – samordnar sina insatser. Flera av de frågor som skall hanteras är av den karaktären att beslut och åtgärder krävs av fler än en aktör. Miljöfrågorna är ett exempel. Den kompetenshöjning i näringsliv och organisationer som är ett högt prioriterat område kommer också att kräva nya former av samverkan.

Från en regionalpolitik med *utjämning* mellan regioner som sitt huvudsyfte har successivt utvecklats en regionalpolitik, där också regional och lokal mobilisering av resurser för att *utveckla* regioner utifrån sina egna förutsättningar, har betonats. Målsättningarna för regionalpolitiken och den nationella ekonomiska politiken har därmed avsevärt närmat sig varandra. Inför 1990-talet står vi inför delvis nya utmaningar när det gäller utformningen av regionalpolitiken. På lokal och regional nivå kommer att krävas mera av samordning och samverkan över kommun- och läns/amts/fylkesgränser för att lösa problem och utnyttja tillgängliga resurser. För

politikutformningen på central nivå blir utmaningen att samtidigt *dels* stimulera utveckling i alla regioner så att de bidrar till den nationella ekonomiska utvecklingen, *dels* se till att detta sker inom ramen för en acceptabel regional balans.

Samtidigt som det inom den traditionella närings- och sysselsättningsinriktade regionalpolitiken sker betydande förändringar i de nordiska länderna, sker också en breddning av politiken. Ett exempel är att kulturdimensionen håller på att få en tydligare plats i den regionalpolitiska debatten.

Mera grundläggande är emellertid att de globala, nationella och regionala utmaningarna i fråga om miljön håller på att ges en ny vikt i regionalpolitiken. Den regionala planeringen liksom andra arbetsformer inom det regionalpolitiska området har – tillämpade med den nödvändiga politiska kraften – sin styrka i att kunna förebygga långsiktiga regionala problem av tvärsektorieell karaktär av den typ som miljöproblemen utgör.

De regionala miljöproblemen är störst i de större stadsregionerna. De största regionalpolitiska utmaningarna här är att förebygga miljöproblem genom att främja utbyggnadsmönster som reducerar föroreningar och andra miljöbelastningar. I de svagt utbyggda regionerna - i regionalpolitikens traditionella kärnområden kommer den viktigaste ekologiska utmaningen i ett regionalpolitiskt sammanhang att vara att säkra en ekologiskt och ekonomiskt optimal användning av naturresurserna i ett långsiktigt tidsperspektiv. En viktig fråga för regionalpolitiken är också att förutse och förebygga effekterna av sådana strukturella förändringar av produktionsförutsättningarna som kan bli följden av övergripande miljökrav. Det gäller t. ex. förändringar av transportförsörjningssystem och omställningar av energiproduktion och energiförsörjning.

2.3 Regionalpolitik i det nordiska perspektivet

En viktig grund för det nordiska regionalpolitiska samarbetet är de likheter i samhällsstruktur, näringsgeografiska förhållanden och kulturella mönster som kännetecknar de nordiska länderna. Som har redovisats i det föregående är de nordiska länderna också starkt, och på ett likartat sätt, beroende av den internationella utvecklingen. Dessa likheter innebär att huvuddragen i den regionala utvecklingen i de enskilda länderna är gemensamma. De innebär vidare att metoderna för att påverka den regionala utvecklingen i önskvärd riktning i betydande utsträckning blir likartade.

Sammantagna ger dessa förutsättningar en naturlig och gemensam grund för ett samarbete mellan de nordiska länderna i fråga om regionalpolitik och regional utveckling. Detta samarbete kan ha en mångfacetterad inriktning och omfatta aktörer på såväl central som regional och lokal nivå. En självklar utgångspunkt för allt samarbete bör dock vara att samarbetsprogrammets olika inslag och utnyttjandet av gemensamma resurser skall ge resultat och effekter utöver vad de enskilda länderna var för sig kan åstadkomma.

Ett naturligt samarbetsfält gäller *utbyte av erfarenheter*. På den centrala nivån är detta en viktig del i underlaget för och ett stöd för en successiv utveckling och förnyelse av den nationella regionalpolitiken i de enskilda länderna. Även för utvecklingen av det konkreta regionala utvecklingsarbetet på regional och lokal nivå ger erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna viktiga impulser.

Samverkan i *gemensamma projekt* är en annan naturlig form för nordiskt samarbete. På så sätt kan kompetens och resurser utnyttjas effektivare än om varje land arbetar var för sig. En lång rad olika frågor kan hanteras i gemensamma projekt. Kunskapsuppbyggnad i gemensamma forsknings- eller utredningsprojekt är en typ av verksamhet. Det kan också gälla konkreta utvecklingsprojekt t. ex. i form av gemensamma kommunikationslösningar, samarbete mellan företag, turismsamarbete, kulturfrågor.

Utgångspunkten för vad som här har sagts om erfarenhetsutbyte och samarbete i gemensamma projekt är att samarbetet är regionalpolitiskt motiverat. Med detta avses att samarbetet skall bidra till den konkreta utvecklingen av den nationella regionalpolitiken i de enskilda länderna eller bidra till utvecklingen i två eller flera av de nordiska länderna. Vidare bör gälla att regionalpolitiskt motiverade projekt skall kunna genomföras i gränsregioner där en regionalpolitisk prioritering gäller i minst ett nordiskt land.

Genom den överenskommelse om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser som trädde i kraft år 1979 bedrivs det gränsregionala samarbetet med även andra motiv än de rent regionalpolitiska. Även om det i överenskommelsen framhålls att samarbetet mellan nordiska kommuner kan vara särskilt ägnat att främja de regionalpolitiska strävandena i utvecklingssvaga gränsområden är det övergripande motivet att i en vidare mening utveckla den gemenskap som finns mellan de nordiska länderna. Sådant samarbete är självfallet motiverat i alla gränsregioner och inte bara i sådana som är regionalpolitiskt prioriterade.

Av flera orsaker har en stor del av det gränsregionala och gränskommunala samarbetet kommit att administrativt och ekonomiskt tillföras den regionalpolitiska sektorn inom Nordiska ministerrådet. I och med detta kan en viss spänning mellan de ovan nämnda var för sig väl motiverade intressena uppstå. Det gäller inte minst när prioriteringar av knappa resurser måste göras.

Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) vill mot denna bakgrund göra följande markeringar.

Det finns således i och för sig grund för att överväga andra organisatoriska former för den gränsregionala och gränskommunala verksamheten inom det nordiska samarbetets ram. Sambandet mellan regionalpolitiskt motiverat gränssamarbete och övrigt gränssamarbete är emellertid enligt ministerrådets mening så starkt att det gränsregionala samarbetet även

fortsättningsvis i administrativt avseende bör hänföras till den regionalpolitiska sektorn. Det finns flera skäl till detta. Ett är bl. a. att genomförandet av regionalpolitiken i alla nordiska länder sker i allt mer decentraliserade former. Ett annat är att det gränsregionala samarbetet präglas av sektorövergripande frågor, vilket också är en särskilt viktig aspekt i regionalpolitiken.

Förändrade förutsättningar för regionalpolitiken skapar behov av större flexibilitet i det gränsregionala samarbetet. De nuvarande samarbetsregionerna kan därför behöva ses över både vad gäller antal och geografisk omfattning m. m. Även nya former för samarbete bör kunna övervägas. Formerna för hur en sådan översyn bör ske redovisas i kapitel 5.

Det är vidare angeläget att betona att genom aktivare samverkan mellan den regionalpolitiska sektorn och andra sektorer så kan det gränsregionala samarbetet med sin ofta breda verksamhetsinriktning få en starkare förankring i det samlade nordiska samarbetet. I kapitel 6 lämnas riktlinjer för arbetet i detta avseende.

3. Mål och riktlinjer för nordiskt regionalpolitiskt samarbete

Huvudmålsättningen för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området bör vara att genom både nordiskt myndighetssamarbete på central nivå och lokalt och regionalt initierat samarbete mellan regioner främja en balanserad regional utveckling såväl inom de olika länderna som över nationsgränserna.

Viktiga utgångspunkter för samarbetet är de pågående snabba strukturella förändringarna dels i regionalpolitikens förutsättningar, dels i ansvarsfördelningen mellan stat, kommuner och privat sektor. Det behövs därför en *strategi* som både ger en upprioritering av kunskapsutveckling för att förstå förändringsprocesserna och hur man skall agera i förhållande till dessa och en förstärkning och anpassning av det praktiska gränsregionala och gränskommunala samarbetet till de nya förutsättningarna och en ny ansvarsfördelning. Detta ställer krav på en flexibel organisation för att möta de snabba förändringarna i omgivningen.

I denna strategi ingår som ett centralt element en målmedveten samverkan med de samhällssektorer som har särskild betydelse för att åstadkomma regional utveckling. Ökad hänsyn måste också tas till bl. a. de regionala konsekvenserna av en kraftigt ökad internationalisering och till olika miljöaspekter.

En annan viktig utgångspunkt för samarbetet är att genom samverkan mellan de nordiska länderna eller regioner i Norden nå bättre resultat än vad varje land eller region för sig skulle kunna uppnå. Allt detta måste få påtagliga konsekvenser för inriktningen av det nordiska regionalpolitiska samarbetet.

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör under de närmaste åren inriktas efter följande huvudlinjer.

- Utveckling av nya former för samverkan mellan olika regioner i Norden.
- Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte ges ökad prioritet.
- Utökad samarbete med samhällssektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
- Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
- Gemensamma regionalpolitiska stödordningar inom ramen för Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden samt Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning.

4. Forskning och utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m. m.

I det inledande avsnittet om regionalpolitikens nya villkor konstateras att ändrade internationella och nationella rambetingelser är i färd med att förändra konkurrensförmågan och verksamhetsbetingelserna för många regioner i Norden. Analysen pekar på förändringar som leder till att ramarna för den traditionella regionalpolitiken håller på att sprängas.

Trots att det är möjligt att peka på vilka rambetingelser som förändras är deras regionala följder långt ifrån kända. Det finns en utbredd insikt om utbildningens centrala roll för produktionslivets förändring och om kommunikationernas betydelse för regionerna. Men vi vet inte vilka regioner som vinner eller förlorar på internationaliseringen eller vilka insatser som behövs för att klara miljöproblemen och i vilka regioner som de i första hand bör sättas in.

Det är mot den bakgrunden som ministerrådet ger hög prioritet åt kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring regionalpolitiken. Eftersom de förändringar av förutsättningarna för regionalpolitiken, som identifieras i inledningen, gäller alla nordiska länder, finns det en klar fördel av stärkt nordiskt samarbete kring åtgärder som skapar grund för bättre regionalpolitiska arbetsmetoder.

En ökad satsning på kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte innebär att man effektivare än tidigare drar nytta av nationella studier, utvärderingar och erfarenheter samt att man finner nya modeller för erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan regioner och orter med liknande problem. Det är också angeläget att kunskapsuppbyggnaden sker genom nära samverkan mellan centralt initierad forsknings- och utredningsverksamhet och sådan verksamhet i det gränsregionala samarbetet.

4.1 Forsknings- och utredningsverksamhet

Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte utgör en viktig del av det nordiska regionalpolitiska samarbetet. Drygt 5,1 milj.

DKK, vilket motsvarar ca 21 % av de totala nordiska regionalpolitiska insatserna, avsattes under 1989 direkt för utrednings- och forskningsverksamhet. Även i det gränsregionala samarbetet avsätts medel för utredningsarbete. Budgetutvecklingen under de närmaste åren framgår närmare i bilaga 1.

Utredningsarbete inom det regionalpolitiska samarbetet som finansieras av Nordiska ministerrådet bedrivs dels av ett permanent utredningsorgan, *Basprojektet*, dels i form av temaorienterade utredningar. En av Basprojektets huvuduppgifter är att genomföra fortlöpande kartläggningar av regionala förhållanden och problem, aktuella utvecklingstendenser, prognoser och framtidsbedömningar. Detta redovisas regelbundet i en rapport, *Regional utveckling i Norden*.

Basprojektet genomför också på NÄRP:s uppdrag utredningar inom områden av stor betydelse för den regionala utvecklingen. Ett arbete om teknik- och kunskapsspridning har genomförts under 1989. Basprojektet har svarat för planeringen av ett projekt som genomförs inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 "Ett starkare Norden". Projektet syftar till att inom vissa industribranscher föra över kunskap och kompetens från starka till svaga regioner.

För speciella utredningar engagerar NÄRP också extern utredningskompetens. När det gäller Basprojektet, men även annan utredningsverksamhet, bör den i flera fall kunna bedrivas i samverkan med olika gränssamarbetsorgan och med andra ämbetsmannakommittéer.

Den nordiska regionalpolitiska forskningen bedrivs inom ramen för en särskild institution; *Nordisk institut för regionalpolitisk forskning (NordREFO)*. NordREFO initierar och samordnar regionalpolitiskt inriktad forskning samt medverkar i viss utsträckning i finansieringen av sådan forskning. Under de senaste åren har NordREFO:s forskningsprogram omfattat projekt om bl. a. regionalpolitiken i ett alltmer decentraliserat samhälle, regionalpolitiken i en nätverksekonomi, regionala framtidsstudier m. m. Ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling har antagits för perioden 1989–1993. Tyngdpunktsområdena omfattar internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

NordREFO har ett litet kansli som består av två personer. Forskningsverksamheten sker nästan uteslutande i nordiskt sammansatta grupper av forskare. Även planerare och praktiker ingår ofta i grupperna. Forskningen sker vid universitet, högskolor och andra forskningsinstitutioner runt om i Norden. Genom NordREFO:s verksamhet har ett värdefullt nätverk mellan regionalpolitiskt engagerade forskare och praktiker i Norden byggts upp. Som ett led i informationsverksamheten utger NordREFO en tidskrift. Dessutom anordnas konferenser och seminarier m. m. Den verksamhet som NordREFO initierar finansieras i realiteten till mer än 2/3 av nationella medel. Det nordiska bidraget är först och främst medel som möjliggör möten mellan forskare samt tryckning av rapporter. NordREFO

har även i successivt ökande omfattning genomfört studier på uppdrag av olika brukargrupper.

Vidare bedrivs inom en rad andra nordiska forsknings- och utredningsorgan verksamhet som är av regionalpolitiskt intresse. Det gäller t.ex. inom arbetsmarknads- och transportområdena m. fl.

Beträffande kommande prioriteringar inom forsknings- och utredningsverksamheten vill ministerrådet framföra följande.

De förändringar i regionalpolitikens förutsättningar och villkor som redovisats inledningsvis och det behov av ny kunskap som det innebär, motiverar att det läggs stor vikt vid den problemorienterade forsknings- och utredningsverksamheten och att denna delvis orienteras mot nya områden. Exempel på områden där det under de närmaste åren är särskilt angeläget att förbättra kunskapsunderlaget är decentralisering-samordning-styrning av offentlig verksamhet, miljöfrågor samt hur de nordiska länderna omfattas av de integrationsprocesser som pågår i Europa.

En utgångspunkt bör vara att de samlade nordiska forsknings- och utredningsresurserna utnyttjas på ett samordnat och effektivt sätt. En form för detta är samverkan mellan nordiska forskningsorgan eller forskningsfinansierande organ i gemensamma projekt. NordREFO bör därför i sin forskningsplanering pröva förutsättningarna för sådan samverkan samt ta initiativ till gemensamma projekt där sådana förutsättningar finns. NordREFO bör i detta sammanhang lägga vikt vid samverkan med de forskningsinstitutioner som under senare år etablerats lokalt och regionalt runt om i Norden. Det bör också övervägas om det inom Nordiska ministerrådet bör tas initiativ till en utredning om vilka samordnings- och samverkansformer som kan vara motiverade när det gäller NordREFO, Nordplan och andra nordiska forskningsorgan.

En annan utgångspunkt bör vara att den gemensamma nordiska forskningsverksamheten bör komplettera och stödja den forskning som bedrivs i respektive länder. Redan i dag sker samfinansiering av forskningsprojekt mellan NordREFO och nationella forskningsfinansierande organ. Förutsättningarna för att utveckla sådan samverkan ytterligare bör prövas. Slutligen bör eftersträvas att närmare knyta forsknings- och utredningsverksamhet inom NordREFO till de mera praktiskt inriktade samarbetsprojekten inom ministerrådets ram. Det gäller t.ex. projekt inom de gränsregionala samarbetsorganen. Därmed kan projektens genomslagskraft förstärkas. Kontakter med detta syfte har redan etablerats mellan NordREFO och vissa av samarbetsorganen.

4.2 Informations- och erfarenhetsutbyte

Det nordiska samarbetet syftar bl.a. till att föra över impulser och erfarenheter mellan länderna. Informations- och erfarenhetsutbyte är därför en viktig del i all verksamhet inom den regionalpolitiska sektorn. Utbyte av information om den regionala utvecklingen och av erfarenheter

av den förda politiken liksom från forsknings- och utredningsverksamhet m. m. ger ett viktigt underlag för utformningen av den nationella politiken i de nordiska länderna. Detta kan ske i form av bl. a. utredningsrapporter, seminarier, konferenser, studiebesök etc.

De frågor som under de närmaste åren bör ges prioritet i samarbetet behandlas i det följande: Frågan om *storstädernas roll i den nationella och regionala utvecklingen* har, från att under 1970-talet ha skjutits i bakgrunden, under 1980-talet åter varit central i den regionalpolitiska diskussionen. Det är den kraftiga befolkningstillväxten och tillväxten av tjänstenäringarna, växande miljöproblem, svårigheter att hinna med utbyggnaden av bostäder och infrastruktur etc, i flertalet av de nordiska huvudstadsregionerna som är orsaken till denna fokusering. Mönstret är likartat i andra delar av världen. I Norden utgör Köpenhamn ett undantag vad gäller tillväxten. Här har man istället en stagnerande utveckling.

Nordiska ministerrådet har tidigare inom det s. k. storstadsprojektet genomfört en omfattande studie av planeringsproblem och utvecklingstendenser i storstadsregionerna samt belyst behovet av åtgärder i en politik för storstäderna. Vidare har NordREFO på uppdrag av NÄRP genomfört en studie av storstadstillväxten som regionalpolitiskt problem. ("De nordiska huvudstäderna – Drivkrafter eller skapare av regional obalans?").

I den nu aktuella debatten om storstäderna lyfts en rad aspekter fram. Den ökade regionala obalansen till följd av den kraftiga tillväxten i storstadsregionerna är en aspekt. Den leder ofta fram till krav på åtgärder för att bromsa tillväxten. Behovet av gynnsamma utvecklingsvillkor i storstäderna för vissa typer av verksamheter som konkurrerar på en internationell marknad lyfts fram av andra. Bostadsbrist, ökade sociala problem, miljöproblem, en inflationsdrivande kostnadsutveckling m. m. är andra frågor som uppmärksammas.

Förutom att dessa frågor har en påtaglig betydelse i storstadsområdena som sådana, påverkar de möjligheterna att åstadkomma en balanserad regional utveckling i länderna som helhet.

I flera av de nordiska länderna har en rad utredningar och andra verksamheter initierats som på olika sätt berör storstädernas utveckling dels internt men också i förhållande till andra delar av länderna och i ett internationellt perspektiv.

Nordiska ministerrådet kommer att följa detta arbete. En lämplig första insats inom Nordiska ministerrådets ram kan vara att anordna ett seminarium eller en hearing där ett antal experter kan komma samman för att diskutera och identifiera de huvudfrågor som storstadsutvecklingen reser. Ministerrådet kan med utgångspunkt från ett sådant seminarium närmare precisera vilka konkreta åtgärder som bör vidtagas inom ramen för det nordiska regionalpolitiska samarbetet. Inriktningen bör vara att studera hur storstäderna kan bidra till en mera balanserad regional utveckling samt att finna effektiva former för att avlänka tillväxten i storstäderna till andra delar av Norden.

En försöksverksamhet med *examination av regionalpolitiken i något eller några av de nordiska länderna* bör kunna prövas. Det bör ske om och när något land anser sig ha nytta av en sådan åtgärd och då på initiativ från det landet. Formerna för en examination kan variera och bör väljas av det initiativtagande landet.

Ett mycket viktigt inslag i det nordiska samarbetet har varit och är att *stimulera informations- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer på regional och lokal nivå* som deltar i det konkreta genomförandet av regionalpolitiken eller på annat sätt medverkar i regionalt och lokalt utvecklingsarbete. Detta bör vara ett av syftena med sådant samarbete och samverkan mellan regioner i Norden som behandlas i avsnitt 5 nedan. Eftersom sådan informations- och erfarenhetsspridning bör vara ett generell inslag i merparten av det nordiska samarbetet har Nordiska ministerrådets sekretariat en viktig roll i sammanhanget.

5. Samverkan mellan regioner i Norden

En väsentlig del av det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör inriktas på samverkan mellan regioner som i ett nationellt och nordiskt perspektiv har speciella problem eller förutsättningar och där gemensamma nordiska insatser bedöms vara ändamålsenliga.

I det hittillsvarande samarbetet har samverkan i gränsregioner mellan två eller flera nordiska länder prioriterats. År 1989 finns nio gränsregionala samarbetsområden. De är:

Nordkalotten	(Nordland, Troms och Finnmark fylken i Norge, Norrbottens län i Sverige och Lapplands län i Finland,
Västrnorden	(Grönland, Island, Färöarna),
Öresund	(Skåne i Sverige och Själland i Danmark),
Kvarken	(Vasa län i Finland och Västerbottens län i Sverige),
Mittnorden	(Nord- och Sør-Trøndelag fylken i Norge, Jämtlands och Västernorrlands län i Sverige samt Vasa och Mellersta Finlands län i Finland),
Skärgårdssamarbetet	(skärgården i Stockholmsregionen, Åland och Åboland),
ARKO	(Arvika- och Kongsvingerregionen),
Østfold-Bohuslän	
Bornholm-Sydöstra Skåne	

En karta över samarbetsområdena finns som bilaga 2.

Under de senaste åren har ca 79% av de nordiska regionalpolitiska medlen gått till de gränsregionala samarbetsområdena. Det motsvarar ca 19 milj. DKK för år 1989. Under en treårsperiod 1986–1988 förstärktes

finansieringen av konkreta åtgärder i samarbetsområdena genom den första nordiska ekonomiska handlingsplanen "Norden i växt" med totalt drygt 13,1 milj. DKK. Budgetutvecklingen under de senaste åren framgår närmare i bilaga 1.

Avsikten har varit att med nordiskt stöd initiera ett samarbete och en självständig utvecklingsprocess i regionerna. När verksamheten funnit sina former har det förutsatts att det nordiska stödets andel i verksamheten skulle minska. Verksamheten har i ökande grad inriktats på att undanröja gränshinder och åstadkomma gemensamt utvecklingsarbete. Verksamheten i flertalet gränsregioner har pågått mellan 10–20 år.

Centrum för regionalvetenskaplig forskning (CERUM) vid Umeå universitet samt Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) har utvärderat det gränsregionala samarbetet. Dessa organ har därmed delvis varit NÄRP:s kontaktyta mot de gränsregionala samarbetsområdena i samband med utarbetandet av samarbetsprogrammet.

NIBR har i första hand översiktligt granskat den projektverksamhet som bedrivits inom gränsregionerna men också gjort mera ingående analyser av verksamheten i vissa av gränsregionerna. Granskningarna och analyserna har bl. a. avsett relationen mellan resurser för grundadministration och resurser för projektverksamhet i de olika samarbetsområdena. Vidare har formerna för redovisning och uppföljning av projektverksamheten studerats.

Även inom Nordiska ministerrådets sekretariat har vissa specialgranskningar gjorts av hur tilldelade medel använts.

CERUM har i första hand behandlat motiven för gränsregionalt samarbete samt formerna för hur sådant samarbete kan och bör organiseras på olika nivåer. CERUM föreslår att en ny övergripande målsättning för den gränsregionala verksamheten skall vara "inlärning för avreglering". Med en sådan inriktning bör den gränsregionala verksamheten enligt CERUM kunna göra en stor insats för att förbereda Norden på den förestående europeiska integrationen. CERUM redovisar vidare vilka organisatoriska och administrativa förändringar som behöver göras för att den föreslagna målsättningen skall kunna uppfyllas. Man menar bl. a. att verksamheten inte skulle behöva omfatta alla de nuvarande gränsregionerna.

Enligt Nordiska ministerrådets uppfattning bör huvudmålsättningen för det gränsregionala samarbetet även fortsättningsvis primärt vara att stimulera utvecklingen i regionalpolitiskt prioriterade regioner genom samarbete och samverkan. Frågor som rör handelshinder och andra gränshinder bör, liksom hittills, vara ett viktigt arbetsområde i det gränsregionala samarbetet. Detta ger erfarenheter som är av stort värde såväl i den enskilda regionen, som i ett mer övergripande nordiskt sammanhang. Ministerrådet anser samtidigt att det finns risk för att en del onödigt dubbelarbete bedrivs i det gränsregionala samarbetet samt att många av de problem och hinder som gränserna skapar – t.ex. handelshinder – i

första hand måste utredas och förslag till förändringar redovisas och hanteras i ett mer övergripande nordiskt och nationellt sammanhang. Utifrån regionalpolitiska utgångspunkter måste ansvariga ämbetsmannakommittéer och de nordiska ländernas regeringar göras uppmärksamma på de hinder som finns och på de förslag som finns om hur de skall undanröjas. Ett samspel mellan praktiska erfarenheter i ett gränsregionalt sammanhang och insatser på ett mera övergripande plan är här av stor betydelse. Forsknings- och utredningsinsatser samt erfarenhetsutbyte ger nya möjligheter att ta upp till behandling bl.a. frågor om handels- och gränshinder.

De synpunkter på bl.a. styrning, organisering, uppföljning och redovisning av verksamheten i gränsregionerna och även beträffande NÄRP:s arbetsätt som framförs av såväl CERUM som NIBR, finner ministerrådet vara av värde att diskutera vidare. Ministerrådet uppdrar därför åt NÄRP att överväga i vilka former och för vilka verksamheter detta skall ske.

Enligt ministerrådets uppfattning är en stark lokal och regional förankring av ett gränsregionalt samarbete en nödvändighet. Samarbetet har i de flesta områden pågått så lång tid att man har funnit en verksamhetsinriktning som är avpassad till regionens förutsättningar och behov. Ansvarsfördelningen för regionalpolitiken och det regionala utvecklingsarbetet har också i betydande utsträckning decentraliserats och regionernas och kommunernas ansvar har breddats.

Ett gränsregionalt samarbete bör också bygga på ett betydande ekonomiskt och annat stöd från de myndigheter och organ som deltar aktivt i samarbetet eller drar nytta av detta. I dag är skillnaderna i detta avseende betydande mellan olika samsarbetsområden. Det finns givetvis naturliga förklaringar till vissa av dessa skillnader. Strävan måste dock generellt vara att i sådant samarbete som har viss långsiktighet och permanens, göra den icke-nordiska finansieringen så stor som möjligt. Möjligheter finns också att med medel från regionalpolitiska myndigheter i de olika länderna stödja samnordiska projekt. Även kommuner m. fl. är naturliga finansierare av olika projekt. Vidare bör en del av den verksamhet och service som riktas mot t. ex. företag i större utsträckning kunna finansieras med avgifter från avnämarna.

Samtidigt är det helt klart att nordisk finansiering kan vara betydelsefull för att legitimera och understryka samarbetets betydelse och därmed utlösa lokala resurser. Ministerrådet är också medvetet om att förutsättningarna för icke-nordisk finansiering varierar mellan de olika samsarbetsområdena och att en eventuell minskning av den nordiska finansieringsandelen måste ta hänsyn till detta. Det är också självklart att det kommer att finnas projekt inom utrednings- och projektverksamheten som t. ex. bör kunna samordnas med projekt i gränsregioner. På detta sätt kan den kompetens och de erfarenheter som finns i dessa regioner utnyttjas. Ett sådant samarbete betyder också att ytterligare ekonomiska resurser kan tillföras det

gränsregionala samarbetet genom t. ex. en delfinansiering från Nordiska ministerrådet av gemensamma projekt.

Ministerrådet menar emellertid också att man måste överväga om det är riktigt att låta så stor del av de ekonomiska resurserna tilldelas samma regioner under lång tid. Starten av nya former för samarbete mellan regioner har förhindrats av att befintliga resurser varit bundna i det existerande samarbetet. Det har således minskat möjligheterna att starta samarbete i andra regioner och kring andra frågor som bedöms viktiga i ett nordiskt sammanhang.

Ministerrådet uppdrar mot den redovisade bakgrunden till NÄRP att med vart och ett av samarbetsområdena diskutera bl. a.

- områdenas geografiska omfattning,
- samarbetets inriktning, organisation och finansiering,
- konkreta samarbetsprojekt tillsammans med NÄRP och andra organ.

Med utgångspunkt från dessa diskussioner bör NÄRP under 1991 redovisa förslag till ett handlingsinriktat åtgärdsprogram för det gränsregionala samarbetet. I detta program bör även ställning tas bl. a. till antalet gränsregioner liksom till den resursmässiga prioriteringen mellan dem m. m. Redan nu bör dock följande framhållas:

I två av samarbetsregionerna – *Nordkalotten* och *Västnorden* – vilka innefattar områden i samtliga fem nordiska länder, är förutsättningarna så speciella och behoven att stödja den regionala utvecklingen så stora, att de även fortsättningsvis bör ges prioritet i fråga om resurstilldelning till gränsregionalt samarbete.

Vad gäller samarbetet i regioner som gränsar till EG bör NÄRP undersöka om en knytning i någon form till arbetet inom The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG) kan vara lämplig. Enligt ministerrådets mening bör NÄRP ta initiativ till överläggningar med AGEG för att undersöka i vilken/vilka regioner som ett konkret samarbete eventuellt skulle kunna startas och i vilka former detta i så fall bör ske. Den region som ligger närmast till hands är *Öresundsregionen*, men även andra regioner bör kunna aktualiseras. Det gäller t. ex. Bornholm-Sydöstra Sverige samt området runt Skagerrak-Västtyskland-Nederländerna. (Se även avsnitt 7.)

När det gäller det framtida *samarbetet mellan regioner* i Norden bör nya och mer flexibla samarbetsformer prövas bl. a. med temaorienterade projektgrupper där t. ex. såväl Basprojektet som NordREFO medverkar. Projekten bör kunna gälla frågor och åtgärder som har huvudsakligen lokal/regional betydelse, men som är av relevans i ett mera övergripande nordiskt sammanhang. Projekten bör ha en konkret och åtgärdsinriktad uppläggning och vara tydligt avgränsade såväl till inriktning som tid. En utvärdering av varje projekt bör ske. Initiativet till regionsamverkan bör kunna tas av såväl ministerrådet som enskilda regioner m. fl. Ett exempel

på projekt som bör kunna genomföras som ett inledande försöksprojekt är erfarenhetsutbyte mellan öar och utkantsområden med motsvarande förutsättningar och behov vad gäller problem och lösningar av dessa. Exempel på vad som i ett sådant sammanhang kan ha särskild betydelse är person- och godstransporter, jordbruk, skogsbruk och fiske, småskalig näringsverksamhet och turism. Det bör vidare vara värdefullt att utbyta erfarenheter omkring försök att utnyttja ny informationsteknologi i syfte att främja näringslivs- och sysselsättningsutvecklingen i sådana områden. Här finns t. ex. en del erfarenheter från försök i Danmark, som bör vara av värde att ta del av även i de övriga nordiska länderna.

Den *glesbygdspolitiska arbetsgruppens* verksamhet som pågått sedan 1974 har också utvärderats. I utvärderingsrapporten (Nordisk rådgivning/Jan Sundstén: Evaluering av glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet. Oslo, februari 1989) framhålls bl. a. att resultaten av verksamheten bedöms motsvara det som kunnat förväntas med hänsyn till de personella och ekonomiska resurser som gruppen har förfogat över. En mera aktiv styrning av gruppens verksamhet bedöms dock enligt rapporten ha kunnat ge ännu bättre kvalitet och effektivitet i arbetet.

Utvärderaren menar vidare att glesbygdspolitik även i fortsättningen kommer att vara ett viktigt politikområde och att frågan blir hur man i framtiden skall organisera "bevakningen" av detta politikområde inom ramen för det nordiska regionalpolitiska samarbetet.

Enligt ministerrådets bedömning bör frågor som rör glesbygdsutveckling och glesbygdspolitik tas upp även i det fortsatta samarbetet. Den nuvarande glesbygdspolitiska arbetsgruppen bör göra en uppsummering av hittillsvarande verksamhet och erfarenheter samt redovisa förslag till inriktning av samarbetet kring bl. a. småorts (landsby) – och öproblematiken. Detta arbete bör vara slutfört senast vid utgången av 1990. Ministerrådet uppdrar åt NÄRP att därefter besluta om i vilken form detta arbete bör genomföras.

6. Sektorsövergripande samarbete

Den regionala utvecklingen bestäms i betydande utsträckning av vad som sker inom en rad olika samhällssektorer. Också i speciella åtgärdsprogram t. ex. i samband med större industrikriser men även i det fortlöpande lokala och regionala utvecklingsarbetet, inte minst i det gränsregionala samarbetet, integreras och samordnas åtgärder från olika sektorer i allt större utsträckning. Det är därför av stor betydelse, såväl nationellt som i ett nordiskt perspektiv, att sektorspolitiken både nationellt och regionalt/lokalt utformas så att en önskvärd regional utveckling främjas.

Sektorspåverkan och sektorssamordning är viktiga inslag i det regionalpolitiska arbetet. Under senare år har behovet av att arbeta sektorsövergripande ökat. Det pågår redan idag inom Nordiska ministerrådets ram

samverkan i en rad frågor mellan den regionalpolitiska sektorn och sektorer som turism, arbetsmarknad, miljö, jordbruk, skogsbruk och fiske.

Erfarenheterna har visat att regionalpolitiska och sektorspolitiska insatser många gånger vinner på att samordnas. Det kan gälla i samband med strukturomvandlingsproblem där t. ex. industri- och näringspolitik, arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik med fördel kan samverka. Åtgärder i glesbygd kräver oftast samverkan mellan jord- och skogsbruksåtgärder och regionalpolitik. Vid behandlingen av storstadsproblem kan t. ex. samordnade miljö-, kommunikations- och regionalpolitiska insatser bidra till lösningar av problem. Insatser för att få andra ministerråd och ämbetsmannakommittéer att väga in regionala aspekter och delta aktivt i regionala utvecklingsinsatser är också en förutsättning för att t. ex. samarbete i gränsregioner på vissa områden som kommunikationer, högre utbildning, turism osv. skall bli riktigt verkningsfulla.

Ministerrådet (regionalministrarna) anser därför det finns skäl att under de närmaste åren lägga ytterligare vikt vid sektorsamarbete. Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör bedrivas i nära samverkan med företrädare för de viktigaste sektorerna. Detta samarbete bör i många fall också vara ett samarbete där gränsregionala organ deltar aktivt. Det samarbete som är särskilt viktigt gäller sektorer som arbetsmarknad, transport och kommunikationer, industri, jordbruk, skogsbruk och fiske, miljö, forskning och utveckling, utbildning och kultur. De erfarenheter av sektorsövergripande arbete som finns i de gränsregionala samarbetsområdena och i de enskilda nordiska länderna i övrigt bör samlas och tjäna som plattform för det gemensamma nordiska arbetet.

Från regionalpolitiska utgångspunkter bör initiativ tas till gemensamma utredningar och konkreta projekt såväl inom Nordiska ministerrådet som nationellt. Det kan avse gemensamma utrednings- och planeringsinsatser och konkreta projekt t. ex. i en viss region. I vissa fall bör det finnas motiv för ett samarbete som omfattar såväl NÄRP:s organ, andra ämbetsmannakommittéer och flera gränsregionala samarbetsområden.

Ämbetsmannakommittén för regionalpolitik bör ta initiativ till överläggningar med ansvariga för de ovan nämnda sektorerna för att identifiera vilka samarbetsprojekt som bör startas och hur de skall kunna genomföras. Ministerrådet (regionalministrarna) anser att det är viktigt att de regionalpolitiska motiven för ett sådant samarbete görs precisa och tydliga. Initiativ till sådana överläggningar bör också kunna komma från andra sektorer, varvid givetvis de regionalpolitiska motiven för ett samarbete måste bedömas noga. Det är också viktigt att initiativ till sektorsövergripande projekt tas inom det gränsregionala samarbetet. På så sätt ökar också möjligheterna till nordisk finansiering av den gränsregionala verksamheten då medel från flera nordiska sektorsorgan kan komma i fråga.

För att det skall vara möjligt att utveckla ett konkret samarbete bör ekonomiska resurser avsättas såväl inom den regionalpolitiska sektorn

som inom andra berörda sektorer. Det anses vara angeläget att man i samband med budgetarbetet inom andra sektorer också belyser vilka samarbetsprojekt som skulle kunna vara till fördel för såväl den egna sektorn som för regionalpolitiken samt att dessa sektorer överväger att avsätta medel för samarbetsprojekt med den regionalpolitiska sektorn.

Ministerrådet uppdrar åt NÄRP att, med ledning av vad som har införts, under programperioden närmare redogöra för det sektorsövergripande samarbetet. Det bör ske i form av ett handlingsinriktat åtgärdsprogram.

I det följande exemplifieras översiktligt möjliga samarbetsfrågor inom vissa sektorer. För att närmare precisera lämpliga samarbetsprojekt som kan ingå i ett sådant åtgärdsprogram krävs emellertid fördjupade kontakter och förberedelsearbete mellan ämbetsmannakommittén för regionalpolitik och ämbetsmannakommittéerna för berörda sektorer. Även de gränsregionala samarbetsområdena bör involveras i detta förberedelsearbete.

Transporter och kommunikationer

En utbyggd infrastruktur är en förutsättning för regional näringslivsutveckling. Goda kommunikationer är speciellt viktiga för näringslivets utveckling i områden med stora avstånd, både för att förstärka underleverantörssamarbete, utvidga marknaden på ömse sidor av nationsgränser och för att ge företagen större möjligheter att rekrytera personal. I de utredningar som genomförts samt i en del underlagsmaterial från de gränsregionala samarbetsområdena har man speciellt betonat betydelsen av tvärgående flygförbindelser och utbyggnaden av det existerande vägnätet.

Det finns ett stort behov av förbättrade kommunikationer och förstärkta tvärförbindelser både inom person-, varu- och datatrafiken.

Det föreligger några delutredningar inom olika gränsregionala samarbetsområden. Både inom Kvarken-Mittnorden-området och på Nordkalotten har regionala projekt genomförts för att skapa förutsättningar för lönsamt nordiskt tvärflyg.

Telekommunikationer kommer att få allt större betydelse för den regionala utvecklingen i framtiden. Det bör utredas närmare vilka fördelar som kan uppnås vid utvecklingen av tvärgående teletrafik. Här finns erfarenheter bl. a. från verksamhet i Kvarkenområdet.

Ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) anser att NÄRP tillsammans med Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) bör utreda tvärgående kommunikationer i Norden för att därmed kunna skapa en grundval för praktiska kommunikationslösningar i olika regioner i Norden. Utredningen skall omfatta både person- och varutrafik samt telekommunikationer.

Tidigare har den ökade internationaliseringens betydelse för den regionala utvecklingen behandlats. Denna utveckling kommer att få stor betydelse inte minst på transport- och kommunikationsområdet. Nya trans-

portvägar och transportsätt kommer att växa fram. Detta kan påverka den regionala utvecklingen både positivt och negativt. Detta kan gälla såväl den region som direkt berörs och i vissa fall också i ett mer övergripande nordiskt sammanhang. Det är därför viktigt att rådande utvecklingstenden- sener blir ordentligt belysta. Till de frågor som i ett regionalpolitiskt sammanhang borde få en mer ingående belysning hör effekterna av en Öresundsförbindelse. Dess effekter i närregionen har utretts ingående. Däremot saknas tillräcklig kunskap om vad en sådan förbindelse skulle betyda för t. ex. de nordligaste delarna av Norden.

Ministerrådet anser att NÄRP tillsammans med berörda ämbetsmanna- kommittéer och gränsregionala samarbetsområden bör belysa de regionala konsekvenserna på transport- och kommunikationsområdet av en ökad internationalisering.

Utbildning, forskning och utveckling (FoU) samt industriellt samarbete

Osäkerheten inför framtiden har i många nordiska regioner ökat under senare år. Problemen bottnar i det faktum att produktionen i många regioner är inriktad på relativt enkla och traditionella produkter, ofta med koppling till lokala råvaror. Ett problem är också att näringslivet i många nordiska regioner domineras av relativt små företag med begränsade egna utvecklingsresurser vilket bl. a. innebär att tekniknivån i företagen kan vara låg och tekniken föråldrad.

Den förväntade regionala utvecklingen innebär att antalet företagsned- läggningar kan komma att öka bland små och medelstora industriföretag. En viktig fråga är hur näringslivet kan förstärkas i svagt utvecklade regio- ner och i regioner med omvandlingsproblem. Ett gemensamt resursutnytt- jande, profilering mot vissa kompetensområden samt ett ökat utbud av välutbildade människor kan stärka vissa regionalpolitiskt prioriterade re- gioner.

Industrins och näringslivets möjligheter till omställning, ökad nyskapar- förmåga och etablering av nya arbetsplatser beror i hög grad på de åtgärder som satsas i varje enskilt land. Satsningar på kunskapsinvesteringar, ökade utbildningsmöjligheter och kompetensuppbyggnad har fått större tyngd i regionalpolitiken. I vissa fall bör även gemensamma nordiska insatser kunna komplettera och förstärka vad som görs i de enskilda länderna. Samarbete mellan universitet, högskolor och kompetenscentra i Norden bör initieras och förstärkas. Stor tyngd bör läggas på åtgärder som bidrar till att dessa i högre grad engagerar sig i kompetenshöjning och kunskaps- uppbyggnad i särskilt prioriterade regioner.

I några gränssamarbetsområden har projekt startats för att finna former för att gemensamt kunna dra nytta av de utbildnings- och forskningsresur- ser som finns. Sådana samarbetsprojekt skulle kunna stärkas och utvecklas snabbare om de också behandlades av ministerrådets ansvariga ämbets-

mannakommittéer. NÄRP bör därför ta initiativ till sådana samarbetsprojekt.

Småföretag är inte vana att vända sig till branschforskningsinstitut, högskolor eller konsultföretag för att få hjälp med sina problem. Ännu högre är trösklarna när det gäller att anlita experter i ett annat nordiskt land. Det finns idag ett tydligt behov av att arbeta fram strategier för att få högskolor och nationella forskningsinstitut, typ branschforskningsinstitut, att ge småföretagen den kunskaps- och produktstöd de behöver. Utgångspunkten bör vara att utveckla modeller som knyter samman de kunskapsmässigt starkaste FoU-miljöerna i Norden med mindre företag och svaga regioner.

I den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden" har reserverats 1 milj. DKK per år under perioden 1990–1992 till ett projekt som har till syfte att utvidga resursbasen för näringslivets utveckling samt att höja kompetensnivån inom regionalpolitiskt prioriterade områden. Ansvar för att konkretisera och genomföra detta projekt har av finansministrarna lagts på den regionalpolitiska sektorn. I projektet kommer ett nära samarbete att ske med företag, myndigheter och organisationer i särskilt utvalda regioner.

Miljö

Vad gäller miljöfrågorna kan arbetet ta sin utgångspunkt i det nordiska miljöprogrammet från den 10 januari 1989. Från regionalpolitiska utgångspunkter är det angeläget att medverka till att främja sådana lokaliseringmönster som ger så små föreningar och andra miljöstörningar som möjligt. Det är också angeläget att få belyst hur miljöförhållanden och krav på miljöförbättrande åtgärder påverkar utvecklingsförutsättningarna i olika regioner. Som tidigare nämnts tillhör detta de områden som prioriterats i NordREFO:s forskningsprogram för 1989–1993.

I gränsregionala och andra projekt kan konkreta insatser göras för att främja utvecklingen av miljövänliga processer bl. a. genom renare teknologi inom t. ex. varuproduktion, lantbruk och energiproduktion.

Kultur

De kulturella förutsättningarna har haft en väsentlig roll för olika regioners ekonomiska utveckling hittills. Kulturyttringar är viktiga för att ge en region och dess befolkning en identitet. Kultursatsningar kan ge viktiga bidrag för t. ex. en turismutveckling. Det finns därför anledning att studera vilken roll kulturaspekterna fortsättningsvis kan spela i omställningen av de nordiska länderna från industri- till servicesamhällen. En sådan omställning bör underlättas om den sker i regioner som är väl fungerande i kulturellt avseende. Sådana regioner karakteriseras både av kontakt med

internationella och nationella kulturströmningar och av förståelse av och respekt för den egna regionens särdrag. I flera gränsregioner bedrivs samarbete på kulturområdet. Det har på ett aktivt sätt breddat kulturutbudet i dessa regioner och ökat förståelsen för skilda kulturyttringar.

I skenet av den ökade internationaliseringen finns det också skäl att fokusera intresset på den kultur och den historia som är gemensam för de nordiska länderna. Det är därför en viktig fråga hur den nordiska kulturgeenskapen kan medverka till att forma en gemensam nordisk hållning i internationella sammanhang.

7. Samarbete i internationella frågor

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör utgöra en grund för samverkan och — i de fall det bedöms vara ändamålsenligt — ett gemensamt uppträdande i andra internationella sammanhang. Inom detta område bör under de närmaste åren frågor som rör den europeiska integrationen och dess betydelse för den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i de nordiska länderna ägnas särskild uppmärksamhet.

I samtliga nordiska länder pågår för närvarande ett omfattande utrednings- och organisationsarbete som har sin utgångspunkt i den förestående utökade europeiska integrationen. Arbetet går ut på att noggrant följa det som sker, försöka förutse de konsekvenser i olika avseenden som kan uppstå i de enskilda länderna men också att formulera strategier och förbereda diskussioner och förhandlingar med EG. Även inom det gränsregionala samarbetet pågår projekt vars syfte är att öka kunskaperna om EG.

En utgångspunkt för gemensamma nordiska insatser på detta område bör vara att de skall komplettera och stödja den verksamhet som bedrivs i de enskilda länderna. Speciellt bör beaktas de möjligheter som ligger i att Danmark är medlem i EG.

Ministerrådet har initierat studier om hur regionalpolitiska frågor behandlas inom EG samt om hur nationell regionalpolitik kan utformas inom det regelsystem som gäller för EG. De resultat som redovisats från dessa studier indikerar att det är angeläget att sådana frågor fortlöpande följs upp. Detta kan med fördel ske genom gemensamma nordiska utredningsinsatser.

För att närmare kunna följa det gränsregionala samarbetet som sker i Europa deltar ministerrådet i The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG). AGEG är en sammanslutning av samarbetande gränsregioner i Europa och arbetar med stöd från såväl Europarådet som EG. De erfarenheter som finns inom AGEG bör vara av stort värde även för samarbetet i vissa gränsregioner i Norden. Det bör därför särskilt prövas hur ett framtida regionalt samarbete i första hand i Öresundsregionen samt Bornholm-Sydöstra Sverige men även området runt Skager-

rak kan knytas till och nyttiggöra erfarenheter från arbetet inom AGEG. På sikt bör samarbetet kunna aktualiseras även med Västtyskland, Nederländerna och Storbritannien.

De gemensamma förutsättningar och utvecklingsdrag som karaktäriserar stora delar av de nordiska länderna bör vidare vara en grund för gemensamma nordiska insatser när det gäller att redovisa den politik för regional balans som förs i respektive länder. Sådana redovisningar kan dels tjäna som underlag för nationella initiativ, dels utgöra grund för ett gemensamt nordiskt agerande i olika internationella sammanhang.

Exempel på förhållanden som i grunden konstituerar problemregioner i Norden och som därför bör systematiseras och lyftas fram i sådana redovisningar är:

- Gles bebyggelse och långa geografiska avstånd främst i norra delen av Norden samt i Island. Detta leder bl. a. till höga kostnader för transport av människor och gods, försvårar regelbundenhet i företagets tillgång på insatsvaror och medför höga kostnader för samhällsservice (skola, post, tele, sjukvård etc). Företagsservice m. m. blir dyrare att upprätthålla och mera svårtillgänglig än i andra områden. Liknande problem uppstår även i de många öregioner som finns på olika håll i hela Norden.
- Kallt klimat med i vissa områden mycket regn, snö, is, m. m. Detta innebär bl. a. höga kostnader för att bygga och underhålla bostäder, industrilokaler och andra anläggningar.
- Näringslivets strukturomvandling. Under 1950- och 1960-talen förknippades regionala problem främst med sysselsättningsminskningen inom jord- och skogsbruk samt fiskeri. Områden starkt präglade av dessa näringar var de som först pekades ut som regionalpolitiska problemregioner. Under 1970- och 1980-talen har områden som domineras av tung basindustri drabbats hårt av den snabba strukturomvandlingen i dessa branscher.
- Demografiska förhållanden som omflyttning, åldersstruktur, m. m. är viktiga indikatorer när det gäller avgränsning av problemområden.

De kriterier för avgränsning av stödområden som tillämpas i de nordiska länderna bör redovisas liksom de medel för att påverka företags- och infrastrukturutvecklingen som förekommer i respektive land.

8. Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

8.1 Nordisk utvecklingsfond för Västnorden

För att främja utvecklingen av ett allsidigt och konkurrenskraftigt näringsliv i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island) har de nordiska ländernas regeringar samt Färöarnas och Grönlands landsstyren gemensamt upprättat Nordisk utvecklingsfond för Västnorden. Överenskommelsen och de tillhörande stadgarna har trätt i kraft den 17 september 1987.

Fonden har till uppgift att ge lån och bidrag samt ställa garantier för

genomförande av projekt med anknytning till små och medelstora företag i regionen. I samband härmed skall fonden bidra till det industriella, kommersiella och tekniska samarbetet dels inom Västnorden, dels mellan Västnorden och Norden i övrigt.

Fonden har sitt huvudsäte i Reykjavik. Den har startat sin verksamhet i slutet av 1987. Den första perioden, fram till 1995, är en uppbyggnadsfas. Under denna tid kommer hela grundkapitalet, totalt 14,1 milj. US\$ att betalas in successivt. Grundkapitalet skall hållas intakt tills vidare t. o. m. 31 december 1999. Ministerrådet kommer senast den 1 mars 1996 att ta ställning till fondens verksamhet efter 1999.

8.2 Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning

Avsikten med Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning är att öppna möjligheter för finansiering av investeringsprojekt av nordiskt regionalpolitiskt intresse inom de nationella stödområdena.

Ordningen introducerades som en försöksordning i april 1980. År 1984 förlängdes denna för en ny försöksperiod. Under 1987 genomfördes en evaluering av verksamheten. På basen av denna beslöt Nordiska ministerrådet den 5 maj 1988 att göra regionallåneordningen permanent med följande riktlinjer:

Nordiska investeringsbanken (NIB) kan bevilja regionallån med syfte att bidra till finansieringen av till näringslivet riktade regionalpolitiska åtgärder i de nordiska länderna. Lånen kan beviljas till av Nordiska ministerrådet utpekade nationella regionalpolitiska kreditinstitut för att användas i nationella regionalpolitiska stödområden.

Regionallånemedlen kan beviljas inom en totalram på högst 5% av NIB:s totala utlåningskapacitet. Maximalt lånebelopp som kan utgå till kreditinstitutionerna inom ett land kan uppgå till högst en tredjedel av totalramen.

Ministerrådet har vid sin översyn av samarbetsprogrammet inte funnit anledning att föreslå några förändringar när det gäller regionallåneordningen.

8.3 Övriga organ

Ministerrådet anser också att det finns anledning för NÄRP att söka samarbete med andra nordiska organ som har till uppgift att främja industriell och annan näringslivsutveckling. Det gäller t. ex. Nordisk industrifond.

9. Finansiering av regionala utvecklingsinsatser

De förslag till det regionalpolitiska samarbetets inriktning, som tidigare redovisats, får givetvis också konsekvenser för finansieringen av olika insatser.

För nordiska regionalpolitiska insatser disponeras för år 1990 ca 25,5 milj. DKK. Dessutom har i den ekonomiska handlingsplanen avsatts 3 milj. DKK för perioden 1990 – 1992 för kompetenshöjande åtgärder med inriktning på näringslivet.

Genomförande av ett aktivt nordiskt regionalpolitiskt samarbete i enlighet med de redovisade samarbetsplanerna förutsätter en ökad medelstilldelning. Storleken av det ökade resursbehovet kommer att preciseras i samband med presentationen av förslag till handlingsinriktade åtgärdsprogram samt i de årliga budgetframställningarna. Även med en ökad tillgång på nordiska medel förutsätts att den nationella och regionala finansieringen kan ökas.

En strävan kommer att vara att samla projektorienterad verksamhet inom vissa teman, t. ex. kring glesbygdsinriktad verksamhet och sektors-samarbete. Det kan bl. a. innebära att vissa projekt kan finansieras gemensamt mellan något gränsregionalt samarbetsområde och ministerrådets övriga projektverksamhet.

Initiativet till gemensamma samarbetsprojekt mellan regionalpolitiska sektorn och andra, för regionalpolitiken betydelsefulla sektorer, kan tas av såväl ämbetsmannakommittén för regionalpolitik som andra ämbetsmannakommittéer. NÄRP bör också kunna ta initiativ till samarbetsprojekt med nationella myndigheter och organisationer som ansvarar för regionalpolitiskt relevanta frågor. De projekt som ministerrådet önskar driva måste grundas på en uttalad regional utvecklingsstrategi som gynnar utvecklingen i såväl ett nationellt som i ett nordiskt perspektiv.

Inom budgeten bör avsättas ca 5 procent av anvisade medel för utvärderingar.

BILAGA I

Finansiering av det regionalpolitiska samarbetet över Nordiska ministerrådets budget 1986–1990

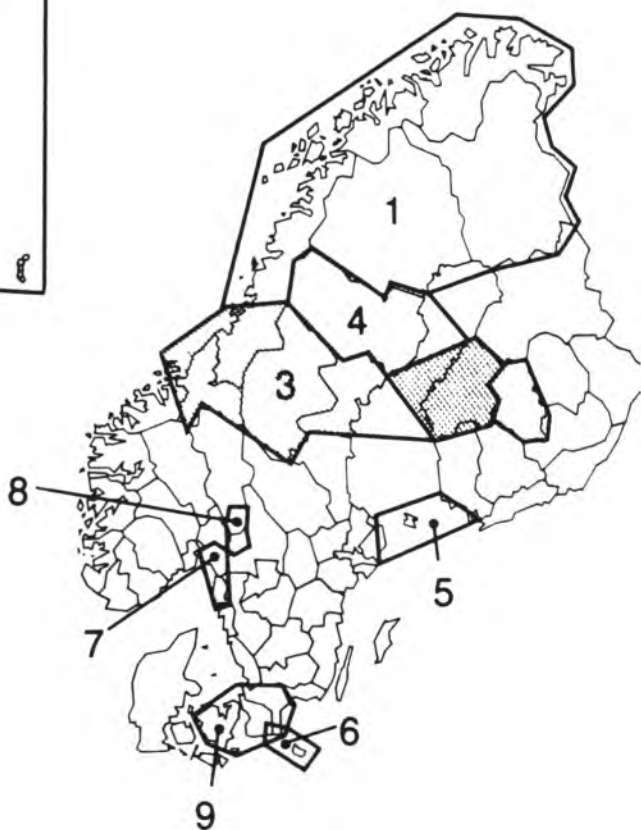
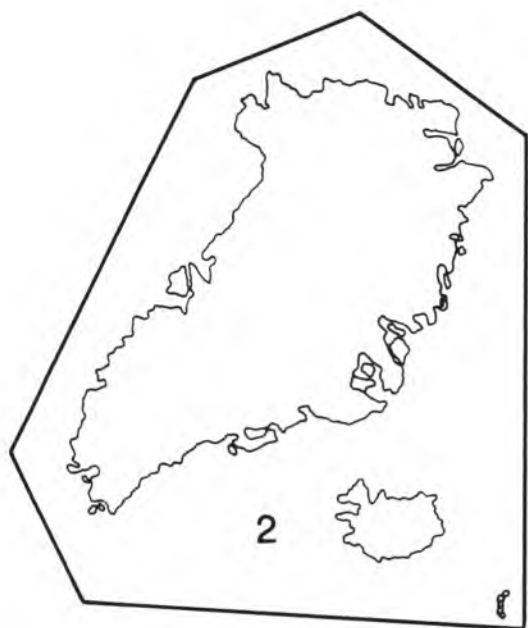
(1 000 DKK)

Verksamhetsområde	1986 NOK*	1987	1988	1989	1990
<i>Regionalpolitisk forskning</i>					
NordREFO	2 423	NOK 2 422 (DKK 2 834)	FIM 1 716 (DKK 2 694)	FIM 1 778 (DKK 2 898)	FIM 1 834 (DKK 3 081)
<i>Programarbete</i>					
Utvecklingsarbete	99	107	550	977	1 997
Basprojektet	530	760	790	870	905
Glesbygdsgruppen	300	370	370	390	405
Storstadsprojektet	100	100	—	—	—
Summa	1 029	1 337	1 710	2 237	3 307
<i>Gränsregionalt samarbete</i>					
Nordkalotten	5 392	7 200	7 200	5 600	5 600
Västnorden	2 465	3 300	3 450	3 300	3 300
Kvarken	2 689	3 500	3 640	3 500	3 500
Mittnorden	1 667	2 300	2 500	2 200	2 200
Skärgårdsprojektet	1 364	1 850	1 925	1 500	1 500
Bornholm – SÖ Skåne	915	1 200	1 250	1 100	1 100
Østfold – Bohuslän	300	850	900	800	800
ARKO	130	180	190	300	300
Öresund	700	950	950	850	850
Förstudier och evaluering	—	479	472	—	—
Summa	15 622	21 330	22 005	19 150	19 150
Totalt	19 074	25 980	26 881	24 285	25 538

* Beviljningarna för 1986 utbetalades i NOK. Omräkningstal från NOK till DKK var 1,25.

BILAGA 2

Nordiskt gränsregionalt samarbete

1. Nordkalotten
2. Västnorden
3. Mittnorden
4. Kvarken
5. Skärgården
6. Bornholm – Sydöstra Skåne
7. Östfold – Bohuslän
8. ARKO (Arvika – Kongsvinger)
9. Öresund

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet

(Ministerrådsförslaget, se s. 811)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 101/e om tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet. Udvalget har behandlet forslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning.

2 Sammendrag af ministerrådsforslaget

"Midtvejs-evaluering"

Ministerrådsforslaget er et tillæg til handlingsprogrammet fra 1985, som er gældende frem til 1995. Allerede i dette program var der planlagt en "midtvejs-evaluering". Rapporten fra denne evaluering er vedlagt som bilag til ministerrådsforslaget.

Hovedkonklusionen fra evalueringen er, at det eksisterende program fortsat stort set er aktuelt, men at der er behov for suppleringer på en række områder. Disse suppleringer gælder først og fremmest opbygning af tværgående samarbejdsstrukturer særligt vedrørende landbrugets miljøproblemer, samarbejde i Nordens Nordområder, samarbejde om genetiske ressourcer, harmoniseringsbestrebelse og tilpasninger til EF's indre marked og forskningssamarbejdet.

Samarbejde på landbrugsmiljøområdet

Ministerrådet henviser til de nationale handlingsplaner, som er udarbejdet til opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger og til ministerrådets miljøprogram, hvori der bl.a. nævnes, at nordisk samarbejde om jordbrugets miljøproblemer skal integreres i ministerrådets handlingsprogram for jord- og skovbrug.

Programmet omfatter 11 forskellige problemområder, hvor øget nordisk samarbejde om jord- og skovbrugets miljøforhold vil blive fremmet:

1. *Koordinering af miljø- og landbrugspolitik*, hvor ministerrådet vil udvikle et permanent nordisk samarbejde om miljømæssige virkemidler og disses konsekvenser for den nationale jordbrugspolitik. Det nævnes

videre, at erfaringer med miljøvenligt jordbrug eksempelvis kan indgå i nordisk projektarbejde som led i dette.

2. *Miljøkvalitetsovervågning*, hvor ministerrådet vil udrede om erfaring og ekspertise på miljøkvalitetsovervågningsens område kan nyttiggøres mellem landene samt udrede behovet for et samarbejdende netværk.

3. *Udledninger af næringsalte og organisk materiale*, hvor ministerrådet vil drøfte grundlaget for de nationale retningslinier og den bagvedliggende miljøstrategi for håndtering, anvendelse og tilførsel af næringsstoffer til jord- og skovbruget under hensyn til et tolereret niveau for udledninger af disse stoffer fra landbrugets arealer.

4. *Modtagning og udnyttelse af affaldsprodukter*, hvor ministerrådet vil være opmærksom på mulighederne for samarbejde om planlægningsprojekter, som har til formål at muliggøre stigende anvendelse af nyttige affaldsmængder fra andre sektorer i jord- og skovbruget.

5. *Miljømæssige aspekter i kontrollen med indsatsvarer*, hvor ministerrådet dels vil virke for, at de nationale kontrolinstitutioner tager miljømæssige hensyn, dels vil udbygge samarbejde og arbejdsdeling om afprøvning og godkendelse af bekæmpelsesmidler (ligger formelt under miljøsektoren).

6. *Luftforureningens indvirken på skovbruget*, hvor ministerrådet vil virke for, at nordisk skovforskning i samarbejde med miljøsektoren fortsat spiller en central rolle i overvågningen og risikovurderingen af luftforureningernes effekter i de nordiske skove.

7. *Miljøvenlige skovdriftsformer*, hvor ministerrådet med udgangspunkt i tilgængelig og pågående forskning vil etablere et fælles grundlag for nationale retningslinier.

8. *Bioenergi*, hvor ministerrådet anbefaler samarbejde mellem miljø-, energi- og jordbrugssektorerne om udnyttelse af energien i biomasse fra bl. a. jord- og skovbruget.

9. *Kulturlandskabet*, hvor ministerrådet vil fremme samarbejdet om virkemidler, som kan indgå i jord- og skovbrugsdriften til fordel for bevarelse og udvikling af kulturlandskabet.

10. *Risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer*, hvor ministerrådet vil følge arbejdet og om nødvendigt tage initiativer til et konkret nordisk samarbejde.

11. *Dyreværnslovgivning og husdyrmiljø*, hvor ministerrådet vil udrede, hvordan man kan drage nytte af eksisterende forskningsresultater og vurdere behovet for yderligere forskning og udredning.

Samarbejde på Nordens Nordområder

Nordområderne omfatter Nordkalotten og Vestnorden, og ministerrådet pålægger NEJS (embedsmandskomiteen for jord- og skovbrug) og NERP (embedsmandskomiteen for regionalpolitik) at udrede, hvordan jordbrugssamarbejdet i disse områder kan udbygges. Udredningen skal afsluttes i 1991.

Samarbejde om genetiske ressourcer

Dette samarbejde omfatter tre problemområder:

1. *Genbanksamarbejdet om planter*, hvor ministerrådet vil etablere et institutionaliseret samarbejde om afstemning af synspunkter i internationale fora, samarbejde med miljøsektoren om vilde planter samt udrede øget samarbejde om genbanker i sammenhæng med det nordiske bistands-samarbejde.

2. *Genbanksamarbejde om husdyr*, hvor ministerrådet dels vil udforme fælles holdninger til internationale genbevarende foranstaltninger, dels sikre faste arbejdsforudsætninger for det nordiske samarbejde.

3. *Planteforædlings-samarbejdet*, hvor ministerrådet vil udarbejde en flerårig handlingsplan for Samnordisk Planteforædling (SNP) og foretage en evaluering af SNP's virksomhed inden udgangen af 1990.

Harmoniseringsbestræbelser og tilpasninger til EF's indre marked

Samarbejdet på dette felt indeholder jord- og skovbrugssektorens opfølgning af arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92, herunder arbejdet med størst mulig afvikling af tekniske handelshindringer og arbejdet med at gøre handelen med jordbrugsprodukter mere modtagelig for markedssignaler.

Ministerrådet finder, at det af tids- og kapacitetsmæssige grunde er mest rationelt at anvende harmoniseringsmålsætningerne i EF frem for at udvikle særlige nordiske målsætninger.

Ministerrådet vil således fremme afvikling af tekniske handelshindringer på alle kontrolområder under jord- og skovbrugssektoren. Nordiske målsætninger skal afpasses efter EFTA-harmoniseringen og andet internationalt samarbejde samt til de kommende regler i EF. Fremskridtene skal rapporteres til ministerrådet, og rapporterne skal bl. a. tage sigte på at bidrage til listen over ligeværdige regler i Norden.

Forskningssamarbejdet

Ministerrådet vil gennem omstruktureringer og ændringer af landenes repræsentation i de nordiske forskningsorganer opnå en bedre og mere ensartet sammenknytning mellem nordiske og nationale forskningsorganer på jord- og skovbrugsområdet.

Forskningssamarbejdet skal endvidere åbnes mod et videre europæisk og internationalt samarbejde.

Fortsat udbygning af den nordiske forskeruddannelse skal sikres som et integreret element i landbrugsuniversiteternes undervisningsplaner.

Ministerrådet ønsker ikke at præcisere hvilke forskningsområder, der år for år bedst kan organiseres på nordisk niveau, men anser at den vigtigste opgave er at påse, at den organisatoriske indretning på nordisk niveau er velfungerende, således at den kan opfange de kommende forskningsmæssige udfordringer.

Iværksættelse og opfølgning

Om sammenhængen mellem det eksisterende program og tillægget hedder det i ministerrådsforslaget, at samarbejdsaktiviteter, som er behandlet i tillægget "har en højere prioritering end de endnu ikke igangsatte aktiviteter omtalt i det oprindelige handlingsprogram".

Samtidig oplyses det, at den konkrete stillingtagen til budgetspørgsmål vil blive taget i de årlige budgetprogrammer.

Ministerrådet udtaler endvidere, at der i tiden frem til 1992 vil blive lagt særlig vægt på at forcere samarbejdet inden for alle kontrolområder, der berøres af tilpasningerne til EF's indre marked. Endvidere vil samarbejdet på landbrugsmiljøområdet blive prioriteret højt.

Budgetangivelser.

Ministerrådet skønner, at de fleste nye elementer i programmet kan gennemføres inden for en årlig budgetramme, der *hæves* med i alt 2 mill. dkk. i forhold til niveauet for 1989. Heraf anvendes 1,2 mill. til landbrug og miljø, og 0,8 mill. anvendes til samarbejde om genbanker og til harmonisering på kontrolområdet.

Evaluering

Ministerrådet vil gennemføre en evaluering af programmets gennemførelse i løbet af 1995 og forelægge resultaterne heraf for Nordisk Råd til sessionen i 1996.

3 Remiss

Det fremgår ikke, om ministerrådet under arbejdet med programmet har indhentet synspunkter udefra eller fra andre samarbejdssektorer.

Ministerrådsforslaget har ikke været sendt på remiss i forbindelse med behandlingen i Nordisk Råds organer.

4 Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg konstaterer, at ministerrådet efter gennemførelse af en omfattende såkaldt "midtvejs-evaluering" har fremlagt et forslag til supplerung af det eksisterende samarbejdsprogram fra 1985, og at ministerrådet primært har fundet behov for suppleringer vedrørende tværsektorielt samarbejde især om løsningen af land- og skovbrugets miljøproblemer.

Udvalget er enig i dette udgangspunkt og kan stort set støtte ministerrådets vurderinger i forbindelse med programtillægget.

En række af de opgaver, som ministerrådet peger på som aktuelle for et nærmere samarbejde mellem jord- og skovbruksmyndighederne og miljømyndighederne, er gammelkendte problemstillinger, som til en vis grad

allerede er indarbejdet i det nordiske miljøsamarbejde. Det forekommer imidlertid vigtigt, at arbejdet med disse problemer ikke bare sker i miljøsektoren, men at den respektive fagsektor involveres og involverer sig i arbejdet også. Et eksempel på dette har været samarbejdet om afprøvning /bedømmelse af bekæmpelsesmidler, som hidtil har fundet sted i nordisk samarbejde med bevillinger fra begge sektorer, og hvor en vis arbejdsdeling landene har er opbygget. Dette samarbejde vil nu blive udbygget, hvilket forekommer vigtigt også set i relation til det europæiske samarbejde.

Et højt prioriteret nordisk samarbejde finder sted på området bekæmpelse af havforurening. Ministerrådet har her udarbejdet et særligt handlingsprogram. Nordisk Råd har afholdt en international konference om havmiljøet, og der arbejdes på mange fronter nationalt og internationalt på at udbygge og følge op de indgåede aftaler om begrænsninger af udslipene. En af de store udslipkilder er landbruget, og det er ikke mindst i dette perspektiv vigtigt, at det nordiske jordbrugssamarbejde involveres aktivt i arbejdet med løsninger.

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at ministerrådet prioriterer arbejdet med afskaffelse af tekniske handelshindringer på jord- og skovbrugsområdet højt, herunder arbejdet med at harmonisere reglerne på alle sektorers mange kontrolområder.

Dette ligger i forlængelse af udvalgets og Nordisk Råds holdninger i forbindelse med arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92, hvor det rekommanderes i princippet at afskaffe alle grænsekontroller for varer inden udgangen af 1992, og i denne forbindelse udarbejde fælles regler på det veterinære og fytosanitære område (*rek 40/1989/e*).

Udvalget har endvidere i udtalelsen om *C 1/1990* udtrykt den holdning, at de kontrollerende myndigheder på jordbrugsområdet bør styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer.

Ministerrådet tager i programtillægget stilling til sammenhængen mellem det nordiske samarbejde og arbejdet i EF på dette område.

Ministerrådets konklusion er, at de nordiske lande skal finde fælles standpunkter på en række områder, men at der generelt af tids- og kapacitetsmæssige grunde ikke bør udvikles særnordiske målsætninger eller reguleringer. Derimod bør de nordiske lande som udgangspunkt anvende de regler, som findes eller som er under forhandling i EF og mellem EF og EFTA, således at de tekniske handelshindringer for landbrugsvarer fjernes på et fælles europæisk grundlag. Udgangspunktet for de nordiske lande skal endvidere være aftalerne i GATT, som også ligger til grund for EF's arbejde på området.

Udvalget finder, at dette udgangspunkt stemmer godt overens med den holdning, som udvalget tidligere har givet udtryk for under drøftelserne af programmet for fjernelse af tekniske handelshindringer og af arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92.

Udvalget peger i udtalelsen om *C 1/1990* på, at der ikke inden for jordbrugssamarbejdet er sket særlige fremskridt på en række af de mere politiske samarbejdsfelter, f.eks. spørgsmålet om at gøre handelen med jordbrugsprodukter mere modtagelige for markedssignaler og spørgsmålet om at skabe mere ensartede kontrolregler på dyre- og plantesundhedsområdet. Udvalget betragter programtillægget som en positiv udvikling af arbejdet på dette felt, men havde gerne set, at formuleringerne omkring dette havde været mere offensive og operative. Således burde ministerrådet have redegjort for, hvilke politiske konsekvenser ministerrådet har draget af de forskellige redegørelser, som er udarbejdet af jordbrugsministrene og finansministrene til belysning af samarbejdsmulighederne på det jordbrugspolitiske område.

Udvalget har i sammenhæng med beretningerne fra de nordiske institutioner kommenteret arbejdet med nordisk planteforædling (SNP) og anbefalet, at ministerrådet ser denne institution i tæt sammenhæng med andre institutioner på området. Udvalget ser planen om at udarbejde en evaluering og et handlingsprogram for institutionen som en opfølgning af dette synspunkt.

Ministerrådet konstaterer, at der stadig er behov for nordisk forsknings-samarbejde på jord- og skovbrugsområdet, særligt i lyset af den tekniske udvikling og de øgede hensyn til naturressourcernes økonomi og politik. Udvalget vil i denne sammenhæng henvise til medlemsforslag *A 897/e* om støtte til økologisk jordbrugsproduktion og fremhæve, at udviklingen af det økologiske jordbrug burde gøres til genstand for et øget nordisk samarbejde som led i en samlet udvikling af et mere bæredygtigt jordbrug. Udvalget konstaterer, at der i programmet er åbnet for et øget samarbejde på dette område, og henviser i øvrigt til betænkningen over medlemsforslaget.

Udvalget har endvidere behandlet medlemsforslag *A 903/e* om opretholdelse af de nordiske skoves nationaløkonomiske værdi. Udvalget finder, at der er dele af programtillægget, som dækker dette forslag, ligesom det i høj grad indgår i det nordiske samarbejdsprogram på miljøområdet.

Udvalget finder imidlertid, at punkterne vedrørende skovbrug er alt for passivt formulerede i programtillægget. Således vil ministerrådet "virke for, at nordisk skovforskning i samarbejde med miljøsektoren fortsat må spille en central rolle i overvågningen og risikovurderingen af luftforureningernes indvirkning på de nordiske skove", og ministerrådet vil "med udgangspunkt i tilgængelig og pågående forskning etablere et samarbejde om et fælles grundlag, hvorfra der kan udarbejdes nationale retningslinier for miljøvenlige skovdriftsformer".

Udvalget finder, at ministerrådet burde udarbejde et mere sammenhængende program for nordisk samarbejde om beskyttelse af skovene mod forurening og andre miljøtrusler, herunder nærmere retningslinier for samarbejdet om udvikling af miljøvenlige skovdriftsformer, og lade dette

indgå som et selvstændigt tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet. Udvalget henviser i øvrigt til betænkningen over medlemsforslaget.

Udvalget vil endelig pege på, at sammenhængen mellem det eksisterende program og tillægget ikke er tilstrækkeligt belyst, hvad angår prioriteringer og budgetmæssige forhold. Det fremgår således ikke af programforslaget, om de ekstramidler på 2 mill. DKK, som efter det angivne kræves for at gennemføre programmet, er sikrede i det nordiske budget. Ej heller gives der oplysninger om, hvorvidt den nationale finansiering, som omtales, er konkret sikret.

I budgettet for 1990 har udvalget konstateret, at NEJS i teksten angiver, at man har indarbejdet konsekvenserne af de nye prioriteringer i sit budgetprogram for 1990–92. Ministerrådet har imidlertid ikke i budgettet fulgt NEJS's budgetforslag, men kun opreguleret budgettet med prisstigningerne (samlet bevilling i 1990: 21,6 mill DKK).

Det bemærkes, at der i budgetforslaget fra NEJS var ønske om en realstigning på 3% svarende til 650.000 DKK, og altså ikke 2 mill DKK, som det er angivet i programtillægget.

Hertil kommer, at der ikke fra ministerrådets side i C 2 er taget stilling til finansieringen for 1991 eller følgende år, og udvalget må derfor konkludere, at finansieringen ikke er sikret, og at der ikke er foretaget en rimelig afklaring af, hvilke dele af det samlede program, som i virkeligheden vil blive gennemført i de kommende år.

Udvalget må yderligere konstatere, at udvalget ikke på det foreliggende grundlag har mulighed for at forholde sig til det angivne prioriteringskriterium, hvorefter ikke-igangsatte aktiviteter i det eksisterende program skal være lavere prioriteret end aktiviteterne i programtillægget. Det beror dels på de nævnte forhold omkring budgetterne, dels på den karakter af "opsamlingsfase", som fase III i det eksisterende handlingsprogram har.

Udvalget finder det utilfredsstillende, at ministerrådet forelægger Nordisk Råd samarbejdsplaner og forslag, uden at ministerrådet samtidig fremlægger et afklaret finansierings- og prioriteringsgrundlag.

Et sådant grundlag kunne have eksisteret i ministerrådets redegørelse for det fremtidige nordiske samarbejde (C 2), men det gør det ikke. Udvalget har kommenteret dette nærmere i anden sammenhæng og skal derfor her blot pege på, at finansieringen bør afklares i forbindelse med fastlæggelse af C 2, hvilket omfatter en diskussion med parlamentarikerne i Nordisk Råd, inden der træffes beslutning i ministerrådet om fastlæggelse af det nye program.

5 Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg indstiller på denne baggrund, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet på basis af ministerrådsforslag B 101/e og under hensyn til udvalgets synspunkter,

at lade denne vedtagelse bygge på en, i forbindelse med C 2/1990, afklaret finansieringsplan.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Guståfsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Si)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Ministerrådsförslag
**om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord-
och skogsbruksområdet**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet (lantbruksministrarna) överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om "*Tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet*" för behandling under rådets 38:e session i Reykjavik.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser därefter att fastställa programmet.

Köpenhamn den 5 december 1989

På Nordiska ministerrådets vägnar

Steingrímur J. Sigfússon

Landbrugs- og
Kommunikationsminister

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Indhold

1.	<i>Indledning</i>	813
1.1	Handlingsprogrammet fra 1985	
1.2	Midtvejsevalueringen	
1.3	Udgangspunkter for jord- og skovbrugssamarbejdet	
1.4	Finansieringsprincipper	
2.	<i>Samarbejde på landbrugsmiljøområdet</i>	815
2.1	Koordinering af miljø- og landbrugspolitik	
2.2	Miljøkvalitetsovervågning inden for jord- og skovbruget	
2.3	Udledninger af næringssalte og organiske materialer fra jord- og skovbruget	
2.4	Modtagning og udnyttelse af affaldsprodukter i jord- og skovbruget	
2.5	Miljømæssige aspekter i kontrollen med indsatsvarer i jord- og skovbruget	
2.6	Luftforureningens indvirken på skovbruget	
2.7	Miljøvenlige skovdriftsformer	
2.8	Bioenergi	
2.9	Kulturlandskabet	
2.10	Risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer	
2.11	Dyreværnlovgivning og husdymiljø	
3.	<i>Samarbejde på Nordens nordområder</i>	820
4.	<i>Samarbejde om genetiske ressourcer</i>	821
4.1	Genbanksamarbejdet om jord- og skovbrugsplanter	
4.2	Genbanksamarbejdet om husdyr	
4.3	Planteforædlingssamarbejdet	
5.	<i>Harmoniseringsbestræbelser og tilpasninger til EF's indre marked</i>	824
6.	<i>Forskningsamarbejdet</i>	825
6.1	Forskning	
6.2	Forskeruddannelsen	
7.	<i>Handlingsprogrammets iværksættelse og opfølgning</i>	828
7.1	Prioritering	
7.2	Budgetangivelser	
7.3	Evaluering	
	Bilaga	830

1. Indledning

1.1 Handlingsprogrammet fra 1985

Nordisk Ministerråd (landbrugsministrene) vedtog det første handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet i 1985. Programmet havde en tidshorisont på 10 år, og der var planlagt en evaluering (midtvejsevaluering) efter 5 år af alle programmets samarbejdsområder.

Opfølgningsansvaret for handlingsprogrammet blev tillagt Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål, (NEJS). NEJS har konstateret, at målsætningerne i programmet har dækket aktiviteterne i det nordiske samarbejde ganske fyldestgørende under perioden 1985–89. De målsætninger, som tager udgangspunkt i sektorens egne forhold bedømmes i store træk til også at være aktuelle under programmets slutperiode 1990–95. Ministerrådet har imidlertid konstateret, at flere udefra kommende forhold har nødvendiggjort nogle supplerende samarbejds målsætninger, som med fordel kunne indarbejdes i det eksisterende handlingsprogram i forbindelse med dets midtvejsevaluering.

1.2 Midtvejsevalueringen

I den midtvejsevaluering, som NEJS har udarbejdet og ministerrådet tiltrådt, konstateres det, at det beskrevne udgangspunkt for det nordiske samarbejde fortsat er aktuelt, og at samarbejdet fremdeles må være forankret i nationale prioriteringer. Det fremholdes også, at konkrete resultater må kunne opnåes inden for overskuelige tidsrum.

Det registreres, at et antal arbejdsområder i stigende grad påvirkes af målsætninger, som tager udgangspunkt i tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Det gælder især samarbejdsområder inden for miljøområdet samt tilpasninger til de internationale forhold.

I evalueringen vurderes det som en helhedsbetragtning, at ministerrådets oprindelige ambition med hensyn til den tidsmæssige iværksættelse af handlingsprogrammet er indfriet på en tilfredsstillende måde. Der er ikke i perioden afdækket nye store samarbejdsønsker, der er specifikke for jord- og skovbrugssektoren. Alle de store nye udfordringer til det nordiske samarbejde har haft rod i mere tværsektorielle målsætninger eller i andre mere generelle politiske forhold.

1.3 Udgangspunkter for jord- og skovbrugssamarbejdet

Rammerne for det nordiske samarbejde ligger fortsat i Helsingforsaftalen fra 1962 (senest revideret 1985). På jord- og skovbrugsområdet har aftalens målsætninger især været nyttige, hvad angår udbygningen af det kundskabsmæssige og teknologiske grundlag for produktion og handel med indsatsvarer og -tjenester. Det forskningsmæssige samarbejde har hidtil været centralt, og de ressourcer, som landene disponerer over i spørgsmål om uddannelse, forskning og kontrolvirksomhed, skal også fremover søges

nyttiggjort bedst muligt gennem supplerende aktiviteter i et nordisk samarbejde.

I nærværende tillæg til handlingsprogrammet anser ministerrådet det for nødvendigt, at større vægt lægges på opbygningen af tværgående samarbejdsstrukturer, der kan løse samarbejdsopgaver med tværgående målsætninger fastsat af ministerrådet i forskellige sammensætninger.

1.4 Finansieringsprincipper

Nordisk samarbejde på jord- og skovbrugsområdet finansieres i hovedsagen med nationale midler, fortrinsvis via medvirken fra myndigheder og organisationer i de respektive lande. For projektvirksomhed, som finansieres over det nordiske budget, og som bl. a. omfatter forskning og teknologiuudvikling gælder, at den nordiske finansiering fortrinsvis skal være et tillæg til totalfinansieringen. Den nordiske finansieringsandel skal nærmest dække de omkostninger, som følger af projekternes transnationalitet. Budgetrammen, som tildeles jord- og skovbrugsområdet på det nordiske budget, skal derudover fortrinsvis anvendes til initierende nordiske aktiviteter, som ikke kan forventes igangsat uden disse midler, eller til igangsatte aktiviteter, som af forskellige årsager ikke lader sig opretholde alene gennem national finansiering.

Såfremt den nordiske budgetramme til fordel for jord- og skovbrugssektoren bliver begrænset, må man enten søge om muligt at bruge flere nationale ressourcer eller indskrænke de nordiske aktiviteter. En prioritering i denne forbindelse kan også berøre nye påtænkte samarbejdsområder, der er optaget i det reviderede handlingsprogram. En øget anvendelse af nationale ressourcer vil i praksis kun kunne tilgå områder, hvor de nationale fordele vil være betydelige for det enkelte land.

For de aktiviteter, der i handlingsprogrammet forudsætter en samvirken med andre samarbejdssektorer, fastsættes der følgende finansieringsprincipper:

- Ved formuleringen af enhver samarbejdsopgave må der fastlægges en hovedansvarlig part, der også som hovedregel har finansieringsansvaret. Dette skal dog ikke vanskeliggøre eller udelukke en teknisk og faglig deltagelse fra andre berørte sektorer.
- Ligelig nordisk samfinansiering fra to eller flere sektorer skal normalt ikke tilstræbes bortset fra evt. enkeltstående initierende aktiviteter. Disse skal i givet fald kunne afsluttes på nyttig vis alene med støtte fra enkelte af de finansierende sektorer.
- Det adskilte finansieringsprincip skal dog ikke tilsidesætte koordineringsansvaret eller en koordineringsforpligtelse for de berørte fagsektorer.

Når et samarbejdsområde opprioriteres og en udvidet nordisk budgetramme tildeles en af de berørte fagsektorer, påhviler der denne sektor et særligt finansieringsansvar samt et medansvar for, at der tages initiativer

til den nødvendige tværgående koordinering, prioritering og opfølgende rapportering. Ansvar og arbejdsopgaver kan dog efter aftale delegeres til en eller flere af de berørte fagsektorer.

2. Samarbejdet på landbrugsmiljøområdet

De nordiske lande har hver især på nationalt plan udarbejdet handlingsplaner for miljø og udvikling, der i store træk følger anbefalingerne i rapporten fra Verdenskommissionen om miljø og udvikling og i FN's Miljøperspektiv til år 2000.

Nordisk Ministerråd (miljøministrene) har i Det nordiske Miljøprogram (1988) vedtaget de overordnede rammer for det nordiske samarbejde på miljøområdet. Programmets gennemførelse forudsætter, at der vedtages flere konkrete og målrettede handlingsplaner, samt at miljøhensyn i stigende grad integreres i alle øvrige samfundssektorer.

I en af målsætningerne i det nordiske miljøprogram under jord- og skovbrugsafsnittet angives følgende: "Miljöfrågorna integreras inom ramen för det gemensamma nordiska handlingsprogrammet på jordbruks- och skogsområdet under år 1989."

Nærværende handlingsprogram skal udfylde de konkrete målsætninger, som ministerrådet (landbrugsministrene) finder er væsentlige at få et nordisk samarbejde om i et samarbejde med miljøsektoren. Ministerrådet pålægger også NEJS at bistå miljøsektoren med udførelsen af miljøsektorens nordiske handlingsplaner, hvor disse berører jord- og skovbrugssektoren, evt. ved nedsættelse af en særlig arbejdsgruppe for landbrugsmiljøspørgsmål. Samarbejde med miljøsektoren omkring fælles projekter og budgetbehandling af projektforslag må videreudvikles.

2.1 Koordinering af miljø- og landbrugspolitik

Den nationale landbrugspolitik i de nordiske lande undergår revidering i henseende til den vægt, der skal tillægges de enkelte målsætninger i den hidtidige førte politik. Det er åbenbart, at de miljøpolitiske og miljøøkonomiske hensyn vil komme til at spille en stigende rolle.

Det miljøøkonomiske område angår brugen af bl.a. økonomiske og administrative virkemidler samt konsekvensberegninger af de foranstaltninger, som man ønsker skal påvirke sektoren i en mere miljø- og ressourcenevenlig retning. Efterhånden som det miljøfaglige område udbygges og forstærkes i de nordiske lande, er der et godt grundlag for at udveksle erfaringer omkring de virkemidler, som søges gennemført og særlig den produktionsintensitet, som kan opretholdes på en miljømæssigt forsvarlig måde inden for landbruget i de nordiske lande. Området skønnes velegnet til at blive udviklet i en nordisk sammenhæng. Nordiske erfaringer med miljøvenligt jordbrug kan til eksempel indgå som et led i nordisk projektsamarbejde.

Ministerrådet pålægger NEJS, at der søges etableret et nordisk samarbejde om miljømæssige virkemidler og disses konsekvenser i den nationale landbrugspolitik. Samarbejdets indhold bør udredes i en koordination med andre berørte sektorer.

2.2 *Miljøkvalitetsovervågning inden for jord- og skovbruget*

I de nordiske lande opbygges der et net af institutioner, som pålægges udvidede miljøkvalitetsovervågningsopgaver. Arbejdet omfatter bl. a. integreret overvågning af det ydre miljø i Norden, specielt de økologiske effekter af luftforurening over land og i de kystnære havområder. Det er vigtigt at relatere observationerne på jord- og skovbrugsområdet til det generelle overvågningssystem således, at der på et tidligt stadium kan reageres, såfremt den bæredygtige udvikling i produktionsgrundlaget er truet. For landbruget er der et behov for en øget kompetence inden for den terrestriske overvågning.

Ministerrådet anser det for vigtigt, om erfaringer og ekspertise kan udnyttes mellem de nordiske lande og finder, at det bør undersøges, om der på længere sigt med fordel kan etableres et samarbejdende netværk mellem de nordiske lande på området.

Ministerrådet pålægger NEJS at udrede, om erfaring og ekspertise på miljøkvalitetsovervågningsområdet kan nyttiggøres mellem de nordiske lande, og om der er grundlag for at etablere et samarbejdende netværk på området. Udredningen kan evt. være en delrapport udarbejdet i samarbejde med miljøsektoren.

2.3 *Udledninger af næringsalte og organisk materiale fra jord- og skovbruget*

Den stigende produktivitet i moderne landbrug har for en stor del baggrund i et højere indhold af næringsstoffer i jorden og dermed en større udledning af næringsalte og organisk materiale i vandområder, hvor de blander sig med næringsstofferne fra de øvrige kilder. De nordiske lande har alle nationale planer, der med visse forskelle skal søge at afhjælpe virkningerne af den stigende tilgang af næringsalte til det marine miljø. I denne sammenhæng er også landbruget omfattet af foranstaltninger, som skal reducere den forurenende virkning på miljøet.

I spørgsmålet om et tolereret udledningsniveau må særligt hensyn tages til indholdet af de mere bestandige og langtidsvirkende næringsalte som fosfor i forhold til de mere korttidsvirkende næringsalte som de kvælstofholdige (N-holdige). De forureningsreducerende virkemidler bør i større grad end hidtil rettes mod en ensartet strategi i de nordiske lande for en nedbringelse af næringsaltene i de fælles havmiljøer. De nordiske lande bør fortsat revidere deres løbende nationale vandmiljøplaner, og der er vægtige grunde til at gøre dette i en nordisk sammenhæng, som også inkluderer de jordbrugsmæssige aspekter.

Ministerrådet pålægger NEJS i et samarbejde med embedsmandskomiteen for miljøspørgsmål at drøfte grundlaget for de nationale retningslinjer og den bagvedliggende miljøstrategi for håndtering, anvendelse og tilførsel af næringsstoffer til jord- og skovbruget under hensyn til et tolereret udledningsniveau for næringssalte og organisk materiale fra arealer anvendt af sektoren.

2.4 Modtagning og udnyttelse af affaldsprodukter i jord- og skovbruget

Affaldshåndteringen og mulighederne for en genanvendelse af de ressourcer, som indgår i det moderne samfunds affaldsmængder, udgør en væsentlig opgave for de miljøansvarlige myndigheder. Jord- og skovbrugssektoren kan være en potentiel modtager af sådant affald, der har et biologisk værdifuldt indhold af næringssalte m. v. Det er dog en forudsætning, at affaldet er fri for den lange række af giftige og ofte akkumulerbare skadelige stoffer, der normalt vil være iblandet affaldsmængderne i de offentlige systemer. Det vil være ønskeligt, om de betydelige affaldsmængder, der har et organisk indhold, kunne nyttiggøres inden for sektoren på en langsigtet forsvarlig måde. Hvis de økonomiske vilkår var gunstige for en modtagelse af affald til skovbruget, kunne der muligvis også opbygges systemer herfor.

Ministerrådet anser ikke, at jord- og skovbrugsektoren kan løse de problemer, som ligger generelt i affaldshåndtering, kildesortering m. v., men ser gerne, om sektoren kan inddrages i den langsigtede planlægning og bidrage i udviklingsopgaver, der af de miljøansvarlige myndigheder ønskes afprøvet evt. i mindre skala. Et nordisk samarbejde eller erfaringsudveksling kan være nyttigt på dette område.

Ministerrådet anmoder NEJS om at se opmærksomt på muligheden for et samarbejde omkring planlægningprojekter, der har til formål at muliggøre en stigende anvendelse af nyttige affaldsmængder fra øvrige sektorer.

2.5 Miljømæssige aspekter i kontrollen med indsatsvarer i jord- og skovbruget

Landbrugsministerierne i de nordiske lande har udbygget et stigende samarbejde inden for kontrollen med rå- og hjælpestoffer til landbruget, f. eks. frø, gødningssalter m. v. Samarbejdet er blevet udbygget efter de målsætninger, som blev angivet i sektorens første handlingsprogram. Ministerrådet finder, at dette samarbejde også bør udvides til at indeholde en supplerende målsætning om miljømæssige aspekter ved kontrollen og forsyningen med disse produkter.

Miljøaspekterne er ret forskellige for de enkelte kontrolområder, hvorfor de nærmere retningslinjer må tilpasses af de løbende miljømæssige hensyn, der pålægges landbruget i de enkelte nordiske lande.

Et særligt kontrolområde angår bekæmpelsesmidler, hvor ansvaret i det nordiske samarbejde er henlagt til kemikaliekontrollen under miljøsektoren.

ren. Jordbrugssektoren deltager i arbejdet med biologiske værtdiafprøvnings- og toksikologiske og økotoksikologiske vurderinger i forbindelse med landenes godkendelse af bekæmpelsesmidler.

Ministerrådet pålægger NEJS at virke for, at de nationale kontrolinstitutioner i deres samarbejde tager hensyn til de miljømæssige aspekter, som pålægges landbruget i de nordiske lande. Ministerrådet opfordrer embedsmandskomiteen for miljøspørgsmål til at fremlægge planer for størst mulig nordisk arbejdsdeling og nyttiggørelse af såvel den biologiske afprøvning som de toksikologiske og økotoksikologiske vurderinger i forbindelse med godkendelsen af bekæmpelsesmidler.

2.6 Luftforureningens indvirken på skovbruget

Luftbårne forureninger udgør et problem, der synes at true et stigende skovareal i væsentlige områder af de nordiske lande. Forureningen medfører også en forurening af jordbunden, som især rammer de sårbare skovarealer.

På denne baggrund er det vigtigt, at skovforskningen i de nordiske lande inddrages bedst muligt i arbejdet med overvågning og risikovurdering af de evt. fremtidige skader på skovene.

Ministerrådet finder, at tærskelen for en indtræden af skovdøden er en vigtig parameter for fastlæggelse af de fremtidige forholdsregler vedrørende bekæmpelse af de luftbårne forureninger og en afhjælpning af skaderne herfra på skovene.

Ministerrådet pålægger NEJS at virke for, at den nordiske skovforskning i samarbejde med miljøsektoren fortsat må spille en central rolle i overvågningen og risikovurderingen af luftforureningernes indvirken på de nordiske skove.

2.7 Miljøvenlige skovdriftsformer

I det nordiske miljøprogram fremhæves behovet for et øget samarbejde mellem miljø- og skovbrugsmyndighederne med henblik på at minimere de skadelige effekter fra skovbrugsdriften på naturmiljøet. Der omtales bl. a. afvandringsforanstaltninger og risici for udledninger af gødningsstoffer og bekæmpelsesmidler. Andre vigtige miljøspørgsmål i skovbruget er forholdet til friluftslivet og forholdet til sårbare og truede arter og økosystemer.

Ministerrådet finder det naturligt, at miljømyndighederne sikres mulighed for at påvirke de nationale bestemmelser, som skal gælde for almen skovdriftsformer. I det omfang skovbrugsmyndighederne kan bidrage med oplæg til fælles principper for miljøvenlig skovdrift bør et nordisk samarbejde fremmes. Et sådant arbejde har en stærk tilknytning til forskningen inden for området.

Ministerrådet pålægger NEJS, at der med udgangspunkt i tilgængelig og pågående forskning etableres et samarbejde om et fælles underlag, hvorfra der kan udarbejdes nationale retningslinjer for miljøvenlige skovdriftsformer.

2.8 Bioenergi

På energiområdet angiver det nordiske miljøprogram bl. a., at kernekraft og fossile brændselstyper så langt som muligt bør erstattes med fornybare og miljøvenlige energikilder og teknikker. Samarbejdet skal omfatte udvikling af teknologi angående fornybare energikilder som bl. a. biomasse og restprodukter fra jordbrug, skovbrug og affald.

Arbejdet med at fremme en anvendelig teknologi for udnyttelse af biomasse som halm og træflis er allerede udviklet langt i de nordiske lande, hvad angår de basale teknikker. *Ministerrådet* finder, at der er basis for at udvikle samarbejdet yderligere på bioenergiens område, idet der bør være et tættere forankret samarbejde mellem de tre berørte sektorer: miljø, energi samt jord- og skovbruget. Det vil herunder være ønskeligt med en fælles styring.

Ministerrådet anbefaler, at et samarbejde mellem de tre berørte sektorer søges udviklet, hvad angår planer om en teknologisk udvikling for en miljøvenlig udnyttelse af energien tilgængelig i biomassen fra bl. a. jord- og skovbruget.

2.9 Kulturlandskabet

Jord- og skovbrugsdrift har gennem århundreder formet kulturlandskabet til det billede, som præger udseendet af landskaberne i de nordiske lande. Strukturændringer i landbruget og nye driftsformer vil hurtigt ændre udseendet af kulturlandskabet og herunder mærkbart påvirke variationen i det vilde plante- og dyreliv.

Ministerrådet anser det især for vigtigt, at de, der aktivt udøver virksomhed i jord- og skovbruget, bliver positivt stemt for at medvirke ved etablering af miljøvenlige forholdsregler til støtte for kulturlandskabets bevarelse eller udvikling. Jordbrugssiden er allerede inddraget i et nordisk fællesprojekt om Kulturlandskabet og Jordbruget.

Ministerrådet anbefaler, at der mellem embedsmandskomiteerne for miljø- og landbrugsspørgsmål etableres et samarbejde, som sigter på at fremme virkemidler, som kan indgå i jord- og skovbrugsvirksomheden til fordel for en bevarelse og udvikling af kulturlandskabet.

2.10 Risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer

Den bioteknologiske udvikling forventes i de kommende år at øge grundlaget for udvikling og markedsføring af organismer, der besidder specielle gunstige eller nyttige egenskaber. Der kan være tale om levende

organismer, planter eller andet, som kan formere sig og evt. forblive i det naturlige miljø i længere eller kortere tid. Kundskab om de bioteknologiske processer er international, og resultatet af udviklingen kan ikke nødvendigvis begrænses inden for de nationale grænser.

Jord- og skovbruget vil blive berørt af denne udvikling, både af de gode og af de mindre gode sider. Sektoren bør deltage aktivt i den proces, som udbygges i de nordiske lande, hvad angår risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer.

Ministerrådet pålægger NEJS at følge det arbejde, der foregår i de nordiske lande inden for området risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer, og om nødvendigt tage initiativer til et konkret nordisk samarbejde med deltagelse fra jord- og skovbrugssiden.

2.11 Dyreværnlovgivning og husdyrmiljø

Dyreværnlovgivning afspejler de etiske normer i samfundet og er af stor betydning for de vilkår, som husdyrproduktionen kan drives under.

Der bliver i stigende grad lagt vægt på de etiske og miljømæssige sider af landbrugsproduktionen i hele Norden. Det er vigtigt at udvikle kundskab om dyrenes adfærd, før initiativer tages til evt. lovændringer eller anden tilpasning.

Ministerrådet pålægger NEJS at udrede, hvordan man i Norden har og kan drage nytte af de eksisterende forskningsresultater på dyreværnsområdet, og at vurdere behovet for yderligere forskning og udredning.

3. Samarbejde på Nordens nordområder

Landbruget har stor betydning for indtægter og beskæftigelse i Nordens nordområder. Ministerrådet har tidligere konstateret, at landbrugsgruppen under Nordkalotkomiteen var et vigtigt samarbejdsforum på Nordkallotten, og anmodede Nordisk Embedsmandskomité for Regionalpolitik (NERP) om at sikre arbejdsgruppen stabile arbejdsforudsætninger. Det blev videre anbefalet NERP at arbejde for at oprette en jordbrugsgruppe for Vest-Norden (Færøerne, Grønland og Island), og at de to grupper burde samarbejde på en passende form.

På skovbrugssiden anbefalede Ministerrådet, at SNS i samarbejde med islandske skovmyndigheder og Nordkalotkomiteens skovbrugsgruppe skulle koordinere nordiske proveniensforsøg med skovtyper, som kan vokse i marginale områder.

I Nordkalotkomiteens sidste handlingsprogram er der ikke medtaget konkrete retningslinjer for det videre samarbejde på landbrugsområdet. I Vest-Norden samarbejdet er antallet af jordbrugsprojekter blevet øget, men der er ikke etableret en jordbrugsgruppe. SNS og SNP har imidlertid spillet en aktiv rolle i samarbejdet mellem Nordkallotten og Vest-Norden. Videre har de to institutioner flere projekter, som går ud på at udvikle jord- og skovbruget i området.

Ministerrådet pålægger NEJS i et samarbejde med NERP at udrede, hvordan landbrugssamarbejdet kan udvikles i Nordens nordområder. Udredningen bør afsluttes i 1991.

4. Samarbejde om genetiske ressourcer

Det genetiske ressourcegrundlag er fundamentet for verdens fødevarerproduktion. For jordbruget og skovbruget er det i første række de plante-genetiske ressourcer, der er afgørende. Jordbruget har udnyttet kulturplanterne i en kombination med husdyr, og dette har givet et maksimalt udbytte i form af fødevarer og andre råvarer. En forudsætning for jord- og skovbrugets udvikling i alle dele af verden er en fortsat tilgængelighed af et bredt genetisk grundmateriale.

Industrilandenes jordbrugstekniske udvikling henimod anvendelse af få, men højtstående plantesorter og husdyrracer vinder også stigende indpas i udviklingslandene, uden at disse lande samtidig har ressourcer til at bevare bredden i det hidtil anvendte genmateriale. Da der i udviklingslandene samtidig findes det største antal af arter, både hvad angår planter og dyr, kan en stigende ensartethed i produktionssystemerne medføre en trussel om varigt tab af genetisk materiale. Tabet angår i første række den store variation og bredde i de hidtil anvendte kulturplanter og lokalt tilpassede husdyr. Men tabet går ofte videre til også at omfatte mange af de vilde planter og dyr, der kan være beslægtede med kulturformerne, og som iøvrigt kendetegner økosystemerne i den tredje verden.

Den internationale virksomhed varetages på den politiske side af Food and Agricultural Organization of the United Nations (FAO), der formulerer de mere overordnede principper for genbevarende strategier, primært i tilknytning til jord- og skovbrugsproduktion. På det faglige område har bl. a. International Board for Plant Genetic Resources (IBPGR) spillet en rolle, idet organet er etableret inden for rammerne af Consultative Group for International Agricultural Research (CGIAR). Også UNEP er engageret i arbejdet med genetiske ressourcer.

Ministerrådet finder, at de nordiske lande har et medansvar for bevarelse af de globale genressourcer under hensyntagen til en fremtidig bæredygtig udvikling i jord- og skovbruget. Dette ansvar bør også iagttages i det nordiske samarbejde, idet der findes risiko for, at arter, som står vore egne kulturplanter nær, står foran en udryddelse. Som fremstående landbrugsnationer har de nordiske lande også i bistandssammenhæng et særskilt ansvar for at øge anstrengelserne omkring de genbevarende foranstaltninger.

Den hurtige udvikling inden for bioteknologien vil få stor betydning for de agrokulturelle områder og bl. a. påvirke genbanksamarbejdet. De nye teknologier vil på den ene side kunne hjælpe genbevarende virksomhed, men på den anden side vil den øgede kommercialisering også vanskeliggø-

re den frie udveksling af genmateriale. Denne udvikling bør følges nøje og konsekvenserne evalueres, også for udviklingslandene.

Lovgivningen om immaterialretten angående bioteknologiske opfindelser vil komme til at påvirke udviklingen inden for genbanksamarbejdet, men også planteforædlingen samt landbruget generelt. Et samarbejde, der angår de nordiske landes stillingtagen til disse spørgsmål i de internationale fora, bør udvikles.

4.1 Genbanksamarbejdet om jord- og skovbrugsplanter

De nordiske lande etablerede i 1979 en Nordisk Genbank (NGB), som fik til opgave at bevare alt for Norden værdifuldt genetisk materiale for land- og havebrugsplanter. De nordiske lande har medvirket ved etableringen af det europæiske genbanksamarbejde (European Cooperative Programme for Conservation and Exchange of Crop Genetic Resources; ECP/GR, etableret 1982) og det globale samarbejde i FAO's regi (The International Undertaking on Plant Genetic Resources, adopted by The FAO Conference in 1983). De nordiske lande har undertegnet de berørte samarbejdsdokumenter og forklaret, at NGB indgår i det internationale genbanksamarbejde som en regional genbank for Norden.

På det skovlige område koordineres genbankfunktionen i de nordiske lande af Nordisk skovtræforædlingsgruppe under Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS), idet de praktiske genbevaringsforanstaltninger bedst sikres i det naturlige nationale skovmiljø.

Ministerrådet finder, at de nordiske lande bør spille en mere aktiv rolle i de internationale spørgsmål om plantegenetiske ressourcer. Udgangspunktet må være, at den globale bankfunktion hviler på en decentral struktur i nationale eller regionale enheder, der samarbejder i et globalt netværk. Hver nation og region må tage vare på sin agrobotaniske variation. Det er i den forbindelse vigtigt, at også de vilde planteslægtninge og andre plantetyper af potentiel interesse for jordbruget søges bevaret.

Da truslen om tab af plantegenetiske ressourcer er størst i udviklingslandene og særlig i de tropiske områder, bør de nordiske lande også søge at koncentrere sine bidrag og sin opmærksomhed på disse områder. De nordiske landes bidrag bør omfatte tilbud om økonomisk, teknisk og uddannelsesmæssig bistand over for udviklingslandene samt øget fagligt og politisk engagement i forhold til de internationale organer.

Genbanken har i samarbejde med de nordiske landes bistandsorganisationer fra 1989 påtaget sig et fagligt og teknisk ansvar for at opbygge en regional genbankvirksomhed over en 20-årig periode i det sydlige Afrika (SADCC-landene).

Da de genbevarende interesser omkring kulturplanter også omfatter mange vilde planteformer, er der stort behov for koordinering med de bevaringsbestrebelse, der gøres i forhold til den vilde flora og de levende naturressourcer generelt. Koordinering bør finde sted både nordisk og

internationalt, idet kontakter i første række bør tages til de miljøansvarlige myndigheder og disses samarbejdsorganer.

Ministerrådet pålægger NEJS at arbejde for et "institutionaliseret" samarbejde mellem de nordiske lande og for afstemning af positioner m. v. i internationale fora om plantegenetiske spørgsmål. Samarbejdet bør bl. a. omfatte de nationale bistandsorganisationer samt de miljøansvarlige myndigheder i det omfang, disse kan drage nytte af faglig, teknisk og uddannelsesmæssig bistand fra jord- og skovbrugssektoren. Mulighederne for et øget samarbejde med miljømyndighederne bør udredes nærmere særlig angående vilde plantearter. Ved den koordinerende samarbejdsfunktion bør den faglige kompetence i bl. a. Nordisk Genbank og Samnordisk Planteforædling (SNP) inddrages ved udarbejdelse af grundlag, strategier og information omkring arbejdet med plantegenetiske spørgsmål i internationale organer. De nordiske lande har et særligt ansvar for at opbygge og bistå med et undervisningssystem, som især kan rette sig mod udviklingslandene. En nordisk ekspertgruppe bør udrede disse muligheder som et led i det nordiske bistandssamarbejde.

4.2 *Genbanksamarbejdet om husdyr*

Nordisk Ministerråd har etableret en styringsgruppe for nordisk genbanksamarbejde for husdyr. Styringsgruppens medlemmer repræsenterer de nationale genressourceudvalg i de enkelte nordiske lande. Målsætningen for styringsgruppens arbejde har været at initiere oprettelse af genbanker på nationalt niveau for bevarelse af truede husdyrpopulationer og bl. a. at skabe en informationscentral på nordisk niveau. Der forventes et større internationalt engagement omkring genbankspørgsmål for husdyr.

De nordiske lande har fagligt støttet oprettelsen af en global databank for husdyr etableret i 1987 af The European Association for Animal Production (EAAP) og FAO. Den globale databank er tilknyttet instituttet for husdyravl ved veterinærhøjskolen i Hannover, Vesttyskland, og dataopbygningen er sket i kontakt med de nordiske aktiviteter.

Ministerrådet finder, at der er behov for en fortsat nordisk koordinering af det nationale genbanksamarbejde og en fælles udbygning og vedligeholdelse af det nordiske dataregister. Det nordiske datasystem og styringsgruppen herfor bør have en sådan fast forankring, at denne kan repræsentere de nordiske lande i forhold til det globale datanetværk og bidrage med at koordinere de nordiske landes holdninger i øvrige spørgsmål af international karakter på området. Styringsgruppen og de nationale institutter for husdyrfag bør også samarbejde om kursustilbud og uddannelse, der retter sig mod bevaring af genressourcer i udviklingslandene. Styringsgruppen bør også tage kontakt til de nordiske organer, der arbejder med bevaring af fiskegenressourcer og tilbyde et evt. samarbejde. Specielt udvidelsen af fiskeopdræt og udsætning af laksefisk for genfangst kan påvirke de vilde fiskepopulationer, som bl. a. har en binæringsmæssig betydning særlig i Island.

Ministerrådet pålægger NEJS, at der udformes planer for en fælles holdning til internationale genbevarende foranstaltninger for husdyr, samt at der sikres det nordiske genbanksamarbejde for husdyr faste arbejdsforudsætninger.

4.3 Planteforædlingsamarbejdet

Ministerrådet sikrede et langsigtet samarbejde på planteforædlingsområdet ved at etablere Samnordisk Planteforædling (SNP) som en nordisk institution fra 1987. Samarbejdet skal støtte de nationale bestræbelser på at udvikle planter bedst mulig egnede til de nordiske klimazoner og i øvrigt fortsætte de aktiviteter med relation til planteforædlingen, som har været gennemført i form af projekter og nordisk udredningsvirksomhed.

Ministerrådet finder, at et langsigtet arbejde må støtte sig bl. a. til en handlingsplan for den nordiske planteforædling, og at ministerrådet i forbindelse med forelæggelse af en sådan plan bør have adgang til en gennemført evaluering af hidtidige aktiviteter og planer for SNP.

Ministerrådet pålægger SNP at udarbejde en flerårig handlingsplan og at træffe foranstaltninger til en evaluering af SNP's virksomhed. Evalueringsplanen skal forelægges og godkendes af NEJS, således at evalueringsresultaterne kan foreligge inden udgangen af 1990.

5. Harmoniseringsbestræbelser og tilpasninger til EF's indre marked

Nordisk Ministerråd vedtog i 1987 et nordisk samarbejdsprogram om afskaffelse af handelshindringer i Norden. Målsætningen i samarbejdsprogrammet er at gøre Norden til et "hjemmemarked" ved at bidrage til en friere varecirkulation mellem de nordiske lande. En vigtig del af disse bestræbelser er at afvikle tekniske handelshindringer, som har sit udspring i forskelligheder mellem landenes forskrifter og regelværk samt desuden at få gennemført større gensidig anerkendelse af hinandens afprøvningsresultater.

NEJS har til opfølgning heraf afgivet instruktion til de berørte nordiske samarbejdsgrupper om at sammenkoble bestræbelserne om afvikling af tekniske handelshindringer med de nordiske landes tilpasninger til de kommende regler for EF's indre marked. Dette stemmer overens med den overordnede politiske målsætning i samarbejdsprogrammet om afskaffelse af handelshindringer i Norden, idet der også her påregnes et forløb, som kan drage nytte af det tilsvarende internationale og europæiske samarbejde.

Ministerrådet finder, at der er tids- og kapacitetsgrunde til fortrinsvis at anvende målsætningen i EF frem for at udarbejde en særskilt nordisk harmoniseringsmålsætning. Ministerrådet konstaterer også, at samarbejdet mellem EFTA-landene i 1989 blev udvidet til også at omfatte de veterinære og fytosanitære bestemmelser med henblik på et harmonise-

ringsarbejde mellem EFTA-landene under hensyntagen til en bevarelse af landenes specifikke sundhedsstatus på landbrugsområdet. Resultatet heraf har også til formål at føre til en fælles forhandlingsposition i forhold til EF. I den videre proces vil også indgå andre foranstaltninger, som afledes af arbejdet i internationale organer og herunder GATT-forhandlingerne, bl. a. Uruguay-runden.

Samarbejdet på området vil desuden indeholde jordbrugssektorens opfølgning af Ministerrådets Nordiske Arbejdsprogram 1989–92.

Ministerrådet pålægger NEJS at arbejde videre med instruktioner, der kan fremme en afvikling af tekniske handelshindringer på alle kontrolområder under jord- og skovbrugssektoren. Instruktionerne må stimulere til en nordisk målsætning, som tager hensyn til EFTA-harmoniseringen og andet internationalt samarbejde samt de kommende bestemmelser for EF's indre marked. NEJS må påse, at der rapporteres årligt fra samarbejdet med angivelse af en nordisk målsætning samt hvilke resultater og fremskridt, der er opnået. Rapporteringen skal også sigte på, at jordbrugssektoren vil komme til at bidrage med lister over ligeværdige bestemmelser i de nordiske lande.

6. Forsknings samarbejdet

6.1 Forskning

Ministerrådet værdsætter betydningen af et nordisk samarbejde inden for sektorforskningen på jord- og skovbrugsområdet. Dette er bl. a. blevet markeret gennem stigende finansieringsandele, som er ydet fra nationale og nordiske kilder gennem en lang årrække. Det nordiske samarbejdsprogram for bioteknologi yder desuden et særligt bidrag, der fremmer et antal forskningsaktiviteter inden for mange berørte fagområder under jord- og skovbrugssektoren.

Ministerrådet har i den første programperiode søgt at udbygge samarbejdsstrukturen til at dække alle områder inden for jord- og skovbrugsområdet og til at etablere en tættere tilknytning til de nationale forskningsråd og nationale forskningsinstitutioner. De udvidede rammer for NKJ's virksomhed repræsenterer bl. a. en sådan udvikling på jordbrugsområdet. Behovet inden for erhvervet samt tendenserne inden for forskningsverdenen peger på at forstærke og intensivere forskningen inden for visse områder. I det nordiske forskningssamarbejde gælder det særlig de områder, hvor de nordiske lande ikke hver for sig i tilstrækkeligt omfang kan opbygge egen ekspertise og egne kostbare laboratorieindretninger.

Behovet for et nordisk forskningssamarbejde skønnes fortsat at bestå, særligt i lyset af den tekniske udvikling samt de øgede hensyn til naturressourcernes økonomi og politik. Ministerrådet ønsker dog ikke at præcisere hvilke forskningsområder, der år for år bedst kan organiseres på nordisk niveau. Den vigtigste opgave bliver derimod at påse, at den organisatoriske indretning på nordisk niveau er velfungerende både internt og i forhold

det til de nationale forskningsorganer således, at samarbejdssystemet bedst muligt kan opfatte alle de kommende forskningsmæssige udfordringer.

I forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens første handlingsprogram var NEJS pålagt at vurdere den organisatoriske struktur på ny og at fremlægge forslag til en forskningsindretning for 1990'erne. NEJS har ladet en evalueringsgruppe udarbejde en bedømmelse af forskningssamarbejdet på hele jord- og skovbrugsområdet og har noteret sig gruppens hovedkonklusioner. På det organisatoriske område foreslår gruppen

at de faglige ansvarlige ved de nationale forskningsråd eller tilsvarende nationale institutioner med ansvar for jordbrugs- og skovforskningen bør indgå som centrale medlemmer af såvel Nordisk Kontraktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) som Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS)

at sekretariatene for NKJ og SNS bør henlægges til samme land (eller institution)

at NKJ får ansvaret for at prioritere de nordiske indsatser inden for hele jordbrugsområdet incl. planteforædlingsområdet

at beslutninger angående enkeltstående forskerkurser delegeres fra NKJ og SNS til styringsgruppen for den systematiserede nordiske forskeruddannelse.

Ministerrådet anser, at de fordele, der ligger i en nærmere tilknytning mellem de nordiske forskningsinstitutioner og de nationale forskningsorganer, må styrkes, forudsat at dette kan forløbe på en måde og i en takt, som ikke skader de positive nordiske funktioner og strukturer, som er etableret gennem en årrække.

I denne sammenhæng bør sammensætningen af SNS overvejes i lyset af ministerrådets målsætning om at gennemføre en stærkere kobling til de nationale forskningsorganer for derigennem at opnå supplerende adgang til forskningsmidler fra nationale finansieringskilder. Den nordiske finansiering skal som hidtil i første række reserveres de samordnende funktioner, herunder merudgifterne ved forskningsprojekternes styring, planlægning, initiering m. v.

Omlægningen, som tager sigte på en iværksættelse fra 1. januar 1990, må være betinget af, at den gunstige samarbejdsstruktur under SNS kan sikres en opretholdelse, og at man tager fornødne hensyn til en sikring af bl. a. skovforskningssektorens interesser.

I forbindelse med evalueringen af SNP bør det vurderes, om rammerne for SNP bør ændres, således at de forskningsmæssige aktiviteter under SNP overføres til det organ, der af ministerrådet er tillagt et nordisk koordineringsansvar for jordbrugsforskningen, (NKJ).

Ministerrådet anser også, at en forbedret informationsvirksomhed er vigtig for et nordisk forskningssamarbejde, og at der må være en indretning, der muliggør en åbning mod et videre europæisk og internationalt samarbejde.

Ministerrådet pålægger NEJS at udarbejde ændringsforslag, der kan sikre nordiske organer, der beskæftiger sig med forskningsopgaver på jord- og skovbrugsområdet, en mere identisk tilknytning og samarbejdsrelation til de nationale forskningsstøttende organer.

Et forslag til ændring må omfatte SNS, der med virkning fra begyndelsen af 1990 bør sikres en repræsentation fra de nationale forskningsstøttende organer, således at der bliver en mere lige adgang til at fremme nordiske forskningsprojekter med finansiering fra nationale forskningsorganer. Adgangen til midler må ske gennem en procedure, der gradvis kan blive mere identisk for NKJ og SNS, hvilket er påtænkt at ske via anbefalinger fra de repræsentanter, der udpeges til NKJ og SNS.

Forslag til ændringer må også omfatte SNP, således at de forskningsmæssige aktiviteter under SNP kan bringes i tilknytning til NKJ's virksomhed. Ændringsforslag herom må dog tage hensyn til resultaterne af den evaluering, der skal gennemføres for SNP.

Forskningssamarbejdet bør også have en indretning, der muliggør en åbning mod et videre europæisk og internationalt samarbejde.

6.2 Forskeruddannelsen

Som forudsat i sektorens første handlingsprogram er der etableret faste rammer for et nordisk samarbejde omkring forskeruddannelsen. På grund af ministerrådets erfaringer med forskellige typer af forskeruddannelse udarbejdede NEJS i 1986 retningslinjer for systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet. Disse uddannelseskurser adskiller sig fra de individuelle forskerkurser, som gennem en årrække har været afholdt af NKJ, SNS og Nordiske Jordbrugsforskere Forening (NJF), evt. med støtte fra den nordiske institution, Nordiske Forskerkurser.

Ministerrådet har prioriteret forskeruddannelsen højt gennem den første programperiode og vil tilstræbe at lade aktiviteten indgå som et fast element i landbrugsuniversiteternes uddannelsesvirksomhed. De gældende retningslinjer og virksomheden er blevet evalueret i forbindelse med handlingsprogrammets midtvejsevaluering. Ministerrådet støtter evalueringens anbefalinger, særlig hvad angår følgende betragtninger:

De hidtidige kursusplaner har udelukkende bestået af kursusrækker over 2–3 år inden for bestemte fagområder, hvor de enkelte kurser har bygget på hinanden i et samlet forløb. Der er imidlertid også god grund til at medtage tilbagevendende kurser med få års mellemrum og med nær samme faglige indhold. Dette vil kunne stimulere lokale forskningsmiljøer til at udvikle sig til specialiserede nordiske centre, som kan få en større international tilknytning bl. a. ved anvendelse af gæstelærere m. v.

Det anbefales endvidere, at alle forskeruddannelseskurser inden for jord- og skovbrugsområdet gennemføres i regi af styringsgruppen for de systematiserede forskerkurser, og at sekretariatsfunktionen fortsat knyttes til universitetsinstitutionerne. Herigennem kan opnåes en hensigtsmæssig koordinering og større gennemsigtighed for såvel forskerstuderende som for de planlæggende kursusarrangører. Det forudses, at al kursusvirksom-

hed kan støtte sig på et i forvejen udarbejdet og udsendt undervisningsmateriale. Større informationsvirksomhed vil være nyttigt, ligesom uddannelsesinstitutionerne i større grad bør integrere den nordiske forskeruddannelse på lige fod med anden undervisning – også i forbindelse med national ressourcetildeling.

Ministerrådet pålægger NEJS at sikre en fortsat udbygning af den nordiske forskeruddannelse som et integreret element i landbrugsuniversiteternes undervisningsplaner. Den nordiske styring skal udvikles til også at omfatte enkeltstående kurser, som anbefales fra anden side, f. eks. NKJ, SNS m. v. Til udbygningen hører også større informationsvirksomhed om den samlede nordiske uddannelsesvirksomhed på jord- og skovbrugsområdet.

7. Handlingsprogrammets iværksættelse og opfølgning

7.1 Prioritering

Nærværende handlingsprogram er udformet som et tillæg til det første handlingsprogram, som ministerrådet vedtog for jord- og skovbrugsområdet den 26. juni 1985. Tidsperspektivet strækker sig frem til 1995 for begge programmer.

De samarbejdsaktiviteter, som er behandlet i tillægget til handlingsprogrammet, har en højere prioritering end de endnu ikke igangsatte aktiviteter omtalt i det oprindelige handlingsprogram. Mange af de iværksatte samarbejdsaktiviteter er af en løbende karakter, og flere af de mere centrale områder er fortsat genstand for en høj prioritering. En vis udbygning eller nedbygning kan dog forekomme i forbindelse med de årlige budgetprogrammer.

For perioden frem til 1992 påregner ministerrådet særligt at forcere samarbejdet på alle kontrolområder, der berøres af tilpasningerne til EF's indre marked.

Samarbejdet på landbrugsmiljøområdet vil blive prioriteret højt og igangsat i forhold til den kontaktvirksomhed, der kan etableres med miljøsektoren. Omfanget vil blive bestemt af de økonomiske rammer fra nordisk side, der for en del aktiviteter vedkommende vil være nødvendige som supplement til de nationale midler.

7.2 Budgetangivelser

En udbygning af samarbejdet på landbrugsmiljøområdet, som angivet i handlingsprogrammet, bedømmes til at fordrer nordiske midler inden for en ramme på indtil 1,2 mio DKK årligt i perioden 1990–95. Samarbejdet om genetiske ressourcer og harmoniseringsbestrebelse på kontrolområderne bør udbygges med en ramme på ca. 0,8 mio. DKK årligt frem til 1993.

Ministerrådet bedømmer, at de fleste nye elementer til handlingspro-

grammet således kan gennemføres inden for en årlig budgetramme, der hæves med i alt 2 mio. DKK i forhold til niveauet for 1989.

Det pålægges NEJS at arbejde for en bedst mulig gennemførelse af handlingsprogrammernes målsætninger og indbyrdes prioritering af samarbejdsaktiviteterne i forbindelse med ministerrådets årlige virksomhedsplanlægning og budgetbehandling.

7.3 Evaluering

Inden udgangen af 1995 gennemføres en evaluering af alle de samarbejdsaktiviteter, som er optaget i det oprindelige og nærværende handlingsprogram. Evalueringen gennemføres under medvirken fra andre berørte samarbejdssektorer, hvor disse har været inddraget i eller været berørt af opfølgingsarbejdet, særlig miljøsektoren. En helhedsvurdering gøres af NEJS/ministerrådet, og resultatet overgives for behandling under Nordisk Råds session 1996.

*BILAGA***Midtvejsevaluering af det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet****1. Indledning**

Nordisk ministerråd (landbrugsministrene) vedtog på et møde den 26. juni 1985 et nordisk handlingsprogram på Jord- og Skovbrugsområdet.

Handlingsprogrammet var det første af sin art inden for det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet. Programmet sammenfattede ministerrådets målsætninger på en lang række samarbejdsområder, som påregnedes gennemført inden udgangen af 1995. Det blev forudsat at der skulle afgives en slutevaluering med tanke på Nordisk Råds session i 1996.

Ifølge handlingsprogrammet skal en første evaluering (midtvejsevaluering) udføres inden udgangen af 1989 af alle handlingsprogrammets samarbejdsområder. En sådan helhedsvurdering skal udføres af Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) og af ministerrådet. Evalueringsresultatet skal overgives til Nordisk Råds session i 1990.

2. Arbejdsform

Landbrugsministrene er under de årlige ministerrådsmøder siden 1985 blevet holdt underrettet om de vigtigste opfølgninger af handlingsprogrammet, som er blevet gennemført, eller som af NEJS er blevet forelagt for beslutninger i ministerrådet.

I 1988 blev ministrene orienteret om den plan, som NEJS havde godkendt for midtvejsevalueringen. Ifølge planen skulle de nationale NEJS-sekretærer inddrages ved bl. a. at indsamle udtalelser fra nationale eksperter i et større antal nordiske projekter, som havde relation til handlingsprogrammets målsætninger. Som yderligere elementer til midtvejsevalueringen skulle man endvidere inddrage konklusionerne fra gennemførte evalueringer af sektorens institutioner og samarbejdsorganer samt rapporter fra nedsatte evalueringsgrupper angående forskningen på jord- og skovbrugsområdet samt den systematiserede forskeruddannelse.

Samtidig med godkendelsen af planen for midtvejsevalueringen forudså NEJS, at der kunne blive behov for en justering af handlingsprogrammet. Der er samtidig blevet gjort forberedelser til at aktualisere handlingsprogrammet med supplerende målsætninger for samarbejdet i perioden 1990–95.

3. Vurdering af opnåede resultater

3.1 Sammenfatning

Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) konstaterer, at det beskrevne udgangspunkt for det nordiske samarbejde fortsat er aktuelt. Samarbejdet må fremdeles være forankret i nationale prioriteringer, og konkrete resultater må opnåes inden for overskuelige tidsrum.

NEJS registrerer, at et antal arbejdsområder i stigende grad påvirkes af målsætninger, som tager udgangspunkt i tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Dette gælder især samarbejdsområder inden for miljøområdet samt tilpasninger til de internationale forhold — i særdeleshed det vesteuropæiske integrationssamarbejde.

Handlingsprogrammet fastslog som et hovedprincip, at det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet for størstedelen finansieres med nationale bevillinger. Inden for jordbrugsforskningens område er der især sket en stigning i antallet af nordiske forskningsprojekter, der finansieres direkte fra de nationale forskningsråd uden bistand fra ministerrådets side. På de administrative samarbejdsområder, hvor ministerrådet især har besluttet udvidelser i samarbejdet mellem nationale myndigheder, har NEJS dog konstateret et relativt stigende behov for nordisk finansiering. Såfremt den nordiske finansiering til fordel for jord- og skovbrugssektoren bliver begrænset, må man enten søge om muligt at bruge flere nationale ressourcer eller indskrænke de nordiske aktiviteter.

NEJS bedømmer, at Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål er et værdifuldt forum for gensidig udveksling af information mellem de nordiske lande, og at integreringen af de jord- og skovbrugspolitiske spørgsmål er lykkedes på en tilfredsstillende måde.

NEJS konstaterer, at målsætningen omkring genbankspørgsmål og planterforædlingsopgaver er fremskredet tilfredsstillende og at evaluering er planlagt for SNP inden udgangen af 1990.

NEJS finder angående Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd, at en grænsedragning specielt i relation til skovtræforædlingen under SNS kan være nyttig, og at Planterådet bør udforme et flerårigt arbejdsprogram for sin virksomhed som grundlag for en bedømmelse af det aktivitetsniveau, ministerrådet ønsker at give støtte til.

Ministerrådet udtrykte i handlingsprogrammet forventninger om, at samarbejdet på husdyrområdet i første række ville rette sig mod forskningsområdet, men at der også burde lægges vægt på udviklingsområdet og administrative foranstaltninger specielt angående fodermiddelvurdering og fodermiddelkontrol. Opfølgningen har bekræftet målsætningens aktualitet, idet husdyrbrugssiden på passende vis har deltaget i det nordiske forskningssamarbejde på jordbrugsområdet. Et større samarbejde på det administrative område inden for husdyrbrugsområdet har dog ikke udvik-

let sig. Ministerrådet har imidlertid støttet et stærkt efterspurgt samarbejdsinitiativ omkring fodermidler med etableringen af nye ensartede normer for analyser af fodermidler.

Ministerrådet pålagde i handlingsprogrammet NEJS at arbejde for bedst muligt samarbejde omkring maskin- og byggeteknologisk udvikling til gavn for jord- og skovbruget. NEJS konstaterer, at igangsætningen af konkrete projektaktiviteter under det jordbrugstekniske område har trukket noget ud i afventning af bl.a. en mere formel organisatorisk samarbejdsramme. NEJS finder, at de organisatoriske anliggender inden udgangen af 1989 bør være bragt til en sådan afslutning, at kræfterne kan samles om konkrete samarbejdsopgaver på de enkelte jordbrugstekniske fagområder.

NEJS har konstateret, at frøkontrollinstitutionerne i de nordiske lande har styrket deres samarbejde, og at samarbejdet har fået god fremdrift. NEJS forventer dog større harmoniseringsresultater inden for de nærmeste år. Det konstateres, at plantesundhedsmyndighedernes hidtidige samarbejde er blevet udvidet med handlingsprogrammets målsætning, og at samarbejdet er kommet ind i en god form, hvor en række resultater kan præsenteres inden for de nærmeste år.

NEJS bedømmer, at samarbejdet om vurdering af bekæmpelsesmidler nu har fundet en form, som muliggør et varigt samarbejde mellem godkendelsesmyndighederne og de medvirkende afprøvningsinstitutioner. Forudsætningerne er til stede for et reduceret dobbeltarbejde, et bedre beslutningsgrundlag og mere sammenfaldende godkendelsesbetingelser for planteværnsmidler i de nordiske lande. Relationen til det nordiske miljøsam arbejde har forløbet tilfredsstillende under hele vurderingsperioden, men nogen forsinkelser er dog konstateret i den indledende fase. Basisfinansieringen bør dog i større grad være national og bør sikres af de nationale myndigheder, der har ansvaret for godkendelse af bekæmpelsesmidlerne. En øget arbejdsdeling og udnyttelse af de fælles resultater bør give besparelser.

NEJS konstaterer, at samarbejdet om landbrugskemi har givet et godt grundlag for at bedømme mulighederne for en harmonisering af reglerne for handel med gødning og jordforbedringsmidler. Et samarbejde på foderstofområdet er igangsat med projektmidler fra 1989.

NEJS bedømmer, at de veterinære chefer gennem årene har udnyttet den nordiske kontaktmulighed regelmæssigt, men primært til informationsudveksling. NEJS konstaterer samtidig, at de nordiske landes relationer på det veterinære område med fordel kan udbygges ved en målrettet harmoniseringsindsats, som tager udgangspunkt i de kommende bestemmelser for EF's indre marked.

Det blev angivet i handlingsprogrammet, at Norden ikke udgjorde et hjemmemarked for landbrugsprodukter. Ministerrådet pålagde imidlertid NEJS at udrede mulighederne for en øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden.

NEJS modtog i juni 1988 fase I af en udredning om øget samhandel med jordbrugsprodukter i Norden. Udrederen redegjorde for de nationale og internationale sammenhænge og forpligtelser, hvorunder en øget samhandel kunne finde sted. En redaktionsgruppe blev udpeget til at afgive konkrete forslag til øgede samhandelsmuligheder. En rapport med visse konkrete forslag er afgivet.

Samarbejdet om akvakultur er i perioden overgået til en nyetableret embedsmandskomité for fiskerispørgsmål.

På en række mindre samarbejdsområder som vildtforvaltning, havebrugsområdet, dyrebeskyttelsesområdet og bioenergi har der været gjort passende fremskridt svarende til områdernes nationale prioriteringer.

Forskningsområdet har været behandlet af to særskilte evalueringsgrupper, hvis omfattende rekommandationer og forslag til forbedringer bliver yderst nyttige i de videre overvejelser om justeringer i sektorens handlingsprogram. De væsentligste rekommandationer vedrører bl. a. en bedre integrering mellem de nationale forskningsråd og de tilsvarende nordiske forskningsorganer på henholdsvis jordbrugets og skovbrugets område. Alle aktiviteter vedrørende enkeltstående forskerkurser foreslås samlet under styringsgruppen for den systematiserede nordiske forskeruddannelse på jord- og skovbrugsområdet.

NEJS vurderer som en helhedsbetragtning, at ministerrådets oprindelige ambition med hensyn til den tidsmæssige iværksættelse af handlingsprogrammet er indfriet på en tilfredsstillende måde. Der er ikke afdækket nye store samarbejdsønsker, der er specifikke for jord- og skovbrugssektoren. Alle de store nye udfordringer til det nordiske samarbejde i perioden har haft rod i mere tværsektorielle målsætninger eller i andre mere generelle politiske forhold.

De tværsektorielle forhold er især årsag til, at NEJS for ministerrådet vil fremlægge forslag til justeringer i handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet for perioden 1990–95.

3.2 Vurdering af handlingsprogrammets enkelte målsætninger

1.2 Udgangspunkter for jord- og skovbrugssamarbejdet

NEJS konstaterer, at det beskrevne udgangspunkt for det nordiske samarbejde fortsat er aktuelt. Komitéen vil især fremhæve, at udbygningen af det nordiske samarbejde fremdeles må være forankret i nationale prioriteringer, og at aktiviteterne inden for et overskueligt tidsrum må resultere i konkrete resultater. Aktiviteterne i de konkrete projekter må som hovedregel kræve udtalt interesse fra mindst tre nordiske lande.

NEJS har imidlertid registreret, at et antal samarbejdsområder i stigende grad påvirkes af målsætninger, som tager udgangspunkt i tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Dette gælder i første række samarbejdsområder, der har baggrund i prioriteringen inden for miljøområdet samt generelle tilpasninger nationalt og nordisk til de internationale

forhold. Stigende indflydelse har især det vesteuropæiske integrationsarbejde fået og i nogen omfang også nordiske markeringer på globalt plan som f. eks. i spørgsmål om genressourcernes bevarelse m. m.

I.3 Samarbejdsformer og samarbejdsmetoder

NEJS konstaterer, at den vifte af samarbejdsformer og samarbejdsmetoder, som er opregnet i handlingsprogrammet, har vist sin berettigelse og fortsat kan anvendes afhængigt af, hvad der er mest formålstjenligt for de enkelte aktiviteter.

Uformel kontaktvirksomhed har allerede været etableret tidligt på de fleste områder inden for jord- og skovbrugssektoren, og behovet for yderligere etableringer har været begrænset. Nogle samarbejdsområder er blevet hjulpet med at udforme vedtægter (stadgar), der kunne forankre de formelle rammer for det nordiske samarbejde. Beslutninger herom er i flere tilfælde forelagt ministerrådet til beslutning. Ønskerne er især fremkommet på samarbejdsområder, hvor ministerrådet har formuleret de mere overordnede målsætninger for samarbejdets indhold og styring samt stillet forventninger til de fremtidige resultater.

Ministerrådet har dog kun i et tilfælde haft til hensigt, at de formelle organisatoriske rammer skulle resultere i etablering af en samnordisk institution. Dette var tilfældet for Samnordisk Planteforædling (SNP).

Generelt kan det i øvrigt konstateres, at der over perioden har været en tendens til at koncentrere samarbejdet på mere centrale samarbejdsområder inden for sektoren. Selvstændige udredningsarbejder er alene igangsat med baggrund i handlingsprogrammets målsætninger.

I.4 Finansieringsprincipper i jord- og skovbrugssamarbejdet

Handlingsprogrammet fastslog som et hovedprincip, at det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet for størstedelen finansieres med nationale bevillinger fortrinsvis ved medvirken fra myndigheder og organisationer i de enkelte lande. For projektvirksomhed, som finansieres over det nordiske budget og som bl. a. omfatter forskning og teknologiudvikling, gælder, at den nordiske finansiering fortrinsvis skal være et tillæg til totalfinansieringen. Den nordiske finansieringsdel skal nærmest dække de omkostninger, som følger af projekternes transnationalitet.

Dette princip er gennemført inden for de fleste aktiviteter. Den nordiske finansiering har oftest kun været anvendt til dækning af rejseudgifter, hvor nationale eksperter ikke via de normale budgetrammer har rejsemidler til rådighed for deltagelse i nye nordiske aktiviteter. Det nordiske samarbejde har således draget fordel af megen national kompetence uden nordisk finansiering bortset fra mindre bidrag til sekretærfunktioner for visse projektområder. Princippet har også været anvendt på den projektvirksomhed, der er gennemført under sektorens 3 nordiske institutioner. Nordisk Genbank, der er en udpræget serviceinstitution, får dog en relativ større

andel af sine aktiviteter finansieret med nordiske midler, idet alene denne institution har nordisk ansat personale.

NEJS konstaterer, at målsætningen om finansieringsprincipperne gennemgående har været opfyldt i den undersøgte periode, og at aktivitetsniveauet næppe vil kunne opretholdes uden fortsatte andele af en vis nordisk finansiering. Inden for jordbrugsforskningens område har NKJ med held øget antallet af nordiske forskningsprojekter finansieret direkte fra de nationale forskningsråd uden bistand fra ministerrådets side. På de forvaltningsmæssige kontrolområder, hvor ministerrådet især har besluttet at forcere samarbejdet mellem de nationale myndigheder, har NEJS dog konstateret et relativt stigende behov for nordisk finansiering. Behovet er især gået til nødvendige sekretærfunktioner for de involverede arbejdsgrupper og ekspertgrupper.

Såfremt den nordiske finansiering til fordel for jord- og skovbrugssektoren bliver begrænset, må man enten søge at bruge om muligt flere nationale ressourcer eller indskrænke de nordiske aktiviteter.

II Samarbejdet inden for erhvervspolitikken

Ministerrådet fremhævede i handlingsprogrammet, at samarbejdet inden for det erhvervspolitiske (næringspolitiske) område med fordel kunne fortsætte inden for rammerne af Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugs-spørgsmål. I kontaktorganet deltog foruden repræsentanter for regeringsmyndighederne også erhvervsorganisationerne med relation til jordbrugssektoren.

Ministerrådet fandt imidlertid, at også skovbrugspolitiske forhold burde dækkes på tilsvarende måde, og der blev formuleret en anmodning til kontaktorganet om at behandle en udvidelse af mandatet, så at det omfattede både jord- og skovbrugssektorerne inklusive de tilgrænsende industrier. Samtidigt blev der stillet forventning om, at kontaktorganets sammensætning blev udvidet med en tilsvarende skovlig repræsentation, og at kontaktorganet udviklede sine arbejdsformer, så at de bedre kunne modsvare den nye bredde i mandatet.

NEJS konstaterer, at kontaktorganets mandat som foreslået blev udvidet til at omfatte jord- og skovbrugspolitiske spørgsmål med virkning fra 1985. Repræsentationen blev også udvidet i det nye organ, hvis navn ændredes til Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål. Kontaktorganet har hovedsageligt gennemført sine mødeaktiviteter med et årligt plenarmøde, som tidsmæssigt arrangeres i sammenhæng med ministerrådets (landbrugsministrenes) årlige møde. Mødevirksomheden finansieres fortsat nationalt, og drøftelserne i kontaktorganet omfatter især internationale spørgsmål samt andre betydelige specialtemaer. Inden for rammerne af kontaktorganet har der endvidere været afholdt landbrugspolitiske seminarer, som har omfattet emnerne: "Produktionsbegrænsninger i Nordisk Landbrug" (1985), "Binæringer i Nordisk Landbrug" (1986) og "Kvindepolitisk seminar" (1988).

NEJS bedømmer, at kontaktorganet er et værdifuldt forum for gensidig udveksling af information mellem de nordiske lande, og at integreringen af de jord- og skovbrugspolitiske spørgsmål er lykkedes på en tilfredsstillende måde. Afholdelse af seminarer over særlige emner supplerer virksomheden. Til informationsudveksling benytter landbrugets erhvervsorganisationer sig desuden af sit eget nordiske samarbejdsorgan samlet i Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NBC) og et tilsvarende for skovbruget i Nordisk Skovunion (NSU).

III 1.1 Genbanksamarbejdet om jord- og skovbrugsplanter

De nordiske lande etablerede i 1979 en nordisk genbank for land- og havebrugsplanter. Ministerrådet anså, at genbanksamarbejdet havde en vigtig opgave at udfylde, hvorfor gode arbejdsforudsætninger for genbanken måtte garanteres.

I handlingsprogrammet pålagde ministerrådet NEJS at udrede, hvorledes et evt. genbanksamarbejde på skovbrugets område kunne indledes.

En arbejdsgruppe nedsat af Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS) udarbejdede en rapport om spørgsmålet. SNS tilsluttede sig gruppens konklusioner, der i sammenfatningen lød:

”Arbejdsgruppen anså ikke, at der endnu forelå noget behov for en fælles nordisk genbank for skovtræer. Klonsamlinger, frølagring og naturlige skovbestande (in situ) varetoges bedst på nationalt niveau. De enkelte landes dataregistreringer på området kunne udveksles efter behov mellem de nationale skovtræforædlingsorganisationer.”

SNS anbefalede at arbejdsgruppen fortsat kunne stå til rådighed og på eget initiativ behandle skovlige genbankspørgsmål inden for rammen af Nordisk skovtræforædlingsgruppe.

I handlingsprogrammet pålagde ministerrådet endvidere NGB, at den i et samarbejde med Samnordisk Planteformidling (SNP) skulle udrede metoder og dokumentationssystemer for en effektiv udnyttelse af det genetiske materiale samt en forbedret kundskabsformidling til brugerne af genbankens tjenester. Disse målsætninger er på omfattende vis søgt varetaget gennem aktiviteterne under Nordisk Biometriprojekt.

Det nordiske Biometriprojekt har til formål at udvikle et brugervenligt datasystem (programbibliotek) for planlægning, kontrol og analyse af forsøg inden for genetik og planteformidling. Projektet, der er startet i 1987 og som påregnes at løbe i 4 år, har en styringsgruppe, hvor sektorens tre nordiske institutioner er repræsenteret, dvs. Samnordisk Planteformidling (SPS), Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS) og Nordisk Genbank (NGB). Projektet har bl. a. modtaget midler fra ministerrådets datahandlingsplan i tillæg til sektorens egne midler.

NEJS konstaterer, at der har været en tilfredsstillende opfølgning af målsætningen vedrørende skovligt genbanksamarbejde. Samarbejdet omkring Nordisk Biometriprojekt vurderes indtil videre positivt, idet NEJS

forventer, at programbiblioteket, der udvikles under en projektfinansieringsform, kan videreføres eller vedligeholdes gennem brugerbetaling efter projektets afslutning. I tilslutning til handlingsprogrammets konkrete målsætninger kan NEJS med tilfredshed konstatere, at genbankens virksomhed også er blevet udnyttet i forbindelse med faglig bistand i spørgsmål vedrørende et bredere internationalt genbanksamarbejde. Konkret har genbanken på de nordiske bistandsorganers vegne påtaget sig et vist projektansvar i forbindelse med etableringen af et regionalt genbanksamarbejde i SADCC-landene i det sydlige Afrika.

På initiativ af Genbanken gennemførte en udenforstående gruppe en evaluering af genbankens virksomhed i 1986. NEJS behandlede gruppens evalueringsrapport i 1987 på baggrund af de opfølgninger, som genbanken selv havde gennemført. NEJS udtrykte støtte til gruppens konklusioner om, at hovedvægten i genbankens målsætning skulle lægges på en indretning, så genbanken i størst mulig grad ville blive et serviceorgan for planteforældre og planteforskere vedrørende land- og havebrugets kulturplanter. Gruppen angav endvidere en række forslag til konkrete forbedringer af genbankens løbende virksomhed, som har været nyttige retningslinjer for ledelsen i den videre opfølgning.

III 1.2 Planteforædlingsamarbejdet

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at betydelige resultater kunne opnåes inden for et samarbejde på planteforædlingsområdet. Ministerrådet igangsatte tidligt et samarbejde under et større paraplyprojekt "Samnordisk Planteforædling" (SNP), som omfattede sortsforsøgsvirksomhed, konkret forædling af geografisk marginelle planter vigtige for Norden samt nogen forskningsvirksomhed. Forædlingen omfattede både land- og havebrugsplanter, medens de tilsvarende aktiviteter på skovbrugets område blev varetaget af Nordisk Skovtræforædlingsgruppe tilknyttet SNS.

Ministerrådets målsætning i handlingsprogrammet angik ønsker om en udredning vedrørende arbejdsdelingen mellem SNS og SNP på Skovtræforædlingens område, samt opdrag til NEJS om at studere hvorledes faste arbejdsforudsætninger for SNP kunne udformes. NEJS burde i denne sammenhæng overveje, hvorledes koordineringen mellem det almene jordbrugs- og skovsamarbejde kunne sikres.

NEJS kan om de tre målsætninger rapportere følgende:

Nordisk samarbejde på skovtræforædlingens område varetages aktivt af Nordisk Skovtræforædlingsgruppe under SNS. Gruppen har 2–3 undergrupper, som arbejder med proveniensforsøg, genetik og skovtræforædling. Der er endvidere i tilknytning til gruppen etableret en nordisk sammenslutning af skovlige forædlingsorganisationer (NFO), som bl. a. arbejder med udveksling, afprøvning og registrering samt fælles indsamling af forædlingsmateriale. I sin helhed dækker den nordiske skovtræforædlings-

gruppe aktiviteter på det skovlige område, som svarer til de aktiviteter, der dækkes af SNP på jord- og havebrugsområdet. Der er konstateret et tilfredsstillende samarbejde mellem de to områder i forbindelse med bl. a. Det nordiske Biometriprojekt (afledt af genbanksamarbejdet) og inden for den nordiske forskeruddannelse samt på det bioteknologiske område.

Faste arbejdsforudsætninger for SNP blev virkeliggjort i 1986, da ministerrådet efter en længere programlægning besluttede at etablere samarbejdet under SNP inden for rammerne af en samnordisk institution. De hidtidige projektaktiviteter blev fra 1. januar 1987 videreført af Samnordisk Planteforædling (SNP) inden for omtrentlige samme økonomiske rammer, som var bevilget under den tidligere projektperiode.

Spørgsmålet om koordineringen med det almene forskningssamarbejde på jord- og skovbrugsområdet blev behandlet samtidigt med, at ministerrådet behandlede de nye vedtægter for SNP samt ændrede vedtægter for Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ). Resultatet blev, at SNP og NKJ skulle udarbejde planer om det påtænkte samarbejde mellem de to organisationer efter 1. januar 1987, og at vedtægterne for SNP skulle tilføjes en revisionsklausul, som kunne aktiveres i forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram i 1989. Kontakten mellem SNP og NKJ er blevet aftalt at skulle finde sted på sekretærniveau mellem de to organer. Revisionen af vedtægterne for SNP kan blive aktuel i lyset af de anbefalinger, som afgives af den nordiske evalueringsgruppe vedrørende forskningssamarbejdet på jord- og skovbrugsområdet (jfr. afsnit IV. 1).

Med udgangspunkt i stedfortræderkomiteens ønsker om en generel institutionsgennemgang har NEJS planlagt, at SNP bliver gjort til genstand for en selvstændig evaluering af sin virksomhed inden udgangen af 1990.

III 1.3 Udveksling af frisk plantemateriale

I handlingsprogrammet pålagde ministerrådet NEJS at fremme samarbejdet mellem berørte institutioner i de nordiske lande med henblik på bl. a. at organisere en fastere procedure for en nordisk udveksling af frisk plantemateriale.

NEJS har konstateret, at ovenstående samarbejdsmålsætning er behandlet positivt af en arbejdsgruppe under SNP om "Samordnet odlingsværdesprøvnings i Norden" (SNP-publikation nr. 14, marts 1986), og at de nordiske landes planteinspektionsmyndigheder støtter samme målsætning i sine arbejdsplaner om samordnet planteinspektionsmetodik og -certificeringsmetoder. NEJS vil se med tilfredshed på, at muligheden udnyttes mellem de nordiske landes eliteplanteavlstationer, som har afgivet positive forventninger herom. Det skal samtidigt konstateres, at koordineringen mellem flere nordiske grupper dog har resulteret i en relativ langsom opfølgning rent tidsmæssigt.

III 1.4 Frø- og planteforsyning i skovbruget

Overgang til moderne skovbrugsmetoder har øget betydningen af skovbrugets frø- og planteforsyning. Dette sikres nationalt gennem omfattende drift af frøplantager og skovplanteskoler.

Institutioner med ansvar for frø- og planteforsyningen har samarbejdet gennem Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP). Rådet blev oprettet på initiativ af Nordisk Skovunion i 1970.

I handlingsprogrammet fremførte ministerrådet voksende forventninger til dette samarbejde og pålagde NEJS i samråd med Nordisk Skovunion at overveje, hvorledes stabile arbejdsforudsætninger kunne etableres for Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP).

Opfølgningen har resulteret i nye vedtægter for NSFP, hvor ministerierne med ansvar for skovbruget i hvert land udpeger 1–2 medlemmer af NSFP efter høring af den nationale sektion af Nordisk Skovunion. Frø- og Planterådets relation til ministerrådet fremkommer i øvrigt ved, at rådet kan indsende årlige projektansøgninger om økonomisk støtte til sin virksomhed. Dette er sket siden 1987, og hovedaktiviteterne har især været rettet mod nordisk kursusvirksomhed, og der har kun været meget begrænsede midler til støtte for sekretariatsvirksomheden. De nordiske arrangementer omkring planteskolebesøg m.v. har dog i de seneste år været begrænset til en fast kerne. Der arbejdes for en bredere tilslutning ligesom det noteres som et savn, at Island ikke deltager i Frø- og Planterådet.

NEJS finder, at en grænsedragning specielt i relationerne til skovtræforædlingen under SNS kan være nyttig for det fremtidige arbejde, og at Planterådet bør udforme et flerårigt arbejdsprogram for sin virksomhed som grundlag for en bedømmelse af det aktivitetsniveau, ministerrådet ønsker at give støtte til.

III 1.5 Samarbejde på husdyrområdet

Ministerrådet udtrykte i handlingsprogrammet forventninger om, at samarbejdet på husdyrområdet i første række ville rette sig mod forskningsområdet, men at der også burde lægges vægt på udviklingsområdet og administrative foranstaltninger specielt angående fodermiddelvurdering og fodermiddelkontrol.

Opfølgningen har bekræftet målsætningens aktualitet, idet husdyrbrugs-siden på passende vis har deltaget i det nordiske forskningssamarbejde på jordbrugsområdet. Et større samarbejde på det administrative område inden for husdyrbrugsområdet har dog ikke udviklet sig. De enkelte landes avlerorganisationer har ikke generelt haft behov for et større samarbejde end det, der allerede finder sted på uformel basis eller ved anden kontaktsvirksomhed bl.a. gennem Nordiske Jordbrugsforskernes Forening (NJF).

På husdyrområdet har ministerrådet imidlertid konkret støttet et stærkt efterspurgt samarbejdsinitiativ omkring fodermidler med etableringen af

nye ensartede normer for analyser af fodermidler. Samarbejdet har baggrund i videreudviklingen af et nordisk udviklet proteinvurderingssystem for drøvtyggere, og er senest udvidet til også at omfatte et projekt om et fælles energivurderingssystem for drøvtyggere. Et konkret forslag på pelsdyrområdet har været til forundersøgelse, men har ikke kunnet gennemføres. Særlig opmærksomhed bør rettes mod en nordisk projektgruppe, som har arbejdet tilfredsstillende med at koordinere nationale genbankforanstaltninger på husdyrområdet. Samarbejdet har tiltaget i omfang, og der er desuden blevet vakt større forståelse for arbejdet både nationalt og fra kulturhistorisk side omkring bevaringen af gamle truede husdyrracer.

III 1.6 Maskin- og byggeteknologisk udviklingssamarbejde

Ministerrådet pålagde i handlingsprogrammet NEJS at arbejde for bedst muligt samarbejde omkring maskin- og byggeteknologisk udvikling til gavn for jord- og skovbruget. Særlig de nationale institutter på jordbrugsområdet burde udvikle deres samarbejde, idet det blev konstateret, at de skovtekniske institutter allerede havde etableret et samarbejde, der indgik i SNS.

NEJS besluttede i 1985, at opfølgningen på området kunne initieres parallelt med samarbejdet omkring prøvning og testning af jordbrugsmaskiner m. v. (jfr. afsnittet III 2.8. De nationale institutioner på området blev kontaktet for at udpege repræsentanter, som kunne fremlægge forslag til opbygningen af det videre samarbejde.

En to-personsgruppe afgav i juni 1987 en rapport om forudsætninger og interesse for et nordisk samarbejde inden for jordbrugets bygnings- og maskinteknik. Rapporten anbefalede, at repræsentanter fra alle de nationale institutioner på det jordbrugstekniske område burde samles i et nordisk seminar for dér at drøfte forslag til aktionsplaner.

Med projektstøtte afholdtes i oktober 1987 et jordbrugsteknisk seminar, hvor målsætningen om et fremtidigt samarbejde blev besluttet. Under seminaret kom deltagerne frem til et ønske om at få etableret et nordisk jordbrugsteknisk samarbejdsorgan. Forslag til præliminære vedtægter (stadgar) blev udarbejdet og afgivet til NEJS med henblik på endelig udformning og godkendelse. Det jordbrugstekniske samarbejdsorgan skulle søge tilslutning til sin virksomhed fra alle institutioner og disses administrative afdelinger, som beskæftiger sig med jordbrugsteknisk forskning, undervisning, udviklingsopgaver og afprøvninger i de nordiske lande. Antallet af sådanne nationale institutioner udgjorde ca. 18 stk. En samarbejdskomité skulle udpeges til at lede virksomheden. Under ministerrådets (landbrugsministrene) møde i 1988 blev endelige vedtægter vedtaget og en interimis-samarbejdskomité udpeget af NEJS.

På det jordbrugstekniske undervisningsområde er et nyt samarbejde nu under opbygning, og på maskinudviklingsområdet er et stort nordisk projekt blevet igangsat fra 1989 med forskningsmidler fra NKJ.

NEJS bedømmer, at der med den formelle ramme er etableret et bedre grundlag for, at de ofte små nationale institutioner kan tilvejebringe et langsigtet nordisk samarbejde på de vigtigste jordbrugstekniske fagområder. Igangsætningen af konkrete projektaktiviteter under området har dog trukket noget ud i afventning af den formelle samarbejdsramme. Den tøvende holdning har bl. a. årsag i manglende traditioner for samarbejde ind over de jordbrugstekniske fagområder fra maskinudvikling, afprøvninger og bygningsteknik.

NEJS finder, at de organisatoriske anliggender inden udgangen af 1989 bør være bragt til en sådan afslutning, at kræfterne kan samles om konkrete samarbejdsopgaver på de enkelte jordbrugstekniske fagområder.

III 2.1 Kontrol af frø, læggekartofler og andet planteforøgningsmateriale

De nordiske lande har udformet kontrolforanstaltninger på frøområdet, som i store træk er baseret på de internationalt godkendte analyse- og certificeringsregler. Dog forekommer der en række forskelle i detailkravene, ligesom der for læggekartofler (utädespotatis) er store forskelle mellem de nationale regler.

Ministerrådet pålagde i handlingsprogrammet NEJS at udrede, på hvilken måde kontrolmyndighederne kunne udvikle deres arbejde. I udredningen burde bl. a. mulighederne for et samarbejde om udnyttelse af EDB-teknologi og fælles personaleuddannelse overvejes.

NEJS har konstateret, at frøkontrolinstitutionerne i de nordiske lande har styrket deres samarbejde ved at etablere en Nordisk Frøkontrolkomité, hvori lederne i de nationale frøkontrolorganer har sæde. Frøkontrolkomitéen har antaget samarbejdsmålsætninger, som er angivet i ministerrådets handlingsprogram og suppleret med den målsætning, som indgår i ministerrådets generelle bestræbelser om afskaffelse af tekniske handelshindringer i Norden. Med projektmidler fra ministerrådet har frøkontrolkomitéen og nogle arbejdsgrupper siden 1986 arbejdet med spørgsmål som harmonisering af forskrifter vedrørende frø og læggekartofler, fællesnordiske analyseregler, uddannelse af personale og informationssamarbejde om EDB-anvendelse. Komitéen har også løbende samarbejde om fælles holdninger til spørgsmål, som rejses i internationale organisationer (ISTA, OECD, FAO m. fl.).

NEJS bedømmer, at samarbejdet har fået god fremdrift, og at styringen fra kontrolkomiteens side har været værdifuld over for de mange aktiviteter, som har været taget op i perioden. Særlig harmoniseringsbestræbelserne mellem de nordiske lande anser NEJS for vigtige. NEJS finder, at der bør fremlægges klare resultater inden for de nærmeste år med henblik på at få politiske signaler til brug for den videre harmoniseringsproces.

III 2.2 Plantesundhedskontrol

Ministerrådet meddelte i handlingsprogrammet, at de nordiske landes planteinspektioner allerede havde etableret et vist samarbejde og præciserede som målsætning, at landenes myndigheder burde udvide det faglige samarbejde, herunder uddannelse af inspektører og udvikling af testmetoder for derigennem at harmonisere den praktiske kontrolvirksomhed.

NEJS har konstateret, at plantesundhedsmyndighedernes hidtidige samarbejde er blevet udvidet med handlingsprogrammets målsætning, og at der med nordisk projektstøtte allerede er nået positive resultater. I 1987 forelå resultatet af et nordisk samarbejde om udarbejdelse af en håndbog for planteinspektører. Med udgangspunkt i et fælles indsamlet billedmateriale blev der udgivet en nordisk håndbog på fire sprog. I fortsættelse heraf arbejdes der videre med en samordning og harmonisering af den anvendte metodik omkring plantekontrollen i de nordiske lande. Dette projekt er planlagt afsluttet i 1989, og samme år påbegynder kontrolmyndighederne et projekt om samordnet plantecertificeringsmetoder, der har til målsætning at muliggøre en meget høj grad af frihandel mellem de nordiske lande. Projektet forventes afsluttet i 1991 og påregnes at give de nordiske lande et kontrolsystem, der er stærkt tilpasset det system, som vil komme til at gælde for det indre marked i EF fra udgangen af 1992.

NEJS bedømmer, at samarbejdet er kommet ind i en god form, og forventer, at en række konkrete resultater kan præsenteres inden for de nærmeste år.

III 2.3 Vurdering af bekæmpelsesmidler

De nordiske landes godkendelsesmyndigheder for bekæmpelsesmidler træffer de nationale beslutninger om godkendelse og registrering af bekæmpelsesmidler på grundlag af tilgængelig dokumentation og udførte afprøvninger. I det nordiske samarbejde er kontrolmyndighedernes virksomhed underlagt det nordiske miljøsamarbejde. Samarbejde om den biologiske afprøvning af bekæmpelsesmidler er imidlertid optaget som målsætning i handlingsprogrammet for jord- og skovbrugsområdet. Den valgte arbejdsdeling har bl. a. sammenhæng med, at de nationale godkendelsesmyndigheder samarbejder med jordbrugsforskningsinstitutioner, hvad angår den praktiske gennemførelse af de ønskede biologiske afprøvninger.

Som følge af handlingsprogrammet og med støtte i nordiske projektmidler har to arbejdsgrupper udarbejdet nordiske retningslinjer (guidelines) for biologisk afprøvning af planteværnsmidler. I første række på områder, hvor der ikke forelå internationale retningslinjer.

NEJS bedømmer, at samarbejdet på området nu har fundet en form, som muliggør et varigt samarbejde mellem godkendelsesmyndighederne og de medvirkende afprøvningsinstitutioner, således at forudsætningerne er til stede for et reduceret dobbeltarbejde, et bedre beslutningsgrundlag og

mere sammenfaldende godkendelsesbetingelser for planteværnsmidler i de nordiske lande. Relationen til det nordiske miljøsamarbejde har forløbet tilfredsstillende under hele vurderingsperioden, men nogen forsinkelser er dog konstateret i den indledende fase. NEJS værdsætter samarbejdet og finder det positivt, at omfanget af det nordiske samarbejde omkring biologisk afprøvning nu søges stærkt udvidet. Basisfinansieringen bør dog i større grad være national og bør sikres af de nationale myndigheder, der har ansvaret for godkendelse af bekæmpelsesmidlerne. NEJS forventer, at der kan opnåes besparelser ved en øget arbejdsdeling og udnyttelse af de fælles resultater, herunder også i relation til de toksikologiske og økotoxikologiske vurderinger.

III 2.4 Landbrugskemi

Ministerrådet pålagde ifølge handlingsprogrammet NEJS at udrede, hvorledes de nordiske landes landbrugskemiske institutioner kunne udvikle sit samarbejde med udgangspunkt i den analytiske landbrugskemi. Målsætningen rettede sig bl. a. mod at skabe et mere ensartet grundlag for rådgivningen omkring jord- og markkemi samt kontrol med gødning og jordforbedringsmidler.

En nordisk styringsgruppe blev udpeget i 1985 og fik til opgave at udarbejde rapport om mulighederne for opbygning af et samarbejde på landbrugskemiens område. En arbejdsgruppe, dannet under Nordiske Jordbrugsforskeres Forening (NJF), havde allerede fra 1984 modtaget begrænset projektstøtte for at arbejde med analytisk landbrugskemi. Med støtte i bl. a. arbejdet fra arbejdsgruppen om analytisk landbrugskemi afgav styringsgruppen i 1987 sin rapport. I rapporten anbefaler styringsgruppen, at der dannes et styrende samarbejdsorgan inden for landbrugskemiens område, og at organet får ansvaret for opfølgningen af et videre samarbejde på en lang række områder. De vigtigste samarbejdsområder gælder bl. a. metodevalg ved analyser, som skal gælde for rådgivning og kontrol.

NEJS konstaterer, at samarbejdet har givet styringsgruppen et værdifuldt grundmateriale til bedømmelse af mulighederne for en harmonisering af reglerne for handel med gødninger og jordforbedringsmidler. Der er i 1989 ydet nordiske midler til igangsætning af en særlig projektarbejdsgruppe angående foderstoffer.

III 2.5 Bekæmpelse af skadedyr

I handlingsprogrammet blev det angivet, at Danmark i modsætning til de øvrige nordiske lande havde et egentligt skadedyrlaboratorium, der foretog prøver, udviklede og rådgav i spørgsmål om skadedyrsbekæmpelse. Det drejer sig om skadedyr såvel indendørs som udendørs. Laboratoriet har udført opgaver for institutioner og virksomheder i andre nordiske lande, særlig med henblik på resistens- og effektivitetsafprøvnings. Mini-

sterrådet pålagde NEJS at undersøge, hvorledes et nordisk samarbejde kunne organiseres inden for mere faste rammer.

NEJS nedsatte i 1986 en styringsgruppe, som fik til opgave at udrede disse muligheder. Styringsgruppen søgte indledningsvis at afklare, om der i de øvrige nordiske lande var interesse for at gå sammen om etablering af en egentlig nordisk laboratorievirksomhed, placeret i sammenhæng med Statens Skadedyrslaboratorium i Danmark. De øvrige lande fandt det ikke ønskeligt at koncentrere al den faglige ekspertise til en bestemt lokalitet i Norden, men fandt det mere hensigtsmæssigt at fastholde den faglige ekspertise i de enkelte nordiske lande for derfra at udøve national rådgivningsvirksomhed m. v.

Styringsgruppens aktiviteter har siden været rettet mod en beskrivelse af skadedyrsrådet i de nordiske lande for med udgangspunkt i denne beskrivelse at afgive forslag til, hvorledes et samarbejde i øvrigt kan udvikles.

NEJS konstaterer, at arbejdet med denne beskrivelse forløber med nogen forsinkelse. Arbejdet afslører, at netop området skadedyr og disses bekæmpelse er et administrativt kompliceret område. Et større antal myndighedsområder berøres, oftest afhængig af om f. eks. spørgsmålene vedrører bekæmpelsesmidler mod skadedyr på husdyr, kæledyr, forråd af levnedsmidler eller i mark- og boligområder.

NEJS bedømmer, at udredningen bør afventes før det videre vurderes, hvilken prioritering dette område skal have under jord- og skovbrugs-samarbejdet.

III 2.6 Målings- og kvalitetsbestemmelser i skovbruget

Det blev noteret i handlingsprogrammet, at Nordisk Skovunion i sit arbejdsprogram havde planlagt en udredning om de spørgsmål, der rejser sig af, at der i de nordiske lande anvendes forskellige måle- og kvalitetsbestemmelser angående handel med skovtømmer og træ. Ministerrådet pålagde NEJS at følge spørgsmålet op og at initiere de videre samnordiske forholdsregler, som kunne være aktuelle.

NEJS har ved kontakt til Nordisk Skovunion fået den tilbagemelding, at der ikke inden for skovsektoren er ønsket om at ændre de nationale måle- og kvalitetsstandarder. Der findes anvendelige konverteringstabeller, som uden vanskeligheder anvendes i den internationale handel med træ.

NEJS finder ikke, at der er behov for en videre opfølgning i sagen.

III 2.7 Samarbejde mellem veterinærmyndighederne og de veterinære institutioner

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at samarbejdet på det veterinære område havde været særdeles værdifuldt og anmodede veterinærmyndighederne om at undersøge, hvorledes samarbejdet kunne udvikles. Opmærksomheden burde bl. a. rettes mod mulighederne for at udnytte kostbar laboratorieudrustning.

En henvendelse til de nordiske landes veterinære chefer har resulteret i tilbagemeldingen om, at mulighederne for øget nordisk samarbejde behandles ved de veterinære chefers årlige møder. På chefmøderne besluttet endvidere, hvilke sagsområder man ønsker skal behandles i ekspertgrupper med henblik på udarbejdelse af særlige aftaler eller overenskomster. Senest er der indgået aftaler mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om den veterinære kontrol for at lette grænsepassagen for sportsheste samt reglerne for samhandel med tyresæd og de kommende regler for embryoner. Mellem de diagnostiske laboratorier er der berettet om et med årene stærkt udbygget aftalleværk om gensidig laboratoriebidstand især omkring de eksotiske sygdomme og prøver herfor.

NEJS bedømmer, at de veterinære chefer gennem årene har udnyttet de nordiske kontaktmulighed regelmæssigt, men primært til informationsudveksling. Der er kun i begrænset omfang blevet truffet aftaler, hvor de veterinære forhold har talt herfor. NEJS konstaterer dog samtidig, at de nordiske landes relationer på det veterinære område med fordel kan øges betydeligt i forbindelse med, at hver af de nordiske lande bl. a. må fremme overvejelserne om tilpasninger i forbindelse med etableringen af EF's indre marked. Behovet for samarbejde vil betyde en væsentlig forøgelse af de nordiske kontakter, og NEJS vil for sin del tilskynde til, at de nordiske landes veterinærchefer får udbygget en målrettet harmoniseringsindsats, som tager udgangspunkt i de nye kommende EF-bestemmelser.

III 2.8 Prøvning og testning af jord- og skovbrugets maskiner og bygninger

Ministerrådet anbefalede de landbrugstekniske institutioner at fortsætte deres samarbejde bl. a. ved harmonisering af testmetoder samt udnyttelse af den nyeste teknologi inden for afprøvningsvirksomheden. Ministerrådet anmodede også institutionerne om at undersøge mulighederne for en aftalemæssig arbejdsdeling på udvalgte områder. Herudover skulle NEJS og den nordiske embedsmandskomité for samarbejde inden for byggesektoren i fællesskab udrede, hvorledes landbrugsbygningsområdet bedst kunne omfattes af dette samarbejde.

NEJS har besluttet, at ovenstående målsætninger skal søges fremmet parallelt med opfølgningen af målsætningen om det maskin- og byggeteknologiske udviklings samarbejde (jfr. III 1.6). Denne sammenkobling har indledningsvis forsinket den specifikke opfølgning, men på længere sigt vurderes det fordelagtigt, at alle institutioner inden for den jordbrugstekniske sektor bliver samlet i et fælles samarbejdsorgan. Dette er sket ved etableringen af Nordisk Jordbrugsteknisk Samarbejdsorgan, der indleder sine aktiviteter i 1989.

III 3.1 Øget informations samarbejde på jordbrugsområdet

Ministerrådet konstaterede, at hvert af de nordiske lande havde en særskilt landbrugspolitik og en hertil hørende grænsebeskyttelse, der i stor grad begrænsede samhandelen med landbrugsvarer. Ministerrådet fandt det ønskeligt, at en udvidet informationsudveksling angående landbrugsmarkederne kunne udbygges for derigennem at sikre størst mulig samhandel mellem de nordiske lande.

NEJS har konstateret, at den informationsudveksling, som sker i Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsspørgsmål samt bilateralt og i andre internationale organer, yder en rimelig mulighed for at få kendskab til potentielle jordbrugsleverancer fra de øvrige nordiske lande. NEJS anser ikke, at der findes et yderligere behov for informationsudveksling, som ikke allerede kan dækkes gennem de generelle kommercielle kanaler.

III 3.2 Øget samhandel med jordbrugsprodukter

Det blev angivet i handlingsprogrammet, at Norden ikke udgjorde et hjemmemarked for landbrugsprodukter. Ministerrådet pålagde imidlertid NEJS at udrede mulighederne for en øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden. Udredningen skulle ske under hensyntagen til de centrale målsætninger i landenes jordbrugspolitik og i den internationale udvikling.

NEJS modtog i juni 1987 fase I af en udredning om øget samhandel med jordbrugsprodukter i Norden. Udrederen (Gabriella Danmark, Norge), redegjorde for de nationale og internationale sammenhænge og forpligtelser, hvorunder en øget samhandel kunne finde sted. En redaktionsgruppe blev udpeget til at afgive fase II af udredningen. Gruppen har afgivet sin rapport med konkrete forslag til øgede samhandelsmuligheder. Redaktionsgruppen foreslår at fremme samhandelen inden for rammerne af EFTA og at videreudvikle de nordiske EFTA-landes frihandelsaftaler med EF. Gruppen konstaterer samtidigt, at der ikke findes nogen eksklusive nordiske løsninger. De handelspræferencer, som er mulige i henhold til GATT's almindelige bestemmelser, medfører inddragelse af lande uden for Norden i første række øvrige medlemslande af EFTA og EF. Iværksættelsen af et selvstændigt nordisk initiativ for at fremme samhandelen bør også ses som et beredskab, der kan anvendes i forbindelse med de globale forhandlinger om en liberaliseret samhandel med jordbrugsprodukter. Gruppen tilskynder endvidere til, at tekniske handelshindringer mellem de nordiske lande reduceres.

III 4.1 Vildtforvaltning

Ministerrådet anmodede i handlingsprogrammet vildtforvaltningsmyndighederne om at aftale faste samarbejdsformer samt at fremlægge en plan over samarbejdet for de kommende år.

NEJS har modtaget en rapport fra vildtforvaltningsmyndighederne i de nordiske lande, hvor man bekræfter fortsatte planer om årlige møder mellem administratorerne fra vildtforvaltningsmyndighederne. NEJS konstaterer med tilfredshed, at der er udarbejdet en plan over det kommende samarbejde. Blandt samarbejdsområderne kan nævnes vildtbiologisk forskning, samordning af vildtreservater, nordisk udnyttelse af kurser på vildtforvaltningsskoler, jagtprøvesamordning og samarbejde i internationale fora.

NEJS bedømmer, at samarbejdet har et omfang på et rimeligt niveau, men ser gerne om øget samordning kan opnåes på administrative spørgsmål.

III 4.2 Samarbejde på havebrugsområdet

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at de nordiske haveelskaber (trægårdsforeninger) i december 1983 dannede et nordisk samarbejdsorgan. Ministerrådet ønskede forslag fra samarbejdsorganet og anmodede NEJS om at overveje, hvorledes forslag på havebrugsområdet kunne indpasses i det øvrige samarbejde på sektoren.

NEJS har siden 1985 årligt modtaget ansøgninger om støtte til etableringen af et Nordisk Havekulturcenter i Norge. Havekulturcentret er under planlægning på arealer ved landbohøjskolen i Ås og ledes af en nordisk stiftelse, som er etableret til formålet af De Nordiske Haveelskaber. NEJS har udtalt sig til støtte for havekulturcentrets virksomhed, og ministerrådet har i flere omgange ydet projektmidler til planlægningsopgaver i forbindelse med centrets etablering. En større bevilling er ydet fra ministerrådet (samarbejdsministrene) på baggrund af de bredere aspekter i samarbejdet.

NEJS forventer, at stiftelsen kan få de nødvendige midler (til havekulturcentrets opbygning og drift) fra forskellige kilder.

III 4.3 Akvakultur

Handlingsprogrammet indeholdt en målsætning om etablering af et permanent forum for samarbejde på akvakulturområdet. Henvendelser herom fra NEJS til Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørgsmål resulterede i ønsker fra fiskeriministrene om at etablere en selvstændig nordisk embedsmandskomité for fiskerispørgsmål (NEF). Samarbejdsministrene traf beslutning herom i december 1986, hvorefter akvakulturområdet samt planerne om en nordisk arbejdsgruppe for akvakultur blev overført til den nyetablerede samarbejdssektor for fiskeri.

NEJS har uanset ansvarsoverføringen anbefalet, at to nordiske delprojekter angående akvakultur, der startede i 1986, bliver færdigfinansieret af jordbrugssektoren med slutfinansiering i 1989. *NEJS ser gerne*, at der kan holdes kontakter mellem de nordiske organer på fiskeriområdet og de institutioner under jordbrugsdepartementerne, som nationalt har et delansvar inden for akvakulturområdet.

III 4.4 Dyrebeskyttelseslovgivningen

Dyrevelfærdslovgivningen i de nordiske lande både afspejler de etiske normer i samfundet og påvirker stærkt de vilkår, hvorunder landbrugets virksomhed kan udøves.

Ministerrådet anmodede NEJS om at følge op på dette område og herunder gennem nordisk samarbejde skabe bedre viden om dyrenes adfærd i moderne animalproduktion.

NEJS har under perioden *drøftet* de etiske forhold for landbrugsproduktion og også noteret sig, at forskernes holdninger er vigtige i denne sammenhæng. Det skal fremhæves, at et af projekterne på jordbrugsforskningens område, som støttes af ministerrådet, angår adfærdsundersøgelser vedrørende svineproduktion under forskellige miljøforhold.

NEJS forventer, at dyrevelfærdsområdet vil medføre en øget kontakt om dyrebeskyttelsesspørgsmål mellem de nordiske lande.

III 4.5 Bioenergi

I henhold til ministerrådets målsætning har NEJS ladet udarbejde en udredning om, hvorledes man kan udvikle bioenergisamarbejdet i Norden inden for jord- og skovbrugsområdet.

Udredningen, som forelå i 1987, angav en længere række samarbejdsmuligheder. Rapporten blev overgivet det nordiske energisamarbejde, som udtalte, at de givne anbefalinger og forslag med fordel kunne tages i betragtning under det nordiske energiforskningsprogram.

NEJS besluttede at lade rapportens anbefalinger indgå i det videre nordiske samarbejde på fagområdet bioenergi og herunder arbejde for tværsektorielle foranstaltninger, hvor mulighederne var til stede.

IV 1. Forskning

I handlingsprogrammet konstaterede ministerrådet, at de ydre rammer for jord- og skovbrugsproduktion var ændret betydeligt inden for de seneste årtier. Forskning og udvikling ville fortsat komme til at spille en betydelig rolle for erhvervets fremtid set i lyset af den tekniske udvikling og naturressourcernes økonomi og politik. Ministerrådet fandt det derfor ikke rimeligt at fremlægge detaljerede planer for forskningens indhold i et 10-årigt handlingsprogram. Programmet burde begrænses til de overordnede mål og den bedst mulige organisatoriske indretning. De forskellige medvirkende organer måtte herefter løbende formulere samarbejdets indhold ved prioritering af projekter på forskellige områder.

Ministerrådet konstaterede, at udviklingen i forskningssamarbejdet kunne stille krav til de organisatoriske rammer på længere sigt. I første række måtte samarbejdsaftalen mellem Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) og ministerrådssekretariatet tages op til evaluering i 1985, med henblik på at styrke den samnordiske jordbrugsforskning.

En evaluering blev gennemført i 1985, og den resulterede i nye vedtægter

for NKJ, hvorved kontaktorganet formelt blev ministerrådets rådgivende organ i spørgsmål vedrørende jordbrugsforskning. Om de øvrige organisatoriske forhold inden for sektoren, herunder den nordiske institution, Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS), fastslog ministerrådet, at der ikke syntes behov for større reformer. Ministerrådet pålagde dog NEJS i forbindelse med handlingsprogrammets midtvejsevaluering at vurdere situationen på ny og evt. lægge forslag frem om forskningens indretning i 1990'erne.

På denne baggrund har NEJS nedsat en evalueringsgruppe, som pr. 10. februar 1989 har afgivet en rapport. Rapporten fastlægger nogle kriterier, ud fra hvilket det eksisterende samarbejdssystem vurderes. På denne baggrund angives nogle gode og nogle svage sider i det eksisterende forskningssamarbejde. Som hovedkonklusioner anbefaler evalueringsgruppen bl. a.

at den fagligt ansvarlige ved de nationale forskningsråd eller tilsvarende nationale institution med ansvar for jord- og skovbrugsforskningen bør udpeges til medlem af både NKJ og SNS (for Finlands del dog forskellige personer)

at sekretariatene for NKJ og SNS bør henlægges til samme land

at beslutninger angående enkeltstående forskerkurser delegeres fra NKJ og

SNS til styringsgruppen for systematiseret nordisk forskeruddannelse og

at NKJ får ansvaret for at prioritere de nordiske indsatser inden for hele jordbrugsområdet incl. planteforædlingsområdet.

NEJS værdsætter evalueringsrapporten og dens konklusioner og har besluttet at lade rapporten gå til høring hos berørte nordiske organer. Rapportens anbefalinger og høringssvarene vil indgå i grundlaget for udarbejdelsen af det reviderede handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet.

IV 2. Forskeruddannelse

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at den nordiske forskeruddannelse inden for jord- og skovbrugsområdet måtte have en høj prioritering. Ministerrådet pålagde samtidigt NEJS at studere evalueringsrapporten fra pilotprojektet vedrørende systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet 1982–85. NEJS skulle herefter fremlægge forslag til ministerrådet om, hvorledes et permanent samarbejde for området kunne udformes.

NEJS gennemførte sin vurdering i 1986 og vedtog på baggrund af anbefalingerne i evalueringsrapporten et sæt retningslinjer for styring og planlægning af systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser inden for rammerne af de nordiske landes landbrugsuniversiteter.

NEJS har under perioden prioriteret samarbejdsområdet højt, og omfanget af planlagte forskerkurser er nu oppe på et niveau af 10 kurser pr. år, som dækker alle de vigtigste fagområder under landbrugsuniversiteterne. I retningslinjerne indføjede NEJS, at virksomheden skulle evalueres i 1989 i

tidsmæssig sammenhæng med midtvejsevalueringen. NEJS har nedsat en 4-personers evalueringsgruppe, som har afgivet en evalueringsrapport.

NEJS har besluttet, at også rapportens konklusioner skal indgå i grundlaget for en ny målsætning på forskningsområdet ved en justering af sektorens handlingsprogram.

V Samarbejde på Nordens nordområder

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at jord- og skovbrugssamarbejdet berører aktiviteter, som er særlig vigtige for erhvervslivet i Nordens nordområder. Det blev fremholdt som eksempel, at der under det regionalpolitiske samarbejde (særlig under Nordkalotkomiteen) var nedsat arbejdsgrupper, som varetog samarbejde på jord-, have- og skovbrugets områder. Ministerrådet anmodede Nordisk Embedsmandskomiteé for Regionalpolitik (NERP) om at søge at sikre gruppernes stabile arbejdsforudsætninger. NERP burde desuden undersøge muligheden for at oprette en jordbrugsgruppe for samarbejde inden for Vestnorden (Færøerne, Grønland og Island). Jord- og skovbrugssamarbejdet burde endvidere søges integreret på længere sigt mellem de to områder.

På skovbrugsområdet anmodede ministerrådet endvidere om, at SNS i samarbejde med islandske skovmyndigheder og Nordkalottens skovbrugsgruppe koordinerede nordiske proveniensforsøg med skovtyper, som kan vokse på nordlige marginalområder.

Ministerrådet pålagde endvidere NEJS at følge op på det nordiske samarbejde om rendrift og renforskning på Nordkalotten samt at overveje en evt. nærmere tilknytning af samarbejdet til det øvrige samarbejde inden for NEJS's ansvarsområde.

Angående opfølgningen, som berører NERP og dets underliggende regionalpolitiske organer, kan følgende konstateres:

I forbindelse med Nordkalotkomiteéns seneste handlingsprogram er jord- og skovbrugssektoren foruden andre primærerhverv faldet uden for de højest prioriterede samarbejdsområder. Dette betyder, at aktivitetsniveauet inden for arbejdsgrupperne jordbrug, havebrug og skovbrug desværre er for nedadgående. Arbejdsgruppernes fortsatte eksistens på længere sigt vil bl. a. være afhængigt af, om supplerende finansiering kan skaffes fra anden side.

Inden for Vest-Norden-samarbejdet har antallet af jordbrugsrelaterede projekter været stigende, men uden at der endnu er etableret en selvstændig koordinerende gruppe dækkende jordbrugsområdet. Integreringen i øvrigt mellem samarbejdet inden for Nordkalotten og Vest-Norden er ikke gennemført i nogen formaliseret form, men finder dog sted inden for enkelte projektområder.

NEJS konstaterer, at sektorens institutioner SNS og SNP konkret har spillet en aktiv rolle i en faglig sammenknytning mellem Nordkalotten og Vest-Norden. SNS har med betydelige resultater gennemført sin koordine-

ringsopgave. SNS indkaldte de berørte parter til planlægningsmøder i 1985 og har siden bistået med et samarbejde, som bl. a. har omfattet en stor indsamling af frømateriale fra skovområder i Alaska og i det nordlige Canada. Materialet fra indsamlingen og koordineringen af feltforsøg i de nordlige områder giver grundlag for en positiv bedømmelse af programopfølgningen.

Med udgangspunkt i handlingsprogrammet har ministerrådssekretariatet indhentet udtalelser fra de berørte samarbejdsorganer på Nordkalotten, der varetager spørgsmål om rendrift og renforskning.

NEJS stillede sig positivt til et videre samarbejde omkring rendriften og evt. at udbygge kontakten med Nordisk Organ for Renforskning (NOR). Et samarbejde forudsatte ikke kontakter til et bestemt organ, men der måtte tages fornødent hensyn til de eksisterende organer. Bortset fra et enkelt forsøg har der ikke udviklet sig noget samarbejde mellem NOR og ministerrådssystemet. De berørte nordiske lande overvejer dog også at anvende NKJ som samarbejdsorgan i spørgsmål om nordisk forsknings-samarbejde på rendriftsområdet. Det forventes, at NEJS i forbindelse med pågående drøftelser om udviklingen af det nordiske rendriftssamarbejde kan foretage en hurtig afklaring og placering af rendrifts- og renforsknings-samarbejdet i forhold til det samarbejde, som foregår i regi af Nordisk Ministerråd på jord- og skovbrugsområdet.

VI Samarbejde om internationale fora

I handlingsprogrammet lagde ministerrådet stor vægt på, at de nordiske lande fortsætter en størst mulig afstemning af deres positioner i internationale organisationer, og at de nordiske lande tager fælles initiativer, når mulighederne herfor er til stede.

NEJS bedømmer, at traditionen for nordisk koordinering i størst muligt omfang også har været fulgt i årene 1985–88. På jordbrugsområdet har NEJS stimuleret til, at denne form for virksomhed også bliver iagttaget i alle de nordiske samarbejdsgrupper, hvor nationale myndighedsrepræsentanter mødes. Området for koordinering er også blevet udvidet med de nordiske landes overvejelse om tilpasninger i forbindelse med etableringen af EF's indre marked og det generelle vesteuropæiske integrationssamarbejde. Et konkret initiativ tog landbrugsministrene i 1988, da man besluttede øgede nordiske aktiviteter omkring globale genbank- og planteforædlingsspørgsmål.

VII Handlingsprogrammets iværksættelse og opfølgning

Ministerrådet opdelte i handlingsprogrammet de specifikke målsætninger i en 3-delt prioriteringsrækkefølge, hvoraf ca. halvdelen tilstræbtes gennemført inden udgangen af 1989. Ministerrådet fastslog endvidere, at handlingsprogrammets iværksættelse ville blive afhængig af de ressourcer, som kunne afses nordisk og nationalt til opfølgningen af handlingsprogrammets planer.

NEJS vurderer under en helhedsbetragtning, at ministerrådets oprindelige ambition med hensyn til den tidsmæssige iværksættelse af handlingsprogrammet er indfriet på en tilfredsstillende måde. Jord- og skovbrugssektorens andel af den nordiske budget er steget fra et niveau på 12,4 mio NOK (= 15,7 DKK) i 1984 til 20,8 mio DKK i 1988, og 21,6 mio DKK i 1990. Gennemførelsen af handlingsprogrammet og de mange aktiviteter har imidlertid også været afhængig af en betydelig national indsats af arbejdskraft. Især har aktiviteterne i bl. a. NKJ, SNS og SNP fået en betydelig national subsidiering i forbindelse med de nationalt udlagte sekretariatsfunktioner.

Det er generelt erfaret, at en igangsætning af nye aktiviteter oftest kræver en væsentlig nordisk finansiering, medens en omlægning til større national medfinansiering forudsætter, at den nationale nytte af de nordiske aktiviteter forinden er blevet dokumenteret i løbet af en passende indkøringsperiode.

NEJS konstaterer yderligere, at der ikke i perioden er afdækket nye store samarbejdso ønsker, der er specifikke for jord- og skovbrugssektoren. Alle de store nye udfordringer til det nordiske samarbejde har i perioden haft rod i mere tværsektorielle målsætninger eller i andre mere generelle politiske forhold.

NEJS tog i 1986 initiativ til, at et bredt nordisk samarbejdsprogram for bioteknologi blev formuleret. Samarbejdsministrene besluttede et sådant program i 1988. Endvidere har nordisk samarbejde om miljøspørgsmål fået en øget prioritering inden for de kommende år, og også dette område kræver stor tværsektoriel koordinering. NEJS tog initiativ til et fællesmøde med EK-Miljø i maj 1988, og dette markerede klart et behov for en tværsektoriel samarbejdsstruktur på nordisk niveau. Endelig har hele den politiske situation med Nordens placering i forhold til de europæiske integrationsbestrebelse givet det nordiske samarbejde et nyt perspektiv, som ikke var fremme i 1985, da handlingsprogrammet blev vedtaget.

Ovenstående tværsektorielle forhold er især årsag til, at NEJS for ministerrådet vil fremlægge forslag til justeringer i handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet for perioden 1990–95.

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

(Ministerrådsförslaget, se s. 856)

Till kulturutskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 102/k om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden. Ministerrådsförslaget har behandlats vid möte den 30 januari 1990.

1. Ministerrådsförslaget

I ministerrådsförslaget föreslås ändring av överenskommelse om Nordiska kulturfonden som undertecknades den 3 oktober 1966 och trädde i kraft den 1 juli 1967. Den ersattes av en ny överenskommelse, som undertecknades den 12 juni 1975 och trädde i kraft den 1 december 1976.

Ändringen föreslås med hänvisning till handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete där det hävdas att de självstyrande områdena bör säkras en representation i fondstyrelsen. Samtidigt föreslår ministerrådet några mindre ändringar i överenskommelsens text, bl. a. en ny formulering av avtalets rubrik där man tillfogar samtliga nordiska länders namn, precisering av fondens verksamhets- och budgetår, vilket är kalenderåret, ändringar i texten där man hänvisar till den speciella kulturbudgeten och sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete, vilka efter sammanslagningen med ministerrådet heter Nordiska ministerrådets budget resp. Nordiska ministerrådets sekretariat.

Artikel 7 behandlar styrelsens sammansättning. Där föreslås att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i tur och ordning utnämner representant för de självstyrande områdena för en tvåårsperiod. När Nordiska rådet utnämner den ordinarie representanten, utnämner Nordiska ministerrådet två suppleanter och vice versa. Enligt artikel 7 kan de självstyrande områdenas representant också fungera som styrelsens ordförande. I artikel 8 behandlas beslutsförheten där de självstyrande områdenas representant får inflytande vid oenighet om beslut.

2. Utskottet

Utskottet uttalar sin tillfredsställelse över det erhållna ministerrådsförslaget. Nordiska kulturfonden tillkom efter flera initiativ från Nordiska rådet under 1950- och 1960-talen i avsikt att komplettera nätet av bilaterala kulturfonder. De nordiska länderna ingick en överenskommelse år 1965 om kulturfonden, vilken trädde i kraft 1967. Fondmedlen uppgick då till 3 MDKK per år. År 1969 antogs en rekommendation (nr. 26) angående höjande av Nordiska kulturfondens belopp där de nordiska regeringarna rekommenderades att höja fondens kapital till sammanlagt 5 MDKK årligen. Efter ytterligare höjningar 1975 och 1976 höjdes fondbeloppet 1978 till 8 MDKK, 1981 till 8,5 MDKK och 1982 till 9 MDKK. År 1986 uppgick fondens budget till drygt 11 MDKK. För år 1990 har Nordiska ministerrådet beslutat om 12,5 MDKK i anslag till Nordiska kulturfonden.

Nordiska kulturfonden har av utskottet ansetts vara ett av de viktigaste elementen inom det nordiska kultursamarbetet för att stödja den särpräglade nordiska kulturmodellen, nämligen de folkliga organisationernas verksamhet och de spontana initiativ som tas på det kulturella området inom Norden. Utskottet har kontinuerligt betonat Nordiska kulturfondens roll inom det nordiska kultursamarbetet och en stark uppbyggnad av Nordiska kulturfonden har varit en viktig utgångspunkt för utskottets arbete. Utskottet har framhållit att en förstärkning av Kulturfonden kan väsentligt förbättra möjligheterna att stödja olika former av folkrörelsesamarbete samt sådana samarbetsprojekt på kulturområdet som enskilda personer, grupper och organisationer tar initiativ till.

Utskottet konstaterar att ministerrådsförslaget har sin grund i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. I handlingsplanen föreslås huvudsakligen en utbyggnad av Kulturfonden ekonomiskt och aktivitetsmässigt samt en ändring av fondens styrelse på det sättet att där säkras de självstyrande områdena en representation. Utskottet konstaterar med besvikelse att ministerrådsförslaget endast omfattar det senare förslaget när utskottet i sitt betänkande över handlingsplanen huvudsakligen önskade ökade anslag till fonden. Utskottet vidhåller emellertid att fonden bör stärkas väsentligt och anser att ministerrådet bör fatta beslut om att tillföra Kulturfonden ytterligare medel.

Med representation i styrelsen från de självstyrande områdena säkras möjligheterna för demokratiskt beslutsfattande för Kulturfondens styrelse. Utskottet anser det ytterst viktigt att de självstyrande områdena får ha så mycket inflytande som möjligt, inte minst angående kulturfrågor. Samarbete inom kulturområdet är ett grundläggande element för det nordiska samarbetet.

Även andra föreslagna ändringar i överenskommelsen bidrar till att ytterligare stärka och synliggöra fondens arbete.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ändringar i Art. 2, 4, 7, 8, 9, 10 och 18, samt i rubriken i överenskommelsen om Nordiska kulturfonden i enlighet med ministerrådsförslag B 102/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av utskottet.

Stockholm den 30 januari 1990

Gunilla André (c)

Atli P. Dam (Jvfl)

Helga Haugen (KrF)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Kjell Borgen (A)

J. K. Hansen (S)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Marit Rotnes (A)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsforslag om ændring af överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) oversender hermed et ministerrådsforslag om ændring af overenskomsten om Nordisk Kulturfond.

Ministerrådet anmoder om rådets synspunkter på forslaget og har til hensigt at stadfæste ændringsforslaget, når rådets synspunkter foreligger.

Reykjavik, den 19. december 1989

På vegne af Nordisk Ministerråd

Svavar Gestsson
Kulturminister

Fridtjov Clemet
Generalsekretærene

Ministerrådsforslag om endring av overenskomsten mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Nordisk Kulturfond, vedtatt av Nordisk Ministerråd den....

Med henvisning til

- Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde og
- Nordisk råds rekommandasjon 2/1986/k

foreslår Nordisk Ministerråd følgende endringer av overenskomsten om Nordisk Kulturfond.

Innhold

I *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde* (rek. nr 2/1986, B 83/k) heter det i kapitlet om *Nordisk Kulturfond og den frie kulturudveksling*, at "hvad fondsstyrelsens sammensætning angår, bør der sikres de selvstyrende områder en repræsentation."

Med utgangspunkt i kulturhandlingsplanen har ministerrådet gått igjennom overenskomsten om Nordisk Kulturfond. I tillegg til forslag om de selvstyrendes representasjon i styret er det foreslått noen mindre endringer i avtaleteksten.

Hva angår spørsmålet om Nordisk Råds representanter i styret, anser ministerrådet det for å være en intern rådssak. Det er derfor ikke blitt behandlet i forslaget.

Ministerrådsforslaget inneholder forslag om ny formulering av avtalens overskrift. I stedet for Overenskomst om Nordisk Kulturfond skal det stå: Overenskomst mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Nordisk Kulturfond.

I artikkel 4 presiseres at "fondens virksomheds- og budgetår er kalenderåret" og i stedet for ordene "det nordiske kulturbudget" kommer det "Nordisk Ministerråds budget" (jfr også artikkel 18).

I artikkel 7 blir det nye styrets sammensetning behandlet. Forslaget går ut på at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd i tur og orden utnevner representanten for de selvstyrende områdene for en periode av to år. Når Nordisk Råd utnevner den ordinære representanten, utnevner Nordisk Ministerråd to suppleanter og vice versa.

I artikkel 7 nevnes det at representanten fra de selvstyrende områdene også kan fungere som styrets formann.

I artikkel 8 reguleres styrets beslutningsdyktighet etter at de selvstyrende områdene har fått sin representant.

Ettersom ministerrådet ikke kan oppnevne komitéer og arbeidsgrupper "inden for fondens virkeområde" har artikkel 9 fått en ny formulering.

Artikkel 10 blir omformulert i samsvar med endringen i ministerrådets samarbeidssystem og sammenlegningen av ministerrådets to sekretariater slik at i stedet for "Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde" står det i forslaget "Nordisk Ministerråds Sekretariat."

*BILAGA***Överenskommelse om Nordiska kulturfonden**

Överenskommelsen om Nordiska kulturfonden undertecknades den 3 oktober 1966 och trädde i kraft den 1 juli 1967. Den ersattes av en ny överenskommelse, som undertecknades den 12 juni 1975 och trädde i kraft den 1 december 1976.

Nuvarande lydelse

**OVERENSKOMST OM NORDISK
KULTURFOND**

Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regeringer, som finder det ønskeligt, at det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande yderligere udvikles og styrkes, er blevet enige om, at den i 1966 indgåede overenskomst om oprettelse af Nordisk Kulturfond fremover skal have følgende udformning:

Formål m. m.*Artikel 1*

Nordisk Kulturfond har til formål at fremme det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande.

Artikel 2

Fondens virksomhedsområde omfatter det nordiske kultursamarbejde i hele dets udstrækning. Bidrag fra fonden kan således ydes til formål inden for forskning, undervisning og almenkulturel virksomhed i videste forstand.

Der kan også ydes støtte til informationsvirksomhed inden for eller uden for Norden vedrørende nordisk kulturelt samarbejde og de nordiske landes kulturliv.

Förslag till ny lydelse

**OVERENSKOMST   MELLE
DANMARK, FINLAND, ISLAND,
NORGE OG SVERIGE OM NOR-
DISK KULTURFOND**

... almenkulturel virksomhed i vid forstand.

Artikel 3

Af fondens midler kan der bevilges tilskud til nordiske projekter af éngangskarakter. Tilskud kan også ydes dels til nordiske projekter af mere varig karakter, dog fortrinsvis for en af styrelsen fastsat periode, dels i særlige tilfælde til regelmæssigt tilbagevendende formål.

Fondens midler

Artikel 4

Midlerne, der årligt stilles til fondens rådighed, optages på det nordiske kulturbudget.

Fondens virksomheds- og budgetår er kalenderåret.

Midlerne, der årligt stilles til fondens rådighed, optages på Nordisk Ministerråds budget.

Artikel 5

Midler, som er tilført fonden, står til rådighed for fonden også efter udgangen af det år, da indbetalingen til fonden er sket.

Artikel 6

Fonden kan erhverve ejendom gennem gave eller testamente under forudsætning af, at der ikke dermed er forbundet noget vilkår, som er uforeneligt med fondens formål.

Fondens forvaltning

Artikel 7

Fonden forvaltes, dens midler fordeles og dens virksomhed i øvrigt ledes af en styrelse. Styrelsen træffer også beslutning om modtagelse af gave eller testamente, samt om anbringelse af fondens indestående midler.

Styrelsen består af ti medlemmer. Nordisk Råd udnævner fem af medlemmerne, ét fra hvert land. De øvrige medlemmer udnævnes af Nordisk Ministerråd, ét fra hvert land. På tilsvarende måde udnævnes for hvert medlem en personlig suppleant.

Styrelsen består af elleve medlemmer. Nordisk Råd udnævner fem af medlemmerne, ét fra hvert land. Ministerrådet udnævner ligeledes fem medlemmer, ét fra hvert land. På tilsvarende måde udnævnes for hvert medlem en personlig suppleant. Videre udnævnes ét

medlem som fælles repræsentant for Færøerne, Grønland og Åland. Dette medlem vælges for hver anden mandatperiode af Nordisk Råd og for mellemliggende mandatperioder af Ministerrådet. For dette medlem udnævnes to personlige suppleanter af Ministerrådet i de tilfælde, Nordisk Råd udnævner det ordinære medlem, og af Nordisk Råd i de tilfælde, Ministerrådet udnævner det ordinære medlem. De to suppleanter kommer fra de to selvstyrende områder, som ikke har det ordinære medlemskab i styrelsen.

Medlemmerne og suppleanterne udnævnes for et tidsrum af to kalenderår ad gangen. Afgår et medlem eller en suppleant inden mandattidens udløb, skal der udnævnes en efterfølger for resten af mandattiden. Styrelsen vælger blandt sine medlemmer en formand og en næstformand for ét kalenderår ad gangen. Samme land beklæder formandsposten to år i træk.

Tilsvarende gælder for repræsentanten for Færøerne, Grønland og Åland.

Artikel 8

Styrelsen er beslutningsdygtig, når formanden eller næstformanden og mindst seks andre medlemmer er til stede.

Styrelsens beslutninger træffes ved simpel stemmeflerhed. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme udslagsgivende. Beslutning om bevilling af et tilskud fra fonden må dog ikke træffes, når mindst et af landene gennem begge sine repræsentanter modsætter sig dette.

...Beslutning om bevilling af et tilskud fra fonden må dog ikke træffes, når mindst et af landene gennem begge sine repræsentanter eller repræsentanten for Færøerne, Grønland og Åland sammen med et lands ene repræsentant modsætter sig dette.

Artikel 9

Styrelsen bistås af komiteer og arbejdsgrupper, som Ministerrådet har udpeget inden for fondens vir-

Styrelsen kan indhente udtalelser fra komiteer og arbejdsgrupper, som Ministerrådet har udpeget, el-

keområde. Styrelsen kan herudover efter behov indhente udtalelser fra andre sagkyndige.

ler fra andre sagkyndige, som fonden udpeger.

Artikel 10

Sekretariatsarbejdet og økonomiforvaltningen varetages af Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde.

Sekretariatsarbejdet og økonomiforvaltningen varetages af Nordisk Ministerråds Sekretariat.

Artikel 11

Af fondens midler afholdes rejsegodtgørelse, dagpenge og øvrige omkostninger i forbindelse med fondens virksomhed. Der kan endvidere afholdes udgifter til særlig sagkyndig bistand.

Artikel 12

Fonden har sit sæde i det land, hvori Nordisk Ministerråds sekretariat er beliggende.

Artikel 13

Styrelsen vedtager en forretningsorden med nærmere forskrifter for sin virksomhed.

Regnskab og revision

Artikel 14

Fondens regnskabsår er kalenderåret.

Artikel 15

Nordisk Råd træffer bestemmelse om revision af fondens forvaltning og regnskaber.

Artikel 16

Styrelsens og revisorerens beretning skal senest den 1. oktober året efter virksomhedsåret/budget- og regnskabsåret afgives til Ministerrådet og til Nordisk Råd. Beslutning om godkendelse af regnskabet og om bevilling af ansvarsfrihed for styrelsen træffes af Nordisk Råd.

Slutbestemmelser

Artikel 17

Denne overenskomst skal ratificeres og ratifikationsinstrumenterne skal snarest muligt deponeres i udenrigsministeriet i Danmark.

Overenskomsten træder i kraft den første i den måned, som begynder efter den dag, da samtlige parter ratifikationsinstrumenter er deponeret.

Artikel 18

Ønsker nogen af de kontraherende parter at opsig overenskomsten, skal skriftlig meddelelse herom tilstilles den danske regering, som umiddelbart herefter skal underrette de øvrige kontraherende parter herom, samt om datoen for meddelelsens modtagelse.

Overenskomsten ophører at gælde fra og med den første dag i det kalenderår, som følger efter opsigelsen, såfremt meddelelse om opsigelsen er indgået til den danske regering senest den 30. juni og ellers fra den første dag i det næstfølgende kalenderår.

Når overenskomsten er ophørt at gælde, skal fondens aktiver og passiver fordeles mellem de kontraherende parter i overensstemmelse med den fordelingsnøgle, som gælder for finansieringen af det nordiske kulturbudget.

Overenskomsten skal være deponert i udenrigsministeriet i Danmark, og bekræftede afskrifter skal af det danske udenrigsministerium tilstilles hver af de kontraherende parter.

Til bekræftelse heraf har undertegnede befuldmægtigede repræsentanter undertegnet denne overenskomst.

Når overenskomsten er ophørt at gælde, skal fondens aktiver og passiver fordeles mellem de kontraherende parter i overensstemmelse med den fordelingsnøgle, som gælder for finansieringen af Ministerrådets budget.

Udfærdiget i Stockholm i ét eksemplar på dansk, den tolvte juni nittenhundrede og femoghalvfjerds.

Udfærdiget i ... i ét eksemplar på dansk, den ... nittenhundrede og ....

For Danmarks regering: *Ritt Bjerregaard*

For Finlands regering: *Marjatta Väänänen*

For Islands regering: *Birgir Thorlacius*

For Norges regering: *Bjartmar Gjerde*

For Sveriges regering: *Bertil Zachrisson*

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden

(Ministerrådsförslaget, se s. 877)

Till kulturutskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 103/k om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden, NORDMÅL, 1990 – 1995. Förslaget har behandlats vid möte den 30 januari 1990.

1 Ministerrådsförslaget

Ministerrådsförslaget sammanfattar som bakgrundsmaterial den nordiska språkgemenskapen, språkförståelsen i Norden och nordisk språkpolitik. I inledningen konstateras att språkgemenskapen omfattar ca 18 miljoner nordbor som har ett av de skandinaviska språken som modersmål och därutöver 5 miljoner som har andra modersmål, finska, färöiska, grönländska, isländska eller samiska. I handlingsplanen hävdas att en helt fundamental förutsättning för det nordiska kultursamarbetet är språkförståelsen. Den nordiska språkgemenskapen omfattar två former för språkförståelse, förståelsen mellan de som har danska, norska eller svenska som modersmål, och den förståelse som baseras på inläring av ett av dessa språk som främmande språk. Det anses viktigt att ta hänsyn till båda dessa former för språkförståelse när åtgärder för att förbättra språkförståelsen i Norden planläggs. Det hänvisas till forskning om språkförståelsen mellan danskar, norrmän, svenskar och finlandssvenskar som visar att det finns stora språkliga problem dem emellan.

Ministerrådet slår fast att erfarenheter tyder på att problem med förståelsen mellan danska, norska och svenska på längre sikt är ett allvarligt hot mot den nordiska språkgemenskapen. Ett av huvudelementen i det nordiska språkliga samarbetet är undervisningen i skolorna, men enligt medlemsförslaget är nordisk språkförståelse inte endast en ren kommunikativ förmåga, utan även kulturförmedling i vid bemärkelse.

Det hävdas att den ökade mobiliteten i Norden förutsätter mera omfattande språkpolitiska åtgärder. Finskan och isländskan bör få en mer jämlik ställning inom nordiskt samarbete i förhållande till svenska, norska och danska. Eftersom den nordiska integreringen är en del av den europeiska

integreringen bör det nordiska samarbetet närma sig de språksamarbetsmodeller som Europa (EG, Europarådet) har. I anslutning till framtida åtgärder inom språkområdet hänvisas till rekommendationerna av LINGUA-programmet – ett omfattande handlingsprogram för språkundervisning i alla EG-ländernas språk – som godkänts av EG-länderna.

Angående skolpolitiskt samarbete anses det viktigt att möjligheter ges för att knyta personliga kontakter med elever i andra nordiska länder i ett så tidigt skede som möjligt. De ökade möjligheter som givits till detta genom Nordplus, Nordplus-junior, Nordjobb och elevutväxling med Västnorden är viktiga. Inom det kulturpolitiska språksamarbetet anses det bilaterala TV-samarbetet vara av vikt och försöksverksamheten med text-TV och TV-program med egenspråkstextning bidra till grannspråksförståelsen. Även åtgärder för främjande av nordisk litteratur har positiva följder ur grannspråkssynvinkel.

I ministerrådets handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden anges följande tyngdpunktsområden:

Skola och vuxenutbildning

Ministerrådet uttalar bl.a. att grannspråksundervisningen och undervisningen i danska, norska och svenska som främmande språk bör stärkas samtidigt som orienteringen om de icke-skandinaviska språken i Norden skall ingå som en obligatorisk del av undervisningen i grundskolan. Elektroniska hjälpmedel skall utarbetas för att användas i skolan, internordiska läromedel skall tas fram, lärare i grundskolan skall erbjudas kurser som kan stimulera intresset för språk i Norden, det skall etableras ett formaliserat samarbete mellan läromedelscentraler i Norden, ett utredningsarbete skall igångsättas för att få klarlagt hur och i vilka fack undervisning i nordiska ämnen kan stärkas i yrkesutbildningen och information om nordiskt samarbete skall ges i folkhögskolorna och inom vuxenutbildningsinstitutionerna.

Högre utbildning

På den högre utbildningens område vill ministerrådet att de nordiska lektorstjänsterna vid universiteten säkras genom ett avtal och att lärarstudier i de nordiska länderna skall få kurser i grannländernas språk, litteratur och kultur.

Forskning

Forskningen skall vara ett satsningsområde i framtiden för att åtgärder för att förbättra språkförståelsen i Norden skall bygga på faktiska kunskaper.

Kultur- och mediafrågor

Det skall etableras ett samarbete mellan ministerrådets organ för de konstnärliga samarbets- och undervisningssektorerna i syfte att få presentera nordisk konst i skolorna. De unga skall enligt ministerrådsförslaget ges alternativ till utländska filmer och videor genom att det satsas på utvecklande av gemensamma nordiska initiativ på AV/videoområdet med avseende på distribution av undervisningsvideor. I det sammanhanget bör det arbetas aktivt för att få avlägsnat de hinder som i dag existerar för distribution av nordiska radio- och TV-program på skolområdet och av barn- och ungdomsfilm. En aktiv insats skall göras för att TV-program från de andra nordiska länderna textas på de skandinaviska originalspråken.

Tolkning och översättning

Handlingsplanen innehåller förslag om att tolkning inom ramen för det nordiska samarbetet bör i tillägg till finska gälla även isländska. Speciella åtgärder bör vidtas för att inleda relevant tolkningfortbildningsverksamhet och informationsverksamhet om nordisk tolkning. Förslag finns om fortbildning av tolkar och om utarbetande av material om tolkning. Viktiga offentliga dokument som går ut till allmänheten skall översättas enligt en bestämd klassifikation där det föreslås att alla större dokument blir översatta till finska och isländska. Arbetsordningar skall översättas till alla de nationella språken i Norden och alla nordiska avtal, Nordiska ministerrådets manifestationer och rättsställningsavtal skall översättas till alla hemspråken i Norden, danska, finska, färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska och svenska.

Ordböcker och terminologi

Ministerrådet avser ta initiativ för att arrangera nordiska konferenser för fackfolk för diskussion om språkliga frågor samt att tillsätta en arbetsgrupp angående nordiska ordböcker.

Ökad mobilitet i Norden

Ministerrådet föreslår nya initiativ till ökad mobilitet i Norden förutom de som redan är igångsatta. Det är fri reseordning under bestämda perioder, utväxlingsresor i grundskolan och för 16–19-åringar och stipendieordningar angående nordisk tjänstemannautväxling.

Språkkonsulenttjänst i Island

I Island föreslås att det inrättas en ny tjänst som pedagogisk konsulent vid Nordens Hus i Reykjavik vars uppgift skall primärt vara att stödja utbyggnaden av undervisningen i de nordiska ländernas språk, kultur, litteratur och samhällsförhållanden med speciell vikt lagd vid undervisningen i grannspråk som främmande språk i Island.

Handlingsprogrammets finansiering och organisering

I ett särskilt kapitel behandlar man språksamarbetets organisering och finansiering vilket skall handhas av ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete. Det föreslås att en särskild konsulent i ministerrådets sekretariat skall vara ansvarig för det språkliga samarbetet i Norden. I handlingsprogrammets förord hävdas att programmet blir realiserat inom ramen av 2,8 MDKK per år under den femårsperiod som handlingsplanen sträcker sig och att medlen skall finansieras över fast post på ministerrådets budget.

2 Utskottet

Grundförutsättningen för nordiskt samarbete på språkområdet finns i Art. 8 i Helsingforsavtalet från 1962. I det nordiska kulturavtalet som trädde i kraft 1972 fastslås att avtalsparterna inom utbildningsområdet skall främja undervisningen i de andra nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. Avtals syfte är att stärka och intensifiera kulturellt samarbete i vid bemärkelse och att vidareutveckla den nordiska kulturgemenskapen.

Att uppnå ökad språkförståelse i Norden har varit en av de viktigaste uppgifterna inom nordiskt kultursamarbete. Nordiska rådets kulturutskott har starkt prioriterat detta område i sitt arbete. Under 1970-talet antogs många rekommendationer om ökad språkförståelse inte minst om åtgärder för att i Finland underlätta förståelsen av skandinaviska språk. År 1976 antogs en rekommendation angående nordiskt språksamarbete och 1977 en rekommendation rörande handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden. Med anledning därav antog ministerrådet 1981 ett handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden som berörde samtliga tre områden, undervisning, forskning och allmän kultur. Handlingsprogrammet omfattade bl.a. lägesöversikter över språkförståelsen, sammanställning av aktiviteter inom kulturavtalets organ och förslag till fortsatta åtgärder.

Den nordiska språkkonventionen trädde i kraft den 1 mars 1987. Enligt överenskommelsen skall en nordisk medborgare vid behov kunna använda sig av sitt eget modersmål i kontakt med myndigheter i ett annat nordiskt land. De språk som omfattas av överenskommelsen är danska, finska, isländska, norska och svenska. Konventionen tillämpas inte för Färöarnas och Ålands vidkommande.

Det Nordiska språksekretariatet och Nordiska språk- och informationscentret har vidtagit åtgärder för samarbete inom läromedel resp. lärarfortbildning. Seminarier om grannspråksundervisning för lärare och lärarutbildare har hållits inom det nordiska samarbetets ram och olika utredningar har företagits om nordiska språk i grundutbildningen, yrkesutbildningen, vuxenutbildningen och vidareutbildningen för lärare.

I handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet år 1988 utlovas en intensifiering av det nordiska språksamarbetet över femårsperioden och genomförandet av ett nordiskt språkår 1990. I kulturutskottets betänkande över ministerrådsförslaget önskade utskottet att ministerrådet i skyndsam ordning borde lägga fram förslag till konkreta åtgärder på detta område, samt ta initiativ i syfte att effektivisera grannlandsinformationen och öka det nordiska inslaget i skolundervisningen. Dessutom önskade utskottet att arbetet för ökad språkförståelse i Norden särskilt skulle prioriteras. Utskottet har framfört denna önskan till ministerrådet upprepade gånger, bl.a. i sitt betänkande över C 2 1989 och på samrådsmöte med ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) i april 1989.

Handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden, **NORDMÅL**; bygger på idéer och förslag från handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet samt olika rapporter från Nordiska ministerrådets konferenser om språkligt samarbete i Norden och utredningsrapporter om nordiska språk i utbildningen.

Utskottet vill understryka att de förslag som finns i handlingsprogrammet förutsätter att tillräckliga medel anslås för genomförandet av programmet. Utskottet anser att de 2,5 MDKK som enligt förslaget skall anslås årligen för genomförandet av handlingsprogrammet knappast blir tillräckliga med hänsyn till handlingsprogrammets föreslagna initiativ.

2.1 Handlingsplanens syfte och huvudområden

Utskottet noterar att i handlingsprogrammet finns ingen direkt definition av handlingsprogrammets syfte och mål. På flera ställen i programmet återfinns emellertid uppfattningen att en helt fundamental förutsättning för det nordiska kultursamarbetet är språkförståelsen. Utskottet utgår ifrån att huvudmålet med handlingsprogrammet är att öka och intensifiera det nordiska kultursamarbetet och värna om den faktor som har varit en av de största förutsättningarna för ett så mångfaldigt och folkligt nordiskt kultursamarbete, nämligen att den största delen av befolkningen i Norden förmår förstå varandras språk.

Utskottet kan utläsa *två huvudsyften* med programmet. För det första att vidta åtgärder för att bibehålla och öka grannspråkförståelsen och öka utbildningen i nordiska språk som främmande språk och för det andra att fastslå rätten för allmänheten i de nordiska länderna att få viktiga, nordiska rättställningsavtal och dokument på sitt modersmål samt att språkligt underlätta deltagande i nordiskt samarbete.

Utskottet skulle ha önskat definitioner av programmets syften och mål i handlingsprogrammet, dels för att underlätta värderingen av själva åtgärderna som framförs i handlingsprogrammet och dels för att konkretisera ambitionerna på det språkliga området.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att i handlingsprogrammet har man föreslagit många nya initiativ och åtgärder som avser förbättra språk-

förståelsen i Norden. Ministerrådet verkar ha fått inspiration och idéer från olika håll vilket utskottet anser positivt om än framställningen verkar något diffus.

Förslagen om *tolkning och översättning* verkar utgöra de största ändringarna jämfört med tidigare. Utskottet hälsar med glädje alla åtgärder som bidrar till att underlätta deltagande i det nordiska samarbetet och anser i likhet med ministerrådet att huvudpunkterna för den nordiska språkpolitiken skall bygga på språkens jämlikhet och ömsesidig respekt för alla de nordiska folkens språk, kultur, historia och traditioner.

I ministerrådsförslaget anges nya förslag till ökat samarbete inom *skolorområdet* och konkreta åtgärder både på nordisk, nationell, regional och kommunal nivå. Utskottet har tidigare framhållit vikten av att öka och intensifiera undervisningen i språk på alla skolområden och noterar med tillfredsställelse att ministerrådet har lagt större vikt än tidigare vid undervisningen i främmande språk i Norden.

Utskottet finner det positivt att ministerrådet i handlingsprogrammet har noterat betydelsen av att man i det nordiska språksamarbetet är uppmärksam på de arbetsmodeller och arbetsnivån som används på motsvarande områden i det europeiska samarbetet i övrigt, t.ex. inom EG och Europarådet. Utskottet har den senaste tiden upprepade gånger i sina betänkanden och yttranden påpekat vikten av att man inom Norden bör fästa uppmärksamhet vid den *ökade internationaliseringen* globalt och på europeiskt plan samt på de konsekvenser denna process har för det nordiska samarbetet. Utskottet hade därför önskat att i första hand se mera långtgående planer på medieområdet inom Norden och att utväxlingsprogram skulle ha fått större prioritet i handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden.

Utskottet konstaterar med besvikelse att ministerrådet har frångått planerna på att utnämna år 1990 till ett *nordiskt språkår* enligt förslag i handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet. Utskottet hade i sitt betänkande över handlingsplanen förordat ett nordiskt språkår 1990 och understryker att ökad uppmärksamhet måste tillföras de nordiska språken och språkförståelsen för att öka intresset hos allmänheten på detta område.

2.2 Nordisk språkpolitik

Utskottet instämmer i ministerrådets uppfattning att nordisk språkförståelse inte är ren kommunikativ kompetens i sig själv utan också en *nordisk kulturförmedling*. Därför anser utskottet det synnerligen allvarligt att språkförståelsen och kännedomen om Norden verkar minska. Det är viktigare att man med hänsyn till alla ändringar som äger rum i Europa och inte minst massmedialt inom Norden bevarar samhörigheten och den kulturella identiteten. Den nordiska språkgemenskapen är ett av de största elementen i detta sammanhang.

Utskottet understryker den viktiga roll *undervisningen i skolorna* har

angående språkligt samarbete i Norden. I ministerrådsförslaget hävdas att i grundskolan kan grannspråksundervisningen inte enbart ingå i modersmålsundervisningen, utan den bör ske i nära samverkan med bl.a. historie- och geografiundervisningen och bidra till språk- och kulturförståelse samt fostran till nordisk gemenskap. Utskottet har upprepade gånger framhållit vikten av allmänt nordiskt stoff i läromedlen och inte enbart i språkundervisningen. Dessutom anser utskottet att ökad elev- och lärarutväxling har stor betydelse. I sitt betänkande över handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete framhöll utskottet att utbyggnaden av student-, lärar- och elevutbytet särskilt borde prioriteras. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att ministerrådet har igångsatt Nordplus-juniorprogrammet och påminner dessutom om rek. nr 8/1989/k om projektet Nordjobbs fortsättning. I rek. nr 46/1989 om åtgärder för Nordplus-programmets genomförande föreslås att även Nordplus' utbytesstudenter och lärare skall få tillfälle att studera besökslandets språk vid ankomsten, vilket torde bidra till ännu större personligt utbyte för den enskilde studenten eller läraren.

Nordiskt *radio- och TV-programutbyte* ser utskottet som en självklarhet i en tid som präglas av hinderfria satellitöverföringar från övriga Europa. Utskottet hänvisar till alla planer om nordisk satellitöverföring som har behandlats och förordats av utskottet, men inte lett till resultat inom Nordiska ministerrådet. I kultur- och programpolitisk delrapport om nordisk radio och television via satellit (NU:1979:6 band 3) hävdas att undersökningar som har gjorts rörande språkliga effekter av grannlands-TV spillover bekräftar att ett någorlunda regelbundet grannlands-TV-tittande har medfört ökad grannspråksförståelse, ofta märkbar också för det andra grannspråket. Det framhålls att även om det är omöjligt att helt isolera TV-faktorns betydelse från andra faktorer så tyder åtskilligt på att grannlands-TV-tittandet har varit den viktigaste faktorn för ökad grannspråksförståelse i genomsnitt. I rapporten hävdas dessutom att otextade sändningar från icke-nordiska TV-satelliter på språk som genom skolundervisningen är tillgängliga för stora befolkningsgrupper i Norden sannolikt kan leda till ökat intresse för och förståelse för dessa språk och till minskade kontakter med grannspråken och grannländerna i Norden i de fall de inte finns tillgängliga som alternativ i etern. Utskottet har kontinuerligt betonat vikten av att vid nordiskt TV-utbyte borde program från Danmark, Norge eller Sverige som visas i ett annat av dessa länder inte översättas utan textas på originalspråket för att öka grannspråksförståelsen. Översättning till och från finska och isländska har emellertid av utskottet ansetts som nödvändigt. Detsamma har även framhållits i handlingsprogrammet för ökad språkförståelse i Norden från 1981. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att enligt handlingsprogrammet skall en aktiv insats göras för att skandinaviska TV-program textas på originalspråket. Angående hinderfritt nordiskt TV- och radioprogramutbyte utan problem med tull,

moms och upphovsrätt förutsätter utskottet att den frågan kommer att lösas inom den närmaste tiden.

Utskottet delar ministerrådets uppfattning att åtgärder för *främjande av nordisk kultur* och att intensifiera den nordiska konstuppfostran i skolan är av stor betydelse ur grannspråkssynvinkel. Ett stort hinder för spridning av nordisk litteratur inom de nordiska grannländerna har varit höga kostnader och tullar på böcker som nu borde ha avskaffats. Utskottet hänvisar till utredningen om Norden som kulturhemmamarknad och understryker att rapportens föreslagna åtgärder har stor betydelse i kulturpolitisk språksamarbetsammanhang.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ambitionerna inom ministerrådet har höjts när det gäller att sträva efter så *likartad ställning för alla de nordiska språken* som möjligt. Detta innebär åtgärder för att stärka finskans och isländskans ställning inom nordiskt samarbete samt åtgärder för att öka kännedomen om och kunskap i färöiska, grönländska och samiska. Utskottet betonar att den europeiska integreringen gör det ännu mera angeläget än någonsin att man inom Norden uppmärksammar och har respekt för varandras språk. Utskottet hänvisar till det handlingsprogram som har godtagits inom EG, Lingua-programmet, vars syfte är att intensifiera mobiliteten på den gemensamma europeiska arbetsmarknaden och som omfattar alla 12 EG-ländernas språk. Alla EG-ländernas språk är dessutom offentliga språk i EG-sammanhang, dvs. offentliga dokument publiceras på samtliga länders språk. Utskottet anser det angeläget att försöka underlätta deltagande i nordiskt samarbete från de icke-skandinaviska länderna i Norden med ökad tolkning och översättning.

I Nordiska rådets internationella samarbetskommittés slutrapport om "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" (NU 1989:7) framhåller kommittén att språkförståelsen i Norden är ett centralt element i det nordiska samarbetet och att handlingsprogrammet därför bör ges ett sådant innehåll och en sådan omfattning att det i praktiken innebär att språkförståelsen underlättas. Kommittén anser det väsentligt att i programmet intas såväl insatser för att underlätta användningen av de språk som berörs av den nordiska språkkonventionen, nämligen danska, finska, isländska, norska och svenska, som åtgärder för att öka kännedomen om färöiska, grönländska och samiska. Dessutom betonar kommittén nödvändigheten av att aktualisera möjligheterna att stärka det finska och det isländska språkets ställning inom det officiella nordiska samarbetet. Ytterligare åtgärder bör även vidtas för att öka de praktiska möjligheterna för finsk- och isländskspråkiga parlamentariker och andra förtroendevalda att delta i samarbetet och att få mötesdokumentation på sitt modersmål och att kunna använda detta vid möten. I sitt yttrande till ekonomiska utskottet angående Nordiska ministerrådets meddelande om *rek. nr 5/1989* om ökat samarbete i internationella frågor, Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989 – 92, instämde kulturutskottet i dessa synpunkter och önskade att

språkhandlingsprogrammet skulle innehålla åtgärder på detta område i överensstämmelse med Internationella kommitténs förslag.

2.3 Handlingsprogrammets initiativ

2.3.1 Skola och vuxenutbildning

I ministerrådsförslaget föreslås 7 olika långtgående initiativ för olika ansvarsorgan. Stor vikt läggs vid grannspråksundervisningen och undervisningen i danska, norska och svenska som främmande språk samt orientering om de icke skandinaviska språken i Norden. Ministerrådet betonar att arbetet med Norden och nordiska förhållanden inte endast skall vara modersmålsundervisningens ansvarsområde utan kan inkluderas i olika ämnen, t.ex. historia, biologi, geografi och samhällsundervisningen.

Utskottet ser skolan och undervisningen som ett av de största verktygen för att åstadkomma språkförståelse och kunskap om de andra nordiska länderna på olika områden. Med hänvisning till allt minskande kunskap om Norden hos barn och ungdom anser utskottet det ytterst angeläget att skärpa undervisningen på detta område. I rekommendation nr 13/1985/k om nordiskt stoff i läromedel och läroplaner som antogs av Nordiska rådet år 1985, rekommenderades Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att utöka och fördjupa det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner. I utskottets betänkande över medlemsförslaget (A 674/k) framhöll utskottet att det var medvetet om att arbetet med en harmonisering av nationella läroplaner är förenad med stora svårigheter. Utskottet ansåg emellertid att en grundläggande förutsättning för att skolorna i Norden skall kunna ge en riktig bild av Nordens samhällen av idag och av bredden i det nordiska samarbetet är att det nordiska stoffet ges större utrymme i läroplanerna. Utskottet förordade att man särskilt borde sträva till att ge en mer samlad bild av Norden, t.ex. att i samhällslära, historia och geografi behandla Norden som en regional helhet och att alla tillbuds stående kanaler inom skolsamarbetet därför borde utnyttjas för att utformningen av läroplanerna skall kunna påverkas i högre grad än för närvarande. Utskottet betonar att det nordiska stoffet i läroplanerna bör vara en fråga som kontinuerligt bevakas inom det nordiska skolsamarbetet. Utskottet har tidigare påpekat att det bör finnas ett nära samband mellan det praktiska arbetet på skolområdet och de grundläggande målsättningar som anges i Helsingforsavtalet och kulturavtalet på utbildningens område. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Nordiska ministerrådet har tagit del av dessa önskemål och ser fram emot att se resultatet av handlingsprogrammets förslag. Utskottet ser det dessutom som en positiv utveckling att man särskilt betonar behovet av läromedlen i undervisningen i grannspråk som främmande språk. Utskottet anser att Nordiska ministerrådet borde överväga att inleda ett samarbete mellan redan existerande kurser i nordiska språk för modersmåls lärare och lärarstuderande och de nordiska språksekretariatet.

Utskottet noterar att *lärares vidareutbildning* skall stärkas enligt handlingsprogrammet. Utskottet omfattar ministerrådets förslag och anser att bra motivering hos språklärare om undervisningen i andra nordiska språk ger de bästa resultaten. Utskottet skulle däremot ha önskat mera långtgående planer på *vuxenutbildningens område* om nordiska läromedel och undervisning om förhållanden i Norden. Det är inte mindre angeläget att vidhålla och uppdatera kunskapen om de nordiska länderna inom vuxenutbildningen, inte minst i en tid som präglas av influenser genom olika medier från icke nordiska kulturer.

Utskottet har tidigare framhållit att principen om livslång inlärning bör stärkas och detta gäller inte minst på området om förhållanden och språken i de andra nordiska länderna.

2.3.2 Högre utbildning

Utskottet konstaterar med glädje att ministerrådet har konkreta förslag om fasta *nordiska lektorat* inom de nordiska högskolorna och anser det ytterst nödvändigt att vidta åtgärder i skyndsam ordning med att motarbeta den ökade tendensen till att nedprioritera och nedlägga de nordiska lektorstjänsterna vid universiteten. Nordiska avtal som garanterar vissa tjänstenomineringar av nordiska lektorer vid universiteten anser utskottet vara ett bra förslag inte minst eftersom sådana avtal redan finns inom Norden med många icke-nordiska länder. I sitt betänkande över handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete ansåg utskottet att förslaget till handlingsplan inte fäste tillräcklig vikt vid lektoratsarbetet utanför Norden och betonar lektorernas viktiga ställning och möjligheter för att sprida information om Nordens språk, litteratur och kultur. Utskottet anser att ett utarbetat avtal om lektorattjänster skulle tillgodose utskottets önskan på detta område.

2.3.3 Mediafrågor

Enligt utskottet borde *mediafrågorna* betonas kraftigare i handlingsprogrammet för språkligt samarbete inom Norden. Även om utskottet anser handlingsprogrammets förslag på mediaområdet vara viktiga hänvisar utskottet till alla långtgående förslag som har funnits på TV- och satellitområdet inom Norden som skulle ha utgjort ett av de viktigaste elementen för ökad språkförståelse och kulturförmedling i Norden. Utskottet efterlyser nya och utförligare förslag på detta område, t.ex. avskaffande av fiskala hinder vid programutbyte mellan de nordiska länderna. Utskottet har framhållit i betänkande över medlemsförslag A 624/k om ökat nordiskt radio- och TV-samarbete, som blev *rek. nr 3/1982*, att utskottet alltid haft den uppfattningen att det är en väsentlig uppgift att genom nordiskt samarbete bevara och stärka de nordiska folkens nära kulturgeenskap samt att främja det ömsesidiga intresset för och kunskapen om de nordiska grannländerna. Dessa syften kan betjänas av en spridning av

ländernas radio- och TV-program via satellit över Norden. Utskottet har även betonat de kulturpolitiska motiven för ett utvidgat nordiskt radio- och TV-samarbete och ansett de väga tyngre, ju fler utomnordiska TV-program som genom användning av satellittekniken blir tillgängliga i Norden. Utskottet vidhåller denna ståndpunkt och understryker att åtgärder på detta område är mera aktuella än någonsin.

2.3.4 *Tolkning och översättning*

Utskottet konstaterar att förslaget om att *tolkning* inom ramen för det nordiska samarbetet bör, i tillägg till finska, gälla även isländska är en nyhet och förutsätter att det har utarbetats i samråd med isländska organ. Utskottet är av den uppfattningen att alla åtgärder som vidtas för att underlätta allmänhetens och andras deltagande i det nordiska samarbetet bör uppskattas. De problem som finns såväl som islänningar har haft i det nordiska samarbetet kunde underlättas betydligt med ökade åtgärder på tolkningens och översättningens område. Utskottet mottar med stor tillfredsställelse de förslag om *fortbildning av tolkar* och *material om tolkning* som framförs i handlingsprogrammet. Utskottet hänvisar till sitt betänkande över medlemsförslag A 773/k om utbytesordning för tolkar och translatorer (*rek. nr 12/1987/k*)

2.3.5 *Mobilitet inom Norden*

Utskottet stöder ministerrådets uppfattning om att ett av de bästa sätten att öka språkförståelsen och den nordiska gemenskaps känslan, speciellt bland unga, är att skapa möjligheter för att de kan komma i kontakt med varandra, utväxla intressen och erfarenheter tvärs över gränserna. Utskottet har upprepade gånger betonat att *skolutbytet* inom Norden är en av de högst prioriterade frågorna på kulturutskottets verksamhetsområde. Utskottet anser att man inom det nordiska samarbetet bör inrikta arbetet på att åstadkomma ett omfattande elevutbyte inom Norden. Nordiska rådet har under en lång följd av år arbetat för att få till stånd ett omfattande elevutbyte inom Norden, och även om lärar- och elevutbytet är ett traditionellt inslag i kulturutbytet mellan de nordiska länderna, har det ännu inte varit möjligt att uppnå ett utbyte i en omfattning som vore önskvärd ur kulturpolitisk synpunkt och naturlig med tanke på bredden i det nordiska samarbetet. I betänkandet över handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete förutsatte utskottet att lärar- och elevutbytet skulle ges hög prioritet i handlingsplanen. Utskottet framhöll att en målsättning för elevutbytet på sikt borde vara att varje elev skulle ha möjlighet att en gång under sin skoltid besöka en skola i ett annat nordiskt land. Utskottet underströk därför att ytterligare åtgärder skyndsamt borde vidtas för att förbättra förutsättningarna för elevutbytet och att ansvaret för arbetet med frågor som berör lärar- och elevutbytet borde preciseras inom ministerrådsorganisationen. Utskottet har ansett att det finns ett behov av ytterli-

gare ekonomiska och även av andra organisatoriska resurser för att ett omfattande lärar- och elevutbyte av såväl allmän som mera facklig karaktär skall kunna uppnås.

Ministerrådet har framlagt förslag till nya initiativ på utväxlingsområdet med a) fri reseordning i vissa perioder genom aktiv medverkan av de nationella transportföretagen b) utväxlingsresor inom grundskolan och för 16–19-åriga, c) stipendieordningar speciellt angående lärare på alla nivåer. Dessutom föreslås att elev- och klassutväxlingar bör prioriteras så att elever i de nordiska länderna har lättare än idag att få möjlighet att besöka varandras klasser. Utskottet hänvisar här till *rek. nr 9/1989/k* om nordiska lägerskolor där utskottet framhöll i sitt betänkande över medlemsförslaget (*A 823/k*) att nordiska lägerskolor utgör en värdefull form av skolutbyte där man regelbundet ersätter den traditionella teoretiska undervisningen med praktiska studier på fältet där eleverna lär känna det andra landets natur, språk och historia.

Utskottet anser det vara en brist i handlingsprogrammet för nordiskt språkligt samarbete att lärar- och elevutbytet inte får högre prioritet. Utskottet har i sina betänkanden över de redan påbörjade utväxlingsprojekten framhållit sin tillfredsställelse över dessa, och betonar ännu en gång deras kulturpolitiska betydelse. Nordplusprogrammet har mött stor entusiasm och intresse och Nordplus-junior väntas få samma gehör.

Utskottet uttrycker sin förvåning över att Föreningarna Norden blir de *ansvariga organen* för de nya initiativen enligt handlingsprogrammet. Även om utskottet har noterat Föreningarna Nordens intresse för att på det nationella planet åta sig uppgiften som centralorgan för utbytesverksamhet och information om denna anser utskottet att ministerrådet borde vara det huvudansvariga organet. I den mån nationella initiativ krävs för genomförande av utväxlingsresor borde ministerrådet samarbeta med Föreningarna Norden.

2.3.6 *Språkkonsulent i Island*

Utskottet konstaterar att tjänsten som *språkkonsulent vid Nordens Hus i Reykjavik* väntas innehålla delvis samma arbetsuppgifter som det nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors arbetar med. Utskottet hänvisar till de goda erfarenheterna av språk- och informationscentret och anser det positivt att anställa en språkkonsulent vid Nordens Hus i Island. Tjänsten borde eventuellt administreras av Nordiska språk- och informationscentret.

2.3.7 *Språksamarbetets organisering och finansiering*

Utskottet noterar att berörda organ inom det nordiska samarbetet får i uppdrag att framlägga förslag till de planerade åtgärderna inom språksamarbetet. Utskottet förutsätter att hänsyn tas till utskottets uttalanden om förslagen och att utskottet får skyndsamt ta del av planerna efter att de

framlagts. Koordineringen av språksamarbetet behandlas av ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete. Utskottet förutsätter att få följa med handlingsprogrammets framskridande och ta del av evalueringen som enligt handlingsprogrammet skall företas år 1995.

Utskottet har upprepade gånger efterlyst en tids- och finansieringsplan för handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. Nordiska ministerrådet har inte ännu tillgodosett denna önskan. Utskottet framhåller därför sin besvikelse över att handlingsprogrammet om språkligt samarbete i Norden inte har åtföljts av varken tids- eller finansieringsplan och menar att handlingsplanen inte kan bli fullbordad förrän det föreligger en tids- och finansieringsplan för programmets åtgärder.

3 Utskottets förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa ett handlingsprogram om språkligt samarbete i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 103/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet
2. att genomföra handlingsprogrammet under perioden 1990–1995 och att härvid särskilt:
  - Eliminera befintliga hinder angående nordiskt TV- och radioprogramutbyte mellan de nordiska länderna
  - Utbygga utväxlingsprogram för elever och lärare inom Norden
  - Arbeta för att snarast säkra nordiska lektorattjänster inom Norden
  - Vidta åtgärder för att stärka de icke-skandinaviska språkens ställning inom nordiskt samarbete
3. att utarbeta en tids- och finansieringsplan över handlingsprogrammets förslag.

Stockholm den 30 januari 1990

Gunilla André (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsförslag
om handlingsprogram för språkligt samarbete i
Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) oversender hermed et ministerrådsforslag om et handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden.

Ministerrådet anmoder om rådets synspunkter på forslaget og har til hensigt at stadfæste handlingsprogrammet, når rådets synspunkter foreligger.

Reykjavík i december 1989

På vegne af Nordisk Ministerråd

Svavar Gestsson
Kulturminister

Fridtjov Clemet
Generalsekretærene

Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995, vedtatt av Nordisk Ministerråd den ...

Med henvisning til Nordisk Råds *rekommendasjon 12/1977/k* om handlingsprogram for økt språkforståelse i Norden og *rekommendasjon 2/1986/k* om handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeid vedtar Nordisk ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) nærværende handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995.

Utkastet til handlingsprogrammet ble utarbeidet av Arbeidsgruppen for språklig samarbeid i Norden (Språkutvalget) som har hatt én representant fra Nordisk språksekretariat, én representant fra Nordiska språk- og informationscentret og én representant fra NORDSPRÅK, samarbeidsorganet mellom morsmålslærerforeningene og foreningene for lærere som underviser i nordiske språk som fremmedspråk. Forslag til handlingsprogram ble sendt ut på høring til om lag 180 instanser i alle fem nordiske land og er blitt behandlet i berørte nordiske organer og i Embetsmannskomiteen for nordisk kulturelt samarbeid.

Nordisk språkforståelse er en helt fundamental forutsetning for kultur-samarbeidet i Norden og for nordisk samarbeid og en grunnforutsetning for den nordiske samfølelsen.

I *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeide* (1988) heter det at Nordisk ministerråd vil samordne handlingsprogrammet for økt språkforståelse i Norden (*rek. 12/1977/k*) med den kulturelle handlingsplan og – som allerede planlagt – holde en prinsippdebatt om styrkelse av grannespråkenes stilling i undervisningen og om styrkelse av de nordiske språk som fremmedspråk. Ministerrådet understreker i handlingsplanen at *språkforståelsen* ikke kun er en kommunikativ kompetanse, men *kulturformidling i vid forstand*.

Nordisk ministerråd har i sitt arbeid tatt sikte på å synliggjøre viktigheten av språkforståelsen. Utvekslingsprogrammet Nordplus, opprettelsen av et nordisk film- og tv-fond, elevutveksling mellom Vest-Norden og det øvrige Norden og samarbeidet på allmennkulturområdet skal ses under ett og som ledd i styrket nordisk samhörighet hvor språkforståelsen danner fundamentet. Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden kommer således i tillegg til forskjellige tiltak på andre områder som også styrker den nordiske samhörigheten og samfølelsen.

Forslag til handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden, NORDMÅL, fastsetter hovedpunktene for den nordiske språkpolitikk. som bygger på språkenes likestilling og gjensidig respekt for alle nordiske folks språk, kulturer, historie og tradisjoner. Handlingsprogrammet inneholder forslag om tiltak for å øke tolkning og oversettelse og fastlegger regler vedrørende tolkning og oversettelse i det nordiske samarbeidet. Dertil kommer i programmet forslag til konkrete tiltak både på *nordisk, nasjonalt, regionalt* og *kommunalt* nivå og på alle skoleområder for å styrke

språkforståelsen i Norden med sikte på å øke borgernes forutsetninger for å kommunisere med hverandre.

Ettersom Norden er en del av Europa, er det viktig at man i det nordiske språksamarbeidet er oppmerksom på de arbeidsmodeller og det ambisjonsnivå som til enhver tid anvendes på tilsvarende områder i det europeiske samarbeidet for øvrig (EF, Europarådet).

Iverksettelsen av handlingsprogrammet og koordineringen av det språklige samarbeidet i Norden ivaretas av Embetsmannskomiteén for nordisk kulturelt samarbeid. Alle Ministerrådets samarbeidsorganer vil inngå i dette viktige arbeidet for å styrke den nordiske identiteten i en tid som kjennetegnes av en rask utvikling. Handlingsprogrammet vil bli realisert innenfor rammen av 2,8 millioner danske kroner pr år.

Innholdsfortegnelse

1	<i>Innledning</i>	881
	1.1 Det nordiske språkfellesskapet	
	1.2 Språkforståelsen i Norden	
	1.2.1 Utvikling av språkforståelsen	
	1.2.2 Sprogforståelsens hovedaspekter	
	1.3 Organer for økt språklig samarbeid i Norden	
2	<i>Nordisk sprogpolitikk</i>	885
	2.1 Indledning	
	2.2 Språkpolitisk samarbeide	
	2.3 De nordiske språkene og Europa	
3	<i>Handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden 1990–1995 – NORMÅL</i>	889
	3.1 Hovedområder	
	3.2 Initiativer	
	3.2.1 Skole og voksenutdanning	
	3.2.2 Høyere utdanning	
	3.2.3 Forskning	
	3.2.4 Kultur og medier	
	3.2.5 Tolkning og översättning	
	3.2.6 Ordböcker och terminologi	
	3.2.7 Øget mobilitet i Norden	
	3.2.8 Sprogkonsulentstilling i Island	
4	<i>Språksamarbeidets organisering og finansiering</i>	901
	Bilaga:	
	Handlingsprogram for økt språkforståelse 1981–1984/87	902

Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden

1 Innledning

1.1 Det nordiske språkfelleskapet

I Norden er det ca 23 millioner mennesker fordelt på en rekke språk: *dansk* (ca 5,1 mill.), *finsk* (ca 5 mill.), *færøysk* (ca 50 000), *grønlandsk* (ca 55 000), *islandsk* (ca 250 000), *norsk* (bokmål og nynorsk, ca 4,1 mill.), *samisk* (ca 30 000) og *svensk* (ca 8,3 mill.). *Til tross for dette språklige mangfoldet snakker vi gjerne om et nordisk språkfelleskap.*

Dette språkfelleskapet omfatter for det første de ca 18 millioner nordboer som har ett av de skandinaviske språkene (dansk, norsk eller svensk) som morsmål. Med forholdsvis liten trening kan de snakke med og skrive til hverandre på sitt eget språk uten store forståelsesvansker.

Det nordiske språkfelleskapet omfatter også de over fem millioner nordboer som har andre morsmål. Der *finsk*, *færøysk*, *grønlandsk*, *islandsk* eller *samisk* er morsmål, blir det i skolen gitt opplæring i ett eller flere av de skandinaviske språkene. Også på andre måter kan man skaffe seg kunnskaper i de tre skandinaviske språkene slik at dansk, norsk og svensk kan fungere som hjelpespråk i nordiske sammenhenger. På den måten blir det meningsfullt å snakke om et språkfelleskap som omfatter hele Norden.

Betegnelsen *nordiske språk* blir i dag brukt i flere betydninger: Dels blir den brukt i en språkvitenskapelig betydning om de beslektede språkene dansk, færøysk, islandsk, norsk og svensk. Dels blir den brukt i en geografisk og politisk betydning om samtlige språk i Norden, altså også om *finsk*, *grønlandsk* og *samisk*. I det nordiske samarbeidet skal termen *nordisk språk* brukes om alle hjemlige språk i Norden.

Den store betydningen språkforståelsen i Norden har for nordisk samarbeid har vært framhevet gang på gang. Dette gjelder alle samarbeidsområder, ikke minst innenfor kultur- og undervisningssektoren. I handlingsplanen for nordisk kultursamarbeid står det for eksempel: "En helt fundamental forudsætning for det nordiske kultursamarbejde er sprogforståelsen." Internasjonaliseringen og den europeiske integrasjonen gjør det nordiske språkfelleskapet enda viktigere enn før.

Internasjonaliseringen og den europeiske integrasjonen aktualiserer tiltakene for språkforståelsen i Norden. Den nordiske økonomiske og kulturelle integrasjonen skal ses som et ledd i en videre europeisk integrering. Av stor betydning er de tiltakene som styrker de kulturformer som baserer seg på alle språkene i Norden. Samtidig bør man ta hensyn til at stadig flere nordboer kan gjøre seg forstått på de store europeiske språkene. Det er også viktig at de nordboer som ofte er i kontakt med andre organisasjoner har informasjon og materiale om Norden på europeiske språk.

1.2 Språkforståelsen i Norden

Det nordiske språkfelleskapet kan sies å omfatte to former for språkforståelse: forståelsen mellom dem som har dansk, norsk eller svensk som morsmål, og den forståelse som baseres på opplæring i ett av disse språkene som fremmedspråk. Til den siste gruppen hører også innvandrere og flyktninger i de nordiske landene. I samsvar med mandat fra Ministerrådet behandler dette programmet bare forhold som angår de hjemlige språkene i Norden. *Det er viktig å ta hensyn til begge disse formene for språkforståelse når en planlegger tiltak for å bedre språkforståelsen i Norden.*

I Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeid (1988), bilag s. 222, heter det: "Sprogforståelsen og kundskaben om Norden er i almenhed dalende. Det viser bl. a. den opinionsanalyse, som Nordisk Råd gennemførte våren 1983, 'Skal vi samarbejde' (Nord 1983). Signalerne var tydelige, men alarmerende: Jo yngre du er, des mindre ved du om Norden. De fleste har et ikke-nordisk sprog som 2. sprog og forstår kun dårligt de øvrige nordiske sprog.

En af de væsentligste årsager til denne udvikling er den nye mediesituation og samfundets internationalisering i det hele taget.

Vi er allerede et stykke inde i en ny informationsteknologisk tidsalder, der kan bidrage til at opløse de sociale netværk, kulturelle bånd og traditioner. Afstanden er blevet kortere imellem Norden og den øvrige verden. Hvad som hænder dér, kan ses på alle TV-skærmene i de nordiske lande, mens det omvendte sjældnere er tilfældet.

Aldrig før i Nordens historie har fremmede kulturer haft et så frit spil for at påvirke vores kultur, som gennem den nye internationalisering af medieverdenen. Aldrig før har de store sprogområder og – ikke mindst – kulturindustrier trængt så langt ind i vores hverdag."

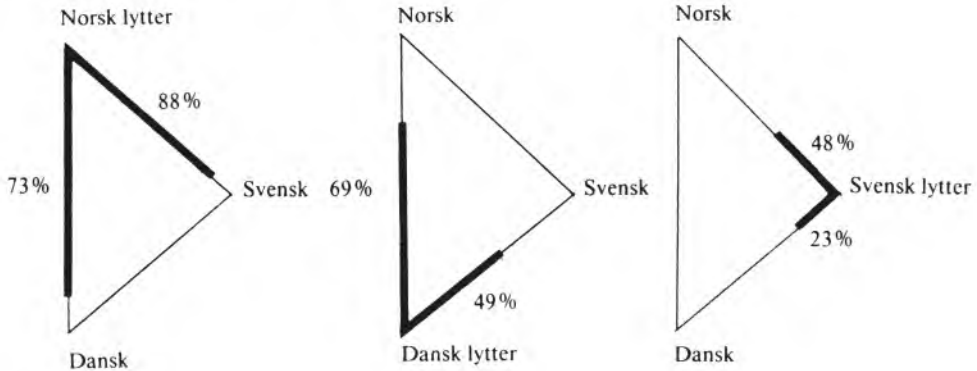
1.2.1 Utvikling av språkforståelsen

Teoretisk kan dansker, nordmenn, svensker og finlandssvensker snakke med hverandre på sitt eget språk og bli forstått uten særlige vansker. Men virkeligheten er langt fra så enkel. Alle som har vært i kontakt med andre nordboer, vet at det er større eller mindre språklige problemer. Det finnes også forskning som bekrefter dette. I begynnelsen av 1970-årene undersøkte nordmannen Øyvind Maurud grannespråksforståelsen hos ca 500 mannlige 19-åring (rekrutter) i Danmark, Norge og Sverige. Her er noen av resultatene han kom fram til:

Forståelse av talespråk i prosent

	Norsk	Dansk	Svensk	Gjennomsnittlig grannespråksforståelse
Norske rekrutter forstår	—	73 %	88 %	81 %
Danske rekrutter forstår	69 %	—	49 %	59 %
Svenske rekrutter forstår	48 %	23 %	—	36 %

Dette kan også illustreres slik:

Som vi ser, er forståelsesvanskene størst mellom dansker og svensker, og særlig har svenskene problemer med dansk talespråk. Grannespråksforståelsen er best blant nordmenn, og norsk er også det språket som blir best forstått av dansker og svensker. Men vi ser at det er et godt stykke igjen til full grannespråksforståelse også hos nordmenn.

Når det gjelder forståelsen av skriftspråket, er den gjennomgående noe bedre enn forståelsen av talespråket. Forholdet mellom språkene er ellers stort sett den samme som for høreforståelsen.

Vi har ikke forskningsresultater som med sikkerhet kan fastslå om språkforståelsen i Norden har blitt bedre eller dårligere de siste årene. Men det har nylig kommet en forskningsrapport som kan tyde på at i hvert fall forståelsen mellom dansk og svensk har blitt dårligere (Ulla Börestam: Dansk-svensk språkgemenskap på undantag. FUMS nr 137, 1987.) I sammenfatningen av rapporten (s. 60) heter det blant annet:

”Detta innebær sannolikt att vi i framtiden får se den nordiska språkgemenskapen inskränkas, och redan nu kan konstateras att den nog egentligen bara omfattar södra Sverige”.

Erfaringen tyder på at *forståelsesvanskene mellom dansk, norsk og svensk på lengre sikt er en alvorlig trussel mot det nordiske språkfelleskapet.*

De som har finsk, færøysk, grønlandsk, islandsk eller samisk som morsmål, må lære seg dansk, norsk eller svensk som fremmedspråk for å kunne delta i det nordiske språkfellesskapet. Dette er naturligvis vanskelig og krever en stor innsats.

For finner er svensk et fremmed språk. Norsk og dansk innebærer ytterligere et steg oppover på vanskelighetsskalaen. Finneses vanskeligheter med talt dansk er uten tvil det største forståelsesproblemet i det nordiske samarbeidet. For mange finner er derfor tolkning en forutsetning for å kunne delta på noenlunde like vilkår i det nordiske samarbeidet (se 3.2.5 om tolkning og oversettelse).

På Island, Færøyene og Grønland er dansk ofte nøkkelen til det øvrige Norden. Men dette innebærer ikke at man automatisk forstår norsk og svensk like godt som dansk.

Samisk er i slekt med finsk, men språkene er ikke innbyrdes forståelige. De fleste samer behersker derimot ett eller flere av språkene finsk, norsk og svensk. For tiden pågår det et arbeid for å styrke det samiske språkets stilling i de nordiske landene, noe som kan bli et viktig skritt for å sikre en historisk hjemmehørende minoritets språklige rettigheter.

1.2.2 Sprogforståelsens hovedaspekter

Samarbeidet om undervisning i sprog i Norden har *tre hovedaspekter*:

- 1 Den *skandinaviske sprogforståelse* (nabosprogsforståelsen, grannespråksforståelsen, grannspråksforståelsen). Dette aspekt tilgodeses i *nabosprogsundervisningen* i Danmark, Norge, Sverige og Svenskfinland.
- 2 *Nabosprogene som fremmedsprog i Norden* (dvs. fx svensk i den finsksprogede del af Finland, dansk på Færøerne, Grønland og i Island og finsk, norsk og svensk i Sameland; dertil kommer finsk som fremmedsprog i de andre nordiske lande). Undervisningen i nabosprogene som fremmedsprog foregår efter andre didaktiske principper end nabosprogsundervisningen.
- 3 Det tredje aspekt er orientering om – og kundskab og undervisning i – ”*de ikke-skandinaviske sprog i Norden*”, dvs. finsk, færøsk, grønlandsk, islandsk og samisk. For dem som har dansk, norsk eller svensk som modersmål bør der gives en speciel orientering om islandsk og færøsk, og man bør benytte sig af at man her har tilgang til levende sprog, hvor de fælles rødder træder klart frem for alle de fem sprogs vedkommende.

1.3 Organer for økt språklig samarbeid i Norden

Det er særlig tre organer som har stått sentralt i arbeidet med å fremme språkforståelsen og språkfellesskapet i Norden: Nordisk språksekretariat i Oslo, Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors og **NORD-SPRÅK**.

Nordisk ministerråd opprettet *Nordisk språksekretariat* i 1978 som et samarbeidsorgan for språknemndene i Norden og andre som arbeider med

nordiske språkspørsmål. Instruksjonen fastslår at sekretariatet skal arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og for å fremme den nordiske språkforståelsen. Dette skal sekretariatet gjøre blant annet ved å være rådgivende og koordinerende organ i nordiske språkspørsmål, ta initiativ til forskningsprosjekter, følge grannespråksundervisningen på alle utdanningsnivåer, samarbeide med massemediene, medvirke ved ordboksprosjekter, gi ut skrifter og arrangere møter, kurs og konferanser om nordiske språkspørsmål. Grannespråksundervisningen har vært en høyt prioritert oppgave.

Nordisk ministerråd opprettet *Nordiska språk- och informationscentret* i 1980. Sentrets viktigste oppgave er "att i Finland främja undervisningen i och kännedomen om de övriga nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. Därutöver skall centret även sprida kännedomen om det finska språket samt om finländska kultur- och samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna". Sentret har konsentrert virksomheten om informasjonstiltak, seminarer, kurs i de nordiske landenes språk, bibliotek, produksjon av læremidler med nordisk stoff, utstillinger og videreutdanning av tolker. Sentret har arrangert 15–20 kurs om året og 4–6 seminarer i de nordiske landenes språk, først og fremst for finske tjenestemenn og lærere, men også for allmennheten.

NORDSPRÅK har eksistert i 12 år. Det er en sammenslutning av morsmålslærerforeningene i Norden og av foreningene for lærere som underviser i nabospråk som fremmedspråk. NORDSPRÅKs formål er å styrke morsmålsundervisningen, grannespråksundervisningen og undervisning i nabospråk som fremmedspråk på alle nivåer fra grunnskole til videregående skole i alle de nordiske landene. NORDSPRÅK har blant annet gitt ut undervisningsmateriale, arrangert kurs og konferanser, uttalt seg til myndigheter og andre om grannespråksundervisningen og formidlet kontakt mellom lærere og skoleklasser i Norden.

For øvrig er alle nordiske samarbeidsorganer på kulturavtalens virkeområder (styringsgrupper, kunstkomiteer, Forskningspolitisk råd, Nordisk kulturfond og de faste institusjonene) viktige organer for arbeidet med det nordiske språksamarbeidet. Det gjelder selvfølgelig også forskjellige nasjonale organer og Foreningene Norden.

2 Nordisk sprogpolitikk

2.1 Innledning

Det sproglige og kulturelle fællesskab i Norden er en helt fundamental forudsætning for alt andet nordisk samarbejde. Fællesskabet har mange og vidt forskellige sider. Sprogligt samarbejde i Norden skal bygge på gensidig respekt for alle nordiske folks sprog, kulturer, historie og traditioner. En sådan respekt er en del af det menneskesyn og den tolerance som bør kendetegne de nordiske nationer og deres samarbejde.

Et af de bærende elementer i det nordiske sproglige samarbejde er *undervisningen i skolerne*. Her findes de faglige og pædagogiske ressourcer som er en nødvendig forudsætning for at formidle viden, indsigt, forståelse, kundskaber, interesse og engagement, som er de centrale elementer i en øget sprogforståelse. En forudsætning for at læreren og eleverne engagerer sig i de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold er for det første at læreren får en kvalificeret grund- og efteruddannelse, og for det andet at der findes tidssvarende undervisningsmateriale i sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold. Det er i den sammenhæng vigtigt at understrege at *nordisk sprogforståelse ikke kun er ren kommunikativ kompetence, men også kulturformidling i bred forstand*.

Det gælder yderligere om at synliggøre Norden for børn og voksne. Norden er vort hjemmemarked; Norden kan ses som et udvidet lokalsamfund; nordboen er en nabo. En sådan synliggørelse er vigtig for at kunne markere og styrke Norden i international sammenhæng.

Sprogforståelsen er i høj grad afhængig af at folk har mulighed for at møde de andre sprog i Norden i autentiske sammenhænge, hvor de føler en naturlig motivation for at forstå. Et udvidet radio- og tv-samarbejde giver her enestående muligheder. Forholdene bør også lægges sådan til rette at undervisningsprogrammer lettere kan udveksles over grænserne.

Oversættelse mellem dansk, norsk og svensk bør undgås, og i stedet bør tv-programmerne sendes teksten på originalsproget. Dette giver en dobbelt sproglig effekt. Det letter forståelsen af det talte sprog, som byder på de største problemer, samtidig med at det øger fortroligheden med vedkommende lands skriftsprog. Desuden vil dette spare tid og penge.

2.2 *Språkpolitiskt samarbete*

Det traditionella språksamarbetet i Norden har bestått av språkvård, språkforskning, grannspråksundervisning och samarbete om ordböcker och terminologi. Nordisk språksekretariat, Nordiska språk- och informationscentret och NORDSPRÅK har i 10 års tid haft ett nära samarbete på detta område.

Bristerna i den faktiska språkförståelsen i Norden har utvidgat språksamarbetet till att gälla även undervisningen i grannspråk som främmande språk, tolkning och översättning samt orientering om alla inhemska språk i Norden inom skolutbildningen.

Den ökade mobiliteten i Norden (migration, turism, näringsliv) förutsätter mera omfattande språkpolitiska åtgärder. Finskan och isländskan bör få en mera jämlik ställning i nordiskt samarbete i förhållande till svenska, norska och danska. Ett viktigt resultat av det språkpolitiska samarbetet är den nordiska språkkonventionen av den 1 mars 1987. Enligt den har nordiska medborgare rätt att använda sitt modersmål i kontakt med myndigheter i ett annat nordiskt land. I språksamarbetet är det ytterligare värt att notera de former och den nivå av tolknings- och över-

sättningservice som förekommer inom Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och övriga nordiska institutioner. Kulturförmedling i vidaste bemärkelse är ett viktigt instrument för att öka språkförståelsen.

Det är knappast realistiskt att förvänta sig att nordbor i allmänhet skulle lära sig de andra språken i Norden, så att alla kunde använda sitt eget modersmål i nordisk kommunikation. Det har hittills heller inte varit möjligt att införa flera interna arbetspråk i ministerrådets sekretariat. Däremot borde det kunna införas som praxis på ministerrådets sekretariat att skrivelser på finska, färöiska, grönländska, isländska eller samiska besvaras på respektive språk. Vidare bör tolkning och översättning i det nordiska samarbetet öka i omfattning, när så är lämpligt.

Det har ibland föreslagits att man skall gå över till engelska som hjälpspråk i nordiska sammanhang. Då skulle alla ha samma utgångsläge språkligt sett. Men det finns många tungt vägande skäl som talar emot detta. De kan kortfattat summeras på följande sätt: Engelskkunskaperna är för dåliga. Språken i Norden passar bäst till att beskriva nordiska förhållanden. Den nordiska språkgemenskapen bidrar till att skapa nordisk identitet och samhörighet.

Det finns alltså mycket som talar för att behålla danska, norska och svenska som officiella arbetspråk i det nordiska samarbetet. Det mest effektiva sättet att främja det nordiska samarbetet är att stärka språkförståelsen och språkgemenskapen i Norden.

Skolpolitiskt samarbete

Utbildningssektorn från grundskola till universitet hör till de viktigaste språksamarbetsområdena. Olika slags målsättningar och prioriteringar råder för de olika utbildningsnivåerna. I grundskolan kan t. ex. grannspråksundervisningen inte ingå enbart i modersmålsundervisningen, utan den bör ske i nära samverkan med bl. a. historie- och geografiundervisningen och bidra till språk- och kulturförståelse samt fostran till nordisk gemenskap. Viktigt är att elever ges möjligheter att knyta personliga kontakter med elever i andra nordiska länder i ett så tidigt skede som möjligt. De ökade möjligheter genom Nordplus, Nordplus-junior, Nordjobb och elevutväxling med Västnorden är viktiga samtidigt som kontakten med Östnorden måste förstärkas. I gymnasieskolan skapar grannspråksundervisningen möjligheterna till kontakt till djupare studier av nordisk kultur och litteratur. Språkutbildningen för vuxna och vid universitet är ett annat viktigt område, eftersom språkfärdigheter är en förutsättning för lyckade lärar- och tjänstemannautbyten, för studier i andra nordiska länder, för nätverksprojekt inom det nordiska skolsamarbetet, för effektiva Nordplus- och Nordjobb-program osv. Till det skolpolitiska språksamarbetet hör även diskussionen om nordbornas rätt att få skolundervisning i och på sitt eget språk.

Kulturpolitiskt språksamarbete

Inom det kulturpolitiska språksamarbetet är det bilaterala TV-samarbetet av vikt. Försöksverksamheten med text-TV och med TV-program med egenspråkstextning bidrar till grannspråksförståelse. Ett hinderfritt nordiskt TV- och radioprogramutbyte (utan problem med tull, moms, upphovsrätt) med relevant nordisk mediefostran har ytterligare skol- och språkpolitisk betydelse. Den första åtgärden kunde vara att man inleder överföringen av riksradioprogram till grannländerna.

Åtgärder för främjande av nordisk litteratur (t.ex. Nordiska bokklubben, översättningsstöd) har positiva följder även ur grannspråkssynvinkel. Av stort intresse är det att intensifiera den nordiska konstuppfostern i skolan. Författar-, konstnärs- och artistbesök samt gästspel är av vikt, icke minst i Väst- och Östnorden, eftersom det inom dessa områden råder brist på levande kontakter med det övriga Norden.

Inom turismen främjar bättre språkservice på hotell och restaurang samt skyltning på de nordiska ländernas språk resandet i Norden.

Försöksverksamheten med Nordres-kortet underlättar avsevärt de ungas resor i Norden, speciellt om kortet utvidgas till att gälla resor med båt, flyg och buss.

2.3 De nordiska språken och Europa

Eftersom Norden är en del av Europa och den europeiska integreringen, bör det nordiska språksamarbetet närma sig de språksamarbetsmodeller som Europa (EG, Europarådet) har. Det är angeläget att stärka finskans och isländskans ställning inom nordiskt samarbete. Det behövs också åtgärder för att öka kännedomen om och kunskap i färöiska, grönländska och samiska. Det bör vidtas åtgärder för att öka de praktiska möjligheterna för finsk- och isländkspråkiga politiker, förtroendevalda och för vanliga mötes-, konferens- och seminariedeltagare att delta i nordiskt samarbete. Dokument från nordiska institutioner, möten, seminarier, projekt och konferenser som riktar sig till allmänheten skall/bör översättas till finska och isländska. Avtal, uttalanden och rättsställningsavtal utges på alla nordiska språk. Den europeiska integreringen kommer även att aktualisera behovet av informationsmaterial om Norden på de stora europeiska språken.

I anslutning till framtida åtgärder inom språkområdet är det nödvändigt att de nordiska länderna tar del i de program som anknyter till språkligt samarbete i Europa, både när det gäller språkundervisning och ökad mobilitet. Som exempel kan nämnas Lingua-programmet som godkänts av EG-länderna för att intensifiera mobiliteten på den gemensamma europeiska arbetsmarknaden. Detta omfattande handlingsprogram för språkundervisning tillgodoser inte endast de stora europeiska språken utan alla EG-ländernas språk. På motsvarande sätt har man i olika Europarådsprojekt betonat det flerspråkiga Europa och tidig start av undervisningen i främmande språk och stärkandet av språkundervisningen inom vuxenut-

3 Handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden 1990–1995 – NORDMÅL

Nærværende handlingsprogram bygger på ideer og forslag formuleret i "Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde", udredningsrapporten "Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning", rapport fra Nordisk Ministerråds konference om sprogligt samarbejde i Norden (Schæffergården 4.–6. december 1987), underlagsmateriale til samt referat fra Nordisk Ministerråds temadebat om sprogligt samarbejde i Norden (Oslo 3. oktober 1988), samt en række konklusioner fra Nordisk Ministerråds konference om de ikke-skandinaviske sprog i Norden (Bergen 2.–4. december 1988).

3.1 Hovedområder

Blandt de i afsnit 3.2.1–3.2.7 foreslåede initiativer til forbedret sprogligt samarbejde i Norden lægger man særlig vægt på følgende:

- faste efteruddannelseskurser for modersmållærere og lærere der underviser i nabosprog som fremmedsprog
- udvikling og udgivelse af tidssvarende og engagerende undervisningsmaterialer (antologier, video, dias, data/edb m. v.)
- faste kurser for læreruddannere
- forskning om sprogforståelse i Norden
- udvekslingsrejser (grundskolen og gymnasieskolen)
- ordbøger og ordlister
- tolkning

3.2 Initiativer

De berørte MR-organer udpeges som ansvarlige for de nedennævnte initiativer, og det pålægges dem at fremkomme med anvisninger på hvilke foranstaltninger der skal/kan gennemføres, hvordan og hvornår de kan gennemføres, hvad det koster, og hvordan det skal finansieres. Dette skal ske senest *den 1. oktober 1990*.

3.2.1 Skole og voksenuddannelse

Fagtraditioner, læreplaner, pensum- og eksamenskrav, læremidler, efteruddannelsesstilbud og efteruddannelsesvilkår i almindelighed er så forskellige i de nordiske lande at en *fremtidig indsats for øget sprogforståelse i de nordiske lande nødvendigvis må ske på fire niveauer*:

- 1 et fællesnordisk niveau
- 2 et nationalt niveau
- 3 et amts/fylke/läns-niveau
- 4 et kommunalt niveau

Forskellene mellem skolesystemerne i de nordiske lande betyder således,

at en øget indsats for en forbedret sprogforståelse i Norden ikke kun er et fællesnordisk anliggende. Der må også tages nationale initiativer med udgangspunkt i det enkelte lands særlige behov og problemer.

De gældende læreplaner for modersmålsundervisningen og for undervisningen i nabosprog som fremmedsprog styrer i afgørende grad indholdet i og omfanget af den undervisning der bliver givet i sprog, litteratur og kultur i skolen. Læreplanerne har også stor betydning for hvorledes og i hvilket omfang nordisk stof indgår i læremidlerne i de enkelte lande.

Arbejdet med øget sprogforståelse i Norden kræver såvel fællesnordisk indsats med øgede ressourcer på undervisningsområdet som nationale initiativer som tager udgangspunkt i de gældende læreplaner og fagtraditioner.

Sprogforståelsens fem grundpiller

At styrke det sproglige og kulturelle samarbejde i Norden for derigennem at styrke det nordiske fællesskab forudsætter at man såvel på nordisk som på nationalt plan sammenlænker initiativer på flere forskellige områder inden for uddannelsessystemet.

Arbejdet i skolen med de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold hviler på fem grundpiller:

- 1) lærernes grund- og efteruddannelse
- 2) læreplanerne
- 3) forsknings- og udviklingsarbejde
- 4) udveksling
- 5) læremidler

Alle fem områder må styrkes, hvis den nordiske sprogforståelse og det sproglige fællesskab i Norden skal forbedres og udbygges.

Nabosprog som fremmedsprog

I læreplanerne for undervisning i nabosprog som fremmedsprog ligger vægten på kulturformidling og fremmedsprogsdidaktiske elementer, og såvel mundtlig som skriftlig sprogbrug indgår i undervisningen. Kun gennem en effektiv undervisning i nabosprog som fremmedsprog får islændinge, finner, færinger og grønlændere muligheder for at lære sig et skandinavisk sprog og deltage aktivt i det nordiske samarbejde.

Nabosprog integreret i modersmålsundervisningen

Det er gennemgående for skolen at kun modersmålsfaget har ansvaret for at Nordens folk også i fremtiden skal kunne kommunikere med hinanden på deres respektive modersmål. En indsats for øget sprogforståelse er at stille krav om at også andre fag inddrager et nordisk aspekt og nordiske tekster i undervisningen.

Efter anbefaling i Nordisk Ministerråd i 1980 er nabosprogsundervisning nu indført fra og med 3. klasse i samtlige lande. Nabosprogsundervis-

ningen har forskelligt omfang og praktiseres efter forskellige principper i hvert land. Det samme gælder for de 16–19-åriges uddannelser.

I rapporten *Nordiske sprog i gymnas og yrkesuddanning* (NORD 1986) er der foretaget en komparativ analyse af nabosprogsundervisningens status i de gældende læreplaner. Konklusionen er at der er udtalte forskelle mellem Danmark, Norge, Sverige og Finland, når det gælder nabosprogsundervisningens form og indhold. Forskellene er så store at dette forhold i sig selv er et argument for nationale tiltag til øget sprogforståelse i Norden.

For det første er nabosprogsundervisningen forankret på forskellig måde i læreplanerne for modersmålsundervisningen i Danmark, Norge, Sverige og Svenskfinland. I nogle lande er nabosprogsundervisningen *integreret* i den øvrige modersmålsundervisning – i andre optræder den som et *særligt momentmodul* ved siden af modersmålsundervisningen.

For det andet er vægtningen af undervisningens form og indhold meget forskellig. Nogle lande opererer med en rammeplan, hvor lærer og elever selv definerer undervisningens indhold. I andre lande gives en forholdsvis detaljeret anvisning på indhold og sideantal.

For det tredje er der markant forskel på vægtningen af *det sproglige* over for det *litterære/kulturelle* aspekt i undervisningen. Nogle lande lægger hovedvægten på det kommunikative aspekt, sprogbrugsanalyse og historie, medens andre finder at arbejdet med litteraturens indholdsside er det centrale.

For det fjerde er der stor forskel på eksamenskravene. Nogle lande har pensumkrav, men intet krav om at tekster på nabosprog skal være repræsenteret til eksamen. For andre landes vedkommende er det lige omvendt.

Nabosprogsundervisningen forvaltes vidt forskelligt i Danmark, Norge, Sverige og Finland. Disse forskelle må medreflekteres, når man diskuterer hvorledes man mest effektivt og mest hensigtsmæssigt vil kunne tage initiativer til fremme af sprogforståelsen i Norden. Det gælder hvad enten det drejer sig om initiativer på læremiddelområdet, eller det drejer sig om efteruddannelse.

Orientering om og undervisning i de øvrige sprog i Norden

Nabosprogsundervisningen og undervisningen i dansk, norsk og svensk som fremmedsprog bør styrkes. Samtidig bør orientering om de ikke-skandinaviske sprog i Norden indgå som en obligatorisk del af undervisningen i grundskolen. Endvidere bør undervisning i finsk og islandsk som fremmedsprog effektiviseres i skoleundervisningen. Det er også vigtigt at arbejdet med Norden og nordiske forhold ikke er modersmålsfagets og det skandinaviske fremmedsprogs ansvarsområde alene. En lang række fag (eksempelvis historie, biologi, geografi og samfundskundskab) kunne med fordel inddrages i dette arbejde. I denne sammenhæng skal der opmuntres til udgivelse af undervisningsmaterialer med et nordisk perspektiv.

Ansvarligt organ: Nationale organer

Elektroniske medier

Børn og unge er i dag langt mere fortrolige med de elektroniske medier end voksengenerationen. Av-materiale (dias, video og edb) vil kunne udvikles såvel til grundskolen som til det gymnasiale niveau, specielt med henblik på at skærpe elevernes interesse for og engagement i Norden som sprogligt og kulturelt område: faktaudsendelser, film, tv-spil, edb-spil og -programmer etc., som tager udgangspunkt i de unges hverdag og interesseområder.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde

Læremidler

I undervisningen i nabosprog som fremmedsprog er der behov for supplerende materiale omhandlende nordiske forhold og sprog i Norden (fx lydbånd, dias-serier, data- og videoprogrammer). Der skal udarbejdes internordisk materiale med kommunikative strategier som omfatter forskellige hverdagssituationer. Materialepakken skal indeholde tekster, lydbånd og videobånd. Et sådant materiale vil kunne anvendes i alle skoleformer og på alle uddannelsesniveauer. Inden for modersmålsundervisningen er der alvorlig mangel på læremidler. Der skal gives støtte til udarbejdelse af såvel aktuelle som historisk anlagte antologier med tilhørende av-materiale.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
NORDSPRÅK

EFTERUDDANNELSE

Det er vigtigt at lærerne i grundskolen tilbydes kurser som kan stimulere interessen for sprog i Norden, nordisk litteratur, kultur og samfundsforhold. Sådanne kurser bør tilrettelægges så de ikke blot rettes mod modersmålslærere, men også mod lærere som underviser i andre fag, hvor det nordiske perspektiv traditionelt ikke har været højt prioriteret.

Fremmedsproglærerne skal også have lejlighed til at mødes jævnligt for at drøfte faglige og pædagogiske spørgsmål. Støtte til bilateral kursusvirksomhed vil fremme undervisningen i nabosprog som fremmedsprog.

Også modersmålslærerne skal have tilbudt kurser/efteruddannelse med henblik på at øge interessen for og kendskabet til de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold. I dag optræder der i læreplanerne krav om undervisning i de øvrige nordiske landes sprog og litteratur, men lærerne får stort set ingen efteruddannelse og ajourføring af deres kompetence. En væsentlig forudsætning for opprioritering af de nordiske landes sprog, litteratur og kultur i skolen er kompetente, engagerede lærere.

De bilaterale kurser tilrettelægges således at der på skift afholdes kurser mellem to lande, og således at hele Norden over en årrække dækkes ind.

Ansvarlige organer: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
Nordisk sprogsekretariat
Nordiska språk- och informationscentret
NORDSPRÅK

ANDRE FORANSTALTNINGER

Læremiddelcentralerne i Norden

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde bør tage initiativ til at der etableres et samarbejde mellem læremiddelcentralerne i Norden med henblik på at øge mulighederne for udveksling af undervisningsmateriale til alle skoleformer i de nordiske lande.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde

Erhvervsuddannelserne

Hvad angår øget sprogforståelse inden for erhvervsuddannelserne skal styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde kunne drage nytte af det udredningsarbejde, som er blevet gennemført på området med henblik på at få klarlagt, hvorledes og i hvilke fag undervisning i nordisk stof kan styrkes i erhvervsuddannelserne.

Det er specielt vigtigt at klarlægge behovet for efteruddannelse af lærere og for undervisningsmaterialer. I det videre arbejde med netværkstanken og øget mobilitet for de uddannelsessøgende i Norden (jf. afsnit 3.2.7) bør erhvervsuddannelserne inddrages.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde

VOKSENUDDANNELSE

Folkkehøjskolerne og voksenuddannelsesinstitutionerne har gode muligheder for at intensivere arbejdet med nordiske spørgsmål – såvel almenkulturelle som inden for det samfundsmæssige område. Hertil kommer at disse uddannelser, på grund af mindre stramme fagplaner i forhold til det almindelige uddannelsessystem, i stor udstrækning selv, og lokalt, kan definere i hvor høj grad der skal anlægges et nordisk perspektiv i undervisningen.

Forudsætningen for at der på voksenundervisningsområdet kan ske en intensivering af arbejdet med sprog i Norden, nordisk litteratur, kultur og samfundsforhold er imidlertid for det første at information om det nordiske samarbejde og tilgængeligt undervisningsmateriale (såvel tekster som av-materiale) forbedres inden for disse uddannelsesområder. I den sammenhæng skal det vurderes i hvilket omfang det vil virke stimulerende med diverse udvekslingsordninger og venskabsforeninger samt udgivelse af særligt undervisningsmateriale tilrettelagt specielt til voksne med udgangspunkt i de voksnes erfaringer og interesser.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for folkeoplysning og voksenundervisning

3.2.2 Høyere utdanning

Universiteter/lærerhøgskoler

De nordiske lektorene spiller en viktig rolle som formidlere av kunnskap om språk, kultur og samfunnsforhold i de nordiske landene. Det er derfor særlig bekymringsfullt å se den økende tendensen til å nedprioritere og nedlegge nordiske lektorstillinger ved universitetene. *Faste lektorater er en forutsetning for å opprettholde et faglig forsvarlig tilbud i grannespråk ved universiteter.*

De nordiske lektorstillingene ved universitetene bør sikres. Dette kan skje ved en nordisk avtale som garanterer et minstemål av stillingsnormeringer, uavhengig av svingninger i studenttilgangen og endringer i institusjonenes budsjetter. Slike avtaler er inngått med mange ikke-nordiske land. Tilsvarende ordninger bør også opprettes for høyskoler som har undervisning og forskning i språkene i Norden på universitets- og høyskolenivå.

Studentene ved institusjoner som underviser i de nordiske landenes språk og litteratur bør gjennomgå obligatoriske kurs i de nordiske landenes språk og litteratur med undervisere på vedkommende språk. Kursene bør avsluttes med eksamen. De nordiske sommerkursene i språk og litteratur for studenter ved universitetene skal fortsette.

Ansvarlig organ: Styringsgruppen for høyere utdanning
Nasjonale organer/universiteter

Lærerstuderende

Forholdene bør tilrettelægges således at de seminariestuderende (lærerstudentene) i de nordiske lande kan få kurser i nabolandenes sprog, litteratur og kultur. Disse kurser bør finansieres nasjonalt og eventuelt med støtte fra de bilaterale fonde, og de bør være tilpasset behovene i de enkelte lande.

Læreruddannelse

Der skal iværksættes kursusrvirksomhet for læreruddannere (nabosprogsundervisning og undervisning i nabosprog som fremmedsprog). Disse initiativer skal styrke lærernes grunduddannelse og almene kompetence i de nordiske landes sprog og i nordisk litteratur og kultur.

Ansvarlig organ: Nordisk språksekretariat
Nordiska språk- och informationscentret
Nasjonale organer

3.2.3 Forskning

Tiltak for å bedre språkforståelsen i Norden skal bygge på faktiske kunnskaper og ikke på mer eller mindre løse antakelser, slik tilfellet ofte har vært. Forskning skal derfor være et satsingsområde i framtiden.

Det er særlig viktig å bedre kunnskapen om det nordiske språkfelleska-

pet gjennom studier av nordisk kommunikasjon i autentiske situasjoner. Her gir nordiske møter, kurs og konferanser gode muligheter. Ved å studere kommunikasjonen på slike møter kan en få kartlagt hvordan språkforståelsen fungerer på ulike nivåer og samfunnsområder.

Forskning om språkforståelsen i Norden som gjennomføres ved universiteter og forskningsinstitusjoner skal styrkes.

Ansvarlig organ: Nordisk språksekretariat

Nasjonale organer

3.2.4 Kultur og medier

Almen kultur

Med henblik på at øge skoleungdommens interesse for forskjellige sider af kulturlivet i Norden skal der etableres et samarbejde mellem Ministerrådets organer for det kunstneriske samarbejde og de nationale undervisningssektorer med det formål at få præsenteret *nordisk kunst i skolerne*. Et sådant projekt kunne omfatte

- vandreudstillinger (maleri, foto, grafik, kunsthåndværk m. v.)
- teaterbesøg i skolen til fællesforestillinger
- musik i skolen (enkeltpersoner, mindre ensembler m. v.)
- nordiske forfattere

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde

Nordisk Ministerråds kunstkomitéer

Medier

De unge skal i skolen præsenteres for et alternativ til udenlandske film og videoer. Der skal satses på at udvikle et fællesnordisk initiativ på av/videoområdet med henblik på distribution af undervisningsvideoer med tilhørende fagligt-didaktisk materiale (nordiske spillefilm, tv-teateropførelser, kortfilm m. v. i skolen).

Der bør i den sammenhæng arbejdes aktivt for at få fjernet de mange hindringer, som i dag, til stor skade for den nordiske sprogforståelse, eksisterer for distribution af nordiske radio- og tv-programmer til skolesektoren og af børne- og ungdomsfilm generelt, og endelig bør der gøres en aktiv indsats for at tv-programmer fra de andre nordiske lande tekstes på det skandinaviske originalsprog. Den nye nordiske film- og tv-fond som skal oprettes fra 1. januar 1990 kan blive et vigtigt instrument i denne sammenhæng.

Endvidere bør Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde nedsætte en arbejdsgruppe med det formål at fastlægge mere formaliserede rammer for samarbejde mellem de nordiske lande vedr. udvikling og produktion af undervisningsprogrammer, samproduktionsopgaver m. v. i skolen.

I Kulturhandlingsplanen omtales flere steder de unges medieforbrug og internationaliseringen af kulturlivet i Norden. Det er af stor betydning at denne problematik finder vej til skolen. Der skal afholdes konferencer om

de unge og medierne – medieforbruget, medievaner og skolens opgave i et mediesamfund set i et nordisk perspektiv. Konferencerne skal munde ud i forslag til konkrete faglige og pædagogiske initiativer såvel i grundskolen som i den videregående skole. NORDSPRÅK og de nordiske samarbejdsorganer vil gennem blade og tidsskrifter kunne medvirke til at skærpe opmærksomheden på disse spørgsmål.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde

3.2.5 Tolkning och översättning

Tolkning inom ramen för det nordiska samarbetet bör i tillägg till finska gälla även isländska. Inom fortbildnings- och informationsverksamhet bör man ta hänsyn till fortsatt behov av tolkning i det nordiska samarbetet.

Tolkning och översättning i nordiskt samarbete bör gälla de fem språk som berörs av den nordiska språkkonventionen. Närmast gäller det insatser för att underlätta användningen av finska och isländska i nordiskt samarbete, i synnerhet i kontakterna med politiker, förtroendevalda och allmänheten, såväl vid nordiska institutioner som vid möten, konferenser, seminarier etc.

Vid alla nordiska institutioner och inom ramen för alla nordiska projekt som riktas till allmänheten bör reserveras speciella *permanenta medel för tolkning och översättning* till och från finska/isländska. Vid behov är det angeläget att vid större nordiska institutioner ha en eller flera tolk- och översättartjänster. En tilläggstjänst bör inrättas vid Nordiska ministerrådets sekretariat.

Speciella åtgärder bör vidtas för att inleda relevant fortbildning av tolkar och informationsverksamhet om nordisk tolkning. Vid Nordiska språk- och informationscentret (Helsingfors) bör etableras en *tolkkonsulenttjänst*. Tolkkonsulenten skall planera, administrera och förverkliga tolkfortbildningen (konsekutiv; simultan) och utgivningen av relevant utbildnings- och informationsmaterial som avser tolkning.

Fortbildning av tolkar

Fortbildningen av nordiska tolkar bör utvidgas. En fast kurs per år (minst 5 dagar, högst 12) för såväl finska som isländska deltagare bör arrangeras i anslutning till någon nordisk konferens. I kursprogrammet skall även ingå föreläsningar om nordiskt samarbete och om den nordiska språkkonventionen. Kursen planeras av Nordiska språk- och informationscentrets nordiska tolkreferensgrupp i samarbete med relevanta tolkutbildningsinstitutioner i Norden.

Material om tolkning

Informationsmaterial bör utarbetas och produceras för nordiska och nationella myndigheter samt övriga tolkanvändare. Material utarbetas om:

- a) *kontakttolkning* (den nordiska språkkonventionen)
 b) *kongresstolkning* (simultantolkning på nordiska kongresser)

Ett informationsblad, "Att forstå varandra på nordiska möten" – information om tolkning och kommunikation – bör planeras och produceras för föreläsare, konferensdeltagare, utskottsledamöter etc.

En förteckning över tillgängliga tolkar mellan nordiska språk på nordisk, nationell och regional nivå bör sammanställas och publiceras. I katalogen bör ingå uppgifter om tolkarnas utbildningsbakgrund, specialområden, tolkningserfarenhet, tidigare arbetsuppgifter etc.

Utbildningsmaterial för nordiska tolkar inom socialförvaltningen, sjukvården, rättsväsendet, etc. bör utarbetas och produceras – materialet bör utarbetas främst med tanke på tolken som förmedlare mellan individ och myndighet (den nordiska språkkonventionen, konsekutiv tolkning, etiska frågor etc.).

Utbildningsmaterial om konferenstolkning (simultantolkning som process, förberedelser inför tolkningsuppdrag, tekniska instruktioner etc.).

Ansvarigt organ: Nordiska språk- och informationscentret

Oversettelse av nordiske dokumenter

For å lette det nordiske samarbeidet og for å leve opp til grunnprinsippene i det nordiske språkfellesskapet skal viktige offentlige dokumenter, som går ut til allmennheten, oversettes i samsvar med nedenstående klassifikasjonsskjema:

NORDISK MINISTERRÅDS DOKUMENTER/ PUBLIKASJONER opphavlig forfattet på et av Ministerrådets tre interne arbeidsspråk: dansk, norsk (bokmål eller nynorsk), svensk	KATEGORI 1 Oversatt til alle hjemlige språk i Norden: dansk, finsk, færøysk, grønlandsk, is- landsk, norsk (bokmål eller nynorsk), samisk, svensk	KATEGORI 2 Oversatt til alle nasjonal- språkene i Norden: dansk, finsk, islandsk, norsk (bokmål eller nynorsk), svensk	KATEGORI 3 Oversatt til finsk og islandsk
<i>arbeidsordninger/forret- ningsordener</i>		X	
<i>avtaler/konvensjoner</i>	X		
<i>budsjettvedtak i Ministerrå- det</i>			X
<i>framtidspanene, Nordisk Ministerråds planleggings- dokument samt Nordisk Råd, C 2</i>			X
<i>handlingsprogrammer/- planer</i>			X
<i>manifestasjoner vedtatt av Nordisk Ministerråd</i>	X		
<i>rekommandasjoner, Nordisk Råds</i>			X
<i>rettsstillingsavtaler, nordiske</i>	X		
<i>traktater/konvensjoner/ avtaler</i>	X		
<i>utredninger (av større viktighet)</i>			X
<i>årsberetningen, Nordisk Ministerråds beretning til Nordisk Råd, C 1</i>			X

Nordisk ministerråds sekretariat og Nordisk råds sekretariat bør svare på brev på vedkommende nordiske språk.

Ansvarlig organ: Ministerrådssekretariatet

3.2.6 Ordböcker och terminologi

Terminologi och fackspråk

Språkförståelsen i Norden är först och främst beroende av att allmänspråket fungerar som kommunikationsmedel nordbor emellan. Men utvecklingen av allmänspråket sker till stor del genom att nya ord och uttryck tas upp från fackspråk. Det är därför viktigt att arbeta för bästa möjliga harmonisering av terminologi, särskilt inom fackområden som berör många människor: datateknik, utbildning, handel, ekonomi, turism, arbetsliv, miljövård osv. Ett sätt att åstadkomma detta är att arrangera nordiska konferenser där fackfolk, språkvetare och journalister träffas för att diskutera sådana språkliga frågor.

Ordböcker

Även om det finns en del internordiska ordböcker, är många av dem föråldrade eller föga ändamålsenliga av andra orsaker, och det saknas också ordböcker mellan flera av språken.

Goda ordböcker är en nödvändig förutsättning för seriös språklig kommunikation. Vid osäkerhet eller oenighet måste man ha tillgång till goda ordböcker för att kunna avgöra vad ord betyder och uttryck står för. Även i det nordiska samarbetet behövs ordböcker, både mellan de skandinaviska och de icke-skandinaviska språken och de skandinaviska språken sinsemellan. Vissa sådana goda ordböcker finns, andra är föråldrade eller i övrigt bristfälliga och mellan vissa språk saknas de helt.

Inom Nordiska språksekretariatet bör en arbetsgrupp tillsättas med följande uppdrag:

1. Att på grundval av den översikt över existerande ordböcker som presenterats i språksekretariatet 1988 och ny inventering av relevanta pågående ordboksprojekt utreda och värdera de återstående behoven av gedigna ordböcker mellan allmänspråken i Norden. (Gruppen förutsätts ha kontakt med fackspråksorganen, men terminologifrågor är inte gruppens primära uppgift.)

2. Att ge förslag på hur kommande nordiskt ordboksarbete bäst skulle kunna organiseras och finansieras. Man bör alltså beakta vilka vinster som kan göras i tid och arbete genom samordning, såsom upprättande av gemensamma databaser etc. Den primära inriktningen skulle vara ordböcker mellan språken i Norden, men på längre sikt kunde även gemensamma ordboksprojekt mellan språk i Norden och språk från mera fjärran länder bli aktuella.

Ansvarigt organ: Nordisk språksekretariat

3.2.7 Øget mobilitet i Norden

At øge den nordiske sprogforståelse og at øge den nordiske fællesskabsfølelse, specielt blandt ungdommen, er på den ene side at prioritere skolesektoren med udvikling af engagerende og tidssvarende undervisningsmaterialer. På den anden side er det at skabe mulighed for at unge i Norden kan komme i *kontakt med hinanden*, udveksle interesser, erfaringer og viden og knytte venskaber på tværs af grænserne.

I det følgende beskrives en række igangværende initiativer som hver for sig og samlet imødekommer behovet for øget mobilitet mellem de nordiske lande. Endvidere foreslås nye initiativer, og der gives en række rekommandationer til nordiske og nationale institutioner og myndigheder.

Igangværende initiativer

a) NORDISK FILM- OG TV-FOND

En ny nordisk filmfond, som skal oprettes fra 1. januar 1990, vil kunne få stor betydning for det sproglige samarbejde i Norden, både hvad angår sproglig kompetence og formidling af de nordiske landes kulturer og traditioner.

b) JUREK

Et af formålene med *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde* er at etablere et *nordisk uddannelsesfællesskab*. Ministerrådet har nedsat et arbejdsudvalg som skal tilrettelægge arbejdet på en overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab som skal fjerne juridiske og økonomiske hindringer for at andre nordiske landes borgere kan optages på kompetencegivende uddannelsesinstitutioner (JUREK-projektet). En vigtig motivation for det nordiske sprogfællesskab er mobilitet mellem de nordiske lande. JUREK-projektet kan lægge grunden til endnu større mobilitet i Norden og dermed også til øget sprogligt samarbejde i Norden.

c) NORDPLUS

Nordplus-programmet har allerede medvirket til at skærpe interesse for og engagement i nordiske forhold blandt studerende i de nordiske lande. Stipendierne, Nordplus-junior, kan også søges af studerende ved almene erhvervsrettede uddannelser på gymnasieniveau.

d) NORDJOB

Nordjobb-udvekslingsprogrammet giver de unge en enestående mulighed for at knytte personlige kontakter i de nordiske lande og at få indsigt i samfunds- og arbejdsmarkedsforhold, kultur og livsformer i Norden.

Forslag til nye initiativer

a) Frirejseordning

En afgørende forudsætning for øget mobilitet blandt de unge i Norden er

at der både nationalt og på fællesnordisk plan arbejdes for at der etableres en frirejseordning i bestemte perioder og i forbindelse med afvikling af bestemte aktiviteter. En sådan ordning kan kun komme i stand gennem aktiv medvirken af de nationale transportselskaber.

b) Udvekslingsrejser

I *grundskolen* kan mobiliteten øges ved at mulighederne for udvekslingsrejser mellem skoleklasser forbedres. På tilsvarende måde for de *16–19-åriges uddannelser*.

Generelt gælder det at rejser i Norden er uforholdsmæssigt dyre sammenlignet med rejser mod fjernere mål, og det bør derfor undersøges om det vil være muligt at fravige internationale regler for fly-, båd- og togrejser ved lærer- og elevudvekslinger. De nationale myndigheder opfordres til som et minimum at arbejde for at nordiske udvekslingsrejser for lærere og elever behandles som indenrigsrejser i de respektive lande.

c) Stipendieordninger

Der bør arbejdes med at udbygge den eksisterende ordning vedrørende nordisk tjenestemandsudveksling, således at den kommer til at omfatte lærere på alle niveauer – fra børnehavelærere til universitetslærere – i alle de nordiske lande. Gennem etablering af en ordning med rejse- og opholdsstipendium samt tjenestefrihed med løn vil det være muligt at skabe grundlag for en øget mobilitet mellem de nordiske lande på lærerniveau. En sådan ordning bør også omfatte tolke og tolkeuddannelserne.

Personlig kontakt

Den personlige kontakt er af afgørende betydning for engagement i et andet lands befolkning, sprog og kultur. Elev-/klasseudvekslinger bør oprioriteres, således at eleverne i de nordiske lande lettere end i dag får mulighed for at besøge hinanden klassevis.

Ansvarligt organ: Foreningerne Norden

3.2.8 *Sprogkonsulentstilling i Island*

Ministerrådet vil overveje om der i Island skal oprettes en ny stilling som pædagogisk konsulent ved Nordens Hus i Reykjavík. En sådan konsulents opgave skulle primært være at støtte udbygningen af undervisningen i de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold med speci- el vægt på undervisningen i nabosprog som fremmedsprog i Island.

Derudover ville det være en vigtig opgave for konsulenten at formidle kundskab om det islandske sprog og Islands kultur, litteratur og samfundsforhold til det øvrige Norden – først og fremmest til undervisningssekto- ren.

4 Språksamarbeidets organisering og finansiering

Iverksettelsen av *NORDMÅL, handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995* og koordineringen av språksamarbeidet ivaretas av Embetsmannskomiteéen for nordisk kulturelt samarbeid. Vedkommende organ innenfor det nordiske samarbeidet får i oppdrag å legge fram forslag om planlagte tiltak. Planene skal foreligge innen 1. oktober 1990. En av konsulentene i Ministerrådets sekretariat skal være ansvarlig for det språklige samarbeidet i Norden.

Midler til det språklige samarbeidet i Norden skal bevilges over en fast post på Ministerrådets budsjett.

I 1995 skal *NORDMÅL, handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden*, evalueres.

*BILAGA***Handlingsprogram for økt språkforståelse 1981 – 1981/87**

Nordisk ministerråd vedtok i 1981 *Handlingsprogram för ökad språkförståelse i Norden* (rek 12/1977/k). Nordisk råds kulturutvalg betegnet programmet ”ambitiöst och mycket konkret”. I programmet heter det ”att de föreslagna åtgärderna får effekt endast om de förankras nationellt och ingår i den normala nationella statliga och kommunala verksamheten”. I programmet ble det framsatt forslag til tiltak på kulturavtalens tre virkeområder. Der blir det framhevet at økt språkforståelse i Norden ikke bare styres av formelle vedtak.

Utvexling av lærere og elever og annen personlig kontakt nevnes som et av de viktigste momentene i samband med forbedret språkforståelse. Det som bl. a. hindrer denne utvekslingsvirksomheten er de høye reisekostnadene. I årene 1981 – 87 undersøkte Ministerrådet mulighetene for å stimulere ungdomsreiser i Norden. Det lyktes ikke å finne fram til tiltak som har kunnet stimulere slike reiseaktiviteter.

Med utgangspunkt i handlingsprogrammet vedtok Nordisk ministerråd i 1981 å bevilge penger til utredning av grannespråksundervisningen på gymnasnivå. NORDSPRÅK laget denne utredningen, som ble behandlet på en arbeidskonferanse i april 1983. I juni 1983 vedtok Nordisk ministerråd å opprette en arbeidsgruppe som hadde til oppgave å styrke grannespråkenes stilling i undervisningen på det gymnasiale stadiet og utrede behovet for:

- endringer av læreplaner
- videreutdanning av lærere
- pedagogisk utviklingsarbeid
- tiltak på læremiddelområdet

og på den bakgrunn legge fram forslag for de nordiske samarbeidsorganene om en hensiktsmessig arbeidsfordeling lokalt, nasjonalt og nordisk. Arbeidsgruppen skulle legge fram forslag til tiltak om bl. a. lærernes grunnutdanning, nordiske kurser for lærere, bilaterale kurser for lærere, ungdomsavis og litteraturantologi.

I november 1985 innleverte arbeidsgruppen sin endelige rapport, som kom ut på trykk i 1986 under tittelen *Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning* (NORD-serien). Rapporten ble sendt til uttalelse til de sentrale skolemyndigheter og relevante organisasjoner. De innsendte svarene var meget positive, og høringsinstansene støttet opp om rapportens forslag.

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbeid nedsatte i oktober 1986 et utvalg på tre medlemmer, som på grunnlag av rapporten og de innsendte uttalelsene skulle forberede en konferanse om det fortsatte språksamarbeidet i Norden. Konferansen skulle i sin rapport legge fram forslag om konkrete tiltak for forbedret språkforståelse i Norden. Rapporten skulle

også danne grunnlag for en prinsippdebatt i Ministerrådet om retningslinjene for et *nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden og det nordiske samarbeidet*.

Konferansen om det språklige samarbeidet i Norden ble holdt i desember 1987. Konferanserapporten "Konference om sprogligt samarbejde i Norden" utkom i mars 1988.

På forskningsområdet ble det i handlingsprogrammet fra 1981 framsatt forslag til de mest aktuelle forskningsoppgaver:

- 1 vilka språklige förhållanden har den största betydelsen för grannspråksförståelsen (uttal, rättskrivning, ordförråd, syntax etc.)
- 2 speciella problem rörande förståelsen av talat språk (fonetiska olikheter, talperception, talar- och lyssnarstrategier etc)
- 3 metoder för mätning av grannspråksförståelse
- 4 förståelsen av nordiska TV-program på grannspråk (jämförelse mellan otexade program och program på sändarspråket); betydelsen av sammenheng mellom tekst og lyd
- 5 spontan grannspråksinlärning via TV (t. ex. i de delar av Norge og Danmark där man ser svensk TV) hos vuxna og barn
- 6 kartläggning av olikheter i ordförrådet mellom danskan, norskan, svenskan; högfrekventa og lågfrekventa ord; olika stilnivåer etc
- 7 kartläggning av faktisk språkförståelse
- 8 studier av grannspråksförståelse i nordiskt samarbeide (t. ex. inom facklige samarbeidsorgan)
- 9 kontinuerlig registrering av nyordstillväxten i danskan, norskan og svenskan
- 10 effekten av olika metoder inom grannspråksundervisningen i skolan (t. ex. undervisning i svensk og dansk historia på norska i ett antal skolklasser og på svenska resp. danska i andra, jämförbara norska skolklasser og motsvarande undervisning i danska og svenska skolor)
- 11 eventuell inverkan på modersmålsinlärningen av tidigt insatt grannspråksundervisning i skolan
- 12 undersökning av attityder till grannspråksundervisning (hos lärare og skolelever) og till grannspråksförståelse över huvud taget (hos olika grupper nordbor)

Oppgavene nr 6, 9 og 12 har vært utført helt eller delvis, og det foreligger konkrete resultat av disse forskningsoppgavene som blir brukt i det videre arbeid for økt språkforståelse i Norden. Nordisk språksekretariat har satt i gang et forskningsprosjekt som skal kartlegge og analysere kommunikasjon på nordiske møter (jf. oppgave nr 1, 2, 3, 7 og 8). I november 1988 arrangerte Nordisk språksekretariat en konferanse om TV-teksting.

I handlingsprogrammet fra 1981 blir det understreket at hovedvekten i arbeidet for forbedret språkforståelse bør legges på lærernes videreutdanning og relevant undervisningsmateriale. Ministerrådet har i årene 1982—

1988 bevilget penger til etterutdanningskurser for morsmåslærere og for lærere som underviser i dansk, norsk og svensk som fremmedspråk. Dessuten har Nordisk ministerråd i 1988 bevilget 500.000 DKK til stimulering av elevutvekslinger mellom Vest-Norden og det øvrige Norden. Et tilsvarende beløp er for 1989 og 1990 reservert til samme formål.

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet samt medlemsförslagen A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik, A 874/s om satsning på havsforskning och A 879/s om nordiskt miljö-samarbete

(Ministerrådsförslaget, se s. 939

Medlemsförslag A 861/s väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson, se s. 378

Medlemsförslag A 874/s väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson, se s. 456

Medlemsförslag A 879/s väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 470

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om handlingsplan mot förorening av havet samt tre medlemsförslag om aktiv miljöpolitik, havsforskning och miljösamarbete. Utskottet har behandlat ministerrådsförslaget tillsammans med dessa tre medlemsförslag.

Förslaget till handlingsplan har remissbehandlats på nordiskt plan och diskuterades preliminärt vid ett gemensamt möte mellan utskottet och Nordiska ministerrådet/miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989. Planen är den första reviderade versionen av den åtgärdsplan som ministerrådet antog den 10 januari 1989 efter behandlingen vid Nordiska rådets extrasession i november 1988.

I Ministerrådsförslaget

I ministerrådsförslaget presenteras gemensamma nordiska åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av den marina miljön. De föroreningar som i första hand tagits upp är närsalter, metaller och stabila organiska ämnen.

Inledningsvis konstateras, att huvudsyftet med arbetet varit att inom Norden enas om ambitiösa åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av havsmiljön. Samtidigt måste målen vara realistiska och uppnåeliga

samt besluten genomförbara. Den bärande utgångspunkten för den reviderade åtgärdsplanen är att få till stånd skärpningar av kravnivån för direkta utsläpp till den marina miljön samt för utsläpp som indirekt når havet, inklusive hela fältet av diffusa källor. Detta innebär att man inom alla samhällssektorer bör ta hänsyn till och begränsa all inverkan på havet. De gemensamma nordiska aktiviteterna 1989–1992 förutsätter ett medelsbehov av 14 milj för treårsperioden.

De nordiska länderna skall i sina nationella åtgärdsplaner beakta de mål som uppställts i den samnordiska handlingsplanen. De nordiska ländernas redovisning av hur långt man nått i genomförandet av den samnordiska handlingsplanen rapporteras närmast i de särskilda åtgärdsprogrammen för gränsvatten mellan Norge och Sverige, för Öresund och för Bottniska viken. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden. En första rapportering gavs i ett särskilt meddelande över *rek nr 48/1988*. På grund av olikheter i respektiva länder gällande t.ex. produktion, processteknik, reningsteknik och miljöförhållanden anser ministerrådet det inte alltid optimalt att vidta exakt samma åtgärder. I dessa fall får man istället på olika sätt sträva mot gemensamma reduktionsmål. Nationella planer skulle enligt åtgärdsplanen (*B 86.4/s*) framläggas före 31 december 1989.

Föreslagna åtgärder

Planen, som omfattar ca 100 sidor har av ministerrådet försetts med en sammanfattning av de viktigaste besluten, både de nordiska och nationella. I texten längre fram ges mer detaljerade beskrivningar av åtgärder gentemot

Jordbruk (s. 954, 984)

Industri (s. 956, 958–959, 961–964, 978–980, 983, 989–993)

Energiförbrukning (s. 956)

Reningsanläggningar etc (s. 955, 958, 964, 982–983, 989)

Fiskodling (s. 955, 989)

Offshoreverksamhet (s. 966 f)

Sjöfart (s. 968–972)

Sammanfattningsvis sägs, att de nordiska länderna vad gäller *närsalter* och *syreförhållanden* är eniga om att reducera utsläppen av närsalter (fosfor och kväve) till de områden som påverkas av sådana utsläpp (Östersjön, Kattegatt, Skagerack och områdena väster om Danmark) med 50% före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppen 1985 i överensstämmelse med ministerdeklarationerna om Östersjön och Nordsjön. De berörda länderna har *framlagt nationella aktionsplaner* för hur detta mål skall nås före utgången av 1994. Dessa planer omfattar bl. a. åtgärder syftande till:

- en reduktion av tillförsel av fosfor och kväve från lantbruk bl. a. genom regler för miljömässigt riktig användning av lantbruksjord, bruk av gödselplaner, tillräcklig förvaringskapacitet för husdjursgödsel, täckta

gödsellager, tillräcklig spridningsareal för husdjursgödsel, skiftesbruk, odlingsfria skyddszoner, minskad jordbearbetning och restaurering av våtmarker,

- en reduktion av utsläpp av fosfor och kväve från fiskodling (akvakultur) genom användning av torrfoder med lågt innehåll av fosfor och kväve före utgången av år 1990 och en starkt begränsad etablering av akvakulturanläggningar i belastade områden,
- en reduktion av utsläpp av fosfor, kväve och syreförbrukande substans från kommunala reningsverk genom förbättrad reningsteknik,
- en ökad anslutning av bebyggelse till reningsverk,
- en reduktion av fosfor- och kväveutsläpp från industrin genom införande av bästa tillgängliga teknik samt
- en reduktion av kväveemissioner, med användning av bästa tillgängliga teknologi, från fasta förbränningsanläggningar och transportsektorn.

Beträffande *metaller* innebär besluten att de berörda länderna skall, bl. a. genom att tillämpa bästa tillgängliga teknologi, minska metallutsläppen med minst 50 % före utgången av 1994 från 1985 – 87 års nivå. För att uppnå detta bör bl. a.:

- utsläpp av kvicksilver med ventilationsluften från klorkalkalifabriker kraftigt begränsas,
- åtgärder vidtagas för en minskning av utsläpp av metaller från gruvor, anrikningsverk, järn- och stålindustri, metallverk, metallhaltiga avfallsupplag, ferrolegeringsverk samt titandioxidindustri,
- utsläppen av kvicksilver och kadmium med rökgaser vid sopförbränningsanläggningar effektivt begränsas samt
- produktkontrollerande åtgärder vidtagas beträffande blyackumulatorer, kvicksilverhaltiga batterier samt plastprodukter och kadmiuminnehållet i handelsgödsel.

Vidare sägs, att länderna anser de överenskomna kraven på reduktion vara minimikrav, och att man eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Beträffande *stabila organiska ämnen* innebär besluten att länderna skall införa bästa tillgängliga teknik för att reducera utsläppen av stabila, toxiska och bioackumulerbara ämnen med minst 50 % före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppsnivån 1985 – 1987. Detta innebär bl. a. att:

- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt begränsas till 2 kg AOX per ton barrmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfitmassa bör som ett genomsnitt begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. Dock tilläggs att detta i något enskilt fall kan ta något längre tid att nå,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfit-

massa *bör* begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring nästa sekelskifte. (Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år.)

Ministerrådet tillägger här ett allmänt uttalande, att

- utsläppen av klorerade organiska ämnen *bör* upphöra så snart som teknik härför utvecklats,
- utsläppen av *dioxiner* från tillverkning av klorblekt massa *bör* i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder före utgången av år 1992 och för all produktion inom träförädlingsinstrin före utgången av år 1995,
- utsläppen av PAH skall reduceras,
- användningen av PCB och PCT förbjuds inom kontinentalsockelverksamheten före 1991, skeppsfarten före 1993 och på land före utgången av 1994,
- användningen av klorparaffiner *bör* kraftigt begränsas,
- utsläppen av olja från raffinaderier skall begränsas till 5 mg/l och 3 g/ton råvara. Kylvattnet skall hållas fritt från oljeförorening. Dagvatten från förorenade ytor skall uppsamlas och renas,
- slutligen har beslutats, att nya kemikalier inte tas i bruk förrän deras stabilitet, toxicitet och miljöfarlighet är utredda och tilfredsställande säkerhets- och miljöskyddsdirektiv för deras användning är utfärdade.

Liksom beträffande metaller betecknas de överenskomna kraven som minimikrav, och man eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Om *radioaktiva ämnen* sägs att de nordiska länderna skall arbeta för att:

- ett slutligt förbud mot dumpning av allt slags radioaktivt avfall i havet kan antagas inom ramen för Londonkonventionen (LDC),
- Londonkonventionen tolkas eller om nödvändigt ändras så att deponering av radioaktivt avfall i havsbotten omfattas av konventionen,
- det ej verkställs annan deponering av radioaktivt avfall som kan medföra förorening av havet samt att
- det ej byggs nya eller väsentligt utvidgade återvinningsanläggningar för radioaktivt avfall utan att det kan påvisas att detta ej medför förorening av havet.

Om utsläpp från *kontinentalsockelverksamheten* sägs att de berörda länderna har som mål att skärpa kraven på utsläpp och för att uppnå detta:

- minska oljeutsläpp från offshore-verksamhet med 35% före 1995 jämfört med 1985,
- minska kemicalieutsläpp från offshore-verksamhet med 35% och utsläpp av miljögifter med 50% före 1995 jämfört med 1985 samt
- förhindra förorening av oförorenade/särskilt känsliga delar av havsområdenas kontinentalsocklar.

Om *dumpning och förbränning av avfall till havs* sägs att de nordiska länderna skall arbeta för att:

- avfallshanteringen på land fungerar effektivt för att dumpning och

förbränning till havs skall kunna undvikas, och att detta synsätt sprids internationellt,

- ett slutligt förbud mot dumpning av industriavfall och avloppsslam fås till stånd inom ramen för Londonkonventionen och att ett förbud mot dumpning av kloakslam likaså fås till stånd i Oslokommissionen före utgången av 1994,
- förbränning till havs förbjuds globalt före utgången av 1994 samt regionalt före utgången av 1990,
- reglerna i de marina konventionerna för dumpning av muddermassor skärps för att förhindra förorening av den marina miljön genom dumpning av förorenade muddermassor samt att
- förebygga miljöskador orsakade av hantering av utrangerade plattformar och rörledningar.

Beträffande *förorening från fartyg* noterar ministerrådet att föroreningsfrågor i anslutning till skeppsfarten huvudsakligen regleras genom internationella avtal inom ramen för den internationella sjöfartsorganisationen (IMO). De nordiska länderna bör ytterligare öka sitt samarbete inom organisationens miljösektor och även fortsätta sina ansträngningar att få till stånd skärpta bestämmelser i Helsingforskonventionen.

Beslutet innebär konkret att de nordiska länderna skall arbeta bl. a. för att:

- globala regler mot utsläpp till luften från fartyg fås till stånd före 1994 och att dessa regler inarbetas i MARPOL 73/78,
- bruk av ozonfördörande ämnen på fartyg begränsas/stoppas,
- de internationella reglerna för miljömässigt säker konstruktion och drift av fartyg skärps, (jfr. medlemsförslag A 860/s om dubbelbottnat tanktonnage)
- kontrollen av hur fartyg behandlar och levererar avfall skärps samt att
- flygövervakningen stärks inom Norden

Vad beträffar akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen, dvs olyckor, har de nordiska länderna enats om följande åtgärder och principer:

- Köpenhamnsavtalet bör ändras så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor till havs,
- samtliga nordiska länder bör vidareutveckla sin oljebekämpningsberedskap och övervakningen per flyg av olje- och kemikalieutsläpp så att nivån i mitten på 1990-talet blir tillfredsställande,
- varje nordiskt land bör i mitten av 1990-talet ha en försvarlig och år 2000 en tillfredsställande beredskap för bekämpning av kemikalieutsläpp,
- varje nordiskt land bör ha en tillfredsställande beredskap för farosituationer förorsakade av radioaktivt material,
- det gränsregionala bekämpningssamarbetet mellan de nordiska länderna bör intensifieras.

Vidare beskrivs på sid 46 – 60 särskilda *åtgärdsprogram för gränsvattnen* mellan Norge och Sverige, för Öresund och för Bottniska viken. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden.

Under rubriken *övervakning/belastningsfrågor/utredningsarbete* ges bl. a. riktlinjer för de nordiska ländernas agerande i det internationella samarbetet för att uppnå ökad koordinering av miljökvalitetskriterier, av monitoring av tillståndet i havet samt av övervakning av utsläpp.

I Bilaga I ges en detaljerad översikt över tillståndet i de havsområden som omger de nordiska länderna och i bilaga II ges en översiktlig orientering över internationella havsskyddskonventioner.

I avsnittet "uppföljning av handlingsplanen" (s. 64) sägs att de nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet inom havsskyddssektorn fortfarande bör vara kraftigt pådrivande. Koordineringen av och förberedelserna för ett gemensamt nordiskt uppträdande inom det internationella havsskyddsarbetet fortsätter inom den Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor (NK-H).

Slutligen säger ministerrådet, att de nordiska länderna utnyttjar alla tillbuds stående möjligheter att så effektivt som möjligt fullfölja de beslut om åtgärder som man enats om i handlingsplanen samt informerar varandra fortlöpande om arbetet och uppföljningen av de nationella planerna. Därtill kommer man fortlöpande att rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen fortlöper. Reviderade versioner av handlingsplanen utges enligt Nordiska rådets rekommendation vart tredje år.

2 Medlemsförslag A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik

(väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson)

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utifrån medlemsförslaget komplettera miljöhandlingsplanen med de ovan nämnda förslagen,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i arbetet med åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön ta med de i medlemsförslaget föreslagna tilläggen.

Förslagsställarna erinrar om att social- och miljöutskottet vid sin behandling av miljöhandlingsplanen på en rad områden lade kompletterande förslag i form av 19 punkter med långtgående förbättringar som förbättrar förutsättningarna att skapa en bärkraftig utveckling.

Det gäller exempelvis förslag om:

- inrättande av en europeisk miljövårdsfond,
- upprättande av en nordisk energibudget,
- utarbetande av en gemensam trafikpolitik med järnväg och fartygstrafik som grund,

- införande av ett system med miljödeklaration,
- ett åtgärdsprogram för miljövänlig avfallshantering.

Social- och miljöutskottets synpunkter utgör en bra grund, men förslagsställarna vill dessutom föreslå skärpningar i syfte att skapa en bättre miljö för en bärkraftig utveckling i Norden och för ett aktivt nordiskt agerande i det internationella miljöarbetet. Tre grundläggande principer fastslås:

1. Den nordiska miljöplanen ska syfta till att skapa en uthållig utveckling, i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionen för miljö och utveckling.
2. En god miljö och effektivare resurshållning ska vara ett centralt mål för hela samhällsutvecklingen och måste genomsyra verksamheten.
3. Den nordiska miljöplanen ska utgöra ett samlat underlag för ett kraftfullt internationellt agerande.

Den nordiska miljöplanen bör regelbundet revideras och hållas aktuell. Ett underlag bör utarbetas, med förslag till förändringar av olika samhällssektorer med målet att skapa en bärkraftig utveckling. Det gäller framförallt den ekonomiska politiken, industripolitiken, jord och skogsbruk, utbildning och biståndspolitik.

Till sessionen 1990 föreslås att konkreta handlingsplaner utarbetas för att begränsa luftföroreningarna, som försurande utsläpp, koldioxid och ozonnedbrytande ämnen. I handlingsplanerna bör anges hur mycket utsläppen ska minska för att komma ned till den nivå som naturen tål och tidsplaner för detta.

Förslagsställarna anser, att Nordiska rådet bör undersöka förutsättningarna för inrättande av ett renodlat miljöutskott. Miljöfrågorna sorterar i dag under social- och miljöutskottet. Men miljön blir en i framtiden allt viktigare fråga och bör därför prioriteras.

De nordiska länderna bör arbeta internationellt för att få till stånd icke-spridningsavtal för miljöföroreningar. Länder som undertecknar ett sådant avtal ska förbinda sig att inte sprida angivna föroreningar utanför sina gränser, till atmosfären eller till havet. Ett sådant avtal skulle innebära att varje land tar ansvar för sitt eget avfall och sina egna utsläpp och tvinga allt fler länder att ta ett gemensamt ansvar för överlevnad.

Norden bör vidare kräva att riktlinjerna för FN:s atomenergiorgan (IAEA) förändras så att de inte längre verkar för ökad kärnkraftsanvändning.

Naturvårdsfrågorna måste ges en ökad tyngd. Antarktis bör skyddas som världspark.

De nordiska länderna måste arbeta för att en global konvention om koldioxiden kommer till stånd. Montrealprotokollet om ozonskiktet måste skärpas och ozonnedbrytande ämnen måste ersättas med miljövänliga alternativ.

Förslagsställarna finner social- och miljöutskottets tillägg om en gemensam nordisk trafikpolitik tillfredsställande men anser det motiverat med

en högre ambitionsnivå när det gäller att införa avgasrening på bilar och tung trafik i de nordiska länderna. För bilar, lätta lastbilar och bussar bör avgasrening enligt USA-normer införas senast från 1990 års modeller och tunga fordon senast från 1992 års modeller.

Vidare förordas en samlad nordisk strategi för utnyttjandet av biotekniken, som bör innehålla etiska, sociala och ekologiska ramar samt en satsning på forskning och normer för tillämpning av biotekniken.

Avfallspolitiken måste inriktas på att återföra avfallet till naturens kretslopp eller till ny användning. Den tekniska utvecklingen måste stimulera resurshushållning, återvinning och utnyttjande av förnybara resurser.

Ekonomiska styrmedel

Ministerrådet bör vidare ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett gemensamt system för ekonomiska styrmedel i form av miljöavgifter. Det gäller i första hand svaveldioxid, kvävedioxider, koldioxid, organiskt bundet klor, samt kolväten i lösningsmedel.

Förslagsställarna anser att ett fungerande regelsystem med en offensiv lagstiftning i miljöfrågor liksom styrmedel är en nödvändighet för att kunna föra en offensiv och resultatinkriktad miljöpolitik. Förutsättningarna för att införa en gemensam nordisk miljö- och resurslagstiftning bör undersökas. Till den bör en nordisk miljödomstol knytas, vilken skulle kunna arbeta enligt "Europadomstolsmodellen".

Vidare föreslås att ett nordiskt organisationsstöd till miljöorganisationer införs. Förslagsställarna tar också upp uppföljningen av åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön och anser, att de miljöfarliga utsläppen måste upphöra och kväveutsläppen kraftigt begränsas. De nordiska länderna bör verka för att en särskild Nordsjökommission bildas. Vidare pekas på behovet av skärpningar av klassificering av miljöfarliga ämnen och tidigareläggning av förbudet mot havsförbränning. Förslagsställarna välkomnar att social- och miljöutskottet ställer sig bakom mittengruppens tidigare förslag om en nordisk miljöfond. Målsättningen måste vara att begränsa nedfallet med 80–90% för svaveldioxid och 75% för kväveoxider och ozonbildande ämnen.

Vidare anser förslagsställarna att de nordiska länderna bör i sina kontakter med den engelska regeringen verka för att upparbetningsanläggningen i Sellafeld stängs och att den planerade i Dounreay aldrig kommer till stånd. Avslutningsvis framhålles att klorutsläppen i Norden bör halveras till år 1995 och upphöra före utgången av år 2000, att minst 50% minskning av kväveutsläppen och 80% minskning av fosfatutsläppen före utgången av 1995 bör vara målsättningen i kommande havsmiljöplan, samt att off-shoreindustrins dumpning av borrhull bör förbjudas.

2.1 Remissyttranden

Medlemsförslaget har fått ett blandat mottagande. Remissinstanserna tar i olika grad upp de olika delförslagen i medlemsförslaget. Medan de allra flesta remissinstanser stödjer de grundläggande principerna, påpekar flera att insatser redan görs eller förbereds inom ramen för ministerrådets olika handlingsprogram som tillgodoser dessa. Minst stöd får förslagen om utredning om en gemensam nordisk miljö- och resurslagstiftning och en nordisk miljödomstol. Tanken att inrätta ett särskilt miljöutskott inom Nordiska rådet, dvs. en *delning av social och miljöutskottet*, tillstyrks av ett par remissinstanser men anses tveksam av en (NFS). Juridiska utskottet tar ej ställning till en delning men erinrar om att presidiet beslutat tillsätta en utredning om rådets arbetsformer m. m.

2.1.1 Remissinstanser som i allt väsentligt tillstyrker medlemsförslaget

Föreningarna Nordens Förbund finner att förslagen till kompletteringar av ministerrådets miljöhandlingsplan och åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön är i god överensstämmelse med den starka ställning miljöfrågorna har i den nordiska folkopinionen. FNF:s presidium vill särskilt understryka förslaget om en nordisk stödordning för miljöorganisationer. En sådan ordning borde kunna introduceras i anslutning till det nordiska miljö- och biologiåret och utgöra ett viktigt implement däri. FNF finner det viktigt att inte begränsa stödordningen till speciella miljöorganisationer utan också stödja andra organisationer som konkret engagerar sig i miljökampanjen. FNF tillstyrker även förslaget att inrätta ett särskilt miljöutskott i Nordiska rådet samt medlemsförslagets tankegångar om bioteknologi.

Institutet för vatten och luftvårdsforskning (IVL) i Sverige välkomnar social- och miljöutskottets förslag om tillägg speciellt avseende inrättandet av en europeisk miljövårdsfond utifrån medlemsförslagets tankar utgående från de inledningsvis redovisade tre principerna.

IVL tillstyrker utarbetande av handlingsplaner mot luftföroreningar. Begränsning av utsläppen till vad naturen tål är i vart fall möjlig vad gäller svavel. För CFC är totalstopp önskvärt. För koldioxid och ozonnedbrytande ämnen är bilden mer komplex. Koldioxidutsläppen måste på sikt begränsas, kanske med 50%. Sannolikt måste någon form av global per capita-kvotering tillämpas, vilket skulle göra minskningsbehovet i Norden ändå större, kanske upp till 80%.

Osäkerheten är fortfarande stor beträffande växthuseffekten. Forskningsprojekt bedöms inom 5–10 år ge väsentlig ytterligare information. På internationellt plan förordar IVL ett icke-spridningsavtal för miljöföroreningar. Behovet av begränsningar av kväveoxidutsläppen är akut och stort, men IVL kan ej bedöma föreslagna tidpunkter för krav på avgasrening för tunga fordon. Vad gäller utsläpp av försurande och gödande kväveföreningar till luft bör bidraget i form av ammoniak från jordbrukets

djurhållning inte glömmas. Räknat som kväve motsvarar det nästan trafikens.

Vad gäller avfallshandling erinras om att utvecklingen går mot mer sammansatta material t.ex. plasbelagt papper, fiberarmerad plast, eller en metall överdragen med ett tunt skikt av en annan, vilket ger bättre egenskaper vid användningen men samtidigt avsevärt försvårar återanvändning.

IVL instämmer i att den marina miljön måste vara ett högt prioriterat område särskilt vad gäller tillförseln av kväve, men kunskapsbasen är svag när det gäller marina ekosystem och deras reaktioner på tungmetaller och persistenta organiska ämnen. En kraftigt utbyggd marin forskning är nödvändig. Det är av stor vikt att det luftburna nedfallet över havet uppmärksammas, då det utgör en betydande del av föroreningstillskottet vad gäller bl.a. kväve och organiska klorföreningar. IVL instämmer vidare i att de nordiska länderna bör verka för förbud mot dumpning av radioaktivt material.

Klorutsläpp i Norden härrör främst från två källor; skogsindustrins blekprocesser och industrins användning av klorerade lösningsmedel. Det angivna målet, en halvering till 1995 och ett stopp före utgången av år 2000, förutsätter en synnerligen snabb utveckling och introduktion av ny teknik eller en direkt avveckling av vissa industriella processer.

Minskning av närsalterna torde från marin synpunkt vara viktigare vad gäller kväve än för fosfor, men de uppsatta målen blir svåra att nå till 1995.

2.1.2 Remissinstanser som stödjer medlemsförslagets syfte men intar en tveksam hållning till delar därav

Trafikministeriet i Finland anser att trafikpolitikens anknytning till nordiska handlingsplaner på miljöområdet bör övervägas. Trafikpolitiska medel kan i någon mån minska trafikens utsläpp, bl.a. genom förbättring av ban- och kollektivtrafikens verksamhetsbetingelser. Till bantrafikens fördelar hör bl.a. litet energibehov, stor transportkapacitet och litet markbehov. Förslaget att skärpa bilarnas utsläppsbegränsningar anser ministeriet inte helt möjligt att förverkliga. Flera nordiska länder har redan tagit bindande beslut om nedskärning av utsläppsgränser med långsammare tidtabell. De nordiska ländernas gemensamma miljöpolitik har betydelse för utveckling av miljövård i trafiken. Genom nordiskt samarbete har länderna goda möjligheter att följa internationell utveckling och effektivisera sitt eget lands miljöskydd samt att effektivare påverka utvecklingen inom miljövård i hela Europa.

Miljöministeriet ger en översikt över ministerrådets samarbetsprogram på miljöområdet och påpekar bl.a. att förenhetligande av miljölagstiftningen inte är något självändamål. Ett komplett och formellt förenhetligande av miljölagstiftningen i de nordiska länderna skulle förutsätta justering av deras respektive grundlagar. En miljödomstol lämpar sig inte heller

som sådan för handläggning av miljöfrågor i samtliga nordiska länder. Oavsett att de nordiska ländernas formella miljölagstiftning är olikartad är det möjligt att ställa upp gemensamma ambitiösa mål. Miljöministeriet konstaterar till slut att den i medlemsförslaget framförda tanken på ett separat miljöutskott är värd att begrunda.

Miljøverndepartementet i Norge som inhämtat uttalanden från olje- och energidepartementet, Justis- og politidepartementet och Samferdselsdepartementet, erinrar inledningsvis om det nordiska miljöprogrammet och pågående arbete med revision av luft- och havsföreningensplanerna, vilket bör avvaktas innan beslut fattas med anledning av medlemsförslaget.

Ett särskilt utskott för miljöfrågor under Nordiska rådet skulle understryka miljöfrågornas sektorövergripande karaktär. Lämpligheten av ett sådant utskott måste dock ses i samband med målsättningen att alla sektorer skall ta ansvar för de konsekvenser deras verksamhet har för miljön. Många frågor som uppfattas som hörande till miljösektorn borde egentligen behandlas under andra sektorer. Frågan om ett särskilt miljöutskott bör därför enligt departementet utredas av Nordiska ministerrådet innan beslut tas.

Departementet kommenterar därefter arbetet på internationellt plan (Brundtlandkommissionen, UNEP, IAEA) och erinrar om att en ändring av IAEA:s stadga kräver 2/3 majoritet och att ett eventuellt nordiskt förslag i enlighet med medlemsförslaget troligen inte skulle bli antaget eller, om det blev antaget skulle kunna leda till att dominerande bidragsgivare drar sig ur IAEA. Norska regeringen delar Brundtlandkommissionens syn på utvecklingen av kärnkraft, dvs. att den bara kan försvaras om man finner lösningar på de f.n. olösta problem som den skapar. Regeringen vill därför främja utvecklingen av effektiv energiteknologi och förnybara energikällor och även verka för att det snarast möjligt kommer till stånd förhandlingar om reduktion av utsläpp av "växthusgaser" samt för att produktion och användning av ozonedbrytande ämnen skall upphöra före år 2000.

Vad gäller bilavgaser hänvisas till beslut i väg- och vägtrafikplanen om införande av USA-krav för olika fordonstyper respektive 1989, 1990, 1991 och 1993.

Departementet anser att en samlad nordisk strategi bör utformas med etiska, sociala och ekologiska gränser för bioteknologin samt en satsning på forskning. De nordiska länderna bör uppnå en samlad hållning på internationellt plan till skydd för genetiska resurser som insatsfaktor för bioteknologisk verksamhet. I anslutning till ministerrådets miljöprogram anser departementet att en utredning om harmonisering av de ekonomiska styrmedlen bör genomföras i samarbete med finansdepartementet, då miljöavgifter får stora finanspolitiska konsekvenser.

Departementet ställer sig positivt till ökat miljölagstiftningssamarbete men mer tveksamt till en nordisk miljödomstol, som man anser bör

utredas närmare, då det är möjligt att redan existerande konventioner om verkställande av domar motsvarar de behov en domstol skulle fylla. Likaså förslaget att inrätta en Nordsjökommission borde utredas närmare, då de regelbundna ministerkonferenserna enligt departementet fungerar bra. I detta sammanhang ges en orientering om de nordiska ländernas arbete inom Londonkonventionen, Nordsjökonferensen och bevakningen av de brittiska planerna på en uppbyggnadsanläggning i Dounreay. Vad gäller dumpning av borrhull från offshoreindustrin erinras om flera olösta problem vid ilandföring av borrhull, nämligen utrymmes- och viktproblem vid lagring på installationerna samt transportproblem. Dessa problem måste utredas närmare innan man kan ta ställning till ett förbud mot dumpning.

Statens energiverk i Sverige anser att det vore önskvärt om förslagsstälarna tydigare hade pekat på de miljöeffekter där de nordiska ländernas sammantagna utsläpp har en avsevärd betydelse. Handlingsprogrammet kunde därigenom utformas med tanke på miljöeffekternas storskaliga karaktär. De nordiska ländernas andel av utsläpp av klimatpåverkande gaser rör sig om någon procent. Nedfallet av svavel och kväveföreningar i Norden kommer till 20–30 procent från nordiska källor. Däremot är de nordiska ländernas bidrag till utsläpp av klororganiska ämnen till Bottenhavet helt dominerande.

En gemensam nordisk uppfattning är av betydelse för hur väl arbetet med att begränsa luftföroreningarna på internationellt plan skall lyckas. Inom ECE utgår man vid de fortsatta förhandlingarna från kritiska belastningsgränser, dvs. värden som långsiktigt ej bör överskridas för att ohållbara miljöeffekter ej skall uppstå. Statens energiverk är därför tveksamt till målsättningar om procentuella reduktioner. Dylika angivelser leder inte till att man vidtar åtgärder där de är som billigast. Det är dessutom, såvitt verket kan bedöma, inte klarlagt om dessa tal är tillräckligt vetenskapligt belagda. Ungefär hälften av kvävednedfallet i Norden, såväl över hav som land, härrör från reducerade kväveföroreningar, dvs. ammoniak. Källorna till dessa utsläpp återfinns nästan helt inom jordbrukssektorn.

Vad gäller utsläpp av gaser som påverkar jordens klimat har endast skyddet av stratosfärens ozonskikt varit föremål för förhandlingar, och det är viktigt att gaser som bidrar till växthuseffekten kommer upp på den internationella dagordningen. Ensidiga, nationella åtgärder måste få en acceptans av andra länder för att åtgärderna skall få avsedd effekt ur ett globalt perspektiv. Ett nordiskt initiativ kan därför utgöra en startpunkt i denna process.

Beträffande förslaget att utarbeta ett gemensamt nordiskt avgiftssystem för utsläpp av föroreningar konstaterar verket att inget nordiskt land ännu infört något sådant system. Alla typer av regleringar för att åstadkomma mindre utsläpp kan påverka konkurrensförhållanden till omvärlden. Det finns därför anledning för en samordnad skärpning av miljöpolitiken, inte

bara ur ett nordiskt perspektiv utan även ur ett europeiskt, eller när det gäller klimatpåverkande gaser, ur ett globalt perspektiv. Detta gäller inte bara eventuella utsläppsavgifter utan även andra typer av administrativa regleringar. Då medlen för att uppnå viss gemensam målsättning i miljöarbetet inte behöver vara desamma i olika länder, är det tveksamt om en gemensam miljölagstiftning behövs. De administrativa lösningarna kan variera från en stat till en annan, utan att effektiviteten i miljöpolitiken för den skull blir olika.

2.1.3 *Remissinstanser som intar en skeptisk inställning till förslaget som helhet även om de kan tillstyrka vissa delförslag*

Nordens fackliga samorganisation (NFS) vill avråda från att man lägger fram förslag och fattar beslut inom olika miljöområden utan att man först har en klar översikt huruvida förslagen är genomförbara eller icke. Flera av de uppräknade förslagen är alltför generella och dåligt genomtänkta, varför det är svårt att oreserverat tillstyrka medlemsförslaget i föreliggande skick.

NFS anser det tveksamt om förslaget att inrätta ett särskilt miljöutskott kommer att tillföra frågan något i sak. Ett särskilt utskott kan ses som en viktig politisk markering, men för att bedöma frågan krävs ytterligare information om arbetsfördelning och uppgifter utskotten emellan.

NFS har inga invändningar mot att de nordiska länderna samverkar i att få till stånd icke-spridningsavtal för miljöföreningar, eller att det tas initiativ för att en andra global konferens anordas. Nordiska initiativ som syftar till att få andra länder att gå längre än nuvarande "30%-klubben" för svavel- och kväveföreningar är nödvändiga. Det förutsätter till att börja med nordisk enighet. Beträffande miljöfarligt avfall är principen om varje lands ansvar helt riktig, vilket inte utesluter att en internationell arbetsfördelning tills vidare kan vara befogad. Avfallsområdet kräver dock mer konkreta åtgärder än vad som föreslås.

Förslaget om att riktlinjerna för IAEA förändras verkar väl kortfattat för att utan vidare kunna tillstyrkas. Däremot finner NFS det motiverat att det utarbetas en global konvention om koldioxiden, lika väl som det behövs en nordisk plan för att begränsa utsläppen av koldioxid från de nordiska länderna och en konkret plan för hur man skall minska användningen av fossila bränslen. Vidare bör man sträva efter att få USA-normer för bilavgaser giltiga i hela Norden och därmed effektivare påverka vår omvärld.

Vad gäller ekonomiska styrmedel anser NFS att för att avgifter skall bli i egentlig mening styrande, måste de bli höga. Detta medför en risk för att den egna industrin kan bli utslagen. En sådan konsekvens eller risk utgör ingen särskilt bra miljöpolitisk marknadsföring. En återföring av resurser till företagen vid minskad miljöbelastning eller stöd för miljövänlig teknik erfordras – det vill säga positiva incitament för att stärka styrfunktionen.

Vad gäller frågorna om en gemensam nordisk miljö- och resurslagstift-

ning och en särskild nordisk miljödomstol anser NFS att det torde vara mer rationellt att upprätta avtal mellan de nordiska länderna, bland annat om sådana frågor som på grund av gränser kan behöva en ensartad behandling. De nordiska länderna skulle därigenom så småningom utveckla en praxis som leder till enhetlighet i lagstiftningen. Sådana överenskommelser skulle kunna kompletteras med att ge kommissioner i stil med gränsälvscommissionen Finland-Sverige bättre status och beslutskompetens. En miljödomstol på nordisk basis riskerar att bli maktlös. NFS anser det tveksamt att inrätta nya stödformer för miljöorganisationer. Vad gäller förslaget om en Nordsjökommission anser NFS att det närmast borde ha varit önskvärt att skärpa insatserna inom Östersjöområdet. Beträffande Nordsjön ser NFS det som en självklarhet att alla ansträngningar görs för att få till stånd skärpningar i bestämmelserna om klassificeringen av miljöfarliga föroreningar, avvecklingsplaner, miljöfarliga ämnen och tidigare-läggning av förbudet mot havsförbränning. NFS instämmer i kravet mot dumpning av radioaktivt material. Förslaget om klorutsläpp ligger i linje med redan beslutade svenska åtgärder. Insatser behövs för FoU-arbete och referensanläggningar, vilket bör bekostas av branschen.

Sammanfattningsvis anser NFS att Nordiska rådet bör rekommendera Nordiska ministerrådet att vidareutveckla och komplettera miljöhandlingsplanen, och att åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön sannolikt behöver förstärkas.

Miljöstyrelsen i Danmark erinrar om pågående arbete inom ministerrådet och att t.ex. koldioxidproblemet kommer att ingå i luftbehandlingsplanen. De internationella diskussionerna om dessa frågor bör primärt äga rum i UNEP/WMO-regi. Flera möjligheter bör diskuteras innan man bestämmer sig för att arbeta för en konvention. Vad gäller ozonskiktet påpekas bl. a. att EG:s ministerråd har beslutat verka för att skärpa Montrealprotokollet om minskning av CFC-användningen. Vad gäller bilavgaser hänvisas till ministerrådets miljöprogram, och en gemensam trafikpolitik anser miljöstyrelsen ligga utanför detta programs ramar. Förslaget att undersöka möjligheterna för en gemensam miljölagstiftning finner miljöministeriet icke ändamålsenligt. Miljölagstiftningen i de nordiska länderna är någorlunda likartad på de flesta områden. Det finns vissa skillnader till följd av olikheter i miljöförvaltningens uppbyggnad i ländernas naturliga och ekonomiska förutsättningar och olika internationella förpliktelser (t ex Danmarks EG-medlemskap). Miljöministeriet ser inga miljömässiga argument för en gemensam lagstiftning.

Ålands landskapsstyrelse kan icke finna det ändamålsenligt att i den omfattning som i medlemsförslaget föreslås ändra helt nyligen antagna program för miljöskyddet innan återverkningarna av handlingsplanerna har kunnat utvärderas inom det praktiska miljöskyddet. Enligt landskapsstyrelsens uppfattning vore det mer ändamålsenligt att fortast möjligt sträva till att i praktiken förverkliga miljöprogrammen. Samtidigt härmed

bör man givetvis noggrant utreda i vilka avseenden programmen kan förbättras.

Statens naturvårdsverk i Sverige finner åtskilligt av vad som framförs i medlemsförslaget redan vara föremål för uppmärksamhet i en rad internationella organ, inom eller utom FN-familjen, eller i svenska eller nordiska utredningar. Förslagsställarna har inte berört frågan om vilka resurser som kan eller bör frigöras för angivna ändamål utöver vad som redan anvisas. Ett accepterande fullt ut av de i och för sig angelägna uppgifter som framförs i medlemsförslaget torde – så långt naturvårdsverket kan överblicka – kräva långtgående omprioriteringar i de nordiska statsbudgeterna.

Koncessionsnämnden för miljöskydd anser även att flertalet berörda frågor i medlemsförslaget redan uppmärkammats och behandlats i olika sammanhang. Det kan förutsättas att så kommer att ske även framdeles på ett sätt som kommer att tillgodose de syften som föranlett förslaget. Det bör även förutsättas att miljökonsekvenserna av planer och projekt som diskuteras i rådet bedöms innan de tas upp vid plenum.

3 Medlemsförslag A 874/s om satsning på havsforskning

(väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett program för ett gemensamt nordiskt havsforskningsprojekt med syfte att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten och därmed öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden,
att fastslå att i detta projekt skall ingå analys av vattenföroreningar och olika utsläpp,

att uppdra åt forskningspolitiska rådet att lägga ett förslag till genomförande av ett ökat nordiskt forskarutbyte inom havsforskningen,

att ta initiativ till en gemensam ständig övervakning av den nordiska havsmiljön.

Förslagsställarna hänvisar till att det främsta hotet mot den marina miljön är utsläppen av kemiska substanser som PCB och andra organiska klorföroreningar, vilka ackumuleras i näringskedjan och kan hota högre djurarter. Oljespill från transporter och oljeutvinning är andra hot mot vegetation och djurliv. Bestånden av sälar i Östersjön har minskat kraftigt. Forskare misstänker att det främst är PCB som har orsakat dessa skador på dem. Fiskdöden i Nordsjön och Östersjön har ökat med påföljande minsk-

ningar av fiskefångsterna, sjöfågel och marina däggdjur har blivit färre och områdena i havet utan bottenfauna breder ut sig.

Till följd av initiativ tagna på nordiskt plan har flera projekt kommit till stånd. Kommunala avloppsreningsverk har byggts och förbättrats. Förslagsställarna finner det angeläget att dessa i högre utsträckning utrustas med fungerande kvävereduktion och att ökade satsningar sker på byggande av fullgoda reningsverk.

Under sommaren 1988 har det stått klart att de insatser som hittills gjorts varit otillräckliga. Våra kunskaper om vad som förorsakat dessa händelser är emellertid starkt begränsade. Främst är det angeläget att övervakningen av haven förbättras, för att förhistorien till eventuella framtida händelser skall kunna kartläggas. Den marina forskningen måste stärkas på det nationella planet. I Sveriges riksdag har föreslagits att 20 miljoner kronor skall anslås för att förbättra de fasta resurserna för havsforskning i form av byggnader och utrustning på forskningsstationerna på Kristineberg och Askö.

I Nordiska ministerrådets förslag till "Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön" betonas vikten av nationella handlingsplaner. Ett förslag till ett gemensamt nordiskt forskningsprogram som skall dokumentera omfånget av skador i Skagerack till följd av algblomningen presenteras. Vidare skall en nordisk beredskap mot algblomning och liknande hot upprättas. I denna skall Köpenhamnsavtalets varningssystem användas som informationskanal. Samarbetet avseende vattenreningsteknologi skall utvecklas. Förslagsställarna ställer sig precis som social- och miljöutskottet positiva till dessa åtgärder, men menar att större insatser måste göras för att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten. Detta bör ske i ett gemensamt nordiskt forskningsprojekt med syfte att öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden. I detta uppdrag skall även ingå att analysera vattenföroreningar och olika utsläpp.

För att stimulera forskningen runt havsmiljön bör forskarutbytet på detta område utökas mellan de nordiska länderna.

3.1 Remissyttranden

Förslaget får ett blandat mottagande, och många remissinstanser pekar på pågående forskningsprojekt eller dem som igångsatts inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot havsförorening, och att nya initiativ bör äga rum inom ramen för befintliga organ och utan förfång för pågående forskningsinsatser. Samtidigt erkänns att stora behov föreligger av förbättrade undersökningsmetoder, utrustning m.m. Några remissinstanser anser att insatserna bör samordnas med samarbetsprogrammet på fiskeriområdet. Bland de nordiska och internationella organ som nämns märks Internationella havsforskningsrådet, Samarbetsutskottet för nordiska fiskeri- och havsundersökningar i Skagerack och Kattegatt, Bottniska vikenkom-

mittén samt Nordiska kollegier för ekologi, marin biologi och fysisk oceanografi.

3.1.1 *Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget*

Danmarks Naturfredningsforening anser att det finns ett klart behov av ökad nationell och internationell insats för att öka kännedomen om de komplicerade ekologiska sambanden i havsmiljön. Samarbete bör ske mellan länder med gemensamma havsområden liksom effektivt utbyte av forskningsresultat. På många områden räcker dock kunskaperna redan till för att man skall skrida till handling, t.ex. vad gäller utsläpp av närsalter och miljögifter.

Finlands akademi, statens miljövetenskapliga kommission konstaterar följande:

- Behovet att starkt utöka både marin grundforskning och tillämpad miljövetenskaplig havsforskning är uppenbart.
- För de nordiska länderna runt Östersjön innebär detta samarbete inom forskning, övervakning och informationsutbyte där också fyra andra kuststater deltar inom ramen för konventionen till skydd för Östersjöns marina miljö.
- Under ministerrådet lyder Nordiskt kollegium för marinbiologi, Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi, delvis också Nordiskt kollegium för ekologi. Dessa samarbetsformer (gemensamma havsforskningsprojekt, bl. a. BIOFAR 1987–1990 i Färöarnas havsområden, forskarutbyte och forskarutbildning) bör även i fortsättningen kunna utvecklas och utvidgas. Tillgängliga resurser för dessa samarbetsorgan bör ökas kraftigt.
- Bedömning av havsområdenas tillstånd, både kemisk och biologisk övervakning samt skapandet av varningssystem bör högprioriteras i de nationella forskningsinstitutionernas verksamhet och det nordiska samarbetet mellan dem bör vidareutvecklas.

Ålands landskapsstyrelse tillstyrker förslaget i princip men anser att havsforskningens viktigaste uppgift, i detta sammanhang, borde vara att klarlägga vilka åtgärder man i första hand gemensamt borde vidtaga och i vilken ordningsföljd för att minska rikserna för i medlemsförslaget omnämnda miljökatastrofer.

Fiskeriministeriet i Island hänvisar till gällande nordiska samarbetsprogram på fiskeriområdet som antogs vid Stockholms-sessionen och varit upptagna med forskning med anknytning till den marina miljön och dess inflytande på fiskstammarna. Forskningen om förorening och miljöfaktorer i havet bör öka, men uppgifterna bör helst koordineras med arbetet inom programmet på fiskeriområdet.

Havsforskningsinstitutet anser att förslaget mest inriktas på Östersjön och Nordsjön, som är starkt förorenade, men vill påpeka att områdena kring Island, Färöarna och Grönland, som är litet förorenade, kan ge ett

nyttigt jämförelsegrundlag. Isländskt och färöiskt deltagande i gemensam föroreningsforskning skulle troligen vara nyttigt vid en bedömning av situationen på hemmaplan.

Fiskeridepartementet i Norge hänvisar till att samarbete om havsforskning i flera år finansierats med nordiska medel. Ett problem har varit brist på koordinering då fiskeriförvaltningen och miljöskyddsmyndigheterna har olika nordiska kontaktnät. Utökad kunskapsutbyte och gemensam övervakning av havet enligt medlemsförslagets två sista punkter skulle kunna minska bristen på samordning.

3.1.2 Remissinstanser som tillstyrker förslaget och tillfogar egna synpunkter och förslag

Dansk Fiskeriforening anser att samtidigt med en satsning på havsforskning bör Nordiska rådet ålägga medlemsländerna en större insats vad gäller rening av spillvatten m. m.

Fiskeristyrelsen i Sverige åberopar yttrande från styrelsens havsfiskelaboratorium samt vill i övrigt betona behovet av fortsatta satsningar på forskning och undersökning av havsmiljön speciellt vad gäller fisket i fråga om effektstudier och också grundläggande mekanismer som styr fiskbeståndens utveckling. Som en inledning bör en översikt och sammanfattning göras över de nationella och nordiska insatser som redan sker. Med detta som grund för att kunna göra de rätta prioriteringarna bör nordiska program upprättas.

Havsfiskelaboratoriet erinrar om pågående verksamheter, bl. a. de som initierats genom Samarbeidsutvalg for Nordiske Fiskeri- och Havundersøkelser i Skagerack och Kattegatt samt genom Bottniska Viken Komittén. Den totala havsforskningsverksamheten är så mångfaldig att ett försök till heltäckande projekt sannolikt skulle splittras. Då är det bättre att satsa resurser på en samordning även med projekt som utföres av utomnordiska länder. Analyser av vattenföroreningar och utsläpp bedrivs redan i stor skala, men kan effektiveras och utökas. Vidare borde man ha ställt förslag om intensifierade undersökningar beträffande effekterna av olika föroreningar på miljön och dess olika organismer. Förslaget som gäller stöd till ökat utbyte av forskare tillstyrkes helt. Övervakning av den marina miljön har försiggått under en lång följd av år både på det nationella och internationella planet, t. ex. genom Helsingforskommissionen och Internationella havsforskningsrådet. Övervakningen kan emellertid intensifieras och borde dessutom moderniseras, bl. a. i ljuset av vad som framkommit beträffande det s. k. patchinessfenomenet.

Naturvetenskapliga forskningsrådet förordar att stödet till grundläggande forskning om havet förstärks på nationell bas, att planerade regionala samarbetsprogram stöds, att internationella havsövervakningsprogram, inklusive analyser av vattenföroreningar och utsläpp, även framgent bör utformas inom ramen för de internationella konventionerna till skydd för

havets miljö, snarare än som rent nordiska program, att ett ökat nordiskt forskarutbyte effektivt kan främjas genom ett fortsatt och utökat stöd till Nordiskt kollegium för fysisk marinbiologi, Nordiskt kollegium för ekologi och Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi.

Som allmän kommentar framhåller forskningsrådet att havets betydelse för livet på land inte nog kan understrykas, men att den främsta globala återkopplingen till landekosystemen inte går via utsläpp av akut giftiga ämnen, utan via utsläpp av ämnen som påverkar det globala klimatet, och därmed förknippade störningar av de biogeokemiska cyklerna. För förståelsen av dessa processer är grundforskning om havets cirkulationsförhållanden, biogeokemiska kretslopp och ekologi, liksom av havens atmosfärinteraktioner av central betydelse.

3.1.3 Remissinstanser som ställer sig reserverade till förslaget eller huvuddelen därav

Miljöministeriet i Danmark anser att havsforskning bör prioriteras men att man i första hand bör förstärka koordineringen av det samarbete som redan pågår. Sålunda har det inom ramen för samarbetsprogrammet mot förorening av havet inletts ett samarbete kring forskning och övervakning, liksom det redan finns nationell forskning kring eutrofiering.

Vad gäller forskningsutbyte finns det en utbytesordning för licentiat-studerande och helt nya forskare genom Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi och Nordiskt kollegium för marin biologi. En motsvarande ordning på högre forskarnivå vore önskvärd.

Miljöministeriet i Finland anser att förslaget i hög grad tyder på att informationen om den forskning som de nordiska länderna redan aktivt tar del i inte varit tillräcklig, exempelvis inom ramen för Helsingforskommissionen (Kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö) en uppföljande undersökning av hela Östersjön; Finland och Sverige följer bilateralt upp situationen i Bottniska viken; länderna följer i samråd situationen i de danska sunden och Skagerack; det sker också en uppföljning av situationen i Nordsjön. I viss utsträckning förekommer samarbete i Europa mellan kommissionerna för skydd av haven. Ett — tyvärr långt avlägset — mål är att få till stånd ett förenhetligande av undersökningsmetoderna samt av uppföljnings- och forskningsprogrammen.

Ministeriet anser sålunda att det inte finns anledning att inrätta nya uppföljningssystem, men att de nuvarande kan effektiviseras. Möjligheterna till effektivisering övervägs i gruppen för vattenärenden, som är underställd Ämbetsmannakommittén för miljövärdsfrågor. Däremot tillstyrker ministeriet att man bör säkerställa de existerande möjligheterna till forskarutbyte och bevilja ytterligare stöd för ändamålet.

Även *Havsforskningsinstitutet* erinrar om pågående forskning i alla nordiska länder. Dessa undersökningar är arbetsdryga och dyra bl. a. på grund av användningen av forskningsfartyg. Även smärre tillägg blir dyra och

skulle fordra avsevärd ökning av personal och utrustning. Uppföljningsprogrammen har kritiserats bl. a. för att deras tidsmässiga frekvens ej är tillräckligt stor.

Vad gäller ökat forskarutbyte erinras om de nordiska ländernas havsbiologiska kollegium och kollegiet för fysikalisk oceanografi. Dessa kollegier ordnar forskarutbyten genom att bevilja stipendier för forskning i andra nordiska länder, symposier, forskningsprojekt, specialkurser för studerande som specialiserar sig på havsvetenskap, forskares sammankomster samt samarbete mellan de nordiska forskningsinstituterna och fältstationerna. De erfarenheter man fått av kollegiernas verksamhet har varit utomordentliga. De nordiska kurserna har bekantat havsforskare med varandra och erbjudit tillfälle till specialisering. Tidvis har dessa kollegiers verksamhet på grund av finansieringssvårigheter hotats av nedläggning. Rådet borde alltså stöda de havsvetenskapliga kollegiernas verksamhet.

Kultur- och vitenskapsdepartementet i Norge anser att det vore viktigt att koordinera forskningsuppgifter t.ex. genom instrumentinvesteringar, fältförsök och utnyttjande av fartyg. Emellertid anser departementet det nödvändigt att göra en kartläggning av pågående och planlagd verksamhet, både nordisk och nationell, innan man tar ställning till förslaget.

Miljöverndepartementet instämmer i Fiskeridepartementets synpunkter men menar att igångsatta och eventuella planerade nationella forskningsprojekt bör kartläggas innan man tar ställning till de föreslagna samarbetsåtgärderna. I Norge har man t.ex. igångsatt stora forskningsprojekt om nordnorsk kustekologi och om orsaker till framväxt av skadliga alger.

Vidare påpekas att den nya reviderade handlingsplanen mot förorening av havet kommer att innehålla förslag till forskningsinsatser och utredningsarbete på en rad områden. Nordiska ministerrådet bör därför koncentrera sig på revisionen av handlingsplanen och först därefter kan man ta ställning till om det är nödvändigt med ytterligare forskningsinsatser. Dessa bör i så fall inte ske på bekostnad av pågående insatser utan finansieras med ökade nordiska anslag.

Statens naturvårdsverk i Sverige erinrar om pågående verksamhet och anser att gemensamt nordiskt forsknings- och övervakningsprogram inte är nödvändigt. Det är däremot viktigt att planeringen av de nordiska ländernas havsforsknings- och övervakningsprogram sker i samarbete. Ett ökat nordiskt forskarutbyte inom havsforskningen skulle öka möjligheterna till ett sådant samarbete. Vidare betonar naturvårdsverket vikten av ett samlat nordiskt agerande i åtgärdsplaner på såväl nordisk som internationell nivå. Resultat framkomna i nationella forskningsprogram kan då få starkare genomslag. Nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor har utarbetat en sådan åtgärdsplan och har dessutom anslagit 14 milj. kronor under de närmaste tre åren till åtgärdsinriktad havsforskning.

3.1.4 Remissinstanser som ej tar ställning till förslaget

Nordiska forskningspolitiska rådet har beslutat att inte avge något yttrande om medlemsförslaget. Ministerrådssekretariatet uppmanades i stället att under hand göra Nordiska rådets presidiesekretariat uppmärksam på pågående aktiviteter med relevans för medlemsförslaget

4 Medlemsförslag A 879/s om nordiskt miljösamarbete

(väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

I medlemsförslaget yrkas att Nordiska rådet ger Nordiska ministerrådet till känna vad som i motionen anges samt att Nordiska ministerrådet arbetar för ett nordiskt samarbete för

- att kärnkraften avvecklas i hela Norden inom tre år,*
- att deponering av radioaktivt kärnavfall i havsbotten förbjuds,*
- att en nordisk avvecklingsplan för de fossila bränslena utarbetas med målet att 80% skall vara avvecklade inom 25 år,*
- att koldioxidutsläppen inte får överskrida dagens nivå,*
- att bilismen minskar med 25% inom tio år,*
- att varken nya bilgenererande motorvägar eller Öresundsbron byggs,*
- att tunnel – endast för tågtrafik – utreds mellan Malmö-Köpenhamn,*
- att havstransporter av radioaktivt avfall inte accepteras och att lastning och lossning av dylikt avfall inte skall tillåtas i nordiska hamnar,*
- att dumpning av oljeförorenat borrhull förbjuds,*
- att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrierna i Norden förbjuds senast 1993,*
- att klorblekt papper inte får säljas i Norden efter den 1/7 1990,*
- att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år,*
- att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder.*

Förslagsställarna hänvisar bl. a. till ett kritiskt uttalande från Greenpeace om det nordiska miljöarbetet efter Nordiska rådets extra session 1988.

Förslagsställarna anser att den uttalade strävan att arbeta utifrån principen att alla nordiska länder skall följa de mest ambitiösa miljömålen hos något annat nordiskt land sprack – bl. a. genom svenskt agerande – under extrasessionen 1988.

I praktiken anser förslagsställarna att det blivit så att sämsta krav från något nordiskt land fått bli utgångspunkten för nordisk miljöpolitik. I det första förslaget till nordisk havsmiljöplan krävdes t.ex. en ändring av Londonkonventionen, så att denna skulle komma att omfatta även depo-

nering av radioaktivt avfall i havsbotten. Sverige har de senaste åren varit motståndare till de andra nordiska ländernas strävanden på detta område. Förslagsställarna påpekar att de nordiska länderna har tillgång till både utbyggd vattenkraft och biobränslen. För att klara rimliga miljömål när det gäller t.ex. minskningen av koldioxidutsläpp är det viktigt att förbränningen av fossila bränslen minskar. Detta innebär bl. a. att bilismen inte får öka.

Förslagsställarna pekar på att kärnkraften utgör ett problem i det nordiska samarbetet. Barsebäck hotar Danmark. En avveckling av all kärnkraft inom Norden inom tre år anser de vara ett rimligt krav med tanke på den miljöförstöring kärnkraften leder till i alla sina led: uranbrytningen, anrikningen, de kontinuerliga utsläppen vid drift, den osäkra avfallshanteringen samt transporterna av kärnavfall.

Förslagsställarna tar också upp problemen med dumpning av den vid oljeborrning överblivna blandningen av bottenmaterial och olja och anser det viktigt att de nordiska länderna förbjuder utsläppen av oljeförorenad borrhälsa före utgången av 1990. Nordiska rådet bör vidare arbeta för att inget nordiskt land borrar efter olja i Östersjön, som är ett känsligt innanhav. Då Nordens skogsindustri är utan jämförelse den största källan för utsläpp av organiska klorföreningar, bör Nordiska rådet arbeta för att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrin skall ha upphört senast 1993. Klorblekt papper bör över huvud taget inte få säljas i de nordiska länderna efter den 1/7 1990.

Slutligen tar förslagsställarna upp kvävetillförseln till haven. Bl. a. måste bilismen minska och en Öresundbro och nya bilgenererande motorvägar får inte byggas. Kväveläckaget från jordbruket måste minskas radikalt i Norden — i vissa områden bör målsättningen vara 30 % inom en treårsperiod. Det nordiska miljöprogrammet måste enligt förslagsställarna revideras enligt deras synpunkter.

4.1 Remissyttranden

4.1.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Ålands Natur & Miljö r. f. anser, att varje land bör revidera sina miljöprogram och följa upp de internationella konventioner som fastställts, och att ett nordiskt samarbete har en stor betydelse förutom för de nordiska ländernas miljö även för att påverka omgivande länders miljöpolitik. Därför ger man medlemsförslaget sitt fulla stöd.

Naturvernrådet, Island. stödjer de olika delförslagen som alla syftar till att minska miljöföroreningen, men finner det ej klarlagt vilka medel man skall använda för att nå de fastsatta målen. En grundlig diskussion härom kräver lång tid.

4.1.2 Remissinstanser som med reservation tillstyrker förslaget

Föreningarna Nordens Förbund (FNF) hänvisar bl. a. till sitt arbete med att förbereda det nordiska miljö- och biologiyåret och att engagera ett brett spektrum av folkliga rörelser i miljödebatten. Möjligheten att få politiskt genomslag för de omställningar och restriktioner medlemsförslaget tar upp ligger just i att en bred folkopinion inser vikten av de föreslagna åtgärderna. Emellertid finner FNF förslagens lista över konkreta åtgärdsförslag så omfattande och knappast så realistisk att det är meningsfullt att gå in för varje enskilt delförslag. Dessutom är flera av dessa förslag redan inarbetade i ministerrådets miljöprogram. Sammanfattningsvis ansluter sig FNF till medlemsförslagens allmänna skärpning av inställningen i miljöfrågor utan att närmare gå in på de konkreta delförslagen.

Miljöministeriet i Finland hänvisar till det nordiska miljöprogrammet, som har karaktären av ett målprogram som kompletteras med detaljerade verksamhetsprogram, varav verksamhetsprogrammet inom luftvården och åtgärdsplanen för skydd av den marina miljön revideras inför sessionen 1990. Därutöver föreläggs rådet ministerrådets nya program för utveckling av avfallshanteringen, nyttobruk av avfall och resurssnål teknologi. De genomförbara målen och verksamhetsförslagen i medlemsförslaget kommer så vitt möjligt att tas i betraktande i ministerrådets nya och reviderade verksamhetsprogram.

Miljøverndepartementet i Norge, som kontaktat *Olje- og energidepartementet* och *Samferdselsdepartementet*, påpekar att användning av kärnkraft och deponering på havsbotten av radioaktivt avfall ej är aktuella för Norge, samt hänvisar till de nordiska ländernas insatser inom Londonkonventionen och Nordsjökonferensen 1987. Vidare hänvisas till Stortingets uttalande om önskvärdheten att koldioxidutsläppen bringas tillbaka till dagens nivå före år 2000. Departementet tvivlar på att samma procentuella minskning av fossila bränslen i alla länder skulle vara lämpligaste metod eller samhällsekonomiskt lönsam men ställer sig positivt till en utredning som kartlägger ekonomiska verkningar av olika åtgärder för att reducera användningen av fossila bränslen. Medlemsförslaget blir också bedömt i anslutning till utarbetandet av en ny nordisk handlingsplan mot luftföroreningar. Departementet erkänner att borrhull och oljeförorenad borrhullsmassa är en belastning för miljön. Man bör därför överväga ilandföring, men en rad problem i anslutning därtill kräver närmare utredning.

Slutligen påpekas, att tanken att de bästa miljökraven i ett nordiskt land skall vara vägledande för de andra redan antagits i det nordiska miljöprogrammet.

Statens naturvårdsverk i Sverige kommenterar de olika delförslagen på följande sätt: "att koldioxidutsläppen inte får överskrida dagens nivå": Riksdagen har beslutat härom. Forskare hävdar att det inom överskådlig tid krävs en reduktion av koldioxidutsläppen på minst 50% och "att en

nordisk avvecklingsplan för de fossila bränslena utarbetas med målet att 80% skall vara avvecklade inom 25 år": En av ingredienserna i en långsiktig energipolitik bör vara att minimera användningen av fossila bränslen och "att bilismen minskar med 25% inom tio år": Naturvårdsverket anser inte att det är ett primärt mål att minska bilkörandet. Det gäller i första hand att få ner de förorenande utsläppen från vägtrafiken. Vägtrafikens ställning som den dominerande källan har förstärkts. Ökningen av bilismen har motverkat den lilla minskning av utsläppen som tillskottet av katalysatorbilar bidragit till.

Naturvårdsverket anser att trafikens miljöproblem nått sådana proportioner att det behövs snara och omfattande åtgärder. En strategi bör utarbetas för att lösa miljöproblemen regionalt, nationellt och internationellt. En sådan strategi kommer att påverka trafikpolitiken och måste utgå från ett systemtänkande innefattande såväl fordonen som trafiksystemet i sin helhet: "att varken nya bilgenererande motorvägar eller öresundsbron byggs", "att tunnel – endast för tågtrafik – utreds mellan Malmö-Köpenhamn": Naturvårdsverket är inte berett att förordna förbud mot nya motorvägar". Ett beslut om utformning av framtida öresundsförbindelse som en del av en samlad trafikpolitik måste fattas mot bakgrund av den allvarliga miljösituationen i västra Skåne och de nationella och internationella åtaganden om utsläppsreduktioner som Sverige gjort. I avsaknad av en övergripande strategi och miljöanpassad trafikpolitik kan naturvårdsverket inte nu förordna något förbindelsealternativ som det från miljösynpunkt klart bästa. Alternativet enbart en borrhad järnvägstunnel har utretts. Man menar "att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrierna i Norden förbjuds senast 1993", "att klorblekt papper inte får säljas i Norden efter den 1/7 1990": Målet på kort sikt när det gäller utsläppen av organiska klorföreningar från massaindustrin är att de skall minska till 1,5 kg TOC1 per ton massa. Åtgärder skall ha påbörjats vid samtliga fabriker före 1993. Inom ramen för den nya aktionsplanen mot havsföreningar undersöker naturvårdsverket möjligheterna att pressa ned utsläppen ytterligare.

Regeringen har deklarerat att Sverige skall fortsätta att arbeta för att strandstaterna runt Östersjön och Nordsjön minskar sina utsläpp av klorerade organiska ämnen samt att det är angeläget att minska förbrukningen av klorblekt papper där kvalitetskrav inte hindrar användningen av alternativa papperssorter och "att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år": Det politiska målet är att kväveläckaget skall minska med 50% före sekelskiftet. De åtgärder som diskuterats hittills skulle innebära en minskning av kväveutlakningen med 20%: "att kärnkraften avvecklas i hela Norden inom tre år", "att deponering av radioaktivt kärnavfall i havsbotten förbjuds" och, "att havstransporter av radioaktivt avfall inte skall tillåtas i nordiska hamnar": Riksdagen har beslutat att den sista kärnkraftsreaktorn i Sverige skall stängas senast 2010, att en första reaktor skall tas ur drift 1995 och en andra 1996.

Naturvårdsverket anser att 90-talet behövs för att fullfölja omställningen av energisystemet. Naturvårdsverket svarar inte för frågor om joniserande strålning vid användning av kärnkraft och säger "att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder": I det internationella miljövårdsarbetet strävar naturvårdsverket efter att åstadkomma en harmonisering i fråga om miljökrav på en radikal nivå.

Transportrådet (TPR) i Sverige delar uppfattningen att trafikens miljöskadeverkningar måste nedbringas. Såväl emissionsnivåerna per kilometer som de totala miljöstörande emissionsvolymerna bör reduceras. De krav som hittills uppställts har kunnat tillgodoses huvudsakligen genom tekniska åtgärder på fordonen. I lagstiftningen regleras främst emissioner av kväveoxider, kolväten, koloxider och röktäthet. Trots en förhållandevis snabb tillväxt av bilismens trafikarbete räknar man med att effektiva emissionskontrollsystem hos nyare fordon väsentligt kommer att nedbringa biltrafikens samlade utsläpp av reglerade miljöstörande ämnen. Befintlig katalysator teknik på bensindrivna motorfordon medger utsläppsnivåer vad avser t.ex. kväveoxider som endast ligger på omkring hälften av de värden som lagstiftningen kräver. Skärpningar av gränsvärden för olika miljöstörande ämnen kan driva på den tekniska utvecklingen mot mer milöeffektiva lösningar.

Gränsvärden för koldioxid bör således fastställas för att stimulera den tekniska utvecklingen att ta fram motorer och drivmedel som tillgodoser kraven på minskningar av trafikens utsläpp. Med bl.a. fortsatt teknisk utveckling av motorer samt en balanserad avvägning mellan biltrafik och kollektivtrafik bör det vara möjligt att uppnå minst de besparingar som skulle erhållas med förslagsställarnas krav på minskning av biltrafiken med 25%. TPR finner således skäl att mer ta fasta på förslagets mål än biträda dess metod och instämmer i kravet att långtgående nationella krav bör vara en vägledande princip i det framtida nordiska samarbetet. i RP vill vidare påpeka nödvändigheten av att t ex nya fordonskonstruktioner, som medför ökad miljöanpassning, kan spridas på så många marknader som möjligt. En sådan utveckling är lämplig dels för att snabbare kunna täcka nödvändiga utvecklingskostnader, dels för att minska risken för att skärpta lokala miljökrav på fordon uppfattas som handelshinder. Samnordiska miljökrav inom transportområdet bör därför drivas vidare så att de också kan komma att omfatta övriga europeiska marknader. Vad gäller yrkandet att ministerrådet arbetar för att varken Öresundsbro eller trafikgenererande motorvägar byggs framhåller TPR lämpligheten av att olika infrastrukturinvesteringar bedöms individuellt, samtidigt som avvägningar mellan olika trafikformer och trafiksystem görs samordnat för att öka möjligheterna att nå fastlagda miljöpolitiska mål.

Statens väg- och trafikinstitut (VTI) påpekar vikten av att trafikmiljöproblemen löses på internationellt plan därför att:

- Bilavgaserna sprids och verkar över nationsgränserna.

- De olika ländernas transportsystem bildar en sammanhängande enhet.
- Biltillverkarna opererar samtidigt på flera marknader. Ju enhetligare marknaden är desto bättre möjligheter finns det för biltillverkarna att följa marknadens och lagstiftarnas krav på förändringar.

Det är sannolikt att koldioxidproblematiken kommer att diskuteras allt intensivare världen över under det kommande årtiondet. Ett basbränslebyte inom transportsektorn någon gång under den inledande delen av 2000-talet kan bli en konsekvens därav. Motionärernas förslag om en tjugofemårsplan för avveckling av fossila bränslen är realistiskt. En sådan plan skulle vara en tydlig politisk signal till motortillverkarna om att de måste förbereda sig för övergång med hänsyn tagen till nödvändigt tekniskt utvecklingsarbete och omställning av produktionsprocesserna. Arbetet bör samordnas med liknande strävanden i andra delar av världen, till exempel USA.

Däremot anser VTI det felaktigt att framhålla trafiken som den största boven då det gäller kvävetillförseln till havet. Det är VTIs förmodan att denna uppgift grundar sig på en hösten 1988 publicerad rapport som utmärktes av felbedömningar, brist på kunskap och metodfel. Rapporten tar ej hänsyn till depositionen av ammoniumföreningar och därmed ungefär hälften av kvävednedfallet i Sverige. Ammoniumföreningarna kommer nästan uteslutande från jordbruket. Enligt en bättre underbyggd rapport bidrar bilavgasutsläppen med en liten men icke försumbar del av det kväve som når Kattegatt. Den största kvävetillförseln kommer från jordbruksmark. Kravet på att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år skulle sålunda ha väsentligt större effekt på kvävetillförseln till havet än åtgärder mot trafiken.

Kravet på att trafikarbetet skall minska med 25% finner VTI stelt. Bättre vore att formulera mål för minskning av trafikens miljöpåverkan med ett visst procenttal för olika avgaskomponenter, antalet bullerstörda personer etc. Uppsatta mål av "ramkaraktär" öppnar möjligheter för lösningar som antingen är tekniska (leder till ändringar hos fordonen) eller samhällsinriktade (påverkar trafikarbetet). Vad gäller reglerna för bilavgasemissioner kommer en anpassning till de strängaste krav som gäller i Norden att vara gynnsam ur miljösynpunkt. En sådan anpassning är delvis på gång i de olika länderna och har kommit längst då det gäller personbilar

4.1.3 *Remissinstanser som helt eller väsentligen avstyrker medlemsförslaget*

Miljöministeriet i Danmark finner att det är så många aktiviteter på gång inom det nordiska miljöprogrammet att det ej är aktuellt att f.n. revidera programmet enligt förslagets riktlinjer. Sålunda innehåller miljöprogrammet målsättningar på flera områden som medlemsförslaget tar upp och arbete med uppföljning av miljöprogrammet, bl. a. med en ny luftbehandlingsplan, pågår. Miljöplanen tar upp en grundläggande insats för

att reducera trafikens och energiproduktionens miljöbelastning. Just på dessa områden har danska regeringen beslutat utarbeta självständiga handlingsplaner inom ramen för sin övergripande handlingsplan för miljö och utveckling.

Helse- og forsikringsministeriet, Island, anser inte att de framlagda förslagen kan bli en realistisk grundval för överenskommelser mellan de nordiska länderna.

Statens energiverk i Sverige anser vad gäller miljö- och energimålen i medlemsförslaget

att det saknas underlag som belyser hur miljömålen skall kunna uppnås,

att effekterna på ekonomin och samhällsutvecklingen i övrigt inte är berörda.

att vissa av målen är oförenliga, t. ex. att avveckla all kärnkraft i Norden inom tre år utan att koldioxidutsläppen tillåtas öka,

att förslagen i dessa delar således inte kan ligga till grund för något beslut.

Vägverket i Sverige framhåller att utformningen av transportsystemet måste ske med hänsyn till miljöeffekterna. Hänsyn måste också tas till behov av en geografiskt växande marknad. Närhet till den europeiska marknaden är redan av vital betydelse för svenskt näringsliv. Vägverket har en optimistisk syn på de möjligheter som fortsatt utveckling av miljövänlig teknologi och transportekonomiska lösningar kommer att erbjuda.

Vad gäller yrkandet att minska bilismen med 25 % inom 10 år anser Vägverket att varken ökad eller minskad trafiktillväxt i sig är lämpliga mål utan ser gärna att konkreta kort- och långsiktiga mål i form av olika utsläppskrav från trafiken tas fram. För att minska utsläpp är det viktigast och effektivast att vidta generella åtgärder på fordonen. Vägverket vill ej hindra utbyggnad av motorvägar, då framkomligheten måste svara mot transportbehoven. Regeringen kan istället påverka ramförutsättningarna för de olika transportslagen, t. ex. genom beskattning, miljöavgifter eller riktade investeringar i transportsystemet.

Vad gäller risken för ökade luftföroreningar i samband med förbindelser över Öresund anser vägverket att problemen kan mötas med generella åtgärder på fordonen, men också genom vägåtgärder som undanröjer hinder i trafiken och möjliggör jämn hastighet. Centrumområdenas trafikproblem kan därutöver kräva nya transportlösningar.

Ett ställningstagande för en fast väg- och järnvägsförbindelse står därför inte i strid med strategin att vidta åtgärder för att komma till rätta med miljöproblemen. Med förvisning om att fasta förbindelser över Öresund för såväl kollektivtrafik som för lätttrörlig individuell biltrafik kan skapas inom ramen för samhällets miljökrav förordar vägverket en lösning som innebär en kombinerad bro/tunnel för vägtrafik och järnvägstrafik. En

borrad tunnel för endast järnvägstrafik anser vägverket inte är en realistisk lösning.

Transportforskningsberedningen pekar, med anledning av yrkandet om minskad bilism som alternativ till en minskning av trafiken, på förbättrade motorer, avgasrening och alternativa drivmedel. Erfarenheter från tidigare utredningar visar att åtgärder på fordonen oftast är mera samhälls-ekonomiskt effektiva än andra åtgärder såsom reduktion av trafiken. Behovet av att reducera utsläppen varierar dessutom kraftigt över landet från storstadsregioner till glesbygder.

Beredningen anser vidare att byggandet av motorvägar ej alltid leder till totalt sett mer trafik, som bara kommer till stånd om det finns ett undertryckt resbehov. I vissa fall kan en motorväg reducera utsläppen av koldioxid och kvävedioxid. Det beror på att utsläppen minskar vid jämnare trafikrytm. Vidare förbättras trafiksäkerheten kraftigt då motorväg byggs.

Lantbruksstyrelsen i Sverige kommenterar förslaget att kväveläckaget skulle minskas med 30% inom 3 år. Det svenska åtgärdsprogrammet, som förutsätter snabbare minskning än den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, innebär en halvering av jordbrukets kväveförluster till havet fram till år 1995. Vad det svenska åtgärdsprogrammet innebär för de närmaste 3 åren är beroende av i vilken takt jordbrukarna väljer att anpassa sig till kraven, som skall gälla fr.o.m. 1 januari 1995. Sedan 1 januari 1989 gäller förbud att sprida stallgödsel under vintern (dec-febr). Vidare kommer berörda lantbrukare att ha erbjudits hjälp med upprättande av växtodlings- och gödslingsplan senast våren 1992.

5 Utskottet

Mot bakgrund av Nordiska rådets internationella havsföreningens konferens 16–18 oktober 1989 noterar utskottet med tillfredsställelse, att ministerrådet redan i inledningen slår fast, att alla nordiska länder har godkänt den s.k. försiktighetsprincipen. Principen utgör en av utgångspunkterna för handlingsplanen och innebär bl. a. att vid misstanke om miljöskador bör åtgärder vidtas även i fall där orsakssamband mellan utsläpp och effekter inte vetenskapligt klarlagts. De konkreta besluten i planen synes dock ej ge några övertygande exempel på att denna princip följs i praktiken.

Ministerrådet anser att man i planen har beaktat resultaten av konferensen. Enligt utskottets uppfattning bör dock rekommendationerna från rådets havsföreningens konferens inte betraktas som nordiska mål – bl. a. därför att Norden på många områden redan hunnit längre än många andra länder i norra Europa i insatser för bättre havsmiljö samt att Nordens innanhav har stor betydelse bl. a. för fisket.

En viktig utgångspunkt för planen är att "*bästa tillgängliga teknologi*" bör användas i produktionsprocesserna för att undvika utsläpp till vatten

och luft. Uttrycket "bästa tillgängliga teknologi" innefattar att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar. Detta är enligt ministerrådet i överensstämmelse med internationell praxis och gäller överallt i handlingsplanen.

Utskottet vill här erinra om uttalandet i slutdokumentet från havsföreningenskonferensen om vikten av att tillämpa principen om "bästa tillgängliga teknik" för att förhindra förorening, varvid såväl ekonomiska som ekologiska faktorer bör vägas in. Konferensen uttalade också att man behärskar de väsentligaste av de tekniska metoder som krävs för att genomföra den önskvärda minskningen av miljöfarliga utsläpp i haven. Utskottet anförde i samband med ministerrådets förslag till nordiskt miljöprogram (*B 85/s*) till extrasession 1988, att man borde använda en i Sverige använd definition "miljömässigt bästa teknik" som sätter miljön i centrum, även om det ekonomiskt kan innebära en belastning på kort sikt. Utskottet fann detta väsentligt, då uttrycket "bästa tillgängliga teknik" används genomgående i både miljöprogrammet och förslaget till åtgärdsprogram mot förorening av den marina miljön.

Miljögifter

Ministerrådets beslut om utsläpp av toxiska ämnen torde stå väl i överensstämmelse med havsföreningenskonferensens uttalande om behovet att kraftigt minska föroreningen av de nordliga haven genom av människan framställda beständiga giftiga och biologiskt ackumulerande ämnen, med sikte på omkring 50 procents minskning under perioden 1985–1995, och av föroreningen genom näringsämnen till nivåer som inte vållar skada på den marina miljön. Dock noterar utskottet att dessa beslut ej heller innebär något steg utöver hittills antagna internationella utfästelser. Nationellt torde länderna ha nått längre. Utskottet finner vidare, att uttalandet att "utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa i princip bör elimineras .." är alltför svagt. Med tanke på dioxinernas stora giftighet måste alla dioxiner snabbt stoppas, särskilt de dioxiner som torde härröra från träförädlingsindustrin. Man har i Sverige redan låtit varning utgå till gravida mödrar och storkonsumenter av fisk. Utskottet finner det allvarligt när allmänt konsumerade livsmedel förorenas med toxiska ämnen.

Det finns miljögifter som snarast bör försvinna från de nordiska innaven, t.ex. PCB, DDT och dioxiner. Här behövs inte femåriga minskningsperioder utan löpande mätningar med kortare tidsintervall och uppföljningar av åtgärder är nödvändiga.

Metaller

Vad gäller metaller noterar utskottet att samma formulering används som i det gällande programmet, att de nordiska länderna inom internationella fora skall driva frågorna om ytterligare krav på minskningar, men

finner inget som tyder på att något initiativ tagits i denna riktning. Besluten om dumpning och förbränning av avfall torde stå väl i överensstämmelse med havsföreningenskonferensens rekommendation om ett förbud mot förbränning till havs, ett globalt förbud mot denna praxis senast 1994 i enlighet med Londonkonventionen om dumpning samt ett förbud mot dumpning av avfall, inklusive förorenat muddringsmaterial, i havet.

Reningsverk

Beträffande reningsverk för avloppsvatten krävs i planen enbart anslutning från samlad byggnation, men inga krav ställs på reningsgrad i anläggningarna. Mot bakgrund av beskrivningarna av ökningen av närsalterna på sid 66 och t.ex. de bristfälliga åtgärderna i till Bottniska viken utsläppande reningsverk (sid 52 – 55) borde mera bestämda krav på insatser för lokala reningsanläggningar ha ställts. Utskottet anser att handlingsplanen förutsätter att kommunerna intensifierar sina ansträngningar att bygga ut sina reningsverk och snarast möjligt inför biologisk-kemisk rening. Vad gäller de utsläpps begränsningar som förutses från reningsanläggningar anser utskottet att de nordiska länderna bör binda sig för årliga utsläppsminskningar från berörda reningsverk, i synnerhet som det visat sig möjligt att ställa sådana krav på industrin.

Olyckor m. m.

Vad gäller avsnittet om utsläpp till följd av olyckor vill utskottet erinra om havsföreningenskonferensens rekommendationer att villkoren för den obligatoriska internationella sjöförsäkringen skärps så att den vållande tvingas ersätta kostnaderna för en inträffad katastrof, att lämpliga sanktioner fastställs för sådana fall där försäkringen är otillräcklig, samt att man genom lagstiftning säkerställer att fartyg som seglar med farlig last i miljö-känsliga kustnära områden framförs av personer som är förtrogna med de lokala förhållandena. Utskottet behandlar dessa frågor i anslutning till ett medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg (*A 860/s*). Utskottet vill påpeka att de internationella regler som gäller ersättning vid utsläpp till följd av olyckor även bör inkludera kemikalier.

Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om att fartyg ger upphov till luftburna föroreningar till haven. Detta gäller speciellt utsläppen från de många färjor och andra skepp som regelbundet är i nordiska farvatten och tillhör nordiska rederier eller statliga företag, vilka borde bli föremål för bestämda krav på utsläppsminskningar. På detta område finns redan ny teknologi som ger goda möjligheter.

I avsnittet om övervakning m.m. noterar utskottet att ministerrådet ej anser att ländernas mätmetoder och beräkningsmetoder etc är tillfredsställande samordnade så att utsläppen kan bli jämförbara. Utskottet, som även framhåller detta i sitt uttalande över ministerrådets berättelse *C 1*,

anser att detta är ett område ministerrådet omedelbart måste gripa sig an med, då ingen egentlig lösning anges i handlingsplanen.

Lantbruket

Vad gäller de krav som riktas mot lantbruket finner utskottet att de i realiteten inte innebär någon höjning av ambitionsnivån jämfört med det gällande programmet. Den enda nyheten tycks vara begränsningen av antalet djur per gödslingsareal. Begränsningen är dock mindre sträng än gällande norm i Sverige. Utskottet vill erinra om den Öresundsplan som finns och som förutser 60–95 % utsläppsminskning av kväve och fosfor. Utskottet finner att de angivna kraven på önskvärda åtgärder för lantbruket snarast är beskrivna som önskemål, där man kunnat vara mer konkret.

Internationellt arbete

I avsnittet "uppföljning av handlingsplanen" (s. 64) sägs att de nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet inom havsskyddssektorn fortfarande bör vara kraftigt pådrivande.

Löftet att de nordiska länderna i det internationella samarbetet på detta område skall vara kraftigt pådrivande borde enligt utskottets uppfattning ha fått uttryck i en gemensam plan för strategin man vill följa.

Utskottet vill beträffande de internationella havskonventionerna erinra om havsföreningens konferensens rekommendationer att konventionerna stärks så att effektiva åtgärder kan vidtas för att minska och förhindra föroreningen av haven.

Om de nordiska länderna vill driva på internationellt måste de – genom Nordiska ministerrådet – visa, att de själva ställer högre krav och använder längre gående åtgärder än vad som redan är internationellt överenskommet – allt enligt Brundtlandkommissionens principer. De nordiska länderna bör därför gå längre än Helsingforskonventionens och Nordsjökonferensens miljökrav, på samma sätt som man i samband med ECE-konventionen om gränsöverskridande luftföroreningar arbetat för protokoll om längre gående nedskärningar av svaveldioxid och kväveoxid. Vidare vill utskottet framhålla att i internationella förhandlingar bör de nordiska länderna, som var aktiva på ESK:s miljökonferens i Sofia i november 1989, där 35 stater deltog, arbeta för att de 34 staternas förslag får accept från den nya regimen i Rumänien och därmed kan medverka till att ECE snarast skapar en konvention om gränsöverskridande föroreningar i vattendrag och hav i enlighet med nordiska förslag vid konferensen.

Medlemsförslagen

Vad gäller medlemsförslagen A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik, A 874/s om satsning på havsforskning och A 879/s om nordiskt miljösamarbete vill utskottet i särskilt understryka den i A 861/s uttalade inriktningen på skärpningar i syfte att skapa en bättre miljö för en

bärkraftig utveckling i Norden och för ett aktivt nordiskt agerande i det internationella miljöarbetet. Norden bör vidare få till stånd skärpningar av klassificering av miljöfarliga föreningar inom de regionala havsmiljökonventionerna, klart angivna avvecklingsplaner för miljöfariga ämnen och tidigareläggning av förbudet mot havsförbränning. Inom Londonkonventionen bör de nordiska länderna dessutom få möjligheter till en "klubbstrategi" för de länder som är beredda att tillämpa strängare regler för dumpning. Utskottet framhöll i sitt betänkande över förslaget till åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön hösten 1988, att det var självklart att man inom Norden borde gå längre i konkreta åtaganden än man kunde göra på internationellt plan. Det erinras om att det luftburna nedfallet svarar för mer än en tredjedel av den totala kvävetillförseln till Östersjön och Västerhavet. Detta samband tas särskilt upp i slutdokumentet från rådets internationella konferens om havsförorening i oktober 1989.

Vad gäller A 874/s om havsforskning vill utskottet erinra om att havsövervakningsprogram byggs upp inom ramen för olika internationella havskonventioner under medverkan av de nordiska länderna. Utskottet finner det önskvärt att stödja regionala miljöforskningsprogram mellan de nordiska länderna, exempelvis det planerade Bottniska viken-året 1991 (Finland-Sverige), och planerat samarbete i Kattegatt (Danmark – Norge-Sverige). Sålunda anser utskottet att havsforskningen bör ges en tydligare prioritet än vad ministerrådet har föreslagit. En fullständigare kartläggning av den marina miljön i nordiska farvatten bör göras gemensamt för att bättre kunna förutse miljökatastrofer och förebygga dem.

Sålunda vill utskottet förorda, att ministerrådet i sitt vidare arbete med havsmiljön beaktar yrkandena i dessa medlemsförslag i den utsträckning de ligger i linje med slutdokumentet från Nordiska rådets konferens om havsförorening i oktober 1989. Däremot finner utskottet ej anledning tillstyrka medlemsförslag A 879/s om nordiskt miljösamarbete. Det sista yrkandet i medlemsförslaget, att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder, har redan som princip skrivits in i ministerrådets miljöprogram. Med ovanstående har utskottet på ett antal punkter besvarat yrkandena i medlemsförslag A 879/s och anser att Nordiska rådet i övrigt ej bör vidta någon åtgärd med anledning av förslaget.

Sammanfattning

Utskottet finner sammanfattningsvis att ministerrådets förslag till ny handlingsplan mot förorening av havet på flera områden innehåller konkretiseringar och skärpningar av de åtgärder som föreslogs i den tidigare åtgärdsplanen (B 89/s och B 86A/s), men att det nya förslaget i de två huvudavsnitten ej synes gå utöver den tidigare åtgärdsplanen respektive redan beslutade internationella åtaganden. Vidare finner utskottet att den

nya planen endast i viss utsträckning innehåller åtaganden som återspeglar rådets havsföreningsskonferens den 16–18 oktober 1989.

Beträffande de nordiska besluten kan utskottet konstatera förbättringar i ambitionsnivån vad gäller utsläpp av stabila organiska ämnen, där utsläppsgränser och tidsbegränsning klart angivits. Beträffande urlakning av näringssalter finns också angivet minskningsnivå och tidsgräns, medan kraven på önskvärda åtgärder för lantbruket snarast är beskrivna som önskemål, där man kunnat vara mer konkret. Utskottet har noterat att ministerrådet som bakgrund för den nordiska handlingsplanen anger de nationella planer som godkänts eller kommer att godkännas i de nordiska länderna.

Trots utfästelse att dessa skulle ha redovisats senast i januari till rådet, har social- och miljöutskottets medlemmar inte sett några sådana specificerade planer så sent som två veckor före sessionen 1990, då de översänts per telefax den 13 februari. Utskottet vill erinra om att de nationella åtgärdsplanerna, enligt det i januari 1989 antagna programmet, skulle föreligga den 31 december 1989, och av utskottet förutsattes bli samordnade med översändandet av den nya handlingsplanen. Utskottet har därför ej kunnat göra en samlad bedömning av innehållet, t.ex. i vad mån de nordiska länderna följer miljöplanens utfästelser att alla nordiska länder bör sträva efter att följa det mest ambitiösa miljömål som ett enskilt nordiskt land satt.

Sålunda tvingas utskottet konstatera att handlingsplanen i sina väsentliga delar ej innebär någon högre ambitionsnivå än de nordiska länderna redan visat i internationella sammanhang. Utskottet ser med stort beklagande att det framlagda dokumentet inte innehåller någon egentlig nordisk handlingsplan. Utvecklingen inom forskning och teknik och den allmänna opinionen verkar i allt snabbare takt för att minska föroreningen i havsmiljön och utskottet vill uttala den bestämda förhoppningen att de nordiska miljöministrarna nu ökar takten i samarbetet kring havsmiljön i Norden. Utskottet vill dock förorda att Nordiska rådet antar en positiv rekommendation med anledning av ministerrådsförslaget, även om detta ej motsvarar den ambitionsnivå, som utskottet anser det rimligt att kräva av en nordisk handlingsplan mot havsförening.

Vad slutligen gäller finansieringen av handlingsplanen noterar utskottet att vissa delar igår i arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" och att dessas finansiering därmed, enligt ministerrådets uttalande i budgeten, är säkrad. Utskottet utgår från att ministerrådet i enlighet med sina i C 2 uttalade prioriteringar även säkrar finansieringen av övriga delar av handlingsplanen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

1. att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslag B 104/s om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet samt medlemsför-

slagen A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik och A 874/s om satsning på havsforskning, antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa en nordisk handlingsplan mot förorening av havet i enlighet med ministerrådsförslag B 104/s och de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet. Därvid bör särskild hänsyn tas till slutdokumentet från Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens den 16 – 18 oktober 1989.

2. att rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslag A 879/s om nordiskt miljösamarbete.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Ministerrådsförslag
om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet

(Överlämat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordisk handlingsplan mot förorening av havet för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 18 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Innehåll

Förord	941
Sammanfattning	942
1. Inledning	948
2. Utgångspunkter för handlingsplanen	949
3. Landbaserede udslip	950
3.1 Næringsalte og iltforhold	
3.2 Metaller	
3.3 Stabila organiska ämnen	
4. Radioaktive stoffer	964
5. Utslipp fra kontinentalsokkelvirksomheten	966
6. Dumping og forbrenning av avfall til havs	968
7. Skipsforurensning	969
8. Akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen	972
9. Planer för vissa belastade områden	975
9.1 Grensefarvannet mellom Norge og Sverige: nedre Glomma- regionen, Iddefjorden og Bohuslänkysten	
9.2 Öresund	
9.3 Bottniska viken	
10. Overvåkning/belastningsspørsmål/utredningsarbeite	994
11. Uppföljning av handlingsplanen	996
BILAGA 1. Tillståndet i de havsområden som omger de nordiska länderna	998
2. Internationella havsskyddskonventioner – en översikt- lig orientering	1019
3. Belastningen av nærsalter på Östersjön, Kattegatt, Ska- gerrak och Nordsjön från de nordiska länderna	1024
4. Förkortningar	1026
5. Slutdokument från Nordiska rådets internationella havsföreningenskonferens den 16–18 oktober 1989 . . .	1028

Förord

På grund av att de nordiska länderna känner ett starkt gemensamt ansvar för havsmiljön beslöt Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) på ett möte i februari 1987 under Nordiska rådets session i Helsingfors att utarbeta en gemensam nordisk plan mot förorening av den marina miljön. Nordiska rådet å sin sida fattade ett motsvarande beslut i mars 1988.

Den under ministerrådet arbetande ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (ÄK-M) gav i uppdrag åt Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföroreningsfrågor (NK-H) att utarbeta ett utkast till en nordisk åtgärdsplan. Ett utkast förelades ämbetsmannakommittén och Nordiska ministerrådet sommaren 1988.

Ett ministerrådsförslag till en första nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön behandlades vid Nordiska rådets extra session i Helsingör i november 1988. Åtgärdsplanen godkändes av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) i Helsingfors den 10 januari 1989. Planen ingår i Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets publikationsserie (NU 1989:2).

Vid godkännandet förutsattes, på basen av Nordiska rådets rekommendation, att en fortlöpande revision av planen inleds och att den första reviderade planen avges till Nordiska rådets session våren 1990. I denna plan skulle även resultaten från Nordiska rådets havsmiljökonferens hösten 1989 beaktas. Konferensen hölls i oktober 1989 och resulterade i ett slutdokument vars innehåll beaktats i föreliggande handlingsplan. Enligt Nordiska rådets önskemål skall planen i fortsättningen revideras vart tredje år.

Föreliggande handlingsplan har igen utarbetats av Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföroreningsfrågor, godkänts av ämbetsmannakommittén samt av Nordiska ministerrådet att överlämnas till Nordiska rådet.

Sammanfattning

Utgångspunkter för handlingsplanen

Den första nordiska åtgärdsplanen godkändes av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) i Helsingfors den 10 januari 1989. Samtidigt beslöts att en reviderad version av planen skall föreläggas Nordiska rådet år 1990.

Föreliggande handlingsplan utgör den första reviderade versionen av planen, vari föroreningsituationen i havsområdena, utvecklingen av ny teknik och de nationella åtgärdsplanerna har beaktats samt vissa skärpningar av utsläppskraven har gjorts.

Alla nationer har ett gemensamt ansvar för miljön. En rad händelser de senaste åren har gjort världen uppmärksam på vad som kan inträffa om man inte visar miljöhänsyn och arbetar för att bevara den ekologiska balansen. Världskommissionen för miljö och utveckling underströk nödvändigheten av en bärkraftig utveckling och behovet av globalt och regionalt samarbete för att lösa miljöproblemen. De nordiska länderna bör se till att miljöhänsynen integreras i de samhällspolitiska besluten. Man bör vara pådrivande i arbetet mot en global bärkraftig utveckling.

Med utgångspunkt från föroreningsituationen i de nordiska havsområdena, redan gjorda prioriteringar och beslutade åtgärder enligt nordiska nationella planer och mot bakgrund av internationella åtaganden, redovisas i föreliggande handlingsplan motiv för och förslag till att ytterligare minska föroreningsbelastningen på havet.

Huvudsyftet med arbetet har varit att inom Norden enas om ambitiösa åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av havsmiljön. Samtidigt måste målen vara realistiska och uppnåeliga samt besluten genomförbara. Den bärande utgångspunkten för den reviderade åtgärdsplanen är att få till stånd skärpningar av kravnivån för direkta utsläpp till den marina miljön samt för utsläpp som indirekt når havet, inklusive hela fältet av diffusa källor. Detta innebär att man inom alla samhällssektorer bör ta hänsyn till och begränsa all inverkan på havet. På väsentliga punkter går planen längre än de internationella förpliktelserna förutsätter. I det internationella havsmiljösamarbetet ligger de nordiska länder i täten och lägger vikt vid att även i fortsättningen ha en pådrivande roll.

De föroreningar som i första hand utgör ett hot mot havsområdena, och därmed tagits upp i handlingsplanen, är närsalter (fosfor och kväve), metaller och stabila organiska ämnen. Även utsläpp av andra ämnen, t. ex. olja och syreförbrukande substans har, på grund av sina negativa effekter på miljön, behandlats i planen.

Vidare bygger arbetet med planen på att man skall använda den bästa tillgängliga teknologin för att begränsa utsläppen till havet. Alla nordiska länder har godkänt den s. k. försiktighetsprincipen. Principen utgör en av utgångspunkterna för handlingsplanen och innebär bl. a. att vid misstanke

om miljöskador bör åtgärder vidtas även i fall där orsakssamband mellan utsläpp och effekter inte vetenskapligt klarlagts.

I vissa fall där orsakssammanhangen är mycket väl kartlagda kan kritiska belastningsgränsvärden användas som utgångspunkt för miljöarbetet. Uppstår tveksamhet om ett utsläpps tillåtlighet skall det innan tillstånd ges vara tillfredsställande belagt att utsläppet inte kan förorsaka oacceptabel förorening av miljön.

På grund av olikheter i respektive länder gällande t.ex. produktion, processteknik, reningsteknik och miljöförhållanden är det inte alltid optimalt att vidta exakt samma åtgärder. I dessa fall får man i stället på olika sätt sträva mot gemensamma reduktionsmål.

De nordiska länderna skall i sina nationella åtgärdsplaner beakta de mål som uppställts i den samnordiska handlingsplanen. De nordiska ländernas redovisning av hur långt man nått i genomförandet av den samnordiska handlingsplanen rapporteras separat till Nordiska rådet.

Nedan följer ett sammandrag av de viktigaste samnordiska besluten om åtgärder syftande till en minskning av belastningen på den marina miljön för olika typer av föroreningar och olika föroreningskällor.

Landbaserade utsläpp

Närsalter och syreförhållanden

De nordiska länderna är eniga om att reducera utsläppen av närsalter (fosfor och kväve) till de områden som påverkas av sådana utsläpp (Östersjön, Kattegatt, Skagerrak och områdena väster om Danmark) med 50 % före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppen 1985 i överensstämmelse med ministerdeklarationerna om Östersjön och Nordsjön.

De berörda nordiska länderna har framlagt nationella aktionsplaner för hur detta mål skall nås före utgången av 1994. Dessa planer omfattar bl. a. åtgärder syftande till:

- en reduktion av tillförsel av fosfor och kväve från lantbruk bl. a. genom regler för miljömässigt riktig användning av lantbruksjord, bruk av gödselplaner, tillräcklig uppbevaringskapacitet för husdjursgödsel, täckta gödsellager, tillräcklig spridningsareal för husdjursgödsel, skiftesbruk, odlingsfria skyddszoner, minskad jordbearbetning och restaurering av våtmarker,
- en reduktion av utsläpp av fosfor och kväve från akvakultur beräknat per ton producerad fisk genom användning av torrfoder med lågt innehåll av fosfor och kväve före utgången av år 1990 och en starkt begränsad etablering av akvakulturanläggningar i belastade områden.
- en reduktion av utsläpp av fosfor, kväve och syreförbrukande substans från kommunala reningsverk genom förbättrad reningsteknik,
- en ökad anslutning av bebyggelse till reningsverk,

- en reduktion av fosfor- och kväveutsläpp från industrin genom införande av bästa tillgängliga teknik samt
- en reduktion av kväveemissioner, med användning av bästa tillgängliga teknologi, från fasta förbränningsanläggningar och transportsektorn.

Metaller

De berörda nordiska länderna skall bl. a. genom att tillämpa bästa tillgängliga teknologi minska metallutsläppen med minst 50 % före utgången av 1994 från 1985–1987 års nivå. För att uppnå detta bör bl. a.:

- utsläpp av kvicksilver med ventilationsluften från kloralkalifabriker kraftigt begränsas,
- åtgärder vidtagas för en minskning av utsläpp av metaller från gruvor, anrikningsverk, järn- och stålindustri, metallverk, metallhaltiga avfallsupplag, ferrolegeringsverk samt titandioxidindustri,
- utsläppen av kvicksilver och kadmium med rökgaser vid sopförbränningsanläggningar effektivt begränsas samt
- produktkontrollerande åtgärder vidtagas beträffande blyackumulatorer, kvicksilverhaltiga batterier samt plastprodukter och kadmiuminnehållet i handelsgödsel.

De nordiska länderna anser de överenskomna kraven på reduktion av metaller vara minimikrav, och eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Stabila organiska ämnen

De berörda nordiska länderna skall införa bästa tillgängliga teknik för att reducera utsläppen av stabila, toxiska och bioackumulerbara ämnen med minst 50 % före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppsnivån 1985–1987. Detta innebär bl. a. att:

- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för varje land begränsas till 2 kg AOX per ton barrmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfitmassa bör som ett genomsnitt för flertalet anläggningar begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. I något enskilt fall kan detta mål ta något längre tid att nå,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring nästa sekelskifte. Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år,
- utsläppen av klorerade organiska ämnen bör upphöra så snart som teknik härför utvecklats,
- utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa bör i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder i respektive land före

utgången av år 1992 och för all produktion inom träförädlingsindustrin före utgången av år 1995,

- utsläppen av PAH skall reduceras,
- användningen av PCB och PCT förbjuds enligt följande tidtabell:
  - inom kontinentalsockelverksamheten före 1991,
  - inom skeppsfarten före 1993 och
  - på land före utgången av 1994,
- användningen av klorparaffiner bör kraftigt begränsas,
- utsläppen av olja från raffinaderier skall begränsas till 5 mg/l och 3 g/ton råvara. Kylvattnet skall hållas fritt från oljeförorening. Dagvatten från förorenade ytor skall uppsamlas och renas samt
- nya kemikalier tas inte i bruk förrän deras stabilitet, toxicitet och miljöfarlighet är tillräckligt utredda och tillfredsställande säkerhets- och miljöskyddsdirektiv för deras användning är utfärdade.

De nordiska länderna anser de överenskomna kraven på reduktion av stabila organiska ämnen vara minimikrav, och eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Radioaktiva ämnen

De nordiska länderna skall för att minska faran för radioaktiv förorening av havsområdena arbeta för att:

- ett slutligt förbud mot dumpning av allt slags radioaktivt avfall i havet kan antagas inom ramen för Londonkonventionen (LDC),
- Londonkonventionen tolkas eller om nödvändigt ändras så att deponering av radioaktivt avfall i havsbotten omfattas av konventionen,
- det ej verkställs annan deponering av radioaktivt avfall som kan medföra förorening av havet samt att
- det ej byggs nya eller väsentligt utvidgade återvinningsanläggningar för radioaktivt avfall utan att det kan påvisas att detta ej medför förorening av havet.

Utsläpp från kontinentalsockelverksamheten

De berörda nordiska länderna har som mål att skärpa kraven på utsläpp från verksamheter på kontinentalsockeln och för att uppnå detta:

- minska oljeutsläpp från offshore-verksamhet med 35 % före 1995 jämfört med 1985,
- minska kemikalieutsläpp från offshore-verksamhet med 35 % och utsläpp av miljögifter med 50 % före 1995 jämfört med 1985 samt
- förhindra förorening av oförorenade/särskilt känsliga delar av havsområdenas kontinentalsocklar.

Dumpning och förbränning av avfall till havs

De berörda nordiska länderna skall arbeta för att:

- avfallshanteringen på land fungerar effektivt med hänsyn till miljön för att dumpning och förbränning till havs skall kunna undvikas, och att detta synsätt sprids internationellt,
- ett slutligt förbud mot dumpning av industriavfall och avloppsslam fås till stånd inom ramen för Londonkonventionen (LDC) och att ett förbud mot dumpning av kloakslam likaså fås till stånd i Oslokommisjonen före utgången av 1994,
- förbränning till havs förbjuds globalt före utgången av 1994 samt regionalt före utgången av 1990,
- reglerna i de marina konventionerna för dumpning av muddermassor skärps för att förhindra förorening av den marina miljön genom dumpning av förorenade muddermassor samt att
- förebygga miljöskador orsakade av hantering och avlägsnande av utrangerade olje- och gasplattformar och rörledningar.

Förorening från fartyg

De nordiska länderna är tillfredsställda med principen att föroreningsfrågor i anslutning till skeppsfarten huvudsakligen regleras genom internationella avtal inom ramen för den internationella sjöfartsorganisationen (IMO). De nordiska länderna bör ytterligare öka sitt samarbete inom organisationens miljösektor, huvudsakligen samarbetet i miljöskyddskommittén (MEPC). Berörda länder fortsätter sina ansträngningar att få till stånd skärpta bestämmelser i Helsingforskonventionen beträffande förorening orsakad av sjöfarten.

De nordiska länderna skall arbeta bl. a. för att:

- globala regler mot utsläpp till luften från fartyg fås till stånd före 1994 och att dessa regler inarbetas i MARPOL 73/78 i en ny bilaga,
- bruk av ozonföroreande ämnen ombord på fartyg begränsas/stoppas,
- de internationella reglerna för miljömässigt säker konstruktion och drift av fartyg skärps,
- de internationella reglerna beträffande utsläpp av olja från fartyg skärps och en reduktion av utsläppen på minst 50 % eftersträvas,
- kontrollen av att fartyg behandlar och levererar avfall skärps samt att
- flygövervakningen av olovliga utsläpp från fartyg stärks inom Norden.

Akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen

De nordiska länderna har enats om följande åtgärder och principer:

- Köpenhamnsavtalet bör ändras så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor till havs,
- samtliga nordiska länder bör vidareutveckla sin oljebekämpningsbered-

skap och övervakningen per flyg av olje- och kemikalieutsläpp så att nivån i mitten på 1990-talet är tillfredsställande,

- varje nordiskt land bör i mitten av 1990-talet ha en försvarlig och år 2000 en tillfredsställande beredskap för bekämpning av kemikalieutsläpp
- varje nordiskt land bör ha en tillfredsställande beredskap för att klara av farosituationer förorsakade av radioaktivt material samt
- det regionala bekämpningssamarbetet mellan de nordiska länderna bör intensifieras i gränsområdena.

Planer för vissa belastade områden

Särskilda åtgärdsprogram beskrivs för gränsvattnen mellan Norge och Sverige, för Öresund och för Bottniska viken. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden.

Övervakning/belastningsfrågor

Riktlinjer ges för de nordiska ländernas agerande i det internationella samarbetet för att uppnå ökad koordinering av miljökvalitetskriterier, av monitoring av tillståndet i havet samt av övervakning av utsläpp.

1. Inledning

Havet har sedan urminnes tider haft en fundamental betydelse i de nordiska folkens liv. Emellertid är de olika formerna för utnyttjande av havet delvis motstridiga. Så kan både sjöfarten, utvinnandet av havsbottenens icke-levande resurser samt utnyttjandet av havet för avfallsdeponering ha en klart negativ effekt på fisket och det mera sentida havsbruket, dvs. odlingen av alger, musslor och fisk. De levande och förnyelsebara resurserna i de nordiska havsområdena har stor betydelse för ekonomi och sysselsättning. Även utnyttjandet av havet som rekreationskälla står ofta i kontrast till andra nyttjandeformer.

Snart sagt all mänsklig verksamhet belastar förr eller senare havet; industri, jord- och skogsbruk, boende, sjukvård, samfärdsel till sjöss, till lands och i luften samt utvinning av havets egna levande och icke-levande tillgångar. I många fall nyttjas havet fortfarande som mottagare av avfall, som leds ut direkt eller via floder och älvar, som dumpas eller som förbränns på speciella förbränningsfartyg. I andra fall söker sig belastningen komplexa och diffusa vägar till havet, där en stor del av föroreningen stannar för gott. En del av tillfartsvägarna är fortfarande bristfälligt kända liksom även mängden tillförda ämnen.

Även i de nordiska havsområdena har regionala effekter av människans verksamhet påvisats ävensom kraftiga lokala störningar. Det förefaller som om fenomen som eutrofiering och syrebrist har blivit allmännare och mera omfattande under de senaste decennierna.

De nordiska havsområdena är ingalunda isolerade utan ingår till största delen i världshavet. Havsföroreningarna sprider sig över stora avstånd och många länder utanför Norden påverkar de nordiska haven. Det är därför angeläget att de länder som direkt påverkar de nordiska havsområdena deltar i det regionala internationella havsskyddsarbete som gäller Nord-Atlanten och dess närområden. Det är också önskvärt att så många stater som möjligt deltar i det globala miljöskyddsarbetet. Nordens länder vill därför medverka till att intensifiera både det regionala och det globala miljöskyddssamarbetet.

De nordiska länderna har genom sitt engagemang för att skydda havsmiljön sedan länge haft en pådrivande roll internationellt. Det var till exempel mycket tack vare detta engagemang som flera av de viktigaste konventionerna inom detta område kom till stånd. Framför allt var de nordiska länderna aktiva eller närmast initiativtagare vid tillkomsten av London-, Oslo- och Helsingforskonventionerna (se bilaga 2). Sedan dess har den pådrivande rollen framför allt bestått i att initiera nya beslut och rekommendationer om åtgärder mot förorening av havet. Andra uppmärksammade nordiska initiativ har lett till deklARATIONEN från Stockholmskonferensen 1972 och Brundtland-kommissionens rapport år 1987.

Den gemensamma handlingsplanen är ytterligare ett steg mot att genom

ett gemensamt agerande driva fram internationella åtaganden för att förbättra förhållandena även i de nordiska havsområdena.

Koordineringen av och förberedelserna för ett gemensamt nordiskt uppträdande inom det internationella havsskyddsarbetet sker till stor del inom den nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor som är underställd Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsplan är allomfattande dvs. den inbegriper alla kända källor till förorening av havet. Den inkluderar i princip alla bestämmelser som ingår i de relevanta havsskyddskonventionerna. Vissa detaljerade beslut beträffande utsläpp till luften, vilka diskuterats under beredningen av denna plan, har enligt senare beslut beaktats i den nordiska handlingsplanen mot luftföroreningar.

Att genomföra de överenskommelser man enats om inom ramen för det internationella samarbetet för att skydda havsmiljön är delvis en svår uppgift även för länderna i Norden. Dessa söker dock ständigt efter möjligheter att gå även längre i sin egen havsmiljöpolitik. Det har också varit möjligt att i föreliggande handlingsplanen införa ett ansevärt antal skärpningar och preciseringar jämfört med föregående plan.

2. Utgångspunkter för handlingsplanen

Med utgångspunkt från föroreningssituationen i de nordiska havsområdena (bilaga 1), gjorda prioriteringar och beslutade åtgärder i nordiska nationella planer och mot bakgrund av internationella åtaganden, redovisas i föreliggande handlingsplan motiv för och beslut om att ytterligare minska föroreningbelastningen på havet.

Huvudsyftet med arbetet har varit att inom Norden enas om åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av havsmiljön. Den bärande utgångspunkten för den reviderade åtgärdsplanen är att få till stånd skärpningar av kravnivån för direkta utsläpp till den marina miljön samt för utsläpp som indirekt når havet. Detta innebär att man inom alla samhällssektorer bör ta hänsyn till och begränsa skadlig inverkan på havet.

Under utarbetandet av handlingsplanen har alla möjligheter till skärpningar undersökts och övervägts. Handlingsplanen innebär en skärpning för samtliga nordiska länder. Emellertid finns det såväl klara ekologiska och belastningsmässiga skillnader dem emellan, som skillnader i ländernas kommunala, jordbruksmässiga och industriella struktur. Av dessa orsaker är det inte alltid optimalt att vidta exakt samma åtgärder. I dylika fall har man i stället valt att på olika sätt sträva mot gemensamma reduktionsmål.

Föroreningen av den marina miljön skall såvitt möjligt förebyggas vid källorna, alltså inom industrin, jordbruket, avfallshanteringen, samfärdseln etc. Bästa tillgängliga teknologi bör användas i produktionsprocesserna för att undvika utsläpp och vid rening av utsläpp till vatten och luft.

Uttrycket "bästa tillgängliga teknologi" innefattar också att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar. Detta är i överensstämmelse med internationell praxis och gäller överallt i handlingsplanen. Utveckling av en renare teknologi och återanvändning bör befrämjas genom att löpan- de fastställa och revidera utsläppskraven och genom användning av andra relevanta styrningsätt.

Alla nordiska länder har godkänt den s. k. försiktighetsprincipen. Principen utgör en av utgångspunkterna för handlingsplanen och innebär bl. a. att vid misstanke om miljöskador bör åtgärder vidtas även i fall där orsakssamband mellan utsläpp och effekter inte vetenskapligt klarlagts.

I vissa fall där orsakssammanhangen är väl kartlagda kan kritiska belastningsgränsvärden användas som utgångspunkt för miljöarbetet. Uppstår ändå tveksamhet om ett utsläpps tillåtlighet skall det innan tillstånd ges vara tillfredsställande belagt att utsläppet inte försakar oacceptabel förorening av miljön. I princip bör den som släpper ut avloppsvatten eller avfall bevisa att ifrågasvarande utsläpp ej är skadliga för miljön.

Den nordiska handlingsplanen bygger på de planer för en renare vattenmiljö, som godkänts eller kommer att godkännas i de nordiska länderna. Även överenskommelserna vid Nordsjökonferenserna, Helsingforskommissionen och dess ministermöten och inom havsskyddskommissionerna i allmänhet utgör viktiga utgångspunkter. Världskommissionen för miljö och utveckling underströk nödvändigheten av en bärkraftig utveckling och behovet av globalt och regionalt samarbete för att lösa miljöproblemen. De nordiska länderna bör se till att miljöhänsynen integreras i de samhällspolitiska besluten. Man bör vara pådrivande i arbetet mot en global bärkraftig utveckling.

Handlingsplanen är i stora drag i överensstämmelse med de rekommendationer som enhälligt antogs i slutdokumentet från Nordiska rådets havsmiljökonferens i oktober 1989. Resultatet av konferensen har till tillämpliga delar beaktats i planen. De aspekter som berör förorening av luft behandlas i handlingsplanen mot luftföroreningar.

För vissa vattenområden som är särskilt känsliga eller svårt belastas med föroreningar finns det behov att utarbeta mer detaljerade åtgärdsplaner. I denna plan finns sådana områdesplaner utarbetade för områden av gemensamt intresse för två eller fler nordiska länder.

3. Landbaserede udslip

3.1 Næringsssalte og iltforhold

Tilførsel og forureningssituationen

Næringsssalte er nødvendige for plantevækst. Næringsssalte i overflod kan give anledning til kraftig vækst med så negative følger som opskyl af algeskum på strandene, udvikling af eventuelt giftige algeopblomstringer,

iltmangel og fiskedød. Algeopblomstringen i Skagerrak i 1988 og andre lignende situationer understreger det dybt alvorlige i forureningssituationen i vore havområder og behovene for at øge indsatsen for at gennemføre reduktion af tilførslerne af næringsalte til havområderne.

De nordiske havområder påvirkes ud over udslippene fra omkringliggende landområder og bidraget fra den atmosfæriske deposition, desuden af fjerntransport via havstrømmene. Da det har vist sig, at sådanne transporter kan have stor indflydelse på vandkvaliteten i de nordiske farvande, er det yderst vigtigt at få gennemført internationale foranstaltninger mod udslippene af næringsalte. På den anden side må det også konstateres, at i mange tilfælde er forureningsproblemerne af lokal karakter og kan således kun afhjælpes ved hjælp af begrænsninger af udslippene fra landbaserede kilder.

De landbaserede bidrag med næringsalte til Østersøområdet og dele af Nordsøen vurderes i gennemsnit over de sidste hundrede år at være steget med ca. 4 gange den 'naturlige' mængde for kvælstof og ca. 8 gange den 'naturlige' mængde for fosfor. I de seneste 25 år er det dog hovedsageligt kvælstoftilførslen, der er øget.

I løbet af de seneste 20 år er nitrat- og fosfatkoncentrationerne i den egentlige Østersø om vinteren næsten blevet tredoblede. I Kattegat er fosfatkoncentrationerne om vinteren i overfladelaget i samme periode øget med knap 50 %, mens nitratindholdet er fordoblet.

Siden 1981 har situationer med iltmangel om vinteren forekommet næsten hvert år i visse dele af de nordiske farvande. Selv om lignende vejr- og hydrografiske forhold forekom i midten af 1950'erne, så var disse ikke ledsaget af iltmangel bortset fra i dele af den egentlige Østersø. Forskellen reflekterer formentlig, at tilførslerne af næringsalte omkring 1960 udgjorde omkring 50 % eller mindre af de nuværende tilførsler.

Dette ligger til grund for argumentationen om 50 % reduktion af tilførslerne med næringsalte til berørte områder. Al forurening, der udsendes i atmosfæren, vil før eller siden afsættes igen. En del af denne forurening vil afsættes på havområderne. En betydelig del af kvælstofforureningen af havområderne kommer således via luften. Afsætningen er steget med omkring 50 % siden 1950'erne.

Helsingforskommissionen har i sin vurdering af miljøforholdene i Østersøen i tiden 1980–85 (HELCOM rapport nr. 17A og 17B) konstateret, at de største negative ændringer i havområdets miljøforhold skyldes forurening med næringsalte.

I den egentlige Østersø, den Botniske Bugt, Finske Bugt, Bælthavet og i Kattegat er de menneskeskabte kilder gjort delvis ansvarlige for øgningen af næringsalte i disse områders overfladevand.

Pariskommissionens arbejdsgruppe for næringsalte har vist, at den forøgede hyppighed og geografiske udstrækning af algeopblomstringer af delvis unaturlig karakter og i nogle tilfælde giftige er relateret til den

forøgede landbaserede belastning med næringsalte. Disse har ført til iltmangel i visse kystvande samt til markante økologiske ændringer samt været til hinder for den rekreative udnyttelse af kystvandene på grund af algeopskyl på kysterne.

Størrelsen af næringsaltbelastningen fra de nordiske lande på Østersøen, Kattegat, Skagerrak og Nordsøen er angivet i bilag 3.

Internationalt samarbejde

I Nordsøkonferencens miljøreddegørelse (Quality Status Report, 1987) konkluderedes, at forureningen med næringsalte er et særligt problem i visse dele af Nordsøområdet. Generelt er fosforsalte det begrænsende salt i flodmundinger samt i visse lukkede kystområder i det mindste en del af året, mens kvælstof er mest begrænsende i de åbne områder.

I Nordsøkonferencens ministerdeklaration enedes landene om at:

- gennemføre virkningsfulde nationale foranstaltninger med henblik på at reducere tilførslerne af næringsalte til områder, hvor disse kan forventes, direkte eller indirekte, at medføre forurening.
- sigte efter en væsentlig reduktion (i størrelsesordenen 50 %) i tilførslerne af fosfor og kvælstof til disse områder i perioden mellem 1985 og 1995.
- udarbejde handlingsplaner til, hvorledes målene skal opfyldes under hensyntagen til nærmere specificerede retningslinier samt at implementere disse planer. Disse planer skal foreligge og vurderes ved den 3. Nordsøkonference i 1990.

Helsingforskommissionen har i 1986 vedtaget generelle rekommandationer og i 1988 nye rekommandationer om landbrug og byer.

Med hensyn til landbrug skal dyrkning foregå således, at næringssaltene i systemet udnyttes effektivt, opbevaringskapaciteten for husdyrgødning skal være så stor, at spredningen om efteråret og på frossen mark kan forhindres. Spredning på andre årstider skal fuldføres med umiddelbar nedpløjning. Hvor det er muligt, skal mellemafgrøder og vintersæd anvendes om efteråret og vinteren.

Rekommandationen om byer indebærer blandt andet, at spildevand fra kommunale rensningsanlæg belastet med mere end 10.000 p. e. bør behandles biologisk eller lige så effektivt senest år 1998, således, at de opnår 90 % BOD-reduktion, 15 mg/l BOD₅ og 1,5 mg P/l som årlige gennemsnitsværdier. Alternativt bør man kunne dokumentere tilsvarende vejede gennemsnitsværdier for alle byer sammenlagt.

Miljøministrene, som deltog i Kommissionens møde i februar 1988, vedtog en deklaration, hvor man blandt andet var enige om væsentligt at reducere (for eksempel med 50 %) udslippene af næringssaltene så snart som muligt men ikke senere end 1995.

Inden for Pariskommissionen findes der en særlig arbejdsgruppe vedrørende næringsalte, som er blevet etableret på nordisk initiativ. Arbejds-

gruppen har tilvejebragt hovedparten af det baggrundsmateriale, som gjorde det muligt, inden for rammerne af den 2. Nordsøkonference at træffe beslutning om at reducere næringssaltudledningerne (jfr. ovenstående). Gruppens arbejde indrettes nu på at vurdere behovet for mere vidtrækkende reduktion af næringssaltbelastningen og at fremsætte forslag om, hvorledes dette kan gennemføres.

Da andre lande end de nordiske lande bidrager til foreningen med næringssalte i Nordsøen, Skagerrak og Østersøområdet, er det vigtigt, at også disse lande begrænser deres tilførsler af næringssalte til havet.

En effektiv bedring af næringssaltbelastningen kan kun finde sted, hvis også disse lande foretager en væsentlig begrænsning af tilførslen af næringssalte, der svarer til den indsats, de berørte nordiske lande foretager.

Blandt andet i konsekvens heraf har man derfor inviteret Czekoslovakiet, Svejts og Østtyskland til at deltage i forberedelserne til den 3. Nordsøkonference, der afholdes i 1990.

Særlige problemer og baggrund for yderligere foranstaltninger

Inden for Helsingforskommissionen har man konstateret betydelige forskelle i landbrugets kvælstoftab beroende blandt andet på forskelle i de klimatiske og de jordbundsmæssige forhold. Derfor bør landene arbejde med nationalt prægede aktionsprogrammer. Det er samtidig forudsat, at der i Kommissionens regi arbejdes videre for at følge dette arbejde op med rekommandationsforslag, der yderligere og mere konkret kan føre til reduktioner af landbrugets tab af næringssalte.

For byernes rensningsanlæg er det aftalt, at konventionslandene igennem forsknings- og forsøgsdrift skal forberede et grundlag for en rekommandation inden 1991, som skal anbefale enten 50 % eller 75 % reduktion af kvælstofudledningerne.

Pariskommissionen har ikke optaget næringssaltene på sin stoffliste. Resultaterne af Kommissionens arbejdsgruppe for næringssalte har imidlertid allerede dannet grundlag for Nordsøkonferencens ministerdeklaration.

Nordsøkonferencen 1987 opfordrer Pariskommissionen til at lade sin arbejdsgruppe for næringssalte (NUT) gennemføre en detaljeret uddybning af de mulige foranstaltninger, som kan bringes i anvendelse for at tilvejebringe reduktionen i tilførslerne af næringssalte.

I juni 1988 har Pariskommissionen vedtaget Nordsøkonferencens forslag om begrænsning af udslip og givet arbejdsgruppen om næringssalte direktiv om at arbejde videre med udredninger og foranstaltninger for at begrænse udslip fra kommunale rensningsanlæg, landbrug, fiskeriopdræt, industrier, forbrændingsanlæg og køretøjer.

Arbejdsgruppen har udarbejdet et forslag, der har dannet grundlag for en rekommandation, der er blevet vedtaget på PARCOMs møde i 1989.

Rekommandationen vil indgå i forberedelserne af den næste Nordsøkonference.

Emission til luft har stor betydning for havmiljøet. Der henvises i denne forbindelse til de store internationale fremskridt, som fornylig er gjort for at reducere emission af NO_x (kvælstofilter). Der er enighed om, at emissionerne skal stabiliseres på 1987-niveau inden 1995, og at arbejdet skal føres videre med det formål at opnå reduktioner, som kan få emissionerne ned under det niveau, som naturen kan tåle. Der henvises specielt til NO_x-protokollen, som de nordiske og enkelte andre lande i 1988 skrev under i Sofia. Protokollen indebærer, at emissionerne af NO_x skal reduceres ca. 30 % inden 1998 set i forhold til emissionerne i 1980–1986.

Gennemførelsen af sådanne reduktioner vil kræve store omstillinger i energi- og samfærdselspolitikken. De nordiske landes opfølgning af dette arbejde vil blive fremlagt i en ny nordisk handlingsplan om luftforurening og klima, som bliver fremlagt på Nordisk Råds session i 1990.

Det internationale måleprogram (EMEP) program for kvælstofilter er udviklet på en sådan måde, at det af parterne i konventionen om langtrækende grænseoverskridende luftforurening er blevet accepteret som basis for den nyligt undertegnede protokol om kontrol med kvælstofilter.

Der foregår undersøgelser om mulighederne for at udvide EMEP til at måle de synergistiske effekter mellem kvælstof, svovl og flygtige organiske forbindelser (VOC). En arbejdsgruppe nedsat af styrelsen for luftforureningskonventionen skal tage sig af dette spørgsmål.

På akvakulturområdet, som omfatter dyrkning af fisk og planter i det vandige miljø, er der hidtil ikke foretaget nogen internationale reguleringer. I Norden er området under betydelig ekspansion. I alle nordiske lande har man erkendt, at produktionen medfører tilførsel til vandområderne af organisk stof og næringsalte. Forurenende konsekvenser heraf er ligeledes konstateret i alle nordiske lande.

Helsingforskommissionen tager spørgsmålet op til behandling i 1991.

Beslutning

De berørte nordiske lande går ind for at reducere udledningerne af næringsalte (fosfor og kvælstof) med 50 % til de områder, som er påvirket af disse udledninger (Østersøen, Kattegat, Skagerrak og områderne vest for Danmark) inden 1995, set i forhold til udledningerne i 1985 i overensstemmelse med ministerdeklarationerne om Østersøen og Nordsøen.

Hvert af de berørte nordiske lande har fremlagt eller har under udarbejdelse en national aktionsplan for, hvordan dette mål skal nås inden 1995.

I denne plan indgår følgende tiltag:

Landbrug:

- Forholdsregler for en miljømæssigt rigtig anvendelse af landbrugsjorde skal etableres inden udgangen af 1994 for at sikre optimal udnyttelse af

næringsssalte samt til at undgå udbringning af husdyrgødning på uhen-sigtsmæssige tidspunkter.

- Der bør udarbejdes gødningsplaner, som sikrer at tilførslerne af næ-ringsssalte svarer til afgrødernes behov.
- Opbevaringskapaciteten for husdyrgødning skal senest inden udgangen af 1994 være så stor, at udbringning alene finder sted på tidspunkter, hvor vegetationen kan udnytte næringssaltene i gødningen.
- Gødningslagre og siloer skal være indrettede således, at lækage af næ-ringsssalte undgås.
- Ammoniakfordampning fra gødningshåndtering bør reduceres ved krav til overdækket opbevaring og nedfældning snarest muligt efter udbring-ning.
- Øget forskningsindsats til udvikling af materiel til reduktion af ammo-niakfordampning ved udbringning af gødning.
- Der skal være harmoni mellem husdyrhold og jordtilliggende inden udgangen af 1994 for at forebygge utilsigtet afstrømning af næringsssalte, således, at 2,5 dyreenheder pr. ha. pr. år bør være det maksimalt tilladte.
- Der bør gennemføres et vækst-skifte som kan reducere udvaskningen af næringsssalte. Vintersæd og fangafgrøder bør anvendes, hvor det er muligt.
- For at reducere erosion og afstrømning skal der ud fra et vandbeskyttel-sessynspunkt planlægges og etableres dyrkningsfrie beskyttelseszoner i vigtige områder inden udgangen af 1994.
- For at reducere erosionen bør jordbearbejdning (pløjning, harvning) reduceres i områder, som er udsat for erosion.
- Tilbageværende og tidligere vådmarker bør restaureres, således at deres naturlige tilstand bevares/genskabes.

Akvakultur:

- Udslip af fosfor og kvælstof fra akvakultur beregnet per ton produceret fisk skal reduceres gennem at anvendelse af tørfoder med højt energi-indhold og stor biologisk omsættelighed samt relativt lavt indhold af kvælstof og fosfor (henholdsvis 8 % og 1 % på tørstofbasis) indføres inden udgangen af 1990.
- Etablering af akvakulturanlæg bør stærkt begrænses i belastede områ-der.

Rensningsanlæg:

- Byer og samlet bebyggelse, og bebyggelse, som er beliggende således, at udledningerne påvirker de kyster og havområder, hvor næringsssalte er et problem eller udgør en potentiel risiko, bør tilsluttes et rensningsan-læg. Tilslutningen bør være gennemført inden udgangen af 1994.
- Teknik til reduktion af fosfor- og kvælstofudledning fra kommunale rensningsanlæg bør indføres inden udgangen af 1994 på anlæg, der har

direkte udledning til kystvande og på anlæg, som udleder i de direkte oplande til kystvande. Nærmere detaljer er opgivet i de nationale planer mod havforurening.

Industri:

- I industriprocesser, som giver anledning til forurening med næringsalte, bør man inden udgangen af 1994 anvende bedste tilgængelige teknologi for at reducere udledningerne af næringsalte. Eksempler på sådanne industriprocesser findes hovedsagelig inden for levnedsmiddelinindustrien og visse kemiske industrier.
- Industrier, der udleder næringsalte, kan samtidig udlede miljøfremmede stoffer. Bedste tilgængelige teknologi over for miljøfremmede stoffer skal anvendes. Samtidig kan der forekomme en reduktion af næringsalte. Som eksempel på sådanne industrier kan nævnes celluloseindustriens blegierier.

Kvælstof fra anvendelse af tørv, kul, naturgas og olie som brændsler:

- Udslippene af NOx fra kraftværkerne, nye og gamle, skal reduceres med bedste tilgængelige teknologi ved hjælp af lav-NOx-fyring eller brug af de-NOx-anlæg.
- Emissionskrav til personbiler, lette lastbiler og tunge motorkøretøjer, der svarer til de krav, som er vedtaget i USA, skal indføres hurtigst muligt og være fuldt gennemført for alle nye biltyper senest i 1995.
- Et udredningsarbejde igangsættes vedrørende kvælstofemission fra tunge køretøjer, skibe og fly med henblik på at klarlægge disse kilders bidrag til forureningsbelastningen og mulighederne for indgreb.

3.2 Metaller

Tillförsel- och föroreningsituationen

De viktigaste källorna till metallutsläpp i de nordiska länderna är industrier, sopförbränningsanläggningar och läckage från avfallsdeponier och produkter. I fråga om bly är emissionerna från trafikmedel betydande.

Till industrier som kan ha stora utsläpp hör gruvor och anrikningsverk, metallverk, ferrolgeringsverk, järn- och stålverk, kloralkaliindustrier och titandioxidindustrin. Av avfallsdeponier ger gammalt gruvavfall de största problemen.

De flesta produkter förorenar ej miljön vid bruk utan som avfall antingen deponerat på avstjälningsplats, vid avfallsförbränning eller "tillfälligt" utkastat i naturen. Exempel på detta är batterier (kadmium, kvicksilver och bly) och plast (kadmium, bly m. m.). Vissa produkter förorsakar direkta utsläpp i miljön vid bruk, t.ex. bottenfärger (koppar och TBT), blyhagel speciellt i våtmarksområden och impregneringsmedel (koppar, krom, arsenik).

Särskilt värt att uppmärksamma är läckaget av metaller från gammalt gruvavfall som i vart fall i Norge och Sverige står för en betydande del och för vissa metaller största delen av tillförseln till miljön. Ofta är det svårt att hitta någon som är juridiskt ansvarig för dessa gamla deponier.

I kustnära områden, särskilt i anslutning till större punktkällor har metallutsläppen gett en betydande förhöjning av metallhalter i vatten och sediment. Eftersom kustzonen tjänar som yngel- och uppväxtområden för många fiskarter får detta anses vara en betydande miljöfråga. Oroande är också den storskaliga spridningen av tungmetaller som bl. a. innebär att sediment i Östersjöns djupområden har kadmium- och kvicksilverhalter som är 10 gånger högre än bakgrundsivån. Även halterna av zink, bly och koppar är förhöjda men dock mindre.

Av tillförseln till Östersjön och Nordsjön svarar depositionen av luftburna föroreningar för mer än 50 % för många metaller. Åtgärder mot utsläpp till luft av metaller har därför stor betydelse för den marina miljön.

Utsläppen av metaller i det isländska havsområdet är inte av någon större omfattning.

Internationellt samarbete

Tungmetallfrågorna har en framträdande plats i arbetet inom Helsingforskommissionen och Pariskommissionen. Framför allt har kvicksilver och kadmium uppmärksammats. Inom ramen för Pariskommissionen har föreskrifter utarbetats för kvicksilver och kadmium. Ett nedtrappningsprogram för kvicksilverutsläpp från kloralkaliindustrin har antagits av Helsingforskommissionen. Rekommendationen innebär bl. a. att utsläppet med ventilationsluften och processgas skall begränsas till 2 g/ton klorproduktionskapacitet respektive 0,2 g/ton producerad klor från och med 1990. Utöver detta har Helsingforskommissionen antagit rekommendationer om kvicksilver från tandläkarverksamhet, kvicksilver och kadmium från batterier, kadmium från industrikällor samt bly i bensin.

I Helsingforskommissionens ministerdeklaration 1988 sägs det, att man bör sträva efter att minska utsläppen av tungmetaller väsentligt (t. ex. 50 %) fram till 1995. Luftburen förorening till Östersjön vill man minimera i samråd med WMO och inom ramen för överenskommelsen om långdistanstransport av luftburen förorening.

I Nordsjökonferensens ministerdeklaration 1987 sägs det bl. a. att man bör sträva efter en betydlig (ca 50 %) minskning av persisterata, toxiska och bioackumulerbara ämnen som kommer via floder och estuarier, från år 1985 till år 1995. Åtgärder bör också vidtas för att, där det är möjligt, minska luftburen förorening från de viktigaste källorna inom 4 år.

Inom Helsingforskommissionen har tillsatts en industrigrupp som har till uppgift att prioritera åtgärder och ge förslag till rekommendationer för olika industribranscher. Från år 1990 behandlas de tekniska frågorna,

inklusive minskningen av metallutsläpp, i kommissionens teknologiska kommitté. Även under Pariskommissionen verkar en arbetsgrupp för industrisektorn för att driva arbetet vidare inom s. k. prioriterade sektorer. Arbetet är för närvarande inriktat på metaller, stabila organiska ämnen och närsalter.

Särskilda problem och bakgrund för ytterligare åtgärder

Utgångspunkten för åtgärder mot metallutsläpp måste vara att begränsa halterna i vattenmiljön så att såväl akuta som långtidsverkande effekter på miljön kan undvikas såväl i ett kort som långt perspektiv. Hänsyn måste härvid tas till samverkande effekter mellan metaller sinsemellan och metaller och andra ämnen. Nuvarande kunskap om metaller i miljön pekar på att även halter obetydligt över bakgrunds-nivån kan förväntas ge effekter.

Hittills har arbete med kvicksilver och kadmium prioriterats högst. Andra viktiga metaller för vilka arbetet också påbörjats är koppar, krom, nickel, bly, zink och arsenik.

Av den totala belastningen av metaller på de nordiska havsområdena svarar nedfall från luften för mer än 50 % beträffande flertalet metaller. Större punktkällor i de nordiska länderna bidrar självfallet till detta även om andelen är svår eller kanske omöjlig att kvantifiera.

Det är därför angeläget att också ta hänsyn till havsmiljön i samband med att dessa källor behandlas i det nationella luftvårdsarbetet.

Ett särskilt problem utgör läckage av metaller från gammalt avfall som ingen idag kan göras ansvarig för. Särskilt gruvavfall svarar för betydande mängder som bör reduceras.

Beslut

De berörda nordiska länderna skall bl. a. genom att tillämpa bästa tillgängliga teknologi minska metallutsläppen med minst 50 % från 1985 – 1987 års nivå före utgången av 1994.

För att nå detta mål skall de nordiska länderna koncentrera sig på följande branscher, metaller och åtgärder i sina nationella uppföljningsplaner:

- Kloralkaliindustri; kvicksilverutsläppen med ventilationsluften skall kraftigt begränsas.
- Gruvor- och anrikningsverk; den sammanlagda resthalten av metaller i avloppsvatten skall reduceras. Detta gäller också dräneringsvatten från avfallshögar.
- Järn- och stålindustri; avgaser skall filtreras och diffusa utsläpp skall reduceras. Metallhalterna i processavloppsvatten skall reduceras.
- Metallverk; kopparutsläpp från kopparsmältverk skall reduceras samt processgaser och andra metallhaltiga gaser från bly- och zinkverk skall renas. Utsläppen från metallhaltiga avfallsupplag skall minskas.

- Ferrolegeringsverk; samtliga processgaser inkluderande sekundärgaser skall renas.
- Titandioxidindustri; metallhalterna i processavloppsvatten skall reduceras.
- Söföförbränningsanläggningar; utsläppen av kvicksilver och kadmium i rökgaser skall effektivt begränsas.

Produktkontrollerande åtgärder spelar en stor roll vid reduktion av utsläppen av metaller. Länderna skall koncentrera sig på följande åtgärder:

- Utmärknings- och insamlingssystem för blyackumulatorer skall införas.
- Med sikte på ett framtida förbud skall produktion, import och försäljning av batterier innehållande kvicksilver strängt regleras.
- Kadmiuminnehållet i plast och handelsgödsel skall regleras.
- Retur- och återvinningssystem för kvicksilvertermometrar och lysrör samt från tandläkarmottagningar skall införas.

Dessutom skall de berörda nordiska länderna inom respektive internationella fora aktivt driva frågorna om ytterligare krav om minskning av metallutsläpp till såväl vatten som luft från olika branscher.

Vissa frågor med anknytning till specifika utsläpp av metaller till luft tas upp i den nordiska handlingsplanen mot luftföroreningar.

3.3 Stabila organiska ämnen

Tillförsel- och föroreningssituationen

De stabila organiska ämnena når miljön dels genom att olika kemiska produkter används inom skilda samhällsområden och dels genom att de bildas i olika processer och sedan släpps ut antingen till luften, i avloppsvattnet eller som avfall. Stabila organiska ämnen tillförs således miljön från många olika källor såsom långväga transport via luften och via olika typer av direkta och indirekta avloppsvattenutsläpp samt genom läckage bl. a. från avfallsupplag. De direkta utsläppen via avloppsvatten från olika industribranscher står för den största delen av belastningen på den marina miljön.

Tillförseln av stabila organiska ämnen från Nordens kemiska industri är troligen relativt liten, men är ändå ett problem som uppmärksammas alltmer. Utsläppen från den tunga organisk-kemiska industrin i övriga Europa är betydligt större, och är ett hot också mot den nordiska havsmiljön.

Polyaromatiska kolväten (PAH) är en annan potentiell miljöfara. Olika förbränningsreaktioner, bl. a. inom samfärdseln, aluminiumindustrin och i koksverk är betydande källor.

Även hushållen använder kemiska produkter och utgör sålunda en stor och svårkontrollerbar källa till spridning av organiska miljögifter.

Inom lantbruket används stora kvantiteter bekämpningsmedel och andra kemiska produkter, varav vissa har en betydande miljöriskpotential.

Förbränning av organiskt material i förbränningsanläggningar för kommunalt avfall, i bilmotorer, i industriella processer, etc. kan ge upphov till utsläpp av ett stort antal organiska ämnen, däribland dioxiner. Små mängder dioxiner har påvisats i avloppsvatten från skogsindustrin. Nya forskningsresultat kommer fram i snabb takt. De visar att det finns ett stort antal ämnen och ämnesgrupper som har miljöeffekter liknande dem orsakade av dioxin, och som utövar sin effekt redan vid ytterst låga koncentrationer. Som exempel kan nämnas vissa plana former av PCB, hexaklornaf-talen, m. fl.

Senare års mätresultat visar på förhöjda halter av olika miljögifter i vissa organismer och sediment i Östersjön och i mindre grad i Nordsjön. Även om trenden allmänt varit nedåtgående i Östersjön, visar mätningar att denna trend har brutits under senare år i vissa områden. Detta tyder på att det fortfarande tillförs PCB och DDT till Östersjön. Det är oklart vilka källorna är.

Dioxinerna och med dem besläktade ämnen är exempel på substanser som endast sprids i små kvantiteter, men som ändå inger stor oro på grund av sin starka giftverkan. En vidare spridning och ackumulation av dessa ämnen måste förhindras.

Många andra typer av organiska ämnen finns också spridda i vår miljö, och även om dessa ämnen inte är lika starkt toxiska som dioxinerna, förekommer de i vissa fall i så mycket högre halter, att de ändå utgör ett stort potentiellt miljöhot. 1990-talet kan komma att bjuda på många nya miljöhot, orsakade av stabila organiska miljögifter. Dioxinerna, som upptäcktes på ett relativt tidigt stadium, utgör sannolikt bara toppen av ett isberg.

Skogsindustrin i framför allt Sverige och Finland, men även i Norge, tillför havsmiljön stora kvantiteter organiska klorföreningar, i storleksordningen 40 till 50 tusen ton per år, innehållande hundratals olika kemiska föreningar.

Dessa utsläpp kan ha storskaliga effekter, dvs. de kan påverka betydande delar av våra havsområden. Vilka kemiska ämnen som ingår i de skogsindustriella utsläppen är ännu endast i ringa utsträckning känt, och de potentiella miljöriskerna med så stora och komplexa utsläpp är mycket oroande.

Annat svårnedbrytbart organiskt material i form av förlorade fisknät, förtöjningar, plastflaskor, -kartonger och -folier är också ofta förekommande förorening i havet.

Internationellt samarbete

Helsingforskommissionen antog år 1985 en rekommendation om olje- raffinaderier som innebär krav på biologisk eller lika effektiv avloppsvattenrening från år 1990. De nordiska länderna arbetar för att motsvarande

beslut i Pariskommissionen (1989) om oljeutsläpp från raffinaderier omfattas av alla stater som ej ännu godkänt rekommendationen.

År 1988 antogs inom Helsingforskommissionen en rekommendation för skogsindustrin. Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) tillsatte i augusti 1988 en arbetsgrupp med uppgift att studera möjligheterna att eliminera utsläppen av klorerade organiska ämnen från skogsindustrin samt att föreslå konkreta etappmål. Arbetsgruppen överlämnade i juni 1989 sin rapport till ministerrådet. I rapporten förekommande etapp- och slutmål samt fortsatt samarbete har inarbetats under "Beslut".

I Helsingforskommissionens ministerdeklaration 1988 sägs det, att man bör sträva efter att minska utsläppen av persistenta organiska föreningar väsentligt (t. ex. 50 %) fram till 1995. Ett motsvarande beslut har fattats av Pariskommissionen.

Pariskommissionen och Helsingforskommissionen har antagit rekommendationer avseende förbud mot användning av tennorganiska föreningar i bottenfärger för nöjesbåtar och viss fiskeutrustning. Pariskommissionen har även antagit en rekommendation om att utveckla teknik för att begränsa utsläppen av tennorganiska föreningar i samband med dockningsaktiviteter.

Luftburen förorening till Östersjön vill man minimera i samråd med WMO och inom ramen för överenskommelsen om långdistanstransport av luftburen förorening.

I Nordsjökonferensens ministerdeklaration 1987 sägs det bl. a. att man bör sträva efter en betydlig (ca 50 %) minskning av persistenta, toxiska och bioackumulerbara ämnen som kommer via floder och estuarier, från år 1985 till år 1995. Åtgärder bör också vidtas för att, där det är möjligt, minska luftburen förorening från de viktigaste källorna inom 4 år.

Särskilda problem, bakgrund för ytterligare åtgärder

Massaindustrin står, trots att omfattande åtgärder genomförts, för de största utsläppen framför allt i Finland och Sverige av stabilt klorerat organiskt material till havsmiljön. Det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att minska utsläppen av klorerade organiska ämnen från tillverkning av blekt kemisk massa.

Den kemiska industrin i Norden är internationellt sett förhållandevis liten men är ej utan betydelse när det gäller tillförsel av potentiellt miljöfarliga ämnen till haven. Det är därför angeläget att länderna inventerar utsläppen av stabila organiska ämnen i syfte att – där det är nödvändigt – vidta effektiva åtgärder för att minska och om möjligt eliminera dessa utsläpp.

Olyckor vid tillverkning, användning, lagring, transport och annan hantering av miljöfarliga kemikalier kan leda till stora utsläpp till miljön och även föranleda förorening av havet.

Dioxiner och dioxinliknande ämnen samt PAH tillförs miljön från många olika källor. Även om kunskaperna om förekomst och effekter av dessa ämnen ännu är fragmentariska sker en mycket snabb kunskapsuppbyggnad även inom Norden. Klart är att ett antal stabila organiska ämnen som är starkt toxiska, även i mycket låga koncentrationer, numera förekommer allmänt både i Östersjön och i Västerhavet. Det är alltså inte fråga om enbart lokala belastningar utan till stor – kanske övervägande – del om storregionala och möjligen globala utbredningsmönster.

En effektiv nordisk strategi måste bygga på principen att stora källor så snabbt som möjligt identifieras och åtgärdas. Nordiska vattengruppen arbetar med detta problemkomplex.

I Norden används ett stort antal kemiska ämnen i en mängd olika *kemiska produkter*. Av dessa produkter används ca tre fjärdedelar inom industrin, medan en fjärdedel används inom hushållssektorn, inom jord- och skogsbruk, eller exporteras. En långsiktig effektiv miljöskyddspolitik måste utgå från att persistenta organiska ämnen inte bör finnas i sådana kemiska produkter, vilkas användning medför risk för spridning av föroreningar till den yttre miljön. Därvid bör särskilt sådana substanser uppmärksammas som måste vara beständiga för att kunna fylla sin funktion, (exempelvis flamskyddsmedel, värmeöverföringsvätskor, tillsatser till smörjoljor, etc).

Bland de kemiska ämnen som kan tillföras havsmiljön måste särskild uppmärksamhet ägnas sådana som är stabila och kan bioackumuleras.

Bekämpningsmedel utsätts i dag för en viss granskning med avseende på potentiella miljöeffekter. Det är viktigt att man konsekvent arbetar för att ta bort stabila organiska ämnen från bekämpningsmedlen. Även ingående föroreningar kan vara av betydelse i detta sammanhang. Tennorganiska föroreningar behandlas separat under kapitel 6 Skipsförorening.

Även om användningen av PCB i nya installationer förbjudits i Norden finns fortfarande stora mängder i omlopp i olika tekniska anläggningar och apparater. Ökande mängder tillförs avfallsdeponierna i takt med att gammal utrustning skrotas. Om inte åtgärder vidtas, kommer en allt större del av detta PCB att successivt läcka ut till vår miljö. Viktigt är också att se till att inte de medel som ersätter PCB skapar nya miljöproblem.

Ett uppmärksammat miljöproblem hänger samman med PCB-utsläpp från pappersbruk som använder returpapper. PCB-källan är i dessa fall returpapperets innehåll av självkopierande papper från slutet av 60-talet och början av 70-talet, då PCB-haltigt papper användes i stor utsträckning.

Beslut

De nordiska länderna inriktar i första hand ansträngningarna på de stabila ämnen som har en allvarlig toxisk effekt, och som kan anrikas i näringskedjorna. Sådana ämnen ingår t. ex. i gruppen klorerade substanser

samt i andra substanser med motsvarande egenskaper. Man bör skyndsamt identifiera toxiska, stabila, organiska ämnen och deras huvudsakliga källor.

De nordiska länderna bör införa bästa tillgängliga teknik för att reducera utsläppen av stabila, toxiska och bioackumulerbara ämnen med minst 50 % från 1985–1987 till 1995. För att uppnå detta mål skall de nordiska länderna vidta följande åtgärder.

Skogsindustrin:

- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för varje land begränsas till 2 kg AOX per ton barrmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfitmassa bör som ett genomsnitt för flertalet anläggningar begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. I något enskilt fall kan detta mål ta något längre tid att nå.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring sekelskiftet. Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år.
- Utsläppen av klorerade organiska ämnen bör upphöra helt. Det går inte att nu ange tidpunkt eller teknik för att uppnå detta. De nordiska länderna bör arbeta för att målet kan uppnås så snart som möjligt.
- Utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa bör i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder (som till exempel förbättrad tvätt och minskning av satsningen av molekylär klor i blekningen för huvuddelen av produktionen) i respektive land före utgången av år 1992 och för all produktion före utgången av år 1995.
- De nordiska länderna bör genomföra grundliga undersökningar vid en eller flera fabriker som vidtagit åtgärder för att begränsa utsläppen mycket effektivt. Undersökningarna bör omfatta recipientundersökningar, kemisk karakterisering av avloppsvatten, ekotoxikologiska tester och andra relevanta undersökningar.
- De nordiska länderna bör aktivt samarbeta med industrin i utvecklingen av ny teknik för att begränsa utsläppen till vatten såväl som till luft. Länderna bör också löpande utbyta kunskap och erfarenheter om utvecklingen inom reningsteknik och processteknik.
- De nordiska länderna bör införa och vidareutveckla det genom svensk-finländskt samarbete framtagna kontrollprogrammet för utsläpp och recipient. Detta bör underlätta jämförelser mellan länderna av utsläppsnivåer och reningseffekt.
- De nordiska länderna bör i samarbete driva utarbetandet av motsvarande rekommendationer i HELCOM och PARCOM.

- För att möjliggöra internationell harmonisering av miljövårdskraven bör de nordiska länderna sprida information och kunskap till andra stora massproducerande länder om behov av och möjligheter till att minska utsläppen av klorerade organiska ämnen.

Övrigt

- Bästa tillgängliga teknik skall införas för reduktion av utsläpp av dioxiner och dioxinliknande ämnen från befintliga och nya anläggningar såsom avfallsförbränning, skrotsmältning, magnesiumproduktion och metallbearbetande industri. De största utsläppskällorna identifieras snarast möjligt och åtgärdsplaner utarbetas.
- Bästa tillgängliga teknik skall införas för reduktion av utsläpp av PAH.
- Användningen av PCB och PCT förbjuds enligt följande tidtabell:
  - inom kontinentalsockelverksamheten före 1991,
  - inom skeppsfarten före 1993 och
  - på land före utgången av 1994.
- Användningen av klorparaffiner bör kraftigt begränsas.
- Utsläppen av olja från raffinaderier skall begränsas till 5 mg/l och 3 g/ton råvara. Kylvattnet skall hållas fritt från oljeförorening. Dagvatten från förorenade ytor skall uppsamlas och renas.
- Nya kemikalier tas inte i bruk förrän deras stabilitet, toxicitet och miljöfarlighet är tillräckligt utredda och tillfredsställande säkerhets- och miljöskyddsdirektiv för deras användning är utfärdade.
- Bekämpningsmedel som innehåller stabila organiska miljögifter bör inte användas.
- Åtgärder mot stabila organiska ämnen prioriteras högt och det praktiska arbetet innefattande tidsplaner och konkreta åtgärder drivs gemensamt inom ramen för de etablerade internationella konventionerna. Länderna skall arbeta vidare för att dioxiner och PAH behandlas strängare än nu i de marina konventionerna.

4. Radioaktive stoffer

Tilførsel- og forurensningssituasjonen

De nordiske landene har i en årrekke vist særlig oppmerksomhet til spørsmålet om radioaktiv forurensning av havområdene. Tsjernobylyukken i 1986 var en alvorlig påminnelse om konsekvensene ved radioaktiv forurensning, og har resultert i flere nye bilaterale og multilaterale avtaler, særlig om varsling ved uhell og akutte utslipp. Det er likevel dyp bekymring i de nordiske landene for faren ved radioaktiv forurensning, også av havmiljøet.

For tiden dumpes det ikke radioaktivt avfall i havet. I løpet av de siste årene har utslippene av radioaktive stoffer til de nordlige havområdene

blitt vesentlig redusert, hovedsakelig på grunn av reduserte utslipp fra Sellafieldanlegget i Storbritannia.

Konsentrasjonene av radioaktive stoffer er generelt lave i Østersjøområdet, og for dette området er det etablert en egen arbeidsgruppe (MORS) under Helsingforskommissionen som arbeider med overvåking av innholdet av radioaktive stoffer i Østersjøen. Gruppen samler også inn opplysninger om utslipp fra kjernekraftanlegg, basert på rapporter fra medlemslandene.

Internasjonalt samarbeide

Internasjonalt behandles spørsmål om dumping av radioaktivt avfall i havet og nedgraving av radioaktivt avfall i havbunnen i Londonkonvensjonen. Utslipp av radioaktive stoffer fra landbaserte kilder reguleres i Helsingforskonvensjonen og i Pariskonvensjonen. Bonnnavtalen inneholder regler for hva som skal gjøres dersom det skjer ulykker med olje og andre skadelige stoffer, herunder radioaktive stoffer til havs. I Østersjøområdet er dumping av radioaktivt avfall forbudt ifølge Helsingforskonvensjonen.

Det er oppnådd internasjonal enighet om en rekke vesentlige spørsmål omkring radioaktiv forurensning av havområdene. De nordiske landene har stått sentralt i disse forhandlingene, som blant annet har resultert i:

- forbud mot dumping av høyaktivt radioaktivt avfall i havet (Londonkonvensjonen),
- tidsbestemt moratorium vedrørende opphør i dumping av lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall i havet (Londonkonvensjonen),
- at det ikke skal gjennomføres deponering av høyaktivt radioaktivt avfall i havbunnen før saken er behandlet internasjonalt og mulige miljømessige konsekvenser er vurdert (Londonkonvensjonen),
- at det før bygging av nye eller utvidelse av eksisterende gjenvinningsanlegg for radioaktivt avfall skal utarbeides en miljøkonsekvensanalyse som skal forsikre at det ikke er fare for forurensning av havområdene, enten på grunn av den benyttede teknologi eller lokaliseringen av anlegget (Pariskommisjonen). Det påpekes at denne konsekvensanalysen, med henvisning til artikkel 1 i Pariskonvensjonen, skal ta fullt hensyn til den legitime utnyttelse av havets ressurser,
- enighet om et foreløpig utvidet varslingsopplegg ved uhell med radioaktive stoffer som kan medføre radioaktiv forurensning av havområdene (Pariskonvensjonen),
- at det skal benyttes den best tilgjengelige teknologi for å minimalisere og om mulig eliminere forurensning som skyldes utslipp fra all kjerneindustri, herunder gjenvinningsanlegg for radioaktivt avfall (Pariskommisjonen 1988),
- at deponier for lagring av radioaktivt avfall skal prosjekteres og bygges

med sikte på å utelukke muligheten av forurensning av Nordsjøen med radioaktive stoffer, og utviklingen av slike deponier skal rapporteres internasjonalt (Nordsjøkonferansen 1987).

Vedtak

For å fortsette arbeidet med faren for radioaktiv forurensning av havområdene vil de nordiske landene arbeide for:

- at et endelig forbud mot dumping av alle typer radioaktivt avfall i havet blir vedtatt (Londonkonvensjonen),
- å få internasjonal enighet om at Londonkonvensjonen tolkes slik at deponering av radioaktivt avfall i havbunnen omfattes av konvensjonen. Hvis enighet ikke kan oppnås, skal de nordiske landene arbeide for at konvensjonen endres med sikte på at slik deponering omhandles og forbys,
- at det ikke iverksettes annen deponering av radioaktivt avfall som kan medføre forurensning av det marine miljø,
- at det ikke bygges nye eller vesentlige utvidelser av gjenvinninganlegg for radioaktivt avfall utan at det kan vises at dette ikke medfører fare for forurensning av det marine miljø,
- at strengere regulering av transport av høyaktivt og mellomaktivt radioaktivt materiale med fartøy og fly innen de nordiske landenes territorialfarvann og luftrom vurderes og innføres ved behov.

5. Utslipp fra kontinentalsokkelvirksomheten

Tilførsel- og forurensningssituasjonen

Gjennom boring og produksjon fra flytende og faste plattformer tilføres havet olje og kjemikalier via fortrenningsvann, drenasjevann, via kaks boret med oljebasert eller vannbasert boreslam, og via testing og oppstart av brønner. Imidlertid har utslippene til Nordsjøen de siste årene blitt redusert betydelig som følge av lavere aktivitet og strengere nasjonal og internasjonal regulering.

Oljeselskapene på norsk og dansk sokkel har plikt til å rapportere utslipp, både kontinuerlige utslipp fra normal drift, og akutte utslipp fra driftsuhell eller ulykker. Operatørene på norsk sokkel skal også regelmessig gjennomføre undersøkelser av vannmassene og havbunnen rundt plattformene med hensyn på hydrokarboner og kjemikalier. Rundt plattformer som borer eller har boret med oljebasert slam har disse miljøovervåkingene vist endringer i det marine miljøet på havbunnen og forhøvede verdier av hydrokarboner i sedimentene rundt plattformene, noen steder ut til 3–5 km fra plattformen. Det er ikke påvist signifikante økninger i konsentrasjonen av olje i vannmassene.

Internasjonalt samarbeide

Flere av de internasjonale avtalene regulerer utslippene fra kontinental-sokkelvirksomheten. Helsingforskommisjonen vedtok i 1988 en felles rekommendasjon som blant annet forbyr utslipp av oljeholdig boreslam, og som dessuten fastsetter strenge regler for oljeinnholdet i produksjonsvannet. Pariskommisjonen har fastsatt bindende utslippsstandard for olje i produksjonsvann og fortrenningsvann og vedtatt rekommendasjon om utslipp av oljeholdig borekaks. Pariskommisjonens Group of experts on Oil Pollution (GOP) arbeider aktivt med offshorespørsmål. Utslipp av kjemikalier og utslipp til luft reguleres kun til en liten grad av internasjonale avtaler.

Særlige problemer og bakgrunn for ytterligere tiltak

Undersøkelser av forholdene på havbunnen rundt oljeplattformene som slipper ut kaks boret med oljebasert slam viser at de påvirkede områdene utvides i areal over tid. Det er også funnet spor av boreslamsolje i marine organismer nær utslippskilden, blant annet i kommersielt viktige fiskeslag. Fisken har ikke blitt ansett som giftig og har vært godkjent til kommersielt bruk.

I synteserapporten om Nordsjøen utarbeidet til den 2. Nordsjøkonferansen ble utslipp av olje og oljekomponenter fra boreoperasjoner, brønntesting, produsert vann m. m. identifisert som en av hovedkildene til oljeforurensning i området. Tilførte mengder ble i 1986 rapportert til 30 000 tonn totalt fra alle landene rundt Nordsjøen. Det ble fastslått at ytterligere tiltak mot denne type utslipp er mulig, blant annet avhengig av valg av teknologi og utbyggingskonsepter.

I 1988 godkjente Pariskommisjonen regler for bruk og utslipp av oljebasert boreslam etter et forslag fra Group of experts on Oil Pollution (GOP). Dette vil fra 1990 medføre ytterligere reduksjon av utslipp av oljeholdig borekaks.

Tiltakene for å redusere kjemikalieutslippene har stor internasjonal oppmerksomhet. Den tidligere nevnte Helsingforskommisjonens rekommendasjon omfatter både olje- og kjemikalieutslipp. GOP har den siste tiden utført en kartlegging av disse utslippene. Denne kartleggingen blir i 1989 fulgt opp med utarbeidelse av et forslag til regulering av bruk og utslipp av kjemikalier.

Det er også viktig at ved bore- og produksjonsvirksomhet i nordlige farvann eller andre spesielle områder må det tas spesielt hensyn til miljøets sårbarhet (jfr Nordisk råds rekommendasjon 23/83).

Vedtak

Følgende forslag til vedtak fremmes:

- en reduksjon av offshorevirksomhetens utslipp av olje til vann med 35 % innen 1995 sammenliknet med utslippene i 1985,
- en reduksjon av kjemikalieutslipp offshore med 35 % og utslipp av miljøgifter med 50 % innen 1995 sammenliknet med utslippene i 1985,
- at forurensning av uforurensede/særlig sårbare deler av havområdenes kontinentalsokler blir forhindret

Arbeidsmål for å nå dette er:

- 1) Forbud av utslipp av oljeforurenset borekaks i nye og/eller særlig sårbare områder innen 1992.
  - 2) Identifikasjon av særlig sårbare områder innen 1992.
- å arbeide for internasjonale vedtak i PARCOM og HELCOM som vil medføre tilsvarende reduksjoner i utslipp hos ikke nordiske land med kontinentalsokkelvirksomhet.

6. Dumping og forbrenning av avfall til havs

Tilførsels- og forurensningssituasjonen

Ingen av de nordiske landene dumper lenger industriavfall eller kloakkslam. Den eneste typen avfall som dumpes er muddermasser etter mudring av elveløp og havner, og tildels utrangerte fartøyer (Norge og Island).

Selv om dumping og forbrenning av avfall ikke er blant de største kildene til havforurensning, er dette noe de nordiske landene mener bør avskaffes. Sålenge det er anledning til å dumpe avfallet i havet, hindres utviklingen av nye metoder for resirkulering, gjenvinning og andre landbaserte alternativer. I tillegg er det usikkert hvilke langtidsvirkninger dumping og forbrenning av avfall til havs kan ha. Samtidig er dette metoder som politisk har symbolisert forurensning av havet.

Internasjonalt samarbeid

I henhold til Helsingforskonvensjonen er dumping av avfall med unntak av ikke-forurensende muddermasser forbudt i Østersjøområdet, og forbrenning av avfall forekommer ikke. For Nordsjøens del, derimot, er dumping og forbrenning av avfall til havs foreløpig, men avtagende, en forurensningskilde. De nordiske miljøvernministrene har i en årrekke arbeidet for at dumping og forbrenning av avfall i Nordsjøen bør opphøre snarest mulig.

Alle de nordiske landene er parter i både Oslokonvensjonen og Londonkonvensjonen, som begge regulerer dumping og forbrenning av avfall til havs. Mens Londonkonvensjonen er global, er Oslokonvensjonen regional (nordøst-Atlanteren) og spesielt relevant for landene rundt Nordsjøen.

De nordiske landene har flere ganger fremmet forslag i Oslokommisjonen om opphør av dumping av industriavfall og kloakkslam. På Oslokommisjonsmøtet i 1989 ble det vedtatt at dumping av industriavfall i Nordsjøen skal opphøre innen utgangen av 1989 og i de øvrige deler av konvensjonsområdet innen utgangen av 1995. I tillegg ble det vedtatt å utvide kommisjonens område til også å gjelde indre farvann.

På Oslokommisjonens møte i 1988 ble det vedtatt at forbrenningen av avfall i Nordsjøen skal reduseres med ikke mindre enn 65 % innen 1. januar 1991 og at forbrenning av avfall skal opphøre i hele konvensjonsområdet innen 31. desember 1994.

Vedtak mot dumping av radioaktivt avfall behandles spesielt i kapittelet om radioaktive stoffer.

Vedtak

De berørte nordiske landene går inn for:

- å fremfor alt sørge for at avfallshåndteringen på land fungerer tilfredstillende ut fra miljøhensyn og at den har tilstrekkelig kapasitet og kvalitet også i framtiden for at unngå dumping og forbrenning til havs.
- å arbeide for et endelig forbud mot dumping av industriavfall og kloakkslam i Londonkommisjonen og av kloakkslam i Oslokommisjonen innen utgangen av 1994.
- å arbeide for et globalt forbud mot forbrenning til havs snarest mulig og senest 1994, og et regionalt forbud innen utgangen av 1990.
- å arbeide nasjonalt og internasjonalt med å begrense og forhindre ny forurensning ved dumping av forurensede mudringsmasser.
- å forebygge miljøskader forbundet med håndtering og fjerning av utrangerte olje- og gassplattformer og rørledninger.
- inntil dumping av utrangerte fartøyer kan opphøre skal slik dumping bare skje uten å medføre forurensning eller skape hinder for fiske, skipsfart og rekreasjon.

7. Skipsforurensning

Tilførsel og forurensningssituasjonen

Tilførslene til havet fra skipsfarten består av utslipp som følge av normal drift, som i vesentlig grad er oljeholdig vann og rester fra spyling av tanker, i tillegg til ulovlige utslipp som består av vann med for høyt oljeinnhold samt utslipp fra uhell og ulykker.

De tillatte utslippene av olje fra skip har de siste årene blitt betydelig redusert. Dette skyldes for en stor del bedre driftsrutiner ombord i skipene, men er også et resultat av nasjonale og internasjonale reguleringer. Økt kontroll og overvåking har også bidratt til denne tendensen. Det er svært

vanskelig å dokumentere hvordan utviklingen av de ulovlige utslippene har vært de siste årene.

Internasjonalt samarbeid

Flere internasjonale konvensjoner omfatter regler mot forurensning fra skip. MARPOL 73/78 er i denne sammenheng den viktigste. MARPOL omfatter en konvensjonstekst med 5 vedlegg som gir reguleringer for utslipp fra skip til vann. Vedleggene omfatter:

- I Olje
- II Kjemikalier som fraktes i bulk
- III Pakket farlig gods (både flytende og faste stoffer)
- IV Kloakk
- V Sjøpøl

Vedlegg I, II og V er trådt i kraft, henholdsvis i 1983, 1987 og 1988. Det er ventet at Vedlegg III vil tre i kraft i løpet av 1990. Alle vedleggene er allerede gjennomført i Østersjøen gjennom Helsingforskonvensjonen.

For Østersjøen gjelder strengere utslippsbestemmelser enn for Nordsjøen, da området er erklært som "spesielt område" for Vedlegg I, II og V. Nordsjøen vil bli erklært som spesielt område for vedlegg V i 1990. Den tredje Nordsjøkonferansen skal diskutere om Nordsjøen også bør være spesielt område for vedleggene I og II.

Gjennom arbeidet både i Nordsjøkonferansen og Helsingforskommissjonen har man diskutert bruken av mottaksanlegg for skip, og har blitt enige om å fremme bruken av mottaksanlegg gjennom rimelig prisfastsettelse eller gjennom å unngå å kreve særskilte avgifter av enkelt-fartøy.

Særlige problemer og bakgrunn for ytterligere tiltak

Nordsjøkonferansen i 1987 identifiserte ulovlige utslipp fra skip som et stadig tilstedeværende problem, uten å tallfeste utslippene nærmere. Det ble i Synteserapporten påpekt at både ulovlige utslipp av olje og kjemikalier samt søppel fra skip utgjør forurensningsproblemer som bør bearbeides videre. De tiltak man ble enige om på disse feltene dekket arbeidet med mottaksordninger for avfall, og økt flyovervåking.

Katastrofeutslipp etter kollisjoner eller grunnstøtinger, tap av containere med gift, etc, viser at ulykkesutslipp fremdeles er et stort problem som det må arbeides videre med.

Ytterligere identifiserte arbeidet med Nordsjøkonferansen at bruken av bunkersolje som benyttes for fremdrift av skip utgjør et stort potensielt luft- og vannforurensningsproblem som ikke er ivaretatt gjennom de eksisterende reglene. Problemene kan oppstå både fordi bunkersoljen har et høyt slaminnhold som medfører stort behov for mottaksordninger, et høyt svovelinnhold, og i tillegg for en del tilsettes farlig flytende avfall. Det er

kjent at visse tilsetninger til brensel og smøreolje innvirker på kvaliteten og sammensetningen av røkgasser fra skip. Nordsjøkonferansen besluttet at landene rundt Nordsjøen skal gå sammen om å foreslå en global bunkersstandard som er miljømessig forsvarlig.

Norske utredninger har i tillegg vist at skip kan være en stor kilde til utslipp av NOx. Det kan derfor også være et behov for å gjennomføre tiltak mot slike utslipp fra skip.

Et økende antall skip blir nå utstyrt med forbrenningsanlegg for avfall (søppel, oljeholdig slam m. v.) fra bysse, messe, lasterom og maskinrom. For passasjer- og turistskip kan volumene av slikt avfall som forbrennes bli betydelig. Avfallet vil for en stor del bestå av plastbaserte artikler, blant annet engangsartikler.

Tinnorganiske forbindelser har vist seg å være kilde til forurensningsproblemer især i nære kystområder. Pariskommisjonen har vedtatt anbefalinger vedørende bruken av slike forbindelser brukt som antibegroingsmiddel på fartøy kortere enn 25 meter, samt i alle andre sammenhenger (på kaianlegg, i fiskeoppdrett etc.). For større skip må et slikt tiltak eventuelt gjennomføres på bredere basis gjennom IMO. Helsingforskommisjonen utarbeidet i 1988 en tilråding som sier at man innen dette konvensjonsområdet innen 1991 skal beslutte å gjennomføre tiltak for å eliminere forurensning på grunn av tinnorganiske forbindelser. Etter denne tilrådingen bør det forbys omsetning av maling som inneholder slike forbindelser, produsert til bruk på lystfartøy og i fiskemærere. Man skal også overveie forbud mot slik maling for havgående skip og undervannskonstruksjoner.

Vedtak

Som hovedprinsipp mener de nordiske landene at skipsfarten, fordi den er en internasjonal næring, må reguleres gjennom internasjonale avtaler i det eksisterende samarbeidet i FN'S sjøfartsorganisasjon (IMO). De nordiske landene bør i tillegg øke sitt samarbeid i miljøvernkomiteen (MEPC). Berørte land fortsetter sine anstrengelser med å skjerpe bestemmelsene i Helsingforskonvensjon vedrørende forurensning fra skip. Det som bør gjøres i samarbeid mellom de nordiske landene er å få utført utredninger som leder fram til nye internasjonale regler samt gjøre felles utspill i de organisasjoner som er aktuelle.

Vedrørende forurensende utslipp til luft fra skip

– vil de nordiske land ta samlet initiativ innen IMO for å innen 1994 få til globale regler som kan inarbeides i MARPOL 73/78 som et nytt vedlegg. Med disse regler tas det sikte på å:

- 1) begrense utslippene av skadelige stoffer i eksosgasser.
- 2) utvikle passende kvalitetsstandarder for tungoljer særlig vedrørende innholdet av svovel, klor og tungmetaller og inkludert forbud mot tilsetning av kjemisk avfall

- 3) bruke best tilgjengelige teknologi for å redusere utslippene av nitrogenoksider og svoveldioksid.
- 4) redusere med den hensikt å eliminere bruken på skip av kjemiske stoffer som er kjent for å redusere ozonlaget som for eksempel klorfluorokarboner og halloner og
- 5) utvikle tiltak med sikte på å kontrollere utslippene av hydrokarboner og andre skadelige fordampende stoffer.

De nordiske land vil videre:

- gå sammen om en styrking av de internasjonale reglene vedrørende bygging og drift av skip både for å redusere sannsynligheten for uhell og for å redusere konsekvensene etter uhell,
- arbeide for å øke sikkerheten ved seiling i trafikkerte farvann. En bør se på bruken av radar til trafikkstyring, innseilings- og losforskrifter etc;
- arbeide for en skjerpelse av reglene i MARPOL 73/78, Vedlegg I (utslipp av olje). De tillatte utslippsgrensene bør gjøres lavere og en bør vurdere å senke tonnasje-grensene slik at også mindre skip omfattes av reglene. En utslippsreduksjon på minst 50 % bør etterstrebes,
- arbeide for et system som pålegger skipene å dokumentere behandling og levering av oljeholdig avfall og søppel som genereres ombord,
- arbeide for økt bruk av havnestatskontroll for å øke oppsynet med at skipene behandler og leverer avfallet på en forsvarlig måte,
- arbeide for å bedre systemet med mottaksordninger. Problemer som bør diskuteres omfatter: finansiering av mottak, prising av avfallsleveringen, gjenvinning av avfallet og leveringsplikt for skipene,
- arbeide for at rekommendasjonene fra Helsingfors- og Pariskommisjonen om å forby anvendelsen av tinnorganiske forbindelser i bunnstoffer for fritidsbåter skal videreutvikles for å omfatte større fartøy,
- arbeide for at best tilgjengelige teknikk bør benyttes for å forhindre forurensning av tinnorganiske stoffer fra våt- og tørrdokker,
- snarest mulig gjennomføre IMO:s rekommendasjoner om innføring / tillemping av MARPOL:s Vedlegg I for fartøy mindre enn 400 brt,
- sammen arbeide for at MEPC:s krav fra midten av 1970-tallet angående rensning av avløpsvann fornyes s.a. de reflekterer dagens tekniske muligheter og
- støtte arbeidet med regler mot forurensning fra tørre bulklaster innen IMO, i form av et nytt vedlegg VI til MARPOL 73/78.
- ytterligere styrke flyovervåkingen etter ulovlige utslipp fra skip.

8. Akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen

Internationellt samarbete

I den ordinarie verksamheten i Nordiska ministerrådet och den underlydande nordiska ämbetsmannakommitten för miljövårdsfrågor ingår inte

behandling av samarbetet mellan de nordiska länderna i fråga om bekämpning av oljeskador till havs. Danmark, Finland, Norge och Sverige har år 1971 ingått ett särskilt avtal, det så kallade Köpenhamnsavtalet, om samarbete i fråga om åtgärder mot oljeförorening av havet. Island arbetar på att ansluta sig till detta avtal snarast möjligt. Av de nordiska länderna är dessutom Danmark, Finland och Sverige med i Helsingforsavtalet om skydd av Östersjön, vilket även gäller samarbete i fråga om oljebekämpning. På motsvarande sätt är Danmark, Norge och Sverige med i Bonnavalet, som gäller oljebekämpningssamarbete på Nordsjön.

Ansvar för bekämpning av oljeskador till havs ligger i Danmark, Finland och Norge hos miljöförmyndigheterna, medan den behöriga instansen i Sverige är kustbevakningen och i Island Sjöfartsdirektoratet tillsammans med kustbevakningen. Inom ramen för de internationella avtalen inom denna sektor anordnas bekämpnings- och alarmövningar.

Köpenhamnsavtalet mellan de nordiska länderna gäller enbart samarbete i fråga om oljebekämpning och täcker alltså inte bekämpningen av kemikalieolyckor till sjöss. Helsingforskonventionen om skydd av Östersjön täcker utöver oljebekämpningssamarbetet även samarbetet i fråga om bekämpningen av kemikalieolyckor. Köpenhamnsavtalet skall utvidgas att gälla även kemikalieolyckor. Bonnavalet om bekämpningssamarbete i Nordsjön har ändrats så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor.

Föroreningssituationen

Inom de nordiska ländernas havsområden inträffar årligen några få betydande oljeolyckor. Karaktären av operativa utsläpp har ändrats så att de ej mera idag kräver aktiva bekämpningsåtgärder, vilket ännu i början av 1970-talet var fallet. Bekämpningen av oljeskador förutsätter inte alltid hjälp från andra länder. Inget land har beredskapen dimensionerad för de största olyckorna. I dessa fall fordras internationell samverkan (se bilaga 2). Oljeborrningen Nordsjön och södra Östersjön innebär en betydande ökning av risken för oljeskador.

Jämsides med olja transporteras även andra farliga ämnen i tankfartyg som går i de nordiska ländernas vattenområden t.ex. i Nordsjön och Östersjön. Därutöver transporteras ansevärd mängder farliga ämnen i förpackad form.

Enligt förhandenvarande uppgifter har några större kemikalieutsläpp från fartyg inte ägt rum i de nordiska ländernas vattenområden. Det har hänt att kemikaliefartyg kört på grund, men inga miljöskador har uppkommit. På basis av olycksfallsstatistiken för kemikalietransporter torde man kunna räkna med att allvarigare kemikalieolyckor i de nordiska ländernas havsområden inträffar en gång på fem eller tio år.

Nordiska åtgärdsplaner

Nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete för bekämpning av kemikalieolyckor inleddes år 1985 med finansiellt stöd av Nordiska ministerrådet. Samarbetet omfattar bekämpning av kemikalieolyckor såväl på land som till sjöss. Det pågår både samnordiska projekt och nationella projekt angående t. ex. regionala risk- och konsekvensanalyser, informationssystem, indikeringsutrustning, spridning av kemikalier i luft och vatten, miljökonsekvenser av utsläpp samt en nordisk testanläggning för inlärninng och övningar.

Styrgruppen för nordiskt forsknings- och utvecklingsamarbete för bekämpning av kemikalieolyckor har lagt fram en rekommendation till nordisk strategi och ambitionsnivå för beredskap mot kemikalieolyckor. Förslaget kommer att behandlas i vederbörande nationella och nordiska organ före den slutliga behandlingen i Nordiska ministerrådet.

Beslut

- Alla nordiska länder skall anslutas till Köpenhamnsavtalet. Detta kunde exempelvis ske i samband med en allmän revidering av avtalet under de närmaste åren.
- Köpenhamnsavtalet om oljebekämpningssamarbete mellan de nordiska länderna bör ändras så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor till havs.
- De nordiska länderna bör fortsätta att utveckla övervakningen per flyg av olje- och kemikalieutsläpp, så att samtliga länder i mitten av 1990-talet har nått en tillfredsställande nivå på detta område.
- De nordiska länderna bör fortsätta att utveckla sin oljebekämpningsberedskap så att samtliga länder i mitten av 1990-talet har tillfredsställande beredskap på detta område.
- De nordiska länderna bör intensifiera det direkta samarbetet mellan myndigheter på regional nivå på de havsområden, där länderna har en gemensam riksgräns (Torneå/Haparanda, Kvarken, Södra Kvarken/Ålands hav, Öresund, Svinesund). För dylika områden borde gemensamma beredskapsplaner uppgöras och bekämpningsarbete övas regelbundet.
- De nordiska länderna skall arbeta för att varje land i mitten av 1990-talet har en försvarlig beredskap och år 2000 en tillfredsställande beredskap för bekämpningen av kemikalieutsläpp.
- Länderna bör införa tillräcklig beredskap för att klara av farosituationer förorsakade av radioaktivt material, t. ex. när transportbehållare för dylikt material skall lokaliseras och lyftas ur havet.
- De nordiska länderna bör samarbeta intensivt eftersom vart land förbättrar sin beredskap för bekämpning av kemikalieutsläpp till sjöss.

9. Planer för vissa belastade områden

Inledning

Den generella planen omfattar huvudsakligen rikstäckande åtgärder eller gemensamt nordiskt agerande i internationella fora. Havsområdena kring Norden är emellertid av mycket skiftande karaktär, och detaljerade planer anpassade till olika kust- och havsområdets förutsättningar måste komplettera den generella planen. Av särskild betydelse är i detta sammanhang sådana havsområden som är av gemensamt intresse för två eller flera nordiska länder, och som idag är utsatta för en stor föroreningsbelastning, eller är särskilt känsliga för föroreningar. I denna plan har framförallt valts ut sådana områden som är av stor betydelse för befolkningen i områdena och där det finns klart uttalade behov av mycket konkreta åtgärdsprogram för att snarast begränsa föroreningsbelastningen.

I denna plan beskrivs särskilda åtgärdsprogram för Bottniska viken, Öresund, (Kattegatt) och Østfold/Norra Bohuslän. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden.

Det finns redan ett samarbete etablerat för de flesta gränsvatten mellan de nordiska länderna. Existerande samarbetsformer bör utnyttjas i största möjliga utsträckning för de områdesplaner som här beskrivs.

Generellt gäller den nordiska miljöskyddskonvention som undertecknades år 1974 av Danmark, Finland, Norge och Sverige. Konventionen har tillkommit på initiativ av Nordiska rådet och syftar till att i nationell lagstiftning likställa grannländernas miljöskyddsintressen med det egna landets.

Det är i detta sammanhang angeläget att understryka att denna konvention bör komma till användning oftare än hittills och att länderna mer ser det som en skyldighet än som ett undantag att nabolandet informeras om planer på och tillkomsten av nya anläggningar.

Finland och Sverige har sedan 1972 ett samarbete om samordning och initiering av forsknings- och utredningsarbete om föroreningsförhållandena i Bottniska viken. Bottniska viken-kommittén upprättades för att samordna arbetet. Inom kommittén har bl. a. en tillfällig arbetsgrupp för skogsindustrins vattenvårdsfrågor utarbetat ett gemensamt underlagsmaterial som färdigställdes 1988.

Danmark och Sverige har en överenskommelse sedan 1974 om att verka för att särskilda åtgärder vidtas för att skydda Öresund mot föroreningar och annan påverkan. Öresundskommissionen har upprättats för att samordna detta arbete. Inom Öresundskommissionens ram har en åtgärdsplan för Öresund utarbetats (1989).

Ett förslag till en gemensam plan för begränsning av föroreningarna i Kattegatt har utarbetats och redovisades 1987 av miljöstyrelsen i Danmark och statens naturvårdsverk i Sverige.

Sverige och Norge bildade 1980 en gränskommitté for området Østfold-Bohuslän. Gränskommittén syftar till ett regionalpolitiskt samarbeite og innehåller bl. a. ett samarbeite om undersøkingar avseende gränsvattnets kvalitet og faktasammanställningar for diskussion om initiativ till åtgärder. Statens forurensningstilsyn og statens naturvårdsverk har under 1988 utarbetat ett gemensamt program for recipientmätningar i området.

Nordsjön og Skagerrak är särskilt utsatta områden där den samlade översikten är bristfällig. Delvis sammanhänger detta med att flera länder är berörda. En viss koordinering av arbetet sker genom North Sea Task Force, som år 1993 skall framlägga en statusrapport över Nordsjön. I detta arbete är Danmark "lead country" for den östliga delen av Nordsjön og Norge for Skagerrak/Kattegatt-området.

Områdesplaner

9.1 Grensefarvannet mellom Norge og Sverige: Nedre Glomma-regionen, Iddefjorden og Bohuslänkysten

Innledning

Arbeidet med å bedre forurensningssituasjonen i Nedre Glomma-regionen, Iddefjorden og kystområdet mellom Sverige og Norge, har pågått i mange år. Behovet for en forsterket innsats var bakgrunnen for et grensemøte mellom miljø- og energiminister Birgitta Dahl (Sverige) og miljøvernminister Sissel Rønbeck (Norge) i august 1986. Fra norsk side ble det på møtet presentert en tiltakspakke eller handlingsplan, for å redusere tilførselene på norsk side.

Samtidig ble det nedsatt en felles arbeidsgruppe. Gruppen har til oppgave å etablere et felles svensk/norsk samarbeide i overvåkingen av grensefarvannet. Gruppen er sammensatt av representanter fra Statens Naturvårdsverk (SNV), länsstyrelsen i Göteborgs- og Bohus län, Statens forurensningstilsyn (SFT) og fylkesmannen i Østfold.

Forurensningssituasjonen

Nedre Glomma-regionen

Nedre Glomma-regionen kan karakteriseres som sterkt forurenset. Det slamholdige vannet i Glomma, som hovedsaklig skyldes erosjon fra jordbruksarealer, gir vannet i hele Nedre Glomma-regionen innenfor Hvalerøyene dårlig siktedyp. Jernhydroksyd fra industriutslipp dekker store områder og utarmer sjøbunnen. Det er store mengder organisk materiale i vannet med dertil lave konsentrasjoner av oksygen og forekomster av hydrogensulfid på sensommeren. Dette er årsak til bl.a. en fattig

dypvannsauna og en artsfattig bløtbunnsfauna som er dominert av arter som tåler betydelig forurensing.

Konsentrasjonene av miljøgifter kan betegnes som lave til moderate. Unntak fra dette er tydelige overkonsentrasjoner av jern og titan i tang og delvis i blåskjell i en del av området. Miljøgiftnivåene som er observert tyder imidlertid ikke på et miljø som kan være skadelig for marine organismer.

Iddefjorden

I begynnelsen av 1970-årene var Iddefjorden så og si fisketom. Forholdene i dag er fremdeles dårlige, men verken Haldens nærområde eller Ringdalsfjorden er lenger fisketomme. Fjorden er fortsatt betydelig forurenset. Store mengder av organisk materiale gir tildels svært dårlige oksygenforhold. Sammen med giftvirkninger fra industriutslipp, gir dette reduserte organismsamfunn både i overflatelag og i dypvann. Siktedypet er dårlig pga. partikkelinnholdet i vannet.

Bohuslän-kysten

Det er dårlig siktedyp i en del av fjordene i Bohuslän. Dette har blitt forbundet med utslipp av uorganiske næringsalter. Det er observert områder med oksygenfattig vann og økte mengder hydrogensulfid i fjordområdene nord for Göteborg. Det er påvist høyere konsentrasjoner av organiske klorforbindelser i nærheten av industriområder. Dette gjelder også for kadmium og kvikksølv.

Tilførsler/belastning

Nedre Glomma-regionen belastes av store utslipp av organisk materiale fra treforedlingsbedriftene Borregaard og Greaker. I tillegg slippes det ut fosfor, nitrogen og organisk stoff fra Fredrikstad og Sarpsborg området som urensset kommunal kloakk. Kronos Titan i Fredrikstad har sluppet ut store mengder tungmetaller og svovelsyre, men bedriftens utslipp ble kraftig redusert fra 30 april 1989. Bedriftene og kommuner har nå fått, eller er i ferd med å få, nye tillatelser (ss. 32–33). Utslippene av organisk materiale fra treforedlings-bedriften Saugbruksforeningen i Halden er hovedkilden til forurensningen i Iddefjorden. Også denne bedriften har nå fått ny utslippstillatelse.

Göteborg- og Bohuslän-kysten tilføres organisk materiale, fosfor og nitrogen fra utslipp fra en rekke mindre renseanlegg langs kysten, samt Rya-verket i Göteborg. Langs denne kyststrekningen finnes det tre store industriområder, Göteborg, Stenungssund og Uddevalla, hvor det bl.a slippes ut relativt store mengder olje. Flere av bedriftene har fått nye utslippstillatelser i løpet av 1989.

Den direkte tilførselen av nitrogen og fosfor til Nedre Glommaområdet

var i 1987 henholdsvis 13 500 tonn og 850 tonn. Fra området Göteborg til grensen var de tilsvarende tallene 26 000 tonn og 550 tonn. Den årlige belastningen av organisk materiale fra Glomma er ca. 85 000 tonn C (TOC). Göta älv transporterer årlig ca. 130 000 tonn O₂ (COD).

Disse utslippene er bestemmende for miljøforholdene lokalt i det nære kystfarvannet. Belastningen av f. eks. næringssalter fra kilder i Göteborgs- og Bohus län og i Østfold fylke utgjør allikevel en liten del av den totale belastningen til kystområdene. Den betyr av den grunn relativt lite for vannkvaliteten i de frie vannmassene og er hovedsaklig, et "nærmiljøproblem". Den årlige transporten av næringsstoffer, organiske forbindelser og tungmetaller med det nordadgående strømsystemet, fra Østesjøen/Kattegatt (Den Baltiske strøm) og fra sydlige og sentrale deler av Nordsjøen (Jyllandsstrømmen), er betydelig større. Størrelsen og effekten av disse tilførselene er nå gjenstand for en felles svensk-norsk undersøkelse. Man søker å beskrive den kjemiske og biologiske tilstanden i området og knytte forurensningseffekter til kilder. Dette er derfor et studio av forurensningsgradienter.

Tiltak

På norsk side er det som nevnt iverksatt en handlingsplan som tar sikte på en merkbar forbedring av kystområdenes miljøkvalitet fra og med 1990. Handlingsplanen omfatter tiltak for å redusere forurensende utslipp fra både industrien, kommuner og landbruk.

For industriens vedkommende er første trinn i prosessen gjennomført ved at de store industribedriftene i området allerede har fått nye utslippstillatelser med vesentlig strengere utslippsbegrensninger enn tidligere. To slike tillatelser er påklaget til Miljøverndepartementet og en av dem er ennå ikke endelig avgjort.

Av disse tillatelser skal nevnes:

Kronos Titan der utslippene fra 30.4.1989 er redusert med:

Oppløste jernsalter (som jernsulfat)	95 %
Svovelsyre (100 %)	88 %
Tungmetaller (sum alle tungmetaller)	95 %

Tiltaket innebærer at de vesentlige deler av bedriftens tidligere utslipp samles opp, transporteres med lekter, behandles og deponeres på en miljømessig forsvarlig måte.

Borregaard Industries Ltd. har fått ny utslippstillatelse der kravene som et minimum medfører følgende utslippreduksjoner:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	60 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	66 %

Det er lagt opp til at tiltakene gjennomføres i løpet av årene 1988–1993 med trinnvise utslippsreduksjoner. Denne saken er for tiden til klagebehandling i Miljøverndepartementet.

Saugbrugsforeningen i Halden har nå etter klagebehandling fått fastsatt en ny utslippstillatelse av Miljøverndepartementet. Under forutsetning av at Saugbrugsforeningen bestemmer seg for å bygge en ny papirmaskin til erstatning for cellulosefabrikken, blir utslippsreduksjonen med den omstrukturerte bedriften følgende:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	83 %
Suspendert stoff	53 %
Klororganiske forbindelser	100 %

Fra 1. mai 1990 til cellulosefabrikken legges ned 1. juli 1992, vil utslippsreduksjonene være på:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	20 %
Suspendert stoff	35 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50 %

Hvis Saugbrugsforeningen ikke beslutter å bygge en ny papirmaskin, vil kravet til utslipp av løst organisk materiale fra 1. mai 1990 innebære en utslippsreduksjon på 70 %.

Greaker Industrier har fått ny utslippstillatelse der kravene vil medføre følgende utslippsreduksjoner:

Suspendert organisk materiale	30 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50 %

Tiltakene skal være gjennomført i løpet av 1991. Ytterligere tiltak vil bli vurdert deretter.

Etter en større kontrollaksjon for all konsesjonsbehandlet industri i Østfold i 1987, blir nå Østfoldindustrien inspisert og kontrollert på samme måte som for landets øvrige industri. Erfaringene med dette kontrollsystemet er gode og kontrollen vil i hvert fall bli opprettholdt og muligens utvidet noe.

Kommunene i Sarpsborgs- og Fredrikstadsregionen har bygget og satt i drift nye kloakkrensingsanlegg. Anleggene innebærer en reduksjon i størrelsesorden 90–95 % i utslippene av fosfor, 20 % for nitrogen og 60–70% i utslippene av organisk stoff.

Der er økt innsats mot landbruksforurensning i hele regionen, noe som vil bidra til å redusere forurensningstilførslene til Glomma og Haldenvassdraget. Tiltakene omfatter bl.a. strengere krav og nye ordninger for tekniske miljøtiltak bl.a. gjødsel-lagre og silo. Det er fastsatt regler om maks. 2,5 dyre-enheter pr. ha og gjødselplanlegging tas i bruk i stort omfang. Det er også fastsatt regler om bakkeplanering som er en viktig forurensningskilde i dette området.

Det vil også bli satt igang tiltak for å redusere arealavrenningen og erosjon gjennom bl.a. redusert jordarbeiding og vegetasjons-zoner (beskyttelses-zoner).

På den svenska sidan är i stort sett alla reningsverk med en anslutning av 1 000 p. e., utbyggda med kemisk fällning. Även för mindre verk med direktutsläpp till havet har ställts krav från länsstyrelsens sida på långtgå-

ende rening. Vidare pågår arbete med att få till stånd ytterligare reningsverk i områden med gruppbebyggelse. Vad gäller RYA-verket ligger detta under de krav som koncessionsnämnden fastställt skall gälla från 1990 (15 mg BOD, 0,5 mg P/l, utgående vatten). RYA-verket har dessutom ett utredningskrav på åtgärder för kväverening, som skall redovisas för koncessionsnämnden 1990.

När det gäller utläckage från jordbruksområden har länsstyrelsen inventerat samtliga jordbruksfastigheter med djurbehållning för att utröna i vilken utsträckning föroreningar från dessa tillförs vattendragen. De jordbruk som har bristfälliga gödselvårds- eller ensilageanläggningar uppmanades att avhjälpa bristerna före 1990, hittills har ett 50-tal råd enligt miljöskyddslagen 39 § har meddelats.

För Stenungsundsindustrierna gäller följande åtgärdsprogram:

BEROL KEMI har ålagts att reducera sitt utsläpp av nonylfenoler med 90 % till 1990. Samma målsättning gäller för etanoxidutsläppen till luft och under 1988 har ett åtgärdsprogram igångsatts. På grund av svårigheter att uppskatta utsläppens storlek är det svårt att kvantifiera reduktionen. NESTE OXO AB har installerat kompletterande reningsutrustning som beräknas reducera utsläppen av toxisk och bioaccumulerbar substans med åtminstone 75 % samt även reducera halten suspenderat material med mer än 50 %. Försök tyder på att reduktionen av toxiska och bioaccumulerbara ämnen kan bli uppemot 80 %.

NESTE POLYETEN har inga vattenutsläpp. Bolaget arbetar med att minska diffust läckage till luft och modernisera utrustningen med sikte på att minska etenutsläppen till hälften inom en tioårsperiod. Likaså skall NORSK HYDRO PLAST genomföra ett liknande program för att minska vinylkloridutsläppen till luft. Detta företag har nyligen installerat en reningsutrustning som minskat dessa utsläpp med 35 %.

STATOIL PETROKEMI har bra reningsanläggningar för vattenutsläppen av olja, aromater och fett. Inom fem år skall luftutsläppen halveras.

Samtliga Stenungsundsindustrier fick från 1 januari 1989 reviderade utsläppskontrollprogram som bl. a. inkluderar mikrotox- och biotester.

Tillstånden för utsläppen till luft från raffinaderier i Göteborgs- och Bohus län har omprövats av koncessionsnämnden innan utgången av 1990.

Videre svensk-norsk samarbeid

En arbetsgrupp bestående av representanter fra SNV, länsstyrelsen i Göteborgs- og Bohus län, Tjärnö Marinbiologiske stasjon, SFT, Fylkesmannen i Østfold og Norsk institutt for vannforskning (NIVA) har utarbeidet et programutkast for overvåkning av kystfarvannet mellom Norge og Sverige. Hovedformålet med programmet er å undersøke i hvilket omfang forurensninger fra svenske, norske, og andre lands utslipp påvirker

forurensningssituasjonen i kystområdet i Göteborgs- og Bohus län og i Østfold fylke.

Ved å gjennomføre dette programmet vil man kunne beskrive tilstanden i området og knytte effekter av forurensninger til kilder. Det skal måles effekter av organisk belastning, overgjødning, metaller og organiske giftstoffer. For å finne effektene må man undersøke: hvor strømmen går (retning, utbredelse, dyp), partikkeltransporten, sedimenteringen og dens innflytelse på bløtbunnsfaunaen, overflatemassenes effekter på gruntvannsamfunnene, på fisk. Det statusbildet som man regner med skal kunne frembringes på 2–3 år, skal legges til grunn for valg av stasjonsnett og frekvens i faste overvåkingsrutiner.

9.2 Öresund

Föroreningsituationen

Som havsområde betraktet är Öresund mycket speciellt beroende på de hydrologiska förhållandena. Öresund är en förbindelselänk mellan Östersjön och Kattegatt med en i huvudsak ytlig utgående ström med utsötat vatten och en ingående bottenström med saltare Kattegatt- eller Skagerakvatten. Dessa hydrologiska förhållanden medför att salthalten varierar avsevärt både temporalt och regionalt, vilket i sin tur innebär en stress på biota i området.

Halterna av näringsämnen är högre i Öresund än i omgivande havsområden men trots detta har ingen generell förhöjning av primärproduktionen kunnat konstateras, vilket sannolikt beror på den komplicerade hydrologin. Däremot spelar säkerligen föroreningarna från Öresundsområdet en viss roll för situationen i Kattegatt, där under senare år flera tecken på grava miljöstörningar konstaterats. Sådana störningar orsakas vanligen av kraftiga algbloomingar vilka resulterar i syrgasbrist i bottenvattnet som i sin tur kan medföra fiskrusningar alternativt fiskdöd eller att bottenfaunan slås ut helt eller delvis inom vissa områden. Under vissa tider har också problemen varit stora för musselodlarna, beroende på blomning av giftiga arter som medför att musslorna varit hälsovådliga. I Kattegatt har också konstaterats storskaliga förändringar i bottenfaunasamhället, vilka misstänks bero på en ökad eutrofiering.

Vad gäller organiska och oorganiska miljögifter i Öresund är generell halterna i biota, vatten eller sediment ofta förhöjda. De ämnen som ger störst anledning till oro är kvicksilver och organiska tennföreningar. Kviksilverhalterna i fisk ligger lokalt över gällande gränsvärden och när det gäller tennföreningarna tros dessa vara orsak till att musslor saknas i vissa områden. Även halterna av kadmium, koppar och bly kan lokalt ge effekter på ekosystemet. Detta gäller också för oljekolväten främst i närområdena till Köpenhamn. Vid några tillfällen har smakförändringar hos konsumtionsdjur konstaterats, företrädesvis fenolsmak i fisk men det

finns även risk för smakförändringar kopplade till oljekolväten. Halterna av PCB och DDT i fisk har minskat kraftigt och inte heller för övriga klorkolväten anses situationen vara alarmerande.

Ovanstående översikt grundar sig på ett relativt stort antal analyser men underlaget är på intet sätt heltäckande vilket betyder att ytterligare provtagningar kan förändra bedömningen av situationen.

Belastning

Tillförseln av förorenande ämnen till Öresund från omgivande landområden är relativt väl kartlagd.

Belastningen av fosfor och kväve (nitrogen) på Öresund

Fosfor t/år	Vattendrag	Industrier	Kommuner
Danmark	250 (1987)	10 (1986)	1.540 (1986)
Sverige (1987)	150*	235	185

Kväve t/år			
Danmark	2.600 (1987)	190 (1986)	6.400 (1986)
Sverige (1987)	6.700*	115	1.900

* medelvärde 1981–87

Under senare år har utsläppen av fosfor och organiskt material (mätt som BOD) mer än halverats medan kväveutsläppen minskat endast obetydligt. Av dessa tillskott kommer ca 70 % från den svenska sidan. Belastningen från atmosfäriskt nedfall är marginell gällande fosfor men utgör ett ytterligare påslag om ca 20 % för kväve.

När det gäller oorganiska och organiska miljögifter är underlaget något mer ofullständigt men generellt gäller att belastningen i huvudsak kommer från direkta utsläpp till sundet. Den diffusa belastningen från atmosfären och via dagvatten är dock för flera ämnen betydelsefull, särskilt för bly där den atmosfäriska belastningen står för närmare 60 % av totalbelastningen. Belastningen via vattendragen är oftast av mindre betydelse än ovan uppräknade källor.

Av de direkta utsläppen dominerar de från reningsverken relativt stort, oftast kommer mer än 90 % av belastningen från dessa.

De danska utsläppen är mestadels betydligt större än de svenska gällande kommunala och industriella utsläpp samt utsläpp via dagvattnet, medan de svenska transportererna via åarna vanligen är större än de danska.

Åtgärder

I den svenska regeringens proposition "Miljöpolitiken inför 90-talet" anges som övergripande målsättning för havsområdena att kväveutsläppen i särskilt påverkade områden skall minskas till hälften före sekelskiftet

och att samtidigt fosforutsläppen minskas väsentligt. Strängare regler om djurhållning och hantering av stallgödsel bör införas.

Vad gäller kväveutsläppen bör i första hand en 50 %-ig reduktion uppnås före år 1992 vid reningsverk i särskilt påverkade områden (t. ex. Öresund).

Länsstyrelsen i Malmöhus län har i samarbete med statens naturvårdsverk utarbetat förslag till åtgärder för att minska den svenska föroreningsbelastningen på Öresund (SNV Rapport 3315), som av en arbetsgrupp inom länsstyrelsen redovisats i ett särskilt miljövårdsprogram för Malmöhus län.

Redovisade krav och riktlinjer innebär för *kommunala reningsverk* i Öresundsregionen bl. a. att

- Minst 95 % BOD- och fosforreduktion införes vid alla avloppsreningsverk med mer än 1000 p. e. och minst 90 % vid övriga verk.
- Minst 60–80 % nitrogenreduktion införes vid de fem största reningsverken med kustutsläpp och de tre största med utsläpp i inlandsvatten. I övrigt bör nitrogenreduktion införas vid de större verk där tillräcklig bassängkapacitet redan i dag finns installerad.
- Bräddning av orenat avloppsvatten bör begränsas så långt som möjligt och förorenat dagvatten ledas till reningsverk för behandling.

För *industrier*, t. ex. gödselmedelstillverkare och livsmedelsindustrier, skall gälla att krav på minskning av närsaltutsläppen bör ställas i samband med omprövning.

Ytterligare begränsning av fosforutsläppet från Kemira Kemi AB i Helsingborg införes. Möjligheten till ytterligare begränsning av utsläppen från övriga industrier med direktutsläpp bör utredas med målsättningen att likställas med kraven för kommunala utsläpp.

Utsläppen av fosfor och framförallt kväve från industrier anslutna till kommunala reningsverk bör, där så är möjligt, begränsas genom interna åtgärder.

Avloppsanläggningar för *enskild bebyggelse* skall uppfylla miljöskyddslagens krav på längre gående rening än slamavskiljning.

Där så är möjligt bör avloppsfrågan lösas genom överföring av avloppsvattnet till reningsverk med högggradig rening.

Från *dansk* sida kommer beslut om åtgärder i Öresundsregionen att träffas i överensstämmelse med den landsomfattande danska vattenmiljöplanen, som föreskriver en reduktion av tillförseln av kväve med 50 % och av fosfor med 80 %, innan 1993.

Enligt denna plan skall kommunala reningsverk för över 5.000 p. e. utbyggas med fosforfällning motsvarande ett utsläpp, beräknat som årligt genomsnitt, på under 1,5 mg/ P/l, anläggningar för mer än 15000 p. e. skall ha kvävereduktion till en nivå, under 8 mg N/l. För Öresundsregionen kommer denna utbyggnad, som är planerad att genomföras innan utgången av 1993, att innebära en utbyggnad av 24 anläggningar med

fosfor- och kvävereduktion för totalt 3,4 miljoner p. e., samt fem anläggningar med fosforreduktion (och nitrifikation) för ca 50 000 p. e.

Tills vidare är det för dessa mindre anläggningar planerat en mer långtgående rening vid 16 verk med en nuvarande belastning på ca 11 000 p. e. Man planerar att lägga ned 21 mindre anläggningar med en sammanlagd belastning på ca 8 000 p. e.

För industriutsläpp över en viss storlek skall reduktionen av närsalter ske med tillämpning av bästa tillgängliga teknik.

För *jordbruket* skall följande krav och riktlinjer gälla:

- Antalet djurenheter begränsas till 1 djurenhet per hektar när det gäller svin och höns och 1,5 djurenheter när det gäller nötkreatur. Föreskrifterna bör omfatta företag med fler än 10 djurenheter. Kraven bör vara uppfyllda senast den 1 januari 1995.
- Gödselvårdsanläggningar skall senast den 1 januari 1995 ha sådan kapacitet att hela årsproduktionen kan lagras, dvs. 8 månader för nötkreatur som går på bete och 10 månader för övriga djurslag. Läckage av gödselvatten, urin eller pressaft får inte förekomma. Inventering av gödselvårdsanläggningarna bör genomföras.
- En behovsanpassad tillförsel av växtnäring bör i första hand åstadkommas genom rådgivning.

Gödselgivans storlek skall anpassas till aktuella grödors behov.

- Spridningsförbud gäller för perioden 1 december – 28 februari om inte nedbrukning kan ske samma dag. Spridning får endast ske i växande gröda eller före höstsådd under perioden 1 augusti – 30 november.

Vinterspridning av stallgödsel eller avloppsslam bör inte tillåtas.

- Höstspridning av stallgödsel eller avloppsslam bör endast få ske till växande gröda eller före sådd av höstgröda och hithörande regler träda i kraft senast 1 januari 1995.
- Miljöavgiften på gödselmedel har fördubblats fr. o. m. den 1 juli 1988, dvs. från 30 öre till 60 öre per kilo kväve och från 60 öre till 120 öre per kilo fosfor.
- Övergång bör genomföras till fosforfria eller fosforfattiga diskmedel vid disk av mjölkningsutrustningar.
- Åkermarken bör vara bevuxen under så stor del av året som möjligt genom ökning av vallodling och andelen höstsådda grödor samt genom insådd av fånggröda. Målet bör vara att 60 % av åkermarken är höstbevuxen år 1995.
- Odling av mellangröda bör ske efter skörd av all stråsådd som inte följs av höstsådd gröda.
- Överföring av åkermark till skog eller energiskog är ett effektivt sätt att minska växtnäring förlusterna. Härvid bör i första hand åkermark med sämst växtnäringshushållning komma i fråga.

Från dansk sida har etablerats eller planerats ett mycket utbyggt tillsynsprogram angående utsläpp, jordbruksegendomar och recipienter.

Tidigare undersökningar som har genomförts i Öresundskommissionens regi, har visat att algproduktionen i Öresund huvudsakligen styrs av tillförseln av kväve.

Som framgår av ovanstående kommer huvuddelen av kvävet från danska direktutsläpp, medan Sverige står för huvuddelen av kvävet som läckage från jordbruket.

Beskrivningen av de danska åtgärderna visar, att det från dansk sida läggs stor vikt vid kvävereduktion. Öresundskommissionen har tillsatt en arbetsgrupp som i ett åtgärdsprogram för Öresund skall redovisa hur belastningssituationen kommer att minska baserat på nuvarande förslag till åtgärder och vid behov föreslå ytterligare åtgärder. Arbetsgruppen har avrapporterat med utgången av 1988.

Vidare svenskt/danskt samarbete

Det dansk/svenska samarbetet bedrivs till stor del inom Öresundskommissionens ram och även beträffande recipientkontrollen sker ett intimt samarbete med harmonisering av kontrollprogram och gemensam utvärdering av resultat. Likaså är samarbetet gällande Kattegatt omfattande och dagsläget kan samarbetet sägas vara tillfredsställande.

9.3 Bottniska viken

Föroreningssituationen

Bottniska viken är Östersjöns nordligaste och ytmässigt sett största vik. Bottniska viken kan indelas i en nordlig del, Bottenviken och en sydlig del, Bottenhavet. Delarna skiljs åt av ett grunt område, Kvarken, som är beläget mellan Umeå och Vasa. Hydrologiska data framgår av nedanstående tabell och fig. 9.

Område	Maxdjup meter	Medeldjup meter	Yta km ²	Volym km ³
Bottenviken Bottenhavet inkl Ålands hav och Skärgårdshavet	156	41	36 000	1 500
Bottniska viken	294	62	79 000	4 870
	294	55	115 000	6 370

Bottniska vikens särställning framhävs av det begränsade vattenutbytet med egentliga Östersjön. Vattnets salthalt avtar märkbart ju längre norrut man kommer, vilket förorsakar olikheter i såväl växt- som djurlivet i vikens olika delar. Med älvvattnet förs organiska ämnen, bl. a. humus, ut i havet och färgar vattnet, speciellt i Bottenviken, tidvis gulbrunt. Jämförd med övriga delar av Östersjön är Bottniska viken näringsfattig. Växt- och djurvärlden representeras av endast ett fåtal arter, vilka anpassat sig till förhållandena i detta karga bräckvatten. Dessa arter är synnerligen känsliga för miljöförändringar.

Bottenviken uppvisar i dag inga storskaliga eutrofieringssymptom. Syreförhållandena är i stort goda. De problem med förhöjda närsaltkoncentrationer och/eller sämre syreförhållanden som trots allt förekommit har registrerats i kustnära områden av skärgårdstyp. Allvarliga miljöproblem i Bottenviken har orsakats av stora metallutsläpp från bl. a. Rönnskärsverken. Skogsindustrins utsläpp av främst organiska klorföreningar innebär ett hot mot vattenkvaliteten i området. Bottenhavets kustområden uppvisar på många håll, främst i skärgårdsområdena, tendenser till eutrofieringseffekter. Ett flertal både mindre och större industrianläggningar, främst skogsindustrier och en titandioxidfabrik, är lokaliserade utefter Bottenhavskusten. Stora mängder svårnedbrytbara organiska ämnen har under en följd av år påverkat recipienten. Halterna av organiska miljögifter är så höga att missbildningar på både däggdjur och fisk förekommer.

Belastning

Belastningen på Bottniska viken under åren 1972–1982 har redovisats i ett s. k. temakapitel i Kommitténs för Bottniska viken årsrapport 11, 1983. Där ingår också beskrivning av mätmetoder. Belastningen under de två följande åren finns sammanfattade i Kommitténs för Bottniska vikens rapport "The Gulf of Bothnia – discharges from land and air 1982–1984". En rapport om metallbelastningen på Bottniska viken har publicerats år 1989.

Belastningen från Finland och Sverige anges i vidstående tabeller.

Belastningen från Sverige på Bottniska viken 1987

ton/år

Källa	BOD ₅	tot-P	tot-N	Hg	Cd	Pb	Cu	Zn	Anm
Kommuner	2950	165	1935	0.006	0.010	0.7	1.4	4	
Industrier	78 200	305	1 890	0.3	1.9	11	10	50	1)
Fiskodling	..	8	65	–	–	–	–	–	
Älvar	..	2700	58 000	*	1.6	*	244	1 152	1)
Totalt ca	81 200	3200	62 000	0.3	3.5	12	255	1 200	

Anm. 1) metallbelastningen från 1985.

* ej uppmätt

Direktutsläppen från kommuner och industrier har erhållits ur årsrapporter från respektive anläggningar. Belastningen från fiskodlingar har uppskattats med ledning av produktionssiffrorna. Transport via älvar inklusive diffusbelastningen från kustzonen har erhållits ur data från vattendragskontrollen i bägge länderna.

Under 1987 har mätningar av AOX skett i de svenska älvarna som mynnar ut i Bottenviken och Bottenhavet. Resultatet blev 840 respektive 1 030 ton. En uppskattning av TOCl-utsläppen från skogsindustrin har skett och givit som resultat att Bottenviken och Bottenhavet belastades

(1985) med ca 5 000 ton TOCl vardera. Vid samma tidpunkt var motsvarande utsläpp från Finland till Bottniska viken totalt ca 4 500 ton TOCl.

Belastningen på Bottniska viken från atmosfären

Ur ovan nämnda rapport om belastningen på Bottniska viken 1982–1984 har hämtats följande uppgifter om depositionen av fosfor och kväve. Uppgifterna om depositionen av metaller är tagna ur Kommitténs för Bottniska viken rapport om metallbelastningen.

ton/år

Fosfor	600 – 1 900	Bly (Pb)	180
Kväve	41 000 – 81 000	Kadmium (Cd)	11

Belastningen från Finland på Bottniska viken år 1987

ton/år

	BOD ₇	COD	AOX	tot-P	tot-N	Hg	Cd	Pb	Cu	Zn	Cr	Ni	Fe
<i>Bottenviken</i>													
Kommuner	1 600	..	..	30	1 000	<0,02	<0,04	<1	<1	<7	..	..	..
Industri	25 000	113 000	..	146	1 240	0,03	0,14	–	2,4	22	7,8	21	300
Fiskodling	..	–	–	5	33	–	–	–	–	–	–	–	–
Älvar (1984–87) ¹	..	..	..	2 100	33 000	<1	1,3	19	66	410	65	..	63 000
<i>Bottenhavet och Skärgårdshavet</i>													
Kommuner	2 200	..	..	60	1 800	<0,06	<0,08	<3	<4	<20	..	..	..
Industri	13 000	64 074	..	104	595	0,00	0,01	1,8	8,4	115	58	9,2	18 000
Fiskodling	..	..	..	59	540	–	–	–	–	–	–	–	–
Älvar	..	..	..	..	..	<1	1	13	39	180	77	..	32 000
<i>Bottniska viken</i>													
Kommuner	3 200	..	..	90	2 800	<0,08	<0,12	<4	<5	<27	..	..	..
Industri	38 000	177 074	..	250	1 835	0,03	0,15	1,8	11,8	137	65,8	30,2	18 300
Fiskodling	..	–	–	64	573	–	–	–	–	–	–	–	–
Älvar	..	..	..	..	..	<2	2,3	32	105	590	142	..	95 000

¹ För metaller 1985–86

Åtgärder

Kommunala avloppsanläggningar

De kommunala direkta avloppsvattenutsläppen från *Sverige* till *Bottniska viken* kommer från ca 75 anläggningar i varierande storlek. Ca 1/3 av avloppsreningsverken släpper ut sitt vatten i *Bottenviken*, ca 2/3 av verken i *Bottenhavet*. Endast 18 av avloppsreningsverken har mer än 10 000 pers. anslutna och endast fyra av dem (*Luleå*, *Umeå*, *Sundsvall* och *Gävle*) är i storleksklassen 70–90 000 pers. anslutna.

Flertalet av de 75 verken har mekanisk-biologisk eller mekanisk-kemisk rening. Ca 30 av dem har biologisk-kemisk rening. De verk som har mekanisk-kemisk rening är till största delen lokaliserade till *Bottenviken*.

En relativt stor andel av belastningen från de kommunala anläggningarna utgörs av bräddvatten och dagvatten. Detta vatten har visat sig vara stundtals mycket förorenat varför det finns goda skäl att åtgärda främst bräddningen.

Utsläppen genom bräddning bör minskas genom att ledningssystemen optimeras och att förekommande brister, som felkopplingar och inläckage, rättas till samt att volymandelen dagvatten minskas. Det vatten som trots allt bräddas bör behandlas. Föroreningsutsläpp med obehandlat dagvatten bör minskas dels genom att åtgärder vidtas vid källorna så att föroreningar inte tillförs dagvattnet. Måttligt förorenat dagvatten bör tas om hand lokalt genom infiltration och genomsläpplig asfalt eller perkolationsmagasin. Starkt förorenat dagvatten bör påföras spillvattennätet via utjämningsmagasin.

Situationen vid de kommunala avloppsanläggningarna framgår närmare ur de tidigare rapporterna utgivna av Kommittén för *Bottniska viken*.

Några större förändringar i den kommunala avloppsvattenreningen i *Finland* har inte skett sedan 1984. Ett undantag utgör staden *Salo* vid *Skärgårdshavet*, där man övergått från biologisk till biologisk-kemisk rening. Vissa perifera områden har anslutits till redan existerande reningsverk.

Fiskodling

Den starkt expanderande finska fiskodlingen utgör ett växande problem, särskilt i *Skärgårdshavet*. Trots en skärpt styrning av produktionen och av foderanvändning och tekniska åtgärder, med klart minskande specifika utsläpp per ton odlad fisk som följd, ökar den totala belastningen av närsalter.

Industriutsläpp

Åtgärder bör i första hand vidtagas mot utsläpp av persistenta organiska ämnen och toxiska metaller. För närsalter bör åtgärder i *Bottniska viken* vidtagas om lokala problem finns eller om eutrofieringssituationen i de

öppna havsområdena motiverar detta. I Bottniska viken sker utsläpp av sådana ämnen från skogsindustri, metallverk, gruvor och kemisk industri.

Skogsindustri

I de svenska regeringsbeslut som hittills meddelats har utsläppsnivån för organiskt bundet klor (TOCl) begränsats till mellan 1,5 och 1,8 kg per ton massa. TOCl skall då mätas med STFI:s metod. I pågående ärenden har naturvårdsverket yrkat på utsläpp maximalt mellan 1,2 och 1,5 kg/t massa.

Enligt regeringens proposition skall vid samtliga fabriker åtgärder ha påbörjats senast vid utgången av år 1992 som sänker utsläppet till under 1,5 kg/t. Ytterligare åtgärder skall vidtas så snart teknik finns. Målsättningen är att på sikt från skogsindustrier så gott som eliminera utsläppen av klorerad organisk substans.

Processinterna åtgärder som minskar utsläppen av TOCl minskar även utsläpp av organisk substans mätt som COD och av närsalter. För närsalter och COD är målsättningen att på sikt minska utsläppen väsentligt.

Vid tillverkning av oblekt massa kan utsläppen minskas genom processinterna åtgärder och externa reningsmetoder.

Utsläppen år 1985 från svensk skogsindustri direkt till älvar som mynnar i Bottniska viken är sammanfattade i nedanstående tabell.

ton			
COD	P	N	TOCl
310000	130–350	650–1500	10000

Siffrorna för P, N och TOCl är schablonberäknade.

Vid den finska massa- och pappersindustrin har ett högeffektivt biologiskt reningsverk tagits i bruk år 1986 i Jakobstad. I Veitsiluoto och Uleåborg har motsvarande rening tagits i bruk och i Kemi kommer detta att ske vid ingången av 1990-talet. I Raumo kommer det existerande reningsverket att utvidgas. Vid processförändringar och produktionsutvidgningar kommer uppmärksamheten att fästas vid en ytterligare minskning av COD och TOCl.

I Finland har man för skogsindustrin godkänt ett målprogram enligt vilket

- den belastning som förorsakar mest olägenhet i vattendragen åtgärdas i brådsakande ordning,
- den syreförbrukande totalbelastningen (mätt enligt biologisk syreförbrukning BOD₇) från massa- och pappersindustrin minskas till 160 ton per dygn (årsmedelvärde) och den kemiska syreförbrukningen (mätt som COD_{c,r}) till 65 kg per ton blekt cellulosa,
- fosforbelastningen från massa- och pappersindustrin minskas till 1,5 ton per dygn (årsmedelvärde) och den specifika fosforbelastningen minskas till 60 g per ton blekt cellulosa,

– utsläpp av organiska klorföreningar från massaindustrin bör begränsas till 1,4 kg AOX per ton producerad massa som riksomfattande medelvärde.

Detta mål skall uppnås senast år 1995.

Järn- och stålindustri

Utsläppen med avloppsvatten från järn- och stålindustrin i *Sverige* är relativt begränsade. Utsläppen direkt till Bottniska Viken understiger 30 t Zn och 1 t Pb per år. Ytterligare åtgärder för att minska dessa utsläpp är inte prioriterade. Utsläpp till luft bör minskas med hänsyn till att de innehåller bl. a. Hg och dioxiner. Utsläppen är idag mellan 0,35 och 0,6 kg stoft/t. Genom inkapslingar och förbättrade avsugningsanordningar bör utsläppen kunna minskas till 0,1 kg stoft/t till 1995.

Vid ett stålverk betar bolaget rostfritt stål. En regenereringsanläggning som minskar utsläppet med ca 50 % bör kunna vara installerad före 1992 års utgång.

Vid järnverken i Brahestad, *Finland*, kommer utsläppen av olja att hållas högst vid nuvarande nivå. Koksverket, som togs i bruk år 1988, är försett med ammoniakavskiljare och ett effektivt biologiskt reningsverk. Tillstånden är av år 1986.

Metallverk

Metallverk är en industrisektor i *Sverige* med stora utsläpp av toxiska metaller både till luft och vatten. Bottniska viken påverkas av Rönnskärsverken både vad gäller utsläpp till luft och vatten. Vid Rönnskärsverken produceras bl. a. Cu, Pb, As och svavelsyra. De totala utsläppen var 1987 följande.

ton	Cu	Pb	Zn	Cd	As	Hg
Luft	44	65	62	1,3	10	0,4
Vatten	6,9	1,8	4,4	0,11	8,5	0,06
Summa	50,9	66,8	66,4	1,41	18,5	0,46

I första hand är det angeläget att minska utsläppen av As, Cu, Hg och Cd. Enligt beslut skall utsläppen fr. o. m. 1992 begränsas till följande värden.

ton/år	Cu	Pb	Zn	Cd	As	Hg
Luft	10	30	40	0,8	8	0,35
Vatten	2	2	8	0,4	20	0,1
Summa	12	32	48	1,2	28	0,45

Flera åtgärder behöver vidtagas för att de beslutade utsläppsnivåerna skall uppnås. De diffusa stoftemissionerna måste minskas både i smältprocessen och vid materialhantering. Ett inomhuslager för smältmaterial skall byggas. Vissa produktionsförändringar kommer att göras.

Ett svenskt aluminiumsmältverk med en produktion av ca 80 000 ton aluminium/år finns vid Bottniska viken. Metallutsläppet från smältverket består huvudsakligen av aluminium. Utsläppen av polyaromatiska kolväten (PAH) till luft var 1985 ca 50 ton. Genom att ett nytt verk byggts och börjat köras in minskar utsläppen till ca 15 ton/år.

Vid den finska ferrokromfabriken i Torneå har luftutsläppen minskat radikalt sedan år 1987. Metallutsläppen till vatten kommer, efter en ökning under 1980-talet, enligt det nya tillstånd fabriken erhöll i maj 1988, åter att tvingas ner till en acceptabel nivå. Gränsvärdet för krom är 10 kg/d och riktvärdena för nickel och zink är 6 respektive 10 kg/d. I praktiken är utsläppet av de olika metallerna 2–3 ton per år.

Kemisk industri

Den svenska kemiska industrin släpper ut stabila organiska ämnen som ett resultat både av användningen av olika kemikalier och av reaktioner i processen. Det är angeläget att minska dessa utsläpp. Detta är i överensstämmelse med den svenska regeringens miljöproposition.

En inventering bör göras av den kemiska industrin med inriktning på använda råvaror, utsläpp, effekter och möjliga åtgärder för att begränsa utsläppen. Omprövning av villkor eller andra åtgärder för att minska utsläppen ska initieras löpande.

För de aktuella svenska kemiindustrierna vid Bottniska viken har arbetet inriktats mot såväl processtekniska åtgärder – till exempel destillationstorn och komplettering av dessa med teknisk utrustning – som reningstekniska till exempel kemisk fällning, biologisk rening och sandfiltrering.

Utsläpp från den kemiska industrin bör undersökas genom biologisk och kemisk karakterisering där sådan ännu ej genomförts.

Kvicksilverutsläpp från kloralkalifabriker sker från två fabriker. Från en tredje kloralkalifabrik utmed kuststräckan har kvicksilverutsläppet upphört genom att processen gjorts kvicksilverfri.

Utsläppen av kvicksilver från kloralkalifabrikerna har begränsats genom numera välkända tekniska åtgärder och utsläppen ligger på internationellt sett låg nivå. För att uppnå en betydande ytterligare minskning av kvicksilver krävs övergång till kvicksilverfri process.

I regeringspropositionen uppmärksammas utsläppen av närsalter från bl. a. industrier. Några kemiindustrier utmed kuststräckan har sådana utsläpp.

Utsläpp från svenska kemiindustrier direkt till eller till älvar som mynnar i Bottniska Viken är sammanfattade nedanstående tabell.

ton/år

	COD	P	N	Hg	Stabila org.ämnen
Nuv. utsläpp ca	2000	0,030	120	0,0014	ej mätta

Vid den *finska* titandioxidfabriken i Björneborg, vars tillståndsvillkor för närvarande är under behandling i vattendomstolen, kommer utsläppen av järnsulfat och svavelsyra att minskas med ca 30 % inom en snar framtid. Ytterligare nedskärning av utsläppen är att vänta inom ramen för nästa tillståndsperiod, dvs. senast i mitten av 1990-talet.

Konstgödsel-fabriken och smältverket i Karleby genomgår för närvarande en av vattendomstolen förordnad syneförrättning. Vattenmyndigheterna har anfört en måttlig skärpning av kraven på framförallt bekämpningsmedelsenheter och på smältverken. Luftföroreningarna från smältverket har minskat väsentligt under de senaste åren som ett resultat av en rad interna och externa åtgärder.

Vid konstgödsel-fabriken och smältverket i Harjavalta uppströms Kumo älv pågår också som bäst syneförrättning. Vid konstgödsel-fabriken är miljöskyddet redan genomfört på ett tillfredsställande sätt. Metallutsläppen från smältverket har senaste år ökat närmast som en följd av att fabriksområdet asfalterats och av att en ny anläggning för utvinning av ädelmetall ur orent koncentrat tagits i bruk. Vattenmyndigheterna kommer uppenbarligen att kräva utvidgad rening av alla avloppsvatten, också regn- och smältvatten. Fabriken har år 1989 fått beslut beträffande luftskyddet med krav på åtgärder mot utsläpp av svaveldioxid och stoft.

Vid konstgödsel-fabriken i Uleåborg och Nystad är miljöskyddet också tillfredsställande med undantag av ett trots omfattande åtgärder tämligen stort fosforläckage från gipsupplaget i Nystad.

Vidare finskt-svenskt samarbete

Det finsk-svenska samarbetet bedrivs till stor del inom Kommitténs för Bottniska viken ram. Som exempel på detta kan nämnas det avslutade arbetet gällande vattenvårdsfrågor inom skogsindustrin, varvid bl. a. belystes teknikfrågor och harmonisering av utsläpps- och recipientkontroll. En mindre utredning har gjorts beträffande metallindustrin.

Vid möte den 30 augusti 1988 beslöt Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) att en arbetsgrupp med representanter för Finland och Sverige skulle upprättas för att närmare utreda och föreslå lämpliga åtgärder för att minska föroreningsbelastningen på Bottniska viken. I ett gemensamt beslut av Finlands miljöminister och Sveriges miljö- och energiminister uppdrogs åt vatten- och miljöstyrelsen och statens naturvårdsverk att med utgångspunkt i verksamheten i Kommittén för Bottniska viken belysa belastningssituationen i Bottenviken samt att föreslå en åtgärdsplan för att minska utsläppen i området. Arbetet skulle bedrivas skyndsamt och redo-

visas senast 1 juli 1989. Arbetsgruppen overlämnade sin rapport den 15 juni 1989 till Nordiska ministerrådet. Miljöministrarna för Finland och Sverige har senare kommit överens om att en motsvarande utredning om Bottenhavet bör utföras och en redovisning därom ske före utgången av år 1990.

10. Övervakning/belastningsspørsmål/utredningsarbete

En forutsetning for å gjennomføre tiltak mot havforurensning er at man kjenner miljøforholdene tilstrekkelig godt til at man kan måle effektene av tiltak som gjennomføres, eller i det minste kan konkludere med at ytterligere tiltak trengs m. v. Det er med andre ord et behov for å registrere endringer i miljøet over tid og rom. Slik resipient- og belastningsovervåking er det nedlagt mye arbeid i opp gjennom årene, både i nasjonal og i internasjonal sammenheng.

Det er likevel nødvendig med ytterligere informasjon om tilstanden i de forskjellige nordiske havområdene, og hvilke miljøkvalitetskriterier som settes på disse. Man bør også ta sikte på å utvikle mest mulig felles overvåkingsmetoder i området.

Bakgrunn

Situasjonen er nå at man har nasjonale overvåkingsprogram som ser på nasjonale problemstillinger. Ytterligere har man i lengre tid samarbeidet gjennom Oslo-Pariskommisjonen og ICES i Nordsjøen, og gjennom Helsingforskommisjonen i Østersjøområdet. Arbeidet med Synteserapporten om Nordsjøen til ministerkonferansen i 1987 viste med all tydelighet at datagrunnlaget fremdeles ikke er godt. På ministerkonferansen blev det derfor besluttet, at OSPARCOM og ICES i fellesskap skulle etablere en North Sea Task Force med henblikk på å forbedre vår nuværende viden om Nordsjøen. Den første periodiske vurderingen av Østersjøområdets tilstand 1980–1985 viste også visse behov for å utvikle Helsingforskommisjonens overvåkingsprogram.

Innen Pariskommisjonen er en *ad hoc* arbeidsgruppe på tilførselsdata i ferd med å gjennomføre en studie av belastninger fra en del større europeiske elver. Innen Helsingforskommisjonen har en sammenstilling av tilførselsdata blitt publisert og arbeidet på en ny rapport er påbegynt.

Felles nordiske forsknings- og utredningsaktiviteter er nødvendige for å kunne gjennomføre felles tiltak og som støtte for forslag til tiltak som skal gjennomføres i en større internasjonal sammenheng.

En av vanskelighetene i det nordiske samarbeide er at innsamling av utslippsoppgaver i de forskjellige nordiske land ikke er sammenlignbare fordi:

- det er ulike muligheter for sentralmyndighetene i de forskjellige land til å samle inn utslippsopplysningen,
- det er ulike kontrollprogram inkludert, gjennomstrømnings-målinger, prøvetaking, parametervalg, analysetetthet og beregningsmetoder for samme type virksomhet eller utslippskilde i landene (hvilket for eksempel kan bety at nitrogenutslippene fra finsk skogsindustri er målt mens de er estimerte i Sverige),
- forskjellige analysemetoder brukes og
- sammenlignbart beregningsgrunnlag for ukontrollerte utslipp savnes.

Det forsknings- og utviklingsarbeidet som er identifisert i handlingsplanen 1989 har i stor grad blitt innarbeidet i arbeidsprogrammet til den nordiske vanngruppen (NVG) som er underlagt Embetsmannskomiteen for miljøspørsmål. NVG's virksomhet for 3-års perioden 1989–91 er konsentrert om det marine miljø og kommunenes, landbrukets og industriens vannforurensningsproblem.

En av forutsetningene for krav til tiltak mot havforurensningene er at man på en tilstrekkelig måte kjenner miljøforholdene for å kunne vurdere effektene av de tiltak som gjennomføres. For å kunne oppnå dette har man angående det marine miljø satt igang å utarbeide forslag til integrert overvåkning av de nordiske vannområdene og forskning angående forekomsten av organiske halogenforbindelser i det marine miljø. I det sistnevnte prosjektet undersøkes dioksinproblemet i begrenset omfang.

Virksomheten vedrørende kommunalt avløpsvann er begrunnet i en analyse som ble gjort om behovet i de nordiske land våren 1988. På denne bakgrunn har man igangsatt arbeidet vedrørende nitrogenreduksjon ved kommunale renseanlegg.

Virksomheten vedrørende industriens vannforurensning gjelder utslipp av organohalogener fra ulike bransjer og i ulike geografiske områder, samt miljøproblem pga. miljøfremmede stoffer i kommunalt avløpsvann.

Arbeidsprogrammet vedrørende landbrukets vannforurensninger omfatter fosforavrenning fra landbruksområdene, plantevernmidlernes mobilitet og nedbrytning i miljøet, samt utarbeidelsen av forslag til administrative tiltak for å redusere landbrukets miljøbelastning.

I tillegg studeres problemer forårsaket av akvakultur innenfor rammen av vanngruppens budsjett.

Den nordiske vanngruppen kan løpende foreta mindre justeringer for å forsikre seg om at arbeidet tilpasses till den nordiske handlingsplanen mot forurensning av havet.

Tiltak

Det er enighet om at *arbeidet innenfor Oslo- og Pariskonvensjonenes monitoringgrupp* (JMG) slik det drives for tiden ikke gir tilfredsstillende utbytte. Dette skyldes i hovedsak at arbeidet er for metodeorientert og for

lite resultatorientert. Der må derfor arbeides på å gjøre JMG:s arbeide mere beslutnings- og tiltaksorientert. Den overvåkingen som pågår av vedtatte reguleringer m. v. i regi av OSPARCOM bør imidlertid opprettholdes og om mulig styrkes.

Overvåkningsprogrammet innenfor Helsingforskonvensjonen (BMP) er mer mangsidig, men også dette arbeidet bør tilstrebes effektivisert.

I North Sea Task Force arbeides med en 5-årsplan, der inneholder utarbeidelse av en ny statusrapport for Nordsjøen samt koordinering av innsatsen innenfor overvåking, forskning, modellering og andre spesifikke prosjekter. De nordiske land bør på disse felter utvikle og følge en felles strategi.

De nordiske land skal arbeide for *regionale vurderinger av havområdene*, i første omgang Nordsjøen (Oslo- og Pariskonvensjonen) på samme måte som det gjøres i Østersjøen (Helsingforskonvensjonen). Slike vurderinger bør gjøres med visse tidsintervall, og det anbefales en periodisitet på 5 år. For Østersjøområdet og Nordsjøen foreligger nå slike vurderingsrapporter og disse vil fornyes i 1991 – 1992. North Sea Task Force vil fremkomme med en ny statusrapport for Nordsjøen i 1993.

Norden vil både sammen og innenfor rammen av Pariskommisjonen og Helsingforskommisjonen gå inn for *særskilt å øke og koordinere overvåkingen av "nye" stoffer* som for eksempel dioxin og PAH. Dersom vi kan løfte slike stoffer inn på dagsorden i f. eks. disse fora ville dette gi store fordeler med tanke på å komme frem til felles tiltak over større områder.

Langtransport av havforurensning via havstrømmer, sedimenttransport og luft skal studeres nærmere. De nordiske land kan her på grunn av de hydrografiske forholdene i Nordsjøen samt sin geografiske beliggenhet spille en særskilt rolle ved å gjennomføre nasjonale eller felles studier av transporten av forurensning inn og ut av området, med særlig vekt på tilførsler til Nordsjøområdet fra Østersjøområdet og via Jyllandsstrømmen inn i Skagerrak-Kattegat, måling av konsentrasjoner særlig i bunndyr og sedimenter m. v. Arbeidet innenfor WMO, EMEP, ATMOS (Pariskommisjonen) og EGAP (Helsingforskommisjonen) opprettholdes og de nordiske land bør fortsatt spille en aktiv rolle.

For å sikre, at en sammenligning av utslippene på lengre sikt er mulig, bør et arbeide med "interkalibrering" av analysemetoder, beregningsmetoder og prøvetagningsstrategier gjennomføres.

11. Uppföljning av handlingsplanen

Utredningsarbeidet i vattenskyddsfrågor fortsätter intensivt inom Nordiska ministerrådet och i första hand i Nordiska vattengruppen (NVG), som även utarbetar nya förslag till riktlinjer för åtgärder.

De nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet inom hav-

skyddssektorn bör fortfarande vara kraftigt pådrivande. Koordineringen av och förberedelserna för ett gemensamt nordiskt uppträdande inom det internationella havsskyddsarbetet fortsätter inom den Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor (NK-H).

Mot bakgrunden av föreningssituationen i de nordiska havsområdena samt utvecklingen av ny teknik fortsätter arbetet intensivt inom Nordiska ministerrådet med att fortlöpande utveckla handlingsplanen. Reviderade versioner av handlingsplanen utges enligt Nordiska rådets rekommendation vart tredje år.

I uppföljningen och den vidare utvecklingen av planen utnyttjas all relevant kunskap som samlats inom olika sektorer av nordiskt samarbete, samt likaså all relevant kunskap som finns tillgänglig internationellt.

De nordiska länderna utnyttjar alla tillbudsstående möjligheter att så effektivt som möjligt fullfölja de beslut om åtgärder som man enats om i handlingsplanen samt informerar varandra fortlöpande om arbetet och uppföljningen av de nationella planerna. Därtill kommer man fortlöpande att rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen förlöper.

*BILAGA 1***Tillståndet i de havsområden som omger de nordiska länderna****1. Östersjöns tillstånd**

Med Östersjön menas i detta sammanhang det område som omfattas av följande kust- och havsområden: Kattegatt, Stora Bält, Lilla Bält, egentliga Östersjön, Finska viken och Bottniska viken.

Östersjön påverkas av många faktorer. Den trånga förbindelseleden till oceanen och trösklarna mellan Östersjöns bäcken hindrar vattenuutbytet. Östersjöns bräckvatten är en blandning av sötvatten som älvar och floder för med sig, regn och snö, och saltvatten från Nordsjön. Östersjön tar via floder och nederbörd emot mer vatten än vad som avdunstar, vilket har till följd att vatten från Östersjön strömmar ut i oceanen. I ytskiktet strömmar sötvatten ut, medan tyngre saltare vatten tidvis strömmar längs botten i motsatt riktning.

Östersjön (se fig. 1.) har en areal om ca 370 000 km², och medeldjupet är endast 55 m. Den totala vattenvolymen är ca 20 000 km³, varav ungefär 5 % årligen strömmar ut i oceanen. Det har beräknats att vattnet i Östersjön byts ut helt och hållet på 20–30 år. Det långsamma utbytet leder till att icke nedbrytbara miljögifter och andra för havet skadliga ämnen stannar länge i Östersjön.

Östersjöns vattenmassor ligger i skikt på grund av differenser i såväl salthalt som temperatur. I bottenvattenskiktet sker ett oregelbundet vattenutbyte. Under vissa betingelser, som vanligen inträffar under senhösten eller vintern, tränger mer och saltare vatten än vanligt in från Nordsjön och tränger undan det gamla bottenvattnet.

De flesta av Östersjöns växter och djur är antingen salt- eller sötvattensarter, men där förekommer även egentliga bräckvattensarter. Ett intressant inslag i växt- och djurlivet utgör relikterna, dvs. sådana organismer som har överlevt från Östersjöns tidigare skeden som färskvattensjö och saltvattenshav.

De ekologiska processerna i Östersjön undersöks vid många forskningsinstitut. Det internationella samarbetet är särskilt viktigt med beaktande av att forskningsobjektet är synnerligen komplicerat: ett väldigt ekosystem med växter, djur och miljö i ett invecklat samspel.

Helsingforskommissionens verksamhet har lett till att en del av utsläppen i Östersjön har minskat. Kuststaterna vid Östersjön följer på Helsingforskommissionens rekommendation systematiskt Östersjöns tillstånd, och uppgifterna används till återkommande bedömningar av situationen. Den senaste bedömningen gäller perioden 1980–85. Kommissionen godkände sammandraget år 1986 och den detaljerade bakgrundsrapporten publicerades sommaren 1987. Nästa rapport kommer att publiceras 1991.

På basis av förhandenvarande uppgifter kan man konstatera att vissa positiva förändringar i Östersjöns marina miljö har kunnat observeras under perioden 1980–85. Effektiva åtgärder i Östersjö-staterna har minskat DDT-halten i exempelvis fisk och fåglar. I några havsområden har man också kunnat konstatera en minskning av PCB-föreningarna. I öppna havsområden är metallhalterna relativt låga, och man kan dra slutsatsen att den metallbelastning som människan åstadkommit inte är av alarmrande storleksgrad i det fria vattnet. Sedimentundersökningar indikerar en förhöjning av halterna av vissa metaller jämfört med naturlig bakgrundsnivå. Metallerna lagras i sedimenten men utgör där en potentiell risk för ekosystemen som en följd av muddring och andra omfattande undervattensarbeten. Kvicksilverhalten hos fiskarna i öppna havsområden ligger i nivå med den så kallade naturliga halten hos fisk i Nordsjön eller norra Atlanten. Med undantag av vissa lokala företeelser har man inte heller kunnat konstatera mer betydande oljeskador på organismerna.

I djupområdena i Egentliga Östersjön anrikas närsalter och metaller i sediment och i de bottennära vattenskiikten. Då vattnet i djupområdena byts och syreförhållandena förbättras sker det förändringar i ämnens löslighetsförhållanden. Dessa processer är ännu inte helt kända. Så borde t. ex. förändringarna i det biologiskt produktiva skiktet då djupområdenas vattenmassor byts klarläggas.

Ökningen av närsalthalterna i Östersjön är oroväckande. Det är svårt att bedöma vilken inverkan denna ökning har på planktonsamfunden, planktonbiomassan och -produktionen i öppna havet, eftersom basutsläppen här är bristfälliga. Inom det egentliga Östersjöområdet har den tilltagande eutrofieringen lett till att perioder av syrebrist och förekomst av svavelväte under de senaste decennierna blivit allt vanligare i de djupa bottenkiikten. Under de senaste decennierna senaste ca 10 åren har utbytet av vattnet i de djupaste vattenskiikten varit ringa. En annan negativ företeelse är den ovanligt rikliga förekomsten av algblooming i Kattegatt och de danska sunden som förekommit under senare år. Algbloomingen tillsammans med svagt vattenutbyte har resulterat i syrebrist i bottenkiikten och till att bottenorganismerna har dött ut på stora områden.

Under 1900-talet har utsläppen av stabila toxiska organiska ämnen successivt ökat pga. den ökade industrialiseringen och användandet av kemikalier i olika samhällssektorer. Många av dessa ämnen är bioackumulerbara och kan således ge allvarliga effekter över stora områden. Härtill bör dock påpekas att kunskapen om förekomsten av sådana ämnen och om deras effekter är otillräcklig. Begränsade undersökningar har utförts beträffande effekter av utsläpp av klororganiska föreningar från skogsindustrin. Dessa undersökningar indikerar en storskalig spridning. Andra exempel är PCB och dioxiner som har analyserats i sediment och organismer i delar av Östersjön. Man kan på goda grunder befara att i framtiden finna nya allvarliga miljögifter som kan skada Östersjöns växter och djur och i ett längre perspektiv även människan.

Figur 1. Hovedstrømsystemen i Östersjön (ytvattenskiktet)

2. Nordsjøens tilstand

Nordsjøen (se fig. 2) avgrenses i nord mot Norskehavet av en linje langs 62. breddegrad (Sogn og Fjordane fylke) til 5 grader vestlig lengde, og langs en linje langs 5 grader vestlig lengde til Skottland. I sydøst langs en linje langs 57°44,8'N fra Skagen til Sveriges vestkyst. I sydvest avgrenses Nordsjøen av en ny linje langs lengdegraden 5 grader vest fra Land's End til Frankrike.

Nordsjøen er et grunt havområde (gjennomsnittsdyp ca. 90 meter) med dypere partier i nordlige deler. Mesteparten av vannet i Nordsjøen kommer fra Atlanterhavet, fra Golfstrømmen. Denne deler seg i to armer vest for Storbritannia – den ene kommer opp gjennom den Engelske kanal, den andre kommer inn i Nordsjøen nord for Skottland. I tillegg tilføres Nordsjøen ferskvann fra elvene i Storbritannia, på kontinentet og fra Skandinavia. Brakkvann (med mindre enn 30 promille saltholdighet) kommer opp i nordlige deler av Nordsjøen fra Østersjøen (gjennom Kattegat).

Det generelle strømbildet i Nordsjøen er at vannet er i bevegelse "mot klokken", og hovedtransporten av vann ut av Nordsjøen skjer langs kysten av Sverige og Norge i den norske kyststrømmen.

Saltholdighet, temperatur, dybdeforhold osv.. skifter fra område til område. Ytterligere modifiseres det generelle strømbildet av lufttrykk, vindretninger, nedbørmengder m. v.

Detaljene i de transportsystemene som fører vann og sedimenter rundt i Nordsjøen er langt fra klarlagt. Nordsjølandene er til dels tett befolket og sterkt industrialiserte. I tillegg er Nordsjøen svært ressursrik med noen av verdens store fiskerier, og omfattende oljevirkosomhet til havs. Ytterligere er Nordsjøområdet et av de havområder med tettest skipstrafikk. De mange kystnære områdene er svært viktige som rekreasjonsområder, med bading, seiling, fiske, jakt o.l. All denne aktiviteten fører til at store mengder avfall og utslipp fra industri og skipsfart føres ut i havområdet. I tillegg kommer tilførsler via luft, utslipp av forskjellige miljøgifter til elver m. v. og påvirkninger fra landbruket. Nordsjøen er avhengig av dette samspillet, og det er ikke umiddelbar sammenheng mellom tilførsler av forurensninger og deres virkninger i recipientområdet. Selv om situasjonen i et område synes klar, er det usikkert hvordan forurensningene påvirker andre nær- og fjerntliggende områder.

Skagerrak (se fig. 3) som er en del av Nordsjøen og særlig viktig for de nordiske land, er havområdet mellom Norge, Sverige og Danmark. Vannmassene i Skagerrak stammer i hovedsak fra Nordsjøen (via Jyllandstrømmen), fra Atlanterhavet, og fra Østersjøen (i den baltiske strøm). Også i Skagerrak kompliseres strømbildet av lokale forhold, lufttrykk m. v.

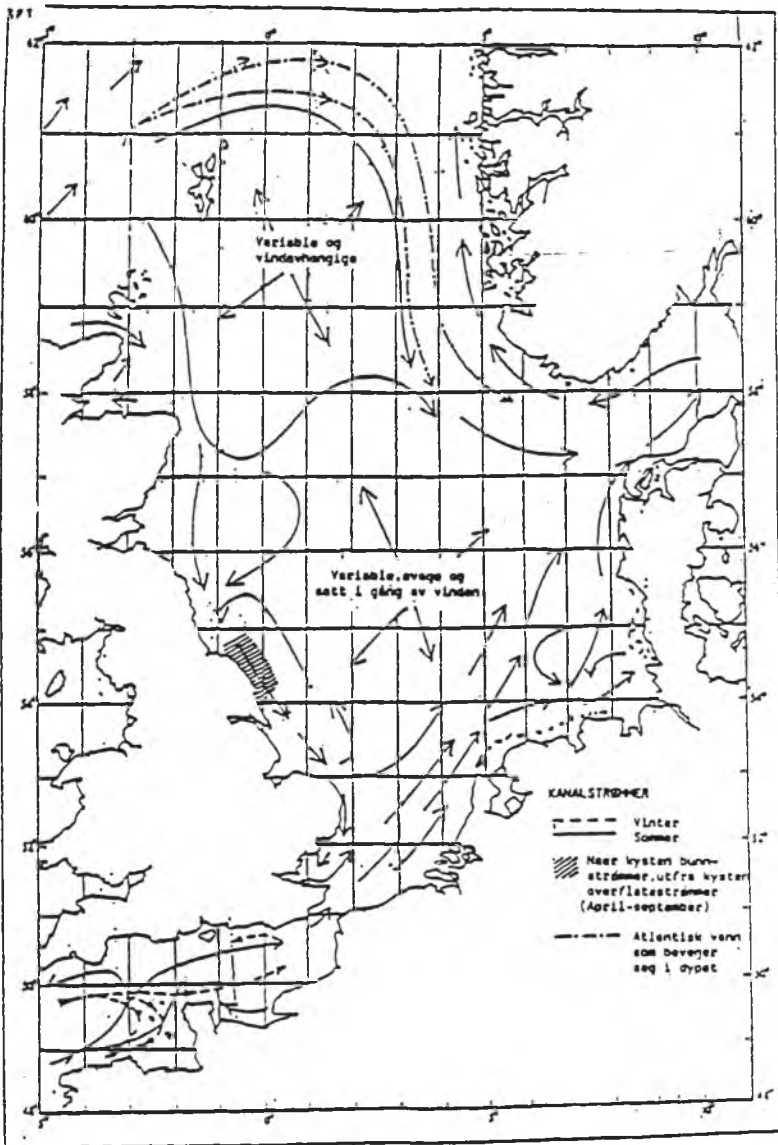
Rundt Skagerrak ligger Danmark, Sveriges vestkyst og sydlige deler av Norge. Også fra disse landområdene tilføres forurensninger fra byer, landbruk og industri. En del skipstrafikk går i transitt til og fra Østersjøen. I denne delen av Nordsjøen er det et omfattende kystfiske. Ytterligere er områdets kystsoner noen av de viktigste i rekreasjonssammenheng i Norden. Over Skagerrak strekker det seg et mye trafikkert fergesamband mellom Norge og Danmark og Sverige og Danmark.

Den teknisk-videnskapelige arbeidsgruppen som utarbeidet Synteserapporten om Nordsjøen, publisert til den andre miljøvernministerkonferansen om Nordsjøen i november 1987, konkluderte med å anbefale felles tiltak mot en rekke forurensningstilførsler, i tillegg til tiltak en allerede har gjennomført:

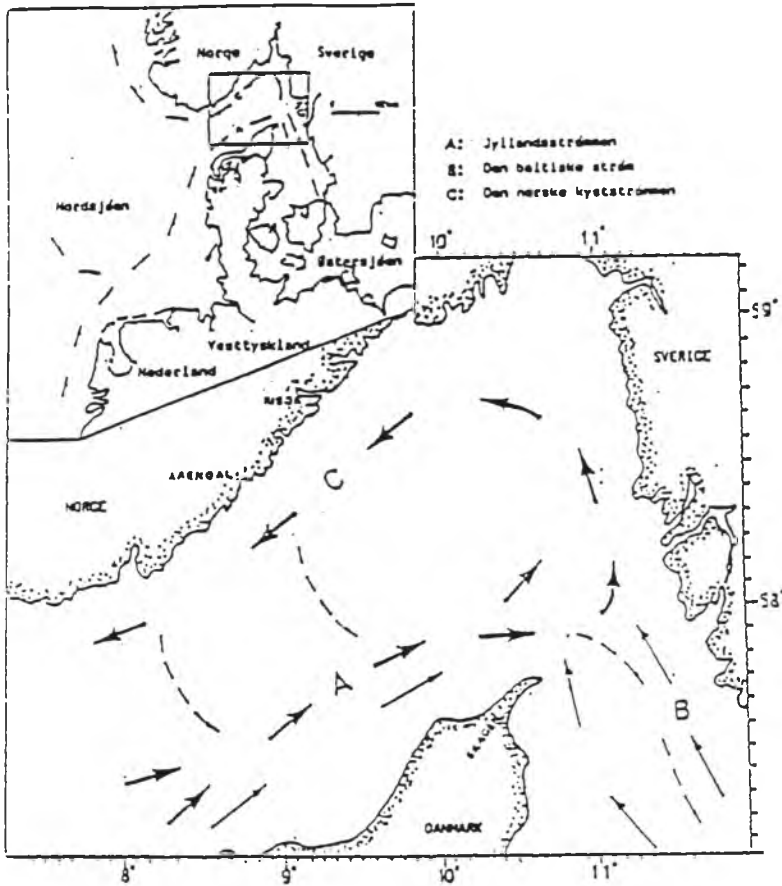
- Industriutslipp fra land – i sær tungmetaller og organiske miljøgifter. Det gjenfinnes tungmetaller og organiske miljøgifter i vann, og i sær i sedimenter (bunnmateriale) over store deler av Nordsjøen. Selv om vi ikke kan måle effekter av dette annet enn i områder nær store utslipp (for eksempel i en rekke norske fjorder), er konsentrasjonene mange ganger over bakgrunnsverdier, og det bør arbeides for en utslippsreduksjon.
- Næringssalter. Deler av Nordsjøen påvirkes svært negativt av for mye næringssalter. I Tyskebukta og i Skagerrak er store planteplanktonoppblomstringer nå vanlig. Dette fører til at bunnområdene legges døde

på grunn av oksygenforbruket, og til dels at giftige alger skaper problemer i tilstøtende hav- og kystområder. Næringssaltkonsentrasjonen, spesielt nitrogen, i deler av Nordsjøen er 4-doblet i løpet av de siste 20–30 år.

- Forurensning fra skip: Utslipp fra skip, av olje, kjemikalier og søppel er fremdeles et stort problem, både fordi inngåtte avtaler og internasjonale

Figur 2. Strømsystemen i Nordsjøen

De tykkeste pilene angir hovedstrømsystemer, mens de tynnere pilene angir andre tilførsler, motstømmer m. v.

Figur 3. Strømsystemene i Skagerak (efter Svansson 1975 och Eisma 1981)

regelverk ikke overholdes (ulovlige utslipp) og fordi eksisterende regelverk delvis ikke er tiltrådt. Sjøfugl drepes på denne måten i stort antall. Ytterligere gir mistet fiskeutstyr et relativt stort tap av ellers fiskbar fisk. I rekreasjonsøyemed er forsøpling av kystlinjene et stort problem i hele Nordsjø-området.

- Forurensning fra petroleumsvirksomhetene på sokkelen: Av alle registrerte tilførselskilder for olje til Nordsjøen er oljeutslipp i tilknytning til offshorevirksomheten langt blant de største (30 000 tonn 1986). Dette er for en stor del olje sluppet ut sammen med borekaks i såkalt oljeholdig boreslam. Senere undersøkelser har vist at dette kan være et enda større problem enn hva som kom frem før Nordsjøkonferansen. Ytterligere konkluderte man med at det ikke er tilfredsstillende kontroll med bruk og utslipp av kjemikalier i tilknytning til offshorevirksomheten.

- Radioaktive utslipp. Med hensyn til radioaktive utslipp så man i Synteserapporten med tilfredshet at de kontinuerlige utslippene av radioaktivitet er nedadgående i Nordsjøen sett under ett, og i sær fra Sellafield, og man rådet til fortsatt reduksjon av utslippene.
- Synteserapporten understreket til slutt at det på en rekke felter trengs fortsatte undersøkelser, og at datagrunnlaget i Nordsjøen er bemerkelsesverdig dårlig, blant annet med hensyn til utslippstall både fra land og fra skip m. v. En bedre samlet koordinert innsats innen overvåking og forskning ble sterkt etterlyst.

3. Norskehavets tilstand

Norskehavet fra 62 grader nord til Barentshavet 70 grader nord (se fig. 4) er det nordøstlige Atlanterhavets overgang til Arktis. Hydrografien i området preges av vann fra Atlanterhavet (Golfstrømmen), vann fra Nordsjøen (den Norske kyststrømmen) og noe av ferskvannstilførsel fra Norge. Ytterligere preges hydrografien av strømmene i området, og av norskekysten som modifierer det hele. Generelt er strømretningen nordgående. Også her modifieres bildet av trykkforhold, vindforhold m. v.

Utenfor den norske kontinentalsokkelen er Norskehavet et dyphav (med dyp større enn 1000 meter) til sokkelen rundt Island.

For handlingsplanens del er de kystnære områdene, over og innenfor kontinentalsokkelen av størst interesse. I dette området som omfatter havområdene utenfor kysten fra Sogn og Fjordane til Nordtroms; er særlig bestandene av atlantiskandisk sild, torsk og hyse viktig i fiskerisammenheng. I 1985 ble det ilandført fisk til en førstehandsverdi av 2.1 milliarder kroner i kystområdet mellom Hordaland og Troms. Dette utgjør noen av verdens største torske og sildefiskerier, og i tillegg er kystfisket svært rikt. Området har 200 fiskeoppdrettsanlegg (av totalt 487 i 1985). Ytterligere er området rikt på sjøfugl, med store hekkende sjøfuglbestander (Runde, Verøy og Røst, Nordfugløy). Kystsonen er også viktig trekkvei for i sær vågehval, men også tannhvalarter.

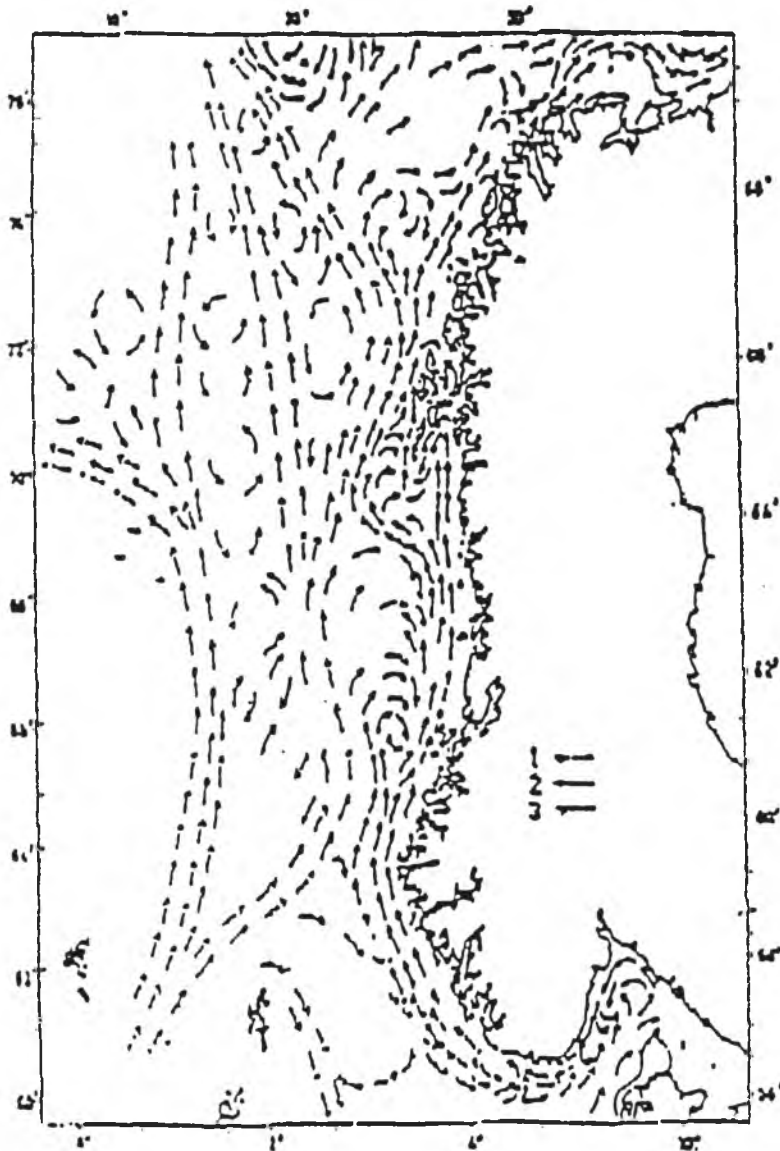
Denne delen av Norge er generelt spredt bebygd, men med noen større byer og en del tettsteder. Ytterligere er det utbygd mye vannkraft på land i området, noe som modifierer ferskvannstilstrømmingen.

Det er en del gruvedrift og tungindustri lokalisert i fjordene langs kysten.

Skipstrafikken er preget av fiskeriaktiviteten, fraktestartøyer samt en del malmtrafikk. Det er også en god del turistskip som besøker norskekysten. Det er også transitt skipstrafikk til og fra nordlige havner i Sovjetunionen.

Kontinentalsokkelen undersøkes for tiden med tanke på olje og gass. Ingen felter er enda i produksjon, men på Haltenbanken planlegges produksjonsstart for olje og gass i 1991–1992. Det er også funnet gass på Tromsøflaket. I dette området kan ikke utbygging og drift påregnes før mot år 2000, avhengig av at en finner drivverdige forekomster.

Det er bare lokale problemer som følge av tilførsler av næringsalter i dette området, nær enkelte tettsteder. Akvakulturvirksomheten medfører en viktig økning i organisk belastning rundt anleggene, og dette er under utredning. Med hensyn til tilførsler av metaller og organiske miljøgifter, har man liten kunnskap om hva som transporteres inn i området via havstrømmer. Det er en del punktutslipp fra gruver og industri i fjordene. De mest belastede fjordene er Sundalsfjorden, Trondheimsfjorden, Vefsenfjorden, Ranafjorden og Glomfjord.

Figur 4. Forenklet bilde av vannmassetransporten langs norskekysten (Norskehavet)

I dette havområdet er det registrert et økende antall ulovlige oljeutslipp fra skip. De største av disse utslippene kommer fra store bulklasteskip (malmskip) som trafikerer særlig Narvik, og havner lengre nord, men også andre skip og fiskeflåten er registrert som kilder. Disse sølene truer svært ofte viktige sjøfuglbiotoper. Slike biotoper som er skadet omfatter blant annet fuglefjellet Runde ved Ålesund.

Sjøppel fra fiskefartøy og vanlige handelsfartøy er registrert i store mengder langs hele kyststripa. Dette er både et estetisk problem, men medfører også sannsynligvis en god del skade på sjøfugl og fisk, samt sjøpattedyr.

I tillegg til de kontinuerlige utslippene er området på grunn av værforholdene og kystens beskaffenhet generelt utsatt for skipsulykker.

Offshorevirksomheten dreier seg nå først og fremst om letevirksomhet, hvor risikoen for akutte oljeutslipp er hovedproblem. Det er ikke tillatt å benytte oljebasert slam i prøveboring uten utslippstillatelse, og det er for tiden ingen slike tillatelser.

Den norske delen av Norskehavet er miljøvernmessig sett et konfliktområde hvor store natur- og næringsinteresser svært lett får kryssende interesser eller kommer i konflikt. Den forurensningsmessige utviklingen må følges svært nøye for å minimalisere disse konfliktene.

4. Barentshavets tilstand

Barentshavet (se fig. 5) er en del av polarbassenget rundt Nordpolen – et sokkelhav med gjennomsnittsdyp rundt 230 meter. Det strekker seg fra norskekysten (70 grader nord) til Svalbard, Øst til Franz Josefs land og syd til Novaja Zemlja samt fastlandet. Vannmassene har hovedsakelig to opphav: Atlantisk vann med temperatur høyere enn 0°C, og høy saltholdighet, og polarvann med lavere saltholdighet og temperatur lavere enn 0°C. Om strømforholdene kan det kort sies at den norske kyststrømmen samt den Norske atlantehavsstrømmen (slutten på Golfstrømmen) deler seg på veg inn i Barentshavet. En gren går vest av Svalbard, en annen går østover inn i Barentshavet. Syd og vestover i Barentshavet kommer polarvannet.

Barentshavet er delvis dekket av polarhavis. Isutbredelsen er årstidsavhengig, med størst utbredelse på ettervinteren hvor områder langt syd for Svalbard er dekket av havis. På sommeren trekker iskanten nordover til Svalbards nordøstside, samt nordsiden av Novaya Zemlja.

Barentshavet har gode produksjonsforhold i de delene av året hvor lyset ikke begrenser veksten, og produksjonsmaksimum ser ut til å følge iskanten nordover om våren – sommeren.

Dyrelivet i Barentshavet preges av få arter, som til gjengjeld kan opptre i stort antall. De viktigste fiskeartene er lodde og polartorsk. Området er oppvekstområdet til Lofots-torsken, for den Atlantskandiske silden og for

lodda. De viktigste pattedyra omfatter sel (ringsel, storkobbe, grønlandssel, og hvalross) og hval (knølhval, finnhval, kvitfisk, vågehval og grønlandshval). Hvalross og i sær grønlandshval er truede dyrearter og derfor verneverdige i videste forstand.

Fuglelivet i Barentshavet er i en spesiell situasjon. Sjøfuglbestandene i Barentshavet er blant de største i verden. Fuglene hekker for en stor del på Bjørnøya og Svalbard. Sjøfuglen spiller en nøkkelrolle i omsetningen av energi og plantenæringsstoffer ved at den tar opp store mengder biomasse fra havet, og tilbakefører plantenæringsstoffer. Sjøfuglen utgjør også en transportveg for energi og næring fra havet inn på land, og er et bindeledd mellom økosystemene i havet og på land. Viktige fugleartene er: havhest, krykje, alkekonge, polarlomvi, teist og lunde.

Loddebestanden i Barentshavet er for tiden svært liten. Dette kan delvis være årsak til omfattende næringsvandring hos sel de siste årene, nedsatt hekkesuksess hos en del sjøfugl m. v.

Landområdene rundt Barentshavet er stort sett tynt befolket, men med en viss konsentrasjon av mennesker i Murmanskområdet i Sovjetunionen, hvor en del tyngre industri er lokalisert. I Norge er det noen mindre byer: Hammerfest, Vardø, Vadsø, Kirkenes. Langs kysten ligger en rekke fiskevær. Fiske er en av de viktigste næringsveiene i hele området, og førstehåndsverdien av fisk ilandført i Troms og Finnmark i 1985 var ca. 1.1 milliarder kroner.

I Barentshavet er det en voksende interesse for leting etter petroleums-hydrokarboner i havbunnen. De norske utlyste blokkene ligger i området mellom Tromsøflaket og Bjørnøya, og her er det til nå ikke funnet drivverdige petroleumsforekomster. I tillegg driver Sovjetunionen leteboring i de østlige områdene av Barentshavet.

Eutrofiering regnes ikke som noe problem i Barentshavområdet. Lokalt kan det i enkelte fjordområder ses tegn på overgjødning.

Med hensyn til tungmetaller og organiske miljøgifter, er den sovjetiske tungindustrien kilde til grensoverskridende vann- og luftforurensning av en del tungmetaller i sær i Kirkenesområdet.

Oljevirksomheten i dette området er i en meget tidlig fase. Det er funnet gass på sokkelen på Tromsøflaket, men disse funnene regnes ikke for drivverdige. En eventuell utbygging kommer ikke før i neste århundre. Foreløpig er risiko for store akuttutslipp under leteboring den største enkeltrusselen som følge av petroleumsnæringen, men denne risikoen er vurdert som liten.

I området har det vært noen tilfeller av ulovlige utslipp fra skip som har forårsaket fugledød m. v. Fiskeflåten står sannsynligvis i dette området for en del av forurensningen sammen med turistskip og skip i transit til Sovjetunionen.

Området er på grunn av de store sjøfuglkonsentrasjonene og fordi iskannten spiller en viktig rolle i økosystemet, samlet sett svært sårbart, i sær

overfor forurensning som har samme spredningsmønster som oljeforurensning. Betydelig innsats bør derfor legges i å unngå konflikter mellom menneske og natur. Store akuttutslipp av olje fryktes i dette området å få vidtfavnende skadevirkninger i økosystemet.

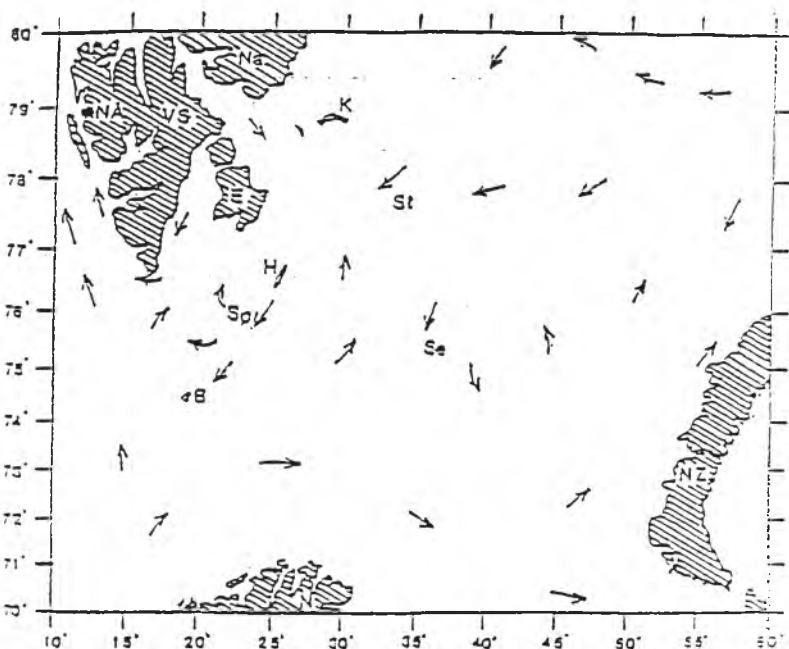

Fig. 5. Kart over Barentshavet med et forenklet bilde av strømforholdene og angivelse av de viktigste områder

B: Bjørnøya	NZ: Novaja Zemlja
E: Edgeøya	NÅ: Ny Ålesund
H: Hopen	Se: Sentralbanken
K: Kong Karls Land	SP: Spitsbergenbanken
Na: Nordaustlandet	St: Storbanken
	VS: Vest Spitsbergen

5. Færøsk farvand

Færøsk havområde er i nordisk sammenheng blandt de mindst forurenede, men samtidig er Færøerne mere end de fleste andre nationer afhængig af et uforurenat hav, idet eksporten for 95–99 % vedkommende stammer fra fisk og fiskeprodukter, og landets dagligdag er i næsten alle henseender knyttet til havet. Fra færøsk side lægger man derfor stor vekt på arbeidet med sikring af det marine miljø.

Dybdeforhold

Den færøske landsokkel danner sammen med Rockall Plateauet et mikrokontinent mellem Island og Skotland, og den sydvestlige del af færøsk havområde domineres af denne undersøiske højslette med typiske dybder omkring 1 000 m, men med en række banker, der nærmer sig havoverfladen. Blandt disse er Færø Bank (Føroya Banki).

I modsætning hertil er det nordøstlige område en del af Norskehavet og når dybder over 3 000 m. De to områder adskilles af den undersøiske ryg mellem Færøerne og Island med tærskeldybde på knap 500 m og af Wyville Thomson Ryggen, der går fra Skotland til Færø Bank og har tærskeldybde på godt 600 m. Kanalen mellem Færø Bank og Færø Plateauet, Færø Bank Kanalen, har tærskeldybde på ca 850 m og er en fortsættelse af Færø Shetland Kanalen. De to kanaler danner tilsammen den dybeste passage i den undersøiske ryg fra Skotland til Grønland, der adskiller Atlanterhavet fra havene mod nord.

Vandmasser og cirkulation

Havet omkring Færøerne er i udstrakt grad præget af at være et grænseområde mellem det forholdsvis varme Atlanterhav og de koldere have mod nord.

I overfladen dominerer Atlanterhavsvandet. Over det meste af området får de øvre lag hele året vand fra den Nordatlantiske Strøm, der er en gren fra Golfstrømmen. Den Nordatlantiske Strøm rammer ind på Rockall Plateauet og transporterer varmt og relativt saltholdigt vand over dette mod Færøerne. En del af denne strøm går syd for Færøerne, medens en anden del bøjes mod nord af Island Færø Ryggen, inden den igen drejer mod Øst over ryggen. Her møder Atlanterhavsvandet det kolde og mindre saltholdige vand fra den Østislandske Strøm, og der dannes en skarp front, som udgår fra Islands sydøstlige hjørne mod øst eller sydøst mod Færøerne. Længs denne front transporteres varmt vand ind i Norskehavet. Nord for Færøerne koncentrerer Atlanterhavsvandet i en stærk strøm, der ved østspidsen af Færø Plateauet delvis opsplittes. En del fortsætter direkte mod øst, medens en del fortsætter mod syd ned i Færø Shetland Kanalen til dels i form af hvirvler, der i indsnævringen syd for Plateauets sydspids vender mod øst. Der er hyppige uregelmæssigheder og hvirveldannelser forbundet med fronten, og de nordøstlige dele af de øverste vandmasser kan derfor skifte mellem varm og kold tilstand, og til tider kan det kolde vand nå helt ind på Færø Plateauet.

I de dybere dele af det færøske havområde danner den undersøiske ryg en afgørende barriere. Nordøst for ryggen, er vandet typisk koldere end 0°C under ca 500 meters dybde, medens Atlanterhavsvandet sydvest for ryggen holder sig langt varmere ned på store dybder. Imidlertid er der et "Overflow" af koldt vand mod vest over rygssystemet, og i dele af dybhavet vest for ryggen finder man derfor langt lavere temperaturer; ned mod 0°C.

De vigtigste "Overflow"-områder er Færø Bank Kanalen og områder på Island Færø Ryggen (samt til dels Wyville Thomson Ryggen). "Overflow" gennem Færø Bank Kanalen er i form af en mere eller mindre kontinuær strøm af koldt vand, der med stor hastighed strømmer gennem de dybeste 100–200 meter af kanalen ud i Atlanterhavet. Dette er vand fra de dybere dele af Norskehavet. I modsætning hertil er det vand, der strømmer over Island Færø Ryggen for en stor dels vedkommende vand, der er sunket i frontområdet, og selve "Overflow"-processen på ryggen er langt mere uregelmæssig.

En del af det kolde vand, der fra disse to kilder er ført ind i Atlanterhavet, blandes ret hurtigt med de omkringliggende vandmasser, men resten strømmer langs bunden mod Island og derfra videre mod Reykjanes-Ryggen som en bundstrøm, der langsomt kommer dybere og dybere. "Overflow"-vandet fortsætter videre ud i havet, og det vand, der strømmer gennem Færø Bank Kanalen og over Island Færø Ryggen, er en af de vigtigste kilder til dybvandsdannelse i verdenshavene og tilførsel af oxygen og andre opløste stoffer til de dybe vandmasser.

Fiskeri

Fiskeri i færøsk farvand har i historiens løb været drevet af mange nationer, men i de senere år har færøske skibe overtaget den overvejende del af fiskeriet. Dette gælder især fiskeri efter torsk, kuller og sej, som er de arter, der har den største økonomiske betydning. Dette fiskeri foregår på fastlandssoklen og dens hældning samt på bankerne. På dybere vand fiskes andre arter, bl. a. rødfisk, og der drives et udbredt forsøgsfiskeri for at finde dybvandsarter, der kan fiskes kommercielt.

I de frie vandmasser foregår det pelagiske fiskeri, der især er rettet mod blåhvilling. Dette er den art i færøsk farvand, som der fiskes mest af i tons af skibe fra Færøerne og fra andre nationer; men kun en lille del af den færøske blåhvillingfangst udnyttes til konsum, og forsøg på at udvikle et rentabelt konsumfiskeri efter denne art har hidtil ikke givet det ønskede resultat.

Udover naturlige stressfaktorer påvirkes en fiskebestand af forurening og af overbeskatning. I færøsk farvand er det sidstnævnte i dag langt det alvorligste. Af de tre vigtigste bundfiskearter, torsk, sej og kuller, bliver torsk og sej fisket mere intensivt, end hvad der er økonomisk forsvarligt. Dette medfører blandt andet, at fiskeriet er meget afhængigt af størrelsen af enkelte årsklasser; et faktum, der bør tages i betragtning, når man vurderer faren ved akutte forureningsudslip som f. eks. i forbindelse med off-shore virksomhed.

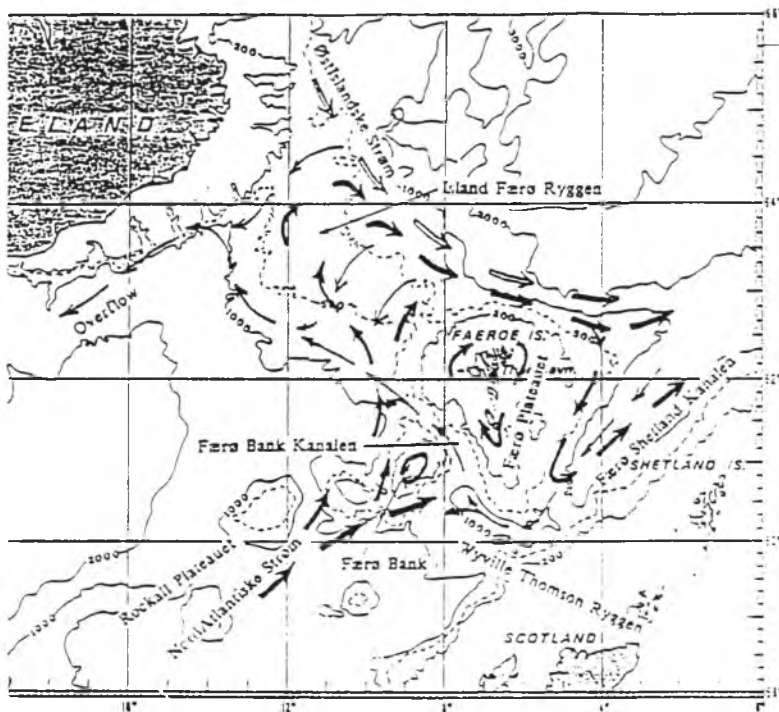
I de senere år er man i tilknytning til det traditionelle fiskeri begyndt på fiskeopdræt, akvakultur, i havet specielt af ørred og laks. På Færøerne er dette et erhverv i meget stærk vækst, og det forventes at ville bidrage væsentligt til den færøske økonomi med tiden. Velegnede opdrætslokalite-

ter findes dog kun i begrænset udstrækning, og fra offentlig side ønsker man at forhindre, at en ukontrolleret udvikling medfører forurening af følsomme kystområder.

Forurening

Som nævnt stammer vandet i de øvre lag omkring Færøerne i overvejende grad fra det åbne Atlanterhav. Det er derfor ikke i særlig udstrækning forurenet af de omkringliggende kystnationer. Man har således fundet større påvirkninger ved Østgrønland og Island end ved Færøerne fra rensningsværket Sellafeld ved det Irske Hav. I enkelte fjorde med sæsonvis isolation fra åbne farvand har man påvist eutrofieringsproblemer specielt i forbindelse med akvakultur; men intet tyder på, at de åbne farvande på eller omkring fastlandsoklen modtager forurening fra færøsk landområde i nævneværdig grad. Der findes ingen oversigt over forurening fra færøske fiskeskibe eller anden skibsfart i området.

Udover lovgivningsmæssig beskyttelse af de mest udsatte kystområder (f. eks. tærskelfjordene) må Færøernes politiske hovedsigte m. h. t. beskyttelse af det marine miljø rettes mod en styrkelse af de internationale aftaler

Figur 6. Dybdeforholdene omkring Færøerne

- Varm overfladestrøm
- - - Kold overfladestrøm
- - - Kold bundstrøm

og konventioner, der værner om de åbne havområder i Atlanterhavet. Dette gælder udledning fra land, luftbåren transport af forurenende stoffer, forurening fra skibe og platforme og dumpning. Det må således sikres, at øget pres på kystnære områder nær kontinentet ikke medfører en flytning af forureningsbelastning ud på åbne områder.

Dette gælder specielt deponering af forurenende stoffer i vandmasserne over Rockall Plateauet eller i dets bund samt offshore virksomhed i dette område, da vand herfra vil strømme direkte ind på de vigtigste banker og fiskepladser i færøsk farvand. I denne forbindelse er det vigtigt at nævne, at der både omkring Færø Bank er påvist meget stabile strømningssystemer, der cirkulerer "med uret" omkring disse forhøjninger på havbunden (se kortet, fig. 6), og som giver vandmasserne over disse en stor opholdstid.

Et andet kardinalpunkt vil være at modarbejde ønsket om dumpning på dybt vand i de åbne havområder. Dybvandet er ganske vist i mange henseender mere stillestående end de øvre vandmasser og mindre produktivt, biologisk set; men der er på alle dybder strømsystemer, og disse vil med tiden sprede dumpet affald over store områder, hvor den voksende udnyttelse af dybhavsfisk vil medføre en tilbagevenden til den humane fødekæde. Der bør også udvises speciel forsigtighed m. h. t. dybhavets økosystemer, der i mange henseender har et meget stabilt abiotisk miljø, og som næppe tåler den samme grad af stress som systemerne i de øvre vandmasser.

6. Islandske farvande

Topografi

Island, 103 000 km² i areal, med 6 000 km kystlinje og med 247 000 indbyggere er omringet af en 115 000 km² platform indenfor 200 m dybdelinjen. Den islandske kontinentalsokkel er forbundet med nærliggende lande med undersøiske rygge; det er mod Grønland (620 m dybde og 180 sømils afstand), Færøerne (mindre end 400 m dybde og 240 sømils afstand) og Jan Mayen (mindre end 1000 m dybde og 300 sømils afstand), såvel som Reykjanes Ryggen (mindre end 1000 m dybde) mod sydvest ind i Nordatlanten som del af den Midtatlantiske Ryg og det trans-oceaniske rift system. Udover disse undersøiske rygge når dybderne i islandske farvande 2000–3000 m.

De topografiske forhold deler islandske farvande i forskellige oceaniske regioner som Island Bassinet, Irminger havet, Grønlandssund (Danmark Strædet), Islandshavet og Norskehavet. Bundforholdene har indflydelse på blandning, cirkulation og vandmassernes fordeling som følges af en af verdenshavenes højeste produktivitet med over 30 millioner tons kulstof om året på fiskebankerne. Fiskerigrænserne eller den økonomiske zone, som beror på ligeafstand, følger ikke altid topografien i islandske farvande. Den økonomiske zone blev 1975 udvidet til maksimalt 200 sømils bredde

og ellers til midtlinien mellem nabolande og har et areal på 758 000 km² og inkluderer Islands forureningszone. Forureningszonen strækker sig på visse afsnit desuden længere til havs end 200 sømil i henhold til kontinental-soklen, som defineret i UN-havretskonventionen (UNCLOS). Til sammenligning kan nævnes, at Østersøen og Bælterne er omkring 420 000 km² med middeldybde på 55 m og Nordsøen er omkring 580 000 km² med middeldybde på 93 m.

Vandmasser og cirkulation

Islandske farvande ligger i grænseområdet imellem varmt Atlanterhavsvand og koldt arktisk vand (se fig 7), det vil sige på den oceaniske polar-subpolar front. Dette fremhæves særligt med udbredelsen af drivisen fra Ishavet, som fra tid til anden kan blokere den islandske nord- og østkyst. Det varme Atlanterhavsvand er en del af den Nordatlantiske driftstrøm (Golfstrømmen), eller den såkaldte Irminger Strøm (2 000 000 m³ pr. sek.). Denne strøm deler sig i to grene vest for Island, en vestlig som møder den kolde Østgrønlandske Strøm (1–2 000 000 m³ pr. sek.), som driver isen sydpå langs Østgrønland og vestover til Vestgrønland, hvor Irminger Strømmen lægger sig under og udenfor polarstrømmen; og en østlig gren som strømmer nord og østover ind i nordislandske farvande eller Islandshavet. Foruden den kolde Østgrønlandske Strøm har man den ligeledes kolde Østislandske Strøm, som strømmer nord og øst for Island og syd og østover imod Færøerne. Ligeledes findes der øst og vest for Island kolde dyb- og bundstrømme (2 000 000 m³ pr. sek.) fra nord, som strømmer over de undersøiske rygge ind i Nordatlanten, et såkaldt "overflow". Langs den islandske kyst findes desuden kyststrømmen som får sit input (1 000 m³ pr. sek.) fra floder og land, som blandes med havets vandmasser.

Fiskeri

Fiskeri er hovednæringsvejen i den islandske økonomi. Det står for omkring 80 % af Islands eksportværdi. De vigtigste fiskearter er torsk, rødfisk, kuller og sej såvel som pelagiske arter, hvor lodde og sild er langt de vigtigste. Rejer har i den senere tid udviklet sig til at være den næst mest betydningsfulde art fra et økonomisk synspunkt. I den senere tid er der stærk vækst i akvakultur.

Fangsterne i islandske farvande i det tyvende århundrede har udviklet sig fra omkring 200 000 tons om året i begyndelsen af århundredet op til 1 500 000 tons i dag. Verdenskrigene virkede som fredning på fiskefeltet fulgt af et stærkt øget fiskeri efter krigen. Torskefiskerierne ved Island er også knyttet til vandring af torsk fra grønlandske farvande som omkring 1930, i halvtredserne og omkring 1970 og 1981. Til sidst har også klimatologiske variationer i havet såvel som overfiskning stærk indflydelse på fangsten, ikke mindst den pelagiske, som på silden i tresserne og lodden i halvfjerdserne.

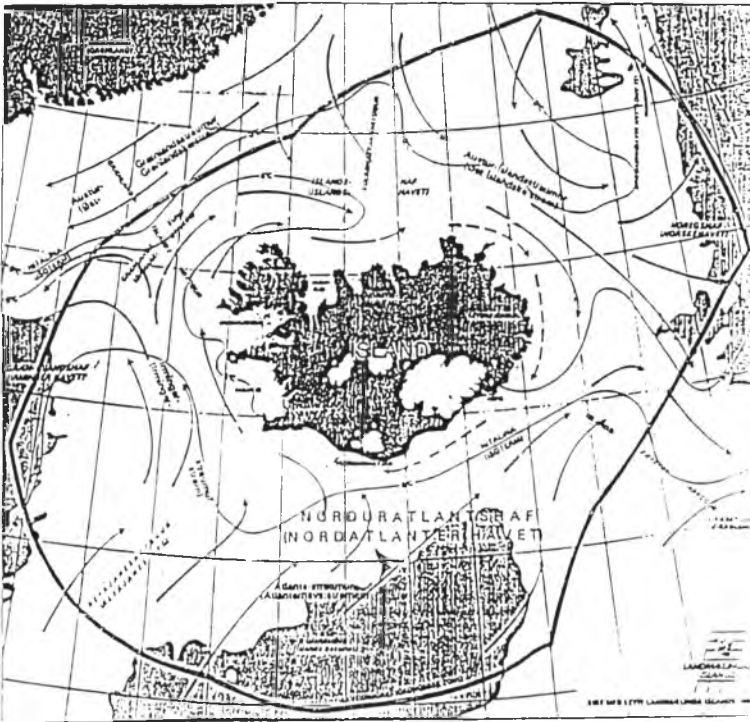
Man er kommet til den konklusion, at klimatologiske variationer og forskydninger af den oceaniske polarfront øver stærkt pres på de levende ressourcer i havet omkring Island og langt større end nutidens forurening, et pres som ofte går parallelt med overbeskatning.

Forurening i havet

Forurening i islandske farvande knytter sig hovedsagelig direkte til hovednæringsvejen i landet, fiskeriet, som følge af flådens påvirkning på feltet, bl. a. igennem spuling af lasterne til søs og anden påvirkning som f. eks. af olie og affald fra skibsfarten og ikke mindst mistede fiskeredskaber (spøgelsesnet). Anden forurening kommer fra beboelsen i landet og med havstrømmene og atmosfærisk nedfald fra andre strøg, som bl. a. mærkbar radioaktivitet fra genudvindingsanlægget i Sellafield og kernekraftulykken i Chernobyl. Radioaktiviteten fra Sellafield viser sig at følge strømmene fra Nordsøen langs Norge til Spitsbergen og derfra til østgrønlandske og islandske farvande. Denne rute tager 6–8 år. Radioaktiviteten er ganske lav i islandske farvande, dvs. 1/100 af Nordsøens koncentration. Det skal bemærkes, at vandmassernes egenskaber i Nordsøen kan spores 4–6 år senere i islandske farvande. Det er dog yderst vigtigt fra sundhedsmæssige og økonomiske synspunkter at stå vagt om problemet og sætte en stopper for radioaktivt udslip i havet. Det skal påpeges, at i nordlige farvande fra Nordatlanten til Ishavet finder en stærk militærtrafik til stadighed sted, som for en stor del er atomkraftdrevet og bevæbnet med atomvåben. Denne militæriske søtrafik reguleres ikke af nogen international traktat, f. eks. LDC, MARPOL, SOLAS osv., og er en stadig trussel om radioaktiv forurening i havet. Hertil kommer desuden civil og militær overflyvning med radioaktive stoffer. I denne anledning bør fremhæves, hvilket fremkommer i IMO's Load Line konventionen, at havet ved Island, Østgrønland og de nordiske farvande op til og inklusive Ishavet klassificeres som nogle af verdens farligste havområder. Offshorevirksomhed i disse nordiske havområder overvejes, og hvis den kommer i stand, må der arbejdes med den størst mulige forsigtighed af hensyn til miljøet. Søtransport og overflyvning med radioaktive stoffer, olie og andre farlige kemikalier i disse områder bør derfor også udføres med største forsigtighed både på grund af den direkte fare for ulykker ved transporten og havets miljø og økologi.

I modsætning til forurening ude på havet er forurening fra virken på land oftest lokal, om det så drejer sig om næringsstoffer bl. a. fra landbrug, akvakultur, fiskefabrikker, almindelig spildevand fra byer eller industriudslip, f.eks. fra metalfabrikker, fremstilling af maling og garvning af skind.

Havet er således knyttet til hele menneskeheden igennem transport og kommunikation, fiskeri og akvakultur, rekreation og sundhed.

Figur 7. Islandske farvande

Lovgivning

Islandsk lov og regulativ om havets beskyttelse mod forurening er i hovedtrækkene baseret på London-, Marpol-, Oslo- og Paris-konventionernes principper. Island har ratificeret UN-havretskonventionen, UNCLOS.

7. Grønlandske farvande

Topografi

De store variationer, som findes i det grønlandske landskab, genfindes mange steder som undersøiske bjerglandskaber udenfor den grønlandske kyst. Specielt i farvandet lige udenfor skærgården er dybdevariationerne voldsomme. Inden for korte afstande kan dybden variere fra mindre end 10 meter til flere hundrede meter. I større afstand fra kysten finder man, både udfor Øst- og Vestgrønland, de grønlandske fiskebanker med dybder mellem 20 og 100 meter med forholdsvis jævn bund. Ud for den sydlige del af Grønland er bankeområdet ret smalt, men det tiltager mod nord til en bredde af mere end 50 sømil ud for polarcirklen på begge sider af landet.

Bankerne er ikke sammenhængende, men adskilte ved dybe render med dybder ned til mere end 400 meter. Ud for yderkanten falder bunden ofte

ret brat, specielt ved de sydlige banker, hvor der er dybder på ned til 2000 meter.

En undersøisk ryg med maksimumdybde af 600 m forbinder ud for Sisimiut Grønland med det amerikanske kontinent og adskiller Baffin Bugt fra Labradorhavet. Mod øst forbinder en anden undersøisk ryg Grønland med Island. Denne ryg fortsætter over Færøerne til Skotland og forbinder således Grønland med det europæiske kontinent.

Vandmasser og cirkulation

I grønlandske farvande mødes og blandes vandmasser fra vidt forskellige adskilte geografiske områder (se fig. 8).

Med oprindelse i Polhavet løber den kolde østgrønlandske polarstrøm syd langs østkysten. Den transporterer store mængder af koldt polarvand og dravis. Nord for Danmarksstrædet mellem Island og Grønland er den meget bred, mens den efter mødet med Irmingerstrømmen presses sammen til et forholdsvis smalt bælte over det sydgrønlandske område.

Irmingerstrømmen udgør en gren af Golfstrømmen og transporterer varmt vand af høj saltholdighed nordpå langs Islands vestkyst. Herefter bøjer den af mod vest og efterfølgende sydvest, hvorefter den følger den østgrønlandske kyst udenfor bankeområdet, der er dækket af den kolde polarstrøm. Grænsen mellem de to strømme hedder Polarfronten og er meget kold.

Irmingerstrømmens vandmasser er saltre og derfor tungere end vandet i polarstrømmen og har en tendens til at flyde ind under det lettere polarvand. I grænsen mellem de to strømme foregår en kraftig opblanding.

Ud for Kap Farvel bøjer såvel polarstrømmen som Irmingerstrømmen mod vest og følger derefter Vestgrønlands kyst mod nord, idet den kolde strøm stadig holder sig nærmest kysten. Den fortsatte opblanding bevirker imidlertid, at kyststrømmen langs den midterste del af Vestgrønland i nogen grad mister karakteren af polarstrøm og her viser sig som en tempereret næsten isfri strøm.

Nord for Nuuk bøjer en gren af den vestgrønlandske strøm mod vest, hvor den forener sig med den kolde canadiske polarstrøm og følger denne strøm sydpå ud for Labradors Kyst. En del af strømmen fortsætter dog nordpå og bevirker, at vandtemperaturerne oppe i Baffin Bugt er betydelig højere i den østlige del end i den vestlige del af dette farvand.

Fiskeri

Grønlands export hviler for over 90 %'s vedkommende på fiskerierhvervet. Denne sektor har i de senere år været inde i en kraftig udvikling, og de samlede exportindtægter andrager ca 2 mia.kr.

Den mest markante udvikling har været inden for rejefiskeriet, hvor bl.a. inddragelsen af nye fiskeriområder har medvirket til en positiv udvikling, ligesom produktdifferentiering og opdyrkning af nye markeder

har været af afgørende betydning. Siden midten af 80'erne har torskefiskeriet ved Vestgrønland været i stærk tilbagegang, men det forventes, at dette i de kommende år vil ændre sig, idet nye årgange af torsk (1984) er på vej ind i fiskeriet.

Af øvrige arter af betydning for fiskeriet kan nævnes hellefisk og i mindre udstrækning rød fisk og havkat. Ved Østgrønland drives også et fiskeri efter lodde i sommer- og efterårsmånederne.

Beskæftigelsen inden for fiskerisektoren har også undergået en kraftig udvikling siden 1984. Dette hænger sammen med hjemmestyrets overtagelse af fiskefabrikker og offentligt ejede trawlere fra 1. januar 1985. Efter dette tidspunkt har man satset kraftigt på renovering af fiskefabrikker og investeringer i frysehuse og udbygning af fiskerikapacitet, således at Grønland i stadig stigende udstrækning vil være i stand til at fiske og forarbejde egne fiskeressourcer.

Forurening i havet

Forurening i de grønlandske have er af minimal karakter og knytter sig først og fremmest til enkelte yderst begrænsede områder, hvor der har været eller pågår minevirksomhed. Omkring minen i Marmorilik ved Uummannaq forekommer således en mindre udledning af restaffald fra minen. Dette er erkendt og kontrolleret i yderst muligt omfang.

Der forekommer naturligvis den almindelige afsmidning af affald, som er forbundet med fiskeriet, men havet og de kraftige strømforhold modvirker større problemer omkring dette.

I forbindelse med forberedelse til iværksættelse af havmiljøloven for Grønlands vedkommende er man i gang med at etablere en række spildolieleanlæg, således at dette ikke udgør nogen fare i forhold til havet. I forbindelse med større mulige oliekatastrofer i de grønlandske farvande er der mellem Danmark og Canada indgået en beredskabsaftale, der bygger på gensidig hjælp ved sådanne mulige problemer.

Der har forekommet enkelte mindre lokale olieudslip fra skibe, men de har ikke forvoldt nævneværdig skade.

Generelt må havet ved Grønland således anses for endog særdeles uforurennet.

Til dette knytter sig også, at landet ikke har noget landbrug og meget få industrier, hvorfra udløb i havet kan komme på tale.

Der har i de grønlandske havpattedyr været konstateret et meget højt niveau af kviksølv. Årsagen til dette er ukendt. Det skal dog samtidig påpeges, at der ved undersøgelser af hår fra fundne 400 år gamle mumier også på dette tidspunkt er konstateret højt (om ikke så højt) kviksølvindhold.

Forholdene omkring den særlige "smog" over de arktiske områder "Arctic Haze" er velkendte, og dette nedfald fra de industrialiserede verdensdeles energicentre falder selvsagt både over landet og havet. Det må således

antages, at der er tilførsel af forurening til havene omkring Grønland fra udlandet.

Det grønlandske marine økosystem er på grund af isen og de lave temperaturer meget sart, og det er klart i landets interesse, at der arbejdes intensivt imod den internationale luftforurening, ligesom andre forureninger, der tilføres havet udenfor de Grønlandske farvande, naturligvis kan bæres af havstrømmene og derfor udgøre en trussel.

De grønlandske vande og specielt de grønlandske fiskeriområder og fisk undersøges løbende af Grønlands Fiskeriundersøgelser.

Lovgivning

Grønland er via rigsfællesskabet med Danmark tilknyttet en række af de internationale konventioner, som Danmark har indgået på dette område, og som er beskrevet på anden plads i rapporten.

Miljøområdet er pr. 1.1.89 overgået som hjemmestyreret område, og en miljøforordning er blevet iværksat pr. 1. januar 1989. Denne regulerer forholdene på land og skærper tilsynet med eventuelt udløb.

Havmiljøloven er endnu ikke iværksat for Grønland, idet der endnu ikke er opført nok olieopsamlingsanlæg til at opfylde kravene i forhold til loven og Marpol-konventionen. Disse anlæg er under opstilling, og det forventes, at loven kan iværksættes i 1990.

I forbindelse med Grønlands Hjemmestyres overtagelse af miljøområdet er også Grønlands Fiskeriundersøgelser overtaget.

Figur 8. Havstrømmene omkring Grønland
(Kilde: Danmarks Natur. Bind 10. Grønland)

BILAGA 2

Internationella havsskyddskonventioner — en översiktlig orientering

De nordiska länderna är fördragsslutande parter i flera globala och regionala konventioner om skydd av havsmiljön. De nordiska länderna har traditionellt haft ett nära samarbete inom ramen för konventionerna. Koordineringen av samarbetet och förberedelsen av ett gemensamt nordiskt uppträdande sker nu huvudsakligen inom den Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor som är underställd Nordiska ministerrådet.

1. Globala avtal

1.1 Londonkonventionen

Londonkonventionen (Londonkonventionen om dumpning, LDC) är en global konvention om dumpning av avfall och andra ämnen.

London-konventionen undertecknades 1972 av 73 stater och har hittills ratificerats av 63 stater. Konventionen trädde i kraft 1975.

London-konventionen förbjuder eller reglerar dumpning av vissa särskilt angivna miljöfarliga ämnen, främst klorerade kolväten, vissa tungmetaller och cancerogena ämnen samt av radioaktivt avfall (jfr Oslo-konventionen). London-konventionen reglerar också förbränning av avfall till havs.

Beslutande församling är det konsultativa mötet, som hålls ca en gång om året och motsvarar de kommissioner som etablerats för andra konventioner. Sekretariatsfunktionen för London-konventionen omhänderhas av FN:s sjöfartsorgan (IMO) med högkvarter i London. Förberedande organ för vetenskaplig-teknologiska frågor är Scientific Group on Dumping. Tillfälliga arbetsgrupper tillsätts efter behov.

1.2 MARPOL 73/78

MARPOL 73/78, den internationella konventionen om förhindrande av förorening från fartyg, är en global konventionen, och har hittills ratificerats av 49 stater, bl. a. av alla Östersjöstater.

MARPOL 73/78 undertecknades 1973, reviderades medels ett protokoll 1978 och har trätt i kraft successivt:

Bilaga 1 gäller olja och trädde i kraft 1973

Bilaga 2 gäller kemikalier som fraktas i bulk och trädde i kraft 1987

Bilaga 3 gäller skadliga ämnen som i transporteras i förpackad form och väntas träda i kraft 1990

Bilaga 4 gäller avloppsvatten och har ej ännu trätt i kraft

Bilaga 5 gäller fast avfall (särskilt plastmaterial och andra stabila material) och trädde i kraft i januari 1989.

Syftet med MARPOL är att förhindra förorenande utsläpp av främst olja och kemikalier från fartyg i drift och i hamnar.

Beslutande församling är Internationella sjöfartsorganisationens kommitté för havsföroreningsfrågor (MEPC), som möts ett par gånger per år. Sekretariatsfunktionen för MARPOL omhänderhas av FN:s sjöfartsorganisation IMO med högkvarter i London.

För skötsel av frågor i anslutning till MARPOL-konventionen finns olika undergrupper samt ovannämnda kommitté.

1.3 Den internationella havsrättskonventionen (UNCLOS)

Den internationella havsrättskonventionen har utarbetats inom FN och undertecknades 1982. Den innehåller artiklar bl.a. om skyddet av den marina miljön, fiske och annan exploatering av havets tillgångar, monitoring, vetenskaplig forskning och ansvarsfrågor.

Konventionen träder i kraft sedan sextio stater har ratificerat den. Ett stort antal stater har avvaktat att ratificera konventionen. Av de nordiska länderna har hittills endast Island ratificerat den. De övriga nordiska länderna arbetar för ratifikation av konventionen. Sammanlagt har hittills fyrtio stater ratificerat konventionen.

2. Regionala avtal

2.1 Nordsjön och Nordostatlanten

2.1.1 Oslokonventionen

Oslokonventionen (Konventionen om förhindrande av havsförorening genom dumpning från fartyg och luftfarkoster) är en regional konvention som omfattar Nordsjön och Nordostatlanten.

Oslokonventionen undertecknades 1972 och trädde i kraft 1974. De 13 stater som ratificerat konventionen är: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Irland, Island, Nederländerna, Norge, Portugal, Spanien, Storbritannien och Sverige.

Sovjetunionen har visat intresse för att bli part i konventionen. Formerna för hur detta bäst kunde ske har diskuterats vid Oslo- och Pariskommisionernas gemensamma möte. Beslutande församling är Oslokommisionen (OSCOM). Kommissionen har tillsammans med Pariskommisionen ett sekretariat som är placerat i London. Oslokommisionen möts en gång varje år.

Oslokonventionen förbjuder eller reglerar dumpning av vissa särskilt angivna miljöfarliga ämnen samt förbränning av miljöfarligt avfall till havs. Radioaktivt avfall omfattas ej av Oslokonventionen (jfr Londonkonventionen). På Oslokommisionens möte 1988 beslöts det att förbränning av avfall till havs skall upphöra innan utgången av 1999. Enligt Oslokommisionens beslut av år 1989 upphörde dumpning av industriavfall i Nordsjön den 31.12.1989 medan i andra delar av konventionsområdet sådan dumpning skall upphöra den 31.12.1995.

För hela konventionsområdet gäller dock att dumpning fortfarande är möjlig om man enligt en överenskommen förhandsprocedur (Prior Justification Procedure) i varje enskilt tilltänkt dumpningsfall kan påvisa att praktiskt möjliga alternativ till dumpning inte finns på land och att dumpningen inte skadar den marina miljön.

Under Oslokommissionen arbetar en permanent rådgivande kommitté för behandling av vetenskapliga frågor (Standing Advisory Committee for Scientific Advice, SACSA) samt vid behov tillfälliga arbetsgrupper. Dessutom har man gemensamt med Pariskommissionen en permanent arbetsgrupp för behandling av frågor beträffande monitoring (Joint Monitoring Group, JMG).

2.1.2 Pariskonventionen

Pariskonventionen (Konventionen om förhindrande av havsföroreningar från landbaserade källor) är en regional konvention och omfattar Nordsjön och Nordostatlanten.

Pariskonventionen undertecknades 1974 och trädde i kraft 1978. Till Pariskonventionen är samma stater anslutna som till Oslokonventionen, med undantag av Finland som har observatörsstatus. Dessutom är EG anslutet. Man har i Pariskommissionen diskuterat formerna för hur i första hand Tjeckoslovakien, Tyska demokratiska republiken, Schweiz och Sovjetunionen kunde bli parter i Pariskonventionen om de så önskar, eller eventuellt observatörer vid kommissionens möten. Man var enig om att nämnda stater är berättigade att bli parter i konventionen och beslöt att Frankrike som depositarieregering skulle sända brev till nämnda stater. I brevet skulle länderna informeras om att de är välkomna att knyta närmare förbindelser med Pariskommissionen och de skulle även informeras om sin rätt att bli parter i Pariskonventionen.

Beslutande församling är Pariskommissionen (PARCOM). Sekretariatet som är gemensamt med Oslokommissionen är placerat i London. Pariskommissionen möts en gång varje år.

Under Pariskommissionen arbetar en permanent arbetsgrupp med tekniska och vetenskapliga frågor (Technical Working Group, TWG), samt vid behov tillfälliga arbetsgrupper. Dessutom har man gemensamt med Oslokommissionen en permanent arbetsgrupp för monitoring-frågor (Joint Monitoring Group, JMG).

2.1.3 Nordsjökonferenserna 1984, 1987 och 1990

Den första Nordsjökonferensen hölls i Bremen i Tyska förbundsrepubliken 1989, och den andra i London 1987. Konferenserna har hållits på ministernivå mellan Nordsjöstaternas miljöministrar. Arbetet har resulterat i ministerdeklarationer om olika åtgärder till skydd för Nordsjöns miljö. I de bägge deklarationerna enades man bl. a. om åtgärder angående dumpning och förbränning av avfall till havs, samt angående utsläpp både

från landbaserade källor och från fartyg. Huvuddelen av rekommendationerna och besluten i ministerdeklarationerna påverkar arbetet inom de existerande kommissionerna, främst Oslo- och Pariskommissionerna, men äver arbetet inom ramen för Londonkonventionen. Den tredje Nord-sjökonferensen kommer att hållas i Nederländerna 1990. Danmark har inviterat nordsjöstaterna till en fjärde konferens.

2.2 Östersjön

2.2.1 Helsingforskonventionen

Helsingforskonventionen (Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö) är en regional konvention, som omfattar hela Östersjön med Bottniska viken, Finska viken samt Öresund, Stora och Lilla Bält och Kattegatt upp till Skagen i Skagerrak.

Helsingforskonventionen undertecknades 1974 och trädde i kraft 1980. Till den är följande stater anslutna: Danmark, Finland, Polen, Sverige, Tyska Demokratiska Republiken, Förbundsrepubliken Tyskland och Sovjetunionen.

Beslutande församling är Helsingforskommissionen (HELCOM) som sammanträder årligen. Sekretariatet är placerat i Helsingfors.

Enligt kommissionen skall de fördragsslutande parterna vidta alla behövliga åtgärder för att förhindra och minska föroreningen av Östersjöområdets marina miljö samt att skydda och förbättra den.

Konventionen är mycket omfattande och inbegriper begränsning av utsläpp av förorenande ämnen härrörande från land, inkluderande förorening som sprids via luften, förbud mot dumpning av avfall utom i nödsituationer, samarbete vid bekämpning av utsläpp av olja och kemikalier vid olyckor, samt förhindrande av förorening som försakas av utforskning och utnyttjande av havsbotten.

Helsingforskommissionen har fyra permanenta kommittéer. Av dem arbetar en med frågor i anslutning till förorening från fartyg (Maritime Committee, MC), en med bekämpningsfrågor (Combatting Committee, CC) en med begränsning av utsläpp från landbaserade källor (Technological Committee, TC) samt slutligen en kommitté med bl. a. monitoring och miljö kvalitetsbeskrivningar (Environment Quality Committee, EC).

Under TC finns en permanent arbetsgrupp för industrifrågor (RID). Tillfälliga arbetsgrupper tillsätts enligt behov.

2.2.2 HELCOM:s ministerdeklaration, 1988

Under Helsingforskommissionens möte i februari 1988 enades de för miljövardens ansvariga ministrarna i Östersjöstaterna om en deklaration om Östersjöområdets marina miljö. Deklarationen omfattar åtaganden om minskning av utsläpp från landbaserade källor, förorening orsakad av sjöfarten, bekämpning av utsläpp av olja och kemikalier till havs, samt forskning, utveckling och samarbete.

3. Övriga avtal

3.1 *Regionala avtal*

3.1.1 Bonn-avtalet

Bonn-avtalet är ett samarbetsavtal för operativ bekämpning av föroreningar – olja eller andra för den marina miljön giftiga ämnen – i samband med olyckor eller vid andra akuta utsläpp.

Bonn-avtalet undertecknades 1969 och trädde i kraft 1970. De fördragslutande parterna är Belgien, Danmark, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland Irland Nederländerna, Norge, Storbritannien och Sverige.

Sekretariatsuppgifterna handhas av Oslo- och Pariskommissionens sekretariat i London.

3.1.2 Köpenhamnsavtalet

Köpenhamnsavtalet, som trädde i kraft 1971, mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige, gäller samarbete i fråga om åtgärder mot oljeförorening av havet. Island kommer så snart det är tekniskt möjligt att ansluta sig till detta avtal. Köpenhamnsavtalet kommer att utvidgas, så att det även omfattar bekämpning av kemikalieutsläpp.

3.2 *Bilaterala avtal*

Bilaterala avtal om miljösamarbete inom geografiskt gemensamma områden i Östersjöområdet finns också mellan Danmark och Tyska Demokratiska Republiken, mellan Danmark och Förbundsrepubliken Tyskland (oljebekämpning i Östersjöns västliga del, förorening i Flensborg Fjord) Danmark och Sverige gällande Öresund, mellan Finland och Sverige gällande Bottniska viken, mellan Finland och Sovjetunionen gällande Finska viken och mellan Norge och Sovjetunionen (oljebekämpning i Barentshav) och mellan Grönland och Kanada (skydd av havsmiljön och speciellt bekämpning av förorening i Nordvästatlanten).

BILAGA 3

Belastningen av närsalter på Östersjön, Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön främst från de nordiska länderna**1. Fosfor. Ton/år**

Område	Ref.	Vatten- drag (A)	Indu- strier (B)	Kommu- ner (C)	Totalt
Bottniska viken					
Finland	1	3 420	258	107	3 785
Sverige	2	2 700	305	165	3 170
Finska viken					
Finland	1	790	50	160	1 000
Sovjet	3	4 700	207	626	5 533
Eg. Östersjön (inkl Rigabukten, Bälthaven)					
Sverige	2	730	115	160	1 005
Sovjet	4	1 791	NI	98	2 967
Polen	5	11 500	4 600	3 000	19 100
Östtyskland	6	180	NI	195	375
Västtyskland	7	1 830	61	480	2 371
Danmark	9	2 810	500	2 480	5 790
Öresund					
Danmark	8	250	10	1 540	1 800
Sverige	2	125	237	189	550
Kattegatt och Skagerrak					
Danmark	9	1 710	240	950	2 900
Sverige	2	920	52	155	1 130
Norge	10	1 400	100	800	2 300
Nordsjön					
Norge	9	1 600	1 100	350	3 050
Norge	11	1 630	120	640	2 390

2. Kväve. Ton/år

Område	Ref.	Vatten- drag (A)	Indu- strier (B)	Kommu- ner (C)	Totalt
Bottniska viken					
Finland	1	55 000	2 250	3 050	60 300
Sverige	2	58 000	1 890	1 935	61 825
Finska viken					
Finland	1	16 000	320	3 950	20 270
Sovjet	4	52 500	500	4 700	57 700
Eg. Östersjön (inkl Rigabukten, Bälthaven)					
Sverige	2	26 000	820	7 230	34 050
Sovjet	4	24 600	NI	175	24 775
Polen	5	92 500	240	17 200	109 940
Östtyskland	6	2 250	NI	1 395	3 645
Västtyskland	7	11 000	2 080	3 300	16 380
Danmark	9	32 300	1 500	6 000	39 800
Öresund					
Danmark	8	2 600	190	6 400	9 190
Sverige	2	5 900	115	1 875	7 890
Kattegatt och Skagerrak					
Danmark	9	22 500	835	3 400	26 735
Sverige	2	41 400	210	2 815	44 425
Norge	10	30 000	5 100	10 000	45 100
Nordsjön					
Danmark	9	25 000	1 100	1 000	27 100
Norge	11	21 300	5 000	6 500	32 800

Belastningen på våra omgivande havsområden kommer inte enbart från de nordiska länderna. Med havsströmmarna kan föroreningar transporteras långväga ifrån och även via atmosfären tillförs föroreningar från källor utanför det nordiska närområdet.

3. Noter och referenser

Not

- A. I vattendrag ingår diffusbelastning och punktkällor uppströms mätstationen
- B. Direktutsläpp från industrier till respektive vattenområde
- C. Direktutsläpp från kommuner till respektive vattenområde

Ref

1. Meddelande från Vatten- och miljöstyrelsen 1988-06-06
2. Från Statistiska meddelanden Na 29 SM8901, SCB i samarbete med SNV, "Belastningen på havet 1987 av fosfor, kväve och organiskt material."
3. Från Pollution Load Monitoring Symposium, Tallin, 5–9 April, 1988
4. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
5. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
6. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
7. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
8. Data från Öresundskommissionen 1988
9. Reviderade data från Miljöstyrelsen 1988-08-11
10. Från meddelande vid NKH-möte 1988-06-03
11. Från info till NUT-möte (PARCOM), Stockholm, 27–29 oktober, 1987

BILAGA 4

Förkortningar

Organisationer, kommittéer, grupper, konventioner m. m.

ATMOS	Working Group on Atmospheric Input of Pollutants to Convention Waters (PARCOM)
BMP	Baltic Monitoring Programme (HELCOM)
EG	Europeiska Gemenskapen
EGA	Expert Group on Air Pollution (HELCOM)
EMEP	Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe
GOP	Group of Experts on Oil Pollution (PARCOM)
HELCOM	Helsinki Commission
ICES	International Council for the Exploration of the Sea
IMO	International Maritime Organisation (UN)
JMG	Joint Monitoring Group (OSPARCOM)
LDC	London Dumping Convention
MARPOL 73/78	International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the protocol of 1978 relating thereto
MEPC	Marine Environment Protection Committee (IMO)
MORS	Group of Experts on Monitoring of Radioactive Substances in the Baltic Sea (HELCOM)
NIVA	Norsk institutt for vannforskning
NK-H	Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföroreningsfrågor (AK-M)
NMR	Nordiska ministerrådet
NR	Nordiska rådet
NUT	Working Group on Nutrients (PARCOM)
NVG	Nordiska vattengruppen (ÄK-M)
OSCOM	Oslo Commission
OSPARCOM	Joint Meetings of the Oslo and Paris Commissions
PARCOM	Paris Commission
PWG	Preparatory Working Group (North Sea Conference)
RID	<i>Ad hoc</i> Working Group on Reduction of Industrial Discharges
SACSA	Standing Advisory Committee for Scientific Advice
SFT	Statens forurensningstilsyn (Norge)
SNV	Statens naturvårdsverk (Sverige)
TWG	Technical Working Group (PARCOM)
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea (UN)

WMO	World Meteorological Organisation (UN)
ÄK-M	Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (NMR)
UN	United Nations

Ämnen, substanser och diverse termer

AOX	Adsorberbar organisk halogen
As	Arsenik
BOD	Biologisk syreförbrukning
COD	Kemisk syreförbrukning
Cd	Kadmium
Cr	Krom
Cu	Koppar
DDT	Diklordifenyltrikloretan
Fe	järn
Hg	Kvicksilver
CFC	Klorfluorkarboner
N	Kväve, nitrogen
Ni	Nickel
NO _x	Kväveoxider
P	Fosfor
PAH	Polycykliska aromatiska kolväten
Pb	Bly
PCB	Polyklorerade bifenyler
PCT	Polyklorerade trifenyler
p. e.	Personekvivalent
TBT	Tributyltenn
TOC	Totalt organiskt kol
TOCl	Totalt organiskt bunden klor
VOC	Flyktiga organiska föreningar
Zn	Zink

*BILAGA 5***Nordiska rådets internationella havsföreningsskonferens 16–18 oktober 1989****Slutdokument**

Medlemmar av parlamenten i Belgien, Canada, Tjeckoslovakien, Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Finland, Tyska demokratiska republiken, Island, Irland, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Sverige, Sovjetunionen, Storbritannien och de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland har vid Nordiska rådets internationella havsföreningsskonferens i Köpenhamn 16–18 oktober 1989 enats om följande slutdokument.

Med utgångspunkt i den definition av föroreningsbegreppet som fastställts av FN:s havsrättskonvention:

– ett direkt eller indirekt införande av ämnen eller energi i den marina miljön, inklusive flodmynningar, som säkert eller sannolikt leder till skador på de biologiska resurserna och havets fauna och flora, risker för människors hälsa, hinder för marin verksamhet som fiske och annan legitim användning av havet, försämrad kvalitet på havsvattnet och minskade skönhets- och rekreationsvärden.

i medvetande om

- havens vitala betydelse för jordens överlevnad,
- havens vikt för den globala miljön, arternas överlevnad och den biologiska mångfaldens bevarande,
- att varje användning av havens tillgångar måste vara försvarbar, att vissa användningar är oacceptabla och att delar av haven bör betraktas som marina skyddsområden,
- att havsförorening och andra negativa effekter av mänsklig verksamhet utgör ett hot mot det marina ekosystemets framtid,

och med beaktande av

- behovet av effektiva förebyggande åtgärder, en viktig princip som är avsedd att skydda det marina ekosystemet bland annat genom att eliminera och förhindra miljöfarliga utsläpp där det finns skäl att tro att dessa kan få skadliga effekter, även om de vetenskapliga bevisen för ett orsakssamband mellan utsläpp och effekter skulle vara otillräckliga eller icke bindande,

- att kunskap om och identifikation av särskilt sårbara havsområden har gjort det möjligt att konstatera skadliga effekter i lokala och regionala havsområden, t. ex. Finska viken, Kattegatt och Nordsjöns, Irländska sjöns och Norra ishavets kustområden,
- att kustområdena tjänar som viktiga rekreationsområden för befolkningen i olika länder och utgör viktiga yngelområden för fisk som fångas kommersiellt i öppna havet, varvid är att märka att dessa tidiga levnadsstadier hos fisken ingår i kustområdenas ekosystem och för sin överlevnad är beroende av dessa ekosystems hälsa,
- det arbete som utförs inom ramen för de globala havskonventionerna (MARPOL 73/78 och Londonkonventionen om dumpning), det regionala havsprogram som ingår i FN:s miljöförhållningsprogram (UNEP), de regionala konventionerna (Helsingfors-, Oslo- och Pariskonventionerna) och andra internationella organisationer i syfte att minska och förhindra havens förorening, samt vikten av att alla länder ratificerar FN:s havsrättskonvention av år 1982,
- att det trots nationella åtgärder och det arbete som utförts inom konventionernas ram har visat sig att de väntade positiva effekterna på den marina miljön inte har uppnåtts,
- att vi behärskar de väsentligaste av de tekniska metoder som krävs för att genomföra den önskvärda minskningen av miljöfarliga utsläpp i haven,
- vikten av att tillämpa principen om ”bästa tillgängliga teknik” för att förhindra förorening, varvid såväl ekonomiska som ekologiska faktorer bör vägas in,
- att havsföroreningarna bara kan elimineras genom att intensifierade nationella åtgärder kombineras med internationellt samarbete mellan näringslivet, regeringar och andra myndigheter och internationella ansträngningar att nå framsteg i de mest sårbara områdena,
- förefintliga deklARATIONER, program och handlingsplaner för Nordsjön och östersjöområdet, bl. a. Helsingforskommissionens ministerdeklaration, Londondeklarationen och den nordiska handlingsplanen för förhindrande av havsföroreningar,

understryker deltagarna behovet av

- att kraftigt minska föroreningen av de nordliga haven genom av människan framställda beständiga giftiga och biologiskt ackumulerande ämnen med sikte på omkring 50 procents minskning under perioden 1985–1995 och av föroreningen genom näringsämnen till nivåer som inte vållar skada på den marina miljön,
- att erkänna medborgarnas rätt att bilda privata organisationer, av dessa organisationers och allmänhetens rätt att i tid få tillgång till information, inklusive data från nationella kontrollsystem och från i lag ålagd

- kontroll av utsläpp från industrier och andra punktkällor, samt av deras rätt till reella möjligheter att delta i utformningen av den politik som rör den marina miljön,
- att med sikte på en ytterligare minskning av tillförseln av miljöfarliga ämnen utarbeta en ny handlingsplan med kort- och långsiktiga tidsfrister för alla nordeuropeiska havsområden och Nordatlanten, samt att nå internationellt och regionalt samförstånd om den nya handlingsplanens innehåll,
  - att erkänna att den globala uppvärmningsprocessen i väsentlig grad betingas av en växelverkan mellan luft och hav samt behovet av åtgärder för att minska tillförseln av "växthus"-gaser till atmosfären,
  - att i den nya handlingsplanen göra erforderliga prioriteringar beträffande föroreningskällor och tidsscheman,
  - att den nya handlingsplanens prioriteringar beträffande föroreningskällorna fastställs på strikt vetenskapliga grunder av en expertpanel bestående av internationellt erkända vetenskapsmän som särskilt skall ha till uppgift
- a) att identifiera ekosystem och namnge de områden där riskerna är störst,
  - b) att identifiera de skadligaste bland de av människan framställda beständiga biologiskt ackumulerande föroreningarna och deras källor,
  - c) att fastställa erforderliga kvantitativa mål för nollutsläpp,
  - d) att fastställa det tidsschema som krävs för att uppnå de erforderliga reduktionerna och
  - e) att fastställa en enhetlig standard för bästa tillgängliga teknik,
    - att samordna den internationella forskningen för att ytterligare klarlägga orsakssambanden mellan luftföroreningar och skador på den marina miljön, exempelvis genom att utnyttja det Europeiska kontroll- och utvärderingsprogrammet (EMEP),
    - att reglera informationsutbytet mellan vetenskapsmän, tekniska experter och institutioner i olika länder rörande resultaten av deras forskning och därvid även beakta behovet av framtida samarbete mellan vetenskapsmän som studerar havs- och luftföroreningar,
    - en ökad spridning av information om nya forskningsresultat rörande den marina föroreningens utveckling, orsaker och effekter till politiker, andra beslutsfattare, offentliga förvaltningar och allmänheten, jämte fri och öppen tillgång till sådan information.

För att förverkliga dessa mål rekommenderar vi

- att alla stater snarast möjligt ratificerar den i mars 1989 ingångna Baselkonventionen,
- att man utarbetar en långsiktig plan för att förbättra den bästa tillgängliga tekniken,

- att man vidtar ytterligare beslutsamma nationella åtgärder för att minska utsläppen i vatten och luft,
- att alla stater accepterar principen om förebyggande åtgärder och tar ansvar för sin egen avfallshantering,
- att alla parter som anslutit sig till havskonventionerna och alla stater som deltagit i Nordsjökonferensen accepterar och uppfyller de krav på åtgärder man enats om för att minska havsföroreningarna,
- att deltagarna accepterar behovet av att oberoende vetenskapliga rådgivare skisserar grunddragen i en handlingsplan med tillhörande lista på prioriterade åtgärder,
- ett förbud mot förbränning till havs, ett globalt förbud mot denna praxis senast 1994 i enlighet med Londonkonventionen om dumpning samt ett förbud mot dumpning av avfall, inklusive förorenat muddringsmaterial, i havet,
- att de vetenskapliga data som insamlas av oberoende vetenskapsmän och nationella kontrollorgan görs fullt tillgängliga för allmänheten kvartals- eller årsvis, samt att de samlar in offentlig information om den bästa tillgängliga och mest kostnadseffektiva renings- och rengöringstekniken,
- att konventionerna stärks så att effektiva åtgärder kan vidtas för att minska och förhindra föroreningen av haven,
- att konventionernas arbete fortsätts och intensifieras med sikte på ett ökat studium av det direkta atmosfäriska nedfallet av föroreningar till havs och av följderna för haven av förorenande atmosfäriskt nedfall till lands samt på lämpliga åtgärder för att bekämpa sådana föroreningar,
- att arbetet inom ECE:s konvention om gränsöverskridande luftföroreningar samordnas med de regionala havskonventionernas verksamhet,
- att FN:s miljöförvaltningsprogram (UNEP) uppmanas att verka för nya konferenser om havsföroreningar,
- att konventionernas verkställande organ säkerställer att de överenskomna åtgärderna genomförs snabbt i alla berörda länder,
- att man fortsätter att hålla ministermöten för att utöka verksamheten inom konventionernas ram och på så sätt uppfylla kraven på ytterligare åtgärder mot havsföroreningarna; de överenskommelser och frågor dessa möten resulterar i bör snabbt vidarebefodras till parlamentarikerna i respektive länder,
- att deltagarna accepterar behovet av att stärka de marina vetenskaperna med tanke på att grundforskningsarbetet är av fundamental betydelse även för den tillämpade forskningen om havsföroreningar,
- att man skapar en internationell fond och ett avräkningssystem så att ekonomiskt svagare länder får praktiska möjligheter att genomföra överenskomna åtgärder, och att man därigenom inleder en utveckling mot regional kostnadseffektivitet utan att göra avkall på principen att den som förorenar själv skall stå för kostnaderna och på princip 21 i deklARATIONEN FRÅN FN:S MILJÖFÖRVALTNINGSKONFERENS I STOCKHOLM 1972,

- att man sluter avtal som underlättar en obehindrad överföring av modern miljöteknologi mellan olika länder,
- att samarbetet mellan de nationella kustbevakningarna vidareutvecklas så att man får bättre möjligheter att förhindra och övervaka föroreningen av haven,
- att villkoren för den obligatoriska internationella sjöförsäkringen skärps så att den vållande tvingas ersätta kostnaderna för en inträffad katastrof, samt att lämpliga sanktioner fastställs för sådana fall där försäkringen är otillräcklig,
- att man genom lagstiftning säkerställer att fartyg som seglar med farlig last i miljö känsliga kustnära områden framförs av personer som är förtrogna med de lokala förhållandena.

Deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföreningsskonferens 1989

- som är oroade över föroreningen av haven och det hot den utgör mot miljön och mänsklighetens framtida välfärd,

förbinder sig

- att verka aktivt, både nationellt och internationellt, för att uppfylla de rekommendationer som konferensdeltagarna har antagit i detta dokument,

uppmannar Nordiska rådet

- att ta initiativ till en internationell konferens med uppgift att se över de internationella konventionernas och ministerkonferensernas roll och på så vis skapa bättre internationella förutsättningar för kampen mot havsföreningarna,

och uppmannar deltagarländernas regeringar

- att prioritera miljövården,
- att stärka sina nationella ansträngningar i kampen mot havsföreningarna och redovisa dem i nationella planer som inkluderar kort- och långsiktiga mål och tidsfrister,
- att stärka sina insatser inom förefintliga och framtida konventioner och andra samarbetsformer,
- att säkerställa att internationella överenskommelser (exempelvis GATT:s jordbruksavtal) till fullo beaktar de miljömässiga konsekvenserna av sådana överenskommelser,

- att uppfylla de rekommendationer som enhälligt antagits av deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföreningens konferens 1989, att visa mera politisk vilja och att anvisa ekonomiska medel för hithörande ändamål.

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

(Ministerrådsförslaget, se s. 1042)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning. Programmet innehåller förslag till nordiskt samarbete om bl. a. substitution av miljöfarliga ämnen, styrmedel, miljöfarligt avfall, kemikaliedepoter, insamlings- och behandlingstekniker samt marknad för återvunnet material. Medelsbehovet för att genomföra de gemensamma nordiska aktiviteterna i planen uppgår till 15 milj DKK under en femårsperiod. Prioritering har gjorts på nuvarande kunskapsunderlag och förbehåll tas för utvecklingen på avfallsområdet.

Ministerrådsförslaget omfattar ett delprogram för renare och resursvänligare teknologier och ett delprogram för bättre avfallshantering och ökad återvinning. Förslaget har remissbehandlats på nordiskt plan och diskuterades preliminärt vid ett gemensamt möte mellan utskottet och Nordiska ministerrådet/miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989.

1. Renare och resursvänligare teknologier

Inledningsvis hänvisas till Brundtlandskommissionens slutsatser om behovet av minskad energikonsumtion och utveckling av renare och resursvänligare teknologier. Detta innebär bl. a., att industrins processer och produkter måste utformas på ett sätt som ger minsta möjliga avfall och inte förhindrar återanvändning.

Delprogrammet har 4 huvudområden, nämligen 1: Nätverk, 2: substitution, 3: styrmedel och 4: utbildning och information. Ministerrådet *prioriterar* följande inom dessa områden:

- a. insamling, samordning och vidareföring av resultat angående renare och resursvänliga teknologier samt allmänt attitydpåverkande arbete,
- b. arbete för att utnyttja samarbetsmöjligheter med Nordisk industrifond m. fl. i samband med t. ex. branschspecifika seminarier och dyl.
- c. undersökning av vilka tekniska, ekonomiska och miljömässiga möjligheter som finns för att överföra renare teknologier mellan nordiska industrier,

d. utarbetande av allmänt attitydpåverkande informationsmaterial till industriella designers, tekniska skolor, branschorganisationer, företag m. fl. Materialet skall bestå av handböcker, video och andra ”gör det själv” utrustningar som kan inspirera till förebyggande insatser.

Även om utvecklingen av konkreta processteknologier ligger utanför programmets ramar förväntar sig ministerrådet att Nordisk industrifonds verksamhet inom sitt handlingsprogram ”Industriell FoU inom miljöteknologi” sker i enlighet med ministerrådsprogrammets principer.

Ministerrådet noterar att det finns ett stort informationsbehov hos både stora och små företag samt att kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor (NK-H) påpekar att man särskilt bör göra en insats gentemot de branscher som prioriteras inom t. ex. Pariskonventionen, dvs. de som förorsakar landbaserade utsläpp till havet.

Vidare noteras, att det både på nordiskt, EG- och UNEP-plan pågår aktiviteter för att etablera ett sammanhängande internationellt nätverk, varigenom man kan insamla och förmedla konkreta erfarenheter av användningen av renare och resursvänliga teknologier. UNEP är i färd med att inrätta ett internationellt nätverk för renare teknologier och förväntas komma att anmoda Nordiska ministerrådet att ingå i detta samarbete. — Utskottet behandlar detta i sitt betänkande över medlemsförslag A 859/s om export av avfall.

Inom *huvudområde 2: substitution* prioriterar ministerrådet följande:

a) prioriterad lista över ämnen och produkter som skall bli föremål för särskild substitutionsinsats,

b) värdering av produktdesign i syfte att bygga in miljöhänsyn redan i designfasen.

Ministerrådet hänvisar till att det i det övergripande miljöprogrammet sägs att miljöfarliga ämnen och produkter bör ersättas med mer miljövänliga samt till att ämbetsmannakommitténs kemikaliegrupp utarbetat ett förslag till vetenskapliga kriterier för att klassificera kemiska ämnen som miljöfarliga eller ej. Detta arbete skall koordineras med huvudområdet ”insamling och hantering av miljöfarligt avfall” (se nedan). Arbete med miljökonsekvensvärderingar av nya material skall man söka samordna med Nordisk industrifonds materialprogram.

Under *huvudområde 3: Styrmedel* prioriteras

- utredning för att undersöka hur ett skärpt producentansvar kan främja substitutionen av miljöfarliga produkter och utveckling av alternativ
- en undersökning av möjligheterna och begränsningarna för att införa en årlig rapportering från företagen till myndigheterna om emissions- och avfallsmängdernas omfattning och sammansättning (sådan rapportering förekommer i USA)
- aktiviteter beträffande miljömärkning, däribland forskningsprojekt inom områden där det saknas miljövetande i syfte att fastslå kriterier för utvalda produktgrupper.

Mot bakgrund av en allmän önskan om uppstramning av "förorenaren betalar"-principen (PPP) anser ministerrådet att man bör utveckla styrmedel för att främja industrins användning av de renaste och mest resursvanliga teknologierna. Därför finns behov att utveckla *ekonomiska styrmedel* som stärker PPP-principen, som t.ex. miljöavgifter för att finansiera miljökostnader och främja renare teknologi och återanvändning. Ett styrmedel som *positiv miljömärkning* i samma syfte väntas bli infört i Norden och EG under de närmaste åren. Det har föreslagits ett nordiskt utskott för utveckling av gemensamma kriterier för den positiva miljömärkningen. Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor deltar för att påverka kriterier och produkturval och värdera effekterna av miljömärkning som styrinstrument. Som ett ytterligare styrmedel nämns att ge företagen ökat ansvar för sina miljöproblem, t. ex. genom att de som i USA får lämna "självdeklaration" om sina föroreningar vartannat år (Waste Minimization Audit).

2. Bättre avfallshantering och ökad återanvändning

Delprogrammet omfattar 7 huvudområden, nämligen 1: miljöfarligt avfall, 2: Depåer av kemikalieavfall, 3: Insamlings- och behandlingstekniker, 4: Återbruksmarknad, 5: Returvaror, 6: Styrmedel och 7: Samordning av FoU och erfarenhetsutbyte.

Inom *delområde 1*, insamling och hantering av miljöfarligt avfall, prioriterar ministerrådet

- utprovning av system för alternativ behandling av vissa typer specialavfall,
- ny värdering av (tidigare) Nordisk avfallsbörs och av möjligheterna att återetablera den, eller eventuellt att på annat sätt bidra till ökat utnyttjande av och handel med industriella restprodukter, avfallsråvaror och miljöfarligt avfall,
- gemensam behandling och återvinning av andra typer av specialavfall än kvicksilver.

Som ett led i arbetet att få privata hushåll att samla in miljöfarligt avfall har kemikaliegruppen under ämbetsmannakommittén utarbetat miljöfarlighetskriterier för hushållsprodukter.

Ministerrådet finner att intresset för avfallsbörser är i stigande och skall undersöka i vilken utsträckning Norden kan kopplas till en avfallsbörs för i första hand industri- och kemikalieavfall som EG söker upprätta. Vidare noterar ministerrådet att de nordiska ländernas anläggningar för hantering av miljöfarligt avfall, nämligen Kommunekemi (Danmark), Ekokem (Finland), Nordsas (Norge), och SAKAB (Sverige) står inför en kapacitetsutbyggnad. Samtidigt ökar behovet att ta hand om avfall som förekommer i så små mängder att en anläggning för dessa typer inte är tekniskt och ekonomiskt lämplig att inrätta i varje land. Det pågår t. ex. därför redan samarbete för att undersöka möjligheterna att samordna återvinningen av

kvicksliverhaltigt avfall, och avsikten är att utvidga samarbetet till andra motsvarande avfallstyper.

Inom *huvudområde 2* noterar ministerrådet att *kemikalieavfallsdepåer* är ett ständigt stigande problem som innehåller en rad oavklarade tekniska, juridiska och administrativa problem och att behovet av ömsesidig information och erfarenhetsutbyte på myndighetsnivå är stort. Man föreslår dock endast, att redan etablerade myndighetskontakter upprätthålles och förstärkes genom samordning av pågående aktiviteter.

Inom huvudområde 3, *insamlings- och behandlingstekniker*, prioriterar ministerrådet

- utprovning av olika tekniker för återanvändning av byggnads- och anläggningsavfall,
- erfarenhetsutbyte om kombinerade system för avfallsbehandling och återanvändning,
- värdering av tekniker, resultat och ekonomi för insamlingssystem baserade på källsortering, däribland ”gröna system”, dvs. kompost av källsorterat organiskt avfall. Sistnämnda skall enligt ministerrådet samordnas med motsvarande aktiviteter inom handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet (*B 101/e*)

Ministerrådet noterar, att utvecklingen går mot avfallssystem baserade på källsortering. Hänsynen till arbetsmiljön skall vägas in vid värdering av olika alternativ. – Detta är enda omnämmandet av arbetsmiljön i programmet –. Det noteras, att kompostering är under stark utveckling men att innehållet av tungmetaller är ett problem, även om försök under de senaste åren visat lovande resultat.

Inom huvudområdet 4, *återanvändningsmarknad*, prioriterar ministerrådet en utvärdering av nyttan av att utarbeta nordiska regler för kvalitetsbestämning och klassificering av återvunna material. Man bör arbeta för att uppnå en mer positiv hållning till återvunna material, som industrin ofta är ovillig att använda, då kvaliteten är ojämn och de ofta innehåller tungmetaller m. m. som ger nya miljöproblem.

Inom huvudområdet 5, *Returvaror*, prioriterar ministerrådet informationsutbyte om projekt, produktidéer, marknadsföring av produkter helt eller delvis baserade på returmaterial.

Ministerrådet kommer att söka utveckla detta område i samarbete med Nordisk industrifond och Nordiske Design Centre då professionella designare, produktutvecklare och marknadsförare inte varit tillräckligt involverade i arbetet med returmaterial.

Inom huvudområde 6, *Styrmedel*, prioriterar ministerrådet

- erfarenhetsutbyte om kommunal och regional avfallsplanläggning,
- kartläggning och värdering av regler inom andra sektorer än miljösektorn som hindrar återanvändning, t. ex. avskrivningsregler och mervärdesavgifter.

Ministerrådet noterar att kommunerna i framtiden kommer att få ett

större ansvar för avfallsströmmarna från både hushåll och företag, vilket väntas leda till en utveckling mot samkommunala och regionala ordningar, styrmedel och en differentierad avgiftspolitik.

Önskemål om bistånd för att bygga upp lämpliga styrsystem har kommit från Färöarna, Grönland, Island och Åland som fått stigande avfallsproblem. Kontakt har etablerats med Färöarna och Island.

Inom huvudområde 7, *Samordning av FoU och erfarenhetsutbyte*, prioriterar ministerrådet

- samnordisk konferens vartannat år (planeras till 1990),
- Nordisk databas för FoU (bl.a. för att undvika dubbelarbete),
- koordinerande kontaktnät med forskningsråd och andra som beviljar anslag.

Databasen kan även användas för att förmedla resultat inom ett internationellt nätverk. Särskilt Östeuropa har stor efterfrågan på nordiskt vetande på detta område.

3. Utskottet

Utskottet vill uttrycka sin tillfredsställelse med ministerrådsförslagets konkreta inriktning och översiktliga disposition. Förslaget tar i stor utsträckning direkt sikte på de synpunkter som framfördes av utskottet med anledning av medlemsförslaget *A 783/s* om miljövänlig avfallshantering. Utskottet framhöll särskilt i sitt betänkande som ledde till *rekommendation 16/1988* om miljövänlig avfallshantering att man borde samnordiskt utreda behovet av ekonomska och legala styrmedel för att kontrollera företagens avfallsproduktion. En lämplig kombination av avgifter, producentansvar, anmälningsplikt och gränsvärden borde utformas samnordiskt för att undgå konkurrensnedvridning. Vidare borde man undersöka möjligheterna att genom lagstiftning eller avgifter minska eller om möjligt helt eliminera särskilt miljöfarliga ämnen i avfallet, som t.ex. kvicksilver, PVC-plast och kadmium. Redan en jämförelse av de metoder som redan tillämpades nationellt torde ge värdefulla slutsatser.

Utskottet finner det mest positiva i förslaget vara, att ministerrådet avser att utreda olika former av styrmedel och därvid prioriterar undersökningar om hur ett skärpt producentansvar kan främja substitutionen av miljöfarliga produkter och utveckling av alternativ, av årlig rapportering från företagen till myndigheterna om emissions- och avfallsmängdernas omfång och sammansättning. I samband med sådan "waste audit" kan företagen utveckla återvinningsmöjligheter och metoder för att minska avfallsmängderna. De erfarenheter som vunnits av olika sådana system och eventuella utvärderingar bör enligt utskottets uppfattning undersökas. Sälunda har t.ex. Sverige infört en långtgående lagstiftning om produktansvar.

Ministerrådet talar också om aktiviteter beträffande miljömärkning,

däribland forskningsprojekt inom områden där det saknas miljövetande i syfte att fastslå kriterier för utvalda produktgrupper.

Utskottet noterar, att den nyligen beslutade nordiska miljömärkningen avser positiv miljömärkning, dvs. att en vara uppfyller vissa villkor för miljövänlighet. En effektiv märkning i avfallssammanhang torde också kunna avse en negativ miljömärkning som anger att respektive vara inte bör kastas bland vanligt avfall. Mer i konsekvens med kemikaliegruppens utredningsarbete skulle vara att utarbeta olika typer av märkning som anger hur produkter skall sorteras som avfall. Denna märkning bör då ingå i en informationskampanj till hushållen och även kompletteras med praktiska arrangemang. Sålunda har man i några kommuner i Danmark ställt upp containers i två färger och delat ut soppåsar av motsvarande färg till hushållen. Utskottet anser detta försök vara ett värdefullt första steg och att mer "finmaskiga" uppdelningar bör undersökas. Från Miljöforum i Sverige har påpekats att man i nya flerfamiljshus bör bygga in dubbla eller tredubbla sopnedkast.

Vid mötet mellan utskottet och miljöministrarna den 13 november 1989 framfördes från utskottets sida att året-runt-minikompostering av hushållsavfall på uppkomstplatser i värmeisolerade komposter borde prövas. I egna hushus och radhus även i städerna kunde minikompostering enligt erfarenheterna fungera som en del av avfallsservicen och därigenom minska de avfall som transporteras till soptippar. Från regeringssidan pekades på de problem som fanns med hänsyn till tungmetaller och att källsortering i hushållen var den bästa lösningen. Det fanns en rad projekt i de nordiska länderna som tog upp källsortering, liksom även forsknings- och utvecklingsprogram. Erfarenheterna av lokal minikompostering bör enligt utskottets uppfattning ingå i ministerrådets vidare arbete med avfallsfrågorna.

Sådana försök med källsortering både från hushåll och industri anses ha gett positiva erfarenheter. Däremot är avfallshanteringen långt ifrån tillfredsställande och det tillkommer material och produkter som skapar miljöskador när de läggs på soptippar eller bränns i sopstationer, t. ex. kemikalier, plaster, metallegeringar m. m. Utskottet noterar, att undersökningar helt nyligen visat att självantändning på soptippar i vissa fall gett upphov till utsläpp av dioxiner. Detta är i så fall ett allvarligt miljöproblem som ministerrådet bör ta upp. Frågan om dioxiner togs senast upp av utskottet i samband med åtgärdsplanen mot havsförorening (*B 86/s*) där utskottet förordade en effektiv nordisk strategi som byggde på principen att så snabbt som möjligt identifiera och åtgärda stora källor. I Sverige har en utredning, den s. k. ENA-utredningen, föreslagit stränga krav på utsläpp m. m. från avfallsförbränning. Kunskaperna om utsläpp av föroreningar från avfallsförbränningen har ökat under de senaste åren och reningstekniken har utvecklats betydligt när det gäller avskiljning av såväl partikelburna som gasformiga substanser i rökgaserna. Frågorna rörande teknik och

miljökonsekvenser vid avfallsdeponering i upplag har ägnats ökad uppmärksamhet och teknik har tagits fram t. ex. i Sverige som övriga länder bör få del av. Avgång av föroreningar sker till luft och vatten under mycket lång tid och upphör inte i och med tillförseln av avfall till upplaget.

Utskottet ser med tillfredsställelse att ministerrådet tar fasta på betydelsen av skärpt producentansvar. Riktlinjer härför skulle kunna fungera som stöd för de nationella åtgärder som ofta är svåra att genomföra och som syftar till att minska avfallsmängden eller utvidga ansvaret för avfallshanteringen till producenterna. Bland övriga styrmedel talas i ministerrådsförslaget bl. a. om pantsystem, avgifter på råvaror resp subventioner för returvaror, finansiering av olika åtgärder för avfallsstyrning. (t. ex. avgift som tas ut av förorenaren, jfr. PPP ovan). En undersökning av de nordiska ländernas miljölagstiftning anses ha visat att det finns möjligheter att utnyttja lagstiftningen i större utsträckning än som hittills skett. En genomgång av den lagstiftning som tillämpas om produktansvar, avfallshandling, avgifter m. m. i de nordiska länderna samt av olika kombinationer av styrmedel som redan används bör kunna ge slutsatser om de lämpligaste formerna.

Som ytterligare styrmedel vill utskottet fästa uppmärksamheten vid behovet av bredare och effektivare konsumentupplysning som ökar miljömedvetandet och därmed styr konsumentens produktval vid inköpstillfället, lagstiftning som ställer vissa miljökrav på en produkt i samband med t. ex. dess tillverkning resp dess slutliga omhändertagande som avfall, dvs. vad som i internationella sammanhang kallas "life cycle management", samt ekonomiska styrmedel (skatter, avgifter, taxor) som belastar icke miljövänliga produkter, som t. ex. engångsförpackningar. Överhuvudtaget torde förpackningsområdet erbjuda stora möjligheter till åtgärder både för miljövänligare och billigare produkter.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet undersöker möjligheterna till återanvändning, bl. a. i samarbete med Nordisk industrifond och Nordisk Design Centre och vill uttala förhoppningen att det skall visa sig möjligt att utveckla en marknad för återvinningsmaterial och produkter. Utskottet skulle hälsa med tillfredsställelse om fonden i ökad utsträckning i samarbete med de nordiska industriförbunden ville medverka till att ny teknik kommer till användning vid avfallshandling. Utskottet vill även understryka vikten av arbetsfördelningen mellan de nordiska länderna när det gäller avfallshandling.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att sambandet med arbetsmiljön bör understrykas starkare i planen. Visst utredningsarbete m. m. borde göras tillsammans med arbetsmiljösektorn, t. ex. om kemiska och toxiska ämnen och produkter. Allmänt finner utskottet att ministerrådsförslaget utgör en katalog över önskvärda insatser men att fasta tidsgränser för införande av olika åtgärder och konkreta mängduppgifter saknas. Likaså framgår det inte alltid vilka insatser som avses bli prioriterade framför övriga.

Utskottet vill slutligen erinra om att en rekommendation föreslås med anledning av ett medlemsförslag om export av avfall. Internationella förhandlingar har lett fram till en konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall. Då konventionen ger möjlighet att ingå i en "klubbstrategi" dvs. ett antal länder åtar sig att inte exportera miljöfarligt avfall annat än under vissa mycket bestämda förutsättningar, anser utskottet att de nordiska länderna bör gå i främsta linjen härvidlag såsom de gjort i arbetet med svavel- och kväveprotokollen inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning i enlighet med ministerrådsförslag B 105/s och med beaktande av de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Ministerrådsförslag
om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 19 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Ministerrådsförslag angående nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning beslutat av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) den . . .

Med hänvisning till

- Nordiska rådets *rekommendation nr 16/1988* om ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshantering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella insatser,
- Nordiskt miljöprogram beslutat av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) i januari 1989,
- den underlagsrapport angående handlingsprogram för avfall som i september 1989 lämnats av arbetsgruppen för avfall och återanvändning under Nordiska ämbetsmannakommittén för miljövärdfrågor,
- remissbehandlingen av planen med berörda nordiska samarbetssektorer (ämbetsmannakommittéer m. m.) under september/oktober 1989,
- det gemensamma mötet mellan Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) och Nordiska rådets social- och miljöutskott i Marichamn den 13 november 1989,

antar Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) följande handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning.

Handlingsprogram for renere teknologi, affald og genanvendelse

Nærværende handlingsprogram er et konkret tiltag for at følge op på Brundtlandkommissionens rapport og det Nordiske Miljøprogram.

Den nordiske samarbejdsgruppe vedrørende Affald og Genanvendelse under EK-M, afholdt i august 1987 et seminar om affald og genanvendelse, som blandt andet resulterede i et forslag til en fælles nordisk affaldsstrategi. I forlængelse heraf har samarbejdsgruppen udarbejdet dette femårige handlingsprogram for henholdsvis Renere Teknologi og Affald og Genanvendelse.

Handlingsprogrammet er udarbejdet inden for rammerne af det Nordiske Miljøprogram, som blev vedtaget i januar 1989 og Nordisk Råds rekommandation om et nordisk samarbejdsprogram for en mere miljøvenlig affaldshåndtering, som blev vedtaget på den 36. samling i marts 1988.

Indenfor handlingsprogrammets rammer er foretaget en prioritering på basis af et rammebudget på 15 mill. DDK. Prioriteringen er baseret på det foreliggende vidensgrundlag, og der tages forbehold for at udviklingen på affaldsområdet kan ændre sig.

EK-M har ansvaret for programmets gennemførelse. Programmet administreres af Renere Teknologi, Affalds- og Genanvendelsesgruppen, tidligere Affalds- og Genanvendelsesgruppen.

Delprogram for Renere Teknologi (renere og ressourcevenlige teknologier)

Brundtlandkommissionens konklusioner omkring energi og industri peger entydigt på behovet for reduceret energiforbrug og udvikling af renere og ressourcevenlige teknologier.

I det Nordiske Miljøprogram understreges betydningen af en større kobling mellem produkt og affaldsansvar.

Det betyder, at der må ske en aktiv stimulering af teknologiudviklingen i retning af en forbyggende indsats. Det betyder, at industriens processer og produkter må udformes på en måde, som giver anledning til mindst mulig spild og affald, at produktudformningen ikke forhindrer en senere genanvendelse, og at forurening ved slutdeponering undgås.

Delprogrammet omfatter 4 hovedområder.

Ministerrådet ønsker at prioritere følgende aktiviteter indenfor de nævnte hovedområder:

Hovedområde 1: Netværk og 4: Uddannelse/information

1. Fremme anvendelsen af renere og ressourcevenlige teknologier ved en koordineret erfaringsudveksling og videreformidling af resultater.
4. Fremme uddannelse vedrørende renere og ressourcevenlige teknologier.

Ministerrådet prioriterer følgende:

- Indsamlingen, koordineringen og videreformidlingen af resultater ved-

rørende renere og ressourcevenlige teknologier, samt generelt holdningspåvirkende arbejde.

- Der skal arbejdes for at samarbejdsmuligheder med Nordisk Industriefond og andre udnyttes i forbindelse med f.eks. afholdelse af branchespecifikke seminarer og lignende.
- Undersøgelse af hvilke tekniske, økonomiske og miljømæssige muligheder og begrænsninger, der ligger for at overføre renere teknologier mellem de nordiske landes industrier indenfor udvalgte brancher. Udredningen skal danne grundlag for en efterfølgende prioritering af gruppens arbejde.
- Der udarbejdes generelt holdningspåvirkende informationsmateriale til industrielle designere, tekniske skoler, brancheorganisationer, virksomheder og lignende, bestående af manualer, video og andre "gør det selv" værktøjer, som kan inspirere til en forebyggende indsats.

Renere og ressourcevenlige teknologi begrebet som et forebyggende miljøværktøj er i en fase, hvor holdningsbearbejdning og stimulering af virksomheder til at bruge værktøjer til implementering af renere og ressourcevenlige teknologier er af afgørende betydning, såfremt en forebyggende miljøstrategi skal lykkes.

For at stimulere anvendelsen af renere og ressourcevenlige teknologier er to aktiviteter væsentlige. Udviklingen af selve teknologien og information om de relevante teknologier og produktionsmetoder, som kan tages i anvendelse. Udviklingen af konkrete procesteknikker ligger ikke inden for dette programs rammer. Det forventes dog, at Nordisk Industriefonds aktiviteter i handlingsprogrammet for "Industriel FoU inden for miljøteknologi 1989 – 1992" er i overensstemmelse med dette programs principper.

Informationsindsatsen og erfaringsudveksling må tillægges høj prioritet.

Der er i dag et stort behov for information hos såvel små som store virksomheder.

Kontaktgruppen for Internationale Havforureningsspørgsmål (NKH) påpeger, at der især bør gøres en indsats overfor de brancher som er prioriterede indenfor f.eks. Pariskommissionen dvs.:

- aluminiumindustri
- jern- og stålindustri
- anden metalindustri
- kunstgødningsindustri
- masse- og papirindustri
- affaldsforbrænding
- overfladebehandling
- organisk kemisk industri.

Både på Nordisk, EF og UNEP plan er der aktiviteter i gang med henblik på at etablere et sammenhængende internationalt netværk, hvor der kan indsamles og formidles konkrete erfaringer ved brugen af renere og ressourcevenlige teknologier.

UNEP er ved at etablere et internationalt netværk for renere teknologier og forventes at ville anmode Nordisk Ministerråd om at indgå i samarbejdet.

Renere og ressourcevenlige teknologier er også et begreb, hvor implementeringen i høj grad drejer sig om en holdningsændring hos industrien og forbrugerne.

Der er behov for i fælles nordisk regi at udarbejde holdningsbearbejdende materiale, videoer, manualer som virksomheder selv kan anvende m. m.

Der er endvidere behov for at implementere begrebet i det fortsatte nordiske samarbejde om miljøundervisning på læreanstalterne.

Aktiviteter koordineres med Nordisk Industrifonds Handlingsprogram for miljøteknologi og på formidlingssiden konsulteres EK-M's Informationsgruppe.

Hovedområde 2: Substitution

2. Substitution af miljøfarlige stoffer i produkter og substitution af stoffer og produkter som hindrer genanvendelse

Ministerrådet prioriterer:

- Prioriteret liste over hvilke stoffer og produkter, der ønskes iværksat en særlig substitutionsindsats overfor.
- Vurdering af produktdesign for produkter med henblik på at indbygge miljøhensyn allerede i designfasen.

I det Nordiske Miljøprogram fremhæves det, at miljøfarlige stoffer og produkter bør substitueres med mere miljøvenlige stoffer og produkter.

I nordisk regi er arbejdet med miljøfarlige stoffer prioriteret højt.

Kemikaliegruppen under EK-M har udarbejdet et forslag til videnskabelige kriterier for klassificering af om kemiske stoffer er miljøfarlige.

Aktiviteterne vedrørende substitutionslister (solnedgangslister) vil blive fastlagt efter en nærmere drøftelse med Kemikaliegruppen under EK-M, hvor der også søges sikret en sammenhæng med hovedområdet "Indsamling og håndtering af miljøfarligt affald" under delprogrammet "Affald og genanvendelse".

Aktiviteter vedrørende miljøkonsekvensvurderinger af nye materialer vil blive søgt koordineret med Nordisk Industrifonds Materialeprogram.

Der er en øget bevidsthed blandt industridesignere, som bør understøttes, så der vælges materialer, der ikke er miljøfarlige, har lang levetid og hvor materialerne i produktet efter brug kan genanvendes i størst mulig omfang.

Hovedområde 3: Styringsmidler

3. Brugen af styringsmidler som fremmer anvendelsen af renere og ressourcevenlige teknologier.

Ministerrådet prioriterer:

- Der iværksættes en udredning med det formål at undersøge, hvordan skærpet producentansvar kan fremme substitution af miljøfarlige stoffer og fremme udviklingen af alternativer.
- På baggrund af de gældende regler for produktionstilladelse og emissionskrav til virksomhederne, iværksættes en undersøgelse, som skal klarlægge mulighederne og begrænsninger for at indføre en årlig rapportering fra virksomhederne til myndighederne om emissions- og affaldsmængdernes omfang og sammensætning.
- Aktiviteter vedrørende miljømærkning herunder forskningsprojekter indenfor områder, hvor der savnes miljøviden, med henblik på fastsættelse af kriterier for udvalgte produktgrupper.

Som følge af ønsket om en større kobling mellem produkt og affaldsansvaret, befolkningens øgede miljøbevidsthed, er der et generelt ønske om en stramning af "forureneren betaler princippet" (PPP) og om at inddrage befolkningen i den forebyggende indsats.

Som et ledende princip må derfor udvikles styringsmidler, der fremmer industriens anvendelse af de rene og mest ressourcevenlige teknologier med henblik på at reducere emissioner og affaldsmængder.

Der er derfor også behov for at udvikle økonomiske styringsmidler, som styrker PPP princippet, såsom miljøafgifter, med henblik på at finansiere miljøomkostninger til fremme af renere teknologier og genanvendelse.

Et styringsmiddel som positiv miljømærkning af produkter med henblik på at fremme udviklingen af miljøvenlige produkter og reducere affaldsmængderne forventes introduceret i såvel de nordiske lande som EF inden for de næste par år.

Et nordisk Samrådsforum under EK-K anbefaler nedsat et nordisk udvalg, der skal stå for en fælles kriterieudvikling i en nordisk ordning for positiv miljømærkning. Det foreslås, at EK-M inddrages i det videre arbejde.

Derfor er der behov for dels at påvirke udformningen af en fælles nordisk ordning, især kriteriefastsættelse og produktvalg og dels at vurderer effekten af de forventede positive miljømærkeordninger som supplerende styringsinstrument.

Desuden bør der udvikles virkemidler, som via selvforvaltningsprincippet øger virksomhedernes ansvar for sine miljøproblemer. F. eks. i USA skal virksomheder "selvangive" omfanget af deres forurening hvert andet år.

Delprogram for Affald og Genanvendelse

Delprogrammet retter sig imod:

- at mindske affaldsmængderne til behandling ved genbrug/genvinding af produkter, materialer og energi,

- at mindske miljøbelastningen ved affaldshåndteringen ved styring af affaldsstrømmene til genanvendelse eller den bedst egnede behandlingsmetode og
- at udvikle systemer og teknikker som kan fremme de ovennævnte mål. Delprogrammet omfatter 7 hovedområder.

Ministerrådet ønsker under de enkelte hovedområder at prioritere følgende aktiviteter:

Hovedområde 1: Miljøfarligt affald

1. Indsamling og håndtering af miljøfarligt affald.

Ministerrådet prioriterer:

- Vurdering og afprøvning af systemer for alternativ behandling af visse typer specialaffald.
- Ny vurdering af den tidligere Nordiske Affaldsbørs og af mulighederne for genetablering, eventuelt på anden måde bidrage til øget udnyttelse og handel med industrielle restprodukter og affaldsråvarer.
- Fælles behandling og genvinding af andre typer specialaffald end kviksølv.

På Nordisk og EF plan er arbejdet med miljøfarligt affald højt prioriteret. Indsamlingsordninger for husstande og industrivirksomheder intensiveres.

Arbejdet med at øge indsamlingen af miljøfarligt affald fra private husholdninger vil blive fortsat i takt med, at de af Kemikaliegruppen under EK-M udarbejdede miljøfarlighedskriterier tages i anvendelse for husholdningsprodukter.

I takt med de stigende mængder øges også efterspørgslen efter behandlings- og genvindingsmuligheder. Interessen for affaldbørser er stigende. I EF regi søges etableret en affaldsbørs for primært industri- og kemikalieaffald.

Det vil blive vurderet, i hvilket omfang Norden kan kobles på en EF ordning.

De nordiske landes anlæg til behandling af olie- og miljøfarligt affald, SAKAB, Sverige, Ekokem, Finland, Nordsas, Norge, og Kommunekemi, Danmark, har eller står overfor udvidelse af kapaciteterne.

Samtidig øges behandlingsbehovet for miljøfarligt affald som findes i så små mængder, at det ikke er teknisk og økonomisk hensigtsmæssigt at oprette behandlingsanlæg i hvert nordisk land.

Der foregår således allerede et arbejde med henblik på at vurdere mulighederne for at koordinere genvindingsmulighederne for kviksølvholdigt affald.

Der vil derfor blive arbejdet for at udvide samarbejdet til andre tilsvarende affaldstyper.

Hovedområde 2: Kemikalieaffaldsdepoter

2. Undersøgelser og tiltag vedrørende kemikalieaffaldsdepoter.

Kemikalieaffaldsdepoter er et stadig stigende problem. Området er inde i en udviklingsfase, der rummer en række uafklarede tekniske, juridiske og administrative problemer.

Der er et stort behov for gensidig information og erfaringsudveksling på myndighedsniveau.

Ministerrådet anbefaler derfor, at de etablerede myndighedskontakter opretholdes og forstærkes gennem koordinering af de faglige aktiviteter.

Hovedområde 3: Indsamlings- og behandlingsteknikker

3. Indsamlings- og behandlingsteknik vedrørende genanvendelse, energiuudnyttelse og deponering.

Ministerrådet prioriterer:

- Afprøvning af forskellige teknikker for genanvendelse af bygge- og anlægsaffald.
- Erfaringsudveksling om kombinerede systemer til affaldsbehandling og genanvendelse og
- Vurdering af teknikker, resultater og økonomi for indsamlingsystemer baseret på kildesortering, herunder "Grønne Systemer".

Behandlingsteknikker er et meget stort område, hvor der allerede er gjort en stor indsats i de nordiske lande.

Udvikling af genanvendelsesteknikker for bygge- og anlægsaffald samt "grønne systemer", vil medføre væsentlige reduktioner af mængderne der tilføres affaldsforbrændingsanlæg og lossepladser.

Der er udviklet affalds- og genanvendelsessystemer, og der foretages stadig forsøg. Der vil til stadighed blive lagt vægt på at koordinere erfaringsudvekslingen.

Udviklingen går i retning af kildesorterede løsninger. Der vil være behov for at vurdere, hvordan totale affaldssystemer kan indrettes, baseret på en lokaltilpasset styring af affalds- og restproduktstrømme, kombineret med forskellige genanvendelses- og behandlingsteknikker med henblik på en bedre samlet ressourceudnyttelse. Hensynet til arbejdsmiljøet vil ligeledes blive vurderet for de valgte løsninger.

Kompostering af affald er under stærk udvikling. Et problem er kompostens indhold af tungmetaller. Forsøg i de seneste år har vist lovende resultater.

Denne udvikling vil også fremme anvendelsesmulighederne for spildevandsslam, som ofte blandes med andet komposterbart affald.

Specielt vil der blive sat ind for at fremme udviklingen af "Grønne Systemer" (kompost af kildesorteret organisk affald). Aktiviteterne vil blive søgt koordineret med de tilsvarende aktiviteter under det reviderede Nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet.

Bygeaffaldsmængden er stigende i alle nordiske lande, og affaldet inde-

holder store mængder genanvendelige materialer. Der er derfor behov for på nordiske plan at udvikle teknikker, der kan øge genanvendelsen.

Hovedområde 4: Genanvendelsesmarked

4. Sikring af afsætnings- og markedsforhold for genvundne materialer.

Ministerrådet prioriterer:

- Nærmere vurdering af nytten af at udarbejde fælles nordiske regler for kvalitetsfastsættelse og klassificering af genvundne materialer ved standarder og normer.

Der bør arbejdes for at opnå en mere positiv holdning til genvundne materialer. Industrien har ofte modvilje mod at anvende de genvundne materialer, fordi kvaliteten varierer stærkt. Det er ofte også et problem, at mange genvundne materialer indeholder "system"-fremmede stoffer, f. eks. tungmetaller, hvorved de genvundne materialer bliver bærere af et "miljøproblem", som industrien ikke ønsker.

Der har tidligere været forsøgt udarbejdet en nordisk standard for genvunden plast, men branchen fandt, at der var behov for at udarbejde standarder og normer for returmaterialer.

Der vil på denne baggrund blive søgt udarbejdet fælles nordiske standarder for genvundne materialer.

Hovedområde 5: Returvarer

5. Udvikling af produkter helt eller delvis baseret på returmaterialer.

Ministerrådet prioriterer:

- Informationsudveksling om projekter, om produktideer, markedsanalyser, produktudvikling og markedsføring.

Ulemperne ved, at genvundne materialer må konkurrere med jomfruelige råvarer, kan reduceres ved at udvikle helt nye produkter baseret på genvundne materialer, eller ved at videreudvikle eksisterende produkter. På denne måde kan der åbnes helt nye markeder og eksisterende markeder kan udvides.

Mange ideer har tidligere været afprøvet, uden at der er sket et afgørende gennembrud. Det skyldes antagelig, at professionelle designere, produktudviklere og marketingsfolk ikke tidligere har været inddraget i tilstrækkeligt omfang. Området vil derfor blive søgt udviklet i samarbejde med Nordisk Industrifond og Nordiske Design Centre.

Hovedområde 6: Styringsmidler

6. Styringsmidler som fremmer genanvendelse.

Ministerrådet prioriterer:

- Udveksling om kommunal og regional affaldsplanlægning.
- Kortlægning og vurdering af regler indenfor andre sektorer end miljøsektoren, som hindrer genanvendelse.

Lokalt kan kommunal og regional affaldsplanlægning være et vigtigt styringsmiddel.

De kommunale myndigheder vil i fremtiden i højere grad få ansvaret for at skulle styre affaldsstrømmene fra såvel husstande som virksomheder. Der vil være tendens til en udvikling henimod fælleskommunale og regionale ordninger, virkemidler og en differentieret takstpolitik. De større byer har allerede et vist samarbejde, men erfaringsudvekslingen bør også fremmes mellem de små og mellemstore fællesskaber og kommuner.

Udviklingen vil blive fulgt nøje med henblik på at vurdere konsekvenserne af det større kommunale ansvar for affaldsstrømmene, samt vurdere de miljømæssige og økonomiske konsekvenser af valgte tekniske løsninger og virkningen af de valgte økonomiske styringsmidler.

De nordiske øsamfund bl. a. Grønland, Færøerne, Island og Ålandsøerne melder om stigende affaldsproblemer. Der findes ofte ingen styringsmidler til at regulere affaldsstrømmene. Der er fremkommet ønsker om bistand fra de andre nordiske lande til at opbygge hensigtsmæssige reguleringer, tilpasset de særlige forhold som øerne har for behandling af affald. Der er allerede etableret kontakter i den retning med Færøerne og Island.

Ministerrådet lægger derfor særlig vægt på at udvikle samarbejdet mellem de større nordiske øsamfund.

Oftentimes kan regler inden for anden sektorlovgivning end miljøsektoren virke som barriere for genanvendelse. F. eks. kan afskrivningsregler og merværdiafgifter virke hæmmende på genanvendelsesaktiviteter.

Der er derfor behov for at kortlægge regelbarrierer mellem forskellige sektorer.

Hovedområde 7: Koordinering af FoU og erfaringsudveksling

7. Erfaringsudveksling og koordinering af FoU-aktiviteter vedrørende affaldshåndtering og genanvendelse.

Ministerrådet prioriterer:

- Fællesnordisk konference hvert andet år.
- Nordisk database for FoU-virksomhed.
- Koordinerende kontaktnet med nordiske forskningsråd og andre, der bevilger midler på området.

Successen for dette nordiske program vil på basis af hidtidige erfaringer være betinget af evnen til at indfange de rigtige projektideer på det rigtige tidspunkt og formidle resultaterne på en effektiv og anvendelig måde.

En vigtig opgave er derfor at sørge for at de nationale indsatser koordineres og at resultater og erfaringer formidles til alle de nordiske lande.

Der er behov for, at forskere fra universiteter og institutter indrages mere aktivt i det nordiske samarbejde.

Den store aktivitet på området har medført et ønske om at holde egentlige konferencer, som på den ene side formidler og drøfter konkrete erfaringer og på den anden virker som ideforum til nye projekter.

Der er således planlagt en fælles nordisk affaldskonference 1990, hvor såvel forskere, praktikere og myndigheder vil deltage.

FoU-virksomhed, som foregår under de nationale forskningsråd, bliver sjældent koordineret. Der foretages derfor i dag megen dobbeltudredning grundet manglende information og koordination.

Derfor ønskes en database oprettet. Basen bør også kunne anvendes til formidling af resultater til det internationale netværk. Der er internationalt stor efterspørgsel, bl.a. i stigende grad i Østeuropa, efter nordisk viden på dette område på grund af Nordens internationale status på området.

*BILAGA***Handlingsprogram for Renere Teknologi, Affald og Genanvendelse. Forde-
ling af midler på prioriterede områder.**

Hovedområder	Rammebudget mill. DDK
<hr/>	
Delprogram Renere og ressourcevenlige teknologier	
1. Netværk/uddannelse	1,25
2. Substitution	1,5
3. Styringsmidler	1,0
4. Uddannelse	1,25
Delprogram Affaldshåndtering og genanvendelse	
1. Miljøfarligt affald	1,0
2. Kemikalieaffaldsdepoter	0,5
3. Indsamlings- og behandlingsteknik	1,5
4. Genanvendelsesmarked	0,5
5. Returvarer	0,5
6. Styringsmidler	1,5
7. FoU og information	2,0
Ekspertbistand	2,5
Total	15,0

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar samt medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

(Ministerrådsförslaget, se s. 1073

Medlemsförslag A 873/s, se s. 454

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om handlingsplan mot luftföroreningar. Utskottet behandlar ministerrådsförslaget tillsammans med ett medlemsförslag i liknande frågor.

1. Ministerrådsförslaget

Ministerrådsförslaget utgör en gemensam nordisk ramplan som innehåller mål, strategier och åtgärder mot luftföroreningar. Planen avses bl. a. utgöra ett underlag för gemensamma nordiska insatser i internationella förhandlingar om reduktion av luftföroreningar.

Enligt planen skall det läggas upp en nordisk strategi om att reducera de samlade utsläppen av klimatpåverkande gaser. Det långsiktiga målet är att finna utsläppsnivåer som säkrar en acceptabel klimatutveckling. När det gäller regionala luftföroreningar innehåller planen en strategi som är baserad på naturens toleransgränser (critical loads).

Medelsbehovet för att genomföra projektprogrammet med de gemensamma nordiska aktiviteterna i planen uppgår till ca 7 milj DKK år 1990, 8,6 milj DKK år 1991 och 8,9 milj DKK år 1992. År 1989 beviljades ca 5,9 milj DKK för motsvarande ändamål.

Förslaget har remissbehandlats på nordiskt plan och diskuterades preliminärt vid ett gemensamt möte mellan utskottet och Nordiska ministerrådet/miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989.

1.1. Inledning

Sammanfattningsvis anser ministerrådet att planen visar på klara sammanhang mellan åtgärder för att minska globala, regionala och lokala luftföroreningar. Sålunda bidrar t. ex. fossil förbränning till såväl globala

klimatförändringar som regional försurning och lokala problem. Planen visar också att det behövs betydande strukturförändringar inom energi- och transportsektorerna. Vidare visar preliminära beräkningar i planen att det kunde vara mer effektivt för Norden att understödja minskningar av svavelutsläpp i Östeuropa än att genomföra ytterligare åtgärder i Norden.

1.2. Globala luftföroreningar

De globala luftföroreningarna förorsakar främst uttunning av ozonlagret i stratosfären och temperaturökning i troposfären med klimatförändring som följd. Även den ökade ultravioletta strålningen till följd av *uttunningen av ozonlagret* bidrar till temperaturökningen. Uttunningen av ozonskiktet, som ligger nära 50% över Antarktis och mellan 5–7% i Nordeuropa, ger ökad frekvens av hudcancer hos människor och påverkar växternas fotosyntes både på land och i haven. Uttunningen sätts i samband med det ökade klorinnehållet i stratosfären som beror på utsläpp av halokarboner (klorfluorkarboner, CFC) och haloner. På grund av dessa gasers långa livstid anses de idag uppmätta uttunningarna ha sitt ursprung i utsläpp för flera decennier sedan, och modellberäkningar har visat att fortsatta utsläpp på 1980 års nivå skulle leda till en 7% permanent reduktion av ozonlagret, med maximalt 60% på 40 km höjd.

Vidare erinras om de överenskommelser som avser minskad CFC- användning, nämligen det 1987 undertecknade och 1989 ratificerade Montrealprotokollet som omfattar CFC och tre haloner. Enligt protokollet skall utsläppen av CFC 1988 ha minskat med 50% jämfört med 1986 och av haloner 1992 inte vara större än 1986. I den s. k. Helsingforsdeklarationen i maj 1989, som antogs av 80 länder och EG-kommissionen, enades deltagarna om att produktion och bruk av CFC skulle successivt avvecklas fram till år 2000. Haloner skall också reduceras successivt och andra ozonnedbrytande ämnen reduceras. *De nordiska länderna* har följande planer för minskning av CFC-avändning.

	50% reduktion av förbrukning	Avveckling
Danmark	1995	1999
Finland	1993	1998
Norge	1991	1995
Sverige	1991	1995
Island	1995	*

(* Island har reserverat sig för möjligheterna att avveckla CFC)

De nordiska länderna skall vidare

- reglera importen av produkter som innehåller CFC eller framställts med hjälp därav med sikte på avveckling,
- kontrollera och internationellt vara vaksam mot ersättningsämnen för CFC med önskad hälso- och klimateffekter,

- samla upp och förstöra CFC, haloner och andra halogenerade hydrokarboner (särskilt 1,1,1, trikloretan och karbontetraklorid) och undvika ersättningsämnen med oönskade effekter,
- arbeta för förpliktande internationella avtal som går minst lika långt som de nordiska förslagen,
- i internationella förhandlingar om u-ländernas förhållande arbeta för teknologiöverföring m. m. för att stödja u-ländernas uppbyggnad av CFC-fri teknik.

Klimatförändringar väntas på grund av ökad koncentration av gaser som absorberar infraröd strålning från jorden, den s. k. "växthuseffekten". De viktigaste och deras relativa bidrag till temperaturökningen är enligt UNEP:

Karbondioxid (CO ₂)	50 %
Metan (CH ₄)	10 %
Lustgas (N ₂ O) Dinitrogenoxid	5 %
Ozon i troposfären	5 %
Ozon i stratosfären	5 %
CFC	25 %

Om utsläppen av dessa "växthusgaser" fortsätter som idag väntas en genomsnittlig global temperaturstigning om 1,5–4,5 grader de närmaste 100 åren. Detta kan medföra både ökad ökenspridning och höjning av havsytan med 30–15 cm, så att låga kustområden blir översvämmade och flera områden med god livsmedelsproduktion blir obrukbara. Detta kan drabba många länder ekonomiskt, socialt och politiskt.

Inga avtal finns på detta område men på en internationell konferens i Toronto 1988 rekommenderades minskning av de globala utsläppen av koldioxid (CO₂) med 20 % från 1988 till 2005. Det påpekades dock att det var nödvändigt att minska den med minst 50 % för att på sikt stabilisera CO₂-koncentrationen på dagens nivå. Vid en ministerkonferens i Holland uppmanades i-länderna att minska utsläppen av CO₂ ytterligare, t. ex. med 20 % före år 2000 och ett steg togs mot konkretisering av finansiellt och teknologiskt bistånd till u-länderna.

Vidare noteras att det behövs ytterligare kartläggningsarbete för att kartlägga det globala systemets toleransgränser för "växthusgaser" på det sätt man gjort för svavel- och kväveoxid (jfr nedan). I de nordiska länderna pågår omfattande utredningsarbete för att ge grundval för deras "klimatpolitik" och hitta en lämplig kombination av styrmedel. (Island gör ett förbehåll ang möjligheterna att ytterligare minska sin fossila förbränning.) På internationell nivå arbetar IPCC (International Panel on Climate Change) som skall göra en samlad värdering av växthusproblematiken och skissera en internationell "klimatkonvention".

De nordiska ländernas "arbetsmålsättningar och aktiviteter" för att komma till rätta med klimatproblematiken sammanfattas sålunda:

- snarast möjligt reducera de samlade utsläppen av "växthusgaser"
- arbeta för utplaning av CO₂-utsläppen snarast och därefter minska dem före år 2000
- skaffa mer kunskap om utsläpp av metan (CH₄) och lustgas (N₂O), hålla dem under uppsikt och snarast reducera utsläppen med bästa tillgängliga teknologi (dvs ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar)
- främja energisparande och effektiv energiproduktion och distribution
- ytterligare kartlägga miljöeffekter av alternativa energiformer
- koordinera sin insats på internationellt plan för att finna metoder att uppnå acceptabla utsläpp
- samordna sitt utredningsarbete och vara pådrivande i IPCC för att få en bindande "klimatkonvention" före 1992
- arbeta internationellt för att stoppa nedhuggning av skog där återväxten är osäker, t. ex. tropiska regnskogar
- stödja skogsplantering i områden som hotas av erosion och ökenspridning,
- bidra till utveckling av teknologi som kan effektivisera energianvändningen i u-länderna.

1.3. Regionala luftföroreningar

Ministerrådet sammanfattar läget vad gäller svaveldioxid (SO₂), kväveoxid (NO_x) samt fotokemiska oxidanter (ozon i troposfären) m. fl. som behandlades även i tidigare handlingsprogram för luftföroreningar och vid rådets luftföroreningskonferens 1986. Av svavelnedfallet i Norden anses nordiska källor svara för ca 34% och av ammoniak ca 45% och starka tecken tyder på att situationen är likartad för tungmetaller, fotokemiska oxidanter och stabila organiska föreningar, dvs. den största delen kommer från utomnordiska källor. Effekterna är väl kända: försurning av sjöar med fiskdöd, urlakning av näringsämnen ur jorden och även utfällning av metaller t. ex. aluminium, korrosion av vattenledningar så att metall (koppar) löses ut i dricksvattnet, kvicksilver i fisk samt kadmium i jordbruksprodukter. Klororganiska föreningar (bekämpningsmedel och industrikemikalier) anrikas i näringskedjan och samlas i fettvävnad hos djur och människor.

Inom ECE:s konvention för långväga gränsöverskridande luftföroreningar har man 1988 enats om begreppet toleransgränser (critical loads) som grundval för det vidare arbetet för att reducera svavel-, kväve- och oxidantnivån i Europa. De nordiska länderna spelar en viktig roll i detta arbete och arbetar också med nationella toleransgränser. De nordiska länderna bör enligt ministerrådet arbeta för att nedfallet i Norden kommer under följande värden:

Svavel: Nedfallet i Norden (utom Danmark och Skåne) bör inte vara över 0.5g (S)m² i genomsnitt per år utmätt på en yta 150×150 km (EMEP). (För Danmark och Skåne bestäms målet efter ytterligare kartläggningsarbete).

Kväve: Nedfallet i Norden bör inte överstiga 1.0 g (N) m² per år över en "EMEP-ruta".

Oxidanter: Ozonhalten bör i hela Norden ej överskrida 150 µg m³ som emtimmarsmedelvärde och 50 µg m³ som medelvärde över växtsäsong (april–september, 10–17).

Tungmetaller: För toxiska metaller bör utsläppen minskas till nivåer som medför att belastningen inte är väsentligt större än den naturliga bakgrundsbelastningen. Kadmiumtillförseln från konstgödsel och atmosfäriskt nedfall till jordbruksmark bör reduceras till en nivå som icke leder till långsiktig ackumulering i marken. Metylkviksilverhalten i sötvattenfisk bör på längre sikt ej överstiga 0.5 mg/kg.

Användningen av *stabila klororganiska föreningar* bör begränsas mest möjligt.

Vidare redogörs kort för arbetet inom ECE-konventionen och dess tilläggsprotokoll för svaveldioxid och kväve. Vissa länder, däribland Danmark och Finland, Norge och Sverige, har gått betydligt längre i utfästelser om begränsningar. Island har gjort förbehåll med hänsyn till sin speciella energisituation. En arbetsgrupp har tillsatts för att ta fram ett protokoll om flyktiga organiska föreningar (VOC) och en annan för att på grundval av toleransgränserna föreslå åtgärder mot svavel, kräve, ammoniak och VOC. Det noteras, att medan de västeuropeiska länderna redan beslutat om långtgående reningsåtgärder, ligger t. ex. Tjechoslovakien och Östtyskland, som skrivit under svavelprotokollet, fortfarande ungefär på samma nivå som 1980. Detta visar att det vore en effektiv metod att stödja reningsinsatser i Östeuropa. De nordiska länderna skall speciellt:

- reducera utsläppen av NO_x med 30% och SO₂ betydligt för perioden 1980–1998,
- arbeta för att reviderade ECE-protokoll undertecknas i början av 1990-talet, baserade på naturens toleransgränser, liksom även ett protokoll om VOC,
- arbeta för åtgärder för reduktion av ozonhalten i troposfären,
- arbeta för att utsläpp av organiska ämnen av betydelse för ozonbildningen begränsas med ca 50% av 1988 års nivå före år 2005,
- arbeta för att ytterligare strategier för begränsning av ammoniakutsläppen från jordbruket utarbetas och läggs fram för ECE:s Executive Body i början av 1990-talet,
- föreslå att långtgående åtgärder för begränsning av emissionerna av ammoniak vidtas i Danmark och södra Sverige. Omfattningen av åtgärderna bestäms av ammoniaknedfallets bidrag till kvävebelastningen. Även i övriga delar av Norden bör i samband med starkt koncentration av husdjur och t. ex. pälsdjursuppfödning åtgärder vidtas för att begränsa kväveemissionerna,
- arbeta för internationella avtal om minskning av kvicksilver- och kadmiumutsläpp,

- arbeta för avveckling av miljöfarliga bekämpningsmedel i Norden. Vidare bör man förbjuda all användning av PCB och byta ut alla PCB-haltiga varor före 1995,
- arbeta för internationella avtal om avveckling av miljöfarliga bekämpningsmedel,
- utnyttja bästa tillgängliga teknologi för att reducera utsläppen av stabila klororganiska föreningar,
- arbeta för begränsning av klororganiska lösningsmedel, både nordiskt och internationellt,
- kartlägga källor till utsläpp av dioxiner och begränsa kända utsläpp så långt det är tekniskt möjligt,
- lägga särskild vikt vid att avfallsförbränning sker så att dioxinutsläppen blir så små som möjligt,
- arbeta för mindre klorinnehåll i avfall (t ex klorhaltig plast).

1.4. Lokala luftföroreningar

Lokala luftföroreningar avser städer, industriorter och andra tätorter. Utsläppen kommer huvudsakligen från energiförsörjning och energikonsumtion, industri och transporter.

De aktuella ämnena är SO₂, NO_x, CO (koloxid), sotpartiklar, benzen, PAH (polycykliska aromatiska kolväten), tungmetaller, ozon och klororganiska föreningar. De förorsakade problemen är hälsoproblem (hjärt- och kärlsjukdomar, astma, allergier, trötthet och huvudvärk) samt korrosionsskador på byggnader och material.

Som åtgärder hänvisas till ovanstående gentemot globala och regionala luftföroreningar och till att de nordiska länderna har som mål att avlägsna alla hälsoskadliga luftföroreningar i städer och tätorter. I den senare uppställningen talas om att ställa krav på fordon och energianläggningar i tätorter.

1.5. Forskning och utveckling

Även om man inte får fördröja konkreta åtgärder mot luftföroreningar med hänvisning till att det behövs ytterligare forskning finns det ett stort behov av FoU på området. Som ”strategi och förslag” anges att de nordiska länderna avser bl.a att

- stärka forskningssamarbetet med sikt på utveckling av effektiv och miljövänlig teknologi och öka den samhällsvetenskapliga förståelsen för de val som finns vad gäller energiteknologi och miljöproblem,
- stärka nordiska bidrag till internationell forskning om globala klimatförändringar och stimulera samarbete om mätning av växthusgaser och deras effekter i Norden,
- vidareutveckla metodik för att bestämma olika nordiska ekosystems toleransgränser och genomföra den nödvändiga kartläggningen av jordmånen och insjöars känslighet för nedfall av svavel, kväve och sura komponenter.

- styrka EMEP-samarbetet särskilt vad gäller nedfall över havs- och landområden. På havsområdet bör kartläggning av utsläpp av kväve, tungmetaller och klororganiska föreningar prioriteras,
- stimulera till samarbete med Östeuropa om utveckling och teknik för utsläpps begränsning,
- stimulera och stärka den miljötekniska forskningen inom förbränningsteknik, motorteknik, avgasrening och vissa typer av processteknik inom industrin,
- stödja demonstration av färdiga miljövänliga tekniska lösningar.

1.6. Konsekvenser av handlingsplanen

Mot bakgrund av Brundtlandkommissionens slutsatser om sambandet mellan miljöskydd, ekologi, ekonomi, energianvändning, industri, livsmedelsförsörjning, befolkningstillväxt och resurser konstateras att åtgärderna för att nå miljömålen delvis kommer att innebära stora samhälleliga och ekonomiska konsekvenser som varierar från land till land beroende på infrastruktur, energiförsörjning och sammansättning av näringar och industribranscher.

Åtgärder mot CFC kommer att avse flera branscher till en kostnad t. ex. i Norge om 60–180 milj NOK per år. Åtgärder mot koldioxid får störst konsekvenser för energi- och transportsektorerna. Eventuella åtgärder mot metan (CH₄) och lustgas (N₂O) medför konsekvenser för lantbrukets gödsling.

Åtgärder mot svaveldioxid får konsekvenser för förädlingsindustrin och delar av transportsektorn som utnyttjar svavelhaltiga oljeprodukter, men relativt begränsade ekonomiska konsekvenser. Åtgärder mot kväveoxid (NO_x) blir kostsamma, mest för transportsektorn. Minskning av flyktiga organiska föreningar (VOC) medför störst konsekvenser för industribranscher som använder lösningsmedel, t. ex. målnings- och lackindustri.

Som föreslagna ”strukturändringar och åtgärder” skall de nordiska länderna:

- planera energiförsörjning för lägsta möjliga föroreningsutsläpp inklusive fossilt karbon,
- genom val av olika styrmedel uppmåna (opfordre) till övergång till mindre förorenande energikällor och mer effektiv energianvändning t ex värmekraftverk,
- öka utbyggnaden av fjärrvärme och kraftvärme grundad på bränsle med minsta möjliga förorening,
- använda bästa tillgängliga teknologi vid förbränning och avgasrening i förbränningsanläggningar,
- använda bästa tillgängliga teknologi för att minska utsläpp från industri,
- planera infrastruktur och transportsystem, särskilt i tätorter med hän-

- syn till framkomlighet, energianvändning, hälsa och miljö så att det samlade behovet av energi och transporter blir mindre,
- införa USA-krav för nya dieseldrivna fordon snarast möjligt och före 1995 samt utreda införandet av California-krav för personbilar med sikte på införande före år 2000 tillsammans med andra europeiska länder,
  - genomföra åtgärder för ökad användning av blyfri bensin,
  - undersöka användning av alternativa drivmedel i bussar, lastbilar och båtar,
  - stärka kollektivtrafiken i tätorter och utveckla nya miljövänliga tätortsfordon.
  - säkra framkomligheten för kollektiva transportmedel genom trafikregleringar,
  - utreda lägre hastighetsgränser för att minska luftförorening och öka trafiksäkerheten (jämnare trafikrytm ger mindre bränsleförbrukning och säkrare trafik).

2. Medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

(väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att föra en energipolitik som syftar till att minska användningen av fossil förbränning bl. a. genom att effektivisera användningen av och forskningen om nya energikällor

att arbeta för att nå målsättningen att koldioxidutsläppen inte skall öka under resten av detta sekel

att nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar

Förslagsställarna hänvisar till den s. k. Brundtlandskommissionens rapport "Vår gemensamma framtid" där oro uttrycks för effekterna av fossil förbränning. Särskilt pekas på utsläppen av koldioxid som ger sådana miljökador att rening av utsläppen inte är en tillräcklig åtgärd för att undvika den växthuseffekt som hotar. Förbränningen av fossila bränslen måste därför minska.

Koncentrationen av koldioxid hotar att leda till en världsomfattande temperaturhöjning på mellan 1,5 och 4,5 grader celsius de närmaste 100 åren. Följden blir stora klimatförändringar. Havsytan kan höjas med 25 – 140 cm som ett resultat av att havens vattenmassor kommer att öka när polarisarna börjar smälta. I FN:s regi har initierats ett globalt program för att kartlägga hur den höjda havsnivån kommer att påverka världen.

De slutliga framtida följdverkningarna av den förhöjda temperaturen hotar att bli katastrofala, varför en politik mot ökande utsläpp måste genomföras från nu och framgent. Förslagsställarna påpekar mot denna bakgrund, att en avveckling av de nordiska kärnkraftverken skulle medföra en ökad användning av fossila bränslen. Bara i Sverige skulle, om kärnkraften avvecklas, koldioxidutsläppen öka med ca 65 miljoner ton per år. Dessa ökande utsläpp skulle liksom alla andra luftföroreningar även drabba grannländerna. Om gaskondenskraftverk skulle ersätta de svenska kärnkraftverken skulle utsläppen öka med ca 32 miljoner ton per år. Mot bakgrund av att alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tagas, anser förslagsställarna att befintliga kärnkraftverk skall användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

Förslagsställarna anser att de nordiska länderna bör gå i täten för avveckling av koldioxidutsläppen. Som ett första mål fram till sekelskiftet bör gälla att utsläppen inte skall öka. Även i det internationella arbetet bör de nordiska länderna arbeta för en minskning av fossilförbränningen, bl. a. genom att stödja skogsplantering i stor skala. En sådan skulle återskapa stora mängder biomassa och bidra till brännvedstillgången och därigenom minska efterfrågan på fossila energitillgångar.

För förebyggande av växthuseffekter och minskning av koldioxidutsläpp är det viktigt att investera i energisparande åtgärder, men också i åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. I framtiden är det också viktigt att öka resurserna för vidareutveckling av andra energiformer såsom bioenergi, vind och naturgas.

2.1. Remissyttranden

De allra flesta remissinstanserna stödjer medlemsförslagets syfte att minska utsläppen av koldioxid och växthuseffekten, i flera fall med hänvisning till Brundtlandkommissionens rapport. Uppfattningarna går isär huruvida detta kräver stora förändringar i energikonsumtionen och levnadsstandard, dvs. om energibesparing, förnybara energikällor osv. är tillräckligt. Remissopinionen är mest delad vad gäller kärnkraften.

2.1.1. Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Miljöministeriet i Finland understödjer förslagets målsättning. Ett definitivt mål måste vara att atmosfärens koldioxidhalt fås att återgå till en sådan nivå att den inte åstadkommer klimatförändringar. Som ett första etappmål bör ökningen bromsas. Detta förutsätter stora förändringar i energihushållningen och har ekonomiska konsekvenser. Atmosfärens koldioxidkoncentrationer kan reduceras genom att minska användningen av fossila bränslen och genom att öka bindningen av kol till växter, dvs. att utvidga jordens skogsarealer.

Vid sidan om energiproduktion med fossila bränslen finns det alternativ som antingen alstrar ingen eller mindre koldioxid. Förbränning av jordgas åstadkommer endast ungefär halva den koldioxidmängd som förbränning av stenkol eller torv ger. Vind-, sol-, tidvatten och vågenergi, vattenkraft, geotermisk energi samt energiproduktion som baserar sig på användningen av väte alstrar inga koldioxidutsläpp. Användningen av ved som energikälla ökar inte koldioxiden om träet som bränns ersätts genom plantering av ny skog. Genom en sparsam och effektiv användning av energi kan man minska energibehovet och på så sätt effektivt och snabbt påverka utsläppen.

Ministeriet påpekar att kärnkraft föranleder inga koldioxidutsläpp, men är förenad med andra miljörisiker. Kärnkraft tillfredsställer inte heller alla energikonsumtionens behov och fissionsenergin utgör således inte den slutliga lösningen för avvärijande av växthuseffekten. Men bruket av fissionsenergi är likväl ett temporärt sätt att begränsa koldioxidutsläppen under förutsättning att denna energiform kan användas tryggt och ekonomiskt. Den lämpar sig uttryckligen för högt utvecklade länder, vilka bland annat tack vare sin grundläggande struktur och sin skolningsnivå har möjlighet att övervaka användningen av kärnenergi.

Handels- och industriministeriet erinrar om att World Meteorological Organisation (WMO) och the United Nations Environment Programme (UNEP) har organiserat ett samarbete regeringar emellan, Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), för att undersöka klimatförändringen och vilka medel som finns för att mildra den. Många andra internationella organisationer och vetenskapliga samfund ordnar också internationella konferenser m. m. Ministeriet noterar, att ett viktigt mål inom dagens forskning i fossila energikällor är att höja verkningsgraden när dessa energikällor utnyttjas. Olika tekniker att minska utsläppen av andra ämnen undersöks liksom även nya och förnybara energikällor. Ett framtida mål torde vara att stävja ökningen av koldioxidutsläpp. Tidpunkten beror på hur fort vi är beredda att acceptera de åtgärder som målet förutsätter. Vad gäller utnyttjandet av kärnenergi har avsikten inte varit att lägga ned existerande kärnkraftverk i Finland. När nya kärnkraftverk byggs, är säkerheten och lönsamheten alltjämt synnerligen viktiga villkor. Vid jämförelser mellan olika energikällor kommer de indirekta kostnaderna för miljökonsekvenserna att allt bättre beaktas i kostnadsberäkningarna. För närvarande finns inga märkbara förändringar att vänta i fråga om de båda villkoren för kärnenergin, nämligen säkerhet och lönsamhet.

För att kunna uppnå målet att minska koldioxidutsläppen och utsläppen av andra växthusgaser förutsätts ett omfattande internationellt samarbete som även innefattar utvecklingsländerna.

2.1.2. *Remissinstanser som tillstyrker förslagets två första delar men avstår från att ta ställning till den tredje (kärnkraften) eller uttalar viss reservation i denna del*

Nordiska rådets ekonomiska utskott hänvisar till rådets beslut vid de senaste sessionerna (*rek nr 30/1988* om samarbete om utnyttjande av naturgas, *rek nr 32/1988* om avveckling av kärnkraften, *rek nr 2/1989* om samarbete på energiområdet) och utgår från att ministerrådet på grundval av dessa lägger fram förslag som leder till minskad användning av fossila bränslen. Utskottet förväntar sig också att ministerrådet kommer med förslag som tar upp problemen med koldioxidutsläppen och anser det därför lämpligt att den slutliga utformningen av rådets beslut inväntar dessa förslag, bl. a. för att tillse, att målsättningen sätts på en tillräckligt ambitiös nivå, som samtidigt är realistisk ur både miljöpolitisk och energipolitisk synvinkel. En minimimålsättning måste vara, att utsläppen av koldioxid inte ökar under resten av detta århundrade. Ekonomiska utskottet understryker vikten av att tillgängligt vetande utnyttjas för att lösa miljöproblem vid energianvändning och att det från politisk sida ställs sådana krav att nytt vetande utvecklas på dessa områden. Sålunda tillstyrkes medlemsförslagets två första punkter.

Vad gäller den tredje punkten förutsätter ekonomiska utskottet att man i detta sammanhang respekterar de beslut som tagits i enskilda länder och i Nordiska rådet (dvs *rek nr 32/1988* om avveckling av kärnkraften) och har i så fall ingen erinran mot denna punkt.

Vidare erinras om att ministerrådets miljöprogram bl. a. innehåller målsättningen att minska utsläppen av koldioxid liksom även stabilisering och reduktion av energikonsumtionen samt ersättning av kärnkraft med förnybara och miljövänliga energikällor. Medlemsförslaget ligger sålunda väl i linje med redan antagna målsättningar och program för nordiskt samarbete.

Danmarks Naturfrednings Forening anser att samhällets omsättning och förbrukning av energi satt oss på en allvarlig kollisionkurs med naturens bärkraft. De nordiska länderna har de kunskaper och den folkliga förståelse som behövs för att vara bland de första på vägen mot en bärkraftig utveckling. Gällande avtal om kvoter på luftföroreningsområdet är helt otillräckliga. Naturfredningsforeningen uppställer följande krav gentemot energisektorn miljöbelastning: 1. Svaveldioxidutsläppen skall minska med 90%. 2. Kvävedioxidutsläppen skall minska med 75%. 3. Koldioxidutsläppen skall minska med 50%

Dessa "naturens krav" skulle motsvara en halvering av bruttoenergiförbrukningen samtidigt med en kraftig reduktion av fossila bränslen, dvs. kol, olja och naturgas. Detta mål skulle vara möjligt att uppnå utan väsentliga ändringar i levnadsstandarden genom att satsa på en integrerad miljöenergi- och trafikpolitik som innefattar krav på energibesparing i el-, värme- och transportsektorerna, övergång till bränsleeffektiva och optima-

la försörjningssystem (t ex decentraliserade kraft-värmeanläggningar och energisparande värmeöverföringssystem), bästa möjliga utnyttjande av varaktiga och förnybara energikällor, rening av bränsleförbrukande anläggningar och transportmedel med bästa möjliga teknologi. Ett genomförande av dessa åtgärder skulle kunna ske inom en period av 20–50 år. Naturfredningsforeningen anser att många insatser kan ske omedelbart, t. ex. politiskt-ekonomiska åtgärder för att stödja övergång till energibesparande anläggningar, inklusive avgiftspolitik, samt organisatoriska förändringar för att säkra övergången till lokala energiförsörjningssystem och kollektivtrafik m. m.

WWF, Verdensnaturfonden, stödjer alla initiativ som kan minska användningen av fossila bränslen vilket är livsnödvändigt om den ökande växthuseffekten skall stoppas. Fonden önskar inte ta ställning till frågan om avveckling av kärnkraften i Sverige men rekommenderar starkt att man satsar på att nedbringa energikonsumtionen både genom att utveckla mindre energikrävande maskiner och hjälpmedel och genom att påverka alla att bli mer energimedvetna i sin vardag.

Ålands landskapsstyrelse delar de i medlemsförslaget framförda motiveringarna att inte öka utsläppen av fossil förbränning och anser att man bör investera i energibesparande åtgärder, vidareutveckla andra energiformer såsom bioenergi, vind- och naturgas. Dessutom bör metoder att rena och minimera utsläppen från all förbränning samt metoder att minska skadorna av utsläppen utvecklas och tas i bruk.

Statens naturvårdsverk (SNV) i Sverige anser att ett gemensamt nordiskt agerande med principiell innebörd i enlighet med de två första att-satserna kan ingå som en del i en första ansats inför kommande internationella förhandlingar. Naturvårdsverket lämnade i maj 1989 en lägesrapport till den svenska regeringen om växthuseffekten (orsak, effekter och möjliga åtgärder). Enligt rapporten kan koldioxidutsläppen minskas genom omställningar inom energisektorn t. ex.:

– ökat energisparande i bostäder, lokaler och processer – förbättrad energieffektivitet och ökad andel förnybara energislag, t. ex. biobränslen och vindenergi i energiproduktionen.

Vidare hänvisas till naturvårdsverkets och energiverkets utredning om ett miljöanpassat energisystem. Förslag till åtgärder kommer att ges i en aktionsplan mot luftföroreningar och försurning som naturvårdsverket skall lämna i mars 1990. Frågan om kärnkraftens utnyttjande beslutas politiskt med utgångspunkt i ett flertal aspekter som faller utanför naturvårdsverkets ansvarsområde, varför verket avstår från att yttra sig därom.

2.1.3. Remissinstanser som tillstyrker förslaget två första delar och avstyrker den tredje

Ålands Natur & Miljö r.f. delar initiativtagarnas uppfattning om att koldioxidutsläppen måste minska, men anser att en förlängning av kärnkraftsperioden inte är en acceptabel metod. Kärnkraft är ett hot mot vår miljö och våra framtida existensmöjligheter. Det är viktigt att medel satsas för att utveckla alternativ till kärnkraft och fossila bränslen samt för att utveckla energibesparande åtgärder, återanvändning och åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. Det gäller framför allt att skapa en attitydförändring hos konsumenterna om att energi skall sparas.

Naturvårnsrådet. Island, stödjer helhjärtat förslaget två första delar men anser att det av säkerhetsmässiga skäl ännu inte förefaller tillrädligt att använda kärnkraft i stor skala.

Miljøverndepartementet i Norge, som erhållit underremiss från *Olje- og energidepartementet*, erinrar om arbetet inom ministerrådet på en handlingsplan mot luftförorening, som skall innefatta minskning av koldioxid och fossila bränslen. Regeringen går in för att minska utsläppen av kväveoxid med ca 30% före 1998 (jämfört med 1986). Utsläppen av svaveldioxid skall minska med 50% före 1993 räknat från 1980. Dessa två slag av utsläpp skiljer sig från koldioxid genom att de kan renas. Regeringen går in för att tillväxten av koldioxidutsläppen minskar så att de stabiliseras under 1990-talet och senast år 2000. Denna målsättning skall löpande värderas mot bakgrund av vidare utredningar, den teknologiska utvecklingen och internationella förhandlingar och avtal. En majoritet i Stortinget ansåg i juni 1989 att det var önskvärt att koldioxidutsläppen bringas tillbaka på dagens nivå före år 2000. Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp för att bl. a. klarlägga konsekvenserna av att sätta gränser för utsläppen av koldioxid och hur användningen av fossila bränslen kan minska. Vad gäller kärnkraften hänvisar departementet till Brundtlandkommissionens rapport och regeringsuttalanden att det ej är aktuellt att ta i bruk atomenergi i Norge.

1987 uttalade norske samarbetsministern att de nordiska länderna borde samarbeta för att utveckla miljömässigt sunda och ekonomiskt brukbara energialternativ som gör kärnkraft överflödig. Det svenska principbeslutet att avveckla kärnkraften före år 2010 såg han som ett viktigt steg i denna riktning.

Statens energiverk i Sverige utreder f.n. hur en miljöanpassad svensk energiförsörjning kan utformas till år 2015 under förutsättning att kärnkraften avvecklas med början 1995 och är genomförd senast 2010.

Uppgiften är att belysa hur begränsningar av olika miljöstörningar som försurning, toxisk belastning, klimateffekter och landskapspåverkan bör påverka utvecklingen av energisystemet. En viktig utgångspunkt är att koldioxidutsläppen inte bör ökas utöver dagens nivå.

Verket betonar, att forskningen är av central betydelse, särskilt forskning och utveckling som syftar till:

Utveckling av energieffektiva el- och värmeproduktionsprocesser – Utveckling av el- och bränslesnål teknik – Utveckling av elproduktionsprocesser baserade på förnybara energikällor – Utveckling av produktionsteknik och processer för vidare förädling av bränslen som inte leder till en ökning av koldioxidkoncentrationen i atmosfären – Forskning och utveckling som underlättar övergången till bränslen som ger små eller inga utsläpp av koldioxid eller andra klimatpåverkande spårgaser – Utveckling av reningsteknik – Utveckling och spridning av effektiv teknik för energianvändning.

Övergången och anpassningen till nya energiproduktionsprocesser och energisystem måste ske successivt bl. a. för att vinna tid och skapa handlingsfrihet. Frågan om begränsning av andra klimatpåverkande gaser än koldioxid får därvid stor betydelse.

2.1.4. *Remissinstanser som helt avstyrker medlemsförslaget*

Greenpeace i Danmark finner förslaget helt otillräckligt. Målet att stabilisera koldioxidutsläppen före år 2000 är för blygsamt och satsning på kärnkraft skulle bara reducera den globala uppvärmningen med 11 % även om all elektricitet producerades med kärnkraft, medan antalet kärnkraftverk i världen skulle bli 18 gånger så många och uländerna (som har de största behoven att öka energiproduktionen) skulle fördubbla sin skuldörda.

Enligt *Greenpeace* ligger lösningen i effektiviserad energianvändning och man redovisar internationella projekt som beräknat att en världsbefolkning på 7 miljarder år 2020 helt kan försörjas med förnybara energikällor. Den största förbrukaren av fossila bränslen är transportsektorn (70%), och den nuvarande nordiska transportpolitiken leder i praktiken till ökning av föroreningarna och den globala uppvärmningen. Här finns inga tekniska lösningar. En bättre lösning än skogsplantering är enligt *Greenpeace* en nordisk insats mot total avverkning av tropiska skogar. Slutligen kritiserar förslaget för att det ej tar upp industriella gasers bidrag till den globala uppvärmningen (CFC, haloner och halogenerade ämnen).

2.1.5. *Remissinstanser som ej tar ställning till medlemsförslaget*

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS) avstår från att yttra sig över förslaget.

Energiministeriet i Danmark med underremisser från Miljøstyrelsen och Forskningsdirektoratet avger ett deskriptivt yttrande som ej tar direkt ställning till medlemsförslaget. Sålunda redovisas danska regeringens handlingsplan 1988 för miljö och utveckling som bygger på Brundtlandkommissionens rapport. Huvudmålsättningen är begränsning av energianvändningen, omläggning av energiförsörjningen i riktning mot mindre förorenande energikällor som varaktiga energikällor, naturgas, reningsåtgärder, intensifierad forskning och utveckling och aktivt deltagande i

internationellt samarbete både inom EG, IEA och Norden. Ett antal konkreta åtgärder har genomförts, bl. a. regler om elanvändning, ändringar av avgifter och överläggningar om ytterligare utbyggnad av vindkraftverk. Genom en ny lag har målsättningen för minskning av svaveldioxidutsläpp för perioden 1980–2005 satts till 60% och för kväveoxid 50%.

Statens industriverk (SIND) i Sverige har tidigare bedömt konsekvenser för produktion och sysselsättning vid en förtida avveckling av kärnkraften i Sverige, men inte arbetat med frågor om hur framtida energisystem bör utformas i syfte att minska skilda miljöpåfrestningar.

3. Utskottet

Utskottet vill inledningsvis konstatera, att det nya handlingsprogrammet mot luftföroreningar innebär ett steg framåt jämfört med 1987 års program både i omfattning och konkretion. Främst gäller detta den nya prioriteringen av de globala luftföroreningarna och framtida klimatförändringar, vilken har sin utgångspunkt i Brundtlandkommissionens rapport och det i januari 1989 antagna nordiska miljöprogrammet (*B 85/s*).

Utskottet ser med tillfredsställelse att Brundtlandkommissionens tankar följs upp konkret. Ministerrådet har även noterat det problem som ligger i att u-länderna för sin ekonomiska utveckling behöver öka sin energikonsumtion. Tekniskt bistånd för att ge dem möjligheter att utnyttja energiformer som inte ger koldioxidutsläpp bör ges högsta prioritet. Detta problem är av sådan storleksordning, att utskottet vill erinra om förslaget i sitt betänkande om miljöprogrammet (*B 85/s*) att i-länderna bör avsätta en viss procent av sin BNP till miljöbistånd till u-länderna. Utskottet vill erinra om *rekommendation nr 47/1988* till de nordiska länderna att spela en pådrivande roll i den internationella miljöpolitiken och anser att de olika handlingsplanerna inom ministerrådet bör innehålla de element som ger grundval för nordiskt agerande på internationellt plan. De nordiska länderna bör spela en starkare pådrivande roll i internationella miljösammanhang och driva kravet i Brundtlandkommissionens rapport att alla länder bör anpassa sig efter det land som har den högsta ambitionsnivån.

Utskottet anser dock att programmet i alltför liten utsträckning förutsätter användning av lagstiftning och avgifter. Åtgärder riktade mot industrin formuleras så att man skall "använda bästa tillgängliga teknik för ...". Med den definition ministerrådet ger av "bästa tillgängliga teknik", som närmare berörs av utskottet i anslutning till ministerrådsförslag *B 104/s* om havsförorening, innebär detta en mycket blygsam kravnivå gentemot industrin.

Utfästelserna att fortsatt driva arbetet inom ECE:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar och gå vidare med protokollen om svavel och kväve samt arbeta för ytterligare protokoll för andra luftföroreningar, ser utskottet med tillfredsställelse.

Utskottet noterar, att de nordiska länderna aktivt deltar i det internationella arbetet för att skydda ozonskiktet. Ett omfattande forskningsarbete bedrivs på internationellt plan, delvis med utnyttjande av satelliter och mätstationer i både Antarktis och Arktis (Svalbard) och en samordning torde medföra tillförlitligare resultat, vilket är en förutsättning för att övertyga alla länder om att vidta effektiva åtgärder mot ämnen som skadar ozonskiktet, samt ta fram substitut utan miljöskadliga effekter. Vad gäller användningen av CFC m. fl. ozonnedbrytande ämnen, där de nordiska länderna beslutat om olika avvecklingsår, vill utskottet framhålla att de snarast bör avvecklas och att nödvändig användning under övergångstiden bör baseras på återanvändning. Även de mindre skadliga substitut som används under övergångstiden bör avvecklas enligt en från början fastställd avvecklingsplan. Utskottet konstaterar dock, att utvecklingen på internationellt plan gått snabbt sedan Montrealprotokollet undertecknades 1988. Sålunda finns t. ex. ett utspel från EG-kommissionen, som förutser en ännu snabbare avveckling än vad t. ex. Danmark och Finland planerar. Norden intar med andra ord inte längre någon tätposition i det internationella perspektivet. Utskottet anser att ministerrådet inom ramen för handlingsplanen bör fastställa en nordisk avvecklingsmålsättning som åtminstone är i nivå med EG. I enlighet med Brundtlandkommissionens förslag bör alla länder på detta område snarast följa de länder som går främst. Även haloner och andra ozonnedbrytande ämnen bör ingå i denna målsättning.

Beträffande avsnittet om regionala luftföroreningar finner utskottet det otillfredsställande att så speciellt förenade områden som Danmark och Skåne inte tas med i bedömningen av nedfallsrisken för Norden som helhet.

Avsnittet om lokala luftföroreningar synes böra byggas ut med konkreta beskrivningar av åtgärder, även om dessa frågor ofta hör till kommunernas ansvarsområde, på samma sätt som ministerrådet gjort i programmet om avfallshantering. Några av åtgärderna framgår indirekt under det följande avsnittet "Konsekvenser av planen". Utskottet vill särskilt understryka vikten av att stoppa utsläppen av kväveoxid från tunga fordon i tätorter snarast möjligt. Avsnittet bör också kompletteras t. ex. med utgångspunkt i resultaten av den av WHO arrangerade ministerkonferensen (europeiska hälsovårds- och miljöministrar) i Frankfurt 7–8 december 1989.

Avsnittet om konsekvenser av planen noterar utskottet med intresse och finner att det sannolikt skulle vinna på att utvidgas med en vidare analys av hur de samhällsekonomiska förändringar de omtalade stora "strukturändringarna" särskilt inom transport- och energisektorerna om miljömålen skall nås. En bred debatt härom torde vara förutsättningen för en allmän acceptans för de ofta långtgående åtgärder som krävs. Utskottet vill erinra om sina synpunkter med anledning av förslaget till nordisk miljöplan (*B 85/s*), att fossila energikällor helst bör ersättas av förnybara

energikällor som inte ger upphov till utsläpp av koldioxid. Det torde också finnas möjligheter att effektivisera användningen av samtliga energikällor, inklusive att höja verkningsgraden av de fossila energikällor som fortfarande måste användas samt att utveckla mindre energikrävande maskiner, inom transportväsendet, industrin och jordbruket. Utskottet vill också understryka att ministerrådet i miljöprogrammet säger, att de nordiska länderna bör öka insatserna för energibesparing och gå in för en stabilisering och senare reduktion av energiförbrukningen. Länderna skall samarbeta för att utveckla miljövänlig teknologi vad avser biomassa, vind – sol, vågenergi samt restprodukter från jord- och skogsbruk samt avfall. Dessa åtgärdstyper bör enligt utskottets uppfattning inte endast generellt omnämnas som en allmän avsiktsdeklaration i ett allmänt miljöprogram utan även ingå som ett antal konkreta punkter i ett av de delprogram som utgör innehållet i miljöprogrammet. Genom att de införs i handlingsplanen mot luftföroreningar skapas förutsättningar för att de allmänna målsättningarna om miljövänligare energi förverkligas.

På internationellt plan talar ministerrådet om minskad avverkning av tropiska skogar och ökad trädplantering i u-länderna. Dessa insatser bör förstärkas. De internationella insatserna, som ett program mot koldioxidens effekter, är de viktigaste och bör enligt utskottets uppfattning förstärkas mer än som anges i handlingsprogrammet. Sålunda bör de nordiska länderna förutom att stödja arbetet med en internationell "klimatkonvention" även aktualisera utskottets tanke, som framfördes i betänkandet över ministerrådsförslaget om nordisk miljöplan, att i-länderna bör inrikta en viss andel av sin BNP till internationellt miljösamarbete, och att detta framförallt avser åtgärder för att förebygga klimatförändringar. Med de synpunkter utskottet här anför anser utskottet att ministerrådsförslaget och den första punkten i medlemsförslaget kan tillstyrkas. Utskottet finner ej anledning att i detta sammanhang göra något uttalande om kärnkraften.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslag B 106/s om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar och medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning antar följande rekommendationer:

Nordiska rådet rekommenderar

1. Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot luftföroreningar i enlighet med ministerrådsförslag B 106/s samt de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet
2. de nordiska ländernas regeringar att inom FN arbeta för att generalförsamlingen antar en resolution att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP på globalt miljösamarbete

3. de nordiska ländernas regeringar att inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Reservation

Undertecknade anser att utskottets yttrande på sid. 17, som börjar med "Med de synpunkter ..." och slutar med "... om kärnkraften" borde ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening måste kampen mot luftföroreningarna ses som den viktigaste miljöpolitiska utmaningen. Utskottet instämmer i de bedömningar och åtgärdsförslag som redovisas i medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning. Luftföroreningarna måste enligt utskottets mening bekämpas hårdare. Svavel- och kväveutsläppen och utsläppen av koldioxid från förbränning måste minskas. Miljöavgifter och skatterabatter samt god energihushållning påskyndar omställningen till ett miljövänligare samhälle.

Fortsatt användning av kärnkraften gör dessa mål möjliga att uppnå. Att ersätta dagens energiproduktion i kärnkraftverk med motsvarande produktion i kolkondensverk kommer att öka koldioxidutsläppen dramatiskt. Denna utveckling är inte acceptabel. Därför skall alla planer på nya kol- och oljekondenskraftverk för att ersätta en snabbt avvecklad kärnkraft bestämt avvisas. En förtida avveckling av kärnkraften får aldrig resultera i att nödvändiga miljökrav på alternativ energi eftersätts. Den del av energiproduktionen som behöver ersättas måste istället produceras med inhemska förnybara energikällor. Alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tillvaratagas. Därför skall befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

I. Nordiska rådet rekommenderar

1. }
2. } = utskottet
3. }

II. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar.

Stockholm den 31 januari 1990

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Sten Svensson (m)

Tore A. Liltved (H)

Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordisk handlingsplan mot luftföroreningar för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 19 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Ministerrådsförslag angående Nordisk handlingsplan mot luftföroreningar beslutad av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) den ...

Med hänvisning till

- Nordiska rådets *rekommendationer nr 16/1986* om blyfri bensin i Norden, *nr 14/1988* om plan för att reducera koldioxidutsläppen,
- Nordiska rådets yttrande angående social- och miljöutskottets sakområde (C2) om att åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid bör ingå i handlingsplanen mot luftföroreningar,
- den underlagsrapport för nordisk handlingsplan mot luftföroreningar som i september 1989 lämnats av luftgruppen under nordiska ämbetsmannakommittén för miljövärdsfrågor,
- remissbehandlingen av planen med berörda nordiska samarbetssektorer (ämbetsmannakommittéer m.m.) under september/oktober 1989,
- det gemensamma mötet mellan ministerrådet (miljöministrarna) och Nordiska rådets miljö- och socialutskott i Mariehamn den 13 november 1989

antar Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) följande handlingsplan mot luftföroreningar.

Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag</i>	1076
1. <i>Innledning</i>	1077
2. <i>Globale luftforurensninger</i>	1077
<i>A Uttynnning av ozonlaget</i>	1078
2.1 Situasjonen	
2.2 Strategi og forslag	
<i>B Klimaendringer</i>	1079
2.3 Situasjonen	
2.4 Strategi og forslag	
3. <i>Regionale luftforurensninger</i>	1082
3.1 Situasjonen	
3.2 Strategi og forslag	
4. <i>Lokal luftforurensning</i>	1087
4.1 Situasjonen	
4.2 Strategi og forslag	
5. <i>Forskning og utvikling</i>	1088
5.1 Generelt	
5.2 Strategi og forslag	
6. <i>Konsekvenser av handlingsplanen</i>	1089
6.1 Generelt	
6.2 Forslag	
6.3 Globale luftforurensninger	
6.4 Langtransporterte luftforurensninger	
6.5 Konsekvenser for det nordiske samarbeidet	
<i>Vedlegg: Definisjoner</i>	1093

Sammendrag

Den nordiske handlingsplanen mot luftforurensninger er lagt opp som en felles, nordisk rammeplan som inneholder mål, strategier og tiltak mot luftforurensninger. De enkelte land vil utarbeide egne og mer konkrete tiltaksplaner for gjennomføring av tiltak.

I planen er det lagt vekt på å finne fram til mål, strategier og tiltak som alle de nordiske land kan støtte. Denne formen gjør at planen kan være et grunnlag for felles nordisk opptreden bl. a. ved internasjonale forhandlinger om reduksjon av luftforurensningene. Formen fører også til at mål og tiltak ikke går lenger enn det er enighet om mellom landene. Når det gjelder strategier for videre arbeid med å redusere luftforurensningene, inneholder imidlertid planen forslag om hvordan de nordiske land kan opptre.

Planen viser at de nordiske land er langt framme i arbeidet med å redusere utslippene av ozonnedbrytende stoffer. Den går også inn for at Norden skal opprettholde sin aktive rolle for å få til forpliktende internasjonale avtaler som går minst like langt som de nordiske forslagene.

På klimasiden legger planene opp til at de nordiske land bør ha som strategi å redusere de samlede utslipp av klimagasser og at det langsiktige målet bør være å finne fram til utslippverdier som sikrer en akseptabel klimautvikling. Planen understreker behovet for nordisk samordning og koordinering i klimaarbeidet, og legger vekt på at de nordiske landene i påvente av at internasjonale avtaler klarlegges, arbeider aktivt for å redusere utslippene av luftforurensninger som kan bidra til globale problemer.

Når det gjelder de regionale luftforurensningene, legger planen opp til en strategi for det videre arbeid nasjonalt og internasjonalt som er basert på naturens tålegrenser og miljømål utviklet med grunnlag i slike vitenskapelig funderte grenser. Det er første gang strategier trekkes opp på et slikt grunnlag. Planen viser at de nordiske land er helt avhengige av at det blir gjennomført omfattende tiltak ellers i Europa dersom belastningen i Norden skal komme ned til de miljømål planen foreslår. Dette gjelder i særlig grad for Norge. Foreløbige beregninger i planen viser også at det kan være mer effektivt for Norden å støtte reduksjon av svovelutslipp i Øst-Europa enn å gjennomføre ytterligere tiltak i Norden.

Behovet for å opprettholde og styrke det nordiske samarbeidet om forskning og utvikling for å bekjempe globale, regionale og lokale luftforurensninger er understreket i planen.

Planen viser at det er klare sammenhenger mellom de tiltak som er nødvendige for å redusere lokale, regionale og globale luftforurensninger. Den viser også at det er behov for betydelige strukturendringer særlig innen energi- og samferdselssektoren dersom miljømålene skal nås. Aktiviteter og tiltak som har virkninger på flere områder er derfor samlet i et eget kapittel om de samlede konsekvenser.

1. Innledning

Bekjempelse av luftforurensninger har i mange år stått sentralt i det nordiske samarbeidet om miljøspørsmål. Det er oppnådd atskillig, både nasjonalt og internasjonalt, bl. a. når det gjelder tiltak mot svovelutslipp og ozonnedbrytende stoffer. Likevel er det tydelig at mange av problemene ikke avtar, men tvert i mot øker mange av dem i omfang og styrke. I tillegg er enkelte av de problemene som tidligere ble regnet å kunne tilhøre en fjern fremtid, i dag høyst reelle f.eks. drivhusgassene. Mer omfattende tiltak mot luftforurensninger er derfor nødvendig dersom vi skal sikre en tilfredsstillende miljøkvalitet.

Idag truer luftforurensninger oss både på global skala, europeisk skala og lokalt i våre byer og tettsteder. De fleste luftforurensninger transporteres over store avstander og effekter sees ikke bare i eget land, men også i omkringliggende land. f.eks. kommer bare rundt 1/3 av det svovelet som faller ned og forårsaker sure vann og vassdrag i Norden fra egne kilder. Det er blitt en akseptert oppfatning at problemene bare kan løses ved et nært internasjonalt samarbeid.

De nordiske land bør være pådrivere i arbeidet for effektive miljøtiltak og langsiktige løsninger for hele Europa og i det globale miljøvernssamarbeidet.

I tillegg til behovet for internasjonalt samarbeid er det nødvendig å fortsette arbeide med å redusere utslippene i Norden. De nordiske landene bør fortsatt ha som mål å være foregangsland med tanke på internasjonalt miljøvernarbeid. For å opprettholde denne posisjonen bør kravene som settes til utslipp i de nordiske landene i en rekke tilfeller være strengere enn det som forventes å komme ut av det internasjonale arbeidet.

Det har allerede vært betydelige utslippsreduksjoner i de nordiske land opp gjennom årene. Likevel er det fortsatt flere luftforurensningsproblemer som står igjen å løse. Flere av problemene og kildene er nært knyttet til hverandre. Blant annet har KFK hatt en negativ effekt på både klima og ozonlaget. Videre bidrar forbrenning av fossilt brensel både til klimaendringer, forsuring og lokale problemer. Det er nødvendig å tenke lenger enn den tradisjonelle tankegangen om problemene skal løses. Man må vurdere strukturendringer bl. a. for transportsystemer i byer og for energiforsyningssystemene dersom innsatsen virkelig skal bære frukter.

2. Globale luftforurensninger

De globale luftforurensningene er særlig knyttet til risikoen for uttynning av ozonlaget i stratosfæren og til temperaturøkning i troposfæren. Begge problemene er satt på den internasjonale dagsorden blant både forskere og politikere. Det er økende internasjonal vilje til å gjennomføre omfattende tiltak, særlig når det gjelder beskyttelse av ozonlaget, der en rekke land er villige til å gå svært langt.

A *Uttynning av ozonlaget*

2.1 *Situasjonen*

Det beskyttende ozonlaget i stratosfæren er stadig i forandring. Endringen har vært svært tydelig over Antarktis, der ozonlaget er vesentlig svekket over et par vårmåneder (september-oktober). Svekkelsen har vært på inntil 50% og er kalt "ozonhullet over Antarktis". Denne svekkelsen er spesielt satt i sammenheng med klorinnholdet i stratosfæren; som skyldes utslipp av halokarboner (klorfluorkarboner – KFK, og haloner).

Det er ikke observert tilsvarende "ozonhull" over nordlige breddegrader. En venter heller ikke å finne like store svekkelser fordi de meteorologiske forholdene, både i troposfæren og stratosfæren, er forskjellige fra Antarktis. Imidlertid viser målinger de siste 17 årene en viss svekkelse på den nordlige halvkule, og mest for bredder fra ca 40 gr. N til ca 70 gr. N (Europa). Svekkelsen er størst om vinteren, ca. 5–7%.

Reduksjon i ozonlaget gir økt mengde ultrafiolett stråling på jordoverflaten. Dette gir bl. a. økt hyppighet av hudkreft hos mennesker. En annen virkning er endringen av den generelle fotosynteseaktiviteten, både i havet og på landjorden. I tillegg bidrar ozonuttynning til klimaendringer, kfr. forøvrig neste del "B Klimaendringer".

Et viktig forhold er at de utlippene av halokarboner som skjer idag får full effekt først om flere ti-år. De endringer vi observerer idag er derfor et resultat av de utlipp som har vært langt mindre enn dagens. Modellberegninger viser at dersom utlippene fortsetter på 1980 nivået vil det fremkomme en permanent reduksjon i ozonlaget på 7% i gjennomsnitt, med maksimal reduksjon på 60% i 40 km høyde.

2.2. *Strategi og forslag*

Det internasjonale arbeidet for å redusere utlippene av ozonnedbrytende stoffer har kommet et godt stykke på vei. Montrealprotokollen ble undertegnet i 1987 og ratifisert i 1989. Mer enn 30 land har undertegnet avtalen. Protokollen omfatter de fem viktigste KFK-stoffene og tre haloner. Innen 1993 skal utslippet av regulerte KFK reduseres med 20% i forhold til 1986 nivået, og innen 1998 skal utslippet reduseres ytterligere til 50%. For halonene gjelder at utslippet i 1992 ikke skal være større enn det var i 1986.

I Helsinki-deklarasjonen, som ble vedtatt av 80 land og EF-kommisjonen i mai 1989, ble man enige om at produksjon og bruk av KFK skulle fases ut så snart som mulig og senest innen år 2000. Videre ble man enige om å fase ut haloner og kontrollere og redusere bruken av andre ozonnedbrytende stoffer.

De nordiske landene har undertegnet Montrealprotokollen og allerede vedtatt å gå betydelig raskere frem enn denne avtalen. Følgende aktiviteter og tiltak som går lenger enn Montrealprotokollen foreslås:

De nordiske landene skal

- Redusere bruken av klorfluorkarboner (KFK) med 50% med basisår 1986 før 1995, og avvikle all bruk av KFK og haloner i Norden før år 1999.¹
- Regulere import av produkter som inneholder KFK, eller der KFK har vært brukt i produksjonsprosessen, med sikte på å avvikle bruken.
- Føre nasjonal kontroll og være på vakt internasjonalt mot erstatningsstoffer for KFK med uønskede effekter, f. eks. helse- eller klimaeffekter.
- Samle opp og destruere KFK, haloner og eventuelt andre halogenererte hydrokarboner med en vesentlig negativ virkning på ozonlaget.
- Arbeide for internasjonal og nordisk avvikling av bruk av andre halogenererte hydrokarboner med negativ virkning på ozonlaget (spesielt 1,1,1, trikloreten og karbontetraklorid), og unngå erstatningsstoffer med uønskede effekter.
- Arbeide for forpliktende internasjonale avtaler som går minst like langt som de nordiske forslagene. Slike avtaler bør inngås så raskt som mulig.
- Delta i internasjonale forhandlinger om utviklingslandenes spesielle forhold og arbeide for teknologioverføringer og andre tiltak som støtter utviklingslandenes utbygning av KFK-fri teknikk.

Reduksjon av utslippene av KFK og haloner vil også bidra til å redusere klimaendringer (se neste del "B Klimaendringer").

B Klimaendringer

2.3 Situasjonen

Det er observert økning i konsentrasjonen av endel gasser som absorberer infrarød jordstråling, og som dermed bidrar til at temperaturen på jorden øker ("drivhuseffekten"). De viktigste klimagassene er:

Klimagass	Omtrentlig relativt bidrag til en gitt temp.økning
Karbondioksid (CO ₂)	50 %
Metan (CH ₄)	10 %
Lystgass (N ₂ O)	5 %
Ozon i troposfæren	5 %
Ozon i stratosfæren ¹	5 %
KFK	25 %

(Kilde: UNEP)

¹ Gjelder ved en uttynning av ozonlaget.

Gassenes bidrag er svært forskjellig siden de enkelte gassene har forskjellig absorpsjonsevne og oppholdstider i atmosfæren.

Dersom utslippene av klimagassene øker i samme tempo som idag,

¹ Island forutsetter en vurdering av landets mulighet til å følge opp et slikt vedtak før beslutningen om å støtte forslaget tas.

forventer man en gjennomsnittlig global temperaturøkning på 1,5 – 4,5 gr. C de neste hundre årene. En slik temperaturøkning gjør at jorden blir varmere enn den har vært de siste 5000 årene.

Beregningene viser at temperaturøkningen vil bli størst på høye breddegrader og der vil også fuktigheten øke. I andre områder vil det bli mer tørke. Det er idag ikke mulig å gi særlig detaljerte utsagn om hvordan klimaet vil bli i de ulike regioner på jorden, men forandringene kan gi svært store virkninger for landbruk og skogbruk, og områder med god matvareproduksjon idag kan være ubrukelige til dette formålet i fremtiden. Det vil også være fare for forsterket ørkenspredning. Også havnivået er antatt å stige med 30 – 150 cm de neste hundre årene, og lavtliggende kystområder vil bli oversvømmet.

De fysiske effektene vil kunne ramme flere land økonomisk, sosialt og politisk, og man vil kunne oppleve store mengder "økologiske flyktninger" på grunn av tørke og oversvømmelser.

2.4 Strategi og forslag

Utover KFK er det foreløpig ingen internasjonale avtaler om reduksjon av utslipp av andre klimagasser. Men på verdenskonferansen "The Changing Atmosphere: Implications for Global Security" som ble holdt i Toronto i juni 1988, ble det anbefalt å redusere de globale utslippene av CO₂ med 20% fra 1988 til 2005. Man påpekte også at det er nødvendig å redusere CO₂ utslippene med minst 50% på lenger sikt dersom man skal stabilisere CO₂ konsentrasjonene på dagens nivå. I tillegg mener Verdenskommisjonen for Miljø og Utvikling at man må ta hensyn til U-landenes behov for en viss økning i energiforbruk og befolkning.

På en ministerkonferanse om atmosfæriske forurensninger og klima i Nederland i november 1989, som samlet nærmere 70 land og 10 ulike organisasjoner, var det generell enighet om behovet for å stabilisere CO₂-utslippet. Konferansen oppfordret videre I-landene til å redusere CO₂-utslippene ytterligere, f. eks. med 20% innen år 2000. Konferansen gikk også et skritt videre i konkretiseringen av finansiell og teknologisk bistand til U-landene.

Det har vært forsket mye innen forskjellige gassers innvirkning på klimaet og effekten av eventuelle klimaendringer. Men man har likevel ikke klart å komme frem til akseptable utslippsnivåer for klimagasser. Spesielt i forbindelse med de globale luftforurensningsproblemene er det en betydelig treghet i det atmosfæriske system og effekten av de gasser man slipper ut idag vil merkes i lang tid fremover. Det er derfor viktig at man kommer igang med nødvendige tiltak så snart som mulig samtidig som man arbeider internasjonalt for grundigere å kartlegge det globale systems "tålegrense".

Ved vurdering av klimaproblemer er det nødvendig å se på samtlige klimagassers bidrag til drivhuseffekten, dvs. man tar hensyn til de forskjel-

lige gassers absorpsjonsevne og oppholdstid i atmosfæren. På den måten kan man direkte sammenlikne den relative betydningen av de forskjellige gasser opp mot hverandre.

I de nordiske land pågår omfattende nasjonale utredningsarbeider for å legge grunnlaget for landenes klimapolitikk og gi premisser for deltakelse i internasjonale forhandlinger om en global klimaavtale. Hovedhensikten med dette arbeidet er å finne kombinasjoner av virkemidler som har positive eller minst mulig negative virkninger på andre samfunns mål. Utredningsarbeidene foregår derfor som et samarbeid mellom berørte sektorer som miljø, energi, samferdsel, industri, fiskeri og landbruk.

I Island skyldes forbrenning av fossilt brensel hovedsakelig trafikk og fiske (ca. 80%). Av den totale energiforsyningen utgjør vannkraft og jordvarme omlag 60–70%. Island har arbeidet aktivt for øket anvendelse av fornybare energikilder i mange år og har allerede redusert forbruket av fossilt brensel til energiproduksjon, i industrien og til oppvarming av hus. CO₂utslippet kommer til å gå ned frem til år 2000, men vil antakelig ligge på samme nivå i år 2010 som idag på grunn av økt trafikk.

Det er også igang et omfattende internasjonalt samarbeid om klimaspørsmålene. I 1988 ble det mellomstatlige klimapanelet IPCC (International Panel on Climate Change) opprettet av UNEP og WMO. Det skal innen sommeren 1990 gi en samlet vurdering av drivhusproblematikken og mulige tiltak. På UNEP's styremøte i juni 1989 ble IPCC også bedt om å skissere elementene i en mulig internasjonal klimakonvensjon.

Denne nordiske handlingsplan skal bidra til å styrke Nordens rolle i det internasjonale arbeidet, både innen IPCC og i andre fora som f. eks. ECE. Den legger også til grunn de nasjonale mål som allerede foreligger og fremmer forslag om felles nordiske arbeidsmål og aktiviteter som kan passes inn i pågående arbeid nasjonalt og internasjonalt.

Det er viktig å legge opp til aktiviteter for å redusere utslippene av klimagassene sett samlet. Det nordiske bidraget til verdens samlede klimagassutslipp er på rundt 1%. Dette understreker klart behovet for å få til en internasjonal avtale om reduksjon av klimagasser. For å klare å redusere utslippene av CO₂, som er den viktigste klimagassen, er det nødvendig å vurdere strukturendringer som f. eks. transportsystemer i byer og energiforsyningssystemer.

Slike løsninger bidrar til reduksjon av utslipp som har effekt på både global, regional og lokal skala, og de er derfor nærmere omtalt i kapittel 6.

Arbeidsmål og aktiviteter som er spesifikke for klimaproblematikken er:

- De nordiske landene vil så snart som mulig redusere de samlede utslipp av gasser som påvirker klimaet.
- Arbeide for en utflating av CO₂-utslippene så snart som mulig, for deretter å redusere dem innen år 2000.
- Skaffe mer kunnskap om utslipp av metan (CH₄) og lystgass (N₂O).

holde utslippene under oppsikt og redusere dem mest mulig ved bruk av beste tilgjengelige teknologi.¹

- Målsetningene skal løpende vurderes i lyset av den viten man får om klimaendringer.
- Redusere bruken av kull og fyringsolje ved å ta i bruk naturgass og fornybare energibærere som biomasse, avfall og vind og bruke beste tilgjengelige teknologi for å redusere utslippene.
- Fremme energibesparelser og en effektiv energiproduksjon og -distribusjon, f. eks. ved kombinert produksjon av elektrisitet og varme.
- Ytterligere klarlegge miljøeffekter ved bruk av energibærere som naturgass, biomasse og torv så snart som mulig.
- Koordinere den nordiske innsatsen i det internasjonale arbeidet som har som mål å finne akseptable utslippsverdier. Videre skal man arbeide for å finne strategier og metoder for å oppnå disse målene.
- Samordne nordiske klimautredninger for å analysere mulige effekter og tiltak i Norden og være pådriver i det internasjonale klimaarbeidet bl. a. i IPCC for å få til en bindende klimaavtale innen 1992.
- Arbeide aktivt for internasjonale tiltak for å redusere utslipp av flyktige organiske stoffer og ytterligere redusere utslipp av nitrogenoksider, for å redusere konsentrasjonene av ozon i atmosfæren (dette blir også omtalt under Regionale Luftforurensninger).
- Arbeide internasjonalt for å stanse nedhugging av skog i områder der gjenvekst er problematisk, f.eks tropiske regnskoger.
- Støtte skogplanting i områder som er truet av fortørkning og erosjon, og bidra til utvikling av teknologi som kan effektivisere energibruken i utviklingslandene.

3. Regionale luftforurensninger

3.1. Situasjonen

De fleste luftforurensninger transporteres over store avstander og påvirker således luftkvaliteten ikke bare i eget land, men også i andre land. Således både importerer og eksporterer de nordiske landene tonnevis av luftforurensende stoffer hvert år. For eksempel viser beregninger at det i 1985 falt ned 820 000 tonn svovel i Norden. Av den identifiserbare delen stammet bare rundt 34 % fra nordiske kilder. I enkelte områder betyr det egne nasjonale bidraget svært lite. F. eks. i deler av Sør-Norge, det området som er hardest rammet av sur nedbør og fiskedød i Norge, utgjør det norske bidraget til nedfallet under 5%. Det er også relativt store forskjeller innen de nordiske landene. I Sverige, Danmark og Finland er det relative bidraget fra nasjonale kilder større enn for Norge.

¹ Med uttrykket "beste tilgjengelige teknologi" forstås teknikk som er økonomisk tilgjengelig og teknisk gjennomførbar. Dette er i samsvar med internasjonal praksis og gjelder gjennomgående der uttrykket forekommer i Handlingsplanen.

For ammoniakk er situasjonen en litt annen idet Nordens bidrag til nedfallet i eget område er større; ca. 45%.

Det er også sterke tegn som tyder på at situasjonen for både tungmetaller, fotokjemiske oksidanter og stabile organiske forbindelser likner situasjonen for svovel og nitrogen.

At sur nedbør har forårsaket forsuring og fiskedød i flere områder i Norden er udiskutabelt. I Sverige regner man med at ca. 15 000 av landets 85 000 sjøer er forsuret på grunn av surt nedfall. Alle sjøer og elver i et område på 18 000 km² i Sør-Norge er fisketomme. I ytterligere 18 000 km² er fiskebestanden sterkt redusert. En omfattende undersøkelse som ble gjennomført i Norge i 1986 viser at antallet fisketomme innsjøer i undersøkte områder i Sør-Norge er fordoblet de siste 11 – 15 årene. I Finland har 11 % av landets småsjøer pH verdier lavere enn 5.0.

Markforsuring har blitt påvist på 1980-tallet og undersøkelser viser at det har skjedd en omfattende markforsuring i sørligste del av Norden. Markforsuringen har ført til utlekking av alkaliske næringsstoffer og i de mest forsurede områdene til og med utfelling av metaller, f.eks. aluminium. I mange områder har markforsuringen medført en grunnvannsforsuring som har fått betydning for drikkevannskvaliteten. Forsuret drikkevann kan medføre korrosjon på vannledninger og resultatet er at kobber løses ut i drikkevannet. I Sverige regner man med at ca. 70 000 husholdninger har forsuret drikkevann.

Et problem i Norden er det høye kvikksølvinnholdet i fisk. Rundt 10 000 sjøer i Sverige har så høyt kvikksølvinnhold at de burde ha vært svartelistede. Det atmosfæriske nedfallet synes å være årsaken til det høye kvikksølvinnholdet i sjøene.

Kadmium, som tilføres både via atmosfæren og kunstgjødsel, opptas i flere jordbruksprodukter og utgjør dermed en betydelig risiko for mennesker.

En rekke klororganiske forbindelser regnes som miljøgifter. De har liten nedbrytbarhet og kan akkumuleres i næringskjeden. Endel klororganiske stoffer akkumuleres i fettvev hos dyr og mennesker. Blant de klororganiske miljøgiftene regnes en del pesticider, industrikjemikalier og uønskede biprodukter.

3.2 Strategi og forslag

På møtet i Executive Body innen ECE – konvensjonen høsten 1988 ble det aksept for at begrepet tålegrenser skal danne grunnlaget for det videre arbeide med å redusere svovel-, nitrogen- og oksidantnivået i Europa.

DEFINISJONER:

Tålegrenser (eng. Critical load/level) er de høyeste depositions-/konsentrasjonsnivå der man ikke forventer skadelige effekter på økosystemet.

Miljømål (eng. Target load/level) er det høyeste aksepterte depositions- eller konsentrasjonsnivå. Denne verdien ligger under eller over tålegrensen avhengig av om man legger inn sikkerhetsfaktorer eller om man tillater at visse deler av økosystemet skades.

De nordiske landene har spilt en viktig rolle ved utvikling av prinsippene for tålegrenser. Kartleggingsarbeidet i Norden har allerede startet. I Norge har man kartlagt tålegrenser for de fleste vannforekomster i Sør-Norge (helt opp til Nord-Trøndelag) og deler av Øst-Finnmark med hensyn på svovel. Tilsvarende arbeider i de øvrige nordiske landene er også påbegynt, med unntak av i Island.

De tålegrensene man er blitt enige om anses som midlertidige. Ytterligere forskning er nødvendig for å få bedre underlag, ikke minst når det gjelder større områder.

De nordiske landene bør arbeide for at nedfallet i Norden skal komme under det som angis som akseptable nedfalls-, konsentrasjons- eller utslipps-nivåer. Disse foreløpige miljømål er:

Svovel: Nedfallsnivået i Norden, eksklusiv Danmark og sydligste Sverige (Skåne) bør ikke være over $0,5 \text{ g(S)}/\text{m}^2$ år som et gjennomsnitt over en EMEP-rute ($150 \text{ km} \times 150 \text{ km}$).

For Danmark og Skåne ventes miljømålet å bli formulert etter at kartleggingsarbeidet er ferdig.

Nitrogen: Nedfallet i Norden bør ikke overstige $1,0 \text{ g (N)}/\text{m}^2$ år som et middel over en EMEPrute.

Fotokjemiske oksianter: Ozonnivået i hele Norden bør ikke overskride $150 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som entimes middel og $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som middelverdi for vekstsesongen (mai-september, kl. 10–17).

Tungmetaller: For toksiske metaller bør utslippene komme ned til nivåer som gjør at belastningen ikke er vesentlig større enn det naturlige bakgrunnsnivået.

Metylkvikksølvinnholdet i ferskvannsfisk bør på lengre sikt ikke overstige $0,5 \text{ mg}/\text{kg}$ fisk.

Kadmiumtilførselen til jordbruksmark bør reduseres til et nivå som ikke fører til akkumulering i jorden på lenger sikt.

Persistente klororganiske forbindelser: Bruken av disse stoffene bør begrenses mest mulig.

Regionale luftforurensningsproblemer i Norden skyldes som nevnt i stor grad utslipp i andre land. Vurdering av EMEP beregninger viser at det er tvingende nødvendig med kraftige utslippsreducerende tiltak i Europa, spesielt i Øst-Europa, dersom nedfallet av forsurende komponenter skal komme under de definerte miljømålene.

I Europa har man blitt enige om de første samlede tiltak. Det viktigste arbeidet i denne forbindelse er etableringen av Konvensjonen for Langtransporterte, Grenseoverskridende Luftforurensninger. Innen konvensjonen har man foreløpig blitt enig om to protokoller; en for reduksjon av svovel, og en for stabilisering av nitrogenoksidutslippet. Svovelprotokollen pålegger de undertegnende landene å redusere sine svovelutslipp med 30 % i perioden 1980–93. Enkelte land har lovet betydelig større reduksjoner, blant dem Norge, Sverige, Danmark og Finland. Nitrogenprotokollen innebærer at nitrogenoksidutslippene i 1994 ikke skal overstige nivået i 1987. I tillegg har visse land, inkludert Norge, Danmark, Sverige og Finland, lovet en reduksjon på 30 % innen 1998 med et av årene 1980–86 som basisår.

For toksiske metaller kan man som regel ikke definere en grense for "tillatt" utslipp. Emisjonene bør istedet begrenses med beste tilgjengelige teknikk, og miljøbelastningen bør for de giftige metallene komme ned til nivåer som er slik at de ikke overstiger den naturlige bakgrunnen.

For kvikksølv kan man sette et mer presist miljømål. De grenseverdier for høyeste tillatte metylkvikksølvinnhold i fisk som er innført i de forskjellige landene ligger i intervallet 0,5–1,0 mg metylkvikksølv pr. kg fisk. For å unngå effekter bør innholdet ligge under den nedre verdien. For å nå et slikt mål må sannsynligvis tilførselen minske med 60–80 %. En slik minskning kan ikke oppnås bare ved å redusere utslippene i Norden, men det er nødvendig med omfattende reduksjoner også i de øvrige europeiske utslippene.

Island støtter forslag om en revidering av avtaler om utslipp av svovel- og nitrogenoksider og at man da vurderer i hvilken grad våre omgivelser kan belastes. Slik det fremgår av "Nordisk Miljøprogram" står Island ikke bak avtalen om en 30 % reduksjon av SO₂-utslipp. For Island er denne avtalen urealistisk, siden vannverk og jordvarme gir over 70 % av energi-produksjonen. Halvparten av de totale SO₂-utslipp kommer fra to industribedrifter og det er for tiden ikke planlagt å sette opp renseanlegg for disse bedrifter.

Utslipp av nitrogenoksider i Island kommer hovedsakelig fra trafikken. En ny forskrift som ble vedtatt i midten av dette år og som skal tre ikraft ved årsskiftet setter krav om at fra og med året 1992 skal alle nye biler være påmontert renseanlegg for avgasser. Dette vil føre til en vesentlig reduksjon av nitrogenoksider i luften.

Det er også opprettet en arbeidsgruppe for å få fram et forslag til protokoll for et første steg for begrenning av flyktige organiske forbindel-

ser. Videre har man nedsatt en arbeidsgruppe for på basis av kritiske belastningsgrenser i miljøet å utforme forslag til tiltak for svovel, nitrogenoksider, ammoniakk og flyktige organiske forbindelser.

Ozonkonsentrasjonen i Norden overskrider miljømålene for både korttids- og langtidsmiddelverdiene. For å komme ned til ozonkonsentrasjoner som foreslås i miljømålen kreves langtgående tiltak mot utslippene av flyktige organiske forbindelser og nitrogenoksider såvel i Norden som i øvrige Europa. Det foreslås ikke noen ytterligere tiltak mot nitrogenoksider utover de som gjelder begrensning i nedfallet.

Hvert år rapporterer samtlige land sine svovelutslipp til Meteorologisk Institutt i Oslo. Foreløpige utslippstall for 1988 viser at utslippene i både Tsjekkoslovakia og Øst-Tyskland er på omtrent samme nivå som i 1980. Begge landene har undertegnet 30%-avtalen og bidrar betydelig til nedfallet i Norden.

De Vest-Europeiske landene, spesielt Norden, har allerede besluttet langtgående rensetiltak for svovel. Ytterligere tiltak i Norden har en høy kostnad pr. redusert tonn svovel. Foreløpige anslag indikerer at det kan være vel så effektivt for de nordiske land å støtte rensetiltak i Øst-Europa. For å bidra til dette er det på nordisk plan tatt initiativ til et nordisk risikoselskap for miljøinvesteringer i Øst-Europa.

De viktigste spesifikke tiltakene er samlet under, mens tiltak som dekker også global og/eller lokal skala er omtalt under kapittel 6.

De nordiske landene:

- Har besluttet å redusere utslippene av nitrogenoksider (NO_x) med 30% og redusere utslippene av svoveldioksid (SO_2) betydelig i perioden 1980–98.
- Skal arbeide for at reviderte ECE-protokoller, basert på naturens tålegrenser, for svovel og nitrogenoksider undertegnes i begynnelsen av 1990-tallet.
- Skal arbeide for tiltak for å redusere ozonnivåene i troposfæren til under miljømålene og arbeide for at en protokoll om begrensning av utslipp av flyktige organiske forbindelser (VOC) undertegnes i begynnelsen av 1990-tallet.
- Skal arbeide for at utslipp av organiske stoffer av betydning for ozondannelsen begrenses med ca. 50% av 1988-årsnivået innen år 2005.
- Skal arbeide for at tiltaksstrategier for begrensning av ammoniakkslippene fra jordbruk utarbeides og fremlegges for Executive Body i begynnelsen av 1990-tallet.
- Foreslår at langtrekkende tiltak for begrensning av utslipp av ammoniakk gjennomføres i Danmark og Sør-Sverige. Omfanget av tiltakene bestemmes av ammoniakknedfallets bidrag til nitrogenbelastningen. Også i øvrige Norden hvor det er sterke konsentrasjoner av husdyr, f. eks. pelsdyrfarmer, bør tiltak gjennomføres for å begrense nitrogenutslippene.

- Skal gjennom direkte samarbeide med de østeuropeiske landene, overføre know-how om prosess og renseteknikker. Videre foreslås at man skal påskynde de utslippsreduerende tiltakene gjennom økonomiske garantier, miljøfond og liknende, kfr. forslag om et nordisk risikokapitalselskap.
- Skal arbeide for internasjonale avtaler om begrensning av kvikksølv og kadmiumutslipp.
- Skal arbeide for at bruken av miljøfarlige pesticider avvikles i de nordiske land. Videre bør man forby all bruk av PCB i de nordiske land samt bytte ut og destruere alle PCB holdige varer innen 1995.
- Arbeide for internasjonale avtaler for avvikling av bruken av miljøgiftige pesticider.
- Benytte beste tilgjengelige teknologi for å redusere utslippene av persistente klororganiske forbindelser.
- Arbeide for begrensning av bruk av klororganiske løsningsmidler, såvel i de nordiske landene som internasjonalt.
- Kartlegge kilder til utslipp av dioksiner, samt begrense utslipp fra kjente kilder så langt det er teknisk mulig.
- Legge særlig vekt på at avfallsforbrenning skjer ved optimale drifts- betingelser og bruk av avansert rensutstyr, slik at dioksinutslippet blir så lite som mulig.
- Arbeide for mindre innhold av klor (bl. a. klorholdig plast) i avfall.

4. Lokale luftforurensninger

4.1 Situasjonen

Lokal luftforurensning er knyttet til byer, industri- og andre tettsteder. Utslippene stammer hovedsakelig fra energibruk og -forsyning, prosessindustri og transport, dvs. fra de samme typer av utslippskilder som også gir regionale og globale problemer.

Problemene er hovedsakelig knyttet til helseeffekter og materialskader. Økt hyppighet av kreft, luftveislidelser i tettsteder og industrieder er satt i sammenheng med luftforurensning. Det samme er hjerte- og karsykdommer, astma, allergi, tretthet og hodepine. De viktigste stoffene er SO₂, NO_x, CO, sotpartikler, benzen og polysykliske aromatiske hydrokarboner (PAH). Tungmetaller (bl. a. bly), ozon og klororganiske forbindelser kan også være viktige.

I mange byer og tettsteder i Norden utsettes befolkningen for luftkvalitet som ikke er tilfredsstillende for å beskytte helsen. Luftforurensning har også innvirkning på trivselen, særlig på grunn av tilsmussing og lukt.

Luftforurensninger virker også korroderende på en rekke materialer. Metallkorrosjon skyldes hovedsakelig SO₂, men også NO_x, sur nedbør og sterke sure gasser (f. eks. saltsyre) spiser opp materialer. Ozon og til dels NO₂ tærer også på organiske materialer, bl. a. plast og gummi.

Også bygninger og gjenstander som har kulturell og historisk verdi, spesielt bygninger av sandstein og kalkstein, er sterkt utsatt for korrosjon.

4.2 Strategi og forslag

Tiltak for å redusere lokale luftforurensninger kan dels være generelle og dels stedsspesifikke. Svært mange av tiltakene som er nødvendig for å begrense globale og regionale luftforurensninger vil bidra til å redusere lokale problemer. Dette gjelder spesielt tiltak innen områdene trafikk og energi. De fleste tiltak for å redusere lokale luftforurensningsproblemer vil også ha gunstige effekter på de to andre skalaene; global og regional.

De nordiske landene har som mål å fjerne all helseskadelig luftforurensning i byer og tettsteder.

5. Forskning og utvikling

5.1 Generelt

Det er mangel på kunnskap om luftforurensninger, og det er derfor et stort behov for forskning og utvikling. Likevel må det ikke bli slik at tiltak ikke gjennomføres selv om det er behov for mer forskning og utvikling. Dette må foregå parallellt med gjennomføring av tiltak, og resultater fra forskning og utvikling må brukes i det løpende miljøvernarbeidet.

5.2 Strategi og forslag

De nordiske landene vil:

- Styrke samarbeidet om forskning og utvikling for å bekjempe globale, regionale og lokale luftforurensninger.
- Styrke det nordiske forskningsarbeidet innen ulike sektorer med større vekt på utvikling av effektiv og miljøvennlig teknologi og øke den samfunnsvitenskapelige forståelse for de valg man har med hensyn til energiteknologi og de miljøproblemene som følger av dette.
- Opprettholde Nordens aktive rolle i arbeidet med å kartlegge ozonlagets tilstand, og styrke samarbeidet om måling av ozonlagets tykkelse i nordiske områder, inkludert Arktis.
- Støtte nordiske bidrag til den internasjonale forskningsinnsatsen for å beskrive globale klimaendringer, og stimulere samarbeid om målinger av klimagasser i Norden og vurderinger av utslipp og effekter i de nordiske landene.
- Delta aktivt i arbeidet innenfor Genève-konvensjonen om langtransporterte grenseoverskridende luftforurensninger for å skaffe best mulig grunnlag for videre internasjonale tiltak.
- Videreutvikle metodikk for å bestemme tålegrenser i forskjellige nordiske økosystemer, med vekt på svovel, nitrogen og fotokjemiske oksidante, samt gjennomføre den nødvendige kartlegging av jordbunnens og innsjøers følsomhet overfor deponisjon av svovel, nitrogen og sure komponenter.

- Styrke EMEP samarbeidet om måling og beregning av luftforurensninger i Europa. Særlig vekt skal legges på å forbedre grunnlaget for beregning og måling av deposisjon på havområder og landarealer. På havområder bør kartlegging av deposisjonen av nitrogen, tungmetaller og klororganiske forbindelser prioriteres.
- Stimulere til samarbeid med Øst-Europa om utvikling og teknikk for begrensning av utslipp.
- Samarbeide aktivt om å bekjempe luftforurensninger i tettsteder med vekt på krav til kjøretøyer og energianlegg.
- Stimulere og styrke den miljøtekniske forskningen innen blant annet forbrenningsteknikk, motorteknikk, teknikk for avgassrensning og visse typer av industriell prosessteknikk.
- Støtte demonstrasjon av ferdige miljøvennlige tekniske løsninger innen områdene energiproduksjon, energibruk, transport, industriprosesser og landbruk.

6. Konsekvenser av handlingsplanen

6.1 Generelt

Det er tildels sterk kopling mellom globale, regionale og lokale luftforurensninger og ofte har de samme stoffene virkninger på ulike skalaer. I løpet av de siste 10–20 årene har disse koplingene blitt stadig tydeligere.

Brundtland-kommisjonen påpeker den viktige koplingen mellom miljøvern, økologi, økonomi, energibruk, industri, matforsyning, befolkningsvekst og ressurser. I det videre arbeidet for å redusere luftforurensningsproblemene er det viktig å vurdere situasjonen ut fra disse forhold. Energiforsyning, industri og transport må styres i mer miljøvennlig retning. For energiforsyning og transport gjelder i særlig grad koplingen mellom de ulike forurensningsskalaene. Norden har idag systemer for energiforsyning og transport som har stort potensiale for bedring av luftkvaliteten. I samfunnsplanleggingen må det legges vekt på systemer som er miljøvennlige, men samtidig energieffektive og kostnadseffektive.

Nødvendige tiltak for å nå miljømålene vil bli omfattende og medføre tildels store samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser. Særlig vil strukturendringer kunne kreve relativt store omlegginger av energiforsyningssystem, transportsystem, nærings- og industristruktur. Konsekvensens størrelse vil variere fra land til land avhengig av landenes energiforsyning, infrastruktur og sammensetning av næringer og industribransjer.

6.2 Forslag

Nedenfor er nevnt forslag til strukturendringer og tiltak som vil ha effekter for mer enn en av de tre problemskalaene.

De nordiske landene vil:

- Planlegge energiforsyning med lavest mulig utslipp av luftforurensninger, inkludert fossilt karbon.
- Gjennom valg av ulike virkemidler oppfordre til overgang fra bruk av mer forurensende til mindre forurensende energikilder og til mer effektiv energianvendelse (f. eks. kraftvarmeverk).
- Øke utbyggingen av fjernvarme og kraftvarme, basert på brensel med minst mulig forurensning.
- Anvende beste tilgjengelige teknologi ved forbrenning og avgassrensing i fyringsanlegg. Dette gjelder også ved forbrenning av biomasse og avfall.
- Anvende beste tilgjengelige teknologi for å redusere utslipp fra industri. Dette gjelder særlig svoveldioksid, nitrogenoksider, støv, tungmetaller, flyktige organiske forbindelser og klororganiske forbindelser.
- Planlegge infrastruktur og transportsystemer, særlig i tettsteder, som ivaretar hensyn til fremkommelighet, energibruk, helse og miljø for alle trafikantgrupper og som medfører at det samlede behovet for energi og transport blir mindre.
- Innføre krav som tilsvarer USA-krav for alle nye dieseldrevne kjøretøyer (unntatt personbiler) snarest mulig og før 1995.
- Utrede innføring av ytterligere strengere krav til alle nye dieseldrevne kjøretøyer (unntatt personbiler) med sikte på iverksettelse før år 2000.
- Utrede innføring av California-avgasskrav til nye bensin- og dieseldrevne personbiler med sikte på iverksettelse før år 2000, i samband med andre europeiske land.
- Gjennomføre tiltak for å øke bruken av blyfri bensin.
- Følge nøye med i utviklingen i USA, og spesielt i sørlige California, av nye kjøretøyer med alternative drivstoffer.
- Vurdere bruk av alternative drivstoffer i busser, lastebiler og båter (elektrisitet, gass og metanol/etanol).
- Styrke kollektivtransporten i byer og tettsteder f.eks. ved økt bruk av tog, el-busser, sporvogn og T-bane og utvikle nye miljøvennlige tettstedskjøretøyer.
- Sikre fremkommeligheten for kollektive transportmidler ved hjelp av trafikkreguleringer.
- Utrede reduksjon av maksimalt tillatt kjørehastighet for å redusere luftforurensning, støv og brenselforbruk og bedre trafiksikkerheten.

6.3 Globale luftforurensninger

Tiltakene for å redusere utslippene av klorfluorkarboner vil bli rettet mot flere industribransjer. De nordiske landene har oversikt over kostnadene for å gjennomføre disse tiltakene. Eksempelvis i Norge er tiltakene

anslått til å bli i størrelsesorden 60–180 mill kroner pr. år. Utgiftene vil reduseres etter hvert som rimeligere alternativer kommer på markedet.

Tiltak for å redusere utslippene av karbondioksid (CO₂) vil få størst konsekvenser for energi- og samferdselsektoren. Eventuelle tiltak for en reduksjon av klimagassen metan (CH₄) og lystgass (N₂O) vil medføre konsekvenser for bl. a. landbrukets bruk av gjødsel. De enkelte landene arbeider nå med planer som skal legge grunnlaget for nasjonal klimapolitikk der prioritering av tiltak for reduksjon av klimagassen og tiltakenes kostnader vil inngå.

6.4 Langtransporterte forurensninger

Tiltak for å redusere utslipp av svoveloksider (SO₂) vil få konsekvenser for prosessindustrien, samt de deler av industrien og transportsektoren som bruker svovelholdige oljeprodukter. Relativt sett vil tiltak for å redusere utslippene av SO₂ få begrensede økonomiske konsekvenser. Tiltak for å redusere utslippene av nitrogenoksider (NO_x) vil bli mer kostbare og medføre størst konsekvenser for transportsektoren. Reduksjon av utslippene av flyktige organiske forbindelser (VOC) ser ikke ut til å medføre konsekvenser for transportsektoren utover de konsekvenser NO_x vil medføre. VOC-reduksjonene vil derfor medføre størst konsekvenser for de industribransjer som benytter løsningsmidler, f. eks. maling- og lakkindustrien.

6.5 Konsekvenser for det nordiske samarbeidet

For å følge opp handlingsplanen i det nordiske samarbeidet har EK-Ms arbeidsgruppe for luftforurensninger utarbeidet et forslag til et felles nordisk prosjektprogram.

Tabellen nedenfor gir et sammendrag av forslaget til prosjektprogram for perioden 1990–1992. Beløpene er i 1000 DKK.

Økonomisk sammenstilling	1990	1991	1992
1. Luftforurensninger på global skala			
1.1 Atmosfære spørsmål	1 170	1 200	1 400
1.2 Effekter	430	800	800
2. Luftforurensninger på regional skala			
2.1 Atmosfærisk tilførsel	1 800	2 000	2 000
2.2 Effekter	2 050	2 200	2 200
2.3 Tiltak	75	500	500
3. Forvaltningsmessig samarbeid	175	500	500
4. Sekretariat			
Faglige sekretærer for Luftgruppen og prosjektgruppene for atmosfærisk tilførsel og effekter	450	500	500
Trykking av rapporter	100	200	200
Tilsammen	6 250	7 900	8 100

Utover dette foreslås at ca 800 000 DKK/år avsettes til arbeidet med bilavgasser.

I tillegg yder de enkelte nordiske land betydelige bidrag til dette arbeidet. Oppfølgingen av handlingsplanen i det nordiske samarbeidet vil også få konsekvenser på andre samarbeidsområder. Dette gjelder særlig områdene energi, samferdsel og jordbruk.

BILAGA

Definisjoner

Biomasse:

Massen av alt levende innen et område.

Beste tilgjengelige teknologi:

Den teknologi som er økonomisk tilgjengelig og teknisk gjennomførbar.

Dette er i samsvar med internasjonal praksis og gjelder gjennomgående der uttrykket forekommer i Handlingsplanen.

Critical load/level: Se Tålegrenser.

Drivhuseffekt:

Oppvarmingseffekt som skyldes at visse gasser i atmosfæren (se klimagasser) slipper igjennom kortbølget solstråling men ikke langbølget varmestråling fra jordoverflaten.

ECE:

Economic Commission for Europe. FNs økonomiske kommisjon for Europa (øst og vest) samt USA og Canada.

Executive Body (EB):

Øverste organ for Konvensjonen for Langtransporterte Grenseoverskridende Luftforurensninger.

EMEP (European Evaluation and Monitoring Programme):

Co-operative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long Range Transmission of Air Pollutants in Europe, ECEs modell- og overvåkingsprogram.

Fotokjemiske oksidanter:

Kjemiske forbindelser som dannes ved reaksjon mellom hydrokarboner og nitrogenoksider under påvirkning av sollys, f. eks. ozon.

Haloner:

Kjemiske forbindelser som i oppbygning er som KFK men inneholder brom (Br). Haloner virker både som klimagass og bryter ned ozonlaget.

Hydrokarboner:

Organiske forbindelser som består av karbon og hydrogen. Ofte benytter man betegnelsen hydrokarboner for de organiske stoffene som forekommer i gassfasen i atmosfæren og som kan bidra til ozondannelse.

IPCC:

International Panel on Climate Change, opprettet av UNEP og WHO.

Klorfluorkarboner – KFK:

Betegnelsen på kjemiske forbindelser som inneholder karbon, fluor og klor. KFK virker både som klimagass og bryter ned ozonlaget.

Klimagasser:

Gasser som bidrar til drivhuseffekten, hovedsakelig CO₂, CH₄, N₂O, KFK, haloner och troposfærisk ozon.

Miljømål (eng. Target Load/Level):

Det høyeste aksepterte deposisjons- eller konsentrasjonsnivå. Denne verdien ligger under eller over tålegrensen avhengig av om man legger inn en sikkerhetsfaktor eller om man tillater at visse deler av økosystemet skades.

Ozonlaget:

Det området i stratosfæren der ozonkonsentrasjonen er høyest (ca 20–25 km).

PAH:

Forkortelse for polysykliske aromatiske hydrokarboner, bl. a. tjærestoffer. Komponent i utslipp fra industri, trafikk og forbrenning.

Persistente klororganiske forbindelser:

Flere av disse regnes som miljøgifter, toksiske stoffer som har liten nedbrytbarhet og som kan akkumuleres i næringskjeden.

Tålegrense (eng. Critical Load/Level):

Det høyeste deposisjons-/konsentrasjonsnivå der man ikke forventer skadelige effekter på økosystemet.

Troposfæren:

Atmosfærens nederste luftlag, fra bakken og opp til ca 10 km (8 km ved polene og 16–18 km ved ekvator).

Stratosfæren:

Laget som ligger over troposfæren, mellom ca 10–50 km.

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag

(Ministerrådsförslaget, se s. 1104)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 107/e om Nordisk Miljøfinansieringsselskab. Udvalget har behandlet forslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning over forslaget.

Ministerrådsforslaget har sin baggrund i den økonomiske handlingsplan "Et stærkere Norden", hvor ministerrådet tilkendegav, at man i Nordisk Investeringsbank ville etablere en finansieringsmulighed for projektinvesteringsslån og for miljøinvesteringsslån i statshandelslandene og andre mellemindkomstlande.

Et konkret forslag var ikke med i ministerrådets arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92. I Økonomisk Udvalgs betænkning over arbejdsprogrammet konkluderedes bl. a., at ministerrådet burde "fremlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa."

I Nordisk Råds *rekommendation 43/1989* om overføring af miljøteknologi uden for Norden anbefales ministerrådet "at gennemføre indsatser for at fremme miljøinvesteringer i Østeuropa."

Ministerrådet har i fremskridtsrapporten vedrørende arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92 som et nyt punkt optaget et forslag om at oprette Nordisk Miljøfinansieringsselskab. Dette punkt er således allerede fulgt op af ministerrådsforslag B 107/e. I fremskridtsrapporten er der endvidere redegjort for at ministerrådet vil fremsætte forslag om forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån som led i udbygningen af de nordiske landes fælles aktiviteter i relation til Østeuropa.

2 Sammendrag af ministerrådsforslaget

Baggrund

Forslaget skal ses på baggrund af, at miljøforholdene i Norden i stor grad påvirkes af luft- og vandforurening fra en række østeuropæiske lande. Det

gælder både direkte import af forurening og mere indirekte effekter, f. eks. klimaeffekter.

Forureningsniveauet i de østeuropæiske lande er generelt så højt, at en løsning af problemerne forudsætter samarbejde med Vesten om teknologi, viden og kapital.

Samtidig er disse landes økonomier i en sådan tilstand, at der næppe kan blive tale om lånefinansieret import af udstyr og know-how i større omfang fra Vesten.

Ministerrådet satser derfor på en ordning, som giver mulighed for at nordiske virksomheder på miljøteknologiområdet kan medvirke ved opbygningen af landenes egen produktion af miljøudstyr. De nordiske virksomheder kan derved bidrage med teknologi, viden, licenser og lignende. Det særlige miljøinvesteringsselskab kan bidrage med risikovillig kapital, som skydes ind i joint ventures i form af ejerandele, aktier eller lignende.

Med denne fremgangsmåde mener ministerrådet, at der kan opnås en stor multiplikatoreffekt i relation til de nordiske landes kapitalindsats. Det er ministerrådets bedømmelse, at markedet for miljøudstyr vil være stærkt voksende i fremtiden.

Den foreslåede risikokapitalordning skal i kreditværdige lande ses som et komplement til traditionel lånefinansiering fra forretningsbankerne eller eventuelt fra Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslåneordning.

Fordelene ved at tilrettelægge ordningen på nordisk basis er ifølge ministerrådet bl. a., at der foreligger en regional nordisk interesse i, at miljøinvesteringer gennemføres i Østeuropa, at Norden som region udgør en betydelig ressourcebasis med hensyn til teknologi, virksomheder med ressourcer til joint ventures samt for finansiering af risikokapital, og at der derved kan opnås en rimelig risikospredning i Norden mellem virksomheder, projekter og lande.

Selskabets arbejdsform

Selskabet skal gennem overtagelse af risiko medvirke i investeringer i miljøsektoren i Østeuropa (primært i DDR, Polen, Sovjetunionen, Tjekkoslovakiet og Ungarn), som giver anledning til positive miljøeffekter for Norden.

Selskabet skal drives forretningsmæssigt og vil bl. a. derfor ikke stride mod princippet om, at forureneren betaler.

Selskabets formål er at gennem aktietegning, lån eller garantier finansiere virksomheder i de østeuropæiske lande, som i samarbejde med nordiske virksomheder gennemfører investeringer med det formål at producere miljøudstyr eller på anden måde industrielt udnytte miljøteknologi eller yde konsulent- eller andre tjenester på miljøområdet.

Selskabet skal oprettes som en juridisk person, men administrativt knyttes til Nordisk Investeringsbank, og være en international organisation,

hvis status reguleres af aftalen mellem landene. Selskabet skal derfor ikke underkastes beskatning, valutarestriktioner eller kreditpolitiske foranstaltninger.

Selskabet afgør fra sag til sag størrelsen af sin deltagelse, men forudsætter som regel supplerende finansiering fra anden side.

Overskud fra selskabet kan besluttes uddelt til medlemslandene.

Typiske projekter

Som eksempler på typiske projekter nævnes i forslaget virksomheder til produktion af udrustning for rensning af udstødningsgasser, måleinstrumenter og vandrensningsprocesser samt virksomheder inden for modernisering og vedligeholdelse af kraftværker, procesindustri eller virksomheder, produktion af konsulenttjenester vedrørende planlægning af miljørelaterede investeringer. Nordiske virksomheder kan derved gå ind med miljø- og produktionsteknologi, fremstillingslicenser, levering af komponenter mv.

Projekterne vil blive bedømt både ud fra en miljømæssig synsvinkel og ud fra et forretningsmæssigt synspunkt. Nordisk Investeringsbanks ekspertise vil blive udnyttet og tillige de nordiske landes risikokapitalinstitutter for udviklingslandene (IFU, FINNFUND, NORAD og SWEDFUND). Der vil endvidere blive samarbejdet med NOPEF om forstudier.

Selskabets kapital

Selskabets kapital på 36 mill SDR (svarende til ca 300 mill SEK) stilles til rådighed af landene efter den nordiske fordelingsnøgle i 1990 og indbetales i rater efter anmodning fra selskabets styre. Første indbetaling sker i 1990, og den indbetalte kapital påregnes at kunne dække aktiviteterne i 6 år.

Selskabets styre

Selskabet ledes af et styre med et medlem fra hvert land. Der oprettes ikke nogen ny administration, men selskabet anvender administrative ydelser fra NIB.

Ikrafttrædelse

Selskabet indleder sin virksomhed umiddelbart efter, at de nødvendige godkendelsesprocedurer i medlemslandene er gennemført. Der er ikke anført nogen tidsgrænse for dette. Selskabets fortsatte virksomhed vurderes af ministerrådet i 1995.

Remiss

Forslaget har ikke været sendt til egentlig remiss, men NIB har som baggrund for forslaget undersøgt nordiske virksomheders interesse for en

sådan ordning. Interessen har vist sig at være stor og har samtidig afdækket en række af de vigtigste vanskeligheder ved joint ventures med østlandene. NIB har endvidere som baggrund for forslaget analyseret behovet for investeringer i østlandene på miljøområdet, og man har ført drøftelser i de enkelte aktuelle lande vedrørende de konkrete investeringsforhold.

Præsidiets har givet Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg lejlighed til at udtale sig om forslaget. Udvalget, som udtaler sig over forslaget udelukkende ud fra en miljømæssig synsvinkel, ser med største tilfredshed på, at ministerrådet nu fremlægger forslag angående finansiering af miljøforanstaltninger i Østeuropa. Udvalget forventer at disse foranstaltninger vil have en positiv effekt på miljøet i Norden, f. eks. gennem produktion af udrustning eller tjenester, som er nødvendige for miljøinvesteringer i Østeuropa.

Udvalget henviser til udtalelsen fra Nordisk Råds internationale havforureningskonference, og peger på at Østersøen efter udvalgets opfattelse er et sårbart havområde, som kræver en særlig forureningsbegrænsende indsats.

Social- og miljøudvalget finder videre at ministerrådsforslaget svarer godt til en del af kravene i rek. 43/1989 om overførsel af miljøteknologi uden for Norden. Samtidig konstateres imidlertid med beklagelse, at det ventede forslag fra ministerrådet om forhøjelse af beløbsrammen for NIB's projektinvesteringsslån ikke er fremlagt endnu. Udvalget finder derfor, at det endnu ikke er muligt at bedømme de planlagte miljøinvesteringsordninger som helhed.

Social- og miljøudvalget konstaterer til slut i sin udtalelse, at det meste endnu står tilbage at gøre vedrørende miljøfinansiering udenfor Norden, men at det foreslåede miljøfinansieringsselskab udgør et betydningsfuldt første skridt. Udvalget *anbefaler* derfor ministerrådsforslaget.

Social- og miljøudvalgets udtalelse vedlægges som bilag (*se Bihang*).

4 Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at ministerrådet nu har fremlagt et konkret og gennemarbejdet forslag til finansieringsordning for miljøinvesteringer i østlandene. Forslaget bygger på en grundig udredning foretaget af Nordisk Investeringsbank, og det virker godt tilpasset til de faktiske og realistiske muligheder på området.

NIB's vurderinger af mulighederne i de østeuropæiske økonomier tilsiger, at det store investeringsbehov på miljøområdet ikke realistisk kan forventes finansieret ved normale investeringslån i vestlig valuta, og forslaget går derfor ud på at gå mere direkte ind og skabe produktion i landene i samarbejde mellem virksomheder i Norden og i østlandene.

I denne sammenhæng peges der i ministerrådsforslaget konkret på 5 lande, som "i første omgang" er aktuelle for selskabets virksomhed.

Udvalget opfatter dette som eksempler på aktuelle lande og går ud fra, at andre lande i Østeuropa, som for tiden gennemgår en udvikling mod demokrati og en mere markedspræget økonomi, ikke med denne formulering er udelukket fra selskabets virksomhedsområde.

Der findes i de nordiske institutioner, som arbejder med international finansiering og eksportfremme, en stor ekspertise, som kan udnyttes. Samlet set burde dette apparat have gode forudsætninger for at hjælpe nordiske virksomheder til at vinde fodfæste på det østeuropæiske marked. En vurdering af, hvor hurtigt dette marked vil udvikle sig, kan næppe foretages i dag, men det forekommer vigtigt, at de nordiske lande er med i en tidlig fase, at man anvender midler, som er veltilpassede og realistiske, og at man udnytter hele den store ressourcebasis, som de nordiske lande tilsammen udgør.

Det er ligeledes vanskeligt at forudsige effekterne på miljøet i de nordiske lande af indsatsen. En samlet vurdering af de potentielle miljø- og forretningsmæssige effekter af ministerrådets forslag forekommer dog at falde klart positivt ud, særligt vurderet i relation til den samlede kapitalindsats' relativt beskedne størrelse.

Udvalget er opmærksom på, at en gruppe under miljøministrene har udarbejdet en række andre forslag, som omfatter eksportkreditsamarbejde, udvidelse af NIB's projektlåneordning og udvidelse af NOPEF's muligheder, og at disse forslag er under bearbejdning i ministerrådet. Et forslag fra ministerrådet om forhøjelse af beløbsrammen for NIB's projektinvesteringsslån er under behandling, og udvalget henviser til synspunkter afgivet i forbindelse med dette.

Miljøinvesteringsselskabet kan for en umiddelbar betragtning, med en kapitalindsats på 36 mill SDR indbetalt over 6 år, forekomme beskedent. Vurderet ud fra de realistiske muligheder, som en forsøgsordning, og i sammenhæng med de øvrige nordiske finansieringsordninger, er det udvalgets vurdering, at forslaget er godt tilpasset situationen.

Udvalget ser de fælles nordiske finansieringsinstitutioner i sammenhæng og vil opfordre ministerrådet til fortsat at arbejde for, at disse udvikles som tidssvarende redskaber i udviklingen af nordisk erhvervsliv.

Udvalget støtter ministerrådets forslag til administrativ oplægning af selskabet. En tilknytning til NIB vil dels kunne udnytte denne institutions store kontaktnet i Østeuropa, dels kunne udnytte det administrative apparat, som NIB har opbygget. Udvalget går ud fra, at NIB i forbindelse med selskabets virksomhed skaffer sig den nødvendige miljømæssige ekspertise både ved at købe den udefra, men også ved at opbygge den internt. Det forekommer således vigtigt, at de projekter, som selskabet går ind i, ikke bare bedømmes forretningsmæssigt, men også bedømmes korrekt ud fra en miljømæssig synsvinkel, herunder at projekterne medvirker til en permanent og langsigtet forbedring af miljøet i relation til Norden.

Udvalget finder, at den nødvendige godkendelsesprocedure i landene

bør ske hurtigst muligt, således at selskabet kan starte sin virksomhed i foråret 1990.

Ministerrådet har ikke oplyst nærmere om forholdet mellem selskabets kapital og det nordiske budget. Udvalget opfatter det imidlertid sådan, at pengene til selskabet skaffes af landene uden for det nordiske budget og i visse tilfælde fra miljøministeriernes budget. Udvalget går ud fra, at dette spørgsmål er så tilpas afklaret i det enkelte land, at det ikke giver anledning til forsinkelse af selskabets start.

5 Udvalgets indstilling

På denne baggrund indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

- at vedtage forslaget til Nordisk Miljøfinansieringsselskab på baggrund af det i ministerrådsforslag B 107/e anførte,*
- at gennemføre den nationale godkendelsesprocedure vedrørende aftalen om Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og*
- at sætte selskabet i virksomhed hurtigst muligt.*

Stockholm, den 30. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

BIHANG

Social- och miljöutskottets yttrande över ministerrådsförslag B 107/e om nordiskt miljöfinansieringsbolag

Till social- och miljöutskottet har för yttrande överlämnats ett ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag.

Bolaget föreslås bli etablerat som ett led i det nordiska miljösamarbetet för att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i första hand i DDR, Polen, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern.

Bolaget skall genom riskavlyftning medverka till investeringar i miljösektorn i Östeuropa, som ger upphov till positiva miljöeffekter för Norden.

Bolagets ändamål är att genom aktieteckning, lån eller garantier finansiera företag i de östeuropeiska länderna som genomför investeringar i syfte att tillverka miljöutrustning eller på annat sätt industriellt utnyttja miljöteknologi eller tillhandahålla konsult- och andra tjänster på miljöområdet. Bolaget skall bedrivas affärsmässigt.

Riskkapitalbolaget föreslås erhålla ett grundkapital på 36 milj. SDR (motsvarande ca 342 milj. DKK). Inbetalningar från länderna föreslås ske enligt gällande fördelningsnyckel under sex år med årliga inbetalningar på 6 milj. SDR.

Det skall ingås en särskild överenskommelse mellan de nordiska länderna om upprättandet av miljöfinansieringsbolaget.

Bakgrunden till förslaget är att lånefinansierad import av miljöinvesteringar för närvarande endast kan ske i begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. Därför borde ett samnordiskt miljöfinansieringsprogram primärt riktas in på att utnyttja de begränsade möjligheterna till valutafinansiering på ett mera effektivt sätt än för lånefinansiering av import. De östeuropeiska ländernas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifieringen av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt. Kravet på nordiskt intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintressen från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

Utskottet, som uttalar sig över förslaget uteslutande från miljösynpunkt ser med den största tillfredsställelse att ministerrådet nu lägger fram förslag angående finansiering av miljöinsatser i Östeuropa. Sådana projekt förväntas ha en positiv effekt på den nordiska miljön, t. ex. genom produktion av utrustning eller tillhandahållande av tjänster som behövs för miljöinvesteringar i Östeuropa. Redan i förarbetena till ministerrådets förslag till handlingsplan mot luftföroreningar (*B 106/s*) konstaterades att de nordiska länderna skulle arbeta för att långtgående begränsningar av sva-velutsläppen genomförs i Östeuropa. De nordiska länderna skulle genom direkt samarbete överföra kunnande rörande process- och åtgärdsteknik. Vidare skulle man genom ekonomiska garantier, miljöfonder och liknande påskynda emissionsbegränsande åtgärder i dessa länder. Möjligheten att använda den Nordiska investeringsbanken skulle beaktas.

Utskottet efterlyste i sitt betänkande till ekonomiska utskottet 1988 över

ministerrådets miljöprogram (*B 85/s*) finansieringsordningar att omfatta samarbete kring export av miljöteknologi till länder utanför Norden, dvs Östeuropa. Likaså efterlyste utskottet en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som står för stora gränsöverskridande föroreningar. Sistnämnda finansieringsmöjlighet borde tas med i arbetsprogrammet samtidigt som Nordiska ministerrådet torde komma med ett ministerrådsförslag till sessionen i Reykjavik angående Nordiska investeringsbankens möjligheter att finansiera miljöinvesteringar i Östeuropa.

Vid extrasessionen 1989 antogs en rekommendation till ministerrådet (*nr 43/1989* om överföring av miljöteknologi utanför Norden) att framlägga förslag till finansieringsordningar som omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa.

Vidare rekommenderades ministerrådet att lägga fram förslag till en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

Utskottet finner, att ministerrådsförslaget B 107/e motsvarar en del av yrkandet i *rekommendation nr 43/1989*. Konstruktionen motiveras bl. a. av att det finns ett regionalt samnordiskt intresse att miljöinvesteringar genomförs i Östeuropa och att Norden som region utgör en betydande resursbas avseende tillgänglig teknologi, företag med resurser att genomföra joint venture projekt samt finansiering av riskkapital. Genom att bolaget skall drivas affärsmässigt står den föreslagna finansieringsordningen i överensstämmelse med principen "förorenaren betalar". I anslutning till villkoret att en föreslagen investering skall ha ett betydande nordiskt miljöintresse vill utskottet understryka den internationella havsföroreningskonferensens uttalande om beaktande av att kunskap om och identifikation av särskilt sårbara havsområden har gjort det möjligt att konstatera skadliga effekter i lokala och regionala havsområden, t.ex. Finska viken, Kattegatt, samt Nordsjöns och Norra ishavets kustområden. Hela Östersjön är enligt utskottets uppfattning ett sådant sårbart havsområde.

I ministerrådsförslaget sägs vidare, att den tillsatta arbetsgruppens övriga rekommendationer gällande förbättrade finansieringsmöjligheter till de östeuropeiska staterna för miljöinvesteringar behandlas separat. Sålunda skulle Nordiska investeringsbankens möjligheter till ökad utlåning till bl. a. Östeuropa behandlas i samband med ett förslag om en förhöjning av bankens projektinvesteringsslåneram.

Utskottet noterar med beklagande att det väntade förslaget om höjd projektinvesteringsslåneram ännu ej kunnat framläggas. Det är därför ännu ej möjligt att bedöma den tilltänkta miljöfinansieringsordningen som helhet, då förslaget skulle innebära extra lånefinansieringsmöjligheter för miljöinvesteringar i Östeuropa för avsevärt större belopp än vad som förutsätts i förslaget om miljöfinansieringsbolag.

Utskottet vill även erinra om att rekommendation nr 43/1989 innehåller

en punkt om en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder med stora gränsöverskridande föroreningsproblem. Vid Nordiska rådets internationella konferens om havsföroreningar i oktober 1989 antogs enhälligt ett slutdokument vari de europeiska länderna samt Kanada rekommenderas att sluta avtal som underlättar en obehindrad överföring av modern miljöteknologi mellan olika länder, samt att man skapar en internationell fond och ett avräkningssystem så att ekonomiskt svagare länder får praktiska möjligheter att genomföra överenskomna åtgärder, och att man därigenom inleder en utveckling mot regional kostnadseffektivitet utan att göra avkall på principen att den som förorenar själv skall stå för kostnaderna och på princip 21 i deklarationen från FN:s miljökonferens i Stockholm 1972.

Utskottet konstaterar sålunda att det mesta återstår att göra vad gäller miljöfinansiering utanför Norden, men att det föreslagna miljöfinansieringsbolaget torde utgöra ett betydelsefullt första steg. Utskottet tillstyrker därför ministerrådsförslaget.

Stockholm den 30 januari 1990

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen

Ordförande

Ministerrådsförslag
om nordiskt miljöfinansieringsbolag

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordiskt miljöfinansieringsbolag för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 19 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Ministerrådsförslag angående Nordiskt miljöfinansieringsbolag, beslutat av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) den . . .

Med hänvisning till

- den utredning som i maj 1989 framlagts av den av miljöministrarna i samråd med samarbetsministrarna tillsatta arbetsgruppen för ett nordiskt miljöfinansieringsprogram för Östeuropa samt tilläggsutredningar daterade den 1.8.1989 och 20.9.1989.

har Nordiska ministerrådet beslutat upprätta Nordiska Miljöfinansieringsbolaget i överensstämmelse med särskild överenskommelse mellan de nordiska länderna (*bilaga 1*) och stadgar för bolaget (*bilaga 2*).

1. Ändamålet med bolaget. Bakgrund

1.1. Ändamål

Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (Bolaget) etableras som ett led i det nordiska miljöarbetet för att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i första hand i DDR, Polen, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern.

Bolagets verksamhet syftar till att genom riskavlyftning medverka till investeringar i miljösektorn i Östeuropa, som ger upphov till positiva miljöeffekter för Norden.

Bolagets ändamål är att genom aktieteckning, lån eller garantier finansiera företag i de östeuropeiska länderna som genomför investeringar i syfte att tillverka miljöutrustning eller på annat sätt industriellt utnyttja miljöteknologi eller tillhandahålla konsult- och andra tjänster på miljöområdet.

Bolaget skall bedrivas affärsmässigt.

1.2. Andra åtgärder

Arbetsgruppens övriga rekommendationer gällande förbättrade finansieringsmöjligheter till de östeuropeiska staterna för miljöinvesteringar behandlas separat. Ett förslag om samordnade nordiska exportkreditlinjer diskuteras inom en arbetsgrupp mellan de nordiska exportkreditinstituten och Nordiska investeringsbanken och ett förslag om utökade satsningar på projektidentifiering och studier i Östeuropa i regi av Nordiska projektexportfonden behandlas inom Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna). Nordiska investeringsbankens möjligheter till ökad utlåning till bl. a. Östeuropa kommer att behandlas i samband med ett förslag om en förhöjning av bankens projektinvesteringsslåneram.

1.3. Bakgrund för etablering av Bolaget

Luft- och vattenföroreningar är gränsöverskridande. Investeringar som leder till minskade utsläpp är av gemensamt intresse för såväl de nordiska som de östeuropeiska länderna.

För Östeuropa föreligger betydande investeringsbehov och -planer inom detta område. De östeuropeiska länderna har hittills inte företagit miljöinvesteringar med import av utrustning – vare sig från nordiska eller andra västländer – i någon större utsträckning. Genomförandet av de planerade investeringarna anses bl. a. förutsätta ett ökat teknologisamarbete med väst.

En lånefinansierad import av miljöinvesteringar kan för närvarande förväntas ske endast i en begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. Därför borde ett samnordiskt miljöfinansieringsprogram primärt riktas in på att utnyttja de begränsade möjligheterna till valutafinansiering på ett mera effektivt sätt än för lånefinansiering av import. De östeuropeiska ländernas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifieringen av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt.

Ett centralt problem för joint venture-företag för miljöutrustning och -tjänster är att den primära marknaden är inhemsk i respektive land och därför saknar tryggade exportmöjligheter och därmed valutaintäkter. Projekten innebär således en långsiktigare risktagning för valutafinansierare än vad exportföretag och kommersiella banker normalt kan förväntas acceptera. För att stimulera dessa slag av joint venture-företag bedöms en tillgång på additionellt riskkapital vara av stor betydelse.

En riskkapitalordning innebär ett effektivt och behovsanpassat finansieringsinstrument för att stöda de berörda östeuropeiska ländernas miljöinvesteringar i betydande omfattning. Genom att möjliggöra en lokal produktion i Östeuropa kan man uppnå en hög ”multiplikatoreffekt” i relation till den nordiska kapitalinsatsen. Ett nordiskt intresse föreligger här till genom förbättrade möjligheter för nordisk industri för joint venture-bolag och leverans av miljöteknologi till en närmarknad med betydande förväntad efterfrågan på 1990-talet.

Riskkapitalordningen kompletterar traditionell lånefinansiering till de kreditvärdiga länderna från nordiska affärsbanker och exportkreditinstitut och även Nordiska investeringsbanken genom projektinvesteringslåneordningen. Sistnämnda har genom ministerrådets beslut i den nordiska ekonomiska handlingsplanen 1990–92 getts utvidgade möjligheter. Kravet på nordiskt intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintressen från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

En samnordisk finansieringsordning motiveras bl. a. av att

- ett regionalt samnordiskt intresse föreligger att miljöinvesteringar genomförs i Östeuropa;
- Norden som region utgör en betydande resursbas avseende tillgänglig teknologi, företag med resurser att genomföra joint venture-projekt samt finansiering av riskkapital;

– en rimlig riskspridning kan uppnås i samnordisk regi både avseende nordiska företag och projekt i olika östeuropeiska länder.

Den föreslagna riskkapitalordningen stämmer överens med principen "förorenaren betalar" ("polluter pays principle").

2. Bolagets status

Bolaget upprättas som juridisk person men administrativt knuten till Nordiska investeringsbanken. Bolaget har inte karaktär av ett sedvanligt nationellt bolagsrättsligt subjekt utan det är en internationell organisation vars status regleras av avtalet mellan medlemsländerna.

Bolaget skall i sin verksamhet vara undantaget från betalnings- och valutarestriktioner och kreditpolitiska åtgärder. Bolagets tillgångar och intäkter skall vara befriade från beskattning. Bolaget skall i sin finansieringsverksamhet vara befriat från stämpelavgifter och andra avgifter till det allmänna.

3. Bolagets verksamhet

3.1. Finansieringsformer och -villkor

Bolaget kan till företag i de östeuropeiska länderna tillhandahålla egenkapitalfinansiering i form av teckning av aktier eller andelar. Därutöver kan Bolaget på affärsmässiga villkor ge företagen lån och ställa garantier för deras förpliktelser. Lån kan ges bl. a. som konvertibla lån. Lån kan också, i samband med nordiska leveranser och teknologiöverföring, beviljas som villkorlån, varvid skuldbetjäningen är beroende av företagets resultatutveckling.

Bolaget fastställer omfattningen av sitt deltagande från fall till fall bl. a. med beaktande av de förväntade miljöeffekterna för Norden, vilket kan innebära att Bolagets andel i ett enskilt projekt kan bli betydande. Lån och garantier kan beviljas i tillägg utöver Bolagets kapitalandel. En tillräcklig övrig riskkapital- och annan finansiering bör dock i regel förutsättas.

Till Bolaget inflytande vinstmedel ävensom ränteintäkter och återbetalningar av kapital återinvesteras av Bolaget i dess verksamhet eller kan enligt beslut av Bolagets styrelse utdelas till medlemsstaterna.

3.2. Verksamhetsområde

Bolaget medverkar i projekt som baseras på ett samarbete mellan företag jämte andra ekonomiska samfund i de berörda östeuropeiska länderna och nordiska företag. Detta kan ske i form av samägda företag, s. k. joint ventures, eller annat slag av samarbete såsom t. ex. teknologiöverföring genom licensavtal eller leasingarrangemang.

Projektet förväntas ha en positiv effekt på den nordiska miljön, t. ex. genom produktion av utrustning eller tillhandahållande av tjänster som behövs för miljöinvesteringar i Östeuropa.

Typiska projekt kan vara företag för produktion av utrustning för t. ex. avgasrening, mätinstrument och vattenreningsprocesser samt företag med inriktning på modernisering och underhåll av kraftverk och processindustri eller konsultföretag med inriktning på planering av miljörelaterade investeringar. Nordiska företag kan härvid stå för t. ex. miljö- och produktionsteknologi, tillverkningslicenser, komponentleveranser samt produktionsutrustning.

I sin verksamhet skall Bolaget eftersträva att prioritera de projekt som har den största förväntade miljöeffekten för Norden och skall för detta ändamål basera sina investerings- och lånebeslut på en bedömning av marknaden för ifrågavarande utrustning eller tjänster i relation till nordiska miljöintressen.

Därtill skall Bolaget söka uppnå en rimlig balans över tiden i fråga om de enskilda nordiska ländernas medverkan i projekten.

Projektens miljöeffekter, tekniska genomförbarhet och ekonomiska lönsamhet bör ådagaläggas genom vederbörliga projektstudier.

Projekten bedöms också utgående från sin förmåga att generera utdelningsbar vinst eller möjligheter att i ett senare skede avyttra aktier eller andelar respektive att betjäna villkorslån. Vinsthemtagningsmöjligheter i konvertibel valuta enligt normal praxis för ifrågavarande land bör bedömas föreligga i projekten som Bolaget finansierar. Investeringskyddsaspekter bör också uppmärksammas.

Nödvändiga förinvesterings- och andra studier kan bli finansierade av Nordiska projektexportfonden samt de i projekten involverade nordiska företagen. Bolaget kan självt och med egna resurser genomföra sådana sektor- och projektstudier som behövs för Bolagets investerings- och lånebeslut.

Det borde eftersträvas att konsult hjälp för projektbedömningar och -administration kunde erhållas från de nordiska riskkapitalinstituten för utvecklingsländer (IFU, FINNFUND, NORAD och SWEDFUND) som har betydande erfarenhet av likartad verksamhet i utvecklingsländer.

3.3. Andra riktlinjer

Utöver de riktlinjer och principer beträffande verksamheten som anges i stadgarna (*bilaga 1*), kan ministerrådet fatta beslut om särskilda direktiv för verksamheten.

4. Bolagets kapital

Bolagets kapital är SDR 36 milj., vilket ställs till Bolagets förfogande av de nordiska länderna i enlighet med den för 1990 gällande fördelningsnyckeln för nordisk finansiering:

Land	Fördelningsnyckel	Belopp (milj. SDR)
Danmark	21,8 %	7,8
Finland	20,7 %	7,4
Island	1,0 %	0,4
Norge	19,4 %	7,0
Sverige	37,1 %	13,4
Summa	100,0 %	36 milj. SDR

För 1990 blir beloppen följande:

Danmark	1,30 milj. SDR
Finland	1,23
Island	0,07
Norge	1,17
Sverige	2,23
Totalt	6,00 milj. SDR

(Motsvarande belopp i nationell valuta är per den 1.9.1989: DKK 12,4 milj., FIM 6,8 milj., ISK 5,3 milj., NOK 10,4 milj. samt SEK 18,4 milj.).

Finansieringen behandlas i ländernas nationella budgetberedning.

Resterande belopp inbetalas i rater på anmodan av Bolagets styrelse. Inbetalningarna planeras bli årliga. Bolagets kapital om SDR 36 milj. förväntas räcka till för verksamheten under en 6-årig period.

Varje inbetalning görs till inbetalningsdagens SDR-kurs antingen i det betalande landets valuta eller annan konvertibel valuta.

En eventuell förhöjning av grundkapitalet sker genom beslut av Nordiska ministerrådet på förslag av Bolagets styrelse.

5. Bolagets administration

Bolaget har en styrelse med en medlem från varje land samt en suppleant för var och en av dessa. Styrelsemedlemmarna utses av respektive lands regering. Nordiska investeringsbanken och Nordiska ministerrådets sekretariat deltar som observatör i styrelsen.

Investerings- och kreditbeslut fattas av styrelsen. Den löpande verksamheten omhänderskas av Nordiska investeringsbanken i syfte att ärendenas handläggning och administration blir kostnadseffektiv och en ny administration inte behöver etableras. Härigenom kan Bolaget utnyttja sig av NIB:s etablerade kontakter i Norden och Östeuropa. NIB ställer nödiga resurser till förfogande på sådant sätt och mot sådan ersättning som närmare överenskomms i ett avtal mellan Bolagets styrelse och banken.

Ansvar för Bolagets revision åvilar en kontrollkommitté som är densamma som av Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet utsetts för Nordiska investeringsbanken och Nordiska utvecklingsfonden. Kontrollkommittén kan utnyttja sig av fackrevisorer för den löpande granskningen av Bolaget.

6. Ikraftträdande

Bolagets verksamhet inleds omedelbart efter att nödiga interna godkännanden i medlemsländerna utverkats.

Bolaget upprättas för en prövoperiod om sex år. Nordiska ministerrådet tar senast inom år 1995 ställning till Bolagets fortsatta verksamhet.

*BILAGA 1***Överenskommelse om upprättandet av Nordiska Miljöfinansieringsbolaget**

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar, vilka som ett led i det nordiska miljösamarbetet önskar främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa har kommit överens om följande:

Artikel 1

Nordiska Miljöfinansieringsbolaget nedan kallat bolaget, upprättas med ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa genom att finansiera företag i dessa länder.

Artikel 2

Bolaget skall ha ställning som juridisk person.

Artikel 3

Bolagets verksamhet skall bedrivas i överensstämmelse med de stadgar som bifogas denna överenskommelse. Dessa stadgar kan ändras genom beslut av Nordiska ministerrådet.

Artikel 4

Bolagets kapital tillskjuts av parterna. Rörande grundkapitalets storlek, fördelning, inbetalning samt ökning av grundkapitalet förordnas i stadgarna § 2.

Artikel 5

Bolaget verkar i Nordiska investeringsbankens huvudsäte.

Artikel 6

Bolaget skall undantas från betalnings- och valutarestriktioner och kreditpolitiska åtgärder, som hindrar eller försvårar dess verksamhet.

Bolagets tillgångar och intäkter skall vara fria från beskattning.

Bolaget skall i sin finansieringsverksamhet vara befriat från stämpelavgifter och andra avgifter till det allmänna.

Artikel 7

Nordiska ministerrådet skall snarast den 1 januari 1996 ta ställning till bolagets fortsatta verksamhet.

Om Nordiska ministerrådet beslutar att bolaget skall avvecklas skall den ordning tillämpas som angivits i § 10 i stadgarna.

Artikel 8

Överenskommelsen och de i artikel 3 angivna stadgarna träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga parter har meddelat (depositarielandets utrikesministerium) att överenskommelsen har godkänts.

Det (depositarielandets utrikesministerium) meddelar de övriga parterna om mottagandet av dessa medelanden och om tidpunkten för överenskommelsens ikraftträdande.

Artikel 9

En part kan uppsäga överenskommelsen efter den 1.1.1996 genom skriftligt meddelande härom till (depositarielandets utrikesministerium), som meddelar de övriga parterna och bolagets styrelse om mottagandet av sådant meddelande och om dess innehåll.

En uppsägning gäller endast den part som har verkställt uppsägningen och får verkan vid utgången av det räkenskapsår under vilket uppsägningen ägde rum, under förutsättning av att uppsägningen gjorts senast inom juni månad, i annat fall får uppsägningen verkan vid utgången av nästföljande räkenskapsår.

Om Nordiska ministerrådet efter att sådan uppsägning skett inte beslutar om bolagets avveckling, skall det senast innan uppsägningen får verkan fastställa hur förhållandet mellan bolaget och den utträdande parten skall avvecklas. Härvid skall säkerställas att den utträdande parten alltjämt ansvarar i samma mån som övriga parter för de av bolagets förpliktelser som förelåg vid partens utträde.

Artikel 10

Originalexemplaret till denna överenskommelse deponeras hos det (depositarielandets utrikesministerium), som tillställer de övriga avtalsparterna bestyrkta kopior därav.

Till bekräftelse härav har de vederbörligen befullmäktigade ombuden undertecknat denna överenskommelse.

Som skedde i . . . . . den . . . 19 . . i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter har samma giltighet.

*BILAGA 2***Stadgar för Nordiska Miljöfinansieringsbolaget**

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar har genom överenskommelse den . . . . 1989 beslutat att upprätta ett nordiskt miljöfinansieringsbolag. För bolaget gäller följande stadgar:

Ändamål

§ 1

Nordiska Miljöfinansieringsbolaget, nedan kallat bolaget, har till ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa genom att bidra till att finansiera företag i dessa länder.

Bolagets engelska namn är Nordic Environment Finance Corporation. (NEFCO)

Grundkapital

§ 2

Bolagets grundkapital uppgår till SDR 36 milj., som fördelas enligt följande: danska staten tecknar sig för SDR 7,8 milj., finska staten för SDR 7,4 milj., isländska staten för SDR 0,4 milj., norska staten för SDR 7,0 milj. och svenska staten för SDR 13,4 milj.

SDR definieras i överensstämmelse med de värderingsregler som Internationella Valutafonden fastställt med giltighet från och med den 1 januari 1981. Om dessa värderingsregler ändras, följer bolaget det beslut som Nordiska investeringsbankens styrelse fattar angående bankens tillämpning av de nya reglerna.

Grundkapitalet ställs till bolagets förfogande räntefritt.

Grundkapitalet inbetalas till bolaget i rater efter anmodan från bolagets styrelse. Den första raten skall erläggas senast den . . . .

Inbetalningarna verkställs i respektive lands nationella valuta eller annan konvertibel valuta enligt inbetalningsdagens SDR-kurs.

Ökning av grundkapitalet sker genom beslut av Nordiska ministerrådet efter framställning från bolagets styrelse. Ökningen fördelas mellan länderna i enlighet med den vid varje tidpunkt gällande fördelningsnyckeln för gemensam nordisk finansiering.

Verksamhet

§ 3

Bolaget finansierar företag i statshandelsländer, vilka företag genom samägande, teknologiöverföring eller annat samarbete med nordiska företag genomför projekt vilka innebär tillverkning av miljöutrustning eller övrigt industriellt utnyttjande av miljöteknologi eller tillhandahållande av tjänster på miljöområdet.

Bolaget kan i detta syfte teckna aktier eller andelar i sådant företag samt

ge detsamma lån och utfärda garantier på affärsmässiga villkor. Lån kan beviljas som villkorlån, dvs lån som betalas tillbaka och förräntas i den utsträckning projektets intäkter ger möjlighet därtill.

Projektet förutsätts vara tekniskt genomförbara och ekonomiskt lönsamma. Projekt med stor nordisk miljöeffekt skall prioriteras.

Bolaget kan dessutom vidta andra åtgärder som har samband med dess verksamhet.

§ 4

Bolagets likvida medel bör förvaltas på ett betryggande sätt och avkastningen av dessa liksom verksamhetens överskott användas i bolagets verksamhet. Bolaget kan, enligt beslut därom av styrelsen, dela ut överskott till medlemsstaterna.

§ 5

Bolagets räkenskaper förs i SDR. Räkenskapsåret följer kalenderåret.

Bolagets årsrapport och årsbokslut skall översändas till Nordiska ministerrådet.

Administration

§ 6

Bolaget har en styrelse bestående av fem ledamöter, av vilka varje stat utser en ledamot för en period av upp till sex år i taget. För varje ledamot utses en suppleant enligt samma principer.

Styrelsen väljer inom sig en ordförande och en vice ordförande för en period av ett år. Ordförande- och viceordförandeposten växlar mellan staternas representanter.

Styrelsen är beslutsför när ordföranden eller viceordföranden jämte minst tre ledamöter eller röstberättigade suppleanter är närvarande. Varje ledamot har en röst, suppleant är röstberättigad endast i ledamots frånvaro. För beslut krävs flertal av de närvarandes röster. Vid lika röstetal avgör ordförandens röst.

Styrelsen sammanträder när ordföranden så bestämmer eller minst två styrelseledamöter eller Nordiska investeringsbanken begär det.

Styrelsen fastställer sin arbetsordning.

Nordiska investeringsbanken och Nordiska ministerrådets sekretariat deltar i styrelsens möten utan rösträtt.

§ 7

Styrelsen utövar beslutanderätt i samtliga frågor som gäller bolaget men kan i den utsträckning som anses ändamålsenlig överlåta denna rätt till Nordiska investeringsbanken som handhar den löpande verksamheten å bolagets vägnar i enlighet med de riktlinjer som överenskomms mellan bolaget och banken.

§ 8

Bolagets firma tecknas av två av följande tillsammans: styrelseledamöter, suppleanter eller de styrelsen bemyndigar därtill.

Övriga bestämmelser

§ 9

En kontrollkommitté skall tillse att bolagets verksamhet drivs i överensstämmelse med stadgarna. Kommittén svarar för revisionen och avger årligen revisionsberättelse till Nordiska ministerrådet.

Som kontrollkommitté fungerar den av Nordiska ministerrådet respektive Nordiska rådet utsedda kontrollkommittén, som svarar för revision av Nordiska investeringsbanken.

§ 10

Nordiska ministerrådet beslutar om ändringar av eller tillägg i bolagets stadgar. Ministerrådet skall senast den 1.1.1996 ta ställning till bolagets vidare verksamhet.

Om Nordiska ministerrådet beslutar att bolaget skall avvecklas, utser ministerrådet de personer som skall förestå avvecklingen.

Avveckling av bolaget genom återbetalning eller annan användning av bolagets tillgångar kan inte ske innan bolagets förpliktelser och verksamhet avvecklats.

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet för 1990–1992

(Ministerrådsförslaget, se s. 1125)

Till kulturutskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 108/k om riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet 1990–1992. Ministerrådsförslaget har behandlats på möte den 30 januari 1990.

1 Ministerrådsförslaget

Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) skall vart tredje år avge förslag till riktlinjer för sin verksamhet. Enligt det ministerrådsförslag som nu framläggs baseras programförslaget på de tidigare riktlinjerna från 1987 och utgör ett nytt steg i utbyggnaden av det forskningspolitiska samarbetet.

Viktiga motiv och mål för nordiskt forskningssamarbete hävdas vara:

- samordning av ländernas FoU-insatser
- gemensamt utnyttjande av specialvetande och redskap
- stärkande av de enskilda ländernas möjligheter för deltagande i internationellt FoU-samarbete

FPR har preciserat några strategiska huvudlinjer för sitt arbete, desamma som fanns i föregående riktlinjer, nämligen

- att undanröja existerande hinder för samarbete mellan forskare och forskningsinstitutioner i Norden samt stödja och utnyttja på nordisk basis existerande bra nationella forskningsmiljöer genom arbetsdelning emellan länderna
- stärka samarbetet på områden där en gemensam insats kan ge större utbyte för alla nordiska länder
- göra de nordiska ländernas forskning synlig i internationella sammanhang
- arbeta för en ökad flexibilitet i användningen av samnordiska forskningsresurser för att möjliggöra en målinriktad koncentration om ett begränsat antal insatsområden.

I ministerrådsförslaget föreslås att FPR under de närmaste åren i första hand skall inrikta sig på följande arbetsuppgifter:

- fortsätta sin verksamhet angående forskningsevaluering

- arbeta med temat ”Norden som nätverk”
  - värdera om de nationella forskningsråden har tillräcklig finansiering för mindre samnordiska projekt
  - undersöka om det finns intresse i de nordiska länderna för att på nordiskt plan samarbeta om etablering av ”centres of excellence”
  - övervaka om det finns ett behov för att stärka det nordiska samarbetet i samband med förberedelse av EG-forskningsprojekt och -program
  - arbeta för att stärka det nordiska samarbetet om vetenskaplig publicering
  - fortsätta verksamheten med forskningspolitiska studier angående aktuella frågor
  - medverka till bättre organisationer för forskningsorgan med forskningsprioriteringar och administration
- Enligt ministerrådets förslag till riktlinjer framställs en rad konkreta rekommendationer, speciellt:
- att ministerrådet tar ett principbeslut om etablering av ett nordiskt miljöforskningsprogram
  - stärka nordiskt samarbete om arktisk forskning
  - medverka till kontakter mellan personer och myndigheter i de nordiska länderna angående koordinering av synpunkter vid deltagande i resurskrävande internationella samarbetsinstitutioner
  - att forskningsdelningen blir mera synlig i budgetutformningen vid Nordiska ministerrådet
  - att de nordiska ländernas deltagande i större internationella samarbetsprojekt regleras på basis av ett nordiskt konsortium.

2 Utskottet

2.1 Allmänt

Kulturutskottet hälsar med tillfredsställelse att Nordiska ministerrådet har avgivit förslag till riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för verksamhetsperioden 1990–1992.

Utskottet har fr.o.m. FPRs upprättande noga följt dess arbete och upprepade gånger framhållit vikten av FPRs verksamhet.

Utskottet har tidigare omfattat de strategiska huvudlinjer som ingår i förslaget samt i huvudsak anslutit sig till de principer och kriterier som anges i förslaget för initiering av nordiskt forskningssamarbete.

Utskottet konstaterar att förslaget till riktlinjer läggs till grund för det fortsatta arbetet för FPR under treårsperioden 1990–1992.

I ministerrådsförslaget framhålls att FPR skall vara ett *rådgivande organ* för Nordiska ministerrådet i forskningspolitiska frågor och genom egna initiativ åstadkomma nordiskt forskningssamarbete. Utskottet har upprepade gånger understrukit FPRs uppgift som övergripande organ för det nordiska forskningspolitiska samarbetet som helhet. I sitt betänkande över

ministerrådsförslaget till FPRs riktlinjer 1987–1989 förutsatte utskottet att ministerrådet aktivt skulle bidra till att stärka FPRs roll som rådgivande organ. Utskottet ansåg att FPR borde ha en rådgivande roll såväl i förhållande till ministerrådet som till Nordiska rådets organ. Utskottet vidhåller denna syn på FPRs roll och konstaterar att ministerrådet har påbörjat detta arbete, men understryker emellertid att ännu större insatser måste till för att FPRs rådgivande status stärks.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att FPR har lagt ännu större vikt vid rollen som *koordinerande organ* med att utarbeta översikt över det nordiska forskningssamarbetets organisation samt en översikt över Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet 1988 (jfr. bil. 3 och 4), enligt önskan från kulturutskottet. Utskottet framhåller vikten av att arbetet fortsätter i den riktningen och att FPR åtar sig arbetet med att jämföra statusen på forskningspolitiska saker och resursanvändningen på området inom de olika nordiska länderna.

Utskottet är enigt med förslagsställarna om att *forskningsevaluering* kan hjälpa till med att uppnå viktig information om forskningens kvalitet, relevans, produktivitet och effekt. Utskottet konstaterar att intresset i de nordiska länderna för detta arbete är stort men önskar emellertid att forskningsevalueringen inte enbart företas inom de av Nordiska ministerrådet finansierade projektområdena, utan också av nationella institutioner och projekt på forskningsområdet som har relevans för de övriga nordiska länderna.

2.2 Strategiska huvudlinjer

2.2.1 Norden som ett nätverk

Utskottet omfattar förslagsställarnas förslag till att *undanröja existerande hinder* för samarbete mellan forskare och forskningsinstitutioner. Utskottet konstaterar att samma förslag fanns i det förra förslaget om riktlinjer för FPR 1987–1989. Utskottet anser att nödvändiga åtgärder snarast bör vidtas för att kartlägga vilka hinder som finns för samarbete mellan forskare och forskningsinstitutioner i Norden och att försöka undanröja dessa. Utskottet anser det ytterst viktigt att för att åstadkomma en nordisk hemmamarknad för forskningssamarbete måste hinder för detta undanröjas inom den period förslaget om FPRs riktlinjer omfattar. Utskottet hänvisar till att en sådan kartläggning företogs på området för allmänskulturellt samarbete vid utarbetandet av handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete.

Utskottet noterar att man i förslaget till riktlinjer har gått ifrån idén om forskarforum, vilken fanns i FPRs förra riktlinjer, och till idén ”*Norden som nätverk*”. Huvudidén är att aktiviteter på nordiskt plan koncentreras om sådan verksamhet som är så stor eller så specialiserad att den inte naturligt kan bäras upp av ett enstaka land, och att samarbetet härutöver kan företas inom ramen av ett nordiskt nätverk med utvidgad arbetsdel-

ning och öppenhet mellan länderna. Det betyder i princip att Norden, men inte de enskilda länderna skall anses som en hemmamarknad för forskare.

Forskarutbildningen är en typisk sak som kan koordineras genom ett nordiskt nätverk. Utskottet hälsar med tillfredsställelse förslagen som FPR har gjort om en utbyggnadsplan för *nordisk forskarutbildning* och "Norden som gemensam forskarutbildningsregion" – Från teori till praxis. Forskarutbildning har varit en av de mest prioriterade områdena inom kulturutskottet under en längre tid. Utskottet anser att det förslag som finns bör förverkligas snabbt. I sitt betänkande över planerna för det nordiska samarbetet 1989 (C 2) ansåg utskottet att utbyggnaden av forskarutbildningen borde prioriteras inom det nordiska samarbetet på kulturområdet. Utskottet noterar att detta förslag finns i arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 och hänvisar till *rek. nr 41/1989* angående utökad nordiskt utbildningssamarbete där ministerrådet rekommenderas att upprätta ett särskilt stipendieprogram för att ge nordiska forskare bätte möjligheter att studera i andra länder i Europa och att en lämplig målsättning i ett första skede kunde vara 500 nya sådana stipendier. Utskottet anser det synnerligen viktigt att nordiska forskare ger och får impulser från andra kulturella områden och länder och framhåller nödvändigheten av att nordiska forskare upprättar kontakter såväl inom Norden som till det övriga Europa.

Utskottet menar att principen "Norden som ett nätverk" arbetar för ökad *forskarrörlighet* inom Norden, men anser att konkreta förslag till åtgärder saknas i förslaget till FPRs riktlinjer för att åstadkomma en vital och effektiv forskarrörlighet inom Norden. Utskottet har tidigare betonat att forskarnas intresse för att arbeta i annat nordiskt land idag ofta negativt påverkas av det faktum att sådan tjänstgöring kan medföra problem beträffande löner och anställningsvillkor. Utskottet anser att dessa problem särskilt bör beaktas när ministerrådet vidtar åtgärder i syfte att öka forskarnas rörlighet. Utskottet konstaterar att detta problemområde relateras till existerande hinder inom det nordiska forskningssamarbetet och hänvisar till det ovan framförda.

Utskottet anser, i likhet med förslagsställarna, att ett samarbete beträffande *dyr specialiserad vetenskaplig utrustning* kan vara av avgörande betydelse för den experimentella forskningens villkor i Norden. Utskottet understryker att ministerrådet snarast bör verka för en koordinering i Norden med avseende på anskaffning och gemensam användning av dyr utrustning och att detta samarbete bör tillföras större resurser. Utskottet har tidigare framhållit att i tillägg till satsningar på dyr eller specialiserad utrustning bör man i det nordiska forskningssamarbetet särskilt prioritera sådana forskningsområden där länderna var för sig satsar stora resurser på forskning och utveckling och där en samordning väsentligt bör kunna öka effekten av forskningsinsatserna. Utskottet anser detsamma gälla för nödvändigheten av ökat samarbete på *smala områden* där ett enskilt nordiskt

land kan ha svårigheter att erbjuda en livskraftig forskningsmiljö. Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att förslaget till FPRs riktlinjer innehåller planer för åtgärder på dessa områden.

Enligt förslaget bör det undersökas om det finns intresse för att i de nordiska länderna, av forskningsråd och näringsliv, på nordiskt plan etablera samarbete i form av "*centres of excellence*" efter nordamerikansk förebild. Utskottet konstaterar att "*centers of excellence*" skapas kring vissa specialiteter, i vissa fall städer där hela befolkningen består av forskare och deras familjer. Utskottet anser i likhet med förslagsställarna att för de nordiska länderna kan det vara av stor betydelse att få expertisen på ett visst område koncentrerad samt att det bidrar till att öka forskarmobiliteten inom Norden. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om den av utskottet framförda önskan att det inom samarbetet mellan universitet och näringsliv i Norden på forskningsområdet upprättas ett speciellt *nordiskt COMETT-program*. EGs COMETT-program, vars huvudsyfte är att främja samarbetet mellan universitet och näringsliv, ger studerande möjlighet till praktik och studieperioder i företag i ett annat medlemsland inom EG. Inom EG har man nu öppnat möjlighet för EFTA-länderna att samarbeta om COMETT-program II genom speciella avtal med de enskilda EFTA-länderna. Utskottet har tidigare framfört att detta är ett viktigt framsteg för de nordiska länderna i strävandena att få delta i EGs utbildnings- och forskningsprogram, men betonar att denna möjlighet förutsätter att de nordiska länderna visar aktivitet inom eget område i frågan. Utskottet framhåller detta som ett viktigt inslag i planerna om Norden som ett nätverk.

2.2.2 Nordisk konsortiemodell

Utskottet noterar att huvudidén med *nordisk konsortiemodell* är att de nordiska länderna kan få möjlighet att delta i så konstnadskrävande projekt att deltagande är uteslutet om länderna var för sig skulle ingå avtal härom. Utskottet ansluter sig till Nordiska rådets internationella samlarbetskommittés framhållande att de resultat som har uppnåtts genom att upprätta nordiska konsortier eller genom att utnyttja andra samlarbetsmodeller visar att det inom den nordiska samlarbetsorganisationen på forskningsområdet finns goda möjligheter att gemensamt delta i internationella forskningsprojekt, såväl med nordisk finansiering över den gemensamma budgeten som genom att använda de nordiska samlarbetsorganen för att koordinera ett deltagande som de enskilda länderna i sista hand står för. Utskottet fäster vikt vid att Norden kan uppträda samlat i internationellt forskningssamlarbete och konsortiemodellen bör därför även enligt utskottet med fördel kunna användas mera generellt för nordiskt deltagande i internationellt forskningssamlarbete. Utskottet förutsätter emellertid nu som förut att förslag om deltagande i stora och konstnadskrävande projekt föreläggs Nordiska rådet innan ministerrådet fattar beslut om deltagande i sådana projekt.

2.2.3 *Forskningsorganisering*

Utskottet hälsar med tillfredsställelse den av utskottet tidigare efterlysta översikten över det nordiska forskningssamarbetets organisation (bil. 3). Utskottet noterar att de *avsatta nordiska medlen* till det formaliserade samarbetet omfattar 350 MDKK. Därav anslås ca. 270 MDKK på Nordiska ministerrådets budget, svarande till ca. 1% av de nordiska ländernas FoU-medel. Knappt hälften av NMRs samlade budget går till finansiering av FoU-verksamhet. Utskottet hänvisar till det ramprogram för forskning och utveckling som har slagits fast för perioden 1987–1991 inom EG där budgeten uppgår till drygt 50 miljarder DKK. Företag och institutioner som deltar i projekt inom ramen för programmet väntas dessutom bidra med ca. hälften av projektkostnaderna. Utskottet konstaterar att de satsningar de nordiska länderna avsätter för gemensamma nordiska forskningsprogram utgör en synnerligen liten del jämfört med satsningarna inom EG. Utskottet anser att de nordiska länderna kunde uppnå besparingar nationellt genom att satsa på nordiska gemensamma forskningsprojekt i ökad omfattning.

I förslaget hävdas att Forskningspolitiska rådet lägger stor vikt vid *flexibilitet* inom forskningssystemet och i FoU-insatserna. Det framhålls emellertid att forskning även kräver stabilitet och kontinuitet och att det är nödvändigt att säkra att båda hänsynen tillgodoses. I förslaget hänvisas till den genomgång av verksamheten som väntas bli företagen inom alla sektorer i Nordiska ministerrådet, bl.a. för att värdera om det finns nordiska institutioner som inte längre bör finansieras med nordiska medel utifrån prioriteringssynpunkter. Med anledning av de konkreta förslag som finns om nedläggande av institutioner inom forskningsområdet anser utskottet att flexibilitet inom forskningsområdet kan vara värdefullt och att man inom Nordiska ministerrådet redan har företagit åtgärder för att öka detta. Utskottet understryker emellertid att enligt dessa planer finns ingen garanti för att de pengar som skulle frigöras återgår till forskningssektorn. Utskottet framhåller att institutioner som planeras nedläggas måste utvärderas noga och att ändamålsenligheten med att ha en nordisk institution måste prövas av olika instanser, bl. a. måste forskningspolitisk rådgivning inhämtas och utvärdering göras i samråd med Nordiska rådet.

2.3 *Särskilda prioriteringsområden*

2.3.1 *Internationellt forskningssamarbete*

Nordiskt samarbete på det internationella forskningsområdet har varit ett högt prioriterat område inom utskottets arbete. Utskottet anser denna del av det nordiska forskningssamarbetet vara av central betydelse för de nordiska ländernas roll i framtiden. En satsning på forskningssamarbetet är särskilt angelägen i en tid då stora ansträngningar görs i Västeuropa i övrigt för att hämta in det försprång Japan och USA har uppnått inom utvecklingen av ny teknologi. Utskottet anser att man inom Norden bör

värdera möjligheterna till samarbete med Stillahavs-området vilket kommersiellt nu anses vara ett av de mest intressanta områdena att arbeta med i internationella sammanhang.

Utskottet noterar att de nordiska länderna aktivt har tagit del i strävandena att minska klyftan mellan industri- och utvecklingsländerna genom *forskningssamarbete på utvecklingsområdet*. Utskottet anser att de nordiska länderna i ökad omfattning bör koncentrera sig på forskning inom de östeuropeiska länderna i ljuset av de ändringar som har företagits där.

Inom det internationella forskningssamarbetet deltar de nordiska länderna på en rad olika områden i grundforskningen i det *europiska forsknings- och utvecklingssamarbetet*. Det formaliserade samarbetet är i princip forskarstyrt och öppet för deltagande från alla länder. Det nordiska samarbetet, som under de senaste åren har etablerats på forskningsområdet, har givit länderna tillgång till resurskrävande internationella forskningsanläggningar och projekt. Utskottet anser att man därför även i fortsättningen bör sträva till ett deltagande i samarbetet på internationellt plan.

Utskottet understryker särskilt vikten av att de nordiska länderna ytterligare stärker *samarbetet med EG-länderna* inom forskningsområdet.

Utskottet anser därför att den i ministerrådsförslaget framhållna meningen angående detta samarbete är för svag. Vidare anser utskottet att det inte endast bör övervägas om det finns skäl till att ta särskilda initiativ för att stärka detta kontaktarbete, utan att det bör ges direkt i uppdrag att ta sådana initiativ.

Utskottet vill i detta sammanhang betona den varning som framfördes på utskottets seminarium om "Den europeiska dimensionen i det nordiska samarbetet på den högre utbildningens område" där det konstaterades att vetenskapsområdena *humaniora och samhällsvetenskap* har kommit i en svagare position än t.ex. forskning inom ekonomi och teknologi inte minst tack vare EGs forskningsområde, vilket huvudsakligen omfattar teknik och naturvetenskap. Utskottet anser att de nordiska länderna borde lägga ännu större vikt vid forskning på dessa områden än tidigare och värna om dessa inom Norden synnerligen traditionella och viktiga forskningsområden. Utskottet hänvisar till ministerrådsförslagens bil. 4 "Översikt över Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet 1988" där det konstateras att omkring hälften av de ekonomiska medlen detta år gick till teknisk FoU medan humaniora och samhällsvetenskap svarade för endast 16 % av resurserna.

2.3.2 *Forskningsinformation*

Utskottet noterar FPRs intention i den kommande perioden som förslaget till riktlinjer omfattar att betona och ytterligare arbeta med den *vetenskapliga kommunikationen* inom forskningssamhället. Utskottet noterar vidare att direkt stöd från nordiska och nationella organ utgör en liten del

av tidskrifternas samlade finansieringsunderlag. I enlighet med utskottets uppfattning om att koordineringen inom det nordiska forskningsområdet borde stärkas anser utskottet liksom förslagsställarna att den delen av forskningsverksamheten borde kartläggas. Utskottet anser vidare att för att ytterligare stärka koordineringen borde FPR ta initiativ till att öka informationen om den kommunikation och de tidskrifter som finns inom forskningsområdet, i form av ett nyhetsbrev eller liknande. Ett sådant informationsblad kunde dessutom innehålla en generell forskningsinformation om olika aktiviteter, projekt och stipendier och även förmedla information om lediga tjänster inom Norden på forskningsområdet. Utskottet anser att ett sådant initiativ kunde medverka till att idén om Norden som ett nätverk förverkligas snabbare.

2.3.3 *Arktisk forskning och miljöforskning*

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att FPR enligt ministerrådsförslaget avser koordinera samarbetet kring *arktisk forskning och miljöforskning*. Utskottet ansåg i sitt betänkande över de förra riktlinjerna att forskningssamarbete på dessa områden borde ges stor uppmärksamhet och underströk särskilt behovet av nordiska forskningsinsatser för att utveckla nya och förbättrade konserveringsmetoder i syfte att bevara värdefulla kulturföremål på miljöområdet. I detta sammanhang vill utskottet ännu en gång påpeka behovet av miljöforskning inom Östeuropa. Utskottet ansåg vidare i sitt betänkande över de förra riktlinjerna att polarforskningen är ett angeläget samarbetsprojekt, bl.a. forskningsinsatser för att belysa den teknologiska utvecklingen och dess inverkan på människor och samhälle.

2.4 *Utskottets förslag*

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att lägga riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet till grund för arbetet under verksamhetsperioden 1990–1992, i enlighet med ministerrådsförslag B 108/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet och
2. att under den verksamhetsperiod riktlinjerna avser
  - vidta åtgärder för att ytterligare stärka nordiskt samarbete inom det internationella forskningssamarbetet
  - stärka och utöka en systematiserad nordisk forskarutbildning och forskarrörlighet
  - uppmana till ett ökat nordiskt samarbete inom forskningsområdet humaniora och samhällsvetenskap
  - inleda ett nordiskt samarbete mellan högskolor och näringsliv i form av ett nordiskt COMETT-program

– koordinera information på det nordiska forskningssamarbetets område genom publicering av ett nordiskt nyhetsbrev.

Stockholm den 30 januari 1990

Gunilla André (c)

Kjell Borgen (A)

Aili P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsförslag

om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna samt samarbetsministrarna) överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för perioden 1990–1992.

Ministerrådet konstaterar att eventuella budgetmässiga konsekvenser av förslaget inte har övervägts i nuvarande skede. I den mån det fortsatta arbetet med riktlinjerna resulterar i förslag om konkreta aktiviteter kommer frågan om medel för dessa ändamål över MR-budgeten att prövas i vanlig ordning. Under ärendets fortsatta behandling kommer möjligheterna till precisering och samordning av projekt och resurser ytterligare att prövas.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att fastställa riktlinjerna då rådets synpunkter föreligger.

Reykjavík den 21 december 1989

På Nordiska ministerrådets vägnar

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	1127
1. <i>Nordisk forskningssamarbejde</i>	1129
1.1 Indledning	
1.2 Forskningssamarbejdets motiv og mål	
2. <i>Forskningspolitiske udfordringer</i>	1130
2.1 Prioritering og koordinering	
3. <i>Strategiske hovedlinjer</i>	1133
3.1 Nordisk arbejdsdeling	
3.2 Fælles indsats gennem forskningsprogrammer	
3.3 Nordisk konsortiemodel	
3.4 Forskningsfinansiering og -organisering	
4. <i>Særlige prioritetsområder</i>	1140
4.1 Norden i det internationale forskningssamarbejde	
4.1.1 Norden og EF-forskningssamarbejdet	
4.1.2 Norden og øvrigt vesteuropæisk forskningssamarbejde	
4.2 Forskningsinformation og videnskabelig kommunikation	
4.3 Arktisk Forskning	
4.4 Miljøforskning	
<i>Bilag</i>	
1. FPR's vedtægter	1150
2. FPR's sammensætning	1153
3. Oversigt over det nordiske forskningssamarbejdes organisation	1154
4. Oversigt over Nordisk ministerråds FoU-virksomhed 1988	1161

Sammenfatning

Nordisk Forskningspolitisk Råd (FPR) har i henhold til sine vedtægter til opgave dels at rådgive Nordisk Ministerråd i forskningspolitiske spørgsmål og dels gennem egne initiativer at fremme nordisk forskningssamarbejde. FPR afgiver hvert tredje år til ministerrådet forslag til retningslinjer for rådet i den kommende periode.

Vigtige *motiver og mål* for nordisk forskningssamarbejde er:

- Samordning af landenes FoU-indsats
- Fælles udnyttelse af specialkundskab og -udstyr
- Styrkelse af de enkelte landes muligheder for deltagelse i internationalt FoU-samarbejde

FPR har som supplement til disse generelle mål og motiver udarbejdet følgende *strategiske hovedlinjer* for det nordiske FoU-samarbejde:

- FPR vil medvirke til at udrydde *eksisterende hindringer* for samarbejde mellem forskere og forskningsinstitutioner i Norden. Der er behov for at skabe sådanne rammer, at det bliver så let som muligt for forskerne at planlægge og iværksætte nordisk samarbejde. FPR vil også stimulere ikke-institutionaliserede samarbejdsformer mellem forskningsmiljøerne på alle forskningsområder. Eksisterende gode og levedygtige nationale forskningsmiljøer bør støttes og udnyttes på nordisk basis gennem *arbejdsdeling* mellem landene.
- FPR vil styrke det nordiske samarbejde på områder, hvor en fælles indsats kan give *større udbytte for alle*. Dette gælder i en del tilfælde små fagområder, hvor der med fordel kan samarbejdes om kompetenceopbygning, men især områder, hvor landene hver for sig har afsat store nationale ressourcer til FoU-virksomhed, og hvor mulighederne for gennem samordning at kunne øge effekten af den nationale indsats derfor i kraft af en større ressourceindsats er størst.
- FPR vil arbejde for at gøre de nordiske landes forskning *synlig i international sammenhæng*, bl. a. gennem forsøg på at få i stand en systematisk samordning af landenes FoU-ressourcer og -politik, når fælles nordisk deltagelse i internationale projekter og programmer er mulig og ønskelig.
- FPR vil arbejde for en *øget fleksibilitet* i anvendelsen af de samnordiske forskningsressourcer for at muliggøre en målrettet koncentration om et begrænset antal indsatsområder. FPR vil arbejde for, at nordiske planer og programmer udvikles på de områder som udvælges.

I overensstemmelse med ovennævnte målsætninger og strategiske hovedlinjer vil FPR i den kommende programperiode:

- fortsætte sin hidtidige udviklings- og informationsvirksomhed vedr. forskningsevaluering og den hidtidige systematiske evaluering af nordiske institutioner og forskningsprogrammer,
- arbejde med temaet "*Norden som Netværk*" med henblik på at vurdere

mulighederne for konkrete tillem্পninger inden for alle dele af forskningsområdet,

- medvirke ved en vurdering af, om det apparat, som forskningsrådene har til finansiering af *mindre samnordiske projekter*, er tilstrækkelig, eller om der er brug for øgede finansieringsmuligheder for sådanne projekter,
- tage initiativ til en undersøgelse af, om der blandt interessenter i de nordiske lande, herunder forskningsråd og erhvervslivet er interesse for på nordisk plan at samarbejde om etablering af "*Centres of Excellence*",
- medvirke ved løbende overvejelser af, om der er brug for særlige initiativer for at styrke det nordiske samarbejde i forbindelse med forberedelse af *EF-forskningsprojekter og -programmer*,
- arbejde for at styrke det nordiske samarbejde om *videnskabelig publicering* og i den forbindelse gennemføre analyser af de videnskabelige tidsskrifters situation,
- fortsætte sin hidtidige virksomhed med *forskningspolitiske studier* vedr. aktuelle spørgsmål,
- medvirke til at sikre de respektive sektorer og forskningsorganer så gode forudsætninger som muligt for at kunne varetage ansvaret for forskningsprioritering og -administration inden for eget område.

FPR's forslag til retningslinjer rummer en række konkrete *anbefalinger*.

De væsentligste er:

- at* Ministerrådet træffer principbeslutning om etablering af et *nordisk miljøforskningsprogram*. Der nedsættes en programkomité med den opgave at udarbejde forslag til et sådant program.
- at* nordisk samarbejde om *arktisk forskning* styrkes gennem etablering af et nordisk samarbejdsprogram. Der tilstræbes øget koordinering, arbejdsdeling, øget ressourcefordeling samt deltagelse som nordisk blok i større internationale samarbejdsprojekter.
- at* der tilstræbes snævrere kontakt mellem berørte personer og myndigheder i de nordiske lande med henblik på *koordinering af synspunkter* vedr. deltagelse i ressourcekrævende internationale samarbejdsinstitutioner såsom EMBL, CERN, ESA og ESO.
- at* budgetmaterialet i Nordisk Ministerråd udvikles således, at *forskningsdelen bliver mere synlig* end hidtil, og således at FPR gives reel mulighed for i relation til budgettet at rådgive ministerrådet om langsigtede forskningspolitiske spørgsmål.
- at* de nordiske landes deltagelse i nye større internationale samarbejdsprojekter inden for det teknisk-naturvidenskabelige område reguleres, når det er hensigtsmæssigt, på basis af et *nordisk konsortium*.

1. Nordisk forskningssamarbejde

1.1 Indledning

Nordisk forskningssamarbejde bygger på lange traditioner. Samarbejdet har udviklet sig i takt med samfundets behov og baserer sig på en grundlæggende politisk enighed i de nordiske lande om vigtigheden heraf.

Formaliseret og uformaliseret samarbejde

Samarbejdet er dels af *formaliseret*, dels *uformaliseret* art. Det formaliserede samarbejde omfatter FoU-samarbejdet i regie af Nordisk Ministerråd (NMR) og samarbejde direkte mellem de nordiske landes regeringer, forskningsråd m. v. Hertil kommer i ikke uvæsentligt omfang samarbejde direkte mellem de enkelte universiteter, højskoler, institutter og forskergrupper. Dette samarbejde er som oftest uformaliseret, om end det kan være meget fast og langsigtet. Et væsentligt sigte med det formaliserede nordiske samarbejde er at fremme det uformaliserede samarbejde mellem nordiske forskere og forskningsmiljøer.

I en verden under stadig forandring er der brug for en løbende tilpasning af det nordiske FoU-samarbejde. For at dette kan ske på bedst muligt grundlag er det nødvendigt med et kontinuerligt forskningspolitisk samarbejde.

FPR's oprettelse

Med sigte herpå indrettedes i 1983 *Nordisk forskningspolitisk Råd* (FPR) med den opgave, dels at rådgive Nordisk Ministerråd om langsigtede og sektorovergribende forskningspolitiske spørgsmål og dels gennem egne initiativer at fremme nordisk samarbejde på hele forskningsfeltet.

I henhold til vedtægterne skal FPR hvert tredje år til NMR afgive forslag til retningslinjer for virksomheden. Hermed er skabt en ramme for en regelmæssig overordnet vurdering af det nordiske FoU-samarbejde.

I de følgende afsnit diskuteres nogle generelle forskningspolitiske spørgsmål af central betydning for det nordiske forskningssamarbejde, og der præsenteres konkrete områder, som FPR anbefaler gives prioritet i den kommende programperiode.

Opmærksomheden henledes på de retningslinjer, som udarbejdedes for tre år siden. FPR er af den opfattelse, at disse retningslinjer for så vidt angår de grundlæggende forskningspolitiske spørgsmål fortsat danner et fuldgyldigt grundlag for det nordiske FoU-samarbejde. Det forslag, som nu fremlægges, baserer sig på de tidligere retningslinjer. Denne gang er især fremhævet følgende temaer:

- nordisk arbejdsdeling
- finansiering og organisering af nordisk FoU-virksomhed
- forskningsinformation og videnskabelig kommunikation
- Norden i det internationale forskningssamarbejde

1.2 Forskningssamarbejdets motiv og mål

Forskning og uddannelse er grundstene i moderne samfunds udvikling. Viden er af stadig stigende betydning for produktion og samfund.

Der er bred enighed om, at forskning af høj kvalitet er af største betydning for bevarelsen af de nordiske landes kultur og materielle levestandard og for Nordens mulighed for at hævde sig internationalt og bidrage til den globale udvikling.

De nordiske lande er alle karakteriseret ved at have et højt uddannelsesniveau og forskning af god kvalitet. Sammenlagt og især hver for sig repræsenterer de nordiske lande imidlertid en meget beskedent andel af de samlede forskningsressourcer i verden. Det er derfor selvsagt vanskeligt for det enkelte land at opbygge en forskningskompetence på internationalt niveau på alle ønskede områder.

De nordiske lande har på en række felter samme problemer og fælles prioriteringer på forskningsområdet. Der er derfor gode grunde for nordisk forskningssamarbejde. Landenes kulturelle fællesskab, ligheder i samfundsopbygning og vurderinger gør ikke mindst et samarbejde inden for kulturvidenskaberne frugtbart.

Vigtige motiver og mål for nordisk forskningssamarbejde er:

- *samordning af landenes FoU-indsats*. Det er afgørende, at samarbejdet er forankret i nationale prioriteringer.
- *fælles udnyttelse af specialkundskab og -udstyr*.
- styrkelse af de enkelte landes muligheder for at deltage i *internationalt forskningssamarbejde*. Forskning er i sin natur international. Et øget nordisk samarbejde hverken kan eller skal erstatte samarbejdet med den øvrige verden, men skal tværtimod muliggøre samarbejde på flere felter end ellers.

2. Forskningspolitiske udfordringer

Hverdagsbilledet i dagens samfund er præget af en voksende strøm af kundskab. En stigende udveksling og udvikling af kundskab finder sted på tværs af landegrænser. Billedet er også præget af en udvikling i retning af flere komplekse og uforudsete problemer.

Det er en forskningspolitisk udfordring at sikre, at den faglige forudsætning for at møde sådanne problemer er til stede. Hertil er der brug for et højt uddannelsesniveau og et beredskab i form af en bred grundforskningskompetence og et vidtstrakt globalt samarbejde.

Forskningens øgede internationalisering

Blandt de væsentligste forklaringer på den øgede internationalisering, som præger ikke mindst forskningen i disse år, kan nævnes:

- *Store kompetencekrav*, som gør at det videnskabelige personale i et enkelt land ikke strækker til.

- *Store ressourcekrav.* Forskning bliver stadig mere kapitalkrævende og forudsætter ofte så store investeringer, at flere lande må dele omkostningerne. Både dette og kompetencekravet indebærer et stærkt incitament for små lande til at deltage i internationalt forskningssamarbejde.
- En større bevidsthed om at *fælles problemer kun kan løses ved en fælles indsats.* Forurening af miljøet er et klart eksempel i den henseende. Behovet for en fælles indsats her er stærkt understreget i rapporten fra Verdenskommissionen for miljø og udvikling.

2.1 Prioritering og koordinering

De nævnte store kompetence- og ressourcekrav og behov for fælles indsats indebærer store forskningspolitiske udfordringer og stiller krav om den fornødne prioritering og koordinering af nordisk FoU-virksomhed med henblik på opnåelse af en optimal udnyttelse af de forholdsvis beskedne fællesnordiske midler, som stilles til rådighed til FoU-formål.

Inden for de enkelte sektorer i *Nordisk Ministerråd* finder en prioritering og koordinering sted gennem arbejdet i respektive ministerråd, embedsmandskomiteer, forskningsudvalg m. v. Prioritering gennem ressourcetildeling til sektorerne foretages af samarbejdsministrene.

Uden for Nordisk Ministerråds regie foretages samordning i nogen grad af forskningsrådenes nordiske samarbejdsorganer, de såkaldte NOS-organer.

FPR's koordinerende funktion

Med henblik på styrkelse af koordinerings- og prioriteringsfunktionen blev *Nordisk forskningspolitisk Råd* oprettet i 1983. Oprettelsen skete på baggrund af en erkendelse i NMR af, at kombinationen af fravær af et instrument for forskningspolitiske prioriteringer og en vanskeligt gennemskuelig nordisk forskningsorganisation var begrænsende for samarbejdsmulighederne.

Der har i de seneste år, bl. a. fra Nordisk Råd, været udtrykt politisk interesse for en styrkelse af FPR's koordinerende funktion inden for den nordiske samarbejdsorganisation.

FPR finder det af største betydning, at det nordiske forskningssamarbejde ses som en helhed. Dette forudsætter imidlertid *overblik og gennemsigthed* i systemet. FPR ser det som en vigtig opgave at medvirke hertil. Rådet vil således i den kommende programperiode i lighed med tidligere fremlægge en samlet redegørelse for den forskningspolitiske udvikling nationalt og nordisk.

Forskningsevaluering

Gennem *forskningsevaluering* kan opnås vigtig information om forskningens kvalitet, relevans, kohærens, produktivitet og effekter. Interessen i de nordiske lande for denne type virksomhed er stor og erfaringerne hermed er voksende i antal

FPR finder det væsentligt med erfaringsudveksling på nordisk plan for så vidt angår metoder, praktisk gennemførelse og opfølgning af evalueringer. FPR vil på forskellig vis stimulere og inspirere til, at en sådan erfaringsudveksling finder sted. Rådet vil således fortsætte sin hidtidige udviklings- og informationsvirksomhed vedr. forskningsevaluering.

FPR har i de senere år taget initiativ til og medvirket ved evalueringer af nordiske forskningsinstitutioner, samarbejdsorganer og -programmer. Herigennem er opnået vigtig information til brug for beslutninger om den fortsatte udvikling af det nordiske FoU-samarbejde. Denne evalueringsvirksomhed vil blive videreført i den kommende periode. En vigtig opgave bliver således for FPR at forestå evalueringen af ministerrådets store *datateknologiske FoU-program 1985–89*.

Ministerrådets forskningsbudget

På foranledning af FPR udarbejdes årligt, første gang for 1987, en *oversigt over omfang og indretning af FoU-virksomheden i NMR*. En sådan oversigt for 1988 findes som bilag 4 til dette programskrift.

Efter FPR's opfattelse er der brug for, at forskningsdelen gøres mere synlig end hidtil ved budgetbehandlingen i ministerrådet. FPR anbefaler, at budgetproceduren snarest udvikles, således at dette behov tilgodeses. I den forbindelse anføres, at rådet bør have lejlighed til i en tidlig fase af budgetbehandlingen at rådgive om ministerrådets samlede budget og i særdeleshed om forskningsdelen heraf. Dette vil efter FPR's opfattelse i væsentlig grad forbedre rådets muligheder for at varetage sine opgaver, idet megen prioritering foretages i forbindelse med budgetfastlæggelsen.

Der er brug for, at betydningen af forsknings- og udviklingsvirksomheden i højere grad end hidtil iagttages inden for alle grene af det nordiske samarbejde. FPR vil generelt medvirke til at sikre de respektive sektorer og forskningsorganer så gode forudsætninger som muligt for at kunne varetage ansvaret for forskningsprioritering og -administration inden for eget område.

*

- FPR udarbejder en samlet beskrivelse af den forskningspolitiske udvikling i de nordiske lande og i nordisk FoU-samarbejde. Rådet fortsætter sin hidtidige virksomhed med forskningspolitiske studier vedr. væsentlige spørgsmål.
- FPR fortsætter sin hidtidige udviklings- og informationsvirksomhed vedr. forskningsevaluering og den hidtidige systematiske evaluering af nordiske institutioner og forskningsprogrammer. Rådet vil bl. a. forestå en evaluering af ministerrådets datateknologiske FoU-program 1985–89.
- Budgetproceduren i Nordisk Ministerråd udvikles således, at forskningsdelen bliver mere synlig end hidtil ved budgetbehandlingen i mi-

nisterrådet. FPR gives lejlighed til at rådgive om ministerrådets budget i en tidlig fase af budgetbehandlingen.

- FPR vil medvirke til at sikre de respektive sektorer og forskningsorganer så gode forudsætninger som muligt for at kunne varetage ansvaret for forskningsprioritering og -administration inden for eget område.

3. Strategiske hovedlinjer

FPR's arbejde vil også i den kommende programperiode blive tilrettelagt i overensstemmelse med de generelle målsætninger for nordisk FoU-samarbejde, jfr. afsnit 1.2 og endvidere i overensstemmelse med følgende strategiske hovedlinjer:

- FPR vil medvirke til at udrydde *eksisterende hindringer* for samarbejde mellem forskere og forskningsinstitutioner i Norden. Der er behov for at skabe sådanne rammer, at det bliver så let som muligt for forskerne at planlægge og iværksætte nordisk samarbejde. FPR vil også stimulere ikke-institutionaliserede samarbejdsformer mellem forskningsmiljøerne på alle forskningsområder. Eksisterende gode og levedygtige nationale forskningsmiljøer bør støttes og udnyttes på nordisk basis gennem *arbejdsdeling* mellem landene.
- FPR vil styrke det nordiske samarbejde på områder, hvor en fælles indsats kan give *større udbytte for alle*. Dette gælder i en del tilfælde små fagområder, hvor der med fordel kan samarbejdes om kompetenceopbygning, men især områder, hvor landene hver for sig har afsat store nationale ressourcer til FoU-virksomhed, og hvor mulighederne for gennem samordning at kunne øge effekten af den nationale indsats derfor i kraft af en større ressourceindsats er størst.
- FPR vil arbejde for at gøre de nordiske landes forskning *synlig i international sammenhæng*, bl. a. gennem forsøg på at få i stand en systematisk samordning af landenes FoU-ressourcer og -politik, når fælles nordisk deltagelse i internationale projekter og programmer er mulig og ønskelig.
- FPR vil arbejde for en *øget fleksibilitet* i anvendelsen af de samnordiske forskningsressourcer for at muliggøre en målrettet koncentration om et begrænset antal indsatsområder. FPR vil arbejde for, at nordiske planer og programmer udvikles på de områder, som udvælges.

3.1 Nordisk arbejdsdeling

Et væsentligt tema i debatten om den fortsatte udvikling af det nordiske samarbejde er *arbejdsdeling* mellem landene eller *Norden som et netværk*.

Kernen i netværkstanten er, at aktiviteterne på nordisk plan koncentrerer om sådanne aktiviteter, som er så store eller så specialiserede, at de

ikke naturligt kan bæres af enkeltlande, og at samarbejdet herudover udfoldes inden for rammerne af et nordisk netværk med udstrakt arbejdsdeling og åbenhed mellem landene.

I princippet indebærer "Norden som netværk" for forskningsområdet, at Norden og ikke det enkelte land skal opfattes som hjemmebase for forskerne. Hvert land bør satse på de områder, hvor det står stærkt, og åbne for forskere fra andre nordiske lande.

På forskningsområdet er arbejdsdeling allerede i en vis udstrækning en realitet i den forstand, at ikke alle forskningspecialer er repræsenteret i alle lande.

FPR vil i de kommende år i overensstemmelse med bestemmelserne i rådets vedtægter herom arbejde for øget arbejdsdeling mellem de nordiske lande inden for hele forskningsområdet. Denne samarbejdsform har i særlig grad interesse i forhold til:

- forskeruddannelse
- dyrt og specialiseret udstyr
- små fagområder
- muligheden for etablering af "Centres of Excellence"

Små lande har af naturlige grunde vanskeligt ved at opbygge en forskeruddannelse på højt niveau på alle områder, især på stærkt specialiserede felter. Forskeruddannelse er derfor et oplagt samarbejdsområde, og sådan virksomhed har også tidligt fået høj prioritet i det nordiske FoU-samarbejde. En række af støtteordninger og initiativer er iværksat på nordisk basis.

Nordisk forskeruddannelsessamarbejde

I lyset heraf har FPR i slutningen af 1988 stillet forslag om en samlet *udbygningsplan for nordisk forskeruddannelse*. Som overskrift for planen kan sættes Norden som fælles forskeruddannelsesregion – fra teori til praksis. Planen har som udgangspunkt, at ressourcer, institutioner, faciliteter og aktiviteter inden for forskeruddannelse er fælles. Forslaget er, at de nordiske lande indgår en rammeaftale, således at nordiske forskerstuderende uafhængig af hjemland på lige fod kan deltage i kurser i de nationale systemer. Der er endvidere foreslået etableret en finansieringsordning vedr. rejse- og opholdsudgifter i forbindelse med deltagelse i forskeruddannelseskurser i et andet nordisk land.

Udbygningsplanen er i vid udstrækning i overensstemmelse med arbejdsdelingstanken. Iværksættelse af forslagene i planen er under vurdering i en af ministerrådet nedsat arbejdsgruppe.

Samnordisk instrumentsamarbejde

Et eksempel på fælles anvendelse af nationalt specialiseret udstyr er det nordiske *laboratorium for termoluminiscensdatering*, som er etableret i 1983 ved Forskningscenter Risø, Danmark, i samarbejde mellem de nordiske naturvidenskabelige og humanistiske forskningsråd og Nordisk Mi-

nisterråd. Samarbejdet gælder en metode, som i Norden er udviklet ved Risø for aldersbestemmelse af arkæologiske og geologiske fund. Laboratoriet er i 1988 besluttet videreført for en ny periode.

Arbejdsdeling om småfag

Spørgsmålet om placering af *småfag* drøftes indgående i alle nordiske lande i forbindelse med den nationale forskningsplanlægning. Det politiske mål er gennem samarbejde at opnå en samling af indsatsen i levedygtige forskningsmiljøer, der hver for sig overstiger den kritiske masse. Der er imidlertid mange interesser involveret og mange hensyn at tage.

Dette kan være en illustration af vanskelighederne ved på kort sigt at opnå en udstrakt grad af nordisk arbejdsdeling på dette område. At der på den anden side er interesse for spørgsmålet er kommet til udtryk på forskellig vis, f.eks. gennem diskussion om muligheder for et nærmere samarbejde mellem universiteterne i København og Lund.

Centres of Excellence

I bl.a. USA og Canada er opnået gode erfaringer med etablering af *Centres of Excellence* inden for udvalgte forskningsområder. Sådanne centre etableres for en begrænset periode ved fremstående universitetsforskningssmiljøer, som indgår i netværk med teknisk avancerede virksomheders FoU-afdelinger. FPR finder, at de erfaringer, der med disse centre er indhøstede, kan give væsentlig inspiration til nordisk FoU-samarbejde.

Rådet anbefaler, at det nøje undersøges, om der blandt interessenter i de nordiske lande, herunder forskningsråd og erhvervslivet, er interesse for på nordisk plan at samarbejde om etablering af *Centres of Excellence* efter nordamerikansk forbillede.

Centrene bør i overensstemmelse med ideen om nordisk arbejdsdeling etableres om nationale centre efter nordisk koordinering. Forskelle i landene med hensyn til styrkeområder må udnyttes.

Centrene skal bl.a. forpligte sig til at fungere som uddannelsessted for forskerstuderende fra alle nordiske lande og som bindeled for indsamling af information om forskningsudviklingen på området internationalt.

FPR vil i den kommende programperiode arbejde med temaet Norden som Netværk med henblik på at vurdere mulighederne for konkrete tillemplinger inden for alle dele af forskningsområdet. Der er brug for, at alle implicerede virker for at identificere og fjerne eksisterende hindringer herfor.

3.2 Fælles indsats gennem forskningsprogrammer

Som ovenfor nævnt er det FPR's opfattelse, at områder, hvor en fælles indsats kan give større udbytte for alle, især er sådanne, der er højt prioriterede af landene, og hvor disse hver for sig anvender store nationale

midler. Dette er et væsentligt udgangspunkt ved udvælgelsen af indsatsområder. Et andet udgangspunkt er det i FPR's vedtægter nævnte, at rådet skal tage initiativ til forskningssamarbejde specielt af tværvideenskabelig og sektorovergribende karakter.

I lyset heraf er i 1980'erne vedtaget flere større nordiske forskningsprogrammer, f. eks. *nordisk energiforskningsprogram* og tværsektorielle FoU-programmer som *datahandlingsplanen 1985–89* og *det bioteknologiske samarbejdsprogram 1988–92*.

Med sådanne programmer sker en koncentration af ressourcerne i form af en betydelig indsats på et udvalgt højt prioriteret område for et begrænset åremål. FPR finder denne udvikling i forskningssamarbejdet meget velbegrunderet. Selv om samarbejdet baseres på igangværende national virksomhed, viser erfaringen, at det tager tid at få udbredt kendskabet til et nyt FoU-program og få knyttet de nødvendige kontakter mellem forskerne, således at programaktiviteter kan iværksættes. Det er derfor vigtigt, at programperioden ikke er for kort, normalt ikke under fem år. Det er også afgørende, at nordiske programmer forberedes og gennemføres i et snævert samvirke med relevante nationale organer for at sikre opnåelse af de tilsigtede synergieffekter.

FPR finder, at større forskningsprogrammer også fremtidigt med fordel kan anvendes som samarbejdsform på nordisk plan. Konkret rummer disse retningslinjer forslag om et *miljøforskningsprogram* og et *samarbejdsprogram for arktisk forskning*, jfr. kapitlerne 4.3 og 4.4

3.3 Nordisk konsortiemodel

I de seneste år er en ny samarbejdsform, den såkaldte *nordiske konsortiemodel*, taget i anvendelse i nordisk forskningssamarbejde.

Modellen er første gang anvendt i 1986 i forbindelse med Nordens deltagelse i det internationale havboringsprogram, *ODP*. Programmet er oprindeligt initieret af den amerikanske forskningsorganisation National Science Foundation. Målet med *ODP* er gennem dybvandsboringer fra et specialkonstrueret fartøj at opnå øget viden om Jordens geologiske og historiske udvikling.

Den nordiske deltagelse sker inden for rammerne af et *europæisk konsortium* i regie af European Science Foundation. De nordiske lande betaler sammenlagt via et nordisk delkonsortium knap 10 mill. DKK pr år, svarende til halvdelen af det europæiske konsortiums bidrag til programmet.

Norden som samlet blok

Hovedideen med modellen er, at de nordiske lande kan få mulighed for at deltage i projekter, som er så omkostningskrævende, at deltagelse er udelukket, hvis landene hver for sig skulle indgå aftaler.

Andre fordele ved modellen er, at den tillader, at de nordiske lande kan deltage i finansieringen af pågældende projekter i forhold til landenes videnskabelige interesse i disse, og at landene ved at optræde som samlet blok i forhold til store internationale programmer har mulighed for at opnå øget indflydelse på programmerne for det samme beløb, som skulle være betalt, hvis landene havde indgået aftaler hver for sig.

Europæisk synkrotronstrålingscenter

Konsortiemodellen har senere været anvendt i forbindelse med Nordens deltagelse i det *europæiske synkrotronstrålingscenter (ESRF)*, som er under opførelse i Grenoble i Frankrig.

Synkrotronstråling er en meget avanceret form for røntgenstråler. Strålingsintensiteten er ekstrem høj. Synkrotronstråling er af stor interesse for en række discipliner inden for naturvidenskab, teknisk videnskab og lægevidenskab.

De nordiske lande deltager i ESRF i form af et nordisk konsortium, *NORDSYNC*. De samlede anlægsomkostninger er i størrelsesordenen 2–3 mia. franske franc. Det lavest mulige medlemsbidrag er fastsat til 4% af ESRF's samlede budget.

Gennem forhandlinger med ESRF er indgået aftale om, at de nordiske lande som blok deltager i ESRF med denne andel. I anlægsfasen er det gennemsnitlige årlige nordiske bidrag 15 mill. franske franc.

Gennem ESRF-NORDSYNC har de nordiske lande ved en samlet optræden opnået at kunne deltage i opbygningen og driften af et stort internationalt forskningsanlæg på samme vilkår, som gælder for enkelte lande.

Konsortiemodellen er en væsentlig nyskabelse i nordisk forskningssamarbejde. Modellen er udviklet i et samvirke mellem de implicerede forskningsråd, NMR og relevante myndigheder i de enkelte lande.

FPR finder, at der er al mulig grund til at videreudvikle denne model. FPR anbefaler således, at de nordiske landes deltagelse i nye større internationale samarbejdsprojekter inden for det teknisk-naturvidenskabelige område i bred forstand, når det er hensigtsmæssigt, reguleres på basis af et nordisk konsortium. Det primære formål hermed er at muliggøre nordisk deltagelse i projekter, som er så omkostningskrævende, at deltagelse ville være udelukket, hvis landene skulle indgå aftaler hver for sig.

3.4 Forskningsfinansiering og -organisering

En omlægning af det nordiske FoU-samarbejde i overensstemmelse med tankerne om nordisk arbejdsdeling vil naturligvis medføre en ændring af det nuværende billede med hensyn til finansiering af nordisk FoU-virksomhed. Samarbejdets synliggørelse i form af midler på budgettet til FoU-virksomhed vil således aftage i takt med en "nationalisering" af aktiviteternes finansiering.

Det formaliserede nordiske FoU-samarbejde har i en årrække været finansieret dels over Nordisk Ministerråds budget, dels via forskningsrådenes nordiske samarbejdsorganer, NOS-organerne og dels direkte fra implicerede organer i de enkelte lande.

Omfang af det formaliserede nordiske FoU-samarbejde

Udgifterne til det formaliserede samarbejde er i størrelsesordenen 350 mill. DKK, heraf ca. 270 mill. over NMR's budget. Samarbejdets omfang svarer til ca. 1 % af de nordiske landes offentlige FoU-udgifter. En fordeling af udgifterne på sektorer og discipliner fremgår af bilag 4. Det fremgår endvidere heraf, at knap *halvdelen* af NMR's samlede budget går til finansiering af FoU-virksomhed.

En væsentlig del af ministerrådets samlede FoU-bevillinger går til finansiering af *faste organer*, herunder nordiske institutioner. I 1988 anvendtes for hele ministerrådsorganisationen under ét 64 % af FoU-midlerne til faste organer. Det tilsvarende tal for kultursektoren alene er 86 %.

Bindingen af så store midler til faste organer er blevet en begrænsende faktor med hensyn til mulighederne for omstilling og finansiering af nye samarbejdsinitiativer, hvilket især er mærkbart i en tid med forholdsvis beskeden vækst i de nordiske budgetter. Ved fortolkningen af de nævnte tal må det dog tages i betragtning, at en væsentlig del af de faste organer, eksempelvis Nordisk Industrifond og støtteordningerne Nordiske Forskerkurser, Forskerstipendier og Forskersymposier har opgaver af fondsmæssig karakter. Dispositionsfriheden for sådanne organer er derfor stor inden for de respektive organers ansvarsområde.

Fleksibilitet i forskningssystemet

FPR finder det af hensyn til opretholdelse af dynamikken i samarbejdet af største betydning med *fleksibilitet* i forskningssystemet og i FoU-indsatserne. Forskning kræver på den anden side *stabilitet og kontinuitet*. Det er en væsentlig opgave ved tilrettelæggelsen af det nordiske forskningssamarbejde at sikre, at begge hensyn tilgodeses.

Det er rådets anbefaling, at støtte til nordisk FoU-samarbejde almindeligvis bør være *tidsbegrænset og vurderes med mellemrum*. Efter nogle år bør samarbejdet efter FPR's opfattelse normalt have fået en sådan forankring i berørte nationale forskningsmiljøer, at det hovedsageligt bør kunne finansieres af nationale kilder, hvis en videreførelse af aktiviteterne prioriteres nationalt, og på denne måde frigøre nordiske midler til nye højt prioriterede samarbejdsprojekter. Finansiering er også en mulighed via generelle nordiske støtteordninger, men da i naturlig konkurrence med andre ønsker.

Inden for alle sektorer i NMR er der på initiativ af samarbejdsministrenes stedfortrædere taget skridt til en *systematisk gennemgang* af virksomheden, herunder en vurdering af, om der er nordiske institutioner, der ud

fra en samlet prioritering ikke længere bør finansieres af nordiske midler. Det er opgaven at undersøge, om institutionerne fortsat har deres berettigelse, eller om opgaverne kan løses på anden måde eller med andre finansieringsformer, f. eks. overgang til national finansiering.

FPR finder denne gennemgang velbegrunder. Det er imidlertid væsentligt, at der ved vurdering af FoU-institutionerne inddrages forskningspolitisk rådgivning.

Der har tidligere været et veludbygget samarbejde mellem de nordiske teknisk-videnskabelige forskningsråd gennem Nordforsk. Dette samarbejdsorgan blev imidlertid nedlagt i 1987. FPR erindrer om, at det samtidigt med nedlæggelsen af Nordforsk blev pålagt *Nordisk Industrifond* at tilgodese behovet for nordisk samarbejde om grundlæggende teknisk-videnskabelig forskning.

Inden for *naturvidenskab og medicin* findes stort set ikke samnordiske midler til eller nogen organisatorisk model for finansiering af samarbejdsprojekter. Et antal store projekter har dog på det naturvidenskabelige område kunnet etableres gennem ad hoc løsninger i kraft af samfinansiering mellem forskningsrådene og NMR. Eksempler er: Nordisk optisk Teleskop, Ocean Drilling Programme, iskerneboring på Grønland. Forskere inden for de natur- og lægevidenskabelige fagområder efterlyser imidlertid fra tid til anden midler til mindre samnordiske projekter.

Midler til mindre samnordiske projekter

Frie midler til sådanne formål findes ikke på ministerrådets budget. Gennem NOS-organerne er der imidlertid i nogen udstrækning mulighed for støtte til mindre samnordiske projekter, især inden for humaniora og samfundsvidenskaberne.

FPR afholder regelmæssigt forskningspolitiske konferencer til drøftelse af væsentlige forskningspolitiske spørgsmål i det nordiske samarbejde. Ved en sådan konference planlægges en drøftelse af nordisk forskningsfinansiering, herunder finansiering af mindre projekter på nordisk plan. Konferencen ventes at bidrage til afklaring af, om det apparat, som forskningsrådene har til finansiering af sådanne projekter, er tilstrækkeligt, eller om der er brug for øgede finansieringsmuligheder. Tankerne om Norden som Netværk og ønsker om en øget grad af direkte national finansiering af nordisk FoU-samarbejde vil indgå i drøftelserne ved konferencen og i senere drøftelser i FPR herom.

*

- Det undersøges, om der blandt interessenter i de nordiske lande, herunder forskningsråd og erhvervslivet, er interesse for på nordisk plan at samarbejde om etablering af "Centres of Excellence"
- FPR arbejder med temaet Norden som Netværk med henblik på at vurdere mulighederne for konkrete tillem্পninger inden for alle dele af forskningsområdet.

- De nordiske landes deltagelse i nye større internationale samarbejdsprojekter inden for det teknisk-naturvidenskabelige område reguleres, når det er hensigtsmæssigt, på basis af et nordisk konsortium.
- Det vurderes, om det apparat, som forskningsrådene har til finansiering af mindre samnordiske projekter, er tilstrækkeligt, eller om der er brug for øgede finansieringsmuligheder for sådanne projekter.

4. Særlige prioritetsområder

4.1 Norden i det internationale forskningssamarbejde

Det internationale samvirke mellem forskere i forskellige dele af verden har været afgørende for forskningens udvikling og kommer fremtidigt til at være det i ikke mindre grad. For små lande er fri kundskabs- og teknologiudveksling mellem landene af største betydning. Den stigende internationalisering inden for forskningen giver derfor nye muligheder for Norden, og det er en forskningspolitisk udfordring at sikre rammer for, at disse muligheder kan udnyttes bedst muligt.

Deltagelse i *internationalt forskningssamarbejde* forudsætter som oftest, at de deltagende hver har noget at bidrage med. Forskning kan således betragtes som adgangsbillet til det internationale forskersamfund.

Nordisk samarbejde som platform for deltagelse i bredere internationalt FoU-samarbejde

Det er ofte understreget, at nordisk forskningssamarbejde ikke må stå i vejen for samarbejde med den øvrige verden, men at det tværtimod skal benyttes som en platform for deltagelse i bredere internationalt FoU-samarbejde. Deltagelse i sådant samarbejde er også en klar forskningspolitisk prioritering i alle nordiske lande. Samarbejde har især interesse i forhold til:

- lande, der er stærke på forskningssiden
- lande, med hvilke der er stærke handelsforbindelser
- nordiske nærområder
- områder, der er centrale på den globale politiske scene

Mest intensivt er samarbejdet med USA og Vesteuropa, men også andre lande og regioner har i stigende grad interesse, bl. a. Japan.

Den generelt forøgede internationalisering betyder, at politiske myndigheder, forvaltning og erhvervsledere har brug for bedre viden om områder, lande og kulturer, som står centralt i den internationale udvikling. Dette rummer nye muligheder og udfordringer ikke mindst for en række samfundsvidenskabelige og humanistiske fagområder.

Norden har i international sammenhæng politisk taget aktivt del i bestræbelserne for at mindske *kløften mellem industri- og udviklingslandene*.

Også når det gælder *bistandssamarbejde* har Norden markeret sig. De nordiske lande hører således relativt set blandt verdens største ydere af udviklingsbistand til tredjeverdenslande. Det er selvsagt væsentligt, at denne bistand baseres på det bedst mulige videngrundlag for at sikre den bedst opnåelige effekt af indsatsen. De nordiske landes engagement i forhold til udviklingslandenes problemer betyder, at Norden har et incitament og en forpligtelse til at satse betydelige ressourcer på *udviklingsforskning*. Det gælder såvel u-landsorienteret forskning ved institutioner i Norden som bistand til forskningsmiljøer i udviklingslandene og styrkelse af internationalt samarbejde på området.

Samarbejde om udviklingsforskning

Den nationalt baserede udviklingsforskning i Norden er nu i en dynamisk udvikling, og der foregår en vis samordning på nordisk plan. Med det sigte at opnå en styrkelse heraf har FPR for 1989 givet en mindre bevilling til et nordisk samarbejdsinitiativ om nordisk udviklingsforskning og forskeruddannelse.

FPR har samtidigt anbefalet over for ministerrådet at gøre udviklingsforskning til indsatsområde i perioden 1990–94, med mulighed for gennemførelse af forskellige nordiske samarbejdsaktiviteter med støtte fra Ministerrådet.

4.1.1 Norden og EF-forsknings-samarbejdet

EF's rammeprogram

Diskussionen i Norden om betydningen af internationalt FoU-samarbejde blev stimuleret kraftigt af vedtagelsen i 1987 af *EF's rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling 1987–91*.

Danmark deltager som EF-land principielt i alle EF's FoU-aktiviteter. Deltagelse er imidlertid også i væsentlig udstrækning mulig for øvrige nordiske lande – enten i form af fuld deltagelse i et FoU-program eller ved deltagelse på projektniveau. Samarbejde med disse lande reguleres i henhold til bilaterale rammeaftaler mellem det enkelte land og EF.

Med undtagelse af FoU-programmer på landbrugs- og fiskeriområderne, der indtil videre er lukkede programområder, er langt de fleste EF-programmer i dag åbne for deltagelse fra tredjelande.

I alle nordiske lande er interessen for deltagelse i EF-forsknings-samarbejdet stor, såvel blandt politikere som blandt forskere. Landene anvender ikke ubetydelige ressourcer på dette samarbejde.

Ministerrådssekretariatet udarbejdede i 1988 på foranledning af FPR en rapport om de nordiske landes deltagelse i EF-forsknings-samarbejdet og i øvrigt vesteuropæisk forsknings-samarbejde. Heri findes en præsentation af muligheder for og omfang af sådan deltagelse. (FPR-publikation nr. 7, NMR 1988).

FPR finder det vigtigt, at den *igangværende udvikling* i nordiske organer

med iværksættelse af nordiske initiativer i sammenhæng med europæiske aktiviteter fortsættes og yderligere styrkes. En tæt kontakt under forberedelsen og gennemførelsen af de forskellige samarbejdsprojekter inden for EF-programmerne vil være til fordel for alle nordiske lande. Det bør overvejes, om der er brug for særlige initiativer for at styrke dette kontaktarbejde især i projektforberedelsesfasen.

4.1.2 Norden og øvrigt vesteuropæisk forskningssamarbejde

Det forskningssamarbejde, som foregår i EF-regie, er kun en del af det samlede europæiske forskningssamarbejde.

European Science Foundation

På *grundforskningsområdet* deltager alle nordiske lande gennem de respektive forskningsråd i samarbejdet i *European Science Foundation* (ESF). Der finder på nordisk plan en koordination af synspunkter sted i forhold til ESF-samarbejdet, og der er en vis rotation mellem de nordiske landes repræsentanter i forskellige organer i tilknytning til ESF.

ESF er et forum for forskningspolitisk diskussion og informationsudveksling. ESF virker endvidere for kontakt mellem forskere, bl. a. gennem opbygning af forskernetværk med det sigte at styrke et givet forskningsområde ved at samle relevante forskere og forskergrupper fra flere lande.

ESF initierer og administrerer også et antal større forskningsprogrammer, som finansieres af de parter, som ønsker at deltage i aktiviteterne. Blandt programmer med nordisk deltagelse kan nævnes det *internationale havboringsprogram*, ODP, og et *iskerneboringsprogram på Grønland* (GRIP). Målet med sidstnævnte er at udtage en iskerne fra det sted, hvor indlandsisen er tykkest. Det forventede resultat af dette projekt er et sæt af klimatologiske og miljømæssige parametre for et tidsrum af adskillige tusinde år.

Alle nordiske lande deltager i det vesteuropæiske *EUREKA-samarbejde*, som indledtes i 1985 på fransk initiativ. Dette samarbejde angår især markedsnære industrirelaterede højteknologiske FoU-projekter. Såvel virksomheder som offentlige og private institutioner kan deltage i EUREKA-projekterne. Finansieringen klares af projektdeltagerne, idet der dog i de enkelte lande findes muligheder for offentlig projektstøtte. Dette er væsentligt for at stimulere små og mellemstore virksomheder til at deltage i dette samarbejde.

EUREKA

Gennem deltagelse i EUREKA-samarbejdet får de små nordiske lande adgang til den ekspertise, som på det højteknologiske område findes i det øvrige Vesteuropa. Der er derfor grund til, at de nordiske lande fortsat deltager aktivt i EUREKA-samarbejdet og tilstræber, så langt det er muligt, en samordning af deltagelsen.

En væsentlig del af det europæiske forsknings samarbejde finder sted inden for rammerne af et mindre antal specialiserede forskningsorganisationer/institutioner som *EMBL* (molekylærbiologi), *CERN* (højenergifysik), *ESA* (rumforskning) og *ESO* (astronomi).

Disse institutioner er etableret ved overenskomst mellem de deltagende lande. Ud over selve medlemskabet har de fleste nordiske lande følgeforskningsbevillinger på de respektive områder med sigte på at få så stort et udbytte som muligt af medlemskabet, der er meget omkostningskrævende.

For disse institutioner gælder, at de alle med undtagelse af *EMBL* er baseret på *meget dyrt enkeltudstyr*, som de deltagende lande hver for sig ikke har mulighed for at anskaffe/opbygge.

Jævnlig evalueringer af institutionerne har vist, at der ved disse udføres forskning på meget højt niveau. Desuagtet har der i de senere år i flere af de nordiske lande i lyset af stigende medlemsbidrag til institutionerne pågået en intens diskussion om berettigelsen og værdien af medlemskabet. Samtidigt kan det dog noteres, at antallet af medlemskab fra Norden i de nævnte institutioner i denne periode er vokset.

Der er brug for en tæt kontakt mellem implicerede personer og myndigheder i de nordiske lande med henblik på koordinering af synspunkter vedr. deltagelse i de nævnte institutioner. På denne måde sikres størst mulig nordisk indflydelse på institutionernes udvikling.

4.2 Forskningsinformation og videnskabelig kommunikation

Al forskning har produktion og spredning af ny viden som formål. Videnskabelig virksomhed er derfor afhængig af effektiv kommunikation mellem mennesker.

Der er flere målgrupper, når det gælder forskningsinformation. Nævnes kan: *almenheden*, *forskningsbrugere* og *forskersamfundet*. Disse målgrupper har vidt forskellige informationsbehov.

Information til almenheden og til brugere af forskningen om forskningens vilkår og resultater er efter FPR's opfattelse en national opgave. Det er imidlertid naturligt, at der på nordisk basis finder en erfaringsudveksling sted om metoder og initiativer i de enkelte lande på dette felt.

Den *videnskabelige kommunikation* inden for forskersamfundet sker på mange måder: gennem personlige kontakter, projektsamarbejde, symposier, konferencer m. v.

To helt centrale kommunikationsredskaber er *databaser* og *videnskabelige publikationer*. Værdien af databaser står og falder med, at de løbende vedligeholdes og indeholder de nyeste resultater. Dette er meget ressourcerelevende og indebærer, at sådanne bør opbygges med *brede anvendelsesmuligheder* og så stor en potentiel brugerkreds som muligt. Som hovedregel bør databaser således etableres på bred international basis. Nordisk samarbejde på dette felt bør primært dreje sig om at sikre forskere i Norden effektiv adgang til relevante internationale databaser.

Samarbejde om videnskabelige publikationer

Når det gælder *videnskabelige publikationer*, er situationen den, at udbuddet er hastigt stigende. Dette i kombination med en stærkere videnskabelig specialisering giver særlige problemer for små sprogområder.

På den ene side er publicering i internationalt anerkendte tidsskrifter og på internationalt gangbare sprog en nødvendighed for forskere i de nordiske lande. På den anden side er der behov for at tilgodese de særinteresser, som findes i hvert land på dette felt. Inden for humanistiske kerneområder som f. eks. historie, litteraturvidenskab og kunstvidenskab udarbejdes de fleste videnskabelige arbejder således på modersmålet. Forskere inden for de teknisk-naturvidenskabelige fagområder i bred forstand publicerer typisk i internationale, engelsksprogede tidsskrifter.

Videnskabelig publikationsvirksomhed spiller en central rolle i nordisk samarbejde. Således er i de seneste par årtier i kraft af samarbejde mellem nordiske forskermiljøer blevet etableret en række anerkendte engelsksprogede tidsskrifter med samnordisk redaktionel basis. Det vurderes, at der i dag udgives ca. 130 af denne type tidsskrifter i Norden.

Samarbejdet har også ledt til udgivelse af en række nordiske tidsskrifter på skandinaviske sprog. Udvidelse af den økonomiske og læsermæssige basis samt udvidelse af basis for rekruttering af bidrag er klare fordele for nordiske tidsskrifter i forhold til nationale.

Gennem forskningsrådenes nordiske samarbejde om publiceringsvirksomhed ydes støtte til et betydeligt antal tidsskrifter. Dette er en antydning af den vægt, som publikationsvirksomhed tillægges i det nordiske samarbejde. Betydningen heraf er imidlertid langt større, end det forekommer ud fra et forskningsadministrativt synspunkt, idet den direkte støtte fra nordiske og nationale organer udgør en meget beskednen andel af tidsskrifternes samlede finansieringsgrundlag.

FPR har taget initiativ til en *udredning* vedr. engelsksprogede videnskabelige tidsskrifter i Norden. Baggrunden for den sprogmæssige afgrænsning er især, at det er på dette område, publiceringsvirksomheden kan vurderes i forhold til målsætningen om internationalisering af forskningen i Norden.

Det er hensigten at kortlægge omfanget af denne virksomhed og dens økonomiske basis. Det er et centralt led at få en belysning af forholdet mellem tidsskrifternes ressourceforbrug og målopfyldelse med hensyn til at være *effektive kommunikationskanaler* for forskningsresultater af god kvalitet. Anderledes udtrykt, at få en belysning af virksomhedens effektivitet.

Det er målet med dette initiativ at tilvejebringe et bedre grundlag for afklaring af behovet for en forbedret samlet indsats for tidsskrifterne nationalt og nordisk. Det er også et mål at forbedre grundlaget for bedømmelse af, hvorledes de samlede ressourcer, som anvendes til tidsskrifterne, forvaltes bedst muligt.

4.3 Arktisk forskning

Globale miljø- og ressourceinteresser har givet polarområderne en øget betydning og større videnskabelig og politisk opmærksomhed. Flere nationer har i de senere år styrket polarforskningsindsatsen og udarbejdet handlingsplaner for virksomheden på området.

Der er en stærkt stigende erhvervsmæssig interesse for de polare områder. Udnyttelsen af naturressourcer har fundet sted i mange år, men er alligevel på begynderstadiet i store og udforskede områder. På trods af at en væsentlig del af verdens olie- og naturgasreserver findes i Arktis, er der først i de senere år i større målestok taget hul på disse reserver.

Den forøgede erhvervsmæssige interesse for Arktis er en væsentlig baggrund for den øgede forskningsmæssige indsats i dette område. En anden væsentlig grund er en øget bevidsthed om betydningen af forhold og processer i de polare områder for at forstå Jordens økologiske kredsløb og globale klimaændringer.

Af geografiske, historiske, politiske og økonomiske grunde er Arktis af betydelig større interesse for de nordiske lande, end Antarktis er. Dette afspejles også i disse landes samlede polarforskningsindsats.

Arktis adskiller sig fra Antarktis på mange måder, bl. a. følgende:

- Arktis er et hav med land omkring, medens Antarktis er et land med hav omkring. Dette medfører store folkeretslige forskelle.
- Arktis er en integreret del af den industrialiserede og militære verden, medens Antarktis ligger isoleret på den sydlige halvkugle.
- Arktis har urbefolkning. Det har Antarktis ikke.
- Arktis berøres af flere stærke nationale interesser for omgivende stater. Dette er ikke i nær samme grad tilfældet for Antarktis.

Afgrænsning af arktisk forskning

Arktis og arktisk forskning er ikke entydigt definerede betegnelser. Et ofte anvendt kriterium for en global afgrænsning af Arktis er skovgrænsen mod nord, som er omtrent sammenfaldende med juli-isotermen + 10 gr. C i havniveau. Til Arktis regnes efter denne afgrænsning derfor alle øer nord for det amerikanske fastland, en del af det nordligste Canada og Alaska, den nordligste del af Sibirien og Europæisk Rusland samt alle øer nord for. Fra nordisk territorium regnes endvidere Svalbard, Jan Mayen, den nordligste del af Island og hele Grønland med. Hertil kommer havområderne nord for og mellem disse landområder.

”Arktisk forskning” defineres som forskning, som drives med grundlag i materiale fra Arktis, omkring fænomener med lokalisering i dette område, eller som tager direkte sigte på anvendelse i Arktis. I disciplinær forstand er der ikke tale om særlige arktiske fag, men arktisk forskning udføres som dele af etablerede discipliner med specielle interessefelter.

I forskningsmæssig sammenhæng er en så skarp afgrænsning af Arktis og

arktisk forskning som ovenfor nævnt i en del tilfælde ikke hensigtsmæssig. Inden for subarktiske områder har der f. eks. længe været udført økologisk forskning, som har haft stor betydning for forståelse af de processer og faktorer, som bestemmer de arktiske økosystemers struktur og funktion.

I nærværende sammenhæng vil arktisk forskning derfor i tillæg til ovenstående endvidere inkludere komparative studier i tilliggende områder, såfremt disse bidrager til at løse problemer, som er typiske for den arktiske region.

De nordiske landes forvaltningsansvar for dele af Arktis er et væsentligt aktiv i forhold til den betydelige interesse, der er internationalt for forskning i denne region. Der er brug for nordisk samarbejde for at sikre en optimal udnyttelse af Nordens position med sigte på bredere internationalt arktisk forskningssamarbejde og med henblik på at tilgodese nordiske interesser i forbindelse med sådant samarbejde.

Arktis er i sig selv af grundvidenskabelig interesse. De ekstreme vilkår for liv gør f. eks. studier af biologiske systemer i Arktis specielt interessante. For oceanografernes arbejde er viden om bundvandsdannelsen, is- og vandstrømmene ud fra Polhavet af central betydning. For meteorologerne er kundskab om forholdene i Arktis vigtig for forståelsen af klimadannelsen over Skandinavien. Også inden for andre fagområder som f. eks. geologi og geofysik er interessen for Arktis stor.

Den øgede erhvervsvirksomhed i Arktis medfører store udfordringer med hensyn til udvikling af ny teknologi, som er tilpasset de klimatiske vanskelige forhold i regionen. Dette kræver en forskningsindsats.

Der er også brug for studier af virkningerne af den stigende ressourceudnyttelse, moderne udbygning og voksende trafik i området og af de økonomiske og sociale forandringer, dette medfører for de arktiske urbefolkninger.

Der er muligheder for kobling mellem grundforskning og anvendt erhvervsrelateret forskning samt forskning og udvikling vedr. miljøbeskyttelse. Der er endvidere brug for inddragelse af avancerede og krævende dataindsamlingsmetoder som remote sensing og dybdeboring i is.

Nordisk samarbejde om arktisk forskning har eksisteret i mange år. Som led i opfølgningen af det særlige handlingsprogram "Norden i vækst" blev der over ministerrådets budget for 1987 og 1988 stillet midler til rådighed til arktisk forskning, bl. a. til iskerneboring på Østgrønland, nordisk deltagelse i Greenland Sea Project (internationalt havis- og klimaforskningsprojekt) samt symposier om arktisk terrestrisk økologi og arktisk kulturøkologi. Iskerneboringsprojektet på Østgrønland er senere fulgt op af GRIP, jfr. afsnit 4.1.2.

Ikke blot i forskerverdenen, men også fra politisk hold er interessen for Arktis stor. Nordisk Råd har således rekommanderet ministerrådet at styrke polarforskningen i Norden og i særdeleshed de dele af forskningen, som vedrører klima og miljø.

Samarbejdsprogram om arktisk forskning

FPR anbefaler, at NMR tager initiativ til sammen med NOS-organerne og implicerede væsentlige nationale organer at styrke det nordiske samarbejde om arktisk forskning gennem et samarbejdsprogram. Der er især brug for øget koordinering, arbejdsdeling, øget ressourcetildeling samt deltagelse som nordisk blok i større internationale samarbejdsprojekter.

4.4 Miljøforskning

Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling

Hovedbudskabet fra *Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling* er nødvendigheden af at skabe en bæredygtig udvikling, som kan tilfredsstille nuværende generationers behov, uden at kommende generationers livsbetingelser bringes i fare. Kommissionen konstaterer, at den globale miljøbelastning er begyndt at blive så alvorlig, at den er en trussel imod menneskehedens fremtid. Et hovedanliggende for Kommissionen er, at miljøhensyn må integreres i alle samfundssektorer.

Efter Kommissionens vurdering må vækstraten i den internationale økonomi øges samtidig med, at den økonomiske udvikling må respektere de grænser, som miljøet sætter. Dette stiller krav om en ændring af vækstmønsteret og om en betydelig forskningsindsats.

Nordisk Ministerråd har i et *program* fra januar 1989 for miljøsamarbejdet mellem de nordiske lande tilsluttet sig verdenskommissionens analyse af den globale miljøsituation og dens rekommandationer for at løse problemerne.

Miljø et centralt spørgsmål i nordisk samarbejde

Hermed er givet en politisk markering af de nordiske landes prioritering af miljøspørgsmål. En sådan markering er også givet på andre måder, f. eks. gennem fastsættelsen af fælles præcise mål for en reduktion af forureningen på en række felter og gennem de ganske betydelige miljøinvesteringer, som alle nordiske lande foretager i disse år. I *Nordisk Råd* har miljøspørgsmål haft en central placering på dagsordenen i de senere år. Der har fundet en stigende konkretisering sted af det nordiske samarbejde om miljøspørgsmål.

Opfyldelsen af de miljøpolitiske målsætninger kræver en massiv forskningsindsats. Det kan også konstateres, at miljøforskning prioriteres højt i de enkelte lande, og der satses store nationale ressourcer. Det er på denne baggrund FPR's anbefaling om *miljøforskning som nordisk prioritetssområde* skal ses.

Forudsætningerne er delvis forskellige i landene, og hvert land har sin egen prioritering af indsatsen. Dette betyder, at Norden samlet råder over et bredt spektrum af forskningskompetence. Forudsætningerne for arbejdsdeling mellem landene er således gode.

Præcise definitioner af miljøforskning til afgrænsning fra anden forskning er meget vanskelige at opstille. Der udføres således megen forskning, bl. a. af grundvidenskabelig art, som ikke er iværksat med en miljømæssig begrundelse, men hvis resultater er af åbenlys miljømæssig interesse.

Det er afgørende for et positivt udbytte af forskningsressourcerne på miljøområdet, at der arbejdes på *tværs af traditionelle skel* i forskningssystemet, mellem discipliner og mellem grundforskning og anvendt forskning.

Det er FPR's opfattelse, at miljøforskningen i de nordiske lande er for *fragmentarisk*, og at der er brug for en styrkelse af især den grundlæggende forskning på området. Der er også brug for at skabe mere sammenhæng i forskningen og en mere udbredt anvendelse af tværfagligt og tværsektorielt samarbejde.

Det er nødvendigt med et bredt internationalt samarbejde om miljøforskning. Forurening respekterer ingen landegrænser. Der er derfor efter FPR's opfattelse god grund til at undersøge især, hvorledes miljøbeskyttelsesforskning i Norden kan koordineres med tilsvarende forskning i *nordiske nærområder*.

Den politiske opinion i de nordiske lande betragter efterhånden miljøspørgsmål som hørende til de allervigtigste samarbejdsspørgsmål. Miljøspørgsmål er også politiske spørgsmål i den betydning, at de forandrer magtforholdene mellem verdens lande, f. eks. mellem I-lande og U-lande, og at de gør begrebet "territoriel suverænitet" stadig mere problematisk. FPR er derfor af den opfattelse, at statsvidenskabelig og juridisk forskning indrettet på miljøkonflikter bør udføres parallelt med den naturvidenskabeligt forankrede forskning.

Det er FPR's anbefaling, at der på nordisk plan i videst muligt omfang sker en *samordning* af landenes forskningsindsats på miljøområdet. Der er brug for en styrkelse af det nordiske samarbejde på dette felt.

Miljøforskningsprogram

FPR anbefaler, at ministerrådet træffer *principbeslutning om etablering af et nordisk miljøforskningsprogram*, og at der efter modellen for forberedelse af det nordiske bioteknologiske samarbejdsprogram nedsættes en *programkomité* med den opgave at udarbejde et forslag til et nordisk miljøforskningsprogram. Programforslaget bør udarbejdes i samarbejde med berørte nordiske samarbejdsorganer på forskningsrådssiden, nordiske samarbejdsorganer og relevante sektorer nationalt og nordisk, herunder især miljøsektoren.

Det bør være omfattet af den forberedende programkomités mandat at skabe oversigt over miljøforskningen i de enkelte lande og over allerede eksisterende nordisk samarbejde på området inden for rammerne af det formaliserede nordiske samarbejde. Miljøforskning støttes f. eks. allerede inden for miljø- og landbrugssektorerne i ministerrådet, af Nordisk Indu-

strifond og inden for rammerne af nordisk energiforskningsprogram og det bioteknologiske program. Komiteen bør også have til opgave at stille forslag om programmets finansiering og i den forbindelse at undersøge mulighederne for samfinansiering mellem forskningsrådene, relevante ministerier i de enkelte lande og Nordisk Ministerråd. Som overordnet retningslinje bør gælde for komiteen, at programforslaget udarbejdes i lyset af tankerne om nordisk arbejdsdeling.

*

- Det overvejes, om der er brug for særlige initiativer for at styrke det nordiske samarbejde i forbindelse med forberedelse af EF-forskningsprojekter og -programmer.
- Der tilstræbes snævrast mulig kontakt mellem berørte personer og myndigheder i de nordiske lande med henblik på koordineringen af synspunkter vedr. deltagelse i ressourcekrævende internationale samarbejdsinstitutioner såsom EMBL, CERN, ESA og ESO.
- FPR vil arbejde for at styrke det nordiske samarbejde om videnskabelig publicering og vil i den forbindelse gennemføre analyser af de videnskabelige tidsskrifters situation.
- Ministerrådet træffer principbeslutning om etablering af et nordisk miljøforskningsprogram. Der nedsættes en programkomité med den opgave at udarbejde forslag til et sådant program.
- Nordisk samarbejde om arktisk forskning styrkes gennem etablering af et nordisk samarbejdsprogram. Der tilstræbes øget koordinering, arbejdsdeling, øget ressourcefordeling samt deltagelse som nordisk blok i større internationale samarbejdsprojekter.

*BILAGA 1***Stadgar för Nordiska forskningspolitiska rådet**

Nordiska forskningspolitiska rådet har upprättats efter beslut av Nordiska ministerrådet (kultur-, utbildnings- och samarbetsministrarna) den 24.3.1982 på basen av ministerrådsförslaget om ökat nordiskt forsknings-samarbete (B 38/k) och Nordiska rådets *rekommendation nr 4/1982*. Stadgarna har fastställts av Nordiska ministerrådet (kultur-, utbildnings- och samarbetsministrarna) 29–30.9.1982 och den 18.10.1982.¹

§ 1

Nordiska forskningspolitiska rådet har till ändamål att främja nordiskt samarbete beträffande såväl grundforskning, tillämpad forskning som forskarutbildning. Forsknings-samarbetet bör härvid förankras i nationella forskningsmiljöer och prioriteringar.

Rådet skall i enlighet med de nordiska ländernas samarbetsavtal, Helsingforsavtalet och nordiska kulturavtalet, verka för att de nordiska ländernas insatser för forskarutbildning och resurser för forsknings- och utvecklingsverksamhet samordnas och utnyttjas på bästa möjliga sätt. Vidare skall rådet verka för att gemensamma nordiska forskningsintressen kan främjas i det internationella forsknings-samarbetet.

I detta syfte skall nordiska forskningspolitiska rådet rådge Nordiska ministerrådet i långsiktiga och övergripande forskningspolitiska frågor samt genom egna initiativ främja nordiskt samarbete över hela forsknings-fältet.

§ 2

Det forskningspolitiska rådet skall:

- a) arbeta för samordning och arbetsfördelning såväl beträffande forskningsverksamheten i sig som angående forskarutbildning och vetenskaplig utrustning samt kompetensuppbyggnad på smala områden.
- b) ta initiativ till forsknings-samarbete speciellt av tvärvetenskaplig, sektorsövergripande och i övrigt svåretablerad karaktär.
- c) analysera och påvisa behovet av ett bättre samband mellan beslut beträffande grundläggande forskning, sektoriell forskning och forskarutbildning samt arbeta för förbättrad kontakt och samverkan mellan grundforskning och tillämpad forskning.
- d) analysera problemställningarna omkring spridning av forskningsinformation och användningen av forskningsresultat.
- e) förmedla information om det nordiska forskningssamarbetet och forskningsorganisationen till forskare, forskningsorgan, intressegrupper och övriga målgrupper.

¹ Den 1 maj 1986 genomfördes vissa organisatoriska förändringar i ministerrådsorganisationen. Härav föranledda konsekvensändringar i FPR:s stadgar har inte gjorts.

I detta syfte kan rådet bl. a. genomföra specialanalyser och utredningar, tillsätta planeringsgrupper, inkalla utländska forskare och gästföreläsare samt anordna symposier och konferenser.

För att genomföra sina uppgifter skall forskningspolitiska rådet skapa forskningspolitisk överblick samt en grund för samordnat resursutnyttjande och ökat nordiskt forskningssamarbete.

§ 3

Det forskningspolitiska rådet skall vart tredje år till ministerrådet avge förslag till riktlinjer för verksamheten. Förslaget bör åtföljas av en samlad redogörelse för den forskningspolitiska utvecklingen nationellt och nordiskt. Riktlinjerna fastställs av Nordiska ministerrådet (kultur-, utbildnings- och samarbetsministrarna) efter att Nordiska rådet beretts tillfälle att uttala sig om förslaget.

§ 4

Det forskningspolitiska rådet skall beredas tillfälle att uttala sig innan forskningspolitiska frågor av central betydelse behandlas i Nordiska ministerrådet.

De nordiska ämbetsmannakommittéerna och ministerrådssekretariatet skall i vad avser långsiktiga och övergripande forskningspolitiska frågor löpande hålla det forskningspolitiska rådet informerat om utvecklingen inom de enskilda sektorerna.

Rådet kan när som helst uttala sig till ministerrådet om långsiktiga prioriteringar av ministerrådsbudgetarnas forskningsinsatser.

§ 5

Det forskningspolitiska rådet består av högst tre ledamöter från vart och ett av de fem nordiska länderna. Rådet bör ha en bred och balanserad sammansättning med såväl forskningspolitisk förankring som vetenskaplig och forskningsadministrativ sakkunskap. Både den grundläggande forskningens och sektorforskningens intressen skall vara företrädda i rådet.

Ledamöterna förordnas för tre år i sänder av Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) efter samråd mellan kultur-/utbildnings- och samarbetsministrarna. Minst en ledamot från vart land skall utskiftas vart tredje år. Avgår ledamot under mandatperioden förordnas ny ledamot för återstoden av perioden. Rådets ordförande och vice ordförande utses av ministerrådet bland ledamöterna för tre år i sänder.

§ 6

Det forskningspolitiska rådet sammanträder på kallelse av ordförande eller då minst fyra ledamöter begär det. Rådet skall sammanträda minst två gånger om året.

Rådet är beslutfört när minst åtta ledamöter representerande minst fyra

länder är närvarande. Besluten fattas med enkel majoritet. Vid lika röstetal gäller den mening, som ordförande biträder.

Båda ministerrådssekretariaten bör vara representerade vid rådets möten.

Vid rådets möten förs protokoll.

§ 7

Det forskningspolitiska rådet kan inom sig utse ett arbetsutskott, bestående av en ledamot från varje nordiskt land, däribland rådets ordförande.

Arbetsutskottet är beslutfört när minst fyra ledamöter är närvarande. Arbetsutskottets beslut skall vara enhälliga. Vid arbetsutskottets möten förs protokoll.

§ 8

Rådet skall för den närmare regleringen av formerna för sin verksamhet fastställa en arbetsordning. Genom denna arbetsordning eller genom särskilda beslut får rådet delegera rätt att fatta beslut eller utföra uppdrag på rådets vägnar. Sådan delegering får dock inte avse fastställande av förslag till riktlinjer för rådet, förslag till budget eller förslag till ändring av stadgar.

§ 9

Det forskningspolitiska rådets sekretariatsfunktion handhas av sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete.

§ 10

Det forskningspolitiska rådet skall varje år till nordiska ministerrådet avge anslagsframställning samt inlämna berättelse över verksamhetsåret.

§ 11

Medel för det forskningspolitiska rådets verksamhet anvisas över budgeten för nordiskt kulturellt samarbete efter samråd mellan kultur-/utbildnings- och samarbetsministrarna. För rådets verksamhet kan även mottas anslag från annat håll.

För budget, räkenskaper och revision gäller vad som fastställts för motsvarande frågor för sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete.

§ 12

Dessa stadgar träder i kraft den 1 januari 1983. Beslut om ändringar eller upphävande av dessa stadgar fattas av nordiska ministerrådet.

*BILAGA 2***Nordisk Forskningspolitisk Råd**

(1.1.1989 – 31.12.1992)

Danmark

Lektor Inge Gorm Hansen
Direktør Peder Olesen Larsen
Akademisekretær Vibeke Zeuthen

Finland

T. f. byråchef Ulla Ekberg
Vetenskaplig direktör Per-Edvin Persson
Professor Yrjö Neuvo

Island

Professor Sveinbjörn Björnsson
Professor Gunnar Karlsson
Dr. med. Helga Ögmundsdóttir

Norge

Direktør Tor-Odd Berntsen (formand)
Professor Narve Bjørge
Underdirektør Grete Ek Ulland

Sverige

Professor Stefan Björklund
Professor Carl-Ivar Brändén
Departementsråd Sonja Dahl (næstformand)

BILAGA 3

Översikt över det nordiska forskningssamarbetets organisation

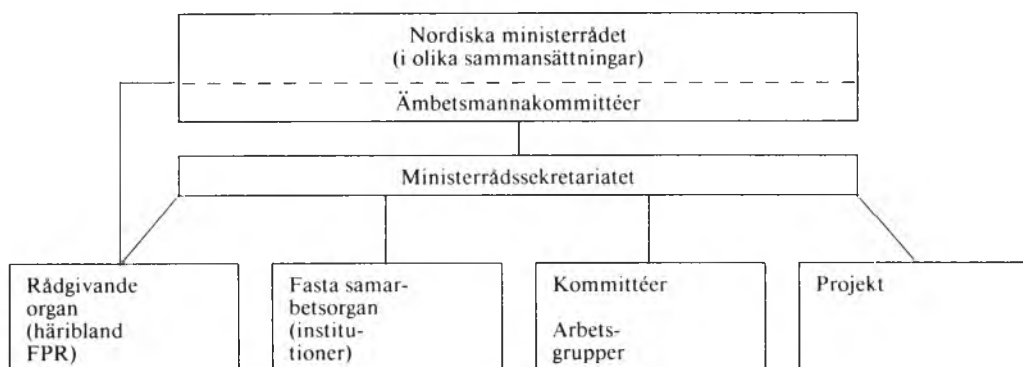
Det offentliga nordiska forskningssamarbetet består dels av den FoU-verksamhet som finansieras av Nordiska ministerrådet eller gemensamt genom direkta beslut av de nordiska ländernas regeringar, dels av de nationella forskningsrådets samarbete, dels av samarbetet mellan universitet, högskolor och fristående forskningsinstitutioner i Norden.

I det följande beskrivs hur samarbetet är organiserat med fokus på Nordiska ministerrådet och forskningsråden. Vidare redovisas översiktligt samarbetets ekonomiska omfattning.

Samarbetet under Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet bedriver samarbete inom ett tjugotal samhällssektorer, som i stort sett motsvarar den offentliga förvaltningens olika områden på nationellt plan. FoU ingår i verksamheten i nästan alla sektorer. Med några få undantag styrs varje sektor av ett eget fackministerråd. Nordiska ministerrådet kan sålunda sammanträda i olika sammansättningar. Varje fackministerråd bistås av en ämbetsmannakommitté. Vidare finns ett antal rådgivande organ. När det gäller övergripande forskningspolitiska frågor är det centrala rådgivande organet Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR). Organisationen kan åskådliggöras av nedanstående bild (fig. 1).

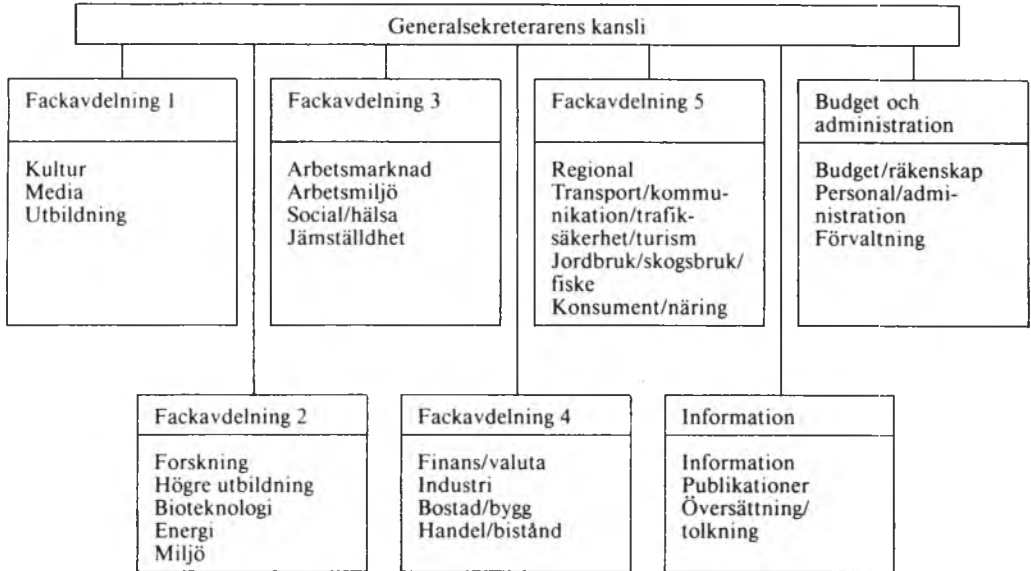
Figur 1. Nordiska ministerrådets organisation

Bland sektorerna har kultursektorn en viss särställning genom att samarbetet där baseras på ett särskilt avtal, det s.k. kulturavtalet. Denna sektor omfattar de områden som utbildnings- och kulturministerierna traditionellt ansvarar för på nationellt plan.

Ministerrådet, ämbetsmannakommittéer och andra samarbetsorgan bistås i arbetet av ett sekretariat som är placerat i Köpenhamn. Sekretariatets organisation framgår av figuren nedan.

Figur 2. Ministerrådssekretariatets organisation

Kultursektorn

Som ovan nämnts ingår FoU-element i alla sektorer verksamhet. Forsknings-samarbetet har emellertid olika karaktär i de olika sektorerna.

Inom kultursektorn bedrivs samarbete på områdena forskning, utbildning och kultur. Forskning är sålunda ett eget sakområde. Tyngdpunkten i FoU-samarbetet ligger på grundläggande forskning, långsiktig kompetensuppbyggnad och forskarutbildning samt på utveckling av forskningens villkor och av själva forskningssystemet.

FoU-samarbetet inom kultursektorn är till största delen knutet till ett tjugotal fasta nordiska organ. Dessa kan delas upp i forskningsinstitutioner, samarbetsorgan med forskningsfrämjande uppgifter och stödordningar, där medlen inte i förväg är avsedda för ett särskilt område.

Forskningsinstitutionerna är självständiga enheter och beslutar själva om sina FoU-aktiviteter inom de budgetramar som ges av ministerrådet. De har en vetenskaplig personal bestående av forskare i fasta eller tidsbegränsade tjänster och stipendiater, som bedriver både forskning och forskarutbildning.

Tabell 1. Forskningsinstitutioner inom kultursektorn

Organ	Budget 1990 milj. DKK
Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)	15,5
Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)	2,6
Nordiska institutet för sjörätt	2,6
Nordiska geoxkursioner till Island	0,7
Nordiska institutet för asienstudier (NIAS)	5,8
Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)	6,3
Nordiska vulkanologiska institutet (NORDVULC)	3,8
Nordiska dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning (NORDICOM)	0,9
Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)	7,6
Nordiska sommaruniversitetet (NSU)	1,7
Totalt	47,5

Samarbetsorganen med forskningsfrämjande uppgifter skall samordna eller ta initiativ till samarbete inom avgränsade forskningsområden. De har ofta endast visst sekreterarbistånd. Verksamheten omfattar främst utdelning av stipendier inom respektive organs forskningsområde, arrangerandet av kurser och symposier samt utgivning av tidskrifter och nyhetsbrev.

Tabell 2. Samarbetsorgan inom kultursektorn

Organ	Budget 1990 milj. DKK
Nordiskt kollegium för marinbiologi	1,9
Nordiskt kollegium för ekologi	0,6
Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi	1,5
Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning	1,9
Nordiska samarbetskommittén för internationell politik	0,9
Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning	0,8
Nordiska samfundet för latinamerikaforskning	0,3
Nordiska kommittén för öststatsforskning	0,3
Totalt	8,2

Stödordningarna utdelar medel till kurser, stipendier och symposier på grundval av ansökningar.

Stödordningen Nordiska forskarkurser skall ge kunskap på nya eller specialiserade områden. Kurserna kan också vara riktade mot teoretiska och metodologiska problem eller mot samnordisk användning av ny och avancerad vetenskaplig utrustning.

Syftet med stödordningen Nordiska forskarsymposier är att genom konferenser och symposier främja det vetenskapliga utbytet i Norden. Regelbundet återkommande symposier kan också få stöd.

Stödordningen Nordiska forskarstipendier skall göra det möjligt för forskare från ett nordiskt land att uppehålla sig vid en vetenskaplig institution i ett annat nordiskt land för att därigenom fördjupa egen forskning.

Tabell 3. Stödordningar inom kultursektorn

Stödordning	Budget 1990 milj. DKK
Nordiska forskarkurser	7,2
Nordiska forskarstipendier	2,7
Nordiska forskarsymposier	2,4
Totalt	12,3

Utöver detta används medel till forskarutbildningsaktiviteter i en icke obetydlig omfattning i samband med övriga sektors projektverksamhet och tvärssektoriella program. En arbetsgrupp förväntas i början av 1990 att framlägga ett förslag till en samlad ordning för nordiskt samarbete angående forskarutbildning.

I jämförelse med ministerrådets övriga sektorer har kultursektorn rätt begränsade medel för projektsamarbete. Detta medför att verksamhetens inriktning är ganska bunden. Forskningsinstitutionerna har dock vissa möjligheter till projektfinansiering. Dessutom ger de ovannämnda stödordningarna samt Nordiska kulturfonden viss flexibilitet.

Nordiska kulturfonden finansieras av ministerrådet men är i övrigt ett självständigt organ, vars verksamhet grundar sig på ett särskilt avtal. Fonden har 1990 en budget på ca 12 milj. DKK. På senare år har ca 20% gått till forskningsändamål.

En arbetsgrupp, tillsatt av Nordiska ämbetsmannakommittén för kulturellt samarbete, har hösten 1989 presenterat en rapport som syftar till att skapa större flexibilitet för den nordiska kulturbudgeten. I första omgången rör det sig om att frigöra medel för att kunna realisera målen i den nordiska kulturhandlingsplanen utöver den ökning på 35 miljoner DKK under en treårsperiod som redan beslutats.

För att kunna genomföra intentionerna i den kulturella handlingsplanen, föreslår arbetsgruppen en strukturell förändring från ett system med fasta bidrag till institutioner inom begränsade sektorer till tidsbegränsade insatser på andra prioriterade områden, bl. a. forskarutbildning.

I rapporten föreslår arbetsgruppen dels nedskärningar i vissa budgetar och dels nedläggning av vissa permanenta nordiska institutioner. Ministerrådet förväntas att ta ställning till arbetsgruppens förslag under första halvåret 1990.

Övriga samarbetssektorer

I motsats till vad fallet är inom kultursektorn har forskningssamarbete inte definierats som ett eget sakområde inom de övriga samarbetssektorerna. Det är därför ofta svårt att skilja ut FoU-verksamheten från annan verksamhet. FoU ses inom dessa sektorer i första hand som ett medel att uppnå olika samhällspolitiska mål. Det är således vanligen fråga om tillämpad forskning och utvecklingsarbete, där gränsdragningen till utredningsarbete kan vara svår att göra.

Jämfört med kultursektorn har de övriga sektorerna större innehållsmässig flexibilitet eftersom en relativt stor andel av deras totala resurser avsätts till tidsbegränsade projekt. Återstoden av medlen går till största delen till 15 fasta organ. Flertalet är rena FoU-organ, medan några har begränsad koppling till FoU-området.

Nordiska industrifonden intar en särställning bland dessa organ med en budget på ca 107 milj. DKK 1990. I samband med en omorganisation av det tekniska FoU-samarbetet övertog industrifonden fr. o. m. 1.1.1987 successivt de flesta av de uppgifter som hittills hade tillvaratagits av NORDFORSK (se nedan). Därigenom ansvarar industrifonden för ett brett samarbete kring teknisk-industriell FoU, i första hand FoU-projekt med kommersiella tillämpningsmöjligheter. Industrifonden skall efter omorganiseringen också tillgodose behovet för mer långsiktigt tekniskt-vetenskapligt samarbete.

För att få stöd från fonden krävs att det finns aktivt deltagande parter i minst två nordiska länder. Vidare skall det i de flesta fall finnas medfinansiering från de deltagande institutionerna/företagen.

I tabell 4 finns en förteckning över nordiska samarbetsorgan med FoU-uppgifter som helt eller delvis finansieras av medel från andra ministerrådssektorer än kultursektorn.

Tabell 4. Organ med FoU-uppgifter (exkl. kultursektorns organ)

Organ	Budget 1990 milj. DKK
Nordisk arbetsmiljöutbildning (NIVA)	2,7
Nordiska läkemedelsnämnden	2,9
Nordiska hälsovårdshögskolan	35,0 ¹
Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)	12,6
Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)	3,3
Nordiska nämnden för handikappfrågor	11,2
Nordiska industrifonden	107,1
Nordtest	12,8
Nordiska ekonomiska forskningsrådet	2,9
Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO)	3,1
Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)	4,9
Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)	8,5
Totalt	207,0

¹ Finansieringen sker nästan enbart med specialbidrag från de enskilda länderna.

Nordiska samarbetsprogram

Nordiskt FoU-samarbete har under 1980-talet kännetecknats av etableringen av flera större rena FoU-program och handlingsplaner med ett väsentligt FoU-innehåll.

Av de pågående FoU-programmen gäller det Nordiska Energiforskningsprogrammet och Nordiska samarbetsprogrammet för Bioteknologi.

De två programmen har 1990 en budget på resp. ca 20 milj. DKK och 33 milj. DKK. En ny nordisk ekonomisk handlingsplan 1989–92 ("Ett starkare Norden") innehåller till en stor del FoU-element. Genom denna plan kanaliseras således under 1990 ca 40 milj. DKK till FoU-ändamål.

Samarbetet mellan de nationella forskningsråden

Förutom ministerrådssystemet finns ett relativt omfattande formaliserat forskningssamarbete, främst i forskningsrådets regi. Detta samarbete sker inom ramen för särskilda nordiska samarbetsorgan. Samarbetet finansieras av medel från de nationella forskningsrådets och motsvarande organs budgetar.

Under perioden 1967–1968 upprättades *Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H)*, *Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden (NOS-N)*, och *Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S)* av de nationella forskningsråden på respektive områden. Samarbetet har utvecklats sig från en begränsad informationsutväxling till att också omfatta dels tidskriftsstöd, dels stöd till planering och genomförande av nordiska samarbetsprojekt. NOS-organen har tillsatt *nordiska publiceringsnämnder (NOP-H, NOP-S och NOP-N)* inom sina respektive områden med uppgift att fördela ekonomiskt stöd till nordiska vetenskapliga tidskrifter.

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) upprättades också i slutet av 1960-talet. NOS-M har hittills inte etablerat något egentligt system för finansiering av nordiskt projektsamarbete. Under senare år har NOS-M emellertid förmedlat visst stöd till planeringsarbete, samnordiska projekt och publiceringsändamål.

På det tekniskt-naturvetenskapliga området har det existerat ett organiserat nordiskt samarbete sedan 1947. Då upprättade forskningsråden på området och vetenskapsakademierna det Nordiska samarbetsorganet för teknisk-vetenskaplig forskning (NORDFORSK). Som framgår ovan blev NORDFORSK under 1987 sammanslaget med Nordiska industrifonden.

På de jord- och skogsbruksvetenskapliga områdena samarbetar forskningsråden inom det *Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning (NKJ)*. NKJ rådgör Nordiska ministerrådet om användningen av ministerrådsmedel till forskningssamarbete – 1990 i storleksordning 10 mill. DKK. Fr. o. m. 1987 finns det en närmare knytning mellan ministerrådet och NKJ i och med att ministerrådets ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruksfrågor utser en representant för varje land i NKJ.

I tabell 5 ges en översikt över de medel som forskningsrådets nordiska samarbetsorgan budgeterar till nordiskt forskningssamarbete 1990.

Tabell 5. Forskningsrådets stöd till nordiskt forskningssamarbete, budget 1990 (milj. DKK)

Organ	Stöd till publikationsverksamhet	Stöd till projekt
NOS-H	2,5	5,0
NOS-N	2,4	0,4
NOS-S	1,7	3,9
NOS-M	0,1	0,3 ¹
NKJ (1988)	0,2	7,0
Totalt	6,9	16,6

¹ Beloppet har i NOS-M:s budget reserverats för planering av samnordiska medicinska forskningsprojekt, forskarsymposier m.m. Härtill kommer att de medicinska forskningsområden på basen av beslut i NOS-M finansierat samnordiska projekt. Under perioden 1988–90 har NOS-M således beviljat totalt 2 milj. SEK till ett AIDS-forskningsprojekt.

Utöver det stöd som redovisas i tabell 5 har forskningsråden beviljat betydande belopp till nordiska samarbetsprojekt såsom det *nordiska optiska teleskopet (NOT)*, *nordiska laboratoriet för termoluminiscensdatering*, *det internationella havsborrningsprogrammet (ODP)* och *iskärneborrnning i Grönland*.

Samarbetets ekonomiska omfattning

Det totala omfånget av det formaliserade nordiska FoU-samarbetet 1990 kan uppskattas till i storleksordningen 350 milj. DKK, varav ca 270 milj. över ministerrådets budget. Resten av medlen kommer direkt från de enskilda ländernas ministerier och forskningsråd. Uppskattningen baserar sig på en analys av ministerrådets FoU-verksamhet 1988 (jfr. bilaga 4) och ett antagande beträffande verksamheten 1990.

*BILAGA 4***Sekretariatsöversikt över Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet 1988**

I det följande ges en beskrivning av det ekonomiska omfånget och inriktningen av Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet år 1988. Vissa jämförelser görs med verksamheten 1987, över vilken en liknande översikt har gjorts. När liknande material från ytterligare några år föreligger, blir det möjligt att dra slutsatser om tendenser inom de olika sektorerna.

FoU-begreppets omfattning och avgränsning

Vid genomgången av ministerrådets verksamhet har en vid definition av FoU-begreppet använts. Utöver forskning och utveckling har även forskarutbildning, forskningsplanering och forskningsadministration inkluderats i FoU. Den på detta sätt framräknade FoU-insatsen är inte direkt jämförbar med de uppgifter som ingår i den nationella FoU-statistiken.

Forskning finns i ministerrådsbudgeten angivet som ett särskilt sakområde endast i kultursektorn. I de övriga samarbetssektorerna kan gränsdragningen mellan FoU-verksamhet och annan verksamhet, exempelvis utredningsarbete, vara svår att göra. Skönsmässiga uppskattningar har därför ofta varit nödvändiga. De siffror som här redovisas är sålunda behäftade med en viss osäkerhet men ger ändå en bild av tyngdpunkter och storleksordningar.

Organisatorisk beskrivning av budgeten

Sektorernas budgetar uppdelas i ett anslag för projektverksamhet (s. k. dispositionsbeviljning) och ett anslag för varje institution/samarbetsorgan som finns inom sektorn.

Dispositionsbeviljningarna är vanligen inte öronmärkta för något ändamål. Medlen kan således gå både till FoU-projekt och till samarbetsprojekt av annan typ.

Anslagen för institutionerna/samarbetsorganen består av löner, driftmedel och – i vissa fall – projektmedel. Organen har varierande karaktär i de olika sektorerna men flertalet har FoU-uppgifter i någon utsträckning. I institutionsbudgeterna återfinns följaktligen också FoU-medel.

Vid sidan av dispositionsmedlen och institutionsbudgetarna finns ytterligare två finansieringskällor för FoU-aktiviteter, nämligen den s. k. ministerrådsreserven och Nordiska kulturfonden. Dessa kan användas både för FoU-projekt och annan verksamhet.

FoU-verksamhetens storlek

Ministerrådets totala resurser uppgick 1988 till ca 570 milj. DKK. Härav gick i storleksordningen 250 milj. DKK till FoU-verksamhet, vilket var ungefär lika mycket som 1987. Andelen av de totala resurserna som avsattes till FoU sjönk dock från ca 46 % år 1987 till ca 43 % år 1988.

År 1980 uppskattades FoU-andelen av ministerrådsbudgeten till ca 40%. Ökningen av FoU-andelen fram till 1987 berodde i första hand på

- tillkomsten av några stora samarbetsprogram (handlingsplanen för datateknologi, det tekniska FoU-programmet och den första ekonomiska handlingsplanen),

- utbyggnaden av Nordiska industrifonden,
- stöd till forskarutbildning (bl. a. på jord- och skogsbruksområdet),
- bidrag till vissa fleråriga samarbetsprojekt (bl. a. det internationella havsborrningsprogrammet ODP).

Tillväxten under perioden 1980–1987 kan ses som ett resultat av ministerrådets strävan sedan början av 1980-talet att öka det nordiska forskningssamarbetet. Den relativa minskningen i FoU-verksamheten 1988 har flera orsaker. Huvudförklaringen är att det treåriga tekniska FoU-programmet upphörde i och med 1987 års utgång. Vidare sjönk FoU-andelen inom datateknologiprogrammet och inom bl. a. sektorerna för energi, transport samt jord- och skogsbruk.

Ministerrådets FoU-verksamhet bedrivs inom ramen för ett 30-tal fasta institutioner/samarbetsorgan med mycket varierande karaktär och med budgetar mellan en halv miljon och 10–15 milj. DKK. En institution, Nordiska industrifonden, har en avsevärt större budget. År 1988 gick ca 64% av ministerrådets FoU-beviljningar till fasta organ. Det bör noteras att om man inräknar de belopp som kanaliserades från de särskilda programmen för datateknologi respektive bioteknologi till sådana organ, framför allt Nordiska industrifonden, skulle andelen stiga väsentligt.

Vid sidan härom sker ett omfattande FoU-samarbete som finansieras av de olika ministerrådssektorernas dispositionsmedel. År 1988 beviljades från dessa anslag medel till omkring 450 projekt, varav ca 130 hörde till kategorin FoU-projekt.¹

Projektens storlek varierar avsevärt mellan sektorerna. Några av sektorerna präglas av relativt få och stora projekt (transport, regional), medan andra kännetecknas av många, ganska små projekt (byggnad, konsument, livsmedel). Även när det gäller projektens längd finns stora skillnader, men flertalet projekt är dock fleråriga.

FoU-beviljningarnas storlek i de olika sektorerna framgår av tabell 1.

Inriktning på sektorer och forskningsområden

Ministerrådets FoU-verksamhet är spridd på 20 sektorer. Det finns dock en stark koncentration av satsningarna på industrisektorn och kultursektorn (forskningsdelen). Övriga sektorer har långt mindre andelar av de totala FoU-resurserna.

¹ Utöver de projekt som fick anslag från 1988 års budget pågick en relativt stor projektverksamhet med stöd av medel som beviljats från tidigare års budgetar. Denna verksamhet ingår inte i denna analys.

Bland dessa övriga sektorer märks i första hand jord- och skogsbrukssektorn, social- och hälsovårdssektorn, miljösektorn och energisektorn (se vidare tabell 1).

Satsningarna på industrianknuten och teknologisk FoU liksom på jord- och skogsbruksforskning, miljöforskning och energiforskning kan betraktas som prioriteringar, medan forskningsaktiviteterna inom kultursektorn i stor utsträckning gäller forskningens generella villkor, kompetenshöjande och nätverksbyggande aktiviteter.

Närmare 90% av *industrisektorns* budget avsattes till FoU år 1988, varav nästan alla medel gick till fasta organ. Den helt övervägande delen av FoU-verksamheten inom sektorn sker med projektstöd från Nordiska industrifonden.

Industrisektorn svarade för närmare en tredjedel av de resurser som ministerrådet totalt avsatte till FoU år 1988 eller ca 76 milj. DKK. Detta var en något lägre andel än 1987 beroende på att det särskilda programmet för teknisk FoU upphört. Industrisektorn är dock betydligt mer dominerande inom ministerrådets FoU-verksamhet än vad dessa siffror visar. Detta beror på att Nordiska industrifonden, vars ordinarie budget var ca 73 milj. DKK år 1988, får betydande beviljningar från bl. a. de särskilda programmen för datateknologi respektive bioteknologi. Dessa program redovisas under separata rubriker i ministerrådets budget och i tabellerna som ingår i denna översikt. Sammantaget uppgick ministerrådets beviljningar till industrifonden 1988 till närmare 110 milj. DKK.

Forskningsområden som i första hand prioriterades av industrifonden 1988 liksom 1987 var informationsteknologi, materialteknologi och bioteknologi. Bland andra områden som fonden i ökande omfattning satsar på märks miljöteknik.

Kultursektorn är uppdelad i de tre delarna allmänskultur, utbildning och forskning. Denna struktur gör att alla forskningsaktiviteter inom sektorn i princip faller under forskningsdelen.

Kultursektorn avsatte totalt ca 76 milj. DKK till FoU år 1988. Detta innebar att sektorns andel av ministerrådets totala FoU-beviljningar ökade från drygt en fjärdedel 1987 till nästan en tredjedel 1988. Ökningen berodde huvudsakligen på ökningen av sektorns totala resurser. Den relativt stora och stabila forskningsandelen inom den samlade kultursektorn (ca 45%) fick därigenom större tyngd inom ministerrådets FoU-beviljningar totalt. (Det skall noteras att i de ovannämnda siffrorna för kultursektorn ingår de medel som Nordiska kulturfonden avsatte till forskningsändamål. Kulturfonden finansieras via kultursektorns budget men är ett självständigt organ.)

Kultursektorns forskningsdel är utbildningsministeriernas ansvarsområde och verksamheten är i hög grad inriktad på utveckling av forskningens generella villkor och långsiktig kunskapsuppbyggnad. Forskarutbildning är ett samarbetsområde som får allt större betydelse inom sektorn.

Kultursektorns FoU-verksamhet är koncentrerad till fasta institutioner/samarbetsorgan som täcker många fält inom humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap. Samtidigt ger sektorns dispositionsmedel rätt begränsade möjligheter till omprioriteringar och satsningar på nya områden. Andelen rörliga medel har dock ökat något inom sektorn jämfört med 1987. Detta beror på att ministerrådet omorganiserat budgeten för åtta samarbetsorgan på forskningsområdet och skapat ett gemensamt projektanslag för dessa organ i syfte att få till stånd ökad flexibilitet i verksamheten.

Jord- och skogsbrukssektorn avsatte nästan två tredjedelar av sina resurser eller ca 14 milj. DKK till FoU år 1988. Detta var en något lägre andel än 1987. Merparten gick till det fasta samarbetsorganet för nordisk skogsforskning. Detta organ ger stöd till alla väsentliga biologiska och skogsbrukstekniska forskningsområden. På jordbrukssidan gick en betydande del av FoU-medlen till projekt om etologi och husdjursproduktion samt beträffande ekologiska produktionsformer. Inom hela sektorn är bioteknologin av ökande betydelse. Systematiserad nordisk forskarutbildning på såväl jord- och skogsbruks- som det veterinärmedicinska fältet utgör också en tyngdpunkt inom sektorn. Omkring två tredjedelar av FoU-medlen är knutna till olika samarbetsorgan.

Social- och hälsovårdssektorn, som är den tredje i ordningen efter industrisektorn och kultursektorn när det gäller budgetens storlek, avsatte 1988 drygt en fjärdedel av sina resurser eller ca 9 milj. DKK till FoU-ändamål. Andelen, som var i stort sett oförändrad i förhållande till 1987, är ganska låg jämfört med många andra sektorer. Det bör dock påpekas att om man i analysen tog med Nordiska hälsovårdshögskolan, som inte finansieras via ministerrådsbudgeten men trots detta är en ministerrådsinstitution, skulle FoU-andelen öka väsentligt. Kännetecknande för sektorn är i övrigt den låga andelen projektverksamhet. Den helt övervägande delen av FoU-resurserna är knuten till organen för odontologisk materialprovning respektive alkohol- och drogforskning.

Inom *miljösektorn* gick ca 8 milj. DKK eller drygt hälften av resurserna till FoU, vilket var en ökning i förhållande till 1987. Budgeten består helt av projektmedel. Det största arbetsområdet med omkring 40% av de totala resurserna var luftföroreningar, speciellt atmosfärisk tillförsel och effekter av luftföroreningar på mark, vegetation och vatten. På detta fält låg också tyngdpunkten när det gällde sektorns FoU. Omkring tre fjärdedelar av verksamheten på luftföroreningsområdet bestod sålunda av FoU 1988, medan övriga delområden inom sektorn hade en betydligt lägre FoU-andel.

Energisektorns budget består i sin helhet av projektmedel. Till FoU avsattes år 1988 ca 7 milj. DKK eller närmare 60%. Detta innebar en klar minskning av FoU-andelen jämfört med 1987.

Omkring 90% av sektorns FoU-resurser avser säkerhetsforskning inom

kärnenergiområdet. Det finns också ett särskilt nordiskt energiforskningsprogram som finansieras direkt av de nationella myndigheterna men som trots det är en integrerad del av ministerrådets verksamhet. Detta program kostade mer än dubbelt så mycket som den av ministerrådet finansierade FoU-verksamheten på energiområdet 1988. Programmet har ett kompetenshöjande syfte och innehåller bl. a. forskningsprofessorer, forskartjänster samt medel för forskarkurser och symposier. Programmet är koncentrerat till forskningsområdena oljegeologi, oljeteknologi, fjärrvärme, fasta bränslen och bioenergi.

Medan de ovan nämnda sektorerna utgjorde tyngdpunkter i FoU-verksamheten, om än med stor dominans för industrisektorn och kultursektorn, hade sektorerna för *arbetsmarknad, jämställdhet, regionalpolitik, handel, turism, konsument och livsmedel* en liten FoU-andel 1988. Med undantag för sektorn för regionalpolitik är det fråga om sektorer där FoU-andelen kan variera betydligt från år till år, eftersom deras budgetar består helt av dispositionsmedel som inte är öronmärkta för något ändamål. Sådana variationer kan också noteras mellan 1987 och 1988 för flertalet av de nämnda sektorerna.

Även om det inte går att dra några slutsatser om tendenser på grundval av jämförelser mellan endast två år kan dock vissa ytterligare kommentarer göras med anledning av tabell 1.

Den kraftiga minskning av FoU-andelen som har skett mellan 1987 och 1988 i transportsektorn beror huvudsakligen på att den totala budgeten fått en betydande förstärkning för installerandet av ett nordiskt väderrådarnät. Förstärkningar för samma ändamål sker också i 1989 och 1990 års budgetar. Därefter kan det antas att sektorns FoU-andel kommer att återgå till sin tidiga nivå.

Minskningen av FoU-andelen i jämställdhetssektorn beror också primärt på en kraftig engångsförstärkning av den totala budgeten för genomförandet av den nordiska kvinnokonferensen Nordiskt Forum.

Uppdelning på discipliner

Om man söker dela upp ministerrådets FoU-verksamhet på "discipliner" och därvid tar med också de delar som betjänar sektorintressen, kan konstateras att fördelningen var i stort sett oförändrad jämfört med 1987. Omkring hälften av medlen gick till teknisk FoU. Humaniora och samhällsvetenskap svarande för 16 %, naturvetenskap för 14 %, lantbruks- och veterinärvetenskap för 6 % och medicin och hälsovård för 4 %. Icke uppdelbar FoU slutligen svarade för 9 %. Se även tabell 2.

Uppdelning på verksamhetsformer

En grov uppdelning av FoU-aktiviteterna på verksamhetsformer visar att upp mot 20 % utgörs av forskarutbildning och forskarörlighet. Uppskattningsvis 6 % kan betecknas som forskningsplanering. Återstoden, eller

omkring tre fjärdedelar, utgörs av det man här kunde kalla egentlig FoU. Det bör noteras att forskningsadministration inte redovisas särskilt. Den helt övervägande delen av institutionernas administrationskostnader (inkl. kostnader för styrelsesammanträden och andra möten) ingår i detta sammanhang i FoU-kategorin. De egentliga FoU-projekten torde också generellt ha en högre andel administrationskostnader än projekt som i denna analys har hänförs till kategorierna forskningsplanering och forskarrörlighet/utbildning.

Innehållslig flexibilitet i FoU-verksamheten

Graden av innehållsmässig flexibilitet i ministerrådets FoU-verksamhet och möjligheterna att ändra inriktning i de olika sektorerna har diskuterats mycket på senare år. Det har ofta hävdats att det finns alltför litet flexibilitet på grund av att en stor del av budgeten är bunden till permanenta organ/aktiviteter. Denna åsikt tar ingen hänsyn till det faktum att flera av organen är fondinstitutioner, exempelvis Nordiska industrifonden, Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning och Ekonomiska forskningsrådet. Somliga organ har fullständig frihetsgrad och täcker många discipliner/forskningsområden (t. ex. Nordiska forskarkurser, Nordiska forskarstipendier och Nordiska forskarsymposier). Andra beviljar medel på ett huvudområde på grundval av ansökningar och åter andra täcker mer specialiserade områden, som t. ex. Nordiska samarbetskommittén för internationell politik och Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning.

Ser man på utvecklingen under en längre tid kan konstateras att medan 1960- och 70-talen präglades av att en rad fasta nordiska organ upprättades, har 1980-talet karakteriserats av antagandet av stora FoU-program på olika områden.

Det som ovan sagts innebär att två sektorer som båda har en stor del av sin budget bunden till fasta organ – exempelvis industrisektorn och social- och hälsovårdssektorn – kan ha helt olika grad av innehållsmässig flexibilitet i verksamheten.

Av industrisektorns budget 1988 gick 96% till fasta organ. Sektorns verksamhet, som till närmare 90% utgörs av FoU, har dock stor flexibilitet. Detta beror på att organen i fråga – i första hand Nordiska industrifonden – har stora egna projektanslag som täcker sektorns hela ansvarsområde. På senare år har fonden valt att i ökande grad rikta in dessa resurser på vissa prioriteringsområden (se ovan: "Inriktning på sektorer och forskningsområden").

I social- och hälsovårdssektorn gick nästan 80% av budgeten 1988 till fasta organ. Ser man på de organ som har FoU-uppgifter finns projektmedel att tillgå endast på alkohol- och drogforskningsområdet samt handikappområdet. Sektorns struktur innebär sålunda en klar begränsning av möjligheterna att på kort sikt göra omprioriteringar i FoU-verksamheten.

FoU-satsningar på nya områden måste – i konkurrens med satsningar av annan karaktär – finansieras av sektorns dispositionsmedel, som uppgår till ca 20% av den totala sektorsbudgeten.

I detta sammanhang bör påpekas att om man i analysen tog med Nordiska hälsovårdshögskolan, som inte finansieras via ministerrådsbudgeten men trots detta är en ministerrådsinstitution – skulle projektverksamhetens andel reduceras ytterligare.

Ytterligare en annan bild uppvisar kultursektorn. Sektorns verksamhet är, som tidigare nämnts, koncentrerad till fasta institutioner/samarbetsorgan och andra fasta aktiviteter. Dispositionsmedlen utgjorde 1988 liksom 1987 endast 13% av sektorns budget. På grund av både generella stödordningar, som till sin natur består av rörliga medel, och ett antal samarbetsorgan med fondliknande uppgifter finns dock en betydande flexibilitet i sektorns verksamhet. Som ovan nämnts har andelen rörliga medel också ökat inom kultursektorns i princip ”fasta” forskningsdel genom skapandet av ett gemensamt projektanslag för åtta samarbetsorgan.

I tabell 3 redovisas ministerrådets FoU-beviljningar till fasta institutioner/samarbetsorgan.

Måluppfyllelse

Bland de allmänt antagna målen för nordiskt forskningssamarbete ingår att man skall sträva mot samordning, gemensam planering, arbetsfördelning, utnyttjande av stordriftsfördelar, gemensamt utnyttjande av specialkompetens, gemensamma forskningsinstitutioner, samarbete om forskarutbildning och dyrbar vetenskaplig utrustning.

Dessa övergripande motiv är i många fall inte helt klart formulerade som riktlinjer för FoU-verksamheten i de enskilda sektorerna, bortsett från kultursektorn. FoU ses i dessa sektorer vanligen som ett medel bland andra att uppnå olika samhällspolitiska mål. Detta medverkar till att FoU blir svår att identifiera. Det blir också svårt att bedöma hur dessa sektors projektverksamhet relateras till de övergripande motiven. Det kan dock konstateras att en avsevärd del av de FoU-projekt som finansieras av sektorernas dispositionsbeviljningar närmast synes ha karaktär av erfarenhetsutbyte.

Generellt är det svårt att i enskilda aktiviteter renodla motiven för samarbete. Flera motiv återfinns ofta samtidigt och det kan t. ex. hävdas att utnyttjande av specialkunskaper ingår som element i den helt övervägande delen av kultursektorns FoU-verksamhet.

En metod att utnyttja de nationella forskningsresurserna på bästa sätt är att främja en *nordisk arbetsfördelning*. Ett exempel på en verksamhet som i utpräglad grad innebär en arbetsfördelning och samtidigt ett utnyttjande av specialkunskaper som finns i endast ett land är samarbetet kring det nordiska laboratoriet för termoluminiscensdatering vid det danska forskningscentret Risø.

Miljösektorns FoU-verksamhet kring luftföroreningar kan också nämnas i detta sammanhang. Samarbetet när det gäller atmosfärisk tillförsel, effekter av luftföroreningar, bilavgaser samt undersökningar av ozonskiktet och globala klimatförändringar är upplagt så att specialkompetens på olika håll i Norden utnyttjas och en arbetsfördelning åstadkoms.

Det nordiska forskarutbildningssamarbetet är ett annat exempel på att man gemensamt utnyttjar den specialkompetens på olika områden som finns runt om i Norden och därigenom får en slags arbetsfördelning. Forskarutbildningssamarbete bedrivs inom flera olika sektorer. Kultursektorn finansierar kurser på många olika fält genom dels stödordningen Nordiska forskarkurser, dels några av de fasta forskningsinstitutionerna, dels som en försöksverksamhet med systematiserade forskarkurser som igångsatts av Nordiska forskningspolitiska rådet. Inom arbetsmiljösektorn arrangerar Nordiska institutet för vidareutbildning på arbetsmiljöområdet (NIVA) kurser för specialister. Också på jord- och skogsbruksområdet finns ett nordiskt forskarutbildningssamarbete.

I de fall som nämnts ovan utnyttjas specialkunskaper som inte är geografiskt bundna, dvs. nordiska forskarkurser genomförs med hjälp av samman kallad expertis från olika länder. En annan modell är att utnyttja en lokal miljö eller specialkompetens.

Ett annat motiv för nordiskt samarbete är att det kan ge *stordriftsfördelar*. Exempel på stordriftsfördelar finner man vid Nordens samlade deltagande i vissa internationella forskningsprojekt. Som exempel kan nämnas det internationella havsborrningsprogrammet ODP och det europeiska synkrotronstrålningsprojektet ESRF.

Stordriftsfördelar genom nordisk samverkan behöver inte bara vara liktydigt med kostnadsbesparingar. Forskarutbildningssamarbetet, som har nämnts som ett exempel på arbetsfördelning och utnyttjande av specialkunskaper, kan även sägas ge stordriftsfördelar. En form av stordriftsfördelar uppnås även när nordiska institutioner har inrättats på forskningsområden där det inte har funnits några nationella institutioner eller endast mycket små sådana. Som exempel härpå kan nämnas Nordiska institutet för folkdiktning och Nordiska institutet för asienstudier. När det gällde institutet för folkdiktning var utgångsläget ett smalt forskningsområde med begränsade aktiviteter i flera länder och en mer etablerad bas i ett land.

I det nordiska samarbetet eftersträvas även *synergieffekter*, dvs. högre kvalitet och/eller andra resultat än vad som åstadkoms genom skilda nationella satsningar. Synergieffekter kan uppnås vid nordiska institutioner generellt. Ett uppenbart exempel är Nordiska institutet för teoretisk atomfysik, NORDITA.

Samarbete kan även etableras kring *ämnen som gäller "Norden i sig"*. Vissa av institutionerna kan sägas ha unika nordiska förhållanden som huvudmotiv för sin existens, t.ex. Nordiska vulkanologiska institutet

(NORDVULC), de nordiska geoexkursionerna, Nordiska samiska institutet, Nordiska institutet för folkdiktning och Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning. Andra institutioner har i större eller mindre grad nordiska aspekter i sin verksamhet, såsom Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO) och Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN). Bland projekt som kan sägas gälla speciellt nordiska förhållanden kan nämnas den stora satsningen på arktisk forskning liksom ett av industrisektorn finansierat framtagande av ett geovetenskapligt basmaterial om Mittnorden.

Det finns även samarbetsaktiviteter som på ett sätt kan sägas vara inriktade på nordiska förhållanden men som snarare gäller *problem av gemensamt och stort samhälleligt intresse*. Som exempel kan nämnas energisamarbetet och samarbetet kring luftföroreningar.

Sektorövergripande verksamhet

Ministerrådets budget och organisation har en indelning som i stort sett motsvarar de nationella ministeriernas sakområden. Söker man analysera i vilken mån det förekommer sektorövergripande verksamhet inom ministerrådet bör man skilja mellan aktiviteter som till sin *art/form* inte är sektorspecifika och verksamhetsområden som till sin *substans* inte är begränsade till en sektor.

FoU-samarbete som till sin *art/form* inte är sektorsspecifik bedrivs sedan lång tid tillbaka inom ministerrådets ram. Här avses uppbyggande av en infrastruktur för forskning genom generella stödordningar för forskarutbildning, forskarmobilitet och forskarkontakter. Det är således fråga om verksamhetsformer som betjänar alla sektorer även om de finansieras av en, kultursektorn.

Bland samarbetsområden som till sin *substans* är sektorövergripande kan nämnas datateknologi, bioteknologi, miljöpolitik, jämställdhetspolitik och regionalpolitik.

Huvudparten av medlen från handlingsplanen för datateknologi går till industrisektorn, men resurser gick 1988 även till aktiviteter inom bl. a. social- och hälsovårdssektorn och kultursektorn samt jord- och skogsbrukssektorn. Medel från det bioteknologiska samarbetsprogrammet finansierade 1988 projekt främst inom industrisektorn samt jord- och skogsbrukssektorn men även inom sektorerna för miljö och fiske.

Ministerrådets strävan är att miljöhänsyn skall integreras i alla sektors verksamhet. När det gäller FoU-samarbete var de konkreta resultaten av denna strävan ännu mycket begränsade 1987 men 1988 beaktades miljöaspekter i verksamheten i flera sektorer.

Inom energisektorn fanns sålunda flera miljörelevanta FoU-projekt, t. ex. en teknisk-ekonomisk analys av olika möjligheter att minska energisystemets negativa miljöeffekter.

Inom trafiksäkerhetssektorn kan nämnas en studie om vilka faktorer som ligger bakom bilförarnas hastighetsval.

Även inom jord- och skogsbrukssektorn finns det FoU-aktiviteter som är inriktade på miljöproblem. Här kan nämnas ett projekt om biologisk prövning av bekämpningsmedel och viss verksamhet som finansierades av Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning.

Åtskilliga aktiviteter inom fiskesektorn gällde miljöproblem, såsom ett projekt beträffande vattenodlingens effekter på kustområdenas miljö, genbankssamarbete för fisk samt modellstudier av strömmar och blandning i Skagerak.

Inom livsmedelssektorn bedrevs några i detta sammanhang relevanta projekt som rörde livsmedelstoxikologi och riskvärderingar.

Det nordiska samarbetsprogrammet för bioteknologi, som inleddes 1988, har bioteknologi och miljö som ett prioriterat område.

Slutligen kan framhållas att inom kultursektorn finns det tre samarbetsorgan som bedriver miljörelaterad FoU-verksamhet, nämligen kollegiet för fysisk oceanografi, kollegiet för marinbiologi och kollegiet för ekologi.

På samma sätt som när det gäller miljösamarbetet är det ministerrådets ambition att jämställdhetssamarbetet inte skall begränsas till den egna sektorn. Ministerrådet strävar sålunda efter att jämställdhetsaspekter skall beaktas i alla sektorers verksamhet. Hittills har dessa ambitioner dock förverkligats endast i ganska ringa grad när det gäller FoU-aktiviteter.

Ytterligare ett sektorövergripande samarbetsområde är regionalpolitiken. Regionalpolitiska aspekter kan vara aktuella i många sektorers verksamhet. När det gäller FoU finns det tydligaste exemplet inom kultursektorn med det Nordiska institutet för samhällsplanering.

Tabell 1 Ministerrådets FoU-beviljningar 1988 fördelade på sektorer
(milj. DKK)

Sektor inom ministerråds- budgeten	Total budget	Härav till FoU	%	
			1988	(1987)
Kulturfonden	13,8	2,4	17	(17)
Kultursektorns dispositionsmedel	22,3	4,3	19	(14)
Allmänkultur	47,1	1,4	3	(3)
Utbildning	18,8	0,1	1	(1)
Forskning ²	67,7	67,7	100	(100)
Datateknologiprogram	37,7	30,9	82	(86)
Energi	11,7	6,7	57	(65)
Miljö	14,2 ³	7,7	54	(48)
Arbetsmarknad	10,2	1,4	14	(20)
Arbetsmiljö	8,2	4,7	57	(51)
Socialpolitik och hälsovård	30,5	8,8	29	(28)
Jämställdhet	7,6	0,3	4	(15)
Industri	88,1	76,1	86	(90)
Ekonomi och valuta	3,3	2,7	82	(84)
Statistiska sekretariatet	2,3	0	—	—
Bygg	6,4	1,0	16	(19)
Handel	16,3	0	—	—
Regional	26,9	3,2	12	(11)
Transport	9,6	2,3	24	(55)
Trafiksäkerhet	3,6	2,4	67	(52)
Turism	8,5	0	—	(4)
Jord- och skogsbruk	22,1 ³	14,4	65	(68)
Fiske	3,2 ³	2,7	84	(95)
Konsument	4,7	0,1	2	(15)
Livsmedel	2,3 ³	0,3	13	—
Ministerrådsreserv (inkl. bioteknologiprogram)	12,9 ⁴	7,2	56	(14)
Övriga poster	73,2	0	—	—
Totalt	573,2⁵	248,8	43	(46)

¹ Kultursektorn.

² Forskning som hör till utbildningsministeriernas ansvarsområde. I övriga sektorer är FoU-verksamheten inte ett eget sakområde.

³ Inkl. medel från ministerrådsreserven.

⁴ Viss del av ministerrådsreserven har förts över på sektorerna.

⁵ Totalbeloppet liksom vissa sektorsbelopp avviker något från vad som anges i de officiella budgetdokumenten på grund av överföringar från tidigare år.

Tabell 2 Ministerrådets FoU-utgifter 1988 fördelade på discipliner

"Disciplin" ¹	FoU-bevilj- ningar milj. DKK	Andel (%) av totala FoU-beviljningarna	
		1988	(1987)
<i>Human och samhällsvetenskap</i>			
Fasta organ	30		
Projektmedel	10		
Human och samhällsvetenskap totalt	40	16	(16)
<i>Naturvetenskap</i>			
Fasta organ	19		
Projektmedel	15		
Naturvetenskap totalt	35	14	(12)
<i>Teknisk FoU</i>			
Fasta organ	76		
Projektmedel	51		
Teknisk FoU totalt	127	51	(51)
<i>Medicin och hälsovård</i>			
Fasta organ	7		
Projektmedel	2		
Medicin och hälsovård totalt	9	4	(4)
<i>Lantbruks- och veterinärvetenskap</i>			
Fasta organ	10		
Projektmedel	6		
Lantbruks- och veterinärvetenskap totalt	16	6	(6)
<i>FoU som inte kan fördelas</i>			
Fasta organ	19		
Projektmedel	3		
FoU som inte kan fördelas totalt	22	9	(11)
Totalt	249		

¹ I tabellen är all FoU-verksamhet medtagen, dvs. även sådan verksamhet som betjänar sektorintressen

Tabell 3 Ministerrådets FoU-beviljningar till fasta organ 1988 (milj. DKK)

Sektor inom ministerråds- budgeten	FoU totalt (projekt och fasta organ)	Härav fasta organ med FoU-uppgifter	%	
			1988	(1987)
Kulturfonden	2,4	—	—	—
Kultursektorns dispositions- medel	4,3	—	—	—
1 Allmänkultur	1,4	1,4	100	(100)
Utbildning	0,1	0,1	100	(50)
Forskning ²	67,7	58,2 ³	86	(92)
Datateknologiprogram	30,9	—	—	—
Energi	6,7	—	—	—
Miljö	7,7 ⁴	—	—	—
Arbetsmarknad	1,4	—	—	—
Arbetsmiljö	4,7	2,0	43	(45)
Socialpolitik och hälsovård	8,8	7,9	90	(88)
Jämställdhet	0,3	—	—	—
Industri	76,1	75,6	99	(74)
Ekonomi och valuta	2,7	2,5	93	(93)
Statistiska sekretariatet	—	—	—	—
Bygg	1,0	—	—	—
Handel	—	—	—	—
Regional	3,2	2,7	84	(100)
Transport	2,3	—	—	—
Trafiksäkerhet	2,4	—	—	—
Turism	—	—	—	—
Jord- och skogsbruk	14,4 ⁴	9,7	67	(67)
Fiske	2,7 ⁴	—	—	—
Konsument	0,1	—	—	—
Livsmedel	0,3 ⁴	—	—	—
Ministerrådsreserv (inkl. bioteknologiprogram)	7,2	—	—	—
Övriga poster	—	—	—	—
Totalt	248,8	160,1	64	(60)

¹ Kultursektorn² Forskning som hör till utbildningsministeriernas ansvarsområde. I övriga sektorer är FoU-verksamheten inte ett eget sakområde.³ Här ingår stödordningarna Nordiska forskarkurser, forskarstipendier, forskarsymposier som till sin natur består av rörliga medel⁴ Inkl. medel från ministerrådsreserven

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år

(Ministerrådsförslaget, se s. 1179)

1. Ministerrådsförslaget

I ministerrådsförslaget föreslås att de nordiska länderna ingår en överenskommelse om en nordisk arbetsmarknad för personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd.

Ministerrådsförslaget omfattar inte personer som redan är omfattade av överenskommelser om godkännande av yrkesutövande, dvs. personalgrupper inom hälsoväsendet och veterinärväsendet, klasslärare i grundskolan, facklärare, lärare i praktisk-estetiska ämnen i grundskolan eller i gymnasiet och speciallärare i grundskolan.

Enligt förslaget har parternas medborgare rätt att inneha tjänster som genom lagstiftning eller andra regler har nationell utbildning som ett villkor.

En part kan kräva att sökanden har tillfredsställande kunskap om lagstiftning och regler av särskild betydelse för vidkommande yrkes utövande hos parten. Danmark, Norge och Sverige kan kräva att den sökande har tillfredsställande kunskap i danska, norska eller svenska språket. Finland och Island kan kräva att en sökande har tillfredsställande kunskap i finska respektive isländska språket, och Finland kan under vissa omständigheter kräva kunskap i svenska, samt både finska och svenska. Enligt förslaget kan en part kräva särskilda villkor om arbetsgivarlandet kräver att den sökande har utövat yrket i tre år men motsvarande villkor inte finns i arbetstagarens ursprungsland.

Om skillnaden i utbildningens längd är mer än ett år kan den part som har längre utbildning ge sitt godkännande förutsatt antingen att den sökande kompletterar utbildningen med en praktikantperiod eller att den sökande genomgår tilläggsutbildning som eventuellt kan avslutas med ett kunskapsprov.

Det är huvudregel enligt förslaget att en part inte kan kräva medborgarskap av en sökande från ett annat partsland. Undantag är överordnade tjänster inom offentlig förvaltning och domstolsväsendet och samtliga

tjänster inom polis och försvar samt tjänster som har betydelse för den nationella säkerheten.

I förslaget hävdas att tidigare anställning inom samma område bör vid anställning hos en annan part jämföras med samma tjänst hos denna part.

I frågan om rätt till lön och pension och andra anställningsvillkor skall den som fått anställning principiellt vara jämförd med partens egna medborgare.

Vid anställning av personal som omfattas av den föreslagna överenskommelsen skall reglerna i överenskommelsen av den 6 mars 1982 om gemensam nordisk arbetsmarknad följas samt de riktlinjer för nordisk arbetsmarknadsförmedling som fastlades i samband med dess genomförande.

Parterna skall gemensamt följa överenskommelsens genomförande och anta de ändringar och göra de tillägg som utvecklingen kan ge anledning till. Överenskommelsen träder i kraft 30 dagar efter den dag då samtliga parter har godkänt avtalet och skall revideras senast fem år efter ikraftträdandet.

2. Utskottet

2.1. *Allmänt*

Utskottet konstaterar att förslagets huvudsyfte är att komplettera överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad från år 1982. Samtidigt behandlar förslaget utbildningspolitiska frågor. I förslaget föreslås att avtalsparterna godkänner varandras utbildning på de föreslagna områdena utan jämförande av utbildningens längd och organisering.

Utskottet noterar att enligt det nordiska avtalet om kulturellt samarbete, art. 3, litra h, skall avtalsparterna söka samordna den offentligt anordnade utbildning som syftar till att ge behörighet för viss yrkesutövning, på så sätt att den ger samma behörighet i alla de avtalslutande staterna. Förslagets ändamål är att få fram artikelns resultat utan att genomföra artikelns föreskrifter beträffande samordning av utbildningen.

De nordiska länderna enades om en gemensam nordisk arbetsmarknad först år 1954. Den nu gällande överenskommelsen stammar emellertid från år 1982 och trädde i kraft den 1 augusti 1983. I ett tilläggsprotokoll till överenskommelsen stadgas bl. a. att den inte skall utgöra hinder för att det i länderna finns bestämmelser angående anställning av utländska medborgare vid företag eller i verksamhet för vilken krävs koncession, eller i yrke, för vars utövande krävs auktorisation, att speciella bestämmelser utfärdas för anställning inom områden eller i företag, där särskilda säkerhets- och försvarssynpunkter gäller, samt att nationella bestämmelser kan finnas angående anställning av utländska medborgare i offentlig tjänst. Det nu framlagda ministerrådsförslaget syftar till att minska och förenkla villko-

ren för avtalsparternas medborgare att söka arbete inom avtalsländerna genom att så långt som möjligt undanröja de hinder som fortfarande finns kvar.

Utskottet noterar att överenskommelsen inte behandlar ömsesidigt erkännande av examina allmänt utan endast nordisk harmonisering av krav för yrkeskompetens för personer med högre utbildning av minst tre års längd, för att ha tillträde till den nordiska arbetsmarknaden.

Utskottet noterar vidare att förslaget har sin grund i handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet där det hävdas att kvalitetskraven allmänt ligger på samma nivå inom de nordiska länderna och därför finns det ingen grund till en detaljerad jämförelse av de olika utbildningarnas teoretiska och praktiska innehåll.

I utskottets betänkande över kulturhandlingsplanen betonade utskottet särskilt att frågor som berör examens- och tentamentsgiltighet borde prioriteras högt i det fortsatta arbetet och noterade med tillfredsställelse ministerrådets intentioner att verka för en smidigare praxis vid behandlingen av ekvivalenssaker.

Utskottet konstaterar att inom EG har man i en lång följd av år antagit många direktiv om ömsesidigt erkännande av yrkeskompetensgivande examina. Där har man emellertid nu, med hänsyn till den inre marknaden och fri rörlighet av arbetskraft, utarbetat ett övergripande direktiv om allmänt ömsesidigt erkännande vid utbildning av minst tre års längd.

Utskottet anser att den obetydliga skillnaden i utbildningarnas längd och innehåll inom de nordiska länderna inte borde utgöra ett hinder för den fria nordiska arbetsmarknaden. Det är av såväl principiell som praktisk betydelse att de nordiska länderna godkänner varandras utbildningar och examina. Utskottet konstaterar att vissa hinder inom varje land kommer att finnas för godkännande av överenskommelsen, men betonar vikten av att undanröja dessa så långt som möjligt.

Utskottet noterar att enligt art 7 i överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad från 1982 omfattar dess bestämmelser även sådana yrkesgrupper för vilka gäller särskilda överenskommelser om godkännande för verksamhet i annat fördragsslutande land. Den föreslagna överenskommelsen kompletteras därför av dessa bestämmelser.

Utskottet understryker att betänkandet är inriktat på de utbildningsmässiga aspekterna av förslaget men utskottet anlägger inga särskilda synpunkter på arbetsmarknadsbestämmelser.

Enligt förslagets följbrev uppmärksammar ministerrådet Nordiska rådet på att mindre justeringar inom förslaget kan företas, innan den slutliga överenskommelsens text kan undertecknas. Utskottet framhåller sin besvikelse över att förslaget inte är fullständigt när det framläggs för Nordiska rådet för behandling, och understryker svårigheten av att behandla ett provisoriskt förslag. Utskottets uttalanden över förslaget kan därför endast bli av principiell karaktär. Utskottet förutsätter att det får möjlighet att yttra sig innan den slutliga versionen av överenskommelsen godkänns.

2.2. Särskilda bestämmelser

Utskottet noterar att överenskommelsen omfattar personer, medborgare hos en av parterna, som har genomgått en kompetensgivande, högre heltidsutbildning av minst tre års längd. Enligt art. 1 omfattar överenskommelsen inte personer vilka redan omfattas av specialavtalet om godkännande av yrkesutövande. De yrkesgrupper förslaget omfattar räknas inte upp i förslaget. I anmärkningarna därtill hävdas emellertid att det finns många grupper, vilka har genomgått en yrkeskompetensgivande utbildning och inte har en avtalsäkrad rätt att utöva yrken i andra nordiska länder, där yrkesutövning har speciellt godkännande eller medborgarskap som villkor. Detta gäller bl. a. jurister, revisorer, teologer, landsinspektörer, daghemspedagoger, arkitekter och ingenjörer. Utskottet framhåller att enär förslaget inte har en uttömmande lista över de grupper förslaget omfattar är det oklart vilka praktiska konsekvenser den föreslagna överenskommelsen får. Utskottet konstaterar dock att förslaget kommer att ha föga betydelse för näringslivet utan dess huvudsakliga område blir den offentliga sektorn.

Enligt art. 3 och 4 kan en part som villkor kräva att den sökande har tillfredsställande kunskap om lagstiftning och administrativa regler av särskild betydelse för berörda yrkesutövare hos parten respektive tillfredsställande kunskap i skandinaviska språk, finska eller isländska. Utskottet omfattar förslaget och anser det nödvändigt att dessa villkor krävs. Utskottet påpekar emellertid svårigheten av att definiera termen "tillfredsställande kunskap" och anser att här finns risk för att dessa regler kan användas i diskrimineringssyften. Utskottet förutsätter att vid uppföljningen av överenskommelsen kommer dessa regler speciellt att granskas.

Om skillnaden mellan utbildningarnas längd i parternas länder handlar art. 7. Där stadgas att om skillnaden är mer än ett år kan den part med längre utbildning kräva att den sökande kompenserar för skillnaden antingen med en praktikperiod eller med att genomgå tilläggsutbildning anordnad av mottagarparten, som eventuellt kan avslutas med ett kunskapsprov. Utskottet betonar att den sistnämnda regeln är av stor utbildningspolitisk betydelse. I samband med en allt rörligare arbetsmarknad över gränserna finns en benägenhet att nedprioritera utbildningens betydelse vid anställning. Utskottet menar att det land som har de lägsta formella kraven på utbildningens längd inte får bli normgivande inom Norden. Sådana bestämmelser kan försvaga förtroendet för examina och examensbevis från nordiska universitet och högskolor. Enligt anmärkningarna i art. 7 fastställer varje part för sig för varje yrkesområde tilläggsutbildningens form och innehåll och de krav som skall uppfyllas vid ett eventuellt kunskapsprov. Utskottet förutsätter att denna regel noga kommer att följas upp.

Enligt art. 10 i förslaget är det en huvudregel att den sökandes medborgarskap inte skall hindra att han/hon kan söka ett arbete hos en part.

Undantag är emellertid överordnade tjänster inom den offentliga förvaltningen, rättsväsendet, polisen och försvaret samt tjänster som är av betydelse för den nationella säkerheten. Utskottet anser att dessa undantagsregler inte kan undgå i en överenskommelse om en gemensam arbetsmarknad mellan olika länder och att dessa hinder är av den arten att de inte kommer att undanröjas i framtiden.

Avtalsförslagets art. 11 och 12 utgör rena intressebevakningsfrågor, men de syftar till att motsvarande tjänstgöring i ett land skall likställas med tjänstgöring i det egna landet, när det gäller ålderstillägg, pensioner och dylikt. Utskottet förutsätter att akademikerorganisationerna som löntagarparter kommer att bevaka genomförandet av dessa frågor inom avtalet också med hänvisning till art. 15 där det stadgas att parterna skall gemensamt följa överenskommelsens genomförande och vidta de ändringar och göra de tillägg som utvecklingen kan ge anledning till. Utskottet noterar att överenskommelsen skall revideras senast 5 år efter dess ikraftträdande. Utskottet förutsätter att få ta del av revisionen och få framföra synpunkter på denna.

2.3. Utskottets förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att ingå en överenskommelse om nordisk arbetsmarknad för personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd, i enlighet med ministerrådsförslag B 109/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet.

Reykjavík den 26 och 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

J.K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsförslag

om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd oversender hermed et ministerrådsforslag om en overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer med højere, erhvervskompetencegivende uddannelser af mindst 3 års varighed for behandling under Nordisk Råds 38. session i Reykjavík. Ministerrådet gør opmærksom på, at mindre justeringer i forslaget kan blive foretaget, inden den endelige overenskomsttekst kan underskrives.

Ministerrådet beder om rådets synspunkter til forslaget. Ministerrådet agter derefter at forelægge overenskomsten for de nordiske landes regeringer for undertegnelse.

Reykjavík, den 12. januar 1990

På Nordisk Ministerråds vegne

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Ministerrådsforslag om overenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om nordisk arbejdsmarked for personer, som har gennemgået en erhvervskompetencegivende, højere uddannelse af mindst 3 års varighed

Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, nedenfor benævnt parterne

som har indgået overenskomst om et fælles nordisk arbejdsmarked (6. marts 1982)

som i henhold til artikel 14 i samarbejdsoverenskomsten mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige (23. marts 1962) skal bestræbe sig på at bevare og videreudvikle det fælles nordiske arbejdsmarked

som finder, at muligheden for fri bevægelighed mellem de nordiske stater for personer, der har gennemgået en erhvervskompetencegivende, højere heltidsuddannelse af mindst 3 års varighed vil være til gavn for den økonomiske og samfundsmæssige udvikling i disse stater

som finder, at parternes offentligt regulerede uddannelser af disse personer stort set er ligeværdige, og

som vil tilstræbe en tilstrækkelig uddannelseskapacitet for disse personer hos hver af parterne samt en så ensartet uddannelse og lovgivning som muligt for disse personer

som finder, at realiseringen af fri bevægelighed mellem de nordiske lande forudsætter gensidig godkendelse af al erhvervsuddannelse er blevet enige om følgende:

Anvendelsesområde

Artikel 1

Denne overenskomst finder anvendelse på personer, der er statsborgere hos en af parterne, og som har gennemgået en for deres erhvervsudøvelse eller ansættelse kompetencegivende, højere heltidsuddannelse af mindst 3 års varighed.

Ved uddannelsens varighed forstås i denne overenskomst varigheden, som den er fastsat i bestemmelserne for den pågældende uddannelse.

Overenskomsten omfatter tillige personer, der har gennemgået en af overenskomsten omfattet uddannelse på deltid.

Overenskomsten omfatter ikke personer, der er allerede omfattet af

- overenskomst af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet
- overenskomst af 3. marts 1982 om fælles nordisk arbejdsmarked for klasselærere i grundskolen
- overenskomst af 29. september 1986 om fælles nordisk arbejdsmarked for faglærere, lærere i praktisk-æstetisk fag og speciallærere i grundskolen eller

- overenskomst af 29. september 1986 om fælles nordisk arbejdsmarked for faglærere og lærere i praktisk-æstetisk fag i gymnasieskolen (gymnasiet og erhvervsskolerne)

Artikel 2

Den, som fra en af parterne har opnået legitimation, autorisation eller anden ligestillet form for retlig godkendelse som erhvervsudøver på grundlag af en af de af overenskomsten omfattede uddannelser, skal have ret til på de i denne overenskomst fastsatte betingelser at få godkendelse fra enhver af de øvrige parter, der har bestemmelser om sådan godkendelse.

Ved godkendende myndighed forstås i denne overenskomst også professionelle sammenslutninger, som i henhold til national lovgivning har retten til at optage medlemmer med den virkning, at medlemmet dels får ret til at udøve de erhvervsmæssige funktioner og føre den titel, som er forbeholdt sammenslutningens medlemmer, dels er underkastet sammenslutningens disciplinærmyndighed.

Med godkendelsen følger retten til at føre den med erhvervsudøvelsen forbundne titel.

Erhvervsudøvere, som er blevet uddannet hos en part, der ikke har bestemmelse om godkendelse af udøvere af det pågældende erhverv, skal have ret til at få godkendelse fra de parter, som kræver en sådan godkendelse, på de i artikel 5 omhandlede vilkår.

Har en part ved lovgivning eller andre regler bestemt, at ansættelse i visse stillinger er betinget af, at en national uddannelse, som er omfattet af denne overenskomst, er gennemgået, kan disse stillinger også søges af den, der har gennemgået en tilsvarende uddannelse hos en anden part. Sådanne ansøgere har krav på at blive bedømt på lige fod med ansøgere, der har gennemgået den uddannelse, som den pågældende part har anordnet, såfremt de opfylder de i artikel 4 omhandlede sproglige krav.

Betingelser som kan kræves for godkendelse

Almindelige betingelser

Artikel 3

En part kan som betingelse for godkendelse kræve, at ansøgeren har tilfredsstillende kendskab til lovgivning og administrative forskrifter af særlig betydning for vedkommendes erhvervsudøvelse hos parten.

Artikel 4

Danmark, Norge og Sverige kan som betingelse for godkendelse kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til det danske, norske eller svenske sprog.

Finland og Island kan som betingelse for godkendelse kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til henholdsvis det finske og det islandske sprog.

Finland kan i stedet for kendskab til det finske sprog kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til det svenske sprog, hvor dette er påkrævet i henhold til finsk lovgivning. Under de samme forudsætninger kan Finland kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til både det finske og det svenske sprog.

Særlige betingelser

Artikel 5

En part kan i tilfælde, hvor der ikke kræves særlig godkendelse som betingelse for erhvervsudøvelse af den part, hvor ansøgeren har gennemgået sin uddannelse, gøre godkendelsen betinget af, at ansøgeren har udøvet erhvervet i 3 år hos den sidstnævnte part.

Har den i stk. 1 omtalte erhvervsudøvelse ikke fundet sted, kan det kræves, at ansøgeren skal have udøvet erhvervet i indtil 3 år på en af den pågældende part godkendt erhvervsudøvers ansvar, før godkendelse kan gives.

Har ansøgeren fået godkendelse af en tredje part, behandles ansøgningen, som om ansøgeren havde fået godkendelse af den part, hvor uddannelsen er gennemgået.

Artikel 6

En part kan, når godkendelse af erhvervsudøvelse er betinget af, at den erhvervskompetencegivende uddannelse er suppleret med en periode af praktisk erhvervsudøvelse på en godkendt erhvervsudøvers ansvar, kræve, at en sådan praktikantperiode af tilsvarende længde er gennemgået hos den anden part.

Har ansøgeren ikke gennemgået en praktikantperiode som omtalt i stk. 1, eller er den praktikantperiode, som ansøgeren har gennemgået, kortere end den periode, som kræves af den part, hvor godkendelse søges, kan denne part kræve, at den manglende praktikanttid gennemgås på en af den pågældende part godkendt erhvervsudøvers ansvar.

En part kan dog i alle tilfælde, hvor der søges om godkendelse til at udøve erhverv som advokat eller revisor, kræve, at ansøgeren forinden har udøvet erhvervet i indtil 3 år på en af den pågældende part godkendt advokats eller revisors ansvar eller har aflagt en af parten anordnet egnhedsprøve.

Artikel 7

En part kan i tilfælde, hvor ansøgerens erhvervskompetencegivende uddannelse er mere end et år kortere, end den af denne part krævede, gøre godkendelsen betinget af, at ansøgeren udover en eventuel praktikantperiode, jfr. artikel 6, enten har udøvet erhvervet hos en anden part i en periode, der er dobbelt så lang som forskellen mellem uddannelsens varighed hos den part, hvor god-

kendelsen søges, og varigheden af den uddannelse, som ansøgeren har gennemgået, eller udøver erhvervet på en af den pågældende part godkendt erhvervsudøvers ansvar i en tilsvarende periode,

eller

at ansøgeren gennemgår en af den pågældende part anordnet tillægsuddannelse, der eventuelt kan afsluttes med en kundskabsprøve.

Ansøgning om godkendelse og beslutningsprocedurer

Artikel 8

Den, som søger godkendelse i henhold til denne overenskomst, skal over for den godkendende myndighed godtgøre, at han opfylder vilkårene i overenskomsten.

Godkendelse skal gives ansøgere, som opfylder de ovenfor nævnte vilkår, medmindre der foreligger omstændigheder, som kan medføre tilbagekaldelse af godkendelsen, jfr. artikel 9.

Parternes godkendende myndigheder skal gensidigt meddele hinanden de oplysninger, der er nødvendige for at godkende ansøgninger. De skal endvidere gensidigt underrette hinanden om godkendelser, som meddeles i henhold til denne overenskomst.

Tilbagekaldelse af godkendelse m. m.

Artikel 9

Er en godkendelse blevet tilbagekaldt af den part, som oprindelig meddelte den, kan den af en anden part senere meddelte godkendelse også tilbagekaldes. I øvrigt kan den senere godkendelse kun tilbagekaldes efter gældende regler af den part, som har meddelt den, dog under hensyntagen til, om der hos en anden tilsluttet part er begået lovbrud eller udvist grov uduelighed eller åbenbar uegnet ved udøvelse af virksomheden.

Bliver der over for erhvervsudøvere, som har fået godkendelse af flere af parterne, hos en af disse taget juridiske eller disciplinære foranstaltninger i anledning af erhvervsudøvelsen dér, eller tilbagekaldes en for erhvervsudøveren udfærdiget godkendelse, skal den godkendende myndighed hos den eller de andre parter underrettes om foranstaltningen eller tilbagekaldelsen samt om grundlaget herfor. Sådant underretning skal også ske, hvis der er foretaget begrænsning i erhvervsudøverens ret til at udøve sin virksomhed.

Statsborgerskab og ansættelse som arbejdstager m. m.

Artikel 10

Godkendelse som selvstændig erhvervsudøver i henhold til denne overenskomst kan ikke gøres betinget af, at ansøgeren har eller opnår statsborgerskab hos den part, hvor godkendelsen søges.

Ansættelse i en stilling, som forudsætter, at en af de af overenskomsten omfattende uddannelser er gennemgået, kan som hovedregel ikke gøres betinget af, at ansøgeren har eller opnår statsborgerskab hos den part, hvor ansættelsen søges.

Overordnede stillinger inden for den offentlige forvaltning og retsvæsenet og samtlige stillinger inden for politiet og forsvaret samt stillinger i øvrigt, som er af betydning for den nationale sikkerhed, kan dog af parterne forbeholdes egne statsborgere.

Artikel 11

Tidligere ansættelse inden for et område, som reguleres af denne overenskomst, bør ved besættelse af en stilling hos en anden part ligestilles med tilsvarende tjeneste udført hos denne part.

Artikel 12

Den, som har fået ansættelse hos en anden part end den, hos hvem vedkommende har gennemgået sin uddannelse, bør i princippet være ligestillet med partens egne borgere for så vidt angår ret til løn og pension samt øvrige med stillingen forbundne rettigheder.

Artikel 13

Enhver af parterne skal, i videst muligt omfang, gennemføre ændringer i sin lovgivning i overensstemmelse med de i artiklerne 10–12 angivne principper for så vidt angår statslige civile stillinger, og medvirke til, at disse principper finder tilsvarende anvendelse også i ikke-statslige stillinger.

En part kan dog opretholde lovbestemmelser og andre retsregler, hvorefter ansættelse som dommer og anklager samt i lignende stillinger inden for retsvæsenet er betinget af en tilfredsstillende prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller at en egnethedsprøve består.

Øvrige bestemmelser

Artikel 14

Hvad angår ansættelse af personale, som omfattes af denne overenskomst, skal man følge bestemmelserne i overenskomsten af 6. marts 1982 om fælles nordisk arbejdsmarked samt de retningslinier for nordisk arbejdsformidling, som fastlagdes i forbindelse med dens gennemførelse.

De godkendende myndigheder bør til stadighed give hinanden og Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg meddelelser og oplysninger, som er af betydning for bedømmelsen af udviklingen på parternes arbejdsmarked.

Artikl 15

Parterne skal i fællesskab følge overenskomstens gennemførelse og vedtage de ændringer og gøre de tilføjelser, som udviklingen kan give anledning til. Overenskomsten optages til revision senest fem år efter dens ikrafttræden.

Ikrafttræden

Artikel 16

Overenskomsten træder i kraft 30 dage efter den dag, da samtlige parter har givet det ... udenrigsministerium meddelelse om deres godkendelse af aftalen.

For Færøernes, Grønlands og Ålands vedkommende træder overenskomsten dog først i kraft 30 dage efter, at Danmarks henholdsvis Finlands regering har underrettet det ... udenrigsministerium om, at betingelserne for disse selvstyreende områders tiltræden er opfyldt.

Det ... udenrigsministerium underretter de øvrige parter om modtagelsen af disse meddelelser og om tidspunktet for overenskomstens ikrafttrædelse.

Artikel 17

En part kan opsig overenskomsten ved skriftlig meddelelse herom til det ... udenrigsministerium, som underretter de øvrige parter om modtagelsen af meddelelsen og om dens indhold.

En opsigelse gælder kun den part, som har afgivet den, og den får virkning seks måneder efter den dag, da det ... udenrigsministerium modtog meddelelsen om opsigelsen.

Artikel 18

Originalteksten til denne overenskomst deponeres i det ... udenrigsministerium, der tilstiller de øvrige parter bekræftede genparter heraf.

Til bekræftelse heraf har undertegnede befuldmægtigede repræsentanter undertegnet denne overenskomst.

Udfærdiget i ... den ... 19 ... i et eksemplar på dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk, hvilke tekster alle har samme gyldighed.

Bemærkninger til Forslag til overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer, som har gennemgået en erhvervskompetencegivende, højere uddannelse af mindst 3 års varighed

Almindelige bemærkninger

Ved siden af den generelle overenskomst om fælles nordisk arbejdsmarked er der indgået specielle overenskomster, som giver store personalegrupper inden for sundheds- og veterinærvæsenet og skoleområdet ret til på visse betingelser at udøve deres erhverv i de andre nordiske lande.

Som fremhævet i Økonomisk handlingsplan 1989–92 "Et stærkere Norden" er der imidlertid mange grupper, der har gennemgået en erhvervskompetencegivende uddannelse, og som ikke har en overenskomst-sikret ret til at udøve deres erhverv i andre nordiske lande, hvor erhvervsudøvelse er betinget af særlig godkendelse eller statsborgerskab. Dette gælder bl. a. jurister, revisorer, teologer, landinspektører, børnehavepædagoger, arkitekter og ingeniører.

Nordisk Råd har gentagne gange givet udtryk for ønsket om en liberalisering på dette område, jfr. *rek 9/1986/s* og *rek. 34/1989/s*.

Skal der nu i Nordisk Ministerråds regi foretages en detaljeret gennemgang af hver enkelt gruppes uddannelse i de enkelte nordiske lande, af de krav, som skal være opfyldte som betingelse for erhvervsudøvelse i de enkelte lande og af de retsregler, som må ændres for at skabe frihed til erhvervsudøvelse i alle nordiske lande, vil det blive et meget ressourc- og tidkrævende projekt.

Inden for EF er der i løbet af de sidste 15–20 år vedtaget en række specielle direktiver om gensidig anerkendelse af erhvervskompetencegivende eksaminer. Kommission og ministerråd har imidlertid i forbindelse med skabelsen af det indre marked erkendt, at anvendelsen af den hidtidige fremgangsmåde vil være alt for langsom, hvis man inden 1993 skal nå frem til en gensidig anerkendelse af de erhvervskompetencegivende uddannelser og eksaminer, som ikke er omfattede af de eksisterende specielle direktiver.

EF's ministerråd har derfor vedtaget et generelt direktiv om gensidig anerkendelse af alle videregående (postgymnasiale) erhvervskompetencegivende uddannelser af mindst 3 års varighed. Direktivet træder i kraft 1990.

Forskellen mellem de nordiske landes videregående (postgymnasiale) uddannelser er mindre, end det er tilfældet inden for EF, og da det er ønskeligt, at nordboer med en videregående (postgymnasial) erhvervskompetencegivende uddannelse skal kunne udnytte deres uddannelse lige så frit inden for Norden som deres fagfæller inden for EF, stiller Nordisk Ministerråd derfor i overensstemmelse med Økonomisk handlingsplan 1989–92 og "Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92" forslaget til denne overenskomst.

Forslaget omhandler alene nordboers adgang til at udøve det erhverv og at opnå ansættelse i stillinger, som deres uddannelse har forberedt dem til, i de øvrige nordiske lande. Der er med forslaget *ikke* taget stilling til spørgsmålet om gensidig *akademisk* anerkendelse af højere uddannelser. Det vil sige nordboers ret til at få deres hidtidige uddannelse godkendt som en del af eller som grundlag for fortsat uddannelse ved en højere uddannelsesinstitution eller en forskningsinstitution i et andet nordisk land. Dette spørgsmål er for tiden under udredning.

Det forudsættes, at det enkelte nordiske land umiddelbart efter overenskomstens vedtagelse iværksætter arbejdet med ændring af de nationale retsregler, som er i strid med overenskomsten, således at ændringerne er gennemført senest et år efter overenskomstens godkendelse.

De grupper, som allerede er omfattet af de nordiske overenskomster om sundheds- og veterinærpersonale og lærere, vil ikke blive berørt af denne overenskomst.

Specielle bemærkninger

Ad art. 1

Det foreslås, at overenskomsten skal omfatte personer, som har gennemgået en højere uddannelse af mindst 3 års varighed, idet man går ud fra, at der gennem en uddannelse af den nævnte minimumsvarighed – selv om uddannelsen ikke behøver at ligge på universitetsniveau – erhverves sådanne teoretiske kundskaber, at den, der ønsker at udøve sit erhverv i et andet nordisk land, hurtigt kan sætte sig ind i de specielle regler og forhold, som gælder i dette land.

Minimumskravet om 3 års uddannelse er baseret på normeret studietid for heltidsstuderende. Dette skal dog ikke afskære dem, som har gennemført uddannelsen over en længere tid som deltidsstuderende, fra at være omfattet af overenskomsten.

Ad art. 2

I denne artikel fastslås to hovedregler. For det første at den, som har fået godkendelse til erhvervsudøvelse i det land, hvor uddannelsen er gennemgået, har ret til at opnå tilsvarende godkendelse og til at føre den med erhvervet forbundne titel i de andre nordiske lande. For det andet at de lande, som har regler om, at en af landet anordnet uddannelse skal være gennemgået som betingelse for ansættelse i visse nærmere angivne stillinger, skal lade de stillingsansøgere, der har gennemgået en tilsvarende uddannelse i et andet nordisk land, bedømme på lige fod med ansøgere, som har gennemgået landets egen uddannelse.

I nogle tilfælde er retten til at udøve et erhverv og til at bære den med erhvervet forbundne titel afhængig af medlemskab af en sammenslutning af erhvervets udøvere. En sådan sammenslutning vil normalt være omtalt i lovgivningen, ligesom dens vedtægter vil være godkendt af en offentlig

myndighed — dette gælder f. eks. Sveriges Advokatsamfund. Sammenslutningen kommer således til at varetage en godkendelses- og disciplinærfunktion, som ellers ville påhvile en offentlig myndighed. Overenskomsten omfatter derfor også sådanne sammenslutningers optagelse af medlemmer og dermed godkendelse af deres erhvervsudøvelse m. m.

Ad art. 3

Artiklen svarer til artikel 3 i overenskomsten af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet.

Udgangspunktet for overenskomstforslaget er, at de erhvervskompetencegivende uddannelser i de nordiske lande er så ligeværdige, at en erhvervsudøver vil kunne udøve sit erhverv uden større vanskeligheder i et andet nordisk land end det, som han eller hun er uddannet i.

Men selv om de faglige kundskaber således anses for ligeværdige, er det en realitet, at kendskab til lovgivning og andre regler, som omhandler virksomheden på et erhvervsområde, er nationalt betinget og må tilegnes for det land, hvor man ønsker at udøve sin virksomhed. Hvert land har derfor ret til at stille sine egne krav til det kendskab til lovbestemmelser og regler, som er nødvendigt for en forsvarlig erhvervsudøvelse, ligesom hvert land må bestemme, hvorledes et sådant kendskab skal dokumenteres.

Ad art. 4

Artiklen indebærer, at Danmark, Norge og Sverige kan kræve tilfredsstillende kendskab til et af sprogene dansk, norsk eller svensk, medens Finland og Island kan kræve tilfredsstillende kendskab til henholdsvis finsk og islandsk. Finland kan tillige kræve tilfredsstillende kendskab til svensk i tilfælde, hvor dette er påkrævet i henhold til finsk lovgivning. Det vil sige at Finland kan kræve kendskab til finsk, eller både finsk og svensk samt — for så vidt angår Åland — alene svensk.

Hvad der må anses for tilfredsstillende sprogkendskab, afgøres af det enkelte land for hvert enkelt erhverv og ansættelsesområde for sig, ligesom hvert enkelt land afgør, hvorledes kravene til sprogkendskab skal dokumenteres.

Ad art. 5

Der kan forekomme tilfælde, hvor et erhverv er helt fri næring i ét nordisk land, mens det er forbundet med godkendelse eller autorisation i et eller flere andre lande. Der åbnes derfor adgang for et godkendelses- eller autorisationskrævende land til at stille krav om erhvervs erfaring hos ansøgere, som er uddannet i et nordisk land, hvor der ikke kræves godkendelse eller autorisation. Kravet om erhvervs erfaring kan enten opfyldes ved, at ansøgeren har udøvet erhvervet i 3 år i det land, hvor uddannelsen

er gennemgået, eller udøver erhvervet i indtil 3 år på en godkendt erhvervsudøvers ansvar i det land, hvor ansøgningen er indgivet. I sidstnævnte tilfælde bør erhvervsudøvelse i andet nordisk land tilgodeses ved fastsættelsen af denne periode. Har ansøgeren tidligere i et tredje nordisk land fået godkendelse, der ikke er tilbagekaldt, jfr. artikel 9, kan han dog ikke pålægges at gennemgå praktikanttid, før godkendelse gives.

Ad art. 6

Inden for en række erhverv er det en forudsætning for selvstændig erhvervsudøvelse, at man i en periode efter den teoretiske uddannelses afslutning har udøvet erhvervet på en godkendt erhvervsudøvers ansvar. En part kan derfor gøre godkendelsen af selvstændig erhvervsudøvelse betinget af, at ansøgeren har gennemgået en sådan praktikantperiode af den varighed, som er foreskrevet af denne part. I praktikantperioden medregnes praktikanttid, som er gennemgået i et eller flere af de andre nordiske lande.

Indgående kendskab til national lovgivning og andre retsfor skrifter er en forudsætning for en betryggende erhvervsudøvelse som advokat eller revisor. En part kan derfor som en godkendelsesbetingelse kræve, at en ansøger, der har gennemgået en teoretisk uddannelse som jurist eller revisor i et andet nordisk land, først udøver erhvervet som advokat eller revisor på en af den pågældende part godkendt advokats eller revisors ansvar i indtil 3 år, idet der herved skal tages hensyn til den praktikanttid, som måtte være gennemgået i et eller flere af de øvrige nordiske lande og ansøgerens erhvervserfaring i øvrigt. En part kan dog i stedet for en praktikanttid kræve, at ansøgeren består en af parten anordnet egnethedsprøve.

Ad art. 7

I de fleste tilfælde vil der kun være mindre forskelle i en erhvervskompetencegivende uddannelses varighed i de nordiske lande. Sådanne mindre forskelle beror ofte på forskellige undervisningsformer, forskelle i et undervisningsårs reelle varighed udtrykt i timer eller uger eller andre nationalt betingede forhold. Disse mindre forskelle vil imidlertid ikke have afgørende betydning for kvaliteten af den erhvervskompetence, som uddannelsen har givet.

Der kan imidlertid forekomme enkelte tilfælde, hvor forskellen i uddannelsernes varighed er så stor, at den indikerer, at der også er en reel forskel i den kompetence, som uddannelsen har givet.

I tilfælde, hvor forskellen i uddannelsens varighed er mere end et år, er det derfor rimeligt, at den part, hos hvem godkendelsen søges, kan kræve, at en ansøgers kortere, formelle uddannelse kompenseres ved en vis tids erhvervserfaring eller en tillægsuddannelse.

Det foreslås derfor, at den part, hos hvem godkendelse søges, kan gøre godkendelsen betinget af, at ansøgeren har udøvet erhvervet i en periode,

der er dobbelt så lang som den manglende uddannelsestid, eller gennemgår en tillægsuddannelse, som eventuelt kan afsluttes med en kundskabsprøve. Hver enkelt af parterne fastsætter for hvert erhvervsområde tillægsuddannelsens form og indhold og de krav, som skal opfyldes ved en eventuel kundskabsprøve.

Ad art. 8

Artiklen svarer til artikel 23 i overenskomsten af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet.

Ifølge art. 8 stk. 1 påhviler det den, som søger godkendelse i henhold til denne overenskomst, at dokumentere, at han eller hun opfylder betingelserne for at opnå godkendelse. Dette skal ske ved fremlæggelse af eksamensbevis eller anden dokumentation for, at uddannelsen er gennemgået på tilfredsstillende måde, og – om nødvendigt – ved dokumentation for gennemgået praktikanttid og/eller den erhvervsudøvelse, som har fundet sted. Hvor det kræves, skal også vandelsattest forelægges.

Ifølge stk. 2 har en ansøger, som opfylder betingelserne i artikel 2–7, krav på godkendelse, med mindre der, inden godkendelsen er meddelt ansøgeren, er opstået forhold, som kan medføre tilbagekaldelse af godkendelsen i henhold til art. 9.

Ifølge stk. 3 påhviler der de godkendende myndigheder i de nordiske lande en omfattende gensidig oplysningspligt. Parterne skal derfor i forbindelse med overenskomstens ikrafttræden gensidigt orientere hinanden om, hvilke myndigheder der godkender eller autoriserer erhvervsudøvelse på grundlag af de uddannelser, som er omfattet af overenskomsten.

Ad art. 9

Den i artikel 8 omhandlede gensidige oplysningspligt gælder også forhold, der er opstået efter, at godkendelse i henhold til denne overenskomst er givet, og som gør, at godkendelsen bør tilbagekaldes.

Som hovedregel er det den part, hos hvem den godkendte erhvervsudøvelse finder sted, der efter egne gældende regler afgør, om en tilbagekaldelse skal ske. Tilbagekaldes godkendelsen af den part, som oprindeligt gav den, kan den eller de øvrige parter dog også tilbagekalde deres senere givne godkendelser. Ved afgørelsen af, om en godkendelse skal tilbagekaldes, skal der også tages hensyn til, om erhvervsudøveren hos en anden part har begået lovbrud eller vist sig åbenbart uegnet til at udøve erhvervet, uanset om erhvervsudøveren tidligere har fået godkendelse af denne part eller ikke.

Har en erhvervsudøver fået godkendelse af to eller flere af parterne, er disse parters godkendende myndigheder forpligtede til gensidigt at underrette hinanden om de juridiske eller disciplinære foranstaltninger – herunder begrænsning af retten til at udøve erhvervet – de har bragt i

anvendelse over for den pågældende. På samme måde underretter myndighederne hinanden om tilbagekaldelse af en godkendelse. Den godkendende myndighed hos den part, hvor erhvervet udøves, tager herefter stilling til, hvilke konsekvenser oplysningerne skal have for dens godkendelse.

Artiklen svarer til artikel 24 i overenskomsten af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet.

Ad art. 10

I denne artikel omhandles spørgsmålet om erhvervsudøvelse og statsborgerskab. For så vidt angår erhvervsudøvelse, som kræver autorisation eller godkendelse, vil en sådan ikke kunne gøres betinget af, at ansøgeren har eller opnår statsborgerskab i den stat, hvor autorisationen eller godkendelsen søges.

Det kan endvidere som hovedregel ikke kræves af ansøgeren til en stilling, der forudsætter, at en uddannelse, som er omfattet af overenskomsten, er gennemgået, at han eller hun som ansættelsesbetingelse har eller opnår statsborgerskab i den stat, hvor ansættelsen søges.

For at udelukke risikoen for loyalitetskonflikter hos personer, der enten er ansat i overordnede stillinger inden for dets statslige og kommunale forvaltning og retsvæsenet eller er ansat i stillinger, som er af betydning for den nationale sikkerhed, og risikoen for, at andre stater kan pålægge sådanne personer forpligtelser som f. eks. militærtjeneste, kan parterne forbeholde disse stillinger for egne statsborgere.

Ad art. 11, 12 og 14

Disse artikler omhandler specielt de personer, der søger ansættelse i en stilling, som forudsætter, at en af de af denne overenskomst omfattede uddannelser er gennemgået. Disse personer bør principielt ved ansættelse i private og offentlige stillinger behandles på lige fod med statsborgere hos den part, hvor de søger ansættelse.

De bør således have de samme lønnings- og pensionsrettigheder samt arbejdsvilkår og ansættelsesbetingelser som partens egne borgere. Tidligere, relevant ansættelse hos en eller flere af de øvrige parter bør betragtes som tidligere ansættelse hos den pågældende part, f. eks. ved beregning af lønnings- og pensionsanciennitet, automatisk advancement o. l. For så vidt angår ansættelse i statslige stillinger henvises i denne forbindelse til overenskomst af 18. december 1973 mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om samordning af pensionsrettigheder ifølge statslige pensionsordninger.

Ad art. 13

Parterne forpligter sig her til i videst muligt omfang at ændre deres lovgivning og øvrige retsfor skrifter således, at de i artiklerne 10–12 nævnte

principper kan anvendes ved ansættelse i civile statslige stillinger. Parterne forpligter sig endvidere til at virke for, at de nævnte principper også finder anvendelse inden for den offentlige sektor i øvrigt og inden for den private sektor.

På samme måde, som der må stilles særlige krav til kendskabet til landets love hos den jurist, der søger godkendelse som advokat i et andet nordisk land end det, han er uddannet i, jfr. artikel 6 stk. 3 må der kunne stilles krav til den jurist, der ønsker ansættelse som dommer, anklager o. l. i et andet nordisk land end det, han er uddannet i.

Ad art. 15

Ifølge denne bestemmelse skal parterne i fællesskab følge overenskomstens gennemførelse. Dette vil eventuelt kunne ske gennem nedsættelse af et særligt udvalg under Nordisk Ministerråd, som dels kan rådgive de nationale myndigheder med henblik på en ensartet fortolkning af overenskomsten, dels kan stille forslag om sådanne ændringer af overenskomsten, som måtte vise sig påkrævede. Senest fem år efter overenskomstens ikrafttræden skal den på grundlag af indvundne erfaringer optages til revision.

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån

(Ministerrådsförslaget, se s. 1197)

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 110/e om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks (NIB's) projektinvesteringer (PIL). Forslaget er oversendt til behandling i rådet den 16. februar 1990.

Udvalget har behandlet forslaget på mødet i Reykjavik den 26. februar 1990 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

Forslagets indhold

Forslaget går ud på, at ministerrådet, efter at have hørt Nordisk Råd, agter at forhøje beløbsrammen for PIL med 300 mill. SDR.

Det fremgår af fremsendelsesskrivelsen, at der under udarbejdelsen af forslaget har været modstridende synspunkter i ministerrådet, men at der har været enighed om, at beløbsrammen bør forhøjes med mindst 300 mill. SDR.

Forslagets baggrund

Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån etableredes som en forsøgsordning i 1982 med en beløbsramme på 350 mill. SDR. I 1986 blev ordningen permanent og beløbsrammen forhøjet til 700 mill. SDR. (1 SDR = ca 8,3 SEK).

Ordningen har til formål at yde lån til nordisk projekteksport først og fremmest til udviklingslandene og til statshandelslandene. Lånene gives på bankmæssige vilkår til lande, som er kreditværdige, og til projekter af nordisk interesse, dvs. at leveranceinteresser foreligger fra virksomheder i mindst to nordiske lande. I forbindelse med miljøprojekter, som har betydning for de nordiske landes miljø, er det tilstrækkeligt, at leveranceinteresse foreligger fra ét nordisk land.

Ordningen fungerer som en garantiordning, hvor landene bærer 90 % af risikoen ved lånene, mens 10 % af risikoen bæres ved særlige hensættelser i banken. Landene indbetaler således ikke i første omgang penge til brug i

låneordningen, men banken skaffer på basis af landenes garanti udlånsmidler på de internationale kapitalmarkeder.

Det bemærkes, at NIB's multilaterale status indebærer, at banken ikke har deltaget i gældsomforhandlinger eller gældskonsolideringer, og at banken ikke hidtil har behøvet at udnytte medlemslandenes garantier.

I et bilagt notat giver ministerrådet uddybende oplysninger om PIL.

Den årlige volumen på nye aftalte og udbetalte lån har hidtil været ca 100 mill. SDR, hvortil kommer forhåndstilsagn, som kun for en dels vedkommende bliver udnyttet. Hidtil er givne forhåndstilsagn afregnet med 100 % i forhold til beløbsrammen.

Ved udgangen af 1989 var beløbsrammen på 700 mill. SDR benyttet fuldt ud, hvilket var forudset af NIB's bestyrelse, idet den i september 1989 indgav forslag til ministerrådet om dels at forhøje beløbsrammen med 700 mill. SDR, dels at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn til 30 %. NIB's bestyrelse forudså, at en gennemførelse af dette forslag ville række til 4 – 5 års aktivitet.

Ministerrådet skønner, at den foreslåede forhøjede beløbsramme på 300 mill. SDR vil kunne række til ca 2 års aktivitet, og det oplyses således, at det vil blive aktuelt at behandle et nyt forslag om forhøjelse af beløbsrammen i 1991. Som baggrund for denne vurdering ligger dels en forudsætning om kontinuerlig aktivitet med en rimelig tilvækst, dels en forventning om at der anvendes ca 30 mill. SDR til nye aktiviteter, f.eks. samfinansiering med Nordisk Udviklingsfond (NDF) og miljølån til Østeuropa i henhold til den økonomiske handlingsplan.

Ministerrådet oplyser, at man har truffet beslutning om at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn til 50 %, hvilket umiddelbart forøger bankens råderum.

Forhøjelsen af beløbsrammen kræver, for at NIB kan bevare sin kreditværdighed, at landene forhøjer deres garantiforpligtelse tilsvarende. Fordelingen af garantiforpligtelsen på landene sker efter den nordiske fordelingsnøgle.

Forslagets gennemførelse kræver endvidere en ændring af art. 6 A i bankens vedtægter.

Udvalgets synspunkter

Udvalget finder, at PIL yder et værdifuldt bidrag til fremme af nordisk økonomisk udvikling og ikke mindst til fremme af eksporten af nordiske varer og tjenester. Ordningen øger samarbejdet mellem nordiske virksomheder og tilgodeser ved de seneste ændringer højt prioriterede mål omkring eksport af miljøteknologi i Østeuropa.

Udvalget er derfor tilfreds med, at ministerrådet endelig har besluttet at fremlægge et forslag, som sikrer den videre aktivitet i PIL. Udvalget konstaterer dog samtidig, at forslaget er et minimumsforslag til afhjælp-

ning af den akutte krise, som PIL var i ved årsskiftet, og at forslaget ikke indeholder noget langsigtet perspektiv på PIL's rolle i det nordiske og europæiske samarbejde.

Samtidig konstaterer udvalget imidlertid med tilfredshed, at ministerrådet lægger til grund for forslaget, at virksomheden fortsætter med en rimelig tilvækst. Sammen med de nye aktiviteter i NDF og i forhold til Østeuropa, betyder det imidlertid, at den nu foreslåede ramme kun holder i 2 år, og at man derefter skal behandle en ny forhøjelse af beløbsrammen.

Udvalget finder, at denne politik fra ministerrådets side medvirker til at skabe usikkerhed om fremtiden for PIL. Ministerrådet har ikke oplyst, hvad grunden til denne holdning er, og udvalget efterlyser en sådan forklaring.

Som et resultat af en drøftelse på udvalgets møde i januar 1990 har udvalget, via Nordisk Råds præsidium, sendt et brev til ministerrådet og bedt om en række oplysninger til brug ved behandlingen af det konkrete ministerrådsforslag og til brug ved en mere langsigtet bedømmelse af NIB's udvikling som central del af det nordiske økonomiske samarbejde.

Ministerrådet har ikke fremlagt disse oplysninger i forbindelse med forslaget med PIL, hvilket ville have givet et bedre grundlag for den politiske bedømmelse af forslaget.

Udvalget kan på det foreliggende grundlag kun udtale sig om PIL set relativt isoleret og er ikke i stand til endeligt at vurdere ordningen i sammenhæng med de nordiske landes øvrige engagementer i Østeuropa. Udvalget ønsker at vende tilbage til denne problematik, når ministerrådet fremlægger de ønskede oplysninger, og inden de forskellige europæiske, bilaterale eller nordiske arrangementer låses helt fast.

Udvalget vil derfor understrege, at de ønskede oplysninger bør tilstilles udvalget hurtigst muligt og senest således, at de kan behandles på udvalgets sommermøde.

Udvalget har imidlertid som generelt udgangspunkt, at NIB via PIL bør kunne udnytte sin særlige stilling og ekspertise i forhold til Østeuropa også i de kommende års storstilede økonomiske udviklingsprogrammer. Det karakteristiske ved PIL og NIB's øvrige finansieringsordninger er, at de specifikt virker til fremme af eksport af varer og tjenester fra nordiske virksomheder. Derved fremmes den økonomiske udvikling og integration i Norden, og på én af de mest effektive måder, nemlig ved direkte virksomhedssamarbejde.

De europæiske låne- og udviklingsordninger over for Østeuropa vil efter alt at dømme i modsætning hertil komme til at bygge på licitationsprincippet og dermed indebære en hårdere konkurrence og mindre specifik effekt over for nordisk erhvervsliv.

Udvalget er derfor af den opfattelse, at de nordiske lande bør yde en indsats på både den europæiske og den bilaterale front, men at dette ikke bør anvendes som argument for at beskære de muligheder, som er bygget

op fælles i Norden. De oplysninger, som udvalget har lagt til grund for behandlingen af ministerrådsforslaget, peger tværtimod på behovet for en langsigtet og mere intensiv udnyttelse af de fælles nordiske finansielle ordninger, herunder PIL. Udvalget havde gerne set, at denne holdning var slået igennem i ministerrådets forslag.

Udvalget havde endvidere gerne set, at ministerrådets forslag havde afspejlet en samlet nordisk strategi for indsatsen i Østeuropa. Udvalget henstiller, at en sådan strategi udvikles i den reviderede udgave af Europaprogrammet, som ministerrådet fremlægger til sommer.

Udvalgets indstilling

På denne baggrund foreslår Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation i anledning af ministerrådsforslag B 110/e om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån.

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at gennemføre en forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån på mindst 300 mill. SDR.

Reykjavík, den 26. februar 1990

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Marianne Jelved (RV)

Lars Emil Johansen (Si)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Kimmo Sasi (Kok)

Anders Talleraas (H)

Formand

Friðrik Sophusson (Sj)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Hans Jørgen Jensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Agnar Nielsen (Sb)

Eino Siuruainen (K)

Ernst Wroldsen (A)

Ministerrådsförslag

om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån för behandling under Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík. Länderna har under beredningen av förslaget diskuterat storleken av förhöjningen. Länderna har haft delvis delade synpunkter men har enats om att förhöjningen bör vara på minst 300 miljoner SDR. Ministerrådsförslaget är därför beräknat enligt en förhöjning av utlåningsramen på 300 miljoner SDR.

Efter att ha hört Nordiska rådets synpunkter avser ministerrådet att höja investeringsbankens utlåningsram.

Reykjavík den 16 februari 1990

På Nordiska ministerrådets vägnar

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Ministerrådsforslag om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån

Med henvisning til

- Nordisk Ministerråds beslutning af 28. februar 1982 om etablering af Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslåneordning
- Forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån besluttet af Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) den 12. og 13. maj 1986
- Økonomisk handlingsplan 1989–1992 (Ett starkare Norden) om lån til miljøinvesteringer
- Nordisk Investeringsbanks bestyrelses henvendelse af 19. september 1989, om at Nordisk Ministerråd træffer beslutning om at forhøje bankens beløbsramme for projektinvesteringslån til SDR 1.400 mio.

fremlægger Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) følgende forslag om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån.

Indledning

Projektinvesteringslåneordningen (PIL) etableredes år 1982 samtidig med et antal andre samnordiske eksportfremmende foranstaltninger. Ministerrådet angav at låneordningens primære målsætning skulle være at støtte nordisk projekteksport til udviklings- og statshandelslande. I 1986 evalueredes låneordningen, og efter behandling i Nordisk Råd besluttede Ministerrådet at fordoble beløbsrammen til SDR 700 mio. Samtidig blev PIL-ordningen en del af bankens ordinære virksomhed.

Under en særlig garantiordning dækker medlemslandenes garantier 90% af kreditrisikoen ved PIL. NIBs såkaldte multilaterale status indebærer, at NIB ikke har deltaget i gældsomforhandlinger eller gældskonsolideringer. Banken har ikke hidtil behøvet udnytte medlemslandenes garantier.

Låneordningens hovedsagelige formål er at støtte nordisk projekteksport. Efterspørgslen på PIL har fra første færd været god. I øjeblikket er volumen på nye aftalte og udbetalte lån ca SDR 100 mio per år.

Baggrundsinformation om bankens virksomhed med projektinvesteringslåneordningen vedlægges (Bilag).

Nordisk interesse

Banken havde per 31.12.1989 13 låntagerlande blandt udviklings- og statshandelslande. De udbetalte lån vedrører 33 projekter hvoraf 6 låneprogrammer. Inden for låneprogrammerne er ca. 45 nordiske kontrakter blevet finansieret.

Den nordiske interessefordeling i udbetalte PIL er beregnet som følger:

Danmark	30,0%	Norge	13,5%
Finland	16,5%	Sverige	40,0%

Blandt de aktuelle forhåndstilsagn findes også projekter med islandske leveranceinteresser.

Tab og risici

Siden PIL-virksomheden indledtes i 1982 har banken ikke lidt tab under ordningen. De særlige henlæggelser for kreditrisici under PIL-ordningen udgjorde den 31.12.1989 ca. SDR 2,2 mio. Ved denne dato havde banken to betalingsforsinkelser på over 90 dage fra en låntager på SDR 623 000. Dette beløb modsvarer 28% af de særlige henlæggelser for PIL-ordningen. Det berørte lån modsvarer 1,9% af bankens udestående lån under PIL-ordningen.

Udnyttelse af den nuværende beløbsramme

Den nuværende årlige volumen på nye aftalte og udbetalte projektinvesteringslån er godt SDR 100 mio. I tillæg hertil kommer forhåndstilsagn.

Per den 31.12.1989 havde banken udnyttet den foreliggende beløbsramme som følger:

	(SDR mio)
Udbetalte, udestående lån	310
Aftalte, ikke udbetalte lån og låneprogrammer	118
Aktuelle forhåndstilsagn (afregnet med 100%)	271
Totalt	699

Ministerrådet udgår fra, at den nuværende virksomhed fortsætter med en rimelig tilvækst.

Forhøjet beløbsramme

På baggrund af ovenstående agter Nordisk Ministerråd efter at have hørt Nordisk Råds synspunkter at forhøje beløbsrammen for projektinvesteringslån med SDR 300 mio. Det skal påpeges, at ministerrådets beslutning om at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn fra 100% til 50% også skaber et vist råderum for banken.

Baseret på en fortsat kontinuitet i virksomheden samt en forventet anvendelse af ca. 30 mio SDR årligt til nye af Ministerrådet besluttede aktiviteter, dvs. samfinansiering med Nordic Development Fund (NDF) samt miljølån til Østeuropa i henhold til den nye økonomiske handlingsplan vil PIL-lånerammen efter bankens vurdering være fuldt udnyttet i løbet af ca. 2 år. Spørgsmålet om at søge en ny forhøjelse af lånerammen vil under disse forudsætninger blive aktuel i løbet af 1991.

En beslutning om en udvidet beløbsramme for projektinvesteringslån forudsætter, at medlemslandene forhøjer garantibeløbet i tilsvarende udstrækning for at bibeholde NIBs kreditværdighed (og dermed lånemuligheder).

I overensstemmelse med Ministerrådets beslutning i 1982 i forbindelse med indførelsen af projektinvesteringslåneordningen, og Ministerrådets beslutning i 1986 om forhøjelse af beløbsrammen, dækker disse garantier 90% af den udvidede beløbsramme. Garantiforpligtelserne for den udvidede beløbsramme forudsættes fordelt i overensstemmelse med den i øjeblikket gældende nordiske fordelingsnøgle. De maksimale garantiforpligtelser skulle således blive som følger:

	Gældende garantifor- pligtelse i mio SDR	Fordeling af forhøjelsen af beløbsrammen i mio SDR		Sammenlagte, maksimale garanti- forpligtelse i mio SDR		(DKK mia)*
		(Fordel. nøgle 1990)		(i pro- cent)		
Danmark	142 065	58 860	21,8	200 925	22,33	1,74
Finland	111 510	55 890	20,7	167 400	18,60	1,45
Island	5 350	2 700	1,0	8 050	0,89	0,07
Norge	123 480	52 380	19,4	175 860	19,54	1,52
Sverige	247 595	100 170	37,1	347 765	38,64	3,02

En beløbsramme på totalt SDR 1 000 mio ville på nuværende tidspunkt udgøre 20% af NIBs sammenlagte lånerammer.

Ændring af vedtægter

I Vedtægternes § 6A angives medlemslandenes beløbsmæssige garantiforpligtelser. Ministerrådet agter, som et led i den endelige beslutning, at foranledige en justering af § 6 stk. 1 i vedtægterne i overensstemmelse med ovennævnte garantiforpligtelser for de nordiske lande.

* Ved omregning till DKK er anvendt valutakurs DKK: 8,68331 af 29. december 1989. Øvrige kurser for nordiske valutaer var samme dag: FIM: 5,33418, ISK: 80,3872, NOK: 8,69317, og SEK: 8,18327.

*BILAGA***Bakgrundsinformation om verksamheten med projekteringsinvesteringslån****1. Inledning**

Projektinvesteringslåneordningen (PIL-ordningen) etablerades samtidigt med ett antal samnordiska exportfrämjande åtgärder år 1982. Ministerrådet angav som låneordningens primära målsättning att stöda nordisk projektexport till utvecklings- och statshandelsländer. Centralt för projektexporten vid denna tidpunkt var den internationella konkurrensen om stora entreprenadprojekt och därav föranledda finansieringsbehov. NIB fick i uppdrag att administrera låneordningen med en 90 procents riskavlyftning genom medlemsländernas garantier för PIL.

I ministerrådsbeslutet angavs bl. a. att lånen skall lämnas på bankmässiga villkor och utan räntesubventioner. Räntan och den premie som uttas för risktäckning bör möjliggöra en avsättning för att i första hand täcka mindre kreditförluster vid PIL. PIL skall lämnas i enlighet med en bankmässig värdering av låntagarens förmåga att återbetala lånet. Av denna anledning bör lån företrädesvis lämnas för projekt i s. k. medelinkomstländer och statshandelsländer med relativt god kreditvärdighet. Till högriskländer skall lån lämnas endast ifall särskilda skäl föreligger. För att sprida risktagandet vid PIL bör lån lämnas till ett flertal länder. Låneverksamheten förutsätts vara självfinansierande.

Ministerrådet utfärdade också direktiv till NIB med syftet att begränsa risktagningen vid PIL. Enligt dessa direktiv skall NIB eftersträva att lånen lämnas till eller garanteras av mottagarstat eller motsvarande. Därtill skall NIB särskilt uppmärksamma sådana projekt där en samfinansiering med Världsbanken och andra internationella finansieringsinstitut är möjlig.

Sedan början av 1980-talet har förutsättningarna för projektexportfinansiering ändrats väsentligt, främst beroende på den internationella skuldskrisen och dess effekter. Kreditvärdigheten för ett stort antal utvecklingsländer i främst Afrika och Latinamerika har försämrats under 1980-talet. Ländernas försämrade kreditvärdighet och nödvändigheten av ekonomiska åtstrammingsåtgärder i flertalet utvecklings- och statshandelsländer har generellt lett till en minskad projektexportmarknad också för de nordiska länderna.

Mot slutet av 1980-talet synes dock projektexportmarknaden internationellt och även för Nordens del vara i färd med att återhämta sig, om också på en lägre nivå än tidigare.

Samtidigt synes 1980-talets utveckling ha medfört ett ökat nordiskt samarbete vid projektexport. Bidragande orsaker har varit företagsintegreringen och -samarbetet i Norden samt exportföretagens behov att utnyttja

olika finansieringskällor också utanför det egna landet. Detta i kombination med främst affärsbankers reducerade utlåning till utvecklingsländer har medfört en betydande efterfrågan på PIL-lån. Bankens möjligheter att fullt tillmötesgå denna efterfrågan har främst kringskurits av bankens önskan att begränsa sin risktagning.

En generell, långsiktig lösning på den internationella skuldcrisen har inte ännu funnits. Kortsiktigt har man försökt reglera enskilda länders skuldbetjäning genom skuldkonsolideringar som i vissa fall gett ett utvecklingsland tid till en anpassning och därmed bidragit till att skapa förutsättningar för en återetablering av landets kreditvärdighet. Vissa länder har genom en hård ekonomisk åtstramningspolitik och/eller en framgångsrik satsning på export skapat tillräckliga exportöverskott och därmed förbättrat sin kreditvärdighet.

För närvarande prövas också nya lösningsmodeller. Som exempel kan nämnas "debt-equity swaps" där ifrågasvarande utvecklingsland byter en del av sin utlandsskuld mot investeringar i landets företag. Ett annat exempel utgörs av strävandena att till underkurs inlösa en del av ett utvecklingslands utlandsskuld.

I vissa fall har industriländer på bilateral eller multilateral basis gått in för betydande kapitalöverföringar till utvecklingsländer. USAs politik och möjligheter är härvid av stor betydelse. Japan har redan en omfattande kapitalöverföring till utvecklingsländer.

Det faktum att flertalet latinamerikanska och afrikanska länder inte betjänat sin utlandsskuld avtalsmässigt har främst drabbat affärsbankerna och exportgarantisystemen, men tillsvidare inte i nämnvärd utsträckning de multilaterala finansieringsinstituten (i vilken grupp också NIB ingår).

NIB har gått in för att administrera låneordningen bankmässigt. Således har NIB strävat till att bygga upp en låneportfölj i ca 15 av de för nordisk projektexport viktigaste, förhållandevis kreditvärdiga utvecklings- och statshandelsländerna. NIB har också kontinuerligt strävat till att anpassa verksamheten till ändrade förutsättningar. Bankens landexponering styrs med landlimiter. I syfte att göra PIL-ordningen självbärande tillämpar NIB i regel en marknadsmässig prissättning av sina lån, utgående från låntagarlandets alternativa upplåningskostnader.

2. Nordisk projektexport

Medlemsländerna upprättade PIL-ordningen med det huvudsakliga syftet att stöda nordisk projektexport till utvecklings- och statshandelsländer.

I olika utredningar om projektexport har framhävts bl. a. att projektexporten är näringspolitiskt intressant, eftersom den representerar sådan produktion som är tekniskt avancerad med en hög grad av kundanpassning. En betydande del av den traditionella verkstadsindustrins produktion består av relativt standardiserade produkter, som på sikt kan få svårt

att bära en hög kostnadsnivå. Projektexporten anses viktig för att utveckla teknisk och industriell kompetens. Av t. ex. Sveriges projektexport levererades år 1985 45% till utvecklingsländer, 5% till statshandelsländer och 50% till industriländer. Möjligheten att erbjuda en finansiering är i regel av avgörande betydelse vid projektexport till utvecklings- och statshandelsländer.

En värdering av projektexportens betydelse för Norden ingick i ministerrådets beslut år 1982 då låneordningen etablerades, samt bekräftades senast år 1986 då beloppsramen för PIL utökades. Man utgick från att projektexporten är viktig för sysselsättningen i Norden och för de nordiska ländernas export. För 50–100 nordiska företag anses den konkurrensutsatta projektexportmarknaden vara av strategisk betydelse för företagens internationella konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter. I Nordiska rådets, Gyllenhammarutredningens, de nordiska industriförbundens och NFS' olika ställningstaganden har projektexporten angetts som ett prioriterat område för nordiskt samarbete. I ekonomiska utskottets betänkande om NIBs verksamhet år 1987 konstateras bl. a. att den väsentliga tillväxten för PIL visar att låneordningen är ett viktigt supplement till de nordiska nationella systemen och bidrar därmed till ökade möjligheter för nordisk projektexport.

När PIL-låneordningen etablerades fokuserade man på nordiskt samarbete vid genomförandet av stora projekt. I och med utvecklingen under 1980-talet har huvudvikten lagts på medelstora projekt samt på att överhuvudtaget säkra projektrelaterade exportkontrakt för nordiska företag. Det samnordiska intresset ligger härvid ofta i underleveransmöjligheter från andra nordiska länder än huvudleverantörlandet. För närvarande bearbetar NIB dock även några enstaka stora samnordiska projektmöjligheter i Sydostasien och Östeuropa.

I utvärderingen av PIL-ordningen år 1986 konstaterades bl. a. att det ur medlemsländernas synvinkel synes vara en avgörande omständighet att NIB som multilateralt finansieringsinstitut med en "preferred creditor" status kan stöda nordisk projektexport med annan (mindre) risktagning än vad som är fallet med de nationella exportkreditsystemen. PIL-ordningen kan således också ses som ett instrument för medlemsländernas önskemål att befärma nordisk projektexport och för medlemsländernas risktagning i detta syfte.

3. Risktagningen vid PIL

3.1 Risktagningen vid lån till stater

I ministerrådsdirektiven från år 1982 angavs att NIB – för att begränsa risktagningen vid PIL – ”i fall där det är möjligt och ändamålsenligt, skall eftersträva att projektinvesteringslån lämnas till eller garanteras av mottagarstat eller motsvarande (t. ex. centralbank).”

Detta har inneburit en s. k. statlig eller politisk risktagning som huvudregel för PIL. Undantag från en statlig risktagning kan göras avseende t. ex. vissa kreditvärdiga finansieringsinstitut, länder i den bästa landriskkategorin och/eller då tilläggsäkerhet erhålls för lånen.

Vid utlåning till projekt inom den privata sektorn har NIB typiskt kanaliserat sina lån via en nationell utvecklingsbank.

Kreditrisken vid "sovereign lending" avser erfarenhetsmässigt främst risker för försenade betalningar. I enlighet med de riktlinjer som fastslagits av bankens styrelse utgör 90 dagar den gräns varefter betalningsförseningar avrapporteras till bankens styrelse och medlemsländerna. För nävarande har banken en obetald fordran med en försening på över 90 dagar från Peru på 296 000 SDR. Fordran gäller en kredit som lämnats i form av en s. k. participation i Interamerikanska utvecklingsbankens (IDB) kredit till Peru, varvid NIBs risk egentligen utgörs av IDBs kreditrisk på Peru.

3.2 Garantiordningen för PIL

För att möjliggöra en utlåning för NIB till utvecklings- och statshandelsländer etablerade medlemsländerna en garantiordning som innebär en 90% riskavlyftning. NIB har härvid en självriskandel på 10% vid enskilda lån. Europeiska Investeringsbanken (EIB) har en motsvarande garantiordning med (i praktiken) helt täckande garantier. Formellt går EIBs garanti ut på en 75% riskavlyftning avseende Loméländerna, dock utan en primär självriskandel för EIB vid enskilda lån.

Efter förhöjningen av beloppsramen för PIL år 1987 är medlemsländernas maximala garantiåtaganden enligt följande:

	milj SDR	%
Danmark	142 065	22,6
Finland	111 510	17,7
Island	5 350	1,0
Norge	123 480	19,7
Sverige	247 595	39,0
	630 000	100,0

NIB har ingått ett garantiavtal med vart och ett av medlemsländerna.

Det ankommer på NIBs styrelse att anmoda om en eventuell inbetalning på basis av PIL-garantierna. Styrelsen har fastställt riktlinjer för utnyttjandet av garantierna samt procedurer vid låntagares betalningsförseningar.

3.3 NIBs multilaterala status

En viktig möjlighet för NIB att begränsa sin risktagning är bankens s. k. multilaterala status eller möjlighet till en "preferred creditor" status.

Enligt gällande praxis har multilaterala finansieringsinstitutioner inte deltagit i skuldombförhandlingar. En sådan särbehandling har motiverats med nödvändigheten att bevara dessa institutioners höga kreditvärdighet som låntagare på kapitalmarknaderna. Låntagarländerna och de övriga

kreditorerna har traditionellt accepterat särbehandlingen bl. a. för att de multilaterala instituten har en kontinuerlig nytvlåning till utvecklingsländerna på förhållandevis förmånliga villkor.

De ledande internationella utvecklingsbankerna, liksom EIB, accepterar inte att delta i skuldombförhandlingar med hänvisning till sin multilaterala status. Samma gäller NIB. NIBs multilaterala status är accepterad i upplåningssammanhang, i samarbetsavtalet med Världsbanken och i samfinansieringsavtal med de regionala utvecklingsbankerna samt i samarbets- och låneavtal med utvecklingsländer.

Det bör observeras att "preferred creditor" egentligen inte är en legal status utan en praxis som förutsätter låntagarens och indirekt även de viktigaste kreditgruppernas accept. Denna praxis har inte allvarligt ifrågasatts sedan 1970-talet då man i större utsträckning gick in för skuldkonsolideringar i utvecklingsländer. Den framtida utvecklingen vad gäller de multilaterala finansieringsinstitutens status och praxis vid skuldkonsolideringar måste dock betraktas som ett osäkerhetsmoment för NIB, varför NIB inte enbart kan basera sina riskbedömningar på en "preferred creditor" status.

Ett led i NIBs riskpolitik är att eftersträva ett nära samarbete med Världsbanken och de ledande regionala utvecklingsbankerna. NIB ingick år 1982 ett samarbetsavtal med Världsbanken. Efter en prövotid på två år förlängdes avtalet år 1984 till att gälla till t. o. m. juni 1991. Detta avtal ger NIB tillgång till projektinformation i ett tidigt skede och till Världsbankens administrativa tjänster, såsom projektbedömning och -uppföljning vid samfinansieringar. Avtalet omnämner NIB status och lånepolitik att inte delta i skuldkonsolideringar. NIB har även samfinansierat projekt med Afrikanska, Asiatiska och Interamerikanska utvecklingsbanken samt Europeiska Investeringsbanken. Sedan år 1985 har NIB varit medlem i de ledande multilaterala finansieringsinstitutens årliga möte, vilket kan sägas utgöra ytterligare ett erkännande av NIBs status och roll vid projektfinansiering i utvecklingsländer.

3.4 Landlimiter och spridning av landrisker

Som riktlinje för bankens landrisktagning vid projektinvesteringsslån tillämpar NIB landlimiter för de viktigaste låntagarländerna. Landlimiterna fastställs med beaktande av NIBs landriskbedömning.

Bankens utestående lån fördelar sig på följande låntagarländer (i milj SDR):

Botswana	14,2	Kamerun	17,8
Colombia	14,8	Kina	7,6
DDR	46,0	Pakistan	0,2
Egypten	10,8	Peru/IDB	6,2
Indien	35,0	Sovjet	48,4
Indonesien	20,2	Turkiet	17,8
		Ungern	24,5
		Totalt	266,0

4. Nordiskt intresse

Nedanstående tabell visar den procentuella fördelningen av nordiska leveranser eller leveransintressen i de 26 projekt och 6 låneprogram på totalt 266 milj. SDR som per den 31.8.1989 finansierats med ett projektinvesteringsslån. Av det avtalade lånebeloppet har 2/3 tillgodosäkrats huvudleverantörlandet och 1/3 sido- eller underleverantörlanderna. I de fall där det finns flera likvärdiga leverantörer har det avtalade beloppet fördelats jämnt på de berörda nordiska länderna.

Land	Intressefördelning (i procent)
Danmark	30%
Finland	16,5%
Island	—
Norge	13,5%
Sverige	40%
Totalt	100%

Bland förhandsutfästelserna finns projekt med också isländska intressen.

Sammanfattningsvis är huvudkategorierna av nordiskt intresse enligt nu gällande praxis som följer:

(i) ett samarbete mellan leverantörer i olika nordiska länder om en projektexportleverans;

(ii) en nordisk huvudleverans med planerade, betydande underleveranser från andra nordiska länder än huvudleverantörlandet;

(iii) Norden som upphandlingsregion vid låneprogram med t. ex. nationella utvecklingsbanker i låntagarländer. Härvid accepteras också mindre nationella leveranser. NIB eftersträvar att tillse att nyttan av hela låneprogrammet fördelas på ett rimligt sätt mellan de nordiska länderna; och

(iv) anbuds konkurrens med leveransintressen från flera nordiska länder i projekt som t. ex. finansieras av internationella utvecklingsbanker.

Bilagda förteckning redogör för de projekt som finansieras med PIL.

NIBs andel av finansieringen av enskilda projekt varierar från fall till fall. I vissa mindre projekt har NIB finansierat 100% av det nordiska projektet. I andra fall har NIB medverkat i finansieringen av t. ex. lokala kostnader för att därmed bidra till att investeringen kan genomföras. I stora projekt är NIBs finansieringsandel i regel relativt liten.

5. Efterfrågan på PIL

PIL-ordningen trädde i kraft den 1.6.1982. Initialskedet med verksamheten kan anses ha omfattat åren 1983–86. År 1986 fördubblades beloppssramen till 700 milj. SDR.

Efterfrågan på projekteringsinvesteringsslån har från första början varit relativt stor. Detta kan illustreras med styrelsens lånebeviljningar (i milj. SDR):

	1982/83	1984	1985	1986	1987	1988
under året beviljade nya förhandsutfästelser	153	100	256	217	286	225
aktuella utfästelser vid årets slut (inkl. avtalade lån)	120	148	305	340	443	625

Från och med år 1986 uppvisas också stigande volymer avseende avtalade och utbetalda lån (i milj. SDR):

	1982/83	1984	1985	1986	1987	1988
avtalade lån och låneprogram under året	14	34	14	51	94	129
utbetalda lån under året	5	12	18	25	64	86

6. Lönsamheten

Verksamheten med projektinvesteringsslån förutsätts vara självbärande. PIL-verksamheten täcker de administrativa kostnaderna. Därtill har gjorts särskilda riskavsättningar som per den 31.8.1989 totalt uppgår till ca 1,7 milj. SDR.

7. Behovet att ändra på avräkningen av förhandsutfästelser för PIL

Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) fastställde 15.9.1981 direktiv för PIL-ordningen bl. a. i avsikt att begränsa risktagningen. I dessa direktiv anges att "utfästelser att lämna projektinvesteringsslån eller -garantier skall i sin helhet avräknas mot beloppsramen för projektinvesteringsslån." Direktiven är avsedda att gälla i inledningsskedet av den nya verksamheten och kan, när NIB erhållit erfarenhet av verksamheten, ändras av ministerrådet på framställan av banken.

Sedan år 1982 har NIB lämnat förhandsutfästelser till ett sammanlagt belopp av 1 438 milj. SKR för 142 projekt, i regel i samband med internationell anbudskonkurrens vid upphandling till projekt. Av samtliga lämnade förhandsutfästelser har 24 % lett till lån.

I syfte att erhålla en realistisk avräkning av förhandsutfästelser mot beloppsramen vore det därför ändamålsenligt att den nu gällande avräkningsprocessen om 100 % reduceras till förslagsvis 30 %. En motsvarande princip gäller ofta även vid exportkreditordningar.

8. Behovet av en utökad beloppsram

Marknadsutsikterna för PIL påverkas bl. a. av efterfrågan från nordiska exportföretag och utvecklingen av de för NIB aktuella läntagarländernas kreditvärdighet.

Enligt vad som konstaterats i avsnitt 5 har den nuvarande beloppsramen på 700 milj. SDR utnyttjats praktiskt taget till fullo för utestående och avtalade lån samt förhandsutfästelser. Härvid har emellertid förhandsutfästelserna avräknats till 100%. Ifall avräkningen av förhandsutfästelser reduceras till 30% skulle beloppsramen på 700 milj. SDR räcka till för en fortsatt verksamhet fram till 1990/91.

Tabellen på nästa sida illustrerar dels utvecklingen av verksamheten 1987–1990 utgående från nuvarande beloppsram på 700 milj. SDR och dels en möjlig utveckling 1991–1995 med en utökad beloppsram (i milj. SDR).

Uppgifterna i tabellen har baserats på följande målsättningar och förutsättningar för PIL-verksamheten.

(i) Den nuvarande utlåningen till bankens ca 15 programländer fortsätter på i stort sätt samma nivå som 1988–89. Härvid ingås nya låneavtal med efterföljande utbetalningar på i genomsnitt 100 milj. SDR årligen jämte en tillväxt på 10 milj. SDR per år. Härtill kommer en motsvarande nettoökning på utestående förhandsutfästelser.

(ii) En additionell samfinansiering tillkommer med NDF. NDF har en beloppsram på 100 milj. SDR, varav 50% kan antas avse samfinansieringar med NIB. I efterföljande kalkyl har antagits en samfinansieringsvolym på 50 milj. SDR med NDF.

(iii) En additionell utlåning avseende miljöinvesteringar av nordiskt intresse i Östeuropa tillkommer. I den av Ministerrådet fastställda ekonomiska handlingsplanen har man beslutat om en utvidgad tolkning av begreppet "nordiskt intresse" vid NIBs finansiering av miljöinvesteringar i Östeuropa. I ett förslag som för närvarande behandlas av samarbetsministrarna och miljöministrarna har som målsättning angivits att årligen lämna förhandsutfästelser på sammanlagt 100 milj. SDR för prioriterade miljöprojekt av nordiskt intresse i Östeuropa. Resultaten i form av ingångna låneavtal blir dock beroende av bl. a. de berörda östeuropeiska ländernas ekonomiska utveckling och prioritering av miljöinvesteringar samt nordiska leverantörers konkurrenskraft på området. I ovannämnda kalkyl har utgått från årliga, nya avtalade miljölån om 10 milj. SDR, vartill kommer en årlig tillväxt om 10 milj. SDR (netto) för utestående, aktuella förhandsutfästelser.

I enlighet med tidigare praxis synes det som ändamålsenligt att utgå från att den utökade beloppsramen räcker för en period av 4–5 år. Beloppsramen etablerades år 1982 med 350 milj. SDR och förhöjningen till 700 milj. SDR skedde år 1986. Den nu aktuella förhöjningen kan förväntas träda i kraft 1990/91 och räcka fram till 1994/95.

PIL-verksamheten 1987 – 1990 och 1991 – 1995

	Beloppsram på 700				Förhöjd beloppsram			
	1987 (utfall)	1988	1989 (budgeterat)	1990	1991	1992	1993	1994
Nuvarande verksamhet:								
<i>utestående lån</i> (avräknas till 100%, efter amorteringar)	120	200	290	390	500	620	750	890
<i>avtalade, icke utbetalda</i> <i>nya lån inkl. låneprogram</i> (avräknas till 100%)	120	130	140	150	160	170	180	190
<i>aktuella utestående</i> <i>förhandsutfästelser</i> (avräknas till 30%)	60	90	110	120	130	140	150	160
Tillkommande nya verksamheter:								
<i>samfinansieringsavtal med NDF</i> (avräknas till 100%)				10	20	30	40	50
<i>miljölån till Östeuropa</i> avtal/utbetalda lån (avräknas till 100%)				10	20	30	40	50
utestående förhandsutfästelser (avräknas till 30%)				10	20	30	40	50
Nettoutnyttjandet av beloppsramen	300	420	540	690	850	1 020	1 200	1 390

Ovannämnda tabell synes innebära att en förhöjning av beloppsramen med 700 milj. SDR skulle vara tillräcklig för en 4–5 årsperiod, utgående från den nuvarande verksamheten och volymutvecklingen. De tillkommande verksamheterna, särskilt miljölån till Östeuropa, kan emellertid i väsentlig utsträckning påverka utvecklingen från början av år 1990.

När beloppsramen ursprungligen etablerades utgjorde den 26 % av bankens totala utlåningsram. Motsvarande procentsats gällde då beloppsramen utökades år 1986. Med en förhöjning av beloppsramen för PIL på 700 milj. SDR till 1 400 milj. SDR skulle den utgöra 26 % av NIBs sammanlagda utlåningsram. Under ifrågavarande period kommer sannolikt ett behov att höja också bankens generella beloppsram för utlåning att uppkomma, varvid PIL-beloppsramens andel skulle sjunka till under 20 %.

9. Medlemsländernas garantier

En ökning av beloppsramen med 700 milj. SDR med en 90 procents riskavlyftning skulle innebära följande garantiåtaganden för medlemsländerna (beloppen i milj. SDR):

Land	Föreliggande garantiåtaganden		Nordiska fördelningsnyckeln 1989	Fördelningen av en ökad beloppsram på 1 400 MSDR	Sammanlagda garantiåtaganden efter förhöjningen	
	i SDR	(i %)			i SDR	i SDR
Danmark	142 065	(22,6)	20,9	131 670	273 735	(21,7)
Finland	111 510	(17,7)	20,4	128 520	240 030	(19,1)
Island	5 350	(1,0)	1,0	6 300	11 650	(0,9)
Norge	123 480	(19,7)	20,5	129 150	252 630	(20,1)
Sverige	247 595	(39,0)	37,2	234 360	481 955	(38,2)

Nordiska rådet

38:e sessionen

1990

Reykjavík

Del 2

Redaktion: Svenlof Karlsson
Guðrún Dager Garðarsdóttir
Viveca Wiklund
Ingegerd Wahrgren

ISBN 91-38-12394-0

Norstedts Tryckeri Stockholm 1990

Innehållsöversikt

Del 1

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista jämte förteckning över i rådet övriga anhängiga saker	23
Översikt över sessionen	37
Protokoll	39
Saker m. m.	349
Medlemsförslag (A-saker)	351
Ministerrådsförslag (B-saker)	711

Del 2

Berättelser (C-saker)	1221
Meddelanden (D-saker)	2170
Frågor (E-saker)	2374
Dokument 1 (Rapport från Nordiska rådets presidium)	2462
Dokument 2 (Regler för sessionens genomförande)	2630
Dokument 3 (Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor)	2631
Dokument 4 (Ändringar i arbetsordningen)	2632
Beslut	2633
Rekommendationer	2636
Yttranden	2702
Övriga beslut	2718
Presidium, arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga	2727
Supplement: Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris	2737
Register	2751
Översikt över sakernas behandling	2753
Personregister	2776
Ämnesregister	2793
Plan över sessionssalen	2805

Nordisk samarbejde 1989

Nordisk Ministerråds virksomhedsberetning

Nordisk Ministerråd afgiver hermed sin beretning om det nordiske samarbejde til Nordisk Råds 38. session, jfr. artikel 64 i samarbejdsoverenskomsten af 23. marts 1962 (Helsingforsaftalen).

København i december 1989

På Nordisk Ministerråds vegne

Julius Sólnes

Fridtjov Clemet

I	Året 1989 i hovedtræk	1241
II	Övergripande frågor	1244
1	Sammanfattning	1244
2	Samarbetsministrarnas arbetsfält	1245
3	Virksomheden 1989	1246
3.1	<i>Budget och ekonomi</i>	
3.2	<i>Effektivisering i ministerrådet</i>	
3.2.1	Prioritering og budsjettprosedyre	
3.2.2	Institusjonene	
3.2.3	Komiteer og komitedeltagelse	
3.2.4	Stedfortredernes nasjonale samordningsfunksjoner	
3.2.5	Stedfortredernes nordiske samordningsfunksjon	
3.2.6	Ministerrådssekretariatet	
3.2.7	Informasjonsarbeidet	
3.2.8	Budsjettprosedyren	
3.2.9	Delegasjon av beslutningsrett	
3.3	<i>Overordnede programmer o. lign.</i>	
3.3.1	Norden i Europa	
3.3.2	“Ett Starkare Norden”	
3.3.3	Datateknologi	
3.3.4	Bioteknologi	
3.3.5	Nordisk utbytestjänstgöring	
3.3.6	Flygninge- og migrationsspørgsmål	
3.4	<i>Informationsverksamheten</i>	
3.4.1	Informationsmaterial, trycksaker och AV	
3.4.2	NU-serien och NORD-publikationer	
4	Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer	1259
4.1	<i>Nordiska rådets yttranden</i>	
4.2	<i>Nordisk Råds rekommandationer</i>	
III	Lovgivningssamarbejdet	1275
1	Indledning	1275
2	Familieret	1275
2.1	<i>Ægteskabsret m. m.</i>	
2.1.1	Indgåelse og opløsning af ægteskab	

2.1.2	Ægtefællers formueretsforhold	
2.1.3	Ugifte samboendes formueforhold	
2.1.4	Registreret partnerskab	
2.2	<i>Forældre og børn</i>	
2.2.1	Myndighed og samværsret	
2.2.2	Fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser om forældremyndighed og samværsret	
2.2.3	Insemination m. m.	
2.3	<i>Værgemål</i>	
3	Aftaleret, køberet, forbrugerret m. m.	1279
3.1	<i>Aftaleret</i>	
3.2	<i>Almindelig køberet</i>	
3.3	<i>Forbrugerret</i>	
3.3.1	Forbrugerkøb	
3.3.2	Forbrugertjenester	
3.3.3	Kreditaftaler	
3.3.4	Forbrugerbeskyttelse ved ejendomskøb	
3.4	<i>Handelsagenter og handelsrepræsentanter</i>	
3.5	<i>Anden lovgivning vedrørende formueretlige aftaler</i>	
4	Erstatnings- og forsikringsret	1283
4.1	<i>Erstatningsret</i>	
4.1.1	Den almindelige erstatningsret	
4.1.2	Produktskader	
4.1.3	Miljøskader	
4.1.4	Atomskader	
4.2	<i>Forsikringsret</i>	
5	Transportret	1284
5.1	<i>Søret</i>	
5.2	<i>Luftret</i>	
5.3	<i>Øvrig transportret</i>	
6	Immaterielret	1285
6.1	<i>Ophavsret</i>	
6.2	<i>Industriell retsbeskyttelse</i>	
7	Selskabsret	1286
8	Edb-ret	1287
8.1	<i>Generelt om edb-ret</i>	
8.2	<i>Integritetsspørgsmål</i>	
8.3	<i>Betalingsystemer og edb</i>	

9	Strafferet	1288
9.1	<i>Narkotikakriminalitet</i>	
9.2	<i>Økonomisk kriminalitet</i>	
10	Procesret	1289
11	Offentlig ret	1289
12	Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer	1290
12.1	<i>Nordisk Råds udtalelser</i>	
12.2	<i>Nordisk Råds rekommandationer</i>	
IV	Konsumentpolitik	1294
1	Sammanfattning	1294
2	Den konsumentpolitiske utvecklingen i de nordiska länderna	1294
3	Det nordiska samarbetet inom konsumentsektorn	1295
4	Verksamheten 1989	1295
4.1	<i>Projektverksamheten</i>	
4.1.1	Konsumenternas säkerhet	
4.1.2	Konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen	
4.1.3	Konsumentutbildning och -information	
4.1.4	Konsumentinflytande	
5	Nordiska rådets yttrande och rekommendationer	1299
5.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
V	Næringsmidler	1301
1	Sammenfatning	1301
2	Utviklingen i de nordiske land	1301
3	Det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet	1301
4	Virksomheten 1989	1302
4.1	<i>Styrking av Norden som hjemmemarked</i>	

4.2	<i>Norden og EF</i>	
4.3	<i>Drikkevann</i>	
4.4	<i>Radioaktivitet i næringsmidler</i>	
4.5	<i>Kosthold og ernæring</i>	
4.6	<i>Toksikologi og risikovurdering</i>	
4.7	<i>Næringsmiddelkontroll</i>	
5	Nordiska rådets yttrande	1306
VI	Jämställdhetssamarbetet	1307
1	Sammanfattning	1307
2	Utveckling i de nordiska länderna	1307
3	Riktlinjer för det nordiska jämställdhetssamarbetet	1308
4	Verksamheten 1989	1309
4.1	<i>Arbetslivet</i>	
4.1.1	BRYT-projektet	
4.1.2	Lika lön för kvinnor och män	
4.1.3	Rekrytering av fler kvinnor till databranschen	
4.2	<i>Social- och familjepolitik</i>	
4.2.1	Samliv i Norden	
4.2.2	Seminarie serie om invandrade kvinnor	
4.2.3	Muslimska kvinnor i Norden	
4.2.4	Seminarium om offentlig barnomsorg	
4.2.5	Seminarium om de ekonomiska konsekvenserna av fördelningen av betalt och obetalt arbete	
4.3	<i>Övrigt</i>	
4.3.1	Kvinnor och män i Norden – Fakta om jämställdhet	
4.3.2	Mansrollsseminarium	
4.3.3	Integrering av jämställdhet i andra sektorer	
5	Nordiska rådets yttrande och rekommendationer	1315
5.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
VII	Allmennkultur og mediasamarbeid	1318
1	Innledning	1318
2	Utvikling	1318
2.1	<i>Ny struktur på allmenkulturområdet</i>	
2.2	<i>Omstrukturering og omprioritering innenfor budsjettet</i>	

3	Institusjoner og faste samarbeidsorganer	1319
3.1	<i>Nordens Hus i Reykjavik</i>	
3.2	<i>Nordiskt konstcentrum på Sveaborg</i>	
3.3	<i>Nordens Hus på Färöarna</i>	
3.4	<i>Nordens Institut i Grønland (NAPA)</i>	
3.5	<i>Nordens institut på Åland</i>	
3.6	<i>Nordisk samisk institutt (NSI)</i>	
3.6.1	Nordisk sameråd	
3.7	<i>Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde</i>	
3.8	<i>Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet</i>	
3.9	<i>Nordisk filmkomité</i>	
3.10	<i>Nordisk litteratur- og bibliotekkomité</i>	
3.11	<i>Nordisk Musikkommitté (NOMUS)</i>	
3.11.1	Nordiska rådets musikpris	
3.12	<i>Nordisk teater- og dansekomité</i>	
3.13	<i>Nordisk ungdomskomité</i>	
3.14	<i>Nordisk idrettssamarbeid</i>	
4	Nordisk Råds ytringer og rekommandasjoner	1325
4.1	<i>Nordisk Råds ytringer</i>	
4.2	<i>Nordisk Råds rekommandasjoner</i>	
VIII	Utdanning	1335
1	Innledning	1335
2	Utvikling	1335
2.1	<i>Omorganisering av utdanningsområdet</i>	
3	Institusjoner og faste samarbeidsorganer	1335
3.1	<i>Nordens folklige akademi</i>	
3.2	<i>Nordisk språksekretariat</i>	
3.3	<i>Nordiska språk- och informationscentret</i>	
3.4	<i>Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS</i>	
3.4.1	Internasjonellt samarbeide	
3.4.2	Yrkespedagogisk forsknings- og utveklingsarbeid	
3.4.3	JUREK-projektet	
3.4.4	NIVU-projektet (Norden i växt)	
3.4.5	SKOLARB-projektet	
3.4.6	Skoladministrativ handbok	
3.4.7	Sprogligt samarbeide i Norden	

3.4.8	Samarbejde inden for små yrkesfag	
3.4.9	Lærer- og elevudveksling i Norden	
3.4.10	Nordplus-junior	
3.4.11	Miljøundervisning	
3.4.12	Ligestilling i læreruddannelsen	
3.4.13	BRYT-projektet	
3.4.14	Samarbejde om fiskeriundervisning	
3.4.15	Oversættelse af rapport om Europarådets projekt 1982 – 87 om udvikling i grundskolen	
3.5	<i>Styringsgruppen for nordisk samarbejde om folkeoplysning og voksenundervisningssamarbejde</i>	
3.5.1	Folkeoplysningsstøtteordningen	
3.5.2	Bloktilskud	
3.5.3	Enkelt støtte	
3.5.4	Folkehøjskolestøtteordningen	
3.5.5	VOKS UD – netværksprojektet	
3.5.6	Voksenlæring og arbejdslivet	
3.5.7	Information og dokumentation om FoU-arbejde, folkeop- lysning og voksenundervisning	
3.5.8	Informationsformidling	
3.6	<i>Dataprogramgruppen, samarbejde kring datateknologi og programvaruforsörjning</i>	
4	Nordiska rådets rekommendationer	1346
IX	Forskning och högre utbildning	1350
1	Inledning	1350
2	Verksamhetsplanering	1350
2.1	<i>Nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet</i>	
2.2	<i>Kulturhandlingsplanen</i>	
2.3	<i>Omstrukturering och omprioritering inom kulturbudgeten</i>	
3	Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)	1351
3.1	<i>Forskarutbildning och forskarrörlighet</i>	
3.2	<i>Initiativområden</i>	
3.3	<i>Forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation</i>	
3.4	<i>Forskningspolitiska studier</i>	
4	De nordiska forskningsinstitutionerna och motsv.	1353
5	Projektverksamhet	1354

6	Utvärdering av forskningsverksamhet	1354
6.1	<i>Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)</i>	
6.2	<i>Övriga utvärderingar</i>	
7	Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning	1354
7.1	<i>Nordisk utbildningsgemenskap</i>	
7.2	<i>Nordplus</i>	
8	Nordiska rådets yttranden och rekommendationer	1355
X	Arbetsmarked	1359
1	Sammenfatning	1359
2	Indledning	1359
2.1	<i>Den generelle udvikling på arbejdsmarkedet</i>	
2.2	<i>Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmarkedspolitikens område</i>	
3	Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1989	1362
3.1	<i>Det fælles nordiske arbejdsmarked</i>	
3.2	<i>Arbajdsmarkedets funktionsmåde</i>	
3.3	<i>Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken</i>	
3.4	<i>Metodeudvikling m. m.</i>	
3.5	<i>Den økonomiske handlingsplan, Norden i Vækst, 1986—88</i>	
3.6	<i>Arbajdsmarkedssamarbejdets medvirken i den nye ligestillingshandlingsplan, 1989—93</i>	
4	Nordisk Råds ytringer og rekommandationer	1365
4.1	<i>Nordisk Råds ytring</i>	
4.2	<i>Nordisk Råds rekommandationer</i>	
XI	Arbetsmiljö	1368
1	Sammanfattning	1368
2	Utvecklingen i länderna	1368
3	Samarbetets struktur på arbetsmiljöområdet	1369

4	Verksamheten 1989	1370
4.1	<i>Forskningsverksamhet</i>	
4.2	<i>Tillsynsverksamhet</i>	
4.3	<i>Arbetsliv och arbetsrätt</i>	
4.4	<i>Arbetsmiljön i Europaperspektiv</i>	
4.5	<i>NIVAs verksamhet</i>	
5	Nordiska rådets yttranden och rekommendationer	1376
5.1	<i>Nordiska rådets yttranden</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
XII	Socialpolitik	1379
1	Sammenfatning	1379
2	Udviklingen inden for social- og sundhedsvæsenet i de nordiske lande	1379
3	Grundlaget for samarbejdet på social- og sundhedsområdet	1379
4	Det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet	1380
4.1	<i>Socialpolitisk ministermøde</i>	
4.2	<i>Samarbete på hälso- och sjukvårdens område</i>	
4.2.1	1989 års medicinaldirektörmöte	
4.2.2	Samarbete på tandvårdsområdet	
4.2.3	Läkemedelssamarbetet	
4.2.4	Medicinalstatistiskt samarbete	
4.2.5	Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal	
4.2.6	Samnordiska insatser mot AIDS	
4.2.7	Nordisk handlingsplan mot cancer	
4.2.8	Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder	
4.2.9	Förstudier inom hälso- och sjukvårdsområdet	
4.3	<i>Samarbejde på socialsektorens område</i>	
4.3.1	Generaldirektørernes (social) møde	
4.3.2	Socialhjælp m. v. og socialforsikring	
4.3.3	Børne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbejde	
4.3.4	Ældreområdet	
4.3.5	Handicapområdet	
4.3.6	Socialstatistisk samarbejde	
4.3.7	Samarbejde vedr. rusmidler	
4.4	<i>Efteruddannelse</i>	
4.4.1	Nordisk uddannelsesprojekt for udvikling af social service (NOPUS)	

4.4.2	Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD)	
4.4.3	Nordiska hälsovårdshögskolan	
5	Nordiska rådets rekommendationer	1390
XIII	Miljövård	1404
1	Sammanfattning	1404
2	Det nordiska samarbetet inom miljösektorn	1404
3	Verksamhet 1989	1405
3.1	<i>Globala miljö- och resursproblem och utvecklings-samarbete</i>	
3.2	<i>Luftföroreningar</i>	
3.3	<i>Vatten- och havsföroreningar</i>	
3.4	<i>Miljö kvalitetsövervakning</i>	
3.5	<i>Kemikalier</i>	
3.6	<i>Kemikalieolyckor</i>	
3.7	<i>Återvinning och avfall</i>	
3.8	<i>Buller</i>	
3.9	<i>Naturvård och friluftsliv</i>	
3.10	<i>Miljöforskning</i>	
3.11	<i>Miljöekonomi</i>	
3.12	<i>Miljödata</i>	
3.13	<i>Norden – EG</i>	
3.14	<i>Samarbete inom trafik/miljöområdet</i>	
3.15	<i>Information</i>	
3.16	<i>Projektverksamhet</i>	
4	Nordiska rådets yttranden och rekommendationer	1416
4.1	<i>Nordiska rådets yttranden</i>	
4.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
XIV	Transport och kommunikation	1425
1	Sammanfattning	1425
2	Utveckling inom transportsektorn	1425
3	Det nordiska trafiksamarbetet	1426

4	Verksamheten 1989	1426
4.1	<i>Faste forbindelser over Øresund</i>	
4.2	<i>Samarbetet kring EGs transportpolitikk</i>	
4.3	<i>Nordiskt samarbeide angående flyg-, jærnvægs- og sjøsikkerhet</i>	
4.4	<i>Post- og telesamarbeide</i>	
4.5	<i>Meteorologi</i>	
4.6	<i>Nordisk kommitté for transportforskning (NKTF)</i>	
4.7	<i>Nordiskt vægteknisk forbund (NVF)</i>	
4.8	<i>Projecktverksamheten</i>	
5	Nordiska rådetts yttranden og rekommendationer	1430
5.1	<i>Nordiska rådetts yttranden</i>	
5.2	<i>Nordiska rådetts rekommendationer</i>	
XV	Trafikksikkerhet	1437
1	Innledning	1437
2	Utviklingen på trafikksikkerhetssektoren i de nordiske land	1437
3	Gjeldende samarbeide	1437
4	Virksomheten i 1989	1438
4.1	<i>Nordisk Bilteknisk Komite (NBK)</i>	
4.2	<i>Nordisk Komite for Trafikksikkerhetsforskning (NKT)</i>	
4.3	<i>Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV)</i>	
5	Oppfølging av nordisk handlingsplan for øket trafikksikkerhet i Norden	1441
5.1	<i>Hastighetsovertredelser</i>	
5.2	<i>Promillekjøring</i>	
5.3	<i>Nyutdannede førere</i>	
5.4	<i>Ubeskyttede trafikkanter</i>	
6	Nordisk Råds uttalelser og rekommendasjoner	1442
XVI	Turism	1445
1	Sammanfattning	1445

2	Det nordiska turistsamarbetet	1445
3	Nytt nordiskt turistprogram	1445
4	Verksamheten i övrigt 1989	1446
4.1	<i>Allmänt</i>	
4.2	<i>Projektverksamheten 1989</i>	
5	Regionalt samarbete	1448
6	Nordiska rådets rekommendationer	1448
XVII	Finans- och ekonomisektorn	1451
1	Sammanfattning	1451
2	Det ekonomiska läget i omvärlden och i Norden	1451
2.1	<i>Det internationella ekonomiska läget</i>	
2.2	<i>De nordiske lande</i>	
3	Allmänt	1454
4	Verksamheten 1989	1456
5	Valuta- och kapitalmarknadsfrågor	1459
5.1	<i>Utvecklingen på växelkursområdet i Norden</i>	
5.2	<i>Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar</i>	
6	Nordiska ekonomiska forskningsrådet	1463
7	Nordiska rådets rekommendationer	1464
XVIII	Industripolitik	1467
1	Sammanfattning	1467
2	Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna	1467
3	Det nordiska samarbetet inom industrisektorn	1468
3.1	<i>Ministerrådet</i>	
3.2	<i>Institutionerna</i>	
3.2.1	Nordiska industrifonden	

3.2.2	Nordtest	
3.2.3	Nordex	
3.3	<i>Projekt</i>	
4	Nordiska rådets yttrande och rekommendation	1472
4.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
4.2	<i>Meddelande om Nordiska rådets rekommendation</i>	
XIX	Energipolitikk	1474
1	Sammenfatning	1474
2	Sektorens struktur m.v.	1475
3	Virksomheten 1989	1476
3.1	<i>Naturgass</i>	
3.2	<i>Olje- og gassarbeidet i Vestnorden</i>	
3.3	<i>Oljemarknad</i>	
3.4	<i>Energimarknader och energiplanering</i>	
3.5	<i>Energiforskning</i>	
3.6	<i>Energi och miljö</i>	
3.7	<i>Energiøkonomisering</i>	
3.7.1	Seminarer	
3.7.2	Andre aktiviteter	
3.8	<i>Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål</i>	
3.8.1	Myndighedskompetence på kernekraftområdet	
3.8.2	Afslutning af kernesikkerhedsprogrammet 1985 – 89	
3.8.3	Planlægning af fortsat kernesikkerhedsforskning	
3.8.4	Transport og bortskaffelse af radioaktivt materiale	
3.8.5	Andre NKA-aktiviteter	
4	Nordisk Råds rekommandasjoner	1481
XX	Handelspolitikk	1485
1	Sammenfatning	1485
2	Utvikling innen det handelspolitiske samarbeid mellom de nordiske land	1485
3	Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m.v.	1486

4	Virksomheten 1989	1487
4.1	<i>EK-Handel</i>	
4.2	<i>Styringsgruppen for avvikling av tekniske handels-hindringer i Norden (STH)</i>	
4.3	<i>Nordisk Projektekspofond (NoPEF)</i>	
4.4	<i>Prosjektvirksomheten</i>	
5	Nordisk Råds ytring og rekommandasjon	1491
XXI	Regionalpolitikk	1493
1	Sammanfattning	1493
2	Den regionala utvecklingen	1493
3	Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området	1494
4	Verksamheten 1989	1494
4.1	<i>Allmänt</i>	
4.2	<i>Utredningsverksamhet</i>	
4.3	<i>Gränsregionalt samarbete</i>	
4.4	<i>Nordisk regionalpolitisk forskning</i>	
4.5	<i>Gemensamma regionalpolitiska stödordningar</i>	
5	Nordiska rådets yttrande och rekommendationer	1501
5.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
XXII	Bistand	1504
1	Sammenfatning	1504
2	Udviklingen inden for bistandsområdet	1504
3	Bistandssektorens struktur	1504
4	Virksomheden 1989	1505
4.1	<i>Nordisk utviklingsfond (NDF)</i>	
4.2	<i>Regionalt samarbejde</i>	
4.2.1	SADCC	
4.2.2	Centralamerika	

4.3	<i>Andre arbejdsgrupper</i>	
4.3.1	Namibia	
4.3.2	Miljø og bistand	
4.3.3	Kvinder og udvikling	
4.4	<i>Samarbejde i internationale spørgsmål</i>	
4.5	<i>Multilateralt samarbejde</i>	
4.6	<i>FN i udviklingssamarbejdet</i>	
4.7	<i>Samfinansierede nordiske projekter</i>	
4.7.1	Landbrugs- og fiskeriprojektet i Moçambique	
4.7.2	Støtte til SATCC	
4.7.3	Regional genbank for plantevækster i SADCC	
5	Nordisk råds ytring og rekommandation	1510
5.1	<i>Ytring</i>	
5.2	<i>Rekommandation</i>	
XXIII	Jord- og skovbrug	1512
1	Sammenfatning	
2	Jord- og skovbrugets udvikling i de nordiske lande	1512
3	Det nordiske samarbejde inden for jord- og skovbrugs-området	1513
4	Virksomheden 1989	1514
4.1	<i>Almene og politiske spørgsmål</i>	
4.2	<i>Bioteknologi</i>	
4.3	<i>Jordbrugsforskning</i>	
4.4	<i>Skovforskning</i>	
4.5	<i>Forskeruddannelse</i>	
4.6	<i>Nordisk Genbank (NGB)</i>	
4.7	<i>Genbanksamarbejde om husdyr</i>	
4.8	<i>Planteforædling</i>	
4.9	<i>Kontrolinstitutionernes samarbejde</i>	
4.9.1	Veterinærområdet	
4.9.2	Plantesundhedsområdet	
4.9.3	Frøkontrol	
4.9.4	Landbrugskemi	
4.9.5	Foderstofkontrol	
4.9.6	Jordbrugsmaskiner	
4.9.7	Landbrugsbyggeri	
4.9.8	Planteværnmidler	

XXIV	Fiskeri	1521
1	Sammenfatning	1521
2	Fiskerienes utvikling i de nordiske landene	1521
3	Nordisk samarbeid innenfor fiskeriområdet	1522
4	Virksomheten i 1989	1523
4.1	<i>Almene og politiske spørsmål</i>	
4.2	<i>Marin Økologi</i>	
4.3	<i>Akvakultur</i>	
4.4	<i>Teknologi og Markedsspørsmål</i>	
5	Nordisk Råds rekommandationer	1524
XXV	Bygg- og bostadssektorn	1526
1	Sammanfattning	1526
2	Utveckling inom bygg- och bostadssektorn	1526
3	Samarbetets oppbyggnad	1527
3.1	<i>Harmonisering och standarder</i>	
3.2	<i>Forskning och utveckling</i>	
3.3	<i>Bostadspolitisk samverkan</i>	
4	Verksamheten 1989	1528
4.1	<i>Ministerrådet</i>	
4.1.1	Den europeiska integrationen	
4.1.2	Inomhusklimat	
4.2	<i>Harmonisering och standardisering</i>	
4.3	<i>Forskning och utveckling</i>	
4.4	<i>Bostadspolitiskt samarbete</i>	
4.5	<i>Projektverksamhetens ekonomiska sammanställning</i>	
Bilagor		
1.	Nationella rapporter med anledning av rek. nr 48/1988/s om handlingsplan mot havsföroreningar	1534
2.	Budget- och kontrollutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1989 (C 1) jämte Bihang 1 – 5 (fackutskottens uttalanden)	1565

Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer

<i>Rek. nr.</i>	<i>Ang.</i>	<i>Sida</i>
24/1974/j	Samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden	1327
18/1980/s	Arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m. . .	1377
18/1981/t	Vägbeläggning och trafiksäkerhet	1431
13/1983/k	Videogram med nordiska TV-program och filmer . . .	1328
24/1983/s	Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården . .	1390
25/1983/s	Samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade	1390
10/1984/s	Beskrivningsmodell för beräkning av naturresurser . .	1417
18/1984/j	Samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter	1262
9/1985/t	Samarbete om handelssjöfarten pkt. 1.	1263
13/1985/k	Nordiska stoffet i läromedel och läroplaner	1346
14/1985/k	Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land	1347
21/1985/s	Program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa	1365
22/1985/s	Åtgärder mot drogmissbruk i trafiken	1391
23/1985/s	Handlingsplan mot narkotika	1391
24/1985/s	Harmonisering av miljöskyddslagstiftning	1417
9/1986/s	Gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare	1366
10/1986/s	Nordbors rättigheter	1291
11/1986/s	Sysselsättning för ungdom inom kultursektorn	1366
13/1986/s	Skydd för älvar på Nordkalotten	1418
16/1986/t	Blyfri bensin i Norden	1419
18/1986/t	Låsningsfria bromssystem i bilar (A 729/t)	1442
32/1986/j	Likartade regler om förbud mot att driva rörelser . . .	1291
1/1987/j	Barns skydd i krig, pkt. 1	1263
2/1987/j	Nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik	1392
4/1987/k	Nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram	1329
10/1987/k	Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna	1329
15/1987/s	Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor	1377
16/1987/s	Samarbete kring högspecialiserad sjukvård	1392
17/1987/s	Handlingsprogram mot AIDS	1393
18/1987/s	Internationell samverkan mot AIDS	1394
22/1987/s	Stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete	1394

23/1987/s	Ökade flyttningmöjligheter för pensionärer i Norden	1394
24/1987/s	Samarbete kring genteknologi	1263
41/1987/t	Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden (A 756/t)	1443
42/1987/t	Internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet (A 756/t)	1443
43/1987/t	Inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort	1432
44/1987/t	Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden	1432
45/1987/b	Finansiering av det nordiska samarbetet	1464
5/1988/t	Turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet (A 787/t)	1502
7/1988/t	Storstädernas trafik- och miljöproblem (A 814/t)	1433
8/1988/t	Snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna (A 815/t)	1433
10/1988/s	Intensifierat behandlingsarbete mot missbruk (A 776/s)	1395
11/1988/s	Rökfria miljöer m. m. (A 789/s)	1396
12/1988/s	Internationella restriktioner mot tobakskonsumtion (A 789/s)	1397
14/1988/s	Reduktion av svavel- och kväveutsläpp (A 779/s)	1419
16/1988/s	Miljövänlig avfallshantering (A 783/s)	1420
18/1988/s	Forskning kring sälbestånden (A 793/s)	1524
20/1988/s	Åtgärder för bättre miljö (A 809/s)	1420
22/1988/s	Årlig lägesrapport om miljöpolitik (A 818/s)	1421
25/1988/e	Program för nordiskt biståndssamarbete (B 79/e)	1511
30/1988/e	Nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas (A 777/e)	1481
32/1988/e	Avveckling av kärnkraften (A 788/e)	1482
33/1988/e	"Frikommunförsök" över riksgränserna i Norden (A 792/e)	1502
35/1988/k	Program för kulturminnesvård och världskulturarvet (A 775/k)	1331
37/1988/k	Förstärkt nordiskt ungdomssamarbete (A 802/k)	1332
39/1988/k	Nordiskt kommunalt skolsamarbete (A 811/k)	1348
43/1988/j	Samarbete om kriminalitetsefterforskning (A 806/j)	1292
44/1988/j	Reell likalön mellan kvinnor och män (A 812/j)	1316
46/1988/s	Nordiskt miljöprogram (B 85/s)	1421
47/1988/s	Internationell miljöpolitik (B 86/s)	1422
48/1988/s	Handlingsplan mot havsföroreningar (B 86/s, B 86Ä/s)	1423
1/1989/e	Gemensam nordisk studie om Europa-frågorna (A 819/e)	1264
2/1989/e	Samarbetsplan på energiområdet (B 88/e)	1482
3/1989/e	Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989–1992 (B 89/e)	1464

4/1989/e	Samarbetsprogram på fiskeriområdet (B 90/e)	1525
5/1989/e	Ökat samarbete i internationella frågor (A 867/e) . . .	1264
6/1989/e	Ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas åtgärder till 38:e sessionen (A 867/e) . .	1267
7/1989/k	Ändring av det nordiska kulturavtalet (B 95/k)	1332
8/1989/k	Projekt Nordjobbs fortsättning (A 822/k)	1268
9/1989/k	Nordiska lägerskolor (A 823/k)	1348
10/1989/k	Stöd till den skogsfinska kulturen (A 830/k)	1333
11/1989/k	Barnboksinstitut för de små språkområdena (A 834/k)	1333
12/1989/k	Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer (A 837/k)	1356
13/1989/k	Utbildnings- och praktikantutbytessamarbete med EG (A 840/k)	1349
14/1989/k	Nordisk bokserie (A 848/k)	1334
15/1989/j	Samarbetsprogram på konsumentområdet (B 81/j) . .	1299
16/1989/j	Nordisk överenskommelse om folkregistrering (B 92/j)	1268
17/1989/j	Handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993 (B 94/j)	1317
18/1989/j	Projekt på flyktingområdet (A 829/j)	1269
19/1989/j	Begränsning av export av farliga varor (A 852/j)	1300
20/1989/j	Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftning mot Sydafrika (A 854/j)	1270
21/1989/t	Nordiskt turistprogram (B 93/t och A 856/t)	1448
22/1989/t	Ökat samarbete inom turismen (B 93/t och A 856/t)	1450
23/1989/t	Samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)	1271
24/1989/t	Utvidgat Nordreskort (A 821/t)	1434
25/1989/t	Ökat samarbete inom järnvägstrafiken (A 827/t och A 858/t)	1435
26/1989/t	Fordonstekniskt samarbete (A 833/t)	1444
27/1989/t	Samordnad trafik- och trafikläroutbildning (A 863/t)	1444
28/1989/s	Handlingsplan mot cancer (B 96/s)	1397
29/1989/s	Nordisk arbetsmiljökonvention (B 97/s)	1378
30/1989/s	Utbildning och legitimation för kiropraktorer (A 825/s)	1397
31/1989/s	Hjälpmedelförsörjning för handikappade (A 826/s) . .	1398
32/1989/s	Samarbetsorgan för räddningstjänstområdet (A 828/s)	1271
33/1989/s	Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken (A 832/s)	1398
34/1989/s	Nordisk arbetsmarknad för lantmätare (A 842/s) . . .	1367
35/1989/s	Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden (A 846/s)	1401
36/1989/s	Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden (A 850/s och A 850Ä/s)	1403

37/1989/s	Skydd av den nordiska havsfågelfaunan (A 853/s) . . .	1423
38/1989/s	Nordiskt miljö- och biologigrupp 1990 (A 855/s och A 855Ä/s)	1424
39/1989/s	Plan för att reducera koldioxidutsläppen (A 869/s) . .	1424
40/1989/e	Avskaffande av tull- och gränsprocedurer (A 898/e) . .	1491
41/1989/e	Utökat nordiskt utbildningssamarbete (A 898/e)	1356
42/1989/e	Utvecklingsplan för Nordisk industrifond (A 898/e)	1473
43/1989/e	Överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)	1424
44/1989/e	Nordiskt institut för EG-rätt (A 898/e)	1292
45/1989/e	Uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92 (A 898/e)	1272
46/1989/k	Åtgärder för Nordplus-programmets genomförande (A 872/k)	1357
47/1989/b	Nordiska ministerrådets budget för 1990 (B 98/b) . . .	1273

Kapitel I

Året 1989 i hovedtræk

Udviklingen i både Vest- og Østeuropa sætter i stigende grad sit præg på det nordiske samarbejde. I ministerrådsorganisationen overvejer man, hvorledes Norden – udover de initiativer som allerede er taget på miljøområdet – kan støtte den forandringsproces, som skrider hastigt frem i de østeuropæiske lande, og på hvilke områder, der kan indledes et samarbejde.

Det analysearbejde, som ministerrådet gennemførte i 1988 for at beskrive betydningen for det fremtidige nordiske samarbejde af dannelsen af EF's indre marked, resulterede i 1989 i udarbejdelsen og vedtagelsen af "Arbejdsprogram Norden i Europa 1989 – 1992".

Dette arbejdsprogram repræsenterer sammen med "Et stærkere Norden – Økonomisk Handlingsplan 1989 – 1992", der ligeledes blev vedtaget i 1989, en bred vifte af samarbejdsområder, hvor ministerrådet inden angivne tidsfrister vil bringe det nordiske samarbejde på højde med udviklingen af EF's indre marked. Arbejdsprogrammet peger endvidere på konkrete områder, hvor det er muligt for Norden at påvirke den europæiske integrationsproces med respekt af de 5 nordiske landes medlemskab af henholdsvis EF og EFTA.

En række embedsmandskomiteer har for at styrke arbejdet med Norden og Det indre Marked nedsat særlige EF udvalg, som skal følge EF's arbejde med skabelsen af det indre marked og vurdere, hvilke nordiske samarbejdsinitiativer der vil være behov for. Sådanne udvalg er nedsat inden for områderne arbejdsmiljø, miljø, forbrugerbeskyttelse, transport og handel.

På flere områder har det nordiske samarbejde etableret forbindelser med det øvrige Vesteuropa. Industriministrene har således iværksat et program for udvidet tekniskindustrielt samarbejde mellem Norden og det øvrige Vesteuropa baseret på et samarbejde mellem Nordisk Industrifond og de nationale, forskningsfinansierende organer. Der foregår konsultationer mellem EF Kommissionen og Nordisk Lægemedlænævns samt Nordisk Institut for odontologisk Materialeprøvning, og Styringsgruppen for nordisk Skolesamarbejde har aftalt udveksling af erfaringer og informationer med EF Kommissionen. I 1989 er ministerrådet blevet medlem af "Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen", der modtager støtte fra Europarådet og EF. Hermed er de nordiske grænseregioner sikret adgang til et samarbejde og en erfaringsudveksling med grænseregionerne i det øvrige Vesteuropa.

I overensstemmelse med den økonomiske handlingsplan har finansministrene besluttet, at et *frit kapitalmarked* skal være indført i de nordiske lande, undtagen Island, fra 1. juli 1990.

På *transportområdet* er man i 1989 begyndt en gradvis afregulering af lastbilers tredjelandstrafik således, at der fra 1. januar 1993 vil være skabt et frit transportmarked på dette område. Endvidere forberedes en vidtgående afregulering af bustrafikken mellem Finland, Norge og Sverige.

Som et led i *Samarbejdsprogrammet for afvikling af tekniske handelshindringer i Norden* er der i 1989 udgivet en ny og udvidet udgave af publikationen "Produktområder med ligeværdige regler".

Arbejdsmiljøkonventionen blev vedtaget den 29. juni 1989. Med udgangspunkt i konventionen er der udarbejdet et samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet for perioden 1990–1993, der vil blive forelagt som ministerrådsforslag ved Nordisk Råds 38. session. Programmet omfatter bl.a. forsøg med trepartssamarbejde på nordisk plan, samarbejde om effektivisering af tilsynsfunktionerne og et udvidet forskningssamarbejde.

Det nordiske samarbejde på *miljøområdet* bliver stadig mere omfattende. Der er i 1989 udarbejdet forslag til revision af handlingsplanen mod havforurening, forslag til ny handlingsplan mod luftforurening, forslag til en handlingsplan på affaldsområdet samt forslag til et nordisk miljøfinansieringsselskab, der skal medvirke ved finansieringen af miljøforbedringsprojekter i Østeuropa, når nordiske virksomheder deltager i disse. De fire forslag vil blive forelagt som ministerrådsforslag ved Nordisk Råds 38. session. Forbrugermi­nistrerne har endvidere vedtaget en principbeslutning om indførelse af en nordisk, frivillig, positiv miljømærkning af varer.

I overensstemmelse med Verdenskommissionens princip om inddragelse af miljøhensyn i alle sider af samfundslivet har samarbejdsministrene fastsat retningslinjer for samordning af miljøspørgsmål i ministerrådsorganisationen som helhed. Som et led i gennemførelsen af disse retningslinjer er der i 1989 indledt et konkret samarbejde mellem miljøsektoren og finans-, trafik-, samt jord- og skovbrugssektorerne. På energiområdet har man besluttet, at der skal afsættes budgetmidler til opfølgning af Verdenskommissionens rapport.

Nordisk Projektekspor­tfond (NoPEF) blev efter en seksårig forsøgsperiode etableret som en permanent nordisk institution i 1989. Den har opnået en sådan position i erhvervslivet, at den i det forløbne år har modtaget ansøgninger om støtte til et samlet beløb, der var tre gange så stort som de midler, der var til rådighed. Fonden har i 1989 taget de første initiativer på miljøinvesteringsområdet i Østeuropa.

Under *kulturhandlingsplanen* er der udarbejdet et handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden, som vil blive forelagt som ministerrådsforslag ved Nordisk Råds 38. session.

Nordplus har betydet en kraftig vitalisering af uddannelsessamarbejdet mellem de højere uddannelsesinstitutioner i Norden. Der er hidtil indgået ca. 150 samarbejdsaftaler, og 200 institutioner har udpeget Nordplus-kontaktpersoner. Nordplus er også blevet vel modtaget af de studerende. Mindre end halvdelen af de stipendieansøgninger, der indkom i 1989, har kunnet imødekommes.

I efteråret 1989 blev Nordplus-junior iværksat. Dette program omfatter elever og lærer ved almene og erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner på gymnasialt niveau.

Kultur- og undervisningsministrene har i 1989 vedtaget at oprette en *nordisk film- og TV-fond* for produktion af film, TV og videogrammer. Fonden finansieres ligeligt af ministerrådet, TV-selskaberne og de nationale filminstitutioner således, at fonden kan yde støtte med 45 mio DKK årligt – foreløbigt i en femårig forsøgsperiode.

En effektivisering af ministerrådsorganisationen er påkrævet i den nuværende situation. Den skal bl.a. leve op til de krav om nytænkning og hurtige beslutninger, som den europæiske udvikling og den ønskede styrkelse af det nordiske samarbejde stiller til den.

Med udgangspunkt i det forprojekt, som de statslige rationaliseringsorganer gennemførte i slutningen af 1988, har ministerrådet taget en række initiativer i 1989. Rutinerne for ministerrådets arbejde med budgettet er blevet lagt om. En undersøgelse af budgetperspektiverne for de aktiviteter, som finansieres over det nordiske budget, er iværksat med henblik på gennemførelse af en mere langsigtet budgetstyring og -prioritering. Ministerrådssekretariatets arbejdsformer og ansvarsfordeling gennemgås med henblik på en styrkelse af de samordnende funktioner og en strammere budgetstyring. Der er endvidere iværksat en kritisk gennemgang af de nordiske institutioner og ministerrådsorganisationens komiteer, udvalg o. l.

Ved Nordisk Råds 38. session ventes følgende ministerrådsforslag forelagt til behandling:

- Forslag til overenskomst om gensidig godkendelse af højere, erhvervskompetencegivende uddannelser af mindst 3 års varighed
- Forslag om etablering af et nordisk miljøfinansieringsselskab
- Forslag om forhøjelse af rammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån
- Forslag til retningslinjer for Nordisk Forskningspolitisk Råds arbejde
- Forslag til handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden
- Forslag til ændring af statutterne for Nordisk Kulturfond
- Forslag til samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet
- Forslag til handlingsprogram på affaldsområdet
- Forslag til revision af handlingsprogrammet mod havforurening
- Forslag til handlingsprogram mod luftforurening
- Forslag til samarbejdsprogram på det regionalpolitiske område
- Forslag til revision af handlingsprogrammet for jord- og skovbrugsområdet

Kapitel II

Övergripande frågor

1 Sammanfattning

Arbetet med att främja den europeiska dimensionen i det nordiska samarbetet har under samarbetsministrarnas ledning utgjort det viktigaste momentet i Nordiska ministerrådets arbete under år 1989. Arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92", med klara mål och tidsfrister fastställdes den 19 juni (se meddelande om rekommendation 5/1989/e). Budgetmässigt har programmet getts högsta prioritet och finansieringen är säkrad. Programmet följs upp löpande. Den första rapporten om genomförandet av arbetet föreläggs Nordiska rådets session i Reykjavik.

Samarbetsministrarnas och ställföreträdarkommittens ansträngningar att effektivisera ministerrådets arbete har under det gångna året fortsatt. De nordiska rationaliseringsmyndigheterna presenterade i januari 1989 en förprojektrapport om ministerrådsorganisationen. Utgående från olika överväganden som föranletts av rapporten har ministerrådet bl. a. lagt om rutinerna för ministerrådets budgetarbete, startat en analys av långsiktiga budgetkonsekvenser av antagna planer och program, gått igenom evalueringssläget beträffande de nordiska institutionerna samt utrett ställföreträdarnas samordningsfunktioner. Arbetsordningen och befattningsbeskrivningar för ministerrådssekretariatet har setts över. Tillämpningen av ministerrådets offentlighetsregler har justerats så att dokument och beslutsförslag kan offentliggöras av generalsekreteraren före de behandlats i beslutande organ. Redan tidigare hade samarbetsministrarna igångsatt en utredning över beslutsprocessen i ministerrådet. Utredningens förslag är under behandling.

I samband med Nordiska rådets session beslöt samarbetsministrarna att bevilja 30 MDKK av överskottet från 1987 till en nordisk film- och TV-fond.

Efter Nordiska rådets session fastställde de nordiska finansministrarna planenligt "Ett starkare Norden", ekonomisk handlingsplan 1989–92. Enligt ministerrådets beslut kommer samarbetsministrarna att följa planens genomförande och följa upp den.

Ministerrådet har fastställt riktlinjer för integrering av miljöfrågor i ministerrådet.

Den femåriga handlingsplanen på datateknologiområdet har planenligt avslutats under 1989. Vissa projekt fortsätter och en utvärdering skall göras.

Samarbetsministrarna förelade två ministerrådsförslag till Nordiska rådets 37:e session i Stockholm. Efter rådets behandling har de nordiska länderna undertecknat överenskommelsen om folkregistrering och ministerrådet har fastställt det nordiska turistprogrammet.

2 Samarbetsministrarnas arbetsfält

Samarbetsministrarna koordinerar och prioriterar arbetet mellan olika sektorer. De beslutar i organisatoriska frågor som berör flera samarbetsområden och avgör frågor av principiell betydelse för det nordiska samarbetet. Samarbetsministrarna är nordiska budgetministrar. Det är också samarbetsministrarna som ansvarar för informationsverksamheten. Om annat ej beslutas handhas tvärsektoriella frågor av samarbetsministrarna, som också fattat de formella ministerrådsbesluten i frågor där fackministrarna inte sammankommit inom ministerrådets regi. Samarbetsministrarna har under 1989 sålunda ansvaret för de formella ministerrådsbesluten gällande bioteknologi, datateknologi, livsmedelsfrågor, utrikeshandel och biståndsfrågor. Ansvaret för besluten på turistsektorn övergick efter Nordiska rådets session till de ministrar som nationellt är ansvariga för turistfrågor.

Ärendena som berör Nordiska investeringsbanken handhas också av samarbetsministrarna.

Samarbetsministrarna bistås i alla generella frågor av ställföreträdarkommitten. Ställföreträdarkontoren utgör förbindelselänken mellan ministerrådet och regeringarna. De koordinerar ämbetsmannakommitteernas arbete i sina respektive länder och ansvarar för att samarbetsministrarnas beslut följs upp nationellt.

Ämbetsmannakommittéerna för handelspolitik och för biståndsfrågor har förelagt de formella ministerrådsbesluten för samarbetsministrarna. Motsvarande förfarande gäller också livsmedelsområdet. En särskild ämbetsmannakommitte för livsmedelsfrågor upprättades av samarbetsministrarna under våren. Därförinnan handhades ärendena av permanenta utskottet för näringsmedelsfrågor (PNUN).

Därtill bistås samarbetsministrarna av särskilda rådgivande organ. Under 1989 har lön- och personalutskottet, avgiftsexpertgruppen, rådgivande kommittén för biståndsfrågor, budgetexpertgruppen, rådgivande utskottet för datafrågor, forskningspolitiska rådet, bioteknologiska programkommitten samt nordiska arbetsgruppen för fritidsbåtar fungerat.

Samarbetsministrarna har ett särskilt ansvar för de nordiska institutionerna. Institutionssystemets uppbyggnad och allmänna betingelser utformas av samarbetsministrarna. Den fackliga inriktningen av institutionernas verksamhet leds och evalueras däremot av fackministrarna. Nordiska statistiska sekretariatet är också sakligt underställt samarbetsministrarna. Samarbetsministrarna har också under 1989 fattat de formella ministerrådsbesluten gällande Nordiska projektexportfonden som verkar på handelssektorn.

Samarbetsministrarna avser att till rådssessionen 1990 i Reykjavik förelägga ett ministerrådsförslag om ett nordiskt avtal gällande ömsesidigt godkännande av högre yrkesberättigande examina samt ett ministerråds-

forslag om en forhøjning av Nordiska investeringsbankens ram for projektinvesteringslån.

Stållföreträdarkommitten har haft det överordnade ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

- 18/1984/j Samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter
- 9/1985/t Samarbete om handelssjöfarten, pkt. 1
- 1/1987/j Barns skydd i krig, pkt. 1
- 24/1987/s Samarbete kring genteknologi
- 1/1989/e Gemensam nordisk studie om Europa-frågorna (A 819/e)
- 5/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor (A 867/e)
- 6/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor — de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen (A 867/e)
- 8/1989/k Projekt Nordjobbs fortsättning (A 822/k)
- 16/1989/j Nordisk överenskommelse om folkregistrering (B 92/j)
- 18/1989/j Projekt på flyktingområdet (A 829/j)
- 20/1989/j Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika (A 854/j)
- 23/1989/t Samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)
- 32/1989/s Samarbetsprogram för räddningsområdet (A 828/s)
- 45/1989/e Uppföljning av Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989—92 (A 898/e)
- 47/1989/b Nordiska ministerrådets budget för 1990 (B 98/b)

3 Virksomheden 1989

3.1 Budget och ekonomi

Samarbetsministrarna godkände den 14 november 1989 ministerrådssekretariatets och de nordiska institutionernas årsräkenskaper. Budgeten för Nordiska ministerrådets verksamhet 1990 fastställdes också den 14 november 1989. Budgeten för 1990 omsluter 678 milj. DKK.

3.2 Effektivisering i ministerrådet

Stedfortrederne ga i september 1988 de nordiske rasjonaliseringsorganene i oppdrag å foreta en overordnet analyse av ministerrådsorganisasjonen og sekretariatets rolle og funksjon når det gjelder

- ressursutnyttelse i forhold til mål og oppgaver, og
- arbeidsfordeling og organisatorisk oppbygning.

I arbeidet deltok de statlige nordiske rasjonaliseringsorganer i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Det ble lagt frem en forprosjektrapport i januar 1989, med forslag om 19 ulike effektiviseringstiltak.

Prosjektledelsen understreker at den i arbeidet med prosjektet har møtt en positiv og konstruktiv holdning til effektiviseringsarbeidet og gir sin tilslutning til tiltak som allerede er satt igang. Dette gjelder bl. a. utvikling av ledelsesfunksjonene i sekretariatet, utredninger om beslutningsprosessen og om informasjonsvirksomheten.

De forslag som prosjektledelsen fremmer tar først og fremst sikte på en ytterligere avklaring av ansvar og rollefordeling, en forbedret institusjonsstyring og å innføre mere mål- og resultatorienterte styringssystemer i alle ledd av organisasjonen.

Samarbeidsministrene har for sin del konstatert at rapporten bekrefter samarbeidsministrenes oppfatning av at det er mulig å effektivisere arbeidet, forenkle saksbehandlingen og løse oppgavene raskere og med en mere rasjonell anvendelse av ressursene.

På bakgrunn av bl. a. rapportens forslag er det igangsatt en rekke tiltak. Ministerrådet vil i det følgende redegjøre for hvilke beslutninger som er truffet eller for status i arbeidet.

3.2.1 *Prioritering og budsjettprosedyre*

Rapporten påpeker betydningen av klare mål og prioriteringer. Det blir også pekt på at prosjektmidlene ikke utnyttes i det tempo som de blir bevilget.

Med sikte på å gi samarbeidsministrene bedre betingelser for å prioritere innenfor ministerrådets samlede budsjett har samarbeidsministrene tatt initiativ til et analysearbeide for å kartlegge de mere langsiktige budsjettforutsetninger. I dette arbeidet vil de samlede økonomiske konsekvenser av vedtatte planer og prosjekter bli dokumentert og det vil bli overveiet tiltak som kan sikre at ressursene blir dirigert dit de gjør størst nytte. Resultatet av denne analysen ventes å foreligge før budsjettarbeidet for 1991 skal innledes.

Som ett ledd i arbeidet med å gi de politisk budsjettansvarlige større innflytelse og ansvar for den økonomiske prioritering har ministerrådet besluttet at man ikke ønsker å gi forhåndstilsagn om en automatisk realvekst. Det er ministerrådets hensikt å gi en instruks for det administrative budsjettarbeide som gir samarbeidsministrene større handlefrihet til å dirigere ressursene til prioriterte områder og oppgaver.

3.2.2 *Institusjonene*

Flere av forslagene i rapporten berører institusjonenes virksomhet. Rapporten foreslår en gjennomgående analyse av institusjonenes berettigelse, av de administrative omkostninger, resultatanalyser og brukerundersøkelser og det blir reist spørsmål om det kan utvikles nye finansieringsformer.

Med utgangspunkt i disse spørsmål har samtlige embetsmannskomiteer fått i oppdrag å gjøre rede for institusjonsstrukturen og evalueringssitua-

sjonen i sin sektor. På kultursektoren er et større arbeide igang med henblik på omprioriteringer inden for sektorens budjet. Hvilken betydning dette vil få for sektorens institusjoner, vil der blive taget stilling til i begyndelsen af 1990.

I dette arbeidet er det forutsetningen at det blir vurdert om noen av de nåværende institusjoner og permanente samarbeidsorgan kan overføres til nasjonal, bilateral eller avgiftsfinansiering og det skal vurderes om noen av institusjonene kan slås sammen eller helt nedlegges med sikte på å redusere de administrative omkostninger.

Rapporten fra embetsmannskomiteene vil foreligge ved månedsskiftet november/desember. Etter at dette materialet er gjennomgått og vurdert vil det bli tatt stilling til den videre fremdrift.

3.2.3 *Komiteer og komitedeltagelse*

Rapporten fra rasjonaliseringsinstitusjonene foreslår at eksisterende komiteer gjennomgås med sikte på å slå sammen komiteer innenfor samme eller nært beslektede områder og at de enkelte komiteer bør reduseres til et beslutningsdyktig og handlingsorientert nivå.

Stedfortrederkomiteen har bedt alle embetsmannskomiteer om å gjennomgå komitestrukturen og vurdere de muligheter som rapporten foreslår.

Ingen av de syv embetsmannskomiteer som foreløpig har behandlet saken har funnet grunnlag for å nedlegge komiteer eller redusere deltagerantallet. Flere av embetsmannskomiteene meddeler imidlertid at dette er spørsmål som blir kontinuerlig vurdert.

3.2.4 *Stedfortredernes nasjonale samordningsfunksjoner*

I effektiviseringsrapporten ble det foreslått at det i et av de nordiske land blir gjennomført et pilotprosjekt der det blir analysert hvordan stedfortrederkontoret kan organiseres for best mulig å ivareta sine oppgaver med å implementere nordiske beslutninger nasjonalt, som saksforberedende organ for samarbeidsministeren og hvordan samarbeidet med de andre stedfortredere, embetsmannskomiteene og sekretariatet fungerer.

Et slikt pilotprosjekt er gjennomført i Norge, med Statskonsult som prosjektansvarlig.

3.2.5 *Stedfortredernes nordiske samordningsfunksjon*

Stedfortrederkomiteen har også fulgt opp effektiviseringsrapportens forslag om å utrede samarbeidsministrenes, stedfortredernes og ministerrådssekretariatets status og oppgaver.

Mulighetene for å forsterke samarbeidsministrenes rolle i budsjettarbeidet og deres samordnende funksjoner er utredet. Forslag foreligger om endringer i Ministerrådets forretningsorden, sekretariatets arbeidsordning og medarbeidernes stillingsinstrukser.

Videre har arbeidsgruppen bedt generalsekretæren fremlegge forslag til

tiltak, som kan bidra til å styrke de koordinerende funksjoner – dels internt i sekretariatet, dels i samspillet mellom stedfortrederkomiteen og øvrige embetsmannskomiteer.

3.2.6 *Ministerrådssekretariatet*

Effektiviseringsrapporten konstaterte at dersom ministerrådsorganisasjonen skal fungere effektivt må ministerrådets sekretariat fungere optimalt. Hvis sekretariatet ikke utnytter sine ressurser målrettet vil resten av systemet lide under det. Rapporten foreslo derfor et organisasjonsutviklingsprogram som vil knytte sekretariatets ulike deler sterkere sammen og bidra til å avklare roller og oppgaver internt og overfor omgivelsene.

Med utgangspunkt i disse forslagene arbeider sekretariatet med en intern strategi- og virksomhetsplan. Planen skal beskrive forutsetninger og strategi for at sekretariatet skal kunne løse de oppgaver som det er blitt pålagt av ministerrådet, raskt og effektivt. Planen skal også identifisere oppgaver og initiativ som sekretariatet for sin del vil bearbeide og presentere for de kompetente organer. Arbeidet forventes avsluttet før utgangen av 1989.

Sekretariatet arbeider dessuten med planer for utvikling av ledelsesfunksjonen og generell kompetanseanalyse for samtlige medarbeidere.

3.2.7 *Informasjonsarbeidet*

Effektiviseringsrapporten foreslår at det blir utarbeidet en overordnet informasjonsplan for hele ministerrådsorganisasjonen og at det gjennomføres en strategisk analyse av områder og spørsmål som ministerrådsorganisasjonen vil informere om.

Informasjonsvirksomheten har samtidig vært utredet i et prosjekt felles med Nordisk Råd og samarbeidsministrene har avventet resultatet av denne utredningen. Forslagene i de to rapporter er nå under bearbeidelse og vil bli fulgt opp av stedfortrederkomiteen. Som et ledd i arbeidet med å forbedre informasjonen har samarbeidsministrene, for å skape interesse for og debatt om det nordiske samarbeide, allerede mens nye tiltak er på forslagsstadiet besluttet at sekretariatets forslag på viktigere områder kan offentliggjøres, før det foreligger en beslutning i Ministerrådet. Sekretariatet er også blitt bemyndiget til å offentliggjøre hovedparten av saksdokumentene.

3.2.8 *Budsjettprosedyren*

Visse forandringer er gjort i rutineene for ministerrådets arbeide med budsjettet. De nye rutiner vil bli fulgt første gang ved utarbeidelsen af budsjettet for 1991. Den vesentligste endring består i at generalsekretærens budjetforslag skal foreligge 1. april. Deretter vil embetsmannskomiteene få anledning til å uttale seg om budsjettet, før samarbeidsministrene på vanlig måte overleverer sitt forslag til Nordisk Råd.

3.2.9 Delegation av beslutningsrett

For å effektivisere beslutningsgangen og gi mere tid til overordnede policydiskusjoner i ministerrådet har stedfortrederkomiteen bedt sekretariatet undersøke hvilke beslutninger om delegeringer og fullmakter som er truffet på de enkelte sektorer.

Undersøkelsen har vist at permanente delegeringer anvendes i meget begrenset omfang, mens ad hoc-bemyndigelser er særdeles vanlige.

Samarbeidsministrene har på den bakgrunn innen for sitt område foretatt en presisering og utvidelse av beslutningskompetensen hos stedfortrederkomiteen og sekretariatet, som også vil kunne anvendes på øvrige sektorer.

3.3 Overordnede programmer o. lign.

3.3.1 Norden i Europa

I fortsættelse af de initiativer, der blev taget i løbet af 1988, har den europæiske dimension af det nordiske samarbejde spillet en central rolle i Ministerrådets arbejde i 1989. Det er samtidig et område, der har givet anledning til et frugtbart samspil med Nordisk Råd.

Ministerrådet forelagde til Nordisk Råds 37. session i Stockholm sin rapport "Norden i Europa II". I rapporten følges den første rapport "Norden i Europa" fra maj 1988 op med redegørelser for resultaterne af det nordiske arbejde på en række vigtige områder og for de organisatoriske tilpasninger, der har fundet sted i Ministerrådets arbejde med Europaspørgsmålene. Rapporten indeholder endvidere beskrivelser af udviklingen inden for EF, i EFTA/EF-samarbejdet samt i de enkelte nordiske lande.

Det formaliserede nordiske samarbejdes rolle defineres som "værksted" eller "tænketaut". I forholdet til EF prioriteres EFTA/EF-samarbejdet. Nordisk samarbejde og bilaterale kanaler frembyder ligeledes muligheder.

Der beskrives to aktuelle hovedopgaver for det nordiske samarbejde:

For det første at styrke Norden indadtil, således at nordiske virksomheder og borgere får det bedst mulige udgangspunkt for at deltage i og drage nytte af den europæiske integrationsproces. Herunder tænkes især på Norden som hjemmemarked, nordisk transportmarked, nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab samt nordboers rettigheder.

For det andet at styrke de nordiske landes rolle og indflydelse udadtil i Europa, især i forholdet til EF, på områder hvor de nordiske lande er stærke. Hovedindsatsområderne er i denne forbindelse miljø-, arbejds- miljø- og forbrugerbeskyttelse.

Det nævnes i rapporten, at der på visse konkrete områder, som for eksempel transportområdet, kan blive tale om i nordisk regi at udvikle forudsætningerne for konkrete forhandlinger med EF, således som dette faktisk er sket i begyndelsen af 1989.

Behovet for tæt koordinering både på nationalt plan med indsatsen i andre fora (EFTA, EF) og på nordisk plan understreges stærkt.

Efter Nordisk Råds session, hvor forholdet til den europæiske integrationsproces, herunder især EF og dets indre marked, igen blev et hovedtema, førte Ministerrådet arbejdet videre gennem udarbejdelsen af et arbejdsprogram, "Norden i Europa 1989-92", som blev vedtaget den 19. juni 1989.

Hermed imødekommes ønsker ikke mindst fra Nordisk Råd om udarbejdelsen af et samlet program med klare mål og tidsfrister for den del af det nordiske samarbejde, som har tilknytning til den vesteuropæiske integration. Det understreges i programmet, at finansieringen af de deri omtalte aktiviteter skal sikres ved, at der gives dem prioritet i de respektive sektorer økonomiske planlægning.

Arbejdsprogrammet omfatter i alt 82 emneområder og følger i sin opbygning den systematik, der blev udviklet i "Norden i Europa II", dvs. at det omfatter de følgende syv substanskapitler:

- Norden som hjemmemarked,
- Nordisk transportmarked,
- Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab,
- Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik,
- Miljøpolitik,
- Arbejdsmiljøpolitik
- Forbrugerpolitik, herunder levnedsmiddelspørgsmål.

Hertil kommer et særligt kapitel om information til Europa om Norden og det nordiske samarbejde.

For hvert enkelt punkt er i arbejdsprogrammet angivet, hvilket samarbejdsorgan der er ansvarligt for gennemførelsen, tidsplan, om finansieringen sker over det ordinære budget, gennem den økonomiske handlingsplan eller nationalt og endelig, om der til virkeliggørelse af målsætningen kræves nationale foranstaltninger.

Ministerrådet gør i arbejdsprogrammet opmærksom på, at der som følge af arbejdet i Ministerrådet vil være anledning til at konkretisere indhold og målsætninger på en række områder allerede i slutningen af 1989. Det påpeges endvidere, at udviklingen både i Norden og i Europa nu går så hurtigt, at der også af den grund vil være behov for hyppig komplettering og opdatering af programmet.

En første fremskridtsrapport med redegørelser for den seneste udvikling i Norden, EFTA og EF, status for gennemførelsen af arbejdsprogrammet samt en række nye eller konkretiserede initiativer, som vil indgå i det videre arbejde, forelægges til Nordisk Råds 38. session i Reykjavik i 1990.

Der har i fremskridtsrapporten været mulighed for at tage hensyn til de synspunkter, der er indeholdt i slutrapporten fra Nordisk Råds internationale komite af 13. september 1989 og debatten på Nordisk Råds ekstra session i Mariehamn den 14. november 1989 om Europaspørgsmålene.

3.3.2 "Ett Starkare Norden"

De nordiska finansministrarna beslutade vid sitt möte i juni 1987 att utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan för Norden. Den skulle vara en fortsättning på den föregående handlingsplanen, Norden i växt. En statssekreterargrupp utarbetade planen som godkändes av ministerrådet att framläggas till Nordiska rådets session i Stockholm. Nordiska rådet rekommenderade vid sessionen ministerrådet att fastställa och genomföra en ny ekonomisk handlingsplan. Detta skedde den 20 mars 1989.

Handlingsplanens övergripande mål är att främja betingelserna för en balanserad ekonomisk utveckling genom att stärka den ekonomiska integrationen i Norden och stärka Nordens ställning i omvärlden. De tre målsättningarna, att utveckla den nordiska modellen och Norden som hemmamarknad samt att söka lösningar som svar på utvecklingen av EG:s inre marknad, har konkretiserats i en rad projekt på flera samarbetsområden för åren 1989–92. En del planer har ytterligare specificerats i programmet "Norden i Europa" och genomförandet av de två övergripande planerna sammanfaller till denna del.

"Ett starkare Norden" har påbörjats enligt plan inom samtliga sektorer. Projekten redovisas i respektive sektoravsnitt. I planen ingår också lån till miljöinvesteringar från Nordiska investeringsbanken. När det gäller erfarenheterna av dessa hänvisas till bankens verksamhetsberättelse.

3.3.3 Datateknologi

Den femåriga nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet avslutas enligt plan 1989. En oberoende utvärderingsrapport avseende Nordisk Industrifonds ansvarsområde inom planen och en slutrapport avseende övriga områden utarbetad av det rådgivande utskottet i datafrågor, RU-DATA, avlämnades för diskussion vid Nordiska Rådets höstmöten i Mariehamn den 13–15 november 1989. I ett slutomdöme om projektverksamheten uttalar RU-DATA att "insatserna inom datahandlingsplanen – övriga prioriterade områden – verkat i en gynnsam riktning inom flera områden av framtida nordisk betydelse, men att värdet av många aktiviteter ännu återstår att bedöma. Graden av måluppfyllelse kan endast klarläggas av en kommande utvärdering". Slutrapporten fastställdes i december 1989.

Vid sidan av slutrapporten har publicerats artiklar med exempel från handlingsplanen dels i relevant fackpress, dels i samlad form som en populär version av rapporten.

I 1990 års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikaphjälpmiddel, datorbaserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare.

Ytterligare förslag till åtgärder med anledning av handlingsplanens avslutning presenteras i slutrapporten. Dessa berör insatser inom datakommunikations- och informationstjänsteområdena, produktions- och arbetslivet som säkerhets- och sårbarhetsfrågor.

3.3.4 Bioteknologi

Ministerrådets virksomhed inden for bioteknologi knytter sig til Nordisk samarbejdsprogram for Bioteknologi 1988–92, hvis primære formål er at forstærke de nationale forudsætninger for udnyttelse af bioteknologi inden for forskellige områder og at styrke erhvervslivets konkurrenceevne. 1989 er det første aktive virksomhedsår i henhold til dette program, idet 1988 betragtes som en planlægningsfase.

I alt 27,5 mill. DKK har i virksomhedsåret været til rådighed til aktiviteter under programmet. Midlerne fordeler sig med knap 4 mill. til Nordisk Programkomite for Bioteknologi, som har det koordinerende ansvar for hele programmet, 6,7 mill. til Nordisk embedsmandskomite for jord- og skovbrugsspørgsmål (NEJS) ved Nordisk kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) og godt 14 mill. til Nordisk Industrifond. Fonden anvender herudover 15 mill. af sine ordinære budgetmidler til formål inden for det bioteknologiske område. For anvendelsen af disse midler redegøres nærmere i Industrifondens egen beretning for 1989.

Inden for jordbrugsområdet har NEJS/NKJ til samarbejdsaktiviteter vedr. bioteknologi knyttet til planter og husdyr anvendt ca. 1,5 mill. DKK til forskerkurser, stipendier, gæsteforskere, symposier og andre møder. En mill. DKK er reserveret til nedennævnte paraplyprogram inden for området vækstcellebioteknologi. Resten er bevillinger til flerårige projekter.

Nordisk Industrifonds hovedansvar i forbindelse med samarbejdsprogrammet ligger inden for de prioriterede paraplyprogrammer (rammeprogrammer) på strategisk vigtige områder inden for bioteknologien. Programmerne gennemføres i samvirke mellem interesserede virksomheder og forskningsinstitutioner inden for området. Hvert paraplyprogram har en nordisk industriel styringsgruppe.

Der ventes inden årsskiftet at være iværksat paraplyprogrammer på nedennævnte områder. For hvert program er angivet det totale budget for første år. I parentes er anført det beløb, som Industrifonden bidrager med. Beløbene er angivet i MNOK.

- Protein Engineering, 8,0 (4,0)
- Bioprocess Engineering, 4,3 (2,2)
- Bioteknologi og miljø, ca. 17 (3,0)
- Levnedsmiddelbioteknologi, 10,5 (3,0)
- Termofile og psyrofile mikroorganismer, 6,6 (3,0)
- Vækstcellebioteknologi, ca. 7 (2,0)

Sidstnævnte program gennemføres i samarbejde med NEJS/NKJ. Ud over paraplyprogrammerne har Industrifonden med programmidler støttet 12 konferencer samt andre netværksskabende aktiviteter inden for Norden.

På øvrige samarbejdsområder har programkomiteen støttet en række aktiviteter. Det gælder således: *genteknologi*, hvor der er givet støtte til uddannelsesaktiviteter såsom forskerkurser, stipendier og gæsteforelæser,

akvakultur, levnedsmidler og miljø. Inden for dette område er der truffet beslutning om støtte til to større flerårige samarbejdsprojekter, der begge planlægges iværksat inden årsskiftet. Det drejer sig om henholdsvis miljørisici ved udsætning af genmodificerede mikroorganismer i naturen og biologisk fjernelse af nitrogen fra afløbsvand. Til hver af disse projekter er der bevilget 1,5 mill. DKK det første år og der er truffet principbeslutning om et tilsvarende beløb for hvert af de resterende år i programperioden.

I overensstemmelse med det bioteknologiske samarbejdsprogram er etableret et nordisk udvalg for etik. Udvalget, hvis opgave er at være et referenceorgan inden for bioteknologi, har indledt sin virksomhed i 1989. Udvalget er bredt sammensat af bl. a. forskere med forskellig fagspecialise såsom filosofi, medicin, veterinærmedicin og repræsentanter for relevante nationale myndigheder og etiske råd/udvalg.

Udvalget har inden for rammerne af sit mandat sat følgende foreløbige delmål:

- at indsamle og udarbejde materiale som kan danne grundlag for frugtbare diskussioner om etiske spørgsmål inden for bioteknologi i de nordiske lande,
- at vurdere muligheder for en samordning af etiske normer inden for bioteknologisk forskning og anvendelse i Norden
- at bidrage med etiske vurderinger knyttet til sikkerhedsrisici ved bioteknologi.

3.3.5 *Nordisk utbytestjänstgöring*

Den nordiska utbytestjänstgöringen, som infördes 1979 ger de statligt anställda möjlighet att lära känna förvaltningarna i de nordiska grannländerna. Avsikten med en utbytestjänstgöring är att den skall

- främja myndigheternas arbete,
- innebära en personlig utveckling i arbetet för deltagaren
- bidra till ett ökat nordiskt samarbete inom verksamhetsområdet.

Intresset för utbytestjänstgöring har ständigt ökat. Erfarenheterna på såväl arbetstagar- som arbetsgivarsidan är positiva. Det framgår bl. a. av en rapport, *Nordisk utbytestjänstgöring – ett praktiskt nordiskt samarbete* (Nord 1989:20), som ministerrådet har låtit utarbeta.

De goda erfarenheterna från statsförvaltningen har lett till att en motsvarande utbytestjänstgöring för kommunalt anställda nu har startats i Norden.

3.3.6 *Flygtninge- og migrationsspørgsmål*

Den nordiske kontaktgruppe for migrationsspørgsmål, nedsat af Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) i 1985, har fortsat de opgaver, som blev formuleret i rapporten "Migrationssamarbejde i Norden" (NU 1985:4).

Gruppens arbejde har været at igangsætte en projektvirksomhed dels om

rapportens prioriterede områder, dels om opfølgningen af de dele af rekommandation 30/86/s om tilvejebringelse af et øget nordisk samarbejde på flygtningeområdet, som blev lagt til migrationsgruppen.

Man har fortsat arbejdet med en undersøgelse af mulighederne for en egentlig migrationsstatistik. Der afsluttes et projekt om nordiske erfaringer med integration af indvandrere med ikke-europæisk kulturbaggrund. I samarbejde med nordisk ligestillingsudvalg har man videreført en seminarserie om indvandrerkvinders forhold i de nordiske lande.

Endvidere videreføres et udredningsarbejde om informationsspørgsmål. Den konkrete opfølgning varetages af de myndigheder og organisationer, der har hovedansvar for integrationen af flygtninge og indvandrere.

Der har i 1989 været afholdt det første nordiske seminar om repatrieringsspørgsmålet. En rapportering fra seminaret er nylig afgivet.

Den særlige problemstilling om integrationen af indvandrere med islamisk og buddhistisk religion udredes i et særligt projekt, der vil kunne afsluttes i 1990.

I et projekt, som beregnes afsluttet i begyndelsen af 1990, kortlægges bl.a. de nordiske landes erfaringer med opinionsdannelse i forhold til indvandrere/flygtninge. Endvidere overvejes mulighederne for fælles nordiske strategier og aktiviteter på området.

Endelig har man, i samarbejde med sysselsætningsudvalget under NAUT, igangsat et større netværksprojekt om kommunernes opgaver med henblik på kontakt og erfaringsudveksling mellem kommuner, der arbejder med de relativt ensartede indvandrergrupper.

De nordiske ministre med ansvar for flygtningespørgsmål konstaterede på deres møde i november 1988, at mandatet for den nordiske samrådsgruppe for flygtningespørgsmål burde defineres så vidt som til at diskutere alle aspekter på flygtningespørgsmål, inklusive såvel nordisk som videre internationalt samarbejde.

Under året har deltagande från de olika länderna breddats till att inkludera de flesta departement och myndigheter som arbetar med flyktingpolitiska frågor.

Under år 1989 har samrådsgruppen hittills mötts fem gånger. Därutöver har tre mindre expertgruppsmöten samt ett särskilt möte med representanter för United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) hållits.

En viktig del av samrådsgruppens arbete består i ett reguljärt *utbyte av information* om flyktingpolitiska frågor, lagstiftning, situationen i de enskilda länderna mm. Detta arbete har fortsatt att fungera mycket tillfredsställande såväl under som mellan gruppens möten.

Gruppen har vidare uppmuntrat till samarbete mellan de centrala utlänningsmyndigheterna för att studera hur likartade fall behandlas och bedöms i respektive land.

Stor vikt har lagts vid att samråda kring den flyktingpolitiska mm

utvecklingen inom Europa, med särskild referens till EG, EFTA och berörda kommittéer inom Europarådet. Dessa frågor har diskuterats såväl inom själva samrådsgruppen som vid särskilt in kallade expert-möten.

Genomförandet av EG:s planer på att avveckla den inre gränskontrollen skapar ändrade förutsättningar för den nordiska passkontrollöverenskomsten, för de nordiska ländernas viseringspolitik och kanske också för asylpolitiken. Inom den nordiska samrådsgruppen, liksom inom EFTA, följer man uppmärksam utvecklingen i EG. Samrådsgruppen har sammanfattat de övergripande frågeställningar på följande sätt:

- visumfrågor
- asylfrågor
- åtgärder mot gränsöverskridande kriminalitet
- formerna för gränskontroll
- traktatsrättsliga aspekter
- formerna för eventuellt samarbete EFTA-EG.

Europa-frågorna kommer också under det kommande verksamhetsåret att spela en framträdande roll i samrådsgruppens arbete.

Samarbete avseende *kvotuttagning av flyktingar* har varit föremål för diskussioner vid de flesta av samrådsgruppens möten och står fortsatt på dess dagordning. Från ett policy- perspektiv för gruppen diskussioner om relationen mellan kvotuttagning och kvoternas storlek å ena sidan och den spontana asylinvandringens storlek å den andra samt UNHCR:s roll och ansvar i dessa frågor.

Samrådsgruppen har också i ett särskilt möte diskuterat policy-frågor med företrädare för UNCHR i en strävan mot bättre koordinering och resursanvändning. Dessa kontakter kommer att fortsätta.

Efter överenskommelse inom samrådsgruppen har två samlade nordiska initiativ tagits: en för uttagning av iranska och irakiska flyktingar i Turkiet (totalt 660 kvotplatser) och ett för uttagning av flyktingar från Indokina (totalt 1 300 för första året) inom ramen för den globala handlingsplan som antogs vid den internationella Indokina-konferensen i juni 1989. Ytterligare sådana initiativ kan bli aktuella i framtiden.

Sekretariatet för samrådsgruppen har samlat in detaljerad information om respektive lands kvot-policy mm, vilket nu är föremål för sammanställning och analys.

Samrådsgruppen har också diskuterat frågan om praktiskt samarbete med uttagningar på fältet och har som ett första steg enats om att hålla varandra informerade om resplaner och utbyta rapporter från delegations-uttagningar.

Samrådsgruppen fungerar regelmässigt som *samrådsorgan inför internationella möten*. Detta har bl a gällt olika möten inom ramen för 14-landskonsultationerna, UNHCR:s Centralamerika- konferens, den internationella konferensen om Indokina- flyktingarna (där ett gemensamt

nordiskt inlägg hölls), UNHCR:s exekutivkommitté-möte m fl. Detta har visat sig vara en viktig funktion i samrådsgruppens arbete.

Samrådsgruppen har också fört diskussioner kring olika nordiska seminarier och samarbetsprojekt avseende flyktingpolitiska frågor initierade av frivilliga organisationer och andra grupper.

3.4 Informationsverksamheten

Nordiska ministerrådets informationsverksamhet har under det gångna året utvärderats och analyserats i två olika utredningar. Dels i den s. k. Steen-Strandberg rapporten och dels i en effektiviseringsutredning, som har berört hela sekretariatet.

3.4.1 Informationsmaterial, trycksaker och AV

En lättfattlig sammanställning av vad Nordiska ministerrådet sysslar med återfinns i *Året som gick*, en årsredovisning i populariserad form. Den har också tryckts på engelska.

En årligen återkommande trycksak är *Läs något nordiskt* om de nominerade böckerna till Nordiska rådets litteraturpris samt en del annan aktuell nordisk skönlitteratur. Broschyren och en affischserie har distribuerats till samtliga bibliotek och gymnasieskolor i Norden.

En *diashow* om det nordiska samarbetet har just blivit klar. Den finns också i en *videoversion*. Vidare har en *over-headserie* färdigställts i samarbete med Nordiska rådets informationsavdelning. Den handlar dels om samarbetet generellt och dels om miljöarbetet och den ekonomiska handlingsplanen.

Inför sessionen i Stockholm gjordes en *video* till den svenska *Anslagstavlan*, som talade om att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet skulle mötas. Några av de viktigaste ämnena på sessionen togs också upp.

Inför mini- och extrasessionen sattes affischserien "*Möjligheter utan gränser*" upp på flygplatsen i Mariehamn. Affischerna finns nu på Kastrup, Arlanda och Fornebu. Helsingfors och Reykjavik står på tur.

När det gäller utställningar, så har informationsmaterial och publikationer funnits i en särskild nordisk monter på Bok & Bibliotek i Göteborg, på Nordkalottmässan i Haparanda och i Thisted i samband med Föreningen Nordens 50-års jubileum. Vidare har två miniatställningar gjorts om det nordiska skolsamarbetet och om samarbetet på arbetsmarknadsområdet.

Presskonferenser och pressmeddelanden har ökat markant under 1989. Varannan månad har det hållits en presskonferens och antalet pressmeddelanden var drygt 50.

I oktober var Nordiska ministerrådet värd för politiska och ekonomiska journalister från Mexico, Guatemala och Nicaragua, på initiativ från utrikesdepartementen i de nordiska länderna.

Samarbetet med Nordisk Journalistkurs i Århus består i att Nordiska ministerrådet deltar med information om det nordiska samarbetet till

kursdeltagarna. Under sessionen inviteras kursens journalister till briefing.

Journalister, författare och personer med nordisk anknytning inbjuds en gång om året till Louisiana. Specialinbjudna författare eller kulturpersoner från hela Norden läser upp ur egna verk.

Undervisning och fakta: det stora undervisningspaketet om Norden och nordiskt samarbete blev försenat men har nu nått drygt 1.500 gymnasieskolor i hela Norden. Materialet är på danska, norska och svenska. En finskspråkig version är på väg.

Faktablåd om specialområden framställs regelbundet på skandinaviska och även på engelska.

En gång i månaden sänds det engelska nyhetsbrevet *Nordic Contact* ut till ca 400 adresser i Europa. Det är en sammanställning av vad som hänt i det nordiska samarbetet.

Nordisk information finns också i ministerrådets årskalender.

3.4.2 *NU-serien og NORD-publikationer*

Der er i 1988 udgivet følgende titler i *Nordisk Utredningsserie (NU)*:

<i>Nummer</i>	<i>Titel</i>
NU 1988:1	Koncernfackligt samarbejde i Norden
NU 1988:2	Förslag till nordisk arbetsmiljökonvention
NU 1988:3	Program for Nordisk Ministerråds samarbeid innenfor Helse- og sosialsektoren
NU 1988:3F	Pohjoismaiden ministerineuvoston Sociaalilija terveydenhuoltoalan yhteistyöohjelma
NU 1988:3E	Nordic Council of Ministers. Cooperation Program for the Health and Social Affairs Sectors
NU 1988:4	Internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet
NU 1988:4F	Kansainväliset yhteistyöksymykset Pohjoismaiden neuvostossa

I *Nord-serien* er udgivet 115 titler. Af disse kan som de væsentligste nævnes:

- Information til dem som flytter inom Norden (4 særskilte titler)
- Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde
- Nordisk samarbejdsprogram på næringsmiddelområdet
- Nordiska samarbetsorgan 1988
- Kvinnor och män i Norden
- Nordiska rådets verksamhet 1971 – 1986
- Vil Norden samarbejde om naturgas?
- Nordiska rådet – en handbok om regler och arbetsformer
- Ekonomiska utsikter i Norden 1988 – 1989
- Nordisk Statistisk Årsbok 1988

Oversigtspublikationen "Trykt & Udgivet 1988" rummer foruden fortegnelse over NU- og NORD-publikationer også fortegnelse over, hvad de nordiske institutioner og projekter har udgivet uden for serierne. Det er målet i løbet af de næste par år at gøre "Trykt & Udgivet" til en komplet fortegnelse over, hvad der udgives i det nordiske system under Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.

4 Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer

4.1 Nordiska rådets yttranden

Med anledning av ministerrådets verksamhetsberättelse för år 1988 har Nordiska rådet i yttrande 1/1989/b hemställt att ministerrådet

1. tar ansvar för, att nationella myndigheter, som skall verkställa av Nordiska ministerrådets fattade beslut, snarast möjligt får klara direktiv om vilka regler som gäller och vilka åtgärder som skall vidtas med anledning av besluten,

2. lägger de synpunkter, som fackutskottet framfört, till grund för det fortsatta arbetet 3. beaktar de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

Med anledning härav vill ministerrådet framföra följande:

Samarbetsministrarna har redan hösten 1988 startat en utredning om beslutsprocessen i ministerrådet där den nationella implementeringen av besluten givits särskild prioritet. Utredningen är nu klar och ministerrådet är i färd med att dra konsekvenserna av det material som framkommit.

Vad gäller fackutskottens synpunkter och budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter ligger dessa givetvis till grund för arbetet inom olika sektorer av det nordiska samarbetet och är föremål för noggranna övervägningar i ministerrådet.

Nordisk Råd har i uttalelse 2/1989/b henstillet til Nordisk Ministerråd:

att nya aktiviteter av större dimensioner tillføres nya medel eller att ministerrådet på annat sätt säkrar genomförandet av dessa aktiviteter

att ministerrådet beslutar att överskottet från 1987 års verksamhet överförs till ministerrådets budget för att användas i den nordiska verksamheten

att i kommande planeringsdokument ge en uppskattning av de økonomiske konsekvenserna för olika aktiviteter samt att ange preliminära sektorramar

att vid eventuella omprioriteringar inom planeringsperioden ta hänsyn till rådets synpunkter och prioriteringar

att arbeta för att nya handlingsplaner och -program inneholder kostnads- og finansieringsplaner

att under planeringsperioden fortsatt satsa på allmän kultur, forskning

och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet samt att verka för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

Nordisk Ministerråd ønsker i den anledning at anføre følgende:

Nya aktiviteter i den nordiska budgeten har finansierats dels med frigjorda medel, dels genom tillförsel av nya resurser. Först och främst gäller detta de verksamheter som bygger på fastställda handlingsplaner. Av dessa kan nämnas kulturhandlingsplanen, samarbetsprogrammet för bioteknologi och den nya ekonomiska handlingsplanen. Aktiviteterna i dessa handlingsplaner har fördelats på olika poster i budgeten. Medelsbehovet för förverkligandet av dessa aktiviteter har emellertid varit större än den fastställda totala ökningen av budgeten. Detta innebär att finansieringen av de nya aktiviteterna har krävt omdisponeringar i budgeten.

Överskottet 1987 uppgick till 35.568.000 DKK. Av dessa beslöts att använda 30.000.000 för att upprätta en nordisk film- och tv-fond. Ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) beslöt 15.9.1989 att ingå avtal mellan nordiska radiobolag och nordiska filminstitut om finansiering och drift av Nordisk Film- och TV-fond. Den resterande delen av överskottet, 5.568.000 DKK, har återbetalats till länderna.

I syfte att effektivisera arbetet med den nordiska budgeten har vissa förändringar gjorts i rutinerna för budgetarbetet inom ministerrådet.

En systematisk utvärdering av de nordiska institutionerna har inletts under 1989. Inom ministerrådet pågår ett arbete med att studera de långsiktiga budgetkonsekvenserna av gjorda åtaganden för institutioner och projekt.

Sammantaget bör dessa åtgärder lägga en bättre grund för att kunna bedöma kostnaderna och finansieringen av det nordiska samarbetet. Därmed bör det också bli lättare att avväga olika planer och projekt mot varandra.

Nordisk Råd har i udtalelse 3/1989/b henstillet til Nordisk Ministerråd: at der ved udarbejdelsen af det nordiske arbejdsprogram for perioden 1989–92 angives klare mål og tidsfrister samt omkostnings- og finansieringsplaner for foreslåede foranstaltninger og initiativer,

at tage hensyn til Rådets synspunkter ved udarbejdelsen af arbejdsprogrammet

at give Nordisk Råd mulighed for at udtale sig om arbejdsprogrammet, inden det endeligt fastsættes.

Nordisk Ministerråd ønsker i den anledning at anføre følgende:

I arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" er angivet målsætninger og tidsplaner for samarbejdet på emneområder med en europæisk dimension, fordelt på 82 konkrete punkter. Ministerrådet har endvidere fastslået, at finansieringen af arbejdsprogrammet skal sikres ved at gennemførelsen af de omtalte aktiviteter gives højeste prioritet i de respektive samarbejdsorganers økonomiske planlægning.

Der er under udarbejdelsen af rapporten lagt stor vægt på de synspunk-

ter, som er indeholdt i betænkningen fra Nordisk Råds internationale samarbejdskomité, "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet" fra december 1988.

Ministerrådet anser fastlæggelsen af arbejdsprogrammets indhold og målsætninger for at være en fortløbende proces med regelmæssig revision, opdatering og komplettering i lyset af den seneste internationale udvikling og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst de impulser, der modtages fra Nordisk Råd. En første fremskridtsrapport med status for arbejdet og oplæg til nye initiativer vil foreligge til Nordisk Råds 38. session.

Nordisk Råd har i udtalelse 4/1989/e bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd:

at eventuelle budgetudvidelser for 1990 og 1991 drøftes ud fra en nøje prioritering af virksomheden og ud fra en konkret bedømmelse af aktiviteterne i økonomisk handlingsplan og på andre højt prioriterede samarbejdsområder.

I ministerrådets arbejde har følgende områder varit prioriterade:

Arbetsprogrammet Norden i Europa, kulturhandlingsplanen, nordiskt miljösamarbete, den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden", den samnordiska bioteknologiska forskningen och en fortsatt uppbyggnad av ett nordiskt industriellt centrum kring Nordiska Industrifonden.

Kulturudvalget, kommunikationsudvalget samt social- og miljøudvalget har i udtalelserne 5/1989/k, 7/1989/t og 8/1989/s henstillet, at ministerrådet i de fremtidige redegørelser om planerne for det nordiske samarbejde (C 2) dels angiver, hvornår de enkelte aktiviteter i redegørelserne agtes afsluttet, dels meddeler, hvor store bevillinger man vil afsætte i de kommende år til de enkelte sektorer og de vedtagne handlingsplaner og samarbejdsprogrammer.

Ministerrådet skal i den anledning meddele, at der er en nær sammenhæng mellem det tempo, hvori de enkelte aktiviteter kan gennemføres, og de midler, som kan stilles til rådighed på de årlige budgetter. Da ministerrådet agter at føre en stram budgetpolitik og i videst muligt omfang finansiere nye aktiviteter med frigjorte midler, må det ved udarbejdelsen af det årlige budgetforslag både vurdere, hvor store ressourcer der kan tildeles igangværende og planlagte aktiviteter, og det tempo hvori aktiviteterne kan gennemføres. Ministerrådet ser sig dér ikke i stand til, som ønsket af udvalgene, at lægge faste tids- og bevillingsmæssige rammer for aktiviteterne flere år frem i tiden.

Nordisk Råd har i udtalelse 7/1989/b bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd:

att när den nordiska datahandlingsplanen upphör, avsätta ett belopp som motsvarar beviljningarna till handlingsplanen till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken.

Med anledning härav önskar Nordiska Ministerrådet framföra följande:

De datarelaterade områden som förs fram från ministerrådet i 1990 års budget överensstämmer med de prioriteringar kommunikationsutskottet ger uttryck för. (Se årsberättelsens kapitel II avsnitt 3.3.2). I det förslag till fortsatt verksamhet på dataområdet under 90-talet som RU-DATA fört fram i handlingsplanens slutrapport betonas ytterligare vikten av att den mänskliga sidan av datoriseringen främjas.

4.2 Nordisk Råds rekommendationer

4.2.1 Meddelelse om rekommendation nr 18/1984/j om samarbejde inden for FN og andre internationale organer vedrørende homoseksuelles menneskerettigheder

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd opfordrer de nordiske landes regeringer til inden for FN og andre internationale organer at samarbejde i spørgsmål, som berører homoseksuelles menneskerettigheder, med henblik på at hindre diskriminering.”

De nordiske landes regeringer meddeler:

Regeringerne henviser til meddelelsen om denne rekommendation til den 37. session, hvad angår de muligheder man anser, der findes for at reagere i internationale organer.

Juridisk Udvalg nævner i sin betænkning over meddelelsen til den 37. session to konkrete forslag, som man henstiller til regeringerne at arbejde for.

Det drejer sig for det første om en revidering af Europarådets konvention om menneskerettigheder med den begrundelse, at konventionen ikke skulle omfatte homofiles forhold. Dette synspunkt er efter regeringernes opfattelse fejlagtigt, idet menneskerettighedsdomstolen har udtalt i en dom af 26. oktober 1988 mod Irland (Norris case), at Irland havde overtrådt artikel 8 ved at strafbelægge homofile forhold mellem voksne.

Europarådets Ministerkomité vil på et senere tidspunkt skulle drøfte, hvad Irland foretager for at opfylde denne dom. På den baggrund finder regeringerne ikke grundlag for på nuværende tidspunkt at foreslå ændringer i konventionen.

Juridisk Udvalgs andet forslag drejer sig om, at de nordiske lande burde arbejde for at International Lesbian and Gay Association (ILGA) kunne opnå konsultativ status i Europarådet.

De nordiske landes regeringer finder ikke at der på nuværende tidspunkt er basis for at fremme dette forslag.

Regeringerne anser hermed for sin del, at rekommendationen har fået så udtømmende en behandling, som forudsætningerne tillader, og foreslår derfor, at den afskrives.

4.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 9/1985/t pkt. 1 angående nordiskt samarbete om handelssjöfart*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet:

1. att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomska vinningar för utvecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De kontakter ministerrådet haft med forskarmiljöer, redare och myndigheter visar, att det pågår ett visst informellt nordiskt samarbete på forskningsområdet bl a om sjöfartens miljöfrågor. Förutsättningarna för ett mer formaliserat arbete förefaller dock vara begränsade vad gäller fartygsteknologi och driftsekonomi. Det finns från rederiernas sida av konkurrensskäl en viss tveksamhet till spridning av forskningsresultat.

Ministerrådet avser fortsatt att stödja det pågående nordiska forsknings-samarbetet vad gäller sjöfartsfrågor. Etablerandet av ett mer formellt organ för forskning, t ex i form av en kontaktgrupp, förefaller dock inte ha tillräcklig uppbackning i de relevanta miljöerna. Ministerrådet föreslår därför att rekommendationen avskrivs.

4.2.3 *Meddelelse om rekommandation nr 1/1987/j pkt. 1 angående beskyttelse af børn i krig*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer at virke for, at arbejdet inden for FN med en konvention om børns rettigheder fremskyndes.”

De nordiske landes regeringer meddeler følgende:

FN's Menneskerettighedskommission vedtog på sin samling i februar/marts 1989 det udkast til konvention om Barnets Rettigheder, som en arbejdsgruppe under kommissionen har forberedt.

Konventionen er endeligt vedtaget af FN's 44. Generalforsamling den 20. november 1989 på 30-års dagen for vedtagelsen i Generalforsamlingen af Erklæringen om Barnets Rettigheder, der er konventionsudkastets grundlag.

De nordiske landes regeringer anser dermed rekommandationens formål for opfyldt.

4.2.4 *Meddelelse om rekommandation nr 24/1987/s angående samarbejde omkring genteknologi*

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet

a. att utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet;

- b. att undersöka om någon form av förhandsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete;
- c. att verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivårdning.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I beretningen for 1988 om det nordiske samarbejde henviste Ministerrådet i sin meddelelse om samme rekommandation til, at et særligt nordisk udvalg for etik var under etablering, og Ministerrådet tilkendegav, at man med nedsættelsen af dette udvalg mente at have sikret, at intentionerne i rekommandationen vil blive opfyldt. Dette er uændret Ministerrådets opfattelse og en uddybende begrundelse herfor er givet i Ministerrådets skriftlige svar afgivet den 5. juni 1989 på spørgsmål nr. E 32 fra et medlem af Nordisk Råd. Der henvises hertil og til kapitel II, afsnit 3.3.3. i ministerrådets beretning for 1989. Det fremgår her, at etikudvalget nu er nedsat og der er givet en nærmere præsentation af udvalgets virksomhed.

På baggrund af ovenstående anbefaler Ministerrådet, at rekommandationen afskrives.

4.2.5 Meddelelse om fremstilling nr 1/1989/e vedrørende fælles nordisk studie om Europasamarbejdet (A 819/e)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råds presidium anmoder Nordisk Ministerråd om raskt og med fastlagte tidsgrenser å analysere de nordiske forutsetninger, ambisjoner og problemer i et bredere europeisk integrasjonssamarbeid, og at tilstrekkelige ressurser stilles til disposisjon.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Rapporterne ”Norden i Europa” af maj 1988 og ”Norden i Europa II” af januar 1989 giver tilsammen en oversigt over det nordiske samarbejde inden for Ministerrådets rammer set i forhold til det europæiske integrationsarbejde og en analyse af muligheder og begrænsninger i udnyttelsen af dette samarbejde i et europæisk perspektiv. Arbejdet er videreført i arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92” af 19. juni 1989, som fortløbende vil blive opdateret og kompletteret. Ministerrådet mener hermed at have opfyldt rekommandationens intentioner.

4.2.6 Meddelelse om rekommandation nr 5/1989/e angående øget samarbejde i internationale spørgsmål (A 867/e)

Rekommandationen lyder:

”Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet:

- a) att före den 1. september 1989 framlägga de förslag till utveckling av ministerrådets arbetsformer och organisation samt till målsättningar för det nordiska samarbetet, som kapitler 5 och 6 i utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet (NU 1988:4) samt

ministerrådets egne utredninger om Norden i Europa ger anledning till, och

- b) att till Nordiska Rådets session i Reykjavík 1990 redogöra för de åtgärder i övrigt, som Nordiska Rådets övannämnda utredning ger anledning till.”

Den 19. juni 1989 afgav Ministerrådet följande meddelelse:

”Nordisk Ministerråd meddeler:

Under henvisning til rekommandationens pkt. a, 2. led oversender Ministerrådet hermed arbejdsprogram ”Norden i Europa 1989–92”. Arbejdsprogrammet omfatter de dele af samarbejdet i Nordisk Ministerråd, som har en europæisk dimension, og indeholder målsætninger for dette samarbejde for perioden 1989–92. Programmet vil fortløbende blive revideret, opdateret og kompletteret, første gang i december 1989.

Arbejdsprogrammet tilsigter at være så operativt som muligt. Det indeholder tidsgrænser for de enkelte foranstaltninger og initiativer, angivelse af hvilke samarbejdsorganer under Ministerrådet, som er ansvarlige for gennemførelsen, og er desuden sikret finansiering ved at være tillagt højeste prioritet i de respektive samarbejdsorganers økonomiske planlægning.

Ministerrådet har til hensigt inden den 1. september 1989 at afgive yderligere en meddelelse vedrørende rekommandationens pkt. a, 1. led.”

Den 14. august 1989 afgav Ministerrådet følgende supplerende meddelelse:

”Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet henviser til sin meddelelse af 19. juni 1989, hvormed ”Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92” oversendtes til Nordisk Råd, og vil supplerende anføre følgende:

Som det fremgår af rapporten ”Norden i Europa II” og arbejdsprogrammet, er håndteringen af integrationsspørgsmålene inden for Ministerrådet blevet effektiviseret og lagt i faste rammer. Ansvar for gennemførelsen af de enkelte aktiviteter i arbejdsprogrammet er placeret. Ligeledes er det sikret, at den nødvendige finansiering tilvejebringes gennem de årlige budgetter.

Arbejdsprogrammet vil fortløbende blive revideret, opdateret og kompletteret i lyset af den seneste internationale udvikling, af arbejdet og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst af de impulser, der modtages fra Nordisk Råd. Den første opdatering vil finde sted i december 1989. Den kontinuerlige proces, som hermed er sat i gang, vil medføre en regelmæssig, samlet rapportering om arbejdet med spørgsmål, som berører EF og Norden, således som ønsket af Rådet. Ministerrådet ser frem til en fortsat dialog med Nordisk Råd om disse spørgsmål.

Der indgår i arbejdsprogrammet oplæg til en forstærket informationsindsats over for Europa om Norden og det nordiske samarbejde. Ministerrådet ønsker på denne måde at fremme kontakterne og informationsudvekslingen med EF bl. a. ved at journalister og beslutningstagere fra EF-

landene og EF's institutioner inviteres til at besøge Norden og Nordisk Ministerråds institutioner. Der overvejes også udarbejdelse af undervisningsmateriale, afholdelse af seminarer o.l. samt udnyttelse af arrangementer uden for Norden.

Ministerrådet anser det for hensigtsmæssigt, at embedsmandskomiteerne efter behov drøfter og i muligt omfang samordner nordiske synspunkter på internationale samarbejdsspørgsmål, som behandles i andre fora, jfr. forslaget i udredning NU 1988:4, kapitel 4. Dette finder allerede sted i vidt omfang, og Ministerrådet vil opfordre embedsmandskomiteerne til at fortsætte og efter omstændighederne udbygge denne praksis.

Spørgsmålet om den fremtidige form for samarbejdet mellem udenrigshandelsministrene er under overvejelse i Ministerrådet og i regeringerne. Der er ikke tilslutning fra alle regeringerne til, at udenrigshandelsministrene mødes formelt i Nordisk Ministerråd.

I rapporten "Norden i Europa II" er præciseret regeringernes syn på forholdet til EF, hvor EFTA/EF-samarbejdet prioriteres. Nordisk samarbejde og bilaterale kanaler frembyder ligeledes muligheder. Der kan i visse tilfælde blive tale om i nordisk regi at udvikle forudsætningerne for konkrete forhandlinger med EF.

I forbindelse med den ovenomtalte forstærkede informationsindsats over for Europa overvejer Ministerrådet, på hvilken måde der i lyset af den seneste tids udvikling i Østeuropa kan tages initiativer også over for disse lande. I denne sammenhæng kan nævnes, at en arbejdsgruppe under Ministerrådet har undersøgt behov og mulig finansiering af miljøinvesteringer af nordisk interesse i Østeuropa. Arbejdsgruppens forslag er for tiden under overvejelse.

Ministerrådet anser, at arbejdet med rekommandationen 5/1989/e pkt. a er kommet så langt, som det på nuværende tidspunkt er muligt, og finder på den baggrund, at denne del af rekommandationen kan afskrives."

* * *

Det står herefter tilbage for Ministerrådet at kommentere rekommandationens punkt b), det vil sige de forslag i udredningens kapitler 4, 7, 8 og 9, som vedrører Ministerrådet, idet det dog bemærkes, at der i den supplerende meddelelse ovenfor allerede er taget stilling til ét af forslagene i kapitel 4.

Forslagene i udredningen NU 1988:4 går i deres essens ud på at styrke det nordiske samarbejde og samråd i bredere internationale sammenhænge for derved at tilvejebringe en højere nordisk profil og bedre gennemslagskraft for nordiske synspunkter. Ministerrådet er i bred almindelighed enig i denne målsætning og er også enig i, at Ministerrådsorganisationen, hvor det er hensigtsmæssigt og praktisk muligt, bør udnyttes til informationsudveksling og afstemning af synspunkter.

Dette finder allerede sted i vid udstrækning og i de senere år i stigende omfang. Under de enkelte fagafsnit i C1- dokumentet, hvortil henvises, er

der nærmere redegjort for den løbende indsats. Som eksempel kan nævnes, at det nordiske finansielle udvalg, NFU, som én af sine hovedopgaver har koordination af de nordiske landes synspunkter i relation til International Monetary Fund.

Det siger sig selv, at nordisk samråd i internationale organisationer i mange tilfælde mest praktisk lader sig gennemføre på stedet, snarere end under formelle møder i Ministerrådet.

Ikke mindst på grund af miljøproblemernes grænseoverskridende karakter, har det nordiske miljøsamarbejde længe haft en bred international orientering. Eksempelvis er samarbejdet på luftforureningsområdet for en stor dels vedkommende rettet mod en fælles nordisk indsats over for de internationale forhandlinger som langvarig, grænseoverskridende luftforurening, som omfatter såvel Vest- og Østeuropa som Nordamerika.

Hvad gælder forslaget på bistandsområdet, henvises til årsberetningens kapitel XXII.

Ministerrådet vil også pege på den forstærkede indsats for at gøre Norden og det nordiske samarbejde kendt uden for Norden, som er forudsat i arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92", og sammenhængen med den fortløbende indsats for at øge kulturinformationen i udlandet.

4.2.7 Meddelelse om rekommandation nr 6/1989/e om øget samarbejde i internationale spørgsmål – de nordiske regeringers rapportering om foranstaltninger til 38. session (A 867/e)

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att till Nordiska rådets session i Reykjavik 1990 redogöra för de åtgärder, som utredningen (NU 1988:4) för regeringarnas del ger anledning till."

De nordiske landes regeringer meddeler:

De nordiske landes regeringer deler som udgangspunkt betænkningens hovedsynspunkt, hvorefter det nordiske samarbejde i internationale organisationer bør udvikles, hvor det er muligt og hensigtsmæssigt, og i særdeleshed på sådanne områder, hvor de nordiske landes synspunkter er hinanden nærtstående, som for eksempel sociale spørgsmål og bistandssamarbejde.

For så vidt angår forholdet til EF, er der i Ministerrådets meddelelser om rekommandation 5/1989 redegjort for regeringernes syn, herunder at EFTA/EF-samarbejdet prioriteres, og at nordisk samarbejde og bilaterale kanaler ligeledes frembyder muligheder.

Nordisk samarbejde i internationale organisationer er blevet udviklet efter behov, hvilket har medført, at der ikke er udviklet nogen model for samarbejdet, som er beregnet på at kunne anvendes på alle internationale organisationer.

Efter regeringernes opfattelse bør man i fremtiden gøre det samme. Graden og omfanget af samarbejdet bør defineres efter organisationens og

de forskellige nordiske landes behov på en pragmatisk måde. Det bør dog tjene som rettesnor, at man landene imellem tilstræber koordinering og samordning så langt, det er muligt.

Udviklingen af samarbejdet bør primært være regeringernes sag og samarbejdets niveau bør bedømmes organisationsvis efter behov.

I det omfang, man overvejer at indføre nye samarbejdsformer, er det regeringernes udgangspunkt at nærme sig spørgsmålene på en smidig og pragmatisk måde, og kun hvor det er særligt velmotiveret overveje nye organer eller arbejdsmetoder.

Regeringerne finder, at embedsmandskomitéernes arbejde allerede er vel udviklet, og at man kan tilstræbe yderligere effektivisering. Det er ønskeligt med en forbedret rapportering om det nordiske samarbejde på internationalt plan til Nordisk Råd. Betænkningens forslag har på dette punkt regeringernes støtte.

4.2.8 Meddelande om rekommendation nr 8/1989/k om säkerställande av projekt Nordjobs fortsättning (A 822/k)

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast utarbета ett förslag som garanterar Nordjobb en ekonomisk grundtrygghet för sin verksamhet”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd har i 1989 givet et tilskud på ialt 1 500 000 DKK, hvoraf 1 000 000 DKK bevilges over den nye økonomiske handlingsplan. De 500 000 DKK er anvendt til at dække underskud fra 1988.

Ministerrådet har medvirket som observatør i stiftelsens styrelse siden projektets start i regi af Foreningerne Norden. Ministerrådet er repræsenteret ved Nordisk Arbejdsmarkedsudvalgs (NAUT's) serviceudvalg. Endvidere samarbejder de nationale arbejdsmarkedsmyndigheder med Nordjob om formidling af job til de unge efter aftale med ”Foreningen Norden” i hvert land.

Nordjobprojektet overvejer i øjeblikket en ny organisationsmodel, og Ministerrådet følger dette arbejde med opmærksomhed.

Ministerrådet har afsat 1 040 000 DKK over budgettet for 1990 som tilskud til projektet inden for den økonomiske handlingsplan.

Spørgsmålet om yderligere tilskud for 1990 og senere år vil ministerrådet tage stilling til, når den fremtidige organisation og ministerrådets medvirken er afklaret, og baseret på en nærmere analyse af virksomheden og projektets økonomi.

4.2.9 Meddelelse om rekommendation nr 16/1989/j angående nordisk overenskomst om folkeregistrering (B 92/j)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage den

nordiske överenskomst om folkeregistrering i överensstemmelse med ministerrådsförslag B 92/j og Juridisk Udvalgs synspunkter.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) har den 8. maj 1989 undertegnet nordisk överenskomst om folkeregistrering og umiddelbart derefter igangsatt den nationale godkendelsesprocedure. Ministerrådet anser dermed rekommandationens formål for opfyldt.

4.2.10 *Meddelelse om rekommandation nr 18/1989/j angående projekter på flygtningeområdet (A 829/j)*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at gennemføre følgende projekter i samarbejde med UNHCR og de berørte landes regeringer:

1. Et projekt, hvis formål er frivillig tilbagevenden (repatriering)
2. Et projekt, hvis formål er midlertidig integration
3. Et projekt, hvis formål er bosætning i de nordiske lande.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Inom Nordiska samrådsgruppen för flyktingfrågor och Nordiska migrationsgruppen diskuteras och utvecklas samarbete inom och i anslutning till de frågor som rekommandationen tar upp. Migrationsgruppen har särskilt studerat återvändningsfrågorna och en publikation i detta ämne utges inom kort. Inom flyktingsamrådsgruppen diskuteras de nordiska ländernas samarbete med United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) och arbetet inom den grupp av länder som ingår i konsultationsprocessen om asylsökande och flyktingar.

Regeringarna anser att UNHCR och andra berörda internationella mellanstatliga organ är de naturliga kanalerna för gemensamma projektsatsningar. Man kan därmed ifrågasätta egenvärdet i särskilda nordiska statsliga initiativ på projektnivå. När det gäller de tre förslagen om konkreta projekt kan följande anföras:

1. *Återvändningsprojekt*

Olika återvändningsprojekt – involverande bl a Afghanistan, Centralamerika, Chile, Namibia och Sri Lanka – existerar och/eller är under utveckling inom UNHCR, International Organisation for Migration (ICM), konsultationsgruppen m fl fora där de nordiska länderna är engagerade multilateralt. Några tungt vägande skäl för särskilda nordiska projekt härutöver finns inte, enligt regeringarnas bedömning.

Migrationgruppen har genomfört ett projekt kring återvändningsfrågorna vilket inom kort resulterar i en publikation. Inom samrådsgruppen kommer arbetet med att utveckla en gemensam nordisk syn när det gäller återvändning av flyktingar från de nordiska länderna att fortsätta.

2. *Regional integration*

De nordiska länderna stödjer, framför allt via UNHCR, ett stort antal

regionala integrationsprojekt. Detta arbete är föremål för kontinuerliga konsultationer mellan de nordiska regeringarna och berörda myndigheter. Något behov för de nordiska regeringarna att bedriva projektverksamhet utanför UNHCR och andra berörda internationella organ föreligger, enligt regeringarnas mening, inte.

3. *Projekt för bosättning (överföring av/resettlement) av flyktingar i de nordiska länderna*

Detta är en typ av verksamhet som lämpar sig väl för konkret nordiskt samarbete. Därför har också de nordiska regeringar redan enats om gemensamt agerande i, hittills, två fall. År 1987 tillskapades en gemensam kvot för iranska, och sedermera irakiska, flyktingar från Turkiet.

I juni 1989 enades de nordiska länderna också om en gemensam satsning visavi FN för mottagande av flyktingar från Indokina. Diskussioner om en fortsatt utveckling av kvotsamarbetet pågår inom flyktingsamrådsgruppen.

4.2.11 *Meddelelse om rekommendation nr 20/1989/j angående intensivere overvågning af boycotlovgivningen mod Sydafrika (A 854/j)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer at intensivere arbejdet med overvågning af boycotlovgivningen mod Sydafrika både nationalt og nordisk.”

De nordiske landes regeringer meddeler:

De nordiske landes regeringer arbejder hver for sig og sammen kontinuerligt på at gøre boycotlovgivningen over for Sydafrika så effektiv som muligt. I *Danmark* bygger sanktionslovgivningen over for Sydafrika på et næsten totalt forbud mod samhandel, og danske myndigheder overvåger løbende lovgivningens efterlevelse. I *Finland* har man oprettet en samråds- og koordineringsgruppe på embedsmandsniveau med repræsentanter fra udenrigs-, finans-, handels- og industriministerierne samt øvrige relevante myndigheder med henblik på at forbedre samarbejdet og informationsudvekslingen angående boycotlovgivningens efterlevelse. I *Sverige* er en ændring i loven om internationale sanktioner trådt i kraft den 1. april 1989, som giver toldvæsenet øgede beføjelser til at overvåge efterlevelsen af handelsforbudet. Endvidere har man nedsat en komité, som skal undersøge om der trods lovgivningen alligevel skulle foregå handel med Sydafrika f. eks. fra svenskejede virksomheder i udlandet.

På nordisk plan har det nordiske embedsmandsudvalg for foranstaltninger mod Sydafrika forestået udarbejdelse og revision af Det Nordiske Handlingsprogram mod Apartheid. Udvalget holder jævnligt møder med henblik på en effektiv opfølgning af de forskellige aspekter af de nordiske landes Sydafrika-politik.

Endelig sker der kontinuerligt koordinering af de nordiske landes holdninger inden for FN-systemet, hvor disse lande i langt højere grad end

øvrigt vestlige lande har taget generalforsamlingens rekommandationer om forskellige foranstaltninger for at isolere Sydafrika seriøst. Hvad gælder den eneste bindende sanktion mod Sydafrika, som FN har besluttet – sikkerhedsrådets resolution 418 (1977) om våbenembargo – tillempes denne strengt af de nordiske lande.

4.2.12 *Meddelande om rekommendation nr 23/1989/t angående samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet

att utreda möjligheterna till en samnordisk användning av nuvarande nationella informationssystem och databanker.

att undersöka förutsättningarna för eventuella nya informationssystem och databanker för t. ex. miljöfrågor, turism och trafiksäkerhet,

att utreda hur de nordiska standarderna inom området förhåller sig till motsvarande standarder inom EG.”

Nordiska Ministerrådet meddelar:

I datahandlingsplanens slutrapport från RU-DATA, som läggs fram i november 1989, förs området datakommunikation och informationstjänster fram. De aktiviteter som ryms i rekommendationen ligger väl inom de förslag till insatser som rapporten för fram. Ministerrådet avser att ta ett slutligt ställningstagande till rapportens förslag innan utgången av 1989.

4.2.13 *Meddelande om rekommendation nr 32/1989/s om samarbetsprogram för räddningsområdet (A 828/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna att inrätta ett samarbetsorgan för räddningstjänstområdet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ett nordiskt ramavtal om samarbete över territorialgränserna i syfte att vid olyckshändelser hindra eller begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön undertecknades av Danmark, Finland, Norge och Sverige den 20 januari 1989. Enligt avtalet kan Island ansluta sig senare.

Ramavtalet är ett resultat av det samarbete inom räddningstjänstområdet som redan förekommer mellan de nordiska länderna. Olika bilaterala och multilaterala avtal reglerar samarbetet inom flygräddningstjänsten, eftersökning och räddning av människor till sjöss, bekämpning av miljöskadliga utsäpp till sjöss, utsläpp av radioaktiva ämnen och sjuktransporter. Representanter för de ansvariga myndigheterna för räddningsförvaltningen möts årligen. Därtill hålls löpande kontakter på ad hoc basis mellan representanter för speciella grenar av räddningstjänsten. Vid behov förekommer operativt samarbete på alla olika räddningsområden.

Det nya ramavtalet reglerar primärt principerna enligt vilka bistånd

skall ges i akuta faro- eller olyckssituationer, men artikel 6 förutsätter dessutom att länderna

- informerar varandra om organisation, behöriga myndigheter, lagstiftningsåtgärder och andra viktigare förändringar av betydelse för avtalet,
- verkar för en utveckling av samarbetet på området,
- för den praktiska tillämpningen av avtalet står i direkt kontakt med varandra och att möten skall hållas inom ramen av avtalet när så bedöms lämpligt.

Efter att ramavtalet undertecknats möttes representanter för olika grenar av räddningstjänsten i Norden i januari 1989 varvid man beslöt tillsätta en arbetsgrupp för att bearbeta samarbetsfrågorna, särskilt dem som nämns i ramavtalets artikel 6.

Det har därför varit naturligt att arbetsgruppen i samarbete med ministerrådet företar den utredning som Nordiska rådet bett om i sin rekommendation. Utredningen pågår och arbetsgruppen avser att framlägga sitt förslag för räddningstjänstmyndigheternas följande möte i januari 1990. Ministerrådet avser därefter att ta ställning till förslaget.

4.2.14 *Meddelelse om rekommendation nr 45/1989/e om opfølgning af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 (A 898/e)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) at til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990 fremlægge en første revideret version af ”Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92” med udgangspunkt i de forslag som indgår i den internationale samarbejdskomité’s rapport ”Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd” samt under hensyn til de synspunkter, som fremkommer ved behandlingen af ovennævnte arbejdsprogram under Nordisk Råds 3. ekstrasession 1989, og
- b) at rapportere om arbejdet med gennemførelsen af programmet dels til Nordisk Råds ordinære session, dels gennem en sommerrapport, som kan koncentrerer om særligt aktuelle temaer i integrationsarbejdet. Denne rapport afgives til Rådet hvert år senest 1. juni med henblik på behandling på udvalgenes sommermøder.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92” hedder det (side 8–9):

”Udviklingen i Europa går hurtigt. Det er derfor nødvendigt, at det nordiske arbejdsprogram fortløbende bliver revideret, opdateret og kompletteret i lyset af den seneste internationale udvikling, af arbejdet og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst af de impulser, der modtages fra Nordisk Råd.

Som allerede nævnt, vil der i efteråret 1989 blive truffet beslutning om betydelige nye initiativer. Allerede af den grund vil der blive behov for at komplettere arbejdsprogrammet.

Ministerrådet vil første gang opdatere programmet i december 1989."

Ministerrådet har fremlagt sin første fremskridtsrapport af december 1989 vedrørende arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Rapporten indeholder dels en oversigt over den seneste udvikling på nordisk og europæisk plan, som det nordiske samarbejde skal forholde sig til, dels en statusredegørelse for de fremskridt og resultater, der i de forløbne seks måneder er opnået på de enkelte punkter, og endelig en opdatering af programmet i form af en række supplerende punkter, som afspejler nye initiativer og målsætninger for Ministerrådet.

Ministerrådet finder, at der på vigtige områder er gjort gode fremskridt i overensstemmelse med de synspunkter, der er fremført af Nordisk Råd, og vil herunder pege på områderne kapitalliberalisering og finansielle tjenester, standardiseringssamarbejdet og transportpolitikken. Vedrørende de supplerende punkter vil Ministerrådet pege på den præcisering af målsætningerne på bygge-, arbejdsmiljø- og især miljøområderne, der har fundet sted; for det sidstnævnte områdes vedkommende også ved medtagelse af nye initiativer vedrørende investeringer i Østeuropa.

Det siger sig selv, at Ministerrådet alene af tidsmæssige grunde ikke har kunnet tage stilling til alle de synspunkter, der er kommet til udtryk under behandlingen i Nordisk Råd. Ministerrådet har endvidere måttet lægge vægt på, at de opstillede målsætninger er realistiske inden for de angivne tidsrammer og ikke strider mod de nordiske landes andre internationale forpligtelser.

Ministerrådet har til hensigt medio 1990 at forelægge en ny, konsolideret udgave af arbejdsprogrammet under hensyntagen til den seneste nordiske og europæiske udvikling, herunder i EFTA/EF-samarbejdet. Ministerrådet finder derudover, at spørgsmålet om kadencen for fremtidige fremskridtsrapporter eller nyskrivninger må afgøres efter en konkret behovsvurdering i lyset af den fremtidige udvikling af de europæiske samarbejdsmonstre og de deraf afledte krav og ønsker til det nordiske samarbejde.

4.2.15 Meddelande om rekommandation nr 47/1989/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1990 (B 98/b)

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att i budgeten för 1990 specificera hur stor del av de olika sektorernas budgetar som kommer att tas i anspråk för genomförandet av arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–92
- att ta ansvar för att fullfölja de ekonomiska åtagandena i nu gällande kulturhandlingsplan,
- att omvärdera sin syn på trafiksäkerhetsområdet samt att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att under 1990 utarbeta ett arbetsprogram för trafiksäkerhetsområdet,

- att i övrigt beakta budget- och kontrollutskottets framförda synpunkter och förslag.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

- Arbetsprogrammet Norden i Europa kommer under arbetsåret att uppdateras och revideras, bland annat med beaktande av Nordiska rådets synpunkter. Det är därför inte vid nuvarande tidpunkt möjligt att ge exakta tal för vilka resurser som kommer att användas till åtgärder som ingår i programmet. Det totalanslag som anges i budgeten för 1990 är en preliminär beräkning.

Samarbetsministrarna har inskräpft för ämbetsmannakommittéerna att sektorernas medel bör disponeras så att det finns tillräckliga medel för att genomföra programmet.

Mot den här bakgrunden har ministerrådet inte ansett det ändamålsenligt att i budgeten göra en detaljredovisning för de åtgärder som ansluter sig till arbetsprogrammet.

- För kultursektorn har ministerrådet i budgeten för 1990 anvisat en ökning på 20,2 milj. DKK varigenom man är på god väg mot slutmålsättningen i kulturhandlingsplanen.
- Vad gäller trafiksäkerhetsområdet har ministerrådet i enlighet med rådets önsksningar under extra sessionen ökat budgeten för trafiksäkerhetsområdet så att anslaget nu motsvarar äskandet från Nordiska trafiksäkerhetsrådet. Beträffande ett eventuellt arbetsprogram på trafiksäkerhetsområdet gör ministerrådet uppmärksam på att den i föl antagna handlingsplanen konkretiserats med en rad uppföljningsåtgärder. Erfarenheterna av arbetet med handlingsplanen samt behovet av justeringar inför 1990-talet kommer att bedömas under 1990.
- Budget- och kontrollutskottets synpunkter och förslag vad avser presentationen och uppställningen av budget har ministerrådet tagit ad notam. Förslagen till förändringar kommer att tas in i nästa års budgetarbete.

Med hänvisning till ovanstående och till vad som särskilt anförs i kapitel XV anser ministerrådet att syftet med rekommendationen tillgodosetts och att den därför kan avskrivas.

Kapitel III

Lovgivningssamarbejdet

1 Indledning

Også i året 1989 har det nordiske lovgivningssamarbejde været gennemført og videreudviklet i de former og strukturer, som er udviklet over den seneste 10-årsperiode. I samarbejdet har man særligt haft opmærksomheden rettet mod det nye nordiske lovgivningsprogram.

Som en mindre strukturændring har man vedtaget, at de nordiske retschefsmøder fremover afskaffes som en selvstændig mødeform, således at der i stedet afholdes yderligere et embedsmandskomitémøde.

Repræsentanter for departementerne fra de forskellige lande har herudover som et led i det fortløbende samarbejde på sædvanlig måde mødtes for at udveksle oplysninger og tale om konkrete lovgivningsprojekter i den udstrækning, dette er bedømt at være formålstjenligt.

Tæt kontakt er også som hidtil taget ved møderne i forskellige internationale fora.

2 Familieret

Ministerrådet noterer med tilfredshed, at de senere års lovgivningssamarbejde på det familieretlige område fortsat går i retning af en stadig større nordisk retsenhed på dette område, og dermed alt mere imødekommer Nordisk Råds fremhævelse af, at de, som flytter fra et nordisk land til et andet, har en selvklar interesse i, at de familieretlige regler er så ligeartede som muligt i de forskellige lande.

2.1 Ægteskabsret *m. m.*

Det reformarbejde på det nordiske ægteskabsområde, som blev indledt i begyndelsen af 1970'erne har fundet sted i etaper. Da der er tale om spørgsmål, som i vidt omfang indebærer moralske vurderinger, har det ofte været et arbejde, som har måttet være præget af stor tålmodighed. Selvom arbejdet med ægteskabsretten ikke har ført til lovgivning på det samme tidspunkt i de forskellige nordiske lande, nærmer det langvarige arbejde sig nu sin afslutning i alle landene.

Ny lovgivning på dette område er foregået i et meget nært samarbejde mellem de nordiske lande. En sammenfatning af dette arbejde kan udmøntes i, at lovgivningen i de forskellige lande derigennem har nærmet sig hinanden i struktur og indhold.

Ministerrådet vil i denne sammenhæng fremhæve, at den nordiske ægteskabskonvention fra 1931 formentlig på længere sigt bør revideres som følge af de nye regler om indgåelse og opløsning af ægteskab og om

ægtefællers formueretsforhold, som berøres i afsnittene 2.1.1 og 2.1.2. Også andre dele af konventionen kan det være nødvendigt at tilpasse til senere lovgivning (se bl. a. afsnittene 2.2.2 og 2.3).

2.1.1 *Indgåelse og opløsning af ægteskab*

I Sverige og Finland trådte nye ægteskabslove med i hovedsag ensartet indhold i kraft den 1. januar 1988.

I Danmark er der i 1989 vedtaget en reform af ægteskabslovens regler om separation og skilsmisse. Hver af parterne kan herefter til enhver tid kræve separation, og hvis ægtefællerne er enige, kan de blive skilt efter kun et halvt års separation, ellers skal der gå et år.

Også i Norge forberedes ny ægteskabslovgivning. I Island er ægteskabslovgivningen under total revision, såvel reglerne om ægteskabets indgåelse og opløsning som reglerne om ægtefællers formueforhold.

2.1.2 *Ægtefællers formueretsforhold*

I Finland og Sverige gælder der nye regler om ægtefællers formueretsforhold siden den 1. januar 1988. I Danmark er der i 1988–1989 fremsat forslag om en delreform af reglerne om ægtefællernes formueforhold. Forslaget indebærer, at ægtefællerne får mulighed for at indgå aftale om, at der skal gælde skilsmissesæreje mellem dem. Kravet om godkendelse af ægtepagter foreslås endvidere ophævet.

I Norge forberedes ny lovgivning om ægtefællers formueforhold på grundlag af en udvalgsbetænkning fra 1987.

2.1.3 *Ugifte samboendes formueforhold*

Sverige er det eneste nordiske land, som har en særskilt lovgivning om ugifte samboendes formueforhold. Denne lov – loven om samboendes fælles hjem – trådte i kraft den 1. januar 1988. Lovens regler gælder også for homoseksuelle samboere.

I Finland og Norge pågår der arbejde om nye lovregler om ejendom, som indgår i en fælles husholdning. I Norge er en udvalgsbetænkning blevet lagt frem i 1988 om sådanne regler, bl. a. om retten til at overtage den fælles bolig eller det fælles bohav.

I Danmark er der på forskellige særskilte lovområder taget højde for nogle af problemerne for ugifte samlevende. Hverken i Danmark eller i Island findes der planer om ny lovgivning på området.

2.1.4 *Registreret partnerskab*

I Danmark er der i 1989 gennemført regler om, at to personer af samme køn kan lade deres partnerskab registrere. Et registreret partnerskab har i alt væsentligt de samme retsvirkninger som et ægteskab.

2.2 Forældre og børn

2.2.1 Myndighed og samværsret

Det nordiske lovgivningssamarbejde på dette område kendetegnes ved et arbejde med at udvide eller forenkle mulighederne for ugifte eller fraskilte forældre til at få eller fortsætte med at have fælles myndighed over deres børn.

Regler herom er indført i Danmark, Finland, Norge og Sverige. I Island blev et lovforslag om fælles forældremyndighed fremsat i 1987. Lovforslaget blev ikke vedtaget, men det vil blive genfremsat under nærværende session.

Den norske barnelov blev ændret i 1989. Efter ændringerne foreligger der samværsret for den af forældrene, som barnet ikke bor sammen med, også når forældrene ikke har levet sammen, efter barnet blev født. Desuden er der etableret en ret for den af forældrene, som barnet ikke bor hos, til at få oplysninger om barnet. I Sverige er der i august 1989 fremlagt en betænkning med forslag til ændring af bl. a. forældrebalken. I betænkningens forslag tilsigtes at skabe basis for, at spørgsmålet om forældremyndighed så vidt muligt kan afgøres i forståelse mellem forældrene.

2.2.2 Fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser om forældremyndighed og samværsret

Spørgsmålet om ratifikation af Europarådets og Haag-konventionerne om bortførelse af børn i internationale forhold har i de seneste år været diskuteret ved flere nordiske møder.

Både i Norge og Sverige har man ratificeret disse konventioner. Den lovgivning, hvori konventionerne inkorporeres i den nationale ret, er i disse lande i alt væsentligt overensstemmende.

Også i Danmark har man haft et arbejde igang med det endelige mål at ratificere både Europarådets konvention og Haag-konventionen. En særskilt arbejdsgruppe har i en betænkning fremlagt udkast til et lovforslag, som ligger meget tæt op af de norske og svenske lovttekster. Der er endnu ikke taget stilling til, om betænkningen skal føre til lovgivning.

I Finland har en arbejdsgruppe lagt et forslag frem til nye regler om myndighedernes internationale kompetence m.v. Et lovforslag, der vil muliggøre ratifikation af Haag-konventionen, behandles for øjeblikket i lovgranskingsrådet. Et forslag ventes at blive fremlagt i begyndelsen af 1990.

Island har endnu ikke sat noget arbejde igang for at forberede en ratifikation af Europarådskonventionen eller Haag-konventionen.

I de nordiske lande planlægger man også på længere sigt at vurdere reglerne om fuldbyrdelse af nordiske forældremyndighedsafgørelser, som for øjeblikket findes i ægteskabskonventionen fra 1931.

2.2.3 *Insemination m. m.*

I Sverige trådte en lov om insemination i kraft den 1. marts 1985. Herudover er en lov om befrugtning uden for kroppen trådt i kraft den 1. januar 1989. Ifølge denne lov må behandling uden for en kvindes krop med det formål at gennemføre en graviditet alene udføres, hvis kvinden er gift eller samboende og kun med ægtefællens eller den samboendes sperma. Såkaldt surrogatmoderskab er derimod ikke tilladt.

En tilsvarende lov om insemination og befrugtning uden for kroppen gælder i Norge siden 1. juli 1987, da en lov om kunstig befrugtning trådte i kraft.

I Finland er en arbejdsgruppe i juli 1988 fremkommet med et forslag til en lov om kunstige forplantningsmetoder for mennesker. Ifølge lovforslaget tillades kunstig insemination, befrugtning uden for kroppen og indførelse af sæd- og ægceller i en kvinde, medens andre forplantningsmetoder (f. eks. surrogatmoderskab) forbydes. Metoderne må alene anvendes på ægtefæller og samboende, som lider af ufrivillig barnløshed. For øjeblikket udarbejdes et forslag om sagen.

I Island overvejer en komité siden 1986 spørgsmålet om inseminationsvirksomhed samt parternes retsstilling.

I Danmark indførtes i 1986 gennem en ændring i adoptionsloven et forbud mod formidling af aftaler om surrogatmoderskab. Herudover har man i Danmark endnu ikke fundet, at der for tiden findes behov for særskilt lovgivning på det familieretlige område, hvad angår forsøgsvirksomhed med nye befrugtningsmetoder m. m., som pågår i dag.

Sammenfatningsvis kan det konstateres, at de nordiske lande har et delvist forskelligt syn på behovet for lovgivning om kontrol med virksomheden, hvad angår insemination og befrugtning uden for kroppen. Således indtager Danmark generelt set en afvisende holdning til en sådan lovgivning. Også i spørgsmålet om den materielle regulering adskiller opfattelsen sig i visse henseender. Det gælder f. eks. retten til for et barn, som er resultatet af insemination, at få oplysning om, hvem der er spermagiver.

I Sverige og ligeledes ifølge det finske lovforslag har barnet en sådan ret, når det har opnået en tilstrækkelig modenhed, eller myndig alder, medens barnet savner en sådan ret i Danmark og i Norge. Fælles for alle landene er imidlertid, at et barn, som skyldes insemination, har eller foreslås at få den samme familieretlige stilling som et barn, der ikke er et resultat af kunstig befrugtning.

2.3 *Værgemål*

I Sverige har rigsdagen besluttet at afskaffe instituttet "Omyndigförklaring" og erstattet det med et nyt institut kaldet "Förvaltarskap". Loven medfører også visse ændringer i reglerne om "god mans behörighet". De nye regler er trådt i kraft den 1. januar 1989.

I Norge forberedes et lovforslag om bl. a. en udbygning af hjælpeværgeordningen. En mindre revision af reglerne om forvaltning af umyndiges midler er trådt i kraft den 1. januar 1989.

Også i Danmark og i Finland, hvor der er nedsat udvalg, pågår en lignende gennemgang af lovgivningen vedrørende umyndige m. v.

I de nordiske lande overvejer man på længere sigt at erstatte ægteskabskonventionens bestemmelser om værgemål med ensartede internationalt privatretlige love om umyndighed m. m.

3 Aftaleret, køberet, forbrugerrret m. m.

Disse emner har traditionelt haft en central placering i det nordiske lovgivningssamarbejde. I de senere år er udviklingen på disse områder dog, ikke mindst i Danmark, også blevet præget af forskellige EF-direktiver med henblik på det kommende indre marked.

3.1 Aftaleret

De nordiske aftalelove er af gammel dato og dermed dårligt tilpasset til moderne aftaleteknik. Ministerrådet har af denne grund i 1987 besluttet, at man bør indlede et nordisk samarbejde med henblik på at afklare, om disse love skal ændres. Udredningsarbejdet skal udføres af nationale udvalg med samordnede direktiver og tidsrammer.

I Finland har man iværksat en sådan udredning i 1987, og i Norge blev en udredning sat igang i 1989. I Sverige overvejes fortsat spørgsmålet om en sådan udredning. I Danmark findes der endnu ingen planer om at iværksætte en udredning om en gennemgang af aftaleloven, men man vil på tæt hold følge arbejdet i de andre lande.

3.2 Almindelig køberet

På den almindelige køberets område har det omfattende nordiske lovgivningssamarbejde, som blev indledt i 1980, nu begyndt at give resultater. I Finland er en ny købelov trådt i kraft pr. 1. januar 1988 og i Norge er en ny købelov trådt i kraft pr. 1. januar 1989. I Sverige er et forslag om en ny købelov lagt frem for riksdagen, som ventes at tage stilling til forslaget i løbet af foråret 1990. I Danmark har en komité for nylig afgivet et udkast til en ny købelov, og lovgivningsspørgsmålet overvejes nu i Justitsministeriet.

Den finske lov og det svenske lovforslag er så godt som identiske. Også den norske lov, og udkastet fra det danske udvalg, har store ligheder. Der er dog også en del afvigelser. Det hænger delvis sammen med, at den norske lov, til forskel fra hvad der er tilfældet i de andre lande, tillige regulerer internationale køb, og at man i Norge i den anledning har en noget mere udførlig regulering, også når det gælder de nationale køb.

Særskilte love om internationale køb, hvilket indebærer, at FN-konventionen fra 1980 indkorporeres i den nationale ret, trådte i Finland og

Sverige i kraft den 1. januar 1989 og vil i Danmark træde i kraft den 1. marts 1990, dvs. samtidig med de regler om internationale køb, som i Norge er optaget i den almindelige købelov.

Det kan tilføjes, at reglerne om internationale køb i alle landene indeholder undtagelser for så vidt angår nordiske køb. Hvad angår sådanne køb, skal de nordiske købelove altså tilrettes. En forudsætning for denne løsning har været, at de nordiske lande har enslydende eller næsten overensstemmende retsregler i de spørgsmål, som reguleres i FN-konventionen. Som nævnt ovenfor må denne forudsætning også anses for at være opfyldt.

3.3 Forbrugerret

3.3.1 Forbrugerløb

I Finland findes reglerne om forbrugerløb i et særskilt kapitel i forbrugerbeskyttelsesloven fra 1978, mens reglerne i Norge er indarbejdet i de almindelige bestemmelser i den nye købelov (på samme måde som i den tidligere købelov). I Danmark findes reglerne hovedsageligt i et særskilt kapitel i den almindelige købelov. I Sverige er visse regler blevet samlet i en særskilt lov, forbrugerløbeloven fra 1973, som i øvrigt suppleres af bestemmelserne i den nuværende købelov.

I Sverige har regeringen i oktober 1989 truffet beslutning om en "lagradsremiss" med et forslag om en ny forbrugerløbelov, som indeholder en fuldstændig regulering om forbrugerløb. Det er meningen, at den nye lov skal træde i kraft samtidig med den almindelige købelov, som er nævnt i afsnit 3.2. Samtidig gennemgår man i Finland det kapitel i forbrugerbeskyttelsesloven, som handler om forbrugerløb. Et forslag til nye regler har været på høring. Et forslag planlægges til foråret 1990. I Norge er et udvalg for nylig blevet nedsat med henblik på at udarbejde forslag til en særskilt lov om forbrugerløb. I Danmark er der endnu ikke taget stilling til, om der bør udarbejdes en særskilt forbrugerlov, eller om det må anses for mere hensigtsmæssigt at indarbejde disse regler i den almindelige købelov.

3.3.2 Forbrugertjenester

I løbet af 1970'erne blev i alle de nordiske lande bortset fra Island indledt et arbejde om forbrugertjenester. I forbindelse med dette arbejde har emnet været diskuteret ved en række nordiske forhandlinger.

Arbejdet har i Sverige resulteret i en forbrugertjenestelov, som trådte i kraft den 1. juli 1986. Loven gælder reparationsarbejder på løsøre og fast ejendom, samt opbevaring af løsøre. I Norge vil en tilsvarende lov om håndværkertjenester m. m. for forbrugere træde i kraft fra 1. januar 1990.

Også i de øvrige lande pågår arbejdet med at fuldføre regler om forbrugertjenester. I Finland regner man med – på grundlag af et forslag til lovgivning om visse forbrugertjenester – i foråret 1990 at lægge et forslag frem om et nyt kapitel om forbrugertjenester i forbrugerbeskyttelsesloven.

I Danmark overvejer Justitsministeriet for tiden et udvalgsforslag om en forbrugertjenestelov.

De forbrugertjenesteregler, som bliver gældende i Norge og Finland, adskiller sig fra den svenske lov ved alene at omhandle vedligeholdelses- og reparationsarbejder på løs og fast ejendom. Det danske udkast omfatter derimod, ligesom den svenske lov, tillige opbevaring af løsøre. Hensigten er både i Norge og Finland, at de nye regler hen ad vejen skal komplementeres med sådanne regler.

Loven i Norge og lovforslagene i Danmark og Finland adskiller sig også fra den svenske lov ved, at de i spørgsmålet om reguleringens almindelige udformning i endnu højere grad tilslutter sig til den systematik, som man er enige om i det nordiske købelovsarbejde. I hovedsagen er reglerne dog stort set overensstemmende i alle lande.

Ministerrådet har i flere tilfælde udtalt, at man bør søge at nå den størst mulige retsenhed på dette område. Ministerrådet har fortsat denne opfattelse.

Ved de nordiske forhandlinger, som har været afholdt om nye regler om forbrugertjenester, har man også diskuteret spørgsmålet om næringsdrivendes ret til at sælge ting, som ikke er afhentet, et spørgsmål som har nær sammenhæng med en lovgivning om forbrugertjenester.

I Sverige er en lov om dette spørgsmål trådt i kraft samtidig med forbrugertjenesteloven, altså den 1. juli 1986, og i Finland trådte en tilsvarende lov i kraft den 1. januar 1989. I Danmark indeholder det ovenfor nævnte udvalgsforslag om en forbrugertjenestelov et særskilt kapitel om salg af sager, som ikke er afhentet. I Norge vil en revision af de nuværende lovregler om håndværkeres salgsret blive overvejet i forbindelse med det tidligere nævnte arbejde om lovregler om opbevaring af løsøre.

Ministerrådet ønsker at fremhæve, at det er ønskeligt, at reglerne i de forskellige lande bliver så ens som muligt.

3.3.3 Kreditaftaler

I Danmark er der i 1989 fremsat lovforslag om kreditaftaler med henblik på implementering af et EF-direktiv om forbrugerkredit. Forslaget går bl. a. ud på, at der skal gives oplysning om de reelle omkostninger i procent ved kreditaftaler. Også i Sverige pågår arbejdet med en reformering af lovgivningen om forbrugerkreditter. Et departementsnotat om sagen forventes at kunne sendes ud på høring i foråret 1990. I Norge er bl. a. regler om pligt til at oplyse om effektiv rente givet i henhold til kredittkøbeloven fra 1985 og finansieringsloven fra 1988. Der er nedsat en arbejdsgruppe for at forberede lovregler om kontraktretlige spørgsmål angående finansielle tjenester.

3.3.4 *Forbrugerbeskyttelse ved ejendomskøb*

I Danmark, Finland, Norge og Sverige pågår der et arbejde med den hensigt at beskytte forbrugerne ved ejendomskøb.

I Danmark foreligger en udvalgsbetænkning fra 1987, som indebærer, at forbrugerne får en ret til at fortryde et sådant køb inden 6 dage fra aftalens indgåelse. Udvalget fortsætter sit arbejde med en overvejelse om yderligere forbrugerbeskyttelsesregler på dette område, bl. a. når det gælder spørgsmålet om mangler ved fast ejendom. I Sverige har man på grundlag af udvalgsbetænkninger fra 1986, 1987 og 1988 fremlagt en "lagrådsremiss", indeholdende et forslag om forbrugerbeskyttelse ved opførelse og salg af nye småhuse. I Finland er et forslag til lovgivning om ejendomskøb til høring. Forslaget gælder bl. a. køb af fast ejendom til boligformål. I Norge forberedes desuden forslag om en generel lov om afhændelse af fast ejendom, som også vil give købere af ældre boligejendomme et værn.

Ved siden af arbejdet med henblik på lovgivning om forbrugerbeskyttelse ved ejendomskøb har et arbejde været igang med henblik på at udfærdige regler til beskyttelse af forbrugere, som har rettet henvendelse til ejendomsmæglere med henblik på køb eller salg af ejendom.

I Sverige er en ejendomsmæglerlov med et sådant sigte trådt i kraft den 1. juli 1984, og i Finland og Norge trådte tilsvarende love om ejendomsformidling i kraft den 1. januar 1989.

3.4 *Handelsagenter og handelsrepræsentanter*

I Danmark er der fremsat lovforslag om handelsagenter og handelsrejsende, bl. a. til opfyldelse af et EF-direktiv.

I Finland pågår arbejdet med en revision af lovgivningen om handelsrepræsentanter. Et af udgangspunkterne for arbejdet er det nævnte EF-direktiv.

I Sverige forberedes et lovforslag om handelsagenter og handelsrepræsentanter på grundlag af et udvalgsforslag fra 1984. Lovforslaget beregnes fremlagt for riksdagen i løbet af foråret 1990.

I Norge følger man fortsat arbejdet i Sverige og Danmark. Det kan eventuelt også i Norge blive aktuelt at iværksætte en særskilt udredning om dette spørgsmål.

3.5 *Anden lovgivning vedrørende formueretlige aftaler*

Siden et EF-direktiv om lovvalg på kontraktrettens område blev gennemført i 1980, er lovgivning med et tilsvarende indhold gennemført i Danmark i maj 1984 og i Finland i juli 1988. Også i Norge forberedes en lov af denne karakter. I Sverige overvejer man for øjeblikket, om en sådan lov skal udarbejdes.

4 Erstatnings- og forsikringsret

4.1 Erstatningsret

4.1.1 Den almindelige erstatningsret

På ministerrådets initiativ blev der i 1987 nedsat en nordisk arbejdsgruppe med henblik på at udrede personskaderettens fremtidige funktion og forhold til andre erstatningsordninger. Siden arbejdsgruppen i 1988 har lagt en principbetænkning frem om dette emne, forberedes nu et nordisk symposium i forsikringsselskabernes regi, som forventligt afholdes i foråret 1990.

Spørgsmålet om erstatning for ideel skade i sammenhæng med personskade har fået stadig større aktualitet i de senere år. I Sverige er et udvalg nedsat med henblik på at overveje dette spørgsmål. I udvalgskommissoriet indgår bl. a. spørgsmålet om at diskutere erstatningsniveau, erstatningens formål og metoder til at bestemme erstatning. Også i Norge er et sådant udredningsarbejde igangsat. Finland har til hensigt at følge udredningsarbejderne i Sverige og Norge.

4.1.2 Produktskader

I Danmark og Norge er der gennemført lovgivning om produktansvar. I Finland behandler riksdagen et lovforslag om erstatning for produktskader. I Sverige skal et departementsnotat med forslag til produktansvarslov nu sendes på høring.

Den danske og norske lov og de finske og svenske forslag hviler stort set på de samme principper, og selv de enkelte regler er i vid udstrækning overensstemmende. Hovednyheden er, at producenter og importører får et strengt ansvar for skader, som forårsages af en sikkerhedsbrist ved et produkt. En vigtig forskel findes dog i spørgsmålet om de såkaldte udviklingsskader, som omfattes af de finske og svenske forslag, og af den norske, men ikke den danske lov.

En vigtig gruppe af produktskader udgøres af lægemiddelskaderne. Vedrørende erstatningsreglerne herfor og for de nært beslægtede patientskader henvises til årsberetningen for 1988 (C1 Kapitel III, side 55 – 56).

4.1.3 Miljøskader

I Sverige, hvor en lov om miljøskader trådte i kraft den 1. juli 1986, har man i 1988 som et supplement til denne lov indført regler i miljøbeskyttelsesloven fra 1969 om en miljøskadeforsikring. Forsikringen skal betales gennem afgifter fra selskaber, som bedriver miljøfarlig virksomhed, og give erstatning til den, som har ret til erstatning ifølge miljøbeskyttelsesloven, men som ikke kan få gennemført erstatningsmålet, f. eks. fordi skadevolderen er gået konkurs eller fordi det ikke har kunnet afklares, hvem der er ansvarlig for skaden. De nye regler er trådt i kraft den 1. juli 1989.

I Norge er regler om erstatning for miljøskader givet gennem et nyt kapitel i forureningsloven. Reglerne, som trådte i kraft den 1. august 1989, pålægger forureneren et objektivt ansvar for sådan skade.

I Danmark og Finland pågår et udvalgsarbejde om regler vedrørende erstatning for miljøskader.

4.1.4 *Atomskader*

Under år 1988 underteckendes i Wien ett s.k. gemensamt protokoll rörande tillämpningen av Wien- og Pariskonventionen. Wienkonventionen om atomansvarighet från år 1963, som har tillträtts av andra länder än de västeuropeiske, har en lägre ansvarsnivå än Pariskonventionen. Protokollet utvidgar det geografiska tillämpningsområdet för båda konventionerna till att omfatta skadelidande i samtliga berörda länder oavsett om de är anslutna till den ena eller andra konventionen. Detta är ägnat att stärka olycksoffrens ställning. Danmark har ratificerat protokollet år 1989. I Sverige förbereds den lagstiftning som skall göra det möjligt att ratificera protokollet. En departementspromemoria med förslag härom kan läggas fram under år 1990.

Inom IAEA (International Atomic Energy Association) pågår vidare arbete med att revidera Wienkonventionen i syfte bl. a. att förbättra skyddet för skadelidande genom en höjning av ansvarsbeloppen. De nordiska länderna deltar i detta arbete.

4.2 *Forsikringsret*

I Norge blev der i 1989 vedtaget en ny forsikringsaftalelov, som afløser loven fra 1930. Den nye lov træder i kraft den 1. juli 1990.

Også i Finland forberedes et samlet forslag til en ny personforsikringslov og en ny skadesforsikringslov på grundlag af udvalgsforslag fra henholdsvis 1985 og 1988.

I Sverige, hvor en særskilt forbrugerforsikringslov blev indført i 1981 som et første resultat af det pågående reformarbejde, forberedes et forslag til en personforsikringslov på grundlag af et udvalgsforslag fra 1986. Et udvalgsforslag om en ny skadesforsikringslov fremlægges om kort tid og skal da sendes ud på høring.

De udvalgsforslag, som foreligger i Finland og Sverige samt den norske lov, udviser stor overensstemmelse i spørgsmålet om systematik, og de saglige løsninger er også stort set overensstemmende.

5 **Transportret**

5.1 *Søret*

De nordiske lande arbejder fortsat med en revision af sølovenes bestemmelser om transport af gods og befragtning. I dette arbejde indgår også spørgsmålet om at overveje nordisk tilslutning til FN-konventionen fra

1978 om søtransport af gods og fremlæggelsen af forslag til den lovgivning, som er nødvendig for en sådan tiltræden.

Arbejdet udføres i nært samarbejde af de nationale sølovsudvalg i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Formand og sekretær i disse udvalg har fortsat afholdt en række møder også i 1989. Også et plenarmøde har under året været afholdt mellem samtlige udvalgsmedlemmer. Efter planerne skal udvalgene afgive deres betænkninger i løbet af første halvår 1990.

Blandt de spørgsmål, som i øvrigt behandles inden for rammen af det søretlige samarbejde, kan nævnes spørgsmål om bjergning, om arrest og om obligatorisk ansvarsforsikring af fritidsbåde. Også på det videre internationale felt fortsætter samarbejdet, som nu særligt gælder spørgsmålet om søtransport af farligt gods.

5.2 *Luftret*

På luftfartsrettens område er de såkaldte Montrealprotokoller nr. 3 og 4 ratificeret af Danmark, Finland, Norge og Sverige. Protokollerne er imidlertid endnu ikke trådt i kraft. Videre er i disse lande gennemført de ændringer i luftfartslovgivningen, som foranlediges af tilslutningen til de nævnte overenskomster. Denne lovgivning er trådt i kraft den 1. april 1989 angående indenrigstrafikken i de nordiske lande samt trafik til stater, som står uden for konventionssystemet på området.

Også i Island forbereder man et lovforslag, som skal gøre det muligt at ratificere Montreal-protokollerne. Inden for det nordiske samarbejde overvejes herudover muligheder for at komplettere det luftretlige ansvarssystem gennem at indføre en obligatorisk forsikring for flypassagerer.

5.3 *Øvrig transportret*

FN's økonomiske kommission for Europa (ECE) har afsluttet arbejdet på en international konvention om skadeserstatningsansvar ved transport af farligt gods på vej, jernbane og de indre vandveje. De nordiske lande har taget aktivt del i dette arbejde fra begyndelsen.

Konventionen har til formål at forbedre situationen for skadelidende ved ulykker af større omfang i forbindelse med transport af farligt gods. Dette skal bl. a. ske igennem indførelse af et strengt ansvar for transportøren, forhøjede ansvarsgrænser og en forpligtelse til at forsikre dette ansvar.

6 **Immaterialret**

6.1 *Ophavsret*

Hovedformålet med det reformarbejde på ophavsrettens område, som er foregået i de nordiske lande de senere år, har været at tilpasse ophavsretslovgivningen til den seneste teknologiske udvikling.

Et eksempel på en sådan tilpasning udgør spørgsmålet om ophavsret til

dataprogrammer og andre ophavsretlige spørgsmål, som edb-anvendelsen giver anledning til, spørgsmål som man i de nordiske lande er enige om at tildele en høj prioritet. I Danmark og Sverige er der i 1989 gennemført lovgivning herom.

Et lovforslag om regulering af ophavsret til dataprogrammer og beskyttelse af datachips vil i Norge blive fremsat tidligt i 1990. Også i Finland forberedes i øjeblikket forslag til lovgivning.

6.2 Industriel retsbeskyttelse

Mulighederne for at forny og forbedre den immaterialretlige beskyttelse for så vidt angår industriprodukter diskuteres for tiden i de nordiske lande. Den tekniske og kommercielle udvikling har medført, at man nu også overvejer mulighederne for at indføre beskyttelse af brugsmønstre. Endvidere diskuteres forskellige foranstaltninger imod fremstilling og spredning af vareforfalskninger. Spørgsmålet om en skærpelse af sanktionssystemet i den immaterielle lovgivning er også aktuel i denne sammenhæng.

Spørgsmålet om en immateriel beskyttelse for biotekniske opfindelser diskuteres internationalt særligt i forbindelse med den vesteuropæiske integrationsproces, men også inden for WIPO (World Intellectual Property Organization) og inden for UPOV, organet for vækstforædlingsret.

Ministerrådet har nedsat en ad hoc-gruppe for immaterialretlig beskyttelse af biotekniske opfindelser med det formål at forstærke det nordiske samarbejde internt og i relation til den internationale udvikling på området.

7 Selskabsret

Den selskabsretlige lovgivning, som gennemførtes i de nordiske lande i årene 1973 til 1978, bygger på et nordisk lovgivningssamarbejde. Senere er en del ændringer foretaget i de forskellige lande.

I de nordiske lande planlægges nu et samlet udvalgsarbejde gennem nationale udvalg om eventuelle lovgivningsbehov på aktieselskabsrettens område. Det er hensigten, at man i dette udredningsarbejde tillige skal vurdere de opnåede resultater og det pågående arbejde inden for EF på selskabsrettens område. I Sverige overvejes spørgsmålet om at ændre aktieselskabsloven, bl. a. med det formål at forstærke kautionsbeskyttelsen.

Af stor praktisk og økonomisk betydning er endvidere det reformarbejde, som går ud på at indføre edb-baseret aktie- og obligationshåndtering. Dette spørgsmål er også drøftet ved nordiske forhandlinger.

Edb-baserede systemer findes nu i Danmark, Norge og Sverige.

I Danmark er en lov fra 1980, som oprindeligt alene gjaldt for obligationer, i 1988 tillige gjort anvendelig på børsnoterede aktier og andele i investeringsforeninger. I Norge er en lov fra 1985 for nylig gjort anvendelig

på samtlige børsnoterede aktier og obligationer. I Sverige blev i november 1989 vedtaget en lov om kontobaseret håndtering af aktier i større aktieselskaber og af obligationer.

I Finland udarbejdes i øjeblikket på grundlag af et udvalgsforslag et lovforslag om edb-baseret håndtering af værdipapirer.

Hvad angår fonde gælder delvis ganske ny lovgivning – i Norge siden 1982, i Danmark siden 1985 og i Finland siden 1987. De danske regler forventes forenklet i løbet af kortere tid. I Island er en lov om fonde og stiftelser trådt i kraft 1. januar 1989. Også i Sverige kan en lovgivning om stiftelser forventes i 1990. Det er hensigten, at nordiske forhandlinger skal afholdes, inden man i Sverige endeligt beslutter sig for lovgivningens nærmere indhold.

8 EDB-ret

8.1 *Generelt om edb-ret*

I stadig større udstrækning bliver edb-retlige spørgsmål taget med i forbindelse med sædvanlige lovgivningsspørgsmål og bør behandles i sådanne sammenhænge og ikke separat.

8.2 *Integritetsspørgsmål*

I Danmark trådte visse ændringer i den private og den offentlige registerlov i kraft 1. april 1988. Om indholdet henvises til årsberetningen for 1988 side 60.

I Finland trådte en personregisterlov i kraft den 1. januar 1988, en lov om et landsomfattende register for sundhedssektoren den 1. september 1989 samt en lov om datasystem for vejtrafikken den 1. oktober 1989. Forslag til lovgivning om statistikcentralen og om befolkningsregister samt om registrering af både er under forberedelse.

I Island er et forslag til en ny personregisterlov blevet fremsat, idet gældende lov træder ud af kraft den 31. december 1989.

I Norge blev et udkast til generelle sikringsforskrifter for personregistrering sendt ud på høring i 1988. Sagen er nu til behandling i de berørte departementer.

I Sverige har data- og offentlighetskomittén (DOK) som tillsattes år 1984 nu avslutat sitt arbete. DOK har avlämnat fem betänkanden under den gemensamma huvudtiteln Integritetsskyddet i informationsområdet. En proposition på grundval av de olika förslagen skall läggas fram under våren 1990. Den kommer bl. a. att behandla frågor om myndigheters försäljning av personuppgifter ur databaserade personregister, användningen av personnummer i sådana register och offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar. Vidare har en särskild utredare påbörjat arbetet med en översyn av datalagen från såväl saklig som lagteknisk synpunkt. Slutligen har en annan särskild utredare fått i uppdrag att undersöka konsekven-

serna om den nye tekniken på data- og teleområdet såvitt gæller straff- og processrätten. Uppdraget rör bl. a. integritetsfrågor vid tvångsmedelsanvändning.

8.3 *Betalningssystemer og edb*

Et arbejde på en analyse vedrørende den nye betalingstekniks forhold til den gældende lovgivning pågår fortsat i Finland. Analysen skal ligge til grund for nordiske forhandlinger om behovet for en ny lovgivning på dette område.

I Norge kommer en udvalgsbetænkning om aftaler om finansielle tjenester m. m. til særskilt at behandle de forbrugerretlige problemer i forbindelse med elektroniske betalingssystemer.

Spørgsmålet om elektroniske betalinger vil også kunne give anledning til overvejelser i forhold til de fællesnordiske gældsbrevslove. I UNCITRAL arbejdes der med retlige problemer i forbindelse med internationale elektroniske betalinger, og dette arbejde vil eventuelt kunne inspirere de nordiske lande, også på nationalt plan.

9 **Strafferet**

9.1 *Narkotikakriminalitet*

I Danmark vedtoges 1. juni 1989 en ændring af retsplejeloven vedrørende regler om legemsindgreb, som bl. a. får betydning i forbindelse med narkotikakriminalitet. Lovændringen var i hovedsagen en kodificering af de eksisterende ulovhjemlede regler. Regeringen har endvidere den 10. oktober 1989 fremsat et forslag til afskaffelse af nævningeting i alle narkotikasager.

I Finland indledtes i efteråret 1988 et arbejde på en revision af straffebestemmelserne om narkotikaforbrydelser.

I Sverige er en udvidelse af hælerilovgivningen under udarbejdelse med henblik på at give øgede muligheder for at straffe efterfølgende delagtighed i narkotikakriminalitet ved hvidvaskning af sorte penge.

Danmark, Finland, Norge og Sverige har undertegnet FN's Narkotika-konvention af 20. december 1988. I forbindelse med de afsluttende drøftelser og undertegnelsen af konventionen skete der koordination af de nordiske landes synspunkter. De nordiske lande har overvejet at udveksle synspunkter m. v. i forbindelse med forberedelsen af ratifikationen af konventionen.

9.2 *Økonomisk kriminalitet*

De to forskningsprojekter:

1. "Revisorens rolle som kontrollant og rådgiver",
  2. "Lovgivning i forbindelse med og kontrol af miljøkriminalitet"
- forventes begge at være færdige med udgivelsen af rapporter ved årsskiftet 1989/90.

10 Procesret

På det processrättsliga området fortsätter frågan om brottsoffrens, och då särskilt våldsoffrens, ställning att vara en av de mest centrala när det gäller reformverksamheten i de nordiska länder. När det gäller rätten för ett våldsoffer att få en egen advokat på statens bekostnad vid förundersökning och rättegång har lagstiftning under senare år genomförts och utbyggt både i Danmark, Norge och Sverige. Det kan också nämnas att den svenska regeringen nyligen tillsatt en kommission med uppgift bl. a. att överväga vilka förbättringar som kan göras när det gäller stödet till brottsoffer.

När det gäller domstolsorganisationen har i Danmark nyligen antagits en lag som innebär en anpassning vad som gäller i övriga nordiska länder på det sättet att tvistemål vid domstolarna alltid skall behandlas i den lägsta domstolsinstansen (byretterne). I Sverige har man nyligen tillsatt en kommitté med uppgift att se över domstolarnas organisation och arbetsuppgifter.

I Norge er der vedtaget en række lovændringer med henblik på at forenkle behandlingen af straffesager, herunder bl. a. overflytning af førsteinstansbehandlingen af en del sager fra lagmannsretten til herreds- og byretten samt indførelse af bøder som selvstændigt strafalternativ ved en del sædvanlige overtrædelser.

I Island er en lov om adskillelse mellem dømmende og udøvende myndighed vedtaget og træder i kraft 1. juli 1992. I den sammenhæng vil retsplejelovgivningen blive underkastet en totalgennemgang, navnlig strafferetsplejelovgivningen samt skifte-, konkurs- og auktionsloven.

I Finland lade en arbetsgrupp vid justitieministeriet i juni fram fyra betänkanden med förslag till en reform av rättegångsförfarandet i tvistemål. Enligt förslaget skall rättegångsförfarandet i tvistemål, som f. n. kan beskrivas som muntligt-protokollariskt, ändras i grunden för att uppfylla kraven på omedelbarhet, muntlighet och koncentration. För att tillgodose dessa principer skall rättegångsförfarandet delas upp i muntlig förberedelse och muntlig huvudförhandling. Huvudförhandlingen skall om möjligt hållas i en följd. I anslutning till ändringen av själva förfarandet föreslås att även reglerna om protokoll och dom samt föreskrifterna om delgivning ändras. Det sistnämnda förslaget skulle innebära att det ankommer på domstolarna att ta hand om delgivningarna. Förslagen är f. n. på remiss i högsta domstolen.

11 Offentligret

Igennem længere tid har Nordisk Råd haft opmærksomheden rettet mod de offentligretlige spørgsmål. Det har særligt angået de retslige og sociale vilkår, som gælder for de nordiske medborgere, der er bosat i et andet nordisk land.

Formålet er i videst mulig udstrækning at skabe de samme rettigheder som for landets egne medborgere.

Dette arbejde pågår stadigvæk i de nordiske lande med henblik på at ændre regler, som diskriminerer nordiske medborgere, som er bosat i et andet land, i forhold til landets egne indbyggere.

Også for så vidt angår den offentlige ret i øvrigt har ministerrådet været opmærksom på, at den bør vises en større opmærksomhed, end hvad der hidtil har været tilfældet.

Som en start er især drøftet reglerne om databeskyttelse, TV-overvågning, forvaltningsproces og spørgsmålet vedrørende nedskæring af forvaltningen og delegering af beslutningskompetence.

Der har dog i første række været tale om en udveksling af erfaringer mere end et målrettet arbejde med henblik på lovgivning på nordisk plan. Drøftelser om samarbejdet på det offentligtretlige område holdtes i maj 1989 i Stockholm. Arbejdet vil blive intensiveret de kommende år.

12 Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer

12.1 Nordisk Råds udtalelser

Nordisk Råd har i udtalelse 2/1989/b bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd at virke for, at lovgivningssamarbejdet får et eget budget for projektvirksomhed.

Justitsministrene har kunnet tiltræde anbefalingen, og på det budget for Nordisk ministerråd for 1990, som samarbejdsministrene fastsatte den 14. november 1989, er der afsat et beløb på 500.000 DKK til lovgivningssektoren.

Nordisk Råd har endvidere i udtalelse 6/1989/j bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd

- i den videre planlægning også at være opmærksom på samarbejdet i forbindelse med områder som f. eks. menneskerettigheder og samernes stilling,
- i forbindelse med det videre arbejde med reglerne om forældremyndighed o. lign. at undersøge mulighederne for økonomisk hjælp fra samfundets side til de forældre og børn, der efter en skilsmisse bor så langt fra hinanden, at udøvelsen af samkvemsretten bliver en økonomisk byrde,
- i lovgivningssamarbejdet dels at prioritere et projekt om økonomisk kriminalitet i forbindelse med miljøforbrydelser, og dels at intensivere arbejdet med regler om erstatning for miljøskader.

Nordisk Ministerråd vil i den anledning udtale, at der på embedsmandsplan foretages forhandlinger vedrørende spørgsmålet om menneskerettigheder, idet der bl. a. fokuseres på inkorporering af de europæiske menneskerettigheder i de enkelte nationale lovgivninger.

Spørgsmålet om samernes stilling har ligeledes været gjort til genstand for nordiske drøftelser, som vil blive intensiverede i det kommende år.

Også spørgsmålet om at yde støtte fra samfundets side til de forældre og børn, som efter en skilsmisse bor langt fra hinanden, med henblik på udøvelse af samkvemsret, har været taget op i den Nordiske Embedsmandskomité for Lovgivningsspørgsmål. Der viste sig herunder en række vanskeligheder bl. a. beroende på forskelle i lovgivning, geografiske forhold m. m., som kan gøre det vanskeligt at gå videre med dette ønske.

Hvad angår spørgsmålet om økonomisk kriminalitet, er et nordisk arbejde allerede i gang, og rapporter om revisorerens dobbelte rolle og miljøkriminalitet forventes afgivet i løbet af kort tid. Når justitsministrene modtager disse rapporter vil man tage stilling til, hvilke opfølgingsforanstaltninger de eventuelt kan give anledning til.

12.2 Nordisk Råds rekommandationer

12.2.1 Meddelelse om rekommandation nr 10/1986/s angående nordboeres rettigheder

Rekommandationen lyder:

”Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fullfölja utredningen ”Nordbors rättigheter i Norden” genom att

a) harmonisera reglerna om tillträde till offentliga tjänster i riktning mot likställighet för nordiska medborgare,

b) utreda möjligheterna att ge nordbor möjlighet att fritt förvärva fast egendom för bostadsändamål i hela Norden.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Ministerrådet kan i det hele henvise til den meddelelse, der blev afgivet til den forrige session (jfr. C 1 1988 side 64), som man fortsat kan tiltræde og henholde sig til.

12.2.2 Meddelelse om rekommandation nr 32/1986 angående ensartede regler om forbud mod at drive virksomhed (konkurskarantæne)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. at undersøge mulighederne for at indføre ensartede regler om forbud mod at drive virksomhed i de nordiske lande, herunder at et forbud i et nordisk land også vil få virkning i de øvrige nordiske lande samt
2. at det overvejes at indføre et system, som gør det muligt at indhente oplysninger om økonomisk kriminalitet fra de andre nordiske lande med henblik på at forhindre, at personer, som er idømt forbud mod at drive virksomhed, udøver forretningsvirksomhed i andet nordisk land.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

En rapport om spørgsmålet er nu færdiggjort og ministerrådet kan på den baggrund konstatere, at forudsætningerne for forbud mod at drive virksomhed i væsentlige dele er forskellige i de nordiske lande. Forskelligheder forekommer også angående forbudets indhold og længde. Under

hensyn til dette og til at den praktiske effekt af ensartede regler ville være meget begrænset, foreligger der efter ministerrådets opfattelse ikke forudsætninger eller behov for at ensarte reglerne om forbud mod at drive virksomhed.

Det er af værdi for myndighederne i et nordisk land at få adgang til oplysninger om økonomisk kriminalitet, som en person kan have gjort sig skyldig i i et andet nordisk land. En vis sådan informationsudveksling forekommer allerede i dag. Ministerrådet har undersøgt mulighederne for at oprette et centralt nordisk register over udstedte forbud mod at drive virksomhed, men har fundet, at nytten af et sådant register forekommer at være begrænset. Spørgsmålet om en effektiviseret informationsudveksling med henblik på bekæmpelse af kriminalitet bør tages op til diskussion i en videre sammenhæng.

Ministerrådet vil på baggrund af det ovenfor anførte anbefale, at rekommandationen afskrives.

12.2.3 Meddelelse om rekommandation nr 43/1988/j angående samarbejde om kriminalitetsefterforskning (A 806/j)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighederne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbejde.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Det nordiske samarbejde vedrørende kriminalitetsefterforskning sker for tiden gennem kontakter mellem de respektive myndigheder og institutioner i hvert enkelt land.

Et mere udviklet samarbejde er bl. a. etableret inden for rammerne af det af de nordiske justitsministerier besluttede politi- og toldsamarbejde i Norden (PTN). Eksempelvis er en række forskellige efterforskningsprojekter iværksat gennem dette samarbejde og derefter fordelt mellem de forskellige lande. Erfaringerne fra dette samarbejde er gode. Et af de ledende principper i dette samarbejde har dog været, at det er op til de enkelte landes myndigheder at stå for organiseringen af samarbejdet.

De berørte myndigheder er bekendt og indforstået med Nordisk Råds rekommandation og derfor indstillet på at videreudvikle og effektivisere det nordiske samarbejde på området.

12.2.4 Meddelelse om rekommandation nr 44/1989/e angående Nordisk institut for EF-ret (A 898/e)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at oprette et nordisk institut for EF-ret.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet deler det synspunkt, der ligger til grund for rekommandationen, nemlig at undervisningen og forskningen i EF-ret i fremtiden kommer til at få alt større betydning for de nordiske lande, og at der derfor er behov for at styrke forskningsmiljøerne på dette felt. Man tvivler dog noget på, om oprettelsen af en fælles nordisk institution på nuværende tidspunkt er den rette løsning.

Kapitel IV

Konsumentpolitik

1 Sammanfattning

Samarbetet på konsumentområdet sker huvudsakligen inom följande delområden:

- konsumenternas säkerhet
- konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen
- konsumentutbildning och -information
- konsumentinflytande.

Under verksamhetsåret har ministerrådet fattat beslut om införandet av en frivillig nordisk miljömärkning. Övriga högprioriterade områden under året har varit produktsäkerhetsfrågor, datoriseringsfrågor, tv-reklamfrågor, konsumenternas kreditproblem samt problem med finansiella tjänster.

Det nya samarbetsprogrammet på konsumentområdet har fastställts av ministerrådet.

Sektorn har även aktivt deltagit i genomförandet av "Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992". Under året har en särskild EG-styrgrupp avrapporterat sitt arbete och lämnat ett underlag för NÄK:s vidare arbete med EG-frågor.

2 Den konsumentpolitiska utvecklingen i de nordiska länderna

Den ökande skuldsättningen bland konsumenter är en aktuell fråga i den konsumentpolitiska debatten. I Sverige planeras att upprätta ett särskilt skuldsaneringsinstitut och i Finland har frågan väckts om behovet av en särskild lagstiftning för konkurs hos privatpersoner. Likaså har prisfrågor och konsumenternas problem med elektronisk betalningsförmedling uppmärksammats i de nordiska länderna.

Produktsäkerhetsarbetet har fortfarande hög prioritet i de nordiska länderna. I Sverige har en ny produktsäkerhetslag trätt i kraft, i Danmark pågår diskussion om EG:s förslag till generella produktsäkerhetsdirektiv. I Finland kommer produktsäkerhetslagen att revideras.

I Norge och Sverige har den nationella organiseringen av miljömärkningen förberetts och i Finland har motsvarande arbete startat under hösten.

Den aktiva bevakningen av EG-utvecklingen spelar en väsentlig roll i det nationella arbetet på konsumentområdet i alla länder.

Antingen kommande eller nyligen genomförda organisationsförändringar är aktuella i flera länder. I Danmark och Sverige har omorganiseringen nyligen vidtagits.

I Norge omorganiseras förvaltningen av konsumentfrågor på departementsnivå. I Finland har regeringens proposition om omorganiseringen lämnats till riksdagen och den nya organisationen träder ikraft den 1 juni 1990.

3 Det nordiska samarbetet inom konsumentsektorn

I det nya samarbetsprogrammet från 1989 anges ramarna för det nordiska samarbetet på konsumentområdet. Detta reviderade samarbetsprogram fastställdes den 28 april 1989.

Samarbetet på konsumentområdet sker huvudsakligen inom följande delområden:

- konsumenternas säkerhet
- konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen
- konsumentutbildning och -information
- konsumentinflytande

Under ministerrådet har nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor(NÄK) ansvaret för att utveckla det nordiska samarbetet på området. Arbetet bereds i bl a fasta utskott på följande områden: konsumenträtt, allmänna konsumentpolitiska frågor, undersökning av och information om varor och tjänster samt utbildning och information.

Sektorn har även aktivt deltagit i genomförandet av "Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992". Under året har en särskild EG-styrgrupp avrapporterat sitt arbete och lämnat ett underlag för NÄK:s vidare arbete med EG-frågor.

Under verksamhetsåret har sektorn även arbetat med avveckling av handelshinder i enlighet med "Samarbejdsprogram om afskaffelse af handelshindringer i Norden".

Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor har varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer: 15/1989/j Samarbetsprogram på konsumentområdet 19/1989/j Begränsning av export av farliga varor.

4 Verksamheten 1989

Under verksamhetsåret har ministerrådet utpekat följande teman som särskilt viktiga: EG-bevakningen och uppföljningen av arbetsprogrammet Norden i Europa, införande av en frivillig nordisk miljömärkning samt gemensamma nordiska rekommendationer om tv-reklamen.

4.1 Projektverksamheten

Under 1989 har budgeten för projektverksamheten uppgått till 4.905.000 DKK. Sammanlagt 40 projekt har pågått under året.

Sammanställning av projektverksamheten 1989

	1 000 DKK
Konsumenternas säkerhet	705
Konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen	2 103
Konsumentutbildning och -information	867
Konsumentinflytande	20
Förplanering, uppföljning och administrationskostnader (=utskottssekreterare)	698
Totalt	4 905

I nedanstående avsnitt redovisas projektverksamheten under år 1989 inom delområdena. Endast större eller mera betydelsefulla projekt beskrivs i redovisningen. En förteckning över avslutade och pågående projekt finns i en särskild årlig katalog "Konsumentensamarbetet i Norden".

NÄK har tagit hänsyn till önskemålet i Nordiska rådets uttalande över ministerrådets berättelse från 1988 att få uppgifter om nationell uppföljning av projektverksamheten på området. Därför har NÄK för Nordiska rådet utarbetat en separat sammanfattning av nationell uppföljning av flera nordiska projekt som genomförts under 1985–1988. I detta sammanhang vill NÄK dock understryka att alla resultat från olika projekt inte är konkret mätbara, trots att projekten kan ha en viktig funktion t ex genom att utgöra underlag för nationella diskussioner och åtgärder.

4.1.1 Konsumenternas säkerhet

Det nordiska samarbetet på detta delområde har sin utgångspunkt i de säkerhetsproblem som varor och tjänster i hem och på fritiden orsakar i form av skador av olika slag. T ex enligt en dansk undersökning av 2 400 rapporterade dödsfall gällde 1 600 olyckor i hem och fritid. För att förebygga olyckor i framtiden är det väsentligt att samla in uppgifter om produkter som har varit inblandade. För att kunna jämföra statistik mellan olika olycksregistreringssystem samt mellan olika länder bör man ha ett gemensamt klassificeringssystem. Förslag till ett sådant klassificeringssystem har utarbetats i samarbete med NOMESKO (Nordisk Medicinalstatistisk Komité) och förväntas att tas i bruk i de flesta nordiska länderna. I detta sammanhang kan omnämnas att motsvarande klassificering saknas i EG:s olycksregistreringssystem, EHLASS. Syftet är att även EG:s system skall kunna dra nytta av resultat från detta nordiska projekt.

Under året har ett seminarium om återkallelse av farliga produkter genomförts. På seminariet deltog även utländska experter t ex från USA där återkallelseförfarandet har existerat länge. I Sverige ingår regler om återkallelse i den nya produktsäkerhetslagen. I Norge är lagen under förberedelse. Finland kommer att tillsätta en arbetsgrupp som reviderar produktsäkerhetslagen och som antagligen kommer att behandla frågan om återkallelse. Förslag till EG:s produktsäkerhetsdirektiv innebär att kontrollmyndigheter i medlemsstaterna får befogenhet att dra in produk-

ter på marknaden. Indirekt ingår återkallelse även i EG:s produktansvarsdirektiv genom att producent/importör genom frivilliga avtal med konsumenten kan välja att återkalla en farlig produkt från konsumenten för att undgå ytterligare ersättningskrav efter att den första skadan har inträffat. Således är det aktuellt i de flesta länderna att samordna administrativ praxis och effektivisera konsumentskyddet när det gäller återkallelse. Island skall inom kort lägga fram ett förslag om en lagändring som bl a skall innehålla bestämmelser om återkallelse.

4.1.2 *Konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen*

I alla nordiska länder har volymen av den kredit som upptas av konsumenter ökat starkt under innevarande årtionde och ökningen fortsätter. Avregleringen av kreditmarknaden har påskyndat processen. Antalet konsumenter vilkas skuldkris blivit akut och vilkas ekonomi hotas av sammanbrott har ökat. Mot denna bakgrund har konsumenternas kreditproblem samt budgetrådgivning som ett hjälpmedel under året behandlats i flera projekt. Projektresultaten kommer nationellt att användas bl. a. vid dryftandet av hur nuvarande regler i konsumentkreditlagstiftningen borde tillämpas eller om det finns behov av nya regler och andra lösningsmodeller.

Inom sektorn har man under de tre sista åren arbetat med att förbättra konsumentskyddet genom att i lagstiftningen införa möjligheten till grupp-talan (grupprättegång, gruppprocess). Om temat har under året genomförts ett projekt med en omfattande juridisk rapport som resultat. På grundval av rapporten kommer man nationellt att undersöka möjligheten att införa regler om grupp-talan. Betydelsen av möjligheten till grupp-talan accentueras t. ex. i situationer där en grupp konsumenter har drabbats av ett illegalt beteende och där de individuella skadorna är jämförelsevis små medan den totala skadan pga gruppens storlek kan uppgå till avsevärda belopp.

I de flesta länderna anses det önskvärt med kraftigt ökade egenåtgärder inom näringslivet för att lösa konsumentproblem. Under året har man genomfört ett seminarium där effekten av näringslivets egenåtgärder värderats och där linjerna dragits upp för ett genom egenåtgärder förbättrat konsumentskydd. Seminariets konklusioner kommer att utnyttjas i det nationella arbetet med att öka företagens ansvar för marknadsföring, information och produktsäkerhet.

Konsumenternas problem med elektronisk betalningsförmedling har behandlats i flera projekt och arbetet fortsätter även 1990. I projekten berörs bl. a. följande aspekter: personskydd, avtalsvillkor, teknisk säkerhet samt skillnader mellan olika betalkortssystem. På grundval av det hittills genomförda arbetet på området kan konstateras att det finns behov av att utvidga den rättsliga regleringen av de elektroniska betalningssystemen. Det riktas flera anmärkningar mot de nuvarande bestämmelserna om personskydd

vid kortbetalning. Ingen av de lagar som värnar om personskydd tar hänsyn till vad för slags information elektroniska spår egentligen är. Till synes helt oskyldiga uppgifter kan – om de sammankörs – bli mycket sensitiva. Rapporten ger ett underlag i nationella diskussioner om införandet av en lag om personskydd vid elektronisk betalningsförmedling. Det understrykes att en lag behövs inte bara av integritetsmässiga skäl utan även av en rad konsumentpolitiska orsaker. Arbetsgruppen ”Hushållen och datorerna” som har fungerat från och med 1986 har avslutat sitt arbete. Konklusioner från gruppens arbete ingår i sex olika rapporter. En av dessa rapporter ”*Datorn för konsumenten*” visar att informationen om datorer, tillbehör, program och användningen av dessa är mycket bristfällig. Säljarna förutsätter att konsumenten redan känner till det mesta, vilket sällan är fallet. Utbildningen av säljarna är dålig och inte alls anpassad till konsumenterna. Det understryks att den snabba utvecklingen av ”hemdatorer” kräver en översyn av lagstiftning samt övriga rutiner för handläggning av dessa ärenden. Gruppens övriga rapporter rör bl. a. informations-teknologi och personskydd samt konsumentorganens möjligheter att utnyttja informationsteknologi i sin rådgivningsverksamhet.

4.1.3 Konsumentutbildning och -information

Ministerrådet har beslutat att införa en frivillig nordisk miljömärkning. Beslutet omfattar bl. a. användning av en gemensam nordisk symbol, riktlinjer för kriterieutveckling, gemensamma kriterier samt tillsättande av ett nordiskt samordningsorgan. I Norge, Sverige, Finland och eventuellt i Island kommer det nordiska miljömärket att tas i bruk. Danmark däremot kommer att avvakta EG:s eventuella beslut om miljömärkningen.

Under året har en planering av gemensamma nordiska informationsåtgärder om förhållandet mellan konsumtion och miljö startats.

Projektarbetet om reklamfrågor – särskilt reklam riktad till barn och unga – har fortsatt under året. Konsumentkrav på tv-reklam till barn och unga har fastställts av NÄK. Dessa krav tillämpas både i nationella och internationella överväganden.

I samarbete med flera nationella finansieringskällor har NÄK startat ett större flerårigt projekt om tv-reklamens inflytande på barn. Även reklam-identifieringsfrågor har uppmärksammats under verksamhetsåret. Det kommer att utarbetas ett förslag till kriterier så att reklam tillräckligt lätt kan identifieras bland redaktionellt material. I de empiriska delarna av dessa projekt utnyttjas det faktum att det i tre av de nordiska länderna redan finns nationell tv-reklam och att det i de två andra tillsvidare inte existerar.

Inom sektorn har man även analyserat de konsumenträttsliga konsekvenserna som reglering av reklam i de slutförda och planerade västeuropeiska reglerna om gränsöverskridande tv- och radiosändningar kan ha.

Inom sektorn utges en informationsbulletin ”Konsument i Norden”

(tidigare Konsumentnytt i Norden). Den distribueras bl a till berörda myndigheter och organisationer. Under 1989 utgavs ett nummer. Upplagan är f n 2 000 ex per nummer.

4.1.4 *Konsumentinflytande*

En viktig uppgift för det nordiska samarbetet är att verka för ett starkare konsumentinflytande på väsentliga områden samt att försöka finna nya former för ett sådant inflytande. En grundläggande undersökning om konsumentinflytandets möjligheter har slutförts under verkamhetsåret. På basen av rapporten kan olika nationella konsumentorgan få en överblick över användbara metoder och modeller för att öka konsumentinflytandet.

I förverkligandet av en västeuropeisk hemmamarknad är harmonisering av tekniska standarder, provningsmetoder, certifiering och andra former för kontrollverksamhet ett viktigt element. För att bevaka konsumentintressen skall konsumentorganen kunna påverka denna process och få inflytande på det arbete som sker bl. a. inom CEN och CENELEC. Därför har NÄK under året finansierat deltagandet av nordiska konsumentrepresentanter på några standardiseringsmöten ang. t. ex. elektroniska transaktioner. NÄK har tidigare utarbetat en rapport om konsumentinflytande på standardisering. Under verksamhetsåret har man påbörjat genomförandet av rapportens åtgärdsförslag.

5 Nordiska rådets yttrande och rekommendationer

5.1 *Nordiska rådets yttrande*

Nordisk Råd har henstillet til Nordisk Ministerråd om "at der på konsumentområdet gives høj prioritet til et projekt om frivillig miljømerkning."

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande:

Ministerrådet har den 6 november 1989 beslutat att införa en frivillig nordisk miljömärkning. Beslutet omfattar bl. a. användning av en gemensam nordisk symbol, riktlinjer för kriterieutveckling, gemensamma kriterier samt tillsättande av ett nordiskt samarbetsorgan.

5.2 *Nordiska rådets rekommendationer*

5.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 15/1989/j angående samarbetsprogrammet på konsumentområdet (B 81/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage et samarbejdsprogram på konsumentområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 81/j og Juridisk Udvalgs synspunkter."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordiska ministerrådet har den 28 april 1989 fastställt samarbetsprogrammet på konsumentområdet. Nordiska ämbetsmannakommittén för

konsumentfrågor (NÄK) står för genomförandet av programmet och arbetar fortlöpande med utvecklingen av det konsumentpolitiska samarbetet.

Samarbetet i enlighet med programmet kommer årligen att avrapporteras i ministerrådets verksamhetsberättelse.

Härmed anser ministerrådet för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts och att den kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 19/1989/j angående begränsning av export av farliga varor (A 852/j)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at vedtage de foranstaltninger, der er nødvendige for at forhindre at produkter, som det er forbudt at sælge i et af de nordiske lande på grund af sin farlighed, eksporteres til andre markeder. Udgangspunktet bør være, at sådanne produkter kun må sælges dér under forudsætning af, at modtagerlandet efter at være underrettet om sikkerhedsmanglerne, udtrykkeligt tillader importen af varen. For sådanne produkter, hvor risikoen er særlig alvorlig, bør eksport overhovedet ikke tillades.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

I Sverige har det givits ut en utredning om exportbegränsning som nyligen har remissbehandlats. I Norge är lagförslag om exportbegränsning under förberedelse. I Finland kommer frågan att tas upp i samband med revideringen av produktsäkerhetslagen. I Danmark finns det för närvarande inga planer på att begränsa export av farliga varor. Däremot finns det specialregler om begränsning av export av vissa farliga kemikalier och livsmedel.

En diskussion om nordisk koordinering av åtgärder för exportbegränsning kommer att behandlas i samband med ett seminarium om återkallelse av farliga varor.

Kapitel V

Næringsmidler

1 Sammenfatning

Flere nordiske land har foretatt vesentlige endringer i organiseringen av den offentlige forvaltning på næringsmiddelområdet. I alle land pågår virksomhet for å vurdere konsekvenser av en EF-tilpasning. Det nordiske samarbeidsorganet på næringsmiddelområdet som har ansvaret for samarbeidet på næringsmiddel- og ernæringsområdet har i løpet av året fått status som embetsmannskomite (EK-LIVS). Mål og prinsipper for arbeidet er fastlagt i et samarbeidsprogram for perioden 1988–92. Samarbeidsoppgavene innenfor næringsmiddelsektoren omfatter tre hovedområder: kosthold og ernæring, næringsmiddel toksikologi og risikovurdering og næringsmiddelkontroll.

De aktuelle spørsmål som ble behandlet i 1989 er bl a nedbygging av ikketollmessige handelshinder, Norden og EF, kjøttkontroll, bestråling av matvarer, arbeidet med en metode for påvisning av *Listeria*-bakterien og drikkevannsspørsmål.

2 Utviklingen i de nordiske land

Flere nordiske land har foretatt vesentlige endringer i organiseringen av den offentlige forvaltning på næringsmiddelområdet. I Danmark er den delen av næringsmiddel forvaltningen som ligger under Landbruksministeriet omorganisert. I Finland skal det etableres en ny organisasjon under Handels- og industriministeriet for forvaltningen av næringsmiddelområdet. I Island er det fremlagt et forslag om å flytte Statens direktorat for hygiene, næringsmiddelkontroll og miljøvern fra Helseministeriet til et nytt Miljøministerium. Sverige har fattet beslutning om en reform for næringsmiddelkontrollen som bl a innebærer en skjerping av kontrollen, en større utnytting av bedrifters egenkontroll og som berører ansvarsfordelingen mellom lokale og sentrale tilsynsmyndigheter. I Norge er det etablert en ny, felles sentral organisasjon for forvaltning og kontroll av næringsmidler.

I alle land pågår virksomhet for å vurdere konsekvenser av en EF-tilpasning. Av de tiltak som skal gjennomføres i forbindelse med EFs indre marked angår en vesentlig del (50 av ialt ca 300) næringsmiddel lovgivning.

3 Det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet

Det nordiske samarbeidsorganet på næringsmiddelområdet som har ansvaret for samarbeidet på næringsmiddel- og ernæringsområdet har i

løpet av året fått status som embetsmannskomite (EK-LIVS). Med bakgrunn i omorganiseringer av de enkelte lands forvaltninger er det også foretatt visse endringer i komiteens sammensetning.

Mål og prinsipper for arbeidet er fastlagt i et samarbeidsprogram for perioden 1988–92, vedtatt av ministerrådet 1988. Embetsmannskomiteen opprettholder organiseringen med fagutvalg for de tre hovedområder kosthold og ernæring, næringsmiddel toksikologi og risikovurdering og næringsmiddelkontroll. Nordisk metodikkomite for næringsmidler (NMKL) bistår embetsmannskomiteen på metode- og analyseområdet.

4 Virksomheten 1989

Samarbeidet innenfor sektoren er i hovedsak basert på prosjektvirksomhet, som i 1989 har omfattet 23 prosjekter.

Sammenstilling av prosjektvirksomheten på EK-LIVS ordinære budsjett:

	1 000 DKK
Lovgivning/harmonisering	235
Kontroll og analyse av matvarer	1 165
Kosthold og ernæring	255
Toksikologi og risikovurdering	315
Planlegging, oppfølging, administrasjon	<u>323</u>
Totalt	2 293

I avsnittene nedenfor redegjøres det for prosjektvirksomheten under år 1989 innenfor delområdene. En fortegnelse over avsluttede og igangværende prosjekt finnes i en særskilt katalog "*Livsmedelssamarbete i Norden*".

4.1 Styrking av Norden som hjemmemarked

Arbeidet for å nedbygge ikke-tollmessige handelshinder på næringsmiddelområdet innebærer i hovedsak en harmonisering av regelverket innenfor sektorens forvaltningsområde. Det er lagt særlig vekt på harmonisering av "horisontale" bestemmelser, dvs de som gjelder for flere matvaregrupper.

Følgende forslag til felles nordiske regler er nå sendt til de respektive lands nasjonale myndigheter med anmodning om at de følges opp og innarbeides i de nasjonale regelverk:

- Merking av ferdigpakke næringsmidler
- Tilsetningsstoffer til næringsmidler
- Pestisiderester i korn og poteter
- Mikrobiologiske retningslinjer for næringsmidler
- Prinsipper for bruk av søtstoffer i næringsmidler
- Plastemballasje til næringsmidler

Når det gjelder den "vertikale" regulering er det utarbeidet en sammenstilling av de enkelte lands varestandarder med forslag til videre samarbeid med sikte på en deregulering.

Det er satt igang et samarbeid med sikte på felles nordiske retningslinjer for regulering av dietetiske næringsmidler, slik som barnemat, sondeernæring m. v.

4.2 Norden og EF

Også innenfor EF går utviklingen mot harmonisering av horisontale regler. Alle nordiske forslag er vurdert i forhold til nåværende eller planlagte EF-regler. Avvik fra EF-regler er særlig begrunnet i forbrukerhensyn.

Embetsmannskomiteen legger også vekt på å samarbeide om prinsipper og strategier på områder der EF-lovgivningen er på et forberedende stadium eller der EF enda ikke har tatt noe initiativ. Aktuelle områder er bl a spesielle tilsetningsstoffer, spesielle merkingsregler, naturlig forekommende giftstoffer i næringsmidler og "novel foods" (=nye livsmedelsingredienser).

4.3 Drikkevann

En ad hoc-gruppe har fremlagt en virksomhetsplan for nordisk samarbeid om aktuelle drikkevannsspørsmål. Embetsmannskomiteen har prioritert å videreføre prosjekter med relevans for forvaltningen av drikkevann. Drikkevannsprosjektene er også behandlet i Embetsmannskomiteen for miljøbeskyttelse.

Ad hoc-gruppen for drikkevannsspørsmål fungerer inntil videre organisatorisk under EK-LIVS.

4.4 Radioaktivitet i næringsmidler

Forslag til en felles nordisk strategi for nasjonal håndtering av akutt radioaktiv forurensning av næringsmidler foreligger i utkast, og forventes behandlet i nordiske og nasjonale organer våren 1990. Systemet av tiltaksnivåer bygger på de nivåer som er vedtatt av FAO/Codex Alimentarius sommeren 1989.

4.5 Kosthold og ernæring

Forebygging av kostholdsrelaterte helseproblemer er det overordnede mål for samarbeidet. Det er utarbeidet retningslinjer for bruk av "frekvensmetoden" i større befolkningsundersøkelser der siktemålet er å kartlegge sammenhenger mellom kosthold og blant annet hjertekar-sykdom og visse kreftformer.

Ved årsskiftet 89–90 arrangeres et symposium om "Næringspolitikk och folkhälsa" med deltakelse av politikere og representanter for myndighetene. På grunnlag av status for utviklingen av kostrelaterte sykdommer i de enkelte land, og en vurdering av de forebyggende tiltak som er gjennom-

ført, vil man på symposiet drøfte fremtidig strategi for den forebyggende mat- og ernæringspolitikk i Norden.

Det er fremlagt planer for videre samarbeid om kosthold i offentlige helseinstitusjoner med sikte på å bedre mattilbudet til pasienter og redusere den registrerte forekomst av underernæring.

Juridisk utvalg har i kommentarer til C1 for 1988 foreslått at det i samarbeidet på næringsmiddelområdet inngår aspekter med relasjon til barnemat, kosten i skoler, på sykehus og andre offentlige institusjoner og ernæringsmessige problemer for mennesker med allergi. I denne anledning anfører ministerrådet følgende:

Utvalget peker i sine forslag på vesentlige problemområder innenfor den forebyggende ernærings- og helsepolitikk. På flere av områdene er det i regi av EK-LIVS gjennomført eller igangsatt samnordisk aktivitet:

Spedbarns og småbarns ernæring (PNUN-rapport 1985 – 2).

Offentlig forplejning på sygehuse og plejehjem (rapport fremlagt august - 89).

”Allergi og anden overfølsomhed”, tverrsektoriell publikasjon om allergi (Nord 1989:2) der det inngår et kapittel om allergiproblemer i relasjon til næringsmidler. På nasjonalt nivå foreligger dessuten omfattende informasjonsmateriale til allergikere, og ved Levnedsmiddelstyrelsen i Danmark utvikles nå et register over allergifremkallende stoffer i næringsmidler. Dette register vil kunne være til stor nytte også i de andre nordiske land.

På flere av de nevnte områder kan det være aktuelt å videreføre samarbeidet på avgrensede problemområder som f eks kosthold og ernæring i offentlige helseinstitusjoner.

Når det gjelder kost i skoler mener embetsmannkomiteen at forholdene i de nordiske land er såvidt forskjellige at et samarbeid om f eks konkrete tiltak ikke synes naturlig. Embetsmannkomiteen vil imidlertid vurdere muligheten av samarbeid om helsepedagogiske prinsipper for kost- og ernæringsopplæring både av førskolebarn og barn i grunnskolen.

4.6 Toksikologi og risikovurdering

I samarbeid med ernæringsekspertene er det satt igang en utredning om ”Helhetssyn på fisk som næringsmiddel” der både ernæringsmessige og toksikologiske forhold blir gitt en samlet vurdering. Utredningen skal danne grunnlag for myndighetenes anbefalinger og råd til befolkningen, særlig i områder der det er registrert betydelig forurensning.

Toksikologer og analytikere fra næringsmiddel- og miljøsiden har holdt et innledende arbeidsmøte om vurdering av helserisiko forbundet med klororganiske miljøgifter i matvarer.

En risikovurdering av solanin i poteter, med forslag til en felles nordisk grenseverdi, er sendt de nordiske lands myndigheter for oppfølging.

Det er satt igang en utredning om ”Levnedsmidler og ny bioteknologi”

som bl. a. vil omfatte nye teknikker som genspleising og cellehybridisering, muligheter for å teste bioteknologisk fremstilte matvarer i relasjon til helse og aktuelle kontrollmuligheter.

Med utgangspunkt i den store oppmerksomhet omkring forekomst av naturlige gifter i næringsmidler, er det satt igang samarbeid om toksikologisk vurdering av en del utvalgte stoffer. En rapport om hydraziner i champignon er utarbeidet.

4.7 Næringsmiddelkontroll

Det legges stor vekt på arbeidet for å redusere behovet for kontroll av varer som inngår i handel mellom de nordiske land. En av forutsetningene for økt samordning av importkontrollen vil være at de fremlagte forslag til harmonisert lovgivning (kfr. pkt 4.1) følges opp og innarbeides i de nasjonale regelverk.

En videre forutsetning vil være felles analysemetoder og enhetlige vurderinger av analyseresultater. Det nordiske laboratorium for interkalibrering av mikrobiologiske analyser fyller en viktig funksjon i denne sammenheng, og vil bli selvfinansierende når prøveperioden på 3 år nå snart er avsluttet. Forslag til et tilsvarende system for kjemiske analyser er fremlagt i en håndbok for "*God Laboratoriepraksis i kjemiske næringsmiddelkontrolllaboratorier*". En metode for påvisning av *Listeria*-bakterien i næringsmidler er avprøvet og anbefalt av Nordisk metodikkomite for næringsmidler. Det er gjennomført en utredning om hvordan offentlig næringsmiddelkontroll kan utnytte den egenkontroll som utføres i stadig flere næringsmiddelbedrifter, og hvilke krav myndighetene i så fall skal stille til slik egenkontroll. Utredningen avsluttes med forslag til en felles nordisk handlingsplan.

I flere nordiske land planlegges revisjon av regler og rutiner for kjøttkontroll slik at disse blir bedre tilpasset nåtidens sykdomspanorama. Det er innledet et samarbeid for å drøfte prinsipper og utarbeide forslag til enhetlige regler og rutiner. Fordi nordiske lands holdning til hvordan kjøttkontroll bør drives etterhvert også får internasjonal oppslutning, vil et samnordisk prosjekt kunne gi Norden gode påvirkningsmuligheter overfor EF og styrke mulighetene for økt faglig samarbeid med EF.

Under verksamhetsåret har ämbetsmannakommitten och ministerrådet fortsatt diskussionen kring bestrålning av livsmedel. Denna fråga har aktualiserats bl a av en ny svensk bestämmelse som innebär importförbud av bestrålade livsmedel. I de övriga nordiska länderna tillåts i viss mån bestrålning av torra kryddor. Eftersom det svenska importförbudet inte kommer att tillämpas så att import av livsmedel som innehåller bestrålade kryddor kommer att omöjliggöras, utgör importförbudet inte ett handels hinder i Norden. Mot bakgrund av den gemensamt uttalade restriktiva inställningen till livsmedelsbestrålning fortsätter ämbetsmannakommittén arbetet med kontrollmetoder för bestrålade livsmedel samt följer aktivt

den internationella utvecklingen och framåtskridandet av EGs direktivförslag om bestrålning.

5 Nordiska rådets yttrande

Nordisk Råd har henstillet til Nordisk Ministerråd "at overveje at omorganisere Det Permanente Nordiske Udvalg for Levnedsmiddelspørgsmål (PNUN) således, at det får status som en nordisk embedsmandskomité med direkte reference til Nordisk Ministerråd."

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande: Den 8 maj 1989 beslöt Nordiska ministerrådet att upprätta en egen ämbetsmannakommitté för livsmedelsfrågor och att det nuvarande utskottet (PNUN) därmed upphör samt att godkänna en arbetsordning för ämbetsmannakommittén. Den nya ämbetsmannakommittén höll sitt första möte i september 1989.

Kapitel VI

Jämställdhetssamarbetet

1 Sammanfattning

Det nordiska jämställdhetssamarbetet under 1989 har i hög grad påverkats av den nya handlingsplanen för det nordiska jämställdhetsarbetet 1989–1993.

Handlingsplanen omfattar ett 20-tal projekt, som skall genomföras t.o.m 1993. Av dessa är det endast projektet *"Utveckling av jämställdhetsstatistik"* som påbörjats före planperioden. Det största av de nystartade projekten är ett femårigt utredningsprojekt *"Likalön mellan kvinnor och män i Norden"*. Under år 1989 har en förstudie genomförts, och den ligger till grund för huvudstudien vilken sätter igång i början av år 1990. Seminarierna om *"Männen och jämställdheten"* samt *"Ekonomiska konsekvenser av fördelningen av betalt och obetalt arbete"* har genomförts under hösten 1989, medan det tredje seminariet om *"Offentlig barnomsorg"* som också ingår i handlingsplanen för 1989 genomförs under 1990.

Följande projekt vilka satts igång före år 1989 har avslutats under året: BRYT-projektet; Rekrytering av fler kvinnor till databranschen; Samliv i Norden; Muslimska kvinnor i Norden. BRYT-projektet har pågått sedan 1985 och aktiviteten i projektet har varit mycket hög. Sammanlagt 36 rapporter har kommit ut inom ramen för projektet.

Utöver ovan nämnda aktiviteter har under 1989 också utretts förutsättningarna för att genomföra ett nytt Nordiskt Forum.

2 Utveckling i de nordiska länderna

Vid FNs kvinnokonferens i Nairobi i juli 1985 utvärderades kvinnoårstiondet 1975–1985 och framåtsyftande strategier till år 2000 fastställdes. I ett dokument med cirka 370 paragrafer anges hinder för och grundläggande strategier och åtgärder – på internationell, regional och nationell nivå – som skall leda till att målen jämställdhet, utveckling och fred uppnås.

Kvinnorna måste delta på alla nivåer och i alla stadier av samhällslivet. Deras insatser i samhällsekonomin måste erkännas och uppvärderas. Stor vikt skall läggas vid åtgärder, som ökar kvinnans ekonomiska självständighet.

Utbildning är en viktig grund för att förbättra kvinnans ställning. Strategidokumentet betonar vikten av bättre information och underlag för planering, genomförande och utvärdering av olika åtgärder. Statistik och forskning om kvinnors och mäns situation i olika länder framhålls som speciellt viktiga beslutsunderlag.

Även om de nordiska länderna i ett internationellt perspektiv är före-

gångsländer vad gäller jämställdhet har mycket av innehållet i FN-strategierna stor relevans för Norden. Perspektivet för de enskilda ländernas jämställdhetsarbete och för det nordiska samarbetet sträcker sig också fram mot år 2000.

I alla nordiska länder har regeringarna handlingsplaner för jämställdhetsarbetet de närmaste åren. Huvudsatsningarna skiljer sig något mellan länderna.

3 Riktlinjer för det nordiska jämställdhetssamarbetet

Det nordiska jämställdhetssamarbetet inleddes år 1974 med att kontaktpersoner för jämställdhetsfrågor utsågs i varje nordiskt regeringskansli. Denna kontaktgrupp omvandlades år 1978 till ett permanent jämställdhetsutskott. Från februari 1989 benämns utskottet Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhetsfrågor (ÄK-JÄM).

Ett nordiskt samarbetsprogram på jämställdhetsområdet fastställdes av Nordiska ministerrådet 1978 efter rekommendation av Nordiska rådet. Programmet reviderades 1982.

Enligt samarbetsprogrammet skall det nordiska jämställdhetssamarbetet omfatta följande huvudområden: arbetsliv, social- och familjepolitik, utbildning, boende- och samhällsplanering samt deltagande i det politiska livet i övrigt.

På initiativ av Nordiska rådet och som komplement till det nordiska samarbetsprogrammet på jämställdhetsområdet har jämställdhetsministrarna utarbetat en handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet under åren 1989–1993. Handlingplanen antogs av Nordiska ministerrådet 1989 efter rekommendation av Nordiska rådet.

I handlingsplanen lyfter man fram två teman kring vilka det nordiska samarbetet under femårsperioden bör fokuseras: *Kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen; Kvinnors och mäns möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv.*

Nordiska ämbetsmannakommittén har under året haft tre ordinarie möten.

I sitt yttrande över ministerrådets verksamhetsberättelse 1988 hemställde Nordiska rådet (juridiska utskottet) att ett ministerrådsförslag om ett nytt Nordiskt Forum måtte föreligga till den 38:e sessionen 1990. En närmare redogörelse med anledning av detta yttrande lämnas i avsnitt 5.

Sektorn har under året varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

44/1988/j   angående reell likalön mellan kvinnor och män

17/1989/j   angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993.

4 Verksamheten 1989

4.1 Arbetslivet

4.1.1 BRYT-projektet

Jämställdhetsministrarna inledde år 1985 ett fyraårigt åtgärdsinriktat projekt vars syfte är att utveckla och pröva metoder, som bidrar till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden genom försöksverksamhet i utvalda lokala områden i de fem nordiska länderna.

Målsättningen är att utvidga och säkra kvinnors utbildningsval och yrkesmöjligheter genom en insats i såväl utbildningssystemet som i arbetslivet. De många barriärer kvinnor möter när de går in i otraditionella utbildningar och yrken skall identifieras och avlägsnas.

BRYT-projektet startade i slutet av 1985. Försöksverksamheten har omfattat nya metoder i yrkesvägledning och yrkespraktik samt pedagogiskt utvecklingsarbete vad gäller flickor och teknikundervisning i grundskolan och på gymnasiet. Uppföljning har gjorts, av hur det går för flickor som valt otraditionella utbildningar, genom t ex förloppsanalyser och försök med att låta kvinnliga tekniker vara mentorer för unga flickor i teknisk utbildning.

BRYT-projektet har bidragit till utveckling av och nordiskt erfarenhetsutbyte kring nya åtgärder inom *flickpedagogik* och *kvinnopedagogik*, framför allt inom teknisk utbildning och arbetsmarknadsutbildning. En sådan pedagogik ser till att flickor och kvinnor får ut lika mycket av undervisningen som pojkar och män.

I BRYT-projektet har också ingått att analysera och försöka bryta den rigida könsuppdelningen på enskilda arbetsplatser. Denna del av projektet har bl a riktats mot kvinnor i banker, i teknisk förvaltning inom en kommun, i en pappersfabrik, i en bilfabrik och i fiskeriindustrin. Projektet har också initierat kurser för kvinnor som startar eget.

Sedan oktober 1986 har BRYT-projektet gett ut nyhetsbrevet BRYT-NYTT som kommit ut tre gånger om året i en skandinavisk, en finsk och en isländsk utgåva. Generellt har projektet satsat starkt på att förmedla erfarenheter som rör både BRYT-projektets metoder och resultat och andra projekt om nedbrytning av könsuppdelningen på arbetsmarknaden. BRYT-projektets medarbetare har också medverkat som föredragshållare vid många nordiska och nationella konferenser och bidragit till diskussionen om hur man kan motverka de starka segregeringsprocesser, som alltså delar upp arbetsmarknaden i kvinno- respektive mansarbeten.

Inom ramen för BRYT-projektet har anordnats en forskarkonferens i januari 1987, för diskussion speciellt av segregeringsprocesser på enskilda arbetsplatser, samt en konferens i december 1987 för jämställdhetskonsulenter m fl som regionalt arbetar med jämställdhet inom arbetsmarknadsmyndigheterna.

Under Nordiskt Forum deltog projektet med 70 unga hantverkarkvin-

nor, som i öppna verkstäder visade kvinnor som goda hantverkare. Dessutom arrangerades en workshop med titeln "Är kvinnor i mansyrken en bra jämställdhetsstrategi?".

Under 1989 har projektarbetet koncentrerats till förmedling av resultaten samt till evaluering av projektets fyraåriga verksamhet. I november 1989 publiceras ett utökad slutnummer av BRYT-NYTT. I detta nummer sammanfattas projektresultaten och rekommendationer ges om åtgärder på nationell och nordisk nivå. Slutnumret innehåller också en kort artikel om varje delprojekt samt en översikt över alla rapporter som utgivits i BRYT-projektet. I december 1989 avhålls en nordisk slutkonferens i Reykjavik. I flera av länderna hålls också nationella slutkonferenser. Projektet avslutas med en teknisk projektrapport där en evaluering av projektet ingår. Denna rapport utkommer under 1990.

Projektet har bedrivits inom följande områden:

DANMARK	Storstrøms amt
FINLAND	Vammala stad
ISLAND	Akureyri kommun
NORGE	Rogaland fylke
SVERIGE	Västmanlands län

I styrgruppen har ingått jämställdhetsutskottet (numera ÄK-JÄM) samt representanter för arbetsmarknadens parter, NAUT och ÄK-Kultur.

Rapporter från BRYT-projektet:

- Nr 1/1986 *Försök på VOLVO att motivera kvinnor för teknisk utbildning.*
- Nr 2/1987 *Är lärarna intresserade av jämställdhetsförsök? Rapport från initierings- och inledningskedet av skolförsök. (Finns också på finska)*
- Nr 3/1987 *Kvinnens sysselsetting og arbeidsmuligheter. Kvinneperspektiv på kommuneplan 1988 – 2003 for Stavanger.*
- Nr 4/1988 *Kvinfag-mandefag. Tilgangen til de erhvervsgymnasiale uddannelser 1975 – 1985. (Finsk resumé)*
- Nr 5/1988 *Kvinder bryder traditionerne. Kvinder i mandefag fra Haslev Håndværkerskole fortæller.*
- Nr 6/1988 *Till mäns yrken? (På finska)*
- Nr 7/1989 *Køn sorterer. Konsopdeling på arbejdspladsen. En antologi skrevet av nordiske forskere.*
- Nr 8/1988 *Vi ska! Elever från Wenströmska skolan berättar.*
- Nr 9/1988 *Rapport fra nordisk konference for ligestillingskonsulenter. Hässelby slott, december 1987.*
- Nr 10/1988 *Flickor – detta är ett givande och intressant jobb. Rapport från Nordiskt Forum i augusti 1988. (På isländska)*
- Nr 11/1988 *Jämställdhet och praktisk yrkesorientering. Om PRYO-undervisning i gymnasiet. (På finska)*
- Nr 12/1988 *Att vidga kvinnornas arbetsuppgifter inom pappersindustrin. (På finska)*

- Nr 13/1988 *Kvindefag-mandefag. Arbejdsløshed, beskæftigelse og karriere.*
- Nr 14/1988 *Kvinner og ledighet. En undersøkelse av ledighet, yrkesønsker og arbeidets betydning hos arbeidsledige kvinner mellom 30–49 år.*
- Nr 15/1989 *Når manden er normen. Analyse af kønsarbejdsdelingen på en dansk jern- og metalvirksomhed.*
- Nr 16/1989 *Nytt grepp i datautbildningen. Om data- och systemteknikerutbildningen vid Datateknikum i Arboga.*
- Nr 17/1989 *Murar rivs när kvinnor bygger. Svensk slutrapport.*
- Nr 18/1989 *Kvindens vilkår i mandefag. (Finsk och isländsk resumé)*
- Nr 19/1989 *Otraditionell PRYO i grundskolans 9e klass. (På isländska. Norsk resumé)*
- Nr 20/1989 *Kvinnliga företagare. (På isländska)*
- Nr 21/1989 *Kvinnor i tekniska yrken och hantverksyrken. Konferensrapport. (På isländska)*
- Nr 22/1989 *Ansvar, inflytande, belastning – om kvinnliga ledare i stora företag. (På isländska. Norsk resumé)*
- Nr 23/1989 *Utvecklandet av arbetsförmedlarens arbete med hänsyn till jämställdhetslagen. (Finns också på finska)*
- Nr 24/1989 *Flickpedagogik i pojkdominerad utbildning. (På finska)*
- Nr 25/1989 *Flickor och fysikundervisning. (På finska. Svensk resumé)*
- Nr 26/1989 *PRYO-försök för att utvidga flickornas yrkesval. (På finska. Svensk resumé)*
- Nr 27/1989 *Kvinnoföretagarkursen i Vammala. (På finska. Svensk resumé)*
- Nr 28/1989 *Nyorienteringskurs för arbetslösa kvinnor i Vammala. (På finska)*
- Nr 29/1990 *Forsøg med rene kvindeklasser. (Finsk och isländsk resumé)*
- Nr 30/1990 *Kvindelige iværksættere i Storstrøms amt. (Finsk och isländsk resumé)*
- Nr 31/1989 *Effekter av likestillingsundervisning. Endring i elevholdninger til valg av yrke.*
- Nr 32/1989 *Likestillingsarbeid som pedagogisk utviklingsarbeid.*
- Nr 33/1989 *Kvinnekarrierer i store bedrifter i Rogaland.*
- Nr 34/1989 *Kvinner i mannsyrker? En undersøkelse av karriereforløp 4–10 år etter endt utdanning.*
- Nr 35/1989 *Det nordiske BRYT-projekt. Slutrapport. Skandinavisk, finsk og isländsk udgave. BRYT- NYTT nr 9.*
- Nr 36/1990 *Det nordiske BRYT-projekt. Evalueringsrapport.*

4.1.2 Lika lön för kvinnor och män

I början av år 1989 startade projektet "Lika lön för kvinnor och män i Norden", vilket beräknas pågå till slutet av 1993.

Under år 1989 har gjorts en förundersökning med kartläggning av informationskällor dvs.

- genomförd och pågående forskning om skillnader mellan kvinnors och mäns löner inom och utanför Norden
samt genomgång av
  - vad forskningsresultaten ger och på vilka områden kunskap fortfarande saknas
  - möjligheterna att jämföra skillnader mellan kvinnors och mäns löner inom och mellan de nordiska länderna med hjälp av existerande lönestatistik
  - aktuella lönepolitiska problem i de nordiska länderna
  - frågeställningar som bör ägnas fördjupade studier under huvudstudien.
- Förundersökningen avslutas med en rapport, som presenterar dels resultaten från den inledande kartläggningen dels en projektplan för huvudstudien 1990–1993.

4.1.3 *Rekrytering av fler kvinnor till databranschen*

Projektet inleddes under 1987 med att kartlägga hur kvinnorepresentationen ser ut på styrande och beslutande nivåer i verksamheter, som har datateknisk orientering eller är höggradigt beroende av datatekniskt stöd.

I november 1987 hölls ett seminarium med fokus på varför det behövs fler kvinnor i inflytelserika och ledande positioner på AU/ADB-området och hur man skall få fler kvinnor att utvecklas till den nivån.

Projektet avslutades under 1989 med rapporten "*Flere kvinder på dataområdet. Kvinder koordinerer, kvinder leder, kvinder organiserer ADB/EDB*".

4.2 *Social- och familjepolitik*

4.2.1 *Samliv i Norden*

Projektet påbörjades 1985 med en förstudie "*Inventering av nordisk forskning kring olika aspekter av parrelationer 1950–1985*".

Det fortsatta projektet är baserat på nationella delprojekt med datainsamling i respektive land. Det övergripande syftet har varit att studera vad som sker med parrelationer när samhällsbetingelserna ändras för kvinnor och män. Projektet belyser följande problemställningar:

- jämställdhetsbarriärer i familjen
- könssystemet som en begreppsmässig kategori
- kärlek, arbetsliv och föräldraskap
- samspel mellan familjetid, fritid och arbetstid
- kärlek och "gemensamma projekt" i parrelationen
- sexualitet och vardagslivets påfrestningar.

De nationella projekten belyser vart och ett några (men inte alla) problemställningar. Resultaten från datainsamlingen har presenterats vid ett internationellt symposium i Stockholm i juni 1987. En rapport från symposiet publicerades i slutet av år 1987.

Projektet avslutas med en gemensam rapport, som tar upp de problem

som utifrån de nationella projekten anses som viktigast. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av 1989.

Publicerade delrapporter:

Nordic Intimate Couples with Children. A literature Study of Nordic Marital Research. København 1986.

Nordic Intimate Couples – Love Children and Work. A report from an international symposium. Stockholm 1987.

4.2.2 *Seminarieserie om invandrade kvinnor*

Projektet består av en serie om fyra seminarier under åren 1987–1990 och behandlar frågor som berör invandrade kvinnor i Norden. Seminarie-serien genomförs i samarbete med migrationsgruppen under NAUT med ett seminarium per år.

Seminariet 1987 behandlade invandrarkvinnors föreningsverksamhet i de nordiska länderna, deras sociala skyddsnet, kvinnofrågor inom invandrarorganisationer och vänskapsföreningar samt samhällets stöd till invandrarkvinnor.

De medel som beviljades för 1988 användes till förberedelser för och genomförande av invandraraktiviteter vid Nordiskt Forum. Sammanlagt anordnades arton workshops, varav två hade formen av utfrågningar/paneldebatter.

Det tredje seminariet, som planeras äga rum i början av 1990, har utbildning och arbetsmarknad som tema. En seminarierapport som grundar sig på det tredje och det fjärde seminariet kommer att publiceras under 1990/91.

4.2.3 *Muslimska kvinnor i Norden*

I de nordiska länderna finns flera muslimska invandrargrupper. En del kom redan för 10–20 år sedan som arbetskraftsinvandrare medan andra har kommit som flyktingar i synnerhet under senare år.

Villkoren för invandrade kvinnor har lyfts fram i olika sammanhang och bristen på kunskap om deras förhållanden har ofta framhållits. Islam har fått en växande betydelse i många länder och en islamisk kvinnorörelse, delvis mycket kritisk mot västerländsk kvinnorörelse, har vuxit fram. Inte minst har den islamiska kvinnorörelsen varit kritisk mot västvärldens tolkning av islams kvinnoösyn.

Mot denna bakgrund arrangerades ett nordiskt forskarseminarium i december 1988 för att utifrån forskningens och invandrarsamhällets behov dels belysa kunskapsläget dels diskutera teoretiska perspektiv och angelägna forskningsinsatser.

Projektet avslutades under 1989 med seminarierapporten "*Muslimska kvinnor i Norden*".

4.2.4 *Seminarium om offentlig barnomsorg*

Under hösten 1989 inleds förberedelserna för en konferens om offentlig barnomsorg, vilken beräknas äga rum under hösten 1990.

Temat för konferensen är offentlig barnomsorg i ett jämställt samhälle. Omfånget av den offentliga barnomsorgen varierar mycket mellan de nordiska länderna, men ett gemensamt mål är fullt utbyggd barnomsorg. Konferensen kommer att behandla problem och möjligheter i förhållande till detta mål.

4.2.5 *Seminarium om de ekonomiska konsekvenserna av fördelningen av betalt och obetalt arbete*

Ett symmetriskt jämställdhetsideal postulerar att först när både kvinnor och män kan vara yrkesaktiva på samma villkor och ta lika omsorgsansvar i familjen kan jämställdhetsmålet anses vara uppfyllt. Ett jämställdhetsmål, som bygger på likvärdig komplementaritet mellan könen, innebär att omsorgsarbete (kvinnors arbete) värdesätts ekonomiskt och socialt på samma sätt som varuproduktion (mäns arbete) och att kvinnor har personlig tillgång till pengar på samma sätt som män. Vid seminariet diskuteras om dessa synsätt är förenliga i praktisk politik.

Projektet avslutas med en seminarierapport, som kommer ut i slutet av 1989.

4.3 *Övrigt*

4.3.1 *Kvinnor och män i Norden – Fakta om jämställdhet*

En engelsk uppdaterad sammanfattning av boken "*Kvinnor och män i Norden. Fakta om jämställdhet 1988*" har givits ut under 1989 med titeln "*Women and Men in the Nordic Countries, Facts on equal opportunities yesterday, today and tomorrow*".

Under 1989 har utarbetats ett nytt förslag till indikatorer på (o)jämställdhet i Norden. Under hösten 1989 presenteras förslag till utveckling av jämställdhetsstatistiken samt till fortsatt arbete inom projektets ram. Brister i existerande statistik, vilka uppmärksammats vid arbetet med "*Kvinnor och män i Norden 1988*", har därvid beaktats.

Arbetet i projektet kommer att avslutas med en uppdaterad publikation "*Kvinnor och män i Norden. Fakta om jämställdhet*", vilken planeras komma ut 1993.

4.3.2 *Mansrollsseminarium*

Diskussioner på temat familjeliv och arbetsliv har hittills i huvudsak förts utifrån ett kvinnoperspektiv och fokuserats på den dubbelarbetande kvinnan, kvinnors underordning i arbetslivet, männens bristande deltagande i hemarbetet etc. För denna konferens har valts ett mansperspektiv och aktuella diskussionsfrågor är t ex hur omsorgs- och hemarbete kan bli en större del av grunden för manlig identitet, vinsten för mannen av att

engagera sig mer i sina barn, i vilken grad dagens arbetsliv präglas av manliga värderingar, vilka sidor av männens arbetsliv som idag sätter barriärer för deras deltagande i hemarbetet.

Syftet med mansrollsseminariet var att ge en översikt av de perspektiv och metoder som hittills använts vid arbetet med mansrollsfrågor i de nordiska länderna, att bidra till utvecklingen av dels nya perspektiv inom området familjeliv – arbetsliv dels strategier och åtgärder för att genomföra önskade förändringar samt att bidra till en facklig och social gemenskap som kan leva vidare efter seminariet. Seminariet genomförs i november 1989.

4.3.3 *Integrering av jämställdhet i andra sektorer*

I handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet betonas att jämställdhetsfrågorna berör praktiskt taget alla samhällsområden och att jämställdhetsministrarna kommer att bevaka att dessa frågor beaktas också inom andra samarbetsområden. Under året har projekt med betoning av jämställdhetsperspektivet genomförts inom flera av ministerrådets sektorer. Som exempel kan nämnas följande projekt:

- Jämställdhet i lärarutbildningen (Kap VIII: Utbildning)
- BRYT-projektet (Kap VIII: Utbildning, Kap IX: Arbetsmarknad)
- Kvinnor som företagare (Kap IX: Arbetsmarknad) – Arbetstid i Norden – småbarnsföräldrar och tidsanvändning (Kap XI: Arbetsmiljö)
- Arbetsvillkor och könsdelningen på arbetsmarknaden (Kap XI: Arbetsmiljö)
- Nordisk forskning på barnomsorgsområdet (Kap XII: Socialpolitik)
- Gamla kvinnor i Norden (Kap XII: Socialpolitik)
- Kvinnor och regional utveckling (Kap XXI: Regionalpolitik)
- Nordiskt kontaktutskott för kust- och fiskarkvinnor (Kap XXIV: Fiske)
- Idétävling om hur datasektorn skall göras mer attraktiv och tillgänglig för kvinnor

5 Nordiska rådets yttrande och rekommendationer

5.1 *Nordiska rådets yttrande*

Nordiska rådets juridiska utskott har i sitt betänkande över C1 för 1988 hemställt att Nordiska ministerrådet (jämställdhetsministrarna) lägger fram ett ministerrådsförslag om ett nytt Nordiskt Forum till Nordiska rådets 38:e session 1990.

Nordiska ministerrådet önskar anföra följande:

Ministerrådet har uppdragit åt Nordiska ämbetsmannakommitten för jämställdhetsfrågor att utreda förutsättningarna för ett nytt Nordiskt Forum. Ett förslag till hur ett nytt Nordiskt Forum skall läggas upp har behandlats av kommittén i slutet av november 1989. Efter revidering av förslaget kommer detta att diskuteras med arbetsmarknadens parter och med kvinnoorganisationerna. Kommittén presenterar därefter ett slutligt förslag till ett nytt Nordiskt Forum för jämställdhetsministrarna i januari 1990, vilka då har att besluta om ett ministerrådsförslag skall läggas fram till Nordiska rådets 38:e session 1990.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 44/1988/j angående reell likalön mellan kvinnor och män (A 812/j)

Rekommendationen lyder:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. at der iværksættes forundersøgelserprojekt og i forbindelse hermed eventuelt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at få samlet den eksisterende viden om og få kortlagt årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og

2. på baggrund heraf at foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt

3. at afsætte de fornødne midler til projekternes gennemførelse ved at lade projekterne, der er nævnt under 1. og 2., indgå i den nye økonomiske handlingsplan for Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Till Nordiska rådets 37:e session meddelade Nordiska ministerrådet att ett särskilt avsnitt om kvinnors löner ingår i det förslag till handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet, vilket godkändes av Ministerrådet i april 1989. Ministerrådet planerade att under 1989 göra en förstudie om likalön mellan kvinnor och män, med syftet att utarbeta ett projekt i linje med Nordiska rådets rekommendation. Dessutom meddelades att projektet från och med år 1990 ingår i den nya ekonomiska handlingsplanen.

Under år 1989 har förstudien genomförts och huvudprojektet "Lika lön för kvinnor och män i Norden" startar i början av år 1990. I huvudprojektet skall lönebildning och likalöneutveckling i Norden beskrivas och analyseras. En periodisk publikation om likalöneutvecklingen skall ges ut. Förslag till åtgärder och handlingsstrategier skall läggas fram och eventuellt genomförda åtgärder skall evalueras. Projektet beräknas vara avslutat 1993.

Med de åtgärder som vidtagits anser ministerrådet för sin del att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 17/1989/j angående handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993

Rekommendationen lyder:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd att vedtage en handlingsplan for det nordiske ligéstillingssamarbejde i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 94/j og Juridisk Udvalgs synspunkter.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Efter Nordiska rådets 37:e session har Nordiska ministerrådet (jämställdhetsministrarna) i överensstämmelse med Nordiska rådets rekommendation antagit en handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993.

Med den vidtagna åtgärden anser ministerrådet för sin del att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel VII

Allmennkultur og mediasamarbeid

1 Innledning

Ifølge kulturavtalen omfatter samarbeidet målene for den allmenne kulturpolitikk i Norden, dens innhold og metoder samt kulturlivets institusjonelle, organisatoriske og finansielle forhold. Samarbeidet omfatter også fellesopptreden i internasjonal sammenheng.

På allmennkulturområdet har fagkomitéene, som ble opprettet 1. januar 1989, en meget sentral rolle i samband med samarbeidet innenfor film, musikk, litteratur, bildende kunst, teater og dans. I Nordisk ministerråds fagkomitéer sitter representanter for alle de berørte kunstområdene. I Ministerrådets styringsgrupper for kultur- og mediasamarbeid og for samnordisk kulturinformasjon i utlandet sitter representanter fra de respektive nasjonale departementene.

Ansvar for arbeidet med følgende rekommandasjoner fra Nordisk råd har inngått i områdets virksomhet:

24/1974/j	Samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kernområden
13/1983/k	Videogram med nordiska tv-program och filmer
4/1987/k	Nordisk mediefond for produktion af film, tv- og videogrammer i Norden
10/1987/k	Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för elever i nordiska musikläroinrättningar
35/1988/k	Program för kulturminnesvård och världskulturarvet
37/1988/k	Förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
7/1989/k	Ändring av det nordiska kulturavtalet
10/1989/k	Stöd till skogfinska kulturen
11/1989/k	Barnboksinstitut för de små språkområdena
14/1989/k	Nordisk bokserie

2 Utvikling

2.1 Ny struktur på allmennkulturområdet

I samsvar med *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeide* (1988) har ministerrådet omorganisert og forenklet samarbeidsstrukturen på det kunstneriske området (allmennkulturområdet) for å få større overskuelighet over samarbeidet og for å kunne delegere kompetanse til de nye organene på samme måte som for styringsgruppene. Ministerrådet har derfor med virkning fra 1. januar 1989 opprettet fire nye samarbeidsorganer på det kunstneriske området: Nordisk filmkomité, Nordisk litteratur- og bibliotekkomité, Nordisk musikkomité (NOMUS) og Nordisk teater- og dansekomité.

Fra samme tidspunkt har ministerrådets to arbeidsgrupper på allmennkulturområdet fått en permanent status som styringsgrupper: arbeidsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbeid som Styringsgruppe for nordisk kultur og massemediesamarbeid og arbeidsgruppen for kulturinformasjon i utlandet som Styringsgruppe for samnordisk kulturinformasjon i utlandet.

2.2 Omstrukturering og omprioritering innenfor budsjettet

Embetsmannskomiteén for nordisk kultursamarbeid har nedsatt en arbeidsgruppe (programgruppen) som i november la frem et forslag om omstrukturering og omprioriteringer innenfor kulturbudsjettet. Hensikten med forslaget er å frigjøre ressurser til nye initiativ innenfor rammen av kulturhandlingsplanen. Vi viser forøvrig til kap. IX, pkt. 2.3.

3 Institusjoner og faste samarbeidsorganer

3.1 Nordens Hus i Reykjavik

Nordens Hus i Reykjavík beviljades för år 1989 av Nordiska ministerrådet ett verksamhetsbidrag om DKK 3.563.000.

Nordens Hus har under året arrangerat flera seminarier om aktuella teman inom nordiskt kultursamarbete, t. ex. ett symposium om konstkritiken i Norden.

Husets utställnings- och biblioteksverksamhet har ingått som viktiga inslag i aktiviteterna. Den stora vikingautställningen, kompletterad med en föredragsserie, präglade husets programverksamhet under flere månader. Under sommaren erbjöd huset nordiska turister på Island möjlighet att bekanta sig med Islands kultur och natur genom öppet hus-arrangemang med filmer och föredrag.

Huset har under året för sin del inlett planeringen av Islands deltagande i den nordiska Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg, som år 1990 kommer att ha Island som ett speciellt tema. En ny direktör för Nordens Hus i Reykjavik tillträdde sin tjänst den 1 februari 1989.

3.2 Nordiskt konstcentrum på Sveaborg

Nordiskt konstcentrum på Sveaborg beviljades av Nordiska ministerrådet ett verksamhetsanslag om DKK 9 064 000 för år 1989. Anslaget innehöll en förhöjning om FIM 318.000 jämfört med år 1988.

Konstcentret har under året producerat utställningar för visning såväl på Sveaborg som på turnéer i hela Norden. Den femte nordiska textiltiennalen turnerade under året i samtliga nordiska länder. Borealis-biennalen, som hade installationer som tema, visades på Louisiana Museum i Danmark. Aurora – biennalen för den unga nordiska konsten – arrangerades för tredje gången, och visades både i Helsingfors och på Sveaborg. Konstcentret bidrog också till möten mellan nordisk och internationell konst och

konstnärer. Den japanska konstnären Toshikatsu Endo inbjöds att arbeta med installationer både inomhus och utomhus på Sveaborg, i Malmö Konsthall, Sverige och i Henie-Onstad-museet i Norge.

Nordiska konstcentret har under året administrerat 12 gästateljéer för nordiska konstnärer. Inom ramen för en särskild stipendieordning kunde centret bevilja ateljévistelser för ca. 30 konstnärer.

Nordiska konstcentret har under året fortsatt att ge ut konstitidskriften SIKSI, som tack vare sina engelska översättningar också kan bidra till informationen om nordisk konst utanför Norden.

3.3 Nordens Hus på Färöarna

Nordens Hus på Färöarna beviljades ett verksamhetsbidrag om DKK 7.231.000 av Nordiska ministerrådet för år 1989. Enligt överenskommelse stödjer Färöarnas Landsstyre huset med ett belopp som motsvarar 8% av husets driftskostnader.

Under året intensifierade huset sin seminarieverksamhet, och arrangerade bl. a. ett seminarium om "Sökelys på biografier og memoarlitteratur om og av nordiske samtidspolitikere". Den nordiska filmfestivalen arrangerades i huset i samarbete med de nordiska filminstituten och -stiftelserna. I samarbete med den färöiska teaterföreningen Havnar Sjonleikarfelag producerade Nordens Hus uppsättningen av "Antigone" av Sofokles. Nordens Hus på Färöarna fick en ny direktör fr. o. m. 1 oktober 1989.

3.4 Nordens Institut i Grønland (N.A.P.A)

Udbygningen af instituttets virksomhed fortsætter i overensstemmelse med den plan for perioden 1987 – 90, som besluttedes i forbindelse med instituttets oprettelse i 1986.

Instituttet har i 1989 et budget på 2.187.000 DKK og har i indeværende år uddelt midler til udveksling mellem Grønland og det øvrige Norden inden for almenkultur, forskning og oplysning i form af rejsestipendier, projektstøtte mv. Instituttet har desuden gennemført et større udstillingsarrangement og kulturprogram "Grønland i Focus", i samarbejde med bl. a. Statens Historiska Museum i Stockholm. Dette arrangement fandt sted i tilknytning til Nordisk Råds session i februar-marts i Stockholm.

Bestyrelsen har, som forudsat ved instituttets etablering, foretaget en evaluering af instituttets virksomhed de første tre år. Evalueringen fremhæver, at instituttet gennem sit virke har påvirket opfattelsen af Grønland i det øvrige Norden, og ligeledes har de impulser fra nordiske kunstnere og kulturarbejdere, som NAPA har formidlet til Grønland, allerede betydet en mærkbar stimulering af det grønlandske kulturliv.

3.5 Nordens institut på Åland

Nordens institut på Åland har av Nordiska ministerrådet för år 1989 beviljats ett verksamhetsbidrag om DKK 929.000. Enligt överenskommel-

se har Ålands Landskapsstyrelse deltagt i finansieringen gjennom att täcka institutets sekreterar- och lokalkostnader.

Institutets verksamhet har omfattet flere musik-, teater-, litteratur-, språk- og utställningsarrangement. Barn og ungdomar har oppmärksammats som en synnerligen viktig målgrupp. Nordiska filmdagar var ett lyckat arrangement, som väckte stort intresse för den nya nordiska filmen på Åland. Nordens institut på Åland fick en ny ledare fr. o. m. 1 maj 1989.

3.6 *Nordisk samisk institutt (NSI)*

Evaluering av instituttet har pågått siden forsommeren 1989 og ventes avsluttet ved årets utgang. Evalueringen ventes å føre til en debatt om instituttets oppgaver og prioriteringer i fremtiden.

Blant pågående forskingsprosjekter kan følgende nevnes som særlig interessante:

– LAPPKODICILLEN

Rettshistorisk studie over perioden 1751 – 1852

– EN LAPPBYS HISTORIA

Kartlegging av ulike rettsoppfatninger og vaner i et begrenset område.

– SAMISK SAMFUNNSFORSKING

Ett første prosjekt om etnisk integrasjon og identitetsutforming vil bidra til utformingen av den fremtidige samiske samfunnsforskningen.

– SPRÅKDATABASE

I samarbeid med NSI, Samisk Utdanningsråd, Samiske Høyskolen og Kautokeino kommune – med det mål å kunne tilby off. forvaltning, service o. a. tjenester fra databasen.

3.6.1 *Nordisk sameråd*

Nordisk sameråd har i 1989 nedsatt et kulturutvalg som skal forvalte de kulturmidler som tidligere har vært forvaltet av rådets arbeidsutvalg. Rådet gjennomførte 4. – 6. august den 14. nordiske samekonferanse i Lakselv. Samekonferansen vedtok resolusjoner på disse områdene:

- ratifisering av ILO-konvensjon om opprinnelige og stammefolk i uavhengige land
- samenes internasjonale rettigheter og forpliktelser
- den militære situasjon i arktiske områder
- grensepassbestemmelser Norge/Finland
- samiske kvinners situasjon.

3.7 *Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde*

Styringsgruppen for kultur- og massemediesamarbejde nedsattes i 1989 i forbindelse med gjennomførelsen af kulturhandlingsplanen og afløser den tidligere arbeidsgruppe for kultur og massemedier.

Styringsgruppen består af repræsentanter fra de nationale kulturministerier (tilsvarende), og har 6 medlemmer, idet Danmark også har en repræ-

sentant fra Post- og Telegrafvæsenet. Virksomheden finansieres over Ministerrådets budget, og bevillingen var i 1989 på 1.045.000 DKK.

Styringsgruppen er et rådgivende organ under Ministerrådet i kultur- og mediepolitiske spørgsmål og varetager bl. a. informationsformidling og erfaringsudveksling om udviklingen på massemedieområdet i og uden for Norden, idet man udgiver nyhedsbrevet NORDISK MEDIE NYT, der udkommer 4 gange årligt og udsendes i et oplag på ca. 7.500 til myndigheder, institutioner, biblioteker, organisationer, forskere m. v. med relation til medieområdet i Norden.

I januar gennemførtes et seminar om kultur- og mediestatistik, og et seminar om audiovisuel produktion og distribution afholdes i begyndelsen af 1990. Desuden har der under styringsgruppen været nedsat en arbejdsgruppe, som har gennemført en udredning om ophavsret og radiolovgivning i relation til spredning af radio og tv via kommunikationssatellit. Der er desuden igangsat en udredning om national kontrol med opkøb af kultur- og medievirksomheder, som forventes afsluttet i begyndelsen af 1990.

En hovedopgave for styringsgruppen i 1989 har været forberedelsen af igangsættelsen af Nordisk film- og tv-fond, herunder forhandlinger med de nationale tv-selskaber og filminstitutter (tilsvarende) om en aftale mellem disse og Ministerrådet om finansiering af fonden, samt udarbejdelse af forslag til statutter og retningslinjer for fondens virksomhed.

3.8 Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet

Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet genomförde i februari 1989 ett seminarium med företrädare för kulturlivet. Diskussionen fördes utifrån erfarenheter av vad som skett med satsningarna i USA, Västeuropa och Japan.

Ledningsgruppens för samnordisk kulturinformation aktivitetsplan för 1989/92, som behandlades av ministerrådet i juni 1988, utgör riktlinjerna för den fortsatta planeringen. Enligt denna inriktas planeringen på ett antal delprojekt, som presenteras nedan.

I augusti 1989 öppnades konstutställningen Modernismens genombrott på Göteborgs konstmuseum och visas på Nasjonalgalleriet i Oslo under oktober-december 1989, på Moderna muséet i Stockholm, januari-mars 1990 samt Ateneum i Helsingfors mars-maj 1990. Därefter visas utställningen på Eremitaget i Leningrad juni-juli samt på Tretjakovgalleriet i Moskva, augusti-september 1990. En katalog har utarbetats i fyra språkversioner, skandinavisk (dansk, norsk, svensk), finsk, engelsk och rysk.

En konstutställning för Latinamerika har vidareförts med ett besök av museichefer från Brasilien, Uruguay, Colombia och Mexico. Intresset för den framtida utställningen är stort. Datum för genomförandet är 1991.

Musikfestivalen i Flandern 1990 kommer enligt programmet att genom-

föras med nordiska förtecken. Scandinavian Year in North America är en uppföljning av Scandinavia Today i USA med ett seminarieprogram för universitetet i USA och Kanada i ämnen såsom konst, arkitektur, litteratur, musik, bibliotekssamarbete m. m.

Presentationen av vikingatid och äldre medeltid på Grand Palais i Paris 1992 med arbetsnamnet De Nordiske lande 800–1200 handhas av en expertgrupp som tillsatts under året. Den har i oktober genomfört ett seminarium med en utvidgad krets av experter. Utställningen genomförs med ett mycket stort antal unika föremål och utgör en mycket omfattande presentation av denna tid i Norden.

En s. k. nordisk säsong på Barbican Centre i London 1992 planeras med ett framförande av nordisk musik samt en konstutställning.

Ledningsgruppen har även behandlat behovet av att stärka kultursamarbetet med Baltikum.

3.9 Nordisk filmkomite

Nordisk filmkomite etableredes 1989 i forbindelse med gennemførelsen af kulturhandlingsplanen og afløser Komiteen for spredning af nordiske spillefilm og Nordiske kurser på filmområdet. Komiteen består af 10 medlemmer og havde i 1989 et budget på 1.973.000 DKK.

Der er givet støtte til afholdelse af den nordiske filmfestival, som fandt sted i Tórshavn d.13.–17.4.1989. Komiteen har desuden besluttet at uddele en nordisk filmpris for 1989. Prisen uddeles i forbindelse med den nordiske filmfestival i Kristianssand i Norge i marts 1990.

Der er givet støtte til et nordisk kursus for filmarbejdere med titlen ”The art of framing” og støtte til distribution af et antal spillefilm i andre nordiske lande. Endelig har komiteen støttet en udredning om etablering af et fællesnordisk sekretariat for kort- og dokumentarfilm.

Forslaget om oprettelse af Nordisk film- og tv-fond har været til høring i komiteen, ligesom komiteen også er blevet bedt om at ytre sig om forslaget fra embedsmandskomiteen om omstrukturering af filmsamarbejdet i forbindelse med oprettelsen af filmfonden. Dette forslag indebærer, at filmkomiteen nedlægges fra 1990, at en del af distributionssiden vil blive varetaget af fonden, og at en del af den øvrige virksomhed vil blive videreført under Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde og forvaltet direkte af de nordiske filminstitutter.

3.10 Nordisk litteratur- og bibliotekkomité

Nabolandslitteraturkomiteen ble fra 1.1.1989 omdannet til Nordisk litteratur- og bibliotekkomité. Fra samme dato ble NORDFOLK – samarbeidskomiteen for folkebiblioteker, nedlagt. Den nye komiteen skulle etter statuttene også ha det overordnede ansvar for en arbeidsgruppe for *Nordisk råds litteraturpris*. Litteratur- og bibliotekkomiteen tok på sitt første møte (februar 1989) opp spørsmålet om ikke bedømmelseskomiteen for

litteraturprisen var en så spesiell komité at den burde beholde sin status som selvstendig komité. En enstemmig litteratur- og bibliotekkomité henvendte seg om saken til Nordisk ministerråd, som i april 1989 gjorde vedtak om at bedømmelseskomitéen skal fortsette som selvstendig komité.

Litteratur- og bibliotekkomitéen har nedsatt to faste arbeidsutvalg, ett for utdeling av oversettelsesstøtte og ett for folkebiblioteksarbeidet.

3.11 Nordisk Musikkommitté (NOMUS)

Nordisk musikkommitté (NOMUS) inledde sin virksomhet den 1. januar 1989 som ett led i verkstilligheten av Kulturhandlingsplanen. Musikkommitténs virksomhet har i hög grad följt de riktlinjer som präglade aktiviteterna hos den tidigare Nämnden för nordiskt musiksamarbete (också förkortat NOMUS).

Nordisk musikkommitté beviljades år 1989 av Nordiska ministerrådet ett verksamhetsanslag om DKK 3.483.000. Jämfört med bidraget till den tidigare Nämnden innehöll anslaget för den nya NOMUS en förhöjning om NOK 392.000, som var medel beviljade för den nya kommitténs verksamhet.

NOMUS har under år 1989 beviljat bidrag för nordiska samarbetsprosjekt kring bl. a. musikkonserter, kompositionsbeställningar, seminarieverksamhet, rytmisk musik och amatörmusik.

På uppdrag av Nordiska ministerrådet utarbetade NOMUS under året nya stadgar för Nordiska rådets musikpris samt en ny instruktion för Bedömningskommittén för musikpriset. Enligt de nya stadgarna för Nordisk musikkommitté ligger det slutgiltiga ansvaret för valet av musikpristagaren numera hos musikkommittén, medan Bedömningskommittén fungerar som rådgivande organ i förhållande till kommittén.

3.11.1 Nordiska rådets musikpris

Nordiska ministerrådet godkände den 19. april 1989 nya stadgar för Nordiska rådets musikpris samt en ny instruktion för Bedömningskommittén för Nordiska rådets musikpris. Från och med år 1990 skall Nordiska rådets musikpris för skapande och utövande tonkonst utdelas varje år vid Nordiska rådets session. Vartannat år skall priset riktas till skapande tonkonst enligt tidigare kutym, medan belönandet av den utövande tonkonsten är aktuellt vartannat år. År 1990 utdelas musikpriset till skapande tonkonst. Prissumman är DKK 150.000.

3.12 Nordisk teater- og dansekomité

Nordisk Teaterkomité ble 1.1.1989 omdannet til Nordisk teater- og dansekomité. Komitéens ansvarsområde inkluderer drama, musikkdrama, ballett, folkedans og amatørteater. Komitéen har dette året utviklet samarbeidet mellom fagområdene. Av komitéens egne arrangementer kan nevnes at det er avholdt to seminarer i samarbeid med Nordisk Musikkomité (NOMUS).

3.13 Nordisk ungdomskomité

Nordisk ungdomskomité har i år arbeidet med etablering av en ordning med nordiske ungdomskort, som skal gi prisavslag på en rekke områder, inkl. reiser. Det synes mest praktisk å innføre nasjonale ungdomskort, som også gjøres gyldige i de øvrige nordiske land. De skal ha tilnærmet samme design i alle landene.

Komitéen forventes å få nye statutter med virkning fra 1.1.1990. Med utgangspunkt i forslaget til nye statutter er komitéen i gang med å utarbeide et konkret arbeidsprogram for perioden 1990–1992.

3.14 Nordisk idrettssamarbeid

Nordisk ministerråd oversendte i desember 1988 til Nordisk r d en redegjørelse med tittelen: "Idrettens fremtidige rolle i det nordiske samarbeidet". I redegj relsens konklusjoner er følgende områder de ministerrådet og idretten er enige om å satse på: – reduksjon av transportkostnader i Norden – innføring av et nordisk/europeisk reisepass –  kt fysisk aktivitet hos kommende generasjoner – opprettelse av nordiske idrettsstipendier –  kt samarbeid på forskings- og utdanningssektoren – styrking av det nordiske samarbeidet i internasjonal sammenheng.

4 Nordisk råds ytringer og rekommandasjoner

4.1 Nordisk Råds ytringer

Nordiska rådet har i yttrande 1/1989/b bl. a. hemställt Nordiska ministerrådet att ministerrådet beaktar de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

Nordiska ministerrådet önskar anföra följande:

a) beträffande Nordens Hus i Reykjavik

att en långtidsplan för verksamheten utanför Island  r under arbete. Huset har redan under  r 1989 klart ökat sin verksamhet utanför Island, t. ex. genom att medverka i kulturarrangemang i Bergen och Strängnäs. F. n. förbereder huset sitt deltagande i Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg 1990, varvid Island utg r huvudtemat f r arrangementet. Därtill planerar huset sin medverkan i en isländsk kulturvecka i Tammerfors, Finland, 1990. Huset har også börjat utge ett informationsblad om isländskt kultur- och samhällsliv "Islandskontakt" för spridning i  vriga Norden

att en översyn av biblioteket genomförts  r 1989. Det anslag om FIM 20.000 som huset förfogat över för anskaffning av litteratur från Finland har under året använts för ändamålet. Som ett resultat av översynen skall husets tidnings- og tidskriftsurval kompletteras, så att en geografisk og politisk balans i utbudet kan bättre n s

- att* styrelsens övergripande ledningsfunktion under året stärkts och utvecklats genom fokusering på långtidsplaner kring både verksamhet och ekonomi
- att* direktörens ställföreträdare under året givits möjlighet att delta i styrelsens möten och att en personalrepresentant i framtiden kan ges möjlighet att delta i de styrelsemöten som hålls i Island
- att* styrelsen föreslår en stadgeändring genom vilken Rådet för Nordens Hus skulle nedläggas och konstaterar att sakkunnig rådgivning garanterrats genom en konstnärlig resp. ekonomisk konsult
- att* personalsituationen under gynnsammare ekonomiska villkor skall förstärkas
- att* en under året genomförd undersökning påvisat att det f. n. inte föreligger möjligheter till att den isländska staten skulle överta ansvaret för Nordens hus byggnad
- att* kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt utökats, och att styrelsen för Nordens Hus beslutat årligen hålla minst ett arbetsutskottmöte hos ministerrådssekretariatet i Köpenhamn.

b) beträffande Nordens Hus på Färöarna

- att* styrelsen för Nordens Hus på Färöarna igångsatt en precisering av Den rådgivande kommitténs arbetsuppgifter
- att* personalsituationen konstaterats vara anpassad de aktuella budgetmässiga möjligheterna
- att* kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt utökats.

I anledning af Nordisk Råds ytring 5/1989/k ønsker ministerrådet at anføre følgende:

Ministerrådet har vurdert mulighetene for reell forhøyelse av kultursektorens andel av ministerrådets budsjett over en tre års periode til 35 mio DKK. I tillegg kommer de midler som kan frigjøres ved omprioritering innenfor kultursektoren. Økonomien på kulturavtalens områder er preget av store og ressursekrevende nye oppgaver. Ministerrådet er i gang med et omfattende arbeid for å oppnå besparinger og for å frigjøre midler som er nødvendige til iverksetting av kulturhandlingsplanen.

Ministerrådet har ikke for nærværende planer om at fremlægge et forslag til et udvidet samarbejde inden for medie- og filmområdet i Norden for Nordisk Råd, men henviser til, at dette område er blevet kraftigt prioriteret med Ministerrådets vedtagelse af at oprette en Nordisk film- og tv-fond (der henvises til meddelelse om rek. 4/1987). Desuden er der igangsat en række projekter under styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde, som bl. a. har til formål at styrke nordisk koordination og samarbejde i relation til det europæiske samarbejde på film- og medieområdet (der henvises til Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92).

Ministerrådet har utarbeidet et ministerrådsforslag til handlingspro-

gram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995 som oversendes Nordisk råd i desember d.å.

Embetsmannskomiteen for nordisk kulturelt samarbeid har i sine møter i år behandlet forslag til diverse nye tiltak som skal inngå i Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–1992 ved dets oppdatering. De forslag imøtekommer de synspunkter som blir fremsatt i ”tillæggsbetænkande till C2/1989 över Nordiska ministerrådets rapport ”Norden i Europa II”.

4.2 Nordisk Råds rekommendationer

4.2.1 Melding om rekommandasjon nr 24/1974/j angående samnordisk innsats for beskyttelse av miljøet i samenes kjerneområder

Rekommandasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbete ett gemensamt program för att skydda och bevara miljön i de samiska kärnområdena, bestående av

1. en samnordisk utredning av frågan om rättslig reglering av användningen av naturresurserna i de samiska områdena, syftande till att för framtiden och så snart detta är möjligt åstadkomma ett fastställande av omfånget av samernas rättigheter.

2. samordna regionalpolitiska åtgärder som stöd för samernas näringar, samt

3. ett samordnat nordiskt forskningsprojekt som belyser den samiska befolkningens situation.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Ad pkt. 1

I Finland, Norge og Sverige pågår det samerettsutredninger. Nordisk ministerråd vedtok i 1982 retningslinjer for samarbeide mellom de tre sameutredningsgruppene. Gruppene har hatt regelmessig kontakt, og oversendte i februar 1989 en rapport om samarbeidet til nordisk ministerråd. I denne rapportens konklusjoner sies det bl. a.: ”Behovet av att tillsätta en nordisk samerättsutredning för att fastställa omfånget av samernas rättigheter kan på sätt och vis sägas ha minskat genom tillsättandet av de tre nationella samerättsutredningarna.”

Ministerrådet deler denne oppfatningen, og kan på nåværende tidspunkt ikke se noen grunn til å opprette en tverrnasjonal utredningsgruppe om de samme spørsmål.

Ad pkt. 2

Det regionale samarbeidet på det samiske området har i 1988 vært preget av disse tiltakene

1. Utdanning av instruktører og yrkesutøvere/samesløyd

Tilsammen 12 elever i en 78 ukers utdanning, i samarbeid mellom Yrkesinriktad utbildningscenter i Enare. Samisk videregående skole i Kautokeino, Finnmark distriktshøyskole i Alta og Samernas Folkhögskola i Jokkmokk.

2. *Samisk teaterkurs*

Utdanning av samisktalende skuespillere i et samarbeid mellom Lapplands Högskola og Yrkesinriktad utbildningscenter för sameområdet. Elever fra Norge og Finland. Kurstid september 1989 til mai 1990.

3. *Generell AMU-utdannelse i grenseområdet i Norge-Finland*

Arbeidsformidlingene på begge sider av grensen er blitt enige om en informasjonsformidling av kurstilbud på tvers av grensen. Det er trykt informasjonsmateriale på norsk, finsk og samisk.

4. *Bokbussvirksomhet mellom Utsjoki/Finland og Karasjok/Norge*

Bokbuss som sirkulerer i de samiske kjerneområdene med ca. 4500 bøker på norsk, finsk og samisk. Bokbussens virksomhet kan også utvides til å omfatte annen kulturvirksomhet, spesielt på samisk.

Ad pkt. 3

Idet vi viser til C1, Kap. 7., pkt. 3.6 *Nordisk samisk institutt*, mener ministerrådet å konstatere at det arbeides med en rekke nordiske forskningsprosjekter innenfor rammen "det samiske folkets situasjon". Kort vil vi her nevne forskningsarbeidet i forbindelse med "Lappkodicill", "En lappbys historia" samt samisk samfunnsforskning og skoleforskning.

Det er ministerrådets samlede oppfatning at det siden rekommandasjonen ble vedtatt i 1974 er skjedd svært mye på det samiske området, både nasjonalt og nordisk. Rekommandasjonen, i sin nåværende form, er lite hensiktsmessig som hjelpemiddel til å arbeide videre med samiske spørsmål på ministerrådets ulike fagområder. Nordisk ministerråd foreslår derfor rekommandasjonen avskrevet, og anbefaler at eventuelle nye tiltak innenfor det rettslige og samfunnspolitiske området orienteres mot aktuelle spørsmål i fremtiden.

4.2.2 Meddelelse om rekommendation nr 13/1983/k angående videogram med nordiske tv-programmer og film

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta åtgärder för att åstadkomma överenskommelse med upphovsmännens organisationer i syfte att bereda allmänheten tillgång till videogram med nordiska TV-program och filmer"

De nordiske landes regeringer meddeler:

Situationen for såvidt angår mulighederne for spredning af videogrammer via folkebibliotekssystemet i Norden er kortlagt gennem en udredning for den nordiske litteratur- og bibliotekskomite. Heri konstateres at ophavsmændenes eneret til spredning af film og video, herunder forevisning og udlån i bibliotekerne ikke er indskrænket, og der skal således træffes aftale med autorer og komponister for hvert enkelt værk om overdragelse af rettigheder. Dog har man i Norge pr 1. januar 1989 foretaget en ændring i åndsverkløvgivningen, således at videogrammer kan spredes til

almenheden uden samtykke fra ophavsmændene. Dette gælder dog ikke kommerciel udleje, som fortsat kræver samtykke.

Intet tyder på at man på nationalt plan i de øvrige lande har planer om ændring i ophavsretslovgivningen på dette område, og en spredning af videogrammer mellem de nordiske lande kræver altså fortsat aftaler i hvert enkelt tilfælde.

Regeringerne vil på den baggrund foreslå, at rekommandationen afskrives.

4.2.3 Meddelelse om rekommandation nr 4/1987/k angående en nordisk mediefond for produktion af film, tv- og videogrammer

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at oprette en nordisk mediefond for at fremme produktionen af film, tv- og videogrammer i Norden.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd har på sit møde d. 15.9.1989 besluttet at oprette en Nordisk film- og tv-fond, foreløbig for en 5-årig periode. Ministerrådet har af det nordiske budgets overskud for 1987 indskudt 30 mill. DKK i fonden og vil yderligere gennem årlige bevillinger sikre, at 1/3 af fondens årlige rådighedsbeløb er finansieret af ministerrådet.

Ministerrådet har indgået en aftale med de nationale filminstitutter (tilsvarende) og de nationale tv-selskaber om deltagelse i finansiering af fonden. Denne aftale indebærer, at fonden får et samlet rådighedsbeløb på 45 mio. DKK årligt.

Fonden har til formål at fremme produktion af audiovisuelle værker i Norden ved at deltage i finansieringen af produktionerne efter nærmere fastsatte retningslinjer. Fondens kan desuden støtte distributionen af andre audiovisuelle værker produceret i Norden.

Fonden oprettes som en selvstændig stiftelse med sæde i Sverige. Bestyrelsen for fonden vil komme til at bestå af 5 medlemmer og 5 suppleanter og udnævnt af Nordisk Ministerråd efter forslag fra de nationale filminstitutter og tv-selskaber.

Virksomheden igangsættes i 1990, og Ministerrådet anser på denne baggrund, at hensigten med rekommandationen er opfyldt, og at den derfor kan afskrives.

4.2.4 Meddelende om rekommandation nr 10/1987/k angående arrangerandet av nordiska orkester- och ensembletävlingar för elever i nordiska musikläroinrättningar

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att genom nordiska orkester- och ensembletävlingar för-

bättra förutsättningarna för ökade kontakter mellan musikelever i de nordiska länderna.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har i samarbete med Finlands Musikläroinrättningars Förbund r. f. och andra relevanta parter utrett förutsättningarna för nordiska orkester- och ensemblerävlingar för elever i musikläroinrättningar i Norden och utarbetat ett förslag till tävlingsformer och tävlingsreglerna jämte en kostnadskalkyl för dylika tävlingar. Finlands Musikläroinrättningarnas Förbund r. f. har meddelat sig vara villig till att arrangera en första tävling sommaren 1991. Förslaget innehåller följande huvudpunkter:

De nordiska orkester- och ensemblerävlingarna för elever i nordiska musikläroinrättningar syftar till att på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt öka intresset för den nordiska musiken och kontakterna mellan unga musikstuderanden i Norden. Tävlingarna skall arrangeras vart tredje år, och tävlingsplatsen samt arrangörsansvaret skall rotera mellan länderna. I tävlingen ingår följande serier: kammarorkestrar, stråkkvartetter, blåskvintetter, mässingkvintetter samt pianotrior. Medlemmarna i ensemblerna får inte vara yrkesmusikstuderanden och ej heller medverka i flera än en ensemble under en pågående tävling. Varje nordiskt land får sända en ensemble för respektive tävlingsserie, och beslutet om en eventuell nationell gallring fattas nationellt. Tävlingsrepertoaren består av dels obligatoriskt och dels valfritt nordiskt material.

Tävlingarna skall ha en jury bestående av nordiskt och internationellt kända musikpedagoger.

Det skall delas tre pris till vinnare, och prisbelönta ensembler garanteras också möjligheter till publika uppträdanden.

Tävlingarna skall arrangeras i samråd med de nordiska radiobolagen i syfte att via inspelningar öka det allmänna intresset i de nordiska länderna för ungdomarnas nordiska kontaktverksamhet inom ramen för musikutövande i ensembler.

Den av Finlands Musikläroinrättningarnas Förbund r. f. för den eventuella första ensemblerävlingen år 1991 utarbetade kostnadskalkylen förutsätter en betydande nordisk finansieringsandel. Det bör undersökas vilka möjligheter till stöd den nya nordiska musikkommittén (NOMUS) kan erbjuda tävlingen. Ytterligare bör det kartläggas i vilken mån Nordiska kulturfonden samt olika nationella instanser kan bidra till arrangemanget år 1991. Efter den första tävlingen bör man ta ställning till eventuella justeringar i tävlingsformen och finansieringsmodellen.

Mot bakgrund av det ovan relaterade anser ministerrådet att möjligheterna att genom nordiska orkester- och ensemblerävlingar förbättra förutsättningarna för ökade kontakter mellan musikelever i de nordiska länderna utretts enligt rekommendationen och att rekommendationen härmed kan avskrivas.

4.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 35/1988/k angående bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden (A 775/k)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att lägga fram förslag till en samordning av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, kulturföremål och minnesmärken, och att aktivt verka för att de nordiska länderna genom insatser i UNESCO och andra internationella organisationer ger arbetet för att bevara kulturföremål och kulturminnesmärken större uppmärksamhet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet konstaterar att bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden förutsätter nordisk samverkan på ett synnerligen brett fält. Möjligheterna till och behovet av nordiskt samarbete inom området har under året preliminärt kartlagts i samråd med en nordisk arbetsgrupp, som i detta skede koncentrerat sig på frågor inom luftföroreningsområdet. Denna programgrupp består av representanter för Riksantikvarieämbetet (Sverige), Museiverket och Miljöministeriet (Finland), Riksantikvaren (Norge) och Miljöministeriet (Den Kommitterede i Kulturhistoriske Anliggender, Danmark). Island har anmält intresse av att i framtiden kunna delta i gruppens arbete.

Den 15.02.1989 beviljades den ovannämnda nordiska programgruppen av Ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete ett bidrag om DKK 95.000 för genomförandet av en initierande arbetsplan, vars riktlinjer ministerrådet anser utgöra en givande och konkret utgångspunkt för det fortsatta nordiska samarbetet inom området. Med det nordiska stödet avser gruppen vidtagna följande åtgärder:

1. Ett system för informationsutbyte mellan länderna skapas.
2. Det påbörjade inventeringsarbetet skall resultera i en gemensam nordisk ”skadebildsatlas” som skall underlätta bedömningen av skadebildssituationen i de nordiska länderna. Denna kartläggning skall också kunna användas som nordisk referensram i förhållande till det övriga Europa.
3. Möjligheter till vidareutbildning och forskning i samband med pågående större restaureringsprojekt i Norden skall främjas i första hand via en effektiviserad information mellan länderna.
4. Det nordiska samarbetet kring luftföroreningar och deras inverkan på kulturminnen och kulturföremål koncentreras i första skedet på tre områden: – sten och till sten relaterade material – utomhusskulptur av metall – inomhusklimat i muséer, magasin och kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Ministerrådet anser att de ovan relaterade åtgärderna har satt i gång ett relevant konkret nordiskt samarbete i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden

på ett sätt som motsvarar intentionerna i Nordiska rådets rekommendation, och föreslår därför att rekommendationen avskrivs.

4.2.6 *Melding om rekommandasjon nr 37/1988/k om forsterket nordisk ungdomssamarbeid (A 802/k)*

Rekommandasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsatt styrka förutsättningarna for det nordiska ungdomssamarbetet særskilt genom att støda ungdomsorganisationerna och nya utbytesprogram for ungdomar i Norden.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Ministerrådet viser til sin orientering i C1, kap. 3, pkt. 3.2.14.

Det arbeidsprogram som utarbeides av ungdomskomiteén og legges frem for Nordisk ministerråd på dets første møte i 1990, vil også danne grunnlag for en fornyet vurdering av ungdomskomiteéns budsjett, samt for prioriteringer av oppgaver innenfor rammen av bevilgninger 1990 og fremover. Ungdomskomiteéns støttemidler går til støtteberettigede nasjonale barne- og ungdomsorganisasjoner nasjonalt, regionalt og lokalt.

Ministerrådet vil i tillegg vise til opprettelsen av Nordplus junior, som med et budsjett i 1989 på 1,08 mio. DKK tar sikte på stipendier for utveksling av lærere og elever (16–19 årige) i den videregående skole i Norden.

Det er videre grunn til å bemerke ministerrådets informasjoner om aktivitetene på idrettsområdet i C1, Kap. 7, pkt. 3.14: *Nordisk idrettssamarbeid*. Innsatsen på dette området, også når det gjelder de prioriterte arbeidsoppgavene i fremtiden, vil i høy grad komme den nordiske barne- og ungdomsgruppen tilgode.

Ministerrådet foreslår rekommandasjonen avskrevet.

4.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 7/1989/k om ändring av det nordiska kulturavtalet (B 95/k)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ändringar i Artikel 5, litra d i avtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om kulturellt samarbeide i enlighet med ministerrådsförslag B 95/k och med beaktande av de synpunkter anförts av kulturutskottet”.

Nordisk ministerråd meddeler:

Ministerrådet har på sitt møte i København den 15. september 1989 undertegnet avtale som innebærer endring i kulturavtalen av 1971 i samsvar med rekommandasjon nr. 7/1989/k (B 95/k).

På grunnlag av dette foreslås rekommandasjonen avskrevet.

4.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 10/1989/k angående stöd till forskning angående den skogsfinska kulturen (A 830/k)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast stödja den pågående försöksverksamheten angående forskning om den skogsfinska kulturen som bedrivs i samarbeide med berörda intressegrupper.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har undersökt de forsknings- och finansieringsmässiga förutsättningarna för att snarast kunna stödja den pågående forskning som bedrivs genom Högskolan i Örebro och i samverkan med andra parter främst i Sverige, Finland och Norge och konstaterat att det inte finns möjligheter till att på nordisk basis omgående finna stödåtgärder för denna verksamhet.

Ministerrådet föreslår, att rekommendationen avskrivs.

4.2.9 *Melding om rekommandasjon nr 11/1989/k om opprettelse av et barnebokinstitutt for de små språkområdene (A 834/k)*

Rekommandasjonen har denne ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att medverka till att vid ett befintlig institut på Färöarna sätta igång verksamhet t. ex. i form av en tjänst, med syfte på att styrka de små språkområdene i Norden såvitt gjelder barn- og ungdomsböcker på färöiska, grönländska och sami-ska.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Nordisk ministerråd vedtok i mars 1988 ”Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde”. Handlingsplanen forutsetter en oppbygging av nye tiltak og en styrking av eksisterende tiltak over perioden 1989–1991. Ministerrådet er av den oppfatning at det ikke vil være plass på de fremtidige budsjettene til nye tiltak som ikke er tatt med i handlingsplanen, for man har nådd handlingsplanens grunnleggende mål. Rekommandasjonens forslag må karakteriseres som et nytt tiltak i forhold til handlingsplanens rammer.

Ministerrådet vil forøvrig opplyse at det i statuttene for Nordisk litteratur- og bibliotekkomité, pkt. II ARBEIDSOPPGAVER bl. a. heter at komiteén skal vise særlig ansvar for litteratur for barn og unge innenfor alle sine aktivitetsområder. Ministerrådet mener dette gir store muligheter for styrking av litteraturtilbudet på de områder rekommandasjonen nevner, både mht. oversettelsesstøtte og gjennom det nordiske folkebibliotek samarbeidet.

Ministerrådet foreslår rekommandasjonen avskrevet.

4.2.10 *Melding om rekommandasjon nr 14/1989/k om utgivelse av en nordisk bokserie (A 848/k)*

Rekommandasjonen har denne ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att inrätta en nordisk bokserie upptagande god nordisk litteratur.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Nordisk kulturfond bevilget i 1988 1,5 mio. DKK til støtte for opprettelsen av en nordisk bokklubb. Klubben har nå vært i virksomhet siden 1988 og gitt ut 4 bokpakker, hver med 3 bøker, som dekker både eldre og nyere nordisk litteratur. En av bokpakkens bøker – nordisk novelleantologi – er også tilbudt lesere utenom selve bokpakkene. Ministerrådet mener derfor at bokklubben dekker det samme området som rekommandasjonen ønsker å dekke.

Ministerrådetet foreslår rekommandasjonen avskrevet.

Kapitel VIII

Utdanning

1 Innledning

Samarbeidet på utdanningsområdet er i samsvar med kulturavtalen konsentrert om utdanningens mål, innhold og midler, utdanningssystemenes struktur og det pedagogiske forsknings- og utviklingsarbeid. Sentrale samarbeidsorganer på utdanningsområdet er Styringsgruppen for nordisk skolesamarbeid (NSS) og Styringsgruppen for nordisk voksenundervisnings- og folkeopplysningssamarbeid (FOVU). I de to styringsgruppene sitter det primært representanter for de respektive nasjonale departementene. I sitt arbeid legger begge styringsgruppene vekt på å opprette et direkte samarbeid mellom de impliserte parter (den såkalte nettverksmodellen).

Ansvar for arbeidet med følgende anbefalinger fra Nordisk råd har inngått i områdets virksomhet:

- 13/1985/k Ökad nordiskt stoff i læromedel och läroplaner
- 14/1985/k Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
- 39/1988/k Nordiskt kommunalt skolsamarbete
- 9/1989/k Nordiska lagerskolor
- 13/1989/k Utbildnings- och praktikantutbytessamarbete med EG

2 Utvikling

2.1 Omorganisering av utdanningsområdet

De to styringsgruppene på utdanningsområdet har som ledd i implementeringen av *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde* (1988) fått nye statutter. Styringsgruppen for nordisk folkeopplysnings- og voksenundervisningssamarbeid har ifølge de nye statuttene fått overdradd fordelingen av nordisk støtte til folkeopplysningssamarbeidet og er blitt utvidet med en representant fra de nordiske folkeopplysningssamarbeidsorganene.

3 Institusjoner og faste samarbeidsorganer

3.1 Nordens folkliga akademi

Akademiet har i 1989 et budjet på 5.486.000 SEK.

I indeværende år bliver antallet af kurser og seminarer ca. 25. Det betyder, at akademiet har fastholdt aktivitetsniveauet i forhold til foregående år.

Spørsmålet om akademiets lokalebehov har været drøftet grundigt blandt personale og i akademiets styrelse.

Efter indstilling fra akademiets styrelse besluttede Ministerrådet på møde 15. september 1989 at give styrelsen fuldmagt til at fortsætte forhandlingerne med Källfelt Byggnads AB og indgå en lejeaftale.

Såfremt forhandlingerne kan afsluttes i indeværende år, vil akademiet flytte til nye lokaler i Nya varvet i Göteborg 1. januar 1991.

3.2 Nordisk språksekretariat

Nordisk språksekretariat i Oslo har i 1989 overtatt sekretariatsfunktionen for det nordiske sendelektorsamarbeidet. Dette samarbeidet omfatter ca. 400 lektorer og språklærere både i og utenfor Norden. Sendelektorsamarbeidet blir ledet av en referansegruppe med en representant fra hver av sendelektoradministrasjonene i de nordiske landene.

Språksekretariatet har tatt initiativ til å utgi seks frekvensbaserte ordlister mellom dansk-norsk-svensk. I listene er bare tatt med ord som kan være vanskelig å forstå i grannespråkene, eller som kan føre til misforståelser.

Språksekretariatet har engasjert fil.kand. Ulla Börestam ved Uppsala universitet som leder av et prosjekt som skal kartlegge og analysere kommunikasjonen på nordiske møter. Prosjektet skal etter planen være ferdig i 1992.

3.3 Nordiska språk- och informationscentret

Nordiska språk- och informationscentret arrangerade i samråd med Nordiska rådets Finlands delegation ett pilotseminarium "Nordiska informationsdagar för finländska bibliotek" 18–19.9.1989, Esbo, Finland. Det konstaterades att biblioteken endast sporadiskt får information om nordiskt samarbete. Därför efterlystes ett fungerande distributionssystem nordiska institutioner och bibliotek emellan.

På Island (Langamýri) arrangerade centret 5–9.9.1989 en kurs i nordisk tolkning. För första gången prioriterades tolkning mellan isländska och de övriga nordiska språken samt den nordiska språkkonventionen. Centret har även producerat en broschyr om nordisk tolkning för tolkanvändare i Norden (finsk och svensk upplaga färdig).

Med stöd från Nordiska kulturfonden, Nordiska samrådet och Finlands undervisningsministerium producerade centret vandringsutställningen "Sápmi-saamenmaa-Sameland" med aktuell och relevant information om samerna för skolor och bibliotek i Norden.

3.4 Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS

Ministerrådet har fasställt nya statuter för ledningsgruppen. Statuterna anger följande målsättning för NSS:

"Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, skall verka inom

skolområdet, här definierat som övergången från förskolan till grundskolan, grundskolan samt utbildningar för 16–19-åringar.

Ledningsgruppen skall utveckla, stärka och koordinera det nordiska samarbete på skolområdet och verka för en nordisk utbildningssamfundskap. Den skall följa utvecklingen på området i Norden och internationellt, och stödja förnyelse och utveckling på området inom Norden.”

I det praktiska arbete har NSS strategin att bedriva gemensamt FoU-arbete inom utvalda problemområden, och på så sätt få en gemensam, förstärkt bas för kommande nationella skolreformer. NSS strävar efter att skolor och skolmyndigheter på alla nivåer i utbildningsväsendet ska kunna engageras i nordiska nätverksprojekt.

3.4.1 *Internationellt samarbete*

NSS har sökt kontakter som kan leda till utbyte av informationer och samverkan i andra former med internationella organisationer, såsom Europarådet, UNESCO, OECD och EG.

I oktober 1989 var gruppens ordförande och representanter för sekretariatet i Bryssel för samråd med EG-tjänstemän inom utbildningsområdet.

3.4.2 *Yrkespedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete*

Den centrala aktiviteten inom denna del av skolsamarbetet är skapandet av en nordisk påbyggnadskurs för yrkeslärare m. fl. Efter ministerrådets beslut 1988 att anordna en kurs med start 1990, har förberedelser gjorts. Utannonsering av kursen gjordes på senhösten 1989.

Kursen siktar till att få fram flera personer i Norden som är väl skickade att leda, eller på ett kvalificerat sätt delta i utvecklingsarbete för reformer inom yrkesutbildningarna. Kursen kan också, om det enskilda landet så beslutar, utgöra inledningen till forskarutbildning.

Den fasta FoU-gruppen under NSS gav 1989 fortsatt stöd i skilda former till ett nätverk av skolor som utbildar inom livsmedelsområdet. Kärnan i nätverksprojektet är arbete, teoretiskt och praktiskt, med kvalitetsmedvetande som utbildningsmål.

3.4.3 *JUREK-projektet*

Projektet siktar till ökad elevmobilitet i Norden inom vidaregående utbildningar. En elev ska utan hinder av juridiska eller ekonomiska regler fritt kunna välja att få sin utbildning, helt eller delvist, i ett annat nordiskt land än hemlandet. Projektet har inspirerat till ändringar i nationell lagstiftning, och står ganska nära slutmålet. Slutrapporten avges kring årsskiftet 1989/90.

3.4.4 *NIVU-projektet (Norden i växt)*

Inom den första ekonomiska handlingsplanen fanns NIVU-projektet. Det avslutades i februari 1989. Det centrala målet för projektet var, att

inom utbildningsområdet skapa nordiskt samarbete om förhållanden som har relevans för den så kallade flaskhalsproblematiken på arbetsmarknaden.

16 av planerade 20 delprojekt genomfördes. Många av dem hade anknytning till ny teknologi. Delprojekten har bl. a. avsatt en rad utrednings- och konferensrapporter, som bör kunna brukas i fortsatta, nationella insatser.

3.4.5 *SKOLARB-projektet*

Projektet avslutades 1988, och gav utvärderingsrapport 1989. Det har arbetat med ett stort antal skolor i flera nätverk. Temat var samverkan skola-arbetsliv, för bästa möjliga övergång däremellan för eleven.

Projektet har förfinat metoden att arbeta i nätverk. Det har på vetenskaplig nivå gjort metodutveckling inom temat. Slutdokumentet förväntas bli en bok av internationellt intresse.

3.4.6 *Skoladministrativ handbok*

Under 1990 utkommer en ny skoladministrativ handbok, på skandinaviska språk. 1990 utkommer också en finskspråkig upplaga. Boken avses kunna brukas av anställda, elever och förtroendevalda på alla nivåer i skolväsendet i de nordiska länderna. Den kan också användas som lärobok i lärarutbildningen och skolläroverutbildningen.

3.4.7 *Sprogligt samarbete i Norden*

Efter beslutning fra Nordisk Ministerråd har en arbejdsgruppe under styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde udarbejdet udkast til et nyt handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden 1990/91 – 95. Udkastet bygger på tidligere nordiske konferencer om emnet samt på resultatet af en temadebat om nordisk sprogsamarbejde i Ministerrådet 1988. Styringsgruppen har videresendt udkastet til Ministerrådet, som forventes at ville forelægge et forslag til handlingsprogram ved Nordisk Råds session 1990.

3.4.8 *Samarbejde inden for små yrkesfag*

Samarbejdet omfatter især nordiske lærerkurser, hvis temaer koordineres i en nordisk kontaktgruppe, som mødes én gang årligt, foreløbig i en treårig forsøgsperiode (1988 – 90). Kurserne fordeles på de enkelte lande, og finansieres af nationale midler. Kontaktgruppen, der også fungerer som informationsformidler på området små yrkesfag, refererer til styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde. Udgifterne forbundet med kontaktgruppens mødevirksomhed afholdes over det nordiske skolesamarbejdes budget.

3.4.9 *Lærer- og elevudveksling i Norden*

Foranlediget af styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde bevilges i en treårig forsøgsperiode (1988–90) et fællesnordisk tilskud på 500.000 DKK årligt til stimulering af elevudveksling mellem Vestnorden og det øvrige Norden.

Beløbet, der fordeles mellem de 5 lande og 3 selvstyrende områder, anvendes udelukkende til elevstipendier. Foreningerne Norden administrerer bevillingen.

En informationsbrochure om lærer- og elevudveksling i Norden er under udarbejdelse. Den forventes færdigtrykt og udsendt til alle grundskoler i de nordiske lande i løbet af efteråret 1989. I brochuren er samlet korte relevante praktiske informationer til hjælp for lærere og elever, som påtænker at gennemføre udvekslingsrejse til andre nordiske lande.

3.4.10 *Nordplus-junior*

Nordplus-junior er en del af det nordiske stipendieprogram Nordplus, som besluttedes med Nordisk Ministerråds handlingsplan af 10. marts 1988 for nordisk kulturelt samarbejde. Det omfatter stipendier til lærere og elever inden for de 16–19 åriges uddannelser. Bevillingen for 1989 er på 1,08 mill. DKK. Styringsgruppen har fastsat retningslinier for administrationen af bevillingen, og den første fordeling af stipendier har fundet sted i efteråret 89.

3.4.11 *Miljøundervisning*

Siden 1983 har der som en videreudvikling af det nordiske skolesamarbejde om miljøundervisning været afholdt nordiske miljøsymposier på skift i de nordiske lande. I 1989 var Danmark værtsland for et stort miljøsymposium med ca. 1200 nordiske deltagere. Målsætningen for symposiet var dels at have en inspirerende og igangsættende indflydelse på udviklingen af miljøundervisningen i de enkelte nordiske lande, dels at styrke det nordiske samarbejde om miljøundervisning. Der ydedes over det nordiske skolesamarbejdes budget et tilskud til planlægning og gennemførelse af symposiet.

Et udredningsarbejde om miljøundervisning i de nordiske lande, som er igangsat af styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde, forventes færdigt ved udgangen af 1989. På baggrund af udredningen vil man iværksætte konkrete projekter til styrkelse af miljøundervisningen.

3.4.12 *Ligestilling i læreruddannelsen*

På initiativ af styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde afholdtes i efteråret 1989, med Norge som værtsland, en nordisk konference om behov og muligheder for et nordisk samarbejdsprojekt om ligestilling i læreruddannelsen. I konferencen, deltog især repræsentanter fra de nordiske landes læreruddannelsesinstitutioner. En rapport fra konferencen samt forslag til nordisk projekt er under udarbejdelse.

3.4.13 *BRYT-projektet*

Det nordiske BRYT-projekt, som er et ligestillingsprojekt med det formål at udvide og forbedre kvinders uddannelse og sikre kvinders beskæftigelse gennem en indsats over for både uddannelsessystemet og arbejdslivet, afsluttes ved udgangen af 1989. Der har været gennemført delprojekter i alle de nordiske lande, og en række publikationer er udarbejdet i forbindelse hermed. En afsluttende konference afholdes i slutningen af 1989. Projektet har været finansieret af Nordisk arbejdsmarkedsudvalg, Nordisk ligestillingsudvalg og det nordiske kulturbudget.

3.4.14 *Samarbejde om fiskeriundervisning*

På baggrund af indstilling fra arbejdsgruppen for et 3-årigt nordisk projektsamarbejde om fiskeriundervisning har styringsgruppen foranlediget, at et nyt 3-årigt projekt igangsættes i løbet af efteråret 1989, finansieret over det fællesnordiske budget. Samarbejdstemaer vil bl. a. blive afholdelse af nordiske lærerkurser, samarbejde om læreplaner og læremidler samt udvikling af kontaktnet mellem nordiske fiskeriundervisningsinstitutioner.

3.4.15 *Oversættelse af rapport om Europarådets projekt 1982–87 om udvikling i grundskolen*

I 1982–87 blev der i Europarådets regi gennemført et projekt om udvikling i grundskolen. Projektet beskæftigede sig med innovation i undervisning på grundskoleniveau, især den rolle innovationen kan spille for en bedre tilpasning af uddannelsessystemet til samfundets forventninger og kravene til barnets udvikling.

Med henblik på at bidrage til at udbrede kendskabet til projektets indhold har styringsgruppen fået oversat uddrag af projektrapporten til dansk, norsk og svensk.

3.5 *Styringsgruppen for nordisk folkeoplysning og voksenundervisningssamarbejde*

I indeværende år har Styringsgruppen for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde (FOVU) arbejdet efter nye statutter, fastsatte af Ministerrådet i november 1988. Ifølge de nye statutter fik Styringsgruppen overdraget fordelingen af nordisk støtte til folkeoplysnings-samarbejdet. Gruppen blev også udvidet i forhold til den tidligere sammensætning med én repræsentant fra de nordiske folkeoplysnings-samarbejdsorganer (ABF i Norden, Förbundet Nordisk Vuxenuppllysning, Nordisk Konservativ Studienämnd). Rektor for Nordens folkliga akademi deltager som observatør.

Styringsgruppen udpegedes fra årsskiftet for en 4 års periode. Styringsgruppen har afholdt 3 møder i 1989. I begyndelsen af året vedtog Minister-rådet, at de selvstyrende områder (Færøerne, Grønland og Åland) sammen

skulle få ét ordinært medlem i Styringsgruppen og to suppleanter. Denne ordning er ikke blevet godtaget af alle områderne og er derfor ikke iværksat endnu.

I 1989 har Styringsgruppen haft 1 652 000 DKK til disposition, og til nordisk støtte til folkeoplysnings samarbejde har der været 2 6 mill DKK til rådighed.

I det efterfølgende redegøres for Styringsgruppens arbejde i 1989.

3.5.1 *Folkeoplysningsstøtteordningen*

Styringsgruppen overtog ved årsskiftet fordeling af nordisk støtte til folkeoplysnings samarbejde. Ifølge reviderede retningslinier for støtteordningen, som Ministerrådet godkendte i november 1988, kan der gives støtte til nordiske sammenslutninger på folkeoplysningsområdet i form af bloktilskud.

I indeværende år har Styringsgruppen fordelt støtteordningens midler som følger:

3.5.2 *Bloktilskud*

ABF i Norden	1 100 000 DKK
Förbundet Nordisk Vuxenupplýsning	800 000 DKK
Nordisk Konservativ Studienämnd	300 000 DKK

Af disse beløb har Styringsgruppen besluttet, at højst 15% bruges til administrative opgaver i forbindelse med gennemførelse af den nordiske projektvirksomhed.

3.5.3 *Enkelt støtte*

Der er bevilget støtte til enkelte samarbejdsprojekter af engangskarakter for ialt 260 000 DKK.

I begyndelsen af maj måned inviterede Styringsgruppen repræsentanter for folkeoplysningsorganisationer i Norden til et samrådsmøde på Nordens folkliga akademi om retningslinierne for støtteordningen og om den fremtidige anvendelse af støtteordningens midler.

Deltagerne udtrykte tilfredshed med retningslinierne. Mødet slog fast, at samarbejdstiltag mellem folkehøjskolerne ikke kan komme i betragtning, hvad angår støtte fra folkeoplysningsstøtteordningen. Der blev henvist til henholdsvis Nordisk Kulturfond og Nordisk folkehøjskolestøtteordning. Mødet fremførte ønske om tilføring af flere midler til folkeoplysningsstøtteordningen.

3.5.4 *Folkehøjskolestøtteordningen*

Ministerrådet har godkendt retningslinierne for Nordisk folkehøjskolestøtteordning, som træder i kraft ved årsskiftet.

Information om støtteordningen og ansøgningsblanketter blev i septem-

ber måned sendt ud til alle folkehøjskoler i Norden og folkehøjskolesekretariatene (tilsvarende) i de nordiske lande.

Støtteordningen administreres af Nordens folklige akademi. Styringsgruppen vil dog tage stilling til støtte til samarbejdsprojekter mellem folkehøjskoler i to eller flere nordiske lande.

3.5.5 VOKS UD – netværksprojektet

I 1988 startede Styringsgruppen et nordisk samarbejdsprojekt under overskriften ”Voksenlæring for kortuddannede i relation til arbejdslivet”. Projektet er et nordisk netværk, hvori deltager nogle forsøgs- eller forsøgs-lignende projekter fra:

Storstrøms amt, DK

Lapplands län, SF

Reykjavíks kommune, IS

Finnmark fylke, N

Blekinge län, S

Netværksprojektet har fået betegnelsen VOKS UD – nordisk netværk om kortuddannede, voksenuddannelse og arbejdsliv.

Projektet tager sigte på at udvikle og etablere læringsmiljøer, som kan hjælpe kortuddannede voksne med at komme igang med uddannelse og/eller arbejde. Baggrunden for projektet er, at man på trods af initiativer på uddannelsesområdet kan konstatere, at der i landene stadig er en uddannelseskluft, at behovet for voksenuddannelse er øget, at der stadig er en række barrierer for kortuddannedes deltagelse i voksenuddannelse samt at uddannelse kan spille en væsentlig rolle for en alsidig helhedsbetonet udvikling af mennesket.

Netværket styres af en nordisk projektgruppe med én repræsentant fra hvert af de ovenfor nævnte områder samt en nordisk projektleder.

Netværket består af fire elementer: seminarer, studiebesøg, informationsbreve og lærerudvekslingsprogram.

Der er allerede afholdt fire nordiske seminarer. Seminarerne tager udgangspunkt i de problemstillinger, man primært fokuserer på i de nationale projekter, hvor seminarerne afholdes. I forbindelse med seminarerne aflægges studiebesøg på voksenuddannelsesinstitutioner i området og gives indblik i situationen i pågældende land på voksenuddannelsesområdet.

Til seminarerne inviteres nogle sagkyndige til at holde foredrag om det valgte temaområde. Med udgangspunkt i deres indlæg, med indtryk fra studiebesøgene og på baggrund af deltagerens erfaring diskuteres i grupper god praksis på området. Resultaterne refereres i et informationsbrev.

I seminarerne deltager lærere, ledere og andre, som arbejder i de nationale projekter, oftest ialt omkring 40–50 deltagere.

I fjor afholdtes de første to kombinerede seminarer og studiebesøg i

Danmark og Sverige om henholdsvis "Samspillet mellem almen og erhvervsrettet undervisning i tilknytning til arbejdslivet for kortuddannede" og "Uppsökande verksamhet och vuxenstudiestöd".

I år afholdtes de næste to seminarer. I juni måned i Lapplands län i Finland, hvor temaet var "Anvendelsen af informationsteknologi i voksenundervisningen". Deltagerne i seminaret fik i praksis mulighed for at bruge den nye teknologi i fjernundervisning. I september blev det fjerde seminar gennemført i Finnmark i Norge under overskriften "Uddannelse og udvikling af voksenundervisere".

VOKS UD-projektet har således taget forskellige problemstillinger op til behandling, som har stor betydning for udvikling af uddannelsestilbud til kortuddannede voksne.

Som nævnt ovenfor udgives i VOKS UD-projektet informationsbreve, som beskriver resultaterne fra seminarerne. I informationsbrevene er der også nyheder fra de nationale projekter. VOKS UD-informationsbrevene udgives i 2000 eks. i en skandinavisk version og 500 eks. i finsk oversættelse. De distribueres til relevante uddannelsesinstitutioner i Norden og andre interesserede. I alt er udgivet 5 numre af informationsbrevet. Informationsbrev nr. 4 er et særnummer om udviklingstendenser i voksenuddannelsesmulighederne for kortuddannede i de nordiske lande.

I april måned i år startede et lærerudvekslingsprogram. Fire lærere fra hvert af de nationale projekter fik mulighed for at deltage en uge ved et projekt i et andet nordisk land. Rejseudgifter og tolkning, hvor det var påkrævet, betales af bevillingen til det nordiske projekt. Opholdsudgifterne stod værtslandet for og deltagernes løn og evt. vikarudgifter dækkedes af hjemlandet. De i alt 17 deltagere i udvekslingsprogrammet har udtrykt stor tilfredshed med udvekslingsordningen. Som et led i at gøre opmærksom på VOKS UD-projektet er der lavet plakater og T-shirts.

Det nordiske netværksprojekt deltager i Europarådets netværk "Adult Education and Change". I 1990 afholdes et af seminarerne i Norden.

3.5.6 *Voksenlæring og arbejdslivet*

Styringsgruppen har i en række år inviteret til nordiske konferencer om temaer omkring voksenlæring og arbejdsliv. I år var temaet "Nye veje for voksenuddannelsen i Norden — samspillet mellem almen og erhvervsrettede kundskaber". Konferencen afholdtes i Reykjavik, Island, i slutningen af august måned. Konferencens sigte var at belyse problemstillingen fra såvel nordisk som europæisk og internationalt synsvinkel. Blandt indlederne på konferencen var én fra OECD og én på vegne af EF-kommissionen.

Konferencen samlede omkring 75 deltagere repræsenterende såvel arbejdstager- som arbejdsgiverorganisationer, folkeoplysningsorganisationer, statlige og kommunale myndigheder, uddannelsesinstitutioner m. v.

Konferencen pegede på en række udviklingsområder, som kræver videre indsats på nationalt og nordisk niveau:

- der er behov for at kombinere almene og erhvervmæssige kundskaber i voksenuddannelserne, og dette vil ofte stille krav til undervisningen, som går på tværs af uddannelsessektorerne,
- der er behov for at drøfte den almene voksenundervisningsprofil og rolle i fremtiden, herunder også folkeoplysningen, når voksenuddannelserne sættes i sammenhæng med erhvervmæssig og økonomisk udvikling,
- stigende behov for ressourcer til voksenuddannelserne kræver drøftelse af forskellige principper og metoder omkring fremskaffelse af nye ressourcer og fordeling af ressourcerne til uddannelsesområdet,
- stærkere betydning af kundskaber, som medfører en stor fare for marginalisering og polarisering, hvilket aktualiserer fordelingsaspektet,
- store krav til ændringer i kvalifikationer stiller krav om ændringer i uddannelsesinstitutionernes undervisning og gør det påkrævet med en dynamisk dialog mellem dem og omgivelserne.

3.5.7 Information og dokumentation om FoU-arbejde, folkeoplysning og voksenundervisning

Forsøget med mere permanente ordninger for information og dokumentation om forsøg, forskning og udviklingsarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden foregik på tredje år. Dette er et samarbejdsprojekt mellem institutioner på området i de nordiske lande og Nordens folklige akademi med støtte fra Styringsgruppens bevilling. De nationale institutioner indsamler løbende oplysninger om FoU-projekter og indfører dem på den nordiske informationsbase, FOVU-basen på Norsk Senter for Informatikk i Oslo, som åbnede i fjor. Ligeledes informerer de nationalt om basens indhold.

FOVU-basen indeholder beskrivelser af 1840 projekter om forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde i Norden (DK 1585, N 169, S 4, SF 32).

Nordens folklige akademi er hovedansvarlig for formidling af basens indhold. I år er der afholdt tre nordiske seminarer:

”Fornyelse gennem forsøgs-, udviklings- og forskningsprojekter inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden”, 7. – 8. februar 1989 på Nordens folklige akademi i Kungälv.

”Projekt Yggdrasil”, 19. – 21. september 1989, Gymnastikhøjskolen, Viborg.

”Nye veje i folkeoplysning og voksenundervisning” 14. – 16. november 1989, Nordens folklige akademi, Kungälv. Videre foreligger i manus omkring 10 rapporter om forskellige temaer i tilknytning til informationsbasen.

Akademiet er blevet opfordret til at integrere udvikling og udnyttelse af FOVU-basen i sin virksomhed.

3.5.8 Informationsformidling

Nyhedsbrevet "FOVU-nyt" fortsatte i indeværende år. Nyhedsbrevene indeholder omtale af Styringsgruppens aktiviteter og korte notitser fra landene, ofte hentet fra tidsskrifter, andre nyhedsbreve, aviser, cirkulærer etc. I år er udkommet 2 numre.

"FOVU-nyt" sendes til ca. 1500 adressater i Norden: Oplysningsforbund, folkehøjskoler, almene voksenuddannelsesinstitutioner, arbejdsmarkedsuddannelserne, myndigheder og enkeltpersoner.

3.6 Dataprogramgruppen, samarbejde kring datateknologi och programvaruförsörjning

Dataprogramgruppen erhöjll efter beslut i ministerrådet 10 3 1988 ett treårigt mandat för perioden 1 1 1988 till 31 12 1990. Samtidigt beslöts att verksamheten skall evalueras 1990 med sikte på en bedömning av den fortsatta verksamheten.

För närvarande pågår ca 25 projekt på samtliga huvudområden som ministerrådet prioriterat, information och dokumentation, standardfrågor, FoU-arbete, know-how och produktutveckling, lärarfortbildning, avtalsfrågor och internationella kontakter.

Från informationssidan kan nämnas att Dataprogramgruppens tidskrift "Nytt om data i skolan" utkommit två gånger 1989 med tema vuxenutbildning och estetiska ämnen. Upplagan är 20 000 exemplar. De omfattande katalogerna över nationell programvara för skolan sprids nu i alla länder. En rapport över Dataprogramgruppens verksamhet och resultat hittills har färdigställts 1989. En policykonferens med beslutsfattare på dataområdet i ministerierna har hållits, där bl a riktlinjerna för det fortsatta nordiska samarbetet diskuteras.

På standardsidan har främst insamlingen av ikoner och symboler som används på dataområdet avslutats. Det insamlade materialet datalagras och i samarbete med Nordiska nämnden för handikappfrågor tas frågan om nordiska standardsymboler nu upp. Arbetet med standardisering av verktygsprogram har också fortsatt under 1989.

På know-how-sidan har en mängd workshops anordnats, bl. a. kring data och vuxenutbildning, ikoner i undervisningen, programvara för samhällsorienterande ämnen, programutprovning för Norden och modellbyggnad och dynamisk simulering.

När det gäller produktutveckling har samarbetet kring verktygsprogram för Norden fortsatt 1989. Satsningarna på produktion av programvara har nu börjat visa resultat. Ca 25 program ligger färdiga för gemensamt nordiskt bruk på vitt skilda områden, från biologi och teckning till matematik, fysik och yrkesutbildning. Produktionsfasen kring det interaktiva medicprojektet "Norden-90" har inletts. Temat är lokalsamhällen i Norden och länderna har gått in med stort ekonomiskt stöd till produktionen. IBM Europa och Philips International stöder projektet med utrustning. På

CD-ROM- sidan har första fasen av Databas Norden inletts, där man i samarbete med statistikcentralerna kommer att presentera kartor och data över alla kommuner i Norden. En bilddatabas för specialundervisning har påbörjats 1989.

På lärarfortbildning har designkurserna för lärare fortsatt. Den generella kursen hölls i Reykjavik för 50 lärare från specialundervisningsområdet. Utbildningen av nordiska vägledare och programmerare för designkurserna har även pågått 1989.

Arbetet kring gemensamma nordiska avtal har fortsatt under 1989. Det gäller både verktygsprogram och pedagogisk programvara. Under året har tecknats 16 avtal om gemensamt utnyttjande av program i Norden. För närvarande ligger ca 30 program på nordiska kontrakt medan ca 100 program ligger klara på nationella kontrakt för hela Norden.

Under 1989 har Dataprogramgruppen aktivt gått in i internationellt samarbete bl. a. på grund av europeiska önskemål om ökade kontrakter på dataområdet. Gruppen deltog i planeringen af IFIP-89 i Reykjavik och är medarrangör av EGs stora konferens EURIT-90 i Danmark. Samarbete har även inletts med OECD på området och kontakter har tagits till EG i Bryssel.

4 Nordiska rådets rekommendationer

4.1 Meddelelse om rekommandation nr 13/1985/k angående nordisk stof i læremidler og læreplaner

Rekommandationen lyder:

”Nordiska Rådet rekommanderer Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att utöka och fördjupa det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I overensstemmelse med Ministerrådets handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde er øget sprogforståelse et prioriteret samarbejdstema inden for det nordiske skolesamarbejde. I okt. 88 afholdt Ministerrådet en temadebat om sprogsamarbejdet i Norden, og i december 88 afholdt Ministerrådet en konference om de ikke skandinaviske sprog i Norden og deres stilling i det nordiske samarbejde. På baggrund af disse konferencer har en arbejdsgruppe under styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde udarbejdet et udkast til handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden. Udkastet vil efter behandling i Ministerrådet blive forelagt Nordisk Råd ved sessionen 1990.

I udkastet understreges, at en forudsætning for skabelse af øget nordisk sprogforståelse er, at et righoldigt og pædagogisk velegnet undervisningsmateriale står til rådighed. Desuden peges på, at et af de vigtigste momenter i det nordiske kultursamarbejde er kendskab til andre folk og kulturer i Norden, kundskab om landenes historie og sprog samt landenes geografi

og samfundsforhold. Også dette forudsætter, at man øger det nordiske stof og det nordiske perspektiv i læreplaner og læremidler.

I udkastet nævnes en række veje hertil, bl. a. gennem udgivelse af fællesnordiske lærebøger samt fællesnordiske tiltag i forbindelse med distribuering af f. eks. undervisningsvideoer med tilhørende fagligt-didaktisk materiale.

Det er Ministerrådets opfattelse, at en gennemførelse af handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden vil bidrage til øget nordisk stof i læreplaner og læremidler.

4.2 Meddelande om rekommendation nr 14/1985/k angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att utforma ett enhetligt system för ersättning till kommuner för specialutbildning av elever från annat nordiskt land.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Rekommendationen har beaktats i Handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete, som förordar en tätare nordisk utbildningssamfund för den gymnasiala nivån.

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, har med JUREK-projektet utrett och bearbetat de juridiska och ekonomiska regler som idag hämmar elevernas rörlighet mellan skolor i Norden, och försvårar en rationell arbetsfördelning mellan länderna beträffande specialutbildningar.

Projektets förslag har lämnats efter hand till länderna.

Regler som styr intagningen till ländernas gymnasiala utbildningar har nu efter justering blivit sådana, att en nordisk elev kan räkna med att bli intagen på samma sätt som det aktuella landets. Åland ger dock förtur för ålänningar.

Problemen med de så kallade interkommunala ersätningarna har varit mycket svåra att komma till rätta med, sett ur nordiskt perspektiv.

Finland och Sverige har med förslag från projektet stiftat lagar som har undanröjt problem. Norge har för läsåret 1989/90 en temporär ordning. Danmark har sedan tidigare inte fordrat eller betalt interkommunal ersättning, och Island uppställer inga formella hinder.

I projektets slutrapport förväntar ministerrådet att få underlag för beslut som löser återstående detaljproblem, varmed systemet i stort ska vara tillrättalagt för en ökad elevmobilitet/ökad nordisk utbildningssamfund.

Mot denna bakgrund vill ministerrådet föreslå att rekommendationen avskrivs.

4.3 Meddelande om rekommendation nr 39/1988/k angående nordiskt kommunalt skolsamarbete (A 811/k)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att stärka det nordiska samarbetet på skolområdet genom att i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i detta samarbete.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, har fortsatt sin samverkan med en grupp skolchefer på regional nivå. Tillsammans har grupperna konstruerat ett antal modeller för hur regionala skolmyndigheter – statliga och kommunala – dels skulle kunna samarbeta med varandra över riksgränserna, dels hur de borde kunna stimulera skolstyrelser och skolor inom sina respektive län (motsv.) till nordisk kontakt och samverkan. Testning av modeller inleddes 1989.

Med stöd från NSS har producerats en omfattande katalog över lokala och regionala skolmyndigheters intresse för samarbete med sina motsvarigheter i andra nordiska länder. Katalogen sprids under 1989, också till centralorganisationerna.

I stort sett inom varje problemområde som NSS arbetar med söker man dra in kommuner och deras skolor i så kallade nordiska nätverk. Ledningsgruppen har 1989 preliminärt planerat att satsa särskilt på detta inom miljöundervisningen.

4.4 Meddelelse om rekommendation nr 9/1989/k angående nordiske lejrskoler (A 823/k)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at påbegynde et arbejde med et statsbidragssystem til Foreningerne Norden med henblik på at øge og intensivere arbejdet med nordiske lejrskoler med særligt hensyn til Vestnordens svære stilling i denne henseende.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der ydes i alle de nordiske lande statsstøtte til elevudvekslinger i Norden. Tilskuddene administreres af Foreningerne Norden i de enkelte lande.

Ministerrådet er enig i, at nordiske lejrskoleophold er værdifulde, men finder det imidlertid betænkeligt at se så isoleret på lejrskoleinstitutionen. Der kan nævnes andre former for udvekslingsarrangementer, såsom musikstævner, idrætsstævner m. v., som er lige så værdifulde og støtteværdige som lejrskoleophold. Man anser det derfor for væsentligt, at udvekslingsarrangementer tilgodeses ud fra en samlet prioritering af de forskellige tiltag.

Ministerrådet er opmærksom på den skævhed, der på grund af større rejseudgifter er for udvekslingsmulighederne mellem Vestnorden og det øvrige Norden. Ministerrådet har derfor besluttet – foreløbig i en 3-års

periode (88 – 89) – at yde en årlig beviling på 500.000 DKK til intensivering af elevudveksling mellem Vestnorden og det øvrige Norden. Bevillingen, der fordeles mellem de 5 lande og 3 selvstyrende områder, administreres af Foreningerne Norden i de enkelte lande. Bortset fra at bevillingen alene skal anvendes til elevstipendier, har Ministerrådet overladt det til Foreningerne Norden at opstille kriterier for fordelingen. Det er således op til Foreningerne om bevillingen også skal finde anvendelse til lejrskoleophold.

På baggrund af ovenstående finder Ministerrådet ikke baggrund for at arbejde videre med rekommandationen og foreslår, at den afskrives.

4.5 Meddelelse om rekommandation nr 13/1989/k angående utbildnings- og praktikantsutbytessamarbetet med EG (A 840/k)

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att de nordiska länderna i samarbete med intresseorganisationer skall verka för att samordnat forcera utbildnings- och praktikantsutbytessamarbetet med EG.”

Nordisk Ministerrådet meddeler:

Der er mellem EF og EFTA opnået enighed om, at COMETT- programmet fra 1990 skal være åbent for deltagelse fra EFTA-landene.

I 1990 indledes der forhandlinger mellem EF og EFTA om EFTA-landenes deltagelse i ERASMUS-programmet. Ministerrådet vil følge disse forhandlinger med henblik på en afklaring af mulighederne for et samarbejde mellem ERASMUS- og Nordplus-programmerne, jfr. pkt. 47 i ”Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989 – 1992”.

For så vidt angår erhvervsuddannelserne og praktikantudveksling inden for disse uddannelser, følger man udviklingen i samarbejdet om de to ovennævnte programmer for at få afklaret, på hvilken måde og under hvilke former de nordiske lande kan bidrage til, at et samarbejde mellem EF og EFTA på dette område kan etableres.

Kapitel IX

Forskning och högre utbildning

1 Inledning

Det offentliga nordiska forskningssamarbetet består i huvuddrag dels av den FoU-verksamhet som finansieras av Nordiska ministerrådet, dels av de nationella forskningsrådets samarbete, dels av samarbetet mellan universitet, högskolor och olika forskningsinstitutioner i Norden.

Inom ministerrådsorganisationen har Nordiska Forskningspolitiska Rådet (FPR) en central roll på forskningsområdet. FPR har bl. a. till uppgift att ge ministerrådet i alla dess sammansättningar råd i övergripande och långsiktiga forskningsfrågor. När det gäller högre utbildning bistås ministerrådet av en särskild ledningsgrupp som har till uppgift att utveckla samarbetet på området.

Sektorn har haft ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

- 12/1989/k om datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
- 41/1989/k om utökad nordiskt utbildningssamarbete
- 46/1989/k om åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

2 Verksamhetsplanering

2.1 Nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet

FPR skall enligt stadgarna vart tredje år avge förslag till riktlinjer för verksamheten till ministerrådet. I november överlämnade FPR ett förslag till riktlinjer för sin tredje verksamhetsperiod. Ministerrådet har överlämnat detta förslag i form av ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet för behandling.

2.2 Kulturhandlingsplanen

En väsentlig del av verksamhetsplaneringen har gällt fortsatt uppföljning av kulturhandlingsplanen. Ministerrådet tillsatte i mars en arbetsgrupp för att vidareutveckla och konkretisera en plan från FPR om utvidgat nordiskt forskarutbildningssamarbete i enlighet med kulturhandlingsplanens intentioner. Arbetsgruppens förslag förväntas bli framlagt i början av 1990. Se vidare avsnitt 3.1.

2.3 Omstrukturering och omprioritering inom kulturbudgeten

Kulturämbetsmannakommittén tillsatte i februari 1989 en arbetsgrupp (den s. k. programgruppen) med uppgift att kritiskt genomgå den nordiska kulturbudgetens institutioner och samarbetsorgan och lägga fram förslag om vidareutveckling av det nordiska samarbetssystemet. Arbetsgruppen

lade i november fram sin rapport. Kulturämbetsmannakommittén uttryckte sitt stöd för rapportens huvudprinciper och överlämnade den till ministerrådet. Efter det att ministerrådet på sitt möte i slutet av november haft en inledande behandling av rapporten bereds ärendet vidare för ställningstaganden under 1990.

Rapportens syfte är att frigöra medel inom kulturbudgetens nuvarande ramar för att skapa större flexibilitet och bidra till finansieringen av kulturhandlingsplanen och andra nya, högt prioriterade uppgifter. Rapporten kan också ses som ett led i den pågående samlade översynen av institutionerna och samarbetsorganen inom alla ministerrådssektorer.

Programgruppens principiella hållning är att alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna borde kunna nedläggas och att det nordiska samarbetet borde organiseras på annat sätt. Huvudprincipen i framtiden borde vara olika allmänna ordningar för att stödja och initiera nordiskt samarbete och nordiska nätverk rörande forskning, forskarutbildning och högre utbildning.

För att inleda denna omorganisering av nordiskt samarbete föreslår programgruppen nedläggning av fyra forskningsinstitutioner och avskaffande av budgetposten "Vissa samarbetsorgan på forskningsområdet". Samarbetsinitiativ på dessa områden måste enligt programgruppen i framtiden konkurrera med motsvarande initiativ från andra områden om eventuell nordisk finansiering av sin verksamhet.

3 Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)

3.1 Forskarutbildning och forskarrörlighet

En central uppgift för FPR är enligt rådets stadgar och riktlinjer att främja nordiskt samarbete om forskarutbildning.

Vid årsskiftet 1988/89 överlämnade FPR till ministerrådet en utbyggnadsplan för nordiskt forskarutbildningssamarbete. Huvudelementen i planen var dels en överenskommelse mellan de nordiska regeringarna om forskarutbildningssamarbete, dels ett nytt generellt nordiskt stödsystem för forskarstudier. Stödsystemet skulle bestå dels av ersättning av nordiska forskarstuderandes rese- och uppehållskostnader i samband med deltagande i korta forskarutbildningskurser i annat nordiskt land, dels nordiska forskarutbildningsstipendier för studier på heltid. Som nämnts i avsnitt 2.2 har en av ministerrådet tillsatt arbetsgrupp under år 1989 vidareutvecklat FPR:s förslag.

FPR har under 1989 även fört vidare den tidigare igångsatta försöksverksamheten med systematiserade nordiska forskarkurser. I enlighet med planerna har kurser genomförts på områdena astrofysik, litteraturvetenskaplig textanalys, vårdforskning och försöksdjursforskning. Med stöd från FPR pågår också en försöksverksamhet vid Uppsala Universitets Biomedicinska Centrum i form av en årlig internationell sommarskola under perioden 1987–1991.

FPR har vidare beviljat medel för genomförande av en tvåårig försöksverksamhet med nordisk forskarutbildning via datorkonferenser. Försöket skall genomföras under 1990–91 som ett pilotprojekt inom området media och kultur.

3.2 *Initiativområden*

FPR söker främja forskningssamarbete på områden där de nordiska länderna vart för sig satsar stora resurser på FoU-verksamhet och där en samordning väsentligt kan höja insatsernas effekt. Vidare söker FPR främja forskningssamarbete av mångvetenskaplig och sektorsövergripande karaktär.

FPR har beslutat avsätta 1 milj. DKK för främjande av nordiskt samarbete på superdatorområdet. En av FPR tillsatt styrgrupp har beslutat att beviljningen skall utnyttjas för

- ett framtidsseminarium för beslutsfattare/rådgivare på området
- ett visualiseringsprojekt
- transputerbaserade parallelldatamater
- forskarutbildning
- forskarmobilitet (korttidsstipendier).

FPR har också tagit initiativ på snabbt expanderande områden där det är angeläget att höja den nordiska forskarkompetensen och skapa nätverk mellan de nordiska forskarmiljöerna. Ett sådant område är näringsforskningen. I syfte att förbättra förutsättningarna för ökat forskningssamarbete på detta område har FPR beviljat stöd till en andra nordisk forskarkurs om näringsepidemiologi som planeras bli genomförd 1990.

Efter ett par års utrednings- och planeringsverksamhet på området utvecklingsforskning/u-landsstudier har FPR beslutat avsätta medel för projektverksamhet under 1989. Samarbetsinitiativet leds av en styrgrupp med uppgift i första hand att främja

- gemensamt utnyttjande av forskarutbildning,
- forskningssamarbete på områdena miljö/utveckling/bistånd samt inter-regionalt samarbete.

FPR har även föreslagit ministerrådet att utvecklingsforskning under en femårsperiod etableras som ett initiativområde inom kulturbudgeten med ministerrådsmedel för olika samarbetsaktiviteter.

3.3 *Forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation*

I takt med att FoU-satsningarna ökar i Norden blir en effektiv forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation allt viktigare. Vetenskaplig publicering i Norden är förknippad med allt större svårigheter. Som ett led i FPR:s strävan att främja nordiskt samarbete om vetenskaplig publicering har FPR beviljat medel för två kurser för vetenskapliga redaktörer av nordiska tidskrifter. Kurserna har genomförts i samarbete med de nationella forskningsrådets nordiska samarbetsorgan. Huvudtemat för de

två kurserna har varit *"Den vetenskapliga tidskriften som företag"* och ämnen såsom tidskriftsekonomi, marknadsföring, juridik och redigering har behandlats.

FPR har även beviljat medel för en studie om vetenskaplig publicering. Se vidare avsnitt 3.4.

3.4 Forskningspolitiska studier

FPR har ingått avtal med utredningsinstitutet vid Norges almenvitenskapelige forskningsråd (NAVF) om genomförandet av en studie om engelskspråkiga vetenskapliga tidskrifter i Norden. Alla engelskspråkiga tidskrifter inom medicin, naturvetenskap, teknologi, samhällsvetenskap och humaniora som redigeras i Norden och/eller utges av institutioner eller organisationer i Norden skall ingå i studien.

Ett samarbetsprojekt bedrivs även mellan NAVF:s utredningsinstitut och FPR om en nordisk studie om universitetens roll och villkor under förändrade forskningspolitiska krav. Studien avser bl. a. att belysa hur de stora forskningsprogrammen, sektorsforskningen och företagets forsknings- och utbildningsbehov påverkar universiteten. Studien förväntas vara genomförd vid årsskiftet 1989/90.

FPR har också ingått avtal med Nordiska industrifonden om samfinansiering av ett pilotprojekt om utveckling av en jämförande nordisk statistik om forskarutbildad personal. Projektet förväntas bli slutfört vid årsskiftet 1989/90.

4 De nordiska forskningsinstitutionerna och motsv.

En av kulturämbetsmannakommittén tillsatt arbetsgrupp lade i november fram en rapport med förslag till omstruktureringar inom kulturbudgeten. Förslagen innefattar bl. a. nedläggning av ett antal institutioner. Se vidare avsnitt 2.3 i detta kapitel.

Budgeten för 1989 har möjliggjort vissa mindre aktivitetsökningar för stödordningarna Nordiska forskarkurser, forskarstipendier och forskarsymposier. Vidare har en betydande satsning gjorts på en försöksordning vid Nordiska institutet för asienforskning (NIAS) med en nordisk forskarprofessur med projektgrupp. Samarbetsprojektet BIOFAR, som genomförs av de två nordiska kollegierna för marinbiologi respektive fysisk oceanografi genomförs enligt planerna med fortsatt stöd från ministerrådet. Projektet gäller analyser av havsvatten och bottenförhållandena runt Färöarna.

5 Projektverksamhet

Seismiskt datainsamlingssystem för södra Islands lågland – SIL-projektet (Nordiska rådets rek. nr 9/1987/k)

Ministerrådet har beviljat fortsatt stöd till ett femårigt samnordiskt projekt på det seismologiska området, SIL-projektet. Avsikten är att utveckla ett seismiskt datainsamlingssystem på södra Islands lågland för att registrera rörelser i jordskorpan. Syftet är bl. a. att utveckla metoder för att kunna förutsäga jordbävningar så att skadorna vid jordbävningar kan reduceras.

SIL-projektet inleddes 1988 och de totala kostnaderna har beräknats till ca 7,5 milj. DKK. Projektet genomförs genom en nordisk och nationell samfinansiering. Från ministerrådets sida har beviljats medel från såväl kultur- och undervisningsministrarnas dispositionsmedel, datateknologi-handlingsplanen som ministerrådsreserven. Med bevillningen för 1989 uppgår ministerrådets stöd till projektet till totalt 3 milj. DKK. Ministerrådets stöd är därmed avslutat.

6 Utvärdering av forskningsverksamhet

6.1 Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)

Den utvärderingsrapport om NORDITA som en internationell utvärderingsgrupp lagt fram har behandlats av ministerrådet. Med utgångspunkt i utvärderingsrapporten uppmanade ministerrådet NORDITA:s styrelse att dels utarbeta förslag till stadgeändringar, dels inleda försök med nya verksamhetsformer.

6.2 Övriga utvärderingar

Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) har beslutat att låta utvärdera Nordiska institutet för folkdiktning (NIF) och Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM). Utvärderingsgrupperna skall bestå av såväl nordiska som icke-nordiska forskare.

FPR har också beslutat genomföra en forskningspolitisk utvärdering/genomgång av Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO).

7 Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning

7.1 Nordisk utbildningsgemenskap

En nordisk utbildningsgemenskap utgör en central målsättning för det nordiska samarbetet inom högre utbildning.

Som utgångspunkt för denna ambition har ledningsgruppen kartlagt hinder för nordiskt samarbete på högskoleområdet. Kartläggningen skall tjäna som underlag för beredning av förslag till åtgärder, som tar sikte på

ett arbetsprogram om utvidgad utbildningsgemenskap som skall behandlas av Nordiska rådet år 1991.

7.2 Nordplus

Nordplus ingår som ett led i ambitionerna att etablera en fördjupad nordisk utbildningsgemenskap. Programmet genomförs åren 1989–1993. Nordplus strävar efter att öka rörligheten bland studerande och högskolelärare i Norden genom att stimulera studenterna till att genomföra en del av sina studier i ett annat nordiskt land och uppmuntra lärarna att verka som gästlärare.

Nordplus har mottagits positivt och aktivt engagerat en rad universitet och högskolor. År 1989 har 151 ramavtal slutits om samarbete mellan högskolor i Norden. Ramavtalen innehåller generella riktlinjer om bl. a. tillgodoräknande av studieperioder. I regel likställs Nordplus-stipendier med högskolans egna studerande både vad angår rättigheter och skyldigheter. Vårdhögskolan förpliktar sig också att bistå med studievägledning och anskaffande av bostad.

Ett stort antal Nordplus-nätverk har etablerats på basis av dessa ramavtal.

1989 har 600 Nordplus-stipendier stått till förfogande. Det stora antalet ansökningar har emellertid medfört att mindre än hälften av ansökningarna har kunnat tillgodoses.

Närmare 200 högskolor har hittills utsett en egen Nordplus-kontaktperson. Kontaktpersonerna bildar ett viktigt nätverk för bl. a. förmedling av information inom och mellan högskolorna. I detta sammanhang kan vidare nämnas en Nordplus informationsbroschyr som distribuerats till högskolor och studerandeorganisationer.

Studierådgivare vid universitet och högskolor i Norden har hållit en konferens om Nordplus och dess möjligheter och utmaningar. Konferensens rekommendationer utgör ett värdefullt bidrag till en fortsatt utbyggnad av programmet.

Sammanfattningsvis kan det noteras att Nordplus under 1989 förankrats med betydande genomslagskraft bland högskolor, studerande och lärare i Norden oberoende av ämnesinriktning och utbildningssektor.

8 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

8.1 Nordiska rådets yttrande 5/1989/k

Nordiska rådet har i ovannämnda yttrande bl. a. hemställt

- att Nordiska ministerrådet utarbetar och avger nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet före den 38:e sessionen
- att Nordiska ministerrådet beaktar de synpunkter som framförs i tilläggsbetänkandet över ”Norden i Europa II”.

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande.

Ministerrådet har i december överlämnat ett förslag till nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet i form av ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet för behandling.

Vad gäller arbetsprogrammet "Norden i Europa" hänvisas till avsnitt 4 i kapitel VII.

8.2 Meddelande om rekommendation nr 12/1989/k angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer (A 837/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att under medverkan av bl. a. Nordiska industrifonden (NIF) igångsätta ett projekt för att ta fram sådan dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Arbetet kan senare utvidgas till att omfatta också andra lämpliga utbildningsområden".

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet lägger stor vikt vid den högre utbildningen i Norden och genomför bl. a. i form av Nordplus-programmet ökade satsningar på området.

För närvarande förbereds en successiv utbyggnad av Nordplus och det kan i detta sammanhang bli aktuellt med en stödordning för bidrag till utveckling av nya undervisningsprogram av samnordiskt intresse.

8.3 Meddelande om rekommendation nr 41/1989/e angående utökat nordiskt utbildningssamarbete (A 898/e)

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

- a) at inden udgangen af 1992 gennemføre princippet om fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver (deleksaminer),
- b) at forhøje ambitionsniveauet for Nordplus, således at programmet kommer til at omfatte mindst 3000 studenter årligt og at udarbejde de nødvendige foranstaltninger til at sikre tilstrækkelig nordisk adgang til Erasmusprogrammet,
- c) at i løbet af 1990 udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i de andre europæiske lande, inklusive en første fase, som omfatter 500 årlige stipendier."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har igångsatt ett utredningsarbete om hinder för nordiskt samarbete inom högskoleområdet vari ingår en översyn över de nordiska reglerna från 1975 om tentamens- och examensgiltighet.

Samtliga fem nordiska stater deltar i Nordplus. För närvarande kan EG-landet Danmark dessutom samarbeta inom ERASMUS-programmet.

Denna möjlighet är inte öppen för de övriga nordiska länderna, som är medlemmar i EFTA.

Förhandlingar pågår mellan EFTA och EG på en rad områden. Inom utbildningssektorn har EFTA och EG 1989 slutfört förhandlingar om COMETT-programmet som öppnas för deltagande från EFTA-länderna år 1990. Förhandlingar mellan EG och EFTA om EFTA-staternas deltagande i ERASMUS påbörjas 1990. Nordplus etablerades 1989 och erfarenheterna av programmet är tillsvidare ytterst begränsade, varför det är alltför tidigt att ta ställning till en höjning av ambitionsnivån till att omfatta minst 3000 studenter.

Beträffande punkt c) anser ministerrådet att samnordiska forskarutbildningsresurser bör användas inom Norden. Nordiska forskares utomnordiska kontakter och stipendieresor är inte en fråga för nordiskt samarbete utan ett nationellt ansvar.

8.4 Meddelande om rekommendation nr 46/1989/k angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande (A 872/k)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd om snarest at vedtage foranstaltninger, der kan fremme Nordplus-programmets gennemførelse ved

- 1) at arbejde for etablering af introduktionskurser i værtslandets sprog,
- 2) at arbejde for, at der gennemføres en liberalisering af reglerne for examensgyldighed i Norden og for etablering af en egnet praksis herfor,
- 3) at arbejde for, at stipendierne får en sådan størrelse, at de dækker meromkostninger ved studier i et andet nordisk land, og at stipendiaterne i studiesocial sammenhæng ligestilles med landets egne studenter,
- 4) at arbejde for, at Nordplus-stipendiet også omfatter en studenterbolig,
- 5) at arbejde for, at informationen til de studerende om Nordplus og dets muligheder intensiveres,
- 6) at afsætte midler af et sådant omfang, at ambitionsniveauet i Nordplus-programmet kan opretholdes,
- 7) at arbejde for, at der gives mulighed for individuelle ansøgninger om Nordplus-stipendier uanset den pågældende uddannelsesinstitutions interesse i at deltage samt
- 8) at sikre, at udveksling af studenter og lærere mellem Danmark, Færøerne og Grønland kan finde sted inden for Nordplus-programmet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet utvecklar Nordplus i samarbete med universitet och högskolor i Norden. Ambitionen är att skapa ett välfungerande nätverk av utbildningsinstitutioner som intar en liberal inställning till den nordiska tentamens- och examensgiltigheten.

Erfarenheterna från Nordplus som etablerades 1989 är tillsvidare be-

gränsade. Det är därför på nuvarande tidpunkt inte möjligt att värdera behovet av särskilda språkkurser för Nordplus-stipendiater med beaktande av det reguljära utbudet av kurser i Nordens språk som tillhandahålls av universitet och högskolor.

Nordplus-stipendiet är ett tillägg till det nationella studiestödet och en värdering av Nordplus-stipendiet bör därför ske i relation till detta samlade studiestöd.

Ett villkor för deltagande i Nordplus-nätverk är att stipendiaten av högskolan jämföras med högskolans egna studerande.

Ministerrådet har vidare genom de nordiska studieorganisationerna igångsatt ett arbete som har ambitionen att studiesocialt jämföra Nordplus-stipendiater med landets egna studerande.

Ministerrådet arbetar med en rad informationsinitiativ kring Nordplus. Arbetet sker bl. a. i samarbete med högskolor, studerande och det nordiska universitetsadministratorsarbetet.

Under förutsättning att utbildningsinstitutionen på förhand godkänner studieperioden som fullt ut meritgivande och att den mottagande institutionen upplåter studieplats kan individuella stipendier utgå.

Förslaget om utväxling av studenter och lärare mellan Danmark, Färöarna och Grönland rymmer vissa juridiska problem i förhållande till Helsingfors-avtalet som först kommer att utredas.

Kapitel X

Arbejdsmarked

1 Sammenfatning

Situasjonen på arbeidsmarkedet i Norden viser betydelig variasjon landene imellom. I Sverige og Finland er det en klar forbedring av situasjonen, mens en stigende arbeidsløshet som følge av avmatning av konjunktorene er slått igjennom i løpet av 1989 i Danmark og Island. Norge har i 1989 opplevd betydelig fall i sysselsettingen og stigende ledighet.

Der er samtidig en række positive utviklingstræk, som har medført en stabilisering af den samlede beskæftigelse og en stagnation i udviklingen af ungdoms- og langtidsarbejdsløsheden. På trods af denne udvikling er situationen for de svageste grupper – selvom de er blevet færre i antal – relativt set blevet forværret i form af længerevarende arbejdsløshed og overgang til socialforsikringsordninger.

Den nordiske samordning i forhold til internationale fora er i 1989 blevet uddybet med en kontinuerlig drøftelse af den nordiske koordinering i internationale organisationer samt udviklingen af den vesteuropæiske integration.

Hovedaktiviteterne inden for det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet er dels opfølgningen af samarbejdsprogrammet fra 1985, afslutning af engagementet i den økonomiske handlingsplan fra 1986 til og med 1988, samt opstart af aktiviteter inden for den nye økonomiske handlingsplan og den nye ligestillingshandlingsplan. Projektvirksomheden på arbejdsmarkedssektoren dækker alle delområder inden for samarbejdsprogrammet og omfattende projekter inden for de nye handlingsplaner. Endvidere videreføres en omfattende projektvirksomhed på migrationsområdet, dels som opfølgning af rapporten om det nordiske samarbejde på migrationsområdet fra 1984 og dels som en opfølgning af udvalgte elementer af Nordisk Råds rekommandation nr 30/1986/j om et forøget og uddybet nordisk samarbejde om flygtninge- og indvandrerpolitikken.

2 Indledning

2.1 Den generelle udvikling på arbejdsmarkedet

Situationen på arbejdsmarkedet viser i 1989 en betydelig variation landene imellem. Der er intet ensartet mønster i konjunkturudviklingen. Således er udviklingen i Sverige karakteriseret ved en kraftig økonomisk højkonjunktur med et pres på efterspørgslen efter arbejdskraft med flaskehalsproblemer på mange delarbejdsmarkeder både inden for den private og den offentlige sektor. I Finland fortsætter den jævne fremgang, som har

karakteriseret den første halvdel af 80'erne. Der er arbejdskraftmangel og flaskehalsproblemer inden for fremstillingserhverv i den sydlige del af landet, specielt i hovedstadsregionen.

I Norge og Danmark slog et omsving i konjunkturen igennem i løbet af 1988 med en relativ kraftig vækst i arbejdsløsheden, specielt for de socialt truede grupper på arbejdsmarkedet i Danmark, og i Norge for stort set alle grupper på arbejdsmarkedet. Der er dog en betydelig forskel i niveau mellem de to lande, hvor Norge frem til 1988 stort set havde fuld beskæftigelse med markante flaskehalse, bl. a. inden for bygge- og anlægssektoren. I løbet af 1989 synes væksten i arbejdsløsheden i Norge at være ophørt. I Danmark har der været en svagt faldende arbejdsløshed i 80'erne, dog med udgangspunkt i et niveau i begyndelsen af 80'erne, der lå op imod 9% af arbejdsstyrken. I Island er konjunkturafmatningen slået igennem i 1989, hvilket har ramt visse brancher med en relativ høj arbejdsløshed til følge.

Omfanget af arbejdsmarkedspolitiske virkemidler sættes ind afhængig af konjunkturudviklingen på arbejdsmarkedet i de enkelte lande.

I Sverige er de traditionelle beskæftigelsesforanstaltninger nedtrappet, og der er iværksat et omfattende program for at mindske arbejdskraftmanglen. Hovedelementerne i disse tiltag er at styrke den virksomhedsinterne uddannelse med henblik på kvalifikationsudvikling af beskæftigede på områder, hvor der er mangel på erhvervskvalificeret arbejdskraft. Derudover har man øget indsatsen for at få flygtninge og arbejdshandicappede placeret på arbejdsmarkedet i større omfang. Ungdomsarbejdsløshedslovgivningen den såkaldte ungdomslag er ændret til målrettede ungdomsforanstaltninger, så unge hurtigere kommer i indskolingspladser, der er rettet mod ordinære job.

I Finland startede den nye beskæftigelseslov i 1988 efter en regionvis indkøringsplan. Lovgivningen bliver landsdækkende i 1990. Lovgivningen indeholder bl. a. en garanti for arbejde til unge og langtidsarbejdsløse. Lovgivningen har bidraget til den fortsatte nedgang i arbejdsløsheden. Derudover har man gennemført en kraftig effektivisering af arbejdskraftkontorerne service med indførelse af EDB over hele landet. Dette har bidraget til den positive beskæftigelsesudvikling i forbindelse med en øget forpligtelse for virksomhederne til at anmelde ledige pladser til arbejdskraftskontorerne.

I Norge er det iværksat et omfattende program innenfor arbeidsmarkedsopplæringen, som har fanget opp veksten i arbeidsløsheten for de grupper som er vel etablert på arbeidsmarkedet. I tillegg er det satt i verk et nytt sysselsettingstiltak, "Arbeid for trygd", som sikter mot å avbøte negative virkninger for de svakeste grupper. Omfattende tiltag indenfor den økonomiske politik i et samspil med den aktive sysselsætningspolitik har bremset den negative udvikling på arbejdsmarkedet.

I Danmark er der gennemført en revision af indsatsen over for langtidsarbejdsløse, der indebærer både nye rettigheder og en opstramning af

forpligtelserne for de arbejdsløse. Rettighederne består i tidlig vejledning om job- og uddannelsesmuligheder. Som noget nyt har alle langtidsarbejdsløse fået ret til en uddannelsesplads. Opstramningen af forpligtelserne er generelt set en skærpelse af kravet om at de arbejdsløse skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

I Island har situationen på arbejdsmarkedet ændret sig drastisk. Bruttonationalproduktet er faldet to år i træk og den store efterspørgsel efter arbejdskraft er aftaget. For første gang i efterkrigstiden er der registreret arbejdsløshed af permanent karakter i visse sektorer. Den nye regering i Island har fremlagt planer for en række tiltag, som tilsammen skal modvirke tendenserne til en vigende økonomisk konjunktur. Et væsentligt tiltag er oprettelsen af en ny fond: Exporterhvervenes arbejdsforsikringsfond, som skal yde lån til omorganisering, rationalisering og produktionsfremmende foranstaltninger i eksportforetagender. Regeringen har iværksat bestræbelser for at øge de erhvervsrettede fag- og arbejdsuddannelser. Et omfattende program er startet for at finde nye veje for at forbedre produktiviteten og produktionsvilkårene. Regeringen har endvidere taget initiativ til drøftelser om organisering af arbejdsmarkedet og statens målsætning med hensyn til funktionærer for at lette en overensstemmende lønpolitik, som sikrer større lighed i lønspørgsmål. For at fremme forhandlingerne mellem parterne og det offentlige er der gennemført en lov om større medbestemmelse for de ansatte vedrørende drift og administration af virksomheder og institutioner.

Om arbejdsmarkedet og arbejdsmarkedspolitikken henvises i øvrigt til arbejdsmarkedssektorens årsrapport: *Arbejdsmarked og arbejdsmarkedspolitik i Norden*, NAUT-rapport 1989:5.

2.2 Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmarkedspolitikens område

Sammenlignet med de øvrige vestlige lande har situationen på arbejdsmarkedet i Norden relativt set udviklet sig i gunstig retning. Det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet følger udviklingen i de internationale organisationer, som har betydning for den nationale arbejdsmarkedspolitik.

Den nordiske samordning i internationale fora drøftes under et fast dagsordenspunkt på embedsmandskomiteens og ministerrådets ordinære møder. Under dette dagsordenspunkt drøftes koordinering og samordning af synspunkter samt evt. behov for fællesnordisk opfølgning af beslutninger i andre internationale fora.

Forud for de årlige styrelsesmøder i Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) afholder de ILO-ansvarlige ministerier i de nordiske lande samråd med henblik på en afstemt nordisk stillingtagen til de emner, der er på dagsordenen. Endvidere drøftes generelle ILO-spørgsmål, som f.eks. arbejdet i industrikomiteerne, ligestillingspolitikken samt øvrige emner af

nordisk relevans. På det nordiske ILO-samråd i maj måned drøftes de sager, der er på dagsordenen for den årlige arbejdskonference i juni måned. Der holdes nordiske koordinationsmøder under såvel styrelsesrådsmøderne som under arbejdskonferencen. Der er i øvrigt jævnligt kontakter mellem de nordiske lande om ILO-spørgsmål.

De nordiske lande samarbejder i OECD-manpower komité (MAS). Under finsk formandskab arbejdes p. t. med en revision af rekommandation om den aktive arbejdsmarkedspolitik.

Ministerrådet har i 1989 drøftet forberedelsen af Europarådets arbejdsministermøde, som blev afholdt i København i oktober 1989.

Embedsmandskomiteen har i 1989 gennemført et analysearbejde, om regler og praksis på det fællesnordiske arbejdsmarked i forhold til arbejdskraftens frie bevægelighed i EF-landene. Vedrørende tilpasning til EFs indre marked drøftes dette ligeledes ved embedsmandskomiteens og ministerrådets møder, hvor Danmark løbende orienterer om aktuelle spørgsmål inden for beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitikken i EF.

3 Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1989

Den følgende redegørelse følger samarbejdsprogrammets opdeling i prioriterede områder samt de nye handlingsplaner. Arbejdsmarkedssektorens aktiviteter inden for den økonomiske handlingsplan for 1986–88 er i øvrigt beskrevet i en særlig evalueringsrapport. Migrationsarbejdet, der varetages af Kontaktgruppen for migrationsspørgsmål, som er nedsat under Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT), omtales særskilt i kapitel II, afsnit 3.3.5.

Arbejdsmarkedssektoren er ansvarlig for arbejdet med følgende rekommandationer:

21/1985	om program for støtte og hjælp til uforsikrede arbejdsløse,
9/1986	om fælles nordisk arbejdsmarked for selvstændige næringsdrivende
11/1986	om beskæftigelse af unge inden for kultursektoren
34/1989	om et frit, fælles arbejdsmarked for landmålere.

3.1 Det fælles nordiske arbejdsmarked

Inden for den nye økonomiske handlingsplan, Et stærkere Norden, 1989–92, igangsættes et omfattende faseopdelt projektprogram om en effektivisering af den nordiske arbejdsformidling. Programmet er startet på forprojektbasis i 1989. Inden for programmet vil der blive iværksat delprojekter bl a om den grænseregionale arbejdsformidling, informationsmateriale til arbejdssøgende og arbejdsgivere, uddannelse af arbejdsformidlingsmedarbejdere m. v.

Under programmets samlede aktiviteter vil man også videreføre arbejdet med udvikling af EDB i arbejdsformidlingen. Der blev i 1987 afprøvet

et forsøgsprojekt, hvor hvert land har terminaladgang til de øvrige landes registre over ledige pladser. Man har i 1988 besluttet at videreføre EDB-løsningerne som permanente ordninger inden for arbejdsformidlingskontorernes nationale driftsorganisation.

Som opfølgning på overenskomsten om samarbejde om erhvervmæssig revalidering og arbejdsmarkedsuddannelse arbejder en embedsmandsgruppe med en gennemgang af regler og forskrifter med henblik på en effektivisering af det nordiske samarbejde om arbejdsmarkedsuddannelse, specielt med henblik på at udvide muligheden for anvendelse af uddannelsespladser over landegrænserne. Der bliver igangsat et omfattende projektprogram om arbejdsmarkedsuddannelserne, det såkaldte flaskehalsprojekt under den nye økonomiske handlingsplan. Både flaskehalsprojektet og det ovennævnte projektprogram om effektivisering af den nordiske arbejdsformidling omtales i årsberetningens beskrivelse af den nye økonomiske handlingsplan, kapitel XVII.

Spørgsmålet om Nordkalottens arbejdsmarkedsuddannelsescenter er behandlet i en særlig udredning, der fastslår at centret ikke kan organiseres som en egentlig nordisk institution. Man har derimod i 1989 indgået en aftale om centrets fremtidige drift og organisation som efterfølgende vil blive udmøntet i en særlig aftale mellem de tre berørte lande. Aftalen vil sikre den fortsatte drift på det hidtidige niveau og bevare den "nordiske profil" som har karakteriseret aktiviteterne på centret.

Den reviderede overenskomst om ydelser ved arbejdsløshed med fællesnordiske tillempningsforskrifter trådte i kraft den 1. december 1987. Erfaringerne med overenskomsten følges af en nordisk embedsmandsgruppe i samarbejde med arbejdsløshedskassernes nordiske samorganisation. Mynighederne og arbejdsløshedskasserne afholder hver andet år et fælles møde, hvor man drøfter erfaringer med overenskomsten.

3.2 Arbejdsmarkedets funktionsmåde

På dette område har det nordiske arbejdsmarkedssamarbejde medvirket i et større svensk forskningsprojekt om funktion og effekt af de organisatoriske strukturer, der påvirker arbejdsmarkedets udvikling.

Der er i 1989 iværksat en undersøgelse af fleksibiliteten på de nordiske arbejdsmarkeder. De første resultater fra undersøgelsen vil foreligge i 1990/91.

På forsøgsbasis har ministerrådet i en tre-årig periode gennemført en nordisk eksamination af et udvalgt tema. Opfølgningen af de nordiske eksaminationer sker, dels på national basis, dels i forbindelse med andre nordiske projekter. Eksaminationerne vil blive evalueret i 1989/90. Efter evalueringen vil man tage stilling til den fremtidige form for nordiske eksaminationer.

3.3 Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken

Der er i 1988/89 afsluttet et større projekt om kommunernes rolle i arbejdsmarkeds- og beskæftigelsespolitikken. Projektet er fulgt op dels med et eget projekt om lokale initiativer for at arbejdsløse kan starte selvstændig virksomhed og dels et nyt projektprogram om modernisering af beskæftigelsespolitikken, som er startet på forprojektniveau i 1989.

I 1989/90 afsluttes et flereårigt projekt om foranstaltninger på lokalt niveau for at støtte arbejdsløse, som starter egen virksomhed. I forbindelse med dette projekt har der været afholdt et seminar om "Det nye entreprenørskabet i Norden".

Under den nye økonomiske handlingsplan er der iværksat et omfattende projektprogram, det såkaldte paraplyprojekt om udviklingen på arbejdsmarkedet i 1990-erne. Der vil ske en løbende rapportering fra delprojekter under programmet frem til 1993.

3.4 Metodeudvikling m. m.

Der videreføres temaseminarer, som er en uddannelsesforanstaltning for arbejdsformidlingens medarbejdere. Emnet i 1989 behandlede udfordringen for arbejdsmarkedspolitikken som følge af strukturændringerne på arbejdsmarkedet.

Der er afsluttet to projekter om mål- og planstyring i arbejdsmarkedsforvaltningen, dels et teoretisk anlagt projekt og dels en sammenlignende analyse af konkrete målstyringsmodeller i arbejdsmarkedsforvaltningen i de nordiske lande. Disse projekter følges op af et nyt projekt om arbejdsformidlingens serviceprofil i 90-erne samt et projekt om resultatanalyser af arbejdsmarkedspolitikken forvaltning.

3.5 Den økonomiske handlingsplan, Norden i Vækst, 1986–88

Handlingsplanen er afsluttet efter planerne i 1988, bortset fra evalueringen som blev afsluttet i midten af 1989. I de to store projekter om nye tiltag mod ungdoms- og langtidsarbejdsløsheden fulgte det nordiske projekt en række nationale forsøgsprojekter, som blev samordnet i nordiske netværk. Også BRYT-projektet er inddraget i koordineringen, både nationalt og nordisk.

Evalueringen af de nordiske netværksprojekter er afsluttet dels ved et fælles afslutningsseminar og dels med en række rapporter, hvoraf den generelle analysedel af aktiviteterne og af projektmetodikken udgives i NAUT-rapportserien.

3.6 Arbejdsmarkedssamarbejdets medvirken i den nye ligestillingshandlingsplan, 1989–93

Arbejdsmarkedssamarbejdet medvirker direkte med to projekter i den nye ligestillingshandlingsplan.

Som opfølgning af BRYT-projektet iværksættes et projekt om ligestillingsmetodikken på arbejdsformidlingskontorerne. Planlægningen er samordnet med evalueringen af BRYT-projektet, således at man alene viderefører elementer, som vil være nyttige for arbejdsformidlingernes arbejde med placering og omskoling af kvinder på arbejdsmarkedet.

Det andet projekt vedrører mulighederne for kvinder for at starte egen virksomhed. Også her bygger man videre dels på erfaringerne fra BRYT og dels på erfaringerne fra det ovennævnte netværksprojekt om mulighederne for arbejdsløse for at starte egen virksomhed. Vedrørende koordineringen med de øvrige arbejdsmarkedsrelevante projekter under ligestillingshandlingsplanen har man besluttet at etablere en tværsektorel organisation på projektstyringsniveauet for NAUT's projekter. Dette sker ved at repræsentanter for nordisk ligestillingsudvalg indbydes til at deltage i de fagudvalg under NAUT, der har ansvar for de pågældende projekter. Vedrørende ligestillingshandlingsplanen iøvrigt henvises til kapitel VI om det nordiske ligestillingsarbejde.

4 Nordisk Råds ytringer og rekommandationer

4.1 Nordisk Råds ytring, 8/89/s

Nordisk Råd har henstillet til Nordisk Ministerråd, at "inom Europa-arbetet högt prioritera den nordiska modellen inom områdena social-, arbetsmarknads-, arbetsmiljö och miljöpolitik".

Nordisk Ministerråd ønsker i den anledning at fremføre følgende:

Ministerrådet og embedsmandskomiteen drøfter løbende Europaspørgsmålet under det faste dagsordenspunkt, Nordisk koordinering i internationale fora. I den forbindelse følges arbejdet med den såkaldte "sociale dimension" i det indre marked. Herunder drøftes hvorledes eventuelle relationer skal være mellem det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet i forhold til udviklingen i Europa. Dette gælder både udviklingen mod det indre marked i EF-, EF-EFTA-forhandlingerne og arbejdet i øvrige internationale organisationer som f. eks. Europarådet og OECD.

4.2 Meddelelser om Nordisk Råds rekommandationer

4.2.1 Meddelelse om rekommandation nr 21/1985/s om program for støtte og hjælp til udforsikrede arbejdsløse

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna utformas på den nordiska arbetsmarknaden".

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har valgt at prioritere nye og aktive tiltag i indsatsen mod langtidsarbejdsløshed som den mest effektive bistand til grupper, der

risikerer udforsikring. Disse aktiviteter blev iværksat i forbindelse med handlingsplanens projekt om nye tiltag mod langtidsarbejdsløsheden.

Endvidere har man igangsat et projektprogram om modernisering af beskæftigelsespolitikken. Også dette projektprogram er rettet mod de svage grupper på arbejdsmarkedet, hvor de aktive beskæftigelsestiltag skal forhindre en udstødning og udforsikring.

4.2.2 *Meddelelse om rekommandation nr 9/1986/s om fælles nordisk arbejdsmarked for selvstændige næringsdrivende*

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

”att låta utreda möjligheterna att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

På samarbejdsministrenes foranledning blev der i 1987/88 gennemført en undersøgelse af problemstillingen, som blev belyst i en forstudierapport.

På denne baggrund har man anmodet nordisk arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) om at koordinere opfølgningen som skal ske inden for de respektive embedsmandskomiteer, hvorunder de udvalgte grupper af selvstændige næringsdrivende hører.

NAUT har anmodet de respektive embedsmandskomiteer om at undersøge mulighederne for at etablere ordninger, som kan nedbringe de reelle barrierer som følge af særlige krav, der kan være i de enkelte lande for udøvelse af selvstændig virksomhed.

Der vil ske en tilbagemelding herom i 1989/90.

Derudover følges udviklingen nøje om iværksættelse af nordiske overenskomster eller aftaler om gensidig anerkendelse af uddannelser over et vist niveau. Det er ministerrådets opfattelse at en generel ordning vil være at foretrække ud fra en arbejdsmarkedspolitisk vurdering fremfor særlige aftaler.

Generelle ordninger vil være mere stabile og kunne foregribe særlige krav, som vil komme i fremtiden. Derudover vil specifikke aftaler for små erhvervsgrupper være komplicerede at iværksætte og medføre et unødigt omfattende opfølgningsapparat.

4.2.3 *Meddelelse om rekommandation nr 11/1986/s om beskæftigelse af unge inden for kultursektoren*

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1 att i samarbete med amt/fylken/län och berörda organisationer genomföra ett erfarenhetsutbyte om de olika åtgärder och projekt som utförs på lokalt och regionalt plan för att skapa sysselsättning för ungdom inom kultursektorn, samt

2 ta initiativ till och stödja tidsbegränsade nätverksprojekt på lokal och regional nivå syftande till at engagera arbetslös ungdom inom kultursektorn.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Udvikling af nye beskæftigelsesmuligheder for unge er primært sket på kultursektoren i forbindelse med handlingsplanens ungdomsarbejdsløshedsprojekt. Parallelt hermed har man gennemført et tværsektorielt projekt med et samarbejde mellem de lokale kulturforvaltninger og arbejdsmarkedsmyndighederne på det regionale niveau. Der er i 1987 og 1988 etableret kontakter mellem kulturforvaltningerne i hovedstæderne som et led i gennemførelsen af et forprojekt som er afsluttet på nordisk plan i 1989.

Eventuelt fortsatte aktiviteter på dette område vil ske ved et direkte samarbejde mellem de regioner, der deltager i netværkskontakten.

Ministerrådet vurderer, at den projektvirksomhed, som følger af rekommandationen, hermed er afsluttet og anbefaler på den baggrund, at rekommandationen afskrives.

4.2.4 Meddelelse om rekommandation nr 34/1989/s om frit nordisk arbejdsmarked for landmålere (A 842/s)

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast möjligt skapa en fri nordisk arbetsmarknad för lantmätare.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Rekommandationen om fælles nordisk arbejdsmarked for landmålere behandles af Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) på samme måde som rekommandationen om fælles nordisk arbejdsmarked for selvstændige erhvervsdrivende. Man har anmodet de respektive embedsmandskomiteer, hvorunder landmålere hører, om at igangsætte et udredningsarbejde.

Der kan forventes en rapportering i 1990. Svarende til problemstillingen for øvrige grupper af selvstændige næringsdrivende er det ministerrådets opfattelse, at det vil være en fordel, hvis problemstillingen kan løses af generelle nordiske overenskomster eller aftaler om gensidig anerkendelse af uddannelser.

Kapitel XI

Arbetsmiljö

1 Sammanfattning

Arbetsmiljön och dess konsekvenser för människors liv och hälsa har allt mer uppmärksammats i diskussionerna om det moderna välfärdssamhället och den ekonomiska politiken.

Strävan efter att fortlöpande förbättra arbetsmiljön i de nordiska länderna går parallellt med strävan att skapa en nordisk hemmamarknad utan handelshinder. Ett ytterligare mål är att, utan att ge avkall på den högt uppställda nordiska ambitionen på arbetsmiljöområdet, delta i den europeiska integrationen.

Trots begränsade ekonomiska resurser bedrivs en kvalificerad och internationellt erkänd forskning och utbildning i arbetsmiljöfrågor. Likaså pågår ett omfattande samordningsarbete för att ta fram underlag till ändrade och nya föreskrifter på området.

Jämförande studier och erfarenhetsutbyte kring arbetsrätt och arbetstidsfrågor hör också till verksamheten.

För att ytterligare stärka och utveckla det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet undertecknade regeringarna i juni 1989 en nordisk konvention om arbetsmiljön. Konventionen syftar också till att främja en gemensam nordisk hållning i internationella sammanhang.

För att förverkliga målsättningen med den nordiska arbetsmiljökonventionen har ministerrådet också överlämnat ett förslag till nytt samarbetsprogram för perioden 1990–93.

2 Utvecklingen i länderna

I samtliga nordiska länder pågår någon form för översyn av den nationella arbetsmiljölagstiftningen och effekterna av olika åtgärder för förbättring av arbetsmiljön. I Finland har regeringen tillsatt en särskild kommitté för att bedöma arbetslivets och arbetsmiljöns nuvarande status och framtida utvecklingsbehov. I Norge har regeringen beslutat tillsätta en kommitté som ska gå igenom de erfarenheter man gjort av arbetsmiljölagen med utgångspunkt i arbetsgivarnas ansvar för säkerheten i arbetsmiljön. Och i Sverige har, mot bakgrund av det stora antalet arbetsskador och sjukskrivningar, en arbetsmiljökommission tillsatts. Denna arbetar bl. a. med frågor om styrmedel i arbetsmiljöarbetet, effekter av olika försäkringssystem samt med kartläggning av de mest utsatta arbetena. I Island förbereds också en översyn av arbetsmiljölagen.

Parallellt med regeringarnas övergripande utvärderingar av arbets-

miljöverksamheten i de nordiska länderna pågår en utveckling och modernisering av tillsynsverksamheten i resp arbetarskyddsförvaltning. I Danmark har Arbejdstilsynet till följd av bl. a. regeringens avbyråkratiseringsplan lagt fram en strategi- och organisationsplan för 90-talet, som syftar till att stärka den regionala tillsynsverksamheten och därmed den enskilda arbetsplatsens behov. Vidare har en samordning av myndighetsinsatserna gentemot företagen vad gäller den inre och yttre miljön diskuterats och i viss mån tagit form.

I Finland har Arbetarskyddsstyrelsen inlett en utredning för att utveckla organisationen och verksamhetsformerna och i Island har man gått över till en mer branschriktad tillsynsverksamhet. Inom Arbejdstilsynet i Norge har en strategiplan, som sträcker sig fram till år 2000 lagts fast, i vilken konkreta mål för minskning av de allvarligaste arbetssjukdomarna samt dödsolyckorna anges. Strategin innebär att arbetsgivarnas ansvar sätts i fokus. Och i Sverige har regeringen anvisat särskilda medel för att modernisera tillsynsverksamheten, bl. a. genom införande av s k systemtillsyn och bättre riskanalyser.

Slutligen har arbetsmiljöarbetet i de enskilda länderna i hög grad präglats av den pågående utvecklingen av EGs inre marknad. För Danmark, som är medlem i EG och därmed bundet av EGs direktiv mm, innebär detta direkta förpliktelser att implementera beslutade direktiv och standarder. I övriga länder följer man noga pågående och avslutat direktivarbete inom EG och på vilket sätt de förhåller sig till nationella normer.

3 Samarbetets struktur på arbetsmiljöområdet

Det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet har en lång tradition och vilar både på frivillig och formell grund. En fristående ämbetsmannakommitté bildades 1973. Sedan dess har verksamheten styrts via samarbetsprogram som regelbundet reviderats.

Den 29 juni 1989 undertecknade regeringarna i Norden en Konvention om arbetsmiljö, där de grundläggande principerna för arbetsmiljön och den nordiska arbetsmiljöpolitiken läggs fast. Konventionen är ett svar på önskemål som Nordiska rådet framfört sedan mitten av 70-talet.

Konventionen är nu det övergripande instrumentet för det nordiska arbetsmiljösamarbetet. Ett förslag till nytt samarbetsprogram, som tar sin utgångspunkt i konventionstexten, kommer att läggas fram vid Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik. För den kommande fyraårsperioden ämnar ministerrådet koncentrera sina insatser för att effektivisera myndigheternas tillsynsverksamhet och för att hävda de nordiska ambitionerna i samband med den västeuropeiska integrationen. Samarbetet kring arbetsmiljöforskning och erfarenhetsutbyte ska också fördjupas.

På arbetsmiljöområdet spelar arbetsmarknadens parter en betydande roll när det gäller att formulera och leva upp till de politiska målen. På

nordisk nivå har detta samarbete hittills bedrivits vid informella möten mellan ministerrådet och dess beredande organ och arbetsmarknadens parter. Under året har på NFS' begäran en modell för en något mer formaliserad trepartssamverkan skisserats. Denna ska utprovas under en försöksperiod och löpande utvärderas.

Ambitionerna i det nya samarbetsprogrammet ska förverkligas via den nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor, som fördelar arbetet på tre permanenta arbetsgrupper. Arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning har ansvar för att koordinera och följa upp forskningsprojekt inom området. Arbetsgruppen för arbetsmiljötillsyn ansvarar för nordisk samordning av arbetsmiljöföreskrifter samt för samordning av nordiska synpunkter i det internationella standardiseringsarbetet. Vidare finns en särskild kontaktgrupp med uppgift att samordna frågor kring arbetstid, medbestämmande och andra arbetsrättsliga frågor.

Till sektorn hör också en nordisk institution för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA). Nya riktlinjer för verksamheten har lagts fast under året och ett utvecklingsprogram är under genomförande för att bl. a. vidareutveckla pedagogiken och sprida kurserna över de nordiska länderna.

Till arbetsmiljösektorn har överlämnats följande rekommendationer från Nordiska rådet:

- 18/1980/s Arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.
- 15/1987/s Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
- 29/1989/s Nordisk arbetsmiljökonvention (B 97s)

4 Verksamheten 1989

4.1 Forskningsverksamhet

Initiering och uppföljning av forskningsverksamhet har liksom under tidigare år haft hög prioritet i det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet. För att utbyta erfarenheter och nya forskningsrön ordnas årligen ett nordiskt arbetsmiljömöte för forskare och specialister på området.

Bland de projekt som pågått under året kan särskilt nämnas:

Nordisk gränsvärdesdokumentation

Ett samarbete har under ett antal år bedrivits i syfte att sammanställa och värdera vetenskaplig dokumentation som underlag för tillsynsmyndigheternas beslut om yrkeshygieniska gränsvärden. Avsikten är att gemensamt utnyttja den sakkunskap och det dokumentationsunderlag som finns i de enskilda länderna och att undvika dubbelarbete.

Cirka 85 dokument har redan tagits fram. Dessa har rönt stor internationell uppmärksamhet och har resulterat i samarbetsavtal med NIOSH

(National Institute of Occupational Safety and Health) i USA samt med det holländska arbetsdirektoratet.

Den nordiska arbetsgruppen har också blivit inbjuden till en workshop om kriteriedokument som EG anordnat.

För att göra dokumentet tillgängligt för internationellt bruk ger ministerrådet också ut en årlig samlingsvolym på engelska.

Arbetsrelaterade sjukdomar i rörelseorganen

Belastningar och belastningsskador har allt mer uppmärksammats under det gångna året i samtliga nordiska länder. Ökad sjukfrånvaro och det faktum att allt fler tvingas lämna arbetslivet före pensionsåldern har tvingat fram krav på konkreta åtgärder.

I ett stort nordiskt projekt som pågått under hela 80-talet har internationellt ledande nordiska forskare ägnat sig åt att systematiskt sammanställa kunskap på området.

Projektet har omfattat fem delprojekt. Ett av dessa har haft till syfte att ta fram och utvärdera standardiserade frågeformulär för att kartlägga subjektiva besvär i rörelseorganen. På så sätt har det blivit möjligt att göra bättre jämförelser mellan de nordiska länderna vad gäller besvär för olika grupper i bla nacke, skuldra och ländrygg.

En sammanfattande rapport, som väntas få stor spridning och användning bland företagshälsovårdspersonal i Norden, har färdigställts under året.

Kemiska ämnens fosterskadande effekt

Kunskaperna om vilka faktorer i arbetsmiljön som kan medföra genetiska skador och fosterskador är alltfjämt bristfälliga och det är viktigt att utnyttja en samlad nordisk expertis för att få bästa möjliga kunskapsunderlag.

Ett nordiskt projekt har pågått under året där ett tiotal ämnen analyserats utifrån vilka ev fosterskadande effekter de kan ha på människan. (Se vidare ministerrådets meddelande ang rekommendation 18/1989/s i avsnitt 5.2.1.)

HIV-smitta i arbetslivet

Ett projekt om HIV-smitta i arbetslivet bedrivs under ämbetsmannakommitténs överinseende. Projektet syftar till att kartlägga särskilt riskutsatta miljöer inom sjukvården och till att få fram underlag för ändamålsenliga rapporteringsrutiner för incidenter som kan innebära risk för blodsmitta.

Projektets praktiska del har nu genomförts och databearbetning pågår med sikte på slutrapportering före 1990. Projektet visar att vissa personal-

kategorier, särskilt de som arbetar med operationsverksamhet och förlossningar, är mycket utsatta vad gäller blodkontakter och att bättre säkerhetsföreskrifter därför kan vara påkallade.

Biotekniska arbetsmiljöproblem i Norden

På arbetsmiljöområdet har de biotekniska riskfaktorerna traditionellt inte spelat någon betydande roll vad gäller yrkessjukdomar. Den moderna bioteknologin utvecklas dock snabbt och osäkerheten är stor om vilka eventuella risker denna utveckling medför för människor i arbetslivet. En lägesrapport har därför tagits fram under året, som bl. a. via litteraturstudier sökt få fram kunskaper härom. Rapporten ska ge underlag för fortsatta projekt på området.

Övrigt

Vidare kan bl. a. nämnas att ett gemensamt *frågeformulär* utarbetats om arbetsmiljöförhållanden och hälsotillstånd. Detta ska kunna användas för jämförande undersökningar i de nordiska länderna och finns i fem språkversioner.

Det stora tvärsektorielle projektet kring *allergier* har också fortsatt under året i vilket intressenter från arbetsmiljö-, bygg-, miljö-, livsmedels- och hälsosektorn samverkar för att kartlägga och förebygga förekomst av allergier.

Vidare har jämförande studier gjorts för att klarlägga likheter och skillnader kring *företagshälsovården* samt olika registersystem för *yrkessjukdomar* i Norden.

4.2 Tillsynsverksamhet

En central uppgift är att verka för en harmonisering av föreskrifterna i de nordiska länderna. Detta mål slås också fast i den nordiska arbetsmiljökonventionen och har resulterat i en särskild ordning på arbetsmiljöområdet för hur länderna skall informera varandra i samband med att föreskrifter ska ändras eller nya tillkomma.

Samordning av föreskrifter

Med hjälp av en särskild informationsprocedur och åjourförda listor över pågående och planerat föreskriftsarbete söker arbetarskyddsmyndigheterna i Norden samordna sina föreskrifter, särskilt i fall där annars tekniska handelshinder kan riskera att uppstå, för att undvika att nya skillnader uppstår. Under året har samordningsmöten bl a hållits om kontrollrum och vad gäller åtgärder inom fiskeindustrin.

Speciella insatser har gjorts för att kartlägga och klara ut skillnader i arbetsmiljöregler, som bedömts orsaka tekniska handelshinder för anläggningsmaskiner, gaffeltruckar och emballagetråd som används inom cellulosaindustrin. Dessa åtgärder har redovisats särskilt till ministerrådet.

Internationellt standardiseringsarbete

Utvecklingen i Västeuropa och den nya metoden, som innebär att de tekniska specifikationerna i anslutning till EGs handelshindersdirektiv utarbetas av standardiseringsråden CEN och CENELEC, har medfört en viss omprioritering av tillsynsmyndigheternas arbete på föreskriftsområdet.

För att stärka de nordiska arbetsmiljömyndigheternas engagemang och möjlighet att påverka det europeiska standardiseringsarbetet har särskilda medel avsatts ur den ekonomiska handlingsplanen. Dessa utnyttjas på arbetsmiljöområdet för att samordna de nordiska ländernas synpunkter och för att fördela deltagandet i olika CEN-arbetsgrupper, framför allt med anknytning till EGs maskindirektiv.

Effektivisering av tillsynsmetoder

Under året har också diskussioner påbörjats om att finna vägar för att gemensamt utveckla metoder för en effektivare och modernare tillsynsverksamhet. Bland annat pågår ett projekt om säkerhetsstyrning genom internkontroll och systemtillsyn med exempel och erfarenheter från pågående utveckling i de nordiska länderna.

Arbetsmiljö-hälsa-ekonomi

I de nordiska länderna har under lång tid diskuterats kostnadsaspekter som kan förknippas med arbetarskyddsföreskrifter och praktiska arbetsmiljöåtgärder. Analyser av konsekvenserna av nya och ändrade föreskrifter har också blivit allt vanligare. I några av länderna har myndigheterna pålagts att vid varje tillfälle av ny reglering också ange kostnaderna för denna.

I debatten har ofta framhållits att en avreglering automatiskt skulle leda till minskade kostnader och därmed till ökad konkurrenskraft för företagen. Ministerrådet har gett stöd åt ett par projekt som belyser dessa frågor och som bl a visat, att offentliga regleringar på arbetsmiljöområdet i stället kan stimulera företagens innovations- och konkurrensförmåga.

Ett seminarium om sambandet mellan psykosocial arbetsmiljö och ekonomi har också anordnats under året. Vidare har ett samarbete inletts med en arbetsgrupp under miljöministrarna för att diskutera gemensamma problem kring utarbetande av ekonomiska konsekvensberäkningar.

4.3 Arbetsliv och arbetsrätt

För beredning av frågor inom arbetslivs- och arbetsrättsområdet har ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor tillsammans med NAUT tillsatt en särskild kontaktgrupp. Huvudansvarig för gruppen är ÄK-arbetsmiljö. Verksamheten i kontaktgruppen styrs av ett mandat som fastställts av de båda ämbetsmannakommittéerna. Bland de sakfrågor som

faller inom gruppens ansvarsområde kan nämnas rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, arbetsorganisation och medbestämmande, arbetstidsfrågor och konsekvenser av ny teknologi.

Komparativ studie av arbetsrätten i Norden

I den hensikt å finne avgrensede områder på det arbeidsrettslige felt der et nordisk harmoniseringsarbeide er mulig og ønskelig har gjennomførts ett prosjekt som tar sitt utgangspunkt i blant annet rapporten "*Arbeidsretten i Norden*" (NU 1984:10).

Prosjektet vil beskrive den arbeidsrettslige lovgivning og reguleringer i de nordiske land. Denne studie legges til grunn for en praktisk innrettet harmoniseringsstudie, hvor det drøftes mulige og ønskelige endringer innen Nordisk arbeidsrett. Sluttrapport vil foreligge våren 1990, og Kontaktgruppen vil vurdere eventuell oppfølging av rapportens forslag.

Virksomhetsutvikling og arbeidstakermedvirkning. Analyse av regler og demokrati i arbeidslivet

Prosjektet "*Komparativ studie av arbeidsretten i Norden*" skal analysere den arbeidsrettslige lovgivning i Norden. Det finns en rekke ordninger som ikke er lovfestet og som tar sikte på å stimulere arbeidstakernes deltakelse og medinnflytelse på arbeidsplassen for å øke demokratiet, styrke bedriftens omstillingsevne og heve kvaliteten på arbeidsmiljøet.

Kontaktgruppen har tatt initiativ til å få analysert praksis og avtaler på noen områder for å se om det er felt som egner seg for nordisk erfaringsutveksling eller eventuelt harmonisering. Rapport fra prosjektet vil foreligge våren 1990 og bli vurdert av Kontaktgruppen.

Den nordiske modellens fremtid

Demokrati og medvirkning er sentrale aspekter ved utviklingen av de nordiske lands arbeidsliv. Det er etablert et godt utbygget avtale- og regelverk for medvirkning og partssamarbeid i arbeidslivet. Dette systemet kalles ofte "*den nordiske modell*".

Internasjonalisering av økonomi og næringsliv og EFs indre marked vil berøre og påvirke de samarbeidsrelasjoner som er etablert lokalt og nasjonalt.

Det er derfor gitt støtte til et tverrfaglig nordisk prosjekt med siktemål å studere noen av de problemer som internasjonaliseringen vil kunne reise for den nordiske modell og nordisk arbeidsliv fremover.

Et forprosjekt er gjennomført i 1989 og prosjektet vil trolig bli igangsatt i 1990. Prosjektet kan både ses på som en utvidelse av perspektivet til et tidligere nordisk prosjekt "*Industrielt demokrati i Norden*" samtidig som prosjektet vil ta opp i seg problemstillinger reist i tilknytning til utredningen om det konsernfaglige samarbeidet i Norden. Prosjektet har en tidsramme på 3 år.

Arbeidsvillkår og kjønnsdeling

I internasjonal sammenheng sees de nordiske land som foregangsland i arbeidet med likestilling mellom kjønnene. Kjønnsdelingen i arbeidslivet har imidlertid ikke avtatt til tross at kvinners andel av arbeidskraften har økt kraftig de siste 20 år.

I Finland har man gjennomført et prosjekt for å granske arbeidsvillkår, sosiale relasjoner og psykologiske faktorer i tradisjonelle kvinne- og mannsyrker.

Gjennom å utdype undersøkelsen og gjøre sammenligninger med svenske og norske forhold søker kontaktgruppen svar på f eks spørsmål om årsaker og følger av kjønnsdeling for individer, familier, organisasjoner etc.

Rapport vil foreligge i 1990.

Arbeidstid i Norden. Småbarnsforeldre og tidsnytting

Det har gjennom flere år pågått en nordisk erfaringsutveksling om konsekvensene av nedsatt arbeidstid. I 1983 ble rapporten "*Arbeidstid i Norden*" (NU 1983:10) levert, og i 1987 rapporten "*En nordisk arbeidstidspolitik*" (NU 1987:4).

Nordisk Ministerråd har anbefalt kontaktgruppen for arbeidslivs- og arbeidsrettsspørsmål å fortsette den nordiske erfaringsutveksling om arbeidstidsspørsmål, og i den forbindelse legge særlig vekt på barnefamiliens behov. Kontaktgruppen fikk høsten 1987 gjennomført et forprosjekt og i 1987 ble prosjektet "*Småbarnsforeldre og tidsnytting*" igangsatt.

Prosjektet vil ta for seg følgende fem hovedtemaer:

- barnefamiliens arbeidstidsmønstre
- ønsket arbeidstid
- gitt dagens arbeidslivsordninger
- holdninger til ulike typer arbeidstidsreformer
- familie- og arbeidslivsmodeller i de ulike land
- strategier og endring, valgalternativer og interessekonflikter

Rapport vil foreligge våren 1990.

4.4 Arbetsmiljön i Europaperspektiv

Den aktuelle utviklingen inom EG och EFTA har medfört nya utmaningar och möjligheter för det nordiska samarbetet på arbetsmiljö- och arbetslivsområdet. Flera direktiv som rör hälsa och säkerhet på arbetsplatserna har under året antagits inom EG. I samband med de sk handelshindersdirektiven pågår också utarbetande av tekniska specifikationer inom de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC.

I standardiseringsorganen är alla nordiska länder medlemmar och kan således var för sig påverka innehåll och arbete. Som ett komplement till det nationella engagemanget och med hänsyn till personella och ekonomiska resurser i de enskilda länderna har ministerrådet avsatt särskilda medel

för nordisk samordning i det internationella standardiseringsarbetet. På arbetsmiljöområdet har detta resulterat i en försöksordning, som innebär att man på nordiskt plan koordinerar synpunkter och fördelar deltagande i vissa prioriterade standardiseringsarbeten.

Vidare har ämbetsmannakommittén tillsatt en särskild nordisk arbetsgrupp för bevakning av frågor som rör Norden och EG på arbetsmiljöområdet. I denna följs och analyseras bl. a. EGs direktivarbete samt diskuteras ev gemensamma åtgärder med anledning härav. Den pågående utvecklingen i relationerna mellan EG och EFTA bevakas också.

4.5 NIVAs verksamhet

Nordiska Institutionen för Vidareutbildning i Arbetsmiljöfrågor (NIVA) bedriver kurser, seminarier och symposier för vidareutbildning av forskare och andra specialister inom arbetsmiljöområdet. Verksamheten finansieras till största delen av ministerrådet och till viss del av kursavgifter.

Till följd av den utvärdering som genomfördes av NIVA under 1988 har nya riktlinjer för verksamheten lagts fast. Ett utvecklingsprogram har också beslutats fram till 1991, som innehåller en rad åtgärder för vidareutveckling av kursprogram, pedagogisk uppläggning, deltagande i kurserna, lokalisering m m.

Under 1989 anordnades 11 kurser i vilka deltog 300 personer.

5 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

5.1 Nordiska rådets yttranden

Nordiska rådet har hemställt till Nordiska ministerrådet att inom Europa-arbetet högt prioritera den nordiska modellen inom bla arbetsmiljöpolitiken.

Nordiska ministerrådet önskar anföra följande:

Ministerrådet har i den konvention om arbetsmiljö som undertecknades den 29 juni 1989 särskilt önskat stärka och utveckla det nordiska samarbetet med sikte på att främja allt bättre arbetsmiljöer i de nordiska länderna och en gemensam hållning i internationella sammanhang. Målsättningen är, att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och att harmonisera reglerna på en kvalitativt hög nivå.

För att kunna påverka det västeuropeiska standardiseringsarbetet har ministerrådet vidare avsatt särskilda medel för att de nordiska länderna skall kunna samordna och fördela deltagandet i olika europeiska arbetsgrupper för att hävda nordiska arbetsmiljöintressen och ambitioner.

Vidare har ministerrådet beviljat medel till ett projekt för att studera den nordiska modellens framtid och utvecklingsmöjligheter när det gäller arbetstagarinflytande och partssamverkan i arbetslivet.

En särskild ad hoc-grupp följer och analyserar i övrigt utvecklingen inom EG och EFTA på arbetsmiljöområdet för ministerrådets räkning.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 18/1980/s angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i syfte att nå fram till enhetliga nordiska normer för i arbetslivet förekommande risker för kvinnor och män i fertil ålder och härvid särskilt i samband med graviditet skyndsamt få till stånd en samlad kartläggning av existerande information på området samt inleda ett forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet inledde 1988 ett förprojekt för att se på de praktiska möjligheterna att ställa upp kriterier för fosterskadande ämnen. Ett antal kemiska ämnen har kartlagts med hänsyn till risken för reproduktionsskadande effekter. Kartläggningen har omfattat toxikologisk värdering, användningen och utbredningen av ämnena, antal exponerade män och kvinnor, respekten för att upprätthålla fastställda gränsvärden och sannolikheten för exposition av reproduktionstoxiska koncentrationer.

Ministerrådet har därefter beslutat om ett projekt för att söka nå fram till gemensamma nordiska kriterier för när ett kemiskt ämne misstänks vara reproduktionsskadande i arbetsmiljön. Därefter skall en nordisk lista över misstänkta reproduktionsskadande kemiska ämnen utarbetas. Till detta hör att utveckla och validera metoder för att undersöka reproduktionsskadande ämnen.

Resultaten av ett sådant projekt utgör en viktig grund för att kunna förebygga arbetsbetingade reproduktionsskador i framtiden.

Genetiska skador och fosterskador pga arbetsmiljön har lyfts fram som ett prioriterat område i förslaget till nytt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet för perioden 1990–93.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 15/1987/s angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det har under flera år pågått ett nordiskt erfarenhetsutbyte om konsekvenser av nedsatt arbetstid. Två rapporter har avlämnats om *Arbetstid i Norden* (1983) resp *En nordisk arbetstidspolitik* (1987). Ministerrådet har uppmanat den nordiska kontaktgruppen för arbetslivs- och arbetsrättsfrå-

gor att fortsätta detta erfarenhetsutbyte med särskild hänsyn tagen till barnfamiljernas behov.

Ett forskningsprojekt sattes igång 1988 om "Småbarnsföräldrar och tidsanvändning". Projektet behandlar barnfamiljernas arbetstidsmönster, den önskade arbetstiden sett i relation till dagens arbetslivsförhållanden samt inställning till olika typer av arbetstidsreformer. Vidare jämförs familje- och arbetslivsmodeller i olika länder samt diskuteras strategier och förändringar, valalternativ och intressekonflikter.

En rapport från projektet ska föreligga våren 1990.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.3 Meddelande om rekommendation nr 29/1989/s angående Nordisk arbetsmiljökonvention (B 97/s)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anta en nordisk arbetsmiljökonvention i enlighet med ministerrådsförslag B 97/s samt med beaktande av social- och miljöutskottets synpunkter.

"Nordiska ministerrådet meddelar:

En konvention mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om arbetsmiljö undertecknades den 29 juni 1989 i enlighet med ministerrådsförslag B 97/s. Konventionen träder i kraft 30 dagar efter den dag då samtliga parter meddelat det svenska utrikesdepartementet att konventionen har godkänts.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel XII

Socialpolitik

1 Sammenfatning

Det reviderede program for samarbejdet på social- og sundhedsområdet er grundlaget for social- og sundhedsministrenes virksomhed. Efteruddannelse af socialpersonale, handlingsplanen mod narkotika, cancerhandlingsplanen og indsatser mod AIDS udgør fortsat en stor del af projektvirksomheden.

Der arbejdes også med projekter inden for den øvrige del af social- og sundhedsvæsenet, fra børn og unge, over ældre til medicinsk-teknisk sikkerhed, herunder også et projekt vedr. socialkonventionens forhold til EF-regler. Det hele ligger inden for samarbejdsprogrammets rammer.

På institutionssiden arbejdes der med et udviklingscenter for handicapbøddel til videreførelse af datahandlingsplanen på handicapområdet, og med standardisering i forhold til EF.

2 Udviklingen inden for social- og sundhedsvæsenet i de nordiske lande

Ministerrådet arbejder videre efter de mål for Europæisk sundhedspolitik, der blev sat op på grundlag af WHO's program "*Sundhed for alle år 2000*", samt de langsigtede mål for socialpolitikken, der blev vedtaget af FN's interregionale konsultationer for den sociale udvikling. Dette gælder både institutioner og projekter.

Forebyggelse er et af de emner i "*Sundhed for alle år 2000*", som ministerrådet arbejder med. Forebyggelse dækker en lang række områder, hvoraf social- og sundhedsområdet kun er en del. Ministerrådet arbejder på at udvikle projekter m. v. inden for området.

Personalsituationen inden for social- og sundhedsområdet er ved at være kritisk i de nordiske lande. Der bliver færre unge, og de – reelt kvinderne – vælger andre erhverv end inden for social- og sundhedsområdet. Man vil nu se på organisationen af arbejdet, om uddannelsen svarer til opgaverne, om ansættelsesvilkårene er optimale m. v.

3 Grundlaget for samarbejdet på social- og sundhedsområdet

Grundlaget for social- og sundhedsministrenes virksomhed er samarbejdsprogrammet på social- og sundhedsområdet, som blev vedtaget af ministerrådet i juni 1988.

De to sektorer (social og sundhed) har 6 institutioner, 3 sociale og 3 sundhedsmæssige. Der er i 1989 21 projekter og forprojekter.

Sektoren er ansvarlig for følgende rekommandationer:

- 24/1983 Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
- 25/1983 Samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmede
- 22/1985 Åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
- 23/1985 Handlingplan mot narkotika
- 2/1987 Nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
- 16/1987 Samarbete kring högspecialiserad sjukvård
- 17/1987 Handlingsprogram mot AIDS
- 18/1987 Internationell samverkan mot AIDS
- 22/1987 Stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
- 23/1987 Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
- 10/1988 Intensifierat behandlingsarbete mot missbruk (A 775/s)
- 11/1988 Rökfria miljöer m. m. (A 789/s)
- 12/1988 Internationella restriktioner mot tobakskonsumtion (A 789/s)
- 28/1989 Handlingsplan mot cancer (B 96/s)
- 30/1989 Utbildning och legitimation för kiropraktorer (A 825/s)
- 31/1989 Hjälpmedelsförsörjning för handikappade (A 826/s)
- 33/1989 Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken (A 832/s)
- 35/1989 Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden (A 846/s)
- 36/1989 Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden (A 850/s och A 850 Ä/s)

4 Det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet

4.1 Socialpolitisk ministermøde

Det socialpolitiske ministermøde for 1989 blev holdt i Norge i juni. Her diskuterede man bl. a. røgfrie flyruter i Norden og fælles arbejdsmarked for sundheds- og sygehuspersonale.

Man vedtog handlingsplanen mod cancer og fik orientering om uddannelse af socialpersonale (NOPUS).

Der var temadiskussion om forebyggelse med foredrag bl. a. om "Individuelt ansvar og samfundsmæssig kontrol – kan sociale problemer forebygges og hvad bliver prisen?" og "Forebyggelse i praksis". Man endte med en række punkter, som Nordisk socialpolitisk komité skal arbejde videre med.

4.2 Samarbete på hälso- och sjukvårdens område

4.2.1 1989 års medicinaldirektörmöte

De nordiska medicinaldirektörerna har sedan länge anordnat årliga möten. Dessa möten har utvecklats till ett viktigt forum för erfarenhetsutbyte och samråd rörande aktuella hälso- och sjukvårdsfrågor.

Vid årets möte i Reykjavík den 10–11 augusti var det ena huvudtemat "Genetik, genteknologi – en medicinsk och etisk utmaning", och det andra "Brist på hälsopersonal". Bland övriga dagordningspunkter kan nämnas Annus Medicus 1989, tillsynsutredningen i Sverige, och rapporter från WHO och Nordiska ministerrådet.

4.2.2 Samarbete på tandvårdsområdet

Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) har till uppgift att genom systematisk utprovning och målinriktad forskning arbeta för att material, som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna, fyller hälsomässiga och tekniska krav. Därtill kommer arbetet med utvecklandet av bättre material och metoder samt upplysningsverksamhet.

Institutets arbetsuppgifter kan indelas i standardisering (30%), materialprovning (35%), forskning (25%) och upplysningsverksamhet (10%).

På *materialprovningsområdet* har man under året provat upp till 1000 produkter på basis av 20 olika standarder. En växande del av verksamheten är också deltagande i arbetet med att upprätta ett europeiskt system för godkännande av odontologiskt material.

NIOM är engagerat i *standardiseringsarbetet* i ISO (International organisation for standardisation) och CEN (Comité Européen de Normalisation). En del av detta arbete rör strävandena att etablera EG:s inre marknad från 1993.

I *forskningsverksamheten* har tyngdpunkten legat på att få fram data om olika materialgrupper, såsom metaller, plast och porslin. *Upplysningsverksamheten* har huvudsakligen rört publicering och distribution av NIOM:s listor till alla tandläkare och tandtekniker i Norden samt publicering av artiklar i vetenskapliga tidskrifter.

4.2.3 Läkemedelssamarbetet

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) är en permanent nordisk institution med uppgift att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis på läkemedelsområdet i Norden.

NLN har under året förberett sig inför de förändringar som kommer att ske i och med genomförandet av EG:s inre marknad.

NLN har etablerat ett samarbete med EG på expertnivå. Även EFTA har intresserat sig för läkemedelsfrågorna och EG och den senaste tiden har kontakterna mellan EFTA och EG varit täta. Med anledning av NLN:s

ökade internationella engagemang har också förslag till reviderade stadgar utarbetats.

På *registreringsområdet* är samarbetet med EG nu etablerat och utbytet av arbetsprogram, utkast till lagar och riktlinjer samt observatörer. Nordiska riktlinjer för "Registrering av läkemedel för djur", "Kvalitetskrav på kliniska prövningar" samt "Hantering av radioaktiva läkemedel på sjukhus" har samtliga varit på remiss och är klara för tryckning.

Vad gäller *efterkontroll* har i den nyligen publicerade NLN- publikationen "Likheter och olikheter i bedömningen av biverkningsrapporter" lämnats förslag till ett utökat och förbättrat samarbete mellan de nordiska länderna.

Avseende *standardisering* har de samnordiska insatserna inom europa-farmakopéarbetet fortsatt samtidigt som man håller på med harmoniseringen av de nordiska läkemedelsstandarderna.

Inom *läkemedelsstatistikområdet* har NLN verkat aktivt för en fortsatt spridning av ATC (ett klassificeringssystem för läkemedel) och DDD (en jämförelseenhet för läkemedel).

4.2.4 Medicinalstatistiskt samarbete

Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) är en permanent kommitté som har till uppgift att verka för att den medicinalstatistiska redovisningen i de nordiska länderna blir jämförbar, bl. a. genom enhetliga definitioner och begrepp. NOMESKO tar vidare initiativ till utvecklingsprojekt med medicinalstatistisk relevans, följer den internationella utvecklingen på medicinalstatistikens område etc.

Den aktuella projektverksamheten bedrivs inom en rad fasta arbetsgrupper och ett antal ad-hoc grupper.

NOMESKO har under året tillsatt en ad-hoc arbetsgrupp för nordisk procedurklassifikation, som har som första uppgift att se på kirurgiska ingrepp. En kontaktgrupp har tillkommit för att ansvara för en förstudie om primärvården. Vidare är en redaktionskommitté för den nordiska hälsostatistiken tillsatt.

Nordiska WHO-centret för klassifikation av sjukdomar, som är knutet till NOMESKO, har fortsatt koordinerat de nordiska ländernas synpunkter i samband med arbetet med ICD-10.

Centret har därutöver bl. a. ökat sin informationsverksamhet och stått för seminarier och konferenser om olika ämnen på området.

4.2.5 Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal

Överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om godkännande av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet trädde i kraft 1983. Island har nu anslutit sig till överenskommelsen vad gäller 11 yrkesgrupper av 18.

Arbetsgruppen som följer tillämpningen av överenskommelsen har un-

der 1989 hållit två möten. Bland de ärenden som behandlats kan nämnas den förnyade finska hälsovårdsutbildningen, ändring av överenskommelsen vad gäller optiker, permanentning av tilläggsprotokollet om sjuksköterskor, och förhållandet mellan Norden och EG vad gäller gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal.

4.2.6 *Samnordiska insatser mot AIDS*

Den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor har under året igångsatt ett nordiskt samarbetsprojekt som syftar till att förstärka och effektivisera informationen till olika grupper som reser utomlands eller uppehåller sig utanför Norden under längre eller kortare tid, t. ex. på grund av sitt yrke.

Informationen till målgrupperna understryker risken att bli smittad av HIV och även andra sexuellt överförbara sjukdomar.

Hösten 1989 publicerades rapporten "*AIDS – AN INTERNATIONAL CHALLENGE – A study of the Nordic Countries' involvment in international cooperation in the fight against AIDS*", som Nordiska hälsovårdshögskolan åtagit sig att utarbeta för arbetsgruppens räkning. Vidare har arbetsgruppen startat ett arbete i samband med att se över sin verksamhet och strategi för de närmast kommande åren. Detta bl. a. på grund av att AIDS-situationen för Europa som helhet inte förbättrats den senaste tiden. AIDS-hotet är således inte som många verkar tro på väg att försvinna. I stället befinner vi oss helt enkelt endast i inledningsfasen av en världsomfattande epidemi.

Av andra aktiviteter på nordiskt plan kan nämnas att inom den nordiska handlingsplanen mot narkotika har en stor del av insatserna koncentrerats kring åtgärder för att skydda intravenösa missbrukare mot AIDS-smittan. Under Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) arbetar också ett antal planeringsgrupper med AIDS-frågan. I år har NOS-M bl. a. beviljat 2 milj. SEK för projektet "Clinical Trials i HIV-infected Patients "Dose-Finding Study"(AIDSDOSE-studien)".

4.2.7 *Nordisk handlingsplan mot cancer*

Vid sitt möte i Bergen den 28 juli fastställde social- och hälsovårdsministrarna den nordiska handlingsplanen mot cancer. Planen, som gäller för perioden 1989–1992, skall vara en utbyggnad av existerande internationella initiativ såsom EG:s handlingsplan mot cancer och WHO:s strategiprogram "*Hälsa för alla år 2000*".

Handlingsplanens huvudsyfte är att minska överdödligheten i cancer i Norden och skapa bättre livskvalitet för dem som inte kan botas. Man anser det möjligt att minska dödligheten i cancer i de nordiska länderna med 15 procent före år 2000.

Under handlingsplanens första år har arbetet ägnats åt att avgränsa problemområden och planlägga insatserna. Detta gäller främst förebyggande åtgärder, screening och tidig diagnostik och behandling, utbildning och

forskning. De konkretiserade åtgärderna kommer att genomföras under perioden 1990–1992.

4.2.8 *Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder*

Standardisering, kontroll, säkerhetsföreskrifter etc. vad gäller medicinteknisk utrustning är ett område som ägnats stor uppmärksamhet de senaste åren. Projektet "*Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder*", som inleddes 1987, har till syfte att etablera gemensamma nordiska GMP-regler (Good manufacturing practice) för att förbättra samarbetet om medicintekniska säkerhetsåtgärder och därmed också underlätta handeln med medicinsk utrustning mellan länderna.

Under året har ledningen för nämnda projekt översänt förslag till nordiska riktlinjer för fabrikssteriliserade engångsartiklar inom hälso- och sjukvården till Nordiska ministerrådet för godkännande. Vidare har man arbetat med att harmonisera olika procedurer vad gäller kvalitetsförsäkring med det som gäller i andra länder, speciellt inom EG- och EFTA-området. I år har man igångsatt ett arbete med att etablera en gemensam nordisk standard för kontroll och godkännande av implantat.

4.2.9 *Förstudier inom hälso- och sjukvårdsområdet*

Under 1989 har pågått eller startats ett antal förstudier inom hälso- och sjukvårdsområdet.

NORDSYN syftar bl. a. till att förebygga barnblindhet.

Datamaskiner i primärvården skall kritiskt analysera utvecklingen på dataområdet i primärvården i de nordiska länderna.

Arbetslöshet och ohälsa syftar till att studera sambandet mellan arbetslöshet och ohälsa i Norden.

Idén med förstudien *Ny medicinsk teknologi* är att etablera kontakter mellan medicinska och andra forskare för att var och en skall kunna följa den internationella utvecklingen på området.

Havandeskapsomsorg i Norden är inledningsvis en jämförande analys av hur havandeskapsomsorgen praktiseras i de nordiska länderna.

Regionala variationer i den nordiska sjukvården är ett led i att följa upp delmål 31 i strategiplanen "*Hälsa för alla år 2000*" angående kvalitetsförsäkring i hälso- och sjukvården.

4.3 *Samarbejde på socialsektorens område*

4.3.1 *Generaldirektørernes (social) møde*

Generaldirektørerne har haft sit årlige møde i Finland. Mødet startede med indlæg om det aktuelle stade inden for socialtjenesten og om udviklingstendenser. Der var rapporter fra de forskellige samarbejdsområder – børn og unge, flygtninge, handicap, planlægning, socialtjenesten og ældre.

Temadiskussionen drejede sig om Norden og det internationale samarbejde. Afslutningsvis diskuterede man afvikling af institutioner og børn og unge.

4.3.2 *Socialhjælp m. v. og socialforsikring*

Der er tre projekter inden for området, samt en udredning vedr. socialkonventionen:

Projektet "*Langvarige socialhjælpsmodtagere i Norden*" belyser forholdene med særlig henblik på at hjælpe modtagerne ud af socialhjælpssituationen. Nationale projekter er igangsat i fire lande. Første interviewrunde finder sted i efteråret 1989. Den omfatter 200 personer fra hovedstadsområderne.

Projektet "*Decentralisering og selvforvaltning i lokalsamfund*" skal bl. a. videreudvikle den pågående decentralisering til selvorganiserende lokalsamfund, der bl. a. kan medvirke til at løse sociale og sundhedsmæssige problemer. I 1989 er der udarbejdet en national og en nordisk eksempel-samling. Der afholdtes et seminar i 1989 med titel "*Fra velfærdsstat til velfærdssamfund i de nordiske lande*".

Projektet "*Offentlig styring af private pensionsordninger i Norden*" har nogle foreløbige konklusioner, der viser at højere statslige funktionærer var først med indtægtsgraderede pensioner. Efterhånden har den øvrige erhvervsaktive befolkning nået samme pensionsniveau. Det er sket via statslige pensionssystemer, arbejdsmarkedsbaserede pensionsordninger og individbaserede pensionsforsikringer. Processen er længst i Sverige.

I projektet "*Ændring af socialkonventionen*" arbejdes der dels med evt. ændringer i den eksisterende socialkonvention, og dels med en evt. koordinering mellem socialkonventionen og EF-regler.

4.3.3 *Børne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbejde*

På dette område har der i 1989 været fem projekter, hvoraf de to afsluttedes i 1989. Desuden har Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S) projektet "*Barndom, Samfund og udvikling i Norden*" (BASUN), og Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) og embedsmandskomiteén for arbejdsmiljø har projektet "*Arbejdstid i Norden. Småbarnsforeldre og tidsnytting*". Disse projekter omtales ikke i det følgende.

"*Barn og barnevern i Norden*" (Tano, 1989) er den tredje og afsluttende rapport i projektet "*Samfundets respektive familiens ansvar for barna*". Arbejdet har taget udgangspunkt i barneværnets problemer, men med det overordnede perspektiv: Hvordan påvirker samfundsudviklingen forholdet mellem børn og forældre, risikogruppernes situation og samfundets interesser.

Børneværnsproblemer beskrives stort set ens i landene, men der er store forskelle i statistik, lovgivning, prioritering af tiltag, økonomisk styring og forskning. Variationerne reflekterer økonomiske og demografiske rammevilkår, men også kulturelle forskelle i nationale holdninger og i samfundets sensitivitet over for forskellige problemtyper, f. eks. alkoholskader hos spædbørn, seksuelle overgreb og tiltag overfor gadebørn. Undersøgelsen

har synliggjort forskellige prioriteringer og valg med vigtige praktiske konsekvenser og perspektiv for fremtiden.

Projektet *"Børn med behov for særlig støtte i børnehaver i Norden"* afsluttes i 1989. Rapporten omhandler ideologi og målsætning i de nordiske lande og en oversigt over lovgivning, administration og organisering med særlig vægt på udformningen af vejledningstjenesten. Der er foretaget analyser for at få frem stærke og svage sider ved systemet i hvert land. Der er også et kapitel om specialpædagogisk uddannelse for førskolelærere og børnehavepersonale. Der er lagt speciel vægt på forsknings- og udviklingsarbejde. På denne baggrund opstiller man nogle anbefalinger, bl. a.:

- Etablering af fælles nordisk forum for specialpædagogisk forskning for børn i alderen 0–7 år
- Fælles nordisk model for systematisk efteruddannelse af rådgivningspersonale til børnehaver
- Gennemgang af love og forvaltningsansvar i hvert land med forenkling, samordning, koordinering og helhedsperspektiv i tiltag for førskolebørn med funktionshæmninger.

I studien *"Barndom som socialt fænomen"* har man prøvet at beskrive børnene med begreber, som tilhører børns egen tilværelse. Der er lavet rapporter i hvert land, hvor vægten ligger på en sociologisk tolkning af barndommen. Temaerne har været: demografisk og socialstatistisk beskrivelse af barndomsgruppen, børns aktiviteter i og uden for skolen, barndommens økonomi, børn i et fordelingsperspektiv og barndommens legale status. Desuden har man holdt et seminar med statistikere om statistik vedr. børn.

Studien *"Kortlægning af nordisk forskning inden for børneomsorgsområdet"* er et forprojekt, der lægger op til en udredning om den nordiske børneomsorg i forbindelse med ligestillingshandlingsplanen.

4.3.4 Ældreområdet

På ældreområdet er der tre projekter i 1989

Projektet *"Gamle kvinder i Norden"* omhandler levekår og livssituation for gamle kvinder. Den er opdelt i to dele. Del 1: vil se på gamle kvinders velfærdsniveau ud fra landenes levevilkårsundersøgelser. Uligheder mellem landene i gamle kvinders velfærd ses i sammenhæng med udviklingen af kvinders stilling i de nordiske samfund i løbet af de seneste 50–70 år, og med dagens ældreomsorg og ældrepolitik. Del 2: vil lægge op til kvalitative studier på udvalgte områder. Analysen af temaerne sker på grundlag af et nordisk levevilkårsmateriale og selvstændige undersøgelser.

Projektet *"Ældre og overgreb i hjemmet"* berører et lidet kendt emne, hvor hver forsker må definere begreber m. v. ud fra sin forskningsgren. På det grundlag diskuterer man sig frem til en fælles referenceramme. Man interviewer bl. a. 750 gamle over 75 år om mishandling, undersøger krise-

centre for gamle, interviewer 150 distriktssygeplejersker og de gamle og deres pårørende og laver dybdestudier af enkeltfamilier.

Studien *"Kortlægning af forsknings- og udviklingsvirksomhed (FoU) i Norden"* er et forprojekt, hvor man vil registrere nordisk FoU-virksomhed og på grundlag af samtaler med forskningsmiljøer m. v. fremkomme med forslag til, hvor man skal sætte ind i fremtiden.

4.3.5 Handicapområdet

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) er ministerrådets samarbejds- og ekspertorgan vedr. handicapsspørgsmål. NNH skal bl. a. følge, initiere og videreudvikle nordisk samarbejde inden for hjælpemiddelområdet.

Man samarbejder om prøvning af hjælpemidler, ved at hvert hjælpemiddel kun afprøves ét sted i Norden. Dermed øges prøvningskapaciteten meget. Samarbejdet indebærer også en fortløbende harmonisering af nationale krav. Det letter også Nordens samarbejde i internationale fora, f. eks. standardisering.

Der drives informationsarbejde ud fra Nordisk hjælpemiddelregister, et databaseret informationssystem. Nogle af landene har besluttet at opbygge nationale datasystemer, og NNH har sammen med de tidligere driftspartnere besluttet at tilpasse Nordisk hjælpemiddelregister til de nye forudsætninger.

Inden for datahandlingsplanen har NNH arbejdet videre med udvikling af databaserede hjælpemidler. Ca. 30 projekter er initieret i perioden 1985–1989, og flere er resulteret i nye hjælpemidler. I 1989 har NNH samlet og analyseret sine erfaringer, og en ekspert skal følge op og vurdere resultaterne af de enkelte projekter.

NNH har lavet en arbejdsgruppe – *Nordisk forum for telekommunikation og handicap* – der skal følge med i de kommunikationshandicappedes behov og bygge bro til det europæiske samarbejde på området (COST).

NNH arbejder med en publikation, der beskriver hjælpemidler der er specielt egnede for personer med forstandshandicap.

Samarbejdsprojektet for små og mindre kendte handicapgrupper har haft en konference om administrative og organisatoriske modeller i arbejdet på nationalt niveau. En intern evaluering af hele projektet vil blive gennemført i 1990.

En ny udgave af *"Registrering af nordiske projekter inden for handicapområdet"* udkom i 1989.

Døves Center for Totalkommunikation arbejder med et projekt *"Uddannelse af tolke inden for hørehandicapområdet"*. Den retter sig mod døve med tegnsprog som basissprog, døvblevne og tunghøre med tale/skriftsprog som basissprog og døvblinde. Der er foreslået 9 delprojekter, hvoraf 5 er igangsat. Hvert delprojekt har en faglig projektleder, der er ansvarlig for tilrettelæggelse af nordiske arbejdsseminarer og rapportskrivning.

4.3.6 *Socialstatistisk samarbejde*

Nordisk socialstatistisk komité (NOSOSKO) er en permanent komité tilknyttet Nordisk socialpolitisk komité. Den skal skabe og forbedre sammenligneligheden i socialstatistikken. Hvert tredje år udgives "*Social tryghed i de nordiske lande*". Den seneste er kommet i 1989.

Publikationen belyser kontantydelse, herunder ved indkomstbortfald, almindelig service, sundhedsvæsenet, service for børn og familier og service for ældre og handicappede, samt en omfattende beskrivelse af de sociale udgifters art og omfang. Man beskriver også mere tilbunds gående socialhjælpens omfang, den særlige hjælp til flygtninge, misbrugsbekæmpelse og anbringelse af børn og unge uden for eget hjem.

Der har været nedsat tre arbejdsgrupper:

- en fondsgruppe, der har undersøgt de sociale fonde og renteudgifters og -indtægters betydning for de sociale ordninger. Gruppen er opløst, efter at publikationen er udkommet.
- en servicegruppe, der har været ansvarlig for den mere tilbunds gående beskrivelse af socialhjælpens omfang m. v.
- en indholdsgruppe, der er igang med en systematisk gennemgang af definitioner og klassificering af sociale ydelser.

Derudover har man iværksat et projekt om "*Familieydelser i de Nordiske lande*". Det består af to faser:

1. Indsamling og sammenligning af regler om familieydelser
2. Indsamling af statistik om udgifter, referencegrupper, modtagere og antal ydelser.

Disse faser forventes afsluttet i løbet af 1989, hvorefter man vil tage stilling til en dybere gående analyse af materialet.

Desuden er man i færd med at lave en ordliste, der forklarer de vigtigste begreber inden for de ydelser, der er medtaget i "*Social tryghed*".

4.3.7 *Samarbejde vedr. rusmidler*

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) skal initiere og stimulere nordisk forskningssamarbejde om centrale alkohol- og narkotikaspørgsmål. Det sker fortrinsvis inden for samfundsvidenskabelig forskning, men også inden for biologisk-medicinsk forskning. I 1989 har nämnden udarbejdet et idéprogram for de nærmeste fem år, som både lægger vægt på virksomhedsformer og aktuelle forskertemaer, ligesom det internationale perspektiv understreges.

Der er udgivet tre publikationer på engelsk: "*Kvinnor, alkohol och droger*", "*Kontrollerat drickande som ett mål för behandling av alkoholproblem*" og "*Alkohol och u-länder*". NAD har kortlagt de EF-tiltag, som er af betydning for alkoholspørgsmålet i Norden, og arrangeret en konference omkring temaet med repræsentanter for alkoholpolitik, administration og forskning.

Arbejdsgruppen for HIV, narkotika og Norden har startet sin virksomhed. Et projekt har resulteret i en rapport om dødelighed blandt narkotikamisbrugere i de nordiske lande.

Desuden har en gruppe retstoxikologer set på narkomandødeligheden med en række tidsskriftartikler til følge. Der har været nedsat en forskergruppe, der er kommet med en projektplan vedr. Narkotika og kontrolpolitik (rek. nr 2/1987).

NAD har indledt en komparativ analyse af specifikke mønstre i lægemiddel- og alkoholforbruget med udgangspunkt i nordiske sundheds- og levevilkårsundersøgelser. Derudover arbejder en gruppe forskere med at undersøge og dokumentere brugernes perspektiv på anvendelsen og misbruget af afhængighedsskabende lægemidler.

Vedr. handlingsplanen mod narkotika henvises til rek. nr 23/1985.

4.4 Efteruddannelse

4.4.1 Nordisk uddannelsesprojekt for udvikling af social service (NOPUS)

Projektet har nu arrangeret 2 × 1 uges kurser med en mellempæriode. Temaerne har været: Decentralisering, Nye strategier for planlægnings- og udviklingsarbejde, Fremtidsbilleder og livskvalitet for børn og unge, og Indvandrere og flygtninge.

Kurserne er planlagt af nationale arbejdsgrupper. Kursusdeltagerne var personer i nøglestillinger inden for socialtjenesten. Kurserne har været vel modtaget og har udfyldt den tilsigtede funktion, dvs. adgang til koncentreret sagkundskab, udveksling af erfaringer, at skabe kontakter og sikre en basis for kontinuerligt samarbejde.

Ud over dette har NOPUS lavet en konference sammen med NORDPLAN "*Medborgarnas Europa, det socialpolitiske perspektivet*". Her blev den sociale dimension belyst af flere eksperter. Der er yderligere tre konferencer på trapperne, bl.a. "*Gränser för det sociala*", samt en forskningsplan "*Människobild och yrkesbild bland socialarbetare*".

4.4.2 Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD)

NUD er datterinstitution af Nordiska nämnden för handikappfrågor. Den har to hovedopgaver:

- at arrangere nordiske kurser fælles for forskellige personalegrupper
- at fungere som ressourcecenter for døvblindearbejdet i Norden

Projektet "*Nordisk vejleder for døvblindepersonale*" udgiver fortsat publikationer om forskellige temaer, som tilsammen kan bruges i arbejdet med døvblinde i Norden.

4.4.3 Nordiska hälsovårdshögskolan

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) i Göteborg är en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom området folkhälsove-

tenskap (Public Health). Vid NHV anordnas vidareutbildning för personal inom hälso- och sjukvården och angränsande områden i Norden samt forskarutbildning i folkhälsovetenskap.

Tyngdpunkten i verksamheten ligger på utbildningen till examen Master of Public Health (MPH). Utbildningen består av teoretiska studier som sammanlagt motsvarar ett studieår (8 månader) samt ett examensarbete som motsvarar ytterligare ett studieårs arbete.

Fr. o. m. 1987 anordnas även forskarutbildning vid NHV: Forskarutbildningen bygger i regel på MPH-examen.

Arbetsinsatsen efter MPH-examen skall normalt motsvara två års heltidsstudier. Högskolans första disputation och doktorsexamen i folkhälsovetenskap ägde rum under året.

I samarbete med SIDA, DANIDA, FINNIDA, NORAD OCH WHO anordnades ett internationellt symposium kring *"The role of women in health development"*. Konferenser utgör en stor del av NHV:s verksamhet. Bland större konferenser under året kan nämnas *"Youth and Adolescent Health"* i samarbete med WHO (januari), *Analys av prenatala dödsfall i Norden* (januari) och internationell konferens i *Kemisk ekologi* i samarbete med Göteborgs Universitet (augusti).

De forskningspolitiska tyngdpunkterna har som tidigare koncentrerats på följande områden: epidemiologi, samhällsmedicin, hälso- och sjukvårdsadministration, miljömedicin och omvårdnadsvetenskap.

5 Nordiska rådets rekommendationer

5.1 Meddelande om rekommendation nr 24/1983/s om klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda förutsättningarna för ett utvidgat och intensifierat nordiskt samarbete kring vårdcentra på kurorter för de psoriasissjuka samt möjligheterna till att skapa likartade principer för ersättning av kostnaderna för denna vårdform."

Nordisk ministerråd meddeler:

På Nordisk socialpolitisk komités (EK-S) möde i august 1987 beslutade man att överdrage opgaven med utredningen till en svensk udreder. Rapporten var færdig sommeren 1989 og blev udsendt til høring i de nordiske lande. Derefter skal den tages op på EK-S's møde senest til foråret 1990.

5.2 Meddelande om rekommendation nr 25/1983/s om samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att igångsätta ett nordiskt samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funk-

tionshæmmede och att detta projekt utförs i regi av nordiska nämnden för handikappfrågor.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Hovedaktiviteten i 1989 har været en nordisk konference om administrative og organisatoriske modeller for arbejdet på nationalt niveau. NNH har taget initiativ til en intern evaluering af projektet i 1990. Efter som grupperne er ved at få national forankring, anser ministerrådet, at rekommandationen kan afskrives.

5.3 Meddelande om rekommandation nr 22/1985/s om åtgärder mot drogmissbruk i trafiken

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna, samt
2. utveckla metoder som ger möjligheter för snabb och effektiv analys av förekomsten i organismen av narkotika såsom cannabis och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Man henviser til meddelelsen sidste år. Nordisk ministerråd kan ikke komme længere med denne rekommandation og anser derfor, at den kan afskrives.

5.4 Meddelande om rekommandation nr 23/1985/s om handlingsplan mot narkotika

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot narkotika, i enlighet med ministerrådsförslag B 57/s och med beaktande av de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet”.

Nordisk ministerråd meddeler:

Sekretariatet gik pr. 1. januar 1989 over til Sverige. Kontaktmandsorganet for narkotikaspørgsmål har holdt to møder, og har bl. a. diskuteret det fortsatte nordiske samarbejde inden for narkotikaområdet, som skal op på et nordisk ministermøde om narkotika i begyndelsen af 1990.

Man har holdt tre konferencer: ”Samarbejde mellem politi og socialtjeneste”, ”Forebyggende ungdomsarbejde og behandling af ungdom med rusmiddelproblemer” og ”Information til forældre”. Konferencen ”Forebyggende ungdomsarbejde” er dokumenteret på video, som findes i den svenske socialstyrelse. Konferencen ”Information til forældre” har været forberedt af en arbejdsgruppe, der bl. a. har udarbejdet en oversigt over informationsmateriale på området. 50 personer deltog, bl. a. forældreforeninger mod narkotika fra alle landene.

Derudover har man haft et projekt i samarbejde med Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) om efteruddannelse af personale, som arbejder med rusmiddelproblematik. Kurset var forberedt af en planlægningsgruppe. Det fandt sted i august 1989 med 27 deltagere, som havde arbejdet længere tid med rusmiddelspørgsmål, enten i forebyggende arbejde eller som behandlere med sigte på ungdom og/eller tidlig indsats. Dokumentation fra kurset er under udarbejdelse. Bagefter skal planlægningsgruppen og NHV evaluere kurset. Deltagerne fandt, at kurset havde givet dem værdifulde kontakter, indblik i de andre landes arbejde og øget forståelse for de øvrige lande.

I november 1989 arrangeredes et seminar om behandling af AIDS-syge misbrugere. Det er et ekspertseminar, der skal indsamle fakta og erfaringer om de medicinske, sociale og psykologiske aspekter for de misbrugere, som får AIDS.

Desuden vil de nordiske landes indsats inden for FN's narkotikakommission blive behandlet på et seminar ved årsskiftet.

Der er udkommet en rapport om narkotikasituationen i Norden.

Desuden har kontaktmandsorganet bedt handlingsplanens sekretariat om at komme med forslag til en bedre spredning af kundskaber om tjenstemandsudvekslingen, og med ministerrådssekretariatet drøfte muligheder for at forandre vilkårene for stipendierne.

5.5 Meddelelse om rekommandation nr 2/1987/j om nordisk komparativ forskningsprojekt vedr. narkotika og kontrolpolitik

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd i samarbejde med Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi og Nordisk Nævn for Alkohol- og Drogforskning at gennemføre et nordisk komparativt forskningsprojekt angående narkotika og kontrolpolitik.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Der ligger nu en projektplan for området, som der må findes finansieringsmuligheder for.

5.6 Meddelande om rekommendation nr 16/1987/s angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att arbeta för ett samarbete kring högspecialiserad sjukvård i Norden”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Under perioden 1986–1989 genomfördes i ministerrådets regi projektet ”Nordiskt samarbete inom den högspecialiserade sjukvården”.

Projektet har resulterat i att man etablerat löpande informationsutbyte mellan länderna om specialfunktioner och serviceutbud inom sjukvården. Det har dock inte varit möjligt att utarbeta en gemensam nordisk lista över

specialfunktioner på enskilda sjukhus/avdelningar i de nordiska länderna. På brännskadeområdet har skapats bättre underlag för samarbete om enskilda typer av patienter och om särskilda problem i brännskadevården. Initiativ har tagits till att fastlägga principerna för ett gemensamt nordiskt utbildningsprogram i tropikmedicin. En förstudie har utförts i syfte att modernisera Scandia-Transplant. Vidare har medel avsatts till att etablera samarbete inom området positron emissions tomografi (PET).

I detta sammanhang bör det också nämnas att ministerrådet under 1990 planerar att utreda förutsättningarna för en utvidgning av NORDKEMs verksamhet eller etablering av en ny nordiskt institution inom området högteknologisk medicin.

Med de åtgärder som vidtagits anser ministerrådet, för sin del, att rekommendationen kan avskrivas.

5.7 Meddelande om rekommendation nr 17/1987/s angående handlingsprogram mot AIDS

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att företa en utvärdering av de nordiska ländernas erfarenheter av hittillsvarande insatser för bekämpning av AIDS,
2. att därefter i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på AIDS-bekämpningens område innefattande bl. a. åtgärder beträffande forskning och information, i lämpliga fall i samarbete med forskningsinstitutioner och frivilliga organisationer.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

En nordisk arbetsgrupp för AIDS-frågor tillsattes sommaren 1986 med uppgift att tjäna som bas för informations- och erfarenhetsutbyte mellan länderna samt att rapportera till ministerrådet om AIDS-situationen i Norden och den internationella utvecklingen.

Arbetsgruppen har initierat en rad projekt i syfte att insamla och sprida informationsmaterial om HIV/AIDS, utarbetat gemensamma nordiska riktlinjer för den epidemiologiska handläggningen av HIV-smittade och för skydd mot blodsmitta i arbetslivet, samt inventerat formella och informella nordiska samarbetsformer på riks nivå och lokalt. Man har också kartlagt HIV/AIDS-problemets omfattning, lagstiftning, synsätt, värderingar samt preventions- och kontrollprogram i de nordiska länderna. Resultatet publicerades i rapporten *”AIDS Prevention og kontrol i Norden”*, NHV-Rapport 1988:3.

För närvarande genomförs ett nordiskt samarbetsprojekt som syftar till att förstärka och effektivisera informationen om HIV/AIDS till dem som reser utomlands eller uppehåller sig utanför Norden under längre eller kortare tid. Vidare ser arbetsgruppen nu över sin verksamhet och strategi för de närmast kommande åren. Frågan om gemensamma nordiska insatser i enlighet med WHO:s globala program mot AIDS är där överst på dagordningen.

5.8 Meddelande om rekommendation nr 18/1987/s angående internationell samverkan mot AIDS

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i internationell fora såsom Världshälsoorganisationen samfällt verka för att forskningen och informationen om AIDS intensifieras.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor har sedan den tillsattes varit bas för diskussioner om den internationella utvecklingen och de nordiska ländernas syn på AIDS-frågan. Man har aktivt verkat för koordinering av ländernas synpunkter i samband med frågans behandling i olika internationella fora, t ex inom WHO och Europarådet.

Hösten 1989 publicerades rapporten *"AIDS – AN INTERNATIONAL CHALLENGE – A study of the Nordic Countries involvment in international cooperation in the fight against AIDS"*, som Nordiska hälsovårdshögskolan åtog sig att utarbeta för arbetsgruppens räkning.

5.9 Meddelelse om rekommandation nr 22/1987/s om støtteordninger for handicaporganisationernes nordiske samarbejde

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda formerna för en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.”

Nordisk Ministerråd meddelar:

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har udarbejdet et forslag til støtteordninger. Nordisk socialpolitisk komité besluttede på sit møde i oktober 1989 at vedtage det forslag, som Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) havde udarbejdet, hvor støtten går på meromkostninger ved handicapet. Komiteen gik endvidere ind for, at NNH søger 3 mill. SEK på 1991 budgettet, under forudsætning af, at det kan rummes inden for det nordiske budgets rammer.

5.10 Meddelelse om rekommandation nr 23/1987/s om øgede flytningsmuligheder for pensionister i Norden

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttningsmöjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning därtill.”

Nordisk Ministerråd meddelar:

Der pågår forsøgsvirksomhed med patientoverførsler mellem Sverige og Finland under ledelse af en svensk-finsk arbejdsgruppe (SFINKS). Forsøgene blev startet december 1987 og skal køre i to år. Overføringen, der stort set gælder pensionister, der overflyttes fra andet nordisk land til Finland og har behov for institutionsophold, er stødt på problemer med

fordeling af omkostninger. Finland har til SFINKS bl. a. foreslået, at der udarbejdes en guidebog for finske pensionister bosat i Sverige.

Den finsk-norske arbejdsgruppe, der arbejder med spørgsmålet for det nordlige Finland og Nord-Norge, har afsluttet sit arbejde. Rapporten går kun i lille grad ind på pensionisternes situation.

Danmark vil medvirke til at finde en fælles nordisk løsning på problemet med at placere nordiske statsborgere i andet nordisk land for at få pleje og omsorg. I konkrete sager har man godkendt, at nordiske statsborgere kunne modtages på et dansk plejehjem. Forudsætningen var, at der var ledige pladser, og at der blev givet betalingstilsagn fra de nordiske myndigheder.

Den gruppe, der arbejder med evt. udvidelse af socialkonventionen har holdt to møder. Her har man bl. a. taget hul på de problemer der vedr. justering i konventionen.

5.11 Meddelande om rekommendation nr 10/1988/s om intensifierat behandlingsarbete mot missbruk (A 776/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. verka för ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen.
2. ta initiativ till och stödja projekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av missbrukare.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Der henvises til sidste års meddelelse. Derudover har Norge meddelt, at den norske regering har igangsat en handlingsplan mod narkotika for perioden 1988–1992. I 1989 blev der bevilget godt 100 mill. NOK til denne plan, som har som primær målsætning at øge behandlingskapaciteten på heldøgnsbasis med 300–350 nye pladser. Der er også igangsat forsøgs- og udviklingsarbejde i kommunerne inden for handlingsplanen.

I Finland har man samordnet planlægnings- og finansieringssystemet for det offentlige og private narkotika- og alkoholarbejde. Social- og hälsovårdsministeriet har nedsat en arbejdsgruppe, der skal udvikle efteruddannelse for personer inden for afholdsbevægelsen, og et projekt som skal modvirke alkoholmisbrug inden for arbejdslivet. Ministeriet har udarbejdet en guidebog om narkotikaspørgsmål til ungdom, forældre og hjælpepersonale.

Sammen med politiet har social- og sundhedsmyndighederne lavet et projekt, som skal hindre at ungdom, som er havnet i narkotikamisbruget skal blive sociale tabere. Desuden har ministeriet nedsat en arbejdsgruppe, der skal komme med forslag vedr. arbejdsfordeling og samarbejde mellem forskellige organisationer og myndigheder, som arbejder forebyggende

inden for narkotikaområdet. Vedr. nordiske kurser se 5.4. Handlingsplan mot narkotika.

Med de tiltag der er igang anser Ministerrådet, at rekommandationen kan afskrives.

5.12 Meddelande om rekommendation nr 11/1988/s angående rökfria miljöer (A 789/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda restriktiva regler i Norden innebärande exempelvis

- (a) begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel,
- (b) förbud mot tobaksreklam, och
- (c) märkning av tobaksprodukter.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det statliga cirkuläret om rökfria miljöer har följts upp av en framställan från den danska sundhedsministern till samtliga kommuner och amtskommuner om att genomföra motsvarande regler. Tobaksskaderådet, som har tillsatts av sundhedsministern, följer utvecklingen på såväl det statliga som det kommunala området.

I EG arbetas det fortfarande på direktivförslag om begränsning av tobaksreklam. På EGs hälsoministermöte i november 1989 förväntas man anta ett direktivförslag om märkning av tobaksvaror.

I Finland har man liksom förra året i samarbete med frivilliga organisationer bedrivit kampanjer för att bl. a. införa rökfria miljöer i hotell och restauranger. Man ajourför regelbundet en lista över hotell och restauranger som är rökfria. Med utgångspunkt i ny lagstiftning har Arbetarskyddstyrelsen utfärdat nya rekommendationer vad gäller begränsningar av rökning till att omfatta skolor och läroanstalter.

I samband med genomförandet av den isländska hälsoplanen, som bygger på WHO:s strategiplan ”Hälsa för alla år 2000”, planerar man att upprätta en institution som skall ansvara för förebyggande arbete bl. a. på tobaksområdet. Vidare pågår en revidering av tobakslagen där man försöker bedöma erfarenheterna av den nuvarande lagstiftningen.

En lag om skydd mot tobaksskador antogs av det norska Stortinget i april och trädde i kraft den 1 juli 1988. Lagen anses som ett viktigt bidrag för att förhindra passiv rökning och försäkra rökfri luft på arbetsplatser och i gemensamma offentliga miljöer. Under 1989 har de norska hälsomyndigheterna arbetat vidare med information om faran vid bruk av snus och andra rökfria tobaksprodukter såsom tuggummi, sötsaker etc. som har tillsatts nikotin. Den 11 maj 1988 tillsattes i Sverige en utredning om åtgärder för minskat tobaksbruk. Utredningen skall i första hand överväga – vilka åtgärder som kan vidtas för att tillförsäkra allmänheten tillgång till rökfria miljöer i gemensamhetslokaler och på allmänna kommunikationsmedel

- hur priset på tobak påverkar tobakskonsumtionen
- frågan om förbud mot tobaksreklam
- vilka ytterligare insatser som kan göras för att minska rökning och annat tobaksbruk.

Utredningen beräknas lämna sitt betänkande till regeringen i början av år 1990.

5.13 Meddelande om rekommendation nr 12/1988/s angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion (A 789/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att på internationellt plan verka för restriktivare regler för tobakskonsumtion.” Nordiska ministerrådet meddelar: De nordiska länderna har ställt sig bakom WHO:s aktionsplan mot tobak för Europa och stöder ökade insatser inom WHO på det globala planet.

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna har under 1989 uppmanat såväl nordiska som icke-nordiska flygbolag att upprätta rökfria flygruter på alla inter-nordiska flygningar som varar upp till 100 minuter. Både SAS och Finnair har från och med 1 november 1989 infört rökfrihet på alla nordiska flyglinjer. Rapport om de andra flygbolagens reaktioner kommer att föreligga under 1990.

5.14 Meddelande om rekommendation nr 28/1989/s angående handlingsplan mot cancer (B 96/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anta en nordisk handlingsplan mot cancer i enlighet med ministerrådsförslag B 96/s och med hänsyn tagen till social- och miljöutskottets synpunkter.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna fastställde den Nordiska handlingsplanen mot cancer i juni 1989 efter att de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet vid Nordiska rådets 37:e session hade inarbetats i planen. Härmed anser ministerrådet, för sin del, att rekommendationen kan avskrivas.

5.15 Meddelande om rekommendation nr 30/1989/s angående utbildning och legitimation av kiropraktorer (A 825/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktors legitimation och yrkesutövning.” Nordiska ministerrådet meddelar: Vad gäller legitimation av kiropraktorer kan det upplysas att så länge man inte infört en rättslig legitimering av kiropraktoryrket i

två av de nordiska länderna finns det inte förutsättningar för att ta upp denna del av rekommendationen i nordiskt sammanhang.

Avseende en eventuell utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, har Nordiska socialpolitiska kommittén beslutat att sammankalla experter i de nationella förvaltningarna som handlägger ärenden i samband med etablering av enskilda utbildningar på hälso- och sjukvårdsområdet. Första uppgiften för dessa experter skall vara att göra en bedömning av de enskilda ländernas behov för kiropraktorer och utbildning av kiropraktorer.

5.16 Meddelelse om rekommendation nr 31/1989/s om hjälpmedelförsörjning för handikappade (A 826/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidareutveckla samarbetet på handikappområdet genom att undersöka möjligheterna att skapa en samnordisk modell för hjälpmedelförsörjning för handikappade.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Rekommendationen blev sendt til Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) til besvarelse. Iflg. NNH er hovedproblemet, at forsyningsystemet for hjælpemidler er stærkt decentraliseret og påvirkes af økonomiske prioriteringer internt i landene. NNH agter derfor i det fortsatte arbejde at prioritere de principielle aspekter fremfor de organisatoriske, og arbejder videre med spørgsmålet.

5.17 Meddelelse om rekommendation nr 33/1989/s om øgede indsatser for børn- og familiepolitik (A 832/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- 1) att göra en kartläggning av småbarnsfamiljernas förhållanden i de nordiska länderna mot bakgrund av nationella och nordiska undersökningar
- 2) att ta initiativ till ett erfarenhetsutbyte och samarbete mellan de nordiska forskningscentra för barn och barns uppväxtvillkor syftande till gemensam planering av forskningsinsatser,
- 3) att utvärdera hur de nordiska länderna hjälper de barn och deras familjer som av psykiska och sociala skäl är i behov av särskilt stöd.”

Nordisk ministerråd meddeler:

1. Ligestillingsministrene har anmodet socialsektoren om at gøre en udredning vedr. børneomsorgspolitikken i de nordiske lande med udgangspunkt i orlovsregler for forældre, forskellige støtteformer for familier, udbygning af den offentlige børneomsorg m. v., og hvorledes disse står i forhold til landenes ligestillingsmål.

Udredningen bør iflg. ligestillingsministrene starte med en kortlægning af den forskning, som allerede er gjort, og som gøres på området i Norden, bl. a. "*Lov og liv. En sammenligning av omsorgspermisjoner i Norden*".

Nordisk socialpolitisk komité har besluttet at lade en forsker kortlægge den nordisk forskning på børneomsorgsområdet bl. a. med udgangspunkt i et ligestillingsperspektiv og i børn med særlige problemer. Desuden skal småbørnsfamiliernes forhold i de nordiske lande kortlægges på baggrund af nordiske undersøgelser, og der skal laves forslag til ny forskning bl. a. for at kunne lave ovennævnte udredning om børneomsorgen.

At inddrage de nationale undersøgelser vil være en næsten uoverkommelig opgave og meget kostbar. Undersøgelserne tager forskellige perspektiver op, som kun i undtagelsestilfælde vil være sammenlignelige.

2. I 1985, det internationale ungdomsår, tog Norge initiativ til en nordisk arbejdskonference om indhold i og vilkår for *ungdomsforskningen* i Norden. Dette har bl. a. medført en række nordiske tiltag og et centralt netværk omkring en gruppe forskere, der har påtaget sig at koordinere forskellige miljødannende og netværksudviklende tiltag. Nordisk Ungdomsforskning blev formelt dannet i 1988.

Der har vist sig at være forskellige traditioner og strukturer for ungdomsforskning i de nordiske lande. På trods af disse problemer er ungdomsforskningen i vækst. I Danmark har den været prioriteret inden for tre forskningsområder de seneste 4–5 år. I Sverige er der enkelte mindre satsninger, bl. a. hos skolemyndighederne. Fra 1988 er der imidlertid givet støtte til seks ungdomsforskningscentre inden for universiteter og højskoler. I 1989 kom rapporten "*Framtida ungdomsforskning i Sverige*", som nu er på høring. I Finland er der iværksat et forskningsprogram, og uddannelsesdepartementet støtter den nationale organisation for ungdomsforskning. I Norge er der i 1989 etableret et center eller program for ungdomsforskning.

Der har været holdt ungdomskonferencer i 1987 og i 1989. Fra og med 1988 publiceres løbende bibliografisk dokumentation af nordisk ungdomsforskning (NYRIB) og en nyhedsbulletin (NYRI), som formidler aktuel information om ungdom, ungdomsforskning og ungdomspolitik i Norden.

Forskning på *børneområdet* har ikke noget decideret nordisk samarbejde som ungdomsforskningen. I alle lande sker forskning om børn og børns opvækstvilkår på universiteter, højskoler og på egne forskningsinstitutioner.

I Norge gælder en god del forskning "*Børn og familiepolitik*", som bliver finansieret af forskningsrådene, der prioriterer indsatsområder og sørger for koordinering af forskningsindsatsen.

I 1988 blev der lavet et forskningsprogram "*Barn i Velferdssamfunnet*" med sigte på at samordne indsatsen og følge op signaler fra de forskellige departementer med hensyn til prioriterede indsatsområder, og stimulere til at børn vies større opmærksomhed også i sektorforskningen. Regeringen har udpeget "*Helse, miljø og levekår*" (HEMIL) og "*Ledelse, organisation og styring*" (LOS) som hovedindsatsområder.

Forskningsindsatser under "*barn i velferdssamfunnet*" bliver bl. a. koordineret med programmer under HEMIL, bl. a. ligestillingsprogrammet og forskningsprogrammet vedr. forebyggende helse og helse-tjeneste.

Norsk senter for barneforskning (NOSEB) er en permanent national forskningsinstitution. Det er et tværfagligt center, som gennem grundforskning og anvendt forskning skal fremskaffe ny kundskab om børn og indsigt i børns vilkår og om hvordan disse virker ind på børns udvikling. NOSEB har udstrakt kontakt med andre nordiske lande.

Barnevernets udviklingscenter (BVU) er en stiftelse, som skal udføre udviklingsarbejde inden for børneværnets område. De har ikke knyttet formelle nordiske samarbejdskontakter.

Norsk institutt for By- og regionforskning (NIBR) har i mange år arbejdet med forskning og forsøg om børns opvækstmiljø og levevilkår. Idag har børns situation og problemer en stor plads inden for NIBR's samlede forskningsaktiviteter. Institutt for socialforskning (INAS) og Institutt for samfunnsforskning (ISF) har også drevet børneforskning, men i lille udstrækning. Alle institutter er interesseret i et mere systematisk nordisk samarbejde, inkl. forskningsrådene.

Der findes for tiden ingen samlet oversigt over svensk børneforskning.

For Danmarks vedkommende er der igangsat en række forskningsinitiativer af Det Tværsektorielle Børneudvalg. De skal bredt omhandle børnefamiliernes vilkår, bl. a. på baggrund af en kortlægning af børne- og ungdomsforskning som socialstyrelsen har gjort. Børneforskningen skal generelt opprioriteres, og der skal tages initiativer til et samarbejde med de forskningssteder, der arbejder med børn og unge.

Norge har indvilget i at tage initiativet til et nordisk børneforskersmøde med sigte på at skabe et netværk til brug for koordinering af nordisk forskning.

3. Kortlægningen af nordisk forskning på børneomsorgsområdet, punkt 1, vil også tage med børn med særlige problemer. Nedenstående projekter vil indgå i kortlægningen.

Nordisk ministerråd har netop afsluttet et projekt, hvor man ser på børn med behov for særlig støtte i børnehaver i Norden. Der henvises til afsnit 4.3.3. Projektet anbefaler bl. a. efteruddannelse af rådgivningspersonale til børnehaverne. Dette spørgsmål vil blive oversendt til Nordiskt projekt for utveckling av social service (NOPUS).

Derudover har ministerrådet afsluttet projektet "*Barn og barnevern i Norden. Samfundnets respektive familiens ansvar for barna*", der drøfter ligheder og forskelle i livssituation for børn og unge, med særlig vægt på forhold, der berører børneværnets klienter. Der henvises iøvrigt til afsnit 4.3.3.

Social- og sundhedsministrene har besluttet at overdrage til Nordisk socialpolitisk komité til videre bearbejdelse i et udvalg projekter vedr. forebyggelse for børn og unge.

Med de ting der er sat igang på området anser ministerrådet, at hele rekommandationen kan afskrives.

5.18 Meddelelse om rekommandation nr 35/1989/s om indsatser for mindsket alkoholkonsumtion (A 846/s)

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett tidsbestämt aktionsprogram för att uppfylla Världshälsoorganisationens (WHO) mål om en 25%-ig minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Den overordnede målsætning med *dansk* alkoholpolitik er at begrænse omfanget af alkoholrelaterede skader med henblik på at sikre befolkningen størst mulig trivsel. At sænke alkoholforbruget med 25 % inden år 2000 vil være et middel til dette. Den hidtil førte alkoholpolitik har været liberal. Den medfører fravalg af forskellige kontrolforanstaltninger, men til gengæld forpligter den samfundet til at sikre og støtte borgerens muligheder for at træffe et fornuftigt valg. Der er ikke tale om en *laissez faire*-holdning.

Danmark har en decentraliseret organisationsstruktur, hvilket kræver koordinering. Alkohol- og narkotikarådet har opstillet en række delmål med aktiviteter:

1. Fastholdelse af alkoholskatters og -afgifters præventive virkning
2. Effektivisering af oplysning til bestemte grupper, således at ansvarlig omgang med alkohol fremmes. Aktiviteter er bl. a. at sikre udarbejdelse af oplysningsmateriale, herunder undervisningsmateriale til bestemte målgrupper, f. eks. gravide og skoleelever, og at medvirke til en stramning af alkoholreklamereglerne.
3. Nøglepersoner skal være i stand til at yde relevant rådgivning og vejledning i alkoholspørgsmål samt foretage adækvat indgriben over for folk med alkoholproblemer, hvor en aktivitet er at lade alkoholspørgsmål indgå i nøglepersoners uddannelse.
4. Beslutningstagere og planlæggere skal sikres den fornødne viden i deres arbejde med alkoholområdet, herunder forsknings- og forsøgsresultater.

5. Udvikling af et nuanceret og fleksibelt behandlingstilbud, som dækker hele målgruppens behov, hvor aktiviteterne bl. a. er at medvirke til at forbedre efteruddannelsestilbud til folk, der beskæftiger sig med alkoholproblemer (konsulenter, behandlere).
6. Videreudvikling på alkoholområdet generelt, hvor aktiviteter bl. a. er at tilskynde til og støtte forsknings- og forsøgsvirksomhed.

Der er udkommet en betænkning "forebyggelse af alkoholmisbrug", som er til høring.

I Norge vedtog Stortinget en ny lov om omsætning af alkoholholdige drikkevarer m. v., der træder i kraft 1. januar 1990. Norge har ført og fører en restriktiv alkoholpolitik sammenlignet med de fleste andre europæiske lande. Alkoholpolitiske tiltag er mange og sammensatte. De er klassificeret i 5 grupper:

1. Tiltag for at reducere tilgængelighed til alkohol. Dette gælder i særlig grad omsætningsformer og priser/afgifter. Departementet anser prisen på alkohol som det trolig mest effektive virkemiddel i alkoholpolitikken.
2. Tiltag som tager sigte på at påvirke brugen af alkohol i bestemte sociale situationer. Regeringen foreslog at indføre en promillegrænse for personer som fører motoriseret fartøj til søs. Lovændringen er ikke trådt i kraft. De vigtigste virkemidler ud over lovregulering er holdningsskabende arbejde mod hele befolkningen eller mod risikogrupper.
3. Tiltag med efterspørgselsreducerende sigtemål. I denne gruppe er kun taget med tiltag som virker holdningsskabende og påvirker adfærden.
4. Tiltag over for grupper i risikozonen, hvor Arbejdslivets Komite mod Alkoholisme og Narkomani yder en betydelig indsats. For ungdom i risikozonen er der kommunal, opsøgende virksomhed. Staten stimulerer også til udviklingsarbejde.
5. Tiltag for at påvirke drikkemønsteret. Det er en målsætning at forskyde alkoholforbruget over på mere alkoholsvage drikkevarer.

Der er dårlig kundskab om virkningerne af forskellige virkemidler, herunder forskellige kombinationer af virkemidler. Derfor er man igang med at styrke og samordne forskningsindsatsen på rusmiddelområdet. Målet er at få bedre kundskab om samspillet mellem bl. a. pris, tilgængelighed og oplysningsvirksomhed på den ene side og forbrug og skadevirkninger på den anden.

Finland har også tilsluttet sig WHO's målsætning, men finder det svært at nå en nedsættelse på 25 % inden år 2000. Midlerne er bl. a. prispolitik, begrænsning af adgang til alkohol og ændringer i forbrugsadfærd, herunder et fald i konsumtionen af stærke alkoholholdige drikke. Den finske regering vil i nær fremtid diskutere, hvordan man når de mål, som er sat af WHO, på baggrund af en komitébetænkning (1989) med et forslag til udvikling af finsk alkoholpolitik og statsrådets beretning for 1987 om udviklingen af rusmidler i Finland.

Sverige har stillet sig bag WHO's målsætning om at mindske alkoholforbruget med 25 % inden år 2000. Socialstyrelsen vil i løbet af efteråret 1989 tage endelig stilling til et handlingsprogram for, hvordan WHO's målsætning kan opnås.

Regeringen har desuden haft en gruppe, der skulle udvikle dannelsen af en opinion mod alkohol og narkotika. Den er nu erstattet af en gruppe, som arbejder i en landsomfattende aktion mod alkohol og narkotika rettet mod unge mellem 15 og 24 år.

På nuværende tidspunkt er det således ikke muligt at lave noget tidsbestemt aktionsprogram for at opfylde WHO's mål med en 25 % mindskning af alkoholforbruget til år 2000.

5.19 Meddelande om rekommendation nr 36/1989/s angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden (A 850/s och A 850 Å/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en planeringskommitté med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt reumatikerår 1991, att utarbeta plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar, beträffande förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna har vid sitt möte i Bergen den 28 juni 1989 ställt sig positiva till att man undersöker förutsättningarna för att genomföra nordiskt reumatikerår 1992. Som ett första led i förberedelserna arbetar man nu med att få fram information om stödordningar för reumatiker i länderna och underlag beträffande kostnader vid att genomföra ett sådant år. Slutligt beslut om nordiskt reumatikerår 1992 kommer att tas vid 1990 års socialpolitiska ministermöte.

Kapitel XIII

Miljövård

1 Sammanfattning

Ministerrådet antog i januari 1989 ett nordiskt miljöprogram som dessförinnan hade behandlats vid Nordiska rådets extra session i november 1988. Programmet utgör en långsiktig målsättning för miljösamarbetet och är uppbyggt kring Världskommissionens principer om tvärfacklighet, långsiktighet, miljöfrågornas integrering i de olika samhällssektorerna och en internationell syn på miljöfrågorna. Programmet behandlar också vissa konkreta mål på kortare sikt som har stor politisk betydelse och aktualitet.

Programmet avses också vara så flexibelt att nya miljöproblem som man inte idag känner till skall kunna tas upp i det nordiska samarbetet. Den konkreta styrningen och prioriteringen av verksamheten och projekten kommer att ske med hjälp av program för de olika sakområdena. Dessa program kommer att omfatta verksamheten under två till fyra år.

Miljöprogrammet kommer att kompletteras med särskilda handlingsplaner på områden där nationella åtgärder kan stödja och förstärka varandra. Ministerrådet har under 1989 utarbetat förslag till en reviderad nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön, en nordiska handlingsplan mot luftföroreningar samt ett handlingsprogram för avfall.

Samarbetet kring en rad andra områden har pågått och utvecklats. Ett särskilt samarbete har genomförts rörande skogsindustrins miljöfrågor och miljösituationen i Bottenviken.

Vidare har ministerrådet under året utarbetat ett förslag om upprättande av ett miljöfinansieringsbolag.

2 Det nordiska samarbetet inom miljösektorn

Under ministerrådet har nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (ÄK-M) ansvaret för att utveckla det nordiska samarbetet på miljöområdet. Arbetet bereds bl. a. i fasta arbetsgrupper med nationella representanter. Arbetsgrupper finns på följande områden: miljöforskning, luftförorening, buller, avfall och återvinning, kemikalier, naturvård, vattenföroreningar, internationella havsföroreningsfrågor, miljödata, miljökvalitetsövervakning, miljöekonomi, Norden/EG, trafik/miljö och miljöinformationsfrågor.

Sektorn har varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

- 10/1984/s Beskrivningsmodell för beräkning av naturresurser
- 24/1985/s Harmonisering av miljöskyddslagstiftning
- 13/1986/s Skydd för älvar på Nordkalotten

- 16/1986/t Blyfri bensin i Norden
- 14/1988/s Reduktion av svavel- och kväveutsläpp (A 779/s)
- 16/1988/s Miljövänlig avfallshantering (A 783/s)
- 20/1988/s Åtgärder för en bättre miljö (A 809/s)
- 22/1988/s Årlig lägesrapport om miljöpolitik (A 818/s)
- 46/1988/s Nordiskt miljöprogram
- 47/1988/s Internationell miljöpolitik
- 48/1988/s Handlingsplan mot havsföroreningar
- 37/1989/s Skydd av den nordiska havsfågelfaunan
- 38/1989/s Nordiskt miljö- och biologiskår 1990
- 39/1989/s Plan för att reducera koldioxidutsläppen
- 43/1989/s Överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)

3 Verksamhet 1989

3.1 Globala miljö- och resursproblem och utvecklingssamarbete

Enligt det nordiska miljöprogrammet bör de nordiska länderna vara pådrivande i strävandena att uppnå en global bärkraftig utveckling. Detta innebär bl. a. att länderna vidtar konkreta åtgärder för att integrera miljöhänsyn i sina egna samhällspolitiska beslut. Samtidigt skall man aktivt verka för ett ökat internationellt miljösamarbete där både de industrialiserade ländernas och utvecklingsländernas intressen beaktas. De nordiska länderna skall verka för att Världskommissionens rekommendationer följs upp inom de olika internationella samarbetsorganen och inom ramen för bilateralt och regionalt samarbete.

Ministerrådet har inlett en process för att på längre sikt följa upp Världskommissionens rekommendationer. Det siktas mot att alla berörda samarbetsområden går igenom sina sektorer och utpekar de rekommendationer och ideer, som kräver åtgärder inom de nordiska länderna.

Inom alla nordiska länder pågår arbete med en nationell uppföljning av Världskommissionens rekommendationer. Danmark, Finland, Norge och Sverige har utarbetat nationella dokument som beskriver läget och planerna för uppföljningen.

Samarbetsministrarna har i maj 1989 antagit riktlinjer för samordning och integrering av miljöfrågor inom ministerrådet. Enligt riktlinjerna fastställs att varje fackministerråd skall ansvara att miljöhänsyn tas inom deras sektor.

I riktlinjerna anges vidare att miljöministrarna har det fackliga ansvaret för miljöfrågor och skall pådriva integreringen av miljöfrågorna i det nordiska samarbetet. Miljösektorn skall ta initiativ till samarbete med andra sektorer vid utarbetande av handlings- och verksamhetsplaner inom ramen för det nordiska miljöprogrammet. I det sammanhanget kan miljösektorn inbjuda till gemensamma möten på minister- eller ämbetsmannakommitténivå med andra berörda sektorer. Sektorerna skall vidare vid

utarbetande av handlingsplaner där det ingår miljöaspekter och/eller miljörelaterade projekt inhämta synpunkter från miljösektorn.

I enlighet med riktlinjerna har det under 1989 etablerats eller planerats ett organiserat samarbeide i form av gemensamma møten på ulike nivåer mellom miljøsektorn og sektorerna finanspolitikk, trafikk samt jord- og skogsbruk.

Ministerrådet har under 1989 gjennomført ett særskilt projekt om Verldskommissionens oppfølging. Resultatet av arbeidet presenterades i rapporten *"Status for oppfølging av Brundtlandkommisjonens anbefalinger i de nordiske land og Norden – forslag til videre fellesnordisk oppfølging"*.

I projektrapporten gøres en kartlegging over større, konkrete miljø- og utviklingsåtgårder eller projekt i de nordiske länderna som har gjennomført eller påbörjats efter det att Verldskommissionens rapport presenterades. En motsvarande översikt har utarbetats om åtgärder och projekt inom det nordiska samarbeidet. Alla de viktigaste sektorerna har berörts i de två översiktterna.

Projektrapporten viser att Verldskommissionens rapport har bidragit till både att initiere nye aktiviteter og att förstärke og stødde redan ingångsatta projekt. Samtidig konstateras att dette arbeide befinner sig i startfasen. Kommissionsrapportens viktigaste bidrag i nordisk sammenhang anges vara att det har satts igång en process som på sikt leder till organisatoriske og strukturelle förändringar som kan gynne en bærekraftig utvikling.

Projektrapporten inneholder også konkrete administrative og organisatoriske forslag for det nordiske samarbeidet. Ministerrådet avser använda rapporten som underlag i den fortsatte diskussionen og arbeidet med en framtidig nordisk strategi for oppfølgingen av Verldskommissionens rekkommendationer.

I mars 1989 tillsattes en arbeidsgruppe for att kartlegge behovet og mulig finansiering av miljøinvesteringar av nordisk interesse i Östeuropa. Arbeidsgruppen avgav sin rapport till ministerrådet i mai 1989. Arbeidsgruppen har derefter utarbeidet två tilleggstuderingar som fremst belyser möjligheterna till s. k. joint ventures inom miljøsektorn i Östeuropa. Ministerrådet har på grundval av gruppens rapport utarbeidet ett ministerrådsforslag om att opprette ett nordisk miljøfinansieringsbolag.

3.2 Luftforurensninger

Bekjemping av luftforurensninger har i mange år stått sentralt i det nordiske samarbeidet om miljøspørsmål. Særlig har samarbeidet om reduksjon av langtransporterte luftforurensninger og vern av ozonlaget stått sentralt.

Et viktig formål med det nordiske samarbeidet om luftforurensninger er å opprettholde den ledende faglige posisjonen de nordiske landene har bygget opp. Dette er en nødvendig forutsetning for at de nordiske landene

kan oppnå resultater også på det politiske plan og dermed oppnå en reduksjon av de samlede utslippene i Europa, og etter hvert også i global sammenheng.

Den største oppgaven i 1989 var utarbeidelsen av en Nordisk handlingsplan mot luftforurensninger. Handlingsplanen omfatter globale (klimaendringer og nedbryting av ozon- laget), regionale (forsuring og fotokjemiske oksidanter) og lokale luftforurensningsproblemer. Planen angir strategi og forslag til tiltak for å nå oppgitte mål.

Arbeidet med videreutvikling av tålegrensebegrepet har vist at tiltak i egne land ikke vil løse forsuringproblemene i Norden. Det er derfor helt nødvendig med et nært samarbeid med de øvrige land i Europa. Handlingsplanen legger også opp til å styrke Nordens rolle i det internasjonale arbeidet for å redusere utslipp av klimagasser. Det nordiske bidraget til verdens klimagass-utslipp er på rundt 1%. Det er derfor et klart behov for å få til en internasjonal avtale om reduksjon av klimagasser.

Prosjektprogrammet for luftforurensninger er en videreføring av det nordiske samarbeidet for å gi forvaltningene et best mulig faglig grunnlag for å arbeide med luftforurensninger. Sentrale elementer i prosjektprogrammet er aktiviteter som støtter arbeidet under konvensjonen om langtransporterte grenseoverskridende luftforurensninger og arbeid med klima- og ozonlags-problemer. En særlig viktig del har vært arbeidet med naturens tålegrenser ("critical loads"), dvs. hvor stor deponisjon eller konsentrasjon som naturen kan tåle uten at det oppstår negative effekter. Kunnskaper om tålegrenser ventes å spille en stor rolle for fremtidige forhandlinger om utslippsreduksjoner.

Det er utarbeidet et nytt prosjektprogram for perioden 1990–92. Handlingsplanen mot luftforurensninger har gitt rammen for det nye prosjektprogrammet. Det inneholder således en fortsatt satsing på regionale luftforurensningsproblemer, og en styrking av arbeidet med globale luftforurensninger. Prosjektprogrammets økonomiske ramme er 6,2 mill. kr i 1990, økende til 7,8 mill. kr i 1992.

3.3 *Vatten- och havsföroreningar*

Nordiska vattengruppen utarbetade i 1988 en ny treårsplan för perioden 1989–91 i enlighet med den nordiska handlingsplanen mot förorening av den marina miljön. Treårsplanen omfattar verksamhet omkring kommunernas, industrins och lantbrukets vattenskydd.

Vattengruppen har under året avslutat och rapporterat följande projekt: "*Test av enkla analysmetoder vid avloppsreningsverk*" samt "*Provtagningsstrategi och mätvärdeshantering vid kommunala avloppsreningsverk i Norden*". Därutöver har gruppen arrangerat ett seminarium i Stockholm om miljöfrämmande ämnen i slam, samt varit medarrangör (med HELCOM) vid seminariet "*Seminar on Nutrients Removal from Municipal Waste Water*" i Tammerfors.

En systematisk och kontinuerlig samordning av de nordiska ländernas insatser inom ramen för Oslo-, Paris-, London- och Helsingforskonventionerna samt Nordsjökonferensen har ägt rum i kontaktgruppen för internationella havsföreningens frågor. Gruppen har under året arbetat med revideringen av åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön.

Två ad hoc grupper har arbetat under året med särskilda frågor med anknytning till havsföreningar och i synnerhet till Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön, nämligen ad hoc gruppen för Botenvikens miljöproblem och ad hoc gruppen för skogsindustrins utsläpp. Båda grupperna har avgett slutrapporter.

3.4 Miljökvalitetsövervakning

Integrerad ekologisk monitoring har startats inom olika representativa terrestra områden i Danmark, Finland, Norge och Sverige sedan några år tillbaka. Under 1989 har också integrerad monitoring i form av pilotverksamhet startat i Island. Här har ett område utsetts, vilket har besiktigats av gruppen. Grundläggande dokumentation har påbörjats inom området. På Färöarna har likaså ett område valts ut för integrerad ekologisk miljöövervakning.

Riktlinjer för vilka metoder som skall kunna utnyttjas även i ett europeiskt "Integrerat Monitoring"-nät inom ECE, har diskuterats och beslutats. Beslut föreligger om att starta en försöksverksamhet för europeisk integrerad monitoring med ordförande ifrån Sverige och med Finland (Helsingfors) som Coordinating Data and Evaluating Center.

Metodikutveckling. Tidigare framtagna metodanvisningar och litteraturöversikter har tryckts upp i en NORD-rapport. Biologisk monitoring avses långsiktigt stärkas. Detta skall primärt ske genom en litteraturöversikt (1989) som utmynnat i ett antal förslag till lämpliga biologiska metoder i den integrerade monitoringverksamheten.

Metallhalter i mossor skall provtagas och analyseras i de nordiska länderna under 1990. Ett antal länder i Västeuropa har uppmanats att delta och minst tre östländer kommer att göra en samtidig provtagning.

Ett populations- och miljögiftsprogram främst inriktat på alkfåglar har drivits i Sverige och Finland under 1988. En särskild utredning har genomförts under 1989 för att detaljbeskriva metodanvisningar och kostnadsberäkna verksamheten för samtliga nordiska länder. Inom ministerrådet har man diskuterat möjligheten att göra en integrerad monitoringverksamhet på land- och kusthav i nordisk miljö.

3.5 Kemikalier

Arbetet med ozonnedbrytande ämnen. För att ge underlag för nationella överväganden om reglering av användning och emission av CFC har miljörapporterna om "*Reduktion af CFC forbruget, teknisk-økonomisk vurdering af relevante muligheder for Danmark, Finland, Norge og Sverige*"

utarbetats (miljörapport 1988:12, 1988:13, föreligger även i engelsk översättning). Undersökningen är gjord i samarbete mellan Nordiska ministerrådet och de Nordiska industriförbunden.

Slutrapporten "*Economic instruments for reducing CFC emissions*" (miljörapport 1988:2) utkom 1989. I rapporten behandlas tänkbara åtgärder för att minska utsläpp av CFC med särskild inriktning på användning av ekonomiska styrmedel.

I planer för att minska emissioner av CFC ingår restriktioner mot användning av CFC. För att sådana restriktioner skall bli effektiva måste de följas upp med importregler för produkter tillverkade med CFC. En utredning om vilka möjligheter som finns att kontrollera om CFC har använts vid tillverkning av importerat skumplastmaterial har utförts och resultatet presenteras i miljörapporten "*CFC in polymeric foams – tracing CFC residues from the manufacturing*" (1989:3).

Haloner har med största sannolikhet en mycket skadlig effekt på ozonskiktet, varför snabb avveckling av dessa är nödvändig. En kartläggning av halonanvändningen i de nordiska länderna och en redovisning av vilka möjligheter som finns för att minska halonanvändning och utsläpp både på kort och lång sikt har utförts. Resultatet presenteras i rapporten "*Användning av Halon 1301 och 1211 som släckmedel i Norden*" (miljörapport 1989:7). En kartläggning av de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för en miljömässigt säker destruktion av haloner har utförts.

Under året har följande seminarier på CFC-området arrangerats; reduktion av CFC-användning i skumplast, reduktion av haloner – användning och emission, Nordiskt kylmöte – Nordiska värmepumpsdagar och Alternativ till CFC inom elektronik industrin m. m.

Good Laboratorie Praxis. Under året har förutsättningarna för nordiskt inspektionssamarbete gällande OECD:s principer om Good laboratorie praxis (GLP) vid testning av kemikalier samt möjligheterna för införandet av en gemensam nordisk kontrollinstitution utretts. Det rekommenderas därför att ett samarbete mellan de nordiska GLP-myndigheter och inspektionsorganen upprättas för att säkra största möjliga harmonisering och rationalisering på området.

Existerande kemikalier. Det systematiseringsarbetet som har gjorts om s. k. existerande kemikalier har slutförts. Två rapporter som kommer att presenteras i OECD:s arbete om existerande kemikalier har utarbetats.

Bekämpningsmedel. Nordiskt samarbete gällande värdering av toxikologisk dokumentation om bekämpningsmedlens effekter och skadeverkningar på miljön har fortsatt i ett samarbete med ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruk. Under året har speciellt samordnade krav på dokumentation för godkännande av bekämpningsmedel samt möjligheter till effektivare utbyte av de ekotoxikologiska och toxikologiska utvärderingarna dryftats. Genom det nordiska samarbetet påskyndas de toxikolo-

giska utvärderingarna av gamla och nya bekämpningsmedel och den biologiska utprovnigen av nya medel samordnas.

Samordning av regler och rutiner för kemikalieövervakning. Vetenskapliga kriterier för klassificering av *miljöfarliga ämnen* har färdigställts under året. På basen av dessa kriterier har förslag till regler för klassificering och märkning samt varuinformationsblad för miljöfarliga ämnen utarbetats. Det nordiska arbetet med miljöfarliga ämnen har varit lyckat med beaktande av möjligheterna att inverka på motsvarande arbete inom EG.

Projektet om klassificering och märkning av *cancerframkallande ämnen* har förts vidare. Under året har bakgrundsdocumentation om ett antal ämnen, som bedömts eller klassificerats olika i de nordiska länderna sammanställts och förslag till samordnad klassificering utarbetats.

Under hösten 1986 uppställdes förslag till kriterier för klassificering av *reproduktionstoxiska ämnen*. Utvärderingsrapporter på sju ämnen med misstänkt reproduktionstoxisk effekt har färdigställts under året och arbete igångsatts med utvärdering av ytterligare åtta ämnen. Utgående från utvärderingsrapporterna har förslaget till kriterier för klassificering av reproduktionstoxiska ämnen vetenskapligt utvärderats.

Det tvärspektoriella projektarbetet om *allergier* har slutförts. Rapporten "*Allergi og anden overfølsomhed*" (miljörapport 1989:2) behandlar generella och specifika allergiproblem inom olika yrkesområden (arbetsmiljö, miljöskydd, konsumentskydd, livsmedels- och socialsektorerna). Som en uppföljning av tidigare arbeten gällande allergi har ett projekt med syfte att värdera och samordna kriterierna för bedömning av allergiframkallande ämnen startats. En översikt av kriterier för bedömning av allergen effekt samt en sammanställning av allergilistorna i de nordiska länderna har gjorts. Utvärderingar, s. k. kriteriedokument för ett antal allergiframkallande ämnen och ett förslag till samordnade kriterier har utarbetats.

Under året har en samordnad klassificering och märkning av enskilda ämnen slutförts. Rapporten, som utges som en intern arbetsrapport för myndigheterna innehåller förutom klassificerings- och märkningsförslag även kriteriedokument på fem kemiska ämnen.

Tekniska handelshinder. Under året har man startat en *utredning av kemikalie-reglernas likvärdighet* i de nordiska länderna på följande sju områden: barnsäkert emballage för hushållskemikalier, CFC i aerosoler, kadmium, krom i cement, miljöfarliga batterier och PCB i kondensatorer och båtbottnfärger.

3.6 Kemikalieolyckor

Målsättningen är att utveckla metodik och teknik för bekämpning av kemikalieutsläpp på land och till sjöss. Ett gemensamt underlag tas fram för att man inom respektive land skall kunna bedöma vad som är en rimlig beredskapsnivå. Ett antal gemensamma nordiska projekt genomförs. Inom projekten koordineras de insatser som görs i de nordiska länderna.

Länderna kan också samordna sitt agerande i OECD och ESK/ECE.

På basen av projekten avser man lägga fram ett förslag till nordisk strategi och ambitionsnivå gällande beredskapen inför kemikalieolyckor. Aktuella projekt på området avser t. ex. operativa informationssystem, indikeringsutrustning, bekämpningsutrustning, skadeförebyggande åtgärder, spridning i luft och vatten samt miljökonsekvenserna av utsläpp samt en testanläggning. I sammanhanget bör nämnas att ministerrådet för närvarande utreder förutsättningarna för ett samarbetsorgan på räddningstjänstområdet. Se meddelanden om rekommendation 32/89 i kapitel II.

3.7 Återvinning och avfall

Den nordiske samarbejdsgruppe vedrørende Affalds- og Genanvendelse afholdt i 1987 et seminar, som blandt andet resulterede i et forslag til en fælles nordisk affaldsstrategi. I forlængelse har samarbejdsgruppen udarbejdet udkast til to femårige handlingsprogrammer for henholdsvis bedre affaldshåndtering og øget genanvendelse og renere og ressourcevenlige teknologier.

Handlingsprogrammerne har dannet underlag for ministerrådsforslaget for affald.

Projektvirksomheden som er påbegyndt omfatter bl. a. kvalitetskriterier for kompost baseret på kildesorteret husholdningsaffald og organisk materiale fra industrien, kemikalieaffald fra husholdninger, genanvendelse af plastaffald fra kabelskrot, udviklingen i affaldets sammensætning kvalitativt (affaldsprognosemodel).

Derudover er der indledt et samarbejde med kemikaliegruppen om at vurdere konsekvenserne for affaldsmængderne og for behandlingen af miljøfarligt industri- og husholdningsaffald, såfremt der gennemføres en miljøfarlighedsmærkning for miljøfarlige kemiske produkter.

3.8 Buller

Revideringen av beräkningsmodellen för vägtrafikbuller har avslutats med slutrapport.

Nordiska bullergruppen har under perioden arbetat vidare inom projektområdet bullers effekter på människan. På sikt finns ett behov att uppdatera rapporten om hälsoeffekter av samhällsbuller med de resultat som kom fram på konferensen Noise '88. I anslutning till detta har Nordiska bullergruppen engagerat sig i den förestående revideringen av WHO:s dokument "*Environmental Health Criteria 12, Noise*".

Arbetet med bulleremission från vägtrafik har fortsatt. Rapporten "*More Stringent Requirements Concerning Noise from Motor Vehicles in the Nordic Countries*" har färdigställts.

Den innehåller bl. a. ett förslag till konkretisering av 80 dBA-målet och har sänts ut till nationella och internationella organ som kan beröras.

Som en uppföljning av miljöministrarnas deklARATION angående begräns-

ning av flygbuller har medlemsländernas miljömyndigheter arbetat för att samordningsmöten skall komma till stånd innan de stora internationella mötena. Det har visat sig att flygbolagen till stor del numera är villiga att byta ut sina gamla plan till nya s. k. kapitel 3 plan. SAS har exempelvis uppgivit att man inte kommer att ha några gamla s. k. kapitel 2 plan kvar efter 1995.

3.9 Naturvård och friluftsliv

I tråd med anbefalingene i Verdenskommisjonen er det lagt vekt på samarbeid med andre sektorer for å fremme innarbeiding av naturvern og friluftslivshensyn i den generelle arealplanlegging og naturressursforvaltning.

Art- og områdevern. Som en oppfølging av eksisterende nordisk samarbeid innen Washington-konvensjonen vurderes regelverket i de ulike landene med sikte på en samordning for mest mulig felles opptreden utad. Utkast til prosjektrapport "*Cites i Norden*" er godkjent for trykking, en brosjyre om internasjonale naturvernkonvensjoner utarbeides, og et seminar for de nordiske tollmyndighetene planlegges i 1990. Revidering av *status for trua planter og dyr* i Norden med tilråding om nordisk oppfølging for enkelte arter/artsgrupper er i avslutningsfasen. En generell brosjyre med artslister og viktige biotoper planlegges. Det anbefales at artslistene revideres hvert 10. år. Innen feltet *biotopvern* er det utarbeidet oversikter over nordiske kulturlandskapsområder som er spesielt verdifulle, og behovet for skjøtsel utredet. Felles nordiske vernekriterier og forvaltningsstrategier for utvalgte *vassdrag og elvesystemer* utredes. *Friluftsliv.* Utvikling av strategier for å styrke *friluftslivsinteressene i planleggingsprosessen* er prioritert. Som oppfølging av miljørapporten om friluftsliv og fysisk planlegging i nærmiljøet, er det utarbeidet en brosjyre om *nærrekreasjon*. Målgruppen er politikere på kommunenivå. Behovet og mulighetene for å finne fram til *nordiske frilufisområder* som kan utpekes på grunnlag av landskapskvaliteter og aktivitetsmuligheter utredes. Friluftslivsorganisasjonene trekkes med i arbeidet. Nordisk utvikling av *naturveiledning* er et felt hvor turistgruppen har en del felles målsettinger med naturvern og friluftslivsinteressene. Gjennom naturveiledning tas det sikte på å bidra til økt naturopplevelse og innsikt i natur- og kulturelle forhold samt fremme hensynsfull ferdsel.

Naturvern og friluftsliv i øvrig samfunnsvirksomhet. Det er igangsatt et 3-årig samarbeidsprosjekt med NEJS. Målsettingen er å analysere hvordan eksisterende juridiske og økonomiske virkemidler anvendes for å kunne ivareta miljøhensyn i jordbruket slik at variasjonen i plante- og dyrelivet opprettholdes, samt sikrer at mulighetene for friluftsliv i jordbrukslandskapet ikke forringes. Prosjektgruppen for *kulturlandskapet og jordbruket* er etablert, og har avholdt første møte.

3.10 Miljöforskning

Ministerrådet har utväxlat information om aktuell nationell forskningsverksamhet och resultat på miljöområdet. Denna information har bearbetats och utsänts tillsammans med information om gemensamma nordiska aktiviteter i ett nyhetsbrev.

Ett gemensamt problem för de nordiska länderna är att i tid identifiera framtida miljöhot. Detta för att kunna sätta igång forskning- och utvecklingsarbete för att kunna bygga upp ett kunskapsunderlag för framtida miljöinvesteringar innan problemen blir akuta.

3.11 Miljöekonomi

Miljöekonomigruppen fungerar som kontaktorgan mellan de nordiska ländernas myndigheter, som arbetar med ekonomiska styrningsmedel, konsekvensberäkningar m. m. Därutöver rådgör och bistår gruppen andra arbetsgrupper under ämbetsmannakommittén, exempelvis miljöns trafikgrupp med projektet "miljöförorensning fra samferdsel i Norden".

Miljöekonomigruppens arbete omfattar generellt 3 aktivitetstyper: utredningsprojekt, utgivande av tidsskriften "*Miljöekonomi i Norden*" och samarbete med ministerrådets projektgrupp ang. arbetsmiljö, hälsa og ekonomi.

3.12 Miljödata

Det nordiska samarbetet kring miljödatafrågor har under perioden främst rört samordning av de nordiska ländernas miljöinformationssystem. I grunden bygger numera dessa system på samma modell även om de skiljer sig i fråga om tekniska lösningar. Modellen som ligger till grund har även förverkligats i ECE's operativa internationella system för integrerad monitoring. Systemet lanseras som en samnordisk lösning på miljödatahantering utanför Norden. Till stöd för de nordiska miljödatasystemen har en permanent kodservice getts via den nordiska kodcentralen.

Under 1989 har en utredning startats om existerande standardformat för överföring av data på miljöområdet. Målet är att finna ett utväxlingsformat som kan tillfredsställa alla medlemsländer. Ett nordiskt miljödata-seminarium för alla instanser som samlar och hanterar miljödata har planerats till 1990.

3.13 Norden – EG

EG:s arbete med att etablera en inre marknad 1992 har medfört ingående överväganden inom ministerrådet om konsekvenserna för det framtida nordiska samarbetet på miljöområdet.

En särskild arbetsgrupp har till uppgift att dels värdera effekterna av en bredare europeisk integration på miljövårdsarbetet i de nordiska länderna och dels värdera hur de nordiska länderna kan bidra till att främja en önskad miljövärdspolitik i Europa.

Ett särskilt projekt genomförs för att identifiera områden, där ett nordiskt inflytande på EG är särskilt angeläget, dels att kartlägga vägar till inflytande på EG-politiken.

3.14 *Samarbete inom trafik/miljöområdet*

Under året har det upprättats en särskild arbetsgrupp för miljösektorns verksamhet på trafik/miljöområdet. Gruppen har bl. a. deltagit i samarbetet med trafiksektorn i förberedelserna för gemensamma nordiska insatser vid planeringen och genomförandet av den europeiska trafik och miljökonferensen i det europeiska trafikministersamarbetet, CEMT:s regi hösten 1989.

3.15 *Information*

Informationsgruppens arbete har inriktats på att analysera och kartlägga informationsbehovet inom det nordiska miljösamarbetet och utveckla och finna former för spridning av denna information. Vidare arbetar gruppen med att utveckla former för att i större utsträckning utbyta informationsmaterial mellan länderna och att genom erfarenhetsutbyte och seminarier utveckla ländernas nationella informationsarbete.

3.16 *Projektverksamhet*

Beviljat 1989 – 1 000 DKK

1. *Allmänt och forskning*

Miljöforskningsgruppen:

- Faktasammanställningar, forskningskoordinering, seminar, experthjälp 350
- Systematisk utväxling och koordinering av miljöforskningsplaner och miljöforskningsprogrammer 400

Miljöekonomigruppen:

- Sekreterarbistånd 85
- Kostnads-effektivitetsanalys av åtgärder för att begränsa utsläppen av kväveoxider från transportsektorn 195
- Verksamheternas miljöomkostnader 150

Miljöinformationsgruppen:

- Seminarium om miljöinformation 60

Skogsindustrigruppen:

- Redovisning av möjliga åtgärder för att minimera utsläpp av organiskt bundet klor från skogsindustrin 400
- Norden och EG 300

2. *Vatten och havsförorening*

- Havsgruppen, expertbistånd m. m. 300
- Bekämpning av kemikalieolyckor 300
- Analysteknologi – källor till oljeförorening 150
- Vattengruppens projektverksamhet 2 700

3. <i>Luftförorening</i>	
– Atmosfärisk tillförsel	1 855
– Effekter av luftförorening	1 735
– Ozon- och klimatfrågor	200
– Bilavgaser	500
– Förvaltningssamarbete m. m.	1 175
– Globala luftföroreningsproblem	200
– Nord. grundarbete i samband med förhandlingar i Genève . . .	100
– Nord. handl.plan mot luftföroreningar	100
4. <i>Buller och trafik</i>	
Bullergruppen:	
– Experthjälp	150
– Effekter på människor	550
– Trafikgruppen	50
5. <i>Återanvändning och avfall</i>	
– Experthjälp	152
– Handlingsprogram för renare teknologi	100
– Handlingsprogram för fast avfall	73
– Kvalitetskriterier för kompost baserat på källsorterat hushålls- avfall	250
– Utveckling i avfallssammansättning kvalitativt	225
– Undersökning av möjligheterna för nordisk upparbetsningsan- läggning för kvicksilverhaltigt avfall	300
6. <i>Kontroll med kemikalier</i>	
– Experthjälp	200
Samordning av regler och rutiner för kemikalieövervakning:	
– Klassificering och märkning	650
– Selektion och prioritering bland existerande kemikalier	100
– Klorerade paraffiner i olieprodukter	50
Bekämpningsmedel:	
– Evaluering av toxikologisk dokumentation om bekämpningsme- del	300
Samordning av åtgärder beträffande specifika kemikalier:	
– Åtgärder mot ozonreducerande ämnen	700
– Projekt om omhändertagande av haloner:	
– importreglering, standardisering av analysmetod	50
– destruktion av halon	100
7. <i>Naturvård- och friluftsliv</i>	
Naturvårdsgruppen:	
– Utrednings- och sekreterarbistånd	150

Art- og områdevård:	
– Biotopvård	200
– Beskyttelsesvärldiga vattendrag/älvsystem	105
– Handel mot utrotningshotade djurarter	305
– Bevaring av genetiska resurser	50
– Förvaltning av rovpattedyr i Norden	180
Projektgruppen för friluftsliv:	
– Dagligt friluftsliv i Norden	50
– Nordiska friluftsområden	200
– Nordisk konferens om vinterrekreation	20
– Forskningsseminarium	30
8. Miljödata och övervakning	
Miljödata:	
– Miljödatasamarbete	300
– Nordisk kodcentral	290
– Integrerade monitoringcentralen	310
Miljö kvalitetsövervakning:	
– Sekretariat och expertbistånd	500
– Kritiska belastningsgränser	150
– Start av integrerat monitoringsområde i Island	110
– Miljö tillståndsrapport	120

4 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

4.1 Nordiska rådets yttranden

4.1.1 Nordiska rådet har i yttrande anfört att de nordiska länderna bör inom FN föreslå att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP till globalt miljösamarbete

Nordiska ministerrådet får som svar anföra följande:

I det nordiska miljöprogrammet som antogs i januari 1989 läggs stor vikt vid att de nordiska länderna både nationellt och internationellt främjar en bärkraftig utveckling i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionens rapport och UNEP:s miljöperspektiv. Vidare står det i miljöprogrammet att de nordiska länderna skall verka för att UNEP:s katalytiska roll i FN-systemet utvidgas.

Flera industrialiserade länder, däribland de nordiska, arbetar nu aktivt med frågan om att öka de finansiella resurserna för att lösa globala miljöproblem, med särskild vikt vid att bistå utvecklingsländerna för att genomföra åtgärder som kan bidra till en reduktion av klimatpåverkande gaser. Formerna för en sådan finansiering är för tidigt att uttala sig om eftersom processen ännu befinner sig i startfasen.

4.1.2 *Nordiska rådet har vidare anfört att i den kommande handlingsplanen mot luftföroreningar bör åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid ingå*

Nordiska ministerrådet får som svar hänvisa till ministerrådsförslaget om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar.

4.2 *Nordiska rådets rekommendationer*

4.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 10/1984/s angående beskrivningsmodell för beräkning av naturresurser*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en gemensam nordisk beskrivningsmodell för naturresurser.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som anförts i tidigare meddelande har Nordiska utskottet för naturresurs- och miljöstatistik (NUM) utfört en förstudie om behovet för en gemensam beskrivningsmodell för naturresurser. Rapporten från förstudien har sänts ut på remiss och behandlats på NUM:s möte i juni 1988. På basis av remissuttalandena beslöt utskottet att nedprioritera punkten naturresursräkenskaper i sitt kommande samarbetsprogram.

En gemensam nordisk beräkningsmodell bör huvudsakligen baseras på egen datainsamling och tolkning samt bearbetning av annan data. Genomförandet blir mycket resurskrävande. Ministerrådet anser därför att det nordiska arbetet fortsättningsvis inriktas på informationsutbyte med sikte på att erhålla rationaliseringsvinster vid uppbyggnad av nationella system.

Ministerrådet anser med hänsyn till ovanstående att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 24/1985/s angående harmonisering av miljöskyddslagstiftning*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom en parlamentariskt förankrad kommitté utreda möjligheterna för en mer omfattande harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på miljöskyddsområdet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

I det nordiska miljöprogrammet presenteras centrala principer och målsättningar för ministerrådets arbete på miljövärdssområdet åren framöver. Programmet innebär härigenom ett viktigt led i en enhetlig nordisk miljöpolitik.

Ministerrådet har i programmet fastslagit att de nordiska länderna skall eftersträva gemensamma mål för miljökvaliteten. Alla nordiska länder bör inom ramen för vad naturen tål sträva efter att följa de mest ambitiösa

miljømål som ett enskilt annat nordiskt land har satt. Dessa mål kan oppnås med ulike medel i de ulike länderna.

En harmonisering av själva lagstiftningen är en tidskrävande process som riskerar att fördröja eller försvåra genomförandet av gemensamma åtgärder. Ministerrådet anser därför att det är viktigt att harmoniseringen främst bör inriktas på de områden där det är sakligt och administrativt motiverat och som resulterar i konkreta miljömässiga fördelar.

Ett led i harmoniseringsarbetet är de konkreta handlingsplaner inom olika miljösektorer som utarbetas. Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslagen om handlingsplaner mot luftföroreningar och mot förorening av havet. Det löpande nordiska miljösamarbetet är också inriktat på att oppnå största möjliga överenskommelse mellan de nordiska ländernas målsättningar, krav, regler, normer och riktlinjer på miljöområdet.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.3 Meddelande om rekommendation nr 13/1986/s angående skydd av älvar på Nordkalotten

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att låta utföra erforderliga utredningar för att åstadkomma ett gemensamt skydd för Tana, Torne m. fl. älvar av gemensamt interesse på Nordkalotten”.

Regeringarna i Finland, Norge och Sverige meddelar: Att formellt förbättra skyddet av gränsälvarna mellan Finland och Sverige är en folkrättslig fråga. Det nuvarande gränsälvavtalet mellan de två länderna bygger på reglering av fiske och på tidigare påtänkt behov att underlätta den rättsliga proceduren för prövning av projekt som avser utbyggnad av vattenkraften. För att oppfylla de krav, som ställs i rekommendationen kunde detta avtal eventuellt kompletteras.

Den norsk-finske grensevassdragskommisjonen blir i 1989 ferdig med flerbruksplanen for Tana elv. I planen settes det mål for bruken av vassdraget når det gjelder vannforsyning, avløp og renovasjon, fisk og fiske, rekreasjon og hyttebygging, turisme, ferdsel og veibyging, tekniske inngrep i vassdraget, samt vern, forskning og undervisning. Kommisjonen anbefaler at det gjennomføres en rekke tiltak for å nå målene. Flerbruksplanen blir i løpet av desember 1989 overlevert de to lands miljøvernministre, med anbefaling om at de setter i verk tiltak for å gjennomføre planen.

Den norsk-finske grensevassdragskommisjonen utarbeider nå en vannbruksplan for Neidenvassdraget.

I forbindelse med miljøvernavtalen mellom Norge og Sovjetunionen er det i 1989 igangsatt felles undersøkelser i Pasvikelva og dens nedbørsfelt. Med tiden kan det være aktuelt å utvide det faglige samarbeidet til å

omfatte Finland, slik at man kan få en samlet oversikt over forholdene i Enare og Pasvik i alle de tre landene.

Ministerrådet anser att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 16/1986/t angående blyfri bensin i Norden*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att blyfri bensin snabbt blir tillgänglig i alla delar av de nordiska länderna, samt att överväga att genom prispolitiska åtgärder gynna försäljningen av blyfri bensin”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som tidigare meddelats har de nordiska länderna länge samarbetat om problemen vad avser luftförorening från vägtrafiken. Samtliga nordiska länder har beslutat införa avgaskrav som kräver tillgång till blyfri bensin. Kraven har trätt ikraft i Norge och Sverige och träder inom den närmaste framtiden ikraft även i Danmark och Finland.

Distribution och försäljning av blyfri bensin sker därför nu på ett stort antal bensinstationer i de nordiska länderna. I Danmark, Norge och Sverige har i stort sett alla bensinstationer med mer än en pump försäljning av blyfri bensin. I Norge och Sverige är detta infört som ett krav i tillståndsgivningen.

Försäljningen av blyfri bensin har uppmuntrats genom prispolitiska föranstaltningar. Det är genomfört en prisdifferentiering av samtliga nordiska länder, som medför att blyfri bensin nu säljs upp till 45 öre billigare per liter än blyad bensin av samma kvalitet.

Genom att samtliga nordiska länder inför krav som innebär att alla nya bilar förses med katalysatorer kommer automatiskt andelen blyad bensin att sjunka snabbt.

Genom prispolitiken använder en stor del av den bilpark som inte har katalysatorer, men som kan gå på blyad bensin, också sådan. Det är tveksamt om några ytterligare åtgärder kan vidtas för att fler icke katalysatorförsedda bilar skall övergå till blyfri bensin och härigenom ytterligare minska användningen av blyad bensin.

Mot denna bakgrund anser ministerrådet att avsikten med rekommendationen är uppnådd och att den därför kan avskrivas.

4.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 14/1988/s angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp (A 779/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länder-

na av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslaget om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar. I planen presenteras en strategi för det vidare arbetet med regionala luftföroreningar däribland svavel och kväveoxid. Strategin baseras på de gränser naturen tål och på miljömål som grundar sig på sådana vetenskapligt utarbetade gränser.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.6 *Meddelande om rekommendation nr 16/1988/s angående miljövänlig avfallshantering (A 783/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa ett samarbetsprogram för mer miljövänlig avfallshantering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella insatser”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslaget om nordiskt handlingsprogram för avfall.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 20/1988/s angående åtgärder för en bättre miljö (A 809/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av närings- tillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera en kompletterande forskning härom,
att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem,
att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. att genom skatterabatter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i trafiken eller genom miljöskyddsavgifter stimulera till minskning av olika slags utsläpp.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får när det gäller det två första att-satserna hänvisa till ministerrådsförslagen om handlingsplanerna mot havs- respektive luftföroreningar.

I den ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 ”Ett starkare Norden” har ministerrådet givit uttryck för att ekonomiska styrmedel i ökad omfattning bör användas som komplement till de administrativa styrmedlen i miljöpolitiken. Berörda samskapssektorer har getts i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att i ökad utsträckning använda ekonomiska

styrmedel i de nordiska länderna och ge förslag till utformning av sådana styrmedel.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 22/1988/s angående årlig lägesrapport om miljöpolitik (A 818/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför Nordiska rådet”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Enligt det nordiska miljöprogrammet avser ministerrådet utarbeta särskilda handlingsplaner på samarbetsområden där gemensamma nordiska åtgärder kan stödja och förstärka ländernas insatser. Ministerrådet presenterar i år ministerrådsförslag om handlingsplan mot luftföroreningar, handlingsplan mot förorening av havet samt handlingsprogram för avfall. I dessa förslag presenteras de nordiska ländernas åtgärder på respektive område.

Härutöver avser ministerrådet fortlöpande rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen till havsmiljön fortgår.

Regeringarna i de nordiska länderna ger vidare fortlöpande redovisningar till de nationella parlamenten över respektive lands åtgärder på miljöpolitikens område.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.9 *Meddelande om rekommendation nr 46/1988/s angående nordiskt miljöprogram (B 85/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt miljöprogram i huvudsak enligt ministerrådsförslaget B 85/s och med beaktande av de synpunkter och önskemål som social- och miljöutskottet framfört och därvid omarbeta de ovan fastslagna principerna till konkreta emissionskrav, tidsgränser mm inom de områden som nämnts, att ställa erforderliga ekonomiska resurser till förfogande för att förverkliga miljöprogrammet, att årligen lämna en redogörelse till Nordiska rådet om miljötillståndet i de nordiska länderna samt om uppföljningen av det nordiska miljöprogrammet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till det nordiska miljöprogram som antogs i januari 1989.

Ministerrådet avser att årligen rapportera om uppföljningen av det nordiska miljöprogrammet i ministerrådets berättelse (C1).

Vidare pågår ett arbete om att med början år 1992 regelbundet utge en rapport om miljöns tillstånd i Norden mot bakgrund av den internationella utvecklingen. Rapporten bör kunna utgöra en grund för att identifiera områden där det krävs ytterligare åtgärder och som underlag för revidering av miljöprogrammet.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.10 *Meddelande om rekommendation nr 47/1988/s angående internationell miljöpolitik (B 86/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att spela en pådrivande roll i den internationella miljöpolitiken och därvid utöva en aktiv utåtriktad internationell informationsverksamhet.” De nordiska ländernas regeringar meddelar:

I de nordiska länderna prioriteras det internationella arbetet högt. Miljöfrågornas globala karaktär har blivit alltmer uppenbar, och internationella överenskommelser får allt större betydelse för att få till stånd miljöförbättringar. Detta påverkar också det nordiska arbetet. Förslag till internationella överenskommelser får en större tyngd om flera länder står bakom. De nordiska länderna har vid ett flertal tillfällen lagt fram gemensamma förslag. De nordiska länderna arbetar för att i så stor utsträckning som möjligt driva gemensamma miljöfrågor internationellt. Detta samarbete har stärkts under de senaste åren genom en mycket aktiv nordisk insats för nationell och internationell uppföljning av rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling. Ministerrådets miljöprogram och förslag till handlingsprogram på olika områden innehåller flera konkreta exempel på detta.

De nordiska länderna deltar aktivt i den internationella miljöpolitiken, t. ex. inom ramen för en rad internationella konventioner. Några exempel på detta är ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar och de marina konventionerna såsom London-, Oslo-, och Helsingforskonventionerna. Ett annat exempel är det arbete som bedrivs inom ramen för Montrealprotokollet för att användningen av ozonnedbrytande ämnen skall minska.

Genom nationella rapporter och annat underlag till möten informeras representanter från andra länder om bakgrund till våra ställningstaganden i olika frågor. Information till allmänheten i andra länder har t. ex. gjorts när det gäller försurning. Omfattande information till allmänhet, press och forskare m. fl. ges också av olika myndigheter och andra statliga organ. Under den nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor har tillsatts en särskild arbetsgrupp för att förbättra informationen om det nordiska

miljöarbetet, i första hand inom ministerrådsorganisationen. Genom en förbättrad intern information kommer också förutsättningarna för en gemensam utåtriktad information att ytterligare förbättras.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att den därmed kan avskrivas.

4.2.11 *Meddelande om rekommendation nr 48/1988/s angående handlingsplan mot havsföreningar (B 86/s och B 86.Å/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å vedta en handlingsplan mot havsfurensninger i overensstemmelse med B 86/s og B 86 Å/s og utvalgets forslag og bemerkning.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet antog en åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön i januari 1989.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

Nordiska ministerrådet meddelar den 13 februari 1990:

Enligt den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön som antogs av ministerrådet (miljöministrarna) i januari 1989 skall en fortlöpande rapportering ske till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen till havsmiljön fortgår. Detta utgör den andra rapporten som består av nationella redogörelser (*se Bilaga 1*).

Det är ministerrådets avsikt att rapporteringen i fortsättningen skall ske vart tredje år.

4.2.12 *Meddelande om rekommendation nr 37/1989/s angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan (A 853/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativ till att det utarbetas en gemensam nordisk handlingsplan för sillgrisslan och liknande havsfågelarter med syfte att klarlägga orsakerna till arternas tillbakagång och föreslå konkreta åtgärder.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

I de nordiska länderna har på senare tid tagits ett antal initiativ när det gäller forsknings- och övervakningsarbete när det gäller havsfåglar. Som exempel kan nämnas att i Norge, som har förvaltningsansvaret för huvuddelen av havsfågelbestånden i Nordostatlanten, upprättades år 1988 ett nationellt övervakningsprogram för vissa havsfågelarter, däribland sillgrisslan. År 1989 påbörjades förberedelserna för ett forskningsprogram om den nordnorska kustekologin där en av huvudfrågorna är orsakssambanden för beståndsminskningarna av sillgrisslan.

Inom ministerrådet har ett populations- och miljögiftsprogram avseende bl. a. sillgrissla utarbetats. Målsättningen är att på 5–6 viktiga områden för alkfåglar få årliga populationsbeskrivningar samt analyser av viktiga miljögifter i alkfågelägg.

På basis av det arbete som har kommit igång nationellt och nordiskt avser ministerrådet att etablera ett mera samlat nordiskt samarbete om havsfågelarterna. Som ett steg planeras ett seminarium under 1990 för att samordna och utvärdera pågående och planerade projekt.

4.2.13 *Meddelande om rekommendation nr 38/1989/s angående nordiskt miljö- och biologiår 1990 (A 855/s och A 855Å/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anslå tillräckliga medel och sekretariatsresurser för att följa upp miljö- och biologiåret.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Föreningarna Nordens Förbund har tilldelats en central roll beträffande planläggningen och genomförandet av miljö- och biologiåret. För verksamheten har från den nordiska budgeten beviljats 400.000 DKK år 1989 och 2,5 milj. DKK år 1990.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att den därmed kan avskrivas.

4.2.14 *Meddelande om rekommendation nr 39/1989/s angående plan för att reducera koldioxidutsläppen (A 869/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt arbete med en ny handlingsplan mot luftföroreningar inkludera förslag till åtgärder mot utsläpp av koldioxid, både vad gäller energisektorns och trafiksektorns andelar därav”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslaget mot luftföroreningar som innehåller strategi och förslag rörande globala luftföroreningar.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att den därmed kan avskrivas.

4.2.15 *Meddelande om rekommendation nr 43/1989/e angående överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

a) at fremlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa,

b) at fremlægge forslag til en europæisk miljøfond med det formål at gøre moderne miljøteknologi tilgængelig for lande, som har store grænseoverskridende forureningsproblemer”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

a) ministerrådet får som svar hänvisa till ministerrådsförslaget om nordiskt miljöfinansieringsbolag,

b) ministerrådet (miljöministrarna) avser att diskutera frågan vid nästa möte.

Kapitel XIV

Transport och kommunikation

1 Sammanfattning

Frågorna kring den europeiska integrationen, dess inverkan på transporterna till, från och inom Norden och genomförandet av en målinriktad transportpolitik under denna process är fortsatt ett av de viktigaste inslagen i det nordiska transportsamarbetet. En liberalisering av reglerna för tredjelandstrafik med gods och för internationell beställningstrafik m. m. med buss har inletts under 1989. Ett annat viktigt inslag är trafik/miljöfrågorna. Ett gemensamt projekt mellan trafik- och miljösektorn har varit att koordinera det nordiska deltagandet i förberedande av de europeiska trafikministrarnas (CEMT) trafik/miljökonferens i november 1989 och avsikten är att detta sektorssamarbete skall fortsätta. Vad gäller organisationen av trafiksamarbetet kan nämnas att NKTF övertagit rollen som NÄTs planeringsorgan vad gäller forskning och utredning.

2 Utveckling inom transportsektorn

Det principbeslut som de nordiska transportministrarna fattade i november 1987 ifråga om skapande av en gemensam nordisk transportmarknad parallellt med utvecklingen inom EG har under året följts upp av NÄTs beredningsgrupp för EG- frågor. På landtransportområdet har beslut fattats om liberalisering av tredjelandstransporter med lastbil samt förslag lagts fram om liberalisering av busstransporter i Norden. Arbetet pågår bl. a. ifråga om cabotage.

Vid ett temamöte har förutsättningarna diskuterats för ett utökat nordiskt järnvägssamarbete. I takt med att nya förutsättningar skapas för järnvägarna i Europa, bör järnvägs- och kombitransporterna utvecklas till ett konkurrenskraftigt nordiskt och internationellt transportalternativ för både gods och passagerare.

Fortsatt intresse har ägnats åt miljöfrågorna. Den CEMT- konferens om trafikens miljöfrågor i november 1989 som har förberetts i NÄTs och ÄK- miljöns gemensamma regi förväntas leda till intressanta resultat och nya arbetsuppgifter.

Arbetet har också inletts med Nordiska rådets rekommendation nr 7/1988 angående storstädernas trafik- och miljöproblem.

När det gäller infrastrukturfrågorna uppföljs ministerrådets ekonomiska handlingsplan 1989–92. Arbetet med Nordiska rådets rekommendation nr 44/1987 om olika strategier beträffande infrastrukturinvesteringar inom transportsektorn pågår likaledes.

3 Det nordiska trafiksamarbetet

Huvudorganet för samarbetet när det gäller transport och kommunikation är Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT). Efter den översyn av organisationen inom det nordiska trafiksamarbetet som ministerrådet genomförde vid årsskiftet 1988/89 har NÄT bara ett permanent underorgan, nämligen Nordiska kommittén för transportforskning (NKTF), som sköter projektverksamheten och fungerar som planeringsorgan för NÄT. För övrigt finns det två ad hoc-grupper, nämligen EG-gruppen och miljögruppen. Fördjupat samarbete i form av en gemensamt tillsatt grupp övervägs med ÄK-miljö.

Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor har haft ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

18/1981	Vägbeläggning och trafiksäkerhet
43/1987	Permanent ungdomsresekort
44/1987	Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
7/1988	Storstädernas trafik- och miljöproblem
8/1988	Snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
24/1989	Utvidgat Nordresekort
25/1989	Ökat samarbete inom järnvägstrafiken

4 Verksamheten 1989

4.1 Faste förbindelser över Öresund

Det danske og det svenske Øresundsudvalg afgav i februar 1989 en ny rapport. Efter anmodning fra de to landes regeringer giver den fælles rapport en mere indgående vurdering af en ren jernbaneforbindelse mellem København og Malmø samt en forbindelse i etaper – først en jernbaneforbindelse og derefter en vejforbindelse. Endvidere indeholder rapporten en opdatering af visse dele af tidligere miljøstudier. Det konkluderes i rapporten, at faste Øresundsforbindelser har klare fordele frem for fortsat færgefart. Derimod indeholder rapporten ikke en entydig vurdering af, hvilket fast forbindelsesalternativ der bør foretrækkes.

Rapporten har været till remishøring i Sverige, hvorefter der skal tages politisk stilling til den videre procedure.

4.2 Samarbetet kring EGs transportpolitik

Samtal har inletts med EG-kommissionen om möjligheterna till att ingå ett avtal mellan Finland, Norge, Sverige och EG om samarbete i landtransportfrågor.

Överenskommelse har träffats mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige att påbörja en stegvis avreglering av tredjelandstrafiken med lastbil. Syftet är att en fri marknad skall gälla från den 1. januari 1993.

En överenskommelse förbereds mellan Finland, Norge och Sverige om långtgående avreglering av den gränsöverskridande busstrafiken. Pendelt-

rafik liksom tredjelandstrafik och cabotage kommer att bli möjlig, med vissa undantag dock för linjetrafik.

En rekommendation om gemensamma regler angående tillträdesvillkoren till buss- och åkeriverksamhet har antagits inom CEMT.

Ett förslag har framlagts av Norge, som stötts av Finland och Sverige, i FNs ekonomiska kommission för Europa (ECE) i Geneve om revidering av den internationella konventionen om arbets- och vilotidsregler för yrkesmässig trafik. Syftet är att därigenom få till stånd en harmonisering mellan EGs regler och konventionen på detta område.

4.3 Nordiskt samarbete angående flyg-, järnvägs- och sjösäkerhet

Det nordiske samarbejde på flyvesikkerhedsområdet foregår dels på skandinavisk/nordisk plan, dels på internationalt plan i forbindelse med nordisk deltagelse i det internationale flyvesikkerhedsarbejde.

På skandinavisk/nordisk plan foregår samarbejdet dels gennem OPS-udvalget (det udvalg, der af myndighederne er oprettet til varetagelse af tilsynet med SAS), dels gennem det Nordiske Luftfartsinspektionsmøde.

OPS-udvalget har i 1989 bl a behandlet følgende:

- koordination af nye certifikatsbestemmelser efter ikrafttræden af nyt ICAO Annex 1
- bestemmelser for langflyvning med to-motorede fly (ETOPS)
- koordination af nye regler vedrørende forlængelse af helbredsterminer for certifikatindehavere.

Nordisk Luftfartsinspektionsmøde i Danmark behandlede bl. a.:

- kontrol af vægt og balance i lette luftfartøjer
- sikkerheden for international general aviation i det nordatlantiske område
- fælles certificeringsprocedurer for nye, større europæiske luftfartøjer.

Desuden er det nordiske samarbejde om fælles grund- og videreuddannelse af inspektører i de nordiske luftfartstilsyn fortsat og udvidet.

Järnvägsförvaltningarnas säkerhetsenheter träffades i Stockholm i augusti 1989. Aktuella frågor var organisationen inom respektive förvaltningar, arbetstidsbestämmelserna vid SJ, utbildningsfrågor, plankorsningsskydd, olyckor i växlingstjänst, tågradioprojektet vid SJ/NSB, vid DSB företagen uppföljning av personal som varit inblandad eller orsakat olycka, farligt gods m. m.

Det nordiska samarbetet beträffande sjösäkerhet har inriktats mot gemensamma aktioner inom IMO. Tyngdpunkten i detta arbete har något förskjutits från konstruktions- och utrustningsfrågor till operationella förhållanden för fartygsdrift.

Samarbetet har varit mycket framgångsrikt och ökat genomslagskraften för förslag från de nordiska länderna.

Fråga om den marina miljön har det utarbetats en nordisk åtgärdsplan mot havföroreningar. Denna överensstämmer väl med inriktningen av

motsvarande arbete inom ramen för Helsingfors-konventionen och inom den sk Nordsjö-konferensen för marina miljöfrågor. Särskilt förtjänar här att nämnas "luftförorening från fartyg", där nordiska länder samverkar för att nå en global reglering.

4.4 Post- och telesamarbete

NORDPOST-mötet 1989 ägnades — förutom åt det sedvanliga erfarenhetsutbytet om dagsaktuella frågor inom postverken och diskussioner med anledning av underställda kommittéers rapporter — åt att diskutera nordisk policy för posttekniskt bistånd både på kommersiell och på icke-kommersiell basis. Kvalitetsfrågor i brev- och paketutväxlingen skall ges fortsatt prioritet.

NORDTEL har haft tre möder under året. På grund af de förändringar, som er sket i det förvaltningsmässige område og som i de fleste af de nordiske lande har ledt til etablering af særlige forvaltningsenheder/myndigheder, har Nordtel konstateret at det i fremtiden skal være et forum for samarbejde mellem teledministrationserne som netoperatører og tjenesteleverandører.

NORDTEL koordinerede forberedelserne til ITUs fuldmaktskonference, som blev holdt i Nice. Der er udarbejdet en handlingsplan for samarbejde i Norden indenfor Message Handling Systems, MHS. Et beslut fattedes om overgang fra C-MAC til D-MAC som nordisk overføringsstandard for fjernsynstransmissioner over satellit.

4.5 Meteorologi

Väderradarnätets specifikationsarbete har avslutats och fas 2, sammanbindandet av befintliga väderradarstationer genom ett datakommunikationsnät, har inletts. Enligt planerna skall fas 2 avslutas under 1991. Då skall ett nordiskt väderradarnät som täcker stora delar av Norden vara operativt.

HIRLAM-projektet (regionalt numeriskt väderprognossystem) har påbörjat fas 2, en påbyggnad och förfining av den modell som tagits fram. I projektet deltar inte bara de nordiska länderna. Holland har deltagit under hela projektet och Irland har anslutit sig till arbetet med fas 2. En internationell konferens om det nya prognossystemet avhölls i Oslo under augusti.

4.6 Nordisk kommitté för transportforskning (NKTF)

Trafikministrarna fastställde i slutet av år 1988 nya stadgar för NKTF. NKTF har under år 1989, under arbetet med projektbudgeten 1990, diskuterat och beslutat om sina framtida arbetsformer samt lagt upp rutiner för NÄTs projektverksamhet.

NKTF arrangerade under år 1989 tre konferenser: "Dagligvarudistribution i Norden", "Light Rail" samt "Hamnplanering och sjöfart". NKTF arrangerade dessutom den nordiska fortbildningskursen "NORDTRANS"

och expertseminarier om kollektivtrafikforskning, fartygsemissioner samt om ekonomiska styrmedel inom ramen för en miljöinriktad trafikpolitik.

Under år 1989 har NKTF utgivit följande publikationer:

nr 61	<i>Jernbanernes fremtid</i>
nr 62	<i>Dagligvaredistribution i Norden</i>
nr 63	<i>Light Rail</i>

4.7 Nordiskt vägtekniskt förbund (NVF)

I NVF samarbetar väg- och trafiktekniker i de nordiska länderna. Från början av år 1989 övertog Finland ledarskapet för förbundet. I detta sammanhang genomfördes också en revidering av de olika utskottens arbetsområden. Avsikten var att anpassa verksamheten efter de föränderliga och nya kraven i samhället. Stor vikt fästes vid kvalitets- och miljöfrågor samt vid utnyttjandet av högteknologi på väg- och trafiksektorn. Nya utskott bildades för informationsteknologi, fordons utformning och egenskaper, utbildning inom väg- och trafiksektorn samt för transport i större städer.

4.8 Projektverksamheten

Transportsektorn tilldelades 1989 11 239 000 DKK, varav 7 700 000 anslags till väderradarprojektet i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen "*Ett starkare Norden*". Resterande medel har använts till 13 projekt, varav 5 har startat under året. Inom ytterligare 5 projekt har bedrivits verksamhet med hjälp av tidigare anslagna medel.

De nytillkomna projekten har till större delen en transportpolitisk inriktning.

Av projekt som avslutats under året kan nämnas "*Näringslivets transportkostnader*" vari gjorts en jämförelse av kostnadsläget för ett antal näringstyper i respektive land (NORD 1989:9/TI 24/1989, Transportkostnader i Norden).

	Beviljat tom 1988 TDKK	Beviljat 1989 TDKK
Näringslivets transportkostn	1 818	—
Trafiksäkerhet o. vägytans egenskaper	805	—
Minskade skadeverkn av vägsalt	1 285	—
Strategic Highway Research	625	200
Infobehov i Norden ang vägtrpt	879	—
Trpt planering o. vägdatabanker	—	200
NKTF	580	400
Nordisk transportstatistik	—	196
Plan för infrastruktur i Norden	300	500
NÄTs EG-grupp	200	80
Avreglering av tredjelandstrafik	200	—

	Beviljat tom 1988 TDKK	Beviljat 1989 TDKK
Planprojekt ang kombitrafik	125	300
Temamöte järnväg	—	50
Arbetsgrupp miljö/trafik	50	50
Storstäders trafik o. miljö	—	325
NORDIT (info om högteknologiproj)	200	400
Bullersvaga beläggningar	200	200
Ljusa vägbeläggning o. trafiksäkerhet	100	—
Marknadsföring Kvarken-flyg	—	100
HIRLAM II	2 556	600
Väderradar	7 750	7 700

5 Nordiska rådet yttranden och rekommendationer

5.1 Nordiska rådets yttranden

NÄTs verksamhetsområde berörs i följande punkter i Nordiska rådets kommunikationsutskotts yttranden om C1/1989 och C2/1989.

C1

att ministerrådet aktivt skall verka för att internationella regler om flygtrafik inte lägger ett hinder för en gynnsam regional utveckling inom Norden;

att ministerrådet skall verka för att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor;

att ministerrådet skall verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses;

att ministerrådet verkar för att en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt utvecklas i enlighet med kommunikationsutskottets uttalanden.

C2

att ministerrådet skall verka för en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden i förhållande till den europeiska utvecklingen;

att ministerrådet verkar för en fri nordisk transportmarknad, som också kan påverka den europeiska transportmarknaden i en riktning svarande till nordiska målsättningar, där miljö och trafiksäkerhet givs hög prioritet.

I anledning av dessa punkter konstateras följande:

FLYGTRAFIKEN. Ministerrådet har redan tidigare hänvisat till att speciella koncessionsmässiga hinder inte föreligger för etablering av tvärgående eller regionala flygförbindelser i Norden. När det gäller utrikesregistrerade flygbolags rätt att driva inrikes flygning bör konstateras att denna s k cabotagetrafik förbjuds i samtliga länders lagstiftning.

Inom EG kan på längre sikt förväntas en begränsad öppning av cabota-

ge. Det är inte uteslutet att de kommande EG-besluten också kommer att påverka lagstiftningen i Norden.

Som ett led i sitt arbete för tvärgående förbindelser deltar ministerrådet i ett av Kvarkenrådet initierat projekt om nordiskt tvärflyg över Kvarken.

När det gäller den prismässig klassificeringen av flygresor inom Norden bör konstateras att såväl inrikes- som utrikesflygpriser godkännes av respektive lands myndigheter. De godkända priserna baseras i princip på att täcka flygbolagens kostnader för att utföra trafiken på respektive flyglinje med beaktande av en rimlig förtjänst.

ALLA TRAFIKANTGRUPPERS MOBILITET. Enligt kommunikationsutskottets önskemål har ministerrådet utrett samt inför utskottet redovisat de kostnader som en speciell transportservice för handikappade innebär i jämförelse med handikappanpassning av kollektiva transportmedel. Arbetet fortsätts nu genom att utarbeta en vägledare med allmänna råd om handikappanpassning för trafikutövare, kommuner osv.

NORDISK UNGDOMSRESEPRODUKT. Det hänvisas till ministerrådets meddelande om Nordiska rådets rekommendation nr 43/1987 (permanent ungdomsresekort) och rekommendation nr 24/1989 (utvidgat Nordresekort).

NORDISK TRANSPORTMARKNAD. De nordiska transportministerråden beslutade i november 1987 att mellan de nordiska länderna skall hindren dem emellan på landtransportområdet avvecklas i parallellitet med motsvarande utveckling inom EG. Detta arbete prioriteras högt. Resultat som nåtts under året redovisas på annat håll i detta kapitel. När det gäller önskemålet att påverka den europeiska utvecklingen i en riktning svarande till nordiska målsättningar med hårda krav på miljö och trafiksäkerhet kan nämnas, att detta eftersträvas i görligaste mån genom koordinerade nordiska insatser i EFTA/EG-samarbetet samt inom de berörda internationella organisationerna, t ex ECE och CEMT.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 18/1981/t angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- * att i syfte att öka trafiksäkerheten i Norden arbeta för att vägarna i Norden förses med vägbeläggning med goda ljusreflexionsegenskaper, exempelvis ljus vägbeläggning och beläggning med grov yttextur och
- * att intensifiera pågående forskning om vägbeläggnings betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet tillsatte 1985 en projektgrupp med uppgift att kartlägga samband mellan olika vägytors egenskaper och trafiksäkerheten. Projektet

bestod av fyra delprosjekt: åldersanalys, tillståndsanalys, beläggningsregisteranalys och hastighetsanalys.

Prosjektet har avslutats och samtlige delrapporter samt en slutrapport förväntas föreligga i tryck före slutet av 1989.

Ministerrådet föreslår därför att rekommendationen avskrivs.

5.2.2 Meddelelse om rekommendation nr 43/1987/t om etablering af et permanent ungdomsrejsekort (NORD-RAIL-kortet)

Rekommendationen har følgende ordlyd:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd ;
at gøre det nordiske ungdomsrejsekort permanent,
at kortets pris udgør halvdelen af prisen fra Inter- Rail-kortet,
at kortet kan anvendes til rejser i eget land samt
at undersøge mulighederne for at udvide kortets anvendelsesområde til de dele af Norden, hvor kortet hidtils ikke har kunnet anvendes.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Situationen vad gäller ungdomsresekortet är att jämföra med Nordturistkortet. Problemet är att ministerrådet inte har möjligheter att diktera för järnvägsföretagen vilket pris som skall sättas på kortet samt inom vilket område kortet skall vara giltigt. Ministerrådet har inte heller mandat att, i strid med företagens bedömningar om kortets framtida kommersiella möjligheter, framtinga att kortet görs permanent.

Ministerrådet vill vidare hänvisa till de allmänna synpunkter som framförs i det meddelande angående rek. nr 24/1989 som lämnas i avsnitt 5.2.4 och föreslår att rek. nr 43/1987 avskrivs.

5.2.3 Meddelande om rekommendation nr 44/1987/t angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom kommunikationssektorn samt att utifrån resultaten av denna utredning för Nordiska rådet presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.”

Nordisk Ministerråd meddelar:

I 1989 ble det igangsatt et prosjekt for å belyse konsekvensene av ulike utviklingsstrategier når det gjelder infrastrukturinvesteringer i Norden for å fremme en rasjonell transportavvikling mellom de nordiske land og mellom Norden og det europeiske kontinentet. Prosjektet vil bli avsluttet innen utgangen av 1991, og arbeidsopplegget er basert på et forprosjekt som ble gjennomført i 1988. I prosjektet vil utpekes et hovedlenkesystem mellom regioner og definere transportkorridorer der internordisk planlegging er av særlig betydning.

5.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 7/1988/t angående storstäders trafik- och miljöproblem (A 814/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar samt att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem.”

Nordisk Ministerråd meddelar:

Ministerrådet startat i mars 1989 et tvårig projekt med formål å utrede trafik- og miljøproblemene i 14 nordiske storbyer. Aktivitetene i 1989 har vært konsentrert om datainnsamling og kartlegging. Prosjektet er i en fase hvor det er for tidlig å legge fram og formidle forskningsresultater. Arbeidet så langt synes imidlertid å stadfeste behovet for nye strategier og tiltak med sikte på å fremme mer miljøvennlige trafikkløsninger.

Fra Ministerrådets side er det lagt opp til en samordning av dette prosjektet og ulike nasjonale prosjekter på området.

5.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 8/1988/t angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna (A 815/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De servicenivåer som fastställts i de nordiska förbindelserna har nu förankrats i bilaterala serviceavtal och system för kvalitetsmätning och rutiner för daglig kvalitetskontroll har utarbetats och införs successivt.

För expressfrakten (EMS) infördes konceptet ”Norden overnight” i slutet av 1988. Ca 2000 orter i Norden kan nu nås med dokument och varor upp till 20 kg från den ena dagen till den andra (lördagar, söndagar och helgdagar oräknade).

Beslut har fattats om införande i slutet av året av ett s k Nordenpaket som skall möjliggöra transporttider på tre dagar till alla orter i Danmark (ej Färöarna och Grönland) och flertalet orter i Finland, Norge och Sverige. Till andra orter i de fyra länderna blir transporttiden fyra dagar.

För brevposten utreds f n om det är möjligt att säkerställa att 95% av förstaklassposten kommer fram senast på andra dagen efter den dag den postats.

De nordiska postverken är medvetna om att kvaliteten i internordisk befördran inte är i klass med motsvarande inrikes befördran. Man konstaterar att gränsöverskridande alltid innebär förseningar eftersom posten på olika sätt måste förtecknas, registreras och vägas för att möjliggöra att de i

postbefordringen deltagande länderna får ersättning enligt internationella postregler. *NORDPOST* är emellertid berett att även i fortsättningen prioritera kvalitetsarbetet och ytterligare kvalitetshöjande åtgärder kommer att införas i postbefordringen under 1990.

Härmed anser Ministerrådet att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.6 Meddelande om rekommendation nr 24/1989/t angående utvidgat Nordreskort (A 821/t)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt undersöka förutsättningen för ett bibehållande av en generös prisnivå på ”Nordturist för unga” även efter en breddning, att inleda förhandlingar med järnvägsföretag, flygbolag, bussbolag och aktuella rederiföretag för att kortet fr. o. m. 1990 skall omfatta även Västnordens färje-, flyg- och busslinjer samt Nordkalottens busslinjer samt att med särskild betoning av tidsaspekterna beakta vad kommunikationssutskottet anfört i sitt yttrande över dokument C1 1988 som framförs i det ovan anförda.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Vid Nordiska rådets behandling under årets session av det medlemsförslag, på vilket rekommendationen baseras, anfördes från ministerrådets sida att det är värdefullt att förmå ungdomen att välja Norden som resmål och att lämpligt incitament behövs för detta, men att man upprepade gånger pekat på hur begränsade ministerrådets möjligheter är att agera på detta område.

Det framhölls också att järnvägarna i våra länder har omorganiserats och i fortsättningen själva bör kunna finansiera sin verksamhet som affärsdrivande verk och att detta krävts i våra länder både på regeringshåll och på parlamentarikersidan. Beträffande att med tilläggsfinansiering kompensera järnvägarna för inkomstbortfall meddelades att både de nordiska samarbetsministrarna och finansministrarna bekräftat att nordiska pengar inte finns och inte kommer att finnas för detta ändamål.

Vad gäller andra transportformers eventuella deltagande i ett utvidgat Nordreskort informerades om att de preliminära kontakter som tagits underhand tyder på att något större intresse för detta inte finns.

Det är ministerrådets uppfattning att förutsättningarna för att införa ett utvidgat Nordreskort saknas.

Rekommendationen bör därför avskrivas.

5.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 25/1989/t angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken (A 827/t och A 858/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder syftande till ökad samplanering och ökat investeringssamarbete mellan de statliga järnvägsföretagen i Norden samt att förbättra förutsättningarna för de nordiska järnvägsförvaltningarna att skapa ett utvidgat samarbete med organisation, produktutveckling, utbud och marknadsföring av godstransportsystemen.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

För järnvägens utveckling har samverkan över gränserna fått en ökad betydelse. För de nordiska länderna med deras geografiska läge i förhållande till de större marknaderna på kontinenten gäller detta i särskilt hög grad. Järnvägen är ett miljövänligt och resurssnålt transportmedel om den får utvecklas efter sina speciella förutsättningar.

Järnvägsförvaltningarna i Norden har sedan länge haft ett väl utbyggt och mångfacetterat samarbete. Samarbetet har i stor utsträckning koncentrerats till tekniska, ekonomiska och organisatoriska frågor. Utvecklingen under senare tid har dock gått mot en ökad affärsmässig integrering, där resenärens och godskundens krav på smidiga och effektiva transporter sätts i centrum oberoende av nationella gränser.

Ett uttryck för detta är på infrastrukturuområdet t ex den utbyggnad som nu pågår i Sverige av Väst kustbanan och som sker i enlighet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Beträffande trafiken mellan Norge och Sverige kan vidare nämnas den gemensamma arbetsgrupp för NSB och banverket som för närvarande utreder hur den förväntade ökningen av trafiken mellan Oslo och Göteborg kan klaras. Alternativet är här en förlängd Bohusbana eller en kapacitetsutbyggnad på bansträckningen genom Dalsland.

På persontrafikområdet kan som ett exempel nämnas att järnvägsförvaltningarna gemensamt nyligen beslutat om projektet *InterNord*. Detta innebär att en upprustning och kvalitetsförbättring skall vidtas avseende trafiken på triangeln Stockholm-Köpenhamn-Oslo-Stockholm genom bättre vagnar, kortare restider och högre standard. Trafiken är avsedd att inledas sommaren 1991.

På godstrafikområdet kan slutligen hänvisas till den kraftiga utbyggnad som skett under senare tid av färjeförbindelser som länkar ihop järnvägstrafiken. De nordiska järnvägsförvaltningarna har vidare, tillsammans med sina kollegor på kontinenten, utvecklat särskilda trafiklösningar för främst kombinerade transporter som erbjuder betydligt attraktivare transportupplägg än tidigare.

De nordiska järnvägsförvaltningarna verkar också gemensamt för att stärka det affärsmässiga samarbetet så att järnvägarna kan utvecklas vidare. I sammanhanget kan också hänvisas till det samarbete som pågår inom

ramen för Nordiska ministerrådet. Sammanfattningsvis kan därför konstateras, att en utveckling pågår som väl överensstämmer med rekommendationens båda målsättningar. Rekommendationen måste därför anses uppfylld och några ytterligare åtgärder för att öka samarbetet inom järnvägstrafiken torde inte behövas från ministerrådets sida. Det föreslås därför att rekommendationen avskrivs.

Kapitel XV

Trafikksikkerhet

1 Innledning

Trafikksikkerhetssamarbeidet i Norden har også i 1989 særlig vært konsentrert om oppfølging av "*Handlingsplanen for øket trafikksikkerhet i Norden*". Planen er nå trykket i Nordserien (NORD 1989:36) og er distribuert nasjonalt og nordisk. Nordiske Trafikksikkerhetsdager 1989, NTD-89, med tunge kjøretøy og trafikksikkerhet som hovedemne, ble arrangert 20. og 21. september i Sødertälje. Nordisk Trafikksikkerhetsråd (NTR) har også gjennomgått den nordiske trafikksikkerhetsorganisasjon med sikte på rasjonalisering og bedre målretting av den samlede virksomheten.

2 Utviklingen på trafikksikkerhetssektoren i de nordiske land

I de 2–3 første årene av 1980-tallet minsket antallet døde og skadede i trafikken i Norden. Denne positive utviklingen snudde noen år senere, slik at det frem til og med 1986 var en økning av antallet ulykker, skadede og drepte i trafikken. Tallene for 1987 viser en reduksjon av antall døde og skadede. I 1988 har imidlertid antallet drepte og skadede økt i hele Norden, med unntak av Norge og Danmark. I Danmark var det i 1988 en liten økning av antall drepte, mens det var en nedgang i antall trafikkuhell og skadede.

3 Gjeldende samarbeid

Nordisk Trafikksikkerhetsråd (NTR) har siden opprettelsen i 1971 innehatt en sentral rolle i det nordiske trafikksikkerhetsarbeid. NTRs planleggende og koordinerende virksomhet har basert seg på et nært samarbeid med såvel Nordisk Ministerråd som NTRs underkomiteer: Nordisk Bilt teknisk Komite (NBK), Nordisk Komite for Trafikksikkerhetsforskning (NKT) og Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV). I de senere år er samarbeidet blitt utvidet til også å gjelde en rekke andre nordiske trafikksikkerhetsorganisasjoner.

Utgitt i NTRs rapportserie er:

- Nr. 45 Viltulykker
- Nr. 49 Cyklisters forhold i kryds (Cykol)
- Nr. 50 Den forventede betydningen av sideavskjærming på tunge køretøyer for sikkerheten i forhold til ubeskyttede trafikanter (Tugo)

4 Virksomheten i 1989

Trafikksikkerhetsministrene har vedtatt en omorganisering av Nordisk trafikksikkerhetsråd. Formålet med dette er å innrette det nordiske trafikksikkerhetsarbeidet sterkere mot løsning av europeiske trafikksikkerhetsoppgaver og mot videreføring av den nordiske handlingsplanen for økt trafikksikkerhet.

Den samordnede funksjonen til NTR vil bli styrket og effektivisert, bl. a. ved overføring av enkelte arbeidsoppgaver fra underkomiteene. Nordisk bilteknisk komite og Nordisk komite for vegtrafikklovgivning er lagt ned med virkning fra 1. januar 1990 og ansvaret for FoU- oppgaver vil i stor grad bli overtatt av Nordisk komite for trafikksikkerhetsforskning (NKT). Sekretariatsfunksjonen både til NTR og NKT vil bli styrket. Trafikksikkerhetsaspektet blir også viet stor oppmerksomhet gjennom samarbeidet mellom NTR og Nordisk Embetsmannskomite for transportspørsmål (NET). En representant for NTR får delta i arbeidet i NETs EF-gruppe som observatør.

NTR har på det faglige plan viet arbeidet med den nordiske handlingsplan for økt trafikksikkerhet i Norden stor oppmerksomhet. Det er viktig å understreke at det i første rekke er den nasjonale oppfølgingen av handlingsplanen som vil kunne gi resultat. Handlingsplanen har en periode på tre år. Etter utløpet av denne perioden i 1990 skal planen revideres. Arbeidet med handlingsplanen og revisjon av denne vil skape et bedre grunnlag for gjennomføring av den nasjonale trafikksikkerhetspolitikken. Det nordiske perspektivet har hittil først og fremst blitt ivaretatt gjennom en løpende kontakt med andre nordiske trafikksikkerhetsorgan og den løpende oppfølgingen av handlingsplanen. Erfaringene hittil og videre arbeid i 1990- årene vil bli tatt opp til drøfting i et eget seminarium høsten 1990. Arbeidet med planens fire prioriterte områder beskrives i punkt 5.

NTR og underkomiteene har dessuten arbeidet med følgende viktige saksområder:

- Oppfølging av Nordisk Råds rekommendasjoner
- Samordning av nordisk trafikksikkerhetsarbeid med pågående revisjoner bl. a. av Wien-konvensjonene og Europa-avtalene
- EF i nordisk trafikksikkerhetsperspektiv
- Samordning av nordiske bestemmelser om bl. a. trafikkskilt, fletteregul og akustiske signaler
- Gjennomføring av NTD-89: "Tunge kjøretøy og trafikksikkerhet"
- Avvikling av tekniske handelshindringer
- Oppfølging av seminarer, bl. a. om hastighetsutviklingen og trafikantholdninger
- Høyteknologi og sikkerhet m. m.

NTR har i 1989 drøftet en tilnærming til EF med henblikk på en nærmere diskusjon av trafikksikkerhetens stilling i EF og til det "indre

marked" som settes i verk fra 1993. NTR følger utviklingen i EF, bl. a. som observatør i NETs EF-gruppe.

Ved godkjenningen av handlingsplanen for sikrere trafikk i Norden, er NTRs samordnende rolle blitt vesentlig forsterket, samtidig som arbeidsmengden for sekretariatet er økt. Handlingsplanen vil frem til 1990 være styrende for alt trafikksikkerhetsarbeid som foretas i regi av NTR.

Sektoren har i 1989 vært ansvarlig for arbeidet med følgende rekommendasjoner fra Nordisk Råd:

- 18/1986/t Om låsningsfrie bremsesystem på biler
- 41/1987/t Om forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet i Norden
- 42/1987/t Om internasjonalt samarbeid for forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet
- 26/1989/t Om øket kjøretøyteknisk samarbeid
- 27/1989/t Om en nordisk trafikklærerskole

4.1 Nordisk Bilteknisk Komite (NBK)

Formannskap og sekretariat har i 1989 ligget i Danmark.

NBK har arbeidet med følgende prosjekter:

- NORDBROMS (prosjektet om tunge kjøretøyers bremses). Prosjektet har vært utsatt for stadige forsinkelser i avviklingen. Materiale til avrapportering av prosjektet forventes å foreligge til NBKs møte i desember 1989.
- ABS-BREMSESYSTEMER
Prosjektet har relasjon til Nordisk Råds rekommendasjon 18/1986/t. Prosjektet har forløpt tilfredsstillende og ble avsluttet sommeren 1989 med Rapport nr. 40/1989 fra Teknologisk Institutt i Oslo
- Produktområder med likeverdige regler i de nordiske land; LISTE 5; Kjøretøy
Bidrag til LISTE 5 er utarbeidet med utgangspunkt i en oversikt over ECE-regulativer som har relasjon til kjøretøys innretning og utstyr. Listen er oversendt til NTR i juli 1989.

4.2 Nordisk Komite for Trafikksikkerhetsforskning (NKT)

NKT har avholdt fire møter i 1989, hvorav et har vært et telefonmøte. Formannskapet har ligget i Finland.

NKTs viktigste oppgaver har vært å:

- diskutere problemområder og utarbeide forslag a til nordiske forskningsprosjekter på trafikk; sikkerhetssektoren,
- oppfølging av prosjektene,
- behandle prosjektenes sluttrapport og legge denne frem for NTR

I 1989 har NKT vært ansvarlig for i alt 18 prosjekter, med deltakelse fra ca 70 nordiske forskere.

NKT har hatt kontakt med andre nordiske samarbeidsorgan med hen-

blikk på en samordning av den nasjonale deltakelse på trafikkikkerhetsområdet. Bl. a. har en representant fra Nordisk Komite for Transportforskning (NKTF) deltatt i et NKT-møte, og det har vært holdt felles koordineringsmøte for prosjektet "Høyteknologi og sikkerhet".

NKT har lagt frem følgende rapporter for NTR med forslag om publisering:

- Tunge kjøretøyer
- identifisering av særtrekk ved ulykkeskjøretøys konstruksjon og vedlikeholdsmessige standard
- Den forventede betydning av sideavskjerming på tunge kjøretøy for sikkerheten i forhold til ubeskyttede trafikkanter
- Nordisk standard for sunnhetsvesenets registrering av data om trafikkulykker
- Effektmåling av sikkerhetstiltak
- Cykol, syklisters ulykker
- Syklisters forhold i kryss
- Eldre bilføreres ulykkestyper og ulykkesårsaker

I mai 1989 arrangerte NKT i samarbeid med NKV et miniseminar om vegtrafikkmerker.

Handlingsplanen har også i 1989 vært styrende for de igangsatte prosjekt. Disse retter seg mot studier av politiets overvåkningsstrategi, tiltak mot residivisme blant promillekjørere samt høyteknologi og sikkerhet.

NKT har i 1989 gitt bevilgninger til 6 bearbeidingsstudier for å bedre kvaliteten på publisert nordisk trafikkikkerhetsforskning.

Det har vært to utgivelser av NKT-nytt, som har som formål å tilfredsstille behovet for rask informasjon om nye prosjekter og publikasjoner på trafikkikkerhetsområdet i Norden.

4.3 Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV)

Formannskap og sekretariat har siden februar 1988 ligget til Sverige. NKV har avholdt tre møter i 1989.

NKV søker gjennom sin møtevirksomhet å holde seg regelmessig informert om vegtrafikklovgevingen i de ulike landene, og arbeider for en harmonisering av disse. NKV har foretatt en sammenligning og vurdering av foreliggende forslag i ECE om endringer i europeiske konvensjoner om vegtrafikklovgivning (W1/E1 og W2/E2) i en rapport av 15. mai 1989. NKV har arbeidet for å oppnå fellesnordiske standpunkt i forhold til de foreslagene som tas opp i CEMT.

NKV driver for tiden tre forskningsprosjekter over ministerrådets budsjett:

1. "Beskyttelsestiltak ved vegarbeid"

Prosjektet går ut på å fremskaffe underlagsmateriale for standardbestemmelser om beskyttelsestiltak for vegarbeidere. Prosjektet er planlagt avsluttet i 1989. Utredningsarbeidet skjer ved Statens väg- och trafikinstytut i Sverige.

2. "Oversikt over 1965 års vegmerkeregulering"

Prosjektet vil gi en sammenstilling av de nordiske reglene på området. Prosjektet beregnes å være avsluttet i første kvartal 1990.

3. "Forståelse av vegskilting"

Gjennom prosjektet ønsker NKV å undersøke hvordan trafikantene tilegner seg informasjon som bl. a. vegskilting gir.

I tilknytning til NKVs 41. møte ble det arrangert et miniseminar, der retningslinjene for prosjektet ble trukket opp.

NKV har videre behandlet følgende emner:

- Bruk av høyteknologi for å øke trafiksikkerheten (Prometheus og Drive)
- Anvendelse av brunhvite skilt i turistøyemed
- Skilting av ringveger

NKV har i 1989 hatt skriftveksling med Island.

5 Oppfølging av nordisk handlingsplan for øket trafiksikkerhet i Norden

Handlingsplanen utpeker fire spesielt prioriterte områder:

- Hastighetsovertredelser
- Promillekjøring
- Nyutdannede førere
- Ubeskyttede trafikanter

Om de enkelte områdene:

5.1 Hastighetsovertredelser

Fartseminaret i Finland i desember 1988 danner et viktig utgangspunkt for arbeidet med en bedret hastighetstilpasning i Norden. Reglene for fartgrenser er ikke de samme innen Norden og en av oppgavene vil være å søke utarbeidet felles kriterier for hastighetsbegrensning i Norden. NTR har derfor satt igang flere prosjekter innenfor dette området.

I 1989 har også sammenhengen mellom fartgrenser og miljøforurensning og støy blitt framholdt i flere av de nordiske land. Dette er et mulig kriterium som NTR i fortsettelsen vil arbeide videre med. Det er utgitt en seminarrapport om "*Hastighetsanpassning i trafiken*", (NORD 1989:78).

5.2 Promillekjøring

Promillekjøringens betydning på trafikkulykkessituasjonen er dokumentert gjennom flere undersøkelser. I enkelte av de nordiske land har det vært gjennomført endringer i straffebestemmelsene og vurderinger av promillegrensens betydning for å redusere promillekjøringens omfang. NTR har fulgt denne utviklingen og har satt igang et prosjekt om rehabilitering av promillekjørere og om undersøkelse av promillegrensens betydning for alkoholrelaterte ulykker. Det har imidlertid vist seg vanskelig å kombinere

disse prosjekter. NTR har derfor særskilt fått vurdert ulike sider av promillegrensens betydning.

5.3 Nyutdannede førere

Nyutdannede førere har en høy ulykkesrisiko i trafikken. Et tradisjonelt virkemiddel har vært holdningspåvirkning gjennom opplæring og informasjon knyttet til førerkortutdannelsen. Også førerkortutdannelsen forsøkes kontinuerlig forbedret. Det har gjennom NTRs arbeid bl. a. med barn og opplæring, med forbedring av førerkortutdannelsen m. v. vært nødvendig å se trafikkopplæring fram mot førerkort som en sammenhengende og integrert opplæring. En begrenset førerkortopplæring over noen uker vil vanskelig alene kunne løse problemet med nyutdannede førere. I Norge er det nå f. eks. mulig å øvingskjøre fra fylte 17 år og det arbeides med prosjekter for øvingskjøring på lukket område fra fylte 16 år. Også andre nordiske land er igang med prosjekter som kan forbedre ulykkessituasjonen for unge førere. Denne erfaring tilføres NTR. Det vil også bli nedsatt en gruppe under NTR som skal behandle Nordisk Råds rekommendasjon om en nordisk trafikk lærerskole.

5.4 Ubeskyttede trafikanter

Denne trafikantgruppe har i mange år vært viet stor oppmerksomhet, og det finnes en rekke aktuelle tiltak som vil kunne bedre gruppens trafikksituasjon. NTR har i 1989 hatt flere prosjekter igang og forbereder nå å få samlet erfaringene i en egen katalog.

6 Nordisk Råds uttalelser og rekommendasjoner

6.1 Nordisk Råds uttalelse

Nordisk Råd har i uttalelse 7/1989/t bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd

att i fortsättningen prioritera högt arbetet inom trafiksäkerhetssektorn
att verka för en fri Nordisk transportmarknad, som också kan påverka den europeiska transportmarknaden i en riktning svarande till nordiska målsättningar där miljö och trafiksäkerhet ges hög prioritet.

Ministerrådet henviser angående dette dels til avsnitt 4 om omorganisering av NTR og arbeidet med handlingsplanen, dels til kapitel XIV avsnitt 5.1 om nordisk transportmarked og dels til meddelelsen på rekommendation 47/1989 om Nordisk Ministerråds budsjett for 1990, som finnes i Kapitel II.

6.2 Nordisk Råds rekommendasjoner

6.2.1 Meddelelse om rekommendasjon nr 18/1986/t om låsningsfrie bremsesystem på biler (A 729/t)

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att i Norden införa låsningsfria bromssystem i bilar.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Bilteknisk Komite (NBK) har behandlet rekommendasjonen på sine møter. NBK har også fulgt utviklingen i ECE og EF.

En rapport som behandler de tekniske muligheter og konsekvenser er fremlagt for og godkjent av NBK. ECE- regulativ nr. 13 annex 13 om ABS-bremser vil kunne være akseptabel for Norden og et utgangspunkt for harmonisering.

NTR vurderer også de lovtekniske forutsetninger under hensyntagen til Danmarks EF-medlemskap.

6.2.2 *Meddelelse om rekommendasjon nr 41/1987/t om forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet i Norden (A 756/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet *att* koordinera pågående forskning och evaluera föreliggande forskningsresultat om trafikanternas (härunder även ”mjuka trafikanter”) förmåga att uppfatta vägmärken och tillgodogöra sig den information de ger i syfte att ta ställning till om ytterligare forskning behövs och i så fall ta initiativ till detta samt *att* utreda vilka förenklingar och harmoniseringar som kan genomföras i vägmärkesystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Det har i 1989 vært arrangert et miniseminar i regi av Nordisk komite for vegtrafikklovgiving (NKV) og Nordisk komite for trafikksikkerhetsforskning (NKT) for å gjennomgå status og innretning på arbeidene med oppfølging av rekommendasjonen. Hovedprosjektet starter i 1990.

Når det gjelder forenkling og harmonisering vil NTR samordne arbeidene med den forestående vegmerkesrevisjon i ECE. Dette vil skje på basis av de kartlegginger og forslag som er utarbeidet av NKV.

6.2.3 *Meddelelse om rekommendasjon nr 42/1987/t om internasjonalt samarbeid for forenkling av vegmerkesystemet (A 756/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att gemensamt driva frågor rörande förenklingar och harmonisering av vägmärkesystemet på internationellt plan.”

De nordiske lands regjeringer meddeler:

Arbeidet med revisjon av den internasjonale konvensjonen om vegmerker fra 1968, vanligvis kalt Wien-konvensjonen, er påbegynt i ECE. Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV) har bl.a. utarbeidet en oversikt over de enkelte nordiske lands stillingtagen til forslagene. NTR vil følge opp disse arbeider.

6.2.4 *Meddelelse om rekommendasjon nr 26/1989/t om øket kjøretøysteknisk samarbeid (A 833/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet *att* det fordonstekniska samarbetet mellan de nordiska länderna förbättras och får större genomslagskraft, samt *att* verka för enhetliga bestämmelser vid typ- och kontrollbesiktningen av fordon”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

NTR har i 1989 gjennomgått sin organisasjon med tanke på rasjonalisering og effektivisering.

Rekommendasjonen vil bli fulgt opp og behandlet innenfor det nye NTR-systemet i 1990.

6.2.5 *Meddelelse om rekommendasjon nr 27/1989/t om en nordisk trafiklærerskole (A 863/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet *att* verka för att likartade krav ställs på trafikundervisningen inom Norden, *att* ta initiativet till att etablera en nordisk trafiklärarhögskola samt *att* trafiklärarexamen som avlagts i ett nordiskt land också får giltighet i de övriga nordiska länderna.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

NTR har gjennom flere prosjekter søkt å medvirke til å forbedre trafikundervisningen i Norden. Særlig kan det vises til EVA-prosjektene (forskning om barn og trafikundervisning), men også til andre prosjekter om barns adferd i trafikken, bl.a sykkelprosjektene. Disse prosjektene vil kunne danne grunnlag for arbeidet med eventuelle likartede krav i trafikundervisningen i Norden.

Når det gjelder å ta initiativ til å etablere en nordisk trafikklærerhøyskole, vil det være behov for nærmere å gjennomgå trafikklærerutdanningen i Norden. NTR har forøvrig i 1988 igangsatt et prosjekt om metoder for føreropplæringen i Norden.

Nordisk Trafikksikkerhetsråd vil utarbeide et forslag til oppfølging av rekommendasjonen, hvor det legges vekt på samordning av kompetansekrav for trafikklærerutdanningen, og å få vurdert behov for og mulighetene til å etablere en nordisk trafikklærerhøyskole. Det vil i denne forbindelse bli kartlagt eventuelle hindringer for at trafikklærereksamen som er avlagt i et nordisk land kan få gyldighet i de øvrige nordiske land.

Kapitel XVI

Turism

1 Sammanfattning

Det nya nordiska samarbetsprogrammet har fastställts och en konferens har hållits som ett första led i genomförandet. Av verksamheten i övrigt kan framhållas den studie som pågår angående konsekvenserna för resandet inom och till Norden genom införandet av EGs fria marknad 1993 samt den samnordiska marknadsföringskampanjen i USA.

Nordiska ministerrådets turistutskott har haft ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

21/1989/t Nordiskt turistprogram

22/1989/t Økat samarbete inom turismen

2 Det nordiska turistsamarbetet

Ansvaret för hanteringen av turistfrågorna ligger numera hos industriministerna i alla länder utom Island, där kommunikationsministern är ansvarig.

Det nordiska samarbetet inom turistsektorn bedrivs av Nordiska ministerrådets turistutskott (NMT), som har till uppgift att ta initiativ, styra och koordinera de nordiska regeringsorganens samarbete i turistfrågor. Samtidigt är det ett forum för erfarenhetsutväxling om all den verksamhet som är av betydelse för turismen. Samarbetet bedrivs i nära kontakt med Nordiska turistrådet (NT), som är ett samarbetsorgan för de nationella turistråden. NMT och NT håller årligen gemensamt möte.

3 Nytt nordiskt turistprogram

Det nya turistprogrammet fastställdes under våren efter behandling vid Nordiska rådets 37:e session.

Programmet är uppbyggt kring tre målsättningar. För det första önskas ett ökat inomnordiskt resande. För det andra önskas att fler utomnordiska turister väljer Norden som resmål. En förutsättning för att uppfylla dessa målsättningar är dock att turistnäringen kan hantera den ökande reseaktiviteten. Den tredje målsättningen är därför att utveckla turistnäringen.

Grundlaget för programmet är ett antal gemensamma intresseområden: Förbättring av betalningsbalansen, växt i inlandsturismen, användande av turism som regionalpolitiskt instrument och att skapa trygga arbetsplatser.

Medlen för förverkligandet av målsättningarna har uppdelats i följande kategorier:

- a. Gemensamma marknadsföringskampanjer
- b. Produktutveckling

- c. Kompetenshöjande åtgärder
- d. Eliminering av hinder för utvecklingen av turistnäringen
- e. Kunskapshöjande åtgärder

Genomförandet av turistprogrammet förutsätter ett väsentligt utökat samarbete med några för turismen viktiga sektorer såsom regionalpolitik, kultur, naturvård, transport m fl samt givetvis med turistråden och andra representanter för turistnäringen. Som en av de inledande åtgärderna i genomförandet hölls därför en konferens, där programmet presenterades och sektorerna inbjöds att samverka i utvecklingsarbetet. En verksamhetsplan skall utarbetas.

Intresset från Nordiska rådets sida för turistprogrammet är stort. Såväl rek. nr 21/1989/t som 22/1989/t innehåller förslag till åtgärder till stöd för genomförandet av programmet. Meddelande om arbetet med rekommendationerna redovisas under punkt 6.

4 Verksamheten i övrigt 1989

4.1 Allmänt

En viktig uppgift för turistsamarbetet är den treåriga gemensamma nordiska marknadsföringskampanjen "*Focus on Scandinavia*", som förs i USA för att få amerikaner att turista i de nordiska länderna. Kampanjen finansieras till hälften med medel ur den ekonomiska handlingsplanen "*Ett starkare Norden*" 10 miljoner DKK och resterande hälft satsas av turistnäringen. Efter ett testår i mindre skala 1988 har nu kampanjens första huvudår genomförts. Uppläggningsen av projektet baseras på erfarenheterna från den föregående kampanjen i Västtyskland. Som en nyhet satsas det inte enbart på annonser och annan traditionell marknadsföring utan också på information/utbildning till resebyråer för att öka resebyråledets kunskaper om Norden och öka intresset för att sälja resor hit. Sveriges turistråd är projektledare. De preliminära rapporterna från det första kampanjåret tyder på en god respons på marknadsföringen.

Under året har, i samråd med Nordiska turistrådet, inletts en djuplodande undersökning av den japanska resemarknaden för att undersöka bästa uppläggningsen av framtida marknadsföringsinsatser.

En fri marknad inom EG från 1993 kommer att medföra djupgående förändringar vad gäller förutsättningarna för turistnäringen. Den av NMT finansierade EG-utredningen har tillsatts för att bl.a. analysera konsekvenserna för den nordiska turistnäringen av en samfällid turistpolitik och gemensamma turistkampanjer inom EG, men även för att göra en bedömning av hur resandet i vidare omfattning berörs, dvs även affärsresande m. m. En översiktlig analys av en mängd faktorer som påverkas mer eller mindre i en fri marknad har lagts fram. Specialstudier har påbörjats vad gäller gränspassager, skatte- och avgiftsfrågor samt konsekvenserna för konkurrensförhållanden vid införandet av de inom EG planerade informa-

tionssystemen för turism och resande. Specialstudierna förväntas bli avrapporterade under våren 1990.

Vad gäller produktutveckling har med relativt blygsamma medel drivits två projekt, Kungsvägen Oslo-Helsingfors, vars inventeringsarbete under fas 2 i stort avslutats, samt Østersjöprojektet, vilket bl. a. avhållit en konferens om Østersjö-turism i Visby. Genom Kungsvägen-projektet har etablerats ett samarbete mellan kommuner, institutioner etc längs vägen Oslo-Helsingfors. Projektet har bl. a. resulterat i att en inventering har gjorts av sevärdheter och en möjlighet har skapats för gemensam marknadsföring på tyska och engelska. Ett av resultaten i Østersjö-projektet är att man nu vill satsa på att marknadsföra Østersjön som mål för kryssningsfartyg.

Turistutskottet hade i maj ett möte med Nordiska rådets kommunikationsutskott, varvid diskuterades turistpolitiska frågor, bl. a. uppföljningen av det nya samarbetsprogrammet.

4.2 Projektverksamheten 1989

NMT lämnar budgetförslag inom ramen för anslagna medel för nordisk turistverksamhet samt ansvarar för projektverksamheten. Ministerrådet anvisade 11.784.000 DKK för NMTs verksamhet under 1989, varav 10.000.000 DKK till marknadsföringskampanjen i USA.

	Beviljat t. o. m. 88 (TDKK)	Beviljat 89 (TDKK)
Fritidsparker o. lekland	100	175
Samordning av turiststatistik	257	460
Undersökning av turistutgifter	158	250
Case-Bank för reselivsutbildning	90	90
Kungsvägen, steg II	45	130
Produktutveckling Østersjön	—	135
EG-frågor	50	210
Programarbete	50	15
Konferens om nytt turistprogram	100	206
Marknadsundersökning Japan	—	150
Förprojekt USA-kampanj	700	—
USA-kampanjen	—	10000

Projektverksamheten under året har, utöver vad som nämnts under avsnitt 4.1, i huvudsak inriktats på kunskapshöjande åtgärder — statistikprojekt, läromedel samt en undersökning om förutsättningar m. m. för fritidsparker/lekland.

5 Regionalt samarbete

Turismfrågorna är också mycket betydande inom ministerrådets regionalpolitiska samarbete. Stora satsningar görs på turism inom den gränsregionala verksamheten. Detta gäller såväl produktutveckling som information och marknadsföring. Turismen ses som en viktig faktor för sysselsättningen och näringslivsutvecklingen i de gränsregionala samarbetsområdena.

Som ett led i genomförandet av turistprogrammets målsättningar kommer möjligheterna till samordning mellan projekten i det gränsregionala samarbetet och det mer övergripande projektarbetet i NMT att undersökas.

Under 1989 tilldelades satsningar på turism i de 9 gränsregionala samarbetsområdena 2,5 miljoner DKK ur ministerrådets budget. För satsningarna redogörs mer utförligt i kapitlet om regionalpolitik.

6 Nordiska rådets rekommendationer

6.1 Meddelande om rekommendation nr 21/1989/t angående nordiskt turistprogram (B 93/t och A 856/t)

Rekommendationen har följande lydelse:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

- göra Nordiska ministerrådets turistutskott till en ämbetsmannakommitté, direkt underställd Nordiska ministerrådet,
- initiera ett arbete med att inom Norden sammanställa och samordna åldersgränsen barn/vuxen i offentliga kollektiva transportmedel,
- samordna turistprojekt i det nordiska regionala samarbetet och verka för att behoven av erfarenhetsutbyte blir tillgodosett,
- särskilt uppmärksamma turismens betydelse för väst- Norden,
- utifrån erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen, värdera hur man skall gå vidare med samlade och/eller samordnade insatser,
- utreda fördelarna vid administrativ samordning av de nordiska ländernas turistbyråer speciellt på de utomeuropeiska marknaderna,
- på alla nivåer verka för förstärkning och samordning av forskningen och utbildning inom turistsektorn,
- verka för att i ökad utsträckning överföra nationella medel till den nordiska budgeten, främst vad gäller aktiviteter utanför Norden.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

* Frågan angående omdanandet av turistutskottet till en ämbetsmannakommitté behandlas i samband med den totala översynen av ministerrådets arbetsformer som genomförs av MR/SAM. Slutligt ställningstagandet torde komma under 1990.

* Frågan om åldersgränsen barn/vuxen har anknytning till den diskussion

som sedan länge förts mellan ministerrådet och Nordiska rådet angående prissättningen på kollektiva transporter. Det kan konstateras att väsentligen samma svårigheter föreligger för ministerrådet vad gäller denna fråga som vad gäller ungdomsresekort, turistkort för ungdom o dyl, dvs att trafikutövarna själv ständigt sätter priserna på transporterna efter de företagsekonomiska kriterier som de är pålagda att iakttaga. Utsikterna att samordna åldersgränserna ter sig små, bl. a. av ekonomiska skäl, varför ministerrådet föreslår att denna punkt avskrivs ur rekommendationen.

- * Samordningen av turistprojekten i det regionala samarbetet, erfarenhet-sutbytet mellan turistsektorn och den regionalpolitiska sektorn samt uppmärksammandet av turismens betydelse för Västnorden är av ministerrådet prioriterade frågor i samband med genomförandet av turistprogrammet. Behovet av samverkan behandlades bl. a. vid en konferens angående turistprogrammet i september 1989 och det kommer att följas upp genom utökade kontakter mellan det för programmet ansvariga turistutskottet och samarbetsområdena. Vidare har turistfrågorna i Västnorden behandlats vid ett möte mellan turistutskottet och företrädare för turistfrågorna i Västnorden, varvid bl. a. diskuterades framtida projektverksamhet.
- * Vad beträffar att använda erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen i det vidare arbetet vill ministerrådet hävda, att så skett vad gäller marknadsföringskampanjen i USA. Arbetet i Tyskland har gett många nyttiga erfarenheter av så generell natur, att de torde vara tillämpliga i det fortsatta gemensamma marknadsföringsarbetet. Vad gäller kampanjen i USA kan nämnas, att den på ett liknande sätt skall utvärderas. Syftet med denna punkt torde vara uppnått, varför ministerrådet föreslår att den avskrivs ur rekommendationen.
- * Eventuell samordning av de nordiska ländernas turistbyråer är en fråga som utreds och beslutas i respektive land. Ministerrådet kommer att diskutera frågan vid de årliga mötena mellan turistutskottet och Nordiska turistrådet.
- * Ministerrådet instämmer i att det finns ett behov av förstärkning och samordning av forskning och utbildning inom turistsektorn. Behoven är stora. Troligen är det nödvändigt att starta på det nationella planet med en viss generell kompetensuppbyggnad för att med denna som plattform samverka nordiskt, bl. a. genom att förlägga specialutbildning på vissa ämnesområden till olika centra i Norden.
- * Överförandet av nationella medel till den nordiska budgeten har hittills ej varit en aktuell metod i ministerrådets turistprojekt. En viss samverkan har dock förekommit, främst i projekt avseende produktutveckling. Som exempel kan nämnas projektet "*Kungsvägen Oslo-Helsingfors*, där inventering och faktasamling till stor del utförts och bekostats av berörda kommuner och institutioner och där de nordiska medlen bekostat admi-

nistration och bearbetning av det insamlade materialet till en gemensam marknadsföring för bl. a. den tyska marknaden. Vidare kan framhållas ett antal projekt som genomförts med samfinansiering av NMT och NT, nu senast aktuellt i marknadsundersökningen i Japan som påbörjats 1989.

6.2 Meddelande om rekommendation nr 22/1989/t angående ökat samarbete inom turismen (B 93/t och A 856/t)

Rekommendationen har följande lydelse:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att:

- anta ett nordiskt turistprogram i enlighet med ministerrådets förslag B 93/t, och vad kommunikationsutskottet anfört,
- ministerrådet lämnar en årlig rapportering av programmet i sin verksamhetsberättelse, C1.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Turistministrarna antog den 11 maj 1989 det vid Nordiska rådets 37:e session framlagda förslaget om nordiskt turistprogram. Ministerrådet uppdrog därvid åt ministerrådets turistutskott att beakta de synpunkter på programmet som framlagts av rådet i rekommendation nr 21/1989 samt att rapportera årligen om programmet i C1. Ministerrådet anser därmed att syftet i rekommendation nr 22/1989 är uppfyllt och föreslår att den avskrivs.

Kapitel XVII

Finans- og økonomisektorn

1 Sammanfattning

Efter behandling på Nordiska rådets session i Stockholm 1989, faststillede ministerrådet en ny økonomisk handlingsplan "*Ett starkare Norden*". Planen løber åren 1989–1992.

Inom sektorn gennemføres flere af åtgærderne i handlingsplanen. Verksamheten har varit särskilt intensiv på kapitalmarknadsområdet. Ministerrådet har ställt som mål att avveckla resterende kapitalregleringar senast den 1 juli 1990 (tidpunkten gäller ej Island).

2 Det økonomiske læget i omværliden och i Norden

I det följande ges ett utdrag ur finansministrarnas gemensamma konjunkturrapport, som i november 1989 utkom för sjätte gången.

2.1 *Det internationella økonomiske læget*

Den igangværende konjunkturopgang, der startede i 1982, er en af de længste sammenhængende vækstperioder i nyere tid. De første år af opsvinget var karakteriseret af en forskelligartet udvikling i de syv største industrilande, med en høj vækst i USA, Japan og Canada, mens de store kontinentaleuropæiske lande havde en kun moderat fremgang. Siden 1988 har vækstraten været mere jævnt fordelt på de store lande.

De generelle vækstudsigter forekommer gode, men der er fortsat en række balanceproblemer i den internationale økonomi, der kan udløse negative påvirkninger af forløbet. Der kan her være tale om reaktioner på de finansielle markeder i form af rentestigninger og valutaforskydninger som reaktion på risikoen for en forstærket inflation, samt de vedvarende betalingsbalanceuligevægte, mellem såvel de store industrilande som mellem industrilandene og de gældstyngede u-lande.

Prisudviklingen i det forløbne år har yderligere været påvirket af den stigning i olie- og de øvrige råvarepriser, der fandt sted fra midten af 1987. Prisstigningerne var et resultat af den kraftige efterspørgselsstigning i de industrialiserede lande i de foregående år. Den svage afdæmpning i aktiviteten siden årsskiftet 1988/89 har, sammen med et forøget udbud, medført, at energipriserne i løbet af 1988 – og råvareprisstigningerne siden begyndelsen af indeværende år – har stabiliseret sig, eller er afløst af fald. Der udgår således ikke mere herfra impulser til en forstærket opgang i prisniveauet i industrilandene.

Beskæftigelsen i de industrialiserede lande er siden 1982 øget med ca. 9 pct. svarende til 29 millioner nye jobs. Samtidig er ledigheden nedbragt med ca. 2 pct.

Ledighedsfaldet har især været koncentreret om USA, Japan og England. I den øvrige del af Europa var ledighedsudviklingen frem til 1987 mindre tilfredsstillende med et gennemsnitligt niveau på ca. 10 pct. af arbejdsstyrken: Først fra dette tidspunkt faldt arbejdsløsheden i de kontinentaleuropæiske lande, således at denne i midten af indeværende år lå på knap 9 pct.

Det økonomisk-politiske mål for de industrialiserede lande er fortsat – indenfor en mellemfristet tidshorison – at tilvejebringe betingelserne for en ikke-inflationær vækst, der kan føre til en varig reduktion af arbejdsløsheden. Selv om udsigterne for de kommende år tegner forholdsvis lyse, er der stadig et klart behov for at få en bedre balance mellem penge- og finanspolitikken i en række lande, ikke mindst i USA.

Tabell: Nøkkeltall for internasjonal økonomi

Hovedtall for den økonomiske utvikling i de nordiske land

	1988	1989	1990
<i>Bruttonasjonalprodukt</i>	Prosentvis endring fra foregående år		
Danmark	-0,3	1,9	1,6
Finland	5,2	4,5	2,5
Island	-1,2	-2,2	-2,4
Norge	1,1	2,3	1,5
Sverige	2,5	2,0	1,3
Norden	2,1	2,5	1,7
<i>Konsumpriser</i>	Prosentvis endring fra foregående år		
Danmark	4,5	4,7	3,2
Finland	5,1	6,5	5,5
Island	25,4	21,3	16,0
Norge	6,7	4,6	4,0
Sverige	5,8	6,5	8,0
Norden	5,6	5,7	5,6
<i>Driftsbalansen</i>	I prosent av BNP		
Danmark	-1,7	-1,7	-1,3
Finland	-2,9	-3,9	-3,9
Island	-3,7	-2,0	-2,6
Norge	-4,0	1,6	2,0
Sverige	-1,3	-2,0	-2,5
Norden	-2,2	-1,6	-1,6
<i>Arbeidsløshet</i>	I prosent av arbeidsstyrken		
Danmark	8,6	9,3	9,4
Finland	4,5	3,4	3,4
Island	0,6	1,7	2,0
Norge	3,2	4,9 ¹	..
Sverige	1,6	1,3	1,4
Norden	4,1	4,3	4,2
<i>Den offentlige sektors finanssparing</i>	I prosent av BNP		
Danmark	0	0	0,5
Finland	0,9	2,1	2,1
Island	-2,8	-1,6	-0,8
Norge	3,0	1,1	0,4
Sverige	3,0	3,6	3,7
Norden	1,9	2,0	2,0

Kilde: De nordiske landenes nasjonale anslag.

¹ 1. halvår

2.2 *De nordiske lande*

Væksten i de nordiske lande under et har i de senere år ligget på en årsrate på ca. 2 1/4 pct. Denne vækstrate er fortsat ind i 1989. Dermed har aktivitetsudviklingen for Norden som helhed været svagere end i det øvrige Europa. Det tidligere omtalte konjunkturopsving i det kontinentale Europa fra begyndelsen af 1988 er dermed ikke slået generelt igennem i Norden.

Konjunkturtilbageslaget i Danmark og Norge i 1987 og 1988 – og i Norge ind i 1989 – har været kraftigt, og begge lande har oplevet en faldende indenlandsk efterspørgsel. Samtidig hermed var der en forholdsvis stærk opgang i eksporten. Underskuddet på betalingsbalancen i de to lande blev på denne baggrund reduceret, efter de store forringelser i de umiddelbart foregående år. Den forøgede eksport var dog ikke tilstrækkelig til i 1988 at hindre et fald i beskæftigelsen, og modsvarende en stigning i arbejdsløsheden. I Danmark og Norge synes udviklingen vendt i indeværende år, idet der er tegn på, at økonomien er ved at bevæge sig ind i en periode med fornyet, omend foreløbig moderat, vækst.

I Islands tilfælde er der tale om et konjunkturomsving i 1988, efter en kraftig vækst de foregående år. Dette har medført en faldende indenlandsk efterspørgsel og produktion. Afdæmpningen er fortsat ind i 1989.

I modsætning hertil har Sverige og Finland oplevet en forholdsvis stærk vækst i BNP i 1987 og 1988. Opgangen har været båret frem af den indenlandske forbrugs- og investeringsefterspørgsel, mens eksportudviklingen har været afdæmpet. Udviklingen har derfor været ledsaget af klare forringelser på betalingsbalancen. Samtidig har der været tale om betragtelige knaphedssituationer på arbejdsmarkedet, med tendenser til lønpres. I 1989 er aktivitetsvæksten afdæmpet lidt.

Der er sket en indsnævring i de seneste år i inflationsforskellen mellem de nordiske og de øvrige europæiske lande, men prisstigningstakten i Norden ligger fortsat i 1989 et stykke over gennemsnittet. I 1990 forudses den gennemsnitlige prisstigningstakt i Norden fortsat at være over gennemsnittet for de vesteuropæiske lande. Sverige, Finland og Island skønnes fortsat at ligge over gennemsnittet, mens modsvarende Norge og Danmark skønnes at ligge under.

Alle de nordiske lande har i de senere år haft underskud på betalingsbalancen. Den relativt høje aktivitet i Sverige og Finland i 1988 og fortsat ind i 1989 har medført en fortsat forværring af betalingsbalancen. I Norge blev betalingsbalancesituationen lidt forbedret i 1988. Denne udvikling er forstærket i indeværende år, hvor en fornyet kraftig opgang i eksporten og en forbedring af bytteforholdet, sammen med den nedgang i importen, der udgik fra de forøgede priser på olie m. v., medfører at betalingsbalancen i 1989, for første gang i 4 år, vil udvise overskud. I Danmark skete der en stabilisering af underskuddet fra 1988 til 1989.

I 1990 forudses en stabilisering af underskuddene i Finland, mens det

vokser noget i Sverige, først og fremmest som følge af en stigende rentebyrde som konsekvens af de forøgede udenlandske investeringer. Det norske overskud ventes øget, og det danske underskud falder noget.

Konjunkturafmatningen i Island har medført en mærkbar reduktion i betalingsbalanceunderskuddet fra 1987 til 1989.

Den gennemsnitlige beskæftigelse i Norden er kun steget lidt i de senere år. Størst fremgang er registreret i Sverige med en vækst på knap 1 1/2 pct. i 1988. I Danmark er der tale om svagt faldende beskæftigelse i såvel 1988 som 1989. I Norge faldt beskæftigelsen derimod kraftigt gennem 1988 og ind i 1989. For de sidstnævnte lande er arbejdsløsheden da også steget, mens den for Sverige og Finland er faldet svagt. For Norden under et er der tale om en stort set uændret arbejdsløshed i de senere år på ca. 4 1/2 pct.

Arbejdsløsheden i Norden ligger fortsat på under halvdelen af gennemsnittet for Vesteuropa, men der er en stor spredning på de enkelte lande, hvor Danmark har en arbejdsløshed på 9 1/2 pct. i 1989, der kun ligger svagt under det vesteuropæiske gennemsnit, mens Sverige har en åbent udvist arbejdsløshedsprocent på 1 1/2 pct. af arbejdsstyrken. For første gang i mange år er der nu tale om arbejdsløshed i Island. Arbejdsløshedsprocenten udgør i midten af året 1 3/4 pct., en stigning på over 1 pct. i løbet af godt et år. Den svagt aftagende vækst i Norden medfører, at der kun er udsigt til mindre ændringer i arbejdsløsheden i 1990.

3 Allmänt

Inom sektorn behandlas frågor gällande den ekonomiska politiken, härunder konjunkturfrågor, valuta- och kapitalmarknadsfrågor, internationella ekonomiska frågor och skattefrågor. Ett viktig inslag i sektorns verksamhet är de regelmässiga diskussioner om aktuella ekonomisk-politiska frågor, det internationella ekonomiska läget och de orienteringar om ländernas ekonomiska situation och ekonomiska politik som företas vid mötena med de nordiska finansministrarna. En betydande del av sektorns verksamhet avser ekonomisk handlingsplan. Den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning ("*Norden i växt*") har löpt i huvudsak åren 1985–1988. Under åren 1989–1992 kommer den ekonomiska handlingsplanen "*Ett starkare Norden*" att genomföras.

På det växelkurspolitiska området enades de nordiska länderna 1983 om en samarbets- och informationsordning. Överenskommelsen innebär att varje nordiskt land skall söka lämna information till övriga länder i Norden i så god tid som möjligt innan växelkursåtgärder vidtas. Dessutom ingår en serie andra insatser för att stärka det kontinuerliga informationsutbytet på detta område. Samarbetet har också tagit formen av ett avtal om kortsiktigt valutastöd mellan centralbankerna i Norden. Detta avtal ingicks redan 1962 och reviderades senast 1983.

När det gäller de nordiska ländernas synpunkter på de internationella

valutafrågorna sker sedan länge en fortlöpande koordination. Bakgrunden till denna samordning är att Norden har gemensam representation i såväl Internationella valutafondens (IMF) direktion som IMF:s policyskapande organ, den s.k. interimskommittén. Norden har likaledes gemensam representation vid Världsbanken.

Ett nära samarbete mellan de nordiska länderna äger också rum på det ekonomisk-politiska området inom samarbetsorganisationen OECD, såväl löpande mellan de permanenta delegationerna, som inför alla viktiga möten vid vilka länderna representeras från huvudstäderna.

Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik inrättades våren 1986. Kommittén är beredningsorgan för MR-Finans, och behandlar frågor inom hela finansministrarnas samarbetsområde. Kommittén är sammansatt av representanter för finansdepartementen i de nordiska länderna.

Andra permanenta nordiska organ inom den ekonomiska sektorn är:

Nordiska finansiella utskottet, som är sammansatt av representanter för finans/ekonomiministerierna och centralbankerna, svarar för valuta- och kapitalmarknadsfrågor. Utskottet svarar dessutom för den samordning av internationella monetära frågor som sker i anknytning till IMF:s verksamhet. De frågor utskottet behandlar på uppdrag av finansministrarna rapporteras direkt till dessa.

Nordiska ekonomiska forskningsrådet har till uppgift att medverka till att analyser och utredningar genomförs om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden.

Den nordiska konjunkturgruppen, som består av konjunkturexperter från departement och utredningsinstitut. Bl. a. sammanställer gruppen årligen den nordiska konjunkturrapporten.

Arbetsgruppen för statistik över kapitalrörelser i Norden fungerar som ett forum för överläggningar och informationsutbyte mellan berörd expertis och förbereder även de nordiska ländernas deltagande i motsvarande diskussioner i OECD.

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR) har som huvudsyfte att medverka till att tulladministrativa regler och rutiner i Norden är så enkla och ensartade som möjligt.

Vidare sker ett informellt samarbete mellan skatteexperter i de nordiska länderna.

Sektorn har under året varit ansvarig för följande rekommendationer:

45/1987/b Finansiering av det nordiska samarbetet,

3/1989/e Ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan 1989 – 1992

4 Verksamheten 1989

Vid Nordiska rådets session behandlades det inom sektorn utarbetade ministerrådsförslaget "Ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan 1989–1992". Nordiska rådet beslöt med stor majoritet att rekommendera att handlingsplanen fastställdes i enlighet med förslaget och rådets synpunkter.

I mars 1989 fastställde ministerrådet handlingsplanen, som omfattar flera sektorer av det nordiska samarbetet och har en sammanlagd budget på 250 MDKK. Handlingsplanen har publicerats i engelsk översättning.

I anknytning till förberedelserna av den ekonomiska handlingsplanen gjordes särskilda utredningsarbeten om flera frågor. Under året har publicerats rapporterna "*Jordbrukspolitiken i de nordiska länderna*" och "*Skatter och reformarbete i Norden år 1988*".

Flera av åtgärderna i handlingsplanen genomförs av sektor ekonomi och finans. Särskilt på kapitalmarknadsområdet har aktiviteten under året varit hög.

Det pågår ett kontinuerligt och tätt informellt samråd och informationsutbyte i kapitalmarknadsfrågor i en särskild arbetsgrupp. Denna grupp svarar också för utredningsarbete för att följa upp handlingsplanens åtgärder på kapitalmarknadsområdet.

Ministerrådet fattade i november 1989 beslut om att sätta som mål, att alla regleringar för kapitalrörelser över gränserna, skall vara avskaffade i de nordiska länderna senast den 1 juli 1990. Regler som motiveras av skattekontrollskäl eller statistikskäl, skall dock finnas kvar. Tidpunkten gäller inte Island pga Islands speciella ekonomiska struktur. Beslutet innebär att de nordiska länderna kommer att ha avskaffat sina valutaregleringar inom samma tidsfrist, som gäller för flertalet EG-länder.

Det pågår ett utredningsarbete för att följa upp handlingsplanens målsättningar om liberalisering av finansiella tjänster före utgången av 1992. En viktig del av arbetet gäller målet om fri etableringsrätt för finansiella institutioner. Utredningsarbetet omfattar också en analys av hinder för utväxling av finansiella tjänster över gränserna. Ministerrådet har i sin behandling av finansiella tjänster konstaterat att det området är en viktig del av samarbetet mellan EG och EFTA. Den fortsatta liberaliseringen av finansiella tjänster i berörda nordiska länder och EG/EFTA-överläggningarna måste ses i ett sammanhang och beslut om genomförandet kommer att fattas i ljuset av hur dessa överläggningar utvecklas.

Ett arbete har påbörjats för att följa upp handlingsplanens mål om att det bör arbetas mot en sammankoppling av de nordiska fondbörserna.

En arbetsgrupp för analyser och erfarenhetsutbyte om den offentliga sektorn inledde sin verksamhet i mitten av året. Arbetet omfattar, i enlighet med handlingsplanen, bl. a. efterfrågeförhållanden och kostnader för offentliga tjänster, nya styr- och finansieringsformer och metoder för att öka effektiviteten.

En arbetsgrupp för att följa upp handlingsplanens riktlinjer om näringslivsstöd har inrättats och beräknas inleda sitt arbete i början av år 1990. Gruppen skall utarbeta en analys av om utvecklingen av näringslivsstödet i de nordiska länderna överensstämmer med det som uttalats i handlingsplanen. Den skall vidare konkretisera den procedur för ministerrådets behandling av näringslivsstödsfrågor, som omtalas i handlingsplanen.

Mandat för en arbetsgrupp som skall följa upp den ekonomiska handlingsplanens målsättningar angående ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken har fastställts. Gruppen skall bl. a. föreslå riktlinjer för användandet av sådana styrmedel och komma med förslag till konkreta nordiska samarbetsprojekt. Gruppen är gemensam för finans- och miljösektorerna.

ÄK-Finans har under året behandlat flera ansökningar som gällt de särskilda medel om utredningar m. m. angående Norden och EG, som anvisas i handlingsplanen. Medel har beviljats för standardiseringssamarbete inom arbetsmiljöområdet, projektet den nordiska bolagsrätten och den europeiska integrationen, utredningsarbete på kapitalmarknadsområdet, samt för ett projekt om migration mellan Norden och det övriga Västeuropa.

En mycket viktig del av finansministrarnas samarbete, är diskussionerna om centrala ekonomiska politiska frågor. Under året har ministrarna vid flera tillfällen diskuterat utvecklingen inom EG, och därvid tagit upp fiskal harmonisering, skattekontrollfrågor i samband med liberaliseringen av kapitalrörelser samt planerna på ekonomisk och monetär union. Finansministrarna har i sina diskussioner vidare behandlat den internationella skuldproblematiken samt skattereformarbetet i nordiska länder. Härutöver har finansministrarna mer generellt diskuterat det internationella ekonomiska läget och ekonomisk-politiska frågor i anslutning till detta. Vidare har löpande orienterats om ekonomiskt läge och den ekonomiska politiken i respektive nordiskt land. I november 1989 lät finansministrarna för sjätte gången utge en nordisk konjunkturrapport. Denna årliga rapport har blivit ett etablerat inslag inom ramen för finansministrarnas samarbete.

Ministerrådet har under året gjort en utvärdering av den tidigare ekonomiska handlingsplanen "*Norden i växt*". Utvärderingsrapporten överlämnades till Nordiska rådet i november 1989.

Inom det Nordiska finansiella utskottet bedrevs det nordiska valutapolitiska samarbetet såsom tidigare. Ordförandeskapet övergick vid årsskiftet från Sverige till Finland.

Utskottet har i första hand behandlat frågor som rör Internationella valutafonden. De nordiska ländernas inställning till internationella monetära frågor har diskuterats och samordnats. (Sakinnehållet redovisas nedan.)

En annan viktig uppgift för utskottet har varit att behandla valuta- och kapitalmarknadsfrågorna i ljuset av den pågående europeiska integra-

tionsprocessen. Under 1989 har utskottet lämnat yttrande till ministerrådet i anknytning till det pågående utredningsarbetet.

Nordiskt agerande i internationella sammanhang

IMF

Det nordiska samarbetet i IMF-frågor fortsatte under oförändrade former. Inläggen, som hölls av representanter för de nordiska länderna vid interimskommitténs möten och vid fondens årsmöte, förbereddes gemensamt. Inläggen innehöll bl. a. följande ställningstaganden:

- Tillväxtperioden som pågår inom världsekonomin för sjunde året i följd fortsätter stödd av en särskilt välkommen förstärkning av tillväxten i Europa samtidigt som man har kunnat undgå en uppgång i inflationen. Men samtidigt har obalanserna i de största industriländernas utrikeshandel kvarstått, vilket medför framtida ökade risker. Det världsekonomiska läget gör det angeläget att få till stånd en effektivare internationell koordinering av den ekonomiska politiken än tidigare. Om detta inte lyckas, ökar risken för störningar på de finansiella marknaderna och för protektionistiska åtgärder.
- Förenata staternas ekonomiska politik befinner sig härvid i nyckelställning. Endast genom att strama åt finanspolitiken och dämpa den inhemska efterfrågan kan USA reducera sitt bytesbalansunderskott. Redan för närvarande kräver finansieringen av USA:s underskott omkring hälften av det globala sparande som kanaliseras via de internationella kapitalmarknaderna.
- Tillväxten i industriländerna har inte generellt fortplantats i u-länderna utan i många av dem har den ekonomiska situationen de facto förvärrats. Någon snabb lösning på u-ländernas skuldproblem står inte att finna. Vissa av de skuldsatta länderna drabbas också av den ökande protektionismen inom världshandeln, vilket begränsar exporten av u-ländernas produkter. Valutafonden måste även i fortsättningen – genom stöd till effektiva fondstödda anpassningsprogram – spela en central roll i hanteringen av skuldproblemen.
- Från nordisk sida uttalades stöd för den utvärdering av skuldsituationen som på våren 1989 ledde till den s. k. reviderade skuldstrategin och en förstärkt roll för fonden i densamma. Bakgrunden var det initiativ som USA:s finansminister Nicholas Brady presenterade i mars 1989. I det betonade man vikten av att lätta på debitorländernas skuldbörda samt att förse dessa med resurser för att omstrukturera ekonomin och uppnå varaktig ekonomisk tillväxt. I samsvar med det nya initiativet ändrade Internationella valutafonden riktlinjerna för sin utlåningspolitik och fattade principbeslut om en ökad finansieringsinsats. Medlemsländerna kan nu utnyttja viss fondfinansiering för att reducera ränte- och kapitalbeloppen på sina skulder.

- Det är viktigt att den pågående nionde översynen av medlemmarnas kapitalinsatser i IMF, som redan länge förberetts, med det snaraste genomförs. De nordiska länderna stödjer en betydande höjning för att stärka fondens resurser.
- Den ökande volymen betalningsdröjsmål till IMF är mycket oroande. De nordiska länderna stödjer därför den av fondledningen föreslagna ansatsen, att:

söka minska risken för tillkommande dröjsmål genom en mera noggrann prövning av nya IMF-stödda anpassningsprogram;

söka återställa relationerna med samarbetsvilliga låntagarländer inom ramen för en samarbetsansats;

söka finna ytterligare effektiva åtgärder att vidta mot länder som ej visar sig samarbetsvilliga.

OECD

Även inom OECD är det nordiska samarbetet väl utvecklat på det ekonomisk-politiska området och de olika OECD-mötena förbereds med nordiska samråd. Samordningen de nordiska länderna emellan är informellt, och gemensamma anföranden och dylikt förekommer normalt inte i detta samarbete.

De samordnade nordiska synpunkterna på de världsekonomiska frågorna sammanföll i stort med dem som uttryckts i IMF.

Enligt riktlinjer man dragit upp på de nordiska finansministermötena förbereddes och samordnades de åsikter som de nordiska länderna framförde i EPC (Economic Policy Committee) och på de årliga ministerrådsmötena. På ministerrådsmötet 1989 tog de nordiska länderna upp frågan om en mera förpliktande koordinering av strukturpolitiken i OECD-länderna. Det arbetas nu vidare med detta förslag.

Enligt ett finländskt initiativ har de nordiska länderna stött arbetet med att utarbeta siffermässiga översikter av medlemsländernas industrisubsidier, på samma sätt man redan förfarit med jordbruksstödet.

Enligt ett norskt initiativ har de nordiska länderna gemensamt kommit överens om att ge OECD en viktig roll i uppföljningen av det arbete Världskommissionen för miljö och utveckling har utfört. Detta arbete har intensifierats inom OECD under år 1989.

5 Valuta- och kapitalmarknadsfrågor

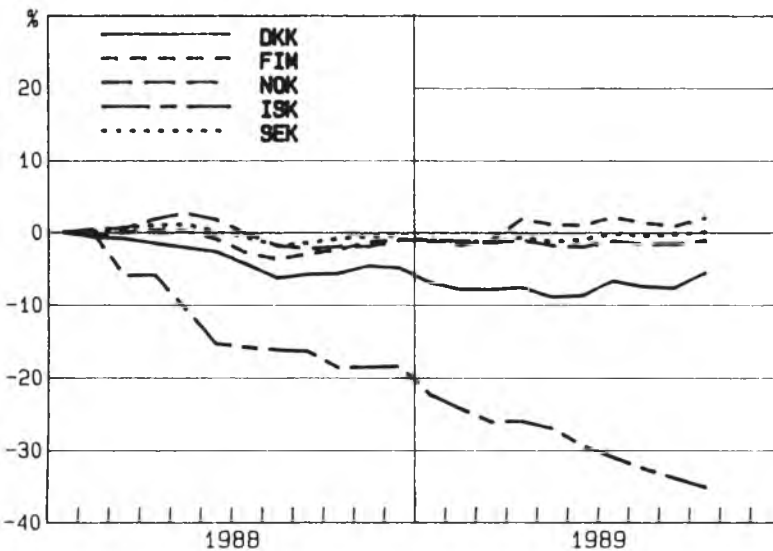
5.1 Utvecklingen på växelkursområdet i Norden

Under redovisningsperioden 15 oktober 1988 – 15 oktober 1989 har följande beslut fattats, dels avseende kursförändringar för de nordiska valu-

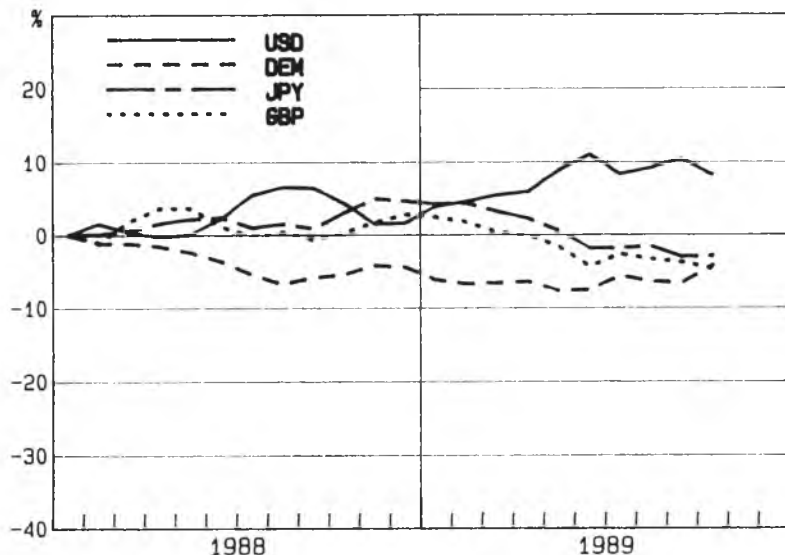
torna, dels angående viktiga tekniska ändringar i de kursarrangemang som tillämpas:

- Eftersom det inte skett någon växelkursjustering inom EMS-samarbetet är danska kronans centralkurs gentemot ECU oförändrat 7,85 kr/ECU. Den effektiva kronkursen, med basis 1980 = 100, har uppvisat ett fall från poängvärdet 91,2 till 91,0 under perioden oktober 1988 – oktober 1989.
- För den finska markens del utvidgades valutaindexstalets variationsområde från c. 4,5 procent till c. 6 procent den 30 november 1988. Mittpunkten förblev oförändrad. De nya gränserna för variationsområdet var 106,8 och 100,5
Den 17 mars 1989 höjdes markens externa värde med c. 4 procent. Den nya övre gränsen för valutaindexets variationsområde är 102,5 och den nedre gränsen 96,5.
- Den isländska kronen devalverades formellt tre gånger under redovisningsperioden, dvs 4,88% den 3 januari 1989, 2,5% den 7 februari 1989 och 1,5% den 10 maj 1989. Dessutom har den isländska kronans kurs depreciérats 2,2% från 15 februari till 3 mars och 11,1% från 19 maj till 17 oktober.
- Den norska växelkurspolitiken har inte ändrats under rapportperioden. Variationsområdet är oändrat 109,5 och 114,5. Det faktiska indexvärdet har varierat mellan 111,5 och 114,3.

PROCENTUELLA KURSÄNDRINGAR FÖR DE NORDISKA VALUTORNA GENTEMOT SDR

PROCENTUELLA KURSÄNDRINGAR FÖR VISSA
HUVUDVALUTOR GENTEMOT SDR

– Inte heller i Sverige har några ändringar i växelkurspolitiken vidtagits under den aktuella perioden. Valutaindex för den svenska kronan har varierat mellan 130,06 och 131,21.

I ovanstående diagram visas kursförändringarna för de nordiska valutorna och för vissa huvudvalutor gentemot den särskilda dragningsrätten, SDR. SDR är sammansatt av fastställda mängder av de fem huvudvalutorna (US-dollar, tyska mark, japanska yen, engelska pund och franska francs). Under redovisningsperioden har kursrörelserna för de nordiska valutorna i förhållande till SDR varit små.

5.2 Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar

Som nämnts, beslutade ministerrådet i november 1989, att sätta som mål att resterande regleringar i Norden för kapitalrörelser över gränserna skall vara avskaffade senast den 1 juli 1990. Regler som motiveras av skattekontroll eller statistikbehov skall dock vara kvar. Tidpunkten gäller inte Island, pga Islands speciella ekonomiska struktur.

I det följande redovisas de förändringar som ägt rum före nämnda beslut av ministerrådet.

- I Danmark har det inte skett några ändringar i valutaregleringen sedan oktober 1988 då de sista kvarvarande restriktionerna avvecklades.
- I Finland slopades den 1 juni 1989 tillståndskravet för direktinvesteringar i utlandet för de företag som bedriver finansierings- och försäkringsverksamhet.

Valutabestämmelserna om utländska portföljinvesteringar liberaliserades på olika punkter fr. o. m. den 1 september 1989. De viktigaste ändringarna gällde privatpersoners utländska investeringar och investeringar i utlandet av andra än företag inom finansieringssektorn. Av skattekontrollskäl träder dock besluten för privatpersoners vidkommande i kraft vid en tidpunkt som bestäms senare, dock senast den 1 juli 1990.

Köp av bostäder och fastigheter i utlandet befriades från beloppsbegränsning och tillståndspraxis. Detsamma gäller köp av utländska värdepapper, depositioner i utländska penninginrättningar samt köp av varor som blir kvar i utlandet. Förvärv av derivativa instrument (t. ex. optioner och futurer) från utlandet är tillåtna endast i riskgarderingssyfte. Valutaöverföringarna skall också i fortsättningen ske via valutabankerna.

Över ett års finanslån till valutautlåningar tilläts utan Finlands Banks tillstånd.

Privatpersoner får alltså ej uppta utländska lån, men företag, fränsett dem inom finansieringssektorn samt fastighetsbolag, får uppta utländska krediter på över ett år (tidigare gräns var fem år). Samtidigt befriades leverantörskrediterna vid import och förskotten för import från tillståndspraxis.

- I Island slopade man i juli 1989 den avgift på utländsk låntagning, som hade införts i juli 1987. Fr. o. m. den 1 januari 1989 liberaliserades i en viss grad reglerna gällande utländsk låntagning till att finansiera import, inhemsk produktion och leasing av maskiner liksom också möjligheten att utnyttja leverantörskrediter.
- I Norge blev det i december 1988 fritt för aktiebolag med ett aktiekapital större än 0,5 milj. kronor att ta upp långfristiga valutalån oavsett ändamål.

I februari 1989 ägde en ytterligare liberalisering rum då alla företag, oavsett storlek och näringsgren, gavs rätt att ta upp långfristiga valutalån. En förutsättning är att lånet används för investeringar i produktionskapital eller till köp av minst 10% av ett annat inhemskt företags aktiekapital.

Med verkan från och med den 9 maj 1989 tilläts inlåningar att fritt till utlåningar sälja inhemska börsnoterade, VPS-registrerade obligationer (denominerade i norska kronor), samt andelar i norska obligationsfonder. Försäljningen skall ske via norska mäklare.

Sedan juli 1989 får inlåningar fritt förvärva aktier/andelar i utländska värdepappersfonder förutsatt att dylika köp sker via en norsk mäklare. Samtidigt infördes även vissa lättnader i garantiföreskrifterna. En inlåning får nu utställa och mottaga kommersiell och finansiell garanti visavi en utlåning utan Norges Banks tillstånd.

Den norska regeringen har i den reviderade nationalbudgeten för 1989 gått in för en gradvis avveckling av valutaregleringen. Stortinget har senare anslutit sig till denna syn. En arbetsgrupp har tillsatts som skall utreda frågor i anslutning till skattekontroll och statistiktäckning vid avvecklingen av valutaregleringen.

- I Sverige avvecklades praktiskt taget alla återstående restriktioner på kapitalrörelserna per den 1 juli 1989. De regleringar, som upphörde då, gällde främst valutautlåningars köp av svenska räntebärande papper i svenska kronor, och motsvarande köp av valutainlåningar av räntebärande papper i utländsk valuta samt kortfristiga finansiella krediter.

Tidigare hade aktietransaktionerna över gränserna släppts fria.

Härefter kvarstår endast förbud – dock med vissa undantag – mot att hålla medel på konto i utlandet samt tills vidare mot att erlagga livförsäkringspremier till utlandet för mer än 3.000 kronor per år.

I övrigt gäller normalt krav på att betalning skall ske genom valutabank, att värdepapperstransaktioner med utlandet skall förmedlas av svensk valutabank eller fondkommissionär, samt att valutainlåningars innehav av utländska värdepapper skall deponeras hos ovannämnda institutioner.

6 Nordiska ekonomiska forskningsrådet

Forskningsrådets verksamhet består av anslagsgivning till forskningsprojekt runt om i Norden, vilka behandlar frågor av Nordiskt ekonomiskt intresse. Vidare har rådet beviljat anslag till sk workshops, vars syfte är att utveckla nya nordiska forskningsprojekt inom angelägna områden. Årets ekonomisk politiska seminarium hade titeln "*Ekonomisk integration, konsekvenser och betydelse för de Nordiska ekonomierna*". I rådets årsbok beskrivs pågående och avslutad forskning i rådets regi.

De av rådet högprioriterade forskningsområdena under 1989 var dels Norden och EG, dels produktivitetens utvecklingen inom tjänstesektorerna i de nordiska länderna.

Ett större nordiskt projekt kring produktivitetens utvecklingen inom den nordiska hälso- och sjukvården pågår. Resultaten från denna studie kan förväntas någon gång under 1990.

Området "Norden och EG" resulterade i ett stort antal ansökningar. Ett flertal projekt inom detta tema pågår och några projekt har påbörjats under 1989.

Rådet beslutade under 1989 att tilldela medel till workshops inom områdena: "*Ekonomiskt utnyttjande av gemensamma nordiska fiskebestånd*", "*Teknologi, strukturändring. En komparativ analys av integrationsprocesser i EG och Norden*", "*Workshop om kvinnor och ekonomi*" samt "*Workshop om finansiella marknader*".

Flera forskningsprojekt har under året slutrapporterats till rådet bl. a. ett större projekt kring lönebildningen i Norden.

Under året har en av rådet tillsatt planeringsgrupp diskuterat rådets framtida uppgifter och strategier mot bakgrund av hittills vunna erfarenheter. Gruppen har lagt förslag till nya verksamhetsområden.

Under 1989 fick rådet i uppdrag att utveckla ett treårigt program för skatteekonomisk forskning inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen. En särskild grupp fick i uppgift att förbereda arbetet med detta program och en större vetenskaplig workshop avhölls hösten 1989. Rådet kommer att påbörja den operativa delen av programmet under 1990.

Den 1 juli 1989 utgick mandatperioden för flertalet av rådets medlemmar och nya medlemmar har utnämnts för perioden 1 juli 1989 till den 30 juni 1992.

7 Nordiska rådets rekommendationer

7.1 Meddelande om rekommendation nr 45/1987/b om finansieringen av det nordiska samarbetet

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta alternativa former för finansieringen av det nordiska samarbetet, som säkrar detta växande samarbete tillräckliga resurser.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har inte under året haft frågan om alternativ finansiering av det nordiska samarbetet till behandling, utöver vad som framgår av *Ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan 1989–1992*. Som framgick i handlingsplanen och i förra årets meddelande på rekommendationen har ministerrådet gjort en grundlig värdering av frågan om alternativ finansiering av det nordiska samarbetet. Det finns betydande tekniska problem, inte minst på att Finland har en omsättningsskatt och inte en mervärdesskatt, med att införa en s. k. NOMS.

Värderingen från föregående år kvarstår, dvs att det inte är möjligt att ändra finansieringen så att den baseras på omsättningsavgiftssystemen. Ministerrådet avser därför inte för närvarande att föreslå någon förändring av formerna för finansieringen av det nordiska samarbetet. Ministerrådet anser därmed för sin del att syftet med rekommendationen så långt möjligt har tillgodosetts, och att rekommendationen kan avskrivas.

7.2 Meddelande om rekommendation nr 3/1989/e om Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan 1989–1992 (B 89/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å vedta og gjennomføre en ny nordisk økonomisk handlingsplan i samsvar med ministerrådsforslag B 89/e og Økonomisk utvalgs synspunkter, herunder særskilt at ministerrådet i forbindelse med handlingsplanen:

1. kartlegger i hvilken grad utviklingen i de nordiske lands person- og bedriftsbeskatningssystemer skiller seg vesentlig fra de øvrige OECD-land. Kartleggingsarbeidet bør danne grunnlaget for en analyse som belyser virkninger av eventuelle ulikheter
2. konkretiserer og spesifiserer hvordan myndighetene tar sikte på å medvirke for å tilrettelegge og kontrollere utviklingen av det nordiske gassamarbeidet
3. fastsetter konkrete tiltak med sikte på å øke muligheten for nordisk samarbeid på tjenestehandelens område
4. iverksetter tiltak som vil effektivisere arbeidet med å avvikle handelshindringer, herunder en rask vurdering av spørsmålet om å opprette en særlig ombudsmannsfunksjon for å intensivere arbeidet
5. å følge opp det samarbeid som allerede er innledet mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjoner med sikte på å utarbeide et nordisk system for eksportfinansiering, risikotagning og garantigivning
6. tar opp spørsmålet om subvensjonering av miljølån i den foreslåtte NIB-miljølåneordningen
7. foretar en grundig evaluering av "Norden i vekst" og en løpende evaluering av den nye planen slik at en senest innen 1991 kan få grunnlag til å vurdere hvordan disse to handlingsplaner best mulig kan følges opp, og vurdere spørsmålet om hensiktsmessigheten av rullende økonomiske handlingsplaner og en finansieringsreform for det nordiske samarbeide
8. foretager omprioriteringer i planen, således at turistkampagnen i USA, vejrradarprosjektet og den skattevidenskabelige forskning overføres til vurdering i de respektive sektorbudgetter og der i stedet satses på øget utbygning og langtidssikring af de nordiske forskerstipendier, Nordplus og Nordjobb."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Angående (1) om skattefrågor, önskar ministerrådet hänvisa till att flera åtgärder i eller med anknytning till handlingsplanen har den av Nordiska rådet önskade inriktningen. I handlingsplanen finns ett projekt om "*Skatter och avgifter och EG:s inre marknad*" och det ges vidare medel för skattevetenskaplig forskning genom Nordiska ekonomiska forskningsrådet. En rapport om "*Skatter och reformarbete i Norden år 1988*", som framtoogs under förberedelserna av handlingsplanen, har publicerats.

Angående (2) om gassamarbetet, hänvisas till ministerrådets meddelande om rek. nr 2/1989 om Samarbetsplan på energiområdet.

Angående (3) om tjänstehandel, påpekas att handlingsplanen innehåller flera betydelsefulla åtgärder på detta område. Det gäller finansiella tjänster, sammankoppling av de nordiska ländernas fondbörser, projektexport – genomförande av punktinsatser och särskilda insatser för miljöprojektexport (genom Nopef), samt turistkampanjen i USA. Ministerrådet

finner för sin del att behovet av åtgärder på tjänstehandels område är väl tillgodosett genom handlingsplanen.

Angående (4) om handelshinderarbetet, är det ministerrådets avsikt att göra en evaluering av detta viktiga arbete under 1990, och i anknytning härtill värdera medel – härunder en ombudsmannafunktion – för att effektivisera handelshinderarbetet. Ministerrådet är dock uppmärksam på att förutsättningarna för frågan om en nordisk ombudsman kan förändras genom uppföljningen av betänkandet från Nordiska rådets internationella kommitté.

Angående (5) om exportfinansiering, är ministerrådet som tidigare meddelat, positiv till ett närmare samarbete mellan exportkredit- och exportkreditgarantiinstituten, och följer de undersökningar som instituten gör.

Angående (6) om subventionering av NIB:s miljölåneordning, hänvisas till uttalandena från ministerrådet vid sessionen i Stockholm om att sådan subventionering skulle stå i strid med NIB:s syfte. Däremot är frågan om en riskkapitalordning för finansiering av miljöskyddsinvesteringar i Östländer (som inte är en subventionsordning) under beredning hos ministerrådet.

Angående (7) om evaluering av *"Norden i växt"* m. m., hänvisas till den rapport, *"Utvärdering av den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning "Norden i växt" 1985–1988"*, som överlämnades till Nordiska rådet i november 1989.

Angående (8) om omprioriteringar, avser ministerrådet att låta den nya ekonomiska handlingsplanen vara den sista handlingsplanen av detta slag. Ministerrådet avser att överföra projekt av mer långvarig karaktär från handlingsplanen till ordinarie budget, då handlingsplanen löper ut eller då handlingsplanens stöd till åtgärder reduceras. Det har mot den bakgrunden inte bedömts som ändamålsenligt att göra de önskade ändringarna i handlingsplanens budget resp. den ordinarie budgeten. Ministerrådet är dock uppmärksam på effekterna av att handlingsplanens stöd till vissa angelägna samarbetsaktiviteter upphör eller reduceras.

Nordiska ministerrådet fastställde den ekonomiska handlingsplanen den 20 mars 1989, efter noggrann värdering av Nordiska rådets synpunkter på ministerrådsförslaget till handlingsplan.

Ministerrådet anser, för sin del, att Nordiska rådets synpunkter på ministerrådsförslaget, antingen tillgodoses genom handlingsplanen och dess uppföljning, eller följs upp av ministerrådet utanför den ekonomiska handlingsplanens ramar, och att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel XVIII

Industripolitik

1 Sammanfattning

Industrin i Finland och i Sverige har under 1989 arbetat under i stort sett fullt kapacitetsutnyttjande. Med undantag för Island så har industrin i de nordiska länderna haft en god orderingång från exportmarknaderna. Kapacitetsproblem kombinerat med svag priskonkurrens har dock medfört lägre tillväxt, högre inflation och sämre externbalans för Norden som helhet i jämförelse med det övriga Västeuropa.

Industripolitiken i de nordiska länderna och inom ramen för det nordiska industripolitiska samarbetet har präglats av de nya krav som ställs på industrin och industripolitiken till följd av den snabba utvecklingen av den europeiska integrationsprocessen.

Som ett led i ansträngningarna att främja det nordiska näringslivets konkurrensförmåga och anpassning till den nya marknadssituationen i Europa har ministerrådet under det gångna året antagit två arbetsprogram; ett för att stärka det tekniskt-industriella samarbetet mellan Norden och det övriga Västeuropa samt ett för att främja ett ökat nordiskt inflytande i arbetet med att skapa nya tekniska standarder och kontrollordningar i Västeuropa.

Under 1989 hölls det första Nordiska Näringspolitiska Forumet med företrädare för företag, myndigheter, forskare och intresseorganisationer. Vid forumet diskuterades behov och möjligheter av att utnyttja den samlade nordiska hemmamarknaden för teknikupphandling på angelägna samhällsområden.

En dialog har inletts under året mellan ministerrådet och näringslivet angående möjligheter att förbättra konkurrenskraften hos "miljöindustrin" i de nordiska länderna mot bakgrund av de stora investeringsbehov som nu gör sig gällande i bland annat Östeuropa.

2 Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna

Industrin i de nordiska länderna har haft ett relativt gott år under 1989 till följd av en fortsatt god internationell konjunktur. Exportvolymerna har således varit goda, medan den nordiska industrins marknadsandelar har fortsatt att försämrats, främst till följd av det höga kostnadsläget. Det sistnämnda förhållandet illustreras även av utvecklingen av de nordiska ländernas externbalanser, där man kan avläsa gapet mellan inhemsk produktion och konsumtion, vilket tyder på otillräcklig konkurrensförmåga både på hemmaplan och på exportmarknaderna.

Vid en jämförelse mellan de nordiska länderna sammantaget och EG-

området kan noteras att Nordens samlade bytesbalansunderskott beräknas ha uppgått till omkring en och en halv procent av BNP under 1989, att jämföras med jämvikt för det samlade EG-området. Tillväxten i de nordiska ländernas ekonomier har varit omkring en procentenhet lägre än inom EG-området och prisstegringarna omkring en procent högre.

Den samlade industriproduktionen i de nordiska länderna beräknas öka med omkring tre procent 1989 i jämförelse med året innan. Endast Island har haft en fallande industriproduktion. Industrins investeringar har varit mycket livliga i Finland och Sverige. Danmark har haft en mer modest ökningstakt medan Norge haft ett markant fall i industrins investeringar. Det industriella kapacitetsutnyttjandet har varit hårt ansträngt i både Finland och Sverige.

Inom industripolitiken upptar den framtida gemensamma västeuropeiska marknaden det centrala intresset. Det gäller dels anpassning och modernisering av de industripolitiska regelverken för att möta kraven från näringsliv och EGs marknadsspelregler och dels insatser för att förbereda och stärka det egna näringslivet i den friare konkurrensen.

Förutom en allmän inriktning mot harmonisering och effektivisering av regelverken har under året de flesta nordiska länderna inlett en samlad översyn av standardiseringsarbetet, inklusive kontrollordningar. Insatser för att främja företagens anpassning har framförallt koncentrerats till stöd för tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete samt till metoder för att attrahera och fördela riskvilligt kapital för industriellt förnyelsearbete. Stor vikt har markerats från regeringarna när det gäller att effektivisera produktionen med hjälp av den nya tekniken och en effektivare näringslivsstruktur. Under året har även framkommit några uppmärksammade krav på selektiva industripolitiska insatser, vilket kan ses som fingervisare om de behov av strukturrationalisering som blir följden av den skärpta internationella konkurrensen.

3 Det nordiska samarbetet inom industrisektorn

3.1 Ministerrådet

Det nordiska samarbetet inom industrisektorn leds av ministerrådet i sammansättning av industriministrarna, vars arbete bereds av nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik.

I likhet med den nationella industripolitiken har ministerrådets insatser på det industriella området i stor utsträckning inriktats mot att identifiera samarbetsområden som kan förbättra konkurrenfförmågan hos näringslivet i de nordiska länderna genom att se på Norden som en gemensam bas för tekniska och industriella resurser.

Ministerrådet har som ett led i detta strävande beslutat om ett handlingsprogram för ökat tekniskt-industriellt samarbete mellan Norden och det övriga Västeuropa. Dessa insatser kommer att genomföras i nära

samarbete mellan nordiska industrifonden och de nationella forskningsfinansierande organen och har som främsta uppgift att höja kvaliteten på samfinansierade nordiska projekt genom att koppla dessa projekt till de stora västeuropeiska industriprojekten. En annan central uppgift blir att utveckla fondens roll som koordinator till de europeiska forskningsprojekten.

Ministerrådet har vidare antagit en rekommendation om förstärkta insatser för att påverka det västeuropeiska arbetet med att utarbeta de nya europastandarderna och tillhörande kontrollordningar. Förutsättningarna härför är goda då de nordiska länderna har en lång tradition av att värna arbetstagare och konsumenter. Även på provnings- och kontrollområdena har de nordiska länderna ett gediget kunnande och lång erfarenhet av samarbete över landgränserna. Ministerrådets insatser syftar till att stimulera till ett ökat deltagande från de nordiska länderna i det kommittéarbete som sker i de västeuropeiska fackorganen på områdena samt till att sådant arbete kan förläggas till de nordiska länderna. Avsikten härmed är att nå en större påverkan i den praktiska utformningen av de nya europastandarderna.

Ett arbete har utförts under året med att analysera det statliga stödet till industrin på samnordisk basis. Med denna information kan behoven av eventuell anpassning till västeuropeiska normer lättare identifieras. En diskussion har startat rörande företagets behov av kvalificerad ledarskapsutbildning på högsta internationella nivå. Vidare har en dialog med näringslivet inletts under året som avser att utröna om ett närmare nordiskt samarbete kan stärka konkurrenskraften hos den nordiska "miljöindustrin". I första hand är det tänkt att pröva nya samverkansformer när det gäller att leverera miljöteknologi till Östeuropa. I detta arbete lägger ministerrådet vikt på att få en samverkan till stånd mellan å ena sidan näringslivet och å andra sidan de nordiska "näringslivsinstitutionerna"; det vill säga industrifonden, investeringsbanken, projektexportfonden, nordtest och utvecklingsfonden.

För första gången arrangerades under året ett Nordiskt Näringspolitiskt Forum. Temat för forumet var att finna former för att utnyttja den nordiska hemmamarknaden när det gäller att ta fram ny teknik på angelägna samhällsområden; exempelvis inom miljövard och kommunikationer. Forumets konklusioner kommer att utvecklas av nordiska industrifonden inom ramen för det nordiska industriella centret.

3.2 Institutionerna

3.2.1 Nordiska industrifonden

Nordiska industrifondens huvuduppgift är att ge stöd till företagssamarbete över gränserna i Norden rörande tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete.

Nordiska industrifonden har under 1989 haft till disposition för stöd till

tekniskt-industriella utvecklingsprojekt cirka 120 miljoner NOK. Detta är en ökning jämfört med 1988 med omkring 9 procent.

Ett stort arbete har under året lagts ned på att ge innehåll åt de programområden som angetts av ministerrådet för det nordiska industriella centret. Aktivitetsförändringen har framförallt återspeglat en ökad satsning på initiering av forskningsprogram och projekt. Förberedelserna och genomförandet av det första Nordiska Näringspolitiska Forumet är ett annat exempel på förverkligandet av centertanken (se närmare 3.1).

Till följd av initieringsverksamheten har fonden koncentrerat sina insatser till följande programområden;

- Datahandlingsplanen,
- Bioteknologiprogrammet,
- Materialteknikprogrammet, och
- Miljöteknikprogrammet.

Inom bioteknikprogrammet har aktiviteter startat inom följande områden: Protein Engineering, Bioprocess Engineering, Termofila och psykrofila mikroorganismer, Livsmedelsbioteknik samt Växtcellsbioteknik. Ett stort intresse för programmet har noterats från både nordiskt och europeiskt håll.

Inom materialteknikprogrammet har aktiviteter startat inom följande områden: Avancerad keramik, Högpresterande kompositer, Modellering, Materialers och konstruktioners långtidsegenskaper samt Nya metoder för fogning och ytbehandling.

Miljöteknikprogrammet har succesivt kommit igång under året med ett aktivt stöd från näringslivet. Programmet knyter an till fondens övriga satsningsområden; det vill säga bioteknik- och materialteknikprogrammen samt till vissa västeuropeiska industriprojekt.

En viktig effekt av initieringsverksamheten är en klart högre kvalitet på de inkomna ansökningarna. Dessutom medför det större uppmärksamhet kring fondens aktiviteter vilket i sin tur medför ett ökat antal ansökningar.

I syfte att stärka fondens stöd till standardiseringsprojekt har fonden under året tillsatt ett rådgivande grupp för dessa frågor. Gruppen har föreslagit en strategi på området som bland annat prioriterar projekt som skall harmonisera nordiska standarder till EG-standarder.

Datahandlingsplanen utlöpte 1989. Preliminära erfarenheter av arbetet med planen presenterades i samband med den extra råds-sessionen.

Fonden har vidare administrerat det i avsnitt 3.1 angivna handlingsprogrammet för ökat tekniskt-industriellt samarbete mellan Norden och det övriga Västeuropa.

Det kan slutligen framhållas att fonden erhållit nya stadgar, som ersätter tidigare stadgar och föreskrifter.

Syftet med de nya stadgarna var dels att reflektera de nya uppgifter som pålagts fonden som ett nordiskt industriellt center och dels en anpassning och modernisering till vad som gäller för nordiska institutioner.

För närmare upplysningar om fondens verksamhet hänvisas till fondens kommande årsberättelse för 1989.

3.2.2 *Nordtest*

Nordtest är ett nordiskt organ för att främja utvecklingen inom teknisk provning och kontroll.

Nordtest's budget för 1989 uppgick till närmare 8 miljoner FIM. 56 nya projekt startades under året och 52 nya Nordtest-metoder utarbetades. Det totala antalet Nordtest-metoder uppgick vid årets slut till närmare 900.

Nordtest's verksamhet utvärderades av Nordiska rådets budget- och kontrollutskott under 1988 och rapporten presenterades till råds-session 1989. Nordtest har under året på eget initiativ reviderat sitt målsättningsdokument. Nordtest's verksamhet har vidare haft en framträdande plats i ministerrådets rapport "Strategi för nordiskt samarbete om tekniska krav och kontrollordningar". Verksamheten under året har följt den plan som fastställts i Långtidsplan för Nordtest 1989–1993.

Utveckling och registrering av provningsmetoder har fortsatt varit Nordtest's största aktivitetsområde. Påverkan på det europeiska arbetet har intensifierats under året genom projekt för framtagning av nordiskt underlag samt genom ökat stöd till nordiskt deltagande i det västeuropeiska samarbetet. Ett tidigare avtal om ömsesidigt erkännande av certifiering av provningspersonal för så kallad oförstörande provning med Förbundsrepubliken Tyskland har under året förhandlats om liknande avtal med Frankrike, Storbritannien och Schweiz. Ansträngningar har gjorts för att driva på arbetet med kvalitetssäkring av laboratorieverksamhet och certifiering av provningspersonal – två mycket viktiga områden när det gäller det framtida arbetet i Europa med att skapa ett tillitskapande kontrollsystem för de nya europastandarderna. Nordtest har varit en pådrivare i ambitionerna att skapa ett europeiskt samarbetsorgan på provningsområdet – med arbetsnamnet EUROLAB. Slutligen har Nordtest ökat sin ambition på informationsområdet genom att införa nya rutiner när det gäller såväl information från det västeuropeiska harmoniseringsarbetet som från Nordtest till berörda fackgrupper.

För närmare information om Nordtest hänvisas till institutionens kommande årsberättelse för 1989 samt till Långtidsplan 1989–1993 och Måldokument. Fortlöpande information ges via nyhetsbrevet Nordtest-info.

3.2.3 *Nordex*

Nordex är ett nordiskt samarbetsorgan för de offentliga tillsynsmyndigheter som förvaltar speciallagstiftning om brandfarliga och explosiva varor.)

Nordex har under 1989 hållit ett möte. Vid detta möte företogs bland annat en samlad kartläggning av regelverksarbetet på brand- och explosionsområdet i de nordiska länderna.

På grund av att man i de nordiska länderna var i gång med att införa ett förbud mot användningen av halon som släckningsmedel av miljöskäl diskuterades behovet av gemensamt förhållningssätt och alternativa metoder.

Nordex har också behandlat ministerrådets rapport om strategi för nordiskt samarbete om tekniska krav och kontrollordningar (se även 3.1) och därvid bland annat framhållit önskvärdheten av nordisk samordning och behovet av närmare kontakter med närliggande nordiska organ; i första hand med Nordtest.

3.3 Projekt

Ministerrådet har under 1989 ur industrisektorna projektmedel beviljat stöd till följande projekt:

- fortsättning av det geologiska kartläggningsarbetet av Mittnorden med 350.000 DKK
- arrangerande av ett seminarium i egen regi under rubriken "Nya marknadsutmaningar för miljöindustrin – kan ett närmare nordiskt samarbete stärka konkurrenskraften?" med 50.000 DKK
- standardisering på tryckkärlsområdet i regi av nordiska gruppen för stålbestämmelser med 100.000 DKK
- utredningsarbete i samband med översynsarbete av Nordtest med 75.000 DKK
- produktion av en gemensam informationsbroschyr för näringslivets behov av de nordiska "näringslivsinstitutionerna" (investeringsbanken, industrifonden, projektexportfonden, utvecklingsfonden och Nordtest) med 75.000 DKK

4 Nordiska rådets yttrande och rekommendation

4.1 Nordiska rådets yttrande

Nordiska rådet har genom budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter för 1988 (avsnitt II Verksamheten inom provning och standardisering vid Nordtest och Nordisk Industrifond) hemställt till Nordiska ministerrådet "att ministerrådet beaktar de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits."

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande:

Av ministerrådets ovannämnda berättelse framgår att ett omfattande utredningsarbete ägt rum under 1989 med syftet att finna ett underlag för ställningstaganden om tekniska krav (standardisering) och kontrollordningar som utskottet anbefallt. Vidare framgår att ministerrådet beslutat anta en rekommendation till bland andra Nordtest och Nordiska? industrifonden som är baserat på detta utredningsarbete. Utredningsarbetet

med remissvar och ministerrådets rekommendation har översänts till utskottet. Därutöver framgår det av redogörelserna från Nordtest och Nordiska industrifonden att dessa institutioner vidtagit egna åtgärder med anledning av utskottets uppmaningar, bland annat inrättandet av en rådgivande grupp i standardiseringsfrågor vid nordiska industrifonden.

4.2 Meddelande om Nordiska rådets rekommendation

4.2.1 Meddelande om rekommendation nr 42/1989/e om en utvecklingsplan för Nordisk industrifond (A 898/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udarbejde en langsigtet udviklingsplan for den nordiske industrifond med det formål at øge fondens muligheder for at støtte nordiske virksomheders deltagelse i og påvirkning af det teknologiske samarbejde i Europa.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som framgår av detta kapitel har nordiska industrifonden på uppdrag av ministerrådet under 1989 utarbetat en plan för stödinsatser för ett ökat nordiskt deltagande i de tekniska F&U-projekten i Västeuropa. Rapporten ”*Ökat teknisktindustriellt samarbete mellan Norden och det övriga Västeuropa*”, Nordisk Industrifond Information Nr 6/1989, har översänts till ministerrådet. Förslagsdelen har inarbetats i ministerrådets arbetsprogram Norden i Europa 1989–1992. Finansieringen av insatserna under 1990 har säkrats genom en ökning av fondens ordinarie medel med NOK 5 miljoner. För de följande åren har ministerrådet anmodat fonden om att i sin anslagsframställan för 1991 ytterligare konkretisera de aktiviteter som planeras bli genomförda under dessa år samt att ange specificerade personella och ekonomiska resursbehov för dessa aktiviteter.

Kapitel XIX

Energipolitikk

1 Sammenfatning

Den nordiske samarbeidsplan på energiområdet for perioden 1989–1992 behandler fire hovedområder for det energipolitiske samarbeid i Norden. Disse er energi og miljø, nordisk energimarked, forskning og utvikling samt energiøkonomisering. De øvrige samarbeidsområder er pr. idag Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål (NKA) samt elsamarbeidet inkl. Nordel.

I samarbeidsplanen tas hensyn til finansministrenes handlingsplan for økonomisk utvikling og full sysselsetting. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling har i rapporten "Vår felles framtid" bl. a. pekt på hvor viktig det er med internasjonal stillingtagen i miljø- og energispørsmål. Målsettingene som det redegjøres for i rapporten er tillagt stor viktighet i den foreliggende samarbeidsplanen.

Energiministrene besluttet i 1989 å løfte NKA ut av det fellesnordiske budsjettet. Ministerrådet har anbefalt at de frigitte midler brukes til en effektiv satsning på energi- og miljøområdet.

Det nordiske samarbeidet har bl. a. ledet til at landene arbeider mot flere felles mål innenfor energiområdet som f. eks. en pålitelig energitilførsel, øket energibesparing, samt krav om sikkerhet og omsorg for miljøet ved anvendelse av all energiteknikk. I planen tas høyde for bl. a. Nordisk Råds uttalelse om et intensivert nordisk samarbeid på naturgassområdet. Verdien av informasjonsutveksling gjennom kontakter og samarbeid er også viktige elementer i det nordiske arbeidet.

Ett av formålene med det nordiske samarbeidet er å spre informasjon om forskjellige aktiviteter innenfor energiområdet. Informasjon har vært ett viktig innslag i det nordiske energipolitiske samarbeidet siden starten av dette. Det påhviler de respektive faggruppene å spre informasjon om gruppens arbeid.

Når det gjelder de fire hovedområder framholder energiministrene følgende:

Innenfor energi- og miljøgruppen skal man især være oppmerksom på Verdenskommisjonen for miljø og utviklings rekommandasjoner i nordisk sammenheng, hvilket bl. a. innebærer at miljøspørsmålene skal integreres i energisektoren på et tidlig stadium.

Innenfor nordisk energimarked understrekes dels energiplanleggingen samt informasjonsutvekslingen og samarbeidet om nasjonale energiplaner, dels energiproduksjonens miljøaspekter og informasjon m. m. om energi- og miljøaspekter. Energiministrene vil løpende følge utviklingen på olje- og gassområdene.

Innenfor forskning og utvikling skal det først og fremst satses på å utvide samarbeidet mellom nordiske forskere. Det skjer ved å styrke basiskompetansen innenfor områdene oljegeologi, fjernvarme, faste brensler og bioenergi. Programmet finansieres direkte gjennom nasjonale bidrag.

Innenfor energiøkonomiseringsområdet fremholdes især fortsatt arbeid innenfor transportområdet samt utdannelsens og informasjonens betydning for forbedrede økonomiseringsinnsatser. Videre bør prosjektet "Energiøkonomisering innenfor industrien" lede til oppfølgingstiltak på økonomiseringsområdet.

Den nordiske energi- og miljøgruppe presenterte sin rapport "*Energi og miljø i Norden – på väg mot en bärkraftig utveckling?*" i juni 1989. Videre har den nordiske gassinformasjonsgruppe på vegne av energiministrene utarbeidet rapporten "*Et integrert gassmarked i Norden*" for å belyse hensiktsmessigheten av og betingelsene for at det i perioden frem til 2010 lar seg gjøre å etablere et integrert gassmarked i Norden.

2 Sektorens struktur m.v.

Det energipolitiske samarbeid ivaretas av ministerrådet og energiministrens embetsmannskomiteé. Under embetsmannskomiteéen er følgende faggrupper etablert:

- Energimarked
- Energi og miljø
- Energiøkonomisering
- Energiforskning

Innen sektoren er det forøvrig etablert en informasjonsgruppe for gass, en oljemarkedsgruppe samt Nordisk kontaktgruppe for olje- og gasspørsmål i Nord. En arbeidsgruppe for olje- og gass i Vestnorden har organisert seminarer om olje- og gassproblemstillinger i relasjon til Grønland, Færøene og Island. Ministerrådet har videre en avtale med Nordel om informasjon om el-samarbeidet i Norden. Når det gjelder atomenergispørsmål, har arbeidet skjedd gjennom Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA).

Besluttende organ innenfor energiområdet er energiministrene.

Sektoren har vært ansvarlig for arbeidet med følgende rådsrekommendasjoner:

- 30/1988/e Nordisk samarbeid om utnyttelse av naturgass (A 777/e)
- 32/1988/e Avvikling av kjernekraft (A 788/e)
- 2/1989/e Samarbeidsplan på energiområdet (B 88/e)

3 Virksomheten 1989

3.1 *Naturgass*

Til belysning av naturgassens rolle som energikilde lot energiministrene utarbeide en rapport "*Et integrert gassmarked i Norden*". Rapporten ble presentert den 2. mars 1989 under Nordisk Råds sesjon i Stockholm.

Gassinformasjonsgruppen har også i 1989 avholdt to ordinære møter i henholdsvis København og Helsingfors.

3.2 *Olje- og gassarbeidet i Vestnorden*

Det ble også i den nye samarbeidsplanen på energiområdet for perioden 1989–1992 foreslått å gjøre olje- og gassarbeidet i Vestnorden permanent for perioden.

Det 3. seminar om energi i Vestnorden ble avholdt i Nuuk den 30.-31. mai 1989. Det behandlet energiressursene i Vestnorden, herunder spesielt vannkraftpotensiale og hydrokarboner. Seminaret behandlet bl. a. også spørsmål vedrørende de økonomiske overveielser samt de miljømessige aspekter ved vannkraftutbygning i Vestnorden, herunder også de norske og svenske konsesjonssystemer. Et annet tema som ble grundig behandlet var de geologiske og miljømessige aspekter i forbindelse med forundersøkelser og etterforskning etter olje og naturgass i arktiske områder.

3.3 *Oljemarknad*

Informasjonsgruppen for oljemarknadsfrågor (oljemarknadsgruppen) är ett forum för ömsesidig information mellan oljeindustrin och berörda myndigheter i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Myndigheterna har formellt status som observatörer i gruppen.

Gruppen bildades på försök år 1987. Efter en tvåårig försöksperiod har gruppen i oktober 1989 beslutat att fortsätta sin verksamhet med ungefär nuvarande ambitionsnivå.

Arbetet i gruppen är inriktat på att kartlägga och diskutera gällande och planerade miljökrav på oljeprodukter och produktionsanläggningar i Norden. Därtill skall gruppen följa utvecklingen på oljemarknaden i Norden.

Under 1989 har två möten hållits. Därvid har främst diskuterats konsekvenserna av skärpta miljökrav på oljeprodukter – främst beträffande svavel – på oljehandeln i Norden, samt tänkbare effekter av ytterligare skärpningar av miljökraven samt av miljögifter.

Utöver nämnda aktiviteter har gruppens sekreterare också deltagit i övriga fackgrupper med anknytning till oljeområdet, främst Energi- och miljögruppen samt den ad hoc-grupp för sårbarhets- och beredskapsfrågor som arbetade under sommaren/hösten 1989.

3.4 *Energimarknader och energiplanering*

Gruppen for energimarknadsfrågor samarbeitar og utbyter informasjon betråffande de nordiske energimarknaderna og energiplaneringen. Viktige områden år bl. a. miljøaspekter, metodfrågor og utbildning i anslutning till energiplaneringen samt effektene av priser, skatter og avgifter på ulike energislag. Energimarknadsgruppen, som före år 1989 hette energiplaneringsgruppen, hade 4 møtene år 1989.

Tre seminarier organiserades av energimarknadsgruppen. En utredning om energiskatter og -avgifter presenterades vid ett nordiskt seminarium i februar. Måjligheter till en miljøanpassad lokal energiplanering i Norden diskuteredes vid ett annat seminarium i april. I desember diskuteredes frågor med anknytning till naturgassmarknader i Norden vid ett nordiskt seminarium på Göteborgs universitet.

Två betydande utredningsprojeckt med anknytning till miljøfrågor pågår. Det ena år ett treårsprojeckt om måjligheter att undvika energisystemets negative miljøeffekter og om kostnadsbilden vid ulike nivåer i miljøskyddsarbeidet. Projecktet baserer sig på delutredninger som utføres av forskargrupper i de ulike nordiske lånderna. Arbeidet koordineres av Lunds universitet i Sverige. Det andra arbeitar med en kartlågning og utvekkling av verktøy, metoder og modeller for værdering av energisektorens miljøpåverkan. Ansvarigt for dette projeckt år Forskningscenter Risø i Danmark.

Ett projeckt angående elbesparingsmåjligheterna vid planering av elforsørjningssystemet har genomført av Statens Tekniske Forskningscentral (VTT) i Finland. Temaplan AB i Sverige har slutført ett energisystemstudie av en integrerad nordisk energimarknad. Preliminåre resultat presenterades vid de nordiske sparbankernas seminarium i Tromsø i maj.

Energimarknadsgruppen har under året samarbeidet med energiekonomiseringsgruppen og gruppen for energi og miljø. Dette samarbeide fortsåtter. Som ett samarbeidsprojeckt kan nåmnas seminariet om energiekonomiseringen som finansierats av energiekonomiseringsgruppen.

3.5 *Energiforskning*

I oktober 1985 vedtok de nordiske energiministrene å sette i gang ett omfattende nordisk energiforskningsprogram. Innenfor rammen av det nordiske samarbeidet var programmets hovedtanke å bygge opp kompetanse innenfor energiområdet ved de nasjonale høyskole- og universitetsmiljøer. Ved nordisk satsing mente man å oppnå et større og bredere faglig miljø samt at man kunne supplere hverandre. Programmet startet i 1986 på ulike interesseområder: Bioenergi, Fast Brensel, Fjernvarme, Oljegeologi og Oljeteknologi.

Programmet finansieres ved nasjonale midler og totalrammen i 1989 var på 15.8 mill. DKK. Innenfor programmet er det totalt ansatt 39 personer, hvorav 13 forskningsprofessorer og forskningssjefer og 26 stipendiater. I

tråd med programmets intensjoner har professorene og forskningssjefene betydelig kontakt med alle de nordiske miljøer innen sitt fagfelt, og det er også avholdt en rekke større og mindre kurs, seminarer, symposier og konferanser.

Som ledd i programmets informasjonsdel utgis også forskjellige energifaglige publikasjoner samt et eget nyhetsbrev ("ORKA") for det samlede programmet.

Nordisk Industrifond har i løpet av 1988/89 bevilget 2,05 mill. DKK til forskjellige prosjekter innen Det Nordiske Energiforsknings samarbeidet.

På bakgrunn av den evaluering som ble foretatt av programmet i 1988 besluttet energiministrene at programmet skal opprettholdes i sin nåværende form ut 1990. Energiministrene har ellers fattet et prinsippvedtak om å fortsette energiforskningsvirksomheten for en ny fireårsperiode, dvs ut 1994. Omfanget av det nordiske programmet vil bli utvidet med ett fagprogram og budsjettrammen øket til 20 mill. NOK. De nye fagprogrammene blir: Bioenergi, Fast Brensel, Fjernvarme, Petroleumsteknologi, Avansert el. produksjonsteknologi – særlig brenselceller og Energi og samfunn.

Dir. Jan Magnusson, Statens Energiverk, Sverige har vært Energiforskningsutvalgets formann og sekretariatsfunksjonen har vært ivaretatt av Senter for forskningsoppdrag (SEFO), i Norge.

3.6 Energi och miljö

Energi- og miljøgruppens arbeid har under år 1989 till stor del upptagits av utarbejandet av rapporten "*Energi och miljö i Norden – på väg mot en bärkraftig utveckling?*" Rapporten, som godkändes av gruppen i maj 1989, publicerades i månadsskiftet augusti/september.

Vid energiministrarnas möte i Jyväskylä i juni 1989 framlades förslag till fortsatte åtgärder i Norden mot bakgrund av gruppens rapport. Förslagen godkändes av ministrarna och nu arbetar gruppen med genomförandet av förslagen.

Energi- og miljøgruppen har under året haft sex protokollförda sammanträden.

3.7 Energiøkonomisering

3.7.1 Seminarer

"Skandinavisk konference om energi og miljø i vaskeribranchen"

I oktober 1988 afholdtes en konference med denne titel i Tåstrup ved København. Dansk Vaskeriteknisk Forening forestod de praktiske arrangementer. Konferencen tiltrak ialt ca. 120 deltagere fra alle de nordiske lande. Der er siden offentliggjort en rapport med alle konferenceindlægge- ne. Rapporten søges distribueret via brancheforeningerne i Norden.

"Feedback information on household energy consumption"

I november 1988 afholdtes et seminar om effekterne af bedre udformede energiregninger i Oslo med ca. 40 deltagere – primært fra elværker i Norden. Seminaret var baseret på et tidligere udført studie af amerikanske erfaringer og hidtidig nordisk praksis. Dette projekt fortsattes i 1989 med et konkret forsøg i Oslo og Helsinki.

"Energiværkernes rolle i energiøkonomiseringsarbejdet"

I oktober 1989 afholdtes et seminar om energiværkernes rolle i energiøkonomiseringsarbejdet i Oslo. Hertil var bl. a. indbudt amerikanske forskere, som formidlede de omfattende erfaringer der er opnået i USA med den type aktiviteter.

3.7.2 Andre aktiviteter

Energiøkonomiseringsgruppen fortsatte i 1988 dens mangeårige arbejde med energiøkonomisering i industrien ved et fællesnordisk projekt hvor en række virksomheder i fødevarerbranchen blev gennemgået for mulige energibesparelser. Resultaterne er offentliggjort i ialt 9 rapporter. I 1989 søgtes undersøgelserne fulgt op med udnyttelse af de påpegede potentialer. Samtidig søgtes resultaterne fra undersøgelserne spredt gennem brancheblade mv. I 1990 foreslåes arbejdet videreført med introduktion og afprøvning i praksis af en ny optimeringsmetode – den såkaldte pinch point teknik – som skulle gøre det muligt at identificere og udnytte meget større potentialer end hidtidige optimeringsmetoder har kunnet.

En tidligere annonceret undersøgelse af mærkningsordninger for elektriske husholdningsapparater og de til grund liggende måleregler blev igangsat i 1989. Resultaterne kan muligvis danne grundlag for et videre arbejde for en eventuel fællesnordisk ordning. Det vil der blive arbejdet videre med i 1990.

I 1989 gennemførtes to projekter med relation til boligopvarmning. Det ene er en sammenstilling af nordiske erfaringer med lavtemperaturfjernvarme. Det andet støtter udarbejdelsen af et nyt simuleringssprogram for energi og indeklima i bygninger, der skal kunne anvendes ved projektering af større bygninger.

Endelig gennemførtes i 1989 et mindre forprojekt omkring energiøkonomiseringspotentialer og metoder i henholdsvis fjern- og nærtrafik.

Energiøkonomiseringsgruppen besluttede i foråret 1989 at indkalde projektforslag fra en større kreds af typiske projektmiljøer. Det skete ved udsendelse af en projektindkaldelsesskrivelse, hvor betingelser og muligheder for eventuelle projekter blev opridset. Gruppen modtog som resultat heraf ialt 17 projektansøgninger, hvoraf 11 i mere eller mindre ændret form er indgået i budgetansøgningen for 1990.

3.8 *Nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål*

Nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål (NKA), som er en faggruppe under Embedsmandskomitéen for energipolitik, har i 1989 været virksom dels ved hjælp af sin kontaktmandsgruppe med repræsentanter fra energidepartementerne, dels gennem sin Komité for sikkerhedsforskning. Nedenfor omtales nogle vigtige aktiviteter.

3.8.1 *Myndighedskompetence på kernekraftområdet*

Kompetencen på kernekraftområdet behøves i alle de nordiske lande, uanset om de selv har kernekraftværker eller ej. Bredere kompetence er nødvendig i de lande, som har kernekraft og andre kernetekniske anlæg.

Myndighedskompetence er nødvendig, både når det drejer sig om forhold inden for det egne land, og når man skal bedømme hændelser i kernetekniske anlæg uden for landet. Alle de nordiske lande har indgået bilaterale og internationale aftaler, som forudsætter, at en vis kompetence findes.

Spørgsmålet, om hvordan man kan opretholde den nødvendige myndighedskompetence, blev behandlet ved et NKA-seminar i 1989. Anbefalingerne efter seminaret indeholder forslag om at skabe en fælles kundskabsbasis, for eksempel om reaktorer og deres sikkerhed, at gennemføre fællesnordiske øvelser hvor de forskellige kompetenceområder stilles på prøve, og at overveje nødvendige uddannelses- og forskningsindsatser.

3.8.2 *Afslutning af kernesikkerhedsprogrammet 1985–89*

Det fireårige sikkerhedsprogram 1985–89, som er delfinansieret af Nordisk Ministerråd, har en vigtig kompetenceopbyggende funktion. Programmet er afsluttet med udgivelse af i alt 27 slutrapporter. Her undersøges hændelsesforløbet ved reaktorulykker og metoder til at forudsige og modvirke effekterne af radioaktivitetsspredning til omgivelserne. På affaldsområdet behandles, foruden transporter i Norden af radioaktivt materiale, også hvordan radioaktive stoffer opfører sig i biosfæren, følgerne af en teoretisk reaktorulykke i et kernekraftværk, og spørgsmål om nedlægning af kernekraftværker. En serie af slutrapporterne handler om, hvordan man bedømmer risici i samfundet, og hvordan man kan optimere sine beskyttelsesforanstaltninger både inden for og uden for kernetekniske og andre risikofyldte anlæg. Desuden er der slutrapporter om, hvordan konstruktionsmaterialer forholder sig under påvirkning, og om hvordan man ved hjælp af datamaskiner kan støtte de operatører i et industrielt anlæg, som skal træffe beslutninger, når der er sket en ulykke.

To præsentationsseminarer med international deltagelse afholdtes i 1989, og yderligere to afslutningsseminarer er planlagt i første halvdel af 1990. Ligesom tidligere nordiske kernesikkerhedsprogrammer vil også programmet 1985–89 blive evalueret for at drage lærdom af erfaringerne.

Evalueringen foretages af fem uafhængige evalueringspersoner, og en evalueringsrapport vil udkomme i 1990.

3.8.3 *Planlægning af fortsat kernesikkerhedsforskning*

Forslag til et nyt fireårigt forskningsprogram er udarbejdet med vægt på kernekraftens sikkerheds- og miljømæssige sider.

I programmet lægges vægt på opbygning og vedligeholdelse af den kompetence, som er nødvendig for at bedømme centrale kernesikkerhedsspørgsmål. Programmet omfatter fire arbejdsområder: beredskab i unormale strålingssituationer, kerneaffald og nedlægning, radioøkologi og reaktorsikkerhed – kundskabsmæssigt beredskab. I juni 1989 besluttede de nordiske energiministre, at dette program ikke skal finansieres over ministerrådets budget. Der er herefter fremskaffet nationale midler i de fem nordiske lande, og forberedelserne er videreført, således at programmet kan igangsættes i begyndelsen af 1990.

3.8.4 *Transport og bortskaffelse af radioaktivt materiale*

På foranledning af et forslag fra Nordisk Råd har NKA diskuteret transport af radioaktivt affald i Norden. Som det også fremgår af en slutrapport fra NKA's kernesikkerhedsprogram 1985–89, har man i dag et klart billede af affaldsmængderne og deres transportbehov. I en rapport udarbejdet af den nordiske transportgruppe og af myndigheder, som arbejder med radioaktivt affald, redegøres for transportbeholdere, transportregler og sikkerhedsforhold ved transport og slutlagring af radioaktivt affald.

3.8.5 *Andre NKA-aktiviteter*

I maj 1989 afholdtes den anden "Mariehamn-konference" om menneske/maskine problematik, med NKA som medarrangør. Ved sit sommermøde studerede NKA den del af det svenske affaldsprogram, som udføres i Studsvik. NKA's kontaktmandsgruppe har også diskuteret Brundtlandrapportens kapitel, hvor atomenergispørgsmål behandles. Endelig har NKA behandlet en række kerneenergispørgsmål, som er aktuelle i de internationale organisationer International Atomic Energy Association (IAEA), OECD/NEA (Nuclear Energy Agency) og i EF.

4 Nordisk Råds rekommandasjoner

4.1 Meddelelse om rekommandasjon nr 30/1988/e om nordisk samarbeid om utnyttelse av naturgass (A 777/e)

Rekommandasjonen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen."

Det henvises til Nordisk ministerråds meddelelse under rekommandasjon nr 2/1989/e.

4.2 Meddelelse om rekommandasjon nr 32/1988/e om avvikling av kjernekraften (A 788/e)

Rekommandasjonen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.”

Det henvises til Nordisk ministerråds meddelelse under rekommandasjon nr 2/1989/e.

4.3 Meddelelse om rekommandasjon nr 2/1989/e om en samarbeidsplan på energiområdet (B 88/e)

Rekommandasjonen lyder:

’Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

1. at vedta en samarbeidsplan på energiområdet etter de retningslinjer som fremgår av ministerrådsforslag B 88/e og særlig innarbeide følgende:
  1. a stillingtagen til finansieringen av det nye NKA-sikkerhetsprogram,
  1. b en felles nordisk holdning til problemene omkring transport og bortskaffelse av høyradioaktivt materiale,
  1. c planer for hvordan de nordiske regjeringer vil intensivere det energipolitiske samarbeide for å legge forholdene tilrette for en ønskelig avvikling av kjernekraft,
  1. d planer for hvordan ministerrådet vil arbeide videre med sårbarhets-spørsmålene i energiforsyningen.
2. at i løpet av 1989 forelegge Nordisk Råd konkrete forslag på følgende områder:
  2. a regjeringenes tilretteleggelse av rammene for utviklingen av det nordiske samarbeide om utnyttelse av naturgassen,
  2. b det nye energiforskningsprogram,
  2. c oppfølging av Brundtlandkommisjonens anbefalinger, idet dette arbeidet gies den høyeste politiske og budsjettmessige prioritet.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Etter å ha fått Nordisk Råds synspunkter har ministerrådet vedtatt samarbeidsplanen på energiområdet for perioden 1989- 1992. Når det gjelder de punkter i samarbeidsplanen som Nordisk Råd peker på vil Nordisk ministerråd anføre følgende.

1. a *Finansieringen av NKA's sikkerhetsprogram*

Energiministrene besluttet på sitt møte den 13. juni 1989 å løfte ut NKA av det fellesnordiske budsjett.

1. b *Transport av radioaktivt materiale*

Nationella säkerhetsbestämmelser följer internationellt accepterade rekommendationer från IAEA och uppfyller mycket högt ställda krav.

Den seneste revisionen av IAEAs transportregler foretogs 1985 og holder for narvarende pa att implementeras i de nordiska landerna.

Forovrig har energiministrene nedsatt en arbeidsgruppe til behandling av sporsmalene om transport av radioaktivt materiale. Arbeidet er i gang og gruppens svar vil kunne fremlegges som et eget dokument, som vil bli oversendt til Nordisk Rad innen sesjonen i Reykjavik.

1. c *Avvikling av kjernekraft*

Det ar val att bemarka att rekommendationen pa detta punkt riktar sig emot resp. lands regeringar. Ambetsmannakommittéen har mot bakgrund av vad som tidligere redovisats for ekonomisk utvalg og fragans politiska art valt att endast redovisa vad som hent tidligere og kort redovisa den politiska installing til karnkraft i resp. land.

Danmark

Folketinget tog ett beslut ar 1985 att karnkraft icke skall inga i energiplanlagningen.

Finland

Regeringen kommer inte under innevarande mandatperiod att ta stillning til fragan om bygging av en femte reaktor. Naon avveckling av de fyra nu eksisterende reaktorene ar ikke aktuell.

Norge

Karnkraft ar ikke aktuelt. Okad produksjon av el skall i forste hand ske med hjelp av naturgas og vattenkraft.

Island

Karnkraft ar ikke aktuelt. Okat elbehov skall i forste hand motas med hjelp av vattenkraft og jordvarme.

Sverige

All karnkraft skall vara avvecklad senast ar 2010. Avvecklingen inleds med att en forste reaktor tas ur drift ar 1995 og en andra ar 1996 – en i Ringhalsverket og en i Barsebäcksverket.

1. d *Sarbarhetssporsmal i energiforsyningen*

Ministerradet har nedsatt en ad hoc-arbeidsgruppe for a utrede sporsmalet om sarbarhet. Gruppen utarbeider et notat som sendes til Nordisk Rad. I notatet inngar en rekke forslag som ministerradet vil drifte under sitt lopende arbeid.

2. a *Nordisk samarbeide om utnyttelse av naturgass*

Nordisk informasjonsgruppe om gasssporsmal har pa vegne av minis-

terrådet i mars 1989 utarbeidet rapporten "Et integrert gassmarked i Norden". I tillegg er det utarbeidet et notat til besvarelse av spørsmålet. Rapporten ble fremlagt på Nordisk Råds sesjon i mars. Når det gjelder gassnotatet vil dette bli tilsendt Nordisk Råd i januar 1990. Ministerrådet vil løpende drøfte det videre arbeid med naturgassspørsmålene.

2. b *Nordisk energiforskningsprogram 1991 – 94*

Ministerrådet vedtok i juni en prinsippbeslutning om å fortsette energiforskningsprogrammet, hvor også Finland deltar i hele programmet. Energiforskningsprogrammet legger betydelig vekt på miljø- og økonomiseringsaspekter. Det nye program for 1991 – 1994 er sendt til Nordisk Råd.

2. c *Oppfølging av Brundtlandkommisjonens anbefalinger*

Ministerrådet har nedsatt en arbeidsgruppe for energi- og miljøspørsmål. Gruppen har fått i oppdrag å utarbeide forslag til oppfølging av Brundtlandkommisjonens rekommandasjoner. Gruppen har fremlagt en rapport "Energi och miljö i Norden – på väg mot en bärkraftig utveckling?" i juni. Rapporten er sendt til Nordisk Råd. Ministerrådet vil ta stilling til arbeidsgruppens forslag i sitt løpende arbeid.

Kapitel XX

Handelspolitikk

1 Sammenfatning

Virksomheten i Embetsmannskomiteen for handelspolitiske spørsmål, EK-Handel, har gjennom året vært preget av arbeidet med to betydelige flersektorielle dokumenter. I den nye økonomiske handlingsplanen "Et sterkere Norden" drøftes bl. a. ulike metoder for å effektivisere gjennomføringen av retningslinjene i Samarbeidsprogrammet om avvikling av handelshindringer i Norden. Det er streket under betydningen av å delta med nordiske initiativ i europeisk standardisering. Videre er det i planen satt av midler for å undersøke muligheten for en større grad av konkurranse ved lokale offentlige innkjøp.

I arbeidsprogrammet "Norden i Europa 1989 – 1992" inntar det handelspolitiske samarbeidet en sentral rolle under hovedrubrikken "Norden som hjemmemarked". I et antall punkter er det satt opp konkrete initiativ med angivelse av tidsplan, finansiering, hovedansvarlig, samt nasjonale forpliktelser ved gjennomføringen.

De pågående forhandlinger mellom EFTA-landene og EF om forutsetningene for å bygge et europeisk økonomisk samarbeidsområde (EES) har gitt betydningsfulle politiske signaler inn i det nordiske samarbeidet. Uansett utfallet av disse forhandlinger vil det komme til å få betydning for det videre arbeid i regi av de nordiske utenrikshandelsministrene.

Ministrene tok i sitt forrige møte i november 1988 et antall konkrete initiativ for å drive arbeidet med å fjerne handelshindringer videre fram. Det ble lagt vekt på å finne fram til metoder for å sikre at handelshinderprogrammet faktisk gjennomføres i nasjonale forvaltninger. I denne sammenheng har EK-Handel allerede startet de innledende drøftinger omkring den evaluering av samarbeidsprogrammet som skal gjennomføres i 1990.

En ny og utvidet utgave av publikasjonen "*Produktområder med likeverdige regler*" er blitt utgitt i november 1989. Det er etterhvert blitt registrert interesse for denne publikasjonen fra næringsdrivende og organisasjoner.

Etterspørselen etter midler fra Nordisk Prosjektportfond, NoPEF, har gjennom året ligget betydelig over den tilgjengelige prosjektstøtte.

2 Utvikling innen det handelspolitiske samarbeid mellom de nordiske land

De nordiske lands forhold til EF ble det helt dominerende trekk ved debatten under Nordisk Råds sesjon i Stockholm.

Den kjensgjerning at EF ved utgangen av 1992 vil ha gjennomført sitt indre marked, som samtlige av de nordiske land er så avhengig av, førte bl. a. til at arbeidet med ovenfor nevnte arbeidsprogram Norden i Europa ble satt i gang og gitt høyeste prioritet.

Lokomotivet i denne prosessen er nevnte forhandlinger mellom EFTA-landene og EF. Ved det felles utenriksministermøte 19. desember 1989 skal de to landgrupper ta stilling til forutsetningene for å forhandle fram et europeisk økonomisk samarbeidsområde, et "European Economic Space". I alle tilfelle vil utfallet av disse forhandlinger få stor betydning for det videre nordiske handelspolitiske samarbeidet.

Den senere tids arbeid med å gjennomføre handelshinderprogrammet har medført en viss nyorientering i forhold til arbeidet. Man har konstatert at konkrete handelshindringer synes å kunne løses i raskere takt enn før, samtidig som programmets implementering i nasjonale forvaltninger begynner å vise resultater. Dette er oppnådd til tross for at man fortsatt mangler nødvendige politiske instrument for å kunne gjennomføre handelshinderarbeidet i det ønskede høyere tempo. Det kan synes som at de forutsetninger som lå til grunn for utarbeidelsen av samarbeidsprogrammet var for optimistiske. Det er derfor innledet de første drøftinger i embetsmannskomiteen omkring den gjennomgang og analyse av samarbeidsprogrammet som skal gjennomføres i 1990.

NoPEF har opparbeidet seg en posisjon blant næringslivsfolk i Norden og er, i samarbeid med Nordisk Investeringsbank og de nasjonale organisasjonene sentral for nordisk prosjektexport, først og fremst til fjerne markeder, samt til statshandelsland. Man har i 1989 gjort visse innledende innsatser på miljøinvesteringsområdet i Østeuropa.

3 Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m.v.

På sektoren er "*Samarbeidsprogram om avvikling av handelshindringer i Norden*" (NORD 1987:24) styrende for arbeidet. Programmet pålegger EK-Handel å se til at berørte samarbeidsorgan iakttar programmets målsetting og fastsatte retningslinjer.

Arbeidet handler for en betydelig del om tekniske handelshindringer (hindringer som oppstår som følge av ulikheter i landenes lover og regelverk). Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindre i Norden, STH, har i november 1989 gitt ut en ny utgave av publikasjonen "*Produktområder med likeverdige regler*" (NORD 1989:101). I publikasjonen er listet produkter/områder som er underlagt likeverdige/samordnede regler i to eller flere nordiske land, og som derfor skal kunne krysse grensene i Norden uten fornyet kontroll. Årets utgave er blitt supplert med en spalte for HS-varenomenklaturen (Harmonized System), samt opplysninger om korresponderende EF-direktiv.

Sektoren har kun én institusjon, Nordisk Prosjektexportfond, NoPEF. Utover dette er EK-Handel gjennom sin prosjektbevilgning engasjert i ulike former for handelspolitiske tiltak. Områder som forenkling av handelsprosedyrer, samt prosjekt for å samordne regler og prosedyrer mellom landene er eksempler på tiltak som mottar støtte. Et betydelig arbeid

utføres i denne sammenheng av samarbeidende nordiske organer også utenom ministerrådsorganisasjonen.

I ministerrådet ligger det faglige ansvaret for det handelspolitiske samarbeidet hos utenrikshandelsministrene. Samarbeidsministrene er formelle beslutningstakere, da utenrikshandelsministrene ikke holder formelle ministerrådsmøter.

Sektoren har hatt ansvaret for arbeidet med rådsrekommendasjonen 40/1989 om avskaffelse av toll- og grenseprosedyrer.

4 Virksomheten 1989

4.1 EK-Handel

I samsvar med signaler fra parlamentarikerne under Stockholm-sesjonen, tok utenrikshandelsministrene i sitt møte ultimo november 1988 et aktivt grep på handelshinderarbeidet for å søke å øke tempoet ytterligere.

Man anmodet således samarbeidsministrene å gå til berørte nordiske sektorer å be om dels en redegjørelse for framdrift og oppnådde resultat i arbeidet for å fjerne handelshindringer, dels å stimulere til å utarbeide grunnlag for lister over likeverdige produktregler.

Tilbakemeldingen viser at dette arbeidet nå tas på alvor på samtlige berørte sektorer, samt at man ser dette arbeidets kopling til de nordiske lands anstrengelser for å få til en integrasjon med det øvrige europeiske samarbeidet. Det er således på flere fagområder etablert egne EF-utvalg som har til oppgave å innrette sektorenes arbeid mot gjennomføringen av det indre marked ved utgangen av 1992. Det er oppnådd løsning på ytterligere et antall av de identifiserte konkrete handelshindringer. Av de opprinnelige ca 80 tilfelle, gjenstår nå omlag 25 av de mer kompliserte.

For egen del påla utenrikshandelsministrene seg selv å ta de nødvendige initiativ for at handelshinderprogrammet kunne få den nødvendige gjennomslagskraft i nasjonale forvaltninger. Det er således i hvert land fra regjeringene gitt instruksjoner til alle berørte myndigheter og institusjoner om at samarbeidsprogrammet skal følges, herunder er det gitt henvisning til publikasjonen med likeverdige regler.

Ministrene tok videre opp med sine respektive regjeringskolleger særlig kompliserte problemområder som hindrer et fritt vareutbytte mellom landene. På transportområdet gjelder det bl. a. spørsmålet om kvoter for lastebiltrafikken, det gjelder godkjenningssystem av byggmateriell og behovsprøving ved registrering av legemidler. Toll- og postprosedyrer representerer betydelige tids- og kostnadskrevende rutiner for eksport- og importnæringene. Endelig anså utenrikshandelsministrene det nødvendig å ta initiativ for å utrede hvor langt det er mulig å gå i nedbyggingen av grensekontrolltiltak for varer.

Bl. a. som følge av ministrenes initiativ er det inngått avtale mellom

Danmark, Finland, Norge og Sverige om suksessive økninger av kvoter for tredjelandstrafikk med lastebil. På byggsektoren er det trådt i kraft en midlertidig ordning i Sverige med ensidig godkjenning av byggprodukter som er godkjent i annet nordisk land. En arbeidsgruppe har gjennomgått visse samhandelsrelaterte tollprosedyrer, som bl. a. Midtnordenkomiteen har påpekt negative virkninger av. Ministrene vil bli anmodet om å ta stilling til forslagene fra denne gruppen i desember d.å. Handelsembetsmennene var forberedt på å sette igang arbeid for å oppnå en smidigere postforsendelse mellom landene, da det ble klart at det internordiske postsamarbeidet allerede har gjennomført tiltak som imøtekommer målsettingen om en forsendelsestid på 2 døgn for brev og postpakker innen de fleste steder i Norden. På grensekontrollsidene er det satt igang arbeid for i en første fase å gjennomføre en kartlegging av landenes alle lover og forskrifter på området.

Sett langs en tidslinje er det skjedd flere betydelige hendelser i perioden som har stor betydning for det handelspolitiske samarbeidet. Som tidligere omtalt var Nordisk råds sesjon i Stockholm i dominerende grad preget av de nordiske lands forhold til EF og det kommende indre marked. Kort tid etter startet det som etter hvert er blitt betegnet "Oslo-Brussel-prosessen" ved toppmøtet i mars i Oslo mellom EFTAs statsministre. Uken etter møttes utenriksministrene for EFTA- og EF landene i Brussel for å identifisere områder det må oppnås enighet på for å kunne starte forhandlinger om et europeisk økonomisk samarbeidsområde. Selv om ministerrådet ikke har noen direkte rolle i denne prosess, har den følbare virkninger for det arbeidet som legges opp i regi av utenrikshandelsministrene.

En umiddelbar virkning av den omtalte europeiseringsprosessen av det nordiske samarbeidet var parlamentarikernes "bestilling" av et nordisk motstykke til EFs hvitbok. Således ble arbeidsprogrammet "Norden i Europa" tatt fram i løpet av noen hektiske vår- og forsommermånedene. På handelssektoren ble før omtalte tiltak innenfor tollprosedyrer og grensekontroll tatt inn som prioriterte arbeidsoppgaver. I tillegg ble, med finansiering over den nye økonomiske handlingsplanen, offentlige innkjøp på regionalt og lokalt nivå ført opp som et område som, ikke minst med tanke på den europeiske integrasjon, det er nødvendig å søke åpnet for en større grad av konkurranse. En arbeidsgruppe har i løpet av vel et halvt år gjennomført en omfattende kartlegging av regler og praksis i kommuner og fylker.

Det handelspolitiske samarbeidet har fortsatt på øvrige områder. På anmodning av utenrikshandelsministrene er det foretatt undersøkelser av mulighetene for ministrene til å kunne holde formelle ministerrådsmøter. Danmark anser at nåværende ordning fungerer utmerket og har derfor ikke på nåværende tidspunkt funnet det nødvendig å inngå i en slik konstruksjon. Fra islandsk side er blitt framført liknende synspunkter. Ministrene fortsetter derfor å møtes "uformelt" som hittil.

Ordnningen med særlig oppnevnte rapportører har fortsatt, og på et par områder er oppdraget avsluttet. Ordningen benyttes på områder som er uvanlig komplisert å løse, eller hvor det mangler nordisk samarbeidsorgan til å ta seg av problemet. En av målsettingene med denne arbeidsform er å få fram konkrete forslag til løsning, gjerne rapportørens egne, som deretter får bli gjenstand for politisk vurdering.

4.2 Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindringer i Norden (STH)

STH har gjennom året kunnet konstatere en økende oppmerksomhet fra næringsliv og myndigheter for publikasjonen "*Produktområder med likeverdige regler*" som ble utgitt i november f.å. Det er likevel enighet om at publikasjonen er å betrakte som et forsøk som er beheftet med visse ufullstendigheter, men som i den nye utgave som utkom høsten 1989 vil kunne tjene som en katalog over varer som skal kunne eksporteres problemfritt på nordiske markeder. Nåværende arbeidsmetode er arbeidskrevende og omfanget av produktlister er fortsatt relativt beskjedent. En alternativ metode som har vært tatt opp er å snu problemstillingen opp ned og ta for gitt at landenes regler er likeverdige (og at lavrisikoprodukter dermed har fri markedsadgang), samt å overlate til den hindrende myndighet å bevise at produktet har sikkerhets- og/eller helsemessige risiki ved seg.

Av andre mer overgripende oppgaver i samarbeidsprogrammet kan nevnes at STH har gjennomført en analyse av landenes mulighet for gjensidig å akseptere hverandres godkjenning (jfr. Cassis de Dijon-prinsippet).

Landene har likeledes redegjort for hva man har gjort/gjør for å sikre at samarbeidsprogrammet gjennomføres i nasjonale forvaltninger. I visse land er det nødvendig med lovgivning, i andre er det/vil bli foretatt forvaltningsmessige disposisjoner for å oppfylle intensjonene.

STH har tatt skritt for å intensivere den av samarbeidsministrene pålagte samrådsfunksjon med andre nordiske organ. For å bidra til en god koordinering av nordisk standardisering med pågående europeisk aktivitet, er STH (ved formannen) blitt invitert til å delta i Nordisk Industriefonds rådgivende utvalg for standardisering.

Det er i løpet av året oppnådd løsning på et antall tilfelle av konkrete tekniske handelshindre. Blant de mer kjente er campingvognene, som nå, hva angår de trafikkikkerhetsmessige aspekter er løst. Det gjenstår fortsatt visse problem vedr gassinntasjonaljon, ventilasjon o.l. som man regner med kan løses innen overskuelig tid. Et annet kuriosum nærmer seg sin løsning: nemlig tidligere norske regler om at margarin bare kunne selges i kubisk form.

Det er desverre i perioden også blitt konstatert handelshindringer som ikke lar seg løse ad forvaltningsmessig vei. Et slik tilfelle er regler for

antenningstid for bekledningstekstiler, der det i Norge og Sverige (de eneste land som har regler på området) bl. a. gjøres ulik risikovurdering.

4.3 Nordisk Prosjektportfond (NoPEF)

I 1988 besluttet at opphøve den prøveperiode, Fonden hadde eksistert under siden opprettelsen i 1982, og NoPEF etablert som en normal nordisk institusjon fra 1989.

NoPEF's hovedoppgave er å bidra til å styrke nordisk næringslivs internasjonale konkurransekraft ved eksport til utviklings- og stats-handelsland gjennom å yte støtte i form av vilkårslån til forstudier. Prosjekt skal være av nordisk interesse. Fonden deltar aktivt i prosjektidentifisering og -initiering, og skal i samarbeid med nasjonale og internasjonale instanser bidra til å fremme nordiske firmaers muligheter for å delta i prosjekt internasjonalt.

Efterspøringsen på støtte fra Fonden holdt seg på et høyt nivå også i 1989. Fonden registrerte godt 50 prosjektforslag til behandling, hvilket betød at det sammenlagte ansøkte beløp gikk til over FIM 15 mio mot tilgjengelig prosjektstøtte på FIM 4,466 mio.

Visse innledende innsatser under den nye nordiske økonomiske handlingsplan (Et sterkere Norden 1989–92) igangsettes, særlig i forbindelse med miljøaktiviteter i Østeuropa, og delvis i samarbeid med Nordisk Investeringsbank.

I 1989 bevilget EK-Handel å egne prosjektmidler på 150.000 til et prosjekt i NoPEF for å overføre regnskapsystemet og igangsette datamaskinert oppfølging av prosjektregisteret.

4.4 Prosjektvirksomheten

EK-Handels disposisjonsbevilgning i 1989 (ekskl. NoPEF) utgjør 2.352.000 DKK. For det tidligere omtalte prosjekt om å undersøke muligheten for å åpne lokale offentlige innkjøp for en større grad av konkurranse, samt for særlige standardiseringsaktiviteter er det i den nye økonomiske handlingsplanen stilt egne midler til rådighet.

EK-Handel har hittil i 1989 tatt beslutning om å disponere midler til ulike prosjekt slik som framgår av nedenstående oversikt:

	Bevilget 1989 1000 DKK
NoPEF	
– omlegging av regnskap / dataisering av prosjektoppfølg.	150
NORDIPRO	
– nordisk koordinering m. v.	110
– juridiske oppgaver	89
Dansk Varekodeforening	
– utvikling av felles EDIFACT- basert standard for konsument- varebransjen	420

Bevilget 1989
1000 DKK

Socialstyrelsen (S)

- harmonisering av regler
for kosmetika og hygieniske
produkter
- 350

EK-Handel vil ta stilling til ytterligere søknader i løpet av året.

5 Nordisk råds ytring og rekommandasjon

5.1 Ytring

5.1.1 Svar til ytring 4/1989/e om avvikling av tekniske handelshindre

Nordisk Råd har henstilt til Nordisk Ministerråd og de enkelte nasjonale regjeringer å

etterleve egne erklærte målsettinger vedr politisk besluttsomhet og styring av de normgivende myndigheter slik at det kan oppnås en hurtig avvikling av tekniske handelshindringer.

Nordisk Ministerråd vil som svar til denne ytring vise til det som er anført i beretningen, kfr. særlig avsnitt 4.1 og 4.2. Forøvrig vises til ministerrådets svar til ytring 1/1989/b i kap. II.

5.2 Rekommandasjon

5.2.1 Meddelelse om rekommandasjon nr 40/1989/e om avskaffelse av toll- og grenseprosedyrer (A 898/e)

Rekommandasjonen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd innen utgangen av 1992 i prinsippet å avvikle alle tollprosedyrer og andre grensekontroller for varer mellom de nordiske land. Som ledd i dette, og innenfor samme tidsfrist, utformes felles nordiske regler på det veterinære og det fytosanitære området.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Tollprosedyrer og andre grensekontrollformaliteter for varebevegelser mellom de nordiske land representerer en tids- og kostnadskrevende faktor som forsinker den videre utbygging av det nordiske hjemmemarked.

I arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 er det tatt flere initiativ for å bedre denne situasjon. Det er allerede i 1989 gjennomført en utredning med formål å forenkle et antall tollprosedyrer som oppleves som særlig kompliserte. Arbeidsgruppens forslag til lettelser tas det nå stilling til nasjonalt.

Det er satt igang arbeid for å gjennomføre de forenklinger av grensekontroller av varer som er mulig. I første fase av arbeidet foretas en kartlegging av alle grensekontroller, samt av motivene bak disse. Deretter vil man søke

å forenkle disse formaliteter eller å flytte kontrollen fra grensen til annet sted i distribusjonskjeden.

Også på landbrukssektoren er det tatt ulike initiativ for å skape forutsetninger for en økt samhandel i Norden. Man vil bl. a. stimulere til utbygging av et antall fellesbestemmelser innenfor det veterinære og fytosanitære området. Det er i 1989 gjort visse framskritt både innen planteinspeksjons- og veterinærområdet, en del nye forslag til fellesbestemmelser foreligger og fler er under arbeid. Arbeidet har som utgangspunkt at landenes spesifikke sunnhetsstatus skal bevares.

Ministerrådet har ved utarbeidelsen av Norden i Europa programmet lagt stor vekt på at de oppsatte initiativ/prosjekt skal være konkrete og gjennomførbare innenfor realistiske tidsrammer. Avvikling av alle toll- og grenseformaliteter, også for det veterinære og fytosanitære området innen utgangen av 1992 er ikke realistisk. Dette ville forutsette en nordisk tollunion og felles handelspolitikk, samt en harmonisering av indirekte skatter.

Ovenstående viser at Ministerrådet arbeider målbevisst for å forenkle og å gå så langt og så raskt fram som mulig i arbeidet med disse spørsmål, hensyn tatt til landenes integrasjon med den øvrige europeiske utvikling. På denne bakgrunn anser Ministerrådet for sin del at hensikten med rekommandasjonen er oppfylt og at den derfor kan avskrives.

Kapitel XXI

Regionalpolitik

1 Sammanfattning

Det regionalpolitiska samarbetet sker huvudsakligen på följande delområden:

- Utrednings- och utvecklingsarbete
- Gränsregionalt samarbete
- Nordisk regionalpolitisk forskning
- Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Den olikartade ekonomiska utvecklingen har fortsatt i Norden under 1989. Tillväxten fortsatte i Sverige och Finland medan man i Danmark, Norge och Island upplevde en nedgång. Bl. a. har synen på storstädernas roll förändrats.

Mot bakgrund av nya utmaningar samt förändrade förutsättningar och villkor för regionalpolitiken har arbetet med att förbereda ett nytt samarbetsprogram dominerat sektorns verksamhet under 1989. Ministerrådet beslutade den 14 november 1989 att lägga fram ett ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik för 1990 – 1994.

2 Den regionala utvecklingen

Under år 1989 fortsatte den olikartade ekonomiska utvecklingen i Norden. Danmark, Norge och Island upplevde fortfarande en minskning av konsumtionen, medan den ekonomiska tillväxten fortsatte i Finland och Sverige.

Nedkylningen av den isländska och norska ekonomin har relativt sätt slagit ut hårdare i huvudstäderna än i de övriga landsdelarna. En viss regional uppbalansering har sålunda skett. Den kraftiga minskningen av fiskbeståndet i norr hotar emellertid tömma Nord-Norges yttersta kustbyar på befolkning. Många isländska fiskebyar står inför samma hot.

En tillfällig andhämtning har skett i flyttningsströmmarna till Stockholms- och Helsingforsregionen, men storstadsproblematiken kommer fortsättningsvis att kräva stor uppmärksamhet.

Storstadspolitiken har fått nya dimensioner. Åtgärder för att förbättra den interna balansen och boendemiljön i huvudstadsregionerna har fått större tyngd. Samtidigt har synen på storstadens roll förändrats. I Danmark betonas Köpenhamnsregionens roll för att omfatta möjligheter för regional utveckling i landet. Den svenska regeringen har tillsatt en utredning för att kunna finna fram lösningar på storstädernas inre problem. Den finska regeringen har fattat ett principbeslut om åtgärdsprogram för huvudstadsregionen och undertecknat en avsiktsförklaring om de åtgärder regionens kommuner kommer att vidta.

Styrningen av kontorsbyggande i Helsingfors- och Stockholmsregionen och satsningar på alternativa regioncentra fortsatte under året.

Basprojektets årsrapport *Regional utveckling i Norden* (årsrapport 1988/89, NORD 1989:17) beskriver närmare ekonomiska drivkrafter och deras regionala utfall samt befolkningsutvecklingen i de nordiska länderna. Rapporten sammanfattar också regionalpolitiken i de olika länderna.

3 Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området

Till grund för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området ligger det reviderade samarbetsprogram som fastställdes av ministerrådet i juni 1986.

Mot bakgrund av nya utmaningar samt förändrade förutsättningar och villkor för regionalpolitiken i de nordiska länderna har ministerrådet beslutat att lägga fram ett förslag om ett nytt nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik på Nordiska rådets session 1990. Ministerrådet enades om riktlinjer för programarbetet vid sitt möte i februari 1989.

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har under ministerrådet ansvaret för det regionalpolitiska samarbetet. Det gångna verksamhetsåret har präglats av att förbereda det nya samarbetsprogrammet.

NÄRP har också varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

Rekommendationer

- 5/1988/t Turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkallotten och Kvarkenområdet
- 33/1988/e "Frikommunförsök" över riksgränserna i Norden

4 Verksamheten 1989

4.1 Allmänt

Tyngdpunkten i verksamheten under 1989 har legat på följande arbetsområden:

- utrednings- och utvecklingsarbete
- gränsregionalt samarbete
- nordisk regionalpolitisk forskning
- gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Den nordiska budgeten för det regionalpolitiska samarbetet har under år 1989 uppgått till sammanlagt 24 285 000 DKK inklusive 1 778 000 FIM till NordREFOs verksamhet över institutionsbudgeten. Ca 79% av projekt-

medlen har disponerats av det gränsregionala samarbetet. Ett finansieringstillskott, totalt 13,1 miljoner DKK i den första ekonomiska handlingsplanen "*Norden i växt*", varigenom man förstärkte finansieringen av konkreta åtgärder i de gränsregionala samarbetsområdena, föll bort under 1989.

Projektmedlen, totalt 21 387 000 DKK under 1989 har disponerats enligt följande:

<i>Regionalpolitiskt samarbete:</i>	<i>1 000 DKK</i>
Utvecklingsarbete	977
Basprojektet	870
Glesbygdsgruppen	390
	2 237
<i>Gränsregionalt samarbete:</i>	
Nordkalottsamarbetet	5 600
Västnordensamarbetet	3 300
Kvarkensamarbetet	3 500
Mittnordensamarbetet	2 200
Skärgårdsprojektet	1 500
Gränssamarbetet Bornholm-Sydöstra Skåne	1 100
Gränssamarbetet Østfold-Bohuslän	800
ARKO-samarbetet (Arvika-Kongsvinger)	300
Öresundssamarbetet	850
	19 150

4.2 Utredningsverksamhet

Mot bakgrunden av att ändrade internationella och nationella ramvillkor är i färd med att förändra konkurrensförmågan och verksamhetsbetingelserna för många regioner i Norden ger ministerrådet hög prioritet åt kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring regionalpolitiken. Utredningsarbete inom det regionalpolitiska samarbetet bedrivs dels av två långsiktiga utredningsorgan, Basprojektet och Glesbygdspolitiska arbetsgruppen, dels i form av temaorienterade utredningar.

Basprojektet har en central roll i beredning av olika ärenden och utredningsuppgifter i anslutning till det regionalpolitiska samarbetet. Tyngdpunkten i verksamheten ligger på analyser av aktuella utvecklingstrender och regionala förhållanden, regionalpolitiska åtgärder samt beredning av nya initiativ.

Som ett led i bättre metoder för inomregional analys har Basprojektet under 1989 arbetat med en indelning av pendlingsregioner. Ett annat utvecklingsområde för bättre kunskapsunderlag är studier av tillgängligheten med flyg mellan alla större orter i Norden.

Studien *Ny teknik och regional utveckling* som initierats av Nordiska rådet (rek. 20/86) har avslutats under året med en slutrapport "*Teknik-*

spridning i Norden'' (Nord 1989:79). I anknytning till studien genomfördes en omfattande remiss hos nordiska och nationella instanser beträffande utveckling av strategier för kompetensuppbyggnaden i svaga regioner.

Glesbygdspolitiska arbetsgruppen har under året koncentrerat sin verksamhet kring tre huvudtemata om kultur, jordbruk och småskaleteknik. En rapport om kultur som lokal utvecklingsfaktor (Kultur og lokal udvikling) avses att publiceras vid årsskiftet 1989/1990. Glesbygdsgruppen har etablerat samarbete med Nordiska Bondelagens Centralorganisation (NBC) i syfte att fördjupa studier om jordbruket, speciellt dess binäringars roll inom landsbygdsområdena. En undersökning av bondgårdsturism har startats. I syfte att undersöka möjligheter och villkor för näringsutvecklingen i glesbygden har en nordisk konferens om småskaleteknik genomförts under hösten 1989. Denna följs av en större nordisk konferens under 1990.

Ministerrådet har låtit genomföra en översyn av den glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet. I en rapport granskas gruppens initierande och koordinerande roll samt genomförs en värdering av kunskaps- och erfarenhetsutbytet i glesbygdsfrågor i Norden (Rapport över *Evaluering av glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet*, Nordisk Rådgivning, stencilutgåva den 7 februari 1989).

Inom ramen för arbetsprogram *Norden i Europa 1989–1992* har ministerrådet låtit genomföra en studie av konsekvenser av EGs regionalpolitik. Studien planeras att vara färdig vid årsskiftet.

4.3 Gränsregionalt samarbete

En väsentlig del av det nordiska regionalpolitiska samarbetet har inriktats på samverkan mellan regioner som i ett nationellt och nordiskt perspektiv har speciella problem eller förutsättningar för samverkan. Avsikten har varit att med nordiskt stöd initiera ett samarbete samt att åstadkomma gemensamt utvecklingsarbete över riksgränser. Verksamheten har i flertalet regioner pågått mellan 10–20 år.

Ministerrådet har låtit göra en *utvärdering av verksamheten*. Utvärderingen genomfördes som ett gemensamt samarbetsprojekt av Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) i Oslo och Centrum för regionalvetenskaplig forskning (CERUM) vid Umeå universitet. Uppdraget har avrapporterats i två rapporter (*Evaluering av det grensregionale samarbeidet*, NIBR, stencilutgåva 13 juni 1989 och *''1992'' och Nordens regionalpolitiska gränsregioner*, Umeå universitet CERUM/Implementationsforskning, stencilutgåva juni 1989).

I *Europasamarbetet* har den gränsregionala verksamheten fått större uppmärksamhet under integrationsprocessen. Ministerrådet deltar fr. o. m. 1989 i Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEG) som är en sammanslutning av samarbetande gränsregioner i Europa och arbetar med stöd från såväl Europarådet som EG. De nordiska gränsre-

gioner har fått möjlighet att delta i detta samarbete genom ministerrådets medlemskap.

Nedan ges en kortfattad översikt över verksamheten i de olika gränsregionala samarbetsområdena under 1989. En mera detaljerad beskrivning finns i *Faktabladet om nordiskt samarbete* (nr 9, utgivet av Nordiska ministerrådet, augusti 1989).

Nordkalottkommittén har under året fortsatt att utveckla satsningsområdena enligt sitt handlingsprogram "*Nordkalotten kommer*". Kommittén har också tagit fram underlag för tvärgående flygförbindelse på Nordkalotten som man räknar med att kunna starta under 1990.

Satsningar har gjorts speciellt på följande områden:

- Nordkalottens handels- och industrikontor (NHI) ansvarar för förmedling av kontakter mellan företagen och myndigheter på Nordkalotten och biträder företagen genom en aktivt uppsökande informations- och kontaktverksamhet samt rådgivning. Kontorets förmedlingsuppgifter har resulterat till affärskontakter mellan FN:s inköpsorganisation och Nordkalottens företag. Kontoret har under 1989 fortsatt utvecklingsarbetet med en nordisk kvalitetsstandard för vilda bär. Kvalitetsstandarden har publicerats på flera språk och distribuerats över hela världen. Inom ramen för ett företagutvecklingsprogram för trävaruindustrin har Nordkalottens resurskatalog tagits fram samt genomförts seminarier kring utvalda temata. I juni 1989 arrangerades en industriutställning "*Nordkalottmässan*". Syftet var bl. a. att fästa uppmärksamheten på mindre orters utvecklingsmöjligheter.
- Nordkalottens turistråd (NT) som bildades 1988 har fortsättningsvis inriktat sin verksamhet på rörlig turism. Satsningar har gjorts på marknadsföring av sommarturismen i regionen som anses ha gemensamma mål i respektive Nordkalottenländer. Som resultat av kampanjen med en gemensam reseguide för regionen kan nämnas ca 10 000 förhandsbeställningar.
- Nordkalottens utbildnings- och forskningsråd (NUF) har under året gett ut en studiehandbok för perioden 1989–92 "*Studier i Nord*". Handboken ger en översikt över de olika studieinriktningar som finns på Nordkalotten. Man har också bidragit till att konkretisera utbildningssamarbetet bl. a. inom näringsinriktad vidareutbildning av yrkeskollärare, företagsutbildning och inom miljö och biologi på högskolenivå. Som ett led i denna verksamhet har en rapport "*Nordkalottekniker – en utbildning i markanvändning och mångbruk på Nordkalotten*" tagits fram.

Inom *Västnordensamarbetet* har fisket fortsättningsvis varit ett viktigt satsningsområde under 1989. Den största satsningen har gällt ett försök för att ta fram produktionsmetoder för bättre kvalitet av djupfryst råvara i fiskeindustrin. En kartläggning av loddebeståndet har genomförts i Öst-Grönland. Produktutveckling har pågått med ett försök angående kallrökt sill.

Utvecklingsarbete med turism har fortsatt. Den gemensamma *Västnordens Travel Mart* genomfördes i Reykjavik. Inom ramen för projektet *Arctic Safari* har marknadsföringssatsningar riktats till USA:s västkust. I syfte av industriell utveckling har flera projekt genomförts på Grönland bl. a. att etablera repslageri efter färöiska och isländska erfarenheter samt att etablera papperskonvertering, plaströrstillverkning och vattenturbinproduktion.

Samarbete mellan kvinnoorganisationer och uppbyggnaden av nätverk inom Västnorden har stimulerats.

De viktigaste insatsområdena inom *Kvarkenrådets* verksamhet har varit miljö, arbetsmarknad, landsbygdsutveckling och tvärflyg.

Kvarkenflyget återinvigdes den 2 oktober på rutten Skellefteå-Umeå-Vasa. Inom ramen för samarbetet satsar parterna gemensamt ca 2,4 miljoner SEK bl. a. på att marknadsföra och produktutveckla flyget samt att sänka kostnaderna för offentliga avgifter.

Genom arbetet med Bottenvikens miljö görs satsningar på förmedling av miljökunskap till berörda myndigheter och aktörer i regionen. Verksamheten har under året utvidgats till att täcka hela Bottenviksområdet.

Konkret arbetsplatsutbyte, konferensverksamhet, registrering av företagsförvärv är några element som man konkret arbetat med inom projektet om jobb och företag över gränserna.

Under 1989 har arbetet avslutats bl. a. med följande projekt: *Telesamarbetet Kvarkenlink*, *Inlandsturism* samt *Fler kvinnor som företagare*.

Genom *Mittnordenkommitténs* verksamhet har satsningar för avveckling av handelshinder fortsatt.

Vad gäller specialnäringar har under året publicerats en handbok om vattenbruk "*Lastning och fisktransport med lastväxlare*". Genom projektet har man bl. a. skapat förutsättningar för kräftodling i Finland. Projektet inom växthusnäring har resulterat till ökad odling av krukväxter i Mittnordenregionen. Arbetet för bättre användning av torv har inletts under året. Syftet är att utveckla alternativa användningsområden för lokala torvresurser.

Projekt kring utbildning i kvalitetssäkring inom mekanisk industri har fortsatt. Under 1989 avses också en gemensam näringslivsdatabas att vara färdig vid årsskiftet.

Under 1989 har man gjort specialsatsningar på kulturen. Ungdomsmusikfestival i Sundsvall samlade över 400 ungdomar från regionen. Mittnordiska arkiv- och historiedagar anordnades i Härnösand med 80-tal deltagare.

Inom det kommunala samarbetet i Södra Försöksområdet har satsningar på datautbildning bl. a. lett till etablering av företagsverksamhet.

Inom *Skärgårdsprojektet* har omstrukturering av verksamheten inletts under året. Från många och relativt små projekt inriktas verksamheten på färre och större projekt med följande tyngdpunkter: kompetens och kun-

skap, tillgänglighet till skärgårdens resurser, tillgång till teknik och utvecklingspotential, lokal aktivering, skärgårdens miljö samt kulturen i skärgården.

Under 1989 har samarbete mellan högskolorna i Stockholm och Åbo inletts i angelägna frågor som främst gäller skärgårdens företagare. En kontaktsekreterare med uppgift att koordinera verksamheten har anställts vid Ålands Högskola.

Förberedelser för projektet om skärgårdens marina miljö har slutförts under 1989. Planen går ut på att inrätta ett koordinerande forskningssektariat.

Inom det gränsregionala samarbetet *Bornholm-Sydöstra Skåne* har det viktigaste resultatet varit att regeringarna i Sverige och Danmark har godkänt Ystad-Rönnerutten till sk lång rutt med regler för skattefri försäljning av sprit och tobak. Detta har gett stora ekonomiska tillskott till färjetrafiken och resulterat i en väsentligt ökad turtäthet under hela året. Denna har i sin tur gett helt nya förutsättningar för ett ökat samarbete på olika områden. Av andra resultat inom kommunikationer kan nämnas att rabatt erhållits för datatrafiken mellan Bornholm och Sydöstra Skåne.

Inom turismen har en omfattande marknadsundersökning genomförts i samarbete med Högskolan i Kalmar. Resultaten har legat till grund för ett handlingsprogram för produktutveckling och marknadsföringsinsatser.

Fiskesamarbetet har bl. a. resulterat i gemensam produktutveckling av sillråvara. En lång rad provprodukter, som intresserat industrin, har tagits fram.

Inom skola-kulturområdet har utbytesverksamheten under året fortsatt att växa. En stor och uppmärksam utställning om konsthantverk från Bornholm och Sydöstra Skåne har producerats.

Gränskommittén Østfold-Bohuslän har under året fortsatt med satsningar på förbättrade kommunikationer. Under sommaren har en speciell informationskampanj genomförts angående trafiksäkerhet som riktats till dels personbilstrafiken dels den tunga trafiken.

Inom programmet för fritidsbåtar och skärgårdsturismen har en informativ bok "*KustGuiden – från Marstrand till Kragerø*" producerats. Rapporten säljs i bokhandeln och turistbyråer. En gemensam marknadsföring har genomförts på den internationella båtmässan i Göteborg.

Gränskommittén har fortsatt arbete med projektet "*Gränskraft*" för ökat resursutnyttjande av kvinnlig kompetens över gränsen i regionen Østfold-Bohuslän-Dalsland-Vestfold. Under 1989 har man genomfört en mässa. Ett annat projekt "*Dialog 89*" har till syfte att skapa nya samarbetsformer mellan näringslivet och de offentliga institutionerna i regionen vad gäller arbetsmarknadsfrågor. En mässa Dialog 89 har genomförts under året.

ARKO-samarbetet har fr. o. m. 1.1.1989 utvidgats till att gälla nio kommuner, tre svenska och sex norska, på bägge sidor av gränsen mellan

Värmland och Hedmark. De tre nya medlemmarna i samarbetet är Åsnes och Våler i Norge samt Torsby i Sverige.

Som den största satsningen inom näringslivssamarbetet arrangerades ARKO-mässan 89 i maj. Mässan samlade 120 utställare. Under året har man också genomfört förprojekt för konkret industrisamarbete i regionen.

Arbetet med den 24 mil långa vandringsleden längs norsk-svenska gränsen har fortsatt. De nio berörda kommunerna längs leden har samtliga påtagit sig ansvaret för ledens framtida underhåll.

Öresundsgruppens verksamhet har under året koncentrerats på två större projekt – *Öresundsinventering* och *Öresunds Kontakt*. *Öresundsinventeringen* avslutades med att slutrapporten "*Öresund 1990 – över och under vattnet*" överlämnades till Nordiska rådets havsmiljökonferens i oktober. Huvudsyftet var att samla och tillgängliggöra de kunskaper som finns om Öresund.

Kontakt- och informationsverksamheten fortsattes inom ramen för *Öresunds Kontakt*. Huvudsyftet är att bidra till näringsmässig och social samverkan inom regionen. En konferens om trafiken genomfördes. Denna har avrapporterats i skriften "*SundsTrafik90*".

4.4 Nordisk regionalpolitisk forskning

Nordisk institut för regionalpolitisk forskning (NordREFO) initierar och samordnar nordisk forskning av regionalpolitiskt intresse. Budgeten för 1989 uppgick till ca 1,8 miljoner FIM.

Verksamheten under 1989 har präglats av avslutning av institutets fyra-årsperiod i Finland och etablering av en ny verksamhetsperiod i Danmark. Detta markerades i juni 1989 med ett större forskarsymposium "*The Nordic Regional Structure in a Global Economy – an Advantage or a Drawback?*" med internationellt och nordiskt deltagande. En rapport avses att föreligga vid årsskiftet.

Som underlag till policyutvecklingsarbete genomförs studier av drivkrafter bakom den regionala utvecklingen. En studie av storstadstillväxten som regionalpolitiskt problem har avrapporterats under 1989 (*De nordiska huvudstäderna – Drivkrafter eller skapare av regional obalans?*, Borgå 1989). En annan studie av internationaliseringens regionala konsekvenser planeras vara färdig under året.

I NordREFO-tidskriften publiceras resultat från verksamheten.

Följande rapporter har kommit ut under 1989.

- *Kvinnor och regional utveckling* (1989:1)
- *Kultur och medier i regionalutveckling* (1989:2)
- *A European Resource based Periphery in a Knowledge Economy* (1989:3)
- *Den mellanstora staden-exemplet Östersund* (1989:4)

Under 1989 har ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling antagits för perioden 1989 – 1993.

Tyngdpunktsområdena omfattar internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

4.5 *Gemensamma regionalpolitiska stödordningar*

Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden som etablerades i slutet av 1987 har fortsatt uppbyggnaden av verksamheten. Verksamheten har under året präglats av uppbyggnaden av kontaktnätet inom och utanför regionen. För att bidra till fondens etablering har man företagit informationsinsatser, speciellt på Grönland. Fonden har också deltagit i isländsk exportkonferens i USA.

Under året har tre lån beviljats på sammanlagt ca 13 miljoner DKK.

Vad gäller *Nordiska investeringsbankens regionallåneordning* har ministerrådet under året utsett Ålands Landskapsstyrelse till mottagare av regionallån för vidareutlåning till åländska projekt.

Under året har investeringsbanken beviljat två lån under låneordningen till ett sammanlagt värde av 14,3 miljoner SDR och utbetalat två under 1988 beviljade lån till ett motvärde av 9,3 miljoner SDR.

5 **Nordiska rådets yttrande och rekommendationer**

5.1 *Nordiska rådets yttrande*

Yttrandet under ekonomiska utskottets sakområde (C2) lyder:

”Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd at et ministerrådsforslag om et nyt regionalpolitisk samarbejdsprogram forelægges rådet til sessionen i 1990, og at forslaget kommer at bygge på en grundig evaluering af den hidtidige virksomhed.”

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande:

Nordiska ministerrådet har på sitt möte den 14 november 1989 beslutat att lägga fram ett ministerrådsförslag om ett nytt samarbetsprogram för regionalpolitik för 1990–1994 för Nordiska rådets behandling under rådets 38:e session i Reykjavik 1990.

Under revidering av 1986-års samarbetsprogram har ministerrådet låtit genomföra ett brett utredningsarbete. En programförberedande arbetsgrupp har inledningsvis tagit fram visst grundmaterial. Konkreta evalueringssupdrag har genomförts av dels den gränsregionala verksamheten, dels glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet. Den nordiska regionalpolitiska forskningen har genomgått en översyn under 1989 och ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling för perioden 1989–1993 har antagits.

Nordiska ministerrådets Basprojekt har på ministerrådets uppdrag genomfört studier bl. a. av teknikspridningsfrågor och förbereder för närvarande ett omfattande utvecklingsarbete för strategier om kompetensutveckling i utsatta regioner.

Parallellt har ett visst grundläggande utredningsarbete pågått angående gemensamma regionalpolitiska stödordningar. Bl. a. har Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning gjorts permanent i samsvar med Nordiska rådets synpunkter.

Närmare beskrivning av det underlagsmaterial som tagits fram under programarbetet finns i ministerrådsförslaget samt i verksamhetsberättelsen om det regionalpolitiska samarbetet.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 5/1988/t angående samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och Kvarkenområdet (A 787/t)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och Kvarkenområdet”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet hänvisar till förra årets meddelande om förutsättningar för ett etablerat samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och inom Kvarkenområdet.

Ministerrådet informerar vidare att Nordkalottkommittén har koordinerat kontakter mellan representanter för djurparkerna både inom Nordkalotten och Kvarkenområdet. Ett principavtal om hur samarbete mellan djurparkerna skall byggas upp har ingåtts under 1989. Enligt detta avses verksamheten organiseras genom att etablera ett s. k. Skandinaviskt Polar Zoo som i framtiden skall ansvara för koordinering av samarbetet.

Mot ovanstående bakgrund anser ministerrådet för sin del att syftet med rekommendationen har uppnåtts och att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 33/1988/e angående ”frikommunförsök” över riksgränser i Norden (A 792/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å muliggjøre for kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk i samsvar med økonomisk utvalgs synspunkter, samt etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordiska ministerrådet hänvisar inledningsvis till förra årets meddelande. Ministerrådet konstaterade att de nationella frikommunförsöken allmänt är av sådan karaktär att de inte direkt ägnar sig för konkret samarbete över nationsgränser. Dels finns det ytterst få gränskommuner i de nationella försöken och dels inriktas verksamheten i hög grad på fördelningen av statliga funktioner till kommuner och omläggning av centrala nationella ansvarsförhållanden till kommunal och regional nivå.

Mot denna bakgrund har ministerrådet konstaterat att mycket av de åtgärder som ekonomiska utskottet har föreslagit genomförs inom ramen

för det gränsregionala samarbetet. Denna verksamhet är etablerad hos lokala och regionala myndigheter på bägge sidor av riksgränser. Ministerrådet anser också att överenskommelsen om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser som trätt i kraft den 26 januari 1979 ger nödvändiga förutsättningar för kommunal samverkan.

Nordiska ministerrådet har inte ansett det vara nödvändigt att etablera någon ny typ av försöksverksamhet. Kommunerna och regionerna på bägge sidor av riksgränsen kan väl förstärka samarbetet sinsemellan över gränserna inom ramen av de existerande nordiska överenskommelserna. Ett positivt samarbete kring många av de frågor som nämnts i rekommendationen t. ex. angående turism, kommunikationer, skola samt hälso- och sjukvård pågår inom ramen för den etablerade gränsregionala verksamheten. Andra förutsätter ändringar i centrala nationella regler och föreskrifter. Sådana är t. ex. frågor som gäller handelshinder och tullbestämmelser. Det regionala arbetet över gränserna på detta område är viktigt för att indentifiera praktiska problem. Enligt ministerrådets uppfattning bör sådana frågor i första hand utredas och förslag till förändringar redovisas och hanteras i ett mera övergripande nordiskt och nationellt sammanhang.

Det etablerade gränsregionala samarbetet pågår för närvarande i nio samarbetsområden. Dessa har var för sig en styrningsgrupp som består av representanter för lokala och regionala myndigheter. I det nordiska samarbetet har det gränsregionala samarbetet tillförts den regionalpolitiska sektorn. Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har ansvaret för utveckling och koordinering av verksamheten. Under arbete med revidering av 1986-års samarbetsprogram har man genomfört ett brett utredningsarbete av verksamheten. Bl a har det gränsregionala samarbetet evaluerats. Det hänvisas till ministerrådsförslag om ett nytt samarbetsprogram för regionalpolitik för åren 1990 – 1994. Det föreslås bl. a. att ämbetsmannakommittén för regionalpolitik skall med vart och ett av samarbetsområdena ta fram konkreta handlingsinriktade åtgärdsprogram för verksamheten.

Ministerrådet anser att det inte för närvarande är motiverat att etablera någon ny övergripande projektgrupp för verksamheten, speciellt när man tar hänsyn till begränsade resurser. Enligt ministerrådet finns det också risk för onödigt dubbelarbete.

De nordiska kommunalministrarna har på sitt möte i augusti 1989 informerat varandra och utbytt erfarenheter vad gäller frikommunförsöken i respektive land.

Mot ovanstående bakgrund föreslår ministerrådet att rekommendationen avskrivs.

Kapitel XXII

Bistand

1 Sammenfatning

De nordiske lande tilhører traditionelt de stærkeste fortalere for en omfattende bistandsvirksomhed. I de forskellige FN-organer og andre internationale fora har de nordiske lande arbejdet aktivt for at forbedre de økonomiske og sociale vilkår i udviklingslandene. Fattigdomsorienteringen er et fundamentalt princip i de nordiske landes bistandspolitik.

De nordiske lande er med i det internationale samarbejde for at finde frem til langsigtede løsninger på gældsproblemerne. Gennem en forstærket international gældsstrategi bliver der nu lagt større vægt på direkte gældslettelser for stærkt gældsbebyrdede udviklingslande.

Gældskrisen i udviklingslandene er en fortsat trussel mod det internationale handels- og finansieringssystem, samtidig med at den hindrer udviklingsprocessen i de lande, som rammes.

2 Udviklingen inden for bistandsområdet

I 1989 omfattede bistandsvirksomheden en lang række områder, som berøres af bistand fra de nordiske lande, både den bilaterale bistand og den multilaterale.

De nordiske lande (i samarbejde med andre ligesindede lande som f. eks. Holland) arbejdede hårdt for at skabe forståelse i OECD/DAC og andre internationale bistandsfora for at øge bistandsvolumen og at få industrilandene som helhed til at leve op til FN's målsætning om at yde 0,7 % af BNP til bistand. Fra nordisk side har man særlig peget på den globale afhængighed mellem u- og i-lande og henvist til den høje pris, industrilandene på sigt ville måtte betale for et stagnerende bistandsvolumen.

De nordiske bistandsmyndigheder fulgte Namibias selvstændighedsproces nøje og ydede støtte til såvel FN-indsatserne, inkl. repatriering, som til koordineringsindsatser for den internationale bistand. En intensiv nordisk koordinering er igangsat såvel i de nordiske hovedstæder som i Namibia.

Nordisk samarbejde med andre regioner (bl. a. SADCC og Centralamerika) blev yderligere udbygget.

3 Bistandssektorens struktur

Det nordiske bistandssamarbejde er forankret i den såkaldte Københavnskonvention fra 1981. I 1988 vedtog Ministerrådet en samarbejdsplan for nordisk bistandspolitisk samarbejde, som er nærmere kommenteret under 4.

Det formelle ansvar for det nordiske samarbejde på bistandsområdet har i 1989 ligget hos samarbejdsministrene.

De nordiske bistandsansvarlige ministre mødes uformelt for at drøfte særlige bistandsrelevante spørgsmål, og anbefaler særlige initiativer til beslutning af samarbejdsministrene.

Rådgivende komité for Bistandsspørgsmål (RKB) er en lægmandskomité nedsat for at rådgive Nordisk Ministerråd om nordiske bistandsspørgsmål. Ud over at udtale sig om fællesfinansierede nordiske projekter, beskæftiger RKB sig med principielle spørgsmål, og holdt i 1989 temadiskussioner om Namibia og om Demokratisering og Menneskerettigheder. Komitéens mandat blev i 1989 forlænget til 1.10.1990 med henblik på en vurdering i Ministerrådet af komitéens fremtidige rolle.

Embedsmandskomitéen for Bistandsspørgsmål (EKB) fungerer som nordisk koordinatororgan på bistandsområdet og behandlede under året en række områder af såvel formel som uformel karakter, bl. a. gennem diskussioner eller gennem rapporter fra de særlige arbejdsgrupper, som EKB har nedsat på ad hoc eller mere permanent basis. Under året diskuteredes bl. a. eventuel oprettelse af en nordisk demokratifond, samt udarbejdelse af retningslinier for nordisk bistandspersonale i forhold til overgreb på menneskerettigheder i modtagerlande.

Sektoren har været ansvarlig for følgende rådsrekommandation: 25/1988 angående program for nordisk bistandssamarbejde.

4 Virksomheden 1989

Nordisk samarbejde på det bistandspolitiske område involverer en række organer af mere eller mindre formel karakter.

4.1 Nordisk udviklingsfond (NDF)

Udviklingsfonden begyndte sin virksomhed tidligt i året, og det første lån blev besluttet ydet til Moçambique.

4.2 Regionalt samarbejde

Region-til-region samarbejdet koncentreredes særligt om Det sydlige Afrika (SADCC-området) og Centralamerika.

4.2.1 SADCC

SADCC's årlige giverkonference fandt sted i Luanda, Angola, hvor ministre fra de to regioner underskrev Memoranda of Understanding for oprettelse af NORDSAD-fonden og et mere aktivt kultursamarbejde regionerne imellem. Samarbejdet med SADCC baserer sig såvel på de bilaterale samarbejdsprogrammer, som eksisterer mellem individuelle lande, som på de regionale samarbejdsforanstaltninger.

Siden underskrivelsen af Fælleserklæringen (Joint Declaration) om

udvidet økonomisk og kulturelt samarbejde regionerne imellem, har en særlig styregruppe, med medlemmer fra udenrigs- og bistandsministerierne i de nordiske lande, koordineret det spektrum af aktiviteter, som er sat igang, og behandlet nye forslag til udvidet samarbejde. Sverige har funktionen som nordisk koordinatorland i perioden 1988–1990, hvorefter Danmark vil overtage den overordnede nordiske koordineringsfunktion for en to-årig periode.

Blandt de vigtigste områder for samarbejdet i 1989 kan nævnes

- undersøgelser for at finde tilpassede finansieringsmekanismer, herunder særlig etablering af NORDSAD-fonden, som forventes at blive operativ i 1990, og ordninger for at fremme den intra-regionale SADCC-handel;
- indsatser for at forsøge at øge produktionskapaciteten i SADCC;
- videreførelse af den finansielle ekspertgruppe og etablering af en handelspolitisk ekspertgruppe;
- nordisk faglig bistand til SADCC's sektorkoordinatorenheder for bl. a. industri og handel, minedrift og energisamarbejdet. På fiskerisektoren udstationeredes en islandsk ekspert i SADCC;
- igangsættelse af etableringen af en regional genbank for plantevækster i SADCC-regionen inkl. støtte til nationale genbevarende indsatser i forbindelse hermed (punkt 4.7.3).

Det har foreløbigt vist sig vanskeligt at fremme kvindeperspektivet i SADCC-samarbejdet. Dialogen med SADCC om samarbejde på dette område fortsætter, bl. a. med henblik på at integrere kvindeperspektivet i relevante fællestillag.

Inden for kultursamarbejdet har aktiviteterne hovedsageligt været af bilateral natur, idet SADCC som organisation ikke endnu har fundet en egnet struktur for håndtering af regionalt kultursamarbejde.

Udviklingen i Namibia har intensiveret SADCC's forberedelser for at inkludere et 10. medlemsland. De nordiske lande har støttet SADCC's forberedende bestræbelser på dette område.

Rammeprogrammet for Norden/SADCC-samarbejdet evalueres i efteråret 1989, hvorefter der træffes beslutning om forlængelse eller udarbejdelse af nyt program. For næste periode er der et stærkt ønske om at koncentrere sig om sådanne områder, som kan opvise konkrete resultater.

4.2.2 *Centralamerika*

De nordiske lande deltog i en optrapning af hjælpeindsatsen i Mellemamerika med det formål at styrke freds- og demokratiseringsprocessen og medvirke til økonomisk udviklingssamarbejde i regionen. Støtte går bl. a. til regionale institutioner i regionen, og tiltag som fremmer samarbejde landene imellem. En del af bistanden kanaliseres gennem private organisationer.

En gruppe journalister fra Mellemamerika besøgte de nordiske lande i

forbindelse med Nordisk Råds havforureningskonference i oktober og benyttede lejligheden til også at bekendtgøre sig med Ministerrådets arbejde og ministerrådssekretariatet.

4.3 Andre arbejdsgrupper

4.3.1 Namibia

De nordiske udenrigsministre noterede ved møde i august, at Namibias selvstændighedsproces følger planerne, og at de nordiske lande vil fortsætte med humanitær bistand til Namibia i overgangsperioden.

Fire nordiske lande havde repræsentation i Namibia i 1989, og der arbejdes på at etablere bofællesskab for de nordiske repræsentationer.

Den nordiske arbejdsgruppe har fået sit mandat forlænget med foreløbigt et år med henblik på de fortsatte nødvendige koordineringsopgaver i kommende nordiske bistandsindsatser i det selvstændige Namibia. Nordisk bistand i 1989 kanaliseredes gennem FN-systemet og private organisationer.

4.3.2 Miljø og bistand

Opfølgningen af forslagene/rekommandationerne fra Verdenskommissionen for Miljø og udvikling om at medvirke til en social og økonomisk udvikling, som ligger inden for de rammer, som miljø og naturressourcer tillader, er givet høj prioritet. Prioritering er nødvendig: miljøbehovet er uendeligt.

De nordiske bistandsorganer har udarbejdet nationale retningslinier for en bedre integration af miljø- og ressourcenaspekterne i de nationale programmer og projektarbejdet, ligesom uddannelse og bevidstgørelse blandt bistandspersonalet er igangsat.

I FN-organerne, i udviklingsbankerne og i andre internationale fora har de nordiske lande konsekvent støttet styrkede indsatser for større integration af miljøaspekterne i bistandsindsatserne, og der afholdes nordiske samrådsmøder forud for internationale møder.

4.3.3 Kvinder og udvikling

Arbejdet med at integrere kvinder stærkere i udviklingsprocessen fortsætter og er styrket i de nationale bistandsorganisationer. I tillæg hertil har Danmark været formand for OECD/DAC-gruppen om kvinder og udvikling, hvor de nordiske lande (og andre ligesindede) har været aktive. I 1989 overtog Norge formandskabet. Også i multilaterale og regionale bistandsorganisationer gjorde de nordiske lande til stadighed opmærksom på behovet for en stigende bevidsthed vedr. kvinderettet bistand.

Støtte blev også givet til private organisationer.

Den nordiske arbejdsgruppe for Kvinder og udvikling diskuterede bedre integration og påvirkning af miljøgrupper i arbejdet, bl. a. International Union for the Conservation of Nature (IUCN) og andre private organisa-

tioner (NGOer). Gruppen samarbejder også om strategier for bistand til kvinder i Centralamerika og i forhold til SADCC.

Gruppen har vurderet, hvorvidt nordiske fælleskurser inden for oplæring af ledere og kvindekontakter i den egne organisation kunne være hensigtsmæssig, men har konkluderet, at udveksling af erfaringer er mere relevant indtil videre.

4.4 Samarbejde i internationale spørgsmål

Rekommandation 5/1989 angående øget samarbejde i internationale spørgsmål indeholder en række forslag for nordisk samarbejde på bistandsområdet, nemlig

- at den politiske styring af det nordiske bistandssamarbejde forstærkes gennem at oprette et særligt ministerråd for bistandsspørgsmål, og gennem at der etableres løbende kontakt mellem det nye ministerråd og Nordisk Råds organer, samt at rådgivende komité for bistandsspørgsmål nedlægges i forbindelse med denne omorganisering;
- at ministerrådet, med henblik på at øge det fælles nordiske bistandssamarbejde, fremlægger nye konkrete forslag til samarbejdsprojekter, hvor den miljømæssige, sociale og kulturelle dimension i bistanden prioriteres særligt;
- at et samarbejde, baseret på en arbejdsfordeling mellem landene, yderligere udvikles, så at den kapacitet, som findes for uddannelse af bistandspersonale, i højere grad kan udnyttes fælles.

Ministerrådet konstaterer, at de bistandsansvarlige ministre fortsat har mødtes uformelt i forbindelse med de nordiske udenrigsministermøder. Den uformelle mødeform hindrer ikke en løbende kontakt mellem de nordiske organer, og de nordiske bistandsministre har ved flere lejligheder truffet f. eks. Økonomisk Udvalg. Spørgsmålet om nedlæggelse af Rådgivende Komité for Bistandsspørgsmål eller komitéens fremtidige rolle er under behandling.

I øjeblikket er flere nordiske samarbejdsprojekter igang. Bistandsmyndighederne vurderer fra tilfælde til tilfælde, hvorvidt nordisk samarbejde i et specifikt projekt vil have gavnlige effekter, ikke mindst for modtageren.

Prioriteringen af miljømæssige, sociale og kulturelle dimensioner er naturlig for nordisk samarbejde på bistandssiden generelt.

Bistandsmyndighederne arbejder til stadighed med en effektivisering af uddannelse af bistandspersonale. I den grad det anses formålstjenligt, finder en vis arbejdsfordeling allerede sted.

Embedsmandskomitéen for Bistand ser på yderligere forbedringer af mulighederne for nordisk rekruttering og yderligere samordning af arbejdet i modtagerlande, hvor dette er muligt. Erfaringerne i region-til-region samarbejdet med SADCC har været værdifuldt, også i udviklingen af samarbejdet med Centralamerika. Imidlertid er forudsætningerne for samarbejdet med de to regioner noget ulige, og foreløbig vil selve samarbejds-

strukturen fortsætte for Centralamerika i anden form end for SADCC-samarbejdet.

Styregruppen for Norden/SADCC samarbejdet har ladet studier udføre vedrørende præferencestilling for SADCC-landenes handel med Norden. SADCC-landene har generelt præferencestilling på grund af andre samarbejdsaftaler. I det omfang, der optræder handelshindringer for varer fra SADCC-landene, synes sådanne at være nationalt betinget i et nordisk land.

De nordiske lande vil i internationale fora fortsat arbejde ihærdigt for, at de fattigste og mest gældsbebyrdede udviklingslande modtager særlige støtteindsatser, således at de mest sårbare befolkningsgrupper ikke belastes yderligere.

4.5 Multilateralt samarbejde

Koordineret fællesnordisk optræden i multilaterale bistandsfora har resulteret i større gennemslagskraft for nordiske synspunkter, end om landene havde fremført disse hver for sig. De nordiske lande har i særlig grad rettet opmærksomheden mod fattigdomsorientering, gældsproblemerne i de mest udsatte lande, øget miljøsensyn i bistanden og kvindespørgsmål.

Arbejdet med at virkeliggøre de bistandspolitiske mål, også på det multilaterale område, pågår kontinuerligt inden for rammerne af FN-systemets normative virksomhed. De nordiske lande bestræber sig på, at resolutioner, deklARATIONER og andre beslutninger så langt som muligt skal afspejle nordiske bistandspolitiske vurderinger.

Forud for større møder i internationale organisationer udarbejdede de nordiske lande, i den udstrækning det var muligt, koordinerede synspunkter og udarbejdede fællesnordiske indlæg.

4.6 FN i udviklingssamarbejdet

I 1988 indledte de nordiske lande et særligt 3-årigt nordisk FN-projekt kaldet "FN i udviklingssamarbejdet". Projektet har sit sekretariat ved Institutet för Framtidsstudier i Stockholm, og gennem bl. a. forskningsrapporter og seminarserier produceres ideer og forslag til, hvorledes de nordiske lande – individuelt eller som en gruppe – kan yde konstruktive bidrag til FN's reformproces og til en politisk diskussion om FN's fremtidige virksomhed.

Projektet ledes af en styregruppe, bestående af statssekretærene for bistandsspørgsmål i Danmark, Finland, Norge og Sverige og finansieres af de deltagende lande. I 1989 udførtes 8 studier om FN's udviklingssamarbejde i 8 lande, samt en deskriptiv studie om FN-systemets rolle på energiområdet. Yderligere studier vil granske forskellige aspekter på FN's muligheder for at gennemføre Brundtlandkommissionens rekommandationer for at opnå en holdbar og bærekraftig udvikling, FN's rolle i krisesituationer, formerne for finansiering af FN-organerne, og metoder for at

medlemslandene skal få mere indflydelse i FN (herunder en særlig studie vedrørende de nordiske landes forsøg på at fremme kvindespørgsmål inden for FN-systemet).

4.7 Samfinansierede nordiske projekter

Bilateralisering af oprindeligt fællesnordiske projekter fortsætter, men nye former for nordiske indsatser afprøves, bl. a. i region-til-region samarbejdet; især i samarbejdet med SADCC, men også f. eks. i Centralamerika. Nye modeller for nordisk bistandssamarbejde forsøger at udvikle administrativt enklere systemer for både modtagerne og de nordiske lande. Andre samarbejdsformer end de traditionelle fællesfinansieringer under Københavnsaftalen finder således idag anvendelse, som f. eks. nordisk støtte til transportkommissionen i SADCC-regionen (se 4.7.2) og regional genbank for plantevækster i SADCC-regionen (se 4.7.3).

Nordiske indsatser eller projekter involverer ikke nødvendigvis samtlige nordiske lande. Mange aktiviteter berører kun to eller tre direkte.

4.7.1 Landbrugs- og fiskeriprojektet i Moçambique

Projektet er afsluttet som fællesfinansieret nordisk projekt, men tre lande fortsætter på bilateral basis. Projektet evalueres i 1990, hvor der vil blive foretaget en samlet bedømmelse af erfaringer med dette svære projekt.

4.7.2 Støtte til SATCC

SATCC gennemførte en organisationsstudie, som blev fremlagt i 1988. Rapportens konklusioner er delvist gennemført, herunder større rekruttering af lokalt personale til den tekniske enhed. Aftalen om nordisk støtte er forlænget til tidligt i 1990, og der arbejdes på udformningen af yderligere støtte.

4.7.3 Regional genbank for plantevækster i SADCC

Projektet indledtes i 1989. En projektleder stationeredes i Lusaka, og SADCC-medlemslandene har i 1989 afholdt to bestyrelsesmøder. Første årsgennemgang med donororganisationerne, repræsenteret ved SIDA, finder sted i slutningen af november 1989.

5 Nordisk råds ytring og rekommandation

5.1 Ytring

Nordisk Råds ytring angående økonomisk udvalgs sagsområde (C2):

”Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd og de enkelte nationale regeringer, at der snarest nedsættes et formelt fagministerråd på bistandsområdet, samt at der gennemføres et tæt koordineret nordisk bistandssamarbejde i relation til et frit Namibia.”

Ministerrådet henviser til, at der fortsat ikke er opnået enighed blandt de nordiske lande om hvem som skal træffe de formelle ministerrådsbeslutninger for det bistandspolitiske samarbejde.

Hvad angår et tæt koordineret nordisk bistandssamarbejde i relation til et frit Namibia, har de nordiske lande bestræbt sig på at koordinere de nordiske indsatser, ikke mindst for dermed at fremstå som et godt eksempel for øvrige internationale donorer i koordineringsspørgsmålet.

5.2 *Rekommandation*

5.2.1 *Meddelelse om rekommandation nr 25/1988/e angående program for nordisk bistandssamarbejde (B 79/e)*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å vedta et program for nordisk bistandssamarbeid i samsvar med ministerrådsforslag B 79/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.”

Ministerrådet vedtog samarbejdsprogrammet den 19. maj 1988.

Med henvisning til Nordisk Råds synspunkter på samarbejdsprogrammet kan oplyses følgende:

De bistandsansvarlige ministre mødes fortsat uformelt. Spørgsmålet om at sammentræde formelt drøftedes yderligere i 1989, hvor der dog ikke kunne opnås enighed om at ophæve den nuværende ordning med uformelle møder.

Samarbejdsprogrammet vil blive løbende vurderet, og Ministerrådet vil fortsætte med at orientere Nordisk Råd om opfølgningen af samarbejdsprogrammet, særligt gennem årsberetningerne.

Ministerrådet anser for sin del, at hensigten med rekommandationen er opfyldt, og foreslår rekommandation nr 25/1988 afskrevet.

Kapitel XXIII

Jord- og skovbrug

1 Sammenfatning

Den jordbrugspolitiske situation har i 1989 været præget af drøftelser omkring behovet for revideringer af den nationale landbrugspolitik i de nordiske lande. En embedsmandsgruppe under ledelse fra finansministerierne har arbejdet med målsætninger, der bl. a. har baggrund i OECD-principper, og hvori det henstilles, at jordbrugspolitikken i højere grad gøres modtagelig for markedssignalerne. De pågående GATT-forhandlinger påvirker også overvejelserne i samme retning. Tilpasningerne berører ikke tilsvarende skovbruget, hvor afsætningsmulighederne baserer sig direkte på verdensmarkedets vilkår.

Årets samarbejde har været præget af en midtvejsevaluering af sektorens handlingsprogram fra 1985. Pågående aktiviteter er vurderet i sammenhæng med bl. a. nye aktiviteter. Det er registreret, at et antal arbejdsområder i stigende grad påvirkes af tværsektorielle målsætninger særlig inden for miljøområdet og de nordiske landes tilpasninger til de internationale forhold. I lyset heraf vil ministerrådet afgive forslag om et tillæg til det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugssektoren, der skal supplere det oprindelige program frem til 1995.

En embedsmandsgruppe har afsluttet en udredning om mulighederne for en øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden. I anbefalingerne blev det markeret, at der ikke fandtes nogen eksklusive nordiske løsninger. Mulighederne måtte søges konkret inden for rammerne af EFTA og i en videreudvikling af de nordiske EFTA-landes frihandelsaftaler med EF. Desuden måtte arbejdet med afvikling af tekniske handelshindringer søges fremmet yderligere. Ministerrådet tilsluttede sig gruppens anbefalinger, og bestræbelserne kan bl. a. genfindes i Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92.

En evalueringsrapport blev afgivet i 1989 om det nordiske forsknings-samarbejde på jord- og skovbrugsområde. Rapportens konklusioner omkring visse organisatoriske forhold kan forventes at påvirke bl. a. skov-forskningsinstitutionens (SNS's) fremtidige relationer til de nationale forskningsråd.

2 Jord- og skovbrugets udvikling i de nordiske lande

Den jordbrugspolitiske situation har i 1989 været præget af drøftelser omkring behovet for revideringer af den nationale landbrugspolitik i de enkelte nordiske lande. Baggrunden er den fortsatte tendens til overproduktioner i jordbrugssektoren, der kommer til syne som følge af interne markedspriser fastlagt højere end verdensmarkedets priser.

I en udgivet rapport: ”*Jordbrukspolitiken i de nordiska länderna, målen, medlen och konsekvenserna, (NORD 1989:15)*” har en nordisk embedsmandsgruppe under ledelse fra finansministerierne behandlet de centrale målsætninger for en revidering af jordbrugspolitikken. Målsætningerne er udformet med baggrund i bl. a. principper udformet af OECD, hvori det henstilles, at jordbrugspolitikken i højere grad bør gøres modtagelig for markedssignalerne under hensyntagen til jordbrugets specielle karakter. Et krav om revidering kommer også frem i forbindelse med de pågående landbrugsforhandlinger under GATT, hvor den fremtidige subsidiepolitik på landbrugsområdet er et af hovedelementerne i den globale forhandlingsrunde, (Uruguay-runden).

I modsætning hertil fremstår der bedre vækstmuligheder for skovbruget. Afsætningsmulighederne for skovens produkter er gode, og afsætningen baserer sig direkte på verdensmarkedets vilkår. Disse forhold har spillet en rolle ved justeringen af skovlovgivningen i de nordiske lande. Tilpasningen af lovgivningen har bl. a. taget sigte på at øge tilvæksten gennem bedre skovdrift, men også samtidig under iagttagelse af stigende miljøhensyn.

3 Det nordiske samarbejde inden for jord- og skovbrugsområdet

Samarbejdet følger i store træk det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet, som ministerrådet vedtog i 1985. Indholdet er desuden påvirket af en midtvejsevaluering af handlingsprogrammet, som blev gennemført i 1989. I lyset heraf vil ministerrådet afgive forslag om et tillæg til det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugssektoren, der skal supplere det oprindelige program frem til 1995.

Samarbejdet var fra en tidlig start præget af støtte til et udstrakt forskningssamarbejde. Aktiviteterne har dog i de seneste år tillige været rettet mod en større kreds af nye arbejdsområder, herunder administrative og politiske opgaver foranlediget af en større internationalisering og en opprioritering af miljø- og naturbeskyttelsesområdet.

Beretningen for sektoren opdeles på 8 programområder som angivet i efterstående oversigt. Til oversigten er føjet tal for de nordiske bevillinger ydet i 1988 og 1989.

	(1 000 DKK)	
	1988	1989
Almene og politiske spørgsmål	424	425
Bioteknologi	2 000	5 000
Jordbrugsforskning	2 540	2 463
Skovforskning (SNS)*	8 829	7 823
Forskeruddannelse	1 560	1 580
Nordisk Genbank (NGB)*	3 806	4 219

	(1 000 DKK)	
	1988	1989
Genbanksamarbejde, husdyr	260	250
Planteforædling (SNP)*	1 933	1 833
Kontrolinstitutionerne	<u>1 446</u>	<u>1 362</u>
Ialt	22 798	24 955
heraf:		
– bioteknologirammen	<u>2 000</u>	<u>5 000</u>
samt		
– projekter under NEJS	6 230	6 080
- institutionerne under NEJS (*)	<u>14 565</u>	<u>13 875</u>
Sektorrammen for jord- og skovbrug	<u>20 798</u>	<u>19 955</u>

4 Virksomheden 1989

4.1 Almene og politiske spørgsmål

Jordbrugsministrene godkendte i 1989 konklusionerne i slutrapporten ”Udredningen om øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden – Fase II”. En embedsmandsgruppe havde afsluttet udredningsopgaven med en række anbefalinger, der angav mulighederne for en øget samhandel mellem de nordiske lande under de gældende internationale forpligtelser og under respekt af de centrale målsætninger i den nationale landbrugspolitik. I anbefalingerne blev det markeret, at der ikke fandtes nogen eksklusive nordiske løsninger, og at mulighederne måtte søges konkret inden for rammerne af EFTA og i en videreudvikling af de nordiske EFTA-landes frihandelsaftaler med EF. Desuden måtte arbejdet med afvikling af tekniske handelshindringer søges fremmet yderligere. Den konkrete opfølgning måtte forfølges af de enkelte nordiske lande, herunder i en sammenhæng med øvrige internationale handelsforhandlinger.

I 1989 har samarbejdet bl. a. været præget af midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram. Pågående aktiviteter er vurderet i sammenhæng med bl. a. nye aktiviteter. Opfølgningen af Brundtland-kommissionens anbefalinger har præget vægtlægningen i retning af større integrering af miljøhensynene i al den nordiske virksomhed.

Fællesmøde har været afholdt mellem repræsentanter for Nordisk Embedsmandskomiteé for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) og Nordisk Embedsmandskomiteé for Miljøspørgsmål, hvor planer for en fremtidig koordinering mellem de to sektorer er aftalt på en foreløbig basis.

Jordbrugsministrene har behandlet spørgsmål om en øget nordisk aktivitet på det globale plan omkring bevaring af plantegenetiske ressourcer og fremtidig planteforædlingsarbejde. NEJS er anmodet om at udrede omkostningsforholdene nærmere omkring disse forhold.

De nordiske landes tilpasning til udviklingen af EF's indre marked har

også i 1989 været et centralt styrende element i udformningen af det fremtidige samarbejde. Dette motiv indgår i forslaget om et tillæg til det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugssektoren, som ministerrådet har oversendt for behandling ved Nordisk Råds 38. session. I arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 beskrives den løbende målsætning, som er gældende på jordbrugsområdet.

Under det generelle programområde har ministerrådet i 1989 givet støtte til en ny projektaktivitet, der gælder samordning af de nordiske landes forsøgs- og afprøvningsvirksomhed vedrørende energivurdering af fodermidler.

4.2 *Bioteknologi*

Jord- og skovbrugssektoren bistod for sin del med udformningen af det nordiske samarbejdsprogram om bioteknologi. Koordineringen er overdraget Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ), der indsamler og prioriterer planerne for hele sektoren samt holder kontakt til den styrende programkomité og til aktiviteterne under Nordisk Industrifond.

Der er imødekommet et betydeligt antal ansøgninger om stipendier, tilskud til gæsteforskere, afholdelse af symposier og arbejdsgruppemøder mellem nordiske forskere på udvalgte forskningsområder. Et større antal flerårige forskningsprojekter har opnået bevilling, og aktiviteterne er påbegyndt i 1989.

Jordbrugssektoren har besluttet at deltage i opfølgningen af den nordiske udredning om bioteknologiske opfindelser og immaterialretten, hvor det særlig er interessant at følge den internationale udvikling omkring plantenyhedsbeskyttelsen og at samordne holdningerne fra nordisk side.

4.3 *Jordbrugsforskning*

Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) er ministerrådets rådgivende organ i spørgsmål vedrørende jordbrugsforskning. I kontaktorganet samarbejder de nordiske landes forskningsråd og forskningsorganer på jord- og skovbrugsområdet.

Efter forslag fra NKJ støttede ministerrådet i 1989 en fortsættelse af tre nordiske forskningsprojekter samt et nyt forprojekt om græsskadedyr i de nordlige områder indledt på initiativ fra Grønlands hjemmestyre. Som et nyt arbejdsfelt er desuden kommet kontaktorganets behandling og beslutninger om aktiviteter under det nordiske samarbejdsprogram for bioteknologi.

Med støtte fra forskningsrådene opretholdes yderligere ca. 15 forskningsprojekter på en lang række områder, som er prioriteret i NKJ's handlingsplan. NKJ har i 1989 bl.a. behandlet spørgsmål om konkret støtte til modernisering af tidsskriftvirksomhed inden for det veterinærvidenskabelige område.

I overensstemmelse med NKJ's strategi- og aktionsplan fra 1988 har

NKJ i 1989 søgt at lægge større vægt på de planlæggende og initierende aktiviteter til gavn for den nordiske jordbrugsforskning og at gennemføre de mere traditionelle forskningsprojekter med støtte fra de nationale finansieringskilder. En sådan omlægning er også blevet anbefalet fra NKJ's side under arbejdet med evalueringen af forskningssamarbejdet i forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram. En særlig nedsat evalueringsgruppe afgav en rapport, hvis anbefalinger forventes at ville komme til at påvirke indretningen af de øvrige nordiske institutioners forskningssamarbejde på jord- og skovbrugsområdet i årene fremover.

4.4 Skovforskning

Samarbejdet inden for skovforskningen varetages af Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS). Skovforskningen er det største enkelte programområde inden for sektoren og har tidligt været etableret som en nordisk institution. I henhold til institutionens handlingsplan fra 1988 anvendes hovedparten af midlerne til forskningsprojekter. I 1989 blev 17 projekter finansieret, hvoraf 4 var nye.

Ministerrådet pålagde NEJS i forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram at vurdere organisationsstrukturen på forskningsområdet og herunder relationerne mellem SNS, NKJ og de nationale forskningsråd m. v. NEJS nedsatte en evalueringsgruppe, som afgav rapport i 1989. Rapporten fastlagde nogle kriterier, ud fra hvilke det eksisterende samarbejdssystem blev vurderet. På denne baggrund anbefalede gruppen bl. a.,

- 1) at den faglige ansvarlige ved de nationale forskningsråd (eller tilsvarende) burde udpeges til medlem af både NKJ og SNS,
- 2) at sekretariatene for NKJ og SNS burde henlægges til samme land,
- 3) at beslutninger angående enkeltstående forskerkurser delegeres fra NKJ og SNS til styringsgruppen for systematiseret nordisk forskeruddannelse og
- 4) at NKJ fik ansvaret for at prioritere de nordiske indsatser inden for hele jordbrugsområdet inkl. planteforædlingsområdet.

NEJS har værdsat evalueringsrapporten og dens konklusioner samt givet forslag om at hovedelementerne indpasses i tillægget til handlingsprogram for sektoren.

4.5 Forskeruddannelse

Som forudset er der etableret faste rammer for et nordisk samarbejde omkring forskeruddannelsen. En nordisk styringsgruppe arbejder efter retningslinjer, som NEJS vedtog i 1986 for systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet. Samarbejdet har været højt prioriteret, og kursusvirksomheden er nu oppe på ca. 12 kurser på årsbasis.

I forbindelsen med midtvejsevalueringen nedsattes en særlig evalu-

eringsgruppe, som har gennemgået virksomheden siden forrige evaluering i 1985. Evalueringsgruppen gjorde bl.a. den konstatering, at kurserne hidtil havde været gennemført som kursusrækker inden for bestemte fagområder, hvor de enkelte kurser byggede på hinanden i et samlet forløb. Endvidere havde det været forudsat, at et relativt stort antal deltagere gennemførte 2 eller flere på hinanden følgende kurser. Gruppen anså denne model for hensigtsmæssig inden for visse fagområder, men fandt dog, at der fremtidigt i højere grad burde sættes på tilbagevendende kurser med nær samme faglige indhold. En model med tilbagevendende kurser med 2–3 års mellemrum ville muliggøre, at lokale forskningsmiljøer kunne udvikle sig til nordiske centre inden for det pågældende fagområde.

Evalueringsgruppen kunne tilslutte sig, at alle forskeruddannelseskurser inden for sektoren blev gennemført i regi af styringsgruppen. Herigennem kunne der opnås en hensigtsmæssig koordinering af aktiviteterne, og den nødvendige information kunne bedre udbygges i forhold til brugerne og kursusarrangørerne.

NEJS har besluttet at følge disse anbefalinger samt at smidiggøre de stramme regler for den nordiske finansiering.

4.6 *Nordisk Genbank (NGB)*

Nordisk genbanksamarbejde gennemføres dels inden for rammerne af den nordiske institution, Nordisk Genbank for Land- og Havebrugsplanter (NGB) og dels i projektform vedrørende et genbanksamarbejde for husdyr.

Den Nordiske Genbank har til opgave at bevare og dokumentere den genetiske variation af alt plantemateriale, som kan være værdifuldt for kommende planteforædlingsarbejde med land- og havebrugsplanter i Norden. Bevaringen gælder både forædlet og oprindeligt plantemateriale.

Genbanken har i 1989 afgivet udtalelse om forslag til et videre internationalt samarbejde om genbevarende virksomhed og planteforædling. Dette var et svar på jordbrugsministrenes beslutning om at styrke de nordiske landes profil inden for det internationale plantegenetiske samarbejde.

Konkret har Genbanken påtaget sig et fagligt ansvar i forbindelse med et nordisk bistandsprojekt, der er igangsat omkring etableringen af en regional genbank for nytteplanter i SADCC-landene i det sydlige Afrika. Genbankens daglige virke er iøvrigt at udbygge den nordiske fællesvirksomhed. Dette blev bl. a. markeret med en konference i 1989 omkring tiåret for genbankens etablering. Samtlige nationale eksperter i de rådgivende faggrupper var ved denne lejlighed indbudt til at drøfte genbankens fremtidige virksomhed og faglige indretning.

4.7 *Genbanksamarbejde om husdyr*

En nordisk styringsgruppe har arbejdet i et planlægningsprojekt, som afslutter sin anden 3-årsperiode i 1990. Målsætningen for styringsgruppen er at initiere oprettelsen af genbanker på nationalt niveau for bevarelsen af

truede husdyrpopulationer og at skabe en informationscentral på nordisk niveau, som kan være kontaktled til de internationale genbevarende foranstaltninger på husdyrområdet.

Et nordisk dataregistreringssystem er blevet udviklet i projektperioden, og dette er under sammenkobling med det globale databasesystem, som er under udvikling efter retningslinjer angivet af FAO og EAAP (European Association for Animal Production).

Arbejdet med at redde truede racer følges op nationalt, og der er øget forståelse for betydningen af at tage vare på den genetiske variation, der danner grundlaget for alt avlsarbejde. Mange genbanker er oprettede i form af levende dyr og/eller dybfrosne celler, men der er stadigvæk racer, der er faretruende nær udryddelse.

4.8 Planteforædling

Fra 1. januar 1987 fik Samnordisk Planteforædling (SNP) status som en nordisk institution på planteforædlingens område. Baggrunden herfor lå i den konstatering, at der inden for det nordiske område ligger en række klimazoner, der giver planterne afvigende vækstbetingelser i forhold til de mere centraleuropæiske forhold. Dette betinger gode muligheder for et varigt samarbejde omkring et bredt spektrum af opgaver strækkende sig fra forskning og udvikling via egentlig planteforædling til afprøvning og identifikation af færdige sorter.

Aktiviteterne under SNP har hidtil kun i begrænset omfang berørt forskning. Den væsentligste del af samarbejdet har omfattet projektaktiviteter og udredningsarbejder omkring planteforædling, sortprøvninger m. v.

I forbindelse med midtvejsevalueringen er der fremsat ønsker om, at SNP udarbejder et flerårigt arbejdsprogram samt at SNP i løbet af 1990 bliver gjort til genstand for en evaluering af sin virksomhed.

4.9 Kontrolinstitutionernes samarbejde

Samarbejdet på kontrolinstitutionernes område sker på baggrund af tre nordiske handlingsprogrammer. Disse er dels sektorens eget handlingsprogram fra 1985, dels Samarbejdsprogrammet om Afskaffelse af Handelshindringer i Norden og endelig Arbejdsprogrammet Norden i Europa, 1989- 1992.

Samarbejdet blev gjort bredere og mere forpligtende fra 1988, hvor opfølgningen af samarbejdsprogrammet om afskaffelse af handelshindringer blev introduceret med fælles instruktioner for jordbrugssektorens kontrolinstitutioner. Disse vedrørte særligt rapporteringskravet omkring etableringen af gensidig anerkendelse af certifikater og øvrige fællesharmoniseringer af de nordiske landes regelværk på jord- og skovbrugsområdet.

Samarbejdsprogrammet om afskaffelse af handelshindringer i Norden tager som udgangspunkt, at de samfundsmæssige krav til produktion og kontrol af varer ligger på et højt og ganske ensartet niveau. I disse tilfælde

skulle de nationale regler være ligeværdige, selv om de ikke er enslydende. Udgangspunktet for denne harmoniseringsbetragtning fandt ikke fuld akcept hos en række af kontrolinstitutionernes repræsentanter. Disse har angivet, at der fortsat er politisk forståelse for, at hvert land må sikre sig et højt og specifikt sundhedsniveau for både dyr og planter i de nordiske lande. En harmoniseringsproces ville være både tids- og ressourcetrækkende, og et nordisk samarbejde herom måtte ske i sammenhæng med de nationale overvejelser omkring tilpasningerne til bl. a. etableringen af EF's indre marked fra 1993.

4.9.1 *Veterinærområdet*

Veterinærområdet hører til et af de største kontrolområder under jordbrugssektoren. Området har en lang række reguleringer, som skal sikre de nordiske landes høje veterinære sundhedsniveau. Lovgivningerne indeholder en række forbud mod import, hvorfra der kan dispenseres afhængig af den konkrete sygdomssituation. De nordiske landes veterinærchefer arbejder med klart definerede harmoniseringsaftaler, som kan lette samhandelen med de oftest forekommende dyrearter og produkter.

4.9.2 *Plantesundhedsområdet*

Kontrolområdet er omfattende og kendetegnet ved udstrakt anvendelse af internationale sundhedscertifikater i den internationale samhandel med planter og frugt. Beskyttelsesgraden er dog stærkt varierende efter arten og omfanget af sygdomsrisiciene. Dersom grænsekontrollen skal reduceres, må der opbygges et kontrolsystem for planteproduktionen i eksportlandet. Et sådant kontrolleret produktionssystem vil blive fundamentet for samhandelen inden for EF. Tilsvarende systemer er under planlægning og overvejelse mellem de nordiske lande, herunder også området eliteplanter til videre fremavl.

4.9.3 *Frøkontrol*

Frøkontrollen har lang samarbejds tradition både nordisk og internationalt. Kontrolinstitutionerne i de nordiske lande har gennemgået alle regler på området og en rapport herom viser, at der forekommer mange tekniske forskelle i de nationale bestemmelser. Antallet og arten af forskellighederne kan forventes reduceret, dersom fornøden politisk prioritet sættes ind herpå.

4.9.4 *Landbrugskemi*

Området landbrugskemi omfatter i første række analyse- og kontrolbestemmelser vedrørende handelsgødninger og jordforbedringsmidler. I en oversigt over de nordiske landes lovgivninger på gødningsområdet findes der store forskelle på næsten alle områder endog licenskrav for import i to af de nordiske lande. Set fra et jordbrugspolitisk synspunkt burde der være basis for en udstrakt grad af regelharmonisering.

4.9.5 *Foderstofkontrol*

Der har ikke på foderstofkontrolområdet hidtil været gennemført særskilte nordiske aktiviteter. Rapport fra en ekspertgruppe indikerer klare ønsker om at arbejde videre med en harmoniseringsproces på området. En kortlægning af de forskelligartede nationale lovgivninger afslører både kvantitative begrænsninger i samhandlingsmulighederne og veterinærmæssige sundhedsaspekter indbygget i de tekniske forskrifter.

4.9.6 *Jordbrugsmaskiner*

En ekspertgruppe har rapporteret om de gældende forskrifter i de nordiske lande. Gruppen gør opmærksom på, at maskinafprøvningsinstitutionerne under jordbrugssektoren i de nordiske lande ikke selv beslutter om reglerne for typegodkendelserne eller andre forskrifter om arbejdssikkerhed eller trafikikkerhed. Gruppen har gennemført en mindre undersøgelse af handelshindringsomfanget ved hjælp af et spørgeskema til fabrikanter og importører inden for maskinbranchen.

Hovedresultatet heraf er blevet, at man ikke inden for erhvervet opfatter, at der er særligt store tekniske handelshindringer bortset fra visse detaljer vedrørende samhandel med traktorer. Størst gene oplever maskinbranchen på toldformaliteterne, når servicebiler skal krydse de nordiske landegrænser. Toldformaliteterne og de nødvendige passagebetingelser er yderst tidkrævende og opfattes restriktive. Jordbrugspolitik bør der rettes opmærksomhed på de anførte forhold over for de berørte myndigheder og relevante nordiske samarbejdsorganer.

4.9.7 *Landbrugsbyggeri*

En ekspertgruppe på området landbrugsbyggeri har rapporteret om kompleksiteten af forskrifter på jordbrugsbyggeriets område. Mange forskrifter er af lokal eller af sekundær karakter i form af betingelser, som fremkommer i forbindelse med ydelse af kredit eller statsstøtte. Det er foreslået, at en stor del af harmoniseringsbestræbelserne må løses via de almene bygningsbestemmelser samt ved en gensidig anerkendelse af centralt godkendte bygningsartikler. Det nordiske projektarbejde på området er centreret omkring udarbejdelse af fælles retningslinjer for typegodkendelse af bygnings- og inventarkomponenter. Mest aktuelle er typegodkendelsesregler for gødningsbeholdere og ensilagesiloer ved landbrugsbyggeri.

4.9.8 *Planteværnmidler*

Ansvaret for nordisk samarbejde omkring godkendelse af planteværnmidler er underlagt den Nordiske Embedsmandskomité for Miljøbeskyttelse. Jordbrugssektoren har gennem flere år ydet projektstøtte til biologisk afprøvning af planteværnmidler for derigennem at medvirke med forsøgsvirksomhed til brug for godkendelsesmyndighederne på kemikalieområdet.

Kapitel XXIV

Fiskeri

1 Sammenfatning

Fiskeriene i de nordiske landene har i 1989 hatt ulik utvikling. Færøene, Island og Norge og i et visst omfang Danmark har problemer med reduserte fangstkvoter kombinert med økende overkapasitet og redusert lønnsomhet. Grønland, Finland og Sverige har i 1989 ikke hatt samme restriksjoner og fiskefangstene har økt fra foregående år. Fiskeoppdrett er fortsatt i vekst i alle landene, med Norge, Finland og Færøene som de største produsentene. Også på Åland har fiskeoppdrett stor økonomisk betydning. Prisutviklingen for fiskeprodukter (bortsett fra for oppdrettslaks) har vært positiv og de fleste landene har økt verdien av sin fiskeeksport.

Kvotefastsettelse og regulerings-systemer kombinert med overkapasitetsproblemer er de viktigste politiske spørsmål innenfor de nordiske landenes fiskerinæring i 1989.

I det nordiske samarbeidet ble Samarbeidsprogrammet for Fiskeriområdet fastsatt i 1989. Virksomheten i 1989 har hatt til disposisjon en sektorramme på 3,6 mill. DKK. De to prioriterte samarbeidsområdene i 1989 er "Marin Økologi" med en samlet bevilgning på 1,4 mill. DKK og "Akvakultur" med 1,1 mill. DKK.

2 Fiskerienes utvikling i de nordiske landene

De danske fiskerier har hatt en gunstig utvikling i første del av 1989 med såvel volum- som verdivekst fra 1988. En stadig økende del av dansk fiskeeksport går til EF-landene.

De færøyske fiskerier har i 1989 i økende grad blitt påvirket av reduserte ressurser, både innenfor torske- og industrifisket, og de samlede fangster i første halvdel av 1989 gikk ned 17 % fra 1988. Havbruksnæringen på Færøene er fortsatt i vekst med økte produksjonskvantum.

Utviklingen i fisket på Grønland har vært gunstig i 1989 med et høyt nivå på torskefisket basert på en sterk 1984 års klasse. Rekefisket er stabilt. Gunstig prisutvikling både for torsk og reker har gitt en verdivekst i den grønlandske fiskeeksporten på ca. 20 % fra 1988 til 1989. Grønland har i 1989 undertegnet en ny 5 års fiskeriprotokoll med EF, som vil betale ca. 275 mill. DKK pr. år.

Torskekvoten på Island ble redusert med 10 % fra 1988 til 1989. Ugunstig prisutvikling i 1987 og 1988 kombinert med høy inflasjon har ført til sterkt redusert lønnsomhet i fiskeriene i Island. Boikottaksjoner mot islandsk fiskeeksport p.g.a. vitenskapelig fangst av hval har skapt proble-

mer. Denne fangsten er avsluttet med 1989 som siste år, og alle aksjoner ble avblåst i løpet av året.

Norsk fiskerinæring har i 1989 vært preget av økte regionale ulikheter, der bl. a. konsekvensene av reduserte torskekvoter med stopp i fisket også for kystflåten for første gang skapte store problemer. Fangstene i 1989 viser en nedgang innenfor torskefiskeriene med en tilsvarende volumøkning innenfor industrifisket. Den norske havbruksnæringen hadde en kraftig økning fra ca. 80 000 tonn i 1988 til ca. 140 000 tonn i 1989, med et prisfall på oppdrettslaks som konsekvens. Tross dette har eksportverdien av fisk og fiskeprodukter fra Norge økt med ca. 5 % fra 1988 til 1989.

I Finland har fiskefangstene økt med ca. 5 % fra 1988 til ca. 110 000 tonn. Fiskeoppdrett øker fortsatt hurtig og produserte i 1989 ca. 17 000 tonn, som er 20 % høyere enn i 1988.

Det svenske fisket i 1989 har hatt en svak (2 %) volumøkning fra 1988, mens fangstverdi såvel som eksportverdi av fisk fra Sverige har minsket med 5–10 %.

3 Nordisk samarbeid innenfor fiskeriområdet

Etter Nordisk råds 37. sesjons behandling av Ministerrådsforslag til Nordisk Samarbeidsprogram for Fiskeriområdet stadfestet Ministerrådet (fiskeriministrene) programmet for gjennomføring i regi av Nordisk Embedsmannskomiteé for Fiskerispørsmål (NEF).

For å støtte arbeidet med gjennomføringen av programmet er det opprettet en Nordisk Arbeidsgruppe for Fiskeriforskning (NAF).

En ekspertgruppe vedr. avvikling av handelshindringer har vært i funksjon i 1989, men er nå avløst av en arbeidsgruppe for handelshindringer og Norden i Europa spørsmål som vil bistå i arbeidet med å styrke fiskerisektorens deltakelse i internasjonaliseringsarbeidet innenfor det nordiske samarbeidet.

Gjennomføring av samarbeidsprogrammet vil søkes oppnådd gjennom en styrt anvendelse av prosjekt- og forskningsmidler og en handlingsplan for 1990–1992 er utarbeidet for detaljert anvisning av de tiltak som bør iverksettes for å fremme samarbeidsprogrammets gjennomføring i første tre-års fase.

Handlingsplanen er utarbeidet og rulleres fortløpende av embedsmannskomiteen.

Sektoren har i 1989 vært ansvarlig for arbeidet med rådsrekommendation 18/1988/s "Forskning kring sælbstanden" og 4/1989/e "Samarbeidsprogram på fiskeriområdet".

4 Virksomheten

Beretningen for virksomheten i 1989 inndeles i de aktuelle samarbeidsområder slik definert i handlingsplanen for gjennomføring av samarbeidsprogrammet.

Oversikten viser nordiske bevilgninger i 1989 (i 1000 DKK):

Almene og politiske områder	370
Marin Økologi	1 394
Akvakultur	1 073
– Bioteknologi i Akvakultur	500
Teknologi	600
Markedsspørsmål	438
Ialt	4 375

Sektorrammen for 1989 er 3 625 mill. DKK. Utenom sektorbevilgningen er finansiert to prosjekter med 500 000 DKK fra bioteknologiprogrammet og ett prosjekt 250 000 DKK fra Ministerrådsreserven.

4.1 Almene og politiske spørsmål

Fiskeriministrene har i ministerrådet det forløpne år drøftet spørsmål knyttet til utviklingen i Europasamarbeidet og betydningen dette har for fiskerinæringene i de nordiske land samt hvilke nye krav dette stiller til det nordiske samarbeidet. Ministrene har også drøftet forhold knyttet til boikottaksjoner rettet mot fiskeeksporten, særlig i forbindelse med havpatte-dyr-beskyttelses kampanjer.

Fiskeriministrene har besluttet at forskning vedrørende selenes plass i økosystemet skal inngå som et selvstendig element i det nordiske samarbeidsprogrammet om flerbestandsforskning.

Fiskeriministrene har også drøftet felles-nordisk samarbeide om markedsføring av fisk og fiskeprodukter med siktemål å styrke den nordiske fiskeeksporten i den internasjonale konkurransen.

Det ble arrangert et nordisk forberedelsesmøte for å avstemme nordiske synspunkter foran Hvalfangstkommissjonens møte i juni 1989. Dette møtet klarte imidlertid ikke å forhindre at betydelig nordisk uenighet ble aksentuert under International Whaling Commissions (IWC) møte.

Etter initiativ støttet av fiskeriministrene vedtok samarbeidsministrene å bevilge midler til opprettelsen av et nordisk kontaktutvalg for kyst- og fiskekvinner som i samarbeid med de øvrige organer innenfor det nordiske samarbeidet på fiskerisektoren vil arbeide for økt oppmerksomhet om likestillingsspørsmål innenfor fiskerinæringen i de nordiske land.

4.2 Marin Økologi

Innenfor dette samarbeidsområdet har innsatsen i 1989 blitt ytterligere konsentrert om tiltak rettet mot ressurs- og miljøspørsmål og har støttet

det videre arbeidet i det nordiske genbankssamarbeidet på fiskeriområdet, bidratt med finansiering i ressursprosjekter i Skagerrak og Østersjøen samt støttet et samarbeide i den nordøst-atlantiske hvaltelling som fulgte opp tellingen i 1987 som også ble støttet av Ministerrådet.

Arbeidet med miljøoversikten i Kattegat og Skagerrak ble igangsatt i 1989 og vil få stor betydning for å utarbeide en samlet kunnskapsbase om forholdene i dette havområdet.

Under bevilgningen til gjennomføring av Økonomisk Handlingsplan 1989–92 er det satt av midler til et nordisk samarbeidsprogram om flerbestandsforskning. En handlingsplan for programmet som løper fra 1990–92 er blitt utredet i 1989 og gjennomføringen av denne samarbeidskomponenten vil bli nært knyttet opp til det øvrige nordiske samarbeidet innenfor marin økologi.

4.3 Akvakultur

Innenfor akvakulturområdet har det nordiske samarbeidet i 1989 fortsatt omkring de samarbeidstiltak som ble startet i 1987 og 1988. Det innebærer at samarbeidet fortsatt er konsentrert om miljøspørsmål ved marint havbruk, om havbeiting og om sykdomsspørsmål. Flere av disse prosjektene avsluttes ved 1989 og vil gi rom for å revurdere innholdet i det fortsatte nordiske samarbeidet på akvakulturområdet sett i lys av planene for gjennomføring av samarbeidsprogrammet.

Under det nordiske bioteknologiprogrammet er det til innsatsområdet "bioteknologi i akvakultur" bevilget midler til to nordiske seminarer. Under fiskerisamarbeidet er det utarbeidet et forslag til en tre-årig handlingsplan for dette innsatsområdet som knyttes tett opp til det øvrige nordiske samarbeidet på fiskerisektoren. Dette planlegges iverksatt f. o. m 1990.

4.4 Teknologi og Markedsspørsmål

Løpende prosjekt om kvalitetsbestemmelse av fisk og fiskeprodukter har fortsatt i 1989 med siktemål å utvikle målemetoder som kan sikre de høyere kvalitetskrav som de høyt betalende markeder vil kreve i fremtiden.

I 1989 er igangsatt et samarbeidsprosjekt vedrørende markedsforskning med siktemål å utrede forhold som kan bedre de nordiske fiskeeksportørens innsikt i forhold som styrer verdensmarkedet for fiskeprodukter.

5 Nordisk Råds anbefalinger

5.1 Meddelelse om anbefaling nr 18/1988/s angående forskning omkring selbestandene (A 793/s)

Anbefalingen lyder:

"Nordiska Rådet anbefalar Nordiska Ministerrådet, att intensifi-

era forskningen kring sælbestanden och sambanden mellan sælarna och det marina økosystemet”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

Grønlands Fiskeriundersøgelser har avsluttet et ministerrådsstøttet forskningsprosjekt vedr. grønlandssælens fødevalg. Resultatene fra dette prosjektet er lagt frem for den Internationale Havforskningsorganisasjonens (ICES) Marine Mammal Committee.

Under det norske Havpattedyrprogrammet finansieres flere omfattende forskningsprosjekter på sel. Det er også opprettet en internasjonal gruppe som skal vurdere norsk selfangst. Resultatene fra disse utredninger vil bli drøftet innenfor det nordiske fiskerisamarbeidet.

Innenfor det nystartede programmet for nordisk samarbeid om marin flerbestandsforskning vil sel og andre marine pattedyrs plass i fødekjeden og betydning i det marine økosystem bli inkludert i et forskningssamarbeid hvor alle nordiske land deltar.

Med bakgrunn i de programmer som nå er igangsatt med nasjonal og nordisk finansiering vil Ministerrådet når resultater foreligger fortløpende drøfte nordisk samarbeid omkring selforskning.

Ministerrådet anser at de tiltak som er igangsatt er så langt man p. t. kan komme for å tilgodese rekommendationen og anbefaler rekommendationen avskrevet.

5.2 Meddelelse om rekommendation nr 4/1989/e angående Nordisk Samarbeidsprogram på Fiskeriområdet (B 90/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at vedtage et samarbeidsprogram på fiskeriområdet med utgangspunkt i ministerrådsforslag B 90/e og under hensyntagen til de synspunkter, som fremgår af Økonomisk Udvalgs betænkning”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) fastsatte i møte 5. april 1989 ”Nordisk Samarbeidsprogram for Fiskeriområdet” med utgangspunkt i Ministerrådsforslag B 90/e med mindre endringer på bakgrunn av Nordisk Råds behandling og rekommendation.

Samarbeidsprogrammet er overgitt Nordisk Embedsmannskomiteé for Fiskerispørsmål for gjennomføring fra og med 1990.

Nordisk Ministerråd vil fra og med Virksomhetsberetningen 1990 rapportere vedrørende programmets gjennomføring.

Ministerrådet vil med bakgrunn i dette anbefale rekommendationen avskrevet.

Kapitel XXV

Bygg- och bostadssektorn

1 Sammanfattning

Anpassningen av byggbestämmelserna i de nordiska länderna till EGs byggdirektiv har dominerat det nordiska samarbetet på byggsektorn. Erfarenhetsutbyte och gemensamma ställningstaganden behövs inte minst för att förhindra att nya handelshinder uppstår i Västeuropa.

Nordisk påverkan av internationellt arbete om teknisk kontroll och standardisering har varit ett annat viktigt element av verksamheten. Om-prioriteringar av verksamheten har företagits för att förbättra det nordiska inflytandet på västeuropeisk standardisering.

Ett bättre inomhusklimat i byggnader är ett gemensamt mål för flera sektorer inom ministerrådet. Betydelsen ökar av ett närmare samråd mellan olika aktörer som utreder frågeställningar som tangerar inomhusklimatproblematiken.

2 Utveckling inom bygg- och bostadssektorn

Byggaktiviteten i Norden har under 1989 varit markant olika mellan å ena sidan Sverige och Finland och på den andra sidan Danmark, Norge och Island.

Byggmarknaden i *Sverige* kännetecknas av brist på arbetskraft och underkapacitet för materialtillverkning. Man har infört en temporär ändring av bygglagen som möjliggör användning av byggprodukter som godkänts av myndighets- eller standardiseringsorgan i annat nordiskt land. Olika åtstrammingsåtgärder har riktats mot annat än nybyggnad av bostäder. I Stockholm har införts en investeringsavgift på 10% och fastighets-skatten har höjts. Igångsättningen av bostäder beräknas under år 1989 till 55–60 000 lägenheter vilket innebär nära en fördubbling sedan år 1986. De sammanlagda byggnadsinvesteringarna beräknas ha ökat med ca 4% årligen under åren 1988 och 1989. Exportverksamheten inom sektorn har därimot stagnerat.

I *Finland* utnyttjas branchens kapacitet till ett maximum i hela landet. Det är främst i Helsingfors som man har en konstant brist på kvalificerad arbetskraft. Bostadssektorn har en stor växt där det påbörjats 60 000 bostäder mot 44 000 i 1987. Med finansiella åtgärder vill man nu dämpa bostadsbyggandet. Den investeringsavgift på 40% som i Helsingforsregionen omfattar industri- och kontorsbyggandet blev i september utvidgad till att gälla året ut i hela landet.

I de övriga länderna kännetecknas byggbranschen av stagnation eller direkt tillbakagång.

I *Danmark* har sysselsättningen i branchen minskad med 2 000 arbetsplatser från 1986 till 1988 och har nu ca 123 000 sysselsatta i bygg- och anläggningssektorn. Ytterligare nedgång väntas fortsätta. Stor tillbakagång i det privata bostadsbyggandet har skett sedan 1986 när det påbörjades 17 000 bostäder mot 8 000 1988. Man förväntar stabilisering och möjligtvis svag stigning i det privata bostadsbyggandet år 1990. Socialt bostadsbyggande (danske almennyttige boliger, ungdomsboliger, ældreboliger og andelsboliger) har däremot ökat betydligt från 16 000 år 1986 till 21 000 1989. Nivån i näringsbyggandet har varit relativt hög.

Norge upplever en kraftig tillbakagång i bygg- och anläggningssektorn. Betydliga tillpassningar av kapaciteten har genomförts både bland de projekterande och de utförande med ökad arbetsledighet som följd. Den norska finanslagen siktade på uppförande av 30 000 bostäder under 1989 men sannolikt kommer man att ligga 4–5 000 enheter under detta tal. I Oslo och flera andra stora städer står en mängd tomma kontors- och industribyggnader. Renovering och ombyggnad är på en rimlig nivå.

För *Islands* del är förhållandena instabila. Trenden under 80-talet har varit att investeringar i bygg- och anläggningssektorn har sjunkit i förhållande till landets totala investeringar. Byggbranchen kännetecknas av många mycket små företag, där endast 40 utav 4 000 har mera än 30 anställda. Bostadsbyggandet ligger nu på 1 650 färdiggjorda enheter om året jämfört med ca 2 000 under åren 1975–80. Näringsbyggandet minskar efter en toppnotering i 1987.

På det administrativa området har det nya plan- och bostadsverket i Sverige, Boverket, flyttat till Karlskrona under året.

3 Samarbetets uppbyggnad

Det överordnade samarbetsprogrammet för nordiskt samarbete inom bygg- och bostadssektorn är från 1983. En särskild handlingsplan för stabil sysselsättning fastställdes 1987. *Ämbetsmannakommittén för samarbete inom bygg- och bostadssektorn, Äk-bygg*, ansvarar för samordning och genomförande av sektorns handlingsplaner. Kommittén bistås av ett antal permanenta samarbetsorgan och tillsätter vid behov arbetsgrupper.

3.1 Harmonisering och standarder

NKB, Nordiska kommittén för byggbestämmelser är ett samarbetsorgan för de fem nordiska ländernas byggmyndigheter. NKB godkände sitt arbetsprogram för perioden 1989–93 i februari 1989. NKB fungerar i fråga om myndighetskrav på säkerhet, hälsa, miljö och resurshållning inom byggsektorn. Följande fasta utskott är verksamma: samordningsgruppen för konstruktionsfrågor (SAKO), VA-utskottet, energiutskottet, inomhusklimatutskottet och det internationella utskottet.

På standardiseringsområdet verkar *INSTA B*, ett samarbetsforum för

byggstandardiseringsorganen i Norden. Senast reviderat INSTA-avtal är från 1988. Sekretariat för INSTA B under åren 1989–91 är förlagt till Byggstandardiseringen i Sverige. I ökad utsträckning samordnas harmoniseringsarbetet mellan NKB och INSTA B. Ett särskilt handlingsprogram med därtill knuten programkommitté reglerar detta samarbete. Denna kommitté koordinerar de nordiska insatserna i CEN, den europeiska standardiseringsorganisationen. Programkommittén samarbetar med NORD-TEST, en nordisk institution på provningsområdet, under industrisektorn.

3.2 *Forskning och utveckling*

De nordiska byggforskningsorganen och de nationella forskningsråden samarbetar inom NBS, *Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp*. Riktlinjer för NBS's verksamhet är senast uppdaterade 1988. Arbetet utförs i arbetsgrupper, för närvarande tretton till antalet, med avgränsade arbetsområden. Sekretariat för åren 1988–90 är förlagt till Norges byggforskningsinstitut.

3.3 *Bostadspolitisk samverkan*

Ländernas centrala bostadsmyndigheter samverkar om nordiska projekt och utredningar. Ett årligt Bostadsadministrativt möte behandlar aktuella problem och utvecklingstendenser inom bostadspolitiken. *Nordisk styrgrupp för bostadspolitisk projektverksamhet* med representanter från såväl ministerier som bostadsstyrelser utses av det bostadsadministrativa mötet. Denna arbetsgrupp har till uppgift att initiera och samordna bostadspolitisk samverkan.

4 **Verksamheten 1989**

4.1 *Ministerrådet*

Ministerrådet har fortsatt lagt vikt vid exportfrämjande aktiviteter och särdeles undanröjande av tekniska handelshinder. Utredningar om utbildningsbehov för byggexportens del samt om särskilda finansieringsordningar inom byggexporten har avslutats och blir föremål för närmare behandling på en byggkonferans under 1990. Systemexportens förutsättningar i Norden utreds för närvarande.

Ministerrådet har stött samverkan mellan arrangörer av bostadsmässor i Norden för att mot tredje land visa nordiskt kunnande på bygg- och bostadsproduktionsområdet. Vidare har en kursverksamhet fortsatt om utförande av byggnader i jordbävningsområden eller under extrema konstruktionsförhållanden. Men huvudtyngdpunkterna i verksamheten har varit den europeiska integrationen vad angår ömsesidig europeisk tillpassning av byggföreskrifter och främjande av ett inomhusklimat, fritt från hälsorisker.

4.1.1 *Den europeiska integrationen*

EG har den 21 december 1988 antagit ett direktiv om inbördes närmande av medlemsländernas lagar och administrativa bestämmelser om byggsvaror (89/106/EØF). Det har nedsatts ett stående byggtskott som har inlett utarbetande av basdokument enligt direktivets fundamentala krav om tillförlitliga konstruktioner, säkerhet vid brand, tillfredsställande hygien, hälsa och miljö, säkerhet mot olyckor vid användning av byggnader, skydd mot störande ljud samt krav om god energi- och värmehushållning. Dessa basdokument utgör underlag för utarbetande av harmoniserade standarder, riktlinjer för europeiskt tekniskt godkännande eller accept av nationella tekniska regler. Enligt överenskommelse mellan EFTA och EG utarbetas i största möjliga utsträckning gemensamma mandat till CEN. EFTAs medlemsländer har å sin sida för byggsektorns del utarbetat ett förslag till sektoravtal som lägger sig tätt upp till EG-direktivet. Det väntas bli slutbehandlat i medlemsländerna under nästa år. Vidare förbereds en ordning för europeiskt tekniskt godkännande i anknytning till direktivet.

Inom Äk-bygg och dess EG-utskott har förberetts gemensamma ställningstaganden inför europaarbetet. Det är ämbetsmannakommitténs uppgift att se till att de nordiska samarbetsorganen på byggområdet har en full beredskap för såväl att påverka utformningen av tekniska bestämmelser i Europa som att anpassa regelverket i Norden till dessa harmoniseringssträvanden. (se kap. 4.2)

Under året färdigställdes utredningen: *Norden i Europa – om at övervinde handelshindringar i byggeforeskrifter* (NORD 1989:38). Denna utredning redogör för EGs byggvarudirektiv samt andra direktiv och förslag av betydelse för nordisk byggsektor samt den tekniska bakgrunden för dessa direktiv. Rapporten, med en lång rad rekommendationer, utgör vidare bakgrund för bostadsministrarnas behandling om effektiv samverkan i Norden gentemot europeisk integration.

4.1.2 *Inomhusklimat*

Ministerrådet har arbetat vidare med frågor om inomhusklimat. Området är tvärfackligt. En konstruktiv samverkan mellan forskning och myndigheter är en nödvändighet för ett ändamålsenligt regelverk i länderna.

Härutöver bör det även vara myndigheternas uppgift att förmedla förståelse för miljö- och hälsomässiga kvalitetskrav på inomhusmiljön till materialproducenter, projektörer och byggföretag.

Ett nordiskt kontaktmöte hölls i maj där bygg-, arbetsmiljö-, miljö-, social- och hälso- samt konsumentsektorerna inom ministerrådet redogjorde för sina aktiviteter på området. Man efterlyste en bättre informationsspridning om pågående nationellt och nordiskt arbete. Det påpekades att forskarmiljöerna i Norden borde förstärkas samt att produktutveckling för byggmaterial med hänsyn till hälsorisker bör främjas. Ministerrådets

sekretariat uppmanades att regelbundet kalla till kontaktmöten mellan sekreterare för relevanta nordiska arbetsgrupper.

NKBs Inomhusklimatutskott har på basen av handlingsprogrammet från 1987 gått vidare med nya riktlinjer för luftkvalitet och en sammanställning av en förteckning över ämnen med allergiframkallande egenskaper. Det tvärssektoriella projektet "*Kriteriedokument för allergiframkallande kemiska ämnen*" har påbörjats.

Inom forskning och utveckling verkar en NBS-grupp på inneklimatområdet. Här koncentrerar man sig på vad för slags forskning som bör prioriteras för att raskt få fram underlag för normer och bestämmelser för god inommiljö och sunda hus. Denna grupp har aktivt ordnat seminarier, workshops och expertmöten om ventilationsbehov, sunda hus, ventilationsmätningar, immissioner och emissioner från byggmaterial och inventar, metoder för luktmätningar i fält samt system för bättre inneklima i Norden. Under året publicerades också en samlad översikt över FoU-projekt i Norden 1985–1989. Tillsammans har NKB och NBS hållit ett seminarium om uteluftflöden.

4.2 Harmonisering och standardisering

Den internationella utvecklingen på byggområdet har gjort att harmoniseringsarbetet och standardiseringsarbetet har fått en ny inriktning. För NKB är det nu viktigare än tidigare att ta fram nytt och presentera tidigare framtaget tekniskt underlag för likartade regler i Norden internationellt. I NKBs internationella utskott diskuteras samarbetet i EFTA och EG och utbytes information om arbete med relevans för den europeiska integrationen.

Myndigheternas intresse vad gäller den europeiska standardiseringsverksamheten fokuseras på uppföljningen av myndighetskrav. Därför har ett nära samarbete mellan NKB och INSTA B fortsatt i den programkommitté som nedsatts för att koordinera den nordiska insatsen i det europeiska standardiseringsarbetet på de områden som har ett klart myndighetsintresse. Sådana koordineringskommittéer finns för närvarande inom följande områden: Värmeisolering, betong, träkonstruktioner, tegelverk, akustiska egenskaper och ljudisolering, brandsäkerhet, stålkonstruktioner, ventilation, VA-området (vatten och avlopp) och skorstenar.

Utarbetande av produktregler inom NKB har hittills resulterat i 19 godkända regler som hänför sig till överenskommelsen om ömsesidig accept av centralt godkända byggprodukter. Dessa har nu framlagts som gemensamma nordiska regler i det europeiska samarbetet.

Standardiseringsarbetet inom CEN, den europeiska standardiseringsorganisationen, står centralt i fråga om tillämpning av EGs direktiv om inbördes närmande av medlemsländernas lagar och administrativa bestämmelser om byggvaror. På basen av s. k. förklaringsdokument som utarbetas av EG upprättas mandat för standardiseringsarbetet i CEN där

alla nordiska länderna deltar. Inom INSTA B förbereder man gemensamma ståndpunkter i det europeiska arbetet.

INSTA B har under året gjort en översyn av verksamheten och avvecklar grupper som ej har relevans i CEN-arbetet. Inom CEN är det närmare 40 tekniska kommittéer (CEN/TC) på byggområdet och flertalet har ett varierande antal arbetsgrupper. Det är sålunda ett enormt arbetsfält som byggstandardiseringsorganen har att bevaka. Den gemensamma programgruppen med NKB har nämnts tidigare.

Nordiska ministerrådet beviljade under 1989 medel till CEN-arbetet inom INSTA B och dessutom särskilda medel till sekreterare i Finland och Island. Vidare beviljades medel till normarbete på betongområdet. Sekretariat för revidering av Model Code för betongkonstruktioner inom CEB (Comité Euro-International du Béton), som flyttades till Köpenhamn 1988, stöds också med nordiska medel.

4.3 Forskning och utveckling

NBS, Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp har för närvarande tretton arbetsgrupper.

Flertalet grupper hänför sig till byggt teknik och produktion. Gruppen för *material och konstruktioner* har under året ordnat expertsymposier bl. a. om fukt- och svampundersökningar, förorening av materialytor samt metoder för yt- och strukturanalyser. Inom *träområdet* anordnades seminarier och expertmöten kring dimensionskriterier för träbalkar och om produktutveckling. Arbetsgrupper var verksamma inom *byggplatsens arbetsmiljö, byggnadsförbättring, vatten och sanitet, kommunala avloppssystem* och under året konstituerades en grupp om *byggprocessen*, som har produktionsmetoder och kvalitetsstyrning på sitt program. Särskild arbetsgrupp för *datateknik* arbetade med en evaluering av resultatet av den nordiska handlingsplanen för datateknik på byggområdet samt arrangerade ett seminarium om datateknisk innovation i byggbranschen. Vidare verkar en NBS-grupp på *inneklimatområdet*. (se ovan 4.1.2)

Ett annat övergripande ämne är samhällsorienterad forskning och utveckling. Här verkar tre arbetsgrupper: *samhällsplanering, förvaltning och bostadsekonomi*. Den sistnämnda gruppen startade 1989 och arbetar med bl. a. problem som anknyter till bostadsmarknadens egenskaper och de ekonomiska modeller som avspeglar detta.

Tredje huvudområdet är energihushållning. Under *NBS-Energi* är sju expertgrupper med följande tema verksamma: värmepumpar, energiberäkningar, solvärme, lågtemperaturrenergi, regulering av ventilationssystem och elektricitetsbruk i byggnader. Solvärmegruppen startade utgivning av en tidskrift, Solaris.

4.4 Bostadspolitiskt samarbete

Myndigheter i Norden på det bostadspolitiska området har sedan länge samverkat genom det årliga Bostadsadministrativa mötet. Denna samverkan har under 80-talet succesivt utvecklats till regelrätt projektverksamhet där man gör jämförande analyser och gemensamma utredningar samt arrangerar seminarier. För att sammanhålla denna verksamhet utser Bostadsadministrativa mötet den *Nordiska styrgruppen för bostadspolitisk projektverksamhet*.

Bostadsförhållanden för de äldre har behandlats inom projektet *Stöd till äldre i småhus*. I en publikation med exempel från de nordiska länderna (NORD 1988:70) avrapporteras projektet som avslutades med en konferens i oktober 1989. Ämnesområdet äldre och boende förs vidare inom projektet *Bostadskvalitet och äldres bostadsförhållanden*.

Andra projekt som rör särskilda grupper på bostadsmarknaden är en konferens om *boendeformer för psykiskt utvecklingsstörda* som avhölls i oktober samt *bostadsförhållanden för bostadslösa* som avrapporteras under innevarande år.

Bostadsmarknad och efterfrågemodeller är ett projekt som avslutas med ett seminarium i december. Målet är att få fram enkla och brukbara modeller för beräkning av bostadsbehov och efterfrågan till bruk för prognoser angående bostadsproduktionen i de nordiska länderna.

Projekt om *individuellt bostadsstöd* är avslutat och en rapport väntas bli färdig före årsskiftet.

En stor analys gäller bostadsfinansieringen i länderna. Under året utfördes ett förprojekt om *kapitalmarknad och bostadsfinansiering* som förutsätter strukturella ändringar av kapitalmarknaderna i Norden och dess inverkan på bostadsfinansieringen. Ett annat förprojekt om *generella och selektiva åtgärder inom bostadspolitiken* utvecklas vidare för att värdera effektiviteten av dessa åtgärder. Slutligen utreds för närvarande som ett förprojekt *bostadspolitikens regionala aspekter*.

4.5 Projektverksamhetens ekonomiska sammanställning

Det nordiska byggsamarbetet finansieras såväl från ministerrådet som av de myndigheter och institutioner som är nationellt representerade i de nordiska samarbetsorganen. Ämbetsmannakommitténs projektbudget för 1989 uppgår till 4.030.000 DKK och projektverksamheten omfattar i huvudsak harmonisering/standardisering, byggforskning och bostadspolitisk samverkan. För närvarande prioriteras högt det samarbete som kan hänföras till den europeiska integrationen.

NKB, Nordiska kommittén för byggbestämmelser finansieras såväl nationellt som över en nordisk budget som för 1989 är på 1.290.000 FIM. Projektdelen 756.000 FIM omfattar arbete med att ta fram tekniskt underlag för de europeiska harmoniseringssträvandena samt för verksamhet på inneklimatområdet.

Budgetsammanställning:

	1000 DKK	
	Beviljat 1988	Beviljat 1989
<i>Äk-bygg:</i>		
Byggsektorns handlingsplan	1 200	850 (*)
Inneklimat	310	—
Harmonisering, standardisering	1 080	1 780 (*)
Forskning och utveckling	1 000	1 100
Bostadspolitisk samverkan	840	300
	<hr/> 4 430	<hr/> 4 030
	1 000 FIM	
	Beviljat 1988	Beviljat 1989
<i>NKB:</i>		
Löner, varor, tjänster	506	534
Projektverksamhet	723	756
	<hr/> 1 229	<hr/> 1 290

(*) Handlingsplanens medel för harmonisering är anförda under harmonisering, standardisering.

*BILAGA 1***Nationella rapporter med anledning av rek. nr 48/1988
angående handlingsplan mot havsföroreningar****Danmark****Indledning**

I løbet af 1989 har arbejdsindsatsen i stor grad været centreret om en gennemgribende reform af den danske miljølovgivning, med henblik på at opnå et enkelt og effektivt regelsæt som grundlag for det fremtidige arbejde. Dette arbejde forventes at munde ud i ny lovgivning som vil blive forelagt Folketinget i 1990. Miljølovgivningen samles i fire hovedlove, som bl. a. regulerer den landbaserede forurening af det akvatiske miljø. Loven om beskyttelse af havmiljøet omfattes ikke af regelsaneringen, men forventes også at blive revideret ved denne lejlighed.

Arbejdet med opfølgningen af ministerdeklarationerne fra den 2. Nordsøkonference og det 9.møde i Helsinkikommissionen fortsætter, og en rapport om "halveringsplanen" forventes at være klar i begyndelsen af 1990. Desuden er der udarbejdet en række rapporter under forberedelserne til den 3. Nordsøkonference, som afholdes i Holland i marts 1990. På grundlag af disse rapporter er det muligt at fremlægge et samlet oversigt over indsatsen til formindskelse af havforureningen.

Næringssalte

Vandmiljøplanen af 1987 danner fortsat rammen om indsatsen til formindskelse af næringssaltforureningen, og i 1989 har man fortsat arbejdet på gennemførelse af planen. En evaluering af de foreløbige resultater vil finde sted i 1990.

Tungmetaller og stabile organiske forbindelser

Som nævnt i 1989-redegørelsen forventes vandmiljøplanen også at føre til væsentlige reduktioner i udledningen af tungmetaller og stabile organiske forbindelser fra industri og kommunale rensningsanlæg til det akvatiske miljø. I 1989 har Miljøstyrelsen udarbejdet en rapport, som indeholder den danske "halveringsplan": En redegørelse for, hvordan Danmark forventer at overholde ministerdeklarationernes målsætninger om en halvering (i perioden 1985–95) af tilførslerne af miljøfarlige stoffer til havet via floder og andre udledninger fra land.

Halveringsrapporten indeholder bl. a. følgende elementer

1. Prioriteringsliste over miljøfarlige stoffer

Som første led i halveringsplanen er der opstillet en liste over stoffer som anvendes i væsentlig mængde i Danmark og som på grundlag af deres giftighed, nedbrydelighed, tendens til bioakkumulering vurderes som relevante. Listen, som vil blive revideret med mellemrum, tænkes anvendt i forbindelse med vurderinger af spildevandsudledninger ved udstedelse/revision af tilladelser; desuden vil den blive anvendt til vurdering af de enkelte stoffers anvendelsesmønstre og deres veje ud til det akvatiske miljø. Denne vurdering vil gøre det muligt at udarbejde specifikke reduktionsprogrammer for stoffer og stofgrupper som udgør en trussel mod miljøet.

2. Industriudledninger

I 1989 gennemførte Miljøstyrelsen en undersøgelse af den hidtidige og fremtidige udvikling i industriens udledning af spildevand. Undersøgelsen omfattede ca. 60% af den samlede mængde af industrispildevand "produceret" i Danmark (fraregnet spildevand fra levnedsmiddelindustrien, som hovedsageligt indeholder næringssalte og er omfattet af vandmiljøplanens bestemmelser). Rapporten fra undersøgelsen forelå i november 1989, og den konkluderer at industriens udledninger af giftige, stabile, og bioakkumulerende stoffer (dvs. tungmetaller og stabile organiske forbindelser) vil blive væsentligt reduceret i perioden 1985–1995: Faktisk er halveringsmålsætningen allerede opnået for visse stofkategoriers vedkommende i kraft af allerede iværksatte eller besluttede foranstaltninger. Der er dog behov for et bedre kendskab til enkeltstofferne i udledningerne.

Nedenstående tabel (tabel 1) viser rapportens oversigt over udledningerne i 1985 og 1988/89, med en prognose for 1995:

Tabel 1

Stofgruppe	Udledninger (ton/år)			Reduktioner (%)	
	1985	1988/89	1995	til 89	til 95
Tungmetaller	19	11	<8	42	>58
Hydrocarboner	87	30	<17	65	>80
Phenoler	530	87	<5	84	>99
Non-klor.aromater	370	310	<10	16	>97
Non-klor.aliphater	6 200	4 400	<330	29	>94
Klor.aromater	52 750	11 500	<600	78	>98
Klor.aliphater	26 450	17 400	<80	66	>99
AOX ¹	14 400	3 950	<1 600	73	>88
COD	88 800	68 000	<20 200	23	>77
BOD	25 400	19 250	<2 600	24	>89
"Giftighed" ²	76	33	5	57	93
Q (mio. m ³)	45	40	<35	11	>23

¹ AOX = Absorberbare halogenerede organiske forbindelser.

² Giftigheden er her udtrykt i en arbitrær enhed baseret på spildevandets rumfang efter fortynding indtil det punkt hvor ingen giftige effekter kan iagttages på de undersøgte testorganismer.

På grundlag af undersøgelsen har Miljøstyrelsen konkluderet at der ikke synes at være behov for nye generelle tiltag, men at lokale hensyn og lignende sagtens kan begrunde yderligere tiltag over for den enkelte virksomhed eller virksomhedstype.

3. Kommunale rensningsanlæg

Med hensyn til kommunale rensningsanlæg har Miljøstyrelsen gennemført en revision af de forventede reduktioner i udledning af tungmetaller, som gennemførelsen af vandmiljøplanen forventes at medføre:

<i>Tungmetal</i>	<i>Reduktion 1987–1993 (i %)</i>	
Cadmium	31	25–33
Kobber	74	40–60
Krom	31	40–60
Bly	75	40–60
Zink	62	25–33

Bedre prognoser kan ikke opstilles, før et bedre erfaringsmateriale foreligger.

Hvad de stabile organiske stoffer angår, forventer Miljøstyrelsen snart at udgive en rapport over undersøgelser af miljøfremmede stoffers skæbne i tre relativt store danske aktivslamanlæg med et opland svarende til ca. 8% af Danmarks befolkning. Rapporten viser, at anlæggene har en betydelig effektivitet over for miljøfremmede stoffer, vurderet på grundlag af COD, BOD, og koncentrationen af ikke-flygtigt organisk kulstof. Der foreligger dog ingen sammenligninger med mere primitive anlægstyper, og det er derfor ikke muligt at danne et skøn over vandmiljøplanens betydning i retning af en forbedret rensning af miljøfremmede organiske stoffer udledt via rensningsanlæg. Det er dog korrekt at sige at et anlæg med biologisk rensning, fosforfældning og biologisk kvælstoffjernelse synes at svare til anvendelsen af bedst, tilgængelig teknik på dette område, idet rapporten påpeger at anlæg af denne type har størst mulig potentiale for nedbrydningen af miljøfremmede stoffer. Miljøstyrelsen planlægger at udarbejde en vejledning, der kan støtte tilsynsmyndighederne i at opstille mere detaljerede krav til udledere af miljøfarlige stoffer, og i et forbedret tilsyn med renseanlæggenes udledninger af disse stoffer.

4. Diffuse kilder

Miljøstyrelsen er opmærksom på den stigende betydning af de diffuse kilder for forureningen af vandmiljøet. Halveringsrapporten konkluderer, at iværksatte programmer vil føre til væsentlige reduktioner – sandsynligvis mere end 50% – i tilførslerne til vandmiljøet, men at der er behov for mere viden, som allerede igangsatte undersøgelser og projekter forventes at bibringe.

Af nye initiativer i 1989 kan nævnes en aftale med industrien om udarbejdelse af en frivillig handlingsplan for reduktion af emissioner af opløsningsmidler med 50% inden 1993. Det kan desuden nævnes, at arbejdet med udfasingen af PCB/PCT fra eksisterende transformatorer og kondensatorer vil blive kontrolleret i 1990 for at sikre, at den endelige ophørsdato (1995) kan overholdes; det er allerede konstateret at ingen anvendelse finder sted på danske offshore-installationer.

Af nye oplysninger, der er fremkommet i 1989, kan nævnes resultaterne af en undersøgelse over dioxin-udslippet fra kommunale forbrændingsanlæg. I 1984 blev udslippet skønnet til ca. 500 gram dioxin-ækvivalenter. Den nye undersøgelse, som bygger på egentlige målinger, viser, at tallet faktisk er ca. 50 gram: Resultatet skyldes bedre målinger, ikke væsentlige ændringer i forbrændingsanlæggenes dioxinudslip mellem 1984 og 1989. Undersøgelsen omfattede 10 ud af 40 kommunale forbrændingsanlæg og 2 ud af 48 forbrændingsanlæg på sygehuse. Resultaterne tyder i øvrigt på, at sygehusaffald, som udgør ca 1% af den samlede affaldsmængde, tegner sig for ca. 30% af dioxinudslippet fra affaldsforbrænding. Miljøstyrelsen undersøger nu, hvordan sygehusaffald bør behandles fremover for at løse dette problem.

Finland

Inledning

Hösten 1988 fattade statsrådet ett principbeslut om ett nytt målprogram för vattenvården i Finland fram till år 1995. Genom statsrådets principbeslut fastställdes målen och åtgärderna för att främja och styra vattenvården. Utöver vatten- och miljöförvaltningen bör även den övriga förvaltningen i sin verksamhet beakta riktlinjerna i målprogrammet. Som utslagsgivande rättsinstanser är vattendomstolarna dock inte bundna av principbeslutet. Det internationella samarbetet för att skydda vattnen i Finland bör också stå i samklang med målen för detta principbeslut.

Genom de vattenskyddsåtgärder som principbeslutet förutsätter förväntas vattnens kvalitet förbättras avsevärt fram till år 1995. Arealen av de svårast förorenade vattenområdena kommer att minska och skadeverkningsarna av spillvatten kommer generellt att minska. Den hittills långsamt tilltagande eutrofieringen av kustvattnen kommer att bromsas.

Det nya målprogrammet ersätter ett tidigare av vattenstyrelsen godkänt principprogram för vattenvården för perioden 1975 – 1985. Även då uppställdes mål för den maximala belastningen av vattnen, tillståndet i dem och användningen av dem. Målen för programmet uppnåddes i rätt stor utsträckning. Kommunala avloppsvatten behandlas numera på ett sätt som representerar en god basnivå. Även av industrins avloppsvatten orsa-

kad belastning minskades avsevärt och i det närmaste enligt de mål som ställdes upp. Ökningen av vattenföroreningen framför allt i sötvatten kunde stoppas, och på många ställen kunde vattnen göras mer användbara. I kustvattnen ökade dock den lindriga föroreningen något. Även arealen av sådana områden som kan klassificeras som föga användbara ökade något i kustvattnen.

Oavsett att utvecklingen i fråga om vattenskyddsåtgärder var gynnsam, inträffade inte en förbättring i vattnens tillstånd som skulle motsvara den minskade avloppsvattenbelastningen. Detta berodde delvis på att belastningen orsakad av avloppsvattnen på många ställen fortfarande ändå var alltför stor och på att verkningarna av andra belastningskällor, bl. a. den diffusa belastningen, ökade i många områden. Däremot förbättrades vattnens tillstånd snabbt i vissa fall då belastningen helt upphörde.

En finländsk aktionsplan mot förorening av den marina miljön är under utarbetande. För närvarande utarbetas en översikt av Finlands interna och internationella åtaganden och målsättningar i fråga om skyddet av den marina miljön. Avsikten med översikten är att kartlägga eventuella interna brister och att utgående från detta föreslå ett program för att avlägsna dem.

Avsikten är att aktionsplanen föreläggs statsrådet för godkännande. På grund av arbetets omfattning kan det avslutas först i slutet av år 1990 eller under 1991.

Närsalter

De största föroreningskällorna beträffande närsalter är kommunerna, lantbruket samt massa- och pappersindustrin. Tillsammans svarar dessa för 90 % av den del av fosforbelastningen som härrör från mänsklig verksamhet.

Enligt målprogrammet för vattenvården skall den av människan orsakade fosforbelastningen fram till år 1995 minska med ca 40 % jämfört med 1986 års nivå.

Totalbelastningen på vattendrag och kustvatten från kommunernas reningsverk var år 1988, beräknat för hela landet, 500 ton fosfor och 14 600 ton kväve. Reningsgraden för fosfor var 89 % och för kväve 32 %. Fosforbelastningen har under de senaste åren minskat fortlöpande, t. ex. med en tredjedel från år 1982 till år 1988. Däremot har kvävebelastningen långsamt tilltagit i takt med ökande spillvattenmängder. År 1988 var 3,7 miljoner invånare, dvs. ca 75 % av landets befolkning anslutna till kommunala reningsverk. Reningen av spillvatten vid kusten och i inlandet skiljer sig inte väsentligt från varandra. Ungefär hälften av landets befolkning är bosatt i kustområdet.

Enligt det nya målprogrammet för vattenvården effektiviseras fosforeringen ytterligare så att till år 1995 fosforbelastningen minskas med 15 %

i förhållande till situationen år 1986, vilket innebär att reningsverken i genomsnitt når en fosforreduktion om 90 %. I speciella fall kommer fosfor att avlägsnas till 95 % eller till en residualhalt av 0,3–0,5 mg P/l. Behovet av kvävereduktion och de tekniska möjligheterna därtill utreds och behövliga åtgärder vidtas.

Totalbelastningen på vattenmiljön av närsalter från lantbruket har enligt en ny metod beräknats till ca 2 000–4 000 ton fosfor och ca 30 000 ton kväve per år. De korrigerade värdena innebär inte en faktisk förändring av belastningen utan återspeglar endast den förändrade mätmetoden. Belastningen på havsområdena har inte beräknats separat.

Då åkerbruket främst orsakar fosforbelastning på vattnen på grund av erosion kombinerad med ytavrinning går man enligt målprogrammet målmedvetet in för att minska belastningen med odlingstekniska metoder som inriktas på gödslingen och åkrarnas vattenhushållning samt genom anläggning av skyddszoner som bland annat minskar erosionen. Därigenom kan den totala fosforbelastningen från lantbruket, inklusive den årliga belastningen med ca 400 ton fosfor från kreaturshushållningen, minskas till ungefär hälften av den nuvarande nivån.

Från början av år 1990 trädde en lag och en förordning om skatt på konstgödsel i kraft. Avsikten med skatten är att minska förbrukningen av fosfor inom lantbruket. Skatten gäller för alla konstgödselprodukter, vilka innehåller över 2 % elementär fosfor. Skatten är progressiv på basen av innehållet av fosfor per kg konstgödsel. Generellt sett har fosformängderna i konstgödselprodukter sänkts. En rekommendation om att högst 20 kg fosfor per ha åkermark får användas per år har accepterats av berörda parter, inkluderande miljömyndigheter, konstgödselproducenter och lantbruksorganisationer, men har inte än så länge formell status. Konstgödsel-skatten är den första miljöskatt i Finland som direkt berör lantbruksnäringen.

Belastningen från lantbruket och en minskning av denna utreds inom ramen för ett omfattande samarbetsprojekt, vilket avslutas i slutet av år 1991.

Skogsbrukets eutrofierande effekt är än så länge inte klarlagd. Enligt målprogrammet skall vattenvården beaktas i skogshushållningen. Bl. a. skall dikning och skogsgödsling genomföras så att olägenheter så långt som möjligt förhindras. Gödsling skall t. ex. inte utföras vintertid.

Inom industrin har den av skogsförädlingsindustrin orsakade fosforbelastningen ökat något sedan mitten av 1980-talet. Ökningen står i proportion till ökad användning av råmaterial. I fråga om andra industri-grenar har inga väsentliga förändringar skett. Belastningen med kväve från massa- och pappersindustrin har inte förändrats nämnvärt under 1980-talet. Däremot har kvävebelastningen från industrin som helhet minskat med ca 20 %.

Enligt målprogrammet för vattenvården skall fosforbelastningen från

massa- och pappersindustrin minska med ca 25 % jämfört med 1986 års nivå. Åtgärder för att uppnå detta mål har redan vidtagits i ett flertal fabriker. Också belastningen med närsalter från livsmedelsindustrin skall minska.

Pälsdjursuppfödning och fiskodling är viktiga belastningskällor i Finland. Också målen för dem har justerats i målprogrammet. Syftemålet är att belastningen skall minska avsevärt.

I Finland är fiskodlingen en av de mest betydande källorna till närsalttillförsel till vattendragen och kustvattnen. Den totala fosforbelastningen uppgår till 200 ton per år. Belastningen med fosfor och kväve från odlingar i kustområdet uppgår till ca 160 respektive 1 100 ton per år.

Enligt målprogrammet för vattenvård skall belastningen från fiskodlingen minskas, bl. a. genom nya reningsmetoder, nya typer av odlingar, utveckling av skötseln av odlingarna, inklusive utfodringen, samt genom styrning av den regionala lokaliseringen av fiskodlingar.

Tungmetaller

De viktigaste källorna till utsläpp av tungmetaller utgörs av företag inom metall- och gruvindustrin samt den kemiska industrin. Den största enskilda belastningskällan är Kemirakoncernens Vuorikemia-fabriker, som producerar titandioxidpigment. Vuorikemia har under de senaste åren i väsentlig grad kunnat minska sina utsläpp av svavelsyra och järn. Detta kommer även till synes i statistiken för utsläpp från industrin som helhet.

Enligt målprogrammet för vattenvården minskas belastningen orsakad av tungmetaller från den kemiska industrin och metallindustrin. År 1990 utarbetas detaljerade mål för och anvisningar om vattenvården inom de viktigaste industribranscherna. Behandlingen av spillvatten från industri-anläggningar som är anslutna till allmänna avlopp och från små industrier med egna avlopp effektiviseras väsentligt. För industriavloppsvatten, som leds till allmänna avlopp, kommer inom år 1990 direktiv och rekommendationer angående belastningen att avges.

Genom åkerbruket tillförs jordarna små mängder tungmetaller via utspridd röttslam och med konstgödsel. Transporten av tungmetaller till vattendrag och kustvatten är inte undersökt men tillförseln betraktas som oväsentlig. Kvicksilverhaltiga betningsmedel är fortfarande i bruk inom lantbruket men någon förhöjning av kvicksilverhalter i fisk har inte kunnat iakttas i närheten av områden med intensiv sädesodling. Miljöministeriet har föreslagit att försäljningen och användningen av kvicksilverhaltiga betningsmedel och andra kvicksilverhaltiga bekämpningsmedel skall upphöra.

Stabila organiska ämnen

De viktigaste källorna till utsläpp av toxiska stabila organiska ämnen är massaindustrin och den kemiska industrin. En betydande tillförsel till havet sker även genom deposition från luften samt genom tillförsel från andra diffusa källor, av vilka jordbruket kanske är den viktigaste.

Inom träförädlingsindustrin bildas organiska klorföreningar vid blekning av pappersmassa. Ifråga om sådana ämnen är massaindustrin den största belastaren av den akvatiska miljön. En standardiserad analysmetod (AOX-metoden) färdigställdes först år 1988 och monitoring av utsläpp av organiska klorföreningar kunde påbörjas år 1989. På basen av undersökningar som gjorts vid de flesta anläggningar under de senaste åren, och på basen av beräknade uppskattningar av utsläpp, kan förändringarna i belastningsnivån uppskattas. Utsläppen av organiska klorföreningar har minskat avsevärt under de senaste åren. Avgörande faktorer härvidlag är processtekniska åtgärder samt att reningen av spillvatten i de flesta fabriker numera sker i biologiska reningsanläggningar, speciellt aktivslam-anläggningar. Det schablonberäknade medelvärdet för AOX i Finland år 1986 var 4,5 kg C1 per ton blekt cellulosa. Enligt mätningar utförda år 1989 var medelvärdet för AOX 3 kg C1 per ton blekt cellulosa. Enligt ett beslut fattat av miljöministeriet sommaren 1989 skall AOX-belastningen före år 1995 minska till i medeltal 1,4 kg C1 per ton blekt cellulosa.

Utsläppen av skadliga stabila organiska ämnen från den kemiska industrin har betydelse endast lokalt. Utsläppen är förhållandevis små och problemen har åtgärdats medels interna processer och rening av spillvatten. Undersökningar angående detta har igångsatts år 1989 och kommer att bli färdiga år 1990.

I åker- och skogsbruket användes år 1987 ca 280 olika pesticidprodukter innehållande ca 140 olika aktiva substanser. År 1987 såldes ca 4 600 ton pesticider för användning inom åker- och skogsbruk, motsvarande ca 2 000 ton aktiv substans. Nivån har under de senaste åren stabiliserats på en nivå som motsvarar en fördubbling av användningen år 1970. Av den förbrukade mängden användes merparten inom åkerbruket. Utflödet av pesticider till vattendrag har uppskattats till ca 1% av den förbrukade mängden.

Särskilt belastade områden

Beträffande kommunalutsläpp utgör tätorterna i huvudstadsregionen den största belastningskällan vid Finlands kuster. I områdets reningsverk behandlas spillvatten från ett område med ca 800 000 invånare. Området belastas inte i högre grad med spillvatten från tung industri. Sedan 1970-talets början har reningsgraden höjts markant och under de senaste åren

har reningen koncentrerats till några få reningsverk. Utsläppspunkterna har flyttats utåt från kusten. Åtgärderna har resulterat i en klart förbättrad vattenkvalitet i de inre vikarna medan i den yttre skärgården det lindrigt förorenade områdets areal har tilltagit.

Massa- och pappersindustri, metallindustri samt kemisk industri belastar speciellt Bottniska viken, men mätbara effekter begränsas till vattenområdena i närheten av utsläppspunkterna. Inom alla berörda industribranscher har utsläppskraven skärpts under 1980-talet och belastningen kunnat minskas medels process- och reningstekniska åtgärder. På 1990-talet kommer man att vid de flesta anläggningar ytterligare i hög grad skärpa utsläppskraven.

Ny information om belastningssituationen i Bottniska viken har under 1989 erhållits inom ramen för det bilaterala samarbetet mellan Finland och Sverige om Bottniska viken.

Allt för stora mängder närsalter belastar Finska viken, vilket framför allt under sensommaren och förhösten leder till massförekomst av blågröna alger. Den bilaterala finländsk-sovjetiska arbetsgruppen för Finska viken beslöt vid sitt möte hösten 1989 att intensifiera samarbetet för att utvärdera inverkan av Nevan och utsläppen från Leningrad på Finska viken och Östersjön. Beslutet kommer att följas upp bl. a. genom att man arrangerar antingen gemensamma eller koordinerade forskningsexpeditioner på Finska viken. Den insamlade informationen kan utnyttjas även för Helsingforskommissionens behov, bl. a. för ström- och vattenkvalitetsmodeller.

Island

Inledning

I året 1989 har man arbejdet videre med at få bedre hold på de forskellige miljøproblemer.

Noget af det vigtigste er regeringsbeslutningen om, at der skal oprettes et særskilt miljøministerium. Sagen behøver Altingets (parlamentets) godkendelse, som antages at være sikker.

Miljøministeriet forventes at starte sin virksomhed i første halvdel af 1990. Den forventede miljøminister er blevet udnævnt.

En anden vigtig sag, som påbegyndtes i 1989, er et 3-årigt program, 1989 – 1992, om måling og undersøgelse af havforurening i havet omkring Island. Dette program udføres i forbindelse med OSPAR's "Joint Monitoring Program".

Et særskilt miljøregulativ blev fastsat (regulativ nr. 386/1989). Det nye regulativ fremsætter miljøstandarder, som er i overensstemmelse med tilsvarende nordiske miljøstandarder.

I året 1989 blev der gennemført en kampagne om indsamling af miljøskadelige batterier. Denne indsamling skal fortsættes på regulær basis.

Altinget har vedtaget en lov om engangsemballage.

Kampagnen for at reducere og stoppe skibsforurening i havet blev fortsat. Modtageordninger i havnene blev yderligere udbyggede.

I forbindelse med Montrealprotokollen blev sat regulativ om forbud mod import og salg af ozon-nedbrydende stoffer.

Undertegnelse og ratificering af Baselkonventionen forberedes.

Islands havmiljøpolitik bygges hovedsagelig på nuværende havmiljøkonventioner. Der lægges stadig stor vægt på nordisk og internationalt samarbejde i bekæmpelsen mod havforurening for at opnå det bedste resultat.

I Island har man en særlig lov om havforurening, lov nr. 32/1986 om bekæmpelse af havforurening. Dette er en omfattende lov og indbefatter enhver form for havforurening.

En lignende lov om forureningsbekæmpelse på land er lov nr. 81/1988 om sanitære forhold og sanitetskontrol.

For at sikre disse loves gennemførelse har man sat visse regler, f. eks. om forbud mod import og brug af PCB, regler om TBT-maling, regler om skibsdstyr til bekæmpelse af havforurening og regler om forureningsbekæmpelse ved oliedepoter. Man forbereder også regler om forskellige andre spørgsmål.

De islandske myndigheder har fastsat en særlig forureningszone omkring Island. Forureningszonen strækker sig, som den økonomiske zone, 200 sømil til havs. Hvor dybden på fastlandssoklen er mindre end 2 000 m, kan forureningszonen dog strække sig 300 sømil til havs.

Foruden ovennævnte lov om bekæmpelse af havforurening har Island ratificeret forskellige internationale og regionale konventioner om bekæmpelse af havforurening, og man følger bestemmelserne i disse konventioner op.

Disse konventioner er:

1. The International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil, 1954 (OILPOL 1954 Convention).
2. The International Convention for the Prevention of Pollution from ships, 1973 (MARPOL 1973 Convention).
3. The Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and other Matter (London Convention).
4. Convention for the Prevention of Marine Pollution by Dumping from Ships and Aircrafts (Oslo Convention).
5. Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources (Paris Convention).
6. The United Nations Convention on the Law of the Sea.

Desuden har Island ratificeret og følger bestemmelserne i The International Maritime Dangerous Goods Code (IMDG Code) ved transport af farlige stoffer til søs.

Island forbereder undertegnelse af København-aftalen om gensidig assistance i kampen mod olie- og kemikaliefurening i havet.

Året 1989 ratificerede Island III. og V. tillæg til MARPOL-konventionen, dvs. om transport af emballerede farlige stoffer til søs og om skibsfald.

Til fremme af anskaffelse af udstyr til forureningsbekæmpelse i islandske havne betaler statskassen 75% af anlægsomkostningerne i forbindelse med dette udstyr.

Der arbejdes videre i overensstemmelse med et særligt program om planlægning og opbygning af udstyr til forureningsbekæmpelse i havne, også under hensyntagen til København-aftalen.

Næringssalte

Næringssalte i havet omkring Island har indtil nu ikke forvoldt nævneværdige problemer ved landets kyster. De næringssalte, som findes i havet ved Island, er hovedsagelig en naturlig forekomst, tilført med Ir-mingerstrømmen (Golfstrømmen) fra Amerikas østkyst.

Fiskeopdræt i havet ved Island er en industri, som har været i vækst. Fra denne industri er der en vis fare for lokal havforurening.

Island vil derfor træffe de yderste sikkerhedsforanstaltninger mod forurening fra fiskeopdræt og lægger vægt på, at der benyttes tørfoder ved fiskeopdræt, hvis det viser sig nødvendigt for en reduktion af forureningen, således at forureningsbelastningen i visse områder aldrig overstiger det niveau, som området kan tåle under de dårligste betingelser.

For at reducere udstødning af kvælstof fra biler er en skærpelse af kravene om udstødningsgasser efter amerikanske normer under udarbejdelse. Arbejdet med at reducere udstødning fra skibe og store motorer i land er påbegyndt.

I Island sælges blyfri benzin, men forbrugerne kan frit vælge mellem blyfri benzin og benzin, som indeholder bly.

Tungmetaller

Der findes ikke megen industri i Island, som kan forårsage forurening af tungmetaller i havet. Der findes kun 2 fabrikker, aluminiumsproduktion og ferrosiliconproduktion, samt nogle små farverier og galvaniseringsfabrikker, hvorfra en sådan forurening kan tænkes at stamme.

Der er ingen papirindustri i Island, og der findes ingen fabrikker, som fremstiller klor.

Det har ikke været muligt i nævneværdig grad at måle forurening fra tungmetaller i havet omkring Island, bortset fra en smule efter undersøiske vulkanudbrud.

Man oppretter en fabrikk til genudvinding av skrot, og der settes strenge bestemmelser om forureningsbekjempelse i forbindelse med denne fabrikk.

Stabile organiske stoffer

Man regner med, at den største forurening av havet omkring Island i dag skyldes organiske stoffer i form av spøgelsesnet og syntetiske tove samt kasser, forskjellige andre beholdere, plasticposer og -folier.

Rederiforeninger har endvidere – med godt resultat – propaganda-fremstødt i gang for at skiffsaffald afleveres i land, og havnemyndighetene har arbeidet for at forbedre forholdene ved innsamling av skiffsaffald.

Stabile, giftige, organiske stoffer benyttes ikke i større mengde i Island. PCB har dog vart brukt i elektriske kondensatorer i elektrisitetssvarker og i nogle andre industrivirksomheter indtil nu, men man regner ikke med, at denne bruk har bevirket nevnevrdig forurening av havet. Nu arbejdes der organiseret med en reduktion av PCB-brugen i Island og med nedbrydning av sadant affald pa sikker vis. Forbruk av PCB i Island vil ophore inden udgangen av 1994.

Regler om forbud mod import og bruk av PCB i Island tradte i kraft i 1988.

Foranstaltninger for resterende omrader

Der arbejdes med forbedringer av kloakeringen i Reykjavik og andre byer for at redusere kloakforureningen i havet. Affald forbrendes i forbrændingsanlag eller graves ned.

Norge

1. Innledning

Flere norske fjorder er sterkt forurenset av miljogifter. Apne farvann er lite berort. Den viktigste kilden til utslippene er lokal industri, men i tillegg tilfores betydelige mengder miljogifter fra andre land gjennom lufttransport og med havstrommene fra de sydlige deler av Nordsjoen.

Tilforeselen av næringsalter til fjord- og kystomradene har resultert i okende eutrofieringsproblemer langs kysten av Sor-Norge, spesielt langs Skagerrak-kysten. Overgjodslingskader registreres stadig hyppigere og over større omrader. Tilforeslene skyldes hovedsakelig utslipp fra landbruget og kommunal kloakk. Tilforesler fra andre land bidrar ogsa.

Havforurensningsproblemene har i de siste arene forrt til betydelig oket innsats. Miljoverndepartementets budsjett for tiltak mot forurensninger

har økt betydelig siden 1986. Statens forurensingstilsyn (SFT) vil få 39 nye stillinger i 1990, blant annet til Miljøoppklaringsenhet. Den økte innsatsen har blant annet sammenheng med norsk oppfølging av vedtakene på Nordsjøkonferensen høsten 1987 og den nordiske planen mot havforurensninger.

Industri og gruvevirksomhet må regne med å gjennomføre tiltak for omlag 3 milliarder kroner i løpet av de neste 5 årene. Ca 300 renselegg for kommunal kloakk planlegges etablert innen år 2000. Investeringene er foreløpig anslått til 10 milliarder kroner. Tiltak vil bli prioritert i området fra svenskegrensen til Nord-Jæren. Omfattende tiltak vil også bli gjennomført for å redusere utslippene fra landbruket.

2. Næringssalter, utslipp til Nordsjøen

Det er lagt opp en særskilt tiltaksplan for fylkene fra svenskegrensen til og med Nord-Jæren fram til 1995. Planen utarbeides i samarbeid mellom miljøvernavdelingene, SFT og Landbruksdepartementet.

Gjennomføring av programmet vil kreve tydelig ressurser (penger og personell), samt nye virkemidler. Nedenfor er det gjort en sammenstilling av planlagte tiltak og anslåtte utslippsreduksjoner. Det presiseres at planene og anslagene er foreløpige og vil bli nærmere bearbeidet i begynnelsen av 1990.

Reduksjonsprogram

Kommunale utslipp. Det er fram til 1995 planlagt å bygge ca. 100 nye renseanlegg for kommunale utslipp langs kysten som vil betjene ca. 1.1 mill. personequivaler. Betydelig forbedring og utbygging av ledningsnett og samt tiltak innen spredt bebyggelse skal også gjennomføres. Når det gjelder eksisterende ledningsnett vil det bli laget detaljerte kravspesifikasjoner. Industri som er tilkoblet kommunale anlegg vil bli kartlagt med sikte på tiltak. Fjerning av nitrogen ved renseanleddene byr på spesielle tekniske problemer. SFT har satt i gang et program for å undersøke ulike løsninger. Dette vil avsluttes i 1992. Samtidig vil også forslag til løsning av problemet med slamdisponering foreligge.

Antatte reduksjoner er 860 tonn fosfor av et årlig utslipp på 1 600 tonn. Årlig utslipp av nitrogen ligger på 15 000 tonn. Anslag oven hvilke reduksjoner av nitrogen som er mulig vil foreligge sammen med forslag om nye tiltak på dette feltet (1990).

Av dette vil ca. 1 500 tonn fjernes ved primærtelling av fosfor. Ved ytterligere rensing av nitrogen vil en kunne fjerne ca. 6 000 tonn.

Landbruket. De viktigste tiltakene som inngår i reduksjonsprogrammet for utslipp til landbruket er:

- tilstrekkelig lagerkapasitet for husdyrgjødsel
- forbedret lagringsanlegg for husdyrgjødsel

- forbedret lagring og behandling av silosaft
- riktig bruk av gjødsel gjennom gjødselplanlegging
- krav til tilstrekkelig spredeareal for husdyrgjødsel (tilpasning av dyretallet) i nye forskrifter
- strengere krav til tidspunkt for spredning av husdyrgjødsel
- forbedre eksisterende bakkeplaneringsanlegg, og stille strengere krav til nye anlegg
- redusere jordbearbeiding særlig i distrikter med mye kornproduksjon
- samt innføre "vegetasjonssoner"
- alternativ produksjon på særlig erosjonsutsatt areal.

Med effektive virkemidler og en høy gjennomføring av disse tiltakene antas det å redusere fosfortilførslene med 40–50% og nitrogentilførslene med rundt 20–25%.

3. Miljøgifter

Statens forurensningstilsyn (SFT) foretok i 1987 en kartlegging av foreliggende kunnskap om forekomst og miljøkonsekvenser av miljøgifter i Norge. Kartleggingen resulterte i at SFT prioriterte 19 miljøgifter, hvorav det for 13 var behov for reguleringer.

De prioriterte miljøgiftene omfatter tungmetaller og persistente organiske forbindelser (klororganiske forbindelser), dessuten polyaromatiske hydrokarboner (PAH), fluorider og aluminium.

Status pr. 1.1.90, planlagte tiltak for å redusere utslipp fra industri og planlagte produktkontroll-tiltak vil bli omtalt for hver av de prioriterte stoffgruppene når det gjelder utslipp til vann. Samlet effekt av tiltakene beskrevet i rapporten er antatt å bli en reduksjon i utslippene til Nordsjøen på rundt 70% i forhold til basisår 1985. Det arbeides også med å redusere utslipp til atmosfæren av de samme miljøgifter. Betydelig utslippsreduksjon av flere av disse er gjennomført og/eller planlagt, men dette er foreløpig ikke tatt med i rapporten.

3.1 Tungmetaller

Kvikksølv (Hg)

Status pr. 1.1.90:

Utslipp til vann er ca. 75 kg/år fra industrielle punktkilder (kloralkaliefabrikk og Zn-produksjon).

Diffuse kilder utgjør ca. 6 000 kg/år. Betydelig reduksjon (80–90%) i industrielle utslipp har skjedd siden basisåret 1985 ved nedleggelse av en klor-alkalifabrikk og ved overgang til deponering i fjell-lager av avfall fra Zn-produksjon.

- Tiltak
- industri: Reduksjon av utslippet fra gjenværende kloralkalifabrikk skal utredes i løpet av 1990–94.
  - produkt- Kvikksølv i lysstoffrør og termometers samt regulering av utslipp fra tannlegevirksomhet vurderes.
  - kontroll: (Reduksjon i utslipp fra diffuse kilder: > 50%).

Kadmium (Cd)

Status pr. 1.1.90:

Utslipp er ca. 60 kg/år fra industrielle punkt-kilder (inkl. 40 kg fra kisgruver med utløp til Nordsjø-området) og ca. 450 kg/år via kommunalt nett.

Kadmium finnes i batterier (10 tonn), plast (20 tonn) og handelsgjødsel (1 tonn) og dessuten i offeranoder.

Betydelig reduksjon (99%) av industrielt utslipp har skjedd siden 1985 ved overgang til deponering i fjell-lager av avfall fra Zn-produksjon.

Tiltak Tiltak mot avrenning fra kisgruver er under utredning.

- produkt- Reduksjon av Cd-innhold i alk.batterier er fastsatt. Innsamlingsordning for batterier er i gang i ca. 2/3 av kommunene. Videre utvikling av innsamlingsordningen avhenger av om reguleringsformen blir forbud eller merking.
- kontroll:

Grense skal fastsettes for Cd-innhold i handelsgjødsel med en nedtrappingsplan til f.eks. 50 mg/kg fosfor (som innebærer halvering av dagens nivå).

Forbud mot (eller annen regulering) av Cd som stabilisator og pigment i plast vil bli foreslått innen 1995.

Bly (Pb)

Status pr. 1.1.90:

Utslipp til 0,4 tonn/år av industrielle punkt-kilder. 5 tonn/år via kommunalt nett. Industrielle punktutslipp fra Ni-verk, smelteverk og blyakkumulatorfabrikker.

- Tiltak
- industri: Ikke fortsatt ennå.
  - produkt- For blyakkumulatorer vurderes returordning (utgjør ca. 5 000 tonn/år).
  - kontroll:

For blyhagl skal det skje frivillig overgang fra bly til stål i våtmarksområder innen 1992. Forbud i år 2000. Blyhagl utgjør ca. 350 tonn/år, derav 30 tonn til våtmark.

Krom (Cr)

Status pr. 1.1.90: 17 tonn/år fra industrikilder, ca. 5,6 tonn/år via kommunalt nett.

Tiltak Største industrielle kilde er TiO_2 -produksjon og garverier.

– industri: Utslippene er i 1989 redusert med 90% fra disse ved overgang till land-deponering (TiO_2 -prod.) og kjemisk felling (garverier, kostnad 5 mill. kr.).

– produkt-kontroll: Godkjenningsordning for impregneringsmidler (forbruk mer enn 160 tonn) og maling vurderes og kan trolig settes iverk innen 1993.

Zink (Zn)

Status pr. 1.1.90: Ca. 65 tonn/år fra industrielle punktkilder. Ca. 90 tonn/år finnes i kommunalt nett.

Ca. 500–600 tonn/år fra offeranoder (skip & offshore).

Dominerende enkeltkilde er Zn-produksjonsanlegg.

Betydelig reduksjon (90%) har funnet sted her siden basisåret 1985, ved overgang til fjell-deponering.

Tiltak

– industri: Ytterligere reduksjon til > 95% er gjennomført ved Zn-produksjonsanlegget fra 01.08.89.

– produkt-kontroll: Ingen planlagte. Batterier er en av hovedkildene. På grunn av at Zn kan benyttes som erstatning for en rekke andre tungmetaller, kan Zn representere et økende problem.

Nikkel (Ni)

Status pr. 1.1.90: Ca. 12 tonn fra industri, ca. 6,8 tonn i kommunalt nett, inkl. utslipp fra mindre galvanobedrifter. Dominerende industriell enkeltkilde er Ni-verk.

Tiltak

– industri: Foreløpig ikke fastsatt.

– produkt-kontroll: Batterier er betydelig nikkelkilde, ikke fastsatte tiltak.

Kopper (Cu)

Status pr. 1.1.90:

Industrielle utslipp er ca. 26 tonn/år inkl. avrenning fra kisgruver til Nordsjø-definert område beregnet til ca. 12 tonn/år. Ved siden av gruveavrenning, har Zn-produksjon vært den største enkeltkilden. Utslipet herfra er redusert fra ca. 70 tonn/år til ca. 0,05 tonn/år siden basisåret 1985. Største gjenværende industrikilder nå er Ni-produksjon (8 tonn/år) og smelteverk (silograin (3–6 tonn/år).

Kommunalt nett: ca. 70 tonn/år.

Tiltak

– industri:

Tiltak mot avrenning fra gruver er utredet i 1989 og vil bli iverksatt innen 1995.

– produkt-kontroll:

Godkjenningsordning for impregneringsmiddel (bioaktive stoffer, utgjør ca. 100 tonn/år), maling og bunnstoffer vurderes og kan trolig settes iverk innen 1993.

Kopper i bunnstoff vil trolig øke med 20 tonn/år (ca. 25%) som følge av forbudet mot TBT, men erstatning av kopper i bunnstoffer skal vurderes. Regulering av annen bruk av TBT vil også bli vurdert.

3.2 Persistente organiske forbindelser

SFT har prioritert følgende stoffgrupper:

Tinnorganiske stoffer, PCB, klorerte etaner, klorerte parafiner, klorerte benzener, dioksiner, klorerte alkylbenzener- og styrener, klorerte fenoler.

Tinnorganiske stoffer

Status pr. 1.1.90:

Ingen kjente utslipp fra industri. Utslipp som følge av sandblåsing av skip utredet. Forbruk til bunnstoff og notimpregnering ca. 31 tonn/år.

Tiltak

– produkt-kontroll:

Forbud mot produksjon, import og bruk av TBT for båter under 25m og som notimpregneringsmiddel trådte i kraft 30.06.89. Tiltakene forventes å medføre reduksjon med 60% av dagens nivå. Forbud mot bruk også for større båter vil bli gjennomført ved eventuelle internasjonale avtaler.

PCB

Status pr. 1.1.90:

Ingen industrielle utslipp. Ca. 150 tonn PCB i bruk.

Tiltak

- produkt-kontroll: Utfasingsplan for PCB-holdig utstyr. All bruk av PCB skal opphøre innen 1995.

Klorerte etaner

Status for 1989: Industrielt utslipp ca. 0,2 tonn pr. år fra VCM-produksjon.

Tiltak

- industri: Ingen utslippsreduksjon i sikte.

Klorerte parafiner

Status pr. 1.1.90: Ingen kjente industrielle punktkilder. Tilstede i skjæroljer og i plast.

Tiltak

- produkt-kontroll: Tiltak er foreløpig ikke prioritert, men er til vurdering, f. eks. regulering av bruk i plast. Antatt reduksjonspotensiale: 25 – 50 %.

Klorerte benzener

Status pr. 1.1.90: Samlet kjent utslipp er ca. 535 kg/år hvor kildene er henholdsvis Mg-produksjon (360 kg/år) og Ni-produksjon (175 kg/år).

Tiltak

- industri: Utslippsreduksjon på 95 % er pålagt Mg-produzenten innen 1990. Videre reduksjon til 99 – 100 % er pålagt innen 1995. Kostnad: Ca. 275 mill. kroner (inkludert reduksjon av dioksiner).
- produkt-kontroll: Eventuell kartlegging og materialstrøm generelt for klororganiske forbindelser.

Dioksiner

Status pr. 1.1.90: Samlet kjent industrielt utslipp utgjør ca. 0,5 kg/år. Dominerende utslippskilde er Mg-produksjon (0,5 g/år). Mindre kilder er Ni-verk (10 g/år) og treforedlingsindustrien (4 g/år).

Tiltak

- industri: Utslipppet fra Mg-produksjonen skal reduseres med 99 % (til 0 – 5 g/år) innen 1995. (se klorerte benzener)
- produkt-kontroll: Ikke relevant foreløpig.

Klorerte alkylbenzener- og styrener

Status pr. 1.1.90: Industriutslipp på totalt ca. 1,7 tonn pr. år (målt som totalt organisk klor og derfor også inkludert klorerte benzener og dioksiner).

Tiltak
– industri

Utslippskildene er Ni-verk og Mg-produksjon.

Reduksjonskrav gitt til Mg-fabrikken vil medføre reduksjon i denne stoffgruppen på ca. 50%. For Ni-verket skal utredning av tiltak starte i 1990.

Klorerte fenoler

Status pr. 1.1.90:

Celluloseindustriens klorblekerier er største utslippsskilde. Det er foreløpig bare foretatt målinger av totale klororganiske forbindelser (målt som AOX). Dette utslippet er ca. 3 300 tonn/år.

Tiltak
– industri

Tiltak som reduserer AOX vil trolig redusere klorerte fenoler i samme forhold.

Min. 50% reduksjon av AOX skall gjennomføres innen 1992.

Polyaromatiske hydrokarboner

Status pr. 1.1.90:

Totalt utslipp fra industrien er ca. 60 tonn/år. Kildene er aluminiumsverk med Søderbergelektroder og jernverk.

Tiltak
– industri:

Utredning av aktuelle reduksjon- eller rensemeter for aluminiumsindustrien skal gjennomføres innen 1991 med sikte på tiltak innen 1994. For jernverk (Fe-Mn) skal tiltak utredes i 1990.

Det samarbeides internasjonalt om å finne fram til standard målemetoder for PAH.

Andre prioriterte stoffgrupper

Fluorider

Status pr. 1.1.90:

Totalt utslipp ca. 3 000 tonn/år fra Aluminiumsindustrien.

Tiltak:

Prioritert som miljøgift på grunn av utslippene tilluft. Omtales derfor ikke videre her.

Arsen (As)

Status pr. 1.1.90:

Ingen industriell avfallstrøm?

Drenasjevann fra avfallsdeponering av jarositt ledes til fjell-lagre.

I basisåret 1985, før lagring i fjell, var utslipp av jern/arsen 30–90 tonn/år, dvs. at betydelig utslippsreduksjon har skjedd.

Tiltak

- industri: Ingen planlagte.
- produkt-kontroll: Godkjenningsordning for impregneringsmidler og maling skal vurderes (se punktet om krom).

Aluminium (AL)

Status pr. 1.1.90: Hovedproblem er utlekking til innsjøer som følge av forsuring. Omtales ikke nærmere her.

4. Andre tiltak*4.1 Spesialavfall*

Mottakssystemet blir vesentlig forbedret. Antall mottaksplasser utvides til ca. 200 innen 1991.

Sentralt destruksjonsanlegg er under planlegging og skal være klart innen 1993.

Kostnader er beregnet til 1 mrd. kroner.

Kontrollen med virksomhetene vil bli intensivert på spesialavfallssiden.

Planmessig kartlegging av tidligere deponert spesialavfall er igang og vil være fullført i 1990. Nødvendig opprydning skal gjennomføres.

Egen forskrift om spesialavfall har eksistert fra 1984. Alle som genererer spesialavfall over en viss mengde pr. år har leveringsplikt. Alle som samler inn, tar imot og disponerer nærmere spesifisert spesialavfall skal ha særskilt tillatelse fra SFT. Forskriften vil antagelig bli revidert i 1990. Det skal ses på om antall stoffgrupper som forskriften regulerer skal økes og om nedre grense for mengde avfall som omfattes av leveringsplikten i spesialavfallsforskriften skal senkes.

Videre vurderes kommunenes ansvar for innsamling fra husholdninger/mindre virksomheter.

4.2 Forbrenning av avfall til havs

Norge stanset sin forbrenning av industriavfall til havs sommeren 1989.

4.3 Utslipp fra offshorevirksomheten

SFT har i 1989 sammen med Oljedirektoratet (Sektormyndighet for oljevirksomheten) og OLF (Oljeindustriens Landsforening) diskutert hvordan forurensningen som følge av utslippene av oljeholdig borekaks kan elimineres innen 1991.

Konklusjonen av dette arbeidet samt forslag til konkrete tiltak vil legges frem i første halvår 1990.

Et forslag om kontrollsystem for utslipp av kjemikalier fra oljeindustrien på kontinentalsokkelen er utarbeidet av SFT i samarbeid med landene i Pariskonvensjonen. Dette forslaget vil legges frem for Pariskonvensjonens

oljegruppe, GOP, våren 1990, i tide för ferdig behandling på årets möte i Pariskommisjonen.

Den observerte nedgång i utslipp av oljeholdig kaks från 1988 ser ut till å vedvare också i 1989, selv om aktivitetsnivået i industrien (antall borede brønner) ikke er redusert.

Sverige

Inledning

I juni 1988 behandlade den svenska riksdagen en samlad miljöpolitisk proposition. Som en del av denna antogs en åtgärdsplan mot havsföroreningar. Åtgärdsplanen innehåller konkreta åtaganden för att minska utsläppen av, i första hand, stabila organiska ämnen, närsalter och metaller.

Statens naturvårdsverk (SNV) fick i september 1988 regeringens uppdrag att utarbeta förslag till ny reviderad åtgärdsplan mot havsföroreningar. Förslaget skall redovisas senast den 31 mars 1990 och ligga till grund för en ny proposition som skall presenteras för riksdagen 1991.

Under våren 1988 behandlade, och antog, riksdagen även speciella propositioner om jordbrukets miljöeffekter, trafik- samt energipolitiken. Samtliga dessa förslag har betydelse för att minska miljöbelastningen i den marina miljön.

Jämsides med dessa konkreta åtgärdsprogram har även miljöskyddslagstiftningen skärpts och organisationen på miljöskyddsområdet givits ökade resurser. Detta innebär att såväl ämnesvisa, regionala som branschvisa genomgångar genomförs. Ett exempel är den länsövergripande tillsynskampanj som Dalälvsdelegationen driver sedan 1988. Som ett led i organisationsförstärkningen har särskilda regionala projekt tillskapats för att bidra till att lösa problem i särskilt utsatta regioner.

En viktig effekt av förändringarna i lagstiftningen och miljöskyddsorganisationen är att omprövningar skall göras av gamla tillstånd. Så sker nu exempelvis för samtliga avfallsförbränningsanläggningar.

Forskning

Arbetet med havsmiljöfrågorna har de senaste åren givits ökade resurser. Bl. a. har forskningen om de marina frågorna tillförts ytterligare medel. Under 1988/89 har i storleksordningen 100 miljoner kr. satsats för forskning etc. med anknytning till de marina miljöproblemen. Så sent som i december 1988 antog riksdagen ett särskilt förslag från regeringen om förstärkta insatser till forskning, undersökning, övervakning och internationellt samarbete med anledning av algblooming och säldöd sommaren

1988. Enbart detta paket innebar att 30 miljoner kronor tillfördes havsmiljöarbetet. De nyinrättade marina centra vid universiteten i Göteborg, Stockholm och Umeå skall utgöra platser för kvalificerad marin kunskap dit den tvärvetenskapliga forskningen och utbildningen skall förläggas.

Miljöövervakning

Miljöövervakningen sker både i form av kustrecipientkontroll samt långsiktig övervakning i havsområden som inte påverkas av direkta utsläpp. Till det största enskilda programmet för miljökontroll (PMK, Program för övervakning av miljökvalitet) avsattes 1988/89 4 miljoner kronor till den marina sektorn.

Stabila organiska ämnen

Bakgrund

Betydelsen av den långsamma giftverkan av stabila organiska ämnen, tillverkade av människan, har blivit alltmer uppenbar. Sådana organiska ämnen, som endast långsamt bryts ned i miljön, kan spridas över stora områden och påverka miljön under lång tid. Härigenom blir även relativt begränsade utsläpp av stabila organiska ämnen ett allvarligt hot. Denna typ av föroreningar har därför mycket hög prioritet i den svenska åtgärdsplanen.

Till gruppen stabila organiska ämnen hör klorerade organiska substanser. Skogsindustrin är i det avseendet den dominerande svenska utsläppskällan.

Massfabriker med blekerier

I Sverige finns 15 sulfatfabriker med klorblekerier. I SNV:s uppdrag att utarbeta ett nytt åtgärdsprogram mot havsföroreningar ingår bl. a. att utarbeta en avvecklingsplan för utsläpp av klorerade organiska ämnen från massaindustrin. Regeringens uttalade målsättning är att en sådan avveckling bör ske snarast möjligt.

I den miljöpolitiska propositionen slogs fast att utsläppen av organiskt bundet klor som ett första steg skall minskas till ca 1,5 kg TOCl per ton blekt massa eller lägre om tekniska förutsättningar föreligger. Åtgärder för att klara detta skulle enligt propositionen vara påbörjade före utgången av år 1992.

Redan i dag har fjorton av de femton sulfatfabrikerna fått villkor för detta första steg, villkoren är satta till mellan 1,0 och 1,8 kg TOCl/ton. Tre av de fabrikerna har dessutom ålagts att presentera hur man skall nå ned

till en nivå på 0,5 kg TOCl/ton. Åtgärderna skall påbörjas före utgången av 1992.

I Sverige finns dessutom fyra sulfatfabriker med klorblekning. Även för dessa fabriker kommer villkor för utsläpp av klorerad organisk substans att fastställas. Hittills har två fabriker erhållit villkor.

Parallellt med arbetet att minska utsläppen av klorerad organisk substans sker ett medvetet arbete att minska användningen av klorblekt massa. Kemikalieinspektionen har på regeringens uppdrag redovisat förekomsten av klorerade föreningar, däribland dioxiner i vardagsprodukter som används till engångsbruk.

Med nu föreskrivna villkor kommer utsläppen av organiskt bundet klor senast 1993 att uppgå till ca 8 000 ton, mätt som AOX från sulfatfabrikerna och ca 500 ton/år från sulfatfabrikerna. Utsläppen av dioxiner kommer redan tidigare att vara mycket kraftigt minskade, näst intill eliminerade.

Vid nordiska miljöministrarnas möte den 30 augusti 1988 tillsattes en arbetsgrupp mellan Finland, Norge och Sverige för att behandla skogsindustrins utsläpp till vatten. Arbetsgruppen föreslår i sin slutrapport den 15 juni 1989 att de nordiska miljöministrarna beslutar om mål för att begränsa utsläpp av klorerade organiska föreningar från skogsindustrin samt om fortsatt nordiskt samarbete enligt följande:

- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för varje land begränsas till 2 kg AOX per ton barrmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för flertalet anläggningar begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. I något enskilt fall kan detta mål ta något längre tid att nå.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring sekelskiftet. Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år.
- Utsläppen av klorerade organiska ämnen bör upphöra helt. Det går inte att nu ange tidpunkt eller teknik för att uppnå detta. De nordiska länderna bör arbeta för att målet kan uppnås så snart som möjligt.
- Utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa bör i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder som till exempel förbättrad tvätt och minskning av satsningen av molekyllärt klor i blekningen för huvuddelen av produktionen i respektive land före utgången av år 1992 och för all produktion före utgången av år 1995.

Metallindustri

Vid det enda aluminiumsmältverket har dioxinutsläppen minskats från 5 gram/år till 0,1 gram med hjälp av en förbränningsutrustning för rökgas och en förbättrad stoftrening.

Reduktion av PAH-utsläppen från en nuvarande nivå av 20 ton/år ned till mindre än 2 ton/år kommer att genomföras före 1992 vid den enda grafit elektrod fabriken genom förbättrad teknik för uppsamling och rening av processgaserna.

Kemiindustrier

Som ett led i arbetet med den reviderade åtgärdsplanen mot havsföroreningar har arbetet inletts för att kartlägga utsläppen av stabila organiska ämnen från den kemiska industrin. Arbetet bedrivs i samråd med länsstyrelserna genom de s.k. åtgärdsgrupperna. Som en följd av denna inventering skall erforderlig omprövning av villkor ske för givna tillstånd.

Användningen av PCB i existerande installationer skall upphöra före utgången av 1995. Återanvändning av självkopierande papper innehållande PCB från 1972 och tidigare skall undvikas och undergå effektiv förbränning.

Övrigt

Kemikalieanvändningen inom industrin

SNV skall i samråd med kemikalieinspektionen inom en femårsperiod genomföra branschvisa genomgångar av industrins kemikalieanvändning i syfte att få till stånd ett utbyte av de miljöfarligaste kemikalierna mot mindre farliga.

För närvarande arbetar naturvårdsverket aktivt med kemikalieanvändningen inom cellulos-, textil och garveriindustrin.

För kemikalieanvändningen i övrigt arbetar myndigheterna tillsammans med s.k. flödesstudier; hur kemikalierna kommer in i landet och vart de tar vägen. Arbetet har för naturvårdsverkets del kommit igång med kvicksilver, och kemikalieinspektionen arbetar med flera klorerade lösningsmedel, bromerade flamskyddsmedel och ftalater. Avsikten är att skapa ett underlag för åtgärder; i första hand användning av andra mindre miljöfarliga kemikalier.

Ett särskilt projekt har påbörjats avseende tvätt- och rengöringsmedel, inkluderande även nonyfenoletoxylater.

Ett förslag till åtgärdsprogram har utarbetats för användningen av bekämpningsmedel inom träskyddsindustrin.

Jordbruket

Olika åtgärder har genomförts för att minska riskerna vid användning av olika bekämpningsmedel. Ett mål är att användningen inom jordbruket skall halveras till år 1990. Samtidigt ställs större krav på de preparat som får användas och på kunskapen hos dem som får använda bekämpningsmedel.

Tekniska krav på spridningsutrustning håller på att utarbetas.

Ett nytt förslag till åtgärdsprogram med ytterligare begränsningar har utarbetats våren 1989.

Närsalter

Bakgrund

Riksdagen har på grundval av den miljöpolitiska propositionen beslutat att utsläppen av närsalter i ett första steg skall minskas till hälften i de områden som är särskilt påverkade.

Större delen av det kväve som tillförs havet från den svenska kusten transporteras av vattendragen. De största kvantiteterna når ut via de stora älvarna, som var och en avvattnar tiotusentals kvadratkilometer mark. I jordbruksområdena medför kväveutlakning att även förhållandevis små åar för med sig betydande kvävemängder.

I förhållandet till vattendragen bidrar avloppsvattnet från tätorter längs kusterna med ganska måttliga kvävemängder. De största utsläppen av kväve via kommunalt avloppsvatten äger rum i Stockholm, Göteborg och Malmö-Helsingborg. Vissa kväveutsläpp sker också från massafabriker samt järn- och stålverk.

Ungefär två tredjedelar av den fosfor som tillförs havet från den svenska kusten förs ut av vattendragen från skogsmark, åkrar, tätorter och industrier i inlandet. De största vattendragen bär med sig de allra största fosformängderna, men betydande kvantiteter transporteras också ut av åarna från de sydsvenska jordbruksslätterna.

Tack vare effektiv rening är fosforinnehållet i avloppsvattnet från tätorterna numera förhållandevis litet. Fosfor släpps också ut från massafabriker samt vissa kemi- och livsmedelsindustrier.

Jordbruk

Sveriges riksdag har i juni 1988 beslutat om vissa miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket. Djurtätheten skall anpassas till tillgänglig areal för spridning av stallgödsel och begränsas till 1 djurenhet per hektar när det gäller svin och höns samt upp till 1,5 djurenhet per hektar när det gäller nötkreatur.

Spridning av stallgödsel är från 1989 förbjuden under tiden 1 september–28 februari. I södra Sverige blir höstspredning av stallgödsel från 1995 tillåten enbart i växande gröda eller före höstsådd.

Lagringskapaciteten för stallgödsel skall i södra Sverige utökas till att motsvara åtta månaders gödselproduktion för nötkreatur och tio månaders för svin. Även åtgärder avseende växtodling och gödslingsplanering ingår. Sålunda skall t. ex. arealen grön mark under vinterhalvåret ökas. Målet är att ca 60% av åkermarken skall vara höstbevuxen senast 1995, bl. a. genom användning av speciella fånggrödor.

Användningen av handelsgödsel skall minska ytterligare. Den redan tidigare införda miljöavgiften på handelsgödsel höjdes fr. o. m. den 1 juli 1988.

För att minska utläckaget av fosfor kommer en övergång att ske till fosforfattiga diskmedel för mjölkkrum.

Åtgärderna som skall genomföras före 1995 bedöms medföra en minskning av kväveläckaget från jordbruket med ca 30–40% till sekelskiftet. I vissa områden i södra Sverige genomförs åtgärderna snabbare.

I den reviderade åtgärdsplan som nu utarbetats skall möjligheterna till ytterligare minskning av närsaltläckage redovisas. I denna nya plan kommer även läckaget från skogsmark att tas upp.

Kommunala avloppsreningsverk

Under de senaste decennierna har en omfattande utbyggnad av kommunala reningsverk ägt rum. Direktutsläppen från tätorter är därför idag avsevärt mindre än för ett par decennier sedan. Speciellt fosforutsläppen minskade påtagligt under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, då allt fler av de svenska reningsverken införde kemisk rening.

Utsläppen av fosfor från de kustbaserade avloppsreningsverken har dessutom minskat med ca 160 ton från 1985 och igångsatta åtgärder kommer att minska utsläppen med ytterligare ca 75 ton under de närmaste två åren, motsvarande ca 12% av dagens utsläpp från kustavloppsreningsverken. Kväveutsläppen är schablonberäknade och någon säker tendens är svår att urskilja. Kunskapen kommer att förbättras i takt med att krav på bättre redovisning av kvävetillförseln och kväveutsläppen från kommunala reningsverk tillkommer. Vid ett antal avloppsreningsverk (ca 40 st) pågår försök med kvävereduktion.

Regeringens miljöproposition (Prop. 1987/88:85) och riksdagsbeslut med anledning av propositionen anger att en 50-procentig kvävereduktion för kommunala reningsverk vid Skälderviken, Öresund och Hanöbukten bör vara införd före utgången av 1992. Vid samma tidpunkt bör också de fem största reningsverken med utsläpp i Laholmsbukten vara försedda med kväverening. Enligt ett särskilt regeringsbeslut bör syftet här vara att nå en högre ambitionsnivå (ca 80%).

I miljöpropositionen sägs också att ambitionsnivån för övriga reningsverk längs hela kusten upp till och med Stockholms skärgård bör vara en 50-procentig kvävereduktion före 1995.

I december 1988 färdigställde naturvårdsverket på regeringens uppdrag "Förbättrat beslutsunderlag till aktionsplanen mot havsföroreningar" och översände detta till regeringen.

De åtgärder som där föreslås för kommunala reningsverk är följande:

- Samtliga kustbaserade reningsverk dimensionerade för mer än 2000 pe skall ha 90% fosforreduktion, dvs. utgående halt skall vara mindre än 0,5 mg/l.
- Alla reningsverk dimensionerade för mer än 50000 pe och som är belägna vid kusten t. o. m. Stockholms skärgård skall ha 95% fosforreduktion, dvs. utgående halter skall vara lägre än 0,3 mg/l.
- Samtliga kustbaserade reningsverk dimensionerade för mer än 10000 pe och som är belägna vid kusten t. o. m. Stockholms skärgård skall ha 50% kvävereduktion.
- I områden som är speciellt utsatta skall för större reningsverk en högre reningseffekt avseende kväve eftersträvas.
- Som kustbaserade räknas reningsverk upp till tre mil från kusten där inga större sjöar eller sjösystem ligger mellan utsläppspunkten och havet.
- Inlandsutsläppen bedöms med utgångspunkt från havsproblematiken ha en relativt sett liten betydelse jämfört med kustutsläppen. I vissa områden har dock inlandsutsläppen stor betydelse och en bedömning måste göras från fall till fall.
- Tidsperspektivet är med utgångspunkt från de internationella överenskommelserna att åtgärderna skall vara genomförda 1995.

Övriga källor

Utsläppen av kväveoxider från trafik och förbränningsanläggningar bidrar i hög grad till eutrofieringen och skall minskas. Från och med 1989 års personbilsmodeller har obligatoriskt krav om rening motsvarande katalytisk avgasrening införts. Ett bidrag på 1000 kronor för montering av avgasrenande åtgärder på personbilar i trafik har införts. Skärpta avgaskrav införs från och med 1992 års modell för lätta lastbilar och bussar och från och med 1994 års modell för tunga fordon. Kraven föregås av två års stimulansbidrag. Riksdagen beslutade 1988 på regeringens förslag om riktlinjer för kväveoxidutsläpp från fasta förbränningsanläggningar. Riksdagen beslöt även om särskilt hårda krav på koleldade förbränningsanläggningar.

Naturvårdsverket har regeringens uppdrag att presentera en reviderad åtgärdsplan även mot luftföroreningar och försurning. Planen skall redovisas till regeringen under våren 1990. Bland annat skall man redovisa vilka

åtgärder som krävs för att minska kväveoxidutsläppen med 50% till år 2000, räknat från 1980 års nivå.

Kartering pågår av utsläppen av närsalter från främst skogsindustrin. Åtgärderna mot de klorerade organiska ämnena vid dessa industrier har även inneburit en minskning av närsaltutsläppen.

Metaller

Bakgrund

I den av riksdagen antagna åtgärdsplanen har angivits som mål att halvera utsläppen av kvicksilver och kadmium från 1985 till 1995 och att kraftigt begränsa utsläppen av övriga metaller.

Kvicksilver

Avfallsförbränning och metallindustri är de områden som svarar för de största utsläppen av kvicksilver. Samtliga avfallsförbränningsanläggningar skall senast 1991 uppfylla nya stränga utsläppskrav (0,08 mg/nm³ torrgas, 10% CO₂) för kvicksilver. Sedan tre år tillbaka genomförs en omfattande kampanj för insamling av kvicksilverhaltiga batterier i nästan alla kommuner; recirkulationen är för närvarande 80–90%.

Rönnskärsverken har i runda tal halverat sitt utsläpp sedan 1985 och ett järnverk har satt in ett särskilt s. k. selenfilter för att minska sitt kvicksilverutsläpp.

Det sammanlagda luftutsläppet av kvicksilver har reducerats till 3 ton per år. Målet som satts upp till 1995 är 2,5 ton. Reduktionen sedan 1985 är ca 30%. En ytterligare minskning förväntas bl. a. genom de nya kraven på avfallsförbränningsanläggningarna. Fr. o. m. den 1 januari 1990 förbjuds användningen av alkaliska batterier i standardstorlekar med ett kvicksilverinnehåll över 0,025%. Användningen av kvicksilvertermometrar inom sjukvården kommer att upphöra och ersättas med digitala termometrar. Sedan 1985 har införts kvicksilverfällor inom tandvården som reducerat vattenutsläppen med 95% samtidigt som regler för separat insamling av kvicksilveravfallet från tandläkarpraktikerna införts. Vissa utsläppskällor har inte räknats in i utsläppsstatistiken t. ex. krematorier, där ett bättre underlag senare bör kunna medge en kvantifiering av utsläppen.

I en rad konkreta tillståndsärenden har utsläppskraven skärpts. Bl. a. har kloralkalifabriken i Skoghall upphört med sin kvicksilverbaserade produktion under 1989.

De direkta vattenutsläppen av kvicksilver är dock förhållandevis små. Av större betydelse torde vara diffusa emissioner från fiberbankar och från användningen av kvicksilverhaltiga betmedel. Användningen av kvicksilverhaltiga betmedel har nu förbjudits. Härigenom försvinner spridning-

en av ca 2,5 ton/år. Regeringen har avsatt 50 milj. kr. för återställningsarbeten av gamla miljöskador i de fall det inte finns någon som är skyldig att svara för att sådana åtgärder genomförs. Bl. a. skall medlen kunna användas för att åtgärda fiberbankar.

Kadmium

Föroreningen av kadmium utgör ett allvarligt problem i Bottniska viken och egentliga Östersjön. Kadmium liksom zink blir rörligare ju surare marken är. Mycket tyder på att dessa metaller läcker ut från de försurade markskikten.

En rad åtgärder har vidtagits mot kadmiumspridningen. 1982 infördes ett förbud mot att använda kadmium vid ytbehandling och som färgpigment samt som stabilisator i plast. Kadmiuminnehållet i zink inom varmgalvaniseringen har begränsats till högst 0,01 %. Innehåll av kadmium i handelsgödsel har minskats under senare år. Kadmiuminnehållet i slam från kommunal avloppsvattenrening som används för spridning inom jordbruket planeras senast 1995 ha begränsats till 2 mg/kg (torrvikt).

Övriga metaller

1985 års utsläpp av bly från fordonstrafik uppskattades till 750 ton och per den 1 juli 1988 till 580 ton per år. Genom att alla nya bilar kan köras på blyfri bensin kommer utsläppen av bly snabbt att minska i framtiden. Vid den största punktkällan för metallutsläpp (As, Cd, Cu, Pb, Zn) i Sverige, Rönnskärsverken, har minskningar ägt rum sedan 1985 genom bl. a. bättre inkapsling av processutrustning och förbättrad rening. Ytterligare åtgärder kan förväntas leda till ytterligare reduktioner senast 1994.

Den gruva som svarade för det största metallutsläppet i landet med sitt gruvvatten renar sedan 1987 detta. Härigenom har framför allt zinkutsläppet, men även koppar- och blyutsläppet minskat. Genom underhandsdiskussioner mellan naturvårdsverket och gruvindustrin har industrin också börjat ersätta oljeeldade sligtorkar som ger luftutsläpp av tungmetaller med pressluftfilter som inte ger några utsläpp alls. Emissionerna av Hg, Cd, As, Cu, Pb och Zn från smältverk har reducerats med 30–70% genom uppsamling av diffust stoft från processen. Ytterligare reduktioner skall åstadkommas före 1994. Före 1995 beräknas alla stålugnar vara försedda med utrustning som samlar upp och renar även diffusa utsläpp från chargeering och tappning så att utsläppen understiger 0,1 kg/ton smält stål.

En av orsakerna till metallutsläpp till våra vattendrag är läckage från avfallsdeponier, i första hand från gammalt gruvavfall. Bersboområdet är pilotområde för att minska läckage från gammal gruvdrift, där täckning av allt gruvavfall nu avslutats. Åtgärder vid en annan deponi skall vara genomförda 1995. Den statliga Dalälvsdelegationen har uppdraget att

initiera åtgärder för att rena älven. Detta innefattar bl. a. efterbehandlingsåtgärder i Falun och Garpenberg. Dessa två gruvdeponier planeras vara övertäckta år 2000; metallutlakningen från gruvavfallen i Sverige beräknas därmed ha minskat med 90 %.

Förbud mot användning av tennorganiska båtbottnfärger för fritidsbåtar kortare än 25 m har införts från den 1 januari 1989.

Planer och åtgärder i särskilt belastade områden

Miljöskyddet har en viktig regional dimension. För vissa områden som är särskilt föroreningskänsliga eller särskilt hårt belastade behövs samlade åtgärder. Med stöd av miljöskyddslagen pågår arbetet med en sådan inriktning i flera områden i Sverige. Från marin miljöskyddssynpunkt är arbetet i Laholmsbukten, Dalälven och Sundsvall-Timrå intressant.

I maj 1986 förklarade regeringen området kring Laholmsbukten som "särskilt föroreningskänsligt" enligt miljöskyddslagen. Hösten 1986 redovisade länsstyrelserna i Kristianstads och Hallands län förslag till åtgärder för att minska kväve- och fosforutsläppen till Laholmsbukten. Regeringen bemyndigade i april 1987 berörda länsstyrelser att meddela föreskrifter om sådana åtgärder. Beslutet rör främst jordbruket samt kommunala avloppsreningsverk.

Gruvor samt järn- och stålverk inom Dalälvens avrinningsområde har påverkat och påverkar älven genom stora utsläpp av metaller. Gruvorna och deras avfallsupplag utgör de största källorna till sådana metallutsläpp. Inom Dalälvens vattenområde finns också annan industriell verksamhet, t. ex. skogsindustrier som medför negativ påverkan på älven.

Utsläpp från kommunala reningsverk och läckage av gödningsämnen och kemikalier som används i skogs- och jordbruket utgör likaså miljöproblem. Regeringen tillkallade därför i november 1987 en särskild delegation för att utarbeta ett åtgärdsprogram för att rena Dalälven inom tio år. Till delegationens förfogande har ställts 100 milj. kr. Delegationen lämnade en första rapport i juni 1988.

Delegationen rekommenderar i rapporten vederbörande myndigheter att ompröva tillstånd och villkor för vissa miljöfarliga verksamheter i syfte att minska utsläppspåverkan i Dalälven. Den 19 juni 1989 färdigställdes en handlingsplan för att minska närsaltläckage från jordbruket. En tillsynskampanj som skall ligga till grund för prövning respektive omprövning av miljöfarlig verksamhet inom Dalälvsområdet pågår och skall slutföras till sommaren 1990. Åtgärder för att sanera gruvavfall, främst i Falun och Garpenbergsområdet, utreds närmare. Ett genomförande av detta program, som har beräknats kosta 5 milj. kr. och ta två år, förutsätter vissa utvecklingsinsatser som inte är specifika för Dalälven. Delegationen har

därför överlämnat ett programförslag till miljö- och energidepartementet, bl. a. beträffande lämpliga finansieringsformer.

Hisingen i Göteborg är ett område med miljöproblem, särskilt förekommer där stora luftföroreningar. Regeringen har därför låtit genomföra ett särskilt s. k. Miljöprojekt Göteborg med uppgift att utarbeta handlingsplaner för att begränsa luftutsläppen i området. Arbetet avrapporterades till regeringen den 1 juni 1989.

Även i andra utsatta regioner, t. ex. västra Skåne och Sundsvall/Timrå-regionen har särskilda miljöprojekt tillskapats. Projekten skall inom ramarna 10 respektive 7 milj. kr. inventera åtgärdsbehovet och föreslå åtgärder inom industrin, jordbruket, kommunala reningsverk, trafiken, avfallshantering och energiproduktion; kartera havsproblem och biotopproblem. Samtidigt intensifieras tillsynsinsatserna och omprövningar av äldre tillstånd i regionen. Ett särskilt kemikalieprojekt i västra Skåne-regionen skall belysa totalanvändningen av kemikalier i detta område. Inom miljöprojektet västra Skåne pågår ett projektsamarbete med Polen.

Miljöprojekten avrapporteras i december 1990.

Riksdagsbeslutet av miljöpropositionen gav länsstyrelserna och kommunerna ett större ansvar i miljöarbetet. Regeringen har därför uppdragit åt samtliga länsstyrelser att göra regionala miljöanalyser. Dessa har sammanställts av naturvårdsverket och redovisats till regeringen i skrivelse den 12 september 1989.

För gränsvatten mellan Sverige och Norge har ett gemensamt kontrollprogram satts igång (BOSAM). Dessutom har ett vattenvårdsförbund bildats för hela Bohuskusten, vilket bl. a. ansvarar för ett brett upplagt kontrollprogram. Ett arbete har också inletts för att tillskapa ett liknande kontrollprogram för hela svenska västkusten.

I Öresundsområdet går arbetet vidare i enlighet med planerna.

Öresundskommissionen har under verksamhetsåret 1989 godkänt en dansk-svensk åtgärdsplan för vattenvården i Öresund.

BILAGA 2

Budget- och kontrollutskotts betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1989 (C 1)

I betänkandet redogörs även för arbetet med budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter 1989.

A. Ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till budget- och kontrollutskottet har hänvisats ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet, C 1/1990. Berättelsen har även förelagts rådets fackutskott för yttrande. Beträffande fackutskottens yttranden, se Bihang 1 – 5.

Budget- och kontrollutskottet har behandlat berättelsen vid möten den 29 och 30 januari 1990.

Berättelsen har förelagts Nordiska rådets utskott i enlighet med Helsingforsavtalets artikel 64.

Från och med C 1/1989 ingår ministerrådets meddelanden om rådets rekommendationer och yttranden i C 1-dokumentet. Meddelanden som rör ett utskotts verksamhetsområde behandlas antingen i separata betänkanden eller i respektive utskotts yttrande över C 1/1990.

2 Verksamheten 1989

2.1 Övergripande planer och program

Det nordiska samarbetet har under 1989, liksom under 1988, präglats av den europeiska integrationsprocessen. Det analys- och utredningsarbete som sysselsatte både rådet och ministerrådet under 1988 har fortsatt och följts upp under 1989. Således förelades rådet vid 37:e sessionen i Stockholm ministerrådets rapport "Norden i Europa II". Efter sessionen, vars huvudtema blev EG och den inre marknaden, utarbetade ministerrådet ett arbetsprogram "Norden i Europa 1989 – 1992".

Med anledning av budget- och kontrollutskottets yttrande över "Norden i Europa II" (3/1989/b) hemställde rådet till ministerrådet:

- att vid utarbetande av det nordiska arbetsprogrammet för perioden 1989 – 1992 ange klara mål och tidsfrister samt kostnads- och finansieringsplaner för föreslagna åtgärder och initiativ
- att vid utarbetandet av arbetsprogrammet beakta Nordiska rådets synpunkter

– att bereda Nordiska rådet tillfälle att yttra sig över arbetsprogrammet innan det slutligen fastställs.

Som svar på detta anför ministerrådet följande:

”I arbetsprogrammet ’Norden i Europa 1989–92’ er angivet målsättningar og tidsplaner for samarbejdet på emneområder med en europæisk dimension, fordelt på 82 konkrete punkter. Ministerrådet har endvidere fastslået, at finansieringen af arbejdsprogrammet skal sikres ved at gennemførelsen af de omtalte aktiviteter gives højeste prioritet i de respektive samarbejdsorganers økonomiske planlægning.

Det er under udarbejdelsen af rapporten lagt stor vægt på de synspunkter, som er indeholdt i betænkningen fra Nordisk Råds internationale samarbejdskomité, ’Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet’ fra december 1988.

Ministerrådet anser fastlæggelsen af arbejdsprogrammets indhold og målsætninger for at være en fortløbende proces med regelmæssig revision, opdatering og komplettering i lyset af den seneste internationale udvikling og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst de impulser, der modtages fra Nordisk Råd. En første fremskridtsrapport med status for arbejdet og oplæg til nye initiativer vil foreligge til Nordisk Råds 38. session.”

Arbetsprogrammet ”Norden i Europa 1989–1992” debatterades vid Nordiska rådets extrasession i Mariehamn den 14 november 1989, där huvudtemat var det nordiska samarbetet i relation till den europeiska integrationen. Budget- och kontrollutskottet kan med tillfredsställelse konstatera att det råder en stor överensstämmelse och ett nära samspel mellan rådet och ministerrådet i dessa frågor.

Som en fortsättning på den tidigare ekonomiska handlingsplanen ”Norden i växt” hade finansministrarna till sessionen i Stockholm utarbetat ett förslag till en ny ekonomisk handlingsplan ”Ett starkare Norden”. Rådet rekommenderade ministerrådet att fastställa och genomföra den nya ekonomiska handlingsplanen. Mot denna bakgrund fastställdes ”Ett starkare Norden” i mars 1989.

Den femåriga nordiska datahandlingsplanen har avslutats under 1989. En del datarelaterade insatser inom standardisering, handikapphjälpmedel, byggsektorn och datorbaserad skolundervisning har vidareförts inom ramen för 1990 års budget. Övriga medel, som frigjorts genom att datahandlingsplanen upphört, har överförts till 1990 års ordinarie budget. Budget- och kontrollutskottet uttalade sin tillfredsställelse över detta i betänkandet över budgeten för 1990.

Under 1988 fastställdes ett Nordiskt samarbetsprogram för bioteknologi 1988–1989. Det egentliga arbetet inom ramen för programmet har emellertid kommit igång först under 1989. Det primära syftet med programmet är att förstärka de nationella förutsättningarna för utnyttjande av bioteknologi inom olika områden och att styrka näringslivets konkurrensförmåga.

2.2 Organisation

I september 1988 gav ställföreträdarkommittén de nordiska rationaliseringsorganen i uppdrag att företa en övergripande analys av ministerrådsorganisationen och sekretariatets roll och funktion när det gäller

- resursutnyttjande i förhållande till mål och uppgifter
- arbetsfördelning och organisatorisk uppbyggnad.

En förprojektrapport med 19 olika effektiviseringsförslag framlades i januari 1989. Med utgångspunkt i dessa förslag har ministerrådet fattat beslut om ett antal åtgärder som syftar till att effektivisera ministerrådsorganisationen.

I samband med detta kommer ministerrådet också att analysera hur ställföreträdarkontoren kan organiseras för att på bästa sätt tillvarata uppgiften att implementera nordiska beslut nationellt. Då detta var en av huvudpunkterna i utskottets yttrande till C 1/1989 (se nedan) ser utskottet positivt på att ministerrådet prioriterar denna uppgift.

Med anledning av ministerrådets verksamhetsberättelse för år 1988 har Nordiska rådet i yttrande *1/1989/b* hemställt att ministerrådet tar ansvar för att nationella myndigheter, som skall verkställa av Nordiska ministerrådet fattade beslut, snarast möjligt får klara direktiv om vilka regler som gäller och vilka åtgärder som skall vidtas med anledning av besluten.

Med anledning härav vill ministerrådet framföra följande:

Samarbetsministrarna har redan hösten 1988 startat en utredning om beslutsprocessen i ministerrådet där den nationella implementeringen av besluten givits särskild prioritet. Utredningen är nu klar och ministerrådet är i färd med att dra konsekvenserna av det material som framkommit.

2.3 Prioritering och budgetprocedur

För att ge samarbetsministrarna bättre möjligheter att prioritera inom ramen för ministerrådets samlade budget har dessa tagit initiativ till en kartläggning av långsiktiga budgetkonsekvenser. Härvid kommer de ekonomiska konsekvenserna av antagna planer och projekt att dokumenteras och åtgärder, som kan säkerställa att resurserna utnyttjas på bästa sätt, att vidtagas.

Budget- och kontrollutskottet, som vid ett flertal tillfällen efterlyst en långsiktig budgetplanering, har noterat att ministerrådet satt igång detta arbete som utskottet anser vara mycket viktigt. Utskottet ser med förväntan fram emot att få ta del av denna kartläggning.

Utskottet vill här peka på yttrande över C 2/1989 (*2/1989/b*) där rådet hemställde till ministerrådet:

- att nya aktiviteter av större dimensioner tillföres nya medel eller att ministerrådet på annat sätt säkrar genomförandet av dessa aktiviteter
- att ministerrådet beslutar att överskottet från 1987 års verksamhet överförs till ministerrådets budget för att användas i den nordiska verksamheten

- att i kommande planeringsdokument ge en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för olika aktiviteter samt att ange preliminära sektorramar
- att vid eventuella omprioriteringar inom planeringsperioden ta hänsyn till rådets synpunkter och prioriteringar
- att arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller kostnads- och finansieringsplaner
- att under planeringsperioden fortsatt satsa på allmän kultur, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet samt att verka för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

På denna hemställan har ministerrådet givit följande svar:

”Nya aktiviteter i den nordiska budgeten har finansierats dels med frigjorda medel, dels genom tillförsel av nya resurser. Först och främst gäller detta de verksamheter som bygger på fastställda handlingsplaner. Av dessa kan nämnas kulturhandlingsplanen, samarbetsprogrammet för bioteknologi och den nya ekonomiska handlingsplanen. Aktiviteterna i dessa handlingsplaner har fördelats på olika poster i budgeten. Medelsbehovet för förverkligandet av dessa aktiviteter har emellertid varit större än den fastställda totala ökningen av budgeten. Detta innebär att finansieringen av de nya aktiviteterna har krävt omDispositioner i budgeten.

Överskottet 1987 uppgick till 35 568.000 DKK. Av dessa beslöts att använda 30 000.000 för att upprätta en nordisk film- och TV-fond. Ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) beslöt 15.9 1989 att ingå avtal mellan nordiska radiobolag och nordiska filminstitut om finansiering och drift av Nordisk Film- och TV-fond. Den resterande delen av överskottet, 5 568.000 DKK, har återbetalats till länderna.

I syfte att effektivisera arbetet med den nordiska budgeten har vissa förändringar gjorts i rutinerna för budgetarbetet inom ministerrådet.

En systematisk utvärdering av de nordiska institutionerna har inletts under 1989. Inom ministerrådet pågår ett arbete med att studera de långsiktiga budgetkonsekvenserna av gjorda åtaganden för institutioner och projekt.

Sammantaget bör dessa åtgärder lägga en bättre grund för att kunna bedöma kostnaderna och finansieringen av det nordiska samarbetet. Därmed bör det också bli lättare att avväga olika planer och projekt mot varandra.”

Budget- och kontrollutskottet kan med tillfredsställelse konstatera, att det under 1989 tillförs en del nya medel till den nordiska budgeten samt att större delen av överskottet från 1987 överförs till den nordiska budgeten för kommande år. Utskottet känner emellertid en viss oro för den framtida budgetutvecklingen. Framför allt mot bakgrund av att ministerrådet i C 1/1990, liksom i C 2/1990 samt i budgetförslaget för 1990, framhåller att man inte önskar ge förhandsutfästelser om en automatisk realltillväxt av budgeten. Nya, högt prioriterade aktiviteter, det gäller bl. a. arbetspro-

grammet ”Norden i Europa 1989–1992”, beräknas bli finansierade genom omdisponeringar i budgeten. Utskottet menar, att rådet bör underrättas innan ministerrådet genomför stora omdisponeringar inom ramen för redan fastställd budget.

Ministerrådet påpekar, att man under 1989 inlett en systematisk utvärdering av de nordiska institutionerna, och att samtliga ämbetsmannakommittéer fått i uppdrag att redogöra för institutionsstrukturen och utvärderingssituationen inom den egna sektorn. Bl. a. har kultursektorn påbörjat ett större arbete med att värdera möjligheterna till omdisponeringar inom sektorns budget, vilket även kan innebära nedläggande eller sammanslagning av institutioner inom sektorn med sikte på att reducera de administrativa kostnaderna.

Budget- och kontrollutskottet menar, att det är positivt med en löpande utvärdering av de nordiska institutionerna och deras verksamhet samt att man bör vara mycket restriktiv med att bilda nya institutioner. Utskottet kan också acceptera både nedläggningar och sammanslagningar av befintliga institutioner under förutsättning att det finns klara motiv för detta. Utskottet är emellertid inte övertygat om, att det nordiska samarbetet blir effektivare och billigare för att man flyttar en aktivitet från en väl fungerande institution till en annan samarbetsform.

Ett förslag till nedläggning av en institution måste alltid föregås av en grundlig utvärdering av institutionens verksamhet och dess betydelse för det nordiska samarbetet, hur institutionen fungerar, om det går att finna andra huvudmän och finansieringskällor m. m.

Artikel 46 i Helsingforsavtalet har följande lydelse:

”Rådet bör, utöver vad som särskilt överenskommits, beredas tillfälle att yttra sig om nordiska samarbetsfrågor av större betydelse när detta icke är ogörligt av tidsskäl.”

Med hänvisning till denna artikel anser utskottet att ett förslag om nedläggning eller sammanslagning av institutioner alltid bör föreläggas rådet för synpunkter innan ett definitivt beslut fattas. För att rådet skall få ett rättvisande beslutsunderlag bör det av förslaget framgå hur de medel, som frigörs vid en eventuell nedläggning, skall användas.

3 Ministerrådets åtgärder med anledning av budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter 1988

Budget- och kontrollutskottet kan med tillfredsställelse konstatera att ministerrådet beaktat de synpunkter, som utskottet framförde i samband med kontrolluppgifterna 1988, samt att ministerrådet genomfört en stor del av de åtgärder som föreslogs av utskottet i yttrande till C 1/1989.

När det gäller verksamheten vid Nordens Hus i Reykjavik föreslog utskottet följande åtgärder:

– att en långtidsplan för verksamheten utanför Island utarbetas

- att den budgetmässiga eftersläpningen av biblioteket rättas till
- att styrelsens övergripande ledningsfunktion stärks och utvecklas samt att styrelsen vid behov ges ekonomiska möjligheter att ha tätare möten
- att direktörens ställföreträdare och en personalrepresentant ges möjlighet att delta i styrelsens möten
- att ministerrådet undersöker möjligheterna att ersätta rådet för Nordens Hus med annan typ av rådgivning t. ex. konstnärliga och ekonomiska konsulter, alternativt att ändra förutsättningarna för rådets verksamhet
- att personalsituationen ses över
- att ministerrådet undersöker möjligheterna att få en isländsk myndighet att påta sig totalansvaret för byggnaden
- att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet utökas.

Som framgår av nedanstående meddelande från ministerrådet har samtliga förslag från utskottet tagits upp till behandling,

att en långtidsplan för verksamheten utanför Island är under arbete. Huset har redan under år 1989 klart ökat sin verksamhet utanför Island, t. ex. genom att medverka i kulturarrangemang i Bergen och Strängnäs. F. n. förbereder huset sitt deltagande i Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg 1990, varvid Island utgör huvudtemat för arrangemanget. Därtill planerar huset sin medverkan i en isländsk kulturvecka i Tammerfors, Finland, 1990. Huset har också börjat utge ett informationsblad om isländskt kultur- och samhällsliv "Islandskontakt" för spridning i övriga Norden

att en översyn av biblioteket genomförts år 1989. Det anslag om FIM 20000 som huset förfogat över för anskaffning av litteratur från Finland har under året använts för ändamålet. Som ett resultat av översynen skall husets tidnings- och tidskriftsurval kompletteras, så att en geografisk och politisk balans i utbudet kan bättre nås

att styrelsens övergripande ledningsfunktion under året stärkts och utvecklats genom fokusering på långtidsplaner kring både verksamhet och ekonomi

att direktörens ställföreträdare under året givits möjlighet att delta i styrelsens möten och att en personalrepresentant i framtiden kan ges möjlighet att delta i de styrelsemöten som hålls i Island

att styrelsen föreslår en stadgeändring genom vilken rådet för Nordens Hus skulle nedläggas och konstaterar att sakkunnig rådgivning garanterats genom en konstnärlig resp. ekonomisk konsult

att personalsituationen under gynnsammare ekonomiska villkor skall förstärkas

att en under året genomförd undersökning påvisat att det f. n. inte föreligger möjligheter till att den isländska staten skulle överta ansvaret för Nordens Hus byggnad

att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt

utökats, och att styrelsen för Nordens Hus beslutat årligen hålla minst ett arbetsutskottsmöte hos ministerrådssekretariatet i Köpenhamn.

Samma sak gäller Nordens Hus på Färöarna, där utskottet föreslog:

- att arbetsuppgifterna för Den rådgivande kommittén preciseras
- att personalsituationen ses över
- att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet utökas och ministerrådets svar lyder:

att styrelsen för Nordens hus på Färöarna igångsatt en precisering av Den rådgivande kommitténs arbetsuppgifter

att personalsituationen konstateras vara anpassad till de aktuella budgetmässiga möjligheterna

att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt utökats.

När det gäller utvärderingen av verksamheten inom provning och standardisering vid Nordtest och Nordisk industrifond föreslog utskottet bl. a. att Nordisk industrifond skulle upprioritera standardiseringsarbetet i den mån det gäller deltagande i det europeiska standardiseringsarbetet, att tillsammans med INSTA etablera rådgivande och förslagsställande grupper. Beträffande Nordtest föreslogs bl. a. en fortsatt ändring av arbetsformerna med sikte på att introducera europeiska metoder i Norden och att anpassa existerande nordiska metoder till europeisk praxis samt fortsatt arbete med att skapa internationell accept för certifieringsordningen för NDT-personal (NDT=oförstörande provning).

Ministerrådet har under 1989 genomfört ett omfattande utredningsarbete med syfte att få underlag för ställningstaganden om tekniska krav (standardisering) och kontrollordningar som utskottet anbefallt. Utredningsarbetet har resulterat i att industriministrarna antagit följande rekommendation till bl. a. Nordtest och Nordisk industrifond:

”Nordiska ministerrådet (industriministrarna) rekommenderar att Nordiska industrifonden och Nordtest under en femårsperiod 1989–1993 bidrar till ett förstärkt nordiskt samarbete kring tekniska krav och kontrollordningar i syfte att stärka det nordiska inflytandet i realiserandet av den nya västeuropeiska metoden på området.”

Vidare har Nordisk industrifond inrättat en rådgivande grupp i standardiseringsfrågor.

Beträffande Nordtest har beslut fattats om en översyn med följande syfte:

”Syftet med översynen skall vara att ge Nordtest en stärkt profil som kan medge att Nordtest effektivt kan utnyttja sitt kunnande och sin erfarenhet i det pågående västeuropeiska integrationsarbetet på området teknisk provning och kontroll.”

Budget- och kontrollutskottet anser att de åtgärder ministerrådet vidtagit är ett led i strävan efter att öka de nordiska ländernas möjligheter att påverka utformningen av de nya europastandarderna och tillhörande kontrollordningar.

Beträffande Nordiskt institut för odontologisk materialprovning (NIOM) föreslog utskottet bl. a. att möjligheterna till en ökning av NIOMs forskningsverksamhet skulle undersökas samt att NIOM skulle uppmanas att öka sin informationsverksamhet. Utskottet kan konstatera att dessa förslag inte uppmärksammats men att Forskningspolitiska rådet avser att under 1990 göra en utvärdering av NIOMs verksamhet.

4 Yttranden från Nordiska rådets fackutskott

Budget- och kontrollutskottet konstaterar att fackutskotten lämnar följande förslag med anledning av ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1989.

Juridiska utskottet föreslår:

at det på *loggivningsområdet*

1. arbeides videre med juridisk utvalgs forslag til et modernisert nordisk lovgivningsprogram
  2. arbeides videre med spørsmålene om erstatning for miljøskader med henblikk på å oppnå ensartet rettsstilstand
  3. arbeides videre med en forbedring av voldsofres stilling
  4. når det gjelder regler om foreldreansvar m. v. spesielt utreder mulighetene for støtte fra samfunnets side til foreldre og barn som etter separasjon eller skilsmisse bor langt fra hverandre
- at når det gjelder *forbrukerområdet* prioriterer forbrukerrepresentasjon i standardiseringsarbeidet nasjonalt og i CEN

at når det gjelder *næringsmiddelovgivningen* viderefører samarbeidet i relasjon til produksjon av barnemat, kosthold og ernæring i offentlige institusjoner og ernæringsmessige problemer for mennesker med allergi.

at når det gjelder *likestillingsområdet*

1. fortsetter bestrebelsene på å integrere likestillingsprosjekter og -aspekter i de andre av Ministerrådets samarbeidssektorer
2. legger fram forslag til oppfølging av Nordisk Forum 1988 med henblikk på avholdelse av et nytt Nordisk Forum i 1994
3. etter opphør av utgivelsen av BRYT-NYTT skjer en løpende rapportering fra Ministerrådet om konkrete nasjonale og nordiske likestillingstiltak.

Reservasjon

Kristen Poulsgaard har uttalt, at han er modstander af afholdelse af en nordisk ligestillingskonference og at han i øvrigt ikke kan støtte udvalgets udtalelse om ligestillingsspørgsmål.

Inom *Kommunikationsutskottets* område föreslås följande:

- att inkludera trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade arbetsområden

- att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att för nordiska trafiksäkerhetshandlingsplanens andra treårs-period (1991 – 1993) utarbeta ett ambitiöst arbetsprogram
- att inkludera både charter och den reguljära flygtrafiken i arbetet med liberalisering av den nordiska transportmarknaden
- att verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses
- att verka för utvecklandet av en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt.

Kulturutskottet framhåller särskilt följande områden:

- Arbetsprogrammet *Norden i Europa* bör starkare betona det allmänskulturella området
- En organisation för samarbetet bör utformas som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för radio- och TV-samarbetet
- Nordiska ungdomskommittén bör kallas för barn- och ungdomskommittén
- Nordplus-junior programmet bör gradvis utbyggas
- Åtgärder skall företas för att säkra nordisk tillgång till ERASMUS-programmet

Social- och miljöutskottet anser att:

1. Ministerrådet bör genom en tvärfacklig insats ta upp problemkomplexet långvarig arbetslöshet – utförsäkring – långvariga socialhjälpstagare.
2. Arbetsmiljö och miljösektorernas arbete med bullers effekter på människan bör samordnas.
3. Möjligheterna till samordning av olika forsknings- och undersökningsprojekt på miljöområdet, t.ex. havsföreningar – luftföreningar (EMEP) bör tas tillvara. Mätmetoder inom forskning och rapportering på miljöområdet bör förenhetligas inom Norden.
4. Årlig rapportering om miljöpolitiken, nordiskt och nationellt bör göras i enlighet med rekommendation nr 22/1988, exempelvis med norska regeringens ”Grønn bok 90” som förebild.
5. Resultatet av överläggningar inom ministerrådet om eventuell nedläggning av institutioner bör redovisas på sådant sätt att berört utskott får tillfälle att uttala sig i förväg.

Ekonomiska utskottet framför följande synpunkter:

1. Udvalget finder det ønskeligt, at skattereformerne drøftes og så vidt muligt koordineres mellem landene, også på politisk plan i Ministerrådet.
2. Ministerrådet burde i højere grad tage udfordringen omkring koordineringen af den økonomiske politik i landene op.
3. Udvalget finder, at Ministerrådet for længst burde have gennemført de analyser og overvejelser, som gør det muligt at udforme et prioriteringsdokument (C 2) til brug for den politiske drøftelse i Nordisk Råd af de kommende års nordiske samarbejde.

4. Udvalget forudsætter, at Ministerrådet involverer Nordisk Råd i den videre diskussion af formerne for det fremtidige økonomiske samarbejde.
5. Dialogen med industrien om forbedringer af ”miljøindustriens” konkurrenceevne bør fortsættes og lede til konkrete resultater. Eksisterende nordiske institutioner på området bør udnyttes til at fremme dette arbejde.
6. Ministerrådet (energiministrene) bør formulere deres forslag i en form, som gør en politisk drøftelse i de nordiske samarbejdsorganer mulig.
7. De kontrollerende myndigheder, f. eks. på jordbrugsområdet, bør styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer. Programmet bør udvikles, de nødvendige politiske redskaber skabes, og arbejdet afstemmes med tilsvarende arbejde i EF.

B. Redovisning av budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter 1989

Budget- och kontrollutskottet har enligt sin uppgift att ”utöva rådets kontrollerande uppgifter över Nordiska ministerrådet och nordiska institutioner som finansierar sin verksamhet över ministerrådets budget”

genomfört följande kontrolluppgifter:

- Utvärdering av verksamheten vid Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
- Utvärdering av det nordiska samarbetet inom standardisering på konsumentområdet.

1. Utvärdering av verksamheten vid Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)

Avdelningsdirektör Erik Sundström har på utskottets uppdrag granskat verksamheten vid NORDINFO. Erik Sundströms slutrapport har tryckts upp som separat bilaga till presidierapporten 1990. Rapporten har skickats till Nordiska rådets kulturutskott för yttrande. Kulturutskottets slutsater sammanfaller med dem som nedan framförs av budget- och kontrollutskottet.

För att bilda sig en egen uppfattning om verksamheten vid NORDINFO besökte budget- och kontrollutskottet institutionen den 12 juni 1989.

Granskningsuppdraget har genomförts under tiden mars-september 1989. Målet för granskningen har varit att å ena sidan belysa NORDINFOS inre och yttre effektivitet, dess flexibilitet och omvärldsuppfattning samt å andra sidan omvärldens uppfattning av och krav på NORDINFO. Utredaren har med utgångspunkt i ovanstående också försökt klarlägga NORDINFOS framtidsberedskap.

Granskningsuppdraget har utförts genom studier av dokumentation om verksamheten och genom intervjuer med producenter och konsumenter av vetenskaplig information (användare, projektdeltagare, beslutsfattare, funktionärer m. fl.).

Enligt den instruktion för NORDINFO, som fastställdes av ministerrådet (undervisnings- och kulturministrarna) i december 1979, har NORDINFO till ändamål att främja nordiskt samarbete rörande forskningsbiblioteksväsende samt vetenskaplig information och dokumentation. NORDINFOS uppgift är, att inom sitt område verka för en utveckling, som syftar till förbättrad eller mer rationell service för forskare och andra nyttjare av vetenskaplig och teknisk information och dokumentation i olika former i de nordiska länderna.

NORDINFOS primära syfte kan sägas vara informationsförsörjning, dvs. att använda BDI-metoder (BDI=bibliotek, dokumentation, information) som ett medel att tillgodose samhälleliga behov.

NORDINFO finansieras med medel ur ministerrådets budget. 1989 uppgick NORDINFOS budget till 3,6 MFIM, av detta användes 1,1 MFIM till administration, inkl. information, och resterande 2,5 MFIM till projektverksamhet. Projektverksamheten kan indelas i s. k. initiativområden, löpande verksamheter och fria projekt.

Initiativområden är områden där NORDINFO går in med relativt massiva insatser under en begränsad tid.

Som löpande verksamheter räknas två aktiviteter som pågått under ett antal år, de är:

- NOSP – Nordisk samkatalog för periodica. Denna verksamhet som startade före NORDINFOS tid är nu i det närmaste självfinansierande
- SCANNET – ett skandinaviskt informationsnät. Även här började uppbyggnaden av informationsnätet innan NORDINFO bildats.

Till gruppen fria projekt räknas utifrån kommande projektansökningar som får stöd från NORDINFO.

Enligt utredaren är NORDINFO en effektiv och väl fungerande institution, som nått och även överträffat de förväntningar som ställts.

NORDINFO har också lyckats anpassa sin verksamhet till förändringar i omvärlden. Från att ha startat sin verksamhet inom vetenskap och teknik, i traditionell mening, har NORDINFO vidgat verksamheten till nya vetenskaper och nya målgrupper såsom företag, skolor och förvaltningar. NORDINFO anses ha uppnått positionen av att vara föregångare på det BDI-tekniska området för hela Norden. NORDINFO följer även den internationella utvecklingen på området och har visst samarbete med EG.

En särskild årlig plan styr NORDINFOS informations- och publikationsverksamhet. Enligt utredaren riktar sig informations- och publikationsverksamheten nästan uteslutande till fackfolk inom BDI-området. Kontaktnätet till biblioteksvärlden är väl utbyggt. Däremot har NORD-

INFO svårt att nå ut till en bredare målgrupp. Utredaren föreslår att NORDINFO breddar sin informationsverksamhet och försöker fånga upp nya konsumentgrupper.

Utredaren föreslår även en verksamhetsutvidgning och att NORDINFO går in för en systematisk rekrytering av nya arbetsuppgifter och nya projekt. Detta kan enligt utredaren ske genom att NORDINFO utarbetar en strategi för verksamheten vari projekt- och initiativkriterier utvecklas och systematiseras.

För att NORDINFO skall kunna genomföra dessa uppgifter föreslår utredaren att sekretariatet utökas med en heltidstjänst.

Budget- och kontrollutskottet kan instämma i att informationsverksamheten bör breddas och att NORDINFO bör sträva efter att nå nya målgrupper. Utskottet anser emellertid inte att utredningen ger tillräckligt underlag för den föreslagna utökningen av verksamheten. NORDINFO är, enligt utredaren och enligt utskottets uppfattning vid sitt besök hos NORDINFO, en väl fungerande institution, som på ett effektivt sätt tillvaratar ålagda uppgifter och som även lyckats anpassa verksamheten till omvärldens förändrade krav.

Mot denna bakgrund och att Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) f. n. genomför en egen granskning av NORDINFO avstår utskottet från att lägga några förslag när det gäller NORDINFOS verksamhet. Utskottet är emellertid angeläget att få ta del av FPRs granskningsrapport.

II. Utvärdering av det nordiska samarbetet inom standardisering på konsumentrådet

Budget- och kontrollutskottet har uppdragit åt lektor Anne-Dorte Bruun Nielsen vid Århus universitet att göra en utvärdering av det nordiska samarbetet inom standardisering på konsumentområdet. Anne-Dorte Bruun Nielsen har samarbetat med psykolog cand. psyk Peter Søndergaard.

Slutrapporten, som skickats till Nordiska rådets juridiska utskott för yttrande, har tryckts upp som separat bilaga till presidierapporten 1990.

Vid utvärderingen har speciell vikt lagts vid samarbetets betydelse för

- arbetet i de enskilda länderna
- de nordiska ländernas förhållande och anpassning till EG och det standardiseringsarbete som försiggår i CEN (Den europeiska standardiseringsorganisationen).

Utredaren har, med hjälp av brevenkäter, intervjuer med centralt placerade personer och genomgång av relevant dokumentation sökt värdera vilka resultat som uppnåtts genom det nordiska standardiseringssamarbetet, hur samarbetet fungerar samt vilka problem och möjligheter som finns.

Utredaren konstaterar att arbetet inom standardisering på konsumentområdet framför allt vänder sig mot det europeiska standardiserings-

arbetet. Utarbetande av nordiska standarder anses inte längre intressant. Konsumentområdet har emellertid i förhållande till sitt omfång små resurser. Detta försvårar konsumentrepresentanternas möjligheter att tillvarata förbrukarintressena inom standardiseringssamarbetet. Detta bör, enligt utredaren, bli en väsentlig uppgift för Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK).

Av rapporten framgår, att det är svårt att mäta resultaten av NÄKs arbete, men att de i vissa fall ingår i fabrikanter och standardiseringsorgans vidare arbete samt att det finns ett väsentligt informationsvärde. I de flesta fall är det konkreta resultatet en rapport, som översändes för kännedom till förbrukarorganisationer, intresseorganisationer, fabrikanter, standardiseringsorgan med flera intressenter, för att dessa skall kunna arbeta vidare med resultaten. Det nordiska samarbetets främsta betydelse inom standardisering på konsumentområdet anses av många vara den utväxling av information som sker.

Utredaren påpekar att de nordiska konsumentrepresentanterna har ett gott samarbete. Man stöder varandra med information och inspiration och det förekommer en viss arbetsfördelning mellan representanterna från de olika länderna.

Det nordiska samarbetet inom konsumentområdet sker till största delen genom projektarbete. Utredaren föreslår att NÄK, i stället för att använda resurserna till projekt, stärker sin roll som "kommunikationscenter" i det nordiska samarbetet så att de i högre grad kan fungera som samsamarbetets organ för konsumentrepresentanterna. Detta kan t. ex. ske genom att man i högre grad än tidigare avsätter resurser till konsumentrepresentanternas deltagande i det konkreta standardiseringsarbetet nationellt och i CEN, härunder även anordnande av förmöten inför möten i nationella standardiseringskommittéer och i CEN.

Detta förslag tillstyrks även i juridiska utskottets yttrande över rapporten.

Utredaren påpekar att det finns en möjlig resurs i INSTA-samarbetet (INSTA=Internordisk standardisering) och föreslår därför att det avsättes nordiska medel till upprättandet av ett INSTA-sekretariat.

Budget- och kontrollutskottet vill i detta sammanhang framhålla att INSTA inte är en organisation i vanlig mening, samarbetet bygger på ett avtal mellan de nationella standardiseringsorganen i Norden, avsikten med samarbetet är främst att utbyta resultat och information för att undvika dubbelarbete. Även om det inom vissa områden finns ett konkret och väl utbyggt nordiskt samarbete inom ramen för INSTA är utskottet tveksamt till att man skall avsätta nordiska medel till att upprätta ett särskilt INSTA-sekretariat. Utskottet anser, att där det uppstår ett behov av ett mer konkret samarbete, har de nordiska standardiseringsorganisationerna resurser för och tillräcklig kunskap om varandra för att själva etablera detta samarbete.

Utskottet instämmer däremot i utredarens förslag om ett mer aktivt deltagande i det internationella standardiseringssamarbetet.

Budget- och kontrollutskottet vill därför föreslå att ministerrådet, i stället för att använda resurserna till projektverksamhet stärker sin roll som "kommunikationscenter" i det nordiska samarbetet, genom att i högre grad än tidigare avsätta resurser till konsumentrepresentanternas aktiva deltagande i det konkreta standardiseringssamarbetet nationellt och i CEN.

5 Budget- och kontrollutskottets förslag

Under hänvisning till ovanstående föreslår utskottet

A. Att Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 1/1990 beslutar om följande uttalande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. att inhämta rådets synpunkter innan större omDispositioner inom redan fastställd budget genomförs
2. att eventuella förslag om nedläggningar eller sammanslagningar av nordiska institutioner överlämnas till rådet för synpunkter innan definitiva beslut fattas (jfr. artikel 46 i Helsingforsavtalet)
3. att i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört
4. att beakta de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1989 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

B. Att Nordiska rådet lägger C 1/1990 till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Annelise Gotfredsen (KF)

J. K. Hansen (S)

Per Olof Håkansson (s)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Jens Marcussen (FrP)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Marjatta Väänänen (K)

*BIHANG 1***Juridiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)****1 Innledning**

Nordisk Råds Presidium har henvist Nordisk Ministerråds beretning for det nordiske samarbeidet til Nordisk Råds 38. sesjon 1990 til juridisk utvalg til uttalelse.

Utvalget har behandlet beretningen på sine møter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm.

Juridisk utvalg har behandlet deler av kapittel II, samt kapitlene III, IV, V og VI.

2 Flyktning- og migrasjonsspørsmål

Juridisk utvalg vil generelt uttrykke sin anerkjennelse over at det nordiske samarbeidet om flyktningepolitikk og migrasjonsspørsmål nå synes å være kommet inn i etablerte former. Det gjelder både samarbeidet i den nordiske kontaktgruppen for migrasjonsspørsmål og den nordiske samrådsgruppen for flyktningespørsmål. Utvalget har merket seg at disse viktige samarbeidsområdene ser ut til å fungere bra.

Juridisk utvalg ser positivt på at man nå har igangsatt et større nettverksprosjekt i samarbeid med sysselsettingsutvalget under NAUT om kommuners oppgaver med henblikk på kontakt og erfaringsutveksling mellom kommuner som arbeider med de relativt ensartede innvandrergupper.

Når det gjelder arbeidet i den nordiske kontaktgruppen for migrasjonsspørsmål, redegjøres det for flere interessante og nyttige prosjekter, undersøkelser og seminarer. Det gjelder f. eks. undersøkelsen av mulighetene for en egentlig migrasjonsstatistikk, videreføring av en seminarserie om innvandrerkvinnens forhold i de nordiske land og seminar om repatrieringsspørsmål.

Når det gjelder arbeidet i den nordiske samrådsgruppen for flyktningespørsmål har utvalget med tilfredshet merket seg at det har vært lagt stor vekt på samarbeid omkring den flyktningepolitiske utviklingen i Europa, med særlig referanse til EF, EFTA og berørte komiteer innen Europarådet. Utvalget er enig i at Europaspørsmålene bør spille en viktig rolle i samrådsgruppens framtidige arbeid.

Videre har utvalget med tilfredshet notert at samrådsgruppen har hatt kontakt med representanter for UNHCR for å få bedre koordinering og ressursbruk.

3 Lovgivningssamarbeidet

Generelt vil utvalget gi uttrykk for tilfredshet med at Ministerrådet også i året 1989 har hatt særlig oppmerksomhet rettet mot det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet. På det årlige fellesmøtet mellom utvalget og de nordiske justisministrene i Mariehamn i november 1989 fikk utvalget en utførlig redegjørelse om arbeidet med lovgivningsprogrammet. Utvalget har merket seg at justisministrene er av samme oppfatning som utvalget når det gjelder betydningen av at det nordiske samarbeidet innledes på et så tidlig tidspunkt som mulig, og at framtidige lovgivningsprosjekter bør tas opp til felles diskusjoner før det konkrete arbeidet med et aktuelt område innledes.

Utvalget ser fram til fortsatt positiv dialog med ministrene om lovgivningsprogrammet.

Når det gjelder den nordiske overenskomsten om folkeregistrering, vil utvalget bemerke:

I sin betenkning over ministerrådsforslag *B 92/j* om nordisk overenskomst om folkeregistrering (*Rek. 16/1989*), henstilte juridisk utvalg til Ministerrådet å overveie nærmere to problemområder i relasjon til den nordiske overenskomsten om folkeregistrering. Det gjaldt problemer i forbindelse med felles nordiske bopelsregler, og om utveksling av opplysninger om landets egne borgere som er bosatt i et annet nordisk land. Utvalget ønsket i den forbindelse å få en redegjørelse om Ministerrådets overveielser og resultater til 38. sesjon. Utvalget kan ikke se at Ministerrådet har berørt disse spørsmålene i sin beretning, og en ber om at Ministerrådet tar med disse spørsmålene ved neste års meddelelse.

Beretningen om lovgivingssamarbeidet gir forøvrig etter utvalgets oppfatning en god oversikt både over nasjonale planer og tiltak over nordiske forhandlinger og resultater. Utvalget vil derfor i det etterfølgende innskrenke seg til å framheve de områdene som er av spesiell interesse for juridisk utvalg.

3.1 Familierett

Utvalget kan med tilfredshet notere at det nordiske lovgivingssamarbeidet på det familierettslige området stadig går i retning av større rettsenhet. Dette er av stor betydning i en tid med økende mobilitet.

Utvalget er spesielt positiv til at Ministerrådet har aktualisert reformarbeidet med lovgivningen om foreldre og barn, med henblikk på å styrke barns rettsstilling. Når det gjelder barns rett til samvær med begge foreldre etter skilsmisse, vises til merknadene under pkt. 3.6.

Utvalget er også tilfreds med framgangen i forberedelsene med å ratifisere de internasjonale konvensjoner om bortførelse av barn.

Når det gjelder barn født etter inseminasjon, er det gledelig at det nordiske samarbeidet har ført til at barnet har, eller foreslås å få, samme

familierettslige stilling som et barn som ikke er et resultat av kunstig befruktning.

3.2 Erstatning for miljøskader

Juridisk utvalg har mange ganger tidligere gitt uttrykk av at man finner det viktig å innføre ensartede regler om erstatning for miljøskader. Dette temaet ble sist drøftet i møtet mellom de nordiske justisministrene og utvalget i Mariehamn i november 1989.

Utvalget vil anbefale at det utredningsarbeidet som pågår i Danmark oppprioriteres. Under nevnte møte med justisministrene sa den islandske justisministeren at selv om det ikke finnes noen erstatningslov om miljøskader i Island, betyr det ikke at det er manglende interesse for disse spørsmål. Han viste til at det etter all sannsynlighet vil bli opprettet et eget miljøministerium i 1990. Utvalget vil anbefale at Island også setter igang utredningsarbeid med henblikk på å oppnå en ensartet rettstilstand i alle de nordiske land.

3.3 Opphavsrett

Juridisk utvalg har i tidligere uttalelser prioritert høyt spørsmålet om opphavsrett i forhold til den seneste teknologiske utviklingen. Utvalget er meget tilfreds med at det utredningsarbeidet som har pågått i mange år nå har resultert i at det i Danmark og Sverige er gjennomført lovgivning på området, og at det også i Norge og Finland forberedes forslag til lovgivning.

3.4 Selskapsrett

Den selskapsrettslige lovgivningen er også et område som juridisk utvalg har interessert seg for. Det gjelder spesielt den nordiske selskapslovgivningen sett i forhold til EF-lovgivningen. Dette var ett av temaene som ble belyst under en høring som utvalget holdt med eksperter i EF-spørsmål i Oslo i september 1989. Under møtet med justisministrene i Mariehamn i november 1989 ble også spørsmålet tatt opp.

Utvalget ser positivt på at de nordiske land planlegger et samlet utvalgsarbeid for å vurdere eventuelt lovgivningsbehov på aksjeselskapsrettens område, og at man også vil vurdere de oppnådde resultater og det pågående arbeid innenfor EF på området.

3.5 Prosessrett – voldsofres stilling

I sin uttalelse over C 1-dokumentet for 1988 uttalte utvalget at man ville sette pris på at det i de årlige beretninger om nordisk samarbeid tas med en redegjørelse om utviklingen og foranstaltninger når det gjelder voldsofres stilling.

Utvalget kan med tilfredshet konstatere at Ministerrådet anser dette området som et av de mest sentrale når det gjelder reformvirksomheten i

de nordiske land. Utvalget ønsker at Ministerrådet ved neste års beretning opplyser hvordan dette arbeidet utvikler seg.

3.6 Nordisk Råds uttalelser

Juridisk utvalg er meget tilfreds med at Ministerrådet har fulgt henstillingen fra juridisk utvalg, slik at lovgivningssamarbeidet har fått et eget budsjett for prosjektvirksomhet i Nordisk Ministerråds budsjett for 1990.

Juridisk utvalg har videre notert seg at det på embetsmannsnivå foregår forhandlinger vedrørende spørsmål om menneskerettigheter. Utvalget ser fram til neste års beretning om utviklingen i dette arbeidet.

Når det gjelder samenes stilling beklager utvalget at Ministerrådet ikke har foretatt seg noe på dette området i løpet av 1989, sett på bakgrunn av at rapporten om samarbeidet mellom samerettsutredningene i Norge, Sverige og Finland ble overlevert Ministerrådet allerede i oktober 1988. Juridisk utvalg forventer at oppfølging av rapporten blir gitt høy prioritet i kommende år, og ser fram til neste års beretning.

Juridisk utvalg er videre forundret over at Ministerrådet finner det vanskelig å gå videre med spørsmålet om å yte støtte fra samfunnets side til de foreldre og barn som etter skilsmisse bor langt fra hverandre, bl. a. under henvisning til forskjell i lovgivningen. Kjernen i det nordiske lovgivningssamarbeidet er jo nettopp å søke og oppnå samordning av lovgivningen. Utvalget ber om å få opplyst hvilke forskjeller i lovgivningen som Ministerrådet sikter til.

Retten til samvær med begge foreldrene etter en skilsmisse er etter utvalgets oppfatning meget viktig sett i forhold til barns rettigheter. I mange tilfelle vil denne retten være illusorisk når de økonomiske forutsetningene for slikt samvær ikke er til stede. Utvalget vil anbefale at Ministerrådet i det videre arbeidet med reglene om foreldreansvar m. v. utreder spørsmålet nærmere for å se om det kan være noen mulighet for å bedre rettstilstanden på området.

Endelig vil utvalget uttrykke anerkjennelse over at to rapporter i forbindelse med økonomisk kriminalitet forventes ferdig ved årsskiftet. Utvalget avventer neste års beretning om hvilke oppfølgingsforanstaltninger rapportene eventuelt kan gi anledning til.

4 Forbrukerpolitikk

Beretningen gir etter utvalgets synspunkt en god oversikt over prosjektvirksomheten på forbrukerområdet. Utvalget vil her nøye seg med å kommentere enkelte av områdene som er av særlig interesse.

Innledningsvis vil utvalget uttrykke anerkjennelse for at Ministerrådet har fastsatt et samarbeidsprogram på forbrukerområdet. En ser fram til den årlige rapporteringen om samarbeidet. Det vises forøvrig til juridisk utvalgs betenkning til ministerrådsforslag B 91/j som ble avgitt til 37. sesjon (*Rek. 15/1989*).

Generelt er juridisk utvalg tilfreds med at utviklingen på forbrukerområdet i relasjon til EF's indre marked er blitt gitt høy prioritet i alle de nordiske land. Utvalget har tidligere framhevet betydningen av at man i relasjon til EF søker å opprettholde det høye ambisjonsnivået vi har på forbrukerområdet i Norden, og at man forsøker å påvirke utviklingen der det foreløpig ikke finnes EF-direktiver. Forbrukerspørsmål i relasjon til EF ble forøvrig også tatt opp til drøfting under juridisk utvalgs høring med sakkyndige i EF-spørsmål i Oslo i september 1989.

Utvalget ser med stor interesse fram til neste års beretning om hvilke konkrete resultater som eventuelt er oppnådd.

Juridisk utvalg er videre meget tilfreds med at Ministerrådet har tatt hensyn til utvalgets ønske om å få opplysninger om nasjonal oppfølging av prosjekter på området. Ifølge opplysninger utvalget har fått i Ministerrådet vil en slik oversikt bli oversendt til utvalget i begynnelsen av 1990.

For å forebygge ulykker i hjem og på fritid opplyses det f. eks. at det er utarbeidet et felles klassifiseringssystem for å kunne sammenligne statistikk mellom forskjellige ulykkesregistreringssystemer og mellom ulike land. Utvalget er enig i at innsamling av opplysninger er et viktig ledd i forebygging av ulykker i framtiden. Utvalget finner det dessuten gledelig at det system som er utarbeidet på nordisk plan også kan tenkes å få anvendelse i EF's ulykkesregistreringssystem.

Utvalget har tidligere uttrykt interesse for problemstillinger omkring beskyttelse av barn og unge mot reklame og kommersiell påvirkning. Utvalget har notert seg at forbrukerkrav vedrørende tv-reklame til barn og unge nå er fastsatt av NEK. Utvalget ser forøvrig fram til neste års beretning når det gjelder framdriften av det i beretningen nevnte flerårige prosjektet om tv-reklamens innflytelse på barn, og når prosjektet forventes avsluttet.

Juridisk utvalg har merket seg at Ministerrådet i løpet av virksomhetsåret i en viss utstrekning har finansiert deltakelse av nordiske forbrukerrepresentanter på enkelte standardiseringsmøter i bl. a. CEN.

I rapporten "Evaluering av det nordiske samarbeid om standardisering på konsumentområdet", som juridisk utvalg har hatt anledning til å uttale seg om, anbefales det bl. a. at man i stedet for å utarbeide rapporter, i større grad prioriterer å bruke ressurser til forbrukerrepresentanters deltakelse i det konkrete standardiseringsarbeidet nasjonalt og i CEN. Utvalget hilser derfor med glede at Ministerrådet allerede har gitt økte ressurser til forbrukerdeltakelse i nevnte organer

Nordisk Råds uttalelse

Juridisk utvalg vil uttrykke sin anerkjennelse over at Ministerrådet har besluttet å innføre en frivillig nordisk miljømerking. Utvalget har merket seg at beslutningen bl. a. omfatter anvendelse av felles nordisk symbol, retningslinjer for kriterie-utvikling, felles kriterier, samt opprettelse av et nordisk samarbeidsorgan.

5 Næringsmiddelpolitikk

Ministerrådet opplyser at aktuelle spørsmål som ble behandlet i 1989 bl. a. er:

- nedbygging av ikke-tollmessige handelshinder
- Norden og EF
- kjøttkontroll
- bestråling av matvarer
- arbeidet med en metode for påvisning av Listeria-bakterien
- drikkevannsspørsmål

Utvalget er enig i at dette er områder som er meget aktuelle og som også bør prioriteres høyt framover.

Til virksomheten for 1989 forøvrig har utvalget følgende bemerkninger:

Utvalget har med interesse notert seg at arbeidet med å nedbygge ikke-tollmessige handelshindringer har ført til at en rekke forslag til felles nordiske regler er sendt til de nasjonale lands myndigheter med anmodning om at de innarbeides i de nasjonale lands regelverk.

Når det gjelder Norden og EF, har utvalget med tilfredshet konstatert at ministerrådet legger vekt på å samarbeide om prinsipper og strategier på områder der EF-lovgivningen er på forberedende stadium eller der EF ennå ikke har tatt initiativ. Disse spørsmål ble forøvrig også drøftet under utvalgets møte med sakkyndige i EF-spørsmål i Oslo i september 1989. Utvalget ser fram til Ministerrådets meddelelse neste år om hvilke konkrete resultater som eventuelt er oppnådd.

Utvalget er likeledes tilfreds med at det på vesentlige problemområder i relasjon til barnemat og kosten på sykehus og andre offentlige institusjoner, er gjennomført eller igangsatt samnordisk aktivitet. Utvalget vil finne det verdifullt å videreføre samarbeidet på et avgrenset område, som f. eks. kosthold og ernæring i offentlig helseinstitusjon, eller allergiproblemer i relasjon til næringsmidler, som antydnet av Ministerrådet.

Når det gjelder næringsmiddelkontroll, kan utvalget støtte planene om å revidere reglene for kjøttkontroll og at det samarbeidet som er innledet med å drøfte prinsipper og utarbeide forslag til enhetlige regler, fortsetter. Det vil være av særlig interesse å se om et samnordisk prosjekt her kan ha påvirkningsmuligheter overfor EF.

Nordisk Råds uttalelse

Juridisk utvalg kan med glede konstatere at Ministerrådet har fulgt utvalgets tidligere henstilling om å opprette en egen embetsmannskomite for næringsmiddelspørsmål.

6 Likestilling

Det opplyses at det nordiske likestillingssamarbeidet i 1989 i høy grad er blitt påvirket av den nye handlingsplanen for likestilling. Handlingsplanen

omfatter et 20-talls prosjekter som skal gjennomføres fram til 1993. Juridisk utvalg vil uttrykke anerkjennelse for at Ministerrådet har fastsatt handlingsplanen i overensstemmelse med ministerrådesforslag B 94/j og juridisk utvalgs synspunkter. Det vises til utvalgets betenkning over B 94/j.

I beretningen redegjøres det for flere interessante prosjekter som enten er avsluttet eller som fortsatt pågår. Utvalget vil her nøye seg med å kommentere de prosjekter som er av særlig interesse.

Juridisk utvalg har gjennom flere år uttalt sin støtte til det såkalte BRYT-prosjektet (prosjekt for å bryte det kjønnsoppdelte arbeidsmarkedet). Det opplyses at prosjektet i 1989 har vært konsentrert om formidling av resultater samt til evaluering av prosjektets 4-årige virksomhet. Videre blir det opplyst at sluttnummeret av BRYT-NYTT som kom ut i november 1989, inneholder prosjekresultater og rekommendasjoner om tiltak på nasjonalt og nordisk nivå. Utvalget ønsker løpende opplysninger fra Ministerrådet om hvilke konkrete tiltak som faktisk blir gjennomført på området. Utvalget ser videre fram til den endelige evalueringen av BRYT-prosjektet, som vil komme i 1990.

Utvalget er videre tilfreds med at man i løpet av 1989 har gjennomført undersøkelser i forbindelse med prosjektet like lønn for kvinner og menn. Likelønnsproblematikken er et av de områdene som juridisk utvalg anser som meget viktig. En ser fram til neste års beretning om framdriften av hovedprosjektet.

I beretningen gis det en oversikt over en rekke prosjekter innen andre sektorer som inneholder likestillingsperspektiv. Utvalget vil uttrykke sin anerkjennelse over at bestrebelsene med å integrere likestillingsarbeidet i andre sektorer synes å ha lyktes så bra. Juridisk utvalg anbefaler at man fortsetter bestrebelsene på å integrere likestillingsprosjekter og -aspekter i de andre av Ministerrådets samarbeidssektorer.

Nordisk Råds uttalelser

I beretningen opplyses det at Ministerrådet har gitt Nordisk embetsmannskomite for likestilling i oppdrag å utrede forutsetningene for et nytt Nordisk Forum. Etter det opplyste skal komiteen presentere forslag til et nytt Nordisk Forum for likestillingsministrene i januar 1990, som da skal beslutte om det skal legges fram et ministerrådsforslag til Nordisk Råds 38. sesjon 1990.

Etter juridisk utvalgs oppfatning har Nordisk Forum vært en stor inspirasjon for det fortsatte likestillingsarbeidet i Norden. Utvalget ville derfor sett det som svært ønskelig at det ble lagt fram ministerrådsforslag om et nytt Nordisk Forum til 38. sesjon, i samsvar med juridisk utvalgs henstilling i C 2 for 1989.

Utvalget er imidlertid kjent med at samarbeidsministrene ikke har funnet å kunne avsette midler til å gjennomføre et nytt Nordisk Forum i den utstrekning embetsmannskomiteen forutsetter (DKK 20 mill.). Samar-

beidsministrene har bedt likestillingsministrene å revurdere formen og omfanget av en oppfølging.

Utvalget er videre kjent med at likestillingsministrene har vurdert såvel nasjonal som privat finansiering av et eventuelt nytt Nordisk Forum. Likestillingsministrene har ikke funnet disse formene for finansiering hensiktsmessig, og har henstilt til samarbeidsministrene at et nytt Nordisk Forum finansieres over det nordiske budsjett.

Etter dette kan utvalget konstatere at det neppe vil bli lagt fram noe ministerrådsforslag på området til 38. sesjon. Juridisk utvalg vil understreke at utvalget fortsatt ønsker et nytt Nordisk Forum. Utvalget ber derfor om at Ministerrådet snarest presenterer et ministerrådsforslag om dette.

Utvalget finner det av stor betydning at et nytt Nordisk Forum finner sted før FN's neste kvinnekongress i 1995. Det antas således at 1994 kunne være et passende tidspunkt.

7 Juridisk utvalgs forslag

Under henvisning til det ovenfor anførte foreslår juridisk utvalg følgende:

at det på *lovgivningsområdet*

1. arbeides videre med juridisk utvalgs forslag til et modernisert nordisk lovgivningsprogram
2. arbeides videre med spørsmålene om erstatning for miljøskader med henblikk på å oppnå ensartet rettstilstand
3. arbeides videre med en forbedring av voldsofres stilling
4. når det gjelder regler om foreldreansvar m. v. spesielt utreder mulighetene for støtte fra samfunnets side til foreldre og barn som etter separasjon eller skilsmisse bor langt fra hverandre,

at når det gjelder *forbrukerområdet* prioriterer forbrukerrepresentasjon i standardiseringsarbeidet nasjonalt og i CEN,

at når det gjelder *næringsmiddelreguleringen* viderefører samarbeidet i relasjon til produksjon av barnemat, kosthold og ernæring i offentlige institusjoner og ernæringsmessige problemer for mennesker med allergi,

at når det gjelder *likestillingsområdet*

1. fortsetter bestrebelsene på å integrere likestillingsprosjekter og – aspekter i de andre av Ministerrådets samarbeidssektorer
2. legger fram forslag til oppfølging av Nordisk Forum 1988 med henblikk på avholdelse av et nytt Nordisk Forum i 1994
3. etter opphør av utgivelsen av BRYT-NYTT skjer en løpende rapportering fra Ministerrådet om konkrete nasjonale og nordiske likestillingstiltak.

Reservasjon

Kristen Poulsgaard har udtalt, at han er modstander af afholdelse af en nordisk ligestillingskonference, og at han i øvrigt ikke kan støtte udvalgets udtalelse om ligestillingsspørgsmål.

Stockholm den 30 januari 1990

Sighvatur Björgvinsson
Formann for juridisk udvalg

BIHANG 2

Kommunikationsutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till kommunikationsutskottet har av Nordiska rådets presidium för yttrande hänvisats nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet – C 1/1990.

Utskottet har behandlat berättelsen vid sitt möte i Stockholm den 29–30 januari 1990. Därvid har utskottet tagit ställning till kapitel XIV, Transport och kommunikation, kapitel XV, trafiksäkerhet, kapitel XVI, Turism, samt de inledande kapitlen i berättelsen och vissa delar av andra kapitel som varit av intresse för utskottet.

2 Kommunikationsutskottets yttrande över nordiska ministerrådets berättelse (C 1/1990) rörande det nordiska samarbetet

I sitt uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse *C 1/1989* föreslog kommunikationsutskottet att budget- och kontrollutskottet i sitt betänkande över dokumentet tog hänsyn till följande:

att ministerrådet aktivt skall verka för att internationella regler om flygtrafik inte lägger hinder för en gynnsam regional utveckling inom Norden
att ministerrådet skall verka för att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor

att ministerrådet skall verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses

att ministerrådet verkar för att en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt utvecklas i enlighet med kommunikationsutskottets uttalanden.

I sitt betänkande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, *C 2/1989*, föreslog utskottet bl. a. att Nordis-

ka rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att i fortsättningen prioritera högt arbetet inom trafiksäkerhetssektorn

att verka för en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden i förhållande till den europeiska utvecklingen

att när den nordiska datahandlingsplanen upphör, avsätta ett belopp i sin budget som motsvarar beviljningarna till handlingsplanen till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken

att en nödvändig höjning av den nordiska turistbudgeten inte får förorsaka en minskning av budgetbeviljningarna till andra sektorer inom kommunikationsutskottets verksamhetsområde

att verka för en fri nordisk transportmarknad, som också kan påverka den europeiska transportmarknaden i en riktning motsvarande nordiska målsättningar där miljö och trafiksäkerhet ges hög prioritet.

Gällande utskottets uttalande om flygtrafiken konstaterar ministerrådet att speciella koncessionsmässiga hinder inte föreligger för etablering av tvärgående eller regionala flygförbindelser. Samtidigt konstaterar ministerrådet att utrikesregistrerade flygbolag inte får driva inrikestrafik i de nordiska länderna. Ytterligare erinrar ministerrådet om den liberalisering av flygtrafiken som förväntas inom EG-länderna och konstaterar att det inte är uteslutet att denna utveckling kommer att påverka lagstiftningen i Norden.

Kommunikationsutskottet är väl medvetet om dessa regler och den utveckling som planeras inom EG. Det har just varit utskottets mening att dessa "cabotage"-regler skall överses och att det åtminstone i ett begränsat omfång skall tillåtas undantag från dessa regler, för att skapa tillräcklig ekonomisk grund för tvärgående regional flygtrafik i Norden.

Gällande utvecklingen av flygtrafiken inom EG, samt utskottets uttalande att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor, anser utskottet att en utredning måste göras för att se vilka konsekvenser, ekonomiska och andra, en sådan klassificering skulle medföra.

För att öka möjligheten för det nordiska folket att besöka sina nordiska grannländer, torde det vara på sin plats att ministerrådet granskar möjligheterna att minska eller helt avskaffa den s. k. charterskatten på charterresor med flyg samt att verka för att charterresor mellan de nordiska huvudstäderna tillåts.

Gällande kommunikationsutskottets uttalande att ministerrådet skall verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses, erinrar ministerrådet om att det inför utskottet har redovisats de kostnader som en speciell transportservice för handikappade innebär i jämförelse med handikappanpassning av kollektiva transportmedel.

Kommunikationsutskottet noterar med tillfredsställelse den nämnda redovisningen. Samtidigt påpekar utskottet att när utskottet talar om "alla trafikantgruppers mobilitet", är det inte enbart fråga om handikappade,

utan även i högsta grad andra trafikantgrupper, som t. ex. barn, äldre medborgare, fotgängare och cyklister.

Kommunikationsutskottet förutsätter att ministerrådet fortsätter med sitt arbete, att verka för alla trafikantgruppers mobilitet.

Gällande kommunikationsutskottets uttalande om en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt, hänvisar ministerrådet till sina meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer nr 43/1987, angående ett permanent ungdomsresekort och nr 24/1989, angående ett utvidgat Nordreskort.

I de nämnda meddelandena påpekar ministerrådet, att de varken har möjlighet att diktera för järnvägsföretagen vilket pris som skall sättas på ungdomsreskortet, eller inom vilka områden kortet skall vara giltigt. Vidare erinrar ministerrådet om att både de nordiska samarbetsministrarna och finansministrarna har bekräftat att nordiska pengar inte finns och inte kommer att finnas för detta ändamål.

Kommunikationsutskottet noterar ministerrådets argumentation gällande de ovan anförda två rekommendationerna och kommer att föreslå att dessa avskrivs. Samtidigt betonar utskottet att dess uttalande gick ut på att ministerrådet skulle verka för att en attraktiv ungdomsreseprodukt utvecklas, t.ex. inom ramen för det nordiska turistprogrammet.

Utskottet har i sina tidigare yttranden om ungdomsresandet inom Norden betonat att en ungdomsreseprodukt inte enbart kan bedömas utifrån ekonomiska hänseenden. En attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt anses på sikt kunna öka den internordiska turismen, öka kunskapen och förståelsen de nordiska folken emellan samt främja intresset för det nordiska samarbetet. Utskottet anser därför att kommersiell hänsyn måste vara sekundär.

Med hänvisning till det ovan anförda förutsätter kommunikationsutskottet att ministerrådet i sitt fortsatta arbete verkar för att en attraktiv ungdomsreseprodukt utvecklas.

I kommunikationsutskottets betänkande över C 2/1989 föreslår utskottet att ministerrådet i fortsättningen högt prioriterar arbetet inom trafiksäkerhetssektorn.

Ministerrådet kommenterar inte detta yttrande, varken i dokument C 1 eller C 2. När kommunikationsutskottet yttrade sig över ministerrådets budgetförslag för 1990, föreslog utskottet att det till trafiksäkerhetsarbetet skulle beviljas samma belopp som NTR hade föreslagit.

Ministerrådet har tagit hänsyn till utskottets önskan och ökat budgeten för trafiksäkerhetsområdet så att anslaget motsvarar NTR:s äskande.

Kommunikationsutskottet noterar detta med tillfredsställelse. Samtidigt vill utskottet erinra om sina tidigare yttranden om att trafiksäkerhetsarbetet måste intensifieras.

Med hänsyn till utskottets åsikt om intensifiering av det nordiska trafiksäkerhetsarbetet samt att trafiksäkerhetsplanen "Säkrare trafik i Norden" löper ut 1990 föreslog utskottet i sitt yttrande över ministerrådets

budget för 1990 att ministerrådet skulle ge NTR i uppdrag att före budgetbehandlingarna för 1991 presentera ett ambitiöst arbetsprogram grundat på kommunikationsutskottets tidigare yttranden.

I sin berättelse konstaterar ministerrådet att erfarenheterna av arbetet med handlingsplanen samt behovet av justeringar inför 1990-talet kommer att bedömas under 1990.

Kommunikationsutskottet noterar detta med tillfredsställelse och förutsätter att hänsyn tas till utskottets påpekanden om vikten av ett ambitiöst och effektivt trafiksäkerhetsarbete, nu och i framtiden.

Gällande kommunikationsutskottets yttrande om en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden, samt yttrandet om att påverka den europeiska transportmarknaden, erinrar ministerrådet om transportministrarnas beslut i november 1987 om avveckling av hinder på landtransportområdet i parallellitet med motsvarande utveckling inom EG. Ministerrådet konstaterar ytterligare, när det gäller att påverka utvecklingen inom Europa med hårda krav på miljö och trafiksäkerhet, eftersträvas detta i möjligaste mån genom koordinerade nordiska insatser i Efta/EG-samarbetet samt inom de berörda internationella organisationerna som t. ex. ECE och CEMT.

Kommunikationsutskottet antecknar detta för kännedom och erinrar om att de nordiska länderna har mycket att bidra med i detta hänseende.

Gällande den nordiska datahandlingsplanen, föreslog kommunikationsutskottet att ministerrådet – när handlingsplanen upphör – skulle avsätta ett belopp i sin budget som motsvarar beviljningarna i handlingsplanen till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken.

Detta kommenterar ministerrådet med hänvisning till de rapporter som presenterades för utskottet vid mötet i Mariehamn den 15 november 1989. Ministerrådet erinrar om att i 1990-års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikapphjälpmedel, datoriserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare. Ytterligare erinras om förslag till åtgärder med anledning av handlingsplanens avslutning, som presenteras i de nämnda slutrapporterna.

Kommunikationsutskottet antecknar detta för kännedom och kommer att följa det nordiska arbetet inom detta område med stort intresse.

3 Transport och kommunikation

3.1 NÄT:s verksamhet under 1989

Kommunikationsutskottet noterar att frågorna kring den europeiska integrationen, dess inverkan på transporterna till, från och inom Norden, fortsatt har varit ett av de högst prioriterade arbetsområdena i ministerrådets verksamhet inom transportsektorn. Vidare noteras att ministerrådet nu har prioriterat arbetet med trafikens inverkan på miljön samt att det nu

arbetas för att järnvägs- och kombitransporterna utvecklas till ett konkurrenskraftigt nordiskt och internationellt transportalternativ för gods och passagerare.

Utskottet tillstyrker ministerrådets prioritering av dessa arbetsområden och förutsätter att arbetet inom dessa områden i fortsättningen kommer att prioriteras högt och även intensifieras. Utskottet noterar också ministerrådets beslut om liberalisering av tredjelandstransporterna med lastbil samt om liberaliseringen av busstransporterna i Norden.

Kommunikationsutskottet betonar att om målsättningen om en fri nordisk transportmarknad skall bli verklighet före 1993, måste arbetet fortsätta med full intensitet samt att flygtrafiken måste inkluderas i arbetet.

3.2 Öresund

Kommunikationsutskottet antecknar för kännedom ministerrådets information om arbetet med fasta förbindelser över Öresund.

Utskottet kommer i fortsättningen, som hittills, att följa detta arbete med stort intresse.

Utskottet noterar de nya initiativ och den debatt som nu förs i frågan.

3.3 Samarbetet kring EG:s transportpolitik

Det noteras att samtal har inletts med EG-kommissionen om möjligheterna att ingå ett avtal mellan Finland, Norge, Sverige och EG om samarbete i landtransportfrågor samt att förslag har framlagts i ECE om revidering av den internationella konventionen om arbets- och vilotidsregler för yrkesmässig trafik.

När det gäller arbets- och vilotidsreglerna erinrar utskottet om sitt tidigare yttrande, att vid revideringen av dessa regler måste hänsyn tas till speciella förhållanden som gäller i Norden, som t. ex. långa transportsträckor och ofta svåra klimatologiska förhållanden.

4 Trafiksäkerhet

Under året har kommunikationsutskottet prioriterat trafiksäkerhetsområdet högst av alla sektorer inom sitt verksamhetsområde. Utskottet noterar att ministerrådet tagit hänsyn till utskottets önskan att beivringen i 1990-års budget motsvarar NTR:s äskande.

Kommunikationsutskottet upprepar sitt förslag som presenterades i utskottets yttrande över budgetförslaget för 1990, och som närmare redogörs för i det ovan anförda, att ministerrådet ger NTR i uppdrag att före budgetbehandlingen för 1991 presentera ett ambitiöst arbetsprogram grundat på kommunikationsutskottets tidigare yttranden.

Utskottet påpekar att en sådan intensifiering av det nordiska trafiksäkerhetsarbetet kommer att ha budgetkonsekvenser som utskottet förutsätter att ministerrådet tillgodoser.

Därutöver antecknar utskottet för kännedom den information som ges om trafiksäkerhetsarbetet i ministerrådets berättelse.

5 Turism

Vid Nordiska rådets 37:e session behandlade rådet det nya nordiska turistprogrammet. Programmet är uppbyggt kring tre målsättningar, dvs.

- att öka det inomnordiska resandet
- att verka för att fler utomnordiska turister väljer Norden som resmål, samt
- att utveckla turistnäringen.

Som en inledande åtgärd i genomförandet av programmet hölls en konferens om nordisk turism i Danmark där programmet presenterades.

Enligt ministerrådets berättelse skall nu en verksamhetsplan utarbetas.

I NMT:s regi arbetas det nu med en utredning som bl. a. skall analysera konsekvenserna av den nordiska turistindustrin, en samfällid turistpolitik och gemensamma turistkampanjer inom EG. En rapport från denna utredning förväntas under våren 1990.

I ministerrådets berättelse påpekas att turismen ses som en viktig faktor i det regionala samarbetet. Inom detta samarbetsområde tilldelades 2,9 miljoner DKK ur ministerrådets budget 1989, samtidigt som NMT:s budget var på knappa 1,8 miljoner DKK.

I sitt yttrande över förra årets berättelse (C 1/1989) påpekade utskottet att ca. dubbelt så mycket satsades på turism 1988 inom det regionala samarbetet som inom det övergripande turistsamarbetet.

Med hänsyn till detta betonar utskottet vikten av att samarbete mellan turist- och regionalsektorn upprättas omedelbart och att det sker en samordning av turistinsatserna inom dessa två sektorer. Detta anser utskottet vara en förutsättning för en effektiv turistpolitik i Norden.

För övrigt antecknar utskottet informationen om turistverksamheten i ministerrådets berättelse för kännedom.

6 Teknik och datateknologi

Det konstateras att den nordiska datahandlingsplanen avslutades enligt plan 1989.

Slutrapport presenterades för utskottet i november 1989.

Utskottet instämmer i RU-DATA-gruppens förutsättning att en metodisk utvärdering kommer att genomföras vid en senare tidpunkt.

För datarelaterade projekt redogörs i respektive kapitel i ministerrådets berättelse.

Utskottet antecknar denna information för kännedom.

7 Utskottet

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår kommunikationsutskottet att budget- och kontrollutskottet i sitt betänkande över ministerrådets verksamhetsberättelse C 1 tar hänsyn till följande:

- att inkludera trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade arbetsområden
- att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att för nordiska trafiksäkerhetshandlingsplanens andra treårsperiod (1991 – 1993) utarbeta ett ambitiöst arbetsprogram
- att inkludera både charter och den reguljära flygtrafiken i arbetet med liberalisering av den nordiska transportmarknaden
- att verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses
- att verka för utvecklandet av en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt.

Stockholm den 30 januari 1990

För kommunikationsutskottet

Elver Jonsson (fp)

Förman

BIHANG 3

Kulturutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till kulturutskottet har av Nordiska rådets presidium för yttrande hänvisats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet (C 1/1990).

Utskottet har behandlat berättelsen vid sitt möte den 29–30 januari 1990. Utskottet har tagit ställning till de kapitel som berör utskottets verksamhetsområden, samt vissa delar av andra kapitel, vilka har varit av intresse för utskottet.

Alla fackutskott inom Nordiska rådet avger ett yttrande till budget- och kontrollutskottet om berättelsen. Ett betänkande över dokumentet som helhet avges av budget- och kontrollutskottet.

Ministerrådets meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer finns inkluderade i berättelsen under respektive kapitel. Kulturutskottet har valt att behandla dessa meddelanden i anknytning till varje ämnesområdes berättelse, medan rekommendationer som föreslås avskrivs behandlas i särskilda betänkanden som vanligt.

2 Verksamheten 1989

2.1 Informationsarbetet

Utskottet har avgivit ett yttrande till Nordiska rådets presidium angående informationsutredningen "Vår information hvor går den, hvad gjør den? Studie av informationsvirksomheden i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd" vilken Nordiska rådets presidium har låtit företaga. Utskottet ansåg att informationsutredningen innehöll många förslag som omedelbart kunde följas upp innanför ramarna för nuvarande organisation och därför inte behövde avvakta närmare analys. Utskottet anslöt sig dessutom till presidiets beslut om att utredningen skulle ingå i den samlade organisationsutredning som skall företas om rådets verksamhet. Utskottet understryker behovet av ett nära samarbete och koordinering av den samlade informationsverksamheten i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet, inte minst i förbindelse med de utmaningar som kommande offentligt nordiskt samarbete står inför med hänsyn till bl. a. den europeiska integrationsutvecklingen.

2.2 Norden i Europa

Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att ministerrådet under året har utarbetat arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–92. Utskottet anser emellertid att de föreslagna projekten i arbetsprogrammet i högre grad skulle ha varit koncentrerade på det gemensamma kulturområdet, speciellt det allmänculturella området. Vidare anser utskottet att det saknas ett större inre sammanhang mellan de föreslagna projekten och arbetsprogrammets målsättning om att stärka Norden inåt och stärka de nordiska ländernas roll och inflytande utåt i Europa. Utskottet förutsätter att inom de projekt som ministerrådet har föreslagit angående utredningar och undersökningar av möjligheter ministerrådet snarast möjligt framlägger förslag om konkreta åtgärder på dessa områden.

3 Allmäncultur

3.1 Ny organisation på det allmänculturella området

Utskottet har vid arbetet med omorganiseringen av samsarbetsstrukturen på det allmänculturella området inom ministerrådet upprepade gånger framhållit att åtgärder som leder till organisatoriska förändringar av samsarbetet, bör primärt ses som en naturlig del av den löpande verksamheten på kulturområdet och att en allmän syn på kultur:samsarbetet som helhet är nödvändig när verksamheten utformas. Utskottet förutsätter att de organisatoriska förändringar som anses nödvändiga genomförs så att inte alltför starka gränser skapas mellan nya samsarbetsorgan vid en omstrukturering av samsarbetet. Utskottet förutsätter att de ordförandemöten som har införts mellan förmännen i de nya kommittéerna behandlar frågor som

berör utformningen av det allmänkulturella samarbetet på ett övergripande plan och att verksamheten bör utformas så att arbetet ges behövlig dynamik.

3.2 Nordens Hus och nordiska institutioner

I en tid som präglas av allmän internationalisering och stort massmedia-inflytande från olika utomnordiska kulturer anser utskottet att de institutioner som finns i de olika länderna för att stärka det allmänkulturella området är viktigare än någonsin. Norden Hus i Reykjavík och på Färöarna, Nordiskt konstcentrum i Finland samt nordiska institutioner på Åland och Grönland spelar en viktig roll för nordisk kulturspridning till och från befolkningen i dessa länder. Utskottet saknar i berättelsen rörande det nordiska samarbetet uppgifter om på vilket sätt Nordens Hus i Reykjavík blev prioriterat enligt vad som utlovades i planerna för det nordiska samarbetet 1989 (C 2/1989). Utskottet noterar emellertid att ministerrådet håller på att förverkliga de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framförde i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 om Nordens Hus i Reykjavík och på Färöarna. Utskottet noterar med tillfredsställelse att barn och ungdom av Nordens institut på Åland har uppmärksamrats speciellt som en synnerligen viktig målgrupp och anser att alla nordiska hus och institutioner borde företa ett liknande arbete.

3.3 Mediasamarbetet

Utskottet konstaterar med stor tillfredsställelse att Nordisk film- och TV-fond har upprättats under 1989. Nordiskt mediasamarbete är ett av de högst prioriterade områdena inom kulturutskottets verksamhetsområde och utskottet anser att en film- och TV-fond kan bidra till att uppnå de kulturpolitiska målen för ett ökat mediasamarbete.

Utskottet har emellertid upprepade gånger understrukit att frågan om organisationen av det nordiska samarbetet inom ramen för ett permanent radio- och TV-samarbete mellan länderna bör klarläggas. Utskottet framhåller att en organisation för samarbetet bör utformas som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för radio- och TV-samarbetet. Kulturutskottet arbetade med Tele-X-frågan i en lång följd av år. Resultatet har nu blivit att den nordiska Tele-X är en helsvensk satellit.

Utskottet uttrycker sin förvåning över att den nordiska filmkommittén har beslutat att utdela ett nordiskt filmpris för 1989 och hänvisar till sitt betänkande över handlingsplanen där utskottet anser att om det vore önskvärt att inrätta ett nytt pris skulle ministerrådet i första hand överväga ett pris som kan alternera mellan olika kulturområden.

3.4 Barn och ungdom

Utskottet understryker att vid nedläggandet av arbetsgruppen för barn och kultur måste ministerrådet försäkra att hänsyn tas till barn- och

ungdomskulturen på alla områden i det nordiska kultursamarbetet. Utskottet anser vidare att eftersom barn ingår som en särskild målgrupp i nordiska ungdomskommittén bör den kallas nordisk barn- och ungdomskommitté. Utskottet noterar med tillfredsställelse att nordiska ungdomskommittén håller på med utarbetande av ett konkret arbetsprogram för perioden 1990–92 och förutsätter att utskottet får utförlig information om arbetet.

3.5 Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer och yttranden

För rekommendationernas texter och ministerrådets meddelanden hänvisas till dokument C 1, Berättelse rörande det nordiska samarbetet.

3.5.1 Projekt Nordjobbs fortsättning

Utskottet har noterat att Nordjobb-projektet överväger en ny organisationsmodell och att ministerrådet följer detta arbete. Ministerrådet har avsatt 1 040.000 DKK för projekt Nordjobb år 1990 inom den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet framhåller sin tillfredsställelse med dessa ekonomiska medel men betonar att osäkerheten med finansieringen genom bidrag från offentliga organ och s.k. fundraising för ett år i taget är ohållbar i längden.

Utskottet avvaktar ministerrådets ställningstagande till finansieringen av projektet när den framtida organisationsplanen står klar och avväntar ministerrådets förklaringar i ett nytt meddelande.

3.5.2 Rekommendationer som föreslås avskrivs

Utskottet föreslår att följande rekommendationer avskrivs (jämför separata betänkanden):

Rek. nr 13/1983/k	Videogram med nordiska TV-program och filmer
Rek. nr 4/1987/k	Nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram i Norden
Rek. nr 10/1987/k	Nordiska orkester- och ensemblerövningar för musikelever i de nordiska musikhögskolorna
Rek. nr 35/1988/k	Program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
Rek. nr 37/1988/k	Förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
Rek. nr 7/1989/k	Ändring av det nordiska kulturavtalet
Rek. nr 10/1989/k	Stöd till den skogsfinska kulturen
Rek. nr 11/1989/k	Barnboksinstitut för de små språkområdena
Rek. nr 14/1989/k	Nordisk bokserie

4 Utbildning

4.1 *Språksamarbete*

Utskottet noterar att Nordiska språksekretariatet i Oslo under 1989 har övertagit sekretariatsfunktionen för det nordiska lektoratsarbetet vilket omfattar ca. 400 lektorer och språklärare både i och utanför Norden. Utskottet har tidigare uppmärksammat ministerrådet på att handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete inte fäst vikt vid lektoratsarbete utanför Norden. Utskottet har noterat med tillfredsställelse att ministerrådet framlägger konkreta åtgärder angående lektoratsarbete i Norden i sitt förslag till språkhandlingsprogram, Nordmål (B 103/k) och hänvisar till det betänkande som utskottet kommer att avge över ministerrådets förslag.

4.2 *Skolsamarbete*

Enligt berättelsen har Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete aktivt sökt kontakter som kan leda till utbyte av information och samverkan i andra former med internationella organisationer, såsom Europarådet, Unesco, OECD och EG. Utskottet anser det positivt att ministerrådet inom enskilda områden där det verkar särskilt lämpligt söker internationella kontakter som kan bidra till nya idéer och aktivt samråd.

I de nordiska länderna produceras inom radio och TV särskilda utbildnings- och invandrarprogram på många olika områden. Ministerrådet borde undersöka möjligheten för de enskilda länderna att få ta del av varandras program.

Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse över att ministerrådet har igångsatt Nordplus-junior under 1989 och att projektet har beviljats 1,08 MDKK för det året, men anser att Nordplus-junior bör utbyggas de närmaste åren. Utskottet noterar emellertid att det i berättelsen hävdas att Nordplus-junior är en del av det nordiska stipendieprogrammet Nordplus. Nordplus-programmet och Nordplus-junior administreras av två olika organ inom ministerrådet, Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning i Fagavdelning 2 i ministerrådet respektive Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete i Fagavdelning 1 i ministerrådssekretariatet. Nordplus-programmet är uppbyggt med EG-programmet ERASMUS som förebild och omfattar utbyte av lärare och elever på den högre utbildningens område. Utskottet ansåg i sitt betänkande över C 2 1989 att Nordplus-junior-programmet borde få ett särskilt namn vilket inte skulle kopplas till det ordinarie Nordplus-programmet eftersom det redan har blivit känt i internationellt sammanhang och att Nordplus-junior-namnet ger anledning till förväxling. Utskottet framhåller sin besvikelse över att ministerrådet inte har beaktat förslaget.

4.3 *Folkbildningssamarbetet*

Utskottet noterar att Styrningsgruppen för nordiskt samarbete om folkupplysning och vuxenundervisningssamarbete vid årsskiftet övertog fördelningen av nordiskt stöd till folkbildningssamarbetet. Utskottet anser det helt otillfredsställande att ministerrådet i denna omstrukturering inte har tagit hänsyn till utskottets uttalanden om att stödet till folkbildningssamarbetet bör utdelas av en nordisk grupp och att de nordiska folkbildningsorganisationerna bör ha stark representation i en sådan grupp. Ministerrådet har i detta sammanhang utvidgat Styrningsgruppen för nordiskt samarbete om folkupplysning och vuxenundervisningssamarbete med endast en representant för de nordiska folkupplysningssamarbetsorganisationerna (ABF i Norden, Förbundet Nordisk Vuxenupplysning, Nordisk konservativ studienämnd) vilket är en betydande försvagning från tidigare.

4.4 *Dataprogramgruppen*

Utskottet har noterat att Dataprogramgruppens arbete har varit synnerligen aktivt och åstadkommit stora besparingar för de nordiska länderna. Ministerrådet har beslutat att Dataprogramgruppens verksamhet skall evalueras 1990 med sikte på en bedömning av den fortsatta verksamheten. Utskottet förutsätter att det kommer att informeras om de konklusioner som evalueringen kommer att leda till och få möjlighet att yttra sig över Dataprogramgruppens framtid.

4.5 *Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer och yttranden*

För rekommendationernas texter och ministerrådets meddelanden hänvisas till dokument C 1, berättelse rörande det nordiska samarbetet.

4.5.1 *Rekommendation nr 13/1989/k Utbildnings- och praktikantutbytes-samarbetet med EG*

Comett-programmet skall från 1990 vara öppet för Efta-ländernas deltagande och år 1990 kommer förhandlingar att inledas mellan EG och Efta-ländernas deltagande i ERASMUS-programmet.

Enligt meddelandet följer ministerrådet förhandlingarna mellan EG och Efta-länderna angående Efta-ländernas deltagande i ERASMUS-programmet med hänsyn till möjligheterna att få till stånd samarbete mellan ERASMUS och Nordplus-programmet.

Utskottet konstaterar att arbetet med utbildnings- och praktikantutbytes-samarbete med EG har gått framåt men anser att de mål som rekommendationen förutsätter inte har uppnåtts och avvaktar ministerrådets redogörelse om fortsatt utveckling av frågan i ett nytt meddelande.

4.5.2 *Rekommendationer som föreslås avskrivs*

Utskottet föreslår att följande rekommendationer avskrivs (jämför separata betänkanden):

Rek. nr 13/1985/k	Nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
Rek. nr 14/1985/k	Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
Rek. nr 39/1988/k	Nordiskt kommunalt skolsamarbete
Rek. nr 9/1989/k	Nordiska lägerskolor

5 **Forskning och högre utbildning**

5.1 *Forskningssamarbete*

Utskottet konstaterar att Forskningspolitiska rådets arbete alltid har varit väl organiserat och målinriktat. Utskottet uppmärksammar speciellt Forskningspolitiska rådets strävanden att främja forskningssamarbete på områden där de nordiska länderna var för sig satsar stora resurser på FoU-verksamhet och där en samordning kan höja insatsernas effekt väsentligt samt att FPR söker främja forskningssamarbete av mångvetenskaplig och sektorövergripande karaktär. Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse över att stor aktivitet råder inom det nordiska forskningssamarbetet.

Utskottet noterar att en betydande ekonomisk satsning har gjorts på en försöksordning vid Nordiska institutet för Asienforskning (NIAS) med en nordisk forskarprofessur med projektgrupp och att verksamheten därmed har omorganiserats. Utskottet ställer sig frågande inför en planerad utvärdering av Nordiska institutet för folkdiktning (NIF), vilket hotas av nedläggning, och utvärdering av Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO), vilket har utvärderats under 1989 på uppdrag av budget- och kontrollutskottet.

5.2 *Högre utbildning*

Nordplus-programmet påbörjades 1988 och har väckt stort intresse både nordiskt och internationellt. Utskottet konstaterar att intresset har ökat och att år 1989 har närmare 200 högskolor utsett en egen Nordplus-kontaktperson. Nordplus förankrades under 1989 med betydande genomslagskraft bland högskolor, studerande och lärare i Norden oberoende av ämnesinriktning och utbildningssektor. Utskottet har tidigare framhållit sin tillfredsställelse över de ekonomiska anslag som har avsatts för Nordplus-programmet. Utskottet hänvisar emellertid till *rek. nr 41/1989/k* angående utökat nordiskt utbildningssamarbete och uppmanar ministerrådet att höja ambitionsnivån för Nordplus så att det kommer att omfatta minst 3000 studenter årligen och att företa nödvändiga åtgärder för att säkra tillräcklig nordisk tillgång till ERASMUS-programmet.

5.3 *Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer och yttranden*

För rekommendationernas texter och ministerrådets meddelanden hänvisas till dokument C 1, berättelse rörande det nordiska samarbetet.

5.3.1 *Rekommendation nr 12/1989/k Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer*

I meddelandet hävdas att för närvarande förbereds en successiv utbyggnad av Nordplus och att det i detta sammanhang kan bli aktuellt med en stödordning med bidrag till utveckling av nya undervisningsprogram av samnordiskt intresse.

Utskottet framhåller att det är helt i enlighet med utskottets önskan att utbygga Nordplus på detta sätt, men noterar emellertid att ministerrådet i sitt meddelande inte informerar om rekommendationens första del angående ett projekt för att ta fram en dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Av denna anledning önskar utskottet få nytt meddelande om ministerrådets åtgärder på området till nästa session.

5.3.2 *Rekommedation nr 41/1989/k Utökat nordiskt utbildningssamarbete*

Utskottet har tidigare framhållit vikten av att utbygga Nordplus och höja ambitionsnivån upp till 3 000 stipendier i stället för 1 200 och hänvisar i detta sammanhang till att Nordplus även efter den aktuella utbyggnaden till 1 200 stipendier kommer att ha mycket begränsad omfattning i jämförelse med målsättningen för ERASMUS.

Utskottet konstaterar att rekommendationens del a) om ömsesidigt erkännande av examina och prov är under utredning hos ministerrådet. Angående del c) om ett speciellt stipendieprogram för att ge nordiska forskare bättre möjligheter att studera i de andra europeiska länderna omfattar utskottet inte ministerrådets framhållande att nordiska forskares utomnordiska kontakter och stipendieresor inte är en fråga för nordiskt samarbete utan endast ett nationellt ansvar. Utskottet anser att det är av nytta för Norden att satsa resurser även på kontakter och studier för forskare utanför Norden. För att markera sitt intresse att vara med i det västeuropeiska forskningssystemet anser utskottet att detta initiativ är ytterst viktigt och att man bör ta sikte på avancerade studier och sådana specialiteter där de nordiska länderna är för små för att hävda sig.

Utskottet väntar sig till nästa år en redogörelse från ministerrådet om de åtgärder som har företagits på dessa områden.

5.3.3 *Rekommendation nr 44/1989/k Nordiskt institut för EG-rätt*

Utskottet konstaterar att undervisningen och forskningen om EG-rätt i framtiden kommer att bli av allt större betydelse i Norden. Därför anser utskottet det nödvändigt att det görs en kartläggning av de nuvarande

resurserna på området. Rättsliga frågeställningar som har och kan uppstå mellan EG å ena sidan och de nordiska länderna vart för sig eller i Efta å andra sidan har visat sig vara av en sådan omfattning att en gemensam nordisk satsning är värdefull. Utskottet stöder dessutom Nordiska rådets internationella kommittés förslag att det behövs gemensamma nordiska insatser speciellt på forskningens område och när det gäller kvalificerad utrednings- och dokumentationsverksamhet angående EG-rätt och att det är viktigt att utveckla ett nätverk av kontakter mellan de nordiska institutionerna och de nationella instanserna samt till EG.

Nordiska rådets juridiska utskott har ställt sig positivt till att det upprättas ett EG-rättsinstitut samt att det förläggs i anknytning till det nordiska sjörättsinstitutet i Oslo.

Utskottet understryker att när parlamentarikerna och relevanta utskott samt hela Nordiska rådet ansett detta ärende vara av vikt kan inte Nordiska ministerrådet utan vidare avvisa frågan. Utskottet anser att ministerrådet borde behandla saken vidare och avvaktar en ny redogörelse från ministerrådet angående detta ärende.

5.3.4 Rekommendation nr 46/1989 angående åtgärder för Nordplus-programmet genomförande

Utskottet har upprepade gånger uttryckt sin tillfredsställelse över Nordplus-programmets upprättande och genomförande. Utskottet konstaterar att programmet har väckt stort intresse som tycks öka med tiden. Rekommendationen som antogs på Nordiska rådets extrasession hösten 1989 har många delmål för att öka programmets smidighet och effektivitet.

Utskottet understryker vikten av att de studenter och lärare som deltar i Nordplus-programmet försäkras social trygghet vid flyttandet mellan de nordiska länderna.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att en stor del av de 8 punkter som rekommendationen omfattar har beaktats och verkställts eller är under genomförande. Utskottet anser emellertid att det ställs stora förväntningar på Nordplus-programmet och önskar se ytterligare konkreta resultat av rekommendationen.

6 Utskottets förslag

Med hänvisning till det ovan anförda vill utskottet särskilt framhålla följande områden:

- Arbetsprogrammet "Norden i Europa" bör starkare betona det allmänkulturella området
- En organisation för samarbetet bör utformas som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för radio- och TV-samarbetet
- Nordiska ungdomskommittén bör kallas för barn- och ungdomskommittén

- Nordplus-junior programmet bör gradvis utbyggas
- Åtgärder skall företas för att säkra nordisk tillgång till ERASMUS-programmet

Stockholm den 30 januari 1990

För Nordiska rådets kulturutskott

J. K. Hansen

Förman

BIHANG 4

Social- och miljöutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till social- och miljöutskottet har för yttrande överlämnats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1989 vad gäller följande avsnitt i berättelsen: Kapitel I: Inledning (i berörda delar), kapitel II: överordnade spörsmål, kapitel X: Arbetsmarknad, kapitel XI: Arbetsmiljö, kapitel XII: Socialpolitik och kapitel XIII: Miljövård. Utskottet har behandlat ministerrådets berättelse vid sitt möte i Stockholm den 30 januari 1990.

2 Redovisningen av med anledning av Nordiska rådets yttranden och rekommendationer vidtagna åtgärder

Utskottet noterar att det redan tidigare etablerats en praxis att ministerrådet ger en redogörelse för de av ministerrådet vidtagna åtgärderna med anledning av rådets yttrande. Med den nya ordningen avser detta nu yttrandena över plandokumentet C 2. Varje fackkapitel avslutas med ministerrådets meddelanden över icke slutbehandlade rekommendationer inom respektive område. Meddelandena kommer dock även i fortsättningsvis att utgöra separata saker (D-saker) i rådet. De behandlas därför inte i detta uttalande av utskottet utan i ett särskilt notat.

3 Inledning (kapitel I–II)

De inledande kapitlen tar huvudsakligen upp övergripande frågor som täcker flera fackområden eller handhas av samsamarbetsministrarna. De ämnen som hör till fackområdena behandlas av utskottet nedan under respektive avsnitt.

Till de överordnade frågor som tas upp hör främst revideringen av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" och fullföljandet av den nya ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden 1989–1992".

Den femåriga handlingsplanen på datateknologiområdet har planenligt avslutats under 1989. Vissa projekt fortsätter och en utvärdering skall göras. I 1990 års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikapphjälpmedel, datorbaserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare.

Det bioteknologiska samarbetsprogrammet 1988–1992 omfattar insatser inom jord- och skogsbruksområdet, jordbruksforskning och Nordisk industrifond. Utskottet behandlar meddelandet om *rek. nr 24/1987* om samarbete kring genteknologi i ett särskilt betänkande. Frågan om "Nordbors rättigheter" har gått in under Europaarbetet och kallas i C 2 "medborgarnas Norden". Det noteras i C 1 att genomförandet av EG:s planer på att avveckla den inre gränskontrollen skapar ändrade förutsättningar för den nordiska passkontrollöverenskommelsen, för de nordiska ländernas viseringspolitik och kanske också för asylpolitiken. En särskild nordisk samsrådsgrupp följer uppmärksamt utvecklingen i EG. Utskottet behandlar berörda frågor med anledning av ett nytt medlemsförslag (*A 904/s*) om Nordbors rättigheter i Norden.

Vidare noteras i inledningskapitlet, att samarbetsministrarnas och ställföreträdarkommitténs ansträngningar att effektivisera ministerrådets arbete har fortsatt bl. a. med en utredning över beslutsprocessen i ministerrådet. Ministerrådet har vidare lagt om rutinerna för sitt budgetarbete, startat en analys av långsiktiga budgetkonsekvenser av antagna planer och program och gått igenom evalueringsläget beträffande de nordiska institutionerna. Frågan om nedläggning av institutioner har aktualiserats på kulturområdet och även diskuterats vid möte med generaldirektörerna på socialområdet. Arbetsordningen och befattningsbeskrivningar för ministerrådssekretariatet har setts över. Tillämpningen av ministerrådets offentlighetsregler har justerats så att dokument och beslutsförslag kan offentliggöras av generalsekreteraren innan de behandlas i beslutande organ. Utskottet får anledning återkomma till de organisatoriska problemen i anslutning till ministerrådets plandokument C 2.

Arbetsmarknad

Ministerrådet besvarar utskottets yttrande över C 2/1989, att på bakgrund av utvecklingen mot en inre marknad inom EG måste bevarande och vidareutveckling av den nordiska modellen inom de socialpolitiska, arbetsmarknads-, arbetsmiljö- och miljöområdena ges hög prioritet, med hänvisning till det löpande samråd som äger rum mellan de nordiska länderna i samband med Efta-EG-förhandlingarna och för att följa arbetet med EF:s "sociala dimension".

Utskottet pekade i sitt yttrande över C 1/1988 och uttalande över C 1

1989 på att särskild uppmärksamhet borde ägnas de svaga gruppernas situation på arbetsmarknaden. Utskottet finner på grundval av årets berättelse att oron för att vissa grupper mer permanent slås ut synes berättigad. Även om sålunda sammantaget ökningen av långtids- och ungdomsarbetslösheten stannat upp gör ministerrådet bedömningen att de svagaste grupperna — även om de blivit färre — relativt sett fått en värre situation med långtidsarbetslöshet och övergång till socialförsäkring (utförsäkring). Den negativa trend som utskottet noterat under större delen av 1980-talet fortsätter således. I övrigt är situationen starkt varierande mellan länderna med en förbättring i Finland och Sverige och försämring i Norge, Island och Danmark. I sistnämnda land har särskilt de socialt svaga grupperna drabbats.

Ministerrådet sammanfattar huvudaktiviteten under 1989 i uppföljning av samarbetsprogrammet från 1985, avslutning av engagemanget i den gamla ekonomiska handlingsplanen och inledning av aktiviteter i den nya ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 samt den nya jämställdhetsplanen. Dessutom bedrivs en omfattande projektverksamhet på migrationsområdet, bl.a. uppföljning av Nordiska rådets rekommendation nr 30/1986/j om ökat samarbete kring flykting- och invandrapolitiken som behandlats vid möte mellan juridiska utskottet och justitieministrarna.

Inom den nya ekonomiska handlingsplanen har förprojekt startats under 1989 om effektivisering av den nordiska arbetsförmedlingen, däribland gränsregional arbetsförmedling och informationsmaterial till arbetssökande och arbetsgivare. Utskottet noterar, att sistnämnda ingår i den vidare uppföljningen av arbetet med "Nordbors rättigheter", där det också planeras en reviderad upplaga av "flaggbroschyrerna" som presenterades till sessionen 1988.

Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse att ministerrådet avser att föra projekt om ADB i arbetsförmedlingen vidare med att pröva ADB-lösningar som en permanent ordning inom arbetsförmedlingarnas nationella verksamhet. Utskottet, som i detta sammanhang erinrat om medlemsförslag A 475/s om en nordisk databank för lediga platser, som ej kunde förverkligas i brist på tekniska resurser, hälsar detta med tillfredsställelse då det innebär att medlemsförslagets idéer går mot sitt förverkligande sedan de tekniska förutsättningarna skapats.

Ett annat led i arbetet för att förbättra den nordiska arbetsmarknadens funktion är att en arbetsgrupp genomgår regler och föreskrifter för att öka möjligheterna att använda utbildningsplatser inom arbetsmarknadsutbildningen över gränserna. Utskottet hälsar detta med tillfredsställelse och hoppas att överenskommelsen om yrkesmässig rehabilitering därigenom får en reell betydelse på den nordiska arbetsmarknaden.

Utskottet noterar också, att en undersökning av flexibiliteten på de nordiska arbetsmarknaderna igångsatts under 1989. Utskottet, som vid senaste sessionen behandlat ett medlemsförslag om gemensamma åtgärder

för att utöka flexibiliteten på den nordiska arbetsmarknaden (*A 845/s*), dock utan att tillstyrka förslaget, emotser resultaten av undersökningen med intresse.

Slutligen noterar utskottet att ämbetsmannakommittén inom ramen för den nya ekonomiska handlingsplanen följer upp sin medverkan i BRYT-projektet med att vidareföra de delar därav som är av direkt nytta för arbetsförmedlingarnas arbete med att placera och omskola kvinnor på arbetsmarknaden. Ett annat uppföljningsprojekt avser möjligheterna för kvinnor att starta egen verksamhet. Utskottet, som i sitt uttalande över C 1 till den senaste sessionen påpekade att ministerrådet ej tillräckligt uppmärksammat kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden, hälsar detta med tillfredsställelse.

Arbetsmiljö

Ministerrådet erinrar om utskottets uttalande i sitt yttrande till sessionen om plandokumentet C 2 att inom Europaarbetet högt prioritera den nordiska modellen inom bl. a. arbetsmiljöpolitiken, och pekar som sin uppföljning därav främst på den nordiska konventionen om arbetsmiljö som undertecknades den 29 juni 1989 och avser att främja allt bättre arbetsmiljöer i de nordiska länderna och en gemensam hållning i internationella sammanhang. Målsättningen är, att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och att harmonisera reglerna på en kvalitativ hög nivå (art. 4).

Vidare erinras om att ministerrådet för att kunna påverka det västeuropeiska standardiseringsarbetet avsatt särskilda medel för att de nordiska länderna skall kunna samordna och fördela deltagandet i olika europeiska arbetsgrupper för att hävda nordiska arbetsmiljöintressen och ambitioner samt till ett projekt för att studera den nordiska modellens framtid och utvecklingsmöjligheter när det gäller arbetstagarinflytande och parts-samverkan i arbetslivet.

Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över att ministerrådet på detta sätt väl följer utskottets intentioner, även om utskottets önskemål vad gäller den ovannämnda artikel 4 i arbetsmiljökonventionen inte kunnat tillgodoses.

Ministerrådet erinrar om arbetet med det nya samarbetsprogrammet vars huvudsyfte är att förverkliga målsättningen i konventionen. Det framhålls att trots begränsade ekonomiska resurser bedrivs en kvalificerad och internationellt erkänd forskning och utbildning i arbetsmiljöfrågor. Likaså pågår ett omfattande samordningsarbete för att ta fram underlag till ändrade och nya föreskrifter på området.

Jämförande studier och erfarenhetsutbyte kring arbetsrätt och arbetstidsfrågor bedrivs om bl. a. rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagarare, arbetsorganisation och medbestämmande, arbetstidsfrågor och konsekvenser av ny teknologi, inklusive icke lagfästa regler för att studera medinflytande för de anställda. Erfarenhetsutbytet om arbetstid med sär-

skild vikt på barnfamiljernas behov fortsätter. Ministerrådet konstaterar att arbetsmarknadens parter spelar en betydande roll när det gäller att formulera och leva upp till de politiska målen. På nordisk nivå har detta samarbete hittills bedrivits vid informella möten. Under året har på NFS' begäran en modell för en något mer formaliserad trepartssamverkan skisserats. Denna skall utprovas under en försöksperiod och löpande utvärderas.

Arbetskyddsmyndigheterna söker med hjälp av en särskild informationsprocedur och åjourförda listor över pågående och planerat föreskriftsarbete samordna föreskrifter, särskilt i fall där annars tekniska handelshinder kan riskera att uppstå. Speciella insatser har gjorts för att kartlägga skillnader i arbetsmiljöregler, som bedömts orsaka tekniska handelshinder för anläggningsmaskiner, gaffeltruckar och emballagetråd som används inom cellulosaindustrin. Utskottet tog upp risker för tekniska handelshinder med ministerrådet vid mötet den 13 november 1989 och noterade att man på regeringssidan ej såg någon få anklagelser härvidlag från EG:s sida mot Norden.

Vidare framhåller ministerrådet, att den aktuella utvecklingen inom EG och EFTA medfört nya utmaningar och möjligheter för det nordiska samarbetet att hävda nordiska arbetsmiljöintressen och ambitioner. Utskottet anser att det inledningsvis nämnda projektet för att studera den nordiska modellens framtid och utvecklingsmöjligheter när det gäller arbetstagarinflytande och partssamverkan i arbetslivet kan utgöra en intressant fortsättning på utredningen om möjligheterna till koncernfackligt samarbete, även om det vid mötet med arbetsmiljöministrarna den 13 november 1989 framgick att det ej f. n. föreligger politisk enighet i frågan.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att belastningsskador och kemiska ämnen i arbetsmiljön, särskilt dessas fosterskadande effekt, har ägnats särskilda projekt. Vidare erinras om det stora tvärssektoriella projektet kring allergier i vilket intressenter från arbetsmiljö-, bygg-, miljö-, livsmedels- och hälsosektorn samverkar för att kartlägga och förebygga förekomst av allergier. Utskottet ställde vid möte den 13 november frågan hur arbetet samordnas med allergifrågornas behandling inom miljö- och hälsoområdena, och om det fanns något gemensamt register och någon epidemiologisk undersökning som täckte alla områdena. Som svar hänvisades till att det fanns nationella projekt för att registrera allergena ämnen. Ämbetsmannakommittén hade diskuterat inrättande av ett samnordiskt projekt liknande tidigare projekt om fosterskador. Man kunde också ta upp allergifrågor inom ramen för det bioteknologiska samarbetsprogramet. Utskottet följer med intresse uppföljningen av dessa uttalanden.

Sammantaget finner utskottet att samarbetet på arbetsmiljö- och arbetslivsområdena löper tillfredsställande, trots att ministerrådet ej kunnat utarbeta ett nytt samarbetsprogram under två år till följd av arbetet med den nordiska arbetsmiljökonventionen. Förslaget till nytt samarbetsprogram, som nu föreligger, behandlas i ett särskilt betänkande.

Socialpolitik

Utskottet noterar med intresse, att ministerrådet i sammanfattningen tar upp problemet med personalsituationen inom social- och hälsovårdssektorn som anses på väg att bli kritisk. Detta tema återkommer dock inte i själva kapitlet, måhända därför att man redovisar ett beslut att undersöka bl. a. huruvida utbildningen motsvarar uppgifterna och om anställningsvillkoren är de bästa möjliga.

Utskottet noterar, att institutionernas verksamhet i ökande utsträckning präglas av Europaaspekterna. Sålunda är Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) engagerat i standardiseringsarbetet i ISO (International organisation for standardisation) och CEN (Comité Européen de Normalisation) bl. a. i anslutning till strävandena att etablera EG:s inre marknad fr. o. m. 1983. I forskningsverksamheten har tyngdpunkten legat på att få fram data om olika materialgrupper, såsom metaller, plast och porslin. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse. Frågan om ersättningsmaterial för amalgam tas upp i ett särskilt betänkande i anledning av ett medlemsförslag om amalgam. Även Nordiska läkemedelsnämnden, NLN, har under året förberett sig inför de förändringar som kommer att ske i och med genomförandet av EG:s inre marknad och har etablerat ett samarbete med EG på expertnivå. Även Efta har intresserat sig för läkemedelsfrågorna och kontakterna mellan Efta och EG har varit täta. Med anledning av NLN:s ökade internationella engagemang har också förslag till reviderade stadgar utarbetats. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse liksom även att de samnordiska insatserna inom Europafarmakopéarbetet fortsatt samtidigt som man arbetar med harmoniseringen av de nordiska läkemedelsstandarderna.

Utskottet, som tidigare behandlat frågan om patientsäkerhet, noterar med särskilt intresse att Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) tillsatt en arbetsgrupp för nordisk procedurklassifikation, som har som första uppgift att se på kirurgiska ingrepp. I detta sammanhang vill utskottet även erinra om att man inom ramen för projektet "Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder" har utarbetat förslag till nordiska riktlinjer för fabrikssteriliserade engångsartiklar. Vidare har man arbetet med att harmonisera olika procedurer för kvalitetsförsäkring speciellt inom EG- och Efta-området och igångsatt ett arbete med en gemensam nordisk standard för kontroll och godkännande av implantat. Utskottet finner detta arbete utomordentligt väsentligt och noterar dessutom att WHO:s Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" ligger till grund för projektet "Regionala variationer i den nordiska sjukvården" liksom även arbetet för att studera sambandet mellan arbetslöshet och ohälsa i Norden. I anslutning härtill vill utskottet peka på arbetet med "långvariga socialhjälpstagare i Norden"

I arbetsmarknadsavsnittet noterade utskottet den oro som uttrycks över att de svagaste grupperna fått se sin ställning ytterligare försämrad. Ut-

skottet vill erinra om rekommendation nr 21/1985 om stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa, som av ministerrådet besvaras med hänvisning till åtgärder riktade mot grupper som riskerar utförsäkring. Utskottet anser att ovannämnda arbete med långvariga socialhjälpstagare bör samordnas med utförsäkringsproblemet.

Utskottet noterar redogörelsen för arbetet med projekten "Barndom, samhälle och utveckling i Norden" (BASUN), "Barn og barnevern i Norden", "Samhällets respektive familjens ansvar för barnen", "Barn med behov av särskilt stöd", "Barndom som socialt fenomen" och "Kartläggning av nordisk forskning inom barnavårdsområdet", samt att projektarbetet avslöjat allvarliga problem som alkoholskador hos spädbarn, sexuella övergrepp m. m. Utskottet behandlar frågor om barnens rättigheter i ett särskilt betänkande över ett medlemsförslag i dessa frågor.

Vad gäller handikappområdet noterar utskottet med tillfredsställelse att Nordiska nämnden för handikappfrågor tillsatt en arbetsgrupp för telekommunikation och handikapp som skall ta upp de kommunikationshandikappades behov och bygga en bro till det europeiska samarbetet på området. Utskottet behandlar dessa frågor i sitt betänkande över medlemsförslag A 864/s om telekommunikation för handikappade. Utskottet vill också uttala sin tillfredsställelse över att ett antal projekt igångsatts kring utbildning av tolkar med utgångspunkt i både teckenspråk och tal/skriftspråk samt även riktade mot dövblinda.

Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse att Nordisk socialstatistisk kommitté (NOSOSKO) förstärkt den komparativa sammanställningen "Social trygghet i de nordiska länderna" som utges vart tredje år med en ordlista som förklarar de viktigaste begreppen, vilket kan göra det lättare för nordbor att ta till vara sina rättigheter i ett annat nordiskt land.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) har i enlighet med sitt samhällsvetenskapliga perspektiv börjat undersöka mönstren i alkohol- och läkemedelsmissbruket med utgångspunkt i nordiska hälso- och levnadsvillkorsundersökningar samt även kartlagt EG-beslut av betydelse för alkoholfrågan i Norden. Utskottet vill erinra om den övergripande målsättningen att minska alkoholkonsumtionen med 25% i enlighet med WHO:s Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" och uttala förhoppningen att ministerrådets arbete ger ett verksamt bidrag härtill.

Slutligen noterar utskottet att en del av konferensverksamheten inom NOPUS, Nordiskt utvecklingsprojekt för social service, ägnats EG:s sociala dimension under rubriken "Medborgarnas Europa, det socialpolitiska perspektivet".

Miljövård

Avsnittet innehåller ministerrådets svar på rådets yttrande med anledning av plandokumentet C 2/1989, att de nordiska länderna inom FN borde föreslå att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP på globalt miljösamarbete.

Ministerrådet anför att flera industrialiserade länder, däribland de nordiska, arbetar aktivt med frågan om att öka de finansiella resurserna för att lösa globala miljöproblem, med särskild vikt vid att bistå utvecklingsländerna för att genomföra åtgärder som kan bidra till en reduktion av klimatpåverkande gaser. Formerna för en sådan finansiering är för tidigt att uttala sig om eftersom processen ännu befinner sig i startfasen.

Beträffande rådets uttalande över C 2, att i den kommande handlingsplanen mot luftföroreningar bör åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid ingå, hänvisas till förslaget till handlingsplan mot luftföroreningar. Därefter sammanfattas arbetet med de tre ministerrådsförslagen till sessionen 1990. Det poängteras att ett särskilt samarbete genomförts rörande skogsindustrins miljöfrågor och miljösituationen i Bottenviken. Utskottet noterar även, att två ad hoc-grupper har arbetat under året med särskilda frågor med anknytning till havsföroreningar och i synnerhet till Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön, nämligen ad hoc-gruppen för Bottenvikens miljöproblem och ad hoc-gruppen för skogsindustrins utsläpp.

Vad gäller globalt miljö- och utvecklingssamarbete noterar utskottet med tillfredsställelse ministerrådets allmänna uttalande att de nordiska länderna skall verka för att Världskommissionens rekommendationer följs upp inom de olika internationella samarbetsorganen och inom ramen för bilateralt och regionalt samarbete. Vidare har ministerrådet inlett en process för att på längre sikt följa upp kommissionens rekommendationer. Det siktas mot att alla berörda samarbetsområden går igenom sina sektorer och utpekar rekommendationer och idéer som kräver åtgärder inom de nordiska länderna.

I konsekvens härmed har Danmark, Finland, Norge och Sverige utarbetat nationella dokument som beskriver läget och planerna för uppföljningen av Världskommissionens rekommendationer. Utskottet vill här särskilt peka på den sammanfattande rapport som Norges regering utgivit under rubriken "Grønn bok 90 – Miljøtiltak i statsbudsjettet" som visar på alla planerade miljöinsatser inom olika departement. En motsvarande rapportering anser utskottet skulle vara en lämplig modell både för Nordiska ministerrådets verksamhet och för den nationella rapportering som Nordiska rådet efterlyste i rekommendation nr 22/1988 om årlig lägesrapport om miljöpolitik. I årets meddelande hänvisas endast till att regeringarna ger fortlöpande redovisningar till de nationella parlamenten. Vidare har samarbetsministrarna antagit riktlinjer för samordning och integrering av miljöfrågor inom ministerrådet. Enligt riktlinjerna fastställs att varje fackministerråd skall ansvara för att miljöhänsyn tas inom deras sektorer, men att miljöministrarna har det fackliga ansvaret för miljöfrågor och skall driva på integreringen av miljöfrågorna i det nordiska samarbetet. Miljösektorn skall ta initiativ till samarbete med andra sektorer vid utarbetande av handlings- och verksamhetsplaner inom ramen för det nordiska miljö-

programmet. Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över att miljöfrågorna på detta sätt prioriteras inom hela ministerrådets verksamhet, och noterar ministerrådets sammanfattande kommentar, att kommissionsrapportens viktigaste bidrag i nordiskt sammanhang torde vara att det har satts igång en process som på sikt leder till organisatoriska och strukturella förändringar som kan gynna en bärkraftig utveckling.

I avsnittet om luftföroreningar noterar utskottet med tillfredsställelse att ministerrådet avser att stärka Nordens roll i det internationella arbetet för att minska utsläppen av växthusgaser och arbetet med naturens toleransgränser (critical loads) inom ECE. Växthusgaser tas upp i ett medlemsförslag. Detta och havsföroreningarna kommenteras av utskottet i separata betänkanden. Vad gäller det sistnämnda noteras dessutom att den s.k. vattengruppen avslutat och rapporterat om projekten "Test av enkla analysmetoder vid avloppsreningsverk" samt "Provtagningsstrategi och mätvärdeshantering vid kommunala avloppsreningsverk i Norden". Därutöver har gruppen arrangerat ett seminarium om miljöfrämmande ämnen i slam, samt varit medarrangör (med HELCOM) vid seminariet "Seminar on Nutrients Removal from Municipal Waste Water" i Tammerfors. Dessa utgör bidrag till handlingsplanen mot havsförorening.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att inom ramen för arbetet med miljö kvalitetsövervakning har man diskuterat metoder för användning i ett europeiskt "Integrerat Monitoring"-nät inom ECE, och en försöksordning har beslutats. Mot bakgrund av rekommendation nr 37/1989 om skydd av den nordiska havsfågelfaunan noteras att ett populations- och miljögiftsprogram främst inriktat på alkfåglar drivits i Sverige och Finland.

Vad gäller kemikalier noterar utskottet med tillfredsställelse att ministerrådet givit prioritet åt ozonnedbrytande ämnen som ingår i den föreslagna handlingsplanen mot luftförorening och kommenterar detta i ett separat betänkande. Ett tvärfackligt arbete bedrivs kring allergiproblem inom olika yrkesområden (arbetsmiljö, miljöskydd, konsumentskydd, livsmedels- och socialektorerna). Ett projekt med syfte att värdera och samordna kriterierna för bedömning av allergiframkallande ämnen har startats. Utvärderingar, s. k. kriteriedokument, för ett antal allergiframkallande ämnen och ett förslag till samordnade kriterier har utarbetats.

I linje med arbetet inom flera ämbetsmannakommittéer för att upptäcka och eliminera tekniska handelshinder har man på miljöområdet startat en utredning av kemikaliegrernas likvärdighet i de nordiska länderna på följande sju områden: barnsäkert emballage för hushållskemikalier, CFC i aerosoler, kadmium, krom i cement, miljöfarliga batterier och PCB i kondensatorer och båtbottnfärger. Utskottet förutsätter att detta arbete även kommer till nytta i arbetet för att på sikt eliminera dessa ämnen. Vidare avser man lägga fram ett förslag till nordisk strategi och ambitionsnivå för beredskapen vid kemikalieolyckor. Aktuella projekt på området

avser t. ex. operativa informationssystem, indikeringsutrustning, bekämpningsutrustning, skadeförebyggande åtgärder, spridning i luft och vatten, miljökonsekvenserna av utsläpp samt en testanläggning. Utskottet vill påpeka att detta projektområde i viss utsträckning berör rekommendation nr 32/1989 om samarbetsorgan för räddningsområdet.

Liksom på arbetsmiljöområdet undersöker man effekterna av en bredare europeisk integration av miljövårdsarbetet i de nordiska länderna och hur de nordiska länderna kan bidra till att främja en önskad miljöpolitik i Europa. Utskottet finner det tillfredsställande att man arbetar för att identifiera områden, där ett nordiskt inflytande på EG är särskilt angeläget, och söker kartlägga vägar till inflytande på EG-politiken. Utskottet efterlyser en samordning med arbetsmiljöområdet, även vad gäller det arbete som utförs inom projektområdet bullers effekter på människan.

Mot bakgrund inte minst av den s. k. algkatastrofen 1988 vill utskottet understryka ministerrådets bedömning att det är ett gemensamt problem för de nordiska länderna att i tid identifiera framtida miljöhot. Detta för att kunna sätta igång forskning- och utvecklingsarbete för att kunna bygga upp ett kunskapsunderlag för framtida miljöinvesteringar innan problemen blir akuta.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att den s. k. miljöekonomigruppen fungerar som kontaktorgan mellan de nordiska länders myndigheter och arbetar med ekonomiska styrmedel, konsekvensberäkningar m. m.

Social- och miljöutskottet vill mot bakgrund av sin genomgång av Nordiska ministerrådets berättelse C 1/1990 särskilt anföra följande:

1. Ministerrådet bör genom en tvärfacklig insats ta upp problemkomplexet långvarig arbetslöshet – utförsäkring – långvariga socialhjälpstagare.
2. Arbetsmiljö och miljösektorernas arbete med bullers effekter på människan bör samordnas.
3. Möjligheterna till samordning av olika forsknings- och undersökningsprojekt på miljöområdet, t. ex. havsföroreningar – luftföroreningar (EMEP) bör tas tillvara. Mätmetoder inom forskning och rapportering på miljöområdet bör förenhetligas inom Norden.
4. Årlig rapportering om miljöpolitiken, nordiskt och nationellt, bör göras i enlighet med rekommendation nr 22/1988, exempelvis med norska regeringens "Grønn bok 90" som förebild.
5. Resultatet av överläggningar inom ministerrådet om eventuell nedläggning av institutioner bör redovisas på sådant sätt att berört utskott får tillfälle att uttala sig i förväg.

Stockholm den 30 januari 1990

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Ekonomiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

Indledning

Til udtalelse i Økonomisk Udvalg er henvist dele af ministerrådets beretning om det nordiske samarbejde i 1989 til Nordisk Råds 38. session. Det er dele af kapitel I og II samt følgende fagkapitler:

XVII Finans- og økonomisektoren

XVIII Industripolitik

XIX Energipolitik

XX Handelspolitik

XXI Regionalpolitik

XXII Bistand

XXIII Jord- og skovbrug

XXIV Fiskeri

XXV Bygge- og boligsektoren

Udvalget behandler endvidere i særskilte betænkninger meddelelser fra ministerrådet vedrørende en række rekommandationer.

Udvalget har behandlet ministerrådets beretning på mødet den 29. – 30. januar 1990 og besluttet at videregive følgende synspunkter til Budget- og Kontroludvalget.

Økonomisk politik

Ministerrådet (finansministrene) leverede på et møde med Økonomisk Udvalg den 15. november 1989 årets udgave af den nordiske økonomiske konjunkturredegørelse.

Det fremgår af denne, at det konjunkturopsving, som startede i 1982, stadig gør sig gældende i den *internationale økonomi*. Udviklingen er dog meget forskelligartet i de 7 største industrilande, med høj vækst (ca. 4 %) i USA, Japan og Canada, og lavere vækst i Europa.

De generelle vækstudsigter for *Europa* forekommer gode, men en række af de ubalancer, som påpegedes i sidste års konjunkturrapport, eksisterer stadig og kan true forløbet. Den generelle udvikling går mod lavere arbejdsløshed, moderate lønstigninger og en vis afdæmpning af inflationen.

Tendensen til stabilisering af betalingsbalanceunderskud og valutakurser i de europæiske lande fortsætter ind i 1990.

Væksten i de *nordiske lande* under ét har i de senere år været lavere end i det øvrige Europa, men dette billede dækker over store forskelle mellem de nordiske lande.

Konjunkturtilbageslaget, som Danmark og Norge oplevede i 1987 og 1988, synes at have vendt, og der er tegn på, at disse landes økonomier går ind i en periode med moderat vækst.

Island har i 1988 og 1989 oplevet et konjunkturomsving fra de senere års vækst til et direkte fald i BNP. Dette synes at fortsætte ind i 1990. Den islandske økonomi er i det hele taget præget af stærke konjunktursvingninger og særligt afhængig af mulighederne for fangst og afsætning af fisk.

Sverige og særligt Finland har oplevet en forholdsvis høj vækst i BNP primært båret af udviklingen i den indenlandske efterspørgsel. Det har medført voksende betalingsbalanceunderskud og overophedning af økonomierne. I Sverige begrænses væksten af fuld kapacitetsudnyttelse og mangel på arbejdskraft i vigtige vækstcentre.

Alle de nordiske lande har ført en stram finanspolitik i de senere år. Det forventes, at denne bliver lettet lidt i Norge, og at den nye svenske skattereform ligeledes vil medføre en vis lettelse, selv om reformen i princippet finansieres fuldt ud.

Det forventes, at prisstigningstakten vil være relativt høj i Sverige, Finland og Island og lavere i Danmark og Norge. Norden som helhed vil dog nærme sig det europæiske gennemsnitsniveau.

Arbejdsløsheden i Norden vil fortsat være omkring det halve af niveauet i det øvrige Europa, men med stor forskel mellem landene. Danmark vil fortsat ligge lige under det europæiske niveau (ca. 9 %), mens Sverige vil ligge lavt (ca. 1,2 %). Island oplever for første gang i mange år arbejdsløshed (ca. 1,7 %). I de øvrige lande vil niveauet være uændret relativt lavt og måske lidt faldende (3,5 %–4 %).

I flere af de nordiske lande arbejdes der på reformer af skatte- og afgiftssystemerne. Motivet for dette arbejde er dels ønsket om at nedbringe skattetrykket generelt og særligt af marginalsatterne, dels ønsket om forenklinger og imødegåelse af ”skattetækning”. Også forholdet til udviklingen i EF spiller en rolle særligt ved ændringerne af de indirekte skattesystemer (tilpasning af momsgrundlag og satser).

I den økonomiske handlingsplan og i arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92” indgår forskellige projekter på skatteområdet. Økonomisk Udvalg havde ved mødet den 15. november lejlighed til at drøfte udviklingen på skatteområdet med ministerrådet (finansministrene). Det fremgik af ministerrådets tilkendegivelser på mødet, at reformerne i de enkelte lande ikke i særlig høj grad koordineres på det politiske plan, men at der løbende udveksles information om arbejdet på teknisk niveau.

Udvalget finder, at skattereformerne spiller en central rolle i den økonomiske udvikling i Norden og i Nordens forhold til EF, og at det derfor er ønskeligt, at reformerne drøftes og så vidt muligt koordineres mellem landene også på politisk niveau i ministerrådet. Udvalget skal endvidere pege på det ønskelige i, at arbejdet med de skattemæssige udredninger, som indgår i den økonomiske handlingsplan og arbejdsprogrammet ”Nor-

den i Europa 1989–92” fremskyndes, således at de snarest kan indgå i baggrundsmaterialet for diskussionerne på dette område.

Udvalget konstaterer, at konjunkturforløbet har udviklet sig meget forskelligt i de nordiske lande, og at dette billede kun ændres lidt i forudsigelserne for 1990. Dette skyldes delvis udefra kommende forhold, men først og fremmest, at de nordiske lande har ført en meget forskellig økonomisk politik.

Internationaliseringen af økonomien vil formentlig efterhånden slå igennem og skabe mere ensartet økonomisk politik i landene, men det må formodes, at de nordiske lande ville kunne forbedre deres indgangsposition til denne nye situation gennem en højere grad af samarbejde. Udvalget har tidligere peget på, at et sådant samarbejde stiller store krav til smidig og effektiv tilpasning mellem landene, og udvalget finder, at Ministerrådet i højere grad burde tage denne udfordring op.

Udvalget skal yderligere pege på, at en række samfundspolitiske mål, som mere eller mindre direkte påvirkes af den økonomiske politik og af skatte- og afgiftspolitikken, gør det ønskeligt, at landene samarbejder på disse områder. Det er f. eks. målsætninger på miljøområdet, skattekontrolområdet samt vedrørende social sikring og offentlig service.

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at finansministrene nu har besluttet, at et frit kapitalmarked skal være indført i Norden (med undtagelse af Island) senest fra 1. Juli 1990. Samtidig har finansministrene meddelt, at arbejdet med at udrede forudsætningerne for indførelse af etableringsfrihed i Norden for finansielle selskaber inden udgangen af 1992 er godt i gang.

Det nordiske budget

Ministerrådet henviser i beretningen til, at rutinerne i arbejdet med budgettet er blevet lagt om. Samtidig oplyses det, at man har igangsat en undersøgelse af budgetperspektiverne for de aktiviteter, som finansieres over det nordiske budget, og at formålet hermed er en mere langsigtet budgetstyring og -prioritering.

Udvalget finder i og for sig en sådan målsætning og undersøgelse positiv, men understreger, at iværksættelse af undersøgelsen ikke kan anvendes som argument for ikke at udforme et prioriteringsdokument (C 2), som kan danne baggrund for en politisk drøftelse i Nordisk Råd vedrørende de kommende års nordiske samarbejde. Udvalget henviser i øvrigt til betænkningen over ministerrådets forslag til C 2.

Udvalget tager i øvrigt til efterretning de hovedprioriteringer, som faktisk har været gældende i 1989, og som ministerrådet refererer i sit svar til udtalelse 4/1989/e, nemlig ”Norden i Europa 1989–92”, kulturhandlingsplanen, ”Et stærkere Norden”, bioteknologiplanen og udbygning af det industrielle center i Oslo.

De økonomiske handlingsplaner

Ministerrådet har i 1989 gennemført en evaluering af gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan "Norden i vækst".

Evalueringen viser, at handlingsplanen har været et positivt og til dels nyskabende indslag i det nordiske økonomiske samarbejde. Planen har dog ikke, hovedsageligt på grund af sin ringe størrelse, sat sig blivende makroøkonomiske spor i de nordiske landes økonomier.

På den anden side har planen ifølge ministerrådets vurdering tilfredsstillende forventningerne om yderligere fremskridt henimod skabelsen af et nordisk hjemmemarked. Ministerrådet konstaterer således, at var planen *ikke* kommet, ville det have været et signal på manglende politisk vilje til at udvikle de økonomiske relationer over grænserne i Norden.

Ministerrådet konstaterer samtidig, at nordiske virksomheder i en række centrale brancher arbejder sammen i langt større udstrækning, end de gjorde i begyndelsen af 1980-erne. Dette betyder ifølge ministerrådets vurdering, at de nordiske landes økonomier er blevet mere integreret, og ministerrådet mener, at intensivering af det officielle nordiske økonomiske samarbejde gennem den økonomiske handlingsplan har en del af æren for denne udvikling.

Ministerrådet vurderer også den økonomiske handlingsplan som arbejdsform i det nordiske samarbejde. Man konstaterer, at det har været værdifuldt at gøre en systematisk analyse af de krav og udfordringer, som den økonomiske udvikling stiller til det nordiske samarbejde, og at planen har givet en række bemærkelsesværdige resultater. Arbejdet med planen og med den efterfølgende plan "Et stærkere Norden" har imidlertid været administrativt krævende, bl. a. fordi planen til dels bryder med etablerede budget- og andre administrative procedurer. Gennemførelsen af planen har endvidere givet anledning til samordningsproblemer mellem de involverede sektorer, og planen har haft en tendens til opsplitning af projekterne.

Ministerrådets konklusion er derfor, at der ikke skal udarbejdes og gennemføres flere økonomiske handlingsplaner af samme type som de to hidtidige. Ministerrådet udtrykker dog den opfattelse, at andre arbejdsformer for nordisk økonomisk samarbejde bør prøves i fremtiden.

Udvalget sætter pris på, at ministerrådet nu har gennemført den evaluering, som udvalget krævede i *rek. nr 3/1989/e*. Analysen gør et gennemarbejdet og ærligt indtryk, og udvalget kan langt på vej tilslutte sig de vurderinger, som ministerrådet udtrykker i rapporten.

Hovedkonklusionen, nemlig at der ikke skal udarbejdes flere økonomiske handlingsplaner, synes dog ikke specielt godt underbygget i rapporten.

Udvalget finder tværtimod, at rapportens konstateringer og vurderinger kan danne udgangspunkt for formuleringen af principperne for en ny handlingsplan, som ikke har de problemer indbygget, som rapporten peger

på, samtidig med at de klare fordele ved en økonomisk handlingsplan bevares.

Efter udvalgets opfattelse kan følgende principper for udarbejdelse af fremtidens økonomiske handlingsplan udlæses af den fremlagte evalueringssrapport:

- udgangspunktet bør tages i en analyse af den økonomiske situation i de nordiske lande samt i en prognose for udviklingen,
- planen må lægge grundlaget og udstikke fælles retningslinier for den økonomiske politik i landene, og således bygge på vilje til samarbejde om at påvirke situationen,
- få, men tunge sektorer involveres i egentlige projekter, f. eks. industri, forskning og udvikling, miljø, energi, eksportfremme,
- aktiviteterne må fortrinsvis være nye, og der bør ikke videreføres projekter fra den ene økonomiske handlingsplan til den anden,
- pengene til planen bør være "midlertidige", men administrativt integreres i det almene budget,
- planens omfang må have en størrelsesorden, så den påvirker konjunkturudviklingen – virkemidler: penge og/eller politiske beslutninger f. eks. i den økonomiske politik,
- planen bør bidrage til en bæredygtig udvikling i de nordiske landes økonomier og derved bygge på en høj grad af integration mellem økonomiske og miljø/ressourcemæssige hensyn,
- det bør endvidere overvejes, om en kommende plan, som dækker årene 1993 og fremover, bør udformes som en integreret enhed af økonomisk handlingsplan og Europaprogram, og således at planen udbygges med flere aktiviteter i relation til Østeuropa. Det kan endvidere overvejes at udbygge planen med aktiviteter på bistandsområdet.

Udvalget forudsætter, at ministerrådet involverer Nordisk Råd og Nordisk Råds udvalg i den videre diskussion af formerne for det fremtidige økonomiske samarbejde mellem de nordiske lande.

Norden og den internationale udvikling

Det nordiske samarbejde i 1989 har været præget af arbejdet med forholdet til Europa, særligt EF, og den internationale udvikling i øvrigt. Ministerrådet har fremlagt arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92", og Nordisk Råd har behandlet dette på en ekstrasession i Mariehamn 14. november 1989.

I ministerrådets afrapportering til 38. session er der udførligt redegjort for status for ministerrådets arbejde med de problemer og programmer, som angår Nordens forhold til Europa. Ministerrådet har endvidere fremlagt en fremskridtsrapport vedrørende arbejdsprogram "Norden i Europa 1989–92" (kommenteres nærmere i bemærkningerne til *rek. nr 45/1989*).

Udvalget finder, at ministerrådets arbejde med disse problemer er inde i

en god gænge, og udvalget afventer på basis af fremskridtsrapporten en egentlig revideret udgave af arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" til behandling på udvalgenes sommermøder 1990. Til den tid vil fremskridtene i forhandlingerne mellem EF og EFTA yderligere kunne indgå i vurderingerne.

Udvalget forventer, i henhold til *rek. nr 45/1989*, at ministerrådet fremsender den reviderede udgave af programmet til Nordisk Råd senest den 1. juni 1990.

Industripolitik

Udvalget konstaterer, at ministerrådets evalueringsrapport oplyser, at omkring halvdelen af midlerne i den økonomiske handlingsplan "Norden i vækst" blev anvendt til udbygning af det industrielle center omkring Nordisk Industrifond i Oslo, herunder de forskellige konkrete udviklingsprogrammer, som fonden blev pålagt at gennemføre.

Udvalget er enig i denne prioritering og forudsætter, at det industrielle center også fremover kommer til at spille en central rolle som virkemiddel for industriel udvikling i Norden, samt at centrets aktiviteter i stadig højere grad koordineres og samkøres med tilsvarende aktiviteter i det øvrige Europa.

Som et resultat af det første "næringspolitiske forum" arbejder fonden nu med at udvikle et koncept for tekniske udviklingskontrakter til fremme af samspillet mellem privat industri, forskningsinstitutioner og offentlige indkøbere af teknik. Udvalget finder dette positivt og imødeser rapportering herom senere.

Den dialog, som ministerrådet har indledt med erhvervslivet om forbedringer af "miljøindustriens" konkurrenceevne, bør fortsættes og lede til konkrete resultater. Udvalget lægger her særlig vægt på, at de eksisterende nordiske institutioner på området (NIB, Industrifonden, NOPEF, Nordtest, NDF) udnyttes til at fremme nordisk industriudvikling og eksport, samtidig med at miljøforholdene forbedres generelt og ikke mindst i relation til Norden.

Energipolitik

Udvalget konstaterer, at den nye samarbejdsplan for energiområdet nu er vedtaget af ministerrådet. Samtidig må det konstateres, at ministerrådet ikke har fremlagt de forslag, som Nordisk Råd pålagde ministerrådet i *rek. nr 2/1989/e*. Det er forslag angående opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger på energiområdet, forskningsprogrammet og udnyttelse af naturgassen.

Det fremgår af beretningen, at arbejdet med disse problemstillinger indgår i det energipolitiske samarbejde, men det er svært at bedømme

karakteren og omfanget af arbejdet ud fra beretningens kortfattede beskrivelser.

Udvalget har søgt at få en politisk dialog i gang med ministerrådet om energisamarbejdet og ser forslagene i *rek. nr 3/1989/e* som et led i dialogen. Det er således ikke tilfredsstillende for udvalget, at ministerrådet henviser til, at en arbejdsgruppe har udarbejdet forslag vedrørende opfølgningen af Brundtlandkommissionens anbefalinger på energiområdet, at ministerrådet har tilsluttet sig forslagene, og at de vil blive fulgt op i det løbende ministerrådsarbejde.

Ministerrådet henviser yderligere til rapporter på områderne transport af radioaktivt materiale (oversendes før sessionen), sårbarhedsspørgsmålet (oversendes senere), udnyttelse af naturgassen (vil blive fremsendt i januar 1990) og om energiforskningsprogrammet.

Udvalget finder, at ministerrådet bør formulere sine forslag i en form, som gør en politisk drøftelse i de nordiske samarbejdsorganer mulig.

Ministerrådet har i årets løb taget stilling til finansieringen af det fremtidige sikkerhedsprogram på atomenergiområdet. Ministerrådet har således besluttet, at programmet ikke skal finansieres over det nordiske budget, og det er oplyst, at det i stedet vil blive finansieret nationalt. Det betyder bl. a., at sikkerhedsprogrammet ikke vil blive forelagt for Nordisk Råd, således som Økonomisk Udvalg tidligere har krævet.

Udvalget har ikke indvendinger mod dette, særligt ikke i lyset af at størstedelen af de ledige midler efter det oplyste alternativt vil blive anvendt til arbejdet med problemerne på energi-miljøområdet. Udvalget finder det dog bemærkelsesværdigt, at der ikke, hverken i budgettet for 1990 eller i C 2 for de kommende år, er fremlagt nogen planer for, hvad dette arbejde nærmere skal indebære. Fra ministerrådssekretariatet har udvalget modtaget en kort oversigt over projekter og beløb, men denne information synes altså ikke at være politisk forankret i ministerrådet, ligesom disse planer ikke omtaler spørgsmål af mere politisk karakter f. eks. omkring energipriser og andre former for styring af energiforbruget.

Udvalget forventer i øvrigt, at NKA, som administrerer sikkerhedsprogrammet, fungerer videre inden for rammerne af de vedtægter, som i 1987 fastsattes af energiministrene.

Handelspolitik

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at udenrigshandelsministrene nu har taget et "aktivt greb" om arbejdet med afviklingen af tekniske handelshindringer, og at det nu ser ud til, at arbejdet tages alvorligt i de fleste sektorer. Det er dog stadig udvalgets opfattelse, at udenrigshandelsministrene ville have et mere "aktivt greb" om sagen, hvis de formelt udgjorde et ministerråd og ikke skulle henvende sig til andre nordiske samarbejdsorganer gennem samarbejdsministrene.

Ministerrådet konstaterer dog samtidig i beretningen, at man stadig mangler de nødvendige politiske instrumenter for at kunne gennemføre handelshindringsarbejdet efter de forudsætninger, som lå til grund for vedtagelsen af programmet, og at forudsætningerne således muligvis har været for optimistiske.

Denne tese underbygges af udtalelser fra nogle sektorer i beretningen. F.eks. fremgår det, at kontrolinstitutionernes samarbejde på det jord- og skovbrugspolitiske område ikke fuldt ud har accepteret den grundlæggende harmoniseringsbetragtning (ligeværdige regler) i arbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer.

Udvalget imødeser ministerrådets videre arbejde med denne sag og understreger, at man fra Nordisk Råds side i behandlingen af arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" lagde særlig vægt på, at handels-hindringerne fjernes, og at der indføres fælles regler på det veterinære og fytosanitære område.

Udvalget har i øvrigt bemærket, at der er udsendt en ny og revideret liste over ligeværdige regler i de nordiske lande. Listen forekommer mere informativ end den gamle og er udvidet med mange nye ligeværdige regler.

Regionalpolitik

På det regionalpolitiske område er der i årets løb gennemført evalueringer af de fleste samarbejdsområder. Resultaterne herfra har dannet udgangspunkt for formuleringen af ministerrådsforslag *B 100/e* om nyt regionalpolitisk program. Forslaget drøftes på den 38. session, og udvalget henviser til betænkningen herom.

Bistand

Udvalget konstaterer, at udvalgets tidligere opfordring til bistandsministrene om at danne et formelt ministerråd stadig ikke er fulgt. Udvalget konstaterer videre, at ministerrådet har udsat beslutningen om nedlæggelse af den rådgivende komite for bistandsspørgsmål (RKB). Nedlæggelsen blev forslået af Söderkomiteen og støttes af Økonomisk Udvalg.

Udvalget efterlyser en fælles nordisk holdning til spørgsmålet om hjælp til Polen og eventuelt andre østlande, herunder spørgsmålet om anvendelse af bistandsmidler til dette formål.

Jord- og skovbrug

Ministerrådet har i årets løb gennemført en grundig evaluering af store dele af det jord- og skovbrugspolitiske samarbejde. Resultaterne af evalueringen er anvendt i forbindelse med udarbejdelsen af et tillæg til det eksisterende samarbejdsprogram for sektoren. Ministerrådsforslaget her-

om (B 101/e) drøftes på den 38. session, og udvalget henviser til betænkningen herover.

Samarbejdet er omfattende og tilsyneladende effektivt, men en række af de mere overordnede politiske samarbejdsproblemer synes ikke at have bevæget sig meget i det forløbne år. Der er f. eks. spørgsmålet om at gøre handelen med jordbrugsprodukter følsom over for markedssignaler, øge handelen mellem landene med jordbrugsprodukter og at skabe mere ensartede kontrolsystemer og regler på dyre- og plantesundhedsområdet i landene. Der er dog i forskellige sammenhænge truffet beslutninger om intensivering af samarbejdet, og udvalget afventer resultaterne af dette.

I beretningen gives en gennemgang af harmoniseringsmulighederne på en række kontrolområder inden for jord- og skovbrugssektoren. Gennemgangen viser ikke præcis, hvor landenes vurderinger af sikkerhed og risiko adskiller sig og afslører dermed ikke de grundlæggende argumenter for forskelle i reglerne. Den viser imidlertid, at viljen og mulighederne er til stede for en række tekniske forbedringer. Det forhold, at visse kontrolmyndigheder ikke fuldt ud accepterer den grundlæggende harmoniseringsbetragtning (ligeværdige regler), må snarest afklares politisk. Der er således efter udvalgets bedømmelse behov for, at de kontrollerende myndigheder på området styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer, at programmet udvikles således som antydnet af ministerrådet, samt at dette arbejde afstemmes med arbejdet i relation til regler i EF.

Fiskeri

Udvalget havde gerne set, at den omtalte handlingsplan til opfølgning af samarbejdsprogrammet var blevet forelagt udvalget, dette ikke mindst på baggrund af samarbejdsprogrammets generelle karakter og af at C 2 dokumentet er udformet så intetsigende, som tilfældet er.

Bygge- og boligsektoren

Udvalget finder, at arbejdet på denne sektor stort set er gennemført efter forudsætningerne. Harmonisering af byggebestemmelser, standardisering og indendørsklima har stået i centrum. Endvidere konstaterer udvalget med tilfredshed, at også det boligpolitiske samarbejde udvikles, og understreger i denne sammenhæng, at samarbejdet efter udvalgets opfattelse ikke blot bør være byggeteknisk, men at det også bør omfatte boligpolitiske spørgsmål f. eks. omkring finansierings- og skatteforhold, boliger til særlige befolkningsgrupper samt boligmarkedets udvikling og påvirkningen heraf.

Sektoren vil i 1990 blive underkastet en vurdering i regie af Budget- og Kontroludvalget, og udvalget afventer resultaterne af denne.

Sammenfatning

Økonomisk Udvalg vil sammenfattende særligt fremhæve følgende synspunkter vedrørende ministerrådets beretning (C 1) for aktiviteterne i 1989:

1. Udvalget finder det ønskeligt, at skattereformerne drøftes og så vidt muligt koordineres mellem landene, også på politisk plan i ministerrådet.
2. Ministerrådet burde i højere grad tage udfordringen omkring koordineringen af den økonomiske politik i landene op.
3. Udvalget finder, at ministerrådet for længst burde have gennemført de analyser og overvejelser, som gør det muligt at udforme et prioriteringsdokument (C 2) til brug for den politiske drøftelse i Nordisk Råd af de kommende års nordiske samarbejde.
4. Udvalget forudsætter, at ministerrådet involverer Nordisk Råd i den videre diskussion af formerne for det fremtidige økonomiske samarbejde.
5. Dialogen med industrien om forbedringer af "miljøindustriens" konkurrenceevne bør fortsættes og lede til konkrete resultater. Eksisterende nordiske institutioner på området bør udnyttes til at fremme dette arbejde.
6. Ministerrådet (energiministrene) bør formulere deres forslag i en form, som gør en politisk drøftelse i de nordiske samarbejdsorganer mulig.
7. De kontrollerende myndigheder, f. eks. på jordbrugsområdet, bør styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer. Programmet bør udvikles, de nødvendige politiske redskaber skabes, og arbejdet afstemmes med tilsvarende arbejde i EF.

Stockholm, den 30. januar 1990

Anders Talleraas (H)

Formand

Redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Kompletterande redogörelse jämte utskottens betänkanden, se s. 1643)

Nordisk Ministerråd afgiver hermed i overensstemmelse med artikel 64 i samarbejdsoverenskomsten af 23. marts 1962 (Helsingforsaftalen) sin redegørelse om planerne for det fortsatte nordiske samarbejde.

Reykjavík, i december 1989

På Nordisk Ministerråds vegne

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Kapitel

1. Indledning	1624
2. Norden som hjemmemarked	1626
3. Nordisk transportmarked	1630
4. Nordisk kultur-, forsknings- og uddannelsesfællesskab	1631
5. Medborgernes Norden, herunder arbejdsmarkedsspørgsmål, social- og sundhedsområdet	1633
6. Miljøpolitik	1636
7. Arbejdsmiljøpolitik	1638
8. Forbruger- og levnedsmiddelpolitik	1639
9. Øvrige samarbejdsområder	1640

1. Indledning

De overordnede mål

19. juni 1989 godkendte Nordisk Ministerråd "Arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92" og oversendte det til Nordisk Råd. Dermed har ministerrådet angivet målene for en væsentlig del af de nordiske regeringers samarbejde i de nærmeste år.

Denne arbejdsplan har til formål at løse to hovedopgaver:

for det første at styrke Norden indadtil, således at nordiske virksomheder og borgere får det bedst mulige udgangspunkt for at deltage i og drage nytte af den vesteuropæiske integrationsproces. Denne indsats vil blive koncentreret om følgende områder:

– Norden som hjemmemarked – nordisk transportmarked – nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab – nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkeds-, social- og sundhedspolitik.

for det andet at styrke de nordiske landes rolle og indflydelse udadtil i Europa, især i forholdet til EF, på områder, hvor de nordiske lande er stærke. I denne forbindelse er det en vigtig overordnet målsætning at hævde et højt beskyttelsesniveau for borgernes sikkerhed og sundhed, især vedrørende

– miljøpolitikken – arbejdsmiljøområdet – forbrugerpolitikken.

Ifølge Nordisk Ministerråds planer skal udgangspunktet for samarbejdet i de kommende år i øvrigt være at

– styrke og udvikle de nordiske landes kulturelle fællesskab

– udvikle et Medborgernes Norden, hvor nordboers rettigheder principielt skal være de samme, uanset hvor de opholder sig i Norden, og som skal lette den enkelte borgers vilkår under rejse, ophold, studier og arbejde i hele Norden,

– fortsætte arbejdet hen imod de mål, der er opstillet i miljøsamarbejdsprogrammet af januar 1989, og som bygger på principperne om tværfaglighed, langsigethed, integrering af miljøhensyn i alle relevante samfundsfunktioner og et internationalt syn på miljøbeskyttelsen i overensstemmelse med rapporten fra Verdenskommissionen for miljø og udvikling,

– udvikle det tekniske forsknings- og udviklingssamarbejde med henblik på at styrke Nordens industrielle konkurrenceevne,

– styrke det nærings- og regionalpolitiske samarbejde.

Det nordiske budget

Den 14. november 1989 vedtog Nordisk Ministerråd (samarbejdsmi-nistrene budgettet for 1990 med en samlet ramme på 677.952.000 DKK. Dette budget repræsenterer en realvækst på 3% i de ordinære budgetmidler (eksklusive den økonomiske handlingsplan) i forhold til budgettet for 1989.

For de følgende budgetår blev der ikke givet tilsagn om en automatisk

realvækst. De enkelte sektorer inden for ministerrådsorganisationen skal foretage en kritisk gennemgang af den eksisterende virksomhed således, at det bliver muligt at omprioritere inden for de enkelte sektorer og mellem sektorerne og at tilvejebringe midler til højt prioriterede igangværende og nye aktiviteter. Der vil således ikke kunne foreslås nye udgiftskrævende foranstaltninger med mindre deres finansiering på forhånd er sikret. For så vidt angår aktiviteter, der i øjeblikket finansieres helt eller delvist af den økonomiske handlingsplans midler, og som videreføres efter handlingsplanens ophør, vil ministerrådet sikre, at de nødvendige midler stilles til rådighed inden for det ordinære budget.

Nordisk samarbejde udenfor ministerrådsorganisationen

Det uofficielle nordiske samarbejde foregår på alle områder af samfundslivet og har et omfang og en bredde, som er enestående i Verden. Hele dette fintmaskede samarbejdsnet danner et solidt demokratisk grundlag for det officielle nordiske samarbejde. Ministerrådet har derfor også regelmæssig kontakt med en række store nordiske organisationer, som arbejdsmarkedets parter og Foreningerne Norden, ligesom ministerrådet yder økonomisk støtte til folkelige og kulturelle nordiske organisationer. Ministerrådet har således givet tilsagn om at ville yde et væsentligt økonomisk tilskud til gennemførelsen af "Nordisk Miljø- og Biologiår 1990-91", som arrangeres af Foreningerne Norden m. fl. organisationer.

De økonomiske konjunkturer

I november 1989 fremlagde de nordiske finansministre for sjette gang deres fælles konjunkturrapport. Rapporten giver en samlet oversigt over de økonomiske udsigter og den økonomiske politik i de nordiske lande.

Tilvæksten i de nordiske lande har som helhed betragtet i den senere tid ligget på ca. 2 1/4% på årsbasis. Den tilvækstprocent har også været gældende i 1989. Dermed har aktivitetsudviklingen i Norden været svagere end i det øvrige Vesteuropa. Det samlede konjunkturbillede af Norden rummer imidlertid betydelige forskelle mellem landene.

Der har været en kraftig konjunkturedgang i Danmark og Norge i 1987 og 1988 - i Norge også et stykke ind i 1989. Den indenlandske efterspørgsel er faldet, medens der har været en relativt stærk vækst i eksporten. Underskuddene på betalingsbalancen er blevet mindre. I begge lande er arbejdsløsheden vokset. Udviklingen synes imidlertid nu at være vendt, og en periode med fornyet, om end moderat tilvækst synes nu at være i gang.

I Island skete der et konjunkturomslag i 1988 efter en stærk tilvækst året før. I 1990 ventes for tredje år i træk et fald i bruttonationalproduktet.

Finland og Sverige har derimod haft en forholdsvis stærk tilvækst i 1987 og 1988. Det er først og fremmest den indenlandske efterspørgsel, som er vokset, medens udviklingen i eksporten har været afdæmpet. Dette har ført til en forværring af betalingsbalancen. Der har været en betydelig

mangel på arbejdskraft med deraf følgende tendenser til lønglidning. I løbet af 1989 er aktivitetsudvidelsen blevet reduceret noget, og i 1990 forventes en yderligere reduceret tilvækst.

Tilvæksten i Norden – regnet som et vejet gennemsnit – er beregnet til 2,5% for hele året 1989. I 1990 forventes et vist fald til knapt 2%.

Inflationsprocenten var både i 1987 og i 1988 5,5% i gennemsnit i Norden og er i 1989 steget noget. I 1990 ventes en prisstigning på 5,6% i gennemsnit. Inflationen vil ligge noget over den, som forventes i det øvrige Vesteuropa.

Arbejdsløsheden i Norden som helhed ventes at falde lidt fra 1989 til 1990, nemlig fra 4,3% til 4,2%. I Danmark er arbejdsløsheden fortsat høj og noget stigende. I Norge lå arbejdsløsheden på næsten 5% i 1. halvår 1989. I Finland er arbejdsløsheden lav sammenlignet med tidligere år – den er nede på 3,4% i 1989 og forventes at blive liggende på dette niveau også i 1990. I Sverige ventes, at arbejdsløsheden fortsat vil være meget lav – 1,4% i 1990.

2. Norden som hjemmemarked

Skabelsen af et nordisk hjemmemarked er ikke blot af betydning for den internordiske samhandel. Det er også væsentligt for de nordiske landes stilling inden for et større europæisk marked. Foranstaltninger, som fremmer dannelsen af et nordisk hjemmemarked og dets samordning med det større europæiske marked, indgår da også med betydelig vægt i ”Arbejdsprogram Norden i Europa 1989 – 92”.

Samarbejdsprogrammet af 1987 for afvikling af handelshindringer i Norden vil blive fortsat til 1993 med henblik på afskaffelse af alle tekniske handelshindringer, samt forenkling af toldprocedurerne og grænsekontrollen med varer. Programmet indeholder bl. a. et pålæg om at foretage en evaluering af samarbejdsprogrammet og at forsøge at finde en mere effektiv anvendelse af princippet om gensidig anerkendelse. Man vil endvidere behandle den nationale fremgangsmåde ved afvikling af handelshindringer. Arbejdet med at afskaffe konkrete, eksisterende handelshindringer fortsætter.

En vigtig forudsætning for en sådan liberalisering er, at en harmonisering af systemerne for prøvning og kontrol, kvalitetssikring og testmetoder samt en standardisering af normerne for industriprodukter og byggematerialer gennemføres inden 1993.

Ministerrådet lægger derfor stor vægt på, at det nordiske samarbejde styrkes såvel i de europæiske standardiseringsorganisationer CEN og CE-NELEC, som i andre europæiske standardiseringsorganer. Målet er, at normerne fastlægges på et højt kvalitetsniveau, samtidigt med at kravene til et godt arbejdsmiljø og forbrugernes sikkerhed tilgodeses.

Nordiske myndigheder bestræber sig på at værne sundhed, sikkerhed og

miljø. Udformningen af europæiske normer og standarder for industriprodukter og byggematerialer bør derfor ske under hensyn til den viden og de erfaringer, man har i Norden. Det arbejde, som er udført i Norden for at harmonisere sikkerhedsnormer og udvikle test- og kontrolmetoder, har skabt et højt kompetenceniveau til gavn for borgernes krav på kvalitet og sikkerhed. Erhvervslivet i de nordiske lande har derfor en vigtig konkurrencemæssig position at hævde i det igangværende vesteuropæiske integrationsarbejde. Kendskab og erfaringer fra det nordiske harmoniseringsarbejde er efterspurgt internationalt, og dette forhold bør udnyttes i den nuværende situation.

Styrkelse af erhvervslivets konkurrenceevne

Det nordiske erhvervslivs konkurrenceevne skal yderligere styrkes gennem udviklingen af nye samarbejdsformer, som kan gøre Norden til et hjemmemarked for teknologiske udviklingskontrakter på egnede samfundsområder. Der forberedes en dialog med erhvervslivet med det formål at styrke miljøindustriens konkurrenceevne i forhold til de store investeringsbehov, som bl. a. findes i Østeuropa. De mindre og mellemstore virksomheders behov for at være forberedt på den stærke vesteuropæiske konkurrence skal imødekommes ved en forøget spredning af information og ny teknologi, ligesom hele Norden skal anvendes som ressourcegrundlag for kvalificeret uddannelse af virksomhedernes nøglepersoner inden for ledelse og teknik. De fleste af disse aktiviteter – ligesom de nye indsatser inden for teknisk forskning – foregår som en opfølgning af beslutningen om at udvikle Nordisk Industrifond til et nordisk industrielt center.

Byggesamarbejdet

Det nordiske samarbejde på bygge- og boligområdet er omfattende og dets forsknings- og udviklingsvirksomhed øges. To områder fremtræder som særligt vigtige i den kommende tid. Det gælder for det første et nordisk samarbejde om en mere alsidig indførelse og anvendelse af data-teknologien i byggesektoren. Dernæst vil indendørsklimaet blive et prioriteret samarbejdsområde, hvor kravene om sundt og miljøvenligt byggeri er fundamentale, og hvor problemernes tværsektorielle karakter vil kræve en mangesidet forsknings- og udviklingsvirksomhed. Man vil iøvrigt fortsætte det boligpolitiske samarbejde og beskæftige sig med boligfinansieringen i de nordiske lande, bl. a. gennem analyser af forholdet mellem kapitalmarked og boligfinansiering, de regionale aspekter af boligpolitikken og generelle og selektive metoder til sikring af boligforsyningen.

Fiskerisamarbejdet

Nordisk Ministerråd vedtog den 5. april 1989 Nordisk samarbejdsprogram for fiskeriområdet, som iværksættes i 1990. For at styrke fiskerisek-

torens bidrag til "Arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" og for at videreføre arbejdet med afvikling af handelshindringer er der nedsat en særlig arbejdsgruppe, som vil koordinere det nordiske samarbejde på disse områder, som vil få voksende betydning ved gennemførelsen af samarbejdsprogrammet.

Der er endvidere nedsat en nordisk arbejdsgruppe for fiskeriforskning, som skal sikre det faglige forskningsniveau og koordinere nordisk finansierede projekter med de nationale forskningsprogrammer.

I 1990 igangsættes et treårigt samarbejdsprogram for flerbstands forskning og et treårigt samarbejdsprogram om bioteknologi i akvakultur.

I 1990 gennemføres endvidere en havforskningsekspedition SKAGEX '90 med deltagelse fra Danmark, Finland, Norge og Sverige samt alle de øvrige Østersølande. Ekspeditionen, som 15–20 fartøjer vil deltage i, muliggøres bl. a. ved bidrag til planlægning, udstyr o. a. fra Nordisk Ministerråd.

Med støtte fra nordiske projektmidler vil man yderligere finansiere samarbejdsområderne marin økologi, akvakultur, teknologi og markeds spørgsmål.

Jord- og skovbrugssamarbejdet

Nordisk Ministerråd (landbrugsministrene) vil ved Nordisk Råds 38. session i Reykjavik forelægge et ministerrådsforslag om et tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet fra 1985 og en midtvejs-evaluering af handlingsprogrammet.

Tillægget til handlingsprogrammet går ud fra, at der må lægges større vægt på tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Dette gælder især samarbejde inden for miljøområdet.

I forslaget til revideret handlingsplan er der nævnt 11 konkrete samarbejdsområder for miljøsektoren og jord- og skovbrugssektoren. Dette samarbejdes omfang, prioriteringer og videre planlægning vil blive fastlagt i fællesskab af de to sektorer.

Der vil også blive lagt vægt på en udbygning af det administrative samarbejde om fjernelse af tekniske handelshindringer på alle sektorens kontrolområder. I dette arbejde vil der blive taget hensyn til EFTA-harmoniseringen, de kommende bestemmelser for EF's indre marked samt andet internationalt samarbejde.

Et andet vigtigt område er samarbejdet om jord- og skovbrugets genetiske ressourcer. Der skal skabes en fælles nordisk holdning til internationale, genbevarende foranstaltninger for planter og husdyr, og der skal gives det nordiske genbanksamarbejde et fast grundlag.

Ministerrådet lægger vægt på et nordisk samarbejde på jord- og skovbrugsforskningens område. Organiseringen af dette samarbejde – herunder forskeruddannelsen – vil derfor blive styrket.

De samarbejdsaktiviteter, som er kommet til i tillægget til handlingsprogrammet, vil blive højere prioriteret end de aktiviteter, der indgår i den

oprindelige handlingsplan, og som endnu ikke er sat i gang. Dette vil komme til udtryk i sektorernes budgetprioriteringer.

Bioteknologiske problemer

Den hastige bioteknologiske udvikling rejser nye juridiske, miljømæssige og etiske problemer. Ministerrådet vil derfor arbejde for, at der formuleres fællesnordiske holdninger til spørgsmål vedrørende patentering og anden retsbeskyttelse af bioteknologiske opfindelser. I de etiske problemer, som udspringer af bioteknologiens muligheder, vil ministerrådet støtte sig til den rådgivning, som kan hentes i det nyligt etablerede udvalg for bioteknologisk etik.

Den økonomiske handlingsplan 1989–92 "Et stærkere Norden"

Handlingsplanen indeholder en række initiativer, som ikke er omtalt i arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992", og hvoraf ministerrådet ønsker at fremhæve nedenstående:

Der vil blive iværksat et arbejde om omkostninger og efterspørgsel vedrørende den offentlige sektor, ligesom ministerrådet vil støtte forskning i skattesystemernes funktion og tilpasning. På landbrugspolitikens område vil man arbejde i retning af større hensyntagen til markedssignaler. På miljøområdet vil blive undersøgt forudsætninger for udvidet anvendelse af økonomiske styringsinstrumenter.

Kapitalliberalisering m. m.

Skal etableringen af et nordisk hjemmemarked for varer gennemføres fuldt ud, må det i overensstemmelse med den økonomiske handlingsplan kombineres med skabelsen af et nordisk marked for tjenesteydelser. Den igangværende liberalisering af kapitalbevægelser over grænserne vil være gennemført 1. juli 1990 og markedet for finansielle tjenesteydelser – bank- og forsikringsvirksomhed – vil blive liberaliseret. Ministerrådet vil i den forbindelse arbejde for at skabe forudsætninger for en sammenkobling af de nordiske fondsbørsers virksomhed.

Regionalpolitik

Der vil ved Nordisk Råds 38. session blive forelagt et ministerrådsforslag om et nyt regionalpolitisk samarbejdsprogram for tiden frem til 1995.

I forslaget beskrives indledningsvis en række faktorer i samfundsudviklingen, som vil ændre forudsætningerne og vilkårene for regionalpolitikken i -90'erne. Det vil blive vanskeligere at nå de regionalpolitiske mål, dels fordi den voksende internationalisering yderligere fremmer erhvervslivets specialisering og koncentration, dels fordi det bliver stadigvæk vanskeligere at forøge den offentlige aktivitet og de offentlige tilskud, som har begunstiget de økonomiske svage dele af de enkelte lande.

Det er derfor nødvendigt, at det regionalpolitiske samarbejde bygges på nye initiativer og delvist orienteres mod nye områder. Det vil således være

et vigtigt strategisk mål at udbygge samarbejdet mellem de forskellige samfundssektorer, som er af særlig betydning for en regional udvikling. I den forbindelse vil man søge belyst, hvordan miljøforholdene og krav om miljøforbedrende foranstaltninger påvirker forskellige regioners udviklingsforudsætninger.

Kundskabsudvikling og informations- og erfaringsudveksling vil få højere prioritet. Herunder vil man søge at belyse de regionale konsekvenser af den igangværende internationalisering, bl.a. den europæiske integrationsproces.

Det igangværende grænseregionale samarbejde er et konkret og praktisk samarbejde mellem kommunale og regionale myndigheder henover grænserne. Denne virksomhed er udvidet til at omfatte stadigt flere samfundssektorer og har derfor stor betydning for skabelsen af et nordisk hjemmemarked. Der vil blive udarbejdet et handlingsprogram for den projektbase-rede konkrete virksomhed.

3. Nordisk transportmarked

Udviklingen af det nordiske hjemmemarked med fri konkurrence forudsætter en liberalisering af transportmarkedet, således at transportomkostningerne kan reduceres. Det er endvidere væsentligt for den nordiske eksportindustri, som ligger i et udkantsområde, at den kan få sine produkter transporteret til det øvrige Europa så hurtigt og billigt som muligt.

Ministerrådet er derfor nået til enighed om, at der gradvist indtil udgangen af 1992 skal være skabt et frit marked for lastbiltransporter. Der er også opnået enighed om at liberalisere bustrafikken mellem Finland, Norge og Sverige i 1990.

Endvidere vil man i løbet af den samme periode arbejde for en forenkling af vejskatterne og deres opkrævning.

I det nordiske transportsamarbejde vil ministerrådet arbejde for en større integration af miljøhensyn i udviklingen af transportmarkedet, bl. a. ved en prioritering af miljøvenlige transportsystemer.

I ministerrådsforslaget om et nyt nordisk regionalpolitisk samarbejdsprogram understreges det, at en udbygget infrastruktur er en forudsætning for det regionale erhvervslivs udvikling, og at gode kommunikationsmuligheder er særligt vigtige for erhvervslivets udvikling i områder med store afstande. Udover hurtige transportveje til Europa er der et stort behov for bedre kommunikationer og udbygning af de tværgående trafikforbindelser inden for Norden. Liberaliseringen af bustrafikken vil til en vis grad imødekomme dette behov.

Et fælles nordisk transportmarked har også konsekvenser for trafiksikkerheden. Ministerrådet vil derfor arbejde for en harmonisering af hastighedsbegrænsningerne og vejafmærkningssystemerne i Norden, bl. a. med henblik på at påvirke det harmoniseringsarbejde, som foregår på europæisk plan i ECE.

Udviklingen af et fælles nordisk transportmarked vil endvidere styrke gennemførelsen af ministerrådets nye samarbejdsprogram på turistområdet.

4. Nordisk kultur-, forsknings- og uddannelsesfællesskab

Handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbejde, som Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) vedtog den 10. marts 1988, sætter det nordiske kulturfællesskab ind i en større international sammenhæng og fremhæver, at dette fællesskab er en af forudsætningerne for, at de nordiske lande kan samarbejde inden for internationale fora og blive hørt og respekteret.

Sprogforståelse

Dette kulturfællesskab bygger bl. a. på den fælles sprogforståelse. Ministerrådet anser det for en vigtig opgave at bevare og udbygge denne sprogforståelse. Et ministerrådsforslag om en handlingsplan for sprogligt samarbejde i Norden vil derfor blive forelagt ved Nordisk Råds 38. session.

Film og TV

Film og tv spiller en stadig større rolle i kulturlivet, og en voksende strøm af udenlandske film og TV-programmer tilbydes det nordiske publikum. For at styrke Norden såvel udadtil som indadtil på dette område, har ministerrådet besluttet sammen med de nordiske TV-selskaber og filminstitutter at oprette en nordisk film- og TV-fond. Fonden skal fra 1. januar 1990 i en 5-årig forsøgsperiode yde støtte med op til 45 mio. DKK årligt til nordiske landes produktion af film og TV-programmer og fremme distributionen af nordiske film.

På TV-området samarbejdes der iøvrigt om de ophavsretlige problemer, som er forbundet med satellittransmissioner.

Nordisk uddannelsesfællesskab

Et af kulturhandlingsplanens mål er skabelsen af et nordisk uddannelsesfællesskab, hvor nordboer skal have adgang til at søge deres teoretiske og praktiske uddannelse på gymnasialt og postgymnasialt niveau uanset, hvor de er hjemmehørende. For så vidt angår de almene og erhvervsfaglige gymnasiale uddannelser, forventes de formelle hindringer for et nordisk uddannelsesfællesskab at være fjernet i løbet af skoleåret 1989–90. En kortlægning af de juridiske og økonomiske hindringer for et nordisk uddannelsesfællesskab på de videregående (postgymnasiale) uddannelsesområder forventes færdig i 1989. Ministerrådet vil derefter tage initiativ til fjernelse af hindringerne.

Skal et nordisk uddannelsesfællesskab have virkelig betydning for de uddannelsessøgende, må de også have sikkerhed for, at den erhvervskom-

petencegivende uddannelse, som de har gennemgået i et andet nordisk land, også giver dem ret til at udøve deres erhverv i hjemlandet. Med henblik herpå og for yderligere at fremme nordboers frie bevægelighed inden for Norden, har ministerrådssekretariatet udarbejdet et forslag til en generel overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer, der har gennemgået en videregående (postgymnasial) erhvervskompetencegivende eksamen af mindst 3 års varighed. Forslaget har til hensigt at skabe den samme retstilstand på området i Norden som den, der vil være gældende inden for EF fra 1990.

For så vidt angår den gensidige godkendelse af gymnasiale, erhvervsfaglige uddannelser, så arbejdes der med spørgsmålet i Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT).

For uddannelsessøgende, der måtte ønske at tage op til et år af deres gymnasiale eller postgymnasiale uddannelse i et andet nordisk land, er NORDPLUS-stipendieprogrammet blevet sat i værk i 1989 og forventes at være fuldt udbygget i 1991.

Det tilsvarende stipendiesystem for studerende ved de tekniske højskoler i Norden (NORDTEK) vil blive fortsat, bl. a. med støtte fra Nordisk Industrifond.

I overensstemmelse med kulturhandlingsplanen og Brundtland-kommissionens rapport vil Ministerrådet i de kommende år iværksætte et udviklingsprojekt, som kan styrke miljøundervisningen i grundskolen og i lærernes efter- og videreuddannelse.

Forskningssamarbejdet

På forskningsområdet vil ministerrådet fremlægge forslag til retningslinjer for Nordisk Forskningspolitisk Råds arbejde i de kommende tre år ved Nordisk Råds session i 1990. Ministerrådet vil endvidere i de kommende år samle sig om en udbygning af samarbejdet om forskeruddannelserne, og der forberedes en nordisk overenskomst om dette samarbejde, hvorefter nordiske forskerstuderende bl. a. skal sikres adgang til de nordiske landes nationale forskeruddannelseskurser.

Nordisk Industrifond vil endvidere støtte et særligt stipendieprogram og en doktorandudvekslingsordning for kvalificerede forskere på nogle særligt egnede områder inden for ny teknik.

Det igangværende datatnetværk og kommunikationssystem mellem de forskningsorienterede datacentraler i de nordiske lande – NORDUNET – vil blive yderligere udbygget i de kommende år, idet man vil søge at udbygge samarbejdet med de tilsvarende EF-aktiviteter.

For forskning og højere uddannelse er internationale kontakter en væsentlig og naturlig grundbetingelse. De nordiske universiteter og forskermiljøer har en lang samarbejds tradition med det øvrige Europa. Fremover bliver spørgsmålet om Nordens deltagelse i det vesteuropæiske universitet- og forskningssamarbejde endnu vigtigere. Indtil nu har en formel samord-

ning af de nordiske – eller EFTA-landenes – optræden over for EF i forskningsspørgsmål ikke været aktuel.

For så vidt angår deltagelse i EF's programmer for de højere uddannelser har forhandlingerne fundet sted inden for rammerne af EFTA/EF-samarbejdet. EF's ministerråd besluttede på et møde den 22. maj 1989 at bemyndige Kommissionen til at indlede forhandlinger om EFTA-landenes deltagelse i COMETT II. En tilsvarende åbning af ERASMUS-programmet, hvilket Danmark fortsat arbejder for, vil blive drøftet inden for EF.

Det nordiske teknisk-industrielle samarbejde vil i det kommende år få forøgede ressourcer for at styrke de nordiske virksomheders og forskningsinstitutioners samarbejde med de vesteuropæiske forskningsprogrammer Eureka og Cost og de af EF's industri- og forskningsprogrammer, som står åbne for EFTA-landene.

Andre aktiviteter

Udover de i arbejdsprogrammet omhandlede projekter vil ministerrådet som et led i den nordiske kulturinformation i udlandet i 1991 arrangere en udstilling "Nordisk Kultur år 800 – 1200" i Paris.

Ministerrådet vil i øvrigt fortsat støtte udviklingen af den nordiske produktion af programvarer til skolebrug bl. a. i samarbejde med Nordisk Industrifond, ligesom man fortsat vil støtte det nordiske folkelige og kulturelle samarbejde.

5. Medborgernes Norden, herunder arbejdsmarkedsspørgsmål, social- og sundhedsområdet

Det er et mål for ministerrådet at skabe et Medborgernes Norden, hvor nordboer ikke alene frit kan færdes og arbejde, men i princippet nyder de samme rettigheder og har de samme pligter som landets egne medborgere, når de bor i et andet nordisk land.

Pasunionen, flygtninge og indvandrere

En grundpille for et sådant Medborgernes Norden er den nordiske pasunion. Ministerrådet og de nordiske landes regeringer er derfor opmærksomme på den situation, der vil opstå, når paskontrollen ved EF's indre grænser fjernes eller lempes væsentligt. Der arbejdes på at sikre, at den frie bevægelighed inden for Norden kan bevares, selv om grænsepassagen over EF's indre grænser liberaliseres. Arbejdet med disse spørgsmål – herunder også asyl- og visumproblematikken – sker i regie af den nordiske samrådsgruppe for flygtningespørgsmål. Spørgsmål angående den nordiske paskontroloverenskomst behandles også i Nordisk Udlænding udvalg.

Den nordiske samrådsgruppe for flygtningespørgsmål vil også fremover være det væsentlige organ for nordisk samråd og samarbejde om de globale

flygtningpolitiske spørgsmål. Samrådsgruppen fortsætter sit samarbejde vedrørende landenes flygtningekvoter. På tilsvarende måde behandles mange andre flygtningepolitiske spørgsmål, f. eks. angående repatriering og regional integration.

Et vigtigt formål med samrådsgruppens arbejde er fortsat at skabe mulighed for erfaringsudveksling og dermed en udvidelse af grundlaget for nationale policybeslutninger vedrørende forskellige aspekter af flygtningepolitikken og flygtningemodtagelsen.

Den nordiske kontaktgruppe for migrationsspørgsmål vil frem til 1993 arbejde med migrationsforskning, seminarer om indvandrerkvinders forhold samt erfaringsudveksling mellem de nationale myndigheder, som har ansvaret for integration af flygtninge og støtte til torturofre.

Arbejdsmarkedet

En anden grundpille er det fællesnordiske arbejdsmarked. Ministerrådet lægger derfor vægt på at skabe de bedst mulige betingelser for, at nordboer kan udnytte de muligheder, som det nordiske arbejdsmarked rummer.

Ministerrådet finder det i denne forbindelse væsentligt at gøre ungdommen opmærksom på de muligheder, som det nordiske arbejdsmarked og den frie bevægelighed inden for Norden i det hele taget rummer. Ministerrådet vil derfor i tiden indtil 1993 yde tilskud til Nordjob og Nordpraktikordningerne.

Samarbejdet bygger på samarbejdsprogrammet fra 1985, den nye økonomiske handlingsplan og den nye ligestillingsplan samt de strukturelle forandringer på arbejdsmarkedet, herunder udviklingen i relationerne mellem Norden og EF.

Der forventes betydelige udfordringer som følge af ændringer på arbejdsmarkedet i 90-erne. Dette følger af den demografiske udvikling, den teknologiske udvikling i produktionen og ændringer i arbejdslivets organisering, som vil stille større krav til arbejdskraftens omstilling og uddannelse.

Det nordiske samarbejde kan spille en vigtig rolle for at medvirke til, at udfordringerne på 1990-ernes arbejdsmarked kan mødes på en fremtidsrettet måde.

Samarbejdet omfatter opfølgningen af overenskomster og aftaler, hvor overenskomsten om det fælles nordiske arbejdsmarked har en central placering.

I opfølgningen vil man lægge en særlig vægt på effektiviseringen af den nordiske arbejdsformidling. Samarbejdet om arbejdsmarkedsuddannelser (flaskehalsuddannelser), erhvervsmæssig rehabilitering samt arbejdsløshedsforsikring vil blive styrket. Man vil herunder udvikle informationen til arbejdssøgende og arbejdsgivere for at nedbringe reelle barrierer mod arbejdskraftens mobilitet over grænserne.

Arbejdsmarkedets funktion og dets samspil med den økonomiske politik

vil blive givet høj prioritet. Man vil her analysere arbejdsmarkedets udvikling i 90-erne i det såkaldte paraplyprojekt, som er et omfattende forsknings- og udredningsprogram med henblik på fremtidsrettede analyser af udfordringerne til arbejdsmarkedspolitikken. I det nordiske projektprogram samles et stort antal nationale forskningsaktiviteter, som under den overordnede målsætning undersøger udvalgte sammenhænge mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken.

Moderniseringen af beskæftigelsespolitikken med nye initiativer for at modvirke arbejdsløshed og udviklingen af disse initiativers effektivitet prioriteres også højt.

Derudover vil man arbejde med udvikling af arbejdsformidlingens service og metoder for mål- og resultatstyring af arbejdsmarkedsforvaltningen.

Aktiviteterne tilpasses i øvrigt en målrettet indsats på områder, som har relation til den forstærkede integration i Vesteuropa. Der vil blive sat initiativer i værk for at lette arbejdskraftens mobilitet, herunder spørgsmål om gensidig anerkendelse af uddannelser og erhvervskvalifikationer.

Under en toårig forsøgsperiode vil man undersøge interessen for en nordisk udvekslingsordning for kommunalt ansatte. I forsøgsperioden vil disse få mulighed for udveksling på samme vilkår som dem, der gælder for statsansatte.

Social- og sundhedsområdet

Grundlaget for ministerrådets arbejde på social- og sundhedsområdet er samarbejdsprogrammet, som bl. a. understreger betydningen af at arbejde for en sund livsstil og et sundere miljø i Norden.

Inden for arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" arbejder ministerrådet med koordinering af socialsikringsreglerne med EF. Det gælder specielt for personer, der successivt eller samtidigt berøres af socialforsikringen både i et eller flere nordiske lande og i et eller flere EF-medlemslande.

Ministerrådet vil endvidere arbejde for en harmonisering mellem de nordiske lande og EF for såvidt angår lægemiddelområdet, godkendelse af odontologisk materiale og standardisering af systemer og udstyr til handicappede. Med henblik på dette, er der etableret forbindelse mellem EF og Nordisk Lægemiddelnævn, Nordisk Institut for Odontologisk Materialeprøvning samt Nordisk Nævn for Handicapspørgsmål.

Den nordiske model inden for socialpolitikken er meget bredere end EF's sociale dimension. Det er derfor vigtigt at arbejde videre med denne model inden for ministerrådet.

Ministerrådet arbejder med forebyggelse inden for social- og sundhedsområdet, både gennem information og i projekter. Desuden arbejder man med personalesituationen, der er temmelig kritisk inden for social- og sundhedsområdet bl. a. på grund af mangelfuld rekruttering.

Ministerrådet vil endvidere tilstræbe en mere målrettet fremtidig indsats gennem en undersøgelse af igangværende projekter bl. a. på ældreområdet, børneområdet og bistandsområdet. Der arbejdes desuden med etablering af et udviklingscenter for handicaphjælpe midler.

Under den nordiske handlingsplan mod cancer er hovedformålet at mindske overdødeligheden af cancer i Norden og at skabe bedre livskvalitet for dem, der ikke kan helbredes. I perioden 1990–92 vil der blive iværksat en række konkrete foranstaltninger inden for uddannelser og forskning samt med henblik på forebyggende indsats og tidlig diagnostik.

Ministerrådet vil forstærke og effektivisere informationsindsatsen over for målgrupper, som er særligt udsatte for at blive ramt af AIDS.

Ligestilling

For så vidt angår ligestillingsproblemerne tilstræbes et samarbejde mellem de nordiske lande og EF, OECD og Europarådet om udviklingen af ligestillingsstatistikken og om realisering af princippet om lige løn for lige arbejde. Inden for ECE deltager de nordiske lande allerede i det europæiske samarbejde om udviklingen af ligestillingsstatistikken.

Ligestilling er et område, hvor de nordiske lande allerede er langt fremme. I de kommende år vil ministerrådet koncentrere indsatsen om kvinders rolle i den økonomiske udvikling samt om kvinders og mænds muligheder for at kombinere familieliv og arbejdsliv. Inden for disse to temaers rammer vil man iværksætte projekter om kvinders beskæftigelsesmuligheder, arbejdsmiljø og løn samt om de økonomiske konsekvenser af fordelingen mellem lønnet og ulønnet arbejde.

Ministerrådet vil søge ligestillingsproblemerne integreret i andre relevante nordiske samarbejdsområder, og handlingsplanen for ligestillings-samarbejdet giver klart udtryk for denne bestræbelse. Som et led i det nordiske samarbejdsprogram for fiskeriområdet vil man således yde støtte til et nordisk kvindeforum, som Nordisk Kontaktudvalg for Kyst- og Fiskerikvinder arrangerer.

6. Miljøpolitik

Nordisk Ministerråd har vedtaget et nordisk miljøprogram, som indebærer en langsigtet målsætning for det nordiske samarbejde på miljøområdet. Programmet bygger såvel på Verdenskommissionens rapport "Vor fælles Fremtid" som på UNEP's miljøperspektiv. Det nordiske samarbejde vil i fremtiden have et længere tidsperspektiv og være mere tværgående og principielt i sin karakter samtidig med, at det er konkret handlingsrettet.

De nordiske lande stræber efter en samordning af deres miljøpolitiske foranstaltninger. På dette grundlag har ministerrådet virket for skabelsen af et fælles syn på prioriteringer, målformuleringer og strategier i miljø-

samarbejdet, f. eks. i handlingsplaner og -programmer, grundlæggende økonomiske vurderinger og miljøkonsekvensvurderinger.

De nordiske lande er endvidere aktive i bestræbelserne på at opnå en global bæredygtig udvikling. Dette betyder bl. a., at de nordiske lande vedtager konkrete foranstaltninger med det formål at integrere miljøhensyn i de samfundspolitiske beslutninger. Det er en forudsætning for at opnå en global bæredygtig udvikling, at man inden for alle samfundsområder er bevidst om de miljømæssige konsekvenser af de beslutninger og foranstaltninger, som træffes. De nordiske lande samarbejder desuden aktivt for at fremme et internationalt miljø samarbejde på grundlag af rekommandationen om en bæredygtig udvikling.

Ministerrådet vil ved Nordisk Råds 38. session fremlægge forslag til en nordisk handlingsplan mod luftforurening. Denne plan lægger bl. a. op til en nordisk strategi for en reduktion af de samlede udslip af klimapåvirkende luftarter. Det langsigtede mål vil her være at finde frem til udslipsniveauer, som sikrer en acceptabel klimaudvikling. Når det gælder regionale luftforureninger indeholder planen en strategi, som er baseret på naturens tolerancegrænser.

Ministerrådet vil endvidere virke for et globalt ophør af brugen af ozonnedbrydende stoffer inden udgangen af dette århundrede.

Ministerrådet vil også ved Nordisk Råds 38. session fremlægge forslag til en revision af den nordiske handlingsplan mod havforurening, som blev behandlet ved rådets ekstraordinære session i Helsingør i 1988. Revisionen sker under hensyn til de nyeste informationer om havmiljøets tilstand, de nyeste tekniske fremskridt i forureningsbekæmpelsen og udviklingen i det internationale samarbejde.

Ministerrådet har endvidere udarbejdet forslag til en nordisk strategi om affald og renere teknologi med det formål at styrke arbejdet med at reducere mængden af affald og dets indhold af miljøfarlige stoffer ved sortering, genbrug og nedbrydning af giftige stoffer.

Udover de i arbejdsprogrammet omhandlede projekter vil ministerrådet i overensstemmelse med den økonomiske handlingsplan 1989–92 "Et stærkere Norden" arbejde for at fremme eksporten af nordisk "know-how" og teknologi på miljøområdet til statshandelslandene ved Østersøen og visse udviklingslande. Ministerrådsforslaget om oprettelse af et nordisk miljøfinansieringsselskab, som forventes forelagt ved Nordisk Råds 38. session, har til formål at styrke disse bestræbelser.

Som et led i det nordiske samarbejdsprogram for fiskeriområdet vil der i 1990 blive afholdt en konference om miljøproblemer ved marin akvakultur og en konference, som skal forberede et nordisk samarbejde omkring reduktion af bifangsten af fiskeyngel m. m. ved rejtrawlfiskeriet – to områder hvor et tættere nordisk samarbejde vil have stor betydning for havmiljøet og en bæredygtig ressourceudnyttelse.

7. Arbejdsmiljøpolitik

Den nordiske arbejdsmiljøkonvention, som Nordisk Råd behandlede ved den 37. session i Stockholm, er siden blevet underskrevet af de nordiske regeringer og træder i kraft, når den er godkendt af alle landene.

Konventionens formål er at fremme udviklingen af stadigt forbedrede arbejdsmiljøer i de nordiske lande og at samordne de regler og krav, som angår arbejdsmiljøet i de nordiske lande, på et højt kvalitativt niveau.

Med udgangspunkt i konventionen vil der ved Nordisk Råds 38. session blive fremlagt et samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet for tiden frem til 1993. Samarbejdsprogrammet vil lægge vægt på en systemsammenligning af arbejdsbeskyttelsesmyndighedernes tilsynsvirksomhed, særligt med henblik på vurdering og valg af metoder og deres effekter på arbejdsmiljøet. Endvidere vil der blive taget sigte på at udvikle nye metoder for at sammenkoble reguleringsform, tilsyn og økonomiske incitamenter for at få det bedst mulige resultat for arbejdsmiljøet.

Der vil blive arbejdet med fortsat harmonisering af love og forskrifter samt andre foranstaltninger med henblik på at undgå tekniske handelshindringer.

Som allerede nævnt i afsnit 2 "Norden som hjemmemarked", vil man i det europæiske og internationale standardiseringsarbejde og i arbejdet med harmonisering af prøve- og godkendelsesordninger for varer arbejde nært sammen for at sikre, at der i dette arbejde lægges vægt på hensynet til arbejdsmiljøet. I de kommende tre år vil de nordiske lande således fordele opgaverne imellem sig i de over 30 arbejdsgrupper, som i CEN og CENELEC skal arbejde med udmøntningen af EF's maskindirektiv i konkrete standarder og normer.

Som et led i skabelsen af et Norden med fri bevægelighed og – så vidt muligt – ensartede rettigheder for arbejdstagere vil der i foråret 1990 blive fremlagt et komparativt studie over arbejdsretten i Norden. Man vil derefter vurdere, om man skal fremlægge forslag til ændringer eller harmoniseringer på området.

Den nordiske model for medarbejderindflydelse og partssamarbejde i arbejdslivet vil blive stillet overfor store udfordringer i de kommende år, hvor erhvervslivet vil gennemgå en generel internationalisering, og på grund af skabelsen af EF's indre marked.

Der er igangsat et nordisk forskningsprojekt, som skal belyse denne udvikling og bedømme de fremtidige udfordringer for det nordiske arbejdsliv og -marked.

På forskningsområdet vil samarbejdet blive udvidet for at fastlægge hygiejnemæssige grænseværdier, nye materialers og produkters effekt på arbejdsmiljøet samt forstærke indsatsen for at mindske arbejdsulykker.

8. Forbruger- og levnedsmiddelpolitik

Forbrugerpolitik

Ministerrådet vil følge udviklingen inden for forbrugerbeskyttelsesområdet og analysere de foranstaltninger, EF træffer, sammenholdt med arbejdet med forbrugerbeskyttelse i Norden, ligesom man vil analysere mulighederne for at øve nordisk indflydelse på udviklingen af den europæiske forbrugerbeskyttelse.

Man vil herunder behandle spørgsmål om produktsikkerhed, forbrugerbeskyttelse i forbindelse med fastsættelse af regler om betalingskort og selskabsrejser, spørgsmål om utilbørlig og sammenlignende reklame og om urimelige aftalevilkår.

Ministerrådet vil vedtage foranstaltninger, som kan styrke forbrugerindflydelsen på det standardiseringsarbejde, som foregår i CEN og CENELEC.

Forbrugerpolitikken har bl. a. til formål at sikre forbrugerne varer, som er fri for skjulte farlige egenskaber. Det er derfor vigtigt, at der skabes lovregler om tilbagekaldelse af varer, som har vist sig at rumme farer for forbrugerne. Ministerrådet vil arbejde for en samordning af de nordiske landes regler og administrative praksis for tilbagekaldelse.

I denne sammenhæng vil ministerrådet også gennemføre en undersøgelse af, hvorledes man kan forhindre eller begrænse eksporten af varer, som på grund af deres farlighed ikke må sælges i et eller flere nordiske lande.

Levnedsmiddelpolitik

På levnedsmiddelområdet vil ministerrådet yderligere fremme samarbejdet mellem de nordiske kontrolmyndigheder med henblik på skabelsen af et nordisk kontrolnetværk, hvor landene anvender gensidigt akcepterede principper ved såvel importkontrollen som ved kontrollen med indenlandsk producerede levnedsmidler.

For så vidt angår forholdet til EF's levnedsmiddelpolitik, arbejder man med at finde niches, hvor EF endnu ikke har udstedt direktiver eller fremlagt konkrete direktivforslag, og hvor man derfor kan bringe nordiske synspunkter ind i EF's forberedende arbejde.

De nordiske landes levnedsmiddelmyndigheder er enige om, at de nuværende kødkontrolrutiner bygger på et sygdomspanorama, som er forældet, og at kontrolrutinerne derfor skal moderniseres.

På denne baggrund arbejder ministerrådet for at få skabt en fælles nordisk opfattelse af, hvordan kødkontrollen i fremtiden skal gennemføres. Et vellykket fællesnordisk projekt på dette område vil styrke mulighederne for et udvidet fagligt samarbejde med EF.

I vurderingen af husholdningens sundhedsmæssige konsekvenser skal der anlægges et helhedssyn, hvorunder både ernæringsmæssige og toksikologiske forhold skal vurderes. En samordning af principperne og retnings-

linjerne for vurderingen af sundhedsfarer, bl. a. ved miljøforurening af madvarer, skal bidrage til en mere ensartet rådgivning om kosthold til de nordiske landes befolkninger. Blandt andre spørgsmål, som man vil være opmærksom på, er bioteknikkens anvendelse ved fremstillingen af levnedsmidler.

9. Øvrige samarbejdsområder

Bistandssamarbejde

Det nordiske samarbejde inden for udviklingsbistand vil fortsat stræbe efter så koordineret en holdning som muligt i f. eks. FN-systemet, Verdensbanken og andre institutioner for udviklingsfinansiering.

Gældssituationen i mange udviklingslande giver fortsat grund til bekymring. Gennemgribende strukturprogrammer er fortsat nødvendige, og situationen i de enkelte lande vil blive fulgt omhyggeligt bl. a. for at forsøge at undgå, at sådanne programmer lægger en uforholdsmæssig byrde på de fattigste befolkningsgrupper.

FN's Økonomiske og Sociale Råd (ECOSOC) har efter forslag fra FN's kommission for social udvikling besluttet, at det andet hovedtema for mødet i marts 1991 vil blive strategier for den sociale udvikling med hensyn til u-landenes behov. Til dette møde arbejder ministerrådet med et projekt om nordisk bistandsarbejde inden for det sociale område.

De nordiske lande vil i de internationale fora fortsat arbejde for, at flere industrilande imødekommer kravet om, at 0,7% af bruttonationalproduktet overføres som bistand, hvilket langtfra er tilfældet i dag.

Også hensyn til miljøet og omsorg for naturressourcerne er nordiske mærkesager, både policy-mæssigt i de internationale fora og i den projektvirksomhed, som de nordiske lande deltager i bi- eller multilateralt. De nordiske lande vil fortsætte at arbejde aktivt for, at FN's miljøkonference 1972 i Stockholm følges op i 1992 med en konference om en bæredygtig og holdbar udvikling.

Det nordiske samarbejde om og med de ni lande i Det sydlige Afrika (SADCC) vil indgå i en ny fase fra 1990, når en ny rammeaftale om samarbejdet er forhandlet på plads i begyndelsen af året og Danmark overtager rollen som nordisk koordinator. Samarbejdet forventes at fokusere endnu mere på handels- og investeringsmæssige aktiviteter, samt kultursamarbejde. Også bistandsindsatser i et selvstændigt Namibia vil blive en vigtig del af det nordiske samarbejde.

Inden for region-til-region samarbejdet vil Centralamerika fortsat være genstand for nordisk koordinering af bistandsindsatserne. Samtidigt vil bistandsmyndighederne løbende vurdere situationen i sådanne geografiske områder, hvor behovene for bistandsindsatser forandres drastisk på kort tid.

Lovgivningssamarbejdet

En sag, som inden for lovgivningssamarbejdet bliver mere og mere presserende, angår spørgsmål om kontrol med efterlevelsen af internationale aftaler, der indgås som led i den økonomiske integration. Det drøftes, hvorvidt der behøves særlige institutioner eller andre mekanismer for dette, samt sådanne aftalers indvirken på den nationale suverænitet og på den demokratiske beslutningsproces i de enkelte lande.

Ministerrådet vil fortsætte det forstærkede samarbejde på det offentlige område, som blev indledt i 1989 med hovedvægten på forvaltningsret og dataloggivning.

Resocialisering af unge lovovertrædere er et fælles problem for alle landene. Ministerrådet vil vurdere igangværende forsøgsordninger i visse lande med alternative foranstaltninger over for unge lovovertrædere med henblik på eventuelt at udvide forsøgene til de øvrige lande.

Nye typer af kriminalitet – såkaldt økonomisk kriminalitet – har i visse tilfælde vist sig vanskelige at håndtere under den eksisterende lovgivning. Ministerrådet vil i 1990 bl. a. tage stilling til forskningsrapporterne vedrørende miljøkriminalitet og revisorers dobbeltrolle i visse situationer.

Hovedområdet for lovgivningssamarbejdet er dog fortsat privatrechts område, hvor samarbejdet vil fortsætte med uformindsket styrke på en lang række punkter. Inden for en række områder inden for EF-retten, kontraktsretten, immaterialretten, erstatningsretten m. v., vil der her blive lagt vægt på en hensigtsmæssig tilpasning til den igangværende økonomiske integrationsproces i Europa.

Skrivelse från Nordiska rådets presidium till Nordiska ministerrådet angående redogörelsen om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Nordiska ministerrådet har till Nordiska rådet inför 38:e sessionen i överensstämmelse med artikel 64 i Helsingforsavtalet avgett sin redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2).

Nordiska rådets utskott har genomgått redogörelsen och samtliga utskott har gjort presidiet uppmärksamt på att redogörelsen inte innehåller den övergripande planeringen och ekonomiska prioriteringen som måste anses vara syftet med redogörelsen enligt artikel 64 i Helsingforsavtalet. Utskotten anser därför att ministerrådet borde utarbeta ett kompletterande dokument till rådets 38:e session.

Utskottens hemställan till presidiet bifogas ministerrådet till kännedom.

Presidiet har vid sitt möte den 30 januari 1990 behandlat utskottens synpunkter på ministerrådets redogörelse och deras hemställan.

Presidiet har beslutat att med hänvisning till utskottens behandling av frågan och med beaktande av sakens principiella och praktiska betydelse be att ministerrådet utarbetar ett kompletterande dokument om planerna för det nordiska samarbetet, som innehåller klara ekonomiska prioriteringar och som kan fungera som ett ändamålsenligt planeringsdokument för den kommande verksamheten.

Presidiet konstaterar att förutsättningen för att ett kompletterande dokument skall kunna behandlas av utskotten inför 38:e sessionen är att det avges till Nordiska rådet så snabbt som det är möjligt.

Stockholm den 30 januari 1990

Karin Söder
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

**Kompletterande redogörelse
om planerna för det nordiska samarbetet**

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Utskottens betänkanden, Bilaga 1 – 6, se s. 1648 – 93)

Under henvisning til præsidiets brev af 30. januar 1990 (Dnr. 501/M3-89) med bilag fremsendes hermed ministerrådets supplement til Redegørelse om planerne for det nordiske samarbejde af 12. december 1989 (C 2/1990).

Reykjavík, 12. februar 1990

På Nordisk Ministerråds vegne

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Supplement til Redegørelse for det nordiske samarbejde af 12. december 1989 (C 2/1990)

1. Ministerrådets prioriteringer

De to sektorer, som ministerrådet prioriterer højest i 1990 og de nærmest følgende år, er kulturområdet og miljøsam arbejdet, hvor de vedtagne og foreslåede handlingsplaner vil have en budgetmæssig præferencstilling. Dette er bl. a. kommet til udtryk i væsentlige forhøjelser på budgettet for 1990 og vil også manifestere sig på budgetforslaget for 1991. Den samme høje prioritet giver ministerrådet den tværsektorielle arbejdsplan "Norden i Europa 1989-92", der omfatter konkrete projekter inden for praktisk talt samtlige sektorer i det nordiske samarbejde. Disse projekter vil inden for den enkelte sektor få 1. prioritet uanset sektorernes generelle prioriteringsmæssige status på det nordiske budget. Som det fremgår af fremskridtsrapporten af december 1990 om arbejdsprogrammet vil der i 1990 blive anvendt 75 mio. DKK eller godt 11 % af det samlede budget for 1990 til arbejdsprogrammets aktiviteter. De aktiviteter, som skal videreføres i 1991 og 1992, vil også få en høj prioritet ved udmøntningen af budgetterne for disse to år.

Ved prioriteringen i øvrigt vil ministerrådet sikre, at de øvrige handlingsplaner og samarbejdsprogrammer, som ministerrådet har fremsat som ministerrådsforslag til Nordisk Råds 38. session, sikres de ressourcer, der er nødvendige for planernes og programmernes gennemførelse.

For så vidt angår de aktiviteter, der i disse år finansieres helt eller delvis af den økonomiske handlingsplans bevillinger, og som skal videreføres efter handlingsplanens udløb, vil ministerrådet sikre, at de for videreførelsen nødvendige midler stilles til rådighed. Der henvises til den som bilag optagne fortegnelse over igangværende og foreslåede programmer og planer.

2. De kommende års budgetudvikling

2.1 Den hidtidige udvikling

Siden oprettelsen af Nordisk Ministerråd i 1972-73 har det samtidigt etablerede fællesnordiske budget været konstant stigende - også målt i faste priser. Det udgør for 1990 ca. 678 mio. DKK og finansierer over 50 institutioner, i hundredvis af projekter og mange andre nordiske aktiviteter. I mange tilfælde modtager denne nordiske virksomhed imidlertid også økonomisk støtte fra anden side. Hertil kommer de udvidelser af nordboers rettigheder i andre nordiske lande og lovharmoniseringsarbejdet, som gennemføres med marginale udgifter på det nordiske budget. Det nordiske samarbejdes omfang er derfor væsentligt større end det, som kan læses ud af det nordiske budgets tal. Ingen er i dag i stand til at måle det nordiske samarbejdes omfang i eksakte beløb.

2.2 De fremtidige budgetrammer

De nordiske lande forsøger hver for sig i stigende omfang at vurdere effektiviteten og målopfyldelsen i den virksomhed, som finansieres over de offentlige budgetter. I denne situation og med det niveau, som det nordiske budget har nået, finder ministerrådet, at man i forbindelse med det kommende budgetarbejde må anlægge en tilsvarende analytisk-kritisk holdning.

Som ovenfor nævnt vil miljø- og kultursektoren samt gennemførelsen af Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 fortsat have den højeste prioritet i ministerrådets arbejde med budgetforslaget for 1991. Det fremgår imidlertid af C 2 1989, at ministerrådet ikke vil sikre en automatisk realvækst i de kommende års budgetter, og ministerrådet kan derfor heller ikke på nuværende tidspunkt fastsætte rammer – hverken for det samlede budget eller for de enkelte sektorer.

2.3 Større fleksibilitet i budgettet

Budgettet for 1990 kan i runde tal opdeles i følgende fire hovedområder

1. Institutioner	40 %
2. Projekter og støtteordninger	40 %
3. Den økonomiske handlingsplan	10 %
4. Ministerrådssekretariatet	10 %

Den fleksibilitet, som primært ligger i området ”Projekter og støtteordninger”, bør øges således, at der bliver større muligheder for at omprioritere såvel inden for som mellem de enkelte sektorer. Dvs., at institutionernes andel af det samlede budget bør reduceres. Det bør i denne forbindelse understreges, at en del af institutionerne er oprettet for mange år siden for at gennemføre en pionerindsats på områder, hvor de enkelte nordiske lande ikke rådede over den fornødne intellektuelle eller økonomiske formåen til at oprette nationale institutioner. Bl. a. takket være disse institutioners indsats har de enkelte lande formået at opbygge den fornødne nationale ekspertise, og grundlaget for institutionernes eksistens som fælles nordiske institutioner er derfor ikke det samme, som dengang de blev oprettet.

Ved at øge den andel af budgettet, som anvendes til projekter og støtteordninger, øges samtidigt fleksibiliteten og mulighederne for at foretage relevante politiske prioriteringer inden for den samlede budgetramme under hensyn til udviklingens aktuelle krav.

2.4 Langsigtede budgetkonsekvenser

Efter forslag fra Danmark besluttede ministerrådet (samarbejdsministrene) i maj 1989 at gennemføre en undersøgelse af de langsigtede budgetkonsekvenser af de beslutninger, der er truffet dels ved vedtagelsen af handlingsprogrammer og planer, dels inden for det øvrige officielle nordiske samarbejde. I den forbindelse skal man minde om, at Nordisk Råds

budget- og kontroludvalg ligesom den danske rigsrevision har anmodet om en samlet oversigt over projektvirksomheden.

Stedfortræderkomiteen som sammen med ministerrådssekretariatet har fået til opgave at gennemføre ministerrådets beslutning, har påbegyndt arbejdet og analyserer nu projektbudgetterne inden for forskellige sektorer. Heraf vil man få en vis vejledning ved bedømmelsen af de nærmest kommende års budgetforudsætninger. Dette arbejde kan også bidrage til skabelsen af et bedre talmæssigt grundlag for prioriteringen mellem forskellige aktiviteter inden for det nordiske samarbejde set i et flerårigt perspektiv.

Ministerrådet er parat til at drøfte de dermed forbundne problemer med Nordisk Råd og især – så snart der foreligger en endelig rapport – vurdere dens resultater og konsekvenser i samråd med repræsentanter for rådet.

3. Budgettet, C 2 og Helsingforsaftalens artikel 64 stk. 2

Ifølge Helsingforsaftalens artikel 64 stk. 2, således som den er formuleret ved ændringen af 6. maj 1985, skal ministerrådet til hver ordinær session i Nordisk Råds plenarforsamling fremlægge en særskilt redegørelse om planerne for det fortsatte samarbejde (C 2). Med redegørelsen skal følge forslaget til budget for det nordiske samarbejde.

Denne kobling mellem C 2 og budgetforslag er imidlertid ikke mulig at følge med den budgetprocedure, som er aftalt mellem Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Efter denne procedure skal ministerrådets budgetforslag drøftes mellem rådet og ministerrådet i løbet af efteråret fra begyndelsen af september til midten af november, hvorefter budgettet vedtages af ministerrådet. Herefter skal ministerrådet afgive C 2 til Nordisk Råd på et tidspunkt, hvor arbejdet med budgettet for det næstfølgende år endnu ikke er begyndt. D. v. s., at der ikke kan være nogen reel sammenhæng i behandlingen af budgetforslag og C 2. Dette forhold synes egnet til nærmere forhandling mellem Nordisk Råd og ministerrådet.

4. C 2's fremtidige form

Ministerrådet er villig til at overveje, om C 2 i fremtiden skal fremtræde i en form, som ligner Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92. D. v. s., at ministerrådet i C 2 angiver de væsentlige arbejdsopgaver, som skal løses i de kommende 1–3 år med angivelse af tidsfrister og oplysning om, hvorvidt de finansieres af nationale midler eller over det nordiske budget. I sidstnævnte tilfælde vil man da angive et skønnet beløb.

Ministerrådets handlingsplaner/samarbejdsprogrammer, som alle har været forelagt Nordisk Råd enten som ministerrådsforslag eller på anden måde

	<i>fastsat</i>
Handlingsplan for forstærkning og udvikling af Vestnordens samarbejdet (rek. 7/1985/e)	1985
Samarbejdsprogram på arbejdsmarkedssektoren (rek. 20/1985/s)	1985
Handlingsplan mod narkotika (rek. 23/1985/s)	1985
Handlingsplan for stabil beskæftigelse inden for byggesektoren (rek. 25/1986/e)	1987
Program for afvikling af handelshindringer (rek. 37/1987/e)	1987
Samarbejdsprogram om bioteknologi 1988 – 92 (rek. 24/1988/e)	1988
Samarbejdsprogram på næringsmiddelområdet 1988 – 92 (rek. 40/1988/j)	1988
Kulturhandlingsplan (rek. 34/1988/k)	1988
Revideret samarbejdsprogram på helse- og socialsektoren (rek. 9/1988/s)	1988
Miljøprogram (rek. 46/1988/s)	1988
Handlingsplan for øget trafikikkerhed (rek. 4/1988/t)	1988
Program for bistandssamarbejdet (rek. 25/1988/e)	1988
”Norden i Europa” + fremskridtsrapport (rek. 1, 5 og 6/1989/e)	1989
Samarbejdsprogram på konsumentområdet (rek. 15/1989/j)	1989

BILAGA 1

Ekonomiska utskottets betänkande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Til Økonomisk Udvalg er henvist dele af ministerrådets redegørelse for planerne for de kommende års nordiske samarbejde — C 2 — 1990. Ministerrådet har endvidere, på opfordring af Nordisk Råds præsidium, fremlagt et supplement til redegørelsen dateret 16. februar 1990.

Udvalget har behandlet redegørelsen på mødet i Stockholm den 29.-30. januar 1990. Udvalget har endvidere behandlet såvel redegørelsen som supplementet på mødet i Reykjavík den 26. februar 1990. Udvalget har taget stilling til kapitel 2 — Norden som hjemmemarked samt dele af andre kapitler, som er af interesse for udvalget.

Økonomisk Udvalg har besluttet at afgive følgende betænkning.

Generelle bemærkninger

I henhold til Helsingforsaftalen af 1962 med senere ændringer: ”skal ministerrådet til hver ordinær session i Nordisk Råds plenarforsamling fremlægge en særskilt redegørelse om planerne for det fortsatte samarbejde. Med redegørelsen skal følge forslaget til budget for det nordiske samarbejde.” (2. del af artikel 64).

Baggrunden for indførselen af denne særlige redegørelse findes i den såkaldte Benkow-komitees arbejde med det nordiske samarbejdes struktur og arbejdsformer. I det ministerrådsforslag (B 55/j) om opfølgning af komiteens forslag, som behandledes på Nordisk Råds session i 1985, hedder det bl. a. om dette spørgsmål: ”For på en naturlig måde at understrege samarbejdet om ministerrådets budget og for samtidig at præcisere opdelingen af ministerrådets rapportering til Nordisk Råd i en bagudrettet årsrapport og en fremadrettet planredgørelse i *tilknytning til budgetforslaget* for det kommende år har ministerrådet samtidig fundet det rigtigst at optage bestemmelser herom i Helsingforsaftalen.” (Økonomisk Udvalgs understregning).

Årets C 2 dokument er opbygget som et resume af en række store planer, som har været diskuteret og er blevet besluttet i løbet af 1989 eller tidligere samt planer, som er til drøftelse på rådets session i 1990. De målsætninger, som fremstilles i det indledende afsnit, er således stort set refereret fra handlingsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”. Der er imidlertid foretaget visse suppleringer, som stort set betyder, at målsætningerne nu omfatter alle tænkelige positive mål for samarbejdet.

Udvalget forventer naturligvis, at planlægningsdokumentet ligger tæt op ad de planer og programmer, som har været drøftet og besluttet i det nordiske samarbejde i det forløbne år. Meningen med C 2 som planlægningsdokument er imidlertid, at der skal foretages en yderligere prioritering og opdeling af arbejdsopgaverne på de enkelte virksomhedsår. I denne sammenhæng bemærkes, at det ikke fremgår, hvilken tidsperiode dokumentet omfatter. Således refereres der på en række punkter til aktiviteter, som gennemføres i 1990 (f. eks. på fiskeriområdet), ligesom den gengivne konjunkturoversigt dækker 1990. På en række andre områder refereres planer, som rækker frem til og med 1992.

Det er udvalgets opfattelse, at aktiviteterne i 1990 ikke skal diskuteres i årets C 2, men at dokumentet skal udstikke rammer, herunder budgetrammer, for aktiviteterne i 1991, 92 og 93.

Udvalget stiller sig som udgangspunkt kritisk til, at der vedtages planer og programmer for det nordiske samarbejde, som ikke på forhånd er sikret ressourcer til gennemførelse. På den anden side er det klart, at politiske programmer med mere eller mindre generelle målsætninger kan gennemføres i hurtigere eller langsommere tempo, og der vil alene af den grund i praksis altid opstå situationer, hvor det er nødvendigt at prioritere ressourcindsatsen.

Det vigtigste argument for at udarbejde dokumentet C 2 er således, at det skal danne det faglige og politiske grundlag for en budgetmæssig prioritering i årene fremover. Til dette formål er årets dokument meget lidt anvendeligt, og det udarbejdede supplement ændrer ikke afgørende på dette.

Det siges i afsnittet om det nordiske budget, at der ikke vil blive givet tilsagn om *automatisk* vækst i årene fremover. Der står endvidere, at de enkelte sektorer skal gennemgå deres aktiviteter kritisk, således at der kan skaffes midler til nye og højt prioriterede aktiviteter ved omprioritering, ligesom det udtales, at der ikke vil kunne foreslås nye udgiftkrævende foranstaltninger, medmindre deres finansiering er sikret.

Udvalget kan støtte denne holdning hos ministerrådet, men vil samtidig pege på, at det altid har været et krav til samarbejdssektorerne, at de skal være kritiske og prioritere deres arbejde. Det fremgår ikke, om der i disse udtalelser er tale om en ny politik fra ministerrådets side i form af en linie med nul-vækst. Det fremgår heller ikke, om ministerrådet gennem disse tilkendegivelser for fremtiden vil pålægge de enkelte sektorer en budgetdisciplin, som indebærer, at alle nye aktiviteter skal holdes inden for de nugældende budgetrammer.

Om den *økonomiske handlingsplan* siges det, at til de aktiviteter, som videreføres efter handlingsplanens ophør (i 1992), "vil ministerrådet sikre, at de nødvendige midler sikres inden for det ordinære budget". Udvalget har svært ved at tillægge en sådan udtalelse værdi, når det hverken er tilkendegivet, hvilke aktiviteter i økonomisk handlingsplan det handler

om, eller er tilkendegivet, hvilken størrelse det ordinære budget vil have til den tid, herunder tilkendegivet hvorvidt ophøret af den økonomiske handlingsplan i sig selv vil have effekter på størrelsen af det ordinære budget. Der siges heller ikke noget om, hvilke aktiviteter som vil udgå af det ordinære budget, hvis dele af økonomisk handlingsplan skal fortsættes med finansiering derfra og uden budgetforhøjelser.

På denne baggrund må det konstateres, at ministerrådet bevidst afstår fra at foretage en nødvendig langsigtet budgetplanlægning. Det er til stor skade for hele det nordiske samarbejdsapparat, og det forekommer uforståeligt, at ministrene ikke stiller de samme kvalitetskrav til planlægning og udvikling af det nordiske samarbejde, som stilles til aktiviteter over de nationale budgetter.

Udvalget stiller sig uforstående over for dette holdningsskift, eftersom ministerrådet (samarbejdsministrene) i brev af 22. september 1989 til Budget- og Kontroludvalget har tilkendegivet, at "for fremtiden vil de økonomiske planlægningsforudsætninger ikke indgå som led i kommende års budget, men derimod i plandokumentet C 2".

Økonomisk Udvalg finder, at den nordiske virksomhed bør planlægges på længere sigt, og at dette først og fremmest bør gøres i de planer og programmer, som med mellemrum drøftes og besluttet af ministerråd og råd. Med udgangspunkt i disse er der yderligere behov for en samlet og langsigtet prioritering og budgetplanlægning. Dette bør ske i dokumentet C 2, således som det oprindeligt har været tanken med dette dokument.

Økonomisk Udvalg finder det vigtigt, at planlægningen foretages, og at beslutningerne træffes, således at alle de mange aktører i det nordiske samarbejde kender rammerne for deres fortsatte virksomhed og således, at der kan føres en åben og demokratisk diskussion herom med deltagelse af alle parter, ikke mindst parlamentarikerne i Nordisk Råd. C 2 er det redskab, som gør det muligt at flytte om på beslutninger, som er truffet demokratisk med deltagelse af ministerråd og råd, og det forekommer derfor rimeligt, at det er de samme parter, som deltager i denne prioriteringsproces.

Denne holdning stilles yderligere i relief, når ministerrådet til den 38. session fremlægger flere nye ministerrådsforslag, som klart forudsætter øgede budgetter og med lige så klare tilkendegivelser af, at denne ekstra finansiering ikke er sikret. Således har Økonomisk Udvalg med dette udgangspunkt behandlet såvel et nyt arbejdsprogram for regionalpolitik som et tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet.

Den supplerende redegørelse

Ved behandlingen af C 2 på Økonomisk Udvalgs møde i januar besluttede udvalget at skrive et brev til Præsidiets og bede om, at Præsidiets over for ministerrådet redegør for udvalgets synspunkter på dokumentet, herunder

at udvalget ikke finder, at dokumentet lever op til kravene i Helsingforsaftalen, og at dokumentet bør suppleres med budgetrammer for de kommende år. Ministerrådet har på baggrund af henvendelsen fra Præsidiets udformet et supplement til redegørelsen.

Supplementet tilføjer nogle få nye momenter og synspunkter og er ellers gentagelse af synspunkter, som allerede står i C 2. Supplementet er således ikke et revideret og kompletteret dokument, som udvalget havde ønsket.

Europaprogrammets høje prioritet understreges i supplementet og i øvrigt nævnes kulturområdet og miljøområdet som de to højest prioriterede sektorer for årene fremover.

Af interesse for det nye regionalpolitiske program og for tillægsprogrammet for jord- og skovbrug nævnes det, at ministerrådet vil sikre, at "de øvrige handlingsplaner og samarbejdsprogrammer, som ministerrådet har fremsat som ministerrådsforslag til Nordisk Råds 38. session, sikres de ressourcer, der er nødvendige for planernes og programmernes gennemførelse".

Denne type udsagn viser, hvor svært det er at drøfte prioriteringer, når de samlede rammer eller rammer for sektorerne ikke er fastlagt. Hvad er "nødvendige" ressourcer? Er det samarbejdsministrene eller fagministrene, som bestemmer?

Ministerrådet gentager, at aktiviteter i den økonomiske handlingsplan, som videreføres efter planens udløb i 1992, vil blive sikret de "nødvendige" midler til videreførelsen. Ministerrådet henviser her til en vedlagt liste over igangværende og foreslåede programmer og planer og fremhæver, at alle disse har været forelagt Nordisk Råd.

Udvalget har svært ved at se sammenhængen mellem denne liste og den økonomiske handlingsplan. Dels finansieres de oplistede planer kun for en lille dels vedkommende i dag af den økonomiske handlingsplan, og dels er der stadig ingen antydninger fra ministerrådet om, hvilke konkrete aktiviteter som skal videreføres og inden for hvilke budgetrammer.

En mulig tolkning er, at ministerrådet vil sikre en forhøjelse af det almene budget svarende til den nuværende bevilling til økonomisk handlingsplan. Udvalget vil i så fald kunne tilslutte sig dette, men finder, at en sådan bevilling primært bør anvendes til særligt udvalgte aktiviteter, som støtter den økonomiske udvikling og integration mellem de nordiske lande, og ikke spredes ud over alle de på listen anførte aktiviteter.

Ministerrådet finder det nødvendigt at anlægge en analytisk-kritisk holdning til budgettets aktiviteter. Udvalget er enig i dette, men finder ikke, at ministerrådet lever op til dette med de anførte synspunkter om øget fleksibilitet i budgettet gennem nedlæggelse af institutioner. Det fremgår af ministerrådets tal, at ca 50% af budgettet er "bundet" til institutioner (inklusive ministerrådssekretariatet). Dette burde ikke i sig selv være en hindring for politiske omprioriteringer af de øvrige 50%. Udvalget forudsætter, at ministerrådet lever op til egne ambitioner og

fremlægger det nødvendige analytisk-kritiske grundlag for drøftelserne af hver enkelt institutions fremtid og ikke træffer beslutninger på overfladisk og generelt grundlag.

Det fremgår, at ministerrådet ikke *vil* sikre en automatisk realvækst i de kommende års budgetter, og at ministerrådet derfor ikke på nuværende tidspunkt *kan* sætte rammer hverken samlet eller for de enkelte sektorer. Dette fremgik også af det oprindelige dokument, omend det nu udtales klarere som en politisk præmis for budgetarbejdet. Nogen forklaring på dette klare skift i holdning hos ministerrådet sammenlignet med situationen i september 1989 gives ikke. Udvalget efterlyser en sådan forklaring.

Udvalget finder det kritisabelt, at ministerrådet ikke har kunnet færdiggøre den igangsatte analyse af de mere langsigtede budgetkonsekvenser inden færdiggørelsen af C2/1990 eller supplementet dertil. Udvalget finder, at det ville være yderst beklageligt, hvis næste års C2 har samme lave standard som de sidste par års, og vil derfor opfordre ministerrådet til at færdiggøre sine overvejelser og fremlægge dem for Nordisk Råd med henblik på, at en ny ordning kan være operationel ved udformningen af næste års C2. At ministerrådet ikke ser, at der *kan* være nogen reel sammenhæng mellem behandlingen af budgetforslaget og C2, beror på at ministerrådet på forhånd har bortdefineret denne sammenhæng og dermed "sætter kikkerten for det blinde øje". For blot få måneder siden tilkendegav ministerrådet klart den modsatte holdning, for år tilbage var det almindelig rutine at udarbejde budgetrammer, og kravet om C2's tilknytning til budgetprocessen fremgår af Helsingforsaftalen.

Udvalget konstaterer med en vis tilfredshed, at ministerrådet finder dette spørgsmål velegnet til en forhandling mellem ministerråd og råd, og udvalget anbefaler, at rådet tager imod dette tilbud. At udforme C2 efter samme model som Europaprogrammet, som foreslået af ministerrådet, kan være en mulighed, men udvalget vil understrege, at de økonomiske oplysninger, som Europaprogrammet indeholder, ikke vil være tilstrækkeligt i sammenhæng med C2. Desuden bør C2 være heldækkende på den måde, at den gennemgår alle aktiviteter og opregner deres prioritering. En aktivitet bør således ikke tildeles lav prioritet blot ved *ikke* at blive nævnt i C2.

En forhandling må derfor have det brede formål at finde en generel ny ordning for udformningen af C2 samt behandle spørgsmålet i sammenhæng med budgetprocessen og de øvrige beretninger fra ministerrådet.

Udvalget finder, at disse generelle synspunkter mest hensigtsmæssigt bør danne grundlag for en udtalelse fra Budget- og Kontroludvalget. Økonomisk Udvalg har derfor videregivet synspunkterne til dette udvalg.

Faglige bemærkninger

1. *De økonomiske konjunkturer.*

Økonomisk Udvalg finder, at det korte afsnit med gengivelse af hovedtendenserne fra finansministrenes konjunkturoversigt passer dårligt ind i et planlægningsdokument for årene 1991 og følgende, eftersom oversigten kun dækker 1990. Hertil kommer, at der ingen sammenhæng er mellem denne refererende oversigt og dokumentets øvrige formål og tekst. Udvalget henviser i øvrigt til, at C 1 under afsnittet om det økonomiske samarbejde indeholder et mere fyldestgørende referat af konjunkturdegeologisen og til, at redegørelsen offentliggøres som et særligt dokument.

2. *Norden som hjemmemarked*

Udvalget finder, at de målsætninger, som ministerrådet fremhæver, er både vigtige og nødvendige. Samtidig konstaterer udvalget, at målsætningerne og de samarbejdsinitiativer, som er nødvendige for at følge dem op, beskrives langt bedre og mere sammenhængende i arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92, i den økonomiske handlingsplan "Et stærkere Norden", i samarbejdsprogrammet for afvikling af tekniske handelshindringer og i andre programmer, som har været fremlagt til diskussion, og hvorom der er opnået politisk enighed i Norden.

Det udvalg af aktiviteter, som nævnes i afsnittet om Norden som hjemmemarked, forekommer i sammenligning med de nævnte programmer at være et tilfældigt udpluk, som ikke efter udvalgets opfattelse kan være dækkende for det, som skal være hovedprioriteringerne for det nordiske samarbejde i 1991 og årene derefter. Udvalget kan således ikke se, at det er særligt interessant at fremhæve standardiseringsarbejdet i årets C 2 dokument på bekostning af en lang række andre samarbejdsaktiviteter. Samarbejde om standardisering er en nødvendig forudsætning for skabelsen af et nordisk hjemmemarked og for at sikre, at dette integreres i et europæisk marked, men det er ikke en tilstrækkelig forudsætning for dette.

Udvalget er på samme måde enig i, at Industrifonden er et centralt element i det nordiske samarbejde om styrkelse af erhvervslivets konkurrenceevne. Vedtagne nordiske planer indeholder imidlertid også andre nødvendige og vigtige samarbejdsaktiviteter, som bør med i vurderingen for at få et samlet billede.

Dokumentet burde endvidere have omtalt de udviklingsprogrammer, som ministerrådet selv har taget initiativet til omkring Nordisk Industrifond. Det gælder således planen for, hvordan nordisk forskning og udvikling på det tekniske område skal koordineres med tilsvarende aktiviteter i EF, og det gælder den langtidsplan for fondens udvikling, som vil blive fremlagt i efteråret 1990.

De dele af den økonomiske handlingsplan, som indgår i Europaprogrammet, må antages at dele dette programs høje prioritet. En række

enkeltaktiviteter fra økonomisk handlingsplan er yderligere nævnt separat. Udvalget savner imidlertid en tilkendegivelse af, at gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan i sin helhed er højt prioriteret.

Et vigtigt og økonomisk tungt element i det nordiske samarbejde om teknisk forskning og udvikling, som ikke er omtalt i C 2, er den bioteknologiske handlingsplan. Planen gennemføres over årene 1988–92 og skulle i henhold til det i sin tid fremlagte ministerrådsforslag have et budget på 55 mill. DKK i 1988-priser pr. år. Handlingsplanen har i de forløbne år været kraftigt underfinansieret (samlet set i årene 1988–90 med ca 53 mill. DKK i løbende priser), uden at ministerrådet har forklaret, hvilke konsekvenser det har for planens gennemførelse. I C 2 omtales kun de etiske problemer med bioteknologi. Disse problemer er interessante, men berører kun i mindre grad budgettet for planen. Udvalget forudsætter, at planen videreføres efter sine forudsætninger.

På jord- og skovbrugssiden udtrykkes den holdning, at nye aktiviteter i det reviderede samarbejdsprogram vil blive prioriteret frem for endnu ikke startede aktiviteter i det gamle program. Dette udsagn tilføjer intet nyt eller anvendeligt kriterium for prioritering. Man kan endvidere spørge sig, om ikke ministerrådet burde have udstukket nogle budgetrammer for det kommende tværsektorielle samarbejde om jordbrugsmiljøproblemerne, og således stimuleret udviklingen på området.

Det nævnes videre, at man vil give det nordiske genbanksamarbejde et fast grundlag. Udvalget efterlyser en nærmere forklaring på, hvad dette udsagn dækker over, og henviser i øvrigt til, at udvalget i forbindelse med behandlingen af beretningerne fra nordiske institutioner har peget på behovet for øget samarbejde og koordinering mellem institutionerne på jordbrugsområdet.

Om regionalpolitikken henviser udvalget til betænkningen over ministerrådsforslag B 100/e. Udvalget er for så vidt ikke uenig i det, som står i teksten, men finder indholdet i C 2 utilstrækkeligt til at afspejle det regionalpolitiske samarbejde.

En central diskussion under forberedelsen af det nye regionalpolitiske samarbejdsprogram har således været den fremtidige finansiering af det grænseregionale samarbejde. Dette problem er nu tilsyneladende ”løst” ved beslutningen om, at der skal udarbejdes en særlig handlingsplan for denne del af det regionalpolitiske samarbejde, og eftersom C 2 ikke indeholder nogen budgetmæssige overvejelser, tages problemet ikke op. Udvalget vil imidlertid, med henvisning til betænkningen over ministerrådsforslag B 100/e, fremhæve betydningen af, at ministerrådet finder former og finansiering, som kan sikre fortsættelsen af denne værdifulde del af det nordiske samarbejde.

3. Bistandspolitik

Det bistandspolitiske afsnit bærer præg af, at der stadig ikke er nedsat et formelt ministerråd for bistandspolitik, hvilket Nordisk Råd tidligere har anbefalet.

Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg konstaterer sammenfattende, at C 2 og det supplerende dokument ikke lever op til de krav, som udvalget mener bør stilles til det. Det er krav om økonomiske rammer, heldækkende beskrivelse af den nordiske virksomhed og en stringent og sammenhængende prioritering inden for de udstukne rammer.

Udvalget vil anbefale, at der snarest indledes en forhandling mellem rådet og ministerrådet om, hvordan denne situation kan forbedres i fremtidige udgaver af C 2. En løsning bør foreligge således, at den kan få effekt allerede på næste års C 2-dokument. Disse aspekter af C 2 behandles mest hensigtsmæssigt af Budget- og Kontroludvalget, hvortil Økonomisk Udvalg har videregivet sine synspunkter.

Udvalget støtter i øvrigt dokumentets generelt høje prioritering af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og havde gerne set en tilsvarende formulering vedrørende gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan. Udvalget savner endvidere omtale af den bioteknologiske handlingsplan.

Under henvisning til ovenstående *foreslår Økonomisk Udvalg*, at Nordisk Råd i forbindelse med C 2/1990 udtaler, at rådet

- lægger vægt på, at arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og økonomisk handlingsplan 1989–92 gennemføres efter forudsætningerne,
- anbefaler Nordisk Ministerråd, i samspil med Nordisk Råd, at videreføre arbejdet med at skabe rammerne for og sikre finansieringen af det økonomiske samarbejde udover 1992, hvor den økonomiske handlingsplan udløber,
- anbefaler Nordisk Ministerråd, at det bioteknologiske handlingsprogram gennemføres efter sine forudsætninger,
- forudsætter, at Nordisk Ministerråd indarbejder bevillinger til gennemførelse af det nye regionalpolitiske program og tillægsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet i budgettet for 1991 og i kommende C 2,
- konstaterer de øvrige kritiske bemærkninger, som Økonomisk Udvalg har til dokumentet C 2,

- iøvrigt tager de til Økonomisk Udvalg henviste dele af ministerrådets redegørelse for planerne for det nordiske samarbejde (C 2/1990) til efterretning.

Reykjavík, den 26. februar 1990

Gustav Björkstrand (Sfp)

Friðrik Sophusson (Sj)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Hans Jørgen Jensen (S)

Lars Emil Johansen (Si)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Agnar Nielsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

BILAGA 2

Juridiska utskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse för det nordiska samarbetet (C 2)

1.1. Innledning

Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet avgitt til Nordisk Råds 38. sesjon 1990 er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet deler av kapittel 1 og kapitlene 5, 8 og 9.

Juridisk utvalg har behandlet redegjørelsen (C 2/1990) på møter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm og den 26. februar 1990 i Reykjavík. På møtet i Reykjavík drøftet utvalget også et kompletterende dokument av 16. februar 1990 som Ministerrådet har utarbeidet etter anmodning fra Presidiet/utvalgene.

1.2. Utvalgets generelle synspunkter

Juridisk utvalg vil generelt bemerke at det opprinnelige C 2-dokument er vagt formulert og lite forpliktende. Redegjørelsen i C 2-dokumentet inneholder ingen samlede budsjettmessige prioriteringer eller oppdeling av arbeidsoppgaver på de enkelte virksomhetsår. Redegjørelsen inneholder heller ikke noen konsekvent tidsramme.

Utvalget kan konstatere at det av Ministerrådets kompletterende dokument bl. a. går fram at man i 1990 og i de nærmeste årene vil prioritere høyest kulturområdet, miljøsamarbeidet og arbeidsplanen "Norden i Eu-

ropa 1989–92". Men dokumentet inneholder ingen samlede budsjettmessige prioriteringer eller angivelse av tidsfrister, som utvalget hadde ønsket. Det kompletterende dokumentet endrer således ikke utvalgets generelle oppfatning av C 2-dokumentet.

Juridisk utvalg kan konstatere at redegjørelsen i all hovedsak framstår som et sammendrag av en rekke store planer som har vært diskutert og er blitt besluttet i løpet av 1989 og tildels 1988. De målsetningene som framstilles i det innledende avsnittet er stort sett referert fra arbeidsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Det er imidlertid foretatt visse suppleringer, som betyr at målsetningene omfatter de fleste tenkelige positive mål for samarbeidet. Juridisk utvalg har tidligere uttalt seg om arbeidsprogrammet og de handlingsplaner og samarbeidsprogrammer som hører inn under juridisk utvalgs område.

Utvalget har notert seg at det for budsjettårene etter 1990 ikke er gitt tilsagn om automatisk realvekst, i likhet med foregående år. Utvalget vil i den forbindelse vise til sin uttalelse til Nordisk Ministerråds budsjettforslag for 1990, der det uttales at arbeidet med å utvikle forholdet Norden/Europa i årene som kommer vil kreve at en innenfor det nordiske samarbeid må ta opp nye oppgaver. I den grad dette arbeidet skyter fart, understreket utvalgets flertall at en bør være innstilt på en økning i de nordiske budsjetter ut over det vi har vært vant til de senere år. Utvalget har forøvrig ved flere anledninger pekt på at det bør være nøye sammenheng mellom de handlings- og samarbeidsplaner som legges fram i form av ministerrådsforslag, og Ministerrådets budsjetter. Utvalget har merket seg at Ministerrådet vil sikre at de handlingsplaner og samarbeidsplaner som Ministerrådet har framsatt som ministerrådsforslag til Nordisk Råd 38. sesjon får de ressurser som er nødvendige for planene og programmene gjennomføring. Utvalget er i tvil om hvordan de allerede vedtatte handlings- og samarbeidsplaner på juridisk utvalgs område vil bli prioritert.

Ministerrådets redegjørelse for planene for det nordiske samarbeidet er forelagt rådets utvalg i henhold til Helsingforsavtalens artikkel 64. Etter art. 64 andre ledd i Helsingforsavtalen skal Ministerrådet til hver ordinære sesjon med Nordisk Råd legge fram en særskilt redegjørelse om planene for det videre samarbeidet. Sammen med redegjørelsen skal det følge et budsjettforslag for det nordiske samarbeidet. Etter utvalgets mening kan ikke årets C 2-dokument samt det kompletterende dokumentet anses som noe planleggingsdokument i henhold til Helsingforsavtalens intensjoner.

Juridisk utvalg kan vise til at budsjett- og kontrollutvalget ved flere anledninger, og senest i sin betenkning over budsjettet for 1990, har uttalt ønske om at C 2-dokumentet skal inneholde både totalrammer og sektorrammer for de kommende år, og at C 2-dokumentet utvikles til et reelt plandokument for det nordiske samarbeidet.

Utvalget kan videre vise til at Ministerrådet (samarbeidsministrene) i august 1989 bl. a. fattet følgende beslutning: "De økonomiska planerings-

forutsetningarna för de på budgetåret följande åren anges i C 2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges." Samarbeidsministrenes vedtak er åpenbart ikke fulgt opp i det foreliggende dokument.

Det vil etter utvalgets oppfatning være naturlig at planleggingsdokumentet ligger tett opp til de arbeidsprogrammer, handlingsplaner og samarbeidsprogrammer som allerede er besluttet. Meningen med C 2 som planleggingsdokument må være at det skal foretas en ytterligere prioritering av arbeidsoppgavene på de enkelte virksomhetsår.

Det viktigste argumentet for å utarbeide C 2-dokumentet må være at det skal danne det faglige og politiske grunnlag for en budsjettmessig prioritering i de nærmeste årene. f. eks. de 3 nærmeste årene. Årets C 2-dokument er etter utvalgets mening ikke noe egnet redskap for planlegging av det framtidige nordiske samarbeid.

Utvalget har merket seg at Ministerrådet vil overveie hvilken form C 2 skal ha i framtiden. Utvalget vil anbefale at det snarest innledes forhandlinger mellom Rådet og Ministerrådet om hvordan de framtidige utgavene av C 2-dokumentet kan forbedres.

Juridisk utvalg finner det mest hensiktsmessig at utvalgets generelle synspunkter inngår i budsjett- og kontrollutvalgets behandling av C 2-dokumentets framtidige form og innhold. Utvalget har således formidlet sine generelle synspunkter til budsjett- og kontrollutvalget, som legger dem til grunn for sin uttalelse.

2. Passunion, flyktninger, innvandrere

Utvalget er naturligvis meget tilfreds med at det arbeides for å sikre den frie bevegelse innen Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres ved etableringen av EF's indre marked.

Når det gjelder passkontrolloverenskomsten, har utvalget ved flere anledninger påpekt betydningen av at det nordiske samarbeidet på dette viktige området bevares. Spørsmålet var sist oppe til drøfting mellom utvalget og Nordisk Ministerråd (justisministrene) under møtet i Mariehamn den 13. november 1989. Der fikk utvalget det inntrykk at justisministrene var optimistiske med hensyn til å komme fram til en løsning. Etter utvalgets mening er dette spørsmålet av særdeles stor betydning for det nordiske samarbeidet. Utvalget savner imidlertid en nærmere framdriftsplan i C 2-dokumentet for når dette spørsmålet kan forventes avklart.

Når det gjelder flyktninger og innvandrerspørsmål, er utvalget tilfreds med at den nordiske samrådsgruppen fortsetter sitt samarbeid om flyktningepolitikken. Utvalget er likeledes tilfreds med at den nordiske kontaktgruppen for migrasjonsspørsmål vil arbeide med migrasjonsforskning, seminarer og erfaringsutveksling fram til 1993. Også her savner imidlertid utvalget en mer konkret plan for det videre samarbeidet.

Av de større virksomhetsområdene som hører inn under juridisk utvalg er det nå bare samarbeidet om flyktninge- og innvandrerpolitikk som ikke er regulert i et egentlig program. Utvalget ville se det som en fordel om også dette viktige området kunne gjøres mer målrettet ved at man fikk en samlet plan for det videre samarbeidet, med tidsmessige rammer og med realistiske budsjettmessige forutsetninger. Utvalget vil anbefale at Ministerrådet undersøker mulighetene for å utarbeide en slik plan.

3. Likestilling

Juridisk utvalg er meget tilfreds med at Ministerrådet tilstreber et samarbeid mellom de nordiske land og EF, OECD og Europarådet om utviklingen av likestillingsstatistikken og om realisering av prinsippet om lik lønn for likt arbeid. Spørsmålet om likelønn mellom kvinner og menn er et område som prioriteres meget høyt av juridisk utvalg. Utvalget går ut fra at det her er tale om en utvidelse av de prosjekter på området som er omtalt i handlingsplanen for likestilling. Utvalget savner imidlertid tidsmessige rammer for dette samarbeidet.

Utvalget vil forøvrig vise til sin betenkning over ministerrådsforslag B 94/j om en handlingsplan for det nordiske likestillingsarbeidet.

Utvalget savner en redegjørelse fra Ministerrådet i C 2-dokumentet om planene for det nordiske samarbeide i forbindelse med oppfølging av Nordisk Forum i 1988. Utvalget vil i den forbindelse vise til sin betenkning over C 2-dokumentet for 1989 samt til sin uttalelse over C 1 for 1990.

4. Forbruker- og næringsmiddelpolitikk

Vedrørende forbrukerområdet kan det vises til juridisk utvalgs betenkning til ministerrådsforslag B 91/j om et nordisk samarbeidsprogram på forbrukerområdet som ble vedtatt på Nordisk Råds 37. sesjon. Det vises videre til juridisk utvalgs uttalelse om Ministerrådets arbeidsprogram Norden i Europa 1989 – 92.

Juridisk utvalg vil uttrykke tilfredshet med at Ministerrådet vil vedta foranstaltninger som kan styrke forbrukerinnflytelsen i det standardiseringsarbeidet som bl. a. foregår i CEN. Men heller ikke her inneholder C 2-dokumentet tidsmessige rammer eller budsjettmessige forutsetninger.

Vedrørende næringsmiddelovgivningen, vises til juridisk utvalgs betenkning over ministerrådsforslag B 80/j om et samarbeidsprogram på næringsmiddelområdet som ble vedtatt på Nordisk Råds 36. sesjon.

Juridisk utvalg kan støtte Ministerrådets bestrebelser med å finne nisjer hvor man kan bringe inn nordiske synspunkter i EFs forberedende arbeid. Utvalget har forøvrig ved flere anledninger framhevet betydningen av at en tilpasning til EF's regelverk skjer uten å senke det høye nordiske ambisjonsnivået.

5. Lovgivningssamarbeidet

Utvalget vil innledningsvis uttrykke sin forundring over at et så viktig samarbeidsområde som lovgivningssamarbeidet ikke er omtalt i et eget punkt i Ministerrådets redegjørelse, men bare er tatt inn under punktet "øvrige samarbeidsområder" bakerst i C 2-dokumentet.

Av Ministerrådets planer går det fram at det nå drøftes hvorvidt det behøves særlige institusjoner i forbindelse med spørsmålet om kontroll med etterlevelsen av internasjonale avtaler som inngås som ledd i den økonomiske integrasjonen. Juridisk utvalg mener at det er svært viktig at man på nordisk plan utreder disse spørsmålene, og at området gis høy prioritet. Dette gjelder særlig fordi den europeiske integrasjon nå skjer i et meget raskt tempo. Det går ikke fram av redegjørelsen hvilke konkrete tiltak Ministerrådet har i tankene. Utvalget antar at opprettelsen av et nordisk institutt for EF-rett kan være relevant i denne forbindelse. Utvalget viser til at man har stilt seg positiv til forslaget fra sluttrapporten i den internasjonale samarbeidskomité som ble vedtatt på Nordisk Råds ekstrasessjon i Mariehamn i november 1989 om at det opprettes et nordisk institutt for EF-rett (Rek. 44/1989).

Når det gjelder planene vedrørende resosialisering av unge lovbrøyttere stiller juridisk utvalg seg positiv til Ministerrådets planer om å vurdere en utvidelse av igangværende forsøksordninger i visse land til de øvrige nordiske land. Etter det utvalget erfarer er det først og fremst Danmark som til nå har hatt denne type forsøksordninger.

Juridisk utvalg ser videre positivt på at Ministerrådet i løpet av 1990 vil ta stilling til forskningsrapporten vedrørende miljøkriminalitet og revisorers dobbeltrolle i visse situasjoner.

Juridisk utvalg vil likeledes støtte planene om å søke en hensiktsmessig tilpasning til den igangværende økonomiske integrasjonsprosess i Europa på en del områder innenfor EF-retten, som f. eks. kontraktsretten, immaterialretten, erstatningsretten. Utvalget savner imidlertid også her mer konkrete planer og prioriteringer.

Juridisk utvalgs forslag

Under henvisning til hva som er anført foran, innstiller juridisk utvalg at Nordisk Råd i anledning av Nordisk Ministerråds redegjørelse for det nordiske samarbeidet, C 2/1990, vedtar følgende uttalelse:

1. at Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd:

- å intensivere arbeidet med å sikre den frie bevegelse av personer i Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres.
- å intensivere arbeidet med å utrede behovet for kontroll med etterlevelse av internasjonale avtaler som inngår som ledd i den økonomiske integrasjonen, f. eks. med hensyn til innretting av et institutt for EF-rett.

- å vurdere mulighetene for å utarbeide en handlingsplan for det videre samarbeidet på flyktningeområdet.
  - at det som ledd i oppfølgingen av Nordisk Forum 1988 til Nordisk Råds sesjon i 1991 legges fram et konkret forslag til nytt Nordisk Forum i 1994.
- II. At Nordisk Råd tar til etterretning følgende kapitler i Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet C 2 1990:
- 1) De deler av kapittel 5 som er behandlet av juridisk utvalg (passunion, flyktninger, likestilling), kapittel 8 (forbruker- og næringsmiddelpolitikk) og de deler av kapittel 9 som er behandlet av juridisk utvalg (lovgivning).
  - 2) De deler av kapittel 1 som er behandlet i juridisk utvalgs betenkning over redegjørelsen.

Reykjavík den 26. februar 1990

Sighvatur Björgvinsson (A)
Formann

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

BILAGA 3

Kulturutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

1. Inledning

Till kulturutskottet har av Nordiska rådets presidium hänvisats Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet. Utskottet har behandlat redogörelsen vid sina möten den 29–30 januari och den 26 februari 1990 samt den 27 februari 1990. Utskottet har tagit ställning till kapitel I. Inledning och kapitel IV. Nordisk kultur-, forsknings- och utbildningsgemenskap samt supplement till redogörelsen för det nordiska samarbetet.

2. Planeringen av det framtida samarbetet

Formerna för behandlingen av redogörelsen om planerna för det nordiska samarbetet ändrades år 1988. Tidigare avgav fackutskotten ett yttrande till budget- och kontrollutskottet om dokumentet, men nu avger utskotten ett självständigt betänkande över Nordiska ministerrådets plandokument. Anledningen till denna ändring var att utskotten ansåg plandokumentet vara av så stor betydelse att ett betänkande från alla fackutskotten om respektive områden var nödvändigt.

Kulturutskottet mottog förra årets plandokument med viss besvikelse. Utskottet ansåg att dokumentet borde innehålla mer detaljerade sifferuppgifter som skulle ange den planerade aktivitetsökningen eller den nivå till vilken ministerrådet ansåg att en institution eller ett projekt borde byggas upp under en bestämd period. Utskottet ansåg dessutom att plandokumentet var oklart på många punkter beträffande nya initiativ och ställde för okonkreta mål för det nordiska kultursamarbetet. Utskottet framhöll att en redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet borde vara mera målinriktad och redogöra för bestämda åtgärder för framtiden. Utskottet efterlyste dessutom en tidsram för projekten och ansåg det besvärligt att bedöma projekt när det inte fanns angivet någon tidpunkt för när de skulle vara genomförda.

Plandokumentet för det nordiska samarbetet 1990 räknar endast upp några redan pågående projekt och handlingsplaner, men där finns inga nya initiativ. Det presenterar varken tidsram eller budget för det framtida samarbetet och inom dokumentet finns inte några prioriteringar inom projekt eller handlingsplan.

Utskottet hänvisar till Helsingforsavtalet från 1962, art. 64, 2:a stycket där de nordiska länderna har avtalat att: "Ministerrådet skall till varje ordinarie session vid Nordiska rådets plenarförsamling framlägga en särskild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslaget till budget för det nordiska samarbetet."

I Nordiska ministerrådets (samarbetsministrarna) beslutsprotokoll från mötet den 14/8 1989 sägs att de ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren skall anges i C2-dokumentet och där kan även preliminära sektorsramar anges. I Nordiska ministerrådets förslag om budget för 1990 (B 98/b) framhålls att detta beslut kommer att gälla i framtiden. Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har mottagit ett brev från ordföranden i Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) där det konstateras att den justering av budgetproceduren som ministerrådet har antagit även innebär en annan ändring av betydelse för budget- och kontrollutskottets arbete, nämligen att de ekonomiska planläggningsförutsättningarna för de kommande åren inte ingår som ett led i kommande års budget utan däremot i plandokument C2.

I det nu framlagda plandokumentet från ministerrådet (C2) har man

inte infört några budgetramar för kommande år eller sektorsramar. Utskottet anser det ännu mer angeläget att dessa ekonomiska förutsättningar anges nu när en automatisk realväxt inte blir aktuell under de följande budgetåren. Vidare är sektorsramar synnerligen viktiga nu när de enskilda sektorerna inom ministerrådsorganisationen skall företa en kritisk genomgång av den existerande verksamheten så att det blir möjligt att omprioritera inom de enskilda sektorerna och mellan sektorerna och därigenom bringa medlen till högprioriterade och redan igångsatta eller nya aktiviteter.

3. Supplement till C 2 1990

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet har avgivit supplement till redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet 1990 (C 2/1990) i enlighet med Nordiska rådets utskotts önskan i januari 1990.

Utskottet mottar det supplerande dokumentet med en viss besvikelse och konstaterar att ministerrådet inte har infört några budgetramar i detta dokument eller prioriteringar inom projekt och sektorer.

Ministerrådet ger den förklaringen att eftersom automatisk realväxt i de kommande årens budgetar inte kan försäkras, kan ministerrådet därför inte heller på nuvarande tidpunkt fastsätta ramar, vare sig den samlade budgeten eller för de enskilda sektorerna. Utskottet understryker att det uttalandet går helt emot Nordiska ministerrådets (samarbetsministrarna) ovannämnda förklaringar om att ekonomiska planeringsförutsättningar för de på budgetåret följande åren skall anges i C 2-dokumentet. I supplementet lämnas inga förklaringar till varför ministerrådet har ändrat uppfattning angående utformningen av C 2.

Utskottet understryker att ministerrådets beslut om att genomföra en undersökning av de långsiktiga budgetkonsekvenserna borde ha företagits tidigare och varit presenterat i C 2/1990 för behandling av Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík. Utskottet hälsar dock med tillfredsställelse ministerrådets erbjudande att diskutera de långsiktiga budgetkonsekvenserna med Nordiska rådet och värdera resultat och konsekvenser i samråd med representanter för rådet.

Utskottet noterar med intresse att ministerrådet överväger om C 2 i framtiden skall utformas som arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Det innebär att ministerrådet i C 2 anger de största arbetsuppgifterna som skall lösas under de kommande ett till tre åren med information om tidsfrister och även anger om de skall finansieras med nationella respektive nordiska medel där i det senare fallet ministerrådet skulle ange ungefärligt belopp. Utskottet framhåller vikten av att planeringsdokumentet koncentreras på de närmaste tre följande åren och att prioriteringar bör anges.

Utskottet anser det positivt att Nordiska rådet och Nordiska ministerrå-

det tar upp överläggningar angående den framtida utformningen av dokument C2. Utskottet vidhåller emellertid sin ståndpunkt att planeringsdokumentet skall innehålla politiska och sakliga prioriteringar inom varje sektor och att C2 skall räkna upp alla aktiviteter som är igångsatta eller skall påbörjas i prioriteringsmässig rangordning.

Utskottets generella synpunkter angående C2-dokumentet har framförts till budget- och kontrollutskottet som lägger dem till grund för sitt uttalande.

4. Kultursamarbetet

Utskottet noterar att ministerrådet, som ett led i arbetet med att ge de politiskt budgetansvariga större inflytande och ansvar för den ekonomiska prioriteringen, har beslutat att man inte vill ge ett preliminärt förordande om en automatisk realväxt. Det är ministerrådets avsikt att ge direktiv för det administrativa budgetarbetet som ger samarbetsministrarna handlingsfrihet för att dirigera resurserna till prioriterade områden och uppgifter. Utskottet förutsätter att detta inte betyder någon ändring i behandlingen av budgeten för det nordiska kultursamarbetet och att den behandlas och genomgår prioritering även i fortsättningen av Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) samt att kulturutskottet får yttra sig över budgetförslaget som vanligt.

Ministerrådet tar upp nordisk kultur-, forsknings- och utbildningsgemenskap i sitt plandokument för det nordiska samarbetet i ett och samma kapitel. Där redogörs för handlingsplanen för språkligt samarbete i Norden, Nordisk film- och TV-fond, nordisk utbildningsgemenskap, däribland Jurek-projektet, avtal om ömsesidigt erkännande av vidaregående yrkeskompetensgivande examen och Nordplus-programmet. I avsnittet om forskningssamarbetet hänvisas huvudsakligen till riktlinjerna för Nordisk forskningspolitisk råd som läggs fram på Nordiska rådets session 1990.

Utskottet utgår ifrån att handlingsplanen om nordiskt kulturellt samarbete utgör förutsättningarna för planerna för det nordiska kultursamarbetet den närmaste tiden. Utskottet noterar att enligt supplementet till redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet 1990 (C2/1990) blir kulturområdet prioriterat de närmast följande åren och det hänvisas till budgeten för 1990 samt kommande budgetförslag för 1991. Utskottet hänvisar till att 1991 blir slutåret för kulturhandlingsplanen och förutsätter med hänvisning till det ovan nämnda att kulturområdet fortsätter att prioriteras efter utgången av kulturhandlingsplanen 1991.

Utskottet har med tillfredsställelse noterat att flera av utskottets prioriteringsområden inom kulturhandlingsplanen har uppmärksamats och arbetas med inom ministerrådet. Utskottet saknar emellertid all redogörelse om hur ministerrådet i framtiden avser öka stödet till folkrörelsesamar-

betet, vilket var ett av de mest prioriterade områdena i kulturutskottets betänkande över handlingsplanen. Dessutom önskar utskottet information om framtidsplanerna för det permanenta radio- och TV-samarbetet som skall tillgodose de kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet och den i handlingsplanen utlovade starka utbyggnaden av Nordiska kulturfonden. Med hänvisning till det sistnämnda står kulturutskottet oförstående inför att ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) har fört den föreslagna ekonomiska utbyggnaden av Nordiska kulturfonden med 2 miljoner år 1990, som föreslogs i Nordiska ministerrådets budgetförslag för 1990 (B 98/b), till andra aktiviteter.

Utskottet noterar dock att i det supplerande planeringsdokumentet framhåller ministerrådet att projekt och stödordningar bör få ökad flexibilitet så att det blir större möjlighet att omprioritera såväl inom som mellan de enskilda sektorerna. Det hänvisas till att institutioner som upptar 40% av den nordiska budgeten och upprättats för många år sedan som pionjärinsats på vissa områden har förlorat en viss betydelse när nationella institutioner av samma slag har upprättats. Kulturutskottet anser att det är positivt med en löpande utvärdering av de nordiska institutionerna och deras verksamhet. Utskottet kan också acceptera både nedläggningar och sammanslagningar av befintliga institutioner under förutsättning att det finns klara motiv till detta angående varje institution och att Nordiska rådet får ta del av och behandla förslag till nedläggning av institutioner när det framläggs. Utskottet kan inte acceptera att institutionernas andel av den samlade budgeten bör reduceras endast för att åstadkomma större möjlighet till flexibilitet och övergripande planer.

Kulturutskottet konstaterar med besvikelse att ministerrådet inte redogör för de konkreta förslagen som finns inom ministerrådet att nedlägga en del institutioner och samarbetsorgan inom kulturutskottets arbetsområde och att skära ned den allmänna budgeten hos alla institutioner med 10% (se bihang). Utskottet anser det vara synnerligen besvärligt att behandla ett plandokument som inte innehåller redogörelse om förslag till så stora och radikala förändringar inom det nordiska kultursamarbetet.

Utskottet fick inte tillfälle att diskutera dessa förslag innan programgruppen avgav sin rapport. Utskottet har heller inte fått tillfälle att yttra sig över den av projektgruppen föreslagna huvudprincipen om nedläggning av alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna men hänvisar till att enligt art. 4c i avtalet om nordiskt kulturellt samarbete från 1971 skall samarbetet inriktas på gemensamma forskningsinstitutioner. En allmän nedläggning kan anses förutsätta ändring av avtalet. Utskottet understryker att i samma avtal stadgas i art. 8, andra stycket att samarbetet enligt avtalet sker under medverkan av Nordiska rådet samt att enligt art. 46 i Helsingforsavtalet bör rådet, utöver som särskilt överenskommits, beredas tillfälle att yttra sig om nordiska samarbetsfrågor av större betydelse när det inte är ogörligt av tidsskäl.

Utskottet anser att frågan om nedläggande av nordiska institutioner på kulturområdet, upprättade med anledning av Nordiska rådets rekommendationer, måste anses vara av en så stor betydelse för det nordiska samarbetet att den omfattas av art. 46. Utskottet förutsätter att det kommer att erhålla ett konkret ministerrådsförslag om de föreslagna ändringarna på kulturavtalets område för formell behandling i Nordiska rådet på sessionen 1991.

Kulturutskottet kommer att framföra synpunkter på det nordiska forskningsarbetet i det betänkande utskottet gör över ministerrådets förslag till riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (B 108/k) och hänvisar därtill.

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet i sin redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2) för 1990 inte har framlagt vare sig tids- eller budgetramar för det nordiska framtida samarbetet eller målinriktade planer och prioriteringar för det framtida nordiska kultursamarbetet och förutsätter med hänsyn till utskottets synpunkter att vid överläggningar mellan ministerrådet och Nordiska rådet kommer C 2 att omarbetas på ett tillfredsställande sätt.

4. Utskottets förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår kulturutskottet

A. att Nordiska rådet med anledning av de till kulturutskottet hänvisade avsnitten antar följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att i fortsättningen prioritera kulturområdet även efter att kulturhandlingsplanen upphör att gälla 1991
- att eventuella förslag om nedläggningar av institutioner på kulturavtalets område överlämnas till rådet i form av separata ministerrådsförslag innan definitiva beslut fattas (jfr. artikel 46 i Helsingforsavtalet)
- att utöka stödet till folkrörelsesamarbetet
- att åstadkomma ett permanent radio- och TV-samarbete som skall tillgodose de nordiska kulturpolitiska målsättningarna
- att de ekonomiska resurserna till den nordiska kulturfonden kraftigt utökas

B. att Nordiska rådet lägger de till kulturutskottet hänvisade delarna av C 2 till handlingarna.

Reykjavík den 26 och 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

J.K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

BIHANG

Institutioner og samarbeidsorganer på kulturbudsjettet, rapport fra Nordisk Ministerråds programgruppe

1. Programgruppens arbeidsordning og mandat

Embetsmannskomiteéen for nordisk kulturelt samarbeid vedtok på sitt møte 15. februar 1989 å nedsette en arbeidsgruppe med én representant for hvert land til kritisk å gjennomgå de nordiske institusjoner på kulturavtalens virkeområder og til å komme med forslag om sanering, omdisponering og omprioritering innenfor kulturbudsjettet for å skape økt fleksibilitet og større muligheter for å kunne finansiere flere av kulturhandlingsplanens tiltak.

I EKs arbeidsgruppe (programgruppen) har følgende deltatt:

- DK: Departementschef Jørgen Harder Rasmussen
Afdelingschef Niels Hummeluhr
- SF: Konsultative tjenstemannen Håkan Mattlin
- I: Avdelingssjef Árni Gunnarsson
- N: Statssekretær Johan Solheim (t. o. m. 11.10.89)
Vitenskapelig rådgiver Kjell Eide
- S: Statssekreterare Sverker Gustavsson

Gruppen skulle selv fastsette sitt mandat og velge formann. Departementschef Jørgen Harder Rasmussen ble valgt til formann. Gruppens mandat finnes vedlagt, som *bilag*. Gruppen har hatt 6 møter.

2. Programgruppens resonnement

Handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbeid er ment være et verktøy for vitalisering og effektivisering av det offisielle nordiske kultursamarbeidet.

Ministerrådet gjør i handlingsplanen (pkt. 1.10) rede for de økonomiske forutsetningene for gjennomføringen av planen, hvor det heter: "Ministerrådet vil gjennomføre handlingsplanen i løbet af de kommende år og finansiere de dermed forbundne udgifter ved omprioriteringer og anvendelse af ikke bundne midler indenfor de samlede økonomiske rammer for Nordisk Ministerråds virksomhed og af midler, som måtte blive tilført gennem generelle forhøjelser af den årlige nordiske budgetramme".

Ministerrådet har vurdert mulighetene for reell forhøyelse av kultursektorens andel av ministerrådets budsjett til 35 mio. DKK, og at dette målet kan nås over 3-års perioden 1989–91. I tillegg kommer de midler som kan frigjøres ved omprioriteringer innenfor kultursektoren. Tilsammen kan dette sies å være et beskjedent beløp når man ser på de mange oppgaver som ble nevnt av Ministerrådets arbeidsgrupper for allmennkultur og utdanning og Nordisk Forskningspolitisk Råd (FPR), som utarbeidet grunnlaget for kulturhandlingsplanen.

Økonomien på kulturavtalens områder er preget av store nye oppgaver. Blant de største oppgavene kan nevnes:

- Samarbeidet om forskerutdannelsen og den nordiske student- og lærerutvekslingen (NORDPLUS) er to høyt prioriterte områder i kulturhandlingsplanen, og de kommer til å kreve store ressurser. Ministerrådet har nedsatt en egen arbeidsgruppe for å utarbeide forslag til utviklingen på forskerutdannelsesområdet.
- Ministerrådet har også vedtatt å opprette et nordisk film- og TV-fond som vil kreve store bevilgninger i de kommende år.
- En rekke nye komitéer og styringsgrupper på allmennkulturområdet forventes å skulle øke sine aktiviteter ved å gå inn på nye områder av det folkelige og kulturelle samarbeidet, folkeopplysningen og voksenutdannelsen, samt ungdoms- og idrettssamarbeidet.
- Innsatsen for større språkforståelse i Norden skal styrkes ved en særlig handlingsplan.

På bakgrunn av disse ressursekrevende nye oppgaver, som delvis må finansieres gjennom omprioriteringer innenfor kultursektoren, har programgruppen studert alle aspekter ved nordisk kulturelt samarbeid for å finne frem til forslag til øket fleksibilitet og frigjøring av midler. Målet er å endre proporsjonene mellom bundne og frie midler i kulturbudgettet. Det har derfor vært særlig viktig å vurdere alle forhold knyttet til institusjoner og samarbeidsorganer på kultursektoren med fast personale, siden disse binder ca 60% av sektorens budsjett (ekskl. kulturfondet).

Kulturavtalens virkeområde omfatter allmennkultur, forskning og ut-

dannelse. For å kunne oppnå besparinger på disse tre områdene og frigjøre midler som er nødvendige til iverksetting av kulturhandlingsplanens intensjoner har programgruppen anvendt tre fremgangsmåter:

- nedleggelse av faste institusjoner
- lik prosentuell nedskjæring av institusjonens budsjetter ("ostehøvels-metoden"), og
- sammenføring av utgifter på visse områder, der bidragsorganisasjoner står som egne poster på det faste budsjettet.

Det følgende er en konkret gjennomgang av programgruppens forslag til omstrukturering og andre endringer på kulturavtalens tre virkeområder. Gjennom disse tiltakene har sekretariatet beregnet at det kan frigjøres totalt ca 30 mio. DKK, hvorav ca 27 mio. på forskningsområdet (regnet i 1989 års budsjettnivå). Av det totale beløpet frigjøres ca 10 mio. DKK på 1991 års budsjett og ca 3 mio DKK på 1992 års budsjett. De resterende ca 17 mio. DKK blir frigjort noe senere.

3. Forslag til tiltak

3.1 *Förslag på områdena forskning och högre utbildning*

Forskningsområdet

Behovet av økad fleksibilitet på kulturbudgetens forskningsdel har understreket i mange sammenhang. De nye satsninger som anges i kulturhandlingsplanen, særskilt betråffande forskarutbildnings samarbeide og forskar-mobilitet, förstärker detta behov.

I arbeidet med att frigjora medel för nya ändamål har programgruppen sökt bilda sig en uppfattning om institutionernas möjligheter att använda olika former av extern finansiering som en komplettering eller ett alternativ till ministerrådsmedlen. Den enkät som har gjorts härom hos institutionerna och samarbetsorganen har dock visat att extern finansiering redan i stort sett utnyttjas i de fall där organens karaktär och inriktning gör det möjligt.

Programgruppen har därför koncentrerat sig på att analysera möjligheterna att genom nedläggning av institutioner/samarbetsorgan såsom ministerrådsorgan eller genom omorganisation av existerande organ skapa økad fleksibilitet.

Förslag 1:

Programgruppen har den principiella hållningen att alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna borde kunna nedläggas, och att det nordiska samarbetet borde organiseras på annat sätt. Allt för stor del av den nordiska budgeten går till organ som har fast personal och andra bundna utgifter. Det borde finnas större fleksibilitet rörande vilka former av samarbete och vilka områden som skall finansieras med nordiska medel.

Huvudprincipen i framtiden borde vara olika allmänna ordningar för att stöda och initiera nordiskt samarbete och nordiska nätverk rörande forskning och forskarutbildning samt högre utbildning. En viktig förutsättning för denna princip är att de nationella forsknings- och utbildningsmiljöerna också i praktiken blir öppna för deltagande från andra nordiska länder.

För att inleda denna omorganisering av nordiskt samarbete föreslår programgruppen att följande fyra nordiska institutioner nedläggs:

- Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
- Nordiska institutet för Asienstudier (NIAS)
- Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
- Nordiska institutet för sjörätt

Programgruppen föreslår vidare att de på detta sätt frigjorda medlen återförs till kultursektorns budget.

Programgruppens val av institutioner som föreslås nedlagda baserar sig närmast på en ändamålsenlighetsprövning, där olika aspekter har beaktats. Valet av dessa institutioner behöver inte betyda att deras uppgifter har nedprioriterats eller att kvaliteten i deras verksamhet skulle ha ifrågasatts, utan i stället att nordiskt samarbete inte mera skall bedrivas i denna form. Det betyder att samarbetsinitiativ på dessa områden i framtiden måste konkurrera med motsvarande initiativ från andra områden om eventuell nordisk finansiering av sin verksamhet.

För att konkret starta genomförandet av avvecklingen skall det enligt programgruppen utarbetas en avvecklingsplan för var och en av de berörda institutionerna. I avvecklingsplanerna skall bl. a. följande frågor behandlas:

- tidsramen för avvecklingen
- personalen
- inventarier
- samråd med den närmast berörda nationella förvaltningsmyndigheten.

Programgruppen föreslår att ministerrådet så snabbt som möjligt fattar principbeslut om nedläggning av de ovan nämnda institutionerna och ger ministerrådssekretariatet i uppgift att i samarbete med de berörda institutionernas styrelser utarbeta förslag till avvecklingsplaner. Ministerrådet skall godkänna avvecklingsplanerna.

Programgruppens förslag i denna del frigör ca 17 milj. DKK.

Förslag 2:

I budgetposten "Vissa samarbetsorgan på forskningsområdet" finns följande organ med en sammanlagd bevilning på 7,4 milj. DKK (tillkomståret anges inom parantes).

Nordiska kollegiet för marinbiologi (1956)

Nordiska kollegiet för ekologi (1964)

Nordiska kollegiet för fysisk oceanografi (1966)

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (1969)

Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inkl. freds- och konfliktforskning (1967)

Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (1974)

Nordiska samfundet för Latinamerikaforskning (1970)

Nordiska kommittén för öststatsforskning (1978)

Dessa organ upprättades för att stöda uppbyggnaden av forskningen och forskningssamarbetet på respektive områden. Det var i huvudsak fråga om områden som var nya eller av andra skäl svagt utvecklade i de enskilda länderna. Eftersom avsikten var att ge ett tidsbegränsat stöd, inrättades inte forskningsutförande institutioner utan samarbetskommittéer/kolleger med begränsad egen administration. Här skall noteras att Samfundet för Latinamerikaforskning och Kommittén för öststatsforskning inte har upprättats av Nordiska ministerrådet utan endast mottar bidrag för sin verksamhet.

De åtta organens verksamhet består huvudsakligen av utdelning av stipendier inom respektive organs forskningsområde, arrangemang av kurser och symposier samt utgivning av tidskrifter och newsletters. Några få av organen ger även stöd till forskningsprojekt, vanligen i form av finansiering av de nordiska samarbetskostnaderna.

Programgruppen konstaterar att den nationella forskningsverksamheten på de aktuella områdena har förändrats kraftigt sedan samarbetsorganen inrättades. I många fall rör det sig om forskningsområden/discipliner som idag är väletablerade och som dels har fasta forskningsanslag, dels på normalt sätt kan konkurrera om rörliga nationella forskningsresurser.

Programgruppen finner det vidare rimligt att anta att kontakter mellan berörda forskningsmiljöer har etablerats under den – i flera fall långa – tid som organen har existerat och att ett hållbart samarbete har vuxit fram som kan leva vidare på egen hand utan ministerrådets stöd.

Programgruppen föreslår därför att dessa organ läggs ner som ministerrådsorgan. Detta utesluter inte att verksamheten kan fortsätta och betyder inte att programgruppen finner områdena mindre väsentliga. Förslaget skall ses som ett led i strävandena att göra det nordiska forskningssamarbetet mindre bundet till klart avgränsade fält. Det skall preciseras att för de två organ som är självständiga föreningar (Samfundet för Latinamerikaforskning och Kommittén för öststatsforskning) innebär förslaget att ministerrådets bidrag upphör.

Förslaget kan genomföras samlat eller successivt. Enligt programgruppens mening finns det starka skäl för ett samlat genomförande.

Programgruppen föreslår att ministerrådsstödet till dessa organ avvecklas med verkan fr. o. m. 1.1.1991. För att detta skall kunna ske krävs att ministerrådet fattar beslut på sitt möte den 27 november. Programgruppen föreslår vidare att sekretariatet får i uppdrag att utarbeta en avvecklingsplan för vart och ett av organen i samarbete med deras styrelser.

Allmänt om personalen

De institutioner och samarbetsorgan som berörs av programgruppens två förslag har totalt 49 anställda som avlönas via ministerrådsbudgeten. Åtskilliga av dessa personer har mycket lång tjänstetid. Anställningsförhållandena är skiftande, dvs. det förekommer både tidsbegränsade kontrakt och tillsvidareanställning. Arbetsgivaransvaret ligger på respektive organs styrelse utom när det gäller cheferna. Dessa anställs av Nordiska ministerrådet på tidsbegränsade kontrakt.

Enligt det s. k. normalkontrakt som finns för anställning vid nordiska institutioner finns det möjlighet för arbetsgivaren att säga upp arbetstagararen med sex månaders varsel vid nedläggning eller större omorganisation. I de fall där normalkontraktet inte har använts bör ministerrådet sträva efter att, såvitt möjligt, normalkontraktets uppsägelse regler trots detta skall tillämpas.

Området höjere uddannelse

I dette afsnit behandles aktiviteten "Nordisk kursusvirksomhed på uddannelsesområdet", som i budgetsammenhæng sorterer under afsnittet uddannelse.

Ministerrådet besluttede i 1986 at gennemføre en omlægning af kursusvirksomheden på uddannelsesområdet. Omlægningen indebar at tilskuddene til følgende ni kursusområder på ministerrådets budget blev overført til en rammebevilling:

- Nordiske universitetskurser i historie.
- Nordiske feltseminarer for etnologistuderende.
- Nordiske feltseminarer for arkæologistuderende.
- Nordiske fagkonferencer i historisk metodelære.
- Nordisk videreuddannelse af konservatorer.
- Nordisk videreuddannelse af socialhøjskolelærere.
- Nordiske seminarer for lærere ved journalisthøjskoler.
- Nordiske efteruddannelseskurser for idrætslærere.
- Nordiske efteruddannelseskurser for modersmålslærere.

Omlægningen til en rammebevilling betød at fordelingen af tilskudsmidlerne herefter skete efter ansøgning. Ligeledes betød omlægningen at der indenfor rammebevillingen kunne ydes tilskud til kurser på andre end de ni anførte områder. Fordelingen er foretaget af EK-Kultur på basis af sekretariatets forbehandling.

Rammebevillingens størrelse i

- 1988: 299 000 DKK
- 1989: 412 000 DKK

Programgruppen foreslår den organisatoriske forandring, at ansvaret for fordelingen af rammebevillingen fra og med 1. januar 1990 flyttes fra EK-Kultur til den nu oprettede Styringsgruppe for nordisk samarbejde indenfor højere uddannelse. Forslaget begrundes med at kursusvirksomheden naturligt passer ind i det arbejde, der i øvrigt udføres af Styringsgruppen.

3.2 Forslag på allmennkultur- og undervisningsområdet

Programgruppen foreslår at man fortsetter arbeidet med å overføre ansvaret for *bidragsorganisasjoner* som får sine bevilgninger over kulturområdets budsjett til relevante komitéers ansvarsområde. Hensikten er å forenkle prosedyrer for embetsmannskomiteén og ministerrådet og å følge opp kulturhandlingsplanens intensjoner om større grad av selvstyre innenfor de enkelte fagområder og dermed også en mere fagkyndig vurdering av de enkelte aktiviteter samt en mer fleksibel anvendelse av bevilgede midler.

De aktuelle bidragsorganisasjoner er Nordisk Kunstforbund og Kunstnerkollegiet i Roma som foreslås overført til den nye Nordisk kunst- og kunstindustrikomité. Tidligere har Ministerrådet vedtatt å overføre ansvaret for Nordisk Amatørteaterråd (NAR) til Nordisk teater- og dansekomité og for Nordiske Forfatterkurser på Biskops Arnö til Nordisk litteratur- og bibliotekkomité.

Budsjettbeløp som står i forhold til hva bidragsorganisasjonene tidligere har fått bevilget, bør i denne sammenheng *overføres til respektive komitéers frie midler, dersom ikke ministerrådet ønsker å øremerke beløp på de enkelte års budsjetter*. For tiden er det kun bevilgningen til Nordisk Amatørteaterråd som er øremerket. Dette ifølge kulturhandlingsplanen.

3.3 Generell nedskjæring av kostnader for institusjonene

Programgruppen mener det er mulig å effektivisere og rasjonalisere driften ved de nordiske institusjoner, med særlig tanke på å redusere forvaltningskostnadene, men også ved å skjære noe ned på de ikke bundne midlene (prosjektmidler).

Gruppen foreslår at institusjoner med fast ansatt personale og som ikke skal nedlegges skal redusere sine budsjetter med 10% over en 2-års periode. Nasjonale erfaringer viser at slike tiltak kan lede til en mer aktiv budsjettenking hos institusjoner. Dette kan på sikt, gjennom omprøving og nytenking, føre til en vitalisering av virksomheten. I tillegg innebærer tiltaket en innsparing på totalt ca 6 milj. DKK på ministerrådets budsjett på kulturektoren.

Det foreslås videre at sekretariatet blir gitt i oppdrag å legge frem en innstilling til embetsmannskomiteén om hvorledes denne besparelsen kan gjennomføres for den enkelte institusjons vedkommende, idet institusjonene er så ulike i størrelse og funksjoner at de bør betraktes individuelt. Inkludert i innstillingen skal også ligge en vurdering av om styrenes størrelser og deres møtefrekvens kan reduseres.

Sekretariatet skal legge frem sin innstilling i januar 1990 slik at en endelig behandling av spørsmålet kan tas i ministerrådets første møte, 1990. Sekretariatet kan under arbeidet og i den utstrekning det finner det nødvendig, drøfte saken med de av institusjonene denne innsparingen gjelder. Dersom forslagene, særlig med tanke på eventuell endring av

styrenes sammensetning, arbeidsoppgaver og møtefrekvens krever endringer av statutter, skal forslag om slike statuttendringer inkluderes i innstillingen.

3.4 Retningslinjer for embetsmannskomiteéns styring

Programgruppen konstaterer at flere forslag i denne rapport (i avsnittene om høyere utdanning og allmennkultur) innebærer overføring av ansvar fra embetsmannskomiteén til forskjellige underliggende grupper.

Programgruppen foreslår derfor at man tar opp til debatt retningslinjer for hvorledes embetsmannskomiteén i fremtiden kan ha en rimelig innflytelse på de berørte gruppenes virksomhet og prioriteringer, både generelt og i forhold til ansvaret for bidragsorganisasjonene. I hovedsak dreier det seg om tre styringsverktøy.

- instruksjer og eventuell øremerking av midler i forbindelse med budsjettbehandlingen. Dette kan gjelde bevilgninger til spesielle tiltak og/eller bevilgninger over en viss størrelse eller over en viss tidsperiode som eventuelt skal godkjennes av embetsmannskomiteén.
- kommentarer eller instruksjer knyttet til behandling av samarbeidsorganenes årsrapporter.
- kommentarer eller instruksjer som gis på de årlige møter mellom Embetsmannskomiteén og formennene for komiteer og styringsgrupper, samt tilsvarende for institusjonenes ledere.

4. Reservation

Från finsk sida har man ansett att en generell nedläggning av "vissa mindre samarbetsorgan", som föreslås i kap. 3.1, inte borde genomdrivas. Dels är samlingsanslaget för dessa organ relativt nytt och särskilt tillskapat för att åstadkomma flexibilitet inom forskningsfinansieringen. Dels handlar det om samarbetsorgan vars verksamhet gäller områden som på goda grunder kan motiveras ur nordisk forskningssynvinkel. Till dessa hör bl. a. marinbiologi, arktisk medicinsk forskning och internationell politik. Samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning fungerar de facto som en vetenskaplig institution inom ett starkt expanderande område, där de nordiska länderna har särskild sakkunskap. Därför borde dess status och finansiering tryggas även framdeles.

Beträffande den generella nedskärningen av kostnader för institutionerna som föreslås i avsnitt 3.3. har den finske representanten ansett att det bör vara en *genomsnittlig* och inte en generell nedskärning.

EK-Kulturs programgruppe – Mandat og Sammensetning*Mandat:*

Programgruppen er nedsatt for kritisk å gjennomgå de nordiske institusjoner og samarbeidsorganer på kulturbudsjettet og komme med forslag til videreutvikling av det nordiske samarbeidssystemet på området. Målsettingen med arbeidet er å oppnå en større fleksibilitet på kulturbudsjettet, i første omgang for å frigjøre midler til realisering av kulturhandlingsplanens mål.

Med utgangspunkt i vurderinger av institusjonenes og samarbeidsorganenes relevans som nordiske samarbeidsorganer, vil programgruppen vurdere mulighetene for å finne supplerende og/eller alternative finansieringskilder for institusjonene, herunder bl. a. nasjonal finansiering, brukerbetaling og andre former for økt eksternt finansiering. Gruppen vil også vurdere mulighetene for å utvikle den økonomiske støtte til enkelte institusjoner/samarbeidsorganer, evt. foreslå å nedlegge, nasjonalisere, eller reorganisere noen av disse.

Programgruppen tar sikte på å avslutte sitt arbeid i løpet av høsten 1989, slik at eventuelle forslag kan legges fram for kulturministrene i november og innarbeides i behandlingen av kulturbudsjettet for 1991.

Programgruppens sammensetning:

- DK: Departementschef Jørgen Harder Rasmussen, Kulturministeriet.
ordf.
Afdelingschef Niels Hummeluhr, Undervisnings- og forskningsministeriet
- F: Konsultative tjenstemannen Håkan Mattlin, Undervisningsministeriet
- I: Afdelingschef Árni Gunnarsson, Undervisnings- og kulturministeriet
- N: Statssekretær Johan Solheim, Krike- og undervisningsdepartementet
- S: Statssekreterare Sverker Gustavsson, Utbildningsdepartementet.

BILAGA 4

Social- och miljöutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats dels ministerrådets dokument C 2, daterat Reykjavík i december 1989, dels ett supplement till C 2, daterat den 16 februari 1990. Utskottet har behandlat C 2-dokumentet vid sina möten den 15 och 30 januari och supplementet vid sitt möte i Reykjavík den 26 februari 1990.

1. C 2-dokumentet

Utskottet noterar vad gäller utskottets områden följande i det i december 1989 översända dokumentet:

Arbetsmarknads- och social- och hälsovårdsfrågorna tas i C 2 in under rubriken ”Medborgarnas Norden” troligen för att motsvara strukturen hos EG:s program ”Medborgarnas Europa – den sociala dimensionen” och därmed bättre kunna infogas i ministerrådets arbetsprogram ”Norden i Europa 1989–92”.

Utskottet noterar med tillfredsställelse målsättningen ”ett Medborgarnas Norden där nordbor inte bara fritt skall färdas och arbeta utan i princip åtnjuta samma rättigheter och ha samma skyldigheter som landets egna medborgare när de bor i ett annat nordiskt land”.

Utskottet behandlar frågan om ”Nordbors rättigheter” i ett separat betänkande över ett medlemsförslag i detta ämne (A 904/s) och vill här endast framhålla att frågor om nordbors rättigheter inte uteslutande bör ses som en del av Europaprogrammet.

Vad gäller *arbetsmarknaden* framhåller ministerrådet att aktiviteterna skall anpassas till en målinriktad insats i relation till den förstärkta integrationen i Västeuropa. Initiativ skall tas för att förbättra arbetskraftens rörlighet, däribland avseende gemensamt erkännande av utbildningar och yrkeskvalifikationer. Sistnämnda frågor tas upp i ett ministerrådsförslag som behandlas av rådets kulturutskott. Utskottet noterar med intresse att ministerrådet finner det viktigt att göra ungdomen uppmärksam på de möjligheter som den nordiska arbetsmarknaden och den fria rörligheten inom Norden erbjuder. Därför skall ministerrådet fram till 1993 ge anslag till Nordjobb- och Nordpraktikordningarna. Utskottet ser detta med tillfredsställelse och vill dessutom erinra om det rekommendationsförslag som utskottet lägger fram med anledning av medlemsförslag A 896/s om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet. Utskottet ser även med till-

fredsställelse att ministerrådet avser att undersöka intresset för en nordisk utbytesordning för kommunalt anställda på samma villkor som för närvarande gäller för statsanställda.

Vad gäller *social- och hälsovårdsområdet* noterar utskottet att prioriteringen av Europaprogrammet innebär att man lyfter fram arbetet med samordning av socialförsäkringarna med EG, särskilt för personer som berörs av försäkringssystemen i både nordiska och EG-länder. Detta finner utskottet vara en intressant vidareföring av utredningsarbetet med "Nordbors rättigheter" till att omfatta även "Medborgarnas Europa" (jfr. ovan).

Vidare noterar utskottet att ministerrådet har klart för sig att den nordiska modellen inom socialpolitiken är mycket bredare än EG:s sociala dimension och att det därför är viktigt att arbeta vidare med den nordiska modellen inom ministerrådet. I övrigt innehåller avsnitten enligt utskottets bedömning intet utöver vad som sagts i berättelsen C 1.

Avsnittet om *miljöpolitik* innehåller korta redogörelser för ministerrådsförslagen B 104/s "Nordisk handlingsplan mot förorening av havet", B 106/s "Nordisk handlingsplan mot luftföroreningar", B 105/s "Nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återvinning", samt B 107/e om nordiskt miljöfinansieringsbolag. I övrigt nämns som enda konkret nyhet utöver dessa att man skall hålla två konferenser på områden som väntas få stor betydelse för havsmiljön och bärkraftigt resursutnyttjande, nämligen fiskodling och minskad fångst av fiskyngel m. m. i samband med räkträlfiske.

Avsnittet inleds med en allmän deklaration att de nordiska länderna eftersträvar samordning av sina miljöpolitiska insatser och att ministerrådet verkar för en gemensam syn på prioriteringar, målformuleringar och strategier i miljöarbetet, t ex handlingsplaner, grundläggande ekonomiska värderingar och miljökonsekvensvärderingar. Utskottet har ingen erinran mot denna allmänna målsättning men kan ej finna att den innehåller något nytt utöver de ovannämnda programmen och det löpande miljöprogrammet, som fastställdes i januari 1989 (B 85/s).

Inom *arbetsmiljöområdet* ges en kortfattad sammanfattning av huvudragen i den nordiska arbetsmiljökonventionen och förslaget till nytt samarbetsprogram som utskottet behandlar i ett särskilt betänkande. Det sägs även – liksom i C 1 – att man skall studera utvecklingen inom EG och de utmaningar den innebär för den nordiska modellen vad gäller arbetsliv och arbetsmarknad. Vad gäller forskningsuppgifter inom det nya samarbetsprogrammet nämns hygieniska gränsvärden, nya produkters inverkan på arbetsmiljön samt förstärkta insatser för att minska arbetsolyckor. Utskottet vill utöver dessa prioriterade områden även bland forskningsuppgifterna lyfta fram genetiska skador, arbetsmiljöns del i de nya folksjukdomarna och den psykosociala arbetsmiljön. Utskottet ser med tillfredsställelse att ministerrådet avser att ta fram ekonomiska styrmedel

och harmonisera lagar och föreskrifter. Detta kommenteras utförligare av utskottet i betänkandet om ministerrådsförslaget om nytt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet (B 99/s).

Vid sitt möte den 30 januari beslöt utskottet att i en skrivelse till presidiet hemställa att presidiet måtte hemställa till Nordiska ministerrådet att omedelbart utarbeta ett kompletterande dokument så att C2-dokumentet kunde slutbehandlas vid rådets 38:e session i Reykjavík. Utskottet gav på grundval av sin genomgång av dokumentet följande preliminära synpunkter:

- Vad gäller socialförsäkringsområdet talar ministerrådet om att man arbetar med en koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG. Utskottet vill starkt framhäva att man vid en integration måste bibehålla den nordiska modellen. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.
- Inom miljöområdet talas om att man utgår från Brundtlandkommissionens rapport. Utskottet anser att man därvid bör fastställa den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.
- Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten behandlas av utskottet i ett särskilt betänkande och bör även prioriteras av ministerrådet.
- Utskottet behandlar ett medlemsförslag om ett handlingsprogram för nordbors rättigheter i Norden i ett särskilt betänkande. Detta bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europaprogrammet.
- Ministerrådet har gjort en genomgång av de olika institutionerna både inom och utom kulturområdet med sikte på eventuell nedläggning av vissa institutioner. Resultatet av denna genomgång bör redovisas i plandokumentet och dessa frågor bör handläggas på ett sätt som säkrar att utskottet blir hört i förväg.
- Budgetramar för kommande år bör ingå i plandokumentet.

2. Supplementet

Mot bakgrund av att Nordiska rådets presidium till ministerrådet hemställt att ministerrådet måtte utarbeta ett kompletterande dokument inom ministerrådet med ett supplement till C2, daterat den 16 februari 1990. Huvudinnehållet är ett bemötande av rådets kritik för avsaknad av budgetramar och prioriteringar i C2. Ministerrådet noterar att det i Helsingforsavtalets artikel 64 bl. a. står att ministerrådet till varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling skall framlägga en sär-

skild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslag till budget för det nordiska samarbetet.

Denna koppling mellan C 2 och budgetförslaget anser ministerrådet omöjlig att följa med den budgetprocedur som avtalats mellan Nordiska rådet och ministerrådet, dvs. att budgetförslaget dryftas mellan rådet och ministerrådet från början av september till mitten av november. Denna fråga är därför enligt ministerrådet lämplig för närmare förhandling mellan rådet och ministerrådet. Ministerrådet är också berett att med rådet dryfta konsekvenser och resultat av en undersökning som ministerrådet på danskt förslag är i färd med beträffande de långsiktiga budgetkonsekvenserna av dels antagna handlingsprogram och -planer, dels beslut tagna inom det övriga officiella nordiska samarbetet.

Utskottet anser att dessa frågor är väl ägnade för överläggning mellan rådet och ministerrådet men att rådets organ bör vara väl förberedda och samordnade inför en sådan överläggning. Ett lämpligt forum härför torde vara budget- och kontrollutskottet med deltagande av representanter för fackutskotten.

Från rådets sida har tidigare framförts att C 2-dokumentet varit för lite konkret och förpliktande samt givit ett otillräckligt underlag för att rådet skulle kunna företa en politisk prioritering av det nordiska samarbetet. Rådet har ansett att syftet med ett självständigt C 2-dokument varit att det skulle utvecklas till ett reellt planläggningsdokument för det nordiska samarbetet, så att det blir en långtidsbudget för exempelvis en treårsperiod med klara ramar och prioriteringar bl. a. med hänsyn till institutionernas arbete, uppföljning och genomförande av handlingsplaner och av större projekt.

1990 års C 2-dokument innehåller inga som helst ramar för åren 1991 – 1993. Däremot framhålles att det inte kommer att ges löften om en automatisk tillväxt av den nordiska budgeten under de närmaste åren. Vidare påpekas att de olika sektorerna skall företa en kritisk granskning av existerande verksamhet för att på så sätt möjliggöra omprioriteringar inom och mellan sektorerna för att pågående och nya högt prioriterade aktiviteter skall kunna finansieras. Utskottet finner det oklart om man härav skall dra slutsatsen att ministerrådet fortsättningsvis avser att gå in för nolltillväxt i det nordiska samarbetet.

Utskottets generella synpunkter angående dokumentet har framförts till budget- och kontrollutskottet som lägger dem till grund för sitt uttalande.

Mot bakgrund av den annonserade större budgetmässiga restriktiviteten hos ministerrådet är det av vikt att notera att ministerrådet i "supplementet" faktiskt anger ett antal övergripande prioriteringar. Sålunda sägs att de två sektorer som ministerrådet prioriterar *högst* 1990 är kulturområdet och miljösamarbetet. Därefter sägs dock att *samma höga prioritet* ges den tvärsektorielle arbetsplanen "Norden i Europa 1989–92". Projekten

inom denna plan kommer att ges 1:a prioritet inom sin sektor oavsett sektorns generella prioriteringsmässiga status på den nordiska budgeten.

Vad gäller prioriteringen i övrigt utfäster sig ministerrådet att säkra att övriga *handlingsplaner* och *-program* som förs fram som ministerrådsförslag till 38:e sessionen ges de resurser som är nödvändiga för deras genomförande. Vidare sägs att ministerrådet skall säkra nödvändiga medel för de aktiviteter inom den *ekonomiska handlingsplanen* som skall vidareföras efter dennas utgång.

Utskottet vill mot bakgrund av denna – ej helt glasklara – prioriteringsförteckning med tacksamhet notera att miljösektorn ges högsta prioritet. Vad gäller övriga sektorer är arbetsmiljösektorn täckt genom att ett nytt samarbetsprogram läggs fram till sessionen. En utfästelse av något lägre dignitet ges arbetsmarknadsområdet, som har stora projekt inom den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet föreslår till sessionen en rekommendation om insatser mot ungdomsarbetslöshet och förutsätter att dessa ges nödvändig finansiering.

En konsekvens av dessa prioriteringar synes dock bli att social- och hälsovårdsområdet får lägre prioritet, vilket utskottet beklagar. Socialpolitiska ämbetsmannakommittén tog vid sitt sammarmöte upp frågan om eventuell nedläggning av institutioner. Utskottet vill starkt understryka att nedläggning av institutioner är beslut som kan få vittgående konsekvenser. Dessa frågor måste därför handläggas på sådant sätt att utskottet blir hört i förväg.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår social- och miljöutskottet

A. att Nordiska rådet med anledning av ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2) jämte supplement antar följande uttalande:

1. I arbetet med en koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG måste vid en integration den nordiska modellen bibehållas. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.
2. I konsekvens med Brundtlandkommissionens rapport bör ministerrådet fastställa den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.
3. Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten bör prioriteras.
4. Nordbors rättigheter i Norden bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europaprogrammet.
5. Ministerrådets genomgång av olika institutioner med sikte på eventuell nedläggning bör redovisas i plandokumentet och dessa frågor

bör handläggas på ett sätt som säkrar att respektive utskott blir hört i förväg.

B. att Nordiska rådet lägger de till social- och miljöutskottet hörande delarna av dokumentet C 2 till handlingarna.

Reykjavík den 26 februari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (s)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

BILAGA 5

Kommunikationsutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Inledning

Till kommunikationsutskottet har av Nordiska rådets presidium hänvisats delar av Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet – dokument C2/1990.

Utskottet har behandlat dokumentet vid sina möten i Stockholm den 29–30 januari 1990 och i Reykjavík den 26 februari 1990 och tagit ställning till kapitel 3, Nordisk transportmarknad, samt vissa delar av andra kapitel som varit av intresse för utskottet.

Redan på dokumentets första sida citeras ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92". Detta är kännetecknande för hela dokumentet som i realiteten är en kortfattat sammanfattning av de handlingsplaner och de arbetsprogram som har vidtagits under de senaste åren.

Kommunikationsutskottet anser det i och för sig logiskt att ministerrådets plandokument redogör för hur arbetet med dessa handlingsplaner och arbetsprogram planeras i den närmaste framtiden. Samtidigt anser utskottet att i detta plandokument skulle ministerrådet både redogöra för sina prioriteringar inom det nordiska samarbetet och visa sannolika budgetramar. Därmed får Nordiska rådet möjlighet att på en saklig och politisk grund yttra sig om sina åsikter om prioriteringar.

Detta är tyvärr omöjligt eftersom dokumentet varken visar de ekonomiska ramar som är nödvändiga för att kunna göra en prioritering av verksamheten eller vilka planer ministerrådet har för genomförande av rekommendationer, handlingsplaner och program.

Vid sitt möte den 14 augusti 1989 beslöt samarbetsministrarna följande:

”De ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren anges i C2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges.”

Detta beslut välkomnades av alla eftersom det var i enlighet med Nordiska rådets önskemål. Ytterligare blev detta beslut bekräftat i en skrivelse från ministerrådet (samarbetsministrarna) av den 29 september 1989, till budget- och kontrollutskottet. Där står bl. a. följande:

”Den justering av budsjettproseduren som Ministerrådet har vedtatt innebär också en annan endring som sikkert er av betydning for budsjett- og kontrollutvalgets arbeide. For fremtiden vil de økonomiske planlegningsforutsetningene for de kommande år ikke inngå som et ledd i kommende års budsjett, men derimot i plandokumentet C2.”

Kommunikationsutskottet finner det oacceptabelt att ministerrådet ej har realiserat sina beslut som bara var tre månader gamla när C2-dokumentet publicerades.

I sitt supplement till C2-dokumentet konstaterar ministerrådet att under 1990 och de närmast följande åren kommer ministerrådet att högst prioritera samarbetet inom kultur- och miljöområdet samt arbetsplanen ”Norden i Europa 1989–92”. Ytterligare konstaterar ministerrådet att finansiella resurser för övriga handlingsplaner och samarbetsprogram skall tillförsäkras.

Kommunikationsutskottet noterar detta samtidigt som det påpekas att substansen i detta konstaterande är nästan intetsägande. Grunden till utskottets åsikt är att många, om inte de flesta av dessa planer och program, inte har några bestämda tidsgränser. Därmed finns ingen säkerhet på att dessa planer och program kommer att få de finansiella beviljningar som utskottet anser behövs för att uppnå den ambitionsnivå som anses nödvändig och för att verkställa berörda åtgärder och projekt inom dessa planer och program samt att få den verkställningstakt som anses nödvändig för att få ut maximala effekter av dessa.

Kommunikationsutskottet har tidigare yttrat sitt missnöje över att arbetet med vissa handlingsplaner inte har fått den ekonomiska styrka som är nödvändig för att tillfredsställande resultat skall uppnås. Utskottet upprepar nu sin kritiska ställning till att ministerrådet vidtar handlingsplaner och program utan att tillförsäkra den ekonomiska sidan av dessa planer och program. Utskottet förutsätter att ministerrådet ser till att de ekonomiska resurserna i fortsättningen kommer att tillförsäkras, samtidigt som handlingsplan eller program vidtas.

Av det kompletterande dokumentet framgår att ministerrådet inte vill tillförsäkra en automatisk realväxt av kommande års budgetar och därför anser sig varken kunna eller vilja fastställa ekonomiska ramar för de skilda sektorerna inom det nordiska samarbetet.

Kommunikationsutskottet kan i och för sig acceptera ministerrådets beslut om att inte tillförsäkra en tillväxt i den nordiska budgeten. Sådana beslut måste alltid fattas med hänsyn till det ekonomiska läget samt med hänsyn till, och värdering av, existerande beslut om projekt och åtgärder.

Utskottet vill, med hänsyn till detta resonemang, starkt betona att i ett läge som detta är det viktigt att i ett dokument som C 2 visa åtminstone en uppskattning av vilka ekonomiska ramar som de skilda sektorerna har att arbeta inom, samt hur stor del av dessa ramar som redan är öronmärkta på grund av tidigare beslut.

Endast när sådana ramar föreligger kan Nordiska rådets medlemmar värdera hur realistiskt det är att ta initiativ till nya projekt eller åtgärder samt ta ställning till prioriteringen inom det nordiska samarbetet.

Detta är i synnerhet viktigt när man ser fram emot en tid när den nordiska budgetens totala belopp med stor sannolikhet inte kommer att förändras i någon nämnvärd grad.

Utskottet anser att ministerrådet i och för sig erkänner detta behov när ministerrådet i sitt supplement till C 2-dokumentet konstaterar att beslut har fattats om en utredning av de budgetkonsekvenser som beslut om handlingsplaner och andra projekt leder till.

När ministerrådet i sitt supplerande dokument till C 2 säger följande:

”Dette arbejde kan også bidrage til skabelsen af et bedre talmæssigt grundlag for prioriteringen mellem forskellige aktiviteter indenfor det nordiske samarbejde set i et flerårigt perspektiv”,

då understryker utskottet att det är precis detta ”talmässiga grundlag” som utskottet upprepade gånger har efterlyst, för att på ett sakligt sätt kunna behandla ministerrådets samlingsplaner och ta ställning till behovet av nya initiativ.

Kommunikationsutskottet anser att om man skall uppnå tillfredsställande resultat med det nordiska samarbetet måste i dokument C 2 visas sektorernas, handlingsplanens och programmens, samt andra budgetposters ekonomiska och även tidsmässiga ramar.

Kommunikationsutskottet erinrar om Helsingforsavtalets artikel 64 där bl. a. följande står:

”Ministerrådet skall till varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling framlägga en särskild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslaget till budget för det nordiska samarbetet.”

Med hänvisning till denna artikel anser kommunikationsutskottet att dokument C 2/1990 icke är i enlighet med Helsingforsavtalets intentioner.

Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att ministerrådet slutar sitt supplerande dokument med att konstatera sin vilja att överväga om C 2-dokumentet i framtiden skall innehålla

”de væsentlige arbejdsopgaver, som skal løses i de kommende 1–3 år med angivelse af tidsfrister og oplysning om, hvorvidt de finansieres af nationale midler eller over det nordiske budget.”

Kommunikationsutskottet anser att diskussioner mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet omedelbart måste tas upp i syfte att ministerrådets plandokument redan nästa år kommer att visa de relevanta, ekonomiska och tidsmässiga ramar som nämns i det ovan anförda.

Utskottets generella synpunkter angående dokumentet har framförts till rådets budget- och kontrollutskott som lägger dem till grund för sitt uttalande.

Nordisk transportmarknad

I dokument C 2/1990 konstateras att när det gäller arbetet med utvecklingen av den nordiska hemmamarknaden har ministerrådet kommit överens i två frågor inom kommunikationssektorn, dvs. gradvis liberalisering av lastbiltransporterna och liberalisering av busstrafiken. Det konstateras också att fram till år 1992 vill ministerrådet arbeta för en förenkling av vägskatterna samt deras inkassering.

Ytterligare konstateras i dokumentet att ministerrådet vill verka för att man tar hänsyn till miljön när transportmarknaden utvecklas, samt att miljövänliga transportsystem prioriteras. Gällande det harmoniseringsarbete som nu pågår inom ECE vill ministerrådet påverka detta med att verka för en harmonisering av hastighetsbegränsningen och trafikskyltsystemet i Norden.

Slutligen kan det konstateras att ministerrådet anser att en förbättring av infrastrukturen och goda kommunikationsmöjligheter är särskilt viktiga för att utveckla det regionala näringslivet i Norden, samt att ett stort behov av goda tvärgående trafikförbindelser finns inom Norden.

Samtidigt som utskottet har givit sin positiva ställning till de planer som kommenteras i C 2/1990 har utskottet ansett dessa vara för begränsade och sakna den ambitionsnivå som utskottet anser att dessa skall ha. Utskottets positiva ställning har därför varit avhängig av den förutsättning att dessa planer och program revideras enligt utskottets förslag till en högre ambitionsnivå.

Kommunikationsutskottet anser att ministerrådet ännu en gång har presenterat ett dokument som inte svarar mot utskottets ambitioner om det nordiska samarbetet inom utskottets verksamhetsområde. Ytterligare anser utskottet att det i dokument C 2 saknas konkreta förslag till åtgärder för att uppnå de mål som där presenteras samt att annat viktigt arbete inte kommenteras alls.

T. ex. nämner ministerrådet ej vilka planer man har för arbetet med rekommendationen om storstädernas trafik- och miljöproblem, rekommendationen om en plan för infrastrukturinvesteringarna i Norden eller rekommendationen om järnvägssamarbetet i Norden. Ytterligare efterly-

ser utskottet ministerrådets förslag om hur ministerrådet tänker sig arbeta för en förenkling av vägskatterna t. ex. om det finns planer på en gemensam skatte- och avgiftspolitik som skall verka för en miljövänligare och trafiksäkrare trafik.

När ministerrådet vill prioritera miljövänliga transportsystem frågar utskottet hur dessa system skall se ut och vad ministerrådet är berett att göra för att uppnå denna målsättning och inom vilka tidsramar.

Samma gäller om ministerrådets åsikt om infrastrukturens viktiga roll i den regionala utvecklingen. Vilka planer har ministerrådet för att uppnå en förbättring av infrastrukturen i dessa områden och hur skall dessa finansieras?

Ministerrådet konstaterar att ett stort behov finns av goda tvärgående trafikförbindelser i Norden. Vad tänker ministerrådet göra för att förbättra dessa kommunikationer? Är ministerrådet t. ex. berett att på ett konkret sätt verka för att hela Norden skall klassificeras som ett inrikesområde när det gäller priser för flygbiljetter, när det gäller flygplatsavgifter och andra avgifter som flygpasagerare får betala genom sina biljetter när de reser över de nordiska gränserna eller när det gäller koncessioner för flygtrafik? Kan ministerrådet nu omedelbart börja förbereda Norden för samma liberalisering av flygtransporterna som nu planeras inom EG, eller är det tänkbart att Norden styrker sin transportmarknad med en snabbare utveckling än den som planeras inom EG?

Bland de områden som kommunikationsutskottet har inom sitt arbetsområde prioriterar utskottet trafiksäkerhetsarbetet högst. Utskottet anser att arbetet inom trafiksäkerhetssektorn skall intensifieras. Med hänsyn till utskottets åsikt om intensifiering av denna sektor samt att trafiksäkerhets-handlingsplanens "Säkrare trafik i Norden" första treårsfas löper ut 1990, föreslog utskottet i sitt yttrande över ministerrådets budget för 1990 att ministerrådet skulle ge NTR i uppdrag att före budgetbehandlingarna för 1991 presentera ett ambitiöst arbetsprogram grundat på utskottets tidigare yttranden.

Utskottet anser att det torde ha varit på sin plats att kommentera detta i dokument C2. Ytterligare anser utskottet det oacceptabelt att trafiksäkerhetsarbetet överhuvudtaget icke kommenterats i dokumentet. Detsamma gäller arbetet med det nordiska turistprogrammet.

Slutligen konstaterar kommunikationsutskottet att med hänvisning till C2-dokumentets generella formuleringar, dokumentets brist på konkretisering av arbetsplanerna samt avsaknad av ekonomiska och tidsmässiga förutsättningar kan utskottet inte yttra sig över dokumentet i detalj.

Kommunikationsutskottets förslag

Kommunikationsutskottets diskussioner har lett till nedanstående förslag till yttrande:

Med hänvisning till vad som ovan anförs för utskottet föreslås:

- A. att rådet med anledning av de avsnitt i ministerrådets plandokument C 2/1990 som kommunikationsutskottet behandlat antar följande yttrande:
- Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet
- att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.
- B. att rådet lägger kapitel 3 i Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2/1990) till handlingarna.

Stockholm den 26 februari 1990

Svend Erik Hovmand (V)

Hreggviður Jónsson (Fh)

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÁC)

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Fung. förman

Oddrunn Pettersen (A)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

BILAGA 6

Budget- och kontrollutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

1. Inledning

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1990. Till utskottet har även hänvisats ett av Nordiska rådets presidium begärt supplement till C 2/1990. Supplementet är daterat den 16 februari 1990. Redogörelsen samt supplementet har hänvisats även till rådets fackutskott, som lämnar separata betänkanden över respektive fackområde.

Ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet har förelagts rådets utskott i enlighet med Helsingforsavtalets artikel 64.

Budget- och kontrollutskottet har behandlat redogörelsen (C 2/1990) vid möten den 29 och 30 januari 1990. Utskottet har vidare behandlat redogörelsen samt supplementet vid möte i Reykjavík den 27 februari 1990. I C 2/1990 framhåller ministerrådet att ett av de väsentligaste målen för de närmaste åren är att genomföra aktiviteterna inom arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

För övrigt vill ministerrådet arbeta för att

- stärka och utveckla de nordiska ländernas kulturella gemenskap
- utveckla ett medborgarnas Norden
- fortsätta arbetet med att förverkliga målen för miljösamarbetsprogrammet från januari 1989
- utveckla det tekniska forsknings- och utvecklingssamarbetet
- styrka det närings- och regionalpolitiska samarbetet

Budget- och kontrollutskottet kunde vid sitt möte i januari 1990 konstatera att detta i stort är en sammanfattning av planer och program som tidigare diskuterats och antagits av rådet och att rådets och ministerrådets prioriteringar fortsatt stämmer väl överens.

I det kompletterande dokument som översänts till rådet den 16 februari 1990 framhåller ministerrådet att de två sektorer som prioriteras högst under 1990 och de närmast följande åren är kulturområdet och miljösamarbetet, inom vilka områden antagna och föreslagna handlingsplaner kommer att ges budgetmässiga preferenser. Arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" kommer att ges samma höga prioritet.

Vad gäller övriga prioriteringar kommer ministerrådet att säkerställa att övriga handlingsplaner och samarbetsprogram, som framläggs som ministerrådsförslag vid 38:e sessionen, får de resurser som är nödvändiga för genomförandet.

Budget- och kontrollutskottet är givetvis positivt till detta men vill samtidigt ställa frågan om tillgängliga resurser kommer att räcka för genomförandet av tidigare antagna planer som beräknas pågå även 1992, som exempel kan nämnas den bioteknologiska handlingsplanen.

2. Generella synpunkter på utformningen av C 2-dokumentet

Enligt artikel 64 i Helsingforsavtalet skall ministerrådet till varje ordinarie session framlägga en särskild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslaget till budget för det nordiska samarbetet.

Nu gällande budgetprocedur utgår ifrån att rådet behandlar ministerrådets förslag till budget för ett bestämt verksamhetsår under hösten året före det nya budgetåret. Budgetförslaget skall dels innehålla en detaljbudget för närmast följande år dels totalramar för de därefter följande åren. I budgetförslaget för 1990 påpekades emellertid att samarbetsministrarna vid möte i augusti 1989 fattat följande beslut: "De ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren anges i C 2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges."

Budget- och kontrollutskottet kommenterade detta på följande sätt i sitt betänkande över budgeten för 1990:

"C 2-dokumentet har hittills varit för litet konkret och förpliktande samt givit ett otillräckligt underlag för att rådet skall kunna företa en politisk prioritering av det nordiska samarbetet.

Budget- och kontrollutskottet har vid ett flertal tillfällen framfört önskemål om att C2-dokumentet skall innehålla såväl totalramar som sektorramar för kommande år. Budget- och kontrollutskottet vill än en gång framhålla vikten av att C2-dokumentet utvecklas till ett reellt planläggningsdokument för det nordiska samarbetet. Helst så att det blir en långtidsbudget för exempelvis en treårsperiod med klara ramar och prioriteringar bl. a. med hänsyn till institutionernas arbete, uppföljning och genomförande av handlingsplaner och av större projekt. Under förutsättning av att C2-dokumentet utvecklas i den riktningen ser utskottet ministerrådets beslut som en positiv utveckling av budgetproceduren.”

Utskottet har emellertid till sin besvikelse kunnat konstatera att årets C2-dokument inte innehåller några som helst ramar för åren 1991 – 1993.

Årets C2-dokument är till dels en resumé av ett antal redan antagna större handlingsplaner till dels en uppräknig av de handlingsplaner som skall föreläggas rådet vid sessionen 1990. Det är, enligt utskottets mening, naturligt att dessa planer behandlas i ett planeringsdokument. Men inte i form av en resumé eller uppräknig. Utskottet menar att C2-dokumentet skall innehålla de *övergripande prioriteringarna* för åren närmast efter budgetåret. Det skall vara ett framåtriktat planeringsdokument, som kan utgöra underlag för rådets prioriteringar av det framtida nordiska samarbetet.

Budget- och kontrollutskottet anser att om de nordiska resurserna, det gäller både de ekonomiska och personella resurserna, skall kunna utnyttjas på ett effektivt sätt, krävs en långsiktig prioritering och budgetplanering. Dagens strama ekonomiska läge gör den långsiktiga planeringen än viktigare och utskottet är därför inte tillfreds med årets C2-dokument, som enligt utskottets mening inte uppfyller Helsingforsavtalets krav om att vara en redogörelse om planerna för det fortsatta nordiska samarbetet. Utskottet menar att det av framlagda redogörelse är omöjligt att ta ställning till det framtida nordiska samarbetet.

Utskottet föreslog mot denna bakgrund att Nordiska rådet skulle hemställa till Nordiska ministerrådet att omedelbart utarbeta ett kompletterande dokument, som uppfyller de krav som ställs i artikel 64 i Helsingforsavtalet och som omtalas i ministerrådets brev till budget- och kontrollutskottet, daterat den 22 september 1989.

Utskottet bad presidiet framföra dessa synpunkter till ministerrådet. Med anledning av presidiets hänvändelse har ministerrådet till rådet överlämnat ett kompletterande dokument till C 2/1990.

3. Synpunkter på supplementet till C 2/1990

Det supplement som ministerrådet nu överlämnat till rådet skiljer sig inte nämnvärt från huvuddokumentet. Det innehåller förtydliganden på en del punkter, men inte de av utskottet efterlysta budgetramarna för åren

närmast efter budgetåret. Det är tveksamt om C 2/1990 uppfyller de krav som ställs i Helsingforsavtalets artikel 64. Utskottet vill här hänvisa till de förarbeten som ligger till grund för utformningen av artikel 64, bl. a. rapporten från Benkow-kommittén. Ministerrådet framhåller att det inte är möjligt att göra en koppling mellan C 2 och budgetförslaget inom ramen för nuvarande budgetprocedur. Ministerrådet menar att det inte finns ett reellt samband mellan behandlingen av budgetförslaget och C 2, eftersom budgetförslaget behandlas i november året före budgetåret och C 2 skall överlämnas till rådet vid en tidpunkt, då budgetarbetet för efterföljande år ännu inte påbörjats. Ministerrådet är berett att ta upp detta förhållande i en förhandling mellan rådet och ministerrådet. Budget- och kontrollutskottet finner detta intressant och menar att en gemensam diskussion om budgetproceduren skulle kunna medverka till ett förbättrat samarbete mellan rådet och ministerrådet.

Utskottet menar emellertid att ministerrådet borde ha en sådan framförhållning i sin planering att man i varje fall skulle kunna ge indikativa ramar för kommande år i C 2-dokumentet. Det finns så stora fleråriga bindningar i den nordiska budgeten att det inte borde vara svårt att räkna ut hur mycket som finns kvar för nya projekt och handlingsplaner. I supplementet påpekas att 40% av 1990 års budget går till institutioner, 40% till projekt och stödordningar, 10% till den ekonomiska handlingsplanen samt 10% till ministerrådssekretariatet. Det är inte troligt att denna fördelning kommer att avsevärt förändras under de närmaste åren. Eftersom det inte finns någon rubrik för antagna eller föreslagna handlingsplaner och samarbetsprogram förutsätter utskottet att dessa ingår under rubriken projekt och stödordningar. Utskottet har gjort en summarisk beräkning över budgetkonsekvenserna 1991 av de handlingsplaner och arbetsprogram som nämns i bilaga till C 2-supplementet. Utskottet har funnit att det rör sig om ca 200 MDKK, exklusive den ekonomiska handlingsplanen, alltså ca 30% av den nordiska budgeten 1990. Om man förutsätter att budgeten inte kommer att öka 1991, alltså nolltillväxt, kommer man vid en sådan beräkning fram till att ca 10% av den totala budgeten skulle kunna disponeras för nya aktiviteter 1991. I denna beräkning har hänsyn emellertid inte tagits till redan beviljade fleråriga projekt, som kan komma att belasta 1991 års budget.

Ministerrådet påpekar att man under 1989 påbörjat en undersökning av långsiktiga budgetkonsekvenser av beslut som träffats om handlingsplaner och andra aktiviteter inom ramen för den nordiska budgeten. Man har även påbörjat en analys av projektbudgeterna inom olika sektorer. Utskottet anser att detta är positivt och instämmer i ministerrådets bedömning att detta arbete kan ge en viss vägledning vid bedömningen av kommande års budgetförutsättningar.

Budget- och kontrollutskottet är också tillfreds med att ministerrådet avser att diskutera dessa frågor med rådet så snart en slutlig rapport om arbetet föreligger.

Beträffande den framtida utformningen av C2-dokumentet överväger ministerrådet att låta det få en likartad utformning som arbetsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”, dvs. ministerrådet skulle ange de väsentligaste arbetsuppgifterna för den kommande 1–3-årsperioden med angivande av tidsfrister och finansieringsform, nationell eller nordisk. Budget- och kontrollutskottet anser att detta vore en viss förbättring jämfört med dagens C2-dokument. Utskottet har emellertid beträffande arbetsprogrammet efterlyst en uppskattning av kostnaderna för de olika aktiviteterna. När det gäller ett budget- och planeringsdokument är det, enligt utskottets mening, absolut nödvändigt att förutom tidsplaner och finansieringsformer även ange beräknade kostnader.

Utskottets kritik mot C2-dokumentet kvarstår, vi finner det emellertid föga konstruktivt att nu kräva ytterligare kompletteringar för att C2-dokumentet skall komma i nivå med ett godtagbart planeringsdokument. Nu är det bättre att i den samarbetsanda, som även ministerrådet uttalar, utveckla budgetprocessen ytterligare.

4. Den nordiska budgetens utveckling och flexibilitet

Ministerrådet har i C2/1990 framfört att det inte kommer att ges löften om en automatisk tillväxt av den nordiska budgeten under de närmaste åren. Vidare har påpekats att de olika sektorerna skall företa en kritisk granskning av existerande verksamhet för att på så sätt möjliggöra omprioriteringar inom och mellan sektorerna för att pågående och nya högt prioriterade aktiviteter skall kunna finansieras.

Budget- och kontrollutskottet har tidigare framhållit vikten av att nordiska aktiviteter underlägges en noggrann prioritering och att resultaten värderas löpande. Utskottet har alltså inga invändningar mot en seriös granskning av pågående verksamhet. Utskottet är emellertid inte helt övertygat om att det alltid finns klara motiv för de omprioriteringar som föreslås inom ramen för ministerrådets budget. Utskottet vill här peka på en rapport som utarbetats av en programgrupp tillsatt av ämbetsmannakommittén för kulturellt samarbete. I rapporten föreslås bl.a. att fyra institutioner och åtta samarbetsorgan på forskningsområdet skall läggas ned inom de närmaste åren för att möjliggöra genomförandet av aktiviteter inom kulturhandlingsplanen. Budget- och kontrollutskottet tar inte ställning till betydelsen av de olika institutionerna och samarbetsorganen, det är kulturutskottets område, utskottet vill emellertid kommentera de principer som kommer till uttryck i programgruppens rapport, där det bl.a. heter:

”Programgruppen har den principiella hållningen, att alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna borde kunna nedläggas, och att det nordiska samarbetet borde organiseras på annat sätt.”

Det finns alltså, så vitt budget- och kontrollutskottet kan se, inga klara

skäl eller motiv för en nedläggning av just de institutioner och samarbetsorgan som föreslagits i rapporten. Tvärtom uttalas klart att:

”Valet av dessa institutioner behöver inte betyda att deras uppgifter har nedprioriterats eller att kvaliteten i deras verksamhet skulle ifrågasatts, utan i stället att nordiskt samarbete inte mer skall bedrivas i denna form.”

Utskottet menar att detta är en princip som på sikt allvarligt kan skada det nordiska samarbetet, bl. a. genom den ”smittoeffekt” den kan få på andra områden. Det finns inga som helst belägg för att det nordiska samarbetet ger bättre resultat om man lägger ned en väl fungerande institution för att i stället satsa dessa medel på mer eller mindre tillfälliga projekt. Tvärtom, inom en väl fungerande institution har man byggt upp en kompetens och ett nordiskt, i vissa fall även internationellt, kontaktnät som ofta är av stor betydelse för hela det nordiska samarbetet.

Budget- och kontrollutskottet har med detta inte sagt att alla institutioner till varje pris måste bevaras. Utskottet är fullt medvetet om att det kan finnas institutioner som kan ha spelat ut sin roll eller som kan finansiera sin verksamhet på annat sätt, och alltså inte behöver belasta den nordiska budgeten. Det är principen som sådan utskottet vänder sig emot och, som enligt utskottets mening, pekar på bristande planering och samordning av den nordiska budgeten.

I supplementet till C 2/1990 påpekar ministerrådet att man vill öka flexibiliteten i den nordiska budgeten, bl. a. genom att öka den procentuella andelen av ”Projekt och stödordningar”. Detta skulle, enligt ministerrådet, ge större möjligheter till omprioriteringar inom de olika sektorerna. För att åstadkomma detta vill ministerrådet minska institutionernas andel av den totala budgeten. Den ”smittoeffekt” som nämns ovan är alltså redan ett faktum.

Budget- och kontrollutskottet är helt införstått med att det kan behövas en viss flexibilitet inom den nordiska budgeten och att det kan vara nödvändigt med omprioriteringar inom en aktuell budgetperiod. Det nordiska samarbetet beskylls ofta för att vara trögt och långsamt, det kan därför vara bra att kunna visa på att det finns en beredskap för snabba beslut. Detta får emellertid inte bli ett självändamål. Nedläggning av en institution eller en större omprioritering inom fastställd budget måste alltid föregås av en noggrann värdering av för- och nackdelar. Om så ej blir fallet finns det, enligt utskottets mening, en stor risk för att ministerrådets agerande skapar en oro och turbulens inom den nordiska samarbetsorganisationen som leder till minskad effektivitet i arbetet. Budget- och kontrollutskottet, som behandlat dessa frågor även i betänkande över C 1/1990, vill till slut, med hänvisning till Helsingforsavtalets artikel 46, framhålla vikten av att rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omdisponeringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas.

5. Handlingsplaner och -program

Följande handlingsplaner och -program kommer att föreläggas rådet för behandling vid den 38:e sessionen:

- Handlingsplan på språkområdet
- Riktlinjer för Forskningspolitiska rådet
- Samarbetsprogram på miljöområdet
- Handlingsprogram för renare teknik, avfall och återanvändning
- Reviderad handlingsplan mot förorening av havet
- Handlingsplan mot luftförorening
- Samarbetsprogram på det regionalpolitiska området
- Tillägg till handlingsprogram för jord- och skogsbruksområdet

Budget- och kontrollutskottet har vid ett flertal tillfällen påpekat att alla handlingsplaner som föreläggs rådet skall ha klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner. Enligt vad utskottet erfarit är det fortfarande mer undantag än regel att dessa krav är uppfyllda i nya handlingsplaner. Detta skapar en osäkerhet om möjligheterna att genomföra handlingsplanerna, det ger heller ingen möjlighet att bedöma framtida budgetkonsekvenser. Det försvårar även rådets möjligheter att prioritera den nordiska verksamheten både inom och mellan sektorerna.

Så länge kostnader och finansiering är oklara uppkommer alltid frågan: Vad kommer att nedprioriteras för att möjliggöra genomförandet av en handlingsplan? Utskottet vill än en gång framhålla att det är nödvändigt med en långsiktig budgetplanering av det nordiska samarbetet och att den planeringen bör framgå av C 2-dokumentet.

6. Budget- och kontrollutskottets förslag

Under hänvisning till ovanstående föreslår utskottet:

- A. Att Nordiska rådet med anledning av Nordiska ministerrådets redogörelser om planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1990 inklusive supplement, antar följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att* utveckla C 2-dokumentet till ett reellt planläggningsdokument för de närmaste åren med klara budget- och tidsramar samt prioriteringar.

Detta bör ske redan vid utarbetandet av C 2/1991

- att* arbeta för en långsiktig prioritering och budgetplanering av det nordiska samarbetet

- att* budgetproceduren i vid bemärkelse, det vill säga inkl. C 2, snarast blir föremål för en gemensam diskussion mellan rådet och ministerrådet

- att* rådet ges tillfälle att ta del av rapporten över undersökningen av långsiktiga budgetkonsekvenser samt av analysen av projektbudgeten samt att dessa frågor tas upp till en diskussion mellan rådet och ministerrådet

- att* rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omdisponeringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas
- att* arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner
- att* under de närmaste åren fortsatt budgetmässigt prioritera kulturområdet, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse, trafiksäkerhet samt Europaprogrammet.
- B. Att Nordiska rådet lägger C 2/1990 till handlingarna.

Reykjavík den 27 februari 1990

<i>Bjarne Mørk Eidem (A)</i>	<i>Karl-Gunnar Fagerholm (lib)</i>
<i>Annelise Gotfredsen (KF)</i>	<i>Ivar Hansen (V)</i>
<i>J.K. Hansen (S)</i>	<i>Per Olof Håkansson (s)</i>
<i>Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)</i>	<i>Wiggo Komstedt (m)</i>
	Förman
<i>Helge Adam Møller (KF)</i>	<i>Ólafur G. Einarsson (Sj)</i>
<i>Anders Talleraas (H)</i>	<i>Marjatta Väänänen (K)</i>

Reservation

Utvalgets medlem, Pål Atle Skjervengen reserverer seg mot den kritikken mot Ministerrådet som kommer til uttrykk i kapittel 4 og i vedtaks-punkt 6.A, 5. avsnitt. Dette medlem mener at Ministerrådet må ha frihet til å kunne omorganisere innenfor budsjettets rammer, selv om det betyr nedleggelse av enkelte institusjoner. Etter dette medlem sin mening, er det påkrevet med en kraftig rasjonalisering og effektivisering av Nordisk Råd sin virksomhet. Pr. idag bindes det opp for store økonomiske midler til drift av institusjoner som det er vanskelig å måle nytten av. Dette medlem reserverer seg også mot vedtaks-punkt 6.A, 7. avsnitt, fordi prioriteringene av de nevnte områder ikke synes tilstrekkelig målt opp mot andre aktuelle satsningsområder.

Reykjavík den 27 februari 1990

Pål Atle Skjervengen (FrP)

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelse från Nordiska investeringsbanken samt berättelse från Nordiska projektexportfonden (C 4/e), Nordiska utvecklingsfonden (C 6/e) och Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (C 7/e)

(C 3/e, se s. 1702, C 4/e, se s. 1720, C 6/e, se s. 1768, C 7/e, se s. 1783)

Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist beretningerne for aktiviteterne i 1989 for Nordisk Investeringsbank, Nordisk Projektexportfond, Nordisk Industrifond og Nordisk Udviklingsfond. Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Reykjavik den 26. februar 1990, og har besluttet at afgive følgende betænkning over beretningerne.

Nordisk Investeringsbank (NIB) C 3/e, 1990

Virksomheden i 1989

Nordisk Investeringsbank oprettedes i 1976 og har til opgave at yde lån på bankmæssige vilkår til finansiering af investeringer og eksport af nordisk interesse.

Virksomheden i 1989 har givet et ordinært overskud på 26 mill. SDR svarende til 223 mill. DKK. Stigningen i det internationale renteniveau i 1989 har givet en højere forrentning på bankens kapital, som holdes i SDR, men på den anden side forringet mulighederne for at realisere gevinster ved handel med bankens obligationsportefølje. Det har samlet betydet en nedgang i overskuddet på ca 5 mill. SDR i sammenligning med året før.

NIB har i 1989 udbetalt 500 mill. SDR inden for den *nordiske låneordning*, heraf 27 mill. SDR inden for regionallåneordningen. Den udestående lånemasse vedrørende de nordiske lån er således forøget med 22% til samlet 2457 mill. SDR.

Efterspørgselen efter lån under den nordiske låneordning afspejler i høj grad konjunktoren i de enkelte lande. Således har efterspørgselen været særlig høj i Finland, som har modtaget 40% af samtlige nye lån, og i Sverige, mens den har været lav i Island, Norge og Danmark.

Låneordningen bidrager i henhold til beretningen i høj grad til skabelsen af en nordisk industristruktur ved at finansiere virksomhedsovertagelser over de nordiske grænser. Således har NIB medvirket ved det finske selskab Metsä-Serlas overtagelse af Holmen Hygien i Sverige og ved OK Petroleums overtagelse af Texacos andel i raffinaderiet Scanraff.

Til Færøerne og Grønland er der udbetalt investerings- og regionallån svarende til ca 10 mill. SDR.

NIB har i øvrigt ydet lån til kraftværksprojekter i Island, til en række danske kommuners miljø- og energiinvesteringer og til flere transportprojekter.

Der er ikke i årets løb konstateret debitortab på den nordiske låneordning.

Inden for de *internationale låneordninger*, hvoraf projektinvesteringslåneordningen (PIL) er den vigtigste, har efterspørgselen været stor i 1989. De vigtigste låntagerlande var Sovjetunionen, Indien og Indonesien. Nye låntagerlande er Mauritius og Tjekkoslaviet.

NIB konstaterer i beretningen, at den afsatte låneramme på 700 mill. SDR for PIL er fuldt udnyttet med udgangen af 1989 (med afregning af forhåndstilsagn til 100%, som reglerne i dag kræver), og oplyser, at bankens bestyrelse har stillet forslag til ministerrådet om en forhøjelse af rammen med 700 mill. SDR til samlet 1 400 mill. SDR.

Der er i årets løb konstateret forsinket betaling på ét af PIL-lånene, men ingen egentlige tab.

NIB's *oplåning* på de internationale finansmarkeder har i 1989 været lidt lavere end tidligere år, og bankens nettolikviditet er derfor formindsket lidt. Oplåningen er for størstedelens vedkommende sket i DEM (32%), JPY (23%) og nordiske valutaer (20%).

Banken har sit hovedsæde i Helsingfors, men oprettede i februar 1989 et repræsentationskontor i København. Banken har 85 ansatte (en nedgang på 1 i forhold til året før), med en kraftig overrepræsentation af finske medarbejdere (57 ud af de 85).

NIB samarbejder med de øvrige nordiske finansieringsinstitutioner og betjener i flere tilfælde disse administrativt. Det gælder Nordisk Udviklingsfond, som startede sin virksomhed i 1989, Nordisk Projektekportfond og Nordisk Miljøfinansieringsselskab, hvorom Nordisk Råd behandler et ministerrådsforslag på 38. session.

Udvalgets synspunkter

Udvalget finder, at årets beretning fra NIB afspejler, at banken er en veldrevet og dynamisk institution i det nordiske økonomiske samarbejde. Dette understreges ved at betragte samspillet mellem NIB og de øvrige nordiske finansielle institutioner.

Udvalget har i forbindelse med mødet den 29. januar 1990 fået en orientering af bankens direktør om bankens drift. Det fremgik bl. a. af

denne orientering, at de nordiske lande i perioden siden bankens start har fået en forrentning af de investerede midler, som ligger væsentligt over det generelle renteniveau.

Den internationale anerkendelse af NIB's multilaterale status betyder, at risikoen ved international udlåning er lille, og der er indtil videre ikke konstateret tab på den internationale låneordning. Tabene over de forløbne år på den nordiske ordning har været meget begrænsede.

Samtidig spiller banken en voksende rolle for udviklingen af de nordiske landes erhvervsliv, ikke mindst ved i høj grad at medvirke til finansieringen af den strukturudvikling, som finder sted gennem overtagelser af virksomheder på tværs af de nordiske grænser. At dette betyder noget i praksis for den nordiske økonomiske integration viste bl. a. de udredninger, som lå til grund for den nye økonomiske handlingsplan. Den økonomiske integration på virksomhedsniveauet er således én af de få faktorer, hvor de nordiske lande er mere integreret end det kunne forventes ud fra den økonomiske udvikling generelt.

Denne effekt følger af NIB's særlige specialitet, nemlig den "nordiske interesse" i de udvalgte låneprojekter. Denne specialitet gør sig også gældende for de internationale lån og medvirker derved til at give nordisk erhvervsliv en mulighed, som de ikke i samme grad får gennem andre nationale og internationale låneordninger. Udvalget lægger lægt på, at disse muligheder, særligt i relation til udviklingen i Østeuropa, også i fremtiden udnyttes så effektivt som muligt, og henviser i øvrigt til udvalgets synspunkter vedrørende ministerrådsforslaget om oprettelse af et miljøfinansieringsselskab og forslaget om at udvide beløbsrammen for projektinvesteringslåneordningerne.

Nordisk Projekteksporthold (NOPEF) C 4/e, 1990

Virksomheden i 1989

NOPEF oprettedes i 1982 som en forsøgsordning. Fra 1. januar 1989 fungerer den som permanent institution. Formålet med NOPEF er at give støtte til nordiske virksomheder ved udarbejdelse af studier af forudsætninger og lønsomhed i eksportprojekter, som har mulighed at føre til forretningsmæssige kontrakter. Eksportlandene er primært udviklingslande eller statshandelslande, og Fonden dækker normalt højst 50% af omkostningerne.

Støtten skal tilbagebetales, hvis projektet realiseres. En opgørelse i beretningen viser, at af 22 projekter, som afsluttedes i 1989, lykkedes de 18%, hvilket Fonden betegner som et godt resultat.

NOPEF har sit hovedsæde i Helsingfors i tilslutning til Nordisk Investeringssbank, som Fonden samarbejder med. Personalet i 1989 var 3 personer, som primo 1990 udvides til de 5 personer, som anses for at være den blivende personalestyrke.

Som følge af omdannelsen til permanent institution er der udarbejdet nye statutter og arbejdsordning for Fonden. Personalet er nu ansat efter ministerrådets standardkontrakt for institutionspersonale.

NOPEF samarbejder tæt med de nationale eksportfinansierende organer, med de internationale udviklingsorganisationer og med en række andre internationale organer.

Efterspørgselen efter Fondens ydelser har været stor også i 1989. Fonden har i 1989 bevilget samlet 7,4 mill. FIM i støtte til 31 projekter. 4 projekter førte til kontrakt i 1989.

NOPEF har i årets løb arbejdet med opfølgningen af den økonomiske handlingsplan, som afsætter midler til øgede eksportfremmende indsatser generelt og særligt til eksportaktiviteter i Østeuropa inden for miljøområdet. Der er således gennemført kortlægnings- og symposieaktiviteter i Asien og Østeuropa, herunder de baltiske lande. Tilsvarende aktiviteter er planlagt vedrørende ASEAN-landene og Polen.

Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer, at der stadig er stor efterspørgsel efter ydelserne fra NOPEF, og at virksomheden i Fonden i årets løb er indrettet på opfølgningen af prioriteringerne i den økonomiske handlingsplan.

Udvalget konstaterer ligeledes, at der er en del projekter under behandling, som gælder eksport af bl. a. miljøteknologi til Østeuropa, herunder til de baltiske lande og Polen.

Udvalget lægger vægt på, at disse aktivitetsområder fortsat prioriteres højt, og at der skabes en koordineret arbejdsdeling mellem NOPEF og Nordisk Miljøfinansieringsselskab.

Nordisk Udviklingsfond/Nordic Development Fund (NDF) C 6/e, 1990

Virksomheden i 1989

Initiativet til oprettelsen af en nordisk udviklingsfond blev taget af Nordisk Råd i 1983. Fonden begyndte sin virksomhed den 1. februar 1989 efter et langt og grundigt udredningsarbejde. Foreløbig er Fonden oprettet som en forsøgsordning over 5 år. Ministerrådet angiver, at man i december 1991 vil foretage en vurdering af den videre virksomhed.

Nordisk Udviklingsfond er en del af de nordiske landes bistandssamarbejde og har til formål at give lån på koncessionelle vilkår ("bløde lån" på linie med vilkårene hos IDA – Den Internationale Udviklingsfond) til primært de fattigste udviklingslande (lande med under 1 250 USD i BNP pr. indbygger). Lånevilkårene er lang løbetid (40 år) og rentefrihed. Lånene ydes endvidere som regel sammen med andre låneydere f. eks. Verdensbanken, de regionale udviklingsbanker eller NIB.

Lån ydes i henhold til Fondens vedtægter til projekter, som har nordisk interesse, og som bidrager til økonomisk og social udvikling. Det fremgår

af beretningen, men ikke af vedtægterne, at der lægges særlig vægt på projekter, som har positive miljøeffekter.

Fonden har i 1989 afgivet 6 kredittilbud, herunder indgået aftale med Mocambique om kredit på 4,4 mill. SDR til et energi-miljøprojekt i samfinansiering med bl. a. Verdensbankgruppen.

Der er endvidere truffet beslutning om kredit til Botswana til et vandprojekt i samfinansiering med Nordisk Investeringsbank.

De øvrige kredittilbud er givet til Laos, Zimbabwe, Indonesien, Kame-run og Mauritius.

Erfaringerne fra det første virksomhedsår har vist stor interesse for låneordningen på trods af, at ordningen er blevet meget forsigtigt markedsført. Der har ligeledes været stor interesse fra andre kreditinstitutioner for samfinansiering med Fonden, som imidlertid bl. a. på grund af sit vejledende maksimum lånebeløb pr. projekt på ca 4 mill. SDR har begrænsede muligheder for at gå ind i store projekter. Sagsbehandlingstiden har vist sig at være relativt lang. Disse erfaringer ligger efter Fondens vurdering på linie med forventningerne ud fra de erfaringer, som er gjort af andre tilsvarende institutioner.

Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at Nordisk Udvlingsfond nu har startet sin virksomhed, og at det arbejde, som er gennemført i 1989, stort set svarer til de forventninger, som udvalget har til Fonden. Samarbejdet med landene i SADCC-området forekommer således velvalgt, ligesom arbejdet med projekter, som fører til miljøforbedringer, synes at være prioriteret.

I denne sammenhæng henvises til, at udvalget i betænkningen over ministerrådsforslag B 84/e om Nordisk Udvlingsfond henstillede, at vedtægterne for Fondet blev suppleret med et krav om miljømæssige hensyn i overensstemmelse med de nordiske landes opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger. Dette synes ikke at være sket, og udvalget gentager derfor henstillingen, samtidigt med at udvalget understreger betydningen af, at de miljømæssige aspekter inddrages i Fondens løbende arbejde med vurdering af låneprojekter.

Udvalget konstaterer endvidere, at det i beretningen angives, at Fondens aktiviteter for fremtiden vil kunne klares med de 5 personer, som staben udvides til i løbet af foråret 1990. Udvalget har ved bedømmelsen af ministerrådsforslaget lagt vægt på, at der ikke skulle opbygges en ny stor administration, men at Fonden burde kunne klare sig ved at købe tjenesteydelser særligt fra NIB. Udvalget finder, at ministerrådet gennem den tilrettelæggelse af Fondens virksomhed, som afspejles i beretningen, har fulgt udvalgets synspunkter på dette område.

Nordisk Industrifond C 7/e, 1990

Virksomheden 1989

Nordisk Industrifond oprettedes i 1973 af de 5 nordiske regeringer med det formål at udvikle det teknisk-industrielle samarbejde mellem de nordiske lande. Institutionen hører under Nordisk Ministerråd (industriministrene).

I 1988 blev Industrifonden sammenlagt med NORDFORSK. Den fælles institutions første virksomhedsår som et industrielt center med udvidede opgaver er 1989. Institutionen har hjemsted i Oslo og havde i 1989 (lige som i 1988) et personale på 17. Hovedparten af disse kommer fra Norge (9 personer), men det oplyses, at der tilstræbes en bedre nordisk profil.

Hovedopgaverne for Fonden er at *initiere* nordiske samarbejdsprogrammer inden for strategiske områder for nordisk erhvervsliv, at give *økonomisk støtte* til gennemførelse af nordiske forsknings- og udviklingsprojekter på disse områder og at medvirke til udviklingen af teknisk-industrielle *netværk* i Norden.

Fonden skal endvidere medvirke til *kontaktskabelse* og *informationsudveksling* både i Norden og mellem Norden og Europa.

Det første år som industrielt center har været præget af en række nye aktiviteter særligt vedrørende initiering af programmer og skabelse af kontakter mellem Norden og Europa. Således er en række nye paraplyprogrammer startet f. eks. omkring industriel miljøteknologi, bioteknologi og materialeteknologi.

Der har været afholdt et første Næringspolitisk Forum, hvor politikere, forskere, teknikere, embedsmænd m. fl. drøftede offentlige indkøb, og herunder former for øget anvendelse af udviklingskontrakter.

Standardiseringsarbejdet er opprioriteret og har taget en klar retning mod udvikling af europæiske standarder som led i det europæiske harmoniseringsarbejde af normer og standarder.

Et program for øget nordisk teknisk-industrielt samarbejde med det øvrige Vesteuropa er udviklet og igangsat, bl. a. gennem nordisk deltagelse i ESPRIT- og EUREKA-projekter.

Som led i netværksudviklingen har Fonden bl. a. været medarrangør af 20 seminarer, og Fonden har bevilget 86 stipendier til udveksling af forskere på det teknisk-industrielle område.

Det fremgår af beretningen, at Fonden i 1989 har bevilget 125 mill. NOK til nordisk forsknings- og udviklingssamarbejde. Fonden har gennem de seneste år haft et stigende budget, hvilket bl. a. er muliggjort gennem den høje prioritering, som Fondens aktiviteter har fået i de nordiske økonomiske handlingsplaner.

Af de bevilgede midler er størstedelen (ca 75%) gået til projekter, hvis resultater er tilgængelige for hele den nordiske industri. Det konstateres endvidere i beretningen, at efterspørgselen efter Fondens ydelser er stor,

hvilket bl. a. har ført til, at industriens del af projektfinansieringen er øget væsentligt. Antallet af samarbejdspartnere og deltagende personer er også øget i det forløbne år, og størstedelen af disse kommer fra virksomheder (61 %) og fra forskningsinstitutioner (34 %).

Som led i arbejdet med evaluering af virksomheden har Fonden foretaget en analyse af datahåndlingsprogrammet, som ophørte i 1989. Fonden har endvidere, i tilslutning til de nye opgaver som industrielt center, taget initiativ til udvikling af indikatorer til belysning af den industrielle teknologifornyelse på nationalt niveau.

Fonden arbejder endvidere på en langsigtet udviklingsplan for virksomheden. Den vil blive præsenteret i efteråret 1990.

Udvalgets synspunkter

Udvalget finder, at en række af de udviklingstendenser, som beskrives i beretningen, peger i rigtig retning og viser, at Industrifonden er og kan vedblive at være et centralt og dynamisk redskab for nordisk teknisk-industrielt samarbejde.

Udvidelsen af antallet af samarbejdspartnere inden for industrivirksomheder og i de teknisk-industrielle forskningsmiljøer, forøgelsen af industriens andel af projektfinansieringen og arbejdet med netværk og næringspolitisk forum er sådanne tendenser, som særligt støttes af udvalget.

Udvalget har noteret sig, at planen for Fondens arbejde med at skabe samarbejde mellem Norden og Europa inden for teknisk-industriell forskning og udvikling er igangsat bl. a. som følge af rek 42/1989/e. Udvalget har derfor foreslået denne rekommandation afskrevet.

Udvalget har videre noteret sig, at Fonden i efteråret 1990 vil fremlægge en langsigtet plan for Fondens virksomhed.

Udvalget finder, at der i forbindelse med udarbejdelse af en sådan plan burde gennemføres en relativt dybtgående analyse af erfaringerne med Fondens aktiviteter og arbejdsmetoder, således at planen bedst muligt kan understøtte de udviklingstendenser, som forekommer mest lovende. Udvalget forventer, at ministerrådet eventuelt via Industrifonden inddrager udvalget i en drøftelse af denne langtidsplan.

Udvalget konstaterer, at Fondens personale omfatter medarbejdere fra alle nordiske lande, men at mere end halvdelen er rekrutteret i Norge, hvor Fonden har hjemsted. Dette billede genfindes i en række andre store nordiske institutioner og kan skyldes, at ansættelsesvilkårene ikke er tilstrækkeligt attraktive til at sikre en mere jævn nordisk profil. Udvalget finder, at både ministerrådet og de enkelte personaleansvarlige institutioner burde overveje dette nærmere og tage initiativer, som kan sikre en udvikling i retning af en jævnere nordisk personaleprofil.

Udvalget konstaterer også, at Fonden har bevilget 21 stillinger, men kun udnyttet de 17. Udvalget går ud fra, at dette forhold, i det omfang de ledige stillinger skyldes rekrutteringsvanskeligheder, indgår i ministerrådets og Industrifondens overvejelser vedrørende ovenstående.

Udvalgets indstilling

Under henvisning til ovenstående foreslår Økonomisk Udvalg
at Nordisk råd tager beretningerne C 3/e om Nordisk Investerings-
bank, C 4/e om Nordisk Projekteksporfond, C 6/e om Nordisk
Udviklingsfond og C 7/e om Nordisk Industrifond for virksom-
heden i 1989 til efterretning.

Reykjavik, den 26. februar 1990

Gustav Björkstrand (Sfp)

Friðrik Sophusson (Sj)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Hans Jørgen Jensen (S)

Lars Emil Johansen (Si)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Agnar Nielsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Berättelse

från Nordiska investeringsbanken (NIB)

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

Bestyrelsens beretning for 1989

Den nordiske Investeringsbank har til opgave at yde lån på bankmæssige vilkår til finansiering af investeringer og eksport af nordisk interesse.

Virksomhedens ordinære overskud er i 1989 opgjort til SDR 26 millioner/DKK 223 millioner, hvilket er en nedgang fra foregående år på SDR 5 millioner. Nettorenteindtægterne har andraget SDR 48 millioner, en forøgelse fra forrige år med SDR 10 millioner. Posten øvrige indtægter udviste et minus på SDR 4 millioner, som modsvaredes af plus SDR 13 millioner i 1988. Bankens udestående lån øgedes med SDR 564 millioner til SDR 2 805 millioner/DKK 24 359 millioner (2 242), og balancen øgedes med SDR 291 millioner/DKK 2 527 millioner til SDR 4 275 millioner (3 984).

Banken har ikke i 1989 konstateret nævneværdige tab på udlån.

I løbet af året åbnedes et repræsentationskontor i København.

Nordiske lån

Banken har i 1989 udbetalt SDR 500 mio./DKK 4 342 mio. (434) nordiske lån. Af udbetalingerne vedrører SDR 27 mio. (13) til regional-låneordningen.

Den udestående lånemasse inden for de nordiske lån øgedes i løbet af året med SDR 449 mio., eller 22 %, til SDR 2 457 mio./DKK 21 335 mio. (2 008).

I Danmark har NIB i regnskabsåret satset på at markedsføre banken som långiver til kommunernes miljø- og energiinvesteringer. Bl. a. har Nysted og Løgstør kommuner optaget lån til miljøinvesteringer. NIB deltager med et lån på DKK 200 mio. i finansieringen af DFDS-rederiets køb af en finsk passagerfærge, som skal indsættes i trafikken mellem København og Oslo.

Fodnote:

Tallene i parentes angiver de tilsvarende beløb i SDR året før.

Til Færøerne og Grønland er der udbetalt investerings- og regionallån til modværdien af næsten SDR 10 mio.

Den høje investeringstakt i Finland i løbet af 1989 har medført, at 40% af bankens nordiske udbetalinger i regnskabsåret er gået til finske selskaber til projekter i og uden for Finland. En stor del af bankens finansiering er gået til virksomhedsovertagelser, hvoraf det største projekt var Metsä-Serlas overtagelse af Holmen Hygiene i Sverige. NIB deltog i finansieringen med et lån på SEK 350 mio.

Island har i løbet af året haft en svag konjunktur, som har ført til et lavere investeringsniveau inden for den private sektor. Finansieringen fra NIB har derfor primært omfattet investeringer inden for den offentlige sektor. Banken har bl. a. med et lån på USD 40 mio. til Landsvirkjun finansieret et vandkraftværk. Til to geotermiske kraftværker er der udbetalt lån på i alt USD 18 mio.

Efterspørgslen fra Norge på finansiering fra NIB har været lav i løbet af året, hvilket hænger sammen med den lave investeringstakt inden for industrien i fastlands-Norge. De største udbetalinger er gået til Hafslund Nycomed med USD 30 mio. og til Dyno Industrier med FIM 22 mio.

Sverige har i regnskabsåret haft fortsat høj økonomisk aktivitet, og efterspørgslen på finansiering fra NIB har været stor. Omkring halvdelen af NIB's lånevolumen til svenske låntagere har omfattet virksomhedsovertagelser. Det største lån er gået til OK Petroleum. Lånet på SEK 320 mio. har bl. a. finansieret overtagelsen af Texacos andel i raffinaderiet Scanraff. Banken har desuden udbetalt et større lån på SEK 250 mio. til Ovako Steel til modernisering af stålværket i Imatra i Finland.

Internationale lån

Den vigtigste låneordning inden for bankens internationale lån er projektinvesteringslånene (PIL-låneordningen) med en separat beløbsramme på SDR 700 mio.

Efterspørgslen på projektinvesteringslån var fortsat stor i 1989. Der blev givet nye forhåndstilsagn på i alt SDR 263 mio./DKK 2 284 mio. (225). Udbetalingerne i 1989 udgør SDR 104 mio./DKK 903 mio. (86). De udestående projektinvesteringslån er ved årets slutning opgjort til SDR 310 mio./DKK 2 692 mio.

De vigtigste låntagerlande var i 1989 Sovjetunionen, Indien og Indonesien. Nye låntagerlande var Mauritius og Tjekkoslaviet. Det største lån på godt SEK 420 mio. bevilgedes til et vandkraftværksprojekt i Indien.

Summen af forhåndstilsagn, aftalte og udestående lån udgør nu SDR 699 mio., og beløbsrammen for PIL-lånene er dermed fuldt udnyttet. I efteråret 1989 præsenterede NIB's bestyrelse et forslag til Nordisk ministerråd om at øge rammen. Forslaget behandles af Nordisk råd i februar 1990.

Likviditet og oplåning

NIB's store oplåning i perioden 1986–88 har medført, at oplåningsbehovet i 1989 var begrænset. Bankens oplåningsvirksomhed har derfor været lavere end i de foregående år med en samlet lang- og mellemfristet oplåning på SDR 697 mio./DKK 6 052 mio. (1 122). Banken har i løbet af året optaget 8 lang- og mellemfristede lån mod 23 året før. Oplåningen er for størstedelen sket i DEM, 32%, og JPY, 23%. Oplåningen i nordiske valutaer (SEK og FIM) udgør SDR 136 mio., eller 20%.

NIB har i løbet af året udstedt kortfristede gældsbreve på de europæiske og amerikanske kapitalmarkeder. Sammenlagt har banken i løbet af året udstedt kortfristede værdipapirer til et beløb på ca. SDR 800 mio. Ved slutningen af året var de fleste kortfristede værdipapirer dog forfaldet.

I løbet af 1987 og 1988 indgik banken en del optionskontrakter. I foråret 1989 besluttede banken at afvikle samtlige udestående optioner, hvilket medførte omkostninger på sammenlagt SDR 7 mio. På grund af mindre gunstige markedsforhold har banken også i løbet af året mindsket handelen med obligationsporteføljen, og derved haft en lavere indtægt fra denne handel sammenlignet med foregående år.

De udestående lang- og mellemfristede gældsbreve androg ved årets slutning SDR 3 300 mio./DKK 28 659 mio., hvilket er en forøgelse med SDR 179 mio. fra foregående år (3 121). Nettolikviditeten mindskedes i løbet af året til SDR 738 mio./DKK 6 404 mio. (980).

Administration

NIB's personale var ved årets slutning på 85 personer mod 86 året før. Af bankens ansatte var 9 fra Danmark, 1 fra Island, 8 fra Norge, 10 fra Sverige og 57 fra Finland. Tre af bankens ansatte arbejder i repræsentationskontoret i København, som blev åbnet i februar.

Eftersom faciliteterne i hovedkontoret på Unionsgatan 30 i Helsingfors er fuldt udnyttet, har banken i løbet af året lejet yderligere kontorfaciliteter på Norra Esplanaden 25 i nærheden af hovedkontoret. Lokalerne er beregnet til bankens internationale afdeling og Den nordiske Udviklingsfond, NDF.

De samlede administrationsomkostninger er i regnskabsåret opgjort til SDR 9,4 mio. (7,2). Af administrationsomkostningerne kan SDR 1,3 mio. henføres til ekstraordinære omkostninger i forbindelse med afviklingen af et byggeprojekt samt fra konsulentudgifter. De ordinære administrationsomkostninger, SDR 8,1 mio., udgjorde 16,9% af bankens nettorenteindtægter mod 18,7% foregående år.

Den nordiske Udviklingsfond (NDF)

Den nordiske Udviklingsfond (NDF – Nordic Development Fund), som har en grundkapital på SDR 100 mio., startede sin virksomhed i februar 1989 og aftalte sit første lån med Mozambique for et energi-miljøprojekt i samfinansiering med IDA (International Development Association). Fonden, som er en bistandsinstitution, er en juridisk enhed med egen bestyrelse og administrerende direktør. Virksomheden drives i tæt samarbejde med NIB. Bl. a. varetager NIB fondens kreditadministration. De første planlagte samfinansieringsprojekter mellem NIB og NDF vedrører Botswana, Indonesien, Cameroun og Mauritius. NDF afgiver en egen årsberetning.

Det nordiske Miljøinvesteringsselskab (NEFCO)

I november 1989 foreslog Nordisk ministerråd (miljøministrene) at der skal etableres et nordisk miljøinvesteringsselskab (NEFCO – Nordic Environmental Finance Corporation) med en grundkapital på SDR 36 mio./DKK 313 mio. Ifølge forslaget skal selskabet gennem aktiekapital eller ansvarlig lånekapital medvirke i finansieringen af joint ventures mellem nordiske og østeuropæiske selskaber, som fremstiller produkter, udstyr eller tjenesteydelser inden for miljøsektoren i Østeuropa. Det foreslås, at selskabet etableres som en selvstændig juridisk enhed med egen bestyrelse, og at virksomheden varetages af NIB. Nordisk råd behandler forslaget i februar 1990.

Bankens resultat og stilling

De ordinære indtægter udviklede sig positivt i løbet af året, og øgedes med SDR 9,8 mio. til SDR 48,1 mio., mens posten øvrige indtægter faldt til minus SDR 4,2 mio. Bankens resultat er derfor lavere end året før, og virksomhedens overskud før ekstraordinære poster faldt med SDR 5,1 mio. til SDR 25,7 mio.

Banken har endvidere regnskabsført en indtægt på SDR 0,8 mio. fra en defesance.

Renteindtægterne øgedes i løbet af året med SDR 83,2 mio. til SDR 393,3 mio. (310). Renteudgifterne steg med SDR 73,3 mio. til SDR 345,8 mio. (272,5).

Bankens nettorenteindtægter øgedes med SDR 10,0 mio., eller 27%, til SDR 47,6 mio. (37,6).

Banken har i 1989 specielt bestræbt sig på at forøge nettorenteindtægterne, som i løbet af året har vist en tilfredsstillende udvikling. Bankens egenkapital er denomineret i SDR, og de højere nettorenteindtægter forklares delvis af et højere renteniveau i de valutaer, som indgår i SDR-kurven.

Posten øvrige indtægter faldt fra plus SDR 13,5 mio. i 1988 til minus SDR 4,2 mio. i 1989. I perioden 1986–88 faldt renteniveauet, hvilket muliggjorde, at banken kunne realisere gevinster fra handelen med obligationsporteføljen. Det stigende renteniveau i 1989 har ikke givet tilsvarende muligheder for at realisere gevinster som i de foregående år. Banken har desuden i løbet af året måttet konstatere tab på SDR 6,5 mio. fra optionshandelen.

Inden for de nordiske lån har banken i 1989 fået en genvinding på SDR 0,5 mio. på et i 1987 bogført debitortab. I 1987 udgiftsførte banken et tab på udlån til A/S Kongsberg Våpenfabrikk med SDR 6 mio. I 1988 fik banken en genvinding på samme lån på SDR 0,9 mio. I 1989 har banken ikke konstateret debitortab inden for de nordiske lån.

Af lånerisikoen inden for PIL-låneordningen dækkes 90% af garantier fra medlemslandene, mens banken selv står for 10%. PIL-låneordningen blev etableret i 1982, og pr. i dag er der ikke konstateret tab. I 1989 noterede banken den første betalingsforsinkelse som overskrider bankens interne overvågningsgrænse på 180 dage. Forsinkelsen vedrører et lån på USD 8 mio., som NIB har udbetalt til Peru i samfinansiering med Den Interamerikanske Udviklingsbank. På grund af betalingsforsinkelsen indtægtsføres ikke 10%, eller NIB's selvrisikoandel, af renterne på dette lån. Desuden foretages en særskilt debitorhensættelse på 12% p. a. af det oprindelige lånebeløb.

Fordeling af bankens overskud

Af bankens overskud på SDR 26 431 387 har bestyrelsen besluttet at hensætte samme beløb som året før, SDR 10 000 000, til kreditrisikofonden, som herefter udgør SDR 70 000 000. Denne fond andrager herefter 2,81% af bankens udestående lån ved årets slutning mod 2,94% året før. Desuden er der i henhold til bankens vedtægter § 6A hensat SDR 1 100 000 til en særskilt kreditrisikoreserve for projektinvesteringsslån, som herefter andrager SDR 2 210 000.

De resterende disponible midler på SDR 15 331 387 overføres i henhold til vedtægterne til reservefonden, som herefter vil andrage SDR 143 600 553 eller 8,98% mod 8,02% året før af bankens grundkapital på SDR 1 600 000 000. Indtil reservefonden udgør 10% af bankens grundkapital, dvs SDR 160 000 000, må banken ikke betale udbytte.

Resultatopgørelse, status og finansieringsanalyse for regnskabsåret samt noter til regnskabet fremgår af siderne 1709 – 1719.

Helsingfors, den 8. februar 1990

Erik Thrane

Pentti Uusivirta

Þórhallur Ásgeirsson

Arne Ásper

Rolf Bergstrand

Kari Gjestebý

Gunnar Lund

Guðmundur Magnússon

Kari Nars

Niels Erik Sørensen

Jannik Lindbæk

Administrerende direktør

Til Nordisk ministerråd

Beretning fra Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank om revisionen af bankens forvaltning og regnskaber.

Vi er i overensstemmelse med § 13 i vedtægterne for Den nordiske Investeringsbank udpeget til at kontrollere bankens virksomhed og svare for revisionen af banken, og vi afgiver herved, efter at have sluttet vort hverv for 1989, følgende beretning:

Kontrolkomiteen er samledes i løbet af regnskabsåret og efter afslutningen af bankens regnskabsopgørelse, hvor nødvendig kontrol og revision er sket. Bankens årsregnskab er gennemgået på et møde i Helsingfors den 9. februar 1990. I sit arbejde har Kontrolkomiteen fået den information, som komiteen anser for nødvendig for at bedømme bankens risikosituation. Vi er også gjort bekendt med den revisionsberetning, der den 9. februar 1990 er afgivet af de revisorer, som er valgt af Kontrolkomiteen.

Efter vor revision konstaterer vi, at

bankens virksomhed i løbet af regnskabsperioden er drevet i overensstemmelse med vedtægterne, og at

årsregnskabet giver et korrekt billede af bankens stilling den 31.12.1989, af resultatet af bankens virksomhed og af finansieringen i 1989. Efter en kreditrisikohensættelse på i alt 11 100 000,00 SDR, viser regnskabet et overskud på 15 331 387,39 SDR, som bestyrelsen i henhold til vedtægterne foreslår overført i sin helhed til reservefonden.

Vi indstiller til Nordisk Ministerråd,

at resultat- og statusopgørelsen godkendes, og

at bestyrelsen og den administrerende direktør meddeles décharge for forvaltningen af bankens anliggender i den regnskabsperiode, som er revideret af os.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Björn Björnsson

Illka-Christian Björklund

Ólafur G. Einarsson

Arne Gadd

Lars P. Gammelgaard

Håkon Kyllingmark

Lennart Nilsson

Ivar Nørgaard

Odd Sagør

Til Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank

På anmodning af Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank har vi revideret bankens årsrapport, regnskaber og forvaltning for 1989. Revisionen er udført i henhold til god revisionskik.

Årsregnskabet er opgjort i overensstemmelse med gældende regnskabsprincipper og giver efter vor opfattelse et korrekt billede af bankens stilling på afslutningsdatoen, resultatet af virksomheden og bankens finansiering for regnskabsåret.

Vor revision har ikke givet anledning til bemærkninger vedrørende bestyrelsens og den administrerende direktørs forvaltning af bankens anliggender.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Eric Haglund

CGR-revisor
Helsingfors

Helgi V. Jónsson

Löggiltur endurskoðandi
Reykjavík

Resultatopgørelse 1.1 – 31.12

(i 1 000 SDR-DKK, se note 1)

		1989 SDR	1989 DKK	1988 SDR
Renteindtægter af udlån		230 036	1 997 477	184 147
Renteindtægter af banktilgodehavender, obligationer og gældsbreve		<u>163 296</u>	<u>1 417 947</u>	<u>125 973</u>
Renteindtægter i alt		<u>393 332</u>	<u>3 415 424</u>	<u>310 120</u>
Renteudgifter		<u>345 778</u>	<u>3 002 498</u>	<u>272 528</u>
Nettorenteindtægter	(2)	<u>47 554</u>	<u>412 926</u>	<u>37 592</u>
Øvrige indtægter	(3)	(4 218)	(36 626)	13 477
Kursgevinster		<u>—</u>	<u>—</u>	<u>—</u>
Øvrige indtægter i alt		<u>(4 218)</u>	<u>(36 626)</u>	<u>13 477</u>
Nettorenteindtægter og øvrige indtægter i alt		43 336	376 300	51 069
Bank- og øvrige omkostninger		1 053	9 144	1 142
Periodiserede låntagningsomkostninger	(9)	6 595	57 266	6 604
Kurstab		337	2 930	5 700
Administrationsomkostninger	(4)	9 402	81 639	7 155
Afskrivninger på ejendomme og inventar	(10)	<u>750</u>	<u>6 510</u>	<u>492</u>
Øvrige omkostninger i alt		<u>18 137</u>	<u>157 489</u>	<u>21 093</u>
Debitortab/genvinding	(5)	<u>486</u>	<u>4 220</u>	<u>861</u>
Virksomhedens overskud før ekstraordinære poster		25 685	223 031	30 837
Defeasance indtægt	(18)	746	6 478	—
Fortjeneste ved salg af kontorejendom		<u>—</u>	<u>—</u>	<u>1 000</u>
Årets nettoresultat		<u>26 431</u>	<u>229 509</u>	<u>31 837</u>
Hensat salgfortjeneste		—	—	1 000
Hensat til debitortab		10 000	86 833	10 000
Hensat til debitortab (PIL)	(16)	1 100	9 552	1 110
Henlæggelse til reservefond	(15)	15 331	133 124	19 727

Balance pr. 31.12

(i 1 000 SDR-DKK, se note 1)

		1989	1989	1988
		SDR	DKK	SDR
Aktiver				
Kasse og bank		255	2 214	16 869
Banktilgodehavender		603 498	5 240 359	804 556
Obligationer og gældsbreve	(6)	353 507	3 069 612	363 412
Diverse fordringer		63 390	550 432	88 721
Kursregulering af terminskontrakter	(7)	81 986	711 909	161 273
Påløbne renter og provisioner		348 687	3 027 757	289 954
Udestående lån	(8)	2 805 278	24 359 100	2 241 473
Aktiverede låntagningsomkostninger	(9)	15 904	138 099	15 164
Aktier, andele og inventar	(10)	2 377	20 643	2 322
		4 274 882	37 120 125	3 983 744
Passiver				
<i>Gæld</i>				
	(11)			
Indskud fra banker		165 893	1 440 500	146 439
Kortfristede gældsbreve	(12)	53 860	467 685	58 803
Anden gæld		5 019	43 582	2 636
Påløbne renter og provisioner		332 853	2 890 266	279 744
Lang- og mellemfristet låntagning	(13)	3 300 524	28 659 473	3 120 811
<i>Egenkapital</i>				
Grundkapital				
heraf:				
– grundkapital		1 600 000		
– garantikapital		1 400 000		
– indbetalt grundkapital				
i alt i 1990		200 000		
– vedtaget indbetaling				
1990		15 010		
Indbetalt grundkapital	(14)	184 990	1 606 326	170 000
Reservefond i henhold til vedtægterne		143 601	1 246 931	128 269
Hensat til debitortab		70 000	607 832	60 000
Hensat til debitortab (PIL)	(16)	2 210	19 190	1 110
Hensat til salgsfortjeneste		15 932	138 340	15 932
Hensat til udbytte		–	–	–
		4 274 882	37 120 125	3 983 744
Garantiforpligtelser	(17)	–	–	–

Finansieringsanalyse 1.1 – 31.12

(i 1 000 SDR-DKK, se note 1)

	1989 SDR	1989 DKK	1988 SDR
<i>Kapitalforøgelse</i>			
Driften			
Virksomhedens overskud før ekstraordinære poster	25 685	223 029	30 837
Periodiserede låntagningsom- kostninger	6 595	57 266	8 074
Defeasance indtægt	746	6 478	–
Fortjeneste ved salg af ejendom	–	–	1 000
Afskrivning på anlægsaktiver	750	6 510	492
Driften i alt	33 776	293 283	40 403
Indbetaling af grundkapital	14 990	130 163	10 000
Lang- og mellemfristet låntagning	701 211	6 088 831	1 122 262
Kursregulering af lang- og mellem- fristet låntagning	(5 119)	(44 450)	69 848
Stigning i øvrig kortfristet gæld	55 493	–	82 042
Amortisation af udlån	136 006	–	162 963
Kapitalforøgelse i alt (A)	934 916	8 118 162	1 487 519
<i>Kapitalanvendelse</i>			
Udbetaling af lån	624 260	5 420 640	544 822
Kursreguleringer, redenominering og debitortab	75 552	656 044	(41 898)
Kursreguleringer af terminskon- trakter	(79 287)	(688 478)	63 516
Amortisation af låntagning	516 380	4 483 884	521 192
Låntagningsomkostninger	7 335	63 694	10 208
Stigning i øvrig finansiering	33 402	–	128 217
Stigning i anlægsaktiver	805	6 994	(38 928)
Kapitalanvendelse i alt (B)	1 178 430	10 232 674	1 187 129
Stigning (fald) i nettolikviditeten (A – B)	(242 090)	(2 102 137)	300 390

Regnskabsprincipper

Bankens regnskab er opstillet på baggrund af almindelig anerkendte regnskabsprincipper.

Driftsresultatet belastes dels af faktiske debitortab og dels af anslåede kendte debitortab på kreditengagementer. Genvindinger på allerede udgiftsførte debitortab godskrives driftsresultatet.

De kreditrisikohensættelser, som regnskabsvises under egenkapitalen og som er opbygget med hensættelser fra regnskabsperiodens overskud, er beregnet til at dække ikke kendte, usædvanlige debitorstab.

Monetære aktiver og passiver er på statustidspunktet værdiansat til den af IMF (International Monetary Fund) fastlagte SDR-kurs.

NOTE 1 SDR – Særlige trækingsrettigheder

Som fastsat i § 9 i bankens vedtægter føres regnskabet i SDR (særlige trækingsrettigheder). SDR defineres i overensstemmelse med de regler, som Den internationale Valutafond (IMF) har fastsat for IMF's særlige trækingsrettigheder. Hvis IMF ændrer disse regler, afgør bankens bestyrelse i hvilken udstrækning banken skal følge disse nye regler. Bankens beslutning er at følge alle de ændringer, som IMF har gennemført i sine regler siden bankens etablering. Værdien af en SDR har siden 1. januar 1986 været lig med summen af følgende valutaenheder.

	Antal enheder i national valuta	Andele i % 31.12.1989	Andele i % 31.12.1988
USD – USA	0,4520	34	34
DEM – Forbundsrepublikken Tyskland	0,5270	24	22
JPY – Japan	33,4000	18	20
FRF – Frankrig	1,0200	13	12
GBP – Storbritannien	0,0893	11	12

Værdien af en SDR udtrykt i USD er summen af modværdien i dollar, når hvert enkelt valutabeløb ovenfor omregnes til dollar i henhold til den fremgangsmåde, som er angivet af IMF. IMF noterer dagligt værdien af SDR udtrykt i dollar.

	SDR-kurs pr. 31.12.1989	SDR-kurs pr. 31.12.1988
DKK Danske kroner	8,68331	9,25034
FIM Finske mark	5,33418	5,61022
ISK Islandske kroner	80,38720	62,19830
NOK Norske kroner	8,69317	8,84125
SEK Svenske kroner	8,18327	8,25383
AUD Australiske dollar	1,65783	1,57300
BEL Belgiske franc	46,99440	50,25520
CAD Canadiske dollar	1,52153	1,60502
CHF Schweiziske franc	2,03235	2,02393
DEM Tyske mark	2,23118	2,39575
ECU European Currency Units	1,09789	1,14764
FRF Franske franc	7,60636	8,15360
GBP Engelske pund	0,81854	0,74369
JPY Japanske yen	188,51600	169,35600
KWD Kuwaitiske dinarer	0,38635	0,37886
NLD Hollandske gylde	2,51727	2,69073
NZD New Zealandiske dollar	2,20867	2,14079
USD US dollar	1,31416	1,34570

Til Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank

På anmodning af Kontrolkomiteen fra Den nordiske Investeringsbank har vi revideret bankens årsrapport, regnskaber og forvaltning for 1989. Revisionen er udført i henhold til god revisionssskik.

Årsregnskabet er opgjort i overensstemmelse med gældende regnskabsprincipper, og giver efter vor opfattelse et korrekt billede af bankens stilling på afslutningsdatoen, resultatet af virksomheden og bankens finansiering for regnskabsåret.

Vor revision har ikke givet anledning til bemærkninger vedrørende bestyrelsens og den administrerende direktørs forvaltning af bankens anliggender.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Erik Haglund
CGR-revisor
Helsingfors

Helgi V. Jónsson
Löggiltur endurskoðandi
Reykjavík

Til Nordisk Ministerråd

Beretning fra Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank om revisionen af bankens forvaltning og regnskaber.

Vi er i overensstemmelse med § 13 i vedtægterne for Den nordiske Investeringsbank udpeget til at kontrollere bankens virksomhed og svare for revisionen af banken, og vi afgiver herved, efter at have sluttet vort hverv for 1989, følgende beretning:

Kontrolkomiteen er samledes i løbet af regnskabsåret og efter afslutningen af bankens regnskabsopgørelse, hvor den nødvendige kontrol og revision er sket. Bankens årsregnskab er gennemgået på et møde i Helsingfors den 9. februar 1990. I sit arbejde har Kontrolkomiteen fået den information som komiteen anser for nødvendig for at bedømme bankens risikosituation. Vi er også gjort bekendt med den revisionsberetning, der den 9. februar 1990 er afgivet af de revisorer, som er valgt af Kontrolkomiteen.

Efter vor revision konstaterer vi, at bankens virksomhed i løbet af regnskabsperioden er drevet i overensstemmelse med vedtægterne, og at

årsregnskabet giver et korrekt billede af bankens stilling den 31.12.1989, af resultatet af bankens virksomhed og af finansieringen i 1989. Efter en kreditrisikohensættelse på alt SDR 11 110 000 viser regnskabet et overskud på SDR 15 331 387, som bestyrelsen i henhold til vedtægterne foreslår overført i sin helhed til reservefonden.

Vi indstiller til Nordisk ministerråd, at resultat- og statusopgørelsen godkendes, og

at bestyrelsen og den administrerende direktør meddeles décharge for forvaltningen af bankens anliggender i den regnskabsperiode, som er revideret af os.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Björn Björnsson

Ilkka-Christian Björklund

Ólafur G. Einarsson

Arne Gadd

Lars P. Gammelgaard

Håkon Kyllingmark

Lennart Nilsson

Ivar Nørgaard

Odd Sagør

Oversigt over aftalte lån i 1989

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
NORDISKE LÅN			
INVESTERINGSLÅN			
<i>LANDBRUG, SKOVBRUG, JAGT OG FISKERI</i>			
Fiskeri og fiskeopdræt			
<i>Umiaq Nuuk ApS, Grønland</i>	5,4		
Finansiering af en rejsefabrikstrawler bygget i Norge			
<i>MINEDRIFT OG RÅSTOFUDVINDING</i>			
Mineralsk olie og naturgasudvinding			
<i>Svenska Petroleum Exploration A/S, Norge</i>	11,4		
Investeringer i den norske del af Nordsøen, Svensk-norsk samarbejde inden for olieudvinding og med finsk delejerskab via OK Petroleum AB.			
FREMSTILLINGSINDUSTRI			
Nærings- og nydelsesmiddelindustri			
<i>Oy Gustav Paulig Ab, Finland</i>	1,9		
Overtagelse af en minoritetsandel i den svenske Nordfalks AB, der fører til samarbejde inden for produktion og markedsføring.			
<i>Nordic Candy A/S, Danmark</i>	2,6		
Nordchokoladkoncernen investerer i produktionsanlægget i Kolding.			
Papirindustri og grafisk industri			
<i>Bongs Fabriker AB, Sverige</i>	4,6		
Investeringer i Norge i produktions- og lagerbygninger samt maskinudstyr i forbindelse med virksomhedsovertagelse.			
<i>Holmen Hygiene AB, Sverige</i>	42,8		
Lån til det finske Oy Metsä Serla Ab's overtagelse af den svenske papirvirksomhed Holmen Hygiene AB.			
Kemisk industri (herunder petroleumsprodukter, gummi- og plastvarer)			
<i>Dyno, Industrier A.S., Norge</i>	4,1		
Overtagelse af plastproducenten Satamuovi i Finland.			
<i>Ecopharm A/S, Danmark</i>	4,6		
Datterselskab inden for den finske Orion-koncern investerer i ny fabrik til medicinalvareproduktion.			
		<i>Oy Hackman Ab, Finland</i>	5,6
Overtagelse af den svenske Hammarplastkoncern.			
		<i>Hafslund Nycomed AS, Norge</i>	22,8
Finansiering af elkraftinvesteringer samt investeringer i fabriksanlæg og et forskningscentrum i Norge, samt til overtagelse af den danske medicinalvarevirksomhed Pharma-Medica.			
		<i>OK Petroleum AB, Sverige</i>	39,1
Overtagelse af den amerikanske Texaco's svenske datterselskab Texaco Oil AB, herunder Texaco's andel i raffinaderiet Scanraff i Sverige. Finsk delejerskab i OK Petroleum AB.			
		<i>Rana Kjemi A/S, Norge</i>	10,4
Datterselskab til Stora Kemi AB inden for den svenske STORA-koncern investerer i ny kloratfabrik i Norge.			
		<i>Oy Skega Ab, Finland</i>	3,2
Svenskejet virksomhed inden for Incentive-gruppen overtager Nokia-koncernens kileremsfabrik i Finland.			
		<i>Teknos-Winter Svenska AB, Sverige</i>	1,8
Finsk virksomheds datterselskab overtager Tranemo Färg AB i Sverige.			
Fremstilling af ikke-metalliske mineralprodukter			
		<i>Oy Lohja Ab, Finland</i>	2,8
Investeringer i ny fabrik inden for byggevaresektoren i Finland, hvori indgår kapitalvareleverancer fra Danmark.			
		<i>Partek Sverige AB, Sverige</i>	12,2
Finsk virksomheds datterselskab investerer i koncernens produktionsenheder i Sverige.			
		<i>PLM AB, Sverige</i>	8,6
Emballagevirksomheden PLM AB overtager det norske glasværk Moss Glassverk A/S.			
		<i>Elkem-Rockwool, Norge</i>	3,5
Norsk-dansk virksomhed investerer i en udbygning af mineraluldsfabrikken i Moss i Norge.			
Metalfremstilling			
		<i>Avesta AB, Sverige</i>	3,5
Finansiering af virksomhedsovertagelser i Finland og Norge inden for specialstålbranchen.			

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
<i>Ovako Steel, AB</i> Sverige	30,6	<i>EL-, GAS-, VARME- OG VANDFORSYNING</i>	
Finansiering af svensk-finsk koncerns investeringer i modernisering af stålværket i Imatra, samt virksomhedsovertagelser i Sverige og Frankrig.		<i>Energiverken i Göteborg AB, Sverige</i>	12,2
Jern- og metalindustri		Udbygning af naturgasnettet i Göteborg.	
<i>Fiskars Oy Ab, Finland</i>	4,6	<i>Hitaveita Suðurnesja, Island</i> . .	6,1
Overtagelse af aktiepost i den danske haveredsproducent Zincks Fabriker A/S. Gennem overtagelsen vil Zincks Fabriker sammen med Grippit A/S, Nordens største producent af haveredskaber, nu indgå i Fiskars-koncernen.		Investeringer i et geotermisk kraftværk og ny transmissionslinie.	
<i>Fiskars Oy Ab, Finland</i>	7,2	<i>Imatran Voima Oy, Finland</i> . . .	9,4
Overtagelse af den italienske kniv- og sakseproducent Coltellierie Montana s.r.l., der har et veludbygget forhandlernet i Syd-Europa. Overtagelsen forventes at få en positiv effekt for produktionsenhederne i Sverige og Finland.		Selskabet har sammen med det svenske Vattenfall trukket et kraftkabel mellem Finland og Sverige.	
<i>Fiskars Inc., USA</i>	15,2	<i>Kärnkraftsäkerhet och Utbildning AB, Sverige</i>	3,7
Finansiering af Fiskarskoncernens overtagelse af elektronikvirksomheden Deltec Inc. i USA. Koncernens nordiske produktionsenheder vil kunne udnytte den overtagne teknik.		Investering i simulator til uddannelse af personale ved kernekraftværker i Sverige.	
<i>Oy Kanthal Höganäs Ab, Finland</i>	1,5	<i>Landsvirkjun, Island</i>	30,4
Det helejede datterselskab af den svenske virksomhed Kanthal Höganäs AB investerer i en ny lager- og kontorbygning.		Energiselskabet i Landsvirkjun opfører et vandkraftværk på det nordlige Island.	
<i>Kone Oy, Finland</i>	2,1	<i>Reykjavik Kommune, Island</i> . .	8,0
Finansiering af investeringsprogram i forbindelse med virksomhedsudvidelse, produktudvikling og maskinpark i det norske datterselskab.		Investering i et nyt geotermisk kraftværk.	
<i>Lindab A/S, Norge</i>	0,8	BYGGE- OG ANLÆGSVIRKSOMHED	
Helejet datterselskab af det svenske Lindab AB investerer i anlæg til produktion af ventilationssystemer, samt overtager en norsk agenturvirksomhed.		<i>Nordstjernan Treasury AB, Sverige</i>	15,7
<i>Ziehl Svenska AB, Sverige</i>	1,1	Det svenske byggeselskab NCC køber aktier i et dansk og et norsk selskab med tilsvarende virksomhed, samt bygger en svensk fabrik med finsk udstyr.	
Selskabet som fremstiller og markedsfører ventilatorer og reguleringsudstyr, investerer i fabrikslokaler i Finland.		HANDEL, RESTAURATIONS- OG HOTELVIRKSOMHED	
<i>Valmet Metsäkoneet Oy, Finland</i>	3,7	Engroshandel og vareformidling	
Finansiering af investeringsprogram, primært i maskinparken, inden for den finske Valmetkoncerns skovmaskinegruppe, som har produktionsenheder i Sverige og Finland.		<i>AKA Industriprodukter AB, Sverige</i>	6,5
		Svensk agenturvirksomhed i Incentivegruppen overtager handels- og teknikvirksomheden Oy Tecalemit Ab i Finland.	
		Restaurations- og hotelvirksomhed	
		<i>Home Hotel AB, Sverige</i>	2,1
		Køb af ejendomme som ombygges til hotel i Tromsø i Norge.	
		<i>Kiinteistö Oy Keskustahotelli, Finland</i>	13,1
		Finansiering af hotelbyggeri i Helsingfors, som opføres af et finsk byggeselskab for SAS International Hotels.	

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
<i>Stancia A/S, Norge</i>	10,4	BANK- OG FORSIKRINGS- VIRKSOMHED, EJENDOMS- FORVALTNING M. M.	
Ejendomsselskab inden for den svenske Ratoskoncern overtager KNA-hotellet i Oslo, som herefter indgår i Scandickæden.		Bank- og anden finansieringsvirksomhed	
<i>Stancia A/S, Danmark</i>	6,3	<i>Industrilånefonden (Iðnlánasjóður), Island</i>	2,5
Finansiering af nyopført Scandic-hotel i Glostrup uden for København.		Finansiering af udlån til nordiske industriprojekter.	
TRANSPORTVIRKSOMHED, POST- OG TELEKOMMUNI- KATION		<i>Nordisk Industrialiseringsfond for Island</i>	7,0
Transportvirksomhed		Finansiering af fondens udlånsvirksomhed. Fonden er en nordisk institution som har til formål at øge industrielt og kommercielt samarbejde mellem Island og de øvrige nordiske lande.	
<i>DFDS A/S Danmark</i>	23,0	Ejendomsforvaltning, -formidling og oplysningsvirksomhed	
Køb af passager- og bilfærge fra et finsk rederi til trafikken mellem Danmark og Norge.		<i>ETY-Finance Oy, Finland</i>	1,3
<i>Flugleiðir hf/Icelandair, Island</i>	0,8	Selskab inden for konsulent- og projektekspertvirksomhed overtager norske konsultentselskaber.	
Finansiering af en lager- og serviceejendom på Keflavik lufthavn.		<i>IFA-System AB, Sverige</i>	2,0
<i>Hargs Färjehamn AB, Sverige</i> . .	3,7	Etablering af et svensk-norsk selskab til udvikling og markedsføring af datasystemer i Norden.	
Investering i havneanlæg til en ny færgeforbindelse mellem Nystad i Finland og Hargshamn i Sverige.		OFFENTLIG ADMINISTRATIONS- TATION OG ANDRE TJENESTE- YDELSER	
<i>Mariehamns stad, Finland</i>	0,3	Kloak- og renovationsvæsen samt rengøringsvirksomhed	
Havneinvesteringer til færgetrafikken mellem Finland og Sverige.		<i>Carl Bro Gruppen A/S, Danmark</i>	0,9
<i>Naantalin Matkustajaterminaali Oy, Finland</i>	0,6	Finansiering af et miljøudviklingsprojekt. Miljøforbedrende investering i Norden.	
Investering i havneanlæg i Nådendal til færgetrafikken mellem Finland og Sverige.		<i>ISS Finans A/S, Danmark</i>	3,7
<i>Nexø Kommune, Danmark</i>	1,4	Overtagelse af virksomheder inden for rengøringsbranchen i Norge og Sverige.	
Udbygning af fiskerihavnen i Nexø, som regelmæssigt betjener svenske og finske fiskefartøjer.		<i>KommuneKredit (Kreditforeningen af Kommuner i Danmark)</i>	23,0
<i>Rautaruukki Oy, Finland</i>	14,8	Finansiering af miljø- og energilån til danske kommuner og kommunale selskaber.	
Et svensk datterselskab til et finsk selskab etablerer transportvirksomhed mellem havne i det nordlige og mellemste Sverige, mellem svenske og finske havne samt inden for Østersøen.		<i>Løgstor Kommune, Danmark</i> . .	0,7
<i>Partrederiet Viking Sally, Finland</i>	15,9	Finansiering af ombygning af rensningsanlæg. Miljøforbedrende investering i Norden.	
Svensk-finsk selskab køber passager- og bilfærge til trafikken mellem Finland og Sverige.		<i>Nysted Kommune, Danmark</i> . .	1,0
<i>Viking Line Ab, Finland</i>	1,9	Finansiering af nyt rensningsanlæg. Miljøforbedrende investering i Norden.	
Svensk-finsk selskab investerer i kontorlokaler i tilslutning til passagerterminalen i Åbo havn.			

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
<i>Sorpeyðing höfuðborgarsvæðisins</i> <i>bs., Island</i>	3,8	<i>National Hydro Power Corpora-</i> <i>tion, Indien</i>	51,3
Finansiering af modtage- og sor- teringsstation til affald. Miljøfor- bedrende investering i Norden.		Lån til vandkraftværket Uri som leveres af et konsortium som le- des af en svensk virksomhed med nordiske underleverandø- rer.	
Forlystelses- samt anden kunst- nerisk virksomhed		<i>Indonesien</i>	15,2
<i>Pääkaupunkiseudun Virkistysja</i> <i>Kulttuurikeskus PVK Oy, Fin-</i> <i>land</i>	0,9	Af NIB's låneprogram på USD 50 mio. der er indgået i 1987 til videreudlån til indonesiske udviklingsbanker, som finansi- erer industriprojekter med nor- diske interesser, er der i 1989 af- regnet USD 20 mio. som aftalt.	
Investeringer i et fritidscenter med kapitalvareleverancer i form af et vandland som turn- key projekt fra Sverige.		<i>Kina</i>	1,9
<i>AB Svensk Filmindustri, Sverige</i> Overtagelse af virksomheder i Norge og Danmark, etablering af datterselskab i Danmark samt køb af rettigheder fra Norge.	5,8	Lån til udenrigshandelsministe- riet til finansiering af fabrik til fremstilling af elkompneter, hvori indgår dansk hovedleve- rance og svensk underleverance.	
<i>Investeringslån i alt</i>	514,4	<i>Mauritius Telecommunication</i> <i>Service Ltd., Mauritius</i>	7,6
REGIONALLÅN		Lån til udbygning af landets tele- fonnet med svensk hovedleve- rance og finske underleverancer.	
<i>Byggðastofnun, Island</i>	7,4	<i>Joint-Venture Europa-Otel, Sov-</i> <i>jetunionen</i>	15,1
(Regionalinstituttet)		Lån til renovering af hotel i Le- ningrad, som ejes og drives af et svensk-sovjetisk selskab. Byg- ningsarbejdet udføres af et svensk selskab med finske under- leverancer.	
<i>Føroya Ídnadargrunnur, Fær-</i> <i>øerne</i>	2,3	<i>Vneshekonombank, Sovjetunio-</i> <i>nen</i>	15,2
(Færøernes Industrifond)		Af NIB's låneprogram på USD 65 mio. som blev indgået i 1988 til finansiering af projekter med nordiske kapitalvareleverancer, er der i 1989 afregnet anden rate på USD 20 mio. som aftalt.	
<i>Meningargrunnur Ídnadarins,</i> <i>Færøerne</i>	1,7	<i>Vneshekonombank, Sovjetunio-</i> <i>nen</i>	5,0
<i>Utvecklingsområdesfonden, Fin-</i> <i>land</i>	7,5	To lån under et låneprogram vedr. nordiske leverancer til mejerisektoren i Sovjetunionen med danske hovedleverancer.	
(KERA)		<i>Joint-Venture East-West Prop-</i> <i>erty Development, Ungarn</i>	5,8
<i>Regionallån i alt</i>	18,9	Lån til opførelse af et kontorhus i det centrale Budapest, som ejes og drives af et svensk-ungarsk selskab. En svensk virksom- hed udfører bygningsentreprisen med nordiske underleverancer.	
NORDISKE LÅN I ALT	533,3	<i>Projektinvesteringslån i alt</i>	134,6

INTERNATIONALE LÅN

PROJEKTINVESTERINGS- LÅN

<i>Deutsche Aussenhandelsbank</i> <i>AG, DDR</i>	2,3
Låneprogram på USD 3 mio. til finansiering af nordisk kapi- talvareeksport i samfinansiering med de nordiske eksportkredit- institutter.	
<i>Industrial Development Bank of</i> <i>India, Indien</i>	15,2
Af NIB's låneprogram på USD 40 mio. der blev indgået i 1988 til finansiering af industriprojek- ter med nordiske leverancer er der i løbet af 1989 afregnet USD 20 mio. som aftalt.	

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
Øvrige internationale lån	
<i>Barbados Light and Power Company Ltd., Barbados . . . . .</i>	5,7
Finansiering af et dieselkraftværk, som leveres af et dansk selskab med underleverancer fra Sverige.	
<i>Øvrige internationale lån i alt</i>	5,7
INTERNATIONALE LÅN I ALT	140,3

Berättelse

från Nordiska projektexportfonden

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över berättelsen, se s. 1696)

Institutionens uppgift

Fondens syfte är att stärka de nordiska företagens internationella konkurrenskraft genom att ge stöd till projekt där ett nordiskt intresse föreligger och att i samarbete med nationella och internationella instanser bidra till att främja nordiska företags möjligheter att delta i projekt internationellt.

Fondens huvudsakliga verksamhet är att ge stöd till nordiska företag och institutioner vid uppgörandet av förutsättnings- och lönsamhetsstudier rörande konkreta projekt och för motsvarande aktiviteter, som kan leda till affärskontrakt. Projekt skall vara av nordiskt intresse. Fonden kan bevilja bidrag, som täcker högst 50% av kostnaderna. De beviljade bidragen skall normalt återbetalas om projekten realiserar.

En mindre del av fondens medel kan även beviljas som bidrag på upp till 50% av utgifterna för nordiska och internationella seminarier inom branscher och områden där nordiska företag är konkurrenskraftiga, till grundläggande marknadsundersökningar och studier av efterfrågesituationen i målområden där ett nordiskt intresse för leveranser kan föreligga.

Organisation

Nordiska projektexportfonden upprättades den 1.7.1982 för en försöksperiod och fungerar från 1.1.1989 som en permanent institution. Fonden har en styrelse på 10 medlemmar, av vilka två representanter utses av varje nordiskt lands regering. Nordiska Investeringsbanken representeras i styrelsen av en observatör.

Styrelsens medlemmar har under 1989 varit:

Danmark	Kontorschef Erik Bom, Udenrigsministeriet (v. ordf.) Kontorschef Per Esmark, Ind. og handelsstyrelsen
Finland	Kanslichef Bror Wahlroos, Handels- och Industriministeriet Finansråd Seppo Suokko, Finansministeriet

Island	Direktör Þórður Friðjónsson, Statens ekonomiska institut (ordf.)
	Statssekr. Stefán Friðfinnsson, Utrikesministeriet
Norge	Specialrådgivare Asbjörn Sveen, Utenriksdepartementet
	Exportrådgivare Per Aarstad, repr. Norges Eksportråd
Sverige	Direktör Olle Lundquist, Sveriges Exportråd
	Departementsekr. Margareta Ousbäck, Utrikesdepartementet

Fonden har sitt säte i Helsingfors och hade per 31.12.1989 tre heltidsanställda. Ekonomifunktionen sköts av en deltidsanställd. En sekreterarbefattning är vakant.

Verksamheten 1989

Ekonomiskt utfall:

Anslagspost	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	1 525 988,00	1 526 192,06	— 204,06
Varor och tjänster	1 220 000,00	1 219 815,85	+ 184,15
Projekt + återbet.stöd	5 185 565,20	6 481 732,20	— 1 296 167,00
Summa	7 931 553,20	9 227 740,11	

Kommentarer:

Löner:

- Tillskottet från lönereversen FIM 84 000 täcker pensioner för 1988 och 1989.
- Underskottet FIM 204,06, har överförts till 1990 års räkenskaper.

Varor & tjänster:

- Av de ränteintäkter (FIM 93 000) som beviljats för datautrustning har 6 000 använts 1989, resterande beviljat belopp 87 000 erläggs i januari då beställda datordelar levereras.
- De ränteintäkter (FIM 69 000), som beviljats för inventarier har delvis använts, resten balanserar posten varor och tjänster.
- Från ränteintäkter 87 har FIM 82 000 använts för att täcka NMR:s utgifter för personalbyte.
- Överskottet FIM 184 15 har överförts till 1990 års räkenskaper.

Projekt:

- Det utfästa stödet utbetalas i rater efterhand som projekten framskrider. Utfästelserna i förhållande till disponibla medel framgår av följande:

Utfästat totalt	51 589 246
Annulerade, återförda projektmedel	9 745 274
Netto utfästat	41 843 972
Villkorslån, utbetalt, ouppgjorda	9 777 634
Villkorslån, utbetalt, eftersänkta	13 853 473
Villkorslån, utbetalt, senare återbetalt	2 577 998
Villkorslån, utfäst, ej utbetalt	6 269 908
Stöd, handlingsplanen, avslutade projekt	5 113 214
Stöd, handlingsplanen, utbetalat, ej avsl. proj.	2 713 902
Stöd, handlingsplanen, reserverat, ej utbetalat	1 537 843
	41 843 972

Ur miljömedlen 1990 har utfästats FIM 1 006 000 varav FIM 80 000 utbetalats 1989.

De outnyttjade ränteintäkterna är uppförda som skuld till NMR i balansen under passiva.

Beskrivning av verksamheten:

Fondens styrelse har under 1989 hållit 8 möten. Då 1989 utgör fondens första år som permanent institution har nya stadgar stadfästas av NMR och styrelsen har utarbetat nya riktlinjer för verksamheten samt ny arbetsordning för sekretariatet. Nya arbetskontrakt har gjorts med personalen enligt NMRs standardmodell.

Externt samarbete:

Fonden deltar på reguljär bas i två nordiska samarbetsgrupper. Nopex-gruppen består av de projektansvariga inom de exportfrämjande organisationerna och höll under året 4 möten, där man behandlade de nordiska punktinsatserna för exportfrämjande inom ramen för handlingsplanen. NORDACT-gruppen består av cheferna för institutionerna för industriellt samarbete med u-länder (IFU, FINNFUND, NORAD och SWEDFUND) samt NIB, NDF och NOPEF. Gruppens främsta uppgift är att utbyta erfarenheter och man möts två gånger om året.

Samarbetet med NIB fortsätter på projektbas och har intensifierats genom miljösamarbete i Östeuropa, där man också har etablerat samarbete med Världsbanken i Polen. I detta sammanhang har också flera möten hållits med Östersjökommissionen som har sitt säte i Helsingfors. Med övriga internationella utvecklingsorganisationer är samarbetet projektbaserat, bl. a. med IFC, AsDB, BOAD, UNDP.

Projektverksamheten:

Efterfrågan på stöd från fonden har även under 1989 varit stor. Det sammanlagda ansökningsbeloppet uppgick till över 15 milj. FIM där budgeterat projektstöd utgjorde 4 644 milj. Stöd har beviljats för förstudier till projekt av nordiskt intresse i u-länder och statshandelsländer. Studierna har utgjort förberedande undersökningar som bas för eventuell offertgivning och allt oftare som bas för eventuella investeringar i produktionsanläggningar.

Under året beviljades stöd för sammanlagt FIM 7 389 000. — varav FIM 835 000. — från handlingsplanen samt 1 006 000. — från miljömedlen för 1990. Vid utgången av 1989 har sammanlagt 406 projekt registrerats, varav 60 under 1989. Av dessa godkändes 31, avslogs 7, bortföll 8 och 13 projekt behandlas 1990. Ett projekt är bordlagt och 2 projekt som registrerats under 1988 godkändes ytterligare.

Under året efterskänktes 18 projekt. 4 projekt ledde till kontrakt, ett svenskt-isländskt i Ungern, ett norskt-svenskt i Kina, ett finskt-danskt i Indonesien och ett norskt-svenskt i Gambia. Detta innebär att av de 22 projekt som avslutats 1989 har 18% lyckats, vilket kan ses som ett gott resultat. De studier som har lett till kontrakt omfattar två joint-venture; ett för industriell produktion och ett för teknologiöverföring, ett managementavtal samt ett entreprenadavtal.

De 60 projektansökningarna som inkommit under 1989 fördelar sig enligt det ansökande företagens nationalitet på följande sätt. Det nordiska intresset genom nationalitet hos de övriga företagen i ansökan ges i kolumnen deltagande;

Företag	Ansökande	Deltagande	Sammanlagt
Danmark	15	11	26
Finland	13	14	27
Island	3	3	6
Norge	14	9	24
Sverige	10	35	45
Samnordiska	5		
	60		

Fördelning på världsdelar och land:

Asien	27	Thailand	7
Östeuropa	18	Indonesien	7
Afrika	7	Polen	6
Lat. amerika	2	USSR	4
Norden	6	Kina	3
		Estland	3

Fördelning på sektorer:

Miljö	14
Fiskeri	8
Träförädling	8
Energi	5
Bygg	5
Transport	4

Handlingsplanen

Inom ramen för handlingsplanen har följande projekt fortsatt in på 1989:

- Marknadsundersökning för nordisk möbelindustri i ASEAN. Denna har utförts och presenterats nationellt i Norden. Den har lett till två projektansökningar.
- Energisektorn i Indien. Ett projekt har lett till kontrakt och två är öppna. Ett seminarium planeras i Indien för att presentera nordiska referenser inom energibesparing tillsammans med bl. a. UNDP och SIDA.
- Handbok i projektexport. Manuskriptet blev färdigt på hösten.
- Miljösymposium i ASEAN har uppskjutits.
- Projektkonferens för Thailand. Denna hölls i Stockholm i januari och har lett till många kontakter och ett flertal ansökningar till NOPEF.

Inom ramen för handlingsplanen 1989 har två projekt påbörjats:

- Miljösamarbete i Östeuropa.
- Uppföljning av Kinaseminariet.

Miljösamarbete:

Nopef har för perioden 1990–92 beviljats 27,5 mDKK för miljöprojekt och förberedande aktioner har genomförts under 1989:

- Fact finding missions till USSR, Estland, Polen, Östtyskland och Tjeckoslovakien.
- Studie av miljösituationen och identifiering av miljöprojekt i Estland och i korthet i Lettland och Litauen i samarbete med estniska myndigheter.
- En motsvarande studie för Polen har påbörjats och väntas vara färdig i mars 1990.
- Terms of reference är under utarbetning för en studie för Leningradområdet.
- Som uppföljning av det Nordiska Kinaseminariet i oktober 1988 har påbörjats en studie för identifiering av miljöprojekt vid Min-Jang floden i Schuan-provinsen.

I alla dessa studier deltar lokala myndigheter och nordiska företag som redan är etablerade i området.

- En miljöplan för 1990–92 har utarbetats.

Härmed överlämnar Nordiska projektexportfondens styrelse verksamhetsberättelsen för 1989.

Bórður Friðjónsson

Styr.ordf.

Harriet Ahlström

Direktör

Revisionsberättelse avgiven

Helsingfors den 31 januari 1990

Krister Hamberg

CGR revisor i Helsingfors

Budget- och kontrollutskottets betänkande över berättelse om Nordiska kulturfonden inkl. revisions- berättelse

(Berättelsen, se s. 1726)

Till utskottet har hänvisats av Nordiska kulturfonden till Nordiska rådets 38:e session avgiven berättelse över verksamheten 1988 jämte bilagor.

Berättelsen har behandlats vid möte den 30 januari 1990.

Utskottet har genomgått berättelsen över Nordiska kulturfondens verksamhet 1988 jämte bilagor. Utskottet har även genomgått revisionsberättelse över verksamheten 1988. Utskottet har vid denna genomgång inte funnit något att anmärka på.

Med anledning härav föreslår utskottet

1. att Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1988 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1988 samt
2. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1988 till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Annelise Gotfredsen (KF)

Per Olof Håkansson (s)

Jens Marcussen (FrP)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

J. K. Hansen (S)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Marjatta Väänänen (K)

Berättelse

om Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse

Verksamhetsberättelse 1988

A. Navn og adresse

Nordisk Kulturfond
Nordisk Ministerråd
Sekretariatet
St. Strandstræde 18
DK-1255 København K
tlf 33/11 47 11

B. Opprettelse og deltakende land

Nordisk kulturfond ble opprettet i 1966 ved en overenskomst mellom de fem nordiske land, Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige.

C. Målsetting

Nordisk kulturfond har til oppgave å utvikle det kulturelle samarbeid mellom de nordiske land. De prosjekter fondet kan støtte, er nordiske samarbeidsprosjekter innenfor områdene forskning, undervisning og allmennkulturell virksomhet i vid forstand. Det sistnevnte området omfatter bl. a. litteratur, musikk, teater, billedkunst, film og andre kunstarter, kulturformidling samt ulike former for sosialt og ideelt samarbeid. Det kan også gis støtte til informasjonsvirksomhet innenfor og utenfor Norden om de nordiske lands kulturelle liv og om nordisk kulturelt samarbeid.

Fondet krever som regel at det dreier seg om forholdsvis kortvarige prosjekter av éngangskarakter, og legger vekt på at den virksomhet det støtter, er av nyskapende og initierende art.

D. Organisasjon

1. Administrasjon

Nordisk kulturfond får tildelt årlige midler over Nordisk ministerråds budsjett (kulturdelen). Disse midler forvaltes av et styre som består av ti ordinære medlemmer og ti personlige suppleanter. Av disse er halvdelen valgt av Nordisk råd og halvdelen utpekt av ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene).

Hvert land har to nasjonale representanter i styret. Styremedlemmene blir utnevnt for et tidsrom av to kalenderår ad gangen. Blant sine medlemmer velger styret en formann og en nestformann. Samme land innehar formannsposten to år i trekk.

Styret treffer sine beslutninger ved simpelt flertall, og er beslutningsdyktig når formannen eller nestformannen og minst seks andre medlemmer er til stede.

Etter vedtak i fondsstyret skjøtter ministerrådssekretariatet fondets sekretariatsfunksjoner og økonomiforvaltning.

Siden 1. januar 1981 har kulturfondets styre utøvet beslutningsmyndigheten når det gjelder søknader under støtteordningene for Nordisk folkeopplysningssamarbeid og Nordisk idrettssamarbeid. Særskilte midler til disse to støtteordningene bevilges over ministerrådets budsjett. Administrasjonen av disse to støtteordningene overføres fra 1989 igjen til ministerrådet.

2. Styret

I 1988 har Nordisk kulturfonds styre hatt følgende sammensetning:

Danmark

formand for Folketinget Svend Jakobsen
(suppleant: folketingsmedlem Karen Thurøe Hansen)
kontorchef Hans Vilstrup
(suppleant: fuldmægtig Finn Ovesen)

Finland

1. vicetalmän Elsi Hetemäki-Olander
(suppleant: riksdagsledamot Claes Andersson)
kanslichef Jaakko Numminen
(suppleant: bitr. avdelningschef Matti Gustafson)

Island

altingsmann Pétur Sigurðsson
(suppleant: altingsmann Guðrún Helgadóttir)
departementssjef Knútur Hallsson
(suppleant: avdelingssjef Árni Gunnarsson)

Norge

stortingsrepresentant Kjell Magne Fredheim
(suppleant: stortingsrepresentant Georg Apenes)
departementsråd Per Haga
(suppleant: byråsjef Olav Nyhamar)

Sverige

riksdagsledamot Barbro Nilsson
 (suppleant: riksdagsledamot Hans Nyhage)
 departementsråd Hans Sand
 (suppleant: departementssekreterare Brita Lundh)

Folketingets formand, Svend Jakobsen, har vært formann for styret i 1988, mens kontorchef Hans Vilstrup har vært dets nestformann.

Det ble holdt fire ordinære styremøter i løpet av året:

1. 21. mars i København
2. 20. – 21. juni i Mariehamn, Åland
3. 29. september i Odense, Danmark
4. 12. desember i København

3. Revisjon

Bidrag fra Nordisk kulturfond gis under forutsetning av at bevilgningsmottakeren avlegger skriftlig rapport og regnskap for bruken av den enkelte bevilgning. Denne rapportering skal ha funnet sted senest tre måneder etter at prosjektene er avsluttet.

Fondets regnskaper revideres av to revisorer utpekt av Nordisk råd. I 1987 har fondet hatt riksrevisor Jørgen Mohr og folketingsmedlem Jimmy Stahr som revisorer. Suppleanter for disse har vært henholdsvis Ib Gerner Hansen og Aase Olesen.

Nordisk råd godkjenner fondets regnskaper og bevilger styret ansvarsfrihet.

*E. Virksomheten 1988***1. Økonomi (se bilag I)**

Fondet har i 1988 hatt følgende midler til rådighet:

Bevilget over ministerrådets budsjett	DKK	11 529 000,00
Tilbakebetalinger av ikke anvendte midler	DKK	1 171 586,08
Renter	DKK	602 286,00
Ikke disponerte midler fra foregående år	DKK	538 526,12
Ialt	DKK	13 841 398,20

2. Informasjonen om fondet

Etter vedtak i fondsstyret i desember 1986 har fondet fra og med 1987 annonsert i dagspressen to ganger per år, og ikke én gang som i årene før. I virksomhetsåret 1988 har en da også på samme måte som året før annonsert to ganger, henholdsvis i månedene april og september. Annonsen ble rykket inn i en lang rekke aviser i alle de nordiske land og selvstyreområ-

der, ialt 39 aviser, derav 5 danske, 11 finske, 1 færøysk, 1 grønlandsk, 2 islandske, 13 norske, 5 svenske og 1 ålandsk. Annonseteksten ble godkjent av styret i mars 1988. På samme styremøte (mars 1988) ble det vedtatt at fondet går over til faste søknadsfrister, som blir oppgitt i annonsene og all annen informasjon om fondet. Disse søknadsfristene ble bestemt til henholdsvis 15. januar, 15. april, 15. august og 15. oktober.

Da fondet i 1987 gikk over til å annonsere to ganger per år, var det tenkt som et tiltak for å effektivisere informasjonen om fondet og øke søknadstilstrømningen, dette særlig med tanke på det forhold at antall søknader gikk markant ned i året 1982, samme året som en av sparehensyn gikk over til å annonsere bare én gang per år.

Et annet tiltak med samme hensikt var at man i slutten av 1987 utarbeidet et faktablad om Nordisk kulturfond som en innledende og opplysende del av en ny utforming av fondets søknadsskjema. Det nye søknadsskjemaet har vært brukt hele året 1988.

3. Søknader

I 1988 mottok fondet ialt 666 søknader med et samlet søknadsbeløp på 88 480 000 danske kroner.

Utviklingen når det gjelder antall søknader og søknadsbeløpets størrelse i perioden 1972 til 1988 vedlegges beretningen i form av en tabell (*bilag 2, tabell 1*).

Det fremgår av tabellen at søknadstilstrømningen i 1988 har vært vesentlig større enn året før (+15%), mens samlet søknadsbeløp har vært betydelig større (+23%), og større enn i noe annet år i fondets historie.

Det fremgår videre av tabellen at antall mottatte søknader har vært størst i årene 1978 til 1981 med ca. 780 søknader i gjennomsnitt per år. Fra og med 1982 mottar fondet markant færre søknader enn i årene før, eller i gjennomsnitt 612 søknader per år i årene 1982 til 1987.

Da fondet i 1987 igjen tok til å annonsere to ganger per år i dagspressen, og samtidig på annen måte forbedret informasjonen om fondet, ventet en at dette ville resultere i et betydelig større antall søknader fra og med 1988. Tallene for 1988 tyder på at dette slår til, og at søknadstilgangen nå igjen er på vei opp.

Mottatte søknader og søknadsbeløpets størrelse i 1988 fordeler seg på de fire hovedområder fondet opererer med som vist i følgende tabell.

	Søknader	Søknadsbeløp
Undervisning	65 (10%)	7 mill (9%)
Allmennkultur	361 (54%)	53 mill (59%)
Forskning	133 (20%)	12 mill (14%)
Annen virksomhet	107 (16%)	16 mill (18%)

Denne fordeling i 1988 avviker ikke vesentlig fra tilsvarende fordeling i de siste 16 årene. En må da være oppmerksom på at gruppen "annen virksomhet" i årene før 1987 var innarbeidet i gruppen "allmennkultur". Søknader av allmennkulturell art har hele tiden dominert, og har i de siste årene utgjort ca. 70% av søknadsmassen. Tilsvarende prosenttall for undervisning og forskning har vært henholdsvis ca. 10% og ca. 20%.

I en tabell som er vedlagt beretningen (*bilag 2, tabell 2*) kan en se fordelingen av søknadene på hovedområdene år for år siden 1972.

En del av de søknader fondet får tilsendt, blir avvist av formelle grunner, enten fordi de faller utenfor fondets støtteområde ifølge de regler fondsstyret har gitt, eller fordi de er innsendt for sent for å kunne komme i betraktning. Følgende tabell viser hvor mange og hvor stor del av hele søknadsmengden disse ukvalifiserte søknader (søknader i kategori 1) er

1985	146	(23%)
1986	117	(26%)
1987	121	(21%)
1988	154	(23%)

4. Bevilgninger

Av de innkomne søknader som ble behandlet på de fire fordelingsmøter i 1988, kunne fondsstyret imøtekomme 196 søknader med et samlet bevilget beløp på DKK 13 611 000. Fordelingen av dette beløpet på de fire hovedområder fremgår av nedenstående tabell.

	Antall	Beløp
Undervisning	27	1 570 000
Allmennkultur	101	8 700 000
Forskning	47	2 354 000
Annen virksomhet	21	987 900
	196	13 611 000

En statistisk oversikt over på den ene siden antall søknader og ansøkt beløp og på den andre siden antall bevilgninger og bevilget beløp i virksomhetsåret 1988 – fordelt på de enkelte hovedområder – er vedlagt beretningen (*bilag 3*).

En fortegnelse over alle prosjekter som har fått støtte i virksomhetsåret 1988 er også vedlagt beretningen (*bilag 4*).

Av en tabell som er vedlagt beretningen (*bilag 2, tabell 3*) kan en se utviklingen av fondets bevilgninger, og hvordan de har fordelt seg på hovedområdene i perioden 1972–1988.

5. Noen eksempler på prosjekter fondsstyret har støttet i 1988

a. I juni 1988 bevilget fondsstyret Statens Historiska Museum i Stockholm DKK 250 000 til en nordisk *vandretstilling om luftforurensningens skadevirkninger* på kulturminne og museums-gjenstander.

Fondet hadde tidligere, i desember 1986, bevilget DKK 175 000 til produksjonen av den del av utstillingen som etter visning i Stockholm skulle vandre i Norden. Fondets totale bevilgning til denne virksomhet andrar således til DKK 425 000.

Utstillingen i Stockholm vakte betydelig oppsikt som en kunstnerisk spennende og en god illustrativ måte å beskrive de miljøfaktorer som i særlig grad skader og ødelegger kulturminnesmerker.

Ifølge planen vil vandretstillingen være avsluttet i desember 1989 etter å ha vært vist i Göteborg, Visby, Helsingfors, Oslo, Trondheim, København og Reykjavik.

b. I juni 1988 bevilget styret DKK 250 000 til utgivelse av *en serie monografier om fremtrædende nordiske billedkunstnere*. Bevilgningsmottaker er Torsten Bløndal, København, som tidligere har fått en større bevilgning av fondet til bokverket Northern Light.

Det er prosjektets initialfase fondsstyret ville sikre med støtten, dvs. de første 5 å 6 monografiene i serien, mens fortsettelsen etter planen vil bli finansiert på annet vis.

Ethvert bind av serien vil bli utgitt på et nordisk språk og i en oversatt versjon (vanligvis engelsk). Samlet vil serien omfatte billedkunstnere fra alle de nordiske land, herunder også fra Grønland og Færøyane. De første tre monografier i serien vil etter planen bli utgitt høsten 1989.

c. I juni 1988 bevilget fondsstyret DKK 300 000 til trykking av *et naturvitenskapelig bokverk om Tingvallavatn og dets nærmeste omgivelser*.

Bevilgningen er gitt til Pétur M. Jónasson, Hillerød, som fra 1975 har ledet en nordisk forskergruppe av 35 vitenskapsmenn fra alle de nordiske land, en forskergruppe som har drevet intens forskning i området, og som i løpet av de siste årene har publisert over 2 000 sider i form av artikler og rapporter. Selve dette forskningsarbeidet, som nå er avsluttet, ble støttet av kulturfondet med en bevilgning på DKK 200 000 i mars 1981.

Den publikasjon fondsstyret har gitt støtte til i år, blir et oversiktsverk, en syntes på 350 sider. Hensikten med monografien er å vise at området med sjøen som et samlende midtpunkt er av en helt usedvanlig stor vitenskapelig verdi, særlig geologisk.

Publikasjonen, som ved siden av kulturfondet også blir finansiert av Det islandske litteraturselskab i København (DKK 400 000), ventes ferdigtrykt i løpet av 1990.

d. En rekke bevilgninger er blitt gitt til prosjekter arrangert av venns-kapsbykommuner til forskjellige former for venns-kapsbysamarbeidet.

Således bevilget fondsstyret i juni DKK 200 000 til Ålesund kommune

for avholdelse av "Nordisk venns­kapsbyuke 1989". Prosjektet er et trinn, trinn nr. 2, i byene Randers, Ålesund, Västerås, Akureyri og Lahtis satsing over 5 år for samlet å øke insatsen innen det nordiske fellesskapet mellom disse byene, "Vi fem i Norden"-prosjektet, som det kalles.

En interessant side ved dette storprosjektet er at byene vil tilrettelegge sine aktivitetstilbud slik at i løpet av fem-årsperioden skal de fleste aktivitetstyper ha hatt sin plass i en av ukene. Hver by er gitt et hovedfelt for sitt opplegg. Disse er:

- 1988 – Randers: Billedkunst og kunsthåndverk
- 1989 – Ålesund: Musikk
- 1990 – Västerås: Kulturvern og idrett
- 1991 – Akureyri: Litteratur og skapende skriving
- 1992 – Lahti: Scenisk kunst

Foruten til Ålesund i år har fondsstyret bevilget DKK 250 000 til Randers i 1987.

På fondsstyremøtet i desember ble det bevilget DKK 750 000 til Foreningen Norden, København, til en stort anlagt *nordisk venns­kapsbyfes­tival* i Thisted. Festivalen vil finne sted i juni 1989. Bevilgningen er den største enkeltbevilgning fondet har gitt.

Festivalen blir avholdt i anledning av 50-års jubileet for det nordiske venns­kapsbysamarbeid, og vil omfatte ca. 120 forskjellige arrangementer.

Kulturell forvaltning i Svendborg kommune fikk bevilget DKK 140 000 til et samarbeidsprosjekt med omsyn til *lærer- og elevutveksling og leirskoler* mellom byene Kuopio, Bodø, Jönköping og Svendborg. Prosjektet tar sikte på å legge opp et nettverk av informasjoner som vil være lett tilgjengelige for elever og lærere i de fire venns­kapskommuners skoler.

Prosjektet vil først være avviklet i andre halvdel av 1991.

Norden-foreningene i venns­kapsbykjeden Arvika-Kongsvinger-Skive og Ylöjärvi fikk bevilget DKK 100 000 til et sammentreff mellom lærere fra de fire venns­kapsbyene med det formål å intensivere skolesamarbeidet mellom byene gjennom drøftelser bl. a. om *lærer- og elevutveksling*, den nordiske sam­hørighet og metoder i nabospråksundervisningen.

Prosjektet vil etter planen bli avsluttet i første halvdel av 1989.

Norsk Foreningen Norden har fått bevilget DKK 70 000 til et *kurs i samarbeid på skoleområdet mellom venns­kapskommuner*. Kurset vil bli avholdt i Oslo i november 1989. De sentrale temaer på kurset vil bli bilateral, tresidig og internordisk leirskolevirksomhet, lærerutveksling, venns­kaps­skoler o. a.

Til kurset er invitert to deltakere fra enhver av byene i fire venns­kapsbykjeder, ialt 17 byer.

DKK 40 000 ble gitt til Foreningen Norden, København til utarbeidelse av *et informasjonshefte om nordisk venns­kapsbysamarbeid*. Hftet vil bli på 15 sider i 5 utgaver (svensk, norsk, finsk, dansk og islandsk).

Hftet vil etter planen foreligge ferdigtrykt i midten av 1989.

Det har siden 1986 vært et samarbeid mellom venns­kapsbyene Kontio­lahti, Trondheim, Skövde og Ålborg på området *edb og undervisningen i folkeskolen*.

Fondsstyret har i to omganger gitt ialt DKK 80 000 til dette samar­beidsprosjektet, som ventes avsluttet i slutten av 1989.

Som det fremgår av oversikten over disse bevilgninger til venns­kaps­byvirksomheten i 1988, er de fleste arrangert av foreningene Norden, som da også står som søker og bevilgningsmottaker. Samlet bevilgningssum til venns­kapsbysamarbeidet i 1988 andrer DKK 1 380 000.

e. Noen eksempler på prosjekter som er avsluttet i 1988:

I juni 1984 bevilget fondsstyret DKK 50 000 til innsamling av materiale med tanke på en *utstilling og en bok om Irland*. Bevilgningen ble gitt til Statens Historiska museum i Stockholm. Innsamlingsarbeidet ble foretatt i løpet av årene 1985, 1986 og 1987. Boken om Irland er allerede utgitt, og utstillingen har vært vist i Stockholm i år.

Fondsstyret har i mellomtiden bevilget midler til utstillingens vandring i Norden.

Dette prosjektet er et ledd i en serie prosjekter av samme karakter, arrangert av Statens Historiska Museum i Stockholm, om en rekke øyer og øysamfunn i den nordiske utkant (også i historisk forstand).

Fondsstyret har støttet en lang rekke av disse prosjekter, som alle har resultert i en nordisk vandretstilling og et bokverk om pågjeldende øy. Det gjelder f. eks. Island, Færøyane, Hebridene, Isle of Man og Orknøyene.

Dette storprosjektet tok til i midten av 1970-årene og er ennå ikke helt avsluttet.

I desember 1987 bevilget fondsstyret DKK 200 000 til en *nordisk filmfes­tival* i Rouen i Frankrike. Festivalen fant sted i den første uken i mars 1988. Det ble vist film, både nye og eldre, fra alle de fem nordiske land, samtidig som en rekke andre kulturelle aktiviteter av nordisk karakter ble knyttet til selve filmuken.

Filmfestivalen i 1988 var den første i sitt slag i Rouen, men målet er at disse nordiske filmaker skal bli en årlig tilbakevendende begivenhet.

Festivalen vakte betydelig oppmerksomhet og interesse. Det er grunn til å tro at fondsstyret med sin bevilgning, som ble gitt som en engangsbevilgning, har vært med til å sette i gang en interessant virksomhet av kontinu­erlig karakter.

Norsk filmklubbforbund fikk i mars 1987 bevilget DKK 40 000 til pro­duksjon av en *fellespublikasjon om filmklubborganisasjonene i de nordiske land*.

Publikasjonen med tekst både på skandinavisk og engelsk er primært tenkt i informasjonsøyemed, og er ellers en grei og oversiktlig dokumenta­sjon over de nordiske filmklubborganisasjonenes virksomhet.

Publikasjonen ble utgitt i slutten av 1987 og saken avsluttet i fondet i februar 1988.

6. Kulturfondet og handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbeid — allmennkultur

I forslaget til kulturhandlingsplanen (juni 1987) ble det tatt til orde for en betydelig økning av fondets ressurser og utvidelse av dets aktivitetsområde, f. eks. i form av satsing på temaorienterte prioriteringsområder.

Fondsstyret hadde fra første stund et klart standpunkt til disse og andre forslag angående kulturfondet i handlingsplanen. Dets holdning gikk i korthet ut på

- at de midler fondet har til disposisjon ifølge den nåværende budsjett-ramme, skal anvendes etter de retningslinjer som har vært gjeldende til nå,
- at fondsstyret, dersom det dreier seg om så stor aktivitetsøkning og så betydelige midler som foreslått i handlingsplanen, finner det rimelig at det etableres økt kontakt mellom fondsstyret og andre overordnede organer, f. eks. i form av årlige møter mellom partene for gjensidig informasjon og diskusjoner om prioriteringer innenfor rammen for kultursamarbeidet.

Også i 1988, når handlingsplanen har vært drøftet på styremøtene, har fondsstyret gitt uttrykk for at det ville være av interesse å satse på temaorienterte prioriteringsområder, og har funnet at det i så fall ville være naturlig at det skjedde i kontakt og samråd med ministerrådet. Styret har dog ikke diskutert noen konkrete forslag i så måte, idet man ville vente på om midler ble stilt til disposisjon for dette formål.

På fondsstyremøtet i desember 1988 konstaterte styret imidlertid at fondets disposisjonsmidler for 1989 (DKK 12048000) i forhold til forrige års beløp ikke hadde steget utover de vanlige pris- og lønnsforandringer.

7. Arbeidsordningen for Nordisk kulturfond

Den arbeidsordning som ble vedtatt ved styrets møte på Island i juni 1984, var på visse punkter blitt foreldet, bl. a. på grunn av nye tidsfrister for mottaking av søknader.

En ny og forandret versjon av arbeidsordningen ble vedtatt på fondsstyremøtet i september 1988. Arbeidsordningen vedlegges beretningen (*bilag 5*).

*BILAGA 1**Resultaträkning för Nordiska kulturfonden för tiden 1.1 – 31.12.1988*

INTÄKTER

Anslag	11 529 000,–
Räntor	602 286,–
Återföringar, tillbakabetalningar	1 171 586,08
Ej disponerade medel från föregående år	<u>538 526,12</u>
Summa DKK	13 841 398,20

KOSTNADER

Möteskostnader	255 965,82
Arvoden	118 109,–
Annonser	558 633,84
Tryckningskostnader	24 467,10
Övrigt	16 439,76
Anslag	<u>12 549 000,–</u>
	13 522 615,52
Ej disponerade medel	<u>318 782,68</u>
Summa DKK	13 841 398,20

København, den 20 februari 1989

*Fridtjov Clemet**Berit Bachmann**Balansräkning för Nordiska kulturfonden per 31.12.1988*

AKTIVA

<i>Likvida medel</i>	
Av ministerrådssekretariatet förvaltade medel	<u>5 133 516,20</u>
Summa DKK	5 133 516,20

PASSIVA

<i>Kortfristiga skulder</i>	
Ej utbetalda anslag 1987–88	4 740 000,–
Ej utbetald rest av anslag för översikt	<u>34 733,52</u>
Periodavgränsningsposteringsar	40 000,–

Eget kapital

Ej disponerade medel	<u>318 782,68</u>
Summa DKK	5 133 516,20

København den 20 februari 1989

*Fridtjov Clemet**Berit Bachmann*

BILAGA 2

Statistikk

Tabell 1

År	Søknader		Søknadsbeløp	
	Antall	Økning i %	Størrelse*	Økning i %
1972	306	+13	19,2	+38
1973	321	+5	23,1	+14
1974	468	+46	36,4	+58
1975	888	+90	63,1	+73
1976	636	-28	37,9	-40
1977	652	+3	33,6	-15
1978	704	+8	47,5	+41
1979	748	+6	60,0	+26
1980	762	+2	84,3	+29
1981	935	+23	82,8	-2
1982	638	-32	51,3	-38
1983	563	-12	48,7	-5
1984	660	+17	79,0	+62
1985	636	-3	74,3	-6
1986	563	-11	58,6	-21
1987	579	+2	71,7	+22
1988	666	+15	88,5	+23

* i millioner danske kroner (avrundet)

Tabell 2

	Forskning		Undervisning		Allmennkultur		Annet		Totalt antall
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	
1972	100	33	22	7	184	60			306
1973	93	29	38	12	190	59			321
1974	137	29	54	12	277	59			468
1975	158	18	86	12	644	70			888
1976	133	21	85	13	418	66			636
1977	98	15	83	13	471	72			652
1978	151	21	89	13	464	66			704
1979	175	23	111	15	462	62			748
1980	137	18	123	16	502	66			762
1981	144	15	118	13	673	72			935
1982	120	18	86	13	432	68			638
1983	89	15	85	14	389	71			563
1984	99	15	102	15	459	70			660
1985	132	21	80	12	424	67			636
1986	100	18	76	13	387	69			563
1987	53	9	297	51	129	22	100	18	579
1988	65	10	361	54	133	20	107	16	666

Tabell 3

	Forskning		Undervisning		Allmennkultur		Annet		Totalt antall
	antall	%	antall	%	antall	%	antal	%	
1972	19	24	4	5	56	71			79
1973	25	25	15	15	62	60			102
1974	24	25	5	5	66	70			95
1975	33	26	23	18	69	55			126
1976	30	16	26	13	139	71			194
1977	30	15	19	10	146	75			195
1978	42	18	26	12	158	70			226
1979	44	23	31	16	119	61			194
1980	28	15	33	18	121	67			182
1981	33	18	20	10	121	72			174
1982	28	16	27	16	116	68			171
1983	24	13	20	11	132	76			176
1984	33	19	18	11	121	70			172
1985	29	19	15	10	105	71			149
1986	31	21	27	19	86	60			144
1987	24	11	96	62	43	14	19	11	182
1988	27	12	101	64	47	17	21	7	196

BILAGA 3

Nordisk Kulturfond

Søknader og bevilgninger i 1988

	Søknader			Bevilgninger		
	Antall	Beløp	%	Antall	Beløp	%
Undervisning 31						
0 Overgripende spørsmål	21	4 292 000		12	727 000	
1 Førskole og grunnskole	10	714 900		4	290 000	
2 Gymnasial utdanning	2	204 600		1	100 000	
3 Akademisk grunnutdanning	3	267 200		1	100 000	
4 Lærerutdanning	12	603 100		3	148 000	
5 Erhvervsutdanning	6	353 100		3	90 000	
6 Voksen- og videreutdanning	4	256 600		—	—	
7 Spesialundervisning	7	828 700		3	115 000	
Ialt	65	7 520 200	8,5	27	1 570 000	11,5
Allmennkulturell virksomhet 32						
0 Overgripende spørsmål	54	9 607 400		20	2 530 000	
<i>Formidling</i>						
1 Museum, bibliotek og arkiv	11	1 665 400		1	200 000	
2 AV-medier, grafiske medier	9	850 300		3	265 000	
<i>Kunstnerisk virksomhet</i>						
3 Håndverk og formgivning	21	2 991 600		7	365 000	
4 Billedkunst (maleri, skulptur, foto)	36	4 880 900		9	545 000	
5 Musikk og dans	101	8 841 900		35	2 265 000	
6 Litteratur	50	8 296 500		10	1 210 000	
7 Dramatisk virksomhet (teater og film)	79	15 465 100		16	1 320 000	
Ialt	361	52 599 100	59,4	101	8 700 000	63,9
Forskning 33						
0 Tverrvitenskapelige og overgr. spørsmål	1	170 000		—	—	
1 Humanistisk forskning	61	5 406 000		22	1 009 000	
2 Samfunnsvitenskapelig forskning	23	1 882 700		5	330 000	
3 Naturvitenskapelig forskning	12	2 028 600		5	380 000	
4 Medisinsk forskning	23	1 842 700		10	445 000	
5 Teknologisk forskning	6	360 000		3	140 000	
6 Skogs- og landbruksforskning	7	318 900		2	50 000	
Ialt	133	12 008 900	13,6	47	2 354 000	17,3
Annen virksomhet 34						
0 Etniske minoriteters samarbeid	2	324 000		—	—	
1 Idrett og friluftsvirksomhet	10	4 268 700		2	55 000	
2 Sosialt samarbeid	8	247 600		1	30 000	
3 Barne- og ungdomssamarbeid	5	284 300		1	60 000	
4 Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, politisk)	82	11 227 200		17	842 000	
Ialt	107	16 351 800	18,5	21	987 000	7,3
Totalt	666	88 480 000	100	196	13 611 000	100

BILAGA 4

Nordisk Kulturfonds bevilgninger 1988
(mars – desember)

Mottaker/formål	Bevilget DKK
Undervisning	
<i>Overgripende spørgsmål</i>	
Nordens folklige akademi S-442 25 Kungälv, Sverige på vegne af Norsk undervisningsforbund til seminar om nye veje i fængselsundervisningen	85 000
Koulukuraattorit ry/ Skolkuratorer, att Christine Stengård SF-00150 Helsingfors, Finland til den 2. skolekurator konference	20 000
Det Nordiske Folkehøjskoleråd, Nordens folklige akademi, S-442 25 Kungälv, Sverige til brochure om den nordiske folkehøjskole	100 000
Martin Bach-Vilhelmsen DK-7800 Skive, Danmark på vegne af Norden-foreningerne i Arvika/Kongsvinger/ Skive/Ylöjärvi til skolesamarbejde i venskabsbykretsen	100 000
Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) N-0033 Oslo 1, Norge til konference om elevmedvirken og elevansvar	90 000
Katri Sarmavuori SF-20140 Esbo, Finland på vegne af Aidinkielen optustieteen seura/Sällskapet för modersmålspedagogik til nordisk nummer af tidsskriftet Mo- dersmålsdialektik	47 000
Foreningen Norden, Bergen lokallag, att Magne Hongset, N-5060 Søreidgrend, Norge til kursus om samarbejde på skoleområdet mellem venskab- skommuner	50 000
Foreningen Norden, Bergen lokallag, att Magne Hongset, N-5060 Søreidsgrend, Norge tillægsbevilling til kursus om samarbejde på skoleområdet mellem venskabskommuner	20 000

Ingrid Jönsson Sociologiska institutionen, S-221 00 Lund, Sverige m fl til møde om "Val av utbildning och yrke bland 16- till 20-åringar"	30 000
Pedagogisk Psykologisk Forlag att Aage Osv. Aakervik, N-7800 Namsos, Norge til stiftelsesmøde for "Nordisk stiftelse for humanistisk pedagogikk" samt invitation, annonser m. m.	75 000
Siullegprojektet att Carl-Otto Rieks, DK-2300 København S, Danmark til løn, indkøb af materialer, rejser m. m. i forbindelse med et elektronisk billedværk om Grønland, dets natur, kultur og folk	100 000
Waldorfseminariet, c/o F. P. Waritsch, S-442 31 Kungälv, Sverige til kursus om "Waldorfpædagogiken i det nordiska samhället"	10 000
<i>Førskole og grunnskole</i>	
Kulturel forvaltning, Svendborg kommune, DK-5700 Svendborg, Danmark til "Informationsmodeller" – et projekt om lærer- og elevudveksling og lejrskoler for venskabsbyer samt fire møder, nyhedsavis og nordisk lejrskolekursus for lærere	140 000
Kymenlaakson luokanoppettajien piiriyhdistys ry, att Ari Häkkinen, SF-45740 Kuusankoski, Finland til nordiske klasselærerdage	50 000
Bo Gustafsson S-552 75 Jönköping, Sverige på vegne af projektgruppen "Användning av videotextdatabaser på grundskolans mellanstadium" tillägsbevilling til "Videotext som medium för kulturellt nordiskt utbyte i skolorna"	70 000
Peter Rasmussen, Skoleforvaltningen, DK-Ålborg, Danmark til "Det udvidede KONTI-projekt"	30 000
<i>Gymnasial utdanning</i>	
Stiftelsen et nordisk United world college N-0186 Oslo 1, Norge til seminar om oprettelse af kollegiet	100 000

Akademisk grunduddanning

Landssammenslutningen af handelsskoleelever, 100 000
 Tage Jensen, DK-2200 København N, Danmark
 til konference

Læreruddanning

Sissel Holst Huseby 30 000
 N-2040 Kløfta, Norge
 på vegne af Foreningen for undervisningsledere i porcelens-
 dekorasjon til det 3. nordiske udvekslingsseminar i porcelæns-
 maling

Förbundet för lärarna i historia och 60 000
 samhällslära (FLHS), SF-00520 Helsingfors, Finland
 til seminar om "Nordiska östproblem förr och nu"

Kristian Pedersen, Institut for formning, 58 000
 håndarbejde og mediepædagogik, Danmarks lærerhøjskole
 DK-2400 København NV, Danmark
 til to møder og bog om "Barnebilleder" for studerende i
 læreruddannelsen

Erhvervsuddanning

Lahden taide- ja käsitéollisuusoppilaitos 30 000
 SF-15141 Lahti, Finland
 til nordisk guldsmedeseminar

Hotell- och restaurangläroanstalten i Kuopio 40 000
 SF-70201 Kuopio, Finland
 til møde om bedre hotel- og restaurantservice i Norden

Steinunn Ingimundardóttir 20 000
 IS-105 Reykjavik, Island
 på vegne af Nordisk samarbejdskomité for husholdningsun-
 dervisning (NSH) til 2 møder og bog om samarbejdskomité-
 en

Spesialundervisning

Högskolan i Eskilstuna Västerås, 15 000
 att Hans Lindgren, S-721 03 Västerås, Sverige
 samt Västerås kommun, Kultur- och fritidsförvaltningen til
 symposium, rapport og udstilling om billedsproget i skolen
 til venskabsbyerne

Kirsten Kjær, Institut for musik og 50 000
 kreativitet/IMUK, DK-3630 Jægerspris, Danmark
 til nordisk konference for musik- og rytmikpædagoger

Nordisk folkehøjskoleråd c/o Nordens folkliga akademi, S-442 25 Kungälv, Sverige til oversættelse fra fransk af afhandling om de nordiske folkehøjskolars idéhistorie	50 000
Allmennkulturel virksomhet	
<i>Overgripende spørgsmål</i>	
Foreningen Norden DK-2100 København Ø, Danmark på vegne af Foreningen Nordens forbund til venskabsbyfestival	750 000
Skagerak-komiteen i Arendal c/o Sørlands Info, N-4800 Arendal, Norge til Skagerak-dagene	50 000
Grupp Octavia, c/o Lundberg-Stenman, S-271 00 Ystad, Sverige til vandreudstilling med otte kvindelige kunstnere	50 000
Thorkild Jakobsen DK-7730 Hanstholm, Danmark til det 3. arrangement af "Nordatlantiske nætter"	40 000
Kommunekunst, c/o Johs Stræde, DK-8543 Hornslet, Danmark til billedkunstudstilling "Nordisk nutidsgrafik"	20 000
Magnús Pálsson GB-London E1 4BH, England til MOB SHOP IV (kunstnernes mobile sommer workshop)	300 000
Vega kommune, kulturkontoret N-8980 Gladstad, Norge til kunstudstilling under kulturdagene	15 000
Andrzej Ekwinski S-143 00 Vårby, Sverige til seminar om kunst og videnskab "Bilder av verkligheten" samt udstilling	150 000
Ragnar Meinander SF-02700 Grankulla, Finland til rejser i forbindelse med skildring af Nordiska kulturkommissionen 1947 – 1971	50 000
Ragnar Meinander SF-02700 Grankulla, Finland til løn og rejser i forbindelse med skildring af Nordiska kulturkommissionen 1947 – 1971	30 000

Arnfinn Haugen N-4950 Risør, Norge på vegne af Villvin til nordisk kulturfestival (kunstmarked)	50 000
Barbro Kulvik, redaktionen Form Function Finland, SF-00130 Helsingfors, Finland til et nordisk nummer af tidsskriftet	75 000
Statens historiska museum S-114 84 Stockholm, Sverige til vandredstilling "Irland den gåtfulla ön"	100 000
Statens historiska museum, att Olov Isaksson, S-114 84 Stockholm, Sverige til vandredstilling "Luftangrepp – Vad gör vi med vårt kulturarv?"	250 000
NORDLEK, sekretariatet S-102 72 Stockholm, Sverige til seminar om "NORDLEK inför 90-talet" (i forbindelse med 28. nordiske folkedans- og folkemusikdage)	40 000
Ålesund kommune, Rådhuset N-6025 Ålesund, Norge samt Foreningen Nordens lokallag til nordisk venskabsbyuge	200 000
Nordiska förbundet för hembygdsarbete, c/o Rune Engström, S-121 65 Johanneshov, Sverige til nordisk lokalkulturkonference	40 000
Den norske nasjonalkommisjon for UNESCO, N-0117 Oslo 1, Norge samt Den norske kulturtiårskomiteén til seminar "Nordisk kulturell identitet – fiksjon, faktum, fremtid"	80 000
Foreningen Norden DK-2100 København Ø, Danmark på vegne af Foreningerne Nordens Forbund til hæfte om nordisk venskabsbyarbejde	40 000
Lisa von Schmalensee, Det danske lektorat, Nordens Hus, IS-101 Reykjavik, Island til kunst-kritiksymposium	200 000
Formidling	
<i>Museum, bibliotek og arkiv</i>	
Åke Franzén, Naturhistoriska riksmuseet, S-10405 Stockholm, Sverige på vegne af Nordens zoologiska centralmuseer til fem arbejdskonferencer	200 000

AV-medier, grafiske medier

Nordiska museet S-11521 Stockholm, Sverige til det 4. nordiske fothistoriske symposium. Fotografiet i kulturpolitiken	125 000
Anja Tollan DK-1879 Frederiksberg C, Danmark til fotoudstilling med kvindelige fotografer	40 000
Peter Sjöblom S-21424 Malmö, Sverige til projekt om "Utforskning av polytypi som grafisk teknik"	100 000

Kunstnerisk virksomhet*Håndverk og formgivning*

Finnmark husflidshåndverklag att Maija Hoikka, N-9700 Lakselv, Norge til ustillingsseminar om produktudvikling af souvenirs	25 000
FORM/DESIGN Center S-20314 Malmö, Sverige til keramikudstilling med elevarbejder fra de nordiske kunsthøgskoler (op igen)	60 000
Sheila Snickars S-15013 Trosa, Sverige til udstillinger i Norden med billeder af fiber og ler	50 000
Svenska vävrådet, c/o Ingegerd Kempe, S-16145 Bromma, Sverige til seminar om vævning med historisk tilknytning	15 000
Nordens Hemslöjdsförbund S-11436 Stockholm, Sverige til vandrestilling "Vi slöjdar i Norden"	100 000
Bornholms kunstmuseum DK-3700 Rønne, Danmark til vandrestilling af studieglass	40 000
Arkitekturmuseet S-11145 Stockholm, Sverige til vandrestilling af Ralph Erskine (arkitekt)	75 000

Billedkunst (maleri, skulptur, foto)

Etelä-Karjalan Kuvakeskus ry att Esko Kantonen/Syd-Karelenens fotocenter, SF-54800 Savitaipale, Finland	100 000
---	---------

til løn, rejse, ophold m. m. i forbindelse med projektet "Min skola i fokus" (fotokonkurrence)	
Galleri F 15 N-1501 Moss, Norge til vandredstilling af Arvid J. Pettersen (billedkunstner)	50 000
Oslo kunstforening, att Hanne Holm-Johnsen, N-0158 Oslo 1, Norge til vandredstilling af Anna Eva Bergman (abstrakt kunst)	75 000
Fritidsgården Susekullen S-29301 Olofström 1, Sverige til "Konstexpo 88" (op igen)	20 000
Gunleif Grube DK-2100 København Ø, Danmark til nordisk udstilling på Færøerne NORDKUNST 88	30 000
Marianne Holm S-621 77 Visby, Sverige på vegne af Gotlands konstforening til 3 enkeltudstillinger med nordiske kunstnere	5 000
Borghildur Óskarsdóttir IS-101 Reykjavik, Island til udstilling med fem islandske kunstnere i Göteborg og Tórshavn (5 DIMENSIONER)	100 000
Taidemaaleriliitto/Målarförbundet rf SF-00130 Helsingfors, Finland til oversættelse til svensk af katalog i forbindelse med jubilæumsudstilling	15 000
Lars Brandstrup, c/o Nordisk kulturformidling, N-1501 Moss, Norge på vegne af Nordisk generationsgruppe til nordisk udstilling	150 000
<i>Musikk og dans</i>	
NAMU sekretariatet, att Aage Frahm, DK-5210 Odense NV, Danmark på vegne af Nordisk Amatør Musik Union den 2. nordiske solistkonkurrence for unge ikke professionelle musikere (i forbindelse med Odenses 1000-års jubilæum)	50 000
Nordisk folkemusikkomite, sekretariat, att Christian Foged, DK-8000 Århus, Danmark til seminar/koncert	100 000

Epos-trion, c/o Jaroslav Sonsky, S-605 90 Norrköping, Sverige til leje af bil, benzin og ophold i forbindelse med turné i Norden (kammermusik)	15 000
Th. Langs skoles musikforening og Th. Langs venner, att Henny Tang Nielsen, DK-8600 Silkeborg, Danmark til invitation af to skoleorkestre fra henholdsvis Norge og Sverige i forbindelse med festival for rytmiske skoleorkestre	40 000
Matts Eriksson S-131 48 Nacka, Sverige til turné i Norden med kammermusik	50 000
Den leende hunden, c/o Danscentrum, S-113 29 Stockholm, Sverige til turné med forestillingen "Den leende hunden"	40 000
Kainuu Jazzvår SF-87100 Kajaani, Finland til workshop i forbindelse med den 6. jazzvår	75 000
Per Jonsson Dance Turné c/o Danscentrum, S-113 27 Stockholm, Sverige til danseturné	50 000
Foreningen Nordisk Rockkultur att Foreningen for folkehøjskoler, DK-1463 København K, Danmark til Festival '89	100 000
Musikstiftelsen S-77900 Skinnskatteberg, Sverige til nordisk ungdomskorstævne	250 000
Fredensborg-Humblebæk kommunale musikskole, Rådhuset, DK-3480 Fredensborg, Danmark til festival "Liv og fred"	20 000
Arctic Big Band att Kjell Magne Stålsett, N-9801 Vadsø, Norge til præsentationsturné på Nordkalotten	120 000
Suomen Harmonikkainstituutti SF-39501 Ikaalinen, Finland til harmonikaseminar (dragspel)	50 000
Liisa Pentti SF-00170 Helsingfors, Finland til danseturné "Klaustro"	30 000

Pirkanmaan musiikkiopisto att Harri Järvinen SF-33200 Tampere, Finland på vegne af blæseorkesteret ved Pirkanmaa musikinstitut til turné i Nordnorge og Nordsverige samt deltagelse i 21. Hetta musikdagar, Finland	20 000
Suomen säveltäjät ry/Finlands tonsättare rf SF-00100 Helsingfors, Finland til ”tonsättarkongress”	70 000
Finlands bleckblåsarförbund SF-00930 Helsingfors, Finland til det II. skandinaviske brass-symposium	75 000
Ann Toril Lindstad IS-105 Reykjavik, Island til kirkekoncerter på Færøerne og Island med to norske kunstnere	20 000
Karin Korpelainen S-41462 Göteborg, Sverige til koncertturné med gruppen YGGDRASIL	20 000
Projekt Nordisk Danskommitté, Danskommittén vid Svensk Teaterunion S-11148 Stockholm, Sverige til fortsættelse af projektet	250 000
Björn Einarsson, Polishuset IS-150 Reykjavik, Island på vegne af Reykjaviks polis manskor til det 8. nordiske politisangerstævne	30 000
Wera Körner S-18146 Lidingö, Sverige på vegne af Svensk Musikpedagogisk Union/SMPU til kon- ference om Rytmik – grunden for al musikundervisning	40 000
Tuomas Haapanen, Sibelius Akatamia SF-00260 Helsinki, Finland til studie- og koncertrejse for Sibelius-Akademiets symfo- niorkester	50 000
Inge Bruland, Musikvidenskabeligt institut DK-1308 København K, Danmark til dannelse af et kvindeligt symfoniorkester i forbindelse med Nordisk Kvindeforum i Oslo	30 000

Jens Olesen DK-8420 Knebel, Danmark til koncerter i Island med nordisk visetrio	25 000
Norsk musikforlag A/S N-0116 Oslo 1, Norge til udgivelse af hefte med nordisk nutidsmusik for klaver	30 000
Nordisk konservatorieråd DK-9000 Ålborg, Danmark til konference om lancering af unge nordiske solister (i forbindelse med den 5. Biennale)	50 000
Stiftelsen "Nordlysfestivalen" c/o Kulturhuset N-9001 Tromsø, Norge til festivalen i 1989	30 000
Dan Lönnqvist SF-68630 Jakobstad, Finland samt Bill Ravall til koncertrejse i Norden	20 000
Roger Carlsson S-433 34 Partille, Sverige samt Robert von Bahr til fonogram med nutidig nordisk musik	70 000
Valda Suzuki-grupp c/o Sigge Strand S-434 00 Kungsbacka, Sverige til strygerkursus for børn	40 000
Antti Sairanen DK-2860 Søborg, Danmark til Puumala Minival (kammermusik)	30 000
Svenska sektionen av ICEM S-111 48 Stockholm, Sverige til symposium om "datorstödd komposition" (elektroakustisk musik) i forbindelse med Nordiske musikdage	25 000
Joensuu Sångfestival, att Heikki Riikonen SF-80100 Joensuu, Finland til nordisk kammerkorfestival	200 000
Nordjazz, att Arnvid Meyer DK-4683 Rønede, Danmark til instruktørkonference, nordisk jazzseminar og koncerter	150 000

Litteratur

PAJ Publications New York, NY 10013, USA til udgivelse af "Drama Contemporary: Scandinavia"	50 000
Håkan Sandell, c/o C. A. Nilsson S-214 66 Malmö, Sverige til poesifestival	20 000
Det danske selskab, att Per Himmelstrup DK-1175 København K, Danmark på vegne af Nordisk folkeuniversitet til kursus om nordisk litteratur 1988	100 000
Margareta Westman, Svenska språknämnden S-117 27 Stockholm, Sverige i samråd med Norsk språkråd til slutredigering og korrektur- læsning af Norsk-svensk ordbog	100 000
Tarja Mäkinen, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto SF-00530 Helsinki, Finland på vegne af Finlands översättar- och tolkförbund til konfe- rence for oversættere af skønlitteratur, NORD 88	75 000
Tidskriftet LYRIK, Nordisk Litteratur Forlag DK-5000 Odense C, Danmark til udgivelse af et nummer af tidsskriftet med ny lyrik i Norden	5 000
Bok och Bibliotek i Norden S-402 24 Göteborg, Sverige til fortsættelse af bogklubben Norden	500 000
Christian Chambert S-752 27 Uppsala, Sverige på vegne af Svenska Konstkritikersamfundet til seminar om kunsttidsskrifter i Norden	70 000
Torsten Bløndal DK-2900 Hellerup, Danmark til en serie om billedkunst i Norden – Format	250 000
Litteraturhaus e. V. D-2000 Hamburg 76, Tyskland til "Bibliography of Nordic Literature" i forbindelse med "Nordic Literature Festival"	40 000

Dramatisk virksomhed (teater og film)

Joachim Clausen, Musikteatergruppen Ragnarok DK-3050 Humlebæk, Danmark til nordisk ungdomsteater projekt FENRIS 89	100 000
Dansk amatør teater samvirke DK-6300 Gråsten, Danmark til konference om teateruddannelserne i amatørteatret. Koordinering og udbygning	50 000
Teaterteknikerforbundet att Peter Romer DK-1903 Frederiksberg C, Danmark til det 3. møde for teaterteknikere NOTT 89	100 000
Roger Andersson, c/o Johannesson S-42346 Torslanda, Sverige til video om Skandinaviens esplanader	30 000
Gunnar Furumo, Svenska teaterförbundet S-115 28 Stockholm, Sverige til forberedelse og konference om "Utvecklande av nordiskt handlingsprogram för kort- och dokumentärfilm"	100 000
Nordisk teaterkomité DK-1620 København V, Danmark samt NOMUS til musikdramatisk akademi II	150 000
Riitta Seppälä, Finsk ITI- och NTU-Centrum ry SF-00100 Helsingfors, Finland til seminar i forbindelse med det 19. teatermøde og Nordisk teaterfestival	100 000
Nordisk teaterunion, att Marianna Lukjanov SF-00100 Helsingfors, Finland til nordisk vandrestilling "Nordiska teaterfotografier – skådespelare i bild"	30 000
Herning højskole DK-7400 Herning, Danmark til nordisk teatertræf Farcen – Humor, folkelige fortællefor- mer	80 000

Samarbetskommittén för teateramatörer på Åland SF-22100 Mariehamn, Finland til konference i forbindelse med Nordisk amatørteaterråds rådsmøde "Hur aktiverar vi teater till att levandegöra ett nordiskt samarbete"	75 000
Esa Peltonen, Kulttuuritoimisto SF-96200 Rovaniemi, Finland til Rovaniemi marknad 88	75 000
Bergen internasjonale teaterfestival N-5008 Bergen, Norge til workshop/forestilling "Installasjon mellom teater og bil- ledkunst" i forbindelse med Teatertreff -88	30 000
Danmarks film akademi DK-2100 København Ø, Danmark til projektudviklingsstøtte i forbindelse med Copenhagen Nordic Film Festival	50 000
Mammutteatret, att Claus Flygare DK-2100 København Ø, Danmark til turné med teaterets Fassbinder forestilling "Affaldet, byen og døden"	100 000
Stiftelsen Länsteatern i Örebro S-70008 Örebro, Sverige til 6 teaterprojekter (Nordisk temaår)	100 000
Teatercentrum, att Susanne Gustafsson S-121 52 Johanneshov, Sverige til seminar om de frie teater- og dansegrupperes rolle i samfun- det	150 000
Forskning	
<i>Humanistisk forskning</i>	
Hans Uwe Petersen Institut for samtidshistorie DK-2300 København S, Danmark til seminar om Hitlerflygtninge i Norden, Landflygtighed og politisk eksil 1933 – 45	50 000
Salmehistorisk selskab/Nordisk institut for hymnologi, att Steffen Kjeldgaard-Pedersen DK-4000 Roskilde, Danmark til 2. symposium om aktuel hymnologisk forskning	50 000

Jytte Ringtved & Charlotte Fabech, Institut for forhistorisk arkæologi DK-8270 Højbjerg, Danmark til symposium om samfundsorganisation og regional variation	10 000
Armin W Geertz, Dansk Selskab for Religions-historie, Århus Universitet Hovedbygningen DK-8000 Århus C, Danmark til 4 nr af bulletin, 2 årsmøder samt tre rejser for formand og sekretær for "Nordiska samarbetskommittén för religionshistorisk forskning" (NOREL)	25 000
Lennart Björk, Engelska institutionen, Stockholms universitet S-106 91 Stockholm, Sverige til symposium "Beyond new criticism and nouvelle critique: Trend in cultural theory and practice"	30 000
Peter Östman Kulturgeografiska institutionen S-106 91 Stockholm, Sverige til geografkonference om kulturlandskabet	25 000
Hans Andersson, Lunds universitets historiska museum S-223 50 Lund, Sverige m. fl. til lærebog om middelalderarkæologi (historisk arkæologi)	24 000
Erland Munch-Petersen Danmarks biblioteksskole DK-2300 København S, Danmark til nordisk lærebog i litteratursociologi	40 000
Stein Ringen, Statistisk Sentralbyrå N-0033 Oslo 1, Norge til konference om "Welfare trends in the nordic countries"	70 000
Maj-Britt Wadell Konstvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet S-412 56 Göteborg, Sverige til rapport fra konference "Nordiskt konstsamlade och mecenatskap"	50 000

Kerstin Nauc�ler og Eva Magnusson, Institutionen f�r lingvistik S-223 62 Lund, Sverige til trykning af rapport fra symposium om "Spr�kvetenskapliga perspektiv på l�sning och skrivning i nordisk forskning"	30 000
Gyldendal, att Torben Madsen DK-1001 København K, Danmark på vegne af Paul Hammerich til research og indsamling af materiale til bogen "Undtagelsen" om jøderne i Skandinavien under 2. verdenskrig	15 000
Sven-Gunnar Andersson Tyska institutionen vid Göteborgs universitet S-412 98 Göteborg, Sverige til nordisk germanism�de	50 000
Finnskogprojektet, Högskolan, att Lennart Hedberg S-701 30 Örebro, Sverige til symposium	75 000
Pohjola-Norden SF-00180 Helsingfors, Finland på vegne af Pohjola-Nordens skolnämnd til konference om "Finlandsbilden i Nordens läroböcker"	30 000
Jarl Stormbom SF-00320 Helsingfors, Finland på vegne af projektgruppe til komparativ analyse af l�remidler "Om Norden i Norden"	45 000
Christoffer Tigerstedt, Stiftelsen för alkoholforskning SF-00100 Helsingfors, Finland m. fl. til symposium om "Kultur, sj�lvbiografi och livsform – teoretiska perspektiv, nordisk komparation"	60 000
J Rasmus Brandt, Istituto di Norvegia I-00153 Roma, Italien til arbejdsseminar for nordiske arkæologer som har deltaget i udgravninger i Ficana, Italien	25 000
Erla Hohler, Universitetets oldsaksamling N-Oslo, Norge m. fl. til det 11. ikonografiske seminar om "Kirkelig billedbruk i Norden f�r og efter reformasjonen"	30 000

Forskningsstyrelsen Högskolan i Växjö S-35005 Växjö, Sverige til konference om forskning ved de nye højskoler	40 000
Per Råberg, Kulturvetarlinjen Umeå Universitet S-901 87 Umeå, Sverige på vegne af Kollegiet för Humanistiska framtidsstudier til symposium, udstilling og rapport "Alternativ humanism – om välfärdens dimensioner i en humanare tidsålder"	50 000
Else Trangbæk, Danmarks højskole for legemsøvelser DK-2200 København N, Danmark på vegne af Dansk idrættshistorisk forening/Krop og kultur til seminar om ligheder og forskelle i den engelske sports begyndelse i de nordiske lande	50 000
<i>Samfunnsvitenskapelig forskning</i>	
Norsk sosionomforbund N-Oslo 1, Norge på vegne af Nordisk sosionomforbunds samarbeidskomite til konference om forskning på socialkontorer	45 000
Högskolan i Luleå, att Lisbeth Åström S-951 87 Luleå, Sverige til internationalt symposium i pädagogik "Pedagogik för samhällsbygge – Challenge future through your culture"	125 000
Lise Lyck, Handelshøjskolen DK-1366 København K, Danmark til det 4. seminar om "Small nations of the north"	50 000
Institutt for medier og kommunikation, Universitetet att Knut Lundby N-0317 Oslo 3, Norge til møde i forbindelse med planlægning af nordisk program for forskeruddannelse i mediefag	60 000
Kaarlo Tuori, Universitetet Inst för offentlig rätt SF-00100 Helsingfors, Finland til videnskabelig essaysamling "Rättsdogmatikens alternativ"	50 000

Naturvitenskapelig forskning

Leif Ryvarden, Botanisk avd, 30 000
 Biologisk institutt

N-0316 Oslo 3, Norge

til udgivelse af bind 1 og 8 af svampeflora "Corticiaceae of North Europe"

Liv Borgen, 30 000

Botanisk hage og museum, Universitetet

N-0562 Oslo 5, Norge

til symposiet "Evolution in higher plants: Patterns and processes"

Jim Bogen 10 000

Norges Vassdrags- og energiverk

N-0301 Oslo 3, Norge

til feltkursion om møde for koordinering af målemetoder for erosion og sedimenttransport i Norden

Pétur M Jónasson, 300 000

Københavns universitet,

Ferskvands-biologisk laboratorium

DK-3400 Hillerød, Danmark

til temanummer i tidsskriftet "Oikos" om "Thingvallavatn-området, det forne Altings miljø"

Harry Hjortaa, 10 000

Zoologisk museum

DK-2100 København Ø, Danmark

på vegne af N. P. Kristensen til indbydelse af 2 ikke-nordiske specialister m. m. i forbindelse med nordisk zoologisk konservatorkongres

Medisinsk forskning

Datahjælp Aps 50 000

DK-2900 Hellerup, Danmark

til kontaktmøde om datateknologi for afatikere

II pediatriiska kliniken 75 000

Helsingfors universitetscentralsjukhus,

att Katarina Michelsson

SF-00290 Helsingfors, Finland

til expertmøde for samordning af nordiske kriterier ved MBD-diagnostik (minimal brain dysfunction)

Jan Mohr, Arvebiologisk inst, Panum DK-2200 København N, Danmark m. fl. til symposiet "Impact of medical genetics on public health" (Den medicinske genetiks gennemslagskraft vedr folkesundheden) (op igen)	75 000
Bo Sjöberg, Institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, Göteborgs universitet S-400 33 Göteborg, Sverige til rejse og ophold i forbindelse med samarbejde om "Struktur och funktion hos humant plasma fibronectin"	25 000
Marianne Ewertz, Cancerregisteret DK-2100 København Ø, Danmark til møde "Age at first birth, parity and breast cancer risk in the nordic countries"	20 000
Anders Gustavsson S-191 40 Sollentuna, Sverige på vegne af Pedagogiska institutionen ved Stockholms universitet til symposium for "Social interaktion mellan handikappade och icke-handikappade människor"	35 000
Ulla Bengtsson, Nordisk Nefrologisk Selskab, Njurmedicinska kliniken, Lasarettet S-221 85 Lund, Sverige til "Postgraduateutbildning för njurspecialister"	50 000
Bengt Rosenbaum, Psykiatrisk hospital, Psykioterapeutisk afsnit DK-8240 Risskov, Danmark styremøde i nordisk psykose-psykioterapiforening	45 000
NUF/Nordiske undervisningsfysioterapeuter S-191 71 Sollentuna, Sverige til seminar	50 000
Anorexia/Bulimia foreningen att Liv Opstvedt N-5017 Bergen, Norge til 1. nordiske kongres om spiseforstyrrelser	20 000

Teknologisk forskning

Pentti Kettunen, 30 000

Tammerfors tekniska högskola,

Institut för materiallära

SF-33101 Tammerfors, Finland

til den 8. internationale konference "Strength of metals and alloys" (ICSMA)

Sigmund Asmervik, SINTEF 50 000

avd for arkitektur og byggeteknik

N-7034 Trondheim-NTH, Norge

til forskerseminar om kontormiljø

Teknologihistorisk Forum 60 000

att Gunnar Nerheim

N-4070 Randaberg, Norge

m. fl. til symposium i teknologihistorie "Teknologioverføring i historisk perspektiv"

Skogs- og landbruksforskning

Kjell Svensson 20 000

S-752 27 Uppsala, Sverige

på vegne af Arbeidsgruppen for nordiskt studentsamarbete inom alternativ odling til det 2. nordiske agronomstuderendemøde

KOMMIT, Komitéen for miljøvern 30 000

Universitetet

NM-7034 Trondheim, Norge

samt Miljøvårdsprogrammet, Lunds universitet til nordisk ekskursion – forsyningsrelateret botanisk skovøkologi

Annen virksomhet*Idrett og friluftsvirksomhet*

Danmarks Vandrerhjem 30 000

att Karsten Hansson

DK-1620 København V, Danmark

til fælles hvervebrochure for de nordiske vandrerhjem

Norsk Turmarsj Forbund (NTF) 25 000

N-1473 Skårer, Norge

samt Dansk motions forbund (DMF), Sveriges folkesportsorganisation (SFO) og Suomen Latu til nordisk vandreruge

Sosialt samarbeid

Kaija Salekari, Suomen 30 000

Kuurosokeat ry

SF-00510 Helsinki, Finland

på vegne af Finlands dövblinda til dövblindes nordiske kulturlejr

Barne- og ungdomssamarbeid

Informationscenter for Studie- og udvekslingsrejser 60 000

DK-1069 København K, Danmark

til konference om nordisk samarbejde om information og rådgivning til unge, samt unges mobilitet i Norden

Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, politisk)

Nordland akademi for kunst og vitenskap 100 000

N-8490 Melbu, Norge

til seminar om lokalsamfundsudvikling og politisk styring i affolkningstider. Nærmiljø og folkets deltagelse

Suzanne Wang, BUPL 30 000

DK-1620 København V, Danmark

til konference om pædagogens erhvervsrolle – et kvindefag

Kvenfélagasamband Íslands 10 000

IS-101 Reykjavik, Island

til Nordens husmorsforbunds sommerferiekursus – Familien i dag og i morgen

Kristina Undén Thorsell 20 000

S-161 52 Bromma, Sverige

på vegne af Nordisk Tidskrift för Dövundervisningen (NTD) til temanummer af tidsskriftet om visuelle børn og visuelle skoler

Nordiska Hörselskadades Samarbetskommitté, 50 000

c/o Hörselfrämjandets riksförbund

S-114 86 Stockholm, Sverige

til nordisk kulturuge for høreskadede i Island

Päivi Lappi 200 000

SF-00401 Helsinki, Finland

på vegne af Kuurojen liitto ry/De dövas förbund til nordisk seminar om "Teckenspråk och ADB"

Märta Grunér 7 000

SF-22720 Sottunga, Åland

på vegne af arbejdsgruppen til seminar for skærgårdskvinder

Suomen YK-liitto/Finlands FN-förbund 80 000

SF-00170 Helsingfors, Finland

samt FN-sambandet i Norge til seminar om "Mänskliga rättigheter som grund för fredsfostran"

Bunad- og Folkedraktrådet 50 000

Valdres Folkemuseum

N-2900 Fagernes, Norge

til møde om "Hovudbunader, tradisjon og vidareføring"

Arbetsgruppen för antirasistisk sommarkonferens 1988 S-50002 Borås, Sverige til den 3. konference	20 000
PU-bladets redaktion, att Ole Hansen DK-8382 Hinnerup, Danmark til drift af bladet (tidsskrift for Nordisk Forbund for Psykisk Udviklingshæmning)	30 000
Suomen CP-liitto ry, att Aimo Strömberg SF-00660 Helsinki, Finland til NRR-ungdomsseminar	50 000
Psykologisk studentutvalg ved Universitetet i Oslo N-0317 Oslo 3, Norge til konference for psykologistuderende (NK-88)	25 000
Danske Døves Landsforbund DK-2100 København Ø, Danmark til seminar om uddannelse og organisering af tegnsprogstolke m. m. i de nordiske lande	50 000
Centerns Kvinnoförbund att Ann-Christin Hännberg S-104 22 Stockholm, Sverige på vegne af Nordens centerkvinnor til seminar om kvinders liv og arbejde i Norden	40 000
Nordisk forening for syke barns behov (NOBAB), att Tove Lindemann N-0880 Oslo 8, Norge til arbejds møde om nordisk standard for omsorgen for børn på sygehus	30 000
Diabetescenter, att Tuula Makkonen SF-33680 Tammerfors, Finland på vegne af Diabetesförbundet i Finland, r.f. til møde for unge diabetikere	50 000

*BILAGA 5***Arbetsordning för Nordiska kulturfonden**

(fastställd av styrelsen vid möte 29 – 30 september 1988 i Odense)

1. Styrelsen håller fyra ordinarie möten per år, vanligtvis i mitten av mars, juni, september och december. Extraordinarie möte kan hållas, när ordföranden finner det nödvändigt eller när minst tre styrelsemedlemmar anmodar därom.
2. Vid styrelsens ordinarie möte i mars behandlas fondens räkenskaper för föregående räkenskapsår och berättelse för föregående verksamhetsår.
3. Vid styrelsens ordinarie möte i december väljs ordförande och vice ordförande för påföljande verksamhetsår.
4. Bidrag beviljas efter ansökan, som görs på särskild blankett. Styrelsen kan härutöver på eget initiativ bevilja medel för särskilda ändamål.
5. Ansökan om bidrag skall vara fondens sekretariat till handa senast
  - den 15 januari för styrelsemötet i mars,
  - den 15 april för styrelsemötet i juni,
  - den 15 augusti för styrelsemötet i september, samt
  - den 15 oktober för styrelsemötet i december.En ansökan kan, om särskilda omständigheter föreligger, efter ordförandens godkännande behandlas mellan styrelsens möten genom skriftligt förfarande. I sådana fall skall ett av ordföranden godkänt förslag till beslut tillställas styrelsens ordinarie ledamöter, som inom tio dagar skall avge sin mening. Om samtliga ledamöter godkänner förslaget, föreligger beslut om att bidrag beviljats. I annat fall betraktas resultatet av den skriftliga behandlingen som beslut om avslag. Beslut som fattats genom skriftligt förfarande skall föras till protokollet vid följande möte.
6. Beslut kan fattas om bidrag, som avser projekt under nästpåföljande budgetår, när det motiveras av att planeringen förutsätter förhandsbesked om att bidrag kan utgå.
7. Av styrelsen beviljat bidrag utbetalas efter särskild rekvisition i danska kronor genom bank, postgiro eller check. Utbetalning kan tidigast ske tre månader innan ett projekt påbörjas. Beviljat bidrag, som inte rekvirerats före utgången av det budgetår det avser, överförs till nästa budgetår. Om en bidragsmottagare lämnat in begäran om anstånd med utbetalning kan bidraget överföras ytterligare en gång till nästföljande budgetår. Orekvirerat bidrag återförs därefter till fonden.

8. Bidragsmottagare skall senast tre månader efter att ett projekt avslutats lämna in ekonomisk redovisning och rapport för medlens användning. Om ett projekt inte genomförts eller om rapport och redovisning för projektet trots påminnelse inte lämnats in, skall sekretariatet ålägga bidragsmottagaren att återbetala bidraget.
- Om ett bidrag trots sekretariatets anmodan inte återbetalas, skall ärendet lämnas till inkasso enligt regler, som styrelsen fastställer särskilt.
- Om ett projekt genomförts med större avvikelser från de förutsättningar som låg till grund för bevillningen eller om rapportmaterialet ger anledning till mer allvarliga anmärkningar, avgör styrelsen vilka åtgärder som skall vidtas.
9. Ministerrådets sekretariat fungerar som styrelsens sekretariat i enlighet med gällande arbetsordning och funktionsbeskrivningar.

BILAGA 6

Revisionsprotokollet

1. Fondens regnskab for 1988 er som et bilag til virksomhedsberetningen godkendt sammen med denne på fondens styrelsesmøde den 13. marts 1989.

Til resultatopgørelse og balance bemærkes følgende:

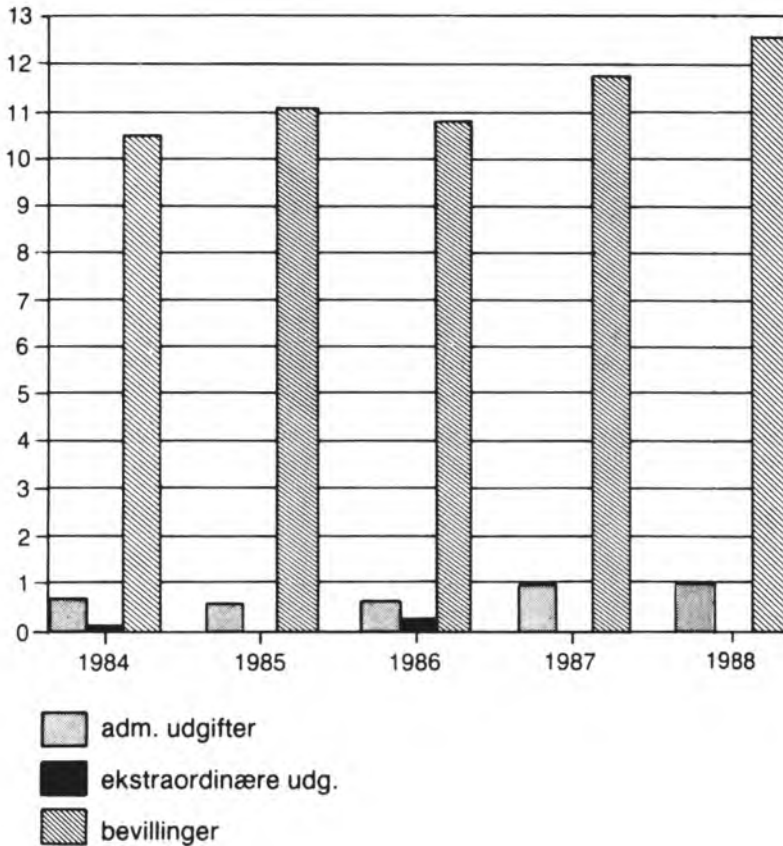
Resultatopgørelse

2. Fondens virksomhed har i årene 1984 til 1988 udviklet sig således:

	1984	1985	1986	1987	1988
	1 000 kr.				
Budgetmæssige tilskud	10 000	10 300	10 609	11 033	11 529
Tilbagebetaling af ikke anvendte midler	385	996	876	884	1 171
Renter	917	648	369	642	602
Ikke disponerede midler fra foregående år	229	304	575	734	539
I alt til rådighed	11 531	12 248	12 429	13 293	13 841
<i>Udgifter:</i>					
Administrationsudgifter	651	582	623	961	974
Ekstraordinære udgifter	87	0	250	0	0
Meddelte bevillinger	10 489	11 091	10 822	11 793	12 549
Udgifter i alt	11 227	11 673	11 695	12 754	13 523
<i>Årets resultat:</i>					
I alt til rådighed	11 531	12 248	12 429	13 293	13 841
Udgifter i alt	11 227	11 673	11 695	12 754	13 523
Ikke disponerede midler	304	575	734	539	318

Figur 1.

Nordisk Kulturfond
udvikling i udgifter

3. Udviklingen i fondens udgifter i årene 1984 til 1988 er illustreret i figur 1.

4. Fondens indtægter har andraget 13 841 398 kr. Heraf udgør fondens bidrag fra det nordiske kulturbudget 11 529 000 kr., medens det resterende beløb består af tilbagebetaling af ikke anvendte midler, 1 171 586 kr., renter 602 286 kr. og ikke disponerede midler fra forrige år 538 526 kr.

5. Regnskabet's udgiftsside kan opdeles i to hovedgrupper: Administrationsudgifter og meddelte bevillinger.

Administrationsudgifterne omfatter de udgifter, der umiddelbart kan henføres til fonden. Sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning har siden sammenlægningen af kultursekretariatet og sekretariatet for det almene budget den 1. juli 1986 været varetaget af en særskilt forvaltningssektion i ministerrådssekretariatet. De hermed forbundne udgifter er posteret i ministerrådssekretariatets regnskab.

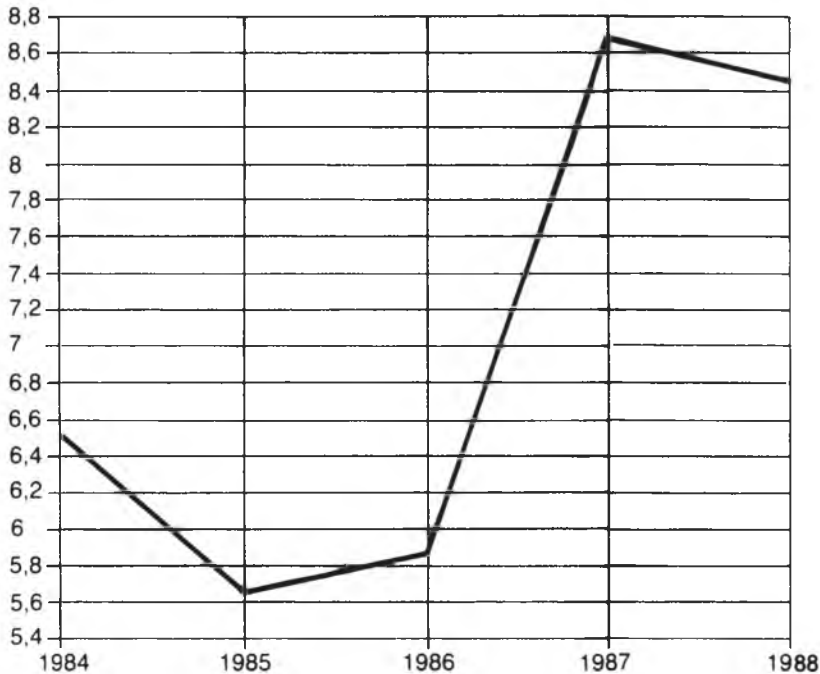
Administrationsudgifterne har i 1988 udgjort 973 615 kr. Udviklingen i fondens administrationsudgifter i perioden 1984–88 fremgår af følgende oversigt:

År	Administra- tionsudgif- ter	Fondens bevilling	Administra- tionsudgif- ter i pct. af bevillingen Pct.
	Kr.	1 000 kr.	
1984	651 227	10 000	6,5
1985	581 969	10 300	5,7
1986	622 694	10 609	5,9
1987	961 176	11 033	8,7
1988	973 615	11 529	8,4

6. Udviklingen i fondens administrationsudgifter i pct. af bevillingen i årene 1984 til 1988 er illustreret i figur 2. Det højere niveau for 1987 og 1988 skyldes hovedsagelig beslutningen om at annoncere i dagpressen to gange om året.

Figur 2.

Nordisk Kulturfond
adm. udg. i pct. af bevilling

7. Mødeomkostningerne, der i 1987 udgjorde 37 pct. af fondens administrationsudgifter, udgør i 1988 26 pct. af de samlede administrationsudgifter.

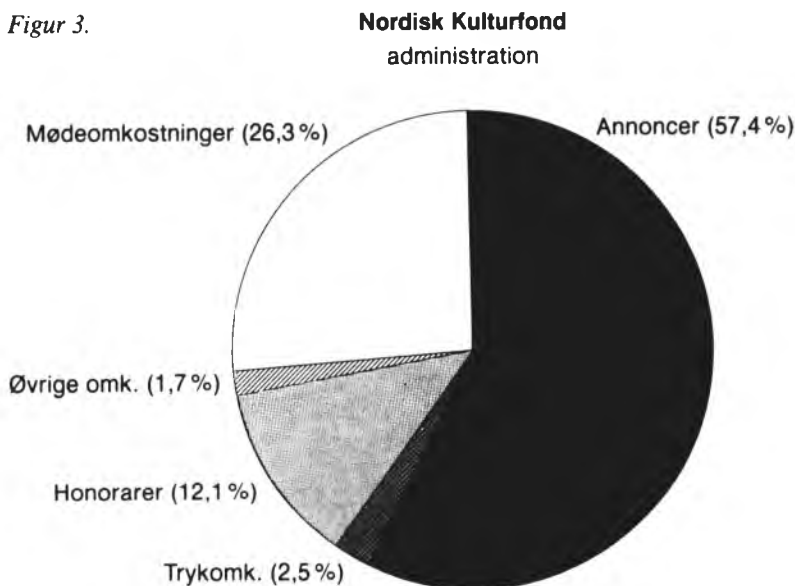
De egentlige mødeudgifter er faldet med 100412 kr. til 255966 kr. Svingningerne fra år til år hænger sammen med den geografiske fordeling af møderne.

8. Udgifterne til annoncer og tryksager er steget med 88692 kr. til 558634 kr. svarende til 19 pct.

9. Udgifterne til honorarer er steget med 4561 kr., hvilket svarer til den regulering styrelsen tidligere har besluttet.

10. Procentvis fordeling af fondens administrationsudgifter er illustreret i figur 3.

Figur 3.

11. Bevillingerne er i regnskabet anført med 12 549 000 kr. og fordeler sig på 184 projekter.

12. Driftsregnskabet slutter med et overskud (ikke disponerede midler) på 318 783 kr., der overføres til 1989.

Balance

13. Fondens aktiver udgøres af et mellemregningsbeløb med ministerrådssekretariatet på 5 133 516 kr.

Den væsentligste passivpost består af bevilgede, men ikke udbetalte beløb vedrørende fondsbevillingerne for 1987 og 1988. Pr. 31. december

**Resultatrækning for Nordiska kulturfonden for tiden
1.1 – 31.12.1988**

Intægter

Anslag	11 529 000,—
Ræntor	602 286,—
Återføringer, tilbakabetalninger	1 171 586,08
Ej disponerede medel från föregående år	538 526,12
Summa DKK	<u>13 841 398,20</u>

Kostnader

Möteskostnader	255 965,82
Arvoden	118 109,—
Annonser	558 633,84
Trykningskostnader	24 467,10
Övrigt	16 439,76
Anslag	12 549 000,—
	<u>13 522 615,52</u>
Ej disponerede medel	318 782,68
Summa DKK	<u>13 841 398,20</u>

København, den 20. februar 1989

Fridtjov Clemet

Berit Bachmann

1988 udgjorde disse poster henholdsvis 665 000 kr. og 4075 000 kr. Hertil kommer restbeløbet på 34 733,52 kr. vedrørende en særbevilling fra 1987 til udarbejdelse af en oversigt over alle bevillinger siden 1966.

Særregnskaber

14. Som led i revisionen af fondens regnskaber er der i lighed med tidligere år foretaget en gennemgang af regnskaber m. v. for projekter, der har modtaget støtte fra fonden. Gennemgangen for 1988 har omfattet ca. 10 pct. af antal bevillinger ydet i 1988, svarende til ca. 16 pct. af årets bevillinger i danske kr. samt delvis gennemgang af ældre uafsluttede bevillingssager.

15. Fondens regnskab har i øvrigt ikke givet anledning til bemærkninger, og vi har efter den foretagne revision givet regnskabet følgende påtegning:

”Foranstående resultatopgørelse og balance er revideret i overensstemmelse med reglerne i de internordiske revisionsordninger, vedtaget på

Nordisk Rigsrevisormøde i august 1986. Revisionen har ikke givet anledning til særlige bemærkninger. Der henvises til vort revisionsprotokollat af 1989.”

København, den 18. august 1989

Jimmy Stahr

J. Mohr

Balansräkning för Nordiska kulturfonden per 31.12.1988**Aktiva***Likvida medel*

Av ministerrådssekretariatet förvaltade medel		5 133 516,20
Summa DKK		<u>5 133 516,20</u>

Passiva*Kortfristiga skulder*

Ej utbetalda anslag 1987 – 88	4 740 000,—	
Ej utbetald rest av anslag för översikt	<u>34 733,52</u>	4 774 733,52
Periodavgränsningsposterar		40 000,—

Eget kapital

Ej disponerade medel		318 782,68
Summa DKK		<u>5 133 516,20</u>

København, den 20. februari 1989

Fridtjov Clemet

Berit Bachmann

Foranstående resultatopgørelse og balance er revideret i overensstemmelse med reglerne i de internordiske revisionsordninger, vedtaget på Nordisk Rigsrevisormøde i august 1986. Revisionen har ikke givet anledning til særlige bemærkninger. Der henvises til vort revisionsprotokollat af 18. august 1989.

København, den 18. august 1989

Jimmy Stahr

J. Mohr

Berättelse

från Nordiska utvecklingsfonden

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över berättelsen, se s. 1694)

Sammanfattning

Nordiska utvecklingsfonden (NDF) påbörjade sin verksamhet 1 februari 1989. Det formella initiativet togs i Nordiska rådet 1983. Efter en omfattande utredningsverksamhet fattade Nordiska ministerrådet på rekommendation av Nordiska rådet beslut i maj 1988 om att upprätta NDF.

NDF – en nordisk biståndsorganisation – är att betrakta som ett led i det nordiska biståndssamarbetet. NDF ger lån på förmånliga villkor (40 år, inklusive 10 års amorteringsfrihet, räntefritt, administrationsavgift 0,75 %/år) till fattiga u-länder (främst länder med under 1 250 USD BNP/cap 1987) för högt prioriterade projekt som främjar ekonomisk och social utveckling. Särskild vikt fästes vid projekt med positiva miljöeffekter. Projekten skall vara av nordiskt intresse.

NDF är upprättad som en försöksordning på 5 år med ett kapital om 100 milj. SDR, finansierat över de nordiska ländernas biståndsbudgeter. NDF ger krediter i samfinansiering främst med andra multilaterala institut såsom Världsbanksgruppen, regionala utvecklingsbanker och NIB. NDF:s styrelse består av representanter för de nordiska ländernas biståndsförvaltningar. Ordförande under 1989 har varit direktör Lars Ekengren, Swedfund, Sverige. Fondens verkställande direktör är Carl Ivar Öhman. NDF har en liten egen organisation och samarbetar nära med NIB, vars lokaler i Helsingfors även inrymmer NDF:s kontor.

Under 1989 har 6 krediterbjudanden lämnats om totalt 21 milj. SDR. Avtal har undertecknats med Moçambique om en kredit på 4,4 milj. SDR för ett energi-miljöprojekt i samfinansiering med bl. a. Världsbanksgruppen. Slutligt beslut har vidare fattats om en kredit på 0,8 milj. SDR till Botswana för ett vattenprojekt i samfinansiering med NIB. Övriga krediterbjudanden har avsett Laos och Zimbabwe för infrastrukturprojekt samt Indonesien och Mauritius för miljöinriktade projekt. Under januari har erbjudandet till Laos blivit inaktuellt, medan ett erbjudande till Kamerun för ett infrastrukturprojekt har tillkommit. Efterfrågan på NDF:s krediter är mycket stor.

Bakgrund

Nordiska utvecklingsfonden, eller the Nordic Development Fund, NDF, etablerades den 1 februari 1989. Det formella initiativet togs i maj 1983 i Nordiska rådet. Från finsk sida framlades då ett medlemsförslag om en ordning för nordiska mjuka projektinvesteringslån.

Frågan hade dessförinnan kort berörts i Nordiska ministerrådets rapport från 1980 om "Nordiskt samarbete om projektexport".

1984 rekommenderade Nordiska rådet att ministerrådet skulle utreda frågan om mjuka projektinvesteringslån. Ministerrådets utredning presenterades i september 1985. Ministerrådet beslöt att ge en av de nordiska biståndsmyndigheterna utsedd referensgrupp uppdraget att utarbeta vissa tilläggsförslag för att bättre tillgodose biståndspolitiska målsättningar. Tilläggsförslagen överlämnades i juni 1986. I januari 1988 överlämnades en rapport till ministerrådet från en av de biståndsansvariga ministrarna tillsatt särskild arbetsgrupp. Rapporten innehöll förslag till överenskommelse om samt riktlinjer och stadgar för en nordisk utvecklingsfond.

I februari 1988 antog ministerrådet arbetsgruppens förslag och beslöt överlämna ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet, som vid sessionen 1988 rekommenderade att ministerrådet skulle godkänna förslaget. Den 19 maj fattade ministerrådet slutligt beslut i ärendet.

Regeringsbeslut fattades i de nordiska länderna under hösten 1988. Överenskommelsen med tillhörande stadgar underskrevs av de nordiska ländernas regeringar den 3 november 1988. De nordiska ländernas parlament gav sina godkännanden i november och december. Sedan ratifikationsprocessen avslutats, förklarades Nordiska utvecklingsfonden eller the Nordic Development Fund, NDF, etablerad per den 1 februari 1989. Verksamheten startade i mitten av mars, då NDF:s direktör påbörjade sin tjänstgöring.

Överenskommelse och stadgar

Överenskommelse om NDF

Överenskommelsens inledning anger att upprättandet av NDF är ett *led i det nordiska biståndssamarbetet*.

NDF:s *ändamål* är att "främja ekonomisk och social utveckling i u-länder genom att delta i finansiering på koncessionella villkor av projekt av nordiskt intresse".

Verksamheten skall bedrivas i överensstämmelse med de *stadgar* som bifogas överenskommelsen. Stadgarna kan ändras genom beslut av Nordiska Ministerrådet.

NDF:s *kapital* tillskjutes av de nordiska staterna. En ökning av kapitalet kan ske genom beslut av Nordiska Ministerrådet.

NDF placeras ”i Nordiska Investeringsbankens huvudsäte”.

Senast den 1 december 1991 skall ministerrådet ta ställning till NDF:s fortsatta verksamhet.

I övrigt innehåller överenskommelsen föreskrifter om undantag från vissa restriktioner, skatter och avgifter, om ikraftträdande samt om eventuell uppsägning.

Stadgar för NDF

Enligt stadgarna uppgår NDF:s *kapital* till 100 miljoner SDR (Internationella valutafondens särskilda dragningsrätter, Special drawing rights). 1 SDR motsvarade 31.12.1989 5,33418 FIM, varav en femtedel inbetalas senast 1 januari 1989. Danmarks andel är 20,0 miljoner SDR; Finlands 20,3; Islands 0,9; Norges 21,5 och Sveriges 37,3. Bidragen ställes till förfogande på gåvobasis. Fondens avkastning används i verksamheten.

NDF lämnar *räntefria* lån till u-länder. Om lån ges till andra mottagare än stater, kräves som huvudregel statsgaranti.

NDF skall *prioritera fattiga u-länder* och ”endast undantagsvis lämna lån till andra än låg- och lägre mellaninkomstländer”. Hänsyn bör tas till mottagarlandets betalningsförmåga.

Räkenskaper föres i *SDR* och kalenderåret är räkenskapsår. *Styrelsen* består av fem ledamöter, med var sin suppleant, utsedda av de nordiska ländernas regeringar. En representant för Nordiska Investeringsbanken deltar i styrelsens möten utan rösträtt.

En *kontrollkommitté* tillses att verksamheten drives i överensstämmelse med stadgarna. Kommittén avger årligen revisionsberättelse. Som kontrollkommitté för NDF fungerar den av Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utsedda Kontrollkommittén för Nordiska Investeringsbanken.

I övrigt innehåller stadgarna föreskrifter bl. a. om styrelsens verksamhet, om ansvarsfördelning mellan styrelsen och NDF:s direktör, om tillsättande av direktör, om tecknande av firma samt om förfarande vid eventuell avveckling.

Verksamheten 1989

NDF:s styrelse har under sina sju möten 1989 behandlat såväl krediter till ett antal projekt som policy-frågor och administrativa ärenden. Sammansättningen av NDF:s styrelse framgår av *bilaga 1*.

Krediter

NDF:s sekretariat har erhållit förhandlingsbemyndiganden (innebärande godkännande i princip under vissa angivna förutsättningar) för sex krediter, till ett sammanlagt belopp om 21,0 milj. SDR.

Styrelsen har fattat slutligt beslut om krediter till Moçambique och Botswana, totalt 5,2 milj. SDR. Kreditavtal med Moçambique undertecknades i september, medan undertecknande av avtal med Botswana planeras äga rum under början av 1990.

Krediterna till *Moçambique* avser ett energihushållningsprojekt. Samfinansiering sker med Internationella utvecklingsfonden (IDA) inom Världsbanksgruppen. Totalkostnaden för projektet är ca 75 milj. USD och NDF:s andel ca. 7,5%. Projektet inriktas på ökad tillgång till elektricitet för hushållen. Härigenom förbättras levnadsstandarden för stora befolkningsgrupper. Samtidigt minskar behoven att använda träkol och ved som bränsle. Trä som bränsle står för ca. 80% av energiutnyttjandet i Moçambique. Den stora åtgången av ved har allvarligt bidragit till avskogning.

Projektet har således viktiga positiva miljöeffekter. Eftersom det tunga arbetet med att skaffa ved till hemmen i stor utsträckning torde utföras av kvinnor, har projektet även en positiv inverkan på kvinnans roll i samhället.

NDF:s kredit kommer främst att användas till upphandling av konsulttjänster och viss utrustning i flera nordiska länder. En mindre del av krediten är obunden.

Moçambique är ett av de minst utvecklade länderna med en BNP/cap år 1987 på 150 USD. Landet är ett av SADCC-länderna i södra Afrika och har drabbats hårt av de rådande förhållandena i regionen. Moçambique torde vara en av de största mottagarna av bilateralt bistånd från de nordiska länderna.

Krediterna till *Botswana* avser ett projekt för att undersöka reserver av grundvatten i en region. Samfinansiering sker med NIB – Botswana svarar själv för lokala kostnader.

Vattenresurser har central betydelse för landets ekonomiska och sociala utveckling. Botswana har ett halvökenklimat, vilket gör det svårt att förlita sig på ytvatten för vattenförsörjning. Omfattande förundersökningar av grundvattenförekomster har gjorts, med positiva resultat.

Ett svenskt företag med finsk underleverantör har efter anbudsförfragan i konkurrens med australiska, engelska och franska företag erhållit uppdraget att utföra undersökningarna.

Botswana är ett av de minst utvecklade länderna med en BNP/cap om 1 030 USD år 1987. Landet, som ingår i SADCC-regionen, är, i vart fall i förhållande till sin begränsade folkmängd, en betydande mottagare av bilateralt bistånd från de nordiska länderna.

Krediter har vidare erbjudits till Mauritius och Indonesien för miljöinriktade projekt samt till Zimbabwe och Laos för infrastrukturprojekt.

Särskild uppmärksamhet ägnas projekt med positiva miljöeffekter, inklusive resursbesparande projekt. Fyra av de sex projekt för vilka förhandlingsbemyndigande lämnats får anses ha sådana effekter.

Under januari 1990 har NDF informerats om att *Laos* erhållits löfte om annan finansiering för det infrastrukturprojekt som NDF:s erbjudande avsåg. NDF:s erbjudande är därför ej längre aktuellt. Å andra sidan har NDF:s styrelse beslutat erbjuda *Kameruns* regering en kredit för ett infrastrukturprojekt i samfinansiering med NIB och Finnida.

Mottagarländer

Enligt stadgarna skall NDF prioritera fattiga u-länder och "endast undantagsvis lämna lån till andra än låg- och lägre mellaninkomstländer". Styrelsen har fastställt en absolut övre gräns för utlåning till 2000 USD/capita (DAC, OECD:s utvecklingskommitté, 1987 års siffror). DAC:s definition tillämpas för såväl de minst utvecklade länderna (LLDC:s) som övriga låginkomstländer (LIC:s), lägre mellaninkomstländer (LMIC:s) och övre mellaninkomstländer (UMIC:s). Den övre gränsen för lägre mellaninkomstländer går (1987 års siffror) vid 1 250 – 1 300 USD.

De nordiska ländernas omfattande engagemang i SADCC-regionen gör det naturligt även för NDF att eftersträva kreditgivning till länder i detta område. Båda de slutligt beslutade krediterna avser, som nämnts, SADCC-länder – Botswana och Moçambique. Förhandlingsbemyndigande har lämnats för ytterligare ett SADCC-land – Zimbabwe. Preliminära diskussioner har förts avseende ytterligare några krediter till SADCC-länder.

Av förhandlingsbemyndigandena avser drygt 40% länder inom gruppen "de minst utvecklade" (Botswana, Laos och Moçambique), medan 40% gäller gruppen "låginkomstländer". Förhandlingsbemyndigande har även lämnats för ett land, Mauritius, i gruppen "övre mellaninkomstländer". Styrelsen ansåg det motiverat att medge ett undantag från huvudregeln om landval främst på grund av projektets karaktär. Det rör sig om det första egentliga integrerade miljövårdsprogrammet i ett u-land.

NDF:s utlåningsvillkor

Som nämnts ovan, anger stadgarna att "NDF lämnar räntefria lån till u-länder". Styrelsen har fastställt att NDF:s utlåningsvillkor skall ansluta till IDA:s. Utlåningstiden är generellt 40 år (IDA tillämpar 35 år för vissa länder), inklusive 10 års amorteringsfrihet. Krediterna är räntefria, men en serviceavgift på 0,75% per år tas ut på utestående belopp. Vidare beräknas en reserveringsprovision (commitment fee) om 0,5% på belopp som ej utnyttjats ett år efter det att kreditavtal trätt i kraft. NDF:s krediter lämnas i SDR.

Det förutsättes att krediter från NDF, i likhet med lån från andra multilaterala institutioner, undantas från ev. framtida skuldkonsolideringar.

Enligt stadgarna bör "hänsyn" tas till mottagarlandets betalningsförmåga. NDF:s utlåningsvillkor gör det möjligt att, liksom fallet är ex. beträffande IDA, se långsiktigt på mottagarländernas betalningsförmåga.

Storleken på erbjudna krediter har varierat mellan 0,8 och 4,5 miljoner SDR.

Samfinansieringspartners

NDF prioriterar samfinansiering med andra multilaterala finansieringsinstitutioner. NDF har sedan starten ett nära, löpande samarbete med NIB (som avser även administration av krediter, oavsett om dessa lämnas i samfinansiering med NIB eller ej). Möjligheterna till samfinansiering begränsas dock till ett 10-tal länder, p. g. a. NIB:s strikta krav på betalningsförmåga hos låntagarländer. Vidare har etablerats goda kontakter med Världsbanksgruppen. Relationerna till de regionala utvecklingsbankerna, AfDB, ADB och IDB bygges ut gradvis, men har ännu ej resulterat i projektförslag. Vissa diskussioner har även förts med representanter för de Östafrikanska och Västafrikanska utvecklingsbankerna (EADB och BOAD).

Det förutsättes att NDF:s utlåning sker med en rimlig fördelning mellan samfinansieringspartners som lånar ut på kommersiella villkor och sådana partners som lånar ut på koncessionella villkor. Av förhandlingsbemyndigandena avser omkring 60% planerad samfinansiering med NIB och IBRD (kommersiella villkor) och ca. 40% samfinansiering med IDA (koncessionella villkor).

NDF strävar i sin verksamhet efter en viss spridning i vad avser samfinansieringspartners. Förhandlingsbemyndigandena per 31.12.1989 avser samfinansiering med IDA med omkring 40%; NIB knappt 25%; IBRD drygt 20% och kombinationen NIB-IBRD knappt 15%.

Tillgodoseende av kriteriet "nordiskt intresse"

Enligt stadgarna kräves att ett projekt skall vara av "nordiskt intresse" för att NDF-finansiering skall kunna komma ifråga. I de fall NDF planerar samfinansiering med NIB kommer i huvudsak NIB:s kriterier för "nordiskt intresse" att tillämpas. I de fall samfinansiering med exempelvis IBRD/IDA förutsättes, har det i praktiken visat sig mest ändamålsenligt att NDF:s krediter ges i s.k. parallellfinansiering (NDF finansierar en särskild del av ett större projekt). I båda fallen kräves att NDF har möjlighet tillse att upphandlingen sker på sådant sätt att gåvoelementet i NDF-krediten kommer mottagaren till godo.

Vid val av projekt (eller delar av projekt) eftersträvas, i samråd med låntagare och samfinansieringspartners, en inriktning på sådana sektorer, där nordiskt näringsliv, generellt sett, kan anses ha särskilt goda förutsättningar att konkurrera, tekniskt och prismässigt.

NDF har att tillse att "det nordiska intresset" fördelas mellan de nordiska länderna på ett balanserat sätt.

Likviditetsförvaltning

NDF:s likvida medel har förvaltats av NIB för NDF:s räkning. NDF:s inbetalda kapital om 20 milj. SDR har placerats i ett antal SDR-depositioner med viss tidsmässig spridning. Den genomsnittliga förräntningen på kapitalet har varit 8,45%. Valutarisker har eliminerats och ränterisker begränsats. Inga utbetalningar på beviljade krediter har gjorts. En andra inbetalning av kapital om sammanlagt 20 milj. SDR har gjorts kring årsskiftet 1989/90.

Administration

Styrelsens ordförande under 1989 har varit direktör Lars Ekengren, Swedfund (Sverige) och dess vice ordförande udenrigsråd, ambassadör Ole Lønsmann Poulsen, Danida (Danmark). I maj 1990 kommer ordförandeskapet att övertas av nuvarande vice-ordföranden, medan, i enlighet med överenskommen rotationsordning, byråchef Jorma Paukku, Finnida (Finland; J. Paukku utsågs till finsk ledamot 1. januari 1990) blir vice-ordförande. Styrelsen har antagit en arbetsordning.

NDF:s personal har gradvis utökats under året och uppgick 31.12.1989 till tre personer under ledning av direktör Carl Ivar Öhman. En handläggare påbörjade sin tjänstgöring 15.1.1990. Enligt planerna kommer en ställföreträdande direktör att anställas i april 1990. Såvitt nu kan bedömas kommer inga ytterligare nyanställningar att ske. Personalens sammansättning framgår av *bilaga 1*.

Förutsättningarna för att verksamheten skall kunna bedrivas med en personal på fem personer är följande: NDF beviljar krediter endast i samfinansiering med andra, större finansieringsinstitutioner och kan därigenom utnyttja dessa institutioners kapacitet för projektförberedelser etc. NDF håller nära kontakt med nationella biståndsorganisationer i Norden och kan dra nytta av deras kontakter, sakkunskap och erfarenheter. NDF planerar att i ej obetydlig grad anlita konsulter. Slutligen har NDF genom ett samarbetsavtal med NIB getts möjlighet att, mot ersättning, utnyttja NIB:s administrativa resurser.

Enligt överenskommelsen om upprättande av NDF, skall organisationen placeras "i Nordiska Investeringsbankens huvudsäte". Under 1989 har NDF haft sina lokaler i NIB:s kontorsutrymmen, Unionsgatan 30, Helsingfors.

Under början av 1990 planerar NDF att flytta till nya lokaler på samma adress som NIB:s internationella avdelning, Norra Esplanaden 25.

Administrationskostnaderna 1989 uppgick till 377 692 SDR. NDF har under 1989 befunnit sig i ett uppbyggnadsskede, vilket lett till begränsade kostnader. NDF:s ersättning till NIB för gemensamma administrativa kostnader beräknas i relation till antalet anställda. Efter hand som NDF:s verksamhet utvidgas ökar kostnader för NIB:s förvaltning av NDF:s krediter samt för konsultinsatser. Av dessa skäl måste man räkna med avsevärt förhöjda administrationskostnader 1990.

Övrigt

Styrelsen har diskuterat ett av sekretariatet utarbetat förslag till utlåningspolicy. Beslut förväntas våren 1990. För en ny organisation är det dock ändamålsenligt att policy utvecklas gradvis. Så har skett under 1989, vilket torde avspeglas i ovanstående redogörelse.

NDF deltar i samarbetet mellan nordiska biståndsinstitutioner som arbetar med att främja investeringar i u-länder ("NORDACT-gruppen"), liksom i samråd som sker mellan myndigheter som arbetar med s. k. "blandade krediter".

NDF har löpande kontakt med Nordiska ministerrådet.

NDF har deltagit i ett möte med Kontrollkommittén. Kommitténs sammansättning framgår av *bilaga 2*.

Generella synpunkter på verksamheten

Efterfrågan på NDF:s krediter är mycket stor. Beredningstiden är relativt lång och bortfall kan förväntas. Detta är erfarenheter från 1989, som är viktiga för den framtida verksamheten, även om de inte är förvånande utan snarare kan anses ligga helt i linje med dem som gjorts av likartade finansieringsinstitutioner.

NDF har under 1989 bedrivit en mycket försiktig "marknadsföring". Ett skäl är att personalresurserna har varit begränsade. Ett annat är att NDF sökt undvika att skapa sådana förväntningar hos mottagarländer, samfinansierare och nordiska exportörer som ej skulle kunna infrias. Trots detta har förfrågningar om i princip realistiska insatser inkommit från olika intressenter som sammanlagt klart överstigit NDF:s hela kapital.

Stort intresse för samfinansiering med NDF har visats inte bara från NIB utan även från Världsbanken och regionala banker. Internationella finansieringsinstitutioner förefaller söka dela upp projekt i relativt stora delkomponenter. I vissa fall har därför storleken på NDF:s krediterbudanden (normalt högst omkring 4 milj. SDR) inneburit begränsningar för samarbetet.

Baserat på erfarenheter vid andra internationella finansieringsinstitut får man, trots de förmånliga finansieringsvillkoren, räkna med visst bortfall i NDF:s kreditgivning.

Resultat och disposition

NDF:s samlade tillgångar per 31.12 belöpte sig på 37 123 500 SDR, fördelat på "kassa och bank", 664 460 SDR, övriga banktillgodohavanden (SDR-depositioner), 35 839 714 SDR samt "diverse fordringar" 747 SDR och "upplupna räntor", 618 579 SDR.

NDF:s skulder och kapital per 31.12 fördelades på "diverse skulder", 46 424 SDR, "räkenskapsperiodens överskott" 1 317 076 SDR och inbetalat fondkapital 35 760 000 SDR. Ytterligare 4 240 000 SDR har inbetalats i början av januari 1990.

Fondens *intäkter* under 1989 uppgick till ränteintäkter 1 687 738 SDR och valutakursdifferenser till 12 087 SDR. *Bankkostnaderna* var 5057 SDR och *förvaltningskostnaderna* 377 692 SDR, sammanlagt 382 749 SDR. Periodens överskott uppgick till 1 317 076 SDR, som balanseras i ny räkning för att enligt stadgarna användas i fondens verksamhet.

Resultaträkning, balansräkning samt noter till bokslutet ingår på sidorna 13–16.

Helsingfors den 25 januari 1990

Lars Ekengren

Ordförande

Armi Heinonen

Ingvar B. Fridleifsson

Ole Lønsmann Poulsen

Vice ordförande

Oskar S. Oskarsson

Carl Ivar Öhman

Verkställande direktör

BALANSRÄKNING PER 31.12.1989 not

(i sdr)	(1)	
Aktiva		
Kassa och bank		664 460,28
Depositioner	(2)	35 839 713,54
Diverse fordringar		747,03
Upplupna räntor		618 579,22
		<u>37 123 500,07</u>

Passiva*Främmande kapital*

Diverse skulder		46 423,67
-----------------	--	-----------

Eget kapital

Inbetalat fondkapital	(3)	35 760 000,00
Räkenskapsperiodens överskott		1 317 076,40
		<u>37 123 500,07</u>

RESULTATRÄKNING 01.02 – 31.12.1989

(i sdr)	(1)	
Ränteintäkter kassa och bank		26 366,01
Ränteintäkter depositioner	(2)	1 661 372,37
Summa ränteintäkter		<u>1 687 738,38</u>
./. Bankkostnader		5 057,24
+ Agio		(12 087,45)
./. Förvaltningskostnader		377 692,19
Summa kostnader		<u>370 661,98</u>
Räkenskapsperiodens överskott		<u>1 317 076,40</u>

Noter till bokslutet**Allmänt**

Nordiska utvecklingsfondens huvudsäte är Helsingfors i Finland, i Nordiska Investeringsbankens utrymnen.

I överenskommelsen om upprättande av fonden har medlemsländerna försäkrat att fonden skall undantagas från betalningsrestriktioner och kreditpolitiska åtgärder, som hindrar eller försvårar genomförandet av fondens verksamhet.

Medlemsländerna har likaså förbundit sig att befria Nordiska utvecklingsfondens tillgångar och intäkter från beskattning. Befrielsen gäller även stämpelavgifter och andra avgifter till det allmänna.

Redovisningsprinciper

Fondens redovisning är upprättad på basen av allmänt vedertagna redovisningsprinciper. Räkenskapsåret följer enligt stadgarna kalenderåret.

Samtliga tillgångar och skulder i valuta värderas dagligen mot SDR-kursen. Vid dagsvärderingen uppkomna vinster och förluster, redovisas som agio/disagio i resultaträkningen. Tillgångarna och skulderna redovisade på balansdagen är värderade enligt en SDR-kurs, noterad av IMF (International Monetary Fund). Fonden har per 31.12.1989 inga monetära tillgångar eller skulder.

(1) SDR – Speciella dragningsrätter

Enligt § 4 i fondens stadgar förs fondens räkenskaper i SDR. SDR definieras i överensstämmelse med de värderingsregler som Internationella Valutafonden (IMF) fastställer för IMF:s särskilda dragningsrätter. Om IMF ändrar dessa värderingsregler, följer fondens styrelse det beslut som Nordiska Investeringsbankens styrelse fattat angående de nya reglerna. En SDR har sedan 1 januari 1986 varit summan av följande valutaenheter:

	Antal enheter i nationell valuta	Andelar i % 31.12.1989
USD – USA	0,4520	34
DEM – Förbundsrepubliken Tyskland	0,5270	24
JPY – Japan	33,4000	18
FRF – Frankrike	1,0200	13
GBP – Storbritannien	0,0893	11

Värdet av en SDR uttryckt i US Dollar är den summa som erhålles då varje enskilt valutabelopp ovan omräknas till US Dollar enligt av IMF tillämpat förfarande. IMF noterar dagligen värdet av SDR uttryckt i US Dollar.

SDR kurs per 31.12.1989

DKK	8,68331
FIM	5,33418
ISK	80,3872
NOK	8,69317
SEK	8,18327
USD	1,31416
DEM	2,23118
JPY	188,516
FRF	7,60636
GBP	0,81854

(2) Depositioner & ränteintäkter

Fonden har placerat sina monetära tillgångar huvudsakligen i SDR. Placeringarna ligger företrädesvis hos Nordiska Investeringsbanken, till gällande marknadsränta. Upplupen ränta har periodiserats fram till bokslutsdatum.

(3) Fondkapital – Inbetalt fondkapital

Fondens totala kapital uppgår till 100 milj. SDR. Vid årsskiftet 1988/89 inbetalades 20 milj. SDR och styrelsen fattade beslut om att ytterligare 20 milj. SDR skulle inbetalas vid årsskiftet 1989/90. Per den 31.12.1989 hade 35,76 milj. SDR inbetalats, och resterande 4,24 milj. SDR har inbetalats i januari 1990. SDR 60 milj., kommer att ställas till förfogande efter beslut av styrelsen, varefter det totala inbetalade kapitalet uppgår till 100 milj. SDR.

Av totala fondkapitalet tecknar sig medlemsländerna för följande belopp:

	milj. SDR
– Danska staten	20,0
– Finska staten	20,3
– Isländska staten	0,9
– Norska staten	21,5
– Svenska staten	37,3
Totalt	<u>100,0</u>

Förteckning över i bokföringen använda böcker:

Kassabok	
Dagsjournal	(ADB-lista nr 11090)
Huvudbok	(ADB-lista nr 8610)

Specifikationsböcker:

Periodiseringslista (Item accrual report)	(ADB-lista nr 5140)
Konvertering av vinst/förlust (Profit to local currency conversion)	(ADB-lista nr 8710)
Valutapositionsbok	(ADB-lista nr 8142)

*BILAGA 1***NDF:s styrelse under 1989***Danmark*

Udenrigsråd, ambassadör Ole Lønsmann Poulsen, DANIDA, *viceordförande*

Suppleant: Kontorschef Sten Lilholt, DANIDA

Finland

Byråchef Taina Teräväinen, FINNIDA

Suppleant: Biträdande avdelningschef Armi Heinonen, FINNIDA

(Byråchef Jorma Paukku, FINNIDA, har per 1.1.1990 ersatt T. Teräväinen som finsk ledamot)

Island

Direktör Björn Dagbjartsson, ICEIDA

Suppleant: Direktör Ingvar B. Friðleifsson, Orkustofnun (Energistyrelsen) (I. Friðleifsson har per 1.1.1990 utsetts till ledamot, medan B. Dagbjartsson förordnats som suppleant)

Norge

Direktör Per Ø. Grimstad, NORAD (ordinarie ledamot 1.2–7.9.89)

Avdelningsdirektör Oskar S. Oskarsson, NORAD (ordinarie ledamot 8.9.89–)

Suppleant: Personlig sekretær Janne Svegården, Lillehammer Kommune

Sverige

Verkställande direktör Lars Ekengren, Swedfund, *ordförande*

Suppleant: Departementssekreterare Börje Mattsson, Utrikesdepartementet

Observatör:

Verkställande direktör Jannik Lindbæk, Nordiska Investeringsbanken

Suppleant: Vice-verkställande direktör Peter Laurson, Nordiska Investeringsbanken

NDF:s personal

Verkställande direktör Carl Ivar Öhman (anställd 16.3.89)

Assistent Stella Niemi (anställd 1.4.89)

Sekreterare Ann-Christin Lundin (anställd 6.9.89)

Biträdande chef, samfinansiering Helen J. Dahl (15.1.90)

Vice-verkställande direktör Ole Poul Hansen (1.4.90)

*BILAGA 2***NDF:s kontrollkommitté***Danmark*

Lars P. Gammelgaard, fhv. minister, gruppeformand

Ivar Nørgaard, fhv. minister, folketingsmand

Finland

Ilkka-Christian Björklund, riksdagsman

Kristian Gestrin, minister, chefdirektör, Helsingfors Sparbank

Island

Ólafur G. Einarsson, altingsman

Björn Björnsson, bankdirektör, Íslandsbanki hf. (ordförande 1989–1990)

Norge

Håkon Kyllingmark, fhv. stortingsrepresentant

Odd Sagør, fhv. rådmann, Trondheim

Sverige

Arne Gadd, överdirektör, Riksrevisionsverket

Lennart Nilsson, generaldirektör, Riksskatteverket

Fackrevisorer utsedda av Kontrollkommittén:

Eric Haglund, CGR-revisor, Finland

Helgi V. Jónsson, löggiltur endurskoðandi, Island

Till Nordiska ministerrådet

Kontrollkommitténs för Nordiska utvecklingsfonden berättelse över revisionen av fondens förvaltning och räkenskaper.

I enlighet med § 9 i stadgarna för Nordiska utvecklingsfonden, utsedda att tillse att fondens verksamhet drivs i enlighet med stadgarna och svara för revisionen av fonden, avger vi efter att ha slutfört vårt uppdrag för fondens första räkenskapsperiod som utgick den 31.12.1989 följande berättelse:

Kontrollkommittén har sammanträtt under räkenskapsåret och efter att fondens bokslut upprättats, varvid erforderliga kontroll- och granskningsåtgärder vidtagits. Fondens årsredovisning har genomgåts vid möte i Helsingfors den 9 februari 1990, då vi även tagit del av den revisionsberättelse som avgivits av de av kontrollkommittén utsedda fackrevisorerna den 9 februari 1990.

Efter vår revision konstaterar vi, att

fondens verksamhet under räkenskapsperioden bedrivits i överensstämmelse med stadgarna och att bokslutet ger en rättvisande bild av fondens ställning den 31.12.1989, samt av resultatet för fondens verksamhet under perioden 1.2. – 31.12.1989. Bokslutet uppvisar ett överskott på 1 317 076 SDR, vilket styrelsen föreslår att balanseras i ny räkning för att enligt stadgarna användas i fondens verksamhet.

Vi tillstyrker för Nordiska ministerrådet, att

resultaträkningen och balansräkningen fastställs, och att styrelsen och verkställande direktören beviljas ansvarsfrihet för förvaltningen av fondens angelägenheter under den av oss granskade redovisningsperioden.

Helsingfors, den 9 februari 1990

Björn Björnsson

Ilkka-Christian Björklund

Ólafur G. Einarsson

Arne Gadd

Lars P. Gammelgaard

Håkon Kyllingmark

Lennart Nilsson

Ivar Nørgaard

Odd Sagør

Till Kontrollkommittén för Nordiska utvecklingsfonden

På uppdrag av Kontrollkommittén för Nordiska utvecklingsfonden har vi granskat fondens årsredovisning och räkenskaper samt förvaltning för perioden 1.2. – 31.12.1989. Granskningen har utförts i den omfattning god revisionssed förutsätter.

Årsredovisningen är uppgjord i enlighet med allmänna bokföringsprinciper och ger enligt vår åsikt en rättvisande bild av fondens ställning per bokslutsdatum samt av resultatet under räkenskapsperioden.

Vid vår revision har vi inte funnit anledning till anmärkning beträffande styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av fondens angelägenheter.

Helsingfors, den 9 februari 1990

Eric Haglund

CGR-revisor
Helsingfors

Helgi V. Jónsson

Löggiltur endurskoðandi
Reykjavík

Berättelse

från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk industrifond)

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över berättelsen, se s. 1694)

Styrelsens berättelse för 1989

Nordisk industrifond upprättades 1973 av de fem nordiska regeringarna, i syfte att utveckla det teknisk-industriella samarbetet i Norden. Nordisk industrifond är en institution inom det officiella nordiska samarbetet, och sorterar under Nordiska ministerrådet (industriministrarna).

Nordiska rådets rekommendation, att upprätta ett nordiskt industriellt center, har av de nordiska industriministrarna beslutats ske genom att ge Nordisk industrifond nya uppgifter och en ny verksamhetsidé från och med 1989-01-01.

Den nya verksamhetsidén är:

”Nordisk industrifond skal gjennom nordisk samarbeid stimulere til teknologisk utvikling og nyskaping i næringslivet i Norden.

Nordisk industrifond skal gjennom prosjekter og programmer, innenfor teknisk forskning og industriell utvikling, bidra til, direkte eller indirekte, å frembringe internasjonalt konkurransedyktige produkter, prosesser og tjenester.

Nordisk Industrifond skal gjennomføre sin virksomhet i samarbeid med næringsliv, forskningsmiljøer og myndigheter i de nordiske land, ved bl a å bidra til en koordinert utnyttelse av nordiske og nasjonale ressurser”.

Nedan ges en nærmere beskrivning av fondens verksamhetsområden.

Initierande av nordiska samarbetsprogram och FoU-projekt

Nordisk industrifond skall identifiera och ta initiativ till nordiska samarbetsprogram och FoU-projekt. Detta skall göras inom strategiska områden för nordiskt näringsliv där betydande samarbetsvinster kan uppnås. Speciellt skall det läggas vikt vid att utveckla samarbetet mellan företag och FoU-miljöer, samt öka det nordiska FoU-samarbetet med övriga Väst-europa.

Ekonomiskt stöd till nordiska FoU-projekt

Alla företag, forskningsmiljöer och organisationer med behov av forskning och utvecklingsarbete i Norden kan söka ekonomisk stöd genom fonden. Nordisk Industrifond gör en teknisk, ekonomisk och marknads-mässig värdering av ansökningarna. Ett grundläggande krav för ekonomisk medverkan är ett aktivt samarbete i minst två nordiska länder.

Ekonomiskt stöd i form av bidrag kan ges för att lösa problem och utveckla teknik för en bransch eller till en större krets av företag, men också till forskning av betydelse för industrins mer långsiktiga utvecklings-behov. Denna typ av projekt genomförs vanligen vid högskolor och forskningsinstitut i nära samarbete med företag. När två eller flera företag i Norden önskar att samarbeta i ett kommersiellt utvecklingsprojekt, kan fonden ge stöd i form av risklån. Fondens bidrag och risklån är begränsat till 50 % av projektkostnaderna.

Utvecklande av teknisk-industriella nätverk i Norden

Fonden har till uppgift att medverka till att skapa kontakter mellan nordiska företag och FoU-miljöer för att främja fondens verksamhetsidé. Fonden skall också vara ansvarig för Nordiskt näringspolitiskt forum och kontakt- och informationsförmedling i förbindelse med västeuropeiska forsknings- och industriprojekt.

Verksamheten under 1989

Första året som nordiskt industriellt center

Nordiska rådets rekommendation att skapa ett nordiskt industriellt center har av industriministrarna beslutats ske genom att ge Nordisk industrifond vidgade uppgifter. De nya uppgifterna innebär bland annat att fonden i ökad omfattning skall:

- vara en aktivt initierande organisation med ansvar att utarbeta samarbetsprogram, indentifiera och initiera nordiska samarbetsprojekt,
- utveckla det nordiska samarbetet med övriga Västeuropa,
- etablera stora nordiska samarbetsprojekt och användarinitierade projekt,
- stärka det nordiska samarbetet och erfarenhetsutbytet inom hela det teknisk-industriella området.

1989 var det första verksamhetsåret för fonden som ett nordiskt industriellt center. Det finns inga klara gränser mellan de nya och tidigare uppgifterna. En kort sammanfattning av fondens verksamhet ger dock en klar bild av att fondens verksamhet under 1989 genomgått en betydande utveckling i linje med de nya uppgifterna.

Under året har fonden initierat ett handlingsprogram inom *industriell miljöteknologi*. Fondens program inom bio-, material- och miljöteknologi har ställt stora krav på initiering och planering av *paraplyprogram, stora nordiska projekt*. De beslutade paraplyprogrammen involverar vardera ett stort antal deltagande företag och FoU-miljöer vanligen från samtliga nordiska länder.

Under året *har antalet projektdeltagare ökat med 60% jämfört med 1988*, inom ramen för i det närmaste oförändrat antal nordiska FoU-projekt och ekonomiska resurser. Dessutom kan redovisas en motsvarande *ökning av industrins finansiella medverkan* i de nordiska FoU-projekten. Detta är ett resultat av flera faktorer som ökat nordiskt samarbetsintresse, bättre samspel med nationella FoU-aktiviteter och fondens initieringsverksamhet. Bioteknik har under 1989 blivit fondens största satsningsområde.

En plan har utarbetats för *”ökat nordiskt teknisk-industriellt samarbete med övriga Västeuropa”*. En del aktiviteter har redan påbörjats. Fonden har bland annat medverkat i två ESPRIT-projekt och två EUREKA-projekt med lån och bidrag på sammanlagt 13,7 MNOK. Det nordiska *standardiseringsarbetet* inom fonden har under året fått en klar inriktning mot utveckling av och harmonisering med europeiska standards.

Fonden har medverkat till att etablera ett stort antal nya, ej projektbundna, teknisk-industriella samarbetsgrupper i Norden. *Nätverksaktiviteterna* har bl. a. skett genom fondens engagemang i 20 större seminarier. I det första, *Nordiskt Näringspolitiskt Forum*, med temat *”Offentlig teknikupphandling (utvecklingskontrakt) och inköp – Nordens hemmamarknad efter 1992”* deltog över 100 personer och seminariet kommer att resultera i flera nordiska användarinitierade projekt.

1989 är det sista året med anslag från Nordiska ministerrådet till *”Nordisk handlingsplan på datateknologiområdet”*. I en extern *utvärdering* av fondens ansvarsområde, den industriella delen, framkommer att projekten varit av god kvalitet och givit betydande bidrag till företagens framtida utveckling. Vidare konstateras att Nordisk industrifond genom handlingsplanen *”ytterligare har kunnat stärka sin kompetens att leda och genomföra större sammanhållna program för teknisk-vetenskapligt FoU-arbete och industriellt samarbete i Norden”*.

125 MNOK till nordiskt FoU-samarbete

Fonden har under året beviljat 125 MNOK till teknisk-industriellt samarbete i Norden. Av detta är 115 MNOK till 66 stycken av styrelsen beslutade nordiska FoU-projekt och 10 MNOK till 75 förprojekt, initierings- och utredningsaktiviteter. I tabell 1 redovisas fondens stöd till projekt uppdelat på ordinarie budget och tidsbegränsade samarbetsprogram. I dessa belopp ingår fondens anslag från Nordiska ministerrådet och

andra driftsintäkter (återbetalningar och ränteintäkter), samt utnyttjade betalningsfullmakter.

Tabell 1. Fondens disponerade projektmedel 1988 och 1989 inom olika budgetposter.

Projektbevilningar

	1989 MNOK	1988 MNOK
Ordinarie budget	92,1	84,7
Tidsbegränsade program:		
Nordisk handlingsplan för datateknologi 1985 – 1989	12,2	29,2
Nordiskt samarbetsprogram inom bioteknologi 1988 – 1992	15,7	2,7
Handlingsplan inom materialteknologi 1988 – 1992	4,2	–
Handlingsplan inom miljöteknologi 1989 – 1992	1,0	–
Program avslutade före 1989	–	5,3
Summa	125,2	121,9

I figur 1. redovisas Nordiska ministerrådets anslag till fonden från 1985 uppdelat på ordinarie budget och tidsbegränsade samarbetsprogram.

Nationell fördelning av intäkter och beviljade medler

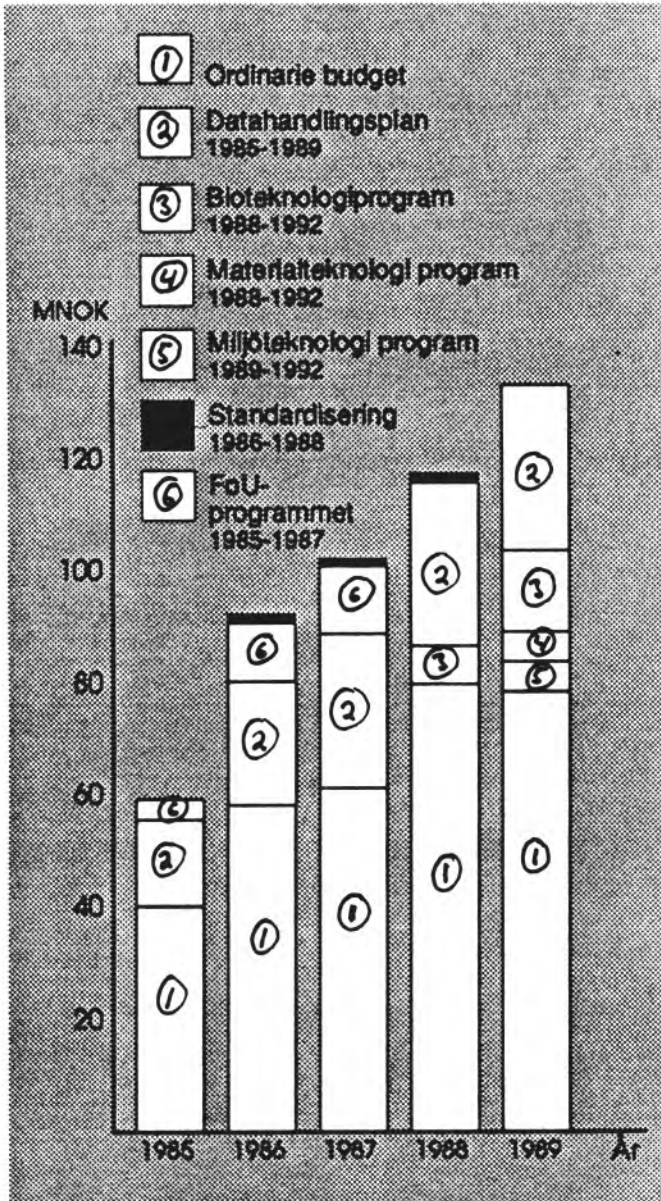
Nordiska ministerrådets budget finansieras genom bidrag från de nordiska länderna efter en fördelningsnyckel, baserad på BNP, som varje år fastställs av NMR. Tabell 2 visar fördelningsnyckeln för 1989 och hur projektanslagen fördelar sig på de nordiska länderna. Det bör påpekas att styrelsens beslut är baserat på projektens teknisk-vetenskapliga kvalitet och kommersiella möjligheter och inte på deltagarnas nationella lokalisering.

Tabell 2. Jämförelse mellan inbetalda medel till Nordiska Ministerrådet och fondens fördelning av projektstöd per land.

Land	Fördelnings- nyckel. % 1989	Beviljat per land %		
		1989	1988	1987
Danmark	21	25	19	20
Finland	20	17	18	19
Island	1	5	3	3
Norge	21	21	24	27
Sverige	37	32	36	31
Totalt	100	100	100	100

Paraplyprogram – stora nordiska projekt

Under året har fondens initieringsverksamhet inom bio- och materialteknologi följts upp genom ingångsättandet av paraplyprogram – stora nordiska samarbetsprojekt. Denna stödform har sitt ursprung i erfarenhe-

Figur 1. Fondens anslag från Nordiska Ministerrådet.

terna från större projekt inom datahandlingsplanen, som i flera fall initierades av NORDFORSK. NORDFORSK fusionerades med fonden 1988.

Paraplyprogrammen syftar till att skapa en gemensam nordisk resursmobilisering inom teknikområden, som prioriterats i minst tre nordiska länder. Paraplyprogrammen är industriellt orienterade och avser utveckling av kunskap och teknik med ett brett deltagande från företag och FoU-miljöer. Paraplyprogrammen samspelar med motsvarande nationellt finansierade projekt och program.

Paraplyprogrammen genomförs under 3–4 år, medan ett enskilt projekt inom programmen kan löpa från 1 till 4 år. Paraplyprogrammen har normalt en totalbudget på cirka 25–40 MNOK under fyra år. Industrin och nationella FoU-organ står för vardera cirka 30% av finansieringen och fonden för 40%.

Paraplyprogrammen förväntas skapa betydande nordiska samarbetsvinster men också bli en naturlig bas för ett bredare internationellt FoU-samarbete. Inom ramen för paraplyprogrammen genomförs också aktiviteter rörande erfarenhetsutbyte, kunskapsöverföring och resultat-spridning.

Inriktning av fondens industriella stöd

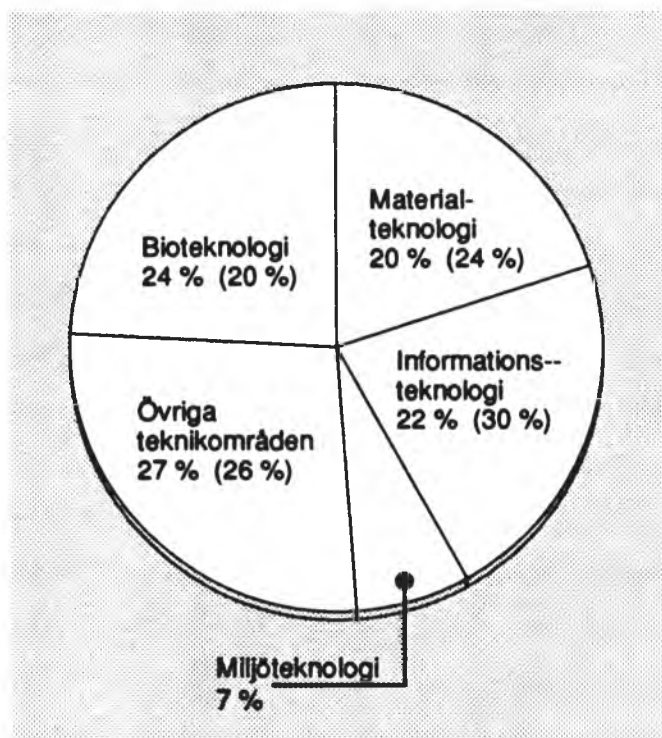
Av fondens projektstöd under 1989 gick 73% till industriella samarbetsprojekt, där resultaten normalt är tillgängliga för hela den nordiska industrin. Dessa nordiska FoU-projekt, liksom paraplyprogrammen, är i huvudsak inriktade på att lösa problem och utveckla teknik för en bransch eller en större krets av företag. En del avser mer grundläggande forskningsprojekt av strategisk betydelse för industrins framtida utveckling.

Cirka 14% av projektstödet (19% av ordinarie budget) under 1989 var stöd till industriellt utvecklingssamarbete av kommersiella produkter och system. Stöd ges i form av risklån som återbetalas när projekten uppnår avtalade resultat.

Drygt 13% av projektstödet var generellt stöd till utveckling av nordiskt näringsliv i form av standardisering, kompetensutveckling med stipendier och nätverksskapande aktiviteter.

Bioteknik största satsningsområdet under 1989

Fondens insatser fördelat på de stora teknikområdena visas i figur 2. Jämfört med tidigare år har biotekniksatsningarna ökat, vilket sammanhänger med fondens nya initiativ och NMR's programbeviljningar. Miljö-satsningen har under 1989 urskilts från övriga teknikområden.

Figur 2. Fondens ekonomiska insatser fördelat på teknikområden, 1988 års tal inom parentes.

Industriella utvecklingsprojekt

Fonden har under året beviljat 17,0 MNOK som risklån till 11 industriella produktutvecklingsprojekt. Stöd till utvecklingsprojekt ges endast inom ordinarie budget. Som framgår av tabell 3, har fondens låneandel varit något lägre under 1989 än genomsnittligt.

Tabell 3. Fördelning av fondens ordinarie budget på stödformer.

	Anslag 1989		Anslag 1973–1989	
	MNOK	%	MNOK	%
Bidrag	72,6	81	439,6	76
Lån	17,0	19	137,4	24
Totalt	89,6	100	577,0	100

Kompetensutveckling

För att säkra tillgången på kvalificerad personal är det nödvändigt att utnyttja den kompetens som finns på olika håll i Norden avseende utbildning, kunskap och utrustning. Inom ramen för beslutade program och FoU-projekt sker en omfattande kompetensutveckling. Dessutom har fonden genom projektstöd etablerat tre stipendieprogram. Under 1989 har dessa finansierats med 9,2 MNOK.

- Stipendier i tekniska högskolor och fakulteter för studerande att genomföra sista läsåret i annat nordiskt land. Under 1989 beviljades 64 NORDTEK-stipendier.
- Stipendier för doktorandstuderande med teknisk inriktning att genomföra delar av forskningsarbete i annat nordiskt land. Under 1989 beviljades 12 stipendier.
- Industriforskarstipendier, som kan ges till företagsanställda för forskarutbildning vid högskola i ett annat nordiskt land. Under 1989 avslutades 3 och beviljades 10 nya stipendier.

Nätverksskapande aktiviteter

En viktig uppgift för fonden är att ge personer inom företag, FoU-miljöer och organisationer i Norden möjlighet att etablera och utveckla kontakter inom sina arbetsområden. Syftet är att byta erfarenheter och på nordisk bas tillvarata den teknisk-industriella kompetensen, samt lägga grunden för nya nordiska samarbetsprojekt.

Nätverk etableras genom deltagande i nordiska FoU-projekt, styr- och referensgrupper, samt genom stipendieordningarna. Under 1989 har fonden dessutom medverkat till eller själva genomfört 20 större seminarier.

Nordiskt Näringspolitiskt Forum

Nordisk näringspolitiskt forum inrättades av de nordiska industriministerna i syfte att ge ledande personer från industri, myndigheter, politik, fackliga organisationer och forskningsmiljöer möjlighet att mötas, knyta kontakter och diskutera ämnen av gemensamt intresse.

Under 1989 genomförde fonden, i samverkan med Nordisk industrifond, Nordens fackliga samarbetsorganisation och Nordiska ministerrådet, det första forumet med temat "Offentlig teknikupphandling (offentliga utvecklingskontrakt) och inköp – Nordens inre marknad efter 1992".

Under mötet diskuterades erfarenheter, behov av och möjligheter till nordiskt samarbete inom offentlig teknikupphandling. Inom hälso- och sjukvårds-, trafik-, miljö- och energiområdena gavs förslag på användarinitierade projekt lämpade för nordiskt samarbete. Fondens avser att följa upp förslagen, bland annat genom förstudier till nordiska projekt.

Ökad efterfrågan på projektstöd

Efterfrågan på ekonomiskt stöd från fonden är hög. De ansökta projektmedlen, exklusive ej accepterade projekt inom paraplyprogrammen, uppgick 1989 till 325 MNOK (1988 300 MNOK). Den stora efterfrågan på fondens medel har lett till ökade krav när det gäller industriell medfinansiering och samarbete med nationella FoU-organ.

Styrelsen har behandlat 114 projektförslag under 1989. Av dessa har 66 beviljats stöd på 115 MNOK. En stor del av projekten har fått en begränsat stöd, exempelvis till kostnader för nordiska kontakter eller till enskilda delprojekt.

Ett grundläggande krav för ekonomiskt projektstöd är ett aktivt samarbete mellan parter i minst två nordiska länder. Vid styrelsens värdering av förslag till nordiska FoU-projekt tas hänsyn till projektförslagets:

- nordiska profil och samarbets effekter på såväl kort som lång sikt,
- teknisk-vetenskapliga kvalitet och industriella nyhetsvärde,
- kommersiella möjligheter,
- industri- och användarförankring, samt hur resultaten avses utnyttjas av deltagarna och andra industriintressenter,
- totalfinansiering, genomförandeplan och deltagarnas kompetens.

Sekretariatet har dessutom beviljat 10 MNOK för stöd till 75 förprojekt, initierings- och utredningsaktiviteter. I tabell 4 visas fördelningen av de totalt 141 beviljade projekten.

Tabell 4. Fördelning av beviljade projekt i storlek.

Projektstorlek i 1000 NOK	Relativ andel av beslutade projekt 1989	Relativ andel av beviljade medel 1989
< 200	54	8
201 – 1000	16	9
1001 – 2000	15	25
2001 – 3000	8	24
3001	7	34
Totalt	100 %	100 %

500 företag och FoU-miljöer deltar i de under 1989 beslutade projekten

Under året har 66 FoU-projekt beviljats medel, exklusive förprojekt, initierings- och utredningsprojekt. I dessa projekt finns drygt 500 deltagare. Av dessa är 61 % företag, 34 % forskningsinstitutioner i institut och högskolor, samt 5 % statliga myndigheter och olika samsamarbetsorganisationer.

Det är ungefär lika vanligt att FoU-samarbetet genomförs mellan två, tre, fyra eller alla fem länder. Antalet aktiva projektdeltagare varierar

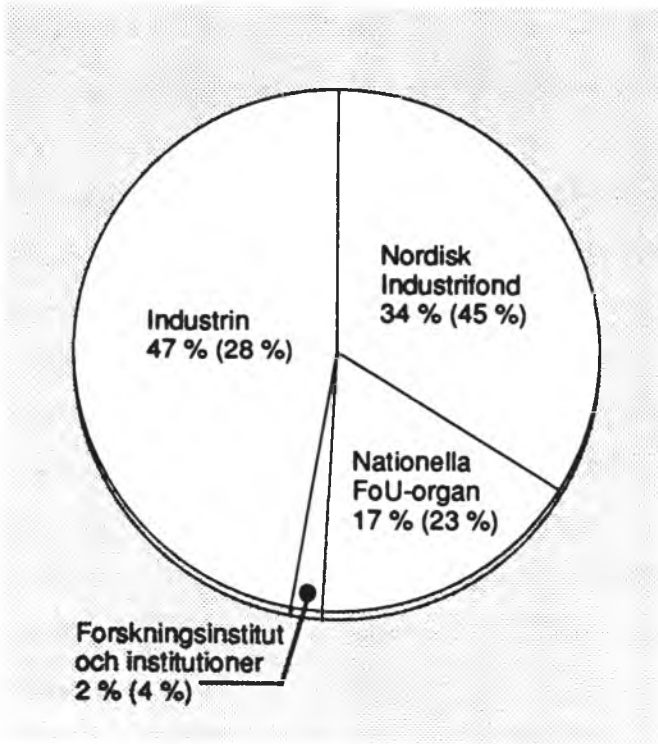
kraftigt men vanligast är 3–4 stycken huvuddeltagare och 4–5 övriga projektdeltagare.

Jämfört med 1988 har antalet projektdeltagare ökat med cirka 60%. En orsak till denna ökning är fondens initierade verksamhet av stora projekt och paraplyprogram inom bio- och materialområdet. I dessa aktiviteter, som samspelar med nationella FoU-aktiviteter, deltar ofta ett tjugotal intressenter från fyra eller alla de fem länderna.

Industrins finansiella medverkan har ökat

De beviljade projekten under 1989 har en total genomförandebudget på cirka 350 MNOK, 277 MNOK 1988.

Som framgår av figur 3 har industrins andel av projektens totalfinansiering ökat från 28% 1988 till 47% 1989. Fondens andel har därigenom kunnat begränsas.

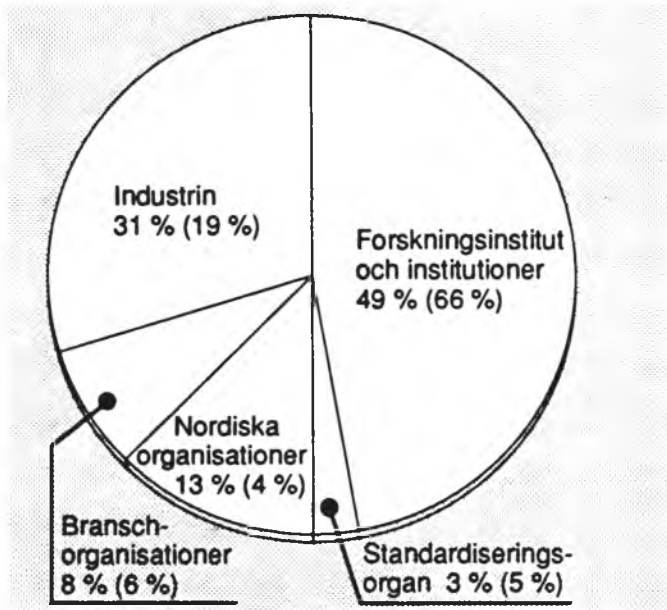
Figur 3. Genomsnittligt projektfinansiering av fondens projekt. 1988 års tal i parentes.

Forskningsinstitut och högskoleinstitutioner största anslagsmottagarna

Direkt stöd till industrin, som anslagsmottagare, sker i första hand genom industriellt utvecklingssamarbete och industriforskarstipendier. Jämfört med 1988 har detta stöd under 1989 ökat och kommit i nivå med tidigare år.

Fondens största anslagsmottagare är forskningsinstitut och högskoleinstitutioner. Dessa är industrins centrala samarbetspartners för genomförandet av nordiska samarbetsprojekt, som samfinansieras av industrin och nationella FoU-stödjande organ.

Figur 4. Fördelning av fondens ekonomiska stöd till olika bidragsmottagare.

Planering och utvärdering

Initiering och planering har under 1989 blivit en viktig uppgift för fonden. Genomförandet av fondens program inom bio-, material-, data- och industriell miljöteknologi och därtill anknuten initierings-, planerings- och projektverksamhet redovisas separat. Detta gäller också fondens verksamhet riktad mot Västeuropa och standardisering.

Exempel på andra planeringsinitiativ inom fonden, i anslutning till de nya uppgifterna:

- Aktiviteter riktade mot ett utvecklat nordiskt samarbete mellan små- och medelstora företag och för ett aktivt samarbete mellan regionala näringslivsstödjande organ i Norden.
- Utveckling av innovationsindikatorer i syfte att bättre förstå och kunna följa den industriella teknologiförnyelsen på nationell nivå. Arbetet utförs i samverkan med OECD's FoU-statistik.
- Utveckling av en databas över de nordiska FoU-miljöerna.

Fondens utvärderingsverksamhet har under 1989 omfattat datahandlingsplanen. Under 1989 beslutades att planering och utvärderingsverksamheten kommer att omfatta en långsiktig plan för fondens verksamhet. Planen presenteras hösten 1990.

Information

Fondens informationsverksamhet har bl.a. omfattat två nummer av nyhetsbrevet AKTUELT, sju NI-publikationer, samt deltagande i ett stort antal möten och seminarier.

I fondens informationsservice har följande publicerats under 1989:

- NI 1-89 Simulering av materialbearbejdningsprocesser. En översikt över programvaru benyttat i Norden
- NI 2-89 Simulering av materialbearbejdningsprocesser. Industriella behov og muligheter, samt forslag til Nordisk samarbeide
- NI 3-89 Avancerade keramer. En kartläggning av Nordiska FoU-resurser samt forslag til samarbeidsprojekt
- NI 4-89 Handlingsprogram for Industriell FoU innen miljøteknologi 1989 – 1992
- NI 5-89 "Nye høytemperatur superledere". Kartlegging og forslag
- NI 6-89 Ökat teknisk-industriellt samarbete mellan Norden och övriga Västeuropa
- NI 7-89 Nordisk FoU-statistik för 1987 och statsbudgetanalys 1989

Organisation

Nordisk industrifond är en permanent institution under Nordiska ministerrådet. Ministerrådet, industriministrarna, har givit fonden nya stadgar under året.

Fonden har en styrelse på 10 medlemmar (2 styrelsemedlemmar från varje land) samt en observatör från ministerrådets sekretariat. Styrelsen, som väljs av respektive länders regering, hade 1989 följande sammansättning:

Finland

Generaldirektör *Juhani Kuusi* (ordförande),
Teknologiska Utvecklingscentralen
Rektor *Bengt Stenlund*,
Åbo Akademi

Danmark

Kontorchef *Anders Korsgaard*,
Industri- och Handelsstyrelsen
Professor *Leo Alting*,
Danmarks Tekniske Højskole

Island

Departementschef *Páll Flygenring*,
Industriministeriet
Adm.dir. *Páll Kr. Pálsson*,
Teknologisk Institut

Norge

Avdelingsdirektør *Andreas Mortensen*,
Næringsdepartementet
Direktør *Tor-Odd Berntsen*,
Norges Teknisk-Naturvitenskapelige
Forskningsråd

Sverige

Statssekreterare *Lars Ljung*,
Industridepartementet
(t. o. m. 1/10 -89)
Departementsråd *Björn Englund*,
Industridepartementet
(fr. o. m. 1/10 -89)
Överdirektör *Lennart Lindeborg*,
Styrelsen för Teknisk Utveckling

Nordiska ministerrådet

Konsulent *Peter Holmgren* (observatör)

Styrelsen har under året haft sju ordinarie styrelsemöten. Av dessa möten har fem hållits i Norge, ett i Sverige och ett i Finland. Styrelsens beslut verkställs av fondens sekretariat, som leds av en direktör. Direktören är också föredragande i styrelsen. Sekretariatet har sitt kontor i Oslo och är organiserat i fyra avdelningar. Fondens ambitioner är att ha en nordisk personalprofil inom sekretariatet speciellt bland de tekniska hand-

läggarna. Styrelsen tackar direktören och de anställda för 1989 års omfattande arbetsinsats. Nedan redovisas sekretariatets personal 31/12 1989.

Direktör

Per Gjelsvik (N)

Handläggare

Marianne Damhaug (N)

Peter K. Göransson (S)

Asbjørn Hol (N)

Raili Kajaste (SF)

Snæbjörn Kristjánsson (IS)

Åke Modée (S)

Jørn Visti Bach (DK)

Sven Østevik (N)

Administrativ personal

Raija Berggren (SF)

Harriet Bruhn (N)

Jorun Eide (N)

Inger Gjersøe (N)

Eva Henocksson (S)

Mary-Anne Karlsen (N)

Bettina Paustina (DK)

Skule Storheil (N)

Insatsområden

Nordiskt samarbete med övriga Västeuropa

I fondens nya verksamhetsuppgifter betonas speciellt ansvaret att:

- initiera nordiska samarbetsprogram och projekt med samarbetsrelationer till företag och FoU-miljöer i övriga Västeuropa
- skapa kontakter och informera om västeuropeiska forsknings- och industriella projekt, speciellt vad avser EG och EUREKA.

Bland motiven att utveckla samarbetet med övriga Västeuropa kan också nämnas att nordiskt samarbete ofta är ett första steg i företags och forskningsinstitutioners internationella samarbete och att nordiskt samarbete utgör ett viktigt komplement för att stärka de nationella teknisk-industriella aktiviteterna för ökat samarbete med Västeuropa.

Åtgärder

Fondens ambitioner är att i samverkan med ansvariga, utveckla de nordiska samarbetsprojektens internationella relationer och säkra en god teknisk kvalitet i dessa, samt skapa förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av de fördelar som kan uppnås genom ett ökat nordiskt samarbete med övriga Västeuropa. Mot denna bakgrund har fonden utarbetat en rapport, "Ökat teknisk-industriellt samarbete med övriga Västeuropa", NI-Information 6:1989. I rapporten, som delgivits industriministrarna, föreslås åtgärder inom fyra områden.

- Information och samverkan
- Initiering och projektsamverkan
- Nätverksinitierande verksamhet
- Standardisering

Projektverksamhet

Exempel på genomförda/beslutade aktiviteter under 1989 är:

Information och samverkan: Fonden har bland annat finansierat nordiska informationsmöten för industrin i anslutning till EG's forskningsprogram ESPRIT II och EUREKA-projektet FAMOS.

Initiering och projektarbete: Fonden har under året finansiellt medverkat i två ESPRIT-projekt och två EUREKA-projekt på totalt 13,7 MNOK. Dessutom har medel beviljats för projekt till nya europeiska samarbetsprojekt. En nordisk studie har genomförts i syfte att etablera nordiskt samarbete i anslutning till EG's forskningsprogram AIM, Advanced Informatics in Medicine in Europe.

Nätverksinitierande verksamhet: Fonden har påbörjat aktiviteter i syfte att analysera behoven av och möjligheterna till nordiskt samarbete för nya, små- och medelstora företag att utveckla samarbete med partners inom EG. De regionala rådgivningskontoren i Norden är i detta sammanhang centrala för fondens aktiviteter. De tekniska högskolornas rektorer planerar också att samarbeta med fonden i den europeiska integrationsprocessen.

Standardisering: Fondens standardiseringsaktiviteter redovisas i eget avsnitt på sidan 14. Ett förprojekt av särskilt intresse är etablering av en databas med information om europeiska standards m. m. inom informationsteknologiområdet för små- och medelstora företag.

Bioteknologi

Bioteknik är ett prioriterat område i alla de nordiska länderna. Det finns drygt 150 företag och 5 000 forskare i Norden som arbetar med bioteknisk FoU. Resursmässigt har Norden samma förutsättningar för att tillvarata bioteknikens möjligheter som de stora länderna i Europa.

Nordiska rådets session i Oslo 1988 rekommenderade att från 1988 till 1992 genomföra ett 5-årigt, nordiskt samarbetsprogram inom bioteknologi. Programmet är nu igång, med målet att förstärka de nationella förutsättningarna för utnyttjande av bioteknologi och styrka näringslivets konkurrensförmåga. Nordisk industrifond har ansvaret för det industriellt riktade FoU-samarbetet.

Utveckling av samarbetsprogrammet

Under 1989 har 5 av de 6 planerade paraplyprogrammen beviljats ekonomiskt stöd för det första av fyra genomförandeår;

- Protein engineering
- Termofila/psykofila mikroorganismer
- Livsmedelsbioteknik
- Växtcellbioteknik
- Bioprocess engineering

I programmen deltar ett stort antal företag och FoU-miljöer. I paraplyprogrammet "bioteknik och miljö", som samordnats med miljöprogrammet, kommer beslut att fattas i början av 1990. Inför beslut om paraplyprogrammen har en rad aktiviteter genomförts:

- 10 stycken kartläggningar i syfte att identifiera industrins behov av insatser och forskningsmiljöernas styrkeområden och möjligheter till nordiskt samarbete. 7 rapporter har publicerats.
- 6 större seminarier med cirka 300 deltagare från industri och FoU-miljöer har genomförts i syfte att värdera projekt och samarbetsmöjligheter.
- Cirka 124 projektförslag har inkommit från totalt 270 forskargrupper och värderats bl. a. av internationella experter. 80 stycken har gått till vidare bearbetning.

Fonden har under 1989 genom dessa och andra initieringsaktiviteter lyckats etablera forskarnätverk och en bas för en samordning av nordiska FoU-resurser inom industri och FoU-miljöer.

Programmet har väckt internationellt intresse inte minst på grund av att den vetenskapliga bedömningen av de nordiska projektförslagen varit mycket positiv. I flera paraplyprogram finns samarbete med europeiska FoU-program/projekt.

Detta programarbete har möjliggjorts genom samverkan med nationellt ansvariga FoU-organ och ett konstruktivt samarbete med industrin och FoU-miljöer. En betydande industriell medfinansiering har varit en annan av förutsättningarna, se tabell 5.

Tabell 5. Finansieringsplan för fondens del i "Nordiskt samarbetsprogram inom bioteknologi".

Finansieringskälla	Utfall 1988 MNOK	Utfall 1989 MNOK	Budget 1990 MNOK	Plan 1991 MNOK	Plan 1992 MNOK
Nationellt					
Nordisk industri	7,3	20,3	20	23	22
Övriga nationella medel	12,0	16,4	14	20	21
Nordisk industrifond					
Ordinarie budget	14,0	14,6	14	14	15
Speciella beviljningar	2,7	15,8	20	27	28
Total budget	36,0	67,0	68,0	84,0	86,0

Projektverksamhet

Under 1989 har 14 nya projekt, inklusive paraplyprogram, och 17 förprojekt, utredningar m. m. beviljats medel på totalt 30,3 MNOK. Exempel på projekt utom paraplyprogrammen är:

- Biohydrometallurgi i Norden
- Polysackarider
- Utveckling av humana monoklonala antikroppar
- Nya polymera material för utvinning av biotekniska substanser

Materialteknologi

Internationellt värderas materialteknisk FoU som ett strategiskt område för industriell utveckling. I Norden är en betydande del av industrin beroende av den materialtekniska utvecklingen. Såväl företag som offentliga organ gör betydande forsknings- och utvecklingsinsatser.

I Danmark, Norge, Sverige och Island har utarbetats omfattande nationella FoU-program inom materialområdet. I Finland sker de materialtekniska satsningarna integrerat i olika områden. De offentliga FoU-investeringarna i Norden är drygt 800 MNOK per år.

Handlingsplan inom materialteknologi

Fonden har fastlagt en "Handlingsplan för materialteknologi" för perioden 1988–1992. Syftet är att utveckla den nordiska industrins konkurrenskraft genom att samordna och förstärka de nationella FoU-insatserna. I programmet läggs vikt vid ett brett FoU-samarbete med de nationella insatserna. Programmet finansieras genom fondens ordinarie budget och inom ramen för NMR's ekonomiska handlingsplan, samt genom nationella medel. Se tabell 6.

Tabell 6. Finansieringsplan för fondens handlingsplan inom materialteknologi.

Finansieringskälla	Utfall 1988 MNOK	Utfall 1989 MNOK	Budget 1990 MNOK	Plan 1991 MNOK	Plan 1992 MNOK
Nationellt					
Industrin och övriga finansiärer	49,0	40,9	48	48	53
Nordisk industrifond					
Ordinarie budget	27,3	19,7	20	20	20
Särskilda beviljningar	—	5,0	5	15	15
Total budget	76,3	65,6	73	83	83

Inom programmet har en koncentration skett genom paraplyprogram till sex områden, som bedömts vara särskilt välägnade för nordiskt samarbete. Dessa områden är:

- avancerade keramer, (planerat)
- högpresterande plast- och metallkompositer, (planerat)
- modellering och simulering av materialbearbetning, (påbörjat)
- långtidsegenskaper för materiel och konstruktioner, (påbörjat)
- nya metoder för fogning och ytbehandling, (påbörjat)
- recirkulering/nya miljövänliga materialer (se miljöteknologi)

För handlingsplanens planering och projektinitering har under året bland annat anordnats fem större seminarier, med forskningsledare och industriintressenter, där drygt 60 olika projektförslag värderats. Endast en mindre del av de industriellt föreslagna aktiviteterna har gått vidare till bearbetning i någon av ledningsgrupperna.

Möjligheterna att fackligt samordna och uppnå synergieffekter med de nationella satsningarna bedöms av fonden vara bättre än planerat. Fondens initiativ inom materialområdet har mötts med ett positivt gensvar från företag och FoU-miljöer.

Under 1990 kommer de övriga paraplyprogrammen att påbörjas. Ett utvecklat samarbete med andra europeiska företag och FoU-miljöer inom ramen av EG's forskningsprogram BRIGHT/EURAM och EUREKA kommer att ges hög prioritet.

Projektverksamhet

Under året har 24,2 MNOK beviljats till 14 nordiska FoU-projekt och 13 förprojekt, planeringsaktiviteter m. m. Exempel på nya projekt under 1989 är:

- Förbättrad process för produktion av fina pulver med särskild vikt på knusing og klassering (sikting)
- Nordisk samarbete om plastkompositer
- Kvalitetsstyrning vid värmebehandling
- Fogning av polymera fiberkompositer
- Skadetålighet hos sandwichkonstruktioner

Industriell miljöteknologi

Miljöaspekterna har traditionellt utgjort ett naturligt inslag i fondens värdering av projekt. Den växande efterfrågan på bättre system och mer effektiv utrustning för att tillgodose miljökraven har skapat en snabbt växande marknad, där ny teknologi är en avgörande konkurrensfaktor. Under 1989 har fonden beslutat om en handlingsplan för 1989–1992 på 80 MNOK, varav fondens finansiella andel är 40 MNOK. Dessutom kommer paraplyprogrammen ”bioteknik och miljö” och ”nya miljövänliga material” från fondens andra program att integreras med planen.

Nordiska samarbetsmöjligheter

De nordiska länderna har sedan början av 70-talet fört en relativt restriktiv miljöpolitik. Myndigheterna har härigenom aktivt medverkat till att utveckla en hemmamarknad för miljöteknologi, som i flera av länderna har lagt grunden för en internationellt konkurrenskraftig leverantörsindustri. Norden som helhet utgör en tidig marknad för kvalificerade systemlösningar.

Miljöinvesteringarna i de nordiska länderna har haft något olika inriktningar, bl. a. med bakgrund av industristrukturen. Detta har bidragit till att företag och FoU-miljöer i Norden sammantaget byggt upp en bred och ofta djup kunskap för att förstå och hantera miljöproblem.

Arbetet med att utveckla samarbetet över gränserna i Norden är därför naturligt och viktigt för att styrka de nordiska ländernas position och dess näringslivs förmåga att konkurrera på den internationella marknaden. Denna utmaning är också ett centralt motiv för Nordisk industrifonds miljöteknologiprogram.

Handlingsplanens inriktning

Handlingsplanen är baserad på fyra typer av stödformer:

- etablering av nordiska nätverk,
- industriella FoU-projekt,
- spridning av ny teknik och kunskap,
- paraplyprogram inom tre områden;
  - övervakning, styrning och reglering,
  - bioteknologisk nedbrytning av industriellt avfall och avloppsvatten,
  - recirkulering/nya miljövänliga material.

En rad aktiviteter har planerats under 1989, bland annat ”Bioteknologisk nedbrytning av industriellt avfall och avloppsvatten” som kommer att påbörjas under 1990. Särskild vikt kommer att läggas på etablering av nordiska nätverk mellan företag och FoU-miljöer, koordinering med nationella FoU-program och samverkan med övriga Västeuropa inom ramen för EG's miljöprogram och EUREKA.

Projektverksamhet

Under året har beviljats 5 nordiska FoU-projekt, varav 3 låneprojekt, samt 5 förprojekt på totalt 8,9 MNOK inom miljöområdet. Exempel är:

- Udvikling af målemetoder og udstyr til fastleggelse af rengøringskvalitet
- Teknik för ren elektronik

Informationsteknologi

I slutet av 70-talet och början på 80-talet startade en internationell kapplöpning inom informationsteknologin. Alla stora – senare även de små – i-länderna etablerade strategiska FoU-problem. Också i Norden fann dylika program sin plats nationellt och genom Nordisk handlingsplan på datateknologiområdet, som beviljningsmässigt avslutades 1989.

Handlingsplan för datateknologi

Nordiska Ministerrådet antog i april 1984 en handlingsplan för datateknologi. Planen genomförs av RU-data, ett rådgivande organ för datafrågor (med ansvarsområdena data- och telekommunikation, arbetsliv, standardisering, utbildning, offentlig förvaltning m. m.) och Nordisk industrifond, som har ansvaret för området industriell utveckling. Budgeten var på 100 MDDK (i 1985-kronor) för 1985–1989.

Programmet genomförs genom att fonden planlägger och tar initiativ till projekt och stödjer nordiska FoU-projekt i form av bidrag. Under 1989 har 10,6 MNOK beviljats till 5 nya projekt, se tabell 7. Dessutom har 16,5 MNOK beviljats 7 FoU-projekt inom ordinarie budget under 1989.

Tabell 7. Fondens engagemang inom datateknologiprogrammet pr 31-12-89.

Delområde	Beviljat 1985–1989 MNOK	Beviljat 1989 MNOK
Mikroelektronik	28,9	2,9
Programvara	34,1	4,3
Produktionsteknologi	36,2	1,9
Speciella anpassningar och dylikt	17,3	1,5
Summa MNOK	116,5	10,6
Antal projekt	42 st	5 st

Efterfrågan på nordiskt samarbete inom informationsteknologiområdet är betydande och diskussioner har under året förts om möjligheterna att upprätthålla nuvarande ambitionsnivå.

Nya samarbetsområden

En viktig del av fondens verksamhet är att planlägga och ta initiativ till nya aktiviteter. Informationsteknologi i fiskeförädlingsindustrin är ett nytt samarbetsområde, där två nya projekt beslutats på totalt 6,0 MNOK, samt standardiseringsaktiviteter på 0,7 MNOK.

Aktiviteter för att undersöka möjligheterna för samarbete när det gäller informationsteknologiska tillämpningar i medicinsk teknik och avancerad datorarkitektur har satts igång.

Fonden har lagt stor vikt vid att de nordiska projekten etablerar samarbete med europeiska forskningsprogram. Som ett led i dessa aktiviteter har fonden, i samverkan med nationella FoU-organ, anordnat ett flertal seminarier i anslutning till EG's forskningsprogram ESPRIT II och EUREKA-projektet FAMOS. Samarbetet med övriga Västeuropa har också utvecklats genom att två av fondens projekt samspelar med EG's ESPRIT-program. Det senare är ett direkt resultat av tidigare nordiskt samarbete.

Projektverksamhet

Bland nya projekt under 1989 kan nämnas:

- Integra-plattform, Portabel CIM programvara till nordisk industri
- Eurobroker — Nordic, Promotion of VLSI Skills
- Mekatronik i filetering
- Hydrodynamik för snabba båtar

Utvärdering av handlingsplanen

Under 1989 genomfördes en extern utvärdering av den industriella delen av handlingsplanen, som fonden ansvarar för. I utvärderingen konstateras "att det industriella FoU-programmet som helhet har genomförts på ett tillfredsställande sätt och att målsättningen med programmet i väsentliga avseenden har uppfyllts", NI Information 1990: 1.

Standardisering

De nordiska industriministrarna har inom ramen för den nya nordiska ekonomiska handlingsplanen för 1989–1993 tagit initiativet till att analysera förutsättningarna för ett närmare nordiskt samarbete rörande standardisering, tillsyn och kontrollordningar i ett västeuropeiskt perspektiv. De rekommenderar att fonden och Nordtest under en femårsperiod 1989–1993 bidrar till ett förstärkt nordiskt samarbete kring tekniska krav och kontrollordningar i syfte att stärka det nordiska inflytandet i realisandet av den nya västeuropeiska metoden på området.

Fonden har i hela sin verksamhetsperiod från 1973 givit stöd till utarbetandet av nordiska standardiseringsförslag och för gemensamt deltagande i internationellt standardiseringsarbete.

Fonden ser utvecklingen i Europa som den största utmaningen inom området de kommande åren. Det är en utmaning som också ger Norden goda möjligheter att få tillgång till den europeiska marknaden. Detta kommer att ske lättare om Norden deltar i det aktiva standardiseringsarbete som nu pågår i de europeiska organisationerna CEN (Comité Européenne de Normalisation), och CENELEC (Comité Européen de Normalisation Electrotechnique). Möjligheterna är goda, eftersom samtliga nordiska länder nu är anslutna till de två nämnda kommittéerna.

Under året har fonden etablerat en rådgivande expertgrupp för standardisering med representanter för företag, myndigheter och standardiseringsorganisationer. Gruppens uppgift är att utarbeta en strategi, föreslå aktuella samarbetsområden och generellt ge råd som säkrar en effektiv verksamhet. Fondens ambitioner är att bidra till ett fungerande nordiskt samarbete inom olika arbetsgrupper och ekonomiskt stödja standardiseringsprojekt.

Projektverksamhet

Fonden har under årets lopp beviljat 3,9 MNOK till 13 projekt. Exempel på projekt är fiskkvalitet, maskinsäkerhet, motorkedjesågar, datorstödd konstruktionsdokumentation, produktkrav på fönster och informations-spridning. Sistnämnda projekt gäller uppbyggnad av en centraldatabas för informationssökning på området IT-standarder. Databasen kommer att vara speciellt riktad mot små och mellanstora företags behov att hålla sig à jour med nya standarder.

Ekonomi

Nordisk industrifonds verksamhet finansieras genom årliga anslag från Nordiska ministerrådet, dels till ordinarie budget och dels till tidsbegränsade samarbetsprojekt.

För att finansiera fleråriga projekt har fonden beviljningsfullmakt för de två påföljande åren. Beviljningsfullmakter ges i anknypning till ordinarie beviljning. Beviljningsfullmakten var 29 MNOK för 1990 och 14 MNOK för 1991.

Fonden kan bidra med upp till 100% av kostnaderna till förprojekt, initierings- och utredningsaktiviteter och upp till 50% av kostnaderna för genomförande av FoU-projekt.

Anslag om ekonomiskt stöd ges som bidrag och/eller lån i nordisk valuta. Lån ges endast över ordinarie budget. Lånen ges utan krav på pantsäkerhet och de ges räntefritt i maximalt 2 år. Räntesatsen motsvarar diskontosatsen/nationalbankens dagslånrenta i de länder där lånen utbetalas. Räntesatsen var vid utgången av 1989: Norge 8%, Sverige 8,5%, Finland 7%, Danmark 7% och Island 15%.

Lånen är avdragsfria i projektperioden samt maximalt 2 år. Lånen nedbetalas på 5 år. De kan helt eller delvis efterges om projektresultaten inte kan utnyttjas kommersiellt.

Fonden har bankkonton i alla de nordiska länderna. Projektmedel utbetalas efterskottsvis, i takt med projektgenomförandet, direkt från fondens bankkonto i projektdeltagarens hemland. Av praktiska grunder använder fonden fasta valutaomräkningskurser under året för utbetalningar. Kursen motsvaras av Oslo Børs valutakurs första vardagen i året.

Vid årsskiftet hade fonden en utlåningsportfölj på 48,1 MNOK. Fonden ger risklån, vilket medför att en relativt hög andel av utlåningsportföljen måste avskrivas.

Från 1989 har fonden gått över till att ta in lånen i finansräkenskaperna för att uppfylla kravet på god redovisningssed. Lånen tas med till fullt värde. Tidigare utgiftsförda lån på 34,6 MNOK är avsatta till avskrivningar. Erfarenhetsmässigt tillbakabetalas cirka 25 % av lånen. För 1989 motsvarar beloppet 13,5 MNOK under posten "utestående lån" avtalade låneengagemang. Lån som blir avskrivna bokförs med "avsetning för tap på utlån". Det blev under året amorterat lån på 1,6 MNOK och avskrivet lån till ett värde av 5 MNOK.

Fondens likvida medel gav under 1989 en ränteavkastning på 10,6 % mot 12,1 % 1988. Förändringarna beror huvudsakligen på räntenedgången i Norge.

Årsregnskap

Resultatregnskap

	Note	1989 (NOK)	1988 (NOK)
Driftsinntekter:			
NMR: ordinær bevilgning		67 350 000,00	72 020 000,00
NMR: spesielle bevilgninger	1	<u>51 899 520,00</u>	<u>36 099 047,40</u>
<i>Sum bevilgninger</i>		<u>119 249 520,00</u>	<u>108 119 047,40</u>
Nedbetaling av tidligere utgiftsførte lån			
		1 652 480,84	2 229 154,74
Utlånsrenter			
		644 401,93	1 230 052,78
Tilbakeførte midler			
		9 880 375,71	4 186 604,63
Andre prosjektinntekter			
		<u>13 965,25</u>	<u>0,00</u>
<i>Sum prosjektinntekter</i>		<u>12 191 223,73</u>	<u>7 645 812,15</u>
<i>Renteinntekter</i>			
		<u>15 140 621,95</u>	<u>16 969 698,64</u>
Sum driftsinntekter		<u>146 581 365,68</u>	<u>132 734 558,19</u>
Driftskostnader:			
Tilsagn ordinær bevilgning	2	65 485 057,90	80 986 460,94
Tilsagn spesielle bevilgninger	3	<u>48 669 741,00</u>	<u>34 725 403,96</u>
<i>Sum prosjektkostnader</i>		<u>114 154 798,90</u>	<u>115 711 864,90</u>
Netto kurstap valuta			
		3 037 742,99	3 730 552,28
Kostnader til planlegging, oppfølging og evaluering av programmer og prosjekter			
		<u>1 079 004,29</u>	<u>1 307 674,26</u>
<i>Sum andre prosjektkostnader</i>	4	<u>4 116 747,28</u>	<u>5 038 226,54</u>
Lønn, styrehonorarer, arbeidsgiveravgift og pensjonskostn.			
		6 437 176,03	6 221 217,39
Andre administrasjonskostnader			
	5	<u>7 871 660,25</u>	<u>6 867 511,25</u>
<i>Sum administrasjonskostnader</i>		<u>14 308 836,28</u>	<u>13 088 728,64</u>
Sum driftskostnader		<u>132 580 382,46</u>	<u>133 838 820,08</u>
DRIFTSRESULTAT		14 000 983,22	(1 104 261,89)

Balanse

Kasse, bank- og postgiro- innskudd, obligasjoner	6	135 399 492,05	149 431 810,00
Bevilget, ikke utbetalt fra NMR	7	45 059 520,00	17 869 440,00
Andre fordringer		65 463,30	24 882,46
Utestående lån	8	13 546 650,00	0,00
Opptjente, ikke forfalte renter på kortsiktige plasseringer		0,00	1 534 972,22
Sum eiendeler		<u>194 071 125,35</u>	<u>168 861 104,68</u>
Ikke utbetalte tilskudd		165 988 147,49	162 089 123,23
Ikke utbetalte lån		10 834 552,45	0,00
Leverandørgjeld		0,00	11 598,95
Annen kortsiktig gjeld	9	128 787,20	580 970,25
Skyldig lønn og sosiale kostnader		<u>444 800,00</u>	<u>3 505 557,26</u>
<i>Sum gjeld</i>		177 396 287,14	166 187 249,69
Kapitalkonto		2 673 854,99	3 778 116,88
Driftsresultat	10	<u>14 000 983,22</u>	<u>(1 104 261,89)</u>
<i>Sum egenkapital</i>		<u>16 674 838,21</u>	<u>2 673 854,99</u>
Sum gjeld og egenkapital		<u>194 071 125,35</u>	<u>168 861 104,68</u>

Noter til regnskapet for 1989

Note 1 Spesielle bevilgninger inkluderer følgende beløp:

	NOK	(DKK)
● datateknologi	28 619 520	(29 812 000)
● bioteknologi	13 680 000	(14 250 000)
● materialteknologi	4 800 000	(5 000 000)
● miljøteknologi	<u>4 800 000</u>	<u>(5 000 000)</u>
Totalt	51 899 520	(54 062 000)

Note 2 Beløpet omfatter tilsagn om støtte som tilskudd vedtatt i 1989, fratrukket benyttede tilsagnsfullmakter for 1990 og 1991. Tilsagn vedtatt på tilsagnsfullmakter for 1988 og 1987 er medtatt.

Note 3 Tilsagnene fordeler seg som følger på de enkelte bevilgninger:

● datateknologi	27 605 838
● bioteknologi	15 776 355
● materialteknologi	4 204 748
● miljøteknologi	<u>1 082 800</u>
Totalt	48 669 741

Note 4 Beløpet dekkes av fondets prosjektmidler for ordinær virksomhet.

Note 5 Kr. 5 041 226,25 av beløpet dekkes av ordinære budsjettmidler, mens 2 830 434 dekkes av midler fra de spesielle bevilgningene.

● datateknologi	1 013 682
● bioteknologi	621 500
● materialteknologi	595 252
● miljøteknologi	<u>600 000</u>
Totalt	2 830 434

Note 6 Beløpet omfatter fondets innskudd pr. 31.12.1989 på bank- og postgirokonti i de nordiske land. Kortsiktige plasseringer er inkludert. Innskudd i valuta er bokført til balansedagens kurs.

Note 7 Utestående hos Nordisk Ministerråd:

	NOK	(DKK)
• datateknologi	28 619 520	(29 812 000)
• bioteknologi	6 840 000	(7 125 000)
• materialteknologi	2 400 000	(2 500 000)
• miljøteknologi	2 400 000	(2 500 000)
• industripolit. satsninger (Spesialbevilgning)	4 800 000	(5 000 000)
Totalt	<u>45 059 520</u>	<u>(46 937 000)</u>

Note 8 Beløpet omfatter inngåtte låneavtaler i 1989. I tillegg har fondet utestående lån i størrelsesorden 34 637 963,36. Disse lånene er ført opp i tidligere års regnskaper med kr. 0,- og avsettes i 1989 for tap på utlån. Erfaringsmessig ettergis/avskrives ca 75 % av fondets utlån.

Note 9 Beløpet gjelder overførte midler fra 1988 som gjenstår på Nordisk Ministerråds bevilgning til Nordisk Teknologifår.

Note 10 Beløpet 14 MNOK fremkommer hovedsakelig som resultat av endret bokføringspraksis av fondets utlån fra 1989, ubenyttede midler på bevilgningen till miljøteknologi på 3,1 MNOK samt overførte midler fra 1988 på bevilgningen till bioteknologi på 2,7 MNOK.

Generaldirektør Juhani Kuusi (formann)

Kontorchef Anders Korsgaard

Professor Leo Alting

Rektor Bengt Stenlund

Departementschef Páll Flygenring

Adm.dir Páll Pálsson

Avdelingsdirektør Andreas Mortensen

Direktør Tor-Odd Berntsen

Departementsråd Björn Englund

Överdirektör Lennart Lindeborg

Revisjonsberetning for 1989

Riksrevisjonen har revidert regnskapet for Nordisk Industrifond for 1989.

Per Gjelsvik
adm. direktør

Juhani Kuusi
styreformann

Det fremlagte årsregnskap kan fastsettes som Nordisk Industrifonds regnskap for 1989.

Riksrevisjonen
Oslo, 1. februar 1990

Per A Engeseth
e.f.

A.S. Johannessen

Juridiska utskottets betänkande

över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 11/j:1, 2, 3 och 5, se s. 1812)

Juridisk utvalg har behandlet de til utvalget henviste virksomhetsberetninger for 1988 fra Nordisk samarbeidsorgan for samespørsmål og reinnæringsspørsmål (C 11/j:1), Nordisk utlendingsutvalg (C 11/j:2), Nordisk samarbeidsråd for kriminologi (C 11/j:3) og Nordisk sameråd (C 11/j:5).

Utvalget har ikke hatt bemerkninger til beretningene.

I sin betenkning over virksomhetsberetningene for 1987 (C 11/j 1989) beklaget utvalget at det ikke var mottatt beretning for 1987 fra Nordisk strafferettskomité (C 11/j:4). Utvalget beklager at det heller ikke for 1988 er mottatt beretning fra denne organisasjon.

Utvalget innstiller at Nordisk Råd tar de til juridisk utvalg henviste beretninger til etterretning.

Mariehamn, 15. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Åsa Solberg Iversen (A)

Helge A. Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor
Jordbruksdepartementet
S-103 33 Stockholm

1. Institutionens uppgift

Samarbetsorganet behandlar frågor, gemensamma för rennäringen i Finland, Norge och Sverige, rörande den praktiska utvecklingen av renskötseln, såsom renbets- och foderundersökningar, renavel, rensjukdomar, registrering av renmärken, handel med renkött och andra renprodukter, ävensom frågor om jakt, fiske m. m. och andra näringar som har väsentlig betydelse för samerna.

Samarbetsorganet har vidare, i syfte att stärka och bevara den samiska kulturen och förbättra den samiska befolkningens levnadsvillkor, att behandla andra för samebefolkningen i Finland, Norge och Sverige gemensamma frågor som rör utvecklande av samekulturen och av skol- och undervisningsförhållandena inom samernas bosättningsområden samt förbättrande av samebefolkningens levnadsförhållanden och sociala ställning m. m.

2. Organisation

Samarbetsorganet består av en delegation från Finland, en från Norge och en från Sverige, var och en med sin ordförande. Delegationerna utses av resp. lands regering. Hos varje lands delegation finns en sekreterare.

3. Ekonomiskt utfall

Varje delegation finansieras på anslag inom resp. lands budget.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Samarbetsorganet sammanträdde den 29 november 1988 i Helsingfors. Ytterligare sammanträden kunde inte genomföras eftersom de norska och finska delegationerna under året bytt sina respektive ordföranden och

åtskilliga ledamöter i delegationen. Vid detta möte diskuterades framför allt en omorganisation av samarbetsorganet för att få till stånd ett effektivare arbete. Införandet av ett sameting i Norge medför ett behov av att samerna och myndighetsföreträdarna skall kunna mötas som likvärdiga parter. Tanken är att samarbetsorganet därvid skulle kunna spela en aktivare roll. Samarbetsorganet har vidare diskuterat de utredningar som i olika avseenden berör samerna.

Samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Bjarne Örnstedt

Nordiska utlänningsutskottet

Verksamhetsberättelse 1988

1. Nordisk Utlendingsutvalgs oppgaver

Det nordiske utlendingsutvalg er opprettet i henhold til overenskomst av 12.7.57 mellom Danmark, Finland, Sverige og Norge om opphevelse av passkontroll ved samnordiske grenser, med tilleggsprotokoll av 20.5.63, 2.4.73 samt endring 27.7.79. Island sluttet seg til overenskomsten 24.9.65.

Med hjemmel i art. 13 i overenskomsten skal det nordiske utlendingsutvalg samordne kontrollen av utlendinger i de stater som har sluttet seg til overenskomsten, og ellers ta opp og behandle spørsmål av betydning for det felles nordiske passkontrollrådet.

2. Organisering

I det nordiske utlendingsutvalget er det et medlem fra hver av statene som har sluttet seg til overenskomsten.

Utvalget har i 1988 hatt følgende sammensetning:

Fra Danmark:	Direktør Fredrik Schydt
Fra Finland:	Byråchef Matti Bäckman
Fra Island:	Politidirektør Böðvar Bragason
Fra Sverige:	Generaldirektør Christina Rogestam
Fra Norge:	Direktør Arild Kjerschow

Medlemmene representerer den sentrale utlendingsmyndigheten i hvert land.

Det nordiske utlendingsutvalget har vanligvis to møter i året.

Møtene holdes på omgang i hvert av de nordiske land. Utvalget har ikke sekretariat eller egne midler til disposisjon. Det er vertslandets ansvar å forberede og innkalle til møte, lede dette og utarbeide protokoll.

3. Virksomhet

I 1988 er det avholdt 3 møter i Nordisk Utlendingsutvalg:

24. februar i København (ekstraordinært)

30. mai – 2. juni i Bergen

7. sept. – 9. sept. i Åbo.

Av saker som ble behandlet kan følgende nevnes:

1. En rekke spørsmål om visum – forholdet til andre stater, jfr. art. 4 i den nordiske passkontrolloverenskomst.
2. Spørsmål om godkjenning av diverse reisedokumenter.
3. Visumfrihet for ellers visumpliktige utenlandske statsborgere som bor i Norden. Kopi vedlegges.
4. Redegjørelser angående innføring av visumetiketter.
5. Orientering om enkelte spørsmål innenfor EF-området og forholdet til de andre nordiske land.
6. De enkelte lands utvisningsregistre og eventuell samkjøring av disse via EDB.
7. Orientering om nye utlendingslover samt endringer i de eksisterende.
8. Utveksling av erfaringer når det gjelder illegal innvandring og reiseruter m. m. for asylsøkere.
9. Div. flykningespørsmål.
10. Generelle spørsmål og orientering av felles interesse for de nordiske utlendingskontrollmyndigheter.

11. Medlemsforslag fra Nordisk Råd om visumfrihet for utenlandske statsborgere som bor i Norden

Den danske representanten redegjorde for at Nordisk Råd ved brev av 25.4.88 har bedt utlendingsutvalget om en uttalelse vedrørende medlemsforslaget. Brevet vedlegges.

Spørsmålet om visumfrihet for ikke-nordiske statsborgere bosatt i Norden har vært drøftet i Nordisk utlendingsutvalg flere ganger tidligere. Det er allerede innført lettelse ved reiser innen Norden for en del kategorier av ikke-nordiske statsborgere som er fast bosatt i et nordisk land. Det kreves ikke visum for innehavere av reisebevis for flyktninger og normalt heller ikke for innehavere av fremmedpass utstedt av nordisk myndighet.

En ytterligere lettelse er innført ved at det ikke kreves visum eller pass for mindreårige utenlandske borgere som er bosatt i et nordisk land, og som reiser inn i et annet nordisk land i forbindelse med en gruppereise slik som skolereise, idrettsarrangement og lignende.

For ordens skyld nevnes også at visumpliktige utlendinger som blir statsborgere i et nordisk land selvfølgelig er fritatt for krav om pass og visum.

Sverige er positiv til å innføre visumfrihet også for visumpliktige, ikke-nordiske statsborgere med nasjonalitetspass, som er fast bosatt i et nordisk land (permanent opphållstillstand).

Representantene for de øvrige nordiske land har pekt på at det knytter seg visse sikkerhetsmessige betenkeligheter til forslaget, men vil løpende vurdere spørsmålet.

Utvalget besluttet at den norske representanten kan besvare Nordisk Råds brev etter disse retningslinjer.

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NSfK)

Verksamhetsberättelse 1988

1 Organisation

1.1 Uppgift och sammansättning

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NSfK) består av 13 medlemmar, vilka utses av de nordiska justitieministerierna. Mandatperioden är tre år. Danmark, Finland, Norge och Sverige utser 3 medlemmar var och Island 1 medlem. Medlemmarna representerar i första hand kriminologisk forskning. Enligt stadgarna skall rådet även ha representanter för administrativa myndigheter.

NSfK är ett kontaktorgan mellan nordiska forskare och forskningsmiljöer, som bedriver kriminologisk forskning. Enligt stadgan för NSfK skall rådet främja kriminologisk forskning genom anslagsbeviljning och genom att själv ta initiativ till och genomföra kriminologisk forskning. NSfK är även ett kontaktorgan mellan forskningen och den praktiska kriminalpolitiken i Norden. Rådet skall således bl. a. bistå myndigheterna i de nordiska länderna och Nordiska rådet i kriminalpolitiska frågor. Vidare är det NSfK's uppgift att sprida information om nordisk kriminologi först och främst inom Norden, men också i länder utanför Norden.

Under 1988 hade rådet följande sammansättning:

Danmark:	Professor Ulla Bondeson Kontorchef Michael Elmer Professor Vagn Greve
Finland:	Överinspektör Markku Halinen Professor Raimo Lahti Direktör Patrik Törnudd (ordförande)
Island:	Professor Jónatan Þórmundsson Afdelingschef Þorsteinn A. Jónsson (suppleant)
Norge:	Førsteamanuensis Liv Finstad Direktør Ragnar Hauge Ekspedisjonssjef Rolf B. Wegner
Sverige:	Professor Eckart Köhlhorn Byråchef Thorbjörn Thedéen (viceordförande) Departementsrådet Jan Vilgeus (till 31.8.) Departementsrådet Christina Kärvinge (från 31.8.)

Mandatperioden inleddes 1.1.1986, och utlöper 31.12.1988.

1.2 Rådsmöten

Rådets ordinarie möte ägde rum i Oslo den 12–13.3.1988. Vid detta rådsmöte deltog Kåre Bødal som suppleant för Rolf B. Wegner. Rådet höll ett extra-ordinarie rådsmöte i Stockholm den 22–23.10.1988. Vid detta möte deltog Þorsteinn A. Jónsson som suppleant för Jónatan Þórmundsson och Kåre Bødal som suppleant för Rolf B. Wegner.

1.3 Sekretariatet

NSfK's sekretariat är förlagt till Rättspolitiska forskningsinstitutet i Helsingfors. Jur. kand. Nina Roos är anställd som administrativ sekreterare. Pol. stud. Tiina Lehmikoski var anställd som byråsekreterare t. o. m. den 14.8.88 och som administrativ sekreterare under tiden 11.5.–17.6. Liisa Virolainen var anställd som byråsekreterare under tiden 23.5–17.6.88. Fr. o. m. 11.7.1988 är soc. stud. Erja Nummisalo anställd som byråsekreterare.

1.4 Kontaktsekreterare

NSfK har nationella kontaktsekreterare, vilkas uppgift bl. a. är att rapportera om kriminologiska och kriminalpolitiska nyheter till NSfK's nyhetsbrev. Vidare består de rådet genom att arrangera möten, sprida informationsmaterial till de lokala miljöerna, besvara konkreta frågor och sköta andra praktiska uppgifter.

Kontaktsekreterarna erhåller varje halvår ett arvode på 2 500 FIM. Den kontaktsekreterare som har ansvar för de praktiska arrangemangen i anslutning till forskarseminariet erhåller dessutom ett extra arvode på 3 000 FIM.

Kontaktsekreterare är:

Danmark:	Annalise Kongstad, Kriminalistisk Institut.
Grönland:	Elisæus Kreutzmann, Kriminalforsorgen i Grönland.
Island:	Erlendur Baldursson, Skilorðseftirlit ríkisins.
Norge:	Liv Os Stølan, Institutt for kriminologi og strafferett.
Sverige:	Jan Andersson, Sociologiska Institutionen, Stockholms universitet.

1.5 Revisor

Överinspektör Eeva Miettinen, statens revisionsverk, är utsedd till revisor för rådets räkenskaper för åren 1986–1988.

2. Verksamhet

2.1 Seminarier

1. NSfK's 30. forskarseminarium (26.–29.5.1988 i Vääksy, Finland)

NSfK årliga forskarseminarium hölls i Finland, Vääksy. I seminariet deltog 60 deltagare och inledare. Huvudtemat för detta forskarseminarium var "Brottslighet, repression och social kontroll".

Följande inledningar hölls under seminariet:

Nils Bejerot: Kriminalitet som rationellt beteende,

Britta Kyvsgaard: Fängelseideologin som blev borta – om det tomrum som behandlingsideologin har efterlämnat,

Lars D. Eriksson: Den goda viljan och makten – reformtankars öden,

Torbjörn Thedéen: Inkapacitering – begrepp och metoder,

Jacob Winsløv: Är grunden för inkapacitering hållbar,

Nils Christie: Om inkapacitering,

J.P. Takala: Om farlighet och psykiatrisk vård,

Percy Bratt: Prevention och proportionalitet i straffrätten,

Dag Ellingsen: Vilka är de förutsägbara?,

Panu Minkkinen: Tillräknelighet och den juridiska moderniteten,

Karen Leander: Tillräknelighetens princip,

Randi Kveine: Konfliktråd – eller moralråd,

Hannu Sivenius: Odjuret Riviere – eller den oändliga rättegången, mot mannen som torterade fåglar och grodor.

Rapporten från seminariet utkom i december 1988.

2.2 *Forskningsbidrag*

2.2.1. *Regler och riktlinjer*

Enligt praxis beviljar rådet i normala fall forskningsmedel på basen av ansökningar, som skall insändas till sekretariatet i januari och behandlas på ordinarie rådsmötet i februari – mars.

Forskningsunderstöd beviljas i första hand för initiering och genomförande av kriminologisk forskning. Samnordiska projekt ges företräde vid anslagsbeviljningen.

NSfK beviljar anslag för i synnerhet följande ändamål:

1) understöd för forskningsprojekt i form av forskarlön och/eller kostnadsersättning

2) individuella resestipendier

3) arbetsgruppsmöten för forskare, som planerar eller bedriver ett gemensamt forskningsprojekt eller som önskar planera forskningssamarbete.

Vid anslagsbeviljningen följes bl. a. följande riktlinjer:

Förvärsarbetande mottagare av forskarlön förutsätts vara tjänstledig på hel- eller halvtid under den tid han erhåller forskarlön av samarbetsrådet. Forskarlönen kan högst uppgå till ett belopp som motsvarar det av tjänstledigheten förorsakade inkomstbortfallet. Samarbetsrådet beviljar i regel inte understöd i form av forskarlön åt personer, som inom ramen för sitt ordinarie förvärsarbete har möjlighet att bedriva forskning av det slag som ansökan avser.

Understöd i form av forskarlön beviljas i princip ej för projekt, som ingår som ett led i kandidatexamen, ej heller till licentiat- eller doktorand-studerande, som mottar, eller som kan motta särskilt utbildningsunderstöd.

Understöd beviljas inte för inköp av litteratur. Understöd för översättning eller tryckning av forskningsrapporter m. m. beviljas blott i speciella fall, närmast då det är frågan om publicering av manuskript skrivna på finska eller isländska.

Anslag utbetalas antingen via någon högskola eller direkt till sökanden, i vilket fall räkenskaperna för projektet skall godkännas av en auktoriserad revisor. Om anslaget är mindre än 20 000 FIM kan räkenskaperna godkännas av kontaktsekreterare eller rådsmedlem.

2.2.2. *Forskningsunderstöd år 1988*

Sekretariatet mottog i början av året 19 ansökningar om medel till forskning, arbetsgruppsmöten och resor. Totalt ansöktes om medel för 1 153 983 FIM (beloppet inkluderar ansökningar om överföring av anslag som beviljats tidigare år). Det totala beloppet beviljade forskningsmedel och resebidrag var 483 635 FIM.

På hösten 1988 verkställdes en extra utdelning av anslag. På hösten inkom 16 ansökningar om stöd till forskningsprojekt och resor. Totalt ansöktes om medel för 558 200 FIM. Det totala beloppet beviljade forskningsmedel och resebidrag var 244 550 FIM.

Följande projekt har erhållit forskningsanslag under 1988:

1) Jørgen Jepsen (D) DKK 15 000 för ett arbetsgruppsmöte vedr. *udarbejdelse av en nordisk antologi om økonomisk kriminalitet*. Syftet är att sammanställa material till en gemensam nordisk antologi om ekonomisk kriminalitet. Projektet har erhållit stöd även 1986 och 1987. En redaktionsgrupp bestående av 5 personer höll under året ett möte på Sandbjergs Slot i Danmark. På mötet diskuterades utkast till artiklar. Artiklarna utges i en publikation som väntas bli färdig 1989.

2) Beth Grothe Nielsen och Annalise Kongstad (D) DKK 71 000 för projektet *seksuelle overgreb mod barne inden for familien*. Formålet med undersøgelsen er dels retrospektivt at beskrive familiernes økonomiske og sociale struktur i tiden før og omkring det seksuelle overgreb og dets opdagelse, dels prospektivt at belyse de enkelte familiemedlemmers kontakt med strafferetlige og sociale myndigheder, og på baggrund heraf at foretage en vurdering af de udefra kommende reaktioners eventuelle betydning for familiens/familiemedlemmernes situation i tiden efter opdagelsen af overgrebet. Projektet forventes afsluttet i mitten av 1989.

3) Niklas Bruun och P.O. Träskman (F) DKK 25 000 för tryckning av forskningsrapporter rörande "*Nationalsocialismen och rätten i Norden (1933–1945)*" ett nordiskt temanummer av tidningen Retfærd. Dubbelnummer 2/88 av tidningen Retfærd "*Nationalsocialismen och rätten*" (200 s.) har utkommit. Numret behandlar nationalsocialistisk kontrollpolitik samt nationalsocialismens inverkan på nordisk lagstiftning och rättspraxis samt rättsligt tänkande. Frågeställningen har tidigare varit så gott som obehandlad inom nordisk rättsvetenskap. Målsättningen med numret

är att insamla, dokumentera och jämföra forskningsmaterial om national-socialismens inverkan på rättslivet.

3) Kjell Sevón (F) FIM 60000 till projektet *legalitet, effektivitet och legitimitet i kontrollen av brott*.

Projektet utgör en granskning av alternativa modeller för nordisk kriminalpolitik. De grundläggande alternativen betecknas som "nyklassismen", "behandlingsideologin", och "abolitionismen". Projektet utförs som en analys av de epistemologiska och ideologiska premisserna för alternativen samt genom granskning av deras förankring i och inflytande på straffrättsliga och/eller kriminologiska skolor. Strävan med projektet är att genom en distansering från de specifika diskussioner där argumenten framförs inom ramen för ett givet paradig öka förutsättningarna för en mera nyanserad debatt av kriminalpolitiken.

5) Hansina Einarsdottir (I) NOK 50000 till projektet *Skattesnyteri i Island*.

Projektet handlar om skattesnyteri i Island. Oppgaven er delt i to, omfang og holdninger til skattefusket på den ene siden og kontrollbildet på den andre siden. Prosjektet innebærer sentrale spørsmål som 1) Hvor omfattende skattesnyteri finns det i Island? 2) Hvilke holdninger finns det på dette området? 3) Hvilken type holdninger blir det presentert i Pressen, og av vem? 4) Kontrollbildet 5) Den uformelle kontrollen. Sentralt står det spørsmålet om årsakene til skattefusk.

6) Nils Christie (N) NOK 40.000 for nedsettelse av en arbeidsgruppe for å lage en *innstilling med forslag om total omlegging av den internasjonale narkotikapolitikk*.

7) Hans Fredrik Dahl (N) NOK 27.000 for *Crime in Scandinavia during World War II*.

Projektet avser författande av ett inledningskapitel "översikt over de nordiske lands rettslige stilling 1939—45", som skall ingå i den engelske utgåvan av Takala & Tham (red.): Krig og moral.

8) Hedda Giertsen (N) NOK 20.000 till et arbeidsgruppsmøte for *innvandreforskere som arbeider med temaer knyttet til kontrolltiltak mot innvandrere*.

12 personer från Danmark, Sverige och Norge deltog i ett arbetsseminarium om kontrollperspektiv i invandrarforskningen i Oslo den 28—29.5.1988. På arbetsseminariet hölls inledningar om minoritetspolitik, invandrarkvinnornas position, rättssäkerhet och om invandrarforskningen.

9) Per Ole Johansen (N) NOK 30.282 till ett bidrag i en *nordisk lærebok i økonomisk kriminalitet*. Projektet avser uppdatering av en artikel till en nordisk antologi om ekonomisk kriminalitet.

10) Ulla-Britt Lilleaas (N) NOK 63.903 till projektet *stoffbruk og behandling i Norge i forrige århundre*.

Projektet vil være en videreføring av en nylig avsluttet undersøkelse om

legeprofesjonens bruk av narkotiske stoffer i forrige århundre. Det er særlig tidsepoken fra 1870 til 1910–20 som er av interesse. For det første fordi narkotikabruk som problem for første gang dukket opp i 1870-åra og for det andre fordi 1920 er en hensiktsmessig avgrensning på grunn av kildene. Prosjektets målsetting er i første rekke å få mer kunnskap om den behandlingen som ble tilbudt stoffmisbrukere i forrige århundre og en nærmere studie av misbruksbegrepet. Behandling på en badeanstalt ble av legene sett på som det beste tilbudet man kunne gi stoffmisbrukere. Følgende problemstillinger vil være aktuelle for prosjektet: Hvem var misbrukerne som kom til badeanstaltene, hvilke stoffer misbrukte de og hvilken behandling fikk de? Når ble narkotikabruk definert som et misbruk og hvorfor fikk vi en slik problemorientering akkurat da? Hvilke argumenter ble brukt for å forklare det "nye" problemet?

11) Per-Olof Wikström (S) SEK 120.000 till projektet *Våldsbrott med dödlig utgång i Stockholm 1951–1987*.

Undersökningens syfte är: 1) att göra en kontextuell analys av våldsbrott med dödlig utgång i Stockholm under perioden 1951–1986, 2) att försöka relatera dessa förändringar till de sociala förändringar som skett i Stockholm under denna period, och 3) att jämföra resultaten från Stockholm med nordiska och utomnordiska erfarenheter av analysera av dödligt vålds utveckling i storstadsområden.

12) Joi Bay (D) DKK 45.000 for *motoriserade ungdomsgrupper – en sammanligning af kriminalitet og kriminalisering i Skandinavien*.

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

13) Finn Schwarz och Hans Juhler (D) DKK 15.000 för en *undersökning av udlændengenes kriminalitet*.

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

14) Jørn Vestergaard (D) DKK 10.000 för ett projekt om *detentionsanbringelser i de nordiske land*.

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

15) Annika Snare (D) DKK 96.785 till projektet *Voldsforbrydereker – en undersøgelse af kvinder dømt for angreb på liv og legeme m. m.*

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

16) Bodil Stenvig (D) DKK 30.000 för projektet *børn og unge – seksuelle overgrep og sedlighetsforbrydelser*.

Projektets mål er en bearbejdning og sammenlignende analyse af den danske (1987), norske (1985) och de svenske undersøgelse (1983, 1985) af seksuelle overgreb mod børn og unge. Bearbejdningen vil bestå i en analyse af de rapporterede overgreb ud fra en udviklet analysemodell. I første række skal det vurderes, hvor mange af de rapporterede overgreb, der kan karakteriseres som sædelighedsforbrydelser og om en sådan analyse kan afdække kønsforskelle. De skandinaviske undersøgelser giver forskellige resultater på så vigtige faktorer som omfang, grovhedsgrad og relation til krænker. Den sammenlignende analys vil bestå i en systematisk gennem-

gang af resultatforskelle, metodeforskelle samt en forsøgsvis indholdsmæssig og kulturell fortolkning af resultaterne.

17) Tarja Pellinen (F) FIM 50.000 till *rättsinstitutet villkorlig frigivning*.

Avsikten är att beskriva hur gällande regler för villkorlig frigivning har utvecklats från tiden för strafflagens tillkomst; villkorlig frigivning som en del av frihetsstraffet, frihetsstraff som en del av straffsystemet samt villkorlig frigivning som ett kriminalpolitiskt medel och förverkligare av kriminalpolitikens målsättningar. Med lagstiftningens historiska och kriminalpolitiska utveckling samt dagens tillämpningspraxis som utgångspunkt framläggs några lösningsmodeller för hur villkorlig frigivning bör gestaltas i framtiden.

18) Jane Dullum (N) FIM 50.000 till projektet *konkurs og kriminalitet*.

Projektet behandlar förekomsten av økonomisk kriminalitet ved konkurser, og hvilken type lovbrudd som såfall dominerar bildet. Undersökningen, som redan påbörjats, visar att i 70% av sakerna är det straffbara förhållanden. En hovedproblemstilling vil være: Hvorfor er kriminaliteten ved konkursen så høy? Samt hvilke faktorer bidrar til at denne formen for kriminalitet har en så beskjeden plass i det registrerte kriminalitetsbildet?

19) Lill Scherdin (N) FIM 50.000 till *Kontrollsystemens hverdag – samspillet mellom kontrollører og misbrugere i 3 land*.

Dette er en forstudie til et nordisk prosjekt. I dette tenkes utgangspunktet å være att nærme seg en komparativ forståelse av kontrollens tilskitede og utilsiktede konsekvenser i hverdagen gjennom at 1) bedre å forstå samspillet mellom kontrollsystemets representanter og misbrukere 2) bedre å forstå hvilke symboliske, sosiale og materielle rammer de selv opplever å handle innenfor 3) å undersøke om disse samspill og rammene om dem er bedre forstått utifra en oppfatning om at en har med 3 ulike nasjonale kontrollkulturer å gjøre 4) og så utforske disse – kan vi ut ifra et slikt materiale finne hva som kjennetegner disse ulike kontrollkulturene.

20) Joar Tranøy (N) NOK 5.000 till *Historisk kriminologi – kontroll av tatere og sigøynere*.

Prosjektet omhandler norske myndigheters kontroll av tatere og sigøynere. Det gjelder instanser som kommune, stat og omstreifermisjon. Formålet er å finne generelle mønstre – forskjeller og likheter i myndighetenes reaksjon på tatere og sigøynere.

21) Gunilla Cedermark Hedberg (S) SEK 25.000 till arbetsgruppsmöte inom projektet *"Barn tycker om poliser"*.

Forskningsprosjektets syfte är att skaffa kunskap om barns socialisationsprocess avseende rättsmedvetande och trygghet i familj och samhälle, så som den kan avspelas i barns uppfattning om polisen. Detta övergripande syfte delas upp i flera mindre, separata syften, vilka kan studeras i skilda delprojekt, varav ett är "jämförande studier mellan barns uppfattning om poliser i olika länder, främst de nordiska länderna".

22) Peter Lindström (S) SEK 25.000 för *Skola och brottslighet i Norden: En litteraturgenomgång*.

Som ett led i avhandlingsprojektet "Skolklimat och brottslighet" kommer en litteraturgenomgång av nordisk forskning rörande skolans betydelse för elevernas sociala anpassning att genomföras. Syftet med litteraturgenomgången är dels att jämföra de olika nordiska ländernas syn på skolan i det brottsförebyggande arbetet, dels att kartlägga forskning på detta område.

23) Malin Åkerström (S) SEK 49.972 till projektet *Angiveri som social fenomen – studerat ur ett nordiskt perspektiv*.

Det finns inte mycket systematisk kriminologisk forskning om angiveriet. Likväl är det frågan om ett tema med mycket stor relevans. En analys av angiveriproblematiken måste bygga på bl. a. ett studium av samspelet mellan alla tre partier: angivaren, den angivne och den s. k. tredje parten, dvs. poliser, åklagare, kriminaltjänstemän.

2.3 Resestipendier

NSfK beviljar individuella resestipendier bl. a. för personer som vill bekanta sig med nordiska kriminologiska miljöer eller konsultera kriminologisk expertis i något nordiskt land.

Individuella resestipendier beviljas även för deltagande i bl. a. nordiska och internationella seminarier, konferenser och arbetsgruppsmöten. NSfK beviljar blott i mycket begränsad omfattning understöd för deltagande i andra konferenser och seminarier än rådets egna. Härvid fästes en avgörande vikt vid att det ifrågavarande mötet har en alldeles speciell betydelse för ett konkret igångvarande projekt.

NSfK har även beviljat resestipendier för deltagande i internationella kriminologiska organisationers styrelse- och motsvarande möten. Ifrågavarande personer representerar härvid icke NSfK.

Årligen beviljas upp till 8.000 FIM i reseunderstöd för kollektiva studieresor – närmast studieresor som nordiska kriminologistuderande företar till kriminologiska forskningsmiljöer.

Resestipendier upp till 2.500 FIM – i särskilda fall 3.200 FIM – kan beviljas av rådsordförande vid vilken tidpunkt av året som helst.

I allmänhet förutsätts att resorna genomförs på billigaste möjliga resesätt genom utnyttjande av möjliga rabattordningar.

Mottagare av resestipendium skall efter resans avslutande insända en reseberättelse för eventuell publicering i NSfK's nyhetsbrev.

2.3.1 Resestipendier beviljade av rådet

1) Norska studieturutvalget FIM 8.000 som understöd för en studietur till Köpenhamn.

2) Leise Døllner (D) DKK 10.000 för en studieresa till Norge för att studera konfliktråd och voldskriminalitet.

3) Kriminalistisk Institut (D) DKK 2.896 som resetillskott till gästföredrag.

2.3.2 Resestipendier beviljade av ordförande

1) Raila Taipale (F) FIM 2.850 för studiebesök till Oslo.

2) Karen Leander (S) SEK 3.598 för deltagande i European Group of the Study of Deviance and Social Control styrelsemöte i Bristol i januari.

3) Angelika Schaffi (N) NOK 2.592 för deltagande i European Groups Styrelsemöte i Bristol i januari.

4) Ulla Bondeson (D) FIM 3.200 för deltagande i SIC's styrelsemöte i Paris.

5) Mikael M. Karlsson (I) FIM 3.200 för besök vid Rättspolitiska forskningsinstitutet, Finland, i augusti.

6) Följande personer beviljades resestipendier för deltagande i 10. internationella världskongressen i kriminologi i Hamburg i september:

Ómar Kristmundsson (I) 3.200 FIM

Erlendur Baldursson (I) 3.200 FIM

Jón H. Snorrason (I) 3.200 FIM

Leise Døllner (D) 4.573 DKK

Gorm Gabrielsen (D) 2.800 FIM

Hannah Krog (D) 2.678 FIM

Jan Andersson (S) 3.200 FIM

Kristina Moberg (S) 3.200 FIM

Kjell Sevón (F) 3.200 FIM

Tima Tuovinen (F) 3.200 FIM

Ari-Matti Nuutila (F) 3.200 FIM

Kristin Skjørten (N) 3.200 FIM

Ahmad Ali Rai (N) 3.200

7) Ida Koch (D) DKK 1.750 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

8) Annalise Kongstad (D) DKK 1.033,60 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

9) Liv Os Stølan (N) NOK 750 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

10) Karen Leander (S) SEK 1.450 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

11) Rubya Mehdi (D) DKK 2.650 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

12) Tarja Pösö (F) FIM 3.200 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

13) Ulla Bondeson (D) FIM 3.200 för deltagande i internationella kriminologföreningens (ISC) styrelsemöte i Hamburg i september.

14) Kjell Sevón (F) FIM 1.188 för deltagande i symposiet "The Legitimacy of Law" i Tammerfors i augusti.

15) Inkeri Anttila (F) FIM 2.291 för deltagande i internationella kriminologföreningens styrelsemöte i Hamburg i september.

16) Brit Nora Følgesvold (N) FIM 3.200 för deltagande i American Society of Criminology's årsmöte i Chicago i november.

17) Annick Prieur (N) NOK 980 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

2.4 Dokumentation

Rapporten från NSfK's kontaktseminarium med åklagarna, som hölls i Finland i december 1987, utkom i augusti. Rapporten innehåller alla inledningsanföranden och är på 165 sidor. Rapporten från NSfK's forskarseminarium i Vääksy, Finland utkom i december.

2.5 Information

NSfK's nyhetsbrev Nordisk kriminologi utkom med tre nummer under 1988 (nr. 45–47). Nyhetsbrevet distribueras till ca. 1.000 intresserade (enskilda personer, myndigheter, institutioner och bibliotek) i Norden och utanför Norden.

Nyhetsbrevet, vars storlek varierar från 50–70 sidor, innehåller bl. a. information om NSfK's verksamhet, om relevanta nordiska och internationella seminarier och konferenser, om nordiska publikationer av intresse samt reseberättelser från studiebesök och seminarier som NSfK beviljat medel för. Vidare utarbetar de nationella kontaktsekreterarna för varje nyhetsbrev en rapport om aktuella kriminalpolitiska diskussioner, lagförslag m. m. samt om nya kriminologiska forskningsprojekt. Nyhetsbrevet redigeras av NSfK's sekretariat..

Den engelskspråkiga serien 'Scandinavian Studies in Criminology' omorganiserades under 1985. Tidigare har utkommit sju volymer. Per Stangeland fungerar som fast redaktör för serien t. o. m. volym 10. Annika Snare har valts till redaktör för serien fr. o. m. volym 11. Redaktionsrådet består av professor Ulla Bondeson (D), professor Raimo Lahti (F), professor Jónatan Þórmundsson (I), professor Nils Christie (N) och professor Knut Sveri (S).

Seriens nionde band utkom på våren. Den heter 'The Snow-White Image' skriven av Flemming Balvig.

Patrik Törnudd

Ordförande

Nina Roos

Administrativ sekreterare

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi resultaträkning 1.1 – 31.12.1988

Ordinarie verksamhet

Seminarier			
Kontaktseminarium -87	– 2030,12		
Forskarseminarium i Finland	<u>149 593,05</u>	– 151 623,17	
Forskningsverksamhet			
Forskningskostnader	– 570 112,88		
Resebidrag	<u>– 78 806,17</u>	– 648 919,05	
Scandinavian studies in criminology			
Intäkter	+ 6,27		
Kostnader	<u>– 58 792,09</u>	– 58 785,82	
Informationsverksamhet			
Nyhetsbrev	22 526,95		
Rapporterna	<u>– 17 498,48</u>	– 40 025,43	
Rådsmöten		– 51 137,17	
Övriga kostnader		– 1 487,50	
Personalkostnader			
Löner och arvoden	– 231 042,34		
Socialkostnader	– 66 042,24		
Resor och dagtraktamenten	678,93	– 297 763,51	
Kontorskostnader		<u>– 12 557,23</u>	
Verksamhetens underskott			– 1 262 298,88

Medelanskaffning

Medlemsländernas statsbidrag			
Sverige	395 678,00		
Norge	228 072,00		
Danmark	212 160,00		
Island	9 547,20		
Finland	<u>215 342,40</u>	1 060 799,60	
Ränteintäkter		<u>57 198,56</u>	<u>1 117 998,16</u>
Underskott			– 144 300,72

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi balans 31.12.1988

Aktiva

Finansieringstillgångar		
PSP 236 77–7	280 585,45	
PSP Notariatplacering	100 000,–	
Resultatregleringar	<u>2 185,00</u>	<u>382 770,45</u>
Anläggningstillgångar		
Maskiner och inventarier		1,–
382 771,45		<u> </u>

Passiva

Främmande kapital, kortfristig		
Leverantörsskulder		
Justitieministeriets räkenskapsbyrå	26 263,94	
Patrik Törnudd	<u>4 500,00</u>	30 763,94
Resultatreglering		
Pensionskostnader		33 833,02
1986		

Eget kapital

Överskott från tidigare räkenskapsperioder	462 475,21	
Periodens underskott	– 144 300,72	318 174,49
382 771,45	<u> </u>	<u> </u>

Helsingfors den 11 januari 1989

Patrik Törnudd
Ordförande

Nina Roos
Sekreterare

Erja Nummisalo
Byråsekreterare

Ovanstående räkenskaper har granskats. Beträffande den verkställda revisionen hänvisas till en skild revisionsrapport.

Helsingfors den 11 januari 1989

Eeva Miettinen
Överrevisor
Statens revisionsverk

Specifikation till bokslut över utbetalda forskningstipendier 1988

FORSKNINGSKOSTNADER

Jørgen Jepsen	FIM 9 273,00
Kjell Sévon	60 000,00
Niklas Bruun och PO Träskman	15 687,50
Joi Bay	28 228,50
Hansína B Einarsdóttir	32 590,00
Per-Olof Wikström	82 116,00
Nils Christie	26 120,00
Ulla-Britt Lilleaas	41 926,90
Hedda Giertsen	13 122,00
A Kongstad och BG Nielsen	44 751,30
Annika Snare	59 832,49
Per Ole Johansen	9 570,00
Joar Tranøy	3 159,50
Tarja Pellinen	50 000,00
Malin Åkerström	34 035,93
Hans Fredrik Dahl	17 126,10
Peter Lindström	<u>17 035,00</u>
Konto sammanlagt	FIM 544 574,22

Beviljade forskningsmedel 1988, som icke lyfts:

Finn Schwarz och Hans Juhler	DKK 15 000,00
Jørn Vestergaard	DKK 10 000,00
Bodil Stenvig	DKK 30 000,00
Jane Dullum	FIM 50 000,00
Lill Scherdin	FIM 50 000,00
Gunilla Cedermark Hedberg	SEK 10 000,00

Översikt över oavslutade/igångvarande projekt för vilka rådet beviljat forskningsmedel under 1986 och 1987

År 1986/utbetalda

Jørgen Jepsen	Økonomisk kriminalitet – tilvejebringelse af undervisningsmaterial (prel redogörelse)	DKK	18 000
Panu Minkkinen	Kriminalpatienten och kontrollpolitiksen (prel redogörelse)	FIM	54 000
Karen Leander	Klassificering av psykiskt störda lagöverträdare på en rättspsykiatrisk klinik (prel redogörelse)	SEK	39 560
Ulla Bondesson	De moraliska klimaten i Norden (prel redogörelse)	SEK	74 700

År 1986/överförda till 1987

Annika Snare	Voldsforbrydelser – en undersøgelse af kvinder dømt for angreb på liv og legeme m m (icke lyft)	DKK	96 784
Malin Åkerström	Offer – en social paniks karriär (prel redogörelse)	SEK	34 319

År 1987/utbetalda

Jørgen Jepsen	Økonomisk kriminalitet, arbejdsgruppe om fællesnordisk undervisningsmaterial (prel redogörelse)	DKK	11 000
Annalise Kongstad Beth Grothe Nielsen	Fysisk og seksuel mishandling af børn (prel redogörelse)	DKK	52 500
Ari Hirvonen	Offret i medlingen (prel redogörelse)	FIM	56 112
Erlendur Baldursson Ómar H Kristmundsson	Fengsler og fanger i Island (prel redogörelse)	ISK	150 726
Dag Ellingsen	”Konkurs: Hvor var revisor” (prel redogörelse)	NOK	42 119
Marie Torstensson	Female Delinquents in a Birth Cohort	SEK	57 040

År 1987/överförda till 1988

Joi Bay	Motoriserede ungdomsgrupper – en sammenligning af kriminalitet og kriminalisering i Skandinavien	DKK	45 000
---------	--	-----	--------

Finn Schwartz	Vedr undersøgelse af udlændingens		
Hans Juhler	kriminalitet för året 1988	DKK	15000
Jørn Vestergaard	Undersøgelse om alternativer til		
	detentionsanbringelser	DKK	10000
Annika Snare	Voldsforbrydelser – en undersø-		
	gelse af kvinder dømt for angrep på		
	liv og legeme	DKK	96784

Med oavslutade/igångvarande projekt avses ovan projekt för vilka rådet inte fått in en slutlig rapport och räkenskaper.

Bilaga till bokslutet

Förteckning över maskiner och inventarier

Ordbehandlingsmaskin: anskaffad 25.4.1986	anskaffnings-
	pris
– Osborne 5,20M- disk	12 950,–
– Word Perfect 4.0	3 250,–
– Brother Twinriter 5	9 860,–
– Anslutningskabel	200,–
CF-300 pappersmatare, anskaffad 4.7.1986	2 223,37
Canon palm printer p1-D räknemaskin, anskaffad 6.3.87	225,–
Kontorstol, anskaffad 25.8.87	881,45
Räknemaskin srciva 512, anskaffningsåret okänt	

Helsingfors den 5 januari 1989

Nina Roos

Administrativ sekreterare

Revisionsberättelse över nordiska samarbetsrådets för kriminologi räkenskaper för år 1988

Undertecknad har av justitieministeriet, i enlighet med 8 § i Nordiska samarbetsrådets för kriminologi grundstadga, utsetts till samarbetsrådets revisor. Efter att ha granskat rådets räkenskaper för år 1988 anför jag följande.

Jag har bekantat mig med mötesprotokollen från rådets möten den 12.–13.3.1988 och 22.–23.10.1988 samt med utkastet till verksamhetsberättelse för år 1988. Av sekretariatet har jag även i övrigt erhållit alla önskade uppgifter om rådets förvaltning och verksamhet.

Enligt bokslutet var utgifterna för år 1988 totalt 1.262.298,88 mk, vilket är ungefär 81 % av de budgeterade utgifterna. Räkenskapsårets resultat uppgick till – 144 300,72 mk.

Bokslutet är riktigt härlätt ur bokföringen.

Banktillgodohavandena var i slutet av år 1988 380 585,45 mk. Av detta belopp fanns 280 585,45 mk på ett vanligt postgirokonto, varifrån de löpande utgifterna erläggs. På postbankens specialkonto fanns vid årslutet deponerat 100 000 mk. För medel som deponerats på kontot betalas enligt avtal ränta, som med 1,30% understiger den sk dagsdepositionsräntan. I sekretariatets bruk fanns inte någon kontantkassa.

Kontoutdragen överensstämde med bokföringen.

I slutet av år 1988 redovisades statskontoret 47 994,25 mk pensionsavgifter för år 1987 och 51 123,33 mk för år 1988.

Över de driftsutgifter som år 1989 erläggs i Finland samt om erhållna inkomster avges senare en separat utredning.

På basen av revisionen anser jag att Nordiska samarbetsrådets för kriminologi medel har använts i enlighet med fattade beslut samt även i övrigt på ett sakenligt sätt.

Helsingfors, å statens revisionsverk 11 januari 1989

Eeva Miettinen
Överrevisor

Nordiska samerådet

Verksamhetsberättelse 1988

Navn og adresse

Sámiráddi/Nordiska samerådet
SF-99980 Utsjoki
Tel.: 9697-713 51

1. Institusjonens formål

Nordisk Sameråd ble stiftet på den 2. nordiske samekonferansen i Karasjok 1956. Rådet har til formål ivareta samenes interesser som privatpersoner og folk, styrke samenes samhörighet og arbeide for at samene også i framtiden erkjennes og respekteres som ett folk ved at deres økonomiske-, sosiale og kulturelle rettigheter sikres i hvert lands lovgiving.

2. Organisering

Nordisk Sameråd er et fellesorgan for Norske Samers Riksforbund (NSR), Norske reindriftssamers Landsforbund (NRL), Riksorganisasjonen Sameättnam, Svenska Samernas Riksforbund (SSR) og Delegationen för sameärenden (Sameparlamentet). Disse organisasjoner utnevner 20 representanter fra hvert av de 3 nordiske land, Sverige, Finland og Norge til de nordiske samekonferanser som arrangeres hvert 3. år. Konferansen velger 4 representanter fra hvert land til medlem i Nordisk Sameråd, som således får 12 medlemmer. Konferansen fastsetter vedtekter for Nordisk Sameråd og foreslår 7 av 12 medlemmer i styret for Nordisk Samisk Institutt. De tre nasjonale gruppene utgjør seksjoner innenfor rådet. Forslag, programerklæringer, resolusjoner og vedtak ved Samekonferansene og i hovedorganisasjonene er veiledende for Nordisk Sameråds virksomhet.

Nordisk Sameråds sekretariat har sete i Utsjoki i Nord-Finland. Sekretariatets drift finansieres av Nordisk Ministerråd.

Ministerrådet har utover dette gitt støtte til avholdelse av de Nordiske Samekonferanser.

3. Virksomheten 1988

3.1. Bevilgningene for 1988 utgjorde

Samerådets sekretariat	FIM	664 864
Kulturstøtte		504 000
Adm av kulturstøtte		63 000
Samisk språknemnd		126 000
<i>Tilsammen</i>	<i>FIM</i>	<i>1 357 864</i>

Økonomisk resultat (sekretariatet) FIM

Post i regnsk	Overført fra 1987	Budsjett 1988	Regnsk -88	Avvik
Lønn		422 098	448 151	- 26 053
Sos.utg		105 524	096 876	+ 08 647
Reiser		165 000	056 290	+ 8 709
Invest		035 000	043 056	- 8 056
Øvrig		159 421	183 017	- 23 596
SUM		787 043	827 390	- 40 347

3.2 Samerådets sekretariat

Sekretariatet hadde 3 ansatte i full stilling hele året:

- generalsekretær
- saksbehandler (midlertidig)
- kansellist

Det er nyttet forholdsvis mye ekstrahjelp (arkivar, kultursekretær, sekretær og kansellist) og en del spesialhjelp til tolking, oversettelse, språkrådgivning og jus.

Nye stillinger vedtatt opprettet i 1989:

- kultursekretær
- regnskapsfører

Sekretariatet er administrativt underlagt Rådets arbeidsutvalg og er dets faste kontaktorgan utad, herunder bl. a. til rådets moderorganisasjoner, nordiske og utenomnordiske organer og organisasjoner.

3.3 Rådets virksomhet 1988

Møter: Rådet 4, Arbeidsutvalg 8.

Samerådets president i 1988 var Irja Seurujärvi-Kari, Finland, suppleanter Lars Anders Bær, Sverige og Odd-Erling Smuk, Norge.

Utvalg nedsatt for å utrede spesielle saker:

- språk
- kvinner
- radio
- barns oppvekstmiljø
- skole- og utdanning
- sløyd og brukskunst

- nasjonaldag, flaggdager og melodi til Samefolkets sang
- urbefolkningsaker

Saker behandlet i rådet og arbeidsutvalget

(En del virksomheter omtalt i foregående årsmeldinger fortsetter).

Samisk høgscole

Den 13. Samekonferanse 1986 uttalte at samisk høgscole og forskningsinstitusjon snarest må bli virkelighet. Samerådet noterer seg med tilfredshet at det nå er klart at Samisk høgscole kommer igang fra og med årsskiftet 1988/89, i første omgang som lærerhøgscole, men at planleggingsutvalget vil fortsette sitt utredningsarbeid med sikte på å utvikle institusjonen på nordisk plan i samsvar med vedtatte målsettinger. Rådet vedtok å søke om midler for å sikre kontinuiteten i utredningsarbeidet.

Urbefolkningsaker (WCIP, FN, ILO)

Den 9. nordiske samekonferanse 1979 vedtok at Samerådet skulle slutte seg til Verdensrådet for urbefolkninger WCIP. Fra da av har samene aktivt vært med i Verdensrådet.

Det er vedtatt å invitere WCIP's generalforsamling 1990 til Tromsø med Nordisk Sameråd som arrangør.

Samerådet har bl. a. deltatt i:

- FN møte om rasisme, rasediskriminering, apartheid og avkolonisering i Geneve 3. – 5.2.
- WCIP styremøte og seminar i Nicaragua 8. – 16.2.
- FN's arbeidsgruppe for urbefolkninger i Geneve
- WCIP styremøte i Geneve 27. – 31.7.
- ILO møte 2. – 22.6. i Geneve om revisjon av konvensjon 107 om urbefolkninger
- WCIP møte 23. – 24.10. i Ottawa
- Arctic co-operation conference 26 – 28.10. i Toronto
- Møte 11. – 14.10. i Geneve om NGO status i ILO og FN.

Samerådet har engasjert seg sterkt i arbeidet med den forestående revisjon av ILO konvensjon 107 omhandlende urbefolkninger. Det har vært holdt drøftelser med offisielle nordiske representanter, og fra nordisk hold vil det derfor bli fremmet samordnede formuleringer som i stor grad er et samarbeid mellom Samerådet og de Nordiske myndigheter/ILO-representanter. Den avsluttende sesjon er planlagt til juli 1989.

Begrepene "selvbestemmelse", "selvbestemmelsesrett", "selvstyre" i gjeldende konvensjoner tolkes svært ulikt internasjonalt. For å belyse og skape debatt om disse begreper, har Samerådet valgt som hovedtema "selvbestemmelse" til Samekonferansen 1989.

Samerådets søknad om NGO (non-governmental organisation) status i FN og ILO vil ventelig få en avklaring i 1989. Denne status og en forbed-

ring av FN artikkelen og ILO konvensjonen om urbefolkninger, vil etter Samerådets oppfatning være et betydelig steg framover i det samiske folks strev for å oppnå full anerkjennelse i samsvar med dets målsettinger.

Samerådet legger fram egen rapport om WCIP til de nordiske lands utenriksdepartementer.

Kvinnesak

Samerådet har ansett det nødvendig å prioritere kvinnesaker høyt, og har nedsatt et eget kvinneutvalg.

Ved Nordisk Forum i Oslo deltok Samerådet med 30 utsendinger.

Kvinneutvalget har bl. a. foreslått:

- Samisk Institutt planlegger og iverksetter forskning om likestilling og samekvinnens kulturhistorie
- Danne en nordisk samisk kvinneorganisasjon
- Avholdelse av en Urbefolknings kvinnekonferanse i 1989.

Samerådet har overfor Ministerrådet foreslått at det opprettes stilling for en kvinnekonsulent under Samerådet.

Nordisk kvinnekonferanse ble avholdt i Kiruna, Sverige 19. – 20.3 med ca 100 deltagere.

Sameradioen

Samerådet er glad for at de samnordiske sendinger igjen er kommet igang. Rådet har også omtalt radioen og understreker bl. a.:

- sendetid utvides, egen kanal og fast språkkonsulent
- svake språkferdigheter, utveksling med samer fra finsk side
- eget produksjonssenter for TV.

Programarbeid

Det er under utarbeidelse politiske programmer til Samekonferansen 1989 for:

- Skole og utdanning
- Barns oppvekstmiljø
- Utenrikspolitisk program
- Nordisk konvensjon

Nordiske forhold

Samerådets søknad om medlemskap i Nordisk Råd utredes fortsatt og det er uklart når spørsmålet neste gang kommer på dagsordenen.

Nordisk Råd inviterer Samerådet som spesiell gjest til sine sesjoner.

Samerådets juridiske utvalg har under utredning en nordisk konvensjon om samiske forhold som skal sluttbehandles i 1989.

Nordisk samarbeidsorgan for samespørsmål og reindrift har hittil fått liten betydning for samene. Organet er på norsk initiativ tatt opp til restrukturering.

Kontakten med samene i Sovjetunionen har begynt å utvikle seg betydelig. Det er utvekslet besøk begge veier og samer fra Kola vil for framtiden bli invitert som offisielle gjester til samekonferansene. Samerådet skal i samarbeid med Kola-samer arrangere eget samisk kultur-/miljø- og fredsmøte under fredsseminaret i Murmansk/Kirkenes i juli 89.

Samisk språknemnd

Språknemnda er nå permanent med sekretær i halv stilling, arbeidssted Nordisk Samisk Institutt. Sekretærens lønn dekkes av Samerådet og Instituttet. Det legges stor vekt på å etterkomme språknemndas tilrådinger ved overgang til data i tekstbehandling m. v.

Arktisk forskningsråd

Nordisk Sameråd har søkt om å få med samisk representasjon i arktisk forskningsråd ved Nordisk Samisk Institutt.

Nasjonaldag, flaggdager og Samefolkets sang

Samekonferansen 1989 skal ta stilling til forslag om samisk nasjonaldag, offisielle samiske flaggdager og melodi til Samefolkets sang "Guhkkín Davvín".

Disse spørsmål var tema under konferansen i 1986, men man oppnådde ikke enighet.

Formelle hjemler nødvendige

Henvising til mangelen på formelle godkjenninger brukes i stor utstrekning til å avvise det samiske, såvel i offentlig som i privat sammenheng.

Det er derfor presserende å vedta lover som sikrer samenes interesser. Rådet er tilfreds med at en sameparagraf nå er kommet med i den norske grunnloven. Det samme forventes snarest å skje i Finland og Sverige. Språklover er under behandling i alle 3 land. I mange sammenhenger avvises det samiske flagget, fordi det ikke er offisielt godkjent av nasjonalstatene.

Uttalelser avgitt:

- samisk språkløp i Finland (forslag)
- NOU 1987: 34
- nordisk miljøvernprogram
- støtte til finske samers motstand mot skogshogst i Kessi
- nordisk sameradio
- avtale om laksefisket i Tana-vassdraget

Miljø- og ressursproblematikk

Miljøvern- og ressursproblematikk opptar samene sterkt. Disse er to sider av samme sak, beskyttelse av natur er ofte sammenfallende med beskyttelse

av samiske næringer. Dette går klart fram av Samerådets uttalelse til NOU 1987: 34, til drivgarnfisket på Atlanterhavslaks, til regulering av laksefisket i Tana-vassdraget, skogavvirkning i Kessi ved Inari og til forslag om nordisk miljøprogram. Overbeskatning og forurensning er i ferd med å ødelegge stadig mer av tradisjonelle samiske livsbetingelser. Rådet er glad for de nordiske myndigheters samarbeid om løsning av de lufttransporterte forurensninger fra industrien på Kola, men påpeker at samer ikke må holdes utenfor når problemer som angår deres livsbetingelser, skal drøftes.

Samerådet er også glad for tiltak som f. eks. redningsaksjonen for atlanterhavslaksen. Rådet imøteser avklaringer i de arbeider som pågår m. h. t. regulering av utnyttelse og rettighetsspørsmål. Ressurser som vilt, innlandsfisk, beiter, bær og vekster, eventuelle underjordiske/sjøiske mineral- og oljeforekomster og vannkraftreserver o.a. omfattes av disse problemsstillinger.

Kulturstøtte er gitt som

– prosjektstøtte for samisk kulturliv	Fim	504 000
– litteraturstøtte:		
Norsk kulturråd	”	165 120
Finsk undervisningsministerium	”	49 000
Svensk kulturråd	”	54 400

midlene er delt ut slik:

prosjektstøtte		
– hederspris til Kathrine Johnsen	Fim	10 000
– prosjektstøtte, tilsammen	”	166 960
– arbeidsstipend	”	30 000
– reisestipend	”	20 000

    litteraturstøtte

– midlene er nyttet i samsvar med betingelsene: innkjøp og distribusjon av samisk skjønnlitteratur. Det kjøpes inn et antall titler (9 titler i 1988) som sendes gratis til ulike adresser i Finland, Sverige og Norge.

4. Vedtak

Nordisk Sameråd avleverer hermed årsmelding for 1988.

Leif Halonen

Leder

Ole Gaup/Ovllå

Sekretær

Kulturutskottets betänkande över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 12/k:1 – 36, se s. 1841)

Efter genomgång av berättelserna från institutioner och organ på kulturutskottets område (C 12/k:1–36), lägger utskottet i det följande såväl allmänna synpunkter på verksamheten vid institutionerna på kulturområdet som synpunkter på enskilda institutioner och rapporteringen från dessa.

Utskottet har i sina tidigare betänkanden över berättelserna understrukt att årsberättelser från institutioner som direkt lyder under kulturavtallets organ enligt beslut av Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) bör avges senast den 1 april året efter verksamhetsåret. Utskottet påminner om att denna tidsfrist bör hållas. I sina betänkanden över berättelserna under de senaste åren har utskottet även påtalat bristerna i rapporteringen om institutionernas framtidsplaner samt de stora avvikelserna beträffande storleken på styrelserna för olika samarbetsorgan. Utskottet framhåller att dessa synpunkter bör beaktas. Utskottet anser dessutom att de innehållsmässiga skillnaderna mellan berättelserna i övrigt är stora och förutsätter att ministerrådet ger behövliga tilläggsdirektiv till institutionerna, i vilka de uppgifter som bör ingå i berättelserna till Nordiska rådet närmare preciseras.

Under innevarande år har Nordiska rådets budget- och kontrollutskott företagit en närmare översyn av Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO) (C 12/k:16). Eftersom Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har lagt fram förslag till åtgärder med anledning av den företagna översynen, har kulturutskottet inte denna gång granskat berättelsen för Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO).

Utskottet har noterat att många av institutionerna har etablerat eller håller på att utvidga sina kontakter utanför Norden. T. ex. har Nordiskt kollegium för ekologi (C 12/k:11) planerat ett närmare samarbete mellan de existerande europeiska ekologiska sällskapen och Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN) (C 12/k:20) har etablerat ett kontaktnät inom och utanför Norden. Några institutioner publicerar nyhetsbrev på engelska t. ex. Nordiska samarbetskommittén för internationell

politik, inklusive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM) (C 12/k:15) och Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS) (C 12/k:23). Nordiska kommittén för öststatsforskning (C 12/k:32) har under verksamhetsåret noggrant följt den utveckling som kan skönjas vad gäller utvidgade möjligheter för utbyte av studenter och forskare inom Norden och inom europasamarbetet. Några egna initiativ har ännu inte tagits men utvecklingen ses som en naturlig del i kommitténs verksamhetsområde. Utskottet anser denna utveckling vara positiv och nödvändig. Det är viktigt att i dagens läge följa med vad som händer utanför Norden, speciellt i Europa, på alla områden och utskottet uppmanar Nordiska ministerrådet att hjälpa till med att stimulera intresset hos institutionerna för ökat samarbete med liknande verksamheter utanför Norden.

Nordisk dokumentationscentral för masskommunikationsforskning (NORDICOM) (C 12/k:19) pekar på, liksom förra året, att arbetsbelastningen vid dokumentationscentralerna har vuxit kontinuerligt, medan arbetsresurserna inte har ökats på motsvarande sätt. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Nordiska dokumentationscentralen nedsatte en intern arbetsgrupp med uppgift att undersöka möjligheterna för rationaliseringar inom de ekonomiska ramar som organisationen arbetar med via Nordiska ministerrådets budgettilldelning. Utskottet hoppas att dessa ändringar hjälper till att uppfylla de förväntningar och krav som man ställer till organisationen. Nordiska dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning pekar dessutom på att under de senare åren har NORDICOM upplevt ett ständigt växande intresse för nordisk medieforskning från icke-nordiska forskare och institutioner i form av kontaktsökande. Utskottet noterar att verksamheten vid Nordiskt institut för Asienstudier (NIAS) (C 12/k:12) har ändrats i positiv riktning sedan Nordiska ministerrådet genomförde en omorganisering av institutionen vid årsskiftet 1987/88 med hänsyn till verksamhetsformen, verksamhetens inriktning och personalstruktur. Utskottet framhåller nödvändigheten av att omorganisera och rationalisera verksamheten vid de olika institutionerna med några års mellanrum för att få fram maximalt resultat av institutionernas arbete.

Utskottet noterar att Nordens institut på Grönland (C 12/k:28) har fått sina problem lösta genom anställning av ytterligare en person. Institutet har därför börjat fungera effektivare och mer tillfredsställande än förut.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår kulturutskottet att Nordiska rådet lägger de till kulturutskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Mariehamn den 15 november 1989

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli Dam (Jyfl)

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Inger Stilling Pedersen (KrF)

(Tf. förman)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Berättelser inom kulturutskottets verksamhetsområde 1988

Innehåll

C 12/k:

1	Nordens folkliga akademi	1843
2	Nordiska journalistkursen	1846
3	Nordiska språksekretariatet	1849
4	Nordiska språk- och informationscentret	1853
5	Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)	1863
6	Nordiskt kollegium för marinbiologi (NKMB)	1865
7	Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)	1868
8	Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)	1874
9	Nordiska institutet för sjörätt	1880
10	Nordiska geoexkursioner till Island	1898
11	Nordiskt kollegium för ekologi	1900
12	Nordiska institutet för Asienstudier (NIAS)	1903
13	Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)	1907
14	Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	1910
15	Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklusive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)	1913
16	Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)	1917
17	Nordiskt vulkanologiskt institut	1921
18	Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)	1924
19	Nordisk dokumentationscentral för massmediaforskning (NORDICOM)	1927
20	Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)	1932
21	Nordens Hus i Reykjavík	1946
22	Nordiska teaterkommittén	1948
23	NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete)	1956
24	Nordiskt samiskt institut	1959
25	Nordiskt konstcentrum	1967
26	Nordens Hus på Färöarna	1977
27	Nordens institut på Åland	1982
28	Nordens institut i Grönland (NAPA)	1989
29	Nordisk federation för medicinsk undervisning	1994
30	Nordiska sommaruniversitetet (NSU)	1999
31	Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)	2005

32	Nordiska kommittén för öststatsforskning	2008
33	Nordiska amatörteaterrådet (NAR)	2011
34	Nordiska konstförbundet (NKF)	2020
35	Skandinavisk förening i Rom	2023
36	Nordkalottmuseet	2029

Nordens folkliga akademi

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordens folkliga akademi
Box 1001
S-442 25 Kungälv
Tel.: 0303/141 92

1. Institutionens uppgift

Nordens folkliga akademi är ett centrum för studium av frågor som är väsentliga för utveckling och förnyelse inom folkbildning och vuxenutbildning i Norden.

Som nordisk mötesplats arrangerar akademien kurser, konferenser och seminarier för lärare och ledare inom folkhögskolor och studieorganisationer, för bibliotekarier, forskare och andra intresserade. Ofta samarbetar akademien med andra nordiska organisationer och institutioner samt med enskilda personer för att genomföra verksamheten.

I den nya konkretiseringen av akademins idé- och handlingsprogram (från hösten 1988) framhålls också akademins villighet att åta sig olika samnordiska projekt och uppdrag som kan anses betydelsefulla för hela folkbildningens och vuxenutbildningens framtid i Norden.

Akademien har också ansvar för Nordiska folkhögskolerådets sekretariat och fungerar även som kontaktorgan för folkbildningsorganisationerna i Norden. Akademien deltar också i ytterligare några samnordiska projekt, t. ex. i Informations- och dokumentationsprojektet finansierat av Nordiska ministerrådet.

Akademien bedriver också konsultativ verksamhet åt alla dem som är intresserade av nordiskt och internationellt samarbete inom vuxenutbildningen.

2. Organisation

Akademins styrelse utses av Nordiska ministerrådet. Den består av två representanter från Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en representant från Island med en suppleant. Den tionde medlemmen väljs bland akademins personal.

Styrelsens medlemmar är från 1 januari 1986:
Bitr. avdelningschef Olavi Alkio (SF)
Informatör Inger Blixth (S) personalrepr.

Avdelningschef Reynir Karlsson (I)
 Folkhögskollärare Margret Kihlén (S)
 Lärare Gunhild Langebeck (N)
 Direktör K E Larsen (D)
 Generalsekreterare Ole Ormseth (N) ordförande
 Folkhögskolledare Grethe Rostbøll (D) vice ordförande
 Ombudsman Mauritz Sköld (S)
 Generalsekreterare Timo Toivainen (SF)
 Rektor Guðrún Halldórsdóttir (I) suppleant

Styrelsens arbetsutskott består av Ole Ormseth, Grethe Rostbøll och Mauritz Sköld.

3. Verksamheten 1988

3.1. Ekonomiskt utfall

(Summorna angivna i 1 000 SEK.)

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner		2 528	3 212	+ 684
Varor och tjänster		1 105	1 356	+ 251
Projekt	71	765	1 093	+ 257
SUMMA	71	4 398	5 661	+ 1 192

3.2. Beskrivning av verksamheten

År 1988 fyllde Nordens folkliga akademi 20 år. I februari 1988 arrangerades akademins 20-årskonferens. Den var samtidigt akademins tredje kontaktkonferens under 1980-talet. Under hösten 1988 publicerades också akademins 20-årshistorik "Eit brennpunkt for nordisk folkeopplysning", skriven av en av akademins tidigare lektorer, Olav Klonteig.

Kurs- och konferensverksamheten

År 1988 genomförde akademien 19 kurser, konferenser och seminarier. Det sammanlagda deltagarantalet var 489 med 1 509 deltagardygn. År 1987 var motsvarande tal 498 och 1 859.

Av det totala deltagarantalet kom 20 % från Danmark, 17 % från Finland, 2 % från Island, 16 % från Norge, 41 % från Sverige, 1 % från respektive Åland och Färöarna samt 2 % från övriga länder. Av deltagarna kom 12 % från folkbildningsorganisationerna, 34 % från folkhögskolor, 16 % från den offentliga förvaltningen och universiteten, 7 % från bibliotek, 1 % från ungdomsorganisationer samt 30 % från övriga verksamhetsgrenar (infattande bl. a. olika alternativrörelser).

Biblioteket

Biblioteket, som betjänar både Nordens folkliga akademi och Nordiska folkhögskolan har under 1988 inköpt 793 böcker och fått 170 som gåva. Det sammanlagda bokbeståndet vid årets slut var 25 617. Biblioteket prenumererade år 1988 på tillsammans 277 tidskrifter, 181 allmänna och 96 pedagogiska. Akademin och folkhögskolan prenumererade tillsammans på 30 dagliga tidningar. Under året sammanställde biblioteket 19 bokutställningar och utarbetade 9 litteraturlistor till olika kurser och konferenser. Antalet registrerade utlån var under året 4 280.

Informations- och dokumentationsprojektet

Informations- och dokumentationsprojektet "Nya vägar i vuxenutbildningen" genomförs vid akademien. Inom projektet har basen "Folkbildning och vuxenundervisning" (FOVU) byggts upp av Norsk Senter for Informattikk i Oslo. Under 1988 har den huvudsakliga insamlingen av försöks-, utvecklings- och forskningsprojekt skett genom nationella insatser: vid Udviklingscenter for folkeoplysning og voksenundervisning (Danmark), Norsk Voksenpedagogisk Institutt (Norge), Tampereen Yliopisto (Finland) samt Vuxenutbildarcentret (Sverige). Nordens folkliga akademi fungerar som samordnings- och ledningscentrum genom att bl. a. inbjuda till seminarier, producera rapporter och koordinera projektet.

Projektet finansieras med speciella medel från Nordiska ministerrådet.

4. Sammanfattning

Styrelsen för Nordens folkliga akademi överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Ole Ormseth
Styrelsens ordförande

Jorma Turunen
Rektor

Nordiska journalistkursen*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordisk Journalistkursus
 Vennelystparken
 DK-8000 Århus C
 Tlf. 86-13 62 33

1. Institutionens opgave

Nordisk Journalistkursus meddeler videreuddannelse for journalister i de nordiske lande. Uddannelsen har såvel et nordisk som et alment præg.

Kursusvirksomheden omfatter en tre-måneders videreuddannelse hvert år og et antal kortere specialkurser eller seminarer. Tre-måneders kurset er tilrettelagt som et seminar med forelæsninger, gruppearbejde, diskussioner og selvstudier. Undervisningsplanen omfatter fem hovedgrupper, nemlig politiske spørgsmål i de enkelte nordiske lande, fælles nordiske emner, international politik, massemedierne i Norden og dagsaktuelle problemer af samfundsmæssig karakter.

2. Organisation

Nordisk Journalistkursus ledes af en bestyrelse udnævnt af Nordisk Ministerråd. Den består af ni medlemmer plus fem suppleanter. Formand for bestyrelsen er chefredaktør Svein Døvle Larssen, Norge, der sammen med næstformanden, generalsekretær Eila Hyppönen, Finland, ombudsmand Magnus Lindström, Sverige og chefredaktør Per Winther, Danmark, udgør forretningsudvalget. Rektor for Nordisk Journalistkursus er mag. art. Erik Reske-Nielsen, der tidligere var rektor for Danmarks Journalisthøjskole.

3. Virksomheden 1988*3.1 Økonomisk oversigt*

Anslagspost	Overført från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	681	681	0
Varor och tjänster	—	350	351	-1
Projekt	238	928	925*	+3
SUMMA	238	1959	1957	+2

* Inden for projektbeløbet er indregnet overførsel til 1989 kr. 264.

3.2 *Beskrivelse af virksomheden 1988*

Nordisk Journalistkursus gennemførte i 1988 foruden sit ordinære tre-måneders kursus tre seminarer eller specialkurser, heraf et i samarbejde med Den Journalistiske Efteruddannelse i Danmark.

Tre-måneders kurset fandt sted i perioden 1. februar – 30. april og fulgte det hidtidige oplæg som et videreuddannelseskursus for journalister fra alle nordiske lande og med lærerkræfter hentet fra hele Norden.

I kurset deltog 16 journalister med en gennemsnitsalder på 39 år og en gennemsnitsanciennitet på 13. Syv af kursusedtagerne kom fra Norge, fem fra Sverige, tre fra Finland og en fra Danmark.

Undervisningsplanen var tilrettelagt af bestyrelse og kursusledelse. Emnekredsen "De nordiske lande" omfattede samtidshistorie og aktuelle politiske spørgsmål i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt de selvstyrende områder Grønland, Færøerne og Åland. Hovedforelæserne her var tidligere højskoleforstander Poul Dam og professor Gunnar Thorlund Jepsen, Danmark, chefredaktør Bo Stenström og redaktør Inger Jägerhorn, Finland, altingsmand Eiður Guðnason, Island, samt redaktør Gunnar Fredriksson og Pia Brandelius, Sverige. Det norske program blev gennemført med en større forelæsergruppe i forbindelse med Nordisk Råds session i Oslo.

I "Fælles nordiske emner" indgik de nordiske sprog, nordiske samarbejdsorganisationer, Norden i europæisk og international politik, Norden i europæisk og international økonomi, arbejdsløshed og beskæftigelse i de nordiske lande, nordiske havområder og mindretal i Norden.

Undervisningen i International Politik omfattede "Øst-Vestforholdet", nordisk sikkerhedspolitik og "Nord-Syd. Dialog eller Konflikt".

Et led i kurset var som tidligere deltagelse i Nordisk Råds session i Oslo, og en rejse til Vestberlin efter indbydelse fra den tyske forbundsregering.

Desuden holdt Nordisk Journalistkursus i 1988 tre seminarer eller specialkurser.

Det første havde som emne "*Nordisk kultur og kulturpolitik under massekommunikationsrevolutionen*". Kurset fandt sted i Stockholm, Tammerfors og Helsingfors den 11.–22. januar 1988. Det havde 16 deltagere, nemlig otte fra Danmark, fire fra Norge og fire fra Sverige.

Kurset var planlagt som første del af et fire ugers kursus, hvis anden del skulle holdes i Skagen og Århus i juni i samarbejde med informationsafdelingen ved Nordisk Råds presidiesekretariat. Denne del måtte aflyses, da samarbejdspartneren sprang fra, efter at kurset var tilrettelagt i alle detaljer og ansøgninger indkaldt.

I stedet gennemførtes den 2.–14. oktober 1988 i samarbejde med Den Journalistiske Efteruddannelse i Danmark et kursus om *Nordkalotten*. Kursen behandlede kulturelle, økonomiske, politiske og etniske problemer såvel som sikkerhedspolitik og strategi i området. Det startede i Oslo og blev videreført under en rundrejse Harstad–Tromsø–Kirkenes–Rova-

niemi–Kiruna. Kurset havde 15 deltagere, otte danske, tre svenske, to finske samt to norske.

Et tredje kursus blev holdt i Nordsjælland den 14.–18. november og omhandlede *Miljø og Miljøpolitik i Norden*. Det fandt sted i tilslutning til Nordisk Råds minisession i Helsingør, hvor miljøspørgsmål var på dagsordenen. Kurset havde 15 deltagere, tre danske, tre finske, fire norske og fem svenske deltagere.

Et kursus om de nordiske lande og EF's indre marked var planlagt til slutningen af 1988, men måtte af praktiske grunde udsættes til start i januar 1989.

4.

Bestyrelsen for Nordisk Journalistkursus fremsender hermed virksomhedsberetning for året 1988 til Nordisk Ministerråd.

Århus, den 28. april 1989

Svein Døvlé Larssen
Formand for bestyrelsen

Erik Reske-Nielsen
Rektor

Nordiska språksekretariatet

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institusjonens oppgave

Nordisk språksekretariat ble opprettet i 1978 som et samarbeidsorgan for språknemndene i Norden og andre som arbeider med nordiske språkspørsmål. Ifølge instruksjonen skal sekretariatet arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og for å fremme den nordiske språkførståelsen. Dette skal sekretariatet gjøre blant annet ved å være rådgivende og koordinerende organ i nordiske språkspørsmål, ta initiativ til forskningsprosjekter, følge grannespråksundervisningen på alle utdanningsnivåer, samarbeide med massemediene, medvirke ved ordboksprosjekter, gi ut skrifter og arrangere nordiske møter om språkspørsmål.

2. Organisasjon

Nordisk språksekretariat blir ledet av et styre på tolv personer som representerer samtlige språk og språknemnder i Norden. Styret utpeker blant sine medlemmer et arbeidsutvalg med en representant fra Dansk sprog-nævn, en fra Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, en fra Norsk språkråd og en fra Svenska språknämnden. Formannen i styret er samtidig formann i arbeidsutvalget. Sekretariatets fellesnordiske administrasjon er plassert ved Nordsk språkråd i Oslo. I 1988 har sekretariatet hatt fire ansatte: en sekretariatssjef, en pedagogisk konsulent (førstekonsulent), en konsulent og en førstekontorfullmektig i halv stilling.

Margareta Westman har i 1988 gått inn som Svenska språknämndens representant i Språksekretariatet etter Bertil Molde, som har trukket seg på grunn av sykdom.

3. Virksomheten 1988

3.1 Økonomisk oversikt

Inntekter

Bevilgning 1988	1 524	
– Renteinntekter 1987	<u>42</u>	1 482
Lønnskompensasjon		46
Ekstrabevilgninger		332
Salg av skrifter		<u>15</u>
Sum		1 875

Utgifter

Lønn, ekstrahjelp, honorar	742	
Sosiale avgifter	169	
Møter, kurs, konferanser, handlingsplan	657	
Kontor, bibliotek, trykning	<u>281</u>	
Sum utgifter		<u>1 849</u>
Resultat før renter		26
Renteinntekter		<u>59</u>
Overskudd		<u>85</u>

3.2 Beskrivelse av virksomheten

Aktiviteten i 1988 har vært vesentlig utvidet i forhold til 1987, takket være en økning av prosjektmidlene på ca 100 000 NOK og ekstrabevlgninger på til sammen ca 330 000 NOK. Arbeidsmengden har også økt etter hvert som Språksekretariatet er blitt bedre kjent.

3.2.1 Møter, kurs og konferanser

Det årlige styremøtet i Nordisk språksekretariat ble holdt i Kristiansund 18.–19. august i tilknytning til det 35. nordiske språkmøtet 19.–21. august. Hovedemnene for det nordiske språkmøtet var "Ideene og framtidsoppgavene for det nordiske språksamarbeidet" og "Den engelsk-amerikanske påvirkningen på de nordiske språkene". Hovedinnleggene fra møtet vil bli publisert i "Språk i Norden 1989".

Arbeidsutvalget og de nordiske sekretærene i Dansk Sprognavn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd og Svenska språknämnden har hatt tre møter. Dessuten har det vært ett sekretærmøte. Ett av møtene var lagt til Tallinn, der arbeidsutvalget og de nordiske sekretærene besøkte Keele ja kirjandusa instituut (det estiske vitenskapsakademis institutt for språk og litteratur).

I 1988 har Språksekretariatet vært arrangør eller medarrangør av disse møtene, kursene og konferansene:

Orden i Norden. Grannspråksundervisning i skolan (Hässelby slott, Stockholm 8.–9. februar, i samarbeid med Föreningen Nordens skolenämnd og Nordiskt kulturcentrum – Hässelby slott)

Ny giv i grannespråksundervisningen. Nordisk seminar for lektorer ved svenske lærerhøyskoler og universiteter (Voksenåsen ved Oslo 17.–20. mai, i samarbeid med Svenskhemmet Voksenåsen)

Gode granner? Et kurs i nordisk språk- og kulturforståelse (Kungälv 12.–16. september, i samarbeid med Nordiska språk- och informationscentret og Nordens folkliga akademi)

Seminar om brevveksling mellom skoleklasser i Norden (Lysebu ved Oslo 13.–14. oktober)

Nordisk konferanse om tv-teksting (Schæffergården ved København 25. – 27. november)

Konferanse om de ikke-skandinaviske språkene i Norden (Bergen november/desember, i samarbeid med Nordiska språk- og informationscentret)

Representanter for Språksekretariatet har som vanlig orientert om nordisk språksamarbeid og nordiske språkspørsmål ved møter, kurs, konferanser o.l.

Samarbeid

Sekretariatsjefen representerer Språksekretariatet i Nordisk ministerråds språkutvalg, som blant annet har fått i oppdrag å utarbeide et nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden (jfr. nedenfor). Sekretariatet samarbeider med morsmåslærernes og terminologisentralenes nordiske organer – Nordspråk og Nordterm – og deltar på deres fellsmøter. Språksekretariatet har også faste samarbeidsmøter med Nordiska språk- og informationscentret i Helsingfors.

3.2.3 Skrifter

I 1988 gav Nordisk språksekretariat ut disse skriftene: Språk i Norden 1988, Undervisning i skandinaviske språk på Island, Færøyene og Grønland, Språknemndenes telefonrådgivning og Ny giv i grannespråksundervisningen. Sammen med Bokklubben Norden gav sekretariatet dessuten ut to frekvensbaserte ordlister, en norsk-svensk og en dansk-svensk.

3.2.4 Grannespråksundervisningen

Språksekretariatet har i 1988 arrangert flere konferanser og gitt ut skrifter med tilknytning til grannespråksundervisningen (jfr. ovenfor). Den pedagogiske konsulenten har som tidligere besøkt skoler, skolemyndigheter og lærerutdanningsinstitusjoner og orientert om grannespråksundervisningen. Konsulenten har også vært med på å utarbeide læremidler, metodiske veiledninger o.l.

3.2.5 Uttalelser

Språksekretariatet har i 1988 uttalt seg om disse sakene: de nordiske lektoratene ved Stockholms universitet (til universitetsstyrelsen i Stockholm), utredningen "Verksamheten vid samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna under försöksperioden 1984–1987" (til Nordisk ministerråd), medlemsforslag "om grundande av ett nordiskt översättarcentrum i Vasa" (til Nordisk råd), medlemsforslag "om en nordisk stipendieordning för skönlitterär översättning" (til Nordisk råd), bruken av bokstavene ä og ö i dansk og norsk tekst-tv (til kringkastingselskapene i Danmark og Norge), rapporten "Kontroll og vurdering av skolesamarbeidet i Nordisk Ministerråds regi" (til Nordisk ministerråd), forslag om en nordisk bokserie (til Nordisk råd).

3.2.6 *Frekvensbaserte ordlister*

Språksekretariatet har tatt initiativet til og deltatt i arbeidet med seks frekvensbaserte ordlister mellom dansk-norsk-svensk. I 1988 fullførte sekretariatet arbeidet med og gav ut to av disse ordlistene, en norsk-svensk og en dansk-svensk.

Sekretariatet har deltatt i arbeidet med en ny utgave av Nordisk forvaltningsordbok, som Nordisk råd gir ut.

3.2.7 *Den nordiske nyordsundersøkelsen*

De nordiske språknemndene har i 1988 fortsatt med å registrere nye ord og uttrykk som blir brukt i massemedier, faglitteratur osv. Dette arbeidet er nyttig blant annet når det gjelder å finne nordiske avløserord for fremmede uttrykk. Språksekretariatet vil siden vurdere om det skal gis ut en samnordisk nyordsbok ved årtusenskiftet.

3.2.8 *Språkspalte i Nordisk Kontakt*

Språksekretariatet har i 1988 redigert en fast språkspalte i tidsskriftet Nordisk Kontakt. Tidsskriftet blir utgitt av Nordisk råd og kommer med 16–17 nummer i året. Blant de emnene som har vært tatt opp, kan nevnes: Å forstå hverandre i Norden, Norden eller Skandinavia?, Hvorfor ikke engelsk?, Språkene i Norden, Nordisk språkforståelse på Island.

3.2.9 *Nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden*

Nordisk ministerråd har nedsatt et språkutvalg som i løpet av 1988 har utarbeidet et utkast til et nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden. Språksekretariatet har vært representert i utvalget ved sekretariatssjefen. Saken har vært behandlet i Språksekretariatets styre og arbeidsutvalg.

3.2.10 *Kommunikasjonen på nordiske møter – en undersøkelse*

Språksekretariatet har engasjert fil.kand. Ulla Börestam ved Uppsala universitet som leder av et prosjekt som går ut på å kartlegge og analysere kommunikasjonen på nordiske møter. Prosjektet ble påbegynt høsten 1988 og skal etter planen være ferdig i 1992.

3.2.11 *Språkspørsmål*

I samarbeid med språknemndene har Språksekretariatet også i 1988 behandlet språkspørsmål med sikte på å komme fram til fellesnordiske anbefalinger. Det gjelder for eksempel spørsmål om nordiske avløserord for engelske uttrykk, geografiske navn og tekniske skrivereregler. Av større språklige spørsmål kan det nevnes at Språksekretariatet har utarbeidet et forslag til fellesnordiske regler for transkribering av arabiske navn.

Allan Karker
Formann

Ståle Løland
Sekretariatssjef

Nordiska språk- och informationscentret

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska språk- och informationscentret
Hagnäsgatan 2
SF-00530 Helsingfors
Telefon 90-7061

1. Institutionens uppgift

Nordiska språk- och informationscentret skall i Finland i första hand främja undervisning i och kännedom om de övriga nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. I detta syfte skall centret öka utbudet av nordiskt stoff i undervisningen, effektivisera informationen om de nordiska länderna, upprätthålla bibliotek med relevant material, anordna språkkurser och seminarier samt utveckla tolknings- och översättningsverksamheten. Därutöver skall centret sprida kännedom om finska språket samt finländska kultur- och samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna.

2. Organisation

Centrets styrelse har bestått av fem medlemmar, en för varje nordiskt land *Danmark*: Jan Østergaard Bertelsen, ordinarie, Ida Andersen, suppleant, *Finland*: Lars Nyström, ordförande, Anneli Heinonen-Kuukka, suppleant, *Island*: Erlingur Sigurðsson, ordinarie, Kristinn Jóhannesson, suppleant, *Norge*: Olav Nyhamar, ordinarie, Tomas Øvergaard, suppleant, *Sverige*: Gunilla Hjorth, vice ordförande, Ingemar Moberg, suppleant.

Styrelsen har sammanträtt den 2–3 mars, 28–30 september samt per capsulam den 1 december 1988. Centrets personal har bestått av sju tjänsteinnehavare, varav en med halvtidstjänst. Under 1988 har dessutom Samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna interimistiskt haft en halvtidstjänst placerad i anslutning till centret. Centret har inte åsamkats extra kostnader eftersom Finlands undervisningsministerium finansierat administrationen. En finsk referensgrupp har bidragit till planeringen av verksamheten. För fortbildningsverksamheten av tolkar har en samnordisk referensgrupp bistått centret.

3. Verksamheten

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner		760 000	1 297 642	+ 537 642
Varor och tjänster		139 000	154 988	+ 15 988
Projekt	6 739	833 170	1 362 466	+ 529 296
Summa	6 739	1 732 170	2 815 096	+ 1 082 926
Överförs till 1989	9.164,85			

Centrets bokslut för år 1988 visar ett överskott på FIM 9 164,85. Överskottet utgör det tilläggsanslag som ministerrådet 24.6.1988 beviljat för framställning av informationsbroschyr om den nordiska språkkonventionen. Projektet fortsätter.

1) I summan ingår institutionens pensionskostnader för år 1987 och 1988, vilka saknas i det budgeterade lönebeloppet.

2) I projekten ingår samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationernas sekretariat.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Kurs- och seminarieverksamheten har intensifierats i och med tillskottet av en kurssekreterartjänst. Inom informationsverksamheten har centret prioriterat grannlandsinformationen och publiceringen av undervisningsmaterial med nordiskt stoff. Verksamheten inom tolksektorn har utvidgats inom ramen för ett anslag ur ministerrådets dispositionsmedel 1988.

3.2.1 Seminarie- och kursverksamhet

Centret har arrangerat 4 seminarier, av vilka 3 ägt rum i Finland och ett i Kungälv, Sverige. Vidare har 18 kurser arrangerats, varav 7 i Finland, 7 i Sverige, 3 i Danmark och en i Norge. Sammanlagt har deltagarantalet i seminarierna varit 363 (jfr bilaga 1), i kurserna 372 (jfr bilaga 2).

3.2.1.1 Seminarier

Tre av seminarierna har arrangerats på och i samarbete med Hanaholmens kulturcentrum. Övriga samarbetsparter har varit Sveriges Ambasad, Svenska institutet, Svenska Kulturfonden, Kulturfonden Sverige-Finland, Kulturfonden för Finland och Norge, Kirke- og undervisningsdepartementet, Kultur- og vitenskapsdepartementet, Rådet for videregående opplæring, Grunnskolerådet i Oslo, Undervisningsministeriet, Skolstyrelsen och Yrkesutbildningsstyrelsen i Finland. Seminariet "Kartläggning av tolkutbildning i Norden" arrangerades på och i samarbete med Nordens Folkliga Akademi, Kungälv med Nordiska ministerrådets kontaktgrupp för migrationsspörsmål och Stockholms universitets tolk- och översättarinstitut som övriga samarbetsparter.

Två av seminarierna har haft språkpedagogisk inriktning (läromedel, metoder, kulturinnehåll), ett rörde sig om tolkproblematiken och ett, "Norska skolan inför 90-talet", var skolpolitiskt och vände sig till skoladministratörer.

3.2.1.2 Kursverksamhet

Språkkurser

Kurserna har haft karaktären av språk- och fortbildningskurser. Under 1988 har centret fortsatt verksamheten med kurs i finska och för andra gången arrangerat en kurs i isländska. Samarbetsparter för nybörjarkursen i finska har varit Finska folkhögskolan i Haparanda och de nordiska informationskontoren i Alta och Umeå, för kurserna i Sverige Svenska institutet och olika folkhögskolor. Kurserna i Danmark har skett i samarbete med Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde, Grundtvigs Højskole Frederiksborg, Hillerød och Finlands Ambassad. För kursen i Norge har Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde, Oslo universitets internationella sommarskola och Finlands Ambassad varit samarbetsparter. Kursen i nordisk språkförståelse för personal vid samnordiska institutioner ägde rum i Kungälv i samarbete med Nordens Folkliga Akademi och Nordisk språksekretariat. Medarrangörerna har stått för en del av kurskostnaderna. Dessutom har centret fått bidrag från olika fonder och nationella ministerier.

Centret har också förmedlat 13 finska deltagare till Svenska institutets internationella sommarkurser och för de finländska deltagarnas del ombesörjt utlysning, ansökning, antagning samt beviljande av resebidrag. Vidare har centret spritt information om folkhögskolestipendier i Sverige och Norge.

Fortbildningskurser

En lärarfortbildningskurs har arrangerats vid Södra Vätterbygdens folkhögskola i Jönköping i samarbete med Svenska institutet.

Tolkkurser

För nordiska tolkar arrangerades tre fortbildningskurser i Köpenhamn, Holmsund och på Hanaholmens kulturcentrum (jfr bilaga 2). Samarbetsparter har varit Köpenhamns universitet, Studieskolen, Nordiskt informationskontor i Umeå, Kvarkenrådet, Hanaholmens kulturcentrum samt Helsingfors universitet, Kouvola.

3.2.2 Informationsverksamhet

Information i Finland har förmedlats till olika målgrupper, t.ex. till tjänstemän som deltar i nordiskt samarbete, svensk-, historie- och geografilärare samt statliga och kommunala skoladministratörer. De nationella ämbetsverken och olika organisationer har fått informationsbrev om centrets kursverksamhet.

Verksamheten till svensklärarna har bestått av informationsbrev som distribuerats till alla skolformer med material att direkt användas i undervisningen. Det första informationsbrevet ("Danmark", 4 200 adressater) gällde även centrets kurs- och seminarieverksamhet, det andra var riktat till svensklärare vid handelsläroverk (230 adressater).

Informationsverksamheten i finländska skolor har utvidgats genom försöksverksamheten med isländsk pedagogisk konsulent. Östra Finland har uppmärksammats genom att centret har medverkat i en trubadurturné vid östfinska gymnasier. Centret har även distribuerat 1 500 premieböcker (svensk skönlitteratur) donerade av Sveriges Ambassad till finskspråkiga gymnasier. Vid åtskilliga klass- och lärarbesök på centret har kontaktmöjligheterna med det övriga Norden poängterats.

Centret har bidragit till spridning av forskningsresultaten från Jyväskylä universitet angående behovet av främmande språk i Finland, speciellt de nordiska inom industri, handel och offentlig förvaltning.

Centret har hållit två presskonferenser i samarbete med sina samarbetsparter. Den första skedde i samband med uppsatstävlingen för finskspråkiga gymnasier i samarbete med Svensklärarna i Finland, Skolstyrelsen och Yrkesutbildningsstyrelsen. Den andra gällde undervisningen i och på samiska vid skolorna i Finland. I samband med seminarier och utställningar har centret distribuerat pressmeddelanden till tidningar, tidskrifter, radio- och TV-redaktioner.

Centrets direktör, utbildningschef, pedagogiske konsulent och bibliotekarie har bidragit till informationsverksamheten genom föreläsningar på kurser, seminarier och vid besök på utbildningsnivåer alltifrån grundskole- till högskolenivå.

3.2.3 Bibliotek

Nyanskaffningar och utlån

Under år 1988 har till biblioteket anskaffats 174 böcker och 280 AV-enheter med speciell isländsk inriktning. Bibliotekets mediebestånd vid årsskiftet är 3068 böcker och 1358 AV-enheter. Centret prenumererar på 120 nordiska tidskrifter och 9 dagstidningar. Utlåningen år 1988 var 860 böcker och 700 AV-lån.

Information och annan utrustning

En allt större del av bibliotekets regelbundna funktioner upptas av information om nordiska frågor. Förutom det sedvanliga anskaffandet av biblioteksmaterial deltar bibliotekarien i centrets informationsverksamhet och läromedelsproduktion. Bibliotekarien har därtill medverkat i nordiska och internationella arbetsgrupper på biblioteksområdet.

3.2.4 *Läromedel och publikationer*

Läromedel

I Finland har centret medverkat i produeringen av läromedel för undervisningen i svenska som A-språk på gymnasienivån i samarbete med Svenska Finlands folkting, Svensklärarna i Finland och Skolstyrelsen.

Centret har dessutom bidragit till framställningen av en videokassett om svenska i Finland (projektet "Känn grannen") i samarbete med länsstyrelsen i Mellersta Finland.

Centret har vidare varit representerat i det nordiska skoltidningsprojektet NORDPÅ samt bidragit till de finskspråkiga versionerna i samarbete med Nordiska rådet, Finlands delegation.

I anslutning till informationsbrevet 1/1988 har centret producerat en ljudkassett på danska med texthäfte för grannspråksundervisningen.

Centret har bidragit till läromedelsprojekten "Venskap – Samhandling" (barnsånger på finska för lågstadier spec. i Norge), "Unga i Norden – Den røde tråden" (ljudkassett i samarbete med NORDSPRÅK och Nordisk språksekretariat) och "Fönster mot Finland" (videokassett om Finland för skolbruk i Norden).

Inom ramen för försöksverksamheten med isländsk pedagogisk konsulent har centret inlett framställningen av läromedelspaketet Kynnumst Finnlandi – Kynnumst Norðurlöndum (nordiskt och finskt stoff för isländska grund- och gymnasieskolor).

Publikationer

Centrets löpande rapportserie nr 10, 23–25: Norge-bilden i de finländska lärokurserna och läromedlen i grundskolan och gymnasiet / Vad berättar skolböckerna i grundskolan och gymnasiet i Norge om Finland? (nr 10) Grannspråksseminarium (danska och norska) (nr 23) "Kultur i svenskundervisningen" (nr 24) Seminarium för kartläggning av tolkutbildning i Norden (nr 25)

3.2.5 *Utställningsverksamhet*

Vandringsutställningen "Finland" har turnerat i Norge i samarbete med Finlands Ambassad i Oslo och Statens bibliotekstilsyn.

I Finland har centret anordnat utställningen "Færøerne i fokus" med vernissage den 21.1.1988. Utställningen, som öppnades av Nordiska rådets president Elsi Hetemäki-Olander, har turnerat i Finland i samarbete med Tjaldur, Vänskapsförening Finland-Färöarna och Færøernes Repræsentationskontor, Köpenhamn.

I samband med försöksverksamheten med pedagogisk konsulent arrangerade centret utställningen "Island i brennidepli", en presentation av det moderna Island för skolor. Utställningen öppnades av Thordur Einarsson,

Islands ambassadör, Stockholm, den 21.4.1988 och besöktes av 13 klasser (totalt 300 personer).

Centret har inlett framställningen av vandringsutställningen Sápmi-Saamenmaa-Sameland för skolor i Norden.

3.2.6 *Fortbildning av nordiska tolkar*

Referensgruppen för fortbildning av nordiska tolkar har haft två möten, där de nordiska tolkarnas grundutbildning, fortbildning, förutsättningar för nordisk tolkning samt den nordiska språkkonventionen diskuterats. Ett speciellt informationsbrev till tolkar med kursbroschyrer har distribuerats.

Kartläggningsseminariet (jfr 3.2.1.1 och bilaga 1).

Därtill har tre fortbildningskurser för tolkar och översättare arrangerats, (jfr 3.2.1.2 och bilaga 2). Inom ramen för Nordiska ministerrådets tilläggsanslag har centret distribuerat 5 000 ex av broschyren Den nordiska språkkonventionen till finländska myndigheter på nationell, regional och lokal nivå.

Inom samma ram har centret inlett framställningen av en broschyr om Den nordiska språkkonventionen för tolkanvändare i Norden.

3.2.7 *Försöksverksamhet med pedagogisk konsulent*

Centret har fortsatt försöksverksamheten med pedagogisk konsulent 1.1 – 30.6.1988. Syftet har varit att öka informationen om Island i Finland och om Finland på Island samt intensifiera de ömsesidiga kontakterna mellan skolor, lärare och myndigheter.

Vid planering av seminarier och kurser samt anskaffning av isländskt informations- och biblioteksmaterial har den isländske pedagogiske konsulenten varit sakkunnig. I hans arbetsuppgifter har ingått skolbesök (universitet och högskolor: 13, övriga skolformer: 41) med föreläsningar över språk, litteratur, geografi, ekonomi, etc. Därtill har han hållit föreläsningar (15 timmar) och lett en orienteringskurs i isländska (10 timmar) i Helsingfors. Reselektorsverksamheten har skett i samarbete med Islands Ambasad i Stockholm, universiteten, Föreningen Islandia och Pohjola-Norden. En del av konsulentens verksamhet har bestått i medverkan i läromedelspaketet Kynnumst Finnlandi – Kynnumst Norðurlöndum (jfr 3.2.4).

Pedagogiske konsulenten har även ansvarat för planläggningen och utformningen av utställningen "Ísland í brennidepli" 22–29.4.1988 (jfr 3.2.5).

Verksamheten med pedagogisk konsulent har givit ytterst positiva resultat. På grund av löneläget (t.ex. uteblivet etableringstillägg och flyttningsersättning, allmän lönenivå) har tjänstgöringen inneburit en markant ekonomisk förlust för konsulenten jämfört med den ordinarie tjänsten i hemlandet.

3.2.8 *Annan verksamhet*

På anmodan har centret avgett yttranden (jfr bilaga 3) till Nordiska rådet, till Nordiska ministerrådet och till nationella myndigheter. Speciellt i Finland har centret tagit språkpolitisk ställning för svenskan och i det övriga Norden för finskan.

Centret har varit representerat i arbetsgruppen "Sprogutvalget", tillsatt av Nordiska ministerrådet, vilket ansvarat för arrangerandet av konferensen "Icke-skandinaviska språk", Bergen 2–4.12.1988 samt för "Utkastet till handlingsprogram för språksamarbete i Norden".

4. *Framtidsplaner*

Centret strävar efter att intensifiera grannlandsinformationen i Finland, speciellt i dess östra del och i det övriga Norden i fråga om nordiskt skol-samarbete. Publiceringen av nordiskt stoff för grannlandsundervisningen fortsätter. Inom kurs- och seminarieverksamheten kommer centret att verka inte endast för de skandinaviska språken utan även för finskan och isländskan. De förslag till åtgärder som poängteras i handlingsprogrammet för språksamarbetet i Norden kommer att vara vägledande för verksamheten.

Styrelsen för Nordiska språk- och informationscentret har den 15.3.1989 godkänt ovanstående verksamhetsberättelse för år 1988, som härmed överlämnas till Nordiska ministerrådet.

Lars Nyström
Ordförande

Marja-Liisa Karppinen
Direktör

*BILAGA 1***Seminarieverksamhet 1988***1. Kultur i svenskundervisningen*

Tid	8–9.1.1 988
Plats	Hanaholmens kulturcentrum
Samarbetspart	Sv. institutet, Sveriges ambassad Nord. konstcentrum, Svenska kulturfonden, Hanaholmen
Målgrupp	Svensk- och modersmållärare i alla skolformer, på alla nivåer, lärarutbildare, läromedelsproducenter, massmedier
Deltagarantal	81 + 20 medverkande = 101

2. Kartläggning av tolkutbildning i Norden

Tid	27–28.2.1988
Plats	Nordens folkliga akademi, Kungälv
Samarbetspart	Nordiska ministerrådets kontaktgrupp för migrationsärenden, Stockholms universitet, Tolk- och översättarinstitu- tet, Nordens folkliga akademi, Kungälv
Deltagarantal	45

3. Arbetslivets krav på svenskundervisningen

Tid	9–10.4.1988
Plats	Hanaholmens kulturcentrum
Samarbetspart	Yrkesutbildningsstyrelsen, Kulturfonden Sverige- Finland, Hanaholmen
Målgrupp	Svensklärare vid yrkesundervisningsanstalter och grundlinjer för teknik vid tekniska läroverk
Deltagarantal	56 + 11 medverkande = 67

4. Norsk skola inför 1990-talet

Tid	28–29.11.1988
Plats	Hanaholmens kulturcentrum
Samarbetspart	Kirke- og undervisningsdepartementet, Kultur- og vitenskapsdepartementet, Rådet for videregående opplæring, Grunnskolerådet i Oslo, Norges ambassad i Hel- singfors, Kulturfonden Norge-Finland, Undervis- ningsministeriet, Skolstyrelsen, Yrkesutbildnings- styrelsen
Deltagarantal	150

Tid	Samarbetspart	Deltagar- antal
2–11.8.1988	International Summer School, Oslo univ.	20
7–15.8–88	Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde	20
16–17.5.1988		19
8–21.8.1988		15
16–20.5.1988		22
25.7–6.8.1988	Svenska institutet	35
20.6–15.7-88	Svenska institutet	30
	Svenska institutet	10
	Svenska institutet	10
18.7–13.8.1988	Svenska institutet	10
	Svenska institutet	9
14–25.3.1988		20
19–30.9.1988		20
14–25.3.1988		20
19–30.9.1988		20
12–16.9.1988	Nordens folkl. akademi, Nordisk språksekretar.	18
17–26.8.1988	Finska fhsk, Haparanda, Nord. info-kontor, Umeå och Alta	14
1–12.8. 1988	Svenska institutet	24
23–27.11.1988	H-fors universitet, Hana holmen	13
23–25.9.1988	Nord. info-kontor,Umeå Kvarkenrådet	11
1–8.6.1988	Köpenhamns universitet Studieskolen	12
	Summa	372

*BILAGA 3***Yttrandena 1988 över:**

- Utvärdering av verksamheten i samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna under försöksperioden 1984–1987, 9.3.1988 för Nordiska ministerrådet.
- Nytt rättsställningsavtal för samnordiska institutioner, 13.4.1988 för Nordiska ministerrådet.
- Kontroll og vurdering av skolesamarbeidet i Nordisk ministerråds regi, 27.5.1988 för Nordiska ministerrådet.
- Medlemsförslag A 845/k om Grundande av ett nordiskt översättarcentrum i Vasa, 12.8.1988 för Nordiska rådet
- Medlemsförslag A 841/k om En nordisk stipendieordning för skönlitterär översättning, 12.8.1988 för Nordiska rådet.

Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
c/o Statsekr. Roland Rydin
Stadskansliet
S-404 82 Göteborg
Tel.: 031-61 10 55

1. Institutionens uppgifter

NHH har till syfte att såsom en samnordisk institution anordna och främja undervisning och forskning inom hushållsvetenskap i Norden. Verksamheten bedrivs på nivå som motsvarar den vid universitet och högskolor i övrigt.

2. Organisation

NHH leds av en styrelse bestående av en medlem från vart och ett av de fem nordiska länderna samt en studeranderepresentant.

3. Verksamheter 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Budget	Bokslut	Överskott
Styrelsen 125 000:—	121 099:21	3 900:79

Linjen för näringsterapi

Redovisas separat

3.2 Beskrivning av verksamheten

NHH bedriver undervisningsaktiviteter på tre linjer, *textillinjen* vid Chalmers tekniska högskola som med en tvåårig studietid leder till textilingenjörsexamen, *näringslinjen* vid universitetet i Oslo som omfattar 3 års studier utom för hushållslärare som får tillgodoräkna sig 1 termin för sina tidigare genomgångna studier, samt linjen för *näringsterapi* vid universitetet i Göteborg som omfattar 1,5 års studier.

I enlighet med NHH:s stadgar svarar det land där institutioner är belägna för utbildningens driftkostnader, förutom linjen för näringsterapi, som finansieras över den nordiska fasta kulturbudgeten.

Det för NHH:s verksamhet positiva beslutet om inrättandet av linjen för näringsterapi vid Göteborgs universitet har stimulerat till ett utvecklingsarbete rörande en överbyggande utbildning för danska dietassistenter och svenska kliniska dietister (och för motsvarande utbildningar i övriga nordiska länder när de inrättas). Dessa utbildningar ger behörighet som krävs inom forskarutbildningen i klinisk näringslära.

NHH-styrelsen undersöker fn behovet av påbyggnadsutbildning i konsumentekonomi på högskolenivå för hushållslärare m. fl. Ämbetsmannakommittén för Nordiskt kulturellt samarbete tilldelade av 1988 års dispositionsmedel NHH 50 000 DKK för att avsluta utredningen om en nordisk konsumentekonomisk utbildning. Det förutsätts att utredningen bl. a. dokumenterar behovet.

Under de senaste åren har ett närmare samarbete kommit till stånd mellan NHH och Nordiska samarbetskommittén för hushållsundervisning.

Högskolan följer även i övrigt olika utvecklingstendenser inom högskolans område och beaktar behovet av samnordiska utbildningsaktiviteter som ej kan anordnas på annat sätt än inom högskolans ram.

4. Beslut

Härmed överlämnas på NHH-styrelsens vägnar verksamhetsberättelse för 1988. Beslut i ärendet har fattats vid NHH-styrelsens sammanträde i Göteborg den 5 april 1989.

Nordiskt kollegium för marinbiologi (NKMB)*Verksamhetsberättelse 1988**Navn og adresse*

Nordisk kollegium for marinbiologi
c/o Forskningsleder Torgeir Bakke
Norsk institutt for vannforskning
Boks 333 Blindern
N-Oslo 3
Tel. (2)-23 52 80

1. Institusjonens oppgave

Nordisk Kollegium for Marinbiologi (NKMB) har til oppgave å fremme det internordiske marinbiologiske samarbeid bl. a. ved å planlegge, organisere, og/eller støtte kurser, konferanser og arbeidsmøter; utse nordiske utvekslingsstipendiater; og støtte studiereiser og planlegging av fellesnordiske forskningsoppgaver.

2. Organisasjon

Kollegiet består av inntil seks representanter for marinbiologiske institusjoner fra hvert av de nordiske land Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Medlemmene fra hvert land danner nasjonale seksjoner av Kollegiet. Kollegiets styre består av de nasjonale seksjoners formenn. Kollegiet har deltidsengasjert en generalsekretær.

3. Virksomhet 1988*3.1 Økonomisk utfall (i 1 000 norske kroner)*

Anslagspost	Overført fra 1987	Budsjett 1988	Bokslutt 1988	Avvikelse
Lønn	3.5	31	28.9	+ 5.6
Varer og tjenester	—	55	111.1	— 56.1
Prosjekt	43.8	1 602	1 453.7	+ 192.1
Sum	47.3	1 688	1 593.8	+ 141.7

3.2 Beskrivelse av virksomheten

Møter: Kollegiets styre har holdt ett møte, den 25 og 26 august ved Liffrædistofnun Háskólans, Reykjavik. I tillegg er det arrangert et møte i seksjon Finland.

Spesialkurser: Kollegiet arrangerte et ca. 2 uker langt spesialkurs ved følgende institusjoner:

Marinbiologisk laboratorium, Helsingør, Danmark, 8–19 august, "Kvantifisering av predation". Kursledere var cand.sci. E. Kirkegaard, cand.sci. H. Gislason og cand.sci. P. Degnbøl. 14 deltakere (DK 5, SF 3, N 6)

Institutt for marinbiologi, Universitetet i Bergen, Norge, 8–19 august, "Polychaeta, Crustacea og Mollusca – identifikasjon og artskunnskap". Kursledere var forsker J.H. Fosså, førsteamanuensis T. Brattegard, forsker E. Oug, førsteamanuensis J.A. Sneli. Øvrige lærere: stip. L.Buhl-Jensen, dr. K. Fauchald (Washington), amanuensis T. Høisæter, og forsker S. Østerhus. 9 deltakere (D+Fæ 5, SF 1, N 2, S 1). Kurset var ledd i forskningsprosjekt BIOFAR.

Kristinebergs marinbiologiska station, Sverige, 15–25 august, "Biological aspects of toxins from marine organisms". Kursledere var Prof. W.E. Kem (Florida), dr. C. Östman, og docent L. Bolin. Øvrige lærere: dr. L. Beréss (Tyskland), Prof. R. Fänge, J. Ström og P. Sundberg. Antall deltakere 11 (SF 1, N 3, S 4, D 2, USA 1).

Antallet kursdeltakere siden Kollegiet startet kursvirksomheten i 1958 har vært 1502 fordelt på i alt 125 kurs.

Utvekslingsstipendiater: Kollegiet har i løpet av året hatt følgende stipendiater:

Århus: FK C. André (S), 2 mnd, konkurranseforhold hos *Corophium*

Tvärminne: cand.mag. K. Gundersen (N) 8 mnd, Sedimentasjon og pelagisk overvåking, sedimentfellemetodikk.

Reykjavik: cand.sci. J.R. Hansen (N), 6 mnd, algeflora på Islands østkyst.

Tromsø: Cand.sci. B. Hansen (DK), 2 mnd, fødeopptak hos *Calanus*-arter i Barentshavet.

Kristineberg: stud.sci. A. Jørgensen (N), 9 mnd, utvikling hos tunikater. – cand.sci. J.K. Pedersen (DK), 2 mnd, effekter av lavt oksygeninnhold på fisk.

Torshavn (BIOFAR): cand.sci. C. Munksgaard (DK), 2 mnd, gastropoder ved Færøyene.

– Stud.sci. A. Jensen (DK), 2 mnd, fauna i dypvannskoraller ved Færøyene.

– Stud.sci. R. Fredriksen (DK), 2 mnd, fauna i dypvannskoraller ved Færøyene.

– Stud.sci. R. Palerud (N), 4 mnd, amphipoder ved Færøyene.

Kollegiet har til nå hatt 141 utvekslingsstipendiater ved nordiske institusjoner.

Prosjekt BIOFAR: 1988 har vært første år med full aktivitet på NKMBs satsingsområde: Marinbiologiske forhold ved Færøyene. Det er utarbeidet en egen årsberetning for prosjektet (vedlagt). Hovedtrekkene ved aktivite-

ten har vært følgende. Lokalt laboratorium i Kaldbak, finansiert av det færøyske Lagting, ble innviet 3 mai og vil bli senter for BIOFAR-aktivitetene. Laboratoriet har i tillegg til arbeidsrom og kontor også bo-muligheter for 4 gjesteforskere, kjøkken, bibliotek, m. m.

Teknisk assistent og kontorpersonale er engasjert på prosjektet som støtte for prosjektkoordinator dr. A. Nørrevang. Virksomheten har vært konsentrert om tokter med F/F "Haakon Mosby" (Bergen) og F/F "Magnus Heinason" (Torshavn) og med deltakelse både av biologer og fysisk oseanografer. BIOFAR har foruten stipendiatene nevnt ovenfor, mottatt følgende gjesteforskere i 1988: Dr O. Tendal (DK), systematikk på hardbunnsfauna, Førsteamanuensis T. Brattegard (N), systematikk på krepsdyr, Førsteamanuensis J.A. Sneli (N), systematikk på mollusker, Dr. T. Holthe (N), systematikk på polychaeter, FL M. Berggren (S), rekefauna i littoralsonen, Dr A. Josefson (S), samfunnsstruktur på bløtbunn, FC F. Pleijel (S), systematikk på polychaeter.

Styringskomiteen for BIOFAR har hatt to møter, ett i Torshavn og ett på Kaldbak.

Øvrige aktiviteter

Kollegiet innvilget økonomisk støtte til arrangement av følgende nordiske fagmøter.

Minisymposium "Mytilid-biologi", Rønbjerg (DK), 18 deltakere.

Workshop "Hva bestemmer fordelingen av sjøfugl på havet?" Tromsø (N), 25 deltakere.

Symposium/kurs "Sediment water exchange processes", Göteborg (S), ca 50 deltakere.

Kollegiet har i tillegg til aktivitetene ovenfor gitt støtte til studie-, kontakt- og planleggingsreiser innen Norden for til sammen 18 marinbiologiske studenter og forskere.

Undertegnede har utarbeidet virksomhetsberetningen for 1988 med fullmakt fra NKMBs styre og på grunnlag av materiale oversendt fra de nasjonale seksjoner.

Oslo, 2 mai 1989

Torgeir Bakke
Generalsekretær NKMB

Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (Nordita)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk Institut for Teoretisk Atomfysik (Nordita)
Blegdamsvej 17
DK-2100 København Ø
Tel. (31) 42 16 16

1. og 2. Formål og organisation

Nordita blev oprettet i 1957. Institutionens formål er at fremme videnskabeligt samarbejde mellem de nordiske lande inden for den grundlæggende teoretiske atomfysik. Institutet skal drive forskning og uddannelse samt fremme forskningen ved samarbejde mellem de nordiske institutioner inden for området, f.eks. via udveksling af forskere, ved at arrangere og finansiere besøg af udenlandske gæsteforskere ved institutioner i Norden, og ved at afholde eller yde bidrag til symposier m. m.

Institutet medtager stipendiater fra de nordiske lande (i reglen for 2-års perioder) og udenlandske gæsteforskere. Kernen i Norditas virksomhed udgøres af den videnskabelige stab, seks fastansatte professorer samt fire assisterende professorer (lektorer), som udnævnes for en begrænset tid.

Instituttets virksomhed omfatter astrofysik, elementarpartikel-fysik, faststoffysik og kernefysik.

Nordita ledes af en styrelse bestående af indtil 3 medlemmer fra hvert af de nordiske lande samt tre repræsentanter for Norditas personale. Desuden er Norditas direktør født medlem af styrelsen.

De nationale repræsentanter i styrelsen udnævnes af Nordisk Ministerråd efter forslag af vedkommende forskningsråd eller tilsvarende organ i respektive land. For hvert land udnævnes en suppleant i styrelsen.

Styrelsen nedsætter blandt sine medlemmer et forretningsudvalg bestående af direktøren og en af personalerepræsentanterne samt et medlem fra hvert land, herunder styrelsens formand, som tillige er formand for udvalget.

Norditas professorer danner et professorkollegium, der virker som rådgivende organ i videnskabelige spørgsmål. Direktøren er formand for kollegiet.

Alle ansatte ved Nordita, herunder forskningsstipendiaterne, danner et rådgivende institutkollegium.

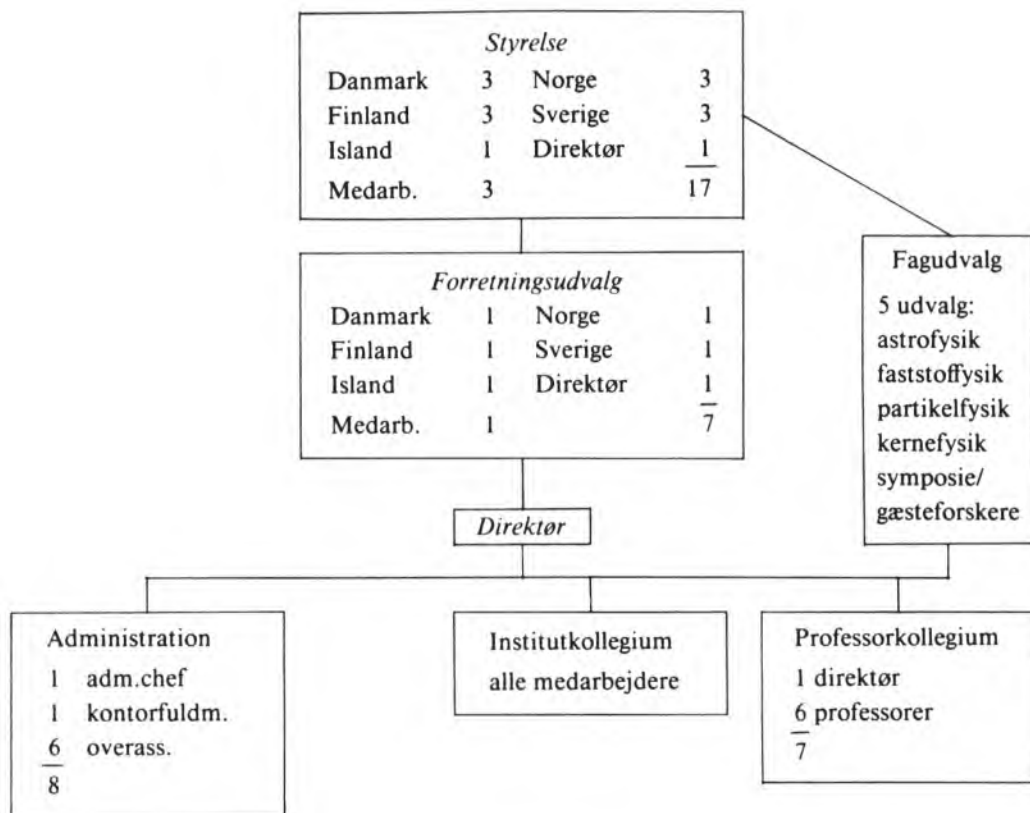
Direktøren har ansvaret for den daglige ledelse af Norditas virksomhed i overensstemmelse med de retningslinier, der afstikkes af styrelsen, og for udførelsen af styrelsens beslutninger i øvrigt.

Direktøren udnævnes af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra styrelsen.

Fagudvalg nedsættes af styrelsen. Udvalgene består af mindst et medlem fra de nordiske lande samt mindst et medlem af Norditas professorkollegium. Fagudvalgene virker som rådgivende organ for styrelsen.

NORDITA

Organisationskema

Norditas styrelse pr. 31. december 1988:

Danmark	* A.R. Mackintosh (Direktør)
	* Aage Winther (formand)
	Jens Lindhard
	H. Smith
Finland	* Alpo Kallio
	Christofer Cronström
	Pekka Jauho

Island	* Magnús Magnússon
Norge	* Haakon Olsen J.M. Hansteen Finn Ravndal
Sverige	* Bengt Gustafsson Arne Claesson Osvaldo Goscinski
Nordita medarb.	Sigurd Sannan * P. Di Vecchia Helle Kiilerich

* medlem af forretningsudvalget

Styrelsesmøder blev afholdt den 17. februar og 9. november. Derudover har Norditas forretningsudvalg afholdt møder den 5. februar, 22. marts, 4. oktober og 8. november.

Norditas personale pr. 31. december 1988

Direktør: Professor Allan Mackintosh (til 31.12.88)

Videnskabelig:

professor J. Hertz
 professor A. Luther
 professor B. Mottelson
 professor C.J. Pethick (direktør fra 1.1.89)
 professor P. Di Vecchia
 adj. prof. G.E. Brown, Stony Brook, U.S.A.
 lektor M. Høgh Jensen
 lektor B. Jones
 lektor R. Svensson
 lektor A. Wirzba

Administrativ:

N.R. Nilsson, administrationschef
 H. Bergen
 H. Kiilerich
 A.M. Rey
 E. Pedersen
 I. Søndergaard til 30.11.88
 B. Thorup
 I. Wadil

3.1 Økonomisk oversigt

Anslagspost	Overført fra 1987	Budget 1988	Årsregnskab 1988	Afvigelse
Lønninger		8 977	8 638	+ 339
Varer og tjenester		1 704	5 213	- 989
Projekter	2 520	3 546	3 068	+ 478
I alt	2 520	14 227	16 919	- 172
Indtægter				
renter		417 ¹	375	
øvrig			245	
Overførsel til 1989		kr. 245 (417 - 172) + renter 375		

I løbet af 1988 er kontoplanen ændret således at f.eks. EDB og publikationer er overført fra projekter til varer og tjenester. Dette forklarer de store afvigelser i den sidste kolonne.

Øvrige indtægter består i det væsentlige af bevilling til et astrofysiksymposium og bevilling til en nordisk gruppe, som arbejder med neurale netværk. Disse indtægter indgår i instituttets budget, idet Nordita har administreret disse bevillinger. Fremover vil sådanne bevillinger blive administreret separat og ikke indgå i Norditas regnskaber.

Virksomheden i 1988 har stor set fulgt planerne. I løbet af året besøgte et stort antal fysikere Nordita og adskillige aflagde også besøg ved andre nordiske institutioner. Af langtidsgæster opholdt 9 sig i København og 8 i de nordiske lande. Desuden foregik som altid en regelmæssig udveksling af forskere mellem Nordita og medlemslandene.

Ved udgangen af 1988 var der 18 stipendiater fra alle de 5 nordiske lande ved Nordita, hvor de fortsatte deres uddannelse i teoretisk fysik.

Nordita stod som arrangør af 7 symposier og var medarrangør af yderligere 2 samt ydede støtte til 2 i Norden.

I 1988 fik Nordita installeret EDB-udstyr med grafikstation og supplerende udstyr til brug for forskerne.

Der blev i 1988 på foranledning af Nordisk Ministerråd foretaget en evaluering af Norditas virksomhed. På baggrund af rapportens rekommandationer og de udtalelser der er fremkommet til denne rapport fra de nordiske forskningsråd og fysikersamfund udarbejder Norditas styrelse forslag til ændringer i Norditas vedtægter.

En detaljeret beskrivelse af Norditas aktiviteter i 1988 vil kunne findes i virksomhedsberetningen for 1988.

Stipendiater

Nordita modtog 33 ansøgninger om stipendium for 1988/89. I 1988 har Nordita haft følgende stipendiater:

Danmark	L. Appel	1.1. – 31.12.88	A
	H. Heiselberg	1.1. – 31.12.88	K
	H.J. Jensen	1.9. – 31.12.88	F
	B. Lauritzen	1.9. – 31.12.88	K
	M. Springborg	1.1. – 31.08.88	F
Finland	J.R. Honkonen	1.1. – 31.12.88	F
	E.J.O. Nykänen	1.1. – 31.12.88	E
	E. Vuorio	1.1. – 31.12.88	E
Island	G. Björnsson	1.1. – 31.12.88	A
	R. Guðmundsdóttir	1.9. – 31.12.88	E
	G.I. Þorbergsson	1.1. – 31.12.88	F
Norge	C.A. Lütken	1.9. – 31.12.88	E
	R.A. Madsen	1.1. – 31.12.88	E
	S. Sannan	1.1. – 31.12.88	E
Sverige	M. Arbman	1.1. – 31.12.88	F
	J. Grundberg	1.1. – 31.08.88	E
	S. Larsson	1.1. – 31.12.88	A
	M.G. Nordahl	1.9. – 31.12.88	F
	K. Olofsson	1.9. – 31.12.88	A
	G. Russberg	1.9. – 31.12.88	F
	A.K. Tollstén	1.1. – 31.08.88	E
	M. Ögren	1.1. – 31.08.88	E

A = Astrofysik

E = Elementarpartikelfysik

F = Faststoffysik

K = Kernefysik

Gæsteforskere

I 1988 har følgende forskere opholdt sig ved Nordita for en længere periode:

G. Fai, Berkeley

N. Nakayama, Kyoto

P. Christe, Bonn

Xiang Dong Liu, København

I. V. Lerner, Troitsk

R. van der Weygaert, Leiden

V. Antonuccio, Trieste

F. Pezzella, Napoli

D. Umberger, Los Alamos

Herudover har Nordita bidraget til længere besøg ved andre nordiske institutioner af følgende forskere:

D. Langreth, Rutgers	CTH, Göteborg, 7 mdr.
G. Baym, Urbana	Bergen, flere besøg
R.K. Bullough, Manchester	DTH, Lyngby, 1 md.
T. Ericson, CERN	Uppsala Univ., 3 mdr.
W. Götze, Garching	CTH, Göteborg, 3 mdr.
J. Hajdu, Köln	HCØ, København, 1,5 md.
T. T. S. Kuo, Stony Brook	Oslo Universitet, 1 md.
M. S. Marinov, Jerusalem	CTH, Göteborg, 1 md.

Symposier

I 1988 afholdtes følgende møder arrangeret af Nordita:

Workshop in nuclear physics, februar

Nordic meeting on neural networks, april

Chiral solitons and chiral bags in nuclear physics, juni

Summerschool on chaos and complexity, Yngsjö, august

Summer course on neural modeling and computation, Uppsala, august

Workshop on quantum chaos, november

Nordic school on active galaxies, Gräftåvallen, juni (Nordiska Forskerkurser)

Nordita var medarrangør af følgende symposier:

Astrophysics – recent progress and future possibilities, København, juni

Landau birthday symposium, København, juni

Publikationer

Der er i 1988 udkommet 52 videnskabelige afhandlinger i serien Nordita preprints. Hertil kommer en række artikler der ikke er indgået i preprintserien, men publiceret direkte i tidsskrifter samt artikler udarbejdet i samarbejde med forskere fra andre institutioner.

En fuldstændig oversigt over den videnskabelige aktivitet vil blive publiceret i Norditas virksomhedsberetning for 1988.

Aage Winther
Styrelsens Formand

C.J. Pethick
Direktør

Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
Fennicum, Henriksgatan 3
SF-20 500 Åbo 50
Tel 921 – 26206

1. Institutets uppgift

Nordiska Institutet för Folkdiktning (NIF) grundades 1959 och är sedan 1972 placerat i Åbo.

Institutets verksamhetsområde är nordisk folktradition, särskilt folklig dikt, tro och sed.

Institutets uppgift är att främja och samordna traditionsvetenskaplig forskning, utbildning, insamling och arkivering i Norden. Institutet skall dessutom efter förmåga förmedla information om nordiskt stoff till forskare och institutioner i och utanför Norden. Verksamheten omfattar nordiska traditionsvetenskapliga projekt, konferenser och publikationer. Detta innebär att institutet fångar upp projektidéer, bildar nordiska forskargrupper för aktuella forskningsuppgifter samt bidrar till projektplanering och startandet av nya projekt inom sitt verksamhetsområde. Institutets informations- och publikationsverksamhet riktar sig såväl till nordiska som internationella forskare, traditionsarkiv och forskningsenheter inom universitetsvärlden.

2. Organisation

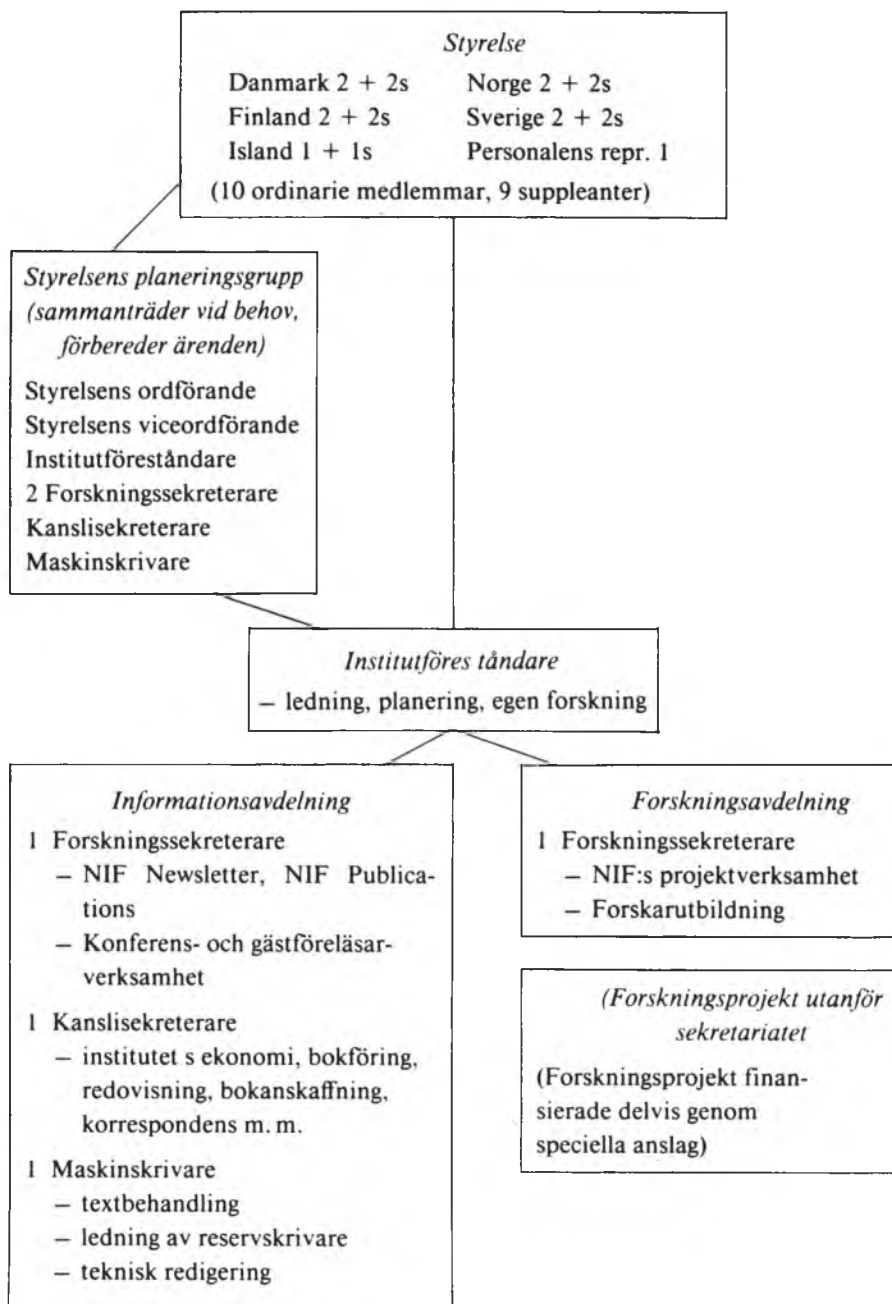
Institutet leds av en styrelse och en föreståndare.

Styrelsen har inseende över institutets alla angelägenheter, fastställer riktlinjer för institutets verksamhet, ansvarar för institutets ekonomiska förvaltning och avger årligen institutets verksamhetsberättelse och framställning om anslag till institutet.

Styrelsen består av två medlemmar från vart och ett av länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en medlem från Island. Dessutom väljer personalen en representant till styrelsen. Styrelsens medlemmar förordnas av Nordiska ministerrådet för en period av tre år i sänder. För varje styrelsemedlem förordnas en suppleant. Styrelsen utser inom sig ordförande och viceordförande.

Föreståndaren utövar den omedelbara ledningen av institutets verksamhet. Det åligger föreståndaren att enligt styrelsens riktlinjer ansvara för institutets forskningsprogram, svara för kontakt och samverkan med berörda forsknings- och utbildningsinstitutioner i Norden och för institutets internationella kontakter, verkställa styrelsens beslut samt leda och fördela arbetet för institutets övriga personal. Vid sidan av de administrativa uppgifterna bedriver föreståndaren egen traditionsvetenskaplig forskning. Föreståndaren förordnas av Nordiska ministerrådet efter förslag av styrelsen för en period av fyra år i sänder. Övrig personal anställs av styrelsen.

Nordiska institutet för folkdiktning

Totalt antal anställda: 5

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	–	683 000		
	lönekompen- sation	50 794	734 277	– 483
	pension	145 429	145 429	–
Varor och tjänster		158 000	163 878	– 5 878
Projekt		370 000	363 155	+ 6 845
SUMMA		1 407 223	1 406 739	+ 484
Bokförsäljning			365	
Räntor			6	
Kassarabatter			115	
			486	

3.2 Verksamheten 1988

Institutets informationsbulletin NIF Newsletter har utkommit med två dubbelnummer 1–2/1988 och 3–4/1988.

NIF Publications utökades med 2 volymer under året. "Vern av folklore" (76 s.), NIF Publications 19, redigerades av Reimund Kvideland på basen av föredrag som hölls vid NIF:s 4. arkiv- och dokumentationskonferens i Bergen 1986. "Tradition and Cultural Identity" (194 s.), NIF Publications 20, redigerades av Lauri Honko med åtta bidrag från NIF:s projektgrupp kring detta ämne. Boken publicerades i samarbete med ARV, Scandinavian Yearbook of Folklore. Dessutom publicerades en ny "Adresskatalog, Folklorister, etnologer, institutioner, museer i Norden" (74 s.) och distribuerades gratis till berörda institutioner.

Redigeringen av "Religion, Myth and Folklore in the World's Epics. A Symposium around the Kalevala" (446 manuskriptss.) slutfördes av Lauri Honko. Boken baserar sig på NIF:s epossymposium i 1985 och kommer sannolikt att publiceras genom Mouton Publishers (Berlin) under 1989. Vid årets utgång var KvinnFolks, projektgruppens vid NIF, rapport om traditionsvetenskaplig kvinnoforskning under slutredigering och tryckning i Bergen.

I projektverksamheten har "Folklorens värn" med två delprojekt, det ena i Kina och det andra i Indien, varit dominerande. Föredragen från seminariet i Nanning i april 1986 (15 kinesiska och 8 finländska bidrag) har publicerats på kinesiska i Kina genom China Society for the Study of Folk Literature and Art (Beijing). Den motsvarande men inte helt identiska engelska versionen "Contemporary Folkloristic Fieldwork and Archiving in China" redigeras av Lauri Honko och kommer att publiceras genom Finska litteratursällskapet under 1989. I december 1988 besökte institutföreståndaren Honko Beijing och Changchun (Jilin). I Beijing överlämnade han till det ovannämnda sällskapet i Beijing och till dess syster-

företag i Cuangxi (Nanning) video- och ljudband (i två kopior) samt ett urval diabilder från fältarbetet hos dong-folket i Sanjiang (Cuangxi) i april 1986 och en videofilm (65 min.) om själva projektet i två kopior. En kopia av projektfilmen går till Sanjiang. I Changchun och närliggande byar mötte och filmade Honko två schamaner samt diskuterade med forskare vid Jilin Nationalities Research Institute om framtida samarbetsmöjligheter. Institutet har bl.a. ett femtontal schamanistiska ritualhandböcker (mest på manchu) i manuskriptform; man diskuterade möjligheten av att publicera åtminstone någon av dessa i översättning. Dessutom visade institutet intresse för konferenssamarbete och fältforskning med nordiska forskare. I Beijing diskuterades ett besök av yngre kinesiska forskare (3–4 personer) genom det finsk–kinesiska kulturavtalet redan i augusti–september 1989.

Huvudintresset i projektplanering/Folklorens värn låg dock på Indien, där ett drygt 3-veckors forskarutbildningsseminarium med fältarbete i byarna kring Dharmastala (Karnataka) planerades för februari 1989. Institutföreståndaren Honko besökte Regional Resources Center for Folk Performing Arts vid Mahatma Gandhi Memorial College i Udupi, Department of Kannada vid Mangalore University samt Dharmastala-templets dharmadikari Sri D. Veerendra Heggade i december och fastslog i samarbete med indiska kolleger seminariets arbetsprogram, fältarbetsplan och hithörande tekniska frågor. På hemvägen deltog Honko som lärare i en forskarutbildningskurs (Third National Folklore Workshop) i Dhaka, Bangladesh, Undervisningsministeriet i Finland gav resebidrag. I Norden förberedde sig forskare i Åbo, Helsingfors och Bergen för projektet. Lauri Honko och Martti Junnonaho planerade COLLCARD, en blankett för datainsamling i fältarbetet, på basen av erfarenheter och aktuella behov i den internationella forskarutbildningen.

I den övriga projektverksamheten pågick forskning kring drömmar och drömtydning genom en nordisk projektgrupp under ledning av docent Annikki Kaivola-Bregenhøj: en rad artiklar förbereddes för publikation. I projektet "Folklore och turism" under ledning av arkivchef Pekka Laaksonen var publikationsplanerna i förgrunden, dessutom planerades ett symposium och en forskarpanel för NIF:s festmöte i Åbo i september 1989.

NIF:s festmöte "NIF 30 år" den 7.9.1989 planerades att omfatta både vetenskapligt och mera publikvänligt (filmer, utställningar) program. Det nya Kulturcentret i Åbo blir platsen för festmötet.

NIF:s treåriga datalogiska projekt "NTAI-databas och andra nordiska tillämpningar av ADB på traditionsmaterial" under ledning av Carsten Bregenhøj avslutades under året. Styrelsen fattade beslut om att fortsätta verksamheten i lämpliga former i samband med NIF:s konferenser.

NIF:s gästföreläsare under året var på vårterminen prof. Henry Glassie, Pennsylvania University, Philadelphia och prof. Ruth Finnegan, The

Open University (England). Flere institutioner i fyra länder fungerade som värdar. Finnegans turn" sköttes kostnadsvis för Finlands del av Antropologiska Sällskapet i Finland.

Under året fick NIF två nya medarbetare, forskningssekreterarna FK Susanna Lehtonen (information) och FL Martti Junnonaho (projekt).

NIF:s flyttning i Åbo från Fennicum till Tavastgatan 2 (nära universitet), planerades för hösten men måste uppskjutas över årsskiftet p.g.a. oväntade svårigheter i ansvarsfördelningen mellan de nordiska och nationella myndigheter som kan bevilja tillstånd och extra anslag för täckandet av flyttningskostnaderna.

NIF:s styrelse diskuterade ingående NIF:s framtid efter 1990 då den nuvarande institutföreståndaren slutar. Efter en omröstning beslöt styrelsen att föreslå för Nordiska ministerrådet det önskvärda i en forsatt rotation som i första hand skulle innebära att NIF skall flytta till Bergen fr.o.m. den 1.1.1991.

Styrelsen för Nordiska institutet för folkdiktning överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Åbo den 29 mars 1989

Bente Gullveig Alver
Styrelsens ordförande

Lauri Honko
Institutföreståndare

Nordiska institutet för sjörett

Verksamhetsberättelse 1988

A. Navn og adresse

Nordisk Institutt for Sjørett
Karl Johansgate 47
N-Oslo 1
Tel. 42 90 10

B. Startår

1963.

C. Formål

Retningslinjer for Instituttets virksomhet fremgår av dets formålsparagraf. Fra 1983 er Instituttets formålsparagraf endret og lyder nå som følger:

Nordisk Institutt for Sjørett har til formål å fremme forskning og undervisning i de nordiske land i sjørett og alminnelig transportrett, olje- og gassrett og andre med sjøretten beslektede fagområder. For dette formål skal instituttet bl. a.

- a) søke å koordinere den forskning i disse fag som drives ved universiteter, høyskoler og andre institusjoner i Norden,
- b) tilby gode arbeidsforhold og et godt faglig miljø for nordiske jurister som ønsker å drive videregående teoretiske eller praktiske studier innenfor instituttets fagområde,
- c) fremme videreutdanning og forskerutdanning innenfor fagområdet gjennom utdeling av stipendier og på annen måte,
- d) arrangere eller medvirke ved seminarer, kurser, forelesninger o.l. ved instituttet eller annetsteds for juridiske studenter fra de nordiske land, samt for praktiserende jurister, funksjonærer i næringslivet og den offentlige administrasjon og andre som i sitt virke har behov for veiledning,
- e) opprettholde et fagbibliotek med samlinger av materiale av forskjellig art innenfor instituttets fagområde samt bygge opp kartoteker over rettsavgjørelser, litteratur og annet materiale,
- f) utgi eller medvirke til utgivelsen av publikasjoner av interesse for instituttets fagområde.

D. Organisation

Nordisk Institutt for Sjørett er knyttet til det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Instituttet er representert i fakultetsrådet, i komitéer og andre fakultets- og universitetsorganer. Administrativt sorterer likevel Instituttet under Nordisk Ministerråd, og Instituttets driftsbudsjett er en del av det nordiske kulturbudsjett. Universitetet i Oslo dekker en del av Instituttets lønns- og driftsutgifter. (Se nærmere om dette under pkt. G.)

1 Administrasjon

Etter Instituttets statutter § 7 består styret av en representant fra henholdsvis Danmark, Finland, Norge og Sverige, Instituttets bestyrer samt en representant for de ansatte.

2 Styrets sammensetning pr. 31.12.1988

Danmark:	Lektor Lise Skovby, København
Varamann:	Professor dr. jur. Allan Philip, København
Finland:	Professor jur. dr. Peter Wetterstein, Åbo
Varamann:	Lagstiftningsdirektør Leif Sevon, Helsingfors
Norge:	Høyesterettsadvokat Helge Jakob Kolrud, Oslo
Varamann:	Høyesterettsdommer Gunnar Aasland, Oslo
Sverige:	Professor jur. dr. Kurt Grönfors, Göteborg
Varamann:	Professor jur. dr. Jan Ramberg, Stockholm
Bestyrer:	Professor dr. jur. Erling Selvig (formann)
Varamann:	Professor dr. jur. Thor Falkanger.

Representant for de ansatte:

Førstesekretær Arnlaug Helseth

Styremøter ble holdt 2. mai og 27./28. oktober.

Avdeling for Petroleumsrett

Avdeling for Petroleumsrett ble opprettet 1. januar 1981. Petroleumsrettsavdelingen var i perioden 1981–84 finansiert med bidrag fra norske og utenlandske oljeselskaper. Fra 1985 har Avdelingen vært finansiert av oljeselskapene gjennom sin organisasjon NIFO (Norsk Industriforening for Oljeselskap). Avdelingsbestyrer har vært professor dr. juris Hans Jacob Bull.

Avdeling for Petroleumsrett har et veiledende og konsultativt råd som i 1988 har hatt denne sammensetning:

Adm. sjef Svein Breivik, Norsk Hydro a. s.

Ekspedisjonssjef Knut Dæhlin, Olje- og energidepartementet,

Adm. direktør Karl Glad, Akergruppen,

Direktør Yngvar B. Heide, Elf Aquitaine Norge A/S,

Afdelingschef Jørgen Nørgaard, Energiministeriet, København og

Professor Kjell Woldseth, Norges Statsautoriserte Revisorers Forening

Rådet har ikke vært sammenkalt i 1988.

3 Personale

Følgende personer har vært knyttet til Instituttet i 1988:

Professor dr. jur. Erling Selvig (bestyrer)*

Professor dr. jur. Thor Falkanger (varabestyrer)*

Professor dr. jur. Sjur Brækhus*, prof. emeritus fra 1.8.

Professor dr. jur. Hans Jacob Bull

Førsteamanuensis lic. jur. Ola Mestad permisjon fra 16.6.

Amanuensis Ronald Craig*

Amanuensis Annica Blomqvist til 15.9.

Amanuensis Gunilla Dueck fra 1.9.

Nord. forskningsstip. Erik Røsæg til 30.6., deretter amanuensis

Nord. forskningsstip. Charles Debattista fra 1.7.

Nord. forskningsstip. Ralf Lindbäck til 30.9.

Nord. forskningsstip. Magnus Hannesson fra 1.10.

Forsker Jan Syversen**

Forskningsassistent Anneke Biesheuvel Borgli fra 1.11.**

Forskningsassistent Thomas Grung Michelet** til 31.10.

Vit. ass. Alexandra Bech 1/2 stilling**

Vit. ass. Stig Berge 1/2 stilling fra 1.2.**

Vit. ass. Hans Peder Bjerke 1/2 stilling til 31.8.**

Vit. ass. Jon D. Bjerkem 1/2 stilling til 1.3.*

Vit. ass. Dag Erlend Henriksen 1/2 stilling fra 1.9.*

Vit. ass. Christian Lund 1/2 stilling til 31.8.*

Vit. ass. Vegard Lund 1/2 stilling fra 1.11.**

Vit. ass. Petter Rusten 1/2 stilling til 1.3.*

Vit. ass. Geir Stenseth 1/2 stilling fra 1.2.*

Vit. ass. Are Stenvik 1/2 stilling fra 1.2.**

Vit. ass. Asle Aarbakke 1/2 stilling fra 1.6.**

Bibliotekarer:

Kirsten Al-Araki 1/2 stilling*

Inger Hamre 1/2 stilling**

Kontorpersonale:

Kontorsekretær Jorunn Birkedal 1/1 stilling**

Førstesekretær Karin Gamborg 4/10 stilling + 6/10 stilling**

Førstesekretær Arnlaug Helseth 6/10 stilling pluss 2/10**

Konsulent Frøydis Rothé Sandberg 1/1 stilling

Adm. sekretær Karin Thulin 5/10 til 30.4**

Stillinger lønnet utenfor det nordiske budsjett:

* Lønnet av Universitetet.

** Lønnet av eksterne midler (prosjekter m. m.)

Gjesteforskere ved Instituttet i 1988:

Dr. Charles Debattista, University of Southampton, 15. – 20. februar, og juli – desember.

Cand. jur. Henrik Gam, København, 5. – 24. april.

Dr. Laszlo Majtényi, Budapest (vårsemesteret).

Statsadv. Åsmund Norheim, Stavanger, 14. – 27. nov.

Bilag 1 til årsberetningen gir en oversikt over personer som har mottatt stipend for opphold i kortere eller lengre tid ved Instituttet.

4 Revisorer

Instituttets regnskap revideres av Riksrevisjonen i forbindelse med revisjon av Universitetets regnskaper.

E. Virksomheten

Nordisk Institutt for Sjørett driver undervisning i sjørett, petroleumsrett og engelsk-amerikansk rett. Undervisningen følges såvel av norske som av andre nordiske studenter. Den spesialfagseksamen som studentene tar ved Instituttet, kan – foruten å være en del av studiene til norsk juridisk embedseksamen – godkjennes av de andre nordiske lands universiteter som en del av studiene til juridisk embedseksamen.

I 1988 tok 33 studenter eksamen i sjørett (17 i vårsemesteret, 16 i høstsemesteret). I kontrakter i petroleumsvirksomheten tok ialt 59 studenter eksamen i faget fordelt med 32 i vårsemesteret og 27 i høstsemesteret. I engelsk-amerikansk rett tok 15 studenter eksamen i faget fordelt på 9 i vårsemesteret og 6 i høstsemesteret. Det var ingen kandidater oppe til eksamen i "Petroleumsrett" spesialfag.

1 Stipendier

Det overveiende antall stipendiater som Instituttet mottar årlig, ønsker å gjennomgå det kurs i sjørett eller petroleumsrett som Instituttet tilbyr. Enkelte stipendiater kommer til Instituttet for å forberede og samle materiale til en avhandling. Disse stipendiater får personlig veiledning og hjelp av Instituttets forskere.

I 1988 mottok Instituttet ialt 66 søknader om stipend – inkl. de nordiske forskningsstipendiene – (58 i sjørett og 8 i petroleumsrett). Nasjonalitetsmessig fordelte søkerne seg slik:

<i>Sjørett:</i>	34 fra Sverige, 3 fra Finland, 16 fra Danmark, 2 fra Island, 2 fra Norge og 1 fra England.
<i>Petr.rett:</i>	2 fra Sverige, 1 fra Finland, 4 fra Danmark og 1 fra Norge.

Det ble bevilget 29 stipendier som fordelte seg som følger:

<i>Sjørett:</i>	9 fra Sverige, 2 fra Finland, 8 fra Danmark, 2 fra Island, 2 fra Norge og 1 fra Storbritannia.
<i>Petr. rett:</i>	1 fra Sverige, 3 fra Danmark og 1 fra Norge.

Det skal bemerkes at Instituttet også – så langt det er mulig – tar imot studenter som ikke oppnår stipend fra Instituttet, men som kommer hit med stipend fra sine hjemland eller selv finansierer studiene. I tillegg til stipendiatene har således 10 studenter fra de øvrige nordiske land fulgt undervisningen. I vedlegg 1 til årsrapporten er inntatt navneliste over stipendiater og ikke-norske studenter som har oppholdt seg ved Instituttet i 1988.

I henhold til ovenstående har Instituttet i 1988 hatt 2.700 studentgjestedøgn. Legger man til den tid gjesteforskere har oppholdt seg i Instituttet, kommer man opp i 3.480.

Også i 1988 har det vært mulig for Instituttet å skaffe bolig til de personer som besøker Instituttet.

2 Undervisningen

Instituttet tilbyr hvert semester kurs i sjørett og petroleumsrett som strekker seg over ca. tre måneder. Undervisningen gis dels som forelesninger, dels ved gruppevirksomhet. Instituttets medarbeidere gir individuell veiledning der dette er ønsket og bestreber seg på å skape så god kontakt som mulig mellom Instituttets faste medarbeidere, de norske spesialfagsstudenter og stipendiatene. Som ledd i denne bestrebelse samles studenter og lærere til felles lunch hver dag. Det blir også arrangert møter mellom lærere og stipendiater i løpet av semesteret hvor stipendiatene kan komme med synspunkter på bl.a. undervisningsopplegget. Til hjelp i eksamensforberedelsene gis det skriftlige oppgaver til besvarelse som rettes og gjennomgås. Undervisningen suppleres med besøk og ekskursionsjoner i Norge og de andre nordiske land, som gir studentene innblikk i de praktiske sider av faget.

a) Undervisningen i sjørett

I tillegg til et felles grunnpensum kan studentene velge mellom 2 spesial-emner, nemlig "Havari og forsikring" og "Fraktavtaler". Oversikt over pensum i sjørett er bilag 2 til årsrapporten.

Undervisning i grunnpensum:

<i>Våren:</i>	Brækhus, Blomqvist, Falkanger og Selvig (20 t.)
<i>Høsten:</i>	Dueck og Røsæg (20 t.)

Undervisning i spesialemner:

<i>Våren:</i>	Fraktavtaler: Falkanger og Blomqvist (20 t.)
	Havari og forsikring: Bull og Røsæg (20 t.)

Høsten: Fraktavtaler: Falkanger og Selvig (20 t.)
Havari og forsikring: Bull og Dueck (20 t.)

Både i vår- og høstsemesteret har det vært arrangert gruppevirksomhet for studentene. Hensikten med gruppearbeidet er å stimulere studentene til aktivt å diskutere juridiske problemer. Gruppene arbeider selvstendig, men en lærer kan alltid tilkalles.

b) Undervisningen i petroleumsrett

Studentene kan velge mellom "Petroleumsrett" spesialfag der det legges størst vekt på de offentligrettslige deler av faget og "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" spesialfag med hovedvekt på de privatrettslige sider. I tillegg undervises det i "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" som valgfag til 3. avdeling ved det juridiske fakultet. Forelesningene i "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" valgfag og spesialfag er felles.

Oversikt over pensum i petroleumsrett spesialfag og valgfag er inntatt som vedlegg 3 og 4 til årsberetningen.

Forelesere i petroleumsrett spesialfag:

Våren: Mestad, Selvig, Syversen og adv.fullm. Knut Erling Øyehaug.

Høsten: Bull, Selvig, Skirbekk, Michelet og adv.fullm. Knut Erling Øyehaug.

Forelesere i petroleumsrett "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" spesialfag og valgfag:

Våren: Bull og Mestad, samt advokatene Stephen Knudtson og Knut Kaasen (ialt 30 t.)

Høsten: Bull og advokatene Stephen Knudtson og Knut Kaasen.

I tillegg til forelesninger har det vært holdt gruppeundervisning (kollokvier) og arrangert oppgaveskrivning.

c) Ekskursjoner

I 1988 er det blitt arrangert ekskursjoner for studenter både med sjørett og petroleumsrett valgfag/spesialfag. Se mer om dette pkt. 5. Program for ekskursjonene er vedlegg 5 til årsberetningen.

Både i vår- og høstsemesteret ble det arrangert tur for studentene til Juristforeningens hytte "Hoppeseter". I tilknytning til oppholdet ble det gitt en faglig orientering. Se også pkt. 5 om dette.

d) Undervisning i andre fag

Vårsemesteret:

Brækhus foreleste om "Omsetning og kreditt: tinglysning og godtrovern".

Falkanger foreleste over tingsrett, panterett og konkurs og holdt praktikumseminar og oversiktsforelesninger for 2. og 3. avd. kandidater.

Craig underviste i engelsk-amerikansk rett.

Høstsemesteret:

Bull holdt kurs i erstatningsrett.

Falkanger holdt oversiktsforelesninger og praktikumseminar for 2. og 3. avd. kandidater. Han foreleste også i statisk tingsrett og panterett med 24 timer i hvert fag.

Craig foreleste i engelsk-amerikansk rett.

e) Undervisning utenfor Instituttet

Under Norges Tekniske Høyskoles eksamensrettede etterutdanningskurs (EEU-kurs) har Avdeling for Petroleumsrett i flere år arrangert et kurs i innføring i petroleumsrett i Trondheim. I 1988 ble kurset avsluttet på grunn av for liten oppslutning. Man tar sikte på å avholde kurset igjen i 1989.

Falkanger foreleste om tvangsfullbyrdelse ved Bankakademiet. Videre foreleste han i sjørett ved Bedriftsøkonomisk Institutt.

3 Seminarvirksomheten

a) Onsdagsseminarene

Det har vært arrangert 7 onsdagsseminarer i 1988. Deltagerne ved onsdagsseminarene er jurister i statsadministrasjonen, forsikringsselskaper, private advokatfirmaer, universiteter og høyskoler. Deltagerne kommer fra alle de nordiske land. Studentene deltar også i seminarene. En skriftlig innledning eller annet grunnlagsmateriale blir som oftest sendt deltagerne på forhånd. I vedlegg 6 er gjengitt programmet for sjøretts- og petroleumsrettsseminarene 1988.

b) Dommerseminarer

I tilknytning til onsdagsseminarene arrangerer Instituttet hvert semester et ettermiddagsseminar for dommere i de nordiske land. Nylig avsatte dommer av sjørettslig karakter blir presentert av en av Instituttets medarbeidere og diskutert. I 1988 har ca. 20–25 personer deltatt ved hvert av de to avholdte dommerseminarer.

c) Det 13. nordiske sjørettsseminar

Seminaret ble avholdt på Leangkollen hotell og kurscenter utenfor Oslo i dagene 12. – 14. september. Deltagerantallet var 103. Temaer til diskusjon var Poolsamarbeid, Management og Åpne Registre. Program for seminaret følger som vedlegg 7. I tilknytning til seminaret feiret Instituttet sitt 25 års jubileum med en festmiddag for seminardeltagerne og spesielt inviterete, ialt 135 personer.

d) Petroleumsjuridisk Klubb

Petroleumsjuridisk Klubb startet i høstsemesteret og er ment som et uformelt ettermiddagsseminar. Det avholdes første tirsdag i måneden. En disposisjon til diskusjonstema sendes ut på forhånd. Oversikt over temaer tatt opp i Petroleumsjuridisk Klubb høsten 1988 er inntatt i vedlegg 6.

4 Forskning

a) Publikasjoner

Instituttet har ingen egen publikasjonsserie. De fleste avhandlinger og artikler Instituttets medarbeidere skriver, blir trykt i småskriftserien *Marlus*.

Marlus som utgis av Sjørettsfondet med Bull som redaktør, er i 1988 utkommet med 13 hefter. Sjørettsfondet har dessuten publisert fire bøker og en revidert utgave av *Innføring i petroleumskontrakter*. Liste over publiserte hefter av *Marlus* og over utgitte bøker m.v. er tatt inn som vedlegg 8.

b) Publiserte forskningsarbeider/utredninger

Kirsten Al-Araki: Register 1978–87 for Tidsskrift for Rettsvitenskap.

Lars Olav Askheim: Lånefinansiering av petroleumsutvinning – risikofordeling og fleksibilitet. Mobils Forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 8, 196 s. Publisert i *Marlus* nr. 148.

Avhandlingen er Askheims lic. jur. arbeide og også publisert som bok på Sjørettsfondet.

Sjur Brækhus: Omsetning og kreditt, bind 2. (Pant og annen realsikkerhet.) XXI + 573 s.

Hans Jacob Bull: Tredjemannsdekninger i forsikringsforhold. Avhandlingen er Bulls arbeide til den juridiske doktorgrad. Publisert som bok (598 s.) på Sjørettsfondet.

Innføring i sjørett 2. utg. sammen med Thor Falkanger. Publisert som bok (316 s.) på Sjørettsfondet.

Avtalte standardvilkår som privat lovgivning. Prøveforelesning over selvvalgt emne til den juridiske doktorgrad. Publisert i *Lov, dom og bok*, Festskrift til Sjur Brækhus (s. 99–114).

Hvorvidt bør det i lovgivningen om skadeforsikring differensieres mellom forbrukerforsikring og næringslivsforsikring. Prøveforelesning over oppgitt emne til den juridiske doktorgrad. Publisert i *Nordisk Forsikringstidsskrift*.

Betalinger til utenlandske konsernselskap. Foredrag holdt ved det 13. årlige oljejuristseminar i Brugge, arrangert av Fina Exploration Norway u. a. s. 15 s. Publisert i *Marlus* nr. 157.

Reguleringen av ansvars- og forsikringsspørsmål i petroleumsvirksomheten. Publisert i *Innføring i petroleumskontrakter 1988*, studiemateriale til bruk i spesialfaget kontrakter i petroleumsvirksomheten.

Charles Debattista: Deviation, serious Breaches and Exclusion of Liability in Contracts of Carriage by Sea. Bearbeidet utgave av innledning ved sjørettsseminaret høsten 1988. 17 s. Publisert i *Marlus* nr. 156.

Thor Falkanger: Innføring i sjørett 2. utg. sammen med Hans Jacob Bull (316 s.) Publisert på Sjørettsfondet.

Redaktør av *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus.*

Redaktør sammen med Kjell Haagenen av *Norsk Vassdragsrett.*

Tilbehør til skib: Noen refleksjoner omkring sjølovens § 260. Publisert i *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus* s. 139–148.

Norsk vassdragsrett – en introduksjon og et historisk tilbakeblikk. Publisert i *Norsk Vassdragsrett* s. 25–53.

Hus på fremmed grunn. Publisert i *Jussens Venner* 1988 s. 75–91.

Rivning og erstatning ved uberettiget utnyttelse av annenmanns faste eiendom. Publisert i *Kart og Plan* 1988 s. 327–334.

Pant i ektefellers felles bolig. Publisert i *Festskrift til Corpus Juris* s. 105–119.

Anders Voje Heieren: Skattespørsmål ved overdragelse av andel i K/S. Spesialfagsavhandling 80 s. Publisert i *Marlus* nr. 146.

Ola Mestad: Noen internasjonale aspekter ved forholdet mellom vertsstat og oljeselskap. Foredrag holdt ved det 10. årlige bergenske oljerettssymposium. Publisert i rapport fra symposiet.

Petter Rusten: Rederforsikring og forsikringsavtalelovgivning. Spesialfagsavhandling, 80 s. Publisert i *Marlus* nr. 152.

Anita Rønne: Offentlig regulering af olie- og naturgasvirksomheden i Danmark. Mobils forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 9. 159 s. Publisert i *Marlus* nr. 149.

Erik Røsæg: World Shipping Laws, Part III, Norway IIA Legal Structure, IIB Jurisdiction, IIC Remedies. Publisert i en serie utgitt av Oceania Publications, N.Y.

Om vederlag for mislykket berging. Publisert i *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus* s. 437–450.

Erling Selvig: Samarbeidsavtalen: Tre studier. Mobils forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 10. 27 s. Publisert i *Marlus* nr. 153.

AMOCO/AMERADA HESS versus NOCO. Voldgiftsdom om

– tariff for behandling og transport av petroleum fra annet felt,

– en deltageres rett til bruk av fellesanlegg. 40 s. Publisert i *Marlus* nr. 154.

Morselskapsgaranti – rettslig innhold og internasjonal håndhevelse. Behov og hovedproblemer. Foredrag holdt ved det tiende årlige bergenske oljerettssymposium. Publisert i rapporten fra symposiet.

En rettsvitenskapsmann fyller år. Publisert i *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus*, s. 1–4.

Petroleumsrett til studiebruk. Pensumbok i petroleumsrett spesialfag. 688 s.

Kjøpsrett. Pensumhefte i kjøpsrett, 2. avd. jus.

Petroleumslovens anvendelse på virksomhet under petroleumstillatelser gitt før lovens ikrafttreden, herunder spørsmålet om adgang til å endre transporttariffer. Foredrag holdt på det 13. årlige oljejuristseminar i Brugge. 25 s. Publisert i MarIus nr. 157.

Gaute Skirbekk: Leveransereguleringen i petroleumsvirksomheten. Spesialfagsavhandling. 186 s. Publisert i MarIus nr. 147.

Jan Syversen: Transaksjoner med beslektet utenlandsk selskap – noen synspunkter på anvendelsen av skattelovens § 54 første ledd. Foredrag holdt ved det 13. oljejuristseminar i Brugge. 22 s. Publisert i MarIus nr. 157.

Medforfatter till *Kommentarutgaven til Skatteloven, 1087 s.*

Aksjesalg og inntektsskatt – del II om Beskatning av gevinst ved overdragelse av større aksjeposter – skl. § 54 første ledd. 102 s.

”Journal of Energy & Natural Resources Law”.

Det er innlevert 4 rapporter om norsk petroleumsvirksomhet.

c) *Forskningsarbeider/utredninger som foreligger i manuskript*

Alexandra Bech og Christian Lund: Nytt norsk internasjonalt skipsregister (NIS).

Hans Peder Bjerke: Samordnet leteboring. Vil bli publisert i MarIus.

Jon Bjerkem: Krav til egenfinansiering i oljeselskaper. Vil bli publisert i MarIus.

Annica Blomqvist: Redarens ”egenfel” i samband med globalbegrænsning.

Anneke Biesheuvel Borgli: De abandonment problematiek in Nederland en Noorwegen. (Abandonment-problematikken i Nederland og Norge; et sammenlignende studium), 72 s. på nederlandsk. Vil bli oversatt til engelsk.

Hans Jacob Bull: Innledningsforedrag ved Nordisk Ministerråds seminar i Torshavn, Færøene, om ”Olje, fisk, miljø”.

Thor Falkanger:

– To kapitler i en bok om Foretaksrett.

– Revidert og utvidet utgave av Tingsrettslige arbeider.

Magnus Hannesson: ”Om transportrett” publiseres i Timarit Lögfrædinga på islandsk.

Ralf Lindbäck: Styrning under kontraktsavveckling. En studie av kontraktsregleringar, som säkerställer avtalsenlig prestation vid fartygs- och offshoreleveranser.

Erik Røsæg:

– Garantikjeder ved uriktig utlevering av last. Foredrag holdt i Den norske Sjøretts Forening i februar. Vil muligens bli trykket i Njördur.

– Letters of Comfort. Morselskapers støtteerklæringer/garantier for daterselskapets solvens. Seminarinnledning ved Instituttets onsdagsseminar i sjørett i april.

– The Process of Specification of Non-Specific Goods under a Sales Agreement.

Erling Selvig: Statens styring av petroleumsproduksjonen. Innledning ved petroleumsrettsseminar 25. februar. (inkorporert i boken?)

d) *Igangværende forskningsarbeider, herunder prosjekter hvor Instituttets medarbeidere og studenter deltar*

Kirsten Al-Araki og Inger Hamre: Sjøretts- og petroleumsrettsbibliografi over nordisk materiale.

Mads H. Andenæs: Kontraktsvilkår. En grunnstudie i kontraktsrett og rettskildelære.

Stig Berge: Samarbeidsavtalens system for anskaffelse av varer og tjenester. En kartlegging av anskaffelsesprosedyren med særlig vekt på minoritetsvernet og operatørens prerogativer.

Anneke Biesheuvel Borgli: EF-regler om sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten og deres forhold til norsk lovgivningsarbeide.

Sjur Brækhus:

- Omsetning og kreditt del 3 og 4.
- Anvendelsen av avtalet. § 36 i kommersielle forhold.

Gunilla Dueck: Bårgarens rätt till ersättning när han har försökt att förhindra en oljeföroreningskada.

Thor Falkanger:

- Aksjeerverv og konsesjonsregler vedrørende fast eiendom. Artikkel til TfR.
- En fremstilling av reglene om feste av grunn.
- Grenseproblemer tingsrettslig sameie/ansvarlig selskap i forhold til bygningkomplekser.
- Odelsretten – etter 1984.

Lasse Hagen: Kommentartutgave til petroleumsloven i samarbeid med Thomas Michelet, konsulent Ulf Hammer, Olje og Energidepartementet og advokat Trond Stang.

Magnús Hannesson:

- Phd. thesis, University of Exeter, U.K.: "Some Aspects of the Hamburg Rules compared to English and Scandinavian Law".
- Artikkel på islandsk om "Sea Waybill".
- Artikkel på islandsk om "Bakgrunnen for Hamburg Reglene".
- "Arrest of ships in Iceland", International Bar Association, Committee Meeting.

Hanne Harlem: Avbestillingsklausuler i petroleumskontrakter.

Dag Erlend Henriksen: Skattlegging av utenlandske oppdragstakere på norsk kontinentalsokkel.

Vegard Lund: "Rederi" og "ansettelse" i relasjon til sjømannslovens § 3.

Thomas Grung Michelet:

- The enforcement of safety legislation in relation to operations offshore

- a comparative study of British and Norwegian Law. Samarbeidsprosjekt mellom Instituttet og Universitetet i Aberdeen.
  - Lovkommentar til Petroleumsloven i samarbeid med Lasse Hagen, Ulf Hammer og Trond Stang.
- Gaute Skirbekk*: Varer og tjenester til petroleumsvirksomheten. Leveansereguleringen i lys av EF's forslag om nye anskaffelsesregler for (bl. a.) energisektoren.

Geir Stenseth og Are Stenvik: Oljeterminhandel.

Erik Røsæg:

- Råvaretransport.
- World Shipping Laws – part IB (norsk jurisdiksjonsutøvelse til sjøs.)
- Captain Panagos DP – an Analysis of the Pleadings.
- Avhandling om ”Comfort Letters”.

Asle Aarbakke: Kreditorenes stilling i forhold til sammenslutninger – fortrinnsrett for felleskreditorene, eller lik rett for alle?

MOBIL's forskningsprogram ved Avdeling for Petroleumsrett

Mobil's Forskningsprogram – basert på en finansieringsavtale mellom Mobil Exploration Norway Inc. og Nordisk Institutt for Sjørett – startet arbeidet 1. januar 1985. Bidraget fra Mobil utgjør ialt NOK 4.2 mill. i perioden 1985–88. Programmet omfatter alle former for samarbeide mellom uavhengige oljeselskaper på kontinentalsokkelen – så som undersøkelse, utvinning, ilandføring, terminalbehandling m. m., innbefattet emner som gjelder petroleumsbeskatning.

I 1988 har en seniorforsker og en juniorforsker vært direkte lønnet over programmet. Tre forskere med sin arbeidsplass utenfor Instituttet er tilknyttet prosjektet. Dessuten arbeider Avdelingens forskere med problemer som berører emner under forskningsprogrammet. Det ble i 1988 publisert 3 rapporter under Mobils Forskningsprogram. Se om dette under punkt 4 b og vedlegg 8 i årsberetningen.

Mads H. Andenæs: Kontraktsvilkår.

Hanne Sophie Greve (Lagmannsretten i Bergen): Jurisdiksjonsproblemer.

Ola Mestad: Force Majeure i kontraktsforhold.

Anita Rønne (Københavns Universitet): Det danske konsesjonssystemet. (I 1988 publisert ”Offentlig regulering af olie- og naturgasvirksomheden i Danmark. Rapport nr. 9 i Mobils Forskningsprogram).

Jan Syversen: Petroleumsutvinning og skatt – utvalgte emner.

5) *Undervisning, kurs, seminarer m. m. i kronologisk orden:*

Februar–mai: Forelesninger i sjørett, engelsk-amerikansk rett, kontrakter i petr.virksomheten valgfag og spesialfag og ”Petroleumsrett” spesialfag. Se pkt. 2 a), b) og d)

2. – 7. februar: *Selvig* deltok i "The Energy Policy Seminar" på Sanderstølen, arrangert av The Energy Policy Foundation in Norway.

10. februar: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

17. februar: *Røsæg* deltok i Den norske Creditbanks Remburskurs.

24. – 25. februar: Seminar for stipendiater og studenter på "Hoppeseter". Se pkt. 2 c).

22. februar: *Røsæg* holdt foredrag i Den Norske Sjøretts-Forening om "Garantier for uriktig utlevering av last".

25. februar: *Bull* holdt prøveforelesning til den juridiske doktorgrad over oppgitt emne "Hvorvidt bør det i lovgivningen om skadeforsikring differensieres mellom forbrukerforsikring og næringslivsforsikring".

26. februar: *Bull* holdt prøveforelesning til den juridiske doktorgrad over selvvalgt emne "Avtalte standardvilkår som privat lovgivning."

27. februar: Doktordisputas. *Bull* forsvarte sin avhandling om "Tredjemannsdekninger i forsikringer" for den juridiske doktorgrad.

14. – 18. mars: *Bull* og *Mestad* deltog ved Energy Law' 88 i Sidney arrangert av International Bar Association, Section on Energy and Natural Resources Law. *Mestad* holdt foredrag om "Constraints on legislative actions affecting natural Resources development". *Bull* ledet paneldebatt.

16. mars: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

23. mars: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

20. april: Sjørettsseminar og postseminar. Se vedlegg 6.¹

25. – 26. april: Ekskursjon till Bergen for studenter i sjørett, petroleumsrett og engelsk-amerikansk rett. Ledere for ekskursjonen var *Blomqvist*, *Røsæg* og *Rothé*. Program for ekskursjonen er inntatt som vedlegg 5 til årsrapporten.

20. – 21. mai: *Selvig* holdt foredrag om "Product Liability. Recent developments and main legal issues" ved The third British-Scandinavian Offshore Construction Contract Seminar, Schæffergården, København.

16. juni: Mottagelse for *Sjur Brækhus* i forbindelse med hans avskjed som professor ved Det juridiske fakultet.

September – november: Forelesninger i sjørett, engelsk-amerikansk rett, petroleumsrett valgfag og spesialfag. Se pkt. 2 a) b) og d).

22. – 24. august: Seminar på Sundvollen ved Oslo for forskere som deltar i forskningsprogram ved universiteter og høyskoler i Norge. *Bull* var leder og *Røsæg* sekretær for seminaret. *Bull* holdt foredrag om "Gruppeforskning i rettsvitenskap" og "Alm. kontraktsvilkår som rettskilde". *Falkanger* holdt foredrag om "Veiledning sett fra veilederens side". Forøvrig deltok *Syversen* fra Instituttet på seminaret.

6. september: Møte i Petroleumsjuridisk klubb. *Selvig* innledet til diskusjon om "Fra grenselandet mellom petroleumsrett og kontraktsrett".

12. – 14. september: Det 13. nordiske sjørettsseminar ble avholdt på

¹ Här ej tryckt.

Leangkollen Hotell ved Oslo. 103 personer deltok fra alle de nordiske land. Program for seminaret er inntatt som vedlegg 7 til årsrapporten.¹

19. september: Ekskursjon for sjørettsstudenter til Oslo Havn v/ Dueck.

21. – 23. september: *Al-Araki* og *Hamre* deltok ved International offshore information conference i Bergen.

24. – 25. september: Tur til "Hoppeseter" for de nordiske studentene. *Røsæg* gjennomgikk en praktisk oppgave og *Aarbakke* holdt forelesning om oppgaveskrivning.

4. oktober: Møte i Petroleumsjuridisk klubb. *Selvig* innledet om "Overdragelse og forkjøpsrett etter samarbeidsavtalen".

5. oktober: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

13. – 16. oktober: Det 13. årlige oljejuristseminar ble avholdt i Brugge med Fina Exploration Norway u.a.s. som arrangør. *Bull* og *Selvig* var medlemmer av seminarets forberedende komité. *Bull*, *Selvig* og *Syversen* holdt foredrag. *Mestad* innledet i paneldebatt. *Berge* deltok også på seminaret.

18. oktober: *Brækhus* var medlem av "betygsnämnden" og deltok ved doktordisputasen i Uppsala der Mikael Möller forsvarte sin avhandling "Konkurs och kontrakt".

26. oktober: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

9. november: Petroleumsjuridisk klubb. *Selvig* innledet om "Deltageransvar og flertallsvedtak".

12. november: Ekskursjon for sjøretts- og petroleumsrettsstudenter til Nordisk Skibsrederforening. *Røsæg* og *Rothé Sandberg* deltok.

22. november: Utdeling av Thomas Fearnleys Nordiske Sjørettspris i Norges Rederiforbunds lokaler. Hovedprisen ble tildelt professor *Peter Wetterstein*, Åbo. Belønning ble også gitt til stud. jur. *Marianne Berg* og stud. jur. *Gaute Skirbekk*.

23. november: Sjørettsseminar og postseminar. Se vedlegg 6.¹

24. november: *Brækhus* holdt foredrag i Finlands Sjørättsförening om "Skibsmegleren. Aktuelle kommisjonsspørsmål".

25. november: *Lars Olav Askheim* holdt prøveforelesning over oppgitt emne til den juridiske lic.jur.grad.

26. november: *Lars Olav Askheim* holdt prøveforelesning over selvvalgt emne "Franchising" til den juridiske lic.jur. grad.

30.nov. – 1. des.: *Mestad* og *Selvig* deltok ved det 11. årlige Bergen symposium i petroleumsrett.

6 Bibliotek

Pr. 31.12 består Instituttets samlinger totalt av ca. 17950 bøker og småskrifter.

Avdeling for sjørett har i abonnement 160 løpende tidsskrifter og årbø-

¹ Här ej tryckt.

ker. I tillegg kommer 34 løsblad og årlige oppdateringer, slik at abonnementene samlet utgjør 193 titler. Videre kommer diverse periodiske publikasjoner som Stortingsforhandlinger, årsmeldinger, statistikker o. l.

Avdeling for Petroleumsrett flyttet i 1985 til lokalene i Løkkeveien og fortsetter der oppbyggingen av sitt spesialbibliotek for petroleumsrettslig litteratur. Ved flyttingen ble biblioteket komplettert med endel mer almen juridisk litteratur for å tilfredsstille behovet til de forskere som har sine kontorer i Løkkeveien. Boksamlingen består ellers av generell litteratur om petroleumsvirksomhet samt petroleumsrettslig litteratur. Boksamlingen i Løkkeveien består av ca. 3.860 bøker. I tillegg kommer 80 årbokabonnement inkl. årbøker, løsblad og tidsskrifter. Avdelingens bibliotek har også en kontraktssamling. En liste i alfabetisk orden over boksamlingen ble publisert i januar 1987. Listen oppdateras med jevne mellomrom.

7) *Komitéer og utvalg.*

Bull:

- Formann i Forskningsutvalget ved Det juridiske Fakultet
- Formann i Doktorgradsutvalget ved Det juridiske Fakultet
- Medlem av Fakultetsrådet
- Medlem av nasjonalt utvalg for forskerutdannelse i samfunnsfag.
- Medlem av bedømmelseskomité for professor II-stilling i rettsvitenskap ved Norges Tekniske høyskole.
- Formann i utvalg til utredning av arbeidsmiljølovgivningen på kontinentalsokkelen.
- Varamedlem (med møteplikt) for formannen i Oljeskattenemnda.
- Medlem av arbeidsgruppe i Finansdepartementet om overdragelse av utvinningstillatelser.

Brækhus

- Medlem av "betygnsnämnden" for Mikael Möllers doktorgrad ved Universitetet i Uppsala.

Falkanger:

- Prodekanus ved Det Juridiske fakultet.
- Medlem av Fakultetsstyret og
- Fakultetsrådet.
- Formann for Forvaltningsutvalget ved Univ. i Oslo.
- Medlem av Universitetets hustrykkerikomité.
- Medlem av professoratbedømmelseskomité ved Univ. i Oslo.
- Medlem av rettsgruppen i Samerettsutvalget.
- Medlem av Justisdepartementets referansegruppe vedrørende revisjon av tvangsfullbyrdelsesloven.

Hannesson:

- Sekretær i den Islandske Sjørettsforening.

Helseth:

- Medlem av styret i Nordisk Institutt fo Sjørett.

Røsæg:

- Sekretær i Doktorgradsutvalget og
- Forskningsutvalget ved Det jur. fak.

Selvig:

- Formann i Sjølovkomitéen.
- Formann i Reklamasjonsnemnda for radio og TV.
- Formann i forbrukertjenesteutvalget.
- Formann i styret for Kredittilsynet.

Syversen:

- Medlem av Oslo Børs regnskapsutvalg.

8) *Internasjonalt arbeide.**Bull:*

- Medlem av Academic Advisory Group, The Section on Energy and Natural Resources Law of the International Bar Association.
- Medlem av "Editors' Board of Journal of Energy & Natural Resources Law".

Michelet:

- Sekretær for utvalg nedsatt av Nordisk Ministerråd til utredning av problemer i forbindelse med bruken av internkontroll som virkemiddel i gjennomføringen av sikkerhetsbestemmelsene på norsk og dansk kontinentalsokkel.

F. Fremtidsplaner

Instituttet tar sikte på å opprettholde en aktivitet av samme omfang og innhold som i 1988.

Forskning

De forskningsarbeider som forelå i manuskript ved utgangen av 1988 (11 arbeider) vil bli publisert. Flere igangværende forskningsprosjekter vil bli avsluttet i 1989.

Det vil bli igangsatt *nye forskningsprosjekt* i 1989, bl. a. "Joint Venture Avtaler i skipsfartsforhold." Prosjektet strekker seg over to år (89/90) og mottar økonomisk støtte fra Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd og Norges Rederiforbund. To yngre forskere arbeider allerede med problemer vedrørende prosjektet.

"Utviklingen av EF's indre marked – hvilken betydning vil den få for nordisk energiforsyning?" Flere av instituttets forskere er allerede igang med avhandlinger knyttet til prosjektet.

Undervisning

Det bli bli avholdt tre måneders kurs både vår og høst i følgende emner: 1) Sjørett, 2) Petroleumsrett, 3. Kontrakter i Petroleumsvirksomheten.

Stipend

Vi tar sikte på å dele ut ca. 20 stipendier.

Seminarer

Det er fastlagt 4 ettermiddagsseminarer i vårsemesteret med tilsvarende opplegg i høstsemesteret.

Det 7. nordiske dommerseminar i sjørett avholdes i København i tiden 25. – 26. september med Sø- og Handelsretten som vertskap.

Instituttet vil som tidligere bistå med opplegg og foredragsholdere ved en rekke kurs og seminarer ved andre institusjoner særlig innen Norden, bl. a. i regi av Nordisk Ministerråd.

Bibliotek

I samsvar med budsjettet for 1989 vil det bli innkjøpt bøker m. v. til både sjøretts- og petroleumsrettsbiblioteket. Registrering av Instituttets boksamlinger på data fortsetter.

G. Finansiering og økonomi

Som et nordisk institutt er Instituttet budsjettmessig underlagt Nordisk Ministerråd i København. Ministerrådet opererer med et budsjett hvor alle de nordiske land gir bidrag etter en fastlagt fordelingsnøkkel (Danmark 22 %, Finland 16 %, Island 1 %, Norge 16 % og Sverige 45 %). For 1988 fikk Instituttet en bevilgning på NOK 2.285.000. Utenom det nordiske budsjett dekker Norge gjennom Universitetet i Oslo utgiftene til lokaler, eksamensadministrasjon m. v. Videre bestrider Norge lønnsutgifter for de tre juridiske professorer som er knyttet til Instituttet, men som også har en vesentlig del av sitt arbeidsområde på andre felt enn sjørett og petroleumsrett. Endelig lønnes en vitenskapelig assistent over det norske universitetsbudsjett.

Avdeling for Petroleumsrett

Avdeling for Petroleumsrett har inntill utgangen av 1988 fått omfattende økonomisk bistand fra NIFO (Norsk Industriforening For Oljeselskap). Fra 1989 er NIFO omdannet til Oljeindustriens Landsforbund. Det er godt håp om at den nye organisasjonen fortsatt vil yde økonomisk bistand til Avdelingen.

Instituttet vil fortsatt arbeide for at hele eller i hvert fall store deler av Avdelingens budsjett dekkes via nordiske kilder på samme måte som Instituttets øvrige virksomhet.

Gaver og bidrag

Også i 1988 er Instituttet blitt tilgodsett med Skr. 10.000 fra Sveriges Ångfartygs Assuransforening i Göteborg til bruk til stipendier i sjørett og

petroleumsrett. Instituttet har videre mottatt omfattende økonomisk hjelp fra Anders Jahres Fond til vitenskapens fremme. Midlene fra Anders Jahres Fond er brukt til avlønning av assistenter og kontorhjelp i forbindelse med prosjektet "Nytt norsk skipsregister (NIS)".

Styret for Nordisk Institutt for Sjørett har godkjent årsberetningen for 1988.

Hans Jacob Bull

Bestyrer

Nordiska geoekskursioner till Island

Verksamhetsberättelse 1988

Navn og adress

Nordiska geoekskursioner till Island
Nordiska ministerrådet
Sekretariatet
Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Tel. (33) 11 47 11

1. Institusjonens oppgave

De nordiske geoekskursjoner til Island startet i 1964 og har som oppgave å gi forskere og studenter i de øvrige nordiske land muligheter for å studere geologiske prosesser i Island – i første rekke innen vulkanologi, glaciologi, geomorfologi og kvartærgeologi. Ekskursjonenes tema skifter hvert annet år mellom de to hovedområdene: Vulkanologi og Kvartærgeologi/geomorfologi. Deltakerantallet er 25, hvorav 10 fra Sverige og 5 fra hvert av de øvrige deltakerland. I det omfang der er behov og ressurser, kan islandske forskere og studenter få tilsvarende anledning til innen virksomhetens rammer, å studere geovitenskapelige problemer og forhold i de øvrige nordiske land.

2. Organisasjon

Virksomheten ledes av et styre bestående av to representanter for hvert av de nordiske land. De to styremedlemmer representerer også hver for seg virksomhetens to hovedområder. Ekskursjonene planlegges og ledes av en ekskursjonsleder med en assistent. Sekretariatsfunksjonene utføres av ministerrådssekretariatet.

3. Virksomheten 1988

Disposisjonsmidler	1 000 DKK		
	Disponibelt	Bokslutt	Avvik
Overført fra 1987	44		
Budsjett 1988	619		
I alt	663	658	+ 5

3.2 Beskrivelse av virksomheten

3.2.1 Ekskursjonen på Island

Den geologiske ekskursjonen ble gjennomført i dagene 12.–25. juli 1988. Ekskursjonen 1988 fulgte det samme mønster som ekskursjonen 1986. Hovedemnene var kvartærgeologi, sedimentologi, geomorfologi, glacial geologi og glaciologi, men også noe vulkanologi og tefrokronologi. Som tidligere ble Islands historie og kultur omtalt og der ble gitt en kort oversikt over det islandske språk. Enkelte historiske steder ble besøkt, når det passet inn i ekskursjonsruten.

Under ekskursjonen ble det tre ganger avholdt foredrags- og diskusjonsseminarer, i Nordens hus i Reykjavík, ved Laugarvatn og Nesjaskóli.

Ekskursjonen var begunstiget med utmerket vær, hvilket bidro til å gjøre den svært vellyket.

Ekskursjonen ble ledet av professor Þorleifur Einarsson og Jon Ericksson, Ph. D.

3.2.2 Stipendier til islandske geologer

Stipendier ble utdelt til to yngre geologer fra Island for deltakelse i det 18. Nordiske geologmøtet i januar i København.

4. Vedtak

Styret for de nordiske geoekskursjoner til Island avgir med dette sin beretning for 1988.

Johannes A. Dons
Styreformann

Þorleifur Einarsson
Ekskursjonsleder

Nordiskt kollegium för ekologi

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiskt kollegium för ekologi (NKE)
Ekologihuset
S-223 62 Lund
Tel. 046-14 81 88 fac +46 46 104716

1. Kollegiets uppgift

Kollegiets uppgift är att fungera för nordisk samordning av högre utbildning och forskning med ekologisk inriktning, framför allt inom limnisk och terrester ekologi.

Kollegiet skall inom sitt verksamhetsområde stimulera och stödja utbyte av yngre forskare mellan de nordiska länderna samt genom internordiska grupparbeten och kursverksamhet stödja ekologiska forskningsuppgifter och verka för ett effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser.

Kollegiet har till uppgift att organisera gemensamma kurser, ordna konferenser, initiera aktuella forskningsuppgifter samt tillsätta nordiska utbytesstipendiater.

2. Organisation

Kollegiet består av en ledamot och en suppleant från varje nordiskt land.
Styrelsens sammansättning 1988-12-31:

Prof Pétur M Jónasson (ordf)	D
Prof Veikko Huhta	F
Prof Agnar Ingólfsson	I
Prof Arne Semb-Johansson (v ordf)	N
Prof Nils Malmer	S
Kollegiets sekreterare:	
Doc Pehr H Enckell	S

3. Verksamheten 1988

3.1. Ekonomiskt utfall (SEK)

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner		—	—	—
Varor och tjänster	—	127 000	172 241	+ 45 241
Projekt	7 278	391 000	345 040	- 45 960

3.2. Beskrivning av verksamheten

Intresset för kollegiets verksamheter är fortsatt stort; ansökningarna till 1988 års medel överskred kraftigt tillgängliga medel. Genom Nordiska ministerrådets omläggning av budgetproceduren nödvändiggjordes ett extra styrelsesammanträde och extra utannonseringar av medel.

Bl. a. följande aktiviteter har fått stöd:

Kurser

Subarktiska miljöförändringar, särskilt senkvartär vegetationsdynamik (Abisko)

Predator mediated responses in prey populations (Bergen)

Metapopulation dynamics (Tvärminne)

Selective forces in the evolution of communication systems (Lund)

Conservation biology – what is new? (Uppsala)

Metoder för ekologisk analys av äldre odlingsmandskap (Halland)

The impact of herbivores and pathogens on plant individuals and populations (Stockholm)

Multiple dispersals (Roskilde)

Symposier

Hva bestemmer utbredelse av sjøfugl på havet? (Tromsø)

Glacialrelikta kräddjurs biologi och ekologi (Tvärminne)

Effekter av skogsfragmentation för fågelfaunan (Grimsö)

Ecology and management of birds of prey in Scandinavia (Grimsö)

Ekologi – vetenskap, ideologi och samhällsutveckling (Lund)

Det samnordiska forskningsprojektet "Ecology of lake Thingvallavatn, Iceland", som nu går mot sin avslutning, har under året fått förnyat stöd.

Sammanlagt har därtill 16 sökande beviljats resestipendier av växlande storlek, varav åtta på utbytesbas (med British Ecological Society; lika många brittiska forskarstuderande deltar i kollegiets kurser).

Planeringen av det femte europeiska ekologiska symposiet, där NKE deltar i organisationsarbetet, har fortsatt. Publiceringen av förhandlingarna kommer möjligen att ske i en nordisk ekologisk tidskriftsserie. Symposiet har en klar samhällstillämpning i Brundtlandkommissionens anda

(”Anthropogenic perturbations of ecological systems: the need for transfer from principles to applications”).

Under året har en planering startats för ett närmare samarbete mellan de existerande europeiska ekologiska sällskapen i form av en European Ecological Federation. Organisationsarbetet bedrivs i första fasen huvudsakligen av NKE och British Ecological Society. Denna federation kommer troligen att grundas under det europeiska symposiet i Siena i september.

4. Beslut

Nordiskt kollegium för ekologi överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Pétur Jónasson

Ordförande

Pehr H Enckell

Sekreterare

Nordiska institutet för Asienstudier (NIAS)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Formål

Institutet, som indtil august 1988 hed Centralinstitut for Nordisk Asienforskning (CINA), begyndte sin virksomhed i 1967. Det har til opgave at fremme og styrke både humanistiske og samfundsvidenskabelige studier af Asien i de nordiske lande. Institutet skal indenfor sit virksomhedsområde befordre kontakt og samarbejde mellem forskere og forskningsinstitutioner i Norden. Institutet skal især forsøge at samordne Asienforskning og uddannelse af Asienforskere ved universiteterne og de højere læreanstalter i de nordiske lande, fremme informations- og dokumentationsvirksomheden samt sørge for tilvejebringelse af de nødvendige hjælpemidler til Asienforskning og uddannelse af Asienforskere. For at opfylde disse mål kan instituttet tage initiativ til og medvirke i nordiske forskningsprojekter, konferencer og kurser, ligesom instituttet gennem egen forskning, indbydelse af gæsteforskere og gæsteforelæsere, uddeling af Asienforskningsstipendier og nordiske kontaktstipendier og på anden vis skal stimulere interessen i de nordiske lande for studiet af Asien og formidle de generelle kundskaber om denne verdensdel.

2. Organisation

Institutet ledes af en styrelse bestående af to medlemmer fra hvert af landene Danmark, Finland, Norge og Sverige samt to repræsentanter for instituttets personale. Island kan på begæring repræsenteres i styrelsen med et medlem. De nationale medlemmer i styrelsen udnævnes af Nordisk Ministerråd.

Ved årsskiftet 1987/88 gennemførte ministerrådet en omorganisering af institutionen både med hensyn til virksomhedsform, virksomhedens indretning såvel som med hensyn til personalestruktur. Institutet er inddelt i fem enheder: sekretariat, bibliotek, informationsenhed, forskningsenhed og et nordisk forskerprofessorat med tilhørende projektgruppe. De fire faste enheder ledes af en heltidsansat forstander, mens forskerprofessoratet er direkte underlagt styrelsen.

3 Virksomhed

3.1. Økonomisk opgørelse

Bevilling	Overført fra 1987	Budget 1988	Årsopg. 1988	Afvigelse
Lønninger	–	2 759 000	2 656 995	+ 102 005
Varer og tjenester	–	540 000	493 511	+ 46 489
Projekter	94 717	1 460 500	1 277 100	+ 183 400
Totalt	94 717	4 759 500	4 427 606	+ 331 894

3.2. Beskrivelse af virksomheden

Som følge af omorganiseringen har instituttet gennemgået en række vigtige forandringer, hvorfor virksomheden på instituttet har været meget atypisk. Den tidligere interimstyrelse (organisationskomiteen) blev udvidet til en ny ordinær styrelse fra og med den 20.6.1988. Alle tidligere akademiske stillinger ophørte formelt med udgangen af 1987, men under hensyntagen til en overgangsordning i realiteten faktisk den 31.7.1988. Nye stillinger bekendtgjordes allerede i slutningen af 1987, og de sidst ansatte påbegyndte deres tjeneste i de nye stillinger primo januar 1989.

Under virksomhedsåret har instituttet haft følgende personale:

Forstander

Kauko Laitinen (F), Ph.D. (interimforstander 31.7.1988, forstander 1.8.1988 –)

Forsker

cand.jur. Poul Mohr (D) – 31.7.1988 (tjenestefri 1.2. – 31.7.1988)

mag.art. Per Sørensen (D) – 31.7.1988

fil.dr. Marina Thorborg (S) – 31.7.1988

fil.dr. Sven Cederroth (S) 1.11.1988 –

Forskerstipendiater

cand.philol. Knut S. Vikør (N) – 30.3.1988

cand.phil. Triloki Nath Sharma (D) 1.8.1988 –

fil.dr. Hillevi Toiviainen (F) 1.10.1988 –

Informationskonsulent

fil.lic. Karl Reinhold Hällquist (S)

Sekretariat

overassistent Anne Schlanbusch (D), mag.art.

assistent Helle Søderberg Hansen (D) – 31.7.1988

assistent Birgit Klintebæk (D) 1.8.1988 –

overassistent Leena Höskuldsson (F), fil.mag. (info.sekretær)

assistent Erik Skaaning (D), stud.mag. (info.sekretær)

Bibliotekspersonale udstationeret af Det Kongelige Bibliotek

førstebibliotekar Kirsten Rønbøl Lauridsen

forskningsbibliotekar Charlotte Rohde – 31.7.1988

bibliotekar Nana Lund 1.8.1988 –

bibliotekar Jette Smidt 1.8.1988 –

biblioteksassistent Ib Norel

Primo april 1988 flyttede instituttet til nye lokaler ved Københavns universitet Amager, og i slutningen af august 1988 ændredes instituttets navn.

Trods en betydelig ekstra arbejdsbyrde for instituttet, foranlediget af de ovenfor nævnte ændringer, har instituttet i øvrigt forsøgt at fungere normalt i videste udstrækning.

I løbet af året 1988 har der ved instituttet været *forskningsprojekter* indenfor områderne thailandsk arkæologi, kinesisk økonomi, kvinde-spørgsmål i Øst- og Sydøstasien, javanesiske bønder, kinesiske minoriteter, sufisme i Nordafrika og Mellemøsten, og Øst–Vest relationer på den koreanske halvø. I januar 1989 øgedes instituttets forskningsressourcer yderligere med et nyt forskerprofessorat med tilhørende projektgruppe.

På områderne *dokumentation/bibliotek* er datoriseringen blevet gennemført for at kunne påbegynde den retrospektive inddatering af bibliotekssamlingerne fra begyndelsen af 1989, samt gennemførelse og effektivisering og modernisering af andre biblioteksfunktioner. Det Kongelige Bibliotek, som har udstationeret personale til NIAS' bibliotek, har vist stor interesse for udvikling af biblioteket og dets funktioner.

I januar 1988 afholdtes en samnordisk workshop om biblioteks- og dokumentationsforhold på instituttet. NIAS har også påbegyndt omredigeringen af et samnordisk katalog om Asienrelaterede biblioteker.

Informationsvirksomheden har først og fremmest henvendt sig til forskerverdenen, hovedsagelig i Norden, og i mindre udstrækning til organisationer (folkeuddannelses-, og bistands- o.a.), samt til læser-, biblioteks- og journalisthøjskoler, og endelig til næringslivet (gennem FOSAM og anden kursusvirksomhed).

Informationsenheden har hovedsagelig informeret om instituttets virksomhed, organisationsstruktur og fremtidsplaner, om navneændring og ny adresse, stipendier, bibliotek, nordisk Asienforskning, det asiatiske gæsteforskerprogram, asiatiske forhold og litteratur i Asien.

Informationerne er blevet formidlet via flere kanaler: gennem NIAS-nytt (tidligere CINA-nytt) og andre publikationer (se nedenfor), stipendier og kontaktstipendiater, som har besøgt instituttet, grupper på studiebesøg, forskere og studenter, som har anvendt biblioteket eller konsulteret NIAS-personale, i forbindelse med gæsteforelæsninger som er blevet arrangeret i samarbejde med andre institutioner. Professor K. Sivathamby, NIAS gæsteforsker, bør nævnes i denne sammenhæng.

NIAS har i årets løb haft besøg af flere udenlandske forskere, og kontakt mellem dem og deres nordiske forskerkolleger er blevet formidlet. Også universitets- og andre administratorer har besøgt NIAS, f.eks. the Comptroller & Auditor General of India.

Nogle mindre kurser er blevet arrangeret, bl.a. et for næringslivet (Sydkraft). Forelæsere og manuskriptforfattere er blevet formidlet til kurser og

publikationer. Et remissvar (høring) er blevet udarbejdet om u-landsforskning. Litteraturforslag er blevet udarbejdet til organisationer og forskere, artikler om NIAS til nogle publikationer og om Asien til tidsskrifter, bøger, opslagsværker og til radio. NIAS' informationsenhed har været repræsenteret i bl.a. en SIDA-referencegruppe og i en anden referencegruppe i forbindelse med en kulturmanifestation i Indien.

Blandt andre aktiviteter bør stipendiebehandlingen fremholdes – opslag, bearbejdning af ansøgninger, varetagelse af stipendiat (specielt dem som besøger NIAS) og indkrævning af stipendierapporter.

Publikationsvirksomheden. Informationsbladet er blevet udgivet i marts og oktober under navnet *CINA-nytt* respektive *NIAS-nytt*. Publikationen *Tre Världsdelar – tre institut*, som præsenterer NIAS sammen med Nordiska Afrikainstitutet og Latinamerikainstitutet, er udgivet af SIDA i en helt omarbejdet udgave. I monografiserien er no. 56, Lindell m. fl. *Folktales from Kammu* udkommet. I *Studies on Asian Topics* er udkommet Ferdinand-Mozaffari (red.), *Islam: State and society*. I samme serie er kommet et nytryk af Utas (red.), *Women in Islamic Societies*. En ny serie videnskabelige publikationer – i større format – er påbegyndt i 1988 og udkommet med tre titler: Sørensen, *Archaeological Excavations in Thailand*, Najimi, *Herat: the Islamic City*, samt Littrup (red.), *Analecta Hafniensia. 25 years of East Asian studies in Copenhagen*.

Som følge af omorganiseringen øgedes instituttets muligheder for at uddele *stipendier* til Asienforskningsrejser samt til kontaktrejser til nordiske Asien-institutioner. I 1988 blev der uddelt 34 stipendier til studieophold i Asien og 8 nordiske kontaktstipendier. Indenfor instituttets *asiatiske gæsteforskerprogram* blev professor K. Sivathamby fra Jaffna universitet, Sri Lanka, indbudt til en forelæsningssturné i de nordiske lande i september og oktober måned.

NIAS organiserede et samnordisk forskersymposium i japanologi/koreanologi i samarbejde med Stockholms universitet i oktober 1988. Trods manglende forskningspersonale på NIAS har instituttet været repræsenteret på følgende tre vigtige internationale konferencer: European Association of Chinese Studies, Weimar; European Association for Japanese Studies, Durham; og the European Conference on Modern South Asian Studies, Venedig. For at etablere og opretholde væsentlige kontakter for instituttet i Asien besøgte forstanderen Beijing, Seoul og Tokyo, ligesom informationskonsulenten besøgte New Delhi, Bombay, Poona, Srinagar og Karachi.

Styrelsen for NIAS fremsender hermed ovenstående virksomhedsberetning for 1988.

Lund, den 31. marts 1989

Jón Sigurðsson
Formand

Kauko Laitinen
Forstander

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi
Oceanografiska institutionen
Göteborgs universitet
Box 4038
S-400 40 Göteborg
Tel. 031-14 92 76

1. Institutionens uppgift

Nordisk Kollegium for Fysisk Oceanografi, som instiftades 1966, har till uppgift att främja samarbete angående forskning och utbildning inom fysisk oceanografi mellan universitet och högskolor i Norden. Detta sker med hjälp av stipendiat- och forskarutbyte, gemensamma nordiska symposier och kurser samt med gemensamma nordiska forskningsprojekt.

Den fysiska oceanografien omfattar bland annat följande problemområden: havsvattnets fysikaliska och kemiska egenskaper, strömmar och blandning i havet, vattenutbytet mellan olika havsområden, transporter av ämnen i löst och fast form, vindvågor, tidvatten m. m. Den fysiska oceanografien utgör basen för marin forskning såsom t. ex. forskning avseende biologisk produktion i havet, spridning av föroreningar, mänsklig klimatpåverkan m. m.

2. Organisation

Kollegiet (styrelsen) består av åtta medlemmar, två från respektive Danmark, Finland, Norge och Sverige. (Island är inte representerat i kollegiet, men har viss medverkan i samarbetet). På detta sätt är alla berörda universitetsinstitutioner och motsvarande representerade i kollegiet. Ledamöterna utses för perioder om fyra år och dessa utser bland sig en ordförande. Kollegiet administreras av ordföranden med hjälp av en sekreterare på deltid. Sekretariatet är beläget vid ordförandens institution. Detaljplaneringen och genomförandet av kollegiets kurser, symposier och forskningsprojekt delegeras till enskilda nordiska forskare, inom eller utom kollegiet. Kollegiet har ingen fast anställd personal; dock utgår viss ersättning för sekreterargöromål, för närvarande motsvarande ca. 1/5 tjänst. Inom ramen för sin projektverksamhet har kollegiet stipendiatplaceringar vid olika nordiska universitetsinstitutioner.

Kollegiets sammansättning den 31:a december 1988:

Prof. Herman Gade	N
Lektor Niels Højerslev	D
Prof. Gunnar Kullenberg	D
Prof. Jouko Launiainen	F
Fil. dr. Peter Lundberg	S
Docent Pentti Mälkki	F
Lektor Johan Rodhe	S ordförande
Prof. Jan Erik Weber	N

Sekretariatet var under året beläget vid Göteborgs universitets oceanografiska institution. Sekreterare har varit fil. mag. Agneta Hilding.

3. Verksamheten 1987*3.1 Ekonomiskt utfall*

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner		25	32	- 7
Varor & tjänster		45	36	+ 9
Projekt	110	1 190	1 251	+ 49
Summa	110	1 261	1 320	+ 52

3.2 Beskrivning av verksamheten

Kollegiet har under året haft två möten, i Köbenhavn den 1:a februari och i Göteborg den 24:e augusti. Under dessa möten har diskuterats och fattats beslut i ärenden rörande kollegiets verksamhet 1988 och 1989, bl.a. stipendier, symposier, kurser, forskningsprojekt samt det av kollegiet bekostade utbytet av lärare och forskare. Vidare diskuterades verksamheten under kommande år, speciellt samarbetet med biologerna inom det marinbiologiska kollegiet.

Kollegiet har under året haft 4 nordiska stipendiat.

Kollegiet har under året arrangerat ett tvådagars symposium "Laboratorieexperiment inom forskning och undervisning" i Göteborg. Antalet externa deltagare var 24.

Kollegiet har under året arrangerat en veckolång forskarutbildningskurs "Strömning i sund" i Göteborg. Antalet externa deltagare var 18.

Kollegiet har under året fortsatt sin verksamhet inom Færøypjektet. En del av projektet syftar till att kartlägga sambandet mellan de hydrografiska och de biologiska förhållandena kring Færøylene. Denna del av verksamheten bedrivs i samarbete med marinbiologiska kollegiet, NKMB. Andra delar av projektet behandlar transporter av vatten i området ur

en klimatologisk synvinkel. Projektet samfinansieras med de nationella institutionerna.

Kollegiet har under året givit 8 bidrag till forskare för resor inom Norden i samband med deltagande i forskningsexpeditioner samt presenterande av forskningsresultat.

Kollegiet deltog i finansieringen av ett symposium rörande utbytet mellan sediment och vatten genom att bekosta resorna för ett antal nordiska deltagare.

Nordisk Kollegium for Fysisk Oceanografi överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

John Rodhe

Ordförande

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning
Sekretariatet
Aapistie 3
SF, 90220 Uleåborg 22
Tel. 981-334202

1. Institutionens uppgift

NoSAMF har till uppgift att främja arktisk medicinsk forskning i de nordiska länderna för att hjälpa människans anpassning till arktiska och subarktiska förhållanden. NoSAMF definierar årligen viktiga medicinska problem inom arktiska områden och områden med liknande förhållanden, koordinerar arktisk medicinsk forskning i de nordiska länderna, anordnar kurser, seminarier och möten i vilka nordiska och internationella forskare och i nordliga områden arbetande läkare och hälsovårdspersonal kan delta.

NoSAMF arrangerar vetenskapliga möten, symposier m. m. och dokumenterar litteratur och skrifter relevanta till arktisk medicin. Man publicerar en vetenskaplig tidskrift "Arctic Medical Research" med 4 nummer årligen.

2. Organisation

NoSAMF grundades år 1969 och består av 1–3 medlemmar från varje nordiskt land. Under 1988 bestod kommittén av 13 medlemmar. NoSAMF har ett permanent sekretariat, som är förlagt till Uleåborg (F). Vid sekretariatet är en generalsekreterare/forskare och två avdelningssekreterare anställda.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner		502 791	494 648	+ 8 143
Varor och tjänster		221 460	240 445	-18 985
Projekt		273 932	246 396	+27 536
Ränteutgift 1988				- 29
Underskott	-17 586			
Summa	-17 586	998 183	981 489	+16 665

Överförs till 1989 FIM - 921

3.2 Beskrivning av verksamheten

NoSAMF har under år 1988 arrangerat följande möten:

1. Kurs i fiskerimedicin, 2-3.3.1988, Svolvaer, Norge, föredragshållarnas antal 14, deltagarnas antal 32.

2. Möte om överlevnad i kyla, 14-15.5.1988, Tórshavn, Färöarna, föredragshållarnas antal 16, deltagarnas antal omkring 60. Samtidigt hölls ett kommittémöte.

3. NoSAMF deltog i arrangerandet av "The VII International Symposium on Pharmacology of Thermoregulation" i Odense, Danmark, den 22-26.8.1988 med 124 deltagare. Samtidigt hölls kommittémöten.

ARCTIC MEDICAL RESEARCH HAR under året 1988 utkommit med 4 nummer.

Vol 47/88:1 sid 1 - 50

Vol 47/88:2 sid 51 - 100

Vol 47/88:3 sid 101 - 162

Vol 47/88:4 sid 163 - 210

MKD Matti Nuutinen tjänstgjorde som t.f. generalsekreterare fram till 31.8.1988, då den nyutnämnde generalsekreteraren, professor Lennart von Wendt tillträdde sin tjänst.

Under verksamhetsåret 1988 har man dels inom NoSAMF, dels genom kontakter med forskningsråden i de nordiska länderna, högskolor och andra institutioner med inriktning på arktisk medicinsk forskning i enlighet med Nordiska forskningspolitiska rådets rekommendationer uppgjort planer för NoSAMF:s fortsatta verksamhetsinriktning. Med Uleåborgs universitet har man inlett diskussioner angående undervisning i arktisk medicin. Planeringen av det till Uleåborg förlagda Kastelli-institutet har under året gått vidare, NoSAMF har varit företrätt i planeringskommittén. Avsikten är att sekretariatet i detta nya institut får nya utrymmen och kommer dessutom att beredas möjlighet att i samarbete med övriga där inbyggda institutioner organisera och koordinera forsknings- och utvecklingsarbete inom arktisk medicin och cirkumpolär hälsovård.

På det internationella planet är NoSAMF medlem av International Union for Circumpolar Health (IUCH), och representeras i dess styrelse av ordföranden Jens Peder Hart Hansen och vice ordföranden Hans K. Åkerblom.

Styrelsen för Nordisk samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Jens Peder Hart Hansen
Ordförande

Lennart von Wendt
Generalsekreterare/forskare

Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklusive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

NORDSAM
c/o Utrikespolitiska institutet
Box 1253
S-111 82 Stockholm
Tel 08/23 40 60

1. NORDSAMs uppgift

NORDSAMs uppgift är att främja nordisk forskning inom ämnesområdet internationell politik samt freds- och konfliktforskning. NORDSAM prioriterar ämnesområdet "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken".

I enlighet med rekommendationer från Nordiska rådets kulturutskott har NORDSAM de senaste åren vidgat sin verksamhet för att nå kretsar också utanför forskarnas.

2. Organisation

NORDSAM har 13 medlemmar, 3 från vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige samt 1 från Island. Årligen hålls ett sammanträde med hela NORDSAM. Mellan sammanträdena ansvarar ett arbetsutskott, bestående av en representant för vart land, för verksamheten.

Sekretariatet är beläget i Stockholm. Det består av en forskningssekreterare på heltid och en informationssekreterare på halvtid.

3. Verksamhet

3.1 Ekonomisk översikt (i tusental SEK)

	Budget	Bokslut	Avvikelse
Lönekostnader	284 000	359 741	75 741 (a)
Varor och tjänster	166 000	145 072	20 928 (b)
Projekt	513 000	763 389	250 359 (c)
Summa	963 000	1 268 202	

(a) 28 800 lönekostnader för föregående år plus automatisk löneökning under året

(b) Det går inte att helt skilja varor och tjänster från projekt. Exempelvis hålls seminarier i samband med styrelsen och vad som skall bokföras som styrelsekostnader kan diskuteras. Av praktiska skäl har större delen av kostnaderna bokförts som seminariekostnader och i denna uppställning därmed som projekt.

(c) Budget och bokslut ej direkt jämförbara. Budgeten täcker endast de medel som beviljats NORDSAM av ministerrådet för året. Bokslutet däremot inkluderar till exempel:

(i) Anslag beviljade före 1988 och utbetalade under 1988; belastar 1988 års bokföring som kostnad för anslag beviljade tidigare än 1988

(ii) Anslag beviljade under 1988 och utbetalade under 1988; belastar 1988 års bokföring som kostnad för anslag.

(iii) Beviljat före och under 1988 men ej utbetalade under 1988; kvarstår vid bokslut 31/12-88 som skuld till anslagstagare.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Sammanträden

Det årliga plenarsammanträdet hölls 9 maj i Stockholm. Arbetsutskottet sammanträdde 6 maj, också det i Stockholm, samt 28–30 oktober i Sigtuna.

Verksamhet

NORDSAM bedriver dels verksamhet i egen regi, dels delar NORDSAM ut forskningsanslag och stipendier till sökande.

Den egna verksamheten består i att arrangera seminarier och utge publikationer. Dessa samordnas enligt ett rullande schema. NORDSAM fastställer (våren år 1) ett tema av brett gemensamt intresse för de nordiska länderna. Sedan hålls (hösten år 1) ett forskarseminarium, vid vilket specialister närmare utarbetar frågeställningarna. Därefter skriver dessa specialister uppsatser – sammanlagt ett tiotal – vilka ligger till grund för ett större seminarium (våren år 2). I detta deltar förutom forskare också politiker, diplomater och andra som i sin dagliga gärning har att hantera problemen i fråga. Tematiken speglas sedan (hösten år 2/våren år 3) i NORDSAMs publikationer, främst i serien "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken" men i vissa fall också i tidskriften *Cooperation and Conflict*.

Seminarier

Den 7–8 maj hölls i Stockholm ett seminarium med rubriken "Globalt samarbete: kris eller renässans?". Multilateralt samarbete – i FN, GATT,

OECD m fl organisationer – har alltid haft hög prioritet i de nordiska ländernas utrikespolitik. Under senare år har emellertid sådant samarbete mött stora problem. Dessa problem och samarbetets framtidsutsikter var ämnet för seminariet, i vilket ett fyrtiotal specialister – forskare, politiker, tjänstemän – deltog. Seminariet avslutades med en sammanfattande diskussion mellan fd riksgäldsdirektören Lars Kalderén, f generalsekreteraren i EFTA Per Kleppe och direktören för FNs Center on Transnational Corporations, professor Peter Hansen. (En skrift kallad *Globalt samarbete: Kriser eller renessans*, vilken är baserad på detta seminarium, utkom våren 1989.

I samband med arbetsutskottets sammanträde i oktober hölls ett mindre seminarium med speciellt inbjudna forskare. Temat var "Hot och förtroende". Tillsammans med arbetsutskottet fastställdes program för ett större seminarium våren 1989 med rubriken "Trussel og tillid: Nordiske billeder af en omverden i forandring".

De bokförda kostnaderna för de seminarier som hölls under året var ca SEK 172 632. (Jfr dock ovan pkt 3.1. (b).)

Publikationer

NORDSAMs vetenskapliga tidskrift *Cooperation and Conflict* utkom med fyra nummer. Tidskriftens redaktör under året har varit professor Arild Underdal, Oslo, och redaktionskommitténs ordförande professor Øivind Østerud, också han från Oslo. NORDSAMs kostnader för tidskriften uppgick till ca SEK 80 000.

Informationsskriften *International Studies in the Nordic Countries: Newsletter* utkommer årligen med två nummer. Denna årgångs andra nummer var ett specialnummer ägnat finländsk forskning. Redaktör för skriften är tf informationssekreteraren Karin Lindgren. Tryckkostnaderna under året uppgick till drygt 43 000 SEK.

I juni utkom skriften *Fred och förtroende: Säkerhetspolitiska opinioner och debattfrågor i Norden*. Skriften är baserad på ett seminarium som NORDSAM höll på Åland 1987. Den ingår i NORDSAM serie "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken", vilken på ett lättillgängligt sätt förmedlar forskares syn på aktuella utrikespolitiska frågor av intresse för de nordiska länderna. Redaktörer var docent Rutger Lindahl och Karin Lindgren, tf informationssekreterare. Tryckkostnaderna uppgick till ca SEK 35 000.

Anslag

NORDSAM delar också ut forskningsanslag och stipendier. Ansökningar om anslag inkom på sammanlagt SEK 1 350 938. De anslag som beviljades uppgick till SEK 270 000, alltså ca femtedel av de sökta medlen. Vid fördelningen av anslagen har NORDSAM framför allt försökt (1) främja *nordiskt samarbete* och (2) stödja *yngre forskare*. Det första visar sig i den

stora summa som anslogs för nordiska seminarier och konferenser. Ett särskilt uttryck för den senare strävan är de speciella arbetsstipendier NORDSAM delar ut, men också i andra sammanhang ges yngre forskare företräde. En stor post (70 400) gällde nordiska forskares deltagande i den internationella fredsforskarekonferensen i Brasilien sommaren 1988.

De beslutade anslagen fördelar sig sålunda (syfte och summa):

Seminarier och konferenser	108 900
Forskningsresor inom Norden	28 700
Forskningsresor utom Norden	14 000
Publikationer	20 000
Deltagande i konferenser	77 400
Arbetsstipendier	20 000

**Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information
(NORDINFO)**

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
c/o Tekniska högskolans bibliotek
Otnäsvägen 9
SF-021 50 ESBO 15

1. Institutionens uppgift

NORDINFO inledde sin verksamhet 1977. Dess uppgift är att förbättra och effektivera biblioteks- och informations servicen för forskare och andra som utnyttjar vetenskaplig och teknisk information samt fakta av olika slag vid universitet och högskolor, i förvaltning och industri samt inom kulturlivet. Institutionen arbetar således för att samordna och främja överföringen av dokumenterbar information till och mellan länderna i Norden.

NORDINFO initierar och stöder forskning av metoder och hjälpmedel, försöks- och utredningsverksamhet samt utbildning inom sitt ansvarsområde. NORDINFO är rådgivande till nationella och andra nordiska organ i policyfrågor och samarbetar med andra internationella organ på området. Verksamheten indelas i tre programområden:

1. Initiativområden, som omfattar en väsentlig del av projektmedlen. De utnyttjas till insatser inom avgränsade prioritetsområden som kan ändras kontinuerligt. Insatserna är ett led i NORDINFOs planerings- och samordningsuppgifter och syftet är att initiera och främja utvecklingen inom särskilda, ofta nya områden.

2. Löpande verksamheter, som möjliggör stöd till verksamheter av långvarig karaktär av särskild övernationell betydelse. För närvarande stöds NOSP – Nordisk samkatalog för periodica och SCANNET, som verkar för utnyttjande av datorbaserade informationstjänster i Norden och harmonisering av de tjänster som produceras i de nordiska länderna.

3. Fria projektmedel, som möjliggör att mottaga fria ansökningar om medel för insatser på viktiga punkter inom NORDINFOs ansvarsområde.

2. Organisation

NORDINFOs högsta beslutande organ plenum består av tre representanter för Danmark, Finland, Norge och Sverige samt två för Island. Inom NORDINFO finns ett arbetsutskott bestående av 1 medlem från varje land, däribland ordföranden.

NORDINFOs medlemmar 1986–88

Danmark:	Professor, dr.phil. Henning Spang Hanssen 1) ordförande 1986–88 Riksbibliotekarie Morten Laursen Vig, vice ordförande Överbibliotekarie Annette Winkel
Finland:	Överbibliotekarie Esko Häkli 1) Byråchef Matti Lähdeoja Överbibliotekarie Eeva-Maija Tammekann
Island:	Civilingenjör Jón Erlendsson 1) Universitetsbibliotekarie Einar Sigurdsson
Norge:	Avdelningsbibliotekarie Anne Grete Holm-Olsen Förstebibliotekarie Aud Lamvik 1) Direktör Odd Rogne
Sverige:	Överbibliotekarie Paul Hallberg Organisationskonsult Jan Helling Kanslichef Björn Thomasson 1)

¹ Medlem i arbetsutskottet

Plenum sammanträder i allmänhet 2 ggr och arbetsutskottet 4 ggr per år. NORDINFO biträds av ett sekretariat bestående av 3 heltidsanställda personer och en deltidsanställd; t.f. generalsekreterare Ann-Britt Ylinen, planerare Ingrid Svensson, avdelningssekreterare Linnea Holm och byråsekreterare Mona Weckström.

3. Verksamheten

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner	671 280 ¹	670 706	+ 574
Varor och tjänster	336 400	339 879	- 3 479
Projekt	2 386 000	2 504 072	
Återbäring från -88	118.072		
Summa	3 511 752	3 514 657	- 2 905

¹ Inkluderar lönestegringskompensation om 73.280 FIM.

3.2 Beskrivning av verksamheten 1988

Under verksamhetsåret 1988 gav NORDINFO stöd till 22 projekt, 9 slutrapporter godkändes och 23 projekt pågick. Ett stort antal projekt pågår flera år.

Verksamheten är indelad i:

- initiativområden
- löpande verksamheter
- fria projekt

Speciellt inom initiativområden har man aktivt sökt nya samarbetsparter och medfinansierare till projekten.

Initiativområden

Det gångna årets initiativområden:

1. dokumentaccess, -leverans och -vård
2. information till små och medelstora företag (SMF)
3. samhällsvetenskaplig och humanistisk information och dokumentation

1. ANI – Intelligent Användargränssnitt till Nordiska Informationssystem – NORDINFOs största projekt hittills, är ett PC-program som med hjälp av ett sökspråk ger användaren tillgång till samtliga IAN I-anslutna databaser. Ansvaret för prototypen, IANI I, har övergått till SCANNET. IANI I omfattar bla anslutning av nya databaser samt produktion av nationella versioner – ett arbete som fortsätter 1989 och som är viktigt emedan IANI är tänkt att fungera som hjälpmedel för nya användarkategorier, såsom t ex SMF.

Engagemanget i bevarande- och konserveringsfrågor fortskrider; medel har avsatts för stöd till ett internationellt sekretariat inom området, ISO TC 46 SC10, för en treårsperiod.

Vidare deltar NORDINFO i ett samarbetsprojekt med EG och FID där FID kartlägger användningen av CD-ROM inom bibliotek och informationstjänster i Europa och NORDINFO kompletterar med information från icke EG-anslutna länder.

Nordisk fjärrlånehandbok är under revidering.

2. NORDINFO fortsätter med utbildningsprogrammet för bibliotekari-er och näringslivsombudsmän i Vasa län och i Västernorrlands län. IANI förväntas spela en stor roll i projektet.

Inom det samhällsvetenskapliga delområdet har NORDINFO låtit utföra två studier för att utröna huruvida uttag ur och sammanföring av olika databasers innehåll till nya samnordiska enheter är möjlig – resultatet var negativt! En tredje studie beskriver samhällsvetenskapernas struktur i Danmark. NORDINFO har för avsikt att i en fjärde studie analysera den samhällsvetenskapliga forskarens informationsförsörjning och utveckling- en av de befintliga centrala bibliografiska databaserna.

Inom humanistisk information och dokumentation slutfördes och publicerades den nordiska intervjuundersökningen. I slutet av året arrangerade NORDINFO en konferens, vid vilken problem knutna till informationsförsörjning inom humaniora diskuterades. Utgående från förslag som där framkom fortsätter NORDINFO arbetet för att förbättra humanisternas informationsförsörjning.

Löpande verksamheter

Den nordiska samkatalogen för periodica, NOSP, är nu närmast självfinansierande och erhåller endast mindre driftsstöd från NORDINFO. SCANNET, som nu även handhar IANI I, erhåller stöd för vidareutveckling.

Fria projekt

Arbetet med att harmonisera forskningsbibliotekstatistiken har under året resulterat i en publikation som beskriver statistikinsamlingen; materialet används från 1988 vid de nordiska ländernas statistiksammanställning. Rapporten har översatts till engelska av EGs generaldirektorat för telekommunikation, informationsindustri och innovation.

För att förbättra informationsspridningen och underlätta projektevalueringen utvecklar NORDINFO ett adb-register över projekt som har erhållit medel från NORDINFO.

En metod för beskrivning av databaser är under utarbetande och arbetet med "Handbok i uppbyggnad av databaser – att producera en informationsbas" fortskrider.

Sedan initiativområdet "Utbildning för informationssamhället" lades ned bedrivs "skolprojekt" som fria projekt. I projektet "Databaser i skolan – kommunikation mellan tio nordiska skolor" skall grundskole- och gymnasieklasser kommunicera via datanät samt producera en databas.

Ett seminarium om informationens kvalitet och ett om användningen av UDK i online-kataloger har erhållit medel och stöd har beviljats för arrangerande av möten för informatiker och bibliotekarier inom fiskeritekniken och livsmedelsindustrin.

Det internationella samarbetet innebar 1988 bla ett anglo-nordiskt seminarium där nätverkssamarbete dryftades. Kontakterna med EGs BDI-organ fortsätter och möjligheterna att delta i "Plan of Action for Libraries in the EC" utreds.

Styrelsen för NORDINFO överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988

Esko Häkli

Styrelsens ordförande

Ann-Britt Ytlinen

Institutionschef

Nordiskt vulkanologiskt institut

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutets opgave

Nordisk Vulkanologisk Institut (NORDVULC) indledte sin virksomhed i efteråret 1973. Det har til opgave at udføre forskning med sigte på vulkanologiens vigtigste sektorer: petrografi, geokemi, geofysik og vulkanhistorie. Institutet skal give forskere og studerende – i første række fra de nordiske lande – mulighed for at studere vulkanologi og dertil knyttede videnskabelige problemer.

2. Organisation

Institutets størrelse giver ikke anledning til en formel opdeling i afdelinger.

3. Virksomheden 1988

3.1 Ökonomisk udfald

Anslagspost	Budget 1988	Prelim. udfald 1988
Lön	13 136	23 136
Varer og tjenester	7 807	12 452
Projekt	1 022	2 812
Bevilling	21 965	
Indexregulering	3 267	
Ekstrabevilling	1 538	
Lönkompensation	10 448	
Kursforskel og andet	2 628	
Instrumentbevilling flyttet til 1989		907
Gæld fra 1987		539
	<u>39 846</u>	<u>39 846</u>

3.2 Beskrivelse af virksomheden

1. Institutet udfører gentagne målinger i forskellige vulkanområder for at følge og analysere bevægelse af magma i jordskorpen. I Krafla vulkanen i Nord-Island, hvor der var udbrud sidste gang i 1984, har man kunnet følge intrusionen af magma i et reservoir på 3 km dybde. Influx af magma har været episodisk i de sidste 5 år med stadig kortere mellemrum. Trykket i magmakammeret er allerede større end det var før sidste udbrud.

I Askja vulkanen blev der målet en fortsat synkning og trykaftagelse i

magmakammeret. Målinger af jordskorpebevægelsen i Askja har været udført en gang om året. I sidste sommer blev der sat op en af instituttets selvregistrerende hældningsmålere, som følger kontinuerlig med bevægelsen og opbevarer data i computer hukommelse.

I Vestmannaeyjar blev målinger gentaget i sommer. Det viser sig at der ikke har været nogen målbare skorpebevægelser i dette område siden 1978, da målingerne blev påbegyndt.

2. Projekter som omfatter vulkanhistorie og udbrudsmekanisme inkluderer en videre undersøgelse af Askja vulkanen, såvel som andre vulkanområder i den nord-islandske rift zone. Vulkanaktivitet i Askja inden caldera dannelsen har været temaet i to stipendiatprojekter, hvor man anvender sedimentologiske metoder for at bestemme udbrudsmekanisme og beliggenhed af kraterrækker. En lignende studie blev udført i Krafla området.

3. Geokemiske og petrologiske undersøgelser inkluderer primitive basalter fra en skjoldvulkan i Nord-Island såvel som produkter fra Eldgjá-spalten i Syd-Island. Det viser sig at Eldgjá-spalten producerede basalter med varierende sammensætning langs spalten. Analyse af gasser som forekommer som inklusioner i oliviumkristaller i primitive basalter giver oplysninger om kappens gasindhold.

4. Strukturgeologiske studier omfatter undersøgelser af brudtektonik i forbindelse med riftzonens udvidelse og intrusion af magma i riftzonens skorpe.

Deltagelse i konferencer og internationalt samarbejde

Ágúst Guðmundsson deltog i konference om "Mafic Dyke Swarms" i Lund.

Karl Grönvold blev inviteret til en Workshop on Volcanology and Remote Sensing i California. Han blev endvidere inviteret til en tre ugers ekskursion i Sovietunionen.

Eysteinn Tryggvason opholdt sig to måneder ved Vulkanobservatoriet i Manizales, Colombia. Opholdet var en del af et samarbejdsprojekt som blev betalt af det islandske Alpingi. Han rejste også til et tre ugers ophold i Costa Rica som lærer i et kursus om vulkanovervågelse, organiseret og betalt af Svensk Ulandshjælp.

Niels Óskarsson deltog i Workshop on Volcanic Gases i New Zealand.

Guðmundur E. Sigvaldason blev inviteret som gæsteproffesor ved University of California, Los Angeles, i 10 uger. Han rejste til Thera, Grækenland, for deltagelse i styrelsemøde for European Network on Volcanology. Han blev indvidere inviteret til en vulkanologisk kongres i Kagoshima, Japan. Han rejste til Napoli og Roma for deltagelse i styrelsemøde for European Network i Vulkanologi. Han rejste til Colombien for at evaluere faren for et nyt udbrud i Nevado del Ruiz.

Stipendiater

Peter Torssander (Sverige)
 Ritva Karhunen (Finland)
 Hilka Leino (Finland)
 Håvard Gautneb (Norge)
 John A. Opheim (Norge)
 Ellen Habekost (Danmark)
 Kristin Bäckström (Sverige)
 Þorvaldur Þórðarson (Ísland)

Gæster (Fulbright stipendiater)

Gina M. Calderone (USA)
 Jay A. Miller (USA)

Publikationer – Rapporter

Niels Óskarsson (1986): Chemical surveillance of volcanoes in Iceland. *Periodico di Mineralogia*, 55, 75–89.

Niels Óskarsson (Ch. Hemmond, M. Condomines, S. Fourcade, C.J. Allégre, N. Óskarsson and M. Javoy): Thorium, strontium and oxygen isotopic geochemistry in recent tholeiites from Iceland: crustal influence on mantle-derived magmas. *Earth and Planetary Science Letters*, 87, 273–285.

Ágúst Guðmundsson: Formation of collapse calderas. *Geology*, 16, 808–810.

Ágúst Guðmundsson: Effect of tensile stress concentration around magma chambers on intrusion and extrusion frequencies. *Journ. of Volcanology and Geothermal Research*, 35, 179–194.

Håvard Gautneb: Structure, age and formation of dykes on the island of Smöla, Central Norway. *Norsk Geologisk Tidsskrift*, 68, 275–288.

John Arne Opheim: A statistical analysis of fractures and related postglacial stress field in the Krafla fissure swarm, NE-Iceland. *NORDVULC*, Report 8801.

Ritva Karhunen: Eruption mechanism and rheomorphism during the basaltic fissure eruption in Biskupsfell, Kverkfjöll, north-central Iceland. *NORDVULC*, Report 8802.

Gina M. Calderone: The Krafla air-fall, welded tuff layer, North Iceland. *NORDVULC*, Report 8803.

Reykjavík, den 15. marts 1989

Asger Ken Pedersen
 Styrelsens formand

Guðmundur E. Sigvaldason
 Direktör

**Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning
(NOAC)**

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning
(NOAC)
c/o NORDITA
Blegdamsvej 17
DK-2100 København
Tel. 00945-33-421616

1. Institutionens uppgift

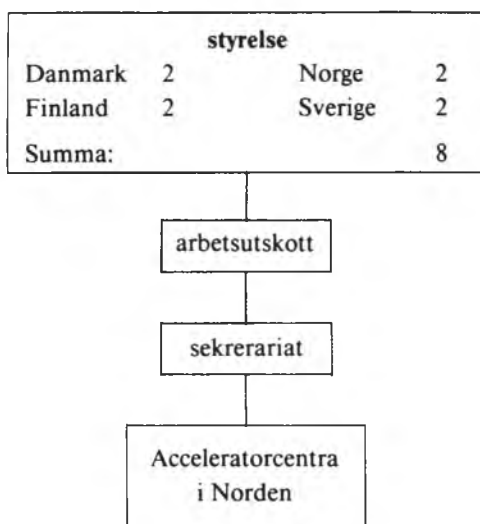
Kommittén, som upprättades 1974, har till uppgift att främja nordiskt samarbete inom acceleratorbaserad forskning och medverka till nordiskt samarbete i forskningsprogram vid accelerators i och utanför Norden.

Kommittén försöker lösa sina uppgifter genom att verka för samordning och därmed ett effektivare utnyttjande av de nordiska ländernas samlade forskningsresurser inom acceleratorområdet såväl personal- som utrustningsmässigt. I de fall behoven av experimentell utrustning saknas i Norden försöker kommittén samordna nordiska forskningsaktiviteter vid accelerators utanför Norden. Sina uppgifter löser kommittén huvudsakligen genom att ge resebidrag till nordiska forskare och tekniker. Kommittén ger vidare bidrag till nordiska forskarkonferenser, symposier och planeringsmöten. Mindre belopp används också till inbjudan av utomnordiska gästforskare för att t ex ge seminarier vid nordiska institutioner.

2. Organisation

Kommitténs sekretariat är förlagt till NORDITA, som också förvaltar dess medel. Utbetalningar sker alltefter medlen förbrukas. Ansvarig här för är kommitténs sekreterare. Huvuddelen av anslagen fördelas vid styrelsens årliga sammanträde. Eventuella förändringar i fördelning, nya ansökningar etc behandlas i mellantiden av ett arbetsutskott bestående av ordföranden, vice ordföranden och sekreteraren.

Organisationsschema

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Varor och tjänster		97	90	+ 7
Projekt	79	642	593	+128
Summa		739	683	+135

Överfört till 1989: 135 kDKK (projekt) och 21 kDKK (räntor)

3.2 Beskrivning av verksamheten

Under 1988 har NOAC givit stöd till samnordiska forskningsprojekt, till delfinansiering av ett symposium och till planeringsmöten för utnyttjande av acceleratorresurser i Norden. Den samlade ansökningsvolymen var 2.8 miljoner DKK. Projekten täckte, som under tidigare år, ett mycket brett ämnesområde omfattande kärn- och atomfysik, den kondenserade materiens fysik, geofysik och biofysik. Samarbetsprojekt, som berör utveckling av ny acceleratorteknologi, nya detektorer samt datainsamling, har också erhållit stöd. Kommittén ser stöd till utvecklingen av nya tekniker som en av sina främsta uppgifter i det nordiska samarbetet.

Samarbetsprojektet mellan fysiker och geofysiker har utvecklats mycket gynnsamt och nya grupper har under året anslutit sig till programmet, som vidgats till att också omfatta olika typer av spåranalysstudier. Bland dessa projekt märks försök att utveckla en helt ny typ av spåranalys på iskärnor från mycket stora djup med ett första mål att kunna datera islagren.

Utbyggnaden av de nordiska acceleratorresurserna fortsätter planenligt och ställer krav på NOAC att bidra till att säkerställa ett effektivt nordiskt utnyttjande av dessa. För att möjliggöra detta har NOAC's styrelse beslutat:

att den normala löptiden för välavgränsade projekt skall vara omkring tre år

att anslagsinnehavarna skall uppmanas att göra klart för de nationella forskningsråden, att man förväntar sig att dessa gradvis tar över ansvaret för livskraftiga projekt

att anslagsinnehavarna skall underrättas om när ett givet anslag är att betrakta som ett slutanslag.

Härutöver har arbetsutskottet i samråd med anslagsinnehavare påbörjat planering av program, som syftar till att, när så är möjligt, vidga projekten att omfata flera grupper, att göra programmen mer internationella och att arrangera kurser för yngre forskare inom nya områden av acceleratorbaserad forskning.

4. Beslut

Styrelsen för NOAC överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1988.

Indrek Martinson

Ordförande

Nils Robert Nilsson

Sekreterare

Nordisk dokumentationscentral for massmediaforskning (NORDICOM)

Verksamhetsberättelse 1988

Navn og adresse

NORDICOM
Statsbiblioteket
Universitetsparken
DK-8000 Århus C
Tel: (86) 12 20 22

1. NORDICOMs opgave

NORDICOM har til formål at dokumentere og informere om den nordiske massekommunikationsforsknings resultater til forskere og andre interesserede samt formidle kontakter mellem forskere indbyrdes og mellem forskere og almenheden.

2. Organisation

NORDICOM opererer på både et nationalt og nordisk niveau. I hvert af de nordiske lande findes nationalt finansierede dokumentationscentraler, der har til opgave at foretage det grundlæggende opsporings-, registrerings- og dokumentationsarbejde med henblik på produktion og udgivelse af NORDICOMs årsbibliografi samt opdatering af organisationens online-tjeneste, NCOM. Via de nationale centraler sker desuden en kontinuerlig informationsindsamling om massemedieforskning i Norden (centralerne holder sig ajour med løbende forskningsprojekter, conference- og seminarudbud, undervisningstilbud indenfor området, m. m.). En del af denne informationsmængde spredes både i og udenfor Norden via NORDICOMs to nyhedsbreve. Endelig har centralerne også til opgave at fungere som nationale serviceorganer overfor brugere af NORDICOM-systemet (litteratursøgning, kontaktformidling, m. m.).

Den nordiske overbygning i NORDICOM varetager koordinering af dokumentationssystemet, bibliografiredigering og -udgivelse, opdatering af online-tjeneste, forvaltning af budget, sekretariatsopgaver, m. m. Denne del af virksomheden er henlagt til NORDICOMs sekretariat ved Statsbiblioteket i Århus og varetages af styrelsens sekretær Claus Kragh Hansen. NORDICOMs informationsvirksomhed, der er placeret ved NORDICOMs svenske central ved Göteborgs universitet, forestår bl. a. redigering og udgivelse af NORDICOMs nyhedsbreve. Dertil kommer en række opgaver med informationsspredning om nordisk medieforskning. NORDICOMs informationsvirksomhed varetages af redaktør Ulla Carlsson.

Den nordiske virksomhed finansieres over Nordisk Ministerråds budget og ledes af en styrelse på seks medlemmer:

Professor Lennart Weibull, S, formand
 Avd. bibliotekar Nils Gram, N, næstform.
 Sektionsleder Erik Nordahl Svendsen, D
 Dr. Taisto Hujanen, F
 Docent Porbjörn Broddason, I
 Dr. Mariam Ginman, NORDINFO

3. Virksomheden 1988

3.1 Økonomisk oversigt (i 1000 DKK)

Budgetposter	Overført fra 87	Budget*	Bogslut 1988	Afvigelse
Løn	0	350	417	-67
Lønregulering	0	67	0	+67
Varer og tjenester	0	78	67	+11
Projekter	0	405	422	-17
Indtægter**	0	28	0	+28
Sum	0	928	906	+22

*incl. særbevilling til NCOM.

**bibliografisalg og online-indtægter.

3.2 Beskrivelse af virksomheden

3.2.1 Dokumentationsvirksomheden

De vigtigste opgaver for NORDICOMs dokumentationsvirksomhed er udgivelse af den årlige bibliografi over nordisk massekommunikationslitteratur samt opdatering af online-tjenesten, NCOM.

NORDICOMs årsbibliografi

I juni måned 1988 udkom NORDICOMs 13. årsbibliografi. Efter de foregående års tekniske omlægninger på Datacentralen og Trykkeriet, der forsinkede udgivelsen af bibliografien, forløb produktionen i 1988 gnidningsløst og meget tilfredsstillende, idet den tekniske produktionstid nu er nedbragt med ca. 3 uger. Dermed er der skabt forudsætning for, at årsbibliografien i løbet af de nærmest kommende år kan distribueres allerede i maj måned, hvilket vil blive en betydelig forbedring set fra et brugersynspunkt. Endnu tilbagestår rationaliseringer i de interne arbejdsrutiner i NORDICOM (se nedenfor), men målet er, at bibliografien i 1991 kan distribueres allerede tidligt i maj måned.

1987-bibliografien omfattede 1 230 nye referencer over nordisk massemedielitteratur, og hermed har NORDICOM alt i alt registreret ca. 14 000 massemediedokumenter siden 1974.

NORDICOMs online-tjeneste, NCOM

Samtlige registrerede dokumenter siden 1974 (14 000 referencer) er tilgængelige for online-søgning i NORDICOMs database, NCOM. Basen er fortsat lokaliseret på DC Host Centre, Datacentralen i København, og udbydes som betalingsdatabase (DKK 240 pr. connect hour excl. moms).

Driften af NCOM sikredes i 1988, som i de foregående år, via en særbevilling fra MNR, men NORDICOM håber og forventer, at driften snarest muligt kan finansieres via NORDICOMs ordinære budget. Dette er af stor vigtighed for NORDICOMs muligheder for at disponere og planlægge fornuftigt for basens fremtid. NORDICOM er overbevist om, at NCOM i løbet af en kort årrække vil blive organisationens vigtigste bibliografiske tjeneste, men forskellige tiltag skønnes allerede nu at være nødvendige for at fremskynde denne udvikling. Bl. a. ønsker NORDICOM at kunne overflytte basen til NORDICOMs sekretariat ved Statsbiblioteket i Århus, for på denne måde at integrere basen i bibliotekets nærtbeslægtede kataloger og databaser (vedr. dette arbejde, se nedenfor).

NCOM er ikke blot et vigtigt serviceredskab for NORDICOM. Med litteraturmængdens stadigt voksende omfang er hurtig adgang til basen blevet et vigtigt arbejdsredskab for NORDICOMs nationale dokumentalister.

3.2.2 Informationsvirksomheden

Informationsvirksomhedens vigtigste opgave består i redigering, produktion og udgivelse af NORDICOMs to nyhedsbreve: NORDICOM-INFORMATION, der er nordisk-sproget og The NORDICOM REVIEW, der udgives på engelsk.

1988-udgivelserne (fire numre af det nordiske og to numre af det engelsk-sprogede) forløb planmæssigt. NORDICOM-INFORMATION har nu godt 2 500 abonnenter og The NORDICOM REVIEW distribueres til mere end 1 500 personer og institutioner i over 100 lande udenfor Norden.

Udbredelsen af NORDICOMs nyhedsbreve har betydet, at NORDICOMs informationsvirksomhed i stadigt voksende omfang fungerer som et centralt "clearing-house" for information om nordisk medieforskning. Selvsagt er dette sket i relation til nordiske forskere og forskningsinstitutioner, men i de senere år har NORDICOM også oplevet en stadigt voksende interesse for nordisk medieforskning fra ikke-nordiske forskere og institutioner i form af henvendelser om kontaktformidling, informationer om nordiske forskningsprojekter, ønsker om litteratursøgninger, informationer om nordisk mediepolitik, forskerudvekslingsmuligheder, konferencedeltagelse, mm.

Denne for nordisk medieforskning glædelige udvikling har samtidig medført et stærkt forøget arbejdspress på NORDICOMs informationsvirk-

somhed, hvilket har været baggrunden for, at der er igangsat initiativer til at rationalisere produktionen af nyhedsbrevene. I løbet af 1988 er dele af et redigeringsprogram for PC'er indkøbt, og endemålet er, at nyhedsbrevene i løbet af 1989/90 teknisk set skal redigeres og sættes via desk-top publishing.

3.3 Omlægninger af interne arbejdsprocesser

NORDICOM har i de senere år koncentreret sig om at omlægge de interne arbejdsprocesser i dokumentationssystemet. Flere forhold har været igangsættende for dette arbejde: NORDICOM har siden omorganiseringen i 1979/80 oplevet et stadigt voksende arbejdspress samtidigt med, at organisationen ikke er tilført flere arbejdsressourcer. Nordisk medieforskning er i fortsat vækst, hvilket ses af, at der år for år produceres flere og flere dokumenter af relevans for registrering i NORDICOMs database. NORDICOM oplever i disse år i stigende grad behov for og krav om specialiserede tjenesteydelser, og med NORDICOMs stadigt mere centrale placering i nordisk massemedieforskning er der tilført organisationen stadig flere opgaver, som det har været nødvendigt og naturligt at forsøge at indløse. Dette har været en vigtig grund til at initiere et rationaliserings- og effektiviseringsarbejde for NORDICOMs arbejdsrutiner. Dertil kan lægges, at NORDICOMs nationale centraler via deres moderinstitutioner i de senere år har fået adgang til edb-baseret teknik. Endelig skal det fremhæves, at NORDICOMs omlægning af arbejdsprocesserne også skal ses i lyset af NORDINFOs bestræbelser på at videreudvikle samarbejdet omkring nordisk samfundsvidenskabelig information og dokumentation.

NORDICOM nedsatte i 1986 en intern arbejdsgruppe, der fik til opgave at undersøge mulighederne for rationaliseringer indenfor den økonomiske ramme, som organisationen arbejder med via NMRs budgettildeling. Flere vigtige rationaliserings- og moderniseringsinitiativer er igangsat og vil blive færdiggjort i de nærmest kommende år. Dels har NORDICOM igangsat arbejdet med at decentralisere inddatering af data til bibliografi og database, således at dette arbejde kan foregå via edb-medium i de nationale centraler. Endnu tilbagestår færdiggørelse af konverteringsprogrammer, således at dataene kan indlæses på Statsbibliotekets Online-system, men dette arbejde forventes færdiggjort i løbet af 1989 for de fleste centralers vedkommende. Samtidigt har NORDICOM forhandlet sig frem til en omplacering af online-tjenesten, NCOM, fra Datacentralen til Statsbiblioteket, således at dokumentationssystemets slutprodukter herefter stort set vil blive integreret i NORDICOMs sekretariat ved Statsbiblioteket i løbet af 1989. I 1990 vil sidste led i dette omlægningsarbejde blive igangsat, idet overflytning af satsproduktion til bibliografi fra Datacentralen til Statsbiblioteket vil ske dette år.

Alt i alt forventer NORDICOM, at disse omlægninger vil gøre organisationen i stand til at honorere de behov og krav, der allerede nu stilles til organisationen og som vil fortsætte ind i 1990'erne.

3.4 Andet

NORDICOM blev i 1987 valgt til koordineringscenter for det verdensomspændende netværk af centraler indenfor massekommunikationsforskning. Dette netværk, COMNET, består i øjeblikket af 14 centraler (regionale og nationale organisationer) spredt over det meste af verden, men en række institutioner har anmeldt deres interesse for at deltage som fuldgyldigt medlem. En af opgaverne for NORDICOM i den forbindelse er at udarbejde en organisationsmodel for dette verdensomspændende netværk til diskussion på næste COMNET-møde i 1990.

Det største arbejde i COMNET-regi i øjeblikket består i udvikling af en ny thesaurus for indeksering af massekommunikationsdokumenter. Arbejdet udføres af Jean Aitchison i tæt kontakt med den af NORDICOMs styrelse udpegede COMNET-koordinator, dokumentalist Kirsti Thesen Sælen, NORDICOM/Norge. Arbejdet med thesaurusen forventes færdiggjort tidligt næste år.

Dernæst forestår arbejdet med at udvikle standarder for automatiseret udveksling af data mellem de enkelte COMNET-medlemmer. Dette arbejde forventes ligeledes færdiggjort i løbet af foråret 1990.

4. Beslutning

NORDICOM-styrelsen afgiver herved virksomhedsberetning for 1987.

Formand for NORDICOMs
styrelse
Lennart Weibull

Claus Kragh Hansen
Sekretær

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
Box 1658/Skeppsholmen
S-111 86 STOCKHOLM
Tel 08-24 63 00

Vad är NORDPLAN

Ursprung och syfte

Nordiska institutet för samhällsplanering, NORDPLAN är ett tvärfackligt institut som har i uppgift att främja utbildning och forskning inom samhällsplanering. Institutet grundades år 1968 av de nordiska regeringarna. Nordiska ministerrådet är huvudman för NORDPLAN.

NORDPLANs mål är dels att utveckla samhällsplanering som kunskapsområde dels att åstadkomma en vital lär- och forskarmiljö för människor som är engagerade i samhällsplanering i de nordiska länderna.

NORDPLAN ska samarbeta med de forsknings- och utbildningsinstitutioner i de nordiska länderna som verkar inom samhällsplaneringens område.

NORDPLANs verksamheter ska ha en nordisk karaktär och avspegla de olika sidorna av nordiskt samhällsliv och de enskilda ländernas särdrag.

Verksamhetsgrenar

NORDPLAN anordnar årligen en 1-årig vidareutbildning som bedrivs på heltid i tre månader, i mars, maj/juni och november. Programmet består av föreläsningar och seminarier av egna lärare och ett 40-tal externa föreläsare: fältstudier i mindre grupper och gemensamma exkursioner. En månad, kallad fältperiod, tillbringas i ett annat nordiskt land. Deltagarna, som är 50 per år, kommer från alla nordiska länderna och har en varierande utbildningsbakgrund: arkitekter, ingenjörer, lantmätare, ekonomer, jurister, samhällsvetare, socionomer. Gemensamt för alla är att de har en ofta lång erfarenhet av planering.

NORDPLANs andra huvudverksamhet är en 3-årig forskarutbildning som har 20 deltagare och som efter den gemensamma 3-åriga seminarieperioden, godkända uppsatser, en tentamen och ett individuellt avhandlingsarbete kan avslutas med doktorsexamen. Deltagarnas utbildningsbakgrund har samma bredd som i vidareutbildningen.

Institutet arrangerar också, ofta i samarbete med andra institutioner, kortare kurser och seminarier för forskare och praktiker.

Forskning vid *NORDPLAN* bedrivs dels av lärare och dels av forskare med externa projektanslag från forskningsråd och andra myndigheter.

Biblioteket vid *NORDPLAN* har en rik samling planeringslitteratur. Dess främsta användare är institutets elever och personal, forskare och andra bibliotek från hela Norden.

NORDPLAN ger ut tre publikationsserier: meddelanden, rapporter och avhandlingar.

NORDPLAN har ett stort nätverk i Norden. Den mest omfattande delen, ca 1 000 personer består av de tidigare eleverna vid vidare- och forskarutbildningarna som bildar Nordplanföreningen. Föreningens styrelse har arrangerat studiebesök och seminarier på olika platser inom och utom Norden.

NORDPLANs personal år 1988

NORDPLANs personal består av fast anställda lärare, kanslipersonal och av externfinansierade projektanställda forskare. Därtill anlitas ett varierande antal externa föreläsare. Även utländska gästforskare med stipendier från t ex Svenska institutet kan förekomma.

Lärare

Professor i fysisk planering	Sigrun Kaul	N
Professor i kommunikationsteknik	Stig Nordqvist, partiellt tjl fr om 880701, vikarie prof Kai Lemberg	S DK
Professor i ekonomisk geografi	Gunnar Olsson, föreståndare fr om 880701	S
Adjungerad professor i sociologi	Kerstin Bohm	S
Högskolelektor	Anders Gullberg	S
Doktorand	Lars Backer	N
Doktorand	Katarina Nylund	DK
Doktorand	Zacharias Nielsen, tjl	DK
Doktorand	880101 – 881231	
Doktorand	José Ramirez	S

Därutöver betalar *NORDPLAN* en 1/4 av samverkanssekreterartjänst som är placerad vid Helsingfors tekniska högskola/Centrum för vidareutbildning i samhällsplanering (YTK). Innehavare var under året pol kand Liisa Knuuti.

Forskare

Arkitekt, fil kand Henrik Chambert, t om 880630	S
Fil kand Fredrik Idevall, t om 880228	S
Fil kand Gunnar Ohlsén, t om 880228	S
Fil dr docent Mats-G. Engström	S
Fil kand Gunnar Eriksson	S

Fil kand Lars-Göran Hansson, t o m 881031	S
Fil kand Peter Häggberg	S
Fil kand Thomas Wenninger	S
Fil kand Maria Wiipola	S
Fil kand socionom Elisabeth Lilja (deltid)	S
Fil dr Bengt Nerman	S
Pol kand Matti Niva (deltid)	SF
Fil dr Peter Westlund	S
Socionom Peter Denvall	S
Civilingenjör Tage Wiklund, (25 % av heltid)	S
Gästforskare: geografen Ulf Strohmeyer från Västtyskland 880101 – 880430	

Kanslipersonal

Avdelningsdirektör Anja Porschag	SF
1:e byråsekreterare Lena Persson, (tjl)	S
1:e byråsekreterare Karin Jansson (vik, deltid)	S
Bibliotekarie Brita Larsson (deltid)	S
Vaktmästare Carl Fellenius, t o m 880331	S
Vaktmästare Reino Haapapuro 880401 – 880915	SF
Vaktmästare Ove Nordh fr o m 881007	S
Byråsekreterare Liselott Happ-Tillberg (deltid)	S
Byråsekreterare Birgitta Hensman (vik, deltid)	S
Byråsekreterare Lennart Höglund	S
Byråsekreterare Eva Rockberger (tjl)	S
Byråsekreterare Merja Kärki (vik)	SF
Byråsekreterare Marita Strömqvist (deltid)	SF

Externföreläsare under 1988

Externa föreläsare är både personer som inbjudits till kurstillfällen i NORDPLANs lokaler och personer som haft anföranden under seminarier på annat håll i Norden eller i Europa. Under år 1988 fördelade sig föreläsarna enligt följande efter arbetsplats och nation (antalet avser alla kurser och seminarier):

	Universitet, forskningscenter eller liknande	Annan statlig, kommunal eller privat verksamhet	Totalt
Denmark	8	24	32
Finland	5	7	12
Island		1	1
Norge	5	9	14
Sverige	25	22	47
Summa Norden	43	63	106
England	9	5 (Shetland)	14
Frankrike	2		2
Italien	1		1
Summa övriga Europa	12	5	17
Totalt	55	68	123

Nordplans styrelse och kollegium år 1988

NORDPLAN leds av en styrelse med företrädare för de fem nordiska länderna och en föreståndare. Styrelsen består av två ledamöter från vart och ett av länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en ledamot från Island. Dessutom ingår en representant för personalen och två representanter för eleverna.

Styrelsemedlemmar

Astrid Bonesmo, ordf.	avdelningsdirektør	Norge
Gösta Blücher fr o m 880701	generaldirektør	Sverige
Harry Forsell	länsråd	Sverige
Arne Gaardmand	kontorchef	Danmark
Lars Hedman, viceordf.	verkschef	Finland
Lennart Holm t. o. m. 880630	generaldirektør	Sverige
Ulla Lång	departementsråd	Finland
Jan Magnussen	lektor, inst leder	Danmark
Asbjørn Mathisen	direktør	Norge
Björn Stefánsson	dr scient	Island
Asger Munk	studeranderepresentant, vidareutbildning	
Gro Wester	studeranderepresentant, forskarutbildning	
Kerstin Bohm	personalrepresentant	

Styrelsen har tre ordinarie heldagssammanträden under året. Ett sammanträde sträcker sig över två dagar och kombinerades med en båttur med hela personalen. Styrelsen fattade beslut i 20 ärenden.

Föreståndaren är också ordförande i kollegiet som lägger fram förslag till styrelsen om institutets verksamhet och fattar beslut i frågor som inte behöver föras upp till styrelsen.

Kollegiet består av föreståndaren, de övriga lärarna, en representant för forskare och en för övrig personal och tre studeranderepresentanter.

Kollegiet hade fem sammanträden under 1988 och behandlade 37 ärenden.

NORDPLANs verksamheter år 1988

Utbildningar

NORDPLANs tjugonde år präglades av delvis nya strömningar som nådde institutet med den nytillträdda professorn i fysisk planering, Sigrun Kaul; ekologiska och miljöaspekter och kvinnoperspektiv (under begreppet vardagsliv) tillfogades institutets sedan tidigare pluralistiska angreppssätt på samhällsplanering. Denna pluralism innebär bland annat att NORDPLAN i sin undervisning strävar efter att bruka filosofin som medel att förstå och förklara samhällsutveckling och att det finns forskare vid institutet som bedriver "handfast" forskning om bla hur omläggning av transportsystem påverkar andra samhällssektorer.

Inriktningen på miljöaspekter tog sig uttryck särskilt i vidareutbildningskursens uppläggning och i programmet för jubileumssymposiet "Fysisk planläggning i förvandling". Studieorten under vidareutbildningens andra period, sk fältperiod, Färöarna erbjöd rika tillfällen att studera "naturen i förvandling" efter de ingrepp som gjorts för att trygga försörjningen och höja levnadsstandarden för invånarna med den moderna teknologins hjälp.

Vidareutbildningskursen med sina 50 välkvalificerade och erfarna deltagare som representerar alla samhällssektorer är en pedagogisk utmaning för lärarna och en rik och ofta en omtumlande erfarenhet för deltagarna. Innehållet i grundmodellen – en månad med teoretiska grunder och fallstudier i Stockholm, en månad med fältstudier vanligtvis i ett annat nordiskt land och en månads fördjupning i de utvalda temata, med litteraturstudier på hemorten däremellan – varierar beroende på bla elevgruppens sammansättning. Den påverkar föreläsarvalet särskilt under november och grupparbetenas inriktning på fältstudieorten. En svårighet för arrangörerna är att anpassa föreläsningarna så att de tillfredsställer hela den heterogena deltagargruppens önskningar och behov men även om "fullträffarna" kan vara få är det helhetseffekten som tycks betyda mest; många föreläsningar, intryck och kunskaper från fältstudierna och framför allt umgänget med andra yrkesgrupper från andra länder bidrog sannolikt även under 1988 till reflexioner över det egna arbetet och till större förändringsbenägenhet eftersom kursen i sin helhet tvingar deltagarna att ompröva det tidigare givettagna.

Delat ansvar för programmet i årets vidareutbildning hade undervisningsassistenterna/doktoranderna Lars Backer och Katarina Nylund, varav den sistnämnda hade huvudansvaret för planering av Färö-månaden och professor Kai Lemberg. Dessutom medverkade professor Sigrun Kaul. En rapport om Färö-studierna publiceras i NORDPLAN-serien under 1989 och kan beställas genom NORDPLANs bibliotek.

Forskarutbildningens lärare och 16 deltagare, årskurs 86–89, upplevde ett intensivt år ”på jakt efter” exempel på ”kategorisering i tid och rum” eller i fördjupning i forskningens möjligheter och begränsningar att producera kunskap om bla samhällsutvecklingen och planeringens roll däri. Av årets sju veckolånga seminarier ägnades fyra främst åt uppsats- och litteraturgenomgångar i Stockholm och i Kongsvold i Norge. Ett seminarium i Helsingfors utgick ifrån teater och litteratur som exempel på en förståelseform. Ett annat var upplagt som en tur i Bergslagen med studiebesök och 17 föreläsningar omkring temat svensk strukturomvandling i historiskt/geografiskt/socialt perspektiv. Årets sista seminarium bestod av en föreläsningsserie vid Sidney Sussex College i Cambridge där den aktuella forskningsfronten inom brittisk samhällsvetenskap presenterades av åtta medverkande lärare från engelska universitet.

De ”gamla” forskarstuderande, NORDPLAN-doktoranderna samlades till ett seminarium vid NORDPLAN omkring sina avhandlingsarbeten. Flera befinner sig i slutfasen och har krävt och även fått individuell handledning. Ett utlandsseminarium år 1989 (i Spanien) för doktoranderna förbereddes också under året.

Ett förslag till en delvis reviderad struktur för forskarutbildningen lades fram av Nordplans kollegium till styrelsen, som inte hann färdigbehandla ärendet under året.

Ansvariga för forskarutbildningen var professorerna Gunnar Olsson och Kerstin Bohm och undervisningsassistent/doktorand José L. Ramirez.

Det ovannämnda symposiet ”Fysisk planlegging i förvandling” markerade dels institutets 20-års jubileum, dels ”intåget” av ekologiska aspekter, miljö- och kvinnoperspektiv på samhällsplanering. Vardagslivsorientering som också oftast fått – och får – ge vika för de teknisk-ekonomiska aspekterna uppmärksammades också i programmet. Drygt 100 personer eller maxiantal för NORDPLANs lokaler, deltog i 3-dagarsseminarier. Debatten om de nämnda perspektiven gick stundtals hög – liksom stämningen var på jubileumsfesten som institutets personal arrangerat för de 135 middagsgästerna.

En rapport om symposiet publicerades i NORDPLAN-serien och kan beställas genom biblioteket.

Ansvarig för symposieprogrammet och ledningen var professor Sigrun Kaul.

I anslutning till symposiet arrangerades ett seminarium ”Samhällsplanerarutbildning i NORDEN” med representanter från 32 universitet och

högskolor i fyra nordiska länder. Resultatet kunde för NORDPLANs del sammanfattas med att ämnet samhällsplanering är synnerligen vidsträckt och svårt att definiera entydigt. NORDPLANs roll i sammanhanget kan lämpligen även fortsättningsvis vara att sammanföra de olika disciplinernas, högskolornas och samhällssektorens representanter för att bidra till förståelse över sektorsgränserna och stimulera till helhetstänkande där sådant behövs.

Ansvarig för programmet var professor Kerstin Bohm.

I samarbete med Stockholms stad, Stockholms läns landsting och Nord-REFO anordnade NORDPLAN ett symposium "Den nya storstadstillväxten". Syftet var att sammanföra forskare och brukare av forskning och stimulera till nya forskningsprojekt omkring ämnet. Ansvarig för NORDPLANs del var professor Stig Nordqvist.

Föreläsningsserien "Studium fundamentale" som NORDPLAN drivit på kvällstid i samarbete med Kursverksamheten vid Stockholms universitet fortsatte under 1988 omkring temat "Form, design och handling". Bland deltagarna finns både universitetslärare, studerande och yrkesverksamma arkitekter. Ansvariga från NORDPLAN var doktoranden José L. Ramirez och professor Gunnar Olsson.

I samarbete med Skeptron, stiftelse för kulturstudier anordnade NORDPLAN ett en-dagsseminarium med två franska kultursociologer "Om det sociala rummet och offentliga inrättningar i Paris-regionen". Ansvarig från NORDPLAN var José L. Ramirez.

NORDPLANs egna lärare tillsammans med vissa inbjudna har haft sex torsdagsseminarier omkring fysisk planering i 80-talets perspektiv under vårterminen och tre om bl a bilens betydelse under höstterminen.

Forskning

NORDPLANs forskning vilar främst på externfinansiering. Forskarna för därför en ur anställningssynpunkt otrygg tillvaro, eftersom det är finansierarna som helt bestämmer villkoren. Flera har även under 1988 med de hårda forskarvillkoren lett till en rättslig konflikt med institutet.

Till glädjeämnena hör två projekt vars resultat; två avhandlingar lämnades till granskning i slutet av året: "Välfärdsskapandets dilemma", Elisabeth Lilja och "Bostad, politik och marknad", Matti Niva. Docent Mats-G. Engströms forskargrupp har inom transportforskningsområdet producerat flera rapporter som väckt uppmärksamhet i dags- och fackpressen.

Lärarnas möjligheter att forska begränsas av flera faktorer. En är den omfattande kursadministration som NORDPLANs bruk av 30–40 externa föreläsare från hela Norden per kurs innebär. De externa krafterna anlitas för att ge kurserna en nordisk profil och för att ajourhålla innehållet med vad som händer "på fältet". Lärarna inbjuds för sin del att medverka på andra håll i Norden som föreläsare, sakkunniga, ledamöter i olika organ

etc. Därtill måste alla i det lilla institutet medverka i de gemensamma angelägenheterna. Olika alternativ har diskuterats för att organisera arbetet så att alla lärare kan få koncentrerade forskningsperioder. På grund av vakanser har genomförandet fått anstå under 1988.

Följande forskningsprojekt pågick under 1988:

Stadsbygdspolitik och stadsutveckling i de nordiska länderna

Projektledare: Henrik Chambert (t o m 880630)

Forskning kring transportsektorn, informationsteknologi och förvärvsarbetsorganisation

Projektledare: Mats-G. Engström

Den motsägelsefulla välfärdsstaten och vår behovstillfredsställelse

Projektledare: Elisabeth Lilja

Makt och medier

Projektledare: Bengt Nerman

Bostadspolitiken och bostadsbeståndets förändringar i Sverige och Finland

Projektledare: Matti Niva

Socialtjänsten i bostadsområdet. Ett forsknings- och utvecklingsprojekt avseende socialtjänstens deltagande i samhällsplaneringen

Projektansvariga: Peter Westlund och Verner Denvall

Offentligt rum/offentligt liv I – storstadsförort. En undersökning av föreställningarna om offentligheten i Stockholms moderna förortsplanering

Projektledare: Tage Wiklund.

Härtill kommer att lärarna arbetar med var sitt större problemområde: Sålunda arbetade Kerstin Bohm med frågor om kollektiv konsumtion och vardagsliv, Stig Nordqvist bearbetade området trafik och miljö, Anders Gullberg stadens transformationer, särskilt Stockholms city och bilens makt. Sigrun Kaul forskade kring ekologiska och sociala förhållanden i fysisk planering, Gunnar Olsson om individ och samhälle, nordisk ideologi samt José L. Ramirez om arbete och om design-begreppet.

Bibliotek

NORDPLANs bibliotek hade ca 9 000 titlar och 110 tidskriftsprenumerationer i slutet av året. Nyinköp för ca 100 000 SEK gjordes under 1988.

Egna publikationer

NORDPLAN ger ut tre olika publikationsserier: Meddelanden, Rapporter och Avhandlingar. Från och med 1988 har bibliotekarien totalansvaret för publikationsverksamheten från färdigt manus till försäljning.

Följande publikationer utkom under 1988:

Meddelanden

M 1988: 1	Carlestam, Gösta	Om liv och modeller; några reflexioner
M 1988: 2	Lilja, Elisabeth	The Modern Planner – a Symbol of Instrumental Reason
M 1988: 3	Engström, Mats-G. Eriksson, Gunnar Wenninger, Thomas Wiipola, Maria	Expressbusstrafik – färdmedelsval, resmönster och modellberäkning
M 1988: 4	Engström, Mats-G. Eriksson, Gunnar Hansson, Lars-Göran	Hem- och distansarbete. Nya arbetsformer i rum och tid – En delrapport
M 1988: 5	Ramirez, José L.	Arbete och ekonomi. Ett inlägg om möjliga och omöjliga framtider
M 1988: 6	Lilja, Elisabeth	A Dilemma of the Welfare State Practice
M 1988: 7	Groth, Niels Boje	Planläggning mellan semiotik och semantik
M 1988: 8	Strohmayer, Ulf	Formalities. Some Thoughts about the Prescription of Discourse in Social Geography
M 1988: 9	Olsson, Gunnar	The Eye and the Index Finger: Bodily Means to Cultural Meaning
M 1988: 10	Meri, Veijo Olsson, Gunnar Sandbacka, Carola	Att se in i en själ Tre föreläsningar om mänsklig avhandling

Rapporter

R 1988: 1	Bengt, Christer	Att kontrollera stadsrummet
R 1988: 2	Hansen, Jens Schjerup	Smålandsromantik og funktionelt storstadsliv – sider af dagligdagens værdigrundlag

Administration

NORDPLAN fick en ny föreståndare när professor Stig Nordqvist avgick 880630 och professor Gunnar Olsson tillträdde.

En lärartjänst (fd undervisningsassistenttjänst) som högskolelektor med inriktning på miljö och ekologi utlystes på hösten 88. En tjänst som forskarasistent omvandlades till ett högskolelektorat med bibehållen innehavare.

I kansliet nyanställdes tre personer och tre slutade under året.

Organiserat samarbete med den lokala fackklubben har börjat utvecklas under året med informationstillfällen och medbestämmandeförhandlingar.

NORDPLAN anslöt sig till personalhälsovård, Statshälsan.

Ekonomi- och personaladministrativa rutiner har förnyats men arbetet kommer att fortsätta även under 1989. En konsult har arbetat med registerprogram för utbildningsadministration och gett viss utbildning för kanslipersonal.

Datorer, AV- och köksutrustning och andra inventarier har köpts in men fortfarande saknar de flesta bland lärare och kanslipersonal datorer. Vissa basmöbler saknas också fortfarande.

Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987 (underskott)	Budget Autom löneökning Övrig komp från NMR	Bokslut	
Löner		4 901 755	4 588 686	+ 313 069
Varor och tjänster		1 651 650	2 020 137	- 368 487
Projekt		237 000	184 634	+ 52 366
Egna intäkter			234 270	+ 234 270
Underskott 1987				- 25 750
Summa	- 25 750	6 790 405	6 559 187	205 468
Överfört till 1989				205 468
			korr	- 4
				205 464

Kommentarer till avvikelser

I posten varor och tjänster (under *utfall*) ingår 1 71 827 SEK i ej budgeterade personalkostnader typ annonsering, etableringsstöd, flyttkostnader. Sjukvård och utbildning som NORDPLAN inte fått extra medel till utan även tidigare finansierats med det överskott i personalbudgeten som uppstått på grund av vakanser och obetalda ledigheter. Med andra ord bör överskottet i lönekostnader respektive överskridandet i varor och tjänster minskas med detta belopp. Av resterande överskridande i varor och tjänster bör dras av 93 871 SEK som täcks av för ändamålet avsedda egna intäkter: 25 000 SEK från svenska utbildningsdepartementet till ett symposium och 68 871 i förvaltningsavgifter för att täcka NORDPLANs kostnader för externa forskningprojekt.

Det totala resultatet hänför sig till under 1988 obrukade projektanslag, resterande datormedel, räntor, kompensation för löneökning (för en person) utbetald till NORDPLAN i december men som utbetalades till den berörda först i januari -89.

Nordplans kontaktnät

Samarbete med YTK – Fortbildningscentralen för samhällsplanering i Helsingfors

NORDPLAN finansierade även under 1988 en fjärdedel av en samarbetssekreterartjänst. Innehavaren, Liisa Knuuti svarade för all kursinformation i Finland, deltog i antagningsprocessen, arrangerade introduktionsdagar och andra kurstillfällen i Finland, höll kontaktnät med årets elever. Insatsernas värde kunde lätt mätas inte minst i kraftigt ökat intresse för NORDPLANs kursutbud i Finland. Professor Stig Nordqvist anlätades som sakkunnig vid en professorstillsättning vid YTK och professor Gunnar Olsson som föreläsare.

NBS-S

NBS-samhällsplanering är ett NMR-finansierat projekt som NORDPLAN förvaltar och deltar i. Det drivs av en arbetsgrupp med anknytning till Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp. Projektet syftar till att främja forskningssamarbete inom samhällsplanering.

Under året arrangerade NBS-S ett idéseminarium i Danmark, "Byens miljø – byens formning – arkitektur for hvem?" och ett forskarseminarium "Stad år 2000" i Göteborg.

Ordförande i NBS-S är från 880701 professor Stig Nordqvist och sekreterare samarbetssekreteraren vid YTK, Liisa Knuuti.

Nordplanföreningen

De gamla och nuvarande NORDPLAN-elevernans förening har inte haft någon aktivitet i styrelsens regi under 1988. Däremot har flera årskurser haft återsamlingar i form av förlängda veckoslutsseminarier. Dessa brukar rotera från ett land till ett annat från år till år. Av jubileumssymposiets gäster vid NORDPLAN var 70–80 gamla elever.

Medlemskap i olika organ i NORDEN och utanför

NORDPLAN har genom sina lärare varit representerat i följande organ år 1988:

Danmark:	Planstyrelsens OECD-delegation i Paris om stadsfrågor (Kai Lemberg)
Finland:	Svenska tekniska vetenskapsakademien i Finland (Stig Nordqvist, utländsk ledamot)
Norge:	Lederopplæringsrådet (Sigrun Kaul) NORAS (Sigrun Kaul, suppleant) Styrelsen för Transportökonomisk institutt (Kerstin Bohm)

- Sverige: Bostadsmarknadsrådet vid Boverket (Kerstin Bohm)
 Stadsmiljörådet vid Boverket (Sigrun Kaul)
 IVA – ingenjörsvetenskapsakademien, avdelning för byggnadsteknik (Stig Nordqvist, ordförande)
 Referensgrupp för avdelningen "Bostadsmarknad och bostadspolitik" vid Statens institut för byggforskning (SIB) (Anders Gullberg)
 Socialstyrelsens vetenskapliga råd (Kerstin Bohm)
 Transportforskningsberedningen (Stig Nordqvist, vice ordförande)
 Transportforskningskommissionen (Stig Nordqvist, styrelseledamot)
 Ledningsgruppen för utveckling av regionaltåg (Stig Nordqvist)
- Utanför Norden: COST, Technical Committee on Transport (Stig Nordqvist, delegat)
 Presidiet för "International Congress in Architecture and Town Planning" (Kai Lemberg, ordförande)
 "Weltkongress, Verkehr und Strasse in Jahre 200", Väst-Berlin, sept 88 (Kai Lemberg, sektionsordförande)

Publicerade arbeten utanför NORDPLAN år 1988

Danmark:

a) artiklar

Vej nr 2, "En kärligt, kritiskt hyllestal til opprøre fra mitten vid det 10-års jubileum" (Kai Lemberg)

Byplan nr 4, "Nationaløkonomiens fall" (Kai Lemberg)

Royal Town planning Institute, Report of proceedings from Summer School 1988: "Planned and Unplanned Development in Greater Copenhagen", (Kai Lemberg)

Planlegging under Postmoderne Forhold, Roskilde (artikel i en samlingsvolym, Gunnar Olsson)

b) böcker

"The pattern of Copenhavns kommuneplan" Roskilde Universitetscenter (Kai Lemberg)

Kapitel i "Hverdagsliv i vår tid: Fremtiden er her allerede", Arnold Buschs 1980–90 (Kai Lemberg)

Finland:

Yhteiskuntasuunnittelu nr 4, "Bostadspolitiken och välfärdskapitalismen i Finland och Sverige" (på finska) (Matti Niva)

Norge:

a) artiklar

Nytt om kvinneforskning, nr 2: "Bärekraftig utvikling – på hvem sine skuldre" (om Brundtlandkommissionsrapporten i et feministisk perspektiv (Sigrun Kaul)

Scandinavian Housing and Planning Research, vol 5, nr 4: Short note on "What happens in our cities?" – The Selbu Star and the Crossword Puzzle" (Sigrun Kaul)

b) böcker

"One Earth One World", published by The Norwegian Research Council for Science and the Humanities, Oslo (en artikel i en samlingsvolym av Sigrun Kaul)

Sverige:

a) artiklar

Väg och vattenbyggare nr 5: "Väg- och vattenbyggaren och samhällsplaneraren" (Stig Nordqvist)

Olika artiklar i Expressen om makt (Gunnar Olsson)

Bengt Nerman: kompletteras

b) böcker, rapporter

Road safety technology, Stockholm (Stig Nordqvist)

Kunskapens trädgårdar, Sthlm (artikel i en samlingsvolym av Gunnar Olsson)

Collegium Curiosum Novum, Uppsala (artikel i en samlingsvolym av Gunnar Olsson) "Sverige mellan struktur och vardag"; red Himmelstrand och Svensson, Norstedts: "Rumsliga skillnader – deras orsaker och betydelse" (ett kapitel av Kerstin Bohm och Mats Franzén)

"Resor och transporter", Personbilens användning för transport av varor och utrustning. TFB-rapport 1988: 13 (Mats-G. Engström, Lars-Göran Hansson, Peter Häggberg, Maria Wiipola)

"Expressbusstrafik på väg – färdmedelsval, resmönster och modellberäkning", TFB-meddelande nr 51 (Mats-G. Engström, Gunnar Eriksson, Thomas Wenninger, Maria Wiipola)

"Nya terminaler – nya funktioner". TFB-meddelande nr 69. (Mats-G. Engström, Lars F. Taflin, Thomas Wenninger)

"Samhälleliga effekter av nya former för lager- och materialadministration. Förändringar av transportmönster. Förstudie", TFB-meddelande nr 67 (Mats-G. Engström, Gunnar Eriksson, Peter Häggberg)

"Informationsteknologins effekter på resandet". TFB-meddelande nr 52. (Mats-G. Engström, Gunnar Eriksson, Thomas Wenninger, Maria Wiipola)

"Tjänstearbetets framtid – om kvalifikationsförändringar och innehåll i tjänstearbete". UHÄ, FoU, Arbetsrapport (Anders Gullberg)

Ut anför Norden:

Artiklar i samlingsvolymerna: Life Sciences and Society, Amsterdam

(Gunnar Olsson), Ground for Common Society, Amsterdam (Gunnar Olsson), Possible Worlds in Humanities, Arts & Sciences, Berlin (Gunnar Olsson)

Övrigt

Av det i det höga antalet externa föreläsare (132) som medverkat vid NORDPLANs utbildningar under året framgår att NORDPLANs personal har en mängd individuella kontakter i NORDEN och utanför. Vissa av dessa är kontakter mellan enskilda företrädare för ett visst ämne eller intresseområde. Vissa gäller hela institutet. Till exempel har forskningsassistent/doktorand Elisabeth Lilja under höstterminen 1987 och del av vårterminen 1988 vistats som gästforskare med stipendium från Sverige-Amerika Stiftelsen hos dr Agnes Heller vid New School for social research i New York.

Beslut

Styrelsen beslöt 890426 att överlämna denna berättelse över NORDPLANs verksamheter under år 1988 till Nordiska ministerrådet.

Astrid Bonesmo
Ordförande

Nordens Hus i Reykjavík

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutionens uppgift

Institutionen är en förbindelselänk mellan Island och övriga Norden. Den skall aktivera det nordiska intresset i Island och förmedla isländska kulturströmningar till de andra nordiska länderna. I praktiken sker detta genom en omfattande program-, biblioteks- och utställningsverksamhet, undervisning och utväxling av personer, material och upplysningar om nordiskt kultur-, samhälls- och näringsliv.

2. Organisation

Institutionen leds av en styrelse, utnämnd av Nordiska ministerrådet. Styrelsen består av 7 medlemmar, en från vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige och tre från Island. Den dagliga verksamheten leds av en direktör, som utnämns av Nordiska ministerrådet. Direktörens mandatperiod är fyra år. I husets fasta personal ingår, förutom direktören, en överbibliotekarie, en bibliotekarie, en biblioteksassistent, en kassör, en sekreterare och två vaktmästare. Husets cafeteria förestås av en cafeteria- och en bitr. cafeteriaföreståndare. På konsultbasis anlitas en ekonomi- och en konstutställningsrådgivare och huset använder också regelbundet extra-personal i cafeterian och som utställningsvakter.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall. (isländska kronor).

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget	1988 Bokslut	Avvikelse
Löner		6 233 000	14 357 234	-8 124 234
Varor/tjänster		6 667 000	7 679 604	-1 012 604
Projekt	-2 607 863	6 610 000	9 700 911	-3 090 911
Summa	-2 607 863	19 510 000	31 737 749	

En kort kommentar till det ekonomiska utfallet på föregående sida. Beloppen anges i isländska kronor. Den kraftiga avvikelsen beror till allra största delen på inflationen i Island, för vilken institutionen kompenseras. Det ekonomiska utfallet. (intäkter utöver utgifter) för hela verksamheten 1988 slutade på plus 1 306 582 isländska kronor som framgått av institutionens tidigare redovisade driftsräkenskaper.

3.2 *Beskrivning av verksamheten*

Nordens Hus firade under det gångna året 20-årsjubileum. Jubiléet blev en manifestation av husets viktiga roll i det nordiska kultursamarbetet och för kontakterna mellan Island och övriga Norden. Till jubiléet utgavs också en historik.

Verksamheten i huset har varit mycket livaktig och kvalitetsnivån på program och utställningar hög. Av de enskilda programpunkterna kan bl. a. nämnas vårens nordiska litteraturpresentationer i samarbete med de nordiska lektorerna vid Islands Universitet (inkl. en norsk bokvecka med särskilt program) och sommarens öppna hus för nordiska turister med föredrag och film om isländsk kultur och natur. I huset har också hållits ett mycket stort antal konsertprogram och kulturella och vetenskapliga föredrag med nordisk anknytning. Nordens Hus har också varit husvärd för ett stort antal nordiska möten och konferenser och haft besök av bl. a. Norges konung, H M Olav V.

Mest kostnads- och arbetskrävande har utställningarna varit. En mycket stark utställning av Lena Cronqvists oljemålningar var husets bidrag till Reykjavíks festspele. En stor framgång var också sommarutställningen med Jón Stefánssons landskapsmåleri. Tillsammans med det isländska grafik-sällskapet initierade och arrangerade också Nordens Hus den första nordiska grafiktriennalen.

Bibliotekets bokbestånd var vid årsskiftet 1988/89 27 814 band. Artoteket bestod av 458 grafiska blad och skivsamlingen av 1 367 skivor. Biblioteket prenumererade under året på 196 tidskrifter och 40 dagstidningar, vilka kunde läsas i husets cafeteria. Antalet utlån av böcker uppgick till 20 820, av grafik till 2 423 och av skivor och noter till 1 640.

Under 1988 har också omfattande reparationsarbeten av själva huset skett, både invändigt och utvändigt.

Reykjavík 21 oktober 1989

Lars-Åke Engblom
Direktör (from 1/2 1989)

Håkon Randal
Styrelsens ordförande

Nordiska teaterkommittén

Verksamhetsberättelse 1988

Indledning

Et år i forandringens tegn

Nordisk Ministerråd's kulturelle handlingsplan og dertil hørende omlægning og nye statutter for kunstkomiteerne under Ministerrådet blev iværksat pr. 1.1.1989. Dette har gjort 1988 til en overgangsperiode, bl. a. for Nordisk Teaterkomité.

Der har været meget arbejde med afviklingen af den gamle komité's arbejde pr. 31.12.1988, og der har været ført mange samtaler og forhandlinger i forbindelse med oprettelsen af den nye *Nordiske Teater- og Dansekomiteé*.

Af naturlige grunde har dette arbejde i noget omfang hæmmet Nordisk Teaterkomité's normale aktiviteter.

Nærværende årsrapport vil ikke indeholde betragtninger over den procedure, der er anvendt i forbindelse med omlægningen. Ej heller kulturpolitiske betragtninger over beslutningen om at lægge flere områder af scenekunsten, såvel på det professionelle plan som på amatørplanet ind under samme organisatoriske skabelon. Nordisk Ministerråd kender den afgæde komité's synspunkter. Komiteen er af den opfattelse, at beslutningerne nu er gennemført, og at diskussionerne må gælde fremtiden.

Kommunikationen mellem Nordisk Teaterkomité og Nordisk Ministerråd

Som naturlig følge af de mange forhandlinger i 1988 er kontakten mellem komiteen og Nordisk Ministerråd blevet uddybet. Udover de formelle/institutionelle retningslinjer for det fremtidige samarbejde mellem Ministerrådet og dets kunstkomiteer, anbefaler Nordisk Teaterkomité også, at der lægges mere vægt på den uformelle og løbende kommunikation parterne imellem. Således kan Ministerrådet også reelt drage nytte af komiteerne som rådgivende instanser i sagsakterne.

Som glædeligt eksempel på en ny arbejdsstil kan hér anføres den løbende kontakt og meningsudveksling mellem Nordisk Kulturfond og Nordisk Teater- og Dansekomiteé, som er udviklet i forårshalvåret 1989.

Komiteens møder

Der har været afholdt tre møder i komiteen.

Møde i København den 30/1 – 2/2 1988.

Møde i Helsingfors den 29/5 – 30/5 1988.

Møde i København den 8/10 – 10/10 1988.

Desuden har der været afholdt *telefonmøde den 20/2 1988*.

Ved samtlige møder i komiteen er komiteens medlemmer mødt fuldtal- ligt frem. Diskussioner og beslutninger gennemført i en konstruktiv atmo- sfære.

Ved mødet i København den 8/10 – 10/10 i København deltog fra Nor- disk Ministerråd afdelingschef Tryggvi Gíslason og konsulent Rolf Riktor med det formål at informere om vedtagelsen af de nye statutter for Nor- disk Teater- og Dansekomité pr. 1/1 1989.

Telefonmødet den 20/2 1988 beskæftigede sig med gennemførelsen af Nordisk Teaterfestival 1988 i Helsingfors.

Komiteens formand og ordinære medlemmer har i det daglige arbejde pr. telefon haft kontakt indbyrdes og med sekretariatets personale. Kom- munikationen mellem komiteen og sekretariat har fungeret godt.

Komiteens medlemmer har på frivillig basis deltaget aktivt i arbejds- grupper til forberedelse og gennemførelse af seminarer. Dette gælder især for seminaret om "Play Development", november 1988 i Island, og semi- naret om "Lysdesign", december 1988 i Finland. Det gælder dog også planlægningen af seminarer i 1989, som komiteen oprindeligt havde med i sin funktionsperiode.

Nordisk Teaterkomité's sekretariat

Der er ansat to personer på sekretariatet, en generalsekretær, p.t. Anders Ahnfelt-Rønne, samt en sagsbehandler, p.t. Jonna Oulund. Anders Ahn- felt-Rønne's kontrakt løber frem til 31/3 1991, Jonna Oulund's kontrakt løber frem til 31/8 1989.

Sekretariatet er underbemandet og har derfor i 1988 været nødsaget til at indhente nogen kontorassistance på timeløns-basis. Dette gælder først og fremmest i spørgsmålet om gennemførelse af vedtagne aktiviteter.

Placering af sekretariatet i København har haft den forventede afsmit- tende effekt på teaterbranchen i Danmark, som bliver stadig mere op- mærksom på værdien af det nordiske kultursamarbejde.

Nordisk Teaterkomité's sekretariat har inviteret Dansk Teaterunion og Dansk ITI til forhandlinger om udnyttelse af fælles kontorfaciliteter i Nordisk Teaterkomité's lokaler på Vesterbrogade 26 i København. Sådan- ne forhandlinger forventes afsluttet med et positivt resultat i august 1989.

Regnskab for 1988

Budgetlægningen for 1988 har været præget af enkelte usikkerhedsmo- menter. Sekretariatet var i 1987 placeret i Oslo i første halvår, dernæst flyttede sekretariatet til København i august. Dette gjorde et sammenlig- ningsgrundlag mellem 1987 og 1988 på betydende poster vanskeligt. Alli- gevel er regnskabet for 1988 gået ud med et overordentligt tilfredsstillende resultat. Regnskabet er tidligere tilsendt Nordisk Ministerråd.

Efter indstilling fra sekretariatet har Forretningsudvalget i den nydanne-

de Nordisk Teater- og Dansekomité besluttet at lade regnskabet for 1988 revidere af regnskabsfirmaet Otto Houd. Regnskabsfirmaet's protokol er ligeledes tilsendt Nordisk Ministerråd. Bogføring og budgetkontrol gennemføres på Nordisk Teaterkomité's sekretariat efter de bedste og mest moderne metoder.

Sekretariatets arbejdsgang

Det tilstræbes stadig at effektivisere arbejdsgangen og nedbringe omkostningerne til administration til det minimale. Overgangen til de nye statutter, herunder især udvidelsen af Nordisk Teater- og Dansekomité's arbejdsområder, har naturligvis sat helt nye rammer for disse bestræbelser.

Sekretariatet har i 1988 yderligere styrket kommunikationen med teaterbranchen i Norden. Udviklingen af møder og personlige kontakter med teatrets egne folk forstærker respekten omkring Nordisk Teaterkomité's virksomhed. Også i denne henseende har det fælles arbejde mellem sekretariatet og komiteens medlemmer i 1988 været en succes.

På grund af underbemanding af sekretariatet har det i 1988 ikke været muligt at imødekomme et stadig tilbagevendende ønske om at styrke komiteens image i medier og offentlighed. Et forsøg på samarbejde mellem Nordisk Teaterkomité og Nordisk Ministerråds informationsafdeling er forsøgt, men ikke realiseret. Et sådant samarbejde ville være ønskeligt og kunne have til formål at profilere det nordiske kultursamarbejde stærkere.

Gennemførelse af seminarer i 1988

Fire seminarer

Nordisk Teaterkomité gennemførte i 1988 fire seminarer, som alle var vellykkede. Et femte seminar om Stanislavskij's arbejdsmetode måtte af tekniske grunde udskydes til påsken 1989.

To seminarer, henholdsvis i maj og oktober 1988, blev afholdt i rækken af kurser om "gamle teaterhåndværk". Nordisk Teaterkomité har dermed fulgt sin handlingsplan op på dette område. Seminarerne henvender sig til syersker, kostumierer og andre værkstedsfolk inden for teatret og har til formål at oplære dette personale i fag, som har haft og som stadig har afgørende betydning for det kunstneriske udtryk på scenen, men som står i fare for at forsvinde, fordi der ikke oplæres nye i fagene. Nordisk Teaterkomité gennemførte i 1988 ét seminar om korsetter og stivskørter og ét seminar om forarbejdelse af sko. Nordisk Teaterkomité er af den opfattelse, at disse kurser bør videreudvikles under én eller anden form. Der er et skrigende behov for videreuddannelse på området, hvad de talrige ansøgninger til seminarerne kan bevidne. Desuden mener komiteen, at disse kurser — af specifik faglig karakter — er en vigtig bestanddel af den nordiske kultur- og uddannelsespolitik. Kurserne på nordisk plan kan som sådan ikke erstatte den nationale indsats. Men det viser sig netop, at vor

indsats har afsmittende effekt i de enkelte lande. Således har Håndværkerskolen i Sønderborg på eget initiativ gennemført endnu et kursus om forarbejdning af sko – på baggrund af Nordisk Teaterkomite's første seminar. Nordisk Teaterkomité hjalp Håndværkerskolen med ekspertice og udsendelse af informations-materiale om kurset. Ud over dette var der imidlertid ikke for Nordisk Teaterkomité nogen økonomi forbundet med samarbejdet.

Nordisk Teaterkomité gennemførte i november 1988 et seminar, der handlede om udviklingen af moderne dramatik. Seminaret var dels en work-shop, hvor skuespillere fra USA arbejdede med et værk af den unge dramatiker Erin Cressida Wilson, også fra USA. Forfatteren var selv til stede, og deltagerne fra de nordiske lande kunne dels betragte, dels tage aktivt del i den skabende proces. Side om side med denne work-shop indeholdt seminaret foredrag om "Play Development"-metoden, som netop er udviklet i USA. Deltagerne havde under seminaret også lejlighed til at modtage undervisning i at skrive dramatik. Seminaret var vellykket, også fordi det medvirkede til at skabe et værdifuldt kontaktnet inden for det moderne dramatikermiljø i Norden og USA.

Nordisk Teaterkomité afholdt i december 1988 et seminar, hvor temaet var "Lys-design". Seminaret henvendte sig ikke til lys-designere, derimod til instruktører, scenografer og koreografer i Norden. Formålet var at udvikle en forståelse for lysets kunstneriske værdi hos disse grupper. Seminaret var lagt an til praktisk arbejde forbundet med foredrag og diskussioner. De førende lys-designere i verden underviste, bl. a. William B. Warfel fra USA og Francis Reid fra England. Seminaret fandt sted i et samarbejde med skuespillere fra Finland og elever fra Teaterhøgskolan i Helsingfors. Teaterhøgskolan stillede lokaler og tekniske faciliteter til rådighed for seminaret. Samarbejdet fungerede upåklageligt. Hans-Åke Sjöquist, lysdesigner fra Sverige, var leder af seminaret.

Skematisk oversigt over seminarerne:

Seminar om korsetter og stivskorter, (Gamle Teaterhåndværk).

Tid: 7. – 10. maj 1988.

Sted: LO-skolen, Helsingør, Danmark.

Kursusleder: Elisabet Thelander, kunsthistoriker og free-lance formningslærer, Sverige.

Blandt lærerne i øvrigt: Britta Wahlberg, chef for Göteborg Stadsteaters dameskrædderi. Mercedes Björlin, bevægelsespædagog ved Statens Scenskola i Stockholm. Solveig Petersen, kostume-koordinator ved Danmarks Radio.

Antal deltagere: 20.

Seminar om Stanislavskij's arbejdsmetode.

Tid: 2. – 10. juni 1988.

Sted: Det lille Dramatiske Teater, Leningrad, USSR.

Kursusledelse: Iwar Wiklander, skuespiller og medlem af Nordisk Teaterkomité, Ritva Holmberg, dramaturg og medlem af Nordisk Teaterkomité, samt Anders Ahnfelt-Rønne, Nordisk Teaterkomité.

Gæstelærer: Lev Dodin.

Antal deltagere: 50.

Seminaret måtte på grund af Lev Dodin's turnévirkosomhed i USA udskydes. Det har været afholdt i påskeugen 1989 og behandles derfor i næste års rapport.

Seminar om forarbejdelse af sko, (Gamle Teaterhåndværk).

Tid: 16. – 23. oktober 1988.

Sted: Håndværkerskolen, Sønderborg, Danmark.

Kursusleder: Elisabet Thelander, (se ovenfor).

Underviser: Jeanne Gundersen, Håndskomager, Den Norske Opera.

Antal deltagere: 20.

Seminar om "Play Development" (om udvikling af ny dramatik).

Tid: 17. – 24. november 1988.

Sted: Reykjavík, Island.

Kursusledelse: Halldis Hoaas, dramaturg og medlem af Nordisk Teaterkomité. Mame Hunt, dramaturg, USA.

Blandt lærerne i.ø: Thomas Babe, dramatiker, USA. Peter C. Brosius, instruktør, USA.

Antal deltagere: 25.

Seminar om lys-design.

Tid: 11. – 21. december 1988.

Sted: Helsingfors, Finland.

Kursusledelse: Hans-Åke Sjöquist, lys-designer, Stockholm.

Lærere: William B. Warfel, lys-designer, USA. Francis Reid, lys-designer, England. David Lawrence, lys-designer, England.

Praktisk gennemførelse: Tone Lyche, lys-tekniker, Stockholm. Tarja Ervasti, lys-tekniker, Helsingfors. Marianne Möller, vice-rector ved Teaterhögskolan i Helsingfors og medlem af Nordisk Teaterkomité.

Antal deltagere: 20.

Gæstespil i forbindelse med teaterfestivaler*Nordisk festival for børneteater i Odense, Danmark 15. – 22. maj 1988*

Arrangør: Nordisk ASSITEJ, Dansk ASSITEJ.

Til dette formål bevilgede Nordisk Teaterkomité et beløb på DKK

200.000. Der vistes mange danske forestilinger, også forestillinger fra Frankrig og England.

Tilskuddet fra Nordisk Teaterkomité gik til gæstespil fra de nordiske lande. Disse gæstespil, fra Folkteatern og Backa Teater, Göteborg, og Pieni Suomi, og Viirus-teatteri, Helsingfors, var med til at profilere festivalen og give den en høj kunstnerisk standard.

Nordisk Teaterfestival i Helsingfors, Finland 21. – 29. maj 1988

Arrangør: Nordisk Teaterunion og Nordisk Teaterkomité.

Komiteen har i sin funktionsperiode arbejdet for at forskyde den økonomiske støtte til nordiske gæstespil – fra mindre betydende forestillinger rundt til mindre teatre og åbne scener med begrænset publikumsdækning – til større teatermæssige tiltag, f.eks. festivaler. For det første mener komiteen at dette giver et større publikum til nordiske gæstespil. For det andet vil der i sådanne sammenhæng være tale om en mere gennemtænkt og mere selektiv fordeling af de sparsomme midler, hvilket for det tredje medfører en større kunstnerisk kvalitet. Denne form for gæstespil er endelig også til større gensidig inspiration *inden for* teatermiljøet.

Komiteen skelner ikke i denne sammenhæng mellem etablerede teaterinstitutioner og scener, der arbejder under mere risikofyldte materielle vilkår. Det handler ikke om kvantitative, men om kvalitative betragtninger.

Ud fra disse kriterier blev størstedelen af Nordisk Teaterkomité's gæstespilbudget for 1988, DKK 1.1 million, brugt ved den store Helsingforsfestival i maj 1988.

Komiteen er ikke ukritisk over for arrangementet. Det var af en størrelsesorden, som kun knapt kunne bæres ud fra de tilstedeværende økonomiske og organisatoriske ressourcer. Kritiske røster har også lydt fra teaterbranchen, om det nu var en rigtig disposition at bruge midler i *så stort* omfang til kun én festival. Komiteen og Nordisk Teaterunion må have disse spørgsmål med i fremtidige vurderinger.

Ikke desto mindre var Nordisk Teaterfestival 1989 en uomtvistelig succes. Det fremgår af vedlagte dokumentation for, hvilke gæstespil Nordisk Teaterkomité har ydet støtte i 1988, hvilke forestillinger det drejer sig om. Her skal blot nævnes, at festivalen viste både nyskabelse som Mammutteatret's Fassbinder-forestilling i Klaus Hoffmeyers regi (Danmark), mere traditionsrigt, men ikke mindre spændende psykologisk/realistisk teater fra Island, Shakespeare's "Hamlet" i en moderne udgave i regi af den kommende chef for Nationalteatret i Oslo, Stein Winge, (Norge), samt en folkelig/historisk nyskrevet forestilling fra Folkteatern i Göteborg, Staffan Göthe's "En uppstoppad hund" (Sverige).

Endelig må det ikke glemmes, at de finske værter viste fremragende scenekunst i mange af deres egne forestillinger, f.eks. i Ralf Långbackas "Galilei's liv", i Kalle Holmbergs "Trollcirkeln", eller i Åbo Stadsteater's fortolkning af Märta Tikkanen's "Rödluvan".

Dansen var repræsenteret, bl.a. af Jorma Uotinen's mesterværk "Kalevala" på Helsingfors Stadsteater. Nordisk Teaterkomité bidrog også til to danse-gæstespil fra Norge. Disse forestillinger blev gennemført med stor succes.

Endelig skal det understreges, at Nordisk Teaterfestival havde gæstespil fra Færøerne og Grønland, og at det samiske teater "Dalvadis" opførte deres forestilling "Fra vår til vår".

Nordisk Teatermøde

Under Nordisk Teaterfestival var Nordisk Teaterunion værter for det med to års mellemrum tilbagevendende Nordiske Teatermøde. Mødet fandt sted på Hanaholmens Kulturcentrum uden for Helsingfors. Hvert nordisk land havde hér sin egen temadag, hvor teaterlivet præsenteredes i form af foredrag, lysbilleder, sceniske indslag m.v.

På Hanaholmen blev der ligeledes vist en udstilling af scenografi-modeller fra hele Norden.

Lørdag den 28. maj 1988 havde Nordisk Teatermøde en afslutnings-debat under temaet "Nordisk Teateridentitet". Kunstnerisk og administrativt ledende personligheder fra hele Norden var til stede og deltog i debatten.

Behandling af løbende gæstespilsansøgninger i 1988

På det vedlagte bilag vil Nordisk Ministerråd kunne danne sig indtryk af de mange gæstespils-ansøgninger, som Nordisk Teaterkomité behandlede i 1988.

Komiteen er principielt af den opfattelse, at et større opsøgende arbejde må til for *selv* at tage initiativ til og opmuntre til gæstespil blandt de bedste forestillinger i Norden. Et faremoment i denne sammenhæng er, at teatre, der således opfordres til at rejse på et gæstespil, ofte overvurderer Nordisk Teaterkomité's økonomiske ressourcer, hvorimod teatre, som *selv* har taget initiativ til et gæstespil, mere er indstillet på en så rationel og billig finansiering som muligt. Nordisk Teaterkomité mener alligevel, at det — udover de selvstændige initiativer, der tages ude omkring i miljøet — er afgørende for gæstespillenes gennemslagskraft, at der er kunstnerisk bæredygtighed og gerne nyskabelse bag dem.

Der blev i 1988 til gæstespil i alt ansøgt om økonomisk tilskud på DKK 4 265 917.

Der blev i 1988 til gæstespil i alt bevilget et økonomisk tilskud på DKK 1 550 500.

I informationsmateriale til teatrene blev der fra komiteens side gjort opmærksom på, at Helsingfors-festivalen ville komme til at sluge størstedelen af de midler, der var til rådighed. Dette afholdt mange fra at ansøge. Ovennævnte tilskudsbehov er derfor større. Tallene viser, at der er brug for øgede bevillinger til gæstespil.

Afslutning

Nordisk Teaterkomité skal med denne redegørelse afslutte sin virksomhed i overensstemmelse med de nye statutter for Nordisk Teater- og Dansekomité, som blev bragt i funktion pr. 1. januar 1989. Komiteen blev således afbrudt i sin oprindeligt planlagte 4 års funktionsperiode. I foråret 1989 har fra komiteens side og i overensstemmelse med Nordisk Ministerråds beslutning været gennemført en række af de allerede planlagte aktiviteter, bl.a. fire seminarer, som har haft stor succes, endda for et par af seminarernes vedkommende enestående succes. Dette vil blive behandlet i næste års rapport.

Komiteen er ikke ukritisk over for sin virksomhedsperiode. Men den vil uden forsøg på selvforherligelse påstå, at den har udrettet meget positivt på trods af begrænsede økonomiske og arbejdsmæssige ressourcer. Komiteen har sit eget sekretariat og har – i modsætning til de øvrige kunstkomiteer under Nordisk Ministerråd – drevet sin egen ret omfattende virksomhed. Resultaterne af denne virksomhed kan ikke kun aflæses af tabeller og statistikker. Det reelle indhold i dens succes kan konstateres ved de kontakter, der knyttes mellem et stort publikum i ét land, der får en teateroplevelse fra et andet. Og den udvikles af den inspiration, som hundredevis af mennesker *inden for teatret i Norden* kan give hinanden – med landenes forskellige kulturhistoriske baggrund. Fælles nordiske scene-projekter udvikles, kunstarter samarbejder, og nordiske kunstnere har også i stigende grad kontakt med teaterfolk *uden for Norden*, for Nordisk Teaterkomité vedkommende i dens sidste periode først og fremmest USA, USSR og England.

For scenekunstens område vil den succes, som Nordisk Ministerråds kulturelle handlingsplan lægger op til, være afhængig af en nøje afvejet vekselvirkning mellem kontinuitet og fornyelse.

København, den 29. juli 1989

Halldis Hoaas

Formand

Anders Ahnfelt-Rønne

Generalsekretær

NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institusjonens oppgaver*1.1 Navn og adresse*

NOMUS
Generalsekretariatet
Toftesgate 69
N-0552 Oslo 5

1.2 Startår

1963, seneste vedtekter fastsatt 25. august 1980 av Nordisk Ministerråd.

1.3 Formål

NOMUS' formål er å fremme utvikling av og utbre kjennskap til musikklivet og musikk samarbeidet i Norden, og å styrke og utvikle det særegne i det nordiske og nasjonale musikkdiv.

2. Organisasjon*2.1 Administrasjon*

Generalsekretariatet har ansvar for administrasjonen av prosjekter og bevilgninger. Sekretariatsfunksjonen har i 1988 blitt ivaretatt av Norsk Musikkinformasjon i Oslo.

2.2 Sammensetning

NOMUS består av 2 representanter, med personlige vararepresentanter, fra hvert av de fem nordiske land. Hvert land har en stemme. Nemnden har i 1988 hatt følgende sammensetning:

DK Anna-Lise Malmros
DK Steen Lindholm
SF Henrik Otto Donner, formann
SF Kauko Kuosma
ISL Jón Nordal
ISL Þorkell Sigurbjörnsson
N Ella Arntsen, nestformann
N Einar Solbu
S Göran Bergendal
S Eva Schöld

2.3 Personale

Daglig leder ved Norsk Musikkinformasjon, Jostein Simble, har fungert som generalsekretær for NOMUS i 1988. NOMUS har videre tatt ut tjenester ved bruk av øvrig personale ved Norsk Musikkinformasjon.

NOMUS har refundert til de respektive institusjoner de personal- og kontorholdsutgifter disse har hatt i forbindelse med administrasjon av NOMUS.

I henhold til gjeldende regler for Nordisk Ministerråds midler vil NOMUS' regnskaper for 1988 bli revidert av Riksrevisjonen i Norge.

3. Virksomhet i 1988

3.1 Økonomisk oversikt

Poster	Overført fra 1987	Budsjett	Resultat 1988	Avvik
Varer og tjenester		470000	472 471,96	+ 2 471,96
Prosjekt	+10037,79	2 071 762,30	2 127 230,30	+ 11 781,63
Overføring av prosjektmidler fra 1986, se kommentar		15 000		
Renteinntekter		28 686,37		
Sum	+10037,79	2 585 448,67	2 599 702,26	+ 24 291,38

Kommentar

Vedrørende "øvrige inntekter, overført fra tilskudd 1986" kan opplyses at dette er deler av midler avsatt i 1986 til en komposisjonsbestilling. Grunnen til at beløpet, kr. 15 000, er ført som inntekt i 1988 er at det av hensyn til innberetningsplikt til skattemyndighetene må utgiftsføres som honorar i 1988 i forbindelse med levering av komposisjonen. Beløpet har tidligere vært avsatt i regnskapet som prosjektmidler.

3.2 Beskrivelse av virksomheten

I henhold til det under 1.3. nevnte forhold er NOMUS' virksomhetsområde av administrativ, rådgivende, iverksettende og informerende karakter. Området skal i så stor grad som mulig omfatte hele bredden av det nordiske musikkliv, dvs. det kompositoriske, det improvisatoriske, det utøvende og det pedagogiske. Virksomheten omfatter både profesjonell virksomhet og amatørmusikkområdet.

3.3 Møter

Det har i 1988 vært holdt to plenumsmøter og ett arbeidsutvalgsmøte i NOMUS.

3.4 Prosjekter

Av vedlagt regnskap fremgår det at i alt kr. 2 127 230,30, ca 82 % av totalbudsjettet, ble brukt til følgende prosjekter:

a) Informasjon

Det engelskspråklige tidsskrift *Nordic Sounds* utkom i 1988 i fire nummre, hvert nummer i et opplag på ca. 5 000 eksemplarer. Den danske musikkskribenten Knut Ketting er redaktør for tidsskriftet. Trykking og distribusjon blir ivaretatt av Aio-Tryk A/S i Odense. Hensikten med dette informasjonstidsskriftet er å informere om nordisk musikk og musikkliv og det forsøkes i hvert nummer å fokusere på spesielle tema og begivenheter i tillegg til den mere generelle informasjon.

b) Komposisjonsbestillinger og musikkfremførelser (Turnéer)

NOMUS yter hvert år støtte til bestilling av nye verker av nordiske komponister. I 1988 har det blitt avsatt midler til følgende prosjekter:

Bestilling fra Kerstin Jeppson til ensemblet "Pas de Deux", bestilling fra Halvor Haug til Skandinaviske Brassensemblen, bestilling fra Åse Hedstrøm til Svenske Rikskonserter, bestilling fra Anders Eliasson til Trondheim Symfoniorkester (samarbeidsprosjekt), bestilling fra Esa-Pekka Salonen til Mads Rondin (samarbeidsprosjekt med Svenske Rikskonserter), bestilling fra Atli Heimir Sveinsson til Det Norske Teater (samarbeidsprosjekt).

NOMUS yter også støtte til fremføringer av musikk, ofte i forbindelse med nordiske turnéer.

Tilskudd til nevnte virksomhet ble i hovedsak fordelt på følgende prosjekter:

Prosjektstøtte til Nordkalotten Symfoniorkester, turnéstøtte til følgende ensembler: Page One og Juez, Guggu Hedrenius Big Blues Band, Reykjavik Blåsekvintett, Brass Brør.

Videre støttet NOMUS gjennomføringen av "Biennalen for unge nordiske solister", samarbeidsprosjekt med Nordisk Konservatorieråd.

c) Støtte til fremføring av ny nordisk musikk

Prosjektet har i 1988 i hovedsak omfattet støtte til gjennomføring av Ung Nordisk Musikkfest i Oslo og Nordiske Musikkdager i Stockholm.

d) Nordisk rytmisk musikk

Prosjektet har i 1988 i hovedsak omfattet støtte til den rytmiske musikken gjennom organisasjonen NORDJAZZ som omfatter alle de nordiske landene. Aktiviteten er spesielt konsentrert om informasjon, turnéer med profesjonelle ensembler og undervisning i form av profesjonell gjesteinstruksjon av amatørensemble.

e) Forsøksprosjekter, seminarer m. m.

Prosjektet har i 1988 omfattet støtte til seminaret "Folkemusikpedagogik i Norden", støtte til seminar for musikkstudenter på Åland, støtte til det nordiske visesamarbeidet gjennom organisasjonen NORDVISA.

f) Amatørmusikkområdet

Prosjektet har i 1988 i hovedsak omfattet støtte til organisasjonene Nordisk Amatørmusik Union og Nordiska Körkommitten. I tillegg har SAMNAM mottatt tilskudd til dekning av administrasjonsomkostninger.

Nordiskt samiskt institut

Verksamhetsberättelse 1988

1. Generelle opplysninger*1.1 Nordisk Samisk Institutt*

Postboks 220
N-9520 Guovdageaidnu/Kautokeino
Tlf. (084) 56304
Telefax (084) 56866

*1.2 Startår 1973**1.3 Formål*

Instituttet har som formål å tjene den samiske befolkning i de nordiske land med sikte på å forbedre befolkningens stilling, sosialt, kulturelt, rettslig og økonomisk.

Instituttet skal ta initiativ til, samordne og iverksette utredning, planlegging og forskning, samt gjennomføring av prosjekter. Det skal gjennom konsulent- og veiledningsvirksomhet yte bistand både i teoretiske og praktiske spørsmål.

2. Organisation*2.1 Administration*

Instituttet ledes av et styre som har tolv medlemmer. Medlemmene oppnevnes av Nordisk Ministerråd, fem oppnevnes etter forslag av regjeringen i de nordiske landene, sju etter forslag av Nordisk samekonferanse. Nåværende styrets mandattid er 1.1.88 – 13.12.90. Styremedlemmenes funksjonstid er tre år. Styret velger for hvert år formann og nestformann blant sine medlemmer. Den daglige virksomheten ledes av instituttlederen i overensstemmelse med retningslinjer og vedtak fattet av styret. Nordisk Sameråd er instituttets rådgivende organ.

2.2 Styrets sammensetning pr. 31.12.88

Per Mikael Utsi, Sverige (leder)
Louise Bäckman, Sverige
Carl-Erik Virdebrant, Sverige
Pentti Laasonen, Finland
Pekka Aikio, Finland
Jouni Kitti, Finland

Haraldur Ólafsson, Island
 Robert Petersen, Danmark
 Vigdis Stordahl, Norge (nestleder)
 Even Hovdhaugen, Norge
 Anders Oskal, Norge
 Sigbjørn Dunfjeld, Norge.

Arbeidsutvalget har bestått av leder Per M. Utsi, nestleder Vigdis Stordahl, Pentti Laasonen og Jouni Kitti.

2.3 Personale

Instituttbestyrer	Elina Helander
Førstekonsulent	Isak J. Turi
Førstekontorfullmektig (til 31.10.88)	Finn Olav Nystad
Kontorfullmektig (fra 01.09.88)	Berit I. A. Henriksen
Regnskapsassistent	Anne Marie Gaino
Rengjøringsassistent	Elen J. E. Sokki

Seksjon for språk og kultur

Seksjonsleder (til 03.10.88)	Alf Isak Keskitalo
Seksjonsleder (fra 10.10.88)	Marianne Nilsson
Konsulent (til 30.09.88)	Klemetti

Konsulent (fra 06.10.88)	Näkkäljärvi
Professor II	Nils Ole Anti
forsker	Ole Henrik Magga
forsker (fra 01.05.88)	Kjell Kemi

forsker (til 31.03.88)	Elli Sivi
forsker (til 09.10.88)	Näkkäljärvi
forsker	John Henrik Eira
forsker (til 31.03.88)	Marianne Nilsson
	Mikael Svonni
	Samuli Aikio

Sekretær i samisk språknemnd fra 01.10.88.:

Klemetti
 Näkkäljärvi

Seksjon for utdanning og informasjon

Seksjonsleder (til 08.01.88)	Gudrun Elisså
	Eriksen
Seksjonsleder (fra 01.04.88)	Synnøve Solbakken
Konsulent	Laila Palojärvi
forsker	Asta Balto
forsker	Inga B. Blindh
forsker (fra 01.07.88)	Jorunn Eikjok
forsker (01.02. – 30.04. og fra 01.12.88)	Kirsten Th. Sokki

forsker	Vigdis Stordahl (NAVF)
forsker (til 31.07.88)	Seija Guttorm
Prosj.arb. (deltid – til 31.08.88)	Astrid Turi Gaup

Seksjon for næring, miljø og rettigheter.

Seksjonsleder	Leif Halonen
Konsulent (til 31.08.88)	Ellen A. Oskal
konsulent (fra 01.09.88)	Finn Olav Nystad
forsker	Jostein Hansen
forsker	Johannes Helander
forsker (permisjon fra 01.08.88)	Kaisa Korpijaakko
forsker	Lars P. Niia
forsker	Steinar Pedersen
forsker (til 31.01.88)	Mikkel Nils Sara
forsker	Jens Halvdan Mosli

Av ovennevnte forskere bor 13 utenfor Guovdageaidnu, 3 i Finland, 4 i Sverige og 6 på norsk side. 11 av forskerstillingene har vært eksternt finansiert. Det samme er professor-II stilling og sekretærstilling i samisk språknemnd.

Regnskapsassistentstilling er fremdeles på engasjement.

2.4 Revisorer

Riksrevisjonens 14. kontor i Oslo reviderer instituttets regnskap.

3. Finansiering og økonomi

3.1 Utgiftsdekning

Utgiftene ved instituttets virksomhet blir dekket gjennom bidrag fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Kostnadene fordeles mellom landene etter beslutning av Nordisk Ministerråd.

Videre har styret også i år søkt og fått midler fra andre finansieringsinstanser.

Oversikt over budsjett og regnskapsavslutning
(i tusen kroner)

	Budsjett 1988	Regnskap 1988	Budsjett 1989
<i>Utgifter</i>			
Styreomkostninger	130	174	200
Personalkostninger	4 294	4 427	4 297
Kontoromkostninger	259	479	326
Lokalkostninger	550	550	550
Prosjekter i budsjettet	120	2 925	120
Prosjekter utenfor budsj.	2 315		2 458
Driftsomkostninger	80	121	110
Israel Ruongs stipend	20	20	20
Disposisjoner/overskudd	154	673	
	7 922	9 369	8 081
<i>Inntekter</i>			
Nordisk Ministerråd	5 576	5 576	5 628
Lønnskompensasjon	—	276	
Andre inntekter	31	173	
Prosjekter	2 315	3 038	2 453
Underskudd/overskridelser		306	
	7 922	9 369	8 081

3.3 Merknad hva angår 1988 økonomi

Kapitalkonto viser overskudd i 1988 med	kr. 314 810,76
+ renteinntekter i 1987	kr. 110 647,15
– tidligere års underskudd	kr. 263 675,98
Overskudd til fremføring	kr. 161 781,93
I tillegg kommer 1988-års renteinntekter	kr. 180 602,60
Til disposisjon i 1988 blir da	kr. 342 384,53

under forutsetning av at Nordisk Ministerråd går med på vår søknad om å benytte overskuddet + renter til innkjøp av Datautstyr, slik styret har vedtatt. Eksterne midler er medregnet.

4 Virksomhet

Nordisk Ministerråd oppnevner instituttets styre. Styret har konstituert seg selv med Per Mikael Utsi som leder og Vigdis Stordahl som nestleder. Sammen med Jouni Kitti og Pentti Laasonen utgjør disse styrets arbeidsutvalg. Styrets sekretærer er instituttbestyreren og førstekonsulenten.

Som tolk under styremøtene har Leif Rantala gjort en utmerket jobb. Det er en fordel å ha en fast tolk som kjenner styrets rutiner.

4.1 Styremøter

Som nevnt i årsberetningen for 1987, var det nødvendig å endre styrets møtetider, på grunn av ny budsjettprosedyre i Nordisk Ministerråd. Der-

for ble det i "overgangsfasen" i 1988 holdt bare ett styremøte i dagene 9. – 10. juni. 14 saker ble behandlet, og her kan nevnes:

- konstituering
- årsberetning/regnskap
- ansettelse av seksjonsledere fra 1/1 -89
- forskerstillingene fra 1/1-89
- I. Ruong stipend
- arbeidsprogram

4.2 Arbeidsutvalgsmøter

Arbeidsutvalget har avholdt 2 møter i 1988. Det første ble avholdt 20. januar som behandlet

- tilsetting av språkforsker
- tilsetting av 1 seksjonsleder for 1988
- behandlingsprosedyre i forbindelse med tilsetting av seksjonsledere fra 1989. Valg av utvalg.

Det andre møtet ble avholdt 9. juni i forbindelse med styremøtet. Arbeidsutvalget har behandlet 14 saker.

5. Framtidsplaner

Som grunnlag for Nordisk Samisk Institutt (NSI) framtidige virksomhet må være Instituttets nåværende ordning, målsetninger og arbeid som allerede er satt i gang. Med tanke på den evaluering som nå gjøres av Nordisk Ministerråd, kan det bli aktuelt å gjøre endringer i de nåværende statuttene. Om instituttet knyttes til høyskole-oppbyggingen, så kan også dette medføre behov for å endre statuttene.

Instituttets arbeid er å hjelpe hele den samiske befolkning. NSI må arbeide slik at den samiske befolkning aksepterer Instituttets virksomhet. I tillegg til dette stiller forskningsverden sine krav i forhold til det som er vanlig. Her er det snakk om kompetanse-krav. Dette betyr at Instituttets virksomhet er bundet til andre forventninger og syn. Instituttet har tilegnet seg visse arbeidsmåter og ordninger. Hittil har Instituttet lagt vekt på humanistisk forskning og dessuten i mindre grad samfunnsvitenskapelig og naturvitenskapelig forskning. Særskilt kan nevnes språk, rettigheter, næringsliv, sosialisering og forskning om skolespørsmål. Instituttet forsker og arbeider med saker som til enhver tid er viktige eller aktuelle.

Økonomien styrer også Instituttets virksomhet. NSI har lite midler på budsjettet til forskning og utredninger, og Instituttet må derfor søke om midler gjennom andre kilder. F. eks. medfører dette strenge pengeprioriteringer og at viktige arbeidsområder må utelates. Finansieringskildene påvirker også i stor grad forskningsinnholdet.

Mange viktige arbeidsoppgaver blir ugjort på grunn av manglende kompetente forskere. Det hender også at noen resultater ikke er faglig akseptab-

le. Derfor er det nødvendig å rekruttere studenter og forskere til samisk forskning og gi dem utdanning. I denne forbindelse er det nødvendig å huske på at NSI borde få folk fra forskjellige steder i den samiske verden. Desentralisert virksomhet vil også i fremtiden være aktuelt. Hvis man skal rekruttere folk, må Instituttets status forhøyes slik at folk oppmuntres til å ta arbeid ved Instituttet.

Det må også opparbeides tilfredsstillende forsknings- og utdanningsmiljø, hvor studenter og forskere kommer og hvor samenes kompetanse kan bygges opp. Forskjellige høyere forskningsstillinger må opprettes slik at rekruttering kan realiseres og Instituttet kan likestilles med andre høyere forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Man må også fortsatt forsterke forbindelser mellom NSI og samiske samfunn.

I 1984 årsberetning er framtidig stillingsstruktur beskrevet. Den samiske vitenskapelige høyskole kan opprettes på Instituttets nåværende struktur eller på annen måte tilknyttes til Instituttet. Den 13. samekonferanse i Åre 13. – 15. aug. 1986 uttalte at:

”Høgskole- og forskningsarbeid må fremmes snarest mulig. Det er nå nødvendig å konkretisere planer og hvordan dette skal bygges opp. Det er naturlig å utvide Nordisk Samisk Institutt slik at det kan ivareta en slik utdanning og forskning, og slik bli en forsknings- og høgskoleinstitusjon.”

Høgskolen kunne f. eks. inneholde forskning, høyere utdanning og lærerutdanning. Samisk vitenskapelig høyskole er nordisk og har særskilte stafetter, administrasjon, finansiering og utdannings- og forskningskompetanse krav. Høgskolen har et klart senter og filialer. På senteret er hovedutdanningspråk og hovedforskningspråk samisk.

Instituttets organisering i fagseksjoner bør så fremt mulig opprettholdes fordi dette gir en fleksibel arbeidsform som omfatter forskningsemner i Instituttets arbeidsområder. Seksjon for næring-, miljø- og rettigheter bør deles. Det er i denne sammenheng viktig å vurdere hvilke andre forsknings- og arbeidsområder som er viktige. Samfunnsforskning er et område som Instituttet bør prioritere framover.

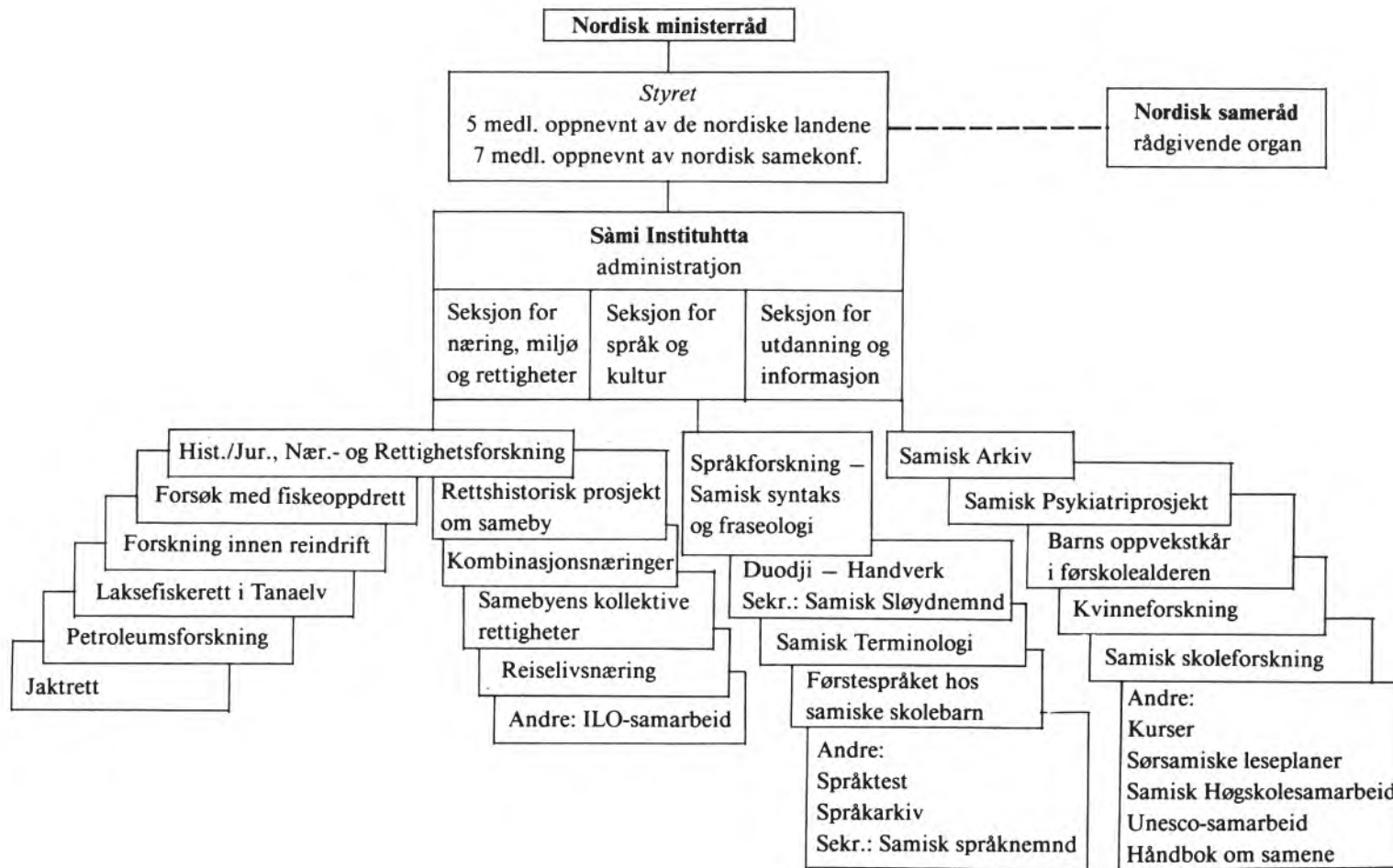
Det har helt fra starten av instituttet vært en viktig oppgave å bygge instituttet til å bli en dokumentasjonssentral om samiske forhold. Målet er å samle dokumentasjonsmaterialet på de fleste fagområder som har relevans for samisk samfunnsliv, språk og kultur. Slike samlinger bør videre systematiseres, og om disse må informasjon gis til andre. For dette arbeidet behøver man en særskilt stilling og for arkiveringen av materialet bør opprettes lokaler. Til lønns- og virksomhetsutgifter bør midler bevilges. Instituttet bør også satse på oppbygging av biblioteket, ikke minst katalogisering og klassifisering av eksisterende bøker. Instituttet arbeider også for å kjøpe inn samiske boksamlinger. Til bibliotekarbeid og innkjøp av bøker behøver Instituttet økonomiske ressurser. Instituttet behøver i fremtiden lokaler til forskerbibliotek/arkiv.

NSI har ikke klart å gi allsidig informasjon om sin virksomhet til det

samiske samfunn og andre. Instituttet mangler enda enklere utredninger om sin virksomhet. Til slik informasjonsvirksomhet bør særskilte midler avsettes.

Da Instituttets nåværende stillingstruktur ble vedtatt, var tanken i første omgang å tilsette personal etter virksomhetens behov og rekruttere personalet etterhvert som de blir ferdige med studier på forskjellige steder og fagområder. Nå må man ta mer hensyn til ansattes interesser og vurdere lønnsmessige forhold. Det må i fremtiden satses mere på at de ansatte får styrket sine faglige interesser, dvs. at man forbedrer det faglige forskningsmiljøet for de ansatte.

Videre ønsker Instituttet å kjøpe inn et enhetlig dataanlegg for sine ansatte.

Nordiskt konstcentrum*Verksamhetsberättelse 1988*

Namn och adress

Nordiskt konstcentrum
Sveaborg
SF-00 190 Helsingfors
Tel. 358-(9)0/668 554

Styrelsen

Nordiskt konstcentrums styrelse består av tio styrelsemedlemmar, två från varje land, av vilka en från varje land bör vara utövande konstnär. Varje styrelsemedlem har en personlig suppleant.

Styrelsens sammansättning för perioden 1.1.88 – 31.12.89: Danmark: Emil Hørbov, Jørgen Tang Holbek (suppl.), Ole Wildt Pedersen, Hanne Lundblad (suppl.), Finland: Jan Kenneth Weckman, Marjatta Nuoreva (suppl.), Fredrik Forsberg, Kari Poutasuo (suppl.), Island: Guðný Magnúsdóttir, Björgvin Gylfi Snorrason (suppl.), Þórunn J. Hafstein, Sólrún Jensdóttir (suppl.), Norge: Ingun Bøhn, viceordförande, Terje Roalkvam (suppl.), Per Hovdenakk, Jorunn Veiteberg (suppl.), Sverige: Leif Bolter, Anna Sjö Dahl (suppl.), Bengt Skoog, ordförande, Kerstin Jacobsson (suppl.).

Styrelsen sammanträdde till möte den 21–22.1 och 25–26.8.88 på Sveaborg. Styrelsens arbetsutskott (ordförande, viceordförande och intendent) sammanträdde den 30.3.88 på Sveaborg och 10.11.88 i Stockholm.

Personalen

Birgitta Lönnell (intendent), Maaretta Jaukkuri (utställningssekreterare, fr 1.7.88 utställningschef), Gertrud Sandqvist (informationssekreterare till 1.2.88, chefredaktör till 30.6.88 och specialuppdrag till 31.12.88), Grethe Grathwol (informationssekreterare/chefredaktör från 1.9.88), Ingebjørg Astrup (utställningssekreterare från 1.8.88), Jón Saevar Baldvinsson (amanuens till 29.2.88), Barbro Troberg-Böök (administrativ sekreterare), Liisa Repo-Myllynen (bitr kamrer), Anna Lybeck (byråsekreterare), Mirja Ruonakoski (receptionist/husmor till 17.6.88), Karla Wendt (t. f. receptionist/husmor 1.6–1.9.88), Erik Vierkens (t. f. receptionist/husmor 1.9–31.12.88), Kari Siltala (vaktmästare), Kirsti Berg (utställningsassistent), Rita Roos (bitr informationssekreterare/redaktionsassistent för SIKSI på timlönsbas), Kari Vähäpassi (biblioteksassistent), Anna Ylkänen (kanslist halvtid på timlönsbas), Hannu Konttinen (verkstadsmästare halvtid på

timlönsbas), Seppo Raunio (utställningstekniker på timlönsbas). Därutöver har tillfällig hjälp använts som utställningsvakter, för kontorsarbete, städning, utställningsmontering, varutransporter etc.

Från 3.1.89 anställdes Irina Kruskopf som receptionist/husmor.

Utställningar

Turnén för det stora utställningsprojektet "Konkret i Norden" slutfördes under denna period. Utställningen som förbereddes av en grupp konsthistoriker väckte diskussion i alla nordiska länder. Den mest analytiska diskussionen om innehållet pågick i Sverige där utställningen beskrevs som en nödvändig omdefiniering av perioden.

Konkret i Norden följs nu av en utställning om nordiskt 60-tal. Denna gång består arbetsgruppen av Anneli Fuchs från Danmark, Markku Valkonen från Finland, Laufey Helgadóttir från Island, Per Hovdenakk och Susanne Rajka från Norge, Folke Edwards från Sverige samt Centrets utställningschef. Gruppen har hittills hållit tre möten och utställningar kommer att koncentrera sig på den omdefiniering av modernismen som det egentligen var fråga om under 60-talet. Utställningen räknas bli färdig vid årsskiftet 1989/90 och den skall visas på ett ställe i vart och ett nordiskt land. Förhandlingar om visningen pågår med Charlottenberg i Köpenhamn. Listasafn Íslands, Henie-Onstad kunstsenter, Norge, Kulturhuset, Sverige och Helsingfors Konsthall, Finland.

Den femte nordiska textiltiennalen blev juryerad på Centret den 17–21.10.88. Till utställningens jury hörde: Nanna Hertoft, Danmark, Agneta Hobin, Finland, Philippe Legros (representant för mottagarinstitutionerna), Sverige, Marianne Mannsåker, Norge, Birgit von Platen, Sverige, Ragna Roberts dóttir, Island, samt Maaretta Jaukuri som Centrets representant.

Till juryns möte lämnades drygt 560 verk in av 351 konstnärer. Till utställningen valdes 81 textila verk av 60 konstnärer. Utställningsturnén inleddes på Kjarvalsstaðir museum i Reykjavik och går under 1989 till samtliga nordiska länder. Installationen av utställningen kommer att skötas av arkitekt Hannele Grönlund som också ansvarat för katalogens, affischens och inbjudningskortens layout.

En diskussion om textiltiennalens framtid på basen av de erfarenheter, som Centret fått genom denna triennial, planeras i samband med utställningens visning på Sveaborg.

Utställningsverksamheten inte minst under hösten har koncentrerat sig på dessa manifestationer. De har krävt mycket stora arbetsinsatser från Centrets hela utställningspersonal. På basen av diskussioner samt intresset och mottaganden som dessa utställningar har fått synes det vara av största vikt att fortsätta med stora utställningar, eftersom Centret är den institution som har möjligheter och resurser att åta sig även sådana nordiska projekt som baserar sig på forskning eller annars är svårhanterliga.

Den utställning som fick den största responsen 1988 var utan tvekan Hilma af Klints utställning. Utställningen visades i Strandkasernen och blev mycket omskriven både i Sverige och Finland och i båda länderna gjordes även TV-program om af Klints konst. Genom bl. a. den amerikanske konstnären Harvey Quaytmans initiativ inleddes den fortsatta turnén av utställningen i New York på P.S. 1's utställningslokal. Efter USA skall utställningen visas i Reykjavik (Listasafn Islands) och på Galleri F 15 i Moss. Utställningens visning i New York får ekonomiskt stöd från SIS, Svenska Institutet och Bernhard Osher Foundation.

Den danska konstnärgruppen Leifsgade 22 ställde ut i Strandkasernen 19.3–15.1988. Efter visningen i Helsingfors presenterades utställningen i Södra Karelens Museum i Villmanstrand. Konstnärerna i Leifsgade 22 är: Mette Gitz-Johansen, Anita Jørgensen, Finn Naur Petersen, Frans Kannik och Finn Reinbothe. Katalogen gjordes i samarbete med North-Information.

Både/och hette Centrets sommarutställning och visades i Strandkasernen 7.5–31.7.1988. Tanken med utställningen var att visa konst som både har skulpturella kvaliteter och blir platsdefinierade genom sin installation i det givna rummet. Konstnärerna som var med på utställningen var Jan-Erik Andersson (SF), Thomas Bang (DK), Kristján Guðmundsson (IS), Annette Senneby (S) och Sissel Tolaas (N). Alla konstnärer var med i uppbyggnaden av utställningen. Utställningen blev positivt mottagen i den finska pressen samt i den franska konsttidskriften Art-Press.

Den isländska konstnären Hreinn Friðfinnsson visade sina nya skulpturer i Galleri Augusta 3.6–17.7.1988. Utställningen visades därefter på Kunstnernes Hus i Oslo 10.9–2.10.1988.

I december öppnades en utställning med fem unga norska målare i Strandkasernen. Utställningen heter "Det grønne mørke" och med är Anne Katrine Dolven, Erik Evensen, Olav Christopher Jenssen, Jon Arne Mogstad och Bjørn Sigurd Tufta. Utställningen skall under 1989 visas på Rovaneimi Konstmuseum, Umeå bildmuseum och Kunstforeningen i Oslo. Visningen på Sveaborg blev väl emottagen av den finska kritiken.

Under perioden har man även förberett nästa Borealis-biennale som skall visas på Louisiana Museum i Danmark 24.6–13.8.89. Utställningens tema är installationer och med på den är sex nordiska och tre internationella konstnärer. Konstnärerna är: Torben Ebbesen (DK), Pekka Nevalainen (SF), Hreinn Friðfinnsson (IS), Per Inge Bjørlo (N); Fredrik Wretman (S) och den svensk-danska konstären Pontus Kjerman. De internationella är: Jenny Holzer (USA), Fabrizio Plezzi (Italien) och Thomas Virnich (FRT). Var och en av konstnärerna får ett gvet utrymme på museet för att göra en rumsinstallation speciellt tillägnad detta utrymme.

Förberedande arbete har också gjorts för Aurora – biennalen för den unga nordiska konsten – som 1989 arrangeras för tredje gången. Denna gång görs den i samarbete med Helsingfors Festspel och utställningsplat-

serna kommer att vara Konstmuseet i Ateneum, Strandkasernen och Galleri Augusta. Utställningstiden är augusti – september 1989. Utställningen visar 20 nordiska konstnärer utsedda av en kritikerjury från de nordiska länderna.

Under den gångna perioden har Centrets internationella verksamhet börjat ta form. Man har inbjudit den västtyske konstnären Raffael Rheinsberg till en ateljé på Sveaborg och gett honom möjlighet att göra en installation på Galleri Augusta i mars – april 1989. Detta har varit möjligt tack vare ett bidrag från Goethe Institutet i Helsingfors.

Utställningschefen gjorde en resa till Japan med hjälp av ett resebidrag från Scandinavian Sasakawa Foundation för att utreda den japanska konstscenen.

Efter resan och diskussioner med direktör Björn Springfeldt, Malmö Konsthall och Per Hovdenakk, Henie-Onstad-museet enades man om att inbjuda konstnären Toshikatsu Endo till alla tre ställen på vilka han kommer att arbeta med installationer både inomhus och utomhus. Projektet pågår under 1989 – 90.

Utställningschefen genomförde på senhösten en resa med David Elliott, chef för MOMA i Oxford, där man planerar en nordisk utställning i början av 1990.

Annat utställningsverksamhet under perioden framgår av nedanstående program 1988:

Vandringsutställningar

Sámi Dáidda

4.11 – 10.1	Museum für Völkerkunde, Wien
9.2 – 6.3	Lapplands landskapsmuseum, Rovaniemi (sista visning)

Konkret i Norden 1907 – 1960

14.11.87 – 10.1.88	Amos Andersons konstmuseum, Helsingfors
24.1 – 6.3	Norrköpings konstmuseum
26.3 – 15.5	Henie Onstad Kunstsenter, Høvikodden
4.6 – 31.7	Listasafn Íslands, Reykjavík
1.9 – 16.10	Kunsthallen Brandts Klaedefabrik, Odense

Leifsgade 22

5.5 – 2.6	Södra Karelen Museum, Willmanstrand
-----------	-------------------------------------

Grafik från NKC's samling

19.3 – 1.4	Seinäjoen taidehalli
------------	----------------------

Hreinn Friðfinnsson

16.9 – 2.10	Kunsternes Hus, Oslo
-------------	----------------------

Tecken i snön

Augusti International Conference on Sculpture, Dublin, Ireland (Visningen anordnad i samarbete med Helge Roed och Ruri samt ekonomiskt bidrag från Norges kulturministerium)

Utställningar på Sveaborg

Strandkasernen

9.12.87 – 31.1.88 *Clarus/Silla Jóhannesdóttir och Ina Salomé, Island*
 1.2 – 15.3 var Strandkasernen stängd för golvreparation, vilken sedan inte fullföljdes.

19.3 – 1.5 *Leifsgade 22*
 Mette Gitz-Johansen, Anita Jørgensen, Finn Naur Petersen, Frans Kannik och Finn Reinbothe, Danmark

7.5 – 31.7 *Både/och*
 Jan-Erik Andersson, Finland, Thomas Bang, Danmark, Kristján Guðmundsson, Island, Anette Senneby, Sverige och Sissel Tolaas, Norge

6.8 – 2.10 *Hilma af Klints hemliga bilder, Sverige*
 8.10 – 27.11 *Ingvar Cronhammar: "The Gate"*
 Utställningen är sammanställd av Aarhus konstmuseum

2.12.1988 – *Det grønne mørke*

Galleri Augusta

30.4 – 29.5 *Philippe Favier, Frankrike*
 Utställningen visades också på Björneborgs konstmuseum

3.6 – 17.7 *Hreinn Friðfinnsson, Island*
 skulpturer

22.7 – 2.10 *Arne Malmedal, Norge*
 målningar

Information

(På grund av den förra informationssekreterarens tjänsteledighet svarade intendenten och informationsassistenten för informationsverksamheten under perioden 1.2 – 31.8.88).

Informationsarbetet var särskilt under våren och sommaren intensivt.

En ny broschyr om Nordiskt konstcentrums verksamhet producerades.

En sommarbroshyr, med Centres program för sommarhalvåret på Sveaborg, trycktes och distribuerades till nordiska museer/konsthallar i mars.

I anslutning till utställningarna sändes pressreleaser och pressnotiser till finländsk dagspress och nordisk fackpress.

Pressvisningar har hållits regelbundet.

Utställningarna har överlag mottagits väl och har oftast fått en generös och positiv kritik.

Hilma af Klints hemliga bilder, som för första gången visades i separatutställning, fick inte minst i Sverige ett översvallande mottagande med helsidor och flera artiklar i de ledande dagstidningarna. Intresset var för övrigt stort i hela Norden.

En rad dagstidningar och större allmänna tidskrifter har uppmärksammat Centret, exempelvis Finnairs tidskrift, Månadsjournalen, Sköna Hem, etc.

Vi har initierat gemensam annonsering och information, med Helsingfors och Sveaborgs museer på Viking Line, i Järnvägsstationen. Gemensam annonsering ägde rum på prov i ett par månader under hösten i Helsingin Sanomat, Art Forum annonserar nu finska konstmuseer och gallerier på en sida under rubriken Finland. Centret administrerar detta under ett år.

10-årsjubileet firades relativt anspråkslöst med en fest på båten Katariina. Undervisningsministeriet var värd.

En tävling genomfördes för Helsingforsbor och Sveaborgsbor i september. Uppslutningen var god.

Centret torde aldrig tidigare haft så många besökande grupper och enskilda som önskat särskild information om verksamheten och/eller om utställningarna.

Ca 600 personer har mottagits under 1988. Bland dessa kan nämnas den isländska statsministern, den svenska kulturministern, finska regeringsmedlemmar, Nordiska Investeringsbankens styrelse, representanter från nordiska ministerier och institutioner.

En stor del av besökarna var nordiska och utländska museimän, däribland ett åttiotal representanter från ledande konstmuseer i världen, som besökte Helsingfors i samband med ett CIMAM-möte här. Ett fyrtiotal skandinaviska museimän besökte Centret i anslutning till ett skandinaviskt museimöte.

Ett femtiotal journalister, främst från Norden, men också från Europa, USA och Japan har besökt centret.

Andra kategorier av besökande har varit konstnärer och konststuderande, gallerister, konstföreningar, etc.

Barnverksamhet

Barnverksamhet genomfördes på försök under sommaren, med visning av utställningar och med en öppen konstnärlig verkstad.

Barnfamiljer utgör en stor del av Centrets publik och man kunde konstatera att i förhållande till de ekonomiska resurser som krävs så kan utdelningen bli stor. Centrets lokaler och deras belägenhet visade sig också utmärkta för ändamålet. Detta pekade på en fortsättning och uppföljning.

Siksi

För perioden 1.1–31.8.88 redogör förutvarande chefredaktören för SIKSI. För perioden 1.9–31.12.88 redogör chefredaktören Grethe Grathwol för tidningen.

Perioden 1.1–31.8.88

Under perioden har SIKSI utkommit med två nummer, nr 1/88 den 9.3 och nr 2/88 den 9.6. SIKSI 1/88 tog upp förbindelser mellan amerikansk abstrakt konst och Norden från 1960-talet och fram till idag och var avsedd att ses som en fri fortsättning av temat för Nordiskt Konstcentrums utställning Konkret i Norden 1908–1960. En utförlig presentation av utställningen fanns också i numret.

SIKSI 2/88 tog upp det nya intresset för fotografi som ett sätt att diskutera förhållandet mellan illusion och verklighet: inte ur fotografens utan ur bildkonstnärens synvinkel.

SIKSI fanns representerat vid Stockholm Art Fair 18–23.3.

Vidare hölls ett seminarium om SIKSI för elever vid Konsthögskolan i Stockholm 15.3.

En föreläsning om SIKSI och dess förhållande till nordisk konst hölls på Finlands konstakademis skola den 8.3.

Förutom redaktörens fortlöpande kontakter med SIKSI's landsredaktörer hölls två större planeringsmöten: den 12.1 i Stockholm inför planeringen av nr 3/88 (deltagare var Mats B., Kimmo Sarje, Claes Hylinger, Bruno Ehrs och Gertrud Sandqvist), samt den 27.5 i Malmö inför nr 4/88 (deltagare var Mats B., John Peter Nilsson, Olga Schmedling, Øystein Hjort, Lennart Gottlieb, Kimmo Sarje och Gertrud Sandqvist. Vidare mötte Grethe Grathwol redaktionen.

Antal presenterade konstnärer i SIKSI var den 31.7 234 sedan starten.

Annonser: Från 1/88 har också Köpenhamngalleristerna en egen sida i SIKSI.

Återförsäljare: Antal återförsäljare är: 27, antal ex. i kommission per nummer är: 375.

Prenumeranter: I början av året sändes prenumerationserbjudande ut till alla organisationsanslutna nordiska konstnärer, till konstskolor, special- och folkbibliotek, nordiska och internationella museer och konsthallar, samt till Nordens ambassader i utlandet.

Påminnelse till dem som inte förnyat sin prenumeration sändes ut i slutet av april.

Antal prenumeranter 31.7.88 var: 950.

Perioden 1.9–31.12.88

Inledningsvis beskäftigede redaktionssekretær Rita Roos og jeg os med: 1) at finde besparelser for produktionen af SIKSI. Enkelte trykkerier blev ligesom SIKSI's tidligere trykkeri bedt om tilbud på trykningen af

SIKSI 1989. Resultatet blev, at vi valgte SIKSI's tidligere trykkeri, Kyriiri Oy. Vi regner med, at budgettet, hvor det gælder trykningen 1989 kan overholdes, om vi er restriktive og rationelle med hensyn til farvereproduktioner. Det er nu aftalt med SIKSI's redaktører, at de selv søger for, at tekster til SIKSI oversættes i hjemlandet af "egne" oversættere, så vi undgår de meget høje regninger for oversættelser fra English Centre, Helsinki.

2) at finde frem til nye bokstavstyper – mere letlæslige end tidligere. Samtidig et lidt ændret grund-layout for SIKSI.

3) at ansætte SIKSI's nye redaktion. Det har her været min fremgangsmåde. Først at tilbyde tidligere medlemmer af redaktionen fortsættelse i denne. Der er da også kun få ændringer 1989 i redaktionens tidligere sammensætning. – Nye redaktører er: Jorunn Veiteberg og Lotte Sandberg, begge Norge. Douglas Feuk, Sverige.

4) at holde møde med SIKSI's nye redaktion. Emnerne var: indhold, økonomi, oversættelser. Mødet blev afholdt på NKC.

Siden har vi beskæftiget os med virkeliggørelsen av SIKSI 1989 – først og fremmest naturligtvis SIKSI 1/89. Desuden har redaktionssekretær Rita Roos og jeg beskæftiget os en del med planerne for et fremstød mod øget udbredelse af SIKSI.

Hvor det gælder Boghandelen!

Der er nylig produceret og udsendt katalog over Boghandelens nuværende varelager. Vi er yderligere nu beskæftiget med at finde yderligere relevante modtagere for kataloget.

I nærmeste fremtid vil der blive produceret en lille plakat for Boghandelen – i begrænset oplag og A3-format til ophængning i Helsinki. – En ny plakat vil blive distribueret frem på sommeren.

Utställningsmötet

Nordiskt Konstcentrums utställningsmöte hölls i år i Köpenhamn i samarbete med Statens Museum for Kunst i Köpenhamn och Louisiana 5–7.9.1988.

Mötet fick en osedvanligt stor uppslutning, ca 70 personer deltog, vilket torde vara ett rekord.

Huvudtemat var information och PR på museer.

I den första panelen kring ämnet deltog Corinne Bellow, PR- och informationsansvarig på the Tate Gallery i London och Elisabet Reslegård från Kulturhuset i Stockholm.

I den andra panelen "Informationsproblematik kring epokutställningar" deltog bl. a. Pontus Grate, direktör för Nationalmuseum i Stockholm, Andrew Dempsey, bitr dir på Hayward Gallery i London m. fl.

En tredje panel hade som tema ”Temperaturen i nordisk konst idag. Vad är det som rör sig i tiden?”

I panelen deltog fem nordiska deltagare.

Christian IV var föremål för årets Europarådsutställning och deltagarna hade tillfälle att besöka några av utställningarna kring kungen.

Gästateljéverksamheten

Under år 1988 har gästateljé sökts av 109 konstnärer, dvs antalet sökande har sjunkit med sex stycken jämfört med den härtills absoluta toppen 1987.

Centret kan i medeltal per år erbjuda ateljé åt ca 30 konstnärer i de nu befintliga 12 ateljéerna.

Samarbetet med de Nordiska konstförbunden vad gäller urval etc fungerade väl.

De konstnärer, som besökt Centrets gästateljéer, har även fortsättningsvis tillställts enkäter efter vistelsens slut. Kombinerat med antalet ansökningar till respektive ateljé ger de en god bild av hur ateljéerna fungerar eller inte fungerar.

Gästkonstnärerna i ateljéerna på Grönland har visat sig haft orealistiska förväntningar i många fall, varför dessa sökande från hösten -88 får särskild information.

Centrets intendent besökte Hollufgård under hösten 1988 för att få underlag för beslut angående eventuell ateljéplats där.

På Sveaborg har besökare visat stort intresse för ateljéerna, särskilt journalister har beretts tillfälle att få se en ateljé.

Ateljéernas verktyg har kompletterats, svetsapparat har inköpts.

Golven i ateljéerna slipades och lackades i juli 1988 medan takarbeten, som aviserats, ej kan genomföras förrän 1989 beroende på penningbrist.

Fram till den 31.12.1988 har totalt 181 konstnärer bott och arbetat i Centrets ateljéer i Norden.

Förteckning över konstnärer som deltagit i gästateljéverksamheten 1988 bifogas.

Bibliotek, arkiv

Personalen

Efter att amanuens Jón Sævar Baldvinsson slutat på centret (29.2.88) har verksamheten på bibliotek/arkiv skötts av bibl assistent Kari Vähäpassi i samråd med intendenten. 15.6–31.8.88 hjälpte Anneli Hytönen till med dataregistrering av utställningskataloger tre dagar i veckan. 29.10–21.12.88 arbetade Maria Hirvi i arkivet ca tre dagar i veckan. Hon handlade sortering och arkivering av centrets pressklipp.

Katalogiseringen av utställningskataloger har slutförts utom ca 300 äldre kataloger. Katalogsamlingen innefattar nu närapå 2 600 på årsbasis registrerade och datainförda utställningskataloger. Alfabetiska förteckningar om dessa finns tillgängliga.

Det alfabetiska, enligt konstnärsnamn ordnade pressklipparkivet över nordiska konstnärer innehåller nu ca 7 000 hängmappar (på 1/2 år 25% mera).

Diasamlingen innehåller omkring 2 000 diabilder. Det finns planer för omorganiseringen av diasamlingen så att varje nordiskt land skulle ha en egen diasamling.

Katalogiseringen av bokbeståndet slutfördes i maj. Biblioteket har nu ca 2 300 band.

130 konst- och kulturtidskrifter finns tillgängliga på biblioteket. Enligt Helsingfors universitetsbiblioteks Finuc-S databas är ca 30 tidskrifter av dem sådana som inte finns i något annat bibliotek i Finland.

Centrets byggnader

Grundreparationen på Strandkasernen har framskjutits fem år framåt. Förvaltningsnämnden övervägde möjligheten att reparera några rum i taget för att undvika att galleriet måste stängas helt. Senare konstaterades att reparationerna av Strandkasernen skjutits fram och att golvet eventuellt skulle kunna åtgärdas om extra medel kommer fram.

Taket på ateljéhuset Palmstierna skulle läggas om i juli 1988, men pga ekonomiska svårigheter kunde Förvaltningsnämnden inte genomföra projektet utan det måste framskjutas. Golven i ateljéerna slipades och lackades på vår bekostnad. Förvaltningsnämnden bekostade arbetet från 1989 års anslag.

Grundreparationerna av Platsmajorens hus är genomförda och övre våningen togs i Konstcentrets bruk från 1.2.1988. Utrymmena används som två bostäder för personal samt en gästbostad (Belinskij).

Verkstäderna har utrustats med en ny svetsapparat och fotolaboratoriet har fått en ny förstoringsapparat. För övrigt är utrustningen i respektive utrymmen fortfarande bristfällig.

Lagerrummen i Bastion Polhem är fortfarande fuktiga och kan inte användas som lagerutrymmen, men under sommaren användes de i viss mån för barnverksamheten.

Nordens Hus på Färöarna

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordens Hus på Færøerne
Postkoks 1260
FR-110 Tórshavn, Føroyar

Uppgifter

Nordens Hus på Färöarna leds av en *styrelse* vars mandattid är fyra år. Den består av åtta personer vilka utses av Nordiska Ministerrådet, fem efter förslag av regeringarna i respektive Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige och tre efter förslag av Färöarnas landsstyre. Styrelsen bestod under 1988 av följande personer:

Överdirektör Jan Stiernstedt, S, ordförande

Kontorschef Steen Cold, DK

Lagtingsman Torbjørn Poulsen, FR

Foutvarande kyrko- och undervisningsminister Kjølvs Egeland, N

Förtvarande departementschef Birgir Thorlacius, IS

Landsbibliotekarie Martin Næs, FR

Informationssekreterare Ilkka Pereäsalo, SF

Dr. phil Hans Jacob Debes, FR

Styrelsen har under 1988 haft tre sammanträden, samtliga på Färöarna.

Enligt statuterna finns även en *rådgivande kommitté* bestående av femton färöiska ledamöter som intressemässigt och geografiskt återspeglar det färöiska samhället. Mandattiden är två år. Kommittén har under 1988 sammanträtt två gånger.

Direktör för huset är Karin Flodström, S, som ansvarar för den dagliga ledningen av huset.

Antalet tjänster vid huset är 4 1/2, av vilka en av tjänsterna delas av två personer.

Som *rådgivande konsulenter* fungerar:

Arkitekt M.A.A. Jacob Blegvad, DK, för arkitektonisk rådgivning och tillsyn

Civilingenjör Miklos Ölveczky, N, för scenteknisk utrustning m m

Civilingenjör Niels Jordan, DK, för akustik och ljudteknisk utrustning m m

Grafiker Ivan Edeling, DK, för husets grafiska verkstad och framställning av plakat

Ingenjör Erik Westerlund, S, för ljusteknisk utrustning
Firma Landsbyggeffelagið, Tórshavn, för löpande tillsyn och underhåll

Finansiering, Ekonomisk översikt

Nordens Hus på Färöarna finansieras till 92 % av Nordiska ministerrådet och till 8 % av Färöarnas landsstyre. En översikt av utfallet vad gäller kostnaderna för husets verksamhet under år 1988 redovisas i nedanstående sammanställning.

3.1 Ekonomiskt utfall i 1 000 DKK

Anslagspost	1988		
	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	1 407,0	1 518,0	} ÷ 0,5
Lönekompensation		÷ 110,5	
Varor och tjänster	2 346,0	2 079,0	+ 267,0
Teknisk underhåll	700,0	830,0	÷ 130,0
Projekt	3 015,0	3 119,0	÷ 104,0
Delsumma	7 468,0	7 435,5	+ 32,5
Ränteintäkter	0,0	7 89,00	+ 89,0
Summa	7 468,0	7 524,5	+ 121,5

Byggnadsfrågor

Som redovists i tidigare årsberättelse var Nordens Hus i realiteten ej fullt färdigt när det invigdes. Genom viss återhållsamhet i programverksamheten och genom möjligheten att få behålla ränteintäkter har husets ledning skapat möjlighet att inom givna ekonomiska ramar verkställa nödvändiga åtgärder för att få huset i fullt funktionsdugligt skick. Arbetet härpå har under 1988 fortskridit genom ombyggnad av husets kontorslokaler och huvudentré och beräknas bli fullföljt under 1989 genom ombyggnad av husets cafeteria och ombyggnad och komplettering av högtalaranläggningen i stora salen. Byggnadsarbetet genomförs av firma Landsbyggeffelagið, Tórshavn, under överinseende av arkitekt M.A.A. Kgl Byggnadsinspektör Jacob Blegvad. Förändringsarbetet i stora salen sker under överinseende av civilingenjör Miklos Ölveczky.

Verksamhet 1988

Nordens Hus på Färöarna hr en stark förankring i det färöiska kulturlivet. Lokalerna är väl utnyttjade av färöiska organisationer och institutioner liksom även för nordiska begivenheter som organiseras på initiativ av husets ledning. Verksamheten bygger i hög grad på såväl egna arrangemang som på program i samverkan med färöiska eller nordiska institutioner, grupper eller enskilda individer.

Konst och utställningar

Under året har tolv större utställningar och ett flertal mindre ägt rum. Samtliga nordiska länder har varit representerade med skriftande ämnesområden. Som exempel kan nämnas:

Nordkonst 88; Sju nordiska grafiker

Gitz Johansen: Grönländsk grafik

Adi Holzer: Olja och akvareller

Winnie Fynsk: Keramik, dansk brukskonst

"Fem dimensioner": Isländsk skulptur, plåt och collage Sheila Snickars och Kerstin Hörnlund: Textil och stengods

Fyra av de större utställningarna har innehållit färöisk konst bl. a. Ingolvur av Reyni och Frimodt Joensen. Den årligen återkommande Olavsøka-utställningen besöktes av ca 4 000 personer.

Av dessa utställningar har Nordens Hus stått som självständig arrangör av två färöiska utställningar och av fyra nordiska utställningar.

Övriga utställningar har ägt rum i samarbete med nordiska och färöiska institutioner och organisationer.

I husets mycket efterfrågade plakatserie tillkom tre nya arbeten under året. Den färöiske konstnären, Zacharias Heinesen, stod för såväl årsplakatet som för det speciella plakat som utgavs med anledning av husets eget arrangemang, seminariet "Fisheries and hydrography". Husets årliga jazzplakat är ett verk av den svenske konstnären, Eric Chambert, efter förslag av Nordiskt konstcentrum i Sveaborg. I samtliga fall svarade Ivan Edeling, Köpenhamn för den konstnärliga bearbetningen och tryckningen.

Konstverksamhet

Ett 50-tal konserter av skilda slag har ägt rum. Tjugoåtta av dessa hade nordiskt eller internationellt deltagande. Speciellt bland dessa kan nämnas gästspel av "Camerata Lysy" och Menuhin-akademien i Gstad, Schweiz, Janos Solyon, internationell pianist och operasångerskan Marianne Schell, Sverige och "De kongelige svende", manskör från Danmark.

Vid jazz-blues- och folkmusikfestivalen i augusti uruppfördes "Faroe Suite", ett specialkomponerat stycke för en nordisk jazz-tubagrupp och Färöarnas Symfoniorkester. Denna årligen återkommande festival arrangerades i samverkan mellan den lokala jazzföreningen och Nordjazz. Under fyra dagars tid ägde fyra till sex konserter rum varje dag.

Färöarnas Symfoniorkester använder huset i stor utsträckning för sina repetitioner och konserter.

I samarbete med Färöarnas Musikskola, Konserthörsalen, TV, Radio och huset arrangerades fem upptagningskonserter under medverkan av framför allt lärare vid musikskolan. Dessa konserter som uppföres för publik användes i stor utsträckning i programverksamheten hos Färöarnas Radio och TV.

Av det ovanligt stora utbudet av konserter som framfördes i huset arrangerades aderton i husets egen regi.

Teater

Gästspel har genomförts från bl. a. Folketeatern, DK, med två föreställningar av Jesper Jensen och Per Schultz "Bedstefar er ikke død", Kaska-teatret, DK, med tre ungdomsföreställningar av Hans Rønnes "Man spiser da ikke bøger", Bellevueteatern, DK, med två föreställningar av Francois Nochers "Tid før kærlighet" och Gøglertion, DK, som genomförde en turné på Färöarna med spex, dans m. m. Från Norge kom Bømloteatern med gästspel i Tórshavn och Klaksvik.

Den inhemska teatergruppen "Grima" har framfört tio föreställningar av Barry Keaffes "Abide with me" i Elin S. Jakobsens översättning "Ver tú hjá mær" och Klaksviks teaterförening med två föreställningar av Astrid Lindgrens "Mio min Mio".

Nordens Hus har bidragit med kostnader för en turné av Klaksviks teaterförenings framförande av "Mio min Mio" i Island och för Havnar sjonleikarfelags deltagande i en nordisk amatörteaterfestival i Finland med en färöiska uppsättningen av "Stjørnebarn" skriven av Mia Reinert, Färöarna.

Kongresser och konferenser

Ett tjugotal kongresser och konferenser har under året ägt rum i huset. Av dessa hade elva nordiska och internationella deltagare. Speciellt kan nämnas husets eget arrangemang, seminariet "Fisheries and hydrography" där 28 forskare från ett tiotal länder deltog. Seminariet anordnades i samarbete med berörda forskningsorgan och myndigheter på Färöarna.

Bland övriga kongresser och konferenser kan nämnas:

Nordiska rådets bedömningskommitté för utnämning av Nordiska rådets litteraturpris

Färöarnas landsstyre: Arbetsmarknadsting

SAMNAM (Samråd för nordisk amatörmusik)

Nordisk samarbetskommitté för samhällsforskning

Nordiska rådet: Olja och miljöseminarium

Nordiska bilinspektörsförbundet

Nordens fackliga samorganisation

Turistkonferens för Västnorden

Dessutom flera färöiska konferenser, seminarier och paneldiskussioner inom samhälls- och kulturlivet.

Övrig verksamhet

Den 8:e maj fyllde Nordens Hus fem år. I jubileumsprogrammet som framfördes vid två tillfällen deltog Färöarnas Symfoniorkester, Havnarkören, Havnar Sjonleikarfelag och skådespelerskan Stina Ekblad och författaren Lisbeth Lind, Sverige.

Den grönländska konstskolan i Nuuk besökte Färöarna med sina elever och arrangerade utställning och föreläsning om konstskolans verksamhet och grönländsk konst.

Nordens energiministrar besökte Färöarna för första gången och höll sina överläggningar i Nordens Hus. I samband härmed arrangerade huset ett speciellt kulturprogram.

Nordiska rådets kommunikationsutskott hade förlagt ett av sina möten till Färöarna och Nordens Hus.

Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har under 1988 granskat de nordiska husen och instituten. I samband härmed har den särskilt utsedda utredaren, universitetslektor Kristian Slätte, Helsingfors, besökt huset. Detta besök följdes sedan upp av budget- och kontrollutskottet, som gavs möjlighet att ställa frågor till styrelsen och husets anställda. Granskningsrapporten förelåg vid Nordiska rådets session i Stockholm och är för närvarande under behandling.

Norges exportråd hade i oktober en exportmessa i Tórshavn. Vid öppnandet deltog HKH Kronprins Harald, varvid ett kulturprogram med bl. a. färöisk dans uppfördes i huset.

I samarbete med filmklubben i Tórshavn har under tre veckoskiftet visats nordisk film, med tonvikten lagd på barnfilm. Dessa filmer har också distribuerats till flera platser på Färöarna.

Den 1–4 september arrangerade huset i samarbete med färöiska kulturorganisationer ett brett upplagt kulturprogram i Stockholm, "Färöarna på Skansen". Ett hundratal färingar deltog med utställningar av skilda slag, körsång, färöisk dans, uppläsning av färöisk lyrik, sång till gitarr, hornorkester, rytmisk orkester, bearbetning av färöisk ull och stickade produkter och byggande av en färöisk båt m. m. Samtidigt pågick en färöisk konstutställning med deltagande av gjorton färöiska konstnärer på Hässelby slott. Denna utställning har sedan vandrat runt i Sverige och även besökt Åland. Projektet finansierades av Färöarnas landsstyre, Tórshavns byråd och huset.

Huset är öppet alla dagar i veckan. Ett viktigt inslag i husets verksamhet är de många gäster som kommer för att läsa nordiska tidningar, ta sig en kopp kaffe, ströva omkring på utställningar etc. Turister, skolklasser, daghemsgrupper och handikappgrupper är ofta återkommande besöksinslag.

Flera färingar har genom husets försorg beretts möjlighet till deltagande i nordiska möten, kurser och konferenser. Husets gästrum har vid många tillfällen upplåtits till forskare, konstnärer, författare, artister m fl.

Beslut

Styrelsen för Nordens Hus på Färöarna överlämnar härmed sin verksamhetsberättelse för 1988.

Jan Stiernstedt
Styrelsens ordförande

Karin Flodström
Direktör

Nordens institut på Åland

Verksamhetsberättelse 1988

I: Nordens Institut på Ålands opgave og organisation

Nordens Institut på Åland er oprettet gennem en samarbejdsaftale mellem Nordisk Ministerråd og Ålands Landskapsstyrelse. Arbejdet blev påbegyndt i 1985.

Nordens Institut på Åland skal fremme det ålandske kulturliv i samspil med kulturlivet i det øvrige Norden. Virksomheden forankres gennem kontakt med organisationslivet på Åland og omfatter hovedsagelig aktiviteter indenfor det almenkulturelle område samt visse arrangementer med tilknytning til undervisning og forskning.

Ifølge aftale mellem parterne dækker Nordisk Ministerråd udgifterne til virksomheden og lønnen til den daglige leder, mens Ålands Landskapsstyrelse dækker udgifterne til kontorassistent, husleje og kontor.

Nordens Institut på Ålands bestyrelse havde frem til 31. januar 1989 følgende sammensætning:

Faste medlemmer:

Storingsrepresentant Tore Austad, Norge (formand)

Landstingsledamot Gunnevi Nordman, Åland (næstformand)

Landsarkivar Jóannes Dalsgaard, Færøerne

Konsult. tjánstemannen Håkan Mattlin, Finland

Suppleanter:

Departementssekreterare Anders Falk, Sverige

Professor Robert Petersen, Grønland

Fuldmægtig Lasse Lindhard, Danmark

Fuldmægtig Atli Guðmundsson, Island

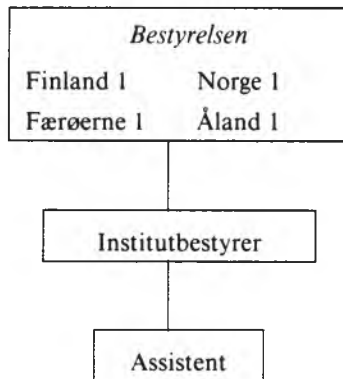
Bestyrelsen afholdt i 1988 to møder, begge på Åland. Bestyrelsens formand besøgte Åland yderligere en gang for at drøfte instituttets anliggender og deltage i et af instituttets arrangementer; til stede var også næstformanden og Finlands medlem af bestyrelsen.

Ligeledes deltog instituttets næstformand og Færøernes medlem af bestyrelsen i et møde på Færøerne med bestyrelsen for Nordens Hus på Færøerne og repræsentanter fra Nordens Institut i Grønland.

Instituttets personale:

Institutbestyrer Asger Albjerg, Danmark (fratræder sin stilling pr. 30. april 1989)

Assistent Harriet Viitanen, Åland

II 1: Tableau over Nordens Institut på Ålands økonomiske resultat i 1988

Alle beløb i FIM

Anslagspost Utfall	Overført från 1987 Avvikelse	1988		
		Budget	Utfall	Avvikelse
Löner	0	186 000 + 69 573,79*	255 573,70	+ 0,09
Varor och tjänster	0	74 000 + 3 147,95**	85 785,19	- 8 637,24
Projekt	0	251 000 + 215 280,80***	454 356,83	+ 11 923,97
Summa		511 000 + 288 002,54	795 715,72	+ 3 286,82
Överförs till 1989	3 286,82			

* Lönkompensation

** Renter, salg af videobånd

*** Tilskud fra fonde etc.

II 2: Detaljeret redegørelse for Nordens Institut på Ålands programaktiviteter i 1988 og for det økonomiske resultat.

Nordens Institut på Åland, status 1988

+ angiver besparelser, – angiver underskud

Omkostningsbenævnelse	Budget 1988	Tilskud/ delt afg./ løn komp.	Status	Difference	Resultat 1988
Bestyrelsen, 2 møder	30 000		11 392,45	+ 18 607,55	
Personale					
løn (institutbestyrer)	186 000	4 171,37	190 171,37	0	
løn (vikar og ekstrahjælp)	0	65 402,42	65 402,33	+ 0,09	
rejser	20 000		16 670,61	+ 3 329,39	
Lederskifte					
annoncer	0		38 620,19	– 38 620,19	
rejser	0		2 163,52	– 2 163,52	
Programaktiviteter	251 000	215 280,80	454 356,83	+ 11 923,97	
Øvrige udgifter					
repræsentation	10 000		6 065	+ 3 935	
bøger, tidsskrifter, aviser, billeder, plader, bånd o. lign.	10 000		7 446,58	+ 2 553,42	
diverse udgifter	4 000		3 426,84	+ 573,16	
Summa	511 000	284 854,59	795 715,72	+ 138,87	
Øvrige indtægter					
Renter 1988		764,95		764,95	
Videobånd om Åland		2 383		2 383	
Summa		3 147,95		+ 3 147,95	
Status 1988	511 000	288 002,54	795 715,72	+ 3 286,82	+ 3 286,82

Ålands Landskapsstyrelse dækker udgifterne til kontorassistent, kontorudgifter samt husleje. "Udgiftsniveauet for Landskapsstyrelsens totale økonomiske forpligtelser fastlægges ved de årlige budgetforhandlinger." (Aftale af 10. december 1984 mellem Nordisk Ministerråd og Ålands Landskapsstyrelse.)

Nordens institut på Åland, status 1988

Aktivitets- Kategori	Aktivitets- betegnelse	Ansl. ant. delt./ publikum	Budget fra NM	Tilskud/ delt. afg.	Status	Difference
Rejser	2 klasserejser + forberedelse til endnu en 2 amatørmusik m.v. rejser	60 120/400	20 000 10 000		11 851,65 10 000	+ 8 148,35 0
Teater	Ålands Børneteaterklub	360	60 000		70 162,39	- 10 162,39
Musik og musik- undervisning	Nordisk Kursus for Strygere Carl Nielsen Kvartetten underviser (planlægning)	35/250 4	30 000 0	22 001,86	71 815,50 1 848,10	- 19 813,64 - 1 848,10
Udstillinger og kunst	4 plus 4 Nordisk grafikudlånsamling (planlægning)	8/4 400	55 000 0	71 832*	114 195,95 0	+ 12 636,05 0
Film og video	Færdiggørelse af islandsk produceret film om Åland samt TV-udsendelse fra Åland	2	15 000		11 369,71	+ 3 630,29
Byplanlægning m m	Bygningsbevaring	1/65	0		1 075,11	- 1 075,11
Symposier, Seminarier og konferencer	Åland, selvstyrelse- regioner, europæiske minoriteter Børnefolklore i forvandling Kökar i middelalderen - Ålands europæiske kulturcentrum (planlægning) Det folkelige møbelmaleri i Norden (planlægning)	40/70 25	30 000 31 000 0 0	50 000 25 551,94	62 409,82 42 384,51 0 0	+ 17 590,18 + 14 167,43 0 0
Stipendier	Nordisk stipendieordning (planlægning)		0		0	0

* angiver, at finansieringen af programaktiviteten helt eller i høj grad er foregået med midler fra andre institutioner/enkeltpersoner med beløb, som ikke indgår i Nordens Institut på Ålands regnskaber).

Aktivitets- Kategori	Aktivitets- betegnelse	Ansl. ant. delt./ publikum	Budget fra NM	Tilskud/ delt. afg.	Status	Difference
Ekstranumre	Udgivelse af Åländskt språk mellan öst och väst (i samarb. m. Ålands Högskola)		0	*	0	0
	Utgivelse af Bibliografi om Språkvetenskaplig o. likn. litteratur av åländskt intresse (i samarb. m. Ålands Högskola og Mariehamns Stadsbibliotek)		0	*	0	0
	Blodet droppar (bog med børnefolklore fra Åland)		0	15 000*	15 000	0
Ekstranumre	Kassettebånd med børnefolklore fra Åland	30	0		103,30	- 103,30
	Bog om Åland, selvstyrelserregioner, europeiska minoriteter (planlægning)		0	15 000*	0	+ 15 000
	Bog om Børnefolklore i forvandling (planlægning)		0	*	0	0
	Kurser i dansk og norsk (i samarb. m. Ålands Sommaruniversitet)	20	0	*	0	0
	Nordiske filmdage	1/500	0		2 997,85	- 2 997,85
	Åland-Åseral: Udstillingsudveksling (delvis planlægning)		0		0	0
	Livsformer og økoteknik (planlægning)		0		0	0
	Flintalternativer (planlægning)		0		0	0
	Julekoncert, julegave til Lucia	150/350		15 895	39 142,94	- 23 247,94
Summa		856/6035	251 000	215 280,80	454 356,83	+ 11 923,97

* angiver, at finansieringen af programaktiviteten helt eller i høj grad er foregået med midler fra andre institutioner/enkeltpersoner med beløb, som ikke indgår i Nordens Institut på Ålands regnskaber).

II 3: Beskrivelse af Nordens Institut på Ålands virksomhed i 1988

Efter Nordens Institut på Ålands første firårige periode kan det med styrke bekræftes, at instituttets funktionsdygtighed skyldes dets egne initiativer, dets positive og stadig bedre udbyggede relationer til kulturarbejdere på Åland og i det øvrige Norden samt forskellige fondes, institutioners og organisationers generøse tilskud til instituttets aktiviteter; i denne sammenhæng må også medtages enkeltpersoners idealistiske arbejde.

Nordens Institut på Åland har også i 1988 fastholdt sin linje, som er at give det folkelige fortrinsret for det spektakulære, samt at sammenføre lokale kulturarbejdere på Åland med mere professionelt arbejdende kræfter fra det øvrige Norden.

På længere sigt bør dette arbejde give sig udslag i form af øget kvalitet i de kulturelle aktiviteter på Åland og i en styrkelse af det gensidige engagement i det folkeligt kulturelle samarbejde mellem Åland og det øvrige Norden.

I forhold til instituttets planlagte virksomhed var der i 1988 ingen nævneværdige aflysninger; de ekstra aktiviteter, som kom til i 1988, redegøres der for i afsnit II 2 under overskriften "ekstranumre".

Skønmæssigt deltog i/overværede 856/6035 personer instituttets i alt 29 aktiviteter. Til sammenligning kan det nævnes, at Ålands befolkning opgår til ca. 24000 personer. – Det bør også anføres, at i 11 af aktiviteterne havde børne- og ungdomskultur en central plads. – *Bogen Blodet droppar, blodet droppar med ålandske børns humor* udkom på Schildts förlag i 2500 eksemplarer.

Virksomheden i 1988 fordelte sig på følgende områder: grupperejser med børn og unge engagerede i almenkulturelle aktiviteter (4), teater (1), musik og musikundervisning (3), udstillinger og kunst (3), film og video (3), byplanlægning m. m. (1), symposier, seminarer og konferencer (6), stipendier (1), udgivelser (6), sprogkurser (1).

Instituttet ejer op mod 1000 bøger, som efterhånden alle er registreret i det ålandske centralkatalog, samt et par hundrede grammofonplader.

Besøgene på instituttet er støt faldende: I 1986 registrerede instituttets gæstebog 227, året efter 139, mens det i 1988 blev til 79 besøg.

II 4: Kommentar til det økonomiske resultat

Tilskud, deltagerafgifter og lønkomensation forøgede budgettet fra Nordisk Ministerråd med ca 288000 FIM. Heraf gik knap 70000 FIM til lønkomensation, af hvilket beløb mere end 65000 FIM anvendtes til løn til vikar og ekstrahjælp i første halvdel af året, da institutbestyreren var syg. Lidt over 215000 FIM er bogført som tilskud til programaktiviteter.

Vil man have et fuldstændigere billede af de tilskud, instituttet i 1988 har fået til sine projekter, må hertil lægges beløb, som giverne har udbetalt

direkte til instituttets samarbejdspartner, sponsorrabatter samt tilskud til kassettebåndindspilning og bogudgivelse i 1989, hvilket giver et samlet extra tilskud på 262 000 FIM.

Til sammenligning kan det anføres, at instituttets aktivitetsbudget fra Nordisk Ministerråd beløber sig til i alt 251 000 FIM.

Det er tredje gang i instituttets historie, det har haft held til at fordoble sit aktivitetsbudget i forhold til det faste aktivitetsbudget fra Nordisk Ministerråd.

III: Vedtagelse

Bestyrelsen for Nordens Institut på Åland overdrager hermed årsberetningen for 1988 til Nordisk Ministerråd.

Mariehamn, den 30. marts 1989

Tore Austad
Formand

Asger Albjerg
Institutbestyrer

IV: Tillæg

Nordens Institut på Åland

Resultatrækning 01.01 1988 – 31.12 1988 (alla belopp i FIM)

Ordinarie intäkter	+ 511 000
Verksamhet	
– styrelsen	– 11 392,45
– personal	– 313 028,02
– programverksamhet	– 454 356,83
– övriga utgifter	– 16 938,42
Resultat av verksamheten	– 284 715,72
– medelanskaffning	+ 215 280,80
– lönekompensation	+ 69 573,79
– räntor	+ 764,95
– övriga inkomster	+ 2 383,00
Årsresultat	+ 3 286,82

I resultaträkningen har ej beaktats, att 15 000 FIM från Undervisningsministeriet i Finland borde ha reserverats för bokutgivning. Samma belopp finns i instituttets budget för 1989.

Nordens institut i Grønland (NAPA)

Verksamhetsberättelse 1988

Navn og adresse

Nordens Institut i Grønland
Inspektørbakken 12/Box 770
DK – 3900 Nuuk
Tel: 299-247 33

Instituttets formål

Nordisk Ministerråd besluttede i 1985 at intensivere kulturforbindelserne mellem Grønland og det øvrige Norden og dermed indlemme Grønland som fuldgældigt medlem af det nordiske fællesskab med status af autonomt område i Det danske Rigsfællesskab.

Dette udmøntede sig i oprettelsen af Nordens Institut i Grønland pr. 1. januar 1986. Den 13. november 1986 offentliggjordes instituttets officielle betegnelse: N.A.P.A., Nuani Avannarnerni piorsarsimassutsikkut At-taveqaat, Nordens Institut i Grønland.

Instituttet har til huse på Inspektørbakken 12 i Nuuk og har postadresse: Box 770, DK-3900 Nuuk. Telefon (009 299) 2 47 33, telefax (009 299) 2 57 33. Telefaxen vil blive tilsluttet eget nr. senere, hvorfor 24733 indtil videre kan benyttes som faxnr.

For at opfylde det overordnede mål er følgende delmål besluttet:

Af vedtægterne for Nordens Institut i Grønland fremgår at instituttets virksomhed skal omfatte aktiviteter indenfor det almenkulturelle område, undervisning og forskning, med opgave at:

Styrke og udvikle det grønlandske kulturliv og at opretholde og udvikle egne kontakter med andre nordiske lande og selvstyrende områder. Forvalte den virksomhed der igangsættes gennem instituttet, herunder informationsformidling, idé- og erfaringsudveksling, igangsættelse af projekter af betydning for den kulturelle udvikling af forbindelserne mellem Grønland og de øvrige nordiske lande.

Fordele aktivitets- og rejsestøtte, samt give vejledning og praktisk hjælp i forbindelse med udvikling af samarbejdet.

Formidle information i Grønland om nordisk samarbejde.

Følge det grønlandsk-nordiske kultursamarbejde samt på grundlag heraf fremlægge forslag om, hvordan dette kan videreudvikles.

Instituttets organisation

Instituttet ledes af en styrelse udpeget af ministerrådet efter indstilling fra de enkelte landes og autonome områders regeringer og landsstyrer.

Instituttet bestyres til dagligt af en institutchef udpeget af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra styrelsen. Til hjælp i det daglige arbejde har institutchefen en sekretær.

Styrelsen for N.A.P.A.

4 medlemmer

Danmark 1	Sverige 1
Grønland 1	Åland 1

4 suppleanter

Finland 1	Island 1
Færøerne 1	Norge 1

Institutchef 1

Sekretær 1

Ansatte i alt 2

Økonomisk resultat for N.A.P.A. 1988

Hovedkonti	Overf. 1987	Budget 1988	Regnskab 1988	Afvigelse
Løn NMR		264	285	+ 21
Løn KUD	18	160	35	- 125
I alt	18	424	320	- 122
Varer og tj. NMR		308		
Varer og tj. KUD		224	615	
I alt		532	615	+ 81
Rejse/projekt		1 010	1 225	+ 215
I alt		1 010	1 225	+ 215
Samlet underskud i 1988 i forhold til bevilling:				174

Kommentar:

Som det fremgår er der et samlet merforbrug på 192 000 dkk. Merforbruget ligger især på rejse- og projektkontoen. En af årsagerne hertil er, at ikke udbetalte projektmidler fra 1987 først kom til udbetaling i 1988, da projekterne først blev afsluttede i foråret 1988 og ikke som forudsat i 1987. Endvidere var der indgået aftaler om projekter 1988 allerede i 1987 under forventning om en højere bevilling end den, der kom til udbetaling. Denne

mindre bevilling forventes modregnet i bevillingen 1990. Men tallene fortæller, at der må en meget strammere budgetstyring på projektsiden. Dette kan nu lade sig gøre, da sekretærproblemet blev løst i oktober 1988. Indtil da var instituttet uden fast sekretærbistand, hvilket selvfølgelig kunne mærkes i det daglige arbejde. Dette er også årsagen til det store mindreforbrug på KUD-lønnen.

Årsagen til merforbruget på v og t kontoen skyldes for en væsentlig dels vedkommende, at priser på rejser, styrelsesmøder, telefon, porto, annoncer, forsikringer er højere end forudsat i budgettet. Dette får til følge, at budgetfordelingen i 90 nu bliver mere realistisk. Men man er nødt til at anvende et par regnskabsår for at finde frem til de reelle belastninger på de enkelte konti og så derudfra få lagt et holdbart budget. Med det regnskab, der foreligger, kan det allerede nu siges, at det bliver et stramt 1989 p.gr.a. likviditetsvanskeligheder i begyndelsen af året og også i 1990. Vi forventer, at inflationen i Grønland stadig ligger på 10% i den kommende tid. Allerede nu er der vedtaget væsentlige prisforhøjelser i Landstinget på varige forbrugsgoder, endvidere vil der komme prisstigninger på energi ved køb af nye olielagre til det næste års forbrug (i Grønland købes olie til hele landet en gang om året).

Beskrivelse af virksomheden 1988

Generelt

N.A.P.A., Nordens Institut i Grønland har på basis af sine statutter og styrelsens retningslinjer fortsat det arbejde, der blev grundlagt på et styrelsesmøde i september 1986 i Qaqortoq. Institutet har arrangeret forskellige møder, udstillinger og besøg af kunstnere i Grønland og Norden. Desuden har instituttet givet støtte til projekter og rejser, der er søgt udefra.

Administrativt har instituttet været belastet af mangel på stabil sekretærbistand de første tre kvartaler af året. Dette sammen med forholdet omkring bofællesskabet mellem kultursekretæren og instituttet har forårsaget en ikke helt tilfredsstillende administrationsgang til stor irritation for styrelse og kunder. Disse problemer er løst nu, hvilket skulle bevirke en mærkbar kvalitetsforbedring i de kommende år, især hvis ambitionsniveauet ikke hæves, men konsolideres i de næste halvandet år.

Dette vil også bevirke, at arbejdet med at få overensstemmelse mellem budgetter og bevillinger kan opnås i langt højere og betydeligt mere tilfredsstillende grad, idet instituttets interne budgetfordeling vil blive mere i overensstemmelse med de realiteter, vi arbejder under.

*Projekter, rejser**2601, N.A.P.A. Projekter*

Instituttet har stået for en række kulturbegivenheder i det forløbne år. Harkamp-udstillingen "Dagligliv i Kangaamiut" blev færdigproduceret og medvirker p.t. sammen med instituttets anden udstilling p.t. i Grønland i Focus i Stockholm. Med stor succes og til gensidig inspiration gennemførtes en turné med den finske forfatter Märta Tikkanen. I samarbejde med Nordens Hus på Færøerne gennemførtes en lysbilled-foredragsturné om grønlandsk kunst med Emil Rosing som foredragsholder. I samarbejde med Ålands Landsskapsstyrelse sendtes en grønlandsk kunstner til et to måneders studieophold på Åland. I samarbejde med De nordgrønlandske kommuners kultursamarbejde arrangeredes en kulturuge (14 dage) med deltagelse af kunstnere fra Norden og Grønland. Trods vejrgudernes til tider ugunstige indstilling til turnévirkosomhed og regeringsforhandlinger i Island gennemførtes programmet til glæde for os alle. Projektet har befæstet rigtigheden i de tanker, der ligger til grund for instituttets samarbejde med kommunerne dér. I december gennemførtes ligeledes med kommunerne i nord en julekoncertturné med danske operasangere.

2602, Projektstøtte andre

Der er i årets løb givet støtte til især video og filmprojekter, symposier, udstillinger, foredrag m.m. Alle disse projekter er kommet i stand på andres initiativ og gennemført af disse i samarbejde med instituttet. En forudsætning for støtte har været, at projektet havde eller vil have relation til Grønland og på en eller anden måde betydning for grønlandsk kultur i bred forstand. Der er givet mange afslag på støtte til i øvrigt støtteværdige projekter. Det er noget af en balancekunst i et så befolkningsmæssigt lille område at tildele støtte og give afslag. En uddybende statistisk kommentar vil komme til efteråret i forbindelse med styrelsens evaluering af instituttets virke i de forløbne tre år, der er gået siden instituttets start.

2603, Rejsestøtte

Der er givet støtte til studierejser til de nordiske lande. Her har det især været skoleklasser, der har fået støtte, idet styrelsen finder, at støtte især skal gives til børn og unge. Det er meget kostbart at rejse og omkostningerne forøges år efter år. Eksempelvis koster det for en klasse på 20 elever ca. 300 000 DKK at rejse i fjorten dage til Island, der er det mest søgte mål. Midlerne skaffer eleverne selv gennem arbejde, bingo, kommunal og fondsstøtte. Det er et projekt, der tager ca. tre år at gennemføre, men der er i landet efterhånden indarbejdet en tradition for at 6. og 12. klasserne skal på en udenlandstur. Skoleelever i det øvrige Norden burde også kunne samle penge, så de kunne besøge Grønland. Her i landet er vi altså godt i

gang med at realisere kulturhandlingsplanens tanker om elev- og lærer-udveksling.

Styrelsen for N.A.P.A., Nordens Institut i Grønland oversender herved årsberetningen for året 1988.

Olov Isaksson

Styrelsens ordförande

Niels W. Vogensen

Kultursekretær, institutchef

Nordisk federation för medicinsk undervisning

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk federation för medicinsk undervisning
c/o Generalsekretær, overlæge Jørgen Nystrup
Rigshospitalet, Tagensvej 18
DK-2200 København N
Tel. (33) 37 52 52

1. Institutionens uppgift

Federationens ändamål är att befrämja den medicinska utbildningen i alla dess former och på alla nivåer av utbildning.

För att fylla detta sitt ändamål bör Federationen:

1. arrangera, stimulera till, medverka till och informera om symposier och seminarier rörande för medicinsk utbildning och undervisning centrala och aktuella problem, särskilt sådana, vars lösning befrämjas av nordiskt samarbete;
2. stimulera till beskrivning och dokumentation av medicinsk utbildnings- och undervisningsförhållande i Norden;
3. stimulera försöksverksamhet vid forskning beträffande medicinsk utbildning och undervisning;
4. stimulera till och medverka vid anordnandet av sådan utbildning, som erfordrar nordisk samverkan;
5. etablera och upprätthålla utomnordiska kontakter samt
6. vidtaga andra åtgärder och framkomma med förslag, som befrämjar medicinsk utbildning och undervisning.

2. Organisation

Federationens beslutande organ utgörs av dess generalförsamling, som arrangeras vartannat år, såvida icke särskilda skäl lägger hinder i vägen. Denna har uppgift att

1. besluta i frågan om ansvarsfrihet beträffande styrelsens verksamhet och förvaltning;
2. välja Federationens styrelse och suppleanter för dessa.
3. i övrigt vidta åtgärder att gagna Federationens ändamål.

Följande institutioner, organisationer och myndigheter äger att vardera utse en representant som *delegat* till generalförsamlingen:

1. varje medicinsk fakultet eller motsvarande organ med ansvar för läkarutbildningen.

2. de medicinska studenterorganisationerna vid varje medicinsk fakultet eller motsvarande organ med ansvar för läkarutbildningen.

3. det eller de centrala statsorgan i varje land, som har att besluta beträffande medicinsk utbildning och undervisning.

4. det eller de centrala statsorgan i varje land, som har att besluta beträffande hälso- och sjukvård.

5. det nationella läkarförbundet i varje land

6. den nationella yngre läkarorganisationen i varje land.

Federationens styrelse består av sju medlemmar samt en personlig suppleant för varje ordinarie styrelseledamot. Två av styrelsens medlemmar representerar studenternas organisationer och väljs efter förslag av Nordiska medicine studerande. Fem av styrelsens medlemmar representerar var sitt nordiskt lands övriga medlemsorganisationer och väljs efter förslag från ländernas övriga delegater vid generalförsamlingen.

Styrelsen utser inom sig ordförande.

Styrelsens funktionstid sträcker sig mellan två generalförsamlingar och under denna tid bör denna sammanträda två gånger per år.

Styrelsens sammensætning pr. 31.12.1988:

Overlæge, dr. med. Hans Karle (formand)	D
Professor Amos Pasternack	F
Docent Jón Stefánsson	I
Professor, dr. med. Arne Nordøy	N
Docent, med. dr. Staffan Olanders	S

Studenterrepresentater:

Stud. med. Mats-Ola Svensson	S
Stud. med. Christian Steinfeldt-Foss	N

Personale:

Generalsekretær: overlæge Jørgen Nystrup

Projektsekretær: Susanne Røder

Revisorer:

Revisionselskabet Friis, Carøe og Steinfeldt A/S

Statsautoriserede revisorer, Havnegade 16, 8000 Århus C, Danmark

Som parlamentarisk revisor, spesiallæge Bjørn Østberg, Oslo med professor Gunnar Ström, Uppsala, som suppleant.

Verksamheten 1988

3.1 Økonomisk utfall

Anslagspost	Overført från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Lönar:		100,3	106,3	- 6
Varor och tjänster		89,8	106,0	- 17,2
Projekt		458,7	435,0	23,7
Summa		648,8	647,3	0
Renteindtægter		2,8	4,6	
Ialt		646,0	642,7	

3.2 Beskrivning av verksamheten

Den 9. – 10 maj 19988 afholdtes på Hanaholmen, Esbo, Finland en konference med titlen: Metoder til evaluering af den lægevidenskabelige uddannelses teoretiske kurser. En lang række specialistforeninger udtrykker i stigende grad et ønske om indførelse af specialisteksamen. Endvidere arbejdes der i Sverige med en videreuddannelsesreform som ville kunne resultere i flere specialisteksamener. Med Finlands mere end 25 års erfaringer med specialisteksamener, var det naturligt at forlægge konferencen til Finland. Federationens mål med konferencen var under alle omstændigheder at stimulere til at øge kvaliteten af den evaluering der foregår i dag.

Federationen havde indbudt 2 repræsentanter fra Storbritannien, dr. Peter Flemming, London, og dr. Helen Mulholland, Dundee, til at præsentere det britiske system, og trække overordnede principper op for deltagerne. En lang række repræsentanter fra et bredt udsnit af de medicinske specialer præsenterede den nordiske problematik. I modsætning til det kendte nordiske system var det britiske system baseret på at være adgangsgivende til specialistuddannelsen, og Storbritannien har haft en meget gammel tradition for ud over evaluering af teoretiske kundskaber også at anvende praktisk-kliniske prøver. Det nordiske princip har været en kvalifikations eksamen eller en løbende evaluering på baggrund af hvilken specialist autorisation gives.

Den 29. juni til 1. juli 1988 afholdtes det XII Nordiske medicinske undervisningsmøde i Laugarvatn, Island. Temaet var: planlægning af lægeuddannelsen. Også her tilbød federationen et internationalt perspektiv til den i øvrigt løbende nordiske diskussion. Elisabeth Armstrong, PhD, var indbudt til at fortælle om Harvard Medical Schools erfaring med studieplansændring. Konferencen medførte at dr. Armstrong senere blev inviteret til det Medicinske Fakultet i Lund, som konsulent.

Den 29. juni til 1. juli afholdtes sideløbende med det XII Nordiske medicinske undervisningsmøde, generalforsamling. Her drøftedes Federationens kommende virksomhed og der valgtes ny styrelse for den kommende 2 års periode.

Den 7. – 11. august 1988 deltog repræsentanter fra Federationen i den indbudte Verdenskonference om medicinsk undervisning. Resultaterne fra denne konference er siden publiceret i de nordiske lægetidsskrifter. Det er blevet understreget at de nordiske læresteder har en forpligtelse til at arbejde for en fortsat gennemførelse af de uddannelsesprincipper, som Verdensdeklarationen, vedtaget i Edinburgh, anbefaler. Det er uddannelsesprincipper som vidtgående kendes i Norden, men som fortsat bør udvikles og evalueres. Federationens Styrelse har siden tilskrevet de enkelte lægevidenskabelige Fakulteter og Studienævn i Norden med henblik på at undersøge interessen for en uddybende nordisk konference om Edinburgh Deklarationen og om interessen for en global orientering af den nordiske lægeuddannelse.

Den 7. – 8. oktober 1988 afholdtes det IX Nordiske medicinske studienævnsmøde i Lund. Emnet var: Bedömning av kliniska färdigheter. Også dette møde havde en god og repræsentativ tilslutning med ca. 60 deltagere. Det medicinske fakultet ved Lunds Universitet præsenterede dels en stationsbaseret klinisk eksamen, dels en lang række tanker og ideer om fornyelser af lægeuddannelsen især vedr. klinisk medicinsk og kirurgisk undervisning. Der argumenteredes for at den stationsbaserede eksamensmetode dels testede et bredere spektrum af kritisk tænkning og færdigheder, dels tillod afprøvning af særlige talenter såsom samspilsevner og evner til at analysere en given situation. Traditionen tro rapporterede de enkelte studienævn aktuelle nyheder og problemer for hinanden.

Den 5. – 6. december afholdtes i samarbejde med Göteborgs Universitets nye datalaboratorium en konference med titlen: Datorstödd undervisning i läkarutbildningen. En række fagfolk fra Göteborg præsenterede interessante pædagogiske udviklingsprojekter på baggrund af de muligheder der lå i den nye datateknik. Professor Randolph A. Miller, Pittsburgh, supplerede dels med demonstrationer, dels med en imponerende erfaring fra Databaserat medicinsk beslutningsstøtte. På denne måde lykkedes det konferencen at slå bro mellem de såkaldte prækliniske grundfag og klinikken i lægeuddannelsen.

Andre aktiviteter:

Det nordiske samarbejde om videreuddannelsen af læger i relation til den nordiske arbejdsmarkedsaftale fortsætter. I samarbejde med de nordiske helsedirektørers repræsentanter har der i 1988 været arbejdet med de problemer, de enkelte landes løbende reformer af specialistuddannelsen bevirker for den nordiske arbejdsmarkedsaftale. Den svenske videreuddannelsesreform har været indgående drøftet ligesom NKLIV i en særlig arbejdsgruppe har forsøgt at fremme forslaget om flere nordiske teoretiske videreuddannelseskurser især indenfor små specialer og indenfor frontlinieområder. Vedrørende arbejdsmarkedsaftalen kan der henvises til Nordisk Medicin 1988;103:266-67.

Samarbejdet med tidsskriftet *Nordisk Medicin* fungerer fortsat ved hjælp af en særlig aftale om, at Federationen informerer regelmæssigt om aktiviteterne i tidsskriftet.

Af internationale kontakter kan nævnes samarbejdet med WHO's regionale Europakontor i København, og med sammenslutningen af amerikanske fakulteter gennem AAMC (Association of American Medical Colleges). Endvidere fortsætter samarbejdet med AMEE (Association for Medical Education in Europe).

Styrelsen for Nordisk Federation for Medicinsk Undervisning oversender hermed sin verksamhedsberätning for 1988.

Hans Karle

Dr. med., overlæge, formand for Styrelsen

Jørgen Nystrup

Overlæge, generalsekretær

Nordiska sommaruniversitetet (NSU)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk Sommeruniversitet
Generalsekretariatet
Langagervej 6
DK-9220 Aalborg Ø

1. Nordisk Sommeruniversitetets opgaver

Nordisk Sommeruniversitet stiftedes 1950. På nordisk basis samler NSU studerende, forskere og erhvervsaktive uden for universiteterne og højskolerne i en studievirksomhed, der har til formål, at

”befrämja en kritisk insikt i vetenskapliga grundproblem, tvärvetenskapliga frågeställningar, de olika vetenskapernas metodiska egenart och vetenskapernas ställning i samhället”. (Stadgar för NSU, §1)

Endvidere skal NSU

”verka för en kritisk granskning och förändring av utbildnings- och forskningsinstitutionerna i Norden”

Virksomheden er åben for alle.

2. Organisation

Repræsentantskabet er NSU's øverste myndighed, og repræsentanterne vælges *dels* af NSU's lokalafdelinger og *dels* af generalforsamlingen; både repræsentantskabet og generalforsamlingen (der består af samtlige deltagere på sommersessionen) sammentræder i forbindelse med NSU's sommersession. Repræsentantskabet tager beslutning om studieprogrammet, godkender budgettet og vælger en styrelse.

Styrelsen varetager den løbende behandling af sager gennem studieåret. Til hjælp til dette har styrelsen *generalsekretariatet*, der forestår den daglige drift af virksomheden.

De enkelte kredse ledes af en *nordisk koordinator*, der står i kontakt med *kredslederen* i et antal aktive kredse fordelt på de enkelte lokalafdelinger.

Lokalafdelingen administreres af en *lokalsekretær*.

3. Virksomheden 1988

3.1 Økonomisk resultat

Det økonomiske resultat for 1988 ser for hovedtallenes vedkommende således ud:

Budgetpost	Budget 1988	Regnskab 1988	Afvigelse
<i>Udgifter</i>			
1. Tilskud til lokalafd.	265 000	266 348,34	- 1 348,34
2. Studievirksomhed	310 000	182 974,92	+ 127 025,08
3. Styrelsen	140 000	192 201,47	- 52 201,47
4. Generalsekretariatet	380 000	467 056,68	- 87 056,68
5. Sommersessionen	765 000	619 474,68	+ 145 525,32
6. Publikationer	120 000	219 610,06	- 99 610,06
Total	1 980 000	1 947 666,15	+ 32 333,85
<i>Indtægter</i>			
Driftstilskud	1 575 000	1 575 000,00	0
Overført fra 1987		282 777,17	+ 282 777,17
Deltagerafgifter, sommersess	377 000	274 004,18	- 102 995,82
Renter, tilskud, sommersess		22 563,63	+ 22 563,63
Symposieindtægter		31 213,66	+ 31 213,66
Renteindtægter		51 135,63	+ 51 135,63
Arb.papirer fra NSU	23 000	11 227,10	- 11 772,90
Øvrige indtægter		7 059,91	+ 7 059,91
Total	1 980 000	2 254 981,28	+ 274 981,28

Afviselserne mellem budgettet og regnskabet for 1988 forklares i et vist omfang i de efterfølgende afsnit. For mere udførlige kommentarer til de enkelte poster henvises til "Kommentarer til NSU's regnskab for 1988 og Status pr. 31.12.88 for Nordisk Sommeruniversitet (NSU)". Nordisk Sommeruniversitet har, i vedlagt brev af d.d., ansøgt Nordisk Ministerråd om tilladelse til at overføre den største del af overskuddet til 1989. Det drejer sig om i alt DDK 307 315,13 (for langt de flestes vedkommende er der tale om udgifter til faglige aktiviteter planlagt til 1988, men som først afholdes i 1989).

3.2 Beskrivelse af virksomheden

3.2.1. Studiekredsene

Nordisk Sommeruniversitet's studieprogram består af en række kredse (i 1988 11), der normalt fungerer i 3 år. Repræsentantskabet kan dog beslutte at tage kredse ud af programmet, inden der er gået 3 år, såfremt de fungerer dårligt. En fortløbende evaluering af kredsarbejdet er grundlag for repræsentantskabets beslutninger.

Nordisk Sommeruniversitet's studieprogram har til formål at skabe forudsætninger for udveksling og samarbejde mellem forskellige videnskabelige discipliner og mellem forskellige forsknings- og teoritraditioner. Studiekredsene behandler emner og problemstillinger, som er aktuelle

såvel internvidenskabeligt (metodisk/teoretisk) som i forhold til den sociale og kulturelle udvikling i de nordiske lande.

De 11 kredse på studieprogrammet for 1988 (hvoraf 4 var nye) var:

- 1) Subjektivitet og intersubjektivitet.
- 2) Genteknologi og etikk.
- 3) Nye udviklingsveje i den tredje verden.
- 4) Religion og kultur.
- 5) Ett nyt Europa.
- 6) Tidsforståelse och tidsdiagnostik.
- 7) Terapi og terapeutisk kultur.
- 8) Musikkestetikk.
- 9) Teknologisk udvikling, omstilling og sosiale innovasjoner.
- 10) Estetikk, kjønn og kultur.
- 11) Berättandet, bilden och ljudet i de audiovisuella medierna.

Aktivitetene i studiekredsene er omfattende og tilfredsstillende. I forbindelse med sommersessionen 1988 i Sverige blev antallet af aktive kredse opgjort til 129 med et estimeret antal aktive på ca. 1200. Antallet af aktive kredse varierer inden for kredsemnerne og efter lokalafdelingerne. Nedenstående skema giver et overblik over fordelingen:

Lokalafd.	Kreds											Sum
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Bergen			x	x		x		x			x	5
Göteborg	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	10
Helsingfors	x		x	x		x	x	x				6
Jyväskylä				x	x	x	x	x			x	6
København	x	x	x		x	x		x		x	x	8
Linköping					x							1
Lund		x	x		x	x	x			x	x	7
Odense	x											1
Oslo		x		x	x	x		x	x		x	7
Reykjavik	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	10
Roskilde	x	x	x			x			x			5
Stockholm	x		x		x	x	x	x	x	x	x	9
Tammerfors			x	x			x			x	x	5
Tromsø		x	x	x		x	x			x	x	7
Trondheim	x	x				x			x		x	5
Uleåborg												0
Umeå	x					x						2
Uppsala	x		x			x	x	x		x	x	7
Åbo	x	x	x			x	x		x	x	x	8
Aalborg	x	x	x	x	x	x	x	x	x			9
Århus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Sum	13	11	13	9	10	17	12	11	9	10	14	129

Kredsene 2: "Genteknologi og etikk", 4: "Religion og kultur", 6: "Tidsforståelse och tidsdiagnostik" og 11: "Berättandet, bilden och ljudet i de audiovisuella medierna" var nye på studieprogrammet for 1988. Som det fremgår af skemaet har de medført en række nye aktiviteter i mange af de nordiske universitetsbyer. I løbet af 1988 har aktiviteten for kreds 8 og 9

været dalende, men de har begge været aktive i 3 år og tages derfor ud af studieprogrammet for 1990.

3.2.2. *Nye kredsemner*

Fornyelsen af studieprogrammet blev gennemført i overensstemmelse med den almindelige procedure. I foråret 1988 opfordrede styrelsen de aktive i Nordisk Sommeruniversitet og andre til at komme med forslag til nye kredsemner. Resultatet var, at der kom 5 forslag med forskellig indhold og med vidt forskellig forskningsmæssig baggrund (se ”Information fra NSU” nr. 2/88). Forslagene blev behandlet af lokalafdelingerne på deres årsmøde i maj, hvorefter styrelsen på baggrund af disse diskussioner udarbejdede et forslag til nyt studieprogram for 1989. Forslaget blev præsenteret på sommersessionen i juli–august, hvor repræsentantskabet tog endelig stilling til studieprogrammet. Med udgangen af 1988 havde 2 kredsemner fungeret i 3 år og udgik derfor af studieprogrammet. Repræsentantskabet vedtog at optage 2 nye kredsemner på programmet:

A Computerkultur.

B Europæiske identiteter.

Det samlede studieprogram for 1989 fik herefter følgende sammensætning:

- 1) Computerkultur.
- 2) Genteknologi og etikk.
- 3) Nye udviklingsveier i den tredje verden.
- 4) Religion og kultur.
- 5) Europæiske identiteter.
- 6) Tidsforståelse och tidsdiagnostik.
- 7) Terapi og terapeutisk kultur.
- 8) Musikestetikk.
- 9) Teknologisk udvikling, omstilling og sosiale innovasjoner.
- 10) Estetikk, kjønn og kultur.
- 11) Berättandet, bilden och ljudet i de audiovisuella medierna.

3.3 *Symposier og kredslederkonference*

I vinterhalvåret 1987/88 blev der arrangeret vintersymposier for samtlige aktive studiekredse (normalt af 2–3 dages varighed). For de fem nye kredse på studieprogrammet for 1988 blev der afholdt en samlet kredslederkonference i Uddevalla i Sverige i december 1987. De to nye kredse på studieprogrammet for 1989 har holdt deres kredslederkonference i foråret 1989.

3.4 *Sommersessionen*

Sommersessionen 1988 blev afholdt på Viskadalens Folkhögskola ved Borås i Sverige. Der var aktivitet i samtlige 11 kredse, og Nordisk

Sommeruniversitet havde i år hyret en række gæsteforelæsere (heraf et par ikke-nordiske) for at styrke det faglige indhold. Det var en god ide.

Sommersessionen havde 138 deltagere, hvilket ikke er optimalt. Ikke fordi det truer det faglige program, men fordi sommersessionen er den samlede aktivitet i NSU og fordi det er på sommersessionen, at medlemsdemokratiet fungerer. En af grundene til det lave deltagerantal har sikkert været den rimeligt høje deltagerafgift, som NSU hele tiden arbejder på at skabe budgetmæssig basis for at nedbringe.

3.5 Publikationsvirksomhed

Bladet "Information fra NSU" udkom i 1988 i 4 numre, hvoraf det ene var programhæftet med præsentation af det nye studieprogram. Oplaget var på 3500 (programhæftet dog 4500), og det sendtes, foruden til de aktive i Nordisk Sommeruniversitet, gratis til biblioteker og institutioner i Norden samt til knap 800 enkeltabonnenter. Den tekniske og indholdsmæssige forbedring af bladet har resulteret i en stigende efterspørgsel i de nordiske miljøer, og Nordisk Sommeruniversitet betragter "Information fra NSU" som den vigtigste informationskilde. Bladet er en blanding af organisationsstof og fagligt/videnskabeligt stof (herunder en del anmeldelser af bøger med relevans for kredsarbejdet).

Bogserien "Arbejdsrapporter fra NSU" dokumenterer såvel studiekredsenes arbejde som symposievirksomheden. I 1988 blev der udsendt 3 arbejdsrapporter (hvoraf de to første var bevilget i 1987):

Nr. 27 Natur og moral (april 88)

Nr. 28 Subjektivitet og intersubjektivitet (udkom juni 88)

Nr. 29 Friheten i det fjerne (udkom juni 1988)

Nordisk Sommeruniversitet's styrelse har yderligere bevilget to arbejdsrapporter:

Nr. 30 Socialpolitik, sociale bevægelser og selvhjælp i Norden (udk. i foråret 89)

Nr. 31 Computerkultur (udk. til sommer 89).

Nordisk Sommeruniversitet har endvidere ydet støtte til tidsskrifterne UNDR (DK) (gennem et støtteabonnement på 160 ex.) og Profil (N) (til to temanumre med relevans for tidskredsen). UNDR er i 1988 udkommet med følgende temaer:

Nr. 52 Nordiske grænser

Nr. 53 Billeder – døde eller levende

Nr. 54 Journalisme

Nr. 55 Etikens genkomst

Profil er udkommet med 3 numre i 1988, hvoraf vi har støttet de to:

Nr. 1/88 Filosofiens Tid

Nr. 3/88 Videnskabens Tid

En stor del af artiklerne i disse tidsskrifter er skrevet af nuværende eller

forhenværende aktive NSU:ere, og begge tidsskrifter indgår som materiale i studiekredsarbejdet i flere kredse.

4. Afslutning

Nordisk Sommeruniversitet opretholdt i 1988 med relativt små midler en omfattende studievirksomhed: 129 aktive kredse fordelt på 21 lokalafdelinger i hele Norden, vintersymposier, sommersession samt informations- og publikationsvirksomhed.

Alle disse aktiviteter bygger på nogle centrale organisationsprincipper: minimalt bureaukrati, decentralisering og store mængder af frivilligt arbejde. Dette er med til at skabe NSU's identitet som et kontaktforum for kritisk og tværvidenskabelig forskning og som et aktivt og inspirerende idémiljø, hvor intellektuelt udbytte forenes med socialt samvær. Ud af dette kommer en stor interesse og dyb forståelse for de forskellige nordiske lande og deres kulturelle særpræg.

I og med at Nordisk Sommeruniversitet – både i sin formelle organisation og i den praktiske virksomhed – er en åben institution, spreder temaer, diskussioner og tekster sig i hele Norden. Og langt længere end til dem, der er aktive i NSU.

Hermed overleverer Nordisk Sommeruniversitets styrelse sin virksomhedsberetning for virksomhedsåret 1988.

Reykjavík og Ålborg, den 6. april 1989

Keld Gall Jørgensen

Ordførende

Jan B. Steffensen

Generalsekretær

Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)

Verksamhetsberättelse 1988

A. Namn och adress

Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)

Latinamerika-institutet

S-106 91 Stockholm

B. Startår

Samfundet bildades i maj 1973 vid den andra nordiska forskningskonferensen om Latinamerika (Kollekole, Danmark). Det avlöste den s.k. Nordiska samarbetskommittén för Latinamerikaforskning, också förkortat NOSALF, som inrättades i september 1970 i enlighet med beslut fattat vid den första nordiska konferensen om Latinamerika i Åbo, Finland (augusti 1970).

C. Syfte

NOSALF:s stadgar fastställer följande uppgifter för samfundet:

- a) att främja studier, forskning och spridande av kunskap rörande Latinamerika i Norden,
- b) att utgöra en samarbetsorganisation för på Latinamerika inriktade forskare och övriga latinamerikanister i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige,
- c) att tjäna som kontaktorgan för nordiska forskare med liknande sammanslutningar av forskare i andra delar av världen.
- d) att utge vetenskapliga och forskningsinformativa publikationer om Latinamerika.
- e) att organisera Latinamerika-konferenser.

D. Organisation:

1. *Administration:* NOSALF administreras av ett sekretariat, som enligt stadgarna skall vara förlagt till akademisk institution. Sekretariattjänstgörande institution har alltsedan NOSALF:s bildande varit Latinamerika-institutet i Stockholm (LAIS). Fr. o. m. 1979 regleras förhållande mellan NOSALF och Latinamerika-institutet i särskilt avtal

2. *Styrelse:* NOSALF leds av en styrelse bestående av två valda representanter för vart och ett nordiskt land samt en representant för den Sekretariattjänstgörande institutionen. Den sistnämnda styrelseledamoten har ingen rösträtt.

Styrelseledamot väljs för högst tre år. Ordförande och vice ordförande och sekreterare utses av styrelsen inom sig.

Styrelsens nuvarande sammansättning är följande:

- För Danmark: – Claudio Bogantes, Center för Latinamerika Studier, Aarhus.
 – Jens Lohmann, Dagstidningen Information, Köpenhamn.
- För Finland: – Luis Luna, Handelshögskolan i Helsingfors.
 – Vladimir Wistuba, Universitet i Helsingfors.
- För Norge: – Marit Melhuus, Universitet i Oslo.
 – Birger Anvik, Universitet i Bergen.
- För Sverige: – Kalki Glauser, LAIS Stockholm.
 – Janine Miquel, LAIS Stockholm.
- För LAIS: – Weine Karlsson, LAIS föreståndare.

Ordförande är: Marit Melhuus.

Vice ordförande: Luis Luna och Jens Lohmann.

Sekreterare: Kalki Glauser.

3. *Personal*: vid NOSALF:s sekretariat tjänstgör en assistent på deltid. Nuvarande assistent är Humberto Vazquez-Viana.

4. *Revisorer*: NOSALF:s ekonomiska tillgångar förvaltas genom Stockholms universitets redovisningssystem. För revisionen anlitas chefen för ekonomienheten vid Stockholms universitet.

E. Finansiering och ekonomi:

Översikt över bokslut och budget

Anslagpost	Budget 1988	Utfall 1988	Avvikelse
Löner	95 000,00	97 204,00	+ 2 204,00
Varor och tjänster	60 000,00	62 055,56	+ 2 055,56
Projekt	148 749,95	161 850,31	+ 13 100,36
Summa	303 749,95	321 109,87	+ 17 359,92

F. Beskrivning av verksamheten

1. Verksamheten 1988

a) studiestipendieprogrammet: under 1988 har 21 ordinarie stipendier beviljats, dvs. 44% mer än under 1987. Av stipendiaterna kom 4 från Finland, 4 från Norge och 13 från Sverige. Latinamerika-institutet var den besökta institutionen i 18 fall.

b) under 1988 beviljade NOSALF ekonomiskt stöd till anordnandet av följande seminarier:

- I samband med möte av Sandford Commission i Stockholm, juni 1988, Seminarium om Centralamerika, med deltagare från USA och Sovjetunionen.
- ”Tänkbara alternativ till den av diktaturen förda ekonomiska politiken i Chile”, Stockholm, Sverige, 26 september – 12 december 1988.
- ”Latinamerikavecka”, Helsingfors, Finland, november 1988.

– Seminarium om Latinamerikansk litteratur: "Literatura Fantastica del Rio de La Plata", som kommer att hållas i Bergen, Norge, under maj 1989.

c) Publikationer: Under 1988 utkom Vol XVII-1 och XVII-2 av "Ibero-americana" (cirka 300 sidor), och ett nr av NOSALF:s News, (i maj). I samarbete med LAIS publicerade NOSALF "Current Swedish Research on Latin America 1988". Dessutom publicerades cirka 80 "papers" i samband med den 8. Latinamerika-konferensen (se punkt d).

d) Huvudverksamheten under 1988 var *NOSALF:s 8. nordiska forskningskonferensen om Latinamerika* som hölls i Saltsjöbaden i början av juli 1988 med mer än 250 deltagare från hela Norden samt speciellt inbjudna gäster från Sovjetunionen, USA, Brasilien, Mexiko, Argentina och Venezuela, bl. a. den berömda författaren Carlos Fuentes och filosofen Leopoldo Zea, båda från Mexiko. Hitills den största forskningskonferensen om Latinamerika i Norden.

Stockholm den 28 april 1989

Marit Melhuus
Styrelsens ordförande

Kalki Glauser
Styrelsens sekreterare

Nordiska kommittén för öststatsforskning

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutionens uppgift

Nordiska kommittén för öststatsforskning skall främja samverkan mellan öststatsforskare i Norden samt mellan nordiska och icke-nordiska forskare med inriktning på studier av Sovjetunionen och Östeuropa. Kommittén söker även stimulera kontakter mellan öststatsforskare och forskare från andra akademiska discipliner i Norden. Vetenskapliga kontakter med Sovjetunionen och Östeuropa uppmuntras. Kommittén skall också främja forskning och högre utbildning om samhällsförhållandena i Sovjetunionen och Östeuropa. Kommittén arrangerar vetenskapliga konferenser och symposier, utger publikationer och forskningshjälpmedel samt representerar de nordiska länderna inom det internationella samarbetet på öststatsforskningens område.

2. Organisation

Nordiska kommittén bildades 1975 och har för närvarande ca 171 medlemmar samt 15 institutionsmedlemmar. Medlemmar kan vara forskare och lärare vid vetenskapliga institutioner i Norden samt universitetsinstitutioner eller motsvarande med verksamhet inom öststatskunskapens område. Kommitténs högsta beslutande organ är årsmötet, som bl. a. väljer styrelse och ordförande. Styrelsen består av högst tio personer, om möjligt två från varje nordiskt land. Sekretariatsfunktionen är f. n. knuten till Institutionen för öststatsstudier vid Uppsala universitet.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner	–	82 000,00	81 287,83	+ 712,17
Varor och tjänster	–	59 000,00	102 101,99	– 43 101,99
Projekt	40 609,28	280 000,00	309 888,60	+ 10 720,68
Summa	40 609,28	421 000,00	493 278,42	

Sedan budgeten fastställdes i början av verksamhetsåret 1988 har Kommittén kunnat ta ytterligare inkomster i anspråk, vilket leder fram till att årets resultat är + 720,41.

3.2 *Beskrivning av verksamheten*

Nordiska kommitténs för öststatsforskning verksamhet bedrivs inom fem huvudområden, som tillsammans utgör ett sammanvävt program för stimulans och utveckling av forsknings- och utbildningssamarbetet inom nordisk öststatsforskning. Genom decentraliserad samverkan med nordiska universitetsinstitutioner kan Kommittén med förhållandevis knappa ekonomiska insatser skapa betydande synergieffekter.

Informations- och publiceringsverksamhet

I syfte att främja kontakter och samarbete har Kommittén haft en omfattande informationsverksamhet. Information och kontakter har främst kanaliserats genom Kommitténs sekretariat och publikationer.

Nordiska kommittén utger två reguljära publikationer: dels den vetenskapliga tidskriften *Nordic Journal of Soviet and East European Studies*, des den populärvetenskapliga tidskriften *Nordisk Øst-forum*. Båda tidskrifterna utkommer med 4 nr/år.

Nordiska symposier

Under 1988 har två nordiska symposier genomförts. I maj 1988 arrangerades på Rømø i samarbete med Thorkil Kristensen instituttet/Center for Øst-Vest studier ett symposium om "Socialpolitiken i Sovjetunionen och Östeuropa: Mellan egalitets- och prestationsprinciper". Tillsammans med Historiska institutionen vid universitetet i Joensuu, Institutet för kulturella förbindelser mellan Finland och Sovjetunionen och klostret i Valamo anordnades i september 1988 ett internationellt seminarium med titeln "Millenium of the Russian Church".

Dokumentation

Det nordiska bibliografiska projektet "Öststatsforskning i Norden" har pågått under 1988 och beräknas vara avslutat under 1989. Under året har också arbete bedrivits kring en inventering av periodika i nordiska bibliotek. Denna verksamhet fortsätter under 1989.

Internationellt samarbete

Kommittén är gemensam representant för de enskilda nordiska länderna i den internationella samarbetsorganisationen ICSEES och deltar bl. a. i planeringsarbetet inför den 4:e internationella öststatsforskningskongressen i Harrogate, England 1990. Kommittén har också knutits närmare ICSEES centrala organisation i och med att publiceringen av ICSEES' Newsletter försiggår i gemensamma lokaler.

Forsknings- och utbildningssamarbete

Kommittén har under verksamhetsåret noggrant följt den utveckling som kan skönjas vad gäller utvidgade möjligheter för utbyte av studenter

och forskare inom Norden och inom Europasamarbetet. Några egna initiativ har ännu inte tagits men utvecklingen ses som en naturlig del i Kommitténs verksamhetsområde.

Ekonomiskt utfall

Avvikelsen på budgetposten varor och tjänster under 3.1 sammanhänger med inköp av datorutrustning.

Vi överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för 1988.

Daniel Tarschys
Styrelsens ordförande

Peter de Souza
Sekreterare

Nordiska amatørteaterrådet (NAR)*Verksamhetsberättelse 1988***Organisasjonen***Medlemsland/Organisasjoner/Sentre*

Bandalag Islenskra Leikfélaga, Island, Dansk Amatør Teater Samvirke, DATS, Danmark, Suomen AITA/IATA ja NAR keskus, Finlands AITA-/IATA og NAR center, Finland, Meginfelag Ahugaleikara, Føroya (MåF), Færøylene, Norsk Amatørteaterråd (NAT), Norge, Svenskt Amatørteaterråd (SAR), Sverige, Samarbetskommittén för Teateramatörer på Åland, (STÅ), Åland, Nuummi Aliikkusersuisartut Isiginnaartitsi-sartullu Peqatigiiffiat, (NAIP), Grønland

Styrets sammensetning

Frem til rådsmøtet Åland -88	Etter rådsmøtet Åland -88
Formann Ella Røyseng, Norge	Ella Røyseng, Norge
Nestformann Einar Njálsson, Island	Einar Njálsson, Island
Varam. Guðbjörg Arnadottir, Island	Guðbjörg Arnadottir, Island
Styremedl. Bjørn Hall-Hofsø, Norge	Bjørn Hall-Hofsø, Norge
Varam. Fredrik Ulseth, Norge	Ingas Elise Bruteig, Norge
Styremedl. Steen Noreen Larsen,	Steen Noreen Larsen,
Danmark	Danmark
Varam. Åge Ølgaard, Danmark	Åge Ølgaard, Danmark
Styremedl. Svea Hallin, Sverige	Svera Hallin, Sverige
Varam. Sture Andersson, Sverige	Sture Andersson, Sverige
Styremedl. Carl-Petter Teckenberg,	Carl-Petter Teckenberg,
Finland	Finland
Varam Eeva Sisko Artell, Finland	Eeva Sisko Artell, Finland

Sekretariatet

Frem til rådsmøtet på Åland -88	Asger Hulgaard, Danmark
Etter rådsmøtet på Åland -88	Erling Barkholt, Danmark

Underutvalg

Ifølge samarbeidsavtalen oppnevner styret til enhver tid de underutvalg de måtte ha behov for.

Styret har i meldingsåret sett på organisasjonens struktur med henblikk på å øke effektiviteten og vurdert ideen om å nedsette prosjektutvalg i stedet for faste utvalg.

Utvalgene

Frem til rådsmøtet Åland -88
Internasjonalt utvalg
Sigrún Valbergsdóttir, Island
Sture Andersson, Sverige
Bruno Gaston, Danmark

Etter rådsmøtet Åland -88
Internasjonalt utvalg
Sigrún Valbergsdóttir, Island
Maire Saure, Finland
Valgerður Sverrisdóttir, Island

Utdanningsutvalget:

Helle Arnfred, Danmark
Nilla Ekstrøm, Sverige
Olli Pellikka, Finland
Guðbjörg Árnadóttir, Island

Guðbjörg Árnadóttir, Island
Niels Damkjær, Danmark
Berit Berge, Norge

Ungdomsutvalget:

Høgni Joensen, Færøylene
Catharina Stolte.
Sverige Taina Mäkki-Iso, Finland
Gry Eikanger, Norge

Joacim Clausen, Danmark
T. Mäkki-Iso, Finland

Utvalg vedr. Dramatisk Arbeide med pensjonister:

Maj-Britt Ahlin, Sverige
Arne Aabenhus, Danmark
Liv Karin Hulteng, Norge

Maj-Britt Ahlin, Sverige
Jacob Kiørbo, Danmark
Trine Nielsen, Danmark

Tillitsverv

International Amateur Theatre Association;
Sigrún Valbergsdóttir, Island
Herning Høyskole, Danmark;
Henrik Sommer

Arbeidet i styret: det har vært avholdt fire (4) fysiske styremøter og fire (4) telefonmøter.

AU har hatt fire (4) fysiske møter og 2 telefonmøter.

Styret

- har hatt mange saker på kartet og av disse har det spesielt vært tre tunge saker –
- Nordisk handlingsplan, almenkultur
- Amatørteatersentersaken
- NARs økonomiske situasjon

Disse vil behandles under særskilte punkter i beretningen.

- har arbeidet aktivt i forhold til samarbeidende organ på ulike plan med utgangspunkt i den kulturpolitiske utviklingen som i dette året har funnet sted i Norden.

- har lagt stor vekt på å styrke og utvikle kontakten til de nasjonale sentrene.
- har søkt kontakt og samarbeide med Nordisk Ministerråd og Nordisk Kulturfond.

Sekretariatet

Sekretariatet har også i dette meldingsåret hatt lokaliteter i Dansk Amatør Teater Samvirke. I første halvdel av meldingsåret var det fysisk plassert i Gråsten og i siste halvdel på Teaterhjørnet i København.

– var frem til rådsmøtet på Åland ledet av Asger Hulgaard som etter eget ønske ba om å få fratre etter rådsmøtet.

I påvente av en avgjørelse i saken omkring et nordisk amatørteatersenter/sekretariat gjorde styret en avtale med Erling Barkholt om et engasjement til 31.12.88. Dette var grunnen til at sekretariatet fysisk ble flyttet til København.

Erling Barkholt er engasjert i deltidstilling som NARs generalsekretær frem til 1.9.89.

Sekretariatet har det daglige og praktiske ansvar for administrasjonen og drift av Nordisk Amatørteaterråd. Blant arbeidsoppgavene kan nevnes kontakten med de nasjonale sentrene, Underutvalgene og samarbeidende organisasjoner og institusjoner.

Formidling av informasjon og tilbud om teaterfaglige aktiviteter.

Regnskap og økonomi, herunder utbetaling av gjestespillstøtte i samsvar med styrets vedtak.

Nordisk Amatørteatersenter

To foregående rådsmøter har pålagt styret å forberede opprettelsen av et amatørteatersenter i Norden.

Arbeidet med dette startet i 87 og en mottok i det meldingsåret tilbud fra Bornholm Amtskommune om fasiliteter for et nordisk amatørteatersenter der.

Styret intensiverte arbeidet med denne saken i 88 og utarbeidet frem mot rådsmøtet et konkret forslag med budsjett for et senter for en femårs periode. I forslaget lå planene for et senter med ulike typer kurs, seminar etc. samt nordisk bibliotek, aktivitetssenter m. m. samt NARs sekretariat.

Dette enstemmige styreforslag ble lagt frem for rådsmøtet på Åland, men fikk ikke rådsmøtets tilslutning.

Deretter måtte styret bekjentgjøre for Bornholm Amtskommune at forslaget/tilbudet ikke fikk den nødvendige tilslutning i rådsmøtet og at en derfor måtte takke nei til det generøse tilbud.

Bornholm Amtskommune anså deretter saken for avsluttet for deres vedkommende.

Visjonsseminarer

Rådsmøtet på Åland påla styret å inkalle til et Visjonsseminar innen utgangen av 1988. Da seminaret ikke hadde plass i NARs budsjett for 88 arbeidet styret meget aktivt for å skaffe eksterne midler til seminaret, men lyktes ikke i sine bestrebelsler og måtte trekke beløpet fra på årets (88) budsjett.

Seminaret ble lagt til Halden i Norge, dato 25.–27.11.88, der Halden kommune dekket en del av utgiftene, tallfestet til n.kr. 10000.—.

Tema for seminaret var "*Nordisk Amatørteaterråd frem mot år 2000*". I dette lå tanker om et senter og definisjonen av senter, samt aktiviteter, struktur, teater- og kulturpolitiske spørsmål.

Seminarets definisjon av et senter var et sekretariat med utviklingsmuligheter. Spørsmål omkring NARs aktiviteter ble bredt diskutert, i forhold til det som har vært vektlagt i organisasjonen frem til nå og sett i forhold til fremtidig satsning.

Seminaret samlet i alt 39 deltakere fra alle NARs medlemsland.

Forøvrig viser vi til særskilt rapport fra Visjonsseminaret som er sendt de nasjonale sentre og alle deltakerne.

Nordisk Ministerråds forslag til Handlingsplan

Nordisk Ministerråds forslag til handlingsplan for det almenkulturelle område ble kjent for styret i Nordisk Amatørteaterråd høsten 1987.

Forslaget var av en slik karakter at det ikke uten videre kunne aksepteres. Bl. a. skulle Nordisk Amatørteaterråd ifølge forslaget legges inn under Nordisk Teater- og Dansekomite og få sine bevilgninger derigjennom.

Styret mente dette kunne få uheldige følger for organisasjonen og intensiverte arbeidet med å påvirke politikerne i de respektive land. Samtidig samarbeidet styret med såvel Foreningen Norden, Nordiska Teaterkomiteen og Nordleik for å fremme NARs syn på forslaget til handlingsplan.

Utover dette arbeidet NAR for sin selvstendige forhandlingsrett i forhold til Nordisk Ministerråd, (NM) og for fortsatt fast plass på NMs budsjett. (NAR fikk fast plass på NMs budsjett 1980).

Ved Nordisk Råds sesjon i Oslo 1988 hadde styret en hektisk møtevirksomhet og det lyktes NAR å få sin sak tatt opp i sesjonen. Selv om resultatet ikke ble 100% i NARs favør så ble ikke resultatet helt dårlig.

NAR beholdt sin selvstendige forhandlingsrett – ble medlem i Nordisk Teater og Dansekomite, og har sin bevilgning øremerket.

NAR har et medlem i komiteens styre. Komiteen trådte i arbeid fra 1.1.89.

NARs styremøte okt. -88 innstilte Ella Røyseng, Norge, som medlem i komiteens styre med Thomas Hauger, Danmark som suppleant. Oppnevningen gjelder for en fire (4) års periode.

NARs Hedersnål

Styret vedtok i 1987 i anledning NARs 20-års markering å gi NARs Hedersnål nr. 1 til Islands president Vigdis Finnbogadottir.

Det lot seg desverre ikke gjøre å få denne overrakt i 87, derfor ble dette gjort først i 1988.

Ved AU-møte i Reykjavik, Island desember - 88 ble det en mottakelse på Bessastadir der det foruten NARs AU var representanter fra Bandelaget Islenska Leikelag, Islands Skuespillerforbund, Bibliotek, Teatret, Nordens Hus, representanter fra Altinget, Kulturministeriet etc. Formann og nestformann overrakte Hedersnålen og formann takket i sin tale Vigdis Finnbogadottir for det hun har gjort for amatørteatret, for teateret og for det nordiske samarbeidet. I sin tale sa Ella Røyseng bl.a.:

”Kjære Vigdís. Din innsats for NAR var av uvurderlig betydning da vi for vel 10 år siden forhandlet om NARs plass på Nordisk Ministerråds budsjett. Nordisk Amatørteaterråd har alltid vært stolt og glad for din deltakelse i forskjellige NAR-arrangementer – Nordiske amatørteaterfestivaler, Oslo 1983 og Island 1986.

Du har bidratt til å gi NAR en plass i det nordiske kultursamarbeide – gjennom deg har vi oppnådd status og anseelse, men ikke bare det – du har lært oss å ha respekt for amatørteateret som kunstform, og å tro på at amatørteateret er et godt redskap i arbeidet for å sette farge på og liv til vårt arbeid for et Norden til beste for ikke bare oss, som bor her, men for den verden vi lever i og er en del av.

Det er med stor ærbødighet vi nå overrekker deg vår ”hedersnål” som er designet av Sigurður Örn Brynjólfsson og laget av gullsmed Stefán Stefáns-son. Symbolet på hele Nordens heder til deg – takk for at du vil ta imot den.”

Representasjon

Ella Røyseng, Formann

09. – 14. feb. 88	Brecht Dialog, Øst-Berlin
07. – 12. mar. 88	Nordisk Råds Sessjon, Oslo
14. – 17. mar. 88	Nordisk Kulturkonferanse, Voksenåsen, Norge, Foreningen NORDEN
12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby Møte med Nordisk Ministerråd, København
26. mai. 88	Møte i Nordisk Ministerråd, København
27. – 29. mai. 88	Landsmøte i Dansk Amatør Teater Samvirke, Herning, 40 års jubileum.
01. – 03. jul. 88	Finsk Amatørteater Forbund, 40 års jubileum.
03. aug. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne
16. des. 88	Mottakelse Bessastaðir, Reykjavik.

Einar Njalsson, viseformann.

12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby Møte med Nordisk Ministerråd, København
16. des. 88	Mottakelse Bessastaðir, Reykjavik.

Carl-Petter Teckenberg:

- Arne Aabenhus 75-års fødselsdag, Helsinki
Bjarne Lønnegren 80-års fødselsdag, Helsinki

Steen Noreen Larsen:

12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby

Erling Barkholt:

12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby
16. des. 88	Mottakelse Bessastaðir, Reykjavik.

Aktivitetene

Gjestespillvirksomhet

Et av de områder, hvor det nordiske amatørteatersamarbeide blir mest synliggjort, er i gjestespillvirksomheten. Det, at en teatergruppe i et land besøker en vennsgruppe i et annet land, bor på stedet, spiller sin forestilling, er sammen med lokalbefolkningen, opptrer som gjestelærere i skoler, hvor man forteller og viser lysbilder fra sitt eget land, får det nordiske samarbeide til å gå opp i en høyere enhet.

I dette året har vi sett at flere gjestespill er blitt avlyst grunnet for store økonomiske utdelinger på reiseutgiftene, noe styret sterkt må beklage.

I 1988 ble det brukt DEK 69 000 på gjestespill fordelt på følgende:

- Fra Danmark utgikk 2 gjestespill, mottok 3 gjestespill
- Fra Færøyene utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill
- Fra Island utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill
- Fra Norge utgikk 1 gjestespill, mottok 1 gjestespill
- Fra Finland utgikk 1 gjestespill, mottok 1 gjestespill
- Fra Sverige utgikk 2 gjestespill, mottok 1 gjestespill
- Fra Åland utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill
- Fra Grønland utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill

I alt har NAR mottatt søknader om støtte fra 11 grupper med et samlet søknadsbeløp på DEK 212 000 mens det bevilgede beløp er DEK 69 000. Styret har arbeidet med revidering av søknadsprosedyren for å legge denne bedre til rette for gruppene og for å ivareta impulsiviteten i gjestespillvirksomheten.

Ungdomsteatersatsning

Ungdomsteateraktiviteten er et område organisasjonen gjerne vil aktivisere seg sterkere i enn tidligere. Denne delen av aktiviteten er ikke like godt organisert i alle medlemslandene.

Styret har talt og hatt kontakt med ulike grupper og organisasjoner for å søke etter sammenfallende interesser.

Styret er av den oppfatning at ungdomsutvalget vil kunne gi viktige og nyttige forslag om satsningsområdene her. Dette kan først forventes å foreligge i 1989.

Nordiske Teaterringe

som i utgangspunktet bygget på venns­kapsbyprinsippet har i meldings­året ikke kommet noe særlig videre. Styret er opptatt av å se på en strukturendring og har en plan som ikke er slutført i meldingsåret. Styret ser initiativet fra det enkelte nasjonale senter som helt nødvendig for styrking av denne aktiviteten.

Gjestepedagoger

NAR har gitt støtte til gjestepedagoger:

Åland – Jens Kløft, Danmark,
Island – Fransis Read, England

Kursvirksomhet

NARs sentrale sommerkurs av overbyggende karakter ble arrangert på Herning Høyskole, Danmark i tiden 24. – 31. juli.

Tema: Latteren som våpen.

Det var ialt 48 deltakere –

Island	8	Norge	6
Færøyene	8	Finland	4
Sverige	8	Danmark	14

Lærere var:

Ted Kaijser, USA.

Bjørn Sjøfstad, Sverige,

Hans Rosenquist, Danmark,

Asko Sarkola, Finland.

Kursledare var:

Niels Stokholm Nielsen og Helle Arnfred, Danmark.

Se forøvrig utarbeidet kursrapport.

NAR-nytt

I dette meldingsåret besluttet styret å gi NAR-nytt en ny form i det vi nå lar det bære mer breg av et enkelt tidsskrift.

Dette nye NAR-nytt har kommet med et nummer i 1988 og styret er av den oppfatning at en vil fortsette arbeidet med å utvikle NAR-nytt også i 1989.

Internasjonalt samarbeide

IATAs sekretariat er sikret i Norden til utgangen av 1989. Bestrebelse er i gang for å sikre det i Norden utover denne perioden. En tilstedeværelse av sekretariatet i det nordiske området gir en lang rekke samarbeidsmuligheter.

Det er samtidig med på å spre bevissheten om Norden som kulturelt aktivt område ute i verden. Nettopp nå foregår det et samarbeide om TIP 89 VISUAL PERFORMANCE, som skal være i Odense – Danmark. Dette er en oppfølging av TIP 88, i Århus, hvor det var et pilot prosjekt. TIP 89 blir en kombinasjon av et produksjonsforløp med 45 unge fra hele Europa, og en VISUAL PERFORMANCE FESTIVAL med internasjonal deltakelse, samt en videofestival om samme tema.

Sluttord:

1988 ble preget av nordisk fokusering på amatørteaterets plass og rolle i det nordiske kultursamarbeidet.

Arbeidet med Nordisk Ministerråds handlingsplan ble en viktig markering av vitaliteten i den nordiske amatørteaterbevegelsen.

Forslaget om Nordisk Amatørteatersenter på Bornholm skapte heftig debatt og engasjement, men var en viktig og avklarende debatt om sentrale organisatoriske spørsmål, om NARs rolle i utviklingen av amatørteaterarbeidet i Norden.

Visjonsseminaret erkjente nødvendigheten av et senter/sekretariat for å fange opp og gi aktiviteten rimelige utviklingsmuligheter.

Aktivitetsnivået krever heltidsansatt sekretær, en sak styret har arbeidet med uten at den er slutført i meldingsåret.

Økonomien, tilskuddet til NAR står ikke i forhold til det arbeidet som hviler på NAR som nordisk samarbeidsorgan. Styret har arbeidet med spørsmål omkring forskjellige økonomiske løsninger i tillegg til arbeidet for å få økte tilskudd. Det er nødvendig å innse at nettopp dette arbeidet krever tid for å finne de sikre løsningene.

Styret vil takke de amatørteateraktive i Norden som har deltatt i debatten og som gjennom nasjonalt og nordisk virke har vist at ikke profesjonelt drama- og teaterarbeid rommer stor kreativitet.

Styret takket spesielt DSTS for at NAR også dette året har kunnet trekke veksler på organisasjonen for å holde BNAR med sekretariatet. Styret vil rette en spesiell takk og stor anerkjennelse til Asger Hulgaard for entusiastisk arbeidsinnsats og stå på-humør gjennom de seks årene han arbeidet for Nordisk Amatørteaterråd.

Videre vil styret takke Erling Barkholt som ble engasjert som NAR gen. sekretær 1.7.88. Det var vært en meget hektisk arbeidsperiode å overta i og uten fast sekretariatsplass er det ikke lett å utføre de mange arbeidsoppgaver som hviler på gen. sekretæren. Takk for innsatsen.

Oslo, 12 april 1989

Ella Røyseng
formann

Einar Njålsson
vice formann

Svea Hallin
styremedlem

Steen Noreen Larsen
styremedlem

Carl-Petter Teckenberg
styremedlem

Bjørn Hall-Hoffso
styremedlem

Erling Barkholt
generalsekretær

Nordiska konstförbundet (NKF)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk Kunstförbund (NKF)
Kongensgt 3
N-0153 Oslo 1
Tel. 02-33 59 80

1. Institusjonens oppgave

Nordisk Kunstförbund er et representativt samarbeidsorgan for billedkunstnere i Norden, med den viktigste oppgave i faglig og kulturpolitisk sammenheng, å utveksle idéer og erfaringer, og å skape kontakt mellom kunstnere i de nordiske landene.

NKFs virksomhet de senere år har konsentrert seg om å belyse kunsten og kunstnerens stilling og oppgaver i samfunnet. Dette arbeidet skjer vesentlig gjennom seminarvirksomhet og informasjonsvirksomhet utad. Eksempelvis er det i løpet av de siste årene arrangert seminarer som har behandlet:

- ”Kunstudanningen i Norden”, i samarbeid med Nordiska Konstskolan og de nordiske akademiene. (1985)
- ”Offentlig utsmykning i Norden”, oppfulgt av utstillingen ”Byggnadskont/Bildkonst”, presentert i tilknytning til ”BO 85” i Stockholm. (1984)
- ”Bildkonsten i TV”, med deltagere fra nordiske radio og TV-institusjoner, oppfulgt av ”Billedkunst i massemedia”, med deltagere utenfra, av presse og mediafolk. (1983)
- ”Samisk billedkunst i oppbygningsfasen”. (1986)

NKF arbeider aktivt for å utvide antallet av gjesteatelierene i Norden, og er rådgiver og samarbeidspartner for flere utvalg og institusjoner.

2. Organisasjonsbeskrivelse

NKF har seks seksjoner, de nordiske land, samt samene, som kom med som egen seksjon i 1982. Seksjonene er organisert på forskjellig vis, men har basis i kunstnerens nasjonale organisasjoner. Hver seksjon velger sin formann. De seks formenn og forbundsrådsformannen utgjør arbeidsutvalget.

Forbundsrådet, som etter statuttene holder møte en gang i året, er NKFs øverste myndighet, og velger forbundsformannen, for ett år av gangen. Møtet forsøkes lagt etter tur i de forskjellige seksjonenes områder. Vedkommende seksjon sørger for at det i tillegg til det ordinære møtet blir holdt et miniseminar. Tema bør være aktuelt i vertslandet. Slik holder Forbundet seg godt orientert om hva som skjer på billedkunstområdet i Norden. Seksjonene utveksler nødvendige erfaringer, som senere formidles i bl. a. fagtidsskrifter og i de nasjonale faglige kunstnerkretser.

Seksjonene har regelmessige møter. Bl. a. innstiller man her til gjesteaterierene i Norden og til det skandinaviske kunstnerkollegiet i Roma, der man også vil bli invitert til styrerepresentasjon.

Nordisk Kunstforbund har tilknytning til Nordiska Konstskolan i Karleby, og er representert i dens styrende organer. Seksjonene har vært skolens kontaktformidler overfor presse og myndigheter i sine land.

Forbundet administreres av sekretariatet, som ligger i Oslo, og har forbundssekretær ansatt i halv stilling. Det er absolutt minimum for at man kan være bindeledd mellom de nordiske seksjonene. Under seminarer, større møter, og forøvrig ved ekstra store arbeidsmengder har det i tillegg vært bruk for timebetalt ekstrahjelp.

3. Virksomheten 1988

Styret (Forbundsrådet)

I 1988 har Irmeli Tarmo, Finland, fungert som formann, frem til Forbundsrådsmøtet i oktober. Hun var også valgt som viseformann. Fra 1. oktober er Erik Mosegård Jensen, Danmark, ny formann, og ny viseformann er Jónína Guðnadóttir, Island.

Forbundsrådsmedlemmer har vært:

Danmark:	Erik Mosegård Jensen, formann Hanne-Lisbeth Rasmussen Emil Hørbov
Finland:	Jean-Erik Kullberg, formann Stig Fredriksson Satu Kiljunen
Island:	Jónína Guðnadóttir, formann Ása Ólafsdóttir Gylfi Gíslason Guðný Magnúsdóttir
Norge:	Thorstein Rittun, formann Magne Rudjord Ingun Bøhn
Sverige:	Leif Bolter, formann Hans Blidberg Anna Sjödahl

Samene: Trygve Lund Guttormsen, formann
Rose Marie Huuva
Aage Gaup

Alle tillitsverv har vært besatt av billedkunstnere.

Sekretariatet

Forbundssekretær er Solveig Tvedten Sviu. Sekretariatet har flyttet fra de foreløpige lokaler i Peder Claussønsgt. den 1. august, til Kongensgt. 3, der en rekke kunstnerorganisasjoner sammen har leid en gammel bygning. En større oppussing av lokalene var nødvendig før innflytting.

Informasjon og samarbeid

Ved den nordiske Konstskolan i Karleby har Leif Bolter, Sverige vært formann i delegasjonen ved skolen, med Thorstein Rittun, Norge, som varamann.

Samarbeidet med kunstnerkollegiet ved Skandinavisk forening i Roma, (Circolo Scandinavo), har fortsatt, og forbundssekretariatet har også i 1988 hatt besøk av administrativ leder der, Hanne Retvig Lombardo. NKF har oppnevnt sin formann til å representere i Skandinavisk Forenings styre.

I seksjonene har man behandlet søknader og satt opp prioriteringslister til Skandinavisk Forenings stipendiater, og til de nordiske gjesteatelierer.

Seksjonene leverer årsrapporter for virksomheten, kopier kan fås ved henvendelse til Forbundssekretariatet.

Det økonomiske resultat 1988

Stort sett faller resultatet for 1988 sammen med det justerte budsjett. De avsatte midler fra 1987s budsjett NOK 12 000 er gått med til flytteutgifter. Sekretariatet har også hatt store utgifter til oppussing m. m. Man fikk ikke de forventede bidrag fra institusjoner i Norge man hadde i håpet på, noe som sikkert skyldtes den forverrede økonomiske situasjon i Norge.

Regnskapet balanserer med NOK 6 386. –

Skandinavisk förening i Rom

Verksamhetsberättelse 1988

A. Regnskap

Regnskapet er også i år revidert av kasseren ved den Svenske Ambassaden i Roma, fru Marianne Tavazzi.

Som det fremgår av kommentarene til regnskapet, er nå all gjeld betalt i forbindelse med oppussingen av lokalene i Via Garibaldi.

Den relativt store beholdningen pr. 31.12.88 skyldes generell sparsomhet gjennom hele året på alle utgifter, men spesielt på utgifter til vedlikehold (innkjøp av utstyr, forbedringer, reparasjoner), elektrisitet, gass (til oppvarming) og telefon. Den planlagte fornyelsen og reparasjonen av det elektriske anlegget har av samme grunn ennå ikke blitt foretatt.

Det har heller ikke blitt opprettet en egen konto for fratredelsessummen for rengjørings- og kontorpersonalet, idet dette ikke lenger er påkrevet i henhold til loven og dessuten er blitt oss frarådet av banken.

Se ellers kommentarene til regnskapet.

B. Virksomhet

Tilsynsførende kunstner har også i 1988 vært den finsk-danske maleren Seppo Mattinen, mens norske Hanne Retvik Lombardo har fortsatt som administrativ sekretær, i nært samarbeide med formannen, Norges Ambassadør Torbjørn Christiansen.

Kollegiet har vært fullt besatt i hele året med ulike kunstnere fra samtlige nordiske land, se vedlagte liste over "Nordiske kunstnere på studieopphold i 1988", med nasjonal- og kunstnerisk fordeling. Antall søkere er fortsatt svært stigende, og samtlige er meget tilfredse med Kollegiet og oppholdet.

Kollegiet har fortsatt med "Åpent Hus" hver tirsdag og fredag fra kl. 17 til kl. 19, og det stigende besøkstallet tyder på at initiativet er populært.

Foreningen "Skandinavisk Forenings Venner" har også vært svært aktiv i 1988. Dessuten har Kollegiet huset sin første kunstutstilling, da Seppo Mattinen i mai arrangerte personalutstilling i atelieret (som har egen inngang fra gaten).

I følge gjesteboken har foruten kollegianerene i alt ca 1200 personer besøkt Skandinavisk Forenings Kunstnerkollegium i 1988.

C. Administrasjon og økonomi

Styret har hatt møte den 19. april 1988. Sekretæren har stått for den daglige driften, med god støtte fra formannen.

Som allerede nevnt under pkt. A, var årets viktigste økonomiske mål å tilbakebetale gjelden som var oppstått i forbindelse med flyttingen. For å klare dette med sikkerhet, har det vært nødvendig å holde en meget lav økonomisk profil ellers, særlig også fordi det ikke var mulig å beregne årets andre utgifter nøyaktig.

Se også her kommentarene til regnskapet.

Roma, 20 mars 1989

Hanne Retvik Lombardo

Administrativ sekretær

Regnskap 1988

<i>Inntekter</i>		<i>Lire</i>
I.	Leieinntekter	16 697 651
II.	Nordisk Ministerråd	118 241 189
III.	Fond og legater	29 107 726
IV.	Diverse	6 293 714
	Inntekter i alt	<u>170 340 280</u>

<i>Utgifter</i>		
1.	Rengjøringspersonale	5 373 100
2.	Kontorpersonale	10 756 250
3.	Kontorhold	786 803
4.	Husleie	75 532 000
5.	Elektrisitet	2 216 450
6.	Gas	950 900
7.	Telefon	1 981 200
8.	Vedlikehold	4 388 615
9.	INPS-trygder	9 319 065
10.	Diverse	44 980 660
	Utgifter i alt	<u>156 285 043</u>

<i>Sammendrag</i>		
	Beholdning pr. 31.12 1987	7 735 874
	+ Inntekter	<u>170 340 280</u>
	I alt	178 076 154
	– Utgifter	<u>156 285 043</u>
	Beholdning pr. 31.12 1988	21 791 111
	Renter for 1988	<u>1 625 728</u>

Kommentarer til regnskapet

Inntektskonti

	Lire
<i>I. Leieinntekter</i>	
Husleien pr. rom er L. 400 000 ($\times 4$ rom $\times 11$ mndr. = L. 17 600 000 pr. år). Differansen på L. 902 349 skyldes delvis innbetalinger foretatt i 1987, delvis mangelfull innbetaling grunnet kursforskjell	
Husleie i alt	16 697 651
<i>II. Nordisk Ministerråd</i>	
1. utbetaling i februar = L. 58 646 000	
2. utbetaling i juli = 59 595 189	
Fra Nordisk Ministerråd i alt	118 241 189
<i>III. Fond og legater</i>	
Kungl. Patriotiska Sällskapet (gitt til oppussingen – S.kr. 10 000. –)	2 032 200
Tuborgfondet (gitt til oppussingen – D.kr. 60 000. –)	11 450 381
Konung Gustav Adolfs fond för svensk kultur (gitt til oppussingen – S.kr. 20 000. –)	4 127 800
Det kgl. norske Utenriksdepartement (gitt til oppussingen – N.kr. 25 000. –)	4 800 000
Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond (gitt til oppussingen – D.kr. 15 000. –)	2 846 007
Hrs. C.L. Davids Legat for Slægt og Venner (til godtgjørelse for tilsynsførende kunstner – D. kr. 20 000. –)	3 851 338
Fond og legater i alt	<u>29 107 726</u>
<i>IV. Diverse</i>	
Renter for 1987	287 046
Tilskudd fra S. Mattinen for telefonbruk	787 000
Vekslet sjekker for Mattinen	5 219 668
Diverse i alt	<u>6 293 714</u>

Utgiftskonti

<i>1. Rengjøringspersonale</i>	
Brutto månedslønn L. 416 000 – trygd – og pensjonstrekk L. 44 300 = netto pr. måned L. 371 700 $\times 14$ mndr. + gratialer.	
INPS-trygder: se egen konto nr. 9.	
Rengjøringspersonale i alt	5 373 100
<i>2. Kontorpersonale</i>	
Brutto månedslønn t.o.m. mai L. 832 997 – trygd – og skattetrekk L. 136 747 = netto pr. mnd L. 696 250 $\times 5$	3 481 250
Brutto månedslønn f.o.m. juni L. 848 038 – trygd – og skattetrekk L. 141 038 = netto pr. mnd L. 707 000 $\times 7$	4 949 000
13. og 14. månedslønn L. 653 000 $\times 2$	1 306 000
IRPEF-skatt inbetalt i alt	1 020 000
INPS-trygder: se egen konto nr. 9.	
Kontorpersonale i alt	<u>10 756 250</u>
<i>3. Kontorhold</i>	
Bankgebyr	42 153
Frimerker og rekommanderte brev	360 850
Kontorrekvisita	102 450
Fotokopier	70 350
Transport	61 000
Revisjon regnskap 1987	150 000
Kontorhold i alt	<u>786 803</u>

4. Husleie

Husleien er indeksregulert og øket i år med 4,9%.
(72 000 000 + 4,9% = 75 528 000).

Husleie mai – okt 1988, inkl. gebyr L.2 000	37 766 000	
Husleie nov. 1988 – april 1989, inkl. gebyr L.2 000	<u>37 766 000</u>	
Husleie i alt		75 532 000

5. Elektrisitet

F.o.m. okt 1987 t.o.m. sept. 1988	2 216 450	
-----------------------------------	-----------	--

6. Gas

Til oppvarming og komfyr		
F.o.m. nov. 1987 t.o.m. sept. 1988		950 900

7. Telefon

F.o.m. okt. 1987 t.o.m. juli 1988 =	1 981 200	
Innbetalt av S. Mattinen	<u>787 000</u>	
Utbetalt i alt	1 194 200	
Telefon i alt		1 981 200

8. Vedlikehold

Vaskeri		774 855
Rengjøringsmidler, toalettpapir, etc.		658 810
Håndverkere: Elektriker	50 000	
Rørlegger	210 000	
TV-reparatør	165 000	
Pianostemmer	<u>70 000</u>	
	495 000	495 000

Innkjøp av utstyr:

Håndklær og sengetøy	709 800	
Kjøleskap	430 000	
Fjernsyn	529 000	
Kjøkkenutstyr	371 250	
Planter og vaser	300 000	
Diverse	<u>111 900</u>	
	2 459 950	2 459 950

Vedlikehold i alt **4 388 615**

9. INPS-trygder

Rengjøringspersonale	2 978 517
Kontorpersonale	6 340 548

I alt utbetalt for rengjøringspersonale:

Lønn (se konto nr. 1)	5 373 100
Trygder	<u>2 978 517</u>
I alt	8 351 617

I alt utbetalt for kontorpersonale:

Lønn (se konto nr. 2)	10 756 250
Trygder	<u>6 340 548</u>
	17 096 798

I alt utgifter for personalet 25 448 415

INPS – trygder i alt **9 319 065**

10. Diverse

Saldo oppussingsarbeider		32 767 636
Betalt i 1987	33 320 040	
Restgjeld betalt i 1988	<u>31 437 960</u>	
I alt omkostninger for oppussing	64 758 000	
+ Renter betalt i 1988	<u>1 329 676</u>	
Betalt i alt for oppussingen	66 087 676	
Godtgjørelse tilsynsførende kunstner		5 016 000
For 1988 (L. 320 000 × 12 mndr.)	3 840 000	
(Tildelt fra Davids legat: L. 3 851 338)		
Gjensto å betale for 1987 (L. 294 000 × 4 mndr.)	1 176 000	
I alt	<u>5 016 000</u>	
Brannforsikring		414 356
Vannforbruk (1987 og 1988)		1 563 000
Vekslet sjekker (se inntektskonto nr IV)		<u>5 219 668</u>
Diverse i alt		44 980 660

Roma, 20. januar 1989

Hanne Retvik Lombardo

Administrativ sekretær

Härmed intygas att jag granskat Skandinaviska Föreningens i Rom räkenskaper för verksamhetsåret 1988.

Banktillgodohavandet har avstämts mot bankens kontoutdrag och verifikationsmaterialet har kontrollerats.

Räkenskaperna har förts utan anmärkning.

Rom den 8 februari 1989

Marianne Tavazzi

Kassör

Svenska Ambassaden i Rom

Nordkalottmuseet

Verksamhetsberättelse 1988

1. Nordkalottmuseets uppgift

Nordkalottmuseet är ett samarbetsorgan för större museer på Nordkalotten. Dess uppgift är att verka för ett ökat kulturellt och musealt utbyte på Nordkalotten och härigenom stärka det nordiska kulturella samarbetet. Verksamheter består främst i produktion av vandringsutställninge med nordkalotten för i första hand turnéer på Nordkalotten.

2. Organisation

Medlemskap kan ges till alla museer på Nordkalotten med minst två heltidsanställda medarbetare med vetenskaplig kompetens. Nordkalotten definieras i detta sammanhang som Nordland, Troms och Finnmark fylken i Norge, Västerbottens och Norrbottens län i Sverige samt Lapplands och Uleåborgs län i Finland. Fram till 1988 års årsmöte i september ingick tolv museer i Nordkalottmuseet. I samband med årsmötet anslöts ytterligare ett museum, nämligen Troms museums lag.

3. Verksamheten 1988

3.1. Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1988		
	Budget	Bokslut	Avvikelse
Projekt	185 000	185 000	±0
Övriga kostnader	40 000	44 000	-4
Intäkter	10 000	15 000	+5

3.2. Beskrivning av verksamheten

3.2.1 Medlemmar i Nordkalottmuseet:

Norge:	Rana museum, Mo i Rana Nordland fylkesmuseum, Bodö Tromsö museum, Tromsö Finnmarks museums lag, Finnmark
Finland:	Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulu Tornionlaakson maakuntamuseo, Tornio Lapin maakuntamuseo, Rovaniemi Aineen Taidemuseo, Tornio

Sverige: Ajtte Samemuseum, Jokkmokk
                      Norrbottnens museum, Luleå
                      Skellefteå museum, Skellefteå
                      Västerbottnens museum, Umeå

3.2.2

Arbetsutskottet har under 1988 bestått av Anders Huggert ordf., Elisabeth Rasch sekr., och Sven Sollander kassör, samtliga anställda vid Västerbottnens museum, Umeå. 1988 års årsmöte ägde under den 27–29/9 rum i Svanvik, Sør-Varanger.

Årsmötesprotokollet är tidigare insänt.

3.2.3 *Under 1988 har följande produktioner slutredovisats:*

”Tjära” (Lapin maakuntamuseo)

”Landhöjning vid Bottenviken” (Norrbottnens museum)

3.2.4 *Under produktion var 1988*

”Hewm i gränstrakter” (Tornionlaakson maakuntamuseo)

”Mineraler och bergarter” (Tromsø museum)

”Gränslös folkmusik” (Rana museum)

”Bottniska kontakter” (Skellefteå museum)

”Valfångst vid Finnmarkskusten” (Finnmarks museums lag)

3.2.5

Turné av 15 utställningar har ägt rum enligt plan insänd i anslutning till årsmötesprotokollet.

3.2.6 *”Nedslagsuppgifter” för vandringsutställningarna*

Under verksamhetsåret 1988 har utställningar turnerat enligt bilagda årsrapporter från fem museer. Förutom detta kan rapporteras att Nordlandsmuseet i Bodø har disponerat och distribuerat under 1988 utställningarna ”Sulitjelma”, ”Att bära” och ”Krigsfångar”, Västerbottnens museum ”Kustsamisk bosättning” (fyra platser) samt ”Norrbottnensgrafik” (tre platser) och Skellefteå museum ”Duodji” (f.a. till skolor) samt ”Kustsamisk bosättning”.

Umeå i maj 1989

Anders Huggert

Ordförande

Elisabeth Rasch

Sekreterare

Social- och miljöutskottets betänkande över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 13/s: 1 – 8, se s. 2036)

Social- och miljöutskottet har genomgått berättelserna från nordiska institutioner och organ på utskottets område (C 13/s: 1–8) och noterar följande beträffande verksamheten vid dessa åtta institutioner.

Berättelse om Nordiska läkemedelsnämndens verksamhet (NLN) (C 13/s:1)

Utskottet noterar, att nämnden till ministerrådet redovisat sin syn på en handlingsplan om läkemedelsregistrering i de nordiska länderna. Detta dokument kommer att få stor betydelse för inriktningen på nämndens arbete de närmaste åren, som bl. a. innehåller ett vidgat tekniskt samarbete med EG (bl. a. EG:s "Committee of Proprietary Medical Products" (CPMP) om utbyte av information samt observatörskap i de olika arbetsgrupperna.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att NLN som ett led i det nordiska harmoniseringsarbetet planerar en workshop om datorstöd för utbyte av information mellan läkemedelskontrollerna i Norden. En beskrivning av de administrativa rutinerna inom de nordiska läkemedelskontrollerna har publicerats. Utskottet finner det också positivt att arbetet med beskrivning av den nordiska biverkningsrapporteringen är slutförd och att en publikation som beskriver projektet samt förslag till framtida harmoniseringsåtgärder är tryckt.

Berättelse om Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) (C 13/s:2)

Utskottet noterar, att högskolans verksamhet 1988 präglats av ett intensivt arbete med att förverkliga de mål om expansion av undervisning och forskning som påbörjades vid flyttningen 1987. Utskottet noterar med tillfredsställelse, att skolan ökar sitt internationella samarbete, inte minst med WHO, som 1987 utsett NHV till "WHO Collaborating Centre for Health Policies, Planning and Education". Vidare anordnade NHV tillsammans med SIDA, DANIDA och WHO våren 1988 ett internationellt symposium för deltagare från u-länder med betoning på hälsovård och hälsoplanering på distriktsnivå. I juni 1988 var NHV värd för en nordisk forskarkurs i näringsepidemiologi (finansierad av Nordiska forskarkurser), och i augusti anordnades en europeisk kurs i tropisk epidemiologi.

Utskottet noterar med intresse att NHV avgett en rapport om utbyggnaden av högskolans verksamhet. Socialpolitiska kommittén hade påtalat de jämförelsevis höga utbildningskostnaderna per elev vid NHV. I rapporten konstaterades att utbildningens karaktär medförde en hel del ofrånkomliga fördyringar, som inte drabbar nationella högskoleinstitutioner och att utbildningskostnaderna vid NHV inte var oproportionerligt höga om man jämför med t. ex. avancerade managementutbildningar i Norden eller utomlands.

Socialpolitiska kommittén behandlade NHV:s rapport vid sitt sammanträde i oktober 1988 och uttryckte då stort intresse för de skisserade möjligheterna till kapacitetsökning. I samband härmed noterar utskottet att NHV:s finansieringsordning ändrats fr. o. m. 1987, eftersom Danmark inte bidrog till expansionen. Fr. o. m. 1987 delas NHV:s budget i två delar, dels en s.k. garantinivå – motsvarande 1986 års verksamhet – som fördelas enligt samma fördelningsnyckel som den nordiska budgeten, dels en utbyggnadsdel, som finansieras av Finland, Island, Norge och Sverige i proportion till utnyttjandegrad.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) (C 13/s:3)

Utskottet som i sina betänkanden i missbruksfrågor betonat alkoholfrågornas betydelse som det största missbruksproblemet, noterar att nämndens forskningsverksamhet i huvudsak inriktats på den samhällsvetenskapliga forskningen, inklusive socialmedicin och socialpsykiatri, men att man även beaktar den biologisk-naturvetenskapliga forskningen.

Vad gäller verksamheten under 1988 noterar utskottet med särskilt intresse, att frågan om den europeiska integrationen samt dess betydelse för alkoholfrågor i Norden har diskuterats i NAD. Rapportering härom är av betydelse för arbetet med ministerrådets program "Norden i Europa 1989–1992". Vidare noterar utskottet, att NAD tillsatt en arbetsgrupp som har som uppgift att hålla sig informerad om utvecklingen av förekomsten av HIV-smitta och AIDS bland narkotikamissbrukare i Norden samt om åtgärder som vidtas i de enskilda nordiska länderna inom ramen för narkotikakontroll och -behandling. Utskottet finner detta betydelsefullt mot bakgrund av att flera sakkunniga anser att en ny HIV-epidemi kan väntas under 1990-talet.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)(C 13/s:4)

Utskottet noterar, att tillbakagången i antalet kursdeltagare från 1986 till 1987 fortsatt under 1988. En utvärdering har företagits som lett till en rad åtgärdsförslag, bl. a. följande aktiviteter:

- systematiska vidareutbildningskurser
- flera ad hoc-betonade kurser och symposier för efterutbildning samt

kortare kurser, seminarier och konferenser om aktuella arbetsmiljöfrågor

- ett ökat deltagande från Norge och Danmark i NIVA-kurserna
- NIVA-kurser bör årligen anordnas i Finland, Sverige och Danmark. NIVA-aktiviteter bör också anordnas i Norge, om möjligt årligen, samt i Island
- en vidareutveckling av undervisningsformerna skall eftersträvas, bl. a. för uppnående av större deltagaraktivitet i kurserna.

Utskottet noterar med intresse, att kursutbudet under 1988 synes ha haft en starkare betoning på psykosociala faktorer, nämligen beteendemässiga svar på den fysiska arbetsmiljön och "burnout" i mänskliga serviceorganisationer, vilka krav man ställer på dem i framtiden och hur man möter utmaningar och risker samt försöker hitta nya strategier för framtiden.

Av särskilt intresse mot bakgrund av rådets rekommendation nr 18/1980 om genetiska skador i arbetsmiljön är att en av NIVA:s kurser behandlat möjliga reproduktionsrisker i arbetet i en läkemedelsfabrik, ett silktryckeri, en mikroelektronikfabrik, ett utvecklingslaboratorium och en pilotfabrik samt i cytostatbehandlingen på ett sjukhus.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH), (C 13/s: 5)

Utskottet noterar att NNH fortsatt samverkar med nationella centrala organ och ser med tillfredsställelse, att samarbetet om provning av handikapphjälpmedel bygger på arbetsfördelning mellan nationella institut. Genom att ett enskilt hjälpmedel bara behöver testas på ett ställe i Norden ökar den totala provningskapaciteten avsevärt.

De möjligheter som det datatekniska området erbjuder tas till vara genom att ett 30-tal projekt initierats under perioden 1985-1988, och flera har lett till konkreta resultat i form av nya hjälpmedel. Inom ramen för datahandlingsplanen har en nordisk programvarudatabas utvecklats till Nordiskt hjälpmedelsregister. Utskottet följer detta arbete med stort intresse och noterar med tillfredsställelse att man prioriterar handikapptillgänglighet hos datorer, telekommunikationer och handikapp samt datorbaserade kommunikationshjälpmedel.

NNH har också inlett ett arbete med telekommunikation och handikapp, ett område som utskottet berör i ett betänkande till sessionen över medlemsförslag A 864/s om telekommunikationer för handikappade.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) (C 13/s:6)

Under 1988 utförde Nordiska rådets budget- och kontrollutskott en utvärdering av NIOM i form av en enkät som lett till positivt resultat vad gäller verksamheten, men negativt vad gäller avgiftsfinansiering. Därvid framkom även önskemål om mer biologisk/toxikologisk forskning och ökad upplysningsverksamhet.

Utskottet noterar med tillfredsställelse NIOM:s nära samarbete med ISO (Internatinal Organization for Standardization), FDI (Fédération Dentaire Internationale) och CEN (Comité Européen de Normalisation), och att man nått fram till 47 ISO-standards på det odontologiska området. Som ett led i utarbetandet av standards prövas material internationellt vid olika laboratorier. Utskottet behandlar frågor om NIOM och dentala material i sitt betänkande över medlemsförslag A 868/s om skaderisker av amalgam.

Berättelse om verksamheten vid Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter (C 13/s:7)

Utskottet noterar, att arbetsmarknadsläget på Nordkalotten kännetecknas av en relativt hög arbetslöshet som väsentligt överstiger riksgenomsnittet i respektive land, och att AMU-centrets verksamhet därför är viktig. Centret tillhandahåller arbetsmarknadsutbildning i första hand på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheterna i Finland, Norge och Sverige. AMU Nordkalotten får dessutom tillhandahålla utbildning åt arbetsmarknadsmyndigheterna i Danmark och Island, likaså åt andra uppdragsgivare samt sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten. AMU-centret fungerar även som resurs- och teknikcenter för företag inom upptagningsområdet.

Utskottet noterar, att antalet utbildade kursdeltagare från starten 1970 fram till 30 juni 1989 totalt uppgår till 5.100. Under perioden 1.7.1988 – 30.6.1989 har den helt övervägande delen av de utskrivna kursdeltagarna fått arbete (Finland 70%, Norge 90% och Sverige 85%) och en del fortsatt utbildning.

Berättelse om verksamheten inom Kommittén för Bottniska viken (C 13/s:8)

Utskottet noterar, att kommittén upprättades 1972 i enlighet med ett samarbetsavtal mellan Sverige och Finland om samordning och initiering av forsknings- och utredningsarbete om föroreningsförhållandena i Bottniska viken. Avtalet baserade sig på Nordiska rådets *rekommendation nr 30/1970* angående åtgärder mot föroreningen i Östersjön. För ändamålet upprättades en kommitté, Kommittén för Bottniska viken, med uppgift att koordinera forskningen och observationsverksamheten för att påvisa långsiktiga förändringar i Bottniska vikens hydrografiska, hydrokemiska, biologiska och sedimentologiska förhållanden. Utskottet noterar med tillfredsställelse att kommittén förbereder ett stort projekt, Bottniska viken året 1991, med syftet att bl. a. skapa ett bättre underlag för bedömning av Bottniska vikens föroreningsstatus, att underlätta genomförandet av angelägna forskningsprojekt samt att belysa de i havsområdet aktuella miljöproblemen.

Utskottet noterar vidare att kommittén mottagit rapportering från den

finsk-svenska arbetsgruppen med uppgift att redovisa metallbelastningen på Bottniska viken samt en rapport enligt uppdrag från Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) av myndigheterna i Sverige och Finland gällande belastningen på Bottenviken och åtgärder för att minska utsläppen. Myndigheternas rapport har utgjort underlagsmaterial för den arbetsgrupp som redovisat Bottenvikens miljöproblem för Nordiska ministerrådet, och därmed utgjort en del av arbetet med den nya handlingsplanen mot havsförorening. I planen framgår att ministerrådet utnyttjat en del av Bottniska Viken Komitténs årsrapport 1983 om belastningen på Bottniska viken 1972 – 1982.

Med hänvisning till ovanstående föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger de till social- och miljöutskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)

Verksamhetsberättelse 1987-02-01 – 1988-11-30

Namn och adress

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)
Box 607
S-751 25 Uppsala

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) har under perioden haft två möten. Förutom det "vanliga" arbetet i arbetsgrupperna har nämnden som svar på en hemställan från Nordiska ministerrådet redovisat sin syn på en handlingsplan för harmoniseringsarbetet gällande registrering av läkemedel i de nordiska länderna. Detta dokument kommer att ha stor betydelse för inriktningen på nämndens arbete de närmaste åren (NLN 83030-38). Ur dokumentet kan följande huvudpunkter utläsas:

- Harmoniseringsarbetet med de grundläggande registreringskraven skall vara slutfört under 1989.
- NLN skall verka för ett vidgat tekniskt samarbete med EG.
- Framtida samarbete kommer att kräva kompatibla datoriserade informationssystem och NLN skall engagera sig i denna process.

I sammanhanget kan nämnas att NLN gjort en överenskommelse med EG:s "Committee of Proprietary Medicinal Products" (CPMP) om utbyte av information samt observatörsskap i de olika arbetsgrupperna på ad hoc-basis.

Under hösten 1988 kommer NLN att sända en delegation till CPMP för de inledande kontakterna.

Registreringssamarbete

De reviderade nordiska riktlinjerna för registrering av läkemedel är klara för tryckning. Förutom en allmän uppdatering och ytterligare harmonisering till EG:s riktlinjer, har referenser till aktuella EG-riktlinjer införts.

Nordiska riktlinjer för registrering av läkemedel för djur är klara för remiss. Detta kommer att bli de första riktlinjer som utarbetats speciellt för veterinärläkemedel.

De reviderade nordiska riktlinjerna för registrering av allergenpreparat har publicerats.

Nordiska riktlinjer för registrering av radioaktiva läkemedel har publicerats. Under utarbetande är också: Nordiska riktlinjer för hantering och kontroll av radioaktiva läkemedel på sjukhus.

NLN planerar en workshop inom dataområdet hösten 1989. Workshopen får titeln "Framtida datorstöd för utbyte av information mellan läkemedelskontrollerna i Norden". Den täcker de tre problemområdena:

- Hur information tillförs systemet
- Hur utbytet av information sker mellan läkemedelskontrollerna
- Hur informationen handhas praktiskt i utredningsarbetet.

En beskrivning av de administrativa rutinerna inom de nordiska läkemedelskontrollerna har publicerats. Den är en viktig utgångspunkt för det fortsatta harmoniseringsarbetet.

Nordiska riktlinjer för etik- och kvalitetskrav på kliniska prövningar är under utarbetande.

Biverkningar

Arbetet med beskrivning av den nordiska biverkningsrapporteringen är slutförd. En publikation som beskriver projektet samt förslag till framtida harmoniseringsåtgärder är tryckt.

Standardisering

Arbetet inom Europafarmakopén fortsätter samtidigt som arbetsgruppen fortsätter harmoniseringen av de nordiska läkemedelsstandarderna.

Läkemedelsstatistik

Nordisk läkemedelsstatistik för åren 1984–86 är nu tryckt.

WHO har inrättat ett "Collaborating Centre for Drug Statistics Methodology" i Oslo (WHO-O) som övertagit ansvaret för att klassificera läkemedel (ATC) och att fastställa definierade dygnsdoser (DDD). NLN:s arbetsgrupp för ATC/DDD har ställts till WHO-O:s förfogade under en övergångsperiod.

Uppsala den 31 augusti 1988

Ulf Janzon

T f generalsekreterare

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)
Nya Varvet/Byggnad 25
Box 12133
S-402 42 Göteborg
Tel: 031-69 39 00

Härmed presenterar Nordiska hälsovårdshögskolan berättelsen över sitt 35:e verksamhetsår.

Året har präglats av ett intensivt arbete med att förverkliga de mål om expansion av undervisning och forskning som påbörjades vid flyttningen av skolan till Nya Varvet 1987.

Göteborg i juni 1989

Jarkko Eskola
Styrelsens ordförande

Lennart Köhler
Rektor

Allmänt

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) i Göteborg är en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom området folkhälsovetenskap (Public Health). Vid NHV anordnas vidareutbildning för personal inom hälso- och sjukvården och angränsande områden i Norden samt forskarutbildning i folkhälsovetenskap.

Verksamheten bedrivs i samverkan med de myndigheter och de forsknings- och utbildningsinstitutioner i de nordiska länderna som har uppgifter inom högskolans område. Högskolan skall även samverka med utländska institutioner och internationella organ inom verksamhetsområdet.

Syftet med utbildningen vid NHV är att utifrån ett tvärvetenskapligt och nordiskt perspektiv ge tillfälle till fördjupade studier av teori och metod med relevans för förståelsen av de mekanismer som styr samspelet hälsa-sjukvård-samhälle. Ett viktigt mål är också att utveckla en helhetssyn som medverkar till nya angreppssätt på hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens problem, deras orsaker, verkningar och lösningar.

Tyngdpunkten i verksamheten ligger på utbildningen till examen Master of Public Health (MPH). Utbildningen består av teoretiska studier som sammanlagt motsvarar ett studieår (8 månader) samt ett examensarbete som motsvarar ytterligare ett studieårs arbete.

De teoretiska studierna omfattar fyra huvudkurser, vardera på två månader, i epidemiologi och biostatistik, samhällsmedicin, hälso- och sjukvårdsadministration samt miljömedicin. En av huvudkurserna – dock ej kursen i epidemiologi och biostatistik – får bytas ut mot alternativa huvudkurser. Alternativa huvudkurser anordnas f. n. i samhällsodologi, socialpediatrik, omvårdnadsvetenskap, hälsouppllysning och socialpsykiatri. Vidare kan en av huvudkurserna (högst 2 kursmånader) genomgå utaför NHV vid någon av de institutioner i Norden som ingått samarbetsavtal med NHV.

Fr. o. m. 1987 anordnas även forskarutbildning vid NHV. Forskarutbildningen bygger i regel på MPH-examen. Arbetsinsatsen efter MPH-examen skall normalt motsvara två års heltidsstudier. För den som antas till forskarutbildningen utan att ha erlagt MPH-examen blir studietiden längre (normalt motsvarande ca 4 års heltidsstudier).

Forskarutbildningen avslutas med doktorsexamen i folkhälsovetenskap (Doctor of Public Health). För forskarutbildningen gäller i tillämpliga delar reglerna i den svenska högskoleförordningen.

Organisation

Högskolan är underställd Nordiska ministerrådet. Högskolan leds av en styrelse, som består av en ledamot och en suppleant från vart och ett av de nordiska länderna. Som rådgivande organ till styrelsen skall enligt stadgar- na finnas ett utbildningsråd och ett vetenskapligt råd. Hittills har endast utbildningsrådet tillsatts.

Utbildningsrådets uppgift är att följa utbildningen vid högskolan och avge yttrande om kursplanering och utbildningsinnehåll samt delta i urvalet av sökande till högskolans kurser. I utbildningsrådet ingår representanter för de centrala hälso- och sjukvårdsmyndigheterna och huvudmanna- organisationerna för hälso- och sjukvården i varje land.

Det vetenskapliga rådets huvudsakliga uppgifter skall vara att medverka i vetenskapliga bedömningar inom högskolan samt fungera som forum för samråd och samverkan mellan högskolan och andra utbildnings- och forskningsinstitutioner i Norden. I det vetenskapliga rådet kommer att ingå företrädare för de forsknings- eller utbildningsinstitutioner med vilka NHV har ingått samverkansavtal.

För internt samråd inom högskolan finns ett kollegium, där samtliga lärare ingår och dessutom företrädare för övrig personal.

Högskolan har f. n. ca 50 personer anställda. Härtill kommer ett ökande antal gästforskare, som vistas vid NHV under längre eller kortare tid.

Antalet anställda har sedan 1986 mer än i det närmaste fördubblats till följd av den av ministerrådet beslutade utbyggnaden av verksamheten.

NHV:s styrelse har under 1988 bestått av följande ordinarie ledamöter: ekspedisjonssjef Kunt Munch-Søegaard, Norge (ordförande), bitr. avdelningschef Jarkko Eskola, Finland, sjukhusdirektör David A. Gunnarsson, Island (vice ordförande), overläge Mogens Kjærgård-Hansen, Danmark samt departementsrådet Kurt Roos, Sverige. Suppleanter har varit generaldirektör Örn Bjarnason, Island, fylkeslege Anne Berit Gunbjørud, Norge, överläkare Lars Mellin, Finland samt förbundsdirektör Walter Slunge, Sverige.

Verksamheten 1988

Utöver huvudkurserna och de alternativa huvudkurserna har under 1988 anordnats specialkurser (på två veckor) dels för MPH-studerande (metodkurs för examensarbete) dels i sjukhushygien. Tillsammans med SIDA och DANIDA och WHO anordnades våren 1988 ett internationellt symposium för deltagare från u-länder med betoning på hälsovård och hälsoplanering på distriktsnivå. I juni 1988 var NHV värd för en nordisk forskarkurs i näringsepidemiologi (finansierad av Nordiska forskarkurser), och i augusti anordnades en europeisk kurs i tropisk epidemiologi.

NHV:s konferensverksamhet har varit livligare än vanligt under 1988. Speciellt inom området omvårdnadsvetenskap har flera välbesökta och uppskattade konferenser och kortare kurser anordnats. Bland större konferenser kan i övrigt nämnas "Äldretandvård" (april 1988), "Leda vid lägre budget" (maj 1988) och "Därför lönar sig förebyggande" (november 1988).

Forskningen finansieras dels inom ramen för högskolans ordinarie budget, dels med externa medel. Särskilda forskningsanslag har under 1988 beviljats av Nordiska ministerrådet (225 000 DKK till AIDS-projektet), Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (100 000 NOK), Statens naturvårdsverk i Sverige (250 000 SEK) samt Bygghögskolorådet i Sverige (300 000 SEK).

Även internationellt ökar samarbetet, inte minst med WHO, som i augusti 1987 utsett NHV till "WHO Collaborating Centre for Health Policies, Planning and Education".

Utbildningen och forskningen i Norden inom området folkhälsovetenskap är just nu under snabb utveckling. På många håll i Norden pågår f. n. ett utrednings- och planeringsarbete med sikte på att etablera utbildningsprogram vid enskilda universitet och högskolor eller i regional samverkan mellan flera institutioner.

I denna utveckling kommer Nordiska hälsovårdshögskolan att spela en betydelsefull roll. Tidigare har NHV:s MPH-utbildning varit den enda utbildning som kunnat erbjudas i Norden inom detta område. Utbild-

ningskapaciteten har dock varit alltför liten, och även efter den utbyggnad som nu genomförts kommer den att vara långtifrån tillräcklig för de nordiska ländernas samlade behov.

Ett grundläggande element i högskolans utvecklingsplaner har därför varit tanken på ett "konsortium i folkhälsovetenskap", som kan utgöra en plattform för samarbete mellan NHV och de övriga institutioner i Norden som är eller blir engagerade i utbildningen inom detta område. Praktiskt innebär konsortiet att en gemensam pool av MPH-kurser upprättas i Norden, sammansatta så att innehåll, inriktning och utformning bildar en folkhälsovetenskaplig enhet samtidigt som de olika institutionernas speciella intressen och kunskaper tas till vara. Också i forskarutbildningen i folkhälsovetenskap kommer ett omfattande samarbete att etableras med institutioner i Norden, både vad gäller formella forskarutbildningskurser och gemensamma projektarbeten.

Aktuella frågor

Målen och formerna för NHV:s fortsatta utveckling har varit föremål för ingående diskussioner under 1988.

På begäran av Nordiska socialpolitiska kommittén har NHV avgett en rapport om utbyggnaden av högskolans verksamhet. Socialpolitiska kommittén hade påtalat de jämförelsevis höga utbildningskostnaderna per elev vid NHV. I rapporten konstaterades att utbildningens karaktär av kvalificerad vidareutbildning – samt NHV:s ställning som nordisk institution – medför en hel del ofrånkomliga fördyringar, som inte drabbar nationella högskoleinstitutioner. Av rapporten framgår dessutom att utbildningskostnaderna vid NHV inte är oproportionerligt höga om man jämför med t. ex. avancerade management-utbildningar i Norden eller utomlands.

Kostnaderna per elev kan emellertid reduceras om utbildningskapaciteten byggs ut ytterligare. I rapporten påpekades att en förutsättning för ytterligare utbyggnad är att fler elevrum står till förfogande. Den pågående ombyggnaden av Nya Varvet innebär att sammanlagt ca 120 elevrum kommer att iordningställas. Om NHV får disponera samtliga rum, kan fyra elevgrupper tas emot samtidigt, vilket innebär en kapacitetsökning med ca 1/3. Samtidigt blir merkostnaderna jämförelsevis marginella. Kostnaden per elevmånad kan därför beräknas minska med ca 1/4.

Nordiska socialpolitiska kommittén behandlade NHV:s rapport vid sitt sammanträde i oktober 1988 och uttryckte då stort intresse för de skisserade möjligheterna till kapacitetsökning. I det föreliggande budgetförslaget för 1990 har vi tagit fasta på detta och föreslår sålunda en betydande ökning av utbildningskapaciteten.

När NHV:s utbyggnadsrapport behandlades, framkom önskemål om en motsvarande rapport om forsknings- och utvecklingsverksamheten vid

högskolan. Denna rapport föreligger nu och överlämnas samtidigt med budgetförslaget.

Vidare har NHV:s organisation och administration — speciellt de administrativa kostnaderna — under hösten 1988 granskats av det svenska statskontoret. Granskningen har gett i flera avseenden värdefullt underlag för fortsatta diskussioner om kostnaderna för verksamheten och fördelningen av resurserna mellan administration, stödfunktioner och huvuduppgifter. Statskontorets rapport innehåller emellertid också jämförelser med kostnadsfördelningen vid vissa svenska högskolor. Dessa jämförelser har tyvärr blivit missvisande, bl. a. eftersom hänsyn inte har tagits till de kostnader som föranleds av NHV:s speciella karaktär av nordisk institution.

Också den interna administrationen och planeringsrutinerna har setts över under 1988. Ledningsfunktionen har förstärkts genom att en ställföreträdare för rektor utsetts och genom att en ledningsgrupp konstituerats. Ledningsgruppen har avlastat lärarkollegiet en rad löpande ärenden, och kollegiets roll som organ för akademiska bedömningar har därigenom renodlats.

Samtidigt har de olika arbetsenheterna inom högskolan fått ett ökat ansvar för både planering och ekonomi. Fr. o. m. 1989 kommer internbudgeten i största möjliga utsträckning att fördelas på de olika kostnadsställen, och varje enhet får ansvara för sina kostnader.

Ekonomisk översikt

Högskolans ekonomiska utveckling under de senaste åren framgår av nedanstående tabell (beloppen anges i tusental svenska kronor).

Anslagspost	1987 bokslut	1988 budget	1988 bokslut	1989 budget
Personalkostnader	7 094	9 992	11 158	12 531
Lönereserv	—	999	—	1 077
Varor och tjänster	7 375	9 700	10 511	11 792
Projekt	671	878	503	850
Summa	15 140	21 569	22 172	26 250

Merkostnader under 1988 i förhållande till budgeterade belopp har finansierats med ränteintäkterna från 1987 och överskott av vissa konferenser.

Utbyggnaden har medfört att finansieringsordningen ändrats fr. o. m. 1987, eftersom Danmark inte bidrar till expansionen. Fr. o. m. 1987 delas NHV:s budget i två delar, dels en garantinivå — motsvarande 1986 års verksamhet — som fördelas enligt samma fördelningsnyckel som den nordiska budgeten, dels en utbyggnadsdel, som finansieras av Finland, Island, Norge och Sverige i proportion till utnyttjandegrad.

Den nya finansieringsordningen innebär att ländernas bidrag till NHV inte längre kanaliseras genom Nordiska ministerrådets budget, utan NHV har i stället att rekvirera bidragen från varje land. Nationellt har detta fått till följd att NHV i budgetberedningen behandlas på ett annat sätt än som övriga nordiska institutioner, vilka finansieras inom ministerrådets budget. Finansieringsproblemen har bl. a. medfört att den planerade utbyggnaden har kommit att ske i något långsammare takt än beräknat.

Antalet utnyttjade elevmånader uppgick under 1988 till sammanlagt 493,5. Utnyttjandet sammanfattas i följande tablå:

Land	Antal kursdeltagare			Totalt antal elevmånader
	Huvudkurser	Altern. huvudkurser	Specialkurser	
Danmark	21	16	7	61,5
Finland	31	16	5	80,5
Island	6	6	2	19
Norge	39	29	10	112
Sverige	69	71	23	220,5
Summa	166	138	47	493,5

Kostnaden för verksamheten under 1988 – 21 136 000 kr enligt ministerrådets budgetbeslut – blir således 42 829 kr per utnyttjad elevmånad. Om kostnaderna fördelas enligt utnyttjandegraden blir effekten följande:

Land	Antal utnyttjade elevmånader	Fördelning enligt utnyttjande	Inbetalade bidrag	Differens
Danmark	61,5	2 634	2 222	+ 412
Finland	80,5	3 447	4 702	- 1 255
Island	19	814	752	+ 62
Norge	112	4 797	4 985	- 188
Sverige	220,5	9 444	8 475	+ 969

De kostnadsmässiga effekterna av omfördelningar av elevplatser under året har beaktats i budgetförslaget för 1990. Ländernas beräknade bidrag för 1990 har där justerats med hänsyn till den slutliga avräkningen för 1990.

Ullströmning och utbildningskapacitet

Tillströmningen till NHV:s kurser har successivt ökat under åren. I följande tabell redovisas hur antalet ansökningar utvecklats mellan åren 1984–1988. Siffrorna anger antalet ansökningar till huvudkurser och alternativa huvudkurser för MPH-examen under respektive år.

Land	Antal ansökningar					
	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Danmark	61	76	155	198	261	441
Finland	96	106	111	89	141	197
Island	24	33	38	33	68	70
Norge	362	282	440	476	515	684
Sverige	496	464	709	812	1036	1622
Summa	1009	971	1453	1608	2021	3014

Antalet kursdeltagare i huvudkurser och alternativa huvudkurser under samma period har utvecklats på följande sätt:

Kurs	Antal kursdeltagare					
	1984	1985	1986	1987	1988	1989 ¹
Epidemiologi och biostat	29	29	28	28	54	34
Hälso- och sjukvårdsadm	27	29	29	28	56	56
Miljömedicin	25	31	28	29	27	34
Samhällsmedicin	28	30	30	27	28	68
Hälsoupplýsning	24	—	26	27	28	34
Omvärdnadsvetenskap	25	24	25	28	28	34
Samhällsodontologi	—	25	—	27	27	34
Socialpediatrik	24	25	24	28	28	34
Socialpsykiatri	25	25	25	28	26	28
Internationell hälsovård	—	—	—	—	—	34
Totalt	207	218	215	250	282	390

¹ Planerat antal elevplatser enligt budget

Utbildningskapaciteten uttryckt i antal elevmånader framgår av följande tablå, som för åren 1984–1988 visar faktiskt utnyttjande medan siffrorna för 1989 och 1990 anger planerad kapacitet.

Land	Antal elevmånader						
	1984	1985	1986	1987	1988	1989 ¹	1990 ¹
Huvudkurser	230	234	230	224	332	384	420
Alternativa huvudkurser	73	75	102	138	138	232	420
Specialkurser ²	35	25	15	29	24	68	60
Summa	338	334	347	391	494	684	900

¹ Planerad kapacitet

² Externfinansierade kurser ej medräknade

Som framgår av tablå har de senaste åren inneburit en kraftig utbyggnad. Mellan 1986 och 1989 har utbildningskapaciteten fördubblats och under 1990 räknar vid med en ökning med ytterligare ca en tredjedel.

I förhållande till den tidigare beslutade utbyggnaden innebär planerna för 1989 och 1990 en betydande kapacitetsökning (med ca 16% för 1989 och över 45% för 1990).

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
Annegatan 29 A 23
SF–00100 Helsingfors 10
Tel. 90–694 80 82, 694 95 72

1. Institutionens uppgift

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) har till uppgift att

- främja och utveckla tvärvetenskapliga kontakter inom alkohol- och drogforskningen och forskning rörande andra beroendeframkallande medel i de nordiska länderna;
- initiera och planera samnordiska forskningsprojekt som syftar till att belysa viktiga alkohol- och drogpolitiska frågor;
- främja nordiska forskarkonferenser och stimulera forkarutbildning och forskarutbyte.

Verksamheten skall i huvudsak inriktas på den samhällsvetenskapliga forskningen, inklusive socialmedicin och socialpsykiatri. Även den biologisk-naturvetenskapliga forskningen beaktas.

2. Organisation

Nämnden består av tre medlemmar från vart nordiskt land med personliga suppleanter. Nämnden bistås av ett sekretariat med tre anställda: forskningssekreterare, projektsekreterare och byråsekreterare. Ytterligare assistans har erhållits av en civilpliktig som av det finska social- och hälsovårdsministeriet varit placerad vid nämndens sekretariat i Helsingfors.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1988			
	Överfört från 1987	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	–	641 ¹	597	+ 49
Varor och tjänster	–	472 ²	481	– 9
Projekt	240	719	739	–20
Summa		1 832	1 817	

¹ Inkluderar lönereserv för 1988 samt pensionskostnader för 1987 och 1988.

² Inkluderar räntor från 1987.

3.2. Beskrivning av verksamheten

Narkotika och kontrollpolitik

Med anledning av Nordiska ministerrådets *rekommendation nr 2/1987* tillsatte NAD en arbetsgrupp för att ingångsätta ett forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik. Arbetsgruppen har under året slutfört sitt uppdrag. På basen av dess verksamhet har en forskningsplan formulerats och av projektet intresserade forskare har samlats till möten. Projektmedel har ansökt av Nordiska ministerrådet och i den mån sådana beviljas torde projektet komma igång under 1989.

EG, alkohol och Norden

Frågan om den europeiska integrationen samt dess betydelse för alkoholfrågor i Norden har diskuterats i NAD. NAD har tillsatt en arbetsgrupp som bl. a. kommer att arrangera ett seminarium och igångsätta ett forskningsprojekt inom området samt insamla material.

HIV, narkotika och Norden

NAD har tillsatt en arbetsgrupp som har som uppgift att hålla sig informerad om utvecklingen av förekomsten av HIV-smitta och AIDS bland narkotikabrukare i Norden samt om åtgärder som vidtas i de enskilda nordiska länderna inom ramen för narkotikakontroll och -behandling; följa med den forskning som bedrivs om frågan inom NADs verksamhetsområde samt föreslå för NAD eventuella samarbetsprojekt och aktiviteter som faller inom NADs arbetsområde (nordisk forskning, nordisk forskningsinformation och -dokumentation).

De tre ovannämnda forskningsområdena är upptagna i det programdokument för NAD som varit under arbete år 1988. Programdokumentet kommer att ytterligare vidareutvecklas under år 1989. Avsikten med programdokumentet har varit att utforma en riktgivande plan för NADs verksamhet under de närmast följande åren.

Övriga projektgrupper och -möten

Beroendeframkallande läkemedel

En forskargrupp som inriktat sig på brukares erfarenheter av beroendeframkallande läkemedel har startat sin verksamhet under året.

Icke-registrerad alkoholkonsumtion

Arbetsgruppen som forskat i den icke-registrerade alkoholkonsumtionen har fortsatt med sin verksamhet under året.

Narkomandödlighet

Den rättsmedicinskt inriktade gruppen om narkotikadödsfall, sammanträdde i Linköping (juni 1988) i samband med den nordiska kongressen i rättsmedicin. Avsikten med mötet var att planera en prospektiv undersökning av narkomandödsfall.

En annan forskargrupp har arbetat vidare på en publikation om narkomandödlighet i Norden.

Följande teman har behandlats under året i form av seminarier:

- Forskning om beroendeframkallande läkemedel (25–27.1.1988, i Danmark).
- Narkotikakulturer och HIV-infektionen (10–12.4.1988, i Norge).
- Alkoholforskning i u-länderna (8–9.8.1988, i Norge)
- Begrepp om behandlingsforskningen (26–28.10.1988, i Sverige).
- Både de nordiska biologiska alkoholforskarna (BAR) och de samhällsvetenskapliga alkoholforskarna träffades under året. BAR-mötet hölls i Danmark 7–9.4.1988. Mötet finansierades delvis av NAD. Det samhällsvetenskapliga alkoholforskarmötet hölls på Åland 27–29.9.1988. Årets tema var ”Offentligt drickande i de nordiska länderna – kontroll och kultur”.

Information och dokumentation

Samarbetet med det finska alkoholmonopolet i utgivningen av tidskriften Alkoholpolitik har fortsatt under året. NAD har finansierat det nordiskt sammansatta redaktionsrådets möte.

NADs nyhetsbrev har utkommit med tre nummer.

NAD har under året beviljat ett antal resestipendier. Dessa har beviljats i anslutning till projektförberedelser eller åt enskilda forskare som önskat besöka forskarmiljöer i andra nordiska länder. Som exempel på forskningsområden som NAD understött under året kan nämnas studie av Minnesota-modellen, den internationella AA-gruppens första arbetsmöte samt restaurangstudier.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Helsingfors den 17 april 1989

Eckart Kühlnhorn

Ordförande

Pia Rosenqvist

Forskningssekreterare

Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA) (Nordisk arbetsmiljöutbildning)*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet
(NIVA)
c/o Institutet för arbetshygien
Topeliusgatan 41 a A
SF – 00250 Helsingfors
Tel. 90 – 47 471

Institutionens uppgift

Institutionens uppgift är att arrangera vidareutbildning för specialister inom arbetsmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård. Institutionen grundades 1.3.1982. Den fortsätter det nordiska projektet för vidareutbildning, som startades år 1978.

NIVA är en av Nordiska ministerrådets institutioner. Största delen av budgeten kommer från ministerrådets allmänna budget. Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn förbereder NIVAs ärenden för ministerrådets behandling.

NIVA har sin egen nordiska styrelse. Denna godkänner årligen bl. a. verksamhetsplanerna och budgetförslaget, som utgör utgångspunkten för sekretariatets förslag till ministerrådet.

NIVA finns i Helsingfors, Finland, vid Institutet för arbetshygien. Enligt avtal får NIVA både materiellt och administrativt understöd från Institutet för arbetshygien samt planerings- och experthjälp för kursverksamheten.

Organisation

NIVA leds av en nordisk styrelse. År 1988 var styrelsen sammansatt av följande personer med resp. suppleanter:

<i>Ledamot</i>	<i>Suppleant</i>
Institutionschef Ib Andersen	Bureauchef Knud Overgard-Hansen
Gen.dir. Jorma Rantanen	Vetensk.dir. Sven Hernberg
Överl. Vilhjálmur Rafnsson	Avd.chef Viðir Kristjánsson
Avd.dir. Bo Dahlner	Prof. Christer Hogstedt
Överl. Petter Kristensen	Inst.chef Tor Nørseth

Som styrelseordförande fungerade överläkare Vilhjálmur Rafnsson och viceordförande överläkare Petter Kristensen.

Den nuvarande styrelsens verksamhetsperiod (tre år) slutar den 28 februari 1991.

Institutionen har tre heltidstjänster. Peter Laursens vikariat upphörde och Kaj Elgstrand tillträdde som institutionschef i månadskiftet mars–april 1988. Outi Teperi och Pirjo Turtiainen var, liksom tidigare, institutionens sekreterare resp kurssekreterare.

Kursverksamhet

Nio av tio utannonserade kurser genomfördes. Kursen "Human factors in introduction of computerised technology into manufacturing" inställdes, eftersom den inte samlade tillräckligt antal sökande.

I tabell 1 redovisas antalet deltagare i NIVA-kurserna under 1987 och 1988, fördelade på nationalitet. Förändringarna mellan dessa två år är inte stora. Det totala deltagarantalet har minskat något från 1987 till 1988, vilket beror på att en kurs mindre anordnades under 1988. (Deltagarantalet per kurs är oförändrat). Antalet deltagare från Danmark och utomnordiska länder har ökat något både i absoluta och relativa tal. Finlands och Sveriges deltagarantal har minskat något.

Sex av kurserna under 1988 anordnades i Finland, tre i Sverige.

Tabell 1. Antalet deltagare i NIVA-kurserna 1987 och 1988, fördelade på nationalitet.

	1987 (10 kurser)		1988 (9 kurser)	
	deltagar- antal	deltagar- andel i %	deltagar- antal	deltagar- antal i %
Danmark	29	9	42	15
Finland	128	41	90	32
Island	8	3	6	2
Norge	23	7	22	8
Sverige	106	34	88	31
Andra länder	21	7	33	12
Totalt	315	101 %	281	100 %

Development Process of Optimum Design of Personal Protective Equipment and Protective Clothing

25–29 april 1988, Finland

Kursledare: Eero Korhonen, Institutet för arbetshygien, Finland.

Kursen hade sammanlagt 26 deltagare som fördelades enligt nedanstående:

Danmark	4	Storbritannien	1
Finland	13	Tyska Förb. Rep.	1
Sverige	7		

Kursens ändamål var att kartlägga om det finns tillräckliga grundkunskaper för att utveckla bättre skyddsutrustningar, att kartlägga behovet av produktutveckling och att utveckla forsknings- och testningsmetoder. Möjlighet skulle ges till forskare, produktutvecklare och användare att tillsammans diskutera de problem som finns och att öka samarbetet mellan dessa grupper. Kursen innehöll föreläsningar om standardiseringsarbete, fysiologiska faktorer, forskningsmetoder, materialer och användningsproblem. Under ett arbetsplatsbesök till Suomussalmi studerade deltagarna en skogsarbetsplats.

Föreläsarna höll intressanta föreläsningar om sina specialområden samt berättade om den aktuella forskningen i olika länder. Viktigaste var att de deltog mycket aktivt i diskussionerna under hela kursen även under fritiden.

Föreläsningarna visade att det finns ett stort behov av grundkunskaper som behövs vid produktutvecklingen. Speciellt nyttiga var diskussionerna mellan deltagarna och föreläsarna och många nya kontakter stiftades. Studiebesöket var enligt deltagarna mycket intressant, i synnerhet arbetarnas åsikter. Kursen var den första i sitt slag och deltagarna framförde sitt önskemål om att kursen skulle upprepas om några år. Kajana var ett uppskattat kursställe.

Ett problem vid val av föreläsare till en så omfattande kurs som denna var att det finns begränsade möjligheter att inbjuda tillräckligt många specialister på ett visst område. I framtiden borde kursen arrangeras på nytt i mindre omfattning, t. ex. så att man koncentrerar sig endast på vissa skyddsutrustningar.

Behavioural and Psychophysiological Effects of the Physical Work Environment

2–6 maj 1988, Sverige,

Kursledare: Francesco Gamberale, Arbetsmiljöinstitutet, Sverige

Av de 49 ansökningar till kursen valdes 32 deltagare som fördelas enligt länderna som följer:

Danmark	4	Mexiko	1
Finland	3	Italien	1
Norge	3		
Sverige	20		

Avsikten med kursen var att deltagarna skulle få kännedom om beteende- och psykofysiologiska responser till olika aspekter av fysiska arbetsmiljöfaktorer, bli bekanta med de tillgängliga utvärderingsmetoderna och kunna utnyttja dessa metoder. Största delen av kursen var ex cathedra föreläsningar, men två kvällar användes för grupparbeten.

Kursdeltagarna ansåg att kursen var mycket viktig för deras arbete inom företagshälsovård och forskning. The Scandinavian Journal of Work Environment and Health kommer med ekonomisk stöd av Arbetsmiljöfonden i Sverige att utge ett supplementnummer med proceedings från kursen.

Correlation and Spectral Analysis

30 maj – 3 juni 1988, Finland

Kursledare: Jukka Starck, Institutet för arbetshygien, Finland.

Kursen riktade sig närmast till forskare och utvecklingsingenjörer inom fysikalisk yrkeshygien som arbetar med bullerdämpningsproblem. Alla 32 sökande accepterades till kursen från följande länder:

Danmark	2
Finland	25
Norge	1
Sverige	4

Kursen baserade sig på föreläsningar om nya mycket utvecklade metoder som kan användas för analys av signalegenskaper och tillstånd i systemet. De amerikanska föreläsare som ansvarade för föreläsningarna gällande teorin var prof Julius S. Bendat och Allan G. Piersol. Därtill hörde till kursprogrammet demonstrationer och övningar genom vilka deltagarna lärde sig att använda mät- och analysinstrument och fick information om de mest typiska tillämpningarna.

Occupational Burnout: Revitalising Depressive and Stagnated Human Service Organisations

6 – 10 juni 1988, Finland

Kursledare: Hanne Museth och Lene Kjær, Museth & Kjær Erhvervsmiljø, Danmark

Terhi Pöyhönen, LicPh, ursprunglig kursledare, hade en avgörande påverkan på programuppläggningsen, men efter att ha slutat vid Institutet för arbetshygien kunde hon inte mera åta sig arbetet som kursledare.

Kursen hade 28 deltagare (alla ansökningar godkändes) som fördelades enligt följande:

Danmark	6	Bulgarien	1
Finland	11		
Island	3		
Norge	3		
Sverige	4		

Under kursen diskuterades mänskliga service-organisationer, vilka krav man ställer på dem i framtiden och hur man möter utmaningar och risker i de förändrande burnout organisationerna samt försökte hitta nya strategier för framtiden och nya motivationer för positiva förändringar inom burnout organisationer.

Epidemiologic Study Design

22 augusti – 2 september 1988, Finland

Kursledare: Timo Partanen, Institutet för arbetshygien, Finland

Av totalt 66 ansökningar godkändes 41 deltagare. De som inte blev godkända hade inte nödvändiga baskunskaper eller inte tillräcklig erfarenhet på arbetsmiljöområdet. Deltagarna till kursen valdes enligt nedanstående:

	Delt.	Ansökn.	Valda	På väntelista	gallrade
Danmark	8	13	9	3	1
Finland	5	9	6	—	3
Norge	5	7	5	—	2
Sverige	10	13	9	1	3
Australien	—	1	1	—	—
Frankrike	2	2	2	—	—
Italien	5	13	3	5	5
Japan	1	1	1	—	—
Nederländerna	3	3	3	—	—
Pakistan	—	1	—	—	1
Sierra Leone	—	1	—	1	—
Storbritannien	1	1	1	—	—
Tyska dem. rep.	1	1	1	—	—
Totalt	41	66	41	10	15

Kursen var helt och hållet ägnad åt undersökningsdesign i epidemiologisk forskning. Kursen följde strukturen i boken "Theoretical Epidemiology" av kursens föreläsare Prof. Olli S. Miettinen, McGill University, Kanada. Boken användes som kursmaterial. Kursen bestod av Prof. Miettinen's didaktiska föreläsningar och arbetsgruppsessioner. I grupperna diskuterades dagens text, epidemiologiska undersökningar och undersökningsplan med hjälp av publicerade epidemiologiska forskningsrapporter.

Reproductive Health and Occupation

12 – 16 september 1988, Finland

Kursledare: Helena Taskinen, Institutet för arbetshygien.

Kursen hade sammanlagt 37 deltagare som fördelades enligt nedanstående:

Danmark	8	Italien	1
Finland	13	Nederländerna	1
Norge	4	Polen	1
Sverige	6	Schweiz	1
		Uganda	1
		U.S.A.	1

Kursen baserade sig på föreläsningar om metoder i epidemiologiska reproduktionsstudier och nya resultat presenterades. I paneldiskussion behandlades administrativa åtgärder och företagshälsovårdens möjligheter i prevention av reproduktionstoxiska effekter.

Representativa studiebesök organiserades till olika arbetsplatser och deltagarna bearbetade en mångsidig beskrivning om arbetsförhållandena och möjliga reproduktionsrisker i arbetet i en läkemedelsfabrik, i en silketryckeri, i en mikroelektronikfabrik och i ett utvecklingslaboratorium och pilotfabrik samt i sjukhusets cytostatbehandling. En grupp besökte sjukhusets perinataldiagnostiska enhet. Grupparbetena presenterades i en session där också representanter från de olika fabrikererna var närvarande.

De utländska föreläsarna D. Mattison, H. Needleman, S. Selevan och A. Willcox från U.S.A., R. Kaill-Jones från Storbritannien, G. Ahlberg och G. Axelsson från Sverige och J. Olsen från Danmark deltog i diskussionerna under hela kursen.

Stämningen på kursen var genomgående god och kursledarens uppfattning blev att kursen uppskattades av såväl deltagare som föreläsare fast kurschemat var för tätt.

Occupational Health Nursing

26 – 30 september 1988, Finland

Kursledare: Kitta Rossi, Institutet för arbetshygien, Finland

Kursens 26 deltagare, ingen gallrades, fördelas enligt länderna som följer:

Danmark	5	Storbritannien	3
Finland	7	Polen	1
Island	3	Singapore	1
Norge	1		
Sverige	6		

Kursen arrangerades nu för första gången. Tidpunkten för kursen var lyckad, ty för närvarande finns det uppenbart behov och intresse för utvecklingen av teoretisk förståelse av företagshälsovården samt för användningen av olika teoretiska vårdmodeller för service och intervention inom företagshälsovården.

Alla deltagare utom en hade mera än 5 års erfarenhet av företagshälsovården. Kursens vetenskapliga program lyckades bra med två huvudföreläsare som hade en hel dag för sig. Dock borde mera tid ha reserverats för dem. Före kursen fick alla deltagare välja två av tre hemuppgifter som skulle skickas före kursens början till kursledaren och de användes som grundmaterial för grupparbeten. I fortsättningen kunde man ha mera tid för grupparbeten. Livliga diskussioner och tankeutbyte var kännetecknande för hela kursen. Efter kursen ansåg deltagarna att den skall upprepas om 2 – 3 år.

Human Factors in Introduction of Computerised Technology into Manufacturing.

24–28 oktober 1988, Finland

Kursledare: Pentti Seppälä, Institutet för arbetshygien, Finland.

Kursen inställdes på grund av för litet antal ansökningar.

Applied Work Physiology with Special Emphasis on the Evaluation of Occupational Work Load

24–28 oktober 1988, Sverige.

Kursledare: Åsa Kihlbom, Arbetsmiljöinstitutet, Sverige

Kursens sammanlagt 32 deltagare fördelades enligt länderna som följer:

Danmark	3	Tyska förbundsrepubl.	1
Finland	5	Italien	1
Island	1	Nederländerna	1
Norge	3		
Sverige	17		

Både deltagarna och kurskommitten var nöjda med kursens faktainnehåll och fördelningen i tid mellan forskningsfront, basala avsnitt om tillämpad arbetsfysiologi, och praktiska demonstrationer och övningar. Jämfört med föregående kurs (1986) innehöll ändå årets schema mer tid för grupparbete, men denna tid behöver sannolikt ökas ytterligare om kursen skall upprepas. Praktiska övningar var en viktig erfarenhet för många av kursdeltagarna som inte tidigare deltagit i fältmätningar. Den efterföljande redovisningen visade att grupperna fått en god förståelse för mätproceduren och resultatolkningen.

Kursdeltagarna har erbjudits att tentera på kursen för att få tillgodoräkna sig den vid doktorandstudier.

Occupational Safety and Health Work in Developing Countries

14–18 november 1988, Sverige.

Kursledare: Christer Hogstedt, Arbetsmiljöinstitutet, Sverige

Till kursen inkom sammanlagt 38 ansökningar som så småningom, p. g. a. återbud m. m., resulterade i 29 deltagare. Dessa deltagare fördelade sig på länder enligt följande:

Danmark	2	Italien	1
Finland	8	Tanzania	2
Norge	2		
Sverige	14		

Deltagargruppen var heterogen ifråga om utbildningsbakgrund (läkare, ingenjörer, beteendevetare) och yrkesverksamhet (forskning, företagshälsovård, myndighetsarbete, undervisning). Deltagarna var välartikulerade och många av dem hade erfarenhet av arbete i u-land.

Kursens målsättning var att 1) ge deltagarna en god överblick över

behoven och förutsättningarna för arbetarskydd och arbetsmiljöarbete i u-länderna, 2) ge deltagarna information om de biståndsinsatser inom arbetsmiljöområdet som för närvarande genomförs av de nordiska länderna, och 3) resultera i ett kontaktnät som kan bli av värde för deltagarnas framtida arbetsmiljöarbete i u-land. Målsättningen med kursen torde helt och hållet ha uppnåtts ifråga om punkt 1, och till stor del ifråga om punkt 2. Måluppfyllelsen ifråga om punkt 3 kan ännu inte bedömas.

Lärarna vid kursen hade hämtats från såväl Europa, som Afrika, Asien och Latinamerika. Ett omfattande skriftligt material ställdes till deltagarnas förfogande, till inte oväsentlig del nyskrivet med anledning av kursen. En del av detta material kommer förhoppningsvis att kunna publiceras som proceedings från kursen.

Åtskilliga förslag framfördes om ytterligare och kompletterande utbildningsaktiviteter ifråga om arbetsmiljöarbete i u-land.

Stipendier

Under 1988 inlämnades 37 ansökningar om NIVA-stipendium, att jämföras med de 21 ansökningar som inlämnades under 1987 (som var det första år då NIVA disponerade över medel för stipendier).

I tabell 2 redovisas beviljade och utnyttjade NIVA-stipendier under 1987 och 1988. Under 1988 disponerades budgetmedel om FIM 65 000, vilket innebär att denna budgetpost överskreds med FIM 15 499.

Tabell 2 Beviljade och utnyttjade NIVA-stipendier under 1987 och 1988. Angivna belopp avser FIM.

	Under 1987		Under 1988	
	antal	belopp	antal	belopp
Danmark	2	7 106	7	24 389
Finland	0	0	2	7 046
Island	7	46 061	4	32 252
Norge	1	5 375	3	10 056
Sverige	1	3 196	3	6 756
Totalt	11	61 792	19	80 499

Utvärdering av NIVAs verksamhet

Under 1987 genomfördes med hjälp av tre utomstående experter (en dansk och två svenskar) en utvärdering av NIVAs verksamhet under tiden 1982 – 86. Under 1988 har styrelsen tagit ställning till en rad åtgärdsförslag med anledning av utvärderingen. De viktigaste av styrelsens beslut och ställningstaganden för vidareutveckling av NIVAs verksamhet kan sammanfattas enligt följande.

- NIVA kan betraktas som en permanent form för nordiskt samarbete inom arbetsmiljöområdet.
- NIVA-programmet bör fortsättningsvis innehålla aktiviteter av följande slag:
  - systematiska vidareutbildningskurser
  - mera ad hoc-betonade kurser och symposier för efterutbildning och ”refreshment” i arbetsmiljöfrågor
  - kortare kurser, seminarier och konferenser för information om aktuella arbetsmiljöfrågor.
  - ett ökat deltagande från Norge och Danmark i NIVA-kurserna skall eftersträvas.
  - NIVA-kurser bör årligen anordnas i Finland, Sverige och Danmark. NIVA-aktiviteter bör också anordnas i Norge, om möjligt årligen. Det skall också anordnas NIVA-aktiviteter på Island.
  - En vidareutveckling av undervisningsformerna skall eftersträvas, bl. a. för uppnående av större deltagaraktivitet i kurserna.
  - NIVA skall aktivt verka för samordning och samverkan då det gäller utbildningen av arbetsmiljöspecialister i Norden.

Institutionens ekonomi

Institutionens resultat- och balansräkning (se Bilaga). Som framgår härav hade institutionen under 1988 utgifter om FIM 1,902 miljoner, medan inkomsterna var FIM 1, 863 miljoner. Underskottet, FIM 0,039 miljoner, täcks av NIVAs tillgångar från år 1987.

Trots att en av de för året planerade och budgeterade kurserna inställdes, och således endast förorsakade mycket små utgifter, översteg utgifterna inkomsterna. Den främsta orsaken härtill är de obudgeterade kostnaderna för rese- och flyttningkostnader i samband med tillträde av ny institutionschef.

Nordiska ministerrådet understödde verksamheten med FIM 1,556 miljoner, vilket var FIM 0,257 miljoner mer än vad som ursprungligen budgeterats. Skillnaden utgörs huvudsakligen (FIM 0,192 miljoner) av avtalsenliga löneförhöjningar och pensionsavgifter under 1988.

Beslut

Styrelsen för Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Helsingfors den 15 februari 1989.

Vilhjálmur Rafnsson
Styrelseordförande

Kaj Elgstrand
Institutionschef

BILAGA

Jämförelse mellan fastställd budget 1988 och bokslut (FIM 1 000)

	Fast- ställd	Extra bidrag	Total	Bokslut	Diff.
1. Löner och arvoden	711	257	968	994	26
2. Varor och tjänster	925		925	908	-17
Brutto utgifter	1 636	257	1 893	1 902	9
Minus deltagaravgifter, ränteintäkter och SIDA bidrag	337		337	307	-30
Underskott				-39	39
NMR:s bidrag	1 299	257	1 556	1 556	0

Resultaträkning

(FIM)

	1.1 – 31.12.1988		1.1 – 31.12.1987	
Ordinarie verksamhet				
Intäkter				
Utbildning	304 389,97			313 140,00
Övriga intäkter	<u>65 640,00</u>	370 029,97	–	<u>313 140,00</u>
Kostnader				
Löner och arvoden	725 043,01		577 731,92	
Socialkostnader	188 530,61		51 524,95	
Övriga personkostnader	80 519,21		69 176,43	
Material och tillbehör	24 159,44		66 046,25	
Främmande tjänster	867 545,74		822 895,70	
Hyror och fastighet	9 827,00		–	
Övriga kostnader	<u>6 216,79</u>	<u>1 901 841,80</u>	<u>6 725,87</u>	<u>1 594 101,12</u>
Underskott		1 531 811,83		1 280 961,12
Ränteintäkter		<u>2 113,10</u>		<u>6 048,15</u>
Verksamhetens underskott		1 529 698,73		1 274 912,97
Subventioner		1 490 656,00		1 265 000,00
Avskrivningar		0,00		16 411,95
Räkenskapsperiodens resultat				
Underskott		39 042,73	underskott	26 324,92

Passiva		31.12.1988		31.12.1987
Främmande kapital				
Kortfristig				
Köpskulder		99 500,42		59 636,95
Överföringskulder		147 224,08		41 132,42
Övriga kortfristiga skulder		142 644,00		284 786,-
		<u>389 368,50</u>		<u>385 555,37</u>
Eget kapital				
Överskott från tidigare år	77 079,84		103 404,76	
Räkenskapsperiodens underskott	<u>39 042,73</u>	<u>38 037,11</u>	<u>26 324,92</u>	<u>77 079,84</u>
		427 405,61		462 635,21

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska nämnden för handikappfrågor
Box 303 (Ibsengatan 14, Blackeberg)
S-161 26 Bromma
Tel. 08-87 91 40

1. Institutionens uppgift

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) är Nordiska ministerrådets, dvs. de nordiska regeringarnas samarbetsorgan för handikappfrågor inom det socialpolitiska området. NNH har bland sina stadgeenliga uppgifter att främja hjälpmedelsförsörjningen i de nordiska länderna genom att följa, initiera och vidareutveckla nordiskt samarbete inom området. NNH skall också i övrigt verka för nordiskt samarbete inom sitt ansvarsområde, exempelvis i forsknings-, utvecklings- och utbildningsfrågor.

2. Organisation

NNH har en styrelse med två ledamöter från vardera Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Ledamöterna utses av social- och hälsovårdsministrarna för tre år i sänder. För varje ledamot finns en suppleant.

NNH:s kansli, som finns i Stockholm, har fem fasta tjänster.

NNH har sedan 1985 en dotterinstitution – Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal – som är placerad i Danmark (Dronninglund Slot i Nordjylland). Vid centret finns sex anställda, en utbildningsledare, fyra utbildningssekreterare och en assistent.

För Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal och för driften av det datorbaserade informationssystemet Nordiskt hjälpmedelsregister finns särskilda ledningsgrupper. Dessutom har NNH nordiska projektgrupper för skilda uppgifter. I *bilaga 1* beskrivs NNH:s organisation i schematisk form.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

1 000 SEK

Anslagspost	Budget 1988	Bokslut	Avvikelse
Löner och arvoden	1 227	1 289	- 62
Varor och tjänster	570	758	-188
Projekt*	874	853	+ 21
Summa	2 671	2 900	-229

* Exklusive Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale

3.2 Beskrivning av verksamheten

NNH har under 1988 haft två styrelsesammanträden, i København den 9–11 mars och i Helsingfors den 12–14 oktober. I samband med Københavnsmötet hölls en gemensam överläggning med representanter för den nordiska handikapprörelsen. Överläggningen behandlade såväl samarbetet generellt mellan NNH och handikapprörelsen i Norden som NNH:s särskilda uppdrag att utreda formerna för en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (Nordiska rådets *rekommendation nr 22/1987*).

NNH:s verksamhet har under 1988 bedrivits inom följande huvudområden:

- Hjälpmedel för handikappade
- Särskilt utsatta gruppers behov av samhällsservice
- Information, utbildning och internationella kontakter.

Hjälpmedelsfrågor

Hjälpmedelsverksamheten är jämte färdtjänst och boendeservice en hörnpelare i de nordiska ländernas handikappolitik.

På hjälpmedelsområdet samverkar NNH med centrala nationella organ inom området*, och samarbetet avser såväl provning av hjälpmedel och information som utveckling av nya hjälpmedel. Målet är att förbättra det totala hjälpmedelsutbudet i Norden och att medverka till att de samlade resurserna för hjälpmedelsverksamheten utnyttjas på effektivast möjliga sätt.

Samarbetet om *provning av handikapphjälpmedel* bygger på arbetsfördelning mellan nationella institut. Genom att ett enskilt hjälpmedel bara behöver testas på ett ställe i Norden ökar den totala provningskapaciteten avsevärt. Samarbetet innebär också en fortlöpande harmonisering av na-

* Dansk Hjælpemiddel Institut, Medicinalstyrelsen i Helsingfors och statens tekniska forskningscentral (VTT) i Tammerfors, Tryggingastofnun ríkisins i Reykjavik, Rådet for tekniske tiltak for funksjonshemmede i Oslo samt Handikappinstituttet i Stockholm.

tionella krav inom hjälpmedelsområdet. Under 1988 har det särskilda samarbetet om hjälpmedel för hörselhandikappade gått ytterligare framåt. Den av NNH i slutet av 1986 rekommenderade nordiska kravspecifikationen för hörapparater har antagits i Finland, Norge och Sverige. Under 1988 har också förslag om gemensamma metoder för leveranskontroll av kompletta slingsystem respektive slingförstärkare sänts ut för nationell remissbehandling. Arbetet med att urforma ett förslag till nordisk kravspecifikation för hörselslingor har påbörjats.

Informationssamarbetet har en naturlig utgångspunkt i *Nordiskt hjälpmedelsregister*, som är ett datorbaserat informationssystem med internationell räckvidd. Systemet har utvecklats och drivs av NNH i samarbete med de nationella hjälpmedelsinstituten eller motsvarande. Under hösten 1988 upptogs diskussioner med systemets nationella driftpartners om en modernisering och effektivisering av Nordiskt hjälpmedelsregister under 1989.

I samband med arbetet med Nordiskt hjälpmedelsregister har NNH också utvecklat ett *nordiskt klassificeringssystem för handikapphjälpmedel*. Det har gett Norden en gemensam indelning och terminologi inom hjälpmedelsområdet. Under hösten 1987 kunde NNH registrera en stor framgång, då ISO (internationella standardiseringsorganisationen) antog för utsändning ett förslag till internationell standard baserad på det nordiska klassificeringssystemet. Förslaget antogs 1988 av samtliga medlemsländer, och i slutet av året publicerade ISO en s. k. "draft international standard".

Samarbetet på hjälpmedelsområdet går också ut på att ta tillvara den nya teknikens möjligheter när det gäller att utveckla nya hjälpmedel. Nordiska ministerrådets handlingsplan på datateknologiområdet har gett NNH möjlighet att sedan 1985 arbeta med *samnordisk utveckling av datorbaserade handikapphjälpmedel*. Ett 30-tal projekt har initierats under perioden 1985–1988, och flera av dem har redan lett till konkreta resultat i form av nya hjälpmedel. Ett annat konkret resultat av arbetet med datahandlingsplanen är en *nordisk programvarudatabas* knuten till Nordiskt hjälpmedelsregister. En första katalog över dataprogram inom handikappområdet publicerades vid årsskiftet 1987/88.

NNH:s arbete med datorbaserade handikapphjälpmedel har under 1988 styrts in mot tre prioriterade områden som samtidigt representerar tre skilda nivåer i arbetet:

- Generell handikapptillgänglighet hos datorer
- Telekommunikationer och handikapp
- Datorbaserade kommunikationshjälpmedel.

I NNH:s arbete med datorbaserade handikapphjälpmedel har frågor rörande *datorteknikens generella handikapptillgänglighet* aktualiserats på olika sätt. Sambandet är enkelt. Ju mer generell tillgänglighet, desto mindre blir behovet av anpassning i efterhand och utveckling av särskilda handikapphjälpmedel. En strategiskt viktig konferens var därför den som

NNH arrangerade på temat handikapptillgänglighet hos datorer den 10–11 november 1988. Konferensens utgångspunkt var en ny lag i USA om krav på handikapptillgänglighet hos datorer som upphandlas med statliga medel.

Nordiskt forum för telekommunikation och handikapp är en grupp som inledde sitt arbete under 1987. I arbetsgruppen finns representanter för social- och hälsovårdsministerierna samt de centrala telemyndigheterna i Norden. Uppgiften är att beakta de kommunikationshandikappades situation i den pågående teletekniska utvecklingen. Efter samråd med Nordiskt forum tillskrev NNH den 8 juni 1988 Nordiska ministerrådet/ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) angående konsekvenserna för handikappade av den pågående liberaliseringen inom teleområdet. Nordiskt forum har under 1988 också arrangerat en nordisk konferens om texttelefoner.

Särskilt utsatta gruppers behov av samhällsservice

Det finns ett antal små och särskilt utsatta handikappgrupper. Genom att beakta Norden som ett enda område och genom att utnyttja de samlade kunskaperna och resurserna kan man förbättra livsvillkoren för dessa grupper på ett sätt som annars inte hade varit möjligt. NNH har sedan starten av sin verksamhet arbetat med bland annat dövblinda och förståndshandikappade. Bland många konkreta resultat på dövblindområdet kan nämnas *Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal (NUD)*, som inledde sin verksamhet under 1985 som en dotterinstitution till NNH med placering i Danmark (Dronninglund Slot i Nordjylland).

Det nordiska utbildningscentret har två huvuduppgifter. Dels att anordna samnordiska kurser för skilda personalgrupper, och dels att fungera som ett resurscenter för dövblindarbetet i Norden. Verksamheten under 1988 har inneburit nya framgångar inom båda dessa områden. Projektet "*Nordisk vejleder for døvblindepersonale*", som startade hösten 1986, har fortsatt med gott resultat. Projektet producerar fortlöpande publikationer med olika tema, som tillsammans bildar ett utbildningsmaterial som kan användas i arbetet med dövblinda runt om i Norden.

Det nordiska samarbetet om förståndshandikappades behov av hjälpmedel har fortsatt. Under 1988 har NNH bland annat arrangerat en nordisk konferens om hur förståndshandikappades särskilda behov kan beaktas i vidareutvecklingen av de nationella systemen för förmedling av hjälpmedel.

Arbetet med det av Nordiska rådet rekommenderade *samarbetsprojektet* för små och mindre kända handikappgrupper har fortsatt under 1988. Bland årets aktiviteter kan nämnas ett nordiskt arbetsseminarium om autistiska barn/barndomspsykos, som NNH arrangerade i september på Hanaholmen utanför Helsingfors.

Information. Internationella kontakter

På informationsområdet är NNH:s viktigaste insats den regelbundet utkommande publikationen "*Registrering av Nordiska projekt inom handikappområdet*", som också ges ut i en engelskspråkig version. Boken innehåller utförlig information om pågående handikappforskning i de nordiska länderna. En ny utgåva färdigställdes i slutet av 1988.

NNH har under 1988 publicerat ytterligare tre rapporter och en informationsbroschyr. Jämför *bilaga 2*, som också tar upp de nio konferenser och arbetsseminarier som NNH arrangerat under året.

I samband med mässan Forsorg & Hospital i Herning i Danmark den 17–19 maj 1988 arrangerade NNH i samarbete med Landsforeningen af Forsorgsledere två konferenser. Konferenserna, som hade rubrikerna "Datorn som hjälpmedel" och "Kommunikation med ny teknik", utgjorde tillsammans med medverkan i utställningen NNH:s huvudbidrag till uppfyllandet av målet för Nordiskt teknologiår 1988. I två utställningsmontrar visades dels NNH:s verksamhet i stort, dels produkter som utvecklats inom ramen för NNH:s arbete med den nordiska databehandlingsplanen. Montrarna väckte stor uppmärksamhet från såväl press som radio och TV. Den stora nyheten var en dansk talsyntes som premiärvisades i NNH:s monter.

NNH har tidigare deltagit i motsvarande evenemang i Göteborg 1985, Oslo 1986 och Jyväskylä 1987. En liknande insats planeras till 1989.

NNH:s arbete har rönt stor internationell uppmärksamhet. Som exempel kan nämnas att informationssystemet Nordiskt hjälpmedelsregister inspirerat EG till ett projekt benämnt Handynet, och att det nordiska klassificeringssystemet nu håller på att bli internationell standard genom ISO:s (internationella standardiseringsorganisationens) försorg. Också det nordiska utbildningscentret för dövblindpersonal betraktas utanför Norden som ett mönster för regionalt samarbete.

4. Beslut

Nordiska nämnden för handikappfrågor överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

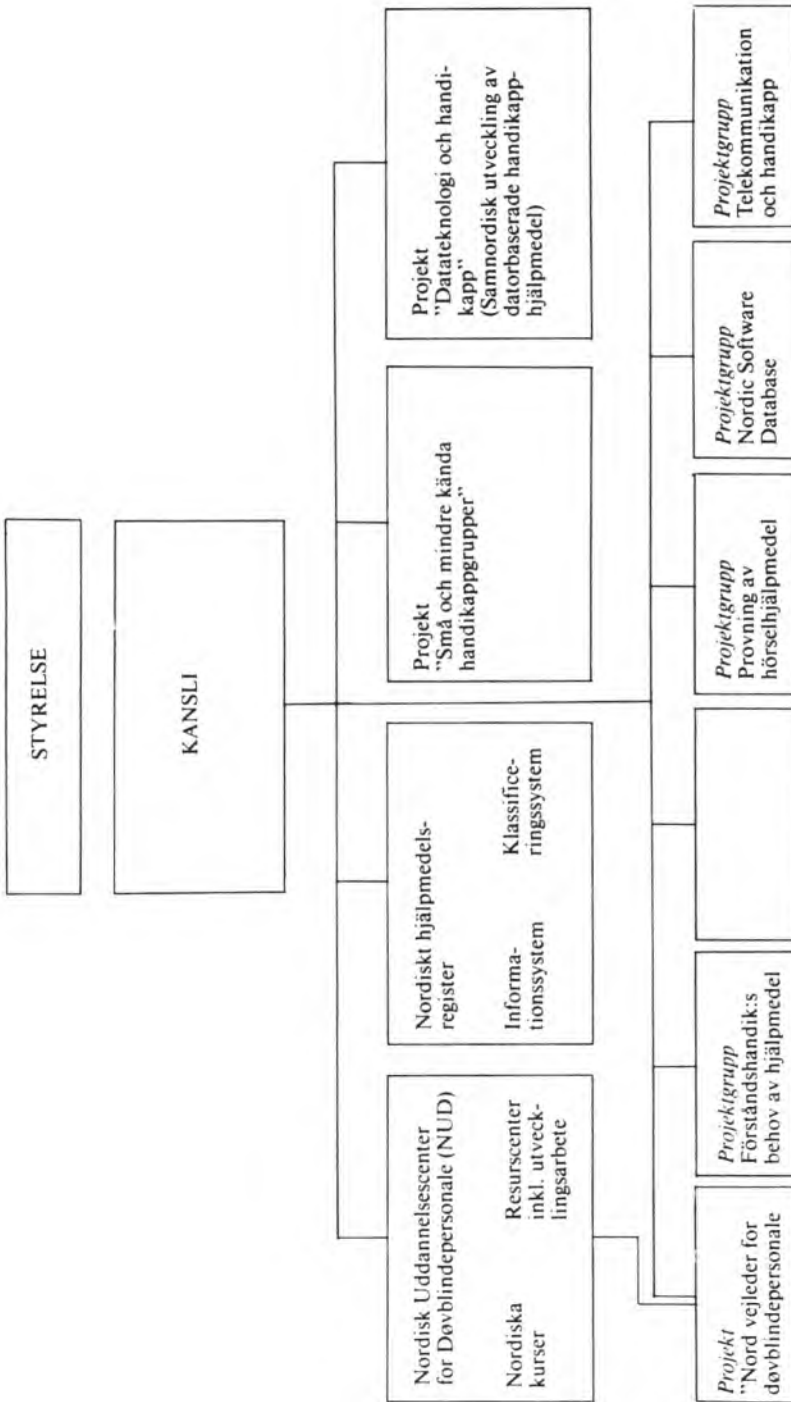
Silja Lih
Ordförande

Finn Petrén
Kanslichef

BILAGA 1

NNH – Organisationsplan 1988

*BILAGA 2***NNH:s publikationer under 1988**

1. Nordisk Nævn for Handicapspørgsmål (Informationsbroschyr)
2. Rapport från Nordiskt seminarium om datorer och bildkommunikation (Umeå den 11 – 13 november 1987)
3. Rapport från Nordiskt arbetsseminarium om kläder och handikapp (Helsingfors den 19 – 20 november 1987)
4. Rapport från konferenserna "Datorn som hjälpmedel" och "Kommunikation med ny teknik" (Herning den 18 – 19 maj 1988)
5. Registrering av Nordiska projekt inom handikappområdet 1988
6. Registration of Nordic Projects relating to Disability 1988

NNH:s konferenser och arbetsseminarier under 1988

1. Nordiskt arbetsseminarium om Prader-Willis syndrom (Frambu Helse-senter, Oslo, den 11 – 12 april)
2. Nordisk konferens "Datorn som hjälpmedel" (Herning den 18 maj)
3. Nordisk konferens "Kommunikation med ny teknik" (Herning den 19 maj)
4. Nordisk konferens om texttelefoner (København den 18 – 19 augusti)
5. Nordisk konferens om hur förståndshandikappades behov kan beaktas i vidareutveckling av nationella system för förmedling av hjälpmedel (Hurdalssenteret, Hurdal, den 11 – 13 september)
6. Nordiskt arbetsseminarium om autistiska barn/barndomspsykos (Hananholmen, Helsingfors, den 27 – 29 september)
7. Nordiskt arbetsmöte om dataprojekt inom Blissområdet (Reykjavík den 1 oktober)
8. Nordisk konferens om handikapptillgänglighet hos datorer (IBM Nordic Education Center, Lidingö, den 9 – 11 november)
9. Nordiskt arbetsmöte om datorbaserade kommunikationshjälpmedel för handikappade barn (Stockholm den 1 – 2 december)

Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

NIOM (Nordisk institutt for odontologisk materialprøving)
Kirkeveien 71 B
Postboks 70
N-1344 Haslum

Sammendrag

NIOM's arbeid kan inndeles i 4 hovedaktiviteter. Standardisering, materialprøving, forskning og opplysnings- og utredningsvirksomhet.

Materialprøving

NIOM's materialprøveprogrammer, som nå omfatter 20 produkttyper, gjentas regelmessig hvert år. Det publiseres lister over de produktene som tilfredsstillt kravene i den gjeldende ISO-standarden og i de to aksepteringsprogrammene NIOM selv har satt igang. Produktene prøves av NIOM på frivillig grunnlag etter avtale med produsentene. Når produktet står på NIOM's liste, betyr dette at produktet tilfredsstillt visse minimumskrav til kvalitet og brukbarhet. Listene kan tjene som en veiledning for brukeren ved valg av dentale produkter, men de er ikke egnet til å skille ut produkter med spesielle egenskaper. Tyve lister med ialt 874 enkeltprodukter ble publisert i 1988. Listene ble utgitt i egen trykksak og distribuert til alle nordiske tannleger og tann teknikere via de enkelte lands fagdepartementer.

Standardisering

NIOM deltar aktivt i det viktige arbeidet med å lage nye standarder og revidere gamle på internasjonal basis. Derved får instituttet muligheter til å påvirke utformingen av standardene slik at de blir mest mulig hensiktsmessige for nordiske forhold. Når en standard er blitt formelt vedtatt, følger NIOM denne fullt ut på alle punkter ved testing av produkter. NIOM har utarbeidet aksepteringsprogrammer for to materialtyper hvor det ikke er vedtatt internasjonale standarder. De er i hovedtrekkene basert på forslag til internasjonale standarder som foreligger.

Forskning

Valg av prøvemeter og krav til materialkvalitet under utformingen av en standard bør skje på grunnlag av kliniske erfaringer og en best mulig

forståelse av produktenes egenskaper. Forskning omkring dentale materialer gir den innsikt i disse forhold som er nødvendig under standardiseringsarbeidet. Slik forskning gir også den nødvendige kunnskap til deltakelse i internasjonale forskningsfora og til opplysningsvirksomhet. To gjesteforskerstillinger ved instituttet innehas av forskere fra de nordiske land i inntil ett år. Det bidrar på en god måte til spredning av instituttets kompetanse.

Opplysnings- og utredningsvirksomhet

I 1988 utgikk det 51 vitenskapelige artikler/bokkapitler fra NIOM. Temaene spenner vidt, men alle har direkte eller indirekte tilknytning til dentale materials fysikalsk/kjemiske og biologisk/kliniske egenskaper.

Interessen for odontologiske materials bivirkninger på pasientene og effekten på tannhelsepersonals arbeidsmiljø har i de senere år vært stor. Instituttet har i denne forbindelsen på anmodning gitt uttalelser og utredninger til helsemyndighetene og andre i de nordiske land.

NIOM's personale deltar dessuten i videre- og etterutdanning av tannhelsepersonell i Norden ved foredrag og kursvirksomhet. Personalet holdt i løpet av 1988 54 eksterne foredrag og kurs i tillegg til seminarer for gjester til NIOM.

Ekstern vurdering av NIOM's virksomhet

Budsjett- og kontrollutvalget i Nordisk Råd evaluerte NIOM i 1988 ved hjelp av en intervju-undersøkelse. De som svarte var positive til NIOM's virksomhet. Det fremkom ønsker om mer biologisk-toksikologisk forskning, og om øket opplysningsvirksomhet.

Produktregister og bivirkningsregister for odontologiske materialer

NIOM-seminaret om produktregister og bivirkningsregister for odontologiske materialer som fant sted 30. – 31. mai, samlet bred nordisk deltakelse med representanter fra blant annet offentlige myndigheter, akademiske læresteder, legemiddelkontrollen, dentalhandelen og tannlegeforeninger. Hensikten med seminaret var å gi en oversikt over forholdene i de nordiske land slik de er i dag, samt å belyse ønskeligheten og behovet for opprettelsen av eventuelle registre i fremtiden.

Med utgangspunkt i innleggene som ble presentert samt synspunktene som fremkom i paneldebatten, syntes det å være generell enighet om følgende anbefalinger.

Produktregister for odontologiske materialer kan være ønskelig. Det bør inneholde informasjon om materialene, inkludert varedeklarasjon, som brukerne kan dra nytte av. Ønsket om varedeklarasjon ble understreket, men det ble også gitt uttrykk for at denne ville være av begrenset verdi ut i fra et toksikologisk synspunkt. Hensynet til allergiske reaksjoner, som er

det mest vanlige, tilsier imidlertid at detaljinformasjon er nødvendig.

Bivirkningsregister for odontologiske materialer er ønskelig fra et brukersynspunkt. Det bør knyttes til et eventuelt produktregister. Bivirkningsproblemene er små i forbindelse med bruk av odontologiske materialer. En sentralisering av registreringen ville derfor være ønskelig. Det forutsetter bemanning av spesielt kvalifisert personell.

Det kan bli vanskelig å oppnå politisk prioritering for opprettelse av registre for odontologiske materialer, både av økonomiske årsaker og fordi forholdene ikke ansees for å være tilfredsstillende utredet.

Organisasjon

Formål

Retningslinjene for NIOM's virksomhet fremgår av instituttets statutter hvor det bl. a. heter.

”Instituttet har til formål gjennom systematisk utprøving og dertil hørende målrettet forskning å arbeide for at materialer og andre bruksgjenstander som anvendes eller aktes anvendt i odontologisk virksomhet og tannhelsetjeneste i de nordiske land, fyller de helsemessige og tekniske krav som etter utviklingen til enhver tid må stilles.”

Dessuten skal NIOM arbeide med: “. . . utvikling av bedre odontologiske materialer og bruksgjenstander og mer hensiktsmessige metoder for bruk av slike.”

Styre, avdelinger og personale

NIOM's styre, som er sammensatt av en representant og en suppleant fra hvert av de nordiske land, har det overordnende ansvaret for instituttets virksomhet, herunder planlegging, budsjett og publisering. NIOM har en instituttsjef med ansvar for den daglige driften. Styrets sammensetning i 1988 er gitt i Appendix 1.

Det har i 1988 vært avholdt 3 ordinære styremøter. 8. februar (Oslo), 30. mai (Oslo) og 31. oktober (København).

Instituttet er organisert i 3 avdelinger og hadde i 1988 26 stillinger:

- Administrasjon: 3 stillinger
- Biologisk/klinisk avdeling:
8 stillinger
- Fysikalsk/kjemisk avdeling:
15 stillinger

Instituttet fikk i 1988 tildelt en ny forskerstilling knyttet til biologisk/klinisk avdeling. Instituttets personale i 1988 fremgår av Appendix 1.

Instituttets to gjesteforskerstillinger er opprettet for å gi NIOM en best mulig ”nordisk profil” og for å styrke den generelle kompetanse vedrørende dentale materialer i Norden. Bevilgningen til gjesteforskerstillingene tillater ansettelse av personale fra de nordiske land på tidsbegrensede

kontrakter med gode muligheter for individuelle tilpasninger. Ordningen tar sikte på personer på alle kompetansenivåer (fra stipendiat til professor), og det forutsettes at deres prosjekter ligger innenfor instituttets arbeidsprogram eller kan tilpasses dette. Søkningen til gjesteforskerstillingene har vært tilfredsstillende, og ordningen fungerer bra. I 1988 ble gjesteforskertiden fordelt mellom 5 personer.

Økonomi

Instituttet er en del av Nordisk Ministerråds ansvarsområde og finansiert over Ministerrådets allmenne budsjett.

NIOM's totale utgifter for 1988 utgjorde NOK 12.6 mill., hvorav NOK 7.0 mill. gikk med til lønn og sosiale kostnader, NOK 0.6 mill. til utstyr og NOK 3.5 mill. til driftsutgifter. En oversikt over regnskapets hovedoppstilling fremgår av Appendix 2.

Lokaler og utstyr

NIOM flyttet i oktober 1987 inn i nyinnredete lokaler i Kirkeveien 71 B, 1344 Haslum. Det samlede brutto gulvareal utgjør ca. 1 300 m². Hoveddelen av arealet utgjøres av følgende enheter:

Kjemilaboratorium

Klimalaboratorium for fysikalsk
prøvning med spesiallaboratorier

for polymere materialer og gipsbaserte materialer

Slipe/poleringsrom

Tannteknisk laboratorium

Biologisk laboratorium med spesialutstyr for cellekulturstudier, bakteriologi og histologi

Verksted

Bibliotek og konferanserom

Planleggingen, ombyggingen og innredningen av lokalene i Kirkeveien 71 B har tatt meget tid og krevd stor innsats av alle NIOM's ansatte. Alle enhetene var i drift ved utgangen av 1988, unntatt verkstedet som blir operativt i løpet av første kvartal 1989.

Virksomhet

Basert på registreringer foretatt i 1988 var virksomheten ved NIOM fordelt med 10 % på standardisering, 35 % på materialprøvning, 35 % på forskning, 10 % på opplysningsvirksomhet og 10 % på administrasjon/diverse.

Standardisering

Standardiseringsarbeidet er i hovedsak rettet mot utarbeidelse av internasjonale standarder for nye produktgrupper og revisjon av eksisterende standarder. NIOM er direkte engasjert i dette ved deltagelse i ISO (International Organization for Standardization), FDI (Federation Dentaire Internationale) og CEN (Comité Européen de Normalisation).

ISO

NIOM's materialprøveprogrammer baseres på de internasjonale standardene for odontologiske materialer som er utarbeidet av ISO. Instituttets standardiseringsarbeid er derfor i vesentlig grad basert på samarbeid innen ISO/TC 106 – Dentistry (Teknisk komité 106 – Odontologi) både hva angår komitéarbeid og praktisk laboratoriearbeid.

Standardiseringsarbeidet innen ISO/TC tar for seg fysikalske, kjemiske og teknologiske egenskaper hos dentale materialer. NIOM's engasjement i ISO/TC 106 i 1988 har i det vesentlige bestått i deltakelse i undergruppene SC1, SC2, SC6 og SC8 (Appendix 3).

Det eksisterer i dag 47 ISO standarder for det odontologiske området. Av disse er 25 standarder for dentale materialer. Det finnes nå standarder for de fleste viktige materialgruppene. Noen må revideres etter hvert som produktene endres.

I 1988 ble det publisert ny standard for fissurforseglingsmaterialer og reviderte standarder for protesebasismaterialer og sinkkoksyl/eugenol sementer.

En ny teknisk komité innen ISO er etablert (ISO/TC 194). Den skal ta seg av standardiseringen av biologisk prøvning av medisinsk og odontologisk utstyr, inkludert odontologiske materialer. NIOM planlegger å delta i dette arbeidet.

Internasjonalt laboratoriesamarbeid

Fellesprøvning av samme materialer på forskjellige laboratorier utgjør et viktig ledd i etableringen av standarder. Den er spesielt egnet for å frem-skaffe data som skall legges til grunn for kvalitetskravene i standarden. Slik «round robin testing» eller ringtesting er også nødvendig for å vise at selve prøvemetoden fungerer. I 1988 deltok NIOM i tre ringtestingsprogrammer.

1. Egenskaper for polymere krone/bro materialer
2. Aktiviseringslamper til herding av kompositte tannfyllingsmaterialer
3. Abrasjonsevne hos slipemidler i tannpasta.

CEN

Alle de fem nordiske land deltar i det europeiske standardiseringsarbeidet (CEN). Aktiviteten innen Cen har øket vesentlig i 1988, både hva

den komitéen som har med odontologiske materialer å gjøre (CEN/TC 55) og arbeidet med standardisering av medisinsk utstyr generelt.

Etter initiativ fra NIOM har CEN/TC55 fattet et prinsippvedtak om at europeiske standarder (EN) på det odontologiske området skal være identiske med de gjeldende ISO-standardene. Dette ansees som et meget viktig vedtak og vil tillate at standardiseringsarbeidet kan konsentreres innenfor en organisasjon. Som en følge av den forventete utvikling mot det indre markedet i Europa vil NIOM legge EN til grunn for materialprøvingen i fremtiden, muligens allerede fra 1989 for enkelte typer produkter. Endringene i materialprøvearbeidet vil være av formell art og det forventes ikke å føre til endringer i NIOMs rutiner i 1989.

I et møte arrangert av CEN/CENELEC i desember 1988 ble grunnlaget lagt for en oppdeling av standardiseringen innen området «medisinsk teknisk utstyr». Det er sannsynlig at odontologiske produkter i fremtiden vil bli inkludert i det Fellesmarkedsdirektiv som bl. a. tar for seg forskjellige typer implantater. Alternativt tas det sikte på å opprette et eget direktiv for odontologiske materialer. Slike direktiver vil være avgjørende for regler og lovverk i alle europeiske land. I hovedtrekkene regnes det med at spesielle standarder («vertikale» standarder) vil gjelde for de enkelte produkttyper. For odontologiske materialer vil disse bli identiske med eksisterende ISO standarder. I tillegg vil det bli utarbeidet felles standarder («horisontale» standarder) som skal dekke en rekke produkttyper. Eksempler på slike horisontale standarder er dem som skal gjelde krav til produsentenes arbeid (GMP), sterilisering og biologisk prøvning, NIOM planlegger å delta i de komitéene som vil påvirke odontologiske materialer.

Det anses sannsynlig at rapporten fra EUCOMED (den europeiske foreningen for produsenter av medisinsk utstyr), publisert i 1988, vil danne grunnlaget for det videre lovarbeid med odontologiske materialer.

FDI

Biologisk/klinisk standardisering har hittil vært tillagt FDI, og arbeidet er konsentrert til CPD (Commission on Dental Products). NIOM deltar i gruppene som utarbeider kliniske og biologiske materialprøveprogrammer.

Et dokument med oversikt over metoder som egner seg for biologisk prøvning av odontologiske materialer ble publisert som ISO teknisk rapport 7405 i 1984. Revisjon av dokumentet er igangsatt, og en rekke av de undersøkelsene som er utført ved NIOM, er med og danner grunnlaget for dette dokumentet. Gruppen møttes i oktober 1988. Revisjonsarbeidet forventes å ta noe tid fordi det foreligger prinsipielt forskjellige syn om biologisk materialprøving innen komitéen. Det reviderte dokumentet vil være ett av grunnlagene for arbeidet innen den nyetablerte ISO/TC 194.

Materialprøvning

Materialprøvningen bygger på en frivillig avtale mellom NIOM og produsentene. Produsentene garanterer at produktet tilfredsstillende de kvalitetskravene som er spesifisert i angjeldende ISO standard. NIOM kjøper produktet på det åpne markedet en gang hvert år og kontrollerer at materialet tilfredsstillende kravene i standarden. Vedtak om igangsetting av prøvning av nye materialgrupper gjøres av NIOMs styre.

Ved revisjoner av standarder som innebærer omfattende forandringer i de krav som stilles, sender NIOM informasjon om dette til alle produsenter med produkter på det nordiske markedet og inviterer på nytt til å delta.

De listene som NIOM publiserer over produkter som tilfredsstillende kravene i ISO-standarder for vedkommende materialgruppe, er en veiledning overfor brukerne ved valg av produkter. Enkelte offentlige forsikringsordninger og avtaleforhold forutsetter eller anbefaler at det kun brukes materialer som står på NIOMs lister (eksempelvis for Den kommunale tandpleje og Sygesikringsoverenskomsten i Danmark, Honorartariffen i Norge og Tandvårdsforsikringens erstatningsregler for støpelegeringer i Sverige). Direktiv fra enkelte lands helsemyndigheter presiserer dessuten at produkter på NIOMs lister bør benyttes.

Aksepteringsprogrammer er forenklede materialprøveprogrammer og etableres for materialgrupper hvor det ikke foreligger ISO-standarder. NIOM hadde i 1988 to aksepteringsprogrammer, ett for legeringer til metallkeramikk kroner og ett for kompositter til bruk i premolarer og molarer (okkusale klasse I og klasse II fyllinger); de såkalte posteriore kompositter. Programmet for posteriore kompositter inneholder krav om at materialene må fylle kvalitetskravene i den vanlige standarden for plastbaserte fyllingsmaterialer, ISO 4049, og at det i tillegg foreligger biologiske data fra minst to typer prøver og resultater fra minst 3 års klinisk prøvning av materialene.

Biologiske krav – I en del av de nye standardene er det krav om dokumentasjon av biologiske egenskaper. Det refereres i standardene til ISO/TR 7405 – Biological Evaluation of Dental Materials. NIOM har tolket dette slik at vi forlanger to forskjellige tester for alle nye materialer. Testene skal være fra forskjellige nivåer, f.eks. én cellekultur-test og ett dyreforsøk.

Produkter som testes av NIOM

NIOM's materialprøveprogram ble i 1988 basert på følgende standarder:

1. Alloys for dental amalgam – ISO 1559
2. Dental mercury – ISO 1560
3. Dental inlay casting wax – ISO 1561
4. Dental casting gold alloys – ISO 1562
5. Alginate dental impression material – ISO 1563

6. Agar impression material – ISO 1564
7. Dental silicate cement (hand-mixed) – ISO 1565
8. Dental zinc phosphate cement – ISO 1566
9. Denture base resin – ISO 1567
10. Dental zinc oxide/eugenol filling materials – ISO 3106
11. Dentistry – Synthetic resin teeth – ISO 3336
12. Capsulated dental silicate and silico-phosphate filling materials – ISO 3851
13. Resin – based dental filling materials – ISO 4049
14. Dental zinc polycarboxylate cements – ISO 4104
15. Dental materials – Elastomeric impression material – ISO 4823
16. Dental base metal casting alloys – ISO 6871
17. Dental gypsum products – ISO 6873
18. Dental glass polyalkenoate cements – ISO 7489

I tillegg til de nevnte ISO-standardene, benytter NIOM to aksepteringsprogrammer.

19. Dental casting alloy for metal/ceramic reconstructions
20. Resin based dental filling materials for use in occlusal class I or class II restorations.

NIOM-lister

Lister over produkter som tilfredsstillter kravene i NIOM's materialprøve- og aksepteringsprogrammer ble publisert samlet i en egen trykksak: «Lister over sertifiserte produkter 1989». Den ble distribuert til alt tannhelsepersonell i Norden via de enkelte lands fagdepartementer.

Forskning

Publikasjoner

Arbeider som er publisert i 1988 er satt opp i publikasjonslisten. Innholdet fra disse publikasjonene og abstrakter omtales ikke. Det etterfølgende konsentrerer seg om igangsatte, ikke publiserte/avsluttede arbeider.

Legeringer

Støpbarhet hos dentale legeringer og støping av titan til kroner har vært de to viktigste forskningsoppgaver. Noen undersøkelser er også utført på lavgull-legeringer med høyt indiuminnhold og på å belegge titanimplantater med hydroksylapatitt. Påbrenning av porselen på titan er et problem som ikke er løst. Belegging med akryl på en silanisert overflate ser lovende ut.

Polymere dentalmaterialer

Polymere protesematerialer – Dynamisk-mekaniske undersøkelser er gjennomført med karbonfiberarmerte protesematerialer med forskjellig fyllingsgrad. Betydningen av vannopptak er også studert.

Polymere krone-bro/fasadematerialer. Undersøkelsen av adhesjonsmekanismene mellom polymermaterialer og metalliske konstruksjonsmaterialer etter overflatebehandling av metallene med «silicoater»-prosessen er snart avsluttet.

Sementer

Effekten av vannpåvirkning tidlig i stivningsfasen er undersøkt. Overflaten av glassionomersementene blir ødelagt hvis sementene eksponeres for vann kort tid etter stivning.

Porselener

Forskningen ble i 1988 konsentrert om å finne egnede målemetoder for bruddseighet hos porselener. Det er antatt at dette er en kritisk egenskap hos disse materialene når indikasjonsområdet for hel-keramiske kroner skal vurderes.

Adhesjon

Omfattende prøver av bindingen både til emalje og dentin er foretatt for å klarlegge effektene av variabler som lagringsbetingelser, dentin struktur og strekksystem på målbar bindingsstyrke. Termosykling reduserer effekten av alle prøvede adhesiver, men med store forskjeller.

Rotfyllingsmaterialer og medikamenter

Alternativer søkes for bruken av kloroform i rotbehandlinger. I laboratorieforsøk prøves andre organiske løsemidlers mulighet for å erstatte kloroform i endodontisk behandling.

Biologiske testmetoder

Utløste komponenter fra dentale materialer kan forårsake lokale og generelle allergiske og toksiske reaksjoner. Ved NIOM's biologisk/kliniske avdeling legges det vekt på sammenlignende studier for å belyse de forskjellige metodenes verdi som målesystemer for risikoen for bivirkninger når materialene brukes på mennesker.

Allergi-testing – NIOM har svart på en rekke henvendelser om hvilke substanser som det er aktuelt å teste de enkelte pasientene for ved mistanke om allergiske reaksjoner på dentale materialer. NIOM har også fungert som en sentral instans for rapporteringer av bivirkninger av dentale materialer. Dette erfaringsgrunnlaget blir benyttet ved kurs og seminarer om disse problemene og som grunnlag for biologiske forsøk med aktuelle materialer. En marsvin-undersøkelse om den allergifremkallende evne av to ortodontiske adhesiver er gjennomført i samarbeid med Hildur Søhoel, Bergen.

Mikrobiologiske undersøkelser – Forekomsten av infeksjoner i tannrøtter under rotbehandling er sammenholdt med medikament- og material-

bruk. Nye rotfyllingsmaterialer har her ikke vist seg mer effektive enn tradisjonelle produkter.

NIOM har engasjert seg i problemer rundt desinfeksjon av tanntekniske arbeider, aktualisert gjennom behovet for å hindre smittespredning av hepatitt og HIV. NIOM undersøker også om metoder for desinfeksjon svekker kvaliteten av tanntekniske arbeider.

Kariesbakterier på ulike fyllingsmaterialer har vært studert ved bakteriologiske prøver fra fyllingskanter. Fyllinger av glassionomersement har mindre mutans streptokokker i fyllingskanten enn både kompositt og amalgam.

Histopatologi – Kliniske prøver (biopsier) undersøkes med vanlig histologiske fargeteknikker og med metoder for elementanalyser i vevet.

Pulpastudier med forskjellige glassionomersementer ble utvidet i 1988 og beregnes avsluttet i 1989/90.

Kliniske undersøkelser

Prosjektet med etterkontroll av fyllingene i NIOM's kliniske materialprøveprogram har nå observasjonstider på 8–9 år. Det var forutsatt at 5 år skulle være lengste tid ved starten av prosjektet. På grunn av den store betydningen som tillegges sekundærkaries, er observasjonstiden utvidet. Det er etablert et nytt system for vurdering av kavitetsprepareringene. Disse arbeidene utføres i samarbeid med Asbjørn Jokstad, Oslo. I samarbeid med Vibeke Qvist og Laila Johannessen, København, har lignende vurderinger vært utført på kavitetsprepareringer fra et dansk materiale.

Sementeringsundersøkelsen med to glassionomersementer vil tiltale direkte sammenligning med polykarboxylatsementer og fosfatsementer. Ingen av de 67 kronene som inngår i prosjektet som ble startet i 1981, er hittil løstnet eller revidert av andre årsaker.

Alternative materialer brukt til stiftkonus-krone omfatter for få enheter, og prosjektet avsluttes.

Fissurforseglingsundersøkelsen er under bearbeidelse og ventes avsluttet i 1989. En ny serie med glassionomersement er igangsatt i samarbeid med Folktandvården i Västmanland.

Undersøkelse av amalgam, kompositt og glassionomersement (cermetsement) i små klasse II fyllinger fortsetter. Frakturfrekvensen er hittil høyest på fyllinger laget av glassionomersement.

Rotfyllingsmaterialer – Kliniske studier er igangsatt på rotfyllingsmaterialer med innhold av kalsiumhydroksid eller kalsiumoksid. Elektronisk billedbehandling benyttes i analyser av røntgenbildene for disse pasientene. Hos de samme pasientene undersøkes forekomst av bakterier som infiserer rotdentinet ved rotspissbetennelser.

Ved studentklinikken i Århus tannlægehøjskole har man benyttet 2 rotfyllingsmaterialer (Kloroperka og AH26). Resultatene av disse behandlingene er nå til analyse ved NIOM.

Andre kliniske studier – In vivo studier av slitasjen av protetiske materialer fortsetter i samarbeid med A. Ekfeldt, Göteborg. NIOM er også der involvert i en langtidsundersøkelse av 4 forskjellige typer porselenskroner i premolar-/molarområdet.

To enquete-undersøkelser blant norske tann teknikere og skandinaviske protetikere har vært gjennomført i samarbeid med Nils Jacobsen, Oslo. Hensikten med undersøkelsen har vært å kartlegge bivirkninger ved bruk av protetiske materialer.

Opplysnings- og utredningsvirksomhet

Lister over produkter som er sertifisert av NIOM, er utgitt som egen trykksak og distribuert til alle tannleger og tann teknikere i Norden via de enkelte lands fagdepartementer. Dessuten har 52 forskningsartikler og bokkapitler utgått fra NIOM i 1988 (Appendix 4).

NIOM har vært representert ved 24 faglige møter (Appendix 5) og holdt 54 foredrag ved nordiske og internasjonale kurs og seminarer (Appendix 6). NIOM's vitenskapelige personale har også hatt en rekke spesielle oppdrag i 1988 (Appendix 7).

På grunn av den store interessen i dagspressen og det politiske engasjement i tilknytning til bruken av odontologiske materialer, spesielt amalgam, har NIOM deltatt i en betydelig utredningsvirksomhet angående disse forholdene. Slik utredningsvirksomhet blir i vesentlig grad utført etter oppdrag fra de nordiske lands helsemyndigheter. Telefonhenvendelser og skriftlige forespørsler fra enkeltpersoner er også omfattende.

NIOM-Nytt

NIOM-Nytt inngår i 21 nordiske odontologiske tidsskrifter (tannlege- og tann teknikerforeningenes fagtidsskrifter samt tannlegestudentenes tidsskrifter). I 1988 ble et NIOM-Nytt om «Ny ISO standard for dentale uedle legeringer til avtagbare proteser» publisert.

NIOM Seminarer

NIOM holdt i 1988 et 2 dagers seminar om «Bivirkninger og registrering av dentale materialer» som er omtalt på side 7. Det har blitt avholdt endel interne seminarer ved NIOM i tillegg til seminarer i forbindelse med besøk fra sentralklinikker i Sverige og av u-lands stipendiater.

Nordisk Råds vurdering av NIOM

Budsjett- og kontrollutvalget i Nordisk Råd evaluerte NIOM's virksomhet i 1988 ved hjelp av en intervju-undersøkelse blant myndigheter, bransjeorganer, produsenter og innkjøpere av odontologiske materialer i de nordiske land. Utvalgets sekretær, Marianne Andersson, undersøkte hvor-

ledes brukerne ser på NIOM og på muligheten for en avgiftsfinansiering av NIOM's materialprøvning. De som svarte var positive til NIOM's virksomhet. Det framkom ønsker om mer biologisk/toksikologisk forskning og om øket opplysningsvirksomhet. Åttiåtte prosent svarte at en avgiftsfinansiering av NIOM's materialprøvning ikke er formålstjenlig.

Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter

Verksamhetsberättelse 1 juli 1988 – 30 juni 1989

Namn och adress

Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
Box 42
S-950 94 Övertorneå
Tel 0927/108 30

1. Inledning

AMU Nordkalotten är en för Finland, Norge och Sverige gemensam institution för arbetsmarknadsutbildning och har till uppgift att främja arbetsmarknadsutbildningen särskilt i de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige.

AMU Nordkalotten inrättades som försöksinstitution i Övertorneå den 1 juli 1970. Den 1 januari 1983 införlivades utbildningarna i Hedenäset till AMU Nordkalotten. Från och med den 1 januari 1986 ingår AMU Nordkalotten som egen myndighet i uppdragsorganisationen för arbetsmarknadsutbildning i Sverige, AMU-Gruppen.

AMU Nordkalotten tillhandahåller arbetsmarknadsutbildning i första hand på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheterna i Finland, Norge och Sverige. AMU Nordkalotten får dessutom tillhandahålla utbildning åt arbetsmarknadsmyndigheterna i Danmark och Island, likaså åt andra uppdragsgivare samt sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten.

AMU Nordkalotten fungerar även som resurs- och teknikcenter för företag inom upptagningsområdet.

På uppdrag av Nordiska ministerrådet kan dessutom gemensamt nordiskt utvecklingsarbete förläggas till AMU Nordkalotten.

2. AMU Nordkalottens styrelse

Ledningen utövas av en trelandsstyrelse med sex ordinarie ledamöter och sex suppleanter. En ledamot från varje land företräder arbetsmarknadsmyndighet. En ledamot från varje land företräder motsvarande central AMU-myndighet.

Styrelsen har under del av ovanstående verksamhetsperiod som redogörelsen omfattar haft följande sammansättning.

Ordinarie ledamöter:

Nicolay Beck, kontorschef, Ordf. fr. o. m. 1989-01	Norge
Birgitta Thellman-Gustavson, utbildningsdir. Ordf. t. o. m. 1988-12, Vice ordf. fr. o. m. 1989-01	Sverige
Audun Sivertsvik, fylkesarbetschef Vice ordf. t. o. m. 1988-12	Norge
Taito Määttä, distriktschef, t. o. m. 1988-08	Finland
Brita Lamberg, inspektör, fr. o. m. 1988-09	Finland
Olavi Räsänen, yrkesutbildningsinspektör	Finland
Göran Uusitalo, länsarbetsdirektör	Sverige

Suppleanter:

Einar Eriksen, fylkesarbetschef	Norge
Paul Rasmussen, kontorschef	Norge
Brita Lamberg, inspektör, t. o. m. 1988-08	Finland
Jaakko Ylitalo, t. f. distriktschef, fr. o. m. 1988-09	Finland
Antti Hedkrok, äldre regeringssekreterare, t. o. m. 1988-12	Finland
Pekka Lampinen, överinspektör, fr. o. m. 1989-01	Finland
Jan Bengtsson, avdelningsdirektör	Sverige
Marika Fröberg, personaldirektör	Sverige

Sekreterarfunktionen i styrelsen har skötts av Gudrun Kron.

Styrelsen har sammanträtt sju gånger under verksamhetsperioden. Ett styrelsesammanträde har varit förlagt till Gällivare.

3. Utbildningens resultat

Arbetsmarknadsläget på Nordkalotten kännetecknas av en relativt hög arbetslöshet som väsentligt överstiger riksgenomsnittet i respektive land.

Totalt har under verksamhetsperioden 642 kursdeltagare utskrivits från centret. Av dessa var:

148 st finska kd av vilka 70% erhållit arbete,

193 st norska kd av vilka 90% erhållit arbete samt

301 st svenska kd av vilka 85% erhållit arbete.

En del har fortsatt i annan utbildning.

Den 30 juni 1989 utgjorde antalet kursdeltagare 5 100 sedan dess start den 1 december 1970. Totalt inskrivna kursdeltagare sedan centret startade utgör 5 874 stycken.

4. Planeringsgrupp

En planeringsgrupp bestående av tre personer, vilka representerar arbetsmarknadsmyndigheten i respektive land, finns inrättad. Planerings-

gruppens arbetsuppgift är att utifrån respektive lands behov, planera för vilka utbildningar och antal utbildningsplatser som respektive land kan tänkas köpa vid AMU Nordkalotten.

Planeringsgruppen har under verksamhetsperioden bestått av:

Aira Mylly, inspektör	Finland
Charles Järvi, arbetsförmedlare	Norge
Jan Bengtsson, avdelningsdirektör	Sverige

Planeringsgruppen har under verksamhetsperioden haft tre protollförda sammanträden.

5. Pedagogiskt utvecklingsarbete

Modulindelade kursplaner finns införda på de flesta utbildningsblocken. *Nya kursplaner har genom centrets försorg utarbetats och utnyttjas som försöksplan på följande områden:*

- Svenska inom servicenäringarna för finska kd
- Lokalt anpassad kursplan för hotellpersonal
- Kurs i studieteknik för alla nya kd

6. Arbetspraktik

Finska kursdeltagare skall under sin utbildningstid vid AMU Nordkalotten genomgå arbetspraktik. Under verksamhetsperioden har 82 % av de finska kursdeltagarna genomgått eller påbörjat sin arbetspraktik. Vissa kursdeltagare har erbjudits arbete under arbetspraktiken.

Arbetspraktik har även införts för norska kd vid kyl- och automatiseringsteknikutbildningarna.

7. Elevvård och fritidsverksamhet

Personalstyrkan på den elevsociala sidan har bestått av 8 personer:

- 2 personer på elevhemssidan i Övertorneå
- 1 person på elevhem och fritidsverksamhetssidan i Hedenäset
- 1 person på fritidsverksamhetssidan i Övertorneå
- 1 person på heltid för hälsovård i Övertorneå
- 1 person på 1/2-tid för hälsovård i Hedenäset samt
- 2 personer på tvätt- och förrådssidan.

För 2 av ovan uppräknade personer utgår lönebidrag.

1 tjänst som kurator har under verksamhetsåret varit vakant.

Den elevsociala personalen svarar för den kurativa verksamheten, hälso- och sjukvård, fritidsverksamheten, kursdeltagarnas inkvartering och tillsyn/underhåll av bostäderna.

Kommittén för Bottniska viken

Verksamhetsberättelse 1988

1 Institutionens uppgift

År 1972 undertecknades mellan myndigheter i Sverige¹ och Finland² ett samarbetsavtal angående samordning och initiering av forsknings- och utredningsarbete om föreningsförhållandena i Bottniska viken. Avtalet baserade sig på Nordiska rådets rekommendation år 1970 angående åtgärder mot föreningen i Östersjön. För ändamålet upprättades en kommitté, Kommittén för Bottniska viken, med uppgift att koordinera forskningen och observationsverksamheten för att påvisa långsiktiga förändringar i Bottniska vikens hydrografiska, hydrokemiska, biologiska och sedimentologiska förhållanden. Kommittén utarbetar årligen ett arbetsprogram för samordning av pågående och framtida forskningsverksamhet och rapporter om sin verksamhet och om forskningsresultaten i en årsrapport.

Länderna inrapporterar också årligen till Helsingforskommissionen resultaten från den monitoringverksamhet som bedrivs i Bottniska viken och som utgör ländernas gemensamma åtagande under kommissionen.

2 Organisation

Kommittén för Bottniska viken har under år 1989 bestått av följande ledamöter:

Finland

gen.dir.	Simo Jaatinen (ordf.)	VMS
överdir.	Runo Savisaari (suppl.)	VMS
byråchef	Lea Kauppi	VMS
forskare	Pentti Kangas (suppl.)	VMS
överdir.	Aarno Voipio	HFI
avd.chef	Paavo Tulkki	HFI
forskare	Juha-Markku Leppänen (suppl.)	HFI
forskare	Henrik Sandler (suppl.)	HFI

Sekreterare för den finländska delen av kommittén har varit:
forskare Henrik Sandler; sekr. för internationella ärenden Sirkka Haunia.

¹ Statens naturvårdsverk, Box 1302, S-171 25 Solna

² Vatten- och miljöstyrelsen, Box 250, SF-00101 Helsingfors
Havsforskningsinstitutet, Box 33, SF-00931 Helsingfors

Sverige

gen.dir.	Valfrid Paulsson (ordf.)	SNV
avd.dir.	Jan-Erling Larsson (suppl.)	SNV
avd.dir.	Ulla-Britta Fallenius	SNV
direktör	Ulf Ehlin	SMHI
lab.chef	Stig Carlberg (suppl.)	SMHI
fiskeriint.	Sten Andreasson	FS
avd.dir.	Ingemar Olsson (suppl.)	FS

Sekreterare för den svenska delen av kommittén har varit:
byrådir. Stig Norström, SNV

Kommitténs arbetsutskott har under år 1989 haft följande sammansättning:

Finland

överdir.	Runo Savisaari, kontaktperson
avd.chef	Paavo Tulkki
forskare	Pentti Kangas
forskare	Henrik Sandler
sekr. för internationella ärenden	Sirkka Haunia (sekr.)

Sverige

direktör	Ulf Ehlin
byrådir.	Stig Norström (sekr.)

Till kommitténs arbetsutskott har följande temagrupper/kontaktpersoner varit anknutna under år 1989:

Belastning*Finland*

Emelie Enckell-Sarkola (ordf.)
Vuokko Karlsson
Heikki Pitkänen
Magnus Cederlöf

Sverige

Birger Eriksson, kontaktperson
Thorsten Ahl
Lennart Mattsson
Hans Areskoug
Anders Widell

Biologi*Finland*

Juha-Markku Leppänen (ordf.)
Pentti Kangas
Veijo Miettinen
Ann-Britt Andersin
Hannu Lehtonen

Sverige

Ulf Grimås, kontaktperson
Sten Andreasson
Hans Cederwall
Åke Hagström
Erik Neuman

Miljögifter*Finland*

Veijo Miettinen (ordf.)
 Rolf Kristoffersson
 Henrik Sandler
 Matti Verta
 Matti Perttilä

Sverige

Agneta Melm, kontaktperson
 Mats Olsson
 Ragnar Holmberg (suppl.)
 Sven-Åke Heinemo
 Agneta Göthberg

Hydrografi (inkl. fysik, kemi, sediment och materialbalans)*Finland*

Paavo Tulkki (ordf.)
 Lauri Niemistö
 Heikki Pitkänen
 Jouko Launiainen
 Juha Sarkkula
 Vappu Tervo

Sverige

Ulf Ehlin, kontaktperson
 Stig Carlberg
 Johan Ingri
 Anna-Helena Lindahl

3 Verksamheten 1989

Kommittéen för Bottniska Viken beslutade vid årsmötet i februari 1989 att ställa sig bakom genomförandet av storprojektet, Bottniska Viken Året 1991, med syftet att bl. a. skapa ett bättre underlag för bedömning av Bottniska Vikens föroreningsstatus, att underlätta genomförandet av angelägna forskningsprojekt samt att belysa de i havsområdet aktuella miljöproblem.

Ledningsgruppen för koordineringen av storprojektet samt kommitténs temagrupper har under verksamhetsåret fortsatt med planeringen av forskningsprogrammet och planerna för projektets finansiering.

Det vetenskapliga huvudprogrammet för Bottniska Viken Året redovisades vid kommitténs årsmöte i februari 1989. Ledningsgruppen organiserade i april ett diskussionsmöte för intresserade forskare och myndigheter för att fastställa innehållet och genomförandet av de enskilda forskningsprojekt, som borde ingå i programmet.

Under årets lopp har ledningsgruppen sammanställt en projektkatalog och fortsatt med planeringen av det praktiska arbetet gällande tidsprogram, fartygsresurser och utrustning samt finansiering.

Kommittén har vidare mottagit rapportering från den finsk-svenska arbetsgruppen med uppgift att redovisa för metallbelastningen på Bottniska Viken. Rapporten från projektet har publicerats på svenska och på engelska.

Uppdraget från Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) till myndigheterna i Sverige och Finland gällande belastningen på Bottenviken och

åtgärder för att minska utsläppen har avrapporterats i juni. Myndigheternas rapport har utgjort underlagsmaterial för den arbetsgrupp som redovisat Bottenvikens miljöproblem för Nordiska ministerrådet.

Arbetet i kommitténs fyra temagrupper under år 1989 har redovisats till kommittén enligt följande:

Hydrografigruppen

Båda länderna har koordinerat och utfört HELCOM monitoringen och överlämnat monitoringdatat till HELCOM. Samtidigt har den bilaterala monitoringen utförts i Bottniska viken. För Finlands del var observationsverksamheten mer begränsad på hösten, emedan det gamla fartyget togs ur bruk och det nya fartyget inkördes under sommaren före expeditionen till Antarktis, hösten 1989.

Hydrografiska undersökningar på de flesta stationerna har fortsatt rutinmässigt.

Finska och svenska hydrografer och kemister har deltagit i HELCOMS arbete "Second Periodic Assessment of the Baltic Sea", där material från Bottniska viken har använts och där Bottniska viken behandlats som en del av Östersjön.

På HFI har man gjort sammanfattningar om Bottniska vikens närsaltskoncentrationer och trender samt tungmetallernas (Fe, Mn, Cu, Zn, Pb, Cd, Hg) förekomst och historiska fördelning i sedimenten.

Temagruppen har också deltagit aktivt i planeringen av BV-året.

Belastningsgruppen

Utveckling av belastningskontrollen och uppdatering av datasystemet för insamling av utsläppsdata har fortsatt i de båda länderna.

Under år 1989 publicerades två rapporter: Utredningen "Metallbelastningen på Bottniska viken" (SNV Rapport 3638/89)/ "The metal load on the Gulf of Bothnia" (VMS Stencil 291/89) hade intiterats av kommitténs årsmöte 1988. Utredningen "Skyddet av den marina miljön i Bottenviken" (SNV Rapport 3671/89 och VMS Stencil 205/89) hade gjorts på uppdrag av den svenska och den finska miljöministern.

Den tidigare rapporteringen "The Gulf of Bothnia-discharges from land and air" har alltså ersatts av mera analytiska och åtgärdsinriktade utredningar samtidigt som den tidigare två-årsstatistiken befunnits mindre ändamålsenlig.

Ett program för utvärdering av använd metodik för belastningssammanställningar har diskuterats. Fyra konsulter kontaktades men offerterna visade sig alltför dyra. Beslut om vidare arbete har ännu inte fattats.

Belastningsgruppen har också deltagit i förberedelserna inför Bottniska viken Året 1991.

Gruppen har haft ett möte i Helsingfors.

Biologigruppen

Biologigruppens arbete har under verksamhetsåret koncentrerats på planeringen av Bottniska viken Årets övergripande biologiska projekt, "det biogeokemiska kretsloppet". Den biologiska planeringsverksamheten har skett dels vid det för alla arbetsgrupper gemensamma planeringstillfället 25–26 april, dels vid ett specialmöte för "det biogeokemiska kretsloppet" 4–5 oktober.

Den biologiska monitoringsverksamheten på gemensamma stationer i öppna havet har fortsatt enligt rådande riktlinjer, likaså intensivprovtagningen på nationella kustnära stationer.

De utvidgade zoobenthosprogrammen, med syfte att klarlägga effekterna av en eventuell generell eutrofiering i Bottniska viken har fortsatt under 1989 i båda länder.

Den finsk-svenska arbetsgruppen för fisk har hållit flera möten under året, och gemensamma undersökningar har gjorts i olika delar av Bottniska viken. Gruppen har, inom ramen för ett treårsprojekt, erhållit 130000 DKK av Nordiska rådet för följande ändamål; datorisering av projektkatalogen, inrättandet av referensområden i Norra kvarken och Skärgårdshavet samt resor till arbetsgruppens möten. Undersökningen av abborklassernas mellanårsvariationer har fortsatt. Planeringen av ett gemensamt kustfiskeprojekt har inletts, likaså planeringen av ett gemensamt projekt med syfte att klarlägga klimatförändringars inverkan på fisk.

Miljögiftsgruppen

Verksamheten har under året speciellt koncentrerats på planeringen av Bottniska viken Året 1991. Medlemmar ur gruppen har deltagit på planeringsmötet i februari i Norrköping och på forskarseminariet i april. Dessutom har man deltagit i ytterligare två planeringsmöten, som båda hållits i Finland, ett i maj och ett i oktober.

Den planerade interkalibreringen av fiskfysiologiska metoder vid föreningsforskning flyttades under verksamhetsåret så, att den kommer att utföras först 1990, som en del av ett större projekt under Bottniska viken Året. Projektets övergripande målsättning är att undersöka effekter av träförädlingsindustrins avloppsvatten.

Alla projekt från miljögiftsområdet, som kommer att förverkligas under Bv-Året, fastställdes under året, medan finansieringen ännu till stora delar är öppen.

Kommitténs finländska ledamöter har under år 1989 hållit 6 möten, medan den svenska delen av kommittén avhandlat ärenden per telefon eller korrespondens. Arbetsutskottet har hållit två gemensamma möten.

Vasa den 31 januari 1990

Simo Jaatinen

Valfrid Paulsson

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 15/e: 1–2, 4–8, 10, 13–15, se s. 2097)

Økonomisk Udvalg har modtaget beretninger for virksomhedsåret 1988 fra følgende institutioner:

C/15/e: 1/1990	Nordisk Økonomisk Forskningsråd
C/15/e: 2/1990	Nordisk Statistisk Sekretariat
C/15/e: 4/1990	Nordisk Industrifond
C/15/e: 5/1990	Samnordisk Planteforædling (SNP)
C/15/e: 6/1990	Nordtest
C/15/e: 7/1990	Nordel
C/15/e: 10/1990	Nordisk Institut for Regionalpolitisk Forskning (Nord-REFO)
C/15/e: 13/1990	Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS)
C/15/e: 14/1990	Nordisk Genbank for Jordbrugs- og Haveplanter
C/15/e: 15/1990	Nordisk Komite for Byggebestemmelser (NKB),

Udvalget har modtaget følgende beretning for virksomhedsåret 1989:
C/15/e: 8/1990 Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål (NKA).

Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Stockholm den 29.-30. januar 1990 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

Resumé af de enkelte beretninger

C15/e:1/1990 Nordisk Økonomisk Forskningsråd

Nordisk Økonomisk Forskningsråd har til opgave at medvirke i analyser og udredninger vedrørende den gensidige økonomiske afhængighed mellem de nordiske lande og vedrørende mulighederne for udbygget økonomisk samarbejde.

Rådet havde i 1988 et budget på 2.281.000,- SEK, som dels anvendtes til projekter, dels til drift af rådet og aflønning af rådets sekretær, som er lokaliseret på universitetet i Lund.

Særlige aktivitetsområder i 1988 har været Norden og EF, skattesystemer og skattereformovervejelser i Norden samt produktivitet inden for tjenestesektoren. Rådet har dels givet midler til forskningsprojekter på disse og en række andre områder, dels støttet afholdelse af en række seminarer inden for disse emner.

Sommerens politisk-økonomiske seminar handlede om løndannelsen i Norden.

C15/e:2/1990 Nordisk Statistisk Sekretariat

Sekretariatet har, efter bemyndigelse af cheferne for de nordiske landes centrale statistiske myndigheder, til opgave at samordne den officielle statistik i de nordiske lande. Det indebærer bl.a. arbejde med at gøre statistikken i de nordiske lande sammenlignelig.

Årligt udgives den nordiske statistiske årbog, og der gennemføres en række projekter sammen med den daglige koordinering.

Budgettet for 1988 var 2.253.000,- DKK. Sekretariatet ligger i København og havde 6 ansatte i 1988.

C15/e:4/1990 Nordisk Industrifond

Nordisk Industrifond (Nordisk fond for teknologi og industriel udvikling) blev oprettet i 1973. Fonden fremstår efter sammenlægningen med Nordforsk-sekretariatet og udviklingen af en række supplerende aktiviteter som et industrielt center af stor betydning for det nordiske samarbejde om industriel teknisk forskning og udvikling.

Industrifonden og dermed det industrielle center er lokaliseret i Oslo og havde i 1988 et personale på 17 personer.

Industrifondens forsknings- og udviklingsaktiviteter har været særligt prioriteret i de økonomiske handlingsplaner, som har tilført fonden store pengemidler og pålagt den højt prioriterede opgaver.

Ministerrådets bevillinger til Fonden har udviklet sig fra ca 20 mio NOK i 1982 til ca 120 mio i 1988 og 1989, hvilket giver Fonden muligheder for at spille den ønskede centrale rolle som hjælper for nordiske virksomheder i deres forsknings- og udviklingsarbejde.

Fonden kan gå ind i udviklingsprojekter enten med bidrag eller med risikolån. Bidrag ydes først og fremmest til projekter, som gennemføres i egentlige forskningsinstitutioner, men i nært samarbejde med industrielle parter. Risikolån ydes som topfinansiering (max 50% af den samlede finansiering) til projekter, som gennemføres med et kommercielt sigte af nordiske virksomheder. I 1988 har Fonden fordelt 83% af sine midler til bidrag og 17% til lån, hvoraf Fonden skønner at ca 25% forventes at blive tilbagebetalt.

Hovedindsatsområderne har i 1989 været: materialeteknologi (24%), informationsteknologi (30%) og bioteknologi (20%), mens øvrige teknikområder har tegnet sig for 22% af indsatsen.

75 % af Fondens tilsagn om støtte i 1988 er givet til konkurrenceneutrale industriprojekter, hvor resultaterne vil være til rådighed for hele den nordiske industri. Projekterne er for størstedelens vedkommende store, dvs at 60 % af Fondens disponible projektmidler går til 22 store projekter med totalbudgetter på 10-20 mio NOK.

Fonden samarbejder med over 300 aktive partnere, hvoraf 45 % er industrivirksomheder, 50 % er forskningsinstitutioner og 5 % offentlige myndigheder.

Som led i arbejdet med opbygningen af det industrielle center har Fonden udbygget sin informationsvirksomhed og arbejdet med deltagelsen i det europæiske forsknings- og udviklingssamarbejde. I forbindelse med sidstnævnte er der bl. a. oprettet en koordineringsgruppe for de nordiske deltagere i EUREKA-projekterne. Fonden har endvidere arbejdet med gennemførelsen af det nordiske teknologiår 1988, ligesom man har arbejdet med samordningen af de højere tekniske uddannelser.

Indsatsen på standardiseringsområdet er blevet væsentligt udbygget, ikke mindst gennem den økonomiske handlingsplan. Som led i handlingsplanen er arbejdet med industriel miljøteknologi endvidere blevet udbygget gennem vedtagelsen af en handlingsplan.

Det fremgår af Fondens regnskaber, at Fonden i lighed med andre organisationer af denne type har en stor likviditet, som er bundet i form af tilsagn til projekter. Renteindtægterne indgår i Fondens løbende budgetter. Fondens økonomistyring vil blive forbedret således, at alle projekter skal indgive en finansieringsplan, som vil danne grundlag for et likviditetsbudget for Fonden.

C15/e:5/1990 Samnordisk Planteforædling (SNP)

Planteforædling er et traditionelt jordbrugspolitisk samarbejdsområde, som fra og med 1987 er omdannet til en permanent nordisk institution. Motivet for oprettelsen var dels behovet for ekstra uddannelsesmuligheder for forskere på området, dels mulighederne for at udnytte de samlede nordiske ressourcer bedre gennem samordning og arbejdsdeling.

SNP havde i 1988 et budget på 1.933.000 DKK og kunne med disse midler medvirke i omkring 15 koordineringsgrupper og projekter.

C15/e:6/1990 Nordtest

Nordtest begyndte sin virksomhed i 1973 og blev fra 1. januar 1979 en institution finansieret over ministerrådets almene budget.

Nordtest har til opgave at udarbejde, rekommandere og registrere fælles nordiske prøvningsmetoder med henblik på at opnå sammenlignelige resultater ved prøvninger af materialer, produkter, konstruktioner, anlæg og tekniske systemer.

Nordtest skal endvidere formidle informationsudveksling, internationalt samarbejde og deltage i relevant forskning på området.

Nordtest spiller en central rolle for de nordiske landes samarbejde om standardisering og prøvning bl. a. gennem samarbejdet med INSTA og de internationale standardiseringsorganer CEN og CENELEC, og bidrager dermed til at skabe forudsætningerne for afvikling af tekniske handels-hindringer såvel inden for Norden som i europæisk perspektiv.

Nordtest havde i 1988 et budget på 7.551.000,- FIM, og et personale på 5 personer.

C15/e:7/1990 Nordel

Nordel-samarbejdet fejrede i 1988 sit 25-års jubilæum. Nordel er et af ministerrådet fritstående organ for nordisk el-kraftsamarbejde. Gennem dette samarbejde samkøres de nordiske landes el-systemer, således at kapaciteten kan udnyttes optimalt, og forsyningen sikres bedst muligt.

I 1988 voksede el-forbruget i de nordiske lande samlet med 0.6% fordelt på en forholdsvis stor stigning i Finland (4.2%) og Island (6.3%), en mindre stigning i Danmark (1.2%) og en nedgang i Sverige (0.7%) og Norge (0.1%).

Af det samlede el-forbrug på ca 323 TWh produceredes 59% med vandkraft, 25% med atomkraft og 15% med kul, olie eller naturgas. Norden var nettoimportør af el-kraft, leverandør er primært Sovjet.

Mellem de nordiske lande var Danmark og Finland nettoimportører (5.5 og 2.7 TWh), mens Norge og Sverige var nettoeksportører (5.6 og 2.6 TWh).

Nordel har arbejdet videre med problemerne omkring effekt- og energibalancerne i det nordiske el-system og peger på, at balancen bliver mere og mere anstrengt. Det bliver således vanskeligere at finde reservekapacitet til at klare efterspørgslen i perioder med spidsbelastning. Nordel arbejder med at opstille retningslinier for håndteringen af en situation med mere eller mindre brist i dele af systemet. Dette vil kunne indebære krav om at dele af systemet med mangel på kapacitet kobles ud af hensyn til opretholdelsen af forsyningen til det øvrige system.

Nordel har endvidere arbejdet med miljøspørgsmålene i forbindelse med el-forsyningen, med belysning af omkostningerne ved anvendelse af vindkraft, med samspillet mellem el- og naturgassystemerne, med anvendelse af naturgas i el-forsyningen samt med forskellige scenarier til forudsigtelse af udviklingen under hensyn til den store usikkerhed, som Nordel mener råder omkring den fremtidige energipolitik i de nordiske lande.

C15/e:8/1990 Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål (NKA)

Det bemærkes, at NKA's beretning vedrører virksomheden i 1989.

NKA blev oprettet i 1957 som: "et fælles nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål med den opgave at nærmere følge planlægningen og virksomheden på atomenergiområdet samt befordre de muligheder til nordisk samarbejde, som derved opstår, herunder bl. a. industrielt samarbejde på reaktorområdet." (*rek. nr 10/1957 punkt 2*).

NKA fik i juni 1987 egne vedtægter fastsat af ministerrådet (energiministrene) i forlængelse af Rådets rekommandation 27/1987. I tiden fra oprettelsen i 1957 til NKA fik vedtægter i 1987 flyttede den fællesnordiske interesse og NKA's praktiske samarbejde sig bort fra det industrielle og over mod sikkerheds- og miljøspørgsmålene samt informationsudvekslingen.

NKA skal således ifølge vedtægterne: "befordre nordisk samarbejde af fælles interesse, som knytter sig til den fredelige udnyttelse af atomenergi, herunder spørgsmål vedrørende sikkerhed og miljøeffekter, samt virke som forum for alsidig informations- og meningsudveksling mellem de ansvarlige departementer og myndigheder samt berørte forskningsinstitutioner m. fl. i de nordiske lande i spørgsmål herom."

NKA har ikke faste bevillinger over det nordiske budget, men har i en årrække været gennemførende organ for flere store projektprogrammer vedrørende sikkerhed på atomenergiområdet, herunder projekter af relevans for de miljømæssige problemer ved udnyttelse af atomenergi.

I 1989 er arbejdet med et projektprogram, som skulle gennemføres i perioden 1985–89, afsluttet. Bevillingen i 1989 til disse projekter var 6 mill. DKK. Der foreligger en årsrapport for sikkerhedsprojekterne for 1988 (NKS (89) 10).

NKA har i 1989 tillige udarbejdet et nyt sikkerhedsprogram, som påbegyndes i 1990. Energiministrene har besluttet, at programmet ikke skal finansieres af det fælles nordiske budget, og det finansieres nu af nationale midler. Programmet vil derfor heller ikke blive forelagt for Nordisk Råd i form af et ministerrådsforslag, således som Rådet tidligere har krævet af ministerrådet (energiministrene) bl. a. i betænkningen over sidste års beretninger.

Det forventes, at NKA vil fungere videre inden for rammerne af sine vedtægter.

C15/e:10/1990 Nordisk Institut for Regionalpolitisk Forskning (NordREFO)

NordREFO's opgave er at udforme tidsbegrænsede programmer for nordisk regionalpolitisk forskning, som afspejler de langsigtede regionalpolitiske problemer og sigter mod praktisk anvendelige resultater. Virksomheden drives under ledelse af embedsmandskomiteen for regionalpolitik (NERP) og i samarbejde med et bredt udsnit af nordiske forskere på området.

NordREFO havde i 1988 et budget på 1.760.000,- DKK og havde 2 ansatte. I 1988 lå institutionen i Helsingfors, fra sommeren 1989 ligger den i København.

Virksomheden drives med udgangspunkt i et forskningsprogram fra 1986 og har i 1988 omfattet bl. a. følgende emneområder: miljø, ressourcer og regionalpolitik, fremtidsstudier, regionalpolitik som politikområde, kulturspørgsmål samt storbyproblemer.

NordREFO har endvidere deltaget aktivt ved udarbejdelsen af det nye regionalpolitiske program, som kommer til behandling på Nordisk Råds session i Reykjavik 1990.

C15/e:13/1990 Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS)

SNS oprettedes i 1972 og er fra 1978 en nordisk institution under embedmandskomiteen for jord- og skovbrug (NEJS).

SNS har til opgave at samordne nordisk skovforskning, at medvirke til forskeruddannelse og at støtte forskningsprojekter. Nævnet er sammensat af repræsentanter for skovforskningen, skovadministrationen og det praktiske skovbrug (tre fra hvert land).

Institutionen havde i 1988 et budget på 8.829.000,- DKK. Formandskab og sekretariat går på omgang mellem landene med 4 års mellemrum. I 1988 var det Norge, i 1989 og fremover er det Finland.

C15/e:14/1990 Nordisk Genbank for Jordbrugs- og Haveplanter (NGB)

NGB startede sin virksomhed 1. januar 1979 og har sit hjemsted i Alnarp i Sydsverige. NGB har til opgave at bevare og dokumentere den genetiske variation hos alt for Norden værdifuldt materiale af jordbrugs- og havevækster. Genbanken indgår i det europæiske net af genbanker, som igen samarbejder globalt.

Genbankens ydelser efterspørges primært af vækstforældre og forskere, men bankens materiale er i princippet til rådighed for enhver.

Banken har påtaget sig det langsigtede ansvar for opbygningen af en genbank for SADCC-landene i det sydlige Afrika. Dette projekt, som løber over 20 år, indgår som led i det mere omfattende region-til-region samarbejde, som er opbygget mellem Norden og SADCC.

NGB havde i 1988 et budget på 3.973.000,- SEK, og et personale på 8 personer.

C15/e:15/1990 Nordisk Komite for Byggebestemmelser (NKB)

NKB's hovedopgave er at samordne byggebestemmelser mellem de nordiske lande samt fremme det nordiske samarbejde om udvikling af byggebestemmelser.

Et væsentligt motiv til dette er at lette handelen mellem landene og at undgå, at handelshindringer opstår. Dette aspekt er blevet stadig vigtigere og er nu helt centralt i forbindelse med de nordiske landes forhold til udviklingen af EF's indre marked.

Foruden standardiserings- og harmoniseringsarbejdet har NKB virksomhed på forskellige forskningsområder, f. eks. indeklimaet i boliger.

NKB havde i 1988 et budget på 1.229.000,- FIM, hjemsted i Espoo, Finland og et personale på 1 person (administrativ sekretær).

Udvalget bemærker, at NKB spiller en vigtig rolle for udviklingen af samhandelen inden for en sektor, hvor samhandelen traditionelt er be-

grænset bl. a. af sværtgennemskuelige tekniske regler og normer. Udvalget er derfor tilfreds med, at Budget- og Kontroludvalget har tilsluttet sig Økonomisk Udvalgs forslag om, at i 1990 foretage en samlet evaluering af det nordiske samarbejde inden for byggesektoren. I denne sammenhæng vil også NKB's arbejde blive vurderet nærmere.

Udvalgets synspunkter

Generelle bemærkninger

Udvalget finder generelt, at det er utilfredsstillende, at udvalget får beretningerne til behandling næsten et år efter at det aktuelle virksomhedsår er afsluttet. Udvalget vil derfor henstille, at ministerrådet kræver af institutionerne, at beretningerne færdiggøres og oversendes til Nordisk Råd, således at udvalget kan behandle dem på sommermøderne. Det vil i praksis sige, at beretningerne skal oversendes til Rådet senest 1. maj i året efter det pågældende virksomhedsår.

Der er ikke indgivet beretninger fra følgende institutioner:

- Nordisk Skattevidenskabeligt Forskningsråd,
- Nordisk Toldadministrativt Råd,
- Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørgsmål, og
- Nordiske Jordbrugsforskeres Forening.

Udvalget har derfor ikke haft mulighed for at kommentere disse institutioners aktiviteter nærmere. Udvalget har bemærket, at disse institutioner ikke modtager eller forvalter bevillinger over det fælles nordiske budget, og at deres status og aktiviteter er af en sådan karakter, at det er overladt til de enkelte institutioner, om de vil indgive en beretning eller ikke.

Bemærkninger til de enkelte institutioner

Udvalget finder, at beretningen for 1988 fra *Nordisk Industrifond* afspejler den centrale rolle, som fonden efterhånden er kommet til at spille. 1988 er imidlertid et startår for det industrielle center, og det er ikke muligt på baggrund af beretningen for dette år at bedømme, om ambitionerne med oprettelsen af centret er blevet opfyldt.

Nordisk Industrifond har erklæret sig villig til at oversende beretningen for 1989 til udvalget, således at udvalget forud for sessionen i Nordisk Råd kan behandle den i en særlig betænkning, sammen med beretningerne fra NIB, NOPEF og NDF, som også dækker 1989. Dette vil herefter blive praksis fremover, idet udvalget lægger vægt på forud for hver session at bedømme disse vigtige nordiske institutioner ud fra det mest aktuelle materiale. Der henvises således til denne betænkning for så vidt angår bedømmelsen af erfaringerne med opbygningen af det industrielle center omkring Nordisk Industrifond.

Udvalget deler i det store og hele de prioriteringer, som er gjort ved valg af arbejdsområder for Fonden.

Udvalget vil bede ministerrådet og Fonden om at overveje, hvornår og hvordan det kunne være hensigtsmæssigt at gennemføre en mere dybgående evaluering af erfaringerne med gennemførelsen og udbyttet af de store programmer.

Udvalget ser *samarbejdet om planteforædling* som en del af et større samarbejdskompleks bestående af Nordisk Genbank, Samarbejdsnævnet for Skovforskning og samarbejdsprogrammet om bioteknologi. Inden for dette kompleks har de nordiske lande gode muligheder for at fremme den økonomiske og tekniske udvikling inden for industri, jord- og skovbrug og samtidig styre udviklingen i en mere bæredygtig retning.

Udvalget finder derfor, at der bør gøres en øget indsats for at samordne indsatserne inden for disse forskellige samarbejdsorganer og programmer, således at de nordiske midler kan få optimal effekt. Der henvises i øvrigt til udvalgets betænkning over ministerrådsforslag B 101/e om tillæg til det jord- og skovbrugspolitiske samarbejdsprogram.

Udvalget konstaterer, at Budget- og Kontroludvalget i 1988 gennemførte en evaluering af *Nordtest's* arbejde i forbindelse med den generelle analyse af det nordiske samarbejde om standardisering. Evalueringen førte til en række anbefalinger om forbedringer i virksomheden særligt i relation til det europæiske standardiseringsarbejde. Udvalget lægger vægt på, at denne del af virksomheden styrkes.

Udvalget konstaterer, at de nordiske landes el-systemer samkøres effektivt gennem samarbejdsorganet *Nordel*, og at der endnu en gang i beretningen peges på den manglende balance mellem udviklingen i el-forbruget og udbygningen af produktionskapaciteten. Det forekommer også urovækkende, at *Nordel* udtrykker usikkerhed omkring de nordiske landes mere langsigtede energipolitik. Udvalget finder, at dette understreger behovet for et styrket nordisk energipolitisk samarbejde herunder samarbejde om energibesparelser og mere effektiv anvendelse af energien. Udvalget har tidligere peget på dette bl. a. i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslag B 88/e om samarbejdsplan på energiområdet og mener, at ministerrådet nu må tage dette alvorligt.

Udvalget har ikke direkte indvendinger imod, at *sikkerhedsprojekterne på atomenergiområdet* ikke længere finansieres over det fælles nordiske budget, særligt ikke vurderet i lyset af, at størstedelen af projektbevillingen alternativt anvendes til arbejde med miljøenergi problemer. Ministerrådet har samtidig oplyst, at sikkerhedsprogrammet vil blive gennemført med nationale midler.

Udvalget vil på den anden side bemærke, at det generelt set forekommer som en dårlig løsning på budgetmæssige eller politiske problemer i det nordiske samarbejde at overflytte aktiviteter fra det officielle samarbejde til det uofficielle eller uformelle. Samarbejdet om sikkerhed ved atomenergi bliver ikke mindre politisk interessant, og der skaffes samlet set hverken flere eller færre midler til nordisk samarbejde ved denne operation.

Udvalget forudsætter derfor, at relevante problemstillinger vedrørende udnyttelse af atomenergi, og særligt sikkerheden derved, til stadighed indgår i det løbende samarbejde på det energipolitiske område, og at ministerrådets bedømmelser rapporteres til Rådet som led i den almindelige rapportering på området. Udvalget forudsætter endvidere, at *NKA* som hidtil og i henhold til sine vedtægter afgiver årsrapport til ministerrådet og Rådet om sin virksomhed.

Udvalget finder, at de opgaver, som *NordREFO* har arbejdet med i 1988, forekommer relevante og interessante. Der synes imidlertid at være behov for en diskussion af balancen i det nordiske regionalpolitiske arbejde f. eks. mellem den centrale forskningsindsats og det mere decentrale grænseregionale samarbejde. Man kan således stille spørgsmålet, i hvilken grad regioner og særligt grænseregioner har anvendelse for de resultater, som *NordREFO* fremkommer med. Dette spørgsmål vil blive søgt belyst gennem arbejdet med det nye regionalpolitiske program.

Udvalget vil i sammenhæng med beretningen fra *NordREFO* blot konstatere, at der i forbindelse med det nye regionalpolitiske program ikke er gennemført en mere systematisk evaluering af *NordREFO*'s arbejde og relationer til sine brugere. Den gennemførte evaluering har primært koncentreret sig om det grænseregionale samarbejde. Udvalget henviser i øvrigt til udvalgets konklusioner i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslag *B 100/e* om nyt regionalpolitisk program.

Udvalgets indstilling

Med disse bemærkninger foreslår Økonomisk Udvalg at Nordisk Råd tager de til Økonomisk Udvalg henviste beretninger for virksomheden i 1988 samt *NKA*'s beretning for 1989 til efterretning.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alyheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lahja Exner (s)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Mikael Petersen (Si)

Karin Söder (c)

Eino Siuruainen (K)

Ernst Wroldsen (A)

Anders Talleraas (H)

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Formand

Berättelser**inom ekonomiska utskottets verksamhetsområde****Innehåll**

C 15/e: 1	Nordiska ekonomiska forskningsrådet	2097
2	Nordiskt statistiskt sekretariat	2102
4	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk industrifond)	2104
5	Samnordiskt plantförädling (SNP)	2126
6	NORDTEST	2142
7	Nordel	2145
8	Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) .	2150
10	Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (Nord- REFO)	2152
13	Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS) .	2155
14	Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)	2159
15	Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) . . .	2166

Nordiska ekonomiska forskningsrådet

Verksamhetsberättelse 1988 och budget för 1990

Namn och adress

Nordiska ekonomiska forskningsrådet
c/o Peter Stenkula
Box 5137
S-22005 Lund

1. Institutionens uppgift

Nordiska ekonomiska forskningsrådets uppgift är att medverka till att analyser och utredningar genomföres om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden (artikel 1 av stadgarna).

Forskningsrådet fullgör sin uppgift genom att dels fördela pengar på nordiska ekonomiska forskningsinstitutioner efter ansökan till rådet, dels genom att anordna olika slags seminarier, dels genom bidrag till anordnande av workshops samt genom utgivning av forskningsrapporter och årsbok.

2. Organisationsbeskrivning

Nordiska ekonomiska forskningsrådet leds av en styrelse bestående av tre ledamöter från respektive nordiskt land. Rådets medlemmar 1988 var:

Ordförande: professor Jouko Paunio, Finland
v. ordförande: professor Brynjólfur Sigurðson, Island
ledamöter: departementschef Jens Thomsen, Danmark
professor Niels Christian Nielsen, Danmark
konsulent Anders Møller Christensen, Danmark
forskningschef Svein Longva, Norge
forskare Hege Torp, Norge
avdelningsdirektör Morten Reymert, Norge
vicedirektör Bolli Bollason, Island
avdelningschef Gunnar H. Hall, Island
docent Villy Bergström, Sverige
direktör Alf Carling, Sverige
departementsråd Svante Öberg, Sverige
avdelningschef Heikki Koskenkylä, Finland
finansrådet Lars Erik Öller, Finland

Personal:

Rådets kansli leds av en forskningssekreterare. Rådets forskningssekreterare är sedan den 1 september 1986 fil dr Peter Stenkula. Forskningssekreterare är även styrelsens sekreterare.

Projekt:

Rådet finansierar forskning vid olika universitet och institutioner i Norden.

3. Beskrivning av verksamheten 1988**3.1 Ekonomiskt utfall (prel.)**

Anslag	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
01 löner	0	401	420	-19 ²
11 varor/ tjänster	1.22.508	510	487.5	0
21 projektmedel	+ 821.855 ¹	1.413	977	1.257 ¹
Summa		2.281	1.483	

¹ Budgetöverskottet avser ännu ej utbetalda projektmedel.

² Underskottet motsvarar begärd och erhållen lönekomensation.

3.2 Beskrivning av verksamheten 1988

Forskningsrådets aktivitet under 1988 har varit fortsatt hög och produktiv. Verksamheten består av anslagsgivning till forskningsprojekt runt om i Norden vilka behandlar frågor av Nordiskt ekonomiskt intresse. Vidare har rådet beviljat anslag till s. k. workshops, vars syfte är att utveckla nya nordiska forskningsprojekt inom angelägna områden. Årets ekonomisk-politiska seminarium behandlade frågor kring lönebildningen i Norden och baserades på resultaten från ett av de större forskningsprojekten som finansierats av NEF. Under året har, förutom publikationer från forskningsprojekten, en bok om "Skattesystem och skattereformöversväganden i Norden" publicerats. Denna bok har fått ett mycket gott mottagande och ger en lättfattlig översikt över skattesystemen i de nordiska länderna samt de reformer som genomförts eller planeras bli genomförda inom en snar framtid. Rådets årsbok, vilken beskriver pågående och avslutad forskning i rådets regi, utkom från trycket under våren 1988.

De av rådet högprioriterade forskningsområdena under 1988 var dels "Norden och EG" dels "Produktivitetsutvecklingen inom tjänstesektorerna i de nordiska länderna".

Bägge dessa områden vann stort gehör bland forskarna i Norden. Ett större nordiskt projekt kring produktivitetsutvecklingen inom den nordiska hälso- och sjukvården har påbörjats. Resultaten från denna studie kan förväntas någon gång under 1990.

Området "Norden och EG" resulterade i ett stort antal ansökningar. Ett större projekt kring nordisk industri och EG har påbörjats. I anslutning till detta projekt har en nordisk workshop avhållits under september med ett stort deltagande från samtliga nordiska länder. Resultaten från denna workshop är mycket lovande och rådet förväntar sig ökad forskningsaktivitet som resultat härav.

De finansiella marknaderna inom Norden och deras relation till EG är likaledes föremål för såväl studier som workshop-aktiviteter.

Beslutet att avsätta medel för anordnande av vetenskapliga workshops visade sig vara en efterlängtd innovation. Vid ansökningstidens utgång förelåg ett flertal intressanta förslag till workshops. Rådet beslutade tilldelade medel till workshops inom områdena "Norden och EG", "Produktivitetens utveckling inom tjänstesektorer", "Arbetskraftens rörlighet i Norden" samt två workshops kring "Finansiella marknader i Norden". Förutom att dessa workshops resulterat i många intressanta uppsatser har de bidragit till att stimulera nordisk ekonomisk forskning och ökade nordiska forskningskontakter. Rådet avser fortsätta med denna verksamhet även under de följande åren.

Sommarens ekonomisk-politiska seminarium hade temat "Lönebildningen i Norden". Seminariet avhölls i Åbo Finland under juni månad. Seminariet tog sin utgångspunkt i de resultat som det av rådet finansierade forskningsprojektet "Lönebildningen i Norden" resulterat i. Ett flertal intressanta uppsatser och inlägg presenterades. Dokumentation av seminariet sker i årsboken 1988.

Flera forskningsprojekt har under året slutrapporterats till rådet genom slutrapport och ekonomisk redovisning. Bland de slutrapporterade kan följande projekt nämnas: "Market Shares and Pricing Behavior in the Tradeable Industry", Nils Gottfries, "Statens budget och länepolitik i Island 1973–1986", Guðmundur Magnússon, "Scandinavian Airline Industry Market Structure and Competition", Siri Pettersen Strandenes och Gunnar Slettno.

De av rådet begärda resursökningarna beviljades inte för 1988 varför verksamheten bedrivits inom tilldelade ramar. Detta har framförallt inneburit att rådet tvingats refusera många intressanta och högst kvalificerade ansökningar. För att kunna möta det ökade intresset för nordisk ekonomisk forskning, som upparbetats genom rådets aktiviteter de två gångna åren, är det av största vikt att rådet på sikt tilldelas ökade resurser. Om så ej sker är risken stor att ansökningsfrekvensen går ner till men för kvaliteten. För att möjliggöra satsningar på större och framförallt längre projekt (över flera år) har rådet medvetet byggt upp en viss fond på anslaget för nordiska projekt. Det är framförallt satsning på en allsidig forskning kring problemen Norden och EG som därvid åsyftas. Behovet av sekreterarhjälp på rådets kansli är fortfarande mycket stort då verksamheten i sin nuvarande form med aktiva kontakter mellan forskare och kansli ökar i omfatt-

ning. Vidare sker all sättning av text för publikationerna vid rådets kansli vilket kräver insatser utöver forskningssekreteraren.

En av rådets stora utgifter är resor och uppehållen vid såväl rådsmötena (två gånger per år) samt vid det ekonomisk-politiska seminariet. Trots försök att utnyttja grupprabatter och apexpriser har rese- och hotellkostnader stigit högst avsevärt under året. Ett viktigt inslag i rådets verksamhet är personliga kontakter mellan rådets medlemmar och forskare, varför någon ytterligare besparing inom detta utgiftsområde ej kan göras. Rådet utgår ifrån att anslaget för resor och logi uppräknas motsvarande faktiska kostnadsökningar.

Verksamheten för 1989 planeras i stora stycken likna 1988. Förutom igångsättning av nya forskningsprojekt, anordnande av workshops samt publikation av rapporter och årsbok pågår planeringen inför sommarens ekonomiska politiska seminarium vilket kommer att ha rubriken "Ekonomisk integration i teori och praktik, särskilt frågorna kring Norden och Västeuropa i övrigt".

Härutöver har rådet beslutat avsätta vissa medel för att stimulera ökade kontakter mellan nordiska ekonomiska forskare. Rådet kommer vidare att under 1989 diskutera rådets framtida inriktning och policy vid ett särskilt seminarium med inbjudna deltagare representerande ekonomisk forskning i Norden. Resultaten från detta seminarium kommer att styra rådets arbete under 1990–1992.

4. Föreslagen verksamhet 1990–92

Som nämnts ovan satsar rådet en stor del av resurserna på initiering av forskning kring "Norden och EG". Det är rådets avsikt att ytterligare fördjupa engagemanget, inom denna för de nordiska ekonomierna viktiga fråga, under 1990–1992. Med tanke på problemområdets omfattning krävs både mer långsiktiga satsningar som kortare mer utredningsorienterade insatser. Den verksamhetsökning som föreslås under titeln projekt-medel, är avsedd för denna satsning.

Rådet påbörjade under 1988 en försöksverksamhet med medel för anordnande av "workshops". Syftet med denna verksamhet var att stimulera till ökat forskningssamarbete i Norden på främst forskarnas egna villkor. De erfarenheter som erhållits visar att stort behov finns inom forskarsamhället att anordna dylika workshops. Det är därför rådets avsikt att fortsätta stöda denna verksamhet och eventuellt utvidga densamma. Rådet kan i framtiden komma att bestämma prioriterade områden för att till viss del styra forskarnas intressen. 1989 kommer försöksverksamheten att utvärderas och beroende på erfarenheten kommer denna verksamhet att utökas eller minskas ner.

Under 1989 kommer på försök medel för kontaktskapande verksamhet mellan enskilda forskare och institutioner i Norden att påbörjas. Om

försöket utfaller väl kommer även denna verksamhet i framtiden att växa. För perioden i övrigt skall rådet vid ett seminarium under våren 1989, med särskilt inbjudna forskare, diskutera den framtida inriktningen av rådets verksamhet. I detta sammanhang förtjänar även påpekas att Nordiska ministerrådet föreslår att forskningsrådet under perioden 1990–1992 erhåller ett årligt anslag om 1 MDKK för att initiera kvalificerad skatteekonomisk forskning. Med tanke på rådets begränsade personalresurser kommer detta uppdrag att tillsvidare begränsa expansion på övriga områden.

Rådet ämnar fortsätta den publiceringsverksamhet som inleddes med "Penningboken" (1987) och "Skatteboken" (1988). Det är rådets ambition att ge ut åtminstone en kvalificerad skrift inom ett för de nordiska ekonomierna centralt område per år. För övrigt kommer rådet att fullgöra sin verksamhet enligt tidigare.

Styrelsen för Nordiska ekonomiska forskningsrådet överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1988.

Jouko Panuio
Ordförande

Peter Stenkula
Forskningssekreterare

Nordiskt statistiskt sekretariat*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordisk statistisk sekretariat
Sejrøgade 11/Postboks 2550
DK-2100 København Ø

1. Institutionens uppgift

Nordiska statistiska sekretariatet har till uppgift att på uppdrag av cheferna för de statistiska centralbyråerna samordna den officiella statistiken i de nordiska länderna. Det utgör sekretariat för de nordiska chefsstatistikermötena och betjänar och samordnar verksamheten i de nordiska statistiska utskott, som verkar i chefsstatistikermötets regi. Detta sker bl. a. genom att sekretariatet deltar i planläggningen av möten och seminarier samt utarbetar dokumentation till och rapporter från dessa.

Sekretariatet följer det internationella samarbetet avseende statistisk koordinering och standardisering samt initierar och medverkar i undersökningar till gagn för jämförbarheten av de nordiska ländernas statistik. Dessutom utarbetar och redigerar sekretariatet Nordisk statistisk årsbok och utger andra statistiska publikationer.

2. Organisation

Styrelsen består av cheferna för de statistiska centralbyråerna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Sekretariatet har 6 anställda och är beläget i Köpenhamn.

3. Verksamheten 1988*3.1. Ekonomiskt utfall, 1 000 DKK*

Anslagspost	1988			
	Överfört från 1987	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	1 593	1 505	+ 88
Varor och tjänster	—	539	539	± 0
Projekt	47	121	166	+ 2*
Summa	47	2 253	2 210	

* överförs till 1989

3.2 Beskrivning av verksamheten

Sekretariatet har under verksamhetsåret 1988 bl. a.

- sammanställt och utarbetat dokumentation till det nordiska chefsstatistiker mötet 1988 samt svarat för rapporten från detta.
- i samråd med utskottsordförandena sammanställt och utarbetat viss dokumentation till möten med nordiska statistiska utskott (1988–21 utskott) samt svarat för rapporterna från dessa.
- deltagit i planläggningen och genomförandet av nordiska statistiska seminarier och kontaktmöten samt svarat för rapporterna från dessa.
- deltagit i planläggningen och genomförandet av vissa samnordiska projekt. Följande projekt har planlagts, pågått eller avslutats under verksamhetsåret 1988:
  - * LIST STAT – samnordisk databas för statistikmaterial
  - * Nordisk arbetsmarknadsstatistik – om utvecklingen på arbetsmarknaden i de fyra nordiska länderna
  - * Bruttoströmsstatistik med utgångspunkt från AKU
  - * Jämförande nordisk inkomststatistik
  - * Yrke-dödlighetsjämförelser i Norden
  - * Nordisk migrationsstatistik
  - * Kvinnor och män i Norden 1988
  - * Vidareutveckling av nordisk biblioteks- och museistatistik
  - * Nordisk kulturaktivitetsundersökning
  - * Levnadsförhållanden i Norden
- deltagit i möten med andra nordiska samarbetsorgan, EGs statistiska kontor samt i Europeiska statistikerkonferensens plenarsammanträde.
- utarbetat och redigerat Nordisk statistisk årsbok 1988 samt miniårsböckerna "NORDEN 1988" och "The Nordic Countries 1988".
- redigerat och utgivit publikationer i serierna Nordisk statistisk skriftserie, Tekniska rapporter och Aktuell nordisk statistik.
- fungerat som förvaltningsorgan för Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) och Nordiska socialstatistikkommittén (NOSO-SKO).

4. Beslut

Styrelsen för Nordiska statistiska sekretariatet överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Hans E. Zeuthen
Rigsstatistiker

Harry de Shårengrad
Sekretariatschef

Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk Industrifond)

Verksamhetsberättelse 1988

Nordisk Industrifonds utvikling og hovedformål

Nordisk fond for teknologi og industriell utvikling (Nordisk Industrifond) ble etablert i 1973. Regjeringene i de fem nordiske land undertegnet da en avtale med det mål å styrke den nordiske industriens stilling og konkurransevne. Fra 1979 ble fondet oppført på ministerrådets budsjett.

Den 1. januar 1987 ble Nordforsk slått sammen med Nordisk Industrifond. Som en følge av dette ble det foretatt mindre justeringer av fondets statutter og forskrifter.

Fondets formål er beskrevet slik i avtalens artikkel 1:

”Fondet har til formål å støtte en mer effektiv utnyttelse av nordiske ressurser for teknologi og industriell utvikling ved å fremme et økt samarbeid mellom de kontraherende parter samt ved å støtte finansieringen både av prosjekt av interesse for to eller flere nordiske land og internasjonale prosjekt av felles nordisk interesse.”

De nordiske industriministrene besluttet på møte den 9. mai å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo basert på Nordisk Industrifond. Et industriministtermøte i Stockholm den 24. oktober 1988 drøftet innholdet i og organiseringen av senteret og godkjente det fremlagte forslag. Senteret skal være i virksomhet fra 1989-01.01.

Virksomhetsideén for det nye senteret blir:

”Nordisk Industrifond skal gjennom nordisk samarbeid stimulere til teknologisk utvikling og nyskaping i næringslivet i Norden.

Nordisk Industrifond skal gjennom prosjekter og programmer, innenfor teknisk forskning og industriell utvikling, bidra til, direkte eller indirekte, å frembringe internasjonalt konkurransedyktige produkter, prosesser og tjenester.

Nordisk Industrifond skal gjennomføre sin virksomhet i samarbeid med næringsliv, forskningsmiljøer og myndigheter i de nordiske land, ved bl. a. å bidra til en koordinert utnyttelse av nordiske og nasjonale ressurser.”

Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av det nye fondets virksomhetsområder.

Initiativ til programmer og prosjekter

Nordisk Industrifond vil identifisere og ta initiativ til nordiske samarbeidsprogrammer og FoU-prosjekter innenfor strategiske områder der samarbeidsgevinster kan oppnås. Spesielt skal det legges vekt på å utvikle samarbeidet med og mellom bedrifter av ulik størrelse og øke det nordiske FoU-samarbeidet med det øvrige Europa.

Prosjektvirksomhet

Nordisk Industrifond vil vurdere, medfinansiere og følge opp innkomne prosjektsøknader. Vurderingen skal være teknologisk, økonomisk og markedsmessig. I oppfølgingen av prosjektene er en primært opptatt av økonomiske, faglige og tidsmessige aspekter. Innenfor dette området er det også naturlig å medvirke til resultatspredning og evaluering av innsatsområder.

Den største delen av fondets økonomiske ressurser går til prosjektvirksomheten. Økonomisk støtte i form av bidrag kan ytes for å løse problemer og utvikle teknikk for en bransje eller til en større krets av bedrifter, men også til forskning av betydning for industriens mer langsiktige utviklingsbehov. Denne type prosjekt gjennomføres vanligvis ved høyskoler og forskningsinstitutter i nært samarbeid med bedrifter. Når to eller flere bedrifter i Norden ønsker å samarbeide i et kommersielt utviklingsprosjekt, kan fondet gi støtte i form av riskikolån. Fondets bidrag og risikolån er begrenset til 50 % av prosjektets kostnad.

Samarbeidsaktiviteter

Fondet tar sikte på å medvirke til å skape kontakter mellom nordiske FoU-miljøer for å fremme fondets virksomhetsidé. Fondet skal også stå ansvarlig for Nordisk Næringspolitisk Forum og kontakt- og informasjonsformidling i forbindelse med vest-europeiske forsknings- og industriprosjekter.

Virksomheten i 1988

Innledning

I løpet av 1988 har behovet for nordisk og internasjonalt samarbeid vært et sentralt innslag i diskusjonene om næringslivets fremtidige utvikling. Det nordiske FoU-samarbeidet fungerer ofte som en naturlig del i de enkelte nasjoners FoU-system. Samarbeidet innebærer store utfordringer bl. a. for å styrke industriens muligheter til på en kostnadseffektiv måte å tilgodese sine behov for ny teknikk. Samtidig utgjør det en naturlig plattform for et internasjonalt samarbeid, ikke minst med andre vesteuropeiske land. Nordisk Industrifonds virksomhet i 1988 har vært sentral i denne sammenheng.

For å styrke det nordiske samarbeidet med det øvrige Vest-Europa har fondet satt i gang flere aktiviteter, bl. a. etablert en nordisk samarbeidsgruppe med de ansvarlige EUREKA-koordinatorene.

Fondets engasjement i de samarbeidsprogrammene som er vedtatt innen informasjons-, bio- og materialteknologi har i 1988 økt kravene til planlegging og initiativ når det gjelder prosjekter i tilknytning til nasjonale FoU-aktiviteter innen industribedrifter og andre FoU-miljøer. De erfaringer man har gjort hittil har dokumentert behovet og interessen for et utvidet nordisk FoU-samarbeid, bl. a. som grunnlag for et bredere vest-europeisk samarbeid. En har også gjort erfaring at det krever både tid og stor personlig innsats for å oppnå en ønsket samordning av nasjonale FoU-aktiviteter og å planlegge og gjennomføre større arbeidsprosjekter og paraplyprogrammer.

Et slikt initierende arbeid har ført til en mer aktiv prosjekthåndtering i fondet, noe som igjen bl. a. har bidratt til å øke samarbeidsprosjektene tekniske kvalitet, forbedret samordningen med nasjonale FoU-aktiviteter og lagt grunnen til en effektiv gjennomføring av prosjektene.

I de samarbeidsprosjektene som ble vedtatt i 1988 er det mer enn 300 aktive deltakere, derav 45% industribedrifter. Tre fjerdedeler av prosjektene er såkalte "pre-competitive" prosjekter, som hovedsakelig blir gjennomført i forskningsinstitutter og på høyskoler i nært samarbeid med industribedrifter.

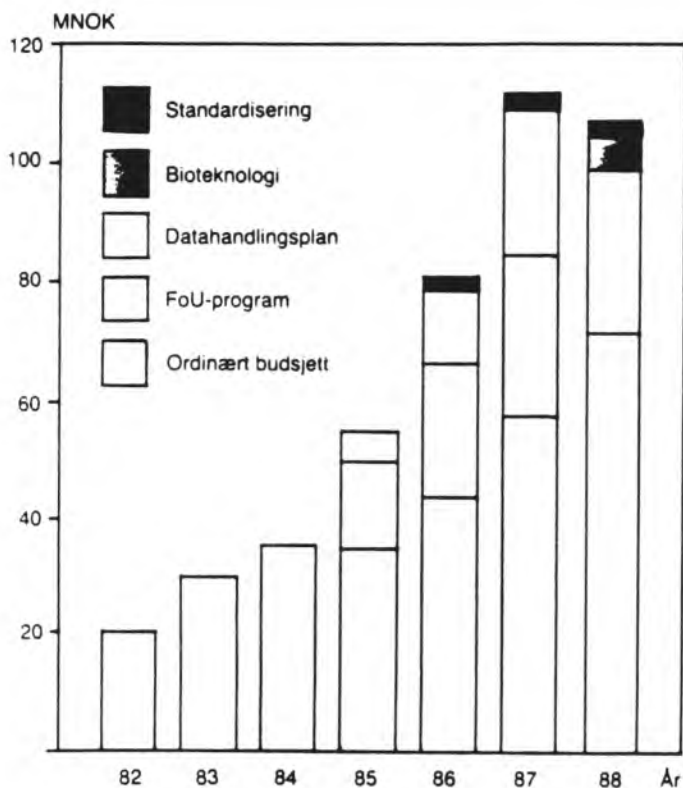
I 1988 har fondets informasjonsvirksomhet fått økt sin betydning, ikke minst på bakgrunn av det iverksettende arbeidet og behovet for å informere om fondets virksomhet i tilknytning til etableringen av senteret.

Innledningsvis bør det også nevnes at fondet i 1988 har intensivert sitt arbeid med oppfølging og evaluering av prosjekt og program.

Midler bevilget fra Nordisk Ministerråd

Nordisk Ministerråd (NMR) er de fem nordiske regjeringenes samarbeidsorgan, som gjennom de nordiske industriministrene og deres Embetsmannskomiteé (EKNMR) er faglig og administrativt ansvarlig for fondet.

I 1988 har NMR bevilget 108 MNOK til fondet. Figur 1 viser NMRs bevilgninger fra 1982, oppdelt i ordinært budsjett og spesielle, tidsbegrensede samarbeidsprogrammer.

Figur 1. Fondets bevilgninger fra NMR

Fondets økonomiske engasjementer i FoU-prosjekter

Fondet har i løpet av året innvilget 121,9 MNOK til nordisk FoU-samarbeid. Av dette har ca. 84,7 MNOK gått til finansiering av ordinære prosjekter og 37,2 MNOK til finansiering av prosjekter innenfor tidsbegrensede samarbeidsprogrammer. (Se tabell 1) I disse beløp inngår fondets bevilgninger fra Nordisk Ministerråd, andre driftsinntekter (tilbakebetalinger og renteinntekter) samt tilsagnsfullmakter.

Tabell 1. Fondets økonomiske engasjementer

Fondets disponerte midler	1988	1987
	MNOK	MNOK
Innenfor det ordinære budsjettet:	84,7	75,2
Innenfor Dataprogrammet:	29,2	13,1
Innenfor Bioteknologiprogrammet:	2,7	—
Innenfor FoU-programmet:	3,3	19,3
Internordisk standardisering:	2,0	0,4
Sum	121,9	108,0

Det industrielt rettede bioteknologiprogrammet som fondet har ansvaret for, ble påbegynt i 1988 og inngår som en del av det bioteknologiske samarbeidsprogrammet som Nordisk Ministerråd vedtok for 1988 – 1992.

”FoU-programmet” ble avsluttet fra NMRs side i 1987. I løpet av året har de gjenværende midler fra FoU-programmet, 3,3 MNOK, blitt oppbrukt.

Nasjonal fordeling av inntekter og innvilgede midler

Ministerrådets budsjett finansieres gjennom bidrag fra de nordiske land etter en fordelingsnøkkel (basert på BNP) som hvert år fastsettes av NMR. Tabell 2 viser fordelingsnøkkelen for 1988 og hvordan fondets prosjekttil-sagn fordeler seg på land. Det bør påpekes at styrets vedtak er basert på prosjektenes teknisk-vitenskapelige kvalitet og kommersielle muligheter og ikke deltakernes nasjonale lokalisering.

Tabell 2. Sammenligning av innbetalte midler til NMR og fondets fordeling av midler til de nordiske land

Land	Fordelings- nøkkel, %	Bevilget per land %		
		1988	1987	1986
Danmark	20	19	20	16
Finland	20	18	19	22
Island	1	3	3	3
Norge	22	24	27	22
Sverige	37	36	31	37
Total	100	100	100	100

Fordeling av prosjekter det er innvilget midler til

Fondet har i løpet av året innvilget 121,9 MNOK til nordisk FoU-samarbeid. Av dette utgjør 115,5 MNOK støtte til 73 nordiske FoU-prosjekter som styret har vedtatt og 6,4 MNOK støtte til 51 forprosjekter, utredninger m. m.

Tabell 3. Fondets engasjementer etter prosjektvolum

Prosjekt- størrelse i 1 000 NOK	Andel av vedtatte prosjekt	Andel av bevilgningene
< 200	44 %	6 %
200 – 500	12 %	4 %
501 – 1 000	15 %	13 %
1 000 – 2 000	12 %	16 %
2 000 >	17 %	61 %
	100 % = 124	100 % = 122 MNOK

Av tabell 3 fremgår at de 22 største prosjektene – over 2 MNOK – har fått bevilget ca. 60 % av fondets disponible prosjektmidler for 1988. Flere av disse prosjektene er resultat av fondets initiativ, spesielt innen dataom-rådet. Prosjektenes betydelige omfang, ofte med totalbudsjett på 10–20 MNOK, innebærer både en kvalifisert teknologiutvikling på internasjonalt nivå og et bredt nordisk industrisamarbeid.

300 bedrifter og FoU-miljøer deltar i prosjekter vedtatt i 1988

I løpet av året har 57 FoU-prosjekter fått innvilget midler. I dette tallet inngår ikke standardiserings-, for- og utredningsprosjekter. Disse prosjektene har drøyt 300 aktive deltakere, herav 45 % bedrifter, 50 % forskningsinstitusjoner og institutter ved høyskoler samt 5 % offentlige myndigheter.

Flertallet av prosjektdeltakerne – 108 – er svenske. Norge deltar med 76,66 er danske, 56 finske, og Island har 7. Foruten de aktive deltakerne har prosjektene et betydelig antall interessenter, ikke minst i industrien, gjennom deltakelse i styre- og referansegrupper og via medlemmer i bransje- og kollektive forskningsinstitutter.

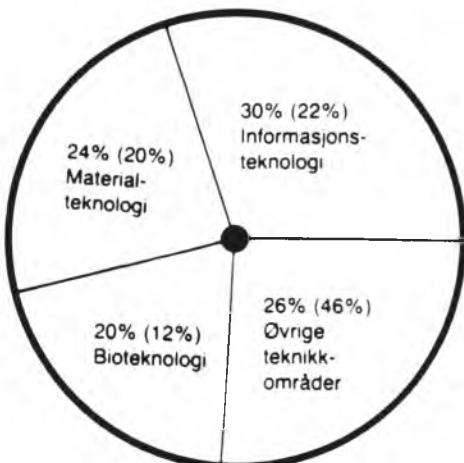
FoU-samarbeid gjennomføres ofte som et samarbeid mellom to, tre eller fire land. Antallet prosjektdeltakere varierer sterkt, men det vanligste er 4–5.

Tyngdepunkt på industriell forskning

Omkring 75 % av fondets tilsagn i 1988 gjelder industrielt konkurranse- nøytrale samarbeidsprosjekter, der resultatene vil være tilgjengelig for hele den nordiske industrien. Disse FoU-investeringene er i det alt vesentlige rettet mot å løse problemer og å utvikle teknikk for en bransje eller en større krets av foretak. En mindre del er gått til mer langsiktige forskningsprosjekter, men er rettet mot et klart industrielt behov.

Drøye 10 % av gitte tilsagn er risikolån til et direkte industrisamarbeid for kommersiell utvikling av nye produkter og systemer. Låneprosjekter finansieres bare innenfor de ordinære budsjetter.

Resten – 13 % – av tilsagnene gjelder generell støtte til utvikling av nordisk næringsliv i form av standardisering, kompetanseutvikling o.l. Sammenlignet med 1987 har fondets innsats til industrielt konkurranse- nøytrale ("pre-competitive") samarbeidsprosjekter øket. Samtidig er det blitt færre stipendier til kompetanseutvikling innen rammen av det tidligere FoU-programmet. Fondets innsats fordelt på fondets prioriterte teknikkområder fremgår av figur 2.

Figur 2. Fondets innsats fordelt på teknikkområder, 1987 års-tall i parentes.

Aktiv prosjektbehandling

Etterspørselen etter midler fra fondet til nordisk samarbeid har i 1988 fortsatt å ligge på det høye nivå fra 1987 – dvs. et søknadsvolum på drøyt 300 MNOK.

Fondet har begynt å gi en mer aktiv prosjektbehandling av innkomne søknader. Dette innebærer at sekretariatet stadig oftere kommer inn før styrebehandlingen med initiativ til forstudier og forprosjekter med det formål å:

- bedre kunne vurdere prosjektene
- muliggjøre en samordning av igangsatte og planlagte nasjonale FoU-aktiviteter
- kunne utvide gruppen av industri-interessenter
- kunne sikre en mer effektiv gjennomføring av prosjektene.

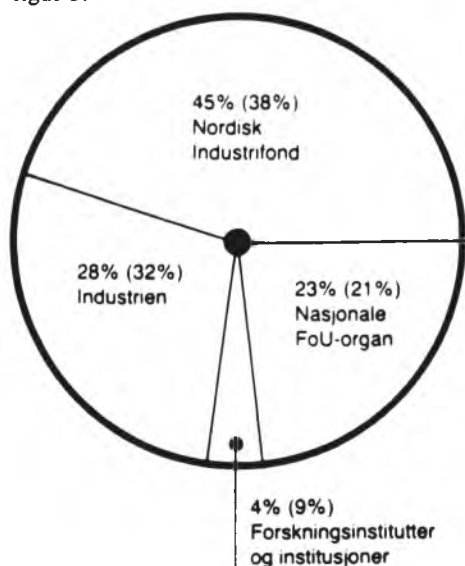
I alt har styret behandlet 124 prosjektforslag i 1988. Av disse har 73 fått innvilget midler.

Styrets begrunnelser for avslag fordeler seg relativt jevnt i fire hovedgrupper:

- det nordiske samarbeidet har vært altfor begrenset,
- prosjektene har ikke hatt nødvendig industri- eller brukerforskning,
- prosjektene har ikke kunnet prioriteres innenfor tilgjengelige økonomiske ressurser,
- prosjektene har ikke hatt tilstrekkelig kvalitet og/eller teknisk nyhetsverdi.

Gjennomføring av innvilgede prosjekt

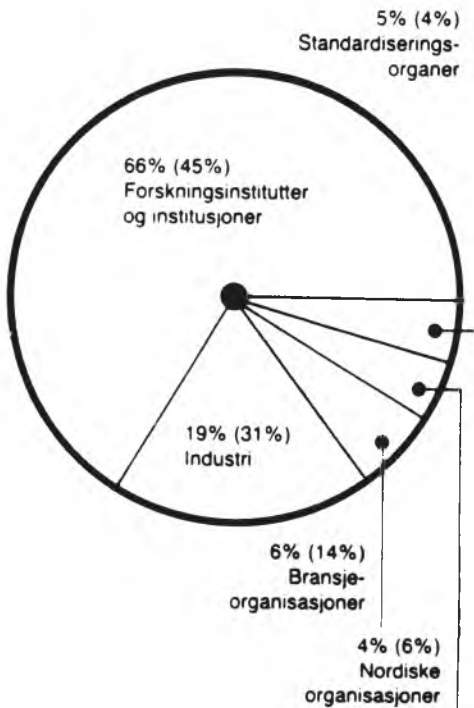
Fondets prosjektengangsjementer er konsentrert til FoU-fasen som i årets prosjekter representerer 277 MNOK, hvorav fondet finansierer 45%, se figur 3.

Figur 3. Gjennomsnittlig prosjektfinansiering av fondets prosjekter. 1987 tall i parentes.

I figur 4 vises fordelingen av fondets støtte til ulike kategorier som i 1988 mottok tilskudd. Som det fremgår av figur 4 har fondets støtte til forskningsinstitutter, inklusive bransjeinstitutter og kollektive institutter øket. Fondets direkte støtte til industrien har imidlertid sunket. Endringene skyldes dels redusert støtte til industrielle utviklingsprosjekter og dels en sterk økning i såkalte "pre-competitive" prosjekter. Disse gjennomføres i nært samarbeid med industribedrifter, som ofte utfører parallelle aktiviteter med en klar kommersiell målsetting.

Fondets styre er et voksende behov for målrettet forskning med tanke på industriens mer langsiktige utvikling. Fondet har ambisjoner om å få til en økning av industriens direkte deltakelse også i de pre-competitive prosjektene.

Figur 4. Fordeling av fondets økonomiske støtte til kategorier som mottar tilskudd. 1987 tall i parentes.

Industrielle samarbeidsprosjekter

Fondet har i løpet av året bevilget 14,0 MNOK som risikolån til 9 prosjekter. Lånene betales tilbake dersom prosjektene oppnår de avtalte resultater. Som tabell 4 viser er fondets andel av låneprosjekter mindre i 1988 enn tidligere.

Tabell 4. Fordeling av fondets ordinære budsjett på virkemidler

	Tilsagn i 1988		Tilsagn 1973–1988	
	MNOK	%	MNOK	%
Bidrag	70,7	83	367,0	75
Lån	14,0	17	120,4	25
Totalt	84,7	100	487,4	100

I løpet av året er det blitt gjennomført en analyse av fondets industrielle samarbeidsprosjekter. Analysen bygger på 167 prosjektsøknader som har vært behandlet av styret fra 1974 til 1987, hvorav 102 er innvilget. I analysen konstateres bl. a.:

- 65 % av prosjektene har deltakelse fra to virksomheter i to land, 25 % har flere deltakere fra to land; og 10 % har deltakere fra tre eller flere nordiske land.
- Ca. 20 % av innvilgede midler tilbakeføres til fondet fordi prosjektene ikke blir påbegynt. Dette skyldes bl. a. omprioriteringer innen virksomhetene.
- Normaltiden for gjennomføring av de prosjekter som lykkes er 7 år fra søknad om midler til siste lånevdrag.
- Omlag 25 % av de utnyttede midler kan forventes tilbakebetalt.

Nordisk samarbeid med det øvrige Vest-Europa

Fondet har satt i gang en rekke aktiviteter for å styrke det nordiske samarbeidet med det øvrige Vest-Europa. Dette er i tråd med de nordiske industriministres intensjoner og en av de nye oppgavene under senteret.

Dette nye engasjement har ført til igangsettelsen av forstudier for etablering av vesteuropeisk samarbeid utenfor Norden. Det er imidlertid først og fremst i forbindelse med den igangværende iverksettelsen av større FoU-prosjekter – paraplyprogram – at et direkte samarbeid med det øvrige Vest-Europa forventes å få et omfang av betydning. Indirekte deltakelse i vesteuropeisk samarbeid foregår allerede i flere av de større prosjektene som er i gang, uten at det er formalisert i prosjektavtalen med fondet.

De nordiske landenes EUREKA-samarbeid har i omlag halvparten av sine prosjekter en eller flere nordiske samarbeidspartnere. Det er etablert en samarbeidsgruppe bestående av de ansvarlige EUREKA-koordinatorene i de nordiske land. Hensikten er å medvirke til en større nordisk deltakelse innen EUREKAs rammer, spesielt med hensyn til de mindre virksomheters utviklingsbehov.

I forbindelse med EFs forskningsprogram har fondet innledet analyser, bl. a. kartlegging av nordiske FoU-aktiviteter som har paralleller i EF-program. Hensikten med dette er å etablere et effektivt nordisk samarbeid i tilknytning til industrielt strategiske FoU-behov.

Informasjon

Fondets informasjonsvirksomhet har i 1988 fått økt betydning, ikke minst med bakgrunn i den initierende virksomhet og behovet for å informere om fondets aktiviteter i tilknytning til etableringen av det nordiske industrielle sentret.

En ny informasjonsbrosjyre er blitt utarbeidet og er fulgt opp av spesielle informasjonskampanjer i Finland og Island. Resultatet av kampanjene har vært god. De er blitt gjennomført i samarbeid med henholdsvis Teknologiska Utvecklingscentralen i Finland og Teknologisk Institut på Island.

I forbindelse med avslutningen av Nordisk Teknologiår 1988 arrangerte fondet en utstilling og presenterte første nummer av nyhetsbrevet AK-TUELTE. Dette nyhetsbrevet vil komme med 3 til 4 nummer per år og vil informere om fondets aktiviteter, vedtak om nye prosjekter og teknologipolitiske nyheter i Norden.

I fondets informasjonsserie er følgende blitt publisert 1988:

NI 1-88 Nordisk samarbeid vedrørende materialvalg

NI 2-88 Evaluering av Nordisk Industrifonds støtte til standardisering 1973 – 1983

NI 3-88 Nordisk FoU-statistikk for 1985 og statsbudsjettanalyse for 1987

NI 4-88 Industriell produksjon og prosessteknikk (bioteknologi)

NI 5-88 Handlingsplan for materialteknologi 1988 – 1992

NI 6-88 Nordisk Industrifond – et industrielt senter

Planlegging og initiering av nordisk samarbeid

I 1988 har planleggingen av fondets utvikling særlig vært fokusert på etableringen av nordisk industrielt senter og de nye oppgavene som følger i den forbindelse.

Med gjennomføringen av "Nordisk Teknologiår 1988" har fondet kunnet utvide sin samarbeidsflate og fått opp en rekke forslag til aktiviteter. Kompetanseutvikling, videre- og etterutdanning utgjør en hjørnestein i utviklingen av næringslivet, og dette var et sentralt tema i arbeidet med Nordisk Teknologiår 1988. Embetsmannskomiteén for industri under Nordisk Ministerråd har i samarbeid med rektorene ved de tekniske høyskolene i Norden og fondet gjennomført et større seminar, "Høyere tekniske utdanninger i Norden – nye samarbeidsformer".

Oppfølging og evaluering

Fondet har i løpet av året intensivert arbeidet med oppfølging og evaluering av prosjekter og programmer.

Innen dataområdet har den pågående evaluering, som avsluttes i 1990, vært konsentrert om en analyse av erfaringene fra 8 prosjekter. Den tidligere evaluering av standardiseringsvirksomheten er fulgt opp av en analyse på initiativ fra Nordisk Råds budsjett- og kontrollkomité, og har

resultert i at fondet i større grad vil knytte det nordiske samarbeidet opp mot standardiseringsarbeidet innen EF.

I evalueringen av "FoU-programmet" som ble avsluttet i 1987, ble det foreslått å videreføre en del aktiviteter. Denne videreføring kan nå i stor grad skje innenfor rammen av fondets nye oppgaver. Da analysen ble foretatt var det for tidlig å vurdere den vedtatte forsøksvirksomhet med stipendier for kompetanseutvikling. En oppfølging av disse prosjektene er derfor blitt gjennomført i 1988. Rapporten har vært gjenstand for behandling i de berørte nasjonale organisasjoner.

Det er også blitt gjennomført evalueringer av enkeltprosjekter.

Innsatsområder

Bioteknologi

Bioteknikk er et prioritert område i alle de nordiske land. Det finnes ca. 150 bedrifter og 5 000 forskere i Norden som arbeider med bioteknisk FoU. Ressursmessig har Norden de samme forutsetninger for å ivareta bioteknikkens muligheter som de store landene i Europa.

Nordisk Råds sesjon i Oslo i 1988 anbefalte at en fra 1988 til 1992 gjennomførte et 5-årig, nordisk samarbeidsprogram innen bioteknologi. Programmet er nå i gang, med det mål å forsterke de nasjonale forutsetninger for utnyttelse av bioteknologi og å styrke næringslivets konkurransevne.

Nordisk Industrifond, som har ansvaret for det industrielt rettede FoU-samarbeidet, har i 1988 fått 6 MDKK fra Nordisk Ministerråd til planlegging og initiering, og har bevilget 14 MNOK til industrielt rettede nordiske FoU-prosjekter.

Nasjonal og nordisk koordinering og samordning

Innen bioteknologi samarbeider fondet tett med de nasjonale forskningsfinansierede organer, bl. a. gjennom en koordineringskomité som har til oppgave å medvirke til en effektiv nordisk samordning av planlagte og igangsatte FoU-aktiviteter. Fondet har også utviklet et nært samarbeid med Nordisk Embetsmannskomiteé for jord- og skogbruksspørsmål (NEJS).

Nordisk ressursmobilisering

I fondets planlegging prioriteres store nordiske samarbeidsprosjekt – paraplyprogrammer – som har til hensikt å skape en felles nordisk ressursmobilisering innen nasjonalt prioriterte områder.

Paraplyprogrammene skal være industrirettede og konkurransenøytrale. De skal rettes mot utvikling av teknikker og kunnskaper med deltakere fra bedrifter og ledende FoU-miljøer. Paraplyprogrammene blir dermed også

en naturlig base for et bredere internasjonalt FoU-samarbeid. Innenfor paraplyprogrammene skal det dessuten gjennomføres aktiviteter for kunnskapsoverføring og resultatspredning, i form av f. eks. kurser og symposier.

I 1988 har arbeidet vært fokusert på planlegging og initiering av prosjekter til følgende paraplyprogram:

- Prosessteknikk
- Vekstcellebioteknikk
- Miljø og bioteknikk
- Termofile og psykrofile mikroorganismer
- Næringsmidler og fôrbioteknikk
- Protein engineering

Prosjektvirksomhet

I løpet av året har 15 prosjekt fått bevilget til sammen 14 MNOK, hvorav halvparten er gitt som lånetilsagn over ordinært budsjett. Eksempel på nye prosjekt i 1988 er:

- Helårsproduksjon av atlantisk laks ved styrt kjønnsmodning
- Næringsmidler med lavt fettinnhold
- Protein engineering for styrt immobilisering av IgG-bindende reseptorer til magnetiske bærere.

Fremdrift

Arbeidet innenfor det industrielle programmet har i 1988 resultert i planlegging, koordinering og etablering av nordiske nettverk. I 1989 vil gjennomføringen av prosjektene videreføres.

Materialteknologi

Materialteknikk vurderes internasjonalt som et strategisk område for industriell utvikling. Materialteknikk har fått høy prioritet i alle de nordiske land, og den eksisterende nordiske virksomhet innen dette området er mangfoldig. Offentlige FoU-investeringer i Norden på området materialteknikk omfattet i 1987 800 MNOK. Fondet har lenge ansett materialteknikk som et viktig innsatsområde.

Handlingsplan for materialteknologi

Fondet har vedtatt et «handlingsprogram for materialteknologi» for perioden 1988–1992. I programmet er det lagt stor vekt på et bredt FoU-samarbeid med eksisterende nasjonale instanser. Programmet har fått tildelt midler innen rammen for den økonomiske handlingsplan som ble vedtatt av Nordisk Ministerråd. Det forutsettes at ca. 40% kommer fra fondet og det resterende fra industri og nasjonale FoU-finansierende organer. Programmet inneholder 6 paraplyområder som anses spesielt velegnet til nordisk samarbeid:

- Avanserte keramer
- Høytylteskompositter
- Modellering og simulering av materialbearbeiding
- Langtidsegenskaper ved materialer og konstruksjoner
- Nye metoder for sammenføyning og overflatebehandling
- Gjenvinning og tilintetgjørelse av materialer

Planlegging og iverksetting av prosjektene har funnet sted i 1988 for de fem første områdenes vedkommende. Responsen på fondets initiativ har vært stor, og et antall prosjekter er allerede i gang mens andre er under planlegging innenfor de enkelte paraplyprogram. De nasjonale FoU-ansvarlige – NTNF, STU, TEKES, I & Hs og Forskningsrådet Island – har holdt møter for å koordinere innsatsen.

Prosjektvirksomhet

I løpet av året har fondet bevilget midler til 23 prosjekter, inklusive forprosjekter og kartlegging. Fondets støtte utgjorde 27,3 MNOK. Nedenfor gis noen eksempler på slike prosjekter.

- Ikke destruktiv testing (NDT) til praktisk bruk
- Utvikling av keramiske lag ved hjelp av sol-gelteknikk
- Kvantitativ planlegging og styring av støping – «HUBERT».

Framdrift

De prosjekter som er planlagt og tatt initiativ til i 1988 vil bli satt i gang i 1989. Det legges særlig vekt på synergieffekten en kan oppnå ved koordinering med de nasjonale FoU-programmene. Et annet viktig moment ved nye prosjekt er utnyttelse og deltakelse i et bredere europeisk FoU-samarbeid.

Informasjonsteknologi

Nordisk Ministerråd vedtok i april 1984 en handlingsplan for datateknologi. Planen skal gjennomføres av RU-data, et rådgivende organ for dataspørsmål (med ansvarsområdene data- og telekommunikasjon, arbeidsliv, standardisering, utdanning, offentlig forvaltning m. m.) og Nordisk Industrifond, som har ansvaret for området industriell utvikling. Budsjettet er på 100 MDDK (i 1985-kroner) for 1985–1989.

Gjennomføringen av programmet skjer ved at fondet planlegger og tar initiativ til prosjekter, og støtter nordiske FoU-prosjekter i form av bidrag. I 1988 er det blitt innvilget 29 MNOK til 10 nye prosjekter, se tabell 5. Planleggingen skjer i nært samarbeid med de nasjonale forskningsfinansierende organer, som i de fleste tilfeller også deltar i finansieringen av prosjektene. Resultatene er tilgjengelige for industrien i hele Norden.

Nye samarbeidsområder

En viktig del av fondets virksomhet er å planlegge og ta initiativ til nye aktiviteter. I januar måned arrangerte fondet et seminar over temaet «Informasjonsteknologi i fiskeforedlingsindustrien» der nærmere 200 deltok fra hele Norden. Hensikten med seminaret var å legge grunnen for nye nordiske samarbeidsaktiviteter på området. Det er også blitt satt i gang aktiviteter som skal undersøke mulighetene for samarbeid når det gjelder informasjonsteknologiske tillempninger i medisinsk teknikk og avansert arkitektur for datamaskiner. Det er blitt lagt stor vekt på nordiske prosjekters muligheter for å bli tilknyttet europeiske forskningsprogram. Som et ledd i disse aktivitetene har en informert om programmet bl. a. i form av brosjyrer og i tidskriftartikler i samarbeid med RU-data.

Tabell 5. Fondets engasjement innen datateknologiprogrammet pr. 31.12.1988.

Delområde	Innvilget 1985 – 1988 MNOK	Innvilget i 1988 MNOK
Mikroelektronikk	25,4	0,9
Programvare	34,7	9,2
Produksjonsteknologi	29,4	11,3
Spesielle tilpasninger o. l.	16,4	7,8
Sum	105,9	29,2

Prosjektvirksomhet

Blant de prosjekt som er nye i 1988 kan nevnes:

- Polymer Tyk Film
- Programverktøy for utvikling av algoritmer for digital signalprosessering
- Utvikling og anvendelse av kunnskapsbaserte planleggingssystem for bruk i industrielle miljøer.

Fondet støtter også bedriftsspesifikke samarbeidsprosjekt innen området informasjonsteknologi. Dette skjer i form av lån innen rammen av det ordinære budsjettet. Til slike låneprosjekter ble det i 1988 bevilget ca. 3 MNOK.

Evaluering av prosjekter

I 1987 ble det foretatt en evaluering av virksomheten i datahandlingsplanen. I 1988 har en analysert gjennomføringen av åtte prosjekter som er blitt avsluttet samme år. Det fremgår av analysen bl. a. at i prosjekter som betegnes som vellykte har deltakerne god kunnskap om hverandres situasjon og en sterk prosjektledelse, samt at internasjonalt samarbeid forutsetter at området er noenlunde etablert.

Industriell miljøteknologi

Miljøaspektene har tradisjonelt utgjort et naturlig innslag i fondets vurdering av prosjekter. Det er nå en økende etterspørsel etter bedre og mer effektivt utstyr for å skape et renere miljø, og bedriftene ser stadig nye muligheter.

I 1987 tok fondet initiativ til en industrielt rettet handlingsplan for miljøteknologi. Nordisk Ministerråd har aktivt støttet dette initiativet og reservert 5 MDKK pr år fra 1989 til 1992.

I 1988 har forarbeidene til handlingsplanen pågått, og planen vil bli presentert våren 1989. Totalt vil handlingsplanen omfatte 80 MNOK, hvorav fondets satsning vil være i størrelsesorden 40 MNOK.

Mens de fleste andre miljøprogrammer er problemorienterte, har denne planen som utgangspunkt hvordan bedrifter i samarbeid kan utvikle og få til en lønnsom produksjon av miljøutstyr og komponenter basert på ny teknikk.

Prosjektvirksomhet

Eksempler på miljørettede prosjekter i 1988 er:

- Natur- og biogassdrift av busser i tettsteder
- Mutasjonsanalysemetoder til måling av kreftrisiko.

Standardisering

Fondet har i hele sin virkeperiode fra 1973 vurdert nordisk samarbeid innen standardisering som et viktig område. Det er blitt gitt støtte til utarbeidelse av nordiske standardiseringsforslag og felles deltakelse i internasjonalt standardiseringsarbeid.

I den nordiske handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting vedtok Nordisk Ministerråd i 1985 spesielle aktiviteter for å forsterke Norden som hjemmemarked. I disse aktivitetene inngikk bla standardisering, som Nordisk Industrifond fikk 2 MDDK til pr år i 1985–1988. Denne bevilgning har gjort fondet i stand til å øke sin innsats for standardisering.

Opptrappingen de senere år har også sammenheng med EFs «new approach» i 1985, der man går inn for å eliminere tekniske handelsmessige hindringer innen utgangen av 1992. Arbeidet med nye europeiske standarder har dermed fått et sterkt oppsving. Særlig det siste året har en rekke av fondets engasjementer vært rettet mot deltakelse i det europeiske samarbeid.

Prosjektvirksomhet

Fondet har i løpet av året bevilget 5,5 MNOK til 19 prosjekter. Eksempler på prosjekter er plastrør, skjemasymboler for tekniske tegninger, var-

mevekslere, gulvmateriale, forbrukeremballasje, stålstandarder, operasjonstekstiler.

For å gjøre saksbehandlingen raskere og mer fleksibel har fondet innført nye rutiner. Ved vurderingen av prosjektene samarbeidet fondet nært med INSTA (internordisk standardisering).

Framdrift

Fondet ser utviklingen i Europa som den største utfordringen innen området i de kommende år. Det er en utfordring som også gir Norden gode muligheter til å få adgang til det europeiske markedet. Dette vil lettere kunne skje dersom Norden deltar i det aktive standardiseringsarbeidet som nå pågår i de europeiske organisasjonene CEN (Comité Européen de Normalisation), og CENELEC (Comité Européen de Normalisation Electrotechnique). Muligheten ligger godt til rette, da samtlige nordiske land nå er tilsluttet de to nevnte komitéer.

Fondet har i løpet av året også tatt et initiativ overfor de viktigste standardiseringsorganisasjonene i Norden, og sammenkalt til et felles møte. En rekke konstruktive idéer til å styrke fondets standardiseringsinnsats er kommet frem. Disse idéene vil bli nærmere bearbeidet.

Organisasjon

Nordisk Industrifond er en permanent institusjon under ministerrådet. Fondet har et styre på 10 medlemmer med 2 styremedlemmer fra hvert land, samt en observatør fra NMR. Styret utpekes av de respektive lands regjeringer. I 1988 hadde styret følgende sammensetning:

Danmark

Kontorchef Anders Korsgaard,
Industri- og Handelsstyrelsen
Professor Leo Alting,
Danmarks Tekniske Højskole

Finland

Överdirektör Juhani Kuusi,
Teknologiska Utvecklingscentralen
Rektor Bengt Stenlund,
Åbo Akademi

Island

Afdelingschef Kristmundur Halldórsson, Industriministeriet
Afdelingschef Páll Línfal, Industriministeriet, (frem til 15/3-88)
Adm dir Páll K. Pálsson, Teknologisk Institut, (fra 15/3-88)

Norge

Avdelingsdirektør Andreas Mortensen, (formann), Næringsdepartementet

Direktør Tor-Odd Berntsen, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd

Sverige

Planeringschef Lars Ljung, Industridepartementet

Överdirektör Lennart Lindeborg, Styrelsen för Teknisk Utveckling

Nordisk Ministerråd

Konsulent Peter Holmgren (observatør).

Styret har i løpet av året hatt syv ordinære styremøter. Av disse møtene ble fire holdt i Norge, ett i Sverige, ett på Island og ett i Danmark.

Styrevedtakene håndheves av fondets sekretariat, som ledes av en direktør. Sekretariatet har sitt kontor i Oslo. Sekretariatet hadde ved utgangen av 1988 17 ansatte.

Utviklingen innen sekretariatet

I og med etableringen av et senter har sekretariatet fått en ny organisasjon, hvor virksomheten er konsentrert til to fagavdelinger.

Arbeidsmengden i sekretariatet har økt i løpet av året. Dette har først og fremst sammenheng med en økt innsats i planlegging, initiering og oppfølging av prosjekter, og i arbeidet med planlegning av senteret.

Årets omfattende virksomhet er likevel blitt gjennomført på en tilfredsstillende måte. Sentrale brikker i gjennomføringen har vært: Utvidede kontakter med nasjonalt ansvarlige FoU-organer, utnyttelse av styre- og referansegrupper og bruk av eksperter og konsulenter.

Sekretariatet tok i 1988 i bruk et integrert, nettverksbasert datasystem for å rasjonalisere driften. Foruten standardprogrammer for tekst- og tallbehandling har institusjonen fått utviklet et eget program for oppfølging av prosjektene. For å effektivisere regnskapsfunksjonen har man samtidig gått over til å føre regnskapet på data.

Samlokalisering

Deler av fondets lokaler har vært disponert av Nordisk Forum og Nordisk Teknologiår 1988, som fondet har hatt et nært samarbeid med.

Økonomi

Nordisk Industrifonds virksomhet blir finansiert av bevilgninger fra Nordisk Ministerråd.

Fondets ordinære bevilgning budsjetteres i norske kroner. Den er tredelt og består av midler til personal og styre, varer og tjenester (andre adminis-

trasjonskostnader) og midler til finansiering av prosjekter (tilskudd og lån).

Bevilgningen er nettobudsjettet, noe som innebærer at et kalkulert beløp for prosjektinntekter (nedbetaling av lån) og finansielle inntekter/kostnader salderes mot det beløp som utbetales. Fondet har anledning til å disponere eventuelle inntekter utover det kalkulerte beløpet som prosjektmidler.

Fondet mottar også øremerkede bevilgninger til spesielle innsatsområder. Bevilgningene gis i danske kroner. Bevilgningene dekker også administrative utgifter forbundet med forvaltningen av disse.

Fondet har fullmakt til å gi tilsagn om lån og tilskudd utover ordinær bevilgning som først kommer til utbetaling på senere års budsjetter. Dette er viktig fordi prosjektene strekker seg over flere år. Praksis de senere årene har vært at fondets tilsagnsfullmakt for år 1 har beløpt seg til 50 % og for år 2 til 25 % av årets bevilgning.

Sekretariatet foretok i 1988 en gjennomgang av fondets budsjett- og regnskapssystem. Arbeidet resulterte i en rapport som munnet ut i en rekke forslag til endringer, bl. a. innføring av regnskapsprinsippene i den norske regnskapsloven. Disse vil bli iverksatt fra 1989.

Fondet skal være et toppfinansieringsorgan, hvilket medfører at en forholdsvis høy andel av gitte lån må avskrives. Som følge av dette har fondet frem til nå fulgt den praksis å utgiftsføre utlån ved tilsagn. I forbindelse med omleggingen av fondets budsjett- og regnskapsrutiner i 1989 vil en gå over til å balanseføre utlån og avsette midler for tapsrisiko.

Lån- og tilskuddstilsagn gis normalt i nordisk valuta. Av praktiske grunner benytter fondet en intern avregningskurs for bokføring av slike tilsagn og utbetalinger.

Nordisk Industrifond har bankkonti i samtlige nordiske land. Overskuddslikviditet plasseres i kortsiktige verdipapirer uten risiko for å oppnå en høyere avkastning av kapitalen. For å få bedre oversikt over forventede utbetalinger på tilsagn, vil fondet i 1989 kreve at prosjektdeltakerne oppgir en finansieringsplan som vil være grunnlag for utarbeidelse av et likviditetsbudsjett for fondet.

Kommentarer til regnskapet

Fondets tilsagnsfullmakt for 1989 var på 34 MNOK og for 1990 på 17 MNOK. Tilsagn på tilsammen 29.375.100 NOK er disponert av fullmakten – 14.030.625 til lån og 15.344.475 til tilskudd. Av midlene for 1989 fra datahandlingsplanen er 15.366.638 NOK disponert.

Fondet har i 1988 avskrevet lån for tilsammen 5.748.000 NOK. Rentesatsene for lån var pr. 31.12.88: Norge 8 %, Sverige 8,5 %, Finland 7 %, Danmark 7 % og Island 15 %.

Det ble foretatt utbetalinger på prosjekttilsagn på tilsammen 98.714.905 NOK. Fondets interne avregningskurs for nordisk valuta var valutakursen pr. 04.01.1988.

Forrentningen av fondets kapital varierte, avhengig av plassering og rentenivå. I gjennomsnitt ble innskudd på bank- og postgirokonti i de nordiske land, samt plasseringer i kortsiktige verdipapirer forrentet med 12 %. Fondets prosjekt- og kapitalinntekter var etter saldering av kurstap på valuta 16,7 MNOK.

Fondets likviditet er bundet til forpliktelser som følge av gitte, ikke utbetalte tilsagn.

Underskuddet i årets regnskap er dekket av overførte midler fra tidligere år.

Årsregnskap

Resultatregnskap

	Note	1988(NOK)	1987(NOK)
Driftsinntekter			
Fra Nordisk Ministerråd:			
– ordinær bevilgning		72 020 000	53 412 000
– spesielle bevilgninger	1	<u>36 099 047</u>	<u>55 298 947</u>
<i>Sum bevilgninger</i>		<u>108 119 047</u>	<u>108 710 947</u>
Nedbetaling av tidligere utgiftsførte lån			
		2 229 155	539 941
Utlånsrenter		1 230 053	200 479
Tilbakeførte midler		<u>4 186 604</u>	<u>5 006 367</u>
<i>Sum prosjektinntekter</i>		<u>7 645 812</u>	<u>5 746 787</u>
<i>Renteinntekter</i>	2	<u>16 969 699</u>	<u>12 468 990</u>
<i>Andre inntekter</i>		<u>0</u>	<u>4 000 000</u>
Sum driftsinntekter		<u>132 734 558</u>	<u>130 926 724</u>
Driftkostnader:			
Tilsagn ordinær bevilgning	3	80 986 461	59 957 274
Tilsagn spesielle bevilgninger	4	<u>34 725 404</u>	<u>52 458 242</u>
<i>Sum prosjektkostnader</i>		<u>115 711 865</u>	<u>112 415 516</u>
Netto kurstap på utenlandsk valuta			
Kostnader til planlegging og oppfølging av programmer og prosjekter		3 730 552	619 953
		<u>1 307 674</u>	<u>1 589 795</u>
<i>Sum andre prosjektkostnader</i>		<u>5 038 226</u>	<u>2 209 748</u>
Lønn, honorarer og andre personalkostnader			
Andre administrasjonskostnader	5	6 221 218	4 892 227
		<u>6 867 511</u>	<u>9 060 098</u>
<i>Sum administrasjonskostnader</i>		<u>13 088 729</u>	<u>13 952 325</u>
Sum driftskostnader		<u>133 838 820</u>	<u>128 577 589</u>
ÅRSRESULTAT		(1 104 262)	2 349 135

Balanse**Aktiva**

Kasse, bank- og postgiroinnskudd, obligasjoner	6	149 431 810	129 698 360
Bevilget ikke utbetalt fra NMR	7	17 869 440	21 726 000
Andre fordringer		24 882	285 582
Utestående lån	8	0	0
Opptjente, ikke forfalte renter på kortsiktige plasseringer	9	1 534 972	0
Sum eiendeler		<u>168 861 104</u>	<u>151 709 942</u>

Passiva

Ikke utbetalte tilsagn		162 089 123	145 092 164
Leverandørgjeld		11 599	1 298 000
Annen kortsiktig gjeld	10	580 970	0
Skyldig lønn og sosiale kostnader		3 505 557	1 541 661
<i>Sum gjeld</i>		166 187 249	147 931 825
Kapitalkonto		3 778 117	1 428 982
Årsunderskudd/-overskudd		(1 104 262)	2 349 135
<i>Sum egenkapital</i>		<u>2 673 855</u>	<u>3 778 117</u>
Sum gjeld og egenkapital		168 861 104	151 709 942

1988**Noter til regnskapet for 1988****Note 1**

I beløpet for 1988 inngår:	NOK	(DKK)
• fra datateknologisk handlingsplan: datateknologi	27 724 862	(28 528 000)
• fra økonomisk handlingsplan: standardisering	2 597 535	(2 717 000)
• fra NMRs reserve: bioteknologi	5 776 650	(6 000 000)
Totalt	36 099 047	(37 245 000)

Beløpene er bokført til kurs på overføringsdagen.

Note 2

Beløpet omfatter renter på bank- og postgiroinnskudd samt avkastning på verdipapirer.

Note 3

Beløpet omfatter tilsagn vedtatt i 1988, fratrukket disposisjoner på tilsagnsfullmaktene. Tilsagn vedtatt på tilsagnsfullmakten for ifjor som gjelder innværende år er inkludert, mens lånetilsagn som pr. 31.12.88 ikke var akseptert er holdt utenom. Beløpet fordeler seg på de ulike virkemidlene som følger:

• lånetilsagn	NOK 5 703 000
• garantistillelse	NOK 100 000
• bidragstilsagn	NOK 75 183 461
Totalt	NOK 80 986 461

Note 4

Beløpet fordeler seg som følger på de ulike bevilgningene:

• datateknologi	NOK 26 224 862
• standardisering	NOK 2 796 465
• bioteknologi	NOK 2 658 795
• FoU	NOK 3 045 282
Totalt	NOK 34 725 404

Note 5

4 230 923 av beløpet dekkes av fondets faste bevilgning, mens de resterende 2 636 588 dekkes av de øremerkede bevilgningene:

• datateknologi	NOK 1 500 000
• bioteknologi	NOK 400 000
• standardisering	NOK 395 345
• FoU	NOK 341 243
Totalt	NOK 2 636 588

Note 6

Beløpet omfatter fondets innskudd pr. 31.12.88 på bank- og postgirokonti i nordiske land. Kortsiktige plasseringer i pengemarkedspapirer er inkludert. Innskudd i valuta er bokført til balansedagens kurs.

Note 7

Av de spesielle bevilgningene får fondet utbetalt et forskudd på 50 %. Resterende midler utbetales ikke før fondet kan dokumentere et kapitalbehov. Beløpet omfatter tilgodehavender på følgende bevilgninger, vurdert til balansedagens kurs:

	NOK	(DKK)
• datateknologi	13 693 440	(14 264 000)
• standardisering	1 296 000	(1 350 000)
• bioteknologi	2 880 000	(3 000 000)
Totalt	17 869 440	(18 614 000)

Note 8

Utestående lånesaldo pr. 31.12.1988 var på tilsammen 39 927 000 NOK. Som følge av fondets regnskapspraksis er utestående lån bokført i finansregnskapet med kr. 0,-. Reell verdi anslås til ca. 10 MNOK. Fondet har i 1988 avskrevet lån på tilsammen 5 748 000 NOK.

Note 9

Fra 1988 er opptjente, ikke forfalte renter på kortsiktige plasseringer bokført i regnskapet.

Note 10

Fondet har forvaltet bevilgningen til Nordisk Teknologiår. Beløpet gjelder midler som fondet ved årsavslutning forvaltet på vegne av prosjektet.

Avdelingsdirektør Andreas Mortensen
(formann)
Direktør Tor-Odd Berntsen
Kontorchef Anders Korsgaard
Professor Leo Alting
Överdirektör Juhani Kuusi
Rektor Bengt Stenlund
Avdelingschef Kristmundur Halldorsson
Adm. dir Páll Pálsson
Planeringschef Lars Ljung
Överdirektör Lennart Lindeborg

Per Gjelsvik
adm. dir.

Revisjonsberetning for 1988

Riksrevisjonen har revidert regnskapet for Nordisk Industrifond for 1988.

Det fremlagte årsregnskap kan fastsettes som Nordisk Industrifonds regnskap for 1988.

Riksrevisjonen

Oslo, 20. februar 1989

Etter fullmakt

Kirsten Astrup

A.S. Johannessen

Samnordisk plantförädling (SNP)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Inledning

Växtförädling är ett verksamhetsfält, där samarbetet mellan de nordiska länderna successivt blivit allt fastare och effektivare organiserat. En viktig orsak till ett sammangående just inom detta verksamhetsfält har varit de gemensamma klimatiska förutsättningarna. Golfströmmen för värme upp till nordliga latituder med utpräglat långdagsklimat. Med rätt odlingsmaterial har dessa förhållanden skapat goda förutsättningar för ett intensivt jordbruk och trädgårdsbruk. Försöker man skatta växtförädlingens insats i förvandlingen från ett svältdrabbat och emigrerande Norden under 1800-talet till dagens agrara struktur, blir andelen så hög som 40–50 % av erhållna skördeökningar.

De gemensamma problemen har givetvis skapat goda skäl för de fem nordiska ländernas växtförädlare att söka samarbete. Anledningen till dagens organisation var dock ett mer begränsat motiv. Kraven på en snabbare och bättre styrd doktorandutbildning förutsatte ett ökat kursutbud även på denna högre nivå samt en fastare handledning. Undervisningen inom växtförädling på nationsnivå var i de små nordiska länderna inte dimensionerad för att tillfredsställa klara dessa krav. Man beslöt därför 1974 att gå samman och inrätta årliga nordiska forskarkurser i ämnet. Kurserna, nu fjorton i rad, erbjuder äldre yrkesutövare en fortbildning samtidigt som deras erfarenhet kan utnyttjas i undervisningen av de unga. Redan i starten gav Nordiska ministerrådet (NMR) via Nordiska forskarkurser ekonomiskt stöd.

Dessa kurser har starkt ökat sammanhållningen inom Norden bland växtförädlarna. När det svenska jordbruksdepartementet år 1975 kom fram med ett betänkande om att bygga upp en genbank för jordbruk och trädgårdsbruk tedde det sig åter naturligt att snarare satsa nordiskt. Nyåret 1979 var tanken realiserad och Nordiska genbanken (NGB) kom till, även den under NMR:s hägn.

Det stod omedelbart klart, att vinsterna med ett nordiskt samgående inte borde stanna vid enbart forskarutbildning och bevarandet av genresurser. Samma år togs initiativet till att även söka upprätta ordnade former för samarbete även inom målforskning, metodutveckling, mer komplicerad framställning av grundmaterial samt ren sortframställning. I sistnämnda fall var behovet mest markant för områden där växtförädling

ej visat sig kommersiellt försvarbar men agrarpolitiskt önskvärd. Man borde dessutom kunna göra vinster med en samordnad sortprovning. Klimatiska snarare än nationella gränser borde vara grunden för den provningen som organiseras.

Efter förberedelser och uppmuntran av Nordisk ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruksfrågor (NAJS) samlades en stor del av Nordens växtförädlare vid Hanaholmens kursgård i Finland i slutet av år 1981. Resultatet blev att samnordisk Planteforedling (SNP) grundades.

När SNP funnit sina arbetsformer och fördelarna med samarbetet framträtt blev det logiskt att söka nå fram till en institutionalisering av SNP. Under 1986 togs beslutet av samarbetsministrarna. Nyåret 1987 blev SNP en institution under NMR efter det att stadgar och mer formella former för val av styrelse utarbetats. Den andra fasen för SNP kunde börja med arbetsåret 1987.

Redan från början hade SNP:s styrelse fått en mycket lyckad sammansättning genom att varje land representerades av en person med central ställning inom den officiella administrationen samt en från växtförädlarhåll. Detta gav tyngd åt båda hållen och mönstret har bevarats och införts i stadgarna. Island föredrog att låta sig representeras av en person.

2. SNP:s uppgift

SNP skall verka för en rationell samordning av de fem nordiska ländernas insatser inom växtförädling på jord- och trädgårdsbrukets område. Dess verksamhet spänner över teoretisk såväl som praktisk växtförädling fram till sortprovning och sortidentifikation.

Inom växtförädlingsforskningen skall SNP prioritera en målinriktad forskning till gagn för de nordiska länderna. En effektivisering kan främst skapas genom samordning av eller en arbetsfördelning mellan de nordiska ländernas nationella resurser. Det ökade underlaget kan dessutom motivera insatser, som man på nationell nivå ej ansett sig kunna orka med. Liknande värderingar gäller även inom den praktiska växtförädlingen. Med Norden som samordnad marknad kan flera växtslag, som tidigare ej växtförädlats i t. ex. från regionalpolitisk synpunkt önskvärd omfattning, te sig mer motiverade att bearbeta.

3. Organisation

Samnordisk planteforedling (SNP) startade 1981 som ett projekt under Nordiska ministerrådet (NMR) och administrerades av dess Nordiska ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS). Nyåret 1987 erhöll SNP en mer permanent och självständig status som institution men fortfarande som sådan underställd NÄJS.

SNP leds av en styrelse med två representanter från Danmark, Finland,

Norge och Sverige samt en från Island. Dessa styrelsens medlemmar utses av respektive lands jordbruksdepartement för en treårsperiod, varvid en av två representanter kommer från statsadministrationen och den andra från växtförädlingens område. Styrelsen har under perioden 1987–89 följande sammansättning:

	<i>Medlem</i>	<i>Organisation</i>
Danmark:	Forstander	
	Kurt Hjortsholm	Landbrugets Kornforædning
	Kontorschef	
Finland:	Arent Josefsen	Statens Planteavlskontor
	Landbruksråd	
	Olli Rekola (vice ordförande)	Jord- och skogsbruksministeriet
	Professor	
Island:	Seppo Pulli	Lantbrukets forskningscentral
	Direktör	
Norge:	Þorsteinn Tómasson	Lantbrukets forskningsinstitut
	Professor	
	Knut Aastveit	Norges landbrukshøgskole
Sverige:	Statskonsulent	
	Carl Erik Semb	Landbruksdepartementet
	Avdelningsdirektör	
	Evert Jonsson	Lantbruksstyrelsen
	Professor emer. James Mac Key (ordförande)	Sveriges lantbruksuniversitet

Genom det större egenansvaret har SNP funnit sig nödsakad att inrätta ett sekretariat, som verkställer styrelsens beslut. Agronom Reino Aikasalo vid Hankkijas växtförädlingsanstalt, Hyrylä, Finland har deltidsanställts för sekreteraruppgiften. Statens spannmålsförråd, Helsingfors, Finland har ansvaret för kassaförvaltningen.

4. Arbetsformer

I sin strävan att stimulera ett nordiskt samarbete och få länderna att gemensamt ta initiativ till nya uppgifter till gagn för jordbruk och trädgårdsbruk arbetar SNP i huvudsak efter två linjer. Dess styrelse söker lägga upp ett långsiktigt program och tar steg för steg upp områden, där den anser att nordism bör kunna ge rationaliseringsvinster eller ett tillräckligt stort underlag för en nysatsning. Varje sådant avsnitt blir föremål för en *utredning*, för vilken i regel en expert per land engageras under vanligtvis en tvåårsperiod. Arbetsgruppen får ekonomiska möjligheter att sammanträffa och deras insats förväntas bli en publiceringsbar genomgång av verksamhetsområdet. Man redovisar betydelsen och resurserna i de olika länderna liksom behovet av eller värdet av standardisering av metoder,

anpassning av nationella program samt var de nordiska insatserna bör ligga. Som regel kan man finna dessa utredningar som SNP-Publikationer under NMR:s NORD-serie.

Nästa fas blir att skapa *projekt* för att söka genomföra de rekommenderade insatserna. Inget hindrar givetvis, att dylika kan initieras direkt utan föregående utredning, om de kan anses ha beaktat grundsyftet för SNP:s verksamhet tillräckligt klart. Detta att få fram insatsvinster på växtförädlingsområdet genom ett nordiskt samgående betyder att dessa s.k. projekt kan ha mycket olika former. Det kan vara fråga om en ren forskningsuppgift, helst i så fall med en klar målinriktning. Det kan gälla en praktisk växtförädlingsuppgift, vanligen där en gemensam satsning verkligen kan åstadkomma ett lyft. Det kan gälla att skapa ekonomiska förutsättningar för förädlare av vissa växtslag att kunna sammanträffa och på så sätt bättre integrera sina nationella resurser. Det kan också röra sig om att bygga upp en samnordisk service av något slag för att samla argument och få igenom en nordisk vinkling med nationella budgetresurser. Det är inget absolut krav men helst bör SNP:s stöd utformas så att det kompletterar, där nationella resurser ej förmår eller på grund av givna budgetramar har svårt att skapa förutsättningar för det tilltänkta samarbetet.

SNP:s regelbok

För att på bästa sätt söka informera personer, som via utredningar eller projekt kommer in under SNP:s verksamhet har styrelsen låtit framställa en liten "regelbok för internt bruk", där olika befattningshavares uppgifter arbetssätt etc. finns beskrivet liksom former för insändande av ansökningar, fakturor, publicering av skrifter m.m. SNP har således snabbt kunnat anpassa sig till sin nya roll med ökad handlingsfrihet kombinerat med ett ökat ansvar.

5. Verksamheten 1988

5.1 Ekonomiskt utfall (1000 DKK)

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	26	13	+ 13
Varor och tjänster	—	192	188	+ 4
Projekt	215	1 715	1 483	+ 447
Summa	215	1 933	1 684	464

Överförs till 1989: 464

5.2 Utredningar

Målsättning i utredningsarbetet är att gå igenom områden där det finns behov för nordiskt samarbete och rationaliseringsvinster kan nås eller där

det finns tillräckligt stort underlag för en nysatsning. Utredningar utgör ofta en grund för att genomföra angelägna projekt.

Utredningsgrupperna kring "Vegetabiliskt protein" och "Vinterhärdighet" har avslutats och rapporter har publicerats i NORD-serien under 1988.

Förbättrat sortmaterial av vedartade prydnadsväxter ('Vedartade prydnadsväxter')

Arbetsgruppens sammansättning: konsulent Poul Erik Brander, DK; föreståndare Marjatta Uosukainen, SF; stadsträdgårdsmästare Johann Pålsson, IS; konsulent Siri Horntvedt, N; försöksledare Rune Bengtsson och professor emer. James Mac Key (kontaktman), S.

Utredningen sker i samarbete med Nordiska genbanken, som tillför arbetsgruppen lika många medlemmar, bland vilka ordförande och sekreterare utsetts. Utredningen har på grund av dödsfall och ändrade anställningsförhållanden blivit fördröjd och kan ej avslutas förrän under 1989. Initiativet har föranletts av tendenser inom den alltmer storskaliga handeln med plantskolematerial att föredra den billiga massproduktionen i sydligare länder. Ett genetiskt sett annorlunda och för särskilt de nordliga regionerna ej odlings säkert material har fått ersätta inhemska eller under längre tid utprovade typer. Detta äldre material har ej blott kommit att ersättas av sämre material utan det finns även risk för att det försvinner, innan aktioner för dess bevarande och en eventuell återintroduktion kan ske. Problemställningen är således gemensam för SNP och NGB genom att den rymmer både en bevarandefunktion och ett urval mot ett odlings säkert sortiment, helst vidgat till att även omfatta en större artvariation. I andra hand kan sedan en mer nyskapande växtförädling komma till med möjlighet att bli lönsam, förutsatt att hela Norden blir dess arbetsfält.

Samnordisk växtförädling av rågvete ('Triticale')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander Kurt Hjortsholm, DK; professor Peter Tigerstedt (ordf.), SF; dr Kåre Ringlund, N; professor Arnulf Merker, s.

Rågvete användes som brödsäd och som foder och den är också lämplig som grönfoder. Både vinter- och vårformer förekommer i odling. Den odlas på över miljonen hektar, men främst i länder med varmare klimat än Nordens. Ur härdighetssynpunkt finns det inga direkta skäl till att rågvete ej skulle vara intressant även i Norden. En viktig förklaring till att konkurrensförmågan är sämre hos rågvete i Norden är, att inmatning av assimilat till kärnan inte förlöper tillfredsställande och att här uppenbarligen existerar ett temperaturberoende. Det finns även andra anpassningsproblem, som delvis torde bero på att mycket av det material, som hittills provats i Norden, kommer från sydligare länder och därmed också har en mer allmänt sämre anpassning. Under varma år som t.ex. 1985 gav i Sverige

förädlat rågvete över 30% högre kärnskörd än bästa vetesorter, medan ett samnordiskt mindre försök med vårrågvete på fyra olika platser under det kalla året 1987 blev klart nedslående. Här finns uppenbarligen en potential, och de nordiska länderna har ett gemensamt intresse av att förstå, hur man bör gå fram. Rågvete är intressant även genom sin relativt höga proteinhalt och proteinkvalitet samt att den är anspråkslösare än vete beträffande odlingsmarken.

Året 1988 var andra arbetsåret och arbetsgruppen planerar att under 1989 färdigställa utredningsrapporten.

Växtförädling av majs i Norden ('Majs')

Arbetsgruppens sammansättning: foredlingsleder Arent Kleinhout, DK; professor Peter Tiderstedt (ordf.), SF; professor Knut Aastveit, N; forskningsledare Mats Gustafsson, S.

Problemen och förväntningarna är relativt lika, då det gäller rågvete och majs. Majsen har under de senaste två decennierna gjort markanta framsteg mot norr inom Europa. Det har således framkommit sortmaterial, som är allt tidigare. Som grönfodergröda och som sockermajs är den klart intressant i Danmark och sydligaste Sverige, men längre norrut är odlings-säkerheten inte tillfredställande. Det extremt kalla året 1987 var ett bakslag för majsodlingen men gav å andra sidan förädlaren viktiga informationer. Det ter sig naturligt att samla de erfarenheter, som gjorts i de olika nordiska länderna och söka arbeta fram ett gemensamt selektionsprogram med syfte att möjliggöra odling av majs åtminstone i Nordens klimatiskt mer gynnade områden. Utredningen avslutas under första hälften av 1989 då slutrapporten publiceras.

Växtförädling för otraditionell användning av lantbruksväxter ('Nya förädlingsmål')

Arbetsgruppens sammansättning: lic. agro Jens Chr. Knudsen, DK; direktor Risto Lampinen, SF; direktör Þorsteinn Tómasson (kontaktman). IS; dr Stein Frogner, N; agr.dr Arne Wiberg (ordf.), S.

Ökad effektivisering i jordbruket har efterhand skapat ett livsmedelsöverskott, som verkar hämmande på hela näringens lönsamhetsutveckling. En reducering av nämnda överskott synes därför nödvändig, antingen genom export, minskad produktion eller ett otraditionellt sätt att utnyttja växtprodukter från nya eller konventionella lantbruksväxter. Prispolitik och stora utbud på världshandeln gör export olönsam. Minskad produktion betyder på sikt nedläggning av åkermark, vilket i sin tur får negativa konsekvenser både miljömässigt och socialt. Därför söker man ivrigt efter för Norden mer otraditionella sätt att utnyttja åkermark och behålla ett levande, agrart landskap. Även om prispolitiska ågeranden kommer att bli avgörande, fordras även att växtförädlingen träder in och satsar på att få fram nya grödor eller ny användning av gamla.

Som exempel kan nämnas vetets användningar till etanolframställning och kornets användning till malt och olika industriella processer. I det senare fallet är stärkelse och dess olika komponenter särskilt intressanta. Detsamma gäller havre där sorter med olika innehåll av exempelvis amylas och fett får olika användningsområden inte bara som föda och foder utan även som industrivaror. Ärtor kan säkerligen artvecklas för andra ändamål än bara för proteinfoder. Fibergrödor får allt större aktualitet. Det torde vara värdefullt att ur fibersynpunkt närmare studera inte bara lusern och rödklöver utan även andra fleråriga fiberväxter.

Växtförädlarna har att söka bedöma, var chanserna för framgångar är störst. Dessa värderingar bör sedan konfronteras med andra för att få fram ett mer konkret handlingsprogram. I de första faserna måste detta innehålla ganska mycket målinriktad forskning kring genetisk variationspotential, selektionsmetoder etc., varför en gemensam nordisk satsning och arbetsfördelning måste framstå som en rationell åtgärd.

Samarbete vid produktion av friskt utgångsmaterial av trädgårdsväxter ('Friskt plantmaterial')

Utredningen startades 1988 efter ett par års förberedelser. Friskt utgångsmaterial är en grundläggande förutsättning för rationell och ekonomisk växtodling. I det konkurrensutsatta läge som trädgårdsodlingen befinner sig i får sådana faktorer som växtmaterialens sundhet, avkastningsförmåga och hållbarhet allt större betydelse och under en lång följd av år har man inom forsknings- och försöksverksamheten arbetat med dessa frågor. Trädgårdsnäringens stora bredd i fråga om växtmaterial har dock inneburit, att testat, friskt utgångsmaterial kunnat ställas till förfogande endast i ringa omfattning i förhållande till verkliga behovet. Behovet att skaffa material från olika samarbetspartners är stort.

Elitplantstationer har etablerats i de nordiska länderna och deras verksamhet håller på att stabiliseras samtidigt som arbetet vidgas successivt till att omfatta ett allt större växtmaterial. Det finns all anledning att stärka samarbete mellan elitplantstationer, men att samtidigt försöka nå fram till en arbets- och kostnadsfördelning, som ger maximalt utbyte för hela den nordiska trädgårdsodlingen.

Arbetsgruppen har inriktat sitt arbete under 1988 mot en kartläggning av de nordiska elitplantstationernas nuvarande verksamhet, tillgång på friskt material inom respektive organisation framtagning av data om sundhetskriterier och testmetoder. Vidare har elitplantstationernas inriktning under det närmaste året avseende olika växtmaterial analyserats liksom elitplantstationernas finansieringsmodell. Arbetsgruppen föreslår bl. a. att arbetet med harmonisering av sundhetsnormer, testmetodik och produktionsregler prioriteras. Detta planeras genomfört med ekonomiskt stöd från NÄJS, Nordiska ministerrådet.

5.3 Projekt

Av de projekt som varit i gång under budgetåret 1988 har inget slutförts. Projektet "Förädling av frukt- och bärväxter har redovisningsmässigt delats i ett koordineringsprojekt och projekt "Plommonförädling". På samma sätt har "Koordinering av potatisförädling" delats i ett koordineringsprojekt och ett "*Rhizoctonia*"-projekt. Ytterligare nio nya projekt har påbörjats, varav sju är växtslagsvisa sortprovningssgrupper. Det bör betonas, att SNP endast träder in, där nationella resurser ej kan skapa de förutsättningar för ett samarbete, som SNP velat få fram. Det finns även skäl att beakta, att växtförädling är en långsam process, som kräver tid. De projekt, som under året har löpt med SNP:s stöd, beskrivs på följande sidor.

Förädling av betes- och vallväxter för Nordens nordligaste områden ('Nordgräs')

Arbetsgruppens sammansättning: lektor Brian Dennis och dr K.J. Frandsen, DK; konsulent Kaj Egede, Grönland; dr Oiva Nissinen och lic. Saija Ravantti, SF; dr Aslaug Helgadóttir och direktör Þorsteinn Tómasson (ordf.), IS; dr Arild Larsen och dr Ivar Schjelderup, N; agronom Eva Lindwall och agr. dr Arne Wiberg, S.

Detta projekt har varit och kommer ännu en tid att förbli SNP:s största engagemang. Det rör praktisk växtförädling inom ett geografiskt område, där jordbruket i hög grad är beroende av husdjursskötsel, men där satsningarna på sortframställning av betes- och vallväxter inte lokalpolitiskt sett varit tillfredsställande. De svårigheter, som är förknippade med vallproduktion i dessa områden, har i många avseenden samma karaktär. Vinterskador är till exempel ett gemensamt problem, fastän orsakerna till dessa skador varierar från ett område till annat. Försäljning av frö har ej kunnat motivera en insats för enbart detta område och sydligt framtaget material har ej kunnat ge den säkerhet, som ens gamla lokalstammar utgjort. Respektive regeringar har känt ett visst ansvar, vilket skapat ett förmånligt utgångsläge för en gemensam, nordisk satsning. Denna har klart visat, vilken betydelsefull stimulans den inneburit. SNP vill därför först se en definitiv konsolidering, innan den anser att programmet kan fortsätta utan dess direkta medverkan och ekonomiska stöd. En nedtrappning i SNP:s anslag kommer att ske under de närmaste åren, men detta måste göras med stor försiktighet.

Projektet Nordgräs består av tre delar, av olika sortförsök, av ett gemensamt förädlingsprogram med timotej samt studierna angående en sydlig fröproduktion av inom Nordkalotten framförädlad sortmaterial. Projektet har inneburit en systematisk strävan att gemensamt utnyttja insamlad och framställt material av främst timotej (*Phleum pratense*), ängsröe (*Poa pratensis*), rödsvingel (*Festuca rubra*), ängsvingel (*Festuca pratensis*), rödven (*Agrostis capillaris*) samt rödklöver (*Trifolium pratense*). Hittills

har ca 90 olika försök lagts ut efter gemensamma planer från Grönland, Island över norra Norge, Sverige och bort till Finland. Avgörande anpassningsegenskaper som tidighet, vinterhärdighet och allmän uthållighet har noga studerats och jämförts vid sidan av strävan att nå högsta avkastning och kvalitet. Det omfattande materialet har med främst timotej som modellväxt givit möjligheter till genetiskt ekologiska studier av vikt för att konkretisera förädlingsmålen. Även Danmark har kommit med i projektet med syfte att studera effekterna av en sydlig fröproduktion. De effekter, en naturlig selektion i en mindre krävande miljö kan åstadkomma på en nordligt anpassad sorts genetiska uppsammansättning, måste klargöras. En ävenledes nordkalottlokaliserad fröproduktion av här framförädlade sorter torde bli för osäker och dyrbar i jämförelse med möjligheterna till en mer sydligt förlagd fröodling.

Beträffande sortförsök har fältarbete med rödklöver fortsatt medan andra serier har avslutats och statistisk bearbetning pågår. Resultaten kommer att publiceras i vetenskapliga tidskrifter.

Kornmjöldaggens angreppsstrategier ('Korn-mjöldagg')

Arbetsgruppens sammansättning: dr J. Helms Jørgensen (ordf.), DK; dr Reijo Karjalainen, SF; lic. agro S. Olafsson, IS; förste amanuensis Håkon Magnus, N; agronom Jan Meyer, S.

Angrepp av mjöldagg (*Erysiphe graminis hordei*) får särskilt i de sydliga delarna av Norden ses som den allvarligaste sjukdomen på korn (byg). Projektet har således en mer sydlig orientering än 'Nordgräs'. Det får emellertid än mer ses som en modellstudie för att lära sig förstå de genetiskt styrda angrepps- respektive försvarsstrategierna i ett förhållande mellan en värdväxt och dess obligata parasit. I mjöldagg på korn kan man särskilja rasspecifik och en ospecifik resistens. Den förra är baserad på enskilda gener. Den senare kan ha liknande bakgrund men är oftast styrd av ett större antal, var för sig mindre markanta gener, s. k. polygen nedärvning. Denna senare resistensform är analytiskt svårare att bearbeta men har fördelen att vara säkrare. Den rasspecifika resistensen har varit föremål för intensiva studier, varför ifrågavarande projekt är inriktat på den ospecifika resistensens genetik och urvalsmetodik.

Under 1986 och 1987 har arbetena koncentrerats till att söka få fram reproducerbara metoder för att påvisa olika grader av aggressivitet hos olika isolat av kornmjöldagg. Resultaten i varje enskilt försök tyder på klara skillnader, men de har varit svåra att kunna reproducera. Svårigheterna har gjort att studierna alltmer kommit att glida mot en mer speciell form av resistens, som kan uppfattas som ett slags mellanläge mellan rasspecifik och ospecifik resistens. Denna resistens, som fått namnet efter det locus, som styr den, kallas M1-o-resistens. Den påträffades först vid mutationsexperiment men har därefter även upptäckts förekomma spontant. Den har blivit en av de viktigaste resistenskällorna i praktisk kornför-

ädling i Norden och i Europa. Man känner för närvarande elva olika varianter (alleler) med sinsemellan mycket lika men gentemot andra resistensloci klart olika reaktion.

Under 1988 har arbetsgruppen börjat belysa kornmjöldaggens potentiella angreppsförmåga och att klarlägga de genetiska, fysiologiska och miljömässiga faktorer, som styr MI-o-agressivitet. MI-o-resistensen är vidtäckande men har vissa sidoeffekter, som påverkar den specifika avkastningsförmågan. Den kan vara värdefull men ännu något problematisk och tarvar studier både då det gäller värdväxten och parasitens förhållande till denna.

Variation och stabilitet i nordiskt material av korn ('Korn variation')

Arbetsgruppens sammansättning: lektor Hans Larsen-Petersen, DK; prof. Peter Tigerstedt (ordf.), SF; direktör Þorsteinn Tómasson, IS; professor Knut Aastveit, N; professor Roland von Bothmer och agr. dr Arne Wiberg, S.

Projektet har en utpräglad modellkaraktär. En växtförädling baserad på urval i olika miljöer (s.k. shuttle breeding) har sedan de lyckosamma satsningarna i Mexico, som utlöste den gröna revolutionen, varit frestande att försöka även i andra situationer. En nära till hands liggande, nordisk problemställning är att söka förstå, vad skillnaderna i Nordens olika ekologiska odlingsmiljöer kan tänkas erbjuda. Ett mer systematiskt nordiskt samarbete under själva förädlingsgången skulle kunna skapa delvis nya framgångar. Man borde åtminstone lättare få fram sorter med vid anpassning och därför med möjlighet för ett bredare marknadsunderlag och bättre ekonomiska premisser.

Korn (byg) valdes som modellgröda, därför att det som art har vid anpassning, är ett mycket viktigt nordiskt växtslag och är föremål för en omfattande nationell växtförädlingsinsats med redan visst bilateralt samarbete mellan länderna. 220 olika marknadsorter och förädlingslinjer från samtliga fem nordiska länder ingår i en treårig försöksplan med första utläggningsåret 1987 och fyra olika försöksplatser (Höjbackegård, DK; Svalöv, S; Vik, SF; AS, N) samt de 40 tidigaste linjerna på två mer utsatta försöksplatser (Rödbäcksdalen, S; Korpa, IS). Ej mindre än tjugo olika egenskaper studeras.

Resultaten 1988 kommer att vara helt olika än 1987, då man på många sätt har haft två extremt olika år i försöksserien. 1987 var speciellt kylig och fuktig medan vädret under sommaren 1988 var särskilt varmt och även torrt på några försöksplatser. Således har graden av anpassningsvidd verkligen satts på prov. Detta måste anses speciellt tursamt när det gäller försökets målsättning.

Nordisk Biometri Projekt ('Biometri')

Arbetsgruppens sammansättning: lektor Brian Dennis, DK; professor Peter Tigerstedt, SF; professor Knut Aastveit (ordf.) och dr Tore Skröppa, N; forskningsassistent Torbjörn Säll, S; dr Flemming Yndgaard (verkställande).

Projektet startades under våren 1987 och kan sägas ha en trefaldig servicefunktion. Det skall dels inventera vad som redan finns av för växtförädling och genbanksfunktioner utarbetade datorprogram och samlas dessa i ett mer lättillgängligt bibliotek. Dels skall man vara behjälplig med att utarbeta eller tillrättalägga program, som önskas inom samma intresseområde. Dels skall projektet direkt och indirekt arbeta för en ökad kunskapsuppbyggnad bland nordiska växtförädlare, då det gäller att utnyttja datorer i deras verksamhet. Under 1987 och 1988 har den nyskapande verksamheten inom projektet främst satsat på att lägga upp program för statistisk analys av enskilda försök såväl som serier av försök upplagda efter olika principer samt för optimal planering av försöksfält av värde både inom växtförädling och officiell sortprovning. De ovannämnda datorprogrammen är ett resultat av samarbete med praktiska förädlare och övriga forskare anställda vid nästan 40 institutioner, som alla har besökts en eller flera gånger.

Koordinering av sortprovning i Norden ('Sortprovning')

Tidigare har en arbetsgrupp arbetat med att undersöka, hur en samordning av de nationella sortprovningssystemen skulle kunna genomföras. Förslag har lagts som syftar till en samordnad sortprovning med mer hänsyn till klimatzoner än nationsgränser samt en arbetsfördelning och standardisering inom sortidentifikation. Avsevärda vinster borde kunna göras om klimatzoner kunde anges tvärs över Norden, och försöken samordnas inom zonerna. Antalet försöksplatser och därmed även kostnader för det enskilda landet skulle kunna nedbringas.

Mer detaljerade planer anpassade för olika växtslagsgrupper utarbetas av olika arbetsgrupper etablerade hösten 1987. Dessa delprojekt är:

1. Sortprovning – stråsäd m. m.
– ledare: Jutta Rasmussen, DK
2. Sortprovning – foderväxter
– ledare: Steinar Bø, N
3. Sortprovning – potatis
– ledare: Leo Mustonen, SF
4. Sortprovning – grönsaker
– ledare: Steinar Dragland, N
5. Sortprovning – prydnadsväxter på friland
– ledare: Jan Johansson, S

6. Sortprovning – prydnadsväxter i växthus
– ledare: Olav Arne Bævre, N
7. Sortprovning – frukt och bär
– ledare: Gustav Redalen, N

Den sistnämnda uppgiften utförs av den redan tidigare etablerade gruppen för växtförädling av frukt och bär.

Under 1988 har samtliga grupper haft ett möte med syfte att utreda växtslagsvisa möjligheter för samnordisk provning. SNP avser att utifrån gruppernas förslag lämna förslag om samnordisk värdeprovning.

Koordinering av nordisk potatisförädling ('Potatis')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander Karl Tolstrup, DK; agronom Anne Vainio, SF; dr Sigurgeir Ólafsson, IS; professor Lars Roer N, (ordf. sedan sept. 1989); avdelningschef Lennart Erjefält och professor Magnhild Umaerus, S (ordf. intill augusti 1989).

Projektet har en kontakt- och koordineringsfunktion med syfte att inom Norden samordna testning av samt metodutveckling och forskning i potatis. Som praktiska resultat av detta samarbete kan nämnas samplanerade försök under 1988 inom resistensprovning och metodutveckling rörande bladmögel (*Phytophthora infestans*) på blast och knöl, phomaröta (*Phoma* spp), fusariumröta (*Fusarium* spp), vanlig skorv (*Streptomyces scabies*), potatisvirus Y. Arbetena med filtsjuka (*Rhizoctonia solani*) och stjälkbakterios (*Erwinia carotovora*) drivs nu som egna projekt av koordineringsgruppen.

Inom den praktiska förädlingen har man utarbetat ett utkast till regler för utveckling och användning av värdefulla föräldrarkloner (genitörer). Detta gäller förädlingsmaterial med speciella resistens- eller kvalitetsegenskaper, men som av andra skäl ej har marknadsförts som sorter. Man har också tänkt att skaffa sortmaterial, som också kan anpassas för speciellt marginella områden för potatisodling i Norden.

Samarbetet har givit och kommer att ge resultat, som har stort värde för nordisk potatisförädling. Metodutveckling och gemensamma tester kommer att leda till rationalisering och effektivisering av den praktiska förädlingsverksamheten och ge styrka åt nordiskt samarbete inom denna sektor.

Resistens mot filtsjuka – på potatis ('Rhizoctonia')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander K. Tolstrup, DK (ordf.); Vid.ass. B. Löschenkohl, DK; Avd. forstander L. Erjefält, S; statsagronom B. Olofsson, S; Förste amanuensis T. Bjorg, SF; vikarieras fr. o. m. maj 1988 av agr. M. Kivinen, SF; Agr. L. Pietilä, SF; Passiv deltagare S. Olafsson, IS.

Angrepp av lackskorv (*Rhizoctonia solani*) förorsakar varje år stora skador på potatis förorsakade av nedsatt uppkomst och utbyte samt sänkt

kvalitet på potatis. Trots dessa förluster och i fält observerade tydliga sortskillnader har man ej tidigare i Norden gjort systematiska undersökningar som utgångspunkt för en medveten resistensförädling. I första hand har man koncentrerat sig på att få fram en reproducerbar utvärderingsmetod. Lovande resultat har erhållits med tester i växthus och fält. Ett problem har varit, att sjukdomen infekterar växten så kraftigt att sortskillnaderna försvinner. Under 1988 har man koncentrerat sig på att undersöka hur optimal angreppsnivå av sjukdom som kan nås. Även dessa undersökningar görs både i växthus och i fält.

Året 1989 är projektets sista försöksår. Detta projekt, såväl som det nedan nämnda "Erwinia"-projektet är ett led i det förädlingssamarbete, som utförs av SNP-arbetsgruppen "Koordinering av nordisk potatisförädling".

Resistens mot stjälbakterios på potatis ('Erwinia')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander K. Tolstrup, DK; vid. medarb. Ib G. Dinesen, DK; forsker Leena Pietilä, Finland; agronom Jyri Kankila, Finland; förste amanuensis Tore Bjor, Norge; forsker Arild Sletten, Norge; avd. chef Lennart Erjefält, Sverige; passiv medlem Dr. Sigurgeir Ólafsson, Island; försöksledare Paula Persson, Sverige.

Målsättningen är analog med det ovannämnda "Rhizoctonia"-projektet. Syftet är att utveckla och standardisera en eller flera metoder mot stjälbakterios och rotblöta, som räknas till de sjukdomar, som i de nordiska länderna orsakar stora förluster för potatisodlingen. Förlusterna beror dels på direkt skördebortfall, dels på kassationer av utsädesodlingar, och dels på lagringsförluster p.g.a röta. I Danmark, Finland och Sverige har man under senare år genomfört ett radikalt förändrat utsädesproduktions-system för potatis på meristembas, bl. a. i avsikt att eliminera problemet med stjälbakterios. Man kan dock nu konstatera, att detta ej haft tillräcklig effekt; graden av återinfektioner är alltför hög. Problemet har med full kraft framhållits under 1987, då utsädeskontrollmyndigheterna i samtliga länder rapporterat mycket höga smittofrekvenser. Därför är resistensförädling i högsta grad motiverad. Det finns stora skillnader mellan olika sorters mottaglighet i praktisk odling, men adekvat metodik för provning av resistens på förädlings- och sortprovsningsnivå saknas. De ovannämnda projekten är bra exempel på samarbete, som direkt leder till praktiska tillämpningar.

Koordinering av nordisk växtförädling av frukt- och bärväxter ('Frukt och bär')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander J. Vittrup Christensen och forsøgsleder O. Vang Petersen, DK; professor Jaakko Säkö, SF; förste amanuensis Gustav Redalen (ordf.) och forskare Jonas Ystaas, N; professor Ingevald Fernqvist och statshortonom Viktor Trajkovski, S.

Arbetsgruppen har ansvar för att planera koordinering inom förädling av fruktträd och bärväxter med syfte att bättre utnyttja varje nordiskt lands resurser. Fr. o. m. 1988 har även planering för en samordnad sortprovning inom ifrågavarande växter tillhört arbetsgruppens uppgifter. samordning av förädling borde kunna öka kapaciteten, när det gäller framställning av korsningspopulationer för decentraliserat urval. Det här är fråga om växtslag med ofta lång tid fram till fruktsättning. Arbetet har lett till två konkreta delprojekt, "Förädling av plommon" och "Förädling av äpple".

Förädling av plommon ('Plommon')

Arbetsgruppens sammansättning: forständer Jørgen Vittrup Christensen och forsøgsleder Ole Vang-Petersen, DK; professor Jaakko Säkö/Eeva Laurinen, SF; første amanuensis Gustav Redalen (projektledare) och forskare Jonas Ystaas, N; professor Ingevald Fernqvist och statshortonom Viktor Trajkovski, S.

Projektet startades redan 1984. Målsättningen är att intensifiera plommonförädling i Norden genom bättre planläggning, koordinering och utnyttjande av nationella och samnordiska resurser. Projektet omfattar bl. a. korsningar utförda vid Sveriges lantbruksuniversitet, Balsgård, Sverige med urval decentraliserade även till Danmark, Finland och Norge. Förutom målet att få fram bättre sorter är man angelägen om att skaffa sig kunskaper kring eventuell korrelation mellan tillväxthastighet och andra mätbara parametrar på ungpantsstadier och slutligt marknadsvärde. Beträffande nya sorter tas speciell hänsyn till god kvalitet, sjukdomsresistens och hårdighet under nordiska odlingsförhållanden.

Förädling av äpple ('Äpple')

Arbetsgruppens sammansättning: forsøgsleder Jørgen Crauslund, DK; professor Jaakko Säkö/Eeva Laurinen, SF; første amanuensis Gustav Redalen, N (projektledare); försöksledare Hilde Nybom/Roy Franzén, S.

Projektet startades 1988. Målsättningen i detta projekt är analog med den för ovannämnt projekt. I Norge och Finland utförs korsningar med tanke på anpassning för de nordligaste fruktodlingsområdena, medan korsningsarbetet vid Balsgård sker med tanke på de sydliga delarna av Norden. Kvalitet och resistens mot sjukdomar prioriteras högt. Under 1988 har aktiviteten koncentrerats till avkomlingar från tidigare års korsningar. Vid Balsgård har man skapat 42 kombinationer med föräldrarsorter huvudsakligen resistent mot skorv.

Koordinering av nordisk köksväxtförädling

Arbetsgruppens sammansättning: forsøgsleder Kaj Henriksen, DK; magister Raili Pessala, SF; konsulent Óli V. Hansson, IS; forsker Steinar Dragland, N; f. d. avdelningschef Henry Gustafsson (ordf.) och statshortonom Bo Nilsson, S.

Projektet är ytterligare ett exempel, där växtförädlare ansvariga för en viss växtslagsgrupp söker bygga upp ett nordiskt samarbete. Ett stort problem är att tillgängliga köksväxtsorter framställs i de sydliga delarna av Norden eller rent av ännu sydligare. De är därför föga välanpassade för frilandsodling inom de mellersta och nordliga delarna av Norden. Eftersom resurserna är främst koncentrerade till Danmark och Skåne, ter det sig logiskt att här framställa korsningspopulationer men att sprida urvalsarbetet även till de nordligare regionerna. För att få fram underlag för ett handlingsprogram samlades växtförädlare och sortprovare av köksväxter till ett seminarium i december 1986. Utredningen förväntas bli publicerad under 1989.

6. Avslutande kommentarer

Rutiner för sekretariat och kassaförvaltning har utarbetats. Detta kommer att underlätta överblicken av både ekonomi, projekt och utredningar. Styrelsen kommer således därmed att ha bättre underlag och möjligheter för en långsiktig planering. Manuskript till en kortfattad informationsbroschyr om SNP har producerats och godkänts av styrelsen. Tryckningen sker i början av 1989.

Styrelsen har ett behov av en långsiktig planering som syftar till att söka avveckla vissa pågående projekt till förmån för nya, angelägena projekt. Av de projekt och utredningar, som löpt under 1988, avslutades inga under 1988. Däremot kommer projekten "Korn-mjöldagg", "Korn-variation", och "Rhizoctonia" att avslutas i och med 1989 års utgång. Ytterligare projekt som skall avslutas är "Koordinering av samnordisk grönsaksförädling" samt utredningarna "Vedartade prydnadsväxter", "Nya förädlingsmål", "Förädling av majs", "Förädling av rågvete" och "Friskt plantmaterial". Projekt som "Nordgräs" och sortprovning i olika växtslag vill styrelsen banta ner, det förstnämnda projektet successivt, de senare genom att söka få grupperna att utarbeta slutliga ställningstaganden.

SNP har således för året 1989 redan i hög rad bundit upp sina anslag i pågående projekt, medan åren 1990 och 1991 kommer att innebära en betydlig förnyelse av aktiviteterna. Satsning beräknas främst ske i projekt, som kommer fram som resultat av slutförda utredningar.

Utredningar, som torde utmyнна i projekt är bl. a. "Vinterhärdighet", "Vegetabiliskt protein", "Vedartade prydnadsväxter" och "Förädling av triticale". Det finns också planer på en nordisk satsning på bioteknologi, där växtförädling uppfattats som ett intressant tillämpningsområde. Man kan dock förvänta sig att på detta område kunna finna externa medel för eventuella handlingsprogram.

Från och med den 1 januari 1989 skall utredningen "Nordiska klimatzoner" startas. SNP ser detta område särskilt viktigt, då resultat av denna utredning utgör grunden till samnordisk sortprovning. SNP:s mål-

sättning är att skapa förutsättningar för samnordisk sortprovning inom så många växtslag som möjligt. Ansvaret för egentlig provning bör ankomma på respektive lands sortprovningsmyndighet.

SNP:s styrelse planerar att under 1989 utarbeta ett underlag för långtidsplanering, med förslag till viktiga områden, som prioriteras högt. Lantbruket är i Norden i en annorlunda situation än för ett par årtionden sedan. Man kämpar med en olönsam överproduktion, vars kostnader inte bara belastar jordbrukaren utan även hela samhället. En lösning är mindre åkerareal. En annan är att odla gröngödslingsväxter för att bibehålla eller förbättra jordens produktivitet, även andra växtslag liksom lin, rågvetete, vissa baljväxter samt medicin- och kryddväxter, som alla kräver s.k. introduktionsförädling, innan de är tillräckligt välanpassade för nordiska förhållanden. Det finns även behov att utreda nya möjligheter att använda lantbruksväxter industriellt. Kring detta problem arbetar redan en utredningsgrupp.

Det nuvarande intensiva jordbruket belastar också miljön i form av urlakning av växtnäringsämnen samt effekter av bekämpningsmedel. Ett alternativ är då att gå över till s.k. "lowinput jordbruk". Innan detta kan ske krävs bl. a. växtförädling för sjukdoms- och insektsresistenta sorter med låga växtnäringskrav. En arbetsgrupp inom NJF arbetar med denna problematik. I detta sammanhang kan nämnas även "Biologisk kvävefixering", som en väg att minska förbrukning av konstgödsel.

Inom i det föregående nämnda områden kan man förvänta sig, att en samordning mellan de nordiska länderna kan ge bättre intensitet i såväl forskningen, förädlingen som sortprovning.

Styrelsen för Samnordisk Planteforedling överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

James Mac Key
Styrelsens ordförande

Reino Aikasalo
SNP:s sekreterare

Vid förfall för ordföranden:

Olli Rekola
Vice ordförande

NORDTEST

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

NORDTEST

(gemensamt nordiskt organ inom provnings- och kontrollområdet)

Östanvindsvägen 2/Postbox 111

SF-021 01 Esbo

Tel. 90-455 46 00

1. Institutionens uppgift

NORDTEST påbörjade sin verksamhet den 1 juli 1973 och fördes in på ministerrådets allmänna budget fr. o. m. 1 januari 1979. NORDTEST har till uppgift att

- utarbeta, rekommendera och registrera gemensamma nordiska provningsmetoder i syfte att uppnå jämförbara resultat vid provning av material, produkter, konstruktioner, anläggningar och tekniska system för förfaranden,
- ha ansvaret för ett kontinuerligt informationsutbyte på provningsområdet,
- utarbeta, rekommendera och registrera riktlinjer för provningsverksamhet,
- främja ett gemensamt nordiskt uppträdande i internationellt samarbete inom verksamhetsområdet,
- initiera och främja forskning på verksamhetsområdet.

2. Organisation

NORDTESTS verksamhet leds av en styrelse med 5 representanter, en för vart och ett av de nordiska ländera. Den fackmässiga verksamheten handhas av områdesvis utsedda fackgrupper, för närvarande 8 stycken samt två programgrupper. Sekretariatet, som har 5 anställda, är placerat i Esbo, Finland.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1 000 FIM Budget	1988 Bokslut	Avvikelse
Löner	970	934	+ 36
Varor och tjänster	540	562	- 22
Projekt	5 819	6 055	- 236
Summa	7 329	7 551	- 222

Verksamheten har i stort sett kunnat hållas inom de av ministerrådet fastställda ekonomiska ramarna. Överskridningen av projektbudgeten avses täckas av medel från 1989 års budget.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Verksamheten bedrivs enligt ett allmänt måldokument Doc Gen 022 "NORDTESTs verksamhet – mål och strategier". Insats inom olika arbetsområden styrs av NORDTESTs långtidsplan som sträcker sig över 5 år.

Den revideras årligen. Arbetet inom fack- och programgrupper regleras av 5-års långtidsplaner, separata för varje område.

Arbetet för framtagning av gemensamma nordiska *provningmetoder* sker huvudsakligen i de åtta fackgruppernas regi. Under året har framtagits 49 nya och 10 reviderade NORDTEST-metoder. 5 metoder har återtagits. Detta innebär att sammanlagt 847 NORDTEST-metoder i NORDTEST Register of approved NORDTEST-methods nu är rekommenderade för gemensamt nordiskt bruk.

Inom *konsumentområdet* har programgruppen i huvudsak arbetat med två inventeringsprojekt av provningmetoder för hushållskapitalvaror och produkter för barn. Planering av ett nordiskt seminarium har börjats, där delar av inventeringsprojekten kommer att presenteras.

Arbetet för *kvalitetssäkring av provningsverksamhet* leds av en programgrupp med två medlemmar från varje land. Den ena representerar provningsverksamheten, den andra auktorisationsverksamheten. För att effektivisera arbetet på området har styrelsen under året tillsatt en *ad hoc*-grupp för kvalitetssäkring i vilken ingår en representant för provningsverksamheten från vart land. Målsättningen har definierats både för programgruppen och *ad hoc*-gruppen och nya arbetsplaner för perioden 1989–92 har utarbetats. Under året har den sista delen av det omfattande kvalitets-säkringshandboksprojektet slutförts genom publicering av riktlinjer för utarbetande av kvalitetshandböcker beträffande kemisk analys. Projektet om ringkalibrering har även resulterat i en teknisk rapport. Ett projekt har påbörjats om provningslaboratoriets behov av spårbara kalibreringar.

Det internationella samarbetet för avveckling av tekniska handelshinder

har intensifierats under året. I mars publicerades en utredning "Tekniska krav og kontrollordninger – Nordens tilpasning till EFs interne marked". Utgående från denna utredning har styrelsen fastställt handlingsplan för 1988 "Nedbygging av tekniske handelshindre". Arbete enligt denna plan har påbörjats för att finna europeiska provningsmetoder som NORDTEST kan rekommendera för användning inom Norden, att revidera och anpassa NORDTEST-metoder till europeisk praxis och att följa och bidra till det europeiska arbetet inom EG, EFTA och CEN/CENELEC. Kontakter har etablerats till nämnda organ och medel har beviljats för nordisk expertis att delta i CEN/CENELECs arbete. NORDTEST har presenterats vid EGs symposium i juni om organisation av certifiering och provning i Europa och vid ILACs kongress i oktober om ackreditering av laboratorier. I det europeiska arbetet hålls nära kontakt med de nationella standardiseringsorganen i Norden. NORDTEST har i samarbete med ÄK-Industri och ÄK-Handels TBT-grupp i november hållit ett seminarium med inbjudna representanter för myndigheter, industri och handel, konsumentorgan, ackrediterings-, certifierings-, standardiserings- och provningsorgan för en bred diskussion om åtgärder för Nordens anpassning till EGs interna marknad.

Inom området *kompetensutveckling* genomförs ett omfattande forskningsprogram för NDT-området med finansiering nationellt och med bidrag från Nordisk industrifond. Under året har ett motsvarande program påbörjats för brandområdet. Arbete för initiering av ett liknande projekt inom området mekanik pågår.

NORDTESTs certifieringsordning för oförstörande provning har reviderats till bättre överensstämmelse med internationell praxis. Hittills har ca 2 400 certifikat utdelats.

Informationsverksamheten har under året skett genom utgivning av publikationer och genom seminarieverksamhet. Årsberättelse, register över provningsmetoder, NORDTEST-metoder och allmänt broschyrmaterial publiceras på engelska. Det interna informationsbladet NORDTEST-nytt bytte under det gångna året namn till NORDTEST-info. Orsaken till detta var att man därigenom skall kunna utge bladet med samma namn även på engelska. En video-film som presenterar NORDTESTs organisation och verksamhet har producerats.

4. Beslut

Styrelsen för NORDTEST överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Claes Bankvall
Styrelsens ordförande

Bo Lindholm
Institutionschef

Nordel

Verksamhetsberättelse 1988

Nordels målsetting

Nordels virksomhet reguleres formelt av organisasjonens vedtekter som er ubetydelig endret siden stiftelsen i 1963. Organisasjonen er et frittstående organ uten noen formell tilknytning.

Målsettingen – slik den har utviklet seg – kan uttrykkes slik:

- å følge utviklingen av elforsyningen i de nordiske land, samt gjennom utredninger og diskusjon virke for at landenes elforsyningsressurser samordnes og utvikles på den teknisk, økonomisk og miljømessig mest fordelaktige måte.

Nordel fungerer som rådgivende og rekommanderende organ med formål å fremme internasjonalt, først og fremst nordisk samarbeide når det gjelder produksjon, distribusjon og forbruk av elektrisk energi. Nordel har følgende faste arbeidsoppgaver:

- å kontinuerlig følge utviklingen av produksjon og forbruk av elektrisk energi i de nordiske land.
- å sammenstille de enkelte lands prognoser for forbruksutviklingen og deres utbyggingsplaner.
- å utgi en årsberetning som inneholder oversikt over virksomheten innen Nordel, de enkelte lands årsoversikter, spesialartikler og statistikk.

Nordels organisasjon

Nordel består av ledende personer innen kraftforsyningen i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Hvert land har fire faste medlemmer. Nordel har tre faste utvalg samt flere arbeidsgrupper.

En stor del av Nordels arbeide utføres av utvalg og arbeidsgrupper. Gjennom disse er spesialister innen alle områder av elforsyningen tilgjengelig. For innsamling av statistikk og annen periodisk rapportering er det kontaktpersoner i de ulike land. Innen Nordel er det også kontaktpersoner i mange internasjonale organisasjoner.

Nordels formann velges for en periode på tre år. Formannsvervet sirkulerer mellom landene. Formannen utpeker sekretær og er ansvarlig for sekretariatet.

Nordel har ingen egne ansatte idet hvert land er ansvarlig for de kostnader medlemmene medfører. Således har Nordel heller ikke noe eget budsjett.

Nordel 25 år 1963–1988

Nordel markerte 25 års utbytterikt samarbeide i forbindelse med årsmøtet 4.–6. mai 1988 i Oslo.

Kraftsamarbeidet i Norden har lange tradisjoner. Allerede i 1912 ble den første internordiske samkjøring avtalt mellom Sydkraft i Malmø og NESA i København. Utbyggingen av samkjøringsforbindelser førte tidlig i 1960-årene til at kraftsamarbeidet i Nordel var blitt så omfattende at det var nødvendig å danne en felles samarbeidsorganisasjon.

Under en samkjøringskonferanse i Stockholm den 13.12.1962 ble representanter for de større kraftselskapene i Norden enige om å danne et nordisk samarbeidsorgan på elkraftforsyningsområdet.

Nordisk Råd ble underrettet om beslutningen og anså at denne var i overensstemmelse med intensjonene i Rådets rekommendasjon om nordisk kraftsamarbeide. Det konstituerende møtet i Nordel fant sted den 9. mai 1963 i København.

Elektrisk energi produseres hovedsakelig i vannkraftverk, kjernekraftverk og konvensjonelle varmekraftverk (basert på kull, olje og gass). Innen Norden er sammensetningen av produksjonssystemene i de enkelte land svært forskjellige. Produksjonen i Danmark er basert på konvensjonell varmekraft, mens Norge har ren vannkraftproduksjon. Finland og Sverige har blandede systemer med betydelige innslag av vannkraft og kjernekraft.

Kraftsystemene i de nordiske land er blitt stadig sterkere sammenkoplet, og nye samkjøringsforbindelser planlegges. Utbyggingen av samkjøringskapasiteten fører til at det totale nordiske kraftsystemet i stadig større grad fungerer som en enhet. Nordel har utarbeidet felles retningslinjer for dimensjonering og drift av det samlede nordiske kraftsystem. De enkelte kraftselskaper følger Nordels anbefalinger og oppnår dermed størst mulig nytte av den nordiske samkjøring.

Nordelsamarbeidet er preget av en dyptgående gjensidig tillit og forståelse. Dette gir grunnlag for et åpent og fordomsfritt arbeide med felles problemer, og for løsninger alle er tjent med.

Nordels virksomhet 1988

Årsmøtet 1988 behandlet årsberetningen for 1987, den aktuelle kraftsituasjonen i de nordiske land og kraftbalansene i de nærmeste tre år. De faste utvalgene rapporterte om virksomheten siste året og fremmet sine planer for kommende år.

Nordels rolle i det nordiske naturgass-samarbeidet ble tatt opp i årsmøtet. Planleggingsutvalget hadde utarbeidet et diskusjonsgrunnlag for behandling av denne saken. Nordel vedtok i årsmøtet en uttalelse om Nordel og naturgassen.

Representanter fra Nordel hadde det årlige kontaktmøte med Nordisk Ministerråds embetsmannskomite for energipolitikk den 21. november 1988 i Oslo. Dette er et ledd i samarbeidet med de nordiske energimyndigheter, og det skjer her en gjensidig utveksling av informasjon og diskusjon av aktuelle energispørsmål.

Nordel holdt et formann- og sekretærmøte 21. januar 1988 i Stockholm, der utvalgenes og sekretariatets virksomhet ble behandlet.

Driftsutvalget

Utvalget har fortløpende behandlet aktuelle samkjøringsspørsmål som kraftsituasjonen i de nordiske land, kraftutvekslingen mellom landene, driftssikkerhet og driftstekniske spørsmål samt driftsforstyrrelser. For vurdering av kraftsituasjonen, er effekt- og energibalanser for de kommende 3 år satt opp.

Temperaturkorrigert forbruksøkning i Nordel-landene varierte mellom 0 og 5% og var for Nordelsystemet totalt 2,5% i 1988.

Tilsigene i Finland, Sverige og Norge ble henholdsvis 30, 15 og 5% over det normale for året. Magasinsituasjonen var normal ved utgangen av året i alle tre land.

Kjernekraften har fortsatt fungert meget godt. Tilgjengeligheten har vært og fortsetter å være meget god.

På grunn av de gode tilsigforholdene har Sverige eksportert kraft til Finland og Danmark hele året. Eksporten til Danmark var meget stor sommeren og høsten 1988. Norge hadde fra midtsommeren en omfattende eksport til Danmark og Sverige.

En detaljert analyse av effektbalansen for vinteren 1988/89 ble gjennomført. Effektreserven i hvert enkelt delsystem var tilfredstillende med de forventede belastninger.

Effekt- og energibalansene for de nærmeste 3 år, 1989–91, er tilfredstillende. Men balansene er gradvis blitt mer anstrengte, og effektbalansene er derfor analysert og satt opp mer detaljert enn tidligere. Driftsutvalget har besluttet at også energibalansene skal analysere nærmere.

Den omfattende samkjøring innen Nordel-systemet for å sikre en best mulig utnyttelse av de totale ressurser, krever stadig økende datautveksling mellom landenes driftsentraler. Utredningen av fremtidig informasjonsbehov og hensiktsmessige løsninger pågår.

Driftsutvalget og Planleggingsutvalget har utarbeidet et forslag til videre arbeide med hvordan planlegging og drift av de nordiske el- og gass-systemene kan samordnes på en hensiktsmessig måte. En egen arbeidsgruppe arbeider med en dypere analyse av de sentrale spørsmål.

Planleggingsutvalget

Nett- og produksjonsstudier for Nordelsystemet ved stadium 2000 er satt igang, og nett- og produksjonsgruppene samarbeider om analysene.

Nettgruppen har gjennomført en temadag om miljøvennlig kraftoverføring. Hensikten var å se hvordan miljøforhold påvirker planleggingen, til eks. utvikling av stolper og ledningkonstruksjoner.

Et omfattende arbeide med revisjon av Nordels nettdimensjoneringsregler pågår og eventuelt nytt forslag til Nordelrekommendasjon ventes fremlagt i årsmøtet 1990.

Forutsetninger og hindringer for en samordning av el- og naturgassspørsmål studeres. Spørsmålet om økt Nordel-engasjement i naturgassspørsmål er aktualisert de senere år. Naturgass anvendes allerede for elproduksjon og utnyttelsen forutsettes å øke vesentlig. Kraftselskapene kan bli gasselskapenes største kunder. For å oppnå de samfunnsøkonomisk beste løsningene er det viktig å sikre et systemteknisk samspill mellom el og naturgasssystemene. Studiene så langt indikerer at i en første samarbeidsfase er det innen planleggingen at de største resultater kan oppnås.

For å møte de store usikkerhetene på energiområdet kan scenariostudier på Nordel-systemet være en mulig fremgangsmåte. Høsten 1988 arrangerte Planleggingsutvalget et seminar om scenariospørsmål.

I virkeligheten er det en rekke begrensninger mellom ideell og virkelig planleggingssituasjon. I enkelte studier av det samkjørende nordiske kraftsystemet har utgangspunktet vært den ideelle forutsetning at Norden er en enhet uten grenser. Dette har ført til resultater som ikke alltid er realistiske, idet det i praksis er en rekke begrensninger, både rasjonelle og irrasjonelle. Nordel anser det viktig å kartlegge de ulike begrensninger, og ut fra dette formulere mest mulig realistiske planleggings-forutsetninger.

Varmekraftutvalget

Utvalget har fortsatt utvekslingen av erfaringer og synspunkter innen varmekraftområdet i Norden.

Varmekraftens tilgjengelighet er behandlet. Statusrapporter fra de enkelte land er gjennomgått, og det er lagt spesiell vekt på beskrivelser av eksisterende problemer samt utviklende eller planlagte løsninger.

Drift- og vedlikeholdsgruppen arrangerte i 1988 et seminar i Danmark for driftssjefer. Hovedtema var levetidsforlengelse av gamle kraftverk, også røkgass-rensing og ulike naturgassprosesser ble behandlet. Et nytt møte for driftssjefer planlegges i Finland høsten 1989.

Gruppen for miljøspørsmål har gjort en sammenstilling av de nordiske og vesttyske krav til utslippsbegrensninger samt de nordiske normer for luftkvalitet. Det er også utarbeidet forslag til program for et miljøseminar under tittelen "Hvor miljøvennlig skal fremtidens energiproduksjon være?"

Forsknings- og utviklingsvirksomheten innen NKA følges av Varmekraftutvalget. Det er fremhevet at hovedhensikten med NKA's sikkerhetsprogram bør være å få en samstemt oppfatning i Norden om sikkerhetsforholdene i kjernekraftverk.

Utviklingen hittil i 1989

Ved årsmøtet 24. august 1989 i Finland behandlet Nordel organisering av sitt arbeide med miljøspørsmål. Nordel tar sikte på økt engasjement i dette arbeidet, og en egen arbeidsgruppe hadde utarbeidet forslag for årsmøtet.

Nordel legger vekt på at miljøarbeidet integreres i Nordels arbeidsoppgaver, og på den viktige koordinering mellom miljø, teknikk og økonomi. Nordel oppløste Varmekraftutvalget og etablerte et nytt Miljø- og Produksjonsutvalg som får hovedansvaret for Nordels arbeide med miljøspørsmål. Driftsutvalget og Planleggingsutvalget tar opp miljøspørsmål i sine arbeidsprogram.

Nordel gjennomførte i mai 1989 et seminar for deltagere fra 6 land i Mellom-Amerika, CEAC-området. Deltagerne var representanter på høyt nivå innen energiforsyningen i CEAC-området. Det ble lagt vekt på informasjon om Nordel-modellen og energiforsyningen i de nordiske land. Alle Nordel-land ble besøkt. Seminaret kom istand etter initiativ fra de nordiske bistandsorganisasjonene. Nordel har sagt seg villig til et videre samarbeid med CEAC, herunder faglig bistand i forbindelse med seminarer i Mellom-Amerika.

Elforbruket i Nordel-landene fortsetter å øke. Den temperatur-korrigerede økning er mellom 2 og 4% i landene, og er 2,5% for Nordel-området totalt.

Tilsigsforholdene til vannkraftverkene har i 1989 vært rekordstore i hele Nordel-systemet. Magasininnholdet ved inngangen til vinterperioden var noe større enn normalt. I Norge har det vært betydelige vanntap forbi driftsklare maskiner.

Kjernekraften har fortsatt vist meget høy tilgjengelighet. Alle kjernekraftenheter er startet opp etter revisjonene og er i normal drift. Den gode vannkraftsituasjonen har medført en omfattende nedregulering, hovedsakelig i Sverige.

Kull- og oljeprisene forventes i 1989 å bli ca 15% høyere enn i 1988.

Den unike vannkraftsituasjonen har ført til rekordstore kraftutvekslinger mellom landene. Dette har erstattet fossilkraft og har således ført til at meget store miljømessige fordeler er oppnådd.

I store deler av året har det vært nær maksimal eksport fra Norge, samt maksimal import til Danmark og Finland.

Kraftsituasjonen i det samkjørende Nordelsystemet bedømmes som god ved inngangen til vinterperioden 1989/90.

Oslo, den 21. desember 1989

O. Larsen

Nordiska kontaktorganet för atomentergifrågor (NKA)

Verksamhetsberättelse 1989

Nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål (NKA), som er en faggruppe under Embedsmandskomitéen for energispørgsmål, har i 1989 været virksom dels ved hjælp af sin kontaktmandsgruppe med repræsentanter fra energidepartementerne, dels gennem sin Komité for sikkerhedsforskning. Nedenfor omtales nogle vigtige aktiviteter.

1. Myndighedskompetence på kernekraftområdet

Kompetence på kernekraftområdet behøves i alle de nordiske lande uanset om de selv har kernekraftværker eller ej. Bredere kompetence er nødvendig i de lande som har kernekraft og andre kernetekniske anlæg. Myndighedskompetence er nødvendig både når det drejer sig om forhold inden for det egne land, og når man skal bedømme hændelser i kernetekniske anlæg uden for landet. Alle de nordiske lande har indgået bilaterale og internationale aftaler som forudsætter, at en vis kompetence findes.

Spørgsmålet om hvordan man kan opretholde den nødvendige myndighedskompetence, blev behandlet ved et NKA-seminar i 1989. Anbefalingerne efter seminaret indeholder forslag om at skabe en fælles kundskabsbasis, for eksempel om reaktorer og deres sikkerhed, at gennemføre fællesnordiske øvelser hvor de forskellige kompetenceområder stilles på prøve, og at overveje nødvendige uddannelses- og forskningsindsatser.

2. Afslutning af kernesikkerhedsprogrammet 1985–89

Det fireårige sikkerhedsprogram 1985–89, som er delfinansieret af Nordisk Ministerråd, har en vigtig kompetenceopbyggende funktion. Programmet er afsluttet med udgivelse af i alt 27 slutrapporter. Her undersøges hændelsesforløbet ved reaktorulykker og metoder til at forudsige og modvirke effekterne af radioaktivitetsspredning til omgivelserne. På affaldsområdet behandles foruden transporter i Norden af radioaktivt materiale også opførslen af radioaktive stoffer i biosfæren, følgerne af en teoretisk reaktorulykke i et kernekraftværk, og spørgsmål om nedlægning. En serie af slutrapporterne handler om hvordan man bedømmer risici i samfundet og hvordan man kan optimere sine beskyttelsesforanstaltninger både inden for og uden for kernetekniske og andre risikofyldte anlæg.

Desuden er der slutrapporter om hvordan konstruktionsmaterialer forholder sig under påvirkning, og om hvordan man ved hjælp af datamaskiner kan støtte de operatører i et industrielt anlæg, som skal træffe beslutninger når der er sket en ulykke.

To præsentationsseminarer med international deltagelse afholdtes i 1989, og yderligere to afslutningsseminarer er planlagt i første halvdel af 1990. Ligesom tidligere nordiske kernesikkerhedsprogrammer vil også programmet 1985–89 blive evalueret for at drage lærdom af erfaringerne. Evalueringen foretages af fem uafhængige evalueringspersoner, og en evalueringsrapport vil udkomme i 1990.

3. Planlægning af fortsat kernesikkerhedsforskning

Forslag til et nyt fireårigt forskningsprogram er udarbejdet med vægt på kernekraftens sikkerheds- og miljømæssige sider. I programmet lægges vægt på opbygning og vedligeholdelse af den kompetence som er nødvendig for at bedømme centrale kernesikkerhedsspørgsmål. Programmet omfatter fire arbejdsområder: beredskab i unormale strålingssituationer, kerneaffald og nedlægning, radioøkologi, og reaktorsikkerhed – kundskabsmæssig beredskab. I juni 1989 besluttede de nordiske energiministre at dette program ikke skal finansieres over Ministerrådets budget. Der er herefter fremskaffet nationale midler i de fem nordiske lande, og forberedelserne er videreført således at programmet kan igangsættes i begyndelsen af 1990.

4. Transport og bortskaffelse af radioaktivt materiale

På foranledning af et ministerrådsforslag i Nordisk Råd har NKA diskuteret transport af radioaktivt affald i Norden. Som det også fremgår af en slutrapport fra NKA's kernesikkerhedsprogram 1985–89 har man i dag et klart billede af affaldsmængderne og deres transportbehov. I en rapport udarbejdet af den nordiske transportgruppe og af myndigheder, som arbejder med radioaktivt affald, redegøres for transportbeholdere, transportregler og sikkerhedsforhold ved transport og slutlagring af radioaktivt affald.

5. Andre NKA-aktiviteter

I maj 1989 afholdtes den anden "Mariehamn-konference" om menneskemaskine problematik, med NKA som medarrangør. Ved sit sommermøde studerede NKA den del af det svenske affaldsprogram som udføres i Studsvik. NKA's kontaktmandsgruppe har også diskuteret Brundtland-rapportens kapitel hvor atomenergispørgsmål behandles. Endelig har NKA behandlet en række kerneenergispørgsmål som er aktuelle i de internationale organisationer IAEA, OECD/NEA og i EF.

Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutets uppgifter

Det nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO) har, enligt de stadgar som Nordiska ministerrådet fastställt, till uppgift att

”svara för det nordiska samarbetet om den regionalpolitiska forskningen. NordREFO skall, efter samråd med berörda myndigheter och forskare, utforma i tiden avgränsade program för den regionalpolitiska forskningen. Programmen skall spegla de problem som regionalpolitiken på längre sikt kan stå inför. De skall sikta mot tillämpbara resultat.”

NordREFOs huvudsakliga arbetsuppgifter kan därmed sammanfattas i följande punkter:

- NordREFO lägger, efter omfattande konsultationer med forskarvärlden och användare, fast forskningsprogram för skilda problemområden.
- Inom dessa programområden bedriver institutet egen forskning. Detta sker i forskningsgrupper, som rekryteras nordiskt. Därvid eftersträvas nordiskt komparativa studier.
- I detta sammanhang skapas nordiska nätverk inom den regionalpolitiskt intressanta forskningen. Detta för institutet viktiga arbete sker främst genom de forskningsgrupper som konstitueras men också genom en omfattande seminarie- och konferensverksamhet.
- Institutet bedriver en omfattande informationsöverföring, där NordREFO-rapportserien spelar en central roll.

2. Organisation

Institutets styrelse har en ledamot och en suppleant från samtliga nordiska länder. Dessutom ingår en representant från Nordiska ministerrådets sekretariat. Institutets sekretariat, som är placerat i Helsingfors, har två anställda. Den alldeles övervägande delen av forskningsarbetet bedrivs i särskilt konstituerade forskningsgrupper, där totalt 30–40 forskare är engagerade.

NordREFO byter vart fjärde år domicilland. I enlighet med denna princip flyttar institutet sommaren 1989 från Helsingfors till Köpenhamn. Samtidigt byter institutet också personal.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1988		
	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	411	365	- 46
Varor och tjänster	581	717	+136
Projekt	768	930	+162
Summa	1760	2012	

3.2 Beskrivning av verksamheten

I enlighet med forskningsprogrammet av år 1986 har tyngdpunkten i arbetet legat i de fullskaliga projekten om decentraliserings- resp. nätverksproblematiken. Inemot ett 30-tal forskare har deltagit i detta arbete. Decentraliseringsgruppen gjorde en delrapportering i NordREFO 1988:4 medan nätverksgruppen arbetat fram en omfattande engelskspråkig redovisning, som i början av år 1989 diskuterats vid ett större internationellt seminarium. Båda grupperna avslutar sitt arbete under år 1989.

Under året har tre explorativa grupper avrapporterat. Det gäller miljö- och naturresursgruppen (NordREFO 1988: 3), framtidsstudiegruppen (NordREFO 1988: 1) samt den grupp som penetrerat ämnesområdet regionalpolitiken som politikområde (redovisat i en särskild skrift med samma titel). Också den grupp som sett på kulturfrågornas betydelse för den regionala utvecklingen har slutfört sitt arbete och rapporten kommer att publiceras i NordREFO 1989:2.

Arbetet med framtidsfrågorna har förts vidare i ett särskilt projekt där den svenska ERU-organisationen och Miljövarnsdepartementet i Oslo deltagit som medfinansierare. Politikområdesgruppens rapport har i sin tur bildat underlag för ett programarbete som syftar till ett nytt fullskaligt projekt om statens roll i regionalpolitiken.

Under året har två nya explorativa studier startat. Den ena rör utbildningens roll i regional utveckling och den andra diskuterar regionalpolitiken utifrån ett kvinnoperspektiv.

Med direkt stöd från NMR (NÄRP) har en särskild studie gjorts av storstadsproblematiken (redovisat i två skrifter i januari 1989). Vidare har en studie gjorts av den nordiska medelstora staden, där Östersund i Sverige har tagits som exempel; detta arbete har finansierats av svenska myndigheter. Slutligen kan nämnas att institutet, tillsammans med OECDs kommitté ansvarig för de regionalpolitiska frågorna, genomförde ett gemensamt seminarium i Reykjavik om "The Long-term Future of Regional Policy – a Nordic View".

Institutets sekretariat har under året aktivt deltagit i NÄRPs arbete med ett nytt regionalpolitiskt handlingsprogram.

4. Beslut

Härmed överlämnas verksamhetsberättelsen för år 1988.

Jan-Evert Nilsson
Styrelsens ordförande

Gösta Oscarsson
Institutschef

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)

Verksamhetsberättelse 1988

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning, SNS, samordnar nordiskt skogsforskningsamarbete.

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS) bildades år 1972 för att tillvarata möjligheterna att samordna skogsforskningen i de nordiska länderna. År 1978 togs SNS upp som en institution under Nordiska ministerrådet och närmare bestämt dess ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruk.

1. Uppgifter

SNS har till uppgift att ta initiativ till och understöda nordisk skogsforskning samt underlätta samverkan inom den skogliga forskarutbildningen. SNS har för år 1989 till sitt förfogande 7,8 milj. DKK. Av denna summa kommer ca 6 milj. att användas för direkt stöd till forskningsprojekt.

Förutom till direkta undersökningar beviljar SNS samnordiska medel för följande ändamål:

- forskningsgruppernas möten
- symposier och konferenser
- forskarkurser

En mindre del anslag går till sammanträdes- och sekretariatskostnader samt information.

2. Organisation

SNS består av tre representanter för vartera Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en representant för Island. Av dessa tre skall en ha central ställning inom skogsforskningen, en ha central ställning inom skogsadministrationen och en representera det praktiska skogsbruket. SNS sammanträder normalt två gånger per år. Under år 1988 har styrelsen för SNS bestått av ordförande, skogsdirektör Oluf Aalde (N) samt av följande medlemmar: Skovdirektör Hakon Frølund (DK), forstander Erik Holmsgaard (DK), godseier Vilhelm Bruun de Neergaard (DK), direktör Jan Heino (SF), överdirektör Jaakko Piironen (SF), skogsdirektör Sigurður Blöndal (IS), fylkeskogsjef Truls Gram (N), professor Asbjørn Svendsrud (N), dekanus Per-Ove Bäckström (S), generaldirektör Bo Hedström (S), generaldirektör Björn Hägglund (S). Forskare Olav Gislerud (N) har fungerat som sekreterare för SNS.

Mandatperioden är fyårig och ordförandeskapet cirkulerar mellan länderna med samma tidsintervall. Norge har på ett föredömligt sätt omhändertagit ordförandeskap och sekretariat 1985–88. Under mandatperioden 1989–1993 kommer ordförandeskap och sekretariat att vara knutet till Centralskogs nämnden Skogskultur i Finland.

SNS baserar i stor utsträckning sitt arbete på de samarbetsgrupper som har etablerats inom det skogliga forskningsområdet. Den största av dessa är NSR (Nordiska Skogsarbetsstudiernas Råd) som inlemdes i SNS år 1982. Samarbetsgrupperna är 16 till antalet och täcker i stort sett hela skogsforskningsfältet. Samarbetsgrupperna har till uppgift att främja det nordiska forskningssamarbetet inom respektive ämnesområde. De tar initiativ till ny forskning och utbyter erfarenheter och forskningsresultat. Samarbetsgrupperna har vanligen ett möte per år eller vartannat år, ofta kombinerat med ett seminarium eller en exkursion.

3. Verksamheten år 1988

3.1 Ekonomiskt utfall (DKK)

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	210 000	210 000	
Varor och tjänster	—	490 000	490 000	
Projekt	9 367	8 129 000	8 007 000	+ 122 000
Summa	9 367	8 829 000	8 707 000	

Dessutom överförs inom de enskilda projekten DKK 1 354 200 till år 1989.

3.2 Beskrivning av verksamheten

SNS baserar sin verksamhet på de 16 undergrupperna och på samnordiska skogsforskningsprojekt. Inga pengar användes för någon tungrodd byråkrati.

Under året sammanträdde SNS-styrelsen två gånger, i juni på Island och i november i östra Finland. De olika samarbetsgrupperna hade symposier, möten och konferenser som behandlade olika samnordiska frågor.

Under året pågick 18 SNS-finansierade projekt. Inom ramen för projekten utfördes samnordisk skogsforskning inom skogsvård, skogsträdgårdsförädling, skogsskador, skogsresurser, skogsteknik m. m.

SNS-projekten för år 1988 var följande:

Aktuella forskningsprojekt	1 000 DKK	
	1988	1989
SNS 01 Samspelseffekter mellan gödsling och gallring (1975–89)	426	121
SNS 23 Näringsämnenas fördelning och dynamik på torvmark under olika klimatförhållanden (1984–88)	578	–
SNS 26 Provenienskryssningar av gran (1985–89)	125	142
SNS 27 Skogsplantors kvalitet – mätmetoder för sortering i plantskolan (1986–88)	466	–
SNS 28 Integration av satellitfjärranalysen i skoglig planering (1986–88)	784	–
SNS 29 Insamling av frö från barrträd i västra Nordamerika för testning i skogliga marginalområden i Norden (1987–89)	336	351
SNS 30 Rotskader i plantskoler (1987–89)	336	351
SNS 31 Databehandling och biometri indenfor planteforedling (Nordisk biometriprojekt) (1987–89)	60	70
SNS 32 Biologiska, tekniska och ekonomiska förutsättningar för bekämpning av rotröteangrepp i gran- och tallbestånd med stubb-behandling (1988–90)	200	209
SNS 33 Behov och etablering av mykorrhiza i nyplantningar av skog, speciellt på marker där plantor kan ha svårigheter att etablera sig (1988–91)	250	261
SNS 34 Tallvednematoden – riskfaktor i nordiskt skogsbruk? (1988–91)	50	50
SNS 35 Ungdomsved i gran. I. Definitioner og identifikation av ungdomsved i gran (1988–89)	450	470
NSR 24 Markbehandlingsteknik (1985–88)	517	–
NSR 25 Skogsteknisk forskningsmetodik (1986–89)	553	524
NSR 26 Rönjningsteknik (1986–89)	530	550
NSR 27 Flerträdsteknik och skonsamma maskiner i första-gallring (1987–89)	855	893
NSR 28 Serielle kommunikation och funktionsstyrning på skogsmaskiner – en utvärdering av behov, möjligheter och förutsättningar (1988–91)	300	–
NSR 29 Lövträdsteknik i nordiskt skogsbruk (1988–90)	350	366
Summa aktuella projekt	7 166	4 358
Nya projekt		
NSR 30 Serielle kommunikation och funktionsstyrning på skogsmaskiner (1989–90)		300
NSR 31 Virkestransport og optimal vegstandard (1989–91)		200
SNS 36 Blomningsstimulering hos gran (1989–91)		600
SNS 37 Inverkan av kott- og fröbehandling på frökvaliteten under tallförets utveckling och mognad (1989–91)		434
Summa nya projekt		1 534
Totalsumma projekt	7 166	5 892

Styrelsen för SNS överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Jan Heino
Ordförande

Anders Portin
Sekreterare för SNS

Nordiska ministerrådet
Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ämbetsmannakommitten för jord- och skogsbruk

Maa- ja metsätalouskysymysten pohjoismainen virkamieskomitea

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning

Metsäntutkimuksen pohjoismainen yhteistyölautakunta

DK 3 + SF 3 + I 1 + N 3 + S 3

Summa 13
Representanter
Edustajaa

Sekretariat	SNS
Sihteeristö	Kontaktpersoner
Centralskogs nämnden	Yhteyshenkilöt
Skogskultur	

Skogliga samarbetsgrupper

Metsäyhteistyöryhmät
(16)

Nordiska arboretutskottet
Nordiska skogsträdsförädlingsgruppen
Nordiska samarbetsgruppen för skogsförnyringsforskning
Nordiska samarbetsgruppen för produktionsforskning
Nordiska samarbetsgruppen för skoglig ekologi
Nordiska samarbetsgruppen för skogsgödslingsfrågor
Nordisk skogsdikningsunion
Nordiska samarbetsgruppen för skogspatologi
Nordiska samarbetsgruppen för skogsentomologi
Nordiskt Kollegium för Viltforskning
Nordiska samarbetsgruppen för virkeslära
Nordiska samarbetsgruppen för skogsinventeringsfrågor
Nordiska Skogsarbetsstudiernas Råd
Nordisk skogsekonomisk förening
Nordiska samarbetsgruppen för skogligt flerbruk
Nordiska Samarbetsgruppen för Högre Skogsbruksutbildning

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)

Box 41

S-230 53 Alnarp

Tel.: 040-41 5000

1. Institutionens uppgift

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB) startade sin verksamhet den 1 januari 1979. NGB har till uppgift att bevara och dokumentera den genetiska variationen hos allt för Norden värdefullt material av jordbruks- och trädgårdsväxter. Detta gäller såväl förädlingsmaterial, som ursprungligt material. NGB skall betjäna växtförädlare och andra växtforskare och därför eftersträvas ett nära samarbete med dessa.

Inlagrat material och dess dokumentation är fritt tillgängligt för envar. Den nordiska genbanken utgör en länk i det europeiska genbanksnätet och ingår i det globala samarbetet. Detta möjliggör ett fritt utbyte av material och dokumentation med andra genbanker och samtidigt ett undvikande av dubbelarbete.

Genom avtal med SIDA som representant för alla de Nordiska biståndsorganisationerna har genbanken åtagit sig ett långsiktigt ansvar för uppbyggnaden av en regional genbank i SADCC samt etablerandet av nationella genresursprogram i de enskilda SADCC-länderna, Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Moçambique, Swaziland, Tanzania, Zambia och Zimbabwe.

2. Organisation

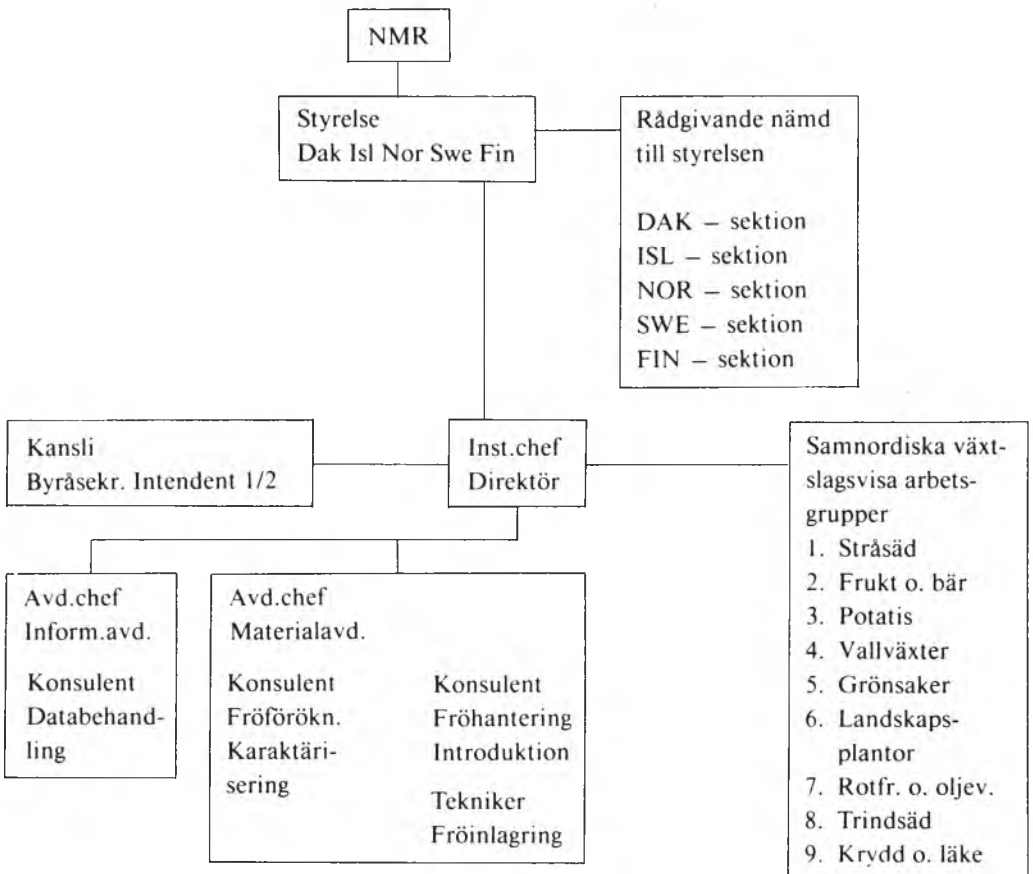
NGB leds av en styrelse. Varje land utser en medlem och en suppleant. Mandattiden är två år. Ordförande och vice ordförande utses av och bland styrelsens medlemmar och utgör styrelsens arbetsutskott. Ordförandeskapet cirkulerar mellan styrelsens medlemmar.

Specialister i de enskilda länderna ingår i en rådgivande nämnd för styrelsen. Samnordiska arbetsgrupper har etablerats för de viktigaste växtgrupperna för att följa upp NGB's arbete i de enskilda länderna. Medlemmarna i dessa samnordiska arbetsgrupper är nationella specialister för de ifrågavarande växtslagen. När genbanksarbetet planlägges och genomförs

under medverkan av de samnordiska arbetsgrupperna i samarbete med NGB, säkras en koordinerad och avbalanserad nordisk lösning, som samtidigt tillgodoser nationella intressen.

Verksamheten vid NGB ledes av direktören, som till sin hjälp har två avdelningschefer, för respektive material och information, en konsulent för förökning/karaktärisering, en konsulent för fröhantering, en tekniker för fröinlagring, en konsulent för databehandling, en byråsekreterare och en intendent (halvtid) för ekonomiförvaltning och personaladministration.

Organisationsplan

3. Verksamheten 1988

Allmänt

Verksamheten har i stort följt planerna och kan nu, då personalsituationen är tillfredsställande, helt realiseras. De vakanta tjänsterna har besatts under året. Avd.chef. material (biologtjänsten) tillsattes 1988.01.01, med sökande från Sverige, avd.chef. information 1988.07.01, med sökande från Island, konsulent förökning/karaktärisering tillsattes genom internrekrytering. Konsulent fröhantering tillträder 1989.01.16 och tillsattes med sökande från Danmark. Konsulent databehandling tillsattes 1988.12.01 med sökande från Sverige, byråsekreterare tillsattes 1988.03.01 med sökande från Island och intendent, tillsattes 1988.04.11 med sökande från Sverige.

Även 1988 har alltså verksamheten till viss del upprätthållits genom korttidsanställning och extra hjälp på vakanta tjänster.

Styrelse och arbetsutskott

Styrelsen har haft följande sammansättning under året:

- H. Skov, DK
- S. Andersen, DK
- T. Tomasson, I
- O. Hansson, I
- L.R. Hansen, N, ordf.
- A. Wold, N
- L. Kåhre, S
- A. Bexell, S
- E. Kivi, SF, v. ordf.
- O. Rekola, SF

Styrelsen har hållit följande möten:

25 – 26/1 på NGB

23 – 25/8 i Sverige

31/10 på NGB, extraordinarie styrelsemöte

Styrelsens arbetsutskott bestående av dess ordförande och vice ordförande har hållit följande möten:

13/7 på Ås, Norge

19/9 på NGB, i Arbetsgrupp SADCC

5/12 på NGB, i Utvärderingsgrupp Underkonsult

17/12 på NGB, i Utvärderingsgrupp Underkonsult

Utvärdering av BIRS

Då utvecklingen av NGB:s informationssystem BIRS (Biological Information Retrieval System) var avslutat, beslöt styrelsen låta utföra en evaluering av systemet. För denna evaluering tillkallades organisationsdirektör Göran Lindeberg, Statskontoret, Sverige, avdelningsbestyrer Kris-

tian Kristensen, Statens Planteavlfsorsøg, Danmark, professor Kåre Ringlund, N.L.H., Norge. Gruppen avgav sin rapport 1987-12-18. Rapporten behandlades på styrelsemötet 1988-01-25–26. Evalueringsgruppen rekommenderade bl. a. att även pröva annan lämplig programvara och att datasystemet bygges ut med en centralenhet.

Databehandling

Som följd av Evalueringsgruppens rekommendationer har ett nytt databashanteringssystem, dBASE III Plus, köpts och installerats. Alla NGBs databaser rörande frölagret är redan överförda till det nya systemet. Överföring av andra databaser är under genomförande. Eftersom man i dBASE kan inkludera data som registreras i olika format, ger det nya systemet ökad valfrihet till dem som utanför institutionen registrerar data för NGB. NGB kommer naturligtvis fortfarande att betjäna sina BIRS-användare.

Rörande BIRS har rättigheterna till systemet och ansvaret för vidareutveckling överförs till Nordisk Biometriprojekt. NGB har licens på 15 installationer av programmet.

Förhandlingar har inletts rörande införskaffande av ett nätverk på NGB. Nätverket skall innehålla en kraftfull centralenhet, som innehåller en hårdisk med stort lagringsutrymme och en bandstation för enkel och säker säkerhetskopiering av data.

Ett nytt ordbehandlingsprogram har införskaffats. Med dess hjälp och med den laserskrivare som också införskaffats under året kan NGBs personal framställa enklare trycksaker inom institutionen.

Under årets sista månader har ett arbete med en uppdaterad ECP/GR Central PRUNUS databas påbörjats. Nya data, uppdateringar och felkorrigeringar har erhållits från de flesta Prunus-kuratorer inom ECP/GR samarbetet. Nya kataloger kommer att tryckas 1989.

Arbetet med en nordisk korndatabas har till stor del legat nere under året på grund av personalbrist.

Etablering av regional genbank i SADCC

NGB har nu åtagit sig att som teknisk/vetenskaplig konsult medverka vid etableringen av en regional genbank för SADCC-regionen i södra Afrika. Detta SADCC-projekt är resultatet av en Workshop i Lusaka, Zambia, i september 1986, där växtförädlare och andra intressenter för SADCC-regionen tillsammans med IBPGR (International Board for Plant Genetic Resources, en CGIAR-institution) rekommenderade etableringen av en sådan genbank. IBPGR utarbetade på dessa rekommendationer ett Project Document. I juni 1987 hölls vidare konsultationer mellan SACCAR (Southern African Coordination Conference on Agricultural Research, SADCC's jordbruksorgan) och IBPGR vilket resulterade i undertecknande av ett Aide Memoir 1987.06.12. En officiell hänvändelse om nordiskt bistånd för projektet gjordes av SACCAR 1987.12.01, ställt

till Nordiska ministerrådet. NMR adresserade de nordiska biståndsorganisationerna som tecknade avtal om gemensam insats, med SIDA som koordinerande organisation, 1988.08.25 i Helsingfors. Avtal mellan Botswana, som representant för SADCC, och Sverige, som representant för Norden, undertecknades 1988.11.04. SIDA kontrakterade NGB som konsult för projektets tekniskt/vetenskapliga genomförande 1988.11.28. Som administrativ underkonsult har NGB slutit avtal med Svalöf AB, 1988.12.20. Projektstart blir 1989.01.01, första avtalsperiod 1989 – 1992, total projektvaraktighet 20 år.

Nya kontorslokaler

Under andra halvåret tillfördes NGB ytterligare kontorsutrymmen i anslutning till förutvarande, nämligen 3 rum, varav det ena har inretts till bibliotek.

Nya lagerlokaler

Nya utrymmen för fryslagring färdigställdes och togs i bruk.

Utredningar och yttranden

Yttrande från Nordiska Genbanken har avgivits rörande:

FAO dokumentet G/LE-48, Legal arrangements with a View to the Possible Establishment of an International Network of Base Collections in Gene Banks, under the Auspices or Jurisdiction of FAO; till svenska jordbruksdepartementet;

Inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania; till Nordisk Ministerråd;

FAO dokumentet ERC/88/4, Sixteenth FAO Regional Conference for Europe, representation of the region on the Consultative Group for International Agricultural Research (CGIAR); till svenska jordbruksdepartementet;

Kommentarer rörande FAO dokumentet CL 94/6 angående "Aspects of FAO's Policies, Programmes, Budget and Activities Aimed at Contributing to Sustainable Development"; till svenska jordbruksdepartementet.

Internationellt dublettlager på Svalbard

Det har internationellt visats intresse för att inrätta ett internationellt dublettlager på Svalbard efter mönster av det nordiska. Förfrågan har kommit från IBPGR och förslag, "Proposal to establish an international duplicate store for genetic resources material in permafrost at Svalbard", har avgivits till IBPGR.

Samlingarna

Tillsammans med Institutionen för genetik och växtförädling, Sveriges Lantbruksuniversitet, Svalöv, har utarbetats förslag till pilotprojekt för

bearbetning och bevarande av kollekt av vilda släktingar till kulturväxter, på grundval av kollektionen av Triticaceae vid nämnda institution. I projektet beräknas flera andra nordiska institutioner ingå samt IBPGR.

Fröhantering

83 förfrågningar totalt har inkommit, 41 ärtor, 6 kornmutanter och 36 övrigt material. I 339 prov har skickats ut från NGB och 453 prov förmedlats från andra institutioner. Förfrågningarna har i huvudsak kommit från genetiker, växtförädlare, alternativodlingsförsök, museer eller privata intresserade av äldre sorter. Av förfrågningarna har 29 kommit från Norden, 39 från Europa i övrigt och 15 från övriga länder.

Ca 100 fröprov har inlagrats från Danmark, stråsåd och lin; 50 prov från Norge, lokalmaterial och insamlade och förökade populationer av ängsvingel, rörflen, rödklöver, timotej, samt 8 ärtsorter.

Ca 170 prov från Sverige, Hordeum-arter och lantraser av korn från Tibet, vidare 6 gamla rotfruktssorter och ca 40 prov moderna korn och vete-sorter.

I Finland har Statens Frökontrollanstalt utfört tester av enkelplantor av timotej anlagda 1986 och rödklöver anlagda 1987 från inhemskt material. Vidare har tidigare iakttagelser av genbankmaterial av vete, havre, potatis och råg systematiserats. Databehandling av information har också utförts.

7 lådor om ca. 900 prov har sänts till säkerhetslagret på Svalbard.

Förökningar

I central NGB-regi har vissa förökningar/föryngringar utförts:

133 linjer har förökats/föryngrats på Weibullsholm; god skörd erhöles.

Ca 30 parceller utsåddes på Borg, Öland, för förökning av lokalsorter av stråsåd och rödklöver. Utvecklingen blev dålig p.g.a. försommartorka men skörden i augusti ändock acceptabel.

I Stensjö by, Småland, såddes för första gången ut material för förökning av lokalsorter lämpliga för trakten. P.g.a. olämpligt skifte och kraftiga sommarregn blev skörden i det närmaste obefintlig.

Det största antalet förökningar har dock utförts i nationell regi av olika institutioner.

Ca 850 grobarhetsanalyser har utförts, dels återtestning av inlagrat material, dels nya prov.

Potatis

Avtal har slutits med IVK AB om bevarande av det nordiska potatissortimentet in vitro.

In Situ-bevarande

Detta håller nu på att organiseras och arbetet har i huvudsak omfattat infordrande av information och analys av denna.

Biblioteksfunktionen

Korrespondensregistrering såväl som dokumentationsregistrering har organiserats och inletts. I båda fallen används dBase III Plus.

Samnordiska arbetsgrupper

Följande arbetsgruppsmöten har hållits:

Stråsäd	Ås, 7 januari 1988
Frukt o. bär	Bergianska Trädgården 15 april 1988
	Piikiö 1–3 augusti 1988
Grönsaker	NGB 6–7 juni 1988
Potatis	Ultuna 2 december 1988
Krydd- o. Läkeväxter	Bergianska Trädgården 15 april 1988
Landskapsplantor	Balsgård 19 april 1988

Internationella möten

Genbankens personal har deltagit i följande internationella möten o. d.:
4–8 juli. 3rd International Oat Conference, Lund, S. Blixt, föredrag om genbanksinformation.

6–10 april. University of Birmingham, S. Blixt, föredrag "An In Situ strategy for the Nordic countries".

15–18 augusti, Keystone Symposia, Colorado, Ebbe Kjellqvist.

7–9 september. 4me Symposium International Semences, Angers, Frankrike. E. Hagen.

26–30 september. Kenya. S. Blixt, av IBPGR/UNEP/IUCN arrangerad International Workshop on Plant Genetic Resources in Africa.

23–24 november, Grünberg. BRD, ECP Prunus Working Group meeting. S. Blixt.

Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
1 Löner	–	1 658' 297'*	1 955'	± 0
11 Varor och tjänster	–	813' 119**	932'	± 0
21 Projektmedel	185'	1 086'	1 121'***	150'***
Summa	185'	3 973'	4 008'	150'

* Lönekomensation

** Ränteintäkt för 1987

*** Preliminär beräkning

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska kommittén för byggbestämmelser
Administrativa sekretariatet
c/o Statens tekniska forskningscentral
Itätüulentie 2
SF-02100 Espoo
Tel. 90-4561

1. Kommitténs uppgift

NKB:s uppgift är att samordna byggbestämmelserna i de nordiska länderna inom de områden där en samordning är angelägen, samt främja nordiskt samarbete av väsentlig betydelse för en sund utveckling rörande byggbestämmelser i enlighet med vad som anges i NKB:s arbetsprogram.

Ett grundläggande motiv för denna samordning är att underlätta handelsutbytet mellan de nordiska länderna, att undanröja tekniska handelshinder och att motverka att nya sådana blir till.

2. Organisation

NKB är ett samarbetsorgan för de fem nordiska ländernas centrala byggmyndigheter. Dessa myndigheter är:

Danmark: Boligministeriet, Byggestyrelsen

Finland: Miljöministeriet

Island: Skipulag ríkisins

Norge: Kommunal- og arbeidsdepartementet, Statens bygningsteknisk etat

Sverige: Planverket (t. o. m. 30.6.1988)

Plan- och bostadsverket (fr. o. m. 1.7.1988)

Det beslutande organet, huvudkommittén består av två representanter från varje land utom Island som har en. Huvudkommittén har till sin hjälp ett administrativt sekretariat, tekniska sekreterare samt arbetsutskott och ad hoc-grupper. Det administrativa sekretariatet är inrättat i Esbo, Finland. De tekniska sekreterarna verkar vid de centrala byggmyndigheterna i de olika nordiska länderna.

Kommittén har under 1988 haft följande sammansättning:

Danmark:	Direktör Marius Kjeldsen Kontorchef Ella Blousgaard
Finland:	Överingenjör Esko Mononen Äldre regeringssekreterare Sven-Eric Roman
Island:	Överarkitekt Sigurður Thoroddsen
Norge:	Underdirektör Karl M Johnsen Direktör Olav Ø Berge
Sverige:	Generaldirektör Lennart Holm (t. o. m. 30.6.1988) Generaldirektör Gösta Blücher (fr. o. m. 1.7.1988) Teknisk direktör Allan Wallin (t. o. m. 29.2.1988) Avdelningschef Curt Ivarsson (fr. o. m. 1.11.1988)

Ordförande för kommittén var under 1988 direktör Olav Ø Berge från Norge.

Som administrativ sekreterare har tjänstgjort: Civilingenjör Bengt Wahlström.

Som tekniska sekreterare har tjänstgjort:

Danmark:	Civilingenjör Henning Ibsen (t. o. m. 31.10.1988) Cand. jur. Merete Engel Christensen (fr. o. m. 1.11.1988)
Finland:	Diplomingenjör Helena Vuorelma
Norge:	Overingeniør Odd Zapffe
Sverige:	Civilingenjör Jan-Olof Nylander

Under 1988 har ett flertal utskott, arbetsgrupper och ad hoc-grupper arbetat med uppgifter, som underställts dem från huvudkommittén.

Ett organisationsschema är återgivet i bilaga 1¹.

De olika gruppernas arbete under 1988 är närmare beskrivet i bilaga 2¹ liksom gruppernas sammansättning.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Sammanställning av bokslut för Nordiska kommittén för byggbestämmelser, NKB, för 1988: kapitel 5301, alla belopp i 1 000-tal FIM

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
01 Löner	0	271	361	- 90*
11 Varor och tjänster	0	235	263	- 28**
21 Projekt	386	723	923	-200***
Summa	386	1 229	1 547	-318

* Avvikelsen består av de obudgeterade pensionskostnaderna 65 520 FIM och högre lönekostnader 24 288 FIM

** Avvikelsen beror på den PC-apparatur, 38 000 FIM som anskaffades i slutet av året.

*** Överförs till 1989 (386 - 200) 186 000 FIM

¹ Här ej tryckt.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Verksamheten 1988 har baserat sig på NKB:s arbetsprogram från 1983. Programmets revision påbörjades under året.

Under året har arbetet med undanröjandet av tekniska handelshinder haft en hög prioritet liksom omstruktureringen av arbetet inför de ändringar i Europa som sker. Produktregelarbetet har drivits vidare och under året har fem nya produktregler godkänts och ytterligare lika många har varit på remiss. Jämfört med planerna har en del av de produktregler som är under arbete fördröjts. Se bilaga 4¹ med godkända NKB-produktregler.

Det nordiska samarbetet på myndighetsrelaterade områden inför det europeiska standardiseringsarbetet i CEN samordnas via programgruppen NKB/Insta-B. Under året har närmare tio koordineringsgrupper för olika CEN-kommittéer nedsatts och påbörjat sin verksamhet. Koordineringsgruppernas finansiering har under året setts som ett problem och påstötningar till NMR för detta ändamål har gjorts.

NKB:s administrativa sekreterare har knutits till ÄK-byggs EG-grupp och har på detta sätt kunnat förmedla information till ÄK-bygg och vice versa om hur de internationella aktiviteterna i NKB:s internationella utskott och i koordineringsgrupperna framskrider.

Inomhusklimatutskottet har fortsatt sin verksamhet helt enligt den handlingsplan som presenterades 1987. Arbetet med revisionen av NKB-skrift nr 40 Inomhusklimat har sålunda kommit väl igång liksom diskussionerna om att finna ett sätt att hantera byggmaterialens hälsomässiga effekter. Inomhusklimatutskottets arbete presenterades på den av CIB arrangerade internationella kongressen Healthy Buildings i september i Stockholm.

NKB:s riktlinjer för last- och säkerhetsbestämmelser för bärande konstruktioner (NKB-skrift nr. 55) har presenterats i flera internationella sammanhang bl. a. på den stora Iabse-kongressen i Helsingfors i juni. Samordningsgruppen för konstruktionsfrågor har under året beretts möjlighet att kommentera de förslag till Eurocodes som varit på remiss i EG-länderna.

Kontakterna till andra nordiska organisationer inom byggområdet såsom Insta-B, NBS och Nordtest har under året skötts delvis av sekretariatet och delvis av de olika fackgrupperna.

Arbetet inom VA-sektorn har varit aktivt med bl. a. utarbetandet av flere olika produktregler.

Informationsutbytet i huvudkommittén, inom sekretariatet och inom de olika utskottena har varit rikt och givande.

¹ Här ej tryckt.

En mera detaljerad beskrivning av verksamheten ges i bilaga 2¹.
Verksamhetsberättelsen för Nordiska kommittén för byggbestämmelser
för 1988 överlämnas härmed

i april 1989

Olav Ø Berge
Ordf. 1988

Bengt Wahlström
Adm.sekr. 1988

¹ Här ej tryckt.

Meddelande

om rekommendation nr 24/1974 angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett gemensamt program för att skydda och bevara miljön i de samiska kärnområdena, bestående av

1. en samnordisk utredning av frågan om rättslig reglering av användning av naturresurserna i de samiska områdena, syftande till att för framtiden och så snart detta är möjligt åstadkomma ett fastställande av omfånget av samernas rättigheter,
2. samordnade regionalpolitiska åtgärder som stöd för samernas näringar, samt
3. ett samordnat nordiskt forskningsprojekt som belyser den samiska befolkningens situation.

(Meddelandet, se C 1, s. 1327)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1980 angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i syfte att nå fram till enhetliga nordiska normer för i arbetslivet förekommande risker för kvinnor och män i fertil ålder och härvid särskilt i samband med graviditet skyndsamt få till stånd en samlad kartläggning av existerande information på området samt inleda ett forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.

(Meddelandet, se C 1, s. 1377)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1981 angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att i syfte att öka trafiksäkerheten i Norden arbeta för att vägarna i Norden förses med vägbeläggning med goda ljusreflexionsegenskaper, exempelvis ljus vägbeläggning och beläggning med grov yttextur och
2. att intensifiera pågående forskning om vägbeläggningsens betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.

(Meddelandet, se C 1, s. 1431

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2173)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 18/1981 angående vägbeläggning och trafiksäkerhet.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

att i syfte att öka trafiksäkerheten i Norden arbeta för att vägarna i Norden förses med vägbeläggning med goda ljusreflexionsegenskaper, exempelvis ljus vägbeläggning och beläggning med grov yttextur.

att intensifiera pågående forskning om vägbelägningens betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Projektet har nu avslutats och samtliga delrapporter samt en slutrapport föreligger i tryck.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 18/1981 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1983 angående video- gram med nordiska TV-program och filmer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
att vidta åtgärder för att åstadkomma överenskommelse med upphovs-
männens organisationer i syfte att bereda allmänheten tillgång till vi-
deogram med nordiska TV-program och filmer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1328

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2175)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående videogram med nordiska TV-program och filmer

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 13/1983 angående videogram med nordiska TV-program och filmer.

Utskottet konstaterar att spridning av videogram mellan de nordiska länderna kräver fortsatt avtal vid enstaka tillfällen och ingenting tyder på att man på nationellt plan i de nordiska länderna förutom Norge har planer på ändring av upphovsrättslagstiftningen på detta område.

Utskottet vidhåller sin kritik av att man inte har kunnat uppfylla rekommendationens intentioner. Arbetet har emellertid varit resultatlöst under en lång tid och utskottet anser det meningslöst att ha kvar rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet betonar att saken är synnerligen viktig och avser återkomma till frågan i sitt arbete. Utskottet föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 13/1983 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att låta utreda förutsättningarna för ett utvidgat och intensifierat nordiskt samarbete kring vårdcentra på kurorter för de psoriasissjuka samt möjligheterna till att skapa likartade principer för ersättning av kostnaderna för denna vårdform.

(Meddelandet, se C 1, s. 1390)

Meddelande

om rekommendation nr 25/1983 angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att igångsätta ett nordiskt samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande och att detta projekt utförs i regi av Nordiska nämnden för handikappfrågor.

(Meddelandet, se C 1, s. 1390)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en gemensam beskrivningsmodell för naturresurser.

(Meddelandet, se C 1, s. 1417

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2179)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående beräkning av naturresurser

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser.

Ministerrådet meddelar, att man utfört en förstudie, som visat att genomförande av en gemensam beräkningsmodell skulle bli mycket resurskrävande. Det fortsatta nordiska arbetet bör enligt ministerrådet därför inriktas på att erhålla rationaliseringsvinster vid uppbyggandet av nationella system.

Utskottet får på grundval härav konstatera att syftet med rekommendationen ej synes möjligt att uppnå.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 10/1984 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande**om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd opfordrer de nordiske landes regeringer til inden for FN og andre internationale organer at samarbejde i spørgsmål, som berører homoseksuelles menneskerettigheder, med henblik på at hindre diskriminering.

(Meddelandet, se C 1, s. 1262)

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2181)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homoseksuellas mänskliga rättigheter

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 18/1984 om samarbeide innenfor FN og andre internasjonale organer vedrørende homoseksuelles menneskerettigheter.

De nordiske lands regjeringer henviser innledningsvis til den meddelelsen som ble gitt om denne rekommendasjon til den 37. sesjon forsåvidt gjelder mulighetene som anses å foreligge til å reagere i internasjonale organer: Det framgår av denne meddelelsen at ingen av de nordiske land hadde tatt noen initiativer som spesifikt tar sikte på de homoseksuelles situasjon innenfor rammen for det internasjonale arbeidet for menneskerettigheter. Det ble anført at det sannsynligvis ikke ville ha vært mulig isolert å føre opp spørsmålet om de homoseksuelles rettsstilling på dagsordenen i internasjonale organer, og langt mindre å nå fram til avtaler som spesifikt tar sikte på homoseksuelles rettigheter. Samtidig ble det anført at regjeringene hver for seg i organer hvor man anser det som meningsfullt, er beredt til å reagere hvis det skulle oppstå situasjoner hvor spesielt rettede initiativer er påkrevet og kan gi resultater.

I sin betenkning til meddelelse om rekommendasjon nr 18/1984 til 37. sesjon nevnte juridisk utvalg to konkrete forslag som man henstilte til regjeringene å arbeide for. Det var:

1. Revidering av Europarådets konvensjon om menneskerettigheter, slik at den også beskytter homoseksuelles rettigheter,
2. konsultativ status i Europarådet for ILGA (International Lesbian and Gay Association).

Når det gjelder det første forslaget, medfører det etter regjeringenes synspunkt ikke riktighet at konvensjonen ikke omfatter homoseksuelles forhold. Det vises til at menneskerettighetsdomstolen har uttalt i en dom av 26. oktober 1988 mot Irland (Norris case), at Irland hadde overtrådt artikkel 8 ved å straffedømme homoseksuelle forhold mellom voksne.

Det opplyses videre i meddelelsen at Europarådets ministerkomité på et senere tidspunkt vil drøfte hva Irland foretar seg for å oppfylle denne dommen.

Etter dette finner regjeringene ikke grunn til å foreslå endringer i konvensjonen.

Når det gjelder det andre forslaget, finner de nordiske lands regjeringer at det på nåværende tidspunkt ikke er basis for å fremme dette forslaget.

På denne bakgrunn anser regjeringene at rekommendasjonen har fått så

uttømmende behandling som forutsetningene tillater, og foreslår at den avskrives.

Når det gjelder det første forslaget som ble framført i utvalgets betenkning over meddelelsen til 37. sesjon tar juridisk utvalg til etterretning Ministerrådets opplysninger. Utvalget er enig i at forslaget om en revidering av Europarådets menneskerettighetskonvensjon ikke synes aktuelt på nåværende tidspunkt, sett på bakgrunn av den nevnte dom mot Irland.

Forsåvidt gjelder det andre forslaget, har utvalget merket seg at de nordiske lands regjeringer ikke finner basis for å fremme dette forslag på nåværende tidspunkt.

Juridisk utvalg vil generelt bemerke at det fortsatt er utvalgets oppfatning at de nordiske land i fellesskap bør sikre de homoseksuelles rettigheter både i FN, i Europarådet og for Danmarks vedkommende likeledes i EF.

Utvalget beklager at de nordiske lands regjeringer ikke anser det mulig å oppføre de homoseksuelles rettsstilling på dagsordenen i internasjonale organer, eller å nå fram med avtaler som spesifikt tar sikte på homoseksuelles rettigheter.

På bakgrunn av at de nordiske lands regjeringer ikke ønsker å ta initiativer som spesifikt tar sikte på de homoseksuelles situasjon i internasjonale organisasjoner, finner ikke utvalget grunn til å opprettholde rekommendasjonen.

Utvalget forutsetter dog at det i Ministerrådets årlige beretninger om menneskerettighetsspørsmål redegjøres for utviklingen på området, bl. a. hva Irland foretar seg for å oppfylle ovennevnte dom, og i hvilke situasjoner regjeringene hver for seg har tatt opp spørsmål om homoseksuelles forhold, og hvilke initiativer som er tatt.

Det kan forøvrig nevnes at spørsmål vedrørende de homoseksuelles forhold fortsatt er på dagsordenen i Nordisk Råd. Et medlemsforslag om de homoseksuelles sosiale situasjon er til behandling i sosial- og miljøutvalget (A 892/s), og vil komme opp på Nordisk Råds 38. sesjon.

Juridisk utvalg instiller:

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 18/1984 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 9/1985 angående samarbete om handelssjöfarten**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av
sjöfartsteknologiska och övriga driftekonomiska vinningar för ut-
vecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart.

(Meddelandet, se C 1, s. 1263)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
*att vidta åtgärder för att utöka och fördjupa det nordiska stoffet i läro-
medel och läroplaner.*

(Meddelandet, se C 1, s. 1346

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2185)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 13/1985 angående det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner.

Utskottet noterar att ministerrådet i sitt meddelande anser att genomförandet av handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden vill bidra till ökat nordiskt stoff i läromedel och läroplaner.

Utskottet delar ministerrådets uppfattning om det nordiska språkliga handlingsprogrammets betydelse för nordiskt stoff i läroplaner och läromedel. Utskottet understryker emellertid att rekommendationen omfattar ett större område för nordiskt stoff i läromedlen och läroplaner än enbart språkundervisning. Det är utskottets mening att rekommendationen behandlar en synnerligen viktig fråga vilken utskottet kommer att följa upp och återkomma till.

Utskottet påpekar att rekommendationen har funnits länge på Nordiska rådets dagordning och med hänvisning till de åtgärder som ministerrådet har vidtagit anser utskottet att det inte är någon mening att behålla rekommendationen på rådets dagordning utan föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 13/1985 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 14/1985 angående
ersättning för specialutbildning av elever från
annat nordiskt land**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna att utforma ett enhetligt system för ersättning
till kommuner för specialutbildning av elever från annat nordiskt
land.

(Meddelandet, se C 1, s. 1347

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2187)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land.

Av Nordiska ministerrådets meddelande framgår att de ekonomiska regler som idag hämmar elevernas rörlighet mellan skolor i Norden har utretts och de regler som styr intagningen till ländernas gymnasieutbildningar har nu efter justering blivit sådan att en nordisk elev kan räkna med att bli intagen på samma sätt som det aktuella landets.

Utskottet anser att rekommendationens syfte i stor utsträckning har genomförts. Utskottet förutsätter att de återstående detaljproblemen som finns undanröjs så fort som möjligt.

Utskottet hänvisar till dessa synpunkter och finner det tillfredsställande att arbetet med rekommendationen har lett till resultat. Utskottet föreslår, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 14/1985 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Aili P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jön Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 21/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna
utformas på den nordiska arbetsmarknaden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1365)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1985 angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) *att* låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna, samt
- b) *att* utveckla metoder som ger möjligheter för snabb och effektiv analys av förekomsten i organismen av narkotika såsom cannabis och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1391

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2190)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående åtgärder mot drogmisbruk i trafiken

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 22/1985 om åtgärder mot drogmisbruk i trafiken.

Av om rekommendationen avgivna meddelandena tidigare år har framgått att ministerrådet för sin del anser att man ej kan komma längre med denna rekommendation. Vid sessionen 1989 ställdes en fråga till ministerrådet och av svaret framgick, att ministerrådet knappast sätter igång något nordiskt projekt på kort sikt bl. a. av kostnadsskäl.

Social- och miljöutskottet får mot bakgrund av meddelandet konstatera att syftet med rekommendationen ej synes möjligt att uppnå.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 22/1985 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 23/1985 angående handlingsplan mot narkotika

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fastställa en handlingsplan mot narkotika, i enlighet med minister-
rådsförslag B 57/s och med beaktande av de synpunkter som fram-
förts av social- och miljöutskottet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1391)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att genom en parlamentariskt förankrad kommitté utreda möjligheterna
för en mer omfattande harmonisering av de nordiska ländernas
lagstiftning på miljöskyddsområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1417

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2193)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående harmoni- sering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen.

Av de om rekommendationen avgivna meddelandena tidigare år har framgått att ministerrådet för sin del anser att resultat bäst uppnås genom det löpande nordiska miljösamarbetet som är inriktat på att uppnå största möjliga överenskommelse mellan de nordiska ländernas målsättningar, krav, regler, normer och riktlinjer på miljöområdet. En harmonisering av själva lagstiftningen anses vara en tidskrävande process som riskerar att fördröja eller försvåra genomförandet av gemensamma åtgärder. Ministerrådet anser därför att det är viktigt att harmoniseringen främst inriktas på de områden där det är sakligt och administrativt motiverat och som resulterat i konkreta miljömässiga fördelar. Då ministerrådet inte avser att arbeta för att harmonisera själva lagstiftningen som förordas i rekommendation nr 24/1985 får utskottet konstatera att det ursprungliga syftet med rekommendationen ej synes möjligt att uppnå.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 24/1985 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 9/1986 angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att låta utreda möjligheterna att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare.

(Meddelandet, se C 1, s. 1366)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1986 angående nordbors rättigheter

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fullfölja utredningen "Nordbors rättigheter i Norden" genom att

- a) harmonisera reglerna om tillträde till offentliga tjänster i riktning mot likställighet för nordiska medborgare,
- b) utreda möjligheterna att ge nordbor möjlighet att fritt förvärva fast egendom för bostadsändamål i hela Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1291)

Meddelande

om rekommendation nr 11/1986 angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* i samarbete med amt/fylken/län och berörda organisationer genomföra ett erfarenhetsutbyte om de olika åtgärder och projekt som utförs på lokalt och regionalt plan för att skapa sysselsättning för ungdom inom kultursektorn, samt
2. *att* ta initiativ till och stödja tidsbegränsade nätverksprojekt på lokal och regional nivå syftande till att engagera arbetslös ungdom inom kultursektorn.

(Meddelandet, se C 1, s. 1366

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2197)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 11/1986 om sysselsättning för ungdom inom kultursektorn.

Ministerrådet hänvisar både till ungdomsarbetslöshetsprojektet inom den ekonomiska handlingsplanen och till ett tvärsektorieellt samarbetsprojekt mellan de lokala kulturförvaltningarna och arbetsmarknadsmyndigheterna på regional nivå. Vidare har kontakter etablerats mellan kulturförvaltningarna i huvudstäderna som en del av ett förprojekt.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 11/1986 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige

att låta utföra erforderliga utredningar för att åstadkomma ett gemensamt skydd för Tana-, Torne- m. fl. älvar av gemensamt intresse på Nordkalotten.

(Meddelandet, se C 1, s. 1418

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2199)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående skydd för älvar på Nordkalotten

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten.

Av det om rekommendationen avgivna meddelandet framgår att regeringarna i Finland, Norge och Sverige anser att rekommendationens syfte är tillgodosett mot bakgrund av de bilaterala avtal som finns mellan länderna och det löpande arbete som utförs. Från norsk sida erinras även om att man i anslutning till miljöskyddsavtal mellan Norge och Sovjetunionen igångsatt gemensamma undersökningar i Pasviksälven och att det kan bli aktuellt att utvidga samarbetet även till Finland.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 13/1986 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att yrka för att blyfri bensin snabbt blir tillgänglig i alla delar av de nordiska länderna, samt att överväga att genom prispolitiska åtgärder gynna försäljning av blyfri bensin.

(Meddelandet, se C 1, s. 1419

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2201)

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående blyfri bensin i Norden

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att verka för att blyfri bensin snabbt blir tillgänglig i alla delar av de nordiska länderna, samt att överväga att genom prispolitiska åtgärder gynna försäljningen av blyfri bensin.

I meddelandet konstateras att distribution och försäljning av blyfri bensin nu sker på ett stort antal bensinstationer i de nordiska länderna. I Danmark, Norge och Sverige har i stort sett alla bensinstationer med mer än en pump försäljning av blyfri bensin. I Norge och Sverige är detta infört som ett krav i tillståndsgivningen.

Ytterligare konstateras i meddelandet att försäljning av blyfri bensin har uppmuntrats genom prispolitiska föranstaltningar.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 16/1986 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fj)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1986 angående låsningsfria bromssystem i bilar

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att i Norden införa låsningsfria bromssystem i bilar.

(Meddelandet, se C 1, s. 1442)

Meddelande

om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. *at* undersøge mulighederne for at indføre ensartede regler om forbud mod at drive virksomhed i de nordiske lande, herunder at et forbud i ét nordisk land også vil få virkning i de øvrige nordiske lande samt
2. *at* det overvejes at indføre et system, som gør det muligt at indhente oplysninger om økonomisk kriminalitet fra de andre nordiske lande med henblik på at forhindre, at personer, som er idømt forbud mod at drive virksomhed, udøver forretningsvirksomhed i andet nordisk land.

(Meddelandet, se C 1, s. 1291

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2204)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 32/1986 angående ensartede regler om forbud mot å drive virksomhet (konkurskarantene)

Av meddelelsen går det fram at en rapport om spørsmålet nå er ferdig. Ministerrådet kan på den bakgrunn konstatere at forutsetningene for forbud mot å drive virksomhet på vesentlige områder er forskjellige i de nordiske land. Ulikhetene forekommer også angående forbudets innhold og lengde. Av hensyn til dette, og til at den praktiske effekt av like regler ville være meget begrenset, foreligger det etter Ministerrådets oppfatning ikke forutsetninger eller behov for å ha like regler om forbud mot å drive virksomhet.

Det går videre fram av meddelelsen at når det gjelder adgangen for myndigheter i et nordisk land til å få opplysninger om økonomisk kriminalitet som en person kan ha gjort seg skyldig i i et annet nordisk land, så forekommer det allerede i dag til en viss grad slik informasjonsutveksling. Ministerrådet har undersøkt mulighetene for å opprette et sentralt nordisk register over utstedte forbud mot å drive virksomhet, men har funnet at nytten av et slikt register forekommer å være begrenset.

På denne bakgrunn anser juridisk utvalg at formålet med rekommendasjonen er oppfylt så langt det er mulig på nåværende tidspunkt, og innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon 32/1986 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Froiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (ypk)

Formann

Meddelande

**om rekommendation nr 1/1987 angående barns
skydd i krig**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske landes regeringer
*at virke for, at arbejdet inden for FN med en konvention om børns
rettigheder fremskyndes.*

(Meddelandet, se C 1, s. 1263

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2206)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående barns skydd i krig

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 1/1987 om beskyttelse av barn i krig.

Det går fram av meddelelsen at FN's menneskerettighetskommisjon vedtok på sin samling i februar/mars 1989 det utkast til konvensjon om barnets rettigheter som en arbeidsgruppe under kommisjonen har forberedt.

Konvensjonen ble endelig vedtatt av FN's 44. generalforsamling den 20. november 1989, på 30-årsdagen for vedtakelsen av Generalforsamlingen av erklæringen om barnets rettigheter, som er konvensjonsutkastets grunnlag.

Juridisk utvalg hilser med glede den endelige vedtakelsen av FN's konvensjon om barns rettigheter.

Juridisk utvalg anser hermed rekommendasjonen som oppfylt og innstiller:

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 1/1987 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd i samarbete med Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi og Nordisk Nævn for Alkohol- og Drogforskning *at* gennemføre et nordisk komparativt forskningsprojekt angående narkotika og kontrolpolitik.

(Meddelandet, se C 1, s. 1392

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2208)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik

Til juridisk utvalg er henvist den av Nordisk Ministerråd til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 2/1987 angående nordisk komparativt forskningsprosjekt om narkotika og kontrollpolitikk.

Det framgår av meddelelsen at det nå foreligger en prosjektplan for området, som det må finnes finansieringsmuligheter for.

Juridisk utvalg har tidligere uttalt sin tilfredshet med at det er utarbeidet konkrete prosjektplaner på området. I sin uttalelse til meddelelsen om rekommendasjon 2/1987 til 37. sesjon ba imidlertid juridisk utvalg Ministerrådet opplyse når prosjektet rent faktisk kan bli satt igang, og hvordan det var tenkt finansiert. Den foreliggende meddelelsen har ingen opplysninger om prosjektets igangsettelse. Når det gjelder finansieringen, er denne åpenbart heller ikke endelig avklart.

Juridisk utvalg vil understreke at det vil være særdeles nyttig å få et mer velunderbygget grunnlag for den kontrollpolitikk som skal føres på narkotikaområdet. Det foreliggende forskningsprosjekt bør i så henseende kunne være et godt utgangspunkt.

Utvalget vil anmode om at Ministerrådet nå prioriterer denne saken, slik at prosjektet kan påbegynnes i løpet av 1990.

Juridisk utvalg innstiller:

at Nordisk Råd tar meddelelsen om rekommendasjon nr. 2/1987 til etterretning og avventer ny meddelelse til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö(Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och video-program**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att upprätta en nordisk mediefond för att främja produktion av film,
TV- och videoprogram i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1329

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2210)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram.

Utskottet konstaterar att ministerrådet på sitt möte den 15 september 1989 beslöt att upprätta en nordisk film- och TV-fond, för en fem års försöksperiod. Ministerrådet har ingått ett avtal med de nationella filminstituten och utomnationella TV-organ om gemensam finansiering av fonden som kommer att uppgå till 45 MDKK årligen.

Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att denna högt prioriterade fråga på utskottets område har förverkligats av ministerrådet. Utskottet har stora förväntningar angående fondens verksamhet och hemställer till ministerrådet att utskottet hålls informerat och får kontinuerlig insyn i fondens verksamhet. Utskottet anser mot bakgrund härav att det inte längre föreligger några skäl att behålla rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet föreslår därför,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 4/1987 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna att genom nordiska orkester- och ensemblerävlingar förbättra förutsättningarna för ökade kontakter mellan musikelever i de nordiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1329

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2212)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna.

Av meddelandet från Nordiska ministerrådet framgår att en utredning har företagits angående förutsättningarna för nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna och att ett förslag är utarbetat till tävlingsformer och tävlingsregler jämte en kostnadskalkyl för dylika tävlingar. Utskottet anser förslaget vara intressant och uppfylla rekommendationens syfte under förutsättning att tillräckliga anslag kommer att beviljas för arrangemangen. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 10/1987 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor inom
ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I
detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild
uppmärksamhet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1377)

Meddelande

om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att arbeta för ett samarbete kring högspecialiserad sjukvård i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1392

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2215)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård. Ministerrådet meddelar, att man genomfört ett projekt som lett till löpande informationsutbyte mellan länderna. På brännskadeområdet har t. ex. skapats bättre underlag för samarbete om enskilda typer av patienter och särskilda problem och man har börjat fastlägga principerna för ett gemensamt nordiskt utbildningsprogram i tropikmedicin. En förstudie har utförts i syfte att modernisera Scandia-Transplant och medel har avsatts till att etablera samarbete inom området positron emissions tomografi (PET).

Utskottet noterar vidare, att ministerrådet under 1990 planerar att utreda förutsättningarna för en utvidgning av NORDKEMs verksamhet eller etablering av en ny nordisk institution inom området högteknologisk medicin. Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 16/1987 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot AIDS

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att företa en utvärdering av de nordiska ländernas erfarenheter av hittillsvarande insatser för bekämpning av AIDS;
2. att därefter i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på AIDS-bekämpningens område innefattande bl. a. åtgärder beträffande forskning och information, i tillämpliga fall i samarbete med forskningsinstitutioner och frivilliga organisationer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1393)

Meddelande**om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att i internationella fora såsom Världshälsoorganisationen samfällt verka för att forskningen och informationen om AIDS intensifieras.

(Meddelandet, se C 1, s. 1394

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2218)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående internationell samverkan mot AIDS

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS. Ministerrådet hänvisar i sitt meddelande till att den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor aktivt verkat för koordinering av ländernas synpunkter i samband med frågans behandling i olika internationella fora, t. ex. inom WHO och Europarådet. För arbetsgruppens räkning publicerades 1989 rapporten "AIDS – An International Challenge – A study of the Nordic Countries involvement in international cooperation in the fight against AIDS", utarbetad av Nordiska hälsovårdshögskolan.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av denna rekommendation från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 18/1987 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1987 angående stöd- ordning för handikapporganisationernas nordis- ka samarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda formerna för en stödordning för handikapporganisationernas
nordiska samarbete.

(Meddelandet, se C 1, s. 1394)

Meddelande

om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttnings-
möjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning
därtill.

(Meddelandet, se C 1, s. 1394)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a. *att* utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet;
- b. *att* undersöka om någon form av förhandlingsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete;
- c. *att* verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivärdering.

(Meddelandet, se C 1, s. 1263)

Meddelande

om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling av vägmärkessystemet i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att koordinera pågående forskning och evaluera föreliggande forskningsresultat om trafikanternas (härunder även "mjuka trafikanter") förmåga att uppfatta vägmärken och tillgodoräkna sig den information de ger i syfte att ta ställning till om ytterligare forskning behövs och i så fall ta initiativ till detta, samt

att utreda vilka förenklingar och harmoniseringar som kan genomföras av vägmärkessystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.

(Meddelandet, se C 1, s. 1443)

Meddelande**om rekommendation nr 42/1987 angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att gemensamt driva frågor rörande förenklingar och harmonisering av vägmärkessystemet på internationellt plan.

(Meddelandet, se C 1, s. 1443)

Meddelande

om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsreskort

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att göra det nordiska ungdomsreskortet permanent,
att kortets pris utgör hälften av priset för Inter-Rail-kortet,
att kortet kan användas för resor i eget land, samt
att undersöka möjligheterna för att utvidga kortets användningsområde
till de delar av Norden där kortet hittills inte har kunnat användas.

(Meddelandet, se C 1, s. 1432

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2225)

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att göra det nordiska ungdomsresekortet permanent att kortets pris utgör hälften av priset för Inter-Rail-kortet att kortet kan användas för resor i eget land, samt att undersöka möjligheterna för att utvidga kortets användningsområde till de delar av Norden där kortet hittills inte har kunnat användas.

I meddelandet konstateras att ministerrådet inte har möjlighet att diktera för järnvägsföretagen vilket pris som skall sättas på kortet, inom vilka områden kortet skall vara giltigt eller framtvinga att kortet görs permanent.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 43/1987 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Karl-Erik Svartberg (s)

Eeva Turunen (Kok)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Lodve Solholm (FrP)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom kommunikationssektorn, samt

att utifrån resultaten av denna utredning för Nordiska rådet presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1432)

Meddelande**om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
å utarbeta alternative normer for finansieringen av det nordiske samarbeidet som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige ressurser.

(Meddelandet, se C 1, s. 1464

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2228)

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående finansieringen av det nordiska samarbetet

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 45/1987/b angående finansiering av det nordiska samarbetet.

Ministerrådet meddelar att man under året inte haft frågan om alternativ finansiering av det nordiska samarbetet till behandling samt att värderingen från föregående år kvarstår, dvs. att det inte är möjligt att ändra finansieringen så att den baseras på omsättningsavgiftssystemen. Ministerrådet avser därför inte för närvarande att föreslå någon förändring av formerna för det nordiska samarbetet. Ministerrådet anser därmed för sin del att syftet med rekommendationen så långt möjligt tillgodosetts.

Mot bakgrund av rekommendationens lydelse:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å utarbeide alternative normer for finansiering av det nordiska samarbeidet, som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige resurser” kan utskottet inte instämma i att syftet med rekommendationen ”så långt möjligt har tillgodosetts”. Ministerrådet har endast utrett frågan om möjligheten att etablera en finansiering baserad på mervärdeskattesystemen. Utskottet menar emellertid att det finns andra finansieringsformer som bör utredas.

Ministerrådet nämner t.ex. i ”Ett starkare Norden” möjligheten att knyta finansieringen av den nordiska budgeten till bruttonationalprodukten, till de offentliga utgifternas ökning och till bruttoinkomstens utveckling.

Mot bakgrund av ovanstående förutsätter budget- och kontrollutskottet att ministerrådet arbetar vidare med frågan om alternativa former för finansieringen av det nordiska samarbetet.

Utskottet föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet om rekommendation nr 45/1987/b till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Annelise Gotfredsen (KF)

J. K. Hansen (S)

Per Olof Håkansson (s)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Jens Marcussen (FrP)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Marjatta Väänänen (K)

Meddelande

om rekommendation nr 5/1988 angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1502

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2230)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 5/1988 angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Ett principavtal om hur samarbetet mellan djurparkerna skall byggas upp har ingåtts under 1989.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 5/1988 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Karl-Erik Svartberg (s)

Eeva Turunen (Kok)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Lodve Solholm (FrP)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 7/1988 angående storstädernas trafik- och miljöproblem

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar, samt

att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem.

(Meddelandet, se C 1, s. 1433)

Meddelande

om rekommendation nr 8/1988 angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1432)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1988 angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att verka för ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen,
2. att ta initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av missbrukare.

(Meddelandet, se C 1, s. 1395)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2234)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1988 om intensifierat behandlingsarbete mot missbruk.

I de två senaste årens meddelanden redogör ministerrådet för det nationella arbetet som bl. a. innebär utvecklingsarbete på kommunal nivå och samordning av offentliga och privata insatser på missbruksområdet, bl. a. för att förhindra att ungdom som hamnat i narkotikamissbruk blir sociala förlorare.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 10/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 11/1988 angående rökfria miljöer m. m.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda restriktiva regler i Norden innebärande exempelvis

- (a) begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel
- (b) förbud mot tobaksreklam, och
- (c) märkning av tobaksprodukter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1396)

Meddelande

om rekommendation nr 12/1988 angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
att på internationellt plan verka för restriktiva regler för tobakskonsumtion.

(Meddelandet, se C 1, s. 1397)

Meddelande**om rekommendation nr 14/1988 angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länderna av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995.

(Meddelandet, se C 1, s. 1419

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2238)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 14/1988 angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp.

I meddelandet hänvisar ministerrådet till det nya ministerrådsförslaget om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar (B 106/s). I planen presenteras en strategi för det vidare arbetet med regionala luftföroreningar, däribland svavel och kväveoxid. Strategin baseras på de gränser naturen tål och på miljömål som grundar sig på sådana vetenskapligt utarbetade gränser. Förslaget behandlas av utskottet i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelanden till handlingarna och anser att rekommendationen nr 14/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande**om rekommendation nr 16/1988 angående miljö-
vänlig avfallshantering**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfalls-
hantering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella
insatser.

(Meddelandet, se C 1, s. 1420

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2240)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående miljövänlig avfallshantering

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 16/1988 angående miljövänlig avfallshantering.

I meddelandet hänvisas till det nya ministerrådsförslaget om handlingsprogram för avfall och renare teknologi (B 105/s) som utskottet behandlar i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendation från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 16/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1988 angående forskning kring sälbestånden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att intensifiera forskningen kring sälbestånden och sambanden mellan
sälarna och det marina ekosystemet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1524

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2242)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående forskning kring sälbestånden

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 18/1988 angående forskning kring sälbestånden.

Ministerrådet hänvisar i sitt meddelande till att sälforskning avses bli inkluderad i ett nyligen startat nordiskt program om marin flerbeständs-forskning, där sälars och andra marina däggdjurs plats i näringskedjan och betydelse i ekosystemet tas upp.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 18/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 20/1988 angående åtgärder för en bättre miljö

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av närings-
tillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera eventuell
kompletterande forskning härom,

att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för
att förebygga dem,

att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda ekonomiska
styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. genom skatterabatter stimulera
till en minskning av avgasutsläppen i trafiken eller genom miljö-
skyddsavgifter stimulera till minskning av olika slags utsläpp.

(Meddelandet, se C 1, s. 1420

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2244)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående åtgärder för en bättre miljö

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 20/1988 om åtgärder för en bättre miljö.

I meddelandet hänvisar ministerrådet till ministerrådsförslagen om handlingsplanerna mot havs- respektive luftföroreningar. Vad särskilt gäller styrmedel erinrar ministerrådet om den ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 "Ett starkare Norden" där ministerrådet givit uttryck för att ekonomiska styrmedel i ökad omfattning bör användas som komplement till de administrativa styrmedlen i miljöpolitiken. Berörda samarbetssektorer har getts i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att i ökad utsträckning använda ekonomiska styrmedel i de nordiska länderna och ge förslag till utformning av sådana styrmedel.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 20/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1988 angående årlig lägesrapport om miljöpolitik

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför
Nordiska rådet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1421)

Meddelande

om rekommendation nr 25/1988 angående program för nordiskt biståndssamarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
å vedta et program for nordisk biståndssamarbeid i samsvar med ministerrådsforslag B 79/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1511

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2247)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående program för nordiskt biståndssamarbete

Udvalgets indstilling

Udvalget har drøftet opfølgningen af det bistandspolitiske program på et møde med de nordiske bistandsministre den 14. februar 1989, ligesom udvalget har studeret beretninger og andet materiale om det nordiske samarbejde om bistandsspørgsmål. Udvalget finder fortsat, at en række af de af udvalget fremførte synspunkter er relevante, men konstaterer, at ministerrådet f.eks. ikke er indstillet på at oprette et formelt ministerråd for bistandsministrene.

Udvalget vil fortsat følge dette og andre synspunkter op i relation til det bistandspolitiske samarbejde, men skønner, at rekommendationen har udspillet sin rolle i denne proces.

Udvalget *indstiller* således, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 30/1988 angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

a intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1481

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2249)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas

Udvalgets indstilling

Det fremgår af ministerrådets meddelelse at spørgsmålet om udnyttelse af naturgassen er et vigtigt arbejdsområde i det nye samarbejdsprogram. Der henvises bl. a. til et særligt notat herom, som vil blive fremsendt til udvalget.

Udvalget vil følge sagen i forbindelse med bedømmelsen af opfølgningen af det nye samarbejdsprogram på energiområdet samt rek 2/1989/e og indstiller således, at rekommandationen afskrives.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alyheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Si)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 32/1988 angående av- veckling av kärnkraften

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regjeringer
å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge
forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.

(Meddelandet, se C 1, s. 1482)

Meddelande**om rekommendation nr 33/1988 angående "frikommunforsøk" över riksgränserna**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

- å muliggjøre for kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk i samsvar med Økonomisk utvalgs synspunkter, samt
- etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1502

Økonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2252)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ”frikommunförsök” över riksgränserna

Udvalgets indstilling

Ministerrådet henviser til, at der er etableret en række samarbejdsmuligheder, som udnyttes til at fremme mellemkommunalt samarbejde, og at der i forlængelse af det nye regionalpolitiske program vil blive udarbejdet et konkret handlingsprogram for det grænseregionale samarbejde.

Udvalget har kommenteret dette i behandlingen af ministerrådsforslag B 100/e om nyt regionalpolitisk program og finder, at rekommendationens formål kan tilgodeses gennem dette samarbejde.

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 35/1988 angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* medverka till utformningen av ett program för ökat samarbete inom kulturminnesvården i Norden och att delta i samordningen av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, föremål och minnesmärken i Norden.
2. *att* aktivt verka för att de nordiska länderna i internationella samsarbetsorgan ger arbetet för att skydda världskulturarvet stor uppmärksamhet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1331)

Kulturutskottets yttrande över meddelandet, se s. 2254)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 35/1988 angående bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar att den 15 februari 1989 beviljades en nordisk arbetsgrupp ett bidrag från kulturbudgeten på 95 000 DKK för genomförandet av en initierande arbetsplan vars riktlinjer ministerrådet anser utgöra en givande och konkret utgångspunkt för det fortsatta nordiska samarbetet inom området. Gruppen avser vidta olika åtgärder med det nordiska stödet.

Utskottet anser att ministerrådet har satt igång ett systematiskt samarbete angående bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer och kulturminnesmärken i Norden. Utskottet förutsätter att Nordiska ministerrådet följer upp arbetet nationellt inom de nordiska länderna.

Med hänvisning till de åtgärder som har vidtagits anser utskottet att det inte finns några skäl att längre ha kvar rekommendationen på rådets dagordning och föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 35/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 37/1988 angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fortsatt stärka förutsättningarna för det nordiska ungdomssamarbetet särskilt genom att stöda ungdomsorganisationerna och nya utbytesprogram för ungdomar i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1332

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2256)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 37/1988 angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete.

Utskottet har noterat att Nordiska ministerrådet har vidtagit många åtgärder för att genomföra rekommendationens intentioner.

Utskottet anser ungdomssamarbetet vara ett synnerligen viktigt arbetsfält inom det nordiska samarbetet och har prioriterat ungdomsgrupperna i sitt arbete.

Utskottet förutsätter att det får information så fort som möjligt om det arbetsprogram som utarbetas av ungdomskommittén och läggs fram för Nordiska ministerrådet i början av 1990. Utskottet hänvisar i övrigt till sitt yttrande över berättelsen om det nordiska samarbetet 1989 (C 1). Utskottet föreslår, med hänvisning till de åtgärder som har vidtagits,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 37/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 39/1988 angående nordiskt kommunalt skolsamarbete**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att stärka det nordiska samarbetet på skolområdet genom att i högre
grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i
detta samarbete.

(Meddelandet, se C 1, s. 1348

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2258)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt kommunalt skolsamarbete

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 39/1988 angående nordiskt kommunalt skolsamarbete.

Utskottet konstaterar att en grupp skolchefer på regional nivå i samråd med ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete har konstruerat ett antal modeller för hur regionala skolmyndigheter skulle kunna samarbeta med varandra över riksgränserna och stimulera skolstyrelser och skolor inom sina respektive län till nordisk kontakt och samverkan.

Utskottet påpekar att arbetet med ett nordiskt kommunalt skolsamarbete är av stor vikt för det nordiska samarbetet. Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att en omfattande katalog över lokala och regionala skolmyndigheters intresse för samarbete med sina motsvarigheter i andra nordiska länder har producerats och spritts.

Utskottet konstaterar att ministerrådet har vidtagit åtgärder för att åstadkomma nordiskt kommunalt skolsamarbete. Några skäl att behålla rekommendationen på rådets dagordning föreligger inte längre och utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 39/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 43/1988 angående sam-
arbete om kriminalitetsefterforskning**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om
kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighe-
derne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbej-
de.

(Meddelandet, se C 1, s. 1292

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2260)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbete om kriminalitetsetterforskning

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 43/1988 angående samarbeid om kriminalitetsetterforskning.

Av meddelelsen går det fram at det nordiske samarbeidet vedrørende kriminalitetsetterforskning for tiden skjer gjennom kontakter mellom de respektive myndigheter og institusjoner i hvert land.

Det går videre fram at et mer utviklet samarbeid bl.a. er etablert innenfor rammen av det av de nordiske justisministerier besluttede politio- og tollsamarbeide i Norden (PTN). Erfaringene fra dette arbeidet er gode, heter det.

Juridisk utvalg konstaterer med tilfredshet at man har videreutviklet og effektivisert samarbeidet omkring nordisk kriminalitetsetterforskning, men at Ministerrådet ikke har nedsatt en arbeidsgruppe som anbefal- dert av Nordisk Råd. Utvalget anmoder om å få opplyst bakgrunnen for dette.

Juridisk utvalg innstiller at

Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og avventer ny medde- lelse om rekommendasjon 43/1988 til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 44/1988 angående reell likalön mellan kvinnor och män

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. *at* der iværksættes forundersøgelsesprojekt og i forbindelse hermed eventuelt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at få samlet den eksisterende viden om og få kortlagt årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og
2. på baggrund heraf *at* foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt
3. *at* afsætte de fornødne midler til projekternes gennemførelse ved at lade projekterne, der er nævnt under punkt 1 og 2, indgå i den nye økonomiske handlingsplan for Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1316

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2262)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående reell likalön mellan kvinnor och män

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 44/1988 angående reell likelønn mellom kvinner og menn.

Av meddelelsen går det fram at det i løpet av 1989 er gjennomført en forstudie i forbindelse med prosjektet "Lika lön för kvinnor och män". Hovedprosjektet starter i begynnelsen av 1990. I hovedprosjektet skal lønnsfastsetting og likelønnsutvikling i Norden beskrives og analyseres. En periodisk publikasjon og handlingsstrategier skal legges fram og eventuelt gjennomførte tiltak skal evalueres. Prosjektet beregnes være avsluttet i 1993.

Det går videre fram av meddelelsen at prosjektet fra og med 1990 går inn i den økonomiske handlingsplan.

Utvalget kan med tilfredshet konstatere at en forstudie som nevnt i rekommendasjonen er gjennomført. Likeledes at prosjektene omkring like lønn for kvinner og menn fra og med 1990 inngår i den nye økonomiske handlingsplan.

Juridisk utvalg kan støtte Ministerrådets videre planer på området, og skal henstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen om rekommendasjon 44/1988 til etterretning og avventer ny meddelelse til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 46/1988 angående nordiskt miljöprogram

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att fastställa ett nordiskt miljöprogram i huvudsak enligt minister-
rådsförslag B 85/s samt med beaktande av de synpunkter och
önskemål som framförts av social- och miljöutskottet och därvid
omarbета de ovan fastslagna principerna till konkreta emissions-
krav, tidsgränser m. m. inom de områden som nämnts
- b) att ställa erforderliga ekonomiska resurser till förfogande för förverk-
ligande av miljöprogrammet
- c) att årligen lämna en redogörelse till Nordiska rådet om miljötillstån-
det i de nordiska länderna samt om uppföljningen av de nordiska
miljöprogrammet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1421

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2264)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt miljöprogram

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 46/1988 angående nordiskt miljöprogram.

Ministerrådet hänvisar i sitt meddelande till det miljöprogram som antogs i januari 1989 på grundval av ministerrådsförslaget B 85/s och rekommendationen vid rådets extrasession samt till att rapportering årligen sker om programmet i ministerrådets berättelse C 1.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 46/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 47/1988 angående internationell miljöpolitik

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
att spela en pådrivande roll i den internationella miljöpolitiken och
därvid utöva en aktiv utåtriktad internationell informationsverksamhet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1422)

Meddelanden

om rekommendation nr 48/1988 angående handlingsplan mot havsföroreningar

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å vedta en handlingsplan mot havsföroreningar i överensstemmelse
med B 86/s og B 86Ä/s og utvalgets forslag og bemerkning.

(Meddelandena, se C1 s. 1423

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandena, se s. 2267)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandena om rekommendation angående handlingsplan mot havsföroreningar

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelanden om rekommendation nr 48/1988 angående handlingsplan mot havsföroreningar.

Ministerrådet hänvisar till att en handlingsplan antogs i januari 1989 efter rådets behandling av ministerrådsförslag och ändringsförslag (*B 86/s* och *B 86Ä/s*) vid extrasessionen. Utskottet behandlar ett förslag till en reviderad handlingsplan (*B 104/s*) i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendation från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser att rekommendationen nr 48/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om framställning nr 1/1989 angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet

Framställningen har följande lydelse:

Nordisk Råds Presidium anmoder Nordisk Ministerråd om raskt og med fastlagte tidsgrenser å analysere de nordiske forutsetninger, ambisjoner og problemer i et bredere europeisk integrasjonssamarbeid, og at tilstrekkelige ressurser stilles til disposisjon.

(Meddelandet, se C 1, s. 1264

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2269)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om framställning angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet

Udvalgets indstilling

Ministerrådet henviser til rapporterne om Norden i Europa og til arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 samt til det opfølgingsarbejde, som er aftalt mellem ministerrådet og Nordisk Råd.

Udvalget finder, at intentionerne med rekommandationen er opnået gennem dette arbejde, og *indstiller* på denne baggrund, at fremstillingen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sjp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 2/1989 angående samarbejdsplan på energiområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. *at* vedtage en samarbejdsplan på energiområdet efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 88/e og særligt indarbejde følgende:

- stillingtagen til finansieringen af det nye NKA-sikkerhedsprogram.
- en fælles nordisk holdning til problemerne omkring transport og bortskaffelse af højradioaktivt materiale.
- planer for hvordan de nordiske regeringer vil intensivere det energi-politiske samarbejde for at lægge forholdene tilrette for en ønskelig afvikling af kernekraft.
- planer for hvordan ministerrådet vil arbejde videre med sårbarheds-spørgsmålene i energiforsyningen.

2. *at* i løbet af 1989 forelægge Nordisk Råd konkrete forslag på følgende områder:

- regeringernes tilrettelæggelse af rammerne for udviklingen af det nordiske samarbejde om udnyttelse af naturgassen.
- det nye energiforskningsprogram.
- opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger, idet dette arbejde gives den højeste politiske og budgetmæssige prioritet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1482)

Meddelande

om rekommendation nr 3/1989 angående ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan för 1989 – 1992

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å vedta og gjennomføre en ny nordisk økonomisk handlingsplan i samsvar med ministerrådsforslag B 89/e og Økonomisk utvalgs synspunkter, herunder særskilt at Ministerrådet i forbindelse med handlingsplanen:

1. kartlegger i hvilken grad utviklingen i de nordiske lands person- og bedriftsbeskatningssystemer skiller seg vesentlig fra de øvrige OECD-land. Kartleggingsarbeidet bør danne grunnlaget for en analyse som belyser virkninger av eventuelle ulikheter.

2. konkretiserer og spesifiserer hvordan myndighetene tar sikte på å medvirke for å tilrettelegge og kontrollere utviklingen av det nordiske gassamarbeidet

3. fastsetter konkrete tiltak med sikte på å øke muligheten for nordisk samarbeid på tjenestehandelens område

4. iverksetter tiltak som vil effektivisere arbeidet med å avvikle handelshindringer, herunder en rask vurdering av spørsmålet om å opprette en særlig ombudsmannsfunksjon for å intensivere arbeidet

5. følger opp det samarbeid som allerede er innledet mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjoner med sikte på å utarbeide et nordisk system for eksportfinansiering, risikotagning og garantigivning

6. tar opp spørsmålet om subvensjonering av miljølån i den foreslåtte NIB-miljølåneordningen

7. foretar en grundig evaluering av "Norden i vekst" og en løpende evaluering av den nye planen slik at en senest innen 1991 kan få grunnlag til å vurdere hvordan disse to handlingsplaner best mulig kan følges opp, og vurdere spørsmålet om hensiktsmessigheten av rullende økonomiske handlingsplaner og en finansieringsreform for det nordiske samarbeide.

8. foretar omprioriteringer i planen, således at turistkampanjen i USA, værradarprosjektet og den skattevitenskapelige forskning overføres til vurdering i de respektive sektorbudsjetter og at det i stedet satses på økt utbygging og langtidssikring av de nordiske forskerstipendier, Nordplus og Nordjobb.

(Meddelandet, se C 1, s. 1464

Økonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2272)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ett starkare Norden — ekonomisk handlingsplan för 1989—1992

Udvalgets indstilling

Ministerrådet har 20. marts 1989 vedtaget den økonomiske handlingsplan efter nøje vurdering af udvalgets synspunkter. Arbejdet med gennemførelsen af planen er gået i gang, og udvalget forventer, at ministerrådet fremover rapporterer om dette i de årlige beretninger.

Udvalget har modtaget en rapport med evaluering af den tidligere økonomiske handlingsplan "Norden i vækst" og har kommenteret den i forbindelse med ministerrådets beretning (C 1).

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommandationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Si)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande**om rekommendation nr 4/1989 angående samarbetsprogram på fiskeriområdet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at vedtage et samarbejdsprogram på fiskeriområdet med udgangspunkt i
ministerrådsforslag *B 90/e* og under hensyntagen til de synspunkter,
som fremgår af Økonomisk Udvalgs betænkning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1525

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2274)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbetsprogram på fiskeriområdet

Udvalgets indstilling

Ministerrådet meddeler, at fiskeriministrene på et møde den 5. april 1989 har vedtaget samarbejdsprogrammet med diverse ændringer bl. a. som følge af rådsbehandlingen.

Udvalget vil følge programmets gennemførelse via ministerrådets beretninger og *indstiller* således, at rekommandationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande**om rekommendation nr 5/1989 angående ökat
samarbete i internationella frågor**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att före den 1 september 1989 framlägga de förslag till utveckling av ministerrådets arbetsformer och organisation samt till målsättningar för det nordiska samarbetet, som kapitlen 5 och 6 i utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (*NU 1988: 4*) samt ministerrådets egna utredningar om Norden i Europa ger anledning till, och
- b) att till Nordiska rådets session i Reykjavík 1990 redogöra för de åtgärder i övrigt som Nordiska rådets ovannämnda utredning ger anledning till.

(Meddelandet, se C 1, s. 1264

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2276)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor

Udvalgets indstilling

Ministerrådet henviser til, at rekommandationens del a) blev behandlet udførligt af Nordisk Råd på ekstrasessionen i november 1989.

Meddelelsen vedrørende rekommandationens del b) behandler de dele af den internationale samarbejdskomites rapport, som omfatter internationalt samarbejde ud over Europasamarbejdet. Denne meddelelse er ikke lagt op på samme udførlige niveau som meddelelsen om del a) – om Europasamarbejdet.

Meddelelsen tilkendegiver dog en generelt positiv holdning til rapportens forslag, og udvalget forventer, at ministerrådet følger denne holdning op gennem de kommende års samarbejde i internationale spørgsmål. Særligt forekommer det vigtigt, at ministerrådet tager fat på en nyvurdering af forholdet til Østeuropa.

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommandationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande**om rekommendation nr 6/1989 angående ökat samarbete i internationella frågor — de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att till Nordiska rådets session i Reykjavík 1990 redogöra för de åtgärder, som utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (*NU 1988: 4*) för regeringarnas del ger anledning till.

(Meddelandet, se C 1, s. 1267

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2278)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor — de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen

Udvalgets indstilling

Udvalget konstaterer, at den internationale samarbejdskomites rapport ifølge regeringernes meddelelse ikke har givet anledning til særlige foranstaltninger, og at regeringerne udtrykker den holdning, at udviklingen af samarbejdet er regeringernes sag. Regeringerne udtrykker dog samtidig en positiv holdning til embedsmandskomiteernes arbejde med internationale spørgsmål, og man er positivt indstillet over for øget rapportering til Nordisk Råd.

Udvalget konstaterer samtidig, at regeringerne via samarbejdet i ministerrådet har medvirket i det grundige opfølgingsarbejde, som er gennemført i form af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92, og udvalget går ud fra, at regeringerne er indstillet på at yde de nødvendige nationale bidrag til gennemførelse af dette ambitiøse program.

På denne baggrund *indstiller* udvalget, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 7/1989 angående ändring av det nordiska kulturavtalet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fastställa ändringar i Artikel 5. litra d i avtal mellan Danmark,
Finland, Island, Norge och Sverige om kulturellt samarbete i enlighet
med ministerrådsförslag B 95/k och med beaktande av de synpunkter
som anförts av kulturutskottet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1332

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2280)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ändring av det nordiska kulturavtalet

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 7/1988 angående ändring av det nordiska kulturavtalet.

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) på sitt möte i Köpenhamn den 15 september 1989 har undertecknat ett avtal som innebär en ändring av kulturavtalet från 1971 i enlighet med rek. nr 7/1989. Med hänvisning till att rekommendationens intention är genomförd föreslår utskottet,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 7/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

*

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Rynnänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 8/1989 angående projekt Nordjobs fortsättning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utarbeta ett förslag som garanterar Nordjobb en ekonomisk grund-
trygghet för sin verksamhet och utveckling i framtiden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1268)

Meddelande

om rekommendation nr 9/1989 angående nordiska lägerskolor

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att inleda ett arbete med ett statsbidragssystem till Föreningarna Norden för att öka och intensifiera arbetet med nordiska lägerskolor med speciell hänsyn till Västnordens svåra ställning i detta avseende.

(Meddelandet, se C 1, s. 1348

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2283)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiska lägerskolor

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 9/1989 angående nordiska lägerskolor.

Utskottet noterar att ministerrådet har vidtagit åtgärder för att öka elevutväxlingar i Norden och att i alla de nordiska länderna finns ett statsbidragssystem till Föreningarna Norden för detta ändamål.

Elevutväxlingar mellan skolor i Norden är en av de högst prioriterade frågorna inom Nordiska rådets kulturutskotts verksamhetsområde. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att ministerrådet har preliminärt beslutat att under en treårsperiod avsätta ett årligt anslag på 500 000 DKK till ökad elevutväxling mellan Västnorden och det övriga Norden. Detta anslag skall administreras av Föreningarna Norden i de enskilda länderna.

Utskottet anser i likhet med ministerrådet att musik- och idrottsfestivaler för unga kan vara värdefulla för att skapa kontakter mellan nordiska elever. Utskottet vill emellertid fästa ministerrådets uppmärksamhet på att med lägerskolor har alla elever lika goda möjligheter att få resa och träffa andra elever i de nordiska länderna, oavsett hur aktiva de är i andra sammanhang.

Utskottet konstaterar att ministerrådet har vidtagit åtgärder för att stärka elevutbytet. Med hänvisning till rekommendationens syfte finner utskottet inte några skäl att behålla den på rådets dagordning. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 9/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1989 angående stöd till den skogsfinska kulturen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att snarast stödja den pågående försöksverksamheten angående forskning om den skogsfinska kulturen som bedrivs i samarbete med berörda intressegrupper.

(Meddelandet, se C 1, s. 1333

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2285)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående stöd till den skogsfinska kulturen

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1989 angående stöd till den skogsfinska kulturen.

Nordiska ministerrådet meddelar att en undersökning har företagits angående de forsknings- och finansieringsmässiga förutsättningarna för att snarast kunna stödja den pågående forskning som bedrivs vid högskolan i Örebro och i samverkan med andra parter, främst i Sverige, Finland och Norge. Ministerrådet konstaterar att det inte finns möjligheter att på nordisk basis omgående finna stödåtgärder för denna verksamhet.

Utskottet noterar att ministerrådet har utrett frågan och konstaterar att det inte finns någon möjlighet till att förverkliga rekommendationens intentioner. Utskottet föreslår därför,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 10/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 11/1989 angående barnboksinstitut för de små språkområdena

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att medverka till att vid ett befintligt institut på Färöarna sätta igång verksamhet, t. ex. i form av en tjänst, med syfte att stärka de små språkområdena i Norden såvitt gäller barn- och ungdomsböcker på färöiska, grönländska och samiska.

(Meddelandet, se C 1, s. 1333

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2287)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående barnboksinstitut för de små språkområdena

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 11/1989 angående upprättande av ett barnboksinstitut för de små språkområdena.

Utskottet noterar att med handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete har man upprättat en nordisk litteratur- och bibliotekskommitté. Kommittén skall bära ett speciellt ansvar för litteratur för barn och ungdom inom alla sina aktivitetsområden.

Utskottet konstaterar att ministerrådet anser det inte vara någon möjlighet att igångsätta nya aktiviteter som föreslås utöver kulturhandlingsplanen och som har finansiella konsekvenser. Under den förutsättningen att den nordiska litteratur- och bibliotekskommittén i sitt arbete kommer att lägga särskilt stor vikt vid barn- och ungdomslitteratur, speciellt med hänsyn till de små språkområdena vad beträffar översättningsstöd och ett nordiskt folkbibliotekssamarbete kommer utskottet i fortsättningen att följa detta arbete noga. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 11/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Atli P. Dam (Jvfl)

Helga Haugen (KrF)

Anita Johansson (s)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Kjell Borgen (A)

J. K. Hansen (S)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Marit Rotnes (A)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 12/1989 angående datorstött utbildning av tekniker och ingenjörer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att under medverkan av bl. a. Nordiska industrifonden (NIF) igångsätta ett projekt för att ta fram sådan dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Arbetet kan senare utvidgas till att omfatta också andra lämpliga utbildningsområden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1356)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1989 angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att de nordiska länderna i samarbete med intresseorganisationer skall verka för att samordnat forcera utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG.

(Meddelandet, se C 1, s. 1349)

Meddelande

om rekommendation nr 14/1989 angående nordisk bokserie

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att inrätta en nordisk bokserie upptagande god
nordisk litteratur.

(Meddelandet, se C 1, s. 1334

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2291)

Kulturutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående nordisk bokserie

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 14/1989 angående nordisk bokserie.

Nordiska ministerrådet meddelar att Nordiska kulturfonden 1988 beviljade 1,5 MDKK till stöd för inrättande av en nordisk bokklubb. Bokklubben Norden har arbetat sedan 1988 och utgivit fyra bokpaket, med tre böcker i varje, som täcker både äldre och nyare nordisk litteratur.

Utskottet konstaterar att Bokklubben Norden har fått igång ett synnerligen viktigt och nödvändigt arbete. Utskottet fäster stor vikt vid distribution och försäljning av böckerna som ingår i Bokklubben Norden. Enligt vad utskottet erfar har bokklubbens böcker fått dålig distribution i Finland.

Utskottet förutsätter att ministerrådet kommer att sträva efter en förbättring av distributionsfrågan inom Bokklubben Norden och föreslår under den förutsättningen,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 14/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 15/1989 angående samarbetsprogram på konsumentområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et samarbejdsprogram på konsumentområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslag *B 91/j* og Juridisk Udvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1299

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2293)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbetsprogram på konsumentområdet

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 15/1989 angående samarbeidsprogrammet på forbrukerområdet.

Av meddelelsen går det fram at Nordisk Ministerråd fastsatte samarbeidsprogrammet på forbrukerområdet den 28. april 1989. Det opplyses at Nordisk embetsmannskomiteé for forbrukerspørsmål (NEK) står for gjennomføringen av programmet og arbeider fortløpende med utviklingen av det forbrukerpolitiske samarbeidet.

Samarbeidet i henhold til programmet kommer til å bli rapportert årlig i Ministerrådets virksomhetsberetning.

På denne bakgrunn anser utvalget at formålet med rekommendasjonen er oppfylt.

Juridisk utvalg skal innstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 15/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 16/1989 angående nordisk överenskommelse om folkregistrering

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at vedtage den nordiske overenskomst om folkeregistrering i overensstemmelse med ministerrådsforslag *B 92/j* og Juridisk Udvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1268

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2295)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk överenskommelse om folkregistrering

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 16/1989.

Av meddelelsen går det fram at Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) den 8. mai 1989 har undertegnet nordisk overenskomst om folkeregistrering og umiddelbart deretter igangsatt den nasjonale godkjennelsesprosedyre.

Juridisk utvalg anser hermed rekommendasjonen som oppfylt, og innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 16/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 17/1989 angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at vedtage en handlingsplan for det nordiske ligestillingssamarbejde i
overensstemmelse med ministerrådsforslag *B 94/j* og Juridisk
Udvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1317

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2297)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 17/1989 vedrørende handlingsplan for det nordiske likestillings samarbeidet 1989–1993.

Av meddelelsen går det fram at Nordisk Ministerråd har vedtatt en handlingsplan for det nordiske likestillings samarbeidet 1989–1993 i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommendasjon.

På denne bakgrunn anser utvalget at formålet med rekommendasjonen er oppfylt.

Juridisk utvalg skal innstille:

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 17/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Froiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 18/1989 angående projekt på flyktingområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at gennemføre følgende projekter i samarbejde med UNHCR og de berørte landes regeringer:

1. et projekt, hvis formål er frivillig tilbagevenden (repatriering);
2. et projekt, hvis formål er midlertidig integration;
3. et projekt, hvis formål er bosætning i de nordiske lande.

(Meddelandet, se C 1, s. 1269

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2299)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående projekt på flyktingområdet

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 18/1989 om prosjekter på flyktingområdet.

Det går fram av meddelelsen at regjeringene generelt anser at UNHCR og andre berørte internasjonale organer er de naturlige kanalene for felles prosjektsatsninger. Det stilles spørsmål ved egenverdien av særskilte nordiske statlige initiativ på prosjektnivå.

Når det gjelder pkt. 1 i rekommendasjonen, frivillig tilbakevending, vises det til ulike prosjekter som allerede er igang eller som er under utvikling innen UNHCR, International Organisation for Migration (IOM). Etter regjeringenes vurdering er det ingen tungtveiende grunner for særskilte nordiske prosjekt utover dette.

Det vises videre til at migrasjonsgruppen har gjennomført et prosjekt omkring tilbakevendingsspørsmålene, som i løpet av kort tid vil bli publisert.

Når det gjelder pkt. 2 i rekommendasjonen, midlertidig integrasjon, meddeles det at de nordiske landene, via UNHCR, støtter et stort antall regionale integrasjonsprosjekter. Det er ikke noe behov for de nordiske regjeringene til å drive prosjektvirksomhet utenfor UNHCR og andre berørte internasjonale organer, heter det.

Når det gjelder pkt. 3 i rekommendasjonen, bosetting i de nordiske land, er dette et område som egner seg for konkret nordisk samarbeide, heter det i meddelelsen. Det vises til at de nordiske regjeringene hittil er blitt enige om to konkrete tiltak: Felles kvote for iranske og irakiske flyktninger fra Tyrkia 1987 og felles satsning vis-à-vis FN for mottak av flyktninger fra Indokina i juni 1989.

Juridisk utvalg vil understreke at rekommendasjonen går ut på at Nordisk Ministerråd, i samarbeid med UNHCR og de berørte lands regjeringer skal gjennomføre tre konkrete prosjekter på flyktingområdet. Det har altså vært en klar forutsetning at UNHCR skal spille en sentral rolle ved gjennomføringen av disse prosjektene. Men forutsetningen var at bevilgningene til gjennomføringen av prosjektene ikke tas fra de ordinære bistandsmidler, men at Nordisk Ministerråd og de berørte lands regjeringer avsetter særlige bevilgninger til dette formål. Det vises til juridisk utvalgs betenkning til medlemsforslag A 829/j.

I motivene til medlemsforslag A 829/j, nevnes tre mulige prosjektområder:

”For det første et projekt for at hjælpe en gruppe flygtninge tilbage til deres fædreland ved at igangsætte et bistandsprojekt, så de pågældende ved f.eks. landbrug, fiskeri eller håndværk vil kunne klare egen tilværelse. Som eksempel på et land, hvor et sådant projekt kunne afprøves, nævnes Sri Lanka.

En anden mulighed kunne være et nordisk bistandsprojekt i et første asylland. Det kunne f.eks. være Pakistan i forhold til en gruppe afghanske flygtninge med sigte på regional integration.

En tredje mulighed er bosætning i tredieland. Selvom frivillig tilbagevenden eller regional integration er klart at foretrække, er verden ikke indrettet sådan, at dette altid er muligt. Derfor må de mest udviklede lande, herunder de nordiske lande, være indstillet på at modtage et stigende antal kvoteflygtninge. Der bør derfor gøres et forsøg med et projekt i et første asylland, hvor de pågældende orienteres om nordiske sprog- og samfundsforhold, således at de er velforberejdede til en integrationsproces i et nordisk land. Her kunne tænkes oprettet et sådant projekt i Tyrkiet, der er overbebyrdet med flygtninge fra Irak og Iran.”

I meddelelsen savnes en række projekter som er igang eller som er under udvikling. Utvalget kan ikke se av meddelelsen om det er satt igang noen konkrete projekter, slik som forutsatt. Utvalget beklager at Ministerrådet ikke synes å være innstilt på å oppfylle rekommendasjonen.

Det er juridisk utvalgs oppfatning at et samarbeid mellom de nordiske lands regjeringer og UNHCR om tre konkrete projekter, som skissert i rekommendasjonen vil kunne bidra til en mer målrettet og perspektivrik hjelpeinnsats på flyktningeområdet.

På denne bakgrunn vil utvalget be Ministerrådet om på Nordisk Råd 39. sesjon opplyse om når de konkrete projektene vil bli påbegynt, og hvordan de er finansiert.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen om rekommendasjon nr. 18/1989 til etterretning og avventer ny meddelelse til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Johan C. Løken (II)

Helge Adam Møller (KF)
Nestformann

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Meddelande

om rekommendation nr 19/1989 angående begränsning av export av farliga varor

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage de foranstaltninger, der er nødvendige for at forhindre at produkter, som det er forbudt at sælge i et af de nordiske lande på grund af sin farlighed, eksporteres til andre markeder. Udgangspunktet bør være, at sådanne produkter kun må sælges dér under forudsætning af, at modtagerlandet efter at være underrettet om sikkerhedsmanglerne, udtrykkeligt tillader importen af varen. For sådanne produkter, hvor risikoen er særlig alvorlig, bør eksport overhovedet ikke tillades.

(Meddelandet, se C 1, s. 1300)

Meddelande

om rekommendation nr 20/1989 angående övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske landes regeringer
at intensivere arbejdet med overvågning af boycotlovgivningen mod
Sydafrika både nationalt og nordisk.

(Meddelandet, se C 1, s. 1270)

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2303)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råd 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 20/1989.

Det framgår av meddelelsen at de nordiske lands regjeringer arbeider hver for seg og sammen kontinuerlig for å gjøre boikottlovgivningen overfor Sør-Afrika så effektiv som mulig. I Danmark opplyses det at sanksjonslovgivningen overfor Sør-Afrika bygger på et nesten totalt forbud mot samhandel, og at danske myndigheter overvåker løpende lovgivningens etterlevelse. I Finland har man opprettet en samråds- og koordineringsgruppe på embetsmannsnivå med henblikk på å forbedre samarbeidet og informasjonsutvekslingen angående boikottlovgivningens etterlevelse. I Sverige er endringer i loven om internasjonale sanksjoner trådt ikraft den 1. april 1989, som gir tollvesenet økte beføyelser til å overvåke etterlevelsen av handelsforbudet. Videre har man nedsatt en komite som skal undersøke om det tross lovgivningen allikevel skulle foregå handel med Sør-Afrika, f. eks. fra svenskeide virksomheter i utlandet.

På nordisk plan opplyses det at det nordiske embetsmannsutvalg for foranstaltninger mot Sør-Afrika har forestått utarbeidelse og revisjon av Det nordiske handlingsprogram mot apartheid.

Endelig meddeles det at det skjer kontinuerlig koordinering av de nordiske lands holdninger innenfor FN-systemet, hvor disse land i langt høyere grad enn øvrige vestlige land har tatt generalforsamlingens rekommendasjoner om forskjellige foranstaltninger for å isolere Sør-Afrika seriøst. Den eneste bindende sanksjon mot Sør-Afrika som FN har besluttet – sikkerhetsrådets resolusjon 418 (1977) om våpenembargo, tillempes strengt av de nordiske land, heter det.

Utvalget kan konstatere at de nordiske landene fortsatt – såvel nasjonalt som nordisk – etterlever den restriktive boikottlovgivningen mot Sør-Afrika.

På denne bakgrunn skal utvalget innstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning, og anser rekommendasjon nr. 20/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Johan C. Løken (H)

Sauli Niinistö (Kok)

Helge Adam Møller (KF)

Nestformann

Hans Nyhage (m)

Reservasjon

Utskottet har i sitt betänkande över medlemsforslaget A 854/j, som ligger till grund för rekommendationen, uttalat att man både nationellt och nordiskt bör intensiviera arbe­tet. Utskottet konstaterar att det i Finland och Sverige initierats åtgärder som innebär en intensiviering av övervakningen. Under utskottets möte den 30 januari 1990 har opplyst at man i Danmark har vidtagit viss åtgärd på området. För övrigt saknas opplysninger om vad som konkret har gjorts för att oppfylla rekommendationens syfte.

Mot bakgrund av detta hemställer utskottet att Nordiska ministerrådet vid rådets 39:e session ger nærmare opplysninger om vilka konkrete åtgärder som vidtagits för att intensiviera övervakningen av bojkottlagstiftningen.

Juridiska utskottet foreslår

att Nordiska rådet legger meddelandet om rekommendation nr 20/1989 till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till næsta ordinarie session.

Stockholm den 30 januari 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A) og *Tora Aasland Houg (SV)* slutter seg til reservasjonen

Meddelande

om rekommendation nr 21/1989 angående ökat samarbete inom turismen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att göra Nordiska ministerrådets turistutskott till en ämbetsmannakommitté, direkt underställd Nordiska ministerrådet,
2. att initiera ett arbete med att inom Norden sammanställa och samordna åldersgränsen barn/vuxen i offentliga kollektiva transportmedel,
3. att samordna turistprojekt i det nordiska regionala samarbetet och verka för att behoven av erfarenhetsutbyte blir tillgodosett,
4. att särskilt uppmärksamma turismens betydelse för Västnorden,
5. att utifrån erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen, värdera hur man skall gå vidare med samlade och/eller samordnade insatser,
6. att utreda fördelarna vid administrativ samordning av de nordiska ländernas turistbyråer speciellt på de utomeuropeiska marknaderna,
7. att på alla nivåer verka för förstärkning och samordning av forskningen och utbildningen inom turistsektorn,
8. att verka för att i ökad utsträckning överföra nationella medel till den nordiska budgeten, främst vad gäller aktiviteter utanför Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1448

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2306)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökat samarbete inom turismen

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 21/1989 angående ökat samarbete inom turismen.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

1. att göra Nordiska ministerrådets turistutskott till en ämbetsmannakommitté, direkt underställd Nordiska ministerrådet
2. att initiera ett arbete med att inom Norden sammanställa och samordna åldersgränsen barn/vuxen i offentliga kollektiva transportmedel
3. att samordna turistprojekt i det nordiska regionala samarbetet och verka för att behovet av erfarenhetsutbyte blir tillgodosett
4. att särskilt uppmärksamma turismens betydelse för Västnorden
5. att utifrån erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen, värdera hur man skall gå vidare med samlade och/eller samordnade insatser
6. att utreda fördelarna vid administrativ samordning av de nordiska ländernas turistbyråer på de utomeuropeiska marknaderna
7. att på alla nivåer verka för förstärkning och samordning av forskningen och utbildningen inom turistsektorn
8. att verka för att i ökad utsträckning överföra nationella medel till den nordiska budgeten, främst vad gäller aktiviteter utanför Norden.

Gällande rekommendationens punkt 5 framgår av ministerrådets meddelande att den i punkten nämnda värderingen har gjorts i samband med marknadsföringskampanjen som nu arbetas med i USA. Vad gäller USA-kampanjen skall den i sin tid också utvärderas.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser punkten 5 i rekommendation nr 21/1989 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1989 angående nordiskt turistprogram

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anta ett nordiskt turistprogram i enlighet med ministerrådets förslag
B 93/t, och vad kommunikationsutskottet anfört,
att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av programmet i sin
verksamhetsberättelse, *C 1*.

(Meddelandet, se C 1, s. 1450)

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2308)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt turistprogram

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 22/1989 angående nordiskt turistprogram.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att anta ett nordiskt turistprogram i enlighet med ministerrådets förslag B 93/t, och vad kommunikationsutskottet anfört att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av programmet i sin verksamhetsberättelse, C 1.

Den 11 maj 1989 antog turistministrarna det föreslagna turistprogrammet.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 22/1989 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (AC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 23/1989 angående samnordisk användning av informationssystem och databanker

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna till en samnordisk användning av nuvarande nationella informationssystem och databanker,
att undersöka förutsättningarna för eventuella nya informationssystem och databanker för t. ex. miljöfrågor, turism och trafiksäkerhet,
att utreda hur de nordiska standarderna inom området förhåller sig till motsvarande standarder inom EG.

(Meddelandet, se C 1, s. 1271)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1989 angående utvidgat Nordresekort

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skyndsamt undersöka förutsättningen för ett bibehållande av en generös prisnivå på "Nordturist för unga" även efter breddning,

att inleda förhandlingar med järnvägsföretag, flygbolag, bussbolag och aktuella rederiföretag för att kortet fr. o. m. 1990 skall omfatta även Västnordens färje-, flyg-, och busslinjer samt Nordkalottens busslinjer, samt

att med särskild betoning av tidsaspekterna beakta vad kommunikationsutskottet anfört i sitt yttrande över dokument C 1/1989.

(Meddelandet, se C 1, s. 1434

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2311)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående utvidgat Nordreskort

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 24/1989 angående utvidgat Nordreskort.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

att skyndsamt undersöka förutsättningarna för ett bibehållande av en generös prisnivå på "Nordturist för unga" även efter en breddning

att inleda förhandlingar med järnvägsföretag, flygbolag, bussbolag och aktuella rederiföretag för att kortet fr. o. m. 1990 skall omfatta även Västnordens färje-, flyg- och busslinjer samt Nordkalottens busslinjer, samt

att med särskild betoning av tidsaspekterna beakta vad kommunikationsutskottet anfört i sitt yttrande över dokument C 1, 1988 som anförs i det ovan anförda.

Av ministerrådets meddelande framgår bl. a. att både regeringar och parlament i Norden har krävt att järnvägarna själva skall kunna finansiera sin verksamhet samt att det varken finns eller kommer att finnas nordiska pengar för att subventionera ungdomsresandet i Norden.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 24/1989 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuutila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Karl-Erik Svartberg (s)

Eeva Turunen (Kok)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Lodve Solholm (FrP)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 25/1989 angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder syftande till ökad samplanering och ökat investerings-
samarbete mellan de statliga järnvägsföretagen i Norden, samt
att förbättra förutsättningarna för de nordiska järnvägsförvaltningarna
att skapa ett utvidgat samarbete med organisation, produktutveck-
ling, utbud och marknadsföring av godstransportsystemen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1435)

Meddelande

om rekommendation nr 26/1989 angående for- donstekniskt samarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att det fordonstekniska samarbetet mellan de nordiska länderna förbättras och får större genomslagskraft, samt

att verka för enhetliga bestämmelser vid typ- och kontrollbesiktning av fordon.

(Meddelandet, se C 1, s. 1444)

Meddelande

om rekommendation nr 27/1989 angående sam- ordnad trafik- och trafiklärarutbildning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för att likartade krav ställs på trafikundervisningen inom Norden,

att ta initiativet till att etablera en nordisk trafiklärarhögskola, samt

att trafiklärarexamen som avlagts i ett nordiskt land också får giltighet i de övriga nordiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1444)

Meddelande**om rekommendation nr 28/1989 angående handlingsplan mot cancer**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anta en nordisk handlingsplan mot cancer i enlighet med minister-
rådsförslag *B 96/s* och med hänsyn tagen till social- och miljöutskottets
synpunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1397

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2316)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående handlingsplan mot cancer

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 28/1989 angående handlingsplan mot cancer.

Ministerrådet meddelar, att social- och hälsovårdsministrarna fastställt den nordiska handlingsplanen mot cancer i juni 1989 och att därvid de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet vid Nordiska rådets 37:e session inarbetats i planen.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 28/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 29/1989 angående nordisk arbetsmiljökonvention

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anta en nordisk arbetsmiljökonvention i enlighet med ministerråds-
förslag *B 97/s* samt med beaktande av social- och miljöutskottets
synpunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1378

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2318)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående nordisk arbetsmiljökonvention

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 29/1989 angående Nordisk arbetsmiljökonvention.

I meddelandet erinras om att en konvention i enlighet med rekommendationen undertecknats mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige den 29 juni 1989. Alla länder utom ett har ratificerat konventionen.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 29/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 30/1989 angående utbildning och legitimation av kiropraktorer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktors legitimation och yrkesutövning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1397)

Meddelande

om rekommendation nr 31/1989 angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidareutveckla samarbetet på handikappområdet genom att undersöka möjligheterna att skapa en samnordisk modell för hjälpmedelsförsörjning för handikappade.

(Meddelandet, se C 1, s. 1398)

Meddelande**om rekommendation nr 32/1989 angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda förutsättningarna att inrätta ett samarbetsorgan för räddningstjänstområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1271)

Meddelande

om rekommendation nr 33/1989 angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* göra en kartläggning av småbarnsfamiljernas förhållanden i de nordiska länderna mot bakgrund av nationella och nordiska undersökningar,

2. *att* ta initiativ till ett erfarenhetsutbyte och samarbete mellan de nordiska forskningscentra för barn och barns uppväxtvillkor syftande till gemensam planering av forskningsinsatser,

3. *att* utvärdera hur de nordiska länderna hjälper de barn och deras familjer som av psykiska och sociala skäl är i behov av särskilt stöd.

(Meddelandet, se C 1, s. 1398)

Meddelande

om rekommendation nr 34/1989 angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att snarast möjligt skapa en fri nordisk arbetsmarknad för lantmätare.

(Meddelandet, se C 1, s. 1367

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2324)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 34/1989 angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare.

I sitt meddelande hänvisar ministerrådet till att ett utredningsarbete skall igångsättas om nordisk arbetsmarknad för självständiga yrkesutövare. Utskottet noterar ministerrådets uppfattning att frågor om olika yrkesgruppers arbetsmarknad borde lösas genom generella nordiska avtal eller avtal om ömsesidigt erkännande av utbildningar.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 34/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 35/1989 angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utarbeta ett tidsbestämt aktionsprogram för att uppfylla Världshälsoorganisationens (WHO) mål om en 25%-ig minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000.

(Meddelandet, se C 1, s. 1401)

Meddelande

om rekommendation nr 36/1989 angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tillsätta en planeringskommitté med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt reumatikerår 1991,
att utarbeta en plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar. beträffande förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1403)

Meddelande

om rekommendation nr 37/1989 angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att ta initiativ till att det utarbetas en gemensam nordisk handlingsplan
för sillgrisslan och liknande havsfågelararter med syfte att klarlägga
orsakerna till arternas tillbakagång och föreslå konkreta åtgärder.

(Meddelandet, se C 1, s. 1423)

Meddelande

om rekommendation nr 38/1989 angående nordiskt miljö- och biologår 1990

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anslå tillräckliga medel och sekretariatsresurser för att följa upp
miljö- och biologåret.

(Meddelandet, se C 1, s. 1424)

Meddelande**om rekommendation nr 39/1989 angående nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att i sitt arbete med en ny handlingsplan mot luftföroreningar inkludera
förslag till åtgärder mot utsläpp av koldioxid, både vad gäller energi-
sektorns och trafiksektorns andelar därav.

(Meddelandet, se C 1, s. 1424

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2330)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 39/1989 angående plan för att reducera koldioxidutsläppen.

I sitt meddelande hänvisar ministerrådet till ministerrådsförslaget om handlingsplan mot luftföroreningar (B 106/s) som innehåller strategi och förslag rörande globala luftföroreningar och särskilt tar upp koldioxidproblemen. Utskottet behandlar ministerrådsförslaget i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 39/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande**om rekommendation nr 40/1989 angående avskaffande av tull- och gränsprocedurer**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at inden udgangen af 1992 i princippet afvikle alle toldprocedurer og andre grænsekontroller for varer mellem de nordiske lande. Som led i dette og inden for samme tidsfrist udformes fælles nordiske regler på det veterinære og det fytosanitære område.

(Meddelandet, se C 1, s. 1491)

Meddelande

om rekommendation nr 41/1989 angående utökad nordiskt utbildningssamarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) *at* inden udgangen af 1992 gennemføre princippet om fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver (deleksaminer),
- b) *at* forhøje ambitionsniveauet for Nordplus, således at programmet kommer til at omfatte mindst 3 000 studenter årligt og at udarbejde de nødvendige foranstaltninger til at sikre tilstrækkelig nordisk adgang til Erasmus-programmet,
- c) *at* i løbet af 1990 udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i andre europæiske lande, inklusive en første fase, som omfatter 500 årlige stipendier.

(Meddelandet, se C 1, s. 1356)

Meddelande

om rekommendation nr 42/1989 angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at udarbejde en langsigtet udviklingsplan for den nordiske industrifond
med det formål at øge fondens muligheder for at støtte nordiske
virksomheders deltagelse i og påvirkning af det teknologiske samarbejde i Europa.

(Meddelandet, se C 1, s. 1473

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2334)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond

Udvalgets indstilling

Udvalget konstaterer, at en udviklingsplan for Nordisk Industrifond er ved at blive gennemført, og at finansieringen er sikret for 1990. Finansieringen for 1991 og fremover kan endnu ikke bedømmes, men udvalget vil senere få mulighed for at bedømme dette på baggrund af et oplæg fra Fonden.

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 43/1989 angående överföring av miljöteknologi utanför Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) *at* fremlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa,
- b) *at* fremlægge forslag til en europæisk miljøfond med det formål at gøre moderne miljøteknologi tilgængelig for lande, som har store grænseoverskridende forureningsproblemer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1424)

Meddelande

om rekommendation nr 44/1989 angående ett nordiskt institut för EG-rätt

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at oprette et nordisk institut for EF-ret.

(Meddelandet, se C 1, s. 1292)

Meddelande**om rekommendation nr 45/1989 angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) *at* til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990 fremlægge en første revideret version af "Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92" med udgangspunkt i de forslag, som indgår i den internationale samarbejdskomités rapport "Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd" samt under hensyn til de synspunkter, som fremkommer ved behandlingen af ovennævnte arbejdsprogram under Nordisk Råds 3. ekstrasession 1989, og
- b) *at* rapportere om arbejdet med gennemførelse af programmet dels til Nordisk Råds ordinære session, dels gennem en sommerrapport, som kan koncentrerer om særligt aktuelle temaer i integrationsarbejdet. Denne rapport afgives til Rådet hvert år senest 1. juni med henblik på behandling på udvalgenes sommermøder.

(Meddelandet, se C 1, s. 1272

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2367)

*BILAGA***Arbejdsprogram "Norden i Europa 1989–92" Fremskridtsrapport
December 1989****Indholdsfortegnelse**

1. KAPITEL: Indledning og generelle bemærkninger	2339
2. KAPITEL: Oversigt over den seneste udvikling i de europæiske integrationsbestræbelser	2340
2.1.: Norden	
2.2.: EFTA	
2.3.: EF	
2.4.: Udviklingen i Østeuropa	
3. KAPITEL: Status vedrørende gennemførelsen af arbejdsprogrammet	2352
3.1.: Norden som hjemmemarked	
3.2.: Nordisk Transportmarked	
3.3.: Nordisk Kultur- og uddannelsesfællesskab	
3.4.: Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik	
3.5.: Miljøpolitik	
3.6.: Arbejdsmiljøpolitik	
3.7.: Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler	
3.8.: Information	
4. KAPITEL: Nye initiativer og projekter, som vil indgå i det videre arbejde	2359
4.1.: Norden som hjemmemarked	
4.2.: Nordisk transportmarked	
4.3.: Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab	
4.4.: Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik	
4.5.: Miljøpolitik	
4.6.: Arbejdsmiljøpolitik	
4.7.: Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler	
5. KAPITEL: Fremtidige revisioner af arbejdsprogrammet . . .	2366

1. Kapitel: Indledning og generelle bemærkninger

Nordisk Ministerråd vedtog den 19. juni 1989 arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989-92". Arbejdsprogrammet er en sammenstilling af Ministerrådets aktiviteter og målsætninger på i alt 82 emneområder, hvor det nordiske samarbejde knytter sig til den igangværende integrationsproces i Europa, herunder særligt udviklingen inden for EF.

I programmet er opstillet tidsfrister for de resultater, Ministerrådet ønsker at opnå på de forskellige områder, herunder et antal resultater, som var forudsat i 1989. Det understreges endvidere, at gennemførelsen af arbejdsprogrammet skal gives højeste prioritet i de respektive sektorer økonomiske planlægning. For 1990 er det i budgettet anslået, at udgifter på i alt ca. 75 mill. dkk vedrører de aktiviteter, som indgår i arbejdsprogrammet.

Allerede ved forelæggelsen af programmet gjorde Ministerrådet opmærksom på, at der på et antal områder ikke havde været tilstrækkelig tid til at konkretisere målsætningerne i ønskeligt omfang. Det gjaldt især kultur- og undervisningsområdet, industripolitikken, arbejdsmiljøet og turisme. Af denne grund og for at sikre, at indhold og målsætninger i det nordiske samarbejde hele tiden er aktuelle i forhold til den hastige udvikling på europæisk plan, bebudedes en første opdatering af programmet allerede i december 1989.

I denne første fremskridtsrapport er der således behov for dels at redegøre for den udvikling på europæisk plan, som det nordiske samarbejde skal forholde sig til, dels at gøre status over opnåede resultater under arbejdsprogrammet, herunder eventuelle afsluttede aktiviteter, og endelig at konkretisere og komplettere programmet på en række områder, som ikke var fyldestgørende behandlet i den første udgave.

Ministerrådet lægger vægt på et tæt samspil med Nordisk Råd i det fortløbende arbejde med "Norden i Europa". Nordisk Råds internationale samarbejdskomité's hovedbetænkning fra december 1988, "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet" indgik som en vigtig del af grundlaget for arbejdsprogrammet. Komiteen afgav den 13. september 1989 sin slutrapport med en række yderligere synspunkter og forslag vedrørende arbejdsprogrammet.

På Rådets ekstra session i Mariehamn den 14. november 1989 behandlede emnekredsen med udgangspunkt både i Ministerrådets arbejdsprogram og Nordisk Råds betænkninger. Behandlingen udmundede i en række rekommandationer, hvoraf én opfordrer Ministerrådet til at fremlægge en første revideret version af arbejdsprogrammet til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990. Opdateringen i form af denne fremskridtsrapport udgør Ministerrådets seneste bidrag i den således etablerede løbende proces.

Ministerrådet har langt fra haft mulighed for at tage stilling til alle de

forslag, der er fremkommet under behandlingen i Nordisk Råds organer, men har konstateret en stor overensstemmelse med Rådet i de overordnede prioriteringer. Under de nordiske landes stadig mere aktive deltagelse i den europæiske integrationsproces er det vigtigt at undgå, at der skabes nye hindringer for det frie samkvem på alle områder i Norden.

Ministerrådet lægger vægt på, at arbejdsprogrammet, samtidig med at det er ambitiøst, tillige skal være realistisk. Hermed menes, at der ved formuleringen af programmets målsætninger tages nøje hensyn til de praktiske og politiske muligheder for at realisere dem inden for de fastsatte tidsfrister. Desuden bør det understreges, at formen for det nordiske samarbejde og karakteren af de aftaler, der tilstræbes, som en selvfølge må indrettes på en måde, der ikke strider mod landenes andre internationale forpligtelser.

2. Kapitel: Oversigt over den seneste udvikling i de europæiske integrationsbestræbelser

2.1 Norden

For de nordiske EFTA-lande udgør EFTA fortsat den prioriterede forhandlingskanal i forholdet til De Europæiske Fællesskaber. Regeringernes holdning til, hvilken rolle det formaliserede nordiske samarbejde skal spille i forholdet til den europæiske integrationsproces, er uændret som beskrevet i arbejdsprogrammet og i Ministerrådets rapport "Norden i Europa II".

Den hurtige udvikling i EF/EFTA-samarbejdet og de nye samarbejds-mønstre, som tegner sig også med de østeuropæiske lande, indebærer yderligere udfordringer for det nordiske samarbejde. Samarbejdet på områder som lovgivning og kultur, der bygger på det grundlæggende sproglige og kulturelle fællesskab i Norden, må fortsat styrkes som en basis for deltagelsen i det europæiske samarbejde. Det må sikres, at de nordiske landes deltagelse i integrationen på europæisk plan ikke fører til nye hindringer inden for Norden, og tilbageblevne hindringer for det frie samkvem i Norden på alle områder må fjernes hurtigere og i mindst samme omfang som i EF/EFTA-samarbejdet.

Nedenfor redegøres kortfattet for de seneste tilkendegivelser vedrørende den europæiske integration i de enkelte lande.

2.1.1 Danmark

Udviklingen i Det europæiske Fællesskab har i det sidste års tid været kendetegnet af bestræbelserne på at gennemføre det indre marked samt overvejelserne om at iværksætte en regeringskonference om den økonomiske og monetære union. Disse emner vil fortsat spille en stor rolle i samarbejdet, ligesom spørgsmålet om, hvilken rolle Fællesskabet skal spille i det fremtidige europæiske samarbejde, trænger sig på med stigende styrke.

Den danske regering har en klar og positiv holdning til gennemførelsen af det indre marked.

Regeringens holdning til tankerne om iværksættelsen af den økonomiske og monetære union reflekterer de synspunkter, der blev tilkendegivet under en debat i Folketinget den 30. november 1989. Regeringen agter således at arbejde for, at den kommende regeringskonference også skal beskæftige sig med andre emner som for eksempel en opstramning af reglerne i Fællesakten om de nye politikområder. I denne forbindelse kan der være tale om miljø- og arbejdsmarkedspolitik.

Derudover arbejder den danske regering for, at regeringskonferencen også skal beskæftige sig med forholdet til tredjelande — EFTA-landene og de mellem- og østeuropæiske lande. Regeringen finder, at Fællesskabet burde overveje en udbygning af de institutionelle strukturer med henblik på at knytte disse lande tættere til udviklingen i EF. Denne holdning flyder naturligt af den kendsgerning, at udviklingen i Fællesskabet har haft en næsten magnetisk indvirkning på tredjelande. Adskillige af disse ønsker at blive tættere knyttet til Fællesskabet.

Regeringen lægger dernæst betydelig vægt på, at der opnås fremskridt under de igangværende drøftelser med EFTA-landene inden for rammerne af den såkaldte Oslo/Bryssel-proces. Der er selvsagt tale om en kompliceret forhandlingsproces, hvor der er betydelige problemer af juridisk og institutionel karakter. Fra dansk side mener man dog, at sådanne hensyn i den sidste ende må underordnes de politiske hensyn til at opnå en aftale mellem EFTA og EF baseret på tosøjle-princippet.

Der er dog samtidig hermed ingen tvivl om, at skal der etableres en aftale, stiller dette også krav til EFTA-landene om at udvise imødekommethed på områder, hvor disse har særligt beskyttede interesser. En aftale, der indebærer, at de nyder større fordele af EF's indre marked, må naturligt medføre indrømmelser fra deres side.

I den kommende tid vil debatten i EF være koncentreret om Fællesskabets fremtidige rolle i det europæiske samarbejde. Den danske regering arbejder for at styrke samarbejdet både i bredden og i dybden; dvs. intensiteten i det eksisterende samarbejde bør forøges samtidig med, at Fællesskabet forholder sig åbent over for tredjelande. Fællesskabet må således ikke udvikle sig til en indadskuende selvtilstrækkelig klub. Denne holdning reflekterer et ønske om at fremme Fællesskabets rolle som dynamoen og magneten i det europæiske samarbejde.

I forlængelse heraf indtager man fra dansk side en positiv holdning til en udvidelse af Fællesskabet med nye medlemslande. Man er rede til at byde de lande velkommen, som er rede til at opfylde de betingelser, der stilles til et medlemskab, herunder at deltage i en videreudbygning af samarbejdet.

2.1.2 *Finland*

Finlands regering avgav 28.11.1989 ett meddelande till riksdagen om Finlands förhållande till integrationsutvecklingen. Meddelandet är en uppföljning av den redogörelse som gavs 1.11.1988 till riksdagen.

Regeringen utgår från att integrationen är en fortgående process, som kraftigt ökar konkurrensen på den europeiska marknaden och åstadkommer betydande förändringar inom samhällslivets olika sektorer. Man betonar att det nuvarande skedet i den västeuropeiska integrationen är en helhet. Regeringen eftersträvar ett arrangemang mellem EFTA-länderna och EG, genom vilket ett europeiskt ekonomiskt område (EES) stegvis skapas utgående från de utredningar som EFTA-EG:s tjänstemannagrupp gjort. Enligt regeringens åsikt är det möjligt att förbättra förutsättningarna för en varaktig ekonomisk tillväxt och därigenom en balanserad samhällsutveckling genom att de hinder som begränsar rörligheten för varor, tjänster, kapital och personer avvecklas. Genom deltagande i samarbete även på utbildningens, forskningens, kulturens, turismens, miljövårdens och konsumentskyddets områden kan vårt samhälles utveckling och medborgarnas välbefinnande främjas på ett mångsidigt sätt.

Regeringen fäster särskild uppmärksamhet vid frågor som hör till den sociala dimensionen.

Regeringen anser att EES-arrangemanget ökar våra möjligheter att effektivt samarbetet också med andra länder och grupper av länder. Regeringen anser det vara viktigt att säkerställa förutsättningarna för ett ytterligare utvecklande av det ekonomiska samarbetet med de östeuropeiska länderna, både bilateralt och multilateralt och betonar att det i EES-processen skapas allmänna ramar, med vilkas hjälp vi endast kan trygga jämbördiga utgångspunkter i förhållande till andra länder.

Regeringen anser det vara viktigt att få till stånd sådana former för beslutsfattandet som gör det möjligt för Finland och de övriga EFTA-länderna att påverka de föreskrifter som gäller EES, samt att åstadkomma avgöranden som tryggar en tillräckligt effektiv övervakning och enhetlig tillämpningspraxis. Man konstaterar att avtalet om ett europeiskt ekonomiskt område förutom på relationerna mellan EFTA-länderna och EG också skulle tillämpas på relationerna EFTA-länderna emellan och därmed också på dem som råder mellan de nordiska länderna. Det är viktigt att fastställa relationen mellan gällande nordiska avtal och de kommande arrangemangen.

Vid de kommande förhandlingarna eftersträvar regeringen i första hand gemensamma EES-lösningar. Vid behov förhandlar regeringen om specialarrangemang som är oundgängliga för att trygga Finlands grundläggande nationella intressen. Regeringen kommer på grundval av de principer för verksamheten som fastställdes i den redogörelse som gavs 1.11.1988, utredningar som gjorts i samråd mellan EFTA-länderna och EG-kommisionen samt den handlingslinje som fastställts i dette meddelande att

eftersträva att förhandlingarna mellan EFTA-länderna och EG om ett multilateralt och täckande avtal för skapandet av ett europeiskt ekonomiskt område inleddes vid ingången av år 1990. Under dessa förhandlingar kommer ärendena ytterligare att beredas inom ramen för den organisation för uppföljning och beredning som har skapats. Regeringen kommer att fortgående informera riksdagen om förhandlingarnas gång.

Vid omröstning i riksdagen ställde sig en majoritet bakom regeringens handlingslinje i meddelandet.

2.1.3 *Island*

I 1988 udgjorde Islands handel med EF 52% af importen og 59% af eksporten. Europa i sin helhed er i dag Islands langt vigtigste handelsområde. I 1987 gik mere end 2/3 af landets eksport til EF- og EFTA-landene, og knap 3/4 af importen kom fra disse lande. Island har derfor store interesser i forbindelse med udviklingen af Europas indre marked.

Fisk og fiskeprodukter er langt den største del af Islands eksport og udgjorde 72% af den totale eksport i 1988. Med henblik på internationale handelsforhandlinger og eksport er det derfor Islands primære hensigt at sikre frihandel med fisk og fiskeprodukter.

Med det kommuniké, som blev sendt ud efter EFTA-topmødet i Oslo den 14 – 15. marts i år, startede et nyt kapitel i forholdet mellem EFTA- og EF-landene.

Oslomødet var vigtigt for Island i to henseender. For det første manifesteres Islands vilje til, i fællesskab med de øvrige EFTA-lande, at søge nye veje og metoder til at indrette sig efter EFs indre marked. For det andet blev det endeligt slået fast i EFTA-regi, at man ville etablere frihandel med fiskeprodukter, hvilket Island har stræbt efter lige siden vi meldte os ind i EFTA i 1970.

Umiddelbart efter Oslomødet begyndte forberedelserne af opgaver, som man havde besluttet sig for i Oslo. Et udvalg bestående af embedsmænd på højt niveau (High Level Steering Group/HLSG) blev nedsat, under hvilken man dannede fem arbejdsgrupper, som skal udrede fri trafik af varer, tjenester og kapital, fri adgang til arbejde og bosættelse, regionalpolitik og det europæiske økonomiske områdes juridiske og institutionelle spørgsmål. Grupperne undersøgte disse punkter ud fra de regler, som nu er gældende inden for EF, og man lagde vægt på, at EFTA-landene optrådte samlet som en helhed. HLSGs første møde blev holdt den 28. april i år, og på et fælles afslutningsmøde den 20. oktober i år konkluderede man, at der var tilstrækkelige forudsætninger for at gå videre, dvs. med at forberede forhandlinger.

Islands udenrigsminister, Jón Baldvin Hannibalsson, har siddet som formand for EFTAs ministerråd i den sidste halvdel af det indeværende år, imens denne første fase af forhandlingerne har stået på. I kraft af dette formandskab har ministeren mødt flere kollegaer fra EF-lande og talt

EFTA-landenes sag. Formentlig vil EFTA og EFs fælles ministermøde, som finder sted den 19. december, afgøre, om man skal fortsætte EFTA og EFs samarbejde med henblik på et mere systematisk form med direkte forhandlinger.

Umiddelbart efter begyndelsen af disse forhandlinger nedsatte man et samrådsudvalg bestående af repræsentanter for henholdsvis islandske myndigheder og interessenter. Dette samråd er baseret på informationsudveksling og orientering om sagens udvikling. Foruden samrådsudvalget har repræsentanter for Altingets parlamentariske udvalg, såvel det udenrigspolitiske som det udvalg, som udreder forholdet til de øvrige EFTA-lande og til EF, fulgt med i arbejdet. Udenrigsministeren har forelagt en rapport for Altinget om forhandlingerne, og den bliver nu debatteret.

På grund af det lave befolkningstal og markedets størrelse i Island, er man betænkelig over for idéen om fri adgang til arbejde og bosættelse samt udenlandsk andel i landets naturrigdomme. Under forhandlingerne har man derfor et vist forbehold over for disse punkter. For det første er der tale om samme forbehold, der er gældende for det nordiske arbejdsmarked. Island har god erfaring af det fællesnordiske arbejdsmarked og er derfor ikke blevet tvunget til at henvide til det forbehold, som engang er taget. For det andet vil udenlandske parter ikke kunne investere i Islands naturrigdomme, dvs.. fiskeri og energi. Island har også taget forbehold vedrørende kapitalliberalisering jfr. kapitel 3.1.

Det er vigtigt for Island, i lighed med de øvrige EFTA-lande, at sikre en indretning efter EFs marked og dannelse af et europæisk økonomisk område bestående af Vesteuropas 18 stater. Det vil Island bestræbe sig på.

2.1.4 Norge

Den norske regjeringen har tre nøkkelord for sitt EFTA/EF-arbeide: Det skal være ambisiøst, åpent og samlende.

Ambisiøst – fordi målet for tilnærmingen til EF, slik Stortinget selv har definert det, er et omfattende og helhetlig Europeisk Økonomisk Samarbeidsområde (EØS).

Åpent – fordi vi vil ha en bred og saklig debatt.

Samlende – i Norge fordi dette er i samsvar med tradisjonen i viktige utenrikspolitiske spørsmål, og i EFTA for å gi styrke overfor EF både i forhandlingsprosessen og senere.

Regjeringen bygger sin aktive tilpasningspolitikk på de retningslinjer som er trukket opp i Stortingsmelding nr. 61 for 1986–87 og Innst.S.nr. 244 fra 1987–88, og slik de utvikles videre gjennom drøftelser mellom Regjering og Storting. Regjeringen baserer sitt forhold til EF og tilpasningspolitikken til EFs indre marked på at Norge ikke er medlem av EF.

Den norske regjeringen følger nå aktivt opp erklæringen fra EFTAs Oslomøte i mars.

Norge har tilsluttet seg Oslo-erklæringens formuleringer om at forhand-

lingene bør lede til en størst mulig realisering av fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer. Videre sikter Norge mot et nærmere samarbeid på områder utenfor det indre marked som miljøvern, sosiale spørsmål, utdanning og forskning.

Ut fra Norges interesser må målene for EFTA- og EF-arbeidet være:

- Full adgang for norsk næringsliv til EFs indre marked.
- Fjerning av opprinnelsesregler for EFTA-eksport til EF-land.
- Avskaffelse av bruk av anti-dumping-tiltak for handel innenfor EØS.
- Fri adgang for eksport av fiskeprodukter til EF-land.
- Felles konkurranseregler i EØS, slik at konkurransen mellom de ulike landenes bedrifter kan skje på et mest mulig likt grunnlag.
- Sikre høye standarder og ambisjoner på det sosial- og distriktspolitiske området, samt i miljøvernarbeidet.
- Full deltagelse i EF-samarbeidet på områder som miljøvern, forskning og utvikling, sosiale spørsmål, utdanning og forbrukerspørsmål.
- Opprettelse av EFTA-organer som kan sikre at EFTA blir en effektiv samarbeidspartner i EØS.

Det er ingen tvil om at dette, både enkeltvis og samlet, er meget ambisiøse mål. Men den norske Regjeringen vil gjøre det den kan for å bidra til at resultatet av Oslo-prosessen blir i samsvar med ambisjonene.

2.1.5 Sverige

I Sverige fortsätter arbetet i enlighet med de riktlinjer som angavs i regeringens proposition om Sverige och den västeuropeiska dimensionen i december 1987 och de uttalanden som antogs av riksdagen. Under hösten har regeringen vid två tillfällen lämnat muntliga redogörelser för uppläggnings- och resultaten av kartläggningsarbetet mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen lämnats vid två tillfällen, nämligen i början av oktober resp. i november. Härutöver har skriftliga redovisningar av läget i EG-EFTA-arbetet och det interna svenska förberedelsearbetet publicerats, senast i oktober. Dessa har dock inte formellt underställts riksdagen.

2.2 EFTA

Arbetet inom EFTA under tiden sedan arbetsprogrammet fastställdes har dominerats av den oförbindliga kartläggning som följde på de förslag om ett mera strukturerat samarbete som EG-kommissionens ordförande Jacques Delors framlade i januari och det svar som EFTA-ländernas statsministrar gav vid sitt möte i mars. Samtidigt har det fortsatt ett arbete med konkreta frågor i den s. k. Luxemburgprocessen. I de bilaterala förbindelserna har Schweiz ingått ett avtal med EG om etableringsrätt på försäkringsområdet. Österrike har inlämnat en ansökan om medlemskap i EG. Det kan dock förutses att EG:s behandling av denna kommer att ta lång tid.

Under sommaren utförde tjänstemän från EFTA-länderna och EG-kom-

missionen den första fasen i kartläggningen av förutsättningarna för ett djupare samarbete. Fyra arbetsgrupper för substansfrågorna redovisade resultatet av sitt arbete till slutet av juli. Under hösten pågick den andra fasen för att klargöra de legala och institutionella förutsättningarna för ett närmare samarbete mellan EFTA-länderna och EG. Vid sitt avslutande möte den 20 oktober 1989 antog man ett antal gemensamma slutsatser rörande det kartlägningsarbete som utförts. Det var parternas gemensamma uppfattning att det bör finnas förutsättningar för ett brett samarbete, som i princip omfattar alla fyra friheterna och gränsande områden (forskning och utveckling, miljövård, konsumentfrågor, utbildning, små och medelstora företag, turism och sociala frågor). EG:s gemensamma jordbrukspolitik hålls utanför samarbetet, men möjligheterna att främja också handeln på jordbruksområdet skall prövas. Frågan om frihandelsområde – i så fall "fundamentally improved" – eller tullunion lämnas öppen.

Man fastslog inledningsvis att största möjliga samarbete kring den inre marknadens fyra friheter förutsatte att EG:s regelverk i form av tillämpliga förordningar, direktiv, beslut och rättspraxis, inklusive den s. k. "Cassis de Dijon-principen", lades till grund för ett kommande samarbetsavtal. Regelverket skulle identifieras gemensamt av EFTA-länderna och EG. Övergångsarrangemang och särlösningar kunde bli aktuella. EFTA-länderna signalerar möjliga undantag grundade på nationell säkerhet och vitala intressen liksom behov av övergångsarrangemang på vissa områden. Det gäller bl. a. i sådana fall då EFTA-länderna har "more elaborate rules" (avser bl. a. hälsa, miljö och säkerhet) och i några fall beträffande gemensam arbetsmarknad.

De nämnda retningslinier blev bekräftat i fælleserklæringen fra EF/EFTA-ministerrådet den 19. december 1989.

I erklæringen bekræftede ministrene fra de 18 lande den meget specielle betydning, som da tillægger de privilegerede relationer mellem Fællesskabet, dets medlemsstater og EFTA-landene som en fundamental faktor, ikke alene for dem selv, men også for hele det europæiske kontinent. I den forbindelse hilste de de seneste politiske og økonomiske ændringer i andre europæiske lande varmt velkommen.

Ministrene var enige om i fællesskab at søge at definere en mere struktureret ramme for samarbejdet mellem EF og alle EFTA-landene sammen. Med dette for øje besluttede de at indlede formelle forhandlinger så snart som muligt i første halvår af 1990 med det mål at afslutte dem så hurtigt som muligt.

EFTA-landenes repræsentanter udtalte under mødet, at de sigter mod strukturering af en aftale omkring midten af året og afslutning af forhandlingerne med årets udgang, således at en aftale kan træde i kraft den 1. januar 1993.

Ud over målsætningen om at realisere de fire friheder for varer, tjenester, kapital og personer sættes det også som mål at styrke samarbejdet

inden for rammerne af Fællesskabets aktiviteter på andre områder såsom forskning og udvikling, miljø, uddannelse, arbejdsvilkår og social velfærd, forbrugerbeskyttelse, programmer for små og mellemstore virksomheder samt turisme. Endvidere er det målet at reducere økonomiske og sociale forskelle mellem de forskellige regioner.

EFTA-landenes repræsentanter betonedede endvidere, at mekanismer til fælles beslutningstagen var nødvendige for aftalens funktion og med tanke på dens rækkevidde.

Ministrene fandt, at den ramme, som skabes, bl. a. fuldt ud skal respektere parternes beslutningsautonomi og endvidere indeholde procedurer, der effektivt sikrer, at begge siders synspunkter bliver taget i betragtning, og passende ordninger til at sikre den direkte effekt af fælles lovgivning, overvågning af dens gennemførelse, domstolovervågning samt at aftalen i almindelighed fungerer godt. Der sigtes mod en samlet aftale, som dækker både de substansmæssige og de juridiske og institutionelle aspekter.

2.3 EF

2.3.1 *Status for vedtagelse og gennemførelse af det indre marked*

Bortset fra enkelte sektorer er EF's regelværk vedrørende det indre marked, som det var forudset i hvidbogen fra 1985, nu ved at være på plads. EF-kommissionen har ved udgangen af 1989 forelagt næsten alle de, nu, 279 forslag i hvidbogsprogrammet.

EF's Ministerråd har gjort store fremskridt i løbet af 1989, især i første halvår, og har truffet beslutning om ca. 60 pct. af forslagene. De tre direktivforslag om opholdsret for ikke-erhvervsaktive personer synes nu at være nær deres vedtagelse, hvilket antyder, at man er ved at komme i gang med at realisere det indre marked også på de områder, hvor der fortsat kræves enstemmighed. Vanskelige områder for EF-Rådet er dog fortsat ophævelsen af grænsekontrol og harmonisering af skatter og afgifter.

De hurtige fremskridt i lovgivningsprocessen har imidlertid henledt opmærksomheden på spørgsmålet om at sikre den nationale gennemførelse og anvendelse af de vedtagne retsakter. EF-Kommissionen beskæftigede sig i en meddelelse, der blev offentliggjort i september 1989, med dette emne. Hovedkonklusionen var, at de enkelte landes gennemførelsesforanstaltninger langtfra er tilfredsstillende. Således var kun 7 ud af 68 direktiver, som på daværende tidspunkt skulle have været implementeret, faktisk omsat til national lovgivning i samtlige medlemslande.

Der er dog i den sidste del af 1989 sket en forbedring af situationen, herunder er antallet af direktiver, som er gennemført i alle medlemslande, fordoblet. Der er endvidere store forskelle fra land til land. F.eks. i Danmark er næsten alle direktiver gennemført.

Kommissionen har peget på fire problemområder med hensyn til omsætningen af det indre marked i praksis: overholdelsen af forpligtelser ifølge EF-traktaten, gennemførelse af direktiverne, anvendelse af de ved-

tagne og gennemførte retsakter samt effektive juridiske klagemuligheder. Der er næppe tvivl om at løsningen af de spørgsmål, som Kommissionen her tager fat på, vil komme til at spille en vigtig rolle i perioden op til den 1. januar 1993.

2.3.2 *Den økonomiske og monetære union*

Første etape af den økonomiske og monetære union skal efter planerne begynde den 1. juli 1990. Indholdsmæssigt omfatter den foruden realiseringen af det indre marked og af den økonomiske samhørighed (struktur-fondene) en styrkelse af samordningen af den økonomiske politik og finanspolitikken samt en styrkelse af samarbejdet mellem centralbankerne. Det forudsættes endvidere, at alle fællesskabsvalutaer skal deltage på lige vilkår i Det europæiske valutasamarbejde (EMS), og at alle hindringer for privat anvendelse af ECU'en fjernes.

Der er ikke sat dato på afslutningen af første etape og dermed overgangen til eventuelle mere forpligtende etaper.

2.3.3 *Den sociale fællesskabspagt ("charter")*

Fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkeds-mæssige og sociale rettigheder tilsigter at tillægge de arbejdsmarkeds-mæssige og sociale aspekter samme betydning som de økonomiske aspekter ved gennemførelsen af det indre marked i EF. Pagten fastslår bl. a. rettigheder vedrørende fri bevægelighed, beskæftigelse og løn, arbejdsvilkår og social sikring, foreningsfrihed, kollektive forhandlinger og medbestemmelse. Desuden er der bestemmelser om beskyttelse af sundheden og sikkerheden på arbejdspladsen og af svage grupper i arbejdslivet.

EF-Kommissionen har fremlagt et handlingsprogram vedrørende den faktiske gennemførelse af de rettigheder, som er defineret i pagten.

2.3.4 *Miljøagentur og miljøovervågning*

Arbejdet inden for EF med fremsættelse og vedtagelse af miljødirektiver er gået hurtigt i 1989. De vigtigste beslutninger i EF angår luftforurening fra biler og fra affaldsforbrænding samt genteknologi. Herudover ventes EF's ministerråd at træffe beslutning om etablering af en europæisk miljømyndighed for overvågning og information. Kommissionen har foreslået, at tredjelande skal kunne deltage i arbejdet, og EFTA-landene har tidligt tilkendegivet ønske om fuld deltagelse.

På CFC-området har forskningsindsatser i de nordiske lande og de vidtgående nordiske reduktionsplaner været medvirkende til at EF's ministerråd i marts 1989 traf beslutning om at stræbe efter at afskaffe produktion og forbrug af CFC ved udgangen af dette århundrede.

2.3.5 *Det audiovisuelle EUREKA*

Konferencen om det audiovisuelle EUREKA den 30. september til 2. oktober 1989 blev en succes, der satte arbejdet i gang med deltagelse af 26 europæiske lande, herunder EFTA-landene og fire østeuropæiske lande. Komiteen af nationale koordinatører har i løbet af efteråret 1989 arbejdet med at udmønte den vedtagne ramme for det audiovisuelle EUREKAs struktur i konkrete forslag.

Samarbejdet, som er et fransk initiativ, har til formål at øge produktion og distribution af europæiske film og TV-programmer og herigennem i et europæisk perspektiv binde informationsteknologiens tekniske side sammen med dens kulturelle side. Det kan ses i sammenhæng med EF-direktivet om TV uden grænser, som efter en vanskelig proces blev vedtaget den 3. oktober 1989 med bestemmelser om kvoteregler for udsendelsernes indhold af europæisk produceret stof.

2.3.5 *Personers fri bevægelighed*

Fjernelse af grænsekontrol for almindelige mennesker vil for borgerne være et af de mest synlige tegn på, at de målsætninger, der indgår i begreberne "indre marked" og "borgernes Europa", er opnåede. For at nå dette mål kræves der beslutninger om harmonisering og samarbejde på en lang række områder.

Indadtil omfatter det spørgsmål som bekæmpelse af terrorisme og narkotikasmugling m. v., forbedret samarbejde mellem politimyndighederne, retligt samarbejde samt kontrol med genstande, som de rejsende medfører. Udadtil drejer det sig om en effektiv og pålidelig kontrol ved grænserne, koordineret politik over for producent- og transitlande for narkotika osv.

2.3.6 *Ophævelse af fiskale grænser*

EF-Kommissionen har i en meddelelse fra foråret 1989 givet udtryk for en noget mere fleksibel holdning til indbyrdes tilnærmelse af indirekte skatter (afgifter) end tidligere. Det drejer sig især om forslagene om harmonisering af momsatsener i form af bånd eller minimumssatser og af visse punktafgifter, på de fleste områder med minimumssatser. Samtidig har Kommissionen imidlertid foreslået en gradvis forhøjelse af værdien af afgiftsfritagelsen i rejsegodstrafikken mellem EF-landene.

2.3.7 *Rammeprogram for forskning og udvikling 1990–94*

EF-Kommissionens forslag til nyt rammeprogram opererer med en samlet beløbsramme på 7,7 mia. ECU fordelt på følgende tre hovedområder: Basisteknologier, forvaltning af naturressourcer og forvaltning af intellektuelle ressourcer.

Efter vedtagelsen af rammeprogrammet (med enstemmighed) skal der træffes beslutning om iværksættelsen af særprogrammer (kvalificeret flertal). Forslaget rummer mulighed for, at tredjelande kan deltage under særprogrammerne.

2.3.8 *Det europæiske Råds møde i Strasbourg, den 8. – 9. december 1989*

På Det Europæiske Råds møde bekræftedes datoen den 1. juli 1990 for begyndelsen af den første etape af en økonomisk og monetær union. Det blev endvidere fastsat, at en mellemstatslig konference til forberedelse af de traktatændringer, som vil være nødvendige i senere etaper, indkaldes i slutningen af 1990 under det italienske formandskab.

Storbritannien kunne ikke tilslutte sig beslutningen om at indkalde konferencen og heller ikke den sociale fællesskabspagt, som blev antaget af de øvrige 11 lande. Det Europæiske Råd som helhed tog dog til efterretning, at Kommissionen har udarbejdet et handlingsprogram om udmøntningen af den sociale pagt og opfordrede EF's ministerråd til at forhandle om Kommissionens forslag.

Vedrørende virkeliggørelsen af det indre marked konstaterede Det Europæiske Råd, at tidsplanen i det store og hele overholdes, og Rådet opfordrede til hurtige beslutninger om de udestående forslag, herunder på områderne selskabsret, offentlige indkøb, kommunikation, veterinærbestemmelser og beskatning. For at fremme den frie bevægelighed for personer tilskyndede Rådet til indgåelse af de konventioner, der er til behandling, om asylret, overskridelse af Fællesskabets ydre grænser og visa snarest muligt og senest inden udgangen af 1990.

Det Europæiske Råd gav udtryk for tilfredshed med enigheden om fra 1990 at oprette et europæisk miljøagentur, som vil være åbent for europæiske lande uden for EF, der ønsker at være med.

Med henvisning til EF/EFTA ministermødet den 19. december 1989 udtrykte Det Europæiske Råd håb om, at EF/EFTA-forhandlinger, som indledes i første halvdel af 1990, vil føre til en omfattende aftale om et styrket samarbejde på basis af det relevante *acquis communautaire* og inden for rammerne af et 18 staters europæisk, økonomisk område.

Spørgsmålet om, hvordan EF skal forholde sig til udviklingen i Østeuropa, spillede en stor rolle på mødet i Strasbourg, hvor Det Europæiske Råd vedtog en politisk erklæring om Mellem- og Østeuropa. Rådet godkendte endvidere oprettelsen af en europæisk bank for genopbygning og udvikling med det formål at fremme investeringer i de mellem- og østeuropæiske lande. Også andre lande end EF's medlemmer og de pågældende mellem- og østeuropæiske lande, herunder især andre OECD-lande, indbydes til at deltage i bankens finansiering og ledelse.

Det Europæiske Råd opfordrede til snarlig beslutning i EF's organer om adgang for statsborgere fra de mellem- og østeuropæiske lande til at deltage i et antal uddannelsesprogrammer der svarer til EF-programmerne, og oprettelsen af et europæisk erhvervsuddannelsesfond for personer fra disse lande.

2.4 *Udviklingen i Østeuropa*

Arbejdsprogrammet tager i første række sigte på at udvikle det nordiske samarbejde i forhold til den vesteuropæiske integrationsproces. Det nævnes imidlertid, at den seneste tids udvikling i Østeuropa rummer udfordringer og muligheder for de nordiske lande, som også må tages i betragtning.

Begivenhederne i det forløbne halve år har til fulde bekræftet denne vurdering. Det må forudses, at både form og indhold for relationerne mellem EF, EFTA og andre vesteuropæiske samarbejdsorganisationer på den ene side og de østeuropæiske lande på den anden side fornys og intensiveres i den kommende tid. De nordiske lande har både enkeltvis og som gruppe en naturlig rolle at spille i denne proces, særligt når det gælder forholdet til landene i Østersøregionen.

Navnlig bør nævnes spørgsmålet om samarbejde på det miljøpolitiske område, som dels kan forventes at ville spille en vigtig rolle i de initiativer, der er under iværksættelse i EF-regi og i det samarbejde mellem de 24 OECD-lande, som koordineres af EF-Kommissionen, dels er af særlig interesse for de nordiske lande. Som punkterne 68e. og 68f. er i kapitel 4. nedenfor omtalt Ministerrådets initiativer vedrørende nordisk samarbejde om miljøfinansieringsordninger i Østeuropa.

Ministerrådet har endvidere taget initiativet til at udvikle kultursamarbejdet med de baltiske lande gennem et planlagt studiebesøg for styringsgruppen vedrørende kulturinformation i udlandet i Estland, Letland og Litauen.

Flere af de initiativer, der indgår i Ministerrådets arbejdsprogram, vedrører spørgsmål, som behandles i fora, som omfatter både Vest- og Østeuropa, særligt FN's økonomiske komité for Europa, ECE. Det gælder således miljøpolitikken og transportområdet.

Både de nordiske lande og EF-landene har i en årrække haft bilaterale handels- og samarbejdsaftaler med østeuropæiske lande. Som noget nyt har EF som Fællesskab indgået eller er ved at indgå handels- og i nogle tilfælde også økonomiske samarbejdsaftaler med de mellem- og østeuropæiske lande, idet forhandlinger med DDR som den sidste forhandlingspartner forventes optaget snarest. Særligt vidtgående handelsmæssige lettelser er besluttet over for Ungarn og Polen. På Det Europæiske Råds møde i Strasbourg blev der truffet en række beslutninger vedrørende EF-initiativer over for Østeuropa, jfr. ovenfor.

Også EFTA-landene har hilst de østeuropæiske landes ønsker om nærmere kontakter velkommen. EFTA-landene har tilkendegivet, at de er i færd med at undersøge, hvordan fælles EFTA-initiativer kan komplettere de enkelte landes indsats og andre internationale foranstaltninger, for eksempel i G-24 regi.

Det er Ministerrådets opfattelse, at det formaliserede nordiske samarbejde også i forholdet til Østeuropa kan udgøre fælles basis og værksted for

de nordiske landes formulering af holdninger, synspunkter og initiativer. Egentlige forhandlinger og aftaleindgåelser bør foregå i andre europæiske fora eller bilateralt.

3. Kapitel: Status vedrørende gennemførelsen af arbejdsprogrammet

I det følgende redegøres for de vigtigste af de initiativer, Ministerrådet har taget i henhold til arbejdsprogrammet, og hvilke konkrete resultater, der er opnået på de forskellige emneområder. Sammenfattende kan det konstateres, at de resultater, der var forudset allerede i 1989, er nåede på de fleste områder, men med enkelte undtagelser (regionalpolitik, turisme).

3.1 Norden som hjemmemarked

Evalueringen af samarbejdsprogrammet for afvikling af *handelshindringer* i Norden er i gang med bl.a. en undersøgelse af en mere effektiv anvendelse af samarbejdsprogrammet, herunder princippet om gensidigt accept af prøvningsresultater og varegodkendelser og procedurerne for behandling af konkrete tilfælde af handelshindringer. Nye procedurer forventes at blive klar i løbet af 1990.

Det vil endvidere blive vurderet om en analog anvendelse af det såkaldte "Cassis de Dijon-princip" i EF kan udgøre en hovedarbejdsmetode ved fremtidig behandling af konkrete handelshindringer. Princippet går ud på, at en vare, der lovligt er produceret og markedsført i ét medlemsland, som hovedregel ligeledes lovligt kan markedsføres i ethvert andet medlemsland.

Der er opnået løsninger på de fleste af de konkrete sager, som har været behandlet. (Pkt. 1 og 2. i arb.progr.)

Ministerrådet har til behandling en række konkrete forslag til forenkling af *toldprocedurerne* mellem de nordiske lande, ligesom der er iværksat en kortlægning af landenes love og regler vedrørende *grænsekontrol*. (Pkt. 3. og 4. i arb.progr.)

Ministerrådet har truffet beslutning om en samnordisk indsats i det vesteuropæiske harmoniseringsarbejde på områderne tekniske *krav og kontrolordninger*. Formålet er gennem ensartede tekniske bestemmelser og gensidigt anerkendte kontrolsystemer at fjerne handelshindringer. Indtil videre prioriteres den mekaniske industri og informationsteknologien. Midler til arbejdet kanaliseres gennem den nordiske industrifond.

Særlige midler skal hjælpe mindre og mellemstore virksomheder, dels med at få praktisk information om nye europæiske regler, dels til at få mulighed for at deltage i det praktiske komitéarbejde i standardiseringsorganisationerne på europæisk plan (CEN, CENELEC og ETSI). (Pkt. 5 i arb.progr.)

På området *offentlige indkøb* får Ministerrådet til behandling en rapport

med konklusioner og forslag vedrørende regler og praksis hos lokale myndigheder. (Pkt. 6 i arb.progr.)

Ministerrådet besluttede den 14. november 1989 som et led i gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan at sætte som fælles mål for de nordiske lande (med undtagelse af Island) at resterende restriktioner for *kapitalbevægelser* over grænserne skal være afskaffede senest den 1. juli 1990, dvs. samtidig med den tilsvarende liberalisering i EF. Ministerrådet har endvidere iværksat en undersøgelse af, hvordan skal gennemføres arbejdsprogrammets målsætning om *etableringsfrihed* for finansielle foretagender og fri udveksling af finansielle tjenesteydelser over grænserne inden udgangen af 1992. (Pkt. 11. og 12. i arb.progr.)

Den i arbejdsprogrammet forudsete udredning vedrørende handelshindringer på *byggeområdet* foreligger nu ("Norden i Europa — om at overvinde handelshindringer i byggeforskrifter"). Udredningen indeholder en lang række rekommandationer om emneområder, der skal tages op til behandling. Ministerrådet har bl. a. på dette grundlag konkretiseret arbejdsprogrammets målsætninger på dette område, jfr. pkt. 16a. — 16c. nedenfor. (Pkt. 16 i arb.progr.)

Ministerrådet har besluttet at iværksætte et løbende, tværsektorielt eksperksam arbejde om de immaterialretlige spørgsmål vedrørende *bioteknologi*. Samarbejdet skal have til formål at følge og efter behov koordinere de nordiske landes holdninger til internationale drøftelser på dette område i WIPO, UPOV, GATT, EFTA, EF osv. (Pkt. 17. i arb.progr.)

Et nyt samarbejdsprogram for *regionalpolitik* 1990 — 94 er udarbejdet og vil blive vedtaget af Ministerrådet efter behandlingen på Nordisk Råds 38. session. I programforslaget lægges der op til en fælles nordisk indsats i internationale spørgsmål til supplerung af den igangværende nationale virksomhed. Den i arbejdsprogrammet forudsete udredning om konsekvenser af EF's regionalpolitik ventes nu at foreligge ved årsskiftet 1989/90. (Pkt. 19. 20. og 21. i arb.progr.)

Den forudsete udredning om *turisterhvervets* vilkår set i forhold til udviklingen i EF er ligeledes forsinket, og ventes nu at foreligge i begyndelsen af 1990. Af denne grund har det ikke været muligt i denne opdatering af programmet at konkretisere målsætningerne på turistpolitikens område. (Pkt. 22. i arb.progr.)

Nordel har præsenteret rapporten: "Virkning og muligheder i Nordel-systemet efter indførelse af et indre energimarked i EF fra 1. januar 1993". Denne rapport behandler bl. a. elektricitetsmarkedet og common carriage. Rapporten kan danne grundlag for en specificering og videreførelse af vigtige problemstillinger på *energiområdet* i forholdet mellem Norden og EF. (Pkt. 25 i arb.progr.)

Ministerrådet har i sommeren 1989 besluttet at omlægge energisamarbejdet og herunder givet øget prioritering til energi- og miljøproblemstillingen. Ministerrådet har således besluttet at iværksætte en række projek-

ter, der for eksempel vil belyse energimarkedernes bidrag til en bæredygtig udvikling på miljøområdet, økonomiske styremidler i energiplanlægningen (skatter og afgifter), el-produktion kontra el-besparelser etc.

Ministerrådet vil fremover desuden tilstræbe generel koordinering med EF's aktiviteter, hvoraf navnlig EF-Kommissionens seneste meddelelse om energi og miljø kan give anledning til nye nordiske initiativer.

På *teknologi- og forskningsområdet* er de bilaterale kontakter mellem EFTA-landene og EF under kraftig udvikling inden for rammerne af de bilaterale rammeaftaler med EF om videnskabeligt og teknologisk samarbejde. Landenes deltagelse i EF's forskningsprogrammer reguleres af disse aftaler under hensyn til forskelle landene imellem i forskningsmæssige forudsætninger, prioriteringer og interesser.

I tillæg til dette har Den nordiske Industrifond efter opfordring fra Ministerrådet udarbejdet et handlingsprogram om øget teknisk-industrielt samarbejde mellem Norden og det øvrige Vesteuropa. Målsætningen er, med industrifonden som koordinator, at styrke nordisk erhvervslivs tekniskindustrielle udviklingsevne gennem en nærmere tilknytning til igangværende og planlagte vesteuropæiske projekter både i og uden for EF (EUREKA, de vesteuropæiske grundforskningsprogrammer m. v.).

Fondens indsats skal komplettere den nationale indsats og vil i første række rette sig mod de små og mellemstore virksomheders behov for støtte til information om muligheder og kontakter med mulige samarbejdspartnere, herunder ved støtte til sonderende forprojekter. (Pkt. 27. i arb. progr.)

Derudover ser Ministerrådet for nærværende ikke noget behov for direkte initiativer fra Ministerrådets side på dette område, dog eventuelt bortset fra miljøforskningen, som kan blive aktuelt ved en kommende opdatering af arbejdsprogrammet.

3.2 Nordisk transportmarked

På grundlag af de forslag til bilaterale *landtransportaftaler*, som er forbedret under Ministerrådet, indledte transportministerierne i Finland, Norge og Sverige i september og november 1989 sonderende drøftelser med EF-Kommissionen. Den videre tidsplan for disse drøftelser er endnu ikke fastsat. (Pkt. 28. i arb. progr.)

Der er truffet aftale om successive forhøjelser af kvoterne for *trejdelandsstrafik* med lastbil mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige. Den første forhøjelse af kvoterne træder i kraft den 1. januar 1990. (Pkt. 29. i arb. progr.)

Ministerrådets beslutning om fritagelse for *kilometerskat* for køretøjer på højst 6 tons og for kørselsstrækninger på højst 100 km i Norge, Sverige og Finland er under gennemførelse nationalt. (Pkt. 30 i arb. progr.)

Finlands, Norges og Sveriges transportministre er i november 1989 endes om, at der udover den nationale trafiktilladelse ikke kræves yderli-

gere tilladelse for at udføre al anden *bustrafik* end linietrafik mellem de tre lande. Ansøgninger om linietrafik skal behandles velvilligt og som regel tilstås, hvis det ikke er til skade for eksisterende jernbane- eller bustrafik. Ligeledes bør cabotagerettigheder kunne gives. En formel aftale skal indgås snarest mellem landene. (Pkt. 31. i arb.progr.)

Den Europæiske Transportministerkonference (CEMT) har bl. a. på basis af nordiske forslag i november 1989 vedtaget en resolution om tilgangsvilkår til vognmandserhvervet, der, når den gennemføres i medlemslandene, vil indebære en tilpasning til EFs regler. En ny detaljeret resolution skal udarbejdes til CEMT's ministermøde i L990. (Pkt. 32. i arb. progr.)

Vedrørende *chaufførers arbejds- og hviletider* har Norge, støttet af Finland og Sverige, i ECE forelagt et forslag til revidering af den gældende AETR-aftale. Revisionsproceduren skal begynde i 1990 og ventes at føre til en harmoniseret europæisk løsning, herunder harmonisering med EF-reglerne. (Pkt. 33 i arb.progr.)

3.3 Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab

Forslag til handlingsplan for sprogligt samarbejde i Norden lægges frem på Nordisk Råds 38. session. Handlingsplanen kan ses i sammenhæng med EF's LINGUA-program, som blev vedtaget i juli 1989, og som har til formål at fremme uddannelsen i fremmedsprog i Det Europæiske Fællesskab. (Pkt. 39. i arb.progr.)

Den Nordiske *film- og tv-fond* træder i funktion fra 1990 foreløbig for en forsøgsperiode på 5 år. Indskydere i fonden er Nordisk Ministerråd, de nationale TV-selskaber og de nationale filminstitutter, og fonden vil have et årligt rådighedsbeløb på 45 mill. DKK. Ud over at fremme den nordiske produktion og distribution af film og tv-programmer kan fonden få betydning som formidler af nordisk deltagelse i et bredere europæisk samarbejde f. eks. i forbindelse med et audiovisuelt EUREKA og Media-92 programmet. (Pkt. 41. i arb.progr.)

EF-direktivet om "TV uden grænser" blev vedtaget i oktober 1989 og indeholder bl. a. bestemmelser om andelen af europæiske programmer. Den tilsvarende Europarådskonvention er underskrevet af et tilstrækkeligt antal lande til at kunne træde i kraft, når ratifikationsprocedurerne er tilendebragt. Ministerrådet vil i begyndelsen af 1990 kunne afslutte et udredningsarbejde, der har til formål at sikre de bedst mulige betingelser for *satellitbåren programoverførsel* mellem de nordiske lande inden for et fælleseuropæisk regelværk. (Pkt. 42 i arb.progr.)

Ministerrådet venter at kunne forelægge forslag til nordisk overenskomst om *gensidig anerkendelse af erhvervskompetencegivende (post-gymnasiale) uddannelser* af mindst tre års varighed til Nordisk Råds 38. session med henblik på ikrafttræden samtidig med det tilsvarende EF-direktiv (januar 1991). (Pkt. 95. i arb.progr.)

Forberedelserne til EFTA-landenes deltagelse i COMETT II i EF er i

gang, og bl.a. Danmark udfolder i EF anstrengelser for at skaffe EFTA-landene adgang også til ERASMUS II. (Pkt. 47. og 48. i arb.progr.)

På baggrund af en udredning om *miljøundervisning* i skolerne, som vil foreligge ved årsskiftet 1989/90, vil Ministerrådet tage initiativet til igangsættelse af et netværksprojekt inden for det nordiske skolesamarbejde med henblik på at styrke miljøundervisningen og lærernes efter- og videreuddannelse. Ministerrådet tager sigte på at samarbejde om projektet med lande uden for Norden. (pkt. 50. i arb.progr.)

3.4 Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik

Som nævnt i arbejdsprogrammet er den sociale dimension i EF, herunder også fællesskabsakten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmæssige og sociale rettigheder, forholdsvis snævert knyttet til arbejdslivet og arbejdsmiljøet. Ministerrådet vil generelt arbejde for at fremme forståelsen for det nordiske socialpolitiske koncept, som omfatter hele befolkningen i dens forskellige livsafsnit og roller i samfundslivet.

I samarbejde mellem de nationale arbejdsmarkedsmyndigheder arbejdes der på en styrkelse af mulighederne for *elev- og ungdomsudveksling* i Norden, for eksempel ved udarbejdelse af informationsmateriale og anvendelse af edb til formidling af jobs over landegrænserne også omfattende tilbud til unge, som ønsker sommer- eller feriejobs. (Pkt. 54. i arb.progr.)

Der er i løbet af 1989 gennemført en analyse af de nordiske landes uddannelseskraav til personale inden for *sundhedssektoren* set i forhold til minimumskravene under gældende EF-direktiver. Med en enkelt undtagelse opfylder eller overtræffer de nordiske krav på alle områder kravene i EF. (Pkt. 56. i arb.progr.)

FN's Economic Commission for Europe, ECE; anordnede i november i år tillsammans med International Research and Training Institute for the Advancement of Women den andra officiella konferensen på temat *Statistics on Women*. Det nordiska samarbetet med att utveckla *jämställdhetsstatistiken* och att presentera statistiken pedagogiskt fick högt betyg av övriga deltagande länder. (pkt. 62 i arb.progr.)

3.5 Miljøpolitik

I bestræbelserne på at styrke den europæiske dimension i aktiviteterne på miljøområdet er der igangsat et analysearbejde vedrørende mulighederne for at øve nordisk indflydelse på miljøpolitikken i EF. På baggrund af en udredning om de vesteuropæiske landes miljøprofil er det hensigten at identificere initiativer i det nordiske samarbejde, som kan styrke den nordiske indflydelse på miljøpolitikken i bredere international sammenhæng.

Inden for rammerne af det nordiske handlingsprogram mod *luftforurening* har Ministerrådet forberedt en række initiativer, der har til formål at støtte den nordiske indsats i internationale organisationer og forhand-

linger. Det drejer sig bl. a. om målinger og målemetodik, modeludvikling og sammenstilling af viden samt fastsættelse af naturens tålegrænser. (Pkt. 65. i arb. progr.)

Nordisk samordning af regler og rutiner for *kemikalieovervågning* er i gang. I dette arbejde indgår bl. a. systemer for klassificering og mærkning samt lister over miljøfarlige emner, klassificering af kræftfremkaldende emner samt notifikation af nye kemiske emner. Der tilstræbes videst mulig overensstemmelse med tilsvarende aktiviteter i EF. Der er indledt en undersøgelse af kemikaliereglernes ligeværdighed i de nordiske lande. (Pkt. 66. i arb. progr.)

På *affaldsområdet* indeholder den nordiske handlingsplan delprogrammer om henholdsvis renere og ressourcevenligere teknologier samt bedre affaldshåndtering og øget genindvinding. Ministerrådet tilstræber en koordinering med EF's aktiviteter særligt hvad angår genindvinding og miljøfarligt affald. (Pkt. 67. i arb. progr.)

Ministerrådet ønsker, at de nordiske lande skal have en pådrivende rolle vedrørende beskyttelsen af *havmiljøet*, således som det er kommet til udtryk i handlingsplanen mod forurening af havet, som på væsentlige punkter er mere vidtgående end forpligtelserne ifølge det internationale arbejde under havkonventionerne. (Pkt. 68. i arb. progr.)

3.6 Arbejds miljøpolitik

Ministerrådet har fremlagt forslag til et nyt *samarbejdsprogram* som opfølgning af den nordiske arbejdsmiljøkonvention, der blev underskrevet i 1989. I samarbejdsprogrammet fastlægges grundlaget for en nordisk arbejdsmiljøpolitik. Det understreges heri, at arbejdet skal være risikofrit, meningsfyldt og udviklende samt tilgængeligt for alle grupper af arbejdstagere uanset køn, familieforhold og alder.

I programmet understreges nødvendigheden af at analysere konsekvenserne af den igangværende udvikling inden for EF og EFTA og at søge at påvirke denne i ønsket retning ikke mindst i forbindelse med det internationale standardiseringsarbejde. Der lægges endvidere op til en effektiviseret tilsynsvirksomhed og et udvidet samarbejde om arbejdsmiljøforskningen, både i Norden og med forskere i andre industrialiserede lande. (Pkt. 69. i arb. progr.)

Vedrørende *standardisering* er der iværksat en forsøgsordning, som indebærer en koordinering af den nordiske indsats både med hensyn til ressourcer og kompetence. Gennem særskilte midler, som stilles til rådighed under den økonomiske handlingsplan, muliggøres større nordisk deltagelse i arbejdsgrupper under CEN og CENELEC, der etableres som følge af nye EF-direktiver med bestemmelser på arbejdsmiljøområdet. (Pkt. 70. i arb. progr.)

3.7 Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler

På det forbrugerpolitiske område har det EF-relaterede arbejde i 1989 været koncentreret om produktsikkerhedsdirektivet, direktivet om sikkerhedskrav til legetøj, farlige produktimitationer, betalingskort samt selskabsrejser. (Pkt. 72. i arb. progr.)

Ministerrådet har udarbejdet et forslag om udvidet registrering hos sundhedsmyndighederne af *produktrelaterede ulykker*. Det fortsatte arbejde vil blive koordineret af Nordisk Medicinalstatistisk Komité. (Pkt. 73. i arb. progr.) I 1990 indledes arbejdet med at forberede et forbedret kommunikationssystem vedrørende inter-nordisk informationsudveksling om produktsikkerhed/forbrugerbeskyttelse. (Pkt. 79. i arb. progr.)

Ministerrådet besluttede den 6. november 1989 at indføre en frivillig, nordisk *miljømærkning*. Det indebærer bl. a. et fælles nordisk mærke, fælles nordiske kriterier samt oprettelsen af et nordisk samordningsorgan. (Pkt. 75. i arb. progr.)

På *standardiseringsområdet* har Ministerrådet finansieret en samordnet nordisk indsats bl. a. på områderne legetøj, farlige produktimitationer og flydeveste. Ligeledes er der stillet midler til rådighed for nordisk deltagelse i arbejde under ISOs forbrugerpolitiske komité, og der er indledt samarbejde med de europæiske forbrugerorganisationers samordningssekretariat for standardiseringssspørgsmål. (Pkt. 76. i arb. progr.)

Nordisk samordning om regler vedrørende *tilbagekaldelse* af produkter og begrænsning af eksport af farlige varer var emnerne for et seminar den 29. – 30. november 1989. (Pkt. 77. og 78. i arb. progr.)

Der foreligger en række nordiske forslag om harmonisering af *levnedsmiddellovgivningen*, herunder om mærkning og tilsætningsstoffer, grænseværdier for fremmedstoffer samt mikrobiologiske retningslinier. Ministerrådet arbejder for at følge disse op med forslag på yderligere områder og for at forslagene gennemføres ved indarbejdelse i de nationale regelværk med henblik på at nærme sig til målsætningen om gensidig anerkendelse af den nationale levnedsmiddelkontrol. Dermed muliggøres afskaffelse af grænsekontrol således som det forventes at ske i EF inden udgangen af 1992. (Pkt. 79. – 81. i arb. progr.)

3.8 Information

Ministerrådet har i overensstemmelse med arbejdsprogrammets oplæg udarbejdet en tre-årig plan for en forstærket informationsindsats over for det øvrige Europa om Norden og det nordiske samarbejde. Hovedvægten i planen lægges på kontakter med opinionsledende og opinionsformidlende grupper inden for mediesektoren, næringslivet og den offentlige forvaltning. Ambitionen er at nå også politikere på europæisk niveau.

I planen indgår et antal seminarer og besøgsrejser samt udarbejdelse af informationsmateriale om Norden på flere europæiske sprog. Ministerrådet vil i muligt omfang udnytte aktiviteter i forbindelse med den samnor-

diske kulturinformation i udlandet til at præsentere Norden og det nordiske samarbejde generelt. (Pkt. 82 i arb.progr.)

4. Kapitel: Nye initiativer og projekter, som vil indgå i det videre arbejde

Som nævnt forventede Ministerrådet allerede ved udarbejdelsen af arbejdsprogrammet at kunne konkretisere indhold og målsætninger på en række punkter på baggrund af det arbejde, der er foregået i Ministerrådet i sidste halvdel af 1989. Særligt fremhævedes kultur og undervisning, industripolitik, arbejdsmiljø og turisme som områder, hvor nye initiativer var undervejs i Ministerrådet.

I det følgende beskrives nye initiativer på de nævnte områder, bortset fra turisme jfr. ovenfor, og på nogle andre samarbejdssektorer, særligt miljø og byggesektoren, hvor der ligeledes sker en hastig udvikling på europæisk og nordisk plan.

Nummereringen er foretaget i overensstemmelse med arbejdsprogrammets disposition.

4.1 Norden som hjemmemarked

16a. Standardiserings- og godkendelsesordninger på byggeområdet

Inden for den nordiske byggesektor er der etableret et bredt kontaktnet mellem myndigheder og standardiseringsorganer. Specielle koordineringsgrupper følger bestemte tekniske komiteer inden for CEN. Resultaterne samles af en programkomité, der kontinuerligt informerer embedsmandskomitéen.

Da den grundlæggende filosofi for udarbejdelse af eurostandarder svarer til grundlaget for nordiske byggeforskrifter, har de nordiske lande god mulighed for såvel at inspirere som influere på kommende europæiske standarder, certificeringer og tekniske godkendelser.

Ministerrådet vil styrke den nordiske indflydelse på den europæiske tilpasning af byggeforskrifter med udgangspunkt i EF's byggevederedirektiv.

<i>Tidsplan:</i>	1990—92
<i>Finansiering:</i>	Økonomiske handlingsplan/Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Byg
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

16b. Offentligt udbud, byggeri og anlæg

I tillæg til EF-reglerne om offentligt udbud på bygge- og anlægsområdet forestår der vedtagelse af regler inden for områderne vand, energi, transport og telekommunikation (de hidtil undtagne sektorer). Der arbejdes desuden med udbudsregler vedrørende serviceydelser, dvs. ingeniør- og arkitektrådgivning. Ministerrådet vil iværksætte en tilbundsående analyse af udbudsreglerne på bygge- og anlægsreglerne i Norden med henblik på

udarbejdelsen af forslag til tilpasning til nuværende og kommende EF-regler på området.

<i>Tidsplan:</i>	1990–91
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Byg
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

16c. Produktansvar og -sikkerhed vedrørende byggeprodukter

Inom EG har framlagts ett förslag till rådsdirektiv om produktsäkerhet. EGs produktansvarsdirektiv är från år 1985. De nya regler som har fastställts som produktansvar och -säkerhet berör i hög grad byggsektorn. Detta gäller i synnerhet bedömningen av ansvar för byggande, bostäder och byggvaror.

Det skall utföras en analys av de nya reglerna i jämförelse med nationella regler och rättspraxis som gäller byggsektorn. Detta arbete inleds omedelbart när EG godkänt sitt produktsäkerhetsdirektiv.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	ÄK-Bygg
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

27a. Udbud af tekniske udviklingskontrakter

I ministerrådsbeslutet att upprätta ett nordiskt industriellt center i Oslo angavs stöd till användarinitierade projekt som ett nytt arbetsfält för Nordiska industrifonden. Med detta menas att myndigheter önskar få fram nya produkter, tjänster och processer, eller anpassningar av existerande sådana, som inte finns på marknaden.

På det första Nordiska Näringspolitiska Forumet 1989 kunde noteras ett starkt intresse för att pröva en nordisk modell, i vilken exempelvis Nordiska industrifonden skulle kunna spela en förmedlande roll mellan å ena sidan myndigheternas behov och kravspecifikationer och å andra sidan företagens och forskningsinstitutionernas möjligheter att tillgodose dessa med hjälp av forsknings- och utvecklingsarbete.

Nordiska industrifonden planerar inför 1991 presentera en modell för nordisk teknikupphandling.

<i>Tidsplan:</i>	1991
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Industri
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Nej

4.2 Nordisk transportmarked

31a. Retten til at drive indenrigstrafik i et andet land (cabotage)

EGs målsætning om fri rörlighet för bl. a. tjänster innebär att man måste träffa beslut om att medge cabotage, dvs rätt att bedriva inrikestrafik i ett medlemsland med fordon, fartyg eller flygplan registrerat i ett annat medlemsland. Många olika regler gäller idag t. ex. betr. vägtrafikbeskattning, olika lönenivåer, sociala regler etc.

De nordiska länderna avser avskaffa befintliga restriktioner i landtransporten i samma takt som EG.

Tidsplan:	1990 – 92
Finansiering:	Ordinarie budget
Hovedansvarlig:	NAT
Nationale foranstaltninger:	Ja

4.3 Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab

39a. Norden som kulturelt hjemmemarked

Nordisk Ministerråd ser det som et væsentligt led i det kulturelle samarbejde i Norden, at såvel materielle som immaterielle kunstneriske produkter uhindret kan passere grænserne mellem de nordiske lande.

Udredningen "Norden uden grænser" behandler Norden som kulturelt hjemmemarked. Udredningens forslag kan inddeles i tre kategorier:

1. Forslag, som man allerede har taget hensyn til i kulturhandlingsplanens øvrige aktiviteter.
2. Forslag hvis gennemførelse forudsætter de enkelte regeringers eller Nordisk Ministerråds medvirken i andre sammensætninger end kultur- og undervisningsministrene.
3. Forslag, som er henstillinger til de nordiske radiofonier.

Ministerrådet har anmodet vedkommende regeringer om at afskaffe de hindringer, som bliver nævnt i udredningen, og vil arbejde videre for at fjerne andre forhold, som udgør hindringer for et frit kulturelt samarbejde mellem landene.

Tidsplan:	1990 – 92
Finansiering:	Ordinære budget
Hovedansvarlig:	EK-Kultur
Nationale foranstaltninger:	Ja

4.4 Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik

52a. Arbejdskraftens bevægelighed mellem Norden og EF

Ud over det igangværende arbejde med at styrke arbejdskraftens muligheder for at bevæge sig over landegrænserne i Norden vil Ministerrådet iværksætte en analyse af arbejdskraftens vandringer mellem Norden og

EF. Visse midler hertil er afsat i den økonomiske handlingsplan, og det er hensigten at søge samarbejde med EF-Kommissionen til en forholdsvis omfattende undersøgelse.

<i>Tidsplan:</i>	1991
<i>Finansiering:</i>	Økonomiske handlingsplan
<i>Hovedansvarlig:</i>	NAUT
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Nej

4.5 Miljøpolitik

63a. Begrænsning af støj og luftforurening fra fly

Problemet med avgaser från flygplan kommer de nordiska länderna att engagera sig i på internationell nivå i samband med internationella möten. Arbetets mål är att minska luftföroreningar från plan som redan är mindre bullerstörande.

I uppföljningen av ministerrådets deklARATION om buller från flyg och som en del i det kommer man nationellt att verka för att förberedelsemöten genomförs före de stora internationella mötena på området. Ministerrådet kommer också att verka för att information sprids både inom och utom Norden. Ministerrådets handlingsprogram om flygbuller har genom Danmark tidigare överlämnats till EG-kommissionen, som arbetar med regler på området.

De diskussioner som förts med luftfartsverket och bolagen i de nordiska länderna har efter hand inneburit att de stora bolagen nu frivilligt byter ut sin flotta till kapitel 3-plan i loppet av 90-talet.

Ministerrådet arbetar för att det fr o m år 2000 införs förbud mot användning av kapitel 2. flygplan och att beslut om sådant förbud skall tas senast 1990.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	ÅK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

63b. Trafikstoj

En rapport har utarbetats med ett förslag till konkretisering av 80 dBA-målet för tunga fordon och 73 dBA för lätta fordon. Arbetsprogrammet för framtiden inom området innehåller projekt som skall behandla kontrollfrågor och mätmetodfrågor.

Ministerrådet avser att utarbeta nordiska beräkningsmodeller för spår-bunden trafik, vägtrafik och flyg. Arbetet kommer att bedrivas med inriktning på att komplettera och göra modellerna lika i de nordiska länderna. Det senare gäller speciellt för flygbullermodellen. Även tillförlitligheten kommer att studeras.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	ÄK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

63c. Miljövenlige køretøjer til tæt bebyggede områder

Spørgsmålet om særlige kriterier for miljøvenlige køretøjer (busser, varer-biler osv.) til byområder drøftes i forskellige europæiske fora, herunder den såkaldte "Stockholms-gruppe" af særligt miljøbevidste lande. De krav, som for byområder stilles til støjgrænser og udstødning fra køretøjer, kan adskille sig fra de generelle krav og forudsætte særlige tekniske løsninger.

Ministerrådet vil lade undersøge, hvilke tekniske løsninger, der vil være egnede, og udvikle nordiske definitioner og kriterier på området med henblik på at kunne påvirke fremtidige europæiske bestemmelser, herunder i EF.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	AK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68a. Miljødata og -overvågning

Inom de nordiska länderna har sedan 10 år tillbaka planerats och utförats en miljöövervakning av kemisk, fysikalisk och biologisk karaktär. Bakgrunden har varit behovet av långsiktig dokumentation av de förändringar i naturen som sker till följd av utsläpp till mark, luft och vatten.

Ett nordiskt nät av små avrinningsområden inom vilka mätningar av deposition, mark-, luft- och vattenförhållanden, samt organismer ständigt registreras har etablerats. Områdena lämpar sig utmärkt för långsiktig övervakning av såväl globala som regionala effekter som förorsakas av luftföroreningar i naturen. De kan också väl utnyttjas för att klarlägga trender gällande kritiska belastningsgränser.

Integrerad monitoring av ovanstående karaktär har sedan 1989 prioriterats som pilotprogram inom ECE (EMEP), och som Data- and Evaluation Center (Programme Center) har Helsingfors (Finland) utsetts.

Inden for rammerne af det kommende europæiske miljøagentur, som bl. a. EFTA-landene ventes indbudt til at deltage i, vil Ministerrådet arbejde for at udbygge og forbedre de nordiske landes bidrag til det fortsatte arbejde på europæisk plan inden for dette område.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	ÄK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68b. Miljökonsekvensvurderinger

FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) har sedan 1979 utvecklat gemensamma riktlinjer för miljökonsekvensbedömning. ECE bereder för närvarande bl. a. en internationell konvention om miljökonsekvensbedömning som blir godkänd år 1991.

Miljökonsekvensbedömning spelar idag en viktig roll i EG:s miljöpolitik. EG-kommissionen godkände 1985 ett direktiv om tillämpning av miljökonsekvensbedömning (Council directive on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, No. 85/337/EEC).

På basis av bl. a. ovanstående aktiviteter har ministerrådet beslutat utreda behovet och formerna för ett nordiskt samarbete angående tillämpning av miljökonsekvensbedömning.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Nationella bidrag
<i>Huvudansvarig:</i>	ÄK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68c. Økonomiske styringsmidler

Ministerrådet finder, at økonomiske styringsmidler i øget udstrækning bør anvendes som supplement til de administrative styringsmidler i miljøpolitikken. Der vil i 1990 blive gennemført et udredningsarbejde vedrørende mulighederne for at anvende miljøafgifter i lyset af udviklingen i EF (afgiftsharmonisering).

Projektet vil omfatte en kortlægning af nuværende afgifter, en analyse af anvendeligheden af forskellige økonomiske styringsmidler, forslag til generelle retningslinier for deres anvendelse, forslag til videre nordiske samarbejdsprojekter samt overvejelser om mulighederne for at påvirke EF.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Finans/EK-Miljø
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

68d. Miljøinvesteringer i Østeuropa

Ministerrådet har lagt fram ett förslag om att upprätta en nordisk miljöfinansieringsordning. Förslaget innebär bl. a. att ett samnordiskt riskkapitalbolag upprättas med syfte att med aktiekapital och/eller risklån delta i finansiering av joint ventures och andra samarbetsbolag, som tillverkar miljöutrustning och tillhandahåller tjänster inom miljösektorn i de östeuropeiska länderna.

Riskkapitalbolaget föreslås erhålla ett grundkapital på 36 milj. SDR (motsvarande ca 342 milj. DKK). Inbetalningar från länderna föreslås ske

enligt gällande fördelningsnyckel under sex år med årliga inbetalningar på 6 milj. SDR.

Ministerrådsförslaget innebär vidare att det ingås en särskild överenskommelse mellan de nordiska länderna om upprättandet av miljöfinansieringsbolaget.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Nationalt
<i>Huvudansvarig:</i>	EK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68e. Udvidelse af projektinvesteringslåneordningen

Ministerrådet ønsker i overensstemmelse med intentionerne i den økonomiske handlingsplan at forøge rammen for Den nordiske Investeringsbanks projektinvesteringslåneordning. Inden for denne udvidede ramme er det hensigten at fremme lån til miljøinvesteringer i bl. a. statshandelslandene. Det pågældende ministerrådsforslag ventes behandlet af Nordisk Rad i 1990.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Nationalt
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-STF
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

4.6 Arbejds miljøpolitik

70a. Effekter af EFs arbejdspladsdirektiver

En række direktiver med minimumsforskrifter på arbejdsmiljøområdet er under vedtagelse og gennemførelse i EF samt indgår i drøftelserne mellem EF og EFTA om et mere formaliseret samarbejde. Ministerrådet vil i tilknytning til de igangværende nationale analyser tage initiativet til en nordisk udredning om belysning af konsekvenserne af disse bestemmelser set i forhold til eksisterende og ønskelige arbejdsmiljøregler i de nordiske lande.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-AØ
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

70b. Model for implementering af harmoniserede EF-direktiver i forbindelse med gennemførelsen af EFs indre marked

De nordiske landes beslutning om i muligt omfang at harmonisere egne forskrifter med EF-direktiver og tilhørende standarder gør det ønskeligt at udarbejde en model for, hvorledes implementeringen i det nationale regelværk kan ske.

Med henblik på dels at virke for en fortsat harmonisering i Norden, dels at spare ressourcer vil Ministerrådet undersøge mulighederne for at finde en fælles model for denne implementering.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-AØ
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

4.7 Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler

74b. Nordisk forbrugerpolitik og EFs indre marked

Ministerrådet vil analysere konsekvenserne af tilpasning af den nordiske forbrugerpolitiske model til den europæiske. Det vedrører bl. a. krav til forbrugerinformation, lovgivning på forskellige områder og forbrugerindfyldelse. Analysen skal føre frem til en identifikation af de samarbejdsområder, som må prioriteres højest for de nærmest kommende år.

<i>Tidsplan:</i>	1991
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	NEK
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Nej

5. Kapitel: Fremtidige revisioner af arbejdsprogrammet

På grund af den korte tid, der er forløbet siden arbejdsprogrammet blev vedtaget, har Ministerrådet besluttet at give denne første opdatering karakter af en fremskridtsrapport. Som det fremgår af det foregående, er der imidlertid allerede sket så meget nyt både i Norden og på europæisk plan, at det må forudses at der i løbet af 1990 bliver behov for at udarbejde en samlet ny og konsolideret udgave af programmet.

Ministerrådet har til hensigt at præsentere en ny og konsolideret udgave af arbejdsprogrammet medio 1990.

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet om rekommendationen angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92

Økonomisk Udvalg har behandlet meddelelsen fra ministerrådet vedrørende rek. 45/1989/e på mødet 29. januar 1990 og afgiver følgende betænkning:

Rekommandationen har følgende ordlyd:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd, at til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990 fremlægge en første revideret version af ”Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92” med udgangspunkt i de forslag, som indgår i den internationale samarbejdskomites rapport ”Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd” samt under hensyn til de synspunkter, som fremkommer ved behandlingen af ovennævnte arbejdsprogram under Nordisk Råds 3. ekstrasesion 1989, og at rapportere om arbejdet med gennemførelse af programmet dels til Nordisk Råds ordinære session, dels gennem en sommerrapport, som kan koncentreres om særligt aktuelle temaer i integrationsarbejdet. Denne rapport afgives til Rådet hvert år senest 1. juni med henblik på behandling på udvalgenes sommermøder.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92” hedder det (side 8–9):

”Udviklingen i Europa går hurtigt. Det er derfor nødvendigt, at det nordiske arbejdsprogram fortløbende bliver revideret, opdateret og kompletteret i lyset af den seneste internationale udvikling, af arbejdet og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst af de impulser, der modtages fra Nordisk Råd.

Som allerede nævnt vil der i efteråret 1989 blive truffet beslutning om betydelige nye initiativer. Allerede af den grund vil der blive behov for at komplettere arbejdsprogrammet. Ministerrådet vil første gang opdatere programmet i december 1989.”

Ministerrådet har fremlagt sin første fremskridtsrapport af december 1989 vedrørende arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”. Rapporten indeholder dels en oversigt over den seneste udvikling på nordisk og europæisk plan, som det nordiske samarbejde skal forholde sig til, dels en statusredegørelse for de fremskridt og resultater, der i de forløbne seks måneder er opnået på de enkelte punkter, og endelig en opdatering af programmet i form af en række supplerende punkter, som afspejler nye initiativer og målsætninger for Ministerrådet.

Ministerrådet finder, at der på vigtige områder er gjort gode fremskridt i overensstemmelse med de synspunkter, der er fremført af Nordisk Råd, og vil herunder pege på områderne kapitalliberalisering og finansielle tjenester, standardiseringssamarbejdet og transportpolitikken. Vedrørende de supplerende punkter vil Ministerrådet pege på den præcisering af målsætningerne på bygge-, arbejdsmiljø- og især miljøområderne, der har fundet sted; for det sidstnævnte områdes vedkommende også ved medtagelse af nye initiativer vedrørende investeringer i Østeuropa.

Det siger sig selv, at Ministerrådet alene af tidsmæssige grunde ikke har kunnet tage stilling til alle de synspunkter, der er kommet til udtryk under behandlingen i Nordisk Råd. Ministerrådet har endvidere måttet lægge vægt på, at de opstillede målsætninger er realistiske inden for de angivne tidsrammer og ikke strider mod de nordiske landes andre internationale forpligtelser.

Ministerrådet har til hensigt medio 1990 at forelægge en ny, konsolideret udgave af arbejdsprogrammet under hensyntagen til den seneste nordiske og europæiske udvikling, herunder i EFTA/EFsamarbejdet. Ministerrådet finder derudover, at spørgsmålet om kadencen for fremtidige fremskridtsrapporter eller nyskrivninger må afgøres efter en konkret behovsvurdering i lyset af den fremtidige udvikling af de europæiske samarbejds mønstre og de deraf afledte krav og ønsker til det nordiske samarbejde.

Udvalgets indstilling

Ministerrådet har dels redegjort for, hvordan opfølgningen af arbejdsprogrammet vil ske, dels fremlagt en statusrapport for arbejdet med gennemførelsen af programmet, herunder behandlingen af de synspunkter, som Nordisk Råd fremkom med under behandlingen på ekstrasessionen i november 1989. Ministerrådet har således endnu ikke, som anført i rekommandationen, udarbejdet en egentlig revideret udgave af programmet, hvilket udvalget finder forståeligt og acceptabelt under hensyn til tidsfaktoren.

Udvalget forventer, at ministerrådet overholder den frist, som er fastlagt i rekommandationen med hensyn til fremsendelse af materiale til behandling på udvalgenes sommermøder (1. juni) og imødeser den omtalte konsoliderede udgave af arbejdsprogrammet fremsendt til Nordisk Råd senest den 1. juni 1990.

Udvalget finder i øvrigt, at fremskridtsrapporten reflekterer, at arbejdet er i gang på alle områder, og at det har høj prioritet. Der er endvidere redegjort for en række nye aktiviteter på miljøområdet, transport, bygeområdet, kulturen og i relation til Østeuropa. Udvalget finder dette tilfredsstillende, men forventer, at aktiviteterne i relation til Østeuropa udbygges yderligere i det reviderede program, som fremlægges til sommer.

Udvalget finder ikke, at rekommandationen kan eller bør afskrives, så

længe man i perioden frem til udgangen af 1992 arbejder med arbejdsprogrammet. Meddelelsen om rekommandationen kan imidlertid i fremtiden gøres kort og i princippet blot henvide til den aktuelle statusrapport eller nye reviderede udgave af programmet.

Udvalget *afventer* således *ny meddelelse* til næste session.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 46/1989 angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd om snarest at vedtage foranstaltninger, der kan fremme Nordplus-programmets gennemførelse ved

1. at arbejde for etablering af introduktionskurser i værtslandets sprog,
2. at arbejde for, at der gennemføres en liberalisering af reglerne for examensgyldighed i Norden og for etablering af en egnet praksis herfor,
3. at arbejde for, at stipendierne får en sådan størrelse, at de dækker meromkostninger i et andet nordisk land, og at stipendiaterne i studiesocial sammenhæng ligestilles med landets egne studenter,
4. at arbejde for, at Nordplus-stipendiet også omfatter en studenterbolig,
5. at arbejde for, at informationen til de studerende om Nordplus og dets muligheder intensiveres,
6. at afsætte midler af et sådant omfang, at ambitionsniveauet i Nordplus-programmet kan opretholdes,
7. at arbejde for, at der gives mulighed for individuelle ansøgninger om Nordplus-stipendier uanset den pågældende uddannelsesinstitutions interesse i at deltage samt
8. at sikre, at udveksling af studenter og lærere mellem Danmark, Færøerne og Grønland kan finde sted inden for Nordplus-programmet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1357)

Meddelande**om rekommendation nr 47/1989 angående Nordiska ministerrådets budget för 1990**

Rekommendationen har följande lydelse:

- Nordiska rådet rekommenderer Nordiska ministerrådet
- att i budgeten för 1990 specificera hur stor del av de olika sektorernas budgetar som kommer att tas i anspråk för genomförandet av arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992,
  - att ta ansvar för att fullfölja de ekonomiska åtagandena i nu gällande kulturhandlingsplan,
  - att omvärdera sin syn på trafiksäkerhetsområdet samt att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att under 1990 utarbeta ett arbetsprogram för trafiksäkerhetsområdet,
  - att i övrigt beakta budget- och kontrollutskottets framförda synpunkter och förslag.

(Meddelandet, se C 1, s. 1273)

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2372)

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående Nordiska ministerrådets budget för 1990

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 47/1989/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1990 (B 98/b).

I meddelandet påpekas att ministerrådet kommer att uppdatera och revidera arbetsprogrammet Norden i Europa 1989 – 1992 under året, bl. a. med beaktande av Nordiska rådets synpunkter, och att det därför för närvarande inte är möjligt att ge exakta tal för vilka resurser som kommer att användas till åtgärder inom arbetsprogrammet. Ministerrådet framhåller även att samarbetsministrarna uppmanat ämbetsmannakommittéerna att disponera sektorernas medel så att det finns tillräckliga medel för programmets genomförande. Mot denna bakgrund har ministerrådet inte ansett det ändamålsenligt att göra en detaljredovisning av arbetsprogrammet i budgeten.

Budget- och kontrollutskottet kan acceptera att det inte finns en detaljredovisning, men det rör sig här om 75 MDKK, som skall tas ur ordinarie budgetmedel för att användas till åtgärder inom arbetsprogrammet. Mot denna bakgrund borde det åtminstone finnas en ungefärlig uppskattning av hur mycket som beräknas tas i anspråk för arbetsprogrammet inom de olika sektorerna. Utskottet förutsätter att detta kommer att anges i det reviderade arbetsprogrammet.

Ministerrådet meddelar vidare att man genom en ökning av kulturbudgeten 1990 med 20,2 MDKK är på god väg mot målsättningen i kulturhandlingsplanen.

När det gäller trafiksäkerhetsområdet har budgeten för 1990 ökats med 52.000 DKK i enlighet med Nordiska trafiksäkerhetsrådets äskanden.

Utskottets förslag till ändringar av budgetens utformning kommer att beaktas i nästa års budgetarbete. Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att ministerrådet tagit fasta på utskottets synpunkter.

Mot bakgrund av att 1990 års budget redan är fastställd föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen för rådets del avskriven.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Annelise Gotfredsen (KF)

Per Olof Håkansson (s)

Jens Marcussen (FrP)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

J. K. Hansen (S)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Marjatta Väänänen (K)

Skriftligt svar**på fråga till Nordiska ministerrådet angående samarbete rörande genteknologi¹**

Spørgsmål: Hvorledes mener Nordisk Ministerråd med nedsættelsen af et særligt nordisk udvalg for etik inden for bioteknologi at have opfyldt rekommandationens ordlyd om at undersøge, om nogen forhåndsgodkendelse eller registrering af gensplejsning i nordisk samarbejde er mulig, og hvorledes påtænker ministerrådet, at dette etikudvalg skal opfylde rekommandationens intentioner vedrørende sikkerhed og teknologivurdering om genteknologi?

Svar, afgivet den 5. juni 1989:

Som det er Lilli Gyldenkilde bekendt, har ministerrådet nedsat et særligt nordisk udvalg for etik inden for bioteknologi i overensstemmelse med det vedtagne nordiske bioteknologiske samarbejdsprogram. Udvalget har netop indledt sin virksomhed.

Udvalgets opgave er at påse, at der udarbejdes policyorienteret materiale for diskussioner vedrørende de etiske aspekter af bioteknologiens anvendelse og udbredelse i de nordiske lande samt at bidrage til en vurdering af de etiske normer for forskning i og anvendelse af bioteknologi i Norden og internationalt. Udvalget må udføre sin virksomhed i koordination med tilsvarende nationale og internationale organer.

De etiske aspekter vedrørende vurdering af mulige risici i forbindelse med anvendelse af genteknologi er omfattet af etikudvalgets mandat. Med hensyn til de tekniske aspekter i forbindelse med risikovurdering kan udvalget samarbejde med bl. a. nationale teknologivurderingsorganer.

Jeg kan oplyse, at der ved sammensætningen af etikudvalget er tilstræbt en bred sammensætning af forskellige samfundsinteresser. I udvalget indgår således politikere, forskere med forskellig fagspeciale såsom filosofi, medicin, veterinærmedicin samt repræsentanter for relevante nationale myndigheder og etiske råd/udvalg.

¹ Frågan tryckt Nordiska rådet 37:e sess., s. 2457.

Jeg kan supplerende oplyse, at kundskabsudviklende FoU-virksomhed vedr. mulige miljø- og helserisici knyttet til visse anvendelser af genteknologi indtager en central placering i det samlede nordiske bioteknologiske samarbejdsprogram.

Jón Sigurðsson
Ministerrådets formand

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

Skriftlig fråga**angående förorening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten**

Til Nordisk Ministerråd

Der findes i dag omkring 180 atomdrevne skibe og ubåde i de nordiske farvande. Tilsammen medfører de mere end 300 atomreaktorer – eller flere end der anvendes til elproduktion på land i hele Europa.

Størstedelen (255) findes på sovjetiske skibe og ubåde ved Kolahalvøen. England og Frankrig har tilsammen 27 atomdrevne ubåde i denne del af verden med ligeså mange atomreaktorer ombord.

USA har 17 atomubåde med ligeså mange atomreaktorer i nordlige havområder. Dertil kommer at amerikanske fartøjer ofte befinder sig i nordiske farvande i forbindelse med flådeøvelser.

Siden 1957 er over 30 atomdrevne fartøjer med tilsammen mere end 58 reaktorer blevet søsat fra skibsværfter i Østersøen. 8 af disse har passeret gennem Storebælt med ialt 16 atomreaktorer ombord. Den seneste gennemsejling fandt sted den 28. juli 1989, og inden midten af 1990erne vil yderligere fem atomdrevne skib passere gennem Storebælt med ialt 9 reaktorer ombord.

Det er fornyligt dokumenteret, at atommagterne siden marts 1956 har mistet ni atomreaktorer i havet. To af disse reaktorer ligger i Norskehavet. En række uheld indenfor kort tid i år i nordiske farvande har ført til stor bekymring i Norden, og særlig i de nordatlantiske fiskersamfund. Det islandske bidrag til den nordiske handlingsplan mod havforurening gjorde allerede sidste år opmærksom på dette problem. Island påpegede, at der i de nordiske farvande findes en stærk militærtrafik og konstaterede, at den militære søtrafik ikke reguleres af nogen international konvention.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Vil Ministerrådet tage initiativ til en uafhængig undersøgelse af omfanget af atomdrevne søtrafik i de nordiske farvande, herunder omfanget af uheld, samt de nordiske landes mulighed for at gribe ind i forbindelse med uheld, og samtidigt oplyse hvad ministerrådet agter at foretage sig for at få atomdrevne søtransport forbudt?

København, den 1. august 1989

Margrete Auken (SF)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 22 september 1989

Regeringerne i de nordiske lande er meget opmærksomme på søtrafikken med atomdrevne skibe i farvandsområderne omkring de nordiske lande. Dette er især blevet aktuelt efter de beklagelige uheld med de sovjetiske atomdrevne ubåde i foråret og sommeren 1989 i farvandene ud for Nordnorge.

Nordisk Ministerråd er bekendt med, at spørgsmålet om atomdrevne søtrafik, og især de sikkerhedsmæssige aspekter og mulighederne for at gribe ind ved uheld, allerede er genstand for kontakt mellem de berørte lande.

Nordisk Ministerråd finder det på denne baggrund ikke hensigtsmæssigt at iværksætte en undersøgelse i Ministerrådets regie.

Július Sólnes

Ministerrådets formand

Fridtjov Clemet

Generalsekretær

Skriftlig fråga angående skydd av Antarktis

Til Norges regering

Antarktis er det eneste kontinent som endnu ikke er alvorligt påvirket af mennesket. Kontinentets enorme ismasser har afgørende indflydelse på havstrømmene og det globale klima og miljø. Et uforstyrret Antarktis er en grundforudsætning for livet på Jorden.

På grund af kontinentets unikke egenskaber har Antarktis i de seneste år indtaget en nøgleposition i forskningen i blandt andet drivhuseffekten og ozonlaget.

Mineralkonventionen, som blev vedtaget i 1988, muliggør minedrift i Antarktis. Konventionen træder først i kraft når Norge, der er en af kravhaverne, underskriver og ratificerer konventionen.

Australien er ligesom Norge kravhaver, og den australske regering har sagt at man ikke vil ratificere konventionen, men i stedet arbejde for en miljøbeskyttelseskonvention for Antarktis.

Antarktis' fremtid afgøres lige nu. Frankrig og Australien har foreslået at gøre Antarktis til et internationalt naturreservat og forbyde udvinding af mineraler. Et fåtal af lande har på den anden side sat sig for, at mineralkonventionen skal træde i kraft, og dermed åbne for mineraludvinding.

Norge spiller i denne forbindelse en altafgørende rolle. Norge er kravhaver, og har lang historisk og videnskabelig erfaring. Norge er det eneste nordiske land der direkte kan påvirke beslutningen om at åbne for mineraludvinding i Antarktis eller at give Antarktis status som naturpark. Beslutter Norge sig for at følge Australien og Frankrigs eksempel, vil det være en vigtig ledetråd for de øvrige medlemmer af Antarktis Traktaten.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til den norske regering:

– Vil den norske regering støtte det australske/franske forslag om omgående at indlede forhandlinger om en alsidig miljøbeskyttelseskonvention (Comprehensive Environmental Protection Convention)?

København, den 1. august 1989

Margrete Auken (SF)

Svar frå Utenriksdepartementet, avgivet den 8 september 1989

Den norske regjering ser det som grunnleggende å verne om det sårbare miljøet i Antarktis. Mineralkonvensjonen av 1988 tar sikte på nettopp dette.

Konvensjonen fyller et hull i samarbeidet under Antarktistraktaten. Uten mineralkonvensjonen finnes intet regelverk til forhindring eller regulering av mineralvirksomhet. Det ville være fritt frem i Antarktis. Gjennom konvensjonen lukkes Antarktis for all inngripende virksomhet som mineralleting eller -utvinning. Bare enighet blant alle land som er aktive i Antarktis vil kunne oppheve dette forbud. Her har Norge — i likhet med andre land som legger avgjørende vekt på miljøvern — vetorett.

Alt arbeid under Antarktistraktaten skjer på grunnlag av konsensus. Mineralforhandlingene gjorde det klart at konsensus ikke er oppnåelig for forslag som utelukker enhver mulighet for virksomhet i fremtiden. Alternativet til mineralkonvensjonen er dermed ikke en villmarkspark, men en uregulert situasjon. Det foreliggende moratorium på kommersiell mineralvirksomhet ville falle bort. Det ville ikke finnes noe regelverk til å forhindre virksomhet.

Mineralkonvensjonen sikrer samtidig fortsatt lavspenning og politisk samarbeid i Antarktis. I 30 år har Antarktistraktaten nå holdt Antarktis utenfor strid og konflikt. Antarktis er demilitarisert, det er forbud mot kjernefysiske prøver og deponering av kjernefysisk avfall, det er full gjensidig inspeksjonsrett. Nært samarbeid har erstattet tidligere spenninger mellom land med forskjellig syn på territoriell suverenitet.

Antarktistraktaten bygger imidlertid på ømfintlige balanser. Konfliktpotensialet er betydelig. Mineralkonvensjonen tok seks år å forhandle, nettopp fordi det var nødvendig å finne frem til omforente løsninger som ivaretok alle parters grunnleggende politiske interesser. Et bortfall av konvensjonen ville rive bort et omhyggelig sammensatt byggverk. Resultatet vil bli usikkerhet og risiko for fremtidig strid. Hele Antarktissamarbeidet ville her bli skadelidende.

På denne bakgrunn undertegnet Norge mineralkonvensjonen 25. november 1988. Spørsmålet om ratifikasjon vil bli forelagt Stortinget på vanlig vis.

Etter regjeringens syn er det viktig å bygge videre på det som allerede er oppnådd. Ingen er tjent med å miste et regelverk som til de grader ivaretar grunnleggende politiske og miljømessige hensyn, i en usikker søken etter det som anses som ideelt. Vi må unnlate å gjøre det beste til det godes fiende.

Det kommende møte under Antarktistraktaten i Paris i oktober vil gi full anledning til å gjennomføre ytterligere viktige miljøtiltak. En rekke miljøvernssaker står på dagsordenen, inkludert et nytt punkt om omfattende tiltak til beskyttelse av miljøet. Flere land har fremlagt eller bebudet

forslag, inkludert Australia og Frankrike. Et annet er presentert av Chile. New Zealand har fremlagt et dokument i parlamentet som gir et vidtgående, alternativt opplegg til det australsk/franske.

Fra norsk side har vi på alle møter i Antarktissamarbeidet konsekvent hatt en miljøvernpofil. På Paris-møtet i oktober vil vi igjen gjøre vår del for å sikre så effektive miljøtiltak som mulig, innen rammen av et system som opererer på grunnlag av konsensus.

Skriftlig fråga**angående havsföreningen till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo – Halden**

Till Norges regering

Sommaren 1988 skakades vi alla av algblooming och säldöd i Västerhavet. Då om inte tidigare blev vi medvetna om att havet inte klarar av att ta emot de utsläpp som vår snabba industrialisering åstadkommit.

På hösten samma år antog Nordiska rådet ett havsmiljöprogram där samtliga länders miljöministrar försäkrade att det omgående verkligen skulle tas krafttag för att åstadkomma en bättre havsmiljö. Nu skulle man med hjälp av det gemensamma programmet kunna ställa krav på varandra att ta itu med alla de utsläpp som orsakade den mycket dåliga situationen i havet.

Det är därför med stor oro som jag följt debatten om att Norges regering inte sätter miljön och havslivets överlevnad i första rummet. Återigen tycks kortsiktigt ekonomiskt tänkande vara det som styr besluten.

Området i och kring Halden – Oslo har genom sina förenade industrier, som under en alltför lång tid getts tillstånd till utsläpp, orsakat ett dött hav. Enligt statens förurningstillsyn var utsläppen av syreförbrukande material i området 1988 148 000 ton. Till detta skall läggas 1120 ton klorföreningar plus en mängd ytterligare föreningar för processen.

Naturligtvis är dessa utsläpp ingenting som kan få fortgå om regeringen menar allvar med sina löften om en förbättring av havsmiljön. På DNS debattsida försvarade miljöminister Sissel Rønbeck sitt och regeringens agerande. Miljöministern försäkrar att givna löften skall hållas men de åtgärder som nämns är dock långt ifrån tillräckliga för att rädda de döende haven.

Jag vill därför ha regeringens svar på följande frågor:

1. Tänker regeringen hålla sitt löfte att minska utsläppen till havet i den utsträckning och takt som behövs för att havet skall kunna överleva?
2. Vilka utsläppsmängder tänker regeringen tillåta 1990 i området från de olika industrierna?
3. Vilka konkreta åtgärder har vidtagits för att minska nuvarande utsläppsmängd?

Stockholm den 1 augusti 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Svar från Miljøverndepartementet, avgivet den 13 september 1989

Som riksdagsledamot Samuelsson er kjent med, har arbeidet med å bedre forurensningssituasjonen i Nedre Glommaregionen, Iddefjorden og kystområdet mellom Sverige og Norge pågått i mange år. Behovet for en forsterket innsats var bakgrunnen for et grensemøte mellom miljø- og energiminister Birgitta Dahl og miljøvernminister Sissel Rønbeck i august 1986. Fra norsk side ble det på møtet presentert en handlingsplan for å redusere tilførslene på norsk side.

Hensikten med denne handlingsplanen er å bedre kystområdenes miljøkvalitet betydelig fra og med 1990.

Handlingsplanen omfatter tiltak for å redusere forurensende utslipp fra både industrien, kommuner og landbruk. En rekke av disse tiltakene er eller er i ferd med å bli satt i verk.

For *industriens* vedkommende er første trinn i prosessen gjennomført ved at de store industribedriftene i området har fått nye utslippstillatelser med vesentlig strengere utslippsbegrensninger enn tidligere.

Av disse tillatelser skal nevnes:

Kronos Titan der utslippene fra 30. april 1989 er redusert med:

Oppløste jernsalter (som jernsulfat)	95%
Svovelsyre (100%)	88%
Tungmetaller (sum alle tungmetaller)	95%

Tiltaket innebærer at de vesentlige deler av bedriftens tidligere utslipp samles opp, transporteres med lekter, behandles og deponeres på en miljømessig forsvarlig måte.

Utslippene fra Kronos Titan vil i 1990 ligge på (Statens forurensningstilsyn's (SFT) krav):

Jern	3,7 tonn/døgn
Svovelsyre	14 tonn/døgn
Titan	1,8 tonn/døgn
3-verdig krom	4 kg/døgn
Vanadium	8 kg/døgn

Saugbrugsforeningen i Halden har nå etter klagebehandling fått fastsatt en ny utslippstillatelse av Miljøverndepartementet. Under forutsetning av at Saugbrugsforeningen bestemmer seg for å bygge en ny papirmaskin til erstatning for cellulosefabrikken, blir utslippsreduksjonen med den omstrukturerte bedriften følgende:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	83%
Suspendert stoff	53%
Klororganiske forbindelser	100%

Fra 1. mai 1990 til cellulosefabrikken legges ned 1. juli 1992, vil utslippsreduksjonene være på:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	20%
Suspendert stoff	35%
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50%

Dette innebærer følgende utslippsnivå:

Suspendert materiale	5,5 tonn/døgn
Klororganiske forbindelser	2 kg AOX/tonn cellulose
Løst organisk materiale	107 tonn/døgn

Hvis Saugbrugsforeningen ikke beslutter å bygge en ny papirmaskin, vil grensen for utslipp av løst organisk materiale fra 1. mai 1990 være 38 tonn/døgn.

Greaker Industrier har fått ny utslippstillatelse der kravene vil medføre følgende utslippsreduksjoner:

Suspendert organisk materiale	30 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50 %

Bedriften har i 1990 tillatelse til å slippe ut:

Suspendert organisk materiale	1 tonn/døgn
Oppløst organisk materiale	11 tonn/døgn

Utslippene av klororganiske stoffer ligger i dag på 5 kg AOX/tonn cellulose. Bedriften er pålagt å utrede mulighetene for å redusere utslippene med 50%. SFT tar sikte på at utslippene av AOX skal være redusert til 2,5 kg/tonn cellulose innen utgangen av 1991.

Bedriften er også pålagt å vurdere tiltak som kan redusere utslipp av organisk materiale med ytterligere 30–50%, og å vurdere mulighetene for å erstatte klor med andre blekemidler.

Borregaard Industries Ltd, har fått ny utslippstillatelse der kravene som et minimum medfører følgende utslippsreduksjoner:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	60 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	66 %

Det er lagt opp til at tiltakene gjennomføres i løpet av årene 1988–1993 med trinnvise utslippsreduksjoner.

Bedriften og miljøvernorganisasjoner har påklaget SFT's konsesjon til Miljøverndepartementet. SFT's innstilling til Miljøverndepartementet er i hovedtrekkene slik:

Innen 31. desember 1989 skal utslippene av klororganiske forbindelser (AOX) ikke overstige 1,7 kg AOX pr. tonn bleket masse. Dette tilsvarer med dagens produksjon et årlig utslipp på 280 tonn. Bedriften skal videre redegjøre for tiltak som vil redusere utslippene av klororganiske forbindelser ned mot 1 kg pr. tonn bleket masse.

SFT tar videre sikte på at utslippene av organisk materiale skal reduseres betydelig i forhold til dagens nivå. De nye grensene vil i henhold til SFT's innstilling bli: 76 tonn/døgn eller ca 27 400 tonn/år (KOF).

Denne saken er altså under klagebehandling i Miljøverndepartementet, og de endelige utslippsgrensene er derfor ikke fastsatt.

Etter en større kontrollaksjon for all konsesjonsbehandlet industri i Østfold i 1987, blir nå Østfoldindustrien inspisert og kontrollert på samme måte som for landets øvrige industri. Erfaringene med dette kontrollsystemet er gode, og kontrollen vil i hvert fall bli opprettholdt og muligens utvidet noe.

Kommunene i Sarpsborgs- og Fredrikstadsregionen har nå satt i gang byggingen av kloakkrenseanlegg. Anleggene skal stå ferdig høsten 1989 og vil innebære en reduksjon i størrelsesorden 90–95 % i utslippene av fosfor, 20 % for nitrogen og 60–70 % i utslippene av organisk stoff.

Der er økt innsats mot *landbruksforurensning* i hele regionen, noe som vil bidra til å redusere forurensningstilførslene til Glomma og Haldenvassdraget. Den norske regjering vedtok i juli 1989 en handlingsplan for å redusere landbruksforurensningene til Haldenvassdraget. Hovedvekten ligger på tiltak mot arealavrenning i Haldenvassdragets nedbørfelt. Det vil bl. a. legges vekt på å innføre mere miljøvennlig og allsidig drift. Det kan f. eks. bli aktuelt å etablere vegetasjonssoner i utsatte områder som vil redusere avrenningen fra arealer og erosjonen langs elvekantene. I tillegg vil det bli satt i gang generelle tiltak som strengere krav og nye ordninger for tekniske miljøtiltak, bl. a. gjødsellagre og silo. Det er fastsatt regler om maks. 2,5 dyreenheter pr. ha, og gjødselplanlegging tas i bruk i stort omfang. Det er også fastsatt regler om bakkeplanering, som er en viktig forurensningskilde i dette området. Det vil også bli satt igang tiltak for å redusere arealavrenningen og erosjon gjennom bl. a. redusert jordarbeiding og vegetasjonssoner (beskyttelsessoner).

Konklusjonen på de tiltakene som er satt igang er derfor at den norske regjering vil arbeide hardt for at de forpliktelser som er inngått i "Havsmiljøprogrammet" vil bli innfridd.

Skriftlig fråga

angående förbränning till havs av kemiskt avfall

Til Nordisk Ministerråd

Den danske regering har til det 12. konsultative møde i London Konventionen (London, 30. oktober – 3. november 1989) fremsendt et resolutionsforslag vedrørende havafbrænding af kemisk affald.

De nordiske lande har tidligere fremmet vigtige forslag i London Konventionen, bl. a. mod dumpning af radioaktivt affald. Erfaringen viser, at et forslag har langt større gennemslagskraft hvis en række lande er medforlagsstillere, og i London Konventionens sammenhæng imødeser især udviklingslandene forslag fra de nordiske lande.

De nordiske lande har fælles politik imod afbrænding af kemisk affald på havet, og har bl. a. samordnet indsatsen i Oslo Kommissionen, Nordsøkonferencen og i London Konventionen.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

– vil de øvrige nordiske lande meddele sekretariatet for London Konventionen at de ønsker at være medunderskrivere på det danske resolutionsforslag til det 12. konsultative møde?

Christiansborg, den 14. september 1989

Margrete Auken (SF)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 30 oktober 1989

Vid Londonkommissionens konsultativa möte 1988 behandlades bl. a. ett danskt förslag om förbud mot förbränning av kemiskt avfall till havs. Det danska förslaget stöddes av samtliga nordiska länder. Förslaget kunde emellertid inte accepteras av alla övriga länder. Beslutet från mötet blev, i fråga om flytande kemiskt avfall, att staterna förbinder sig att vidta åtgärder för att minimera eller avsevärt reducera förbränningen till den 1 januari 1991. Staterna förbinder sig också att utvärdera förbränningen tidigt under år 1992 i syfte att nå fram till ett upphörande före den 31 december 1994.

Det danska resolutionsförslaget inför 1989 års konsultativa möte innebär följande. Staterna skall, i syfte att kunna upphöra med förbränningen av flytande kemiskt avfall till havs före den 31 december 1994, hålla ett konsultativt möte så tidigt som möjligt och senast år 1992 för att utvärdera detta arbete. De stater som förbränner avfall till havs av flytande kemiskt avfall skall årligen rapportera samtliga åtgärder som vidtagits för att minimera eller avsevärt reducera detta förfarande.

De nordiska länderna företar ingen egen förbränning av avfall till havs. Länderna är också eniga om att i internationella fora driva frågan om att få till stånd ett internationellt avtal om förbud mot förbränning av avfall till havs. I den reviderade åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, som håller på att utarbetas och som behandlades av miljöministrarna i augusti 1989, står det bl. a.

”De nordiske landena går inn for:

Å arbeide for et globalt forbud mot forbrenning til havs snarest mulig og senest 1994, og et regionalt forbud inom utgangen av 1990.”

De nordiska länderna har aktivt drivit frågan om förbud mot förbränning av avfall till havs både i Oslokommissionen, som reglerar förhållandena i Nordsjön och Nordostatlanten, och i Londonkommissionen, som reglerar havsföroreningsfrågor globalt.

Det danska resolutionsförslaget tar sikte på att inrikta insatserna så att förbränning till havs upphör helt per den 31 december 1994 och är således helt i linje med vad som anges i den reviderade åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön. Övriga nordiska länder kommer att vara med som förslagsställare så att det framlägges som ett gemensamt nordiskt förslag på mötet.

Birgitta Dahl
Ministerrådets ordförande
(miljöministrarna)

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Skriftlig fråga

angående rådsmedlemmarnas möjligheter att få tillgång till utkastet till ministerrådets handlingsplaner

Til Nordisk Ministerråd

Nordisk Råd blev oprettet som et samarbejdsorgan for parlamentarikere og regeringer i Norden. Dets rolle er at være initiativtagende, rådgivende, kontrollerende og pådrivende i sager vedrørende det nordiske samarbejde.

Ministerrådet er i øjeblikket i gang med at udarbejde tre handlingsplaner, hvortil første udkast lå ved miljøministrenes møde i Göteborg 29. august 1989.

Som medlem af Nordisk Råd vil jeg gerne have mulighed for at påvirke udarbejdelsen af disse handlingsplaner. Hvis der er uenigheder mellem de nordiske regeringer om fælles tiltag, så vil det være af interesse for Nordisk Råds medlemmer at se disse uenigheder, for derudfra, at kunne påvirke vore nationale regeringer på en rådgivende, kontrollerende og pådrivende måde.

Med baggrund i dette vil jeg stille følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvad er baggrunden for, at medlemmerne af Nordisk Råd ikke kan få adgang til udkastene til de tre handlingsplaner, der er under udarbejdelse i Nordisk Ministerråd?

København, den 15. september 1989

Lilli Gyldenkilde (SF)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 1 november 1989

Det fremgår af begrundelsen at Lilli Gyldenkilde med spørgsmålet specielt tænker på de handlingsplaner, der i øjeblikket arbejdes med på miljøområdet.

Disse som øvrige handlingsplaner vil først foreligge som udkast og internt arbejdsmateriale inden for ministerrådsorganisationen og er i den fase – med mindre ministerrådet bestemmer andet – undtaget fra offentlighed, jfr. § 2, stk. 1, pkt. 2 i ”Regler om handlingars offentlighed ved Nordiska ministerrådets sekretariat” vedtaget af ministerrådet den 4. december 1975. Det normale vil herefter være, at ministerrådet, når man er kommet frem til produkter, som kan præsenteres for en større offentlighed, vil forelægge dem for Nordisk Råd som ministerrådsforslag, jfr. artikel 55 i Helsingforsaftalen.

I den konkrete situation har ministerrådet imidlertid besluttet at fravige den normale ordning, idet man ønsker synspunkter fra Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg på handlingsplanerne allerede under udarbejdelsesfasen. Det er derfor aftalt, at udkastene skal drøftes på et møde mellem udvalget og miljøministrene den 13. november 1989. Udvalgets medlemmer vil få udkastene tilsendt inden dette møde.

Når handlingsplanerne efter disse drøftelser bliver klare som egentlige ministerrådsforslag, vil Nordisk Råd igen få mulighed for at påvirke dem i forbindelse med deres behandling ved rådets 38. session i Reykjavík. Først derefter vil ministerrådet på baggrund af de synspunkter, som Nordisk Råd har fremsat, endeligt vedtage handlingsplanerne.

Július Sólnes

Ministerrådets formand
(samarbejdsministrene)

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

Skriftlig fråga**angående danska regeringens hållning inför kommande möte om Montreal-protokollet**

Til Danmarks regering

Vil den danske regering støtte Norge, Sverige og Finlands forslag på det kommende møte om Montreal-protokollen (13. – 17. november 1989), for å bidra til en rask avvikling av produksjon og bruk av ozon-nedbrytende stoffer, eller vil Danmark fortsatt støtte de mindre ambisiøse forslag fra EF?

På Nordisk Råds sesjon i Stockholm opplyste den danske miljøminister at Danmark ikke kunne være med på de øvrige nordiske lands reduksjonsinitiativ pga. ulikheter i økonomi og næringsstruktur.

Kan ministeren i denne sammenheng redegjøre for hvordan dansk økonomi og næringsstruktur i avgjørende grad skiller seg fra den i de andre nordiske landene?

Oslo, 17. september 1989

Ragna Berget Jørgensen (A)

Danske regeringens svar, avgivet den 30 oktober 1989

Den danske regering støtter lige som regeringerne i de andre nordiske lande en hurtig afvikling af produktion og forbrug af ozonnedbrydende stoffer. Efter regeringens opfattelse er det derfor meget positivt, at der er forhandlinger i gang om en kraftig stramning af Montreal-protokollen om ozonnedbrydende stoffer.

I forbindelse med disse forhandlinger har EF-landene — såvel som Finland, Norge og Sverige — fremsat en række vidtgående forslag til konkrete ændringer af protokollen. Den danske regering er overvejende enig i linien i EF-landenes forslag, som blandt andet afspejler, at den danske regering i EF har arbejdet intenst for at få opstillet skrappe reduktionsmål. Det skal påpeges, at EF-landene med hensyn til begrænsning af CFC har foreslået en 50%-reduktion i 1991–92, en 85%-reduktion i 1995–96 og en 100%-udfasning i år 2000, mens Finland, Norge og Sverige har foreslået en 50%-reduktion før midten af 1990'erne og en 100%-udfasning til år 2000. EF-landenes forslag er således det mest vidtgående på dette punkt.

Den danske regering finder, at det i global sammenhæng på nuværende tidspunkt er vigtigst at få skabt enighed om en kraftig stramning af protokollens reduktionsmål og at få den gennemført så hurtigt som muligt — samt at få flest mulige lande til at tilslutte sig protokollen.

Der er ingen tvivl om, at de nordiske lande har spillet en væsentlig rolle med hensyn til at skabe bred international forståelse for nødvendigheden af en kraftig stramning af protokollen.

Den danske regering lægger vægt på et fortsat nordisk samarbejde med hensyn til at præge internationale målsætninger.

For så vidt angår de danske nationale reduktionsmål bygger disse på vurderinger af de realistiske muligheder for substitution og for helt at eliminere visse anvendelser af de ozonnedbrydende stoffer.

Lone Dybkjær (RV)
Miljøminister

Jan Rasmussen

Skriftlig fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående kör- och rasttider för fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning**

Til Norges regering

Har den norske regering planer om at ændre køre- og hviletidsbestemmelser således, at køretøjer, der benyttes til transport af cirkus- og tivoliudstyr, undtages, sådan som det er tilfældet i langt de fleste europæiske lande?

Begrundelse

I henhold til EF's forordning om visse bestemmelser på det sociale område inden for vejtransport fra december 1985 er køretøjer, der transporterer cirkus- og tivoliudstyr, undtaget fra de vedtagne regler.

På den baggrund har det længe været et ønske blandt cirkus- og tivoliejere, at reglerne blev ens i alle de vesteuropæiske lande.

København, den 30. november 1989

Dorte Bennedsen (S)

Norska regeringens svar, avgivet den 11 januari 1990

Vi viser til Presidiesekretariatets brev av 4. desember 1989 mottatt via brev fra Statsministerens kontor av 7. desember 1989.

Norske myndigheter har ikke vurdert å unnta sirkus- og tivolikjøretøyer fra kjøre- og hviletidsbestemmelsene. Saken vil imidlertid kunne komme opp dersom de norske regler skal tilpasses bestemmelsene i EF eller et revidert AETR (Europeisk avtale om kjøre- og hviletid m. v. for mannska-per på kjøretøyer i internasjonal vegtransport).

Utenlandskregistrerte kjøretøyer skal følge AETR-bestemmelsene ved kjøring i Norge. I disse bestemmelsene er det ikke gjort unntak for slike kjøretøyer.

Lars Gunnar Lie (KrF)
Samferdselsminister

Knut Rønning

Skriftlig fråga

angående handlingsplan mot förorening av den marina miljön

Till Danmarks, Finlands och Norges regeringar

Vid Nordiska rådets extrasession om havsmiljön i Helsingör i november 1988, accepterade miljöministrarna att förslaget till havsmiljöplan skulle kompletteras med ett krav på konkreta nationella åtgärdsplaner (tiltaksplaner), som skulle vara färdiga senast 31 december 1989.

I den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, som antagits av de nordiska ländernas miljöministrar den 10 januari 1989, är detta krav inskrivet på s. 11, där bl. a. nämns att åtgärderna skall gälla både industriutsläpp av tungmetaller och stabila organiska forbindelser liksom utsläpp av näringssalter, såväl från avloppsanläggningar, jordbruk som industri. Det nämns också att dessa handlingsplaner skall vara grundlag för justeringen av handlingsplanen efter behandling på Nordiska rådets session 1990.

Eftersom de nationella handlingsplanerna inte klart redovisas i utkastet till reviderad havsmiljöplan samt utkastet ej heller ger en klar definition på det ofta använda uttrycket "bästa tillgängliga teknik", vilket av social- och miljöutskottet bedömts som "miljömässigt bästa tillgängliga teknik", får jag härmed ställa följande fråga till respektive regering:

Är regeringen beredd att senast den 25 januari 1990 framlägga sin av parlamentet godkända nationella handlingsplan mot förorening av den marina miljön och vill regeringen närmare förklara innebörden i uttrycket "bästa tillgängliga teknik"?

Stockholm den 4 januari 1990

Grethe Lundblad (s)

Danmarks regerings svar, avgivet i februari 1990

Som svar på spørgsmål fra rigsdagsmedlem Grethe Lundblad skal den danske regering anføre:

Danmark udarbejdede allerede i 1987 vandmiljøhandlingsplanen, som opstiller målsætninger for reduktion af udledninger af næringssalte. Planen stiller en lang række krav til landbrug, kommunale og industrielle rensningsanlæg og dambrug.

For de kommunale rensningsanlæg er der fastsat faste grænser for udledning af kvælstof (8 mg/liter) og for fosfor (1,5 mg/l). De industrielle udledninger skal renses ved hjælp af bedst tilgængelig teknik. Alle anlæg skal kunne opfylde disse krav inden 1. januar 1993. I Vandmiljøplanen er der dog mulighed for dispensation for så vidt angår tidsfristen.

Vandmiljøhandlingsplanen er fortsat den overordnede ramme for den danske indsats for så vidt angår begrænsning af næringssaltudledninger. I midten af 1990 skal der gennemføres en vurdering af handlingsplanen, bl. a. med henblik på at klargøre, om de reguleringer i forhold til landbruget, som planen fastlægger, er tilstrækkelige for at opfylde de skitserede målsætninger.

I forbindelse med opfølgningen af de internationale initiativer på vandmiljøområdet – først og fremmest målsætningerne fra den 2. Nordsøkonference og målsætningerne fra Helsingfors-kommissionens møde i foråret 1988 – har regeringen udarbejdet en rapport om de såkaldte halveringsmålsætninger.

”Halveringsrapporten” indeholder blandt andet:

- en prioriteringsliste over miljøfarlige stoffer, som med mellemrum skal revideres, og som gør det muligt at udarbejde specifikke reduktionsprogrammer for særligt belastende stoffer og stofgrupper.
- en vurdering af industriudledningerne. Denne vurdering baserer sig på en undersøgelse, som Miljøstyrelsen har fået gennemført i 1989, og som viser at halveringsmålsætningen for en række stoffers vedkommende allerede er opnået.
- en vurdering af tungmetaludledningerne fra de kommunale rensningsanlæg.

Som supplement på dette område forventer Miljøstyrelsen at udarbejde en vejledning, som kan støtte tilsynsmyndighederne i at opstille mere detaljerede krav til udledere af miljøfarlige stoffer.

- endelig indeholder rapporten en vurdering af udledningsreduktioner fra diffuse kilder.

Det er rapportens samlede vurdering, at en opfyldelse af de halveringsmålsætninger, som er aftalt internationalt, og som også indgår i den nordiske havplan ikke kræver væsentlige yderligere initiativer.

Alligevel vil Danmark både nationalt og internationalt arbejde videre. Der er stadig opgaver i forbindelse med f.eks. Nordsøen. I forbindelse

med den 3. Nordsøkonference i begyndelsen af marts vil Danmark særligt arbejde for, at Nordsøens belastning med næringsalte nedbringes, at Nordsøens belastning med andre stoffer nedbringes, og at anvendelsen af PCB skal ophøre hurtigst muligt og alle lagre fjernes. Der må også opstilles mindstekrav for rensning af det kommunale spildevand i alle lande omkring Nordsøen.

Hvad angår begrebet bedst tilgængelig teknik har dette til formål at sikre, at den teknologiske udvikling kommer miljøet til gode. Begrebet er blevet defineret indenfor Paris-kommissionen, som i juni 1989 har vedtaget en rekommandation om anvendelsen af bedst tilgængelig teknik.

Kopi af rekommandationen vedlægges (se *Bihang*).

Denne definition er i overensstemmelse med det, som har været drøftet mellem de nordiske lande, og det er denne forståelse af begrebet, der ligger bag anvendelsen af begrebet i den nordiske havplan.

Lone Dybkjær (RV)

Miljøminister

BIHANG

Annex 6

Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources, Eleventh Meeting of the Paris Commission, Dublin, 19 – 22 June 1989

PARCOM Recommendation 89/2 of 22 June 1989 on the Use of Best Available Technology

Having regard to the objectives as stated in Article 1 of the Paris Convention, to take all possible steps to prevent pollution of the sea from land-based sources;

Having regard to the fact that reference is made in various Paris Commission Decisions and Recommendations to the use or application of best available technology;

Having regard to the Ministerial Declaration of the Second International Conference on the Protection of the North Sea, held in London from 24 – 25 November 1987, and in particular to paragraph X thereof;

The Contracting Parties to the Paris Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources:

AGREE that the programmes and measures adopted under Articles 4 and 5 of the Convention, and especially the application of the best available technology, should be applied in such a way as to prevent pollution in Convention waters, any increase in pollution in other sea areas or in other parts of the environment, or any increased risk to the health of industrial workers or the general population.

The term "best available technology" is taken to mean the latest stage of development (state of the art) of processes, of facilities or of methods of operation which indicate the practical suitability of a particular measure for limiting emissions. In determining whether a set of processes, facilities and methods of operation constitute the best available technology in general of individual cases, special consideration is given to:

- comparable processes, facilities or methods of operation which have been recently successfully tried out;
- technological advances and changes in scientific knowledge and understanding;
- the economic feasibility of such technology;
- time limits for installation in both new and existing plans;
- the nature and volume of the effluents concerned;
- the precautionary principle.

It therefore follows that what is "best available technology" for a particular process will change with time in the light of technological advances, economic and social factors, as well as changes in scientific knowledge and understanding.

If the reduction of emissions resulting from the use of best available technology does not lead to environmentally acceptable results, additional measures have to be applied.

Note: This Recommendation supersedes PARCOM Recommendation 88/3.

Finlands regerings svar, avgivet i februari 1990

Statsrådet fattade i oktober 1988 ett principbeslut om målprogrammet för vattenvården fram till år 1995. Utgångspunkten för målprogrammet är att förbättra tillståndet i vattnen och att trygga en bärkraftig användning av dem. Inom vattenvården bör de inom ramen för de ekonomiska möjligheterna effektivaste vattenskyddsåtgärderna tillgripas.

Förverkligandet av målprogrammet innebär att belastningen på vattnen betydligt minskar och sålunda tillståndet i vattnen väsentligt förbättras. Samtidigt kommer Finlands internationella förpliktelser att uppfyllas. Man har redan nu kunnat stoppa vattendragens vidare förorening och på många ställen har man kunnat förbättra deras användbarhet. Den hittills svagt tilltagande eutrofieringen av kustvattnen kommer också att avstanna.

Under år 1990 kommer man att för de viktigaste industribranscherna sätta upp mer detaljerade mål än tidigare för att begränsa tungmetallbelastningen fram till år 1995. Också för de industrianläggningar som är anslutna till kommunalt avlopp, kommer man att avfatta direktiv och rekommendationer om förbehandling av avloppsvatten och om begränsning av avloppsvattens belastning.

I anknytning till målprogrammet för vattenvården fattade miljöministeriet i juni 1989 ett beslut, enligt vilket cellulosaindustrin, före utgången av

år 1995, skall minska belastningen av organiska klorföreningar, orsakad av tillverkningen av blekt cellulosa, till i genomsnitt 1,4 kg klor per ton blekt cellulosa (mätt med AOX-metoden).

En undersökning om belastning med skadliga organiska ämnen, orsakad av annan industri, inleddes år 1989 och färdigställs under år 1990.

För att kunna uppfylla målen i målprogrammet för vattenvården har man igångsatt, eller håller man på att sätta igång, flera utredningar och undersökningar. I det följande omnämns de viktigaste programmen.

Sommaren 1989 inleddes ett vidsträckt forsknings- och utvecklingsprogram för miljövården inom skogsindustrin (SYTYKE). Programmet är treårigt och det finansieras av miljöministeriet, Finlands Skogsindustris Centralförbund rf. och Maj och Tor Nesslings Stiftelse. Avsikten med programmet är att skaffa fram uppgifter om utsläpp och om de tekniska möjligheterna att minska dessa, om miljöeffekterna av utsläppen samt om kostnaderna för och nyttan av en begränsning av utsläppen.

Ett undersökningsprogram, beträffande tekniken för reduktion av kväve i kommunalt avloppsvatten, inleddes också på sommaren 1989. Avsikten är att undersökningen blir färdig under år 1991. Likaledes har man igångsatt en utredning om kvävereduktionens betydelse för eutrofieringen av kustvattnen.

I Finland utövas fiskodling i avsevärd grad i havsområdena. För att minska de olägenheter som framkommit igångsattes år 1989 ett projekt, där man bl. a. utvecklar vattenvårdsteknik för fiskodling, bättre foder och utfodringsteknik.

Ett forskningsprojekt (MAVERO), om belastningen från lantbruket på vattnen och en minskning av denna, har inletts. Man har för avsikt att slutföra projektet år 1991. I projektet deltar många olika myndigheter och organisationer. Målsättningen för projektet är att utreda storleken av belastningen från lantbruket på vattnen och därpå verkande faktorer, belastningens verkningar på vattendrag samt åtgärder med vilka belastningen kan minskas.

Beträffande den diffusa belastningen har man förbättrat stadgandena genom att förändra förordningen om förhandsåtgärder för skydd av vattnen. Man kan nu mera effektivt än tidigare ingripa i den vattendragsbelastning som orsakas av kreaturskötsel, pälsdjursuppfödning, fiskodling och torvtäkt.

Bekämpningen av olje- och kemikalieolyckor utvecklas genom att för detta ändamål göra en operativ modell. Projektet skall slutföras år 1992.

I statsförslaget för år 1990 ingår olika miljöskatter och -avgifter, — en del av dem för första gången. Tilläggsaccis på bränsle, miljöaccis på konstgödsel samt en ökning av oljeavfallsavgiften är sådana ekonomiska styrningsmedel. Miljöministeriet följer med och värderar vilka effekter denna styrning har, speciellt med hänsyn till miljön. En arbetsgrupp har tillsatts för uppföljningen. Till gruppens uppgifter hör även att göra detal-

jerade förslag till nya ekonomiska styrningsmedel, som lämpar sig för förhållandena i Finland. Arbetsgruppens arbete bör vara färdigt i februari 1991.

En snabb ökning av kemikalieanvändning i samhället har ägt rum under de senaste decennierna. Enär lagstiftningen i Finland beträffande kemikalier nästan enbart omfattat avvärjande av hälsoskador, ansåg man det nödvändigt att stadga en ny lag om kemikalier. Denna bör göra det möjligt att avvärja även miljöskador, som orsakas av kemikalier. Lagen om kemikalier godkändes i augusti 1989 och den träder i kraft i september 1990. De moment i lagen, vilka gäller för miljöfarliga ämnen, träder dock i kraft först medels en särskild förordning. Orsaken härtill är att man ej ännu internationellt har kunnat komma överens om, vilka kriterierna för miljöfarlighet är och att man sålunda inte har kunnat göra upp en lista över miljöfarliga ämnen.

På grund av Finlands arbete inom Helsingforskommissionen är landets rapporteringsrutiner i stor utsträckning beroende av de tidtabeller, som gäller för kommissionens verksamhet. Enligt beslut inom Helsingforskommissionen skall länderna i början av år 1990 rapportera om utgångsnivåerna för den 50 procents reduktion av skadliga ämnen och närsalter, man enats om i ministerdeklarationen av 1988, och om sin uppfattning av den bäst tillgängliga teknologin för olika branscher. Dessa rapporter och likaså den andra utvärderingen av Östersjöns tillstånd för åren 1985–1990 står till förfogande som utkast först på hösten 1990.

Målprogrammet för vattenvården gäller båda sötvattnen och havsområdena och motsvarar i praktiken till sin effekt även en handlingsplan mot förorening av havet. En speciell plan för havsmiljöns skydd är dock under utarbetande. För närvarande utarbetas en översikt av Finlands nationella och internationella åtaganden och målsättningar i fråga om skyddet av den marina miljön. Samtidigt kartläggs eventuella interna brister, vilka beaktas i det program, som är under utarbetande. Avsikten är att handlingsplanen föreläggs statsrådet för godkännande. På grund av arbetets koppling till Helsingforskommissionens rapporteringsprocedurer samt dess omfattning i övrigt, kan det avslutas först i slutet av 1990 eller i början av 1991.

Vad innebörden av uttrycket "bästa tillgängliga teknologi" beträffar, kan man konstatera att själva termen utgått från tanken att man inom industrin och andra branscher, där olika former av teknologi utnyttjas, bör använda en så effektiv teknik som möjligt för att begränsa utsläpp av skadliga ämnen till miljön. Uttrycket har således inte skapats för att tjäna näringslivets intressen utan just med tanke på miljön. Mellan de nordiska länderna råder inga meningsskiljaktigheter ifråga om bruket av uttrycket "bästa tillgängliga teknologi". Den nordiska synen är även klargjord i den nordiska handlingsplanen mot förorening av havet i kapitlet om utgångspunkterna för planen. Det är också klart att bästa tillgängliga teknologi, t. ex. för en given industriprocess, inte kan fastslås en gång för alla utan att

även den bästa tillgängliga teknologin utvecklas i takt med den tekniska utvecklingen och att den även är beroende av en hel rad andra föränderliga samhällsfaktorer.

Norges regerings svar, avgivet den 20 februari 1990

Stortingsmelding nr. 46 for 1988/89 "Miljø og utvikling" omhandler Norges samlede program for oppfølging av rapporten fra "Verdenskommissionen for miljø og utvikling" (WCED). Denne ble behandlet av Stortinget 14. juni 1989 og samlet tverrpolitisk oppslutning.

Programmet trekker opp nasjonale mål, tiltak og virkemidler innenfor de sentrale miljøpolitiske områder, og her er den norske innsatsen knyttet til bekjempelse av forurensning i Nordsjøen og Skagerrak omtalt i et eget kapittel.

Rapportering om arbeidet med det norske, nasjonale arbeidet på dette feltet er blitt framlagt for Nordisk Ministerråd både i 1989 og nå i 1990. Vårt bidrag her inngår i "Rapport om arbeidet med att minska utsläppen till havsmiljön", som følger den reviderte "Nordisk handlingsplan mot förorening av havet". Av innholdet i det norske bidraget vil en særlig peke på:

a) Næringsalter

Umiddelbart etter Nordsjøkonferansen i 1987 startet arbeidet med en handlingsplan for den norske oppfølgingen av avtalen knyttet til reduksjon av næringssaltene. En grovkisse av denne ble lagt fram høsten 1988. Perioden fra skissen ble lansert, og til målet er nådd, er inndelt i tre faser:

Fase 1: Strakstiltak 1988—89

Fase 2: Ytterligere tiltak 1990—93

Fase 3: Ytterligere tiltak 1993—95

Nordsjødeklarasjonen krever en reduksjon i størrelsesorden 50% i tilførsler av næringsalter til områder hvor disse direkte eller indirekte antas å kunne føre til forurensning. Hvilke områder dette omfatter for Norges del vil med det første bli avklart.

Den norske planen for reduksjon av næringssalttilførslene fra jordbruket omfatter blant annet tiltak for å redusere arealavrenningen og ytterligere innsats med å utbedre gjødselkjellere og siloanlegg. For å oppnå ytterligere reduksjoner er det aktuelt å også iverksette andre tiltak enn de som er med i vår foreløpige plan. Blant annet vurderer en nå økte miljøavgifter på kunstgjødsel.

Alle tiltak på kommunale anlegg settes i gang så raskt som mulig, med unntak av nitrogenfjerning. Man er her avhengig av en ny renseteknologi som i dag ikke er godt nok utviklet. Når tilstrekkelige kunnskaper om dette er fremskaffet vil det bli tatt standpunkt til om nitrogenfjerning på kommunale rensenanlegg skal kreves og hvilke anlegg dette skal gjelde.

Samlet vil en ved de planlagte tiltakene på kommunal- og landbrukssiden kunne oppnå reduksjon på hhv. 40–50 % for fosfor og 20–25 % for nitrogen. Ved iverksetting av ytterligere tiltak utover de som foreløpig er planlagt på landbrukssiden (eks. økt miljøavgift på kunstgjødsel), vil reduksjonene bli større.

b) Miljøgifter

Statens forurensningstilsyn foretok i 1987 en omfattende kartlegging av forekomster og miljøkonsekvenser av miljøgifter i Norge. Basert på dette arbeidet har Norge prioritert innsatsen på i alt 17 stoffer av spesiell betydning, med tanke på forurensning av det marine miljø. Gjennom planlagte og iverksatte tiltak, regner vi med å oppnå en reduksjon på 50–90 % for utslipp til Nordsjøen av de ulike stoffene, i tidsrommet 1985–1995. Det understrekes at prioriteringen av de 17 stoffene ikke utelukker at tiltak også vil bli gjennomført for reduksjon i utslipp av også andre miljøgifter. Status i arbeidet og tiltak mot utlippene av de viktigste miljøgiftene er nærmere omtalt i vårt bidrag til årets rapport til Ministerrådet.

Tiltakene for å redusere utlippene av næringsalter og miljøgifter fra norsk side er gjenstand for kontinuerlig evaluering.

Når det gjelder uttrykket "beste tilgjengelige teknikk" vil jeg vise til den reviderte "Nordisk handlingsplan mot förorening av havet". På side 11 i kapitlet om handlingsplanens utgangspunkter, er det gjort nærmere rede for tolkingen av dette. Jeg viser til rapportens klargjøring av uttrykket, og vil gjøre oppmerksom på at det ikke råder noen meningsforskjell mellom de nordiske landene i spørsmålet om bruken av uttrykket "beste tilgjengelige teknologi".

Arbeidet med bekjempelse av havforurensninger står helt sentralt i det norske arbeidet for en bærekraftig utvikling, og den norske regjering legger stor vekt på det internordiske og internasjonale samarbeidet i denne sammenheng.

Kristin Hille Valla (Sp)

Miljøvernminister

Skriftlig fråga

angående nationell handlingsplan mot förorening av den marina miljön

Til Islands og Sveriges regeringer

Ved Nordisk Råds ekstrasession om havmiljøet i Helsingør i november 1988 accepterede miljøministrene, at forslaget til havmiljøplan skulle kompletteres med et krav om konkrete nationale handlingsplaner, som skulle være færdige senest den 31. december 1989.

I den nordiske handlingsplan mod forurening af havmiljøet, som blev vedtaget af de nordiske landes miljøministre den 10. januar 1989, er dette krav medtaget på side 11, hvor det bl. a. hedder, at tiltag skal gælde såvel industriudslip af tungmetaller og stabile organiske forbindelser samt udslip af næringssalte, fra såvel rensningsanlæg og jordbrug som industri. Det nævnes også, at disse handlingsplaner skal være grundlag for justeringen af handlingsplanen efter behandling på Nordisk Råds session i 1990.

Eftersom der ikke klart redegøres for de nationale handlingsplaner i udkastet til revideret havmiljøplan, og udkastet heller ikke giver en klar definition af det ofte anvendte udtryk "bedst tilgængelige teknik", hvilket af Social- og Miljøudvalget er opfattet som "miljømæssig bedst tilgængelige teknik", skal jeg på denne baggrund stille følgende spørgsmål til Islands og Sveriges regeringer:

Er Islands og Sveriges regeringer parate til senest den 25. januar 1990 at fremlægge sine af parlamentet godkendte nationale handlingsplaner mod forurening af havmiljøet, og vil regeringerne nærmere forklare indholdet i udtrykket "bedst tilgængelige teknik"?

Christiansborg, den 10. januar 1990

Dorte Bennedsen (S)

Svar avgivet av Islands regering den 27 februari 1990

De islandske myndigheder har i 1989 arbejdet mod forurening i havet i overensstemmelse med vedtaget "Nordisk handlingsplan mod forurening i den marine miljø" og i overensstemmelse med islandske love.

En närmare rapportering av hur arbetet med det isländska nationella arbetet bedrivs har rapporterats till Nordiska rådet såväl för 1988 som för 1989. Den sistnämnda rapporten har nu i februari överlämnats från Nordiska ministerrådet till Nordiska rådet.

Hvad angår forklaring på udtrykket "bedst tilgængelige teknik" henvises til den definition af udtrykket som findes i kapitlet "Udgangspunkter for handlingsplanen" i den reviderede udgave (december 1989) af "Nordisk handlingsplan mod forurening af havet". Der siges: "Uttrykket bästa tillgängliga teknologi" innefattar också att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar."

Islandske myndigheder er af den opfattelse at gennem en økonomisk forvaltning skulle industrien, private personer og andre opfordres til at benytte "bedst tilgængelige teknologi", mod skattenedsættelser og/eller tilskud, som kan finansieres med skatteafgifter fra dem, som ikke benytter bedst tilgængelig teknologi.

Endvidere skal det oplyses at indenfor Pariskonventionen har Island, tillige med andre medlemslande, vedtaget følgende definition på "bedst tilgængelig teknologi".

The term "best available technology" is taken to mean the latest stage of development (state of the art) of processes, of facilities or of methods of operation which indicate the practical suitability of a particular measure for limiting emissions. In determining whether a set of processes, facilities and methods of operation constitute the best available technology in general of individual cases, special consideration is given to:

- comparable processes, facilities or methods of operation which have been recently successfully tried out;
- technological advances and changes in scientific knowledge and understanding;
- the economic feasibility of such technology;
- time limits for installation in both new and existing plans;
- the nature and volume of the effluents concerned;
- the precautionary principle.

Med hensyn til Deres spørgsmål henvises også til ovennævnte rapport for år 1989.

Reykjavík, den 27. februar 1990

Július Sólnes

BIHANG

Søfartsdirektoratets (forureningsafdelingen) rapport om foranstaltninger i Island mod havforurening*Indledning*

I Island har man en særlig lov om havforurening, lov nr. 32/1986 om bekæmpelse af havforurening. Dette er en omfattende lov og indbefatter enhver form for havforurening.

En lignende lov om forureningsbekæmpelse på land er lov nr. 109/1984 om sanitære forhold og sanitetskontrol.

For at sikre disse loves gennemførelse har man sat visse regler, f. eks. om forbud mod import og brug af PCB, regler om skibsudstyr til bekæmpelse af havforurening og regler om forureningsbekæmpelse ved oliedepoter. Man forbereder også regler om forskellige andre spørgsmål.

De islandske myndigheder har fastsat en særlig forureningszone omkring Island. Forureningszonen strækker sig, som den økonomiske zone, 200 sømil til havs. Hvor dybden på fastlandssoklen er mindre end 2 000 m, kan forureningszonen dog strække sig 300 sømil til havs.

Foruden ovennævnte lov om bekæmpelse af havforurening har Island ratificeret forskellige internationale og regionale konventioner om bekæmpelse af havforurening, og man følger bestemmelserne i disse konventioner op.

Disse konventioner er:

1. The International Convention for the Prevention of pollution of the Sea by Oil, 1954 (OILPOL 1954 Convention).
2. The International Convention for the Prevention of Pollution from ships, 1973 (MARPOL 1973 Convention).
3. The Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and other Matter. (London Convention).
4. Convention for the Prevention of Marine Pollution by Dumping from Ships and Aircraft (Oslo Convention).
5. Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources (Paris Convention).
6. The United Nations Convention on the Law of the Sea.

Desuden har Island ratificeret og følger bestemmelserne i The International Maritime Dangerous Goods Code (IMDG Code) ved transport af farlige stoffer til søs.

Island forbereder undertegnelse af Københavns-aftalen, som er en aftale mellem de nordiske lande om gensidig assistance i kampen mod olie- og kemikalieforurening i havet.

Der arbejdes med Islands ratificering af III og V tillæg til MARPOL-konventionen, dvs. om transport af emballerede farlige stoffer til søs og om skibsassald.

Til fremme af anskaffelse af udstyr til forureningsbekæmpelse i islandske havne betaler statskassen 75 % af anlægsomkostningerne i forbindelse med dette udstyr.

Der arbejdes i overensstemmelse med et særligt program, som er i gang, om planlægning og opbygning af udstyr til forureningsbekæmpelse i havne.

Der regnes med en betydelig forøgelse af målinger af forurenende stoffer i havet omkring Island.

Men mener, at hvis der opstår fare for, at fiskebankerne ved Island forurenes alvorligt, er det mest sandsynligt, at en sådan forurening bæres med havstrømmene eller luften udefra, end at den kommer fra begrænset industri og bebyggelse i land, f. eks. kemisk forurening i havet, radioaktiv forurening i luften.

Havet omkring Island regnes i dag for at være meget lidt forurennet. De islandske myndigheder har erklæret, at man er parate til at arbejde hårdt for at beskytte havet mod enhver form for forurening.

Island er økonomisk meget afhængig af fiskefangsten, som ses af, at 3/4 af Islands eksportværdi stammer fra fiskefangsten.

Næringsalte

Næringsalte i havet omkring Island har indtil nu ikke forvoldt nævneværdige problemer ved landets kyster.

Fiskeopdræt i havet er i Island en industri i vækst. Fra denne industri er der en vis fare for lokal havforurening.

Island vil derfor træffe de yderste sikkerhedsforanstaltninger mod forurening fra fiskeopdræt og lægge vægt på, at der benyttes tørfoder ved fiskeopdræt, hvis det viser sig nødvendigt for en reduktion af forureningen, således at forureningsbelastningen i visse områder aldrig overstiger det niveau, som området kan tåle under de dårligste betingelser.

For at reducere udstødning af kvælstof fra biler er en skærpelse af kravene om udstødningsgasser efter amerikanske normer under udarbejdelse.

I Island sælges blyfri benzin, men forbrugerne kan frit vælge mellem blyfri benzin og benzin, som indeholder bly.

Tungmetaller

Der findes ikke megen industri i Island, som kan forårsage forurening af tungmetaller i havet. Der findes kun 2 fabrikker, aluminiumsproduktion og ferrosiliconproduktion, samt nogle små garverier og galvaniseringsfabrikker, hvorfra en sådan forurening kan tænkes at stamme.

Der er ingen papirindustri i Island og findes ingen fabrikker, som fremstiller klor.

Det har ikke været muligt i nævneværdig grad at måle forurening fra tungmetaller i havet omkring Island, bortset fra en smule efter undersøiske vulkanudbrud.

I et nyt regulativ, som man forventer bliver udgivet om kort tid, indføres en bestemmelse om indsamling af bly- og cadmiumbatterier, og der stiles mod at påbegynde indsamlingen i 1989.

Man planlægger en fabrik til genudvinding af skrot, og der sættes strenge bestemmelser om forureningsbekæmpelse i forbindelse med denne fabrik.

Stabile organiske stoffer

Man regner med at den største forurening af havet omkring Island i dag skyldes organiske stoffer i form af spøgelsesnet og syntetiske tove samt kasser, forskellige andre beholdere, plastikposer og -folier. Desuden forurening fra isoleringsplast, som smuldres, og som havets dyr så sluger som føde. Da plastik er ufordøjelig, ophobes den i dyrenes indvolde og koster dem senere livet.

Rederiforeninger har gjort propagandafremstød — med godt resultat — for at skiffsaffald afleveres i land, og havnemyndighederne har arbejdet for at forbedre forholdene ved indsamling af skiffsaffald.

Redere har med propagandaskilte og relevant argumentation opfordret sømændene til at holde op med at kaste affald i havet.

I havnene er der sat affaldscontainere op ved de fleste anløbskajer i landet.

Stabile, giftige, organiske stoffer benyttes ikke i større mængde i Island. PCB har dog været brugt i elektriske kondensatorer i elektricitetsværker og i nogle andre industrivirksomheder indtil nu, men man regner ikke med, at denne brug har bevirket nævneværdig forurening af havet.

Nu arbejdes der organiseret med en reduktion af PCB-brugen i Island og med nedbrydning af sådant affald på sikker vis.

Regler om forbud mod import og brug af PCB i Island er nylig trådt i kraft.

Foranstaltninger for bestemte områder

Der arbejdes med forbedringer af kloakeringen i Reykjavík for at reducere kloakforureningen i havet omkring byen.

Svar afgivet av Sveriges regering den 6 februari 1990

I den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, som antogs av de nordiska miljöministrarna i januari 1989, anges att de nordiska länderna skall före den 31 december 1989 utarbета fram nationella åtgärdsplaner för hur de i planen uppställda målen skall nås.

Den svenska aktionsplanen mot havsföroreningar togs fram redan under 1988. Aktionsplanen antogs av den svenska riksdagen i juni 1988 (prop. 1987/88: 85, JoU 1987/88: 23, rskr. 1987/88: 33). Vi har därefter arbetat vidare med dessa frågeställningar och för närvarande är planen under revidering av statens naturvårdsverk. Ett nytt förslag kommer att avrapporteras till den svenska regeringen senast den 30 mars 1990.

En närmare rapportering av hur arbetet med det svenska nationella arbetet bedrivs har vidare avrapporterats till Nordiska rådet såväl för 1988 som för 1989. Den sistnämnda rapporten har nu i januari överlämnats från Nordiska ministerrådet till Nordiska rådet.

Dessutom har ett fortlöpande arbete med att ytterligare konkretisera den nordiska planen bedrivits. I den reviderade nordiska handlingsplanen mot förorening av havet, som i december 1989 överlämnades till Nordiska rådet, användes beteckningen bästa möjliga teknik. Med detta menas, vilket också finns uttryckt på sid. 11:

”Föroreningen av den marina miljön skall så vitt möjligt förebyggas vid källorna, alltså inom industrin, jordbruket, avfallshanteringen, samfärdseln etc. Bästa tillgängliga teknik bör användas i produktionsprocesserna för att undvika utsläpp och vid rening av utsläpp till vatten och luft. Uttrycket bästa tillgängliga teknik innefattar också att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar. Detta är i överensstämmelse med internationell praxis och gäller överallt i handlingsplanen.”

Det nordiska samarbetet mot förorening av havet är mycket angeläget för den svenska regeringen. Jag anser därför att arbetet med att konkretisera handlingsplanen ytterligare skall drivas vidare i enlighet med den tidsplan som är framtagen. Detta innebär att ett reviderat förslag av handlingsplanen skall föreläggas Nordiska rådet våren 1993.

Birgitta Dahl (s)

Miljöminister

Skriftlig fråga

angående ökat samarbete med vissa östeuropeiska stater

Till Nordiska ministerrådet

I Östeuropa pågår för närvarande en politisk utveckling mot ökad demokrati och mindre planhushållning. På grund av den geografiska närheten mellan de nordiska staterna och Sovjetunionen, Polen, DDR och de baltiska delstaterna i Sovjetunionen är det en utveckling som kommer att få stor betydelse för Nordiska rådet.

Hittills har det främst varit samarbete och handel med Västeuropa som diskuterats när Nordiska rådets externa kontakter diskuterats och planerats. Detta har också präglat såväl ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" som rapporten från rådets kommitté för internationella samarbetsfrågor.

Den pågående snabba utvecklingen i Nordens östra grannstater mot mera öppen ekonomi och marknadshushållning samt samarbetsönskemål inom såväl miljövårds- som kultur- och turistområdet bör inom en nära framtid avspeglade sig jämväl i Nordiska rådets arbete.

Mot denna bakgrund vill jag till Nordiska ministerrådet ställa följande fråga:

Är ministerrådet berett att snarast göra tilläggsförslag till rapporten "Norden i Europa 1989–92", som är inriktade mot ökat samarbete med våra östra grannstater på de områden som traditionellt tillhör rådets samarbetsområden samt även medverka till finansiering av en sådan utvidgning av Nordiska rådets kontakter?

Stockholm den 12 januari 1990

Grethe Lundblad (s)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 12 februari 1990

Nordisk Ministerråd er enig i, at det vil være hensigtsmæssigt at foretage en samlet vurdering og evt. prioritering af mulige fællesnordiske initiativer over for Østeuropa, herunder med hensyntagen til de økonomiske konsekvenser og finansieringsmulighederne.

Ministerrådet har derfor i skrivelse af 31. januar 1990 opfordret samtlige embedsmandskomitéer til – hver inden for deres område – at udveksle erfaringer og idéer om deres samarbejde med Østeuropa og inden den 15. juni 1990 afgive en redegørelse for igangsatte og mulige fremtidige initiativer, som kan støtte udviklingen i de østeuropæiske lande, især i de Norden nærliggende områder.

Ministerrådet har endvidere besluttet i form af en forstudie at undersøge mulighederne for at etablere nordiske informations- og kulturcentre i Estland, Letland og Litauen.

På grundlag af det således tilvejebragte materiale er det hensigten at lægge op til en samlet drøftelse på Ministerrådets (samarbejdsministrenes) møde i eftersommeren 1990.

Július Sólnes
Ministerrådets formand
(samarbejdsministrene)

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående ratifi-
cering av FN-konventionen om barns rättigheter**

Till Nordiska ministerrådet

Begrundelse:

FN-vedtagelsen om "Børns rettigheder" kan der først begyndes et arbejde for, såfremt 20 lande har ratificeret. De nordiske lande vil ved at ratificere fremskynde igangsættelsen af dette vigtige arbejde.

Vil Nordisk Ministerråd omgående tage initiativ til, at de nordiske lande ratificerer FN-konventionen om "Børns rettigheder" som netop på FN generalforsamlingen i 1989 blev vedtaget?

København, den 12. januar 1990

Lilli Gyldenkilde (SF)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående Nordiska kulturfondens budget för 1990**

(Till Nordiska ministerrådet)

I sitt uttalande över 1989 års budget uttryckte kulturutskottet sin besvikelse över att det inte föreslagits någon aktivitetsökning för Nordiska kulturfonden, såsom förutsatts i kulturhandlingsplanen. Desto större var därför glädjen när 1990 års budgetförslag innehöll en ökning av kulturfondens medel med 2 miljoner danska kronor.

Vid Nordiska rådets extra session den 15 november 1989 uttryckte jag som kulturutskottets talesman vår tillfredsställelse över den föreslagna budgetökningen. Utskottet ansåg detta vara ett uttryck för att ministerrådet i enlighet med vad som uttalats i kulturhandlingsplanen var villigt att stärka och bygga ut det folkliga kulturella samarbetet. Kulturutskottet och rådet i sin helhet ställde sig bakom de prioriteringar som ministerrådet gjort inom kulturområdet med vikten lagd på bl. a. Nordiska kulturfonden.

Vår förvåning var därför stor när vi kunde konstatera att kultur- och undervisningsministrarna vid fastställandet av kulturektorns budget den 27 november beslutat att kulturfonden inte skulle få någon aktivitetsökning alls.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka är skälen för att den ökning av kulturfondens medel, som såväl Nordiska rådet som Nordiska ministerrådet föreslagit, inte beaktades när kulturektorns budget fastställdes?

Stockholm den 29 januari 1990

Berit Oscarsson (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade**

(Till Nordiska ministerrådet)

I Nordiska ministerrådets informationsplan för 1990 anges det överordnade målet vara att visa betydelsen av det nordiska samarbetet och öka kunskaperna om samarbetets resultat samt eftersträva en bredare och djupare förståelse för det nordiska samarbetet. Man önskar nå fram till målgrupper med information om samarbetsresultat, som de är direkt berörda av.

Denna målsättning bygger på utgångspunkten kommunikation som förutsättning för medborgarnas aktiva deltagande i samhällsarbetet.

Det är en rättighet (Europarådets konvention) att även handikappade skall ha likvärdiga rättigheter i samhällets olika utbud. Brist på kommunikationsmöjligheter drabbar bl. a. de syn- och hörselskadade särskilt hårt.

I Världshälsoorganisationens (WHO) Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" föreskrivs att "år 2000 skall människor med funktionshämningar ha fysiska, sociala och ekonomiska möjligheter som tillåter dem att leva ett kreativt, socialt och ekonomiskt tillfredsställande liv". Detta program bildar grundval för det nya nordiska hälso- och socialprogrammet, antaget av de nordiska ländernas hälso- och socialministrar 1988. Häri uttalas, att det nordiska samarbetet bör bidra till att förverkliga detta mål bl. a. med hänsyn till effekterna av integrering av funktionshämmande i bomiljö, skola och arbetsliv.

Det är således önskvärt att det informationsmaterial, som framställs om det nordiska officiella samarbetet skall kunna nå fram till de syn- och hörselskadade, vilket det inte gör för närvarande. Det krävs därför särskilda åtgärder. Det nordiska informationsmaterialet måste kompletteras med åtgärder som textning av bildkassettmaterial, informationsmaterial i punktskrift (Braille), broschyrmaterial på kassett m. m.

Mot bakgrund av ovanstående får jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att göra informationsmaterialet om det nordiska officiella samarbetet tillgängligt för de syn- och hörselskadade?

Stockholm den 29 januari 1990

Lena Öhrsvik (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland**

Till Finlands regering

I 1983 ble det, etter initiativ fra finske myndigheter, innført en ordning med grenseboerbevis for dem som bor nær grensen i Norge og Finland.

Selv om hensikten med ordningen skal ha vært å sikre den samiske befolkningens tradisjonelle rett til grensepassering, oppfattes det som uverdig å måtte registreres for å kunne opprettholde kulturelle og næringsmessige bånd på samme måte som tidligere.

Fra norsk side er man interessert i å få fjernet ordningen med grenseboerbevis. I følge opplysninger fra den norske justisministeren, er det oppnådd prinsipiell enighet med finske myndigheter om dette, men Finland har til nå fastholdt at en form for legitimasjonsplikt må opprettholdes. Etter min oppfatning er en slik legitimasjonsplikt både unødvendig og uønsket.

Vil finske myndigheter gå med på å fjerne ordningen med grenseboerbevis og akseptere at denne heller ikke skal erstattes av en forenklet legitimasjonsplikt?

Oslo, 2. februar 1990

Oddrunn Pettersen (S)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående av-
veckling av atomkraftverken**

Till Sveriges regering

I forbindelse med den svenske regerings ændring af ministeriernes forretningsområder fornylig med bl.a. udskillelsen af energiområdet fra miljøministerens ressort har der i såvel svensk som dansk presse været forlydender om, at denne ændring i porteføljer kunne føre til en ændring i planerne for afvikling af kernekraften senest i år 2010 med start i henholdsvis 1995 og 1996 for to reaktorer vedkommende (Ringhals og Barsebäck).

Under henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Sveriges regering:

”Kan den svenske regering bekræfte, at den svenske handlingsplan for kernekraftafvikling følger den hidtidige principbeslutning herom, og at regeringen ikke påtænker, at der sker ændringer i allerede besluttede tidsplaner?”

København, den 2. februar 1990

Lilli Gyldenkilde (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående brittiska planer på en upparbeitungsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten

Till de nordiska ländernas regeringar

Den 19. oktober 1989 gav de britiske myndigheder tilladelse til planlægning af et genvindingsanlæg i Dounreay i Skotland.

Tilladelsen er givet på trods af flere protester fra de nordiske lande gennem de seneste år.

Udover rutinemæssige udledninger af radioaktivt affald repræsenterer genvindingsanlæg en konstant trussel mod de nordatlantiske samfund. I tilfælde af et uheld på værket vil hele det nordatlantiske fiskeri påvirkes. Udledningerne fra Sellafield (Windscale) i Det Irske hav og det allerede eksisterende anlæg i Dounreay kan måles i hele Nordatlanten.

Genvinding af brugt atombrændsel er ikke en miljømæssig forsvarlig teknologi til behandling af højradoaktivt affald fra atomkraft. Oparbejdning af 4 kubikmeter atombrændsel fra de britiske Magnox reaktorer danner 1,6 kubikmeter højradoaktivt affald, 36 kubikmeter mellemradioaktivt affald og 800 kubikmeter lavradioaktivt affald. Oparbejdning forøger med andre ord affaldsmængderne 209 gange!

Siden 1983 har Storbritannien ikke kunnet dumpe radioaktivt affald i havet. Siden da har forsøgene på at blive af med affaldet på land ført til stor modstand i den britiske befolkning. Den britiske regering overvejer nu en mellemøsning i form af deponering af affald under havbunden ved hjælp af en tunnel fra land. Sellafield og Dounreay er kandidater for denne løsning, der vil betyde endnu en trussel mod de nordatlantiske samfund.

De nordiske miljøministre har på deres møde den 13. november 1989 udtalt deres bekymring over de engelske planer og meddelt, at de vil tage spørgsmålet op med de engelske myndigheder samt i Pariskommissionen og på Nordsøkonferencen.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til de nordiske landes regeringer:

Agter de nordiske landes regeringer formelt at protestere direkte til de engelske myndigheder, og har de planer om yderligere initiativer for at forhindre opførelse af et genvindingsanlæg i Nordskotland og de britiske planer om at deponere radioaktivt affald under havbunden?

Reykjavík, den 6. februar 1990

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående handikappades förhållanden i u-länderna**

Till Nordiska ministerrådet

Programmet för nordiskt biståndssamarbete, som antogs av de nordiska samarbetsministrarna i maj 1988, innehåller ett avsnitt med rekommendationer till de nordiska biståndsmyndigheterna om handikappades förhållanden i utvecklingsländerna. En första diskussion har nyligen hållits i Oslo mellan de nordiska handikapporganisationernas representanter, representanter för Nordiska ämbetsmannakommittén för biståndsfrågor och biståndsmyndigheterna. Diskussionen tillkom på initiativ av de nordiska handikapporganisationerna. Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till Nordiska ministerrådet:

1. Vilka planer har Nordiska ministerrådet att stödja den nordiska handikapprörelsens strävanden att bidra med sina kunskaper och erfarenheter i biståndssamarbetet inom ramen för det nordiska biståndsprogrammet?
2. Kommer de enskilda biståndsmyndigheterna att genom ministerrådet rapportera till Nordiska rådet om sina aktiviteter rörande uppföljningen av de rekommendationer som berör handikappade?

Stockholm den 5 februari 1990

Lena Öhrsvik (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete**

Till Nordiska ministerrådet

Handikapporganisationerna i de nordiska länderna är en mycket viktig folkrörelse, som behöver vårt stöd för att kunna utveckla sina nordiska och övriga internationella samarbetsformer. I sitt svar på en fråga vid fjolårets session angående *rekommendation nr 22/1987* om stödordning till handikapporganisationernas nordiska samarbete utlovade Nordiska ministerrådet att stödordningen kommer att ingå i 1991 års budget. Förutsättningen var, såvitt jag förstod, att utredningen inom Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) först skulle slutföras och att socialpolitiska kommittén sedan skulle anta förslaget. Nu har socialpolitiska kommittén enligt ministerrådsberättelsen antagit NNH:s förslag. Kommittén räknar med att Nordiska nämnden för handikappfrågor ur 1991 års budget erhåller 3 miljoner SEK för ändamålet, förutsatt att beloppet inryms i budgetramarna.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

Avser ministerrådet att inrätta en ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete från budgetåret 1991?

Stockholm den 5 februari 1990

Lena Öhrsvik (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående användningen av finska språket i daghem i Haparanda**

Till Sveriges regering

Haparanda kommunfullmäktige har förbjudit personalen i daghemmen att använda finska språket i barngrupper och vid planering. Motsvarande förbud övervägs även i skolorna i Haparanda.

I Haparanda finns 12000 invånare, av vilka 65 % är finskspråkiga. Många av dem är också finska medborgare. I den svenska Tornedalen finns en finskspråkig minoritet, som i dag bevakar sina rättigheter att använda det finska språket, till och med skönlitteratur publiceras på den tornedalska varianten av finska. Intresset för finska språket är livligt. Desto underligare känns myndigheternas beslut att förbjuda användningen av finskan i daghemmen genom att åberopa att barnen måste lära sig svenska. Tvåspråkigheten är en rikedom och en god målsättning, men den kan inte uppnås genom tvångsåtgärder av detta slag. Sverige borde försöka garantera dem som talar finska som modersmål en tillräcklig undervisning på finska på alla utbildningsnivåer, och de borde garanteras rätten att utveckla sin egen sverigefinska minoritetskultur.

Med anledning av det ovan anförda ställer jag till Sveriges regering följande fråga:

Vilka åtgärder avser Sveriges regering vidta för att den i Sverige bosatta finskspråkiga minoriteten skall garanteras deras rätt att använda sitt eget modersmål samt vilka åtgärder avser regeringen vidta för att upphäva Haparanda kommunfullmäktiges beslut, enligt vilket användningen av finska språket är förbjuden i daghemmen i Haparanda?

Helsingfors den 2 februari 1990

Anneli Jäätteenmäki (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående professur i internationella transporter**

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet (trafikministrarna) har vid de två senaste sessionerna med Nordiska rådet redovisat sina avsikter att inrätta en nordisk professur i internationella transporter. Nordiska rådets kommunikationsutskott har med gillande noterat detta. I handlingarna inför årets session finns dock inget nämnt om denna professur. Jag vill därför ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilket är planeringsläget för närvarande beträffande inrättandet av en nordisk professur i internationella transporter?

Stockholm den 5 februari 1990

Elver Jonsson (fp)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa**

Till Nordiska ministerrådet

Av olika dokument som förelagts Nordiska rådets 38:e session framgår att Nordiska ministerrådet gjort stora ekonomiska satsningar på Östeuropa med olika finansieringsformer bland annat ett nordiskt miljöfinansieringsbolag.

Det vore värdefullt att få veta på vilka områden ministerrådet avser inrikta satsningarna och att få besked om konkreta insatser?

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

På vilka områden och till vilka konkreta projekt avser ministerrådet använda de lån och bidragsmedel, som anslås för miljöinvesteringar i Östeuropa?

Stockholm den 5 februari 1990

Sten Svensson (m)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå**

Till Nordiska ministerrådet

Ministerrådets förslag till handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL) framför positiva synpunkter på att det nordiska språksamarbetet kommer att närma sig de språksamarbetsmodeller som Europa (EG, Europarådet) har.

Det europeiska språksamarbetet innebär tolknings- och översättningsverksamhet med stora dimensioner. I ministerrådsförslaget ingår det dock varken underlag med detaljerad kartläggning för eller en seriös beräkning över de kostnader och personresurser som den europeiska språkmodellen förutsätter.

NORDMÅL-programmet genomförs under åren 1991 – 95, vilket torde vara endast en övergångsperiod innan de nordiska länderna har en lika kvalificerad språklig beredskap som EG-länderna. Därför borde förberedande åtgärder redan nu vidtas för att trygga en jämn utveckling inom denna sektor.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Vilka förberedande åtgärder kommer ministerrådet att vidta för att höja den nordiska tolknings- och översättningsnivån och när garanterar det nordiska språksamarbetet samma språkservicenivå som EG erbjuder?

Helsingfors den 6 februari 1990

Antero Kekkonen (Sdp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet har presenterat ett nytt regionalpolitiskt samarbetsprogram för åren 1990 – 1994. Det är frågan om ett ramprogram som senare skall konkretiseras.

Ur programmet framgår redan nu att informations- och erfarenhetsutbyte samt forsknings- och utbildningsverksamhet är viktiga områden i det kommande nordiska regionalpolitiska samarbetet. Detta är bra. Know-how, informationsutbyte samt högskole- och forskningssamarbete intar en allt centralare plats i framtiden också i det regionalpolitiska samarbetet.

Innan jag går över till min egentliga fråga vill jag betona att det konkreta gränsregionala samarbetet i Norden inte får försvagas p.g.a. en ökad forskningsverksamhet. Detta understrekar också ekonomiska utskottet i sitt betänkande över ifrågavarande ministerrådsförslag. Finansieringen av den ökade och nödvändiga informations- och forskningsverksamheten bör alltså ske genom tilläggsmedel.

I programmet skisseras endast riktlinjerna för forsknings- och utredningsverksamheten upp. Ett par konkreta forskningsprojekt anges. Det är svårt att avgöra om ministerrådet i fortsättningen har för avsikt att satsa på övergripande eller lokal forskningsverksamhet. För min del vill jag starkt understryka det lokala högskole- och forskningssamarbetets betydelse liksom ett nära erfarenhetsutbyte överhuvudtaget på lokal nivå. Det är här den verkliga samarbetspotentialen finns.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Har ministerrådet för avsikt att inom ramen för arbetet med det nya regionalpolitiska samarbetsprogrammet utarbeta konkreta planer för ett utökat högskole- och forskningssamarbete på lokal nivå?
Var kommer tonvikten i dessa planer i så fall att ligga?

Helsingfors den 6 februari 1990

Eino Siuruainen (K)

Skriftlig fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg**

Till Nordiska ministerrådet

För närvarande arbetas intensivt på flera håll i Norden för att skapa förbättrade förutsättningar för lönsamt regionalt tvärflyg. Förutom problem med integrering av tvärtrafiken i de nationella flygbolagens trafik har konstaterats alltför stora skillnader i de nationella offentliga avgifter som det regionala tvärflyget måste erlægga.

Trots avsevärd nedsättning av avgifterna exempelvis för Kvarkenflyget på rutterna Vasa – Umeå och Vasa – Sundsvall tvingas de opererande bolagen erlægga en passageraravgift om 38 FIM (59 SEK) per pass i Finland mot endast 11 SEK i Sverige. Dessa summor motsvarar debiteringen för inrikestrafik i resp. land. De övriga offentliga avgifterna är ungefär likvärdiga i Sverige och Finland.

Med hänsyn till det ovensagda vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vad avser Nordiska ministerrådet göra för att skapa likvärdiga villkor ifråga om passageraravgifter för nordiskt tvärflyg?

Helsingfors den 5 februari 1990

Anneli Jäätteenmäki (K)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 3 april 1990

Frågan om möjligheterna till nedsättning av trafikavgifterna för Kvarkenflyget togs upp mellan luftfartsstyrelsen och trafikministeriet i oktober 1989. Trafikministeriet beslöt då att endast bevilja nedsättningar av landnings- och navigationsavgifterna. Nedsättningar av passageraravgifterna har däremot inte beviljats. I enlighet med förordningen om trafikavgifter på statens flygplatser utgör passageraravgiften på korta, under 360 km långa sträckor, i internationell flygtrafik 38 FIM, vilket belopp är detsamma som passageraravgiften i inrikes flygtrafiken. Nedsättning av passageraravgiften för Kvarkenflyget skulle följaktligen ha varit av mera omfattande trafikpolitisk betydelse och därigenom utgjort ett prejudikat.

En annan fråga är varför de finska och svenska luftfartsmyndigheterna debiterar olika passageraravgifter. I Finland har utvecklingen av olika saker orsaker lett till en taxestruktur där passageraravgiften väger tyngst. Ca 60% av de sammanlagda inkomster som luftfartsstyrelsen får i form av trafikavgifter utgörs av passageraravgifter. I inrikes flygtrafiken utgör passageraravgifterna till och med 73% av inkomsterna. Avsikten är att i framtiden försöka ändra på tyngdpunkten i taxestrukturen.

Vid betraktelse av de sammanlagda trafikavgifterna för Kvarkenflyget kan man konstatera, att skillnaden mellan avgifterna i Sverige och Finland på det hela taget inte är så stor som den verkar vara om man endast beaktar passageraravgifterna. Den i oktober 1989 gjorda utredningen gav vid handen att de trafikavgifter som finska luftfartsstyrelsen debiterar för Kvarkenflyget med 1989 års taxor skulle uppgå till 209 000 FIM/år. Svenska luftfartsverket skulle, på motsvarande grunder beräknat, debitera ca 145 000 FIM/år.

Steingrímur J. Sigfússon
Ministerrådets ordförande

Ernst Goldschmidt

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet**

Till Nordiska ministerrådet

Enligt ministerrådsförslaget om ett handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden, **NORDMÅL (B 103/k)**, kan man konstatera, att Nordiska ministerrådet avser reservera permanenta medel för tolkning och översättning till och från finska respektive isländska i nordiskt samarbete. Detta ser jag som en ytterst positiv strävan att förbättra det språkliga samarbetet i Norden. Strävandena att förbättra tolkning och översättningar gäller såväl kontakterna med politiker, förtroendevalda och den stora allmänheten liksom även nordiska möten, seminarier och konferenser. Handlingsprogrammet innebär även förslag till en ny tolk- och översättartjänst vid ministerrådets sekretariat i Köpenhamn och en ny konsulttjänst vid Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors. Båda tjänsterna är av stor vikt för att inleda tolknings- och översättningsverksamheten i Norden på ett mera realistiskt sätt än hittills.

Som finskspråkig politiker stöder jag med det varmaste ovannämnda förslag. Som filolog vet jag likväl att t. ex. översättningsarbetet kräver inte enbart person- och tidsresurser utan även stora finansiella resurser. Det finns hundratals nordiska möten, seminarier, konferenser, rapporter och dokument, vilka kräver tolkning respektive översättning. Allt detta kostar.

Ministerrådets budgetförslag för **NORDMÅL** avses förverkligas inom ramen för 2,8 miljoner DKK. Med hänsyn till den kostnadskrävande utvidgningen av tolknings- och översättningsverksamheten som ovan antytts finns det starka skäl att antaga, att ministerrådet underdimensionerat de budgetmässiga ramarna för **NORDMÅL** med den följden att handlingsplanen inte kan förverkligas i den utsträckning som ministerrådet föreslagit då planen presenterats för Nordiska rådet. Man må även konstatera att den senaste utvecklingen gällande finansieringsplanerna av verksamheten inom den nordiska kulturbudgeten har i många avseenden snarare gått i riktning mot nedskärningar än mot bibehållande av nuvarande finansieringsnivå.

Ur denna synvinkel efterlyser jag en detaljerad redovisning över de anslag som ministerrådet avser budgetera för ökad tolkning vid möten,

seminarier och konferenser samt för ökad översättning av nordiska rapporter och dokument. Likaså saknar jag detaljerade uppgifter över de medel som budgeteras för att etablera de ovannämnda tjänsterna i Köpenhamn och Helsingfors.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Hur avser ministerrådet finansiera den ökade tolknings- och översättningsverksamheten som presenterats i **NORDMÅL** utan att göra nedskärningar på andra ställen i kulturbudgeten?

Helsingfors den 5 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden

Till Nordiska ministerrådet

I ministerrådets förslag till handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL) går man in för att öka de nordiska kulturkontakterna samt lärar- och elevutbytet i Östnorden. Detta är glädjande speciellt då man tänker på att östra Finland som ett utkantsområde i Norden har både geografiska och språkliga hinder som försvårar ett dagligt samarbete med övriga Norden.

Nordiska rådet har i tidigare sammanhang (*rek 3/1986*) diskuterat möjligheterna att intensifiera östra och mellersta Finlands språkliga, kulturella och samhälleliga kontakter med det övriga Norden. Även i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete (*B 83/k*) konstateras att det är av vikt att främja de levande kontakterna mellan östra och mellersta Finland, med dess ca 900 000 finskspråkiga invånare, samt det övriga Norden.

Ur denna synvinkel är det positivt att konstatera, att östra Finlands språkliga och kulturella behov äntligen har uppmärksammats av ministerrådet. Vi vet även att ministerrådet aktivt inom ramen för 500 000 DKK under åren 1988–90 stimulerat elevutbytet mellan Västnorden och det övriga Norden, vilket gett detta västliga randområde bättre förutsättningar för att delta i nordiskt samarbete.

I handlingsprogrammet för det språkliga samarbetet har ministerrådet enligt uppgift reserverat 2,8 miljoner DKK för förverkligandet av NORDMÅL. Ur handlingsplanen framgår dock ej om man avser reservera budgetmedel för att möjliggöra de nordiska kulturkontakterna samt lärar- och elevutbytet i Östnorden.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta och vilka ekonomiska resurser avser man reservera för att öka kulturkontakterna och elevutbytet i Östnorden?

Helsingfors den 5 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet har presenterat ett handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL). Programmet innehåller många goda idéer och förslag till förbättringar.

Ett element saknas dock i sin helhet. De hörselskadade, som bildar en minoritet inom alla språkgrupper var än de befinner sig, har lämnats helt utanför ministerrådets förslag till språkhandlingsprogram. Detta ser jag som en stor brist i handlingsprogrammets uppläggning eftersom språkforskare runt om i världen samt även i olika nordiska länder har på klart språkvetenskapliga grunder påvisat, att de olika ländernas teckenspråk är fullt utvecklade naturliga språk. Teckenspråket är de dövas modersmål och har för dem samma ställning som det modersmål som vi andra talar. Teckenspråket säkrar det döva barnets naturliga språkliga utveckling och socialsituation. Landets talspråk har ett främmande språks status och döva kan lära sig det med hjälp av teckenspråket. Målsättningen med dövundervisningen i Norden är en fungerande tvåspråkighet.

För att undvika att döva blir åsidosatta i samhället bör man genom undervisning säkra dövas möjligheter att nå god kompetens såväl i teckenspråket som i landets huvudspråk.

Jag hade väntat mig att ministerrådet skulle ha tagit upp frågan om de nordiska teckenspråken, vilka varierar något från land till land, då man sammanställde NORDMÅL-handlingsprogrammet, men så har väl ej skett. Det hade varit naturligt att tillfoga de nordiska teckenspråken till förteckningen av språk som används i Norden och att dessa skulle beaktas när olika samarbetsformer utvecklas. Dövas språkliga situation liknar andra minoritetsgruppers, till exempel samernas, vars modersmål inte är landets huvudspråk. Teckenspråken borde alltså beaktas såsom andra icke-skandinaviska språk. Samarbetsformerna och målen är desamma som för de talade språken.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Avser ministerrådet beakta de nordiska teckenspråkens ställning i det nordiska språksamarbetet?

Helsingfors den 6 februari 1990

Heikki Riihijärvi (Smp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner

Till Nordiska ministerrådet

Ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete tillsatte den 15 februari 1989 en programgrupp som fick till uppgift att kritiskt genomgå de nordiska institutionerna inom kulturavtalets arbetsområde. Mandatet gick ut på att presentera förslag till omprioriteringar och omdisponeringar inom kulturbudgeten för att skapa ökad flexibilitet och större möjligheter att kunna finansiera flera av kulturhandlingsplanens förslag. Programgruppen avgav sin rapport till Nordiska ministerrådet den 10 november 1989.

Ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) behandlade rapporten den 27 november 1989 och beslöt överlämna den till Nordiska rådets kulturutskott för kännedom. Nordiska rådets presidiesekretariat erhöll rapporten den 5 januari 1990 och utskottet diskuterade frågan i samband med sitt möte i Stockholm den 29 januari detta år. Ännu så sent som i mitten av november, då rådet samlades till extra session i Mariehamn, hade utskottet inte informerats om vare sig programgruppen eller rapporten trots att arbetet i högsta grad gällde kulturutskottets ansvarsområde.

Inom kulturutskottet är man mycket bekymrad över ministerrådets planer att enbart genom ett budgetförfarande lägga ned ett flertal institutioner utan att det antytts något härom i vare sig kulturhandlingsplanen eller i planerna för det nordiska samarbetet. Formellt har Nordiska rådet eller dess kulturutskott inte ännu givits möjlighet att ta ställning till förslaget.

Ministerrådets planer att upphöra med den nordiska finansieringen för institutionerna, vilka upprättats på basen av rådets rekommendationer, innebär en helt ny princip i det nordiska samarbetet. Man hade väntat sig att ministerrådet skulle ha följt kulturavtalets anda och först rådgjort med berörda organ inom Nordiska rådet i en fråga av denna storleksordning.

Arbetsgruppens förslag att nedlägga stödet till institutionerna är oacceptabelt redan på grund av att man inte alls tänkt på hur den fortsatta verksamheten skall skötas. Att förlägga finansieringsansvaret till domicil-

landet och något universitet kunde ha varit ett förslag som skulle ha antytt att det är fråga om omfördelningar och ej nedläggning.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Har ministerrådet för avsikt att gå vidare med programgruppens förslag, och när avser man i så fall avge till Nordiska rådet ett formellt ministerrådsförslag om detta?

Helsingfors den 6 februari 1990

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående finska språkets ställning i Haparanda***Till Sveriges regering*

Finnarnas och sverigefinnarnas språkliga och kulturella rättigheter i Sverige har flera gånger varit omdiskuterade i samband med rådsarbetet. Återigen är den finsktalande befolkningens rättigheter hotade. Den språkdebatt som nu är i gång i Sverige och Finland gäller undantagsvis svenska medborgare, genuina svenskar som i generationer talat finska som hemspråk på grund av att de bor i det finskdominerande Haparanda, strax intill den finska gränsen.

Rättigheten att tala sitt modersmål resp. hemspråk har i dagens Nordsverige förändrats till förbud mot att tala detta dvs. övergått till ett tvång att tala svenska, vilket befolkningen inte behärskar lika bra som finskan. Bråket som uppstått i Haparanda är inte en äkta språkstrid men börjar likna diskriminering på språkliga grunder styrd från myndighetens sida, emedan personalen i de finsktalande barnens daghem har blivit beordrad att tala svenska sinsemellan.

Förbudet har uppkommit på grund av att kommunens ledning är oroad för att tvåspråkigheten i Nordsverige dör ut och området blir enspråkigt finskt eftersom de finsktalande är en majoritet i Haparanda. Svenskans ställning i Sverige upplevs således hotad varför myndigheterna gått in för en tvångslösning. Detta är mycket oroväckande i dagens demokratiska samhälle. Tvånget minskar även medborgarnas rättigheter i vår gemensamma strävan att göra Norden till en hemmamarknad där varor och tjänster fritt kan röra sig från ett land till ett annat.

Med hänvisning till det ovan nämnda ställer jag följande fråga till Sveriges regering:

Avser Sveriges regering vidta åtgärder för att trygga den i Sverige bosatta finsktalande befolkningens rättigheter att tala sitt modersmål (hemspråk) vid utövandet av statlig eller kommunal tjänst?

Helsingfors den 5 februari 1990

Lauri Metsämäki (Sdp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program

Till Nordiska ministerrådet

Med nöje kan man konstatera, att ministerrådet i sitt förslag till det nordiska handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL) understryker vikten av undervisningen i främmande språk i Norden och hänvisar till åtgärderna inom ramen för Lingua-programmet i EG-länderna.

EG-länderna har igångsatt det s. k. Lingua-programmet för en tidsperiod på fem år fr. o. m. den 1 januari 1990 för att främja mobiliteten inom den inre marknaden i Europa. Medel satsas på de språk som minst används och som det sällan undervisas i. De nya språkaktiviteterna syftar i främsta rummet till att aktivera förvärvslivet och den inre marknaden i randområden samt i mindre utvecklade områden inom EG. De igångsatta verksamhetsformerna bör även stödja och komplettera projekt som ERASMUS, COMETT och DELTA.

I NORDMÅL har ministerrådet inte närmare definierat eventuella nordiska åtgärder. Man får väl anta att åtgärderna harmoniserar med intensifieringen av den nordiska hemmamarknaden. Sålunda torde de nya språkaktiviteterna öka möjligheterna att studera och lära sig finska och isländska i de övriga nordiska länderna. Likaså torde Nordplus och Nordjobb på ett konkret sätt anknytas till språkaktiviteterna.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Avser ministerrådet utveckla en nordisk motsvarighet till Lingua-programmet i syfte att främja strävandena att stärka den ekonomiska och kulturella nordiska hemmamarknaden?

Helsingfors den 6 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående sverigefinska återinvandrares pensioner

Till Finlands och Sveriges regeringar

För närvarande finns det i Sverige över 20 000 pensionärer av finskt ursprung. På grund av språksvårigheter ville många av dem återvända till hemlandet när de dragit sig tillbaka från arbetslivet. Med stöd av den nordiska konventionen om social trygghet kan de i allmänhet överföra sina pensioner från Sverige till Finland.

Arbetspensionen överförs alltid med den som flyttar, oberoende av om han eller hon är svensk eller finsk medborgare. Arbetspensionen intjänas också på ett ungefär likadant sätt i bägge länderna. Problem förekommer i samband med folkpensionen, vars storlek beror på återinvandrarens medborgarskap. Finsk medborgare i Sverige är i ett sämre läge än de som blivit svenska medborgare. När en finsk medborgare som gjort sin livsgärning i Sverige återkommer till Finland, förlorar han eller hon den svenska folkpensionen, och börjar redan från och med månaden efter flyttningen få finsk folkpension som är lägre. De som fått svenskt medborgarskap möter inte detta problem. Sverige betalar dem skillnaden mellan pensionerna. Även invaliditetspension (förtidspension i Sverige) kan vålla problem, eftersom den alltid bedöms i det utbetalande landet. Villkoren för invaliditetspensionen är olika i Sverige och Finland. Det finns fall där en person som i Sverige konstaterats vara arbetsoförmögen i Finland betraktas som arbetsför efter en ny tolkning.

Den nordiska konventionen om social trygghet bör garantera pensionärerna möjligheter att flytta från ett nordiskt land till annat utan att de förlorar sina förmåner. Det vore önskvärt att Sverige och Finland kunde komma överens om sådana förmåner för pensionärerna att de utan svårighet kan tillbringa sina dagar som pensionärer i det land som de själva vill.

Med anledning av det ovan anförda ställer jag följande fråga till Finlands och Sveriges regeringar:

Vilka åtgärder avser Finlands och Sveriges regeringar vidta för att de finska medborgare som vill flytta från Sverige till Finland för sina pensionsår skulle bibehålla sina pensionsförmåner?

Helsingfors den 1 februari 1990

Marjatta Väänänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående gränspendlare

Till Norges regering

I gränstrakterna mellan Sverige och Norge finns åtskilliga personer som arbetar på andra sidan gränsen räknat från bostaden. Jag har tidigare i Nordiska rådet uppmärksammat problemen för vissa av dessa gränspendlare med tjänstebil.

Nyligen uppmärksammades för tre charlottenbergsbor med arbete i Oslo ett speciellt problem. De tre arbetar skift. Ett av arbetspassen slutar kl. 23.35 och nästa börjar kl. 6.15. De har då för att få en längre vila övernattat på arbetsplatsen. Detta har dock norska Toll- och avgiftsdirektoratet haft synpunkter på. Enligt direktoratets mening är de tre därmed att betrakta som bosatta i Norge trots att de åtskilliga timmar varje dag och de flesta nätterna vistats i sina hem i Sverige.

Av Toll- och avgiftsdirektoratets åsikt i frågan följer automatiskt att de inte får köra sina svenskregistrerade bilar till och från arbetsplatsen.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor:

1. Anser den norska regeringen att en svensk gränspendlare, som vid vissa tillfällen övernattar på arbetsplatsen i Norge, skall betraktas som bosatt i Norge.
2. Vilka initiativ kommer den norska regeringen att ta inom Nordiska ministerrådet för att undanröja gränsgångarnas problem och därmed uppfylla Nordiska rådets allmänna mål att göra Norden till hemmamarknad.

Stockholm den 2 februari 1990

Elver Jonsson (fp)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige***Till Norges regering*

Vid Nordiska rådets 36:e session i Oslo ställde jag en fråga till Norges regering om föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige. Jag frågade bl. a. hur arbetet förlöper med den norska handlingsplanen för nedre Glomma och Idefjorden.

I svaret hävdades att den norska regeringen lägger stor vikt vid arbetet med att följa upp handlingsplanen. Därefter redovisades en lång rad åtgärder bl. a. beträffande Kronos Titan i Fredrikstad, Saugbruksföreningen i Halden, Borregaards fabriker, kommunerna och jordbruket. Svaret slutade:

”Gjennomføringen av disse tiltakene vil redusere det norske bidraget til forurensingen av grensefarvannene betydelig, slik at det vil bli en merkbar forbedring av kystområdenes miljøkvalitet fra 1990.”

Vi har knutit stora förhoppningar till den norska handlingsplanen. Därför blev besvikelsen stor, när vi under sommaren och hösten 1989 nåddes av uppgifter om att den norska regeringen inte längre står fast vid tidsprogrammet som redovisades i svaret.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga Norges regering:

Vilka åtgärder planeras för att minska föroreningarna i gränsvattnen, så att ”det vil bli en merkbar forbedring av kystområdenes miljøkvalitet”?

Stockholm den 6 februari 1990

Karl-Erik Svartberg (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående fasta förbindelser över Öresund**

Till Danmarks och Sveriges regeringar

Etablerandet av EG:s inre marknad kommer att få mycket stor betydelse för näringslivet i de nordiska länderna. En förutsättning för att denna enorma marknad skall kunna utnyttjas är dock ett väl fungerande transportsystem mellan Norden och övriga Europa. Fasta förbindelser över Öresund är här av avgörande betydelse.

Frågan om fasta förbindelser över Öresund har diskuterats och utretts i över ett sekel. Det underlag som behövs för ett beslut finns och finansieringen torde inte vara något problem. Den senaste tidens diskussioner har även väckt vissa förhoppningar om en lösning av frågan. Efter de beslut som nyligen fattats ser det dock ut som om det stannar vid förhoppningar.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

När kommer Danmarks och Sveriges regeringar att fatta beslut om att bygga en fast förbindelse över Öresund.

Stockholm den 6 februari 1990

Wiggo Komstedt (m)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående charterskatt**

Till Nordiska ministerrådet

De olika former av charterskatt eller avgifter på rabatterade flygbiljetter som finns i nordiska länder utgår med ett visst belopp per resa. Detta gör att korta resor inom Norden missgynnas i förhållande till längre bort liggande resmål. Som exempel kan nämnas att ett flygföretag planerade charterresor från Norrbotten till Nordkap. I kalkylerna visade det sig dock att charterskatten utgjorde ca 40 procent av den totala reskostnaden, varför dessa planer aldrig kunde realiseras.

Det kan inte vara rimligt att dessa avgifter skall utgå med samma belopp på korta resor som för resor till fjärran belägna länder, där skatten utgör en mycket liten del av den totala kostnaden. En annan utformning av dessa skatter och avgifter, exempelvis genom någon form av differentiering, skulle främja turismen inom Norden och stärka det nordiska samarbetet.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Finns det inom ministerrådet några planer på en differentiering av charterskatterna för att stimulera till ett ökat turistresande inom Norden?

Stockholm den 6 februari 1990

Olle Östrand (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordiska vägmärken**

Till Nordiska ministerrådet

I årets meddelande från Nordiska ministerrådet över *rekommendation nr 47/1987* angående förenkling av vägmärkessystemet i Norden redovisas att ett miniseminarium ägt rum för att genomgå status och inriktning på arbetet med uppföljning av rekommendationen. Vidare anges att huvudprojektet skall starta 1990.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor:

1. Vilken inriktning har beslutats för uppföljningen av rekommendationen samt
2. Vilken tidsplan gäller för huvudprojektet?

Stockholm den 6 februari 1990

Sten Svensson (m)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående britiska planer på hantering och upparbetning av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland**

Till Nordiska ministerrådet

Som det vil være Ministerrådet bekendt, er befolkningerne i Nordatlanten og ved Norges vestkyst dybt foruroliget af britiske myndighedsplaner for den fremtidige anvendelse af atomkraftanlægget ved Dounreay i Caithness.

Selv om planerne om et meget stort genanvendelsesanlæg for atomaffald måske ikke er så aktuelle på nuværende tidspunkt, så er andre planer af lige så stor alvor rykket i forgrunden. Der henvises her til den britiske kernekraftinstitutionens NIREX' planer om et britisk og internationalt depot for opbevaring af radioaktivt affald i nærmere bestemte områder i Nordskotland. I NIREX' projekt indgår også en plan om at anbringe radioaktivt affald i havbunden nord for Skotland. Disse planer vil blive søgt realiseret ved hjælp af skakter boret fra land og ført ud under havbunden.

Der kan næppe være tvivl om, at disse planer er i modstrid med internationale konventioner og vil, såfremt de bliver ført ud i livet, udgøre en alvorlig trussel mod havmiljøet.

Yderligere omgås den britiske regering med planer om at oplægge atomdrevne u-både i Nordskotland. Disse planer vækker naturligvis dyb bekymring i de nordatlantiske samfund, der som bekendt er totalt afhængige af havets ressourcer.

Spørgsmålet om den miljøtrussel, som den planlagte udvidelse af oparbejdningsanlægget i Dounreay udgør mod Vestnorden, har været behandlet her i Nordisk Råd flere gange. Således udtrykte miljøministrene ved rådets møde i 1987 deres bekymring over planerne. Endvidere efterlyste det daværende færøske medlem Jacob Lindenskov i 1988 en fælles nordisk optræden mod den nævnte miljøtrussel ved Pariskommissionens møde.

Nordisk Ministerråd sendte i november 1989 en protest vedrørende hele denne sag til den britiske regering. Der foreligger så vidt vides intet om briternes reaktion på denne protest.

Opmærksomheden henledes også på Islands initiativ i Pariskommissionen 1987, der desværre ikke vandt den nødvendige tilslutning. Hele

sagens udvikling på nuværende tidspunkt giver imidlertid anledning til et nyt fælles nordisk initiativ.

Eftersom hele dette spørgsmål er mere aktuelt end nogen sinde og må anses for at være en sag, der angår alle Nordens folk, stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Vil de nordiske lande foreslå Nordsøkonferencen til marts og Paris-kommissionens årsmøde til juni, at udvidelser af aktiviteter på eksisterende oparbejdningsanlæg for radioaktivt affald og etablering af nye anlæg forbydes?

Tórshavn, den 6. februar 1990

Aili P. Dam (Jvf)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående förbättrad hörbarhet för Sveriges Radios sändningar i södra Finland**

Till Sveriges regering

Nedläggningen av långvågssändaren i Luleå 1978, mellanvågssändaren i Sundsvall 1978 och mellanvågssändaren i Stockholm 1981 har avsevärt minskat möjligheterna att ta emot svenskt riksprogram (P 1) i Finland.

Den nya mellanvågssändaren i Sölvesborg, som togs i bruk 1985, används under eftermiddagar och kvällar för sändningar av utlandsprogram till delar av Europa på olika språk. Dagtid används den för sändning av P 1, men täcker då inte Finland.

Sveriges Radios hörbarhet är relativt god i Österbotten. Också i södra Finland finns det ett utbrett intresse för Sveriges Radios sändningar. Förbättrad mottagning av svenskt radioprogram längs den finländska kusten kunde erhållas från en ny mellan- eller långvågsstation placerad vid den svenska bottenhavskusten eller på Gotland. Genom ett sådant arrangemang kunde man också i södra Finland höra Sveriges Radios sändningar.

Med anledning av det ovan anförda ställer jag följande fråga till Sveriges regering:

Vilka åtgärder ämnar Sveriges regering vidta för att förbättra Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland?

Helsingfors den 21 februari 1990

Mats Nyby (Sdp)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m.**

Til Nordisk Ministerråd

Ministerrådet fremmet sitt forslag til Samarbeidsprogram for fiskeriområdet til sesjonen i Stockholm i 1989, og fiskeriministrene stadfestet senere dette programmet i april samme år.

Programmet fastslår viktigheten av å få kartlagt og undersøkt forurensningens omfang og konsekvenser, og at kunnskapen om fiskebestander og havpattedyr – herunder artenes innvirkning på hverandre – utdypes.

I dette programmet fremhever Ministerrådet videre at det i den Internasjonale Hvalfangstkommissjonen er etablert et samarbeid mellom de nordiske hvalfangstkommissærer med henblikk på innen de årlige sesjoner å drøfte og koordinere spørsmål vedrørende forvaltningen av havpattedyr.

Under siste års møte i hvalfangstkommissjonen, var den uttalte uenighet og konfrontasjonene mellom de nordiske land større enn noensinne. Dette er stikk i strid med Ministerrådets uttalte målsetting om å styrke de nordiske landenes felles fremferd i internasjonale organisasjoner.

- Hva vil Ministerrådet gjøre for å fremme gjennomføringen av sitt samarbeidsprogrampunkt om økt koordinering mellom de nordiske lands synspunkter i hvalfangstkommissjonen vedrørende forvaltningen av marine pattedyr, og hva vil Ministerrådet gjøre for å samordne nasjonale synspunkter i de ulike fiskerimiljø- og utenriksdepartementer vedrørende dette spørsmål?

Reykjavík, 27. februar 1990

Oddrunn Pettersen (A)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående omorganisationen av undervisningen av invandrarelever i Sverige**

Till Sveriges regering

Genom finska föräldrar i Sverige har vi fått kännedom om en omorganisation av undervisningen av invandrarelever i Stockholm. En av konsekvenserna blir av allt att döma att finska föräldrars möjligheter att följa upp sina barns undervisning och skolförhållanden i övrigt blir starkt begränsade.

Vi vet att man i Stockholm under ett par decennier lagt ned ett betydelsefullt arbete för att ge finska elever en till deras behov anpassad undervisning.

Vi vet även att hemspråkslärares pedagogiska handledning och vidareutbildning hittills har varit väl tillgodosedda. En speciell satsning görs ju genom projektet Pedagogisk utvecklingsverksamhet för finskspråkiga elever, i vilket 14 kommuner i landet deltar, bl. a. Stockholm.

Det förefaller som dessa saker inte givits utrymme i den nya organisationen.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till Sveriges regering:

Ämnar den svenska regeringen göra något för att hindra avvecklandet av verksamheter som är till gagn för finska elever och föräldrar när det gäller fortsatt kontakt och information på deras eget språk?

Helsingfors den 23 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående
NORDLEK m. m.**

Till Nordiska ministerrådet

Det nordiska samarbetet inom folkrörelserna utgör en av de viktigaste komponenterna i kultursamarbetet. Genom samarbete har också de nordiska folkrörelserna möjlighet att agera gemensamt i internationella organ. Norden upplevs genom detta som en stark faktor och kan påverka utvecklingen.

Samtidigt har de nordiska folkrörelserna i internationella sammanhang möjlighet att tillföra kunskaper och andra idéer till lösningar.

NORDLEK, som är ett samarbetsavtal mellan folkdans- och folkmusikerorganisationer i Norden, har via sina avtalsparter många internationella kontakter. Detta har bland annat medfört att de baltiska republikernas folklöreorganisationer har framfört ett önskemål till NORDLEK om ett samarbetsavtal mellan dem och de nordiska ländernas folkdans- och folkmusikorganisationer innanför NORDLEK. Avtalet skall utmynna i direkt utbyte mellan folkdans- och spelmanslag men också i utbildning. Kulturerne i Norden och de baltiska republikerna ligger varandra mycket nära och från baltisk sida finns det ett stort behov att få kunskap och information om hur man i Norden bedriver folkkulturellt arbete.

Förutsättningen för att ett avtal skall komma till stånd är givetvis att NORDLEK även kan existera i framtiden.

Vid Nordiska rådets session i Stockholm framfördes en fråga om ministerrådets inställning till NORDLEK och dess fortsatta existens. Ministerrådet hänvisade till att NORDLEK kunde söka bidrag från olika stödordningar. De farhågor som från frågeställarens sida framfördes om att NORDLEK får en omfattande byråkrati för att kunna täcka in ansökningar till alla projekt såväl ren kursverksamhet som information håller på att besannas. Då sekretariatsverksamheten sker på frivillig basis och mycket tid går åt till att bara ägna sig åt att bevaka ansökningstider och skriva projektbeskrivningar har informationsverksamheten och det framåtriktade arbetet blivit lidande.

Den osäkerhet som nu råder om NORDLEKs fortsatta existens och ministerrådets vilja att tillmötesgå Nordiska rådets rekommendation nr 7/1986 gör att NORDLEK ej kan fortsätta sina förhandlingar med de

baltiska republikerna. Med tanke på rådets och de nordiska ländernas inställning till ökat samarbete med de baltiska republikerna, kan ett stopp i förhandlingarna mellan NORDLEK och de baltiska folklöreorganisationerna minska trovärdigheten för ett ökat kultursamarbete mellan Norden och Baltikum. Det kan väl knappast vara ministerrådets mening att samarbete endast skall ske på officiell/institutionell nivå.

Med hänvisning till vad jag ovan anfört vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka ekonomiska åtgärder tänker ministerrådet vidta för att NORDLEK redan 1990 kan slutföra förhandlingarna med de baltiska republikerna.

Stockholm i februari 1990

Gunnar Björk (c)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsministrarna**

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet har vid upprepade tillfällen uttalat sig för och uttryckt önskemål om att de nordiska utrikeshandels- respektive biståndsministrarna skall etableras som ministerråd.

Jag vill i sammanhanget erinra om dels förslag från rådets internationella samarbetskommitté, dels rådets rekommendation *nr 45/1989/e* (ekonomiska utskottets betänkande över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa").

Vid möten mellan Nordiska rådets presidium och Nordens statsministrar har från de senares sida givits muntligt besked att etablerandet av ett ministerråd för utrikeshandelsministrarna var i det närmaste klart, men att det återstod några problem om etablerandet av ministerråd för biståndsministrar.

Mot bakgrund av det ovanstående vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna):

När avser regeringarna etablera formella ministerråd för utrikeshandelsministrarna respektive för biståndsministrarna?

Stockholm i februari 1990

Karin Söder (c)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från Oy Yleisradio AB**

Till Sveriges regering

I Stockholmsområdet har man sedan 1986 erbjudits möjligheten att se Finlands television. Överföringen av Finlands TV till sverigefinnarna i Stockholmsområdet har haft och har en stor kulturpolitisk och språkpolitisk betydelse. Den svenska regeringen har även utrett frågan om olika alternativa tekniska lösningar och kostnader för en vidareutbyggnad av överföringen av Finlands TV till övriga delar av Sverige. Inga konkreta beslut har dock tagits av den svenska regeringen i detta avseende med hänvisning till att viktiga nationella mediapolitiska avgöranden först måste tas. Det är dock viktigt att ett beslut om en ökad överföring av Finlands TV inte fördröjs. Det vore ytterst angeläget att vidareutbygga överföringen till de orter i Sverige där de flesta sverigefinnarna bor, till t. ex. Göteborg, Borås och Norrköping. De tekniska kostnaderna och upphovsrättsliga kostnaderna för en dylik begränsad överföring är rimliga.

Den finska regeringen beslöt år 1988 att överföra Sveriges TV till södra Finland genom att bygga fyra sändare. Sveriges TV har man sålunda redan sedan 1 december 1988 kunnat se i Helsingforsregionen. De övriga markstationerna byggs detta år. Sveriges TV kan därmed ses i hela södra Finland.

TV-samarbetet mellan Finland och Sverige bör bygga på en ömsesidighetsprincip och det vore därför principiellt viktigt av kultur- och språkpolitiska skäl att den svenska regeringen skulle inta en positiv inställning till och fatta ett konkret beslut om en vidareutbyggnad av överföringen av Finlands TV till tre nya orter i Sverige.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till den svenska regeringen:

När avser den svenska regeringen att konkret besluta om en vidareutbyggnad av marköverföringen av Finlands TV till tre nya orter i Sverige?

Helsingfors den 24 februari 1990

Mats Nyby (Sdp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående ansökningsförfarandet till kulturfonden

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska kulturfonden utdelar varje år ett stort antal bidrag till olika kulturella projekt där minst tre nordiska länder deltar. Summan som delas ut uppgår till ca 13 miljoner danska kronor.

Kulturfonden tar emot ansökningar om bidrag som vida överstiger det belopp som finns tillgängligt. Detta förutsätter givetvis en mycket hård prioritering av de projekt som ansöker om stöd även om alla var och en för sig är både angelägna och ambitiöst upplagda. Mot bakgrund av den hårda konkurrensen är det naturligt att den som sökt ett år men fått avslag också söker vid ett senare tillfälle.

Det har emellertid kommit till min kännedom att personer som fått avslag ett år och senare förnyat sin ansökan fått avslag på nytt med motiveringen att de fått avslag på en tidigare ansökan. I motiveringen sägs "Vedtaks på styremøter om søknader er endelige. Deres søknad kan av den grunn ikke bli behandlet igen".

Med tanke på att antalet ansökningar till fonden varje år uppgår till ca 600, omfattande ett belopp på ca 90 miljoner danska kronor, och att bidrag ges till omkring 200 är det inte rimligt att reglerna eller praxis är utformade på ovan angivna sätt.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Är ministerrådet berett att snarast vidta åtgärder för att ansökningsförfarandet till kulturfonden ändras så att en förnyad ansökan inte avslås uteslutande med motiveringen att tidigare ansökan avslagits?

Reykjavík den 27 februari 1990

Ylva Annerstedt (fp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående ekonomiskt stöd till NORDLEK

Till Nordiska ministerrådet

Den kulturhandlingsplan som Nordiska rådet antog vid sessionen i Oslo 1988 innebär bland annat att de direkta kontakterna mellan människor skulle öka i Norden. Samtidigt är det viktigt att kunna stärka det lilla kulturområdets deltagande i det nordiska samarbetet.

Kulturminister Göransson sade i sitt inledningsanförande till kulturutskottets saker vid 37:e sessionen i Stockholm: "Menar vi allvar med vår vilja att medverka till att den lilla folkgruppen eller det lilla kulturområdet skall kunna överleva, kan vi aldrig nöja oss med att stödja dem som ett exotiskt inslag i ett samhälle".

Detta måste också gälla den kultur som utövas i det lilla kulturområdet. Folkdansen och folkmusiken representerar i sig en del av de "levande rötter" som våra samhällen i dag vilar på. Kontakten mellan utövare av denna kulturform är därför mycket viktig. Med utövandet följer också en nyfikenhet på andra delar av den folkliga kulturen som t. ex. studiet av seder och bruk. Kunskap om detta är en viktig del för att skapa förståelse för ett lands utveckling och uppfattning i olika frågor.

NORDLEK som representerar framför allt folkdansen och folkmusiken i Norden har sedan 1975 arbetat med att utbilda och informera om just det folkulturella området. Genom NORDLEKs utbildningsverksamhet, men också genom de stora folkdans- och spelmansstämmorna har 100 000-tals människor i Norden fått en möjlighet att se och uppleva andra kulturer än det egna landets.

I NORDLEK finns tre finländska kulturer representerade, den finska, den finlandssvenska och den karelska. Genom den utbildningsverksamhet som NORDLEK bedriver har dessa kulturer kunnat presenteras för övriga Norden och därigenom också skapat ökad förståelse för att flera nordiska kulturområden kan finnas inom ett och samma land. Att utbildningen och informationen som drivs av NORDLEK får fortsätta är därför av största vikt. Detta har också kulturutskottet uppmärksammat i sin rekommendation nr 7/1986. Utskottet uttalade där att NORDLEK måste få ett permanent stöd för sin totala verksamhet.

Ministerrådet har dock inte tagit fasta på Nordiska rådets uttalande i

rekommendationen. NORDLEK vilar fortfarande på tillfälliga lösningar och för 1990 har ministerrådet inte ens presterat en tillfällig lösning.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilket ekonomiskt stöd har ministerrådet för avsikt att ge NORDLEK, så att organisationen kan fortsätta att ge information och utbildning om de små kulturområdena och folkgrupperna till de övriga nordiska länderna?

Reykjavík den 28 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer**

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet antog under 1989 en nordisk handlingsplan mot cancer. Planen, som inledningsvis gäller perioden 1989–1992, har som huvudsyfte att minska dödligheten i cancer i de nordiska länderna med 15 procent före år 2000.

Vid behandlingen av frågan vid 1989 års session framgick det att under handlingsplanens första år skulle arbetet ägnas åt att avgränsa problemområdet och planlägga insatserna. Nu när handlingsplanen snart är inne i sitt andra år får det betraktas som befogat att kräva en redogörelse om de åtgärder som ministerrådet tänker vidta. Är det också avsatt tillräckliga medel för genomförandet av dessa aktiviteter? Jag vill i detta sammanhang ännu ta upp den alarmerande ökningen av tobaks- och alkoholkonsumtionen i Norden. Det har ju konstaterats att det finns ett samband mellan tobaksrökning och uppkomsten av cancer. Likaså är det ett klart samband mellan alkoholkonsumtion och vissa cancerformer.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Hur långt har man kommit i att konkretisera den nordiska handlingsplanen mot cancer och är det avsatt tillräckliga medel för att genomföra den?

Reykjavík den 28 februari 1990

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992**

Till Nordiska ministerrådet

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna har vid sitt möte i Bergen den 28 juni 1989 ställt sig positiva till att man undersöker förutsättningarna för att genomföra nordiskt reumatikerår 1992. Som ett första led i förberedelserna arbetar man nu med att få fram information om stödordningar för reumatiker i länder och underlag beträffande kostnader för att genomföra ett sådant år. Slutligt beslut om nordiskt reumatikerår 1992 kommer att tas vid 1990 års socialpolitiska ministermöte.

Jag undrar, varför reumatikeråret inte kunde genomföras 1991. Det är viktigt att lyfta fram de stora folksjukdomarna i Norden och de möjliga besparingarna får inte gå ut över de svaga och utsatta grupperna. Därför vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Kan Nordiska ministerrådet försäkra att reumatikeråret genomförs 1992 och har ministerrådet avsatt pengar för genomförandet av året?

Reykjavík den 1 mars 1990

Marjatta Väänänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropicmedicin kan överleva i Norden**

Til Nordisk Ministerråd

Repræsentanter for faget tropemedicin har henvendt sig til Nordisk Råd og beskrevet behovet for kurser i tropemedicin. Det drejer sig dels om 250 000 DKK til et årligt kursus skiftevis i København og Stockholm, dels om 150 000 DKK til kurset i tropemedicinsk antropologi ved universitetet i Bergen, dvs. i alt 400 000 DKK.

En tungtvejende grund til at imødekomme de nævnte ønsker er, at en fællesnordisk uddannelse vil fremme det nordiske samarbejde inden for de pågældende fagområder. Formålet er at uddanne det nordiske bistandspersonale, som gør tjeneste i u-landene, at træffe forebyggende foranstaltninger for dem, der rejser til troperne, at støtte forskningen på området og eventuelt behandle patienter med tropesygdomme.

Denne uddannelse er med andre ord en forudsætning for, at faget tropemedicin kan overleve i Norden. Fordelen ved en nordisk uddannelse skal også ses i lyset af de store udgifter, der er forbundet med uddannelse i faget uden for Norden.

Hvad agter Nordisk Ministerråd at gøre for at sikre, at faget tropemedicin kan overleve i Norden?

Reykjavík, den 1. marts 1990

Dorte Bennedsen (S)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående arbetsgivaravgifter för hantverkare**

Til Nordisk Ministerråd

Danske håndværkermestre, der har påtaget sig entrepriser i Sverige, har i flere tilfælde fået påtvunget at betale arbejdsgiverafgifter i både Danmark og Sverige, skønt der alene er anvendt dansk arbejdskraft til løsning af opgaverne.

En sådan praksis strider efter spørgerens mening klart imod ånden i de nordiske aftaler om bl. a. at undgå dobbeltbeskatning.

Hvis ministerrådet ønsker at leve op til ånden i vore samarbejdsaftaler, bør ministerrådet træffe de dispositioner, der er nødvendige for at hindre, at firmaer udsættes for diskriminerende afgifter, når de påtager sig opgaver i et nordisk naboland.

Hvad agter Nordisk Ministerråd at gøre for at forhindre, at der skal betales dobbelte arbejdsgiverafgifter, når håndværkermestre løser opgaver i nabolandene?

Reykjavík, den 27. februar 1990

Lars P. Gammelgaard (KF)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nedlågning av NoSAMF**

Til Nordisk Ministerråd

Idet jeg har erfaret, at programgruppen under embedsmandskomiteen for nordisk kulturelt samarbejde har foreslået, at nordisk samarbejdskomité for arktisk medicin (NoSAMF) nedlægges som ministerrådsorgan, skal jeg spørge Nordisk Ministerråd (kulturministrene): *Hvilket initiativ agter ministerrådet at tage i den henseende?* I den forbindelse kan jeg henvise til, at der fra finsk side er taget forbehold, som vi i den grønlandske delegation deler fuldt ud.

Reykjavík, den 27. februar 1990

Otto Steenholdt (At)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper**

Till Nordiska ministerrådet

En möjlig anledning till att vi i Nordens länder liksom i de flesta andra länder tillåter oss att förstöra miljön, förlösa våra naturtillgångar och försämra människors fysiska och psykiska livsbetingelser är att vi saknar överblick över vad våra planer, beslut och handlingar leder till som konsumenter, tjänstemän, företagsledare och politiker.

För att råda bot på detta måste vi finna metoder och former för att samla in, sammanställa och tolka all den information som behövs för att få beslutsunderlag för en hushållning med resurserna och en uthållig utveckling inom ekologiska, ekonomiska och sociala ramar. Det behövs *både* effektiva system för naturräkenskaper och social redovisning *och* metoder för att göra sammanvägda ekologiska, ekonomiska och sociala bedömningar och beslut.

Vad gör man från ministerrådets sida för att mäta och redovisa de totala naturtillgångarna och -skulderna och deras förändringar liksom de totala intäkterna och kostnaderna för mänsklig verksamhet i Norden?

Utvecklingsarbete inom detta område pågår i flera länder, bl. a. i Norge, Västtyskland och Holland.

Reykjavík den 28 februari 1990

Marianne Samuelsson (mp)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet**

Til Nordisk Ministerråd

En ny overenskomst mellom de nordiske land om rettigheter ved arbeidsløshet trådte i kraft 1. desember 1987. I følge rapporten fra det nordiske arbeidsløshetsforsikringsmøte som ble avholdt 23.–24. oktober 1989 er erfaringene med den nye overenskomsten relativt gode. Noen problemer gjenstår imidlertid. Jeg tenker på nordiske arbeidstakeres rett til arbeidsledighetstrygd ved permittering.

Følgende eksempel vil illustrere problemet:

En svensk arbeidstaker blir permittert fra arbeid i Norge. Etter overenskomstens regler har denne personen bare krav på dagpenger under forutsetning av at han/hun oppholder seg i Norge. Realiteten er ofte at man mister bostedet når permitteringen inntreffer, eller at man drar hjem til sin familie i hjemlandet.

I alle tilfeller står vedkommende uten mulighet til stønad.

Vil ministerrådet med det første få revidert den nordiske overenskomsten om rettigheter ved arbeidsløshet, slik at nordiske arbeidstakere ved permitteringer, opprettholder sin rett til dagpenger selv om de ikke oppholder seg i det landet de har arbeidet?

Reykjavik, 28. februar 1990

Svein Alsaker (KrF)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående rening
av Idefjorden**

Till Norges regering

Miljöutsläppen i och kring Oslofjorden har flera gånger varit uppe till debatt. Speciellt aktuell var frågan under den norska valrörelsen.

Idefjorden är idag en död fjord. Utsläppen från industrin har fått fortgå under en lång tid. Jag vill därför fråga:

Vilka åtgärder har Norges regering vidtagit för att rena Idefjorden?

Reykjavík den 28 februari 1990

Marianne Samuelsson (mp)

Rapport **från Nordiska rådets presidium**

I överensstämmelse med § 22 i Nordiska rådets arbetsordning överlämnas härmed en verksamhetsberättelse från Nordiska rådets presidium till plenarförsamlingen vid Nordiska rådets 38:e session. Rapporten omfattar verksamheten från Nordiska rådets 37:e session fram till årsskiftet 1989/90.

Stockholm i december 1989

För Nordiska rådets presidium

Karin Söder
President

Gerhard af Schultén
Presidiesekreterare

Innehållsförteckning

1.	Inför 38:e sessionen	2466
1.1.	Den europeiska utmaningen	
1.2.	En nordisk samarbetsstrategi	
1.3.	Norden och Östeuropa	
1.4.	Ett starkare råd och en effektivare organisation	
1.5.	Pengarna tryter	
1.6.	Kulturidentitet	
2.	Plenarförsamlingen	2477
2.1.	37:e sessionen	
	– Sessionens genomförande	
	– Framställning, rekommendationer och yttranden	
	– Interna beslut	
	– Om generaldebatten och ärendebatterna	
2.2.	Tredje extra sessionen	
	– Rekommendationerna och interna besluten	
2.3.	Frågeinstitutet	
	– vid 37:e sessionen	
	– försöksordningen med skriftliga frågor och svar	
2.4.	Rådets ärenden vid 37:e och inför 38:e sessionen	
2.5.	Valgspørgsmål	
	– Regler og uttalelser	
	– Valgspørgsmål foran 37. sesjon	
	– Valgspørgsmål foran 38. sesjon	
3.	Presidiet	2488
3.1.	Presidiets sammansättning och möten	
3.2.	Presidiets möten med statsministrarna och samarbetsministrarna	
3.3.	Presidiets möte med utskottsordförandena	
3.4.	Uppföljning av Söderkommitténs huvudbetänkande. Internt beslut nr 1/1989	
3.5.	Norden i Europa	
3.6.	Nordiskt miljö- och biologijår 1990. Internt beslut nr 2/1989	
3.7.	Översyn av informationsverksamhetens organisation	
3.8.	En mer effektiv nordisk dialog	
3.9.	Utredning om Nordiska rådets organisation och arbetsformer	

4. Utskotten	2497
4.1. Inledning	
4.2. Juridiska utskottet	
4.3. Kulturutskottet	
4.4. Social- och miljöutskottet	
4.5. Kommunikationsutskottet	
4.6. Ekonomiska utskottet	
4.7. Budget- och kontrollutskottet	
5. Kontakt- och konferensverksamhet	2516
5.1. Kontakter med internationella organisationer	
5.2. Kontakter med intresseorganisationer	
5.3. Konferenser och seminarier	
5.4. Ungdomens Nordiska Råd 1989	
6. Information och publikation	2523
6.1. Informationsverksamheten	
6.2. Publikationsverksamheten	
7. Nordisk Kontakt	2529
7.1. Redaktionellt 1989	
7.2. Personalfrågor	
7.3. Redaktionskommittén	
8. Sekretariatsorganisation och budget	2531
8.1. Presidiesekretariatet och utskottssekreterarna	
8.2. Sekreterarkollegiet	
8.3. Nordiska rådets gemensamma budget	
9. Delegationerna	2533
9.1. Danmarks Riges Delegation	
9.2. Finlands delegation	
9.3. Ålands delegation	
9.4. Islands delegation	
9.5. Norges delegation	
9.6. Sveriges delegation	
10. Partigrupperna	2567
10.1. Om arbetsformerna m m	
10.2. Den konservativa gruppen	
10.3. Mittengruppen	
10.4. Den socialdemokratiska gruppen	
10.5. Den Venstersocialistiske Gruppe	

11. Särskilda verksamhetsområden	2574
11.1. Nordiska kulturfonden	
11.2. Nordiska investeringsbanken	
11.3. Nordiska rådets litteraturpris	
11.4. Nordiska rådets musikpris	
11.5. Nordiska rådets journaliststipendier	

Bilagor

1. Nordiska rådets sammansättning; delegationerna och partierna representerade i Nordiska rådet	2580
2. Utskottens sammansättning och möten	2586
3. Presidiesekretariatets budget för 1989 och 1990 samt preliminär budget för 1991 samt förteckning över anställda vid presidiesekretariatet	2593
4. Förteckning över frågor (E-saker) och svar inom ramen för försöksordningen	2595
5. Statistik från 37:e sessionen	2598
6. Kommuniké från Nordiska rådets internationella konferens om havsföreningar (på engelska och svenska)	2601, 2606
7. Mandat för löne- och personalutskottet	2611
8. Informations- och publikationsplan 1990	2612
9. Uppföljning av internationella samarbetskommitténs betänkande	2618

Separata bilagor

10. Bilaga 10 A. Betänkande av Nordiska rådets internationella samarbetskommitté "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet". NU 1988: 4	2626
Bilaga 10 B. Rapport avgiven av Nordiska rådets internationella samarbetskommitté "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" NU 1989: 7	2627
11. Utvärdering av verksamheten vid Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO) NORD 1990: 9	2628
12. Evaluering af det nordiske samarbejde om standardisering på konsumentområdet NORD 1990: 10	2629

1. Inför 38:e sessionen

1.1 Den europeiska utmaningen

Arbetet på att upprätta en gränslös inre marknad mellan EG-länderna har fortgått med stor beslutsamhet – 1992 närmar sig. Mycket talar för att huvuddelen av förslagen i kommissionens vitbok kommer att genomföras inom utsatt tid, samtidigt som det är klart att ambitionerna när det gäller bla harmonisering av beskattningen och avskaffande av personalkontrollerna vid de inre gränserna har fått lov att sänkas. Under året har principbeslut också fattats, som innebär steg i riktning mot en ekonomisk och monetär union.

EG:s politiska roll har stärkts inte minst genom att EG givits en central roll i ordnandet av hjälpen till Östeuropa. Det ökade intresse USA visat för samarbete med EG är också ett vittnesbörd om EG:s ökade politiska tyngd. Under sommaren valdes ett nytt Europaparlament, som enligt allmän uppfattning är radikalare än det föregående. Detta kommer att medföra ökade krav på inflytande för de folkvalda på beslutsprocessen inom EG. Man kan också förmoda att det nya parlamentet kommer att ägna stor uppmärksamhet åt sådana frågor som den sociala dimensionen, miljöpolitik och konsumentskydd.

Parallellt med etablerandet av den inre marknaden har samarbetet mellan EG och EFTA fortgått och accelererat. Efter kommissionsordförandens Jacques Delors utspel i januari 1989 och EFTA-ländernas toppmöte i Oslo i mars 1989 har planerna på att upprätta ett homogent europeiskt ekonomiskt område (EES) för de 18 EG- och EFTA-länderna fått en ny dimension. Efter en intensiv tjänstemannaberedning har de 18 ländernas utrikesministrar vid ett gemensamt möte den 19 december 1989 enats om att under 1990 påbörja och i högt tempo genomföra förhandlingar om ett övergripande avtal mellan EG och EFTA, som skulle göra det möjligt att realisera de sk fyra friheterna och etablera ett långtgående samarbete på sådana områden som forskning och utveckling, miljö, konsumentskydd, socialpolitik, utbildning.

Det anmärkningsvärda som inträffat under det gångna året är framför allt att EFTA-länderna kunnat "tala med en röst" med EG och detta trots att Österrike inlämnat sin ansökan om medlemskap i EG. Många svåra frågor återstår ännu att lösa under den fortsatta processen; hur skall EFTA ges möjlighet att utöva reellt inflytande på de beslut, som i framtiden skall fattas inom ramen för EES, vilken roll skall parlamenten i EFTA-länderna spela i det sammanhanget, i vilken utsträckning skall existerande EG-regler ges direkt tillämplighet i de nordiska EFTA-länderna, i vilken utsträckning blir det möjligt för EFTA-länderna att ta förbehåll med hänvisning till fundamentala nationella intressen, i vilken utsträckning kommer gränskontroller att kvarstå inom EES, på vilket sätt skall EFTA-länderna

bidra till att minska ekonomisk och social ojämlikhet mellan olika regioner? Hur påverkar Tysklandsfrågan och den nya situationen i Östeuropa i övrigt opinionerna och prioriteringarna inom EG?

Det sk EFTA-spåret bjuder också för de nordiska medlemsländerna på besvärliga passager. Diskussionerna i de nordiska parlamenten på basen av redogörelser från regeringarna tyder på att bevarandet av fundamentala naturtillgångar i inhemsk ägo, rätten till fiske inberäknad, den suveränitetsavståelse, som skapandet av särskilda EES institutioner med bl. a. dömande makt innebär, och upprätthållande av höga nationella skyddsnivåer för varor, miljö och arbetsmiljö kan komma att utgöra tröskelfrågor i den fortsatta processen.

Utvecklingen i Östeuropa är även viktig för det nordiska samarbetet. Utvecklingen har skett oerhört snabbt i alla östeuropeiska länder. I Polen, Ungern, Tjeckoslovakien och DDR förbereds en övergång till ett mångpartisystem och därmed pluralistisk demokrati. Dagligen rapporteras om förändringar och reformer som tar sikte på att åstadkomma en ny öppenhet och demokrati i Östeuropa.

Demokratiseringsprocessen i Östeuropa kommer säkert att vara svår och anpassningen kan kanske komma att ske långsammare än väntat. Utvecklingen i Östeuropa är i mycket avhängig av hur man kan komma tillrätta med de akuta ekonomiska problemen och hur man skall kunna styra övergången till en mera marknadsorienterad och kvalitetsinriktad ekonomi. Västeuropa måste dela med sig av sitt välstånd och ge omfattande hjälp till självhjälp för att den process som har inletts i Östeuropa skall kunna fortgå i syfte att förverkliga ett konstruktivt samhällsbyggande.

1.2 En nordisk samarbetsstrategi

Nordiska rådet har inte passivt följt med den nyss beskrivna utvecklingen från åskådarpått. En stor del av energin och resurserna i den nordiska samarbetsorganisationen har tvärtom använts just för att möta denna utmaning. Grunden för en nordisk Europapolitik lades redan senaste år genom bla den internationella samarbetskommitténs betänkande om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådets utredningar om Norden i Europa.

Arbetet på att konkretisera den nordiska strategin visavi integrationsprocessen i Europa har i mycket framskridit parallellt med EES-processen. Här skall nämnas några milstolpar. Den 37:e sessionen i Stockholm ägde rum kort före mötet i Oslo mellan EFTA-ländernas statsministrar. Detta faktum utnyttjades bla till ett ingående samtal mellan presidiet och statsministrarna dagen före sessionen och präglades mycket av statsministrarnas inlägg i generaldebatten. Vid sessionen dryftades också ministerrådets färsk rapport "Norden i Europa II", som gav en ingående lägesbeskrivning av kontaktytorna till arbetet på att genomföra den inre marknaden på de olika nordiska samarbetsområdena. Flera utskott framförde i särskilda

ytranden synpunkter på det fleråriga arbetsprogram, som ministerrådet utlovade i sin Europarapport.

- presidiet besökte Europaparlamentet i Strasbourg och OECD i Paris i april 1989; i Strasbourg presenterade rådspresidenten i ett anförande Nordiska rådets synpunkter och ambitioner beträffande den europeiska integrationen;
- Beneluxrådets presidium besökte Nordiska rådets presidium i maj 1989 och under ett gemensamt seminarium presenterades de båda rådens syn på Europafrågorna;
- Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) antog i juni 1989 ett arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992" omfattande 82 olika punkter;
- Nordiska rådets 3:e partisekreterarkonferens ordnades i Kiruna i augusti 1989 med huvudtemat "Internationaliseringen av nordiskt samarbete"
  - Den europeiska integrationens konsekvenser för det nordiska samarbetet";
- I september 1989 avgav den internationella samarbetskommittén sin rapport "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet", som ett resultat av det nya mandat kommittén erhöll i december 1988. Rapporten tar ministerrådets arbetsprogram som utgångspunkt och innehåller dels allmänna synpunkter på Nordiska rådets roll i integrationsssammanhanget och hur den europeiska dimensionen skall kunna tillföras sakbehandlingen. Kommittén lägger därefter fram ett antal konkreta förslag om bl a frihet från internordiska gränskontroller, utökade och nya utbytes- och stödprogram inom högre utbildning och forskning, inrättande av en nordisk ombudsman och ett nordiskt institut för EG-rätt. Rapporten innehåller också en kritisk genomgång av ett antal punkter i ministerrådets åtgärdsförteckning;
- I slutet av september samlade ekonomiska utskottet ett stort antal nordiska parlamentariker i Visby för att i seminarieform diskutera centrala aspekter på nordiskt ekonomiskt samarbete med bl a de nordiska utrikeshandelsministrarna och företrädare för EG-kommissionen, EFTA-sekretariatet och SEV-sekretariatet.

Behandlingen inom rådet av Europafrågorna kulminerade på rådets 3:e extra session i Mariehamn den 14 november 1989. Här behandlades dels ministerrådets ovan nämnda arbetsprogram, som tillställts rådet som ett meddelande om rekommendation nr 5/1988/e om ökat samarbete i internationella frågor, dels medlemsförslaget A 898/e om uppföljning av internationella samarbetskommitténs slutrapport och 5 andra medlemsförslag med en "europeisk dimension". Plenarförsamlingens beslut redovisas i 7 rekommendationer och ett internt beslut (se närmare 2.2.).

Detta innebär inte att vi nått slutstationen. Det som skedde vid extra sessionen var att man enats om en färdriktning och en marschtakt, som innebär förpliktelser för både rådet och ministerrådet. Europafrågorna

kommer fortsättningsvis att inta en betydelsefull plats på dagordningen för det nordiska samarbetet. Till 38:e sessionen föreligger redan ett meddelande från ministerrådet angående rekommendation 45/1989 om uppföljning av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989—1992"; en rapport på 35 sidor jämte bilagor som beskriver den senaste utvecklingen i de europeiska integrationssträvanden, innehåller en status över verkställigheten av arbetsprogrammet och redovisar nya initiativ och projekt, som skall ingå i det fortsatta arbetet. Detta dokument och den till medlet av 1990 aviserade nya, reviderade versionen av arbetsprogrammet ger rådsmedlemmarna rikliga tillfällen att medverka till att samnordiska Europastrategin utvecklas och genomdrivs med kraft.

Hur skall denna strategi sammanfattas? För det första gäller det att på alla plan agera så att inga nya hinder eller barriärer reses mellan de nordiska länderna. Bevarandet av den nordiska passfriheten är ett exempel på denna målsättning. För det andra gäller det, för att citera ministerrådet i dess arbetsprogram, att stärka Norden *inåt* så att nordiska verksamheter och medborgare får bästa möjliga utgångspunkt för att delta i och dra nytta av den västeuropeiska integrationsprocessen, för det tredje att stärka de nordiska ländernas roll och inflytande *utåt* i Europa, i synnerhet i förhållande till EG, på områden där de nordiska länderna är starka.

Vad det ytterst handlar om är att slå vakt om och utveckla välfärdsstaten eller den nordiska samhällsmodellen i en tid av ökande internationell integration — idag med tonvikten på Västeuropa, i morgon måhända inom ramen för mer globala konstellationer. Det förtjänar understrykas att vi här talar om en strategi, som inte är formellt kopplad till de förhandlingar, som förs inom ramen för EES-processen eller inom GATT, och därför inte står eller faller med utgången av dessa förhandlingar. Omvänt innebär denna satsning på Europafrågorna inte någon konkurrens med tex EFTA. Det har i många dokument och uttalande entydigt framhållits, att en vitalisering av det nordiska samarbetet och en påskyndad internordisk integration inte är ett alternativ till samarbetet mellan EG och EFTA. Rådspresidenten har i ett tal i schweiziska föreningen för utrikespolitik kort efter extra sessionen i Mariehamn för en prominent schweizisk publik kunnat vederlägga eventuella föreställningar om Nordiska rådet som ett nordiskt förrum till EFTA.

Nordiska rådets Europastrategi har förutsättningar att bli framgångsrik bara om samarbetet upplevs som relevant i medlemsländerna. Det är därför ofrånkomligt att ambitionsnivån vid revideringen och verkställigheten av ministerrådets arbetsprogram höjs. I princip bör målen i Norden inte sättas lägre än inom EG, men gärna högre om det kan vara till fördel för de nordiska länderna. Man bör också i högre grad än vad som hittills varit brukligt ange allmänna politiska mål utan att först avvakta utredningar. Det gäller också att se till kvaliteten i det nordiska samarbetet. I europeiska och andra internationella fora bedöms nordiska problemlös-

ningar utgående från deras kvalitativa förtjänster – epitet nordisk är i och för sig inte nog.

Den pågående EES-processen är, med alla de nya möjligheter den ställer i utsikt, inte problemfri ur det nordiska samarbetets synvinkel. De förestående förhandlingarna med EG och förberedelserna för att nationellt genomföra gällande EG-regler kommer att kräva en nästan total mobilisering av expertis på regeringssidan och kommer att tilldra sig politikernas huvudintresse. Det blir inte lätt att samtidigt synliggöra den nordiska dimensionen i integrationsarbetet. Det är också skäl att redan nu tänka över den situation, som uppkommer ifall framtida överenskommelser inom EES-regimen ges direkt tillämplighet som nationell lag. Nordiska avtal på motsvarande områden saknar idag sådan rättslig verkan, en omständighet som är ägnad att försvaga dessa avtals effekt i praktiken.

Det är därför viktigt, att slå vakt om det parlamentariska inflytandet på integrationsprocessen. Nordiska rådet har unika traditioner när det gäller folkligt inflytande på internationellt samarbete. Förverkligandet av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" bör ske i sådana former, att rådet kan spela sin roll som en initiativtagande, pådrivande och kontrollerande kraft. Detta ställer ökade krav på att rådets arbetsformer anpassas till den snabba rytmen i beslutsfattandet inom bla EG. De olika rådsorganen bör också öka sin beredskap att tillgodogöra sig erfarenheter utanför Norden på sina kompetensområden och det finns ett uppenbart behov av att rådet med sakkunnigt bistånd skall kunna formulera offensiva samarbetsstrategier med siktet inställt på nästa sekel.

Ett ytterligare element i rådets Europastrategi utgör anordnandet av internationella konferenser med deltagande av parlamentariker från Väst och Öst. I oktober 1989 anordnades en sådan konferens i Köpenhamn kring temat havsföreningar. Konferensen utmynnade i en diger och enhällig slutkommuniké och befäste rådets roll som organisatör av parlamentariska sammankomster kring aktuella gränsöverskridande problem. Genom att välja konferensteman, där det nordiska samarbetet är välutvecklat och föredömligt i ett internationellt perspektiv, kan rådet uppträda som en aktör med tyngd och inflytande. Rådet har redan åtagit sig att sommaren 1991 stå värd för ett Europarådsarrangemang om gränsregionalt samarbete.

1.3 Norden och Östeuropa

Vilken är då Nordens roll i förhållande till utvecklingen i Östeuropa? De nordiska länderna skall självfallet delta i olika globala och multilaterala stödprogram och utveckla egna nischer för snabba och konkreta biståndsinsatser. Nordiska ministerrådets nya förslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag (B 107/e) är ett utmärkt exempel på hur man genom samfälliga nordiska insatser kan tackla ett konkret gemensamt problem, nämligen gränsöverskridande miljöförstöringar. Förslaget tar sikte på överföring av

nordisk miljöteknologi på förmånliga villkor särskilt till grannländerna kring Östersjön.

Nordiska rådet antog vid extra session en rekommendation (43/1989) i vilken ministerrådet anmodas att framlägga förslag till en europeisk miljöfond, vars syfte skulle vara att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder, som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem. Detta är ett exempel på hur parlamentariker kan introducera nya idéer för internationellt samarbete.

Nordiska rådet kan emellertid inte i den situation som nu råder nöja sig med enstaka punktinsatser av nyss beskrivet slag. Presidiet har därför under hela det gångna året dryftat möjligheterna att inom ramen för Helsingforsavtalet och rådets traditioner upprätta löpande kontakter med parlamentariska organ i första hand i Baltikum och Sovjetunionen i övrigt och i ett senare skede med andra närliggande östeuropeiska länder. Som ett resultat av dessa ansträngningar har presidiesekreteraren på presidiets vägnar i december 1989 i Moskva med företrädare för högsta sovjet och dess internationella sekretariat förberett kontakter mellan Nordiska rådets parlamentariker och parlamentariker från högsta sovjet.

Dessa sonderingar har utvisat att det hos högsta sovjet finns ett stort intresse att som ett led i det egna reformarbetet närmare lära känna det nordiska samarbetet till form och innehåll och de nordiska lösningarna på olika samhällsområden samt att diskutera konkreta sakfrågor på sådana områden som miljö, kultur, handel och utvecklande av mänskliga relationer. Förutsättningarna är goda för att koncentrera sådana framtida kontakter till Baltikum och andra områden inom Sovjetunionen, som gränsar till de nordiska länderna.

Genom att koncentrera samarbetsinsatserna till de geografiska närområdena och satsa på sådana fundamentala frågor som kunskapsöverföring, parlamentens roll och möjligheter, bärkraftig ekonomisk utveckling, kultur-, ungdoms- och utbildningsutbyte och turism, kan Nordiska rådet ge ett positivt bidrag till den europeiska samarbetsprocessen.

I de beslut som presidiet hittills fattat ingår ett uppdrag för presidiesekreteraren att utreda förutsättningarna för ett utvidgat parlamentariskt samarbete med länder som Polen och DDR. Det kommer inte att finnas brist på initiativ, när det gäller att utveckla samhällsinstitutionerna och den ekonomiska verksamheten i dessa länder, som traditionellt utgjort viktiga delar av det kontinentaleuropeiska marknadssystemet. Mot den bakgrunden kan det inte vara ointressant att också de nordiska modellerna för ledning av företag och offentliga institutioner och för samverkan kan bli föremål för prövning.

Ekonomiskt och annat samarbete i det nya Europa bör inte endast ur ett nordiskt perspektiv begränsa sig till EG, EFTA och SEV. Nordeuropa med Östersjön bildar ett naturligt ekonomiskt område och det har under tidigare tider varit och bör åter kunna bli en betydelsefull region för ekonomiskt,

kulturellt och annat samarbete inte som alternativ till EES och andra handelspolitiska arrangemang utan inom ramen för ett Europa, där spelreglerna för internationell samverkan är harmoniserade. Tankarna på en pånyttfödelse av Östersjösamarbetet bör prövas seriöst i Norden, varvid det kan vara skäl att påminna om att Hansan i tiden omfattade stora delar också av Nordsjöområdena.

1.4 Ett starkare råd och en effektivare organisation

Nordiska rådets organisation och arbetsformer har under de gångna decennierna stadigt utvecklats. De centrala elementen i själva beslutsprocessen har dock förblivit relativt oförändrade och arbetsrytmen i rådet och därmed också i ministerrådet är fortfarande avpassad till den enda årliga sessionen. Det är därför knappast överraskande att den internationella samsarbetskommittén i sitt huvudbetänkande konkluderar att ett aktivare arbete med internationella frågor, som har anknytning till det nordiska samarbetet, förutsätter att arbetsformerna inom rådet och ministerrådet blir föremål för en översyn i början av 90-talet.

Krav på en översyn av rådets arbetsformer har under senare tid framförts också inom rådet vid sessioner och i andra sammanhang och flera medlemsförslag med sådan inriktning har ställts. Inom ministerrådet pågår också en omfattande effektiviseringsprocess. Mot den bakgrunden är det enligt presidiets uppfattning ostridigt, att förändrade förhållanden i Norden och i omvärlden i övrigt ställer rådet i ett läge, där grundläggande omställningar i arbetssättet är påkallade för att rådet skall kunna bevara sin position som vägvisare och kraftcentrum. Presidiet har därför med stöd i plenarförsamlingens bemyndigande tillsatt en kommitté, som under stortingspresidenten Bjarne Mørk Eidems ledning skall företa en översyn av Nordiska rådets organisation och arbetsformer.

På annan plats i denna rapport (3.9) redogörs närmare för kommitténs mandat och sammansättning. Målsättningarna för översynen kan kort sammanfattas i följande punkter:

- vägen från idé till handling bör förkortas
- arbetet måste koncentreras kring centrala frågor, vilket får särskild aktualitet nu när arbetet i ministerrådet i betydande grad inriktas på att verkställa det fyraåriga arbetsprogrammet samt de nya handlingsplanerna
- bättre garantier för att nordiska beslut följs upp nordiskt och nationellt
- nya och mer flexibla former för initiativ
- bättre överensstämmelse mellan initiativrätt och budgetansvar
- ett vidare utvecklande av det partipolitiska arbetet i rådsorganen

Detta betyder att rådsapparaten i sin helhet blir föremål för en kritisk värdering: plenarförsamlingen, utskotten, presidiet, initiativ- och beslutsprocessen, samarbetet med ministerrådet, verkställigheten och kontrollen därav samt informationsverksamhetens organisering. Sekretariatsfunktionerna utreds separat.

Presidiet anser att det hade varit önskvärt att också ministerrådet hade varit företrätt i utredningen. Med samarbetsministrarna har emellertid överenskommits om arrangemang, som gör det möjligt för regeringssidan att fortlöpande följa med arbetet i kommittén.

Kommittén kommer att arbeta under hård tidspress. Betänkandet skall vara klart till utgången av oktober månad 1990. Avsikten är därefter att kommitténs förslag – också sådana som innebär ändring av Helsingforsavtalet – skall kunna föreläggas den ordinarie sessionen 1991 efter att rådsorganen och regeringssidan fått uttala sina synpunkter.

1.5 Pengarna tryter

Det officiella nordiska samarbetet handlar inte i första hand om pengar. I absoluta tal är den nordiska budgeten liten, 1990 drygt 680 miljoner DKK, vilket gör drygt 30 kronor per nordbo och år. Detta kan jämföras t ex med de 4,6 miljarder DKK som Danmark i momsintäkter betalar som EG-medlem, dvs 1 000 kronor per person.

Den nordiska budgeten har å andra sidan under de senaste åren vuxit betydligt reellt sätt och banat väg för många nya ambitiösa projekt, utbytesprogram m m Nu blåser emellertid snålare vindar. Nolltillväxt är budet idag och någon fortsättning på de ekonomiska handlingsplanerna – den nu löpande balanserar för 1990 på 76 miljoner DKK – har ej ställts i utsikt.

Samtidigt har ministerrådet fastställt ett omfattande arbetsprogram för de närmaste åren, ett program som successivt skall byggas ut. Parallellt med detta program löper flera betydelsefulla handlingsplaner, såsom kulturhandlingsplanen och handlingsplaner på miljöområdet. Flera nya eller reviderade samarbetsprogram presenteras vid nästa session. I presidierapporten har under de senaste åren ett varnande finger höjts för att denna ekvation inte kommer att kunna gå ihop. Det är all anledning att upprepa varningen. Det är olyckligt om olika nya, av rådet godkända, planer måste konkurrera sinsemellan om finansieringen. Risken är att alla får för litet eller att saker skjuts upp och urvattnas.

Ministerrådet har tillkännagett att problemen måste lösas genom omprioriteringar och, där så är påkallat nedläggning av existerande institutioner och pågående projekt. Riv det gamla för att ge rum för det nya! Under höstens lopp har ett första försök gjorts att tillämpa denna "nya giv". Ett tjänstemannaförslag om nedläggning av ett antal institutioner och samarbetsorgan inom kultursektorn för att kunna finansiera kulturhandlingsplanen förelades kulturministrarna i ilfart utan att berörda organ, än mindre Nordiska rådet blivit konsulterat. Arbetsgruppens förslag, som också innebär en kännbar procentuell nedskärning av alla institutioners budgeter på kultursektorn, skulle ha frigjort totalt 30 miljoner DKK, varav hela 27 på forskningsområdet.

Nordiska rådets budgetansvariga organ ställer sig ej i princip avvisande

till att existerande institutioner och andra samarbetsorgan läggs ned eller att man på annat sätt rationaliserar deras verksamhet. Man måste emellertid kunna ställa vissa krav på en sådan omställningsprocess. Vad som krävs är öppenhet i själva förfarandet och att varje berört organ/projekt bedöms individuellt. Presidiet kan inte acceptera de slags schablonartade överväganden, som det aktuella fallet tyder på. Det är av avgörande betydelse att nedläggnings- och nedskärningsförslag skall vara underbyggda med en beskrivning av huruvida den bedrivna verksamheten är relevant eller ej och i förstnämnda fall hur man har tänkt sig att den skulle kunna bedrivas vidare utan eller med ett reducerat stöd från den nordiska budgeten. Arbetsgruppens argumentering att man finner "det rimligt att anta att kontakter mellan berörda forskningsmiljöer har etablerats och att ett hållbart samarbete har vuxit fram som kan leva vidare på egen hand utan ministerrådets stöd" fyller inte de mest elementära krav på att beslut av denna dignitet skall bygga på vetande och ej på tro.

Det är att befara, att också förnuftigare rationaliseringsförslag kan komma att mobilisera starka motkrafter. Det har ingen råd med.

Rådet har under året fått besked om att ministerrådet fattat beslut om vissa revideringar av budgetproceduren. Detta innebär bla att generalsekretarens budgetförslag skall föreligga redan omkring den 1 april året före budgetåret. Ministerrådet är berett att låta presidiesekretariatet få tillgång till generalsekretarens budgetförslag på samma sätt som rådets organ hittills fått tillgång till ämbetsmannakommittéers och institutioners budgetmaterial.

Det är positivt att rådets organ i ett tidigt skede får ta del av generalsekretarens budgetförslag, detta kan ge rådets utskott en möjlighet att ha en första budgetdiskussion under sommarmötena. En realbehandling av budgeten kan emellertid inte ske förrän ministerrådets budgetförslag föreligger. Rådet förutsätter att ministerrådets budgetförslag skall kunna föreligga senast den 1 september året före budgetåret.

Revisionen av budgetproceduren innebär även att de ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande året skall anges i C2-dokumentet. Där skall även preliminära sektorramar kunna anges.

Rådet har vid flera tillfällen framfört önskemål om att C2-dokumentet skall innehålla såväl totalramar som sektorramar för kommande år och att C2-dokumentet utvecklas till ett reellt planläggningsdokument för det nordiska samarbetet. Med hänsyn bla till institutionernas arbete, till uppföljning och genomförande av handlingsplaner och större projekt bör C2-dokumentet vara en långtidsbudget för exempelvis tre år med klara ramar och prioriteringar.

Budgetproblematiken i allmänhet och rådets möjligheter att påverka innehållet i den nordiska budgeten bör belysas i organisationsutredningen.

1.6 Kulturidentitet

Nordisk kultur og styrking av det nordiske kulturfellesskap og den nordiske kulturidentitet er viktige spørsmål for Nordisk Råd. Dette er et hovedformål for kulturhandlingsplanen som Rådet tok stilling til under 36. sesjonen i Oslo. Dette kulturfellesskapet har ikke bare en verdi i seg selv, men er en forutsetning for det nordiske samarbeidet på en rekke andre samarbeidsområder.

Også i relasjon til arbeidet med Europa-spørsmålene, står det nordiske kultur- og utdanningsfellesskapet sentralt.

Både kulturhandlingsplanen og arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–92 har som målsetting en aktiv deltakelse i samarbeidet internasjonalt generelt og europeisk spesielt. Målsettingen for det nordiske kultursamarbeidet i internasjonal sammenheng, er derfor å framheve den kulturelle dimensjonen i utviklingen, særlig med sikte på å gi kulturelle og humanistiske verdier en sentral stilling i den økonomiske utvikling. Den nordiske identitet og kulturfellesskap gis ut fra ovenstående et innhold som legger vekt på sosial mobilitet i utdanningen, fri adgang til kulturtilbudene, et vidt forgrenet folkelig opplysningssamarbeid med tradisjon for mange lokale initiativ samt nordisk språkforståelse og demokratioppfatning.

Ministerrådet har nå lagt fram forslag til en handlingsplan for språklig samarbeid som Rådet vil ta stilling til under sesjonen i Reykjavik. I forslaget understrekes det at nordisk språkforståelse er en helt fundamental forutsetning for kultursamarbeidet i Norden og for nordisk samarbeid og en grunnforutsetning for den nordiske samfølelsen. Språkforståelsen ses i den sammenheng som kulturformidling i vid forstand, ikke bare at vi kan forstå hverandre når vi snakker og skriver. Internasjonaliseringen og den europeiske integrasjonen gjør det nordiske språkfellesskapet enda viktigere enn før.

En voksende strøm av utenlandske film- og TV-program tilbys det nordiske publikum. For å styrke Norden både utad og innad på dette området, har Rådet oppfordret Ministerrådet til å opprette et nordisk film- og TV-fond. Ministerrådet har besluttet at man sammen med de nordiske TV-selskaper og filminstitutter skal opprette et slikt fond. Fondet skal fra 1. januar 1990 og i en 5-årig forsøksperiode gi støtte til nordiske lands produksjon av film- og TV-program og fremme distribusjonen av nordisk film med inntil 45 millioner DKK årlig.

Rådet hilser dette tiltaket velkommen, men nærer en viss bekymring overfor muligheten at finansieringen av fondet blir en gjøkunge som trenger ut andre viktige nordiske kulturtiltak (jfr. forslaget om å legge ned 4 nordiske forskningsinstitusjoner).

Utviklingen i Øst-Europa med øket demokratisering, større åpenhet og vilje til kontakter med land i Vest-Europa, stiller også det nordiske kulturelle samarbeidet overfor nye muligheter og utfordringer. Som et ledd i

presidiets arbeid med å bygge ut kontaktene med Øst-Europa, er kultur nevnt som ett av de områdene som er av særlig interesse. Det foreligger bl. a. forslag om at neste "Scandinavia Today" bør arrangeres i Sovjetunionen og at man bør invitere til et spesialseminar om regionalt kultursamarbeid mellom Norden og Sovjetunionen. Presidiet vil med det første ta stilling til innhold og former for kontakter på dette felt.

Behovet for å ha en offensiv nordisk kulturpolitisk strategi blir ofte understreket i nordiske organer. Som et ledd i å sikre at kulturpolitiske spørsmål også kommer på dagsorden i forbindelse med Europaspørsmålene, arrangerte presidiet i samarbeid med ministerrådet et offentlig debattmøte om temaet Nordisk kultur i ett europeisk perspektiv. Debattmøtet inngikk som en del av den nordiske vennskapskommunefestivalen i Thisted i juni.

Medlemmer av Nordisk Råd har også reist medlemsforslag om at det bør arrangeres en nordisk kulturfestival i 1992. Siktemålet med en slik festival er i følge initiativtakerne å få til en grundig og helst klargjørende diskusjon om hva vi legger i, og hva vi vil med, den nordiske kulturfellesskap og identitet. Festivalen er tenkt arrangert i Norden og året 1992 er nok valgt med omhu. Fokuseringen på økonomisk integrasjon i Europa står i dag og vil fram til 1992 – i alle fall – stå sentralt i den offentlige debatt. Kultur og kulturpolitikk kan lett tape terreng i den offentlige debatten. En kulturfestival kan gi en god anledning til også å sette de nordiske lands kulturelle og samfunnsmessige fundament på dagsorden.

Forslaget er også begrunnet i at UNESCO har utlyst perioden 1988–97 til et verdens-kulturtår. Et gjennomgående tema for perioden er den kulturelle dimensjon i utviklingen, spesielt bestrebelsene på å gi kulturelle og humanistiske verdier en sentral posisjon i den økonomiske og teknologiske utvikling. Forslaget behandles nå av Kulturutvalget og vil bli forelagt Rådets 38. sesjon. Utviklingen i Øst-Europa har ikke gjort dette forslaget mindre aktuelt.

2. Plenarförsamlingen

2.1 37:e sessionen

Sessionens genomförande

Nordiska rådets 37:e session hölls i Stockholm den 27 februari—3 mars 1989.

Plenarförsamlingen består av valda medlemmar och regeringsrepresentanter. Vid 37:e sessionen deltog 70 regerings-, landsstyre- och landskapsstyrelserepresentanter. Antalet valda medlemmar är 87 och är fördelade på länder enligt nedan:

Danmark:		Färöarna:		Grönland:	
Folketinget	16	Lagtinget:	2	Landstinget:	2
Finland:		Åland:		Island:	
Riksdagen	18	Landstinget	2	Alltinget	7
Norge:		Sverige:			
Stortinget	20	Riksdagen	20		

Fyra av rådets ordinarie medlemmar ersattes av suppleanter under hela sessionen och vid 27 tillfällen ersattes vald medlem under delar av sessionen.

Den 26 juni 1989 utsändes kallelse till rådets 38:e session, som äger rum i Reykjavik den 27 februari—2 mars 1990. Kallelsen har sänts till regeringarna, landsstyrena, landskapsstyrelsen samt rådets valda medlemmar och suppleanter.

Av rådets valda medlemmar i december 1988 är 31 kvinnor och 56 män. Av suppleanterna är 32 kvinnor och 57 män.

Framställning och rekommendationerna vid 37:e sessionen

Vid möte mellan de nordiska statsministrarna, Nordiska rådets presidium och Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) har principbeslut fattats om att Nordiska ministerrådet skall svara för behandlingen av Nordiska rådets rekommendationer.

Inför sessionen hade en framställning antagits och vid sessionen antogs 39 rekommendationer och åtta yttranden.

Framställning

Nr 1. Gemensam studie om Europa-samarbetet

Rekommendationerna

Nr 2. Samarbetsplan på energiområdet

Nr 3. Ett starkare Norden — Ekonomisk handlingsplan för 1989—1992

Nr 4. Samarbetsprogram på fiskeriområdet

- Nr 5. Ökat samarbete i internationella frågor*
- Nr 6. Ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen*
- Nr 7. Ändring av det nordiska kulturavtalet*
- Nr 8. Projekt Nordjobbs fortsättning*
- Nr 9. Nordiska lägerskolor*
- Nr 10. Stöd till den skogsfinska kulturen*
- Nr 11. Barnboksinstitut för de små språkområdena*
- Nr 12. Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer*
- Nr 13. Utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG*
- Nr 14. Nordisk bokserie*
- Nr 15. Samarbetsprogram på konsumentområdet*
- Nr 16. Nordisk överenskommelse om folkregistrering*
- Nr 17. Handlingsplan för jämställdhetssamarbetet*
- Nr 18. Projekt på flyktingområdet*
- Nr 19. Begränsning av export av farliga varor*
- Nr 20. Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika*
- Nr 21. Ökat samarbete inom turismen*
- Nr 22. Nordiskt turistprogram*
- Nr 23. Samnordisk användning av informationssystem och databanker*
- Nr 24. Utvidgat Nordreskort*
- Nr 25. Ökat samarbete inom järnvägstrafiken*
- Nr 26. Fordonstekniskt samarbete*
- Nr 27. Samordnad trafik- och trafikläroarbetsutbildning*
- Nr 28. Handlingsplan mot cancer*
- Nr 29. Nordisk arbetsmiljökonvention*
- Nr 30. Utbildning och legitimation för kiropraktorer*
- Nr 31. Hjälpmedelsförsörjning för handikappade*
- Nr 32. Samarbetsorgan för räddningstjänstområdet*
- Nr 33. Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken*
- Nr 34. Nordisk arbetsmarknad för lantmätare*
- Nr 35. Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden*
- Nr 36. Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden*
- Nr 37. Skydd av den nordiska havsfågelfaunan*
- Nr 38. Nordiskt miljö- och biologiyår 1990*
- Nr 39. Nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen*

Yttrandena vid 37:e sessionen

På förslag av budget- och kontrollutskottet antog rådet ett yttrande med anledning av Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet (C 1). Dessutom antogs på förslag av budget- och kontrollutskottet, ekonomiska utskottet, kulturutskottet, juridiska utskottet, kommunikationsutskottet och social- och miljöutskottet sex yttranden med anledning av Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det

nordiska samarbetet (C 2) samt ett yttrande på förslag av budget- och kontrollutskottet med anledning av bilagan till C 2 "Norden i Europa II".

I yttrande 1 – budget- och kontrollutskottet – hemställs att ministerrådet ansvarar för att nationella myndigheter, som skall verkställa fattade beslut, snarast får klara direktiv om gällande regler och vilka åtgärder som skall vidtas, att ministerrådet i det fortsatta arbetet beaktar fackutskottens och budget- och kontrollutskottets synpunkter samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

I yttrande 2 – budget- och kontrollutskottet – hemställs att nya aktiviteter av större dimensioner tillförs nya medel. att ministerrådet överför överskott från 1987 års verksamhet till budgeten för att användas i den nordiska verksamheten, att man i kommande planeringsdokument ger en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för olika aktiviteter samt anger preliminära sektorramar, att vid omprioriteringar inom planeringsperioden det tas hänsyn till Nordiska rådets synpunkter och prioriteringar, att ministerrådet arbetar för att nya handlingsplaner och -program innehåller kostnads- och finansieringsplaner samt att man under planeringsperioden fortsätter att satsa på allmänkultur, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet och verkar för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

I yttrande 3 – budget- och kontrollutskottet – hemställs att ministerrådet vid utarbetande av det nordiska arbetsprogrammet för 1989–1992 anger klara mål och tidsfrister samt kostnads- och finansieringsplaner för föreslagna åtgärder, att Nordiska rådets synpunkter beaktas och att rådet bereds tillfälle att yttra sig över arbetsprogrammet innan det slutligt fastställs.

I yttrande 4 – ekonomiska utskottet – hemställs att ändringar i budgeten för 1990 och 1991 diskuteras med utgångspunkt från en hög prioritering av verksamheten och en konkret bedömning av aktiviteterna i den ekonomiska handlingsplanen och på andra högt prioriterade samarbetsområden, att de enskilda nationella regeringarna lever upp till sina egna målsättningar när det gäller politiska beslut och styrning av normgivande myndigheter så att en snabb avveckling av tekniska handelshinder kan uppnås, att ett nytt ministerrådsförslag om ett regionalpolitiskt samarbetsprogram föreläggs 38:e sessionen och att detta förslag byggs på en grundlig värdering av den hittillsvarande verksamheten samt att de nationella regeringarna snarast tillsätter ett formellt fackministerråd på biståndsrådet.

I yttrande 5 – kulturutskottet – hemställs att ministerrådet fortsättningsvis avger en mera konkret plan för det nordiska samarbetet med angivande av tidsramar, att kulturhandlingsplanen tillförs erforderliga resurser för planens genomförande och att medlen till kulturfonden kraftigt ökas, att ett förslag om ökat samarbete på medie- och filmområdet framläggs, att en handlingsplan för språkområdet framlägges i god tid före

38:e sessionen, att nya riktlinjer för Nordiska forskningsrådet utarbetas och avges före 38:e sessionen samt att ministerrådet beaktar de synpunkter som framförs i yttrande 3.

I yttrande 6 – juridiska utskottet – hemställs att ministerrådet i det fortsatta arbetet också är uppmärksam på de mänskliga rättigheterna och samernas ställning, att ministerrådet undersöker möjligheterna för föräldrar och barn att få ekonomisk hjälp från samhällets sida när efter skilsmässa föräldrarna bor så långt från varandra att rätten till samvaro blir en ekonomisk börda, att ministerrådet i lagstiftningsarbetet prioriterar ett projekt om ekonomisk kriminalitet i samband med miljöförbrytelser, att ministerrådet ger hög prioritet till ett projekt om frivillig miljömärkning, att ministerrådet överväger att omorganisera Den permanenta nordiska kommittén för livsmedelsfrågor (PNUN) samt att ministerrådet till 38:e sessionen framlägger ett förslag till ett nytt Nordiskt forum.

I yttrande 7 – kommunikationsutskottet – hemställs att ministerrådet i sitt planeringsdokument visar sektorernas budgetramar samt vilka åtgärder som planeras, att ministerrådet i fortsättningen högt prioriterar arbetet inom trafiksäkerhetssektorn, att ministerrådet verkar för en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden, att ministerrådet avsätter medel till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken, att en höjning av den nordiska turistbudgeten inte får försäkra en minskning av budgetbeviljningarna till andra sektorer inom kommunikationsutskottets verksamhetsområde, att ministerrådet verkar för en fri nordisk transportmarknad som ger hög prioritet åt miljö och trafiksäkerhet samt att ministerrådet i sitt planerade arbetsprogram 1989–1992 beaktar de synpunkter kommunikationsutskottet framfört i sitt betänkande över bilagan till C 2 "Norden i Europa II".

I yttrande 8 – social- och miljöutskottet – hemställs att de nordiska länderna inom FN föreslår att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP till globalt miljösamarbete, att den kommande handlingsplanen mot luftföroreningar bör innehålla åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid, att bevarande och vidareutveckling av den nordiska modellen inom de socialpolitiska, arbetsmarknads-, arbetsmiljö- och miljöområdena ges hög prioritet mot bakgrund av utvecklingen mot en inre marknad inom EG, och att ministerrådets plandokument bör innehålla en klarare uppställning av prioriteringar och kompletteras med budgetsiffror.

Interna beslut

Internt beslut om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (A 867/e)

Nordiska rådet ålade presidiet att efter nära samarbete med rådets utskott och delegationer till sessionen i Reykjavik redogöra för de åtgärder som utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet ger anledning till.

Internt beslut om att utlysa 1990 till ett nordiskt miljö- och biologiår (A 855/s)

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utlyser 1990 som ett nordiskt miljö- och biologiår samt utser en beredningsgrupp med bred representation av bl.a nordiska folkrörelser och organisationer för att planlägga genomförandet av miljö- och biologiåret.

Om generaldebatten och ärendedebatterna

Generaldebatten pågick under sessionens första och andra dag som vid tidigare sessioner. Sammanlagd tid för generaldebatten blev tio timmar 50 minuter. Debatten bestod av 77 så kallade huvudinlägg samt femton replikordskiften med sammanlagt 86 debattinlägg.

Under debatten var talartiden begränsad för samtliga debattörer:

Tolv minuter för presidiets första inlägg, för ministerrådets ordförande och för statsministrarna samt för ett inlägg från vart och ett av de självstyrande områdena. Samtliga nordiska partigrupper fick sju minuter var för sina talesmäns inlägg och alla övriga debattörer en talartid på fem minuter.

Den sammanlagda tiden för *ärendedebatterna* under 37:e sessionen var 20 timmar 45 minuter. Därtill kommer budgetdebatten som upptog

1 timme 45 minuter.

I ärendedebatterna fördelade sig den förbrukade tiden mellan utskottens sakområden på följande sätt:

ekonomiska utskottet	6 timmar	10 minuter
kommunikationsutskottet	3	25
kulturutskottet	3	25
juridiska utskottet	4	10
social- o. miljöutskottet	4	35

I övrigt hänvisas till bilaga som innehåller ytterligare statistiska upplysningar från sessionen.

2.2 Tredje extra sessionen

Presidiet beslöt den 26 juni 1989 med stöd av Helsingforsavtalets artikel 51 och rådets arbetsordning § 2 att inkalla Nordiska rådet till extra session tisdagen den 14 november 1989 för behandling av förslag som rör europafrågor samt ministerrådets budgetförslag för år 1990 för det nordiska samarbetet. Sessionen ägde rum i Självstyrelsegården, Mariehamn, Åland.

Till extrasessionen var förutom 87 rådsmedlemmar 35 regeringsrepresentanter anmälda. Sjutton av rådets ordinarie medlemmar ersattes av suppleanter under hela sessionen. Vid åtta tillfällen ersattes vald medlem under delar av sessionen. På grund av flygstrejk kunde ingen regeringsrepresentant och endast en rådsmedlem från Färöarna delta i sessionen.

Vid extrasessionen antogs följande *rekommendationer*.

Nr 40 Avskaffande av tull- och gränsprocedurer

- Nr 41 Utökat nordiskt utbildningssamarbete*
- Nr 42 Utvecklingsplan för Nordisk industrifond*
- Nr 43 Överföring av miljöteknologi utanför Norden*
- Nr 44 Nordiskt institut för EG-rätt*
- Nr 45 Uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 92*
- Nr 46 Åtgärder för NORDPLUS-programmets genomförande*
- Nr 47 Nordiska ministerrådets budget för 1990*

Interna beslut

Internt beslut nr 1 att utreda frågan om nordisk ombudsman (A898/e)

Nordisk Råd pålägger Præsidiets, i nært samarbejde med Nordisk Ministerråd, at udrede spørgsmålet om oprettelse af en nordisk ombudsmandsinstitution med det formålet at styrke gennemførelsen af indgåede nordiske aftaler og lægge op til beslutning herom på Nordisk Råds session i 1991.

Internt beslut nr 2 att undersöka möjligheterna till samarbete med Europa-parlamentet om europeisk-nordisk kurs- och seminarieverksamhet (A 876/k)

Nordisk Råd vedtager en henstilling til rådspræsidiets om at tage kontakt til Europa-Parlamentets Præsidium med henblik på at undersøge mulighederne for i samarbejde med Europa-Parlamentet at søge iværksat et europæisk-nordisk forsøgsprojekt efter de retningslinjer, der er skitseret i medlemsforslag A 876/k om kursus og seminarvirksomhed og under hensyntagen til de synspunkter, Kulturudvalget har anført.

2.3 Frågeinstituttet vid 37:e sessionen

Vid sessionen

Vald medlem i Nordiska rådet kan enligt Helsingforsavtalets artikel 57 och rådets arbetsordning § 15 ställa fråga till regering eller till ministerrådet. Frågan skall ställas tre veckor före sessionens början. Frågan kan också lämnas in under pågående session som en sk "snabbfråga", dock senast 24 timmar före tidpunkten för det möte under vilken plenarförsamlingen behandlar ärendet inom det för frågan aktuella ämnesområdet.

Till rådets 37:e session inkom 49 frågor. Frågorna fördelade sig på utskottens sakområden enligt följande: ekonomiska utskottet 5, kommunikationsutskottet 12, kulturutskottet 8, juridiska utskottet 6 och social- och miljöutskottet 18.

Svaren på frågorna återfinns i protokollet från 37:e sessionen.

Försöksordningen med skriftliga frågor och svar

Plenarförsamlingen beslöt på 36:e sessionen om en försöksordning på två år med skriftliga frågor och svar mellan sessionerna. Vid möte mellan presidiet och samlingsministrarna den 5 juni 1989 beslöts att frågorna kan ställas fortlöpande under året och besvaras inom sex veckor.

Vid möte mellan presidiet och samarbetsministrarna den 12 december 1989 stöddes förslaget, att vid 38:e sessionen föreslås en förlängning av försöksordningen tills rådet har tagit ställning till organisationskommitténs förslag och eventuella ändringsförslag av Helsingforsavtalet med anledning av detta.

Under perioden mellan 37:e och 38:e sessionerna har sju frågor inlämnats och besvarats. En förteckning över frågorna finns i bilaga 4.

2.4 Rådets ärenden vid 37:e och inför 38:e sessionen

De ärenden som Nordiska rådet har på sin saklista benämns A-saker (medlemsförslag och ändringsförslag), B-saker (ministerrådsförslag eller regeringsförslag), C-saker (berättelser), D-saker (meddelande med anledning av tidigare rekommendationer/framställningar och E-saker (frågor till ministerrådet eller regeringarna).

Vid rådets 37:e session hade rådet sammanlagt 53 medlemsförslag. Två ändringsförslag och tio ministerrådsförslag på saklistan. 41 av medlemsförslagen samt båda ändringsförslagen och samtliga ministerrådsförslagen togs upp till behandling på sessionen. I samband med sessionen väcktes sexton nya medlemsförslag. Under perioden fram till december månad har ytterligare 20 medlemsförslag och ett ministerrådsförslag väckts. Ytterligare sex medlemsförslag och 10 ministerrådsförslag har tillkommit i januari 1990.

På 3:e extra sessionen behandlades sex medlemsförslag och ett ministerrådsförslag.

Inför 37:e sessionen hade rådet 116 rekommendationer och tre framställningar på saklistan. Vid ordinarie sessionen antogs 39 nya rekommendationer och slutbehandlades 58 tidigare antagna rekommendationer. Vid extrasessionen antogs åtta rekommendationer.

Inför 38:e sessionen har rådet 107 rekommendationer och en framställning på saklistan.

Vid 37:e sessionen antogs åtta yttranden med anledning av Nordiska ministerrådets berättelse (C 1) och ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2) (se punkt 2.1).

Vid 36:e sessionen i Oslo beslutade rådet att genomföra en tvåårig försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna. Sju frågor inkom före den 20 september 1988 och besvarades skriftligen av Nordiska ministerrådet. Under 37:e sessionen ställdes 49 frågor till ministerrådet eller regeringarna. 29 av dessa frågor hade lämnats inom den ordinarie tidsfristen tre veckor före sessionen och 20 var sk snabbfrågor under sessionen.

2.5. Valgspørsmål

Regler og uttalelser av betydning for valgene

Hvert land velger selv sine medlemmer til Rådet (H-fors Art. 47)

I Art. 47 uttales at det ved valg skal tilses at ulike politiske meningsret-

ninger blir representert i Rådet. Ifølge Fagerholm-komiteén (NU 1969: 20, s. 39) bør dette prinsipp anvendes slik at man streber etter å oppnå en representasjon som så nær som mulig svarer mot styrkeforholdet mellom ulike partier i de nasjonale folkerepresentasjonene.

Plenarforsamlingen utpeker presidiet	(H-fors Art. 52)
Delegasjonene fordeler medlemmene på utvalgene	(H-fors Art. 53)
Utvalgene velger sin formann og nestformann	(Arb. ord. § 25)
Ulike politiske retninger bør være representert i presidiet	(H-fors Art. 52)
Sammensetning av presidiet bør følge den partipolitiske styrke i Rådet	(presidiet i A 692/j)
Sammensetning av Budsjett- og kontrollutvalget bør følge den partipolitiske styrke i Rådet	(presidiet)
Presidiet utgjør valgkomité for alle valg	(Arb. ord. § 32)

Valgspørsmål foran Rådets 37.sesjon

Ved valgene under Rådets 37.sesjon viste det seg vanskelig med gjeldende regler for nominering å sikre at samtlige partigrupper ble representert i presidiet. Forhandlinger mellom partigruppene førte heller ikke til løsninger som var akseptable for alle gruppene.

Presidiet drøftet sammensetningen av presidiet på sine møter både i januar og under sesjonen og besluttet å nominere presidiemedlemmer i samsvar med forslagene fra de nasjonale delegasjonene. Dette medførte at den venstresosialistiske gruppe ikke ville bli representert i presidiet.

På grunnlag av bl. a. skriftlige henvendelser fra den venstresosialistiske gruppe drøftet presidiet på nytt ulike muligheter for hvordan man kan løse spørsmålet om presidets sammensetning, fordeling av formannsposter og hvordan man kan sikre at ulike partipolitiske grupperinger kan få innsyn i og kan delta i drøftinger av saker i Nordisk Råds organer.

På sitt møte 27. februar 1989 vedtok presidiet følgende:

''Presidiet konstaterer at de nasjonale delegasjonene har foreslått medlemmer til presidiet slik at den venstresosialistiske gruppe ikke blir representert i det nye presidiet.

Presidiet konstaterer videre at drøftinger partigruppene imellom heller ikke har ført til forslag som gir rom for at den venstresosialistiske gruppe blir representert i presidiet.

Etter gjeldende regler (§ 52 i Helsingforsavtalen) bør ulike politiske grupperinger så vidt mulig være representert i presidiet. Med nåværende nominasjonsordning finner ikke presidiet det mulig å avvike fra de forslag som de nasjonale delegasjonene har fremmet.

Spørsmålet om presidets sammensetning må ses dels på kort og dels på lang sikt.

For kommende periode har presidiet besluttet å nominere medlemmer til nytt presidium fra sesjonen 1989 i samsvar med delegasjonenes forslag.

Prinsipalt peker presidiet på at formannsposten i Budsjett- og kontrollutvalget er ledig og at det i dagens situasjon er naturlig at denne tilfaller den venstresosialistiske gruppe. Presidiet nominerer derfor ... til posten som formann i Budsjett- og kontrollutvalget.

Som subsidiær kortsiktig løsning kan presidiet gå inn for en midlertidig ordning der den venstresosialistiske gruppe fram til neste sesjon får delta på presidets møter

og faglige arrangement med en representant som har talerett, men ikke forslags- og stemmerett.

Denne ordningen er et alternativ til formannsposten i Budsjett- og kontrollutvalget.

For å få fram forslag til en mer langsiktig løsning, anmoder presidiet Juridisk utvalg om så snart som mulig og senest innen 1. oktober 1989 å utarbeide et forslag om en framtidig valgordning til Nordisk Råds fortroendeposter, kfr. arbeidsordningens paragraf 32.

Utvalget bes bl. a. vurdere og komme med forslag til

- hvordan man kan sikre at den partipolitiske styrke i Nordisk Råd bedre avspeiles i presidiets sammensetning.
- hvilken beregningsmåte man for framtiden bør benytte ved fordeling av fortroendeposter i Nordisk Råd.
- om presidiet fortsatt bør være valgkomite eller om det bør velges en uavhengig komite som skal forberede valg både av presidiet og andre fortroendeposter.
- utvalget bør søke en løsning innen rammen for gjeldende antall medlemmer i presidiet.”

Presidiets beslutning ble ikke akseptert av den venstresosialistiske gruppe. Gruppen framsatte skriftlig krav om at det burde skje en ny fordeling av formannspostene til Rådets utvalg etter forhandlinger mellom de fire partigruppene. Gruppen oppfordret presidiet til å ta initiativet til slike forhandlinger.

Den venstresosialistiske gruppe gjorde for sin del krav på følgende formannspost i prioritert rekkefølge:

1. Økonomisk utvalg
2. Sosial- og miljøutvalget
3. Kommunikasjonsutvalget

Presidiet besluttet å gjenta tilbudet fra foregående presidiemøte om at den venstresosialistiske gruppen får velge mellom alternativene a) en observatørplass i presidiet eller b) formannsposten i Budsjett- og kontrollutvalget og at tilbudet skulle gis skriftlig.

Den venstresosialistiske gruppe takket nei til den primærpost som presidiet hadde foreslått og meddelte at gruppen heller ikke hadde interesse av alternativen med en observatørpost i presidiet.

Presidiet besluttet deretter at man skulle fordele de 16 primærpostene og formannsposten i Redaksjonskomiteen for Nordisk Kontakt på de øvrige tre partigruppene og at man skulle legge oddetallsmetoden til grunn for utregning av antall fortroendeposter som tilfaller hver partigruppe og rekkefølgen av postene.

Det ble presisert at bruken av oddetallsmetoden kun skulle gjelde for valgene i 1989.

Valgspørsmål foran Rådets 38. sesjon

Juridisk utvalg fullførte oppdraget det ble pålagt i god tid innen fristen 1. oktober 1989 og oversendte i notat P-JU 275c/1989 sitt forslag til valgordning til presidiet.

Utvalget foreslo bl. a. følgende:

- Ved valg til tillitsposter i Nordisk Råd anvendes største brøks metode ved utregning av styrkeforholdet.

Et mindretall i utvalget gikk inn for den modifiserte Saint Lagues metode.

- Presidiet bør ha 11 medlemmer. Inntil Helsingforsavtalen kan endres slik at dette blir mulig, gjennomføres en midlertidig forsøksordning med en observatørplass som det 11. mandat.
- De nasjonale delegasjonene bør ha den formelle retten til å nominere kandidater til presidiet. De bør ta hensyn til den nordiske helhet og partipolitiske styrkeforhold når de nominerer. Innstillingene bør dessuten forhandles i partigruppene. Det bør nomineres 3–4 kandidater slik at valgkomiteen står friere til å finne en helhetlig løsning under forberedelsene av valget.
- Det bør velges en valgkomite som forbereder alle valg til tillitsposter i Nordisk Råd. Valgkomiteen bør sammensettes partipolitisk proporsjonalt og bestå av 7–9 medlemmer. Det konkrete medlemstallet fastsettes ut fra hvor mange partigrupper som er dannet.

Et mindretall i utvalget mente at presidiet fortsatt burde være valgkomite for valg til tillitsposter i Nordisk Råd.

- Tillitspostene deles inn i 3 grupper:
  - presidiet
  - formenn og nestformenn i utvalgene
  - andre poster, bl. a. Redaksjonskomiteen for Nordisk Kontakt, styret i Nordisk kulturfond og kontrollkomiteen i Nordisk Investeringsbank.

Presidiet besluttet å oversende Juridisk utvalgs forslag til de nordiske partigruppene til uttalelse. Partigruppene ble anmodet om å avgi eventuelle kommentarer til forslaget i forbindelse med sine møter i Mariehamn 13. november 1989. Presidiet besluttet videre å behandle saken på grunnlag av partigruppenes kommentarer i møte 11./12. desember 1989.

På dette møtet besluttet presidiet

- at organisasjonskomiteen utreder den framtidige valgordning for tillitspostene i Nordisk Råd, i samsvar med sitt mandat.
- at det med virkning fra Rådets 38. sesjon gjennomføres en midlertidig ordning med en observatørplass i presidiet i tillegg til de 10 ordinære medlemmene. Observatørplassen skal sikre at den største av de partigruppene som idag ikke er representert i presidiet, blir representert.
- at man ved matematisk fordeling av tillitsposter i Rådet legger til grunn d'Honts metode.
- at man anmoder delegasjonene om å nominere mer enn 2 personer til presidiet.
- at man velger en valgkomité med en representant og en suppleant fra hver av partigruppene. Ved nominering av medlemmer til valgkomitéen anmodes partigruppene å ta hensyn til en bredest mulig nasjonal representasjon.

Valgkomitéen forbereder valgene for presidiet som legger fram endelige forslag for Rådet.

- at tillitspostene i Nordisk Råd deles inn i to grupper ved nominering og valg:

primærgruppen som består av presidiets 10 ordinære medlemmer, observatørplassen i presidiet og de 6 utvalgsformennene.

sekundærgruppen som består av nestformannspostene i utvalgene, formanns- og nestformannspostene i Redaksjonskomitéen, medlemmer i NIBs kontrollkomité, medlemmer i styret for Nordisk Kulturfond m. m.

Det var reservasjoner i presidiet mot utregningsmetode, antall medlemmer i valgkomitéen og gruppeinndelingen av tillitspostene.

3. Presidiet

3.1 Presidiets møten och sammansättning

Vid 37:e sessionen den 27 februar – 3 mars 1989 valdes Karin Söder (c), Sverige till rådets president. Till övriga medlemmar av presidiet valdes Ivar Hansen (V), Danmark, Anker Jørgensen (S), Danmark, Ilkka-Christian Björklund (Sdp), Finland, Elsi Hetemäki-Olander (Kok), Finland, Ólafur G. Einarsson (Sj), Island, Páll Pétursson (F), Island, Kjell Magne Fredheim (A), Norge, Jan P. Syse (H), Norge, Grethe Lundblad (s), Sverige.

Vid val i den finska delegationen den 19 maj valdes Mats Nyby (Sdp) till medlem i stället för Ilkka-Christian Björklund.

Den norska delegationen valde den 8 december Thea Knutzen (H) och Bjarne Mørk Eidem (A) till medlemmar i presidiet.

Presidiet har under 1989 hållit följande möten:

16 januari per capsulam	5 juni i Thisted
30 och 31 januari i Stockholm	1 september i Oslo
26 och 27 februari i Stockholm	2 oktober på Arlanda
28 februari, 1, 2 mars i Stockholm	18 oktober i Köpenhamn
3 mars i Stockholm	12, 13 och 14 november i Mariehamn
10 april i Strasbourg	15 november i Mariehamn
28 april per capsulam	11 och 12 december i Reykjavik
22 maj i Helsingfors	

Presidiet har haft gemensamma möten med:

Föreningarna Nordens Förbunds presidium 31 januari i Stockholm. De nordiska statsministrarna 26 februari i Stockholm. Ordförandena i rådets utskott 22 maj i Helsingfors. Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) 5 juni i Thisted. De nordiska statsministrarna 14 november i Mariehamn. Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) 12 december i Reykjavik

3.2 Presidiets møte med statsministrene og samarbeidsministrene

Presidiet har i 1989 holdt to møter med statsministrene. Møtene fant sted 26. februar i Stockholm og 14. november i Mariehamn.

Møtene med statsministrene omfattet bl a følgende saker:

- Orientering foran EFTA-toppmøtet i Oslo i mars
- Orientering om arbeidet med Europaspørsmålene og forslagene fra Rådets Internasjonale samarbeidskomite
- Norden i Europa
- Nordiske tjenestemenns tilbakegang til nasjonal tjeneste
- Norden og den vesteuropeiske integrasjonen med særlig vekt på det kommende toppmøtet mellom EFTA og EF (19. desember)

- Informasjon om Nordisk Råds internasjonale konferanse om havforurensning
- Den nordiske passfriheten – hvordan opprettholde den?
- Informasjon om arbeidet med å vurdere Nordisk Råds organisasjon og arbeidsformer
- Nordens relasjoner til Øst-Europa

Presidiet har i 1989 holdt to møter med Nordisk ministerråd (samarbeidsministrene). Møtene fant sted 5. juni i Thisted og 12. desember i Reykjavik.

Møtene med samarbeidsministrene omhandlet bl a følgende saker:

- Oppfølging av Rådets 37. sesjon i Stockholm
- Aktuelle ministerrådsforslag til Rådets 38. sesjon
- Arbeidet med Europa-spørsmålene
- Nordisk miljø- og biologiar
- Utvikling av arbeidsformene i det nordiske samarbeidet
- Erfaringene fra Rådets 3. ekstra sesjon i Mariehamn
- Nordisk Råds 38. sesjon i Reykjavik
- Rådets arbeidsformer m m
- Ny budsjettprosedyre
- Norden i Europa
- Oppfølging av Nordisk Råds internasjonale konferanse om havforurensning
- Oppfølging av rekommandasjoner nordisk og nasjonalt
- Informasjonssamarbeidet
- Nedlegging av nordiske institusjoner
- Forlenging av forsøksordningen med skriftlige spørsmål
- Statsministermøtene
- Nordisk miljøsymbol
- Presidiesekretærens sonderingsreise til Moskva

Rådets fagutvalg har i 1989 hatt flere møter med Ministerrådet i dets forskjellige sammensetninger. Disse møtene er nærmere omtalt under hver enkelt utvalgs rapport.

Presidiet har ved flere anledninger i løpet av året henvendt seg til Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer, fremst etter initiativ fra Rådets utvalg som har etterlyst Ministerrådets eller regjeringens stillingstaken eller for å skynde på utviklingen av saker.

3.3 Presidiets møte med utvalgsformennene

Presidiet har i 1989 holdt ett møte med utvalgsformennene. Møtet fant sted i Helsingfors 22. mai og behandlet følgende saker:

- Erfaringene fra Nordisk Råds 37. sesjon 1989
- Oppfølging av sesjonens resultater
- Oppfølging av arbeidet med internasjonale spørsmål herunder utvalgenes internasjonale kontakter

- Oppfølging av Ungdommens Nordisk Råds uttalelse
- Arbeidssituasjonen i Råd og utvalg
- Effektivisering av rådsarbeidet – en mer effektiv nordisk dialog
- Oppfølging av forslagene i Juridisk utvalgs moderniserte lovgivningsprogram
- Vurdering av Rådets arbeidsformer m m
- Seminar og høringer arrangert av Rådets utvalg
- Oppfølging av rekommandasjoner – nordisk og nasjonalt
- Kommende møter

3.4 Uppfølging av Söderkommitténs huvudbetänkande. Internt beslut nr 1/89

Plenarförsamlingen fattade vid 37:e sessionen ett internt beslut (nr 1), enligt vilket Nordiska rådet ålägger presidiet att efter nära samarbete med rådets utskott och delegationer till 38:e sessionen redogöra för de åtgärder, som utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (Söderkommitténs betänkande NU 1988: 4) ger anledning till.

Plenarförsamlingen antog samtidigt två rekommendationer (5 och 6/1989), i vilka Nordiska ministerrådet och regeringarna anmodas avge motsvarande redogörelser till den del de berörs av nämnda utredning. Dessa redogörelser är inarbetade i Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse för 1989 (C 1).

Förslagen i Söderkommitténs betänkande har behandlats av de nationella delegationerna, utskotten och presidiet. Samråd har ägt rum mellan presidiet och utskotten vid det årliga mötet i maj mellan presidiet och utskottsordförandena.

En fullständig presentation av relevanta förslag och vidtagna eller planerade åtgärder återfinns i en särskild bilaga (bilaga 9). I det följande redogörs kort för uppföljningen av huvudpunkterna i betänkandet.

Utskotten stöder förslagen om att intensifiera de internationella kontakterna på utskottsplanet, likaså de konkreta förslagen till samarbete på miljö-, kultur- och biståndspolitikens områden, vilka man finner inspirerande för det framtida arbetet. Utskottens framtida aktiviteter på dessa områden är till en del också beroende av vilka initiativ ministerrådet kan komma att ta.

De nationella delegationerna är i princip positiva till ökade kontakter mellan de nationella parlamentarikerna i Nordiska rådet å ena sidan och parlamentarikerna i Europarådet respektive EFTA-parlamentarikerna å andra sidan. Vissa kontakter i form av gemensamma seminarier och informationsutbyte på sekretariats nivå har redan förekommit i några av länderna.

Presidiet avser att i samråd med utskotten under första halvåret 1990 utarbeta en arbetsplan, som med ett treårsperspektiv identifierar de mest angelägna behoven av kontakter med europeiska samarbetsorgan och vissa

andra internationella organisationer och innehåller en metodik för etablering av kontakter, kontakt- och samarbetsformer, dokumentations- och informationsutväxling samt avrapportering och uppföljning. Utgångspunkten härvidlag är att utbyggnaden av internationella kontakter bör ske enligt väl övervägda prioriteringar och med beaktande av den nordiska samarbetsapparatusens begränsade resurser.

Nordiska rådet har ansökt om att bli permanent observatör i den Interparlamentariska unionen (IPU).

Presidiet har under hösten 1989 inlett skriftväxling med berörda organ i Europaparlamentet och Europarådet i syfte att formalisera och fördjupa det framtida samarbetet med dessa organisationer. Gemensamma överläggningar mellan presidiet och motsvarande organ i Europarådets parlamentariska församling avses äga rum i mars 1990.

Internationella samarbetskommitténs betänkande innehåller också förslag om utarbetande av ett övergripande arbetsprogram för det nordiska samarbetet under de närmaste åren samt om en session hösten 1989 om Europafrågorna. Förslagen kan anses ha blivit realiserade genom den 3:e extra sessionen i Mariehamn den 14 november, vid vilken plenarförsamlingen behandlade bl.a. ett av ministerrådet utarbetat arbetsprogram, "Norden i Europa 1989–92", samt ett antal medlemsförslag med Europainriktning.

Kommittén föreslog också att arbetsformerna inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet blir föremål för en översyn i början av 90-talet. Presidiet har tillsatt en särskild kommitté för detta ändamål med uppgift att framlägga ett betänkande före utgången av oktober 1990. För detta redogörs närmare nedan under 3.7.

Presidiet har också inrättat en särskild tjänst som internationell sekreterare vid presidiesekretariatet. Budgeten för 1990 innehåller en förstärkning av presidiesekretariatets dokumentations- och utredningsresurser.

3.5 Norden i Europa

Den internationella samarbetskommitténs förslag om att Nordiska rådet bör hålla en session om Europafrågorna fullföljdes hösten 1989 då rådet höll en 3:e extra session i Mariehamn utgående från kommitténs betänkande och slutrapport tillsammans med ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" i form av ett meddelande med anledning av rek 5/89.

Slutrapporten "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" (NU 1989: 7) är en komplettering till den internationella samarbetskommitténs huvudbetänkande. Det var utvecklingen inom EG som speciellt motiverade Nordiska rådets presidium att ge kommittén ett mandat att fortsätta arbetet med dessa frågor.

Slutrapporten "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" lades fram till behandling för Nordiska rådet vid den 3:e extra sessionen i

Mariehamn den 14 november varvid rådet på ekonomiska utskottets förslag antog 6 rekommendationer, som rörde uppföljning av slutrapporten och ministerrådets arbetsprogram. Rekommendationerna gäller avskaffande av tull- och gränsprocedurer, utökat nordiskt utbildningssamarbete, en utvecklingsplan för Nordisk industrifond, överföring av miljöteknologi utanför Norden, ett Nordiskt institut för EG-rätt och uppföljning av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Därtill antog Nordiska rådet ett internt beslut om att utreda frågan om en nordisk ombudsman. Se avsnitt 2.2 om uppsummering av extrasessionen.

Ministerrådet har med anledning av rekommendation (5/1989) den 19 juni antagit arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Programmet bygger på två rapporter, "Norden i Europa" och "Norden i Europa II", samt på den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden".

Arbetsprogrammet ger för första gången en samlad översikt över förhållandet i Norden-Europa. I arbetsprogrammet konstateras bl.a. att det kanske viktigaste bidraget de nordiska länderna kan ge integrationsarbetet i Europa är att stärka samarbetet inom Norden eftersom den västeuropeiska integrationsprocessen i framtiden kommer att ställa ännu större krav på det nordiska samarbetet.

Arbetsprogrammet har utarbetats utgående från en inventering av det redan pågående arbetet i ministerrådets regi. Ministerrådet har, med hänsyn till den snabba utvecklingen i Europa, betonat nödvändigheten av att fortlöpande revidera, uppdatera och komplettera arbetsprogrammet. En första uppdatering av arbetsprogrammet kommer att företas redan i december 1989.

Nordiska rådet antog vid extrasessionen i Mariehamn en rekommendation om uppföljningen av "Arbetsprogrammet 1989–92" innebärande att Nordiska ministerrådet bör till Nordiska rådets session i Reykjavik 1990 framlägga en första reviderad version av arbetsprogrammet med utgångspunkt i de förslag som ingår i den internationella samarbetskommitténs rapport "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" samt med hänsyn till de synpunkter som framkom vid behandlingen av arbetsprogrammet under extrasessionen. Därtill rekommenderar rådet att rapporten om arbetet med genomförandet av programmet dels till rådets ordinarie session, dels genom en sammarrapport, koncentreras på särskilt aktuella teman i integrationsarbetet.

3.6 Nordiskt miljö- och biologiår. Internt beslut nr 2/1989

Vid sessionen antog rådet

dels ett internt beslut att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utlyser 1990 som ett nordiskt miljö- och biologiår samt utser en beredningsgrupp med bred representation av bl.a. nordiska folkrörelser och organisationer för att planlägga genomförandet av miljö- och biologiåret,

dels en rekommendation (nr 38/1989) till ministerrådet att anslå till-

räckliga medel och sekretariatsresurser för att följa upp miljö- och biologiyåret.

Social- och miljöutskottet framhöll i sitt betänkande att det var viktigt att ett stort spektrum av organisationer och befolkningsgrupper gavs tillfälle att medverka i genomförandet av det nordiska miljö- och biologiyåret och att möjligheten att inkludera Grönt Forum togs upp i den beredningsgrupp som skulle planlägga genomförandet av miljö- och biologiyåret. Utskottet utsåg Svein Alsaker till sin representant i beredningsgruppen, som senare fick namnet huvudkommittén.

Under våren 1989 tog Föreningarna Nordens Förbund och naturskyddsorganisationer m fl initiativ om finansiering och förberedelse av miljö- och biologiyåret.

Miljöministrarna tillstyrkte ett miljö- och biologiyår och ansåg att det borde innefatta alla aspekter av miljö och bärkraftig utveckling. Under hösten utkristalliserades förslag angående en nordisk projektledning under Föreningarna Nordens ansvar med en nordisk huvudkommitté samt nationella styrgrupper. Ett mindre anslag för förberedelserna beviljades i 1989 års budget. På 1990 års budget beviljades 2,5 MDKK och utfästelse gavs att finansiering även skulle säkras under 1991.

Vid en gemensam presskonferens i samband med extrasessionen i Mariefhamn, där Grethe Lundblad representerade presidiet, Marjatta Väänänen social- och miljöutskottet, miljöminister Kaj Bärlund ministerrådet och Dorte Bennedsen Föreningarna Nordens Förbund, utlystes miljö- och biologiyåret officiellt. Året löper från världsmiljödagen den 5 juni 1990 till juni 1991.

3.7 Översyn av rådets och ministerrådets informationsorganisation

Plenarförsamlingen fattade vid 36:e sessionen ett internt beslut, enligt vilket "Nordiska rådet anmodar rådets presidium att i nära samarbete med Nordiska ministerrådet låta en från Nordiska rådet och ministerrådet fristående expert utföra en översyn av Nordiska rådets och ministerrådets informationsorganisation och att därefter utgående från de resultat översynen ger, fortsatt i nära samarbete med ministerrådet, föreslå behövliga förändringar av informationsverksamheten och dess uppbyggnad som beaktar de krav som ställs på informationsarbetet i respektive land."

Expertöversynen har utförts av Lars Buer och konsultföretaget Nissen-Lie Consult A/S under ledning av en styrgrupp bestående av stortingsrepresentant Reiulf Steen och statssekreterare Lars Strandberg. Översynen har i juli 1989 utmynnat i en rapport "Vår informasjon – hvor går den – hva gjør den. Studie av informasjonsvirksomheten i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd".

I rapporten konstateras bla att

- organisationsstrukturen i de två organisationerna bör ändras genom att informationsavdelningarna sätts in som stabsfunktioner och att det utarbetas instruktioner för avdelningarnas ledare

- presidiesekreteraren och generalsekreteraren skall utforma förslag till överordnade mål för informationsverksamheten
- informationsverksamheten bör koncentreras kring aktuella teman
- det bör för vardera organisationen utarbetas självständiga kommunikationsplaner, varvid en koordinering dock bör företas för att man skall undgå dubbelarbete och överlappning
- metoder för mätning av effekterna av informationsaktiviteterna bör utvecklas
- man bör utveckla samarbetet mellan det nordiska sekretariatet och de nationella sekretariaten med sikte på att tillpassa informationsaktiviteterna till nationella behov.

Styrgruppen konstaterar för sin del att avsikten med den företagna analysen i första hand varit att överlämna ett underlag till respektive administrationer för att utveckla en bättre organisation och en systematisk långsiktig plan för informationsverksamheten. Först när målen, målgrupperna, strategierna och metoderna på de enskilda områdena är klargjorda finns det grundlag för att ta ställning till om det bör göras organisatoriska förändringar tex i form av upprättande av nationella informationskontor samt om informationsverksamheten bör tillföras ökade resurser.

Presidiet beslutade med anledning av utredningen bla följande:

1. Informationschefen anmodas att ta hänsyn till förslagen i utredningen så långt det är rimligt i förbindelse med utarbetandet av informationsplanen för 1990.
2. Utredningen sänds till kulturutskottet för uttalande.
3. Den nya presidiesekreteraren och informationschefen förbereder en diskussion om målen för informationsarbetet.
4. Organisatoriska utvecklingsfrågor, inklusive en instruktion för informationschefen skall prövas inom ramen för den beslutade översynen av presidiesekretariatets organisation.

I mandatet för den nya organisationskommittén (se närmare 3.9) ingår också att se över rådets informationsorganisation.

Kulturutskottet behandlade frågan på sitt möte den 26 september och tillstyrker att den företagna expertöversynen ingår som ett led i den beslutade översynen av rådets organisation och arbetsformer. Utskottet anmodar att man i samband med den vidare behandlingen av informationsfrågorna överväger hur produktionen av informationsmaterial ytterligare kan effektiviseras och konstaterar vidare att en del av informationsutredningens förslag kan genomföras redan inom ramen för den existerande organisationen. Utskottet hänvisar bla till förslagen om separata informationsplaner för rådet och ministerrådet, om större tematisering av informationsverksamheten och om fortsatta ansträngningar att förbättra koordineringen mellan presidiet och de nationella sekretariatens informationsverksamhet.

Kulturutskottet understryker behovet av ett nära samarbete mellan rå-

det och ministerrådet, inte minst i samband med de utmaningar som det officiella nordiska samarbetet står inför som en följd av utvecklingen i Europa.

Frågan om samarbetet mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i informationsfrågor har också behandlats på mötet mellan presidiet och samarbetsministrarna den 12 december 1989. Utgångspunkten för dessa dryftelser är behovet av att revidera de riktlinjer för informationsverksamheten som antogs av presidiet och samarbetsministrarna i november 1986. Det är angeläget att också i fortsättningen nära samarbeta på det operativa planet för att undvika dubbelarbete och för att dra full nytta av varandras erfarenheter. Behovet av förstärkt information om nordiskt samarbete utanför Norden ställer särskilda krav på ett gott samarbete inom hela rådsorganisationen. Saken kommer att slutbehandlas vid ett planerat möte mellan presidiet och samarbetsministrarna i maj 1990.

3.8 En mer effektiv nordisk dialog

Presidiet och samarbetsministrarna beslutade på sitt möte den 19 maj 1988 att ge presidiensekretären och generalsekretären i uppdrag att utarbeta ett gemensamt dokument om en mer effektiv behandling av Nordiska rådets rekommendationer och Nordiska ministerrådets meddelanden i anledning därav.

En rapport presenterades på ett möte mellan presidiet och samarbetsministrarna den 9 december. Presidiet beslutade vid ett möte den 30 januari 1989 med anledning av rapporten

- att det vore önskvärt att utskotten efter ordinarie session planerar sin verksamhet fram till nästa session och att sommarmötena härvidlag erbjuder en naturlig utgångspunkt; till dessa möten kunde med fördel ordföranden för respektive fackministerråd inbjudas till gemensam rådgivning,
- att alla meddelanden bör realitetsbehandlas före sessionen och att ministerrådets sekretariat utan dröjsmål upplyses om orsakerna till att meddelanden "stjärnmärks" inför sessionen,
- att en rekommendation som huvudregel bör avskrivas, om ministerrådets meddelande i anledning av rekommendationen under tre år i följd inte innehållit uppgifter om nya reella åtgärder eller planer.

Dessa riktlinjer diskuterades på det gemensamma mötet mellan presidiet och utskottsordförandena den 22 maj 1989 och vid mötet mellan presidiet och samarbetsministrarna den 5 juni 1989.

Som ett led i effektiviseringsarbetet har även utarbetats en mall för uppgörande av medlemsförslag.

3.9 Utredning om Nordiska rådets organisation och arbetsformer

Den internationella samarbetskommittén föreslog i sitt betänkande "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet" (NU 1988: 4) bl.a. att "ar-

betsformerna inom NR och NMR blir föremål för en översyn i början av 90-talet." Presidiet beslutade vid ett möte den 18 oktober med stöd av plenarförsamlingens bemyndigande vid 37:e sessionen i Stockholm att tillsätta en kommitté med uppgift att företa en översyn av Nordiska rådets organisation och arbetsformer.

Utredningen bör "utmyнна i förslag till en sådan effektivisering av besluts- och verkställighetsprocesserna nordiskt och nationellt att det nordiska samarbetet fortsättningsvis kan spela en dynamisk roll när det gäller att under förändrade yttre förhållanden utveckla de nordiska samhällena. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid frågan hur samarbetet skall kunna göras mer målinriktat, systematiskt och flexibelt med bevarande av rådets centrala roll som idébärare och pådrivare".

Kommittén skall i sitt arbete taga ställning till ett antal medlemsförslag, vilka juridiska utskottet "hänskjutit" till kommittén för realitetsbehandling.

Till medlemmar i kommittén utsåg presidiet vid möten den 15 november och den 11 december 1989 följande rådsmedlemmar:

Lennart Andersson (S)

Margrete Auken (VS)

Bjarne Mørk Eidem (S)

Marianne Jelved (M)

Wiggo Komstedt (K)

Páll Pétursson (M)

Kimmo Sasi (K)

Stortingspresidenten Bjarne Mørk Eidem utsågs till ordförande i kommittén. Enligt sitt mandat skall kommittén avge ett första betänkande senast den 31 mars 1990 med förslag till åtgärder av brådskande natur. Slutbetänkandet skall avges senast den 31 oktober 1990 med sikte på att kommitténs förslag skall kunna behandlas vid den 39:e sessionen.

Samtidigt har presidiet utsett en kontaktgrupp, som kommittén kan konsultera och informera efter behov. I denna grupp ingår representanter för de nationella delegationssekretariaten och från de självstyrande områdena, de nordiska partigruppernas sekreterare, en representant för presidiesekretariatets personalförening, presidiesekreteraren samt efter överenskommelse med samlarministrarna, Nordiska ministerrådets generalsekreterare och ordföranden för ställföreträdarkommittén. Organisationskommittén har rätt att utöka kontaktgruppen med företrädare för andra intressen.

Kontakt med ministerrådet kommer under arbetets gång också att hållas på sekretariatsplanet samt vid gemensamma möten mellan presidiet och samlarministrarna.

Som ett led i översynsarbetet företas en särskild expertutredning beträffande presidiesekretariatets organisation och effektivitet samt samlarrelationserna till andra nordiska sekretariat. Denna utredning har presidiet anförtrott Terje Tveito (Norge). Tveito skall rapportera till organisationskommittén under våren 1990.

4. Utskotten

4.1 Inledning

Enligt Helsingforsavtalets Artikel 53 har utskotten till uppgift att förbereda sakernas behandling i rådet. Plenarförsamlingen bestämmer utskottens antal och verksamhetsområden samt även det antal medlemmar av varje delegation som skall ingå i varje utskott. Plenarförsamlingens bestämmelser beträffande utskotten finns i Nordiska rådets arbetsordning §§ 24–30. För budget- och kontrollutskottet finns dessutom särskilda regler, fastställda av presidiet.

Antalet ledamöter i de olika utskotten är följande:

	Dan- mark	Fin- land	Is- land	Nor- ge	Sve- rige	Totalt
Juridiska utskottet	3	3	1	3	3	13
Kulturutskottet	4	4	1	4	4	17
Social- och miljöutskottet	3	3	1	3	3	13
Kommunikationsutskottet	3	3	1	3	3	13
Ekonomiska utskottet	5	5	2	5	5	22
Budget- och kontroll- utskottet	3	3	2	3	3	14 ¹

¹ Däribland de fem fackutskottsordförandena.

Sakområdes- och ärendefördelningen mellan utskotten är följande:

Juridiska utskottet har hand om lagstiftningsfrågor och konstitutionella frågor, frågor rörande mänskliga rättigheter och flyktingar, jämställdhetsfrågor, livsmedelsfrågor, konsumentfrågor, samefrågor, rådets interna regler.

Kulturutskottet behandlar kultursamarbete, forskning, högre undervisning, skol- och yrkesutbildning, vuxenutbildning, folkrörelser och ungdomsfrågor samt radio- och TV-frågor.

Social- och miljöutskottet har hand om social- och hälsovård, arbetsmarknad, arbetsmiljö, miljövärd.

Kommunikationsutskottet ansvarar för transport- och trafiksektorn, trafiksäkerhet, turism, teknik och datateknik, telekommunikation, post, meteorologi.

Ekonomiska utskottet behandlar ekonomi, handelspolitik, industri- och energipolitik, regionalpolitik, biståndsfrågor, jord- och skogsbruksfrågor, fiske, bygg- och bostadsfrågor.

Budget- och kontrollutskottet koordinerar fackutskottens behandling av ministerrådets budgetförslag, utövar rådets kontrollfunktioner när det gäller verksamhet finansierad över ministerrådets budget.

Nordiska rådets samtlige utskott håller fem – sex möten årligen. Utskotten konstituerar sig i samband med sessionerna. Vid två tidpunkter under året håller utskotten möten samtidigt, i månadsskiftet januari/februari och i november.

Mötena 1989 hölls den 30–31 januari i Stockholm och novembermötena den 13–15 november i Mariehamn. Nästa mötesserie är den 29–31 januari 1990 i Stockholm.

Presidiet har beslutat att novembermötena 1990 skall hållas den 12–14 november i Danmark.

4.2 Juridisk utvalg

I tiden 1. januar – 31. desember 1989 har utvalget holdt 8 møter.

Videre har utvalget holdt 2 møter med Nordisk Ministerråd: I januar 1989, med ministre ansvarlige for likestillingsspørsmål, og i november 1989, med justisministrene.

Utvalgets formann har vært *Eiður Guðnason* (til 15. november 1989). Utvalgets nestformann har vært *Helge Adam Møller*.

Viktige arbeidsoppgaver

a) Den mest omfattende enkeltstående arbeidsoppgaven for juridisk utvalg i beretningsperioden, har vært utarbeidelse av **forslag til ny valgordning**.

På presidiets møte den 26. – 27. februar 1989 ble det besluttet å anmode juridisk utvalg om så snart som mulig, og senest innen 1. oktober 1989, å utarbeide et forslag til framtidig valgordning for Nordisk Råds tillitsposter.

Utvalget ble bedt om å vurdere og komme med forslag til hvordan man kan sikre at den partipolitiske styrken i Nordisk Råd bedre avspeiles i presidiets sammensetning, hvilken beregningsmåte man for fremtiden bør benytte ved fordeling av tillitsposter i Nordisk Råd,

om presidiet fortsatt bør være valgkomité, eller om det bør velges en uavhengig valgkomité som skal forberede valg både til presidiet og andre tillitsposter,

Utvalget ble bedt om å søke en løsning innenfor rammen av det nåværende antall medlemmer av presidiet.

Juridisk utvalg nedsatte en arbeidsgruppe som var partipolitisk sammensatt til å forberede et forslag for utvalget. Arbeidsgruppen holdt tre møter. Arbeidsgruppens utkast ble vedtatt av utvalget på møte den 28. juni 1989 i Høfn (Island).

Juridisk utvalgs forslag til en ny valgordning omfatter følgende punkter:

- beregningsmetode
- partipolitisk fordeling

- innstillingsrett
- valgkomité
- hvilke tillitsposter som bør inngå i valgkomiteens arbeide
- endring av reglene i Nordisk Råds forretningsorden.

b) Arbeidet i juridisk utvalg har i beretningsperioden dessuten i stor grad vært preget av **internasjonaliseringen av Rådets arbeid** og Europa-spørsmålene.

Utvalget har framsatt synspunkter på de områder som berører juridisk utvalgs arbeidsområde i Ministerrådets Europaprogram og på rapportene fra Nordisk Råds Internasjonale Samarbeidskomite. Utvalget har særligt lagt vekt på at den nordiske passfriheten opprettholdes. Videre mener utvalget at forbruker- og næringsmiddelspørsmålene er områder som bør prioritetes høyt. Utvalget har uttalt seg positivt til forslagene i sluttrapporten fra den internasjonale samarbeidskomité om opprettelse av et institutt for EF-rett, og om en nærmere utredning av en nordisk ombudsmannsinstitusjon.

Videre har utvalget holdt et møte med sakkyndige i EF-spørsmål. Se nærmere omtale nedenfor.

Utvalgets årlige møte med justisministrene har også til en viss grad vært knyttet til Europa-spørsmål. Se nærmere omtale nedenfor.

Medlemsforslag

Etter 37. sesjon er det henvist 9 medlemsforslag til utvalget:

A 862/j om opprettelse av en nordisk kommisjon og gjennomgang av beslutningssystemet i det nordiske samarbeidet,

A 866/j om opprettelse av et internasjonalt utvalg,

A 877/j om direkte valg til Nordisk Råd,

A 881/j om intensivering av det internasjonale samarbeide for likestilling mellom kvinner og menn,

A 882/j om genetikk og den nye tids rasehygiene,

A 833/j om miljømerking av nordiske produkter,

A 893/j om gjennomgang av Nordisk Råds arbeidsformer,

A 895/j om Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) som felles forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjørn, jerv, ulv og gaupe),

A 899/j om samnordisk våpenlovgivning.

Samtlige medlemsforslag forventes å bli ferdigbehandlet av juridisk utvalg, slik at de kan tas med på saklisten for 38. sesjon. Når det gjelder medlemsforslag A 862/j, A 866/j og A 893/j, har utvalget besluttet ikke å realitetsbehandle disse, under henvisning til presidiets beslutning om å nedsette en særskilt komite som skal foreta en samlet gjennomgang av arbeidsformene og beslutningssystemet i det nordiske samarbeidet. Utvalget har forutsatt at de spørsmål som tas opp i nevnte medlemsforslag blir behandlet av denne organisasjonsutredningen.

Videre har utvalget hatt anledning til å uttale seg om følgende medlemsforslag som er til behandling i sosial- og miljøutvalget: A 861/s om ytterligere innsats for en aktiv miljøpolitikk, A 891/s om barns rettigheter og A 892/s om homoseksuelles sosiale situasjon.

Kontakter med Nordisk Ministerråd

a) Den 30. januar 1989 holdt utvalget et møte med ministrene som er ansvarlige for likestillingsspørsmål. På møtet drøftet man

- Ministerrådets forslag til handlingsplan på likestillingsområdet
- Planene for oppfølging av Nordisk Forum

b) Den 13. november 1989 holdt utvalget et møte med justisministrene.

På møtet drøftet man

- Passfriheten i Norden
- Det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet
- Erstatning ved miljøskader
- Harmonisering av nordisk lovgivning med EF's regelverk

c) To representanter fra juridisk utvalg – Mikko Elo og Kristen Poulsgaard deltok i Nordisk Ministerråds seminar om spørsmål i forbindelse med flyktningers tilbakevending til hjemlandet den 15. – 16. mars 1989.

Andre kontakter

a) Juridisk utvalg inviterte **representanter for Nordisk sameråd** til møte den 31. januar 1989. Utvalget ble bl. a. orientert om det nordiske samarbeid som har vært mellom sameutredningene i Finland, Norge og Sverige, og som har resultert i en rapport til Ministerrådet. Rapporten inneholder forslag om

- en nordisk samekonvensjon
- en nordisk sameombudsmann
- forsterking av det nordiske organ for samespørsmål og rennæring
- et nordisk sameting
- en ny rekommendasjon fra Nordisk Råd til avløsning av 1974-rekommendasjonen
- samisk representasjon i Nordisk Råd

b) Utvalget inviterte den 14. februar 1989 til et møte med professor Arne Ljungquist, formann for **svensk dopingkommisjon**. Utvalget fikk en redegjørelse om forskjellige spørsmål i tilknytning til idrett og doping. Under møtet ble det bl. a. belyst hva doping egentlig er, hvorfor doping er forbudt, hvor omfattende doping er, hva man kan gjøre for å stoppe doping og begrensning av doping gjennom kontroll.

c) Utvalges formann deltok i et **seminar** om nordisk samarbeids effektivitet overfor **1990-årenes europeiske utfordring** den 17. – 19. april 1989.

d) En representant for juridisk utvalg – Lennart Andersson – deltok på **Nordisk samekonferanse** 4. – 6. august 1989.

e) Juridisk utvalg arrangerte **en høring med EF-sakkyndige** den 26.

september 1989 i Oslo. Hensikten med høringen var at udvalgets medlemmer skulle få information, inspiration og gode råd vedrørende spørgsmål i tilknytning til det som sker indenfor EF og forholdene mellem Norden og EFTA/EF. De emner som blev belyst var dels knyttet direkte til de arbejdsområderne som hører ind under juridisk udvalg. Mere generelle juridiske spørgsmål i forholdet Norden/EFTA/EF blev også belyst.

4.3 Kulturudvalget

Kulturudvalgets formand har i beretningsperioden været J. K. Hansen. Næstformand har været Valgerður Sverrisdóttir. Under novembermøderne i Mariehamn på Åland fungerede Berit Oscarsson som formand for udvalget.

I 1989 har Kulturudvalget holdt 8 møder foruden det årlige møde med Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene). Herudover har en arbejdsgruppe under Kulturudvalget behandlet mediespørgsmål, forberedt udvalgets møde med ministerrådet samt ministerrådets budgetforslag for 1990 og arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

Vigtige samarbejdsspørgsmål

Arbejdet i Kulturudvalget har i beretningsåret i meget betydelig grad været præget af **internationaliseringen af rådets arbejde** og Europa-spørgsmålene. Udvalget har således fremsat synspunkter på ministerrådets Europa-program og på betænkning og slutrapport fra Nordisk Råds Internationale Samarbejdskomité. Kulturudvalget har lagt vægt på at fremhæve den kulturelle dimension i udviklingen og understreget den sociale mobilitet i uddannelserne, den frie adgang til uddannelse og til øvrige kulturudbud, det vidtforenede folkelige oplysningssamarbejde med tradition for mange lokale initiativer samt den nordiske sprogforståelse og demokratiopfattelse som karakteristisk for "det nordiske kulturfællesskab" og "den nordiske identitet".

I forbindelse med gennemførelsen af ministerrådets arbejdsprogram ønskede udvalget at pege på **sprogsamarbejdet**, den gensidige anerkendelse af **akademiske eksaminer** og prøver, udbygningen af **NORDPLUS**-programmet samt udbygningen af det nordiske samarbejde om **uddannelse** og **forskere** som områder, der burde prioriteres højt. Desuden understregede udvalget betydningen af den nordiske kulturinformation til udlandet rettet mod hele Europa.

I forbindelse med behandlingen af ministerrådets **budgetforslag** for 1990 fandt udvalget, at en væsentlig del af udvalgets sagsområde ikke så direkte berørtes af det aktuelle arbejde i EF. Dette gjaldt ikke mindst på det almenkulturelle område. Udvalget har altid tillagt dette område stor betydning og henstillede derfor, at der også fremover stilles de nødvendige midler til rådighed på dette område. Udvalget omtalte Kulturhandlingsplanen som planlægningsdokumentet på det samlede kulturområde.

Udvalget bemærkede, at en ændring af den indbyrdes balance mellem delområderne på kulturbudgettet til fordel for Europainitiativerne ville kræve, at der blev stillet yderligere midler til rådighed, idet en omprioritering af midlerne inden for kultursektoren efter udvalgets opfattelse ikke var mulig med det accepterede udgangspunkt på 35 mio. DKK over 1987-års budgetniveau, såfremt dette indebærer en reel reduktion af de sædvanlige arbejdsområder.

Udvalget har behandlet flere medlemsforslag med tilknytning til Europa-spørgsmålene. Det gælder således A 872/k om foranstaltninger for NORDPLUS-programmets gennemførelse, som indeholder en række praktiske forslag til forbedringer af det eksisterende NORDPLUS-program for at sikre, at projektet i forsøgsperioden kan forløbe efter hensigten; A 876/k om et europæisk-nordisk forsøgsprojekt om kursus- og seminarvirksomhed i samarbejde med Europa-Parlamentet samt A 880/k om oprettelse af nordiske informationskontorer i Bruxelles og Moskva. Disse 3 medlemsforslag slutbehandlede på rådets 3. ekstrasession i Mariehamn i november. Kulturudvalget udtalte ved ekstrasessionen ligeledes sin støtte til medlemsforslag A 898/e om opfølgning af Den Internationale Samarbejdskomité's slutrapport, som indebærer en rekommandation til Nordisk Ministerråd om bl. a. i princippet at gennemføre fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver inden udgangen af 1992, om at øge ambitionsniveauet for NORDPLUS til at omfatte mindst 3.000 studenter og at gennemføre initiativer, der sikrer tilstrækkelig nordisk adgang til ERASMUS-programmet samt i løbet af 1990 at udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i andre europæiske lande.

Herudover har Kulturudvalget afgivet betænkninger over **4 medlemsforslag** og yderligere behandlet 1 medlemsforslag, der hører under udvalgets sagsområde. Inden rådets 38. session i Reykjavik forventer udvalget at færdigbehandle 4 ministerrådsforslag: en handlingsplan på sprogområdet, der omfatter forslag til konkrete tiltag for at styrke sprogsforståelsen i Norden samt retningslinjer for oversættelse af offentlige dokumenter og tolkning i det nordiske samarbejde (primært til og fra finsk og islandsk). Udvalget vil bl. a. tage spørgsmålet om det finske og islandske sprogs stilling i det nordiske samarbejde op til drøftelse. Kulturudvalget skal desuden behandle et ministerrådsforslag om nye retningslinjer for Forskningspolitisk Råd bl. a. i lyset af den øgede internationalisering og et ønske om at gøre rådets arbejde mere synligt i det nordiske samarbejde. Endelig er der fremsat et forslag om ændring af Kulturfondens vedtægter, som indebærer, at de selvstyreende områder får egen repræsentation i fondens styrelse.

Kulturudvalget har desuden udtalt sig til Præsidiets i en lang række sager. Udvalget har bl. a. fremsat **synspunkter på informationsudredningen** "Vår informasjon — Hvor går den — Hva gjør den — Studie af informa-

tionsvirksomheden i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd" og tilsluttet sig en række af udredningens forslag, som umiddelbart vil kunne følges op inden for rammerne af den nuværende organisation. Udvalget kunne ligeledes tilslutte sig præsidiets beslutning om at lade udredningen indgå i den samlede organisationsanalyse, som skal foretages af rådets virksomhed. Kulturudvalget har ønsket at understrege behovet for et nært samarbejde og koordinering af den samlede informationsvirksomhed i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, ikke mindst under indtryk af internationaliseringen af rådets arbejde.

På forslag fra Kulturudvalget blev 10 **rekommendationer** på kulturområdet afskrevet under rådets 37. session. Udvalgets formand har gennemgået de af ministerrådet afgivne og til Kulturudvalget henviste virksomhedsberetninger og i den anledning fremlagt et forslag for udvalget til initiativer.

Udvalgets møde i juni blev holdt på Færøerne, hvor udvalget bl. a. fik information om Færøernes historie og politiske udvikling. Udvalget besøgte desuden Klaksvig, hvor udvalget overværede en uropførelse af et historisk tidsbillede "Skalatofir", ligesom udvalget deltog i en festforestilling i Norden Hus med optræden af færøske kunstnere.

Udvalgets kontakt til nordisk ministerråds organer

Udvalgets årlige **møde med kultur- og undervisningsministrene** fandt sted i april, hvor udvalget med ministrene drøftede en række aktuelle sager inden for udvalgets sagsområde: Kulturhandlingsplanen, herunder Nordisk Kulturfond, mediespørgsmål, ungdoms- og idrætsspørgsmål, skolesamarbejdet og højere uddannelse. Desuden blev ministerrådets kommende budget for 1990 samt kulturpolitikken i Norden i forhold til den europæiske integrationsproces berørt.

Udvalget har senere med ministerrådet taget spørgsmålet op om form og indhold for de fremtidige møder mellem udvalget og ministerrådet, som begge parter tillægger meget stor betydning.

På udvalgets møde i september gennemgik repræsentanter for ministerrådssekretariatet samarbejdsministrenes budgetforslag for 1990, og på mødet i november fik udvalget en orientering om de nye kunstkomiteers sammensætning, virksomhed m. v.

Øvrige kontakter

På udvalgets møde i september modtog udvalget information om **UNESCO's** kulturtiår og det nordiske samarbejde inden for organisationen.

Herudover har udvalget ønsket information om kulturens rolle i lyset af den europæiske integrationsproces og etablering af det indre marked med udgangen af 1992 set ud fra et nordisk udgangspunkt.

Nordisk Akademikerråd orienterede på mødet i november om rådets synspunkter på Den Internationale Samarbejdskomité's slutrapport og forslagene om nordisk eksamensgyldighed, samnordisk forskeruddannelse

og europæiske forskerstipendier samt et åbent marked for langtidsuddannede.

En repræsentant for **Nordvisionssamarbejdet** gennemgik en netop afgivet rapport om dette samarbejde på udvalgets sommermøde. Bl. a. på baggrund af denne redegørelse har Kulturudvalget foreslået Ministerrådet at tage initiativer, der kan sikre en tilfredsstillende løsning vedr. ophavsretsomkostningerne ved overførsel af TV-programmer produceret i Norden til andre nordiske lande.

4.4 Social- og miljøutskottet

Under tiden 1 januari – 31 december 1989 har utskottet hållit 9 möten varav två med Nordiska ministerrådet (miljöministrarna respektive arbetsmiljöministrarna, båda den 13 november i Mariehamn). Utskottets ordförande har varit Marjatta Väänänen (K) och vice ordförande Svein Alsaker (Kr.F).

Viktiga samarbetsfrågor

Vid den 37:e sessionen antog rådet **tolv rekommendationer** inom social- och miljöutskottets område varav sju inom det hälso- och socialpolitiska området, nämligen om en handlingsplan mot cancer, om utbildning och legitimation för kiropraktorer, om hjälpmedelsförsörjning för handikappade, om samarbetsprogram för räddningstjänst, om ökade insatser inom barn- och familjepolitiken, om insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden samt om en plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden. Då extrasessionen 1988 fokuserats på miljöfrågor, kom endast tre rekommendationer vid 37:e sessionen att behandla miljöfrågor, nämligen om skydd för den nordiska havsfågelfaunan, om nordiskt miljö- och biologiår och om en nordisk plan för att reducera koldioxidutsläpp. En rekommendation avsåg arbetsmarknadsområdet, nämligen nordisk arbetsmarknad för lantmätare och en rekommendation handlade om en nordisk arbetsmiljökonvention.

I utskottets yttrande till 37:e sessionen över ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet fullföljde utskottet sina synpunkter med anledning av ministerrådsförslaget om **nordiskt miljöprogram** vid extrasessionen 1988 och framhöll att de nordiska länderna inom FN borde föreslå att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP till globalt miljösamarbete. Vidare borde i den kommande **handlingsplanen mot luftföroreningar** åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid ingå. Utskottet noterade ministerrådets **arbete med Europafrågorna** och påpekade att, mot bakgrund av utvecklingen mot en inre marknad inom EG, måste bevarande och vidareutveckling av den nordiska modellen inom socialpolitiska områden, arbetsmarknads-, arbetsmiljö- och miljöområden ges hög prioritet. Avslutningsvis efterlystes en klarare uppställning av **prioriteringar** och plandokumentet måste kompletteras med **budgetsiffror**.

I sitt uttalande över ministerrådets berättelse C 1 tog utskottet upp de svaga gruppernas ställning på arbetsmarknaden, kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden, ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, nordbors rättigheter i Norden samt ökad användning av datateknik beträffande miljö, läkemedel, handikapphjälpmedel m m.

I samband med rådets extrasession i Mariehamn höll utskottet den 13 november två **möten med Nordiska ministerrådet**. Vid mötet med arbetsmiljöministrarna diskuterades uppföljningen av den nordiska arbetsmiljökonventionen, som undertecknats av ministrarna i juni 1989, och utskottet fick en orientering om ett kommande ministerrådsförslag om samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet. Vid mötet med miljöministrarna diskuterades tre kommande ministerrådsförslag, om handlingsplan mot havsförorening, handlingsplan mot luftförorening och handlingsprogram om avfall samt även kommande förslag om miljöinvesteringar i Östeuropa.

Extrasessionen i Mariehamn

Till extrasessionen, som koncentrerades kring **Europafrågorna**, avgav utskottet ett uttalande till ekonomiska utskottet över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989 – 92". Två punkter kom att gå vidare som rådets rekommendation med anledning av ett medlemsförslag av Söderkommitténs medlemmar, nämligen nr 43/1989 om **överföring av miljöteknologi** utanför Norden vari ministerrådet rekommenderas att **dels** framlägga förslag till finansieringsordningar för export av miljöteknologi till länder utanför Norden, däribland särskilt Östeuropa, samt **dels** lägga fram förslag till en **europaisk miljöfond** i syfte att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

I utskottets uttalande framhölls i övrigt att ministerrådet borde utarbeta ett **handlingsprogram om "Nordbors rättigheter i Norden"** innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag. Vidare borde ministerrådet arbeta för ytterligare förenhetligande av **sociallagstiftningen** och nivån på förmånerna inom social- och hälsovårdsområdet samt för ett förenhetligande av de nordiska ländernas **miljöskyddslagstiftning**. Utskottet emotsåg regelbunden rapportering om miljökvaliteten i Norden som en del av ministerrådets arbetsprogram. Mot bakgrund av bla Brundtlandkommissionens rapport ansåg utskottet att de nordiska länderna på europeiskt och internationellt plan borde föreslå en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering. För detta ändamål borde skogsforskning tilldelas anslag över Nordiska ministerrådets budget. Vidare borde ämbetsmannakommittéerna under ministerrådet åläggas att följa upp frågan om den nordiska modellens förhållande till den europeiska med hänsyn till fundamentala sociala rättigheter.

På utskottets förslag beslöt rådet att ej företa sig något med anledning av

två medlemsförslag som berörde förhållandet mellan Norden och EG inom utskottets arbetsområde, nämligen om EG-anpassning och den nordiska cancerplanen och om EG-anpassning och arbetsmiljö.

Inför 38:e sessionen

Under sommaren och hösten har utskottet behandlat ett stort antal **medlemsförslag** som tas upp på dagordningen till rådets 38:e session i Reykjavik, nämligen om export av avfall, om oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg, om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik, om telekommunikationer för handikappade, om forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam, om bekämpning av luftföroreningar, om havsforskning, om nordiskt miljösamarbete, om barnens rättigheter, om homoseksuellas sociala situation, om toxikologiskt institut samt om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet. Vid extrasessionen väcktes ett medlemsförslag om handlingsprogram för nordbors rättigheter.

Endast ett av förslagen har slutbehandlats vid årsskiftet, och ett förslag läggs fram, att rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor, samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

Utskottet har vidare beslutat avslå ett medlemsförslag om utbildning och legitimering av naprapater.

Utskottet följer uppmärksamt frågan om uppföljning av rekommendation nr 38/1989 om ett **miljö- och biologiår**. Svein Alsaker har utsetts till utskottets representant i huvudkommittén för miljö- och biologiåret, som håller sitt första möte den 31 januari 1990. Miljö- och biologiåret löper från den 5 juni 1990 till juni 1991 och omfattar ett stort antal aktiviteter på nordisk och nationell nivå för att öka befolkningens engagemang i miljöfrågor.

Internationella kontakter

Utskottets medlemmar deltog aktivt i Nordiska rådets internationella konferens om havsförorening den 16–18 oktober (se nedan under 5.3).

Utskottet representerades av sin sekreterare vid en överläggning om europeiskt samarbete om hälsopolitik den 10–11 april vid WHO:s Europakontor i Köpenhamn. Sekreteraren deltog i ett internationellt möte om handikappfrågor i Tallinn den 14–22 augusti anordnat av FN:s sociala avdelning i Wien (UN Centre for Social Development and Humanitarian Affairs – CSDHA). Utskottet representerades av sin sekreterare vid de europeiska hälsovårds- och miljöministrarnas första gemensamma ministermöte. Mötet hölls i WHO:s regi i Frankfurt den 7–8 december. Deltagare var ministrar och ämbetsmän från 32 länder. Vid mötet antogs en gemensam deklaration om hur man skall arbeta vidare på att utveckla samverkan mellan hälso- och sjukvården och miljövärderna i både Väst- och Östeuropa.

4.5 Kommunikationsutskottet

För den tid som denna rapport avser (1 januari – 31 december 1989) har kommunikationsutskottet hållit 8 ordinarie möten. Utskottet har också hållit möten med Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna) och samarbetsministrarna samt ett möte med ministerrådets turistutskott.

Vid sitt konstituerande möte den 3 mars 1989 valde utskottet till ordförande Elver Jonsson och till vice ordförande Sakari Knuuttila.

Viktiga samarbetsfrågor

Vid den 37:e sessionen i Stockholm behandlade Nordiska rådet **åtta medlemsförslag** inom utskottets verksamhetsområde. Dessa var:

- A 820/t om gemensamt informationssystem och gemensam nordisk databank
- A 821/t om utvidgat nordresekort
- A 827/t om nordisk järnvägstrafik i samverkan
- A 833/t om utökat fordonstekniskt samarbete
- A 836/t om skattefri försäljning för flygpassagerare vid inresa inom Norden
- A 856/t om ökat nordiskt samarbete inom turism
- A 858/t om ett nordiskt integrerat järnvägssamarbete om godstransporter
- A 863/t om nordisk trafikläraryhögskola

Av dessa medlemsförslag utmynnade alla utom två (A 820/t och A 836/t) i rekommendationer.

Under verksamhetsåret har fyra medlemsförslag hänvisats till kommunikationsutskottet för behandling. Dessa är:

- A 900/t om fördelaktiga villkor för bl a pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden
- A 902/t om förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade
- A 905/t om tvärflyg i Mittnorden
- A 907/t om det nordiska järnvägssystemet

I skrivande stund har utskottet inte slutbehandlat dessa medlemsförslag. Fram till och under den 38:e sessionen kommer utskottet troligen att slutbehandla medlemsförslagen.

Under verksamhetsåret har utskottet beretts tillfälle att yttra sig om medlemsförslagen:

- A 864/s om telekommunikation för handikappade, och
- A 869/s om gemensam nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen och därmed den sk växthuseffekten.

Ytterligare har utskottet beretts tillfälle att yttra sig om **ministerrådsförslagen**:

- B 89/e "Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan 1989–1992"
- B 93/t om ett nordiskt turistprogram

- samt, dokumenten från ministerrådet
- "Norden i Europa II", och
  - Arbetsprogram om "Norden i Europa 1989–92".

Samarbete med Nordiska ministerrådet och dess organ

Den 9 maj, i Mariehamn, mötte utskottet Nordiska ministerrådets turistutskott, Nordiska turistrådet och sakkunniga om turism på Åland.

Vid mötet informerades om turismen på Åland samt färjetrafiken till och från Åland. Vidare informerades om och diskuterades det nya nordiska turistprogrammet samt ministerrådets turistkampanj i USA.

Kommunikationsutskottet och Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna) möttes i Mariehamn den 13 november. Vid detta möte diskuterades följande frågor:

- Trafiksäkerhetsarbetet i Norden
- Den tvärgående trafiken i Norden
- Trafik och miljö
- Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
- Utbyte av körkort till invandrare i de nordiska länderna
- Kommunikationssektorns andel i ministerrådets budget

Den 15 november möttes utskottet och samarbetsministrarna, samt representanter från RU-DATA-gruppen och Nordiska industrifonden. Vid mötet redogjordes för och diskuterades arbetet med den nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet, men handlingsplanen löper ut i slutet av 1989. Vidare diskuterades det fortsatta samarbetet inom data- och informationsteknologisektorn.

Kontrollerande verksamhet

Kommunikationsutskottets kontrollerande verksamhet utövas genom behandling av till utskottet hänvisade meddelanden om rekommendationer samt berättelser från organ under utskottets verksamhetsområden. Enligt utskottets begäran innefattas alla berättelser i ministerrådets berättelse C 1.

Kommunikationsutskottet har under den senaste tiden lagt allt större vikt vid sin kontrollerande verksamhet. Detta återspeglas bla i de frågor som tas upp vid utskottets och ministerrådets gemensamma möten, regelbundna möten som utskottet har med ämbetsmannakommittéer och utskott under ministerrådet, samt de kontakter som utskottet har tagit.

Efter värdering av ett möte med NÄT, 1988, beslöt utskottet hålla regelbundna möten med ministerrådets kommittéer och utskott för en grundlig genomgång av deras verksamhet. Således har utskottet nu beslutat att under det kommande året hålla ett gemensamt möte med Nordiska trafiksäkerhetsrådet.

För att underlätta medlemmarnas arbete med att följa upp och kontrollera ministerrådets arbete med Nordiska rådets antagna rekommendatio-

ner har utskottssekretariatet gjort en sammanställning av alla medlemsförslag som utskottet har behandlat from 1980, utskottets betänkande om dessa medlemsförslag, om dessa har utmynnats i en rekommendation och hur rekommendationen blev. Vidare finns i sammanfattningen alla meddelanden angående rekommendationerna samt utskottets avskrivningsbetänkande till de rekommendationer som har avskrivits under perioden.

På förslag av utskottet avskrevs under den 37:e sessionen nio rekommendationer på utskottets verksamhetsområde.

Övriga kontakter

Under året har utskottet haft kontakt med flera nordiska samarbetsorganisationer, företag och myndigheter. Utskottet anser detta viktigt bli för att utröna på vilka områden det finns behov av att förstärka nordiska insatser och för att utöva sin kontrollerande verksamhet.

Utskottet har till sina möten inbjudit sakkunniga, som har redogjort för projekt och ämnesområden inom utskottets verksamhetsområden. Som exempel hänvisas till de kontakter som har tagits med ministerrådets ämbetsmannakommittéer, vilket redogörs för här ovan. Ytterligare har utskottet besökt eller till utskottets möten kallat sakkunniga som har redogjort för:

- Järnvägen i Sverige
- Färjetrafiken mellan Sverige, Åland och Finland
- Kommunikationerna i Mellersta Finlands län
- Telekommunikationer i Mellersta Finlands län
- Kollektiva transporter och trafikplanering i Jyväskylä
- Teknologicentret i Jyväskylä
- Mittnordenskommitténs arbete
- Finska statens datacentral
- Utvecklingen av IC 3-tåget i Danmark
- Nordisk dataunions verksamhet
- Fasta förbindelser över Öresund

4.6 Økonomisk udvalg

Økonomisk Udvalg har i 1989 afholdt 10 møder, heraf var tre relativt korte møder afholdt i forbindelse med 37. session i Stockholm. Næste møde i udvalget finder sted den 29. og 30. januar 1990.

Udvalgets formand har i hele perioden været Anders Talleraas. I perioden fra 37. session og til 2. oktober, hvor han forlod den svenske rigsdag, har Arne Gadd været viceformand for udvalget. På mødet den 13. november blev Hans Gustafsson valgt til ny viceformand.

På udvalgets møder i januar og februar færdigbehandlede udvalget 2 medlemsforslag og 3 ministerrådsforslag, som alle blev behandlet under den 37. session. På møderne efter 37. session har udvalget behandlet 6 medlemsforslag og 4 ministerrådsforslag.

Udvalgets betænkning over ministerrådets meddelelse vedrørende rekommandation 5/1989/e om øget samarbejde i internationale spørgsmål, blev behandlet på rådets ekstraordinære session i Mariehamn. På ekstrasessionen behandlede endvidere medlemsforslag A 898/e om opfølgning af den internationale samarbejdskomités slutrapport.

Udvalget har afholdt et seminar i Visby om europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde, og udvalget har mødt Nordisk Ministerråd (finansministrene) og Nordisk Ministerråd (bistandsministrene).

Udvalget har i øvrigt behandlet sager aktualiseret af tidligere rekommandationer, ytringer eller beretninger fra Nordisk Ministerråd eller nordiske institutioner, hvis virksomhed udvalget følger, samt behandlet og udtalt sig om ministerrådets budget for 1990.

Medlems- og ministerrådsforslag

Medlemsforslag A 857/e om **koncernfagligt samarbejde** gav anledning til en intens politisk diskussion i udvalget. Udvalgets flertal indstillede til Nordisk Råd at rekommandere Nordisk Ministerråd:

”at videreføre dialogen med arbejdsmarkedets parter med henblik på at finde en praktisk løsning, som bygger på aftaler omkring øget koncernfagligt samarbejde”.

To grupper af medlemmer reserverede sig til denne indstilling og fremførte alternative forslag til votering i plenum. Afstemningerne i Rådet faldt således ud, at der ikke kunne samles det fornødne antal ja-stemmer til at en rekommandation kunne vedtages. Derved bortfaldt forslagene.

Medlemsforslag A 867/e om øget nordisk samarbejde i **internationale spørgsmål** slutbehandledes på mødet den 14. februar med en indstilling til rådet om at pålægge ministerrådet at før den 1. september 1989 fremlægge de forslag til udvikling af ministerrådets arbejdsformer og organisation samt til målsætninger særligt vedrørende forholdet mellem Norden og EF, som den internationale samarbejdskomités første rapport giver anledning til.

Udvalget indstillede endvidere at Præsidiet, i samarbejde med udvalgene, skulle redegøre for opfølgningen af den internationale samarbejdskomités rapport, og at regeringerne skulle redegøre for deres opfølgningsarbejde til sessionen i Reykjavik 1990.

Rådet vedtog på den 37. session disse forslag, som senere har ført til at ministerrådet har udarbejdet og vedtaget arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”. Arbejdsprogrammet og udvalgets betænkning herom blev drøftet på ekstrasessionen i Mariehamn.

På sommermødet slutbehandlede udvalget medlemsforslag A 878/e om **Norden som kernevåbenfri zone**. Udvalget indstiller til Rådet, at der ikke gøres noget i anledning af medlemsforslaget, og henviser dermed til den mangeårige praksis i Rådet og udvalgene om ikke at tage stilling til sikkerhedspolitiske problemstillinger.

Udvalget slutbehandlede ligeledes medlemsforslag A 890/e om **fiskebestandene**. Det indstilles til Rådet, at der ikke gøres noget i anledning af medlemsforslaget, idet udvalget finder at forslagens indhold er dækket af det ministerrådsforslag om nyt samarbejdsprogram på fiskeriområdet, som behandlede af Rådet på 37. session.

Begge disse medlemsforslag behandles på den 38. session.

Udvalget har videre behandlet medlemsforslag A 898/e om **opfølgning af den internationale samarbejdskomité's slutrapport**. Udvalget behandlede forslaget i sammenhæng med behandlingen af ministerrådets arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92. Udvalget kunne i det store og hele tilslutte sig forslaget, som blev behandlet på ekstrasesionen i november.

Medlemsforslag A 888/e om **EF-tilpasning og regionalpolitik** vil blive behandlet af udvalget på mødet i januar 1990 i sammenhæng med ministerrådsforslag B 100/e om nyt regionalpolitisk program, og forelagt Rådet til den 38. session.

Medlemsforslag A 897/e om støtte til samarbejde med **økologisk jordbrugsproduktion i Norden** og medlemsforslag A 903/e om **opretholdelse af de nordiske skoves nationaløkonomiske værdi** vil ligeledes blive behandlet på udvalgets møde i januar 1990 og i sammenhæng med ministerrådsforslag B 101/e om revideret arbejdsprogram om jord- og skovbrugspolitik med henblik på forelæggelse for 38. session.

På møderne i januar og februar skrev udvalget betænkning over 3 ministerrådsforslag.

Ministerrådsforslag B 90/e om samarbejdsprogram på **fiskeriområdet** støttedes således fuldt ud af udvalget.

Ministerrådsforslag B 88/e om samarbejde på **energiområdet** fandt udvalget utilstrækkeligt. Indstillingen til Rådet pålagde således ministerrådet at supplere programmet med forslag på en række områder, herunder særligt vedrørende opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger på energiområdet, energiforskning og fælles nordisk udnyttelse af naturgas.

Ministerrådsforslag B 89/e Et stærkere Norden — **Økonomisk handlingsplan 1989–92** fik en positiv modtagelse i udvalget, som dog havde en række specifikke bemærkninger og forslag til ændringer og suppleringer.

Rådet vedtog under 37. session forslagene til rekommandationer fra udvalget vedrørende de tre ministerrådsforslag.

Forud for 38. session forventer udvalget at få en række ministerrådsforslag til behandling, som sker på januarmødet 1990. Det er forslag om et revideret samarbejdsprogram om jord- og skovbrugspolitik, forslag om udvidelse af Den Nordiske Investeringsbanks projektinvesteringslånramme (de såkaldte PIL-lån), forslag om oprettelse af et selskab til finansiering af joint ventures med østlandene om produktion af miljøteknologi og forslag om et nyt nordisk regionalpolitisk program.

Udvalgets eksterne kontakter

Til mødet den 14. februar havde udvalget indbudt ministerrådet (**bistandsministrene**) med henblik på en drøftelse af opfølgningen af det bistandspolitiske program. Endvidere blev drøftet oprettelsen af et ministerråd for bistandsministrene og fælles nordisk bistand til et frit Namibia. Ministerrådet var repræsenteret ved bistandsminister Kirsti Kolle Grøndahl.

Udvalgets sommermøde blev afholdt i Bergslagsområdet i Sverige. Udvalget havde i den forbindelse lejlighed til at drøfte **erhvervspolitiske** og andre aktuelle temaer med repræsentanter for en række virksomheder, bla ABB, Sandviken AB og Stora AB, samt træffe repræsentanter for kommuner og len.

I dagene 24.–26. september afholdt udvalget et seminar i Visby om **europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde** med deltagelse af ca 50 parlamentarikere samt repræsentanter for erhvervsliv, fagbevægelsen og internationale organisationer (EF, EFTA og SEV).

Under mødet i Mariehamn den 15. november afholdtes det traditionelle møde med ministerrådet (**finansministrene**), hvor den nye nordiske konjunkturdegrøelse blev repræsenteret. Udvalget fik endvidere information om evalueringen af den gamle økonomiske handlingsplan og havde lejlighed til at drøfte aktuelle økonomisk-politiske temaer med ministerrådet, herunder særligt arbejdet med reformer af skattesystemerne i de nordiske lande. Ministerrådet var repræsenteret ved finansminister Arne Skauge.

I samarbejde med de nordiske lande **industriforbund** blev der den 30. november i Uppsala afholdt en konference om den nye **bioteknologi i nordisk industri**. Deltagerkredsen var industri, forskning, interesseorganisationer og politikere fra de nordiske lande, og praktisk arrangør var det svenske industriforbund.

4.7 Budget- och kontrollutskottet

Under tiden 1 januari – 31 december 1989 har hela utskottet hållit sju möten och arbetsgruppen "De nio" sju möten. Ett möte har hållits med en representant för Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna).

Ordförande för utskottet var under tiden 1 januari – 3 mars Ivar Hansen. Vid konstituerande möte den 3 mars valdes den tidigare vice ordföranden Wiggo Komstedt till ordförande. Vid samma tillfälle valdes Per Olof Håkansson till vice ordförande.

Viktiga samarbetsfrågor

Utskottet har under verksamhetsåret behandlat ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1988 (C 1/1989). I betänkandet till C 1/1989 redogjorde utskottet bla för genomförda kontrolluppgifter 1988 samt framförde en del förslag till åtgärder, som enligt utskottets mening bör vidtas med anledning av granskningsresultaten.

Utskottet har även yttrat sig över ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2/1989). Utskottets betänkande utmynnade i följande hemställanden till ministerrådet:

- att nya aktiviteter av större dimensioner tillförs nya medel eller att ministerrådet på annat sätt säkrar genomförandet av dessa aktiviteter,
- att ministerrådet beslutar att överskottet från 1987 års verksamhet överförs till ministerrådets budget för att användas i den nordiska verksamheten,
- att i kommande planeringsdokument ge en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för olika aktiviteter samt att ange preliminära sektorramar,
- att vid eventuella omprioriteringar inom planeringsperioden ta hänsyn till rådets synpunkter och prioriteringar,
- att arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller kostnads- och finansieringsplaner,
- att under planeringsperioden fortsatt satsa på allmänskultur, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet samt att verka för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

En av de stora frågorna under 1989 har varit det nordiska samarbetet i förhållande till den europeiska integrationen. I samband med detta har utskottet dels avgivit ett betänkande över ministerrådets rapport "Norden i Europa II" dels avgivit ett yttrande till ekonomiska utskottet över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92".

Budget- och kontrollutskottet har även avgivit ett yttrande till ekonomiska utskottet över den nya ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden" (B 89/e).

Den 14 november hölls en extrasession, primärt för att behandla Europafrågor, men i enlighet med artikel 56 i Helsingforsavtalet blev även **ministerrådets förslag till budget** för 1990 föremål för behandling av plenarförsamlingen. I betänkandet över budgetförslaget framhöll utskottet bl a vikten av att budgetförslaget är överskådligt och väl strukturerat samt att rådet får budgetförslaget senast den 1 september året före budgetåret. Utskottet hemställde även till ministerrådet att ta ansvar för att fullfölja de ekonomiska åtagandena i nu gällande kulturhandlingsplan samt att omvärdera sin syn på trafiksäkerhetsområdet och ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att under 1990 utarbeta ett arbetsprogram för trafiksäkerhetsområdet.

Budget- och kontrollutskottet hade den 24 maj ett möte med den danske samarbetsministern Thor Pedersen. Diskussionen kretsade främst kring budgetfrågor och utformningen av C 2-dokumentet.

En fråga som upptagit en stor del av utskottets arbete under 1989 är **utskottets roll, sammansättning och arbetsformer**. Utskottet anser att den nuvarande sammansättningen med 9 sk oavhängiga ledamöter och de 5 fackutskottens ordföranden som fullvärdiga medlemmar försvårar utskottets möjligheter att vara koordinator i budgetfrågor.

Utskottet har därtför diskuterat hur man skall kunna ändra utskottets arbetsformer beträffande budgetbehandlingen utan att ge avkall på fackutskottens rätt till inflytande på rådets budgetprioriteringar. Det är inte meningen att göra budget- och kontrollutskottet till ett överordnat utskott, endast att effektivisera utskottets arbete. Budget- och kontrollutskottet önskar fortsatt ha ett nära samarbete med fackutskotten, men menar att formerna för samarbetet bör förenklas, då den nuvarande ordningen är tungrodd och i en del fall ger upphov till praktiska problem.

Mot denna bakgrund har utskottet i **skrivelse till presidiet** framfört följande alternativa förslag:

Utskottets sammansättning ändras i enlighet med Benkowkommitténs förslag. Dvs budget- och kontrollutskottet består av nio oavhängiga medlemmar. I detta fall måste formerna för samarbetet med fackutskotten regleras.

Utskottets nio oavhängiga medlemmar blir ett permanent arbetsutskott som förbereder alla ärenden innan de behandlas i hela utskottet. "De nio" skall även i vissa fall kunna slutbehandla ett ärende.

För att få en uppfattning om vilka procedurer som gäller beträffande budget- och kontrollfrågor inom Europasamarbetet, inbjöd utskottet till mötet den 19 oktober en representant för Europaparlamentets budgetkontrollutskott.

Kontrolluppgifter

Budget- och kontrollutskottet har bl a till uppgift att "*utöva rådets kontrollerande uppgifter över Nordiska ministerrådet och nordiska institutioner som finansierar sin verksamhet över ministerrådets budget samt vidare kontrollera godkända årsräkenskaper och revisionsberättelser*".

Vid möte den 13 november behandlade utskottet bl a bokslut och revisionsberättelse över ministerrådets **budget för 1988**. Utskottet beslöt därvid att i brev till ministerrådet framföra en del frågor och synpunkter kring dispositionsanslag, projektöversikter samt verksamhetsberättelser från institutioner.

Två olika **granskningsuppgifter** har under året genomförts i utskottets regi.

Vid möte den 26 februari beslöt utskottet att uppdra åt avd dir Erik Sundström från Statskontoret i Stockholm att utvärdera verksamheten vid **Nordiska samlarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)**.

Arbetet har bedrivits genom studier av dokumentation kring verksamheten samt genom intervjuer med producenter och konsumenter av vetenskaplig information. Rapporten, som utmynnar i en del förslag till förändringar, har sänts till kulturutskottet för yttrande.

Utskottet beslöt vid möte den 24 maj att uppdra åt lektor Anne-Dorte Bruun Nielsen vid Århus universitet att granska **det nordiska samarbetet inom delar av konsumentområdet**. Uppdraget var att undersöka vilka nor-

diska projekt som genomförts av ämbetsmannakommittéer och liknande inom konsumentområdet, vilka resultat man nått fram till och hur (om?) resultaten används i praktiken samt om resultaten når ut till en bredare krets. Som arbetsmetod har valts en kombination av brevenkäter, intervjuer med centralt placerade personer och genomgång av litteratur och dokument. Rapporten har översänts till juridiska utskottet för yttrande.

Rapporterna över kontrolluppgifterna medföljer presidierapporten som separata bilagor.

5. Kontakt- och konferensverksamhet

5.1 Kontakter med internationella organisationer

Den internationella samarbetskommitténs (Söderkommittén) betänkan- den har bidragit till en ökad internationell kontaktverksamhet. Denna verksamhet tillgodoser ett ökat intresse utomlands för den nordiska sam- arbetsmodellen.

Europaparlamentet

Presidiet besökte Europaparlamentet, Europarådets parlamentariska församling och OECD-sekretariatet den 11–13 april 1989. Besöket på EG-parlamentet sammanföll med parlamentets session och presidiet hade möjlighet att följa med ett av dess plenarmöten.

Presidiet överlade med Europaparlamentets delegation för relationer med Finland, Island, Sverige och Nordiska rådet. Diskussionerna berörde sådana ämnen som parlamentets roll i den europeiska integrationsproces- sen, den sociala dimensionen som ett led i realiserandet av EG:s inre marknad, personers fria rörlighet med särskild vikt vid ungdom, studeran- de och forskare samt miljöpolitiken i Norden och EG. Diskussionerna kretsade även kring EFTA–EG-samarbetet, EES-modellen och övriga europeiska integrationssträvanden.

Strävandena till en fördjupad integration i Norden togs upp i ett tal som presidiepresidenten Karin Söder höll inför intresserade medlemmar av Europaparlamentet.

Besöket i Europaparlamentet avslutades med ett möte där sex av Euro- paparlamentets partigrupper var representerade.

Överläggningarna med företrädare för Europarådet gav presidiet tillfälle att redogöra för rådets arbete med Europafrågorna. Den planerade gräns- regionala konferensen 1991 diskuterades likaledes.

OECD-sekretariatet

Presidiet besökte OECD-sekretariatet i Paris. Ett informativt möte hölls under ledning av bitr generalsekreteraren. Diskussionen berörde sådana frågor som vilka konsekvenser EG:s inre marknad kommer att ha på världshandeln och det industriella samarbetet. U-ländernas ekonomiska kris diskuterades i samband med Brundtlandkommissionens förslag om ekologiskt anpassad ekonomisk växt.

Presidiet sammanträffade även med företrädare för de nordiska delega- tionerna till OECD.

Kontakterna med **Europaparlamentet** och **Europarådets** parlamentariska församling har vidareutvecklats på sekretariatsnivå. En uppföljning av presidiets resa företogs på sekretariatsnivå den 11–12 oktober i syfte att diskutera en formalisering av det framtida samarbetet i enlighet med den internationella samarbetskommitténs förslag. Se närmare kap 3.4.

Europarådets hearing om havsförening

På inbjudan av Europarådet deltog Nordiska rådet, genom presidiemedlemmen Ólafur G Einarsson i en hearing om havsföreningsfrågor i november i Paris. Till hearingen hade kallats dels experter och dels företrädare för berörda organisationer. Härutöver förelåg inbjudan till organisationer med vilka Europarådet söker samarbete på havsmiljöområdet. Till denna kategori hör Nordiska rådet. Slutdokumentet från rådets konferens om havsföreningar presenterades och väckte stort intresse.

Europarådets konferens om gränsregionalt samarbete

Europarådet planerar att hålla en konferens om gränsregionalt samarbete år 1991. Presidiet har beslutat att Nordiska rådet står som värd för denna konferens, som skall hållas i Rovaniemi. Europarådets kommitté för miljö, regionalpolitik och lokala myndigheter ansvarar för förberedelserna. En arbetsgrupp har tillsatts för planering av konferensen med Mats Nyby (F) som rådets representant.

Presidiesekretariatet besökte EFTA

Presidiesekretariatet besökte EFTA-sekretariatet i april för att få en orientering om hur arbetet på att skapa ett europeiskt ekonomiskt område för EFTA och EG framskridit. Nordiska rådets aktiviteter på olika arbetsområden med särskilt intresse för EFTA presenterades likaså. Här kan nämnas den ekonomiska handlingsplanen och avvecklingen av handels hinder i Norden, Nordiska investeringsbankens verksamhet samt industriellt samarbete.

Man enades om informationsutväxling och regelbundna kontakter på sekretariatsnivå.

Föredrag av presidiets ordförande i Schweiz

Presidiets ordförande Karin Söder mottog en inbjudan av Schweizerische Gesellschaft für Aussenpolitik (den schweiziska föreningen för utrikespolitik) att hålla ett föredrag om nordiskt samarbete "The Nordic countries in a new Europe – co-operation and integration" inför en publik bestående av ministrar, parlamentariker, den schweiziska tjänstemannakåren, medlemmar av diplomatkåren, representanter för internationella organisationer och näringslivet.

Tidpunkten för föredraget var lägligt med tanke på det förestående EG–EFTA-ministermötet om EES-samarbetet i december. Intresset i Schweiz är för närvarande stort för den nordiska samarbetsmodellen och för de nordiska EFTA-länderna. Föredraget hade till uppgift att redogöra för det nordiska samarbetet såväl i historiskt perspektiv som i samband med den europeiska integrationen.

UNEP

På inbjudan av **United Nations Environment Programme (UNEP)** deltog rådets president Karin Söder som rådets representant vid UNEP:s ministermöte i Nairobi den 15–19 maj 1989.

I ett anförande inför mötet redovisade Karin Söder Nordiska rådets aktiviteter inom miljöområdet, bla den planerade internationella parlamentarikerkonferensen angående havsföroreningar. Karin Söder underströk också barnens rätt till en god miljö.

Kontakter med högsta sovjet

Presidiet har ett flertal gånger under året behandlat frågan om Nordiska rådets kontakter med Baltikum och övriga Sovjet. Vid sitt möte i Mariehamn den 14 november **beslöt presidiet följande:**

1. Presidiet välkomnar den nya öppenheten i Östeuropa och det intresse för samarbete och kontakter mellan parlamentariska organ som nu finns. Den gemensamma vilja till parlamentariska kontakter som nu finns måste tillvaratas, och samarbetet måste förberedas mycket noggrant.

2. Presidiet har sedan årets början diskuterat frågan om ett samarbete med folkvalda organ i de närliggande östeuropeiska grannländerna. Vid presidiets möte den 2 oktober 1989 uppmanades presidiensekreteraren att till presidiets möten i Mariehamn utarbeta konkreta förslag till hur Nordiska rådets kontakter med parlamentariker i Baltikum och Sovjetunionen i övrigt skulle utvecklas. President Gorbatjovs tal i Finlandiahuset i Helsingfors den 26 oktober har gett ökad aktualitet åt dessa strävanden.

3. Presidiet har här i Mariehamn uppdragit åt presidiensekreteraren att tillsammans med vederbörande i Moskva förbereda kontakter mellan Nordiska rådets parlamentariker och parlamentariker från högsta sovjet. Avsikten är att kartlägga vilka viktiga sakområden som lämpar sig särskilt väl för ett närmare samarbete. Av stort intresse ur presidiets synpunkt är frågor som gäller miljö, handel och främjandet av mänskliga kontakter.

Avsikten är vidare att konkretisera tänkbara kontaktformer såsom konferenser, seminarier, studiebesök och kulturutbyte.

4. Presidiensekreteraren har också fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett utvidgat parlamentariskt samarbete med andra närliggande östeuropeiska länder.

5. Presidiet föreslår samtidigt att parlamenten i de nordiska länderna, i samråd, utser en delegation för att etablera parlamentariska kontakter med högsta sovjet och att intensifiera kontakterna med Östeuropa, speciellt i närliggande nordliga områden.

Presidiensekreteraren förde den 4–6 december samtal i Moskva med representanter för högsta sovjets sekretariat för internationella relationer samt med parlamentariker från kommittén för internationella ärenden. I resan ingick också ett besök på Vetenskapsakademiens institut för europeiska frågor.

Presidiet konstaterade vid sitt möte den 12 december att samtalen med företrädare för högsta sovjet bildar en god utgångspunkt för den vidare beredningen av kontakter mellan Nordiska rådets parlamentariker och parlamentariska organ i Baltikum och Sovjetunionen i övrigt. Presidiet uppmanade presidiesekreteraren att till nästa möte i januari 1990 lägga fram konkreta förslag till kontakter på områden som miljö, kultur, handel och främjandet av mänskliga kontakter.

Interparlamentariska unionen (IPU)

Internationella samarbetskommittén föreslog i sitt betänkande att Nordiska rådet söker observatörsstatus i den Interparlamentariska unionen (IPU). Kommittén motiverade sitt förslag med förbättrade möjligheter att på det internationella planet informera om den nordiska samarbetsmodellen och särskilt om parlamentarikernas roll i detta samarbete.

Presidiesekreteraren närvar vid IPU:s 81:a konferens i Budapest i mars som ackrediterad gäst. Presidiet beslutade i september att ansöka om permanent observatörsstatus i IPU. Presidiets ansökan tas upp till behandling vid IPU:s 83:e konferens i april 1990.

Benelux

Ett seminarium med representanter för Beneluxrådet hölls i anslutning till presidiets möte den 23 maj. Efter en presentation av samarbetsmodellerna och diskussion om aktuella frågeställningar i respektive organisationer tog man upp centrala frågor om regionalt samarbete inom EG och om miljöskydd.

Utskottens internationella kontakter

Utskotten har upprätthållit och vidareutvecklat kontakterna, förutom med ovannämnda, även med andra internationella organisationer, såsom GATT, UNESCO, ILO, WHO, UNEP och UNHCR. Se avsnitt 4. för utskottens kontakter med internationella organisationer.

5.2. Kontakter med interesseorganisationer

Nordisk Råds presidium holdt et møte med presidiet i Foreningene Nordens Forbund i Stockholm 31. januar. På møtet ble følgende saker drøftet:

- Nordjobb
- Norden og Europa
- Miljøspørsmålet og Nordens ungdom

Presidiet møtte under Rådets 37. sesjon i Stockholm representanter for Ungdommens Nordisk Råd som overrakte en omfattende uttalelse om saker man hadde drøftet.

Under Rådets 3. ekstra sesjon i Mariehamn møtte representanter fra presidiet representanter fra Ungdommens Nordisk Råd og ble orientert

om innholdet i de drøftingene man hadde hatt under UNRs møte samme sted.

Rådet har benyttet ideelle og interesseorganisasjoner som remissinstanser ved behandlingen av medlemsforslag som er fremmet for Rådet, ifall disse forslagene berører organisasjonenes interesseområde.

Rådets utvalg har i løpet av 1989 hatt en rekke møter med representanter for interesseorganisasjoner. Disse møtene er nærmere omtalt i kapittel 4.

Av øvrige kontakter kan nevnes presentasjoner, studiebesøk m. m. som inngår i utvalgenes løpende virksomhet og som nærmere beskrives i kapittel 4. I presidiesekretariatet skjer et økende antall besøk fra myndigheter i de nordiske land samt fra nordiske samarbeidsorganisasjoner, representanter for organisasjoner i Norden, utenlandske ambassader, internasjonale organisasjoner, massemedia samt personer med interesse for nordisk samarbeidsspørsmål. Tilsvarende besøksvirksomhet skjer også ved delegasjonenes sekretariat. Rådets parlamentarikere og tjenestemenn holder dessuten ofte foredrag og gir informasjon ved ulike arrangement i Norden.

5.3. Konferanser og seminarer

Nordisk Råds tredje konferanse for partisekretærer fant sted i Kiruna 9. – 11. august 1989.

Formålet med konferansen var bl. a. å styrke partienes engasjement for det nordiske samarbeidet og partienes samarbeide innen Nordisk Råd, gi informasjon om og diskutere nye og aktuelle nordiske samarbeidsspørsmål, styrke kontakten mellom partigruppene og presidiesekretariatet og gi mulighet for partipolitiske drøftinger.

Deltakere på konferansen i Kiruna var partisekretærer for de partier som er representert i de nordiske parlamentene og nordiske partigruppe-sekretærer. Som foredragsholdere deltok sentrale politikere i Nordisk Råd og fra Nordisk Ministerråd, framtidsforskere m. fl. Dessuten deltok representanter fra Nordisk Ministerråds sekretariat, fra presidiesekretariatet og de nasjonale sekretariater og sjefsredaktøren og de nasjonale redaktørene for Nordisk Kontakt.

Hovedtema for konferansen var internasjonaliseringen av nordisk samarbeid – den europeiske integrasjonens konsekvenser for det nordiske samarbeidet.

Følgende deltema under dette hovedtema ble tatt opp i innlegg, plenumsdebatter og paneldebatter:

- Internasjonaliseringen av nordisk samarbeid – muligheter og begrensninger.
- Integrasjonen i Europa – Hva blir det nordiske samarbeidets rolle?
- Økt regionalisering – økt internasjonalisering – motsetning eller komplement?
- Parlamentarikernes og partienes rolle i et mer integrert Europa.

- Hvem tjener på det nordiske samarbeidet og hvem tjener på tilnærmingen til EF.
- Den nordiske "livsstil"/kultur i et forent Europa.
- Vil den nordiske modellen for samarbeid i arbeidslivet overleve i den europeiske integrasjonen?
- Øst/vest-dimensjonen i Europa og Nordens rolle.

Deltakerne fikk på forhånd tilsendt informasjon om de mest sentrale områdene i Rådets arbeid siden forrige konferanse i form av en spesiell rapport med tittelen "Fyra nordiska år 1986 – 1989 – Vad har hänt?"

Foredragene og drøftingene på konferansen er samlet i rapporten "Norden i Europa – Europa i Norden". (NORD 1989: 63)

Konferansen ble godt besøkt fra partiene i de nordiske parlamentene. Dessverre ble konferansen lagt til et tidspunkt som var uheldig for de norske partiene. Tidspunktet falt sammen med oppstartingen av den norske valgkampen.

Deltakerne gav unisont uttrykk for at man ønsker en ny partisekretærkonferanse og flertallet mener at den bør komme om 2 år.

Under perioden 16 – 18 oktober 1989 gjennomførtes Nordiska rådets **internationella konferens om havsföreningar** i Köpenhamn. Konferensen var rådets andra internationella parlamentarikerkonferens om miljöfrågor. I konferensen deltog parlamentariker från 16 länder: Belgien, Canada, Tjeckoslovakien, Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Finland, Tyska demokratiska republiken, Island, Irland, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Sverige, Sovjetunionen samt Storbritannien. Därutöver deltog parlamentarikerrepresentanter från de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland, Nordiska rådets presidium samt ledamöterna i rådets social- och miljöutskott. Sammanlagt deltog drygt 100 personer.

Syftet med konferensen var att försöka skapa en gemensam plattform för ett större antal länder för ytterligare åtgärder mot miljöförstöring i form av nedsmutsning av haven. Till konferensen hade presidiet i samarbete med ministerrådet låtit framställa en omfattande bakgrundsrapport "Nordeuropas hav – Nordeuropas miljö", författad av miljöjournalisten Britt Aniansson.

På konferensens sista dag antogs enhälligt ett slutdokument med krav på åtgärder mot havsföreningarna. Slutdokumentet finns som bilaga sex på originalspråket engelska samt i svensk översättning.

Konferensen rekommenderade bla "att Nordiska rådet bör ta initiativ till en internationell konferens med uppgift att på nytt se över de internationella konventionernas och ministerkonferensernas roll och på så vis skapa bättre internationella förutsättningar för kampen mot havsföreningarna".

Presidiet är angeläget om att ministerrådet startar en uppföljningsprocess för konferensens rekommendationer, bla att få till stånd en minister-

konferens. Frågan togs upp vid mötet med samarbetsministrarna i december. Information erhöles om att relevant bakgrundsmaterial håller på att sammanställas och bearbetas och att ministerrådet (miljöministrarna) kommer att presentera konkreta åtgärdsförslag till mitten av 1990.

Økonomisk Udvalgs seminar i Visby om europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde blev afholdt i dagene 24. – 26. september.

Formålet med seminaret var at give nordiske politikere lejlighed til at drøfte forholdet mellem Norden og Europa i en uforpligtende ramme og at inddrage andre vigtige aktører på den europæiske scene i debatten. Deltagerne var derfor både medlemmer af Nordisk Råd og andre medlemmer af de nordiske landes parlamenter samt repræsentanter for erhvervslivet, fagforeningerne og internationale organisationer (EF, EFTA og SEV).

Debatten på seminaret var livlig og interessant. Rapporten fra seminaret blev færdiggjort således at den forelå til brug ved ekstrasessionen om Norden i Europa (NORD 1989:64).

5.4 Ungdomens Nordiska Råd 1989

Presidiet beviljade Föreningarna Nordens Ungdomsrepresentantskap ett bidrag om SEK 250 000 för genomförande av ett seminarium i Stockholm i anslutning till Rådets 37:e session.

Seminarier genomfördes dagarna 24 – 26 februari 1989 på Hässelby slott med deltagande av ca 80 ungdomar från hela Norden. Seminariet diskuterade ekonomiskt samarbete, utbildning, säkerhetspolitik och andra aktuella frågor inför Nordiska rådets session. Seminariets synpunkter sammanfattades i ett gemensamt slutdokument.

För genomförande av ett seminarium i anslutning till Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik har presidiet beviljat Föreningarna Nordens Ungdomsrepresentantskap ett bidrag med SEK 300 000.

6. Information och publikation

6.1 Informationsverksamheten

Den nordiska modellen och det nordiska samarbetet engagerar människor i Norden och väcker intresse utanför Norden. Det är något att ta fasta på i informationsverksamheten.

Det löpande informationsarbetet i Nordiska rådets presidiesekretariat består bland annat av kontakter med press, radio, TV, politiska partier, folkrörelser (Föreningen Norden m fl), intresseorganisationer och en initierad allmänhet. De stora evenemangen har under året varit råds-sessionen i februari/mars i Stockholm, nordisk partisekreterarkonferens i Kiruna och Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i augusti, ekonomiska utskottets seminarium om den europeiska integrationen i Visby i september, rådets internationella havsföreningens konferens i oktober i Köpenhamn samt rådets extrasession om Europafrågor i november i Mariehamn.

Tryckt informationsmaterial

Nya reviderade upplagor av Nordiska rådets/Nordiska ministerrådets basinformation, **broschyren "Norden i samarbete"**, har utkommit på danska, finska, norska, svenska och engelska. Broschyren finns nu på åtta nordiska språk, danska, finska, isländska, norska, svenska, grönländska, färöiska och samiska samt på engelska, tyska, franska, spanska och japanska. För 1990 planeras en översättning till ryska bland annat som basmaterial i samband med konstutställningen "Modernismens genombrott" i Leningrad våren 1990.

Produktionen av **nya faktablad** och sektorsbroschyrier samt revideringar av tidigare blad har fortsatt. Hittills har 10 faktablad över olika samsamarbetsområden utkommit. Projektet är gemensamt med Nordiska ministerrådet.

Rådets informationsavdelning har under våren producerat ett faktablad om nordiskt miljösamarbete på norska och engelska. En finsk version av miljöfaktabladet blir klart till årsskiftet. Ett faktablad om den ekonomiska handlingsplanen och nordiskt ekonomiskt samarbete utkommer på norska och engelska vid årsskiftet 1989/1990, likaså en revidering av faktabladet om samarbetet inom hälso- och socialsektorn på svenska.

Hittills har följande faktablad och sektorsbroschyrier utkommit:

1. Nordiska rådets litteratur- och musikpris (svenska och finska)
2. Nordiske støtteordninger
3. Översättningsstöd
4. Spridning av nordisk spelfilm
5. Nordiskt ungdomssamarbete
6. Nordiska kulturfonden
7. Nordiskt samarbete inom hälso- och socialsektorn (svenska och finska)

8. Nordiskt samarbete inom livsmedelsområdet
9. Nordiskt gränsregionalt samarbete
12. Nordiskt miljövård genom 30 år (norsk och engelsk version)
13. Et sterkere Norden – økonomisk handlingsplan 1989–1992 (norska och engelska)

Affischserie om nordiskt samarbete. En serie på åtta affischer på danska, norska och svenska om olika resultat av det nordiska samarbetet har producerats med tanke på utställningar och mässor. Affischserien har använts vid Föreningarna Nordens vänortsjubileum i Thisted i juni, vid partisekreterarkonferensen i Kiruna i augusti, vid Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september och vid rådets extrasession i Mariehamn i november. En engelsk version av affischerna togs fram till rådets internationella havsföröreningskonferens i Köpenhamn i oktober. Affischserien har under hösten producerats i ett mindre format för att kunna användas i skolor och av olika nordiska institutioner.

Audiovisuellt informationsmaterial

Ett **overheadmaterial** om det nordiska samarbetet finns nu på fyra språk, svenska, danska, finska och engelska. Materialet, som omfattar 24 overheadbilder med kompletterande text, kan användas som underlag för föredragningar och vid studiebesök för olika målgrupper som nordiska institutioner, skolor, olika intresseorganisationer, Föreningarna Nordens medlemmar m.fl. Arbetet pågår med att ta fram ett fördjupningsmaterial på overhead om det nordiska miljö- och ekonomiska samarbetet på samma språk som grundmaterialet.

Nordiska rådets produktion av en **videofilm "Det började på Tingvellir** – en berättelse om Norden och nordiskt samarbete", har slutförts under året. Videofilmen, som är 18 minuter lång, finns i åtta nordiska språkversioner samt på engelska och spanska. De nordiska språkversionerna har distribuerats till rådets delegationssekretariat och till nordiska institutioner, de engelska och spanska även till ministerrådets ställföreträdarkontor samt till utrikesdepartementens/utrikesministeriernas pressavdelningar för vidare distribution till bland annat nordiska ambassader utanför Norden. Ett kompletterande texthäfte till videofilmen är under produktion.

En **TV-spot om nordiskt samarbete** sändes inför sessionen i Stockholm i februari/mars som myndighetsmeddelande i Anslagstavlan i Sveriges Television. En **repris** av TV-inslaget om **den nordiska språkkonventionen** sändes hösten 1989 i Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges television. Inslaget sändes första gången 1988 som myndighetsmeddelande i alla de nordiska ländernas television.

Massmedia och det nordiska samarbetet, konferenser och mässor

Massmedia är en prioriterad målgrupp för den nordiska informationsverksamheten. Service till pressen i samband med Nordiska rådets ses-

sioner, utskottsmöten, konferenser och seminarier är en viktig del av informationsverksamheten. Vid sessionen i Stockholm i mars var ca 300 journalister ackrediterade. Extrasessionen om Europafrågor i november i Mariehamn bevakades av drygt 100 journalister, bland andra ett tiotal från de östeuropeiska länderna. Också rådets internationella havsföreningsskonferens i Köpenhamn följdes av ett hundratal journalister från Norden och det övriga Europa.

I samband med den internationella TV-konferensen INPUT i Stockholm i maj för drygt 700 producenter från ett 50-tal länder hade Nordiska rådet möjlighet att föra fram Norden som en enhet bland annat genom skriftligt material och genom ett eget arrangemang för drygt ett hundratal deltagare.

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet arrangerade tillsammans med de nordiska utrikesdepartementens pressavdelningar ett samnordiskt besök av journalister från Centralamerika. Rådet svarade för de fyra journalisternas (Mexico, Guatemala och Nicaragua) program i samband med internationella havsföreningsskonferensen i Köpenhamn den 16 november.

Journaliststipendier har under våren och sommaren delats ut av rådets delegationer. Stipendiesumman har under 1989 varit 60 000 svenska kronor per land, en höjning med 10 000 kronor jämfört med 1988. Se också avsnittet Nordiska rådets journaliststipendier sid 2577.

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet har med olika informationsinsatser deltagit i Föreningarna Nordens 50-årsvänortsjubileum i Thisted i juni och i Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september.

Möten med informationsansvariga m.fl

Informationsverksamheten, olika informationsinsatser och -åtgärder har under året diskuterats på möten med Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets informationsansvariga.

Rådets och ministerrådets informationschefer deltog i de nordiska utrikesdepartementens presschefsmöte, som detta år hölls i september i Stockholm. Vid mötet diskuterades gemensamma informationsinsatser utanför Norden samt journalistbesök. Detta möte var en återgång till den praxis som gällde i början av 1980-talet.

Nordiska rådets informations- och publikationsplan 1990

Rådets informationsplan för 1990 fastställdes av presidiet den 18 oktober 1989. Planen har i viss mån sin utgångspunkt i de synpunkter som kommit fram i informationsöversynen "Vår informasjon – hvor går den – hva gjør den. Studie av informasjonsvirksomheten i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd". Översynen påbörjades hösten 1988 och slutfördes under 1989. Informationsplanen ger generella riktlinjer för rådets informationsverksamhet och är inte en detaljerad produktionslista. Den beskriver

mera allmänt vad man i informationsarbetet under 1990 bör koncentrera sig på. Detta ger också möjlighet till flexibilitet och initiativ beroende på vad som sker i det nordiska samarbetet. Planen är inte som tidigare år till vissa delar gemensam med ministerrådets plan. Former för det fortsatta samarbetet när det gäller konkreta informationsinsatser av gemensamt intresse till målgrupper inom och utanför Norden diskuteras med Nordiska ministerrådet.

6.2 Publikationsverksamheten

Rådsförhandlingarna

Redaktörer för förhandlingarna vid 37:e sessionen och 2:a extra sessionen har varit Ingegerd Wahrgren och Viveca Wiklund.

37:e sessionens förhandlingar har uppdelats i två band om tillsammans 2 791 sidor. Remissyttrandena har tryckts som supplement till rådsförhandlingarna och finns tillgängliga på sekretariaten. 2:a extra sessionens förhandlingar ingår i ett band om 564 sidor.

Rådstrycket från båda dessa sessioner har tryckts av Norstedts Tryckeri i Stockholm och bundits in av Herzogs Bind i Nacka. Upplagan på förhandlingarna från 37:e sessionen är 1 460 och från extrasessionen 1 415 ex. Utsändningen av böckerna från extrasessionen ägde rum i mitten av februari 1989 och från 37:e sessionen i mitten av november.

Rådsböckerna utdelas till delegationernas medlemmar och suppleanter samt överlämnas till parlamenten i de nordiska länderna, ministerier/departement, Nordiska ministerrådet, olika ämbetsverk, offentliga bibliotek, politiska partier, folkhögskolor, tidningar m fl institutioner samt till vissa enskilda personer i de nordiska länderna. Vidare har rådsböckerna tillställts utländska parlament, utländska bibliotek, vetenskapliga institutioner i utlandet, internationella organisationer m fl.

Rådsförhandlingarna innehåller rådets dokument på danska, norska eller svenska. Vissa av dokumenten, såsom medlems- och ministerrådsförslagen, utskottsbetänkanden, ministerrådsberättelsen samt viss övrig dokumentation, föreligger även på finska och kan erhållas genom Nordiska rådet, Finlands delegation.

Rapporter

Nordeuropas hav – Nordeuropas miljö. Till rådets internationella konferens om havsföreningar (16–18 oktober 1989 i Köpenhamn) utgavs denna populärvetenskapliga rapport om havsmiljön i främst Nordsjön, Östersjön och Nordostatlanten kring Färöarna, Island och Grönland. Rapporten har också översatts till engelska.

Mamma fer á þing (Mamma i Alltinget). Barnbok på isländska, som berättar om hur en flicka i 12-årsåldern upplever sin och familjens situation, när hennes mor blir invalid i Alltinget. Författare till boken är Steinunn Jóhannesdóttir.

Vem är vem på Nordiska rådets sessioner har utgivits till såväl 37:e sessionen som till 2:a och 3:e extrasessionerna. Den lilla publikationen innehåller porträtt och data över de vid sessionen närvarande valda rådsmedlemmarna och regeringsrepresentanterna.

NU-serien

Nordiska rådets internationella samarbetskommittés huvudbetänkande "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet" samt dess slutrapport "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" har tryckts i NU-serien (NU 1988:4 respektive NU 1989:7). Båda dessa rapporter har översatts till finska och engelska.

NORD-rapporter

Nordiska rådets verksamhet 1971 – 1986 (NORD 1988:78). En översikt över Nordiska rådets rekommendationer och yttranden och vad som åstadkommit genom dessa. Publikationen är en uppdatering av tidigare utgivna översikter (NU 1962:8 och NU 1971:14).

Krympta avstånd i Norden (NORD 1988:103). Rapport från ett seminarium som arrangerades av Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och Föreningarna Nordens Förbund den 22–23 september 1988 på Bohusgården utanför Uddevalla.

Den europæiske Dimension i Nordisk Samarbejde om de Højere Uddannelser (NORD 1988:104). Rapport från Nordiska rådets kulturseminarium i Sønderborg den 26–28 september 1988.

Nordisk Ligestillingssamarbejde 1989–1993 (NORD 1989:35). Rapport från den officiella nordiska jämställdhetskongressen i Oslo den 3–5 augusti 1988. Kongressens teman var kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen och sammanhang mellan familjeliv och arbetsliv.

Mellanstatliga miljöavtal – Norden (NORD 1988:106). Avtals- och konventionstexter till tio överenskommelser rörande nordisk (yttre) miljö. Publikationen innehåller även vissa andra, centrala avtal inom miljöområdet som omfattar även andra än bara de nordiska länderna.

Partierna i Nordens parlament (NORD 1989:7). Boken är tredje omarbetade utgåvan av en baspublikation med kortfattade upplysningar om de 8 parlamenten i Norden.

Norden i Europa – Europa i Norden (NORD 1989:63). Seminarierapport från Nordiska rådets tredje konferens för nordiska partisekreterare i Kiruna den 9–11 augusti 1989. Huvudtemat för konferensen var internationaliseringen av nordiskt samarbete och den europeiska integrationens konsekvenser för det nordiska samarbetet.

Europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde (NORD 1989:64). Seminarierapport från ett seminarium i Visby på Gotland den 24–26 september 1989, som Nordiska rådets ekonomiska utskott anordnat för att belysa och diskutera Nordens förhållande till den pågående integrationsprocessen i Europa.

Nordiska samarbetsavtal (NORD 1989:70). Utvidgad svensk utgåva av tidigare publikation som senast utgivits 1986 i 5 språkversioner.

Co-operation Agreements between the Nordic Countries (NORD 1989:71). Utvidgad engelsk utgåva av publikation som utgavs 1986 på engelska, franska och tyska.

Marknadsföring av publikationer

Försäljning av Nordiska rådets publikationer sker i Danmark genom Svensk-Norsk Bogimport A/S, i Finland genom Statens tryckericentral/Valtion painatuskeskus, i Norge genom Akademika A/S samt i Sverige genom Allmänna Förlaget AB. I Island kan publikationerna beställas hos Mál og menning.

Nordiska rådet var representerat på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg den 7–10 september 1989. Rådet och ministerrådet har alltsedan mässans tillkomst, dvs i fem år, gemensamt deltagit med informationsmaterial och publikationer för att informera om det nordiska samarbetet.

7. Nordisk Kontakt

7.1 Redaktionellt 1989

Nordisk Kontakt är utgiven av Nordiska rådet och utkommer med 17 nummer per år. Tidskriftens tryckta upplaga är 9500 exemplar. Tidskriftens redaktion består av en heltidsanställd chefredaktör, en redaktionsassistent (halvtid), fem nationella redaktörer, som enligt avtal levererar material till Nordisk Kontakt, och en fast medarbetare på Åland. Redaktörerna träffas för interna överväganden och planering tre till fyra gånger om året.

För att komma till rätta med förseningar i tidskriftens produktion förhandlades ett nytt avtal fram under året med Norstedts Tryckeri. Från och med den 1 januari 1990 gäller ett ömsesidigt system med avtalsviten mellan Norstedts Tryckeri och Nordisk Kontakt. Om manus och bildmaterial inte levereras i tid betalar tidskriften ett dagligt vite. Detsamma gäller för Norstedts Tryckeri om det inte klarar att leverera tidskriften till distribution på fjorton arbetsdagar. Vitesbeloppet är bestämt till SEK 3 000 per dag.

7.2 Personalfrågor

Från och med den 1 juli 1987 beviljades Larserik Häggman tre års tjänstledighet från uppdraget som finsk redaktör för Nordisk Kontakt. Marit Ingves, journalist på Hufvudstadsbladet, övertog värvet som finsk redaktör från den 1 juli 1987, men flyttade också temporärt från Finland hösten 1989. Från och med den 1 augusti 1989 innehar Marianne Carlsson, reporter på Finlands Radio, vikariatet som finsk redaktör för Nordisk Kontakt.

Den 31 december 1989 avslutade Åke Mauritzon, redaktör på Aftonbladet, sitt uppdrag som svensk redaktör för Nordisk Kontakt. Hans Norrbom, riksdagsreporter på Göteborgs-Posten, har av Nordiska rådets svenska delegation utsetts till svensk redaktör för Nordisk Kontakt från och med den 1 januari 1990.

Dansk redaktör är Erik Ingemann Sørensen, isländsk redaktör Björn Jóhannsson och norsk redaktör Einar Aaraas. Pernilla Cammert är fast redaktör på Åland.

7.3 Redaktionskommittén

Redaktionskommittén har sedan Nordiska rådets 37:e session 1989 haft följande sammansättning:

Ordförande	Helge Adam Møller (KF) Danmark
Vice ordförande	Reiulf Steen (A) Norge
(från den 7 nov 1989)	Ernst Wroldsen (A) Norge

Övriga ledamöter:	Birte Weiss (S) Danmark
	Saara-Maria Paakkinen (Sdp) Finland (till sept 1989)
	Antero Kekkonen (Sdp) Finland (från 22 sept 1989)
	Heikki Riihijärvi (Smp)
	Óli Þ Guðbjartsson (B) Island*
	Hjörleifur Guttormsson (Ab) Island
	Thea Knutzen (H) Norge
	Per Olof Håkansson (s) Sverige
	Hans Nyhage (m) Sverige

Redaktionskommittén höll möten i Stockholm den 30 januari och den 27 februari 1989. På dessa möten diskuterades regler för redaktionskommittén och instruktioner för redaktörerna. Kommittén gjorde en hemställan till Nordiska rådets presidium om vissa ändringar på reglerna för redaktionskommittén. Dessutom drog parlamentarikerna upp riktlinjer för ansvarsfördelningen vad gäller distribution och marknadsföring av Nordisk Kontakt och föreslog att presidiet fastställde instruktioner för chefredaktören och de nationella redaktörerna.

Förslaget till ändring av regelverket kring Nordisk Kontakt är nu föremål för en pressrättslig granskning. Den svenske pressombudsmannen Thorsten Cars och Tidningsutgivareföreningens VD Sune Tjernström har anlitats för detta uppdrag. Redaktionskommittén beslöt att återkomma till frågan då resultatet av den beställda pressrättsliga granskningen föreligger.

Redaktionskommittén godkände redaktörernas förslag om uppdelning av Nordisk Kontakts utgivning i en kvartalstidskrift och en månadstidskrift under ett års försöksperiod från och med mars 1989.

Frågorna om lämpligheten av att införa annonser i Nordisk Kontakt och möjligheterna att sprida påkostade specialnummer till större mottagargrupper diskuterades på redaktionskommitténs möten, men parlamentarikerna beslöt att återkomma till dessa diskussioner under 1990.

* Ny kommittémedlem har ej utsetts under hösten 1989.

8. Sekretariatsorganisation och budget

8.1 Presidiesekretariatet och utskottssekreterarna

Nordiska rådets presidiesekretariat inrättades 1971 och har status som internationell organisation. Detta regleras i ett särskilt avtal om Nordiska ministerrådets sekretariat och dess rättsliga ställning från den 12 april 1973, med tilläggsprotokoll avseende Nordiska rådets presidiesekretariat från den 15 maj 1973. Ett reviderat rättsställningsavtal, gemensamt för ministerrådssekretariatet och presidiesekretariatet, som godkänts av samarbetsministrarna och presidiet den 26 november 1986, undertecknades den 13 maj 1987. Gällande arbetsordning för presidiesekretariatet och sekreterarkollegiet är från 1986.

Sekretariatets arbetspråk är danska, norska och svenska. Vid sekretariatet tjänstgör i januari 1990 sammanlagt 30 personer. Sekretariatets adress är Tyrgatan 7 i Stockholm.

Presidiesekreterare har under året varit Gerhard af Schultén, Finland. Ställföreträdande presidiesekreterare har varit Gustaf Stjernberg, Sverige samt Jostein Osnes, Norge.

Informationschef har varit Bitte Bagerstam, Sverige och informationssekreterare Ove Caspersen, Norge.

Utskottens sekreterare har under 1989 varit:

Ekonomiska utskottet	Henrik Wichman, Danmark
Juridiska utskottet	Hanne Nielsen, Danmark to m augusti Från sept 1989 Ellen Torvø, Norge
Kommunikationsutskottet	Tómas H. Sveinsson, Island
Kulturutskottet	Elín P. Flygenring, Island. Under juli – okt Ingrid Sylvest-Nielsen, Danmark
Social- och miljöutskottet	Eric Hultén, Sverige
Budget- och kontrollutskottet	Marianne Anderson, Sverige

Under året inrättades en ny tjänst som internationell sekreterare. Innehavare av tjänsten är Margit Louise Östman, Finland, från den 1 september 1989.

Tf. redaktör Ingegerd Wahrgren avgick med pension den 31 december 1989. Ny redaktör är Svenolof Karlsson, Finland.

Sekretariatets expedition utökades med en expeditionsassistent i januari 1989, då Bo Lundqvist, Sverige, anställdes. Receptionisten Jone Hartmann Olsen, Norge, slutade sin anställning i december och efterträddes av Mona Davidsen, Norge.

En namn- och tjänsteförteckning över de anställda vid presidiesekretariatet finns i Bilaga 3 till denna rapport.

Personalen vid presidiesekretariatet är organiserad i en personalförening som bla företräder personalen i medbestämmandefrågor, löneförhandlingar och vid tillsättande av lediga tjänster. Ordförane är Marianne Anderson och vice ordförande Eric Hultén.

8.2 Sekreterarkollegiet

Stadgandena om sekreterarkollegiet ingår i bla §§ 33–34 i Nordiska rådets arbetsordning och i §§ 13–14 i arbetsordningen för Nordiska rådets presidiesekretariat och sekreterarkollegium.

Sekreterarkollegiet har under 1989 bestått av generalsekreterare Henrik Hagemann, Danmark, generalsekreterare Håkan Branders, Finland fram till september, därefter Guy Lindström, generalsekreterare Snjólaug Ólafsdóttir, Island, sekretariatsleder Gudvin Läder Ve, Norge, fram till december, därefter Kjell Myhre-Jensen, kanslichef Bert Isacsson, Sverige samt presidiesekreterare Gerhard af Schultén (ordförande).

8.3 Nordiska rådets gemensamma budget

De samnordiska kostnaderna för rådets verksamhet framgår av Nordiska rådets gemensamma budget, som fastställs av presidiet årligen. Härtill kommer kostnader för de nationella delegationerna och sekretariaten.

I budgeten för 1989 beräknas nettokostnaderna till SEK 29 880 000.

De samnordiska nettokostnaderna för rådets verksamhet för år 1990 har budgeterats till SEK 31 670 000 (se bil 3).

Från den 1 januari 1989 utförs revision och bokslutsgranskning av revisionsavdelningen vid Sveriges Riksbank.

Fördelning av de gemensamma utgifterna

Av Helsingforsavtalets artikel 58, som behandlar fördelningen av rådets gemensamma utgifter framgår, att plenarförsamlingen eller, efter plenarförsamlingens bemyndigande, presidiet för varje budgetår fattar beslut om hur de gemensamma utgifterna skall fördelas mellan delegationerna. Presidiet kan i särskilda fall besluta om att ändra denna fördelning.

Presidiet beslöt den 23 augusti 1982 att samma fördelningsnyckel skall gälla för rådet som för ministerrådet. Ministerrådet beslöt den 10 november 1982 att ländernas bruttonationalprodukt skall ligga till grund för beräkningen av fördelningsnyckeln på basis av två års rullande genomsnitt. Detta innebär att en bestämd fördelningsnyckel fastställs för varje år.

För 1988, 1989 och 1990 har presidiet och ministerrådet fastställt följande fördelningsnyckel:

	1988	1989	1990
Danmark	20,0%	20,9%	21,8%
Finland	20,3%	20,4%	20,7%
Island	0,9%	1,0%	1,0%
Norge	21,5%	20,5%	19,4%
Sverige	37,3%	37,2%	37,1%

9. Delegationerna

9.1 Danmarks Riges Delegation

Delegationens beretning til Folketinget

Den Danske Delegations *beretning* til Folketinget angående Nordisk Råds virksomhed i 1987–88 blev forelagt Folketingets Udenrigsudvalg. Et *flertal* i udvalget tog i sin betænkning og indstilling beretningen til efterretning og stillede forslag til folketingsbeslutning om, at Folketinget gjorde det samme. Et *mindretal* (Fremskridtspartiets medlem af udvalget) indstillede beretningen til forkastelse og udtalte i denne forbindelse:

”Fremskridtspartiet mener, at der i Nordisk Råd er for meget bureaukrati, og at papir og arbejdsemner skal indskrænkes væsentligt, bl. a. ved at langt flere rekommandationer indstilles til afskrivning.”

Endvidere fandt mindretallet, at udgifterne til rådet måtte anses for at være for høje. Endelig henledte mindretallet opmærksomheden på, at beretningen fra Nordisk Råds Danske Delegation om rådets virksomhed 1987–88 ikke var tiltrådt af delegationsmedlemmet *Kristen Poulsen*, som havde forbeholdt sig at kritisere forskellige sider af det nordiske samarbejde, når beretningen kom til behandling i Folketinget.

Folketinget behandlede beretningen i to møder, den 22. og 24. februar 1989.

I forbindelse med 1. behandlingen fandt der en længere drøftelse af det nordiske samarbejde sted forud for den kommende session i Stockholm. Behandlingen er gengivet i Folketingets Forhandlinger 1988/89, sp. 6819–6870 samt sp. 7072.

Centralt i Folketingets forhandling var Nordens forhold til EF og spørgsmålet om at give dette samarbejde en social- og miljømæssig dimension. Ønsket om at bevare den nordiske pasunion blev fremført af flere. I samme forbindelse blev den høje prioritering af det kulturelle, uddannelsesmæssige og forskningsmæssige samarbejde, herunder NORDPLUS-programmet understreget. Også mulige organisatoriske konsekvenser for det nordiske samarbejde som følge af Europa-dimensionen blev berørt.

Af andre emner, der blev taget op, kan nævnes ministerrådsforslaget om en nordisk arbejdsmiljøkonvention og medlemsforslaget om koncernfagligt samarbejde i Norden, det nordiske energisamarbejde og handlingsplanen for ligestilling. Medlemsforslag om familiepolitik og om en begrænsning af alkoholforbruget blev omtalt. Også ekstrasessionen om miljø i Helsingør i november blev nævnt og i den forbindelse oplægget til NIB om at støtte miljøforanstaltninger uden for Norden. Turistsamarbejdet blev ligeledes taget op.

Den ny økonomiske handlingsplan – ”Et stærkere Norden” – blev nævnt af flere under debatten og i den forbindelse spørgsmålet om en

nordisk transportpolitik. Desuden blev arbejdet med at få et mere målrettet og resultatorienteret samarbejde omtalt, bl. a. på baggrund af en rapport fra de nordiske rationaliseringsmyndigheder med konkrete forslag til en effektivisering af samarbejdet.

Kristen Poulsgaard gentog Fremskridtspartiets kritik af det nordiske samarbejde og sagde bl. a., at den eneste vision, der var i dette samarbejde, var hans eget forslag om at optage De Baltiske Stater i Nordisk Råd. Desuden omtalte Poulsgaard den nordiske flygtningepolitik.

Ministeren for nordisk samarbejde, *Thor Pedersen*, sagde i sit indlæg bl. a., at den nye dimension i samarbejdet – Europadimensionen – havde fået højeste prioritet. Ministeren fandt det positivt, set med danske øjne, at den igangværende dynamik i EF-samarbejdet fremover kunne blive en drivkraft for nytænkning og fremskridt i det nordiske samarbejde. Ministeren fortsatte med at sige, at udviklingen i EF's indre marked og den pågående europæiske integrationsproces stillede store udfordringer, udfordringer, som de nordiske regeringer var enige om at møde på tre planer: ved et styrket og tættere samarbejde mellem EF og EFTA, ved et tættere samarbejde i Norden og ved bilaterale forhandlinger.

Ministeren sagde afslutningsvis, at regeringen lagde vægt på, at det nordiske samarbejde blev organiseret og gjort mere målbevidst med henblik på bedst mulig ressourceudnyttelse og således, at der blev sikret større harmoni mellem ambitionerne i det nordiske samarbejde og de faktisk mulige mål. "Det er regeringens opfattelse, at konkrete tiltag, fleksibilitet, pragmatisme og realisme bør være nøgleord for det fremtidige nordiske samarbejde", sagde ministeren.

Forslaget til folketingsbeslutning blev vedtaget med 106 stemmer mod 11 (FP).

Det nordiske samarbejde på en række forskellige områder har i beretningsåret været genstand for drøftelse i Folketingssalen. Det gælder fx Norden og det indre marked, samarbejde med De Baltiske Stater, miljøinvesteringer og økonomisk bistand til Østeuropa samt det nordiske miljø-samarbejde, herunder opfølgningen af den internationale havforureningskonference.

Norden og det indre marked

Holger K. Nielsen (SF) spurgte den 12. januar 1989 udenrigsminister *Uffe Ellemann-Jensen*, om regeringen ville gå ind i positive overvejelser vedrørende den finske udenrigsministers idé om, at der burde skabes et *Nordens indre marked*. Det fremgik af udenrigsministerens svar, at et af de vigtigste elementer af det nordiske samarbejde for øjeblikket var at styrke Norden som hjemmemarked. Den grundlæggende idé var her identisk med EF's politik for det indre marked, nemlig at fjerne alle tekniske handels-hindringer.

Det nordiske *kultursamarbejde* blev taget op under en forespørgselsdebat i marts om det kulturelle samarbejde i EF og Europa i øvrigt. Regeringen blev spurgt om, hvad man ville gøre for at sikre en stærk placering for de nordiske lande i et fremtidigt europæisk kultursamarbejde. Forespørgslen var stillet af medlemmer af Socialistisk Folkeparti, som i et forslag til dagsordenstekst bl. a. foreslog, at det nordiske kultursamarbejde blev opprioriteret, samt at der blev nedsat et udvalg, som skulle udarbejde forslag til, hvordan dansk og nordisk kultur kunne fastholdes og videreudvikles i det fremtidige europæiske elektroniske mediebillede. Kulturminister *Ole Vig Jensen* begrundede regeringens afvisning af dagsordensforlaget med, at man ikke fandt det hensigtsmæssigt på dette tidspunkt at nedsætte et udvalg. Derimod fandt regeringen, at der var sagt mange rigtige ting om betydningen af det bredere kulturelle samarbejde og om det nordiske kultursamarbejdes betydning. Ministeren fandt anledning til at understrege, at det fortsat var regeringens opfattelse, at kulturpolitik falder uden for EF-traktatens økonomiske formål.

Holger K. Nielsen havde den 2. januar spurgt kulturministeren om, hvilke konkrete initiativer regeringen påtænkte for at sikre en tilstrækkelig indflydelse for de nordiske lande, de nordiske sprog og nordisk kultur i det samarbejde inden for film- og tv-området (*den audiovisuelle sektor*), som planlagdes iværksat med udgangspunkt i EF-landene. Kulturminister *Ole Vig Jensen* fandt ikke på det foreliggende grundlag, at der var behov eller mulighed for konkrete initiativer.

Under en forespørgselsdebat i maj om de kommende års udvikling i EF sagde *Steen Gade* (SF), at det af økonomiske grunde var vigtigt at kunne fastholde en grænse i forhold til moms- og afgiftsharmonisering, og at det var vigtigt at fastholde *den nordiske pasunion*.

Under samme debat udtrykte statsminister *Poul Schlüter* tilfredshed med, at *Söder-komiteen* havde foreslået, at de nordiske lande i et samarbejde med EF stræbte efter sådanne løsninger, som betød, at nordiske borgere og EF-borgere havde samme stilling ved rejser i Vesteuropa og samme muligheder for at bevæge sig frit og søge arbejde i hele dette område.

Flemming Hansen (KF) hilste under debatten en styrkelse af de nordiske lande og det nordiske element i EF velkomment.

Samarbejde med De Baltiske Stater

Lilli Gyldenkilde (SF) spurgte den 20. november, om udenrigsministeren agtede at åbne et generalkonsulat i et af De Baltiske Lande. Hun henviste i den forbindelse til, at lederen af Den Danske Delegation til Nordisk Råd arbejdede — og havde arbejdet hårdt — på en udvidelse af samarbejdet i Nordisk Råd, så dette også kom til at omhandle internationale spørgsmål. Udenrigsminister *Uffe Ellemann-Jensen* sagde i sit svar, at regeringen meget nøje fulgte udviklingen i Baltikum og den meget glædeli-

ge stigning i kontakten mellem Danmark og Baltikum, som vi havde kunnet konstatere. Derfor overvejede regeringen også i øjeblikket, hvad man i øvrigt kunne gøre for at styrke kontakterne.

Ritt Bjerregaard (S) foreslog under en forespørgselsdebat i oktober, at alle De Baltiske Lande fik et Nordens Hus.

Miljøinvesteringer og økonomisk bistand til Østeuropa

Søren Riishøj (SF) ønskede den 13. oktober en redegørelse for, hvor langt forhandlingerne mellem de nordiske lande og EF-landene var nået med hensyn til økonomisk bistand til østeuropæiske lande, især Polen og Ungarn.

Margrete Auken (SF) spurgte den 15. marts om Nordisk Investeringsbanks miljøinvesteringer i statshandelslande og andre mellemindkomstlande. Finansminister *Palle Simonsen* understregede i sit svar, at investeringsbankens lån fortsat skulle gives på forretningsmæssige principper, men at det var nyt, at der kunne ydes lån, selv om der kun var ét nordisk land, der havde leveringsinteresse.

Udenrigsminister *Uffe Ellemann-Jensen* nævnte under en forespørgselsdebat om udviklingen i Østeuropa og Sovjetunionen i oktober, at der i nordisk regi var overvejelser i gang om, at Den Nordiske Investeringsbank skulle stille risikovillig kapital til rådighed for erhvervsinitiativer på miljøområdet i Østeuropa.

Steen Gade (SF) støttede under debatten forslaget om miljøinvesteringer i Østeuropa og tilføjede, at de nordiske lande i det hele taget var et udmærket udgangspunkt for et regionalt samarbejde.

Ritt Bjerregaard (S) så ligeledes gerne, at Den Nordiske Investeringsbank kom til at spille en mere aktiv rolle.

Folketinget vedtog som afslutning på debatten en motiveret dagsorden, der bl. a. opfordrede regeringen til fortsat at føre en aktiv og konstruktiv Østpolitik ved i EF, det nordiske samarbejde og OECD at arbejde for en kraftigt forøget økonomisk indsats til støtte for omstruktureringer og en mere bæredygtig udvikling i Østeuropa og Sovjetunionen.

Miljøsamarbejde i øvrigt

Leif Hermann (SF) spurgte den 31. oktober miljøminister *Lone Dybkjær* om, i hvilket omfang dansk miljølovgivning og administrativ praksis ville blive ændret som følge af slutdokumentet på Nordisk Råds internationale havmiljøkonference bl. a. med henvisning til slutdokumentets forsigtighedsprincip samt krav om faste tidsgrænser for afviklingen af brugen af forurenende stoffer. Miljøministeren svarede, at de fleste af de initiativer, som konferencen anbefalede, allerede indgik i det internationale samarbejde på miljøområdet. På denne baggrund fastslog ministeren, at slutdokumentet ikke gav anledning til lovændringer; ej heller til ændring af administrativ praksis, men at dokumentet understregede behovet for en vejled-

ning vedrørende den kommunale spildevandsrensning, samt at slutdokumentet i øvrigt understregede de danske bestræbelser i det internationale konventionsarbejde.

Trafik og miljø

Under en forespørgselsdebat om transportområdet i marts sagde trafikminister *Knud Østergaard*, at der under Nordisk Embedsmandskomité for Transport var nedsat en miljøgruppe for at forberede CEMT-konferencen om trafik og miljø bl. a. med den opgave at finde en fælles nordisk holdning til konferencens form og indhold og at opsamle erfaringer på nordisk plan om trafikale effekter på miljøet. *Margrete Auken* (SF) understregede under debatten betydningen af et sammenhængende og velfungerende jernbanesystem, der også fungerede regionalt nordisk.

Dorte Bennedsen (S) henviste under debatten til den nordiske miljøhandlingsplan og betragtningerne om i den henseende at styrke den kollektive trafik.

Andre sager i Folketinget

Erling Christensen (S) spurgte den 5. april sundhedsminister *Elsebeth Kock-Petersen* om, hvorledes hun stillede sig til at give danske kiropraktorer autorisation. Spørgsmålet blev stillet med udgangspunkt i rekommandation nr. 30/1989 om uddannelse og autorisation af kiropraktorer. Sundhedsministeren bemærkede, at Danmark med hensyn til oprettelse af en fuldstændig kiropraktoruddannelse i Danmark, sådan som Nordisk Råd havde været inde på, ikke havde et aktuelt behov for etablering af en sådan uddannelse. Den 10. april fulgte Erling Christensen sagen op med endnu et spørgsmål til undervisnings- og forskningsminister *Bertel Haarder* om Odense Universitets muligheder for at imødekomme Nordisk Kiropraktorforenings opfordring til at etablere en fælles nordisk kiropraktorskole. Ministeren kunne ikke tage stilling til spørgsmålet, men ville lade rekommandationen fra Nordisk Råd indgå i sine overvejelser.

Også Fremskridtspartiets *Kirsten Jacobsen* spurgte den 1. november, om ministeren ville sørge for, at der allerede fra 1990 etableredes kiropraktoruddannelse ved Odense Universitet. Undervisnings- og forskningsminister *Bertel Haarder* sagde, at han ikke havde noget imod, at man oprettede en kiropraktoruddannelse ved Odense Universitet, som henvendte sig til både danske og udenlandske uddannelsessøgende, hvis blot det ikke var noget, der blev en merudgiftsskabende institution for den danske statskasse.

Kirsten Jacobsen stillede den 10. marts spørgsmål til statsminister *Poul Schlüter* om, hvor meget den samlede udgift for Danmark havde været ved at deltage i Nordisk Råds session i Stockholm.

Den 8. november spurgte *Kristen Poulsen* (FP) trafikminister *Knud Østergaard* om, hvad ministeren agtede at foretage sig imod den grove

diskrimination, der foregik af rygere nu, hvor rygningen var blevet forbudt på SAS' indenrigsruter og på alle ruter mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige af indtil 100 minutters varighed. Beslutningen var blevet truffet på baggrund af en henstilling fra Nordisk Ministerråd i overensstemmelse med rådets rek. nr. 11/1988 om røgfrie miljøer.

Delegationens sammensætning

Den 13. oktober 1988 konstituerede delegationen sig med *Anker Jørgensen* (S) som delegationsformand og *Hans Engell* (KF) som delegationens næstformand. *Hans Engell* var sammen med *Jógvan Sundstein* (Fkfl) nye medlemmer i delegationen. Den 18. januar afløste *Atli P. Dam* (Jvfl) *Jákup Lindenskov* som medlem af delegationen, mens *Jógvan Við Keldu* (Fkfl) indtrådte i stedet for *Jógvan Sundstein*. I oktober afløste *Agnar Nielsen* (Sb) *Jógvan* vid *Keldu* som medlem.

Ved sessionen i Stockholm afløste *Ivar Hansen* (V) *Margrete Auken* (SF) som medlem af rådspræsidiets. Den 12. oktober 1989 konstituerede delegationen sig efter det nye folketingsårs begyndelse. Ny i delegationen var *Arne Melchior* (CD), der afløste *Jette Pors*. *Hans Engell* udtrådte af delegationen den 10. oktober. Han afløstes af *Lars P. Gammelgaard*, som valgtes til delegationens næstformand på det konstituerende møde den 12. oktober.

Informationsvirksomhed

Nordisk Råds Danske Delegation har foruden pressemøder i forbindelse med Nordisk Råds præsidi- og udvalgmøder afholdt pressekonferencer som optakt til rådets 37. session i Stockholm og ekstrasessionen i Mariehamn i november. Delegationen drøftede med repræsentanter for de politiske ungdomsorganisationer en række af de spørgsmål, der kom op på sessionen i Stockholm.

I begyndelsen af 1989 tilbød delegationen skolebibliotekerne et klassesæt af NORDPÅ-udgivelsen "Norden og teknologien", som er et nordisk undervisningsmateriale rettet mod elever og lærere på 8.-10. klassetrin. Senere er NORDPÅ-hæftet "Ung er bedre" udsendt.

Størstedelen af informationsvirksomheden over for skolerne har i beretningsåret formet sig som kurser, der afholdes i samarbejde med amtscentralernes lokalafdelinger. Andre kurser er arrangeret efter aftale med de kommunale skolevæsener; i flere tilfælde rettet mod den enkelte skole i forbindelse med feature-dage eller emneuger, hvor man har valgt Norden som tema.

Også lærerseminarierne er i beretningsåret tilbudt kurser i tilrettelæggelse af undervisning omkring det nordiske stof, ligesom der er tilrettelagt særlige kurser for skolebibliotekarer.

Sekretariatet har modtaget besøg af højskoleelever, gymnasieelever, medlemmer af Foreningen Norden og andre grupper, der er blevet oriente-

ret om det nordiske samarbejde og om arbejdet i delegationen. Sekretariatet har desuden haft flere erhvervspraktikanter i årets løb.

Delegationen har i samarbejde med Foreningen Norden og Finlands ambassade i november arrangeret et seminar i anledning af 50-året for udbruddet af vinterkrigen mellem Sovjetunionen og Finland.

Herudover har sekretariatet haft en omfattende oplysningsvirksomhed om det nordiske samarbejde på baggrund af henvendelser fra offentligheden samt informeret ved foredrag og artikler i dagspressen.

9.2 *Finlands delegation*

Delegationens verksamhet

Finlands delegation höll under året 10 möten och arbetsutskottet likaså 10. I arbetet har delegationen koncentrerat sig på frågan om de nordiska ländernas roll i den europeiska integrationsutvecklingen. Som utgångspunkt har legat Nordiska ministerrådets arbetsprogram samt rapporten av Nordiska rådets internationella samarbetskommitté.

De finska medlemmarna i internationella samarbetskommittén, riksdagsmännen Ilkka-Christian Björklund och Ingvar S Melin, rapporterade om kommitténs arbete för delegationen.

Utrikesminister Pertti Paasio närvar vid delegationsmötet den 15 februari 1989. Ämnet för diskussionerna var frågan om Nordiska rådets kontakter med Baltikum med utgångspunkt i bla ett danskt medlemsförslag om denna sak.

Utrikesminister Paasio konstaterade, att det inte finns någon anledning att ändra på Nordiska rådets arbetsuppgifter när det gäller Helsingforsavtalet och andra föreskrifter som reglerar det nordiska samarbetet. Han fann det önskvärt att rådspresidiets roll utvecklades i sådan riktning att presidiet kunde koordinera rådets internationella ärenden.

Vid samma tillfälle redogjorde avdelningschef Jaakko Blomberg vid utrikesministeriet för påbörjade åtgärder för att förbättra arbetsförutsättningarna för samarbetsministerns ställföreträdare och hans kansli. Finlands delegation fastslog redan vid sitt möte den 31 januari 1989 att de nordiska samarbetsministrarnas ställning i samarbetsorganisationen måste stärkas, liksom den tjänstemannaorganisation som biträder samarbetsministern.

De internationella frågorna behandlades också vid mötet den 2 juni, då samarbetsministern, justitieminister Matti Louekoski redogjorde för Nordiska ministerrådets arbetsprogram, miljösamarbetet och effektiveringen av ministerrådets organisation. Frågorna om Norden i Europa var de centrala även vid delegationsmötet den 10 november strax före rådets 3:e extra session.

Ett möte med ministeriernas och de centrala ämbetsverkens kontaktpersoner för Nordiska rådets ärenden hölls den 16 februari och den 8 november. Vid mötena diskuterades huvudfrågorna under rådets ordinarie session och den extra sessionen.

Finlands delegation anordnade den 11 oktober ett seminarium om nordiska och europeiska frågor. I seminariet deltog bl a utrikeshandelsminister Pertti Salolainen, som behandlade särskilt EFTA- och EG-samarbetet.

För nytilträdna rådsmedlemmar arrangerades ett informationsmöte om rådet och dess verksamhet den 20 september. En veckolång kurs i danska språket ordnades den 16–19 oktober i samarbete med Nordiska språk- och informationscentret. Läraren var Karin Guldback-Ahvo.

Kansliet har fortsatt med produktion av informationsmaterial i samarbete med Nordiska språk- och informationscentret och Pohjola-Norden. Verksamheten har i viss mån fått också ekonomiskt bistånd av delegationen. Utöver ekonomiskt bistånd har tf biträdande sekreterare Paula Kaikkonen bidragit med sin arbetsinsats i redigering av stordiaserien "Tunne Pohjolasi" ("Känn ditt Norden").

Personalen vid delegationskansliet bestod vid utgången av året av elva tjänstemän. Efter att generalsekreterare Håkan Branders beviljats avsked från sin post från den 1 september utsåg delegationen den 14 juni Guy Lindström till ny generalsekreterare. Han tillträdde sin tjänst den 1 september. Biträdande generalsekreterare är Greta Lohiniva, och biträdande sekreterare Magnus Eriksson, Kari Salo och Risto Nieminen samt Paula Kaikkonen som tillförordnad. Avdelningssekreterare är Paula Husman och Berith Pimenoff, byråsekreterare Leea Kakko och Kristiina Tallqvist samt byråfunktionär Sirpa Mairue.

Anslaget för Finlands delegation i Nordiska rådet var i 1989 års statsbudget 8020000 mk. I denna summa ingår Finlands andel (20,4%) av Nordiska rådets presidiums gemensamma budget (ca 4 milj mk).

Riksdagens behandling av delegationens berättelse

Delegationens berättelse över Nordiska rådets verksamhet och rådets 36:e session i Oslo överlämnades den 7 februari 1989 till riksdagen. Utrikesutskottet avgav sitt betänkande över berättelsen den 24 februari 1989.

I betänkandet noterade utrikesutskottet att en av de centrala frågorna vid rådets 36:e session gällde Nordens relationer till den övriga världen, särskilt integrationsutvecklingen i Europa. Utskottet erinrade om att utskottet redan i samband med delegationens föregående berättelse intagit en positiv hållning till förhållandet mellan det nordiska samarbetet och integrationstrenden i Europa. I samband med internationella samarbetskommitténs betänkande gällande bl a upprättandet av ett utskott för internationella frågor underströk utrikesutskottet att det är viktigt att nordiska parlamentariker har möjligheter att aktivare än tidigare ta upp internationella frågor med nordiska aspekter. Det är speciellt viktigt att förstärka det nordiska samarbetet då det gäller integrationsutvecklingen och samarbetet i Norden. Utskottet förenade sig vidare om tanken på att bilda ett särskilt ministerråd bestående av de nordiska utrikeshandelsministrarna och ansåg att det finns skäl att förbättra motsvarande beredskap att behandla

integrationsfrågor på parlamentarikersidan i Nordiska rådet. Kommitténs förslag om att inrätta ett internationellt utskott bör därför grundligt övervägas.

Utskottet noterade att miljöfrågorna utgjorde ett centralt tema vid den 36:e sessionen och det ena huvudtemat vid den andra extra sessionen. Utskottet konstaterade att det i betänkandet var omöjligt att närmare ta ställning till miljöfrågorna på grund av deras stora omfattning, men ansåg allmänt att de nordiska länderna genom att samarbeta sinsemellan kan påskynda den internationella miljövärdens utveckling.

Det fanns behov av att förstärka samarbetsorganisationen och säkerställa dess fortbestånd mot bakgrund av att Nordiska rådet fått större politisk tyngd. Samarbetsministrarna intog en viktig ställning och utskottet förut-satte därför att samarbetsministern garanteras en tillräckligt stor och permanent medarbetarstab.

Utrikesutskottet förenade sig med Nordiska rådets juridiska utskott om att det i regeringens propositioner uttryckligen bör nämnas om ett lagförslag är ett resultat av nordiska överläggningar, varigenom man kan undvika att den nordiska rättsenheten bryts ner i samband med parlamentsbehandling.

Betänkandet låg till grund för riksdagsbehandlingen som ägde rum den 24 februari 1989.

Diskussionerna inleddes av utrikesutskottets ordörande *Markus Aaltonen*. Han konstaterade att Nordiska rådet årligen behandlar ett stort antal arbetsområden och frågor. Utrikesutskottet ville i sitt betänkande speciellt poängtera miljöfrågorna och Nordens förhållande till resten av världen. Redan i samband med utskottets betänkande över delegationens föregående berättelse ställde sig utskottet positivt till förhållandet mellan det nordiska samarbetet och den europeiska integrationsutvecklingen. Vidare ansåg utskottet att det vid sidan om den reservation som Finland gjorde vid sin anslutning till Nordiska rådet fanns ett stort antal internationella frågor där nordiskt samarbete i förhållande till resten av världen kunde utvidgas.

Beträffande Söderkommittén framhöll Aaltonen att den visade på möjligheter för parlamentariker att mera aktivt föra fram internationella frågor som innehåller nordiska perspektiv och att upprätta kontakter med andra internationella organisationer. Utskottet ansåg att dessa möjligheter är viktiga och alldeles speciellt i samband med förstärkandet av nordiskt samarbete, integrationsutvecklingen i Europa och samarbete mellan dessa. Utskottet intog vidare en positiv ståndpunkt till grundandet av ett speciellt ministerråd bestående av de nordiska utrikeshandelsministrarna. Beträffande bildandet av ett internationellt utskott i rådet noterade Aaltonen att utrikesutskottet inte haft tillfälle att närmare gå in på denna fråga och att man sålunda lämnat den öppen.

Aaltonen fäste uppmärksamhet vid att utrikesutskottet i sitt betänkande

underströk att samarbetsministern bör garanteras en tillräcklig och permanent stab.

Slutligen önskade Aaltonen utvidga det nordiska perspektivet. Finlands regering hade till alla arktiska länder på norra halvklotet riktat en inbjudan gällande en arktisk miljökonferens. Denna fråga borde vara framme också på Nordiska rådets möten. Extrasessionen i Helsingör var ett exempel på vad som kan uppnås på detta område. Miljövården bör vara ett av Nordiska rådets huvudteman under hela 90-talet. Miljön kan förstöras på flera områden så snabbt att rådet bör kunna samlas till egentliga krismöten med kort varsel. I dag är rådets maskineri och beslutsprocess för långsam för att kunna svara mot detta slags utmaningar.

Riksdagsman *Esko Helle* uttryckte i anledning av ett eventuellt internationellt utskott i rådet att greppet om de internationella frågorna i riksdagen och utrikesutskottet överhuvudtaget borde förstärkas.

Delegationens ordförande *Elsi Hetemäki-Olander* fann att utrikesutskottet på ett förtjänstfullt sätt satt sig in i delegationens berättelse och att de synpunkter som framlagts var mycket betydelsefulla för det kommande samarbetet. Bland synpunkterna på utvecklandet av samarbetsministerns verksamhetsområde mycket värdefulla. Inom delegationen hade man redan i många år strävat mot att samarbetsministern och dennes medhjälpare skulle få bättre förutsättningar för sin verksamhet. På detta sätt kunde ökad snabbhet och flexibilitet uppnås i arbetet.

Hetemäki-Olander påminde om att också Östeuropa hör till Europa och att detta var viktigt att beakta i det pågående arbetet. De nordiska länderna var små i det europeiska sammanhanget och därför var samarbete mellan de nordiska länderna speciellt påkallat.

De nordiska länderna har tillsammans uppnått mycket, men möjligheterna har också lämnats outnyttjade. Sålunda har man inte i tillräcklig grad uppnått nordiska hemmamarknader och inte heller en täckande arbetsfördelning.

Integrationen i Europa ställer nya krav på de nordiska länderna men samtidigt har de aktiverat diskussionerna och förbättrat samarbetsförutsättningarna.

Beträffande miljöfrågorna har Norden varit mycket aktiv, bland annat medverkade Norden till att Östersjökommissionen bildades. För ett par år sedan arrangerade rådet en luftvårdskonferens i Stockholm och för tillfället förbereder man en havskonferens som skall äga rum nästa höst och som utgör fortsättning på den diskussion som fördes på extrasessionen i Helsingör.

I fråga om de arktiska områdenas miljö har sakerna framskridit långsamt och det är önskvärt att också denna fråga skulle gå framåt.

Riksdagsman *Jouko Skinnari* konstaterade att de nordiska länderna både har att vinna och förlora i den europeiska integrationsprocessen och att det därför var viktigt att komma överens om gemensamma riktlinjer

både i förhållande till Europarådet och frågor i EG. Det var vidare skäl att betona ett samarbete mellan Norden och Sovjetunionen och andra socialistiska stater, i all synnerhet mot bakgrunden av de ekonomiska reformerna i Sovjetunionen.

Riksdagsman *Ensio Laine* konstaterade att delegationens berättelse kommer relativt sent till behandling i riksdagen vilket medför att behandlingen blir en aning snäv.

Laine fann att det fanns många intressanta förslag i den internationella samarbetskommitténs sammandrag och fäste uppmärksamhet vid förslaget om att de nordiska länderna bör ta nya initiativ gällande den internationella miljöpolitiken sålunda att man skulle inleda ett arktiskt miljöforsknings-samarbete med Kanada, USA, Sovjetunionen och Japan samt att man skulle arrangera en internationell konferens om det arktiska samarbetet där man speciellt skulle behandla miljöfrågor.

Finland hade nyligen tagit initiativ till ett förslag om en miljökonferens gällande de arktiska områdena och det var skäl att starkt föra denna sak framåt. Från Sovjetunionens sida hade man föreslagit samarbete för utnyttjandet av mineralresurser på Kolahalvön samt om miljövärdssamarbete och också detta var av stort intresse. Det kunde finnas fog för ett avtal av typen Östersjöavtalet mellan de nordiska länderna och länderna i de arktiska områdena.

Tyngdpunkten i Nordiska rådets arbete ligger i sin helhet alltför ensidigt på Nordens förhållande till Västeuropa. Man har knappast alls beaktat utvecklandet av ett allmänuropeiskt samarbete, Nordens betydelse och möjligheterna i utvecklandet av samarbetet mellan öst och väst och Nordiska rådets samarbetsmöjligheter tex med Sovjetunionen. Blä har de förslag som Gorbatjov gjorde i sitt tal i Murmansk knappast alls beaktats ens av Finlands delegation.

Beträffande grundandet av ett internationellt utskott i rådet såg Laine inga hinder för detta, såframt det skedde under noggrant övervägande och med beaktande av de begränsningar som Finland hade fastslagit vid sin anslutning till rådet. Det var önskvärt att det allmänuropeiska samarbetet starkt skulle lyftas fram i ett sådant utskottsarbete.

Laine underströk slutligen att ministerrådets verksamhet närmare borde underställas riksdagens och utrikesutskottets bevakning.

I en replik till Laine underströk *Hetemäki-Olander* att den snabba integrationen i Västeuropa medfört att Nordiska rådet under det gångna året koncentrerat sina krafter på detta område. Nordiska rådet upprätthöll vidare kontakter enbart med internationella organisationer och inte med enskilda länder. Beträffande en snabbare tidtabell för färdigställandet av delegationens berättelse framförde *Hetemäki-Olander* att man nästa år strävade efter att få den till behandling genast när riksdagen i februari börjar sitt arbete.

Också riksdagsman *Ilkka-Christian Björklund* betonade att den europe-

iska integrationsprocessen utövade ett tryck på det nordiska samarbetet och att tyngdpunkten i diskussionerna därför låg här. Nordiska rådets roll som en brobyggare mellan öst och väst höll dock samtidigt på att förstärkas, vilket också Söderkommitténs betänkande visade.

Riksdagsledamot *Marjatta Väänänen* konstaterade att ett närmare samarbete med bl a Sovjetunionen och östdemokratier var en genomgående tanke i social- och miljöutskottets arbete. På det internationella planet hade utskottet föreslagit att Norden i FN bör framföra att den internationella miljövården i FN bör föras upp på samma nivå som nedrustningspolitiken. Utskottet har också framfört att Norden bör göra ett förslag om grundandet av en europeisk miljöfond för att på så sätt kunna överföra modern miljövardsteknik till sådana länder som förorenar mycket gränsoverskridande föroreningar. Sådana länder är bl a Sovjetunionen, Polen och Tjeckoslovakien.

Riksdagsman *Gustav Björkstrand* framhöll att det endast finns ett effektivt sätt att utveckla det nordiska samarbetet, dvs grundandet av en nordisk kommission. Också detta alternativ borde ha beaktats när utrikesutskottet behandlade det nordiska samarbetet.

Riksdagsman *Mikko Elo* framhöll att också om mycket uppnåtts genom det nordiska samarbetet, så kunde resultaten ha varit bättre, speciellt under senare år. Finansieringen av det nordiska samarbetet är på en anspråkslös nivå, vilket samtidigt visar att ambitionsnivån är låg. Socialdemokraterna hade gjort ett förslag om en avsevärt ökad finansiering, genom vilken samarbetet kunde ha effektiverats betydligt. Utan en ökad finansiering är det svårt att tänka sig att det skulle bli nämnvärt mera fart i samarbetet.

Ett område där samarbetet mellan de nordiska länderna framskridit mödosamt var avskaffandet av handelshinder. Ofta hade man fina strävanden och mål i det nordiska samarbetet som dock var föga förpliktande. Ett exempel på detta var den ekonomiska handlingsplanen, som långt kunde ses som en lista från ländernas finansministerier över områden som skulle förverkligas också utan nordiskt samarbete.

I EG var ambitionsnivån mycket högre och utvecklingen snabbare. Exempel på detta var bl a harmoniseringen av utbildningen och strävan till ett enhetligare skattesystem i området.

Beträffande bildandet av ett internationellt utskott i rådet var det knappast någon risk för att detta skulle börja behandla frågor i samband med utrikes- och säkerhetspolitik. Det såg dock inte ut som om beslut om bildandet av ett sådant utskott kunde fattas under sessionen i Stockholm. Det var därför önskvärt att beslutet kunde fattas i november i Mariehamn.

Det var nu dags att stärka det nordiska samarbetet inklusive det nordiska samarbetets internationella roll. Nordiskt samarbete är speciellt betydelsefullt för Finland. Elo betonade vidare vikten av att man lär sig svenska och andra nordiska språk i Finland. Danskan är ett speciellt språk som det var skäl att åtminstone lära sig att förstå.

Det var slutligen kanske skäl att införa samma kutym i Finland som i de övriga nordiska länderna sålunda att parlamentet inte sitter medan sessionen pågår.

Riksdagsman *Björklund* konstaterade att utmaningen från integrationen i Europa samtidigt stärkt den nordiska identiteten. Integrationen innebär dock också faromoment. Demokratin i arbetslivet är en fråga som kan hamna i farozonen då marknaderna internationaliseras och gränserna suddas ut. En viktig fråga är hur den nordiska nivån kan bevaras och utvecklas under dessa förhållanden. Ett slags kärnfråga i detta sammanhang är det koncernfackliga samarbetet i Norden. Arbetsgivarna har ställt sig negativa till ett sådant samarbete och har därmed fattat tag i den första möjligheten som erbjuds att hindra stabiliseringen av den nordiska modellen under dessa förhållanden.

Riksdagsledamot *Väänänen* betonade att det nordiska samarbetet ingalunda hade stannat upp utan att det ständigt var på väg framåt. De stora frågorna i dag är miljösamarbetet och det internationella samarbetet. Rådets social- och miljöutskott har tagit flera initiativ i detta sammanhang bl.a. gällande en världsomfattande strategi för skogsvård. För detta ändamål behövs forskningsmedel på ministerrådets budget.

Vidare bör Nordiska investeringsbankens verksamhet utvidgas så att finansiering beviljas för export av miljöteknik till länder utanför Norden. En nordisk energibudget bör göras, varav Nordens befintliga och potentiella energiresurser framgår liksom också hur dessa resurser kan användas så att belastningen på miljön blir den minsta möjliga. Därvid bör användningen av naturgas speciellt beaktas.

De rekommendationer som rådet godkänner delas årligen ut till kännedom på riksdagsmännens bord, men en annan fråga är hur dessa rekommendationer förverkligas i den nationella lagstiftningen. Vid sidan om en ökad information om det nordiska samarbetet borde denna uppföljning av rekommendationer ingå i riksdagens arbete. Då jordbruksutskottet i Sveriges riksdag behandlade miljöministeriets budget tog det också upp till behandling Nordiska rådets nya program om miljövärd och havsvård och föreslog vidare anslag för detta ändamål i budgeten, vilka sedermera godkändes. Ett liknande tillvägagångssätt borde fås till stånd också i Finlands riksdag.

9.3 Ålands delegation

Delegationens berättelse till landstinget

Delegationens berättelse till landstinget över de för Åland väsentliga frågorna i Nordiska rådet under perioden 12 mars 1988 till 3 mars 1989 överlämnades till landstinget den 22 maj 1989.

Berättelsen undergick inte någon utskottsbehandling utan antecknades direkt till kännedom den 26 maj 1989. Vicetalmannen och rådsmedlemmen Karl-Gunnar Fagerholm presenterade berättelsen och påpekade att

de viktigaste frågorna i rådet under den aktuella perioden framför allt rört sig kring miljö, Norden och Europa samt genomförandet av kulturhandlingsplanen.

Vad gäller miljöfrågorna ägnade han speciell uppmärksamhet åt och redogjorde särskilt för Ålands ställningstagande till miljöhandlingsplanen vid andra extra sessionen i Helsingör. Han ansåg att den obetydliga ökning som föreslås i budgeten för år 1990 inte tyder på några allvarligt menade insatser vad gäller miljöfrågorna.

En annan viktig fråga har varit den väntade EG-integrationen och samarbetet med EG. Han konstaterade härvid att en positiv sak i sammanhanget varit att det verkar som om hotet från EG skulle ha sammansvetsat de nordiska länderna mer och att det tyder på att det nordiska samarbetet kommer att intensifieras betydligt i framtiden. Frågan om tillsättande av ett särskilt internationellt utskott inom Nordiska rådet har varit aktuell och Ålands delegation har varit positivt inställd till tanken och möjligheten att kunna medverka i ett sådant utskott.

Kulturhandlingsplanen har visat sig svår att genomföra kanske främst på grund av att medel saknats. Åland har inte anslutit sig till planen eftersom landskapets önskemål i fråga om representation i Nordiska kulturfonden inte har tillgodosetts. Däremot har Åland tillsammans med de andra självstyrande områdena fått representation på rotationsbasis i Nordiska dans- och teaterkommittén samt i styrningsgruppen för folkkuppling och vuxenutbildning.

Landstingsmannen och suppleanten i Nordiska rådet Pekka Tuominen valde att beröra det nordiska samarbetet ur en mera övergripande och principiell synpunkt. Han ansåg att integrationen och den nya teknologin för med sig stora sociala förändringar. För att bemästra den här utvecklingen måste man vara beredd att radera gamla attityder, se över organisationsformerna och formulera en ny politik. Han ansåg att man måste få mera liv i det relativt handlingssvaga nordiska samarbetet.

Han uppehöll sig i det stora hela vid Europaintegrationen som han behandlade utifrån olika aspekter. Han ansåg att man i det nordiska arbetet med olika sakfrågor bör lägga in ett EG-perspektiv, analysera hur EG:s inre marknad påverkar oss och framför allt på vilka olika sätt man kan påverka utvecklingen inom EG. Han framhöll speciellt arbetarrörelsens krav på att arbetet bör koncentreras på att ge ett konkret innehåll åt diskussionerna om den sociala dimensionen. Han ansåg att arbetet med att skapa den inre marknaden också måste få en social, en fördelningspolitisk och en facklig profil. Och så slutligen att man inom Norden har varit alltför rädd för att diskutera överstatlighet men att man nu måste vara beredd att föra en diskussion om för- och nackdelarna härav. Han konstaterade att man kan fråga sig hur utbredd bristen på insikt är om hur det internationella ekonomiska och politiska beroendet fungerar i Norden. Han ansåg att det finns stora brister i ett övernationellt synsätt där alla är

beroende av alla. Och att man måste se vad som kommer att hända där och hur möjligen den delen av Europa kan vara med i den fortsatta processen.

Enkel fråga

Landstingsman Lasse Wiklöf ställde en enkel fråga till landskapsstyrelsen angående vilka åtgärder landskapsstyrelsen avser vidta för att undanröja kravet på kunskaper i finska vid nordisk rekrytering inom hälso- och sjukvården på Åland. Hälso- och sjukvårdspersonal, som är medborgare i annat nordiskt land och som nu önskar utöva sitt yrke på Åland är underkastade vad som särskilt är stadgat i överenskommelsen mellan Finland, Norge, Sverige och Danmark om godkännande av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet. Överenskommelsen i fråga utarbetades och godkändes av de nordiska länderna innan de självstyrande områdena hade rätt att medverka i Nordiska ministerrådets arbete på det sätt som idag sker. I överenskommelsen sägs att "Finland kan för godkännande kräva att sökanden har tillfredsställande kunskaper i det finska språket". I samband med att landstinget godkände konventionen uttalade lagutskottet som sin åsikt att "eftersom krav på kunskaper i finska inte är en förutsättning för anställning på Åland och landskapet dessutom står utanför språklagens allmänna bestämmelser, har utskottet med anledning av motiveringarna dragit slutsatsen att berörd artikel i praktiken inte är tillämpbar för landskapets del". Denna tolkning har inte beaktats i Social- och hälsovårdsministeriets direktiv. I praktiken har det lett till att personer som har annat nordiskt medborgarskap än finskt inte kan få ordinarie anställning inom hälso- och sjukvårdssektorn på Åland om de inte har kunskaper i finska språket. För finska medborgare däremot gäller inget krav på kunskaper i finska språket för sådan ordinarie anställning.

Frågan besvarades den 13 mars 1989 av vicelantrådet May Flodin. På basen av social- och hälsovårdsministeriets tillämpningsdirektiv krävs idag kunskaper i finska av norska, svenska och danska medborgare för ordinarie anställning inom hälso- och sjukvårdssektorn. Landskapsstyrelsen har uppmärksammat konflikten mellan ministeriets tillämpningsdirektiv och landskapet Ålands lagfästa ställning enligt självstyrelselagen som enspråkigt svenskt område. Efter olika uppvaktningar hos Medicinalstyrelsen och sedermera hos Social- och hälsovårdsministeriet om att direktiven skulle omprövas har landskapsstyrelsen fått ett positivt besked från ministeriet, där de förklarar sig villiga att utreda möjligheterna till en korrigerande av det aktuella missförhållandet som enligt ministeriets åsikt dock kräver en lagändring. Landskapsstyrelsen kan inte godkänna de lagtolkningar som ministeriet givit uttryck för och har vidtagit ytterligare åtgärder i syfte att möjliggöra ordinarie anställning av nordisk hälso- och sjukvårdspersonal i landskapet Åland utan krav på kunskaper i finska språket. Efter en omfattande självstyrelsepolitisk debatt antecknades landskapsstyrelsens svar till kännedom.

Delegationens verksamhet

Ålands delegation i Nordiska rådet har under år 1989 hållit tio sammanträden. Vid delegationens sammanträde den 27 januari diskuterades och avgavs utlåtande över rådets medlemsförslag om ökat nordiskt samarbete i internationella frågor, upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete och inrättandet av ett internationellt utskott. Delegationen ställde sig positiv till organisationsförändringar som leder till ökade nordiska insatser på det internationella planet. Samtidigt framhöll delegationen att olika organisationsförändringar inte får innebära att den rätt som de självstyrande områdena har idag enligt Helsingsforsavtalet innebär någon form av tillbakagång. Detta gäller således både organisationsförändringar på parlamentarikerplan och olika föreslagna organisationsförändringar på tjänstemannaplanet inom arbetet i Nordiska ministerrådet. Den 25 april behandlades delegationens utlåtande över medlemsförslaget om direktval till Nordiska rådet.

Under året har också olika grupper och enskilda medlemmars initiativ till medlemsförslag diskuterats. Inget av förslagen har dock kunnat slutbehandlas så att man på basen härav kunnat utarbeta något medlemsförslag. Vid olika möten har frågan om de självstyrande områdenas representation i de nordiska samarbetsorganen på kulturområdet och om egen representation i Kulturfonden varit föremål för diskussion. I slutet av året kunde frågan om representation i Kulturfonden lösas. Frågan har hittills utgjort ett hinder för landskapsstyrelsen att ansluta sig till den nordiska kulturhandlingsplanen. Frågan om det åländska engagemanget inom idrottsområdet har varit föremål för diskussion vid flera tillfällen. Man har enats om att tillse att Åland ges möjlighet att delta i det framtida nordiska idrottsarbetet.

Vid sammanträde den 11 maj redogjorde landskapsstyrelseledamoten Göran Bengtz för de initiativ han tagit i landskapsstyrelsen med förslag om tillsättande av en särskild grupp med uppgift att utreda inom vilka områden det är möjligt att lagstiftningsvägen avskaffa tekniska handelshinder i Norden. Syftet med projektet har också varit att Åland på så sätt skulle kunna bidra till det gränsregionala samarbetet med erfarenhet av hur sådana frågor kan lösas för ett självstyrt område.

Vid delegationens möte den 29 juni informerade verksamhetsledaren för Nordens institut på Åland, Søren Hvenekilde för institutets planer under de kommande åren. Han berättade särskilt om en konferens som planeras hållas i juli 1991 med representanter för Åland, Öland, Gotland, Bornholm, Dagö och Ösel.

I början av året inbjöd Ålands delegation Nordiska rådet att hålla sina samlade utskottsmöten i Mariehamn den 12–15 november. Rådet beslöt också under året att en extra session skulle hållas i samband härmed i Mariehamn den 13 november 1989. Delegationens medlemmar nedlade ett stort engagemang i arbetet med höstmötena och den tredje extra sessio-

nen i Mariehamn. Temat för sessionen var europafrågor och gav inspiration för de fortsatta europadiskussionerna i Ålands landsting.

9.4 Islands delegation

Delegationens berättelse till Alltinget

Delegationens berättelse till Alltinget över nordiskt samarbete från mars 1988 till mars 1989 framlades i Alltinget 24 april 1989 tillsammans med utrikesministrarnas berättelse om utrikesfrågor och den nordiske samarbetsministrarnas berättelse om Nordiska ministerrådets verksamhet 1988 – 1989.

Det har länge varit ett önskemål hos den isländska delegationen att det i Alltinget framläggs en särskild berättelse om Nordiska ministerrådets verksamhet. Delegationen välkomnade därför att den nordiske samarbetsministern för andra gången framlade en sådan berättelse. Debatten i Alltinget om de tre ovannämnda berättelserna blev dock, av tidsskäl, gemensam.

Den dåvarande nordiske samarbetsministern Jón Sigurðsson redogjorde i debatten den 24 april för sin berättelse och framförde bla att samarbetet under den period berättelsen avsåg, i ökad omfattning, inriktats på att styrka de nordiska länderna utåt. Ministern noterade särskilt miljöfrågornas ökade prioritet och behandlingen av dem vid rådets extrasession i Helsingör. Han anförde, att för islänningar var kampen, nu mot förorening av havet, att jämföra med den kamp som tidigare kämpats för utökade fiskerizoner. Han hänvisade också till den omfattande behandling som Europafrågorna fick inom Nordiska rådets ramar.

Ministern redogjorde för de tio ministerrådsförslag som framlagts och behandlats vid senaste rådsession. Till slut redogjorde han för de åtgärder som ministerrådet vidtagit för att styrka de nordiska länderna inåt, och nämnde då särskilt Norden som hemmamarknad, Norden som en gemensam transportmarknad och ökad nordiskt samarbete på kultur- och utbildningssektorn samt Nordbors rättigheter i andra nordiska länder än hemlandet.

Ólafur G. Einarsson, delegationens ordförande, uttryckte i sitt tal i debatten tillfredsställelse över att den nordiske samarbetsministern nu, för andra gången, framlagt en berättelse för Alltinget om Nordiska ministerrådets verksamhet. Han anförde att Islands delegation länge hade ansett det som sin skyldighet att gentemot Alltinget redogöra för Nordiska rådets verksamhet och göra det därigenom möjligt för de alltingsrepresentanter som inte sitter i Nordiska rådet att diskutera och framföra synpunkter på rådets arbete. Han betonade vikten av att knyta rådsarbetet närmare till de nordiska parlamentens och departementens arbete. Syftet med rådets arbete kunde i många fall först till fullo uppnås genom lagstiftning och målmedvetet arbete på hemmaplan.

Han redogjorde i sitt tal bla för delegationens arbete och möten, för

arbetet i rådets utskott, för diskussionerna vid rådets 37:e session samt för arbetet i rådets internationella kommitté.

Ragnhildur Helgadóttir och *Geir Haarde* tackade i sina tal särskilt för att man i Alltinget beretts möjlighet att dryfta det internationella arbete som bedrivs bla i Nordiska rådet, Europarådet och IPU.

Þorsteinn Pálsson anförde bla att det nordiska samarbetet under senare år hade blivit så omfattande och mångfacetterat att det var enastående. Det sträckte sig inte bara till parlament och regeringar utan även till nästan alla frivilliga organisationer i Norden. Kontakter mellan regeringsorgan och regeringar sker för det mesta direkt mellan ministerierna eller genom Nordiska ministerrådet. Denna positiva utveckling väcker frågan om det inte vore möjligt att rationalisera inom utrikestjänsten, men inte genom ensidigt nedläggande av isländska ambassader i Norden, utan genom förhandlingar med regeringarna i övriga Norden om att de samtliga nedlägger sina ambassader i Norden och upprättar i stället gemensamma nordiska informationskontor. Det skulle innebära att det i varje huvudstad upprättades ett litet informations- och servicekontor för allmänheten. Detta skulle visa det nordiska samarbetets styrka och omfattning samtidigt som det skulle tillgodose naturliga rationaliseringskrav. Därigenom skulle också medel lösgöras för att expandera utrikestjänsterna i andra länder, vilket är ett, för de nordiska länderna, gemensamt behov.

Danfríður Skarphéðinsdóttir framförde att det, med hänsyn till omfattningen av Nordiska rådets verksamhet, varit bättre om man hade haft en särskild debatt om ministerrådets och rådets berättelser och beräknat tillräckligt lång tid för den. Hon hänvisade till samarbetsministerns uttalande om vikten av att styrka de nordiska länderna inåt, särskilt på det ekonomiska området och miljöområdet, och betonade behovet av att Norden gemensamt försökte påverka utvecklingen i Europa.

Hon anförde att på Västnordens parlamentariska samarbetsråds årliga möten hade miljöfrågorna intagit en central ställning. Med hänsyn till att de förslag, som antagits vid rådets sista möte på Grönland sommaren 1988, var till behandling i utrikesutskottet, framfördes önskemålet om att de inte behövde bli föremål för ytterligare behandling i rådet och att regeringen vidtog åtgärder för att genomföra dem.

Hon uttryckte tillfredsställelse över planerna på att ajourföra handlingsplanen om havsmiljö och påminde om att Västnordens parlamentariska Samarbetsråd sista år hade antagit en rekommendation om denna fråga.

Beträffande jämställdhetsfrågor förklarade hon sig enig i ministerrådets handlingsplan om jämställdhet och nämnde särskilt planerna på att genomföra en undersökning om könsens lönevillkor. Hon betecknade Nordiskt forum som ett positivt initiativ.

Friðjón Þórðarson redogjorde i sitt tal för miljöfrågorna i Nordiska rådet och deras behandling på extrasessionen i Helsingör.

Eiður Guðnason uttryckte besvikelse över att de rekommendationer som

antagits i Västnordens parlamentariska Samarbetsråd inte lett till åtgärder. Beträffande det nordiska samarbetet anförde han att det var till stor nytta för islänningar. Diskussioner om internationella frågor präglar numera nordiskt samarbete och miljöfrågorna är exempel på ett område där Nordiska rådet har tagit ett intressant internationellt initiativ. Miljöfrågorna kommer också att prägla rådets session i Reykjavik 1990.

Den av rådet upprättade internationella kommitté, som har avgivit ett betänkande, har bl a föreslagit att det upprättas ett internationellt utskott i rådet. På grund av att det inte råder enighet i rådet om detta har frågan hänvisats till juridiska utskottet.

Eiður Guðnason beskrev juridiska utskottets arbetsuppgifter och däribland uppföljningen av Nordiskt forum och utskottets förslag om fördelning av förtroendeposter i rådet. Beträffande nordiskt radio- och TV-samarbete anförde han att det fortfarande fanns en möjlighet att hyra in sig på en satellit för en nordisk kanal för nyhets- och idrottssändningar samt film. Till slut betonade han vikten av att bereda islänningar möjlighet att tala isländska i Nordiska rådet med hänvisning till att det var en fråga om jämlikhet.

I sitt slutanförande stödde *Jón Baldvin Hannibalsson* utrikesminister Þorsteinn Pálssons förslag om gemensamma informationskontor i Norden i stället för ambassader. Han noterade att arbetet i Alltinget påverkades av Nordiska rådets arbete vilket syntes bl a av att Alltinget inte kunde hålla möten samtidigt som rådet håller sessioner. Han noterade vidare att många tjänstemän i nyckelpositioner i departementen lade ned tidskrävande arbete på nordiskt plan. Huvuddelen av arbetet bedrevs sålunda inte i utrikesdepartementet. Han anförde bl a som skäl för upprättandet av nordiska informationskontor att import från övriga Norden till Island var stor men exporten dit liten.

Delegationens verksamhet

Delegationen har under perioden, som denna rapport avser, hållit sju möten.

Delegationen diskuterade under året bl a medlemsförslag A 877/j om direkta val i Nordiska rådet, som delegationen avstyrkte.

Delegationen diskuterade erfarenheterna av rådets 37:e session. Därvid framkom åsikten att generaldebatten varit för lång och att man eventuellt kunde stänga talarlistan tidigare. Man ansåg att erfarenheterna av den begränsning av talartiden som införts var goda. Det påtalades att det gick för lång tid från det att talen hölls och tills de framlades för pressen och andra.

Det anfördes i delegationen att samarbetet mellan Islands delegation och den färöiska och den grönländska delegationen borde förbättras, särskilt under sessionerna.

Det anfördes, utan att majoriteten ställde sig bakom det, att tolkning till och från isländska borde införas i Nordiska rådet.

Förberedelser för 38:e sessionen diskuterades med jämna mellanrum i delegationen.

Förslag till ändring av Alltingskansliets organisation hänvisades till delegationen. Ett förslag, som skulle ha inneburit en ökad integration av delegationens sekretariat i Alltingets kansli, avslogs. Resultatet blev att sekretariatet behöll sin självständiga status.

Delegationen diskuterade juridiska utskottets förslag till fördelning av rådets förtroendeposter. Det rådde delade meningar om förslaget. De, som stödde förslaget om valkommitté, ansåg att man borde försäkra att alla delegationer var representerade där. Den åsikten framkom vidare att delegationernas rätt att suveränt välja sina representanter i presidiet var ett grundläggande folkrättsligt princip och att alla delegationer borde vara representerade där med lika många representanter.

De problem som uppstått vid att isländska studenter har fått svårare att komma in på universitet och högskolor i Danmark och Sverige diskuterades och delegationen anmodade den isländska kultur- och utbildningsministern att ta frågan upp med svenska utbildningsministern under hans besök i Island samt i Nordiska ministerrådet.

Rådets konferens om havsförening förbereddes i delegationen genom möten med sakkunniga på området.

Rådets extrasession i Mariehamn förbereddes i delegationen genom möte med departementschefen i utrikesdepartementet som redogjorde för EG/EFTA förhandlingarna.

Journaliststipendier, sammanlagt 60 000 SEK, har tilldelats sex isländska journalister för att bli studera Danmarks Radios kultur- och utbildningsinstitutioner, — lokal- och landsomfattande tidningar i Sverige, — för att samla in material för radioprogram om det grönländska samhället, — för att jämföra etiska regler för journalister i Norge och Island.

9.5 Norges delegasjon

Delegasjonens rapport og Regjeringens melding

Delegasjonens rapport fra Nordisk Råds 36. sesjon og 2. ekstrasjesjon ble 23. januar 1989 sendt Stortinget som tillegg til Regjeringens melding om det nordiske samarbeidet (St.meld. nr. 30 for 1988—89).

Delegasjonen kunne slå fast at miljøvern og kamp mot havforurensninger hadde stått høyt på Nordisk Råds arbeidsliste i denne rapportperioden. 16. november 1988 møttes plenarforsamlingen for annen gang i Rådets historie til en ekstrasjesjon for å diskutere samarbeidsprogrammer på disse områdene, og en lyktes i å komme fram til resultater som gir løfter om en sterkt økende innsats i løpet av de nærmeste år.

Delegasjonen ga uttrykk for at vi står foran en tid med mange viktige oppgaver i det nordiske samarbeidet. Planene finnes og samarbeidsviljen er påtagelig. Den tredje komponent, finansieringen av det nordiske samarbeid, står imidlertid langt tilbake å ønske, og det er således grunn til å

frykte at det fortsatt vil være stor sprik mellom planer som parlamentarikerne anbefaler iverksatt og finansieringen av disse fra Ministerrådets side.

Det ble slått fast at det fra *delegasjonens* side har vært full oppslutning om kravet om faste normer for finansieringen av konkrete nordiske samarbeidsprosjekter.

I stortingsmeldingen tok *Regjeringen* utgangspunkt i at det hadde vært et høyt aktivitetsnivå i det nordiske samarbeidet i 1988, og at arbeidet i stor grad hadde vært preget av den utviklingen som pågår i Europa forøvrig.

Som et ledd i styringen av Ministerrådets arbeid var det lagt stor vekt på evaluering og effektivisering av det nordiske samarbeidsapparatet. Oppmerksomheten hadde også vært rettet mot spørsmålet om en mer effektiv behandling av de initiativ og rapporter i form av rekommandasjoner og meddelelser som utgjør en del av samspillet mellom Nordisk Råd og Ministerrådet. Ved omorganiseringen av den norske stedfortrederordningen høsten 1988 hadde *Regjeringen* styrket det nasjonale samordningsapparat for nordiske saker ved å etablere en ordning med fast stedfortreder i heltidsfunksjon som samtidig er daglig leder av Nordisk Sekretariat/Stedfortrederkontoret i Utenriksdepartementet. Stedfortrederkontoret består i tillegg til stedfortreder (avdelingsdirektør) av én spesialrådgiver og to saksbehandlere.

Komitéinnstillingen

Utenriks- og konstitusjonskomiteen i Stortinget avgav 17. februar 1989 sin innstilling om det nordiske samarbeidet foregående år.

Komiteen tok utgangspunkt i at arbeidet innen de nordiske samarbeidsorganer i stor grad hadde vært preget av den utvikling som pågår i Europa forøvrig. Komiteen konstaterte at dette var i samsvar med Oslo-sesjonens henstilling til Ministerrådet om mer aktivt "å samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosess innebærer".

Komiteen fant det betydningsfullt at det lyktes Nordisk Råds ekstrasesjon i november 1988 å komme fram til klare avgjørelser i arbeidet med et omfattende miljøprogram og en handlingsplan mot havforurensningene, og at både Nordisk Industrifond og Investeringsbanken er trukket inn i arbeidet for et bedre miljø. Komiteen hadde merket seg at det i delegasjonsrapporten ble gitt uttrykk for ønsket om økt internasjonalt engasjement fra nordisk side i miljøvernarbeidet, både fra regjeringenes og parlamentariskernes organer.

Komiteen kommenterte det program som ble vedtatt for bistandssamarbeidet etter Oslo-sesjonen, og fant det interessant at programmet bl a. vurderer en regional innsats i Mellom-Amerika samtidig med at Norden/SADCC-initiativet utvikles videre og at arbeidet med å utvikle en samordnet bistand til et framtidig Namibia tas opp.

Komiteen håpet at utvekslingsprogrammet **NORDPLUS** ville bidra po-

sitivt til et tettere utdanningsfelleskap. Videre måtte komiteen konstatere at en viktig del av det nordiske kulturelle felleskap ikke lot seg realisere i og med bortfallet av Tele-X og TV-samarbeid knyttet til satellittoverføringer.

Komiteen understreket avslutningsvis nødvendigheten av at samordningen av nordiske samarbeidsspørsmål på regjeringssiden får en plass, bemanning og status som setter Regjeringen og samarbeidsministeren i stand til å delta med full kraft i de viktige politiske og faglige oppgaver vi står foran i nordisk sammenheng.

Stortingsdebatten

Stortinget drøftet Regjeringens melding og delegasjonsrapporten 23. februar 1989 med utgangspunkt i Utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling.

Johan Buttedahl (Sp) var saksordfører, og innledet med å si at Nordisk Råd siden 1985 har gjennomført viktige deler av sin samarbeidspolitik med utgangspunkt i en samlet økonomisk handlingsplan. Til den forestående sesjonen i Stockholm hadde Ministerrådet lagt fram en handlingsplan for perioden 1989–92 med tittelen "Et sterkere Norden". Målet med denne var det samme som for den foregående, nemlig å bidra til økt vekst og bedret sysselsetting i Norden. Buttedahl fant det særlig interessant å peke på den sentrale plass forholdet mellom økonomi og miljøspørsmål hadde fått i den nye handlingsplanen. Buttedahl sa videre bl. a. at EF's beslutning om å etablere et marked har preget det interne arbeidet i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd det siste året. Det er gitt høy prioritet til arbeidet med å samordne nordiske tiltak for å møte de utfordringer den europeiske integrasjonsprosessen vil innebære. Det er en tendens til å fokusere mer på hva det nordiske samarbeidet ikke er blitt, enn på hva som virkelig er skapt gjennom felles nordiske anstrengelser, sa Buttedahl. Men skal 'Norden' fortsatt representere et positivt begrep internasjonalt, forutsetter det politisk vilje til konkret å satse på det nordiske samarbeidet. Han savnet således det nordiske perspektivet i den EF- og Europadebatt en nå hadde gående i Norge.

Kjell Magne Fredheim (A) ga uttrykk for støtte til den evaluering som Ministerrådet hadde satt i gang av sin egen organisasjon, bl. a. med tanke på en mer effektiv oppfølging av initiativ fra Nordisk Råds side. Videre kommenterte han Ministerrådets konklusjon om at en nordisk omsetningsavgift, "noms", ikke ville være en aktuell finansieringsmåte for det nordiske samarbeidet, og Fredheim fant at dette sannsynligvis var en korrekt vurdering. Ministerrådet hadde imidlertid ikke utredet alternative finansieringsformer, noe Budsjett- og kontrollutvalget hadde bedt om.

Jan P. Syse (H) sa at det også hører med i bildet at det nordiske budsjettet totalt hadde fått en større realvekst enn de nasjonale budsjetter, og at vi kanskje burde innse det realistiske i at en viser en viss forsiktighet

når det gjelder budsjettene vekst. Det har lett for å bli slik at det er stadig nye krav på mer penger som skal være målestokken på hvilket arbeid som gjøres. Syse antydet at det videre arbeid med miljøvernsspørsmålene vil sette det nordiske samarbeidet på en meget nyttig prøve. Nye krav vil komme fra nordiske parlamentarikere om økt innsats på miljøområdet. Men uten at vi selv i våre egne land og innenfor en nordisk ramme makter å flytte posisjoner og skape en konkret felles plattform å stå på, vil vi ikke få særlig gjennomslagskraft. Syse mente at den ekstraordinære sesjonen i Helsingør ga et resultat som tilsa at slike sesjoner kan gi Nordisk Råd et puff framover i helt spesielle situasjoner. Men han advarte mot at ekstraordinære sesjoner skulle utvikle seg til å bli nærmest et ordinært innslag i Nordisk Råds arbeid.

Spørsmålet og utfordringen til de politiske organer bir om vi har den tilstrekkelige vilje og handlekraft til å trekke de praktiske konsekvenser av vår miljøkunnskap, sa *Svein Alsaker* (KrF) Den løpende behandlingen av havforurensningsplanen vil bli en viktig prøvestein på vår vilje og evne til samarbeid, dette bl. a. fordi denne planen forutsetter nasjonale handlingsplaner på en rekke områder, med klare krav om reduserte utslipp innenfor fastsatte tidsgrenser.

Reiulf Steen (A) hadde bare begrenset tro på mulighetene for å samordne i stort og avgjørende omfang de nordiske tiltak for å møte den utfordring som den europeiske integrasjonsprosessen innebærer. De nordiske land har ulik sikkerhetspolitisk orientering, og delvis av den grunn har en også ulik orientering i forhold til EF. Han ga uttrykk for en følelse av at det sannsynligvis vil skje her som det har skjedd så mange ganger tidligere, at det er begivenheter og utviklingen utenfor Norden som vil komme til å avgjøre også utviklingen av det nordiske samarbeidet på dette området, særlig da forholdet mellom Comecon og EF. Steen håpet at Nordisk Råd i fellesskap kunne engasjere seg i utviklingen i Mellom-Amerika.

Arne Skauge (H) var særlig opptatt av de organisatoriske rammebetingelser i det nordiske samarbeidet. Kravet til tempo i beslutningsprosessen øker, og vi må nå se alvorlig på andre former for beslutningsvirksomhet og drøfte organisasjonsmønsteret for hvordan vi behandler de internasjonale spørsmål i Nordisk Råd. En slik effektivisering må samtidig foretas under hensyntaken til at det er grenser for hvor mye tid de nasjonale parlamentarikerne kan tilbringe i de nordiske politiske fora.

Theo Koritzinsky (SV) tok bl. a. opp spørsmålet om opprettelsen av et internasjonalt utvalg i Nordisk Råd, og understreket at et slikt utvalg ikke skal sette spørsmålstegn ved at det er regjeringene i Norden som utøver utenrikspolitikk. Det arbeidet i et internasjonalt utvalg i Nordisk Råd handler om, er å samordne parlamentarikernes tenkning og muligheter til å være med og gi impulser til regjeringene. Han hadde likevel full forståelse for at en ikke kan presse inn i dette internasjonale utvalget militærpolitiske diskusjoner eller vedtak. Det ville bryte den konsensus om at slik spørsmål

skal holdes utenfor Nordisk Råd som spørsmål som skal føre fram til vedtak.

Thea Knutzen (H) sa at skrinleggelsen av Tele-X-prosjektet var et tydelig tilbakeslag, og innebar at vi ikke var kommet særlig lenger enn for 10 år siden når det gjaldt utveksling og sending av programmer fra andre nordiske land i nabolandene. Alle nordister er enige om at økt språkforståelse de nordiske land imellom er en av de viktigste forutsetningene for økt og bedre samarbeid. Hun oppfordret derfor samarbeidsministrene til å ta initiativ til at alle de nordiske land parallelt foretar en analyse av de spørsmål som knytter seg til det nordiske samarbeidet på radio- og TV-området.

Samarbeidsminister *Bjarne Mørk Eidem* (A) redegjorde for arbeidet med et nordisk arbeidsprogram for perioden 1989–92, som var forventet å bli godkjent av Ministerrådet i juni og deretter ville bli oversendt Nordisk Råd for behandling. Arbeidsprogrammet vil omfatte de viktigste nordiske samarbeidsområdene med relasjon til den europeiske integrasjonsprosessen, og skal være konkret og angi tidsfrister for tiltak og initiativer som regjeringene ønsker å vedta i fellesskap i perioden. Samarbeidsministeren kommenterte også den evaluering og effektivisering av ministerrådsorganisasjonen som var i gang, og at Regjeringen som ledd i dette arbeidet hadde fått en fastere stedfortrederordning, med et nordisk kontor i Utenriksdepartementet.

Kjell Magne Bondevik (KrF) mente at det hadde skjedd viktige ting i det nordiske samarbeidet i den senere tid, tross klager over at Nordisk Råd gjør for lite. Også han ville særlig peke på det som var gjort innenfor miljøsektoren, og at et felles nordisk miljøsamarbeid ikke måtte brukes som unnskyldning for å la være og treffe de nødvendige nasjonale tiltak på dette området. Videre understreket han viktigheten av at en i det nordiske samarbeid kan komme fram til mest mulig felles retningslinjer for virksomheten innen bio- og genteknologien.

Universitetslektorater i nordiske språk

I Stortingets spørretime 3. mai 1989 tok *Thea Knutzen* opp spørsmålet om besetningen av universitetslektorater i nordiske språk. Hun pekte på at universitetenes harde interne prioriteringer fører til at disse stillingene blir stående ubesatte i lang tid, til tross for at det dreier seg om faste stillinger. Fra et nordisk synspunkt er dette svært beklagelig. Økt språkforståelse er ett av hovedmålene i kulturhandlingsplanen, og vi vet at disse lektoratene betyr mye også i videre kulturelt samarbeid, sa Knutzen. Hennes spørsmål til kulturministeren var derfor om han kunne tenke seg å medvirke til at en får forpliktende avtaler, evt. andre løsninger, som sikrer kontinuitet i disse stillingene.

Statsråd *Hallvard Bakke* sa at de nordiske land er enige om å fremme undervisningen i nabolandenes språk, kultur og samfunnsforhold, og at

det bl. a. er opprettet egne faste undervisningsstillinger til dette formål. En vanskelig budsjett situasjon hadde ført til at stillingene i dansk og svensk ved Universitetet i Bergen og svensk ved Universitetet i Oslo hadde vært ubesatt i noe lengre tid enn hva som er vanlig. Bakke sa at innenfor sine budsjett rammer er det universitetenes ansvar å organisere sin virksomhet slik at nasjonale målsettinger kan oppfylles. Han hadde tillit til at de nevnte universiteter ville bestrebe seg på å få de ledige lektoratene besatt så raskt som mulig, og så derfor ingen grunn til at det skulle inngås spesielle forpliktende avtaler om disse stillingene.

Spørsmål til Danmarks regjering

I september rettet *Ragna Berget Jørgensen* spørsmål til den danske regjering om Danmark ville støtte Norge, Sverige og Finlands forslag på det kommende møte om Montreal-protokollen i november om å bidra til en rask avvikling av produksjon og bruk av ozon-nedbrytende stoffer, eller om en fortsatt ville støtte de mindre ambisiøse forslag fra EF. Berget Jørgensen viste til at den danske miljøvernminister under Nordisk Råds sesjon i Stockholm hadde opplyst at Danmark ikke kunne være med på de øvrige nordiske lands reduksjonsinitiativ grunnet ulikheter i økonomi og næringsstruktur, og hun ba ministeren gi en nærmere redegjørelse for dette.

I sitt svar ga den danske miljøvernminister uttrykk for at Danmark ønsker en like hurtig avvikling av produksjon og forbruk av ozon-nedbrytende stoffer som de andre nordiske land, og at det er positivt at forhandlinger nå er i gang om en kraftig skjerpelse av Montreal-protokollen. Den danske regjering er overveiende enig i linjen i EF-landenes forslag, som bl. a. avspeiler at den danske regjering i EF har arbeidet intenst for å få innført strenge reduksjonsmål. M. h. t. begrensning av CFC ga miljøvernministeren uttrykk for at EFs forslag er mer vidtgående enn Norge, Sverige og Finlands. Den danske regjering legger vekt på et fortsatt nordisk samarbeid når det gjelder å prege internasjonale målsettinger om skjerpelse av Montreal-protokollen, sa den danske miljøvernminister i sitt svar.

Utenriksministerens redegjørelse for Stortinget

I sin redegjørelse for Stortinget 18. desember 1989 viste utenriksminister *Kjell Magne Bondevik* til at Nordisk Råd under sin ekstrasesjon i november hadde gitt et positivt svar på president Gorbatsjovs utspill om parlamentarisk kontakt med de nordiske land. Gorbatsjovs utspill burde etter Bondeviks syn kunne imøtekommes uten at det etablerte nordiske samarbeidsmønster rokket. På enkeltområder som tradisjonelt dekkes av det offisielle nordiske samarbeidet, som for eks. på miljø- og kulturområdet, burde det foreligge muligheter for parlamentariske kontakter. Bondevik ga i sin redegjørelse uttrykk for at det all-europeiske reisverk må ha flere bærebjelker. Vår politikk må ta utgangspunkt i dette, og vi må anlegge

et bredt perspektiv. Han pekte på at vi bl. a. må sørge for at det nordiske samarbeid fortsatt har sin plass i det skiftende internasjonale bilde, både til beste for våre lands borgere og som eksempel for andre som søker nye samarbeidsordninger seg imellom.

Delegasjonen etter Stortingsvalget

Stortingsvalget i september 1989 førte til regjeringsskifte og følgende sammensetning av Stortinget for perioden 1989 – 1993 (mandater i foregående periode i parentes):

Arbeiderpartiet	63 mandater (71)
Høyre	37 mandater (50)
Fremskrittspartiet	22 mandater (2)
Sosialistisk Venstreparti	17 mandater (6)
Kristelig Folkeparti	14 mandater (16)
Senterpartiet	11 mandater (12)
Aune-listen	1 mandat (0)

Stortinget er fra og med dette valget utvidet med 8 mandater til ialt 165 mandater.

Valget førte også til relativt store konsekvenser for den norske delegasjonen til Nordisk Råd, som fra 7. november 1989 har denne partivise sammensetningen (antall medlemmer siste Stortingsperiode i parentes):

Arbeiderpartiet	8 medlemmer (9)
Høyre	4 medlemmer (6)
Fremskrittspartiet	3 medlemmer (0)
Sosialistisk Venstreparti	2 medlemmer (1)
Kristelig Folkeparti	2 medlemmer (2)
Senterpartiet	1 medlemm (2)

Av delegasjonens faste medlemmer er hele 16 nye i forhold til siste valgperiode, 1988 – 89.

Tidligere samarbeidsminister *Bjarne Mørk Eidem* overtok som delegasjonens leder og *Thea Knutzen* som nestleder.

Ny sekretariatsleder

1. desember 1989 overtok *Kjell Myhre-Jensen* som sekretariatsleder i Stortingets delegasjon. Han avløste *Gudvin Låder Ve*, som etter 18 år som sekretariatsleder gikk over i stilling som spesialrådgiver hos Stortingets direktør. Kjell Myhre-Jensen har tidligere erfaring fra Nordisk Råd som utvalgssekretær for Økonomisk utvalg og som stedfortredende presidiesekretær, og han kom nå fra Utenriksdepartementet/sekretariatet for nordisk samarbeidsminister.

9.6 Sveriges delegation

Val av 20 medlemmar och 20 suppleanter till Nordiska rådet företogs den 5 oktober 1989.

Delegationens berättelse 1988

I anslutning till berättelsen, överlämnad den 27 oktober 1988 och behandlad i riksdagen den 8 februari 1989, väcktes en flerpartimotion om handlingsplanen Norden som kulturell hemmamarknad av *Karin Söder* (c) m fl. Motionen innehöll 15 yrkanden med konkreta krav på verkställande. Utrikesutskottet, som i och för sig omfattade yrkandena, hänvisade till den nordiska kulturhandlingsplanen, där dessa var under övervägande.

Liksom tidigare år motionerade *Karl Erik Eriksson* (fp) om en nordisk ombudsman. Syftet var att få en samlad rådgivningsmyndighet, som kunde upplysa om praktiska hinder och gå de medborgare tillhanda som har nackdel av sådana. Motionen avstyrktes av utskottet, med hänvisning till att rådgivningsbehovet kunde tillgodoses genom befintliga kanaler. Till utskottsbetänkandet fogades en reservation med förslag till en nordisk ombudsman.

Vid riksdagens behandling av berättelsen talade *Karin Söder* inledningsvis för den viktiga uppgiften att enas om gemensamma strategier kring internationella samarbetsfrågor för att nå fram till goda resultat i förhandlingarna med EG och andra parter i vår omvärld. Särskilt förordades EFTA som förhandlingsinstrument och vikten av samarbete med andra småstater (Beneluxländerna m fl).

Under en följande intensiv debatt diskuterade bla *Gunnar Björk* (c), *Elver Jonsson* (fp) och *Grethe Lundblad* (s) behovet att öka den nordiska budgeten för att kunna förverkliga mål, såsom trafiksäkerhets- och kultursatsningar. De hävdades också att rådssidan borde ges större inflytande.

Flera debattörer tog också upp behovet att reda ut vardagsproblemen i Norden i form av handelshinder, taxepolitik samt gränsproblem av olika slag och gav därmed sitt stöd åt reservationen.

Ingrid Sundberg (m) efterlyste självvranssakan och jämförde långdragna nordiska utredningar och oförverkligade planer med de konkreta besluten inom EG. Problemet kunde bara lösas, enligt Sundberg, genom ökad makt åt Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet, så att besluten blir bindande för medlemsstaterna. I annat fall kommer det nordiska samarbetet att reduceras till ett honorärsamarbete.

Vidare diskuterades ett effektivt transportsystem insatt i miljöpolitiskt sammanhang. Riksdagen biföll utskottets hemställan och avslög reservationen.

Delegationens berättelse 1989

Sveriges delegation överlämnade den 31 maj 1989 till riksdagen en redogörelse för rådets verksamhet sedan den 36:e sessionen. I denna

ägnades särskild uppmärksamhet åt rådets andra extrasession den 16 november 1988 i Helsingör och 37:e sessionen den 27 februari—den 3 mars 1989 i Stockholm. Berättelsen behandlas i utrikesutskottet och följs av en behandling i kammaren den 21 februari 1990.

Närmande mellan de baltiska republikerna och Nordiska rådet

Riksdagen behandlade under våren, efter beredning i utrikesutskottet, en motion av *Erling Bager* och *Lars Leijonborg* (båda fp) om att de baltiska rådsrepublikerna skall beredas observatörsplatser i Nordiska rådet. Motionen avstyrktes av utskottet.

I detta ärende har vidare rådsmedlemmen *Carl Bildt* (m) den 28 augusti 1989 föreslagit, att folkfronten i Estland, Lettland och Litauen skall inbjudas till Nordiska rådets sessioner i Mariehamn och Reykjavik som gäster.

På en fråga i riksdagen om ett närmande mellan de baltiska staterna och Nordiska rådet har samarbetsminister *Mats Hellström*, vidare, den 7 oktober uttryckt den svenska regeringens positiva inställning till snara utvidgade kontakter med Baltikum i form av kulturellt samarbete, handelsarbete och förbättrade kommunikationer. Hellström nämnde också förslaget om en nordisk riskkapitalordning för miljöinvesteringar i Östeuropa. Ifråga om formerna för närmandet hänvisades till Helsingforsavtalet 1962 och Nordiska rådets eget avgörande.

I direkt anslutning till svenska delegationens berättelse till riksdagen 1989 har Erling Bager och Lars Leijonborg på nytt motionerat i frågan.

Mot bakgrund av den fortsatta händelseutvecklingen i Baltikum föreslogs, att representanter från folkfronterna i Estland, Lettland och Litauen skall inbjudas som gäster till Nordiska rådets möten.

Enligt motionärerna skulle ett riksdagsuttalande med denna innebörd tjäna som vägledning, om frågan kom upp i Nordiska rådet. Ett erbjudande om gäststatus skulle understyrka det nordiska intresset och den positiva hållningen till utvecklingen.

Öresundsförbindelserna

Redan år 1952 uttalade sig riksdagen för en undersökning av förutsättningarna för en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

År 1987 presenterade de de danska och svenska Öresundsdelegationerna rapporter, som behandlade tekniska, ekonomiska och miljömässiga aspekter på fasta förbindelser över Öresund. Enligt rapporterna talar trafikala bedömningar entydigt för att en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse byggs mellan Malmö—Köpenhamn. Många remissinstanser redovisade klara ställningstagande för eller emot delegationernas slutsatser om en kombinerad förbindelse. Andra tillstyrkte en sådan förbindelse, förutsatt att den inte medför påverkan på miljön.

Öresundsdelegationerna fick därefter i uppdrag att komplettera 1987 års rapporter med bland annat utredning om en järnvägstunnel mellan Malmö

och Köpenhamn. Detta arbete redovisades i februari 1989. Samtidigt presenterades ett förslag att uppföra en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse etappvis, så att först järnvägsdelel och senare vägdelen byggs. Även 1989 års rapport remissbehandlas.

Öresundsförbindelser blev vidare föremål för en längre debatt i Sveriges riksdag den 4 april. Anledningen var att kommunikationsminister Georg Andersson interPELLERATS, om regeringen var beredd att medverka till att en tunnel för järnvägstrafik skall bli det alternativ för direktförbindelse mellan Sverige och Danmark som kommer ifråga.

Interpellationen föranledde en omfattande debatt rörande miljöproblemen i Malmöhus län, dess marker och vattendrag, sätta i relation till utbyggda kommunikationer i Sydsverige, i form av ökad bilism respektive järnvägstrafik.

Från flera håll krävdes ett snabbt avgörande i ärendet. Kommunikationsministern svarade, att det samlade utredningsmaterialet kommer att ligga till grund för regeringens ställningstagande senare. Han var inte beredd att nu ge förord för något visst alternativ.

Under den allmänna motionstiden väcktes tio motioner rörande Öresundsförbindelserna. I flera av dessa togs färjeförbindelserna över Öresund till kontinenten upp. Trafikutskottet avstyrkte samtliga motionsyrkanden bl a med hänvisning till att regeringens ställningstagande till Öresundsdelegationernas förslag och remissynpunkter borde avvaktas. Såväl Sveriges förbindelser med kontinenten som en tillfredsställande lösning av miljöfrågorna var enligt utskottet av yttersta vikt. Utskottet utgick från att regeringen även beaktar senare gjorda utredningar, t.ex. SJ: färjeutredning.

I en gemensam reservation framhöll (c), (vpk) och (mp) att riksdagen nu bör besluta att en Öresundsbro inte skall byggas. En parlamentarisk utredning bör istället studera frågan om Sveriges kontinentförbindelser. I en m-reservation framhölls, att en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö snarast bör byggas och att regeringen skyndsamt bör ta upp överläggningar med den danska regeringen. Utskottets hemställan om avstyrkande bifölls den 22 november 1989.

Godtagande av byggprodukter som godkänts i annat land

I de nordiska länderna har samarbete mellan byggmyndigheterna för att samordna de olika ländernas byggbestämmelser pågått sedan mitten av 1950-talet. Arbetet bedrivs av Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) som numera är underställd Nordiska ministerrådet. Ministerrådet beslutade 1983 om riktlinjer för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter. Detta innebär, att en produkt som är typgodkänd i ett av de nordiska länderna kan typgodkännas i de övriga länderna genom ett enkelt registerförfarande. NKB har i anslutning härtill utarbetat produktregler för ett tjugotal produktslag.

Den svenska regeringen har lagt fram proposition med förslag till ändring i plan- och bygglagen (PBL 1987: 10). Förslaget innebär, att byggnadsnämnderna vid sin granskning enligt PBL:s bestämmelser skall godta byggprodukter, som godkänts av ett behörigt organ i något annat nordiskt land, på samma sätt som produkter, som frivilligt typgodkänts eller tillverkningskontrollerats i Sverige. Detta skall gälla till utgången av 1991.

Enligt propositionen är utbytet av byggmaterial för närvarande otillräckligt för att efterfrågan skall kunna tillgodoses utan väntetider eller ökande priser. Av detta skäl föreslås åtgärder som främjar importen av likvärdiga produkter. Det nordiska samarbetet har resulterat i att byggbestämmelserna i de nordiska länderna är likartade. Detta innebär att en produkt som är godkänd i ett nordiskt land i allmänhet också svarar mot de krav som ställs i de andra nordiska länderna.

I avvaktan på att de av Nordiska ministerrådet fastställda riktlinjerna för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter ges vidare praktisk tillämpning föreslås därför vissa ensidiga svenska åtgärder to m år 1991.

Med anledning av propositionen har två motioner (fp och c) väckts. Folkpartiet yrkade på mera målmedveten samordning med EG och avslag på den föreslagna tidsbegränsningen till 1991. Centern tog upp sambandet mellan bostadspolitiken, byggmarknadens struktur och prisutvecklingen för byggmaterial samt yrkade på åtgärder för att dämpa branschens kostnadsutveckling och stimulera till mera differentrerad byggföretagsstruktur.

Bostadsutskottet avstyrkte motionerna. Till utskottsbetänkandet fogades sex reservationer och tre särskilda yttranden.

Dessa tog upp samordningsåtgärder med EG och ändringar ifråga om den föreslagna tidsbegränsningen, miljö- och kvalitetsaspekter, redovisning av effekterna av utökad import av byggmaterial samt åtgärder för att dämpa kostnadsutvecklingen inom byggbranschen.

Utskottets hemställan bifölls den 15 maj 1989.

Koncernfackligt nordiskt samarbete

Tidsplanen för ett koncernfackligt samarbete i Norden togs upp i en fråga i riksdagen, ställd av *Birger Schlaug* (mp). Arbetsmarknadsminister Ingela Thalén besvarade frågan den 14 april 1989 med att svenska regeringen var mycket angelägen att ta tillvara de goda förutsättningarna för sådant samarbete i Norden. Man var främst inriktad på att i bilaterala diskussioner, i första hand med Norge, undersöka lämpliga åtgärder.

Kärnvapenfri zon i Norden

Riksdagsledamoten *Gudrun Schyman* (vpk) efterlyste den 28 april 1989 i en fråga till riksdagen intensifierade ansträngningar att få till stånd en kärnvapenfri zon i Norden. I sammanhanget behandlades också frågan om

att i samband med örlogsbesök kräva garantier för kärnvapenfrihet. Utrikesminister Sten Andersson meddelade i sitt svar, att regeringen fortsatte arbetet med att utreda frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. En gemensam nordisk ämbetsmannagrupp hade tillsatts 1987. De nordiska utrikesministrarna hade kunnat konstatera att gruppens arbete tillfredsställande fortskred.

Nordiska medborgares rättigheter vid en svensk EG-anslutning

Nordiska medborgares rättigheter vid en svensk anslutning till EG togs upp i en fråga i riksdagen av *Erkki Tammenoksa* (s).

Frågan avsåg särskilt den stora gruppen finska invandrare med finskt medborgarskap bosatta i Sverige.

Utrikeshandelsminister Anita Gradin konstaterade i sitt svar den 12 maj 1989 att nära förbindelser med EG inte hindrar Sverige från att vidareutveckla det nordiska samarbetet och samarbetet inom EFTA, som bägge betraktas som en tillgång i kontakterna med EG. Särskilt borde det nordiska samarbetet om den sociala dimensionen fördjupas, t. ex. om den gemensamma arbetsmarknaden, passöverenskommelsen, de sociala trygghetssystemen, det familjerättsliga samarbetet liksom samarbetet om arbetsmiljön och det koncernfackliga samarbetet inom Norden.

I fråga om passöverenskommelsen var ambitionen, enligt utrikeshandelsministern, att försöka "gifta ihop" denna med det övriga Europas ambitioner om människors rörlighet. Någon diskussion om invandrades kommunala och landstingskommunala rösträtt gick emellertid inte in i diskussionerna om den inre marknaden.

Nordiskt dubbelbeskattningsavtal om arvs- och gåvoskatter

Bilaterala dubbelskattningsavtal mellan de nordiska staterna – med undantag för Island – ifråga om arvsskatter har funnits ända sedan slutet av 40-talet och början av 50-talet. Sedan ett multilateralt handräckningsavtal färdigställts 1971 och det första nordiska multilaterala inkomst- och förmögenhetsskatteavtalet trätt i kraft 1983 har även ett multilateralt avtal om arvs- och gåvoskatt utarbetats. Den 21 juni 1989 paraferades ett förslag till avtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige för att undvika dubbelbeskattning beträffande skatter på arv och gåva. Förslaget var baserat dels på ett av OECD utarbetat modellavtal av 1982, dels på gällande nordiska bilaterala avtal och det multilaterala inkomst- och förmögenhetsskatteavtalet.

Svergies regering har i proposition föreslagit att riksdagen godkänner dubbelbeskattningsavtalet och antar en lag om dubbelbeskattningsavtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige beträffande skatter på arv och på gåva. Propositionen antogs av riksdagen den 22 november 1989.

Överenskommelse om folkbokföring

Syftet med den nordiska folkbokföringsöverenskommelsen år 1968 var i första hand att förhindra att en person vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat blev dubbelregistrerad. Dessutom ville man genom en ordning med utväxling av flyttningsbetyg försäkra sig om korrekta personuppgifter. Olikheter i de olika ländernas bosättningsregler och registreringsssystem har emellertid medfört vissa tillämpningsproblem med återverkningar för svensk del. I förhållande till Finland, som har ett dubbelt registreringsystem på lokalplanet, uppstår problem efter de kyrkliga registreringsmyndigheterna inte alltid tillämpat bosättningsreglerna på samma sätt som registerbyråerna. I förhållande till Danmark har ett problem varit, att en vistelse som enligt svensk rätt är tillfällig i Danmark kunnat betraktas som bosättning. Dansk praxis vad gäller avregistrering har inte alltid överensstämmt med överenskommelse.

Nordiska rådet uppdrog år 1986 åt Nordiska ministerrådet att utarbeta förslag till en ny överenskommelse med målsättningen att bättre samordna och förenkla reglerna. Bl a borde enhetlighet uppnås om var en person skall anses bosatt. Ministerrådet tillsatte 1987 en arbetsgrupp, som år 1988 lade fram en rapport med förslag till en ny överenskommelse. Ett ministerrådesförslag härom tillstyrktes av rådet i en rekommendation år 1989. Överenskommelsen undertecknades av de avtalslutande länderna den 8 maj 1989.

Målsättningen med den nya överenskommelsen är att samordna och förenkla reglerna om registrering vid flyttning mellan länderna och att trots olika bosättningsregler tillämpa överenskommelsen likformigt. Detta har inte behövt resultera i några mera omfattande sakändringar i förhållande till överenskommelsen av 1968.

Sveriges regering har i proposition föreslagit att riksdagen godkänner en ny överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om folkbokföring och antar en lag om denna. Propositionen togs den 6 december 1989.

Föreningar i svensk-norska gränsvatten

En havsföreningensdebatt utspann sig i riksdagen den 11 december 1989. Anledningen var frågor ställda av *Elving Andersson* (c) rörande föreningar i svensk-norska gränsvatten, vilka överenskommelser som finns mellan de svenska och norska regeringarna och vilka konkreta löften svenska regeringen fått om att förorenade utsläpp från Saugbrugsforeningens sulfitfabrik i Idefjorden skall upphöra 1993.

Miljö- och energiminister Birgitta Dahl lämnade en detaljerad redogörelse för sina kontakter med dåvarande miljöminister Sissel Rønbeck angående föreningen av Idrefjorden och kustområdet ned mot den svenska gränsen samt återopande av det nordiska aktionsprogrammet för havsföreningar.

Kontakterna hade enligt Dahl lett till att det idag fanns styrelsebeslut om att lägga ned Saugsbrugsforeningens sulfittfabrik i Halden och om att uppföra en ny pappersmaskin på platsen. Dessutom fanns ett norskt regeringsbeslut, som reglerar utsläppen av syreförbrukande substans från maj 1990 till juni 1992. Flera debattörer kritiserade dispensen för Saugsbrugsforeningens sulfittfabrik att fortsätta med sina miljökadliga utsläpp till 1992.

Delegationens informationsverksamhet

Massmediaservice är ett dagligt inslag i informationsarbetet. Traditionell pressservice i form av pressmeddelanden, presskonferenser och förhandsinformation är knuten till större rådsarrangemang som sessioner, konferenser, utdelning av Nordiska rådets litteratur- och musikpriser, utskottsmöten och dylikt. Enskilda journalisters intresse för upplysningar, därutöver, har ökat, sannolikt som en följd av att det nordiska samarbetet delvis ses i ett nytt perspektiv, påverkat av den europeiska integrationen och utvecklingen av öst-väst-relationerna.

Till den 37:e sessionen upprättades ett presscenter med teknisk service och arbetsplatser för de totalt 300 journalister som bevakade sessionen. Av dessa var cirka 160 journalister ackrediterade från Sverige. Andra arrangemang som tilldragit sig större massmedialt intresse under perioden har varit ekonomiska utskottets seminarium om den europeiska integrationen i Visby i september och Nordiska rådets internationella konferens om havsmiljöproblem i Köpenhamn i oktober 1989. Till rådets extra session i Mariehamn den 16 november 1989 ackrediterades cirka 40 svenska journalister.

Den svenska massmediabilden av Nordiska rådets arbete växlar kraftigt över tiden. I samband med havsmiljökonferensen betecknades Nordiska rådet som en kraftfull pådrivare av det internationella miljöarbetet medan stora delar av ledarsidornas kommentarer i anslutning till den 37:e sessionen präglades av kritik och uppmaningen till förnyelse.

Nordiska rådets *journaliststipendium* söktes av sammanlagt 43 personer. Delegationen utdelade fyra stipendier om sammanlagt 60 000 kronor. En förteckning över samtliga stipendiater finns i avsnitt 11.5.

Service till en bred allmänhet, andra myndigheter och organisationer upptar en stor ökande andel av den disponibla tiden. Mellan 150 och 200 förfrågningar görs varje månad inom ett vitt spektrum av nordiska ärenden. Informationstjänsten får även fungera som "klagomur" för personer som upplever problem i nordiska skatte-, pensions- och flyttningsfrågor.

Lärare i både grundskola och gymnasium efterfrågar ofta information om det nordiska samarbetet som komplement till läromedlen. Det temamaterial som tidigare utgivits i Nordpå-serien fyller en funktion härvidlag. Nytt nordiskt informationsmaterial sänds ut till skolor i samarbete med riksdagens skoltjänst.

Samarbete med Föreningen Norden har tagit sig uttryck i form av regelbunden medverkan i "Nordens Tidning", som utkommer 4 gånger per år i 33 000 exemplar, samarrangemang av föreläsnings- och debattkvällar samt medlemskap i föreningens styrelser och nämnder. Under perioden har bl a en föreläsningsserie anordnats i Gävleborgs-distriktet inför den 37:e sessionen. Det årliga Nordiska Skolungdomsmötet och ett 80-tal Nordjobbare har mottagits för information och debatt om det nordiska samarbetet.

I samarbete med Svenska Institutet distribueras nordiskt informationsmaterial på engelska, tyska och franska till svenska ambassader och konsulat utanför Norden. Svenska institutets faktabladsserie innehåller ett faktablad om nordiskt samarbete, vilket innehållsmässigt revideras varje år.

Studiebesök har arrangerats för bl a gymnasieklasser, det nybildade Förbundet för Nordens Liberala och Radikala Ungdomspolitiker, ett 30-tal freds- och konfliktforskare från Asien och för journalister från bl a Egypten, Centralamerika, Estland och Polen.

För den omfattande distributionen av nordiska publikationer har under perioden de större adressregistren reviderats i syfte att minska de kostnadskrävande upplagorna.

10. Partigrupperna

10.1 Om arbetsformerna m. m.

Rådet beslutet i 1985 å anmode presidiet om å innføre et system for økonomisk støtte til Rådets valgte medlemmer. Formålet er og var å styrke det partipolitiske arbeidet i Rådet.

Partigrupppestøtten skal benyttes til å dekke utgifter til sekretærhjelp og kontorutgifter samt til å dekke utgifter til reiser og møter mellom sekretariatspersonale og partigruppemedlemmene.

Støtten beregnes dels som et grunntilskudd til hver enkelt partigruppe, dels som et tilleggstilskudd basert på antall medlemmer i partigruppen. Valgte rådsmedlemmer som ikke tilhører noen nordisk partigruppe, får hver og en et tilleggstilskudd.

I 1989 har partigrupppestøtten vært SEK 2 000 000. Det samme beløpet er bevilget for 1990.

Etter forslag fra presidiet har utvalgene de to siste årene besluttet "at de nordiske partigruppeseekretærene for perioden frem til neste konstituerende møte skal ha en personlig rett, men uten talerrett, til å delta i utvalgenes møter, jfr Rådets arbeidsordning § 27".

Presidiet har nå besluttet å foreslå overfor Rådet at denne ordningen gjøres permanent og at Rådets arbeidsordning endres i samsvar med dette.

I 1989 har presidiesekretariatet holdt to dagsmøter med sekretærene i de fire nordiske partigruppene – 7. april og 6. oktober. Dessuten ble det holdt et lunsjmøte i forbindelse med partisekretærkonferansen i Kiruna 11. august.

Møtene inngår som en naturlig og viktig del i forberedelsene foran rådsessjonene og som en oppfølging av dem. Partigruppeseekretærene ble også trukket inn i forberedelsen av Rådets tredje partisekretærkonferanse.

Partigruppeseekretærene har i løpet av året blitt invitert til å delta i seminar arrangert av Rådet.

Etter innbydelse fra presidiet deltok dessuten partisekretærene for de partiene som er representert i den svenske Riksdagen under Rådets 37. sesjon i Stockholm. Tilsvarende invitasjon har gått til partisekretærene i de partiene som er representert i Altinget til Rådets 38. sesjon i Reykjavik.

10.2 Den konservative gruppen

Den konservative gruppen i Nordiska rådet består av valda medlemmar och suppleanter från följande partier:

Danmark: Det Konservative Folkeparti (KF)

Färöarna: Folkeflokkun (F)

Finland: Samlingspartiet (Kok)

Åland: Frisinnad Samverkan (FS)

Island: Selvstendighedspartiet (Sj)
Norge: Høyre (H)
Sverige: Moderata Samlingspartiet (m)

Hela den konservativa gruppen möts vid tre tillfällen om året. Gruppens möten sker alltid i samband med Nordiska rådets session, höstens minisession och januarimötena i Stockholm. Däremellan möts naturligtvis konservativa medlemmar av Nordiska rådets utskott och kommittéer vid ett flertal tillfällen.

Carl Bildt (m) är ordförande för den konservativa gruppen Nordiska rådet.

Integrerat med Nordiska rådets arbete pågår även det övriga samarbetet mellan de nordiska konservativa partierna, ett samarbete som sedan länge är väl etablerat och utgör grunden för partiernas samarbete i rådet. Avsikten är att fördjupa detta samarbete ytterligare, i första hand genom förbättrade kontakter i det dagliga parlamentariska arbetet i respektive land.

Den viktiga frågan för nordiskt samarbete under året har varit frågan om den västeuropeiska integrationen, genomförandet av den inre gemensamma marknaden och dess konsekvenser för Norden, både vid sessionen i Stockholm och den av den konservativa gruppen föreslagna extrasessionen om Europafrågorna i november i Mariehamn.

Konservativa gruppens arbete med denna fråga har utgått från målet att nordiska medborgare skall ha samma rätt att resa, leva, studera och arbeta i det fria Europa som andra västeuropéer.

Till grund för rådets ställningstagande om att se det nordiska samarbetet i perspektiv av ett vidare europeiskt samarbete ligger dels den konservativa gruppens initiativ om "Norden i Europa" på sessionen i Helsingfors för två år sedan, dels medlemsförslaget om det nordiska samarbetet och EG:s inre marknad.

Det accelerade samarbetet i Europa och miljöfrågornas krav på samarbete, också med länder i Nordens omedelbara närhet, föranledde gruppen att på sessionen i Stockholm föra fram synpunkter på Nordiska rådet i framtiden. Gruppen varnade för att det nordiska samarbetet riskerar att stagnera och efterlyste en ökad politisk vilja i sakfrågorna både hos regeringarna och hos rådet.

I det sammanhanget förde gruppens ordförande fram tankar kring de framtida relationerna till de baltiska republikerna. Det sker där en frigörelseprocess som öppnar nya möjligheter till samarbete med Nordiska rådet, inte minst när det gäller värnet av vår gemensamma miljö i Östersjöområdet.

Anders Kempe, moderata samlingspartiet, har tom sessionen i Stockholm arbetat som gruppens sekreterare. Från och med mars månad är konservativa gruppens sekretariat förlagt till moderaternas riksdagslokaler. Gruppsekreterare är *Chris Heister* och som assistent har *Yvonne Svengard-Kalms* fungerat.

10.3 Mittengruppen i Nordiska rådet

Mittengruppen i Nordiska rådet är det samlande namnet för en rad partier i mittenfältet i Nordiska rådet. Gruppen består formellt av valda ledamöter och suppleanter från följande partier i Nordiska rådet:

- Danmark: Det Radikale Venstre (RV), Centrum-Demokraterne (CD), Kristeligt Folkeparti (KrF) och Venstre (V)
- Grönland: Atassut (At)
- Finland: Centerpartiet (K), Finlands kristliga förbund (Skl) och Svenska folkpartiet (Sfp)
- Åland: Liberalerna på Åland (lib) samt Åländsk Center (ÅC)
- Island: Framskridtpartiet (Framsóknarflokkurinn) (F)
- Norge: Kristelig Folkeparti (KrF) och Senterpartiet (Sp)
- Sverige: Centerpartiet (c) och Folkpartiet (fp).

Mittengruppen är rådets näst största och består av 24 ledamöter. Under 1989 har gruppen haft tre ordinarie möten. Ett i samband med Stockholmsmötena den 30 januari, ett vid sessionen den 27 februari och det tredje den 13 november i samband med höstmötena och extra sessionen i Mariehamn.

Som ordförande i mittengruppen har riksdagsledamoten Karin Söder (c), Sverige fungerat sedan dess bildande. Vid gruppens möte i Mariehamn valdes *Gustav Björkstrand (Sfp)* Finland till ny ordförande. Gruppens arbetsutskott som består av en vald representant från varje lands mittengrupping har till uppgift att mellan gruppens möten förbereda, verkställa och sköta det löpande arbetet. Arbetsutskottet har haft möten i samband med gruppens möten, samt ett ytterligare arbetsmöte i Oslo den 21–22 augusti.

Förutom gruppens ordförande består Arbetsutskottet sedan mötet i Mariehamn den 13 november, av vice ordförande i mittengruppen och alltingsmand Páll Pétursson (F), Island, folketingsmedlem Peder Sønderby (V) Danmark, riksdagsledamoten Marjatta Väänänen (K) Finland och Stortingsrepresentant Anne Enger Lahnstein (Sp) Norge.

Mittengruppens sekretariat är förlagt till svenska centerpartiets riksdagslokaler.

Partigruppsekreterare har varit *Håkan Ekengren* och som assistent för gruppen har Solveig Pettersson fungerat. Året har för mittengruppen varit händelserikt. En stor del av året har ägnats åt att utveckla och stärka det inre arbetet. Dels har ett arbete med att ta fram ett nytt program genomförts. Namnet på programmet är Norden inför 2000-talet, och innehåller mittengruppens syn på de framtida utmaningarna som det nordiska samarbetet står inför. Det följdes upp under hösten med att gruppen höll en konferens den 11–12 november på Åland. Den genomfördes före extra sessionen och med ett 50-tal deltagande och medverkande från parlamentsgruppen, partierna, ungdoms- och kvinnoförbunden samt massmedia.

Konferensen var ett samarrangemang mellan mittengruppen och förbundet Nordisk vuxenupplysning, FNV. På konferensen behandlades, förutom programmet, också en rad frågor rörande mittenpartiernas och Nordiska rådets internationella samarbete av olika slag. Bland annat enades mittengruppen om att inbjuda likasinnade partier, och organisationer i delar av Östeuropa, till en gemensam konferens under 1990. Gruppen har också utarbetat och antagit nya riktlinjer för sitt arbete.

I och med 1989 beslöt presidiet att öka partigruppstödet. Det innebar för mittengruppen en fördubbling i förhållande till 1988. Den ökningen och därmed förbättringen har bidragit till att utveckla och fördjupa gruppens arbete. Højningen var en naturlig konsekvens av den ökande partipolitiserings som skett i rådet de senaste åren, och därmed ökande arbetsbörda som mittengruppen fått.

10.4 Den socialdemokratiska gruppen

Den socialdemokratiska partigruppen i Nordiska rådet skall verka för ett nordiskt samarbete präglad av den samhällssyn som företräds av de socialdemokratiska partierna i de berörda länderna samt samordna gruppmedlemmarnas insatser i rådet och dess organ.

I den socialdemokratiska gruppen har under 1989 ingått parlamentariker och regeringsledamöter tillhörande:

- Danmark: Socialdemokratiet (S)
- Finland: Finlands socialdemokratiska parti (Suomen sosialidemokraattinen puolue) (Sdp)
- Island: Det socialdemokratiske parti (Alþýðuflokkurinn) (A)
- Norge: Det norske Arbeiderparti (A)
- Sverige: Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

I partigruppen har under 1989 även ingått företrädarna i Nordiska rådet för Siumut (Si), Grönland, och Javnaðarflokkurin (Jvfl), Färöarna. Socialdemokraterna på Åland, som under året inte haft någon ordinarie representation i rådet, har haft en representant adjungerad till gruppen.

Partigruppen höll under 1989 fem möten (varav tre i anslutning till rådssessionen). Arbetsutskottet var samlat till sammanträde vid åtta tillfällen. De socialdemokratiska ledamöterna i rådets olika utskott har vid flera tillfällen överlagt om gemensamma angelägenheter.

Koncernfackligt samarbete i Norden är en fråga som under året uppmärksammats särskilt av den socialdemokratiska gruppen i Nordiska rådet. I ett medlemsförslag, som väcktes hösten 1988, hänvisades till den stora enighet som råder om vikten av att utöka det ekonomiska samarbetet i Norden, inte minst för att stärka de nordiska företagens internationella konkurrenskraft.

Löntagarnas positiva syn på det utökade ekonomiska samarbetet och därmed sammanhängande rationaliseringar samt utveckling och introduk-

tion av ny teknik har som grundläggande förutsättning att de fackliga organisationerna, genom insyn och inflytande i företagen, kan ta till vara sina medlemmars intressen. Det förutsätter i sin tur koncernfackligt samarbete över nationsgränserna. Medlemsförslaget utmynnade i en rekommendation till Nordiska ministerrådet att utarbeta ett förslag till samordnad nordisk lagstiftning som tillförsäkrar löntagarorganisationerna rätt till koncernfackligt samarbete.

I en utredning som företagits i ministerrådets regi konstateras ”att det inte finns några avgörande hinder mot att finna rättsligt fungerande och praktiska lösningar på frågorna kring ökat koncernfackligt samarbete”.

Vid sessionen i Stockholm fick en socialdemokratisk reservation från ekonomiska utskottet, med motsvarande lydelse som medlemsförslaget, flest röster i voteringen men två färre än hälften av antalet avgivna röster. Därmed föll förslaget.

Under året presenterade den internationella samarbetskommittén sitt slutbetänkande, vari bla också återfinns ett förslag om att ministerrådet bör aktualisera frågan. Inte heller detta förslag har emellertid de borgerliga partigrupperna i Nordiska rådet varit beredda att stödja. Koncernfackligt samarbete över gränserna är emellertid fortfarande i högsta grad angeläget, inte minst i samband med den europeiska integrationen. Den socialdemokratiska gruppen kommer vid lämpligt tillfälle och på lämpligt sätt att aktualisera frågan på nytt.

Norden i Europa har under det gångna året varit den dominerande frågan i Nordiska rådet, naturligt nog också i den socialdemokratiska gruppen. Ministerrådets arbetsplan och även internationella samarbetskommitténs slutbetänkande har intensivt diskuterats, inte minst i samband med den extra session som Nordiska rådet genomförde i Mariehamn i november. Inför extrasessionen blev frågan om östkontakter särskilt aktuell, bla genom det oant snabba händelseförloppet i Östeuropa. Nordiska rådets östkontakter fick temat för extrasessionen – den västeuropeiska integrationen – att hamna i skuggan.

Under våren väcktes ett medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbete. Vidare har gruppen följt juridiska utskottets översyn av valordningen i rådet.

Under 1989 har *Jerry Svensson* varit partigruppens sekreterare. Inga-Lisa Lundin har på deltid fullgjort vissa arbetsuppgifter för partigruppen. Sekretariatet har sina lokaler i anslutning till den socialdemokratiska riksdagsgruppens kansli i Stockholm.

10.5 Den Venstresocialistiske Gruppe i Nordisk Råd

Den Venstresocialistiske Gruppe i Nordisk Råd samler partier i Norden til venstre for socialdemokratiene. Gruppens formål er at koordinere partiernes arbejde og politik i Rådet og udarbejdelse af fælles forslag. Der hersker ingen krav om gruppe-loyalitet ved afstemningen i Rådet.

I gruppen indgår:

Danmark: Socialistisk Folkeparti (SF)

Finland: Demokratiska Förbundet för Finlands Folk (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto (DFFF)

Island: Folkealliancen (Alþýðubandalagið) (Ab)

Norge: Sosialistisk Venstreparti (SV)

Sverige: Vänsterpartiet Kommunisterna (vpk)

Theo Koritzinsky (SV) afløste Arvo Kempainen (DFFF) som formand for gruppen ved sessionen i Stockholm, og Lilli Gyldenkilde blev valgt som næstformand. Ved Theo Koritzinskys afgang fra Rådet, efter det norske stortingsvalg, blev *Lars Werner* (vpk) valgt som ny formand, og *Kjellbjørk Lunde* (SV) blev ny næstformand. Gruppen har sekretariat hos SF i Danmark, og *Anders Andersen* har fungeret som gruppesekretær.

Den Venstresocialistiske Gruppe har afholdt 9 møder i løbet af 1989. Et under mødet i Stockholm i januar, seks under sessionen februar – marts, et i forbindelse med gruppens sommerseminar 18. – 19. juni og et under minisessionen i Mariehamn.

Centrale spørgsmål som gruppen har beskæftiget sig med har været: Nordens internationale relationer, Norden og udviklingen i Vesteuropa, betydningen af den Europæiske integration for de marginale grupper i Norden, Norden og udviklingen i Østeuropa og desuden har gruppen diskuteret indholdet og strukturen for det nordiske arbejde. I den forbindelse har gruppen løbende forholdt sig til sin repræsentation i Rådet.

Miljøproblemerne har i en årrække været placeret centralt i gruppens arbejde. Havmiljøkonferencen i Danmark var et eksempel på, hvordan Norden internationalt kan arbejde for et større ansvar overfor miljøet. Gruppen var ved havmiljø-konferencen repræsenteret med to medlemmer.

Gruppen har stillet forslag om nordisk jernbanesystem. Det er sket ud fra en erkendelse af, at den voksende trafik – som *en* af sine konsekvenser – vil medføre en yderligere belastning af miljøet. Kun hvis det lykkes at skabe en sammenhængende nordisk jernbanestruktur, blandt andet med fast jernbaneforbindelse mellem Sverige og Danmark, vil det lykkes jernbanen slagkraftigt at konkurrere med den voksende vejtransport.

Desuden har gruppen stillet forslag om nordisk støtte til økologisk landbrug, og gruppen følger løbende med i konkretiseringen af den nordiske arbejdsmiljøkonvention. Gruppen har afholdt et seminar om udviklingen i Vesteuropa og har nøje fulgt udviklingen i Østeuropa.

Gruppen modtog med tilfredshed slutbetænkende fra Nordisk Råds internationale samarbejdskomite om Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd. Det har i en årrække været gruppens holdning, at Norden skulle markere sig stærkere i forholdet til det øvrige Vesteuropa, og at dette skulle ske sideløbende med en styrkelse og udbygning af det nordiske

samarbejde. Gruppen har ved flere lejligheder givet udtryk for sin frygt for, at Norden blot blindt harmoniserer til EFs regler. Ministerrådets arbejdsprogram for Europa er et forsøg på et styrket nordisk samarbejde overfor EF. Men gruppen fandt forslaget meget apolitisk, uden samlede finansierings overvejelser eller prioriteringer, og ydermere savnede gruppen initiativer uden direkte EF-relevans.

Udviklingen i Østeuropa hører, efter gruppens mening, til de glædeligste i Europas historie. Reformerne og demokratiseringen i Østeuropa og Sovjet peger frem mod en nedbrydning af de to – politiske, økonomiske og militære blokke – som har kastet deres skygge over Europa i mere end 40 år.

Gruppen vil i 1990 arbejde for, at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd forstår at svare på udviklingen i Øst med invitationer til øget samarbejde om miljø, mellemmenneskelige kontakter, kultur, teknologi og økonomi.

Med invitationen fra Sovjets præsident, Gorbachov, om øget samarbejde mellem Norden og de nordlige republikker i Sovjetunionen, havde Nordisk Råd en chance for at placere sig centralt og pådrivende i processen. Rådets præsidium valgte imidlertid at overlade initiativet til de enkelte landes parlamenter og placerede dermed Nordisk Råd i en passiv og afventende rolle. Dette begræmmede gruppen i sine indlæg under Rådets ekstraordinære session, som netop skulle beskæftige sig med Nordens internationale rolle. Venstresocialisterne vil arbejde for, at Nordisk Råd kommer ud af denne passive position. Gruppen håber, at Ministerrådet ved sin revision af arbejdsprogrammet Norden i Europa vil fremsætte forslag til, hvordan Norden kan udvikle samarbejde med de Østeuropæiske lande på områder som miljø, teknologi, kulturudveksling og mellemfolkelige kontakter.

Gruppen finder det glædeligt, at Ministerrådet på sessionen i Reykjavik vil fremsætte forslag til etablering af et nordisk miljøfinansieringsselskab til støtte for miljøinvesteringer i Østeuropa. Dette er et forslag, som gruppen længe har arbejdet for ud fra erkendelsen af, at en politik til bekæmpelse af miljøproblemerne i det nordiske område nødvendigvis må omfatte de østeuropæiske lande.

Ved sessionen i Stockholm mistede Den Venstresocialistiske Gruppe sin plads i Præsidiets, og præsidiets fratog gruppen enhver indflydelse på valget af gruppens formands-post for et af Rådets udvalg. Som konsekvens af Præsidiets beslutninger valgte gruppen at trække sig fra sine tillidsposter i Rådet. I et forsøg på, inden sessionen 90, at løse problemerne ved valget af Rådets tillidsposter, bad Præsidiets Juridisk Udvalg udarbejde et forslag til ændrede valgformer. Den Venstresocialistiske Gruppe har indgået i JU-arbejdsgruppen om spørgsmålet, og gruppen finder, at forslaget fra arbejdsgruppen vil være et godt grundlag for de fremtidige valg handlinger.

11. Särskilda verksamhetsområden

11.1 Nordiska kulturfonden

Nordiska kulturfonden upprättades 1966 genom en överenskommelse mellan de nordiska länderna. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utser vardera fem ledamöter i styrelsen för fonden. För varje ledamot utses en suppleant. För verksamhetsperioden 1989–1990 utsågs de av Nordiska rådet valda medlemmarna av plenarförsamlingen vid rådets 36:e session den 7 mars 1988.

Ledamöterna utsedda av Nordiska rådet för kalenderåret 1989 har varit följande:

- Danmark: Svend Jakobsen med Helge Adam Møller som suppleant (Marianne Jelved utsågs vid 37:e sessionen till ny medlem efter Svend Jakobsen)
- Finland: Erkki Pystynen med Claes Andersson som suppleant
- Island: Eiður Guðnason med Guðrún Helgadóttir som suppleant
- Norge: Kjell Magne Fredheim med Georg Apenes som suppleant
- Sverige: Barbro Nilsson med Hans Nyhage som suppleant

Nordiska rådet utser även revisorerna. För åren 1989–1990 utsågs vid 37:e sessionen Jimmy Stahr och Jørgen Mohr till revisorer med Jette Pors och Ib Gerner Hansen som suppleanter.

Fondens styrelse och dess sekretariat, som finns vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn, har under året löpande hållit Nordiska rådets organ underrättade om aktuella frågor inom fonden.

Vid Nordiska rådets 37:e session beviljades fondstyrelsen ansvarsfrihet för år 1987. Berättelsen C 5 behandlades i plenarförsamlingen den 1 mars 1989. Betänkandet hade avlämnats av budget- och kontrollutskottet. Den berättelse som inlämnats till rådets 38:e session avser verksamhetsåret 1988.

11.2 Den Nordiske Investeringsbank (NIB)

Den Nordiske Investeringsbank blev oprettet i 1975 gennem en aftale mellem de nordiske lande. Samtidig fastsattes retningslinierne for virksomheden. Retningslinierne er siden blevet ændret ved flere lejligheder (se Nordisk statussamling).

Investeringsbanken har sit hovedsæde i Helsingfors og har i februar 1989 oprettet et repræsentationskontor i København. Banken har ved udgangen af 1988 ansat 86 personer.

Banken har en styrelse på 10 personer udpeget af de nordiske lande. Endvidere udpeges en kontrolkomité, som har ansvaret for revisionen. Kontrolkomiteen har 10 medlemmer, hvoraf 5 udpeges af Nordisk Ministerråd og 5 udpeges af Nordisk Råd.

På 37. session udpegede Rådet følgende medlemmer af kontrolkomiteen for perioden 1. maj 1989 til 30. april 1991:

- Ivar Nørgård, Danmark
- Ilkka-Christian Björklund, Finland
- Ólafur G. Einarsson, Island
- Håkon Kyllingmark, Norge
- Arne Gadd, Sverige

Investeringsbankens beretning for året 1989 indleveres til Nordisk Råd for 38. session og behandles af Økonomisk Udvalg. Udvalget behandler endvidere kontrolkomiteens beretning.

Beretningen til Rådets 37. session omfattede virksomheden i 1988 (C 3/e) og behandledes af planarforsamlingen den 1. marts.

Udvalget udtalte i betänkningen over beretningen sin anerkendelse af, at ministerrådet nu har besluttet at supplere de nordiske finansieringstilbud med en nordisk udviklingsfond (NDF), som skal yde bløde lån til udviklingslande til projekter med nordisk interesse. Fonden startede sin virksomhed i 1989.

Udvalget konstaterede endvidere at den nye økonomiske handlingsplan introducerer en ny definition af begrebet "nordisk interesse" i forbindelse med miljøprojekter. Den nye definition indebærer, at et projekt, som gavner miljøet i de nordiske lande kan være af nordisk interesse, selv om der kun er leveranceinteresser for ét nordisk land.

Udvalget fandt sammenfattende, at bankens beretning afspejler behovet for en fortsat udbygning af aktiviteterne og af samarbejdet mellem banken og de øvrige nordiske finansieringsordninger.

11.3 Nordiska rådets litteraturpris

Nordiska rådets litteraturpris inrättades av de nordiska ländernas regeringar i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 1/1961. Statuter och instruktion fastställdes 1961 och ändrades åren 1964 och 1971. Nordiska ministerrådet fastställde nya statuter den 8 maj 1983. Dessa trädde i kraft den 1 juni 1983. Statuterna är för närvarande under revision.

Priset har delats ut årligen sedan 1962 och utdelningen 1989 var därmed den 28:e i ordningen.

Prissumman är från och med 1989 150 000 danska kronor.

Bedömningskommittén som består av tio ledamöter (två från varje land) beslöt den 27 januari 1989 i Christiansborg, Köpenhamn, att till pristagare för Nordiska rådets litteraturpris 1989 utse författaren Dag Solstad Norge för romanen "Roman 1987".

Bedömningskommitténs motivering:

Dag Solstad skildrar på ett spänstigt språk med ironi, lätthet och medkänsla 1968-generationens utveckling, misstag och öden i en mindre norsk stad.

Priset som är på 150 000 DKK överlämnades vid en högtidlighet i

Stockholms Stadshus, tisdagen den 28 februari 1989 under Nordiska rådets 37:e session. Presentatör var fil. lic. Sveinn Einarsson, Island, medlem i bedömningskommittén.

Till Nordiska rådets *litteraturpris för 1990* har följande verk nominerats av de nationella ledamöterna i bedömningskommittén:

Danmark:	Peer Hultberg	”Præludier”, roman, Gyldendal 1989
	Henrik Nordbrandt	”Vandspejlet”, dikter, Gyldendal 1989
Finland:	Rosa Liksom	”Station Gagarin”, prosa, Boklaget (finsk titel: Väliasema Gagarin, Weilin & Göös)
	Solveig von Schoultz	”Ett sätt att räkna tiden” diktsamling, Schildts förlag
Island:	Svava Jakobsdóttir	”Gunnlaðar saga, roman Forlagið 1987
	Matthías Johannessen	”Dagur af degi”, diktsamling, Allmenna bókafélagið 1988
Norge:	Tor Åge Bringsværd	”Gobi Djevelens skinn og ben”, roman, Gyldendal
	Bergljot Hobæk Haff	”Den guddommelige tragedie”, roman, Gyldendal
Sverige:	Ragnar Thoursie	”Kråkorna skrattar”, dikter, Bonniers 1989
	Tomas Tranströmer	”För levande och döda, dikter, Bonniers 1989

Bedömningskommittén för det samiska språkområdet har till pristagare nominerat Nils-Aslak Valkeapää med verket *Beaivi, áhčážan* (Solen, min far) Förlaget DAT 1988

Pristagaren utses vid bedömningskommitténs möte i Helsingfors den 23 januari 1990.

Prissumman utgör 150 000 danska kronor.

Priset överlämnas onsdagen den 28 februari 1990 i Reykjavik i samband med Nordiska rådets 38:e session.

11.4 Nordiska rådets musikpris

Nordiska rådets musikpris inrättades 1964 av de nordiska ländernas regeringar i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 25/1964. Statuter och instruktioner fastställdes 1965 samt ändrades 1988. De nya statuterna för den nordiska musikkommittén har fastställts av Nordiska

ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna den 3 december 1988 och träder i kraft den 1 januari 1989).

Priset utdelades första gången 1965 och delades ut vart tredje år. Från 1969 till och med 1988 delades det ut vartannat år och från och med 1990 kommer det att delas ut årligen.

Prissumman är 150 000 danska kronor.

Till Nordiska rådets musikpris 1990 var följande verk nominerade:

Danmark:	Ib Nørholm	Ekliptiske Instinkter. Symfoni nr 7
	Palle Mikkelborg	Aura
Finland:	Paavo Heininen	Silkkirumpu, op. 45
	Jukka Tiensuu,	Tokko
Island:	Karólína Eiríksdóttir	Nágon har jag sett
	Leifur Þórarinsson	Styr
Norge:	Arne Nordheim	Magma
	Olav Anton Thommessen	Gjennom prisme
Sverige:	Daniel Börtz	Sinfonia
	Lars Ekström	Un coup de des jamais n'abolira la hazard

Nordisk Musikkommitté (NOMUS) beslöt på sitt möte den 9 november 1989 att till pristagare för Nordiska rådets musikpris 1990 utse *komponisten Olav Anton Thommessen*, Norge, för hans verk "*Gjennom prisme*".

Bedömningskommitténs motivering:

"Gjennom prisme" afspejler den tid vi lever i. Komponisten søger ikke tryghed i allerede etablerede former eller i et ensartet tonesprog. Indtryk fra forskellige musikkulturer og epoker er et grundlæggende materiale som omsmeltes og danner en syntese.

Priset kommer att överlämnas vid en högtidlighet i Reykjavik, onsdagen den 28 februari 1990, under Nordiska rådets 38:e session.

11.5 Nordiska rådets journaliststipendier

Nordiska rådets journaliststipendier är instiftade för att öka journalisternas intresse för och möjligheter att skriva om förhållanden i de andra nordiska länderna samt om nordiskt samarbete. Stadgarna antogs av Nordiska rådets presidium 1980 och reviderades 1983 och 1986.

Anslaget är från och med 1989 60 000 svenska kronor per land, totalt 300 000 svenska kronor.

Stipendiater 1989:

Danmark *Niels Jørgen Bruun*, Grønlands Radio, 13.000 SEK, til en undersøgelse af fiskerisamarbejdet i Vestnorden.
Knud Henriksen, Ritzaus Bureau, 11.000 SEK, til en analyse af det nordiske arbejdsmarked.

Niels Lindvig, Danmarks Radio, 15.000 SEK, til en analyse af Nordens fremtid i Europa med vægt på de små samfund i Nord.

Jette Lyhne, Fagbladet Huslige Erhverv, 9.000 SEK, til en opfølgning af kvindekonferencerne "Nordisk Forum" i Oslo i 1988.

Bo Pedersen, TV-Avisen, 6.000 SEK, til en analyse af Færøernes stilling i det nordiske samarbejde.

Ove Ravn-Jensen, Aalborg Stiftstidende, 6.000 SEK, til et studium af det nordiske venskabsbysamarbejde.

Finland *Bengt Hannus*, Tidningen Åland, 8.000 SEK, för att stifta bekantskap med den samhälleliga utvecklingen på Bornholm.
Tellervo Hoppula och Sari Pelttari-Heikka, Pohjolan Sanomat, 10.000 SEK, för att stifta bekantskap med lagstiftningsfrågor som berör samer samt Nordiska Sameinstituttet i Kautokeino.

Heikki Jokinen, frilans, 9.000 SEK, för att stifta bekantskap med norsk serietecknande och ny översatt serielitteratur i Norge.

Oiva Miettinen, Aamulehti, 13.000 SEK, för att stifta bekantskap med nordiskt energisamarbete och träffa relevanta tjänstemän i Sverige, Norge och Danmark.

Anna-Riitta Sippola, Helsingin Sanomat, 10.000 SEK, för att stifta bekantskap med dansk fackföreningsverksamhet i avslutning till dansk politik och EG-frågorna.

Jukka Vesterinen, Paperiliitto-lehti (Pappersförbundets tidning), 8.000 SEK, för att stifta bekantskap med norsk kemisk skogsindustri, miljölågstiftning och facklig verksamhet inom detta område.

Island *Sigrún Björnsdóttir*, 15.000 SEK, til at deltage i kursus i Danmarks Radio samt gøre sig bekendt med denne institutions kultur- og uddannelsesafdeling samt evt rejse til Grønland til indsamling af materiale til radioudsendelsesrække.

Halldór Levi Björnsson, 10.000 SEK, for at gøre sig bekendt med udgivelsen af landsdækkende aviser samt provinsblade i Sverige.

Garðar Guðjónsson, Nordisk Journalisthøgskole, 5.000 SEK, til et studium af de etiske regler, der gælder for islandske journalister sammenlignet med norske regler.

Sigrún Bára Friðfinnsdóttir, generalsekretær for Mentalhygienisk forening, 10.000 SEK, til et studium af drift og udgivervirksomhed ved mentalhygieniske foreninger i Norden.

Sigurður Sverrisson, hovedredaktør Skagabladið, 15.000 SEK, til en analyse af driftsgrundlaget og det tekniske arbejde (herunder datamatisering) ved nordiske provinsblade.

- Norge *Yngvi Kjartansson*, Norsk Journalisthøgskole, 5.000 SEK, til en artikkelserie om et afgrænset miljøspørgsmål i Norge (af interesse for islændinge), f.eks. forurening fra fiskeopdræt.
- Audgunn Oltedal*, NRK, 23.000 SEK, til en undersøkelse av nordisk samordning av innsatsen innen bioteknologi og genforskning.
- Finn Stoveland*, Skoleforum, 22.000 SEK, til en sammenligning av visse sider ved skolesituasjonen i de nordiske land.
- Eva Granheim*, Bergens Tidende, 15.000 SEK, til et prosjekt om kvinnepolitikk og kvinnekultur i Norden.
- Sverige *Sophie Fahlbeck*, frilansjournalist, 5.600 SEK, för inventering av och faktainsamling om de satellitkanaler som under senare år gjort Norden till sin marknad.
- Mats Laurin*, Norrköpings Tidningar, 13.000 SEK, för undersökning av återflytningen av finska invandrare, från Sverige till Finland, dess omfattning, språkliga och sociala aspekter.
- Paul-Anders Simma*, TV 2 Luleå, 24.000 SEK, för komparativ studie av Grönlands "Hjemmestyre" och dagens utveckling på Nordkalotten beträffande samernas rättsställning, bevakning av Inuit Circumpolar Conference i juli 1989 samt studier av grönländska massmedier.
- Helge Torstensen*, frilansjournalist, 17.400 SEK, för undersökningar av nordisk miljöpolitik och nordiska energiframtider samt reportageresa för studier av ekologiska problem i Norskehavet och Barents hav.

BILAGA 1

Nordiska rådets sammansättning; delegationerna och partierna representerade i Nordiska rådet

DANMARKS RIGES DELEGATION

Valgt af Folketinget den 4. oktober 1989 med senere ændringer

Medlemmer

Lars P. Gammelgaard (KF)
Flemming Hansen (KF)
Helge Adam Møller (KF)
Ivar Hansen (V)
Peder Sønderby (V)
Kristen Poulsen (FP)
Marianne Jelved (RV)
Arne Melchior (CD)
Knud Glønborg (KrF)
Dorte Bennedsen (S)
J.K. Hansen (S)
Anker Jørgensen (S)
Kaj Poulsen (S)
Birte Weiss (S)
Margrete Auken (SF)
Lilli Gyldenkilde (SF)

Stedfortrædere

Merete Aarup (KF)
Peter Sterup (KF)
Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jens Peter Jensen (V)
Svend Erik Hovmand (V)
Pia Kjærsgaard (FP)
Elisabeth Arnold (RV)
Lis Noer Holmberg (CD)
Inger Stilling Pedersen (KrF)
Hanne Andersen (S)
Søren Hansen (S)
Poul Nielson (S)
Hans Jørgen Jensen (S)
Bjørn Westh (S)
Birgitte Husmark (SF)
Inger Harms (SF)

Formand: Anker Jørgensen

Næstformand: Lars P. Gammelgaard

Partierne

CD Centrum-Demokraterne
FP Fremskridtspartiet
KF Det Konservative Folkeparti
KrF Kristeligt Folkeparti
RV Det Radikale Venstre
S Socialdemokratiet
SF Socialistisk Folkeparti
V Venstre

FÆRØERNES DELEGATION

Valgt af Færøernes Lagting

Medlemmer

Atli P. Dam (Jvfl)

Jákup Lindenskov (Jvfl)

Agnar Nielsen (Sb)

Flemming Mikkelsen (Fkfl)

Jvfl Javnaðararflokkurin (Socialdemokratiet)

Fkfl Fólkaflokkurin (Folkeflokken)

Sb Sambandspartiet

GRØNLANDS DELEGATION

Valgt af Grønlands Landsting

Medlemmer

Preben Lange (Si)

Lars Emil Johansen (Si)

Otto Steenholdt (At)

Peter Ostermann (At)

Partierne

At Atássut

Si Siumut

POHJOISMAIDEN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNTA

Valittu 7 päivänä helmikuuta 1989

Täydennetty 21 päivänä helmikuuta, 5 päivänä toukokuuta, 23 päivänä syyskuuta 1989

FINLANDS DELEGATION I NORDISKA RÅDET

Vald den 7 februari 1989

Kompletterad den 21 februari, den 5 maj, den 23 maj samt den 22 september 1989

*Valitut jäsenet:**Valda medlemmar:*

Andersson, Claes (Skdl)

Björkstrand, Gustav (Sfp)

Fagerholm, Karl-Gunnar (6.11.89) (lib.)

Hetemäki-Olander, Elsi *pj./ordf.* (Kok)

Hurskainen-Leppänen, Sinikka (Sdp)

Jansson, Olof (6.11.89) (ÅC)

Järvisalo-Kanerva, Riitta (Sdp)

Jäätteenmäki, Anneli (K)

Kekkonen, Antero (22.9.89) (Sdp)

Knuuttila, Sakari (Sdp)
 Louvo, Anna-Kaarina (Kok)
 Metsämäki, Lauri *vpj./viceordf.* (Sdp)
 Niinistö, Sauli (Kok)
 Nyby, Mats (Sdp)
 Pietikäinen, Sirpa (Kok)
 Riihijärvi, Heikki (Smp)
 Ryytänen, Mirja (K)
 Sasi, Kimmo (Kok)
 Siuruainen, Eino (K)
 Väänänen, Marjatta (K)

Varajäsener:¹

Suppleanter:

Alho, Arja (Sdp)
 Apakka, Asko (Skdl)
 Häkämies, Kari (Kok)
 Isohookana-Asunmaa, Tytti (K)
 Jansson, Roger (6.11.89) (FS)
 Järvenpää, Heikki (Kok)
 Kalliomäki, Antti (Sdp)
 Karkinen, Seija (Sdp)
 Kautto, Tarja (22.9.89) (Sdp)
 Laitinen, Juhani (Kok)
 Leppänen, Urpo (sit./obunden)
 Moilanen, Eeva-Liisa, (SkI)
 Paavilainen, Tuula (Sdp)
 Pelttari, Seppo (K)
 Renko, Tellervo (K)
 Saastamoinen, Riitta (Kok)
 Skinnari, Jouko (Sdp)
 Turunen, Eeva (Kok)
 Tuominen, Pekka (6.11.89) (ÅSD)
 Westerlund, Henrik (Sfp)

Partierna

K	Centern i Finland (Suomen Keskusta)
Skdl	Demokratiska förbundet för Finlands folk (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto)
Sdp	Finlands socialdemokratiska parti (Suomen sosialidemo- kraattinen puolue)

¹ Suppleant ersätter ordinarie medlem i utskotten efter en av delegationen fastställd särskild ordning.

Kok Samlingspartiet (Kansallinen kokoomus)
 Skl Finlands kristliga förbund (Suomen Kristillinen Liitto)
 Smp Finlands Landsbygdparti (Suomen Maaseudun Puolue)
 Sfp Svenska folkpartiet
 ÅC, FS, ÅSD, lib; se under Ålands delegation.

ÅLANDS DELEGATION

Valda av Ålands landsting den 6 november 1989

Medlemmar

Olof Jansson (ÅC) ordförande
 Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Suppleanter

Roger Jansson (FS)
 Pekka Tuominen (ÅSD)

I delegationen ingår också de av landskapsstyrelsen den 25 januari 1989 utsedda representanterna.

Partierna

FS Frisinnad samverkan
 lib Liberalerna på Åland
 ÅC Åländsk center
 ÅSD Ålands socialdemokrater

ISLANDS DELEGATION

Valgt af Altinget den 22 december 1989

Medlemmer

Páll Pétursson (F)
 Ólafur G. Einarsson (Sj)
 Sighvatur Björgvinsson (A)
 Þorsteinn Pálsson (Sj)
 Hjörleifur Guttormsson (Ab)
 Valgerður Sværisdóttir (F)
 Hreggviður Jónsson (Fh)

Suppleanter

Guðni Ágústsson (F)
 Friðrik Sophusson (Sj)
 Rannveig Guðmundsdóttir (A)
 Birgir Ísleifur Gunnarsson (Sj)
 Guðrún Helgadóttir (Ab)
 Jón Kristjánsson (F)
 Ingi Björn Albertsson (Fh)

Partiene

A Alþýðuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti)
 Ab Alþýðubandalagið (Folkeforbundet)
 F Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet)
 Fh Frjálslyndi hægriflokkurinn (Liberale højrepartiet)
 Sj Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet)

DEN NORSKE DELEGASJON

Valgt av Stortinget 7. november 1989

Medlemmer

Brundtland, Gro Harlem (A)
 Eidem, Bjarne Mørk (A)
 †Olsen-Hagen, Gunn Vigdis (A)
 Berntsen, Thorbjørn (A)
 Frøiland, Ranveig (A)
 Wroldsen, Ernst (A)
 Pettersen, Oddrunn (A)
 Borgen, Kjell (A)
 Knutzen, Thea (H)
 Talleraas, Anders (H)
 Liltved, Tore A. (H)
 Løken, Johan C. (H)
 Hagen, Carl I. (FrP)
 Skjervengen, Pål Atle (FrP)
 Solholm, Lodve (FrP)
 Lunde, Kjellbjørg (SV)
 Houg, Tora Aasland (SV)
 Alsaker, Svein (KrF)
 Haugen, Helga (KrF)
 Lahnstein, Anne Enger (Sp)

Suppleanter (i rekkefølge)

Rotnes, Marit (A)
 Engseth, William (A)
 Iversen, Åsa Solberg (A)
 Gudmundseth, Roger (A)
 Kaland, Laila (A)
 Dalheim, Erik (A)
 Jørgensen, Ragna Berget (A)
 Barland, Ragnhild (A)
 Finstad, Eva R. (H)
 Mauritzen, Sverre (H)
 Ellefsen, Harald (H)
 Godal, Ingvald (H)
 Alvheim, John (FrP)
 Marcussen, Jens (FrP)
 Hillgaard, Oscar D. (FrP)
 Aunet, Per (SV)
 Chaffey, Paul (SV)
 Sævik, Per (KrF)
 Røyseland, Borghild (KrF)
 Ueland, Ole Gabriel (Sp)

Leder: Bjarne Mørk Eidem

Nestleder: Thea Knutzen

Partiene

A Det norske Arbeiderparti
 H Høyre
 FrP Fremskrittspartiet
 SV Sosialistisk Venstreparti
 KrF Kristelig Folkeparti
 Sp Senterpartiet

SVERIGES DELEGATION

Vald den 5 oktober 1989

Medlemmar

Grethe Lundblad (s)
 Lennart Andersson (s)
 Carl Bildt (m)
 Lahja Exner (s)
 Bengt Westerberg (fp)
 Karin Söder (c)
 Per Olof Håkansson (s)
 Wiggo Komstedt (m)
 Lena Öhrsvik (s)
 Olle Östrand (s)
 Berit Oscarsson (s)
 Hans Nyhage (m)
 Elver Jonsson (fp)
 Gunnar Björk (c)
 Lars Werner (vpk)
 Marianne Samuelsson (mp)
 Hans Gustafsson (s)
 Karl-Erik Svartberg (s)
 Sten Svensson (m)
 Anita Johansson (s)

Suppleanter¹

Lars Ulander (s)
 Yvonne Sandberg-Fries (s)
 Arne Andersson i Ljung (m)
 Sten-Ove Sundström (s)
 Ylva Annerstedt (fp)
 Gunilla André (c)
 Ulla Johansson (s)
 Filip Fridolfsson (m)
 Jan Fransson (s)
 Bruno Poromaa (s)
 Birthe Sörestedt (s)
 Görel Bohlin (m)
 Hugo Bergdahl (fp)
 Olof Johansson (c)
 Björn Samuelsson (vpk)
 Krister Skånberg (mp)
 Nils T Svensson (s)
 Reynholdh Furustrand (s)
 Inger Koch (m)
 Iris Mårtensson (s)

Ordförande: Karin Söder

Viceordförande: Grethe Lundblad

Partierna

c Centerpartiet
 fp Folkpartiet
 m Moderata samlingspartiet
 mp Miljöpartiet de Gröna
 s Sveriges Socialdemokratiska arbetareparti
 vpk Vänsterpartiet kommunisterna

¹ Suppleant ersätter ordinarie medlem efter en av delegationen fastställd fördelningslista.

BILAGA 2

Utskottens sammansättning och möten

JURIDISK UTVALG

Medlemmer ved 37. sesjonens avslutning

Danmark	Helge Adam Møller (KF) Kristen Poulsgaard (FP) Birte Weiss (S)
Finland	Mikko Elo (Sdp) Liisa Hilpelä (Kok) Anneli Jäätteenmäki (K)
Island	Eiður Guðnason (A)
Norge	Åsa Solberg Iversen (A) Asbjörn Sjøthun (A) til 11. september Arne Skauge (H)
Sverige	Lennart Andersson (s) Hans Nyhage (m) Lars Werner (vpk)

Forandringer i løpet av året:

Finland

Den 5. maj   Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp) etter Mikko
Elo, Sauli Niinistö (Kok) etter Liisa Hilpelä

Norge

Den 7. november   Ranveig Frøiland (A)
Tora Aasland Houg (SV)
Johan C. Løken (H)

Formannskap og sekretær

Formann   Eiður Guðnason til 15. november
Nestformann   Helge Adam Møller
Sekretær   Hanne Nielsen til 31. august, Ellen Torvø, fra 14. august

Møter i 1989

30. – 31. januar i Stockholm, herunder møte med

- * Nordisk Ministerråd (likestillingsministrene)
- * representanter for planlægningsgruppen for Nordisk Forum m. fl.
- * representanter for Nordisk sameråd i Stockholm

14. februar i København, herunder møte med

- * sakkyndig i spørsmål vedrørende idrett og doping

26. – 27. februar i Stockholm

2. mars i Stockholm

28. april i København (arbeidsgruppe for valgspørsmål)

22. mai i Helsingfors (arbejdsgruppe for valgspørsmål)
 27. juni i Egilsstaðir (arbejdsgruppe for valgspørsmål)
 27. juni i Egilsstaðir og 28. juni i Höfn 25. – 26. september i Oslo, herunder møte med
 * sakkjyndige om EF-spørsmål i Oslo
 13. og 15. november i Mariehamn, herunder møte med
 * Nordisk Ministerråd (justisministrene og ministre ansvarlige for pass-spørsmål)

KULTURUDVALGET

Medlemmer ved afslutningen af 37. session

- Danmark: Atli P. Dam (Jvfl)
 J.K. Hansen (S)
 Jette Pors (CD)
 Otto Steenholt (At)
- Finland: Elsi Hetemäki-Olander (Kok)
 Saara-Maria Paakkinen (Sdp)
 Heikki Riihijärvi (Smp)
 Mirja Rynnänen (K)
- Island: Valgerður Sverrisdóttir (F)
- Norge: Thea Knutzen (H)
 Jan P. Syse (H)
 Reiulf Steen (A)
 Kaare Øvregard (A)
- Sverige: Gunnar Björk (c)
 Hans Gustavsson (s)
 Berit Oscarsson (s)
 Marianne Samuelsson (mp)

Forandringer i årets løb

- Den 15. september Antero Kekkonen (Sdp) i stedet for Saara-Maria Paakkinen
- Den 4. oktober Arne Melchior (CD) i stedet for Jette Pors
- Den 5. oktober Anita Johansson (s) i stedet for Hans Gustavsson
- Den 7. november Kjell Borgen (A), Helga Haugen (KrF.) og Gunn Vigdis Olsen-Hagen (A) i stedet for Reiulf Steen, Jan P. Syse og Kaare Øvregard

Formandskab og sekretær

- Formand: J.K. Hansen; under novembermøderne fungerede Berit Oscarsson i formandens fravær
- Næstformand: Valgerður Sverrisdóttir
- Sekretær: Elin P. Flygenring; under hennes barselsorlov 1/6–31/10 fungerede Ingrid Sylvest Nielsen som udvalgets sekretær

Møder i 1989:

Den 30. – 31. januar i Stockholm

Den 26. februar og 3. marts i Stockholm

Den 19. april i København

Den 19. april i København med Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene)

Den 26. og 28. juni på Færøerne

Den 26. september i Oslo

Den 13. og 15. november i Mariehamn på Åland

SOCIAL- OCH MILJÖUTSKOTTET

Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning:

Danmark:	Dorte Bennedsen (S)
	Knud Glønborg (KrF)
	Lilli Gyldenkilde (SF)
Finland:	Anna-Kaarina Louvo (Kok)
	Mats Nyby (Sdp)
	Marjatta Väänänen (K)
Island:	Páll Pétursson (F)
Norge:	Svein Alsaker (KrF)
	Jo Benkow (H)
	Brit Jørgensen (A)
Sverige:	Grethe Lundblad (s)
	Sten Svensson (m)
	Lena Öhrsvik (s)

Förändringar under året:

Den 7 november – Tore Liltvedt (H) efter Jo Benkow (H) och Thorbjørn Berntsen (A) efter Brit Jørgensen (A)

Ordförandeskap och sekreterare:

Ordförande	Marjatta Väänänen (K)
Vice ordförande	Svein Alsaker (KrF)
Sekreterare	Eric Hultén

Möten:

Den 30–31 januari i Stockholm

Den 14 februari i Helsingfors

Den 26 och 27 februari samt 3 mars i Stockholm

Den 28 juni i Åbo

Den 17 oktober i Köpenhamn

Den 13 november i Mariehamn (möten med Nordiska ministerrådet)

Den 15 november i Mariehamn

KOMMUNIKATIONSUTSKOTTET

Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning

Danmark:	Margrete Auken (SF)
	Kaj Poulsen (S)
	Peder Sønderby (V)
Finland:	Sirpa Pietikäinen (Kok)
	Sakari Knuuttila (Sdp)
	Olof Jansson (AC)
Island:	Óli Þ Guðbjartsson (B)
Norge:	Margit Hansen-Krone (H)
	Ragna Berget Jørgensen (A)
	Johan J. Jakobsen (Sp)
Sverige:	Elver Jonsson (fp)
	Anna-Greta Leijon (s)
	Olle Østrand (s)

Förändringar under året:

Den 10 september	Guðrún Agnarsdóttir (SK) efter Óli Þ. Guðbjartsson
Den 5 oktober	Karl-Erik Svartberg (s) efter Anna-Greta Leijon
Den 7 november	Anne Enger Lahnstein (Sp) efter Johan J. Jakobsen
	Oddrun Pettersen (A) efter Ragna Berget Jørgensen,
	Lodve Solholm (FrP) efter Margit Hansen-Krone

Ordförandeskap och sekreterare:

Ordförande	Elver Jonsson
Vice ordförande	Sakari Knuuttila
Sekreterare	Tómas H. Sveinsson

Möten:

Den 30 januari – 1 februari	i Stockholm
Den 17 februari	i Oslo
Den 26 – 27 februari	i Stockholm
Den 3 mars	i Stockholm – utskottets konstituerande möte
Den 9 maj	i Mariehamn – med Nordiska ministerrådets turistutskott, Nordiska turistrådet och sakkunniga om turism på Åland
Den 10 maj	i Mariehamn
Den 19 – 21 juni	i Jyväskylä
Den 28 – 29 september	i Köpenhamn och Randers
Den 13 november	i Mariehamn med Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna)
Den 15 november	i Mariehamn med Nordiska samarbetsministrarna
Den 15 november	i Mariehamn

EKONOMISKA UTSKOTTET

Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning

Danmark	Hans Engell (KF) Marianne Jelved (RV) Anker Jørgensen (S) Jógvan við Keldu (Fkfl) Preben Lange (Si)
Finland	Esko Aho (K) Ilkka-Christian Björklund (Sdp) Gustav Björkstrand (Sfp) Arvo Kempainen (Skdl) Kimmo Sasi (Kok)
Island	Hjörleifur Guttormsson (Ab) Þorsteinn Pálsson (Sj)
Norge	Johan Buttedahl (Sp) Einar Førde (A) Oddrunn Pettersen (A) Harald Synnes (KrF) Anders Talleraas (H)
Sverige	Carl Bildt (m) Lahja Exner (s) Arne Gadd (s) Karin Söder (c) Bengt Westerberg (fp)

Förändringar under året

Den 4 oktober	Lars P. Gammelgaard (KF) efter Hans Engell Agnar Nielsen (Sb) efter Jógvan við Keldu
24 maj	Claes Andersson (Skdl) efter Arvo Kempainen Lauri Metsämäki (Sdp) efter Ilkka-Christian Björklund Eino Siuruainen (K) efter Esko Aho
7 november	Gro Harlem Brundtland (A) Carl I. Hagen (FrP) Ernst Wroldsen (A) Kjellbjørg Lunde (SV)
5 oktober	Hans Gustafsson (s) efter Arne Gadd

Ordförandeskap och sekreterare

Ordförande	Anders Talleraas
Vice ordförande	Arne Gadd (t o m okt. 1989) därefter Hans Gustafsson
Sekreterare	Henrik Wichmann

Möten

Den 31 januari i Stockholm
 Den 14 februari i Helsingfors
 Den 26–27 februari i Stockholm
 Den 3 mars i Stockholm
 Den 26 och 29 juni i Bergslagen
 Den 26 september i Visby
 Den 9 oktober i Oslo
 Den 13 och 15 november i Mariehamn

BUDGET- OCH KONTROLLUTSKOTTET*Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning*

Danmark: Flemming Hansen (KF)
 Ivar Hansen (V)
 Finland med Åland: Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)
 Karl-Gunnar Fagerholm (lib)
 Island: Ólafur G. Einarsson (Sj)
 Norge: Kjell Magne Fredheim (A)
 Theo Koritzinsky (SV)
 Sverige: Per Olof Håkansson (s)
 Wiggo Komstedt (m)

Ekonomiska utskottet: Anders Talleraas (H)
 Juridiska utskottet: Eiður Guðnason (A)
 Kulturutskottet: J.K. Hansen (S)
 Kommunikationsutskottet: Elver Jonsson (fp)
 Social- och miljöutskottet: Marjatta Väänänen (K)

Förändringar under året

Den 7 november Bjarne Mørk Eidem (A) och Pål Atle Skjervengen (FrP)
 efter Kjell Magne Fredheim och Theo
 Koritzinsky

Ordförandeskap och sekreterare

Ordförande Wiggo Komstedt
 Vice ordförande Per Olof Håkansson
 Sekreterare Marianne Anderson

*Möten**Hela utskottet:*

Den 31 januari i Stockholm
 Den 13 februari i Helsingfors
 Den 26 februari och 3 mars i Stockholm

Den 24 maj i Stockholm (också med representanter för NMR-SAM)

Den 27 september i Oslo

Den 19 oktober i Köpenhamn

”De nio”

Den 31 januari i Stockholm

Den 13 februari i Helsingfors

Den 26 februari i Stockholm

Den 24 maj i Stockholm

Den 11 och 12 juni i Stockholm och Helsingfors

Den 27 september i Oslo

Den 13 november i Mariehamn

BILAGA 3

Presidiesekretariatets budget för 1989 och 1990 samt preliminär budget för 1991 (i 1 000-tal SEK)

	<i>Budget 1989</i>	<i>Budget 1990</i>	<i>Prel budget 1991</i>
<i>Kostnader</i>			
Personalkostnader	11 550	14 500	15 800
Resekostnader	2 330	2 480	2 560
Förvaltningskostnader	3 630	4 510	4 810
Datautrustning	400	400	500
Internationell konferens	1 000	—	200
Information och tryck	6 760	5 400	5 500
Nordisk Kontakt	3 050	3 050	3 100
Seminarier, särskilda arrangemang	2 050	1 780	1 600
Presidiets disp.medel	200	1 200	600
Partistöd	<u>2 000</u>	<u>2 000</u>	<u>2 000</u>
<i>Summa kostnader</i>	32 970	35 320	36 670
<i>Intäkter</i>			
Interna avgiftssystemet	1 890	2 150	2 300
Finansiella intäkter	400	700	800
Rådets tryck m m	<u>800</u>	<u>800</u>	<u>500</u>
Summa intäkter	3 090	3 650	3 600
Medelsreserv	<u>—</u>	<u>—</u>	<u>1 200</u>
<i>Summa nettokostnader</i>	29 880	31 670	34 270

Förteckning över befattningar och befattningshavare per den 31 december 1989.

Presidiesekreterare	Gerhard af Schultén
Stf presidiesekreterare	Gustaf Stjernberg
Stf presidiesekreterare	Jostein Osnes
Informationschef	Bitte Bagerstam
Chefredaktör	Einar Karl Haraldsson
Utskottssekreterare	Marianne Andersson
Utskottssekreterare	Elin P. Flygenring
Utskottssekreterare	Eric Hultén
Utskottssekreterare	Tómas H. Sveinsson
Utskottssekreterare	Ellen Torvø
Utskottssekreterare	Henrik Wichmann
Internationell sekr	Margit Louise Östman

Informationssekreterare	Ove Caspersen
T. f. redaktör	Ingegerd Wahrgren
Kamrer	Pia Andersson
Byrådirektör	Anneli Joneken
T. f. byrådirektör	Viveca Wiklund
Intendent	Stig Stenberg
Byråsekreterare	Birgitta Johanson
Byråsekreterare	Viveca Lindfors
1:e byråassistent	Gro Hagen
Byråassistent	Margareta Koumí
Byråassistent	Inge Munk Carlsson
Byråassistent	Sirkku Vauhkonen
Byråassistent	Renée Sundberg
Byråassistent	Guðrún Garðarsdóttir
Byråassistent	Margit Sergenius
Byråassistent	Marianne Bejmar
Assistent	Mona Davidsen
Expeditionsassistent	Rune Juhlin
Expeditionsassistent	Ove Ländin
Expeditionsassistent	Bo Lundqvist

BILAGA 4

Förteckning över frågor (E-saker) och svar inom ramen för försöksordningen mellan 37:e och 38:e sessionen

E 1 (Dnr 312/M5 – 89)

Fråga ställd den 1 augusti 1989 av Margrete Auken (SF), Danmark, till Nordiska ministerrådet angående *Förening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten*.

Frågans lydelse:

Vil ministerrådet tage initiativ til en uafhængig undersøgelse af omfanget af atomdreven søtrafik i de nordiske farvande, herunder omfanget af uheld, samt de nordiske landes mulighed for at gribe ind i forbindelse med uheld, og samtidigt oplyse hvad ministerrådet agter at foretage sig for at få atomdreven søtransport forbudt?

Frågan besvarades den 22 september 1989 av Nordiska ministerrådets ordförande Júlíus Sólnes.

E 2 (Dnr 313/M5 – 89)

Fråga ställd den 1 augusti 1989 av Margrete Auken (SF), Danmark, till den norska regeringen angående *Skydd av Antarktis*.

Frågans lydelse:

Vil den norske regering støtte det australse/franske forslag om at indlede forhandlinger om en alsidig miljøbeskyttelseskonvention (Comprehensive Environmental Protection Convention)?

Frågan besvarades den 14 september 1989 av det norska utrikesdepartementet.

E 3 (Dnr 314/M5 – 89)

Fråga ställd den 1 augusti 1989 av Marianne Samuelsson (mp), Sverige, till Norges regering angående *Utsläpp i havet kring Halden-Osloområdet*.

Frågans lydelse:

1. Tänker regeringen hålla sitt löfte att minska utsläppen till havet i den utsträckning och takt som behövs för att havet ska kunna överleva?

2. Vilka utsläppsmängder tänker regeringen tillåta 1990 i området från de olika industrierna?

3. Vilka konkreta åtgärder har vidtagits för att minska nuvarande utsläppsmängd?

Frågan besvarades den 13 september 1989 av det norska miljödepartementet.

- E 4 (Dnr 358/M5 – 89)
Fråga ställd den 14 september 1989 av Margrete Auken (SF). Danmark, till Nordiska ministerrådet angående *Havsbränning av kemiskt avfall*.
Frågans lydelse:
Vil de øvrige nordiske lande meddele sekretariatet for London-konventionen at de ønsker at være medunderskrivere på det danske resolutionsforslag til det 12. konsultative møde?
Frågan besvarades av ordföranden i Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) statsrådet Birgitta Dahl den 31 oktober 1989.
- E 5 (Dnr 367/M 5 – 89)
Fråga ställd den 18 september 1989 av Lilli Gyldenkilde (SF). Danmark, till Nordiska ministerrådet angående *Utarbetande av handlingsplaner*.
Frågans lydelse:
Hvad er baggrunden for, at medlemmerne af Nordisk Råd ikke kan få adgang til udkastene til de tre handlingsplaner, der er under udarbejdelse i Nordisk Ministerråd?
Frågan besvarades av ordföranden i Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) Minister Júlíus Sólnes den 1 november 1989.
- E 6 (Dnr 375/M5 – 89)
Fråga ställd den 27 september 1989 av Ragna Berget Jørgensen (A), Norge, till den danska regeringen angående *Reduktion av ozonnedbrytande ämnen*.
Frågans lydelse:
Vil den danske regering støtte Norge, Sverige og Finlands forslag på det kommende møte om Montreal-protokollen (13.-17. november 1989), for å bidra til en rask avvikling av produksjon og bruk av ozonnedbrytende stoffer, eller vil Danmark fortsatt støtte de mindre ambisiøse forslag fra EF?
På Nordisk Råds sesjon i Stockholm opplyste den danske miljøminister at Danmark ikke kunne være med på de øvrige nordiske lands reduksjonsinitiativ pga ulikheter i økonomi og næringsstruktur.
Kan ministeren i denne sammenheng redegjøre for hvordan dansk økonomi og næringsstruktur i avgjørende grad skiller seg fra den i de andre nordiske landene?
Frågan besvarades av statsrådet Lone Dybkjær den 30 oktober 1989.

- E 7 (Dnr 464/M5 – 89)
Frågan ställdes den 30 november 1989 av Dorte Bennedsen (S), Danmark, till den norska regeringen angående *Transport av tivoli- och cirkusredskap*.
Frågans lydelse:
Har den norske regering planer om at ændre køre- og hviletidsbestemmelser således, at køretøjer, der benyttes til transport af cirkus- og tivoliudstyr, undtages, sådan som det er tilfældet i langt de fleste europæiske lande?
Frågan har ännu inte besvarats.
- E 8 (Dnr 13/M5 – 90)
Fråga ställd den 4 januari 1990 av Grethe Lundblad (s), Sverige, till Danmarks, Norges och Finlands regeringar angående *handlingsplanerna mot föroreningar av den marina miljön*:
Frågans lydelse:
Är regeringen beredd att senast den 25 januari 1990 framlägga sin av parlamentet godkända nationella handlingsplan mot förorening av den marina miljön och vill regeringen närmare förklara innebörden i uttrycket ”bästa tillgängliga teknik”?”
Frågan skall besvaras senast den 20 februari 1990.
- E 9 (Dnr 22/M5 – 90)
Fråga ställd den 10 januari 1990 av Dorte Bennedsen (S), Danmark, till den svenska och isländska regeringen angående *handlingsplaner mot förorening av den marina miljön*:
Frågans lydelse:
Er Sveriges/Islands regering parat til senest den 25. januar 1990 at fremlægge sin af parlamentet godkendte nationale handlingsplan mod forurening af havmiljøet, og vil regeringen nærmere forklare indholdet i udtrykket ”bedst tilgængelige teknik”?”
Frågan skall besvaras senast den 26 februari 1990.
- E 10 (Dnr 24/M5 – 90)
Fråga ställd den 11 januari 1990 av Grethe Lundblad (s), Sverige, till Nordiska ministerrådet angående *samarbetet med Östeuropa*:
Frågans lydelse:
Är ministerrådet berett att snarast göra tilläggsförslag till rapporten ”Norden i Europa 1989 – 92”, som är inriktade mot ökat samarbete med våra östra grannstater på de områden som traditionellt tillhör rådets samarbetsområden samt även medverka till finansiering av den sådan utvidgning av Nordiska rådets kontakter?”
Frågan skall besvaras senast den 28 februari 1990.

BILAGA 5

**Statistiska uppgifter om ärenden och debatter vid Nordiska rådets
37:e session den 27/2–3/3 1989 i Stockholm**
Debattinläggens fördelning mellan ärendeblock

				Tidsåtgång
Generaldebatt	163	25 %		10 timmar 50 min = 650 minuter 32 %
A- och B-saker (medlems- och ministerrådsförslag)	209	32 %		
C 1, C 2 och övriga C-saker (berättelser)	69	11 %	75 %	23 timmar 30 min = 1 410 minuter 68 %
Tid.rekommendationer				
D-saker (meddelanden)	12	2 %		
Frågor och svar	195	30 %		
E-sakerna				
Totalt	648	100 %		34 timmar 20 min = 2 060 minuter

Statistik om generaldebatten

Tidsåtgång: 10 timmar 50 minuter som utgör 32 % av den sammanlagda tiden för sessionens förhandlingar på 34 timmar 20 minuter.

Antal inlägg

I generaldebatten hölls	
125 parlamentarikerinlägg	77 %
38 ministerinlägg	23 %
163 debattinlägg sammanlagt	

*Inläggen fördelade sig mellan
partigrupperna:*

	inlägg	%	Bland rådets valda ledamöter är fördelningen:	
Soc. dem. gruppen	50	31	(33)	38 %
Mittengruppen	33	20	(23)	26 %
Konservativa gruppen	36	22	(21)	24 %
Vänstersoc. gruppen	30	18	(6)	7 %
Utanför grupperna	14	9	(4)	5 %

Inläggen fördelade sig beträffande hemvist enligt följande:

	inlägg	%	Fördelning av rådets valda medlemmar	
Danmark	46		16;	19 %
Färöarna	3	51	2;	2 %
Grönland	2		2;	2 %
Finland	22		18;	21 %
Åland	2	24	2;	2 %
Island		15	7;	8 %
Norge		39	20;	23 %
Sverige		34	20;	23 %

Man/kvinna

135 (83 %) av inläggen hölls av män.

28 (17 %) av inläggen hölls av kvinnor.

Av rådets valda ledamöter är 58 män och 29 kvinnor (67 resp 33 %).

Debatten under frågestunderna

Antal inlägg i fråge/svarsdebatterna

	Frågest		Minister		Annan	Totalt "aktörer"		Totalt antal inlägg	
1	3	6%	19	40%	4	26	26%	26	14%
2	34	71%	22	45%	1	57	56%	114	58%
3	10	21%	7	15%	—	17	17%	51	26%
4	1	2%	—	—	—	1	1%	4	2%
	48	(100%) 48%	48	(100%) 48%	5	101	(100%) 4%	195	(100%)

Frågorna (E-sakerna) vid Nordiska rådets 37:e session 1989*När ställdes frågorna?*

Skriftl. under -88   3-veckors före sess.   Snabbfr. under sess.   Totalt

Vem ställdes frågorna till?

– NMR	5	22	14	41	73%
– regeringar	2	7	6	15	27%
	7	29	20	56	100%

Utskottsområden

Juridiska utskottet	2	3	3	8	14%
Kulturutskottet	—	5	3	8	14%
Social- och miljöutskottet	3	11	7	21	38%
Kommunikationsutskottet	1	8	4	13	23%
Ekonomiska utskottet	1	2	3	6	11%
Budget- och kontrollutskottet	—	—	—	—	—
				56	100%

Frågeställarens NR-delegation

Danmark 23%	4	6	3	13	14	25%
Färöarna	—	—	—	—	—	—
Grönland	—	—	1	1	—	—
Finland 23%	—	10	1	11	13	23%
Åland	—	2	—	2	—	—
Island 8%	—	1	1	2	4	4%
Norge 23%	2	3	3	8	14	14%
Sverige 23%	1	7	11	19	34	34%
				56	100	100%

Partigrupperna (NR f. n.)

Mittengruppen 26%	1	11	8	20	36%
Socialdemokratiska 38%	5	4	5	14	25%
Vänstersocialistiska 7%	1	7	2	10	18%
Konservativa 24%	—	6	1	7	13%
Ledamöter utanför 5%	—	1	4	5	8%
				56	100%

Frågeställarens (NR f. n.)

man 67%	1	15	7	23	41%
kvinnor 33%	6	14	13	33	59%
				56	100%

Svaren avgavs/avges

– skriftligt före sessionen	7	—	—	7	13%
– under sessionen	—	28	20	48	85%
– skriftligt efter sessionen	—	1	—	1	2%
				56	100%

Statistik om debattinläggen vid Nordiska rådets 37:3 session den 27/2--3/3 1989

	(nr f. n.)	General- debatt	4:e mötet Budget/kont	5:e mötet Ekonomiska	6:e mötet Kultur	7:e mötet Juridiska	7:e mötet Kommunik.	8:e mötet Soc/miljö	Totalt																
<i>Ledamöterna</i>																									
Parlamen- tariker	(87; 55%)	125	77%	15	71%	83	80%	47	70%	61	78%	56	69%	98	70%	485	74%								
Minister	(71; 67%)	38	23%	6	29%	21	20%	22	30%	17	22%	25	31%	42	30%	171	26%								
Man	(58; 67%)	135	83%	19	90%	68	66%	42	61%	51	65%	57	70%	44	32%	417	64%								
Kvinna	(29; 33%)	28	17%	2	10%	36	34%	27	39%	27	35%	24	30%	95	68%	239	36%								
<i>Partigrupp</i>																									
Soc. dem	(33; 38%)	50	31%	9	43%	44	42%	26	38%	28	35%	28	35%	46	33%	231	35%								
Mitten	(23; 26%)	33	20%	7	33%	22	21%	32	46%	10	13%	23	28%	44	31%	171	26%								
Konserv.	(21; 24%)	36	22%	2	9%	20	19%	7	10%	16	21%	10	12%	15	11%	106	16%								
Vänstersoc.	(6; 7%)	30	18%	1	5%	12	17%	2	3%	13	17%	13	16%	18	13%	89	14%								
Utanför gr.	(4; 5%)	14	9%	2	10%	6	6%	2	3%	11	14%	7	9%	17	12%	59	9%								
<i>Hemvist</i>																									
Danmark	(16; 19%)	46	51	31%	2	2	10%	25	29	27%	12	16	23%	14	14	18%	19	20	25%	37	37	26%	155	169	25%
Färöarna	(2; 2%)	3			—			1		27%	1			—			1							6	
Grönland	(2; 2%)	2			—			3			3			—			—							8	
Finland	(18; 21%)	22	24	15%	5	5	23%	15	15	15%	22	23	33%	13	13	17%	16	21	%	20	22	16%	113	123	19%
Åland	(2; 2%)	2			—			—			1			—			5			2				10	
Island	(7; 8%)		15	9%	2		10%	6	6%	6%	6	9%	9	12%	2			2	%	6	4%		46	7%	
Norge	(20; 23%)		39	24%	2		10%	18	17%	6%	6	9%	12	15%	14				%	20	15%		111	17%	
Sverige	(20; 23%)		34	21%	10		47%	36	35%	18	26%	30	38%	24					%	55	39%		207	32%	
			163	100%	21		100%	104	100%	69	100%	78	100%	81	100%	140	100%		100%				656	100%	

BILAGA 6

**Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas
16 – 18 October 1989 in Copenhagen***Final Document**

Members of the Parliaments of Belgium, Canada, Czechoslovakia, Denmark, Federal Republic of Germany, Finland, German Democratic Republic, Iceland, Ireland, The Netherlands, Norway, Poland, Sweden, Switzerland, Union of Soviet Socialist Republics, United Kingdom, and the autonomous territories of Faroe Island, Greenland and Åland Island meeting at the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas, in Copenhagen 16 – 18 October 1989, have agreed on the following final document.

Accepting the U.N. Law of the Sea definition of pollution

- introduction by man, directly or indirectly, of substances or energy into the marine environment, including estuaries, which results or is likely to result in such deleterious effects as harm to living resources and marine life, hazards to human health, hindrance to marine activities, including fishing and other legitimate uses of the sea, impairment of quality for use of sea water and reduction of amenities.

Against the background of the awareness of

- the vital importance of the seas and oceans for the survival of the earth,
- the significance of the oceans for the global environment, the survival of species, and the maintenance of biological diversity,
- the need for any use of marine resources to be sustainable, recognizing that certain uses are unacceptable, and that some marine areas should be looked upon as marine sanctuaries,
- the threat to the future of the ocean ecosystem constituted by marine pollution and other negative effects of human activities,

and taking into account

- the need for an effective precautionary approach, with that important principle intended to safeguard the marine ecosystem by, among other things, eliminating and preventing pollution emissions where there is reason to believe that damage or harmful effects are likely to be caused, even where there is inadequate or inconclusive scientific evidence to prove a causal link between emissions and effects,
- that knowledge and identification of particularly vulnerable ocean areas have made it possible to ascertain damaging effects in local and regional

* På s. 2606 finns slutdokumentet i svensk översättning.

- ocean areas, e.g. Gulf of Finland, Kattegat, coastal areas of the North Sea, the Irish Sea and the Arctic Ocean,
- that the coastal areas serve as important recreational areas for the population in various countries; and constitute important nursery areas for fish commercially harvested in open ocean areas, It should be realized that these early life-stages of fish are parts of coastal ecosystems, and that their survival depends on the health of these ecosystems,
  - the work carried out within the framework of the global Conventions (MARPOL 73/78 and the London Dumping Convention) the regional Sea Programme of UNEP and the regional Conventions (the Helsinki-, Oslo- and Paris- Conventions) and other international organizations to reduce and prevent marine pollution, and the importance of all countries ratifying the UN Convention on the Law of the Sea (1982),
  - that irrespective of national measures and the work carried out within the framework of the Conventions, results manifested in the marine environment have demonstrated that the anticipated positive effects have not been achieved,
  - that we possess the principal technologies required to carry out the desired reductions in emissions of pollutants in the oceans,
  - the importance of applying the principle of "best available technology" for the prevention of pollution, including both economical and ecological considerations,
  - that elimination of marine pollution can be accomplished only through international co-operation between industry, governments, and other authorities and international efforts to achieve progress in the most vulnerable areas in addition to intensified national measures,
  - the existing declarations, programmes and plans of action for the North Sea and the Baltic Sea area, i.a. the Ministerial declaration of the Helsinki Commission, the London Declaration and the Nordic Action Plan for the Prevention of the Pollution of the Sea.

The participants underline the need for

- substantial reduction of the pollution of the northern seas and oceans by man-made persistent toxic and bio-accumulating substances aiming at a reduction of about 50% in the period 1985 – 1995 and by nutrients to levels that do not cause damage to the marine environment,
- recognition of the right of citizens to form non-governmental organizations, and for those organizations and the public to have timely access to information, including data from national monitoring systems and legally enforced monitoring of discharges from industry and other point sources, and furthermore, that they have real opportunities to participate in the formulation of policies affecting the marine environment,
- the working out of a new plan of action including short and longterm target dates covering all the Northern Europe sea areas and the North

- Atlantic in order to further reduce the inputs of pollutants to the oceans, and reaching international and regional consensus on the contents of the new plan of action,
- the recognition of the importance of air-sea interactions in the process of global warming and the need to take action to reduce the release of "green-house" gases to the atmosphere,
  - a setting of priorities in the new plan of action, regarding both the sources of pollution and timetables,
  - establishing the priorities on sources of pollution in the new plan of action worked out on strictly scientific and technical grounds by an expert panel, consisting of internationally recognized scientists, with a task in particular:
    - a) to identify ecosystems and name regions that are at most risk
    - b) to identify those man made persistent bioaccumulative pollutants and their sources that are the most harmful,
    - c) to identify the needed targets (quantitative) leading to zero discharge,
    - d) to identify the needed timetable to achieve the necessary reductions, and
    - e) to define a uniform standard for best available technology,
  - coordinating international research for further clarifying of the causal relationships between air pollutants and damages to the marine environment, e.g. by making use of the European Monitoring and Evaluation Programme (EMEP),
  - a formalization of the exchange of information between scientists, experts of technology and institutions in different countries concerning the results of their research taking into consideration the need for future cooperation between scientists studying marine and air pollution,
  - an increased dissemination of information about new research results concerning developments in marine pollution, its causes and its effects, to politicians, other decision makers, public administrations and the general public as well as free and open access to such information.

To implement these objectives we recommend

- that all states ratify as soon as possible the Basle Convention of March 1989,
- the working out of a long-term plan for improving the best available technology,
- further decisive national measures to reduce emissions into water and air to be undertaken,
- that all states accept the Precautionary Principle, and assume responsibility for their own waste disposal,
- that all parties to the Maritime Conventions and participant states in the North Sea Conference accept and fulfill the demands for measures on which consensus has been reached to reduce marine pollution,

- that the participants accept the need for independent scientific advisors to outline the elements for a plan of action with the list of priority actions to be taken,
- a ban on ocean incineration, as well as a global ban on that practice under the London Dumping Convention no later than 1994, and a ban on dumping of wastes at sea, including contaminated dredge materials,
- that the scientific data gathered by independent scientists and national monitoring systems are made fully available to the public on a quarterly/annual basis; and that they gather publically available information on the best available and most cost effective clean and clean-up technology,
- that the Conventions be strengthened in order to achieve efficient measures for the reduction and prevention of pollution of the sea,
- that the work of the Conventions be continued and intensified, to strengthen the studies of direct atmospheric fall-out of pollutants to the oceans and of the consequences for the oceans of atmospheric fall-out of pollutants on land, and to implement appropriate measures to combat such pollution,
- that the work within the ECE Convention on Transboundary Air Pollution be coordinated with the activities of the Regional Marine Conventions,
- that UNEP be encouraged to sponsor conferences on pollution of the Seas,
- that the executive bodies of the Conventions ensure that the agreed measures are implemented quickly in all relevant countries,
- that ministerial meetings continue to be held in order to further extend the activities within the framework of the Conventions and thereby fulfill the demands for further measures to reduce marine pollution, The results and issues arising from such meetings should be rapidly conveyed to the parliamentarians in the respective countries,
- that the participants accept the need to strengthen the marine sciences by taking into account that basic research provides the fundament also for applied marine pollution research,
- that an international fund and a clearing system be created so that economically weaker countries are given practical possibilities to implement agreed measures, thereby starting a process aiming at regional cost-effectiveness without interfering with the Polluter Pays Principle and Principle 21 from the 1972 UN Conference on the Human Environment,
- that agreements are concluded which facilitate the unhindered transfer of modern environmental technology from one country to another,
- that cooperation is further developed between national coastguards for better prevention and control of pollution,

- that the international compulsory insurance for shipping is tightened to recover the costs of disasters from those who cause them, and that adequate sanctions are developed when insurance is insufficient,
- that laws are implemented, which guarantee that ships, sailing in environmental vulnerable coast-near areas, with hazardous cargo, are guided by persons with knowledge of local conditions.

The participants in the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas

- who, concerned about marine pollution and its threat to the environment, and to the future wellbeing of mankind,

commit themselves

- to work actively, both nationally and internationally, for the implementation of the recommendations adopted in this document by the participants of the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas 1989,

urge the Nordic Council

- to take initiatives for the convening of an international conference aimed at reassessing the role of the international Conventions and of the ministerial conferences in order to create a better international framework for the combat of marine pollution,

and urge the governments of the participating countries

- to establish environmental protection as a priority,
- to strengthen their national efforts in the battle against marine pollution, and express them in national plans in which short and long-term targets and time-limits are included,
- to strengthen their co-operation within the existing and future developed Conventions and in other forms of co-operation,
- to ensure that international agreements (such as the GATT-agreement on agriculture) take full account of the environmental consequences of such agreements,
- to comply with the recommendations which were unanimously adopted, by the participants at the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas 1989, and to demonstrate more political will and to make available economic funds for these purposes.

BILAGA 6

Nordiska rådets internationella havsföreningenskonferens den 16–18 oktober 1989 i Köpenhamn*Slutdokument**

Medlemmar av parlamenten i Belgien, Canada, Tjeckoslovakien, Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Finland, Tyska demokratiska republiken, Island, Irland, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Sverige, Sovjetunionen, Storbritannien och de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland har vid Nordiska rådets internationella havsföreningenskonferens i Köpenhamn 16–18 oktober 1989 enats om följande slutdokument.

Med utgångspunkt i den definition av föreningensbegreppet som fastställts av FN:s havsrättskonvention:

- ett direkt eller indirekt införande av ämnen eller energi i den marina miljön, inklusive flodmynningar, som säkert eller sannolikt leder till skador på de biologiska resurserna och havets fauna och flora, risker för människors hälsa, hinder för marin verksamhet som fiske och annan legitim användning av havet, försämrad kvalitet på havsvattnet och minskade skönhets- och rekreationsvärden.

i medvetande om

- havens vitala betydelse för jordens överlevnad,
- havens vikt för den globala miljön, arternas överlevnad och den biologiska mångfaldens bevarande,
- att varje användning av havens tillgångar måste vara försvarbar, att vissa användningar är oacceptabla och att delar av haven bör betraktas som marina skyddsområden,
- att havsförorening och andra negativa effekter av mänsklig verksamhet utgör ett hot mot det marina ekosystemets framtid,

och med beaktande av

- behovet av effektiva förebyggande åtgärder, en viktig princip som är avsedd att skydda det marina ekosystemet bland annat genom att eliminera och förhindra miljöfarliga utsläpp där det finns skäl att tro att dessa kan få skadliga effekter, även om de vetenskapliga bevisen för ett orsakssamband mellan utsläpp och effekter skulle vara otillräckliga eller icke bindande,
- att kunskap om och identifikation av särskilt sårbara havsområden har gjort det möjligt att konstatera skadliga effekter i lokala och regionala

* På s. 2601 finns slutdokumentet på originalspråket engelska.

havsområden, tex Finska viken, Kattegatt och Nordsjöns, Irländska sjöns och Norra ishavets kustområden,

- att kustområdena tjänar som viktiga rekreationsområden för befolkningen i olika länder och utgör viktiga yngelområden för fisk som fångas kommersiellt i öppna havet, varvid är att märka att dessa tidiga levnadsstadier hos fisken ingår i kustområdenas ekosystem och för sin överlevnad är beroende av dessa ekosystems hälsa,
- det arbete som utförs inom ramen för de globala havskonventionerna (MARPOL 73/78 och Londonkonventionen om dumpning), det regionala havsprogram som ingår i FN:s miljövårdsprogram (UNEP), de regionala konventionerna (Helsingfors-, Oslo- och Pariskonventionerna) och andra internationella organisationer i syfte att minska och förhindra havens förorening, samt vikten av att alla länder ratificerar FN:s havsrättskonvention av år 1982,
- att det trots nationella åtgärder och det arbete som utförts inom konventionernas ram har visat sig att de väntade positiva effekterna på den marina miljön inte har uppnåtts,
- att vi behärskar de väsentligaste av de tekniska metoder som krävs för att genomföra den önskvärda minskningen av miljöfarliga utsläpp i haven,
- vikten av att tillämpa principen om ”bästa tillgängliga teknik” för att förhindra förorening, varvid såväl ekonomiska som ekologiska faktorer bör vägas in,
- att havsföroreningarna bara kan elimineras genom att intensifierade nationella åtgärder kombineras med internationellt samarbete mellan näringsliv, regeringar och andra myndigheter och internationella ansträngningar att nå framsteg i de mest sårbara områdena,
- förefintliga deklARATIONER, program och handlingsplaner för Nordsjön och Östersjöområdet, bla Helsingforskommissionens ministerdeklARATION. LondondeklARATIONEN och den nordiska handlingsplanen för förhindrande av havsföroreningar,

understryker deltagarna behovet av

- att kraftigt minska föroreningen av de nordliga haven genom av människan framställda beständiga giftiga och biologiskt ackumulerande ämnen med sikte på omkring 50 procents minskning under perioden 1985 – 1995 och av föroreningen genom näringsämnen till nivåer som inte vållar skada på den marina miljön,
- att erkänna medborgarnas rätt att bilda privata organisationer, av dessa organisationers och allmänhetens rätt att i tid få tillgång till information, inklusive data från nationella kontrollsystem och från i lag ålagd kontroll av utsläpp från industrier och andra punktkällor, samt av deras rätt till reella möjligheter att delta i utformningen av den politik som rör den marina miljön,

- att med sikte på en ytterligare minskning av tillförseln av miljöfarliga ämnen utarbeta en ny handlingsplan med kort- och långsiktiga tidsfrister för alla nordeuropeiska havsområden och Nordatlanten, samt att nå internationellt och regionalt samförstånd om den nya handlingsplanens innehåll,
- att erkänna att den globala uppvärmningsprocessen i väsentlig grad betingas av en växelverkan mellan luft och hav samt behovet av åtgärder för att minska tillförseln av "växthus"-gaser till atmosfären,
- att i den nya handlingsplanen göra erforderliga prioriteringar beträffande föroreningskällor och tidsscheman,
- att den nya handlingsplanens prioriteringar beträffande föroreningskällorna fastställs på strikt vetenskapliga grunder av en expertpanel bestående av internationellt erkända vetenskapsmän som särskilt skall ha till uppgift
  - a) att identifiera ekosystem och namnge de områden där riskerna är störst,
  - b) att identifiera de skadligaste bland de av människan framställda beständiga biologiskt ackumulerande föroreningarna och deras källor,
  - c) att fastställa erforderliga kvantitativa mål för nollutsläpp,
  - d) att fastställa det tidsschema som krävs för att uppnå de erforderliga reduktionerna och
  - e) att fastställa en enhetlig standard för bästa tillgängliga teknik,
    - att samordna den internationella forskningen för att ytterligare klarlägga orsakssambanden mellan luftföroreningar och skador på den marina miljön, exempelvis genom att utnyttja det Europeiska kontroll- och utvärderingsprogrammet (EMEP),
    - att reglera informationsutbytet mellan vetenskapsmän, tekniska experter och institutioner i olika länder rörande resultaten av deras forskning och därvid även beakta behovet av framtida samarbete mellan vetenskapsmän som studerar havs- och luftföroreningar,
    - en ökad spridning av information om nya forskningsresultat rörande den marina föroreningens utveckling, orsaker och effekter till politiker, andra beslutsfattare, offentliga förvaltningar och allmänheten, jämte fri och öppen tillgång till sådan information.

För att förverkliga dessa mål rekommenderar vi

- att alla stater snarast möjligt ratificerar den i mars 1989 ingångna Baselkonventionen,
- att man utarbetar en långsiktig plan för att förbättra den bästa tillgängliga tekniken,
- att man vidtar ytterligare beslutsamma nationella åtgärder för att minska utsläppen i vatten och luft,
- att alla stater accepterar principen om förebyggande åtgärder och tar ansvar för sin egen avfallshantering,

- att alla parter som anslutit sig till havskonventionerna och alla stater som deltagit i Nordsjökonferensen accepterar och uppfyller de krav på åtgärder man enats om för att minska havsföroreningarna,
- att deltagarna accepterar behovet av att oberoende vetenskapliga rådgivare skisserar grunddragen i en handlingsplan med tillhörande lista på prioriterade åtgärder,
- ett förbud mot förbränning till havs, ett globalt förbud mot denna praxis senast 1994 i enlighet med Londonkonventionen om dumpning samt ett förbud mot dumpning av avfall, inklusive förorenat muddringsmaterial, i havet,
- att de vetenskapliga data som insamlas av oberoende vetenskapsmän och nationella kontrollorgan görs fullt tillgängliga för allmänheten kvartals- eller årsvis, samt att de samlar in offentlig information om den bästa tillgängliga och mest kostnadseffektiva renings- och rengöringstekniken,
- att konventionerna stärks så att effektiva åtgärder kan vidtas för att minska och förhindra föroreningen av haven,
- att konventionernas arbete fortsätts och intensifieras med sikte på ett ökat studium av det direkta atmosfäriska nedfallet av föroreningar till havs och av följderna för haven av förorenande atmosfäriskt nedfall till lands samt på lämpliga åtgärder för att bekämpa sådana föroreningar,
- att arbetet inom ECE:s konvention om gränsöverskridande luftföroreningar samordnas med de regionala havskonventionernas verksamhet,
- att FN:s miljövårdsprogram (UNEP) uppmantras att verka för nya konferenser om havsföroreningar,
- att konventionernas verkställande organ säkerställer att de överenskomna åtgärderna genomförs snabbt i alla berörda länder,
- att man fortsätter att hålla ministermöten för att utöka verksamheten inom konventionernas ram och på så sätt uppfylla kraven på ytterligare åtgärder mot havsföroreningarna; de överenskommelser och frågor dessa möten resulterar i bör snabbt vidarebefordras till parlamentarikerna i respektive länder,
- att deltagarna accepterar behovet av att stärka de marina vetenskaperna med tanke på att grundforskningsarbetet är av fundamental betydelse även för den tillämpade forskningen om havsföroreningar,
- att man skapar en internationell fond och ett avräkningssystem så att ekonomiskt svagare länder får praktiska möjligheter att genomföra överenskomna åtgärder, och att man därigenom inleder en utveckling mot regional kostnadseffektivitet utan att göra avkall på principen att den som förorenar själv skall stå för kostnaderna och på princip 21 i deklarationen från FN:s miljövårdskonferens i Stockholm 1972,
- att man sluter avtal som underlättar en obehindrad överföring av modern miljöteknologi mellan olika länder,

- att samarbetet mellan de nationella kustbevakningarna vidareutvecklas så att man får bättre möjligheter att förhindra och övervaka föroreningen av haven,
- att villkoren för den obligatoriska internationella sjöförsäkringen skärps så att den vållande tvingas ersätta kostnaderna för en inträffad katastrof, samt att lämpliga sanktioner fastställs för sådana fall där försäkringen är otillräcklig,
- att man genom lagstiftning säkerställer att fartyg som seglar med farlig last i miljö känsliga kustnära områden framförs av personer som är förtrodda med de lokala förhållandena.

Deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens 1989,

- som är oroade över föroreningen av haven och det hot den utgör mot miljön och mänsklighetens framtida välfärd,

förbinder sig

- att verka aktivt, både nationellt och internationellt, för att uppfylla de rekommendationer som konferensdeltagarna har antagit i detta dokument,

uppmanar Nordiska rådet

- att ta initiativ till en internationell konferens med uppgift att se över de internationella konventionernas och ministerkonferensernas roll och på så vis skapa bättre internationella förutsättningar för kampen mot havsföroreningarna,

och uppmanar deltagarländernas regeringar

- att prioritera miljövärden,
- att stärka sina nationella ansträngningar i kampen mot havsföroreningarna och redovisa dem i nationella planer som inkluderar kort- och långsiktiga mål och tidsfrister,
- att stärka sina insatser inom förefintliga och framtida konventioner och andra samarbetsformer,
- att säkerställa att internationella överenskommelser (exempelvis GATT:s jordbruksavtal) till fullo beaktar de miljömässiga konsekvenserna av sådana överenskommelser,
- att uppfylla de rekommendationer som enhälligt antagits av deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens 1989, att visa mera politisk vilja och att anvisa ekonomiska medel för hithörande ändamål.

BILAGA 7

Mandat för nordiska löne- och personalutskottet

Fastställt av Nordiska ministerrådet och Nordiska rådets presidium den 12. december 1989.

1. Nordiska löne- och personalutskottet består av en representant med ersättare för vart och ett av de fem nordiska länderna. De utses av respektive lands regering.
2. Löne- och personalutskottet är ett rådgivande organ för ministerrådet och Nordiska rådets presidium i frågor som gäller löne-, anställnings- och pensionsvillkor för personal vid institutioner på ministerrådets budget och för personal anställd vid ministerrådets och presidiets respektive sekretariat.
3. Löne- och personalutskottet behandlar ärenden som av ställföreträdarkommittén, ministerrådet eller Nordiska rådets presidium eller dessas sekretariat underställs utskottet för yttrande.
4. Utskottet kan på eget initiativ föra upp frågor om anställnings- och arbetsvillkor till Nordiska ministerrådet eller Nordiska rådets presidium.
5. Utskottet beslutar om ersättning för styrelsemedlemmar vid nordiska institutioner finansierade över ministerrådets budget.
6. Utskottet skall se till att ärenden som rör institutioner behandlas i enlighet med artikel 5 i rättställningsavtalet för nordiska institutioner. Utskottet skall se till att representanter för berörda personalgrupper har haft möjlighet att uttala sig i de frågor som utskottet behandlar.
7. Ministerrådssekretariatet är utskottets sekretariat.
8. Utskottet beslutar om tid och plats för sina möten. Reseomkostnader knutna till gruppens möten täcks nationellt.

BILAGA 8

Nordiska rådets informations- och publikationsplan 1990

(P474. Dnr 357/R1-89)

(Godkänd av Nordiska rådets presidium 1989-10-18)

Den nordiska modellen och det nordiska samarbetet engagerar människor i Norden och väcker intresse utanför Norden. I Norden samarbetar fem självständiga stater och tre autonoma områden utan att ge avkall på sin egenart. I många avseenden fungerar Norden som ett gemensamt samhälle. Detta är något att ta fasta på i informationsverksamheten.

Den samlade nordiska informationsverksamhetens övergripande mål är att visa på betydelsen av och öka kunskapen om det nordiska samarbetet och dess resultat såväl inom som utom Norden. Nordiska rådets presidium har den 1 september 1989, i anledning av den informationsutredning som gjorts under året, beslutat att förslag till nya övergripande mål för informationsarbetet under kommande år skall läggas fram för presidiet under 1990. Presidiesekretariatets informationsverksamhet kommer också att ingå i den organisationsöversyn som skall göras av Nordiska rådet och presidiesekretariatet under det kommande året.

Informationsarbetet handlar i allt väsentligt om att följa det som sker i det nordiska samarbetet och att ta snabba initiativ. Att planera i detalj det som inte kan förutses är därför svårt. Vi måste ha kapacitet att möta oväntade händelser.

Nordiska rådets informationsplan för 1990 har i viss mån sin utgångspunkt i de synpunkter som kommit fram i informationsöversynen "Vår information – hvor går den – hva gjør den. Studie av informasjonsvirkosomheten i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd".

Denna informationsplan för 1990 är inte, som tidigare år, till vissa delar gemensam med Nordiska ministerrådets plan. Diskussioner har dock förts med ministerrådets informationschef om samarbete om olika informationsinsatser och -projekt samt också om kostnadsfördelningen.

Denna informationsplan ger generella riktlinjer för rådets informationsverksamhet och är inte någon detaljerad produktionslista. Den beskriver mera allmänt vad man i informationsarbetet under 1990 bör koncentrera sig på. Detta ger också möjlighet till flexibilitet och initiativ beroende på vad som sker i det nordiska samarbetet.

Målgrupper för informationsverksamheten

Nordiska rådets presidium har tidigare lagt fast följande målgrupper för rådets informationsverksamhet.

- massmedia
- skolan

- nordiska politiker
- ungdoms- och folkbildningsorganisationer
- den officiella förvaltningen samt
- relevanta målgrupper utanför Norden

Målgrupperna är ganska allmänt formulerade och i informationsverksamheten bör man i högre grad selektera dessa målgrupper för att kunna ta ställning till vilka medel man i informationsarbetet skall använda sig av.

Nordiska rådets informationsverksamhet under 1990 tar fasta på följande:

- det löpande informationsarbetet med bland annat service till olika målgrupper såsom massmedia, intresseorganisationer och allmänhet,
- ett allmänt aktuellt basmaterial om nordiskt samarbete,
- koncentration på olika teman/ämnen under året beroende på vad som är aktuellt i det nordiska samarbetet,
- speciella informationsinsatser såsom journaliststipendier, seminarier, deltagande i mässor, konferenser m m,
- informationsinsatser utanför Norden,
- uppföljning och utvärdering av genomförda informationsinsatser och projekt,
- informationsinsatser anpassade till nationella behov,
- koordinering med Nordiska ministerrådets informationsverksamhet, när det gäller planering, genomförande och uppföljning.

Informationsverksamheten 1990

Informationsinsatserna under året koncentreras till vissa större projekt och evenemang såsom rådets sessioner, utskottsmöten och seminarier, utställningar, större såväl nordiska som internationella konferenser m m. Målgrupperna selekteras mera än tidigare. En mera långsiktig planering skall ske.

Löpande informationsarbete

Det löpande informationsarbetet består bland annat av kontakter med press, radio och TV, olika intresseorganisationer och en initierad allmänhet. Service till pressen i samband med Nordiska rådets sessioner, utskottsmöten, konferenser och seminarier är en viktig del av informationsverksamheten. Pressmeddelanden och presskonferenser är ett annat sätt att nå ut med information om aktuella frågor i det nordiska samarbetet. Deltagande i nordiska och internationella mässor, konferenser och utställningar ger möjlighet att presentera den nordiska modellen, Norden och nordiskt samarbete för olika målgrupper.

Produktion av informationsmaterial:

Uppdatering och nya upplagor av basmaterialet om nordiskt samarbete

- broschyren "Norden i samarbete", olika språkversioner,

- faktablad och sektorsbroschyrer om olika samarbetsområden för relevanta målgrupper,
- overheadmaterialet om det nordiska samarbetet, som underlag för föredrag och diskussioner om det nordiska samarbetet samt fortsatt produktion på andra nordiska språk,
- informationsmaterial om den årliga sessionen och sessionsärenden för journalister och andra målgrupper

Informationsverksamheten koncentreras under året på bestämda aktuella teman/ämnen. För 1990 är vissa teman redan givna såsom miljöfrågor bland annat på grund av det nordiska miljö- och biologåret. Ett annat tema för informationsverksamheten är Norden och Europa och ett tredje tema är det nordiska ekonomiska samarbetet.

Skolan är en prioriterad målgrupp. I det tidigare informationsprojektet "Nordpå" har grundskolans högstadium varit målgruppen för Nordiska rådets information. Under 1990 koncentreras olika informationsinsatser till denna grupp. Ett AV-material, tex en videofilm kompletterad med skriftligt material om nordiskt miljösamarbete och en uppföljning av havsföreningenskonferensen planlägger vi ta fram eventuellt i samarbete med något av de nordiska ländernas TV-bolag eller utbildningsprogram.

Under rubriken *Övriga informationsåtgärder* faller journaliststipendier, olika slag av material till seminarier, temadagar, mässor, utställningar, samarrangemang med olika nordiska institutioner och samarbetsorgan m m. I likhet med föregående år avsätts samma summa till journaliststipendier för nordiskt intresserade journalister. Ett journalistseminarium planeras i samarbete med Nordisk Journalistkursus eller annan nordisk institution. När det gäller deltagande i mässor och utställningar är ett samarbete med ministerrådets informationsavdelning naturligt bla i Nordiska bok- och biblioteksmässan. Under 1990 arrangeras också en internationell bibliotekariekonferens i Stockholm. I övriga informationsåtgärder ingår vidare mindre trycksaker såsom presentationsfolder, mappar och symbolartiklar.

Informationsinsatser och -projekt utanför Norden

I Nordiska rådets internationella kommittés slutrapport poängteras informationen om det nordiska samarbetet till olika målgrupper utanför Norden. En sådan internationell satsning kräver resurser. Samlade informationsinsatser ger också större möjlighet att uppmärksammas i ett europeiskt och internationellt sammanhang. Här är därför ett samarbete när det gäller planering och genomförande av olika informationsinsatser med Nordiska ministerrådets informationsavdelning naturligt. Andra samarbetspartner är de nordiska ländernas utrikesdepartements/utrikesministeriers pressavdelningar när det gäller tex journalistbesök, deltagande i internationella utställningar m m. Ett tänkbart samarbetsprojekt är världsutställningen i Sevilla 1992 där de nordiska länderna kommer att delta.

Här bör en planering nu påbörjas. Ett annat samarbetsprojekt är nordisk information vid de olympiska vinterspelen i Lillehammer 1994. Allt detta kräver en långsiktig planering av olika informationsinsatser och även en arbetsmodell för den utomnordiska informationsverksamheten. Ett mindre anslag för denna utomnordiska information tas upp i budgeten för 1990.

Oförutsedda informationsinsatser

I informationsplanen ingår anslag för informationsinsatser, som idag inte kan förutses. Nordiska rådets informationsverksamhet är en integrerad del av den verksamhet som pågår i rådet. Därför skall också en ekonomisk beredskap finnas för detta.

Uppföljning och utvärdering

Informationsinsatserna följs upp och utvärderas. Detta kan göras internt eller i samarbete med utomstående expertis. Erfarenheter av sådana utvärderingar kan vara till hjälp vid framtida planering av informationsinsatser och gynna ett effektivt utnyttjande av resurserna.

Nationellt anpassade informationsinsatser

Nordiska rådets informationsverksamhet kan i högre grad än tidigare anpassas till de nationella behoven för olika målgrupper och även vad gäller olika evenemang. Informationsklimatet är olika i de nordiska länderna. Nationella informationsinsatser skall vara ett komplement till rådets centrala informationsverksamhet. Ett exempel på nationella informationsinsatser kan tex vara egna journalistseminarier som komplement till nordiska seminarier, mera utvecklad pressinformation i samband med utskottsmöten och viss egen produktion av material för tex skolan.

Detta kräver dock mera personella resurser nationellt och även anslag för nationellt producerad information.

Koordinering och samordning

Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets informationsinsatser bör till vissa delar koordineras och samordnas. Denna informationsplan är inte som tidigare år till viss del gemensam med ministerrådets. Vi bör för att undvika dubbelarbete finna former för ett formaliserat samarbete med Nordiska ministerrådet när det gäller planering, genomförande och uppföljning av nordiska och utomnordiska informationsåtgärder. Detta är inte minst viktigt när det gäller informationsinsatser utanför Norden. Samarbetsformerna på informationsområdet mellan rådet och ministerrådet diskuteras på det gemensamma mötet mellan presidiet och samlarbetsministerråden i december 1989.

Publikationer

Nordiska rådets publikationer omfattar sessionstrycket, handböcker, rapporter och övriga publikationer.

Sessionstrycket förutses ha samma omfattning som under tidigare år. På längre sikt kan det bli en annan kostnadsfördelning mellan rådet och ministerrådet när det gäller sessionstrycket.

Utgivning av *handböcker, rapporter och övriga publikationer* minskas något jämfört med 1989. Under året bör en översyn ske av rådets totala bokproduktion. En utvecklad policy för verksamheten tas fram.

I handböcker, rapporter och övriga publikationer ingår bland annat Nordiska samarbetsorgan, Nordiska samarbetsavtal (utvidgad upplaga av olika språkversioner), en finsk version av "Att förstå varandra i Norden", porträttmatrikeln, seminarierapporter, nytryck av handboken Nordiska rådet – regler och arbetsformer, på flera språk, Nordisk statutsamling.

Budget för informations- och publikationsplanen 1990

Kostnaderna för informations- och publikationsplanen 1990 fördelar sig enligt följande, jämförelser med 1989 års budget och 1988 års bokslut.

	bokslut 1988	budget 1989	förslag 1990
– tryckt informationsmaterial	139	750	600
– audivisuellt info material	1 057	760	300
– övriga informationsåtgärder	473	470	400
– journaliststipendier	250	300	300
– seminarier	12	480	200
– information utanför Norden	–	–	200
– oförutsedda infoinsatser	–	–	200
– sessionstrycket	1 878	2 260	2 200
– handböcker, rapporter	1 220	1 740	1 000
Totalt	5 030	6 760	5 400

Budgeten för information och publikationer 1990 är ca 20 procent lägre än 1989 års budget men ca 8 procent högre än bokslutet för 1988. Den största avvikelserna gäller AV-material. Det beror på att det under de föregående åren producerats ett antal videofilmer. Videofilmen om nordiskt samarbete blir klar 1989. Den planerade videofilmen om nordiskt miljö-samarbete påbörjas 1990 och samarbete söks med andra. Kostnaderna för denna produktion planeras också belasta budgeten under 1991.

Informationsverksamheten 1991 och 1992

Som tidigare påpekats är informationsverksamheten en integrerad del av rådets verksamhet och det handlar i informationsarbetet om att följa

det som sker och att ha kapacitet när något händer. En viktig del i informationsarbetet är också det löpande arbetet med service till olika målgrupper och produktion av aktuellt basmaterial om nordiskt samarbete.

I informationsverksamheten för 1991 och 1992 kan bestämda teman/ämnen redan vara givna när det gäller produktion av informationsmaterial för olika målgrupper. Det är miljöfrågor ur olika aspekter. Det nordiska miljö- och biologiåret fortsätter under första halvåret 1991. Här gäller det att arbeta mera långsiktigt med olika målgrupper såsom skolan och även söka samarbete med andra organisationer. Norden och Europa är ett annat aktuellt tema under såväl 1991 som 1992. Det kulturella samarbetet är inte minst viktigt i detta sammanhang. År 1991 är Nordiska rådet värd för Europarådets femte gränsregionala konferens i Rovaniemi. Det kan då vara naturligt att lyfta fram de gränsregionala frågorna i det nordiska samarbetet. En nordisk kulturfestival kan också bli aktuell 1991 eller 1992.

BILAGA 9

Uppföljning av internationella samarbetskommitténs betänkande*Bakgrund

Nordiska rådet behandlade vid 37:e sessionen i Stockholm medlemsförslaget A 867/e om ökat nordiskt samarbete i internationella frågor på basen av ekonomiska utskottets betänkande och antog tvenne rekommendationer, en riktad till Nordiska ministerrådet (5/1989) och en till regeringarna (6/1989), med anmodan att till Nordiska rådets session i Reykjavik 1990 redogöra för de åtgärder utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (NU 1988: 4) ger anledning till. Redogörelsen har inarbetats i ministerrådets verksamhetsberättelse för 1989.

Plenarförsamlingen fattade samtidigt ett internt beslut (1/1989) i vilket presidiet åläggs att efter nära samarbete med rådets utskott och delegationer till sessionen i Reykjavik avge motsvarande redogörelse för rådets del.

Frågan om det vidare arbetet med förslagen i kommittébetänkandet har behandlats vid mötet mellan presidiet och utskottsordförandena den 22 maj 1989 samt av utskotten under sommaren/hösten 1989. Flertalet nationella delegationer har diskuterat förslagen om närmare samarbete mellan nationella rådsmedlemmar och medlemmar av andra internationella parlamentarikerförsamlingar.

I rekommendation nr 5/1989/e punkten a) uppmanas Nordiska ministerrådet att före den 1 september 1989 framlägga de förslag till utveckling av ministerrådets arbetsformer och organisation, som kapitlen 5 och 6 i kommittébetänkandet samt ministerrådets egna utredningar om Norden i Europa ger anledning till. Ministerrådet har med anledning av denna rekommendation avgett tvenne meddelanden till rådet. Det ena daterat den 19 juni 1989 innehåller ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992", det andra supplerande synpunkter på utvecklandet av ministerrådets arbetsformer och organisation. Dessa meddelanden har behandlats på rådets 3:e extra sessionen i Mariehamn den 14 november 1989. Kapitel 6 i kommittébetänkandet och avsnittet om organisatoriska åtgärder i kapitel 5 kan därmed anses färdigbehandlade för rådets del.

Rådets ställningstaganden

Om utskottens inställning till kommitténs förslag kan allmänt sägas att den är positiv. Man stöder förslagen om att intensifiera de internationella kontakterna också på utskottsplanet. De konkreta förslagen till internationellt samarbete på miljö-, kultur- och biståndspolitikens områden finner man inspirerande för det framtida arbetet. Utskottens agerande i sist-

* Promemoria godkänd av presidiet i december 1989.

nämnda frågor är självfallet också avhängigt av vilka initiativ ministerrådet kommer att ta.

I det följande genomgås i kronologisk ordning förslagen i kommittébetänkandet, till den del de riktar sig till rådet och dess organ.

Samarbete i internationella organisationer

Kommittén

– att de nordiska parlamentariska representanter som ingår i de nationella FN-delegationerna under varje generalförsamling kallas till minst ett gemensamt möte och att utrikesministerierna och sådana NR-medlemmar som ingår i de nationella FN-delegationerna informeras om frågor som Nordiska rådet vill aktualisera på det globala planet.

Presidiet

De delegationer, som konkret tagit ställning till detta förslag, är i princip positiva, men anser att det ankommer på utrikesförvaltningarna att arrangera sådana kontaktmöten.

Kommittén

– att rapporteringen om det nordiska samarbetet på internationellt plan förbättras till NR och att formerna för denna information i särskild ordning avtalas med respektive ministerråd.

Presidiet

Presidiet har med samarbetsministrarna diskuterat ett sådant förfarande, att rådets utskott med respektive fackministerråd överenskommer om formerna för avrapportering sektorsvis. Det är naturligt att de internationella nordiska aktiviteterna ingår som en stående punkt på dagordningen för mötena mellan utskott och ministerråd. Frågan om avrapportering på handelspolitikens område sammanhänger med förslaget om att inrätta ett särskilt ministerråd för utrikeshandelsministrarna, varom enighet ännu ej råder.

Kommittén

– att Nordiska rådets presidium i samarbete med rådets utskott bygger ut och vid behov formaliserar förbindelserna till några av de viktigaste internationella organisationerna på de områden rådet arbetar och att man härvid i första hand beaktar europeiska samarbetsorgan samt UNESCO, ILO, WHO och GATT.

– att direkta kontakter på utskotts nivå etableras till IMF/ Världsbanken och att kontakter till FNs miljö- och biståndsprogram byggs ut.

– NR bör prioritera kontakterna till ECE högre genom att verka för mera regelbundna möten mellan representanter för ECE och NR.

Presidiet

Förslagen bygger på den utveckling som ägt rum under de senaste åren. Presidiet delar den uppfattning, som uttryckts av bla ekonomiska utskottet, att hänsynen till den nordiska samarbetsapparats begränsade resurser förutsätter att utbyggningen av det internationella kontaktnätet sker enligt väl övervägda prioriteringar. Mot den bakgrunden är det naturligt att den ekonomiska integrationsprocessen, både regionalt och globalt, kommer att stå i blickpunkten för många av rådsorganens internationella engagemang under de närmaste åren. Under särskilda punkter redogörs för det framtida samarbetet med Europaparlamentet, Europarådet, EFTA och SEV. Andra internationella organisationer av särskilt intresse i nämnda sammanhang är GATT och OECD samt i ett 2–3 års perspektiv bla IMF/Världsbanken och ECE. För kulturutskottets del är kontakterna med UNESCO särskilt betydelsefulla mot bakgrunden av "världskulturdecenniet". I social- och miljöutskottets verksamhet är kontakterna till ILO, WHO och UNEP högt prioriterade. Juridiska utskottet önskar till förteckningen över potentiellt viktiga internationella samarbetspartner föga FAO.

Med hänsyn till det ovan sagda avser presidiet att i samråd med utskottet, under första halvåret 1990, utarbeta en arbetsplan, som med ett treårsperspektiv identifierar de mest angelägna kontaktbehoven och innehåller en metodik för etablering av kontakter på olika nivåer, kontakt- och samarbetsformer, dokumentations- och informationsutväxling samt avrapportering och uppföljning.

Kommittén

- att NR söker observatörsstatus i IPU.

Presidiet

Presidiet har i september 1989 sökt om att bli uppfört på IPU:s lista över permanenta observatörer. Beslut i saken torde fattas i april 1990. Observatörskapet är ej förenat med särskilda kostnader. Deltagande i IPU arrangemang sker efter särskilt beslut av presidiet.

Kommittén

- att NR följer upp arbetet med en FN-konvention om barns rättigheter och verkar för att konventionen snabbt antas.

Presidiet

Ifrågavarande konvention har antagits av FN i november innevarande år. I övrigt hänvisas till juridiska utskottets betänkande över NMRs meddelande till 37:e sessionen om rekommendation 1/1987. Utskottet avvaktar meddelandet till 38:e sessionen innan man beslutar om ytterligare åtgärder. För övrigt hänvisas till medlemsförslaget A 891/s om barns rättigheter, i vilket bla föreslås att Nordiska ministerrådet anmodas fram-

lägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs. Förslaget väntas bli slutbehandlat på 38:e sessionen.

Norden och integrationen i Europa

Organisatoriska åtgärder

Kommittén

– Arbetet inom Nordiska rådets och ministerrådets organ bör ges en sådan inriktning och drivas så att frågor kan slutbehandlas snabbt. En snabb arbetsrytm är väsentlig, särskilt när det gäller att behandla aktuella integrationsfrågor i Norden och Europa.

Presidiet

Presidiet har tillsatt en kommitté med uppgift att göra en översyn av Nordiska rådets organisation och arbetsformer. En viktig uppgift för denna kommitté blir att kritiskt värdera det nuvarande beslutssystemet och rådets arbetsrytm samt att utveckla nya instrument för initiativtagande och en effektivare nationell uppföljning av fattade beslut. Kommittén skall i brådskande ordning ta ställning till vilka krav genomförandet av ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992" ställer på rådets arbetsrytm och beslutsprocess och möjligheterna att hantera rådsinitiativ snabbare än hittills. Åtgärder skall kunna beslutas redan under 1990.

Samarbete med Europaparlamentet och EG

Kommittén

– NRs kontakter till EP bör byggas ut och systematiseras så att presidiet upprätthåller kontakt till motsvarande organ inom EP och att rådets utskott etablerar ett kontinuerligt samarbete med motsvarande utskott inom EP.

– Möjligheterna till direkta kontakter mellan parlamentarikerna i NR och EP bör förbättras.

Presidiet

Skriftväxling har under hösten 1989 inletts mellan presidiet och Europaparlamentets presidium i syfte att etablera en plattform för fortsatt samarbete mellan NR och EP på olika nivåer. Målsättningen är att säkra ett fortsatt utbyte av information och att åstadkomma ett nätverk mellan parlamentariker i de två organen samt att utveckla och fördjupa kontakterna kring sakfrågor av gemensamt intresse. Från nordisk sida eftersträvas regelbundna kontakter mellan presidiet och Europaparlamentets delegation för kontakter med bl. a., Nordiska rådet, direkta kontakter på utskotts nivå med utgångspunkt i utväxling av statusrapporter o. likn., konkreta samarbetsprojekt samt årliga kontakter på sekretariatsnivå.

Ökat samarbete med Europarådet

Kommittén

– För att förbättra förutsättningarna för ett aktivt arbete på bred bas med Europafrågor inom Nordiska rådets organ bör formella kontakter till Europarådet upprättas.

– Det samarbete som sedan tidigare förekommer med Europarådet bör intensifieras och systematiseras på presidie-, utskotts- och sekretariatsnivå och möjligheterna att bevaka Europarådets sessioner utnyttjas bättre än tidigare.

– NRs nationella delegationer bör verka för förbättrade kontakter mellan de nationella parlamentariker som deltar i Nordiska rådet och i Europarådets arbete.

– NR bör i lämplig form ansluta sig till European Center for Parliamentary Research and Documentation.

Presidiet

En överenskommelse mellan de två rådens presidier om ett mer strukturerat samarbete är under utarbetande. Avsikten är att säkra ett systematiskt utbyte av dokument och bereda företrädare för respektive råd möjlighet att delta i aktiviteter ordnade av det andra rådet, sessioner inberäkande. Företrädare för respektive råd skall kunna inbjudas till kommittémöten, där frågor av gemensamt intresse avhandlas. Regelbundna kontakter skall upprätthållas på sekretariatsnivå.

Presidenten för Europarådets parlamentariska församling har inbjudit Nordiska rådets presidium till överläggningar med Församlingens byrå i mars 1990.

I det sammanhanget kommer frågan om NRs anslutning till det europeiska centret för parlamentarisk forskning och dokumentation att avgöras.

Nordiska rådets delegationer ställer sig positiva till kontakter mellan nationella parlamentariker i Nordiska rådet och Europarådet. I några länder har redan gemensamma möten/seminarier arrangerats med deltagande av medlemmar från respektive delegationer. Avsikten är också att utveckla kontakterna och informationsutbytet på sekretariatsnivå.

Övriga förslag

Kommittén

– Nordiska rådets nationella delegationer bör verka för förbättrade kontakter mellan parlamentarikerna i NR och EFTA-parlamentarikerna.

Presidiet

Här gäller vad som i föregående punkt sägs om kontakter mellan parlamentariker i Nordiska rådet och Europarådet.

Kommittén

– NR/NMR bör etablera kontakter till SEV och inleda ett regelbundet informationsutbyte med organisationen.

Presidiet

En första kontakt på sekretariatsnivå har etablerats med SEV genom ett besök av organisationens biträdande sekreterare och chefen för externa relationer i presidiesekretariatet. Vid detta besök enades man om att inledningsvis utbyta information och att därefter överlägga om möjliga framtida samarbetsformer. Ekonomiska utskottet stöder tanken på att i en nära framtid ta de första stegen mot ett uppbyggt samarbete med Östeuropa (SEV) för att på så sätt stödja den påbörjade processen för att liberalisera ekonomin i dessa länder. Till saken hör att det inom SEV pågår diskussioner om en omstrukturering av målsättningar och arbetsformer.

Kommittén

– NR bör bidra till ökat parlamentarikersamarbete i Europa genom att ordna möten och konferenser kring aktuella sakfrågor för parlamentariker från Öst- och Västeuropa.

Presidiet

Presidiet har beslutat att rådet 1991 står värd för Europarådets nästa konferens om gränsregionalt samarbete. Beslut i frågan om Nordiska rådets kontakter till Baltikum och Sovjet i övrigt fattas sannolikt på presidietts januarimöte. Vid det tillfället skall också frågan om någon form av uppföljning av rådets internationella miljökonferenser diskuteras.

*Norden och det internationella miljöarbetet**Kommittén*

– att NR tar initiativ till att utforma riktlinjer för en övergripande nordisk politik i miljöfrågor för samarbetet inom FNsystemet och i andra internationella organisationer.

– NR bör ta nya initiativ för att inleda ett samarbete kring arktisk miljöforskning med Kanada, USA, Sovjet och Japan och för att arrangera en internationell konferens om arktiskt samarbete med särskild inriktning på miljöfrågor.

– NR bör ta nya initiativ för att genomföra åtgärder i syfte att förebygga miljökatastrofer (t ex Polen).

Presidiet

I fråga om den tredje punkten i förslaget hänvisas till ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslag A 898/e om uppföljning av den internationella samarbetskommitténs slutrapport, där rådet i en särskild klämpunkt rekommenderar ministerrådet dels att framlägga förslag

till finansieringsordningar, som omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa, dels att framlägga förslag till en europeisk miljöfond, som skulle ha som uppgift att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder med stora föroreningsproblem av gränsöverskridande natur. Förslag om en internationell fond och ett clearingsystem till förmån för ekonomiskt svagare länder läggs också i slutdokumentet till Nordiska rådets internationella konferens om havsförening.

Norden och det internationella biståndssamarbetet

Kommittén

– att den politiska styrningen av det nordiska biståndssamarbetet stärks genom att ett särskilt ministerråd för bistandsfrågor upprättas och genom att löpande kontakt etableras mellan det nya ministerrådet och Nordiska rådets organ, samt att rådgivande kommittén för bistandsfrågor i anslutning till denna omorganisering läggs ned.

Presidiet

Detta liksom övriga förslag i betänkandet rörande biståndssamarbetet riktar sig i första hand till regeringarna och ministerrådet. Ekonomiska utskottet konstaterar att förslagen väl överensstämmer med de uppfattningar utskottet tidigare framfört och den kritik, som utskottet tidigare riktat mot bistandsministrarna. Utskottet avser därför att på dessa punkter fortsätta dialogen med bistandsministrarna.

Norden och det internationella kultursamarbetet

Kommittén

– att Nordiska rådets och ministerrådets informationsverksamhet tillförs resurser för att möjliggöra större informationsinsatser utanför Norden.

Presidiet

Ministerrådet har beslutat att inom ramen för arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989 – 1992" bygga ut informationen till Europa om Norden och det nordiska samarbetet genom utarbetande av relevant grundmaterial och material för läroinrättningar, seminarier/konferenser och studiebesök. I Nordiska rådets informationsplan för 1990 har 200.000 SEK upptagits för informationsinsatser utanför Norden. Frågan har diskuterats på mötet mellan presidiet och samarbetsministrarna i december 1989 i samband med behandlingen av det framtida informationsarbetet mellan rådet och ministerrådet. Nya riktlinjer för detta samarbete torde antas på ett gemensamt möte i maj 1990.

Kommitténs betänkande innehåller nio andra punkter, där det tas upp sakfrågor hänförande sig till den internationella dimensionen på kulturområdet. Förslagen är primärt riktade till ministerrådet. Kulturutskottet

ämnar i sitt fortsatta arbete prioritera frågorna om att genomföra kulturhandlingsplanens förslag om att stärka den nordiska kulturidentiteten, om att upprätta gemensamma kultur- och informationscentra utanför Norden och om att de nordiska samarbetsorganen utnyttjas fortsatt för att koordinera ländernas deltagande i det internationella forskningsarbetet.

Internationella frågor inom Nordiska rådet

Kommittén

- att siktet skall vara inställt på ett övergripande arbetsprogram för det nordiska samarbetet under de närmaste åren, sett i relation till Europafrågorna
- att Nordiska rådet håller en session om Europafrågorna hösten 1989, utgående från rådets eget programarbete och förslag från NMR.

Presidiet

Nordiska ministerrådet har utarbetat ett arbetsprogram ”Norden i Europa 1989–1992”, vilket har behandlats på den 3:e extra sessionen i Mariehamn den 14 november 1989 i form av ett meddelande med anledning av rek. 5/1989. Vid sessionen behandlades också ett antal medlemsförslag med anknytning till den europeiska integrationen. I presidierapporten redogörs närmare för extra sessionen.

Kommittén

- att en tjänst som internationell sekreterare inrättas vid NRs presidie-sekretariatet och att personalförstärkningar vid sekretariatet i övrigt görs för att förbättra förutsättningarna för ett fortsatt utrednings- och programarbete med Europafrågorna
- att arbetsformerna inom NR och NMR blir föremål för en översyn i början av 90-talet.

Presidiet

Presidiet har inrättat och tillsatt en tjänst som internationell sekreterare. I rådets budget för 1990 har medel reseverats för en förstärkning av utredningskapaciteten och dokumentationsservicen vid presidiesekretariatet. För 1991 har preliminärt reserverats nödiga medel för att fullfölja intentionerna i kommitténs betänkande.

Presidiet har den 15 november 1989 utsett en kommitté med uppdrag att se över rådets organisation och arbetsformer. Nordiska ministerrådet kommer att beredas tillfälle att följa arbetet i kommittén via en kontaktgrupp, som knyts till kommittén. Ett samarbete mellan kommittén och ministerrådet kommer också att försiggå på sekretariatsplanet. Kommittén skall avge sitt betänkande senast den 31 oktober 1990.

BILAGA 10 A

Betänkande av
Nordiska rådets
internationella
samarbetskommitté

NU 1988:4
1988:4E

BILAGA 10 B

Rapport avgiven av
Nordiska rådets
internationella
samarbetskommitte

NU 1989:7
1989:7E
1989:7F

BILAGA 11
till
Rapport från Nordiska rådets presidium
till Nordiska rådets 38:e session 1990,
DOKUMENT 1

**UTVÄRDERING AV
VERKSAMHETEN VID
NORDISKA SAMARBETS-
ORGANET FÖR VETENSKAP-
LIG INFORMATION
(NORDINFO)**

TRYCKT
SOM SEPARAT
PUBLIKATION

NORD 1990:9

BILAGA nr 12
till
Rapport från Nordiska rådets presidium
till Nordiska rådets 38:e session 1990,
DOKUMENT 1

**EVALUERING AF
DET NORDISKE
SAMARBEJDE OM
STANDARDISERING PÅ
KONSUMENTOMRÅDET**

**TRYCKT
SOM SEPARAT
PUBLIKATION**

NORD 1990: 10

Förslag

från Nordiska rådets presidium om regler för sessionens genomförande

1. Taletidsbegrensning i generaldebatten

Presidiet foreslår at plenarforsamlingen beslutter at tidsbegrensning av innlegg i generaldebatten settes til *12 minutter* for presidiets første innlegg, innleggene fra Ministerrådets formann og statsministrene samt for innlegget fra en representant fra hvert av de selvstyrende områder, at tidsbegrensningen settes til *7 minutter* for hver av de nordiske partigrupperes talsmenn og at tidsbegrensningen settes til *5 minutter* for øvrige talere.

2. Taletidsbegrensning i sakdebatten

Presidiet foreslår i henhold til arbeidsordningens § 9 at plenarforsamlingen beslutter om taletidsbegrensning på *7 minutter* for utvalgenes og Ministerrådets talsmenn ved debattene om C 1 og C 2 og om ministerrådsforslagene og *5 minutter* for andre medlemmer. I saksdebattene ellers blir det en taletidsbegrensning på *5 minutter*.

3. Replikkordskifte

Presidenten viser til arbeidsordningens § 9, der det bl. a. heter at "... medlemmer som ønsker ordet til replikk, (skal) gis adgang til det i tilknytning til det innlegg replikken gjelder."

Samme paragraf gir dessuten presidenten mulighet til å foreslå for plenarforsamlingen at for en bestemt debatt å begrense innleggenes lengde.

I overensstemmelse med dette foreslår presidenten en tidsbegrensning på to minutter pr. replikk. Presidenten kommer i regel å gi samme medlem høyst to replikker i ett og samme replikkordskifte samt å søke og begrense hele replikkordskiftets varighet til høyst 10–15 minutter. Når siste replikk er framsatt, skal den som har hatt hovedinnlegget ha rett til å gi et avsluttende svar.

Presidiet vil understreke at medlem bare kan begjære replikk til hovedinnlegget.

Vedrørende praktiseringen av reglene, bør den som replikken stilles til, få anledning til å svare med en gang.

Når medlemmer begjærer replikk, må hensyn tas til fordelingen av partigruppene.

Förslag

från Nordiska rådets presidium om försöksordning angående frågeinstitutet (skriftliga frågor mellan sessionerna)

Nordiska rådet beslöt vid sin 36:e session i Oslo om införandet av en två-års försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna.

Presidiet och samarbetsministrarna beslöt den 5 juni 1989 att modifiera försöksordningen på ett sådant sätt att frågorna kan ställas fortlöpande utan bestämda frister och att de besvaras inom sex veckor efter att ministerrådet eller berörd regering erhållit frågorna.

Presidiet konstaterar att försöksordningen har fungerat på ett tillfredsställande sätt och att syftet därför är att vidareföra försöksordningen och att den helst borde permanentas.

Det krävs dock en ändring av Helsingforsavtalet för att göra försöksordningen med de skriftliga frågorna mellan sessionerna permanent. Då detta är en omfattande process, bör man avvänta eventuella ändringsförslag av Helsingforsavtalet från den tillsatta organisationskommittén innan man tar upp till behandling ändringsförslag avseende en permanent frågeordning mellan sessionerna.

Presidiet har därför efter samråd med Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) beslutat den 11 – 12 december 1989 att föreslå för plenarförsamlingen att förlänga försöksordningen med skriftliga frågor mellan sessionerna enligt följande:

1. Frågor, som enligt art. 57 i Helsingforsavtalet kan ställas i plenarförsamlingen, kan också ställas mellan sessionerna. Sådana frågor kan ställas fortlöpande och skall tillsammans med en kort motivering skriftligen inlevereras till presidiet. Frågorna skall besvaras skriftligen inom sex veckor efter att ministerrådet erhållit frågorna.

2. Presidiet underrättar omgående berörd regering eller ministerrådet om frågan, som är inlevererad enligt punkt 1. Presidiet kan dock avstå från att översända frågan till respektive regering eller ministerrådet ifall presidiet anser att det eventuellt vore mera motiverat att frågan ställes i frågeställarens eget parlament.

3. Denna försöksordning gäller tills vidare.

Förslag

från Nordiska rådets presidium om ändring av arbetsordningen för Nordiska rådet

I förbindelse med diskussionen om mandatet för Nordiska rådets organisationskommitté har presidiet önskat lösa vissa brådskande frågor i anslutning till rådets organisation och arbetsformer, vilka inte direkt ansluter sig till de huvudfrågor som kommittén skall ta ställning till.

Presidiet har, efter att förslagen till ändring av arbetsordningen behandlats av utskotten, beslutat vid sina möten 11–12 december 1989 och 30 januari 1990 föreslå för plenarförsamlingen att plenarförsamlingen beslutar om följande ändringar av arbetsordningen för Nordiska rådet:

1) Förslag till ändring av 24 §:

Föreslås ändring av moment 7 enligt följande:

”Budget- och kontrollutskottet består av nio medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Norges och Sveriges delegation envar två och Islands delegation en.”

2) Förslag till ändring av 25 §:

Föreslås att moment 2 utgår.

3) Förslag till ändring av 27 §:

Föreslås nytt moment 4 enligt följande:

”Partigruppsssekreterarna har rätt att närvara, men inte rätt att yttra sig vid utskottens överläggningar.”

BESLUT

**Lista över rekommendationer och yttranden vid Nordiska rådets
38:e session i Reykjavík, 27 februari – 2 mars 1990**

Rekommendationer

- Nr 1. Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994*
- Nr 2. EG-anpassning och regionalpolitik*
- Nr 3. Tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet*
- Nr 4. Samarbete om ekologisk jordbruksproduktion*
- Nr 5. Nordiskt miljöfinansieringsbolag*
- Nr 6. Förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringar*
- Nr 7. Internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män*
- Nr 8. Samnordisk vapenlagstiftning*
- Nr 9. Ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden*
- Nr 10. Handlingsprogram för språksamarbete 1990–1995, NORDMÅL*
- Nr 11. Riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992*
- Nr 12. Nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning*
- Nr 13. Nordisk kulturfestival 1992*
- Nr 14. Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk*
- Nr 15. Tvärflyg i Mittnorden*
- Nr 16. Handlingsplan mot havsförorening*
- Nr 17. Handlingsplan mot luftförorening*
- Nr 18. Globalt miljösamarbete*
- Nr 19. Handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning*
- Nr 20. Internationellt samarbete om export av avfall*
- Nr 21. Nätverk för renare teknologier*
- Nr 22. Åtgärder för att undvika oljekatastrofer*
- Nr 23. Internationellt samarbete mot oljeskador*
- Nr 24. Luftföroreningsproblem på Nordkalotten*
- Nr 25. Samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden*
- Nr 26. Telekommunikationer för handikappade*
- Nr 27. Forskningssamarbete om amalgam*
- Nr 28. Ratificering av FNs barnkonvention*
- Nr 29. Åtgärdsplan för uppföljning av FNs barnkonvention*
- Nr 30. Homosexuellas sociala situation*
- Nr 31. Toxikologiskt institut*
- Nr 32. Program mot ungdomsarbetslösheten*
- Nr 33. Nordbors rättigheter i Norden*

Yttranden

- Nr 1. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse – Nordiskt samarbete 1989 (budget- och kontrollutskottet)*
- Nr 2. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (ekonomiska utskottet)*
- Nr 3. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (juridiska utskottet)*
- Nr 4. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (kulturutskottet)*
- Nr 5. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (social- och miljöutskottet)*
- Nr 6. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (kommunikationsutskottet)*
- Nr 7. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet)*

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994*

REKOMMENDATION nr 1/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 100/e) med 54 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 32 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e,
at i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd,
at forelægge ministerrådets overvejelser og konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og
at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk Udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget.

De 54 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Helga Haugen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Ása Solberg Iversen</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Roger Jansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>J. K. Hansen</i>	<i>Thea Knutzen</i>

<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Krister Skånberg</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Tellervo Renko</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-gaard*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *EG-anpassning och regionalpolitik*

REKOMMENDATION nr 2/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 888/e) med 54 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen och 31 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd *at* i arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre, at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv.

De 54 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Tellervo Renko</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Roger Jansson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Karin Söder</i>

Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss

Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard* och *Krister Skånberg*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *tilllägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet*

REKOMMENDATION nr 3/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 101/e) med 60 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd *at* vedtage et tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet på basis af ministerrådsforslag B 101/e og under hensyn til udvalgets synspunkter, *at* lade denne vedtagelse bygge på en, i forbindelse med C 2/1990, afklaret finansieringsplan.

De 60 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Roger Jansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Mats Nyby</i>

Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Kaj Poulsen
Tellervo Renko
Marit Rotnes
Kimmi Sasi
Eino Siuruainen
Lodve Solholm
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Krister Skånberg avstod från att rösta.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samarbete om ekologisk jordbruksproduktion*

REKOMMENDATION nr 4/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 897/e) med 62 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 at styrke det nordiske samarbejde og udvekslingen af information mellem forskere, rådgivere, avlere, myndigheder og studenter inden for det økologiske jordbrug, og
 at styrke de nordiske, økologiske foreningers samarbejde med nordiske myndigheder i forbindelse med harmonisering af regler, kontrol og mærkning i relation til økologisk jordbrugsproduktion.

De 62 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Birgir Isleifur Gunnarsson</i>	<i>Kari Häkämies</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Roger Jansson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Marianne Jelyed</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Friðrik Sophusson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>

Grethe Lundblad
Lauri Metsämäki
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Kaj Poulsen
Tellervo Renko
Marit Rotnes
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen

Lodve Solholm
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Krister Skånberg avstod från att rösta.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt miljöfinansieringsbolag*

REKOMMENDATION nr 5/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 107/e) med 60 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer
at vedtage forslaget til Nordisk Miljøfinansieringsselskab på baggrund af det i ministerrådsforslag B 107/e anførte,
at gennemføre den nationale godkendelsesprocedure vedrørende aftalen om Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og
at sætte selskabet i virksomhed hurtigst muligt.

De 60 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Arne Melchior</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>

<i>Mats Nyby</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Tellervo Renko</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån*

REKOMMENDATION nr 6/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 110/e) med 70 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen och 15 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at gennemføre en forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringssbanks projektinvesteringsslån på mindst 300 mill. SDR.

De 70 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

*Svein Alsaker
Claes Andersson
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Gro Harlem Brundtland
Atli P. Dam
Bjarne Mørk Eidem
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm
Ranveig Frøiland
Lars P. Gammelgaard
Filip Fridolfsson
Hans Gustafsson
Carl I. Hagen
Ivar Hansen
J.K. Hansen
Helga Haugen
Hjörleifur Guttormsson
Tora Aasland Houg*

*Hreggviður Jónsson
Sinikka Hurskainen-Leppänen
Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Kari Häkämies
Åsa Solberg Iversen
Roger Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Elver Jonsson
Anneli Jäätteenmäki
Hans Jørgen Jensen
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuutila
Wiggo Komstedt
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Johan C. Løken*

<i>Arne Melchior</i>	<i>Tellervo Renko</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Agnar Nielsen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

De medlemmar som röstade mot rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard* och *Krister Skånberg*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *internationellt samarbeite för jämställdhet mellan kvinnor och män*

REKOMMENDATION nr 7/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (A 881/j) med 54 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 32 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regjeringer

1. i fellesskap å gjøre en større innsats for å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reell likestilling i et raskere tempo enn i dag.
2. å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommissionens sekretariat i Wien.
3. gjennom Nordisk Ministerråd innenfor rammene av C 1-dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under punktene 1. og 2. nevnte samarbeide.

De 54 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Claes Andersson

Lennart Andersson

Gunilla André

Ylva Annerstedt

Birgir Ísleifur Gunnarsson

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Friðrik Sophusson

Ranveig Frøiland

Lars P. Gammelgaard

Annelise Gotfredsen

Helga Haugen

Hjörleifur Guttormsson

Tora Aasland Houg

Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen

Birgitte Husmark

Åsa Solberg Iversen

Hans Jørgen Jensen

Anita Johansson

Jón Kristjánsson

Elver Jonsson

Anneli Jäätteenmäki

Laila Kaland

Thea Knutzen

Sakari Knuuttila

Tore A. Liltved

Anna-Kaarina Louvo

Grethe Lundblad

*Kjellbjørg Lunde
Johan C. Løken
Helge Adam Møller
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Tellervo Renko*

*Marit Rotnes
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Krister Skånberg
Otto Steenholdt
Sten Svensson
Peder Sønderby
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Lena Öhrsvik
Olle Östrand*

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samnordisk vapenlagstiftning*

REKOMMENDATION nr 8/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (A 899/j) med 52 röster. 35 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning.

De 52 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Claes Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Birgir Isleifur Gunnarsson</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Friðrik Sophusson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Roger Jansson</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Hans Jørgen Jensen</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>

Birte Weiss
Ernst Wroldsen

Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden*

REKOMMENDATION nr 9/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 102/k) med 47 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 39 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ändringar i Art. 2, 4, 7, 8, 9, 10 och 18 samt i rubriken i överenskommelsen om Nordiska kulturfonden i enlighet med ministerrådsförslag B 102/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av utskottet.

De 47 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Friðrik Sophusson</i>	<i>Arne Melchior</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>

Sten Svensson
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen

Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsprogram för språksamarbete 1990–1995, NORMÅL*

REKOMMENDATION nr 10/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 103/k) med 50 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 36 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa ett handlingsprogram om språkligt samarbete i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 103/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet
2. att genomföra handlingsprogrammet under perioden 1990–1995 och att härvid särskilt:
  - eliminera befintliga hinder angående nordiskt TV- och radioprogramutbyte mellan de nordiska länderna
  - utbygga utväxlingsprogram för elever och lärare inom Norden
  - arbeta för att snarast säkra nordiska lektorattjänster inom Norden
  - vidta åtgärder för att stärka de icke-skandinaviska språkens ställning inom nordiskt samarbete
3. att utarbeta en tids- och finansieringsplan över handlingsprogrammets förslag

De 50 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Ylva Annerstedt

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Görel Bohlin

Erik Dalheim

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Friðrik Sophusson

Annelise Gotfredsen

Carl I. Hagen

J.K. Hansen

Helga Haugen

Elsi Hetemäki-Olander

Tora Aasland Houg

Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen

Birgitte Husmark

Per Olof Håkansson

Åsa Solberg Iversen

Anita Johansson

Ulla Johansson

Jón Kristjánsson
Elver Jonsson
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Anne Enger Lahnstein
Grethe Lundblad
Lauri Metsämäki
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Hans Nyhage
Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Inger Stilling Pedersen
Kaj Poulsen

Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Olle Östrand

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992*

REKOMMENDATION nr 11/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 108/k) med 48 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 38 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att lägga riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet till grund för arbetet under verksamhetsperioden 1990–1992, i enlighet med ministerrådsförslag B 108/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet och
2. att under den verksamhetsperiod riktlinjerna avser
  - vidta åtgärder för att ytterligare stärka nordiskt samarbete inom det internationella forskningssamarbetet
  - stärka och utöka en systematiserad nordisk forskarutbildning och forskarrörlighet
  - uppmana till ett ökat nordiskt samarbete inom forskningsområdet humaniora och samhällsvetenskap
  - inleda ett nordiskt samarbete mellan högskolor och näringsliv i form av ett nordiskt COMETT-program
  - koordinera information på det nordiska forskningssamarbetets område genom publicering av ett nordiskt nyhetsbrev.

De 48 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Ylva Annerstedt

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Görel Bohlin

Erik Dalheim

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Friðrik Sophusson

Ranveig Frøiland

Annelise Gotfredsen

Carl I. Hagen

J.K. Hansen

Helga Haugen

Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen

Per Olof Håkansson

Åsa Solberg Iversen

Anita Johansson

Ulla Johansson

Jón Kristjánsson
Elver Jonsson
Thea Knutzen
Sakari Knuutila
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Lauri Metsämäki
Mats Nyby
Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen

Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning*

REKOMMENDATION nr 12/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 109/k) med 53 röster. 34 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ingå en överenskommelse om nordisk arbetsmarknad för personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd i enlighet med ministerrådsförslag B 109/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet.

De 53 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>

Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder

Peder Sønderby
Anders Talleraas
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordisk kulturfestival 1992*

REKOMMENDATION nr 13/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 901/k) med 49 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen och 36 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att genomföra en nordisk kulturfestival år 1992 och i detta syfte nedsätta en särskild nordisk arbetsgrupp som skall utreda festivalens praktiska upplägg, ramar och innehåll med beaktande av förutsättningarna i utskottets betänkande;
- b) att avsätta projektmedel i den nordiska gemensamma budgeten för att förbereda och genomföra festivalen, och att verka för att de nordiska ländernas regeringar på nationellt plan bidrar med medel till festivalen.

De 49 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Svein Alsaker

Lennart Andersson

Ylva Annerstedt

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Görel Bohlin

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Carl I. Hagen

J.K. Hansen

Helga Haugen

Elsi Hetemäki-Olander

Tora Aasland Houg

Birgitte Husmark

Per Olof Håkansson

Åsa Solberg Iversen

Olof Jansson

Marianne Jelved

Anita Johansson

Ulla Johansson

Jón Kristjánsson

Elver Jonsson

Riitta Järvisalo-Kanerva

Thea Knutzen

Sakari Knuutila

Anne Enger Lahnstein

Tore A. Liltved

Grethe Lundblad

Johan C. Løken

Sauli Niinistö

Hans Nyhage

Ólafur G. Einarsson

Berit Oscarsson

Oddrunn Pettersen

Marit Rotnes

Mirja Ryytänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Lodve Solholm
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg

Karin Söder
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Inger Stilling Pedersen* och *Kristen Poulgaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk*

REKOMMENDATION nr 14/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 908/k) med 53 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 33 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till upprättande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt för ändamålet framlägga ett konkret förslag.

De 53 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Svein Alsaker
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Görel Bohlin
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm
Filip Fridolfsson
Ranveig Frøiland
Carl I. Hagen
J.K. Hansen
Helga Haugen
Elsi Hetemäki-Olander
Hjörleifur Guttormsson
Tora Aasland Houg
Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson

Ulla Johansson
Jón Kristjánsson
Elver Jonsson
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Grethe Lundblad
Johan C. Løken
Lauri Metsämäki
Agnar Nielsen
Sauli Niinistö
Hans Nyhage
Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen

Lodve Solholm
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *tvärflyg i Mittnorden*

REKOMMENDATION nr 15/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kommunikationsutskottet (A 905/t) med 48 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 38 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,
*att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:
 att tvärflyget jämföras med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik
 blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna;
 att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.*

De 48 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Lodve Solholm</i>

Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Peder Sønderby
Lars Ulander

Marjatta Väänänen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Arne Melchior*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsplan mot havsförening*

REKOMMENDATION nr 16/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 104/s och A 861/s) med 68 röster. 19 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en nordisk handlingsplan mot förorening av havet i enlighet med ministerrådsförslag B 104/s och de synpunkter som införts av social- och miljöutskottet. Därvid bör särskild hänsyn tas till slutdokumentet från Nordiska rådets internationella havsföreningskonferens den 16 – 18 oktober 1989.

De 68 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Marianne Jelve</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>

Helge Adam Møller

Agnar Nielsen

Sauli Niinistö

Mats Nyby

Hans Nyhage

Ólafur G. Einarsson

Berit Oscarsson

Páll Pétursson

Inger Stilling Pedersen

Oddrunn Pettersen

Sirpa Pietikäinen

Kaj Poulsen

Heikki Riihijärvi

Marit Rotnes

Mirja Ryyänen

Marianne Samuelsson

Kimmo Sasi

Eino Siuruainen

Lodve Solholm

Otto Steenholdt

Karl-Erik Svartberg

Peder Sønderby

Lars Ulander

Ernst Wroldsen

Þorsteinn Pálsson

Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsplan mot luftförorening*

REKOMMENDATION nr 17/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 106/s och A 873/s) med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 14 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot luftföroreningar i enlighet med ministerrådsförslag B 106/s samt de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

De 72 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Agnar Nielsen</i>

<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Lars Ulander</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Heikki Riihijärvi</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Mirja Ryyänen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Wiggo Komstedt avstod från att rösta.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *globalt miljösamarbete*

REKOMMENDATION nr 18/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 106/s och A 873/s) med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 14 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- 1) *att* inom FN arbeta för, att generalförsamlingen antar en resolution att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP på globalt miljösamarbete och
- 2) *att* inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering.

De 72 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>

<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Kjellbjørg Lunde</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Agnar Nielsen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Lars Ulander</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Wiggo Komstedt *avstod från att rösta.*

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning*

REKOMMENDATION nr 19/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 105/s) med 74 röster. 13 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning i enlighet med ministerrådsförslag B105/s och med beaktande av de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

De 74 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Svein Alsaker
 Claes Andersson
 Gunilla André
 Dorte Bennedsen
 Hugo Bergdahl
 Gunnar Björk
 Görel Bohlin
 Erik Dalheim
 Atli P. Dam
 Bjarne Mørk Eidem
 Lahja Exner
 Karl-Gunnar Fagerholm
 Ranveig Frøiland
 Lars P. Gammelgaard
 Annelise Gotfredsen
 Hans Gustafsson
 Lilli Gyldenkilde
 Ivar Hansen
 J.K. Hansen
 Helga Haugen
 Elsi Hetemäki-Olander

Hjörleifur Guttormsson
 Tora Aasland Houg
 Hreggviður Jónsson
 Sinikka Hurskainen-Leppänen
 Birgitte Husmark
 Per Olof Håkansson
 Åsa Solberg Iversen
 Olof Jansson
 Anita Johansson
 Ulla Johansson
 Jón Kristjánsson
 Elver Jonsson
 Anker Jørgensen
 Laila Kaland
 Tarja Kautto
 Thea Knutzen
 Sakari Knuuttila
 Wiggo Komstedt
 Anne Enger Lahnstein
 Tore A. Liltved
 Anna-Kaarina Louvo

*Grethe Lundblad
Kjellbjørg Lunde
Lauri Metsämäki
Eeva-Liisa Moilanen
Helge Adam Møller
Agnar Nielsen
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Hans Nyhage
Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen*

*Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Peder Sønderby
Lars Ulander
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik*

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *internationellt samarbete om export av avfall*

REKOMMENDATION nr 20/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 859/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Basel-konventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen.

De 63 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Agnar Nielsen</i>

Sauli Niinistö
Mats Nyby
Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes

Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Lars Ulander
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående nätverk för renare teknologier

REKOMMENDATION nr 21/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 859/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP's kommande nätverk för renare teknologier.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>

Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi

Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Lars Ulander
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer

REKOMMENDATION nr 22/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 860/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbelbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>

Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *internationellt samarbete mot oljeskador*

REKOMMENDATION nr 23/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 860/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utarbeta en gemensam åtgärdsplan för att i internationella sjöfartssammanhang, t. ex. IMO och MARPOL-konventionen, arbeta för att förebygga oljeskador vid fartygsolyckor.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>

Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson

Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *luftföroreningsproblem på Nordkalotten*

REKOMMENDATION nr 24/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 906/s) med 59 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att åtgärder för minskande av förorenande utsläpp i Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar.

De 59 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>

Kristen Poulsgaard
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Peder Sønderby

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden*

REKOMMENDATION nr 25/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 99/s) med 61 röster. 3 medlemmar röstade mot rekommendationen, 1 medlem avstod från att rösta och 22 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet fastställa ett samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden i enlighet med framlagt ministerrådsförslag samt att kontinuerligt och i fortlöpande kontakt med Nordiska rådet och arbetsmarknadens parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska arbetsmiljö-samarbetet.

De 61 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Claes Andersson
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Görel Bohlin
Erik Dalheim
Bjarne Mørk Eidem
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm
Filip Fridolfsson
Lars P. Gammelgaard
Hans Gustafsson
Carl I. Hagen
J.K. Hansen
Helga Haugen
Elsi Hetemäki-Olander
Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen
Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Johan C. Løken
Lauri Metsämäki
Agnar Nielsen
Sauli Niinistö

<i>Mats Nyby</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Heikki Riihijärvi</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Mirja Ryyänänen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Marianne Samuelsson</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Sighvatur Björgvinsson</i>	<i>Olle Östrand</i>
<i>Eino Siuruainen</i>	

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Elver Jonsson, Anker Jørgensen och Kristen Poulsgaard.*

Pål Atle Skjervengen avstod från att rösta.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *telekommunikationer för handikappade*

REKOMMENDATION nr 26/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 864/s) med 56 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 30 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

De 56 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelvéd</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Marit Rotnes</i>

Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Agnar Nielsen*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *forskningssamarbete om amalgam*

REKOMMENDATION nr 27/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 868/s) med 58 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 28 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning (NIOM) inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnadsmaterial.

De 58 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>

Heikki Riihijärvi

Marit Rotnes

Mirja Ryyänen

Marianne Samuelsson

Sighvatur Björgvinsson

Eino Siuruainen

Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson

Karin Söder

Marjatta Väänänen

Birte Weiss

Ernst Wroldsen

Þorsteinn Pálsson

Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *ratificering av FNs barnkonvention*

REKOMMENDATION nr 28/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 891/s) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ratificera FNs barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den.

De 61 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>

Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Heikki Riihijärvi
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående åtgärdsplan för uppföljning av FNs barnkonvention

REKOMMENDATION nr 29/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 891/s) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FNs barnkonvention.

De 61 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>

Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Heikki Riihijärvi
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående
homosexuellas sociala situation

REKOMMENDATION nr 30/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 892/s) med 50 röster. 3 medlemmar röstade mot rekommendationen, 1 medlem avstod från att rösta och 33 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl. a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

De 50 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>

*Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder*

*Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand*

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Agnar Nielsen, Inger Stilling Pedersen och Kristen Poulsgaard.*
Annelise Gotfredsen avstod från att rösta.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *toxikologiskt institut*

REKOMMENDATION nr 31/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 894/s) med 58 röster. 29 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut.

De 58 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>

Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas

Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *program mot ungdomsarbetslösheten*

REKOMMENDATION nr 32/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 896/s) med 59 röster. 28 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper.

De 59 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelve</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Marit Rotnes</i>

Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordbors rättigheter i Norden*

REKOMMENDATION nr 33/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 904/s) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden, innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

De 61 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>

Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Pål Atle Skjervengen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse – Nordiskt samarbete 1989*

YTTRANDE nr 1/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse – Nordiskt samarbete 1989 (C 1) i överensstämmelse med vad som föreslagits i budget- och kontrollutskottets betänkande. 68 medlemmar röstade för yttrandet och 2 mot. 17 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. att inhämta rådets synpunkter innan större omdisponeringar inom redan fastställd budget genomförs
2. att eventuella förslag om nedläggningar eller sammanslagningar av nordiska institutioner överlämnas till rådet för synpunkter innan definitiva beslut fattas (jfr. artikel 46 i Helsingforsavtalet)
3. att i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört
4. att beakta de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1989 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

De 68 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Annelise Gotfredsen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Hans Gustafsson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Carl I. Hagen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Ivar Hansen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>J.K. Hansen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Helga Haugen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>

Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Anneli Jäätteenmäki
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Wiggo Komstedt
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Kjellbjørg Lunde
Lauri Metsämäki
Helge Adam Møller
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Hans Nyhage

Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard* och *Lodve Solholm*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 2/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i ekonomiska utskottets betänkande. 72 medlemmar röstade för yttrandet och 1 mot. 4 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordisk Råd uttaler, at rådet

- lægger vægt på, at arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og økonomisk handlingsplan 1989–92 gennemføres efter forudsætningerne,
- anbefaler Nordisk Ministerråd, i samspil med Nordisk Råd, at videreføre arbejdet med at skabe rammerne for og sikre finansieringen af det økonomiske samarbejde udover 1992, hvor den økonomiske handlingsplan udløper.
- anbefaler Nordisk Ministerråd, at det bioteknologiske handlingsprogram gennemføres efter sine forudsætninger,
- forudsætter at Nordisk Ministerråd indarbejder bevillinger til gennemførelse af det nye regionalpolitiske program og tillægsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet i budgettet for 1991 og i kommende C 2,
- konstaterer de øvrige kritiske bemærkninger, som Økonomisk Udvalg har til dokumentet C 2.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet var:

Arja Alho

Svein Alsaker

Claes Andersson

Lennart Andersson

Ylva Annerstedt

Hugo Bergdahl

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Bjarne Mørk Eidem

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Ranveig Frøiland

Lars P. Gammelgaard

Annelise Gotfredsen

Hans Gustafsson

<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Anne Enger Lahnstein</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Tore A. Liltved</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Kjellbjørg Lunde</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 3/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i juridiska utskottets betänkande. 72 medlemmar röstade för yttrandet och 1 mot. 14 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse.

Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd

- å intensivere arbeidet med å sikre den frie bevegelse av personer i Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres,
- å intensivere arbeidet med å utrede behovet for kontroll med etterlevelse av internasjonale avtaler som inngår som ledd i den økonomiske integrasjonen, f.eks. med hensyn til innretting av et institutt for EF-rett,
- å vurdere mulighetene for å utarbeide en handlingsplan for det videre samarbeidet på flyktningeområdet.
- at det som ledd i oppfølgingen av Nordisk Forum 1988 til Nordisk Råds sesjon i 1991 legges fram et konkret forslag til nytt Nordisk Forum i 1994.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Filip Fridolfsson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Ranveig Frøiland</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Lars P. Gammelgaard</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Annelise Gotfredsen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Hans Gustafsson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Carl I. Hagen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ivar Hansen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>J.K. Hansen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Helga Haugen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>

<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Anne Enger Lahnstein</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Tore A. Liltved</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kjellbjørg Lunde</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 4/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i kulturutskottets betänkande. 69 medlemmar röstade för yttrandet och 3 mot. 15 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att i fortsättningen prioritera kulturområdet även efter att kulturhandlingsplanen upphör att gälla 1991
- att eventuella förslag om nedläggningar av institutioner på kulturavtalets område överlämnas till rådet i form av separata ministerrådsförslag innan definitiva beslut fattas (jfr artikel 46 i Helsingforsavtalet)
- att utöka stödet till folkrörelsesamarbetet
- att åstadkomma ett permanent radio- och TV-samarbete som skall tillgodose de nordiska kulturpolitiska målsättningarna
- att de ekonomiska resurserna till den nordiska kulturfonden kraftigt utökas.

De 69 medlemmar som röstade för yttrandet var:

Arja Alho

Svein Alsaker

Claes Andersson

Lennart Andersson

Ylva Annerstedt

Hugo Bergdahl

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Bjarne Mørk Eidem

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Ranveig Frøiland

Lars P. Gammelgaard

Annelise Gotfredsen

Hans Gustafsson

Carl I. Hagen

J.K. Hansen

Helga Haugen

Elsi Hetemäki-Olander

Hjörleifur Guttormsson

Tora Aasland Houg

Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen

Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Anneli Jäätteenmäki
Anker Jørgensen
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Wiggo Komstedt
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Kjellbjørg Lunde
Lauri Metsämäki
Helge Adam Møller
Sauli Niinistö
Mats Nyby

Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* yttrandet var: *Kristen Poulsgaard, Pål Atle Sjervengen och Lodve Solholm.*

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 5/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i social- och miljöutskottets betänkande. 75 medlemmar röstade för yttrandet och 1 mot. 11 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

1. I arbetet med koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG måste vid en integration den nordiska modellen bibehållas. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.
2. I konsekvens med Brundtlandkommissionens rapport bör ministerrådet fastställa den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.
3. Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten bör prioriteras.
4. Nordbors rättigheter i Norden bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europaprogrammet.
5. Ministerrådets genomgång av olika institutioner med sikte på eventuell nedläggning bör redovisas i plandokument och dessa frågor bör handläggas på ett sätt som säkrar att respektive utskott blir hört i förväg.

De 75 medlemmar som röstade för yttrandet var:

Arja Alho
Svein Alsaker
Claes Andersson
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Hugo Bergdahl

Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Erik Dalheim
Bjarne Mørk Eidem
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm

<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Karl-Erik Svarberg</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Sakari Knuutila</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Anne Enger Lahnstein</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Tore A. Liltved</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Olle Östrand</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	

Den medlem som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 6/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i kommunikationsutskottets betänkande. 74 medlemmar röstade för yttrandet och 13 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.

De 74 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Jön Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>

*Mats Nyby
Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi*

*Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Pål Atle Skjervengen
Lodve Solholm
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand*

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

YTTRANDE nr 7/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i budget- och kontrollutskottets betänkande. 72 medlemmar röstade för yttrandet i *punkterna 1, 2, 3, 4 och 6*. 1 medlem avstod från att rösta och 14 medlemmar var frånvarande. 72 medlemmar röstade för yttrandet i *punkterna 5 och 7*, och 3 medlemmar röstade mot. 12 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. *att* utveckla C 2-dokumentet till ett reellt planläggningsdokument för de närmaste åren med klara budget- och tidsramar samt prioriteringar. Detta bör ske redan vid utarbetandet av C 2/1991.
2. *att* arbeta för en långsiktig prioritering och budgetplanering av det nordiska samarbetet.
3. *att* budgetproceduren i vid bemärkelse, det vill säga inkl. C 2, snarast blir föremål för en gemensam diskussion mellan rådet och ministerrådet.
4. *att* rådet ges tillfälle att ta del av rapporten över undersökningen av långsiktiga budgetkonsekvenser samt av analysen av projektbudgeten samt att dessa frågor tas upp till en diskussion mellan rådet och ministerrådet.
5. *att* rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omdisponeringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas,
6. *att* arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner.
7. *att* under de närmaste åren fortsatt budgetmässigt prioritera kulturområdet, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse, trafiksäkerhet samt Europaprogrammet.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet i punkterna 1, 2, 3, 4 och 6 var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Forsteinn Pálsson</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Sakari Knuutila</i>	<i>Olle Östrand</i>

Heikki Riihijärvi avstod från att rösta.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet i punkterna 5 och 7 var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Olle Östrand</i>

De medlemmar som röstade *mot* yttrandet i punkterna 5 och 7 var:
Kristen Poulsgaard, Pål Atle Skjervengen och Lodve Solholm.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Övriga beslut

A. Beslut att icke företa sig något

(28 februari)

1. medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden (A 878/e)
2. medlemsförslag om fiskebeståndet (A 890/e)
3. medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete (A 862/j)
4. medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott (A 866/j)
5. medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer (A 893/j)
6. medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet (A 877/j)
7. medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien (A 882/j)
8. medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter (A 883/j)
9. medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur) (A 895/j)

(1 mars)

10. medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program (A 865/k)
11. medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation (A 871/k)
12. medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer (A 884/k)
13. medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete (A 886/k)
14. medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden (A 900/t)
15. medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete (A 879/s)

(2 mars)

16. medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater (A 885/s)

B. Beslut att lägga till handlingarna

a. som slutbehandlade spörsmål

(28 februari)

1. berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989) (C 3/e)
2. berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989) (C 4/e)
3. berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989) (C 6/e)

4. berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989) (C 7/e)
5. berättelser tillhörande ekonomiska utskottets sakområde 1988 (C 15/e)
6. meddelande om rekommendation nr 25/1988/e angående program för nordiskt biståndssamarbete
7. meddelande om rekommendation nr 30/1988/e angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas
8. meddelande om rekommendation nr 33/1988/e angående ”frikommunförsök” över gränserna
9. meddelande om framställning nr 1/1989/e angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet
10. meddelande om rekommendation nr 3/1989/e angående ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan för 1989–1992
11. meddelande om rekommendation nr 4/1989/e angående samarbetsprogram för fiskeriområdet
12. meddelande om rekommendation nr 5/1989/e angående ökat samarbete i internationella frågor
13. meddelande om rekommendation nr 6/1989/e angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen
14. meddelande om rekommendation nr 42/1989/e angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond
15. berättelser tillhörande juridiska utskottets sakområde 1988 (C 11/j)
16. meddelande om rekommendation nr 18/1984/j angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter
17. meddelande om rekommendation nr 32/1986/j angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
18. meddelande om rekommendation nr 1/1987/j angående barns skydd i krig
19. meddelande om rekommendation nr 15/1989/j angående samarbetsprogram på konsumentområdet
20. meddelande om rekommendation nr 16/1989/j angående nordisk överenskommelse om folkregistrering
21. meddelande om rekommendation nr 17/1989/j angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993

(1 mars)

22. berättelser tillhörande kulturutskottets sakområde 1988 (C 12/k)
23. meddelande om rekommendation nr 13/1983/k angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer
24. meddelande om rekommendation nr 13/1985/k angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

25. meddelande om rekommendation nr 14/1985/k angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
26. meddelande om rekommendation nr 4/1987/k angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
27. meddelande om rekommendation nr 10/1987/k angående nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna
28. meddelande om rekommendation nr 35/1988/k angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
29. meddelande om rekommendation nr 37/1988/k angående förstärkt nordiskt skolsamarbete
30. meddelande om rekommendation nr 39/1988/k angående nordiskt kommunalt skolsamarbete
31. meddelande om rekommendation nr 7/1989/k angående ändring av det nordiska kulturavtalet
32. meddelande om rekommendation nr 9/1989/k angående nordiska lägerskolor
33. meddelande om rekommendation nr 10/1989/k angående stöd till den skogsfinska kulturen
34. meddelande om rekommendation nr 11/1989/k angående barnboks-institut för de små språkområdena
35. meddelande om rekommendation nr 14/1989/k angående nordisk bokserie
36. meddelande om rekommendation nr 18/1981/t angående vägbeläggning och trafiksäkerhet
37. meddelande om rekommendation nr 16/1986/t angående blyfri bensin i Norden
38. meddelande om rekommendation nr 43/1987/t angående inrättande av ett nordiskt ungdomsresekort
39. meddelande om rekommendation nr 5/1988/t angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten
40. meddelande om rekommendation nr 21/1989/t angående ökat samarbete inom turismen (punkt 5)
41. meddelande om rekommendation nr 22/1989/t angående nordiskt turistprogram
42. meddelande om rekommendation nr 24/1989/t angående utvidgat Nordresekort

(2 mars)

43. berättelser tillhörande social- och miljöutskottets sakområde 1988 (C 13/s)
44. meddelande om rekommendation nr 10/1984/s angående beräkning av naturresurser

45. meddelande om rekommendation nr 22/1985/s angående åtgärder mot drogmisbruk i trafiken
46. meddelande om rekommendation nr 24/1985/s angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
47. meddelande om rekommendation nr 11/1986/s angående sysselsättningen för ungdom inom kultursektorn
48. meddelande om rekommendation nr 13/1986/s angående skydd av älvar på Nordkalotten
49. meddelande om rekommendation nr 16/1987/s angående samarbete inom högspecialiserad sjukvård
50. meddelande om rekommendation nr 18/1987/s angående internationell samverkan mot AIDS
51. meddelande om rekommendation nr 10/1988/s angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk
52. meddelande om rekommendation nr 14/1988/s angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp
53. meddelande om rekommendation nr 16/1988/s angående miljövänlig avfallshantering
54. meddelande om rekommendation nr 18/1988/s angående forskning kring sälbestånden
55. meddelande om rekommendation nr 20/1988/s angående åtgärder för bättre miljö
56. meddelande om rekommendation nr 46/1988/s angående nordiskt miljöprogram
57. meddelanden om rekommendation nr 48/1988/s angående handlingsplan mot havsföroreningar
58. meddelande om rekommendation nr 28/1989/s angående handlingsplan mot cancer
59. meddelande om rekommendation nr 29/1989/s angående nordisk arbetsmiljökonvention
60. meddelande om rekommendation nr 34/1989/s angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare
61. meddelande om rekommendation nr 39/1989/s angående plan för att reducera koldioxidutsläppen
62. berättelse från Nordiska ministerrådet (C 1)
63. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)
64. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till ekonomiska utskottet hänvsade delarna (C 2)
65. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till juridiska utskottet hänvisade delarna (C 2)
66. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till kulturutskottet hänvisade delarna (C 2)

67. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till social- och miljöutskottet hänvisade delarna (C 2)
68. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till kommunikationsutskottet hänvisade delarna (C 2)
69. berättelse från Nordiska kulturfonden (1988) (C 5/b)
70. meddelande om rekommendation nr 47/1989/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1990

b. i avvaktan på nya meddelanden i spørsmålet till nästa ordinarie session

(28 februari)

1. meddelande om rekommendation nr 45/1989/e angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 1992
2. meddelande om rekommendation nr 2/1987/j angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
3. meddelande om rekommendation nr 43/1988/j angående samarbete om kriminalitetsefterforskning
4. meddelande om rekommendation nr 44/1988/j angående reell likalön mellan kvinnor och män
5. meddelande om rekommendation nr 18/1989/j angående projekt på flyktingområdet
6. meddelande om rekommendation nr 20/1989/j angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

(1 mars)

7. meddelande om rekommendation nr 21/1989/t angående ökat samarbete inom turismen (punkterna 1 – 4 och 6 – 8)

(2 mars)

8. meddelande om rekommendation nr 45/1987/b angående finansieringen av det nordiska samarbetet

c. bemyndigande för utskotten att lägga meddelanden till handlingarna

(27 februari)

1. meddelande om rekommendation nr 24/1974/j angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
2. meddelande om rekommendation nr 18/1980/s angående arbetsmiljörisiker i samband med graviditet m. m.
3. meddelande om rekommendation nr 24/1983/s angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
4. meddelande om rekommendation nr 25/1983/s angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande

5. meddelande om rekommendation nr 9/1985/t angående samarbete om handelssjöfarten
6. meddelande om rekommendation nr 21/1985/s angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
7. meddelande om rekommendation nr 23/1985/s angående handlingsplan mot narkotika
8. meddelande om rekommendation nr 9/1986/s angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
9. meddelande om rekommendation nr 10/1986/s angående nordbors rättigheter
10. meddelande om rekommendation nr 18/1986/t angående låsningsfria bromssystem i bilar
11. meddelande om rekommendation nr 15/1987/s angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
12. meddelande om rekommendation nr 17/1987/s angående handlingsprogram mot AIDS
13. meddelande om rekommendation nr 22/1987/s angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
14. meddelande om rekommendation nr 23/1987/s angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
15. meddelande om rekommendation nr 24/1987/s angående samarbete kring genteknologi
16. meddelande om rekommendation nr 41/1987/t angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
17. meddelande om rekommendation nr 42/1987/t angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
18. meddelande om rekommendation nr 44/1987/t angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
19. meddelande om rekommendation nr 7/1988/t angående storstädernas trafik- och miljöproblem
20. meddelande om rekommendation nr 8/1988/t angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
21. meddelande om rekommendation nr 11/1988/s angående rökfria miljöer m. m.
22. meddelande om rekommendation nr 12/1988/s angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion
23. meddelande om rekommendation nr 22/1988/s angående årlig lägesrapport om miljöpolitik
24. meddelande om rekommendation nr 32/1988/e angående avveckling av kärnkraften
25. meddelande om rekommendation nr 47/1988/s angående internationell miljöpolitik

26. meddelande om rekommendation nr 2/1989/e angående samarbetsplan på energiområdet
27. meddelande om rekommendation nr 8/1989/k angående projekt Nordjobbs fortsättning
28. meddelande om rekommendation nr 12/1989/k angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
29. meddelande om rekommendation nr 13/1989/k angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG
30. meddelande om rekommendation nr 19/1989/j angående begränsning av export av farliga varor
31. meddelande om rekommendation nr 23/1989/t angående samnordisk användning av informationssystem och databanker
32. meddelande om rekommendation nr 25/1989/t angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken
33. meddelande om rekommendation nr 26/1989/t angående fordonstekniskt samarbete
34. meddelande om rekommendation nr 27/1989/t angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning
35. meddelande om rekommendation nr 30/1989/s angående utbildning och legitimering av kiropraktorer
36. meddelande om rekommendation nr 31/1989/s angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade
37. meddelande om rekommendation nr 32/1989/s angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
38. meddelande om rekommendation nr 33/1989/s angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
39. meddelande om rekommendation nr 35/1989/s angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
40. meddelande om rekommendation nr 36/1989/s angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden
41. meddelande om rekommendation nr 37/1989/s angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan
42. meddelande om rekommendation nr 38/1989/s angående nordiskt miljö- och biologår 1990
43. meddelande om rekommendation nr 40/1989/e angående avskaffande av tull- och gränsprocedurer
44. meddelande om rekommendation nr 41/1989/k angående utökat nordiskt utbildningssamarbete
45. meddelande om rekommendation nr 43/1989/s angående överföring av miljöteknologi utanför Norden
46. meddelande om rekommendation nr 44/1989/k angående nordiskt institut för EG-rätt
47. meddelande om rekommendation nr 46/1989/k angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

C. Beslut i interna spörsmål

(27 februari)

1. bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden till handlingarna som inte upptagits på saklistan för sessionen eller som inte slutbehandlas på sessionen
2. att tidsbegränsa inläggen i generaldebatten och sakdebatterna (Dokument 2)
3. att förlänga försöksordningen med skriftliga frågor mellan sessionerna (Dokument 3)
4. att ändra §§ 24, 25 och 27 i rådets arbetsordning (Dokument 4)
5. att lägga rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna (Dokument 1)

(2 mars)

6. bemyndigande för presidiet att tillsätta kommittéer
7. bemyndigande för presidiet att besluta om fördelningen av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991
8. fastställande av tidpunkt och plats för nästa ordinarie session

Val

(27 februari)

1. val av presidium
2. val av redaktionskommitté för Nordisk Kontakt
3. val av medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för åren 1991 – 1992
4. suppleringsval av medlem till Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté för perioden 27 februari 1990 – 30 april 1991

(2 mars)

5. val av förmän och vice förmän i utskotten samt val av förman och vice förman i redaktionskommittén
6. val av representant från de självstyrande områdena till styrelsen i Nordiska kulturfonden för åren 1991 – 1992

**PRESIDIUM, ARBETSUTSKOTT,
SEKRETARIAT, SAKKUNNIGA m. m.**

Presidium

Páll Pétursson, Island, president
 Ivar Hansen, Danmark
 Anker Jørgensen, Danmark
 Elsi Hetemäki-Olander, Finland
 Mats Nyby, Finland
 Ólafur G. Einarsson, Island
 Bjarne Mørk Eidem, Norge
 Thea Knutzen, Norge
 Grethe Lundblad, Sverige
 Karin Söder, Sverige
Observatör: Lilli Gyldenkilde, Danmark

Arbetsutskott*Danmark*

Margrete Auken
 Lars P. Gammelgaard
 Ivar Hansen
 Anker Jørgensen

Finland

Claes Andersson
 Gustav Björkstrand
 Elsi Hetemäki-Olander
 Olof Jansson
 Lauri Metsämäki
 Heikki Riihijärvi
 Marjatta Väänänen

Island

Sighvatur Björgvinsson
 Hjörleifur Guttormsson
 Ólafur G. Einarsson
 Hreggviður Jónsson
 Páll Pétursson

Norge

Svein Alsaker
 Carl I. Hagen
 Anne Enger Lahnstein
 Kjellbjørg Lunde
 Oddrunn Pettersen

Sverige

Lennart Andersson
 Per Olof Håkansson
 Wiggo Komstedt
 Grethe Lundblad
 Karin Söder

De nationella delegationernas sekretariat

Danmark

Beierholm, Bente, overassistent
 Gottlieb, Niels Ove, stf. generalsekretær
 Hagemann, Henrik, generalsekretær
 Kejlbo, Elsa, assistent
 Madsen, Grethe, assistent
 Mortensen, Morten, betjent
 Nielsen, Anne, assistent
 Nielsen, Ingrid Sylvest, fuldmægtig
 Nørgaard, Jens, betjent
 Sandø, Jonna, assistent
 Sørensen, Erik Ingemann, konsulent

Færøerne

Bech, Esther, sekretær
 Thomasen, Kristoffur, sekretariatschef

Grønland

Lyberth, Dorthie, sekretær
 Olsen, Ida Lina, sekretær

Finland

Brantberg, Gösta, bitr. vaktmästerichef
 Eriksson, Magnus, biträdande sekreterare
 Heikkinen, Jorma, kansliassistent (vaktmästare)
 Husman, Paula, avdelningssekreterare
 Immonen, Maarit, sekreterarpraktikant
 Johansson, Ulla, maskinskriverska
 Kaikkonen, Paula, biträdande sekreterare
 Kakko, Leea, byråsekreterare
 Lindström, Guy, generalsekreterare
 Lohiniva, Greta, bitr. generalsekreterare
 Maho, Harri, PC-handledare
 Mairue, Sirpa, byråfunktionär
 Nerdrum, Leif, translator
 Nieminen, Risto, biträdande sekreterare

Salo, Kari, informationssekreterare
 Tallquist, Kristiina, byråsekreterare
 Talvitie, Ossi, vaktmästerichef

Åland

Naucér, Elisabeth, delegationssekreterare

Island

Lene Hjaltason, fuldmægtig
 Snjólaug Ólafsdóttir, generalsekreterare

Norge

Andreassen, Bjørn, førstekonsulent
 Austin, Kjell, førstekonsulent
 Borgen, Bjørn, betjentleder
 Braaten, Else Marie, førstesekretær
 Granheim, Jan, betjent
 Halvorsen, Bente, førstesekretær
 Jæger, Kirsten, førstefullmektig
 Myhre-Jensen, Kjell, sekretariatsleder
 Pettersen, Dag, driftstekniker
 Trolle, Lisa, konsulent

Sverige

Alvarson, Dan, expeditionsassistent
 Bergqvist, Renée, byråassistent
 Holm, Lars, byrådirektör
 Isacson, Bert, kanslichef
 Malmros, Birgitta, byråchef
 Nilsson, Ann-Kristin, byråassistent
 Nilsson, Ingrid, byråassistent
 Smekal, Eva, avdelningsdirektör
 Stenberg, Marianne, kamrer
 Söderman, Anita, byrådirektör
 Tjernström, Vanni, informationssekreterare
 Vejdegren, Iréne, byråassistent

Presidiesekretariat — Puheenjohtajiston sihteeristö

Bejmar, Marianne, assistent
 Guðrún Garðarsdóttir, bitr. redaktör
 Hagen, Gro, 1:e byråassistent

Johanson, Birgitta, byråsekreterare
 Joneken, Anneli, byrådirektör
 Karlsson, Svenolof, redaktör

Koumí, Margareta, byråassistent
 Lindfors, Viveca, byråsekretærer
 Lindqvist, Bo, expeditionsassistent
 Ländin, Ove, expeditionsassistent
 Mattsson, Kaj-Peter, stf. presidiesekretærer
 Munk Carlsson, Inge, byråassistent

Osnes, Jostein, presidiesekretær
 Stenberg, Stig, intendent
 Stjernberg, Gustaf, stf. presidiesekretærer
 Wahrgren, Ingegerd, konsult
 Wiklund, Viveca, byråassistent
 Östman, Margit, internationell sekretærer

Utskottssekretærer – Valiokuntasihteerit

Anderson, Marianne, udvalgssekretær, bud-
 get- og kontroludvalget
 Elín Pálsdóttir Flygenring, udvalgssekretær
 kulturudvalget
 Hultén, Eric, udvalgssekretær, social- og
 miljøudvalget

Tómas H. Sveinsson, udvalgssekretær, kom-
 munikationsudvalget
 Torvø, Ellen, udvalgssekretær, juridisk
 udvalg
 Wichmann, Henrik, udvalgssekretær, økono-
 misk udvalg

Informationssektionen – Tiedotusjaosto

Bagerstam, Bitte, informationschef
 Caspersen, Ove, informationssekretærer

Sundberg, Renée, byråassistent
 Vauhkonen, Sirkku, byråassistent

Nordisk Kontakt

Aaraas, Einar, redaktør, Norge
 Björn Jóhannsson, redaktør, Island
 Carlsson, Marianne, t.f. redaktør, Finland
 Einar Karl Haraldsson, chefredaktør

Norrbom, Hans, redaktør, Sverige
 Sørensen, Erik Ingemann, redaktør, Dan-
 mark

Nordiska ministerrådets sekretariat – Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö

Aintila, Soili, konsulent
 Bagge-Petersen, Claus, konsulent
 Berg, Knut, konsulent
 Björck, Staffan, konsulent
 Bohemán, Anders, konsulent
 Clemet, Fridtjov, generalsekretær
 Dahlman, Kerstin, afd.sekretær
 Elefalk, Kjell, konsulent
 Emborg, Kerstin, afd.sekretær

Enarsson, Bo, sekretær
 Erdal, Inger, konsulent
 Fabricius-Jensen, Else, konsulent
 Flatøy, Liv, sekretær
 Goldschmidt, Ernst, vicegeneralsekretær
 Granli, Terje, konsulent
 Guttermann, Harriet, afd.sekretær
 Gutterød, Jørn, konsulent
 Hansen, Leif Chr., afdelingschef

Hellström, Sirpa, adm.sekretær
 Hrafn Hallgrímsson, konsulent
 Ingimar Einarsson, konsulent
 Karlsson, Tore, konsulent
 Kolltveit, Johs., afdelingschef
 Kristín Gjõe, sekretær
 Laudal, Birgit, konsulent
 Lossius, Harald, konsulent
 Lundberg, Göran, konsulent
 Lundberg, Lars, konsulent
 Marttinen, Anna-Maija, konsulent
 Mathlein, Lars, afdelingschef
 Meier, Peter Uffe, konsulent
 Milne, Karen, adm.sekretær
 Nielsen, Knud Arne, konsulent
 Pellikka, Rauni, konsulent
 Persson, Margaretha, adm.sekretær

Riktor, Rolf, konsulent
 Sandstedt, Birgitta, informationschef
 Storgårds, Johan, konsulent
 Ström, Björn, konsulent
 Ståhle, Bertel, konsulent
 Suhr, Helena, adm.sekretær
 Thompson, Marianne V., konsulent
 Tienari, Risto, afdelingschef
 Tivéus Kronlund, Ylva, konsulent
 Tranberg, Jørgen, afdelingschef
 Tryggvi Gíslason, afdelingschef
 Vermeer, Liisa, konsulent
 Vestergaard, Mette, konsulent
 Vibholdt, Villy, konsulent
 Widing, Barbro, afdelingschef
 Williams, Jóhan H., konsulent
 Österberg, Christina, konsulent

Stenografer – Pikakirjoittajat

Danmark

Andersen, Kirsten, assistent
 Bram, Lise, overassistent
 Holle, Finn, referent
 Keel, Klaus Ulrik, referent
 Sander, Inger Merete, referent
 Tobiasen, Edith, assistent

Finland

Ekebom, Cia, maskinskriverska
 Filppa, Birgitta, stenograf
 Karrento, Anita, stenograf
 Niittuinperä, Jari, stenograf
 Rätty, Unto, stenograf

Sundström, Marina, maskinskriverska
 Vesterlund, Riitta, maskinskriverska ⁷⁷

Norge

Hylback, Lisbeth, referent
 Kleppe, Elisabeth, referent
 Lønset, Klara Marie, referent
 Raanes, Gudrun Strand, referent
 Schwartz, Kari, referent
 Smiseth, Ingeborg, referentrevisor

Sverige

Djurström, Stig, riksdagsstenograf
 Löfling, Arne, riksdagsstenograf
 Nilsson, Lars, riksdagsstenograf

Simultantolkar – Simultaanitulkkit

Andersson, Pirkko-Liisa, tolk
 Hafrén, Fredrik, byrådirektør

Kaljunen, Riitta, tolk
 Laakso, Ritva, tolk

Nordiska partigruppernas sekretariat — Pohjoismaisten puolueyhmiön sihteeristöt

Andersen, Anders, den venstresocialistiske
partigruppe
Korhonen, Martti K., mittengruppen

Heister, Chris, konservativa partigruppen
Svensson, Jerry, socialdemokratiska parti-
gruppen

Övriga medarbetare i gruppsekretariatet — Ryhmäsihteeristöjen muut toimihenkilöt

Dale, John, generalsekretær, Senterpartiet
Ekengren, Håkan, mittenpartierne
Heinonen, Olli-Pekka, planeringssekr., Sam-
lingspartiets riksdagsgrupp
Husan, Gunnar, generalsekretær, Kristelig
Folkeparti

Lundin, Inga-Lisa, socialdemokratiska par-
tigruppen
Rimmereid, Tore Olaf, den konservative
gruppen
Sirjamo, Anna-Liisa, Inf.sekretärer,
soc.dem. riksdagsgruppen

Partisekretärer — Puoluesihteerit — Island

Guðmundur Einarsson, Alþýðuflokkurinn
(A)
Kristján Benediktsson, Framsóknarflok-
kurinn (F)

Kristján Valdimarsson, Alþýðubandalagið
(Ab)
Sigurbjörn Magnússon, Sjálfstæðisflokkurinn
(Sj)

Internationella och nordiska organisationer — Kansainväliset ja pohjoismaiset järjestöt

Johansson, Berndt Olof, EFTA
Uppenbrink, Martin, UNEP
Ahlén, Sune, Nordens Faglige Samarbejdsor-
ganisation
Bær, Lars Anders, Nordisk Sameråd
Grétar Ólafsson, Nordisk Akademikerråd

Hrafnhildur Stefánsdóttir, De nordiske ar-
bejdsgiverforeninger
Jón Steindór Valdimarsson, De nordiske in-
dustriforbunds fællesorgan
Óskar Mar, Nordisk Union for arbejdsledere

Sakkunniga — Asiantuntijat*Nordiska*

Öhman, Carl Ivar, Nordisk Udviklingsfond
Lindbæk, Jannik, Nordisk Investeringsbank
Gjelsvik, Per, Nordisk Industrifond
Hauge, Lars, Foreningerne Nordens Forbund

Engblom, Lars Åke, direktør for Nordens
Hus i Reykjavík
Debes, Hans Jakob, Vestnordens parlamen-
tariske Samarbejdsråd

Danmark

Alken, Ib, fuldmægtig
 Andersen, P. Lundbæk, departementschef
 Berthelsen, Jens, fuldmægtig
 Boisen, Ida M., fuldmægtig
 Bojesen, Hilmar, fuldmægtig
 Buch, Bent, ministersekretær
 Christensen, Erling, kontorchef
 Christensen, Henning, kontorchef
 Christensen, Inge, overassistent
 Christiansen, Dorthe, kontorfuldmægtig
 Fischer, Per, kontorchef
 Hansen, Per E., fuldmægtig
 Heilesen, Palle N., fuldmægtig
 Hindkjær, Lars, ministersekretær
 Hugau, Anita, konsulent
 Hummeluhr, Niels, afdelingschef
 Hvidtfeldt, Henrik, kontorchef
 Jensen, Hans-Viggo, kontorchef
 Johannesen, Odma, fuldmægtig
 Katznelson, Ib, afdelingschef
 Kretzschmar, Anders, fuldmægtig
 Larsen, Peter Jon, generalsekretær
 Lindhard, Lasse, fuldmægtig
 Lysgaard, Dorthe, fuldmægtig
 Matthiessen, Michael, ministersekretær
 Møller, Lone Bach, fuldmægtig
 Nielsen, Flemming G., ministersekretær
 Nilas, Claes, ministersekretær
 Prip, Christian, fuldmægtig
 Rasmussen, H.E., direktør
 Rasmussen, Jørgen Harder, departements-
 chef
 Samuelson, Annette, fuldmægtig
 Thomsen, Søren Hansen, ministersekretær
 Trønning, Chr., afdelingschef
 Vinje, Merete, fuldmægtig
 Vorre, Poul, kontorchef
 Werborg, Rud, kontorchef
 Zierau, Eva, fuldmægtig

Færøerne

Poulsen, Maiken, sekretær
 á Velbastað, Niels, fuldmægtig

Grønland

Beck, Peter, direktør
 Brønd, Gitte, sekretær
 Christiansen, Hugin, direktør
 Møller, Aqigssiaq, hjemmestyredirektør
 Paulsen, Jens, fuldmægtig
 Petersen, Bent Krogh
 Poulsen, Jakob, vicedirektør
 Steenholdt, Alibak, bureauchef
 Søndergaard, Jørgen, S., fuldmægtig

Finland

Arhippainen, Max, politisk sekreterare
 Axberg, Tom, politisk sekreterare
 von Boguslawsky, Peter, byråchef
 Buure-Häggglund, Kaarina, bitr. avdelnings-
 chef
 Engberg, Per-Mikael, handelsråd
 Forsberg, Fredrik, äldre regeringssekreterare
 Granholm, Kaj, byråchef
 Gröhn, Inga-Maria, finansråd
 Gustafson, Matti, bitr. avdelningschef
 Heinrichs, Erik, konsultativ tjänsteman,
 samarbetsministerns ställföreträdare
 Hintsala, Oili, byråchef
 af Hällström, Gustav, verkställande direktör
 Kauppila, Aulikki, överinspektör
 Korkman, Sixten, överdirektör
 Korpela, Juhani, kanslichef
 Krokfors, Karl-Johan, legationsråd
 Lassig, Julius, överinspektör
 Laurent, Marcus, statsministerns specialråd-
 givare
 Lehtinen, Markku, konsultativ tjänsteman
 Liedes, Jukka, konsultativ tjänsteman
 Lindroos, Pekka, byråchef
 Lintunen, Pertti, politisk sekreterare
 Mattlin, Håkan, konsultativ tjänsteman
 Ojala, Olli, avdelningschef
 Rekola, Nina, överinspektör
 Rutanen, Pasi, konsultativ tjänsteman
 Segercrantz, Stig, kanslichef
 Siikala, Kalervo, avdelningschef
 Sinkko, Kaija-Leena, politisk sekreterare

Slotte, Per-Håkan, överinspektör
 Stenius-Mladenov, Birgitta, legationsråd
 Suokko, Seppo, finansråd
 Tommola, Aila, inspektör
 Westergård, Tom, statsrådets informations-
 chef

Åland

Abrahamsson, Sten-Erik, utbildningschef
 Erland, Olof, avdelningschef
 Lindbäck, Peter, t.f. kanslichef
 Tuominen, Pekka, sekreteraren i Föreningen
 Norden

Island

Árni Gunnarsson, departementschef
 Árni Kolbeinsson, Departementschef
 Árni Þ. Árnason, vicedepartementschef
 Áslaug Skúladóttir, afdelingschef
 Berglind Ásgeirsdóttir, departementschef
 Bolli Þór Bollason, vicedepartementschef
 Dögg Páldóttir, afdelingschef
 Finnur Ingólfsson, ministersekretær
 Guðmundur Benediktsson, departements-
 chef
 Guðmundur Sigþórsson, vicedepartements-
 chef
 Guðný Helgadóttir, afdelingschef
 Guðrún Ágústsdóttir, ministersekretær
 Halldór Árnason, vicedepartementschef
 Hallgrímur Snorrason, chef for det statistiske
 departement
 Haukur Ólafsson, ambassaderåd
 Helga Jónsdóttir, vicedepartementschef
 Húnbogi Þorsteinsson, vicedepartementschef
 Ingi Valur Jóhannsson, afdelingschef
 Ingolf J. Petersen, vicedepartementschef
 Jón Júlíusson, ambassaderåd, samarbejdsmi-
 nisterens stedfortræder
 Kristján Skarphéðinsson, afdelingschef
 Kristmundur Halldórsson, afdelingschef
 Magnús Pétursson, departementschef
 Margrét Margeirsdóttir, afdelingschef
 Ólafur W. Stefánsson, vicedepartementschef

Ólafur Steinar Valdimarsson, departements-
 chef
 Óskar Hallgrímsson, afdelingschef
 Páll Flygenring, departementschef
 Páll Lindal, afdelingschef
 Páll Sigurðsson, departementschef
 Ragnhildur Hjaltadóttir, vicedepartements-
 chef
 Sigurður Magnússon, direktør
 Sólrún Jensdóttir, vicedepartementschef
 Stefán Stefánsson, vicedepartementschef
 Þorgerður Benediktsdóttir, afde-
 lingschef
 Þorsteinn Geirsson, departements-
 chef
 Þorsteinn Ólafsson, statsministe-
 rens økonomiske rådgiver
 Þórður Friðjónsson, direktør for
 Statens økonomiske institut

Norge

Aspaker, Elisabeth, personlig sekretær
 Bauer, Irene, byråsjef
 Berg, Espen, førstekonsulent
 Berg, Hans, førstekonsulent
 Bjerke, Åse, konsulent
 Bjørge, Carl, ekspedisjonssjef
 Bruzelius, Karin M., departementsråd
 Bull, Einar, underdirektør
 Christoffersen, Anne, byråsjef
 Eide, Kai, statssekretær
 Eide, Kjell, ekspedisjonssjef
 Graham, Oddmund, departementsråd
 Grydeland, Bjørn T., ekspedisjonssjef
 Haga, Áslaug, personlig sekretær
 Hegg, Jan Wessel, informasjonsleder
 Helseth, Anders, avdelingsdirektør, samar-
 bejdsministerens stedfortreder
 Jensen, John Arild, underdirektør
 Karlsen, Frode., underdirektør
 Konstali, Svein, personlig sekretær
 Kristiansen, Jan, ekspedisjonssjef
 Langeland, Finn, personlig sekretær
 Laupsa, Torun, personlig sekretær

Lauritzen, Jon, informasjonsleder
 Leveraas, Ivar, direktør
 Løvaas, Harald, generalsekretær
 Myhre, Kjellaug, førstekonsulent
 Ness, Steinar, statssekretær
 Nyhamar, Olav, byråsjef
 Opdahl, Øystein, byråsjef
 Røed, Magne H., rådgiver
 Saastad, Edvin, ass. personaldirektør
 Sand, Ulf, direktør
 Saxrud, Gudmund, spesialrådgiver
 Skjervegen, Ragnhild, personlig rådgiver
 Støre, Jonas Gahr, rådgiver
 Synnes, Harald, statssekretær
 Sørbotten, Steinar, ekspedisjonssjef
 Søvik, Sissel, byråsjef

Sverige

Aldskogius, Göran, departementsråd
 Barrefeldt, Bo, departementssekreterare
 Belfrage, Frank, ambassadør
 Bodin, Svante, departementsråd
 Byfors, Ingela, departementssekreterare
 Carlson, Per, departementssekreterare
 Dahlin, Sven, statssekreterare
 Danielsson, Lars, departementssekreterare
 Edholm, Laila, informationssekreterare
 Forsberg, Anders, departementssekreterare

Färm, Gunnel, statssekreterare
 Hall, Kurt-Arne, departementsråd
 Hallqvist, Martin, kansliråd
 Heckscher, Sten, statssekreterare
 Henriksson Thomas, direktør
 Hevosmaa, Eila, assistent
 Jansson, Kjell, statssekreterare
 Kastman-Heuman, Åsa, hovrättsassessor
 Korpi, Sture, statssekreterare
 Lindby, Kerstin, utredningssekreterare
 Lönnberg, Anders, sakkunnig
 Matthiessen Jens, departementssekreterare
 Moberg, Axel, kansliråd
 Nordström, Gun, departementssekreterare
 Ohlson, Bengt, sakkunnig
 Persson, Sture, departementsråd
 Rustand, Håkan, hovrättsassessor
 Steen, Anita, statssekreterare
 Stenqvist, Gunnel, departementssekreterare
 Strandberg, Lars, statssekreterare
 Tjäder, Claes, departementsråd
 Toursie, Kerstin, departementsråd
 Uhlin, Lena, economichef
 Unger, Lisbeth, departementssekreterare
 Ulvskog, Marita, pressekreterare
 Wendel, Ingegerd, assistent
 Övelius, Pia, departementssekreterare

Övriga nordiska och internationella sakkunniga – Muita pohjoismaisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita

Vuohula, Eero, EFTA
 Callerström, Jan, Nordisk Investeringsbank
 Doepel, Catarina, Nordisk Investeringsbank
 Laurson, Peter, Nordisk Investeringsbank
 Löfgren, Monica, Nordisk Investeringsbank
 Hemmer, Mona, Nordisk Akademikerråd
 Danielsson, Kalle, NFS
 Jansson, Christer, NFS
 Nielsson, Inga-Britt, NFS

Niemi, Stella, Nordisk Udviklingsfond
 Berg, Fredrik, generalsekreterare, NORD-LEK
 Simble, Øystein, generalsekretær NOMUS
 Jönsson, Mats, förbundsordförande, För. Norden
 Kruse, Birgit, sekretær, Foreningen Norden, Færøerne
 Tveito, Terje, konsulent

SUPPLEMENT:
UTDELNING AV NORDISKA
RÅDETS LITTERATURPRIS
OCH MUSIKPRIS

Dagskrá

Afhending bókmennta- og tónlistarverðlauna Norðurlandaráðs í Borgar-
leikhúsinu miðvikudaginn 28. febrúar 1990 kl 19.00.

Sinfóniuhljómsveit Íslands flytur Hátiðarmars eftir Pál Ísólfsson

Stjórnandi: Petri Sakari.

Formaður Íslandsdeildar Norðurlandaráðs flytur ávarp

Bókmenntaverðlaunin afhent

Finn Jor kynnir rithöfundinn.

Forseti Norðurlandaráðs afhendir verðlaunin.

Rithöfundurinn Tomas Tranströmer flytur ávarp.

Sinfóniuhljómsveit Íslands flytur fjóra rimnadansa í hljómsveitarbúningi

Jóns Leifs

Tónlistarverðlaunin afhent

Anne-Karin Høgenhaven kynnir tónskáldið.

Forseti Norðurlandaráðs afhendir verðlaunin.

Tónskáldið Olav Anton Thommessen flytur ávarp.

Sinfóniuhljómsveit Íslands flytur

Barbaresek eftir Olav Anton Thommessen.

Program

Utdelning av Nordiska rådets litteratur- och musikpris i Borgarleikhúsið
onsdagen den 28. februari 1990 kl. 19.00.

Íslands Symfoniorkester framför Högtidsmarsch av Páll Ísólffsson

Dirigent: Petri Sakari.

Hälsingsanförande av förmannen för Nordiska rådets isländska delegation

Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris

Presentation av pristagaren	Finn Jor
Prisutdelning	Nordiska rådets president
Pristagarens tal	Författaren Tomas Tranströmer

*Íslands Symfoniorkester framför Rímnadansar (isländska folkmelodier) i
arrangemang av Jón Leifs*

Utdelning av Nordiska rådets musikpris

Presentation av pristagaren	Arne-Karin Høgenhaven
Prisutdelning	Nordiska rådets president
Pristagarens tal	Tonsättaren Olav Anton Thommessen

Íslands Symfoniorkester avslutar med

Barbaresk av Olav Anton Thommessen.

Ordföranden för Nordiska rådets isländska delegation **Ólafur G. Einars-son:**

Forseti Islands, Islands præsident, fru Vigdís Finnbogadóttir, ærede pristagere, excellencer, ærede gæster!

Det er mig en glæde på vegne af Islands delegation i Nordisk Råd at ønske hjertelig velkommen til denne højtidsceremoni omkring uddelingen af Nordisk Råds litteratur- og musikpriser. Jeg vil specielt takke Islands præsident for at hædre os og Nordisk Råds session med sin tilstedeværelse.

Et særlig velkommen til pristagerne, forfatteren Tomas Tranströmer og komponisten Olav Anton Thommessen.

Dette er en glædelig begivenhed midt i vore travle sessionsdage, fordi vi ved at uddele litteratur- og musikprisen ønsker at styrke det nordiske kulturfællesskab, fundamentet for vort nordiske samarbejde.

Vi har på denne session diskuteret det nordiske samarbejdes fremtid, ikke mindst på grund af de ændringer, som nu finder sted i Europa. Vi vil rydde de hindringer af vejen, som findes mellem de nordiske lande, både de handelsmæssige og de kulturelle. Overalt nedbrydes vægge og mure.

Må jeg have lov at citere fra et digt af pristageren Tranströmer:

”Det gör ont att gå genom väggar, man blir sjuk av det,
men det är nödvändigt.

Världen är en. Men väggar . . .

Och väggen är en del av dig själv –

man vet det eller vet det inte,

men det är så för alla,

utom för små barn. För dem ingen vägg.

Den klara himlen har ställt sig på lut mot väggen.

Det är som en bön till det tomma.

Och det tomma vänder sitt ansikte till oss

och viskar:

”Jag är inte tom, jag är öppen”.”

Endnu en gang vil jeg ønske jer alle velkommen hertil.

Kulturredaktör **Finn Jor**, Norge:

President Vigdís, kjære Tomas Tranströmer, og alle nordiske venner!

Jeg hadde en god venn hvis farfar var bonde på Sørlandet i Norge. Han var en meget streng og nøktern herre, og blant de ting han gjorde for ikke å være til bryderi for andre, var å snekre den kisten han skulle ligge i når han var død. Han bar den opp på låven, og der stod den i mange år. Hver ettermiddag gikk han opp dit og hvilte middag i kisten. En slik fortrolighet med døden gir ro også overfor livets tilskikkelser. Det minner meg om noen ord av Luther som har det samme tema. Han sier: Und wenn die

Welt morgen untergeht, will ich ein Apfelbaumchen pflanzen und meine Schuld bezahlen – om verden går under i morgen, vil jeg i dag plante et lite epletre og betale min gjeld.

En slik fortrolighet med livet og døden er det vi finner i Tomas Tranströmers diktning, men mye mer av dempet blyghet, vil jeg nesten si, og moderne i formen. Men ikke for ingenting heter den boken som nå har innbrakt ham Nordisk Råds litteraturpris for i år "För levande och döda". Tittelen forteller – indirekte, som all poesi, at det er en bok med et budskap. Og det er det samme budskapet vi finner i alle de ti diktsamlingene som utgjør hans verk. Men det er blitt tydeligere og tydeligere med årene. Likevel har han ikke gitt slipp på mangtydigheten, som utfordrer leserens egen livserfaring og fantasi og kunnskap.

Man kan strides om hvorvidt Tranströmer er en enkel eller vanskelig dikter. Man kan faktisk forsvare begge syn. For hvis man ikke vet hvem Thoreau er, eller Väinämöinen, og man ikke kjenner Haydns eller Schuberts musikk, eller man ikke vet hva kobberslangen, det bærende symbol i vinnerbokens storslagne avslutningsdikt "Guldstekel" betyr, da er han vanskelig. Og naturligvis har han vært gjenstand for mange dypsindige analyser, den siste – Staffan Bergstens "Den trösterika gåtan" – kom før jul.

Men det har selvfølgelig aldri vært hans forutsetning at man skulle lese disse diktene omgitt av leksika og oppslagsbøker. Og det *må* ha vært mange som har forstått ham, siden han nå er oversatt til mer enn 30 språk. Man kan bare gjette på hva årsaken er. Siden 1954, da han debuterte, har han uanfektet skrevet om de ting han selv synes er vesentlige, vårt forhold til livet og døden, til hverandre, og om rikdommen i det vi kaller kultur. Han har ofte skrevet om andres kunstverk, mest om musikk, men også om litteratur og billedkunst.

Men man kvier seg veldig for å sette etikett på hans verk. Det har vært så mange stormfulle litterære retninger i disse 35 årene. De har blusset opp og er brent til aske igjen og er blitt borte, og det er godt gjort ikke å la seg rive med i noe av det. Det vil ikke si at han er upåvirket av andre og hevet over samtiden. Hvis man går analytisk til verks, finner man at han mestrer alle de emner og genrer han vil. Umerkelig dokumenterer han sin formelle virtuositet, men den er ingen hovedsak, den er forutsetningen for å si det han vil som han vil.

For meg er Tomas Tranströmers dikt blitt veldig betydningsfulle fordi han åpenbart vet meget om det å være menneske. Jeg tror ikke først og fremst at det skyldes at han er psykolog av fag, selv om det sikkert er en god hjelp. Nei, det Tranströmer har forstått, er vår mangtydighet som menneske, det at det hender så mye inne i oss samtidig, vi er ikke definert ved hjelp av en formel eller to. Dette er i hans diktning ikke bare en grunnleggende påstand – han har greid å formidle den inn i diktene. De har den *clairobscur* som de gamle malere dyrket til fullkommenhet, de

mange tynne gjennomslittige lag av maling over hverandre, og hos Tranströmer blir de transcendent; man aner dem alle samtidig. Å være ett menneske er å være mange på en gang. Lyrikk er konsentrasjonens kunst. I få ord skal et stort innhold sammenfattes, jo større innhold og jo færre ord, desto mer mangtydig blir diktet. I det ytre er Tomas Tranströmers verk ikke stort. Hans første og hans siste diktsamling er begge på 17 dikt, de mellomliggende er i omtrent samme størrelsesorden. Men det *står* så mye i dem. Om man folder dem helt ut, blir de til mange bindsterke verk.

Enhver dikter ønsker å bli forstått. Men han ønsker ikke alltid å forklare hva han har ment. Diktet er en gåte som skal løses, ikke bare med intellektet, men med hele vår menneskelighet. Tomas Tranströmer er en stor dikter, gåtefull, men mindre gåtefull og mer trøsterik enn før, han vil bli forstått.

Og hvem aner ikke hva han mener med linjer som disse i "För levande och döda":

Bakom var och en som går här svävar ett kors som vill hinna
upp oss, gå förbi oss, förena sig med oss.

Någonting som vill smyga sig på oss bakifrån och hålla för

ögonen på oss och viska "gissa vem det är!"

Takk for at du skrev, Tomas!

Nordiska rådets president **Páll Pétursson**:

Forseti Islands, fru Vigdís Finnbogadóttir, ærede pristagere, mine damer og herrer!

Nordisk Råds Litteraturpris blev indstiftet i året 1962 og uddeles hvert år. Det er således 29. gang prisen uddeles. Det er altid en stor begivenhed, når Nordisk Råds Litteraturpris uddeles, ikke mindst her i Island. Vi har i Island en lang litterær tradition. Vor kulturarv er først og fremmest bevaret i litteratur, i bøger. Vi har her i landet prægtige historiske bygninger, præget af en lang arkitektonisk kulturarv, men man har i Island digtet helt fra begyndelsen af landets bebyggelse, og vi har vore sagaer og vore Eddaer, og på det felt kan vi stå mål med hvem som helst.

Vor største nulevende forfatter, nobelpristageren Halldór Laxness, sagde i et af sine mest imponerende værker noget i retning af: "Der har aldrig eksisteret noget Island undtagen i bøger". Vi har altid været stolte af vore forfattere, vore digtere. De er vore helte. Ikke de rige, ikke dem, som er i besiddelse af den verdslige magt, men dem, som er i besiddelse af ordets magt. Det er derfor en stor glæde for os, når vi har anledning til at tage imod digtere fra andre lande, og deres værker bedømmes her i Island.

Bedømmelseskomiteen har besluttet at tildele prisen for diktsamlingen "För levande og döda". Det er mig en ære at få anledning til på Nordisk

Råds vegne at overrække Nordisk Råds pristager Tomas Tranströmer dette diplom som bevis på rådets påskønnelse.

Författaren **Tomas Tranströmer**, Sverige:

President Vigdís och alla ni andra nordiska vänner! Tack för detta storartade pris! Det är i själva verket två pris: det ena är den substantiella checken, det andra är färden till Island.

Jag vill berätta om fyra dikter som på ett eller annat sätt har anknytning till denna ö.

Min första utlandsresa gick till Island. Det var mycket länge sen; det var på sommaren 1951. Jag for tillsammans med en skolkamrat, Sven Lindqvist, som skulle skriva artiklar för en tidning. Sven var 19 år och redan en garvad reporter. Jag var 20 och hade haft två (2) dikter publicerade i en litterär tidskrift. Vi for billigt, i aktern på en lastbåt som gick med tomma silltunnor från Göteborg till Siglufjörður.

Vi la ut från Göteborgs hamn i hårt väder. Sven drog av sjösjukemedel som jag avvisat därför att jag ansåg mig ha naturlig motståndskraft – ett avgörande misstag.

Någon timme senare plockades jag upp av en isländsk besättningsman när jag helt utslagen kröp omkring på alla fyra och röt mot däcksplankorna. Han släpade mig till hytten, där jag intog horisontalläge under de följande fyra dygnen.

Jag låg på kolen och malde på en sappfisk strof. Jag föreställde mig att jag var i en stor och stilla skog en svensk sommarnatt. Ofta hade jag gått i skogen och längtat efter att vara ute på havet. Nu, när jag var på havet, längtade jag intensivt efter skogen. De sappfiska rytmerna rullade sakta fram:

Stilla vaktar skogsmyran, ser i intet in.
 Och intet hörs utom dropp från dunkla
 lövverk och det nattliga sorlet djupt
 i sommarens canyon
 Granen står som visare på ett urverk,
 taggig. Myran glöder i bergets skugga.
 Fågel skrek! Och äntligen. Långsamt börjar
 molnforan rulla.

Det blev en sorts anti-havsdikt. Det skulle också dröja länge innan jag fick se några riktiga träd igen.

Till sist blev havet lugnt. Jag vacklade upp på däck. Islands kust siktades. En mås gled förbi och sneglade nedlåtande på mig. Likt en av de forntida skalderna yxade jag hastigt till en strof för ögonblicket och fram-mumlade:

Sjuk jag sitter
 på styrbordssidan,
 känner hur kölden klöser.
 Måsen far
 mysande
 längs med skeppets sidor.

Som man ser, i stort sett frammumlat på versmåttet ljóðaháttur, med stavrimmen något överdrivna. Denna harmlösa vers skrevs aldrig ner men har av någon anledning fastnat i minnet.

Dikt nr tre kan jag tyvärr inte presentera, för den blev aldrig färdigskrivnen. Den hör till de ganska många projekt som är alltför storslagna för att tåla dagsljuset. Ämnet var för stort: Island. I första hand Island som geologi.

Sven och jag hade förberett oss för resan genom att läsa gammal isländsk litteratur. Men ingenstans i den hade vi stött på något som kunnat förbereda oss för upplevelsen av Islands geologi. Uppenbarligen var de gamla författarna hemmablinda när det gällde stenar.

Vi hade tagit oss från Siglufjörður till Akureyri och därifrån till Mývatn-området. Det blev den stora geologiska uppenbarelsen. På något sätt hade jag tagit för självklart att stengrunden, tillvarons fundament, skulle vara ungefär densamma i alla länder. Men nu var vi på en annan planet. Stenarna var färgsprakande som koraller. Marken kokade och stenarna levde. Man måste skriva om detta. Men nej ... Det var omöjligt. Alla utkast havererade.

Jag ska sluta med en dikt som inte havererade, den enda där Island uttryckligen nämns. Det är ett prosastycke som jag skrev ner mycket snabbt. Det hela var över på en halvtimme. Ovanligt smärtfritt för en man som brukar hålla på i årtal med samma dikt.

Det var mitt andra besök på Island. Året var 1980. Ett författarbesök för uppläsning och kontakter. Jag minns det med stor glädje. Jag bodde i Nordens Hus. Besöket var kort, alltför kort, och blev på ett sätt misslyckat, eftersom jag inte kunde lämna Reykjavík. Det blåste och snöstormade alltför kraftigt. En dag var det full orkan. Jag låter prosadikten beskriva. Den skrevs ner samtidigt som dess motiv härjade som värst utanför fönstret.

Isländsk orkan

Inget jordskalv men himlabävning. Turner kunde ha målat det, fastsurrad. En ensam vante virvlade förbi nyss, flera kilometer från sin hand. Jag ska ta mig fram i motvind till det där huset på andra sidan fältet. Jag fladdrar i orkanen. Jag är röntgad, skelettet lämnar in sin avskedsansökan. Paniken växer medan jag kryssar, jag går i kvav, jag går i kvav och drunknar på torra land! Vad det är tungt, allt jag plötsligt har att släpa på, vad det är tungt för fjäriken att bogsera en pråm! Äntligen framme. En sista

brottnig med dörren. Och nu inne. Och nu inne. Bakom den stora glasrutan. Vilken egendomlig och storslagen uppfinning är inte glaset – att vara nära utan att drabbas . . . Ute rusar en hord av genomskinliga sprinters i jätteformat över lavaslätten. Men jag fladdrar inte längre. Jag sitter bakom glaset, stilla, mitt eget porträtt.

Docent **Anne-Karin Høgenhaven**, Danmark:

Ærede forsamling! I den gamle saga fortælles der om Odins to ravne, Hugin og Munin, som hver morgen flyver ud over Jorden for senere på dagen at vende tilbage og hviske Odin i øret, hvad de har set og oplevet.

Den ene ravn ser under flugten fremad, medens den anden vender sig om og ser tilbage, hvilket hænger sammen med det, de er udtryk for. Thi Hugin betyder jo "huen", tanken, der flyver til verdens ende for at opdage og erobre, udsynet, fremsynet, nytænkningen. Munin, der ser tilbage, er mindets fugl, den levende sammenhæng med fortiden, mindet om, at nutiden, hvad vi så end beskæftiger os med, står på skuldrene af, har sine rødder i, en historisk arv.

Begge fugle er lige nødvendige, både når det gælder om at blive klog på livet, og når det drejer sig om musik. På vej ud af Valhal lyder bag os skjaldens ord fra det gamle Eddakvad: "Jeg ængstes for Hugin, at mer' han ej kommer, dog mere jeg ængstes for Munin."

Begge ravne må have hvisket noget i Olav Anton Thommessens øre, da han komponerede prisværket "Gjennem prisme". Det er en farverig, sammensat og alsidig komponistpersonlighed, der har komponeret "Gjennem prisme". Født i 1946 i Oslo, opvokset i England og i USA, hvor han fik sin uddannelse i komposition og endvidere blev uddannet i cello og klaver. Videreuddannelse i komposition i Utrecht og i Warszawa. Fra begyndelsen af 1970'erne bosat i Oslo, hvor han blev kendt som en usædvanlig inspirerende lærer ved Norges Musikkhøgskole og Statens Operahøgskole.

Olav Anton Thommessen har en alsidig produktion bag sig, som han også tidligere er blevet hædret for. Et fællestræk ved mange af værkerne er den særlige rytmiske og melodiske opfindsomhed, stor dynamisk spændvidde, original og farverig instrumentation og ofte utraditionelle instrumentsammensætninger. Der er hentet afgørende inspiration fra den kompromisløse europæiske efterkrigsavantgarde, der er impulser fra ikke-europæisk folkemusik, og der er taget seje livtag med traditionen i enhver sammenhæng, hvor denne var selvtilstrækkelig og statisk. Men Olav Anton Thommessen er umiskendeligt rundet af nordisk jord.

"Gjennem prisme" er et større værk – ca. 45 minutter spiller det – for solocello, koncerterende cellogruppe, orgel og stort orkester. Værket indgår som femte sats i et bredt anlagt orkesterværk på i alt seks dele. Hver del

kan spilles som et selvstændigt værk og har sin egen titel. Værket stammer fra årene 1979–1984. Hovedtitlen er ”Et glassperlespill” efter en novelle af Hermann Hesse.

I flere af satserne er kendte temaer eller dele af temaer – f. eks. af Grieg, Beethoven og Verdi – lagt til grund for komponistens originale bearbejdelse. Komponisten skaber på denne måde hos tilhøreren en frugtbar forbindelse mellem objektiv bevidstgørelse og intuition, mellem hjerne og hjerte, følelse og fantasi.

Den grundlæggende ambition, der generelt gælder for Olav Anton Thommessens virke, er tanken om en frugtbar, dynamisk dialog med lytteren som aktiv deltager – som dobbelt brændpunkt i samme ellipse, om De vil. Som en logisk konsekvens af at vedgå, at prismet både pejler og spejler verden, må den kompositoriske proces hos Olav Anton Thommessen omfatte både afsender og modtager.

”Gjennem prisme” er i alle henseender retningsvisende for komponistens ambition om dialog, men her arbejdes ikke med historiske temaer som oplæg. Der er tale om et højekspressivt værk, stort, næsten ”nordisk” i linieføringen. Neden under disse store linier er der et mylder af liv og en frodig, fantasifuld fabuleringen.

Musikkens rigdom og mangfoldighed kan virke næsten overvældende. Som tilhører engageres man og aktiveres, men der ledes ikke for én. Komponisten søger ikke tryghed i allerede etablerede former eller i kravet om et lettilgængeligt tonesprog. Værkets grundlæggende materiale bearbejdes og omsmeltes på overbevisende måde, og tilhøreren drages ind i en syntese.

Det originale i ”Gjennem prisme” ligger først og fremmest i den dramatiske indlevelse og i detaljernes frodighed. Allerede ved en utraditionel opstilling af orkesteret – cellogruppen er placeret i en halvcirkel med front mod orkesteret og med solisten i midten – fornemmes komponistens særlige interesse for klangvirkninger.

Den, der er villig til at lytte sig ind i denne musik og lade sig lede af ørets logik, vil kunne høre, hvilket væsentlig værk ”Gjennem prisme” er. Eller for at udtrykke det mere generelt med den store teolog Martin Luther: ”Den, der hengiver sig til musikken, har vundet et himmelsk gode, thi musikkens første oprindelse er taget af selve himlen. Når engang til tidens ende alle ting vil forgå som røg, så vil i evigheden musikken blive ved med at bestå, fordi de gode engle selv vil være musikanterne.” Hvilke perspektiver for en komponist!

Nordisk Musikkomité takker hermed Olav Anton Thommessen for ”Gjennem prisme.”

Nordiska rådets president **Páll Pétursson**:

Ingen kunstart forener folk som musikken. Den er en uttryksmåde, som mennesker har tilfælles, uanset nationalitet, språk og hudfarve.

Nordisk Råd uddeler nu for 13. gang musikprisen som en hyldest til denne ædle kunst.

Nordisk Råds Bedømmelseskomité for Musikprisen har besluttet at tildele komponisten Olav Anton Thommessen årets musikpris for hans værk "Gennem prisme".

Vi har nu hørt præsentation af pristageren og hans værk. Jeg tillader mig at citere bedømmelseskomiteens motivering:

"Gennem prisme" afspejler den tid, vi lever i. Komponisten søger ikke trykthed i allerede etablerede former eller i et ensartet tonesprog. Indtryk fra forskellige musikkulturer og epoker er et grundlæggende materiale, som omsmeltes og danner en syntese".

Jeg har den glæde på Nordisk Råds vegne at overrække dette diplom, beviset på rådets påskønnelse, til årets musikpristager, Olav Anton Thommessen.

Kompositören **Olav Anton Thommessen**, Norge:

Ærede president! Mine damer og herrer!

For ett år siden var det svært få som ville ha sagt at vi levde i revolusjonære tider. Men nå vet vi at vi gjør det. Hvem ville ha trodd at de totalitære regimene i Øst-Europa hadde forsvunnet nærmest over natten. Jeg har selv studert i Polen i årene som så opprøret i Gdansk – jeg mistet til og med en tann der fordi jeg ble slått ned av en full politimann, noe jeg håper jeg aldri opplever igjen. Det var få som trodde da et det autoritære system hadde latt seg avskaffe på en så dramatisk måte som vi opplevde i fjor.

Men i visse politiske kretser er det nå antydninger som vitner om en slags "triumfalisme" i diskusjonen om Vestens fremtidige forhold til Øst-Europa. Utviklingen ses på som en bekreftelse av at markedsdemokratiet har endelig seiret over Østens regimenterte statssystem. Det er lett å redusere diskusjonen til et så enkelt motsetningsforhold. Hvis vi faller for en slik fristelse, går vi glipp av en unik sjanse til å lære av land som har benyttet kulturen i en bevisst kamp for å holde det nasjonale og det moralske livet av befolkningen i hevd. Det er ingen tvil om at østeuropeiske kunstnere fortjener mye av æren for den bevisstgjøringsprosessen som har resultert i de omveltningene vi nettopp har vært vitne til. Kunstnerne har klart å artikulere den frustrasjonen og de forhåpningene som har ligget latent i befolkningen.

Jeg har selv deltatt ved mange kulturarrangementer i Øst-Europa, der

komponister gjennom sine komposisjoner har kommunisert med sine lyttere ved hjelp av skjulte tegn som publikum har oppfattet og reagert på som om de alle var medlemmer av en hemmelig klubb. Slik programmerte den polske høstfestivalen Denisovs Requiem og Sjostakovitsj' fjerde symfoni like etter innføringen av unntakstilstanden i landet. Dette var tegn som ble oppfattet av de som hørte på. Slike tegn var bevis på at kulturen hadde bevart sin kraft tross vanskelighetene i hverdagslivet. Kulturen fungerte som en sikkerhetsventil som lettet på trykket i samfunnskjelen, samtidig som den fungerte som en virkelig budbringer av anstendighet og håp.

I mer enn 40 år har kulturen hatt denne rollen i Øst-Europa. I mer enn 40 år har befolkningen vært vitne til kulturens kraft. Og nå som det er så populært å avskrive seg alt som kommunismen har skapt i Øst-Europa, bør vi kunne anerkjenne at den plassen som kulturen fikk som en bærebjelke i samfunnet, har muliggjort at kunstnerne har kunnet utnytte nettopp denne rollen som samfunnet har gitt dem, på en positiv måte.

I nasjoner der alle minner om fortiden ble totalt ramponert under den andre verdenskrig, ble rekonstruksjonen av kulturlivet en merkesak for regimene i øst. På en forunderlig måte har denne oppbyggingen gitt kunstnerne en plattform som de på sin måte har kunnet utnytte i kampen for å fjerne det totalitære styringsapparat som hadde utviklet seg.

Men hva byr fremtiden på for disse gamle kulturnasjonene som i løpet av en lang natt har klart å holde kulturens flamme brennende? Hvis "triumfalistene" får sine drømmer oppfylt, vil Øst-Europa bli forvandlet til nok et marked der det vellykkede vil bli målt i kroner og øre. Kunstnerne, som har vært så avgjørende i demokratiseringskampen, vil bli forflyttet til samfunnets marginer og oppnå den samme uvesentlige status som deres kolleger i vest. Det lønnsomme vil bli det kriteriet som legges til grunn for kvalitet. Kultur vil bli et begrep som utvides og utvides til det ugjenkjennelige. Helt nye formidlere vil tre inn i de tradisjonelle kunstnerrollene. Folk som mestrer kunsten å selge og evnen til å fremme seg selv, vil etter hvert erstatte kunstneren.

Vi ser allerede i dag i Skandinavia fremveksten av denne nye "kunstner-typen" skapt og dyrket av mediene. Salgbarhet og underholdning i skjønn forening. Resultatet: en sakte fordømming og utviklingen av et livssyn der kvalitet måles kun i materialismens vektskål.

Det forunderer meg stadig at den offisielle østeuropeiske ideologien, som har lagt så stor vekt på det materielle, egentlig har skapt et samfunn der de åndelige og kulturelle verdiene har hatt en overveldende betydning; mens i Vesten har alle verdier en etter en blitt ofret på markedets og kommersialismens alter. Er prisen for et materialistisk velstående samfunn at kulturen må ofres og omdefineres som noe som hører hjemme på et sosialbudsjett eller i næringsdepartementet? Må kulturen defineres enten som vare eller som tjeneste? Må vi på død og liv rettfærdiggjøres i kraft av vår produktivitet eller vår salgbarhet?

Hvis jungelens lov får herske fritt i ideenes rike, blir de ideene som overlever, verken de som er de mest dyptpøyende eller de mest verdifulle. Jeg har alltid trodd at et demokrati var et samfunnsystem der ulike ideer overlever side om side; at en valgmulighet har betydd et virkelig valg mellom helt ulike oppfatninger. Men hos oss tvinger det seg frem en ny definisjon av demokrati som det salgbare. Markedet fremmer en ensretting der det avvikende ofte blir forvekslet med det kommersielt mislykkede. Etter hvert blir mangfoldet borte, og det skjøre og verdifulle blir feid vekk til fordel for det lønnsomme og det tilsynelatende populære.

Derfor er Nordisk Råds musikkpris så viktig. Den retter oppmerksomheten mot kulturaktiviteter som ofte overses i det daglige mediabildet. Den aktiviteten som såkalte "seriøse" komponister bedriver, har de fleste som jobber i mediene vedtatt som uinteressant for det brede publikum (og som vi vet, prøver de alle å nå dette brede publikum). Denne jakten på et fiktivt massepublikum har vært en av årsakene til at de fleste norske medier har fulgt en nedadgående spiral i håpet om å erobre akkurat dette publikum.

Informasjonsstrømmen har blitt mer og mer ensrettet. Enorme ressurser brukes for å dekke de mest groteske drap og kriminalsaker. Mindre og mindre oppmerksomhet vies mennesket som tenkende og følende individ. Færre og færre forventninger stilles til mediens innhold. En bestemor opphøgd fra eller til spiller til slutt ingen rolle. Krimmens grusomheter blir til slutt like uaktuelle som gårsdagens avis. Det virkelig aktuelle blir fortrent til fordel for det sensasjonelle.

Alt dette skjer i demokratiets og det frie markedets navn. Og det er i et slikt mediebilde at samtidskunstnere skal forsøke å nå ut med det de har på sinne. Med formidlingskanalene så fylt av støy blir det etter hvert en umulighet å forvalte de verdiene som kunstneren står for. Resultatet blir at vi overses. Resultatet blir en form for markedssensur. De få ressursene som samfunnet tross alt bruker på kulturen, blir etter hvert mindre og mindre synlige og hørbare. Til slutt heves stemmer som sier at kulturen ikke lenger bør støttes, og at den bør kunne klare seg i "markedet" i fri konkurranse med sensasjonene, den politiske polemikken og salgsoppslagene og kosejournalistikken.

Hvilken nytte gjør den? – spør de, og støtter seg til statistikk om det "folk flest" vil ha: statistikk som er innhentet på salgbarhetens premisser. Den onde sirkelen sluttes, og det som går tapt, er sjelen til et folk.

Når vi nå retter blikket mot det ukjente Europa, la oss ikke bare betrakte det som et nytt, spennende marked for våre produkter. La oss huske det som kulturen har bidratt med, og la oss anerkjenne de verdiene som landene i Øst-Europa har ivaretatt. Ja, i disse dager har vi sannelig mye å lære av dem.

Mange takk for prisen!

REGISTER

Översikt

över sakernas behandling

Sak	
nr	rubrik
	<i>A. Medlemsförslag</i>
A 859/s	Medlemsförslag om export av avfall
A 860/s	Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg
A 861/s	Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik
A 862/j	Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete
A 864/s	Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade
A 865/k	Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program
A 866/j	Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott
A 868/s	Medlemsförslag om nordiskt forsknings-samarbete rörande skaderisker av amalgam
A 871/k	Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation
A 873/s	Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning
A 874/s	Medlemsförslag om satsning på havsforskning
A 877/j	Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet
A 878/e	Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden
A 879/s	Medlemsförslag om nordiskt miljö-samarbete
A 881/j	Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män
A 882/j	Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien
A 883/j	Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter
A 884/k	Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer
A 885/s	Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater
A 886/k	Medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete
A 888/e	Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik
A 890/e	Medlemsförslag om fiskebeståndet
A 891/s	Medlemsförslag om barns rättigheter
A 892/s	Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation
A 893/j	Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer
A 894/s	Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut
A 895/j	Medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)
A 896/s	Medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet
A 897/e	Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden
A 899/j	Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning
A 900/t	Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden
A 901/k	Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992
A 904/s	Medlemsförslag om Nordbors rättigheter i Norden
A 905/t	Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden
A 906/s	Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
351	277	20, 21	2674; 2676		A 859/s
364	292	22, 23	2678; 2680		A 860/s
905	248	16	2666		A 861/s
383	176			utan åtgärd	A 862/j
392	298	26	2686		A 864/s
408	214			utan åtgärd	A 865/k
417	176			utan åtgärd	A 866/j
428	300	27	2688		A 868/s
443	215			utan åtgärd	A 871/k
1054	248	17, 18	2668; 2670		A 873/s
905	248	16	2666		A 874/s
459	179			utan åtgärd	A 877/j
465	155			utan åtgärd	A 878/e
905	248			utan åtgärd	A 879/s
473	180	7	2648		A 881/j
487	182			utan åtgärd	A 882/j
494	184			utan åtgärd	A 883/j
504	215			utan åtgärd	A 884/k
516	301			utan åtgärd	A 885/s
530	216			utan åtgärd	A 886/k
535	132	2	2638		A 888/e
539	160			utan åtgärd	A 890/e
543	302	28	2690		A 891/s
563	304	30	2694		A 892/s
575	176			utan åtgärd	A 893/j
580	305	31	2696		A 894/s
597	185			utan åtgärd	A 895/j
616	306	32	2698		A 896/s
633	139	4	2642		A 897/e
641	189	8	2650		A 899/j
652	240			utan åtgärd	A 900/t
664	216	13	2660		A 901/k
679	307	33	2700		A 904/s
687	241	15	2664		A 905/t
697	293	24	2682		A 906/s

Sak

nr	rubrik
A 908/k	Medlemsförslag om uppförande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk
<i>B. Ministerrådsförslag</i>	
B 99/s	Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden
B 100/e	Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994
B 101/e	Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet
B 102/k	Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden
B 103/k	Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden
B 104/s	Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet
B 105/s	Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning
B 106/s	Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar
B 107/e	Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag
B 108/k	Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990 – 1992 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
B 109/k	Ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
B 110/e	Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
<i>C. 1989 Berättelser</i>	
C 1	Nordiskt samarbete 1989. Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse.
C 2	Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (1991)
C 3/e	Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)
C 4/e	Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)
C 5/b	Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1988)

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
705	218	14	2662		A 908/k
711	295	25	2684		B 99/s
755	132	1	2636		B 100/e
803	139	3	2640		B 101/e
853	203	9	2652		B 102/k
864	206	10	2654		B 103/k
905	248	16	2666		B 104/s
1034	248	19	2672		B 105/s
1054	248	17	2668		B 106/s
1095	144	5	2644		B 107/e
1116	209	11	2656		B 108/e
1174	212	12	2658		B 109/e
1193	144	6	2646		B 110/e
1221	313; 315	1	2702	(budget- o. kontroll)	C 1
1622	313	2	2704	(ekonomiska)	C 2
	313	3	2706	(juridiska)	
	313	4	2708	(kultur)	
	313	5	2710	(soc. o. miljö)	
	313	6	2712	(kommunik)	
	313; 317	7	2714	(budget- o. kontroll)	
1702	167			till handlingarna	C 3/e
1720	167			till handlingarna	C 4/e
1726	340			till handlingarna	C 5/b

Sak	
nr	rubrik
C 6/e	Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)
C 7/e	Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)
C 11/j	Berättelser på juridiska utskottets verksamhetsområde:
C 11/j: 1	Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renkötsel frågor
2	Nordiska utlänningsutskottet
3	Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
4	Nordiska straffrättskommittén
5	Nordiska samerådet
C 12/k:	Berättelser på kulturutskottets verksamhetsområde:
C 12/k: 1	Nordens folkliga akademi
2	Nordisk journalistkursus
3	Nordiska språksekretariatet
4	Nordiska språk- och informationscentret
5	Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
6	Nordiskt kollegium för marinbiologi
7	Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)
8	Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
9	Nordiska institutet för sjö rätt
10	Nordiska geoexkursioner till Island
11	Nordiskt kollegium för ekologi
12	Nordiska institutet för asiatstudier (NIAS)
13	Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)
14	Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)
15	Nordiska samarbetskommittén för internationell politik inkl. konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)
16	Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
17	Nordiskt vulkanologiskt institut
18	Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)
19	Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDICOM)
20	Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
21	Nordens Hus i Reykjavík
22	Nordiska teaterkommittén
23	Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
24	Nordiskt samiskt institut
25	Nordiskt konstcentrum
26	Nordens Hus på Färöarna
27	Nordens institut på Åland
28	Nordens institut på Grönland
29	Nordisk federation för medicinsk undervisning
30	Nordiska sommaruniversitetet
31	Nordiska samfundet för latinamerikaforskning
32	Nordiska kommittén för öststatsforskning
33	Nordiska amatörteaterrådet
34	Nordiska konstförbundet
35	Skandinavisk förening i Rom
36	Nordkalottmuseet

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1768	167			till handlingarna	C 6/e
1783	167			till handlingarna	C 7/e
1811	199				C 11/j
1812	199			till handlingarna	C 11/j:1
1814	199			till handlingarna	2
1817	199			till handlingarna	3
				Ej avlämnad	4
1832	199			till handlingarna	5
1838	219				C 12/k
1843	219			till handlingarna	C 12/k:1
1846	219			till handlingarna	2
1849	219			till handlingarna	3
1853	219			till handlingarna	4
1863	219			till handlingarna	5
1865	219			till handlingarna	6
1868	219			till handlingarna	7
1874	219			till handlingarna	8
1880	219			till handlingarna	9
1898	219			till handlingarna	10
1901	219			till handlingarna	11
1903	219			till handlingarna	12
1907	219			till handlingarna	13
1910	219			till handlingarna	14
1913	219			till handlingarna	15
1917	219			till handlingarna	16
1921	219			till handlingarna	17
1924	219			till handlingarna	18
1927	219			till handlingarna	19
1932	219			till handlingarna	20
1946	219			till handlingarna	21
1948	219			till handlingarna	22
1956	219			till handlingarna	23
1959	219			till handlingarna	24
1967	219			till handlingarna	25
1977	219			till handlingarna	26
1982	219			till handlingarna	27
1989	219			till handlingarna	28
1994	219			till handlingarna	29
1999	219			till handlingarna	30
2005	219			till handlingarna	31
2008	219			till handlingarna	32
2011	219			till handlingarna	33
2020	219			till handlingarna	34
2023	219			till handlingarna	35
2029	219			till handlingarna	36

Sak	
nr	rubrik
C 13/s	Berättelser på social- och miljöutskottets verksamhetsområde:
C 13/s: 1	Nordiska läkemedelsnämnden
2	Nordiska hälsovårdshögskolan
3	Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
4	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)
5	Nordiska nämnden för handikappfrågor
6	Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
7	Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
8	Kommittén för Bottniska viken
C 15/e	Berättelser på ekonomiska utskottets verksamhetsområde:
C 15/e: 1	Nordiska ekonomiska forskningsrådet
2	Nordisk statistisk sekretariat
3	Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
4	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond
5	Samnordisk plantförädling (SNP)
6	Nordtest
7	Nordel
8	Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (1989)
9	Nordiska tulladministrativa rådet
10	Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO)
11	Nordiska kontaktorganet för fiskerifrågor
12	Nordiska jordbruksforskarens förening
13	Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)
14	Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
15	Nordiska kommittén för byggbestämmelser
	<i>D. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer</i>
*24/1974/j	Meddelande om rekommendation angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
*18/1980/s	Meddelande om rekommendation angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.
18/1981/t	Meddelande om rekommendation angående vägbeläggning och trafiksäkerhet
13/1983/k	Meddelande om rekommendation angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer
*24/1983/s	Meddelande om rekommendation angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
*25/1983/s	Meddelande om rekommendation angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade
10/1984/s	Meddelande om rekommendation angående beräkning av naturresurser
18/1984/j	Meddelande om rekommendation angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter
*9/1985/t	Meddelande om rekommendation angående samarbete om handelssjöfarten

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2031	309				C 13/s
2036	309			till handlingarna	C 13/s:1
2038	309			till handlingarna	2
2045	309			till handlingarna	3
2049	309			till handlingarna	4
2060	309			till handlingarna	5
2067	309			till handlingarna	6
2079	309			till handlingarna	7
2082	309			till handlingarna	8
2087	167				C 15/e
2097	167			till handlingarna	C 15/e:1
2102	167			till handlingarna	2
				Ej avlämnad	3
2104	167			till handlingarna	4
2126	167			till handlingarna	5
2142	167			till handlingarna	6
2145	167			till handlingarna	7
2150	167			till handlingarna	8
				Ej avlämnad	9
2152	167			till handlingarna	10
				Ej avlämnad	11
				Ej avlämnad	12
2155	167			till handlingarna	13
2159	167			till handlingarna	14
2166	167			till handlingarna	15
2170	45			(till handlingarna)	*24/1974/j
2171	45			(till handlingarna)	*18/1980/s
2172	247			slutbehandlad	18/1981/t
2174	236			slutbehandlad	13/1983/k
2176	45			(till handlingarna)	*24/1983/s
2177	45			(till handlingarna)	*25/1983/s
2178	309			slutbehandlad	10/1984/s
2180	200			slutbehandlad	18/1984/j
2183	45			(till handlingarna)	*9/1985/t

Sak	
nr	rubrik
13/1985/k	Meddelande om rekommendation angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
14/1985/k	Meddelande om rekommendation angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
*21/1985/s	Meddelande om rekommendation angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa.
22/1985/s	Meddelande om rekommendation angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
*23/1985/s	Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot narkotika
24/1985/s	Meddelande om rekommendation angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
*9/1986/s	Meddelande om rekommendation angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
*10/1986/s	Meddelande om rekommendation angående nordbors rättigheter
11/1986/s	Meddelande om rekommendation angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn
13/1986/s	Meddelande om rekommendation angående skydd för älvar på Nordkalotten
16/1986/t	Meddelande om rekommendation angående blyfri bensin i Norden
*18/1986/t	Meddelande om rekommendation angående låsningsfria bromssystem i bilar.
32/1986/j	Meddelande om rekommendation angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
1/1987/j	Meddelande om rekommendation angående barns skydd i krig
2/1987/j	Meddelande om rekommendation angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
4/1987/k	Meddelande om rekommendation angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
10/1987/k	Meddelande om rekommendation angående Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna
*15/1987/s	Meddelande om rekommendation angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
16/1987/s	Meddelande om rekommendation angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård
*17/1987/s	Meddelande om rekommendation angående handlingsprogram mot AIDS
18/1987/s	Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan mot AIDS
*22/1987/s	Meddelande om rekommendation angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
*23/1987/s	Meddelande om rekommendation angående ökade flyttningssmöjligheter för pensionärer i Norden
*24/1987/s	Meddelande om rekommendation angående samarbete kring genteknologi
*41/1987/t	Meddelande om rekommendation angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
*42/1987/t	Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
43/1987/t	Meddelande om rekommendation angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2184	236			slutbehandlad	13/1985/k
2186	236			slutbehandlad	14/1985/k
2188	45			(till handlingarna)	*21/1985/s
2189	309			slutbehandlad	22/1985/s
2191	45			(till handlingarna)	*23/1985/s
2192	309			slutbehandlad	24/1985/s
2194	45			(till handlingarna)	*9/1986/s
2195	45			(till handlingarna)	*10/1986/s
2196	309			slutbehandlad	11/1986/s
2198	309			slutbehandlad	13/1986/s
2200	247			slutbehandlad	16/1986/t
2202	45			(till handlingarna)	*18/1986/t
2203	200			slutbehandlad	32/1986/j
2205	200			slutbehandlad	1/1987/j
2207	191			nya meddelanden	2/1987/j
2209	236			slutbehandlad	4/1987/k
2211	236			slutbehandlad	10/1987/k
2213	45			(till handlingarna)	*15/1987/s
2214	309			slutbehandlad	16/1987/s
2216	45			(till handlingarna)	*17/1987/s
2217	309			slutbehandlad	18/1987/s
2219	45			(till handlingarna)	*22/1987/s
2220	45			(till handlingarna)	*23/1987/s
2221	45			(till handlingarna)	*24/1987/s
2222	45			(till handlingarna)	*41/1987/t
2223	45			(till handlingarna)	*42/1987/t
2224	247			slutbehandlad	43/1987/t

Sak	
nr	rubrik
*44/1987/t	Meddelande om rekommendation angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
45/1987/b	Meddelande om rekommendation angående finansieringen av det nordiska samarbetet
5/1988/t	Meddelande om rekommendation angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet
*7/1988/t	Meddelande om rekommendation angående storstädernas trafik- och miljöproblem
*8/1988/t	Meddelande om rekommendation angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
10/1988/s	Meddelande om rekommendation angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk
*11/1988/s	Meddelande om rekommendation angående rökfria miljöer m m
*12/1988/s	Meddelande om rekommendation angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion
14/1988/s	Meddelande om rekommendation angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp
16/1988/s	Meddelande om rekommendation angående miljövänlig avfallshantering
18/1988/s	Meddelande om rekommendation angående forskning kring sälbestånden
20/1988/s	Meddelande om rekommendation angående åtgärder för en bättre miljö
*22/1988/s	Meddelande om rekommendation angående årlig lägesrapport om miljöpolitik
25/1988/e	Meddelande om rekommendation angående program för nordiskt biståndssamarbete
30/1988/e	Meddelande om rekommendation angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas
*32/1988/e	Meddelande om rekommendation angående avveckling av kärnkraften
33/1988/e	Meddelande om rekommendation angående "frikommunförsök" över riksgränserna
35/1988/k	Meddelande om rekommendation angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
37/1988/k	Meddelande om rekommendation angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
39/1988/k	Meddelande om rekommendation angående nordiskt kommunalt skol-samarbete
43/1988/j	Meddelande om rekommendation angående samarbete om kriminalitets-efterforskning
44/1988/j	Meddelande om rekommendation angående reell likalön mellan kvinnor och män
46/1988/s	Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljöprogram
*47/1988/s	Meddelande om rekommendation angående internationell miljöpolitik
48/1988/s	Meddelanden om rekommendation angående handlingsplan mot havsföroreningar
1/1989/e	Meddelande om framställning angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet
*2/1989/e	Meddelande om rekommendation angående samarbetsplan på energiområdet
3/1989/e	Meddelande om rekommendation angående ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989 – 1992

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2226	45			(till handlingarna)	*44/1987/t
2227	340			nya meddelanden	45/1987/b
2229	247			slutbehandlad	5/1988/t
2231	45			(till handlingarna)	*7/1988/t
2232	45			(till handlingarna)	*8/1988/t
2233	309			slutbehandlad	10/1988/s
2235	45			(till handlingarna)	*11/1988/s
2236	45			(till handlingarna)	*12/1988/s
2237	309			slutbehandlad	14/1988/s
2239	309			slutbehandlad	16/1988/s
2241	309			slutbehandlad	18/1988/s
2243	309			slutbehandlad	20/1988/s
2245	45			(till handlingarna)	*22/1988/s
2246	175			slutbehandlad	25/1988/e
2248	175			slutbehandlad	30/1988/e
2250	45			(till handlingarna)	*32/1988/e
2251	175			slutbehandlad	33/1988/e
2253	236			slutbehandlad	35/1988/k
2255	236			slutbehandlad	37/1988/k
2257	236			slutbehandlad	39/1988/k
2259	191			nya meddelanden	43/1988/j
2261	192			nya meddelanden	44/1988/j
2263	309			slutbehandlad	46/1988/s
2265	45			(till handlingarna)	*47/1988/s
2266	309			slutbehandlad	48/1988/s
2268	175			slutbehandlad	1/1989/e
2270	45			(till handlingarna)	*2/1989/e
2271	175			slutbehandlad	3/1989/e

Sak	
nr	rubrik
4/1989/e	Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på fiskeriområdet
5/1989/e	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor
6/1989/e	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen
7/1989/k	Meddelande om rekommendation angående ändring av det nordiska kulturavtalet
*8/1989/k	Meddelande om rekommendation angående projekt Nordjobbs fortsättning
9/1989/k	Meddelande om rekommendation angående nordiska lägerskolor
10/1989/k	Meddelande om rekommendation angående stöd till den skogsfinska kulturen
11/1989/k	Meddelande om rekommendation angående barnboksinstitut för de små språkområdena
*12/1989/k	Meddelande om rekommendation angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
*13/1989/k	Meddelande om rekommendation angående utbildnings- och praktikantutbytesarbetet med EG
14/1989/k	Meddelande om rekommendation angående nordisk bokserie
15/1989/j	Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på konsumentområdet
16/1989/j	Meddelande om rekommendation angående nordisk överenskommelse om folkregistrering
17/1989/j	Meddelande om rekommendation angående handlingsplan för jämställdhetsarbetet 1989 – 1993
18/1989/j	Meddelande om rekommendation angående projekt på flyktingområdet
*19/1989/j	Meddelande om rekommendation angående begränsning av export av farliga varor
20/1989/j	Meddelande om rekommendation angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
21/1989/t	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom turismen
22/1989/t	Meddelande om rekommendation angående nordiskt turistprogram
*23/1989/t	Meddelande om rekommendation angående samnordisk användning av informationssystem och databanker
24/1989/t	Meddelande om rekommendation angående utvidgat Nordresekort
*25/1989/t	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken
*26/1989/t	Meddelande om rekommendation angående fordonstekniskt samarbete
*27/1989/t	Meddelande om rekommendation angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning
28/1989/s	Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot cancer
29/1989/s	Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmiljökonvention
*30/1989/s	Meddelande om rekommendation angående utbildning och legitimation för kiropraktorer

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2273	175			slutbehandlad	4/1989/e
2275	175			slutbehandlad	5/1989/e
2277	175			slutbehandlad	6/1989/e
2279	236			slutbehandlad	7/1989/k
2281	45			(till handlingarna)	*8/1989/k
2282	236			slutbehandlad	9/1989/k
2284	236			slutbehandlad	10/1989/k
2286	236			slutbehandlad	11/1989/k
2288	45			(till handlingarna)	*12/1989/k
2289	45			(till handlingarna)	*13/1989/k
2290	236			slutbehandlad	14/1989/k
2292	200			slutbehandlad	15/1989/j
2294	200			slutbehandlad	16/1989/j
2296	200			slutbehandlad	17/1989/j
2298	193			nya meddelanden	18/1989/j
2301	45			(till handlingarna)	*19/1989/j
2302	193			nya meddelanden	20/1989/j
2305	247			slutbehandlad/nya meddelanden	21/1989/t
2307	247			slutbehandlad	22/1989/t
2309	45			(till handlingarna)	*23/1989/t
2310	248			slutbehandlad	24/1989/t
2312	45			(till handlingarna)	*25/1989/t
2313	45			(till handlingarna)	*26/1989/t
2314	45			(till handlingarna)	*27/1989/t
2315	309			slutbehandlad	28/1989/s
2317	309			slutbehandlad	29/1989/s
2319	45			(till handlingarna)	*30/1989/s

Sak

nr	rubrik
*31/1989/s	Meddelande om rekommendation angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade
*32/1989/s	Meddelande om rekommendation angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
*33/1989/s	Meddelande om rekommendation angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
34/1989/s	Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare
*35/1989/s	Meddelande om rekommendation angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
*36/1989/s	Meddelande om rekommendation angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden
*37/1989/s	Meddelande om rekommendation angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan
*38/1989/s	Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljö- och biologår 1990
39/1989/s	Meddelande om rekommendation angående plan för att reducera koldioxidutsläppen
*40/1989/e	Meddelande om rekommendation angående avskaffandet av tull- och gränsprocedurer
*41/1989/k	Meddelande om rekommendation angående utökat nordiskt utbildnings-samarbete
42/1989/e	Meddelande om rekommendation angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond
*43/1989/s	Meddelande om rekommendation angående överföring av miljöteknologi utanför Norden
*44/1989/k	Meddelande om rekommendation angående nordiskt institut för EG-rätt
45/1989/e	Meddelande om rekommendation angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92
*46/1989/k	Meddelande om rekommendation angående åtgärder för NORDPLUS-programmets genomförande
47/1989/b	Meddelande om rekommendation angående Nordiska ministerrådets budget för 1990
	<i>E. Frågor*</i>
32 (1989)	Skriftligt svar på fråga till Nordiska ministerrådet angående samarbete rörande genteknologi
1	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förorening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten (ställd av Margrete Auken)
2	Skriftlig fråga till Norges regering angående skydd av Antarktis (ställd av Margrete Auken)
3	Skriftlig fråga till Norges regering angående havsföroreningen till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo-Halden (ställd av Marianne Samuelsson)

* Nordiska rådet beslutade på 36:e sessionen i Oslo att genomföra en försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna. Frågorna 1 – 10 har skriftligen besvarats av Nordiska ministerrådet eller regeringarna.

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2320	45			(till handlingarna)	*31/1989/s
2321	45			(till handlingarna)	*32/1989/s
2322	45			(till handlingarna)	*33/1989/s
2323	309			slutbehandlad	34/1989/s
2325	45			(till handlingarna)	*35/1989/s
2326	45			(till handlingarna)	*36/1989/s
2327	45			(till handlingarna)	*37/1989/s
2328	45			(till handlingarna)	*38/1989/s
2329	310			slutbehandlad	39/1989/s
2331	45			(till handlingarna)	*40/1989/e
2332	45			(till handlingarna)	*41/1989/k
2333	175			slutbehandlad	42/1989/e
2335	45			(till handlingarna)	*43/1989/s
2336	45			(till handlingarna)	*44/1989/k
2337	161			nya meddelanden	45/1989/e
2370	45			(till handlingarna)	*46/1989/k
2371	340			slutbehandlad	47/1989/b
2374					32 (1989)
2376					1
2378					2
2381					3

Sak	
nr	rubrik
4	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning till havs av kemiskt avfall (ställd av Margrete Auken)
5	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående rådsmedlemmarnas möjligheter att få tillgång till utkastet till ministerrådets handlingsplaner (ställd av Lilli Gyldenkilde)
6	Skriftlig fråga till Danmarks regering angående danska regeringens hållning inför kommande möte om Montreal-protokollet (ställd av Ragna Berget Jørgensen)
7	Fråga till Norges regering angående kör- och rasttider för fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning (ställd av Dorte Bennedsen)
8	Skriftlig fråga till Danmarks, Finlands och Norges regeringar angående handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Grethe Lundblad)
9	Skriftlig fråga till Islands och Sveriges regeringar angående nationell handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Dorte Bennedsen)
10	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående ökat samarbete med vissa östeuropeiska stater (ställd av Grethe Lundblad)
11	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter (ställd av Lilli Gyldenkilde)
12	Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990 (ställd av Berit Oscarsson)
13	Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (ställd av Lena Öhrsvik)
14	Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (ställd av Oddrunn Pettersen)
15	Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken (ställd av Lilli Gyldenkilde)
16	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (ställd av Hjörleifur Guttormsson)
17	Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna (ställd av Lena Öhrsvik)
18	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (ställd av Lena Öhrsvik)
19	Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket i daghem i Haparanda (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
20	Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter (ställd av Elver Jonsson)
21	Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (ställd av Sten Svensson)
22	Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservice-nivå (Ställd av Antero Kekkonen)
23	Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden (ställd av Eino Siuruainen)
24	Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg (ställd av Anneli Jäätteenmäki)

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2385					4
2387					5
2389					6
2391					7
2393					8
2401					9
2407					10
2409	279				11
2410	219				12
2411	224				13
2413	199				14
2414	168				15
2415	279				16
2417	171				17
2418	282				18
2419	221				19
2420	243				20
2421	283				21
2422	223				22
2423	172				23
2424	244				24

Sak

nr	rubrik
25	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet (ställd av Mirja Rynnänen)
26	Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden (ställd av Mirja Rynnänen)
27	Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete (ställd av Heikki Riihijärvi)
28	Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
29	Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda (ställd av Lauri Metsämäki)
30	Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program (ställd av Mirja Rynnänen)
31	Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrades pensioner (ställd av Marjatta Väänänen)
32	Fråga till Norges regering angående gränspendlare (ställd av Elver Jonsen)
33	Fråga till Norges regering angående föreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (ställd av Karl-Erik Svartberg)
34	Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund (ställd av Wiggo Komstedt)
35	Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt (ställd av Olle Östrand)
36	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska vägmärken (ställd av Sten Svensson)
37	Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och uppämnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (ställd av Atli P. Dam)
38	Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland (ställd av Mats Nyby)
39	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m. (ställd av Oddrunn Pettersen)
40	Fråga till Sveriges regering angående omorganisationen av undervisningen av invandrarelever i Sverige (ställd av Eino Siuruainen)
41	Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordlek m. m. (ställd av Gunnar Björk)
42	Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsministrarna (ställd av Karin Söder)
43	Fråga till Sveriges regering angående möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från Oy Yleisradio AB (ställd av Mats Nyby)
44	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsförfarandet till kulturfonden (ställd av Ylva Annerstedt)
45	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till Nordlek (ställd av Mirja Rynnänen)
46	Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer (ställd av Anna-Kaarina Louvo)

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2426	224				25
2428	225				26
2429	226				27
2431	226				28
2433	221				29
2434	230				30
2435	284				31
2437	172				32
2438	285				33
2439	244				34
2440	246				35
2441	246				36
2442	279				37
2444	231				38
2445	287				39
2446	232				40
2447	232				41
2449	174				42
2450	233				43
2451	234				44
2452	232				45
2454	289				46

Sak

nr	rubrik
47	Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992 (ställd av Marjatta Väänänen)
48	Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (ställd av Dorte Bennedsen)
49	Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivaravgifter för hantverkare (ställd av Lars P. Gammelgaard)
50	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggning av NoSAMF (ställd av Otto Steenholdt)
51	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper (ställd av Marianne Samuelsson)
52	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet (ställd av Svein Alsaker)
53	Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden (ställd av Marianne Samuelsson)

Utanför saklistan förelägges för rådet:

Dokument 1	Rapport från Nordiska rådets presidium
Dokument 2	Regler för sessionens genomförande
Dokument 3	Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor
Dokument 4	Ändringar i arbetsordningen.

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2455	289				47
2456	288				48
2457	290				49
2458	227				50
2459	291				51
2460	291				52
2461	285				53
2462	45				Dokument 1
2630	45				Dokument 2
2631	45				Dokument 3
2632	45				Dokument 4

Personregister*(Siffrorna hänvisar till sidor)**Alsaker, Svein, Norges del. (KrF)*

Vald medlem

Medlemsförslag:

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597

Yttranden:

generaldebatt: 104

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 260, 261

överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet (fråga): 292

luftföroreningsproblemen på Nordkalotten: 294

Andersson, Claes, Finl. del. (Skdl)

Vald medlem

Medlemsförslag:

toxikologiskt institut: 580

ekologisk jordbruksproduktion: 633

Yttranden:

tillägg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 142

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 270

Andersson, Lennart, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt samarbete för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

homosexuellas sociala situation: 563

Nordiska rådets arbetsformer: 575

Yttranden:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete; internationellt utskott; Nordiska rådets arbetsformer: 176, 178

André, Gunilla, Sv. del. (c)

Suppleant

Medlemsförslag:

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

Yttrande:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 269

Annerstedt, Ylva, Sv. del. (fp)

Suppleant

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom Nordiska rådet: 383

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

barns rättigheter: 543

Yttranden:

nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 213

ansökningsförfarande till kulturfonden (fråga): 235, 236

Auken, Margrete, Danm. Riges del. (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364

internationellt utskott: 417

ekologisk jordbruksproduktion: 633

Aunet, Per, Norges del. (SV)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Benkow, Jo, Norges del. (H)

Vald medlem till 7 november 1989

Medlemsförslag:

luftföreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

Bennedsen, Dorte, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 17
internationella samarbetet för jämställdhet: 473
homosexuellas sociala situation: 563
Nordiska rådets arbetsformer: 575
nordbors rättigheter: 679
konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 67, 99, 111
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik;
havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 248, 258, 259

Berg, Hallgrim, Norges del. (H)

Suppleant till 7 november 1989

Medlemsförslag:

nordisk kulturfestival 1992: 664

Bergdahl, Hugo, Sv. del. (fp)

Suppleant

Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408
fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar vid flygresor i Norden: 652

Yttrande:

tvärflyg i Mittnorden: 242

Bildt, Carl, Sv. del. (m)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 67, 95

Bjartveit, Eleonore, Norges del. (KrF)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete (fråga): 226

Björk, Gunnar, Sv. del. (c)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
aktiv miljöpolitik: 378
förstärkt Nordplus-program: 415
nordiskt folkrörelsesamarbete: 530
barns rättigheter: 543

Yttranden:

generaldebatt: 74
kärnvapenfri zon i Norden: 157
nordiskt folkrörelsesamarbete: 216
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 268, 269

Björklund, Ilkka-Christian, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem till 3 maj 1989

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 417

Björkstrand, Gustav, Finl. del. (Sfp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383
kontnärens ekonomiska situation: 443
toxikologiskt institut: 580

Yttranden:

generaldebatt: 53
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 153
nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete; internationellt utskott; Nordiska rådets arbetsformer: 178

Brundtland, Gro Harlem, Norges del. (A)

Vald medlem

(Regeringsrepresentant till 16 oktober 1989)

Yttranden:

generaldebatt: 68
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 148, 149

Buttedahl, Johan, Norges del. (Sp)

Vald medlem till 11 september 1989

Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408

nordiskt folkrörelsesamarbete: 530

barns rättigheter: 543

Fennoskandia som förvaltningsregion för

stora rovdjur: 597

Bärlund, Kaj, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

handlingsplan, mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 254, 270, 274

konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (fråga): 283

Dahlheim, Erik, Norges del. (A)

Suppleant

Yttrande:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 263

Dam Atli P., Danm. Riges del., Färöarna

(Jvf)

Vald medlem

Medlemsförslag

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 111, 116

brittiska planer på en upparbetsanslaggningsplan för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (fråga) och brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (fråga): 280

Dybkjær, Lone, Danm. Riges del. (RV)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt

miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 257, 259

insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper (fråga): 291

Egede, Kaj, Danm. Riges del., Grönland (Si)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

samarbetsprogram på fiskeriområdet: 228

Eidem, Bjarne Mørk, Norges del. (A)

Vald medlem

(Regeringsrepresentant till 10 oktober 1989)

Yttranden:

generaldebatt: 51, 53

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 331

finansiering av det nordiska samarbetet: 340

socialdemokratiska partigruppens slutanförande: 341

Eiður Guðnason, Isl. del. (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

Nordiska rådets arbetsformer: 575

Elo, Mikko, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem till 3 maj 1989

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

miljömärkning: 494

Engell, Hans, Danm. Riges del. (KF)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 103

Eriksson, Holger, Finl. del., Åland (lib)

Regeringsmedlem

Yttrande:

ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden: 205

Eriksson, Sune, Finl. del., Åland (lib)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 113

samarbetsprogram för regionalpolitik
1990–1994: EG-anpassning och regionalpolitik: 135

Exner, Lahja, Sv. del. (s)

Vald medlem

Yttrande:

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 334

Fagerholm, Karl-Gunnar, Finl. del., Åland (lib)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

konstnärernas ekonomiska situation: 443

barns rättigheter: 543

toxikologiskt institut: 580

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 99

Nordiska ministerrådets budget för 1990: 340

Five, Kaci Kullmann, Norges del. (H)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 122

Fredheim, Kjell Magne, Norges del. (A)

Vald medlem till 11 september 1989

Medlemsförslag:

Nordiska rådets arbetsformer: 575

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

Froiland, Ranveig, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 128

internationella samarbetet för jämställdhet: 181

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 331

Gammelgaard, Lars P., Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem

(Regeringsrepresentant till 4 oktober 1989)

Yttranden:

generaldebatt: 97, 99

nordiskt miljöfinansieringsbolag: förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 148, 149, 152

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 195

planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 228
arbetsgivaravgifter för hantverkare (fråga): 290

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 326, 334

Glonborg, Knud, Danm. Riges del. (KrF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408

forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer: 504

nordiskt folkrörelsesamarbete: 530

nordbors rättigheter: 679

Gotfredsen, Annelise, Danm. Riges del. (KF)

Suppleant

Yttrande:

generaldebatt: 119

handlingsprogram för språkligt samarbete: 208

Gradin, Anita, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 162

Guðmundur Bjarnason, Isl. del. (F)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

förverkligandet av nordiska handlingsplanen mot cancer (fråga): 289

genomförandet av nordiska reumatikeråret 1992 (fråga): 289

överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet (fråga): 291, 292

Guðrún Helgadóttir, Isl. del. (Ab)

Suppleant

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

Gustafsson, Hans, Sv. del. (s)

Vald medlem

Yttranden:

samarbetsprogram för regionalpolitik 1990
– 1992: EG-anpassning och regionalpolitik: 132, 138

Gyldenkilde, Lilli, Danm. Riges del. (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

export av avfall: 351
oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
telekommunikationen för handikappade: 392
internationella samarbetet för jämställdhet: 473
homosexuellas sociala situation: 563
toxikologiskt institut: 580
ekologisk jordbruksproduktion: 633
nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

generaldebatt: 65, 83
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBS projektinvesteringslån: 151, 152
uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 166
avveckling av atomkraftverken (fråga): 169, 170
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 253, 258, 259
export av avfall: 278
ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter (fråga): 279
en bättre arbetsmiljö i Norden: 296

Göransson, Bengt, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden

planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 227, 228, 230

Sveriges Radios sändningar i södra Finland (fråga): 231, 232
möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från OY Yleisradio (fråga): 233, 234

Hagen, Carl I., Norges del. (FrP)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 60, 88, 90

Halonen, Tarja, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 76
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBS projektinvesteringslån: 146, 154
intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (fråga): 199, 200

Hansen, Ivar, Danm. Riges del. (V)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konstnärernas ekonomiska situation: 443

Yttranden:

generaldebatt: 91
planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 229

Hansen, J.K., Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 73
uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 164
Nordiska kulturfondens budget för 1990: 220
planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 229
fasta förbindelser över Öresund (fråga): 245
Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 323

Harms, Inger, Danm. Riges del. (SF)
 Suppleant
 Medlemsförslag:
 konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Haugen, Helga, Norges del. (KrF)
 Vald medlem
 Yttrande:
 genteknik: 183

Hellström, Mats, Sv. del. (s)
 Regeringsrepresentant
 Yttranden:
 generaldebatt: 71
 uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 166
 nordisk koordinering i valfångstkommissionen angående förvaltning av marina däggdjur m. m. (fråga): 287
 arbetsgivaravgifter för hantverkare (fråga): 290

Hetemäki-Olander, Elsi, Finl. del. (Kok)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 nordisk kulturfestival 1992: 664
 luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697
 Yttranden:
 generaldebatt: 63
 planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 227, 229

Hjörleifur Guttormsson, Isl. del. (Ab)
 Vald medlem
 Yttranden:
 generaldebatt: 56
 kärnvapenfri zon i Norden: 156, 158, 159
 handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 266
 brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbottnen (fråga) och brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (fråga): 280, 281

Holkeri, Harri, Finl. del. (Kok)
 Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 generaldebatt: 69

Houg, Tora Aasland, Norges del. (SV)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697
 Yttranden:
 generaldebatt: 55, 125
 projekt på flyktingområdet: 193
 övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 196, 198
 handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 260

Hurskainen-Leppänen, Sinikka, Finl. del. (Sdp)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697
 Yttrande:
 miljömärkning: 184

Husmark, Birgitte, Danm. Riges del. (SF)
 Suppleant
 Medlemsförslag:
 konst- och kulturcenter i Nuuk: 705
 Yttranden:
 generaldebatt: 98
 genteknik: 184

Håkansson, Per Olof, Sv. del. (s)
 Vald medlem
 Yttranden:
 handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 274
 Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 315, 320

Hämäläinen, Tuulikki, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter: 279

ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (fråga): 282, 283

sverigefinska återinvandrares pensioner (fråga): 284, 285

åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (fråga): 288

Isohookana-Asunmaa, Tytti, Finl. del. (K)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföreningensproblem på Nordkalotten: 697

Iversen, Åsa Solberg, Norges del. (A)

Suppleant

Medlemsförslag:

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

Yttrande:

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 187

Jakobsen, Johan, J., Norges del. (Sp)

Regeringsrepresentant

(Vald medlem till 16 oktober 1989)

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

Yttrande:

samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994; EG-anpassning och regionalpolitik: 134

en bättre arbetsmiljö i Norden: 296

Jansson, Olof, Finl. del., Åland (ÅC)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

Yttranden:

generaldebatt: 79

handlingsplan mot förorening av havet: ak-

tiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 261

Jelved, Marianne, Danm. Riges del. (RV)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konstnärernas ekonomiska situation: 443

Yttranden:

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 144

avveckling av atomkraftverken (fråga): 170

Nordiska kulturfondens budget för 1990: 221

Jensen, Hans Jørgen, Danm. Riges del. (S)

Suppleant

Medlemsförslag:

homosexuellas sociala situation: 563

Yttranden:

generaldebatt: 111

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 150

kärnvapenfri zon i Norden: 159

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 196, 197

Jensen, Ole Vig, Danm. Riges del. (RV)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Nordiska kulturfondens budget för 1990 (fråga): 219, 220, 221

ekonomiskt stöd till NORDLEK (fråga): 232

Johansen, Lars Emil, Danm. Riges del.,

Grönland (Si)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttrande:

generaldebatt: 114

Johansson, Anita, Sv. del. (s)

Suppleant

Yttrande:

nordisk kulturfestival 1992: 217

Johansson, Olof, Sv. del. (c)

Suppleant

Medlemsförslag:

aktiv miljöpolitik: 378

Jón Kristjánsson, Isl. del. (F)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttrande:

nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 212

Jón Sigurðsson, Isl. del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 92

Jonsson, Elver, Sv. del. (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

konstnärernas ekonomiska situation: 443

barns rättigheter: 543

Yttranden:

generaldebatt: 107

samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994; EG-anpassning och regionalpolitik: 137

gränspendlare (fråga): 173, 174

professur i internationella transporter (fråga): 243

Július Sólnes, Isl. del. (B)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 45

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringslån: 145

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 318, 320, 335

Järvisalo-Kanerva, Riitta, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljömärkning: 494

Jätteenmäki, Anneli, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

förstärkt Nordplus-program: 408

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

toxikologiskt institut: 580

tvärflyg i Mittnorden: 687

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 124

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete; internationellt utskott; Nordiska rådets arbetsformer: 177

användningen av finska språket i daghem i Haparanda (fråga) och finska språkets ställning i Haparanda (fråga): 222

Jørgensen, Anker, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 417

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 329, 330, 333

tidpunkt och plats för nästa ordinarie session: 344

Jørgensen, Brit, Norges del. (A)

Vald medlem till 7 november 1989

Medlemsförslag:

miljömärkning: 494

Nordiska rådets arbetsformer: 575

Jørgensen, Ragna Berget, Norges del. (A)

Suppleant

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

Kaland, Laila, Norges del. (A)

Suppleant

Yttrande:

program mot arbetslösheten: 306

Kasurinen, Anna-Liisa, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden: 204

Kekkonen, Antero, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

toxikologiskt institut: 580

Kempainen, Arvo, Finl. del. (Skdl)

Vald medlem till 19 maj 1989

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

Knutzen, Thea, Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftföreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456
nordisk kulturfestival 1992: 664

Yttranden:

generaldebatt: 72
nordisk kulturfestival 1992: 216

Knuutila, Sakari, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364
telekommunikationen för handikappade: 392
fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar vid flygresa i Norden: 652
tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

generaldebatt: 118
nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 214
tvärflyg i Mittnorden: 687
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 273

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 325

Komstedt, Wiggo, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftförening av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

Yttranden:

miljömärkning: 185
fasta förbindelser över Öresund (fråga): 245
Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 317, 320, 333

Koritzinsky, Theo, Norges del. (SV)

Vald medlem till 7 november 1989

Medlemsförslag:

export av avfall: 351
internationellt utskott: 417
ekologisk jordbruksproduktion: 633
samnordisk vapenlagstiftning: 641

Lahnstein, Anne Enger, Norges del. (Sp)

Vald medlem

Yttrande:

generaldebatt: 116

Lie, Lars Gunnar, Norges del. (KrF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

charterskatt (fråga): 246
nordiska vägmärken (fråga): 246, 247

Liikanen, Erkki, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant till 28 februari 1990

Yttrande:

generaldebatt: 90

Liltved, Tore A, Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 262, 263

nordbors rättigheter: 307

Louvo, Anna-Kaarina, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

luftföroreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

miljömärkning: 494

toxikologiskt institut: 580

nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

generaldebatt: 115

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 267, 269, 272

förverkligande av nordisk handlingsplan mot cancer (fråga): 289

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 292

toxikologiskt institut: 305

Lundblad, Grethe, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiska rådets arbetsformer: 575

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 66, 81

uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 165

miljömärkning: 185

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 264, 265, 266, 273

samnordisk utbildning och legitimering av naprapater: 301

Lunde, Kjellbjørg, Norges del. (SV)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 59, 96

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv

miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 256

vänstersocialistiska partigruppens slutanförande: 343

Lybert, Jens, Danm. Riges del., Grönland (Si)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 127

Løken, Johan C., Norges del. (H)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 112

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 186, 187, 188

kriminalitetsefterforskning: 191

Melchior, Arne, Danm. Riges del. (CD)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 90, 123

kärnvapenfri zon i Norden: 157

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 197

Metsämäki, Lauri, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 109

tillägg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 140

användningen av finska språket i daghem i Haparanda (fråga) och finska språkets ställning i Haparanda (fråga): 222

Mikkelsen, Flemming, Danm. Riges del.,

Färöarna (Fkfl)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Molin, Rune, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

avveckling av atomkraftverken (fråga):
168, 170

regionalt högskole- och forskningssamar-
bete i Sverige (fråga): 172

Motzfeldt, Jonathan, Danm. Riges del.,

Grönland (Si)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 86

Møller, Helge Adam, Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

havsforskning: 456

Yttranden:

kärnvapenfri zon i Norden: 158, 159

avveckling av atomkraftverken (fråga): 169
genteknik: 182, 184

samnordisk vapenlagstiftning: 189

övervakning av bojkottlagstiftningen mot
Sydafrika: 194, 195, 197

handlingsplan mot förorening av havet; ak-
tiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt
miljösamarbete; handlingsplan mot luft-
föroreningar; luftföroreningar av fossil
förbränning; handlingsprogram för rena-
re teknologi, avfall och återanvändning:
271

Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörel-
se om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 330, 334

Nielsen, Agnar, Danm. Riges del., Färöarna

(Sb)

Vald medlem

Yttrande:

generaldebatt: 108

Niinistö, Sauli, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Yttranden:

forskningsprojekt om narkotika och kon-
trollpolitik: 191

Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörel-
se om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 327

Nyby, Mats, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade far-
tyg: 364

Nordiska rådets arbetsformer: 575

toxikologiskt institut: 580

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

samnordisk vapenlagstiftning: 641

tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

generaldebatt: 102

Sveriges Radios sändningar i södra Fin-
land (fråga): 231

möjligheter för finländare i Sverige att se
TV-program från OY Yleisradio (fråga):
233, 234

Nyhage, Hans, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftföroreningar av fossil förbränning: 454

havsforskning: 456

Yttrande:

direktval till Nordiska rådet: 179

Ólafur G. Einarsson, Isl. del. (Sj)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 417

Yttrande:

generaldebatt: 75

Óli P. Guðbjartsson, Isl. del. (B)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 101

Oscarsson, Berit, Sv. del. (s)

Vald medlem

Yttranden:

ändring av överenskommelsen om Nordis-
ka kulturfonden: 203

Nordiska kulturfondens budget för 1990:
220

Paakkinen, Saara-Maria, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem till 15 september 1989

Medlemsförslag:

miljömärkning: 494

Nordiska rådets arbetsformer: 575

Páll Pétursson, Isl. del. (F)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

förstärkt Nordplus-program: 408

internationellt utskott: 417

Yttranden:

inledningsanförande: 43

generaldebatt: 84

export av avfall: 277

avslutningsanförande: 345

Pedersen, Inger Stilling, Danm. Riges del.

(KrF)

Suppleant

Yttranden:

genteknik: 183

barns rättigheter: 302

Pedersen, Thor, Danm. Riges del. (V)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 77

ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet (fråga): 224

informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (fråga): 224, 225

fasta förbindelser över Öresund (fråga): 244, 245

Peltari, Seppo, Finl. del. (K)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Persson, Göran, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

användningen av finska språket i daghem i Haparanda (fråga) och finska språkets ställning i Haparanda (fråga): 221, 222

ökat lärar- och elevutbyte i Östnorden (fråga): 225, 226

undervisningen av invandrarelever i Sverige (fråga): 232

Petersen, Mikael, Danm. Riges del.,

Grönland (Si)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Pettersen, Oddrunn, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 84

intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (fråga): 199, 200

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar: luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 257

nordisk koordinering i valfångstkommissionen angående förvaltning av marina däggdjur m. m. (fråga): 288

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 294

Pietikäinen, Sirpa, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

Poulsen, Kaj, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

Yttranden:

fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar vid flygresa i Norden: 240

Poulsaard, Kristen, Danm. Riges del. (FP)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 110, 112

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 327

Purkhús, Jóngerð, Danm. Riges del.,

Färöarna (Tvfl)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 121

Renko, Tellervo, Finl. del. (K)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföreningensproblem på Nordkalotten:
697

Riihjärvi, Heikki, Finl. del. (Smp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer: 504
tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

generaldebatt: 129

forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer: 215

Rotnes, Marit, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 118

nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet: 209

Ryynänen, Mirja, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

förstärkt Nordplus-program: 408

miljömärkning: 494

barns rättigheter: 543

toxikologiskt institut: 580

tvärflyg i Mittnorden: 687

luftföreningensproblem på Nordkalotten:
697

Yttranden:

generaldebatt: 120

handlingsprogram för språkligt samarbete:
206

ökat lärar- och elevutbyte i östnorden (fråga): 226

Saastamoinen, Riitta, Finl. del. (Kok)

Suppleant

Medlemsförslag:

nordisk kulturfestival 1992: 664

luftföreningensproblem på Nordkalotten:
697

Salolainen, Pertti, Finl. del. (Kok)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 94

Samuelsson, Björn, Sv. del. (vpk)

Suppleant

Medlemsförslag

export av avfall: 351

Samuelsson, Marianne, Sv. del. (mp)

Vald medlem

Medlemsförslag

direktval till Nordiska rådet: 459

kärnvapenfri zon i Norden: 465

nordiskt miljösamarbete: 470

genteknik: 487

miljömärkning: 494

samnordisk utbildning och legitimering av
naprapater: 516

EG-anpassning och regionalpolitik: 535

fiskebeståndet: 539

Yttranden:

generaldebatt: 61, 88

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 263, 273

föroreningarna i gränsvatten mellan Norge och Sverige (fråga) och rening av Idefjorden (fråga): 287

insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper (fråga): 291

samnordisk utbildning och legitimering av
naprapater: 301

Sasi, Kimmo, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

luftföroreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

Schlaug, Birger, Sv. del. (mp)

Suppleant till 5 oktober 1989

Medlemsförslag:

- direktval till Nordiska rådet: 459
- kärnvapenfri zon i Norden: 465
- nordiskt miljösamarbete: 470
- genteknik: 487
- samnordisk utbildning och legitimering av
naprapater: 516
- EG-anpassning och regionalpolitik: 535
- fiskebeståndet: 539

Schlüter, Poul, Danm. Riges del. (KF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- generaldebatt: 63, 65, 66, 67, 68

Sighvatur Björgvinsson, Isl. del. (A)

Vald medlem

Yttrande:

- Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörelse
om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 322

Siuruainen, Eino, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- nordisk kommission och översyn av be-
slutsfattandet inom nordiskt samarbete:
383

Yttrande:

- generaldebatt: 127

Sjøthun, Asbjørn, Norges del. (A)

Vald medlem till 11 september 1989

Medlemsförslag:

- telekommunikationen för handikappade:
392

Skauge, Arne, Norges del. (H)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- gränspendlare (fråga): 172, 174

Skjervengen, Pål Atle, Norges del. (FrP)

Vald medlem

Yttranden:

- generaldebatt: 66, 124
- Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörelse
om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 332, 333

Skånberg, Krister, Sv. del. (mp)

Suppleant

Yttranden:

- samarbetsprogram för regionalpolitik
1990–1994; EG-anpassning och regio-
nalpolitik: 136, 138
- tillägg till handlingsprogrammet på jord-
och skogsbruksområdet; ekologisk jord-
bruksproduktion: 142
- nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd
utlåningsram för NIBs projektinveste-
ringslån: 148
- kärnvapenfri zon i Norden: 156, 157
- fiskebeståndet: 161
- uppföljning av "Norden i Europa 1989–
1992": 163
- avveckling av atomkraftverken (fråga): 170
- direktval till Nordiska rådet: 179
- genteknik: 182, 184

Solholm, Lodve, Norges del. (FrP)

Vald medlem

Yttrande:

- generaldebatt: 53

Steensnæs, Einar, Norges del. (KrF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- nordiska språksamarbetet och EG:s språk-
servicenivå (fråga): 223
- ansökningsförfarande till kulturfonden
(fråga): 234, 235

Steenholdt, Otto, Danm. Riges del.,

Grønland (At)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

- generaldebatt: 126
- konst- och kulturcenter i Nuuk: 218
- planerna på att nedlägga finansieringen av
nordiska institutioner (fråga) och ned-
läggningen av NoSAMF (fråga): 228

Steingrímur Hermannsson, Isl. del. (F)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

- generaldebatt: 61

Steingrímur J. Sigfússon, Isl. del. (Ab)

Regeringsrepresentant

- Yttrande:**
tillägg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 140
- Sundstein, Jógvan*, Danm. Riges del., Färöarna (F)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatt: 93
- Svartberg, Karl-Erik*, Sv. del (s)
Vald medlem
Yttranden:
övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 197
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 269
föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (fråga) och rening av Idefjorden (fråga): 286
- Svavar Gestsson*, Isl. del. (Ab)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
Generaldebatt: 105
Handlingsprogram för språkligt samarbete: 207
nordiskt Lingua-program (fråga): 230
- Svensson, Sten*, Sv. del. (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
forskningssamarbete rörande amalgam: 428
luftföroreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456
Yttranden:
generaldebatt: 100
nordiska vägmärken (fråga): 247
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 251, 265, 266
- konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (fråga): 283
forskningssamarbete rörande amalgam: 300
- Synnes, Harald*, Norges del. (KrF)
Vald medlem till 11 september 1989
Medlemsförslag:
Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597
- Syse, Jan P.*, Norges del. (H)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatt: 57, 60, 61
- Söder, Karin*, Sv. del. (c)
Vald medlem
Medlemsförslag:
internationellt utskott: 417
miljömärkning: 494
nordiskt folkrörelsesamarbete: 530
barns rättigheter: 543
Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597
Yttranden:
öppningsanförande: 41
generaldebatt: 48
berättelser från Nordiska investeringsbanken, Nordiska projektexportfonden, Nordiska utvecklingsfonden, och Nordisk industrifond samt berättelser på ekonomiska utskottets sakområde: 167
ministerråd för utrikeshandels- och biståndsministrarna (fråga): 174, 175
övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 196
barns rättigheter: 303
mittengruppens slutanförande: 341
- Sörestedt, Birthe*, Sv. del. (s)
Suppleant
Medlemsförslag:
sammordisk vapenlagstiftning: 641
- Talleraas, Anders*, Norges del. (H)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatt: 54, 56
samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994: EG-anpassning och regionalpolitik: 136

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringslån: 150

uppföljning av "Norden i Europa 1989 – 1992": 161

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 320

Taxell, Christoffer, Finl. del. (Sfp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 82

nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet: 210

planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 228, 229

Turunen, Eeva, Finl. del. (Kok)

Suppleant

Medlemsförslag:

fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar vid flygresa i Norden: 652

tvärflyg i Mittnorden: 687

Valgerður Sverrisdóttir, Isl. del. (F)

Vald medlem

Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408
miljömärkning: 494

Valla, Kristin Hille, Norges del. (Sp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 255, 257

brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (fråga) och brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (fråga): 279, 281

föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (fråga) och rening av Idefjorden (fråga): 286, 287

Weiss, Birte, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

homosexuellas sociala situation: 563

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

avveckling av atomkraftverken (fråga): 171

reell likalön mellan kvinnor och män: 192

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 194, 195, 198

åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (fråga): 288

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 334

Werner, Lars, Sv. del. (vpk)

Vald medlem

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

Yttranden:

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 185, 187, 188

Westerberg, Bengt, Sv. del. (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

konstnärernas ekonomiska situation: 443

Vistbacka, Raimo, Finl. del. (Smp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

professur i internationella transporter (fråga): 243, 244

Wroldsen, Ernst, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 106

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringslån: 153

fiskebeståndet: 160

Vraalsen, Tom, Norges del. (Sp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 78

handikappades förhållanden i u-länderna (fråga): 171

ministerråd för utrikeshandels- och biståndsministrarna (fråga): 174, 175
 nordiska arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 212

Väänänen, Marjatta, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
 miljömärkning: 494
 barns rättigheter: 543
 toxikologiskt institut: 580
 Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597
 nordbors rättigheter: 679
 luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 85
 tillägg till handlingprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 142
 nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringar: 147, 148
 handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 250, 270, 274
 sverigefinska återinvandras pensioner (fråga): 284, 285
 genomförandet av nordiska reumatikeråret 1992 (fråga): 289
 luftföroreningsproblemen på Nordkalotten: 293
 Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 324

Þorsteinn Pálsson, Isl. del. (Sj)

Vald medlem

Yttranden:

kärnvapenfri zon i Norden: 155
 konservativa partigruppens slutanförande: 342

Öhrsvik, Lena, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392
 homosexuellas sociala situation: 563
 samnordisk vapenlagstiftning: 641
 nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

handikappades förhållanden i u-länderna (fråga): 172
 samnordisk vapenlagstiftning: 190
 informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (fråga): 225
 ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (fråga): 282
 telekommunikationen för handikappade: 298
 homosexuellas sociala situation: 304

Östrand, Olle, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
 telekommunikationen för handikappade: 392
 tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

samnordisk vapenlagstiftning: 190
 charterskatt (fråga): 246
 Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 328

Øvregard, Kåre, Norges del. (A)

Vald medlem till 11 september 1989

Medlemsförslag:

nordisk kulturfestival 1992: 664

Ämnesregister

(De kursiverade saknumren hänvisar till översikten över sakernas behandling, s. 2753. Övriga siffror hänvisar till sidor. Med * markerade saker har ej upptagits till behandling under sessionen.)

Acceleratorbaserad forskning: se NOAC
ADB: 1375

betalningssystem: 1288
integritetsfrågor: 1287
rätt: 1287

Aids: 1383

handlingsprogram: *D 17/1987/s, 2216
internationell samverkan: D 18/1987/s,
2216

Akademien, folkliga: 1335, C 12/k: 1, 1843

Akvakultur: 1524

Alkohol

forskning: 1388, se även NAD
intensifiering av kampen mot:
D 10/1988/s, 2233
konsumtion, insatser för minskad:
*D 35/1989/s, 2325

Allmänkultur: 1408

Amalgam, forskningsarbete: A 868/s, 428

Amatörteaterrådet: se NAR

Ansökningsförfarande till Nordiska kultur-
fonden: E 44, 2451

Antarktis, skydd av: E 2, 2378

Arbetsformer, översyn av Nordiska rådets:
A 893/j, 575

Arbetsgivaravgifter för hantverkare: E 49,
2457

Arbetslöshet

ungdoms: A 896/s, 616
utförsäkrade, stöd till: *D 21/1985/s, 2188
överenskommelse om rättigheter: E 52,
2460

Arbetsmarknad: 1359, 1634

fria näringsidkare: *D 9/1986/s, 2194
lantmätare: D 34/1989/s, 2323
personer med högre kompetensgivande ut-
bildning: B 109/k, 1174
politik, samordning i internationella fora:
1361, 1364
utbildningscenter: se Nordkalotten

Arbetsmiljö: 1368, 1638

bättre: B 99/s, 711
och EG-anpassning: E 51, 2478
forskning: 1370
vid graviditet: *D 18/1980/s, 2171
konvention: D 29/1989/s, 2317
utbildning: se NIVA

Arbetsprogram Norden i Europa 1989–
1992: *D 45/1989/e, 2337

Arbetstidsfrågor: *D 15/1987/s, 2213

Arktisk medicinsk forskning: se NoSAMF
Asienstudier: se NIAS (f. d. CINA)

Associationsrätt: 1286

Atom

avfall, uppberetningsanläggning i Nord-
skottland: E 16, 2415, E 37, 2442
drivna fartyg i nordiska farvatten: E 1,
2376

energifrågor, se NKA

fysik, institutet för teoretisk: se NORDITA
kraftverk, avveckling: E 15, 2414

skador, skadeståndslagstiftning: 1284

Avfall (s): 1411

export: A 859/s, 351

hantering, miljövänlig: D 16/1988/s, 2239

kemiskt, förbränning till havs: E 4, 2385

radioaktivt, deponering under havsbotten:
E 16, 2415

radioaktivt, uppberetningsanläggning i
Dounreay, Nordskottland: E 37, 2442

och återanvändning, handlingsprogram:
B 105/s, 1034

Avtalsrätt: 1279

Barn

boksinstitut för små språkområden:
D 11/1989/k, 2286

och familjepolitik, ökade insatser:
*D 33/1989/s, 2322

skydd i krig: D 1/1987/j, 2205

omsorg, seminarium: 1314

politiskt samarbete: 1385

och deras rättigheter: A 891/s, 543; se även
FN-konvention

Bensin, blyfri: D 16/1986/t, 2200

Bevakningssystem, epidemiologiskt:
D 15/1982/s, 2229

Bibliotek- och litteraturkommitté, nordisk:
1323

Bil(ar)

bromssystem, låsningsfria: *D 18/1986/t,
2202

- kommunikationsutrustning: se Trafiksäkerhet
 teknisk kommitté, nordisk: se NBK
- Biologiår: *D 38/1989/s*, 2328
- Bioteknologi
 samarbete: 1253, 1515, 1629
- Bistånd(s): 1504, 1640
 program för nordiskt: *D 25/1988/e*, 2246
 ministrar, etablerande av ministerråd: *E 42*, 2449
- Bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: *D 20/1989/j*, 2302
- Bokserie, nordisk: *D 14/1989/k*, 2290
- Bostads- och byggsektorn: 1526
- Bottniska viken
 kommittén för: *C 13/s*: 8, 2082
- BRYT-projektet: 1309, 1340
- Budget
 Nordiska kulturfondens för 1990: *E 12*, 2410
 Nordiska ministerrådets för 1990: *D 47/1989/b*, 2371
- Buller: 1411
- Bygg
 bestämmelser: se NKB
 sektorn: 1526, 1627
- Cancer
 handlingsplan: *D 28/1989/s*, 2315, *E 46*, 2454
 handlingsprogram: *D 19/1987/s*, 2308
- Charterskatt: *E 35*, 2440
- Cyklister, ökad trygghet: *D 19/1986/t*, 2268
- Daghem i Haparanda, användningen av finska språket: *E 19*, 2419
- Dans- och teaterkommitté, nordisk: 1324
- Data
 assisterad utbildning av tekniker och ingenjörer: **D 12/1989/k*, 2288
 bank, gemensam: **D 23/1989/t*, 2309
 miljö: 1413
 samarbete: *D 13/1985/t*, 2184
 teknologi: 1252
 teknologi, programgrupp: 1345
- Direktval till Nordiska rådet: *A 877/j*, 459
- Djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: *D 5/1988/t*, 2229
- Drogforskning: se NAD
- Drogmissbruk i trafiken: *D 22/1985/s*, 2189
- Dubbelbottnade tankfartyg, oljetransporter: *A 860/s*, 364
- Däggdjur, marina: *E 39*, 2445
- EDB: se ADB
- Efteruddannels: se Vidareutbildning
- EG
 anpassning och regionalpolitik: *A 888/e*, 535
 samarbete kring transportpolitik: 1426
 rätt, nordiskt institut: **D 44/1989/k*, 2336
 utbildning och praktikantutbytessamarbete: *D 13/1989/k*, 2289
- Ekologi
 kollegium för: *C 12/k*: 11, 1901
 marin: 1523
- Ekologisk jordbruksproduktion: *A 897/e*, 633
- Ekonomisk(a)
 forskningsrådet: *C 15/e*: 1, 2097
 handlingsplan 1989–1992 ("Ett starkare Norden"): 1629, *D 3/1989/e*, 2271
 handlingsplan 1986–1988 ("Norden i växt"): 1364
 konstnärernas situation: *A 871/k*, 443
 politik: 1451
- Eksport: se Export
- Elev(er): se även Orkestertävlingar
 från annat nordiskt land, specialutbildning: *D 14/1985/k*, 2186
 invandrar, omorganisation av undervisningen i Sverige: *E 40*, 2446
 och lärarutbyte: 1339; se även Nordplus
- El-samarbejde: se Nordel
- Energi
 forskning: 1477
 forskningsinstitut för alternativa och förnybara former: *A 884/k*, 504
 försörjning genom utnyttjande av naturgas: *D 30/1988/e*, 2248
 och miljö: 1479
 politik: 1474
 samarbete: **D 2/1989/e*, 2270
- Ensembletävlingar: se Orkester
- "Ett starkare Norden": se Ekonomisk handlingsplan
- Europasamarbete, gemensam studie: *D 1/1989/e*, 2268
- Export
 avfall: *A 859/s*, 351
 farliga varor, begränsning av: **D 19/1989/j*, 2301
 projekt-, nordisk fond: se NoPEF
- Familje
 politik: 1312, 1385, **D 33/1989/s*, 2322
 rätt: 1275

Farliga varor, begränsning av exporten:

**D 19/1989/j*, 2301

Fartyg

atomdrivna i nordiska farvatten: *E 1*, 2376
oljetransporter med dubbelbottnade:
A 860/s, 364

Fennoskandia, förvaltningsregion för stora rovdjur: *A 895/j*, 597

Film: se TV resp. Video

Finans- och ekonomisektorn: 1451

Finansieringen av det nordiska samarbetet:
D 45/1987/b, 2227, *E 28*, 2431

Finländare i Sverige, deras möjligheter att se TV-program från Oy Yleisradio: *E 43*, 2450

Finska språket

i daghem i Haparanda: *E 19*, 2419
ställning i Haparanda: *E 29*, 2433
ställning i Sverige: *E 22*, 2446

Fisk(eri): 1521, 1627

beståndet: *A 890/e*, 539

frågor, kontaktorganet för: *C 15/e: 11*, 1901

samarbetsprogram: *D 4/1989/e*, 2273

Fjernsyn: se TV

Flyg

resa i Norden, fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar:
A 900/t, 652
säkerhet: 1427

Flyktning

området, samarbetsprojekt: *D 18/1989/j*, 2298
politik: 1254, 1633

Flyttningmöjligheter för pensionärer:

**D 23/1987/s*, 2220

FN-konventionen om barns rättigheter, ratificering: *E 11*, 2409

Folk(liga)

akademien: *C 12/k: 1*, 1843

dans och -musikerorganisationer: se Nordlek

diktning: se NIF

registrering: se Konvention

rörelsesamarbete: *A 886/s*, 530

Fond för samproduktion av film, TV- och videoprogram: *D 4/1987/k*, 2209

For: se För

Forbruger: se Konsument

Fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning, kör- och rasttider: *E 7*, 2391

Fordonstekniskt samarbete: *D 26/1989/t*, 2313

Forskarutbildning: 1516; se även FPR

Forskning: 1350, 1632

acceleratorbaserad: se NOAC

alkohol: se NAD

arktisk medicinsk: *C 12/k: 14*, 1910

asiestudier: se NIAS (f. d. CINA)

drog: se NAD

freds- och konflikt: *C 12/k: 15*, 1913

havs: *A 874/s*, 905

institut för alternativa och förnybara energiformer: *A 884/k*, 504

jordbruks: se NKJ

Latinamerika: se NoSALF

massmedia: se NORDICOM

miljö: 1413

projekt om narkotika och kontrollpolitik:
D 2/1987/j, 2207

regionalpolitisk: se NordREFO

regionalt samarbete: *E 23*, 2423

skogs: se SNS

sälbestånden: *D 18/1988/s*, 2411

trafiksäkerhet: se NKT

vetenskaplig: se NORDINFO

vetenskaplig kommunikation, information: 1352

öststats: *C 12/k: 32*, 2008

Forskningspolitiska

rådet: se FPR

studier: 1353

Forskningsrådet, ekonomiska: 1463,

C 15/e: 1, 2097

Fossil förbränning, luftföreningar: *A 873/s*, 1054

FPR (Nordiska forskningspolitiska rådet): 1351

riktlinjer för 1990–1992: *B 108/k*, 1116

Frikommunförsök över riksgrensarna:

D 33/1988/e, 2251

Friluftsliv: 1412

Funktionshämmande: se även Handikapp
samarbetsprojekt: **D 25/1983/s*, 2177

Färdsel: se Trafik

Färöarna, Nordens Hus: se Nordens Hus

Förbindelser över Öresund, fasta: 1426,
E 34, 2439

Förening

från atomdrivna fartyg: *E 1*, 2376

i gränsvatten mellan Norge och Sverige
hav- och vatten: 1407

havs-, till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo-Halden: *E 3*, 2381

luft-, till följd av fossil förbränning:

A 873/s, 1054

- av marina miljön, handlingsplan: *E 8* och *E 9*, 2393 resp. 2401
 Försäkringsrätt: 1283, 1284
 Förvaltningsregion för stora rovdjur, Fenno-skandia: *A 895/j*, 597
- Gas: se Naturgas
- Genbank
 husdjur: 1517
 jordbruks- och trädgårdsväxter: se NGB
- Genteknik och rashygien: *A 882/j*, 487
 Genteknologi: **D 24/1987/s*, 2221
 Geоекursioner till Island: se Island
 Godstransport: se Järnvägstrafik
 Graviditet, arbetsmiljörisiker: **D 18/1980/s*, 2171
- Gräns
 boende mellan Norge och Finland, intyg: *E 14*, 2413
 pendlare: *E 32*, 2437
 regionalt samarbete: 1496
 vattnen mellan Norge och Sverige, föreningar: *E 33*, 2438
- Grönland, Nordens institut: se NAPA
- Halden, industriutsläpp: *E 3*, 2381
- Handel (s)
 hinder, avveckling: 1489
 politik: 1485
 samarbete: 1486
 sjöfarten: **D 9/1985/t*, 2183
- Handikapp: 1387
 fördelaktiga villkor vid flygresa i Norden: *A 900/t*, 652
 förhållandena i u-länderna: *E 17*, 2417
 hjälpmedelsförsörjning: **D 31/1989/s*, 2320
 nämnden för frågor: se NNH
 organisationer, stödordning för: **D22/1987/s*, 2219, *E 18*, 2418
 telekommunikation: *A 864/s*, 392
- Handlingsplan
 cancer: 1383, *D 28/1989/s*, 2315, *E 46*, 2454
 ekonomisk 1986–1988 ("Norden i växt"): 1364
 ekonomisk 1989–1992 ("Ett starkare Norden"): 1629, *D 3/1989/e*, 2271
 havsföreningar: 1534, *B 104/s*, 905, *D 48/1988/s*, 2266, *E 3*, 2381, *E 8* och *E 9*, 2393 resp. 2401
 jämställdhet: *D 17/1989/j*, 2296
 luftföreningar: *B 106/s*, 1054
 narkotika: ** 23/1985/s*, 2191
- utkast till. rådsmedlemmarnas tillgång till ministerrådets: *E 5*, 2387
 ökad trafiksäkerhet: 1441
- Handlingsprogram
 aids: 1383, **D 17/1987/s*, 2216
 jord- och skogsbruksområdet: *B 101/e*, 803
 narkotika: **D 23/1985/s*, 2191
 renare teknologi, avfall och återanvändning: *B 105/s*, 1034
 språkligt samarbete: *B 103/k*, 864
 ungdomsarbetslöshet: *A 896/s*, 616
- Hantverkare, arbetsgivaravgifter: *E 49*, 2457
- Haparanda
 användningen av finska språket i daghem: *E 19*, 2419
 finska språkets ställning: *E 29*, 2433
- Hav(s)
 forskning: *A 874/s*, 905
 fågelfauna, skydd: **D 37/1989/s*, 2327
- Havsförorening: se Handlingsplan
 atomdrivna fartyg: *E 1*, 2376
 förbränning av kemiskt avfall: *E 4*, 2385
 utsläppen från industrierna i och kring Oslo—Halden: *E 3*, 2381
 och vatten-: 1407
- Hemmamarknad, nordisk: 1302, 1626
- Homosexuella
 registrering av partnerskap: 1276
 och deras sociala situation: *A 892/s*, 563
 åtgärder mot diskriminering: *D 18/1984/j*, 2180
- Hushållsvetenskap: se NHH
- Hälsa
 politiskt samarbete: 1380
 och sjukvårdspersonal, gemensam arbetsmarknad: 1382
 och socialsektorn: 1397, 1635
 vårdhögskolan: se NHV
- Högskolesamarbete, regionalt: *E 23*, 2423
- Hörselskadade, informationen till: *E 13*, 2411
- Idefjorden, rening: *E 53*, 2461
- Idrottssamarbete: 1325
- Immaterialrätt: 1285
- Industri
 fond, nordisk: *C 15/e:4*, 2104, *D 42/1989/e*, 2333; se även NORDFORSK
 politik: 1467
 rättsskydd: 1286
 samarbete: 1468
 utsläpp i och kring Oslo—Halden: *E 3*, 2381

- Information(s)
 miljö-: 1414
 och språkcentret, nordiska: 1336
 till syn- och hörselskadade: *E 13*, 2411
 system, gemensamt: *D 23/1989/t*, 2309
 vetenskaplig: se NORDINFO
- Infrastrukturinvesteringar: **D 44/1987/t*, 2226
- Ingenjörer, datorstödd utbildning: **D 12/1989/k*, 2288
- Inomhusklimat i byggnader: 1529
- Insemination m. m.: 1278
- Institut
 atomfysik, teoretisk: se NORDITA
 barnboks, för de små språkområdena: *D 11/1989/k*, 2286
 EG-rätt: **D 44/1989/k*, 2336
 forsknings-, för alternativa och förnybara energiformer: *A 884/k*, 504
 i Grönland, Nordens (NAPA): 1320
 nordiskt samiskt (NSI): 1321
 på Åland, Nordens: 1320
 toxikologiskt: *A 894/s*, 580
- Internationella transporter, professur: *E 20*, 2420
- Internationell(t)
 miljöpolitik **D 47/1988/s*, 2265
 politik, inkl. konflikt- och fredsforskning: *C 12/k:15*, 1913
 samarbete: *D 5/1989/e*, 2275, *D 6/1989/e*, 2277
 samarbete för jämställdhet: *A 881/j*, 473
 samverkan mot aids: *D 18/1987/s*, 2217
 utskott: *A 866/j*, 417
- Invandrar(e): 1633
 elever i Sverige, omorganisation av undervisningen: *E 40*, 2446
 kvinnor, seminarium: 1313
- Investeringsbank, nordisk berättelse: *C 3/e*, 1702
 permanent regionallåneordning: *D 28/1988/e*, 2371, *E 1*, 2410
 suppleringsval till kontrollkommittén: 45
- Island, geoexkursioner *C 12/k:10*, 1898
- Jordbruk(s)
 forskares förening: se NJF
 produktion, ekologisk: *A 897/e*, 633
 växter: se NGB
- Jord- och skogsbruk: 1512, 1628
 handlingsprogram: *B 101/e*, 803
- Journalistkursen: *C 12/k:2*, 1846
- JUREK-projektet: 1337
- Jämställdhet: 1307, 1636; se även Likalön i arbetslivet: se BRYT-projektet handlingsplan: *D 17/1989/j*, 2296
 internationellt samarbete: *A 881/j*, 473
- Järnvägssamarbete: *A 827/t*, 555
- Järnvägs
 säkerhet: 1427
 trafik, ökat samarbete: **D 25/1989/t*, 2312
- Kapital
 liberalisering m. m.: 1629
 marknad och valutafrågor: 1459
- Kemikalie(r): 1408
 olyckor: 1410
- Kemiskt avfall, förbränning till havs: *E 4*, 2385
- Kiropraktorer, legitimation: **D 30/1989/s*, 2319
- Koldioxidutsläpp, reducering: *D 39/1989/s*, 2329
- Kommission, upprättande av en nordisk: *A 862/j*, 383
- Kommunikation: 1425
- Konfliktforskning: se Forskning
- Konst
 centrum: *C 12/k:25*, 1967
 förbundet: se NKf
 och kulturcenter i Nuuk: *A 908/k*, 705
- Konstnärernas ekonomiska situation: *A 871/k*, 443
- Konsument
 området, samarbetsprogram: *D 15/1989/j*, 2292
 politik: 1294, 1639
 rätt: 1279
- Kontrollpolitik och narkotika, forskningsprojekt: *D 2/1987/j*, 2207
- Konvention
 arbetsmiljö: *D 29/1989/s*, 2317
 FN-, om barns rättigheter, ratificering: *E 11*, 2409
 folkregistrering: *D 16/1989/j*, 2294
- Kraftsamarbete: se Energi
- Kriminalitet
 efterforskning: *D 43/1988/j*, 2259
 ekonomisk: 1288
 narkotika: 1288
- Kriminologi, samarbetsrådet: se NSfk
- Kultur
 allmän: 1318
 avtal, ändring: *D 7/1989/k*, 2279
 festival 1992: *A 901/k*, 664
 fond: se Nordiska kulturfonden

- minnesvård och skydd av världskulturarvet: *D 35/1988/k*, 2253
 samarbete, handlingsplan: 1631
 skogsfinsk: *D 10/1989/k*, 2284
 sysselsättning för ungdom: *D 11/1986/s*, 2196
- Kvarkenområdet, djurparker: *D 5/1988/t*, 2229
- Kväveutsläpp, reduktion av: *D 14/1988/s*, 2237
- Kärnkraft: 1480
 avveckling: **D 32/1988/e*, 2250
- Kärnvapenfri zon i Norden: *A 878/e*, 465
- Köprätt: 1279
- Lagstiftning: se även Sydafrika
 miljöskydd, harmonisering: *D 24/1985/s*, 2192
 skadestånd vid atomskador: 1284
 samarbete: 1275, 1641
 vapen: *A 899/j*, 641
 vägtrafik, nordisk kommitté: se NKV
- Landbrug: se Jordbruk
- Lantmätare, arbetsmarknad: *D 34/1989/s*, 2323
- Latinamerikaforskning: se NOSALF
- Legitimation
 kiropraktorer: **D 30/1989/s*, 2319
 naprapater: *A 885/s*, 516
- Levnedsmidler: se Livsmedel
- Ligestilling: se Jämställdhet
- Likalön mellan kvinnor och män:
D 44/1988/j, 2261
- Likestilling: se Jämställdhet
- Lingua-program: *E 20*, 2434
- Litteratur: se även Översättning
 och bibliotekskommitté, nordisk: 1323
 pris, Nordiska rådets 2575, 2737
- Livsmedel: 1301
 politik: 1639
- Lovgivning: se Lagstiftning
- Luftfartsrätt: 1285; se även Montrealprotokoll
- Luftförorening: 1406
 fossil förbränning: *A 873/s*, 1054
 handlingsplan: *B 106/s*, 1054
 på Nordkalotten: *A 906/s*, 697
- Läkemedelsnämnden: se NLN
- Lägerskolor: *D 9/1989/k*, 2282
- Läkemedelsregistrering: *D 12/1984/s*, 2239
- Lärar(e): se även Nordplus
 och elevutbyte: 1339
 ökat utbyte i Östnorden: *E 6*, 2428
- Läromedel och -planer med nordiskt stoff:
D 13/1985/k, 2184
- Mansrollsseminarium: 1314
- Mariehamn, extrasession: 2505
- Marin(a)
 -biologi: se NKMB
 däggdjur: *E 39*, 2445
 ekologi: 1523
 miljö, förorening av: *E 8*, 2393, *E 9*, 2401
- Massmediaforskning: se NORDICOM
- Massmediasamarbete: 1321
- Materialprovning, odontologisk: se NIOM
- Meddelanden, Nordiska ministerrådets och nordiska regeringars om rekommendationer och framställningar: 2170
- Mediasamarbete: 1318
- Medicinsk
 forskning, arktisk: se NoSAMF
 undervisning: *C 12/k:29*, 1994
- Mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram: *D 4/1987/k*, 2209
- Meteorologi: 1428
- Migrationsfrågor: 1254
- Miljö: se även Havsmiljö och Vattenmiljö
 arbetsmiljökonvention, nordisk:
D 29/1989/s, 2317
 och biologiår 1990: 2492, **D 38/1989/s*, 2328
 och bistånd: 1507
 -data: 1413
 ekologi: 1523; se även NKE
 ekonomi: 1413
 och energi: 1479
 finansieringsbolag: *B 107/s*, 1095
 forskning: 1413
 hjälp till Östeuropa: *E 21*, 2421
 information: 1414
 investeringssällskapet: se NEFCO
 kvalitetsövervakning: 1408
 marin: *E 8*, 2393, *E 9*, 2401
 märkning av nordiska produkter: *A 883/j*, 494
 problem och utvecklingsbistånd:
D 21/1988/s, 2359
 politik: *A 861/s*, 378, 1636, 1677,
 **D 22/1988/s*, 2245 **D 47/1988/s*, 2265
 problem i storstäderna: **D 7/1988/t*, 2231
 program: *D 46/1988/s*, 2263
 rening av Idefjorden: *E 53*, 2461
 rökfri: **D 11/1988/s*, 2235
 samarbete: 470, *A 879/s*, 905
 skador: 1283

skydd, harmonisering av lagstiftningen:

D 24/1985/s, 2192

skydd i samernas kärnområden:

**D 24/1974/j, 2170*

teknologi: **D 43/1989/s, 2235*

och trafikområdet: 1414

trafikproblem i storstäderna: **D 7/1988/t, 2231*

undervisning: 1339

utvecklingssamarbete, globalt: 1405

vänlig avfallshantering: *D 16/1988/s, 2239*

åtgärder för bättre: **D 20/1988/s, 2243*

vård: 1404

Ministerråd för utrikeshandels- och biståndsmministrarna: *E 42, 2449*

Ministerrådet, Nordiska

berättelse: *C 1, 1221, 1565*

budget: 1246, *D 45/1987/b, 2227,*

D 47/1989/b, 2371

effektiviseringsrapport: 1246

informationsverksamhet: 1257, 2493

institutioner, nordiska: 1247, 1669, *E 28, 2431*

planerna för det nordiska samarbetet: *C 2, 1622, 1643, 1646, 1687*

publikationsverksamhet: 1258

sekretariatet: 1249

samarbetsministrarnas arbetsfält: 1245

ställföreträdande: 1248

Missbruk, intensifierad behandling:

D 10/1988/s, 2233

Mittnorden, tvärflyg: *A 905/t, 687*

Montrealprotokollet: *E 6, 2389*

Musikelever, orkester och ensemblerövningar: *D 10/1987/k, 2211*

Musikkommitté: se NOMUS

Musikpris, Nordiska rådets: 1324, 2576

Musiksamarbete: se NOMUS

Mänskliga rättigheter: *D 18/1984/j, 2180*

NAD (Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning): 1388, *C 13/s:3, 2045*

NAPA (Nordens institut i Grönland): 1320, *C 12/k:28, 1989*

Naprapater, samnordisk utbildning och legitimering: *A 885/s, 516*

NAR (Nordiska amatörteaterrådet):

C 12/k:33, 2011

Narkotika

handlingsplan: **D 23/1985/s, 2191*

intensifiering av kampen: *D 10/1988/s, 2233*

kontrollpolitik, forskningsprojekt:

D 2/1987/j, 2207

kriminalitet: 1288

Natur

etik: se Genteknologi

gas i energiförsörjningen: *D 30/1988/e, 2248*

resurser: *D 10/1984/s, 2178, E 51, 2459*

vård: 1412

NBK (Nordisk bilteknisk kommitté): 1439

NDF (Nordiska utvecklingsfonden/Nordic Development Fund): 1697, 1705, *C 6/e, 1768*

NEFCO (Nordiska miljöinvesteringssällskapet): 1705

NGB (Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter): *C 15/e:14, 2159*

NHH (Nordiska högskolan för hushållsvetenskap): *C 12/k:5, 1863*

NHV (Nordiska hälsovårdshögskolan): 1389, *C 13/s:2, 2038*

NIAS (Nordiska institutet för Asienstudier) (f. d. CINA): *C 12/k:12, 1903*

NIB: se Investeringsbank, Nordisk

NIF (Nordiska institutet för folkdiktning): *C 12/k:8, 1874*

NIOM (Nordiska institutet för odontologisk materialprovning): *C 13/s:6, 2067*

NIVA (Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet): *C 13/s:4, 2049*

NIVU-projektet ("Norden i växt"): 1337; se även Ekonomisk handlingsplan

NKA (Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor): 1480, *C 15/e:8, 2150*

NKB (Nordiska kommittén för byggbestämnelser): *C 15/e:15, 2166*

NKE (Nordiskt kollegium för ekologi): *C 12/k:11, 1900*

NKF (Nordiska konstförbundet): *C 12/k:34, 2020*

NKFO (Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi): *C 12/k:13, 1907*

NKJ (Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning): 1515

NKMB (Nordiskt kollegium för marinbiologi): *C 12/k:6, 1865*

NKT (Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning): 1439

NKTF (Nordisk kommitté för transportforskning): 1428

NKV (Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning): 1440

- NLN (Nordiska läkemedelsnämnden):
C 13/s:1, 2036
- NNH (Nordiska nämnden för handikappfrågor): *C 13/s:5*, 2060
- NOAC (Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning): *C 12/k:18*, 1924
- NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete): *C 12/k:23*, 1956
- NoPEF (Nordisk projektexportfond): 1490, *C 4/e*, 1696
- NOPUS (Nordiskt utvecklingsprojekt för utveckling av social service): 1389
- Nordbors rättigheter: *A 904/s*, 679, **D 10/1986/s*, 2195
- Nordel: *C 15/e:7*, 2145
- Norden i Europa: 1250, 1629, 2491, **D 45/1989/e*, 2337
- ”Norden i växt”: se NIVU
- Norden som hemmamarknad: 1302
- Nordens Hus
 Färöarna: 1320, *C 12/k:26*, 1977
 Reykjavik: 1319, *C 12/k:21*, 1946
- Nordens institut på Åland: *C 12/k:27*, 1982
- NORDEX (Nordiskt samarbetsorgan för de offentliga tillsynsmyndigheter som förvaltar speciallagstiftning om brandfarliga och explosiva varor): 1471
- NORDICOM (Nordiskt samarbete inom massmediaforskning): *C 12/k:19*, 1927
- NORDINFO (Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information):
C 12/k:16, 1917
- Nordisk kommission, upprättande av:
A 862/j, 383
- Nordisk Kontakt: 2529
- Nordiska industrifonden (NIF): se Industrifond
- Nordiska investeringsbanken (NIB): se Investeringsbank
- Nordiska kulturfonden: *E 12*, 2410, 2574
 ansökningsförfarande: *E 44*, 2451
 budget: *E 12*, 2410
 berättelse: *C 5/b*, 1726
 val: 44
- Nordiska rådet
 arbetsformer: *A 893/j*, 575, 2495,
Dokument 4, 2632
 budget: 2593
 budget- och kontrollutskottet: 2512
 direktval till: *A 877/j*, 459
 ekonomiska utskottet: 2509
 frågeinstitut: *Dokument 3*, 2631
- frågor (E-saker): 2595
 informationsverksamhet: 2493, 2523, 2612
 internationell havskonferens: 2601
 journaliststipendier: 2577
 juridiska utskottet: 2498
 kommunikationsutskottet: 2507
 kontakt- och konferensverksamhet: 2516
 kulturutskottet: 2501
 litteraturpris: 2575, 2737
 löne- och personalutskottet: 2611
 medlemmar: 9
 medlemmars tillgång till NMRs utkast till handlingsplaner: *E 5*, 2387
 musikpris: 1324, 2737
 nationella delegationer: 2533, 2580
 Nordisk Kontakt: 2529
 redaktionskommittén: 44, 313
 organisations- och arbetsform: 2495
 partigrupperna: 2567
 plenarförsamlingen: 2477
 presidierapport: *Dokument 1*, 2462
 presidiet: 2488
 sammansättning: 42
 publikationsverksamhet: 2526, 2612
 regler för sessionens genomförande: *Dokument 2*, 2630
 rekommendationer: 2636
 meddelanden om: 2170
 översikt över 1990 års: 2634
 rådsförhandlingarna: 2526
 sekretariatsorganisation: 2531
 social- och miljöutskottet: 2504
 utskotten: 2497, 2586
 verksamhetsområden: 2574
 yttranden: 2635
 37:e sessionen: 2598
 38:e sessionen
 arbetsutskott: 2728
 arrangemang, särskilda: 38
 avslutningsanförande, presidentens: 345
 berättelser till: 1221
 generaldebatt vid: 45 – 130
 kallelse till: 7
 medlemslista vid: 9
 partigrupperna: 2567, 2580
 presidium vid: 42, 2728
 protokoll vid: 41 – 346
 regeringsrepresentanter och valda medlemmar: 9
 sakkunniga vid: 2732
 saklista vid: 23
 sekretariat vid: 2729
 sessionssal, placering av regeringsrepre-

- sentanter och rådsmedlemmar: 2805
 utskott: 311
 valordning: 2483
 öppningsanförande, presidentens: 41
 övriga beslut: 2718
- Nordiska samarbetet
 finansiering: *D 45/1987/b*, 2227, *E 28*,
 2431
 planer för: *C 2*, 1622
- NORDITA (Nordiska institutet för teoretisk
 atomfysik): 1354, *C 12/k*: 7, 1868
- Nordjobb: **D 8/1989/k*, 2281
- Nordkalotten
 arbetsmarknadsutbildningscenter:
C 13/s: 7, 2079
 djurparker: *D 5/1988/t*, 2229
 luftföreningar: *A 906/s*, 697
 museum: *C 12/k*: 36, 2029
 skydd för älvar: *D 13/1986/s*, 2198
- Nordlek (samarbetet mellan folkdans- och
 folkmusikerorganisationer i Norden): *E 41*,
 2447, *E 45*, 2452
- NORDPLAN (Nordiska institutet för sam-
 hällsplanering): *C 12/k*: 20, 1932
- Nordplus: 1355, 1632, **D 46/1989/k*, 2370
- Nordplus-junior: 1339
- NordREFO (Nordiska institutet för regional-
 politisk forskning): 1500, *C 15/e*: 10, 2152
- Nordreskort: *D 24/1989/t*, 2310
- NORDSAM (Nordiska samarbetskommittén
 för internationell politik, inkl konflikt- och
 fredsforskning): *C 12/k 15*, 1913
- Nordskottland, atomavfall: *E 16*, 2415, *E 37*,
 2442
- NORDTEST (Gemensamt nordiskt organ
 inom provnings- och kontrollområdet):
C 15/e: 6, 2142
- NORDVULC (Nordiskt vulkanologiskt in-
 stitut): *C 12/k*: 17, 1921
- Norge
 förenade gränsvatten: *E 33*, 2438
 gränsboende mellan Norge och Finland:
E 14, 2413
- NOSALF (Nordiska samfundet för latiname-
 rikaforskning): *C 12/k*: 31, 2005
- NoSAMF (Nordiska samarbetskommittén
 för arktisk medicinsk forskning):
C 12/k: 14, 1910
- NSfK (Nordiska samarbetsrådet för krimino-
 logi): *C 11/j*: 3, 1817
- NSI (Nordiska sameinstitutet): *C 12/k*: 24,
 1959
- NSS (Ledningsgruppen för nordiskt skolsam-
 arbete): 1336
- NSU (Nordiska sommaruniversitetet):
C 12/k: 30, 1999
- NTR (Nordiska trafiksäkerhetsrådet): 1437
- NUD (Nordisk uddannelsescenter for döv-
 blindepersonale): 1389
- Nuuk, nordiskt konst- och kulturcentrum:
A 908/k, 705
- NVF (Nordiskt vägtekniskt förbund): 1429
- Näringsidkare, arbetsmarknad för fria: se Ar-
 betsmarknad
- Næringsmiddelsspørgsmål: se Livsmedel
- Oceanografi, fysisk: se NKFO
- Odontologisk materialprovning: se NIOM
- Offentlig rätt: 1289
- Oljetransporter, med tankfartyg: *A 860/s*, 364
- Orkester- och ensemblerövningar:
D 10/1987/k, 2211
- Oslo-Halden, industriutsläpp: *E 3*, 2381
- Partnerskap för homosexuella registrering
 av: 1276
- Passageraravgifter i tvärflyg: *E 24*, 2424
- Passunion: 1633, 1658
- Pendlare: se Gräns
- Pensioner för sverigefinska: *E 31*, 2435
- Pensionärer
 flygresevillkor: *A 900/t*, 652
 flyttningsmöjligheter: **D 23/1987/s*, 2220
- Plantförädling: se SNP
- Postgången mellan de nordiska länderna:
*D 8/1988/t, 2232
- Post- och telesamarbete: 1428
- Praktikantutbytessamarbete med EG:
D 13/1989/k, 2289
- Processrätt: 1289
- Produkter, miljömärkning: *A 883/j*, 494
- Professur i internationell transport: se Trans-
 port
- Projektexportfond, nordisk: se NoPEF
- Provning och kontroll: se NORDTEST
- Psoriasispatienter, klimatologisk vård:
*D 24/1983/s, 2176
- Radio och TV: se även TV
 Sveriges Radios sändningar i södra Fin-
 land: *E 38*, 2444
- Radioaktivt avfall: *E 16*, 2415, *E 37*, 2442
- Rashygien och genteknik: *A 882/j*, 487
- Regional(t)
 forskning: se NordREFO
 högskole- och forskningsamarbete: *E 23*,
 2423

- nordiskt samarbetsprogram: *B 100/e, 755*
 stödordningar: 1501
- Regionallåneordning: se Investeringsbank
- Regionalpolitik: 1493, 1629
 och EG-anpassning: *A 888/e, 538*
- Renskötselår. Nordiska samarbetsorga-
 net: *C 11/j: 1, 1812*
- Resor: se Nordreskort resp. Ungdom
- Reumatism: **D 36/1989/s, 2326*
- Reumatikeråret 1992: *E 47, 2455*
- Reykjavík, Nordens Hus: se Nordens Hus
- Riksgränserna, frikommunförsök,
D 33/1988/e, 2251
- Rom, skandinavisk förening: *C 12/k: 35, 2023*
- Rovdjur, förvaltningsregion för, Fennoskan-
 dia: *A 895/j, 597*
- Rusmedel: 1388, se även Alkohol resp. Nar-
 kotika
- Räddningstjänst: **D 32/1989/s, 2321*
- Rättigheter, barns, ratificering av FN-kon-
 vention: *A 891/s, 543*
- Rättigheter för nordbor: se Nordbor
- Rättsskydd: 1286
- Rökfria miljöer: **D 11/1988/s, 2235*
- Rörelse, förbud att driva: **D 32/1986/j, 2203*
- Rörelsesamarbete: se Folk
- Samarbete, nordiskt
 ekonomiskt: *C 1, 1221*
 finansieringen av: *D 45/1987/b, 2227*
 planer: *C 2, 1622*
- Samarbetsprogram
 fiskeri: *D 4/1989/e, 2273*
 konsumentområdet: *D 15/1989/j, 2292*
 regionalpolitik 1990–94: *B 100/e, 755*
- Samboskap: 1276
- Samer
 institut: 1321, se även NSI
 miljön, skydd för: **D 24/1974/j, 2170*
 och renskötselår: *C 11/j: 1, 1812*
 rådet, Nordiska: 1321, *C 11/j: 5, 1832*
- Samhällsplanering, institutet för: se
 NORDPLAN
- Samliv: 1312
- Samvarorätt: se Familjerätt
- Sjukvård(s)
 och hälsopersonal: 1382
 högspecialiserad: *D 16/1987/s, 2214*
- Sjöfart, handels: **D 9/1985/t, 2183*
- Sjörätt: 1288
 institutet för: *C 12/k: 9, 1880*
- Skadeståndslagstiftning, atomskador: 1284
- Skadeståndsrätt: 1283
- Skogsbruk: *B 101/e, 803, 1512, 1628*
- Skogsfinsk kultur: se Kultur
- Skola
 administrativ handbok: 1338
 ledningsgrupp: 1336
 samarbete, kommunalt: *D 39/1988/k, 2257*; se även Vänskoleverksamhet
- SKOLARB-projektet: 1338
- Skov: se Skog
- SNP (Samnordisk plantförädling): *C 15/e: 5, 2126*
- SNS (Samarbetsnämnden för skogsforsk-
 ning): *C 15/e: 13, 2155*
- Social
 hjälp: 1385
 och hälsovård: 1380, 1633, 1635, 1637
 politik: 1312, 1379
 sektorn: 1384
 service: se NOPUS
 situation, homosexuellas: *A 892/s, 563*
- Sommaruniversitet: se NSU
- Specialutbildning av elever, ersättning:
D 14/1985/k, 2186
- Sprog: se Språk
- Språk
 barnboksinstitut i de små språkområdena:
D 11/1989/k, 2286
 finska språket på daghem i Haparanda:
E 19, 2419
 finska språkets ställning i Haparanda:
E 29, 2433
 finska språkets ställning i Sverige: *E 22, 2446*
 och informationscentret: 1336, *C 12/k: 4, 1853*
 samarbete: *B 103/k, 864, 1338, 1631, E 22, 2422, E 27, 2429*
 sekretariat: 1336, *C 12/k: 3, 1849*
- Statistiskt sekretariat: *C 15/e: 2, 2102*
- STH (Styringsgruppen för avvikling av tek-
 niske handelshindringar i Norden): 1489
- Stipendier: se Nordplus
- Storstädernas trafikproblem: **D 7/1988/t, 2231*
- Straffrätt: 1288
- Studerande: se Nordplus
- Sundhed: se Hälsa
- Svavelutsläpp: **D 14/1988/s, 2237*
- Sveaborg, nordiskt konstcentrum: *C 12/k: 25, 1967*
- Sverigefinska återinvandrare: *E 31, 2435*
- Sydafrika, bojkottlagstiftning: *D 20/1989/j, 2302*
- Synskadade: *E 13, 2411*

- Sälbestånden: **D 18/1988/s*, 2241
 So: se Sjö
- Tankfartyg, dubbelbottnade: *A 860/s*, 364
- Teater
 amatörteaterrådet: se NAR
 kommittén: 1324, *C 12/k*: 22, 1948
- Teckenspråk: *E 27*, 2429
- Tekniker, datorstödd utbildning:
 **D 12/1989/t*, 2288
- Teknologi: se även Genteknologi
 handlingsprogram för renare: *B 105/s*,
 1042
 och industriell utveckling, fonden för: se
 Industrifond
- Tele
 kommunikation för handikappade:
A 864/s, 392
 och postsamarbete: 1428
 vision: se TV
- Teoretisk atomfysik: se NORDITA
- Tivoli- och cirkusutrustning: se Transport
- Tobakskonsumtion, internationella restriktioner: **D 12/1988/s*, 2236
- Tolkning i det nordiska samarbetet: *E 25*,
 2426
- Toxikologiskt institut: *A 894/s*, 580
- Trafik
 drogmissbruk: *D 22/1985/s*, 2189
 hastighetsöverträdelse: 1441
 lärarhögskola: **D 27/1989/t*, 2314
 lärarutbildning: **D 27/1989/t*, 2314
 problem i storstäderna: **D 7/1988/t*, 2231
 promillebestämmelser: 1441
 säkerhet: *D 18/1981/t*, 2314, 1437, 1441; se
 även NTR samt NKT
 unga förare: 1442
- Transport: 1425; se även Flyg samt Järnväg
 av cirkus- och tivoliutrustning, kör- och
 rasttider vid: *E 7*, 2391
 forskning: se NKTF
 internationell professur: *E 20*, 2420
 marknad: 1630, 1684
 rätt: 1284
 samarbete med EG: 1426
 tvärflyg i Mittnorden: *A 905/t*, 687
 tvärflyg regionalt: *E 24*, 2424
- Tropikmedicin: *E 48*, 2456
- Trädgårdsväxter: se NGB
- Tull- och gränsprocedurer: **D 40/1989/e*,
 2331
- Turism: 1445
 program: 1445, *D 22/1989/t*, 2307
- regional: 1448
 samarbete: 1445, *D 5/1988/t*, 2229,
D 21/1989/t, 2305
- TV: se även Video resp. Film: 1631
 fond för samproduktion av film, TV och
 videoprogram: *D 4/1987/k*, 2209
 program från OY Yleisradio för finländare
 i Sverige: *E 43*, 2450
- Ud: se Ut
- Uddannelse: se Utbildning
- U-länder, handikappades förhållanden: *E 17*,
 2417
- Undervisning
 invandrarelever i Sverige: *E 40*, 2446
 medicinsk: *C 12/k*: 29, 1994
- Ungdom(s)
 arbetslöshet: *A 896/s*, 616
 flygresevillkor: *A 900/t*, 652
 kommitté: 1325
 politik: 1385
 resekort: **D 43/1987/t*, 2224
 samarbete: **D 37/1988/k*, 2255
 sysselsättning inom kultursektorn:
 **D 11/1986/s*, 2196
- Upparbetaingsanläggning för atomavfall:
E 16, 2415, *E 37*, 2442
- Upphovsrätt: 1285
- Utbildning(s): 1335, 1631; se även
 Forskarutbildning, NOPUS, Specialutbildning,
 Vidareutbildning resp. Vuxenutbildning
 datorstödd: **D 12/1989/k*, 2288
 högre: 1350, 1354, 1672
 och praktikantutbyte med EG:
 **D 13/1989/k*, 2289
 gemenskap, nordisk: 1631
 samarbete, nordiskt: **D 41/1989/k*, 2332
 samnordisk, av naprapater: *A 885/s*, 516
 utskott, internationellt: *A 866/j*, 417
 yrkeskompetensgivande: *B 109/k*, 1174
- Utbytestjänstgöring, nordisk: 1254
- Utdannelse: se Utbildning
- Utförsäkrade, stöd till: **D 21/1985/s*, 2188
- Utlandet, kulturinformation i: 1322
- Utlänningsutskottet, nordiska: *C 11/j*: 2,
 1814
- Utrikeshandelsministrarna, ministerråd för:
E 42, 2449
- Utsläpp av kväve, reduktion: *D 14/1988/s*,
 2237
- Utvecklingsarbete: 1337

Utvecklingsfond, nordisk (Nordic Development Fund): se NDF

Val, direkta, till Nordiska rådet: se Nordiska rådet

Valfångstkommissionen, koordinering i förvaltningen av marina däggdjur: *E 39, 2445*

Valuta- och kapitalmarknadsfrågor: 1459

Vapenlagstiftning: *A 899/j, 641*

Varor, export av farliga: **D 19/1989/j, 2301*

Vattenmiljöproblem: se Havsförening

Veg, Vej: se Väg

Vetenskaplig forskning: se NORDINFO

Vidareutbildning: 1389, se NIVA

Video

gram med nordiska TV-program och filmer: **D 13/1983/k, 2174*

program, fond för samproduktion: *D 4/1987/k, 2209*

Viseringsfrihet för utländska medborgare: *A 839/j, 687*

VOKS-UD-netværksprojekt: 1342

Vulkanologiskt institut: se NORDVULC

Vuxenutbildning: *D 36/1988/k, 1343*

Vård, klimatologisk: *D 24/1983/s, 2176*

Vägbeläggning och trafiksäkerhet:

*D 18/1981/t, 2172

Vägmärkessystem

internationellt: **D 42/1987/t, 2223*

i Norden: **D 41/1987/t, 2222, E 36, 2441*

Vägteknik: se NVF

Vägtrafik, lagstiftning: se NKV

Världskulturarvet, skydd av: *D 35/1988/k, 2253*

Åland, Nordens institut: *C 12/k: 27, 1982*

Återanvändning av avfall: 1411, *B 105/s, 1043*

Återinvandrare, sverigefinska: *E 31, 2435*

Älvar på Nordkalotten, skydd av:

*D 13/1986/s, 2198

Økologi: se Ekologi, se även Miljö

Økonomisk: se Ekonomisk

Öresundsförbindelsen: 1426, *E 34, 2439*

Östersjön, vandringsfiskbestånd:

D 31/1987/e, 2318

Östeuropa och Norden: 2470

Östeuropa, miljöhjälp: *E 21, 2421*

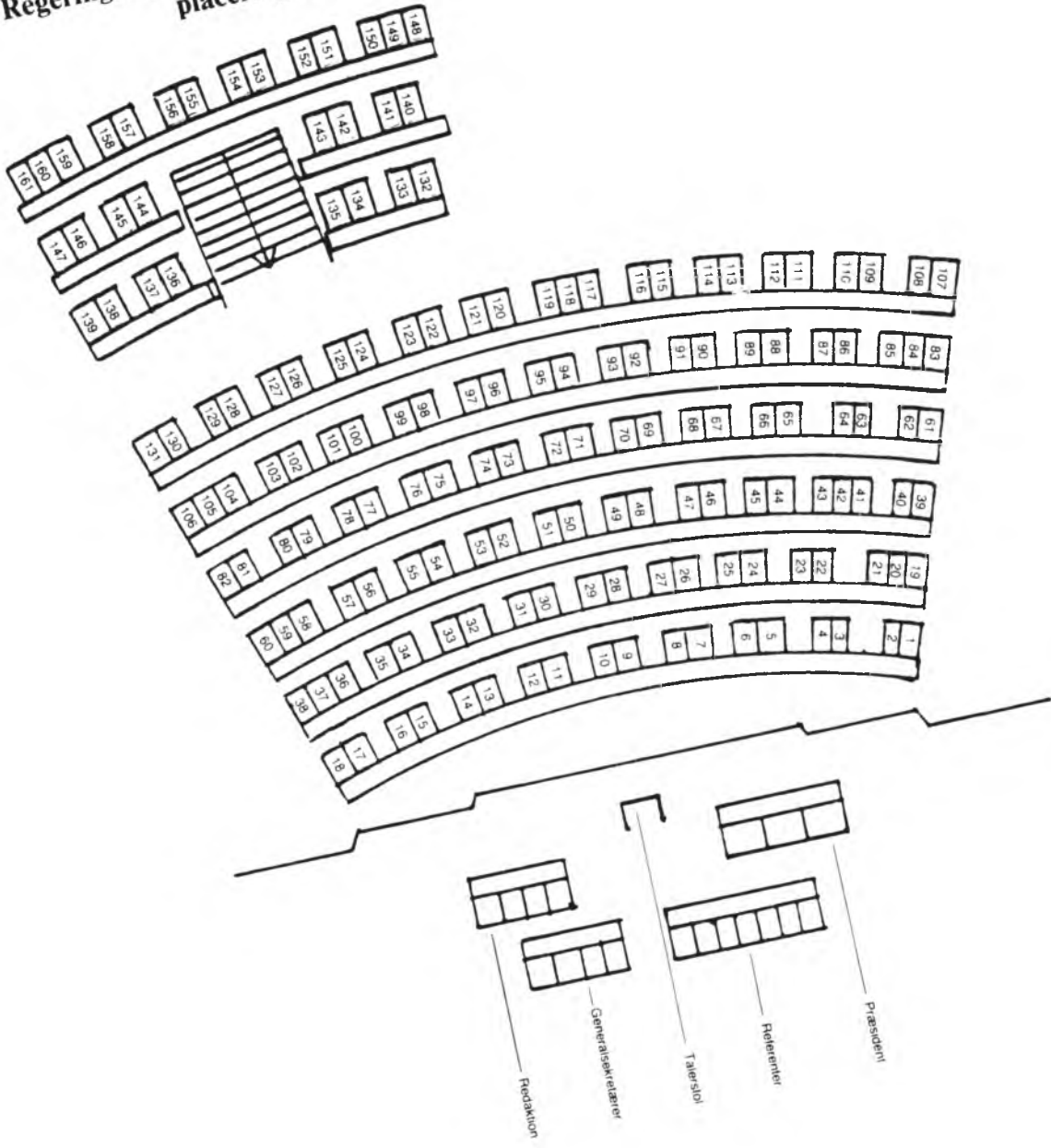
Östeuropeiska stater, samarbete: *E 10, 2407*

Östnorden, lärar- och elevutbyte: *E 26, 2428*

Öststatsforskning: *C 12/k: 32, 2008*

Översättning i nordiskt samarbete: *E 25, 2426*

Regeringsrepresentanternas och rådsmedlemmarnas placering i sessionssalen

Regeringsrepresentanter — Hallitusten edustajat

13 <i>Abelsen, Emil</i> , Grønland	104 <i>Kiri, Kent</i> , Danmark
14 <i>Andersson, Georg</i> , Sverige	105 <i>Larsen, Ester</i> , Danmark
15 <i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	106 <i>Laustsen, Agnete</i> , Danmark
16 <i>Bjartveit, Eleonore</i> , Norge	123 <i>Lie, Lars Gunnar</i> , Norge
17 <i>Bärlund, Kaj</i> , Finland	124 <i>Liikanen, Erkki</i> , Finland
18 <i>Carlsson, Ingvar</i> , Sverige	125 <i>Lundholt, Anna Birgitte</i> , Danmark
32 <i>Dahl, Birgitta</i> , Sverige	126 <i>Lyberth, Jens</i> , Grønland
33 <i>Dybkjær, Lone</i> , Danmark	127 <i>Lönnqvist, Ulf</i> , Sverige
34 <i>Dyremose, Henning</i> , Danmark	128 <i>Molin, Rune</i> , Sverige
35 <i>Egede, Kaj</i> , Grønland	129 <i>Motzfeldt, Jonathan</i> , Grønland
36 <i>Engell, Hans</i> , Danmark	130 <i>Munkejord, Svein</i> , Norge
37 <i>Eriksson, Holger</i> , Åland	132 <i>Ólafur Ragnar Grímsson</i> , Island
38 <i>Eriksson, Karl-Göran</i> , Åland	133 <i>Óli Þ. Guðbjartsson</i> , Island
54 <i>Eriksson, Sune</i> , Åland	134 <i>Olsen, Jógvan L.</i> , Færøerne
55 <i>Feldt, Kjell-Olof</i> , Sverige	135 <i>Pedersen, Thor</i> , Danmark
56 <i>Five, Kaci Kullmann</i> , Norge	136 <i>Persson, Göran</i> , Sverige
57 <i>Fougner, Else Bugge</i> , Norge	137 <i>Purkhús, Jóngerð</i> , Færøerne
58 <i>Freivalds, Laila</i> , Sverige	138 <i>Salolainen, Pertti</i> , Finland
59 <i>Gradin, Anita</i> , Sverige	139 <i>Schlüter, Poul</i> , Danmark
60 <i>Guðmundur Bjarnason</i> , Island	140 <i>Sellæg, Wenche Frogn</i> , Norge
75 <i>Göransson, Bengt</i> , Sverige	141 <i>Skauge, Arne</i> , Norge
76 <i>Halldór Ásgrímsson</i> , Island	142 <i>Sollie, Solveig</i> , Norge
77 <i>Halonen, Tarja</i> , Finland	143 <i>Steensnæs, Einar</i> , Norge
78 <i>Hellström, Mats</i> , Sverige	144 <i>Steingrímur Hermannsson</i> , Island
79 <i>Holkeri, Harri</i> , Finland	145 <i>Steingrímur J. Sighísson</i> , Island
80 <i>Hämäläinen, Tuulikki</i> , Finland	146 <i>Sundstein, Jógvan</i> , Færøerne
81 <i>Jakobsen, Johan J.</i> , Norge	147 <i>Svavar Gestsson</i> , Island
82 <i>Jensen, Ole Vig</i> , Danmark	148 <i>Syse, Jan P.</i> , Norge
100 <i>Jóhanna Sigurðardóttir</i> , Island	149 <i>Taxell, Christoffer</i> , Finland
101 <i>Jón Sigurðsson</i> , Island	150 <i>Valla, Kristin Hille</i> , Norge
102 <i>Július Sölves</i> , Island	151 <i>Vistbacka, Raimo</i> , Finland
103 <i>Kasurinen, Anna-Liisa</i> , Finland	152 <i>Vraalsen, Tom</i> , Norge

Valda medlemmar – valitut jäsenet

1	<i>Alsaker, Svein</i> , Norge	64	<i>Komstedt, Wiggo</i> , Sverige
2	<i>Andersson, Claes</i> , Finland	65	<i>Lahnstein, Anne Enger</i> , Norge
3	<i>Andersson, Lennart</i> , Sverige	66	<i>Liltved, Tore A.</i> , Norge
118	<i>Annerstedt, Ylva</i> , Sverige	67	<i>Louvo, Anna-Kaarina</i> , Finland
4	<i>Bennedsen, Dorte</i> , Danmark	68	<i>Lundblad, Grethe</i> , Sverige
5	<i>Bildt, Carl</i> , Sverige	69	<i>Lunde, Kjellbjørg</i> , Norge
6	<i>Björk, Gunnar</i> , Sverige	70	<i>Løken, Johan C.</i> , Norge
7	<i>Björkstrand, Gustav</i> , Finland	71	<i>Melchior, Arne</i> , Danmark
8	<i>Brundtland, Gro Harlem</i> , Norge	72	<i>Metsämäki, Lauri</i> , Finland
9	<i>Dam, Atli P.</i> , Færøerne	73	<i>Møller, Helge Adam</i> , Danmark
10	<i>Eidem, Bjarne Mørk</i> , Norge	74	<i>Nielsen, Agnar</i> , Færøerne
11	<i>Exner, Lahja</i> , Sverige	83	<i>Niinistö, Sauli</i> , Finland
12	<i>Fagerholm, Karl-Gunnar</i> , Åland	84	<i>Nyby, Mats</i> , Finland
19	<i>Froiland, Ranveig</i> , Norge	85	<i>Nyhage, Hans</i> , Sverige
20	<i>Gammelgaard, Lars P.</i> , Danmark	86	<i>Ólafur G. Einarsson</i> , Island
22	<i>Gotfredsen, Annelise</i> , Danmark	87	<i>Oscarsson, Berit</i> , Sverige
23	<i>Gustafsson, Hans</i> , Sverige	88	<i>Páll Pétursson</i> , Island
24	<i>Gyldenkilde, Lilli</i> , Danmark	21	<i>Pedersen, Inger Stilling</i> , Danmark
25	<i>Hagen, Carl I.</i> , Norge	89	<i>Pettersen, Oddrunn</i> , Norge
26	<i>Hansen, Ivar</i> , Danmark	90	<i>Pietikäinen, Sirpa</i> , Finland
27	<i>Hansen, J.K.</i> , Danmark	91	<i>Poulsen, Kaj</i> , Danmark
28	<i>Haugen, Helga</i> , Norge	92	<i>Poulsgaard, Kristen</i> , Danmark
29	<i>Hetemäki-Olander, Elsi</i> , Finland	93	<i>Riihijärvi, Heikki</i> , Finland
30	<i>Hjörleifur Guttormsson</i> , Island	94	<i>Rotnes, Marit</i> , Norge
31	<i>Houg, Tora Aasland</i> , Norge	95	<i>Ryynänen, Mirja</i> , Finland
39	<i>Hreggviður Jónsson</i> , Island	96	<i>Samuelsson, Marianne</i> , Sverige
40	<i>Hurskainen-Leppänen, Sinikka</i> , Finland	97	<i>Sasi, Kimmo</i> , Finland
41	<i>Husmark, Birgitte</i> , Danmark	98	<i>Sighvatur Björgvinsson</i> , Island
42	<i>Håkansson, Per Olof</i> , Sverige	99	<i>Siuruainen, Eino</i> , Finland
43	<i>Iversen, Åsa Solberg</i> , Norge	107	<i>Skjervengen, Pål Atle</i> , Norge
44	<i>Jansson, Olof</i> , Åland	108	<i>Solholm, Lodve</i> , Norge
45	<i>Jelved, Marianne</i> , Danmark	109	<i>Steenholdt, Otto</i> , Grønland
46	<i>Johansen, Lars Emil</i> , Grønland	110	<i>Svartberg, Karl-Erik</i> , Sverige
47	<i>Johansson, Anita</i> , Sverige	111	<i>Svensson, Sten</i> , Sverige
48	<i>Jón Kristjánsson</i> , Island	112	<i>Söder, Karin</i> , Sverige
49	<i>Jonsson, Elver</i> , Sverige	113	<i>Sønderby, Peder</i> , Danmark
50	<i>Järvisalo-Kanerva, Riitta</i> , Finland	114	<i>Talleraas, Anders</i> , Norge
51	<i>Jäätteenmäki, Anneli</i> , Finland	115	<i>Väänänen, Marjatta</i> , Finland
52	<i>Jørgensen, Anker</i> , Danmark	116	<i>Weiss, Birte</i> , Danmark
53	<i>Kaland, Laila</i> , Norge	117	<i>Werner, Lars</i> , Sverige
61	<i>Kautto, Tarja</i> , Finland	119	<i>Wroldsen, Ernst</i> , Norge
62	<i>Knutzen, Thea</i> , Norge	120	<i>Þorsteinn Pálsson</i> , Island
63	<i>Knuuttila, Sakari</i> , Finland	121	<i>Öhrsvik, Lena</i> , Sverige
		122	<i>Östrand, Olle</i> , Sverige

Nordiska rådet

38:e sessionen

1990

Reykjavík

Del 1

Redaktion: Svenolof Karlsson
Guðrún Dager Garðarsdóttir
Viveca Wiklund
Ingegerd Wahrgren

ISBN 91-38-12394-0

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1990

Innehållsöversikt

Del 1

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista jämte förteckning över i rådet övriga anhängiga saker	23
Översikt över sessionen	37
Protokoll	39
Saker m. m.	349
Medlemsförslag (A-saker)	351
Ministerrådsförslag (B-saker)	711

Del 2

Berättelser (C-saker)	1221
Meddelanden (D-saker)	2170
Frågor (E-saker)	2374
Dokument 1 (Rapport från Nordiska rådets presidium)	2462
Dokument 2 (Regler för sessionens genomförande)	2630
Dokument 3 (Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor)	2631
Dokument 4 (Ändringar i arbetsordningen)	2632
Beslut	2633
Rekommendationer	2636
Yttranden	2702
Övriga beslut	2718
Presidium, arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga	2727
Supplement: Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris	2737
Register	2751
Översikt över sakernas behandling	2753
Personregister	2776
Ämnesregister	2793
Plan över sessionssalen	2805

INLEDNING

Kallelse till sessionen

Sedan Nordiska rådet den 3 mars 1989 fattat beslut om tidpunkten för rådets trettioåttonde session, får presidiet härmed meddela, att rådets trettioåttonde session kommer att inledas i Reykjavik tisdagen den 27 februari 1990 och avslutas fredagen den 2 mars 1990.

Stockholm den 26 juni 1989

Karin Söder
President

Gerhard af Schultén
Presidiesekreterare

Medlemslista

(Upprättad enligt 4 § arbetsordningen och godkänd vid mötet den 27 februari 1990 med ändringar vid möten 27 och 28 februari samt 1 och 2 mars 1990).

Regeringsrepresentanter m. fl.¹

Abelsen, Emil	Lie, Lars Gunnar
Bilgrav-Nielsen, Jens	Liikanen, Erkki
Bjartveit, Eleonore	Lundholt, Anna Birgitte
Bärlund, Kaj	Lyberth, Jens
Dybkjær, Lone	Molin, Rune
Egede, Kaj	Motzfeldt, Jonathan
Engell, Hans	Munkejord, Svein
Eriksson, Holger	Ólafur Ragnar Grímsson
Eriksson, Karl-Göran	Óli Þ. Guðbjartsson
Eriksson, Sune	Olsen, Jógvan I.
Five, Kaci Kullmann	Pedersen, Thor
Fougner, Else Bugge	Persson, Göran
Gradin, Anita	Purkhús, Jóngerð
Guðmundur Bjarnason	Salolainen, Pertti
Göransson, Bengt	Schlüter, Poul
Halldór Ásgrímsson	Sellæg, Wenche Frogn (intog ej sin plats i rådet)
Halonen, Tarja	Skauge, Arne
Hellström, Mats	Sollie, Solveig
Holkeri, Harri	Steensnæs, Einar
Hämäläinen, Tuulikki	Steingrímur Hermannsson
Jakobsen, Johan J.	Steingrímur J. Sigfússon
Jensen, Ole Vig	Sundstein, Jógvan
Jóhanna Sigurðardóttir	Svavar Gestsson
Jón Sigurðsson	Syse, Jan P.
Júlíus Sólnes	Taxell, Christoffer
Kasurinen, Anna-Liisa	Valla, Kristin Hille
Kirk, Kent	Vistbacka, Raimo
Larsen, Ester	Vraalsen, Tom
Laustsen, Agnete	

¹ För besked om tidpunkt för regeringsrepresentanternas närvaro vid sessionen hänvisas till Nordiska rådets nationella sekretariat.

Valda medlemmar

Alsaker, Svein
 Andersson, Claes
 Andersson, Lennart
 Annerstedt, Ylva
 Bennedsen, Dorte
 Bildt, Carl
 Björk, Gunnar
 Björkstrand, Gustav
 Brundtland, Gro Harlem
 Dam, Atli P.
 Eidem, Bjarne Mørk
 Exner, Lahja
 Fagerholm, Karl-Gunnar
 Frøiland, Ranveig
 Gammelgaard, Lars P.
 Gotfredsen, Annelise
 Gustafsson, Hans
 Gyldenkilde, Lilli
 Hagen, Carl I.
 Hansen, Ivar
 Hansen, J. K.
 Haugen, Helga
 Hetemäki-Olander, Elsi
 Hjörleifur Guttormsson
 Houg, Tora Aasland
 Hreggviður Jónsson
 Hurskainen-Leppänen, Sinikka
 Husmark, Birgitte
 Håkansson, Per Olof
 Iversen, Åsa Solberg
 Jansson, Olof
 Jelved, Marianne
 Johansen, Lars Emil
 Johansson, Anita
 Jón Kristjánsson
 Jonsson, Elver
 Järvisalo-Kanerva, Riitta
 Jäätteenmäki, Anneli
 Jørgensen, Anker
 Kaland, Laila
 Kautto, Tarja
 Knutzen, Thea
 Knuuttila, Sakari
 Komstedt, Wiggo
 Lahnstein, Anne Enger
 Liltved, Tore A.
 Louvo, Anna-Kaarina
 Lundblad, Grethe
 Lunde, Kjellbjørg
 Løken, Johan C.
 Melchior, Arne
 Metsämäki, Lauri
 Møller, Helge Adam
 Nielsen, Agnar
 Niinistö, Sauli
 Nyby, Mats
 Nyhage, Hans
 Ólafur G. Einarsson
 Oscarsson, Berit
 Páll Pétursson
 Pettersen, Oddrunn
 Pietikäinen, Sirpa
 Pedersen, Inger Stilling
 Poulsen, Kaj
 Poulsgaard, Kristen
 Riihijärvi, Heikki
 Rotnes, Marit
 Ryyänänen, Mirja
 Samuelsson, Marianne
 Sasi, Kimmo
 Sighvatur Björgvinsson
 Siuruainen, Eino
 Skjervengen, Pål Atle
 Solholm, Lodve
 Steenholdt, Otto
 Svartberg, Karl-Erik
 Svensson, Sten
 Söder, Karin
 Sønderby, Peder
 Talleraas, Anders
 Väänänen, Marjatta
 Weiss, Birte
 Werner, Lars
 Wroldsen, Ernst
 Þorsteinn Pálsson
 Öhrsvik, Lena
 Östrand, Olle

Ändringar den 28 februari

Bland de valda medlemmarna ersattes för denna dag Carl Bildt av *Filip Fridolfsson*, för del av denna dag Gunnar Björk av *Gunilla André*, för denna dag Knud Glønborg av *Inger Stilling Pedersen*, Elsi Hetemäki-Olander av *Kari Häkämies*, Olof Jansson av *Roger Jansson*, för del av denna dag Anita Johansson av *Ulla Johansson*, för denna dag Antero Kekkonen av *Tarja Kautto*, för del av denna dag Mats Nyby av *Arja Alho*, Ólafur G. Einarsson av *Birgir Ísleifur Gunnarsson* och Berit Oscarsson av *Jan Fransson*, för denna dag Mirja Ryyänen av *Tellervo Renko*, för del av denna dag Marianne Samuelsson av *Krister Skånberg*, Marjatta Väänänen av *Eeva-Liisa Moilanen* samt Þorsteinn Pálsson av *Friðrik Sophusson*.

Ändringar den 1 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för del av denna dag Lennart Andersson av *Lars Ulander*, Ylva Annerstedt av *Hugo Bergdahl*, för resten av sessionen Gro Harlem Brundtland av *Erik Dalheim*, för del av denna dag Filip Fridolfsson av *Görel Bohlin*, Hans Gustafsson av *Ulla Johansson*, Anneli Jäätteenmäki av *Eeva-Liisa Moilanen*, Wiggo Komstedt av *Görel Bohlin*, Karin Söder av *Gunilla André* samt Olle Östrand av *Ulla Johansson*.

Ändringar den 2 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för del av denna dag Elver Jonsen av *Hugo Bergdahl*, Riitta Järvisalo-Kanerva av *Arja Alho* och Hans Nyhage av *Görel Bohlin*.

Regeringsrepresentanter och valda medlemmar jämte suppleanter efter länder och partier

(Vid sessionens början)

Danmarks Riges delegation

Regeringsrepresentanter m. fl.

(Utsedda av regeringen den 23 januari 1990)

Schlüter, Poul, f. 29. Statsminister (KF)
Dyremose, Henning, f. 45. Finansminister (KF)
Engell, Hans, f. 48. Justitsminister (KF)
Pedersen, Thor, f. 45. Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde (V)
Laustsen, Agnete, f. 35. Boligminister (KF)
Bilgrav-Nielsen, Jens, f. 36. Energiminister (RV)

Jensen, Ole Vig, f. 36. Kulturminister (RV)
Dybkjær, Lone, f. 40. Miljøminister (RV)
Østergaard, Knud, f. 22. Trafikminister (KF)
Kirk, Kent, f. 48. Fiskeriminister (KF)
Lundholt, Anne Birgitte, f. 52. Industriminister (KF)
Larsen, Ester, f. 36. Sundhedsminister (V)

(Utsedda av Føroya landsstyre 1990)

Sundstein, Jógvan, f. 33. Lagmand (Fkfl)
Purkhus, Jóngerð, f. 37. Landsstyremedlem (Tvfl)

Olsen, Jógvan I., f. 30. Landsstyremedlem (Sb)

(Utsedda av Grønlands landsstyre den 17 januari 1990)

Motzfeldt, Jonathan, f. 38. Landsstyreformand (Si)
Abelsen, Emil, f. 43. Landsstyremedlem (Si)

Lyberth, Jens, f. 52. Landsstyremedlem (Si)
Egede, Kaj, f. 51. Landsstyremedlem (Si)

Valda medlemmar

(Utsedda av Folketinget den 4 oktober 1989 med senare ändringar)

Socialdemokratiet (S)

Medlemmer

Bennedsen, Dorte, f. 38. Fhv. minister
Hansen, J. K., f. 26. Fhv. minister, major
Jørgensen, Anker, f. 22. Fhv. statsminister
 (Förfall vid 38:e sessionen 27/2 och 28/2; ersatt av Hans Jørgen Jensen; se under Stedforträdere)

Poulsen, Kaj, f. 45. Maskinarbejder
Weiss, Birte, f. 41. Journalist

Stedforträdere

Andersen, Hanne, f. 39. Kontorassistent
Hansen, Søren, f. 22. Sølvsmed
Jensen, Hans Jørgen, f. 29. Forbundsformand

Nielsen, Poul, f. 43. Fhv. minister
Westh, Bjørn, f. 44. Landinspektør

Det Konservative Folkeparti (KF)*Medlemmer*

Ahlmann-Ohlsen, Niels, f. 53. Landssekretær
(Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av *Annelise
Gotfredsen*; se under *Stedfortrædere*)
Gammelgaard, Lars P., f. 45. Fhv. minister
Møller, Helge Adam, f. 42. Major

Stedfortrædere

Sterup, Peter, f. 49. Informationschef
Aarup, Merete, f. 34. Seminarielærer
Gotfredsen, Annelise, f. 28. Advokat

Socialistisk Folkeparti (SF)*Medlemmer*

Auken, Margrete, f. 45. Præst
(Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av
Birgitte Husmark; se under *Stedfortræde-
re*)
Gyldenkilde, Lilli, f. 36. Folketingets 2. næst-
formand

Stedfortrædere

Husmark, Birgitte, f. 45. Cand. psych.
Harms, Inger, f. 42. Kontorassistent

Venstre (V)*Medlemmer*

Hansen, Ivar, f. 38. Fhv. minister, statsrevi-
sor
Sønderby, Peder, f. 32. Gårdejer
(Förfall vid 38:e sessionen 27/2; ersatt av
Svend Erik Hovmand; se under *Stedfor-
trædere*)

Stedfortrædere

Jensen, Jens Peter, f. 22. Redaktør
Hovmand, Svend Erik, f. 45. Fhv. minister

Fremskridtspartiet (FP)*Medlem*

Poulsgaard, Kristen, f. 35. Fødermester, Fol-
ketingets 4. næstformand

Stedfortræder

Kjærsgaard, Pia, f. 47. Husmoder

Det Radikale Venstre (RV)*Medlem*

Jelved, Marianne, f. 43. Lærer

Stedfortræder

Arnold, Elisabeth, f. 41. Udviklingschef

Centrum-Demokraterne (CD)*Medlem*

Melchior, Arne, f. 24. Fhv. minister

Stedfortræder

Holmberg, Lis Noer, f. 30. Sekretær

Kristeligt Folkeparti (KrF)*Medlem*

Glønborg, Knud, f. 30. Skolekonsulent
(Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av Inger
Stilling Pedersen; se under Stedfortræder)

Stedfortræder

Pedersen, Inger Stilling, f. 29. Overlærer

*(Valda av Føroya lagting 1989)***Javnaðarflokkurin (Det socialdemokratiske parti) (Jvfl)***Medlem*

Dam, Atli P., f. 32. Direktør

Stedfortræder

Lindenskov, Jákup, f. 33. Forsikringsfunktionær

Sambandsflokkurin (Sb)*Medlem*

Nielsen, Agnar, f. 28. Direktør

Stedfortræder

Mikkelsen, Flemming, f. 30. Bådebygger

*(Valda av Grønlands landsting den 29 november 1989)***Siumut (Si)***Medlem*

Johansen, Lars Emil, f. 46. Lærer

Stedfortræder

Petersen, Mikael, f. 56. Landstingsmedlem

Atassut (At)*Medlem*

Steenholdt, Otto, f. 36. Lærer

Stedfortræder

Osterman, Peter, f. 39. Politiassistent

Finlands delegation**Regeringsrepresentanter m. fl.***(Utsedda av Finlands regering den 16 februari 1990)*

Holkeri, Harri, f. 37. Statsminister (Kok)

Taxell, Cristoffer, f. 48. Undervisningsminister (Sfp)

Salolainen, Pertti, f. 40. Utrikeshandelsminister (Kok)

Liikanen, Erkki, f. 50. Finansminister (Kok)

Halonon, Tarja, f. 43. II social- och hälsovårdsminister, nordisk samarbetsminister (Sdp)

Kasurinen, Anna-Liisa, f. 40. II undervisningsminister (Sdp)

Vistbacka, Raimo, f. 45. Trafikminister (Smp)

Hämäläinen, Tuulikki, f. 40. II social- och hälsovårdsminister (fr. o. m. 1.3.1990)

(Sdp)

(Utsedda av Ålands landskapsstyrelse den 18 januari 1990)

Eriksson, Sune, f. 39. Lantråd (lib)

Eriksson, Karl-Göran, f. 43. Landskapsstyrelseledamot (FS)

Eriksson, Holger, f. 31. Landskapsstyrelseledamot (lib)

Riksdagen

(Valda av riksdagen den 8 februari 1990)

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (Finlands Socialdemokratiska Parti) (Sdp)

Medlemmar

Hurskainen-Leppänen, Sinikka, f. 51. Arbetskraftsplanerare

Järvisalo-Kanerva, Riitta, f. 45. Juris kandidat (Förfall vid 38:e sessionen 1/3 och 2/3; ersatt av Arja Alho; se under Suppleanter)

Kekkonen, Antero, f. 46. TV-redaktör. (Förfall vid 38:e sessionen; ersatt av Tarja Kautto; se under Suppleanter)

Knuuttila, Sakari, f. 30. Ingenjör

Metsämäki, Lauri, f. 34. Försäkringsinspektör

Nyby, Mats, f. 46. Studiehandedare (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Arja Alho; se under Suppleanter)

Suppleanter

Alho, Arja, f. 54. Sjuksköterska

Ajo, Aimo, f. 32. Pastor

Kautto, Tarja, f. 49. Informatör.

*Kalliomäki, Antti, f. 47. Gymnastiklärare
Skinnari, Jouko, f. 46. Jur. kand.*

Paavilainen, Tuula, f. 45. Daghemsföreståndare.

Kansallinen Kokoomus (Nationella samlingspartiet) (Kok)

Medlemmar

Hetemäki-Olander, Elsi, f. 27. Lektor (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Kari Häkämies; se under Suppleanter)

Louvo, Anna-Kaarina, f. 37. Specialtandläkare

Niinistö, Sauli, f. 48. Jur. kand.

Pietikäinen, Sirpa, f. 59. Ekonomie magister

Sasi, Kimmo, f. 52. Juris kandidat

Suppleanter

Saastamoinen, Riitta, f. 40. Politices kandidat

Laitinen, Juhani, f. 39. Forstmästare

Häkämies, Kari, f. 56. Förvaltningschef

Turunen, Eeva, f. 33. Lärare

Järvenpää, Heikki, f. 33. Lärare

Suomen Keskusta (Centern i Finland) (K)*Medlemmar**Suppleanter*

*Jäätteenmäki, Anneli, f. 55. Juris kandidat
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av
Eeva-Liisa Moilanen (Skl); se under
Suppleanter)*

Pelttari, Seppo, f. 41. Vicehäradshövding

*Ryynänen, Mirja, f. 44. Filosofie magister
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Tellervo Renko; se under Suppleanter)*

Isohookana-Asunmaa, Tytti, f. 47. Pol. dr

*Siuruainen, Eino, f. 43. Filosofie doktor,
bitr. professor*

Renko, Tellervo, f. 42. Fil. mag.

*Väänänen, Marjatta, f. 23. Filosofie magister
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Eeva-Liisa Moilanen (Skl); se under
Suppleanter)*

(Moilanen, Eeva-Liisa (Skl))

Suomen Kansan Demokraattinen Liitto (Demokratiska förbundet för Finlands Folk) (Skdl)*Medlem**Suppleant*

Andersson, Claes, f. 37. Psykiater, författare

Apukka, Asko, f. 46. Kommunkamrer

Suomen Maaseudun Puolue (Finlands landsbygdsparti) (Smp)*Medlem**Suppleant*

Riihijärvi, Heikki, f. 37. Kyrkoherde

(Leppänen, Urpo (Lkp))

Svenska folkpartiet (Sfp)*Medlem**Suppleant*

Björkstrand, Gustav, f. 41. Teologie doktor

Westerlund, Henrik, f. 26. Agriolog, jordbrukare

Suomen Kristillinen Liitto (Finlands kristliga förbund) (SkI)*Suppleant*

Moilanen, Eeva-Liisa, f. 43. Juris kandidat

Liberala folkpartiet (Liberaalinen Kansanpuolue) (Lkp)*Suppleant*

Leppänen, Urpo, f. 45. Politicians magister

(Valda av Ålands landsting den 6 november 1989)

Åländsk center (ÅC)

Medlem

*Jansson, Olof, f. 31. Landstingsman
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Roger Jansson; se under Suppleant)*

Suppleant

(Jansson, Roger (FS))

Liberalerna på Åland (lib)

Medlem

*Fagerholm, Karl-Gunnar, f. 30. Filosofie ma-
gister*

Suppleant

(Tuominen, Pekka (ÅSD))

Ålands socialdemokrater (ÅSD)

Suppleant

Tuominen, Pekka, f. 43. Landstingsman

Frisinnad Samverkan (FS)

Suppleant

Jansson, Roger, f. 43. Landstingsman

Islands delegation

Regeringsrepresentanter m. fl.

(Utsedda den 6 februari 1990)

*Steingrímur Hermannsson, f. 28. Statsminis-
ter (F)*

*Július Sólnes, f. 37. Minister med ansvar for
det statistiske departement samt nordisk
samarbejdsminister (B)*

*Svavar Gestsson, f. 44. Undervisnings- og
kulturminister (Ab)*

Halldór Ásgrímsson, f. 47. Fiskeriminister (F)

*Jón Sigurðsson, f. 41. Industri- og handelsmi-
nister (A)*

*Jóhanna Sigurðardóttir, f. 42. Socialminister
(A)*

*Steingrímur J. Sigfússon, f. 55. Trafik- og
landbrugsminister (Ab)*

*Guðmundur Bjarnason, f. 44. Sundheds- og
forsikringsminister (A)*

*Óli Þ. Guðbjartsson, f. 35. Justits- og kirkemi-
nister (B)*

*Ólafur Ragnar Grímsson, f. 43. Finansminis-
ter (Ab)*

Alþingi (altinget)*(Valda den 22 december 1989)***Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet) (Sj)***Fulltrúar (medlemmer)*

Ólafur G. Einarsson, f. 32, Héraðsdómslögmaður, formaður íslenskrar sendinefndar Norðurlandaráðs, formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins (advokat, formand for rådets islandske delegation, Selvstændighedspartiets gruppeleder) (*Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Birgir Ísleifur Gunnarsson; se under Varafulltrúar*)

Þorsteinn Pálsson, f. 47, Fyrirverandi forsætisráðherra (Fhv. statsminister), (*Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av Friðrik Sophusson; se under Varafulltrúar*)

Varafulltrúar (stedfortrædere)

Friðrik Sophusson, f. 43. Lögfræðingur (jurist)

Birgir Ísleifur Gunnarsson, f. 36. Cand. jur.,

Framsóknarflokkurinn (Fremskridtpartiet) (F)*Fulltrúar (medlemmer)*

Páll Pétursson, f. 37, Bóndi, formaður þingflokks Framsóknarflokksins (landmand, Fremskridtpartiets gruppeleder)

Valgerður Sverrisdóttir, f. 50. Húsmóðir og kennari (husmor og lærer)

Varafulltrúar (stedfortrædere)

Guðni Ágústsson, f. 49. Landbúnaðarráðunautur (landbrugskonsulent)

Jón Kristjánsson, f. 42. Viðskiptafræðimenn-tun (handelsudannet)

Alþýðubandalagið (Folkealliansen) (Ab)*Fulltrúi (medlem)*

Hjörleifur Guttormsson, f. 35., Fyrirv. ráðherra, líffræðingur (Fhv. minister, biolog)

Varafulltrúi (stedfortræder)

Guðrún Helgadóttir, f. 35. Rithöfundur (forfatter)

Alþýuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti) (A)*Fulltrúi (medlem)*

Sighvatur Björgvinsson, f. 42. Altingsmand (*Förfall vid 38:e sessionen 27/2; ersatt av Rannveig Guðmundsdóttir; se under Varafulltrúi*)

Varafulltrúi (stedfortræder)

Rannveig Guðmundsdóttir, f. 40. Departementsekretær

Frjálslyndi hægriflokkurinn (Liberalt højreparti) (Fh)*Fulltrúi (medlem)**Hreggviður Jónsson, f. 43. Altingsmand**Varafultrúi (stedfortræder)**Ingi Björn Albertsson, f. 52. Adm. direktør***Norges delegation****Regeringsrepresentanter***(Utsedda av regeringen den 16 februari 1990)**Syse, Jan P., f. 30. Statsminister (H)**Jakobsen, Jakob J., f. 37. Kommunalminister (Sp)**Sellæg, Wenche Frogn f. 37. Sosialminister (H)**Skauge, Arne, f. 48. Finansminister (H)**Bjartheit, Eleonore, f. 24. Kirke- og kulturminister (KrF)**Vraalsen, Tom, f. 36. Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister (Sp)**Lie, Lars Gunnar, f. 38. Samferdselsminister (KrF)**Sollie, Solveig, f. 39. Familie- og forbrukerminister (KrF)**Steensnæs, Einar, f. 42. Utdannings- og forskningsminister (KrF)**Fougner, Else Bugge, f. 44. Justisminister (H)**Valla, Kristin Hille, f. 44. Miljøvernminister (Sp)**Munkejord, Svein, f. 48. Fiskeriminister (H)**Five, Kaci Kullmann, f. 51. Handelsminister (H)***Valda medlemmar***(Utsedda av Stortinget den 7 november 1989 – suppleringsval den 23 januari 1990)***Det norske Arbeiderparti (A)***Medlemmer**Brundtland, Gro Harlem, f. 39. Lege, Fhv. statsminister (Förfall vid 38:e sessionen 1/3 och 2/3; ersatt av Erik Dalheim; se under Varamedlemmer)**Eidem, Bjarne Mørk, f. 36. Lærer**Berntsen, Torbjørn, f. 35. Opplysningssekretær**Frøiland, Ranveig, f. 45. Fullmektig**Wroldsen, Ernst, f. 44. Markedskonsulent**Pettersen, Oddrunn, f. 37. Rektor**Borgen, Kjell, f. 39. Tiltakssjef**Rotnes, Marit, f. 28. Sosialsjef**Varamedlemmer**William, Engseth, f. 33. Bestyrer**Iversen, Åsa Solberg, f. 29. Sosialkurator**Gudmundseth, Roger, f. 38. Kontorsjef**Kaland, Laila, f. 39. Sykepleiesjef**Dalheim, Erik, f. 40. Reparatør**Jørgensen, Ragna Berget, f. 41. Forbrukerkonsulent**Barland, Ragnhild, f. 34. Undervisningsinspektør**Blattmann, Aud, f. 37. Sekretær*

Høyre (H)*Medlemmer*

Knutzen, Thea, f. 30. Sekretær
Talleraas, Anders, f. 46. Sivilingeniør
Liltved, Tore A., f. 39. Undervisningsinspektør
Løken, Johan C., f. 44. Gårdbruker

Varamedlemmer

Finstad, Eva R., f. 33. Gårdbruker
Mauritzen, Sverre, f. 43. Siviløkonom
Ellefsen, Harald, f. 50. Politiaadjutant
Godal, Ingvald, f. 34. Rådmann

Fremskrittspartiet (FrP)*Medlemmer*

Hagen, Carl I., f. 44. Næringspolitisk konsulent
Skjervengen, Pål Atle, f. 60. Politiker
Solholm, Lodve, f. 49. Lærer

Varamedlemmer

Alyheim, John, f. 30. Direktør
Marcussen, Jens, f. 26. Skipsreder
Hillgaard, Oscar D., f. 45. Flygeleder

Sosialistisk Venstreparti (SV)*Medlemmer*

Lunde, Kjellbjørg, f. 44. Lærer
Houg, Tora Aasland, f. 42. Forsker

Varamedlemmer

Aunet, Per, f. 40. Høgskolelektor
Chaffey, Paul, f. 65. Student

Kristelig Folkeparti (KrF)*Medlemmer*

Alsaker, Svein, f. 40. Byrettsdommer
Haugen, Helga, f. 32. Lærer

Varamedlemmer

Sævik, Per, f. 40. Disponent
Røyseland, Borghild, f. 26. Husmor

Senterpartiet (Sp)*Medlemmer*

Lahnstein, Anne Enger, f. 49. Sosionom og sykepleier

Varamedlemmer

Ueland, Ole Gabriel, f. 31. Fylkesagronom

Sveriges delegation

Regeringsrepresentanter

(Utsedda 1990)

<i>Carlsson, Ingvar</i> , f. 34. Statsminister (s)	<i>Hellström, Mats</i> , f. 42. Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister (s)
<i>Feldt, Kjell-Olof</i> , f. 31. Finansminister (s)	<i>Andersson, Georg</i> , f. 36. Kommunikationsminister (s)
<i>Göransson, Bengt</i> , f. 32. Utbildningsminister (s)	<i>Lönnqvist, Ulf</i> , f. 36. Bostadsminister (s)
<i>Gradin, Anita</i> , f. 33. Utrikeshandelsminister (s)	<i>Freivalds, Laila</i> , f. 42. Justitieminister (s)
<i>Dahl, Birgitta</i> , f. 37. Miljö- och energiminister (s)	<i>Persson, Göran</i> , f. 49. Bitr. utbildningsminister (s)
	<i>Molin, Rune</i> , f. 31. Industriminister (s)

Valda medlemmar

(Utsedda av riksdagen den 5 oktober 1989)

Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

Medlemmar

<i>Lundblad, Grethe</i> , f. 25. Socialinspektör
<i>Andersson, Lennart</i> , f. 27. Studieombudsman (Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av <i>Lars Ulander</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Exner, Lahja</i> , f. 39. Textilarbetare
<i>Håkansson, Per Olof</i> , f. 41. Byggnadsingenjör
<i>Öhrsvik, Lena</i> , f. 44. Kurator
<i>Östrand, Olle</i> , f. 29. Mättningsföreståndare (Förfall under 38:e sessionen 1/3; ersatt av <i>Ulla Johansson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Oscarsson, Berit</i> , f. 40. Studiesekreterare (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av <i>Jan Fransson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Gustafsson, Hans</i> , f. 23. Riksdagsledamot (Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av <i>Ulla Johansson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)
<i>Svartberg, Karl-Erik</i> , f. 30. Rektor
<i>Johansson, Anita</i> , f. 44. Undersköterska (Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av <i>Ulla Johansson</i> ; se under <i>Suppleanter</i>)

Suppleanter

<i>Ulander, Lars</i> , f. 34. Ombudsman
<i>Sandberg-Fries, Yvonne</i> , f. 50. Avdelningschef
<i>Sundström, Sten-Ove</i> , f. 42. Järnverksarbetare
<i>Johansson, Ulla</i> , f. 28. Lågstadielärare
<i>Fransson, Jan</i> , f. 39. Byrådirektör
<i>Poromaa, Bruno</i> , f. 36. Gruvarbetare
<i>Sörestedt, Birthe</i> , f. 43. Socionom
<i>Svensson, Nils T.</i> , f. 40. Ombudsman
<i>Furustrand, Reynholdh</i> , f. 42. Ombudsman
<i>Mårtensson, Iris</i> , f. 32. Studieombudsman

Moderata samlingspartiet (m)*Medlemmar*

Bildt, Carl, f. 49. Partiordförande
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Filip Fridolfsson; se under *Suppleanter*)

Komstedt, Wiggo, f. 37. Försäljningschef
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Görel Bohlin*; se under *Suppleanter*)

Nyhage, Hans, f. 24. Rektor
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Görel Bohlin*; se under *Suppleanter*)

Svensson, Sten, f. 37. Informationschef

Suppleanter

Andersson, Arne, f. 28. Lantbrukare

Fridolfsson, Filip, f. 23. Fabrikör
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Görel Bohlin*;))

Bohlin, Görel, f. 30. Fil. kand.

Koch, Inger, f. 34. Laboratorieassistent

Folkpartiet (fp)*Medlemmar*

Westerberg, Bengt, f. 43. Partiordförande

Jonsson, Elver, f. 36. Postiljon
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Hugo Bergdahl*; se under *Suppleanter*)

Suppleanter

Annerstedt, Ylva, f. 39. Adjunkt, Fil. mag.
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt av
Hugo Bergdahl)

Bergdahl, Hugo, f. 28. Flottiljpolis

Centerpartiet (c)*Medlemmar*

Söder, Karin, f. 28. Yrkesvalslärare
(Förfall vid 38:e sessionen 1/3; ersatt
av *Gunilla André*; se under *Suppleanter*)

Björk, Gunnar, f. 44. Bankkonsulent
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt
av *Gunilla André*; se under *Suppleanter*)

Suppleanter

André, Gunilla, f. 31. Riksdagsledamot

Johansson, Olof, f. 37. Partiordförande

Vänsterpartiet kommunisterna (vpk)*Medlem*

Werner, Lars, f. 35. Ombudsman

Suppleant

Samuelsson, Björn, f. 51. Riksdagsledamot

Miljöpartiet de Gröna (mp)*Medlem*

Samuelsson, Marianne, f. 45. Vårdare
(Förfall vid 38:e sessionen 28/2; ersatt av
Krister Skånberg; se under *Suppleant*)

Suppleant

Skånberg, Krister, f. 36. Affärskonsulent

Saklista

för 38:e sessionen jämte förteckning över i Nordiska rådet anhängiga saker

(Nedan upptages i nummerföljd alla den 27 februari 1990 i rådet anhängiga saker. På förslag av presidiet har enligt rådets beslut den 27 februari 1990 på saklistan för sessionen uppförts alla saker utom dem, som försetts med *)

A. Medlemsförslag

- A 859/s Medlemsförslag om export av avfall (väckt av Margrete Auken samt Lilli Gyldenkilde, Guðrún Helgadóttir, Arvo Kempainen, Theo Koritzinsky, Björn Samuelsson och Lars Werner)
- A 860/s Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg (väckt av Olof Jansson samt Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Mikko Elo, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Johan J, Jakobsen, Anneli Jäätteenmäki, Sakari Knuutila, Mats Nyby, Sirpa Pietikäinen, Marjatta Väänänen och Olle Östrand)
- A 861/s Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik (väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson)
- A 862/j Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete (väckt av Gustav Björkstrand samt Ylva Annerstedt, Olof Jansson, Anneli Jäätteenmäki, Anna-Kaarina Louvo, Sirpa Pietikäinen, Mirja Rynänen, Kimmo Sasi och Eino Siuruainen)
- A 864/s Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade (väckt av Lena Öhrsvik samt Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Elver Jonsson, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuutila, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Asbjørn Sjøthun, Bengt Westerberg och Olle Östrand)
- A 865/k Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program (väckt av Gunnar Björk samt Johan Buttedahl, Hugo Bergdahl, Knud Glønborg, Anneli Jäätteenmäki, Páll Pétursson, Mirja Rynänen och Valgerður Sverrisdóttir)
- A 866/j Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott (väckt av Karin Söder samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Anker Jørgensen, Theo Koritzinsky, Ólafur G. Einarsson och Páll Pétursson)
- A 868/s Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam (väckt av Sten Svensson)

- A 871/k Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation (väckt av Bengt Westerberg samt Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Ivar Hansen, Marianne Jelved och Elver Jonsson)
- A 873/s Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning (väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)
- A 874/s Medlemsförslag om satsning på havsforskning (väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)
- A 877/j Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 878/e Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 879/s Medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 881/j Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män (väckt av Eiður Guðnason samt Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Åsa Solberg Iversen, Anneli Jäätteenmäki och Kaj Poulsen)
- A 882/j Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien (väckt av Birger Schlaug och Marianne Samuelsson)
- A 883/j Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter (väckt av Anneli Jäätteenmäki samt Lennart Andersson, Gunilla André, Mikko Elo, Åsa Solberg Iversen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Saara-Maria Paakkinen, Brit Jørgensen, Anna-Kaarina Louvo, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Karin Söder, Valgerður Sverrisdóttir och Marjatta Väänänen)
- A 884/k Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer (väckt av Heikki Riihijärvi samt Knud Glønborg)
- A 885/s Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 886/k Medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete (väckt av Gunnar Björk och Karin Söder samt Johan Buttedahl och Knud Glønborg)
- A 888/e Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 890/e Medlemsförslag om fiskebeståndet (väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)
- A 891/s Medlemsförslag om barns rättigheter (väckt av Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Johan Buttedahl, Karl-Gunnar Fagerholm, Elver Jonsson, Mirja Ryyänen och Marjatta Väänänen)
- A 892/s Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation (väckt av Lennart Andersson och Lena Öhrsvik samt Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Hans Jørgen Jensen och Birte Weiss)

- A 893/j Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer (väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Eiður Guðnason, Kjell Magne Fredheim, Brit Jørgensen, Grethe Lundblad, Mats Nyby och Saara-Maria Paakkinen)
- A 894/s Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut (väckt av Mirja Ryyänen samt Claes Andersson, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Anneli Jäätteenmäki, Antero Kekkonen, Anna-Kaarina Louvo, Mats Nyby och Marjatta Väänänen)
- A 895/j Medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur) (väckt av Johan Buttedahl samt Svein Alsaker, Harald Synnes, Karin Söder och Marjatta Väänänen)
- A 896/s Medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet (väckt av Grethe Lundblad samt Kjell Magne Fredheim, Anker Jørgensen och Mats Nyby)
- A 897/e Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden (väckt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde samt Claes Andersson och Theo Koritzinsky)
- A 899/j Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning (väckt av Lena Öhrsvik samt Theo Koritzinsky, Mats Nyby och Birthe Sörestedt)
- A 900/t Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden (väckt av Sakari Knuuttila och Eeva Turunen samt Hugo Bergdahl)
- A 901/k Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992 (väckt av Thea Knutzen samt Hallgrim Berg, Elsi Hetemäki-Olander, Riitta Saastamoinen och Kåre Øvregard)
- *A 902/t Medlemsförslag om förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade (väckt av Lena Öhrsvik samt Lilli Gyldenkilde, Sakari Knuuttila, Grethe Lundblad och Arne Melchior)
- *A 903/e Medlemsförslag om upprätthållande av de nordiska skogarnas nationalekonomiska värde (väckt av Marjatta Väänänen samt Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Knud Glønborg, Helga Haugen, Olof Jansson, Olof Johansson, Mirja Ryyänen, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt och Karin Söder)
- A 904/s Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden (väckt av Marjatta Väänänen samt Dorte Bennedsen, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo och Lena Öhrsvik)
- A 905/t Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden (väckt av Sakari Knuuttila samt Anneli Jäätteenmäki, Mats Nyby, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Eeva Turunen och Olle Östrand)

- A 906/s Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten (väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Per Aunet, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Anneli Jäätteenmäki, Grethe Lundblad, Seppo Pelttari, Tellervo Renko, Mirja Ryy-nänen, Riitta Saastamoinen och Marjatta Väänänen)
- *A 907/t Medlemsförslag om det nordiska järnvägssystemet (väckt av Margrete Auken samt Lilli Gyldenkilde)
- A 908/k Medlemsförslag om uppförande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk (väckt av Lars Emil Johansen, samt Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Karl-Gunnar Fagerholm, J. K. Hansen, Inger Harms, Birgitte Husmark, Jón Kristjánsson, Anker Jørgensen, Arne Melchior, Flemming Mikkelsen, Mikael Petersen, Otto Steenholdt och Birte Weiss)
- *A 909/k Medlemsförslag om NORDPLANs verksamhet (väckt av Hans Gustafsson och Per Olof Håkansson)
- *A 910/e Medlemsförslag om miljövårdsinsatser i Baltikum och Polen (väckt av Sten Svensson samt Elsi Hetemäki-Olander, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Ólafur G. Einarsson och Kimmo Sasi)
- *A 911/t Medlemsförslag om skärpta regler beträffande vägtrafikens miljöeffekter (väckt av Olle Östrand)
- *A 912/s Medlemsförslag om samnordiska insatser för personer med epilepsi (väckt av Lena Öhrsvik samt Ulla Johansson, Grethe Lundblad och Mats Nyby)

B. Ministerrådsförslag

- B 99/s Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 100/e Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 101/e Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 102/k Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 103/k Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 104/s Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 105/s Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 106/s Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 107/e Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 108/k Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- B 109/k Ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 110/e Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

C. 1989 Berättelser

- C 1 Nordiskt samarbete 1989. Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse.
- C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet.
- C 3/e Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)
- C 4/e Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)
- C 5/b Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1988)
- C 6/e Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)
- C 7/e Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)
- C 11/j Berättelser på juridiska utskottets verksamhetsområde:
- C 11/j: 1 Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel-frågor
- 2 Nordiska utlänningsutskottet
- 3 Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
- 4 Nordiska straffrättskommittén
- 5 Nordiska samerådet
- C 12/k Berättelser på kulturutskottets verksamhetsområde:
- C 12/k: 1 Nordens folkliga akademi
- 2 Nordisk journalistkursus
- 3 Nordiska språksekretariatet
- 4 Nordiska språk- och informationscentret
- 5 Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
- 6 Nordiskt kollegium för marinbiologi
- 7 Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)
- 8 Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
- 9 Nordiska institutet för sjö rätt
- 10 Nordiska geoexkursioner till Island
- 11 Nordiskt kollegium för ekologi
- 12 Nordiska institutet för asienstudier (NIAS)
- 13 Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)
- 14 Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)
- 15 Nordiska samarbetskommittén för internationell politik inkl. konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)
- 16 Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
- 17 Nordiskt vulkanologiskt institut
- 18 Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)
- 19 Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDI-COM)
- 20 Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
- 21 Nordens Hus i Reykjavík

- 22 Nordiska teaterkommittén
- 23 Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
- 24 Nordiskt samiskt institut
- 25 Nordiskt konstcentrum
- 26 Nordens Hus på Färöarna
- 27 Nordens institut på Åland
- 28 Nordens institut på Grönland
- 29 Nordisk federation för medicinsk undervisning
- 30 Nordiska sommaruniversitetet
- 31 Nordiska samfundet för latinamerikaforskning
- 32 Nordiska kommittén för öststatsforskning
- 33 Nordiska amatörteaterrådet
- 34 Nordiska konstförbundet
- 35 Skandinavisk förening i Rom
- 36 Nordkalottmuseet
- C 13/s Berättelser på social- och miljöutskottets verksamhetsområde:
- C 13/s: 1 Nordiska läkemedelsnämnden
- 2 Nordiska hälsovårdshögskolan
- 3 Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
- 4 Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)
- 5 Nordiska nämnden för handikappfrågor
- 6 Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
- 7 Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
- 8 Kommittén för Bottniska viken
- C 15/e Berättelser på ekonomiska utskottets verksamhetsområde:
- C 15/e: 1 Nordiska ekonomiska forskningsrådet
- 2 Nordisk statistisk sekretariat
- 3 Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
- 4 Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond
- 5 Samnordisk plantförädling (SNP)
- 6 Nordtest
- 7 Nordel
- 8 Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (1989)
- 9 Nordiska tulladministrativa rådet
- 10 Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO)
- 11 Nordiska kontaktorganet för fiskerifrågor
- 12 Nordiska jordbruksforskarens förening
- 13 Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)
- 14 Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
- 15 Nordiska kommittén för byggbestämmelser

D. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

- *24/1974/j Meddelande om rekommendation angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
- *18/1980/s Meddelande om rekommendation angående arbetsmiljörisiker i samband med graviditet m m
- 18/1981/t Meddelande om rekommendation angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

- 13/1983/k Meddelande om rekommendation angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer
- *24/1983/s Meddelande om rekommendation angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
- *25/1983/s Meddelande om rekommendation angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmade
- 10/1984/s Meddelande om rekommendation angående beräkning av naturresurser
- 18/1984/j Meddelande om rekommendation angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homo-sexuellas mänskliga rättigheter
- *9/1985/t Meddelande om rekommendation angående samarbete om handelssjöfarten
- 13/1985/k Meddelande om rekommendation angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
- 14/1985/k Meddelande om rekommendation angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
- *21/1985/s Meddelande om rekommendation angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
- 22/1985/s Meddelande om rekommendation angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
- *23/1985/s Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot narkotika
- 24/1985/s Meddelande om rekommendation angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
- *9/1986/s Meddelande om rekommendation angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
- *10/1986/s Meddelande om rekommendation angående nordbors rättigheter
- 11/1986/s Meddelande om rekommendation angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn
- 13/1986/s Meddelande om rekommendation angående skydd för älvar på Nordkalotten
- 16/1986/t Meddelande om rekommendation angående blyfri bensin i Norden
- *18/1986/t Meddelande om rekommendation angående låsningsfria bromssystem i bilar
- 32/1986/j Meddelande om rekommendation angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
- 1/1987/j Meddelande om rekommendation angående barns skydd i krig
- 2/1987/j Meddelande om rekommendation angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
- 4/1987/k Meddelande om rekommendation angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
- 10/1987/k Meddelande om rekommendation angående Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna
- *15/1987/s Meddelande om rekommendation angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

- 16/1987/s Meddelande om rekommendation angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård
- *17/1987/s Meddelande om rekommendation angående handlingsprogram mot AIDS
- 18/1987/s Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan mot AIDS
- *22/1987/s Meddelande om rekommendation angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
- *23/1987/s Meddelande om rekommendation angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
- *24/1987/s Meddelande om rekommendation angående samarbete kring genteknologi
- *41/1987/t Meddelande om rekommendation angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
- *42/1987/t Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
- 43/1987/t Meddelande om rekommendation angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsreskort
- *44/1987/t Meddelande om rekommendation angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
- 45/1987/b Meddelande om rekommendation angående finansieringen av det nordiska samarbetet
- 5/1988/t Meddelande om rekommendation angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet
- *7/1988/t Meddelande om rekommendation angående storstädernas trafik- och miljöproblem
- *8/1988/t Meddelande om rekommendation angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
- 10/1988/s Meddelande om rekommendation angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk
- *11/1988/s Meddelande om rekommendation angående rökfria miljöer m m
- *12/1988/s Meddelande om rekommendation angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion
- 14/1988/s Meddelande om rekommendation angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp
- 16/1988/s Meddelande om rekommendation angående miljövänlig avfallshantering
- 18/1988/s Meddelande om rekommendation angående forskning kring sälbestånden
- 20/1988/s Meddelande om rekommendation angående åtgärder för en bättre miljö
- *22/1988/s Meddelande om rekommendation angående årlig lägesrapport om miljöpolitik
- 25/1988/e Meddelande om rekommendation angående program för nordiskt biståndssamarbete
- 30/1988/e Meddelande om rekommendation angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas
- *32/1988/e Meddelande om rekommendation angående avveckling av kärnkraften

- 33/1988/e Meddelande om rekommendation angående "frikommun-försök" över riksgrensarna
- 35/1988/k Meddelande om rekommendation angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
- 37/1988/k Meddelande om rekommendation angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
- 39/1988/k Meddelande om rekommendation angående nordiskt kommunalt skolsamarbete
- 43/1988/j Meddelande om rekommendation angående samarbete om kriminalitetsefterforskning
- 44/1988/j Meddelande om rekommendation angående reell likalön mellan kvinnor och män
- 46/1988/s Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljöprogram
- *47/1988/s Meddelande om rekommendation angående internationell miljöpolitik
- 48/1988/s Meddelanden om rekommendation angående handlingsplan mot havsföroreningar
- 1/1989/e Meddelande om framställning angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet
- *2/1989/e Meddelande om rekommendation angående samarbetsplan på energiområdet
- 3/1989/e Meddelande om rekommendation angående ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989–1992
- 4/1989/e Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på fiskeriområdet
- 5/1989/e Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor
- 6/1989/e Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen
- 7/1989/k Meddelande om rekommendation angående ändring av det nordiska kulturavtalet
- *8/1989/k Meddelande om rekommendation angående projekt Nordjobbs fortsättning
- 9/1989/k Meddelande om rekommendation angående nordiska lägerskolor
- 10/1989/k Meddelande om rekommendation angående stöd till den skogsfinnska kulturen
- 11/1989/k Meddelande om rekommendation angående barnboksinstitut för de små språkområdena
- *12/1989/k Meddelande om rekommendation angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
- *13/1989/k Meddelande om rekommendation angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG
- 14/1989/k Meddelande om rekommendation angående nordisk bokserie
- 15/1989/j Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på konsumentområdet
- 16/1989/j Meddelande om rekommendation angående nordisk överenskommelse om folkregistrering
- 17/1989/j Meddelande om rekommendation angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993

- 18/1989/j Meddelande om rekommendation angående projekt på flyktingområdet
- *19/1989/j Meddelande om rekommendation angående begränsning av export av farliga varor
- 20/1989/j Meddelande om rekommendation angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
- 21/1989/t Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom turismen
- 22/1989/t Meddelande om rekommendation angående nordiskt turistprogram
- *23/1989/t Meddelande om rekommendation angående samnordisk användning av informationssystem och databanker
- 24/1989/t Meddelande om rekommendation angående utvidgat Nordreskort
- *25/1989/t Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken
- *26/1989/t Meddelande om rekommendation angående fordonstekniskt samarbete
- *27/1989/t Meddelande om rekommendation angående samordnad trafik- och trafikläroutbildning
- 28/1989/s Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot cancer
- 29/1989/s Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmiljökonvention
- *30/1989/s Meddelande om rekommendation angående utbildning och legitimation för kiropraktorer
- *31/1989/s Meddelande om rekommendation angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade
- *32/1989/s Meddelande om rekommendation angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
- *33/1989/s Meddelande om rekommendation angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
- 34/1989/s Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare
- *35/1989/s Meddelande om rekommendation angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
- *36/1989/s Meddelande om rekommendation angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden
- *37/1989/s Meddelande om rekommendation angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan
- *38/1989/s Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljö- och biologiår 1990
- 39/1989/s Meddelande om rekommendation angående plan för att reducera koldioxidutsläppen
- *40/1989/e Meddelande om rekommendation angående avskaffande av tull- och gränsprocedurer
- *41/1989/k Meddelande om rekommendation angående utökat nordiskt utbildningssamarbete
- 42/1989/e Meddelande om rekommendation angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond
- *43/1989/s Meddelande om rekommendation angående överföring av miljöteknologi utanför Norden

- *44/1989/k Meddelande om rekommendation angående nordiskt institut för EG-rätt
- 45/1989/e Meddelande om rekommendation angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 92
- *46/1989/k Meddelande om rekommendation angående åtgärder för NORDPLUS-programmets genomförande
- 47/1989/b Meddelande om rekommendation angående Nordiska ministerrådets budget för 1990

E. Frågor*

- 1 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förorening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten (ställd av Margrete Auken)
- 2 Skriftlig fråga till Norges regering angående skydd av Antarktis (ställd av Margrete Auken)
- 3 Skriftlig fråga till Norges regering angående havsföroreningen till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo-Halden (ställd av Marianne Samuelsson)
- 4 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning till havs av kemiskt avfall (ställd av Margrete Auken)
- 5 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående rådsmedlemmarnas möjligheter att få tillgång till utkasten till ministerrådets handlingsplaner (ställd av Lilli Gyldenkilde)
- 6 Skriftlig fråga till Danmarks regering angående danska regeringens hållning inför kommande möte om Montreal-protokollet (ställd av Ragna Berget Jørgensen)
- 7 Fråga till Norges regering angående kör- och rasttider för fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning (ställd av Dorte Bennedsen)
- 8 Skriftlig fråga till Danmarks, Finlands och Norges regeringar angående handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Grethe Lundblad).
- 9 Skriftlig fråga till Islands och Sveriges regeringar angående nationell handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Dorte Bennedsen)
- 10 Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående ökat samarbete med vissa östeuropeiska stater (ställd av Grethe Lundblad)
- 11 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter (ställd av Lilli Gyldenkilde)
- 12 Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990 (ställd av Berit Oscarsson)
- 13 Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (ställd av Lena Öhrsvik)
- 14 Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (ställd av Oddrunn Petersen)

* Nordiska rådet beslutade på 36:e sessionen i Oslo att genomföra en försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna. Frågorna 1 – 10 har skriftligen besvarats av Nordiska ministerrådet eller regeringarna.

- 15 Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken (ställd av Lilli Gyldenkilde)
- 16 Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppberedningsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (ställd av Hjörleifur Guttormsson)
- 17 Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna (ställd av Lena Öhrsvik)
- 18 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (ställd av Lena Öhrsvik)
- 19 Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket på daghem i Haparanda (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
- 20 Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter (ställd av Elver Jonsson)
- 21 Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (ställd av Sten Svensson)
- 22 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå (ställd av Antero Kekkonen)
- 23 Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden (ställd av Eino Siuruainen)
- 24 Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
- 25 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet (ställd av Mirja Ryyänen)
- 26 Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden (ställd av Mirja Ryyänen)
- 27 Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete (ställd av Heikki Riihijärvi)
- 28 Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
- 29 Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda (ställd av Lauri Metsämäki)
- 30 Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program (ställd av Mirja Ryyänen)
- 31 Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrares pensioner (ställd av Marjatta Väinänen)
- 32 Fråga till Norges regering angående gränspendlare (ställd av Elver Jonsson)
- 33 Fråga till Norges regering angående föreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (ställd av Karl-Erik Svartberg)

- 34 Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund (ställd av Wiggo Komstedt)
- 35 Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt (ställd av Olle Östrand)
- 36 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska väg- märken (ställd av Sten Svensson)
- 37 Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och upparbetning av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (ställd av Atli P. Dam)
- 38 Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland (ställd av Mats Nyby)
- 39 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordiner- ing i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m. (ställd av Oddrunn Pettersen)
- 40 Fråga till Sveriges regering angående omorganiseringen av undervisningen av invandrarelever i Sverige (ställd av Eino Siuruainen)
- 41 Fråga till Nordiska ministerrådet angående NORDLEK m. m. (ställd av Gunnar Björk)
- 42 Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsmi- nistrarna (ställd av Karin Söder)
- 43 Fråga till Sveriges regering angående möjligheter för finlän- dare i Sverige att se TV-program från Oy Yleisradio AB (ställd av Mats Nyby)
- 44 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsför- farandet till kulturfonden (ställd av Ylva Annerstedt)
- 45 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till NORDLEK (ställd av Mirja Rynnänen)
- 46 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer (ställd av Anna-Kaarina Louvo)
- 47 Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992 (ställd av Marjatta Väänänen)
- 48 Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (ställd av Dorte Bennedsen)
- 49 Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivarav- gifter för hantverkare (ställd av Lars P. Gammelgaard)
- 50 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggningen av NoSAMF (ställd av Otto Steenholdt)
- 51 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insat- ser för naturresurshushållning och -räkenskaper (ställd av Marianne Samuelsson)
- 52 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk över- enskommelse om rättigheter vid arbetslöshet (ställd av Svein Alsaker)
- 53 Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden (ställd av Marianne Samuelsson)

Utanför saklistan förelägges för rådet:

Dokument 1 Rapport från Nordiska rådets presidium

Dokument 2 Regler för sessionens genomförande

Dokument 3 Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor

Dokument 4 Ändringar i arbetsordningen

Översikt över sessionen

Rådets plenarmöten hölls i universitetsbiografen, Háskólabíó. Platsfördelningen i salen framgår av planen sist i bandet. För utskottens, delegationernas, ministerrådets och presidiets sammanträden, för sekretariatens och pressens arbete, m. m. disponerades olika lokaler i biografen och på Hótel Saga.

Plenarmöten

Tisdagen den 27 februari kl. 10.00 – 19.10
 Onsdagen den 28 februari kl. 09.00 – 14.50 och kl. 14.50 – 17.15
 Torsdagen den 1 mars kl. 09.00 – 12.05 och kl. 14.00 – 19.15
 Fredagen den 2 mars kl. 08.30 – 10.40 och kl. 10.40 – 13.35

Utskottsmöten

Budget- och kontrollutskottet

Tisdagen den 27 februari kl. 16.00 – 17.10
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.10

Juridiska utskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 17.45
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.10

Kommunikationsutskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 17.30
 Fredagen den 2 mars kl. 08.15 – 08.30

Kulturutskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 18.00
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.10

Ekonomiska utskottet

Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 18.30
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.15

Social- och miljöutskottet

Söndagen den 25 februari kl. 17.30 – 19.30
 Måndagen den 26 februari kl. 16.00 – 18.15
 Fredagen den 2 mars kl. 08.00 – 08.20

Särskilda arrangemang

- Måndagen den 26 februari: Kvällen reserverad för sammankomster i partiernas regi
- Tisdagen den 27 februari: Mottagning på Hótel Ísland (värd: de nordiska ambassadörerna)
- Onsdagen den 28 februari: Högtidsceremoni i Borgarleikhúsið med anledning av utdelningen av Nordiska rådets litteraturpris samt Nordiska rådets musikpris. Därefter mottagning på Hótel Saga (värd: Íslands regering)

Presidie möten

- Söndagen den 25 februari kl. 18.30–20.00
- Måndagen den 26 februari kl. 14.00–16.00
- Tisdagen den 27 februari kl. 09.00–09.35
- Fredagen den 2 mars kl. 13.35–14.45

PROTOKOLL

Protokoll

1:a mötet

Tisdagen den 27 februari 1990 kl 10.00 – 19.10

Presidenter: Karin Söder (1–3 och 15), Páll Pétursson (3–15), Bjarne Mørk Eidem (15), Ólafur G. Einarsson (15), Elsi Hetemäki-Olander (15) och Ivar Hansen (15)

Dagordning

1. Åpningsinlägg av Nordisk Råds president

2. Godkännelse av medlemslisten

3. Valg av presidium

4. Inlägg av den nyvalgte presidenten

5. Utsending av materiale til sesjonen

6. Fastsettelse av sakliste for sesjonen

7. Meddelelse om avstemningsordning

8. Valg av Redaksjonskomité

9. Valg av medlemmer og suppleanter i styret for Nordisk Kulturfond for årene 1991–92

10. Suppleringsvalg av medlem til Den nordiske investeringsbanks kontrollkomité for perioden 27. februar 1990 – 30. april 1991

11. Bemyndigelse for utvalgene å ta til etterretning slike meddelelser som ikke er satt opp på saklisten for sesjonen eller som ikke sluttbehandles på sesjonen

12. Regler for sesjonens gjennomføring (Dokument 2)

13. Forlengelse av forsøksordning for skriftlige spørsmål (Dokument 3)

14. Endringer i arbeidsordningen (Dokument 4)

15. Generaldebatten. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeidet, C 2: Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet

samt Dokument 1: Rapport fra Nordisk Råds presidium

Presidenten: Ärade rådsmedlemmar! Innan vi börjar vårt arbete under denna session skall vi minnas en nordisk vän som inte längre är ibland oss.

Gunn Vigdis Olsen-Hagen avled dagen före nyårsafton förra året, bara 43 år gammal. Hon var medlem av rådet under en kort tid. Hon hann under denna tid dela med sig av sin glädje. Med oanad kraft och med gott humör kämpade hon mot den sjukdom som till sist besegrade henne. Hennes viljestyrka och goda humör var väl kända, framför allt för hennes norska Stortingskolleger – hon var ledamot av Stortinget redan från 1977. Vi hade önskat få ha henne med oss i rådet ännu under många år – nu blev det inte så, och vi saknar henne och hedrar hennes minne genom en stund av stillhet.

1
Öppningsanförande av Nordiska rådets president

Ärade rådsmedlemmar! Vi gläder oss åt att få komma tillbaka till Reykjavík – en stor stad i ett litet land, på en stor ö och med en stor ande. Vi tackar Islands Allting och den isländska delegationen för att de ånyo öppnat sin port och sin famn för oss. Vi som har varit med vet att när man kommer till Island och till Reykjavík är det vänlighet, gästfrihet och generositet som sitter i högsätet.

Det kan vara intressant att erinra sig hur man tidigare såg på Island. Jag läste i en svensk "Lärobok för folkskolan" från 1893 en beskrivning av E.G. Geijer om Island:

"Somrarna äro ej besvärande varma. Ingen fläck på jorden visar så många verkningar av underjordisk eld. Landet har övergjutits av stenån, som isländare kallar lavaströmmar. Så bor isländaren mitt bland naturens förskräckelse och likväl säger ett isländskt ordspråk: 'Island är det bästa land på vilket solen skiner.' Så mycket älskar isländaren sitt land, så tillgiven är han gamla seder.

I vetgirighet, i kunskaper, i omsorgen för sina barns undervisning överträffar han vida mängden i många andra, av naturen lyckligare begåvade länder. Hans språk utbildat och stadgat genom en egen litteratur, tidigare rik på inhemska alster än någon annan i Europa, är nästan ännu detsamma som fordom talades i Skandinavien på vilket språk Snorre Sturlasson skrev."

Våra värddar islänningarna vårdar och utvecklar ännu hundra år senare sitt kulturarv på ett föredömligt sätt. Vi, i övriga Norden, gläds åt detta och har all anledning att vara tacksamma. Vårt gemensamma kulturarv är ju fundamentalt också för det nordiska samarbetet och verkade pådrivande när detta en gång utvecklades i den form som vi känner det i dag. Det är därför som vi också känner så stor tillfredsställelse över att vara här i dag.

Det har varit ett spännande och arbetsfyllt år i Nordiska rådet. De frågor vi nu har på bordet för denna session borgar för att även nästa år blir både spännande och arbetsfyllt.

Nordiska rådet har lämnat anonymiteten – vi har fått, eller rättare sagt skaffat oss, en profil som innebär att intresset för vårt arbete ökar. Det manifesteras kanske bäst av det stora antalet frågor och önskingar om information om vårt arbete som kommer från vår omvärld. Man är intresserad av den samarbetsform som vi, fem självständiga riken och tre självstyrande områden, valt för att främja de nordiska medborgarnas intressen, samtidigt som samarbetet med vår omvärld ökar.

Vi är glada för detta nya intresse – vi hoppas och tror att det skall växa ytterligare. Vi är med rätta stolta över vad vi uppnått för de nordiska medborgarnas bästa – kan vårt sätt att samarbeta ge impulser till andra län-

der är det något som vi hälsar med tillfredsställelse.

Detta innebär ytterligare skäl för oss att intensifiera och effektivisera vårt eget arbete. Nordiskt samarbete måste i framtiden vara en vital del i de nordiska demokratierna.

Jag hälsar med dessa ord rådets medlemmar, parlamentariker och regeringsrepresentanter, funktionärer, sakkunniga och massmedia och, inte minst, våra speciellt inbjudna gäster varmt välkomna till Nordiska rådets 38:e session, som jag härmed förklarar öppnad.

2

Godkännande av medlemslistan

Utdelad medlemslista (se s. 9) upprättad i enlighet med § 4 i Nordiska rådets arbetsordning *godkändes*.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Anker Jørgensen för denna och nästa dag ersatts av Hans Jørgen Jensen och att Peder Sønderby för denna dag ersatts av Svend Erik Hovmand.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

3

Val av presidium

Enligt § 32 i Nordiska rådets arbetsordning utgör presidiet valberedning för de val som företas av plenarförsamlingen, utskotten och redaktionskommittén.

Efter framställning från de nationella delegationerna hade presidiet föreslagit, att till president skulle väljas Páll Pétursson, Island, och till övriga medlemmar av presidiet Ivar Hansen, Danmark, Anker Jørgensen, Danmark, Elsi Hetemäki-Olander, Finland, Mats Nyby, Finland, Ólafur G. Einarsson, Island, Bjarne Mørk Eidem, Norge, Thea Knutzen, Norge, Grethe Lundblad, Sverige och Karin Söder, Sverige.

Presidiet hade även beslutat föreslå att införa en tillfällig ordning med observatörsplats i presidiet och presidiet hade föreslagit

att till observatör i presidiet väljes Lilli Gyl-denkiilde, Danmark.

Presidiets förslag bifölls.

Páll Pétursson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

4

Anförande av den nyvalde presidenten

Ærede rådsmedlemmer! Jeg vil på det nyvalgte præsidiiums vegne takke for den tillid. Rådet har vist os. Vi skal bestræbe os på at leve op til tilliden i udførelsen af det hverv, som plenarforsamlingen nu har pålagt os.

Jeg vil også takke den afgående præsident, Karin Söder, for den strålende indsats, hun har ydet i Rådet i det forløbne år. Hun har ledet vort arbejde både i Rådet og i præsidiet med charme, tålmodighed og utrættelig vilje til at styrke det nordiske samarbejde og udvikle det i en sådan retning, at det ikke kun kommer de nordiske beboere til gode, men også folk, som står uden for Norden.

Jeg byder alle velkomne, både medlemmer, regeringsrepræsentanter, sekretariatsmedarbejdere, sagkyndige, særligt indbudte gæster, ungdomspolitikere og pressens repræsentanter. Jeg byder alle hjerteligt velkomne her til Reykjavik.

Vi mødes her i lokaler, hvor man ikke før har holdt session. Disse lokaler, som vi nu befinder os i, tilhører Islands Universitet. Jeg håber, at alle vil befinde sig godt, og at alt fungerer tilfredsstillende. Den islandske delegation og vort sekretariat har gjort, hvad vi kunne, for at indrette brugbare rammer om sessionens arbejde.

Vi lever nu i en tid med store forandringer. Verden ændres meget hurtigt, og vi må følge med i udviklingen. Söderkomiteen afleverede i 1988 sin betænkning om internationale samarbejdsspørgsmål og i september sidste år sin slutrapport om de europæiske samarbejdsspørgsmål, og jeg håber, at nogle af dem vil bidrage til et bedre Norden.

I Nordisk Råds regi har vi nedsat en komité, som skal vurdere Nordisk Råds fremtidige rolle samt udtale sig om, hvordan arbejdsformerne bør være. Denne organisationskomité er under ledelse af stortingsrepræsentant og forhenværende statsråd Bjarne Mørk Eidem.

Personligt tror jeg, at det nordiske samarbejde har brug for udvikling, ikke omvæltning. Vort samarbejde baseres på de enkelte landes suverænitet, og det må vi fastholde, men vi må også vise vilje til at arbejde effektivt sammen i alle landes interesse.

Vort arbejde her i Rådet har i de seneste år været præget af øget partipolitisering. Denne partipolitisering kan bidrage til øget handlekraft, men den må ikke blive på bekostning af de nationale delegationers handlefrihed. Vi er trods alt valgt som repræsentanter for vore nationale parlamenter, men ikke kun valgt, fordi vi er socialdemokrater, midterpartister eller konservative.

Helsingforsaftalen omfatter ikke samarbejde om udenrigs- eller forsvarspolitik. Jeg har ikke noget forslag om at ændre dette, men vi kan ikke lade, som om ændringer uden for Norden ikke kommer os ved. Vi har heller ikke gjort noget sådant i praksis. Vi har prøvet at holde os ajour med udviklingen i EF og diskuteret den grundigt, således at vore møder førte til en ekstrasession om nordisk samarbejde og integrationen i Europa. Efter min mening er det i højeste grad udenrigspolitik.

De store politiske forandringer i Østeuropa kræver også vor opmærksomhed. Vi har fra præsidiets side haft ønsker om at skabe forbindelse mod Øst, og vi har besluttet at sende en delegation til Øverste Sovjet og til Baltikum. Jeg tror, at en sådan kontaktrejse kan være til gavn både for os her i Nordisk Råd, men også for den politik i Øst, som satser på fredelig sameksistens.

Vi nordboere har verden til fælles med andre. Vort miljø lider stadig større skader år for år. Hele menneskeheden er i fare og må tage sig i agt. Nordisk Råds præsidium har i de sidste år fattet stadig større interesse for de alvorlige miljøproblemer. I 1986 holdt vi en international konference i Stockholm om luftforurening. Sidste efterår holdt vi en international konference i København om havforurening. Begge var en stor succes, og vi vedtog dér slutdokumenter, som er absolut livsnødvendige at udføre i praksis, og det er nødvendigt, at de får en kraftig national opbakning.

I 1988 holdt vi en ekstrasession i Helsingør om miljøspørgsmål. På denne session bliver miljø og forurening et af hovedtemaerne ved

siden af kulturspørgsmål og økonomi. Alle disse emner er nødvendige at diskutere her på nordisk plan, men også i fællesskab med både Øst og Vest.

Jeg vil til slut sige, at det er mit ønske, at denne session vil fremme det nordiske samarbejde, og at vi i de kommende år må udbygge et endnu bedre Norden og bidrage til en bedre og fredeligere verden.

5

Utsändning av handlingar till sessionen

Arbetsordningen stadgar att allt dokumentationsmaterial som skall behandlas vid sessionen skall ha utsänts senast två veckor före sessionens början. Den stadgar också, att utsändandet kan ske senare om särskilda skäl föreligger.

Presidiet hade föreslagit att även de förslag som utsänts senare än två veckor före sessionens början kan behandlas vid sessionen. Beslutet kräver 2/3 flertal.

Presidiets förslag bifölls.

6

Fastställande av saklista för sessionen

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen fastställer saklistan för sessionen i enlighet med det utdelade tryckta förslaget med tillägg av B 110/e ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån samt meddelande om rekommendation nr 45/1989/e om uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 92.

Eventuella ytterligare frågor (E-saker) kan komma att ställas, med hänvisning till arbetsordningens § 15.

Saklistan för sessionen fastställdes i enlighet med presidiets förslag.

7

Meddelande om voteringsordningen

Enligt § 11 i Nordiska rådets arbetsordning kan medlem rösta ”ja” eller ”nej” eller avstå från att rösta.

Omröstning sker med en omröstningsap-

parat. Varje vald medlem har på sin plats en voteringsenhet med fem knappar (av dessa används inte de två yttersta gråfärgade knapparna). Röstning kan ske när den röda kontrollampan på voteringsenheten lyser. Den sista knapptryckningen registreras.

Presidenten meddelar när votering kan påbörjas.

Vid omröstning används följande knappar: grön knapp för ja, röd knapp för nej och vit knapp för avstår.

Antalet frånvarande ledamöter registreras automatiskt. Sammanställningen över omröstningsresultatet och hur varje enskild medlem har röstat blir tillgängligt strax efter det att voteringen avslutats.

Den fungerande presidenten har en voteringsenhet på podiet.

Medlemmarna kallas till omröstning med en ringklocka i Håskölabió. Klockan ringer första gången en gång när den sist anmälda talaren fått ordet och andra gången två korta gånger inför voteringen.

8

Val av redaktionskommitté

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet till medlemmar i redaktionskommittén för tiden intill nästa session väljer:

från *Finland*: Antero Kekkonen (Sdp) och Heikki Riihijärvi (Smp)

från *Island*: Hjörleifur Guttormsson (Ab) och Valgerður Sverrisdóttir (F)

från *Norge*: Lodve Solholm (FrP) och Ernst Wroldsen (A)

från *Sverige*: Per Olof Håkansson (s) och Hans Nyhage (m)

Presidiets förslag bifölls.

9

Val av medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för perioden 1991 – 1992

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet till medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för perioden 1991 – 1992 väljer:

från *Danmark*: Marianne Jelved (RV) med Helge Adam Møller (KF) som suppleant

från *Finland*: Erkki Pystynen (Kok) med Claes Andersson (Skdl) som suppleant

från *Island*: Valgerður Sverrisdóttir (F) med Birger Ísleifur Gunnarsson (Sj) som suppleant

från *Norge*: Kjell Magne Fredheim (A) med Georg Apenes (H) som suppleant

från *Sverige*: Berit Oscarsson (S) med Hans Nyhage (m) som suppleant.

Presidiets förslag bifölles.

10

Suppleringsval av medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté under perioden 27 februari 1990 – 30 april 1991

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet till ny medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté väljer Lauri Metsämäki i stället för Ilkka-Christian Björklund.

Presidiets förslag bifölles.

11

Bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden till handlingarna, vilka ej upptagits på saklistan för sessionen eller vilka icke slutbehandlas på sessionen

Presidiet hade förslagit att utskottet bemyndigas att lägga till handlingarna sådana meddelanden, vilka ej upptagits på saklistan för sessionen eller vilka icke slutbehandlas på sessionen.

Presidiets förslag bifölles.

12

Regler för sessionens genomförande (Dokument 2)

Presidenten: Enligt Dokument 2 föreslår presidiet vissa regler för sessionens genomförande.

I dokumentet föreslås tidsbegränsning av inläggen i generaldebatten och i sakdebatterna.

Det förelås också hur replikordningen skall genomföras.

Presidiets förslag bifölles.

13

Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor (Dokument 3)

Presidiet hade föreslagit, att Nordiska rådet förlänger försöksordningen med skriftliga frågor mellan sessionerna enligt vissa regler.

Presidiets förslag bifölles.

14

Ändring av arbetsordningen (Dokument 4)

Presidiet hade föreslagit, att Nordiska rådet beslutar om ändring av §§ 24, 25 och 27 i rådets arbetsordning avseende sammansättningen av budget- och kontrollutskottet samt frågan om partigruppersekreterarnas rätt att närvara i utskottens möten.

Presidiets beslut bifölles.

15

C 1: Berättelse rörande det nordiska samarbetet, C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet samt Dokument 1: Rapport från Nordiska rådets presidium (generaldebatt)

Minister med ansvar för det statistiske departement samt nordisk samarbetsminister **Július Sólnes:** Hr. præsident! Tanken om et snævrere samarbejde og sammenhold mellem Europas stater både i Vest og Øst har optaget vores sind i det forgangne år. Det berygtede jerntæppe hører snart fortiden til, og nogle ser endda frem til Europas forenede Stater. Den tanke er ikke ny, den blev allerede fremsat af forfatteren Victor Hugo i 1849, og i sin berømte tale på universitetet i Zürich den 19. september 1946 foreslog Winston Churchill Europas stater at træde de første skridt på vejen frem mod et forenet Europa og lagde grunden til Europarådet.

De glædelige begivenheder i Østeuropa giver anledning til en nytænkning angående den europæiske integration og stiller måske det nordiske samarbejde over for den hidtil største udfordring. Den europæiske dimension sætter således et stærkt voksende præg på det nordiske samarbejde, som ministerrådet tager fuldt hensyn til i sine prioriteringer.

Det fremgår af fremskridtsrapporten "Nor-

den i Europa", at det formaliserede nordiske samarbejde også i forholdet til Østeuropa kan udgøre et fælles grundlag og værksted for de nordiske landes synspunkter, holdninger og initiativer. Samarbejdsministrene har derfor opfordret embedsmandskomiteerne til i løbet af de kommende måneder at overveje og stille forslag om mulige fælles nordiske initiativer over for landene i Østeuropa. Bl. a. vil man undersøge mulighederne for at oprette nordiske informations- og kulturcentre i de baltiske republikker. De første fællesnordiske initiativer vil muligvis kunne indgå i den ajourførte udgave af arbejdsprogrammet "Norden i Europa", som skal foreligge til sommer. For så vidt angår miljøområdet, så forelægges der dog allerede et par forslag ved denne session.

Hr. præsident! Forholdet mellem EF og EFTA har udviklet sig positivt i løbet af 1989. Der er gennemført en omfattende kortlægning af forudsætningerne for et tættere samarbejde og skabelse af "et europæisk økonomisk område". Konklusionen af dette kortlægningsarbejde er, at der er forudsætninger for et nært samarbejde på grundlag af "de fire friheder" med tilgrænsende områder som f.eks. forskning og udvikling, miljø- og forbrugerbeskyttelse og uddannelse.

Hvad betyder så dette for det nordiske samarbejde? En EF-EFTA-aftale kan først træde i kraft den 1. januar 1993. Der er derfor ingen grund til, at vi i Norden skal vente på fælleseuropæiske løsninger, hvis vi kan gå hurtigere frem i Norden. Forudsætningen må blot være, at nordiske løsninger ikke strider imod kommende europæiske løsninger.

Det integrerede arbejdsmarked, den frie opholdsret for alle personer og den lige adgang til sociale ydelser er områder, hvor det nordiske samarbejde kom først med konkrete resultater. Det er vigtigt, at vi fortsætter med konkrete resultater. Det er vigtigt, at vi fortsætter med at udvikle vores samarbejde om "Medborgernes Norden", samtidig med at der føres forhandlinger om de samme områder i en bredere europæisk kreds.

Om ministerrådets rolle som ophavskilde for de synspunkter og holdninger, som kan fremføres af Danmark i EF og de fire andre lande i EFTA, bliver ikke mindre.

Arbejdet med skabelsen af Norden som hjemmemarked og gennemførelsen af den

økonomiske handlingsplan "Et stærkere Norden" skrider godt frem. Lad mig nævne, at der er sket en liberalisering af bustrafikken mellem Finland, Norge og Sverige, og at liberaliseringen af lastbiltransporten er indledt og forventes afsluttet inden udgangen af 1992. Fra 1. juli i år vil begrænsningerne for fri bevægelighed af kapital mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige være ophævet.

Ministerrådets forslag om en overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer med højere, erhvervskompetencegivende uddannelser vil, når det er blevet vedtaget, sikre nordboer adgang til beskæftigelse over hele Norden og inden for områder, som deres uddannelse kvalificerer dem til. En tilsvarende overenskomst for de kortere erhvervsuddannelser vil være ministerrådets næste mål.

Lad mig, inden jeg forlader emnet Norden og Europa, med tilfredshed konstatere, at det gennem et snævert samarbejde mellem de nordiske lande er lykkedes at placere Norden stærkt i det audio-visuelle EUREKA og dets sekretariat.

Miljøproblemerne, som også er højt prioriterede, bliver et hovedtema ved denne session. Otte af de tolv forslag, som ministerrådet forelægger, omhandler helt eller delvis miljøbeskyttelse og forureningsbekæmpelse.

Den nye åbenhed i de østeuropæiske lande har afsløret, at forureningen i disse lande har et langt større omfang end hidtil frygtet. Landene selv kan ikke rette op på tilstanden uden massiv teknisk og økonomisk bistand udefra. Norden vil – også i egen interesse – yde sit bidrag – ikke mindst til de Norden nærliggende lande og områder. Der stilles derfor forslag om oprettelse af et nordisk miljøfinansieringsselskab. Selskabet skal stille garantier til nordiske virksomheder, der indgår i joint ventures i de østeuropæiske lande, om udvikling af forureningsbekæmpende teknologi. Forslaget om forhøjelse af rammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån har bl. a. også til formål at styrke indsatsen mod miljøforureningen i disse lande.

Miljø Samarbejdet inden for Norden foreslås også styrket. Dette sker ved de tre forslag om et handlingsprogram på affaldsområdet, om et nyt handlingsprogram mod luftforurening og om revision af det handlingsprogram mod havforurening, som blev vedtaget ved

Nordisk Råds ekstrasession i Helsingør i 1988 – tre programmer, som er operative og konkrete med tidsfrister for, hvornår de enkelte mål skal være nået.

Det tværgående samarbejde på miljøområdet udvikler sig tilfredsstillende. I forslaget om et tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet nævnes 11 konkrete samarbejdsområder for miljøsektoren og jord- og skovbrugssektoren. I forslaget til retningslinjer for Nordisk forskningspolitisk Råd 1990–1992 foreslås en programkomité, som skal kortlægge den igangværende miljøforskning i Norden. Den vil også opstille et tværsektorielt, interdisciplinært nordisk forskningsprogram baseret på arbejdsdeling og samordning af forskningsindsatsen.

Som en opfølgning af Nordisk Råds havforureningskonference, der fandt sted i København i efteråret, har Nordisk Ministerråd besluttet sammen med relevante internationale organer at vurdere, om der skal indkaldes en international konference om de forskellige marine konventioners rolle.

Vi plejer gerne at fremhæve, at det nordiske samarbejde ikke alene foregår på det officielle plan, men at det hviler på et solidt og bredt grundlag af kontakter og samarbejdsorganer i alle grene af samfundslivet i de nordiske lande. Det er derfor glædeligt, at Foreningerne Nordens Forbund i samarbejde med andre organisationer gør året 1990–91 til et miljø- og biologisk år. Fru Vigdís Finnbogadóttir, Islands præsident, har velvilligt påtaget sig at være formand for den nordiske hovedkomité for projektet.

Ministerrådet har i 1989 ydet tilskud til planlægningen, ligesom det i 1990 og 1991 vil yde tilskud til gennemførelsen af miljø- og biologisk års arrangementer.

Lad mig i den forbindelse også nævne, at ministerrådet i 1989 har bidraget til at styrke offentlighedens miljøbevidsthed ved vedtagelsen af den frivillige miljømærkning af varer.

Inden jeg forlader virksomheden på miljøområdet, vil jeg gerne nævne, at den nordiske arbejdsmiljøkonvention af 29. juni 1989 allerede nu kan følges op af et forslag til et samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet, som skal omsætte konventionens mål og intentioner i praktiske resultater.

På kulturområdet, der er højt prioriteret,

bragte 1989 oprettelsen af Nordisk Film- og TV-fond, som i år begynder at yde støtte til nordisk samproduktion og distribution af film og tv-programmer. Den internordiske sprogforståelse vil blive søgt forbedret gennem det forslag til handlingsplan, som ministerrådet forelægger ved denne session.

Det er væsentligt for det nordiske samarbejdes fremtid, at ungdommen kan møde eksempler på dette samarbejde, som angår den selv. Ministerrådet vil derfor støtte planerne om en nordisk ungdomsfestival. Nordjob- og Nordplus-programmerne tjener dette formål. Nordjob-programmet er hidtil blevet administreret af en selvstændig stiftelse med tilskud fra bl. a. ministerrådet.

Ministerrådet har nu godkendt, at Nordjob i fremtiden administreres af Foreningen Nordens Forbund, idet ministerrådet får revisorindsigt i driftsregnskabet, mens projektets kontakter med ministerrådet i øvrigt forbliver uændret.

Ministerrådet har endvidere besluttet, at der fra 1991 og de følgende to år bevilges et fast driftstilskud på 2,5 millioner danske kroner pr. år.

Nordplus-programmet har i løbet af den korte tid, det har eksisteret, vundet meget stor tilslutning både blandt de studerende og på universiteter og højskoler. Der er kommet den grøde i disse institutioners uddannelsessamarbejde, som Nordisk Råd længe har efterlyst. Nordplus fik i øvrigt en lillebror i 1989, Nordplus-junior – et program for elever og lærere ved almene gymnasier og erhvervsskoler til finansiering af studieophold og samarbejde mellem institutionerne. I 1989 iværksatte ministerrådet endvidere et stipendieprogram for nordboer, som ønsker et ophold ved en folkehøjskole i et andet nordisk land.

I 1990 vil Ministerrådet arbejde med planer for et udvidet nordisk samarbejde om forskeruddannelse. Ministerrådet påregner at kunne stille forslag herom ved Nordisk Råds session i 1991.

Lad mig i øvrigt give udtryk for tilfredshed med, at det i 1989 lykkedes EFTA-landene at få adgang til EF's COMETT-program, og at EF's ministerråd har anmodet Kommissionen om at optage forhandling med EFTA om EFTA-landenes tilslutning til ERASMUS-programmet.

Der er stærke ønsker om afholdelse af et nyt Nordisk Forum. Forslag herom er fremført af ligestillingsministrene. Ungdommens Nordiske Råd har fremsat forslag om et lignende arrangement.

Siden ministerrådsorganisationen blev etableret i begyndelsen af 1970-tallet, er det nordiske budget vokset år for år – også målt i faste priser. Budgettet for 1990 er på ca. 678 millioner danske kroner, hvilket betyder en realvækst på 3 pct. i forhold til budgettet for 1989, når man ser bort fra de midler, som er tilført ved den økonomiske handlingsplan.

Ministerrådet har tilkendegivet, at man fra og med budgettet for 1991 ikke vil give forhåndsløfter om en automatisk realvækst.

Ministerrådet har samtidig forudsat, at man inden for de enkelte sektorer foretager en kritisk gennemgang af den eksisterende virksomhed, således at det bliver muligt at omprioritere såvel inden for som mellem sektorerne og derved frigøre midler til højt prioriterede, igangværende og nye aktiviteter.

Ministerrådets økonomiske prioriteringer fremgår af planlægningsdokument – C2 – og det supplement, som man har udarbejdet efter Nordisk Råds ønske. Ministerrådet overvejer, at C2 i fremtiden skal fremtræde i en form, som ligner arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

Det Europa, som vil udvikle sig i 90-tallet, bliver meget anderledes end det Europa, som blev følgen af Anden Verdenskrig. Nu skal vi i Norden ikke alene forholde os til udviklingen af EF's indre marked; udviklingen i Øst-europa stiller os over for helt nye problemer og opgaver.

Uanset hvordan den europæiske integration udvikler sig og hvor omfattende den bliver, er jeg overbevist om, at der også i et nyt Europa vil være behov for regionale samarbejdsorganisationer som Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Selv om Belgien, Holland og Luxembourg alle er medlemmer af EF, så eksisterer Benelux-organisationen stadig, fordi der fortsat er opgaver, som de tre lande løser bedre i fællesskab end i EF-regi.

Det nordiske samarbejde kan også være en model for regionalt samarbejde mellem andre lande. For nylig har Italien, Jugoslavien, Ungarn og Østrig nedsat en organisationskomité, som skal opbygge en regional samarbejdsorganisation, der skal fremme samar-

bejdet mellem de fire lande. Der er aftalt et møde mellem repræsentanter for denne organisationskomité og Nordisk Ministerråd.

Med den hastige udvikling, som præger Europa i dag, er det nødvendigt, at vi i det nordiske samarbejde bliver i stand til at træffe beslutninger hurtigere, end vi hidtil har været vant til. Ministerrådet kan derfor kun udtrykke sin tilfredshed med, at Nordisk Råds præsidium har nedsat en organisationskomité, som skal gennemgå Rådets organisation og arbejdsformer med henblik på effektivisering af arbejdet og fremme af beslutningsprocesserne.

Ministerrådet står midt i en effektiviseringsproces og vil bl. a. i stigende omfang arbejde med tidsfrister for, hvornår konkrete opgaver skal være løst. Arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" er et eksempel på dette. Ministerrådet bør også i større omfang end før vedtage principbeslutninger om konkrete mål, der skal være nået i det nordiske samarbejde inden en bestemt frist. I mellemtiden må det så udredes, hvilke nationale retsregler der skal ændres, og hvilke andre hindringer der skal fjernes, for at målet kan nås.

Mange gode nordiske initiativer er i tidens løb blevet udredt ihjel, fordi man ville have hver eneste sten vendt, før en beslutning kunne træffes.

Jeg vil slutte med et ønske om, at en konstruktiv og fordomsfri debat må præge denne Nordisk Råds 38. session i Reykjavik.

Karin Söder: Herr president! Det gångna året har för Nordiska rådet varit ett lyckosamt år, även om det jag nu kommer att säga kanske ger en bild av att det också finns negativa sidor.

Vi kan konstatera att rådet har fått en förstärkt profil. Det började redan under 1988, och den utvecklingen har förstärkts ytterligare under 1989. Som exempel kan jag nämna den internationella parlamentarikerkonferensen om föreningen av haven och extra-sessionen om integrationsfrågorna Norden och Europa – två starka och framgångsrika manifestationer, där det också har gjorts viktiga politiska markeringar.

Miljön och samarbetet i Europa är fortfa-

rande centrala uppgifter för rådet, men huvuduppgiften för det nordiska samarbetet är självfallet angelägenheter som är gemensamma för våra länder.

Herr president! Det konkreta resultatet av Mariehamnssessionen är känt för alla. Nordiska rådet och parlamentarikerna är beredda att spela och önskar spela en aktiv roll i den integrationsprocess som pågår. Nödvändiga anpassningar till omvärlden måste ha den parlamentariska och folkliga förankring som också arbetet i Nordiska rådet kan ge.

Oavsett vilken lösning integrationsprocessen får för våra länder får rådet inte tveka att bevara och bygga ut det nordiska samarbetet på alla områden. Vi kan stå inför förändringar vad gäller både innehåll och former. Det försvagar på intet sätt vår vilja att befästa och fördjupa det nordiska samarbetet. Tvärtom kan det finnas goda skäl att vi, med den utveckling vi nu bevittnar i Europa, ser över samarbetets innehåll och former för att ge det erforderlig styrka. Detta sker som bekant också under det kommande året inom ramen för den kommitté som rådet har tillsatt för organisationsfrågor och som Bjarne Mørk Eidem är ordförande för.

Under år 1989, och särskilt under dess senare del, fick vi uppleva en otrolig dynamisk utveckling i vår närhet, i Öst- och Centraluropa. Man kan faktiskt upprepa frågan, vem som för ett år sedan kunde ana att vi inom en snar framtid kan få ett nytt Tyskland. Vem kunde för ett år sedan ana att republiker inom Sovjetunionen kan komma att få sin självständighet? Vem kunde för ett år sedan ana att demokratins ideal skulle bli verklighet för en rad länder i Östeuropa inom loppet av kanske ett år? Ingen kunde ana det. Ingen kunde ens planera för det. Nu står vi inför denna stora förändring av vår omvärld. Då är det vår plikt att närhelst demokratin och frihetens ideal söker stöd vara beredda att ge ett sådant stöd som nationer, som Nordiska rådet och som medmänniskor, engagerade i folkrörelser av olika slag.

Extrasesionens tema föregående höst gällde huvudsakligen hur vi skall förhålla oss till den pågående västeuropeiska integrationen. Den fortgår som planerat men har förvisso fått en ny dimension – det finns skäl att nu tala om en europeisk integration. Det gör bilden mer komplicerad, men icke desto

mindre hoppfull. Debatten inom rådet och i dess organ har i mycket kommit att gälla på vilket sätt Nordiska rådet kan delta i de internationella processerna i Östeuropa.

Jag tror att vi har funnit en bra formel för detta. Vår första uppgift är att skapa kontakter och öppna kontaktvägar som tidigare varit stängda eller inte alls funnits. Vår andra uppgift i rådet är att både moraliskt och konkret ge stöd till de krafter som nu kämpar för demokrati och frihet, samtidigt som vi driver detta arbete nationellt i partigrupper, folkrörelser och som enskilda individer.

Vad vi däremot inte kan eller skall ta på oss är att träda in i de enskilda staternas ställe och bedriva någon sorts egen utrikespolitik i traditionell mening. Att föra förhandlingar eller på annat sätt träda i nationella regerings ställe kan inte vara och har aldrig varit Nordiska rådets uppgift eller mening.

Men det är inte ett ensidigt intresse jag talar om. Att utveckla kulturella kontakter med t. ex. de baltiska republikerna är ett nordiskt intresse lika väl som ett baltiskt. Att tillsammans med våra nära grannländer genomföra miljöprojekt och lägga grunden för miljökrav som kan förbättra vår livsmiljö är också i högsta grad ett gemensamt intresse. Studentutbyte, ungdomsutbyte, turism är exempel på intressen som också vi har.

Det är inte alltid som vi själva inom Nordiska rådet har tagit initiativ till att vidga våra internationella kontakter. Som samlagsminister påpekar söker sig andra länder och andra regioner till oss för att ta reda på hur vi har utformat vårt samarbete och om vi har några idéer som de kan använda i sitt samarbete med andra länder. Vi lever i en ny tid. Tidigare avlägsna länder och folk är oss nu nära, och vi får inte avvisa utsträckta händer.

I oktober 1989 genomförde Nordiska rådet sin internationella konferens för parlamentariker om föreningen av haven. En rapport från konferensen finns tillgänglig här vid sessionen.

Konferensens slutdokument har vållat en del oro hos regeringar i många länder inför kraven. Det visar att vi parlamentariker har träffat rätt. De krav som framförs i slutdokumentet skulle, när de genomförs, innebära en klar och nödvändig framflyttning av miljöpositionerna. Det skulle verksamt bidra till att

föreningen av våra hav, som är ett hot mot vår livsmiljö, skulle kunna bromsas upp. Haven skulle få en chans att läka sig själva. Detta är en absolut nödvändighet. Havet är livets vagg. Havet har inga utlopp. Det som har samlats där finns kvar i evärdelig tid. Gör vi inget nu, kan det bli en omöjlig uppgift för våra barn och barnbarn att klara av.

Nu sker en uppföljning av dokumentet. Det kan ta tid att genomföra förändringar. Vi måste dock både påverka och påskynda en process mot bättre skydd för våra hav. Konferensen var bara ett steg på vägen.

När det gäller den nordiska uppföljningen av vårt slutdokument har ministerrådets ordförande i sitt tal bekräftat de signaler vi tidigare fått: först till sommaren får vi besked från miljöministrarna om huruvida och i vilka former de är beredda att medverka i eller själva ta initiativ till en uppföljning.

Detta är inte tillfredsställande. Vi kan inte acceptera en nordisk långsamhet som t. ex. innebär att de krav som framförts av parlamentariker från 16 länder inte kommer fram vid de havsmiljökonferenser som skall äga rum. Vi förväntar oss kraftfullare insatser av ministrarna på olika miljöområden, även om vi i presidiet är fullt medvetna om en del förslag till denna session. Vi förväntar oss en snabbare takt i utvecklingen. Vi måste höja ribban.

Vi har i Norden engagerade, kunniga och medvetna ungdomar. Ungdomens Nordiska råd är ett exempel på detta. Vi har i presidiet i dag mottagit ett nytt omfattande dokument från ungdomarna. Det Norden vi arbetar med i dag är deras och kommande generationers framtid.

Därför är det viktigt att vi har ungdomen med oss i det nordiska samarbetet. Vi måste i rådet lyssna med allvar på deras åsikter, önsknings och visioner. När t. ex. Europa erbjuder fritt utbyte av studenter och praktikmöjligheter måste vi vara med.

Nordplus måste därför vidareutvecklas, och vi har här fått besked om att så kommer att ske. Detsamma gäller Nordjobb. Vi måste alla både innanför och utanför den politiska sfären medverka till att denna verksamhet kommer in i en mera dynamisk fas. Vi måste se till att de ekonomiska och sociala möjligheterna förbättras. Det är ett rimligt krav som ungdomarna ställer.

Vi har framför oss en arbetsfylld session. En lång rad medlemsförslag och utskottsbetänkanden ligger på vårt bord, likaså en lång rad ministerrådsförslag. Detta är det konkreta innehållet i vårt nordiska samarbete. Därför skall vi naturligtvis ägna förslagen stor omsorg och uppmärksamhet. Det gäller i hög grad de nordiska medborgarnas vardag.

Minister Sólnes, ministerrådets ordförande, har här kommenterat innehållet i och hanteringen av ministerrådets dokument C 2 – dvs. det dokument där ministerrådet enligt en nu ganska gammal praxis skall ange färdriktningen för framtiden.

I år anges dess värre ingen riktig färdriktning, det anges inga prioriteringar, och det anges inte vilka resurser man avser att lägga på det ena eller det andra området. Det är mycket svårt för oss parlamentariker att ta ställning till färdriktning och innehåll när ett förslag i praktiken saknas.

Det är i all korthet bakgrunden till att samtliga Nordiska rådets utskott begärde komplettering av dokumentet C 2 i dess helhet. Det kan sägas att det är en drastisk, och för oss som varit med länge unik metod för att ange missnöje. I den uppkomna situationen var den nödvändig. Det förtjänar nämnas att här inte fanns någon åsiktsskillnad mellan partigrupperna inom rådet.

Detta uttryck för stark kritik har ministerrådet mött med att komplettera dokument C 2. Det faktum att rådets utskott nu är beredda att realbehandla ministerrådets förslag betyder inte, som var och en kan läsa ur utskottens betänkanden, att vi parlamentariker inom rådet är nöjda med sakernas tillstånd.

Det måste bli en bättre ordning för framtiden. Vi får inte hamna i en situation där vi parlamentariker inte kan genomföra en seriös behandling därför att ministerrådet inte agerat eller har skjutit angelägna verkställighetsuppgifter på framtiden. Jag är därför glad över det uttalande som gjordes av ministerrådets talesman nyss om att man skall gå in för en annan ordning. Det är någonting som vi parlamentariker hälsar med stor tillfredsställelse. Vi är självfallet helt införstådda med att svårigheter kan finnas vid genomförandet av rådets rekommendationer och med att få enighet kring ministerrådets förslag. Med den konsensusprincip som vi har – och som

jag ogärna ser förändrad – måste regeringarna och länderna vara beredda att ge något av det egna för att uppnå något större och bättre nordiskt.

Herr president! I detta sammanhang vill jag nämna att förslagen till nedläggning av vissa nordiska institutioner har vällat mycken oro. Det är inte acceptabelt att rådet, först som ett rykte och sedan i form av en tjänstemannaskrivelse, får veta att man inom ministerrådet – låt vara endast bland tjänstemännen – har planer på att lägga ner ett stort antal nordiska institutioner.

Från rådets sida är vi inte främmande för att verksamheter kan behöva omprioriteras. Institutioner kan behöva läggas ner och andra kanske tillkomma. Det är verksamheternas innehåll och betydelse som skall styra. Kan man göra en sak bättre på ett annat sätt, är den frågan som skall ställas, och det är den frågan som skall ges ett sakligt grundat svar.

Fortfarande måste gälla att det vi kan göra bättre tillsammans nordiskt och därtill billigare än nationellt skall vi slå vakt om. Då tar vi ansvar både för verksamheterna och för den nordiska personal som nu känner oro för framtiden. Vi utgår i presidiet från att vi tillsammans skall kunna arbeta vidare med dessa frågor i god nordisk anda.

Herr president! Jag har i detta inlägg hållit mig till problem av mera principiell natur för Nordiska rådet och för det nordiska samarbetet. När det gäller sakfrågorna vill jag hänvisa till presidiets berättelse. Jag vill också understryka att jag inte har tagit upp allt det fina och positiva som verkligen fungerar i det nordiska samarbetet. Jag tror det kan finnas skäl att ibland ta upp principiella frågor som gäller relationerna mellan olika organ i det nordiska samarbetet. Sakfrågorna kommer upp till behandling senare under sessionen.

Till sist: 1989 var det år då vårt arbete i Nordiska rådet fick en förstärkt internationell dimension. Jag vill också påstå att i den bilden finns ett allt starkare behov att vidareutveckla det traditionella nordiska samarbetet. År 1990 går vi vidare.

Samförståndet mellan råd och ministerråd är ett måste i Norden – det är ett måste för att vi lyckosamt och framsynt skall kunna föra det nordiska samarbetet vidare. I tider när det nordiska samarbetets hållfasthet prövas inför trycket av den europeiska integra-

tionsprocessen är det viktigare än någonsin.

Herr president! Det nya Europa formas i detta nu. Vi är också en del av Europa. Under denna session kan vi återigen visa att vi är med att både bygga vår egen region starkare och vår egen världsdel tryggare.

Mørk Eidem: Hr. president! Den nordiske modellen fremholdes av mange som et ideal og et mål å strebe etter for så vel Øst-Europa som Vest-Europa. I en nylig publisert undersøkelse fra åtte østeuropeiske og vesteuropeiske land erklærer en majoritet seg for å være tilhengere av en markedsøkonomi, kombinert med en sterk fordelingspolitikk – det vil i hovedtrekk si den nordiske modellen.

Den nordiske sosialdemokratiske modellen sier: så mye marked som mulig og så mye plan som nødvendig. Den er basert på en effektiv produksjon med sterk internasjonal orientering, høy sysselsetting, stor grad av inntektsutjevning og et klart offentlig ansvar for utviklingen av velferdssamfunnet. Det vil aldri være mulig å sikre disse målsettingene ved å satse på markedet alene, samtidig som en sterk markedsøkonomi er nødvendig for å gi det økonomiske grunnlaget vi trenger for å føre en sosialdemokratisk politikk.

I de nordiske landene har vi en ganske stor mobilisering av folket i partier, fagforeninger og andre folkebevegelser. Politikken kan ikke løse alle den enkeltes problemer og ikke garantere alle et godt liv. Men politikken spiller en avgjørende rolle når det gjelder å skape forutsetninger for at alle skal få en like god sjanse til å leve et godt liv og for å sikre den enkelte innflytelse og deltakelse i utformingen av samfunnet. Vi har alle et personlig ansvar for egen velferd, men også for fellesskapet og for de andre i fellesskapet. Slik kan for eksempel aldri et godt miljø skapes bare ved politiske tiltak – men heller ikke uten politiske beslutninger.

På denne bakgrunn ser vi sosialdemokrater med stor tilfredshet på den utvikling som foregår i Øst-Europa. I takt med de omfattende forandringer som skjer i Sovjets utenriks- og innenrikspolitikk, har også landene i Øst-Europa blitt åpnet for omverdenen. Etter årtier med diktatur og undertrykkelse kan nå folk i våre naboland håpe på større frihet og

demokrati og på et samfunnssystem som gir dem mulighet til å utøve sine demokratiske rettigheter og ta ansvar for samfunnsutviklingen.

I samarbeid har de nordiske land utformet arbeidsprogrammet "Norden i Europa". Programmet har en dobbelt målsetting; resultatet av den europeiske integrasjonen skal være til fordel for folk og næringsliv i Norden, samtidig som det skal styrke de nordiske landenes rolle og innflytelse i det europeiske samarbeidet. Norden må kunne bidra til at det europeiske samarbeidet utvikles med en sterk sosial dimensjon. Et europeisk økonomisk samarbeidsområde må ikke bare dreie seg om økonomisk liberalisering, men også om å sikre arbeidstakeres rettigheter på tvers av grensene, om å styrke forbrukernes stilling og om å sikre fremtidige generasjoner retten til et godt miljø.

I arbeiderbevegelsens nordiske velferdsmodell står vern om miljøet og arbeidet for en bærekraftig utvikling sentralt. Og vi ser at for å løse miljøproblemene i våre land trenger vi et samarbeid med andre. Nordiske innsatser trengs – i forhold til land i Øst-Europa, men også i forhold til u-landene. Det nære sambandet mellom fattigdom og miljødelegelse tvinger fram en erkjennelse av at en langsiktig holdbar sikkerhetsmodell er knyttet til *alle* lands muligheter for en bærekraftig utvikling.

Ved denne sesjonen kommer miljøspørsmål til å bli viet stor oppmerksomhet. Den sosialdemokratiske gruppe er tilfreds med at Ministerrådet har foreslått nye og mer ambisiøse handlingsplaner på miljøområdet, og at det fremmes forslag om et nytt miljøfinansieringsselskap. Derimot er vi ikke så tilfreds med at forslaget til økning i Nordisk Investeringsbanks låneramme bare er på 300 mill. SDR. Vi skulle ønske at den norske borgerlige regjeringen – som åpenbart har vært bremseklossen her – revurderer sitt standpunkt. Vi håper også andre partigrupper, i samsvar med tidligere uttalelser, ser behovet for en større ressursøkning enn det som nå er foreslått. Ministerrådet synes jo selv å være klar over at økningen er utilstrekkelig, ettersom de i sitt forslag varsler at en ny forhøyelse kan komme på tale allerede i 1991.

Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds organer og arbeidsformer må fortløpende være

gjenstand for vurdering – i lys av målsettingene for det nordiske samarbeidet. Ministerrådets opplegg for å bedre fleksibiliteten i det nordiske budsjettet synes å bygge på en forutsetning om at det er nødvendig å redusere institusjonenes del av det samlede budsjett. Fra sosialdemokratisk side er vi ikke overbevist om at dette er den eneste veien å gå. Prosjektvirksomheten må underkastes et like kritisk søkelys. At en nordisk institusjon har eksistert i mange år, er ingen begrunnelse for å forsøke å fjerne den fra budsjettet, dersom virksomheten den bedriver, er faglig godt begrunnet. Men selvsagt kan endringer være aktuelt, og den sosialdemokratiske gruppe stiller seg ikke avvisende til slike i utgangspunktet. Vi forutsetter imidlertid at Ministerrådet i alle fall fremkommer med en samlet plan som Rådet kan ta stilling til, og ikke presenterer løsrevne forslag.

På Nordisk Råds side er det også igangsatt et arbeid med å vurdere om de eksisterende arbeidsformer er de mest hensiktsmessige vi kan finne for å gjøre Rådet mer effektivt, og for å få det til å bli en bedre pådriver overfor Ministerrådet og deres gjennomføring av vedtatte tiltak. Presidiet har nedsatt en organisasjonskomite med et mandat som gir muligheter for en bred gjennomgang på fordomsfritt grunnlag.

Mellom Norden og de baltiske republikkene finnes mange historiske og kulturelle bånd. Disse bør styrkes ved en utbygd kontakt mellom samfunns- og organisasjonsliv i disse områdene. En mulighet kan være opprettelse av nordiske kultur- og informasjonssentre i de baltiske republikkene, dersom det er interesse for det der. Nordiske parlamentarikere kan – så vel som andre representanter for de politiske partiene, fagbevegelsen og organisasjonslivet – spille en betydelig rolle i de stadig nærmere kontaktene mellom nordiske og østeuropeiske land. Nordisk Råd kan medvirke i samarbeidet, gjennom fortsatt miljøsam arbeid, kulturutveksling, grenseregionalt samarbeid m. m. Den delegasjon som Rådet kommer til å sende til Sovjet og de baltiske republikkene, har en viktig oppgave å gjøre for å styrke kontaktene og bedre samarbeidet mellom våre land.

La meg til slutt gratulere Ungdommens Nordisk Råd. Det arbeidet ungdommen har gjort i helgen, er et ikke uvesentlig stykke

godt politisk håndverk, som jeg vil be særlig media være oppmerksom på og bidra til å få spredt.

Solholm: Hr. president! Det kunne være interessant å stille representanten Mørk Eidem følgende spørsmål: Hva er det som er så bra med den nordiske sosialdemokratiske modellen at vi skal eksportere den til Øst-Europa, når man ser på den arbeidsledigheten og de helsekøene som man bl. a. har i Norge etter nærmere 50 års styring av sosialdemokratiet? Er det dette vi nå skal eksportere? Er det ikke nettopp dette Øst-Europa vil bli kvitt, en såkalt avart av sosialdemokratiet?

Mørk Eidem: Hr. president! Det ble her gitt en beskrivelse som er så langt fra virkeligheten at jeg finner det unødvendig å kommentere den.

Björkstrand: Herr president! Det nordiska samarbetet är unikt i den dynamiska internationaliseringsprocess som pågår i Europa som helhet. Det har nämligen inte kommit till uppfifrån – som ett resultat av marknadskrafternas spel eller ett utifrån kommande krav på åtgärder. Det bygger i stället på de nordiska ländernas gemensamma kulturarv och på medborgarnas intressen och värdegemenskap. Mot den här bakgrunden är det av största vikt att det nordiska samarbetet inte blir överkört av de starka ekonomiska krafter som nu är i rörelse utan kan hävda sin egenart och utveckla sin organisation och sitt beslutsfattande på ett sätt som gör att man också framgent kan gå i spetsen för utvecklingen. Mittengruppen tror på det nordiska samarbetets betydelse också framgent och vill medverka till att det intensifieras och utvecklas. Det kan knappast ske om det inte finns beredskap att avsevärt vidga de ekonomiska ramarna för samarbetet. Intensiteten i arbetet går lätt förlorat om vi inte går in för regelbundet återkommande höstsessioner.

Också organisationskommittén står här inför en stor utmaning. Om man nöjer sig med marginella ändringsförslag kommer det nordiska samarbetet tveklöst att stagnera. Man

måste våga röra vid de centrala besluts- och verkställighetsfunktionerna i samarbetet. Eller är det så att vi i den västeuropeiska integrationsprocessen nog kan gå in i internationellt samarbete, där besluten kommer att fattas i övernationella organ på annat håll, men inte vill skapa sådana organisatoriska ramar för vårt nordiska arbete som möjliggör snabba och bindande beslut? I så fall kan resultatet bara bli ett: ett nordiskt samarbete i bakvatten – där man mödosamt försöker anpassa sig till den utveckling som utformas på annat håll.

Herr president! Mittengruppen har vid denna session godkänt ett nytt partiprogram för vårt samarbete i Nordiska rådet. Vi värdesätter det nordiska samarbetet högt och vill satsa på det. Vi vill utvidga det till att omfatta nya områden, t. ex. samarbete inom biotekniken och de svåra etiska problem som aktualiseras i det sammanhanget. Vid Ungdomens Nordiska råd har man förtjänstfullt fäst uppmärksamhet vid detta område. Vi föreslår bl. a. att man snarast möjligt vidtar åtgärder för att få till stånd en bio- och genteknikkonvention med etiska regler för området, inklusive ett fungerande kontrollsystem. Denna nordiska konvention kunde sedan bli utgångspunkten för internationella konventioner med bl. a. skydd för personlig genetisk integritet, regler för genteknisk förfarande på mänskliga embryon och regler för utsläpp.

Inom ramen för FN borde man vidare slå fast riktlinjer för patentfrågor på området som också tjänar u-ländernas intressen och miljöskydd.

Herr president! Efter Nordiska rådets session i Mariehamn har omdaningsprocessen i Östeuropa accelererat. Kommunistiska partier har förlorat sin ledande roll i flera socialistiska länder. Nya partier och folkrörelser framträder i den labila situationen. Man strävar öppet efter en parlamentarisk demokrati med ett flerpartisystem.

Mittenpartierna i Nordiska rådet vill intensifiera kontakterna till Östeuropa. I höst kommer vi att ordna en konferens till vilken vi inbjuder östeuropeiska länder för att diskutera demokrati- och miljöfrågor. Vi betonar också denna gång vikten av att Nordiska rådet utvecklar sina relationer till framför allt Östersjörandstaterna. Miljöproblemen har t. ex. sådan omfattning och berör oss själva i

så hög grad att vi måste agera snabbt och målmedvetet. De konkreta förslag som nu föreligger är steg – men bara steg – i rätt riktning.

Herr president! Kultursamarbetet utgör alltför ett viktigt fundament för samverkan på övriga områden. I mittengruppen betonar vi vikten av en fortsatt satsning på kultursektorn. Vi stöder ett intensivare utbildnings- och forskningssamarbete. Nordplus-systemet, som ger de unga en konkret möjlighet att lära känna Norden, bör samordnas med Erasmus-projektet. Vi förutsätter att radio- och TV-samarbetet utvecklas och att satsningen på nordisk filmproduktion fortsätter. Norden som kulturell hemmamarknad bör bli verklighet genom att hinder av olika slag, t.ex. ekonomiska, juridiska och tekniska, mer systematiskt avskaffas för att möjliggöra en fri utväxling av materiella och immateriella kulturyttringar. Satsningen på att göra nordisk kultur känd på andra håll i världen bör fortsätta.

Nordiska rådets musik- och litteraturpris kunde gärna – med tanke på de förnämliga traditionerna inom formgivningen i Norden – kompletteras med ett tredje pris för att främja konstindustriellt skapande.

Herr president! De nordiska mittenpartierna är fast beslutna att utnyttja återstoden av 1900-talet för att bygga det nordiska samarbetet än fastare. Vi vill förena ett intensivare samarbete mellan de nordiska länderna med en större öppenhet för utvecklingen i Europa och ett ökande ansvarstagande för en hållbar utveckling i världens underutvecklade länder.

Det nordiska samarbetet kan inte ersättas av något annat. Det är unikt – och bör så förbli till glädje och gagn för såväl oss själva som för alla dem utanför Nordens gränser som ser det nordiska samarbetet som ett mål att sträva till. Att kasta bort det arvet och de resultaten i en euforisk "europism" skulle vara ofattbart kortsynt – och antagligen omöjligt att reparera.

Talleraas: Ærede president! Arbeidet i Nordisk Råd har gitt mange konkrete, positive resultater for de nordiske folk. Passunion, studentutveksling, sosial trygghet, et mangfoldig kultursamarbeid er noen stikkord her.

Likevel kan vi ved inngangen i 1990-årene med god grunn spørre: Hvor går Norden og det nordiske samarbeidet? I et Europa i sterkere omveltning enn noen gang siden 1940-tallet, hvor gamle fronter brytes og nye grenser settes, og hvor samarbeid og tillitsfull dialog preger bildet, der må vi finne en del nye svar og nye posisjoner.

Utviklingen i Europa har i løpet av det siste året tatt en meget positiv vending. Vi er vitne til en dynamikk som for få år siden ville blitt karakterisert som utenkelig.

Vi har opplevd kommunismens og sosialismens sosiale, politiske og økonomiske fallitt i Øst-Europa. Gjennomslagskraften for dette ligger i de idealer og prinsipper som demokratisk og konservativ politikk bygger på. Det er folket med enkeltmennesket i sentrum som nå krever demokrati og ny politikk. Omveltningene vil bety enorme utfordringer; diktatur skal erstattes med demokrati, planøkonomi skal erstattes med markedsøkonomi.

Det trengs hjelp for å få dette til, også fra oss i Norden. Styrkingen av Den Nordiske Investeringsbanken og opprettelsen av et nordisk miljøfinansieringsselskap er to eksempler på hvordan dette kan gjøres innenfor rammen av dagens nordiske samarbeidsform.

Ekstrasesjonen i Mariehamn ble preget av debatten om Nordisk Råds kontakter mot Sovjetunionen og Baltikum. Jeg håper det ikke blir noen gjentakelse av den debatten i dag.

Nordisk Råds hovedansvar er å utvikle samarbeid mellom de nordiske land på viktige områder som økonomi, kultur, kommunikasjon, miljø og undervisning, for å nevne noe. Men Nordisk Råd har ingen oppgaver når det gjelder utenriks- og sikkerhetspolitikken. Utenriks- og sikkerhetspolitikken må ivaretas på nasjonalt plan. Slik har det vært, og slik skal det være i framtida.

Det er selvsagt ikke til hinder for at Nordisk Råd kan viderutvikle kontakt med parlamentarikere fra andre land på saksområder som er viktige for oss som naboland, som miljøvern, kultur og handel. Her gjelder det å finne praktiske løsninger innenfor rammen av Nordisk Råd

I disse tider hvor kommunistregimer faller, har mange sett muligheter til å eksportere vår "nordiske velferdsmodell" østover. Ja, enkel-

te er så begeistret for dette at denne modellen nesten framstår som en ny eksportartikkel. Personlig er jeg ikke overbevist. Vi har selvfølgelig åpenbare verdier, som er verdifulle, her i Norden: demokrati, høy velferd, selvbestemmelse, eiendomsrett, stor personlig frihet. Men vår velferdsmodell har også store svakheter, la oss også innrømme det før den storstilte eksporten starter for fullt.

Som nordiske politikere bør vi være ambisiøse på Nordens vegne. Det betyr også vilje til nytenking for fornyelse av samarbeidets innhold. Også her er vi konservative beredt til å delta for fullt i debatten for å finne løsninger. Vi har gått i bresjen tidligere og fått medhold. For nesten tre år siden tok vi opp problemstillingen om Norden i Europa. Dette er nå blitt et av de mest prioriterte områdene i det nordiske samarbeidet, og det har tilført samarbeidet ny dynamikk.

I løpet av 1. halvår skal det gjennomføres fri flyt av kapital i Norden. Handelshindre skal bygges ned. Norden som hjemmemarked skal videreutvikles. Standarder skal tilpasses EFs indre marked. Unødige reguleringer og begrensninger må fjernes systematisk. I Norden bør kapital, varer og tjenester flyte fritt før EFs indre marked er der, slik vi har hatt "fri flyt av nordiske borgere" i Norden. Mye arbeidskraft og engasjement må satses for å få dette gjennomført så hurtig som mulig.

De konservatives ideer og forslag for å få til liberalisering, nedbygging av monopoler, fjerning av handelshindringer og økt kultursamkvem, vil være svært viktige og nødvendige innsatsområder for Norden og det nordiske samarbeidet i årene som kommer. Høy aktivitet her vil bedre Nordens vekstmuligheter, og føre til lettere konkurranse for nordiske bedrifter i EFs indre marked. EFs indre marked er i realiteten et omfattende og målrettet arbeid for å skape vekst og nye muligheter. De nordiske land burde legge til grunn minst et tilsvarende ambisjonsnivå for å stimulere til vekst i økonomien gjennom et internt samarbeid i Norden.

Den nye og raske utviklingen i det europeiske samarbeidet kommer til å sette det nordiske samarbeidet på nye utfordringer. EF/EFTA-samarbeidet og dannelsen av en eventuell EØS-parlamentarikerforsamling kommer til å få store konsekvenser for de nordiske land og for Nordisk Råd.

Det betyr at man innen Nordisk Råd må føre en åpen diskusjon for å finne former for samarbeid som styrker de områdene hvor vi har unike felles interesser; en felles kulturarv og tradisjoner og for en stor del et felles språk. Samtidig må vi være åpen overfor en utvikling som skjer i resten av Europa.

Organisasjonskomiteen har fått i oppgave å følge også utviklingen i EF/EFTA-prosessen for å analysere konsekvensene av den for Rådets arbeid. Den har fått en stor oppgave. Men noe vet vi med stor sannsynlighet: I og med at økonomi blir så sentralt i EF/EFTA-samarbeidet, vil Nordisk Råds arbeid med økonomiske spørsmål måtte bli sterkt redusert.

Og i og med at samarbeidet utenom Norden blir stadig mer omfattende, må kulturelt samkvem i Norden bli forsterket. Kanskje vil dette bety, rent praktisk, at økonomisk utvalgs rolle f.eks. blir redusert eller helt fjernet, mens kulturutvalgets og miljøutvalgets rolle vil måtte bli styrket.

Vi ser nå en utvikling på den internasjonale politiske arena, hvor samarbeid over landegrensene vil bli mer omfattende. Parallelt med denne utviklingen er det min overbevisning at behovet for lokal og regional forankring vil ha økende betydning. I så måte vil de nordiske land stå overfor mange meget viktige utfordringer i årene framover. Nordisk Råd vil i en slik utvikling kunne være et positivt og aktivt redskap for å ta vare på og styrke våre felles verdier og interesser. Jeg er derfor overbevist om at vi trenger et Nordisk Råd i framtida, men et ombygd og forandret Nordisk Råd.

La meg også til slutt hilse til Ungdommens Nordisk Råd. Det er veldig viktig å ha en så engasjert forsamling som en kraftig pådriver i viktige spørsmål som angår miljø og ungdomsutveksling, for å nevne et par sentrale punkter.

Tora Aasland Houg: President! Hr. Talleraas sa i sitt innlegg at Nordisk Råd ikke har noen oppgave når det gjelder utenriks- og sikkerhetspolitikk. Jeg skal ikke her utdype min uenighet med ham om det. Men siden han på slutten av sitt innlegg roste Ungdommens Nordisk Råd, vil jeg spørre om han med sin uttalelse fullstendig desavuerer og

undervurderer det Ungdommens Nordisk Råd har pekt på, nemlig hvor vigtig det er at det nordiske samarbejde – og dermed også Nordisk Råd – nettopp tar initiativ på det utenrikspolitiske området, ikke minst i forhold til Øst-Europa. Det er flere konkrete forslag som handler om dette i uttalelsen fra Ungdommens Nordisk Råd, som alle de politiske ungdomsorganisasjonene har vært med på.

Mener representanten Talleraas fra Høyre, Norge, at dette ikke er verdt å legge merke til når det gjelder den videre framtid og rolle for Nordisk Råd?

Talleraas: Jeg står fast på det jeg sa i mitt innlegg: Utenriks- og sikkerhetspolitikk er ikke et arbeidsområde for Nordisk Råd. Jeg gjentar gjerne at Ungdommens Nordisk Råds engasjement og pådriverskap er viktig. Men det betyr ikke at man trenger å være enig i alt. Det må være lov å være uenig på enkelte punkter.

På en del områder når det gjelder det initiativ som Nordisk Råd har tatt i kraft av Nordisk Råd overfor andre land utenom Norden, ligger det klare begrensninger.

Jeg gjentar også det jeg sa i stad, at det gjelder å finne praktiske former for fornuftig samarbeid som kan løse de viktige områder som angår oss som naboland til Sovjet og Baltikum og til Polen – for å nevne noen. Det gjelder samarbeidsformer som skal løse miljømessige spørsmål, som kan fremme kulturutveksling, og som kan øke kommunikasjonene, for å nevne en del praktiske ting. Jeg håper det er mulig å finne konkrete løsninger på disse spørsmålene i det videre arbeidet for å øke kontakten med våre naboland.

Hjörleifur Guttormsson: Ærede præsident! Quo vadis Norden? kunne være overskriften på denne session. Nordisk Råds samarbejde står nu ved en korsvej. De europæiske forhold er ved at ændres radikalt, ikke mindst på grund af den demokratiske udvikling i Østeuropa. Militærblokkene, som har opdelt vor verdensdel i to fjendtlige lejre, har mistet deres eksistensberettigelse og tilhører fortiden. Vaclav Havel, Tjekkoslavakiets nye præsident, som i denne måned var på besøg

her i Island, har opfordret stormagterne til at trække alle fremmede militære styrker ud af Europa. Det ville være et tillidsvækkende skridt og til glæde såvel i Tjekkoslavakiet som i Island, der har huset fremmed militær i næsten 40 år.

Ved afrustning fjerner man ikke kun eks-terminationsfaren fra kloden, men samtidig faren for økologisk katastrofe fra atomvåben og det umådelige spild af materielle goder, som knytter sig til kaprustningen. Det, som herved spares, kan man blandt andet bruge til gavn for miljøet, ikke mindst i Østeuropa, og først og fremmest til økonomisk bistand i den tredje verden.

Denne helt nye situation skulle lette det nordiske samarbejde i udenriks- og sikkerhedspolitik. Det burde være en selvfølge at ændre rådets respektive statutter og tage disse emner op på Nordisk Råds agenda. Det skulle nu også være let at nå frem til konsensus om Söder-komiteens forslag om et internationalt udvalg i Nordisk Råd. Den venstre-socialistiske gruppe har stillet sig klart positivt over for oprettelsen af et sådant udvalg, som kunne bidrage til at styrke Nordens indflydelse.

Integrationsprocessen i Vesteuropa er på den anden side et område, som kan føre til svækkelse af det nordiske samarbejde og Nordisk Råds stilling. Der mener jeg især de løbende forhandlinger imellem EFTA og EF om det såkaldte EØS. I EFTA-landene er man allerede begyndt at tale om, at det parlamentariske samarbejde i EFTA bør styrkes, ikke mindst hvis EFTA skulle udvikle sig til en af de to "pillars" (søjler) for et EØS-område. Hvis dette realiseres og de fire nordiske EFTA-lande indgår i EØS, vil Nordisk Råds indflydelse på økonomiske spørgsmål formindskes væsentligt og det nordiske samarbejde sandsynligvis blive begrænset til kulturelle emner.

Befolkningerne i vore lande er ikke blevet særlig meget informeret om indholdet i disse planer. Man handler her meget udemokratisk. Der er også klare tegn på, at hvis EØS skulle blive realiseret, vil det betyde en væsentlig magtoverførsel fra vore nationale parlamenter og domstole til overstatlige EØS-organer. Selv om enkelte statsmænd og partiledere i Norden har udtalt sig imod enhver form for overstatslige organer i denne forbin-

delse, synes dette ikke at ville blive en hindring for direkte forhandlinger om EØS. Samtidig er det klart, at stærke politiske kræfter i Norge og Sverige nu arbejder for disse landes direkte medlemskab i De europæiske Fællesskaber. Denne udvikling kan opdele Norden i økonomisk modstridende blokke. Vi må også tænke på, at en tilknytning af flere nordiske lande til det indre marked, for slet ikke at tale om direkte medlemskab af EF, ikke mindst vil ramme de økonomisk svagere regioner.

Den venstresocialistiske gruppe i Nordisk Råd er bekymret over disse udsigter. I stedet for et splittet Norden vil vi se et styrket samarbejde landene imellem, såvel økonomisk, socialt som kulturelt. Dette gælder også alle tilstødende områder, deriblandt de baltiske lande, som også ser Norden som en ønskværdig samarbejdspartner. Vi mener, at Norden som helhed kunne have stor indflydelse på Europas udvikling såvel i Øst som i Vest, men på den betingelse, at de nordiske lande kan stå samlet.

Den positive udvikling i den østlige del af Europa i retning af pluralisme er foregået utrolig hurtigt og hidtil fredeligt, undtagen i Rumænien. Det er særlig vigtigt, at de nordiske lande støtter denne proces, både ad politiske og økonomiske kanaler. Den venstresocialistiske gruppe mener, at man bør overveje at afholde en ekstrasession i Nordisk Råd til efteråret om Norden og Østeuropa, og hvordan man kan fremme samarbejdet imellem disse dele af Europa.

Miljøspørgsmålene er efterhånden ved at opnå den interesse, de fortjener. Det viser blandt andet de mange sager, som henvises til social- og miljøudvalget. Ministerrådsforslaget om handlingsplan for renere teknologi, affald og genbrug er eksempel på et skridt i positiv retning. Det gælder også de reviderede handlingsplaner mod luft- og havforurening. Resultatet er dog først og fremmest afhængigt af national opfølgning. Handlingsplanen mod havforurening omfatter dog ikke den største trussel mod havmiljøet og fiskerinationernes økonomi, nemlig trafikken med atomdrevne skibe og fartøjer med atomvåben om bord. Sidste års alvorlige ulykker knyttet til sovjetiske ubåde i nordiske farvande minder om denne overhængende trussel for radioaktiv forurening. Det vækker især bekymring, at der ikke endnu fra USA's side

er vilje til forhandlinger om nedrustning på havene. Alle nordiske lande burde kunne forenes i kravet om, at sådanne forhandlinger skal indledes.

Men faren for radioaktiv forurening mod luft og hav kommer også fra atom-gvindingsanlæg, blandt andet i Sellafield og Dounreay i England. Planerne om udvidelse af disse anlæg og deponering af radioaktivt affald er utålelige provokationer imod de nordatlantiske samfund.

Ærede præsident! Efterkrigsårenes generationer har levet i atomfarens skygge. Situationen er nu ved at lysne. Men samtidig ser man klarere end før faren, som knytter sig til de-gradering af naturen som følge af industrialisering og rovdrift. Dagens industrisamfund er ikke levedygtige og kan ikke gælde som vejvisere ind i fremtiden. De levevilkår, som vi kender i nutidens Norden, vil aldrig kunne realiseres verden over, da de stiller alt for store krav til miljøet. Den store opgave er at finde frem til samfund, som baseres på langt mindre materielt forbrug, og som lader sig realisere af flere end få udvalgte.

Hr. præsident! Det er en værdig opgave for Nordisk Råd og de nordiske nationer at vise vejen til fremtidens alternative miljøvenlige samfund.

Statsminister Syse: Ærede president! Det er godt å være i Island igjen, her hvor den nordiske arv er så godt tatt vare på, både språklig og kulturelt, og et land som dessuten har en slik geografisk beliggenhet at det kan minne oss om de større perspektiver som også bør være vår politiske virksomhet.

Jeg vil bare som stikkord ha nevnt at jeg synes nettopp når vi er i Island at de tanker om "new atlanticism" som president Bush har fremmet, er politiske realiteter som også vi bør ta vare på.

Under generaldebatten på 3. ekstrasession på Åland stod åpningene i Berlin-muren i sentrum. Mulighetenes Europa ligger nå foran oss, men de kommende år vil være preget av ustabilitet og usikkerhet. Tilbakeslag kan komme. Vårt kontinent vil være i oppbrudd og omforming gjennom dette tiåret og kanskje langt inn i det neste. De etablerte samarbeidsmekanismene i Vest-Europa har spilt og spiller en stabiliserende rolle, og de har i vår

del av verden knyttet landene nærmere sammen i fredelige forbindelser. I 1990-årene må nettverket bygges ut på tvers av gamle skillelinjer, slik at stabiliteten i hele Europa kan bli tatt vare på på denne måten.

Under debatten i Mariehamn stod president Gorbatsjovs utspill om parlamentariske kontakter mellom Nordisk Råd og Sovjetunionen sentralt. Det er mitt syn at Presidiet den gang gav et positivt svar på Gorbatsjovs invitasjon. Nå planlegges kontakter mellom nordiske parlamentarikere og representanter for det Øverste Sovjet. Svaret og oppfølgingen er nettopp forankret i vår organisasjons tradisjon. Tradisjonen er at det nordiske samarbeidet har sitt fremste mål i å utvikle samarbeidet mellom våre fem land. Vårt forhold til land utenfor Norden har vi ordnet på forskjellig måte, men vi bør også arbeide for en utvidelse av kontaktene med demokratiske krefter i våre østlige nabo-områder, i første rekke på områdene miljøvern, kultur og handel. Når det gjelder spørsmål om utenrikspolitikk og sikkerhetspolitikk, må man henholde seg til bestemmelsene i Helsingfors-avtalen, og den praksis som har vært fulgt siden må være retningsgivende.

Mulighetene for utvidet samarbeid er mange, og bør videreutvikles. Kontakter mellom de nordiske parlamentarikere og representanter fra det Øverste Sovjet og andre øst-europeiske land vil kunne avdekke flere saksområder der samarbeidet kan utvides. De nordiske landene kan få mer ut av sin innsats overfor de nye demokratiene i øst dersom vi samordner vår innsats. Derfor holdes det også i dag i Oslo et møte mellom nordiske statssekretærer, som nettopp går ut på å drøfte utviklingen i Øst-Europa, Sovjetunionen og Baltikum, utveksling av informasjon om nasjonale tiltak og tiltak i multilateral regi, drøfte de muligheter som er for samordning og nettopp sørge for at det skal bli en fastere holdning i dette. Det er viktig at det møtet går parallelt med at vi er samlet her i Nordisk Råd.

Utviklingen i Øst-Europa åpner for store muligheter for et mer effektivt nordisk samarbeid. Jeg tenker i første rekke på miljø. Miljøsamarbeidet mellom de nordiske landene er gitt en høy prioritet. Under denne sesjonen legges det frem handlingsplaner som skal trekke oss enda videre fremover. Men

utviklingen i øst har gitt miljøsøpmålene en ny dimensjon. I takt med større åpenhet får vi bekreftet en virkelighet vi til nå har fryktet: I store deler av våre østlige nærområder hersker miljømessige katastrofetilstander. Både gjennom forurensning av Østersjøen og sur nedbør rammes vi av miljøproblemer i øst. Også i nord er virkeligheten skremmende, kanskje enda skremmende. Forurensningene fra industrivirksomheten på Kola er i ferd med å true den økologiske balansen i de arktiske strøk. Vi vil ikke ha det slik. Vi kan ikke ha det slik.

Miljøtrusselen stiller krav til samlet innsats fra de nordiske landene. Betydelig nytenkning er nødvendig. I mange tilfeller kan og vil det være hensiktsmessig og mer kostnadseffektivt å investere i miljøtiltak i Øst-Europa fremfor ytterligere tiltak i egne land. Dette vil være investeringer i vårt eget miljøvern. Nordisk Råd kan bidra til å samordne den nordiske innsatsen. La oss utarbeide en regional strategi mot forurensning, der bl. a. teknologioverføring må utgjøre en viktig del. Det gir også store muligheter for våre bedrifter. Det er også en viktig side av det hele.

Utviklingen i Øst-Europa krever meget av vår oppmerksomhet. Likevel er det integrasjonen i Vest-Europa som i de kommende måneder vil stå sentralt. De to store sakene i de nordiske samarbeidsorganene i fjor var fremleggelsen av et program "Norden i Europa 1989–92" og den økonomiske handlingsplanen "Et sterkere Norden". Begge programmene knyttet de nordiske landene nærmere sammen i det bredere vesteuropeiske samarbeidet. Dermed styrkes også våre påvirkningsmuligheter.

EFTA – EF-prosessen går nå inn i en avgjørende fase. Nå må vi holde fast ved fremdriften i forhandlingene. En EØS-avtale bør og skal tre i kraft samtidig med gjennomføringen av det indre marked 1. januar 1993.

Men det er omfattende avtaleverk som skal utformes og utvikles, og vi må finne frem til institusjonelle løsninger som sikrer de deltaende land medbestemmelse og innflytelse. Vi må ha en skikkelig fremdrift i forhandlingene, men også tid til forsvarlig saksbehandling. "Push but not rush" var et uttrykk som gikk igjen under mine samtaler med EF-kommisjonens medlemmer i Brussel i januar. Jeg har forsterket mitt motto til: "Push hard,

but not rush”.

Fra enkelte hold spørres det om en styrking av EFTA og et nærmere samarbeid mellom EFTA og EF kan få konsekvenser for det nordiske samarbeidet. Og svaret er selvfølgelig ja, men ikke negative. Jo lavere hindrene blir mellom de internasjonale organisasjoner som vi har kryssende medlemskap i, desto større vil våre innbyrdes muligheter bli. Jeg synes det er interessant å minne om og referere til den stilling som Benelux-samarbeidet nettopp har innenfor EF. Det kan være en parallell som er verdt å ha i tankene.

En EØS-avtale vil legge et juridisk grunnlag for bedre konkurransevilkår for vårt næringsliv på det europeiske marked. Avtalen vil styrke samarbeidet mellom de 18 vest-europeiske landene og det vil være til gagn for alle de nordiske landene. Jeg tror vi bestemt skal holde fast ved det uttrykk og den realitet som sier at markeder er som fallskjerm – de virker bare når de er åpne, og så får vi sørge for å åpne dem.

Det nordiske samarbeidet har historiske, kulturelle og språklige røtter vi skal styrke hverandre med i et utvidet Europa. Fire nordiske og to sentral-europeiske land bruker i dag EFTA som forhandlingsredskap overfor EF. Det er forskjell mellom Nordisk Råd og andre europeiske samarbeidsfora der våre land deltar. Jeg tror heller ikke at en EØS-avtale for flere nordiske land er endestasjonen i den europeiske integrasjonsprosessen. Det bare forsterker nødvendigheten av å holde fast ved vår spesielle arv og vårt spesielle fellesskap.

I kjølvannet av EF-samarbeidet ser vi fremveksten av et ”Regionenes Europa”, der regionalt samarbeid på tvers av landegrensene blir stadig mer utbredt.

På denne sesjonen legges det frem et ministerrådsforslag til et nytt nordisk samarbeidsprogram om regionalpolitikk. Det er meget viktig.

Internasjonalisering og integrasjon binder landene sammen. Den enkelte stat må søke sammen med andre stater – vår tids utfordringer må hente sine løsninger i et stadig bredere internasjonalt samarbeid. Det er en utvikling som bare vil tilta. Jeg hilser denne utviklingen velkommen. Men parallelt med dette vil jeg som troende nordist holde fast ved det nære nordiske samarbeidet. Nordisk

Råd er vårt praktiske instrument. Vårt samarbeid og vår felles egenart som vekker interesse også utenfor vår lille del av verden, må vi sørge for å holde skikkelig i stand.

Kjellbjørg Lunde: President! Ein kort replikk og kommentar til noko av det viktigaste statsminister Syse var inne på. Det gjeld tilpassingsprosessen til EFs indre marknad, som no pågår i Norden, og som etter dei fleste sitt skjønn vil føre til ei dramatisk omlegging av dei nordiske landa sin politikk på viktige område.

Vi venstresosialistar, og langt fleire enn oss, er klår over at dette vil seie ei omlegging bort frå det som vi kaller ein sosialdemokratisk velferdsmodell – som langt på veg er akseptert av dei borgarlege partia, med unntak av yttarste høgre her i Norden – og til det som vil bli det motsette.

Gjennomføringa av EFs indre marknad og tilslutning fra EFTA-landa gjennom EØS vil seie ein liberalisert kapitalmarknad, sterkare konkurranse, meir overstatlege avgjerder, mindre demokratisk innverknad osv. Eit integreert Vest-Europa vil, som eg seier, omforme Norden, bort frå eit solidarisk mest mogleg likestilt Norden til det motsette.

Mitt poeng her er at dette no pågår med hurtigtogs fart etter EFTAs spor, utan den demokratiske behandling som burde vore landa i Norden verdig. Dei viktige politiske avklaringsane skal gå føre seg no i vår. Før ferien skal dei omforente forhandlingsstandspunkta vere klare, og toget for oss politikarar har gått. Derfor vil eg spørje statsminister Syse, som no er hovudføraren på dette toget ved sida av handelsministeren hos oss i Norge, om han verkeleg kan vedkjenne seg at vi skal seie frå oss det som representerer det som dei fleste av oss meiner kanskje er det fremste av demokrati her i verda, skal vi seie frå oss mogligheita til å påverke denne prosessen i den grad som det no er lagt opp til? Det er t.d. 60 000 sider med berre lovverk og forordningar som skal lesast igjennom og samanliknast med EFs, og så skal det takast politisk standpunkt til det. Det er heilt umenneskeleg. Det går ikkje an. Same kor flinke Høgre-folka er, så klarer dei ikkje det. Derfor spør eg statsminister Syse: Er dette ei forsvarleg politisk behandling av den kanskje aller viktigaste politiske saka i Norden i dette hundreåret?

Statsminister Syse: Ærede president! Jeg må si til Kjellbjørg Lunde at jeg kjente ikke særlig meget igjen av dette bildet som hun tegnet. Jeg tør kanskje minne om at EF er selvfølgelig i hennes øyne forferdelig, men demokratiet er faktisk gjennomført der. Og når jeg ser denne bekymring, denne tradisjonelle venstreradikale bekymring for hvordan konkurranse og markedspolitikk skal virke inn, føler jeg på en måte at det er to forskjellige verdener. Man vil ikke akseptere realitetene. Og etter det som er skjedd i Øst-Europa, er man omvendt på overflaten. Der har man sett problemene ved et system, men man er ikke villig til å ta de fulle konsekvenser av det. Jeg må bare si at vi skal ikke gi fra oss noen makt, vi skal ikke gi fra oss noen politikere som kan gjennomføre demokratiske systemer. Denne prosessen er demokratisk. Den har et stort mål – en videre europeisk integrasjon, og det er for mange av oss svært viktig. Det vil gi, etter vår oppfatning, bedre forhold hjemme, det vil gi oss i realiteten større innflytelse nettopp overfor de krefter ute i verden som ellers på så mange måter ville komme til å dominere oss, uten at vi hadde noe inngrep i de prosesser som finner sted. Dette er en utvikling til det bedre, og jeg ser frem til den tid – men det vil vel gå mange tiår ennå – når også venstreradikale på nytt vil komme til en erkjennelse.

Hagen: Hr. president! Statsminister Syse berørte ved begynnelsen av sitt innlegg forholdet til Sovjetunionen og invitasjonen fra president Gorbatsjov og den tidligere debatt i Nordisk Råds ekstrasessjon.

Nå er det siden den sesjonen skjedd dramatiske nye ting i Sovjetunionen, og særlig i de tre baltiske republikker. Avisene fra i går, i hvert fall Arbeiderbladet i Norge, har oppslag om Litauen med Sovjetunionens første frie valg: "Valgskred for uavhengighet". Det er mye som tyder på at de tre baltiske land vil få en form for uavhengighet. Da er det et spørsmål som reises, og som jeg synes statsminister Syse bør svare på: Vil statsminister Syse være enig i at for å få en stabiliserende faktor inn overfor Øst-Europa, vil det være fornuftig og nyttig om de tre baltiske land, når de har fått en form for uavhengighet, pluralisme og demokrati, inviteres som medlemmer i

Nordisk Råd, slik at de ting som man nå nekter å snakke om fordi det kalles utenrikspolitikk, nemlig forholdet til våre naboland, kan drøftes innenfor Nordisk Råd på vanlig måte ved at det inviteres til – gjerne som observatør til å begynne med – gradvis medlemskap i Nordisk Råd, slik at vi kanskje kan være behjelpelig med å gi landene en status på den måten? Jeg vil gjerne høre om statsminister Syse er enig i at et langsiktig mål, og formål, for Nordisk Råd bør være en utvidelse av Rådet til også å omfatte de tre baltiske stater?

Statsminister Syse: Hr. president! La meg først bare gripe fatt i en setning. Carl. I. Hagen snakket om de ting som jeg "nekter å snakke om". Det er første gang jeg har hørt maken til påstand. Jeg snakker om akkurat det jeg finner interessant, og jeg snakket bl. a. nettopp om de ting som Hagen tok opp. Jeg mener vi stadig skal drøfte disse ting. Selvfølgelig.

Et av hovedpoengene i mitt innlegg var nettopp den stabiliserende effekt som de forskjellige samarbeidsorganisasjoner i Europa har hatt, at man må utvide effekten av dette over grensene. Men jeg påpekte også at det er forskjellige organisasjoner. Det er NATO, det er EF, det er EFTA, det er Nordisk Råd. De har alle sine oppgaver. Og det hypotetiske tilfellet frem i tiden når man har fått selvstendigheten, hva bør da skje i forhold til Nordisk Råd, det skal vi ta når den tid kommer, og når vi ser hva de baltiske land selv ønsker. For såvidt kunne tankegangen være den samme: Hvorfor ikke utvikle Benelux-samarbeidet med Danmark, bare for å vite hvilke relative forhold vi nå er inne i. Vi må arbeide med å finne ut, ikke minst gjennom statssekretærmøtet i Oslo i dag, hvordan vi kan være behjelpelig i den prosessen som foregår. Så må vi når selvstendigheten er vunnet, se om det kulturelle og det øvrige grunnlag f.eks. det språklige, er til stede. Alle disse ting skal vi ta i tur og orden, men la oss nå konsentrere oss om det som er den viktigste oppgave, nemlig at vi er enig i, og viser den store styrken i, at disse land blir selvstendig og kan råde over seg selv. Når de det kan, kan vi i fellesskap finne frem til hva vi bør gjøre.

Marianne Samuelsson: Herr president! Statsminister Syse tog upp många viktiga globala frågor samt vårt samarbete med öst och vikten av att göra miljöinsatser. Efter vad jag kan förstå är det lätt att bli global och tala om situationen på andra sidan staketet. Men jag skulle gärna vilja att statsminister Syse redogör för vad man sedan statsministern tillträdde har åstadkommit för att förbättra situationen i Idefjorden. Det var en het debattfråga under valrörelsen, och den berör det nordiska samarbetet väldigt mycket.

Statsminister Syse: Ærede president! Jeg måtte bare forhøre meg nærmere om hva som ble sagt, fordi det er meget vanskelig å oppfatte det der hvor jeg satt. Jeg bare hørte den globale innledning, og hadde en bestemt fornemmelse av at nå skulle vi langt ut i verden. Men så skjønte jeg at vi endte i Iddefjorden. Jeg synes det er et stadig problem mellom Sverige og Norge som vi må se å få løst. Jeg kan ikke klare det her på Island, men vi må få orden på det.

Statsminister Steingrímur Hermannsson: Hr. præsident! Denne Nordisk Råds session er samlet her i Reykjavik i tider med store ændringer. Man kan sige, at snebolden i efteråret 1986, da stormagternes ledere holdt deres topmøde her, er begyndt at rulle her i Reykjavik, for siden at sætte farten op og hurtigt at blive større.

Nu diskuterer man ikke længere, hvorvidt der skal ske en nedskæring af atomvåben; spørgsmålet er bare, hvor hurtigt det kan gå. Man betvivler heller ikke længere nedrustningen af de konventionelle militære styrker i Europa, for stormagterne kappes om at stille forslag om nedrustning. Ganske vist er det for os islændinge en skuffelse, at nedskæringen af atomvåben til søs endnu ikke er startet. Vi har kæmpet for den sag i internationale kredse, men er først og fremmest blevet støttet af Sovjetunionen. Vi er ganske vist overbeviste om, at det ikke varer længe, før nedrustning til søs begynder. Vestblokkens holdning er dog forbavsende, ikke mindst i betragtning af de ulykker, der har fundet sted på atomdrevne ubåde, og som kan sætte hele Nord-Atlantens økosystem på spil.

Den mest imponerende af de store ændringer, der er sket i de sidste måneder, er dog den, at den mur og de afspærringer, Europa var blevet delt med, er blevet revet ned, og folk tager hinanden i hånden tværs over grænsen. På denne måde opstår der forståelse og tillid mellem mennesker og nationer, noget der vil vise sig at være det vigtigste i et sundt forhold mellem landene. Og frihedens og demokratiets ideal spredtes med lynets hast over alle Østeuropas lande.

I mellemtiden forbereder Vesteuropas lande mere radikale ændringer af økonomi og samfund end nogen sinde i menneskehedens historie.

De nordiske lande er aktive deltagere i denne udvikling over hele Europa. Vi deltager i omfattende drøftelser om etableringen af Europas økonomizone, der forventes afsluttet næste år. Herom må de nordiske lande have et omfattende samarbejde, og det har de faktisk haft, blandt andet inden for Nordisk Råd. Det er muligt, at man i nogen grad går hver sin vej i slutningen af denne sammensmeltning af Vesteuropas nationer.

Vi islændinge mener, at et fuldt medlemskab af EF er udelukket. Vi lægger vægt på, at vi på grund af nationens størrelse og særstilling må være forsigtige i mange henseender. Vi er f.eks. fast besluttet på altid selv at have fuld rådighed over naturressourcerne både til søs og til lands, og at bevare nationens selvstændighed.

Selv om der er mulighed for, at man til dels vælger forskellige retninger i denne henseende, er det dog vigtigt, at der hersker en fuldkommen forståelse blandt de nordiske lande for hver enkelt nations kår og situation. Der skulle heller ikke være noget i vejen for, at de nordiske landes nære samarbejde bliver vedligeholdt. Det har vist sig muligt, selv om et af dem, nemlig Danmark, er medlem af EF. Der bør lægges vægt på fortsat samarbejde.

Den hurtige udvikling af forholdene i Østeuropa har samtidig sat enorme opgaver i gang, som de nordiske lande ikke kan vige udenom. De nordiske lande er anerkendte for deres demokrati og velfærd og den store tekniske viden. De kan og bør bidrage til, at udviklingen i Østeuropa bliver heldig.

Jeg vil her og nu kun nævne én af de mange besværlige opgaver. Det har vist sig, at forureningen i de østeuropæiske lande er langt

alvorligere, end man havde troet. En situation som denne kender ingen grænser og forhøjer kraftigt risikoen for den miljøødelæggelse, der mange steder gør sig gældende nu. Dette sætter de nordiske lande selv i stor fare. Selv om det ikke forholdt sig sådan, må de nordiske lande bidrage med den viden, de har, til bekæmpelse af forurening. Alle bør stå sammen for at forbedre situationen dér.

Vi islændinge mener, at vi kan bidrage en del på det punkt. Vi er så heldige at have masser af ren energi, både vandkraft og jordvarme. Islandske videnskabsmænd har erhvervet sig en stor viden på dette område. I nogle østeuropæiske lande findes der jordvarme, der kan udnyttes til opvarmning, blandt andet i stedet for brunkul.

Et samarbejde mellem islandske specialister og nogle østeuropæiske lande om udnyttelsen af jordvarme, blandt andet til opvarmning, er allerede i gang. Der er blevet afgivet løfter om kapital fra fælles nordiske fonde til forberedelse og gennemførelse heraf. Det vil jeg hilse velkommen.

Islændingene kan også i meget højere grad varetage forskellig energikrævende produktion. På den måde kan forbrænding af brunkul og olie reduceres, samt den forurening, der følger heraf.

Miljø- og forureningsspørgsmål er uden tvivl menneskehedens største problem for tiden. Forurening er til at forstå hos nationer, som lever i fattigdom og mangel på viden og føler, at de er nødt til at bruge alle midler for at sætte produktionen op. Uundskyldelig er derimod den forurening og spild, som højtudviklede nationer tillader sig i ræset for højere levestandard.

De nordiske lande har ofte samlet sig om i internationale kredse at tage initiativ til forbedring af vanskelige situationer. Brundtland-rapporten fører en inden for miljøbeskyttelsen. Den bliver dog lutter ord, hvis ikke handlinger følger bagefter. De nordiske lande bør absolut tage initiativet til internationale indgreb inden for miljøbeskyttelse. Formålet bør være en international miljøaftale.

Jeg vil lige nævne, at den islandske regering har besluttet, at vi skal deltage i et nordisk miljøfinansieringsselskab. Formålet er at opfordre til miljøfinansiering i Østeuropa ved økonomisk bistand til virksomheder i disse

lande. Jeg forventer, at denne fond blandt andet vil yde økonomisk bistand til udnyttelsen af jordvarme og anden ren energi, hvor dette er tilgængeligt.

Vi, der bor i landene i Nordvestatlanten, længst borte fra Europas industrialiserede lande, har mindre forurening end de øvrige nordiske lande. Det kan godt være, at dette privilegium har nedsat vores følelse for miljøets, floraens og faunaens følsomhed. Måske har dette gjort, at vi ikke behandler disse ting ydmygt nok.

Vi i Island har besluttet at tage på miljøbeskyttelsen med fast hånd. Der er blevet oprettet et specielt miljøministerium. Under det hører den øverste ledelse og koordinering af miljøbeskyttelse og internationalt samarbejde på det område. De institutioner, der har med miljø og forurening at gøre, vil blive overført til dette ministerium.

Al forurening vedkommer også os, der bor i Nordatlanten. Ozonlagets ødelæggelse, drivhuseffekten og surt regn, for at tage nogle eksempler, volder os selvfølgelig bekymringer. .ngenting er dog vigtigere for overlevelsen på øerne i Nordatlanten end selve havet. Derfor vil islændingerne specielt gå ind for et omfattende samarbejde blandt de lande, der ligger mod Nordatlanten, om undersøgelser og præventive foranstaltninger i dette havområde.

Vi i Island vil indbyde til internationale møder om havets forurening. Det bliver til lige overvejet at oprette i Island et internationalt center for undersøgelse af Nordatlantens forurening. Jeg tillader mig at håbe, at de nordiske lande vil være aktive deltagere i denne opgave.

Jeg har i min tale først og fremmest behandlet én sag, nemlig miljøet. Det har jeg gjort, fordi jeg mener, at ødelæggelsen af miljøet i en udvidet sammenhæng er det største problem, menneskeheden står over for, hvis man går ud fra, at faren for atomkrig er stærkt reduceret!

Jeg vil herved tillige understrege betydningen af de nordiske landes samarbejde inden for miljøbeskyttelse. På det område kan de virkelig gøre sig gældende. Det bør vi gøre.

Jeg nævner også denne opgave som et eksempel på betydningen af samarbejde blandt forholdsvis små nationer. Sammen kan de nordiske lande foranledige mange gode ting.

Hver for sig ikke så meget.

Vi islændinge håber, at trods alle de store samfundsændringer, der ligger forude, vil der ikke blive tale om reduktion af de nordiske landes samarbejde på mange vigtige områder. Vi mener, at samarbejdet skal styrkes.

Bjarne Mørk Eidem overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Inom ramen för Efta – EG-samarbetet pågår ett omfattande arbete för att etablera den europeiska ekonomiska sfären, EES. Jag vill i detta sammanhang särskilt fästa uppmärksamhet vid parlamentarikermedverkan i denna process, en fråga som jag anser vara av oerhörd stor betydelse med tanke på den framtida utformningen av Nordiska rådets arbete och roll. I det nordiska samarbetet har parlamentarikerna, de folkvalda, en viktig uppgift när det gäller att ta initiativ och påskynda arbetet, och vi har under de senaste åren fäst stor uppmärksamhet vid att ge vårt arbete en sådan inriktning att parlamentarikerna aktivt kan delta i utformningen av en nordisk linje för europeiska samarbetsfrågor. I arbetet på EES har Efta arbetat som en grupp och de fyra nordiska Efta-länderna har inte markerat sig som ett block. När EES börjar ta form förändras läget och vi bör då utnyttja vårt samarbete och medlemskap i Efta eller EG för att ge Norden en stark ställning inom EES. Här gäller det att snabbt gå vidare med genomföringen av ministerrådets Europaprogram och förslagen från internationella kommittén. Diskussioner pågår även om hur en parlamentarikerorganisation för EES-samarbetet skall kunna etableras. För mig förefaller det naturligt att de nordiska länderna utnyttjar sitt eget parlamentarikerorgan, Nordiska rådet, och att rådsmedlemmar från de nordiska Efta-länderna för dessa länders del bildar ett parlamentarikerorgan för EES-frågor. Allt tyder på att många sådana centrala samarbetsfrågor som Nordiska rådet arbetar med i framtiden får en sådan karaktär att de faller inom ramen för EES-samarbetet. Det är därför skäl att redan från början lägga upp parlamentarikerarbetet på ett sådant sätt att de resurser Nordiska rådet har kan utnyttjas och att dubbelarbete

undviks. I praktiken kan man tänka sig olika modeller: det tidigare föreslagna internationella utskottet eller eventuellt ekonomiska utskottet. Våra regler gör det även möjligt att i vissa frågor sammanträda utan att alla länder är representerade. Inom ett framtida EES behöver kanske inte heller frågan om Danmarks deltagande i ett sådant organ bereda svårigheter. EES kommer ju att täcka både EG och Norden.

Vi har inte lyckats fullständigt med tanken "Norden som hemmamarknad", inte heller helt med strävandena att fullt genomföra det nordiska medborgarskapet. Vi måste vara effektivare och snabbare. Det är faktiskt inte smickrande för vårt arbete här i Nordiska rådet om vi når nordiska hemmamarknaden först via europeiska hemmamarknader. Bättre förstås sent än aldrig.

Och sist men inte minst. Den omvälvning som under det gångna året har ägt rum i Östeuropa visar på styrkan i den nationella kulturen och kulturarvet och i de gamla kulturbanden. Den lärdom vi i Norden kan dra av detta är att även i framtiden arbeta ihop och ge kulturen hög prioritet. Detta stärker vårt samarbete internt, och ger oss en god plattform för en aktiv växelverkan med det övriga Europa.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Nordisk Råd blev skabt i en helt anden europæisk situation end den, vi nu gennemlever. Nordisk Råd blev en historisk landvinding for alle de nordiske befolkninger. Gennem de første årtier især skabtes de store samarbejdsresultater, som vi *måtte* udforme selv, og som *måtte* være begrænset til vores egen nordiske familiekreds. De fleste af de store opgaver, vi skulle løse, har vi også for længst evnet at løse. Jeg tror, at den nordiske dagsorden i årene foran os bliver tyndere og mindre betydningsfuld. Det skal man slet ikke være så ked af. Det er nemlig, fordi flere og flere internationale spørgsmål i de kommende år kun kan løses gennem de nordiske landes deltagelse i større geografiske og politiske fællesskaber.

Vi oplever i denne tid et opbrud, der har kraft som en revolution. Det er i færd med fuldstændig at forandre den europæiske geografi – både politisk, kulturelt, økonomisk og demokratisk.

Derfor siger jeg uden forbehold på dette års session i Nordisk Råd, at hvis vi i Norden kender vor besøgstid, så er øjeblikket inde, hvor alle nordiske lande helt og fuldt må engagere sig i den samlede europæiske udvikling. Vi må og skal gøre det positivt. Ingen må isolere sig. Uanset forskelle i vore traditionelle udgangspunkter har vi alle en forpligtelse til at være med aktivt og direkte i beslutningsprocessen, når konturerne til et nyt, samarbejdende og åbent Europa i den kommende tid skal skabes.

Sagen er den, at Europa har brug for det nordiske indslag. Og Norden har brug for resten af Europa – i Øst og i Vest.

Efterkrigstiden er forbi. Der bliver nu vendt op og ned på gamle samarbejdsmønstre og spilleregler. Det nordiske samarbejde både inden for og uden for Nordisk Råd vil blive dybt påvirket af disse ændringer, både for så vidt angår strukturer og samarbejdsformer.

En ny, stor opgave ligger lige for: Norden har en ganske særlig interesse i Østersøområdet. Østersøen har for længe været en skillelinie. Det skal vi følge op kulturelt, økonomisk, miljømæssigt, trafikalt og politisk. Tæt kontakt med landene og befolkningerne hele vejen Østersøen rundt er en forjættende og realistisk opgave for os i de kommende år.

Så jeg taler bestemt ikke om opløsning af samarbejdet. Det vil slet ikke kunne ske, men det kan være nyttigt at minde os selv om, at det nordiske samarbejde ikke nødvendigvis behøver at være bundet til de gamle strukturer, vi engang har bygget op.

Men det hører med at erkende, at Norden som ramme om løsninger på de store problemer virker mere og mere snæver. Jeg gentager: det er der ingen grund til at være ked af – Norden forsvinder ikke af den grund. Tværtimod vil det vise sig, at der er grobund ude omkring for vores måde at tænke og gøre tingene på.

Men rammerne om vort samarbejde må og skal vi stadig gøre mere fremadrettede, og de må tilpasses opgavernes karakter. Det gavner intet og slet ikke befolkningernes respekt for arbejdet i Nordisk Råd, hvis det store apparat blot kører og kører i kraft af inertiens lov.

Jeg synes, det ville være dumt at forsøge at skjule, at det nordiske samarbejde ikke i de kommende år kan blive præget af samme dy-

namik som tidligere og heller ikke af nye, store resultater og landvindinger, der vel at mærke er specifikt nordiske. Det er jo gået for langsomt de senere år. Den politiske vilje har været for svag. Vi burde for længst have løst de enkle spørgsmål om afviklingen af de tekniske og bureaukratiske handelshindringer i Norden. Vi skulle i tide have skabt et ægte frit nordisk hjemmemarked. Det har jeg talt for på Nordisk Råds møder gennem 11 år. Vi burde for mange år siden f.eks. have skabt fuldstændig fri etableringsret i Norden, gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, fuldstændig kapitalliberalisering, åbning af markederne for offentlige indkøb, afvikling af handelsforvridende subsidier og liberalisering på transportområdet, for blot at nævne en række vigtige eksempler. Men vi var alligevel for smånationalistiske og er det vel stadig. Derfor bliver det nok dynamikken i de politiske beslutninger uden for Norden, som vil sætte ny gang i arbejdet for at gøre Norden til et frit fællesområde for nordiske statsborgere og nordiske virksomheders udfoldelsestrang.

Den beslutsomhed og det tempo, som præger både det politiske, økonomiske og forskningsmæssige samarbejde i Det Europæiske Fællesmarked, har også stor betydning for os alle i Norden, uanset om man er medlem eller ej. Danmark er medlem begge steder – det har vi selv valgt. Det vil fortsætte, og jeg ser intet modsætningsforhold i det dobbelte medlemskab: vi er et aktivt og loyalt medlem i både den nordiske og den europæiske samarbejdsmodel.

Hvert nordisk land bestemmer selvsagt sin fremtid, og det skal andre lande ikke blande sig i. Men jeg vil ikke skjule, at det er min personlige vurdering af fremtiden, at om et antal år vil flere nordiske lande slutte med at vælge medlemskab af EF, fordi deres egne interesser vil føre dertil. Men også til den tid vil Nordisk Råd og nordisk regeringssamarbejde have sin dybe berettigelse og nødvendighed. Derom hersker der slet ikke nogen tvivl.

Vi er alle tilhængere af at forstærke samarbejdet mellem EF og EFTA. Lad os virke for og håbe på, at det lykkes. Men lad os heller ikke gøre os nogen illusioner. I det længere løb vil en samarbejdsaftale være for lidt. Det er deltagelsen i selve beslutningsprocessen og

muligheden for at påvirke afgørelserne, som er det interessante.

Når Østrig bliver medlem af EF – og jeg siger udtrykkelig *når* Østrig bliver medlem af EF – når det nuværende DDR i kraft af den tyske genforening bliver medinddraget i det tyske medlemskab, og efterhånden som flere østeuropæiske lande vil komme EF tættere og tættere, vil jeg anse det for en umulighed, at ikke også nordiske lande søger direkte medlemskab af EF.

Det vil være godt for Norden – og det vil være godt for Europa. Før eller siden må den nordiske stemme helt og fuldt deltage direkte i opbygningen af Europas fremtid.

Den internationale afspænding, vi nu omsider kan glæde os over, får også den betydning, tror jeg, før eller siden, at spørgsmålet om neutralitet eller ikke neutralitet ikke vil være af nævneværdig betydning.

Et forpligtende internationalt samarbejde bliver nøglen til stabilitet i vores del af verden. Det har det i virkeligheden været siden krigen. Tiden er ikke til at isolere sig, men til at deltage aktivt i konstruktionen af Europa.

Med den udvikling i Europa, som jeg har beskrevet, er jeg overbevist om, at vi folk her i Norden har en særlig rolle at spille. Vi har noget at byde på, som de andre ikke har, og som de ikke kan undvære, nemlig vores nordiske samfundsmodel. Mange i Europa misunder os denne samfundsmodel. Selv om den unægtelig også har sine svagheder.

Jo stærkere udviklingen går med at knytte Vest og Øst sammen, jo større bliver også mulighederne for, at nordiske ideer om samfundets indretning kan vinde indpas.

Vi står i dag over for en enestående chance i Europas udvikling. Den skal også vi nordiske lande gribe. For vi har et bidrag at yde, ikke mindst i kraft af vor fælles historie og traditioner.

Lilli Gyldenkilde: Tak, hr. præsident, og tak til den danske statsminister for en tale med en masse åbne ender. For det er jo rigtigt, at der netop i denne tid er brug for åbent land, så vi kan få talt om de konkrete spørgsmål, vi bør tale om.

Jeg vil på baggrund af statsministerens tale her gerne stille to spørgsmål. Statsministeren beklager, at vi i den nordiske samtale har

været ”lidt vel nationalistiske i de forskellige lande” ikke mindst, når det gælder afskaffelse af tekniske handelshindringer, og at vi ikke har lavet bedre ordninger med hensyn til nordboeres rettigheder. Det er jeg skam ikke uenig i, men jeg vil gerne spørge statsministeren, om han så ikke også er enig med mig i, at det ikke er Nordisk Råds skyld, for det er parlamentarikerne i Nordisk Råd, der har drevet på denne udvikling hele tiden. Det er mange år siden, Rådet har anbefalet enstemmigt, at vi skulle gå videre på harmoniseringsområdet, også når det gjaldt afskaffelsen af tekniske handelshindringer og det videre forløb af nordboeres rettigheder.

Det er Ministerrådet, som hele tiden stopper det, som Nordisk Råds parlamentarikergruppe beslutter. Det er dér, man skal lede efter årsagen til, at vi ikke er kommet videre end dér, hvor vi er nu.

Det har jo en årsag – og så er jeg ovre i mit andet spørgsmål: Når det er sådan, at højrefløjen i Danmark i alt fald ikke er mere interesseret i Nordisk Råd end i alle mulige andre samarbejdsstrukturer og derfor ikke anser Nordisk Råd for at være et egnet forum for disse diskussioner, så sker der dels det, at man holder igen i Ministerrådet, så vi ikke kan komme videre, dels at de, der ønsker at presse det øvrige Norden ind i EF, forhindrer, at vi kommer videre. Det er ikke de samlede nordiske parlamentarikeres skyld; det er i meget høj grad de nordiske regeringers skyld, og det er ikke mindst den danske konservative statsministers skyld. Jeg vil gerne høre en kommentar til det.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg brugte i mit indlæg den vending, at vi nok skal erkende, at vi i Norden har været for smånationalistiske. Vi var for langsomme til at gøre Norden til det store, frie arbejdsområde for vore virksomheder og borgere. Vi har alt for længe dyrket den politik at ville beskytte vore nationale erhvervsvirksomheder, og vi har altså for længe beskyttet vore forskellige faggrupper, som ikke ville acceptere hinandens berettigelse til at arbejde overalt i Norden.

Vi har givet efter for pressionsgrupperne. Men det betyder også, at Norden i den politiske og økonomiske udvikling i de senere år har skuffet.

Så siger fru Lilli Gyldenkilde: Er dette ikke grundlæggende regeringernes skyld, og kan parlamentarikerne ikke påberåbe sig at være fri for ansvar? Åh, jeg ved snart ikke. Jeg har den opfattelse, at alting altid er regeringernes skyld. Men det betyder ikke, at andre er helt ansvarsfri, og jeg mener, at Nordisk Råd-parlamentarikerne i de sidste tyve år kunne have presset langt kraftigere på.

Fru Lilli Gyldenkilde siger, at det, hun kalder højrefløjen – og under den betegnelsen hører efter fruens opfattelse undertegnede – i Danmark ikke er interesseret i nordisk samarbejde. Det er en misforståelse. Der er ingen, som har presset kraftigere på for at få gjort Norden til et frit hjemmemarked end Det Konservative Folkeparti i Danmark. Jeg har utallige gange gennem 11 års medlemskab af Nordisk Råd sagt: Lad os nu få fri kapitalbevægelighed, lad os nu få fuldstændig fri etableringsret, lad os nu anerkende hinandens uddannelser, så de kan bruges overalt i Norden. Det var vi tilhængere af. Nu oplever vi, at vi realiserer det i EF. Jeg håber, Norden følger efter.

Skjervengen: President! Jeg må innrømme at jeg synes det var svært befriende å høre en nordisk statsminister som også er en europeer, og ikke bare er europeer, men også er stolt av å være europeer, og som også ser hvor det politiske tyngdepunktet i Europa og også for oss i Norden i dag ligger. Jeg synes også det er befriende å høre at en nordisk statsminister er i stand til å sette fingeren på svært mye av det som veldig mange føler, nemlig at Nordisk Råd i dag er en resolusjonskvern uten videre mening. Statsminister Schlüter sa det ikke rett ut, men han sa det så rett ut som han kunne. Man har altså i Danmark, i hvert fall, fra statsministerens og det konservative partis side, den holdningen at all oppmerksomhet bør knyttes til utviklingen i EF, i Europa og det nye store Europa, hvor Øst-Europa blir integrert i løpet av kort tid. Hvorfor kan ikke da de av oss som er enige om det, ta hverandre i hendene og si: OK, Nordisk Råd har utspilt sin rolle, vi takker for det gode samarbeidet, vi takker for det som er utrettet, men heretter har ikke Nordisk Råd noen rolle? Kan vi ikke få høre det fra Danmarks statsminister? Det hadde vært utrolig beri-

kende for en debatt som kanskje ikke har vært så konstruktiv.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg er glad for tilslutningen til den betragtning, at siden vi nu kommer til at opleve, at de øst-europæiske lande knyttes tættere til det øvrige centrale Europa, først og fremmest EF-organisationen, så må der også det til, at de nordiske lande engagerer sig, ellers bliver Europakortet skævt og falskt. Men heraf må man ikke lade sig forlede til den misforståelse, at Nordisk Råd så skulle være på vej til at blive arbejdsløs.

Der vil stadig være vigtige og naturlige samarbejdsopgaver for os i Norden mellem hinanden. Læg mærke til, at Beneluxlandene, der jo er en parlamentarikerforsamling, som kan minde om Nordisk Råd, stadig er i aktivitet. Det er andre opgaver, og man skal rationalisere, og man skal omformulere sine strukturer. Men Nordisk Råd, som jeg ser det foran mig, vil være en realitet og have vigtige opgaver at løse også om 10 år, om 30 år og om 50 år. Det bliver andre opgaver, men de er der, fordi vi i Norden har et fællesskab, vi fortsat skal bevare og udvikle.

Grethe Lundblad: Herr president! När statsminister Schlüter talar sig varm för EG – eller EF som man säger i Danmark – är det ganska typiskt att han säger så litet om EG-parlamentet. Men det är viktigt att vi från nordiskt håll inför EG visar att de folkvalda bör ha ett tungt inflytande på den förda politiken och att deras initiativ skall tas upp till saklig behandling – behandlas, främjas eller förkastas. Det är viktigt att vi där visar den nordiska modellen med en folkvald församling och parlamentariska regeringsformer i stället för någon form av hemliga kommissioner.

Jag vill fråga: Vad har statsminister Schlüter gjort, när han arbetar i detta europeiska fællesskab, för att stärka den folkvalda församlingen i EG:s roll och därmed försöka visa hur viktigt den nordiska modellen är?

Statsminister Schlüter sade att arbetet i Nordiska rådet har gått så långsamt under de senaste åren. Men vad har de danska konservativa gjort för att sätta sprätt på samar-

tet i Nordiska rådet? Jag har inte sett många medlemsförslag från de danska konservativa på de viktiga områden som statsminister Schlüter nämnde. Om nu statsminister Schlüter är stolt över att vara europé, vore det bättre om han var stolt över att vara nordisk i Europa.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg er lige så stolt og glad for at være nordisk, som jeg er for at være europæer, og jeg ser slet ingen modsætning mellem de to elementer i mit sind og min baggrund. Jeg har netop sagt i min tale: Det nordiske har stadig sin berettigelse; det må ikke få os til at isolere os, vi har også et europæisk ansvar.

Der er, som det netop blev påpeget, en væsensforskel på de to institutioner Nordisk Råd og EFTA på den ene side og EF-organisationen på den anden, og den ligger grundlæggende i, at man i EF har vedtaget overstatslige beføjelser både til Kommission, Ministerråd og Parlament. Derfor har Europa-parlamentet nogle beføjelser både i henseende til forslagsret og til kontrol, som vi savner i Nordisk Råds og EFTAs regi.

Om man vil ændre det, kan der være forskellige meninger om. Personlig tror jeg, at Nordisk Råd i sagen om forholdet til de nationale parlamenter og de nationale regeringer har en arbejdsform, som er egnet for os. Om EFTA vil gøre sig til en organisation med virkelig overstatslige beføjelser, kan kun kredsen af EFTA-lande afgøre.

Dorte Bennedsen: Hr. præsident! Statsministeren sagde, at det går for langsomt i det nordiske arbejde, at den politiske vilje er for svag. Det var overordentlig ejendommeligt at høre disse ord fra statsministeren uden at høre nogle konstruktive forslag til, hvad man så skulle gøre ved den situation.

Jamen hvis den politiske vilje er for svag, har statsministeren jo virkelig mulighed for at sætte ind.

Det er korrekt, at tingene på en række områder er gået for langsomt. I social- og miljøudvalget har vi i 5–6 år bedt ministrene om at lave en arbejdsmiljøkonvention. Det lykkedes sidste år. Men når det tog så lang tid, var det, fordi den konservative danske ar-

bejdsminister nægtede at være med. Det kunne statsministeren gøre noget ved i sin egen regering.

Men er forklaringen ikke den – og jeg vil bede statsministeren bekræfte, hvad hans udenrigsminister har bekræftet i det danske Folketing – at Danmark prioriterer sit internationale samarbejde med EF, NATO, FN og Nordisk Råd således, at Nordisk Råd-samarbejdet er prioriteret absolut lavest i de danske internationale kontakter? Det er måske forklaringen på, at regeringens politiske vilje er for svag til at ville gøre noget i Nordisk Råd.

Det er jo en ærlig sag, at man ikke vil det, men så må statsministeren ikke stå her og sige, at Danmark er et aktivt medlem af Nordisk Råd, for det er simpelt hen ikke i overensstemmelse med de faktiske forhold.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg ved sandelig ikke, hvad man skal sige til sådan en ejendommelig udtalelse som den, at Danmark ikke er et aktivt medlem af Nordisk Råd. Det unddrager sig jo sund fornuft. Danmark har en lidt anden placering; vi er med i to store europæiske samarbejdsorganisationer, både Nordisk Råd og EF, og det præger vores position.

Jeg mener bestemt, at både den danske regering og de danske parlamentarikere i Nordisk Råd er overordentlig aktive, og det bør de være.

Dér, hvor vi især har forsømt mulighederne i de seneste årtier, er efter min opfattelse etablering af det virkelig frie nordiske hjemmemarked for erhvervsvirksomheder og for nordiske borgere. Det har været hovedsagen, og her har vi været for langsomme. Det er ikke nyt, at jeg siger det, jeg har for mange år siden i Nordisk Råd sagt: Lad os skrue tempoet op, lad os fjerne alle handelshindringerne, lad os skabe fri etableringsret, lad os skabe et frit kapitalmarked osv., osv.

Men her var vi altså sene; det er der ikke noget at gøre ved, det sker nok i de kommende år.

Bildt: Herr president! Statsminister Schlüter gav oss en injektion för det vidare nordiska samarbetet. Han sade, om jag uppfattade honom rätt, apropå neutralitetspolitiken att

den i det nye Europa förlorar något av sin mening. Låt mig, herr statsminister, komma om inte så mycket med en replik som med en nyansering ur mitt perspektiv. Den svenska neutralitetspolitikens kärna ligger fast sedan 100 eller 200 år tillbaka. Det handlar om att Sverige är ett litet land som ligger i omedelbar närhet av den stora ryska makten, oavsett hur denna ryska makt manifesterar sig politiskt i olika historiska skeden. Vår säkerhetspolitiska roll blir att undvika att falla under denna maktens inflytande samtidigt som vi aldrig får bli en hotande utpost mot denna alltid starka makt.

Detta är den hårda kärnan i svensk neutralitetspolitik. Den är inte given av omständigheterna utan av geografin. Den moderna vetenskapen lär oss ju att kontinenternas rörelser visserligen äger rum, men rasande långsamt, och därmed kommer denna hårda kärna att bestå också i ett Europa i förändring.

Men det innebär inte att medlen, manifestationerna, förblir oförändrade. Tvärtom, när historien förändras måste också de historiska medlen för denna neutralitetspolitikens hårda kärna förändras. I ett läge när Tjeckoslovakiens president kan stå inför USA:s kongress och tacka västalliansen för att denna givit Tjeckoslovakien dess frihet har så mycket förändrats att jag tror att den vision som är statsminister Schlüters också kommer att bli vår — ett nordiskt samarbete som inte finns vid sidan av det europeiska samarbetet, utan ett nordiskt samarbete där vi alla kan samarbeta, också som fullvärdiga medlemmar i det EG-samarbete som blir kärnan i morgondagens demokratiska Europa.

Statsminister Schlüter: Hr. præsident! Jeg kan svare ganske kort: Jeg er enig med hr. Carl Bildt i, at begrebet neutralitet er under forvandling.

Nu har jeg altid haft den personlige vurdering, at Sverige er et af de mindst neutrale lande i Europa. Sverige fører alt andet end neutralitetspolitik, og det vil jeg begrunde med, at få har som Sverige så kraftige markeringer i udenrigspolitikken, og det er udmærket. Jeg tror, at udviklingen går i den retning, at neutralitetsbegrebet i fremtiden betyder, om man er medlem af en militæralliance, eller man ikke er. Irland er ikke medlem af en

militæralliance, Østrig er ikke medlem af en militæralliance, Sverige og Finland er heller ikke. Og derfor tror jeg, at i fremtidens europæiske samarbejde bliver det mindre betydende, om man er medlem, eller om man ikke er medlem af en forsvarsalliance, og det er kun godt.

Gro Harlem Brundtland: President! Det er i dag trist å tenke på hvor mye vi egentlig tapte, i evne og mulighet for å styrke både vår egen region — og samtidig bidra til en bredere europeisk integrasjon, da visjonene om Nordøk i sin tid strandet.

Vi må nå selv ta mer aktivt del i den dynamiske forandringsprosessen som har endret vår virkelighet på terskelen til 1990-tallet. Vi har mye å bidra med, av demokratisk kultur og tradisjon, av felles erfaringer med å utvikle samfunn med evne til vekst og nyskaping, kulturell identitet og utfoldelsemuligheter og sosial og miljømessig trygghet og likeverd.

Men har vi vist nok evne til fornyelse og ny drivkraft i vårt eget, nordiske samarbeid? Har vi utviklet våre egne arbeidsformer slik at de produserer de resultatene de kunne og burde? Jeg er redd svaret er nei.

Har ikke vi også stivnet litt i fastlåste strukturer og mønstre som blir en hemsko, av og til et skalkeskjul? Unnlater vi å gå til bunns i problemer som kunne vært løst hvis de hadde fått like stor omtanke og politisk prioritet som våre hjemlige?

Vi må enda sterkere politisere vårt arbeid hvis vi skal nå nye resultater. Det blir for mye papir, for mye pirk, for lite politikk av våre nåværende arbeidsformer.

Forslag som vi nå bruker vesentlige ressurser på å utrede, må i det minste kunne samle oppslutning i en partigruppe, tverrnordisk, eller i en nasjonal delegasjon, tverrpolitisk.

Skal vi drive et seriøst arbeid fremover med styrke, krever det et helt annet ansvar for fremdrift fra statsministrenes og samarbeidsministrenes side, i et tettere samarbeid mellom regjeringsside og parlamentsside, noe som er en selvfølge i alle våre enkelte land.

Jeg er overbevist om at fremtiden vil stille krav til oss alle om å utvikle langt mer forpliktende — og bindende — internasjonale avtaler og rammevilkår, ikke minst på områdene miljø og sikkerhet. Det betyr at vi også

må innstille oss på en politisk virkelighet med sterkere innslag av overnasjonalitet. Hva er da mer naturlig enn at vi trener opp vår egen evne her i de nordiske land?

I arbeidet med en styrket beslutnings- og gjennomføringsprosess, nordisk og nasjonalt, må en slik erkjennelse nå tas med.

Når vi gang på gang kommer opp i usikkerhet omkring håndteringen av utenrikspolitiske spørsmål i Rådet, er det uttrykk for at slike spørsmål oppleves som svært vesentlige, av oss alle. Samtidig har vi ikke gitt vårt samarbeid og de avtaler det bygger på, kanaler som kan benyttes på en ryddig og konstruktiv måte.

Vi har i dag et nært samarbeid mellom de nordiske regjeringer i utenrikspolitikken. Vi har all grunn til å videreutvikle det — og dra enda større nytte av det, også ved å lete etter mulige veier å gå for å få inn også et parlamentarisk element, i tilknytning til Nordisk Råd.

Tanken om et internasjonalt utvalg kunne settes inn i en slik ramme. Skal dette få virkelig mening, må utenriksministrene, ikke bare handels- og bistandsministrene, danne ministerråd og delta i Nordisk Råds arbeid.

Vi skal nå være med og bygge et nytt, all-europeisk sikkerhetssystem, med nødvendige institusjoner. Der vil det være en stor styrke for oss og for Europa om den nordiske region var i stand til å tale med én stemme og gi økt tyngde til verdier vi faktisk står sammen om.

Miljøspørsmålene vil måtte prege 1990-tallet. Jeg tror de må få en klar forankring også i en all-europeisk sikkerhetsordning.

Vi har gjort en stor innsats også i Nordisk Råd i de senere år for en bærekraftig utvikling og et tryggere miljø.

Arbeidet med forberedelsen av FNs regionale konferanse for miljø og utvikling, i Bergen, går nå inn i sine siste uker. Også her må de nordiske land spille en viktig rolle for å sikre et nødvendig fremsynt bidrag til en økende global forpliktelse. Dette vil kreve vilje til å fordele byrder og til å overføre miljøteknologi. Vi må faktisk bruke større ressurser til rensetiltak og til miljøtiltak i sterkt forurensede land for å få mest igjen for det også på vegne av oss selv, våre barn og barnebarn.

Fremtiden krever globalt gjennomslag for prinsippet om at forurenseren betaler, men i

den overgangstid vi nå lever i, må også det ressursforbruk og den belastning på vårt felles miljø som de rike industrialiserte land allerede har tatt på forskudd, nå komme andre til gode. Jeg tror vi har enda mer å bidra med, ikke minst nå i et større internasjonalt perspektiv, slik at nord/sør-konflikten ikke oppstår på nytt i kjølvannet av gledelige begivenheter i selve Europa, hvor skillet mellom øst og vest opphører, og hvor vi har så rike muligheter til en tryggere fremtid. Derfor har vi også i nordiske land et stort ansvar for å påvirke utviklingen i det internasjonale samarbeid, for felles sikkerhet og for felles fremtid. Da må vi ta vare på vår egenart, vår nordiske modell, det regionale samarbeid og vår innsats satt inn i et all-europeisk perspektiv og i et internasjonalt perspektiv.

Statsminister **Holkeri**: Herr president! Vid Nordiska rådets extra session i november förra året kunde vi se att år 1989, i vår generations Europa, var en ny tid för dramatiska förändringar. Under de senaste månaderna har utvecklingen fortsatt med lavinartad fart. Huruvida vi till och med bevittnar en historisk vattendelare återstår att se.

Traditionellt har vi undvikit säkerhetspolitiska frågor och framför allt säkerhetspolitiska beslut i Nordiska rådet. Så kommer det att vara också i fortsättningen. Men utvecklingen i vår världsdel är nu så genomgripande att det skulle vara politisk blindhet, till och med naivt, att försöka utesluta rådet från den alleuropeiska debatten.

Jag är enig med många talare före mig, t. ex. statsminister Schlüter, om att ingen må isolera sig.

De djupa och omfattande förändringarna i Östeuropa är till stora delar oåterkalleliga. Någon väg tillbaka till den situation som i årtionden rådde efter andra världskriget finns inte.

Å andra sidan kan vi inte ännu tillräckligt klart skönja Europas nya politiska och ekonomiska grundritning. De östeuropeiska länderna blir tvungna att först genomgå en kanske oberäkneligt tung strukturanpassning. Den kommer att påverka hela vår världsdel.

Nu för vi med skäl en ny typ av offentlig diskussion. Synvinklarna växlar från historiska lärdomar till fördomsfria försök att

väga värderingar och inställningar från en helt ny utgångspunkt.

Alla de som har omsorg om och bär ansvar för framtiden har skäl att delta i denna granskning. Vid sidan av i och för sig intressanta prognoser borde man också sträva till en djupare analys av verkligheten.

Vart är Europas folk och människor på väg? Har européerna nu mera likartade samhälleliga värderingar än tidigare? Existerar det förmåga och vilja att lösa konflikterna på ett mera reglerat sätt än tidigare?

Innan de här frågorna kan besvaras på ett något så när tillförlitligt sätt, finns det ingen orsak att omvärdera grunderna för Finlands utrikespolitiska linje.

Det förutsägbara i politiken har minskat, eller med andra ord – osäkerheten om vad som komma skall har ökat.

I en sådan situation är det på sin plats att inte onödigt binda en kommande beslutsprocess.

Neutralitetspolitiken erbjuder oss finländare denna möjlighet. För oss är den en resurs och inte en begränsning. Vi ser inte värdena i neutralitet som ett statistiskt tillstånd.

I ljuset av den pågående utvecklingen visar det sig att skapandet av den europeiska säkerhets- och samarbetsprocessen var en lycklig åtgärd. För femton år sedan kände man naturligtvis inte till dagens situation. Den dåvarande grundinställningen – alltså att få de trettiofem länder som var och är ansvariga för Europas säkerhet till samma bord – visade sig riktig. Nu har vi såväl ett forum som ett medel för att lösa Europas problem.

Herr president! Vid sidan av denna omvälvande process i Europa pågår med oförminskad styrka den europeiska ekonomiska integrationsutvecklingen. Sambandet mellan dessa processer antar tydligare konturer.

Diskussionerna om att upprätta ett europeiskt ekonomiskt område håller planenligt på att övergå i konkreta förhandlingar redan före sommaren. Finland medverkar för sin del till att det europeiska ekonomiska området skall bli en verklighet.

Vad är det nordiska samarbetets framtid i ett sådant perspektiv, då EES – European Economic Space – kommer att täcka många områden av det nordiska samarbetet?

Jag är övertygad om att detta samarbete kommer att ha sin roll. Det nät av samarbets-

kontakter som vi genom åren har etablerat gynnar våra samhällen också i framtiden.

I förhållande till den europeiska ekonomiska integrationen bör det nordiska samarbetet basera sig på traditionella grunder. Men vi bör kunna ta fräscha initiativ och fortfarande visa att vi – de nordiska länderna – kan gå i täten för utvecklingen.

Den europeiska integrationen stimulerar det nordiska samarbetet och lamslår det inte. I ett enhetligt Europa kommer de nordiska länderna att kunna vidhålla sin nationella särart. Kulturell pluralism har alltid varit ett kännetecken för en genuin europeisk identitet. Vi är inte alla stöpta i samma form.

I Mariehamn utbytte vi tankar på ett återuppväckt och intensifierat samarbete mellan de nordiska länderna och de baltiska republikerna. Vi välkomnade president Gorbatsjovs initiativ till kontakter mellan staterna och områdena i Nordeuropa.

En gemensam och för alla i Norden akut fråga är att komma till rätta med de omfattande miljöproblemen. De känner inga gränser.

Finland har deltagit och deltar i samarbetet på miljöskyddets område. Samtidigt utreder vi möjligheterna att utveckla sådana ekonomiska åtgärder, som syftar till att understödja ekonomisk och social utveckling i de länder i Europa, som behöver och önskar vårt bistånd och samarbete.

Det är glädjande att kunna konstatera här i Norden att ett av de många projekt som längre förberetts snarast möjligt kan verkställas. Jag avser Nordiska investeringsbankens, eller formellt ministerrådets, plan för miljöinvesteringar i Östeuropa. Men vi här i Nordiska rådet måste också komma ihåg att Nordiska rådet sedan gammalt har fasta traditioner när det gäller skyddet av den marina miljön i Östersjön. Jag avser den s. k. Östersjökommissionen, som initierades av Nordiska rådet självt.

Finlands regering har välkomnat initiativet till den Östersjökonferens, som sammankallats av Sveriges och Polens regeringar. Länderna kring Östersjön och i de närliggande områdena har i september en möjlighet att samfällt ge ett politiskt stöd till skyddandet av Östersjön och markera det gemensamma ansvar, som vi alla har för bevarandet av våra vatten-, land- och luftområden.

Administrationer reagerar alltid långsamt, i synnerhet på oväntade förändringar. Dialogen mellan Väst- och Östeuropas regeringar har under de senaste månaderna visat tydliga tecken på att det finns en beredskap att skapa nya förutsättningar för såväl multilaterala som bilaterala samarbetsformer. Låt oss nu ta till vara dessa möjligheter.

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström**: Herr president! I ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" sägs att vi å ena sidan skall ta till oss och dra nytta av de framsteg som gjorts och görs inom EG; å andra sidan att vi bör forma gemensamma nordiska ståndpunkter som kan få genomslag i det breddade europeiska samarbetet i EES.

Vi har utpekat bl. a. miljöfrågorna – inklusive arbetsmiljön – och konsumentpolitiken som områden där vi i Norden hunnit jämförelsevis långt. Vi tror att det där finns utrymme för nordiska värderingar och modeller när hela Europa söker sina lösningar.

Men Norden har, som jag ser det, en skyldighet att aktivera sig på ytterligare ett väsentligt område; det som vanligtvis sammanfattas under rubriken "den sociala dimensionen". Här finns förväntningar på oss. Både politiska och fackliga grupperingar ute i Europa har framfört uppfattningen att Norden kan bidra till att "lyfta nivån" när det gäller i vid mening socialt skydd och sociala rättigheter för arbetstagare och den fulla sysselsättningen.

Sedan Nordiska rådet var samlat i Mariehamn i november förra året för att bl. a. diskutera Norden och Europa har elva av EGländernas stats- och regeringschefer antagit en "social stadga" för gemenskapen. Storbritannien ställde sig vid sidan om.

Eftaländerna har, vill jag påminna om, gemensamt deklarerat att ett vidgat ekonomiskt samarbete måste åtföljas av framsteg avseende den sociala dimensionen. Denna bredare förankring kan ge ytterligare tyngd åt nordiska ansträngningar att påverka utformningen av EG:s politik. Det gäller områden som arbetsmarknadspolitik, social trygghet, förenings- och förhandlingsrätt, medbestämmanderätt, jämställdhet, yrkesutbildning, hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, handikappades villkor, skydd för barn och ungdom-

mar i arbetslivet etc. Det är några av delområdena i det handlingsprogram som kommissionen presenterat parallellt med stadgan. På dessa områden kan vi se fram emot att kommissionen under de närmaste åren utfärdar direktiv, alltså frågor som i högsta grad kommer att vara i stöpsleven i Europa.

Herr president! Det bör redovisas att stadgan och programmet vällat stridiga reaktioner också utanför kretsen av medlemsländer i EG. Den europeiska arbetsgivarorganisationen är starkt skeptisk. Också europafacket är kritiskt, dock främst för att stadgan i så ringa grad är förpliktigande och för att det saknas en tidsplan för handlingsprogrammets genomförande. Från svensk sida ser vi gärna ökade nordiska ansträngningar för att ge "den sociala dimensionen" en stark plats i arbetet för det framtida Europa.

I den fremskridtsrapport med anknytning till programmet "Norden i Europa" som föreligger vid denna session finns en klar markering av att också Östeuropa kräver vår uppmärksamhet. Flera ministerrådsförslag gäller nya former för samverkan och tekniköverföring till Östeuropa särskilt i fråga om miljö.

De utmaningar vi nu står inför i det nordiska samarbetet ställer krav på en effektiv samarbetsorganisation, en organisation som förmår fånga upp de väsentliga frågorna i tiden och snabbt bearbeta dem fram till beslut och omsätta dem i handling.

Ganska ofta möter man påståendet att det nordiska beslutsfattandet går trögt. Man hänvisar inte så sällan till EG och kommissionens höga takt vad gäller att anta direktiv etc.

Jag skall inte bestrida att det finns en inbyggd tröghet i vår beslutsprocess. Men parallellen med EG är missledande. Det nordiska samarbetet är ett samarbete mellan suveräna stater, till skillnad från vad fallet är inom EG. Vårt beslutsfattande har sin grund i consensus-principen. Besluten blockeras alltså om inte alla länder är helt eniga i sina ställningstaganden.

Men vi kan naturligtvis inte se bort ifrån att EG anger takten och att många av besluten där mycket direkt griper in i både nordiskt och nationellt beslutsfattande.

Följden av detta kan då bli att frågor som idag är viktiga i det nordiska samarbetet kommer att lösas inom ramen för den större

europeske integrasjonsprosessen og då i vårsta fall på ett sätt som gör att gemensamma nordiska värderingar inte blir beaktade.

I detta ligger en utmaning. Vi måste bli kraftfullare när det gäller att hävda nordiska värderingar i den pågående integrasjonsprosessen. Vi måste bli raskare att själva ta ställning – eventuellt genom att etablera någon form av överstatlighet också i den nordiska beslutsprosessen. Den frågan kan bli aktuell om element av överstatlighet blir ett resultat av förhandlingarna om det europeiska ekonomiska området EES. Vi måste på nytt och klarare precisera vad som är specifikt nordiskt, och omvänt välja bort sådant som bättre kan lösas i andra, kanske vidare sammanhang.

Vi har i Norden en kulturell och social samhörighet med stark livskraft. Våra medborgares möjligheter att arbeta, bo, fungera och få social trygghet i varandras länder är större än på andra håll. Kanske är det på dessa områden som vi efter år 1992 kan ge det bästa bidraget till att stärka den nordiska samhörigheten och samtidigt visa på en intressant modell för andra regioner i Europa.

Thea Knutzen: Ærede president! Siden forrige sesjon er det Nordens internasjonale kontakter og saker i forbindelse med dem som har dominert arbeidet i Rådet. Utviklingen innenfor EF og de raske og gledelige endringer vi ser i Øst-Europa, gjør at man ikke behøver å være noen begavet spåkjerring for å forutsi at de internasjonale kontakter og arbeidet med miljøvern over landegrensene vil bli viktige arbeidsoppgaver også kommende år.

I denne situasjonen stiller mange spørsmålet om Nordisk Råd mister sin betydning og kan avvikles etter hvert som internasjonale og også overnasjonale avtaler inngås. Jeg er overbevist om at det ville være feil strategi. Et Norden der fem land og tre selvstyrte områder med til sammen vel 22 mill. mennesker står sammen, må i større utstrekning bli hørt og få gjennomslag enn mange små land som handler hver for seg. Vi har alt gjort den erfaringen, bl. a. i Gatt-forhandlingene.

Men det betyr at vi fortsatt må satse på å styrke det indre fellesskap. Det betyr at vi fortsatt må arbeide på de mange områder,

med de mange små forbedringer som ikke hver for seg er så bemerkelsesverdige, men som til sammen bidrar til økt samhold. Vi opplever da også at farten i utviklingen i Europa setter fart i det nordiske samarbeid. Fri flyt av kapital over landegrensene og nedbygging av handelshindringer er godt i gang og bør kunne være fullført før 1992.

Utviklingen betyr imidlertid også at vi må være villige til å vurdere endringer i Nordisk Råds arbeidsformer og organisering og i Rådets arbeid generelt. Den oppnevnte organisasjonskomite har fått i oppdrag å se på en del sider av dette og vil gi sin innstilling før neste sesjon.

I tillegg må vi fortløpende foreta prioriteringer av våre oppgaver og satsinger. De ca. 100 nordiske institusjonene vi har, må også være med i disse vurderingene. Her er budsjett- og kontrollutvalgets systematiske gjennomgang av institusjonene og deres drift er viktig ledd. Jeg vil ikke her gå dypt inn i den utredning som et embetsmannsutvalg under Ministerrådet har lagt frem, og som inneholder forslag om nedleggelse av fire navngitte nordiske institusjoner. Jeg fortsetter at Nordisk Råds utvalg skal være med i beslutningsprosessen, etter at utvalgssinnstillingen er politisk behandlet i Ministerrådet.

Men jeg vil sterkt advare mot å etablere som prinsipp, slik det fremmes i utvalget, at vi ikke lenger skal ha nordiske institusjoner. Her må man nøye vurdere hva man satser og hva man får igjen. Flere av disse institusjonene utfører viktige fellesnordiske arbeidsoppgaver som ellers ikke ville blitt utført – og det ofte med beskjedne midler fra Nordisk Råd. Et eksempel er Nordisk Institutt for Sjørett i Oslo. Universitetet i Oslo dekker det vesentlige av utgiftene, og Nordisk Råd skyter inn 2,5 mill. kr. For dette relativt beskjedne beløp har vi et institutt som fungerer nordisk, og som nettopp ivaretar det tverrnordiske vitenskapelige samarbeid som er høyt prioritert av Rådet. Det må vi ikke med et pennestøk gi avkall på!

Det var det felles kulturgrunnlag og ønske om å utvikle og styrke dette fellesskap som startet arbeidet med Nordisk Råd. Og fremdeles er det slik at samarbeidet på alle kulturelle områder er grunnplanken.

Dette arbeidet omfatter viktige og aktuelle områder som forskning og utdanning. Her

vil jeg imidlertid fremheve det forhold at vi med noe god vilje kan forstå hverandre i de nordiske land, som en grunnleggende forutsetning for vårt arbeid. Handlingsplanen for økt språkforståelse er derfor meget viktig, og vi må alle satse på å realisere den. Jeg vil bare her kort nevne min tidligere henstilling til kulturdepartement, opphavsorganisasjoner og televisjonsselskaper om å se på de opphavsrettigheter som hindrer fri flyt av televisionsprogrammer og kringkastingprogrammer generelt mellom de nordiske land.

Kultursamarbeid i videste forstand, også inkludert et forsvarlig vern om miljøet, vil sannsynligvis bli det felt som virkelig kan styrke de gryende demokratier i øst.

Vi bør etter min mening være noe mer tilbakeholdende når det tales om eksport av det som kalles den nordiske samfunnsmodell, med alle velferdsgoder. Vi opplever jo nå at denne modellen får avslitte flekker både her og der, eksempelvis i form av sviktende barnevern og stor arbeidsledighet. Og vi vet vel alle at løsningene ikke finnes ved bare å øke de offentlige utgiftene.

Det landene i øst etterspør, er veiledning i å utvikle våre grunnleggende verdier – i stikkords form: et demokrati som fungerer, stor personlig frihet, rettssikkerhet, ytringsfrihet og markedsøkonomi.

Her har både Nordisk Råd og de enkelte land i Norden store arbeidsoppgaver fremover, og de kan bli til gjensidig nytte for Øst-Europa og våre egne land i Norden.

J.K. Hansen: Hr. præsident! På sessionen sidste år i Stockholm fremhævede jeg, at det var tvingende nødvendigt, at vi i den europæiske integrationspolitik er stærke indadtil i vore nordiske lande. Ved at løse en række opgaver i fællesskab står vi væsentligt stærkere over for det store Europa, som vi alle sammen retter øjnene imod, frem for at det er hvert enkelt land, der opererer separat. Det er ikke en isolation, en nordisk isolation, derimod en styrkelse efter min mening.

Kulturområdet er klart et af de områder, hvor det ses meget tydeligt, og ministerrådet fremhæver da også, at den nordiske kultursektor må have høj prioritet i det nordiske samarbejde. Jeg kunne jo stille et spørgsmål: Er det en sandhed med modifikation? Jo, jeg

synes faktisk, vi er kommet et godt stykke på vej i vores nordiske kultursamarbejde. Det er vi efter vedtagelse af kulturhandlingsplanen i 1988, og vi kan da også stort set være tilfredse med den måde, som tingene er skredet frem på på en række områder i kultursektoren. Må jeg bare nævne nogle enkelte områder. Det drejer sig om uddannelsesområdet, det drejer sig om programmet Nordplus, den styrkelse som dette program har fået. Det er faktisk en succes. Vi må sørge for, at det fortsætter med at være en succes. Herunder skal jeg da også nævne Nordplus-junior, som dækker det, vi i Danmark benævner ungdomsuddannelserne.

Jeg skal da også hilse de tiltag velkomne, som minister Sólnes nævnte i sit indlæg om Nordplus om ekstra penge til Nordjob og om en særlig nordisk ungdomsfestival.

Det drejer sig også om initiativer på forskningsområdet, vækst på forskningsområdet, om almenkulturen og så de ekstra midler, der sidste år blev sat af til TV- og Filmfonden.

Jeg skal så også nævne arbejdsprogrammet "Norden i Europa". Og så kan man sige: så langt så godt. Men det er, ligesom der på det sidste, kan man sige, er gået panik i ministerrådet. Det synes, som om ministerrådet er ved at være bange for sin egen skygge. De er bange for, at de tiltag, vi har taget i de seneste år, kan man ikke leve op til. De er bange for, at budgetterne ikke kan leve op til det.

Jeg må sige, at det er overraskende, at ministerrådet pludselig har en sådan holdning, at vi nu skal skære ned, vi skal nu have det, der hedder nulvækst på områderne. Det var da også overraskende her i efteråret 1989, at ministerrådet tilsyneladende for at skaffe penge til vedtagne projekter pludselig ville begynde at se på en række institutioner. Ja, oven i købet foreslog man nedlæggelse af fire navngivne institutioner inden for kultursektoren. Og man ville også skære ned på budgetterne hos alle institutionerne med 10 pct. Og det gjorde ministerrådet alt sammen uden at høre Nordisk Råd og dets udvalg om det betimelige i, at sådanne nedlæggelser, sådanne beskæringer kunne finde sted. Må jeg sige, at det er en aldeles urimelig behandling af parlamentarikere i Nordisk Råd. Hr. præsident, må jeg henlede opmærksomheden på, at størstedelen af de institutioner, der er oprettet i nordisk regi, er oprettet på grundlag af rekommandationer vedtaget i Nordisk Råd,

og de er i nøje overensstemmelse med aftalen om nordisk kulturelt samarbejde omkring Helsinkiaftalen.

Jeg skal ikke afvise, at der kan være behov for en revision af forskellige institutioner. Det er der sikkert altid, og det skal vi altid være opmærksom på, og det vil vi være opmærksom på. Men det må ske gennem en saglig vurdering foretaget af de parlamentarikere, det råd, som har været med til at oprette disse institutioner. Hr. præsident, må jeg slutte, hvor jeg startede, med at fremhæve, at vi forbliver stærkest sammen indadtil i Norden ikke mindst på kulturområdet. Og må jeg så appellere til et samarbejde med ministerrådet og Nordisk Råds medlemmer om, at ministerrådet ikke i lyset af den økonomiske krise, som vore lande befinder sig i økonomisk, glemmer hovedsigtet med det fælles nordiske samarbejde.

Og må jeg endelig minde om, at hvad man eventuelt kunne finde på at spare i det fællesnordiske, bl. a. ved at foreslå nedlæggelse af institutioner, kan ret ofte komme til at betyde en øget udgift i det nationale budget.

Björk: Herr president! När vi nu samlas till Nordiska rådets 38:e session lever vi, såsom många talare har sagt före mig, i en omvärld där utvecklingen går allt snabbare. Vi bör då fråga oss hur 90-talet ser ut för nordiskt samarbete. Hur skall Nordiska rådet arbeta inför framtiden för att följa med i denna utveckling och för att hinna med i den allt snabbare internationella rytmen?

Vi som tillhört rådet några år vet att det finns de som är skeptiska till vad rådet har åstadkommit de senaste 20 åren. Man är också tveksam till om Nordiska rådet kan spela en aktiv roll i den del av Europa där vi arbetar. Var för sig är vi små, men tillsammans kan vi vara starka.

Jag tycker att vi skall ta den frågan och den kritiken på allvar. Något som vi ständigt bör fundera över är om rådet arbetar på ett sätt som motsvarar dagens krav på den snabba internationella utvecklingen. Är vår organisation tidsenlig? Arbetar vi effektivt?

Jag är ibland tveksam till om vi arbetar på ett sätt som man kan kräva nu i början av 90-talet. Rytmen i utskotten leder till att om ett ärende inte är klart tar det upp till ett

halvår innan man arbetar vidare, och eftersom sessionerna hålls en gång per år tar det lång tid innan beslut kan fattas i många viktiga frågor.

När vi nu går in i 90-talet bör vi ställa några krav för att se till att samarbetet fungerar. Behöver vi omorganisera rådet? Jag har själv stora förhoppningar på den kommitté som Thea Knutzen berörde, som är tillsatt för att arbeta med detta. Borde vi inte se till att snabbare följa upp de beslut som vi har fattat? Borde utskotten ha budgetansvar? Har vi ordentligt klarlagt boskillnaden mellan presidiesekretariatet, delegationerna i varje land och kanske ämbetsmännen och de olika organen?

Jag tycker det är viktigt att vi inför 90-talet markerar i vilka frågor som vi bör flytta fram positionerna. Vi bör markera vår självständighet som en stark part i Nordeuropa på olika områden. Vi kan slå broar mellan öst och väst, och vi har ett ansvar att följa utvecklingen och stödja den verksamhet som pågår i de baltiska länderna. Vi kan slå vakt om den sociala dimensionen och den gemenskap vi har på det sociala området.

Ett område som är extra viktigt är miljöområdet. Det är angeläget att vi får ett mer aktivt och mer drivande engagemang i miljöfrågorna genom att se till att skapa en egen profil för nordiskt miljöarbete. Men då måste vi också se till att gå före – det gäller Östersjön och Nordsjön, för att nämna ett par exempel. Vi måste gå före när det gäller transportpolitiken. Om Norden skall bli en trovärdig kraft, måste vi själva vara trovärdiga, och vi måste se till att agera i internationella fora först när vi kan visa bra resultat.

Vi måste se till att få ett kraftigt agerande på bioteknikområdet. Mittengruppens ordförande har redovisat de krav som gruppen ställer inom bioteknikområdet den närmaste tiden. Detsamma gäller också kulturområdet.

Jag tror att det är endast med en ordentlig nyorientering och omprövning som rådet kan gå in i 90-talet med förvisning om att Nordiska rådet arbetar i takt med tiden och i en takt som för oss fram i åtminstone samma fart som vår omvärld har. Det är en förutsättning för att vi skall kunna tro på att den nordiska idén överlever år 2000.

Ólafur G. Einarsson: Hr. præsident! Hvert 5. år falder det i hvert af de nordiske landes lod at sørge for Nordisk Råds session. I det land, hvor den holdes, puster den liv i diskussionerne om det nordiske samarbejdes værdi.

Det er muligt, at denne diskussion er mere iøjnefaldende i et lille land som Island. Det er på sin vis meget naturligt, eftersom en session med op mod 1 000 deltagere ikke undgår nogens opmærksomhed.

Det er meget vigtigt med en fornyelse af diskussionen om dette enestående samarbejde, ikke mindst nu, hvor der finder så store ændringer sted i de europæiske landes relationer. På den ene side drejer det sig her om forhandlinger mellem EFTA og EF, og på den anden side om kommunismens fald og de forandringer, der følger heraf i kontakterne til de østeuropæiske lande.

Man kan derfor godt sige, at de nordiske lande står ved en skillevej i deres indbyrdes samarbejde.

Holdningen til EF varierer derimod meget. I de enkelte lande findes der partier, som har medlemskab med i deres program, andre, som er totalt imod. Og i de enkelte lande, som f.eks. i Island, er man enige om, at medlemskab ikke er på dagsordenen nu, selv om man lægger varierende vægt på det inden for partierne.

Særlig på grund af udviklingen i Europa hører man nu røster blandt nordiske politikere, som påstår, at det nordiske samarbejde nu vil få mindre betydning og eventuelt helt miste sin værdi. Man skal hellere vende sig mod samarbejdsprojekter, som hele Europa tager del i. Det er i sig selv en interessant opgave, men det må ikke medføre, at der slækkes på kravene til det nordiske samarbejde. Ligegyldigt hvad der sker i Europa, har vi vort kulturfællesskab. Det skal vi værne om, og styrke det kulturelle samarbejde.

Vi kan derfor ikke godkende, at bevilgerne til nordiske institutioner skæres ned med 10 pct., eller at visse fællesnordiske institutioner nedlægges uden politisk diskussion om prioriteringer.

I Island mærker vi tydeligt, at der bliver stadig større begrænsninger i nordiske studenter muligheder for adgang til nordiske universiteter uden for hjemlandet. Også pasoverenskomsten er i fare. Dette vækker bekymringer for, at landenes regeringer er ved

at nedprioritere nordisk samarbejde mere, end man officielt er villig til at give udtryk for.

Når vi betragter denne udvikling, er der grund til at undersøge sagen. Øgede udgifter til nordisk samarbejde, men formindskede gensidige rettigheder er en proces, som går i den forkerte retning.

Men naturligvis bør vi omvurdere vort arbejde og organisation i en tid med forandringer. En særlig organisationskomité har nu startet sit arbejde, og der er dukket visse ideer op om arbejdsformer.

På grund af de diskussioner, der opstod ved sidste session om valg til Præsidiets, lod Præsidiets Juridisk Udvalg udarbejde forslag bl. a. om valg til tillidsposter. Præsidiets tilsluttede sig ikke alle disse forslag, og det er da også naturligt at afvente en tilbundsående behandling fra organisationskomiteen.

Blandt de ting, som præsidiets vedtog, var at vælge en valgkomité med en repræsentant og en suppleant fra hver partigruppe.

De islandske medlemmer i præsidiets reserverede sig mod, at der blev stiftet en valgkomité, også selv om det kun drejer sig om en midlertidig ordning. Det gjorde vi, fordi man med denne beslutning igen overlader magten til partigrupperne og forbigår delegationernes vilje. Valgkomiteens sammensætning blev sådan, at Island hverken fik medlem eller suppleant, og Danmark heller ikke medlem. Man spørger sig selv, om udviklingen er ved at gå i retning af, at ikke alle lande behøver at være repræsenteret i Præsidiets eller udvalgene.

Det politiske samarbejde i partigrupperne er nyttigt, men man må ikke ændre rådets organisation sådan, at alle beslutninger tages dér, blandt andet valg til tillidsposter.

Der er især to grunde til dette:

For det første kan man derved komme til at gå imod beslutninger truffet i delegationerne, som er valgt af de respektive parlamenter til at sidde i Nordisk Råd bl. a. for at varetage vedkommende lands interesser.

For det andet er i det mindste nogle af partigrupperne sammensat af mange forskellige partier. F.eks. kan nævnes, at det islandske parti Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet) ikke ligner Venstre i Danmark.

Til sidst, hr. præsident. Som jeg før sagde, står Nordisk Råd nu over for en slags skil-

lejev på grund af udviklingen i Europa. Jeg lægger vægt på, at man fortsætter med at knytte de nordiske lande sammen gennem forskelligartet samarbejde. Til trods for sammensmeltning på mange områder mellem de europæiske lande og de nordiske lande uden for Norden er der stadig brug for samarbejdet. Og måske netop på grund af denne udvikling er der grund til at holde mere sammen end før.

II social- och hälsovårdsminister, nordisk samarbetsminister **Tarja Halonen**: Herr president! Den europeiska dimensionen av det nordiska samarbetet har haft en central roll i ministerrådets arbete under hela den period som infaller mellan Nordiska rådets session i Stockholm och denna session. Utvecklingen i Europa följer, som alla redan har sagt, två huvudlinjer. Å ena sidan pågår en dramatisk samhällspolitisk utveckling i Östeuropa med följdverkningar och återspeglings också i den västeuropeiska vardagen. Å andra sidan arbetar man målmedvetet och systematiskt för att vidareföra och utveckla integrationsprocessen i Västeuropa.

Vad beträffar utvecklingen i Östeuropa och frågan om vårt engagemang i strävandena att understödja den ekonomiska utvecklingen och demokratiseringsprocessen i dessa länder är det viktigt att ministerrådet nu snabbt undersöker förutsättningarna för konkreta samnordiska projekt. Samarbetsministrarna har därför bett ämbetsmannakommittéerna att undersöka relevanta initiativ på sina respektive sektorer och avge en rapport senast den 15 juni. Det är enligt vår mening viktigt att man i detta sammanhang också beaktar de stödaktioner som planeras av andra internationella organ liksom även de nationella bilaterala insatserna som bör koordineras. Det är alldeles uppenbart, att våra länder här har ett klart intresse av att understödja samarbetsprojekt speciellt i de länder som gränsar till Norden, dvs. i Östersjöområdet. Vi har redan erfarenheter av sådant samarbete på miljöområdet och av Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslåneordning i flera östeuropeiska länder, en erfarenhet som vi inte bör försumma att utnyttja och utveckla.

Herr president! Inom ministerrådet har re-

lationerna till integrationsfrågan fångats upp i det arbete som skett och som sker inom ramen för arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992", som antogs i juni i fjol. Enligt programmet anser de nordiska länderna att det formaliserade nordiska samarbetets roll definieras som en verkstad för det fortsatta arbetet.

Det är skäl att konstatera att vi ännu inte vet hur omfattande samarbetet inom det europeiska ekonomiska området (EES) kommer att bli. På några områden har vi i Norden kommit mycket långt. Det är osannolikt att t. ex. sociala rättigheter, en integrerad arbetsmarknad osv., kommer att kunna realiseras i samma omfattning inom EES-området som redan skett i Norden. Många nordiska samsarbetsområden kommer inte alls att omfattas av det "ekonomiskt färgade" EES-området. Den sociala dimensionen inom EG, härunder också EG:s dokument om arbetstagarernas grundläggande arbetsmässiga och sociala rättigheter, är förhållandevis snävt knuten till arbetslivet och arbetsmiljön. I ministerrådets arbetsprogram framhålls att ministerrådet kommer att mera generellt arbeta för att främja förstelsen för det nordiska socialpolitiska begreppet, som omfattar hela befolkningen i de olika livsavsnitten och rollerna i samhällslivet.

Enligt ministerrådets beslut skall arbetsprogrammet ges högsta prioritet i de respektive sektorernas ekonomiska planläggning. För år 1990 har man i ministerrådets budget upptagit utgiftsposter på sammanlagt ca 75 milj DKK för aktiviteter som ingår i arbetsprogrammet.

Ministerineuvoston budjettisuunnittelusta totean, että ministerineuvosto on nyt vuotta 1991 ja sitä seuraavia vuosia koskevissa budjettisuunnitelmiaan ensimmäistä kertaa poikennut periaatteestaan luvata etukäteen automaattista reaalisvua. Nyt edellytetään, että eri sektorit analysoivat kriittisesti nykyistä toimintaansa. Meillä ei Suomen osalta ole mitään huomauttamista sitä vastaan, että toimintaa tarkastellaan kriittisesti, eikä myöskään säästämispyrkimystä vastaan silloin, kun se on mahdollista.

Mutta katsomme myös, että meidän on varjeltava pohjoismaisen yhteistyön jatkuvuutta. Suomi on johdonmukaisesti pyrkinyt edistämään sellaista budjettipoliittista linjaa,

jonka mukaan pohjoismaista budjettia voitaisiin korottaa vuosittain vastaamaan uusia haasteita ja vaatimuksia ministerineuvoston työssä. Kuten edellä on jo mainittu, on olemassa joukko uusia esityksiä, jotka odottavat toteuttamistaan ja jotka eri sektorit ovat asettaneet etusijalle. Tässä tilanteessa on erityisen tärkeää vahvistaa yhteistyötä toisaalta yhteistyöministerien ja toisaalta eri toimialojen edustavien ministerien välillä oikean tärkeysjärjestyksen löytämiseksi.

Tyvärri har man inte lyckats nå samstämmighet mellan de nordiska länderna i fråga om en mera dynamisk budgetpolitisk linje. Detta medför bl. a. att vi måste vara beredda på smärtsamma ingrepp för att kunna balansera ministerrådets budget under de närmaste åren. Från finsk sida vill vi redan nu antyda att vi ser framför oss behov av ökade satsningar på nordiskt plan till följd av alla de utmaningar som ovan antytts i fråga om den europeiska integrationsprocessen och den hoppfulla utvecklingen i Östeuropa.

Oavsett denna europeiska dimension är jag övertygad om att också det interna nordiska samarbetet även i framtiden kommer att vara av stor betydelse. Jag vill i detta sammanhang blott nämna kultursamarbetet, social-, miljö-, arbetsmiljö- och konsumentpolitiken.

Till sist, herr president, vill jag säga att samlagsministrarna har bitt jämställdhetsministrarna att förelägga ministerrådet en genomarbetad plan för hur och i vilken omfattning ett Nordiskt Forum i Oslo kunde genomföras inom en överskådlig framtid. Man hänvisar till Nordiskt Forum i Oslo 1988 som enligt bedömningar som helhet var en mycket framgångsrik nordisk satsning med större deltagarantal och mer uppmärksamhet i massmedia än något annat arrangemang som anordnats i nordisk regi. Enligt vår bedömning kunde ett nytt Nordiskt Forum ha betydelse inte enbart för jämställdhetsarbetet generellt utan också gagna det nordiska samarbetet i stort. Dessutom kunde samarbetet utvidgas till att även omfatta länderna kring Östersjön.

Den finskspråkiga delen av minister **Tarja Halonens** tal i svensk översättning:

Beträffande budgetplaneringen inom ministerrådet konstaterar jag att ministerrådet i

budgetplanerna för år 1991 och framåt nu för första gången frångått principen om att ge ett förhandslöfte om en automatisk realltillväxt. Man förutsätter att de olika sektorerna genomför en kritisk analys av den redan existerande verksamheten. Från finsk sida har vi ingenting att invända mot vare sig en kritisk genomgång av verksamheten eller mot en strävan till besparingar där det är möjligt, men vi anser också att man bör slå vakt om kontinuiteten i det nordiska samarbetet.

Finland har konsekvent arbetat för en sådan budgetpolitisk linje att den nordiska budgeten kunde höjas årligen för att tillmötesgå nya utmaningar och krav inom ministerrådets arbete. Såsom ovan redan antytts finns det en rad nya förslag som väntar på att kunna realiseras och som prioriterats av de olika sektorerna. I denna situation är det särskilt viktigt att stärka samarbetet mellan å ena sidan samlagsministrarna och å andra sidan de olika fackministrarna för att finna de rätta prioriteringarna.

Ólafur G. Einarsson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Sighvatur Björgvinsson lämnat sessionen för denna dag och del av nästa och ersatts av Rannveig Guðmundsdóttir.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Den rivende udvikling i demokratiseringen af Østeuropa stiller nye krav og forventninger til det europæiske samarbejde.

Vi står i det nordiske samarbejde over for en stor udfordring. Den nordiske demokratiske samfundsmodel synes at have særlig tiltrækning på mange østeuropæiske lande, ikke mindst i Østersøområdet.

Udviklingen går så hastigt, at det, vi så i går, allerede kan være forældet i morgen. Lad os derfor bidrage med nordiske ideer om samfundets indretning.

Nogle forventer, at udviklingen i Østeuro-

pa vil sætte en bremse på udviklingen inden for EF.

Ganske vist står udviklingen i Østeuropa for tiden øverst på alle dagsordener. Men arbejdet med at bistå de østeuropæiske lande i deres udvikling sker ikke på trods af den fortsatte udbygning af EF-samarbejdet. Det er min vurdering, at det sker i kraft af EF-samarbejdets fortsatte udvikling.

Vi i Norden skal være glade, hvis det lykkes at forankre udviklingen i et velafprøvet europæisk samarbejds mønster.

Samarbejdet i EF udbygges fortsat, og det sker i takt med, at EF udvikler sine relationer til de østeuropæiske lande.

Hvis der er fare for, at øget hensyn til Østeuropa kommer til at virke begrænsende på andre områder, bliver det snarere for EF's relationer til øvrige nabolande. Ikke fordi en sådan prioritering vil blive officielt vedtaget, men fordi en meget stor del af kræfterne vil blive brugt på det mest presserende, nemlig ønsket om at bistå de østeuropæiske lande, som virkelig har behov for hjælp.

EF- og EFTA-landenes udenrigsministre blev i december enige om, at arbejdet med at definere fremtidens relationer mellem EF og EFTA måtte ind i en forhandlingsfase i løbet af 1990. Der mangler stadig at blive skabt afklaring af samarbejds metoder, inden egentlige forhandlinger kan indledes. Der mangler også, at EF internt beslutter, hvad forhandlingerne kan føre frem til. Der er altså et stykke vej til de egentlige forhandlinger.

Det er mit råd til mine nordiske kolleger – og til vore EFTA-kolleger i øvrigt – at de sammen får lagt præcist fast, hvad de ønsker af de fremtidige relationer mellem EF og EFTA. Og jo før dette sker, jo bedre.

Den danske regering har altid ønsket at bistå de nordiske lande i deres relationer til EF, og jeg vil ikke lægge skjul på, at vi gerne ser flere nordiske medlemmer i EF. For én ting vil være klart: fuld fordel af EF-samarbejdet får man kun ved fuldt medlemskab, og fuld indflydelse på beslutningerne i EF får man også kun, hvis man er fuldt medlem.

Der skal ikke herske tvivl om, at vi i den danske regering også fortsat bistår i den meget vigtige fase med de fremtidige relationer mellem EF og EFTA. Men her og nu er det først og fremmest vigtigt for de nordiske lande selv at få fastlagt, hvad de ønsker for frem-

tiden i forholdet til EF.

Hr. præsident! Vi har i 1988 gjort et stykke arbejde for bedre prioritering, bedre ressourceanvendelse og planlægning i den nordiske virksomhed. Dette arbejde fortsætter i 1990.

For det er helt nødvendigt, at vi i det nordiske samarbejde bliver langt bedre til at prioritere og koordinere de mange opgaver, som forestår. Vi må bestræbe os på at koncentrere indsatserne, også for at få plads til nye og mere aktuelle initiativer. I den danske regering lægger vi afgørende vægt på, at dette sker i en aktiv dialog mellem Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd, også for at sikre, at Rådet påtager sig et større ansvar vedrørende budgettet.

På bl. a. dansk initiativ er der iværksat et arbejde med at analysere de mere langsigtede budgetkonsekvenser af de beslutninger, der er truffet inden for Nordisk Ministerråds rammer. Det er min vurdering, at dette arbejde vil give et bedre grundlag for prioritering mellem de forskellige aktiviteter og øge fleksibiliteten og mulighederne for at foretage politiske prioriteringer inden for en samlet budgetramme. En samlet indsats, der bedst sikrer de optimale løsninger i det nordiske samarbejde, som vi alle er tilhænger af.

Men det er nu, vi må gøre det nødvendige arbejde både indadtil og udadtil.

Bistandsminister og nordisk samarbejdsminister **Tom Vraalsen**: Mange talere har naturlig nok vært inne på integrasjonsprosessen i Europa og utviklingen i Øst-Europa, med de mange store utfordringer dette betyr for Norden og det nordiske samarbeidet. På grunn av den knappe tiden som står til rådighet, skal jeg ikke gå inn på disse spørsmålene, men vil bare begrense meg til å si at i det nye Europa som er under utvikling, representerer Norden som regional enhet en meget viktig dimensjon. Det er vårt ansvar å ta vare på dette samarbeidet; det er vårt ansvar å videreutvikle det og bruke det konstruktivt så vel innad i Norden som utad. Vi må forvalte våre ressurser effektivt. Vi må målrette vårt arbeid nøye.

I dag vil jeg særlig fremheve betydningen av en aktiv oppfølging av Norden i Europa-programmet og den økonomiske handlingsplanen – et sterkere Norden. Det er viktig at

vi styrker Norden slik at våre bedrifter og våre medborgere kan dra mest mulig nytte av den europeiske integrasjonsprosessen. Vi må arbeide for å styrke våre lands rolle og innflytelse i Europa – spesielt i forhold til EF på områder hvor vi har kommet lenger. Det gjelder i første rekke områder som miljø, arbeidsmiljø og forbrukerpolitikk. På disse feltene må vi arbeide for å få gjennomslag for våre høye standarder også hos andre land. En mer samlet opptreden fra de nordiske land vil styrke vår evne til å gjøre dette.

Ekstrasesjonen i Mariehamn i november i fjor bekreftet den tradisjon som det nordiske samarbeidet bygger på når det gjelder behandlingen av utenrikspolitiske saker. Vi bør etter mitt syn holde fast ved dette. Men dette utelukker ikke på noen måte et aktivt engasjement fra nordisk side overfor Øst-Europa. Vi må legge vekt på å finne fram til praktiske samarbeidsformer. Vi må ta imot og svare konstruktivt på de utfordringer som ligger i utviklingen i øst, og på de initiativ om samarbeid som kommer derfra.

Fra regjeringssiden har samarbeidsministrene bedt alle embetsmannskomiteene om å redigere for igangsatte og mulige framtidige initiativ overfor Øst-Europa. Jeg tror en slik oversikt vil kunne gi grunnlag for et konstruktivt samspill mellom Rådet og Ministerrådet i arbeidet med å fremme kontakter med Øst-Europa.

Kultursamarbeidet står i dag for vel 1/3 av Ministerrådets budsjett. Det vil også i fremtiden være et av de tyngste samarbeidsområdene. Det har fra enkelte kommet til uttrykk frykt for at det vil bli foretatt dramatiske inngrep på kultursektoren i form av omprioriteringer og omlegging av støtteordninger. Frykten springer ut av forslag som er lagt fram av en arbeidsgruppe. Jeg vil understreke at arbeidsgruppens forslag ikke er politisk behandlet. Det foreligger derfor ingen innstilling fra regjeringene i denne saken. Etter min oppfatning må det ikke gjøres dyptgripende endringer på kultursektoren uten at Rådet konsulteres.

Når dette er sagt, vil jeg understreke at vi innenfor alle sektorer i tiden fremover må vise større vilje til prioritering og omdisponering innenfor det nordiske budsjett. Strammere økonomi stiller økte krav til prioritering og budsjett disiplin. En bedre planlegging

og fastere tidsrammer for aktivitetene vil gi muligheter for omprioritering og satsing på nye felter.

Et annet viktig område er miljøsektoren. Dette er blitt et viktig samarbeidsområde i nordisk sammenheng. I tråd med Brundtland-kommisjonens tenkning skal miljøhensyn integreres i alle sider av vår aktivitet. Dette krever stor grad av samarbeid og evne til nytenkning. Samarbeidet er i gang på en rekke sektorer, men det må utvides ytterligere i tiden fremover.

Jeg vil benytte anledningen til å slå et slag for det nordiske miljø- og biologåret som starter i juni. Jeg vil oppfordre alle medlemslandene til å gi dette full støtte, ikke bare nordisk, men også nasjonalt.

Helt til slutt et par ord om Nordjobb. Jeg har lagt vekt på å finne en løsning på Nordjobbs problemer og usikre fremtid. Nordjobb er svært nyttig for å skaffe sommerjobb for ungdom, men det er ikke minst viktig som et middel til å spre forståelse for de nordiske lands felles kultur og til å styrke ungdommens nordiske tilhørighet. Etter vedtak av samarbeidsministrene, som tidligere er omtalt av minister Sólnes, skulle det nå være etablert et godt finansielt grunnlag for Foreningen Norden til å drive aktiviteten videre. Dette anser jeg for svært gledelig.

Olof Jansson: Herr president! Nordiska rådet har nu tvenne år i följd hållit extra sessioner; i Helsingör november -88 och nu senast i Mariehamn november -89. Till dessa har koncentrerats stora och tunga frågor i det nordiska samarbetet; i Helsingör miljöfrågorna, i Mariehamn det nordiska samarbetet i relation till den europeiska integrationen avseende EG, liksom även frågan om öppning till visst samarbete med Sovjetunionen och de baltiska republikerna. Denna koncentration av de tunga frågorna till extra sessioner måste anses ha varit lyckad. Tillika har på detta sätt den hårt ansträngda tidsramen för de ordinarie sessionerna kunnat avlastas.

Frågan är nu, om dessa extra sessioner skall förbli tillfälliga händelser, eller om de bör få en permanentad fortsättning. En bedömning av läget talar för en permanentning, åtminstone de närmaste åren framöver.

Jag skall i detta avseende principiellt berö-

ra ett område, nämligen miljöområdet, innefattande det nordiska miljöprogrammet samt åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, båda antagna vid Helsingör-sessionen. Kritiken mot åtgärdsplanens kraftlöshet var stark redan då.

Den internationella havsföreningens konferensens slutdokument från Köpenhamn senaste höst upptar redan nu behovet av en ny handlingsplan för alla nordeuropeiska hav och Nordatlanten, utarbetad på strikt vetenskaplig grund av internationellt erkänd expertpanel, således en åtgärdsplan grundad på naturvetenskap.

Intensivforskningen på miljöområdet är ung. Vi får vara beredda på nya, överraskande klarlägganden och omvärderingar av tidigare uppgifter och föreställningar. Senaste exempel härvid kommer från södra Finland. Man har nu under flera år hävdad att skogsskadorna i Nylands län främst förorsakats av svavelnedfallet från långväga luftföroreningar från andra länder. För en vecka sedan framlades en ny forskarrapport, som påvisar det rakt motsatta förhållandet, dvs. största skadan förorsakats av den inhemska luftföroreningen, en mindre del av luftföroreningar från utlandet. Vad skall vi tro?

Är det möjligen så, att vi i de nordiska länderna har skäl att i miljöfrågorna soga något mera rent framför egen dörr, om insatser skall vinna fullt förtroende i andra länder?

Den årliga rapportering om miljötillståndet i de nordiska länderna samt om uppföljningen av miljöprogrammet och åtgärdsplanen för den marina miljön, vilken rapportering fastslogs vid Helsingörssessionen, måste nu få en mycket viktig funktion. Detta ämne är nu så allt övergripande och tidsmässigt påträngande, att vi inom det nordiska samarbetet har skäl att ägna åtminstone en dag årligen åt samlad debatt kring miljöfrågorna på basen av ministerrådets rapporter. Lämpligen kunde detta ske i form av extra session i samband med de samlade utskottens novembermöten. Vårt ansvar i dag kräver, att vi ägnar miljöfrågorna det djupaste allvar. Vi har redan kompromissat för länge. Naturens lagar kompromissar inte.

Trots det arbete det innebär är vi från åländsk sida beredda att även i fortsättningen ta emot och praktiskt arrangera november-

möten även i förening med extra session i samma utsträckning som hittills.

Den vid Mariehamnssessionen debatterade öppningen av kontakter med Sovjetunionens parlament liksom de baltiska republikerna ger ett nytt och intressant perspektiv för det nordiska samarbetet. Det har talats om samarbetsområdena miljö, kultur, handel, liksom kontakter i form av konferenser.

Vi har under senaste halvår dagligen hört om svåra motsättningar och oroligheter mellan etniska folkgrupper i Sovjetunionen och andra öststater, liksom motsättningar i majoritetens – minoritetens förhållanden. I detta avseende torde minoriteternas ställning i Norden, såväl inom suveränitetsstaterna som det nordiska samarbetet, vara av intresse för våra östra grannar. Jag visar här Färöarna, Grönland och Åland. I synnerhet Ålands särställning och garantier bygger främst på just nationalitetsbevarande i fråga om språk och kultur – en lösningsmodell som vi från åländsk sida genom självstyrelsen kunnat beteckna som lyckad och – åtminstone hittills – i ett som vi uppfattat det gott samarbete med Finlands statsmakt. Noteras kan – det är intressant – att bl. a. sovjetiska massmedier på senaste tid visat ett påtagligt intresse för den åländska självstyrelsemodellen.

Det vore därför naturligt att presidiet i sin beredning av dessa kontakter uppläggning beaktar även detta förhållande. Kan vi förmedla kunskap om och erfarenhet av mogen demokrati, bör även detta vara oss angeläget från nordisk sida. Givetvis bör vi inte ”pocka” på med sådan information, men att möjliggöra den bör vara av särskilt intresse. Så kunde ske exempelvis genom representation även för de självstyrande områdena i de parlamentarikerdelegationer som utses att fortsätta kontakterna.

Nordiska rådet behöver knappast skämmas för minoriteternas ställning i det nordiska samarbetet. Det ändrade samarbetsavtalet från 1982 gav Färöarna, Grönland och Åland en ny, väsentligt förbättrad plattform. Av särskild betydelse blev rätten till deltagande i ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna, liksom även deltagande med yttranderätt i rådets utskott, där vi inte har ordinär representation.

Däremot måste vi tyvärr konstatera att Färöarna, Grönland och Åland ofta blir för-

bisedda vid tillsättandet av rådets extra organ, såsom olika kommittéer, oaktat handläggningsuppgifterna i dessa berör även de självstyrande områdena. Även om man inte önskar ge oss ordinär representation, vilket är önskvärt, borde yttrandemodellen från 1982, i ärenden som berör oss, vara fullt tillämpbar på alla områden. Modellen yttranderätt har ingalunda belastat det nordiska samarbetet utan tvärtom kunnat tillföra nyttig sakkunskap till ett helgjutet nordiskt samarbete. Vi hemställer att den nytillsatta organisationskommittén ser över denna möjlighet till förbättring, beaktande även sekretärkollegiet.

Även en annan lucka i effektiviteten bör uppmärksammas. För Färöarnas, Grönlands och Ålands del ansvarar områdenas "regeringar", dvs. respektive landsstyre och för Ålands del landskapsstyrelsen, för åtaganden och uppgifter för dessa autonomiers del inom det nordiska samarbetet. Likväl kan frågor i dag, enligt Helsingforsavtalet ansvarsfrågor, ställas endast till de nordiska ländernas regeringar. Denna brist bör rättas till vid första revidering av Helsingforsavtalet.

Slutligen, herr president, vill jag för Ålands del framföra vårt tack för den nya ordinarie platsen i kulturfondens styrelse, vilken nu tilldelats Färöarna, Grönland och Åland. Valet sker vid denna session. Tack för god vilja!

Grethe Lundblad: När man närmar sig tiden för en ny session med Nordiska rådet samlar sig ofta olyckskorparna och kraxar vitt och brett i talarstolar och tidningsspalter om hur odugligt Nordiska rådet är. I år har man kunnat läsa i vissa svenska tidningar: Lagg ner det nordiska samarbetet – samarbete med EG i stället!

T. o. m. i vår egen tidning, Nordisk Kontakt har en svensk ledamot av rådet sagt att ingen fråga av dignitet har avgjorts i rådet under fyra års tid. Som tur är tilläggs att vederbörande varit medlem endast under dessa år. Om hans egna initiativ sägs det ingenting.

Det klagas över byråkrati och meningslöst utskottsarbete men det är ju oss själva det beror på. Jag vill påminna om att vi under de senaste åren – inkl. i år – antagit många handlingsplaner som innehållit direkta mål-

sättningar om ökat nordiskt samarbete och även anvisat medel till nya samarbetsprojekt. I år har vi faktiskt 12 ministerrådsförslag och åtskilliga medlemsförslag, och vi fördjupar och breddar ständigt olika samarbetsavtal.

Socialdemokraterna i Nordiska rådet har de senaste åren tagit initiativ till nya insatser på miljöområdet och på det sociala området, speciellt beträffande mindre grupper av handikappade.

Under de senaste fyra åren har alltså många samarbetsprogram antagits, många förslag från rådsledamöter om bättre och mera modernt innehåll i existerande samarbetsformer, t. ex. på handikappområdet, på miljöområdet samt på kultur- och trafikområdet. På det livsviktiga men dock så svårforcerade miljöområdet har den över 15 år gamla miljövärdskonventionen nu fått handlingsplaner, som ständigt omprövas och synas under lupp av parlamentarikerna.

Man fråga sig: Vad är det kritikerna vill? Vill de lägga ner Nordiska rådet eller förstöra det? Vi har sagt att man inåt och utåt skall förstärka det nordiska samarbetet för att påverka det europeiska samarbetet och utvecklingen i Östeuropa. Man bör snarast påbörja ett utvecklingsarbete om nordiskt samarbete i ett europeiskt samarbetsperspektiv, syna av om det som vi samarbetar omkring är relevant i det nya Europa.

Till min stora glädje har jag som svar på en skriftlig fråga till ministerrådet, huruvida man vill göra tilläggsförslag till rapporten "Norden i Europa 1989–92" som är inriktade på ett ökat samarbete med våra östra grannstater, fått ett mycket positivt besked som visar att ministerrådet nu håller på att både i ämbetsmannakommittéer och på andra sätt undersöka hur man bättre kan samarbeta med Östeuropa. Man utväxlar erfarenheter och idéer och man har tänkt sig att ministerrådet hösten 1990 skall ha en samlad överläggning om just detta samarbete med Östeuropa. Jag tackar för det svaret, som alltså gläder mig.

Jag tycker också att ministerrådets ordförandes tal i dag gav en bild av att ministerrådet är på offensiven när det gäller både initiativ och kontakter. Det är dock något osäkert om det är fråga om en rejäl ökning av samarbetstakten när man samtidigt inte har mer pengar att arbeta med. Naturligtvis skall det

effektiviseras och arbetas rationellt, men det är svårt att göra Norden starkare inåt och utåt utan ekonomiska satsningar. Jag tycker att behandlingen av kulturhandlingsplanen är ett besvärande minne i det sammanhanget.

Det talas ofta i vackra ordalag om det stora värde som den gemensamma nordiska arbetsmarknaden har. Den är värdefull, men ibland synes den inte fungera så välsmort i de byråkratiska mekanismerna. Jag, som bor vid den gränsövergång mellan Sverige och Danmark där över 20 miljoner personer färdas årligen, måste med sorg konstatera att det på grund av administrativa svårigheter i alltför liten utsträckning har lyckats att ge en stor mängd av de arbetslösa och ersättningsberättigade i Danmark ett av de många lediga arbeten som finns i södra Sverige, trots att vi har satt in extra åtgärder på den svenska sidan.

Jag tror vidare att vi i det nordiska arbetsmarknadssamarbetet måste gå in för arbetslinjen – arbete och välfärd i Norden i stället för arbetslöshet och bidragsförsörjning.

Det är också mycket viktigt att samarbetsplanerna inte bara blir ord och välvilja, utan att man verkligen känner att vi konkret påverkar verkligheten för medborgarna och naturen i Norden. Jag tycker att man ibland kan skymta en tendens att gömma konkreta krav bakom tunna och svårtydda formuleringar i olika program. Jag kan återkomma till detta i miljödebatten.

Men till sist, herr president: Det är långt ifrån en saklig kritik till att med några svepande formuleringar helt underkänna det nordiska samarbetet. Vi behöver tvärtom mycket mer av arbetsdelning, samordning och gemensamma ställningstaganden i det nordiska samarbetet och vi behöver leta oss fram till Nordiska rådets roll i ett nytt och mera demokratiskt Europa.

Undervisningsminister **Taxell**: Herr president! För tjugo år sedan just här i Reykjavik föll planerna på vad som kunde ha blivit inte endast det största nordiska samarbetsprojektet ditintills utan en brett upplagd ny nordisk struktur, Nordek. Det historiska läget gynnade inte de ambitiösa planer många satsat så mycket på, också politiskt.

Sedan dess har också andra större samar-

betsprojekt fötts – för att sedan dö. TV-satellitprojektet, representerande den sektor där det nordiska alltid varit starkast, kulturen, är sorgliga, för att inte säga sorgliga exempel på ytterligare nedlagda stora tankar.

Jag var med som ungdomsrepresentant för tjugo år sedan och har haft min roll i satellit-samarbetet på senare år. Liksom många andra har jag, då de stora projekten runnit ut i sanden, låtit mig tröstas av att det som vi inte förmått ge de stora ramarna i alla fall långt har förverkligats genom de små stegens politik. Jag har också trott att en effektivare och politiskt mera ansvarig organisation skulle kunna ge samarbetet den stadga som behövs för att det också innehållsmässigt skulle bli starkare. Ett förslag i den riktningen föreslås emellertid avslaget under just denna session.

När jag nu för sista gången deltar i Nordiska rådets session, måste jag trots mitt eget starka, också ideologiskt präglade, nordiska engagemang anmäla pessimism beträffande möjligheterna att utveckla det organiserade nordiska samarbetet mellan parlament och regeringar till att bli något särskilt mycket större och vackrare än det är i dag.

För tjugo år sedan gick en historisk chans oss ur händerna. Det europeiska ekonomiska samarbetet är i dag en motor som vårt nordiska inte kan hålla samma takt med. Kanske just det är den nordiska viljan. Trots ständiga uttalanden om behovet av nordiska satsningar – inte minst bland parlamentariker på Nordiska rådets sessioner – har inte ambitionerna materialiserats i budgetära satsningar. När formerna för samarbetet skall ses över tillsätter man än en gång en kommitté, men utan företrädare för ministerrådet, där behovet av reformer kanske trots allt är störst.

Med de politiska ambitioner som finns i dag ser jag knappast möjligheter att i grunden utveckla samarbetet från det i sig hedervärda men föga dynamiska vi i dag ägnar oss åt inom ramen för Nordiska rådet. Vi ser det också på intresset bland ledande politiker, åtminstone från Finland, att rent konkret delta i det nordiska arbetet, jämfört med det europeiska.

Två möjligheter att utveckla nordismen ser jag trots allt.

För det första konstaterar jag att tiden är mogen att dels uppliva, dels förstärka en

gammal tradition i nordiskt samarbete: direkt samarbete mellan förvaltningsgrenarna – utan byråkratiska hinder på nordisk nivå.

För det andra kommer det i ett Europa från Atlanten till Ural att finnas behov av och utrymme för samarbete mellan grupper av länder, jag vill kalla dem klasar. De nordiska länderna är en sådan. Samarbetet kring Östersjön ger det en ny spännande dimension.

President! Jag hoppas jag har fel i mina litet dystra bedömningar, men jag vågar inte vara helt säker på det. Ändå vill jag hoppas att det skall gå just så att jag har fel och att den framtidsanda som dominerar Ungdomens Nordiska råds dokument skall präglade verksamheten i framtiden.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Der er et gammelt dansk ord, som siger: Uden mad og drikke dur helten ikke! Jeg håber, det er det, der er udtryk for, at vi ikke er så mange til stede i salen i øjeblikket. Jeg håber ikke, at det er et udtryk for det, som den foregående taler just ridsede op – manglende interesse for det nordiske samarbejde. Det håber jeg ikke, det ønsker jeg ikke det er; tværtom.

Nordisk Råd er et godt forum for en debat om det Europa, som er i opbrud for tiden. Det har debatten allerede vist i dag. Den debat ændrer jo temaer hver dag for tiden, fordi det går så hurtigt i de østeuropæiske lande. Jeg skal ikke undlade at hilse den udvikling, der sker, velkommen, fordi vi er et parti, der blev dannet i protest mod etpartisystemet, i protest mod, hvad som hændte i Ungarn i 1956. Så vi har ikke problemer med, at det kommer til at gå, så – om jeg må sige med et dansk udtryk: Man får løn som forskyldt!

Det måtte gå sådan, og vi ønsker held og lykke til de lande, der er i den store udvikling i øjeblikket.

Den demokratiske debat omkring selve demokratiet i Europa er umådelig vigtig at tage fat i. Vi har den fornøjelse at se, at mange af de lande, der er midt i den debat, ser hen til Norden som et af de steder, hvor det er lykkedes at få en fornuftig social dimension lagt ind i den måde, vi har indrettet os på med markedsökonomien, som der skal et vist styr på, hvis tingene skal gå rigtigt til.

Den debat må vi gå mere ind i, end vi har

gjort hidtil. Det er vigtigt, at vi nu indser, at i de opbrud, der sker, får vi brug for at sikre en social dimension i Norden, i Europa. Og her mener jeg ikke kun Norden og EF, jeg mener, som jeg siger, Norden og Europa. For der er jo ikke tvivl om, at vi bliver nødt til at sikre systemer som minimumsoverenskomster i hele Europa, så den folkevandring og den flytning af produktioner fra det ene land til det andet, som vi jo må forvente i hele Europa, ikke får karakter af dumping på løn- og arbejdsvilkår med det til følge, at alle lønmodtagere i Europa bliver spillet ud mod hinanden og bliver tabere i spillet med markedskræfterne.

I Norden har vi en stærk tradition for, at det er arbejdsmarkedets parter, der tager sig af dette punkt. I de øvrige lande er det ikke sådan. Vi trænger til nogle diskussioner her i Norden om, hvordan vi sikrer denne sociale dimension i de kommende 10 år. Og hvis ikke vi tager de opgaver alvorligt og finder bud på løsninger, der er retfærdige, så er Nordisk Råds parlamentarikere ikke opgaven voksen. Erfaringsudvekslinger, som der er nogle, der siger vi skal bruge Nordisk Råd til, kan vi så lægge ind under Interparlamentarisk Union, for så behøver vi ikke mere Nordisk Råd.

I SF i Danmark ser vi gerne et yderligere udbygget Norden. Vi arbejder gerne ihærdigt i det nordiske samarbejde, hvilket tidligere ordførere fra Danmark fra mit parti vil være eksempler på er ord der står til troende.

Vi har hørt i dag via statsministeren fra Norge, Jan P. Syse, og statsminister Poul Schlüter tale om, som et eksempel, at selv i EF er det vigtigt, at man har samarbejdsorganer inden for. Der har været talt en del om Beneluxlandene, som holder sammen, og vi kan gå yderligere videre og sige, at Middelhavslandene såmænd også holder sammen. Det er nødvendigt, at også Norden hænger sammen, fordi der jo også foregår en kamp inden for de rammer. Der er jo politisk kamp overalt, hvor vi befinder os; og heldigvis for det, for det er jo den, vi er gået ind i.

Selv om nogle af vore lande, altså Danmark, er i EF, og andre lande er udenfor, så har vi brug for dette samarbejde; det er jeg enig med hr. Jan P. Syse og hr. Schlüter i. Vi har brug for det nordiske samarbejde, uanset hvilken struktur vi er sat ind i. Undskyld,

tiden går så hurtigt, fordi man hele tiden går uden for sit manuskript.

Jeg skal til slut sige: Hr. præsident! Vi vil foreslå, at vi får en ekstra session om de problemstillinger, jeg her har rejst, for det er nye problemstillinger, og de kan passende komme op – godt forberedt – omkring en minisession i efteråret ved novembermøderne. Det er vores forslag, som vi lægger frem for Rådet.

Páll Pétursson: Hr. præsident! Til tider tænker man på, hvordan det nordiske samarbejde vil udvikle sig i de nærmeste årtier. Hvordan bliver Nordisk Råd i år 2000? Bliver der overhovedet noget Nordisk Råd i år 2010? Jeg kan desværre ikke svare ja på disse spørgsmål med sikkerhed.

Integrationen i Vest-Europa præger i stadig højere grad den politiske diskussion i dagens Norden. Nordens politikere må følge med i, hvad der sker udenfor Norden, men verden er jo også udenfor EF. Jeg tror, at det nordiske samarbejde står overfor større udfordringer end nogen sinde før. Jeg har på fornemmelsen, at en del af Nordens beboere er blevet så optaget af Europaudviklingen, at de synes, det er forkert at satse særligt på nordisk samarbejde.

Det er helt klart, at det ikke i en overskuelig fremtid vil være formålstjenligt for Island at søge medlemskab i EF. Det længste, som vi kan tænke os at gå, er at indgå aftaler igennem EFTA. Selv om vi tager del i EFTA-EF-forhandlingerne om EØS, må vi fastholde vores reservation fra statsministermødet i Oslo. Vi ønsker at indgå fuld frihandel, dermed også med fisk og fiskeprodukter, men vi kan ikke gå ind på helt frie kapitalbevægelser, helt frie bevægelser af arbejdskraft eller helt fri tjenestehandel. De islandske forhold tillader os ikke at gå længere, hvis vi vil beholde vor selvstændighed og vor selvbestemmelsesret. Hvis EFTA-EF-forhandlingerne ikke giver resultat, da står man måske overfor den situation, at nogle af de nordiske lande udover Danmark eventuelt bliver medlemmer af EF. Jeg kan ikke dy mig for at sige, at det virker lidt trættende, i det mindste på os islændinge, til stadighed at høre på den danske agitation for EF-medlemskab.

Det er naturligvis fra dansk side ønskvær-

digt, at andre lande i Norden vælger den samme vej som Danmark og går ind i EF og dermed giver de nordiske synspunkter, den nordiske levestandard, det nordiske livssyn, en lille smule tyngde i Europafællesskabet, men ellers tak – jeg synes, at danskerne skulle give os andre lov til selv at bestemme, i hvilken retning vi udvikler vore samfund.

Det nordiske samarbejde er sat på en prøve. Jeg håber, at man i Norden forstår at stå vagt om vort samarbejde. Kun på den måde kan vi gøre det nordiske livssyn, de nordiske standpunkter, gældende i fremtiden i verden.

Vi må styrke Nordisk Råd, og det er den opgave, vi har givet Bjarne Mørk Eidems organisationskomité. Jeg tror, at øget partipolitiserings kan bidrage til en større handlekraft, men den kan også, efter min mening, gå for langt. Det er på tide at minde om de nationale delegationers selvstændighed. Vi må vise hinanden en vis respekt. Det har igennem hele Nordisk Råds historie været en rød tråd. Men i den sidste tid synes det at være sat i baggrunden. Det er f.eks. efter min mening helt uacceptabelt for os islændinge at blive helt ignoreret ved nedsættelsen af den nye valgkomité. Det er første gang i Nordisk Råds historie, at en delegation ikke har nogen mulighed for at fremsætte sine synspunkter i valgkomité ved nominering af tillidsposter.

Hr. præsident! Til slut vil jeg nævne et problem, som jeg synes, at man ikke helt kan forbigå i denne generaldebat. Vi har i Island satset enorme summer på lakseopdræt og kulturbetinget fiskeri. Efter islandske lov er det forbudt at fange laks i havet. Vi har prøvet at forhandle med Færøerne og Grønland om, at de sælger os deres laksefangstkvoter, således at vor laks kan svømme hjem. Men nu har man bevist, at man fisker laks uden lov og ret udenfor Islands og Færøernes fiskerizoner. Desværre mener man, at det muligvis er danske medborgere, som står bag den ulovlige fangst, selv om fiskerbådene er registrerede i Polen og Panama. Jeg vil bede de danskere, som her er til stede, om at bidrage til at løse dette problem.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Nordisk Råd holder sin sesjon samtidig som Europa både i øst og i vest er i sterke og gjen-

nomgripende endringer. En del politiske ut-sagn og analyser den siste tiden har gått ut på at i dette "nye" All-Europa som nå fremstår, vil Norden som område og Nordisk Råd som politisk organ ikke ha noen særlig påvirkning på den europeiske utvikling. Jeg er dypt uenig i en slik analyse og slike oppfatninger.

Det nordiske samarbeid har skaffet fram reformer som har påvirket og hatt betydning for hverdagen til folkene i Norden. Reformene og resultatene av samarbeidet representerer et mangfold fra passfrihet, felles sosiale ordninger, styrking av vår felles kultur, et felles arbeidsmarked til etablering av kontaktnett mellom grupper av mennesker i de nordiske landene. Det vil etter min oppfatning være en fundamental feilvurdering å undervurdere hva dette har betydd og betyr for enkeltmenneskene og for samholdet mellom folkene i det nordiske området.

I et omskiftelig Europa, også i tider da kontinentet ikke utmerket seg med samarbeid og tillit mellom landene, har Nordisk Råd holdt sine samlinger og gjennom sine initiativ styrket samholdet mellom de nordiske land, og vi har etablert en felles basis i møte med verden rundt oss. Nordisk Råd har gjennom sitt arbeid bevist både for seg selv og for omverdenen at vår samarbeidsmodell har kvaliteter som det er verdt å ta vare på og utvikle videre. Vi må ikke bli så beskjedne at vi avskriver den betydning det har hatt i internasjonale fora at Norden har fremstått med felles holdninger og felles standpunkt i viktige spørsmål.

Norden møter nå et Europa i rivende utvikling. Resultatet av tilpasningen mellom EFTA og EF vil ha stor betydning for folkene i Norden. Vi går nå inn i forhandlingsfasen. I denne prosessen er det utvilsomt av stor betydning at Norden fremstår med felles verdier og felles holdninger til hva som skal kjennetegne det Europa som nå er i ferd med å etablere seg. Det er viktig at Norden påvirker resultatet slik at den sosiale dimensjon, miljøspørsmålene og arbeidstakernes stilling styrkes, for å nevne noen av områdene.

Det er av betydning at Norden som bærer av en velferdsmodell som vinner gjenklang i land og i befolkninger som strever med å etablere demokratiske institusjoner og ordninger, selv legger arbeid i å ta vare på verdiene i denne modellen, som kjennetegnes av

verdier som sosial trygghet og alles rett til deltakelse og utnyttelse av sine muligheter til det beste for fellesskapet. Det er ikke minst viktig overfor de voksende demokratiene i Øst-Europa. De trenger vårt engasjement i utviklingen av sitt demokrati, de trenger kanskje aller mest vår støtte når det gjelder å håndtere de enorme utfordringer de står overfor på det økonomiske området og på miljøsidene. Skal de østeuropeiske folkene få økt sin livskvalitet, er den fremste oppgaven å få bukt med de enorme miljøproblemene befolkningene lider under. På dette området kan vi gi en håndfast og viktig hjelp, som også vil ha betydning for oss selv og for vårt livsmiljø. Ministerrådets forslag når det gjelder lån gjennom Den Nordiske Investeringsbank, er et skritt på veien, men vi burde allerede i utgangspunktet sette inn større resurser enn det som nå ligger til behandling. Det konstaterer også Ministerrådet selv. Vi må konstatere at den norske regjering dessverre i denne sammenheng har spilt rollen som bremsekloss.

Skal de nordiske land spille en rolle i utviklingen i Europa, er det også nødvendig at Nordisk Råd ser på sin egen måte å fungere på. Debatten så langt i dag har vist at det knytter seg store forventninger til det arbeidet som organisasjonskomiteen nå skal utføre. Spenningsfeltet mellom parlamentarikerne i Nordisk Råd og Ministerrådet har medført at vi kanskje har brukt krefter og tid på å fremme motforestillinger til hverandres utspill mer enn å samordne forslagene slik at de raskere kunne omsettes i praktisk handling. Etter min oppfatning vil en av de viktigste oppgavene for organisasjonskomiteen nettopp være å løse opp i dette spenningsfeltet, slik at Nordisk Råd kan vise en større slagkraft i tiden som kommer.

Marjatta Väänänen: Herr president! När det internationella samarbetet framhävs allt mer idag uppskattas rådets existens och insatser på andra håll i världen och det betraktas som en prestation värd att eftersträva. Rådets arbetsformer och verksamhet har under årens lopp blivit allt mer omfattande och rikare. Speciellt uppskattas rådets grundläggande prestationer som berör människorna i Norden. På många håll i världen planerar

eller drömmer man om en sådan samarbetsinstitution.

Å andra sidan kan vi inte förneka att rådet – i våra ögon – samtidigt är en byråkratiserad institution, där beslutsprocessen håller på att bli allt långsammare. Det börjar bli ett problem nu, då Europa integreras och flera staters maktstrukturer raserar. Nu är en del av rådets medlemmar beredda att fördomsfritt beakta vad som sker i vår kontinent samt att anpassa arbetet enligt detta, medan andra känner sig främmande för sådana händelser. Vår verksamhet håller på att stelna, och om detta tvivlande fortsätter är det en början till rådets slut.

I Nordiska rådet gör vi trepartssamarbete: vi har parlamentariker, ministrar och tjänstemän. Det är lyckligt om alla tre parter kan samarbeta samtidigt och öppet och om ett gemensamt mål förenar oss. Ett av problemen för oss är budgeten. Jag understryker parlamentarikernas betydelse i Nordiska rådets arbete. Man måste lyssna bättre till parlamentarikerna om man till exempel börjar nedlägga nordiska institutioner. I många fall dyker nationella inrikespolitiska konstellationer onödigt upp i rådsarbetet. Det blir lidande när någon politisk gruppering flyttar sina inre stridigheter till vår samnordiska rink. Detta är i och för sig värmskligt, men vi borde först och främst se vad som förenar oss i Nordiska rådet.

Nordiska rådet är i och för sig en stor vinning och ett värde som sådant. De fem nordiska länderna kan, genom rådet, tala med en röst som är starkare än vad en enskild stat har i internationella fora. Därför kan rådet, om det är initiativrikt och har en god samsarbetsanda, värna om sina värdefulla samnordiska vinningar och den nordiska modellen som helhet samt tillika fungera som en givande part. Det är ett fundament genom vilket de nordiska länderna kan vara framgångsrika i internationella fora. Idag om någonsin bör Nordiska rådet ses som ett gemensamt värde som det lönar sig att värna. I synnerhet behövs rådet också i aktuella frågor, såsom till exempel inom den internationella miljövården. Genom rådet bör de nordiska länderna nu utan dröjsmål gemensamt främja miljövården och agera tillsammans mot föroreningar som når Norden utifrån, särskilt från Östeuropa. Svårigheterna med att finan-

siera dessa insatser visar dock hur svårt det dagliga arbetet ofta är i vår nordiska organisation, som många utomstående beundrar. Kedjan är så stark som dess svagaste länk.

Här har man idag kunnat lägga märke till att när Europa integreras börjar man visa mera intresse för större konstellationer och att Nordiska rådet bland regeringar och parlamentarikerna inte nödvändigtvis har den attraktion som det hade tidigare. – Några vill rentav hoppa av tåget. Detta uppenbarar sig inte bara i ord och tal utan också i handling. Ett talande exempel är att man årligen per invånare investerar 30 kronor i Nordiska rådets arbete medan till exempel det europeiska samarbetet samtidigt ges 1.000 kronor per år och invånare.

Nordismen har en så stor vikt och betydelse att den förtjänar en fortsatt genuin uppmärksamhet.

I detta sammanhang vill jag också gärna höra om den internationella kommitténs fortsatta arbete. Rådet efterlyser information!

Landsstyreformand **Motzfeldt**: Hr. præsident! Som det vil være de fleste bekendt, holdt Grønlands Hjemmestyre i det forløbne år sit 10 års jubilæum. Vi havde i den forbindelse gæster fra samtlige nordiske lande i Grønland, og jeg kan måske her starte med at takke for den opmærksomhed, som også fra Norden blev vist vort land og vort hjemmestyre.

Vi mener selv, at vi er nået ganske langt på de ti år, og en af de mest markante milepæle, der er blevet sat, er netop medlemskabet i Nordisk Råd. Det er vi glade for, og det ønsker vi at udbygge, så godt vi kan.

Vi har nu besluttet at afholde en større konference i Grønland om hjemmestyrets fremtid under temaet "Hjemmestyrets første ti år – Hjemmestyrets næste ti år". I den sammenhæng vil vi belyse fremtidsmulighederne for vort hjemmestyresystem, og naturligvis også vores rolle i det nordiske samarbejde. Det tror vi kan blive en spændende konference for os. Muligvis vil det også have betydning for de andre hjemmestyresystemer – specielt i Norden.

Det er en af grundene til, at vi nu gør alt for at etablere et samarbejde omkring et større nordisk kulturcenter i Nuuk, vores hoved-

stad. Vi håber, vores kulturminister vil blive støttet i dette projekt, når han senere selv vil fremlægge det her i samlingen.

Et af de områder, hvor vi føler os meget beslægtet med de nordiske lande, er fiskeriområdet. Vi er mange i Norden, der er stærkt afhængige af havets ressourcer. Det er derfor med stor tilfredshed, at vi har konstateret, at der også i Ministerrådets forslag til nordisk handlingsplan er afsat penge til forskning om livet i havet. Vi i Grønland deltager selv aktivt i det nordatlantiske hvalforskningsarbejde og glæder os nu til at se forskernes arbejde med flerbestandsmodeller. Vi må vide, hvordan fødekæderne i havet er, for at sikre vores fælles økologiske system.

Naturligvis har vi også andre råstoffer end fisk. Der er guld i Grønland, og der er mange andre mineraler, men dels er det usikkert, om de kan udvindes med fordel, og dels kan mineraler jo ikke fornyes. Netop i år vil vi opleve, at Grønland for første gang i 150 år er uden minedrift. Det udmærkede samarbejde, vi har haft med det svenske firma Boliden omkring bly- og zinkminen i Marmorilik, ophører, og vi skal nu i gang med at tilrettelægge miljøoprydningen. Sådan er det jo med mineralerne – de ophører en dag. Fiskeriet og fangsten af havets pattedyr kan fortsætte, så længe vi i fællesskab forvalter ressourcerne godt.

I den forbindelse vil jeg gerne her sige nogle rosende ord til Finland, som sidste år har taget initiativ til et meget spændende arktisk samarbejde. Det drejer sig om det såkaldte Finske Initiativ, der har samlet de otte stater, der ligger nord for polarcirklen, til indledende drøftelser omkring en fælles indsats på miljøområdet.

Vi ved jo alle, at forureningen ikke standses af landegrænser. Og vi ved også, at det arktiske miljø er noget af det sarteste i verden. Dertil kommer, at polhavet virker som opsamlingsbassin for den forurening, der bringes til Arktis fra luften og via havet. Vi har i Grønlands hjemmestyre selv taget hånd om vores miljø. Det er nu under hjemmestyreregulering. Men hverken vi eller Danmark kan alene gøre noget mod den forurening, der kommer fra himlen eller havet. Vi må stå sammen med de andre arktiske stater herom.

Netop derfor er det Finske Initiativ så vigtigt, og det er meget glædeligt, at alle de nor-

diske lande er med i dette. Det er også glædeligt, at det første møde understregede vigtigheden af, at de oprindelige folk i Arktis inddrages. Og det er glædeligt, at man på det første møde besluttede at lave en kortlægning af truslerne mod det arktiske miljø og undersøge de internationale love, der allerede er vedtaget for at dæmpe op imod det.

Vi har fra Grønland især bemærket, at man har talt om, at det Finske Initiativ skal munde ud i et forslag til en fælles arktisk miljøstrategi – og at det er ønsket, at der, når dette forslag er udarbejdet, skal etableres en ministerkonference med deltagelse fra de 8 lande for at vedtage en sådan strategi.

Jeg vil gerne her benytte lejligheden til at invitere denne planlagte ministerkonference til at blive afholdt i Grønland. Vi tror selv, at netop vores land kan danne den rigtige arktiske ramme om et sådant møde, og vi håber derfor at se ministrene fra såvel de nordiske lande som USA og USSR og Canada i Grønland, når den arktiske miljøstrategi skal etableres politisk.

Vi har jo i Grønland allerede et samarbejde med de oprindelige folk i Alaska og Canada omkring en arktisk miljøstrategi via organisationen ICC. Og sidste år deltog Inuit fra Sovjetunionen også i dette arbejde. Vi tror derfor, vi har nogen erfaring omkring samarbejde på tværs af det arktiske område, som vi gerne stiller til rådighed.

Lad mig i denne forbindelse takke Nordisk Råds præsidium, fordi de til denne samling har inviteret Inuit Circumpolar Conference som gæst. Det er vi glade for.

Og lad mig så slutte med et lille hjertesuk. Som jeg sagde før, er vi varme tilhængere af det Finske Initiativ, men der er et andet finsk initiativ, som vi ikke er helt så begejstrede for. Vi synes, det er synd for vores gode gamle julemand, at finnerne igennem det seneste har forsøgt at tvangsforflytte ham til et fladt skovterræn i Nordfinland. Vi ved jo alle sammen, at han befinder sig bedst hjemme i Grønland, hvor han altid har boet, og hvor der er is og fjelde omkring ham hele året. Han har haft besvær nok med at få lært vores grønlandske sprog – skal han så pludselig til at tale finsk? Det går jo ikke – han får ikke ro til at lave sine julegaver. Så vi synes, Finland skulle lade ham få arbejdsro i Grønland, hvor han hører hjemme.

Marianne Samuelsson: Herr president! Det nordiska samarbeidet er unikt. Vi har så mykje gjensamt i vår kultur; folkerørelser, språkforståelse m. m.

Detta er nógot som er en styrke og som vi måste se till att använda på rätt vis. Vi måste gjensamt ta vara på og värna den miljö vi har, se till att den inte förstörs av utsläpp som skadar flera generationer framåt — ja, oftast en obotlig förstörelse.

Under det senaste året har Nordiska rådet använt mycket tid att diskutera samarbeidet med övriga Europa. Vi i den gröna rörelsen anser att detta samarbeide er viktig — ja, helt nödvändigt. Men det får inte innebära bara en liten del av Europa og det får inte innebära att vi säljer ut vår demokrati og vårt självbestämmande, vilket vi anser att ett medlemskap i den inre marknaden innebär. Den gröna rörelsen vill se ett samarbeide i hela Europa, ett regionernas Europa från Atlanten till Ural.

Just nu lever vi i ett förändringens tidevarv i Europa. Det nya öppnare Europa gläder väl oss alla. Nu har vi också det unika tillfället att värna freden, att i nordiska sammanhang våga ta upp fred og nedrustning på dagordningen. Aldrig tidigare har vi så förutsättningslöst som nu kunnat diskutera dessa frågor. Låt oss göra detta. Låt oss börja med att besluta att Norden skall vara en kärnvapenfri zon og att Norden skall arbeta aktivt för fred og nedrustning. Herr president! Nu är det dags att vi på allvar tar itu med de verkliga hoten: vår sårbarhet og vår miljöförstörelse. Pengar från försvaret måste kunna användas till dagens hot, satsas på miljöförbättrande åtgärder både i de nordiska länderna, i våra grannländer og i u-världen. Här måste till en kraftig ändring av användningen av pengar. Det är glädjande att ministerrådet nu till synes ganska ofta tar upp miljöproblematiken på dagordningen. Det som dock är bekymmersamt är den alltför låga ambitionsnivån.

I ord säger ministerrådet att landet med de högsta miljökraven skall vara normgivande, men hur är det i verkligheten? Ja, vi kan ta Danmark som eksempel: Dess medlemskap i EG innebär att varor som får säljas i ett land får säljas även i övriga EG-länder. Marknaderna styr.

Ekologi og økonomi är två sidor av sam-

ma mynt — båda handlar om hushållning. Vi anser därför att det är helt fel av ministerrådet att inte satsa på att utveckla detta räknesätt.

God hushållning innebär att man inte förbrukar mer än man har, att man lever inom naturens ramar og inte skaffar sig stora skulder till samtiden eller framtiden. Arbetet med beskrivningsmodeller för beräkning av naturressurser måste gå vidare og utvidgas så att vi får en økonomisk, økologisk og sund bokföring, som också visar vad miljöförstörelse og dålig arbetsmiljö kostar, totalt sett. Det skall hjälpa oss att bättre använda og vårda våra mänskliga resurser og naturressurser.

Det framtida samhällsplanerandet måste ta miljöhänsyn i mycket större utsträckning än det som framkommer i C 2. Vi kan inte fortsätta att bygga oss in i ett alltmer sårbart og resursförstörende samhälle. Vi måste sluta att planera för nya bilgenererande vägar og satsa på miljøvenlig kollektivtrafik. Med andra ord: tågförbindelserna i Norden måste oppprioriteras.

När det gäller avfallssidan måste den viktigaste satsningen vara att vi inte tillåts producera miljøfarlig avfall. Det som ingen vill ta hand om skall heller ikke tillverkas. Här er ett sterkt skäl till att vi måste avveckla kärnkraften. Den producerer ett livsfarlig avfall og ingen vet hur det skall förvaras. Ansvaret för att ta hand om avfallet legger vi på våra barn og barnbarn og följande generationer. Det är rent ut sagt oförskämt og omoralisk att ta ut fördelar av nógot som andra skall ta hand om nackdelarna av.

Ministerrådet tar i sina planer också opp behovet av att skapa en hemmamarknad för miljöindustrin og styrka dess konkurressekraft, bl. a. på den østeuropeiska marknaden. Detta gäller i hög grad miljø- og energiteknik. Herr president! Med detta vill jag ha sagt att vi måste dels bekjempe miljøförstörelsen, dels kraftig satsa resurser og energi på att utveckla de miljøvenlige alternativ som finns för ett samhälle i harmoni med naturen.

Hagen: Hr. president! Det som har skjedd i Europa det siste halvåret, snur etter min oppfatning i realiteten opp ned på alle tidligere Europa-debatter og forholdet fra Norden og

til Europa, og da nytter det ikke med den gamle måten å tenke på. Da må også vi i Norden begynne å tenke nytt, og ikke være så trauste og forsiktige som vi for tiden er.

Det som skjer i den liberalistiske frihetsrevolusjonen som ruller over Øst-Europa, kjennetegnes nettopp ved dynamikken, ved at det går hurtig. Og mange sier at disse landene nå bør satse på en skandinavisk velferdsstatsmodell, som jeg vil kalle en sosialistisk velferdsstatsmodell. Jeg har lyst til å advare mot det. Jeg tror faktisk også at de som i Øst-Europa har smakt maktkonsentrasjonen, det å måtte spørre noen om lov hele tiden, nå vil gå for det stikk motsatte, nemlig frihet, fri markedsøkonomi med sterkest mulig begrensninger på statsmakten. Men jeg tror faktisk at det kan bli slik om noen år at vi kan begynne å lære litt av dem for i hele verden er det i realiteten en hunger som nå kommer til uttrykk. Det er en nedbygging av statsmakt og reguleringer. Det er privatisering, det er nedbygging av den offentlige andel av bruttonasjonalproduktet, det er en radikal nedsettelse av marginale inntektsskattesatser, et bredere skattefundament, det skal lønne seg å stå på og jobbe, noe det ikke gjør i de nordiske land med det skyhøye inntektskattenivået.

Jeg tror og håper at de østeuropeiske landene ikke lar seg lure til å etterape det som i Norden kalles velferdsstaten, som ikke engang greier å gi velferd til syke, gamle og funksjonshemmede, men til de friske og arbeidsføre i arbeid; og alle sosiale reformer har gått dit.

Jeg tror også vi må se på Europa og vår tilknytning til Europa med nye øyne. Norden og Nordisk Råd som en integrert del av Europa kan godt bestå med helt andre oppgaver. Men da vi hørte statsminister Schlüter i dag snakke om Norden som hjemmemarked, om gjensidig godkjennelse av utdanning, om gjensidig godkjennelse av produkter og om frihet for bedrifter til å etablere seg, er det klart at veien til disse ting, til nordisk samarbeid, går gjennom deltakelse i Europa, deltakelse i EF. Der har man nettopp oppnådd de tingene som Nordisk Råd har pratet om i årevis, men aldri gjort noe med. En av årsakene er selvsagt at Nordisk Råd aldri har hatt noe overnasjonalitet. Skal man få til noe som betyr noe, må man ha overnasjonalitet. Jeg er

uenig med Gro Harlem Brundtland som sa at man kanskje kunne bygge opp det i Nordisk Råd for å trene. Da skal vi altså ha overnasjonalitet i Nordisk Råd, så i EFTA og så i EF. Da er det bedre å gå hele veien med en gang, i hvert fall undersøke hele veien med en gang om man ikke kan få et langt større alleuropeisk fellesskap.

Faktisk er det slik at det er flere og flere som begynner å spørre: Vil Polen, Tsjekkoslovakia og Romania bli medlemmer av EF før Sverige, Finland, Island og Norge? Mange sier at nei, Romania vil nok ikke det, men muligens de andre. Jeg tror at etter det som har skjedd i Europa, må vi også se at det er vår plikt å prøve å være med og utforme det nye Europa, bygd på de fire frihetene, på menneskerettighetene og på enkeltmenneskets selvstendighet og hvor det offentlige skal være etter rettsstatens prinsipper og ikke kommandoøkonomi, planøkonomi, som vi har en del av i Norden.

Det er nå denne debatten er i gang, det er nå tiden er inne. Jeg synes det er leit at man fremdeles diskuterer Nordisk Råds oppgaver basert på forholdene som de var for et år siden. Hadde vi vært våkne, hadde vi i dag hatt observatører fra de tre baltiske land til stede. Vi hadde ønsket dem velkommen. Vi hadde istedenfor å være nervøse for utvidelser, sett de mulighetene vi kunne ha i å bibringe våre erfaringer overfor disse.

Jeg vil spesielt nevne en sak til slutt, og det er miljøvern. På det området har nettopp mangelen på privat eiendomsrett og en sosialistisk planøkonomi i Øst-Europa vist hvor elendig det går når de to ting kombineres. Er det noe område som roper på overnasjonalitet, er det miljøvern. Er det et område hvor vi trenger en domstol, noen som kan iverksette ting, som har myndighet til å pålegge renere luft, vann og jord, så er det miljøvernområdet, og der burde alle miljøvernaktivister vært glødende tilhengere av en alleuropeisk integrasjon så snart som mulig. Det er i hvert fall det jeg synes ville være det logiske.

Elsi Hetemäki-Olander övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Melchior: Fru præsident! Selv om jeg kan være enig i visse af de betragtninger, hr. Carl Ivar Hagen fremførte, var der én af hans tanker, som gav mig afsmag. Jeg er ikke socialdemokrat, men medlem af Centrum-Demokratiet i Danmark og altså af Midterpartigruppen her i Nordisk Råd. Jeg må protestere, når hr. Carl I. Hagen nærmest sætter lighedstegn mellem de korrupte slaveregimer i Østeuropa, som vi har set i de sidste halvanden menneskealdre, og så den nordiske velfærdsmodel. Det er simpelt hen – ja, man må nok ikke sige ”løgn” her, så jeg siger – usandt, og det er simpelt hen en skandale at foretage den sammenligning. Og så skal vi lære af dem! Nu har de haft deres frihed i 3 måneder, i 6 måneder, og det er jo ikke ukendt, at et pendul, der har svinget meget over til den ene side, bagefter svinger meget over til den anden side. De ved jo endnu ikke selv, hvad de har godt af, og hvad de har brug for, og hvad de ønsker sig, men hvor skulle de også vide det fra, så indelukket som de har levet. Så lad være med at kaste smuds på vore egne relativt målt strålende – ingen kan jo tåle at blive målt med den absolutte alen – frie velfærdssamfund ved at sammenligne det med det ragnarok og forbryderregime, der har været i Østeuropa. Det må ikke ske, hr. Carl I. Hagen!

Hagen: Ærede president! Hr. Melchior har tydeligvis lyttet til mitt innlegg som fanden leser Bibelen og vært på jakt etter å prøve å misforstå. Han har da også greid å gjøre det ganske dramatisk.

Jeg har ikke sammenlignet. Jeg har sagt at jeg om noen år ikke vil se bort fra at vi kanskje har noe å lære. La meg nevne ett eksempel. Nyhetsformidling, f.eks. på TV, er så vidt meg bekjent ikke tillatt reklamefinansiert i de nordiske land som noe en fritt kan sette i gang med innenfor objektive kriterier. Det er nettopp det de enkelte østeuropeiske land har sagt – de vil nå ha frihet, de vil ha mangfold i eteren. Det har ikke vi. Det er forbudt – i Norge iallfall – å sette i gang med TV-sendinger finansiert med reklame.

Jeg har ikke satt noe likhetstegn, men jeg har advart mot den blandingsmodellen – som mange i denne sal vanligvis bruker – med en del planøkonomi og kommandoøko-

nomi og regulering og markedsøkonomi. Jeg advarer mot den delen som er planøkonomi, markedsøkonomi, formynderskap og politikerregulering, som i hvert fall den sosialistiske delen og den sosialdemokratiske delen av Nordisk Råd alltid har stått for. Og jeg synes det er bemerkelsesverdig, la meg føye det til, at så fort en del av disse regimer som hr. Melchior kalte korrupte, kommunistiske regimer omdøper seg til sosialdemokrater, er det mange sosialister i Norden som øyeblikkelig behandler dem som søsterpartier. Og det bare fordi man døper om navnet på den bevegelsen som har vært der hele tiden. Jeg finner grunn til å sette et spørsmålstegn ved dette, og synes det bør påpekes. For øvrig viser jeg til en del uttalelser fra den nye finansministeren i Tsjekkoslovakia, som stort sett snakker på samme måte som meg.

Finansminister Liikanen: Fru president!

Det manfall av nordiska finansministrar som vi upplever denna vår är inte en ren slump, utan beror delvis på de speciella svårigheter som finansministerns uppdrag är förknippat med. Dessa svårigheter gäller framför allt den offentliga ekonomin och lönebildningen.

För det första: den offentliga sektorns trendmässiga höga tillväxttakt innebär en svår belastning för hela den ekonomiska politiken.

Man tror att det finns mera att vinna på att driva särintressen, som är viktiga för en bestämmd väljargrupp, än att kräva effektivitet i resursanvändningen och sparsamhet i största allmänhet.

För det andra har vi i ekonomin nu upplevt 7 feta år, dvs. en ovanligt lång och stark högkonjunktur. Högkonjunkturen har gjort det nödvändigt att bedriva en stram finanspolitik trots att statsbudgeten uppvisat stora överskott. Det är oerhört svårt att få politisk acceptans för budgetöverskott: somliga vill genast öka utgifterna och andra vill skynda sig att sänka skatterna. Goda tider skapar ett psykologiskt klimat i vilket finanspolitisk snålhet möter föga förståelse.

För det tredje är merparten av statsutgifterna direkt eller indirekt löner, och finanspolitiken har därför ett nära samband med den svåra lönebildningen och inkomstpoliti-

ken, den utgör akilleshälen i vår ekonomiska utveckling.

Vi har i alla de nordiska länderna en ständig tendens till att de nominella lönerna stiger snabbare än vad som är acceptabelt för en balanserad utveckling. Konkurrensen mellan olika fackförbund och löntagarkategorier har blivit allt mer aggressiv.

I alla de nordiska länderna har regeringen aktivt strävat till att genom inkomstpolicik få ner kostnadstrycket och inflationen. Metoderna har varierat, resultaten likaså. Ingen av oss har funnit den vises sten; alla har vi blivit föremål för tidvis mycket hårt kritik.

I Finland fick vi i januari ett centralt stabiliseringsavtal som möjliggör en viss minskning av inflationstakten under loppet av detta år. Avtalsparterna är de centrala arbetsmarknadsorganisationerna, som binder sig vid låga lönelöft, och regeringen, som sänker löntagarnas inkomstskatter. Avtalet stöder samhällsekonomin och tryggar samtidigt en förhållandevis gynnsam köpkraftsutveckling. Vår bedömning är att resultatet kan sägas vara rimligt gott.

De inkomstpoliciska problemen är legio, och erfarenheterna är inte alltför uppmuntrande, men jag hoppas ändå att inkomstpoliciken i våra länder också i fortsättningen skall spela en central roll. Det finns enligt min mening inget riktigt godtagbart alternativ. Annars är man nämligen tvungen att föra en alltför hård penning- och finanspolicik, som genom svag tillväxt och hög arbetslöshet håller inflationen under kontroll.

På sina håll menar man att lönedisciplin genom hård åtstramningspolicik visserligen är policiskt svår att genomföra men inte desto mindre nödvändig och rentav önskvärd. Därför, så resonerar man, bör vi ansluta oss till det europeiska valutasamarbetet EMS för att säkra att den beska ekonomisk-policiska medicinen påtvingas oss, oavsett om vi vill svälja den eller inte.

Jag tror att denna föreställning om EMS som en lösning på våra balansproblem är ett allvarligt missförstånd. EMS är inte ett alternativ till inkomstpolicik, utan medlemskap i EMS skulle tvärtom kräva en effektivisering av inkomstpoliciken. Annars hamnar vi ur askan i elden med stagnation och europeisk arbetslöshetsnivå som följer.

Därmed inte sagt att en EMS-anlutning

skulle vara utesluten. Jag finner det tvärtom viktigt att de nordiska länderna enskilt, eller kanske ännu hellre samfällt, vid lämplig tidpunkt överväger en eller annan form av anlutning till EMS. Medverkan i det europeiska monetära samarbetet skulle vara en naturlig beståndsdel i integrationsprocessen.

Ivar Hansen: Fru præsident! Jeg besøgte for et par uger siden hjemme i Danmark en virksomhed, som eksporterer varer til mange lande, herunder også de øvrige nordiske lande. Jeg blev meget overrasket over de informationer, jeg fik om den pågældende virksomheds vanskeligheder i forbindelse med eksport til de øvrige nordiske lande. Der var her tale om ting, hvori der indgik elektriske installationer, og man skulle egentlig tro, at når en elektrisk installation var godkendt i Danmark, skulle den også kunne godkendes i de øvrige nordiske lande uden problemer. Men sådan er det ikke — man kan næsten sige tværtimod: det tager år og dag at få forholdsvis simple elektriske installationer godkendt, og det er min faste overbevisning, at situationen er den samme, i det omfang virksomheder i de øvrige nordiske lande skal eksportere til Danmark.

Så sagde jeg til mig selv: Det er da mærkeligt, dette her, for nu har du deltaget i Nordisk Råds arbejde i mere end 10 år, og på samtlige sessioner har deltagerne, parlamentarikerne, talt om, at nu skulle vi have disse handelshindringer og vanskeligheder afskaffet, og ministrene har sagt: Ja, det skal vi, og det vil vi gå hjem og gøre. Men vi kan altså konstatere, at det i praksis er meget begrænset, hvad der egentlig er sket. Her må vi altså konstatere, at Nordisk Råd har en betydelig grad af afmagt, og vi må konstatere, at uanset at ministrene har lovet, at ting skulle ske, har der været og er fortsat en afgrund imellem ord og handling.

Nu må vi se, om der kommer noget ud af den nye handlingsplan, som er omtalt her på sessionen i Reykjavik. Det kan vi jo håbe, men jeg tror det ikke; jeg tror, at trægheden stadig væk er ganske betydelig, og det er jo ikke i overensstemmelse med programmet om medborgernes Norden, hvor der er så få vanskeligheder og besværligheder i det dagli-

ge som overhovedet muligt for borgerne i de nordiske lande.

Jeg tror alligevel, der er lys forude. Statsministrene er jo i Reykjavík i denne uge, men jeg er overbevist om, at statsministrenes tanker ustandselig er i Bruxelles, for det er jo i Europa, tingene sker i disse år, og jeg er overbevist om, at den liberalisering, der sker inden for EF med hensyn til handelshindringer og frihed til at kunne bevæge sig på tværs af landegrænserne, er en tendens, der også vil få betydelige konsekvenser for de nordiske lande i øvrigt. Derfor haster det i høj grad med at få dette projekt realiseret.

Må jeg i øvrigt i den forbindelse sige et par ord om spørgsmålet EF-EFTA. Der er tilsyneladende nogle, der har en idé om, at der kan sluttes en vældig aftale mellem disse to organisationer. Det tvivler jeg egentlig på kan blive tilfældet. Jeg har nemlig en fornemmelse af, at EFTA-landene tror, at man her kan få en aftale, der betyder, at man får en hel del begunstigelser, men tilsyneladende glemmer, at der er en regning, der skal betales i form af modydelse, i form af at de øvrige europæiske lande, EF-landene, selvfølgelig også må have fri adgang til det nordiske marked i videste forstand. Hvis man er parat til noget sådant, tror jeg, der vil kunne komme en aftale i stand mellem EF og EFTA. Men jeg har ligesom på fornemmelsen, at virkeligheds erkendelsen ikke i tilstrækkelig grad er til stede.

Til slut et par ord om forholdet til Østeuropa. Jeg vil gerne spørge sessionen, om vi her er ved et område, hvor vi kunne finde på at gøre noget i fællesskab, eller om vi også her skal agere lidt hver for sig. Udviklingen sker så hurtigt i Østeuropa, at det er svært at sige noget fast og bestemt og sikkert, det erkender jeg. Det er talt om her på sessionen, at vi skal bygge kulturhuse i Baltikum. Det skal vi måske nok hver for sig eller sammen. Men jeg har på fornemmelsen, at det, der først og fremmest er behov for, er at lære borgerne i Østeuropa en demokratisk tankegang og lære dem metoder til at kunne arbejde i de nye demokratier.

Derfor vil jeg rejse det spørgsmål, om det ikke er en fælles opgave for de nordiske lande at begynde at bygge folkehøjskoler – medvirke til, at folkehøjskoler kan bygges i de østeuropæiske lande. Når jeg tænker på, hvilken rolle folkehøjskolen har haft i de nordiske

lande for udbredelsen af og forståelsen for demokratiet, tror jeg egentlig, at der her ligger en fælles opgave.

Minister Jón Sigurðsson: Fru president! Nordens näringsliv befinner sig just nu i en vägkorsning. Den västeuropeiska integrationsprocessen och Östeuropas frigörelse från kommunismen kommer att påverka vår omgivning i hög grad under de kommande åren. Vi måste nu välja en färdriktning för det nordiska samarbetet in i en spännande framtid.

Frågan ställs av många: Har det nordiska samarbetet en roll att spela på 90-talet? Kommer det inte att bli ointressant och onödigt när det västeuropeiska samarbetet inom Efta och EG vidgas och fördjupas? Men det europeiska samarbetet kan inte ersätta det nordiska. Får jag helt enkelt påminna om Danmarks erfarenheter i 18 år i detta sammanhang.

Jag är t. ex. övertygad om att det finns en viktig roll för nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete. Nordiska industrifonden och Nordiskt industriellt center fyller en viktig funktion, inte minst för att vi kan hävda oss i det europeiska forsknings- och utvecklingssamarbetet.

Vi måste etablera en bild av Norden som en kvalitetsproducent. Vi måste gemensamt satsa på standardiseringsområdet, där vi redan har ett nyttigt samarbete inom CEN och CEN-ELEC, där både Efta och EG-länderna deltar. Avveckling av handelshinder inom Norden och inom Europa ställer stora krav på standardisering samt provnings- och kontrollverksamhet, som Ivar Hansen påminde oss om i sitt inlägg. På vissa områden är Norden i täten med sina krav på säkra och miljövänliga produkter. Denna position måste vi bevara och befästa.

Som ett led i ansträngningarna att främja det nordiska näringslivets konkurrensförmåga och anpassning till den nya marknadssituationen i Europa har industriministrarna under det gångna året antagit två arbetsprogram: ett för att stärka det teknisk-industriella samarbetet mellan Norden och det övriga Västeuropa samt ett för att främja ett ökat nordiskt inflytande i arbetet med att tillskapa nya tekniska standarder och kontrollordning-

ar inom det europeiska ekonomiska området.

Det miljötekniska området är ett område där vi i de nordiska länderna besitter både ett genuint kunnande och där det finns en viktig hemmamarknad och stora exportmöjligheter. Ministerrådsförslaget om ett finansieringsbolag för miljöinvesteringar i Östeuropa i anknytning till Nordiska investeringsbanken är därför särskilt glädjande, eftersom det förenar två viktiga målsättningar för det nordiska samarbetet nu och i framtiden, nämligen en bättre miljö och stöd till den demokratiska omvandling i Östeuropa, som vi stöder helhjärtat.

Det nordiska samarbetet på energiområdet inriktas i växande grad på energiproduktionens miljöaspekter. Under det gångna året kom energiministrarna överens om att lyfta anslagen till NKA:s säkerhetsprogram ut ur den gemensamma nordiska budgeten. De myndigheter och institutioner i de nordiska länderna som deltagit i arbetet med säkerhetsprogrammet har kommit överens om att genomföra ett fyraårigt nordiskt kärnkraftsäkerhetsprogram, som kommer att finansieras med nationella insatser.

Energiministrarna har rekommenderat att de friställda medlen från NKA-programmet används till en effektiv satsning på energi- och miljöområden innanför ramarna för den samarbetsplan på energiområdet som antogs vid rådets session förra året för perioden 1989 – 1992. Planen innebär att länderna nu arbetar mot flera gemensamma mål inom energiområdet. Som exempel kan nämnas tillförlitlig energitillförsel, ökat energisparande samt krav på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av olika former av energiteknik. I planen beaktas också Nordiska rådets uttalande om ett intensifierat nordiskt samarbete på naturgasområdet.

Frågan om att knyta det nordiska samarbetet på energiområdet närmare till samarbetet med EG blir högst aktuell de närmaste åren.

Fru president! Det nordiska samarbetet står inför krävande uppgifter på det internationella planet. Bland de viktigaste uppgifterna är anpassningen till de förändringar som äger rum på kapitalmarknaderna. Det är utslagsgivande för nordiska företags konkurrensförmåga att ha tillträde till kapital och finansiella tjänster på samma villkor som de-

ras konkurrenter. Den ekonomiska handlingsplanen tillskriver därför liberalisering av kapitalrörelser länder emellan stor vikt. Detta är i själva verket fråga om miljöpolitik – ekonomisk miljöpolitik. Vi måste se till att vårt näringsliv tryggt kan andas den ekonomiska atmosfären i Europa.

Lagmand Sundstein: Fru præsident! Som Færøernes lagmand vil jeg gerne bidrage til Nordisk Råds generaldebat med nogle få betragtninger om et par af de største spørgsmål, der optager os her i Norden ved indgangen til det sidste årti i det tyvende århundrede.

For Færøernes Landsstyre har det stor betydning at kunne deltage i denne meningsudveksling med det øvrige Norden. Vi oplever for tiden store politiske omvæltninger i Europa. Samtidig ser vi andre mere dybtliggende ændringer foregå, ikke mindst den gradvise forringelse af miljøet og stadig stigende trusler imod havmiljøet. Færøerne er en af de mindste aktører i dette spil. Vi er derfor ofte nødt til at spille rollen som den, der tilpasser sig den udvikling, der foregår omkring os. Vi gør dog, hvad vi kan for at gøre opmærksom på vore synspunkter og interesser i håb om, at vi kan samarbejde med ligesindede om en løsning af fælles problemer.

På Færøerne har de sidste årtiers stærke økonomiske og teknologiske udvikling naturligvis medført lokale miljøproblemer, der dog ikke er større, end vi sagtens selv kan løse dem. Vi befinder os midt ude i Nordatlanten og har derfor i et vist omfang været forskånet for den tiltagende forurening af luft og hav. Et nordisk støttet havforskningsprojekt "Biofar" har som et foreløbigt resultat påvist, at farvandede omkring Færøerne er at regne iblandt verdens reneste. Dette er vigtigt for os, for vi har kun havets ressourcer at leve af. Derfor er vi også bekymrede for den tiltagende trussel om kemisk og radioaktiv forurening af havmiljøet.

Vi opfordrer til nordisk samarbejde for et rent havmiljø, for fælles nordiske aktioner over for andre lande, hvis lemfældige miljøpolitik truer de nordiske havmiljøer. Her tænker jeg ikke mindst på opbevarings- og genanvendelses anlægget i Dounreay i Nord-skotland.

Selv om Færøerne er i rigsfællesskab med EF-landet Danmark, står vi ligesom Grønland uden for EF. Dette hænger sammen med vores stærke ønsker om selv at styre vores samfund og forvalte vores naturrigdom, først og fremmest havets levende ressourcer. Dette betyder dog ikke, at vi har noget imod samarbejde med EF og ej heller med andre lande eller sammenslutninger. Færøerne er en lille økonomisk enhed med meget ensidig erhvervsstruktur og derfor stærkt afhængig af økonomisk samkvem med omverdenen. Det er derfor med den største interesse, vi følger de igangværende bestræbelser for at forstærke samarbejdet mellem EF og EFTA med henblik på at danne et fælles europæisk økonomisk rum, EES.

Det ville være unaturligt, hvis et sådant europæisk økonomisk samarbejde ikke også omfattede Færøerne. Vi har siden 1973 været i den situation, at vi formelt har været uden for såvel EF som EFTA, men har haft handelsarrangementer med såvel EF som de nordiske EFTA-lande. Vores handelsarrangement med EF er nu oppe til revision. Og fru præsident, vi håber, at det vil lykkes at nå frem til enighed i EF om en yderligere liberalisering af samhandelen efter en model, der også vil kunne vise sig anvendelig over for EFTA-landene, herunder navnlig de nordiske.

Det er i denne forbindelse klart, at for Færøerne er frihandel med fiskeprodukter en forudsætning for al anden frihandel, og vi er overbevist om, at dette synspunkt vil der også være forståelse for hos de lande, som vi har samhandel med. Fra færøsk side vil vi efter evne bidrage til større frihandel inden for Norden og Europa.

Det er vores håb, at den tiltagende økonomiske og politiske integration i Europa vil foregå på en demokratisk måde uden unyttig centralisering, således at det stadig i vidt omfang bliver muligt for de små lande og samfund i Europa selv at styre deres anliggender, og at de opgaver, der på grund af deres internationale karakter skal løses i fællesskab, løses på en måde, der også tager hensyn til det enkelte land eller region og til den enkelte borger.

Fru præsident, sjældent er den politiske udvikling gået så hurtigt som i det sidste års tid. Ved Nordisk Råds session for et år siden

blev det talt meget om Norden og Europa. Europa betød i den forbindelse Vesteuropa, eller mere præcist Det europæiske Fællesskab. Dette er stadig væk et hovedspørgsmål også på denne session.

Nordens forhold til EF har stadig væk en afgørende økonomisk og politisk betydning. Men udviklingen i Østeuropa har ændret meget på den politiske og sikkerhedsmæssige situation og vil også påvirke verdensøkonomien kraftigt i 1990'erne. Derfor er Europa i dag et meget videre begreb end for mindre end et år siden. Demokratiseringsprocessen i landene i Øst, øst for det nu faldne jerntæppe, stiller også krav til de nordiske lande. Spørgsmål som tysk genforening, frie valg og genopståen af flere partier i de forskellige lande og måske også ny suverænitæt til nogle af de nuværende Sovjetrepublikker følges fra nordisk hold med stor interesse. Både vore lande, Nordisk Råd og de forskellige grupperinger i Norden kan med seriøst og fornuftigt arbejde medvirke til en rolig og stabil udvikling i Østlandene.

Også andre steder i verden går udviklingen set med vore øje i den rigtige retning. De seneste begivenheder i Sydafrika ved bl. a. frigivelsen af Nelson Mandela og Namibias overgang til selvstændighed giver håb om løsning på problemer, der i årtier har optaget verdensopinionen, og ikke mindst den nordiske opinion.

Fru præsident! Til slut skal jeg vende tilbage til en om end måske i den store sammenhæng beskeden, så dog for os betydningsfuld hændelse i det nordiske samarbejde. For et par måneder siden vedtog den svenske rigsdag enstemmigt efter forslag fra 4 ledamöter at tilbagelevere forbrevet til Færøerne. Dette 700 år gamle håndskrift, som i næsten 400 år har været opbevaret i Sverige, kommer nu tilbage til Færøerne, og det ønsker vi at takke svenskerne for, og vi modtager det i bedste nordiske ånd og forståelse.

Utrikeshandelsminister **Salolainen:** Fru president! Först av allt vill jag rikta ett hjärtligt tack till värdlandet Island och Islands utrikesminister Jón Baldvin som gjorde ett fantastiskt jobb som ordförande för Eftas ministerråd under det senaste halvåret. Han gjorde det effektivt och på ett för honom

typiskt charmerande och sympatiskt sätt. Genom honom vill jag även tacka alla isländska ämbetsmän som var engagerade i arbetet.

Det innevarande året är handelspolitiskt sett mycket viktigt. De pågående Gatt-förhandlingarna kommer nu in i sitt avgörande skede. För relativt små och av utrikeshandel beroende ekonomier som de nordiska länderna är det särskilt viktigt att förhandlingsrundan leder till positiva och balanserade resultat och att det globala multilaterala handelssystemet kan stärkas. Jag vill ta tillfället i akt att också i detta forum fästa uppmärksamhet vid det omfattande nordiska samarbete som sker i anslutning till Gatt-förhandlingarna. Det är ett gott exempel på hur man i praktiken kan dra nytta av samarbete, koordinering och långt driven arbetsfördelning mellan de nordiska länderna.

Också vad beträffar fördjupandet av relationerna mellan Efta-länderna och EG är de närmaste månaderna av central betydelse. Den process som inleddes för ett år sedan har förlöpt väl. Tidtabellen har hållits och resultatet har motsvarat våra förväntningar. Svaret på den utmaning som Efta-samarbetet ställde inför har varit klart och övertygande. Efta framstår idag som en klart starkare förhandlingspartner än man på vissa håll ansett vara möjligt. Spådomarna om Eftas snara död har visat sig förhastade. Jag vill också i detta sammanhang betona att Efta har skäl att vara realistisk då man överväger sina krav på bestående undantagsarrangemang i EES-förhandlingarna. Beslutet från Efta-EG-ministermötet senaste december om att inleda förhandlingar om ett EES-avtal var ett viktigt etappmål. Mötet gav uttryck för en allmän politisk vilja att nå ett avtal så snart som möjligt. Samtidigt bekräftades att alla EG:s medlemsländer stöder företaget. Med tanke på avtalets omfattning är tidtabellen som skisserats upp för de fortsatta förhandlingarna ytterst krävande, men det är viktigt att effektivt utnyttja det gynnsamma momentum som skapats. Den centrala målsättningen bör vara att EES-avtalet kan träda i kraft samtidigt som EG:s inre marknad förverkligas i början av 1993. Det har spekulerats mycket om hur utvecklingen i Östeuropa inverkar på EES-processen. Det har sagts att de östeuropeiska länderna kör förbi Efta-länderna, att EG:s intresse för Efta-länderna mins-

kar osv. På basen av ministermötet i Bryssel kan man tvärtom dra den slutsatsen att förändringarna i Östeuropa har skyndat på EES-arbetet. Några tecken på att EG:s intresse för att utvidga samarbetet med Efta-länderna skulle ha avtagit har inte kunnat märkas, och det är väl bara naturligt. Strävan till ett EES-avtal grundar sig på starka gemensamma intressen hos parterna. Det är fråga om att tillgodose såväl ekonomiska, kommersiella som kulturella intressen. Samtidigt som vi arbetar för att nå ett omfattande avtalsarrangemang mellan Efta-länderna och Europeiska gemenskapen öppnar utvecklingen i Östeuropa nya vyer och möjligheter för ett bredare alleuropeiskt samarbete. Det är viktigt att vi reagerar aktivt för att stärka de pågående reformerna. I Efta-kretsen har man redan påbörjat diskussioner om ett fördjupat samarbete med enskilda östeuropeiska länder utgående från vederbörande länders särskilda förhållanden och önskemål. Det är också möjligt att vi ser konkreta resultat inom den närmaste framtiden.

De stödåtgärder som syftar till att stabilisera den ekonomiska utvecklingen i de östeuropeiska länderna är av central betydelse för att de stora ekonomiska skillnaderna mellan länderna i vår världsdel skall kunna minskas. Utan att gå in på de olika initiativ som tagits både bilateralt, europeiskt och på bredare internationell bas vill jag betona vikten av en effektiv koordinering av insatserna.

Bildt: Fru president! Jag har medan tiden gått under denna generaldebatt bläddrat i Tomas Tranströmers dikter, och jag råkade slå upp några strofer som lyder så här:

Sanningen finns på marken,

men ingen vågar ta den.

Sanningen ligger på gatan.

Ingen gör den till sin.

Detta kan kanske vara något av en reflexion över denna generaldebatt i Nordiska rådet. I ett Europa som förändras så oerhört snabbt står det nordiska samarbetet stilla, och vi vågar inte riktigt se konsekvenserna av det som nu händer.

Vi håller på den ena sessionen efter den andra våra tal om det nordiska samarbetets värde och vinster, och vi menar nog alla fak-

tiskt vad vi säger. Men samtidigt vet vi alla, att stillastående i en värld och ett Europa som förändras betyder att falla tillbaka, att ett nordiskt samarbete som står still i själva verket är ett samarbete som hela tiden förlorar i betydelse. Papperen blir fler och fler men innehållet blir tunnare och tunnare. Vi talar om det nordiska samarbete som var och om det europeiska samarbete som skall komma.

Inom de allra närmaste månaderna, fru president, kommer förhandlingarna mellan Efta och EG om den s.k. EES-strukturen att ge oss konkreta besked. Vad vi måste inse är att dessa förhandlingar också är förhandlingar om det nordiska samarbetets framtid.

Sanningen är att huvuddelen av det vi under decennierna diskuterat och fattat rekommendationer om i denna förhandling enligt detta avtal kommer att föras över till den s.k. EEC-strukturen. Det som blir kvar för Nordiska rådets parlamentarikerdel blir funktionen som social mötesplats och som plattform för kulturella manifestationer. Viktigt nog, men icke tillräckligt för framtiden.

Jag menar att vi måste mobilisera ett mått av politisk kreativitet för att ge det nordiska samarbetet en konkret form och för att konkret – inte bara i ord – knyta ihop det nordiska och det europeiska.

En konkret möjlighet som borde prövas är att göra Nordiska rådet till den nordiska delen av det parlamentariska samarbete som det nu skall avtalas om inom ramen för EES. I stället för att tillskapa en speciell församling av Efta-parlamentariker som skall samråda och samarbeta med Europa-parlamentet skulle de uppgifter en sådan är tänkt att få kunna vila på Nordiska rådet, t. ex. på ekonomiska utskottet. Eller varför inte tillskapa ett speciellt integrationsutskott i Nordiska rådet, som skulle bli den nordiska delen av EES-strukturen och som i så fall skulle ge Nordiska rådet en direkt roll och plats i förhållande till det direktvalda Europaparlamentet i Strasbourg. Då skulle vi som nordiska parlamentariker i denna församling fortfarande kunna diskutera t. ex. den inre marknaden, handelssamarbete och de sociala frågorna.

Annars hamnar allt detta i EES-strukturen, och Nordiska rådet blir bara ett forum för politiska galaföreställningar och sociala evenemang. Vi skulle kunna behålla den substans i samarbetet som vi i dag de facto, även

om vi inte alltid vågar säga det, tydligt håller på att förlora.

Utvecklingen i Europa går snabbt. Möjligheternas fönster stängs ibland lika snabbt som de öppnas. Det som jag nu talar om – att knyta in Nordiska rådet i en EES-struktur – kan man inte tala om under generaldebatt efter generaldebatt. EES-strukturen kommer att läsas inom de närmaste månaderna. Skall man vidta den här åtgärden måste man göra det nu, och det måste göras med politisk kraft och med politiska initiativ på hög politisk nivå.

Vi borde egentligen hålla ett nordiskt statsministermöte, där de nordiska statsministerna sätter sig ned och vågar erkänna det de redan vet, nämligen att det nordiska samarbetet befinner sig i en kris. Man håller nu på att bygga nya europeiska samarbetsstrukturer. Nu skall vi visa hur vi kan knyta ihop dessa strukturer, så att det nordiska och det europeiska inte blir två företeelser som inte möts och så att det nordiska successivt bara vattnas ur och försvinner. Det skulle krävas ett konkret initiativ för att det nordiska samarbetet inte skall fortsätta att urvattnas, för att se till att vi inte bara i ord går in för det europeiska samarbetet utan också själva gör oss till en del av detta samarbete. Sanningen ligger på gatan. Låt oss då se den som den är!

Kjellbjørg Lunde: President! Vi i den venstresosialistiske gruppa har tenkt å gjere vårt til at Nordisk Råd skal makte å utnytte den utfordringa det nye Europa har gitt oss. Vi meiner at Norden kan spele ei aktiv rolle i demokratiseringa av Aust-Europa dersom vi er villige til nytenking og til å endre forelda formalitetar og organisasjonsstrukturar.

Med dei politiske omveltingane i Aust-Europa følgjer også omstilling av planøkonomiane til marknadsøkonomisk tilpassing. Dette skjer fordi denne type sentralisert planstyring, kombinert med udemokratisk eittpartistyre, ikkje har vore i stand til å imøtekomme den velferdsutviklinga som folk i Aust-Europa har krav på, og som dei har sett har vore tilstades i vest.

Men marknaden har sine svake sider, for å seie det pent. Det kjem også folka i aust smer-teleg til å erfare. Ei av dei er miljøproblema, forårsaka av ein type økonomisk vekstpoli-

tikk som ikkje tek omsyn til økologi, ressursar og miljømessige vilkår. Det er den same vekstfilosofien når det gjeld industrialisering som også er årsak til Aust-Europa sine enorme miljøproblem.

Risikoen er stor for at kombinasjonen marknad og rask industriell vekst vil forsterke miljøproblema ytterlegare både i aust og i vest. Dette kan skje gjennom marknadstilpassinga som er i gang. Vi hadde nyleg ein miljørapport der ein på initiativ av EF-kommisjonen vurderte miljøkonsekvensane av marknadstilpassinga, og det var ikkje lysteleg lesing. Den utviklinga som vi no har i Aust-Europa, kan gjere at miljøproblema blir ytterlegare forverra.

Det vil vere problematisk for landa i vest, inkludert oss i Norden, om vi no brukar peikefingeren og prøver å få Aust-Europa til ikkje å gjennomføre den type økonomisk vekst som hittil har ført til velferd for så mange, og som vi har tillate oss, trass i dei store skadene dette har påført miljøet vårt – vi er jo etter kvart blitt klar over at desse skadene er nokså dramatiske, og vi er nødt til å få gjort noko med dei med ein gong. Alternativet er ikkje å la vere å gjere noko politisk, la marknadskreftene styre, – eller utstrakt bruk av peikefingermetoden.

På bakgrunn av at grensa for kva miljøet kan tåle for lengst er overskriden, må vi i Nordisk Råd spele ei aktiv rolle. Det er også ei nordisk erfaring at miljøproblema ikkje kjenner grenser. Ein stor del av vår miljøøyelegging stammar frå Aust-Europa, og det gir oss eit spesielt ansvar. Frå nordisk side kan vi frykte at miljøet blir den opplagte tapar i ei rask nyindustrialisering i Aust-Europa, m. a. i forsøk på – som eg var inne på – å tilfredsstille folket sine materielle krav. Ein slik vekst vil kunne kome til å finne stad utan omsyn til miljøkonsekvenser, trass i alt prat om ei berekraftig utvikling i internasjonal sammenheng.

Nordisk Ministerråd har lagt fram eit forslag til eit nordisk miljøfinansieringsselskap. Dette fine forslaget, har som formål å framskaffe finansieringsgrunnlag for miljøinvesteringar i Aust-Europa. Føresetnaden for at dette skal bli vellukka og få den forventade miljøeffekten, er at det i Aust-Europa finst, eller blir skapt ei forståing for, ei haldning til å løyse dei lokale, regionale og globale

miljøproblema. Det vil difor vere i vår interesse å stø dei kreftene som arbeider for å skape slik forståing i austeuropiske land. Miljøgrupper og forskarar kan stå som døme på dette.

Det er også eit generelt behov for internasjonalt å akseptere at landa har legitime krav også på nabolanda sin miljøpolitikk. Trass i at det er inngått ei rekkje internasjonale avtaler på miljøområdet, står det framleis mykje igjen når det gjeld å godta dette for det enkelte land. Her vil eg spesielt nemne forslaget om å bygge nye atomkraftverk. Ein må slå fast at dei nordiske landa skal høyrast når våre naboland aktar å bygge nye kjernekraftverk i vår nærleik.

Mange av talarane i dag har understreka at vi har eit felles ansvar for å løyse miljøproblema, og dei har nemnt samarbeid med auststatane i denne samanhengen. Men vi i den venstresosialistiske gruppa vil gå lenger enn til uforpliktande, velmeinte utsagn. Vi meiner at det haster å gjere noko, og vi legg difor fram ei rekkje konkrete forslag, i løpet av denne debatten i dag. Eg håpar at dei kan få tilslutning frå Nordisk Råd.

Gammelgaard: Fru præsident! Den internasjonale situation er i dag helt anderledes, end da vi sidst var samlet til session i Nordisk Råd. Der har fundet og finder voldsomme forandringer sted i de østeuropæiske lande henimod det demokrati og den frie markedsøkonomi, som vi kender i Norden og de øvrige vesteuropæiske lande. Interessen for at deltage i det åbne og frie politiske og økonomiske samarbejde i De europæiske Fællesskaber er blevet meget stor og også større, end vi havde forestillet os for bare kort tid siden.

Ser vi på vor egen del af Europa, er det ikke usandsynligt, at Danmark i løbet af få år får følgeskab af andre nordiske lande som medlemmer af EF. Stadig flere bliver interesseret i at være med i det europæiske indre marked, som snart bliver en realitet. Det vil være helt naturligt, at f.eks. Sverige og Norge kommer med inden for en overskuelig fremtid. De to landes erhvervsliv har klar fordel heraf. Også de øvrige nordiske lande har stærke interesser i EF.

Hvad er Nordisk Råds placering og op-

gaver midt i disse afgørende internationale forandringer?

Det har Nordisk Råd ikke fået taget stilling til, og meget af det, der foregår her på sessionen, bærer præg af, at medlemmerne ikke ser den nye situation i øjnene. Nordisk Råd har betydelige vanskeligheder. Jeg er varm tilhænger af det nordiske samarbejde. Tænk på vort historiske, kulturelle og politiske fællesskab her i Norden. Men hvis ikke de aktive deltagere i det nordiske samarbejde og vore befolkninger skal miste interesse for Nordisk Råd, må vort fælles arbejde foregå helt anderledes rationelt.

Derfor vil jeg foreslå, at der hurtigst muligt nedsættes en gruppe på 3–4 uvildige eksperter, der skal komme med forslag til en gennemgribende rationalisering af Nordisk Råds arbejde.

Hvis rådet skal fortsætte i en form, der ligner det nuværende, bør det efter min mening rationaliseres helt igennem. Vi må ud af det papirvælde, som giver for få konkrete resultater. Og vi må stoppe for de mange forslag, der ikke fører til noget. Vi klarer os ikke i fremtiden med de hundredvis, ja flere tusinde råd, komiteer, arbejds- og udredningsgrupper, projekter og institutioner. Det er ikke alt dette arbejde, der interesserer befolkningerne. Og det er ikke alt dette arbejde, der hjælper den nordiske tanke. Tværtimod.

Den mangel på beslutningsdygtighed, der prægede rådets stillingtagen til forslaget om at sende en delegation til de baltiske lande, var også deprimerende. Delegationen herfra er endnu ikke kommet af sted, og når den rejser, tager den først til Moskva for at mødes med den kommunistiske Øverste Sovjet. I mellemtiden er der afholdt valg i Estland, Letland og Litauen, hvor alt tyder på, at ikke-kommunisterne har stort flertal. Hvor viste Nordisk Råd initiativ og politisk vilje i hele denne udvikling? Hvor var Nordisk Råd?

Men Nordisk Råd har en enestående chance. Med de nordiske landes deltagelse i det europæiske samarbejde kan Nordisk Råd blive det sted, hvor vi i Norden i fællesskab udstikker retningslinjerne for, hvad vi vil med Europa. Med vor fælles baggrund og vore fælles holdninger kan vi igennem det nordiske samarbejde præge den europæiske udvikling. Vi skal ikke overlade det til andre at træffe afgørelserne om Europas fremtid.

Og set i endnu større perspektiv: De nordiske lande kan nu i fællesskab placere sig på de gamle demokratiers side i et samarbejde med de nye demokratier, der nu forhåbentlig opstår.

Det er det, vi skal koncentrere os om at drøfte i Nordisk Råd, og ikke 27 forslag om en masse ting, der hurtigere og bedre kunne ordnes på anden vis.

Så glæder jeg mig til, at der bliver et endnu bedre miljøsamarbejde, ophævelse af de tekniske handelshindringer, fri bevægelse for landbrugsvarer, Øresundsbro for privatbiler og meget mere. Lad os gennemføre det ved hjælp af vore regeringer. Og lad os så i den nordiske debat her i Nordisk Råd koncentrere os om de store nationale og internationale tanker, som parlamentarikerne kan og bør inspirere til.

Lad os nu få det Nordisk Råd lavet om, så det kan arbejde i den nye internationale situation!

Birgitte Husmark: Fru præsident! Når en tidligere samarbejdsminister taler til Nordisk Råd og mener, at Nordisk Råd stadig væk ikke har fundet ud af, hvad Nordisk Råds opgaver er, og at Nordisk Råd ikke har taget stilling til, hvad Nordisk Råds opgaver er, så synes jeg, det er temmelig deprimerende. Det er endnu mere deprimerende, når den nuværende samarbejdsminister fra Danmark har præcis den samme holdning. Men heldigvis vil jeg da sige, at der er kommet andre røster fra de andre nordiske lande, som stemmer mere til optimisme med hensyn til Nordisk Råds fortsatte opgaver.

Jeg vil spørge, om hr. Lars P. Gammelgaard ikke har hørt de taler, der har været holdt om Nordisk Råds opgaver med hensyn til samarbejde både indadtil, men da bestemt også udadtil, om opgaverne, der har med miljø at gøre, om opgaverne, der har med arbejdsmiljø at gøre, om opgaverne, der har med forbrugerspørgsmål at gøre. Tre meget vigtige opgaver, hvor man kan samarbejde, hvis regeringerne – også den danske regering – ønsker at gøre det, og ikke kun ønsker at arbejde bilateralt. Jeg vil spørge, om hr. Lars P. Gammelgaard ikke har hørt det?

Gammelgaard: Jo, det kan være interessant nok at arbejde videre med de spørgsmål, som her bliver nævnt fra spørgerens side. Det spørgsmål, jeg stiller, er, om Nordisk Råd har fået taget stilling til, hvad vi vil her i Rådet i den nye internationale situation. Det synes jeg er meget mere interessant. Det er dette overordnede spørgsmål, som jeg mener vi må give svaret på.

Med hele den udvikling, der finder sted i Østeuropa, og med den stadig større interesse, der er for at blive del af det europæiske økonomiske og politiske samarbejde, kan Nordisk Råd ikke fortsætte som hidtil, for der er det altså helt afgørende, at Nordisk Råd bliver stedet for koordination af de nordiske landes politik, de nordiske landes holdninger. Det synes jeg er langt mere interessant end at begynde at diskutere en ny lang række enkeltsager. Det er det, det handler om. Det er der, Nordisk Råd har sin chance, det er som en del af det europæiske samarbejde.

Og der er ikke nogen genvej. Efter min opfattelse er den ideelle situation, at alle de nordiske lande er medlemmer af De europæiske Fællesskaber, og at vi så her koordinerer vores indsats ud fra vores fælles baggrund og vore fælles kulturelle holdninger.

Dorte Bennedsen: Det var en ejendommelig oplevelse at høre hr. Lars P. Gammelgaard tale her i dag, når man havde hørt ham tale i det danske Folketing under en Nordisk Råd-debat så sent som sidste fredag. For da erklærede hr. Lars P. Gammelgaard, at det, vi foretager her i denne uge, var aldeles overflødig. Nordisk Råd bør i virkeligheden kun i sin parlamentarikerforsamling mødes én – og hvis han skal være liberal, så to – dage om året. Jeg gad vidst, hvordan hr. Lars P. Gammelgaard forestiller sig, at det, han her skitserede, skulle kunne gennemføres inden for den tidsramme.

Hr. Lars P. Gammelgaard svarede så også i sin replik til Birgitte Husmark, at han mangler et svar på, hvordan vi skal tackle situationen i forhold til Østeuropa. Det svar gav hr. Lars P. Gammelgaards partifælle den konservative statsminister i går på mødet mellem statsministrene og Nordisk Råds Præsidium, hvor den danske statsminister meget klart

gav til kende, at det, der skulle udvikle sig nu i forbindelse med Østeuropa, skulle udvikle sig bilateralt mellem de enkelte nationalstater og Østeuropa – det skulle Nordisk Råd ikke blande sig i.

Gammelgaard: Fru præsident! Jeg tror nu, at fru Dorte Bennedsen og jeg er ganske enige om, at Nordisk Råds indsats, hvad angår dette at sende en delegation til de baltiske lande, er skuffende. Her har Nordisk Råd ikke levet op til sit ansvar, og det synes jeg ikke der er nogen grund til at vi skaber en kunstig uenighed mellem os om; vi er jo enige om, at Nordisk Råd her ikke har gjort nok.

Jeg mener, at Nordisk Råd, når vi mødes, skal diskutere de store og afgørende spørgsmål, som vi skal tage stilling til i det europæiske samarbejde. Det er klart, at dette at være med i det daglige europæiske samarbejde, dette at være med til udformningen af forordninger og direktiver, den konkrete udformning af retsakterne, er regeringernes opgave. Men når det drejer sig om de store og meget omfattende spørgsmål, som jo også kommer op i det europæiske samarbejde, og som vi skal tage stilling til dér, er det vigtigt, at vi et par gange om året mødes i denne forsamling og fastlægger vores holdning og udstikker de retningslinjer, som vi her vil arbejde efter. Det mener jeg er det centrale, hvad angår Nordisk Råds fremtid, og dér har Nordisk Råd sin store opgave – det Nordisk Råd, som jo opnåede sine største resultater i det egentlige og afgrænsede nordiske samarbejde i 50'erne og 60'erne, men som nu efter min opfattelse står over for nye udfordringer. Nu må vi altså leve op til de nye udfordringer, for ellers går det galt.

Fagerholm: Fru president! Under de senaste dagarna, från den 24 till den 26 februari, har Ungdomens Nordiska råd med ett 80-tal deltagare från hela Norden varit samlat här i Reykjavik. Jag har blivit ombedd att i ett kort sammandrag presentera det slutdokument man under de här dagarna enats om. Jag gör det gärna, eftersom jag anser att det är mycket värdefulla synpunkter ungdomarna lägger fram, synpunkter som jag själv mycket väl kan omfatta. Vi kommer alla att

tillställas slutdokumentet från UNR, och jag ber såväl Nordiska rådet som Nordiska ministerrådet att ta fasta på synpunkterna i detta dokument.

Slutdokumentet från Ungdomens Nordiska råd i Reykjavik 1990 vittnar om att ungdomarna här lagt ner ett mycket seriöst, intensivt arbete. Man har arbetat i grupper kring följande huvudpunkter: Norden och Östeuropa, Norden och miljön, Internationellt, De mänskliga rättigheterna i Norden, Nordiskt ungdomssamarbete och ungdomsutbyte, Effektivisering av det nordiska samarbetet och slutligen Andra spörsmål.

De huvudfrågor man ägnat särskilt mycket uppmärksamhet åt har varit Norden och Östeuropa och Norden och miljön. Man framhåller att Norden har en speciell uppgift i den demokratiseringsprocess som nu pågår i Östeuropa och att olika stödformer bör skapas för ungdomsutbyte, för utbyte av forskare, studerande, fackföreningsfolk och för kulturella kontakter med de baltiska staterna. Ungdomens Nordiska råd vill att de baltiska staterna på grund av språkliga, kulturella och historiska hänsyn skall kunna införlivas i det nordiska arbetet i såväl UNR som NR:s arbete. Man avser också att redan till UNR 1991 inbjuda observatörer från de baltiska länderna på ett studiebesök.

Ungdomens Nordiska råd framhåller i sitt dokument betydelsen av arbetet för freden. De viktigaste förutsättningarna för framtida fred, frihet och demokrati i Europa är ömsesidig förståelse mellan nationerna och samarbete på alla nivåer, när det gäller ekonomi, kultur, utbildning och miljövård. Inom ramen för ett europeiskt säkerhetssamarbete kan det också ges reella möjligheter att skapa en kärnvapenfri zon i Norden med angränsande land och havsområden. Den här typen av frågor brukar egentligen inte höra hemma i Nordiska rådet, men det är ousämligen en friskhetsanda som ungdomarna i dessa frågor ger uttryck för.

Miljöfrågorna har sysselsatt Ungdomens Nordiska råd allra mest, både i fråga om ett kommande samarbete med Östeuropa och när det gäller miljöfrågor i allmänhet. Man anser att Nordiska rådet skall arbeta för att det inrättas en europeisk miljöfond, som skulle ge stöd för miljövårdande åtgärder i de östeuropeiska länderna. Likaså stöder ungdo-

marna tanken på ett nordiskt miljöinvesteringsbolag, och kräver att ett särskilt nordiskt organ för miljöområdet inrättas med befogenheter att när som helst utföra kontroller och föra anklagelser beträffande brott mot miljön inför nationella domstolar. Ungdomarna framställer i sitt dokument ett 50-tal olika krav på miljöförbättrande åtgärder, krav som vi alla måste erkänna som berättigade. Det är här omöjligt att gå in på alla dessa.

Speciellt utrymme har ägnats den marina miljön, infrastrukturen, energipolitiken och gen- och bioteknologin. Man efterlyser ökat bruk av miljöavgifter, förbud mot underjordiska lager för kärnavfall. Man vill ha en samnordisk satsning på energiforskning för att få fram fullgoda energialternativ till såväl fossila bränslen som kärnkraft. Man vill ha en samnordisk lagstiftning som bl. a. förbjuder manipulering med mänskliga könsceller och förbud mot en genteknik som kan producera genetiskt förändrade organismer.

Ungdomens Nordiska råd framlägger också synpunkter på flyktingpolitik, biståndsfrågor, mänskliga rättigheter och minoritetsproblem, vilka alla är värda att begrunda.

Ungdomens Nordiska råd förespråkar även en effektivisering av det nordiska samarbetet både inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Man föreslår bl. a. ett särskilt utskott för internationella frågor inom Nordiska rådet och en höjning av ambitionsnivån.

Fru president! Till slut vill jag rikta en vädjan till Nordiska rådet att åtgärder vidtas som skulle medge möjligheter för företrädare för Ungdomens Nordiska råd att själva föra fram sina synpunkter i rådet. Den friskhet som präglar ungdomarnas åsiktsyttringar kan bara vara till ytterligt gagn för arbetet i Nordiska rådet. Tack!

Sten Svensson: Fru president! FN-kommissionen "Vår gemensamma framtid", som avslutade sitt arbete i början av 1987, slog fast att växthuseffekten är ett av de allvarligaste hoten mot den globala miljön. Växthuseffekten kan bemästras endast genom kraftfulla internationella insatser.

Våren 1988 fattade Sveriges riksdag på moderat initiativ ett beslut om frysning av kol-

dioxidutsläppen. Vi följer upp detta beslut genom det medlemsförslag som vi har väckt och som rådet kommer att behandla på torsdag. De nordiska länderna bör fortsätta ansträngningarna att åstadkomma ytterligare internationella begränsningar av de föroreningar som tunnar ut ozonskiktet.

EG kommer att bli centrum också för miljöpolitiken i Europa. Detta blir ännu tydligare om man också väger in EG:s samordnade roll när det gäller västvärldens stöd till Östeuropas frigörelse. Det arbetet syftar till att lyfta de östeuropeiska länderna ur statsägande, planhushållning, fattigdom och teknisk efterblivenhet – allt det som har gjort Östeuropa till ekologiska katastrofområden.

Vi måste vara med i det snabbt accelererande europeiska miljösamarbetet – annars är det stor risk för att vi kommer på efterkälken. Isolering är dålig politik. Det är särskilt tydligt när det gäller miljön. Problem som inte gör halt vid gränserna kan lösas bara med internationellt samarbete.

Den internationella havsföreningenskonferensen uttalade sig för att näringsliv, regeringar och andra myndigheter skulle samarbeta för att eliminera föroreningarna. Nordiska företag bör med nordiska lån och/eller bidrag kunna gå samman med företag i Baltikum och Polen i joint venture-företag för miljöutrustning och miljöteknologi. Det torde inte råda något tvivel om att miljöinvesteringar i Baltikum, Polen och övriga Östeuropa får positiva effekter också för Norden.

Det är angeläget att även möjligheten till nordiskt finansieringsstöd tas upp på dagordningen. Det föreslår vi i ett moderat-konservativt medlemsförslag som vi väckte för drygt en månad sedan. Där föreslår vi en inriktning av åtgärderna företrädesvis på Baltikum och Polen. En lista över angelägna projekt bör snarast möjligt sammanställas och redovisas inför Nordiska rådet för att möjliggöra för rådet att ta ställning på mer konkret bas, dvs. att kunna se hur medlem skall användas.

Samtliga initiativ bör sammanhållas i ett kombinerat investerings-, stöd- och miljö-vårdsprogram avseende lån och bidrag till miljöinvesteringar i Baltikum och Polen. Särskilt viktigt är att ministerrådet går in i ett sådant program i nära samarbete med näringslivet.

Vårt förslag innebär att Nordiska rådet skall rekommendera ministerrådet att i nära samarbete med näringsliv och myndigheter utforma ett investeringsstöds- och miljö-vårdsprogram som skall initiera investeringar i Baltikum och Polen för att nedbringa vatten- och luftföroreningarna i Östersjöns mest utsatta områden analogt med vad havsmiljökonferensen efterlyste som en reaktion på de larmrapporter som konferensen fick ta del av.

I går behandlade social- och miljöutskottet detta förslag. I sitt yttrande anför utskottet enhälligt att det finner medlemsförslagets yrkande synnerligen välmotiverat och att möjligheterna för ett investerings- och miljö-vårdsprogram i enlighet med vårt förslag bör undersökas i brådskande ordning. Utskottet uppmanar därför ekonomiska utskottet att föreslå en positiv rekommendation.

Fru president! Jag finner detta uttalande av det ansvariga fackutskottet mycket tilltalande, och jag ser nu med tillfredsställelse fram mot den fortsatta behandlingen i ekonomiutskottet och senare även i rådet.

Justits- och kirkeminister **Óli Þ. Guðbjartsson**: Fru president! "En mand kommer gående mod Nord. — Han er måske kommet efter at have været straffet og vil skjule sig. — Han er måske filosof og søger fred. Men hvordan det end er, så kommer han dér, et menneske, midt i denne umådelige ensomhed."

På denne måde begynder Knut Hamsun i "Markens grøde" at belyse bondens liv, som ofrede næsten alt for at være en fri mand.

Før 14 dage siden kom Václav Havel, Tjekkoslovaikiets præsident, med et 80 mands følge her til Reykjavik. Der var kun gået nogle få måneder, fra han begyndte at kunne færdes frit. Nu var han blandt sin nations ledere i en vanskelig tid. Han kom hertil for at se en opførelse af et af sine egne skuespil. Han havde aldrig før set dette værk opført.

Det centrale og islættet i dette skuespil var et samfundsbillede, som snart tilhører fortiden.

Jeg anser anledningen til dette besøg og det meste i forbindelse dermed for på det nærmeste at være en enestående begivenhed.

Dagen efter, da Havel tog afsked med Island for denne gang, havde han ét ønske: At

få lov til at se Höfda, huset, hvor Gorbatsjov og Reagan mødtes. Hr. præsident! Jeg foretrækker at gøre dette til diskussionsemne her, fordi jeg anser en af Nordisk Råds hovedopgaver, fra Rådet begyndte sin virksomhed lige efter 1950, for at være at støtte det fundamentale i den samfundsopbygning, som har kendetegnet Norden gennem århundreder. Demokratiet er dér et grundprincip og en støttepille. Skønt Nordisk Råds virksomhed bliver stadig mere indviklet for hvert år der går, er denne indre styrke det fundament, alt andet hviler på.

De sidste par år har Rådets virksomhed især været præget af 2 hovedopgaver. For det første den vægt, de nordiske lande hver for sig har lagt på at værne om en uforurennet natur og miljøet i det hele taget.

Selvfølgelig er der lang vej endnu, før dette sagsområde har nået et tilfredsstillende stade. Ikke desto mindre må vi i denne forbindelse bygge på en agtpågivende massekommunikation og oplysningskampagner for at nå et tilfredsstillende resultat.

Det er os islændinge en særlig glæde, at miljøspørgsmålene nu er forenet i et ministerium her i landet. Jeg vil tro, at oprettelsen af et miljøministerium i fremtiden vil blive betragtet som en af de mere bemærkelsesværdige begivenheder i den forfatningsmæssige udvikling her i Island.

Dér, hvor den demokratiske tradition står svagt, bliver miljøspørgsmålene forsømt. Ved åbningen i de østeuropæiske lande så man sørgelige eksempler på dette.

Nordisk Råds anden store opgave er at styrke sammenholdet mellem de nordiske lande — hver for sig og fælles — i at imødegå den udvikling, der nu finder sted i Europa.

Nordisk Råd er et godt forum til at arbejde med disse opgaver — inden for den ramme og så langt, som hver nation vælger at gå i dette samarbejde. De nordiske lande byder på mange uudnyttede muligheder — og kan se en lys fremtid i møde, hvis de vogter sig for ikke at glemme de grundlæggende demokratiske traditioner, som hidtil har været kendetegnende for dem.

Nyby: Fru president! Då vi ser tillbaka på vad Nordiska rådet åstadkommit genom åren har vi anledning att känna stolthet. Idag

framstår det nordiska samarbetet rent av som en förebild för många länder. De länderna vill lära sig av den nordiska modellen för beslutsfattande och samarbete. Hittills har Nordiska rådet i huvudsak varit ett internt nordiskt samarbetsorgan på parlamentarisk nivå. Personligen är jag övertygad om att Nordiska rådet från och med nu allt mera kommer att bli en gemensam nordisk intresseorganisation, som försöker tillvarata de nordiska ländernas intressen i en värld som förvandlas i ett rasande tempo.

Att Nordiska rådet kan komma till rätta också med nya och svåra frågor har vi sett inte minst i diskussionerna om rådets östkontakter. Ursprungligen hade länderna och partierna milsvida skillnader i åsikterna, men vi lyckades nå en lösning som kan accepteras av alla. Jag är personligen mycket glad över att rådet nu beslutat att sända en delegation till Moskva och de baltiska staterna för att diskutera frågor som gäller miljö, kultur, handel och främjande av mänskliga kontakter. Nordiska rådet blev inte sittande med skägget i brevlådan fastän frågan var svår.

Grundandet av ett internationellt utskott knyter nära an till Nordiska rådet som en intresseorganisation i ett integrerande Europa. För att ytterligare lägga sten på bördan åt Bjarne Mørk Eidem och de övriga kommittémedlemmarna har också frågan om inrättandet av ett internationellt utskott hänskjutits till organisationskommittén. Jag hoppas att det inte var ett försök att hänga det internationella utskottet i tystnad. Utskottet kunde nämligen bli ett nordiskt språkrör i Europa.

Det är uppenbart att det finns ett stort intresse ute i världen för att närmare lära känna det nordiska samarbetet. Det är ett intresse som vi måste ta bättre vara på än hittills. Förslaget om inrättandet av nordiska informationskontor fick tummen ned och är nu avskrivet.

Riksdagsmannen Antero Kekkonen har lämnat in ett nytt medlemsförslag om grundande av nordiska informationskontor i Moskva och Bryssel. Förhoppningsvis finner det förslaget nåd inför parlamentarikernas ögon. Självt har jag vid några tillfällen lagt förslaget att de nordiska ländernas ambassader ute i världen skall vara aktivare i sin information om Norden och nordiskt samarbete.

Fru president! Till slut några ord om det nordiska TV-samarbetet som håller på att gå vilse i den upphovsrättsliga djungeln. Det nordiska programsamarbetet är traditionellt uppbyggt på utbyte av program. Enligt avtalen mellan de nordiska radiobolagen och respektive konstnårsorganisationer utgör re-prisersättningarna en viss procent av det ursprungliga honoraret. I vissa fall kan andelen sändningar i tre länder uppgå till 70%. De nordiska bolagen har under många år strävat till att repriso procenten då bara ett land sänder skulle sänkas från 50 till 25%.

I praktiken betyder det här systemet att det finns en uppsjö av goda nordiska TV-program som inte kan sändas i andra nordiska länder, därför att det blir så mycket dyrare än att köpa icke-nordiska program. Analyser visar att man för ett nordiskt program enbart till rättighetsinnehavarna betalar 4–5 gånger så mycket som man totalt betalar för icke-nordiska program. Situationen är alltså alldeles ohållbar. T.ex. Finlands TV:s teaterproduktion har inte ingått i Sveriges TV:s finskspråkiga repertoar på tre år. Tala om kulturutbyte i Norden!

Fru president! Jag är medveten om att det på nordisk nivå förts och på nationell nivå förs förhandlingar om den här frågan, där man eftersträvar ett rojaltsystem. Konstnärer och skådespelare skall naturligtvis ha lön för sitt arbete, men det är orimligt att upprätthålla ett system som så i grunden försvårar nordiskt kulturutbyte. Jag sjunger således inte med i den självspåkarnas kör som i olika skepnader uppträtt under dagens lopp.

Justitsminister **Engell**: Fru præsident! Den dynamiske udvikling i Vesteuropa og hele reformprocessen i Østeuropa sætter meget naturligt sit præg på debatten ved denne nordiske session. Vi ser foran os en fremtid i frihed for alle Europas folk, og ingen har vel mere grund til at glæde sig over den udvikling end deres naboer, Nordens folk.

Hvad der er særlig grund til at glæde sig over, er den ubetingede åbning af grænserne, som vi har oplevet i en række af de østeuropæiske lande. Den eksplosionsagtige udvikling i Østeuropa falder sammen med en afgørende udvikling i samarbejdet i Det Europæi-

ske Fællesskab. Her finder der en stadig intensivering sted i relationerne mellem EF-landene med henblik på virkeliggørelsen af det indre marked den 1. januar 1993, en proces, som uundgåeligt vil få vidtrækkende konsekvenser for hvert enkelt af de nordiske lande.

For os medfører udviklingen i Europa en række udfordringer, som det er helt nødvendigt at vi forholder os til hurtigt, både i regeringerne og i de nordiske parlamenter. I denne situation har Danmark, som det så ofte er blevet sagt, en særlig rolle som formidler og koordinator mellem Norden og EF, og jeg vil gerne her i dag nævne nogle konkrete områder, hvor Nordens rolle i forhold til det øvrige Europa får en særlig dimension, nemlig for det første når det gælder spørgsmålet om den nordiske paskontroloverenskomst, og for det andet Nordens udlændinge- og flygtningepolitik.

På minisessionen, vi havde i Nordisk Råd i november i Mariehamn, havde jeg i juridisk udvalg lejlighed til at redegøre for det oplæg til løsning af den tilsyneladende konflikt mellem på den ene side den nordiske paskontroloverenskomst og på den anden side EF's tanker om skærpet kontrol ved de fælles ydre grænser.

For Danmark er udgangspunktet, at vi ønsker at fastholde det nordiske samarbejde, men samtidig ikke vil acceptere en svækket position i Det Europæiske Fællesskab, som vi også er en del af. Men vi har nu på det allersejeste haft lejlighed til at fremlægge et løsningsforslag i EF, og det er min vurdering, at de andre europæiske lande stiller sig meget positive med hensyn til at finde udveje på problemet, som tilgodeser Danmarks nordiske forpligtelser.

Den løsning vil helt kort betyde, at der fortsat ikke skal ske paskontrol ved de indre nordiske grænser. Nordiske statsborgere, som ønsker at rejse til EF, vil blive kontrolleret på sædvanlig vis ved grænsen mellem Danmark og den Tyske Forbundsrepublik, og EF-statsborgere vil, på samme måde som tilfældet er med nordiske statsborgere i dag, blive undergivet en meget begrænset kontrol ved indrejse fra Tyskland til Danmark, mens tredjelandstatsborgere vil blive kontrolleret på sædvanlig vis. Med andre ord bliver der ingen ny grænse med særlig kontrol gennem

Øresund; det er noget, vi fra dansk side lægger helt afgørende vægt på, og vi håber også, at der i det videre samarbejde mellem de europæiske lande og i tæt konsultation med vore nordiske venner bliver mulighed for at fastholde en sådan linje.

En anden stor udfordring ligger som nævnt inden for flygtningepolitikken. De nordiske lande befinder sig i et internationalt perspektiv på et meget højt niveau i flygtningepolitisk henseende. Vi har i Norden kunnet føre en asylpolitik med en meget høj anerkendelsesprocent og med en omfattende integrationsbistand i forhold til de flygtninge, som vi modtager i vore lande. I Danmark har vi således en anerkendelsesprocent, der er så høj som 80. Det vil sige, at hver gang der kommer 10 spontanflygtninge til den danske grænse, bliver de 8 anerkendt som flygtninge og får dermed asyl.

Efter min opfattelse må vi imidlertid ikke være blinde for, at åbningen i Europa og den vedvarende kontrol ved de indre grænser i EF også vil give små lande som vores store problemer. De åbne grænser i Østeuropa og etableringen af det indre marked kan meget let føre til, at Norden bliver en magnet i forhold til dem, der vil søge asyl. Det er vigtigt, at vi får denne problemstilling frem i lyset, at vi tør diskutere den, så vi kan indrette den nationale lovgivning sådan, at det er os, der styrer udviklingen, og ikke omvendt.

I den forbindelse skal vi, de nordiske lande, naturligvis fastholde de forpligtelser af humanitær art, som vi alle sammen har påtaget os efter FN's flygtningekonvention. FN opgør i dag antallet af flygtninge i verden til mere end 14 millioner, og flygtningeproblemet har et sådant omfang, at de nordiske lande ikke kan løse det alene, men vi skal naturligvis fortsat yde vores væsentlige bidrag hertil.

Jeg tror, disse spørgsmål vil blive vigtige politiske emner i de kommende år; det er ting, som må kunne drøftes i åbenhed mellem alle partier, ikke mindst af hensyn til de flygtninge, som fortsat skal sikres modtagelse under ordnede forhold. Jeg finder det også helt afgørende, at de nordiske lande her fortsætter det samarbejde, både formelt og uformelt, som hidtil har bestået på dette område, med henblik på at opnå fælles nordiske holdninger og løsninger. Herved kan vi fortsat

fastholde vor placering som et foregangsområde.

Vi har i dag et godt og åbent samarbejde, og jeg mener, at der i lyset af den europæiske udvikling er så meget desto mere grund til, at vi fastholder og dyrker dette samarbejde.

Karin Söder overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

Alsaker: Ærede president! Årets sesjon bærer naturlig preg av de sterke endringer som skjer i Europa.

I Øst-Europa synes den kommunistiske og sentralstyrte planøkonomien definitivt å måtte gi tapt til fordel for demokrati og markedsøkonomi. I Vest-Europa beveger EF seg mot det indre marked, og gjennom EF-EFTA-prosessen er samtlige fem medlemsland i Nordisk Råd involvert i arbeidet med å opprette en europeisk økonomisk samarbeidsavtale. Fremdriften i EF-EFTA-prosessen skyter nå fart. Et utkast til forhandlingsmandat vil bli utarbeidet allerede i neste måned, og vil da gi en foreløpig avklaring av hvilken struktur en fremtidig avtale vil inneholde. Det gjelder legale og institusjonelle spørsmål, og det gjelder hvilke materielle områder avtalen vil omfatte.

Hva med rollen til Nordisk Råd etter at en fremtidig europeisk økonomisk samarbeidsavtale er inngått? Er Nordisk Råd i en skjebetime? Har Nordisk Råd en fremtid? Mitt svar på dette er at Nordisk Råd, uansett integrasjonen i Europa, har viktige funksjoner å fylle. Derfor har også Nordisk Råd en fremtid. Men det forutsetter en aktiv innstilling til det nordiske samarbeidet. Vi skal huske på at det nordiske samarbeidets basis i stor grad er felles språk, felles kultur og felles samfunnsmodell. Nordisk samarbeid er derfor ikke sprunget ut på grunn av press utenfra eller ut fra rene økonomiske betraktninger. Nordisk samkjensle og samarbeid stikker dypere og bygger på et både praktisk og følelsesmessig behov hos den enkelte nordiske medborger.

I mediatidsalderen vil vår evne og vilje til samarbeid bl. a. få betydning for vårt kulturelle selvforsvar og vår evne til å ta vare på viktige verdier som vi har kjempet fram i de nordiske land. Jeg tenker bl. a. på velferdsstaten, den nordiske modell – dette er noe vi

må kjempe for hjemme, men også prøve samlet å ta med oss ut i andre samarbeidssammenhenger.

Miljøpolitikken har preget Nordisk Råds arbeid de senere år. Jeg minner om den ekstraordinære miljøsesjonen høsten 1988 hvor det ble vedtatt et nordisk miljøprogram og en tiltaksplan mot havforurensning. Rådet har arrangert internasjonale miljøkonferanser, og Ministerrådet fremmer nå til denne sesjonen en rekke ministerrådsforslag.

Strategien er hele tiden gjennom felles nordisk opptreden å prøve å få større gjennomslag internasjonalt. Dette har til dels gitt resultater. Men viktigst i denne sammenheng er likevel det tvingende behov for å oppnå fremtidige resultater. I vest har vi store miljøproblemer, og i Øst-Europa ser man en kommende miljøkatastrofe i øynene. En vesentlig del av luftforurensningene i de nordiske land kommer fra Øst-Europa og de østeuropeiske landene. Og disse bidrar også sterkt til forurensning av Østersjøen og Nordsjøen. For de nordiske land vil det i mange tilfeller falle rimeligere å investere i rensing av de østeuropeiske utslippene fremfor ytterligere rensetiltak i eget land. Må vi kan hende i fremtiden modifisere noe på prinsippet om at forurenser skal betale? Foreløpig får vi ønske velkommen ministerrådsforslaget om et nordisk miljøfinansieringsselskap, som skal tilrettelegge for et forretningsmessig joint-venture-basert samarbeid mellom nordiske og østeuropeiske bedrifter. Jeg forutsetter at man nøye vil vurdere de rammer Investeringsbanken har fått til dette formålet.

Norden har allerede et tilnærmet fullintegrert arbeidsmarked, men noe gjenstår. Ministerrådet har fremmet forslag om en overenskomst som skal gjøre det lettere for personer med høyere utdanning å arbeide i et annet nordisk land. Dette er et steg i riktig retning. Men målet, prinsippet, må være at er man kvalifisert for et bestemt yrke i ett nordisk land, så er man det også i de øvrige nordiske land.

Det må videre være en riktig målsetting å bygge ned og fjerne hindringer for fri bevegelse av varer, tjenester og kapital. Dette vil gi næringslivet både økt effektivitet og bedre markedsmuligheter og styrke Norden som hjemmemarked. Den økonomiske handlingsplanen oppstiller, som vi vet, klare mål når

det gjelder fri bevegelse av kapital. Sammenfattende vil jeg si det slik at nettopp nå er det viktig at det nordiske samarbeidet utvikles. Det står ikke i motsetning til integrasjonsprosessen i Europa – snarere tvert imot.

Undervisnings- og kulturminister **Svavar Gestsson**: Fru president! Da jeg overtok formandskabet i Nordisk Ministerråd, kultur- og undervisningsministrene, for 1 år siden, nevnte jeg, at jeg i den islandske formandsperiode ville legge vekt på fire sager. For det første opprettelse af en nordisk film- og tv-fond, for det andet iværksættelse af en handlingsplan for sprogligt samarbejde i Norden, for det tredje nye retningslinjer for Forskningspolitisk Råd og en aftale om forskersamarbejde i Norden, og for det fjerde Nordplus.

På alle disse områder har Nordisk Råd opnået konkrete resultater i de sidste år. Nordisk film- og tv-fond er oprettet den 1. januar i år, et ministerrådsforslag om sprogligt samarbejde i Norden er oversendt til Nordisk Råd, nye retningslinjer for Nordisk Forskningspolitisk Råd vil forhåbentlig blive vedtaget i forbindelse med denne session, øgning af forskermobiliteten vil blive styrket, og opbygningen af udvekslingsprogrammet Nordplus har fulgt de retningslinjer, som blev lagt, da handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbejde blev vedtaget i Oslo for 2 år siden.

Fru president! Udviklingen i Europa de seneste måneder har sat helt nye emner på dagsordenen i den europæiske debat og for den sags skyld også i den globale debat, emner, som man for få måneder siden ikke drømte om at diskutere. Debatten om et samarbejde mellem EFTA og EF bygger også i virkeligheden på et helt andet grundlag end det, der nu møder os. Det er faktisk et nyt Europa, vi står over for, et Europa, hvor der er ved at skabes grundlag for et reelt samarbejde mellem samtlige stater. Dette åbner helt nye muligheder, giver os nyt håb om en bedre og mere retfærdig verden. Men samtidig ændres hele verdenskortet. Vi må nu tage os i agt for, at modsætningerne mellem nord og syd, industrilandene og den tredje verden, ikke bliver skarpere end før.

Under disse omvæltningstider er det fort-

sat en vigtig opgave for de nordiske lande og deres indbyggere at styrke deres egen identitet og deres egen kultur. Kun via en indsats på det område kan vi deltage som jævnbyrdige i det europæiske og det globale samarbejde, et samarbejde, hvor præmisserne ikke blot sættes af nogle få, fordi de er de største og de stærkeste.

Som jeg nævnte før, var det sådan, da jeg overtog formandskabet i Nordisk Ministerråd, kultur- og undervisningsministrene, at jeg nævnte 4 sager, som er blevet fremmet i særlig grad i det forløbne år. Denne skik at fremsætte en politisk programerklæring ved indledningen af en formandsperiode er i sig selv en målsætning, for med den har jeg foreslået, at alle formænd for udvalg og råd under Nordisk Råd fremsætter en programerklæring og arbejder efter den i deres funktionsperiode.

En af de nye opgaver, fru præsident, som vil blive drøftet i de kommende måneder, er ideerne om oprettelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk. Jens Lyberth, som har ansvaret for kulturelle spørgsmål i Grønlands Landsstyre, har gentagne gange i de seneste måneder redegjort for dette projekt i Ministerrådet. Man kan ikke sige, at vi har taget andre beslutninger end den at forelægge sagen. Nu er det på tide, at der tages beslutninger. På Islands regerings vegne kan jeg erklære her i dag, at vi støtter dette projekt og kraftigt vil anbefale, at man allerede i indværende år anvender 350 000 danske kroner af de nordiske budgetter til projektering og udarbejdelse af omkostnings- og investeringsbudget. Ideerne er baseret på den forudsætning, at de nordiske budgetter skal dække en tredjedel af udgifterne. Nuuk kommune en tredjedel og Landsstyret en tredjedel. Man regner med, at husets drift vil koste ca. 4 mio. kr. om året, og en del af disse driftsudgifter modsvares af de nuværende driftsudgifter til Nordens Institut i Grønland, NAPA, som udgør ca. 3,3 mio. kr.

I sidste uge besøgte jeg Grønlands Landsstyre og havde drøftelser med Jens Lyberth og Jonathan Motzfeldt samt Nuuks borgmester. Jeg blev på denne rejse overbevist om nødvendigheden af kulturcentret og Grønlands og det nordiske samarbejdes store behov for det.

Jeg blev også overbevist om, at der bag det

grønlandske forslag ligger en realistisk vurdering af egen økonomisk formåen. Hvis sessionen her derfor er positiv over for forslaget om et nordisk kunst- og kulturcenter i Grønland, kan der ikke være tvivl om, at Ministerrådet for sit vedkommende vil følge sagen op.

Til finansiering af opgaven må der trækkes på Nordisk Ministerråds generelle budget; her rækker kulturbudgettet ikke, her må alle budgetter i det nordiske samarbejde være med. Men det vil være os islændinge en særlig glæde, hvis det var muligt at tage beslutning om et nordisk hus i Grønland allerede under denne session i Reykjavik. Ud fra vort synspunkt er denne beslutning specielt ønskværdig, fordi omkring denne tid er det ca. 1000 år siden, at Erik den Røde sejlede til Grønland, gav landet navn og bosatte sig på det sted, han kaldte Brattahlid. Derfor ville det synes, fru præsident, oplagt, at det nordiske kulturcenter i Grønland blev opkaldt efter Erik den Røde.

Ernst Wroldsen: Ærede president! Vi hører ofte kritiske bemærkninger om det nordiske samarbejdet og Nordisk Råd. Kritikken går gerne på at det opnåes lite, at arbejdet er lite konkret, og at det er et forum for festtaler og store ord. En del av denne kritikken skyldes manglende kunnskaper om hva som virkelig er oppnådd i Nordisk Råd.

Norden har som vi vet gode samarbeidsresultater å vise til på mange områder. På andre områder må vi innrømme at de muligheter vi har for samarbeid, ikke utnyttes, eller utnyttes for dårlig. Et helt ferskt eksempel på dette er den beskjedne utvidelsen av lånerammen for prosjektinvesteringsslån till Nordisk Investeringsbank. Gjennom denne låneordningen har vi et godt virkemiddel for å hjelpe utviklingsland, og østblokklandene, med prosjekter som det ellers kunne være vanskelig å realisere. Samtidig bidrar ordningen til å sikre sysselsettingen i de nordiske landene, fordi prosjektene som finansieres, forutsetter at minst to av de nordiske landene har leveranser av varer og tjenester.

I de nordiske landene har vi også felles interesse av å hjelpe de østeuropeiske landene med å løse sine enorme forurensningsproblemer. Med tilstrekkelige midler i denne låneordningen kan vi derfor både gi disse

landene konkrete håndslag og samtidig få bedret miljøet i vårt nærrområde. Gjennom en klar satsing på Nordisk Investeringsbank kunne vi derfor omgjøre mange store ord til konkret praktisk handling.

Statsminister Syse benyttet mye av sin tale-tid i formiddag til å snakke om Øst-Europa og miljøproblemene. Han pekte bl. a. på at utviklingen i Øst-Europa hadde gitt miljø-problematikken en ny dimensjon, og gav uttrykk for at miljørusselen stilte krav til samlet innsats. På denne måten kunne vi utnytte våre samlede ressurser på bedre måte, uttalte han. Mange både fornuftige og fine ord. Men når det kommer til konkret oppfølging, hvor fine ord skal omgjøres til praktisk handling, svikter dessverre den norske regjeringen.

Som norsk medlem av Nordisk Råd føler jeg det derfor ekstra beklemmende at det er den norske regjeringen som har hindret en naturlig satsing på Nordisk Investeringsbank.

Denne saken viser også begrensningen i det nordiske samarbeidet. Vi får klart illustrert at vi ikke kommer lenger enn det minst ambisiøse landet vil. Det viser oss igjen at en kjede ikke er sterkere enn det svakeste leddet. I denne kjeden er det ingen grunn til at Norge skulle være det svakeste leddet. Den norske regjeringens manglende vilje til å satse på denne delen av det nordiske samarbeidet kom jo ikke bare til uttrykk gjennom dens blokkering av lånerammene, men også ved andre konkrete forslag som ville svekke bankens mulighet for å realisere prosjekter, og svekke bankens internasjonale anseelse. Etter den behandling denne saken har fått, må vi allerede neste år igjen behandle bankens låneramme. Det skaper usikkerhet og er unødvendig byråkratisk.

La oss håpe at den norske regjeringen er kommet på bedre tanker ved neste korsveg. Siden denne regjeringen er en sentrum/høyre-regjering, er det kanskje grunn til at midtengruppen i Nordisk Råd gir sine kolleger i den norske regjeringen noen gode råd med på veien. Inntil ny utvidelse av lånerammen kan skje, må Nordisk Råd og banken arbeide ut fra Ministerrådets uttalelse om at banken skal fortsette nåværende virksomhet med en rimelig tilvekst.

Elver Jonsson: Fru president! Når Nordiska rådet samlades i Stockholm för ett år se-

dan, kunde ingen ana den väldiga politiska kraft som snart skulle sättas i rörelse och befria Östeuropas länder från den kommunistiska diktaturen. I dag har vi i Europa en ny politisk karta. Fria val hålls och planeras. Demokratiska partier är under uppbyggnad. Det kommer att få konsekvenser för hela det inre arbetet i form av ekonomisk utveckling, satsning på miljöområdet och flerpartisystem, som främjar öppen politisk debatt. Bara i en öppen fri debatt kan demokratin leva och utvecklas, men det är också en viktig förutsättning för välståndsutveckling. Att de flesta människor i många östeuropeiska länder nu definitivt brutit med kommunismen är hoppfulla tecken också för oss i Norden och ett viktigt bidrag i ett framtida fredsarbete.

Efter snart 40 år av organiserat nordiskt samarbete kan man konstatera att mycket gott har hänt genom åren. Vi talar ofta om 1950- och 1960-talens införande av passfrihet, etablering av den fria arbetsmarknaden och nordiska sociala konventioner som var viktiga grundstenar i ett aktivt nordiskt samarbete. Vi talar om de många små stegens framgång. De riktigt stora planerna blev som bekant aldrig förverkligade.

För de enskilda nordborna är ändå de praktiska frågornas lösning en sak som vi ofta underskattar. Att växla ner från de högtidliga deklARATIONERNA till ett fungerande praktiskt gränssamarbete är en viktig uppgift för oss. Här återstår mycket att göra, och för egen del har jag försökt aktualisera flera sådana praktiska, nära problem som nordbon upplever i vardagen. När nu Nordiska rådet ser över sina egna arbetsformer, bör det ha en inriktning mot att man förenklar så att man snabbt kan gå till det operativa skedet i ett samarbete. Vi har mer än nog av utredningar, institutionella produkter och högar av handlingsplaner, som väldigt ofta har stannat av i det praktiska uppföljningsarbetet. Ett exempel är det gränsregionala samarbetet.

I ett tiotal primärområden sker ett nordiskt gränssamarbete, där man försöker utveckla samarbetsfördelar över ländernas nationsgränser. Dessa samarbetsområden är bl. a. Nordkalotten, Västnorden, Kvarkenområdet, Mittnorden, skärgårdsområdet mellan Åland och Sverige, Bornholm och sydöstra Skåne, Öresundsregionen, Östfold och Bo-

huslän samt ARKO-samarbetet mellan Arvika och Kongsvinger.

Intressant är också att man t. ex. inom EG fäster stor vikt vid det gränsregionala samarbetet. Den satsning som görs ute i Europa bör också leda oss till eftertanke. Här är det viktigt att byråkratiska hinder bryts ned och att pengar ställs till förfogande, så att man kan upprätthålla ett gränssamarbete vårt namnet. Det behövs alltså både tempo, pengar och konkret aktiv handling. Ministerrådets behandling av C 2-dokumentet måste radikalt reformeras!

Nordiskt samarbete har betytt mycket för våra fem länder och tre självstyrande områden, trots att vi inom Norden är så olika i ekonomiska relationer, militära samarbeten och skiftande politiska ledningar. Det har funnits sammanhållande band, där bl. a. kultur och näringspolitik samt gränsöverskridande samarbete har varit bärande axlar. Goda kommunikationer är en sådan "axel" och kräver stor satsning för en rationell och miljövänlig trafik.

Vi har anledning att utveckla vårt samarbete, inte minst mot de nya strukturer som växer fram i vår omedelbara närhet runt Östersjön. Med alla europeiska länder har vi anledning att hålla ett nära och aktivt samarbete. Det gäller självfallet på handelns och ekonomins område, men det gäller i hög grad även inom miljöpolitiken. Norden har mycket att ge, men vi har också anledning att ödmjukt lyssna till de många grannar vi har. Också de "nya" grannarna i vårt närområde, och då inte minst de baltiska länderna, står oss särskilt nära.

Folkpartiet i Sverige gläder sig mycket över de liberala strömningar som nu drar genom Europa. De är hoppfulla löften som inger framtidstro. Jag tror nämligen, fru president, att det nordiska samarbetet har en framtid – inte såsom ett alternativ till ett europeiskt samarbete men väl såsom *ett gott komplement*. Nordiskt samarbete är ett spännande experiment. Månghundraårig tradition och 38 års nordiskt rådsarbete har lagt en god grund. Låt oss gå vidare!

Agnar Nielsen: Fru præsident! Vi nordiske venner er nu samlet igen til den årlige session, og vi er alle blevet et år ældre. Enhver af

os vil i denne forbindelse gøre sine bemærkninger og forsøge at komme frem til en konklusion om, hvor vi står, og i hvilket omfang målsætningerne er nået.

Vi kommer også sammen for at drøfte fælles problemer. Til tider skal der skæres dybt, for at en nation kan overleve de økonomiske problemer, og ser vi på Færøernes historie nu, hvor det 20. århundrede går ind i sit sidste tiår, må vi se i øjnene, at vi i perioder har oplevet kriser, som kun de stærkeste viljer kombineret med nye initiativer og tiltag har kunne løse.

Ændringerne i færøsk økonomi sker hurtigt. Jeg kan huske, at man i begyndelsen af 1970'erne gennem lovgivning, særlig igennem partsrederier, opmuntrede private til at tage del i den store fornyelse af den færøske fiskerflåde samt nyinvesteringer i fragtskibe. I dag er situationen den, at den færøske landskasse gennem kondemneringsordninger afholder store udgifter til en reduktion af fiskerflåden. Sådan er strømmen vendt på relativt kort tid.

Naturens rigdomme – eller måske mere konkret udtrykt: Ressourcer – er en hård og ubønhørlig modstander, som aldrig giver sig uden kamp, og som fortsætter kampen, efter at vi har fravristet modstanderen nogle værdier, vi kan omsætte. Sådan er det ikke mere, idet vi må erkende, at fiskebestanden er i fare og skal plejes op til en optimal størrelse, samtidig med at en meget omfattende reduktion af vores fiskerflåde, der skal gennemføres som forudsætning for nævnte tiltag, vil koste os uforholdsmæssigt store beløb, således at mange investeringer har været forgæves og nu i virkeligheden koster måske to eller tre gange mere end oprindeligt forudset.

Hertil kommer endvidere kontrolforanstaltninger med hensyn til eksportvarernes kvalitet, acceptabel transport og omfattende markedsføring samt produktionsudvikling, der er meget kapitalkrævende.

Et gammelt ord siger, at historien gentager sig. Vi ved, at der i Nordisk Råd arbejdes med spørgsmål om fiskebestanden og miljøproblemer, og vi hilser løsninger på disse områder velkommen, velvidende at dette er et sagsområde, der omfatter hele den nordiske familie med højeste prioritering til lands og til vands.

Færøernes Landsstyre deltager i det ufor-

melle samarbejde i konferencerne om rationel udnyttelse af havets pattedyr. I spørgsmålet om holdning til internationalt samarbejde i hvalspørgsmål må Færøernes Landsstyre blot konstatere, at den overvejende tendens i de vestlige industrialiserede lande er en omkostningsfri markering af naturlige, venlige synspunkter i hvalspørgsmål, en luksus, som Færøerne, hvis eneste ressource er havet, desværre ikke kan tillade sig. Færøerne kan uden problemer markere meget lignende synspunkter, når det gælder bevarelsen af andre dyr. Det færøske Landsstyre har lige så stor interesse i en fornuftig forvaltning af naturen som ligesindede lande, men denne holdning kan ikke bygges på enighed om visse mærkesager, hvor omkostningerne kun ligger hos visse lande og befolkningsgrupper, i dette tilfælde fiskeribefolkningerne i Nordatlanten, i andre tilfælde ulande og folk i den fjerde verden.

Det er mit håb, at Nordisk Råd kan forenes i disse sager, således at det naturgivne fangstgrundlag kan bestå og dermed i hvert fald give mulighed for, at de mest udsatte områder inden for de nordiske grænser får chancen for at overleve, uden at det skal være nødvendigt at sænke den nuværende levestandard.

Fru præsident! Jeg vil slutte med at sige hjertelig tak til Islands regering for den fiskekvote, man år efter år i uændret omfang har givet Færøerne. en holdning og en gestus, der ikke vil blive glemt.

Metsämäki: Värderade president! När vi under den extra sessionen i Mariehamn behandlade utvecklingen i Europa kunde säkert ingen av oss ana hurdan situationen skulle vara när vi möts åter i Reykjavik. Farten har varit hissnande så att till och med de bästa experterna har fått medge att de inte mera hänger med.

Fördämningarna som nu har brustit har svept som en flodvåg över Östeuropa och radikalt förändrat den europeiska verkligheten såväl politiskt som säkerhetspolitiskt.

Förändringarna har också uppdagat ett oerhört politiskt och ekonomiskt maktmissbruk i de kommunistiskt styrda länderna. Ett missbruk som vi endast har anat, som aldrig har tagit hänsyn till individen, inte respek-

terat de mänskliga rättigheterna så som vi uppfattar dem. Därtill har hela ekonomin baserat sig på en hänsynslös rovdrift av naturresurserna.

De mänskliga och demokratiska rättigheterna är relativt lätta att återinföra. I den vägen har vi redan sett betydande framsteg i alla östeuropeiska länder – mångpartisystem har införts, fria val har hållits och människorättssituationen har förbättrats. Värre är det med de konkursfärdiga ekonomierna och den utarmade och förstörda naturen. Dessa skador kan inte repareras i en handvändning.

De rapporter som vi har fått via massmedier från de förstörda områdena i Polen, DDR, Tjeckoslovakien och Sovjetunionen är så allvarliga och alarmerande att de bör väcka oss och resultera i gemensamma ansträngningar för att hjälpa till med miljöinvesteringarna i dessa länder. Här kan vi också tänka själviskt. Den hjälpen försvinner inte bakom "järnridån", så som man också har fått höra. Den hjälper oss själva. Vår största naturresurs, våra skogar och sjöar, är också hotade.

Vi har senare på dagordningen frågan om grundandet av ett nordiskt miljöinvesteringsbolag. Som jag ser på frågan är det en av de intressantaste och viktigaste frågorna under sessionen. Bolaget skulle ge de nordiska företagen möjlighet att erbjuda sina produkter, kunskaper och teknologi till olika miljöinvesteringar i Östeuropa. Bolaget skulle också möjliggöra utvecklandet av den egna miljöskyddsindustrin i dessa länder.

Till att börja med föreslås det att bolaget får ett grundkapital på 36 milj. SDR eller ca 210 milj. FIM. De kan årligen utnyttjas under sex års tid. Det är inte så mycket när vi vet vilka oerhörda behov det finns. Men det är en god början.

Fru president! Däremot är jag mindre nöjd med ministerrådets kompromissförslag om förhöjningen av NIB:s låneramar med endast 300 milj. SDR. Det var ett förslag som den norska regeringen tvingade fram. Beslutet om att bilda ett gemensamt nordiskt riskkapitalbolag för samarbete inom miljöteknologi behöver kompletteras med möjligheter till projektinvesteringar till miljöinvesteringar.

NIB har under hela sin verksamhet varit ett utomordentligt instrument för att stödja

nordisk projektexport till utvecklingsländer och länder i Östeuropa.

Projektexporten har spelat en viktig roll i det nordiska industriella samarbetet. Den nordiska samfinansieringen har gett möjligheter till samarbete mellan flera företag. Projektexporten ger positiva effekter på selsättningen, ger valutaintäkter och stimulerar utvecklingen av teknologin.

NIB:s styrelse hade föreslagit en förhöjning av låneramen om 700 milj. SDR. Den föreslagna kompromissen ger banken en andningspaus om två år, eftersom den internationella verksamheten absorberar ca 150 milj. SDR per år.

NIB:s internationella utlåning är långsiktig till sin karaktär, ofta med en projektcykel om flera år från identifiering till analys av projekt till finansieringsavtal och utbetalningar. Med en förhöjning om 700 milj. SDR kunde banken ha försäkrat sig om en mera långsiktig handlingsplan om 4–5 år.

Förslaget om 300 milj. SDR betyder att bankens styrelse redan inom ett år är tvungen att komma med en ny anhållan om förhöjning av låneramen. I Finland brukar vi tala om Bombölingar, som trodde att om man kapar hundsvansen i mindre bitar gör det mindre ont. Jag skall vara snäll och inte kalla Nordiska rådet för Bombölingar. I stället kan jag kalla det här för kortsiktig politik.

Poulsgaard: Fru præsident! ”Snart dages det, brødre, det lysner i øst.” – Det var jo nok ikke lige den dagning, de dér socialister havde forudset, da de sang „Internationale”. Men vi andre kan i hvert fald hilse det velkommen.

Det dages også en lille smule, når vi ser på, om det skal lykkes at få Nordisk Råd nedlagt. I dag sagde Danmarks statsminister, hr. Poul Schlüter, at i årene foran os bliver den nordiske dagsorden tyndere og mindre betydningsfuld. Et andet fremtrædende medlem af Nordisk Råd, hr. Wiggo Komstedt, der jo var indstillet som medlem til præsidiets, har udtalt til bladet Nordisk Kontakt, 16–17/89, at han i de fire år, han har været medlem af Rådet, ikke kan komme på ét eneste spørgsmål af betydning, der er afgjort af Rådet i disse år. Vist, fortsætter Kongsted, er det trevlige mennesker og trevlige tilstande i

Nordisk Råd, men der udrettes alt, alt for lidt aktuel politik. Jeg kunne have gjort de ord til mine egne.

Lørdag den 4. februar 1990 skriver B. T.:

”Flere fremtrædende medlemmer af den konservative folketingsgruppe har sagt nej til at deltage i Nordisk Råds session i Reykjavik. Forklaringen er den, at det er rent tidsspilde.”

Så vist lysner det lidt.

Der er mange, der bebrejder mig, at jeg deltager i Nordisk Råds arbejde, når jeg er modstander af Nordisk Råd. Nu står jeg jo ikke her som Kristen Poulsgaard. Jeg står her som repræsentant for mit parti. Det er da rigtigt, at Fremskridtspartiet ønsker Nordisk Råd nedlagt hurtigst muligt, men vi ønsker ikke Nordisk Ministerråd nedlagt. Vi ønsker, at samarbejdet skal foregå.

Jeg kunne da også gå med til, hvis Nordisk Råd kunne mande sig op til at sige, at så vil vi have et direkte valgt Nordisk Råd, hvor man valgte f. eks. fem fra hver af de nordiske lande, der udgjorde Nordisk Råd. Men jeg kan under ingen omstændigheder gå med til, at 1 000 mennesker skal mødes ca. to gange om året til sådan en intetsigende gang tomsnak, som vi er vidne til.

Og så ville jeg gerne, hvis der var en eneste fornuftig mand eller kvinde, der kunne forklare mig: Jeg kan se af sagslisten, at vi har 37 sagkyndige med fra Danmark. Hvad i himlens navn laver de sagkyndige, som ikke kunne have været gjort ved en telefonopringning hjem til Danmark? Jeg fatter det ikke.

Det er også meget, meget tankevækkende, at sekretærkollegiet her i Nordisk Råd i år har skrevet, at C2'eren er en tynd kop te. Og de har fuldstændig ret. Det er en meget tynd kop te.

Men det er egentlig mærkeligt, at den forandringsvind, der går hen over Europa, slet ikke har nået Nordisk Råd. Hr. Carl Hagen var lidt inde på det, men her i Nordisk Råd, hvad beskæftiger vi os med i udvalgene for eksempel? Da beskæftiger vi os med det, der var moderne for 1968-generationen. Vi diskuterer indvandrere, ligestilling, flygtninge, vi diskuterer lidt tv-halløj, vi diskuterer, om vi skal have en ny kvindekongference, som der var i Oslo. Jamen herregud, lad de kvindfolk mødes, hvis de vil, et eller andet sted. Men hvis det virkelig er en græsrods-

bevægelse, som man påstår, det var, så kan det vel ikke være noget, der kommer Nordisk Råd ved. Det kan vel ikke være noget, som Nordisk Råd skal yde tilskud til.

Vi diskuterer, om vi skal til at have et kulturhus i Nuuk. Vi har al mulig dårlig erfaring med det kulturhus, vi har i Reykjavík og i Tórshavn, men alligevel diskuterer man, om man skal bygge et kulturhus i Nuuk. Det viser jo, at vi ikke har noget fornuftigt at beskæftige os med.

Nu skal vi i de næste to dage høre en masse politikere fra de forskellige udvalg, de styrer herop på talerstolen, de læser en tale op, som en embedsmand har skrevet. Men hvad er vi vidner til i dag, hvor vi har generaldebatten? Den er skåret ned til én dag, hvor vi ved, vi kunne komme til at diskutere politik i stedet for. Så kunne de rapporter, som de dér politikere afleverer den næste dag, bare have været trykt i den beretning, vi får. Så kunne vi have brugt en 2–3 dage til at diskutere, hvad vi vil med Nordisk Råd under den forandringens vind, der farer hen over Europa. Det var det, vi skulle have brugt tiden til.

Dam: Fru præsident! Jeg vil anbefale den foregående taler at studere en lille smule, hvad det er, der foregår i Nordens Hus i Tórshavn. Vi har fantastisk gode erfaringer. Jeg ville ønske, at det havde været taleren forundt f.eks. for ganske nylig at have overværet opsætningen af "Antigone" på færøsk for første gang i et hus, der kan laves om til et amfiteater.

Hans Jørgen Jensen: Fru præsident! Ja, man burde jo egentlig ikke beskæftige sig så meget med det, hr. Poulsgaard siger, men jeg kan ikke lade være at tænke på, at sidste år foreslog hr. Poulsgaard på Nordisk Råds møde, at man optog de baltiske lande i Nordisk Råd. Det er dog egentlig tankevækkende, at hr. Poulsgaard fremsætter et sådant forslag og inviterer endnu flere ind til, forstår jeg, en forsamling, der er så intetsigende. Kunne hr. Poulsgaard ikke heroppefra bare forklare, hvorfor man skulle have de baltiske lande med i Nordisk Råd, når der ikke er noget Nordisk Råd. Jeg synes, det er tankevækkende.

Så synes jeg også, at jeg vil spørge hr. Poulsgaard: Da vi skulle tage stilling til, hvor meget Den nordiske Investeringsbank eventuelt skulle investere, da havde man et forslag om mindst 300 mio. kr., det kan altså godt blive mere. Det stemte hr. Poulsgaard imod. Man kunne egentlig få noget for de her 300 mio. kr., som der er tale om på miljøområderne. Der ville være meget arbejde i det.

Hvis hr. Poulsgaard bare i stedet for at være så negativ på alle områder kunne tænke en positiv tanke, så ville det fremme arbejdet. Ellers synes jeg, hr. Poulsgaard i stedet for skulle blive hjemme og så hygge sine kartofler derhjemme. Så kunne vi andre da blive fri for at høre på ham her.

Poulsgaard: Hvis nu russerne havde sagt til Gorbatsjov: Hvorfor skal vi høre på dig, altså magteliten, så kunne de jo også have haft det stille og rart, magteliten.

Det kan vel ikke være meningen i et politisk forum, at vi skal være dømt til at være 100 procent enige. Jeg er valgt med lige så stor ret som I andre, jeg har ret til at sige min mening. Vi har altid i Norden rost os af, at vi har ytringsfrihed, men nu er det tredje gang i træk, at jeg bliver bedt om at holde mig væk fra Nordisk Råd. Ønsker man kun rygklapper i denne forsamling? Det skulle man egentlig tro.

Til hr. Hans Jørgen Jensen vil jeg gerne sige, at det var ikke sidste år, det var forrige år, jeg stillede det forslag. Da grinede I alle sammen ad mig. Jeg var fuldstændig bidegal, fik jeg at vide. Der var én, der stemte for forslaget, og det var mig selv. Sidste år og i år er I faldet over benene på hverandre.

Vi arbejder realistisk i Fremskridtspartiet, og Nordisk Råd er ikke nedlagt endnu. Det bliver det før eller siden: Det får i alt fald en helt anden form. Så længe vi har Nordisk Råd, er det da det rigtige sted at diskutere de baltiske stater. Og udviklingen viste jo, at jeg fik ret. I har jo så travlt med at diskutere det nu, at man kunne skrive tykke romaner om det, der bliver sagt om de baltiske stater.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Hr. Poulsgaard synes ikke, at hverken han eller Nordisk Råds øvrige medlemmer har noget

fornuftigt at beskæftige sig med i udvalgene eller her i plenum.

Det har hr. Poulsgaard ret i, og han har endda en ganske naturlig forklaring på det, for hr. Poulsgaard synes ikke, det er interessant, at f. eks. 900 unge mennesker kan få Nordplus-stipendier; hr. Poulsgaard synes ikke, det er interessant, at Nordjob udveksler op mod 2000 unge hvert år, eller at vi har lærer/elevudvekslinger i stort tal; hr. Poulsgaard synes, det er idioti, at vi har en kulturhandlingsplan eller handlingsplaner for havmiljø og luftforurening, og hr. Poulsgaard synes, det er helt tåbeligt, at man beskæftiger sig med sådan noget som arbejdsmiljø og arbejdsmiljøkonventioner.

Hr. Poulsgaard synes med andre ord, at alt, hvad der ikke drejer sig om at sikre lavere skatter, er idioti, og derfor er der en vis konsekvens i, at han også synes, arbejdet her i Nordisk Råd er idioti.

Poulsgaard: I anledning af alle de ting, fru Dorte Bennedsen nævnte, vil jeg gerne spørge: Jamen er det nødvendigt, at vi samles her? Kunne de ikke have været klaret på ministerplan? Jeg spørger bare – måske lidt naivt. Jeg har aldrig sagt, at Nordisk Ministerråd skulle nedlægges, men kunne embedsmænd og ministerråd ikke klare det? Er det virkelig nødvendigt at samle så mange mennesker? Jeg synes simpelt hen, det er for svage argumenter, fru Dorte Bennedsen fører frem.

Men hun har da ret i én ting, nemlig at jeg ønsker lavere skat, og jeg tror faktisk, det er en ånd, der går over hele Norden – hele Norden ønsker lavere skat. Vi skal til at spare. Hvad, om vi begyndte at spare lidt på os selv? Det ville være befriende.

Løken: Ærede president! Nittitallets politiske nyttårsstormer former Europa på nytt. Men Norden står i fare for å drive av i forhold til Europa.

Øst-Europa søker å befeste sin nye frihet – og sikre rammene for demokrati og markedsøkonomi – ved tilknytning til EF. Et sterkt EF utgjør dessuten det stabiliserende nettverk for tysk gjenforening.

Et samlet Norden i EF ville ha gitt de nor-

diske land politisk innflytelse overfor denne historiske, men ikke helt oversiktlige utfordring. De nordiske folk og deres næringsliv ville da ha vært sikret full deltakelse i de nye mulighetene som åpner seg.

Vi har en tid sett hvordan Nordens fravær i EF har flyttet tyngdepunktet i europeisk politikk sørover. Det er verdt å merke seg at Vesten har valgt EF som sitt instrument for å imøtekomme den nye utvikling i Øst-Europa.

Den nordiske abdikasjonen fra den sentrale europeiske arena i en fase hvor nord/syd-konflikt, øst/vestkonstellasjon og tysk gjenforening avklares samtidig, er svært betenkelig.

Mer enn noen gang er det grunn til å beklage at Danmark er det eneste nordiske land som har klart å sikre sin befolkning oppslutning bak et fullt EF-medlemskap.

For øyeblikket har vi ingen annen mulighet enn å gjøre det beste ut av situasjonen. EF/EFTA-prosessen stiller i utsikt en nest-best-løsning. Som ansvarlige politikere er det vår plikt å gjøre det beste også ut av nest-best-løsningene.

Men det er litt av et paradoks at EF/EFTA-prosessen ser ut til å gi en rimelig løfterik økonomisk løsning, mens den politiske del blir heller svak.

I et Europa som forbereder seg på det neste årtusen, er det fraværet av innflytelse i byggingen av politiske institusjoner og avmakt på vegne av våre politiske verdier som blir Nordens tyngste tankekors.

Dersom EF/EFTA-prosessen fører fram, vil 18-landområdet også få et parlamentarisk organ. I EFTAs parlamentarikerkomite pågår det for øyeblikket intense forberedelser til dette. Med utgangspunkt i to-pilarkonseptet ligger det an til at EF og EFTA møtes som to likeverdige parter. På EF-siden vil Europa-parlamentet – som legger vekt på å styrke sin politiske innflytelse – stå for representasjonen. På EFTA-siden vil det måtte bli medlemmer av de nasjonale parlamenter. Jeg vil advare mot å gi Nordisk Råd en institusjonell rolle i denne sammenheng. Hensynet til Sveits og Østerrike gjør det uklokt med former som kan gi den alpine del av EFTA følelse av å være utenfor.

Samtidig er det åpenbart at Nordisk Råd vil få endrede arbeidsoppgaver og i økende grad vil bli rettet mot å ivareta nordiske inte-

resser på den europeiska arena.

Betydelige deler av den økonomiske politikken vil falle bort i nordisk sammenheng. Den generelle liberalisering vil rett og slett eliminere enkelte politikkområder og styringen vil bli knyttet til de europeiske organer.

Samtidig ser vi at EF i stigende grad deentraliserer kontroll og konkret gjennomføring. En all-europeisk utviklingsretning vil aktualisere lokale løsninger der det er best.

På regionalpolitikens område ser vi i EF en overgang til lokalt tilpassede og lokalt styrte programmer. På dette felt bør de nordiske land ubundet – og snarlig – utvikle felles grep i distriktpolitikken som samtidig er forenlig med EFs nye regionalpolitiske tenkemåte.

Lanrådet **Sune Eriksson**: Fru president! Hittills har spørsmålene kring EG-integrasjonen og hur dessa skall komma att inverka på framtida utveckling i hög grad för beslutsfattarnas på Åland del handlat om hur anpassningen kommer att inverka på de grunder som garanterar självstyrelsen. Efter det att Finlands regering i sitt meddelande till riksdagen utfäst att självstyrelsens särrettigheter skall garanteras och efter det att landskapet också fått representation i integrationsdelegationen, som på nationell nivå bereder frågor i anslutning till integrasjonen, kan det anses att vi är klara att ta itu med nästa steg i utvecklingen nämligen att ta tillvara alla de möjligheter som denna utveckling erbjuder.

Ett litet självstyrt område som Åland kan kanhända utifrån betraktat varken ha så stor nytta av de friheter som integrationsutvecklingen innehåller eller påverka sin egen situation i de olika utvecklingsfaserna. Erfarenheterna visar dock att så inte är fallet. En förhöjd aktivitet har redan visat sig i utbytet på olika områden både med Västeuropa och Östeuropa där vi till följd av vår självstyrelse själva i hög grad kan vara med och styra skeendet.

En allmän inriktning och trend i samhällsutvecklingen är att ge regionerna större utvecklingsmöjligheter och detta, mot bakgrund av att gränserna mellan nationerna på många områden kommer att bli mera diffusa, är en eftersträvt värd utveckling. I den utvecklingen kan ett område eller region med

redan etablerad självbestämmanderätt bli något av en modell för hela den regionala utvecklingen.

Att regionerna på sikt måste förstärkas och ges större förutsättningar att utvecklas inom sina egna förutsättningar är nödvändigt. Det räcker inte enbart med att ge kommunerna vissa begränsade utökade förvaltningsmöjligheter.

Utvecklingen har under de senaste två årtiondena i allt snabbare takt gått i riktning mot en centralisering av såväl arbetsplatser som allmän service till några få centrala regioner med utarmning av mera perifera områden som följd och med alla de olägenheter detta innebär för både mottagare och avnämare. Därför är det angeläget att snabbt finna former för hur mera perifera regioner skall kunna förstärkas på sådana områden som ger dem möjligheter att styra sin egen utveckling. Inom ramen för ett förstärkt nordiskt samarbete, och i ett vidare perspektiv, integrationsutvecklingen i Europa, finns det säkert goda möjligheter att stöda regionernas utveckling och förstärkning i positiv riktning.

En utvecklad regional självstyrelse och självbestämmanderätt måste naturligtvis också kombineras med en förstärkning av de ekonomiska möjligheterna för att utvecklingsarbetet skall få önskad genomslagskraft.

För att nå dessa resultat bör man överväga att bilda någon form av plattform för att samordna och hålla i trådarna för ett effektivt och allomfattande arbete med att skapa och förmedla kontakter till olika regioner där industriella och handelsutvecklande etableringar är få jämfört med de stora centralorterna och deras utbud av stora företag som själva har kraft och möjlighet att söka utökad etablering med intressenter både inom Norden och i Europa i övrigt. Alltså en plattform som en förstärkning till glest befolkade regioner med speciella förutsättningar som finns i alla delar av Europa. Jag ser nämligen som exempel goda förutsättningar för den åländska självstyrelsen att i positiv riktning kunna vara med och påverka och gynna näringslivet att ta tillvara de möjligheter som förenklade handelsprocedurer och de friare möjligheterna till etableringar på olika områden kommer att erbjuda. Ett förstärkande av regionernas möjligheter att själva styra sin utveckling borde också dikteras av de förutsättningar till

utveckling som i varje fall och för varje område är för handen, vilket kan åstadkommas endast genom att man i ännu högre grad än för närvarande börjar ge regionerna instrumenten för att möta den utveckling som otvivelaktigt kommer att ställa allt högre krav på dem i framtiden, och detta för att de skall hålla sig livskraftiga och kunna ge arbetsplatser och service åt befolkningen.

Lars Emil Johansen: Ærede præsident! Det er mig en glæde, at jeg for første gang som repræsentant for mit land har lejlighed til at deltage i Nordisk Råds session. Det er det 6. år, Grønland deltager aktivt i det nordiske samarbejde, og når jeg udtrykker personlig glæde ved min deltagelse som parlamentariker fra Grønland, så hænger det sammen med, at jeg i sin tid på vegne af Grønlands Landsstyre har stået for de afsluttende forhandlinger i den daværende Petri-komité, der stod for gennemførelsen af Færøernes, Ålands og Grønlands medlemskab af Nordisk Råd.

Jeg kan i denne generaldebat starte med at fortælle, at Grønland netop har rundet de første 10 år med hjemmestyret ved godt mod og med oprejst pande. Fra at være betegnet som et land, der risikerede "at blive en værdiløs dansk besiddelse" ved slutningen af det 19. århundrede, er Grønland nu ved slutningen af det 20. århundrede en særdeles levende del af det danske rige, en del, der ikke uden videre lader sig overse i nogen sammenhæng.

På trods af problemer har Grønland med andre ord udviklet sig hastigt fra et traditionelt fangersamfund til et moderne industri-samfund, der baserer sin eksistens på fiskeri, fangst og råstofudvinding.

Indførelsen af hjemmestyreordningen i Grønland for 10 år siden vil jeg betegne som en god og rigtig beslutning, en nødvendig demokratisering, som man ikke mindst i disse tider, hvor der foregår betydelige demokratiseringsprocesser i Østlandene specielt, bør have in mente. Der er således min oprigtige overbevisning, at en hjemmestyreordning, som vi kender den i Grønland, er absolut anbefalelsesværdig især for nationer, der består af flere forskellige etniske grupper.

Uden at ville lægge ord i munden på de

danske myndigheder, er det da også mit indtryk, at en hjemmestyreordning som vores ligeledes bifaldes af den danske regering og det danske Folketing – dog med undtagelse af det i dansk parlamentarisk sammenhæng sædvanlige traditionelle mindretal.

10 år i Grønland – specielt det seneste årti – svarer til adskillige årtier sammenlignet med det øvrige Norden. Vi er således netop kommet ind i en ny æra i Grønlands Hjemmestyres historie. Denne æra vil blive konsolideringens og videreudbygningens æra.

Nu har vi for første gang i Grønlands politiske historie et sæt selvstændige erfaringer, som er vores egne, at bygge på. Disse erfaringer i egen politisk forvaltning er selvsagt uhyre vigtige i vores vej fremover. Vi har begået fejl – bevares og selvfølgelig – og de fejl, vi har begået, er vi åbne over for at drage lære af. Det ville jo også være forfærdeligt, hvis vi havde begået fejlene helt forgæves! Det vigtigste er, at hjemmestyret har vist sig at være levedygtigt, takket være en ihærdig og påskønnelsesværdig indsats fra de skiftende landsstyrekonstellationer under landsstyreformand Motzfeldts ledelse.

Et af resultaterne i hjemmestyrets første 10-årige periode, når man et øjeblik ser bort fra de indenrigspolitiske resultater, er, at Grønland i denne periode har sikret sig en plads i det politiske verdensbillede. Paradoksalt nok spiller Grønlands udmeldelse af EF en væsentlig rolle i den forbindelse, men en helt afgørende og central rolle spiller Grønlands deltagelse i det nordiske samarbejde. Grønlands gennem flere århundreder udbyggede relationer til Danmark har gjort det helt naturligt, at vi deltager i dette nordiske samarbejde.

Vi er glade for deltagelsen i det vestnordiske samarbejde – og vi ønsker også herigenem at forstærke vort nordiske engagement. Specielt inden for det kulturelle område har vi hidtil engageret os i det nordiske samarbejde. Nu er tiden inde til, at vi også på andre områder begynder at inddrage Norden i videreudbygningen af vort samfund. Jeg tænker i den forbindelse specielt på den opgave, der i Grønland må løses i løbet af de nærmeste år i forbindelse med udbygningen af energiområdet, infrastrukturen og den landbaserede industri.

Uden at gå i detaljer skal jeg ved denne

lejlighed nøjes med at pointere, at investeringsbehovene inden for de nævnte områder er så store, at deltagelse udefra vil blive nødvendig i de kommende år. Det er derfor mit håb, at vi udover det vestnordiske samarbejde, som vi sætter stor pris på, vil møde positiv forståelse, bl. a. fra den nordiske investeringsbank.

Det er mit håb, at vi udover det vestnordiske samarbejde vil møde forståelse fra de øvrige nordiske organisationer.

Jeg havde tænkt mig at knytte en kommentar til opløsningstendenserne omkring Nordisk Råd, men da jeg forstår på præsidenten, at taletiden er udløbet, vil jeg henvise til den skriftlige tale, som jeg har sørget for bliver omdelt til Rådet.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Denna session är exceptionellt viktig med tanke på miljöskyddet. Vid denna session skall vi ju inte endast officiellt besluta om en komplettering av de nordiska miljöskyddsprogrammen, utan vi skall också fatta beslut om att grunda ett nordiskt miljöfinansieringsbolag och besluta om att öka den Nordiska investeringsbankens resurser för att därigenom ordna den finansiering som krävs för att vi skall kunna förbättra miljön både i de östeuropeiska länderna och, samtidigt, i hela Norden.

Då vi nu enhälligt godkänner vår samnordiska strävan att även finansiellt delta i östeuropéernas miljöskyddsinsatser, borde vi också lika enhälligt godkänna vissa huvudprinciper som skall gälla för dessa insatser. Enligt min mening vore det angeläget att de konkreta åtgärderna främst skulle riktas till de största utsläppskällorna vilkas inverkan på grund av deras närhet till gränserna eller av andra orsaker är särskilt starkt i ett eller flera nordiska länder.

Det här innebär att vi i första hand skall påverka de anläggningar som förorenar luften eller gränsvattendragen. Dessa anläggningar har dessutom ofta en mycket vidsträckt miljöpåverkan. T. ex. Leningrads avloppsvatten och det pågående dammbygget påverkar inte bara miljön i Finska vikens östligaste delar utan även hela Östersjön. Till all lycka diskuteras nu i Sovjetunionen att

upphöra med byggandet av dammen. Problemet omfattning illustreras av det faktum, att de vattenmängder som floden Neva för till dammbassängen är lika stora som avrinningsflödet från hela Finland.

Motsvarande begränsningar i fråga om finansieringen är en av de viktigaste principerna även för de mellaneuropeiska ländernas miljöskyddsfinansiering i Östeuropa. Det är naturligt, att man i de olika ländernas gränslän är mest oroad. Vid fördelningen av finansieringsstöd bör man för den skull fästa särskild uppmärksamhet vid gränslänens egna insatser för främjande av miljöarbetet över gränserna. Där nöden är störst finns även den största viljan till aktivt arbete för minskande av utsläppen.

Förhoppningsvis skall de nya miljöfinansieringsarrangemangen, som vi under sessionen beslutar om, även göra det möjligt att rikta stöd till gränslänens direkta miljöarbete. Som exempel kan nämnas Kymmene län i Finlands sydöstra hörn, där länets egna utsläpp utgör bara 10 % av luftföroreningarna – alldeles som i Norge, där 90 % av sva-velutsläppen härstammar från utlandet. I Kymmene län är luftföroreningarna så allvarliga, att de överskrider den kritiska gränsen för vad naturen och skogarna tål med tre gånger. Det bör påpekas, att utsläppen i Kymmene län är 1,5–2 gånger större än i östra Lappland och på Kalottområdet. I Kymmene län finns det förutom skogar, som än växer, även närmare 350 000 människor, vilkas livskvalitet är hotad. Det är därför som man i Kymmene län särskilt prioriterar arbetet med gränsområdena i öster och söder, dvs. Leningrad-regionen och Estland. I Lappland samarbetar man naturligtvis med Kolahalvön. På motsvarande sätt vill norrmännen och svenskarna bidra till att lösa miljöproblemet särskilt på Kolahalvön samt, liksom danskarna, även i Polen och Baltikum.

Fru president! Jag anser, att det ökande internationella miljöarbetet vars finansiering fått nya former är ett ytterst viktigt inslag i Nordiska rådets arbete. Det ligger också i Nordens gemensamma intresse att alla nordiska länder, alldeles såsom Finland, fortsätter och vidareutvecklar det omfattande bilaterala miljöarbetet som redan bedrivs med länderna i Östeuropa. Finland och Sovjetunionen har t. ex. ett avtal som är

unik i världen och gäller minskning av utsläppen på områden invid riksgränserna.

Anne Enger Lahnstein: Ærede president! I løpet av debatten har flere hevdet at erfaringene fra det nordiske samarbeidet bør få betydning for de østeuropeiske landene, i den nasjonale gjenoppbyggingsfasen de nå befinner seg i. Jeg vil også understreke dette. Vi vet at den nordiske samarbeidsmodellen vekker interesse i disse landene, og særlig i Baltikum, vårt nye nordiske nærområde. Der, og i flere andre land, letes det etter nye strukturer som kan ivareta folkenes ønske om å kombinere internasjonalt samarbeid og nasjonal selvbestemmelse.

Selv har vi gjennom mange år beskrevet og hyllet en samarbeidsform som viser at det er mulig å oppnå store fordeler for landene, enkeltvis og felles, uten å gå vegen om overnasjonalitet og sentralisering av makt. Derfor vil det være både ironisk og meningsløst om – og jeg understreker om – vi nå, i det øyeblikk da vårt samarbeid blir oppdaget på alvor av mange andre europeiske land, selv snur ryggen til det vi har bygd opp, til fordel for hva jeg vil kalle en selvutslettende tilpasning til EF-unionen. La meg tilføye at jeg selvsagt er for en tilpasning til EF, men innenfor klare grenser.

Det snakkes mye om at vi må være med der beslutningene tas, i Brussel, den byen som enkelte ønsker skal framstå som det nye maktsentrum i Europa. Men dette ønsket er ikke uttrykk for folkenes vilje. Mennesker flest har lite til overs for maktkonsentrasjon. De reagerer sunt og riktig mot at land, eller grupper av land, forsøker å bli mektigere enn andre. Utviklingen i Øst-Europa er uttrykk for et inderlig ønske om å gjenoppdage nasjonale verdier, et ønske om samarbeid bygd på likeverdighet, frihet og gjensidig respekt for nasjonal suverenitet.

”Vi vil et Europa av frie og selvstendige nasjoner og stater, som kan leve sammen på egne og frie vilkår, tuftet på det kulturelle mangfold som Europa er. En slik utvikling vil Tsjekkoslovakia gi sitt bidrag til framover.”

Dette uttales av Vaclav Havels nærmeste og beste medarbeider. Han taler på vegne av mange. Det er jo disse verdier vi i Norden

bør engasjere oss for, og støtte, i dagens virvulende utvikling.

Norden har nå en enestående mulighet til å vise veg på viktige områder. Det mest nærliggende eksempel ligger like foran oss i tid, som en stor utfordring. Vi kan nå, i EF/EFTA-sammenheng, ta et offensivt krafttak for å løfte den europeiske miljøpolitikk opp på et høyere og mer betryggende nivå.

På flere områder har Norden høyere miljøstandarder enn EF. Det gjelder f.eks. forbindelsen mellom løsemidler og hjerne-skade, som EF ikke har godkjent. Det gjelder asbest, merking av kreftfarlige stoffer, bruk av tilsetningsstoffer i matvarer, krav til gen-teknologi. Tiden er inne til å vise en fast holdning. I disse spørsmålene, som gjelder liv, helse og miljø, er det EF som bør tilpasse seg.

Jeg håper at de nordiske miljøvernministrene vil engasjere seg sterkt i løpet fram mot et EØS. Prinsipper om gjensidighet i varehandelen og konkurranselighet må nødvendigvis underordnes behovet for økologisk balanse. Nå er utfordringen klar: Full gjennomføring av EFs friheter kan ikke forenes med overordnede miljøpolitiske krav. Denne bedømmelsen har også sin bakgrunn i det EFs egne miljøekspertene har kommet fram til, nemlig at gjennomføringen av EFs indre marked vil gi økt forurensning, og også på andre områder representerer en trussel mot livsmiljøet. I den grad EFs spilleregler overføres till EØS, vil også vi risikere å måtte akseptere en samfunnsutvikling som kan bære helt galt av sted.

Jeg vil derfor nå sterkt henstille til miljøvernministrene i Norden om å bruke EFs egen miljødokumentasjon som grunnlag for en bedømmelse av innholdet i det framtidige EØS.

Dam: Fru præsident! Op til dette års sesjon har vi igen noteret os kritiske udtalelser om manglende fremdrift og dynamik i Nordisk Råds arbejde og mangel på evne til at træffe progressive fællesbeslutninger vedrørende de politiske og økonomiske brydninger, der pågår i Europa, pågår vedrørende Europas forhold til den tredje verden og vis a vis i forsvarsalliancer, der med træghed har forsinket den internationale udvikling mod

mere menneskevenlige samfundssystemer. Samfund, hvis hjørnestene er materiel velfærd, fred, frihed og en fornuftig miljø- og ressourceforvaltning.

Fra tid til anden kan vi alle føle frustration over, så svært det kan være at nå frem til fælles initiativer, men at karakterisere arbejdet i Nordisk Råd som tidsspilde er dog for defaultistisk. Den omstændighed, at man i Norden langsomt, men sikkert har skabt betydelige resultater i samarbejde på det folkelige plan har nærmet sig medborgernes Norden, bør have styrket følelsen af, at vi i dag tror endnu mere på, at denne samfundsmode kan yde væsentlige bidrag til de befolkninger i Europa – ikke bare i Østeuropa – der i dag leder efter demokratiske forbilleder. Vist er det beklageligt, at formelle begrænsninger i Nordisk Råds statutter vedrørende udenrigspolitiske spørgsmål har holdt Rådet i en rangerposition så længe, at adskillige tog allerede er kørt. Men så meget mere vigtigt er det, at alle gode nordiske kræfter nu koncentrerer sig om at effektivisere deres beslutningsprocedurer, således at vi i tide kan få indflydelse på den udvikling, der forestår og foregår.

Det ville også være beklageligt, om vi lod os blænde af, at alt lyset synes at ligge syd og sydpå for os i øjeblikket. Og det ville være uretfærdigt, om den anskuelse vandt overhånd, at det er i dette lys – nærmere betegnet i det store EEC – at alt initiativ findes, at al udvikling skabes. Uretfærdigt, så meget mere som verden nu i 20–30 år har ventet på dette EEC, der har været så langt det langsomste skib i konvojen. Det har altid været det langsomste skib i konvojen, der bestemte farten, men det synes, som om mange i Norden er ængstelige for, at dette princip ville blive opgivet, såfremt det var de nordiske lande, der kom i den situation at synes de langsomste. Denne ængstelse burde ikke være berettiget, men det er vel af forebyggende grunde rigtigt at accelerere i tide. I sidste instans er relationerne mellem EEC og de enkelte nordiske stater eller selvstyrende områder nationale anliggender, i hvert fald om man vil godtage EEC's tilbud eller ikke.

Men jeg føler mig overbevist om, at alle i denne forsamling er overbevist om, at vi vil være i stand til at repræsentere sådanne fælles livsholdninger, at det er vigtigt, at vi bliver

opfattet som nordboer i den udvikling, der nu fremstilles som nødvendig og uafvendelig.

Vi har meget at glæde os over i nordisk samarbejde og meget at være stolte over. Vi kan være stolte over, at der i de handlingsplaner, der foreligger på forskellige områder, er opstillet så høje mål, at vi fortsat i dette råd har hænderne fulde med at skabe bedre samfund for borgerne i Norden.

Jeg føler trang til at omtale en speciel begivenhed som udtryk for nordisk broderskabsånd:

Den 7. december 1989 var en milepæl i nordisk samarbejde og en glædens dag på Færøerne, da den svenske rigsdag besluttede, at det færøske middelalderhåndskrift Kongsbogen skulle tilbageføres til Færøerne. Kongsbogen er så ubetinget den vigtigste kilde til færøsk middelalder. Den omfatter en række middelalderlige tekster, der er af helt uvurderlig betydning for studiet af økonomiske, sociale og politiske forhold på Færøerne i middelalderen. Desuden er den en af grundpillerne i færøsk sproghistorisk forskning, et virkeligt kulturhistorisk klenodie. Men Kongsbogen er mere end som så. Den er også uløseligt forbundet med det færøske folks nationale, politiske og kulturelle identitet. Kongsbogen var det færøske lagtings lovbog i over 300 år. Dens retsregler var gældende for Færøerne i 600 år. Den illustrerer mere end noget andet historisk dokument, at færinger allerede i middelalderen var et eget nordisk folk med egne politiske og religiøse institutioner. Den har derfor en meget stor symbolsk betydning for alle færinger.

Kongsbogen kom af uforklarlige årsager ud af det færøske lagtings besiddelse, men nu bliver den bragt tilbage som bevis for ægte nordisk broderånd.

Den svenske Riksdags kulturudvalg udtalte i sin betænkning til Riksdagen, at Kongsbogens tilbageførelse til Færøerne skulle udgøre en stærk markering af den samhørighedsfølelse, som findes imellem Sverige og Færøerne, og den betydning, som den kulturelle arv har for menneskene.

Jeg vil benytte lejligheden til at takke den svenske Riksdags kulturudvalg for disse smukke ord, og samtidig vil jeg gerne gratulere den svenske delegation med denne smukke nordiske manifestation fra svensk side.

Knuutila: Fru president! Mitä vahvempi Pohjola on sisäisesti, sitä suuremman panoksen se voi antaa ympäröivän maailman kehittymiseen ja sen ongelmien ratkaisemiseen. Siksi on tärkeää, että kukin pohjoismainen yhteiskunta voi kehittyä vahvaksi ja taata turvaton aseman kaikille jäsenilleen. Tämä on erikoisen tärkeää nyt, kun yhteistyötä ollaan laajentamassa koko Euroopassa ja rakentamassa eurooppalaista talousaluetta (EES).

En snabb ändring har skett i Europa efter rådets förra session i Stockholm. Denna ändring visar tydligt att vårt samarbete har utvecklats på grundval av de fyra stöttelever som jag i mitt inlägg för ett år sedan hänvisade till. nämligen ett samarbete inom ramen för hela Europa, inklusive Östeuropa, Nordiska rådet, Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen och Förenta nationerna. Under året har ändringarna med raska steg styrt utvecklingen i denna riktning. Det är positivt att kunna konstatera att inläggen under den här sessionen har varit mera vidsynta än för ett år sedan och att man erkänt fakta även i förhållande till länderna i Östeuropa.

Våra dagars reella problem, som delvis är oss övermäktiga, är miljöförstörelsen, befolkningsexplosionen och den konsumtionsökning som sammanhänger med dem. Västländerna, till vilka även de nordiska länderna hör, måste gå in för en ekonomiskt anspråkslösare livsstil som lägger mer vikt på sparsamhet, såsom den kristna religionens ursprungliga läror anvisar. I dessa våra strävanden skall våra rättesnören även framdeles vara en rättvis fred – såsom FN:s grunddokument förutsätter – nedrustning och ett gemensamt globalt ansvar. Som bäst kan Norden och den i våra nordiska länder inflytelserika äkta socialdemokratins föregångare gott exempel när det gäller att lösa problem som berör hela mänskligheten. Det är en stor utmaning för alla oss som lever i det välmående Norden att utveckla våra samhällen även med detta mål för ögonen.

Avslutningsvis vill jag med hänvisning till diskussionerna om ökat samarbete med de baltiska länderna påminna om att det torde vara lättast att börja samarbetet med Estland. Estland har en gång hört till Sverige, esterna är medlemmar av samma lutherska gemenskap som de nordiska länderna, och

merparten av befolkningen talar ett fenno-ugriskt språk vilket genom tiderna har varit grunden för intima kontakter med Finland.

Täällä keskustelussa on kysytty Pohjoismaiden neuvoston työn mielekkyyttä. Yhtenä vastauksena haluan vielä lopuksi todeta, että vain pieni parannus liikenneturvallisuuksessa peittää kaikki näiden neuvoston istuntojen kustannukset. Parlamentaarikkojenkin yhteistyöllä voidaan – siitä olen vakuuttunut – tälläkin alueella saavuttaa tuloksia, joihin viittasin.

De finskspråkiga delarna av **Knuutilas** tal i svensk översättning:

Fru president: Ju starkare Norden är inbördes, desto större insats kan det göra i utvecklingen av omvärlden och lösningen av dess problem. Därför är det viktigt att varje nordiskt samhälle kan utveckla sig starkt och garantera trygghet för sina invånare. Detta är speciellt viktigt nu när samarbetet håller på att utvidgas i hela Europa och den europeiska ekonomiska sfären skapas.

I diskussionerna har man frågat efter meningen med det nordiska samarbetet. Som ett av svaren vill jag till slut konstatera att bara en liten förbättring i trafiksäkerheten ger inbesparingar som motsvarar alla kostnader för dessa sessioner. Även genom parlamentariernas samarbete kan vi – det är jag övertygad om – också inom detta område nå de resultat som jag syftade på.

Ivar Hansen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Marit Rotnes: President! Ett av de aller viktigste temaer i norsk politisk debatt for tiden er den sterke økingen i arbeidsledigheten vi har hatt de siste månedene.

Ledigheten rammer arbeidstakere i alle aldersgrupper. Eldre arbeidstakere som nærmer seg pensjonsalder, blir ofte skiftet ut og presset over i en ordning med førtidspensjonering.

En annen utsatt gruppe er kvinner som arbeider i servicenæring, ofte i deltidstiltinger. Disse faller altfor lett utenfor arbeids-

markedet når det blir trangere tider i næringslivet. De har store problemer med å få nytt arbeid, fordi de som regel ikke har noen fagutdanning.

Særlig bekymringsfull er økingen i arbeidsledigheten blant ungdom – det gjelder aldersgruppen mellom 16 og 24 år – men vi har også sett at gruppen ungdommer mellom 25 og 29 år er utsatt.

Danmark har gjennom lengre tid hatt høy arbeidsledighet, særlig blant disse ungdomsgruppene. Det samme skjer nå i den norske ungdomsgruppen. Denne alvorlige utvikling på arbeidsmarkedet stiller det høyt utviklede velferdssamfunn i de nordiske land overfor store utfordringer.

Arbeidsledighet er sløsing med menneskelige ressurser som vi ikke kan godta. Når en arbeidstaker mister arbeidet, går det ikke bare ut over den enkeltes og familiens økonomi – noe som kan være alvorlig nok – men like alvorlig er den isolasjon og tap av selvrespekt som følger i kjølvannet av lediggang.

Når de unge mennesker i overgangen fra skole- og utdannings situasjonen til den voksne verden og arbeidslivet møter ledigheten, får det alvorlige konsekvenser. For dem betyr arbeidsledighet at deres innsats gjennom mange år i skole og utdanning er bortkastet. Samfunnet har ikke bruk for dem. De føler seg utenfor og tilsidesatt. Langtidsvirkningene for samfunnet av denne rotløshet og oppgitthet er vanskelig å måle, men vil under alle omstendigheter være svært alvorlig og dyptgripende.

Det er derfor viktig at Nordisk Råd arbeider for å skape de best mulige betingelser for at folk i Norden kan utnytte de muligheter som det nordiske arbeidsmarked representerer. Men, som det også tidligere er påpekt i debatten, fins det atskillig sand i arbeidsmarkedsmaskineriet. Det må arbeides for å fjerne de administrative hindringer som arbeidssøkerne møter, slik at vi kan få god flyt i arbeidsmarkedet i Norden. Videre må det satses på yrkesrettlig og arbeidsformidling på en slik måte at ungdommens interesser og krav blir tilgodesett. Vi må bedre kontakten mellom skole og arbeidsliv, slik at vi forhindrer at overgangen fører til ledighet. Nært samarbeid med partene i arbeidslivet er svært viktig også i denne sammenheng.

De nordiske velferdssamfunn har mange

gode kvaliteter å forsvare og forbedre. Debatten om samfunnsystemer og økonomiske modeller er sterkt i vinden nå ved starten av 1990-tallet. De nordiske landene er små, men sett utenfra er vi en region med spesielle positive særpreg som kan komme til å få virkning på det nye Europa som nå utvikler seg med stormskritt.

Stor og økende arbeidsledighet, også blant ungdom, er ikke et slikt positivt særpreg. Det enkelte land i Norden, og Nordisk Råd som sådan, må derfor stille nødvendige ressurser til rådighet, slik at arbeidsformidlingen raskt blir mer effektiv. Effektiv innsats mot arbeidsledighet betyr store uttelling over offentlige budsjetter, det er så, men samfunnsmessig sett vil det på sikt bli langt dyrere å svekke innsatsen mot ledighet.

La oss derfor hver for oss og sammen gjøre en kraftinnsats for å fjerne arbeidsledigheten i de nordiske land.

Annelise Godfredsen: Mr. President! Hello friends, dear brothers and sisters in the Nordic countries! How are you today?

Er dette språk den fremtidige omgangsform, når vi mødes i Norden, og skal det også være fremtiden i Nordisk Råd? Jeg håber det ikke. Jeg synes, det er fint, at de unge i større og større utstrækning tilegner sig verdens språk. Jeg holder selv meget af det engelske språk, men jeg finder det samtidig meget beklageligt, at man i stigende omfang er nødt til at tale engelsk for at kunne gøre sig forståelig, når man som skandinav rejser i det øvrige Norden.

Jeg skal ikke komme nærmere ind på de mange ting, der knytter os sammen som brødre folk i Norden: geografi, historie, social og kulturel udvikling, et fælles syn på mennesker og moral. Men en rød linje i alt dette har altid været sproget, dette, at vi har kunnet tale sammen. Medlemmer af samme familie skal naturligvis kunne tale sammen – i sorg og glæde, i enighed og uenighed, der lettere bilægges, når man kan kommunikere uden for mange dikkedarer som f. eks. ved hjælp af vore tolke, der i øvrigt meget dygtigt i øjeblikket sidder og oversætter denne tale.

Fælles sprogforståelse bidrager i sig selv til samhørighedsfølelse og giver dermed større styrke, når vi over for omverdenen vil kæmpe

for fælles synspunkter, således også Norden i EF.

Nordiske lande med andet modersmål end et af de skandinaviske har altid tidligere søgt for, at børn tilegnede sig et skandinavisk sprog tidligt i deres udvikling og fulgte dette op. Dette har været til stor hjælp for unge, der som led i deres uddannelse har ønsket at gå på skoler og universiteter i Norden uden for deres fædreland, og vi ønsker jo at tilbyde denne adgang og udveksling. Hvad er dette værd uden sprogforståelsen? Sprogforståelsen fremmer yderligere fællesfølelse og familiefølelse i øvrigt ved rejser og ophold for os alle rundt i Norden. Men er man også stadig lige bevidst over for dette livsnødvendige led i det nordiske samarbejde? Udviklingen tyder ikke på det.

Naturligvis, og det skal jeg erkende, er det svært at konkurrere med det store underholdningstilbud på engelsk, som medierne rummer i dag. Men jeg ønsker i hvert fald ikke at indtage en opgivende holdning.

Jeg er glad for, at vi nu på dette møde skal drøfte et handlingsprogram for sprogligt samarbejde. Jeg vil opfordre Nordisk Råd og Ministerrådet til at arbejde for undervisning i de pågældende lande og i områder, der har svært ved at bevare indlæringen af skandinaviske sprog, så vi nu får stoppet den dårlige udvikling, der er i gang. Vi har faktisk de bedste forudsætninger: dygtige pædagoger, spændende litteratur og stadig bedre samfærdselsmidler.

I øvrigt skal de skandinaviske borgere ikke gå helt fri for kritik. Nok kan vi umiddelbart forstå og læse hinandens sprog, men vi skal gøre os større og større umage.

Også på os lurer engelsk som en tilsyneladende bekvemmelighedsløsning. Jeg vil vove at påstå, at falder den sproglige tilknytning fra hinanden, så vil bindingen mellem de nordiske lande også falde fra hinanden.

Udviklingen kan stoppes, men det er i ellevte time.

Vist kan jeg tale engelsk, men jeg vil ikke gøre det med mine nordiske venner.

Mirja Rynnänen: Herr president! När den europeiska ekonomiska gemenskapen uppbyggs är en förbättring av den ekonomiska konkurrenskraften i Europas kärna ett cen-

tralt motiv. Det har beräknats att de integrerande marknaderna leder till att priserna sänks i dessa länder med 5–10 procent, och därmed ökar européernas köpkraft på motsvarande sätt. Men är det möjligt att med denna målsättning förena vår gemensamma omsorg om miljön och speciellt våra skogars framtid, där vi också i Nordiska rådet har talat om och krävt en förändring? När vi förbereder oss för en allt häftigare ekonomisk kamp – dvs. i sista hand en allt större konsumtion – förpliktar vi oss samtidigt att följa den övriga kontinentens verksamhetslinje, och den innebär en allt större belastning på vår miljö. Europas skogsskador håller på att utbreda sig norrut i medverkan av gemensamma och ”integrerande” föreningar. Utsläppen från öster är visserligen ännu avsevärt större.

Motståndskraften i Nordens karga natur är svagare än vi tror. Barrskogszonen i norra Europa kan vara den som måste betala för integrationen. I integrationsförhandlingarna borde de nordiska länderna lyfta upp varningsflaggan mot den fara som miljön är utsatt för. Skulle integrationen enbart öka konflikten med naturen, blir segern bara en pyrrusseger. Det är dock viktigt att vara med i förhandlingarna, för bara inifrån kan de nordiska länderna tillsammans påverka verksamhetslinjen. De nordiska länderna bör hålla fast vid tillräckligt stränga utsläppsnormer och deras kontroll.

Vikten av internationellt miljösamarbete kan i dag inte överbetonas. Länderna i Östeuropa saknar helt enkelt resurser för brådskande och nödvändiga miljöskyddsinvesteringar. Det är mycket viktigt att snabbt kunna slutföra förberedelserna för att inrätta ett nordiskt miljöinvesteringsbolag. För det akuta finanseringsbehovet behövs stöd, lån och garantier också från olika nordiska källor.

Herr president! Integrationen är inte något stort kulturprojekt, utan kulturen är tydligt underställd ekonomin. När man inom EG önskar förstärka gemensamma kulturella rötter, är det fråga om den inre marknadens framgång. Med andra ord har kulturen givits anpassarens roll. Kulturministrarna önskar därför en kraftigare sponsring från näringslivetets sida.

En offentlig finansiering av kulturlivet tillhör den nordiska traditionen. Under föränd-

ringars tryck är det av vikt att för alla garantera grundläggande kulturella tjänster. På denna grundval kan regionala kulturer förstärkas och tillföras ny livskraft i en öppnare växelverkan. Det finns ett rikt och mångsidigt kulturliv i Europa. Även marginalkulturerna kan utnyttja huvudkulturens medel och instrument. Strävandena inom EG att se till att kulturprodukter sprids audiovisuellt och översättningslitteratur finansieras kan förstärka små särpräglade kulturer.

Inom den europeiska integrationsprocessen borde de nordiska länderna försvara öppenhet och internationella kontakter även globalt. I stället för att vara med om att uppföra murar kring vår europeiska gårdsplan, borde vi inse vår globala gemenskap och vårt globala ansvar.

Landsstyremedlem **Jóngerð Purkhús**: Hr. Præsident! Det, som först og fremmest har præget debatten og det nordiske samarbejde i den senere tid, har været Norden i Europa. Og er dette naturligt? Det er et nyt Europa, vi oplever, ikke bare med det indre marked, som det nordiske samarbejde har koncentreret sig om i den sidste tid. Men med den seneste udvikling i Østeuropa fås et nyt billede af Europa. Det ny Europa og ikke mindst Østersølandene, som er de nordiske landes nærmeste naboer, stiller det nordiske samarbejde over for store udfordringer.

Samtidig er det glædeligt at erfare, at de nordiske landes stigende politiske opmærksomhed om miljøproblemerne har ført miljødebatten øverst på den politiske dagsorden. Fra færøsk side er vi særdeles tilfredse med denne udvikling. For Færøerne, hvor 95 pct. af eksporten består af fiskeprodukter, er totalt afhængige af et rent miljø. For os ser der ikke ud til at være nogen mening i at planlægge for fremtiden, at tale om økonomisk vækst osv. uden at se denne udvikling i økologisk sammenhæng og en ånd af samarbejde.

Udviklingen har medført, at gennem de sidste årtier har miljøproblemerne undergået en dimensionsforandring, fra at være lokale og nationale problemer til at være grænseoverskridende problemer, som det så mange gange er sagt, også fra talerstolen i Nordisk Råd. Og der er ingen regering i denne verden, der kan løse disse problemer alene. Miljøpro-

blemerne kan kun løses i fællesskab ved samarbejde. Her er ingen sig selv nok.

Det er også opmuntrende at se udviklingen i måden at betragte miljøet og problemerne på. Man taler ikke længere om miljøet som en særskilt sektor. Man ser nu nødvendigheden af at tage miljøhensyn i alle beslutninger i de politiske systemer. Både i debatten og i de arbejdsdokumenter, vi modtager, understreges nødvendigheden af, at alle sektorer må tage hovedansvaret for at løse de miljøproblemer, som opstår som følge af den enkelte sektors virksomhed, og at bidrage med løsninger.

I de senere år har der været et konkret projekt, som i særdeleshed har bekymret os på Færøerne. Og det er planerne om at bygge et genindvindingsanlæg i Dounreay i Nord-skotland, og eventuelt at placere atomaffald i havet. Planerne er endnu ikke droppet, til trods for de mange protester både fra deres egne og omverdenen, og trods det store kontinuerlige arbejde, der er gjort for at få den britiske regering til at skifte mening.

Vi på Færøerne er glade for, at også de nordiske miljøministre over for den britiske regering har udtrykt deres bekymring for Dounreay-planerne, først i Helsingfors i 1987 og senere igen i november sidste år.

Ja, der skal samarbejde til for at løse miljøproblemerne; der er ingen vej uden om. Men omvendt må man også rejse det spørgsmål, om de enkelte lande har ret til at løse deres problemer på en sådan måde, at deres naboer føler deres eksistensgrundlag truet.

Miljøpolitikkerne må ofte stå for kritik for, at alt går for langsomt, og har man endelig taget nogle tilfredsstillende beslutninger, så går det så som så med at føre disse ud i livet. Og noget er der jo om det.

Men jeg vil dog sige, at mange af de planer og forslag, man arbejder med i Nordisk Råd, såsom handlingsplanen mod forurening af havet, handlingsplanen mod luftforurening, handlingsprogram for renere teknologi, affald og genanvendelse og oprettelsen af et nordisk miljøfinansieringsselskab, som skal medvirke til investeringer i miljøsektoren i Østeuropa, er aktivt og fremtidsrettet arbejde, som ikke blot vil gavne de nordiske lande, men som ud fra det nordiske samarbejde lægger op til et aktivt samarbejde på internationalt plan.

Handelsminister **Kaci Kullmann Five**: President! Nordisk samarbeid handler om å søke felles løsninger til felles beste; om å trygge og videreutvikle våre samfunnsmodeller og om å skape gode vekstvilkår for vår kultur. Dette er områder der vi har mye felles.

Men nordisk fellesskap er mer. Vi ønsker samspill i forhold til omverdenen, med visse begrensninger, som er omtalt av andre talere, også fra den regjering jeg representerer. Den omverden som man i denne sesjon i Nordisk Råd ser omgi oss, er preget av tre hovedelementer:

- Den vesteuropeiske integrasjon innad i EF, og mellom EF og EFTA.
- Den fantastiske demokratisering og frigjøring vi ser finne sted i Øst-Europa, en frigjøringsprosess som til fulle har avslørt diktaturenes grusomheter – og planøkonomiens totale fallitt.
- GATT-samarbeidet, der vi gjennom Uruguay-runden vil oppleve at verdenssamfunnet blir mindre proteksjonistisk og mer markedsorientert, til felles beste.

På alle disse tre områdene har nordisk samarbeid betydning.

I Uruguay-runden har hvert enkelt av våre land liten innflytelse. Men når vi opptrer samlet, slik vi hittil har lyktes med, er vi en forhandlingspart som blir hørt, og faktisk en av de større i GATT. Det er ikke alltid like lett å finne felles standpunkter i dette arbeidet. De enkelte lands regjeringer må fortsette å vise vilje til kompromisser for å få dette til. Det er mitt håp at vi i dette arbeidet, også i tiden fremover, vil ha helhjertet støtte av våre parlamentarikere.

Arbeidet for å støtte opp under en demokratisk utvikling i Øst-Europa står vi samlet om. Vi deltar multilateralt og har i tillegg lyktes i å ta egne nordiske initiativ, preget – som seg hør og bør – av nordiske prioriteringer. Miljøinvesteringer i øst er hjelp til Øst-Europas befolkning – og til oss selv. Det gjør den ikke mindre viktig. Her må vi nemlig arbeide langsiktig. Jeg håper for øvrig også at produsenter av nordisk miljøteknologi nå satser for fullt for å komme inn på disse markedene.

Vi bør i tiden fremover legge vekt på gjensidig informasjon og koordinering av våre bilaterale tiltak for Øst-Europa.

Opplæring og utdanning er f.eks. et felt

hvor behovene er enorme for å kvalifisere østeuropeerne til å skape markedsøkonomi. Her bør vi sørge for at de nordiske land ikke løper i veien for hverandre, men opptrer slik at Øst-Europa får maksimalt utbytte av vår innsats. Dagens nordiske statssekretærmøte i Oslo er et positivt bidrag til dette.

Aller viktigst blir det imidlertid å trekke Øst-Europa med i vår egen utenrikshandel. I dag utgjør f.eks. Øst-Europa-handelen bare ca. 2 pst. av Norges utenrikshandel, men EF tar ca. 70 pst. av vår eksport. Her skulle det derfor være rom for ekspansjon, bl. a. slik at Øst-Europa kan øke sine valutainntekter, som de sårt trenger.

Etter den politiske omveltning i Polen og Ungarn gjennomgikk vi i Norge de kvantitative importbegrensningene vi hadde på industrivaresiden. Slike kvoter hadde Norge kun for visse tekstil- og konfeksjonsvarer. Jeg besluttet derfor å oppheve kvotene for fire av de åtte vareslag som omfattes av våre bilaterale begrensingsavtaler med Polen og Ungarn fra 1. januar i år. Restriksjonen oppheves for alle strikkevarer, dvs. produkter hvor disse landenes industri er særlig konkurransedyktig. Samtidig blir flere av de gjenværende kvotene økt, til dels meget betydelig. Tiltakene vil ha en positiv betydning, særlig for polsk økonomi. Fra norsk side akter jeg å følge opp denne liberaliseringen med tilsvarende tiltak overfor de andre østeuropeiske landene. Vi vil i nærmeste fremtid drøfte liberaliseringer med Tsjekkoslovakia, Romania og DDR.

Jeg vil herved invitere andre nordiske land til å følge Norges eksempel med å gi et praktisk handelspolitisk håndslag til Øst-Europa på tekstilsektoren. Dette kan høres prosaisk ut, men det er faktisk tiltak som teller.

Ministerrådets planer for det nordiske samarbeidet gir høyeste prioritet til å styrke Norden innad, slik at nordiske virksomheter og borgere skal få det best mulige utgangspunkt for å ta del i og dra nytte av den vesteuropeiske integrasjonen. Dette er ikke blitt mindre viktig siden vi diskuterte spørsmålet under minisesjonen på Åland, da jeg også hadde en del betraktninger om dette spørsmålet.

La meg få lov til å minne om at felles nordiske løsninger kan øke våre forutsetninger for deltakelse i det europeiske samar-

beidet. Økonomisk udvalg har understreket at en meningsfull og holdbar integrasjon mellom de nordiske land må skje som ledd i en større europeisk integrasjonsprosess, og det tror jeg er et realistisk og viktig utgangspunkt.

Melchior: Hr. præsident! Der var en præst, som stod og prædikede meget længe i kirken en søndag formiddag, og i kirken sad der en lille dreng sammen med sine forældre. Præsten blev ved med at tale. Så sagde drengen: "Er han ikke snart færdig?" "Jo," sagde hans far, "han har bare ikke opdaget det endnu."

De tanker, som er udtrykt i denne lille fortælling, kan ikke undgå at ramme mig ved overværelsen af denne den store nordiske oplæringsfestival. Jeg tror ikke, at vi er færdige. Præsten blev også ved med at være præst, men han skulle altså på et eller andet tidspunkt holde op med at tale lige om dén tekst og gå over til en anden tekst.

Teksten har overhalet Nordisk Råds diskussioner. Der var engang – og det var frugtbare år, det var dejlige år, da Norden var førende, foran, et forbillede for andre nationer i Europa. Det er længst forbi. Nu er vi klart bagefter andre europæiske lande og sammenslutninger. Det blev udtrykt meget godt af dagens første taler i morges, da der endnu var mange, der hørte efter. Det var Július Sólnes fra Island, og han sagde: "Nordiske løsninger kan man lave, men de må ikke stride mod EF's løsninger." Det viser vel klart, hvor det er, initiativet ligger, og hvem der er foran.

Jeg har hørt ordet EFTA nævne mange gange i dag. Og jeg må have lov at stille mig det spørgsmål: Hvad er EFTA egentlig for noget? Som statsminister Schlüter sagde, så er Østrig stærkt på vej. Der går vel næppe et år, før Østrig er optaget i EF. Hvad er der så tilbage af EFTA? Jo, kære kolleger, der er 4 medlemmer af Nordisk Råd, altså majoriteten af den nordiske familie, og så Svejts. Dette Svejts, som end ikke er medlem af FN. I virkeligheden burde Norden stille forslag på FN's kommende generalforsamling om at trække alle FN's organisationer ud af Svejts. Hvorfor skulle vi give Svejts prestige og svejtserfrancs og arbejdspladser, når de ikke engang vil være solidariske med os? I ulandsbistand yder Svejts mindre end det europæi-

ske gennemsnit og langt mindre, end noget land i Norden kunne drømme om.

Må jeg spørge: Er det et selskab for hæderlige nordiske nationer? Befinder I jer virkelig godt dér? Svejtserne har jo kun ét eneste formål her på Jorden, og det er at dyrke svejtserfranc'en og så til dette formål oprette konti for alverdens forbryderiske diktatorer. Svejtserne er et folk af urmagere og optrækkere, og det må de gerne være, men det er ikke passende selskab for de nordiske søster- og brodernationer, som er passende selskab for mig.

Derfor skal I være forberedt på, at det snart er slut med, at Danmark skal være Nordens forpost mod Europa. Norden må selv med i Europa. Det bliver en skændsel, når vi ser, at Baltikum og Polen og Ungarn og Tjekkoslaviet kommer med i EF før Sverige, Norge og Finland. Men det kan meget nemt komme til at gå sådan, og det vil være til skade for Norden, og det vil være til skade for Europa, og det vil være til skade for de idealer, vi her så smukt dyrker på vore årlige festivals.

Nogle af de nordiske lande lægger vældig vægt på neutralitet og på suverænitet – jeg ved snart ikke, hvad de selv kan få lov at bestemme; man tror, man bor på en øde ø i det store ocean og kan bestemme for sig selv. Men neutraliteten og suveræniteten dyrkes på bekostning af solidariteten og fører til isolation, og det er, hvad der vil komme til at ske. Derfor er det på tide, at vi tager fat på den nye dagsorden, på den nye tekstrække, og begynder at kommentere det, som er dagens tale, og ikke det, som var i forgårs tale.

Det er meget sjældent, at jeg er mere enig med hr. Poulsgaard end med hr. Anker Jørgensen, det plejer næsten at være omvendt, men jeg har set, at hr. Anker Jørgensen har foreslået, at Nordisk Råd skal mødes til sessioner to gange om året a tre dage. Hr. Poulsgaard sagde, at mange af de ting, af de nødvendige og gode ting, der laves her, kunne laves af Ministerrådet og udvalgene uden de store sessioner. Her synes jeg for en gangs skyld, at hr. Poulsgaard har ret, og jeg vil gerne støtte den tanke – det er ikke et forslag endnu, men lad den modne sig i løbet af et par år – for en stor session i Nordisk Råd hvert andet år vil formentlig have chance for at gengive Nordisk Råd den interesse og værdighed, som gerne skulle høre til en i virkeligheden så vigtig institution som denne her.

Skjervengen: Ærede president! Som kjent har alle mennesker en samfunnsmessig kulturbakgrunn. Som kjent har vi alle grunn til å være stolte av store deler av den kulturbakgrunnen vi har, fordi den er en veldig viktig del av oss selv, og hvis vi slutter å være stolte av oss selv, går det ille.

Det vi imidlertid bør være klar over, er at vår egen kulturbakgrunn også har negative sider, og det tror jeg Nordisk Råd, som er veldig opptatt av den nordiske kulturen, bør være seg bevisst.

Jeg tror man bør være forsiktig med å dyrke enkelte sider av den nordiske kulturen. For det er nå engang slik at en del av vår kultur også er at vi ikke får til så mye. En del av den nordiske kulturen er at vi er småkonger, at vi gjerne hersker innenfor vårt eget område — at vi kanskje er litt sneversynte på enkelte områder, og at vi ikke alltid har evnen til å se de store helhetene i ting.

Nok en side ved vår kultur er at vi tradisjonelt sett — og det henger selvfølgelig i — i stor grad er bondesamfunn og i stor grad knyttet til primærnæringene fremfor til handel. Det betyr at vår kultur er preget av at vi er noe sidrumpa og at vi har noe liten kontakt, tradisjonelt sett, med omverdenen.

Jeg tror ikke at det viktigste for Nordisk Råd, som noen synes å hevde, fremover skal være å dyrke den nordiske kulturen og holde den unna Europa. Jeg tror snarere tvert imot at en forutsetning for å få mer dynamiske samfunn i Norden, mer handlekraftige samfunn, mer lønnsomme samfunn og kanskje mer dynamiske og perfekte samfunn — hvis vi kan snakke om det — også kulturelt sett, er at vi går veien om Europa. Jeg tror det er en misforståelse å tro at Europa og EF skulle bety noen trussel mot oss som nordiske mennesker. Jeg tror snarere tvert imot at både økonomisk, miljømessig og kulturelt har vi enormt mye å lære av folkeslag som tradisjonelt sett har livnært seg på annen type produksjon og på handel og på samkvem mellom mennesker. Derfor mener jeg at den eneste veien som jeg kan se i dag til et forsterket nordisk samarbeid — hvis vi skal håpe og tro på det — går gjennom EF. Jeg tror den eneste veien også til økonomisk, miljømessig og kulturell utvikling i våre nordiske land går gjennom EF.

Det er min påstand, og det vil vise seg den

dagen en rekke av de land som er representert her i dag, er medlem av EF, og det tror jeg ikke tar så forferdelig mange år.

Anneli Jäätteenmäki: Herr president! Det nordiska samarbetet igångsattes och utvidgades på medborgarnas initiativ. Samarbetets styrka ligger i att människornas vardagssaker alltid har hört till de viktigaste frågorna. Jag hoppas att denna medborgarsynvinkel även i framtiden bibehålls som den ledande tanken i det nordiska samarbetet. Det behövs i dag mera än på länge. Annars är den politiska viljan för svag, och det är den i dag.

Bästa åhörare! Norden och det nordiska samarbetet är av ytterst stor vikt för oss alla. Europa är inget alternativ för Norden. Vi behöver nordiskt samarbete både i sig självt och för att kunna sköta de problem den väst-europeiska integrationen åstadkommer.

Jag anser att Norden har och kommer att ha en central roll i Europa, inte bara Västeuropa utan i det Europa som sträcker sig från Atlanten till Ural. Nu har vi koncentrerat oss endast på Västeuropa.

Nordiska rådet har beslutat ge finansiellt stöd till miljöskyddsinvesteringar i Östeuropa. Detta är en viktig och brådskande uppgift.

Idag håller flera östeuropeiska stater på att övergå till ett flerpartisystem. Det är inte lätt att övergå till parlamentarism och folkstyrd demokrati. Alla strukturer måste skapas från början. Även för närvarande har många östeuropeiska länders representanter kommit till Norden för att bekanta sig med hur partierna och riksdagsgrupperna fungerar.

Jag anser att Nordiska rådet borde överväga att börja ett samarbete mellan Norden och Östeuropa, speciellt de baltiska länderna, i ärenden som sammanhänger med parlamentarism och demokrati.

Sådant utbyte av tankar och idéer skulle vara nyttigt såväl för de nordiska länderna som för staterna i Östeuropa. Där grundas nya partier, och människorna är mycket intresserade av att kunna inverka på gemensamma saker. I Finland och de övriga nordiska länderna finns problem av annat slag. Klyftan mellan medborgare och beslutsfattare håller på att bli större och större. Utgående

från gemensamma erfarenheter kunde man lära sig hur de maktlösa kunde få inflytande.

Tora Aasland Houg: Hr. President! På dette møtet i Nordisk Råd legger den venstresosialistiske gruppen fram en pakke – en rekke forslag som er rettet mot Øst-Europa, og med tanke på en mer offensiv rolle for Nordisk Råd. Det er forsøk på et konstruktivt skritt i retning av å spille en viktigere rolle i det som skjer internasjonalt. Vi mener så absolutt at dette er en rolle som Nordisk Råd skal spille.

De veldige samfunnsendringer – de revolusjoner – vi har vært vitne til i Øst-Europa, hadde ikke vært mulig uten den utvikling som har skjedd i Sovjet under president Gorbatsjovs ledelse. Men revolusjonene hadde heller ikke vært mulig hvis ikke befolkningene i de østeuropeiske land selv hadde vist det nødvendige mot til å ta utviklingen i sine egne hender og forkaste gamle, ubrukelige styreformene. Derfor er det også befolkningene i Øst-Europa og Sovjet som skal sikre oppbyggingen av det nettverk av tradisjoner, strukturer og organisasjoner som er en forutsetning for demokrati.

Dette er en prosess som kommer til å arte seg forskjellig i de ulike østeuropeiske land – mange av disse land er helt uten demokratiske tradisjoner. Disse forhold glemmer vi lett i Norden – vi glemmer det fordi vårt demokrati anses som en så rotfestet del av våre samfunn som bare en århundrelang utvikling kan skape.

Men en erfaring vi gjerne deler med dem, er at internasjonalt samarbeid er en nødvendig forutsetning for løsningen av mange av de problemer som våre samfunn står overfor i dag. Selv tollmurer klarer ikke å holde forurenningene utenfor. Romatraktaten gir ingen løsning på de problemene Europa, inkludert Norden, står overfor i dag. Ikke minst for de nordiske land er det grunn til å legge vekt på internasjonale løsninger og internasjonalt samarbeid. Det er derfor fra nordisk side enda større grunn til å støtte initiativ som kan fremme samarbeid på tvers av de gamle blokkgrensene.

Jeg vil her vise til det dokumentet som Ungdommens Nordisk Råd har lagt fram, hvor man på oppsiktsvekkende mange områder har kommet fram til radikale forslag når

det gjelder en mer internasjonal rolle for det nordiske samarbeid. Blant annet går et samlet Ungdommens Nordisk Råd inn for at man på lengre sikt skaper forutsetninger for å fjerne de to militære pakter i Europa. De går også inn for en atomvåpenfri sone i Norden og de tilknyttede land- og havområder. Dette er meget positive toner fra den generasjonen som skal overta den politiske arena etter oss. Jeg må bare gi min ros, i likhet med det en rekke andre talere har gjort, til ungdommen fordi den kommer med en rekke konstruktive forslag. Jeg er helt sikker på at mange av dem vil vinne gjenklang i tiden som kommer.

Norden har nå en historisk sjanse til å spille en aktiv rolle i Europas utvikling. Også vi voksne burde ha gode forutsetninger for å være i forkant når det gjelder å utforme konkret strategi for en bærekraftig utvikling, for et redusert energiforbruk, for et bedre miljø, og samtidig klare å utvikle rettferdige fordelinger. Det kan synes som en vanskelig og håpløs oppgave, men som en av de tidligere talerne sa her i dag, dokumentet fra ungdommen er "en friskhets anda". Det er mulig at Nordisk Råd trenger en slik "friskhets anda" også fra egne rekker.

På møtet i Mariehamn i høst ble den venstresosialistiske gruppen kritisert for å gå for langt i rollen som Nordisk Råd skulle ha når det gjelder forholdet til Øst-Europa og de baltiske stater. Men på dette møtet her i Reykjavik har de fleste talere – fra alle partigrupper – gått atskillig lenger enn det talerne fra de venstresosialistiske partiene gjorde på møtet i Mariehamn, iallfall når det gjelder de verbale øvelsene. Det gjenstår å se om de ulike partigruppene er villig til å følge opp i praksis, og jeg vil igjen vise til de forslag som vil bli fremmet som medlemsforslag fra den venstresosialistiske gruppen, som handler om offensive tiltak innenfor kultur, miljø og sosialt samkvem.

Med de politiske endringene i Øst-Europa følger også omstilling av planøkonomiene til markedsstyring. Dette skjer fordi den altfor sentralistiske planstyringen som eksisterte i de østeuropeiske land, ikke har klart å følge opp krav til en akseptabel velferdsutvikling. Men en del av prisen for markedsstyring vil være å legge ned en del virksomhet som ikke lønner seg bedriftsøkonomisk, og det vil være å si opp den minst produktive del av befolk-

ningen. Noen vil kanskje være villig til å betale denne prisen, men det er like sannsynlig at store deler av befolkningen ser til f.eks. den nordiske modell som en løsning på sine problemer. Men det ville være en for stor feil om vi ikke også var villig til å bære videre kritikken av nettopp den måten våre samfunn har vært styrt på.

La oss forsøke å få fram de kritiske dimensjonene, men også de gode sidene ved en modell som både tar hensyn til en rettferdig fordeling og til viktige rammebetingelser for økonomi og miljø.

Steenholdt: Hr. præsident! Det har været min opgave gennem snart mange år at fremdrage emner med relation til Grønland i denne forsamling. Vore problemer er stadig større, og det er min opfattelse, der måske er lidt optimistisk, at en række af disse problemer bedst vil kunne løses ved en fællesnordisk indsats.

Godt nok virker det af og til, som om de nordiske lande i Øst føler en større dragning mod Øst og Syd end mod os i Vest og det høje Nord, men jeg tror stadig på, at det ikke blot er os, der føler det nordiske samarbejde og vores rolle som et ansvarligt bindeled til den nordlige del af det amerikanske kontinent som noget meget væsentligt.

Selvfølgelig står mennesket i centrum hos os, og det er rent menneskelige problemer, jeg først og fremmest vil pege på. Vort folks sundhedstilstand er noget væsentligt for os, og vi har derfor været glade for de initiativer, der er taget gennem Den Nordiske Komité for Arktisk Medicinsk Forskning. Men herudover står vi i den daglige sundhedspleje over for en række store problemer.

Vi har f.eks. gennem længere tid lidt af lægemangel i Grønland. Det har ikke været muligt at besætte de normerede stillinger, og det er lidt bittert, når der i problemet indgår fagforeningstekniske mysterier, som vi grønlandere har lidt svært ved at forstå. Efter vore traditionelle forestillinger er læger til for at hjælpe syge mennesker. Vi har nok rester af vore forestillinger om, at de danske læger i gamle dage knoklede blandt syge grønlandere, hvad enten lægerne havde luksusboliger eller ej. Jeg har med undren forstået, at de danske lægeforeninger stiller store krav til bo-

ligfaciliteter, før deres medlemmer kan søge stilling i Grønland – krav, som man f.eks. ikke kunne drømme om at stille til arbejdsforhold i de tilfælde, hvor læger arbejder andre steder i udlandet. Det er ikke acceptabelt, at fagforeningsprincipper skal være en hindring for at hjælpe syge mennesker. På den baggrund har jeg haft det nordiske samarbejde i tankerne.

Vi har jo ofte talt om ungdomsudvekslinger, bl.a. for at de unge i Norden bedre kunne lære hinanden at kende. Min tanke går ud på, at studerende og nye kandidater fra de lægevidenskabelige fakulteter i de nordiske lande skal have mulighed for at gøre tjeneste inden for det grønlandske sundhedsvæsen. Disse mennesker vil naturligt være unge, som foruden at gøre en indsats gerne vil opleve livet i de andre nordiske lande.

Jeg er klar over, at der nok er en del barrierer, der skal overvindes, før en sådan tanke kan blive til realitet. Men det er mig magtpåliggende at fremkomme med tanken, og jeg håber, at der i denne forsamling kan hentes respons så hurtigt som muligt. Jeg vil være meget villig til at drøfte sagen med alle, der vil ofre nogle tanker på den.

Jeg vil desuden nævne vor bekymringer vedrørende den tiltagende miljøforurening i verden i almindelighed og i Norden i særdeleshed og i denne forbindelse minde forsamlingen om mine tidligere betragtninger om den sårbare grønlandske natur, som ikke vil kunne tåle forurening. Vi er fortsat ængstelige for forureningen i Nordatlanten. Det er derfor, vi med opmærksomhed følger debatten herom og de stilfærdige initiativer, der fra tid til anden toner frem i medierne. Hvis halvdelen af forureningsprofetierne er reelle, så er initiativerne og den politiske vilje meget spinkle.

Der sejler atomdrevne ubåde rundt i de grønlandske farvande, og der flyver maskiner med atomladninger rundt i luftrummet over os. Vi har allerede ved Nordnorge oplevet et u-bådsuheld, og vi har ved Thule oplevet et flystyrt med atomvåben. Hvad bliver det næste? Og hvilken forurening udsætter disse truende maskiner vore områder for i det daglige? Jeg er bekymret.

Jeg vil derfor endnu en gang rette en appel til vore nordiske venner om at tage seriøse initiativer til bekæmpelse af forureningen.

De nordiske lande har nået en sådan samfundsudvikling politisk og erhvervsmæssigt, at alvorligt mente initiativer herfra vil kunne få betydning i resten af verden.

I begyndelsen af mit indlæg nævnte jeg Nordens fokusering på udviklingen i Øst. Jeg vil gerne advare imod, at denne fokusering går ud over vores hjælp til de lande i den tredje verden, som har behov for hjælp. Hjælp fra os, af hvilken art den end måtte være, vil have betydning for en positiv holdning til ulandshjælpen i resten af verden.

Siuruainen: Herr president! De politiska förändringarna och den ekonomiska integrationen i Europa samt miljöproblemen ställer även de nordiska länderna inför nya utmaningar. Jag vill göra mötesdeltagarna uppmärksamma på två olika sakområden: regionalpolitiken och miljöproblemen.

Norden ligger i utkanten av Europa. Det är inte självklart att våra länder får en stark ställning när Europa blir integrerat. Snarare kan det bli så att en hårdare konkurrens leder till en starkt koncentrerad ekonomi i Europas kärnområden. De nordiska länderna kan förbättra sin ställning genom ett effektivt samarbete och skapa ett starkt ekonomiskt område som en del av Europa. Nu är det tid att fatta beslut – hur vi nu kommer att lyckas med det!

Nordens starka ställning i Europa baserar sig på människornas höga utbildning och kunnande, modern samhällsstruktur och naturtillgångar. Ren natur, gott om utrymme, skogarna, fisket, även jordbruk och modern industri skapar en grund för konkurrens i Europa. Egenskaperna måste medvetet utvecklas och samarbetet ökas. Om varje nordiskt land för sig ordnar sina kontakter till Europa, blir vår ställning svagare och nationella reservationer angående livsviktiga faktorer blir svårare att göra.

De nordiska länderna måste samarbeta i att utveckla ekonomiska kontakter med de östeuropeiska länderna. Den ekonomiska utvecklingen borde främjas med till och med ett direkt ekonomiskt stöd och handelsförbindelser. Efter det att den ekonomiska situationen stabiliserat sig i Östeuropa kommer Östeuropa att bli ett centralt ekonomiskt samarbetsområde, vilket man i Centraleuro-

pa redan i praktiken lagt märke till. Det ekonomiska samarbetet med de östeuropeiska närområdena borde man börja förbereda även i Nordiska rådet. Det måste bli en sund tillgång och efterfrågan.

Det nordiska regionalpolitiska ramprogrammet för 1990–94 är redan föråldrat både till sitt innehåll och förfaringsätt. Till förändringarna i Europa och ekonomisk integration har inte tillräcklig hänsyn tagits. Dynamiken saknas i regionalpolitiska programmet. Det måste vi visa i praktisk handling.

Herr president! Det andra viktiga område jag vill ta upp gäller miljöproblemen i Norden och hela Europa. De nordiska länderna måste ytterligare minska svavel-, kväve- och koldioxidutsläppen. Samtidigt måste vi i samarbete satsa pengar och sakkunskap för att minska utsläppen i Östeuropa. Utsläppen från Kolahalvön hotar nuförtiden naturen i hela Kalottområdet. Långväga luftföroreningar från de östra delarna i Mellaneuropa har ökat naturföroreningen i bl. a. sydöstra Finland. De välmående nordiska länderna måste satsa på miljövård. Samtidigt måste vi besluta om principerna för en bärkraftig ekonomi i framtiden.

När Europa förändrar sig kan de nordiska länderna möta framtiden bäst genom att kämpa mot miljöförstörelsen och genom att bedriva en effektiv och fungerande ekonomi- och regionalpolitik. Allt detta tillsammans med ett välutvecklat socialskydd och medborgarnas demokratiska ställning medverkar till att Norden kan bli ett starkt område i Europa. Att skapa ett bra medborgarnas Europa förutsätter ett effektivt samarbete. Mera praktiska beslut och mindre papper som flyttas från ett möte till ett annat – kritiskt också för Nordiska rådet!

Landsstyremedlem Jens Lybert: Hr. præsident! Grønland ønskede og fik hjemmestyre for 10 år siden, fordi vi bl. a. kulturelt afveg fra den øvrige del af det danske rige.

Grønland blev medlem af Nordisk Råd for 6 år siden, bl. a. fordi vi erkendte vort historiske og kulturelle tilhørsforhold til Norden. Næsten samtidig blev Grønland medlem af ICC, Inuit Circumpolar Conference, en sammenslutning af Inuit Sovjetunionen, Alaska, Canada og Grønland.

Denne kulturhistoriske situation med Grønland som bindeled mellem Norden og Nordamerika forpligter os i Grønland, men åbner også særlige muligheder for arbejdet i nordisk sammenhæng, herunder også i Nordisk Råd. Nationalstater og forskellige grader af sammenslutninger af nationalstater vender blikket udad. Vi hører her i Nordisk Råd om Nordens åbning mod syd, mod De Europæiske Fællesskaber, og nu også mod syd, mod Baltikum.

Disse nye tendenser kan rumme en risiko for, at man glemmer egne yderområder. Jeg tænker selvfølgelig på os, der bor yderst mod nord, nordboernes Thule, vore dages Kalaallit Nunaat, Grønland.

Jeg beder derfor om, at vi ikke glemmes, men vi vil selvfølgelig også selv gøre opmærksom på vor eksistens.

Vi ved, hvad Norden kan tilføre os af kultur, sport og fritid. Men ved alle her, hvad vi kan tilføre Norden: Et ungt, nyt og dynamisk samfund med en gammel kultur, der er ved at finde nyt fodfæste. Kunst og musik optager større og større dele af ungdommen i dag. Det skrevne ord er ved at vinde frem igen. Kun lidt er endnu oversat til nordiske sprog, men det kommer.

Grønlands nationalsport, skisporten, får nu mulighed for at blive dyrket hele året ved åbningen af et skisportcenter. Her vil vi tilbyde unge sportsfolk fra hele Norden konkurrencer og mellemfolkeligt samvær.

Vi tilbyder os også som mødested for unge her fra Norden og også fra Nordamerika. Sommerstævner i telte eller i huse i forladte bygder.

Samtidig med åbningen mod syd og øst er der allerede en åbning mod Vest: Grønland – brug os!

Sluttelig skal jeg udtrykke min glæde over, at man på denne session vil behandle de selvstyrende områders repræsentation i Kulturfonden, hvor jeg selvfølgelig håber på en positiv behandling.

Ranveig Frøiland: Hr. president! Spørgsmål på området lik løn for kvinde og mann er høgt prioriterte i juridisk utval. Kvinnene sine vilkår på arbeidsmarknaden og i samfunnet for øvrig har endra seg svært mykje dei siste åra.

Kvinner sitt arbeid har i stor utstrekning gått over frå uløna til løna arbeid. Trass i dette er det i alle dei nordiske landa vesentleg skilnad mellom kjønna når det gjeld økonomisk status. Kvinner har mykje lågare inntekt enn menn, og kvinner har mindre moglegheit til å påverke viktige avgjerder som fører til betre økonomi og ressursfordeling.

Vi kvinner veit at skal vi få full likestilling, må vi få økonomisk sjølvstende, og vi må vidare ha like stor medverknad på korleis kapitalen og produksjonsressursane vert nytta. Difor kan vi ikkje snakka om likestilling før kvinnene får løn som i snitt er på same nivå som for menn. For sjølv om alle nordiske land har ratifisert ILO-konvensjonen om lik løn for kvinner og menn, viser undersøkingar vesentlege skilnader i løn. Det er altså slik likeløn fungerer i praksis.

Å bryta den kjønndelte arbeidsmarknaden, eit prosjekt kalla BRYT, har pågått sidan 1985. Avslutningskonferansen som vart halden her i Reykjavik rett før jul, konkluderte med:

1. Det er ikkje lett å integrera kvinner i mannsdominerte yrke.
2. Dei tradisjonelle kvinneyrka i omsorgssektoren må justerast opp slik at dei vert meir attraktive.

Og det er det som er kjernesporalet, høgare løn innan omsorgssektoren, for det er der kvinner arbeider. Med høgare løn kjem menn òg inn på den sektoren, og Handlingsplanen for nordisk likestillingsarbeid peikar nettopp på dette.

Difor er det så sørgjeleg når den norske arbeidsmarknadsministeren seier at opptrappingsplanar ikkje er aktuelt, for det er marknaden som skal rå. Som sosialdemokrat tek eg sterk avstand frå slike utsegner.

I dei fleste nordiske land er det altfor høg arbeidsløyse, og vi ser så altfor ofte at kvinner vert den tapande parten her. Den norske regjeringa vil løysa arbeidsløysa med å gje kontanttilskot til småbarnsforeldre.

Dette er etter mi oppfatning i strid med likestillingstanken. Frå sosialdemokratisk side vil vi framleis arbeida ut frå at likestilling krev økonomisk sjølvstende, og det vil seia løna arbeid.

Eg er tilfreds med at Ministerrådet freistar å få til eit samarbeid mellom dei nordiske landa og EF, OECD og Europarådet om ut-

vikling av likestillingsstatistikken og om realisering av prinsippet om lik løn for likt arbeid.

I 1988 vart det arrangert Nordisk Forum i Oslo. Her vart kvinnene sin situasjon sett på dagsordenen. Det var ei unik tilstelling, der idéskaping og mangfald vart sett i høgsetet. Juridisk utval er av den meining at dette flotte tiltaket må følgjast opp, og er skuffa over at Ministerrådet ikkje gjer greie for planane for dette.

Difor ber utvalet om at det ved sesjonen i 1991 vert lagt fram eit konkret framlegg om eit nytt Nordisk Forum. Og eg vil leggja til: Dette forumet skal arrangerast av kvinner, og det skal arrangerast på kvinnene sine premiser.

Riihijärvi: Poliittisten ja taloudellisten mullistusten lisäksi on Itä-Euroopan maissa käynnissä myös sivistyksellinen ja koulutuksellinen murros. Aikaisemman yhteiskuntajärjestelmän lakattua toimimasta ollaan mm. koulutuspolitiikassa etsimässä uudenlaisia toimintamalleja. Monissa maissa yhteiskunnan saaminen toimintakykyiseksi muuttuneessa tilanteessa vaatii runsaasti koulutuksellisia panostuksia. Monilla Itä-Euroopan mailla ei ole kuitenkaan tähän taloudellisia edellytyksiä siksi, että niillä on jopa ongelmia turvata kansalaistensa joka-päiväiset perustarpeet.

Kun täällä Kristen Poulsgaard on kysellyt konkreettisia esityksiä, niin seuraavassa tulen tekemään konkreettisen esityksen.

Meillä on Pohjoismaissa tällä hetkellä suuri määrä kansanopistoja ja kansankorkeakouluja. Varsinkin Suomessa kansanopistoilla on ongelmia saada riittävästi oppilaita opistojen täysipainoisen työskentelyn takaimiseksi. Monia kansanopistoja uhkaakin oppilaspulan tähden lähitulevaisuudessa lopettaminen.

Tästä syystä olisi Pohjoismailla nyt valmius muuttaa osa kansanopistoista Itä-Euroopan maista tulevien opiskelijoiden opinahjoiksi. Kansanopistoissa ja kansankorkeakouluissa voitaisiin Itäblokin maista tuleville opiskelijoille järjestää puolen vuoden tai vuoden pituisia koulutusjaksoja, joiden opetusohjelma olisi nopeasti muunneltavissa tarpeen mukaan. Lähinnä koulutus voisi keskittyä eri tyyppiisiin terveydenhuoltoon, kotitalo-

utta, opetusta ja maanviljelystä sekä yritystoimintaa käsitteleviin koulutusohjelmiin. Tämän koulutuksen turvin pystyttäisiin suhteellisen nopeasti saamaan Itä-Euroopan maihin ajan tasalla olevaa perustietoutta monilla aloilla.

Lopuksi voitaneen todeta, että kyseinen järjestely olisi taloudellisesti suhteellisen edullinen ja se voitaisiin toteuttaa joko normaalin kehitysavun tai erityiskehitysavun turvin. Suomella olisi mahdollisuus ottaa opiskelijoita jopa muita Pohjoismaita enemmän, sillä esimerkiksi Inkerinmaalla ja Itä-Karjalassa on paljon suomen kieltä puhuvaa väestöä.

Riihijärvis anförande i svensk översättning:

I länderna i Östeuropa pågår inte bara politiska och ekonomiska omvälvningar utan även en kulturell och utbildningsmässig brytning. Efter att det tidigare samhällssystemet har upphört att fungera, håller man bl. a. på att i utbildningspolitiken söka nya verksamhetsmodeller. För att få samhället att fungera i den förändrade situationen krävs det i många av dessa länder flera utbildningsmässiga insatser. Många länder i Östeuropa saknar dock ekonomiska förutsättningar för detta därför att de till och med har problem med att tillfredsställa medborgarnas grundläggande vardagsbehov.

Då Kristen Poulsgaard har efterlyst konkreta förslag skall jag i det följande ge ett konkret förslag.

I de nordiska länderna finns för närvarande ett stort antal folkhögskolor. Speciellt i Finland har folkhögskolorna problem med att få tillräckligt med elever för att kunna driva en fullödlig verksamhet. Flera folkhögskolor står p.g. a. elevbristen inför hotet att inom en snar framtid tvingas lägga ner verksamheten.

Mot denna bakgrund borde de nordiska länderna vara beredda att förändra en del av folkhögskolorna till skolor för studerande från östeuropeiska länder. Det skulle vara möjligt att vid folkhögskolorna arrangera studieperioder för studerande från länderna i Östeuropa. Dessa perioder kunde räcka i ett eller ett halvt år och undervisningsprogrammet kunde snabbt anpassas allt efter behov.

Dessa kurser skulle främst gälla områden såsom hälsovård av olika slag, hushållsekonomi, undervisning och lantbruk samt företagsverksamhet. Genom sådan utbildning kunde de östeuropeiska länderna relativt snabbt få moderna baskunskaper inom flera områden.

Till slut vill jag konstatera att man kunde sköta ett sådant arrangemang ekonomiskt förmånligt via det normala biståndet eller alternativt via specialbistånd. Finland skulle ha möjligheter att ta emot fler studerande än de övriga nordiska länderna, då det ju till

exempel i Ingermanland och Östkarelen finns ett finskspråkigt elevunderlag.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Det anmäldes, att behandlingen av ministerrådets berättelser C1 och C2 fortsätter i utskotten.

Rådet beslöt att lägga Rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna.

Mötet avslutades kl. 19.10.

Protokoll

2:a mötet

Onsdagen den 28 februari 1990 kl 09.00 – 14.50

Presidenter: Páll Pétursson (1–3), Mats Nyby (3–6), Grethe Lundblad (7–8) och Sighvatur Björgvinsson (9)

Dagordning

1. B 100/e Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994

A 888/e Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik

2. B 101/e Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet

A 897/e Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden

3. B 107/e Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringslån

B 110/e Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringar

4. A 878/e Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

5. A 890/e Medlemsförslag om fiskebeståndet

6. Meddelande om rekommendation 45/1989/e om uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 92

7. C 3/e Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)

C 4/e Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)

C 6/e Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)

C 7/e Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)

C 15/e Berättelser för 1988 på ekonomiska utskottets sakområde

8. E-saker (frågor och svar) i anslutning till ekonomiska utskottets sakområde

E 15 Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken

E 17 Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna

E 23 Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forsknings-samarbete i Norden

E 32 Fråga till Norges regering angående gränspendlare

E 42 Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsministrarna

9. Avskrivning av följande rekommendationer:

25/1988/e Program för nordiskt biståndssamarbete

30/1988/e Nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas

33/1988/e "Frikommunförsök" över riksgrensarna

1/1989/e Gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet

3/1989/e Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989 – 1992

4/1989/e Samarbetsprogram för fiskeriområdet

5/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor

6/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen

42/1989/e Utvecklingsplan för Nordisk industrifond

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Carl Bildt lämnat sessionen och ersatts av Filip Fridolfsson, att Knud Glønborg lämnat sessionen och ersatts av Inger Stilling Pedersen, att Elsi Hetemäki-Olander lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Kari Häkämies, att Olof Jansson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Roger Jansson, att Antero Kekkonen lämnat sessionen och ersatts av Tarja Kautto, att Mirja Rynänen lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Tellervo Renko, att Marianne Samuelsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Krister Skånberg samt att Peder Sønderby intagit sin plats i rådet och att Svend Erik Hovmand lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

1

B 100/e: Ministerrådsförslag om Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 och medlemsförslag A 888/e: om EG-anpassning och regionalpolitik

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget och medlemsförslaget, antar följande två rekommendationer:

1. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e,

at i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd,

at forelægge ministerrådets overvejelser og

konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i Europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og

at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk Udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget.

2. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at i arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre, at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv.

Hans Gustafsson (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! Nordiska ministerrådet har till behandling vid sessionen här i Reykjavík överlämnat förslag till nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik avseende perioden 1990–1994. Ministerrådet har anhallit om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att därefter fastställa programmet.

I programmet anges som huvudmålsättning för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området att det skall syfta till att genom samarbete både centralt, lokalt och regionalt främja en balanserad regional utveckling såväl inom länderna som över nationsgränserna.

Det nordiska samarbetet bör enligt förslaget inom de närmaste åren inriktas på följande områden:

1. Utveckling av nya former för samverkan mellan olika regioner i Norden.
2. Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte skall ges ökad prioritet.
3. Utökad samarbete mellan olika sektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
4. Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
5. Gemensamma regionalpolitiska stödordningar.

Det skulle föra för långt att i detta sammanhang mera utförligt kommentera varje avsnitt i ministerrådets betänkande. Det är icke heller nödvändigt, eftersom dokumentet finns tillgängligt för rådets ledamöter. Därför bara ett par principiella synpunkter.

Regionalpolitik innefattar viktiga nationel-

la frågor, men har också stor betydelse för det nordiska samarbetet. Rätten till arbete och deltagande i den ekonomiska utvecklingen är samtidigt den kanske viktigaste fördelningpolitiska frågan för de allra flesta. Det är mot den bakgrunden naturligt att regionalpolitiken både nationellt och nordiskt ägnas stort intresse. Det är också rimligt att de regionalpolitiska medlen hela tiden anpassas till de snabba förändringar som nu sker i Norden och i industriländerna. Det är en förändring som sker snabbare än sannolikt någon gång tidigare. Det sägs att det tog 300 år att avlösa jordbrukssamhället, medan det kanske tar några decennier att nå in i nästa fas – det vi i Sverige brukar kalla kunskapsamhället.

Vilken regionalpolitisk betydelse detta kan ha vet vi väl ännu inte utan kan bara ana. Men det finns i vart fall inget som i dag tyder på att det skulle underlätta en jämnare fördelning av arbete och ekonomisk utveckling. Snarare tycks det vara så att den nya kunskapsintensiva verksamheten har en tendens att söka sig till s. k. kunskapsstäta områden, dvs. till universitetsorter och storstäder. Det är med tillfredsställelse som ekonomiska utskottet konstaterar att dessa frågor ges hög prioritet i ministerrådets förslag.

I anslutning till detta ämne berörs också i förslaget storstädernas roll i den nationella och regionala utvecklingen. Det nämns bl. a. växande miljöproblem, bristen på bostäder och svårigheten att förse storstäderna med en effektiv infrastruktur. Det skulle ha kunnat tilläggas att den alltmer svårtyglade inflation som de flesta länder brottas med sannolikt genereras i de överhettade klimat som uppstår i storstäder och på universitetsorter. Bidraget till inflationer är antagligen ringa från övriga delar i de nordiska länderna. Detta förhållande är också ett ytterligare skäl för en bättre fördelning av arbete och ekonomisk aktivitet. Enligt förslaget skall ministerrådet ta upp dessa frågor till behandling. Det skall inledas genom att en samling experter inbjuds till diskussion. Med hänsyn till frågans vikt får vi hoppas att detta följs av andra och mer omfattande åtgärder.

Herr president! Tiden medger inte att jag tar upp fler av förslagets riktlinjer till diskussion. Jag skall i stället avslutningsvis i korthet referera ekonomiska utskottets ställningstagande.

Det kan då först konstateras att utskottet i huvudsak kan ansluta sig till ministerrådets värderingar. Utskottet finner dock att konsekvenserna för regionalpolitiken av ett närmande till EG borde ha varit mer analyserat och precist utformat. Utskottet hemställer därför till ministerrådet att senast till sessionen 1991 utarbeta en analys av dessa förhållanden.

Utskottet tillstyrker vidare den generella strategin att söka samarbete med sektorer som har betydelse för den regionala utvecklingen. Detta innebär att de regionala konsekvenserna skall klarläggas innan beslut med regional betydelse träffas.

Programmets andra huvudlinje att mobilisera regionens egna resurser tillstyrkes också av utskottet. Likaså att det nuvarande regionala samarbetet blir föremål för granskning och att man i detta sammanhang finner nya samarbetsformer. Utskottet kan dock icke acceptera att utgångspunkten för detta är en nedskärning av anlagen till detta samarbete. Utskottet har funnit – i likhet med de regionala samarbetsorganen – att nordiska medel till detta sannolikt är nödvändiga. I samband med överväganden i anslutning till ett konkret handlingsprogram avseende det gränsregionala samarbetet bör företas en analys av alternativa finansieringsformer.

Utskottet anser vidare att finansieringen av det nya programmet borde ha varit avklarad före programmets framläggande. Utskottet finner dock att de generella tendenserna i det framlagda samarbetsprogrammet icke nödvändigtvis har sådana konsekvenser att det av detta skäl bör anstå med ställningstagandet till förslaget. Utskottet förutsätter däremot att ministerrådet vid framläggandet av de omtalade konkreta handlingsprogrammen också tar ställning till finansieringen av dessa.

Utskottets förslag har redan redovisats av presidenten. Jag skall därför bara till sist säga några få ord om medlemsförslaget A 888/e, som behandlas under denna punkt på dagordningen. Förslaget handlar om EG-anpassning och regionalpolitik.

Utskottet har i sitt betänkande om ett regionalpolitiskt program efterlyst en analys av konsekvenserna för regionalpolitiken i Norden av ett utvidgat samarbete med EG. Ett sådant analysarbete pågår och skall föreligga

vid 1991 års session. Vad utskottet i övrigt anfört i sitt betänkande sammanfaller i långa stycken med synpunkter som framförts av förslagsställarna.

Utskottet föreslår därför att Nordiska rådet skall rekommendera ministerrådet "at arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv".

Kommunalminister Johan J. Jakobsen: Hr. president! Samarbejdet om regionalpolitikken har lange tradisjoner i Nordisk Råd. Målet har vært å fremme regional balanse gjennom et nordisk samarbeid på sentralt, regionalt og lokalt nivå.

Ved inngangen til 1990-årene stilles de nordiske land overfor store utfordringer også på det regionalpolitiske området. Kravet til kunnskap og lokal kompetanse har økt, miljøutfordringene endrer forutsetningene for regionalpolitikken, og økt internasjonalisering vil kunne få store distriktpolitiske konsekvenser. Dette var noe av bakgrunnen for at Nordisk ministerråd i desember 1987 bad embetsmannsgruppen for regionalpolitikk om å utarbeide et forslag til nytt samarbeidsprogram for regionalpolitikken som kunne behandles på rådssesjonen i Island i 1990.

Det har vært en styrke for det regionalpolitiske samarbeidet i Norden at det har vært mulig å få i stand et praktisk rettet samarbeid og prosjektvirksomhet lokalt. Det grenseregionale samarbeidet har gjort det mulig å utnytte lokale ressurser på tvers av landegrensene. Dette samarbeidet blir på mange måter en forløper til det samarbeid mellom regioner som det nye handlingsprogrammet slår til lyd for. De grenseregionale samarbeidsorganene som er bygd opp med støtte fra Nordisk ministerråd, vil derfor fortsatt være viktige faktorer i det regionalpolitiske samarbeidet i Norden.

Arbeidet med det nye samarbeidsprogrammet har avdekket et behov for bedre kunnskaper om sammenhengen mellom miljø- og regionalpolitikk. Vi må skaffe oss bedre innsikt om de økologiske utfordringene vi vil stå overfor også på det regionalpolitiske områ-

det, for å kunne skape grunnlag for en bærekraftig utvikling. Det eksisterer i dag et klart behov for økt forskningsinnsats på området miljø og regional utvikling. I det nordiske program for miljøsamarbeid heter det at

"den beste måten å forebygge miljøproblemer på, vil være å integrere miljøhensynet i alle samfunnssektorer." Denne holdning må sette sitt preg på den praktiske regionalpolitikken i framtida. Derfor slår det nye regionalpolitiske programmet til lyd for en sterkere forskningsinnsats nettopp på dette området.

Når en skal vurdere sammenhengen mellom miljø- og regionalpolitikk, må en ha som utgangspunkt at sentraliseringen i seg selv kan skape økte problemer gjennom økte forurenninger, sosiale problemer og press mot viktige ressurser. En politikk for desentralisering og stabil bosetting vil derfor også ofte være en god miljøpolitikk. Det trenger med andre ord ikke å være noe motsetningsforhold mellom miljø- og regionalpolitikken — snarere tvert imot.

I Norge starter en nå opp en omfattende utredning av de samfunnsmessige kostnadene ved sentralisering. En klargjøring av det som ofte benevnes som sentraliseringens pris, vil gi de politiske myndigheter et bedre beslutningsgrunnlag og bli et viktig element i en politikk for regional balanse.

Den sterke internasjonaliseringen og de pågående forhandlinger om samarbeid mellom EFTA-landene og EF har også aktualisert regionalpolitikken for framtida. Økt internasjonalisering tvinger fram spesialisering og strukturendringer i næringslivet. Denne utviklingen vil i sin tur påvirke den regionale utviklingen i Norden. De nordiske EFTA-lands tilpasning til EFs indre marked vil på denne måten kunne gripe direkte inn i de enkelte lands bruk av distriktpolitiske virkemidler. Tiltak som geografisk betingede avgifter og kostnadsutjevningstilskuddsordninger — som er viktige virkemidler bl. a. i norsk distriktpolitikk — står f. eks. i motstrid til EFs konkurranseregler.

For di regionalpolitiske konsekvensene av den forestående tilpasning ikke er entydig, vil det være av stor verdi å skaffe fram bedre informasjon om de distriktpolitiske, de regionalpolitiske konsekvenser av en framtidig EØS-avtale.

Fri bevegelse av viktige produksjonsfakto-

rer som f.eks. personer og kapital virker i utgangspunktet sentraliserende på produksjonen. I hvor stor grad de fire friheter realiseres som ledd i en EØS-avtale, vil virke inn på den regionale balansen i Norden. Det er ingen tilfeldighet at EF har besluttet å forsterke den regionale innsatsen i forbindelse med virkeliggjøringen av det indre marked.

En EF/EFTA-avtale som innebærer en større og friere bevegelse av varer, tjenester, personer og kapital, vil derfor gjøre det nødvendig å forsterke den regionalpolitiske innsatsen også i Norden.

Det er viktig at de regionalpolitiske hensyn blir ivarettatt i den forestående internasjonaliseringen, slik at ikke samarbeidet med EF skaper en ny sentraliseringsbølge i Norden. Fra norsk side har en funnet det nødvendig å understreke retten til å opprettholde et høyt ambisjonsnivå i distriktspolitikken, som en klar nasjonal forutsetning for et nærmere samarbeid med Det Europeiske Fellesskapet.

Lantrådet Sune Eriksson: Herr president! Når nasjonene i Europa integreres og markedsekonomien og demokratiet utvikles leder det forhoppningsvis til økonomisk utvikling og utjæmning. Samtidig framtræder allt tydligere ulike regioner og områder med ulike kulturer og ulike værderingar.

Regionalpolitikken handlar dels om att med övergripande styrmedel skapa möjligheter för olika regioner att utvecklas och dels om att med konkreta vardagliga kontakter och samarbete överskrida gränser och ge förutsättningar för utbyte och samspel mellan människor.

Den nordiska regionalpolitikken har på den övergripande nivån handlat om samarbete, erfarenhetsutbyte, kunskapsutbyggnad och forskning. På den mera vardagliga nivån har ett inslag varit det gränspolitiska samarbetet där Åland genom Skärgårdsprojektet har positiva erfarenheter. Samarbetet har handlat om konkreta åtgärder och projekt i skärgårdsområdena i Stockholm, Åland och Åbo.

I förslaget till nytt regionalpolitiskt program har man gjort upp ramar för arbetet och avser att kontinuerligt utvärdera olika projekt och åtgärder. Det tycker vi från åländsk sida är bra. Det är viktigt att samarbetet inte stelnar utan att man utvecklar nya former

och för fram nya projekt; det krävs både kontinuitet och förnyelse. Det som är viktigt, tycker vi från åländsk sida, är att fördelningen mellan den övergripande politiken och det konkreta vardagliga samarbetet borde ha tyngdpunkten i det senare.

Norden som hemmaregion skapas i första hand genom de konkreta projekten och i ett lokalt förankrat samarbete, men naturligtvis i samspel med övergripande regionalpolitiska åtgärder på viktiga områden som miljö, transporter, utbildning, forskning och internationella frågor.

Det är också viktigt att bas- och grundforskningen på nordisk nivå fortsätter och att man där kontinuerligt gör utvärderingar av projektet och pekar på utvecklingsmöjligheter också i ett internationellt perspektiv. När nya projekt planeras måste de vara konkreta och också tidsbegränsade. Det är viktigt att spelreglerna från början är tydliga så att det inte växer fram en oönskad byråkrati kring regionalpolitikken, där det blir allt svårare att hitta finansiering till nya projekt.

Den nordiska regionalpolitikken och det nordiska samarbetet måste också utvecklas i ett internationellt perspektiv. I det regionalpolitiska samarbetet bör vi sträva till att stärka den nordiska samhällsmodellen, som vi på Åland uppfattar som spridd bosättning, varsamnt utnyttjande av naturresurserna, och att värna om den lokala kulturen och småskaligheten. Det ser vi inte som motsättning till de stora strukturerna, med multinationella företag och storstäder, där nasjonerna integreras och den politiska och ekonomiska styrningen sker på en hög nivå. I det utvecklingsperspektivet behövs det än mer att man stärker regionerna och det lokala samarbetet och att man ger regionerna handlingsmöjligheter, också finansiellt.

När det regionalpolitiska programmet förverkligas vill vi alltså hävda regionernas möjlighet att själva initiera och utveckla projekt som naturligtvis vid behov kontinuerligt skall utvärderas och omformas. Det är viktigt att det finns en balans mellan övergripande regionalpolitiska åtgärder och det konkreta vardagliga samarbetet på lokal nivå. En sådan regionalpolitik stärker det nordiska samarbetet samtidigt som vi får erfarenheter av regionala samarbetsformer som kan utnyttjas när de nordiska och de öst- och västeuropeis-

ka regionerna närmar sig varandra.

Från åländsk sida ser vi positivt på samarbetsprogrammet för regionalpolitik 1990–94 och förutsätter att behovet av ökade resurser kan tillgodoses.

Vi ser också fram emot en analys av konsekvenserna för regionalpolitiken av ett närmande till Europa och förväntar oss förslag om hur den nordiska regionalpolitiken kan utvidgas i ett internationellt perspektiv.

Skånberg: Herr president! Jag skall i det här anförandet ta upp vårt medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik. Jag passar på att redan nu tillstyrka det förslaget i dess helhet.

I sitt medlemsförslag pekar miljöpartiet de gröna på att några nackdelar och faror för den nordiska regionalpolitiken med en Anpassning till den västeuropeiska gemenskapens inre marknad inte har blivit tillräckligt beaktade. Med EG:s kriterier skulle av allt att döma svaga regioner i Norden inte vara berättigade till regionalt stöd. Därmed skulle ministerrådets förslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 inte längre vara aktuellt. Det skulle inte bli fler bidrag till det gränsregionala samarbetet, rimligen med undantag för Västnorden.

EG:s inre marknad skall renodla de komparativa fördelarna – det är ett finare uttryck för att det bara är den ekonomiska lönsamheten som skall maximeras. Ekologiska och sociala hänsyn kan man inte ta, om de inte räknas in i den ekonomiska lönsamhetskalkylen. Och i dag kan de ekonomer som styr politikernas tänkande och beslut ännu inte räkna med alla de här faktorerna. Man kan inte räkna med att förbrukningen av sådana råvaror som inte förnyas är en minskning av tillgångarna och att de miljökador som orsakas av mänsklig verksamhet utgör ett växande skuldberg.

Ekonomerna vet alltså inte hur den verkliga balansräkningen ser ut och inte heller hur man gör en fullständig vinst- och förlusträkning eller kostnadsanalys, för de tar inte med en del av de stora kostnader som orsakas av miljöförstöring, trafikskador, dålig arbetsmiljö, social utslagning och alla de skador och brister i människors hälsa som uppkommer av miljöförstöring eller av den stress som

alltmer storskaliga samhällen och arbetsformer för med sig. Inte heller räknar man med de kostnader som orsakas av gifter i mat och vatten eller av alkohol, tobak och andra droger som människor använder när de blir rotlösa och vantrivs.

Inte heller räknar man med de kunskapsförluster som följer med att näringslivet utarmas när vissa delar av det flyttas till Västeuropa, där de komparativa fördelarna är störst – för ägarna, inte för oss alla.

Transportkostnaderna kommer att öka kraftigt i de komparativa fördelarnas storskaliga Europa, eftersom alltmer av det vi behöver tillverkas längre och längre bort. Därmed ökar också de miljökador trafiken ger upphov till.

Å andra sidan minskar behovet av regional utbildning och forskning. Här i Norden behöver vi sådant bara i de industrigrenar som blir kvar, vilka de nu blir – turism blir det väl i alla fall. Därmed sjunker behovet av sektorsövergripande samarbete.

Men är det så vi vill ha det? Ekonomiska utskottet skriver i sin bedömning att man delar de här farhågorna, men man tar inte med det i rekommendationen till ministerrådet, och det tycker vi är synd.

Vidare, herr president, vill jag påpeka att ekonomiska utskottet skriver att principen om att statligt stöd såvitt möjligt skall avvecklas bör gälla. Vi i den gröna rörelsen tror att det nog går bra i vissa regioner, om man i stället till de regionerna betalar en rimlig ersättning för de råvaror som man exempelvis tar upp ur gruvorna och för den energi som exporteras. Men så länge man inte gör det kanske man i stället som en viss kompensation måste ha regionalt stöd, och skulle man byta räknesätt och i stället betala en rimlig ersättning, skulle det nog i många fall bli bra mycket dyrare.

Jag tillstyrker alltså medlemsförslaget, herr president.

Talleraas: Hr. president! Regionalpolitisk samarbete har vært under kontinuerlig behandling i Nordisk Råd siden 1972. Den største innsatsen har vært knyttet til de grenseregionale tiltakene, og bortimot 75 pst. av den økonomiske innsatsen i regionalpolitikken går til dette området. I flere grensere-

gioner er det felles interesser som gjennom dette arbeidet har blitt ivarettatt på en positiv måte på begge sider av grensene. Dette arbeidet må fortsette, selv om det også her bør være rom for ombygginger.

De fleste nordiske land har et relativt spredt bosettingsmønster. Gjennom ulike tiltak har de nordiske land søkt å opprettholde bosettingsmønsteret og næringsstrukturen. Ved inngangen til 1990-årene er det grunn til å innrette seg på at det vil bli en betydelig omlegging av regionalpolitikken, slik dette forslaget vi nå behandler, også indikerer. Det gjelder spesielt virkemiddelbruken, ikke målsettingene for dette arbeidet.

Regionalpolitikken vil ikke kunne – og må heller ikke – holdes utenfor de nye utfordringene i årene framover. Stikkord i tiden som kommer vil bli økt internasjonalisering, tilpasning mot EFs indre marked, krav til ressursforvaltning og miljøhensyn. Forhandlingsresultater i GATT vil også spille en betydelig rolle her.

I lange tider har enkelte næringer i regionene mottatt store subsidier. Dette har til en viss grad hindret omstilling og framvekst av nye og lønnsomme næringer. På sikt er det bare lønnsomme virksomheter som kan sikre bosetting og sunne og aktive miljøer i de ulike regioner. Støttetiltakene må derfor legges om fra å være rettet mot enkeltområder og enkeltbedrifter til i stedet å være i hovedsak generelle virkemidler. I Norge vil vi som eksempel nå sette i verk tiltak i landets nordligste fylker. Disse tiltakene går på skatte- og avgiftslette samt regelforenkling, som vi håper skal bidra til å skape grunnlag for nye bedrifter og nye arbeidsplasser.

Til slutt vil jeg komme med noen kommentarer om utviklingen i forholdet til EF-markedet. Mange næringer i distriktene er eksportorientert, særlig gjelder det fiskerier samt en god del industri. For å sikre de ulike næringene tilgang til EFs indre marked, er det nødvendig at de nordiske land aktivt tilpasser seg denne utviklingen. Å holde distriktspolitikken utenom den tilpassningsprosessen som nå finner sted mellom EF og EFTA, vil åpenbart kunne skade distriktene sterkt. Det er tvert imot meget viktig at distriktspolitikken trekkes med, og at virkemiddelbruken blir klarlagt, slik at vi kan opprettholde bosettingsmønsteret.

Overgang til mer generelle tiltak vil også være mer på linje med den politikk som vi kan anta vil bli akseptert i EØS-området.

Distriktene har rike ressurser og utviklingsmuligheter. Med en ny og forbedret regionalpolitikk i de nordiske landene, vil vi gi enkeltmenneskene mulighet til å bruke og utvikle disse.

Elver Jonsson: Herr president! Jag vill bara göra några reflexioner efter vad som här har sagts. Jag uppfattar det såsom angeläget att vi fortsätter att driva på det regionalpolitiska arbetet, och jag menar även att man har den klara ambitionen. Då är det också viktigt att se till att man inte blir alltför medelssvag.

Regionalpolitiken är egentligen väldigt svår. Inget land har något facit att visa upp. Också länder med små regionala problem jämfört med de nordiska har ju visat att man inte klarar av dem särskilt bra.

Utskottets talesman Hans Gustafsson nämnde att omställningen från agrarsamhället till vad vi kallar kunskapssamhället går i ett högt tempo. Det bör vi dra några slutsatser av, framförallt att vi inte har särskilt lång tid på oss i denna förändringsprocess.

Vidare vill jag framhålla att detta nya kunskapssamhälle inte behöver stå i något motsatsförhållande till en god agrar verksamhet eller en bra miljöpolitik.

När det gäller de regionalpolitiska konsekvenserna fick vi även en norsk ministers besked om att vi behöver se upp med dem. Det är bra när Jakobsen talar i de termerna. Det är bra när Jakobsen talar i de termerna. Det kanske innebär att vi kan spåra en från svensk sida sett något mjukare norsk hållning i en del fall med gränsöverskridande verksamhet, transportområdet t. ex.

Litet senare i dag får jag på en särskild fråga beträffande gränsgångares problem, svar från den norska regeringen. Jag skall med spänning ta emot detta svar.

Jag tror alltså att det i regionalpolitiken väldigt mycket handlar om formerna. Det gäller att undanröja hindren för varor att strömma, tjänster att flöda över gränserna och gränsgångare att fortsätta sin verksamhet. Jag tänker även på taxesättningen av olika slag. Det var detta jag avsåg när jag apostroferade den norske ministern.

Det är viktigt att konstatera att regionalpo-

litiken egentligen handlar om några bärande axlar. Den ena är kommunikationerna, den andra är kunskaper och utbildning och den tredje är kulturen. När det gäller kulturen har vi god erfarenhet. Utbildningen byggs ut, och på kommunikationssidan är det viktigt att infrastrukturen blir båda lagd och utbyggd så att vi kan få fungerande kommunikationer.

Jag tror alltså att vi när vi beslutar nordiskt behöver tänka nationellt, och när ett land fattar ett regionalpolitiskt beslut bör det tänka nordiskt. Detta kan vara en hälsning till vår nye regionalpolitiska minister Rune Molin, när han snart för den svenska riksdagen skall framlägga sin regionalpolitiska proposition, som vi med mycket stort intresse väntar på just nu.

Hr president. Regionalpolitiken handlar alltså om mer än bara ett nordiskt eller nationellt anslag. Den handlar mer om ett gott samspel, där olika grenar samverkar och där den politiska viljan ser till helheten. Då tror jag att regionalpolitiken blir till glädje och nytta både för Norden såsom helhet men också för de enskilda länderna och självstyrande områdena.

Hans Gustafsson: Herr president! Jag kan inte finna annat än att de gjorda inläggen ligger väl inom ramen för vad ministerrådet och utskottet har anfört och snarast kan ses såsom ett tillstyrkande av dessa förslag. Dessutom har heller ingen från ministerrådet haft några synpunkter på ekonomiska utskottets förslag, vilket väl kan tolkas på det sättet att ministerrådet, efter Nordiska rådets godkännande av utskottets betänkande, kommer att fastställa ett handlingsprogram med beaktande av de synpunkter som ekonomiska utskottet har framfört i ärendet.

Bara på en punkt har det gjorts ett inlägg, som inte innebär ett tillstyrkande av förslaget. Det är Krister Skånberg, som har yrkat bifall till miljöpartiets medlemsförslag. Jag har svårt att se skälet till detta, eftersom utskottets betänkande på denna punkt ju är ytterst välvilligt till det framlagda medlemsförslaget och konstaterar att medlemsförslaget står i god överensstämmelse med vad utskottet har anfört om regionalpolitiken och EG-förhandlingarna. Skillnaden mellan Krister Skånberg och utskottet är att utskottet

anser att man först skall göra analysen och därefter ta ställning, medan Krister Skånberg tydligen vill att man först skall ta ställning och därefter göra analysen.

Vi har i utskottet inte tagit ställning i sak. Vi har konstaterat att ministerrådet håller på med en analys. Vi har krävt att denna analys skall presenteras 1991. Vi har understrukit de synpunkter som miljöpartiet har framfört, och jag tycker att miljöpartiet utan vidare borde kunna ställa sig bakom utskottets förslag i denna del.

Skånberg: Herr president! Mitt inlägg innebär inte att miljöpartiet vill gå emot ministerrådets förslag, som vi tycker är bra. Vi vill bara peka på att man tydligare än man har gjort borde ta upp de risker som den pågående anpassningen till den västeuropeiska gemenskapens inre marknad innebär. Jag gjorde också i mitt inlägg ett antal påpekanden om att just dessa kalkyler måste vara fullständiga. Men vi går alltså inte emot ministerrådets förslag, utan vi vill bara ha en komplettering. Vi önskar heller ingen votering på denna punkt.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Eino Siurainen, Krister Skånberg, Karl-Erik Svart-

berg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þórsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 54 röster mot 1.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas,

Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þórsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade:

Kristen Poulsgaard och Krister Skånberg.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 54 röster mot 2.

2

B 101/e: Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet och A 897/e: Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget och medlemsförslaget, antar följande två rekommendationer:

1. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet på basis af ministerrådsforslag B 101/e og under hensyn til udvalgets synspunkter.

at lade denne vedtagelse bygge på en, i forbindelse med C 2/1990, afklaret finansieringsplan.

2. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at styrke det nordiske samarbejde og udvekslingen af information mellem forskere, rådgivere, avlere, myndigheder og studen-

ter inden for det økologiske jordbrug, og at styrke de nordiske, økologiske foreningers samarbejde med nordiske myndigheder i forbindelse med harmonisering af regler, kontrol og mærkning i relation til økologisk jordbrugsproduktion.

Metsämäki (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! Ministerrådsförslaget B 101/e är ett tillägg till det nordiska handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet. I tillägget berörs främst tvärgående samsamarbetsstrukturer speciellt rörande lantbrukets miljöproblem, samarbete i Nordens nordligaste områden, samarbete om genetiska resurser, harmoniseringssträvanden och anpassning till EG:s inre marknad samt forskningssamarbete.

Ekonomiska utskottet delar långt ministerrådets värderingar i samband med programtillägget.

I fråga om miljöfrågor betonar man dock att problemet inte bara uppstår i miljösektorn och att det därför är nödvändigt att involvera respektive facksektorer.

Man fäster uppmärksamhet vid att lantbruket är en av de stora utsläppskällorna och att det nordiska jordbruksarbetet därför aktivt bör involveras i arbetet med olika lösningar.

Då det gäller skogsbruket finner utskottet att de punkter som finns i programtillägget är för passivt formulerade. Utskottet konstaterar att ministerrådet borde utarbeta ett mera sammanhängande program för nordiskt samarbete om skyddandet av skogarna från föroreningar och annan miljöförstöring. Detta bör ingå som ett självständigt tillägg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet.

Slutligen finner utskottet att det är otillfredsställande att ministerrådet framlägger samsamarbetsplaner och förslag utan att samtidigt framlägga angivna finansierings- och prioriteringsunderlag. Detta gäller bl. a. för ifrågasvarande programtillägg.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att anta ett tillägg till nordiska handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet på basis av ministerrådsförslaget B 101/e

med hänsyn till utskottets synpunkter samt låta detta godkännande bygga på en i C 2/1990 angiven finansieringsplan.

Medlemsförslaget A 897/e gäller stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden. Ekonomiska utskottet har behandlat det tillsammans med det tidigare nämnda ministerrådsförslaget.

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet tar initiativ till att befrämja forskning och utveckling av ekologiskt jordbruk samt till utvecklandet av samsamarbetsorgan på området.

Ekonomiska utskottet stöder förslagsställarnas generella önskan om att stärka det nordiska samsamarbetet om utvidgat ekologiskt jordbruk. Utskottet anser att ministerrådet bör bygga ut tilläggsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet på denna punkt.

Däremot finner utskottet inte att det finns behov för nya organ inom området.

Ekonomiska utskottet föreslår att Nordiska rådet antar följande rekommendation i anledning av medlemsförslaget:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att stärka det nordiska samsamarbetet och utbyggandet av information mellan forskare, rådgivare, odlare, myndigheter och studerande inom det ekologiska jordbruket samt

att stärka de nordiska ekologiska föreningarnas samsamarbete med nordiska myndigheter i förbindelse med harmonisering av regler, kontroll och märkning i relation till ekologisk jordbruksproduktion.

Herr president! Jag yrkar bifall till ekonomiska utskottets förslag när det gäller såväl ministerrådsförslaget B 101/e som medlemsförslaget A 897/e.

Trafik- og landbrugsminister **Steingrímur J. Sigfússon**: Midtveisevurderingen av det nordiske handlingsprogrammet på jord- og skogbruksområdet fra 1985 viste at utgangspunktet for det nordiske samsamarbeidet på dette området fortsatt er aktuelt, og at samsamarbeidet fortsatt må være forankret i nasjonale prioriteringer.

På vegne av Ministerrådet vil jeg si meg glad for at Økonomisk utvalg i Nordisk Råd støtter Ministerrådets vurderinger og forslag om nye samsamarbetsområder slik de kommer

til uttrykk i ministerrådsforslaget om tillegg til nordisk handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet.

Hovedtyngden av de nye samarbeidsområdene ligger innenfor det som kalles for landbruksmiljøområdet. Ministerrådet har listet opp i alt 11 konkrete samarbeidsområder mellom landbruk og miljø. I tillegg legger det nye forslaget også opp til økt innsats vedrørende genetiske ressurser, et område som anses viktig også for miljøsektoren når det gjelder ville dyr og planter. Jeg konstaterer med tilfredshet at Nordisk Råd støtter opp om disse målsetningene.

Embetsmannskomiteen for jord- og skogbruksspørsmål og for miljøspørsmål har i fellesskap satt ned en ad-hoc arbeidsgruppe for nærmere konkretisering og prioritering av samarbeidet på landbruksmiljøområdet. Gruppen har alt hatt sitt første møte og startet de innledende diskusjoner om prioritering av midler og om prosjektvirksomhet. En del av punktene som er listet opp under landbruksmiljøområdet, er også satt ut i konkret handling, enten i regi av NEJS alene eller i samarbeid med miljøsektoren.

Økonomisk utvalg har også behandlet et medlemsforslag om støtte til økologisk jordbruksproduksjon i Norden. Hensynet til miljøet og en samlet utvikling av et bæredyktig landbruk står helt sentralt i ministerrådsforslaget om tillegg til handlingsprogrammet.

Ministerrådet har imidlertid valgt en bred angrepsvinkel, nemlig å si at nordiske erfaringer med miljøvennlig jordbruk skal inngå som et ledd i den nordiske prosjektvirksomheten. I dette inngår naturlig nok også økologisk jordbruk. Jeg vil derfor si at intensjonen i medlemsforslaget og i Økonomisk utvalgs betenkning over det er ivaretatt av handlingsprogrammet.

Det kan også nevnes at embetsmannskomiteen for livsmiddel (næringsmiddel) har satt i gang et prosjekt om merking av matvarer, der nettopp merking av økologiske produkter og regelverk for dette er et av spørsmålene som vil behandles.

Ministerrådet ønsker ikke å presisere hvilke forskningsområder som de enkelte år best kan organiseres på nordisk nivå. Den viktigste oppgaven blir å påse at den organisatoriske innretningen på nordisk nivå fungerer tilfredsstillende både internt og i forhold til

nasjonale forskningsorganer, slik at samarbeidssystemet kan fange opp de kommende forskningsmessige utfordringer.

Økonomisk utvalg har til behandling et medlemsforslag om opprettholdelse av den nasjonaløkonomiske verdien av de nordiske skoger.

Ministerrådet er enig med forslagsstillerne i at luftforurensningens innvirkning på skogsbruket er en stor utfordring både for forsknings- og forvaltningssamarbeidet i Norden.

Dette problemkomplekset er da også med som to av de punktene som det skal samarbeides med miljøsektoren om, og det er prioritert av den felles ad-hoc-gruppe for landbruksmiljøspørsmål. Det nordiske samarbeidet innen skogforskningen skjer i regi av den nordiske institusjonen "Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning" – SNS. SNS har nedsatt en egen gruppe for overvåking av skogsskader og har i sitt arbeidsprogram for 1989–93 vedtatt å prioritere forskning med sikte på å overvåke utviklingen og å klargjøre sammenhengen mellom ulike påvirkningsfaktorer.

Nordisk Råd har i forbindelse med arbeidsprogrammet Norden i Europa rekommandert å avskaffe all grensekontroll med varer innen utgangen av 1992 og i forbindelse med dette utarbeide felles regler på det veterinære og fytosanitære området.

Som nevnt i Ministerrådets årsberetning C I for 1989, er det gjort visse framskritt både innen planteinspeksjonsområdet og det veterinære området. En del nye forslag til fellesbestemmelser foreligger, og flere er under arbeid.

Det må understrekes at landenes sunnheitsstatus skal bevares. Ministerrådet regner det ikke som realistisk å fjerne alle grenseformaliteter som har med veterinære og fytosanitære kontroller i Norden innen utgangen av 1992.

Økonomisk utvalg etterlyser også de politiske konsekvenser som Ministerrådet har trukket av de forskjellige redegjørelser som er utarbeidet av jordbruksministrene og finansministrene til belysning av samarbeidsmulighetene på området.

I det nordiske samarbeidet har nasjonal landbrukspolitikk hittil vært behandlet som informasjonssaker. Jordbrukspolitikken er

under vurdering og endring i de enkelte landene, og det skjer en tilpasning mot OECD-prinsippene om å gjøre jordbrukspolitikken mer mottakelig for markedssignaler. Endringene har som utgangspunkt de retningslinjer som finansministrene har fastsatt i den økonomiske handlingsplanen for 1989–92. De pågående GATT-forhandlinger påvirker også vurderingene i samme retning.

Ministerrådet har bedømt det slik at de fleste nye elementer til handlingsprogrammet kan gjennomføres innenfor en årlig budsjettamme som økes med i alt 2 mill. kr i forhold til 1989-nivået.

Ved utarbeidelsen av budsjettet for 1990 var tillegget til handlingsprogram ennå ikke ferdigbehandlet av Ministerrådet, slik at sektorbudsjettet for 1990 ikke har fått en økning som foreslått i selve handlingsprogrammet. Når det gjelder finansieringen for 1991 og for årene framover, må det diskuteres under de årlige budsjettbehandlinger.

Marjatta Väänänen: Herr president! Under behandlingen av rådets budjet vid rådets foregående session hade jag tillfället att fästa uppmärksamhet på att det blygsamma anslaget för skogsforskning minskat ytterligare med 1 miljon DKK. Då jag som medlem i social- och miljöutskottet var medveten om behovet av skogsforskningsmedel med tanke på de nordliga skogarnas alarmerande grad av förorening, föreslog jag att en del av det betydande budgetöverskottet skulle ha reserverats för detta ändamål. Så blev det dock inte.

Nu ser jag att ministerrådet beaktat lant- och skogsbrukets miljöskyddsaspekter i den nordiska handlingsplanen och föreslår att den skulle ingå i programmet. Det sägs rent ut att den nordiska skogsforskningen måste fås med i det arbete som görs för att följa med luftföroreningsbetingade skador och för att evaluera riskerna.

Detta gläder mig och jag tackar ministerrådet för att detta principiella tillägg nu har medtagits. Det är det minsta som kan göras. Nordiska parlamentariker har nämligen tagit initiativ till effektivering av samnordisk forskning för skydd och för att bl. a. slå vakt om skogarnas nationalekonomiska betydelse. Ekonomiska utskottet, som själv anser att

tillägget till ministerrådets lant- och skogsbruksprogram är alltför passivt formulerat, har tyvärr trots detta bordlagt förslaget vid sitt möte. Jag hoppas att det i rådets finansieringsplan nu reserveras ett tillräckligt stort anslag för samnordisk skogsforskning för att lösningen av detta viktiga gemensamma problem inte skall försvåras p. g. a. onödigtids-spillan.

Skånberg: Herr president! Miljöpartiet har ingen plats i ekonomiska utskottet, och vi har därför inte haft någon möjlighet att uttala vårt fulla stöd för medlemsförslaget om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden. Jag vill passa på att göra det nu.

Hittills har verkligheten visat att ekologiska metoder i jordbruk och skogsbruk behövs för att dessa verksamheter skall kunna ge en bärkraftig försörjning i framtiden, för att de allt allvarigare miljöskadorna skall kunna minska och för att vi skall kunna få ett rent och hälsosamt vatten i våra vattendrag, sjöar och hav samt en frisk jord med hälsosam näring för allt levande.

Verkligheten har tyvärr också visat att forskning och utveckling inom områdena ekologiskt jordbruk och skogsbruk inte har fått de ekonomiska resurser och inte heller de utrymmen i övrigt inom de traditionella institutionerna som de behöver för att utvecklas vidare och få bred tillämpning.

Här kommer också bristen på utbildade rådgivare och konsulenter för ett ekologiskt skogsbruk och jordbruk in, åtminstone när det gäller Sverige. Detta talar för att det behövs ett nordiskt samarbetsorgan för ett ekologiskt skogsbruk och jordbruk och att även övriga förslag som finns i medlemsförslaget behöver förverkligas.

För undvikande av missförstånd vill jag göra klart att det sagda bara gäller medlemsförslaget. Det innebär alltså inte att vi går emot ekonomiska utskottets betänkande.

Claes Andersson: Herr president! Jag vill med några ord kommentera medlemsförslag A 897/e om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion, som väckts av Margrete Auken. Med tanke på hur enormt viktig

den här frågan är måste jag säga att som medlem av ekonomiska utskottet blev jag förvånad över hur föga engagerat medlemsförslaget blev behandlat. Vi vet att t.ex. i Finland kom det alldeles nyligen fram en rapport som visar att vi i Finland använder upp till 50 och 70% för mycket konstgödsel i vårt jordbruk. Vi kunde få samma resultat med betydligt mindre gödselmängder. På det här sättet belastar vi naturen och vattendragen med stora mängder fosfor och kväve med ödesdigra konsekvenser. Margrete Aukens förslag innehöll konkreta förslagspunkter, för det första att det skulle upprättas ett nordiskt samarbetsorgan för ekologisk jordbruksproduktion, och till detta tog ekonomiska utskottet en negativ hållning. Ekonomiska utskottet föreslår i välvilliga formuleringar en intensifiering av utväxling av information på detta område och ett stärkt nordiskt samarbete. Det som jag tycker skulle behövas är konkreta preciseringar och också större anslag, pengar helt enkelt för att föra vidare detta oerhört centrala projekt. Jag yrkar inte avslag på ekonomiska utskottets förslag, men jag tycker att det borde ha gjorts mera precist och också innehålla finansieringsplaner.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen,

Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Krister Skånberg avstod från att rösta.

Frånvarande var:

Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Oddrun Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kristen Poulsgaard, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen och Otto Steenholdt.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 60 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Gunilla André, Claes Andersson, Lennart Andersson, Gustav Björkstrand, Birgir Isleifur Gunnarsson, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes,

Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Krister Skånberg *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen och Otto Steenholdt.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

3

B 107/e: Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag samt B 110/e: Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslagen antar följande två rekommendationer:

1. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer at vedtage forslaget til Nordisk Miljøfinansieringsselskab på baggrund af det i ministerrådsforslag B 107/e anførte,

at gennemføre den nationale godkendelsesprocedure vedrørende aftalen om Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og

at sætte selskabet i virksomhed hurtigst muligt.

2. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer at gennemføre en forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån på mindst 300 mill. SDR.

Marianne Jelved (ekonomiska utskottets talesman): Hr. præsident! Jeg skal på Økonomisk Udvalgs vegne forelægge vor betænkning om de to ministerrådsforslag om henholdsvis oprettelsen af et Nordisk Miljøfinansieringsselskab og om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektlåneordning.

Jeg skal henvise til de skriftlige betænkninger og dermed også til udtalelsen fra Social- og Miljøudvalget, men jeg vil gerne knytte nogle bemærkninger til de to forslag.

Forslaget om et Nordisk Miljøfinansieringsselskab har sin oprindelse i Økonomisk Udvalgs betænkning over arbejdsprogrammet "Norden i Europa" og i Nordisk Råds rekommandation fra sidste år om overføring af miljøteknologi til lande uden for Norden. Ministerrådet optog i fremskridtsrapporten til arbejdsprogrammet "Norden i Europa" et nyt punkt om et Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og i rapporten blev det desuden varslet, at Ministerrådet ville fremsætte forslag om en forhøjet beløbsramme for Investeringsbankens projektlåneordning, begge dele som led i udbygningen af de nordiske landes fælles aktiviteter i forhold til Østeuropa.

Vi er i Økonomisk Udvalg glade for, at Ministerrådet følger disse sager op konkret og hurtigt, men vi er mindre tilfredse med den måde, hvorpå man har behandlet spørgsmålet om projektinvesteringsordningerne, og det skal jeg vende tilbage til.

Tilsyneladende er kapitalindsatsen på 36 mio. SDR indbetalt over 6 år en beskeden start på Miljøfinansieringsselskabet, men set ud fra, at der er tale om en forsøgsordning, og set i sammenhæng med de øvrige nordiske finansieringsordninger er det udvalgets vurdering, at der er tale om et godt tilpasset forslag.

Der findes i de nordiske institutioner, der arbejder med international finansiering og eksportfremme, en stor ekspertise, og den kan udnyttes, og samlet set burde dette apparat have gode forudsætninger for at hjælpe nordiske virksomheder til at vinde fodfæste på det østeuropæiske marked.

Det er selvfølgelig svært at bedømme, hvordan dette marked vil udvikle sig, men det er vigtigt, at de nordiske lande er tidligt med. Det er vigtigt, at vi anvender veltilpassede og realistiske midler, og at vi udnytter

hele den ressourcebasis, de nordiske lande tilsammen udgør.

Det er også vanskeligt at forudse effekterne på miljøet i de nordiske lande af den foreslåede indsats. En samlet vurdering af miljøeffekt og forretningsmæssig effekt tyder dog klart positivt, især i betragtning af den ret beskedne kapitalindsats.

Som sagt anerkender vi, at Ministerrådet har handlet temmelig hurtigt med udformning af forslaget om Miljøinvesteringsselskabet. Derfor finder vi også, at den nationale godkendelsesprocedure må blive gennemført hurtigst muligt, så selskabet kan komme i gang så snart som muligt, og da vi ikke har fået noget at vide om forholdet mellem selskabets kapital og det fællesnordiske budget, går vi ud fra, at pengene skaffes af landene uden for det nordiske budget. Denne nationale finansiering er forhåbentlig så afklaret, at den ikke betyder forsinkelser for selskabets start.

I 1982 fik vi oprettet ordningen med Nordisk Projektinvesteringslån som en forsøgsordning sammen med andre fællesnordiske eksportfremmende foranstaltninger. Ordningen fungerer som bekendt på den måde, at medlemslandene garanterer for 90 pct. af lånerammen, mens 10 pct. dækkes ind via hensættelser i Nordisk Investeringsbank. Banken skaffer på basis af garantien penge til udlån på de internationale kapitalmarkeder. Ordningen fik i 1982 en beløbsramme på 350 mio. SDR. Den skulle primært støtte nordisk projekteksport til udviklingslande og til stats-handelslande. I 1986 blev ordningen gjort permanent, fordi den havde vist sig ganske nyttig. Den blev en del af Investeringsbankens ordinære virksomhed, og beløbsrammen blev som bekendt forhøjet til 700 mio. SDR.

Det har vist sig, at ordningen er så nyttig, at der nu er behov for en øget beløbsramme igen, og derfor har Ministerrådet fremsat dette forslag om en forhøjelse med 300 mio. SDR.

Investeringsbankens eget forslag til Ministerrådet er et forslag om at fordoble beløbsrammen, altså en forhøjelse med 700 mio. SDR., og et forslag om at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn fra de nugældende 100 pct. til 30 pct. Dette ville efter bankens vurdering række til 4–5 års aktivitet.

Ministerrådets forslag derimod andrager altså 300 mio. SDR. Samtidig oplyser Ministerrådet, at man har ændret afregningsprocenten fra 100 til 50 ved forhåndstilsagnene. Dette skulle række til ca. 2 års aktivitet og giver banken umiddelbart øget råderum.

Økonomisk udvalg må konstatere, at Ministerrådsforslaget er et minimumsforslag til afhjælpning af den akutte krise, som ordningen er i ved årsskiftet, hvor den hidtidige beløbsramme er helt udfyldt, og vi må også konstatere, at forslaget ikke indeholder noget langsigtet perspektiv for ordningens rolle i det nordiske og det europæiske samarbejde. Vi finder i Økonomisk Udvalg, at ordningen med projektinvesteringslån er værdifuld til fremme af eksporten af nordiske varer og tjenester og dermed en nordisk økonomisk udvikling. Samarbejdet mellem nordiske virksomheder øges, og ordningen tilgodeser også højt prioriterede mål med hensyn til eksport af miljøteknologi til Østeuropa.

Ministerrådet lægger til grund for forslaget, at virksomheden skal fortsætte med rimelig tilvækst. Sammen med nye aktiviteter i samarbejde med Nordisk Udviklingsfond kan det sikkert også blive udmærket.

Men vi vil meget gerne bede om at få en forklaring fra Ministerrådet på, hvorfor man ikke har opfyldt det mål, som Økonomisk Udvalg har bedt om, og vi skal anmode om en forklaring på Ministerrådets holdning til ikke at have tilgodeset det langsigtede. Derfor skal vi – selv om jeg på Økonomisk Udvalgs vegne anbefaler, at vi følger rekommandationen – appellere til, at Ministerrådet giver os svar på, hvorfor det kun er et kortsigtet projekt, vi her behandler.

Minister med ansvar for det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister **Július Sólnes**: Hr. præsident! Nordisk Ministerråd kan med glæde konstatere, at Nordisk Råd har taget positivt imod forslaget. Nordisk Ministerråd opfatter selv forslaget som et udtryk for et positivt og fremadrettet nordisk samarbejde. Der er ingen tvivl om, at de nordiske lande hver for sig og sammen har en vigtig rolle at spille i forhold til Østeuropa.

Som jeg nævnte i min indledningstale i går, har den nye åbenhed i de østeuropæiske lande afsløret, at foreningen i disse lande har

et langt större omfang end hidtil frygtet. Landene kan ikke rette tilstanden op uden massiv teknisk og økonomisk bistand udefra.

Norden vil også i egen interesse yde sit bidrag – ikke mindst til de lande og områder, som ligger nær Norden. Der stilles derfor forslag om oprettelse af et Nordisk Miljøfinansieringsselskab. Selskabet skal stille garantier for nordiske virksomheder, der indgår i joint ventures i de østeuropæiske lande om udvikling af forureningsbekæmpende teknologi. Forslaget om forhøjelse af rammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån har bl. a. også til formål at fremme indsatsen mod miljøforureningen i disse lande.

Det er Ministerrådets hensigt så snart som muligt at gennemføre de fælles og interne nationale beslutninger, som kræves, for at selskabet kan oprettes og virksomheden sættes i gang.

Flere nordiske virksomheder har gennemført eller har langt fremskredne planer om investeringer på miljøområdet i Østeuropa. Allerede nu er der indkommet omkring 15 ansøgninger, som angår konkrete og interessante projekter.

Selskabets kapital på 36 mio. SDR over de næste 6 år skal stilles til rådighed af landene efter den nordiske fordelingsnøgle i 1990. Finansieringen sker uden for det nordiske budget, og forberedelser er i gang i alle nordiske lande, således at den første indbetaling kan ske i 1990.

Det er efter Ministerrådets opfattelse vigtigt, at selskabet besidder en grundig miljømæssig indsigt og adgang til miljøekspertise. Ministerrådet finder, at det er meget vigtigt, at de projekter, som selskabet går ind i, bedømmes grundigt ud fra en miljømæssig synsvinkel, samtidig med at de bedømmes forretningsmæssigt. Det er afgørende, at projekterne medvirker til en permanent og langsigtet forbedring af miljøet i Østeuropa, også i relation til Norden.

Social- og hälsovårdsminister, nordisk samarbetsminister **Tarja Halonen:** Herr president! Ministerrådet har under de senaste åren vidtagit flera åtgärder som gett Nordiska investeringsbanken en central position i det nordiska samarbetet. Jag tänker på fördubb-

lingen av bankens grundkapital år 1987, grundandet av Nordiska utvecklingsfonden och dess samarbete med investeringsbanken, den stora satsningen i en ekonomisk handlingsplan för miljöinsatser i Nordiska projektexportfonden med förväntad konsekvens i efterfrågan på projektinvesteringsslån från banken samt ministerrådets förslag vid denna session om upprättandet av ett nordiskt miljöfinansieringsbolag. Allt detta ger oss värdefulla möjligheter till samspel som vi bör utnyttja.

Ministerrådet lägger vid denna session fram ett förslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån. Förhöjningen är mindre än vad banken föreslagit, men ministerrådet har noterat att en ny ökning av utlåningsramen för projektinvesteringsslån kan aktualiseras redan nästa år.

Låneordningen gäller u-länder och stats-handelsländer. För närvarande har cirka 40% av projektinvesteringsslånen beviljats till länder i Østeuropa. Det utestående beloppet till Østeuropa uppgår till 133 milj. SDR för tolv projekt samt tre låneprogram inom vilka ytterligare 20 mindre projekt kan finansieras. Det föreligger en betydande efterfrågan på projektinvesteringsslån till Østeuropa, inte minst för miljöinvesteringar, efter ministerrådets beslut om särskilda villkor för projekteringslån för dylika investeringar.

Den nu föreslagna ökningen på 300 milj. SDR eller 2,5 milj. DKK ger banken möjligheter att fortsätta sin verksamhet under ett par år framöver och bidrar till att stödja näringslivet i de nordiska länderna för att utveckla nordisk projekt- och systemexport. Inom ministerrådet har vi med intresse följt bankens mångåriga verksamhet med projektinvesteringsslån till Østeuropa. Ministerrådet finner det väsentligt att bankens erfarenheter utnyttjas också under åren som kommer. Olika insatser på nationellt, regionalt och internationellt plan utesluter ingalunda varandra utan bör förstärka och komplettera varandra. Med tanke på dimensionen av nödvändiga investeringar i Østeuropa finns det gott om plats för och även ett stort behov av olika finansiärer och insatser. I den överföring av kunskaper och kapital som förbereds nationellt, regionalt och internationellt bör även Norden delta. Vi bör även markera att Nor-

den utgör en intressant och betydande resursbas för oss viktiga närområden runt Östersjön.

Den nu planerade europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken utgör en självklar samarbetspartner för Nordiska investeringsbanken. Naturliga samarbetspartner är de regionala utvecklingsbankerna och den europeiska investeringsbanken. Nordiska investeringsbanken har redan flertalet exempel på samfinansiering med Världsbanken. Denna möjlighet ligger öppen också för den europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken.

Den av Norden gemensamt styrda projektinvesteringsslåneordningen kan inriktas på för Norden speciellt intressanta geografiska områden och sektorer. Det är troligt att t. ex. den planerade europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken genom sin medlemsstruktur i praktiken delvis får andra prioriteringar. Nordiska investeringsbanken har redan ett direkt samarbete med våra närområden och har därmed ett försprång i förhållande till andra multilaterala institutioner. Denna möjlighet bör vi utnyttja.

Projektinvesteringsslåneordningen har främjat och kan fortsätta att främja nordisk projektexport till kreditvärdiga länder i bl. a. Östeuropa, Asien och i Medelhavsländerna. Lånen används för finansiering av projekt med nordiska leveranser och av nordiskt intresse. För det nordiska näringslivet är det en fördel om investeringsbanken kan erbjuda Norden som ett speciellt regionalt upphandlingsområde och ett intressant alternativ till ett internationellt anbudsförfarande. Banken har nära samarbete med de nationella exportkreditinstitutet i Norden. Utvecklingen i Östeuropa har intensifierat detta samarbete. En samnordisk kreditram utnyttjas för ett miljöprojekt i Östtyskland. Tillsammans med de fyra nordiska exportkredit- och exportgarantiinstitutet har Sovjet erbjudits en gemensam nordisk miljökreditram på 200 milj. US\$ för prioritering av vatten- och luftförbättrande projekt på Kolahalvön och i de baltiska länderna. En samfinansiering med projektinvesteringsslån är en väsentlig förutsättning för kreditintresse i Sovjet.

Det nu framlagda ministerrådsförslaget, som är en kompromiss, innebär att vi skapar förutsättningar för inte bara en fortsatt ex-

pansion av Nordiska investeringsbankens verksamhet utan också för ett väsentligt nordiskt bidrag till det förnyelsearbete som inlett i Östeuropa.

Mats Nyby övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Marjatta Väänänen: Herr president! Det har varit glädjande att konstatera, att rådet i gårdagens generaldebatt framhävde miljöfrågorna och tanken att Norden skall skyddas mot utsläpp som kommer från syd och öst. För en som arbetar i social- och miljöutskottet var detta ett uppmuntrande bevis på att vi känner ett gemensamt ansvar för att de känsliga nordiska områdena skall bevaras för de kommande generationerna.

I olika sammanhang, såsom i extra sessionen i Helsingör och de internationella luftvårds- och havsföreningenskonferenserna som Nordiska rådet ordnade samt i olika medlemsförslag och betänkanden, har utskottet poängterat, att det inte räcker med tal och rekommendationer i detta arbete utan vi behöver nordisk, europeisk, och global FN-finansiering för att lösa problemet.

I sitt betänkande över ministerrådsförslaget om miljöprogrammet efterlyste utskottet 1988 finansieringsordningar, så att de nordiska länderna i samarbete kunde exportera miljöteknologi till länder som producerar stora utsläpp. Detta därför att många av de östeuropeiska länderna, varifrån de största utsläppen – större än man trodde – kommer till Norden, inte för närvarande har möjligheter att bygga upp sådana miljöinvesteringar utan finansiering utifrån. Varje dag, varje månad och varje år som föreningen pågår, förstörs vår natur och bl. a. våra nationalekonomiskt värdefulla skogar. Alltså har vi bråttom.

Vi i utskottet har beklagat att de förväntade höjda projektinvesteringsslåneramarna inte helt har kunnat företas. Jag vill understryka att meningen har varit att genom internationell finansiering uppnå en situation då ekonomiskt svagare länder genom denna finansiering blir i stånd att betala i enlighet med principen att förorenaren betalar.

Ministerrådsförslaget B107/e är bara en blygsam början. Det samma kan sägas om ministerrådsförslaget B110/c, som gäller projektinvesteringsslån för investeringsban-

ken. Jag måste beklaga att det inte fanns tillräckligt med nordisk samarbetsvilja för att bevilja de 700 milj. SDR som var det ursprungliga förslaget. Om någonsin, så nu borde man inte tveka med satsningarna. Nådetiden borde inte slösas bort! Alltså måste vi nu tyvärr nöja oss med ett mindre belopp. Utskottet stöder även dessa ministerrådsförslag och önskar att finansieringsordningarna stimulerar nordiskt näringsliv att utarbeta förslag till lämpliga miljöprojekt i Östeuropa.

Gammelgaard: Hr. præsident! I den netop holdte tale blev det berørt, hvor meget man skal forøge projektinvesteringslånerammen til Nordisk Investeringsbank med. Det er rigtigt, at der oprindelig var et forslag om at forøge den med 700 mill. SDR op til 1 400 mill. Jeg mener, at man med de 300 mill. i forøgelse nu har fundet et rimeligt kompromis, og at den samlede projektinvesteringslåneramme så bliver 1 000 mill. SDR, idet forøgelsen på de 300 mill. først og fremmest skal anvendes til miljøinvesteringer i Østlandene.

Men jeg vil gerne spørge taleren, om det virkelig er talerens mening, at det ville have været rigtigere at forøge med 700 mill. SDR, og om taleren derefter også mener, at der skulle ske yderligere udvidelser f. eks. næste år. Eller er det ikke sådan, at vi fra Nordisk Råds side må sige, at der altså også er grænser for, hvor stærkt vi kan forøge statsgarantierne, hvor stærkt vi kan forøge forpligtelserne for vore stater i forbindelse med denne fællesnordiske institution Nordisk Investeringsbank? I virkeligheden er der jo netop ingen grænser for, hvor langt man kan gå i ønskerne på dette område, hvad angår projektinvesteringslåneramme, og jeg mener altså ikke, man skal gå videre end de 1 000 mill. SDR i alt, og at det stort set må være den ramme, man skal arbejde inden for i de kommende år.

Marjatta Väänänen: Herr president! Jag beklagade i mitt anförande att det inte fanns tillräckligt med nordisk samarbetsvilja för att bevilja 700 milj. SDR, som var det ursprungligen föreslagna beloppet.

Skånberg: Herr president! Också miljöpartiet de gröna vill betona att det är oerhört

viktigt att det nordiska miljöfinansieringsbolaget kommer i gång med sin verksamhet. Många har ju konstaterat att miljöinsatser, även med begränsade ekonomiska resurser, i andra länder – i detta fall Östeuropa – kan betyda t. o. m. mer för vår egen miljö än om vi hade gjort samma investeringar här hemma. Det fina med den tanken är att det också kan vara ett mycket verkningsfullt sätt att föra över kunnskap och handlande till våra grannländer, som så väl behöver de insatserna.

Jag vill peka på att de här insatserna inte alltid behöver göras med ny utrustning. På andra områden har det tagits initiativ som innebär att man använder utrustning, som av olika skäl inte längre behövs i de nordiska länderna, och ställer den till förfogande under ett övergångsskede för att man åtminstone tillfälligt skall klara miljöproblemen medan man väntar på en större omstrukturering i de länder som nu har svåra miljöproblem.

Slutligen vill jag som tidigare talare beklaga att man inte kan gå in för en vidare utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån.

Gro Harlem Brundtland: President! Jeg vil gjerne starte med det som er mest positivt: Forslaget om et eget nordisk miljøfinansieringsselskap, som er en viktig nyskapning i det nordiske samarbeidet. Det er drevet fram gjennom de siste års brede engasjement fra Rådets side nettopp på miljøområdet.

Tanken om å gå aktivt inn med nordiske erfaringer, teknologi og interesse for å drive fram raskere og bedre løsninger i det sterkt forurensede Øst-Europa har vært svært så nærliggende. Poenget blir jo ytterligere underbygd med de nye krav og muligheter for en demokratisk og bærekraftig utvikling som de siste månedene nå har skapt i Øst-Europa.

Det er derfor gledelig å konstatere at Nordisk Investeringsbank har gitt et solid bidrag til å utrede den nye ordningen, som vi nå raskt kan få i virksomhet.

Jeg hadde ellers håpet at vi nå i 1990-årene hadde sluppet nye oppgjør om de viktige nordiske tiltak som er knyttet til Nordisk Investeringsbank.

Gjennom årene har vi opplevd de rene ideologiske debattene og dragkampene mel-

lom høyresiden og den sosialdemokratiske gruppen om bankens formål og berettigelse.

Jeg opplevde på 1980-tallet mye av dette som uttrykk for en holdning som Guttorm Hansen ved en sesjon gav følgende karakteristikk som jeg syns er malende og dekkende: Muggen statskrekke.

Jeg vil advare mot at vi kommer tilbake igjen i den formen for dragkamp om hva en så viktig nordisk institusjon egentlig har å gjøre på vegne av oss alle. Det var ikke moro å delta i de debattene den gangen de var på høyden. Jeg håper vi slipper å komme tilbake til dem. For nå har altså den norske Høyre/sentrum-regjeringen igjen opptrådt i en klar bremserolle, i en fase da prosjektinvesteringslån er svært så aktuelle, som et effektivt virkemiddel for nordisk næringsliv, for nordisk integrasjon, for nordisk samarbeid og for at våre bedrifter kan bidra med investeringer og ny innsats for miljøforbedringer i Øst-Europa. Det er all grunn for oss til å stimulere samarbeidet mellom nordiske bedrifter og til å øke mulighetene for eksport av miljøteknologi til Øst-Europa.

Økonomisk utvalg gir da også uttrykk for uro over at Ministerrådet har gitt ordningen så stramme vilkår. Det er ganske sterke ord i innstillingen fra økonomisk utvalg når det karakteriserer forslaget som et minimumsforslag for å avhjelpe den akutte krise – og at det ikke inneholder noe langsiktig perspektiv på ordningens rolle i det nordiske og europeiske samarbeid, noe som skaper usikkerhet for fremtiden. Det er sjelden å se såpass kraftige uttrykk i en enstemmig innstilling fra utvalget. Vi har savnet en grundig vurdering fra Ministerrådets side i et mer langsiktig perspektiv, og derfor er det også slik at man forventer at man vil komme tilbake til hele denne siden av saken når en bredere vurdering faktisk foreligger.

Jeg vil for min del i dag bare slå fast at det er mitt syn at vi ville være tjent med virkelig å satse på de spesielle mulighetene som Nordisk Investeringsbank gir oss. Jeg oppfatter også det som vi i dag behandler, som en uheldig og unødvendig mellomstasjon, som innebærer at Rådet meget raskt vil måtte komme tilbake til saken for å sikre de viktige formål som prosjektinvesteringsordningene er for nordisk næringsliv og for nordisk samarbeid.

Gammelgaard: Hr. præsident! Jeg er ganske enig med fru Gro Harlem Brundtland i, at foreningsbekæmpelsesinvesteringer i Østlandene er et godt formål, og jeg mener også, det er godt, at der gøres en større miljøindsats fra vores side i Østeuropa nu. Det vil altså sige, at der må foregå en opprioritering af denne indsats og en nedprioritering af indsatsen på andre områder.

Men når vi ser på Nordisk Investeringsbanks rolle i denne sammenheng og ser på størrelsen af projektinvesteringslånerammen, vil jeg gerne stille det spørgsmål, om fru Gro Harlem Brundtland mener, det er rimeligt med ét slag at foretage en forøgelse af denne ramme fra 700 mill. Special Drawing Rights til 1 400 mill. Special Drawing Rights. Det er jo store beløb, vi her taler om, og hver eneste gang, der er tale om et lån fra banken, forpligter vi hver enkelt nordisk stat; der er tale om statsgaranti for de lån, der ydes. Jeg kender ikke noget andet område, hvor man pludselig har set en så voldsom udvikling som den, der her har været foreslået. Og i virkeligheden er det jo også en kraftig forøgelse, der finder sted, når man forøger 700 mill. SDR til 1 000 mill. SDR, hvad angår lånerammen for disse lån.

Men jeg vil altså gerne spørge fru Gro Harlem Brundtland, om hun ikke mener, der er grænser for, hvor højt vi skal gå op, hvad angår lånerammen. Jeg ved godt, hvad der sker: det varer ikke ret lang tid, før Investeringsbanken igen kommer og vil have forøget lånerammen, og det uanset om vi er gået op til de 1 000 mill. eller de 1 400 mill. Men hvor går grænsen? Er der overhovedet ingen grænser for, hvor stor Investeringsbankens låneramme skal være? Det mener jeg, og jeg mener, grænsen går ved de 1 000 mill SDR.

Gro Harlem Brundtland: Jeg konstaterer at Ministerrådet selv har lagt inn en merknad om at man i tilfelle kan komme tilbake til denne saken allerede i 1991 dersom det viser seg at midlene ikke er tilstrekkelige til å drive den virksomheten som alle sier at man bør drive av hensyn til brukbarheten av denne ordningen og den betydelige etterspørsel etter å kunne bruke den som kommer fra nordiske bedrifter.

Det er en ordning som er gunstigere for nordisk næringsliv enn alternativer som vi hver for oss kan skape. Og når vi da står i en situasjon hvor mulighetene åpner seg også i hele Øst-Europa på en måte som ingen av oss kunne vite for bare et halvt eller ett år siden, mener jeg at å legge opp til en måte å drive banken og denne ordningen på som forutsetter at man skal knipe slik at man hele tiden skal ha usikkerhet omkring hvorvidt ordningen faktisk har tilstrekkelig støtte i Nordisk Råd til å utnyttes, er en negativ måte å arbeide på. Jeg syns ikke det er noen vits i at vi skal ha nye forslag her om bare ett år når hele holdningen er at ordningen skal utnyttes og det faktisk er gitt et signal — jeg håper det er alvorlig ment fra Minsterrådets side — at det ikke er hensikten å sette stramme linjer på den faktiske bruk av ordningen som man kan gjøre i 1990 og fremover. Jeg ser altså ikke hensikten med å foreta denne begrensningen og kanskje allerede om ett år måtte ta nye runder. Det dreier seg om selve sakens brukbarhet og fremtidsmuligheter for de nordiske land og for nordisk næringsliv i en situasjon hvor vi alle er sterkt opptatt av en bærekraftig utvikling i Øst-Europa.

Hans Jørgen Jensen: Hr. præsident! Vi hadde i går under generaldebatten en meget stor og interessant debat om det nordiske samarbejde og relationerne til EF. Men et af de spørgsmål, som ikke blev behandlet under denne debat, er noget, som efter min mening er meget betydningsfuldt i forbindelse med det forslag, vi behandler nu. Jeg mener nemlig, at det EF, som man taler så meget om at man skal tilslutte sig på de betingelser og vilkår, som eksisterer i dag, ikke vil være en realitet med den måde, EF arbejder på i øjeblikket, om føje år.

Når jeg fremsætter den påstand, er det, fordi jeg mener, at den demokratiseringsbølge, som er i gang i Østeuropa, vil betyde, at man får et helt andet EF end det, man har i dag. I den situation er det efter min oppfattelse meget viktig, at Norden, Nordisk Råd og det nordiske samarbejde får en vinkel netop på et så viktig område som miljøområdet. Jeg synes, at Norden her kan få sin egen profil, sin egen måte at reagere på og vise vejen for, hvordan man skal tackle den slags problemer.

Derfor tror jeg, at man i relation til den indstilling, der foreligger, skal sette en meget tyk streg under dette, at det er mindst 300 mill., man taler om. Jeg synes, at der med dette er åbnet en dør for, at man må komme tilbake, fordi jeg føler meg overbevist om, at der bliver brug for mange flere penge.

Jeg tror også, man skal betrakte det ud fra den synsvinkel, at det er en gevinst for nordisk teknologi, at det på mange måder er en gevinst for os selv, at man kan utvikle og udbygge miljøsamarbejdet ad den vej. Derfor var jeg lidt ked af, at hr. Lars P. Gammelgaard var lidt negativ i sine bemerkninger, men man skal jo glæde sig over lidt, og hr. Lars P. Gammelgaard føjede jo til, at det var nødvendigt at foretage denne investering.

Jeg synes, det er typisk, at det er den norske højreregering, som blokerer for dette her, og det er egentlig fantastisk, at det netop er en højreregering, som jo ellers taler så meget om, at de representerer det erhvervsaktive, der i virkeligheden vil bremse på dette område, men sådan er der jo så meget.

Jeg vil gerne opfordre til, at man sætter en streg under det, der hedder "mindst 300 mill.", og bruger det kommende år til at tænke nye, store tanker; det er der brug for. Og her kunne Nordisk Råd og nordisk samarbejde få en profil, som virkelig er værdifuld.

Talleraas: Det har vært en positiv utvikling av Nordisk Investeringsbank etter det vi kan se av dokumentene. Banken har selv ønsket en dobling av rammen till prosjektinvesteringslån, fra 700 mill. SDR, eller 6–7 milliarder kr. til det dobbelte.

Minsterrådet har foreslått en økning på 300 mill. SDR, eller 2,5–3 milliarder NOK. Samtidig er avregningsprosenten endret fra 100 til 50 pst., noe som gir større armslag. Etter mitt syn er dette tilstrekkelig i denne runden. Jeg er derfor litt overrasket når fru Gro Harlem Brundtland oppfattet økningen på 2,5 milliarder kr som et ideologisk angrep på Nordisk Investeringsbank, og når man går inn for en så betydelig økning, skulle det være uttrykk for "muggen statsskrek". Det er ikke slik at en så sterk økning er en mishandling av prosjektinvesteringslånene i Den Nordiske Investeringsbank. Tvert imot gir dette

banken gode muligheder for en fortsat aktiv udvikling.

Det er også vigtig å se denne økningen i rammen til projektinvesteringer i sammenheng med mange andre tiltak som nå er på beddingen i forhold til Øst-Europa, rundt omkring i Norden og i resten av Europa. Vi får i dag mulighed til å vedta et miljøfinansieringsselskap. Mange nordiske land planlegger i tillegg bilaterale tiltak overfor Øst-Europa, og så vidt jeg vet, planlegger også samtlige nordiske land deltakelse i EF-banken for Øst-Europa.

Økonomisk utvalg er tilfreds med at forslaget om økning i rammen er kommet, slik at vi kan vedta det på denne sesjonen.

For egen del vil jeg imidlertid understreke det økonomisk utvalg skrev i brev til Ministerrådet i januar:

”Udvalget efterlyser i forbindelse med forslaget en belysning fra ministerrådet af den særlige rolle, som PIL spiller i Norden og internationalt. Udvalget søger dermed dokumenteret svar på spørgsmålet om, hvad Nordisk Investeringsbank via PIL kan, som ikke andre finansieringsordninger eller institutter kan? Udvalget ønsker endvidere en belysning af bankens indtjening/forrentning af kapitalen over den periode, som banken har været virksom.

Udvalget ville yderligere finde det hensigtsmæssigt, at ministerrådet i forbindelse med forslaget belyser, hvilken placering PIL skal og bør have i sammenheng med andre initiativer til fremme af den økonomiske udvikling i Østeuropa, som er igangsat eller under forberedelse i Norden, i Europa og med deltagelse af lande uden for Europa.

Udvalget finder også at ministerrådet i forbindelse med fremlæggelse af forslaget bør tage stilling til den mere langsigtede udvikling af PIL, og således f. eks. vurdere hvornår en yderligere forhøjelse af rammen kan tænkes at blive aktuell.”

Disse vurderinger er av naturlige grunner ikke lagt fram til sesjonen, men slike vurderinger bør komme i løpet av kort tid, og i alle fall før det kan bli snakk om ytterligere justeringer av rammen i PIL-ordningen i Nordisk Investeringsbank.

Dette er bakgrunnen for at jeg støtter forslaget som vi nå er kommet fram til på denne sesjonen.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Det er så sjældent, man er rigtig glad, når man som venstresocialist er med på Nordisk Råd-møderne. Dette er en af dagene, og det vil jeg ikke undlade at gøre opmærksom på.

Det er det, fordi vi i vores gruppe i 1985 stillede forslag til rekommandation om, at de nordiske lande skulle gå forrest i miljøinvesteringer i de østeuropæiske lande. Det kan lade sig gøre, når man laver en pådrivende miljøpolitik i Norden; derved udvikles miljøteknologi, vi hjælper de østeuropæiske lande bedst og miljøet bedst ved at sætte ind over for deres miljøforurening.

I dag står vi så — ikke med det resultat, vi ønskede, vi ønsker næsten altid det maksimale — men med et resultat, som vi i SF, som stillede forslaget fra starten, er meget glade for. Det er den rigtige vej at gå, og Nordisk Råd skal have tak for, at vi nåede så langt. Ministerrådet skal også have tak.

Men det er også et eksempel på — lidt malurt skal der jo også i bægeret — at der går for lang tid, fra gode ideer kommer frem, og til de bliver til en realitet.

Desværre har det jo sammenheng med, at hvis ikke det er de rigtige, som kommer med ideerne, så bliver de ikke rigtig taget alvorligt, før længe efter, hvor andre har taget ideerne til sig. Men jeg vil nu ikke undlade at gøre opmærksomhed på her, hvor de er kommet fra.

Så vil jeg gerne sige, at jeg synes, det er lidt trist, at vi ikke kunne enes om det beløb, som Nordiske Investeringsbanks projektinvesteringssønske var på. Men når vi nu hører ikke mindst hr. Lars Gammelgaards og fru Gro Harlem Brundtlands tale her, som jo går ud på, at vi skulle have opfyldt et ønske fra Investeringsbanken, så ved vi også, hvorfor det er gået, som det er gået. Det norske højre har ikke villet være med til det, og hr. Lars Gammelgaard har tydeligt her i dag givet udtryk for, hvad han mener om dette, ved at stille sig op og sige: Jamen er der da ingen grænser for, hvor meget man skal støtte her? Den samme hr. Gammelgaard fra højre i Danmark har jo kastet sig ud som den store i hele diskussionen om, at vi skal komme Østeuropa til hjælp, vi skal investere hos dem, og vi skal gøre alt det gode over for dem. Men når det kommer til realiteterne, så siger man: Jamen er der da ingen grænser?

Vi er dårligt begyndt, hr. Gammelgaard. Grænsen er ikke nået. Men det, der ligger under dette, er vel noget helt andet. Det er vel, at det helst skulle være de tyske storbanker eller de franske eller i hvert fald nogen fra EF, som skulle påtage sig dette, i stedet for Den Nordiske Investeringsbank.

SF støtter Nordisk Investeringsbank. Vi synes, det er et rigtigt og et vigtigt skridt, der er taget her, og vi kan allerede nu give udtryk for, at kommer ønsket, når dette skal revideres – og det gør det jo, som der allerede står i ministerrådsforslaget – så er vi parat til at gå videre, fordi det trænges der til; miljøet skal vinde, det er økonomien, der skal vinde, det er miljøet, der skal vinde, og det har vi et godt grundlag for at gå videre med nu.

Og så må vi altså holde op med at være dem, der hele tiden trækker tilbage, så Nordisk Råd ikke får noget at arbejde med. Dette er et godt eksempel på, at Nordisk Råd er et godt sted at arbejde, og jeg synes, vi skal glæde os over, at vi er kommet så vidt, som vi er, selv om vi måske gerne ville være kommet lidt længere.

Gammelgaard: Hr. præsident! Jeg er tilhænger af, at vi opretter Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og jeg er også tilhænger af, at vi forøger indsatsen med hensyn til forureningsbekæmpende foranstaltninger i de østeuropæiske lande, altså at vi forøger vores støtte til miljøinvesteringer i østeuropæiske lande.

Men jeg er betænkelig ved en alt for stor udvidelse af lånerammen for Nordisk Investeringsbank, og derfor mener jeg, at det er et rigtigt kompromis, der er fundet nu, hvor vi forøger lånerammen fra 700 til 1 000 mio. SDR. Det er altså en forøgelse af lånerammen med 2–3 mia. kr., vi taler om, og dermed mener jeg også, at diskussionen bør ende. Det vil altså sige, at vi foretager en stærk forøgelse af vor støtte til miljøinvesteringer i de østeuropæiske lande, og at der sker en vis forøgelse af Nordisk Investeringsbanks låneramme. Men så mener jeg altså også at der er sat en grænse indtil videre. Jeg mener, der er grænser for, hvor stærkt Nordisk Investeringsbank skal udvikle sig, hvor stor den skal blive.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Der sker det med hr. Gammelgaard, når han går på talerstolen, at han ikke svarer på det, som der egentlig bliver lagt op til at han skal svare på.

Nu fik vi en besværgelse her om, at hr. Gammelgaard støtter det, der sker her, og det har jeg forstået. Det, jeg ikke har forstået, det er: Hvad er baggrunden for, at man ikke skulle kunne gå videre? Hvad er baggrunden for, at vi ikke kunne have gået videre og opfyldt det ønske, der var fra banken? Er det frygten for, at Nordisk Investeringsbank skal udvikle sig til en storbank? I det Europabillede, vi ser i øjeblikket, vil en sådan bank jo ikke kunne komme til at konkurrere på nogen måde med storbankerne i de store europæiske lande. Det kan da ikke være det. Hvad er egentlig baggrunden for, at Nordisk Investeringsbank ikke må blive en bank, der er værd at regne med?

Gammelgaard: Hr. præsident! Nu har Nordisk Investeringsbank jo efterhånden udviklet sig til en ret stor bank, det må jeg sige, og jeg mener altså, at der er grænser for, hvor stor den skal blive. Det, der var ansøgt om, var en fordobling af Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsramme fra 700 til 1 400 mill. SDR, og jeg konstaterer, at hver eneste SDR svarer til 8,7 danske kroner. Det er altså mange penge, vi her taler om. Jeg kender ikke noget andet udgiftsområde her i Norden, hvor der foregår så kraftig en forøgelse som netop dette område. Der er tale om, at staterne, de nordiske lande, garanterer for disse lån, der er tale om statsgarantier, og en fordobling mener jeg altså ville have været for voldsom. Jeg mener, at det er et passende kompromis, man nu finder, med den forøgelse, der nu finder sted.

Men jeg mener i det hele taget, som også hr. Talleraas var inde på, at vi bør se nøjere på hele Nordisk Investeringsbanks virksomhed, og der er jo stillet en lang række spørgsmål fra Økonomisk Udvalg, som jeg glæder mig til at få svar på.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Hr. Gammelgaard kom jo næsten ufrivilligt til at afsløre, at han tror, det er nogle penge, vi bare forærer bort. Det er det jo ikke. Det er jo

investeringer til det nordiske erhvervsliv, til at låne penge ud til investeringer, der kommer det samlede Norden til gavn. Det er ikke penge, man putter i et hul.

Det beder jeg altså hr. Gammelgaard forstå. Jeg tror også, det er forstået nu. Det er lån, der er tale om, og indtil videre har der jo ikke været noget tab. Altså tidligere tab har vi diskuteret, det drejede sig om våbenindustri osv., ved Kongsberg har der været nogle problemer, men det har jo ikke noget med dette at gøre, og det var i øvrigt heller ikke et dansk problem, det var et norsk problem.

Jeg beder til, at hr. Gammelgaard forstår, at det ikke er et hul, vi putter nogle penge i. Vi stiller nogle muligheder op for, at det nordiske erhvervsliv kan blive medinvestorer til at få forbedret miljøet i verden. Det er klogt, det er vist, og det er godt, at vi gør det.

Björkstrand: Herr president! När jag bad om ordet gjorde jag det i anslutning till att Lars Gammelgaard så väldigt bestämt hävdade att det finns gränser för hur långt man kan gå, och hans utgångspunkt var en procentuell jämförelse mellan utgångsbeloppet 700 milj. SDR och 1 000 milj. SDR. Min uppfattning i denna fråga är att det inte är procentuella förändringar som måste avgöra var gränserna går. Avgörande för var gränserna går måste vara behoven. Vi vet alla, och det har sagts från alla håll i denna sal, att behoven när det gäller investeringar på miljösektorn i Östeuropa är enorma och varje dag som går utan insatser från olika håll innebär att skadorna blir desto större. Den försiktighet som kom till uttryck i t. ex. Gammelgaards uttalanden skapar på längre sikt problem som blir desto dyrare för de nordiska länderna och för alla länder som vill rädda miljön i de norra delarna av Europa. Gränserna dikteras av behoven, och behoven är enorma.

Jag hoppas att vi snarast möjligt kommer upp till den nivå som Nordiska investeringsbanken efter noggranna prövningar har kommit fram till att man åtminstone måste nå upp till för att dessa åtgärder skall ha någon betydelse. Jag upplever det lite plågsamt att det igen finns en väldigt stor diskrepans mellan våra ord om insatser på miljöområdet och de konkreta åtgärder vi är beredda att vidta när vi står i avgörande situationer.

Ernst Wroldsen: Hr. President! Tom Vraalsen ble forhåndsannonseret, og det er som de fleste vet, den norske samarbeidsministeren. En av årsakene til at jeg bad om ordet, var nettopp at denne statsråd er fraværende i denne debatten. Jeg synes det ville vært naturlig at han hadde deltatt her.

Nå har vi fått et forsvar for Ministerrådets minimumsforslag både fra hr. Gammelgaard og fra hr. Talleraas. Fra deres side kunne det synes som om de var vel tilfreds med det forslag vi nå behandler. Jeg vil da bare minne om at de samme representanter, Gammelgaard og Talleraas, har vært med på å formulere de kritiske merknadene som finnes i Økonomisk utvalgs betenkning, hvor de klart sier at dette er et minimumsforslag for å avhjelpe en akutt krise. Og det sies også at det ikke er noe langsiktig politikk det legges opp til, altså en kortsiktig og korttenkt politikk. Til tross for at vi har hørt forsvar fra disse to representantene, har vi ikke fått noen forklaring på denne negative, konservative holdning. Det er i den sammenheng jeg veldig gjerne skulle ha hørt den norske samarbeidsministeren gi en begrunnelse for hvorfor den norske høyre/midten-regjeringen, har vært så negative i denne sammenheng.

Det er et interessant trekk ved diskusjonen det som spesielt hr. Gammelgaard har lagt veldig vekt på, at denne 300 millioners utvidelsen vil være et bidrag til å hjelpe Øst-Europa med miljøtiltak, og det er vel og bra. Men hva er det så egentlig hr. Gammelgaard sier? Jo, at vi nå kan redusere innsatsen vår overfor u-landene, for det var nettopp det som var bakgrunnen for at denne ordningen ble etablert.

Vi vet at mange nordiske bedrifter har fått oppdrag i utviklingsland nettopp fordi vi har hatt Nordisk Investeringsbank. Her har vi enda et interessant moment fordi den norske samarbeidsministeren, Tom Vraalsen, også er norsk bistandsminister. Og når Tom Vraalsen eventuelt kan forklare hva som er årsaken til den norske regjeringens negative holdning, kunne han kanskje også komme med en vurdering av om det virkelig er slik at det er bevisst politikk at man nå altså dreier den bistand vi tidligere har gitt utviklingslandene, over til Øst-Europa. Jeg er selvfølgelig innstilt på at vi skal øke bistanden til Øst-Europa, men det må ikke skje på bekostning

av den hjälp vi har gitt til utviklingslandene. Jeg håper den norske samarbeidsministeren kan gi en redegjørelse.

II social- och hälsovårdsminister **Tarja Halonen**: Ärade president! Vi har ju nu ett kompromissförslag – och inte så dåligt. Det ger oss möjlighet att fortsätta aktiviteterna.

Som jag nämnde tidigare ”har ministerrådet noterat sig att en ny ökning kan aktualiseras redan nästa år”. Jag nämnde också att vi bör använda våra nordiska institutioner och instrument.

Men flera av Nordiska rådets frågor om investeringsbanken kräver noggrann utredning och värdering; särskilt i det långsiktiga perspektivet.

Ministerrådet kommer naturligtvis fortsättningsvis att föra en dialog med rådet om dessa viktiga frågor.

Här har man frågat om det finns gränser. Naturligtvis finns det gränser – både nationellt och internationellt. Men var dessa gränser går beror på vad man vill.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Roger Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Arne Melchior, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit

Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Rannveig Guðmundsdóttir, Pál Atle Skjervengen, Krister Skånberg, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 60 röster mot 1.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Peder-

sen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade:
Kristen Poulsgaard och Krister Skånberg.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kjellbjørg Lunde, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm och Otto Steenholdt, Peder Sønderby och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 70 röster mot 2.

4

A 878/e: Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Þorsteinn Pálsson (ekonomiska utskottets talesman): Hr. president! I det medlemsförslag, som nu er til behandling, foreslås, at Nordisk Råd beslutter at rekommandere Nordisk Ministerråd at nedsætte en nordisk parlamentarisk kommission for at belyse spørgsmålet om en kernevåbenfri zone i Norden.

Forslagsstillerne henviser til, at der er fremlagt forslag om etablering af kernevåbenfri zoner for flere andre dele af verden. Der henvises endvidere til, at der i dag findes et antal kernevåbenfri zoner, f. eks. Sydpolkontinentet.

Ifølge forslagsstillerne blev forslaget om Norden som kernevåbenfri zone første gang rejst af den sovjetiske ministerpræsident i 1958. Siden har spørgsmålet været rejst ved gentagne lejligheder.

Forslagsstillerne henviser til, at der er kommet meget lidt information ud om arbej-

det i den embedsmandsgruppe, som de nordiske landes regeringer nedsatte i 1987 for at belyse spørgsmålet, og at der ikke er nogen parlamentarisk gruppe, som arbejder med det.

Udenrigspolitiske spørgsmål af sikkerheds- og forsvarspolitisk karakter har gentagne gange i Nordisk Råds historie været rejst såvel i form af medlemsforslag som i andre former.

I de tre tilfælde, hvor Rådet har behandlet forslag om at gøre Norden til atomvåbenfri zone, har såvel Økonomisk Udvalg som Nordisk Råds plenum afvist at foretage sig noget i anledning af forslagene.

Det konstateredes i forbindelse med behandlingen af disse sager, at der for så vidt ikke formelt set er noget til hinder for, at Rådet behandler sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål, men at Rådet efter fast praksis hidtil har afstået fra at tage stilling under henvisning til, at der ikke under de forhåndenværende omstændigheder var forudsætninger for at samarbejde om de pågældende spørgsmål.

På Nordisk Råds 34. session vedtoges en rekommandation, hvorefter der blev nedsat en komité til at udrede, hvordan det nordiske samarbejde i internationale sammenhænge yderligere kan forstærkes og udvikles. Denne komité afgav betænkningen "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet". I mandattet for komiteen besluttede man bl. a., at komiteen i overensstemmelse med Nordisk Råds praksis ikke skal behandle spørgsmål af sikkerhedspolitisk art.

Forslaget til mandat for den internationale samarbejdskomité drøftedes og besluttedes af Økonomisk Udvalg på mødet den 10. november 1987. Der var da enighed i udvalget om at fastholde den praksis, som Nordisk Råd har fulgt siden sin oprettelse om ikke at tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter. Præsidiets tilsluttede sig som nævnt denne holdning ved fastlæggelsen af komiteens mandat.

Det er således Økonomisk Udvalgs opfattelse, at Nordisk Råd bør fastholde sin hidtidige praksis og ikke tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter.

Derfor foreslår Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Skånberg: Herr president! Jag har begärt ordet i denna vår hjärtefråga. Visserligen har Sovjet och USA kommit överens om vissa viktiga åtgärder för att minska kärnvapenrustningarna, men hoten om förintelse genom kärnvapenkrig, kanske av misstag, hänger fortfarande över oss alla. Sovjet har gång på gång tagit viktiga initiativ för att minska spänningarna och rustningarna, och USA har, åtminstone i en del fall, svarat på dessa initiativ. Det har börjat lossna.

Förslag om Norden som kärnvapenfri zon framfördes första gången av den dåvarande ministerpresidenten i Sovjet redan 1958, för mer än 30 års sedan. President Kekkonen framförde förslaget flera gånger, 1963 och 1978.

Många människor, troligen de allra flesta i de nordiska länderna, skulle välkomna en kärnvapenfri zon i Norden. Särskilt aktuell är frågan här i Island, bl. a. tack vare Kvinno-partiet. Även Ungdomens Nordiska råd tar i sitt slutdokument från Reykjavík upp frågan och skriver i avsnittet om ett fredligare Europa: "Indenfor et muligt europæisk sikkerhedssamarbejde kan der gives reelle muligheder for en atomvåbenfri zone i Norden og de tilknyttede land- og havområder."

Herr president! Jag vill instämma i Marianne Samuelssons anförande i går. Vi har nu ett unikt tillfälle att värna freden, att i nordiskt sammanhang våga ta upp fred och nedrustning på dagordningen. Aldrig tidigare har vi så förutsättningslöst som nu kunnat diskutera dessa frågor. Så låt oss då göra detta och börja med ett beslut att Norden skall vara en kärnvapenfri zon och att Norden skall arbeta aktivt för fred och nedrustning.

Som ett allra första litet steg borde ekonomiska utskottet anordna en öppen utfrågning av den ämbetsmannagrupp som de nordiska regeringarna tillsatte 1987 för att belysa olika aspekter på frågan om en kärnvapenfri zon i Norden och till denna utfrågning bjuda in Nordiska rådets delegater. Bäst vore om även den parlamentariska grupp som bildades som en fortsättning på konferensen 1985 kunde kallas till denna utfrågning. Även freds- och konfliktforskare bör bjudas in.

På grundval av denna utfrågning bör ekonomiska utskottet åter pröva frågan och återkomma till Nordiska rådets nästa session med ett förslag om vad Nordiska rådet kan

och bör göra för att medverka till att det bildas en kärnvapenfri zon i hela Norden.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Jeg er enig i det, som fremkommer fra det økonomiske udvalg angående det medlemsforslag, som vi behandler her, og grunden dertil fremkommer i udvalgets synspunkter, dvs. at der eksisterer og er til stede en nordisk parlamentarikergruppe, som arbejder med de spørgsmål, som medlemsforslaget handler om.

Siden 1985 har der været til stede en parlamentarikergruppe inden for Norden, en fri sammenslutning af parlamentarikere med deltagelse af mange partier i Norden, som behandler sagen om en kernevåbenfri zone i Norden. Denne parlamentarikergruppe består under formandskab af Anker Jørgensen, som har været meget aktiv i denne sag hele tiden. Det sidste møde var den 1. november sidste år, og dér vedtog de, som var til stede ved mødet, enstemmigt en resolution. Og jeg tror, at jeg får lov til at citere en del af den resolution. Der står:

"Den Nordiske Parlamentarikerkomité for oprettelsen af en nordisk atomvåbenfri zone samlet til møde på Christiansborg i København den 1. november 1989 opfordrer på det kraftigste de nordiske regeringer til hurtigt at færdiggøre embedsmandskomiteens arbejde med zonen. Det blev startet allerede ved udenrigsministrenes beslutning i København i 1986.

Desuden opfordres regeringerne til at tage initiativer på international basis snarest for at få startet forhandlinger om nedrustning til søs, især af de taktiske atomvåben, med særlig henblik på situationen i farvandet i hele det nordiske område, inklusive Østersøen.

Komiteen påpeger også den særlige fare, atombredte fartøjer har for havmiljøet.

Komiteen hilser de seneste sovjetiske tilkendegivelser samt udviklingen i Østeuropa i øvrigt velkommen. De synes at understrege det naturlige i at afprøve flere nedrustningsmuligheder og tage flere initiativer, der kan føre til en nedskæring af atomvåbenene i Europa. En nordisk atomvåbenfri zone ville være et meget vigtigt bidrag, der ville have gode muligheder for at sætte yderligere positive udviklinger i gang.

Hovedmålet er fortsat zonen oprettelse,

og forudsætningerne for oprettelsen er blevet væsentligt styrket i den senere tid.

Der er for komiteen ingen tvivl om, at der er en betydelig folkelig opinion i alle de nordiske lande til fordel for en forfølgelse af den nedrustning og afspænding, der lykkeligvis er i gang. Zonens oprettelse kan som en stor tillidsskabende foranstaltning blive en løftestang for planerne om at gøre Europa fri for atomvåben, og forudsætningerne for en nordisk zone som led i en større europæisk sammenhæng er på flere måder ved at blive skabt.

Fremgangen for forhandlingerne om asymmetriske nedskæringer af de konventionelle våben, den øgede forståelse for defensive forsvarssystemer og fjernelse af offensive styrker i afgørende grænseområder øger zoneordningernes aktualitet og muligheder.”

Det var resolutionen fra parlamentarikergruppen, som arbejder med denne sag. Jeg vil kun tilføje, at det islandske Alting i 1985 har vedtaget en resolution om nedrustnings-spørgsmål, og den er vedtaget enstemmigt. Der står bl. a., at der ikke skal stationeres atomvåben i Island, og det har været en officiel holdning fra Island og den islandske regering også i de senere år.

Melchior: Hr. præsident! Hvis man ved en atomfri zone forstår et område, hvor der ikke findes atomvåben, som kan affyres, så er Norden en atomvåbenfri zone. Der kan altså derfor ikke med dette beslutningsforslag gøres nogen som helst indsats for fredens bevarelse. De nordiske lande har ikke atomvåben, og ingen føler sig derfor truet af våben, som ikke eksisterer.

Hvis man derimod ved en atomvåbenfri zone forstår – og det mener jeg ligger i ordet – et område, hvor atomvåben ikke kan ramme ned – det er jo det farlige, i hvert fald for dem, der bor der – så er adressen et andet sted; så er det ikke noget, vi kan beslutte her, men så er der andre lande, som skal beslutte, at Norden skal være atomvåbenfri zone, derved at man giver afkald én gang for alle på nogen sinde at sende atomvåben mod det nordiske område. På anden måde har begrebet atomvåbenfri zone overhovedet ikke nogen mening, og derfor er forslaget efter

min mening mildt sagt, venligt sagt, totalt overflødigt.

Nu blev hr. Anker Jørgensens navn nævnt af den foregående taler, og jeg vil gerne oplyse, at en forsvarskommission, som har været nedsat i Danmark i 1988, afgav betænkning den 10. januar i år. 7 af Folketingets 8 partier, heri inkluderet hr. Anker Jørgensens parti, udtaler i konklusionen i denne betænkning, at en atomvåbenfri zone i Norden ikke for ham, for de 7 partier, er aktuell politik. Derfor er det ikke rimeligt at tage hr. Anker Jørgensens navn og person til indtægt, når man argumenterer for dette forslag.

Björk: Herr president! Det finns väl ingen i denna församling som tycker att det är bra att man har kärnvapen, men en kärnvapenfri zon förutsätter att de länder som kan tänkas använda kärnvapen skriver på ett avtal om att inte använda dem mot Norden. Vi har hittills avstått från att besluta i sådana frågor i Nordiska rådet, och det tycker jag skall gälla också i fortsättningen. Det är också viktigt att vi känner respekt för de länder som tillhör olika pakter och att vi har förståelse för de ländernas handlingar.

Man kan i och för sig säga att kärnvapen är en direkt miljöfara i vissa områden. En miljöfara är gamla uttjänta kärnvapenbärande båtar som under lång tid ”puttrat” i Östersjön. Det är inte bara försvarspolitik, utan de utgör också en uppenbar miljöfara, så egentligen borde vi på nordiskt håll göra en ordentlig satsning på fredlig räddningstjänst.

Jag tycker att Nordiska rådet inte skall fatta ett sådant beslut som miljöpartiet föreslår. Miljöpartiet i Sverige har avstått från att delta i det utredningsarbete som sker i Sverige om säkerhetspolitik och har därmed avstått från att skaffa sig en djup kunskap på detta område. Därför faller dess yrkande ganska platt.

Jag yrkade alltså att rådet avstår från att följa miljöpartiets förslag.

Skånberg: Herr president! Jag lyssnade med stort intresse på den isländske talesmannens anförande.

Jag vill bemöta det anförandet som följde därefter och som handlade om att det skulle

vara totalt meningslöst att upprätta en kärnvapenfri zon. En kärnvapenfri zon innebär att man minskar eller undanröjer risken för ett kärnvapenkrig och därmed minskar spänningen i området. Upprättandet av zonen bör också ses som ett regionalt och temporärt steg mot ett större nedrustningsmål, skriver vi i vårt medlemsförslag. "Förutom att länderna inom zonen inte skall inneha kärnvapen skall inte heller kärnvapen vara stationerade eller på annat sätt befinna sig i zonen, vilket bl. a. innebär att hamnbesök med kärnvapenkapabla fartyg inte tolereras i någon nordisk hamn." Det gäller alltså inte bara stationering av kärnvapen, som talaren här påstod.

Jag menar att det inte har framkommit någonting som talar mot vårt medlemsförslag, och jag yrkar därför att det bifalles i sin helhet. Det är hög tid att Nordiska rådet tar upp de här frågorna.

Møller: Hr. præsident! Det er vigtigt at slå fast, som en anden taler nævnte for et øjeblik siden, at der ikke i Norden er eller har været planer om at have atomvåben.

Det er også vigtigt at nævne, som det har været nævnt mange gange i debatten i de seneste år, at det eneste land, som har haft atomvåben på nordisk område, nemlig Sovjet i Østersøen med deres Golf-undervandsbåde hver med 3 atomraketter, netop i disse måneder har trukket de seks Golf-undervandsbåde ud og i øjeblikket er i gang med at hugge dem op. Det skal de ikke have utak for.

Efter min mening er det sådan, at mængden af atomvåben, mængden af militær, mængden af kampvogne er direkte proportional med mængden af mistillid mellem nationer. Jo mere tillid vi kan skabe mellem nationer og folk, jo mindre behov er der for militær, kampvogne og atomvåben. Ja, tænkte man sig situationen, at det kun var de nordiske lande, der boede i verden, så havde vi jo slet ikke brug for hverken atomvåben, soldater eller kampvogne.

Men lad os da så glæde os over i øjeblikket, at den tillid, vi har haft mellem de nordiske lande i mange hundrede år, også er ved at blive skabt mellem de østeuropæiske lande og os i vesten. Det er jo ikke mere end et halvt år siden, Vaclav Havel sad i fængsel i Tjekkoslovakiet; nu er han præsident, og i sidste uge

klappede den amerikanske kongres 25 gange med stående ovationer da han talte dér. Det er 3 måneder siden, at Berlinmuren stadig væk fandtes; nu sælger man den til turister, og de østtyske vagthunde bliver solgt til østtyske familier som almindelige familiehunde.

Der er altså en tillidsproces i gang, og derfor mener jeg, at med den tillid, som er ved at blive skabt, og med de forhandlinger, som for øjeblikket foregår i Wien mellem nationer fra Øst og Vest om at skære drastisk ned på antallet af kampvogne, fly og soldater – det er 30.000 sovjetkampvogne, man regner med man vedtager at skrotte om bare 3 måneder, og 3.000 fra NATO – at hvis vi i denne situation begynder isoleret og selvstændigt at komme med egne "private" udspil, nok så velmente som de kan være, så risikerer vi at forsinke den proces, som vi jo alle ønsker skal lykkes i Wien.

Derfor synes jeg, der er klogt, hvad Økonomisk Udvalg gør, at afskrive denne betænkning. Jeg finder ikke, den vil fremme det formål, som jeg tror alle her i Nordisk Råd, uanset hvilken fløj man kommer fra, har, nemlig at vi skal kunne leve i en verden med mere tillid og derfor også mindre militær.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Jeg har forstået, at hr. Helge Adam Møller kender noget til militæret og militæriske sager. Jeg er lidt forbavset over det, han og andre talere siger her, at det er en forsikring for, at der ikke findes atomvåben i Norden, at landene modsætter sig stationering af atomvåben.

Vi her i Island har en amerikansk base, og denne base er et led i den strategiske militæropfølgning og planlægning i Nordatlanten. Det ved Helge Adam Møller selvfølgelig, og jeg spørger ham, om han ikke ved, at en sådan planlægning, strategien i Nordatlanten, er fast knyttet til atomvåbenstrategi. Selv om der ikke findes atomvåben stationeret permanent i Island, er det helt klart, at de, som står bag en sådan strategi, planlægger at tage atomvåben ind, hvis de mener, at det er nødvendigt i krisetid for ikke at tale om krigstid.

Jeg spørger hr. Helge Adam Møller, om det er ukendt for ham, hvordan en sådan strategi bygges op.

Møller: Nej selvfølgelig er det ikke ukendt for mig, hvordan sådan en strategi bygges op. Men jeg mener, at i den proces, der er i gang nu, og som jeg mener, vi kan glæde os over, uanset hvor vi kommer fra i det politiske billede, skal vi undgå enhver form for enegang. Det vil jeg godt kalde det, selv om det skulle være fem nordiske nationer, der var enige.

Men i øjeblikket er der jo forhandlinger – ikke mellem 5, men mellem 23 nationer, og når de lykkes, og jeg er sikker på, at de lykkes til sommer eller til efteråret, så vil et næste skridt være de forhandlinger, der foregår vedrørende atomnedrustning. Det gælder ikke bare i det nordiske. Skulle vi ikke lade være med at være så snæversynede? Der bor jo mange mennesker andre steder end i Norden, og jeg tror, at hvis vi prøver separat at lave forhandlinger, hvor vi siger, at vi skal være de første, så risikerer vi, at der er andre, der bliver de sidste.

Jeg tror, vi når et bedre og hurtigere resultat, ikke alene for Norden, men for hele verden, ved at vi prøver på at gøre det i en større sammenhæng. Det kan man så tro på eller lade være. Det er en trossag, men det er altså min overbevisning. Jeg synes – og det er det vigtigste – at det går den rigtige vej i øjeblikket, og det kan vi da så glæde os over, hvad enten man er soldat eller det modsatte.

Hjörleifur Guttormsson: Jeg synes, at i sådan en stor sag, hvor det handler om atomvåben og atomstrategi, er det ikke den sikreste vej til at nå det mål, som jeg tror, at alle er enige om, at sidde med hænderne i skødet.

Jeg synes ikke, at man i Norden skal være passiv med hensyn til, hvad der foregår på det område, og man skal presse på for at få en sådan zone oprettet med garantier fra stormagterne.

Men til trods for det synes jeg, det er hovedsagen, at så mange parlamentarikere som muligt deltager i Anker Jørgensen-komiteen, som arbejder aktivt for denne sag.

Hans Jørgen Jensen: Hr. præsident! Jeg er fra den årgang, hvor jeg kan huske, da man vedtog NATO-pagten. Og jeg synes, at det er rart at kunne konstatere så mange år efter, at

den politik, som også mit parti gik ind for: at Danmark skulle være medlem af NATO, hvor Hedtoft som formand for Socialdemokratiet dengang næsten vendte på en tallerken og sagde, at vi skulle være medlem af NATO, *det* har vist sig at være en rigtig politik. Og jeg har altid været 100 pct. NATO-tilhænger, men jeg har samtidig også været tilhænger af, at med den strategiske beliggenhed, som Danmark har, og som de nordiske lande har, at man kunne sende nogle signaler ud til verden om, at netop vi, der som lande ligger meget tæt ved – kan man sige – de strategisk vigtige grænser, der er mellem den sovjetrussiske linje og den amerikanske linje, at det var rigtigt, at man i vore lande tænkte nogle nye tanker. Derfor mener jeg, at tankerne om at kunne få det, der kunne hedde ”en garanteret tilslutning” fra Øst og Vest om, at Norden var en atomfri zone, at det er en rigtig politisk tankegang.

Derfor hilser jeg naturligvis med tilfredshed, at man nu vil undersøge disse ting og gå i dybden med det og måske også kunne lægge en strategi for en fremtidig nordisk politik. Jeg mener altså ikke, at tingene er så sikre, som man gør dem til nu. Derfor hilser jeg med tilfredshed, at man går ind i det her arbejde.

Jeg synes godt, jeg vil føje en enkelt ting til. Jeg kan huske, at vores statsminister i Danmark, der hed H.C. Hansen, i midten af femtitallet jo måtte føle sig foranlediget til at sige, at vi ikke ville have atomvåben på dansk jord hverken i freds- eller i krigstid.

Der har jo også i NATO-pagten været mange diskussioner om, hvorvidt man skulle placere våben eller ej. Derfor synes jeg, at det initiativ, der her er taget, og den konklusion, også når man ser på den internationale situation, er en god måde at håndtere den her sag på.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag att inte företa sig något med anledning av medlemsförslaget och Krister Skånbergs förslag att anta en rekommendation.

För utskottets förslag röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björk-

strand, Gro Harlem Brundtland, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot utskottets förslag röstade: Krister Skånberg.

Agnar Nielsen och Páll Pétursson *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Kristen Poulsgaard, Rannveig Guðmundsdóttir, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt och Olle Östrand.

Utskottets förslag att icke företa sig något hade sålunda bifallits med 69 röster mot 1. 2 medlemmar avstod från att rösta.

5

A 890/e: Medlemsförslag om fiskebeståndet

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Ernst Wroldsen: (ekonomiska utskottets talesman) Hr. president! Medlemsförslag A 890/e fra Marianne Samuelsson og Birger Schlaug – begge fra Miljøpartiet – om fiskebestander, har to elementer.

For det første foreslår forslagsstillerne at det i nordisk samarbeid på fiskeriområdet skal være en klar målsetting at de naturlige fiskebestandene skal bevares, og at fiskeoppdrett aldri kan ses som en erstatning for de naturlige bestandene. For det andre foreslås et forbud mot trålfiske i overfiskede områder. Forslaget, som ikke har vært ute på remiss, er behandlet i Økonomisk Utvalg.

At fiskeoppdrett skulle erstatte de naturlige fiskebestander, er etter utvalgets mening neppe en relevant problemstilling. Utvalget ser på fiskeoppdrett som det naturlige supplement til de ordinære fiskerier, men peker på at virksomheten har visse miljømessige problemer som må løses. Her kan man legge til at det satses betydelige ressurser for å løse disse problemene.

Jeg er glad for at et samlet utvalg gir uttrykk for at det ikke ser noen motsetning mellom utvikling av fiskeoppdrett og en ansvarlig forvaltning av de naturlige fiskebestandene. For egen del vil jeg uttrykke noe forundring over at representanter fra Miljøpartiet ikke har en mer positiv innfallsvinkel til fiskeoppdrett. Ulike former for fiskeoppdrett kan i framtiden gi meget viktige bidrag til å løse verdens matvareproblemer. Selv om matvareproblemet i dag i all hovedsak er et fordelingsproblem – vi produserer nok mat, men har problemer med å få det ut til de menneskene som trenger det mest – vet vi at om få år kan vi stå i en helt annen situasjon, hvor matvareproblemet ikke lenger bare er et fordelingsproblem, men hvor den totale matvareproduksjon er for liten til å dekke behovet. I en slik situasjon tror jeg vi skal være glad for at vi har både fiskeoppdrett og annet som kan øke matvareproduksjonen. Økonomisk Utvalg er heller ikke innstilt på å ta stilling til hvilke tiltak som skal settes inn for å begrense fisket i spesielle situasjoner. Forslaget om et forbud mot trålfiske støttes derfor ikke.

Utvalget peker derimot på at nødvendige midler må tas i bruk for å oppnå de ønskede målsettinger om en ansvarlig og bæredyktig utnyttelse av fiskeriresursene.

Utvalget konkluderer med å vise til at Ministerrådsforslaget om nordisk samarbeid på fiskeriområdet dekker målsettingene mer hensiktsmessig enn det foreliggende medlemsforslaget. Utvalget foreslår derfor at Rådet ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslaget.

Skånberg: Herr president! Det är inte så att miljöpartiet de gröna har någonting emot fiskodling, såvida den kan drivas på ett icke miljökadligt sätt. Det vore glädjande om utvecklingsarbetet på detta område kunde ge sådana resultat att världen kan dra nytta av fiskodlingen, vilket föregående talare berörde. Vi är tillfredsställda med de svar som utskottet har givit på denna punkt.

När det gäller frågan om att det kan bli nödvändigt att vidta åtgärder mot utfiskning, t. ex. förbud mot trålfiske i överfiskade områden, står vi däremot fast vid vår ståndpunkt. Jag vill emellertid inte här och nu ta upp Nordiska rådets tid ytterligare med denna fråga. I sak har vi naturligtvis inte ändrat oss, men vi kommer inte att begära votering.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bi-fölls utskottets förslag.*

6 Meddelande om rekommendation 45/1989/e om uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–1992

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Talleraas (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! Ett av resultatene av Nordisk Råds ekstrasession om Nordens forhold til Europa ble rekommendasjon 45/1989. Rekommandasjonen pålegger Ministerrådet å gjennomføre det framlagte arbeidsprogrammet og i forbindelse med dette ta hensyn til de synspunkter som ble fremmet av Rådet under sesjonen. De viktigste av disse synspunktene finnes i betenkningen fra Økonomisk utvalg.

Rådet uttrykte også den gang ønske om at Ministerrådet skal følge en viss prosedyre når det gjelder oppfølgingsarbeidet. Denne prosedyren innebar at Ministerrådet skulle legge fram et revidert program til 38. sesjon. I tillegg skal Ministerrådet avgi en sommerrapport innen 1. juni. Denne fristen er valgt for at utvalgene skal kunne drøfte rapporten på sine sommermøter. Naturligvis skal Ministerrådet også rapportere om programmets gjennomføring i beretninger til Rådets ordinære sesjoner. Denne rytme i rapportering om programmet vil gjøre det mulig å få en løpende debatt mellom Ministerrådet og Rådet. Den er en forutsetning for at parlamentarikerne i Rådet kan få informasjon om og innflytelse på det viktige arbeidet som pågår.

Til denne sesjonen har Ministerrådet, slik vi krevde i Marichamn, utarbeidet en framdriftsrapport om arbeidet med gjennomføringen av arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992. Denne rapporten inneholder en oppdatert situasjonsbeskrivelse om det europeiske integrasjonsarbeidet samt status for de enkelte deler av programmet.

Rapporten inneholder også en rekke nye forslag som oppfølging av forslag i Økonomisk utvalgs betenkning vedrørende dette.

Økonomisk utvalg har studert det materialet som Ministerrådet har lagt fram. Selv om dette vel neppe kan sies å være et revidert program, har utvalget likevel fått det generelle inntrykk at det er god framdrift i arbeidet med programmet. Vi har forståelse for at det ikke har vært praktisk mulig å utarbeide et egentlig revidert program til denne sesjonen. Det viktigste nå er at framdriften skjer i et høyt tempo, og det ser det ut til.

Ministerrådet har tatt med en generell formulering om samarbeidet i forhold til Øst-Europa. Man vil anvende det formaliserte nordiske samarbeidet som en felles basis og som et verksted for formulering av holdninger, synspunkter og initiativ, men ikke som et forum for forhandlinger. Dette mener jeg er et svært godt utgangspunkt for det videre samarbeid i forhold til Øst-Europa. Økonomisk utvalg legger likevel vekt på at man formulerer mer konkrete forslag i det reviderte programmet. Jeg har da også forstått det slik at Ministerrådet har startet et arbeid som kan føre til slike forslag, og en vil få anledning til å ta stilling til disse når det reviderte

programmet blir framlagt til sommeren. I denne sammenheng vil jeg understreke at det er nødvendig for en uhindret dialog mellom Ministerrådet og Rådet at Ministerrådet overholder fristen 1. juni. Dette skulle for øvrig ikke by på problemer, da Ministerrådet selv har antydning at et revidert program vil komme "medio" 1990.

Samarbeidet med Øst-Europa er viktig og en stor utfordring for de nordiske land. Det inneholder mange politiske utfordringer bl. a. når det gjelder økonomi og miljø. Samarbeidet er også verdifullt kulturelt og menneskelig. Jeg vil likevel trekke fram at sett i et mer kortsiktig økonomisk perspektiv er det forholdet mellom Norden og EF som er det mest interessante og det mest brennende spørsmålet i dag. Det er gjennom en avklaring av de nordiske landenes forhold til EFs indre marked at vi skal sikre vår innflytelse og vår velstand i framtidens Europa. Oppmerksomheten i denne prosessen er i dag primært rettet mot de såkalte EØS-forhandlingene mellom EFTA og EF. Tiden er knapp om man skal kunne oppnå en avtale som skal kunne settes i verk innen iverksettelsen av det indre marked den 31. desember 1992. Nå kan man spørre seg hvilken rolle det nordiske samarbeidet skal spille i denne sammenheng. Jeg kommenterte dette i mitt innlegg i generaldebatten. Arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 gir en del av svaret, nemlig at det nordiske samarbeidet er et verksted for politiske holdninger og faglig arbeid over et bredt politisk spekter.

Arbeidsprogrammet har så å si to dimensjoner. For det første skal det utvikle de nordiske landenes indre integrasjon på en rekke viktige områder. For det andre skal det danne basis for fellesnordiske holdninger i forhandlingene om økt integrasjon i Europa. De nordiske landenes ambisjonsnivå skal ikke og bør ikke være lavere enn ambisjonsnivået i EF-landene.

Det er likevel viktig at det på en rekke områder skjer en koordinering av forslag som skal gjennomføres i Norden i forbindelse med EF og EØS-prosessen. Men det er åpenbart at en slik koordinering kan bety justeringer i tidsplanene. Det er viktig at de nordiske landene kontinuerlig presser den internordiske integrasjonen framover. Der er det ingen tid å miste.

Et av de viktigste redskaper for å drive denne nordiske politikken er arbeidsprogrammet Norden i Europa. Økonomisk utvalg legger stor vekt på at programmet gjennomføres så ambisiøst som det ble lagt opp til på ekstrasesjonen nettopp i Mariehamn.

Økonomisk utvalg mener at rekommendasjon 45/1989 bør være retningsgivende for arbeidet med programmet Norden i Europa, i det minste i tiden fram til utgangen av 1992, da programmet i sin nåværende form utløper. Økonomisk utvalg har derfor innstilt til Rådet at man tar Ministerrådets melding til etterretning og avventer en ny melding vedrørende rekommendasjonen til neste sesjon.

Utrikeshandelsminister Anita Gradin:
Herr president! Vi har insett att det som händer i vår omvärld innebär nya möjligheter och utmaningar för det nordiska samarbetet. Arbetsprogrammet "Norden i Europa" är ett uttryck för att vi tillsammans vill möta utmaningarna och ta till vara möjligheterna.

Utvecklingen går verkligen svindlande snabbt både i den västeuropeiska integrationsprosessen och i reformerna och demokratiseringen i Östeuropa. Båda dessa processer har en starkare betydelse än någonsin för de diskussioner som förs här denna vecka.

Reformprocessen i Östeuropa har kanske inte så direkta effekter på det nordiska samarbetet, även om den i ett längre perspektiv kommer att få en oerhörd betydelse. Som ordförande i Efta under detta halvår kan jag konstatera att vi har ställt oss positiva till att stödja de östeuropeiska ländernas reformprocess, parallellt med de ökade kontakter som de tar med EG. Praktiskt taget samtliga länder i Östeuropa har visat intresse för ett närmare samarbete, i en eller annan form, med Efta-länderna. I många av dem finns ett starkt intresse för den nordiska samhällsmodellen och det nordiska samarbetet på olika områden. Därför är det en viktig uppgift att etablera informella kontakter med olika grupper och folkrörelser i dessa länder för att kunna sprida information om Norden och nordiskt samarbete – detta naturligtvis vid sidan av att vi ger ett direkt bistånd, bilateralt och multilateralt, bl. a. i form av nordiska miljöinsatser.

Överläggningarna mellan Efta-länderna

och EG rusar snabbt vidare mot formella förhandlingar i slutet av våren. Det är oerhört viktigt, inte minst med tanke på utvecklingen i Östeuropa, att vi lyckas hålla den ambitiösa tidtabell som satts upp. Bl. a. måste vi snabbt ta itu med de verkliga knäckfrågorna om institutioner och beslutsformer. Från Efta-ländernas sida, och inte minst de nordiska länderna, har vi kraftigt understrukt att förhandlingarna inte bara får bli en fråga om handel, banketableringar och kapitalrörelser. Miljösamarbete, utbildningsfrågor, medborgarnas Europa och den sociala dimensionen är minst lika viktigt.

Just detta innebär att Efta-EG-arbetet kommer att skära in i många av de traditionella kärnområdena i det nordiska samarbetet. Det är ingenting att vara rädd för. De nordiska länderna och den nordiska samlingsapparatens har mycket att bidra med som vi har åstadkommit under decennier – för att inte säga sekler – av samarbete. Vi kommer inte tomhänta.

På samma sätt har vi en hel del att hämta i det som EG har åstadkommit i sitt samarbete. Ministerrådsförslaget om ömsesidigt erkännande av postgymnasiala utbildningar är ett bra exempel på det.

Men den verkliga utmaningen är frågorna: Vad gör vi med det nordiska samarbetet i denna situation? Vad gör vi för att påverka andra Efta-länder och EG? Vad gör vi för att gå fram snabbare än ett kommande EES-avtal? Vad gör vi i det nordiska samarbetet på områden, som inte kommer att omfattas av avtalet? På vilka områden kan vi gå längre än EES-avtalet? Detta är kärnfrågorna i ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa".

Gränshandeln är en bra illustration av vad det gäller. EG-kommissionen har föreslagit att EG-länderna sinsemellan skall avveckla alla gränskontroller för personer och varor till slutet av 1992. Vi vet att det inte är möjligt att till 1992 nå så långt i det nordiska samarbetet. Det skulle förutsätta tullunion och gemensam handelspolitik, frihandel med jordbruksvaror och harmonisering av skattesatser. Det är inte realistiskt.

Men om EG lyckas, och vi har kvar flertalet av kontrollerna mellan de nordiska länderna, hamnar vi i en politiskt ohållbar situation. Det skulle vara omöjligt att förklara för den allmänna opinionen varför medborgarna

i EG-länderna kan resa helt fritt mellan länderna, medan nordbor bara får ha med sig två flaskor vin och ett kilo kött när de passerar gränsen, och varför en småföretagare inte får ta med sin grävmaskin för att göra ett jobb på andra sidan gränsen utan att betala tull. Vad vi gör med gränshandeln och gränskontrollerna kommer att bli avgörande för det nordiska samarbetets trovärdighet.

Det är fråga om en balansgång. Å ena sidan måste det vara möjligt för en medborgare att handla i den närmaste affären, på andra sidan gränslinjen, och inte behöva åka 50 km till närmaste affär på egna sidan. Å andra sidan skall gränshandeln inte medföra att man systematiskt utnyttjar skillnader i skattesatser mellan länderna. Det finns redan förslag till lösningar på många av dessa problem. Men det gäller att förverkliga dem. Det kräver inte bara god vilja hos regeringarna utan också att man överger traditionella bestämmelser och synsätt i förvaltningarna ned till lägsta nivå.

Herr president! Det som vi diskuterar under denna dagordningspunkt är den i särklass viktigaste frågan i det nordiska samarbetet. Rådet har begärt att ministerrådet skall utarbeta reviderade versioner av arbetsprogrammet och dessutom lägesrapporter två gånger om året. Rådet har även begärt att ministerrådet skall ange tydligare prioriteringar, ha ett längre tidsperspektiv etc. Mot denna bakgrund är det minst sagt förvånande att bara ett par representanter för rådet tar till orda på denna dagordningspunkt.

Skånberg: Herr president! Första gången som jag var med i Nordiska rådet var på extrasessionen i Mariehamn. Där åhörde jag också en presskonferens, där den svenska statsministern tydligt klargjorde att man inte ansåg sig ha tid att ta upp överläggningar med öststaterna och olika former av samarbete med Efta. Först måste man se om sitt eget hus och i högsta möjliga tempo slutföra förhandlingarna med EG. Jag är inte riktigt klar över om svenske statsministern gav uttryck bara för Sveriges uppfattning eller om det var fråga om en gemensam nordisk uppfattning, men jag tog i alla fall illa vid mig av att man så egoistiskt bara ville främja sina

egna intressen och inte var öppen för att på det här sättet också bl. a. handelspolitiskt stödja öststaterna.

Den svenske utrikeshandelsministern har vid upprepade tillfällen senare försäkrat att man visst vill öppna famnen också mot öst. Ändå kan vi väl i verkligheten se att EG och Efta hanterar denna fråga på mycket olika sätt. EG lägger mycket stor vikt vid och ägnar mycken tid åt att så snabbt som möjligt komma till tals med de öststater som är villiga att på olika sätt diskutera ett närmare ekonomiskt samarbete, medan Efta-länderna fortfarande – jag skulle vilja säga förhäxat – försöker att komma före eller behålla sin plats i kön till paradiset EG. Jag tycker att det är felaktigt handlat. Jag tror att den europeiska frågan skulle vinna på att man mera förut-sättningslöst diskuterade ett samarbete i hela Europa och inte bara att stärka just EG.

Vi borde vid det här laget veta att EG faktiskt bygger upp murar mot omvärlden. Om EG inte gjorde det, skulle det inte heller vara så angeläget för de olika länderna att försöka komma innanför dess murar. Vi måste i sanningens namn erkänna att vi strävar efter något som i varje fall många i Sverige och, som jag fruktar, också många i Norden i övrigt tror att bara EG kan erbjuda. Lösningen borde i stället, som sagt, vara ett öppnare Europa, ett regionernas Europa, där man också hade en öppen attityd mot omvärlden.

Jag vill säga att ett anförande i går av Carl Bildt lät ganska intressant på den punkten. Han tog där upp idén att Norden i själva verket skulle vara en bra plattform för det fortsatta arbetet i Europa. Det är möjligt att vi talade om olika Europa, att Carl Bildt menade bara Västeuropa och EG, men vi skall ha en positiv människouppfattning, och jag vill därför uppfatta honom så, att han talade om Europa i dess helhet.

När det slutligen gäller möjligheten att ta med sig sin egen grävmaskin, Anita Gradin, är jag övertygad om att vi kommer att få se många multinationella grävmaskiner som tar sig in i de nordiska länderna och urholkar småföretagens bärkraft, om och när anpassningen till EG blir ett fullbordat faktum. I Danmark torde man kunna redovisa bittra erfarenheter av detta. Vi kommer med säkerhet att kunna göra det från andra länder, om olyckan skulle vara framme.

J. K. Hansen: Hr. præsident! Når jeg tillader mig at tage ordet under dette punkt på dagsordenen, så er det, fordi jeg gerne vil henlede opmærksomheden på en idé eller en tanke: hvordan Nordens stemme på en god og effektiv måde kan bringes ud i Europa, ja, faktisk til hele verden.

Nordens interesse for Europa og Europas interesse for Norden er stigende. Det gælder i særlig grad lige nu, hvor integrationen i EF øges, hvor der er opbrud i Østeuropa og i de baltiske stater. Og i dette opbrud er der stor interesse for orientering om de nordiske landes samfundssystemer. Det nye Europa, som kommer ud af den forandring, bliver de kulturelle og geografiske regioners Europa langt mere end nationalstaternes Europa. Det nordiske samarbejde i Nordisk Råd kan derfor blive en model for et regionalt samarbejde.

Norden som region, som kultur, som samfundsmodel, som idé, har stor interesse ude i verden. De nordiske lande er højt udviklede demokratier, velorganiserede samfund med høj social og uddannelsesmæssig standard. Vi er også uden imperiefortid eller stormagtsambitioner. Vi har selvstændige og nuancerede holdninger til internationale spørgsmål, som andre vil lytte til med stor interesse.

Norden har også selv stor interesse i at markere sig i fællesskab og dokumentere sin tilstedeværelse og eksistensberettigelse over for den øvrige verden. Norden må derfor være synlig og aktiv, når det nye Europa dannes.

I denne proces – dér er pointen – i denne proces er radioen en direkte og daglig kontakt til det enkelte menneske. Den kan nå ud til det enkelte menneske, hvor det er; det enkelte menneske kan selv søge den information, det ønsker, uden andres mellemkomst.

Hvis Norden nu går sammen om at tilbyde en fælles radioinformation, kan vi få den platform, hvor de nordiske lande hver især og Norden sammen vil være tydeligere for resten af verden, end vi vil være ved at optræde enkeltvis og i konkurrence.

Vi kan lægge de nordiske ressourcer sammen, vi kan skabe bedre programmer. Andre lande øger i disse år satsningen på den internationale radio, både på den tekniske og den programmæssige side, og det tvinger så os til at lægge kræfterne sammen og gøre det bedre, end vi kan enkeltvis, hvis vi vil være med.

De nordiske landes utlandsprogrammer arbejder hver for sig og ikke sammen, og det samlede nordiske tilbud bliver derfor svagt set i lyset af den internationale mediekoncentration og de store satsninger på dette område. Selv de nuværende tekniske ressourcer udnyttes ikke rationelt. Må jeg bare nævne, at Sverige har tre store kortbølgesendere og en mellembølgesender og sender hver dag på 9 forskellige sprog og forsøger her at informere om hele Norden. Finland har fire nye og kraftige kortbølgesendere og en mellembølgesender og sender på 5 sprog og informerer først og fremmest om Finland. Norge har fire kortbølgesendere og en kraftig mellembølgesender og sender lidt på engelsk foruden på norsk. Danmark har faktisk ingen sendere, men vi har nu koblet os på den nordiske sender, og vi sender kun på dansk.

Hvis vi lægger disse ting sammen, så er dette ikke noget ubetydeligt udgangspunkt for et fælles nordisk radioprogram produceret i et samarbejde mellem de nordiske radiofonier, enten inden for rammerne af eller som et supplement til deres nuværende udlandsprogramvirksomhed.

Derfor, hr. præsident, skal jeg med dette indlæg anbefale Ministerrådet at tage hele denne sag op, og jeg overvejer selv personligt at stille et medlemsforslag herom.

Grethe Lundblad: Herr president! Jag vill tacka statsrådet Gradin för ett mycket intressant anförande och för den uppmaning hon gav oss i rådet. Hon har säkert rätt i att det som händer nu i integrationsarbetet kommer att bli en stor utmaning för oss i Nordiska rådet.

Jag vill gärna säga till henne att socialdemokraterna i Nordiska rådet är medvetna om att det uppstår en speciell problematik inför en ökad integration där också Efta-länderna deltar på många områden och att det kan påverka det nordiska samarbetets både innehåll och former. Vi förutsätter att den nu tillsatta organisationskommittén tar upp en del av problematiken, men naturligtvis kommer vi i den socialdemokratiska gruppen att anta utmaningen till både nytänkande och strukturdiskussion också i det traditionsrika nordiska samarbetet.

Eftersom flera talare på denna punkt har

tagit upp samarbetet med Östeuropa skulle jag vilja tala om att jag ställde en skriftlig fråga till ministerrådet i början av januari kring just samarbetet med Östeuropa och ifrågasatte om man inte skulle göra ett tillägg till rapporten Norden i Europa 1989–92 just med hänsyn till det som händer i Östeuropa. Jag tycker att jag fick ett positivt svar. Ministerrådet talar om att man har bett samtliga ämbetsmannakommittéer att inom sina områden utväxla idéer och erfarenheter kring samarbetet med Östeuropa och senast den 15 juni avge en redogörelse för olika initiativ som kunde stödja utvecklingen i de östeuropeiska länderna på områden som ligger Norden nära. Man skulle också göra en förstudie. Det talas om att man tänker ha en samlad diskussion på ministerrådets och samarbetsministrarnas möte under eftersommaren 1990.

Med anledning av det positiva svaret vill jag hemställa till ministerrådet att Nordiska rådet får en rapport efter diskussionen på eftersommaren, så att vi på våra novembermöten i utskotten kan ta upp dessa frågor på ett mer konstruktivt sätt än vi kunnat tidigare.

Till sist, herr president, skulle jag i samband med behandlingen av rapporten från ekonomiska utskottet vilja på en punkt vädja till ministerrådet. Det gäller det samarbete som nu sker kring standardiseringsarbetet i EG, där de nordiska länderna försöker påverka de standardiseringsnormer som skall gälla i fortsättningen för många varor. Speciellt när det gäller maskiner och en del annan utrustning för industrin har normerna ofta en viktig säkerhetssida och berör på det sättet säkerhetssamarbetet i Norden.

Efter ett sammanträde med fackliga företrädare har det blivit klart för mig att den trepartssamverkan man har i arbetsmiljöfrågor i Norden är svår att få till stånd när man deltar i standardiseringsarbetet i EG, eftersom de fackliga företrädarna på grund av bristfälliga ekonomiska resurser inte har råd att delta genom att resa till Bryssel och förhandla. Därför anser man sig inte kunna vara med i det samarbetet. Det gäller t. ex. lantbruks- och skogsbruksmaskiner, det gäller traktorer och kranar och mycket annat. Det är viktigt att de får en utformning som tillgodoser säkerhetskraven.

EG har ett syfte att inte sänka säkerhetsnormerna, men det har förutsatts i EG att arbetsmarknadsparterna skall ge ett effektivt bidrag till standardiseringsarbetet. Därför vill jag vädja till ministerrådet att försäkra sig om att den trepartssamverkan, som är en viktig del av den nordiska modell som statsrådet sade var så viktig, kan fungera i standardiseringsarbetet mellan Efta och EG, så att de fackliga företrädarna kan försvara och förklara de nordiska normerna ur arbetsmiljösynpunkt.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! På baggrund af ikke mindst de fremragende debatter, vi har haft om "Norden i Europa", vil jeg bruge dagsordenspunktet her til at annoncere et forslag, som flere rådsmedlemmer fra flere partier er enige i at vi skal arbejde for. Det drejer sig om en fransk højskole, som har gjort det til sit speciale at arbejde med at udbrede kendskab og informere om Norden og den nordiske folkehøjskoletradition. Vi ønsker at annoncere allerede nu, at vi vil opfordre Ministerrådet til at inddrage Nordisk Folkehøjskole i Frankrig som støtteværdig på baggrund af denne skoles fremragende arbejde med at informere om Norden.

Når jeg ønsker at tage det op nu, så er det, fordi det allerede nu kan indgå i de videre overvejelser om, hvordan vi kommer videre med forslaget. Nordisk Råds medlemmer vil komme til at høre mere til det – dette sagt af hensyn til Ministerrådet især.

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister: **Hellström:** Herr president! Jag är glad att Anita Gradins uppmaning till rådet gav resultat och att vi fick en betydligt fylligare debatt än vi såg ut att få från början. Detta är det tillfälle när vi skall diskutera de prioriteringar som ministerrådet har föreslagit att rådet skall arbeta med i samband med integrationen i Norden och Europa. Under generaldebatten framfördes kritik mot ministerrådet för att rådet inte vet hur vi prioriterar. Detta är tillfället att tala om på vilka punkter ministerrådets prioriteringar avviker från rådets. Därför är det glädjande att man på så få punkter har kritiserat ministerrådets prioriteringar.

Det var intressanta synpunkter på radiosidan som J. K. Hansen förde fram och som Grethe Lundblad anförde på arbetsmiljöfrågor. I övrigt handlade debatten om andra frågor än vad som står på dagordningen.

Låt mig också säga till Krister Skånberg att det förhållandet att vi i Norden vill intensifiera vår egen integration men också delta i integrationsprocessen i Västeuropa inte innebär att vi på något sätt skulle vara negativa eller avvaktande till att nalka oss Östeuropa. Det tycker jag framgår av ministerrådets förslag och av den debatt som förts efter sessionen i Mariehamn. På den punkten tror jag det råder ett missförstånd.

Jag vill här försöka ge en bild av var vi i integrationsarbetet bedömer att vi ligger väl framme och var jag menar att vi är sent ute och måste skärpa våra insatser.

Integrationsarbetet handlar både om att påverka integrationsprocessen mellan EG och Efta och om att förstärka processen i Norden. Vad gäller möjligheterna att påverka ligger vi hyggligt framme framför allt vad avser standardiseringsverksamheten. Det gäller arbetsmiljöfrågorna – även om vi tar till oss Grethe Lundblads synpunkter – konsumentskyddsområdet och byggsektorn. Vi har i ministerrådets budget avsatt budgetmedel för att påverka standardiseringen där. Det gäller också industrifonden, som fått särskilda medel för standardisering, och det gäller inte minst det som har med EG:s maskindirektiv att göra.

När det gäller att stärka Norden inåt med hjälp av integrationsprocessen har vi kommit hyggligt fram på en del av trafikområdet. Det gäller lastbilstrafik, tredjelandstrafik och beslutet att avveckla restriktioner för kapital, som kommer att fattas under denna vecka, liksom restriktioner för busstrafiken. De är områden där vi tycker att vi ligger hyggligt framme.

Det viktiga beslutet om ömsesidigt erkännande av examina som vi skall fatta i morgon är avgörande för möjligheterna att i praktiken stärka den nordiska arbetsmarknaden.

Jag kan också nämna att vi ligger hyggligt framme vad gäller kapitalliberaliseringen, film- och TV-fonden, gemensamma insatser i det audiovisuella Eureka och miljörådets handlingsprogram, som skall diskuteras i morgon, liksom miljömärkning. De är exem-

pel på områden där vi bedömer att arbetet går bra.

Men det finns också områden där vi är sena. Anita Gradin har starkt understrukit att tekniska handelshinder är ett område där vi är alldeles för sena i Norden. Det är inte rimligt att vi skall behöva ha det så som Anita Gradin gav exempel på. Det gäller exempelvis ett öppnande av marknaderna för offentliga inköp, alltså statlig och annan offentlig upphandling, där vi ligger sent i arbetet och måste skärpa oss. Det gäller också många svåra frågor inom tjänsteområdet, t.ex. ett allmänt diskrimineringsförbud beträffande tjänster, etableringsrätt, förvärvslagstiftning, banker och försäkringsbolag. Enligt minister rådets uppfattning skall vi förvisso klara våra tidsplaner, men det krävs ökade insatser av ämbetsmannakommittéerna. Även om vi i morgon förhoppningsvis fattar ett viktigt beslut på utbildningsområdet, finns det mycket kvar att göra när det gäller harmonisering och inte minst erkännande av påbyggnadsutbildning, delexamina och liknande. Det gäller praktiska frågor där vi måste lägga in mer resurser än vi gjort hittills.

Jag har här lämnat en mycket översiktlig beskrivning av hur jag bedömer att vi ligger till med arbetet. Det innebär att vi har god styrfart men att det uppenbarligen finns områden där ministerrådet och ämbetsmannakommittéer, förhoppningsvis i en dialog med rådet, måste arbeta hårdare och mer intensivt än vi har gjort hittills.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls utskottets förslag.*

Mötet avbröts här efter kl 12.30 och återupptogs kl 14.00.

Grethe Lundblad övertog här efter ledningen av förhandlingarna.

7

C 3/e: Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)

C 4/e: Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)

C 6/e: Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)

C 7/e: Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)

C 15/e: Berättelser för 1988 på ekonomiska utskottets sakområde

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Karin Söder (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Ekonomiska utskottet har i ett samlat betänkande behandlat berättelserna från Nordiska investeringsbanken, Projektexportfonden, Utvecklingsfonden och Industrifonden.

Beträffande Investeringsbanken har utskottet funnit att banken är en väl fungerande och dynamisk institution i det nordiska ekonomiska samarbetet. Detta understryks särskilt när man betraktar samspelet mellan NIB och de övriga nordiska finansiella institutionerna.

Utskottet har i samband med januarimötena i år träffat bankens direktör och därvid fått en orientering om bankens verksamhet. Där framgick mycket klart att de nordiska länderna sedan bankens start har fått en förbättring på investerade medel som ligger väsentligt över den generella räntenivån.

Banken spelar en växande roll för utvecklingen av de nordiska ländernas näringsliv, inte minst genom att i hög grad medverka till finansieringen av den strukturomvandling som äger rum genom övertagande av företag tvärs över de nordiska nationsgränserna. Den betydelse detta har i praktiken för den nordiska ekonomiska integrationen visade bl.a. de utredningar som låg till grund för den nya ekonomiska handlingsplanen.

NIB:s specialitet att lånen skall ha "nordiskt intresse" gör sig gällande för de internationella lånen och medverkar därvid till att ge nordiskt näringsliv en möjlighet som de inte skulle ha genom andra nationella och internationella låneordningar. Utskottet lägger stor vikt vid att dessa möjligheter i framtiden kan utnyttjas så effektivt som möjligt, särskilt i relation till utvecklingen i Östeuropa.

I övrigt hänvisar ekonomiska utskottet till utskottets synpunkter i betänkandena över ministerrådsförslagen om upprättande av ett miljöfinansieringsbolag och förslaget om att utvidga beloppsramen för projektinvesteringslånen.

Beträffande Nordiska projektexportfonden konstaterar utskottet att det fortfarande är stor efterfrågan på stöd från NOPEF.

Utskottet konstaterar att en del projekt som är under behandling gäller export av miljöteknologi till Östeuropa, bl. a. till de baltiska länderna och Polen. Utskottet lägger stor vikt på att dessa aktivitetsområden även fortsättningsvis prioriteras högt och att det skapas en koordinerad arbetsdelning mellan NOPEF och det nya miljöfinansieringsbolaget.

Utskottet konstaterar vidare med tillfredsställelse att Nordiska utvecklingsfonden nu har startat sin verksamhet och att det arbete som genomförts under 1989 i stort sett svarar mot de förväntningar som utskottet haft för fonden.

Utskottet vill emellertid erinra om att man i betänkandet över ministerrådsförslaget B 84/e om den nordiska utvecklingsfonden hemställde att stadgarna för fonden skulle kompletteras med ett krav om miljömässig hänsyn i överensstämmelse med de nordiska ländernas uppföljning av Brundtlandkommissionens förslag. Detta synes inte ha skett och utskottet upprepar därför denna hemställan och understryker samtidigt betydelsen av att miljömässiga aspekter tas in i fondens löpande arbete när man bedömer projekt.

När det gäller Nordiska industrifonden konstaterar utskottet att en rad av de utvecklingstendenser som beskrivs i dess berättelse pekar i rätt riktning och visar att Industrifonden är och kan förbli ett centralt och dynamiskt redskap för nordiskt industriellt samarbete.

Utvidgningen av antalet samarbetspartners bland industriföretag och i de teknisk-industriella forskningsmiljöerna, ökningen av industrins andel av projektfinansieringen och arbetet med nätverk och näringspolitiskt forum är sådana tendenser som särskilt stöds av utskottet.

Utskottet har även noterat att Industrifonden under hösten 1990 skall framlägga en långsiktig plan för sin verksamhet. Utskottet

anser att det i samband med utarbetandet av en sådan plan bör genomföras en relativt djupgående analys av erfarenheterna av fondens aktiviteter och arbetsmetoder, så att man i planen kan framhäva de utvecklingstendenser som verkar mest lovande. Utskottet vill gärna vara med i överläggningarna, när man tar fram denna långtidsplan.

Fru president! Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Nordiska rådet lägger berättelserna C 3/e om Nordiska investeringsbanken, C 4/e om Nordiska projektexportfonden, C 6/e om Nordiska utvecklingsfonden och C 7/e om Nordiska industrifonden för verksamheten 1989 samt C 15/e om verksamheten 1988 på ekonomiska utskottets sakområde till handlingarna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *biföljs utskottets förslag.*

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att, Gunnar Björk lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Gunilla André, att Anita Johansson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Ulla Johansson, att Mats Nyby lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Arja Alho, att Ólafur G. Einarsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Birgir Ísleifur Gunnarsson, att Berit Oscarsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Jan Fransson, att Þorsteinn Pálsson lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Friðrik Sophusson samt att Marjatta Väänänen lämnat sessionen för denna dag och ersatts av Eeva-Liisa Moilanen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

8

E-saker

E 15: Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken¹

Industriminister **Molin**: Fru president! Lilli Gyldenkilde, Danmark, har frågat den svenska regeringen om den kan bekräfta att den svenska handlingsplanen för kärnkrafts-avveckling följer hittills tagna principbeslut

¹ Frågan tryckt s. 2414

och att regeringen inte överväger ändringar i redan beslutade tidsplaner.

Då det är jag som har ansvaret för energifrågorna i den svenska regeringen faller det på mig att besvara frågan.

Riksdagens beslut rörande avvecklingen av kärnkraften innebär att den sista reaktorn i Sverige skall stängas senast år 2010. År 1988 beslutade riksdagen att avvecklingen skall inledas med att en första reaktor tas ur drift år 1995 och en andra år 1996 – en i Ringhalsverket och en i Barsebäcksverket. Enligt 1988 års beslut skall regeringen år 1990 redovisa ”vilka åtgärder för energitillförsel som måste vidtas för att inte den tidigarelagda avvecklingen av de två kärnkraftsreaktorerna skall resultera i elbrist eller osäker eltillförsel vid mitten av 1990-talet och för att den elintensiva industrins försörjning skall tryggas”. På grundval av bl. a. detta underlag skall riksdagen på förslag av regeringen, bestämma vilka två reaktorer som skall tas ur drift och turordningen dem emellan.

Inom regeringskansliet pågår förberedelser för en energipolitisk proposition som avses föreläggas riksdagen hösten 1990. Avsikten är bl. a. att propositionen skall innehåll preciserade förslag om kärnkraftsavvecklingens inledning och om åtgärder som föranleds av denna.

Den svenska regeringen arbetar således vidare i enlighet med de av riksdagen tagna besluten om kärnkraftsavvecklingen.

Lilli Gyldenkilde: Fru president! Jeg takker Statsråd Rune Molin for svaret og ønsker lykke og held til med arbejdet med at få afviklet kernekraften i Sverige. Jeg håber selvfølgelig, at Statsråd Rune Molin i det forberedende arbejde vil lytte til den danske stemme, som jo stort set går ud på at fortælle svenskerne, at Barsebäck gør os urolige. Det ligger, som alle ved, 20 kilometer fra hovedstaden i Danmark, København, og ingen ved sine fulde fem ville nu om dage lægge et kernekraftværk så tæt på en storby, og derfor har vi i Danmark naturligvis en stærk interesse i, at afviklingen indledes så snart som muligt – jo før des bedre. I den gode naboånd skal jeg hermed opfordre dertil. Jeg har formuleret mit spørgsmål sådan, at det kan forstås, at jeg håber, der ikke sker nogen ændringer over-

hovedet i det, der er besluttet. Men jeg vil dog ikke undlade at sige, at jeg naturligvis gerne ser, at det besluttes, at afviklingen finder sted før det hidtil fastsatte tidspunkt. Men det, jeg ønskede klarlagt her i dag, var, at der ikke indtil nu er rørt ved de beslutninger, man har taget.

På denne baggrund må det selvfølgelig forurolige, at der skal træffes nye beslutninger, hvis indhold vi ikke kender. Men jeg har valgt den milde og venlige form i det gode naboskabs ånd og opfordrer til, at beslutningerne ikke vil gå i retning af et senere afviklingstidspunkt end det først vedtagne. Og skulle der opstå problemer med at skaffe energi, vil jeg foreslå, at man tager kontakt med Danmark, hvor vi har overskud af naturgas. Tak for svaret!

Møller: Fru præsident! Jeg var ked af den svenske ministers udtalelse. For 20 år siden havde vi i Danmark en statsminister, der hed Jens Otto Krag. Han sagde engang: ”Man har et standpunkt, til man tager et nyt.” Det var der mange der bebrejdede ham, men reelt er det vel noget af det klogeste, man kan sige som politiker, nemlig at når situationen ændrer sig, reviderer man sine synspunkter.

Og situationen har jo ændret sig i forhold til, da Sverige traf sin beslutning for en halv snes år siden. Hvem talte da om kuldioxidforurening, hvem talte om drivhuseffekt for 10 år siden? Det var der ingen der gjorde; vi kendte knap nok begreberne. Men i dag er vi klar over, at det er problemer, der truer miljøet i hele verden. I den forbindelse må vi konstatere, at der ikke er noget, der samtidig kan give så meget energi, og som ikke skaber problemer i form af drivhuseffekt, som kernekraft.

Vi ved også, at landene i Øst og i Vest, i Østtyskland, i Rusland, i England, Frankrig og Vesttyskland vil fortsætte med at udnytte kernekraft. Var der så ikke mere perspektiv – mere nordisk perspektiv – i, at vi sagde, at lande i Norden, som har udviklet den sikreste, mest effektive og bedste teknik inden for A-kraftteknologi, fortsatte med det og samtidig søgte at eksportere den til de lande, hvor man er langt, langt bagefter rent sikkerhedsmæssigt? Vi har jo tradition for et godt arbejdsmiljø i Norden. Lad os altså udbygge

det, vi har, og lad os eksportere til de lande, der er bagefter. Lad os ikke ønske, at svenskerne skal erstatte deres kernekraftværker med naturgas, med olie eller kul, som alt sammen skaber øget drivhuseffekt. Det synes jeg ville være kedeligt.

Dette ændrer ikke noget ved, at det selvfølgelig kan være rigtigt at lukke enkelte kernekraftværker, som er placeret forkert i forhold til storbyer. Men generelt synes jeg, det er godt, at svenskerne forurener så lidt, som de gør, fordi de bruger kernekraft.

Skånberg: Fru president! Vi har forstået av den svenske industriministerns inlägg att det inte är alldeles klart att det blir någon avveckling enligt den plan som den svenska riksdagen tidigare har fastställt. Man hänvisar nu i stället framåt, och det är viktigt att i det sammanhanget slå fast att det har gjorts ganska rejäla utredningar på svenskt håll, i vilka Vattenfall, som är huvudaktör på energiområdet i Sverige, har medverkat. Av dem framgår klart att man kan nå de av den svenska riksdagen uppsatta miljömålen, även om man behöver avveckla kärnkraften enligt vad som föreskrivs i den svenska riksdagens beslut. Det är viktigt att det inte råder några missuppfattningar på den punkten, fru president.

Marianne Jelved: Fru præsident! Blot for at der ikke skal opstå nogen former for misforståelse, så var hr. Helge Adam Møllers indlæg ikke udtryk for, hvad den danske politik på dette område er.

Industriminister **Molin:** Fru president! Vi får tydligen två debatter, en mellan de danska representanterna och en mellan de svenska.

Det är inte så enkelt som Lilli Gyldenkilde sade, att man kan ersätta kärnkraften med naturgas. Vi har ett problem med växthuseffekten, som en annan talare var inne på. Det finns ett beslut av den svenska riksdagen om att koloxidutsläppen inte får öka. Det är alltså inte bara att ersätta kärnkraftverket i Barsebäck med naturgas från Danmark, utan tillvaron är mer komplicerad. Vi måste klara många mål samtidigt.

Till Krister Skånberg vill jag säga att detta inte bara är en miljöfråga, utan vi måste klara konkurrenskraften för den elintensiva industrin och sysselsättningen på orter och i regioner som inte sällan har ett besvärligt sysselsättningsläge. Vi skall dessutom ta hänsyn till vår ekonomi och välfärd. Det är mål som vi ställde upp i folkomröstningen 1980, och det är mål som också den svenska riksdagen har satt upp. Skall vi nå dem, tror jag det behövs en litet mer nyanserad diskussion och litet mindre av misstänkliggörande av de avsikter som olika parter har.

Krister Skånberg började sitt inlägg med att ifrågasätta om vi ville komma till något annat resultat än det som riksdagen beslutat. Det innebär ett misstänkliggörande som saknar grund. Jag har sagt inför folkomröstningen 1980 att jag vill avveckla kärnkraften, och vi bestämde i samband med folkomröstningen tidpunkten till 2010. Det är den inriktning jag har.

Sedan måste vi också klara de andra målen. Därför behöver vi föra en dialog om hur vi tillsammans skall nå de målen. Jag tror inte det är omöjligt. Jag menar att vi kan avveckla kärnkraften såsom riksdagen har beslutat, men det kräver en samling på olika sätt. En sådan samling är en förutsättning för att vi skall få folket med oss. Skall kärnkraften avvecklas i Sverige, innebär det att vi måste skära ned på välfärd och sysselsättningsmöjligheter och ställa vissa regioner inför svåra sysselsättningsproblem. Jag tror därför att det blir svårt att få gehör för det beslut som det svenska folket i realiteten fattade 1980.

Det är alltså inte så enkelt som att bara lyfta fram miljömålet. Det finns andra saker som också måste klaras.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Jeg takker statsråd Rune Molin for anden omgang. Jeg havde helst været den foruden, fordi det gjorde mig frygtelig urolig, det, der blev sagt.

Det er rigtigt, at man som statsråd må tage andre argumenter ind i debatten end det rent miljømæssige, men når ministeren netop siger, at miljø og velfærd spiller så stor en rolle i denne sammenhæng, er jeg fuldstændig enig. Spørgsmålet er, om man vil lægge mest vægt på økonomien eller mest vægt på velfærd.

den, og dér mener jeg, man bør lægge mest vægt på velfærd. Velfærd har jo også noget at gøre med, at man ikke er urolig, at man ikke er bange, at man ikke er usikker på, hvordan ens hverdag kommer til at se ud, når man bor i områder, hvor der er kernekraftværker.

Det er klart, at jeg ser dette snævert fra en dansk synsvinkel, fra et land, der ligger meget tæt på Barsebäck; derfor er vi optaget af det.

Jeg kom med en hurtig bemærkning til slut om, at man jo i givet fald, hvis man manglede energi, kunne overveje at købe energi af Danmark, fordi vi har overskud af naturgas. Ja, det var en lidt vel hurtig bemærkning, for naturligvis er der også problemer i det. *Jeg* lagde ikke op til handelsforbindelser på det punkt.

Jeg ved, at fagbevægelsen i Sverige arbejder meget for og meget anbefaler at forske meget mere og gå meget mere i gang med vandkraften f. eks., og det er da noget, som jeg meget vil støtte at man gør. Men jeg ved godt, at det kommer til at tage tid. Det, jeg her har ønsket at opklare, var, om det kommer til at tage mere tid, end det hidtil er forudsat, at afvikle kernekraften og jeg kan konstatere på baggrund af de to besvarelser, at indtil videre vil det ikke gøre det, og tak for det!

Birte Weiss: Også jeg vil godt sige Rune Molin tak for, at der ikke er tale om ændringer i forhold til den holdning, der hidtil har været lagt frem.

Og så går jeg i øvrigt ud fra, at han også er enig med mig i, at i den opsummering, som Helge Adam Møller kom med, var der én vigtig præmis, som Helge Adam Møller glemte at tage med, og det er det, der i mellemtiden også er sket i Tjernoby.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 17: Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna¹

Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister **Tom Vraalsen:** Ærede president! I

programmet for nordisk bistandssamarbeid fra 1988 finnes det anbefalinger til de nordiske bistandsmyndigheter om funksjonshemmede i utviklingslandene. I disse inngår at det skal arbeides aktivt i FN og andre internasjonale organer for å gjøre oppmerksom på forholdene. Videre skal man samarbeide med private organisasjoner for å bistå de funksjonshemmede i utviklingslandene med å bygge opp og styrke egne interesseorganisasjoner. Endelig skal man samarbeide med de funksjonshemmedes organisasjoner, slik at hensynet til de funksjonshemmede i større grad blir integrert i prosjektarbeid og -planlegging.

Bistandsmyndighetene har tidligere i mange tilfelle benyttet seg av den ekspertise som finnes i de private organisasjoner. Dette gjelder så vel ved utarbeidelse av retningslinjer på området som ved utarbeidelse og utførelse av spesielle prosjekter og programmer. Et møte som nylig ble holdt i Oslo mellom representanter for de nordiske handikappbevegelser og bistandsmyndighetene kan ses som innledning til et enda nærmere samarbeid.

Handikaporganisasjonenes nordiske råd har påpekt at integrering av handikapaspektet i bistandsprogrammene bare skjer i et visst omfang. De mener forklaringen ligger i manglende kunnskaper om funksjonshemmedes behov og muligheter, og at man uten tilstrekkelig kunnskap heller ikke kan ta fantasien i bruk. De nordiske bistandsmyndigheter er enige i at en dialog på nordisk plan om de funksjonshemmedes behov og muligheter i bistandssammenheng vil kunne bidra til å få klarlagt hva som kan gjøres annerledes og bedre enn i dag.

Integrering av handikapaspektet i *all* bistandsvirksomhet kan vise seg å være vanskelig, i alle fall for visse typer av programmer. Og funksjonshemmede er i dag ikke en spesiell målgruppe i den mottakerorienterte bistand. Det er likevel besluttet at emnet skal diskuteres videre mellom de parter det gjelder.

Under dialogen mellom funksjonshemmedes organisasjoner og bistandsmyndigheter ble det foreslått å holde et seminar om bistand til funksjonshemmede i slutten av inneværende år. Finansiering av og administrativt ansvar for et slikt seminar vurderes nå av

¹ Frågan tryckt s. 2417

de nordiske bistandsmyndigheter.

Felles nordisk holdning til innsats avstemmes som oftest i møter i multilaterale fora som FN og andre internasjonale organisasjoner. Innenfor bilaterale prosjekter skjer det koordinering når flere nordiske land er involvert. Mange prosjekter er imidlertid av en slik karakter at ren bilateral innsats ofte er det enkleste. En rekke prosjekter gjennomføres allerede gjennom private organisasjoner.

Ministerrådet vil naturlig nok, gjennom Embetsmannskomiteen for bistandsspørsmål rapportere om utviklingen og om de aktiviteter kontakten med de funksjonshemmedes organisasjoner foranlediger.

Lena Öhrsvik: Fru president! Jag tackar för ett positivt och utförligt svar.

I samarbetsprogrammet på biståndsområdet finns det såsom vi hörde ett avsnitt som handlar om de handikappades förhållanden i utvecklingsländerna. Där konstaterar man att det finns flera hundra miljoner människor med handikapp i dessa länder och att antalet ökar för varje år. Det är därför klart nödvändigt att de handikappades särskilda behov uppmärksammas i biståndsarbetet. Det var därför jag ställde min fråga.

Jag tackar som sagt för ett positivt och utförligt svar. Särskilt vill jag peka på löftet om fortsatta kontakter mellan biståndsmyndigheterna och de nordiska handikapporganisationerna. Jag instämmer i bedömningen att ökade kunskaper om handikappades behov och möjligheter är den bästa förutsättningen för att man skall kunna vidta bra åtgärder. Ett seminarium är här en utmärkt start.

Tack ännu en gång för löftena! Jag ser fram mot framtida rapporter till rådet.

Diskussionen förklarades här efter avslutad.

E 23: Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden¹

Industriminister **Molin:** Fru president! Inledningsvis vill jag hänvisa till behandlingen

av ministerrådsförslaget om det regionalpolitiska samarbetsprogrammet för åren 1990–1994. I programmet betonas att vi behöver bättre kunskap om olika drivkrafter bakom den regionala utvecklingen, t. ex. den snabbt ökade internationaliseringen och den europeiska utvecklingen.

Många nordiska regioner upplever problem som bottnar i det faktum att produktionen är inriktad på relativt enkla och traditionella produkter, ofta med koppling till lokala råvaror. En viktig fråga är hur näringslivet kan förstärkas i svagt utvecklade regioner. Därför har satsningar på kunskapsinvesteringar, förbättrade utbildningsmöjligheter och kompetensuppbyggnad fått en central plats i det regionalpolitiska samarbetsprogrammet.

Som det framgår av programmet kommer ministerrådet att ta fram konkreta åtgärdsplaner för samverkan mellan olika regioner. Dessa planer förutsätts också leda till konkreta åtgärder för högskole- och universitetssamarbete för att dra nytta av de utbildnings- och forskningsresurser som finns.

Avslutningsvis vill jag betona att avsikten är att finna olika strategier för att få högskolor och nationella forskningsinstitut att bidra till industrins och näringslivets omställning och utveckling. Kompetensuppbyggnad och -spridning måste ske på olika områden lokalt, regionalt och nationellt. Jag vill i detta sammanhang nämna att ett omfattande arbete redan har gjorts kring teknik- och kompetensspridning till näringslivet.

Diskussionen förklarades här efter avslutad.

E 32: Fråga till Norges regering angående gränspendlare¹

Finansminister **Skauge:** Ærede president! Etter det norske regelverket kan en person som er bosatt i Norge, ikke kjøre en utenlandsregistrert bil på norsk område uten å betale norsk avgift. En svensk dagpendler anses ikke som bosatt i Norge og skal følgelig ikke betale norsk avgift dersom bil registrert i utlandet brukes i dagpendlingen. Det reageres heller ikke med avgiftskrav dersom en slik

¹ *Frågan tryckt s. 2423*

¹ *Frågan tryckt s. 2437*

pendler leilighetsvis overnatter på arbeidsplassen i Norge. Dersom slik overnatting får et mer regelmessig mønster, vil pendleren bli ansett som bosatt i Norge, slik at norske avgifter må betales når bilen brukes på norsk område.

Jeg har fått opplyst at våre avgiftsmyndigheter har til klagebehandling et par enkelttilfeller som ligger i det grenseområde jeg her har nevnt. Det gjelder i disse tilfellene svenske statsborgere som har sitt arbeid på flyplass i Norge, men pendler mellom Sverige og Norge. Det foreligger i øyeblikket ikke noen avgjørelse i direktoratets klagebehandling.

Den norske regjering har ikke vurdert om initiativ om tiltak når det gjelder grenseboeres rett til å anvende utenlandsregistrert bil innenfor Norden. Som spørsmålsstilleren er kjent med, er vanskelighetene på dette området et internasjonalt problem. Det er ikke spesielt for Norge, det er også kjent i de andre nordiske land. I Norden er så vel Danmark som Finland og Norge i denne forbindelse høyavgiftsland, mens Sverige er et lavavgiftsland. Høyavgiftsland vil være interessert i å forhindre spekulative biloppkjøp i lavavgiftsland.

Det har i årenes løp vært flere forsøk på å finne frem til mulige løsninger på disse problemene innen Norden. Som spørsmålsstilleren vil være kjent med, la en nordisk embetsmannsgruppe i 1986 frem en rapport til de nordiske finansministre. På grunn av de store avgiftsforskjeller arbeidsgruppen fant eksistere mellom landene, kom gruppen til at det ikke var mulig å ta opp forslag om konkrete tiltak.

Det har heller ikke vært mulig ved senere anledninger å finne frem til løsninger på fellesnordisk nivå. Det er imidlertid klart at den nåværende rettstilstand fører til resultater som i en del tilfeller virker lite rimelige. Jeg stiller meg positivt til en ny behandling i nordisk regi, hvis det også kan påregne støtte fra de andre nordiske land.

Jeg vil imidlertid i denne forbindelse gjerne få peke på at det i Tollsamarbeidsrådet arbeides med en konvensjon om midlertidig innførsel av varer. I dette arbeidet inngår også spørsmål om midlertidig bruk av utenlandsregistrert bil. Det kan derfor være hensiktsmessig å avvente fremdriften i dette ar-

beidet før vi leter etter andre midlertidige løsninger på nordisk basis.

Elver Jonsson: Fru president! Jag tackar statsrådet Skauge för svaret på min fråga. Tyvärr ges det inte något klart besked. Det hänvisas bl. a. till att tulldirektoratet inte avgjort frågan. Till det är bara att säga att det är ganska många månader sedan prövningen begärdes.

Finansminister Skauge säger att om tillfälliga övernattningar följer ett regelbundet mönster blir man pendlare och anses som bosatt i Norge. Men en person som arbetar efter en skiftlista och får en viss regelbundenhet i sitt tillfälliga övernattande men har sin familj, sin bostad och större delen av sitt liv i Sverige borde förnuftsmissigt anses vara bosatt i Sverige.

Det finns flera aspekter – trafiksäkerheten är en. När man slutar sitt arbete fram mot midnatt är det inte lämpligt att man sätter sig i bilen och sedan efter några timmars sömn åter sätter sig i bilen och börjar ett nytt arbetspass omkring klockan 6 på morgonen. Därför är det en angelägen praktisk fråga.

Nu säger finansministern att problemet inte är speciellt för Norge utan att andra länder har samma bekymmer. Men det är väl inget skäl för att inte ta itu med ett praktiskt problem, som många har bekymmer med.

Statsrådet hänvisar till att tullsamarbeidsrådet arbetar med en konvention om tillfällig införsel av varor, som i det arbetet skall ta upp frågan om tillfälligt användande av utlandsregistrerad bil. Då vill jag fråga: Finns det någon tidsplan som gäller för det arbetet eller är det ställt på framtiden? Jag menar att vi skulle kunna tänka oss en tillfällig regel i form av någonting som skulle kunna kallas "frizon för gränsbor" som använder sin bil även om den är registrerad på andra sidan gränsen.

Vi talar ofta högtidligt om att alla praktiska hinder för ett fungerande gränssamarbete skall undanröjas. Men så länge det här problemet inte är löst kan vi inte påstå att vi har ett väl fungerande gränssamarbete. Jag skulle önska att statsrådet Skauge förtydligade sig och ställde i utsikt att någonting kan hända i denna fråga, som för enskilda gränsbor är stor och svår att hantera med nuvarande regler.

Finansminister Skaug: Ærede president! Jeg må nok si at siden dette gjelder internasjonalt regelverk som omfatter svært mange flere land enn Norge, må vi i valg av permanente løsninger ta den tid som samordningen krever. Men jeg kan gjerne si til spørderen at jeg vil vurdere om vi i den tiden som går, hvor vi avventer denne prosessen, kan ha en mer lempelig praktisering av enkelttilfeller, slik at vi kan løse disse grensetilfellene som det her vises til, med litt større smidighet mens vi venter på regelverket.

Elver Jonsson: Fru president! Jag får tacka för att statsrådet Skaug tydligen sedan han skrev svaret på morgonen har lagt på ett extra kol. Det måste inkasseras som en framgång för de nordbor som möter det här problemet. Jag hoppas att problemet snabbt skall kunna undanröjas.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E42: Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikes-handelsministrarna och bistandsministrarna¹

Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister **Tom Vraalsen:** Gjennom flere år har Nordisk Ministerråd hatt et godt etablert samarbeid på så vel utenriks-, handels- som bistandsområdet. Begge sektorer har sine egne embetsmannskomiteer og arbeider med faste personalressurser i samsvar med Nordisk Råds godkjente sektorprogram. Ministerrådet anser at arbeidet i dag fungerer pragmatisk. De nordiske regjeringers ministre på henholdsvis bistands- og utenrikshandelsområdene treffes på møter der alle sider ved regjeringssamarbeidet på de respektive sektorer blir drøftet. De formelle ministerrådsbeslutningene, som tas av samarbeidsministrene, utgjør bare en begrenset del av alt som foregår av nordisk samarbeid på de nevnte sektorer.

Flere land har tidligere fra denne talerstolen sagt seg beredt til å overlate til fagministrene på bistands- og utenrikshandelsområdet å fatte egne beslutninger. Dette ville inne-

bære en effektivisering av arbeidet. Som både bistands- og samarbeidsminister kan jeg underskrive på det.

For å imøtekomme dette ønsket kreves det at samtlige land stiller seg åpne for en slik løsning – det har hittil ikke vært tilfellet. I dag er det således ikke mulig å tidfeste når en beslutning vil bli fattet om opprettelse av fagministerråd på bistands- og utenrikshandelsområdet. Inntil videre må vi akseptere at samarbeidet fungerer – og fungerer bra – om enn med noe ekstra papirarbeid på grunn av den doble beslutningsprosessen.

Karin Söder: Fru president! Jag ber att få tacka statsrådet Vraalsen för svaret. Jag beklagar dock att han inte haft möjlighet att ge ett mera positivt svar, även om jag har förstått att statsrådet Vraalsen och flera av samlarbeitsministrarna hade önskat att ett positivt svar hade kunnat ges. Det framgår tydligt av svaret att någon eller några av bistands- och utrikeshandelsministrarna inte vill ingå i ett sådant ministerråd som vi har i det nordiska samarbetet. Det är mycket beklagligt. Men jag är glad över statsrådet Vraalsens personliga positiva inställning och har en förhoppning om att vi med opinionsbildning på olika håll skall kunna gå vidare.

Man kan fråga sig varför vi vill ha ett ministerråd. Presidiet har vid flera tillfällen framhållit att det är önskvärt att ha ett ministerråd på bistands- och utrikeshandelsområdet. Det gjordes också i den internationella kommitténs betänkande. Vi har tagit fram önskemålet vid olika möten och i stort sett fått besked om att det skulle bli ett ministerråd.

Vi har ställt det kravet mot bakgrund av att vi parlamentariker i det nordiska samarbetet behöver en motpart på regeringssidan som vi kan samtala med direkt utan denna byråkrati. Jag tvivlar inte ett ögonblick på det besked statsrådet Vraalsen ger om att samarbetet fungerar bra mellan bistandsministrarna och utrikeshandelsministrarna, men han medger själv i svaret att det blir byråkratiskt med ett sådant system där det inte finns någon motpart. Det skulle vara roligt att veta om det är representanter för regeringar som ofta talar om byråkrati i det nordiska samarbetet som inte vill ha ett ministerråd, för i så fall är de

¹ *Fragan tryckt s. 2449*

beslagna med tvetalan. Men jag förstår att man inte kan ge sådana besked nu.

Ta som exempel Norden som hemmamarknad, som är en väsentlig del av det nordiska samarbetet, där utrikeshandelsministrarna har en stor uppgift. Där skulle vi behöva en motpart. Detsamma gäller biståndet. På det området kanske vi får ökade möjligheter till samarbete framgent, och det är ett starkt behov av ett ministerråd.

Jag vill fråga ännu en gång, när statsrådet tror att det är möjligt att vi kan få en motpart, dvs. ministerråd, så att det kan bli en verklig dialog.

Minister Tom Vraalsen: Som jeg antydet i mitt innlegg, er det en dialog mellom utenrikshandelsministrene og mellom fagministrene på bistandsområdet. Dialogen går videre i ulike fora. Men som jeg også antydet, ville jeg personlig sett det som en fordel om vi kunne fått et fagministerråd på bistandssiden innenfor Nordisk Ministerråd.

Når det gjelder det konkrete spørsmålet som Karin Söder stilte, om tidfesting, kan jeg ikke annet enn å gjenta det jeg sa, at det i dag ikke er mulig å tidfeste når en beslutning om opprettelse av fagministerråd på bistands- og utenrikshandelsområdet kan bli fattet. Det skal ikke stå på meg, la meg få si det til slutt.

Karin Söder: Fru president! Jag vill bara säga att statsrådet Vraalsen och andra som är positiva har allt parlamentariskt stöd som är möjligt. Det är bara att önska att det inte tar lång tid innan förslaget blir verklighet.

Om man vill effektivisera nordiskt samarbete och göra någonting av det, måste man se till att de organ som skall vara instrumenten fungerar på bästa möjliga sätt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Sighvatur Björgvinsson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

9

D 1990/25/1988/e: Meddelande om rekommendation nr 25/1988 angående program för nordiskt biståndssamarbete; **D 1990/30/1988/e:** Meddelande om rekommendation nr 30/1988 angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas; **D 1990/33/1988/e:** Meddelande om rekommendation nr 33/1988 angående "frikommunförsök" över gränserna; **D 1990/1/1989/e:** Meddelande om framställning nr 1/1989 angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet; **D 1990/3/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 3/1989 angående ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan för 1989–1992; **D 1990/4/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 4/1989 angående samarbetsprogram för fiskeriområdet; **D 1990/5/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 5/1989 angående ökat samarbete i internationella frågor; **D 1990/6/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 6/1989 angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen och **D 1990/42/1989/e:** Meddelande om rekommendation nr 42/1989 angående utvecklingsplan för Nordisk industriefond

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser rekommendationerna för rådets del färdigbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Mötet avslutades kl 14.50.

Protokoll

3:e mötet

Onsdagen den 28 februari 1990 kl. 14.50–17.15

Presidenter: Grethe Lundblad (1–7) och Thea Knutzen (7–15)

Dagordning

1. A 862/j Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete
A 866/j Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott

A 893/j Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

2. A 877/j Medlemsförslag om direktval till Nordisk rådet

3. A 881/j Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

4. A 882/j Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygen

5. A 883/j Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter

6. A 895/j Medlemsförslag om Fenno-skandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

7. A 899/j Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning

8. Meddelande om rekommendation 2/1987/j om nordiskt kompartivt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik

9. Meddelande om rekommendation 43/1988/j om samarbete om kriminalitetsefterforskning

10. Meddelande om rekommendation 44/1988/j om reell likalön mellan kvinnor och män

11. Meddelande om rekommendation 18/1989/j om projekt på flyktingområdet

12. Meddelande om rekommendation 20/1989/j om intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

13. C 11/j Berättelser för 1988 på juridiska utskottets sakområde

14. E-saker (frågor och svar) i anslutning till juridiska utskottets sakområde

E 14 Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland

15. Avskrivning av följande rekommendationer:

18/1984/j Samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuella mänskliga rättigheter

32/1986/j Enhetliga regler om förbud att driva rörelse

1/1987/j Barns skydd i krig

15/1989/j Samarbetsprogram på konsumentområdet

16/1989/j Nordisk överenskommelse om folkregistrering

17/1989/j Handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993

1

A 862/j: Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete, A 866/j: Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott och A 893/j: Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslagen.

Lennart Andersson (juridiska utskottets talesman): Fru president! Under 1989 fördes

inom Nordiska rådet en mycket livlig debatt om rådets organisation och arbetsformer. Det rådde då och råder fortfarande en allmän uppfattning om nödvändigheten av en total översyn av rådets organisation och arbetsformer. Det är självfallet den snabba utvecklingen i Europa men även våra ansträngningar att finna konstruktiva lösningar på en rad strukturfrågor i våra egna länder som ligger bakom insikten om att arbetet i Nordiska rådet behöver moderniseras.

I ett medlemsförslag, undertecknat av åtta ledamöter, föreslogs föregående år att utskottsorganisationen skulle utökas med ett internationellt utskott.

En annan grupp av ledamöter i Nordiska rådet föreslog i ett medlemsförslag en rätt omfattande organisationsförändring i så måtto att en kommission skulle inrättas samt att det skulle företas en översyn av beslutsfattandet inom Nordiska rådet.

En tredje grupp av ledamöter i rådet föreslog i ett medlemsförslag en omfattande översyn av rådets organisation och arbete och förordade att rådet skulle tillsätta en särskild organisationsutredning.

Det är dessa tre medlemsförslag som juridiska utskottet har behandlat i de nu aktuella betänkandena.

Debatten under 1989 ledde fram till att presidiet den 12 december beslutade tillsätta en särskild organisationsutredning med uppdrag att se över såväl organisation som arbetsformer. Kommittén har fått sju ledamöter med Bjarne Mørk Eidem som ordförande. Kommittén hade sitt första sammanträde den 30 januari i år och beslutade då om en arbets- och sammanträdesplan som omfattar hela året 1990. Ledamöterna har under denna månad läst in ett omfattande material, som utgör underlag för utredningens arbete. Kommittén planerar att i morgon ha en informell överläggning och kommer att hålla sitt nästa formella sammanträde den 19 mars.

Inom kommittén har vi redan konstaterat att vår arbetsuppgift är mycket omfattande. Det blir nödvändigt med en prioritering bland alla delfrågor, och kommittén får troligen också överväga att avlämna delbetänkanden.

Fru president! Med hänvisning till att presidiet redan har tillsatt en organisationsut-

redning, som har fått mycket vida direktiv, anser juridiska utskottet att det är en klok politik att låta utredningen behandla de tre medlemsförslag som jag inledningsvis redogjorde för. De frågor som medlemsförslagen aktualiserar behöver placeras in i en helhetsbild och bedömas utifrån detta perspektiv. Med hänvisning härtill föreslår juridiska utskottet att Nordiska rådets session inte skall företa sig någon ytterligare åtgärd.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anneli Jäätteenmäki: Ärade fru president! Allt det som händer i Europa ställer stora krav på det officiella nordiska samarbetet. Men trögheten är det som bäst skildrar Nordiska rådets och speciellt Nordiska ministerrådets arbete.

Under de tre år som jag har varit NR:s medlem har vi talat mycket, men det vi har fått till stånd är inte så mycket. Många år har vi diskuterat hur vi skall effektivisera vårt arbete. Men inget konkret har hänt. Är det den reella politiska viljan som fattas?

Det parlamentariska nordiska samarbetsorganet skulle inte få vara någon loppmarknad för goda idéer till salu. Mera resultat måste fås till stånd. Nordiska rådets arbetsätt måste bli mera målinriktat och dynamiskt. Arbetssättet bör anpassas till att göra de stora principiella frågorna synliga och möjliga att genomföra på ett raskt och effektivt sätt. För att möjliggöra detta krävs förändringar i handläggnings- och beslutsgång och organisation.

Nordiska rådet borde överväga om utskottet kan ges reella påverkningsmöjligheter i deras egna sakområden. En ny initiativform borde införas: utskottsforstag. Då kunde utskotten snabbt gå vidare med någon viktig fråga och avge en rekommendation. Nu måste man alltid gå omvägen via ett medlemsförslag.

Ministerrådsförslagen får en alltför ytlig behandling. Om vi har flera sessioner per år är vi inte lika beroende av att snabbbehandla alla stora saker på utskottsmötena i januari. Vi får en jämnare arbetsrytm och en mera seriös saksbehandling.

Fru president! Jag anser att både det internationella och det nationella miljösamarbetet

borde även organisatoriskt förstärkas inom Nordiska rådet. Speciellt miljöfrågorna kräver en mera permanent uppföljning. Det räcker inte att vi godkänner goda program. De måste också uppföljas. Vi behöver i Norden ett gemensamt organ för miljöfrågor – ett organ som kunde följa upp miljöarbetet och kontrollera efterföljandet av nordiska miljöprogram. Detta har föreslagits av Ungdomens Nordiska råd och idén är värd att undersökas.

Men detsamma gäller när vi talar om det nordiska samarbetet överlag. Vi skall inte skapa en överstatlighet som fråntar oss parlamentariskmakten. Men vi bör acceptera att det krävs åtgärder och arbetsformer som gemensamt går in och verkställer och följer upp.

Detta kan ske i form av en kommission. Om vi är för en effektivisering, bör vi acceptera att effektiviseringarna kräver åtgärder som vid första ögonkastet kan verka svåra att smälta. I längden är det dock bättre. Vi bör inte vara sämre här i Norden än man är i Europa. Kommissionen bör även ha sanktionsmöjligheter.

Vi måste själva höja vår ambitionsnivå och därmed resultatnivån. Någon annan kommer inte att göra det.

En möjlighet är att förbättra samarbetsministrarnas möjligheter att påverka i olika sammanhang.

Fru president! Det stora problemet i vår organisation är inte endast parlamentarikersidan utan ministerrådet. Därför är det illa att ministerrådet inte är med i kommittéarbete. Parlamentarikerna har dock en självklar rätt att ha synpunkter på hur ministerrådets arbete borde läggas upp. Regeringarna har resurser men arbetet är inte så upplagt att sakerna drivs framåt med någon större kraft.

Björkstrand: Fru president! Förslaget om en nordiska kommission har kommit till som ett resultat av de ibland t. o. m. frustrerande erfarenheterna av hur det nordiska samarbetet fungerar såväl inom ministerrådet som inom Nordiska rådet. Samtidigt som utvecklingen är explosivt snabb på det europeiska planet fortsätter man inom det nordiska samarbetet med en organisationsform, som helt enkelt inte möjliggör snabba beslut och åtgär-

der. Resultaten kan – när också viljan till ekonomiska satsningar saknas – bara bli att det nordiska samarbetet stagnerar.

En nordisk kommission med den i medlemsförslaget skisserade sammansättningen och med förberedande och verkställande funktioner – Nordiska rådet, vi parlamentariker, skulle kunna fatta besluten – kunde bli det instrument med vars hjälp det nordiska samarbetet skulle få en konkret möjlighet att svara på de nya utmaningar som i accelererande tempo möter oss från den internationella utvecklingen.

Organisationskommittén, som nu skall granska detta och andra viktiga förslag till omorganisation av det nordiska arbetets struktur, står här inför en viktig uppgift. Om man nöjer sig med marginella ändringsförslag kommer det nordiska samarbetet tveklöst att stagnera. Man måste våga röra vid de centrala besluts- och verkställighetsfunktionerna. Eller är det så att vi i den västeuropeiska integrationsprocessen nog kan gå in i internationellt samarbete, där besluten fattas i övernationella organ på annat håll och vi nordbor har väldigt litet att säga till om, men vi inte vill skapa sådan organisatoriska ramar för vårt nordiska arbete som möjliggör snabba och bindande beslut. I så fall kan resultatet bara bli ett: ett nordiskt samarbete i bakvatten, där man mödosamt försöker anpassa sig till den utveckling som utformats på annat håll.

Det nordiska samarbetet är – med tanke på de förnäma resultaten hittills – förtjänt av ett bättre öde.

Lennart Andersson: Fru president! Från organisationskommitténs sida och även från juridiska utskottets sida är vi bara tacksamma över de debattinlägg som har gjorts, och de synpunkter som framförts av de två tidigare talarna kommer vi naturligtvis att noga överväga i organisationskommittén.

När Anneli Jäätteenmäki säger att ingenting har gjorts i rådet under de tre år som hon har varit ledamot, är det väl ändå en sanning med modifikation. Vi har bl. a. fått ett budget- och kontrollutskott och vi har diskuterat dess sammansättning och arbetsuppgifter. Vi har nyligen företagit vissa ändringar i sammansättningen av detta utskott för att det

skall få bättre arbetsmöjligheter och bli ännu mer effektivt.

Jag vill bara göra ytterligare en kommentar till Anneli Jäätteenmäkis inlägg. Det gäller Nordiska ministerrådet. Det är riktigt att ministerrådet inte har någon ledamot i själva organisationskommittén. Men man har gjort en särskild utredning av Nordiska ministerrådets organisation och arbete, och den utredningen kommer organisationskommittén att bedöma och därvid ta ställning till samarbetet mellan rådet och ministerrådet. Vi kommer alltså även att behandla den delen av organisationen.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *björls utskottets förslag*.

2

A 877/j: Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Kristen Poulsgaard hade i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit, att

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at arbejde for gennemførelsen af direkte valg til Nordisk Råd.

Nyhage: (juridiska utskottets talesman): Fru president! Miljöpartisterna Marianne Samuelsson och Birger Schlaug har lagt ett medlemsförslag om direkta val till Nordiska rådet.

Enligt förslagsställarna skulle Nordiska rådet kunna fylla en betydligt viktigare funktion, om det valdes direkt. Det skulle också få större tyngd och status. Genom direktval skulle de nordiska frågorna och det nordiska samarbetet förena människorna i de nordiska länderna. Nordiska rådet skulle kunna uppnå den styrka, som borde vara en följd av de nordiska folkens gemensamma intressen, men som nu enligt förslagsställarna saknas.

Medlemsförslaget har remissbehandlats, varvid de nordiska partigrupperna och de nationella delegationerna beretts tillfälle att yttra sig.

Remissbehandlingen vittnar på ett överty-

gande sätt om att förslaget saknar underlag och att det inte finns någon åstundan om att den föreslagna valordningen skall genomföras. Tilltron till de många positiva effekter, som åtgärden enligt förslagsställarna skulle medföra, saknas närmast totalt. En klar majoritet av remissinstanserna har yrkat avslag, ett par har avstått från att uttala sig och ingen har yrkat bifall.

Juridiska utskottet har självfallet fäst stort avseende vid vad remissinstanserna har uttalat. Utskottet delar förslagsställarnas uppfattning om det viktiga och värdefulla med ett mer utvecklade nordiskt samarbete men anser inte att en ordning med direkta val skulle bidra till detta. Att samarbetet skulle bli bättre i Nordiska rådet om detta utses genom direktval, i stället för som nu genom de olika ländernas parlament, finns inte minsta belägg för. Den direkta anknypningen till respektive lands parlament, som det nuvarande systemet medför, är givetvis av stor betydelse.

Utskottet yrkar således att medlemsförslaget avslås. En ledamot har reserverat sig till förmån för förslaget.

Fru, president! utöver vad jag nu har anfört, vill jag för egen del också påtala, att förslagsställarna påstår, att ett ökat nordiskt samarbete kan bli ett starkt alternativ till en EG-anslutning. Med kännedom om förslagsställarna är det med säkerhet detta som är huvudargumentet. En så verklighetsfrämmande och tillbakasträvande inställning, som det angivna påståendet ger uttryck för, kan enbart finnas hos dem, som anser att Sverige – och nu också hela Norden – skall isolera sig och leva i sin egen lilla värld.

Fru, president! Med det anförda yrkar jag att Nordiska rådet i enlighet med vad juridiska utskottet föreslagit, beslutar att inte företaga sig något med anledning av medlemsförslag A 877/j om direkta val till Nordiska rådet.

Skånberg: Fru president! Vi beklagar att det inte tycks finnas någon uttalad politisk vilja till direktval hos dem som redan är valda som ledamöter i Nordiska rådet och inte heller inom deras partier. Vi beklagar också att juridiska utskottet inte ens vill hänskjuta frågan till den organisationsutredning som

Nordiska rådets presidium har beslutat att tillsätta. Vi frågar oss naturligtvis vad de nationellt folkvalda och deras nordiska partigrupper egentligen har emot direkta val till Nordiska rådet på ett sätt som liknar de direkta valen till EG-parlamentet. Inom den gröna politiska rörelsen i Norden är vi fortfarande övertygade om att direkta val till Nordiska rådet skulle ge en mer direkt demokrati, ett större engagemang och en större kraft i det nordiska samarbetet. Men vi vill inte nu mera driva frågan längre än så.

Jag vill ta tillfället i akt att bemöta det senaste, mer personliga, inlägg som vi just fått höra. Jag vill från miljöpartiet de gröna sida försäkra Nordiska rådets ombud att det är en strävan efter mera direkt demokrati som ligger bakom vårt förslag. Det är i så måtto ingen koppling till den europeiska frågan. Men jag tycker ändå att det är viktigt att framhålla att om man, som de gröna vill i hela Europa, samarbeta med hela Europa som mål, inte bara ett samarbete i Västeuropa, kan det väl egentligen inte, fru talman, betraktas som att vi vill isolera oss. Jag förstår inte den tankegången. Om vi inte vill krypa bakom EG:s murar betyder det väl inte att det är vi som vill isolera oss. Jag förstår inte riktigt hur man tänker när man utslungar en sådan beskyllning.

Men för säkerhets skull vill jag alltså försäkra Nordiska rådets ombud och fru presidenten om att vi vill ha ett öppet Europa. Det finns nu en historisk chans att vara med och skapa det, och vi tycker att Norden skulle ta den chansen. Norden är då en utomordentlig plattform, och kanske menade även Carl Bildt detta i går.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag att inte företa sig något och reservantens förslag til rekommendation.

För utskottets förslag röstade:

Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Birgir Ísleifur Gunnarsson, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Gut-

tormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Åsa Solberg Iversen, Roger Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

För reservantens förslag röstade Krister Skånberg.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lilli Gyldenkilde, J. K. Hansen, Kari Håkämies, Per Olof Håkansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Tarja Kautto, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karin Söder, Anders Talleraas och Ernst Wroldsen.

Reservantens förslag hade sålunda förkastats med 56 röster mot 1.

Utskottets förslag bifölls.

3

A 881/j: Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd

1. rekommenderer de nordiske lands regjeringer i fellesskap å gjøre en større innsats for

å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f. eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reell likestilling i et raskere tempo enn i dag.

2. rekommanderer de nordiske lands regjeringer å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommissionens sekretariat i Wien.

3. rekommanderer Nordisk Ministerråd innenfor rammene av C 1-dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under 1. og 2. nevnte samarbeide.

Kristen Poulsgaard hadde i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Ranveig Frøiland (juridiska utskottets talesman): President! Det forslaget som ligg føre her, peikar på at det ikkje er nokon tvil om at kvinnene i Norden har opplevd store framskritt i likestillingsarbeidet, sjølv om det framleis er lang veg å gå før vi kan snakke om reell likestilling mellom kvinner og menn. Men sjølv om vi ivrar for å oppnå resultat i våre egne land, må vi aldri gløyme at vi heile tida må rette blikket mot den delen av verda som både i likestillingsamanheng og i andre grunnleggjande spørsmål har det langt verre enn oss. Det er dei som no treng vår hjelp og støtte til å koma vidare.

Allereie i 1946 sette FN ned ein sjølvstendig kvinnekommissjon som har arbeidt med fire grunnleggjande punkt. Det er politiske rettar, økonomiske rettar, borgarlege rettar og lik rett til utdanning. FNs kvinnekommissjon har sidan Nairobi-konferansen i 1985 arbeidt for at likestillings spørsmål skal kome inn under FNs program og budsjett – men arbeidet går seint. Difor meiner forslagsstillarane at det no er på tide at dei nordiske landa i fellesskap gjer ein større innsats internasjonalt for å fremje og støtte likestillingsarbeidet, og at dette arbeidet bør skje i dei eksisterande særorganisasjonane innafør FN. Alle instansar som har uttalt seg om dette forslaget, er positive. Fleirtalet i Juridisk utvalg er samd i eit slikt forslag, og tilrår denne rekommandasjonen med dei tre punktar som presidenten har referert til. Ein medlem i Juridisk utvalg har reservert seg, som presidenten også har referert.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation och reservantens förslag att inte företa sig något.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnilla André, Ylva Annerstedt, Birgir Ísleifur Gunnarsson, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Åsa Solberg Iversen, Hans Jørgen Jensen, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Krister Skånberg, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Per Olof Håkansson, Kari Häkämies, Roger Jansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Tarja Kautto, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Anders Talleraas och Ernst Wroldsen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 54 röster mot 1.

4

A 882/j: Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Møller (juridiska utskottets talesman): Fru præsident! Dette forslag er fremsat af alene to medlemmer fra samme land og fra samme parti, og jeg tror også, det ville have været svært at få flere til at deltage i forslaget. Juridisk udvalg har behandlet forslaget, der drejer sig om, at der skal udarbejdes retningslinier til forhindring af, at genteknikken kan anvendes som redskab til racehygiejne og som redskab til at frasortere individer med uheldige egenskaber.

Vi kan i Juridisk Udvalg godt forstå forslagsstillernes bekymring over, hvorledes udviklingen i det værste tænkelige tilfælde kan ske, men vi kan ikke se rimeligheden i argumentationen i forslaget. Vi kan ikke se rimeligheden i den sammenstilling, man foretager mellem nutidige nobelpristagere – der er nævnt ikke mindre end fire ved navn – og så de uhyrligheder, der skete under Nazitiden. Vi synes, der er smagløst.

Juridisk Udvalg har jo mange gange tilkendegivet sit syn på de etiske spørgsmål, som hænger sammen med den udvikling, der sker inden for bioteknologi. Vi har gjort det på møder med de nordiske justitsministre ved adskillige lejligheder, og vi har gjort det i en udtalelse vedrørende ministerrådsforslaget om et nordisk bioteknologisk forskningsprogram. Udvalget har hver gang peget på de store etiske problemer, som kan opstå i forbindelse med de nye teknikker, og vi har peget på, at der må stilles store krav til styrelsen af de nye teknikker, således at man undgår misbrug.

Efter udvalgets opfattelse er etikken inden for genteknikken altså behandlet i Nordisk Råd på en god, en grundig og en hensigtsmæssig måde. Vi finder derfor det foreliggende forslag ubehageligt og overflødigt, og jeg skal på udvalgets vegne i enighed henstille, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af forslaget.

Skånberg: Fru president! Det finns tyvärr möjlighet att använda moderna metoder inom gentekniken för att inte bara kartlägga människans genotyp, alltså de ärvda egenskaperna, utan också att använda den informationen till att av olika skäl klassificera människor. Oskyldiga exempel är att föräldrar kan välja om de vill ha flickor eller pojkar eller att de vill ha ljushåriga eller mera mörkhåriga barn. Mindre oskyldiga exempel är att försäkringsbolag, om de har tidig tillgång till genotypinformation, kan variera försäkringspremierna. Den skada som kan tillfogas mänskligheten kan också trappas upp ytterligare.

Det är tyvärr inte bara så att man kan kartlägga genotyperna, alltså de ärvda egenskaperna, utan man får också större och större möjligheter att påverka genotypen, att ändra också de mänskliga arvsanlagen.

Vi har i motionen från miljöpartiet de gröna, kanske i drastisk form, velat väcka Nordiska rådets uppmärksamhet på det här och att man skall agera för att förhindra att de nya möjligheterna används på fel sätt. Jag vill informera dem av Nordiska rådets ombud som ännu inte har observerat att Ungdomens Nordiska råd på en del punkter har mycket likartade skrivningar. Låt mig citera bara ett par:

”Streng varetagelse af personbeskyttelse. Genetiske ’fingeraftryk’ må ikke bruges uden vedkommendes samtykke, og der må ikke oprettes registre med information om enkeltpersoner.”

Ytterligere en skrivning:

”Udarbejde retningslinier for at forhindre, at genteknikken bliver et redskab for racehygiejne og udelukkelse af individer på grund af egenskaber.”

Fru president! Det här är en baksida av en medalj som naturligtvis också har framsidor. Gentekniken innebär givetvis också nya möjligheter. Men det är oerhört viktigt att man också i nordiskt samarbete försöker skapa en lagstiftning som i mesta möjliga mån förhindrar felaktig användning av detta helt nya instrument, som för oss in i livets allra heligaste. Jag vill med detta yrka bifall till miljöpartiet de grönas medlemsförslag.

Helga Haugen: President! Det er beklagelig at Juridisk utvalg har valgt ikke å foreta seg noe i forhold til dette forslaget fra Miljøpartiet. Med genteknologien åpnes nye muligheter for å behandle sykdommer og utvikle nye medisiner. Men den kan også brukes, slik det pekes på i medlemsforslaget, "til å velge ut" mennesker, og vi kan få en utvikling der bare de "perfekte" menneskene får leve opp. De som ikke holder mål, kan sorteres vekk allerede på embryostadiet. Det er etisk uakseptabelt med en slik utvelgelse av mennesker – f.eks. etter funksjonsdyktighet.

Vi vet at utviklingen innenfor dette området går med stormskritt. Man regner med at innen år 2000 vil det i USA arbeide like mange innenfor bio-/genteknologi som det i dag arbeider innenfor databransjen. Bio-/genteknologi er et satsingsområde – men hvem skal legge retningslinjer for arbeidet? Dette er et så viktig og alvorlig område at jeg mener Nordisk Råd skulle engasjere seg og være med og styre denne utviklingen. Dersom vitenskapen og forskerne får styre alene, er det fare for at det etiske aspektet forsvinner.

Det har tidligere i dette møtet – også av siste taler – vært pekt på ungdommens fine engasjement, og jeg vil vise til at også på dette området har de klart å bli enige om formuleringer som er konkrete og som berører viktige etiske aspekter i denne saken.

Et lignende forslag som det Juridisk utvalg nå avviser, krever Ungdommens Nordiske Råd tatt med som ett av flere viktige punkter i en felles nordisk strategi. De har innsett den forbrytelse det er mot menneskeheten – og menneskeverdet – dersom samfunnet allerede på embryostadiet skal kunne velge ut hvem som er "verd" å få leve opp.

I sluttokumentet til Ungdommens Nordiske Råd kreves det bl.a. at vi sier nei til manipulering med menneskets kjønnsceller, nei til patent på genetisk endrede organismer og at Nordisk Råd reiser debatt om de etiske spørsmål vedrørende forskning på befruktede egg.

Også innenfor "Mitten-gruppen" er vi svært opptatt av disse spørsmålene, og spesielt av de etiske sidene. Og vi har i likhet med ungdommen tatt disse spørsmålene opp i vårt program. Vi ser på dette initiativet fra Miljøpartiet og ungdommens behandling av

saken som meget positivt.

Jeg vil igjen beklage at Juridisk utvalg har valgt ikke å ta denne viktige saken opp. Det haster med å få klare etiske retningslinjer på dette felt.

Juridisk utvalg henviser til at Nordisk etikkutvalg ivaretar disse spørsmålene, og de understreker viktigheten av at politikerne i Nordisk Råd løpende kan følge med i Etiklutvalgets arbeid. Jeg vil derfor spørre Juridisk utvalg hva Nordisk etikkutvalg har gjort – og hvor de står i denne viktige saken.

Inger Stilling Pedersen: Fru præsident! Jeg finder det meget kedeligt, at et sådan set godt forslag er blevet ødelagt af forslagsstilleren ved en dårlig omtale af, hvad det egentlig drejer sig om. Jeg tror, at det, der er sket i denne sag, er, at man efter at have læst begrundelsen har forkastet den og dermed også forkastet hele forslaget. Vi ved, at genteknologien går frem med stormskridt. Vi ved, at man næsten daglig finder et gen, hvortil der knytter sig sygdom eller andre uheldige arvelige egenskaber, og vi ved, at der i dag sker det, at disse fund medfører, at mennesker vælger fra, fordi man tilråder abort. Det er altså tilfældet allerede i dag, og jo flere fremskridt man gør, des flere vil blive valgt fra.

Derfor finder jeg, der er meget vigtigt, at man har styr på disse forhold, så man ikke kommer så vidt, at mennesker bliver valgt fra også i tilfælde, hvor der slet ikke er nogen grund til det, fordi det er mest bekvemt. Derfor er det et meget alvorligt spørgsmål og en meget vigtig sag, vi behandler, og jeg håber, at Nordisk Råd, uanset at man efter indstillingen fra Juridisk Udvalg ikke vil foretage sig videre i sagen, alligevel vil holde meget vågent øje med, hvad der foregår på dette område, og at man senere – måske allerede i næste samling – vil tage spørgsmålet op igen, måske med en anden begrundelse, som kan tiltale flere. Det er kedeligt, når en god sag falder på grund af en dårlig argumentation. Det er vigtigt, at der bliver foretaget noget. Om få år kan vi måske stå i den situation, hvor vi beklager, at vi ikke allerede nu var mere vågne og opmærksomme på, hvad det er, der foregår på dette område.

Birgitte Husmark: Fru præsident! Som stedfortræder her i Nordisk Råd har jeg ikke haft nogen særlig god mulighed for at følge udviklingen af dette forslags behandling grundigt, og jeg vil derfor gerne have lov til at stille talsmanden for Juridisk Udvalg et spørgsmål, nemlig hvad der egentlig sker med det nordiske etikudvalg, som man benytter som begrundelse for at afskrive forslaget. Jeg synes, at det, der står i Juridisk Udvalgs betænkning om nedsættelsen og sammensætningen af etikudvalget, er meget vigtigt, idet man har rejst spørgsmålet om, hvor mange lægfolk der skal være i forhold til antallet af fagfolk.

I Danmark diskuterer vi netop nu, hvordan den fremtidige organisering skal være af en godkendelsesinstans på det etiske område, og sundhedsministeren har netop fremsat forslag om en instans, der har overvægt af lægfolk.

Jeg vil gerne vide, hvor langt man er i denne sag, idet jeg gør opmærksom på, at jeg finder det problematisk at afskrive forslaget på nuværende tidspunkt, for det ligger ikke helt fast, hvad der egentlig vil ske fra Nordisk Råds side i sagen.

Møller: Fru præsident! Jeg vil gerne sige tak for de sidste tre indlæg fra Helga Haugen, Inger Stilling Pedersen og Birgitte Husmark. Jeg kan gøre opmærksom på, at den væsentligste grund til, at Juridisk Udvalg har afvist dette forslag, er, at vi finder sprogbrugen i de sammenstillinger, man gør i forslaget, uacceptable, og det gælder alle medlemmer af udvalget. Det er også sådan, at Præsidiet i enstemmighed besluttede, at man ikke ville sende dette forslag på remis uden for Nordisk Råd; man syntes ikke, vi kunne være det bekendt. Det blev sendt på remis inden for Nordisk Råd til Social- og Miljøudvalget, hvor et enigt Social- og Miljøudvalg besluttede ikke at ville udtale sig om det. Jeg har fuld forståelse for, at medlemmerne ikke har fået læst alt, men jeg beder medlemmerne læse igennem, hvad der står i forslaget.

Til slut vil jeg gerne sige, at jeg på baggrund af det, de sidste tre talere har sagt, og på baggrund af den diskussion, vi har haft i Juridisk Udvalg, ville finde det meget tilfredsstillende, at nogle medlemmer – bl.a. de tre,

som har været på talerstolen – satte sig sammen og udarbejdede et forslag efter de retningslinier, man lige har skitseret. Så tror jeg, at jeg på hele udvalgets vegne kan give tilsagn om, at vi meget gerne vil behandle et sådant forslag. Emnet er interessant og vigtigt, men det må fremstilles i en sådan form, at vi kan være os selv bekendt.

Skånberg: Fru president! Jag gläder mig åt att sakfrågan nu har kommit upp till diskussion. Jag beklagar naturligtvis om språkbruket i vårt medlemsförslag har varit sådant att det har skymt sakfrågan. Det var givetvis inte vår avsikt. Men det viktiga är att den här saken får en chans att bli behandlad på sina egna meriter. För att inte komplicera frågan ansluter jag mig till förslaget om att denna fråga må tas upp igen. Det finns uppenbarligen en grund för detta, och kan det underlätta sakbehandlingen att vi tar tillbaka vårt medlemsförslag – i den förvissningen, fru president, att ärendet tas upp igen och då med skyndsamhet – vill vi gärna göra det.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

5

A 883/j: Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Sinikka Hurskainen-Leppänen (juridiska utskottets talesman): Fru president! Juridiska utskottet har konstaterat att det i dag är svårt för en vanlig konsument att bedöma vilka miljökador en produkt kan åstadkomma. Det är lättare att välja en miljövänlig produkt om produkter märks med ett speciellt miljömärke. Vi i juridiska utskottet förhåller oss positiva till införandet av ett gemensamt miljömärke i Norden.

Eftersom utskottet har fått veta att Nordiska ministerrådet redan har beslutat att införa ett gemensamt nordiskt miljömärke, anser juridiska utskottet att ministerrådet därmed uppfyller de krav som ställs i medlemsförsla-

get. Ministerrådet har också beslutat att märket är frivilligt, anser att det är positivt och har fastställt en arbetsordning för ett nordiskt samarbetsorgan för miljömärkning. Med detta anser utskottet att medlemsförslaget är slutbehandlat.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Komstedt: Fru president! Under hösten 1989 tillskrev jag Nordiska rådets presidium och efterlyste vilka regler som gäller för användande av Nordiska rådets symbol. Brevet var föranlett av att symbolen i år skall användas såsom miljömärke för vissa varusorter.

I ett svarsbrev daterat den 23 januari 1990 anför presidiet: "att det råder en del oklarheter i fråga om användandet av Nordiska rådets symbol". Det vore väl bättre att först utreda och sedan ge klara riktlinjer för användandet av den nordiska symbolen. Nordiska rådets symbol är någonting näst intill heligt och borde enligt min mening inte få användas till någonting annat än såsom högsta symbol för det nordiska samarbetet.

Nu har man öppnat fördämningarna. Det ena kommersiella användandet behöver väl inte vara mindre behjärtansvärt än det andra, och det blir spännande att se fortsättningen. Skall t. ex. ett pappersbruk, som vill lansera ett extra miljövänligt toalettpapper, få använda Nordiska rådets symbol på toalettpapperet, kanske med den enda ändringen att svanen får två ögon.

Jag tycker att detta ärende är ovanligt klanligt skött. Vem bär ansvaret – presidiet eller ministerrådet? Den frågan vill jag gärna ha svar på av utskottets företrädare eller av någon annan.

Presidenten: Jag kan meddela att presidiet har behandlat ett förslag till regler för användande av Nordiska rådets symbol. Förslaget har tillställts ministerrådet och kommer troligen att accepteras. Problemet kommer alltså att få sin lösning.

Komstedt: Fru president! Jag konstaterar att vi nu är inne i ett typiskt handläggningsförfarande i Nordiska rådet. Först trampar

man in såsom elefanter i glasbutiker och sedan anlitar man städbolaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

6

A 895/j: Medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Johan C. Løken hade i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd om å utrede utvidet nordisk samarbete om förvaltningen av store rovdjur og å kartlegge om et slikt samarbeid er i strid med Bernkonvensjonen.

Werner: (juridiska utskottets talesman): Fru president! Detta medlemsförslag syftar till att Finland, Norge och Sverige – de tre länder som gemensamt kallas för Fennoskandia – skall etableras som en förvaltningsregion för stora rovdjur. Med stora rovdjur avses här brunbjörn, järv, varg och lodjur. Vidare föreslås att det upprättas ett samarbetsråd på lokalt, regionalt, nationellt och nordiskt plan med representanter för myndigheter samt naturskyddsorganisationer, jord- och skogsbruksorganisationer, rennärringsorganisationer och jägarorganisationer.

Juridiska utskottet har kunnat notera att medlemsförslaget väckt stort allmänt intresse men samtidigt också att remissorganen har mycket delade meningar om förslaget. Utskottet har liksom många remissorgan funnit det betydelsefullt att man har någon form av nära samarbete om rovdjursförvaltningen i Norden. Utskottet har också konstaterat att formella och informella samarbetskontakter redan etablerats mellan länderna, bl. a. inom ministerrådets ram. Detta samarbete sker, såvitt utskottet kunnat bedöma, effektivt och i överensstämmelse med ländernas villtagstiftning och de internationella förpliktelser

länderna är bundna av enligt Europarådets konvention om skydd av hotade och sårbara växter och djur, den s. k. Bernkonventionen.

Utskottet har med hänvisning till detta och till de starkt kritiska synpunkterna från naturskydds- och miljöorganisationerna kommit fram till att det inte finns skäl för att tillstyrka förslaget.

Också statliga myndigheter såsom lantbruksdepartementet i Norge, där förslaget har väckt stor uppmärksamhet, ställer sig tvivlande till om detta är rätta vägen att gå för att uppnå det som sägs vara förslagets syfte, nämligen att säkra dessa rovdjurs möjligheter till överlevnad och förhindra deras utrotning.

Utskottets majoritet – en mycket stor majoritet – manar till återhållsamhet när det gäller etablering av nya samrådsorgan. Detta har utskottet särskilt framhållit. Medlemsförslaget kommer dock att översändas till Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för miljöskydd för uppföljning i det pågående förvaltningssamarbetet.

Fru president! Med hänvisning till vad jag här har sagt och till våra diskussioner i utskottet yrkar jag bifall till utskottets förslag att rådet inte skall företa sig någonting med anledning av det väckta medlemsförslaget.

Løken: Ærede president! I mitt hjemfylke, Hedmark, det fylke som utgjør det meste av grensen mellom Norge og Sverige i Sør-Norge, var storviltpolitikken det tema som engasjerte velgerne sterkest i den siste valgkampen. Engasjementet var sterkere i spørsmålet om Ja eller Nei til ulv enn i spørsmålet om Ja eller Nei til EF.

I denne striden står to synspunkter sterkt mot hverandre: vernesynspunktet mot brukersynspunktet. Verneerne krever ubetinget vern av de store rovdjurene. Brukerne hevder retten til liv for sine husdyr og sikkerhet for sine barn. Som politikere burde det være vår oppgave å forene og søke løsninger som kan forene disse motstridende interesser.

Jeg vil ikke gå inn på medlemsförslaget. Min reaksjon er mer en reaksjon mot mine utvalgskollegeres behandling av forslaget enn for selve forslaget. Mitt anliggende er å ta opp og begrunne min noe ensomme reservasjon i utvalget. Flertallet går meget bastant mot

medlemsförslaget, og det godtar uten videre den enes interessessynspunkter og påstander.

Hovedargumentet for utskottets förslaget var egentlig temmelig oppsiktsvekkende, selv om talsmannen Werner nå gav det en ganske forsonlig form. Det lød som følger:

”På bakgrunn av den sterke kritikken som er kommet fra natur- og miljøorganisasjonene, både på formelt og saklig grunnlag, finner ikke utvalget å kunne tilstyrke forslaget. Etter utvalgets mening bør en i Nordisk Råd være varsom med å beslutte tiltak som kan tenkes å komme i strid med de enkelte lands internasjonale forpliktelser.”

På dette grunnlaget konkluderer utskottet med at det ikke kan støtte medlemsförslaget, og det mener at Nordisk Råd ikke skal foreta seg noe i anledning av det.

I min reservasjon peker jeg på de faglige utfordringene og konflikten som er knyttet til rovdyrforvaltningen, og at disse er av en karakter som aktualiserer nordisk samarbeid. Jeg mener at selve forvaltningsproblemet og den påståtte konflikten mellom et nordisk samarbeid på dette felt og Bernkonvensjonen burde utredes nærmere.

Når det gjelder spørsmålet om en mulig konflikt mellom et nordisk samarbeid på dette området og Bern-konvensjonen, kan jeg ikke se at det overhodet ble faglig belyst ved behandlingen i juridisk utskott. Jeg mener at juridisk utskott i et juridisk spørsmål skal være meget tilbakeholdende med å legge til grunn en ensidig forståelse, i hvert fall i juridiske spørsmål. Det synes nesten utrolig at et nordisk samarbeid skulle være i strid med Bernkonvensjonen dersom dette samarbeidet underordner seg retningslinjene i denne konvensjonen.

I konvensjonens innledning heter det da også: ”det må etableres internasjonalt samarbeid spesielt for å beskytte trekkende arter”.

Det norske miljøverndepartementet har i brev til meg av 21. februar i år sagt seg enig i at et nordisk samarbeid om rovviltforvaltningen er i samsvar med Bernkonvensjonen.

Det er dessuten interessant å merke seg at det fra faglig hold knyttet til Europarådet – og det er i Europarådets regi denne konvensjonen er etablert – er anbefalt regionalt samarbeid av den typen som her er antydnet.

Som nevnt slutter flertallet i juridisk utskott seg til den sterke kritikk som kom fra

natur- og miljøorganisasjonene mot medlemsforslaget, og de går altså mot det på det de kaller "formelt og saklig grunnlag". For meg er det uforsvarlig saksbehandling å ta den ene interessegruppens standpunkt uten selv å ha utredet saken.

Konflikten er åpenbar i denne saken. For et politisk organ som arbeider innenfor en konsensustradisjon, er det ikke klokt, i en sak som er preget av intens konflikt og sterke følelser, ensidig å ta den ene interessegruppens parti. Og et organ som skal fremme nordisk samarbeid bør ikke avvise nettopp nordisk samarbeid. — Man bør i det minste være villig til å utrede om det kan være hensiktsmessig.

Åsa Solberg Iversen: Fru president: Bare noen få ord for å få klarhet i hva vi nå skal stemme over. Jeg har forstått juridisk utvalgs synspunkter slik at de mener vi allerede i dag har en viltlovgivning og et samarbeid i Norden om rovdyrforvaltning, og at juridisk utvalg ikke går inn for noen totalfredning av rovdyrbestanden, men viser til den lovgivningen som praktiseres i de forskjellige land.

Sjøl om det er vist til den sterke kritikken fra natur- og miljøorganisasjonene, håper jeg at man har tatt med i vurderingene de problemene de som driver med f. eks. saue- og rein-drift må leve med — problemer med stadige angrep av rovdyr på sine dyr og de pinsler for dyra som dette også innebærer. Om vi skulle gå inn for full fredning, må vi også akseptere full erstatning for de tap som påføres saue- og reinsdyrseierne. Vi må huske at dyreholdet er deres eksistensgrunnlag. Dette er en sak som klart må ses fra begge sider. Så om ikke begge sider er tatt med i totalvurderingen om å oversende forslaget til embetsmannskomiteen for miljø, må jeg klart si fra, at da vil jeg også reservere meg.

Werner: Fru president! Reservanten Johan Løken sade att jag var försonlig. Men det handlar inte om försonlighet utan om ett strikt sakligt inlägg som alltid när vi presenterar saker från vårt utskott. Detta vill jag säga till Johan Løken, eftersom han är ganska ny i Nordiska rådet. Det finns i Johan Løkens resonemang både här och i utskottet när vi

har diskuterat denna fråga en underton av att vi i juridiska utskottet inte är så noga. Där hämtar vi frågorna litet grand ur luften. Men jag kan försäkra Johan Løken såsom varande en ung och frisk ledamot av utskottet att detta kommer Johan Løken att få uppleva efter 15–20 år. Vi är alltid lika noggranna.

Johan Løken påstod att det finns en möjlig konflikt mellan nordiskt samarbete på detta område och Bernkonventionen. Han sade vidare att frågan överhuvudtaget inte blev sakligt belyst vid behandlingen i utskottet. Jo, i allra högsta grad.

Johan Løken sade också att det för honom var en oförsvarlig sakbehandling att inta en intressegrupps standpunkt utan att själv utreda saken. Detta är helt fel. Johan Løken kan gå till sitt eget lantbruksdepartement — det är inte så dåligt — som ju säger att det kan diskuteras om det är ändamålsenligt att formalisera detta samarbete i ett helt nytt samarbetsråd. Det kan verka onödigt byråkratiserande, säger lantbruksdepartementet. Dessutom kan det uppfattas såsom ett försök att införa en apparat, som skall kontrollera de beslut som skall fattas av de nationella myndigheterna.

Det kan, säger departementet vidare, uppfattas såsom ett försök att pulvrисera förvaltningsansvaret, som enligt konventionen ligger hos de nationella myndigheterna.

Detta visar att Johan Løken har fel, när han påstår att vi enbart har gått efter vissa remissinstanser. Jag har nu återgivit vad hans eget lands lantbruksdepartement har sagt, och där är man oerhört kritisk. Frågan är vilka intressen Johan Løken representerar. Johan Løken kan inte påstå att vi inom juridiska utskottet är slarviga och tar lätt på saken, när ändå tolv ledamöter har samma uppfattning. Det är då inte säkert att det är Johan Løken som har rätt i frågan.

Løken: Ærede president! Jeg har stor tillit til at det er mye å lære i samværet med Lars Werner og gjennom arbeidet i Nordisk Råd, så jeg skal benytte alle anledninger til å suge til meg av alle typer både erfaring og småtriks.

Nå talte Werner om det norske Landbruksdepartementets uttalelse. Han snakket til og med om dette departementet som om det

fortsatt hadde vært mitt. Jeg regner med at det er en del nordmenn som har merket seg akkurat det.

Jeg vil igjen understreke at mitt anliggende var ikke å ta i forsvar det forslag som var fremmet av mittengruppene. Det kan godt hende at det er store svakheter knyttet til det forslaget, og jeg kan gjerne være enig med det norske Landbruksdepartementet i at vi ikke bør ha mer byråkrati på dette området. Men mitt anliggende knytter seg nettopp til den – synes jeg – vel brutale måte forslaget ble avvist på, og jeg gjentar – den måten man avviste det på uten selv å ha gått grundig inn i problemet. For det første kan det tenkes at nordisk samarbeid er fornuftig på dette området – jeg synes ikke at man så klart burde ha sagt nei til det – og for det andre er det en temmelig dramatisk påstand at det nordiske samarbeid skulle være i konflikt med Bern-konvensjonen. Det hadde vært naturlig at et juridisk utvalg hadde innhentet en betenkning nettopp knyttet til det punktet. Det valgte man ikke å gjøre. Man bygde på ensidige påstander. Og det var nettopp denne – skal vi kalle det – noe følelsesmessige måten å håndtere saken på, denne manglende viljen til å erkjenne at dette var en sak med to sider, som gjorde et sterkt og – dessverre – litt negativt inntrykk på meg.

En annen sak er at jeg synes Werners måte å opptre på her i dag tyder på at også han kanskje er i ferd med å tenke seg om en gang til når det gjelder den måten dette ble behandlet på.

Werner: Fru president! Jag har under den sista veckan haft anledning att tänka om många gånger i andra frågor än när det gäller brunbjörnar. Jag protesterar fortfarande mot Johan Løkens övermaga inställning, när han påstår att vi har förfarit på ett brutalt sätt. Vi är inte brutala i juridiska utskottet. Vi är människovänliga och strävar oftast efter consensus, men ibland måste vi rösta ner en och annan människa. Då gör vi det ofta med röst-siffrorna 12 mot 1, och det har vi gjort nu. Men vi har inte varit brutala. Vi har försökt vara sakliga. Johan Løken har fel när han påstår att vi har varit ensidiga. Vi har sällan fått in så många remissvar som denna gång. Vi har läst svaren mycket noga, inte minst

dem från Johan Løkens eget land. Jag protesterar än en gång mot påståendet att vi har varit brutala.

Løken: Ærede president! Ja da, vi er sikkert alle menneskevennlige, men jeg hadde håpet – for å si det rett ut – at man i hvert fall i det minste hadde sendt en vennlig tanke til sauen. Dernest må jeg fastholde at det ikke er grunnlag for det som man uten videre la til grunn, nemlig at Bern-konvensjonen er til hinder for et nordisk samarbeid på dette området. Der bygde man på påstander uten å foreta egne vurderinger. Jeg fastholder at det er en saksbehandling som ikke holder mål – dessverre.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag att inte företa sig något och reservantens förslag till rekommendation.

För utskottets förslag röstade:

Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Gustav Björkstrand, Gro Harlem Brundtland, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Marianne Jøved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Tellervo Renko, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

För reservantens förslag röstade:

Annelise Gotfredsen, Helga Haugen, Åsa Solberg Iversen, Thea Knutzen, Anne Enger Lahnstein och Johan C. Løken.

Claes Andersson och Roger Jansson *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Birgir Isleifur Gunnarsson, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Friðrik Sophusson, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Kari Håkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Pål Atle Skjervengen, Krister Skånberg, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Sten Svensson och Anders Talleraas.

Reservantens förslag hade sålunda förkastats med 55 röster mot 6. 2 medlemmar avstod från att rösta.

Utskottets förslag bifölls.

7

A 899/j: Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å harmonisere de nordiske lands vapenlovgivning.

Møller (juridiska utskottets talesman): Fru præsident! Først en enkelt kommentar som næstformand i Juridisk Udvalg. Jeg kan bekræfte det. Lars Werner lige slog fast i den sidste debat: Vi er ikke brutale i udvalget – i hvert fald ikke ret meget.

Og derefter vedrørende dette forslag. Forslaget går ud på, at de lovbestemmelser, der er i de nordiske lande om anvendelse og besiddelse af våben og ammunition, skal gøres ens i alle fem lande, og at bestemmelserne skal gøres mere restriktive.

Forslagsstillerne begrundet forslaget dels med, at der er sket en stigning i antallet af voldsforbrydelser med anvendelse af våben, og dels med, at der i de senere år også er sket en stigning i antallet af indsmuglede våben og i det samlede antal af våben.

Forslaget har som sædvanlig været på remiss ved et stort antal institutioner og fore-

ninger i alle landene. Vi kan konstatere i Juridisk Udvalg, at de fleste af udtalelserne har været negative med hensyn til, om man skulle indføre en mere restriktiv lovgivning. Man finder stort set, at lovbestemmelserne er restriktive nok og effektive, og de steder, hvor det ikke er tilfældet, er man i gang med en justering.

Jeg vil gerne her nævne netop Norge, som jo er et af de områder, hvor man fra forslagsstillerens side gør opmærksom på, at der er problemer med de glatløbende haglgeværer. For dem, der ikke er eksperter, kan jeg fortælle, at skal man skydes, så er det den type våben, der er mest ubehagelig at blive skudt med. Men Norge har altså i øjeblikket et forslag til behandling, hvor man ændrer bestemmelserne, således at Norge rent sikkerhedsmæssigt kommer på højde med det, der gælder i bl. a. Sverige og Finland.

Der er imidlertid ingen uenighed imellem forslagsstillerne og det store flertal af alle remissinstanser med hensyn til, at man ønsker, at lovgivningen i de nordiske lande skal gøres så ensartet som muligt. Det begrundet man bl. a. med, at der i øjeblikket er problemer for organisationer, sportsforeninger, skytteforeninger og andre, som rejser fra det ene land til det andet og dyrker deres idræt og derfor skal medbringe et gevær eller en pistol. Man ser meget gerne, at disse bestemmelser lempes, så man hurtigt og effektivt kan passe-re tolden og deltage i sit sportsarrangement.

Juridisk Udvalg finder, at spørgsmålet om hvor langt man skal gå med hensyn til harmonisering, må vurderes på et fordomsfrit grundlag. Vi mener samtidig, at det er rimeligt, at man tager hensyn til de forskelligheder, der nu er mellem den jagt- og våbenkultur, man har i de forskellige lande. Det er vel ingen hemmelighed, at der er forskel ikke kun på antallet af jægere, men også den måde, man dyrker sin sport på i Finland, Sverige og Norge og så eksempelvis i Danmark, for slet ikke at nævne den særlige fangerkultur, man har i Grønland. Vi finder, at der skal tages rimeligt hensyn til disse forskelligheder. Udvalget vil derfor anbefale, at man harmoniserer våbenlovgivningen, men uden at man nødvendigvis tilstræber en større strenghed.

Afslutningsvis skal jeg henvise til udvalgets betænkning og skal på udvalgets vegne i enig-

hed anbefale vedtagelse af den rekommandation, udvalget har foreslået.

Thea Knutzen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Lena Öhrsvik: Fru president! Detta medlemsförslag tar sikte på att vi skall vara restriktiva med att ge tillstånd för vapeninnehav och att harmonisera våra lagstiftningar. Sambandet mellan graden av vapenkontroll och medborgarnas rättstrygghet tänker jag belysa bara med ett enda exempel.

I Sverige begås mindre än 10 procent av antalet mord och dråp med skjutvapen. I USA är motsvarande andel 50 procent. Antalet grova våldsbrott är dessutom högre i USA. Skillnaden beror i väsentlig grad på den stora och delvis okontrollerade tillgången på skjutvapen.

Remissinstanserna tycker att vi redan har en restriktiv lagstiftning i Norden. Man skall då hålla i minnet vilka remissinstanser som har tillfrågats. Av 19 remissinstanser är 12 skytteföreningar, jägarförbund eller liknande. Övriga instanser är polisorganisationer och justitiedepartement.

Utskottet konstaterar att ett problem har lösts sedan medlemsförslaget skrevs. Det handlar om Norge och hagelgevären. Det är bra att det kommit ett förslag på den punkten. Man har i utskottet enats om att en harmonisering kan vara bra, men man anser med ledning av just remissvaren att vi redan är restriktiva.

Jag vill bara påpeka att man i det fortsatta arbetet bör ha i minnet att det ändå är ett mycket speciellt urval av remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga. Kanske finns det ett ganska stort mått av förståelse för en restriktivare hållning hos den breda allmänheten i våra länder.

Östrand: Fru president! Jag tycker det är bra att utskottet föreslår att man skall försöka harmonisera den nordiska vapenlagstiftningen. Detta kan var bra av flera skäl. Ett av skälen är att det blir mer och mer vanligt att både jägare och skyttar utöver sin hobby i något annat nordiskt land än det där man

själv är bosatt. Då är det givetvis värdefullt med enhetliga regler och bestämmelser.

Förslaget om en harmonisering sammanfaller också helt med den uppfattning som de båda jägarförbunden i Sverige har, nämligen Svenska jägarförbundet och Jägarnas riksförbund. De synpunkterna har man också framfört när man har avgivit ett gemensamt yttrande över den mycket kritiserade utredning om en översyn av vapenlagstiftningen som nyligen slutförts i Sverige.

I motsats till många andra länder har vi en relativt restriktiv vapenlagstiftning i Norden, kanske framför allt i Sverige. Därför är det mycket viktigt att man, om det nu genomförs en harmonisering, inte då försvarar för jägare och skyttar att utöva sin hobby. Man måste se också jakt och skytte som något positivt. Alla skyttar och jägare måste ha ett vapen för att kunna utöva sin sport och sin hobby. Enligt min och de svenska jägarförbundens uppfattning är det något i högsta grad positivt att bl. a. ungefär en miljon svenskar genom jakten och skyttet kan ges en meningsfull fritid. Man får inte glömma bort att jakt och skytte har mycket gamla traditioner i de nordiska länderna. Jag är också helt övertygad om att genom att utöva den här hobbyverksamheten så torde för övrigt ett stort antal människor och inte minst ungdomar aldrig komma att bli indragna i sådana förhållanden som inte sällan leder till kriminalitet av olika slag.

Detta är inte minst viktigt att framhålla när vi ser de våldstendenser som i viss mån speglar det moderna samhälle som vi i dag lever i.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering, medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnilla André, Ylva Annerstedt, Birgir Isleifur Gunnarsson, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Roger Jans-

son, Marianne Jelled, Hans Jørgen Jensen, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jätteenmäki, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Karl-Erik Svartberg, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J.K. Hansen, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Tellervo Renko, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Krister Skånberg, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 52 röster.

8

D 1990/2/1987/j: Meddelande om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Niinistö (juridiska utskottets talesman): Fru president! Juridiska utskottet konstaterade vid behandlingen av medlemsförslaget om nordiskt komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik att det är viktigt att få mera kunskap om hur olika

kontrollpolitiska åtgärder påverkar narkotikamissbruket och hur nordiskt samarbete påverkar utformningen av olika narkotikapolitiska åtgärder. Utskottet ansåg också att ett forskningsprojekt skulle vara en god utgångspunkt för att koordinera det arbete som redan utförts i Norden på området. På det sättet kan resurserna användas gemensamt optimalt.

Vi har nu fått ett meddelande i saken av ministerrådet och konstaterat att det finns konkreta projektplaner. Juridiska utskottet har dock velat ha närmare upplysning om hur projektet kommer att genomföras och finansieras. Det är fortfarande oklart när projektet kan sättas in. Juridiska utskottet vill att projektet startas under 1990.

Fru president! Med dessa anmärkningar vill utskottet ta meddelandet till efterrättning och invänta ett nytt meddelande till nästa session. Jag yrkar bifall till utskottets betänkande i saken.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

9

D 1990/43/1988/j: Meddelande om rekommendation nr 43/1988 angående samarbete om kriminalitetsefterforskning

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Løken (juridiska utskottets talesman): Ærede president! Det underliggende medlemsförslaget ble framsatt i mai 1987, og ved den forrige sesjonen lød rekommandasjonen at Nordisk Ministerråd skulle nedsette en arbeidsgruppe for å utrede det nordiske samarbeid om kriminalitetsetterforskning, samt undersøke behovet og mulighetene for en videreutvikling og effektivisering av dette samarbeidet.

Av Ministerrådets meddelelse framgår det at det ikke er nedsatt en slik arbeidsgruppe, men at det eksisterende samarbeidet er utviklet, og at erfaringene fra dette samarbeidet er gode. Ministerrådet påpeker:

”Et af de ledende principper i dette samar-

bejde har dog været, at det er op til de enkelte lands myndigheder at stå for organiseringen af samarbejdet.”

Op videre presiserer Ministerrådet:

”De berørte myndigheder er bekendt og indforstået med Nordisk Råds rekommandation og derfor indstillet på at videreudvikle og effektivisere det nordiske samarbejde på dette område.”

På denne baggrund tar juridisk utskott meddelelsen til etterretning og avventer en ny meddelelse om rekommandasjonen til neste ordinære sesjon. Utskottet henstiller imidlertid til Ministerrådet å intensivere og framskynde arbeidet.

Det er nå ønskelig at et bedre nordisk samarbeid om kriminalitetsetterforskning virkelig blir utredet. For det første er det behov for en bedre samordning av de forskjellige tiltak. Det skjer i dag ingen overordnet vurdering av hvilke fagområder eller spørsmål hvor det til enhver tid er viktigst å utveksle informasjon og erfaring.

Forskning og metodeutvikling innen faget kriminalitetsetterforskning ser i dag ut til å være mangelfull. Nordisk samarbeid om slike prosjekter bør kunne ha mye for seg. En samordnet nordisk utdanning innenfor enkelte spesialiteter av kriminalpolitisk virksomhet er også vel verdt å overveie.

Avslutningsvis vil jeg peke på at det er en utbredt sport å sammenligne kriminaliteten og utviklingen når det gjelder forbrytelser, landene imellom. Slik sammenligning kan bære galt av sted, fordi tallene ofte har et så forskjellig innhold. Et nordisk samarbeid med sikte på å gi normer som gir det kriminelle tall det samme faktiske innhold, er derfor påkrevd og av betydelig interesse. Jeg håper at vi kan se en utvikling også på dette området.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

10

D 1990/44/1988/j: Meddelande om rekommandation nr 44/1988 angående reell likalön mellan kvinnor och män

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Birte Weiss (juridiska utskottets talesman): Fru præsident! Under generaldebatten i går blev vi præsenteret for en række temmelig selvpineriske overvejelser om betimeligheden af Nordisk Råd i et nyt Europa. De allermost pessimistiske spurgte: Hvad kan vores arbejde bruges til? Er det overhovedet til noget i det samfund, som vi er på vej ind i?

Uden at genoptage debatten fra i går vil jeg godt pege på, at Nordisk Råd med stor fordel kan bruge mange kræfter på temaer, som er specielle for den nordiske samfundsmodel, dvs. områder, hvor vi har noget særligt at bringe de øvrige europæiske lande. Ligestilling i samfundet generelt og lige vilkår på arbejdsmarkedet, og herunder naturligvis først og fremmest lige løn for mænd og kvinder, hører typisk til her.

I de nordiske lande er 9 ud af 10 i den helt unge kvindeneration ude på arbejdsmarkedet. Deltagelse i arbejdslivet er blevet en del af nutidige nordiske kvinders identitet. Det er en kendsgerning, og den er kommet for at blive. Deraf følger naturligt så også, at opmærksomheden om lige vilkår og lige løn for arbejde af samme værdi er skærpet. Eller måske ville det endda være mere præcist at tale om, at vi er i alarmberedskab. Nordisk Råd-projektet om lige løn er led i dette alarmberedskab.

Det er af stor værdi for os at få klarlagt, hvorfor der trods de gode hensigter stadig væk er store områder på arbejdsmarkedet, hvor kvinder får en fjerdedel mindre i løn end mænd trods det, at de gør præcis den samme indsats. Hvad er det for nogle barrierer, der er udslaggivende? Hvor er det, det går galt?

Netop det er et af hovedtemaerne i det forstudie, som Nordisk Råd har sat i værk. Der er nogle, der har ment, at dermed skulle vi så stille os tilfredse. Men det mener vi altså ikke i Juridisk Udvalg. Men vi er jo også, forstod jeg på en tidligere tale, så brutale i netop i det udvalg. I det her spørgsmål er jeg egentlig lidt glad for at være det.

Vi vil gerne følge projektet tæt gennem nye meddelelser frem til den forventede afslutning af projektet i 1993. Vi vil have lejlighed til at diskutere udviklingen undervejs.

Hovedprojektet starter i begyndelsen af 1990. Heri skal principperne for fastsættelse af løn og udviklingen i ligelønnen beskrives

og analyseres. Men vi mener også, at der er brug for en periodisk publikation om arbejdet. Der er brug for fremlæggelse af handlingsstrategier. Der er brug for evaluering af nye initiativer. I det hele taget må dette arbejde gerne blive en børs for erfaringer og idéudveksling i den nordiske ligelønskamp.

Lad mig lige nævne et enkelt dansk eksempel på, hvordan man kan gribe den slags lidt utraditionelt an:

Dansk LO har forsøgsvis taget initiativ til en systematisk støvsugning i et bestemt geografisk område af eksempler på brud på ligelønsloven. Resultatet er en række retssager, som lønmodtagerne vinder på stribe, og biresultatet er, at nogle arbejdsgivere i det lokalområde pludselig har fået meget travlt med "frivilligt" at rette op på kvindernes løn.

Mon ikke også man kan forvente, at ligelønsproblemerne bliver et af temaerne på det næste nordiske forum, som Juridisk Udvalg i anden sammenhæng foreslår fastsat til 1994? Vores ønske om, at det tidsættes meget snart, er netop udtryk for, at ligestilling mellem kønnene – også i arbejdslivet – er et af de områder, hvor kvinder i det nye Europa kan bruge de erfaringer, vi i de nordiske lande har gjort. Også derfor er det nødvendigt, at vi selv løbende gør klart, hvad der er lykkedes, og hvad der er mislykkedes.

Det rådsprojekt, som er på dagsordenen her i dag, er et led i denne proces. Det er baggrunden for, at vi ikke mener, at vi skal slappe opmærksomheden, og derfor beder vi om en ny meddelelse.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

11

D 1990/18/1989/j: Meddelande om rekommendation nr 18/1989 angående projekt på flyktingområdet

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Tora Aasland Houg (juridiska utskottets talesman): President! Denne saken gjelder en rekommendasjon fra Nordisk Råd til Nordisk Ministerråd om å gjennomføre tre pro-

sjekter på flyktingområdet i samarbeid med FNs Høykommissær for flyktinger, UNHCR. De tre områdene hvor man har bedt om konkrete prosjekter, er for det første prosjekter hvor formålet er frivillig tilbakevendelse (repatriering), for det andre prosjekter hvor formålet er midlertidig integrasjon, og for det tredje prosjektet hvor formålet er bosetning i de nordiske land.

Det er mye som kunne gjøres på et slikt område, og som åpenbart ikke er gjort. Eksempler på prosjekter er nevnt i motivene til medlemsforslag nr. A 829/j og gjengitt i betenkningen fra Juridisk utvalg. Jeg skal ikke bruke tid på å gjengi eventuelle eksempler på prosjekter her. Men jeg vil på vegne av Juridisk utvalg uttale at man ikke er tilfreds med innholdet i Ministerrådet meddelelse. Det savnes opplysning om en rekke prosjekter som er i gang, og det savnes konkrete prosjekter. Utvalget kan ikke se av meddelelsen om det er satt i gang noen konkrete prosjekter, slik som forutsatt. Juridisk utvalg beklager derfor at Ministerrådet ikke synes å være innstilt på å oppfylle rekommandasjonen. Derfor ber Juridisk utvalg Ministerrådet om – på den 39. sesjon i Nordisk Råd, neste ordinære sesjon – å opplyse når de konkrete prosjektene vil bli påbegynt, og hvordan de er finansiert.

Avslutningsvis vil jeg si at arbeid på flyktingområdet er en viktig del av menneskerettighetsarbeidet og en viktig del av vår felles nordiske forpliktelse. Også på dette området har Ungdommens Nordisk Råd markert seg – med klare synspunkter og krav i forhold til flyktingpolitikken. Jeg viser også til det notat som er kommet fra Ungdommens Nordisk Råd når det gjelder det mer politiske innholdet i flyktingpolitikken.

På denne bakgrunn anbefaler jeg at man aksepterer innstillingen fra Juridisk utvalg.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

12

D 1990/20/1989/j: Meddelande om rekommendation nr 20/1989 angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handling-

arna och anser spørgsmålet för rådets del slutbehandlat.

I en reservation, fogad till utskottets betänkande, hade Lennart Andersson, Tora Aasland Houg och Ranveig Frøiland föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Møller (juridiska utskottets talesman):
Ærede fru præsident! I rekommandationen fra sidste år henstillede Nordisk Råd, at de nordiske landes regeringer intensiverede arbejdet med overvågning af boykotlovgivningen mod Sydafrika såvel nationalt som fællesnordisk.

Juridisk Udvalg har nu fået en meddelelse fra Nordisk Ministerråd, hvoraf det fremgår, at man såvel nationalt som på nordisk plan har effektiviseret boykotlovgivning mod Sydafrika. I Danmark oplyser man, at man løbende overvåger, om lovgivningen efterleves. Jeg har et lille udklip fra en dansk avis, fra min egen by, Næstved Tidende, sidste onsdag, hvor der står, at politimesteren i Rønne på Bornholm nu forsøger at få inddraget 1/2 mio. kr. fra et privat firma, som har tjent de penge på handel med Sydafrika. De skal inddrages, fordi handelen har været ulovlig. Jeg kan fortælle, at artiklen oplyser, at ejeren af firmaet er straffet efter dansk lovgivning.

I Finland har vi fået meddelelse om, at man har oprettet en samråds- og koordineringsgruppe bestående af embedsmænd, som skal forbedre samarbejdet angående boykotlovgivningens efterlevelse, og i Sverige er der trådt ændringer i kraft i en lov vedrørende sanktioner; den ændring er sket 1. april 1989.

Yderligere har vi fået oplysning om, at der kontinuerligt sker en koordinering af de nordiske landes synspunkter vedrørende boykotlovgivningen inden for FN.

Derfor mener udvalgets flertal, at rekommandationen fra sidste år er fulgt. Overvågningen er intensiveret, og udvalgets flertal finder derfor, at der ikke er nogen grund til yderligere at opretholde rekommandationen, og vi foreslår den derfor afskrevet. Det var det, et flertal blev enige om for én måned siden i Stockholm.

Men som vi har været inde på flere gange i går under generaldebatten, så løber historien

hurtigt — den accelererer. Det sker ikke alene i Østeuropa og i Nicaragua, men også i Sydafrika.

Der er jo sket noget i Sydafrika, også siden udvalget holdt møde i Stockholm, og siden vi havde et flertal og et mindretal. Lad mig nævne, at baggrunden for, at de nordiske lande i sin tid besluttede at boykotte Sydafrika — ligesom næsten alle andre vestlige lande — var, at vi ønskede startet en proces i Sydafrika for afskaffelse af apartheid. Det var baggrunden for at indføre boykotten.

Nu sker der endelig langt om længe noget. Mandela er på fri fod, ANC, kommunistpartiet og andre partier er tilladt, dødsstraffen er midlertidigt ophævet. De hvide er nu endelig i gang med reelle forhandlinger om at dele magten i Sydafrika, således at alle mennesker får deres del af retten til at bestemme over deres lands fremtid.

Det var nogle af de ting, vi håbede boykotlovgivningen ville medføre. Er det så rigtigt nu, hvor det hvide mindretal endelig er begyndt at bevæge sig, at vi besvarer den, skal vi sige, fremstrakte hånd, med her fra Nordisk Råd at anbefale en yderligere intensivering af boykotten?

Jeg mener ikke, man stædigt skal holde fast i en rekommandation, som måske — jeg siger måske — på et tidspunkt var rigtig, når der nu er sket en udvikling. Jeg synes, vi skal besvare den positive udvikling i Sydafrika med at opmuntre til, at det hvide mindretal går videre ad den vej. Det mener jeg vi kan gøre ved at afskrive rekommandationen.

Birte Weiss: Fru præsident! I den socialdemokratiske gruppe her i Nordisk Råd vil vi ikke i dag være med til at afskrive ønsket om en intensiveret overvågning af boykotlovgivningen i Sydafrika. For uanset vores begejstring over løsladelsen af Nelson Mandela og uanset vores tilfredshed med selv de allermindste skridt og de allermindste tegn på forhandlingsvilje hos regeringen i Sydafrika til fjernelse af apartheid, mener vi ikke, at tiden er inde til at lempe boykotten nu, og vi mener heller ikke, at tiden er inde til at lempe overvågningen.

Udviklingen i Sydafrika har jo netop været karakteriseret ved, at det er gået op og ned. Vi håber alle, at det, der er sket nu, er tegn

på, at nu vil der for alvor ske noget. Vi håber, at det bliver det store skridt i retning af fjernelse af apartheid. Men vi ved det ikke med sikkerhed. Der skal reelle, mere vidtgående politiske skridt til i Sydafrika.

Vi mener, at en afskrivning i Juridisk Udvalg af betænkningen ganske enkelt sender et forkert politisk signal netop fra den del af verden, der trods mangler – som vi alle ved eksisterer – men trods disse mangler har været mest konsekvent i boykot af apartheidstyret. Vi har også udsagn fra ANC om, at det har hjulpet dem, at vi havde denne boykot. Derfor synes jeg, at det er rigtigt – sådan som den socialdemokratiske gruppe her i Nordisk Råd også gerne vil understrege – at vi ikke går hen og afskriver i dag.

Jeg vil derfor godt opfordre til, at man gør flertallet i Juridisk Udvalg – jeg skal måske tilføje, at det var lidt af en tilfældighed, at der var et flertal den dag, der var mange afbud til mødet – til et mindretal i plenarforsamlingen.

Gammelgaard: Fru præsident! Fru Birte Weiss har misforstået, hvad dette spørgsmål handler om.

Her stemmes ikke om ja eller nej til boykot af Sydafrika. Her stemmes om ja eller nej til intensiveret overvågning af boykotlovgivningen mod Sydafrika.

Vi er enige i, og jeg er ganske enig i, at så længe man har apartheid i Sydafrika, skal vi også have boykot. Men nu har regeringerne altså meddelt os, at man har intensiveret overvågningen af boykotlovgivningen mod Sydafrika, og så er der da grund til, at vi på nuværende tidspunkt følger Juridisk Udvalgs flertals forslag.

Det er en misforståelse, at dette er et spørgsmål om ja eller nej til boykot af Sydafrika. Den ønsker vi at opretholde, så længe der er apartheid. Men vi stemmer om, om vi nu skal gennemføre en intensiveret overvågning af boykotlovgivningen, efter at de nordiske regeringer har meddelt os, at den intensiverede overvågning er gennemført.

Birte Weiss: Fru præsident! Hr. Gammelgaard kan være helt sikker på, at jeg godt har forstået, hvad det her forslag går ud på. Men man kunne måske komme en smule i tvivl

om det, da man hørte Helge Adam Møllers indlæg, som godt nok i starten pænt og artigt refererede holdningen i Juridisk Udvalg, men som udviklede sig til et næsten Margaret Thatchersk synspunkt.

Jeg vil godt fastholde, at det, der sker i dag, er, at vi i den socialdemokratiske gruppe ikke ønsker at lempe på overvågningen. Der er naturligvis ikke tale om, at vi diskuterer, at man skulle fjerne boykotlovgivning, men det er overvågningen af den. Vi mener ikke, at det er korrekt beskrevet, at alle de nordiske lande har intensiveret deres overvågning, og derfor er det for os vigtigt, at vi fastholder status, som den er i dag. Vi vil have nogle sikrere signaler om en egentlig afskaffelse af apartheid i Sydafrika, før vi vil gå hen og lempe på overvågningen.

Møller: Fru præsident! Jeg synes, det er ubehageligt, meget ubehageligt, når man skyder politiske modstandere motiver i skoene og ting, som de overhovedet ikke har sagt. Jeg beder fru Birte Weiss, når nu udskriftet kommer, meget nøje læse, hvad jeg sagde.

Det, fru Birte Weiss siger på Socialdemokratiets vegne, er, at Socialdemokratiet vil ikke være med til at lempe boykotlovgivningen mod Sydafrika. Det var jo nøjagtig det samme, jeg sagde: Vi vil heller ikke være med til at lempe den. Den skal fastholdes, som den er.

Men det, dette drejer sig om, er, om man i den nuværende situation skal intensivere, altså gå et skridt videre end hidtil, og dér argumenterer jeg for, at det finder jeg er et forkert signal, når der nu endelig er sket det, at det hvide mindretal er begyndt at komme til fornuft, og regeringen har rakt ikke alene én, men måske halvanden hånd frem. Men der skal også rækkes mange hænder frem endnu.

Når man kan huske, da man så tv for tre uger siden, at man hørte biskop Tuto udtale: "I don't believe it, I don't believe it" – det var, da de Klerk holdt sin store tale – er det så rigtigt at besvare dette med at sige: Nu intensiverer vi boykotten?

Flertallet synes altså, man skal fastholde boykotten, men ikke intensivere. Det var, hvad jeg sagde. Det er, hvad jeg fastholder. Og det er det, flertallet i Juridisk Udvalg giver udtryk for.

Tora Aasland Houg: President! Det er riktig at denne saken handler om hvorvidt man skal fortsette med en intensiv overvåking av boikottlovgivningen når det gjelder Sør-Afrika. Men det er også riktig, som Birte Weiss sa, at dette handler om å sende ut et signal, ikke minst i forhold til det som skjer i Sør-Afrika akkurat nå. Jeg er helt enig med henne – også på vegne av den venstresosialistiske gruppen, som har vært med på reservasjonen: Dette signalet kan vi ikke være bekjent av å sende ut, for nå er det viktigere enn noensinne å stå på den intense overvåkningen, slik at boikottlovgivningen holdes. En annen side av saken er at boikottlovgivningen ikke er god nok i de nordiske land. Det er en betenkelig side, som heller ikke kommer godt nok fram i den saken vi i dag behandler.

Det flertallet skriver under på, er at man "kan konstatere at de nordiske landene fortsatt – så vel nasjonalt som nordisk – etterlever den restriktive boikottlovgivningen mot Sør-Afrika." Derfor mener flertallet at man kan anse saken som ferdigbehandlet, og ikke lenger ha denne rekommandasjonen.

Det mindretallet i Juridisk utvalg har pekt på, er at det savnes opplysninger fra en rekke land. Det er kommet opplysninger fra Sverige og fra Danmark, men for øvrig savnes opplysninger om hva som konkret er gjort for å oppfylle det som er rekommandasjonens formål, heter det i reservasjonsteksten. Det vi ber om, er at man får denne til ny behandling og avventer et nytt "meddelande" til neste ordinære sesjon. Jeg vil understreke at det er behov for å få en skikkelig redegjørelse for hva de øvrige land har gjort på dette området, og det er også behov for å understreke at de sanksjoner som noen nordiske land har, ikke er dekkende. I visse av landene omfattes f. eks. ikke tjenesteytelser, og i andre land er handel via tredjeland mulig. Det er viktigere enn noensinne, som sagt, at Norden går i spissen for å følge opp den boikotten som vi nå har sett har virket. Det er ingen tvil om at det er verdensopinionen og den utstrakte boikotten mot Sør-Afrika som har hatt den positive virkningen vi har sett på det som skjer i Sør-Afrika i dag. Derfor vil jeg så innstendig jeg kan be medlemmene i Nordisk Råd om å støtte reservasjonen fra mindretallet. Jeg håper at det kan bli flertallets mening her i salen i dag.

Hans Jørgen Jensen: Fru præsident! Da jeg hørte hr. Helge Adam Møller heroppefra og også hr. Gammelgaard, tænkte jeg, at man nærmest kunne få indtryk af, at vi ikke rigtig forstod hos Socialdemokraterne, hvad forslaget gik ud på.

Jeg tror, at hvis man gør sådan, som hr. Gammelgaard og hr. Helge Adam Møller gør, så vil man her fra de nordiske lande og fra Nordisk Råd sende en meddelelse til de kredse i Sydafrika, som i denne tid fisker i rørte vande – nogle af de højreekstremister, som opererer imod det, som de Klerk jo egentlig gerne vil: at have afskaffet apartheidpolitikken.

Derfor er der jo tale om her – hvis man også hørte, hvad Mandela sagde, ikke bare Desmond Tuto, men også Mandela – at vi skulle fastholde den sanktionspolitik, som er ført imod Sydafrika, og også kontrollen med den.

For det, som man jo har oplevet – og det er det, det handler om – er, at firmaerne finder alle mulige smutveje for at få handlet med Sydafrika alligevel, og det er jo den kontrol, man gerne vil have strammet. Alle de fine forretningsfolk, som har så fin moral i både den ene og den anden retning, finder alle mulige smutveje. Det har vi set alt for meget af, og det synes jeg ikke Nordisk Råd skal støtte – den dårlige tankegang, som her vil blive realiseret.

Derfor er det godt, det, som fru Birte Weiss har anbefalet, og jeg håber, at Rådet vil gøre det samme.

Karin Söder: Fru president! Vi har väl alla i många år varit tagna av den fruktansvärda apartheidregimen i Sydafrika. Vi har anledning att konstatera i dag att även om det har skett förändringar har landet en rasistisk lagstiftning som är helt ovärdig ett civiliserat samhälle. Man har inte ändrat någonting i den lagstiftning som gäller apartheid.

Det är mycket bra att det görs uppluckringar, och dem hälsar vi med stor tillfredsställelse, men grunden för bojkott och sanktioner finns kvar. Så länge man inte har ändrat på det ser vi med tillfredsställelse på de förändringar som äger rum. Vi är glada över att Mandela och andra politiska fångar har blivit fria, men fortfarande finns det många poli-

tiska fångar i Sydafrika, och fortfarande finns det massor av barn som lider. Så länge det är fallet kan vi inte upphäva sanktioner, och då behöver vi en kontroll av sanktionslagarnas efterlevnad.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Melchior: Fru præsident! Jeg vil gerne påpege, at jeg finder hr. Hans Jørgen Jensens logik særdeles mangelfuld.

Hvis der endelig overhovedet skulle komme til at stå 6 linjer i en eller anden avis i Sydafrika om denne beslutning, som ikke drejer sig om sanktioner eller ikke sanktioner, men om intensivering af overvågningen, hvis der overhovedet kommer til at stå noget om det, så kan det da ikke opfattes som andet end en anerkendelse af de lempelser, der er sket. Det kan da ikke betyde det, hr. Hans Jørgen Jensen sagde, at det skulle være en håndsrækning til de yderligt gående højrekræfter, for så skulle det jo være kommet på et helt andet tidspunkt.

Nej, på dette tidspunkt, hvor der virkelig er sket — ikke nok, som så mange har sagt, og som jeg er enig i — men et stort skridt i den rigtige retning, kan en reaktion på dette da ikke være en styrkelse af højrekræfterne, og derfor er jeg helt tilfreds med den indstilling, flertallet er kommet med. Jeg tror, det er en hilsen, som bliver forstået på en måde, som alle her i virkeligheden ønsker.

Svartberg: Fru president! I modsats til Arne Melchior tror jeg at det er nødvendigt at ha en fortsatt intensifierad övervakning. Vi har här talat om signaler. Ja, det skall vara fråga om signaler till apartheidregimen, vilken fortfarande består, och de skall göra klart att vi fortsätter sanktionerna till dess att apartheidsystemet är borta. Det är också fråga om en signal till ANC och andra som arbetar för att få bort det förhatliga apartheidsystemet. Jag måste säga att jag skulle skämmas, om jag inte från denna talarstol markerade min uppfattning i den här frågan.

Den 12 mars kommer Nelson Mandela till Stockholm. Han kommer att tas emot av bl. a. den förutvarande presidenten i Nordiska rådet, Karin Söder. Hon tillhör hederskommittén för Nelson Mandelas frigivning

och välkomnande till Sverige. Vi försöker att förlänga Nelson Mandelas uppehåll i Sverige, så att han också kan få kontakt med de andra nordiska länderna, för vi anser att det är viktigt.

Vi har ju fått följande hälsning från Nelson Mandela: Fortsätt sanktionerna till dess att apartheidsystemet är borta! Och om vi skall fortsätta sanktionerna, måste vi naturligtvis intensifiera övervakningen av den lagstiftning som vi har.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Hans Jørgen Jensen: Fru præsident! Det er blot hr. Arne Melchiors bemærkning om logik, der fører mig herop.

Jo, der var såmænd megen logik i det, jeg sagde, for et signal herfra om at ophæve kontrollen ville blive brugt af de kræfter i Sydafrika, som ser Norden som lande, der virkelig har forsøgt på at gennemføre en boykot; så det ville blive brugt i den retning, jeg netop sagde. Efter 28 år i fængsel, og hvor der nu for så vidt er indgået en aftale mellem de Klerk og Nelson Mandela om, at nu skal den apartheidpolitik ophøre, synes jeg ikke, vi skal række én eneste lillefinger til, at der er noget, der kan ryste nogen steder. Disse to mænd, den hvide og den sorte, har lavet nogle aftaler, og det synes jeg ikke vi skal gribe forstyrrende ind i; tværtimod. Derfor bør vi i hvert fald stramme op og sørge for, at man også kontrollerer, at varer ikke sælges af omgående kanaler til Sydafrika. Det er det, dette handler om.

Møller: Fru præsident! Jeg bliver nødt til én gang til — men så skal det også være sidste gang i denne sag — at tage ordet, for vi må altså debattere på en måde, så vi kan se hinanden i øjnene.

Når nu hr. Hans Jørgen Jensen siger, at han ikke vil være med til at ophæve kontrollen, må jeg spørge: Hvem er det, der vil ophæve kontrollen? Det er der jo ikke tale om hverken fra flertallets eller fra reservanternes side, overhovedet ikke; der er tale om, hvorvidt man skal beholde den nuværende boykotlovgivning og den kontrol, som vi har fået meddelelse om er blevet intensiveret i Danmark, i Sverige og i Finland. Om vi skal

bevare det niveau, eller om vi yderligere skal stramme niveauet.

Det, jeg så har givet udtryk for – og sådan tror jeg, det vil blive opfattet, hvis der er nogen, der hører om dette i Sydafrika – er, at jeg tror, det vil blive opfattet sådan af det mindretal af hvide, som nu endelig er kommet til fornuft, at når de nu er begyndt at komme til fornuft, er begyndt at gå i den rigtige retning, så er den første reaktion, de får fra Nordisk Råd, at vi strammer. Jeg synes, det er rimeligt, at vi bevarer det niveau og siger: Vi vil ikke slække på det overhovedet. Vi er glade for det, vi har gjort; nu skal det gå videre. Men man skal altså ikke besvare en åben hånd med en knytnæve i synet, og det er det, der er nogle, der gør sig til talsmænd for. Det synes jeg ikke er rimeligt.

Men o.k., det kan være en holdning, man har. Jeg kan ikke forstå den.

Birte Weiss: Fru præsident! Mon ikke vi nu er kommet så langt, at alle er enige om, hvad det er vi diskuterer. Det er ikke et forslag om at fjerne boykot, men det er et forslag om, at man vil fjerne den intensiverede overvågning.

Alle erfaringer viser, at en boykot uden overvågning ikke er særlig meget værd. Jeg sagde også i min præsentation af den socialdemokratiske gruppes synspunkt, at vi ved godt, at der er mangler, men på trods af det er de nordiske lande faktisk den del af verden, som man i ANC, i Sydafrika har været mest tilfreds med reaktionen fra.

Hvis vi så bare skal nøjes med, hr. Helge Adam Møller, at se helt formelt på det, så er det jo sådan, at vi mangler svar fra nogle af landene om, hvad de har gjort for at intensivere deres overvågning. Derfor er det jo ikke engang formelt korrekt, når man siger, at nu er tingene i orden, fordi nu har man intensiveret i de øvrige nordiske lande. Det venter vi endnu besked om, og derfor er vi ikke engang af formelle grunde i stand til at følge den indstilling, der kommer fra flertallet i Juridisk Udvalg. Det er vi så altså hverken af politiske grunde eller af formelle grunde.

Det vi, der er reservanter, siger, er: Lad os tage det op igen på næste session, så ved vi mere om udviklingen i Sydafrika generelt, men så har vi måske også fået meldinger fra

alle de nordiske lande om, hvad de har gjort for at få deres overvågning gjort mere effektiv. Derfor vil jeg meget stærkt anbefale, at man følger reservanterne.

Tora Aasland Houg: President! Problemet med denne saken er at man fra flertallets side ikke ønsker å intensivere overvåking av en lovgivning som åpenbart ikke følges godt nok opp. Da er det et eller annet signal som gis ut, ikke bare til Sør-Afrika – det har kanskje mindre betydning enn det signalet som går til de krefter i de nordiske land som ønsker å utnytte en lovgivning som det ikke føres god nok kontroll med. Slike krefter fins det ganske mange av, og det er der de konservative grupper feiler så veldig i sitt flertallsforslag. De ønsker å si at det er ikke så farlig, det er ikke nødvendig med mer intens kontroll av denne lovgivningen – til tross for at vi vet at det er det mindretallet i sin reservasjon har understreket. Vi vet at det savnes opplysninger om hva som har vært gjort, og vi vet også at lovgivningen og kontrollen med lovgivningen ikke er god nok. Det er smutthuller i denne lovgivningen, og disse smutthullene brukes meget flittig av de kreftene som ønsker å bryte den boikottlovgivningen som de nordiske land har ønsket å gå inn på. Jeg vil understreke at dette er et galt signal, både til krefter i våre egne land og i Sør-Afrika, og vil derfor igjen anbefale at man støtter mindretallets reservasjon.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering, medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag att lägga meddelandet till handlingarna och anse spørsmålet avslutad och reservanternas förslag att avvakta nytt meddelande till nästa ordinarie session.

För utskottets förslag röstade:

Birgir Ísleifur Gunnarsson, Friðrik Sophusson, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Ivar Hansen, Hreggviður Jónsson, Roger Jansson, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kim-

mo Sasi, Otto Steenholdt, Peder Sønderby och Marjatta Väänänen.

För reservanternas förslag röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Gunnilla André, Ylva Annerstedt, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Gutormsson, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Hans Jørgen Jensen, Laila Kaland, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Oddrunn Pettersen, Kaj Pulsen, Marit Rotnes, Sighvatur Björgvinsson, Krister Skånberg, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Carl I. Hagen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gro Harlem Brundtland, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Lilli Gyldenkilde, Kari Häkämies, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Tellervo Renko, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Sten Svensson, Anders Talleraas och Lars Werner.

Utskottets förslag hade sålunda förkastats med 40 röster mot 24. 1 medlem avstod från att rösta.

Reservanternas förslag bifölls.

13

C 11/j: Berättelser på juridiska utskottets verksamhetsområde 1988

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

14

E-saker

E 14: Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland¹

Social- och hälsovårdsminister och nordisk samarbetsminister **Tarja Halonen**: Fru president! År 1983 infördes en ordning med gränsinvånarbevis för dem som bor nära gränsen mellan Norge och Finland. Beviset beviljas på skriftlig begäran av polismyndighet i det andra landet. Bevis kan ansökas på den ort där personen i fråga är bosatt, varefter polismyndigheten översänder ansökan till polismyndigheten i det andra landet för godkännande.

Vid utgången av senaste år hade ca 350 finländare och drygt 70 norrmän erhållit ett dylikt gränsinvånarbevis. Största delen av dem som erhållit beviset bär detta med sig då de överskrider gränsen. Huvudparten av invånarna vid gränstrakterna har redan vant sig vid systemet.

Enligt bedömningar som gjorts av finska myndigheter bör den myndighet som utövar kontroll vid gränsen kunna konstatera huruvida person som överskrider gränsen är sådan invånare som är bosatt vid gränsen eller om denne innehar något annat tillstånd att passera riksgränsen. Oklara fall leder till långt utdragna utredningar, som upplevs som besvärliga för såväl den som passerar gränsen som för kontrollmyndigheterna.

De finska myndigheterna anser det vara ändamålsenligt att gränsinvånare vid passerande av gränsen medför sådan handling som möjliggör legitimation i enlighet med avtalet om underlättande av passerande av gräns och av vilken framgår rätt till överskridande av gränsen.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg vil takke ministeren for svaret. Jeg må dessverre si at jeg var lite glad for innholdet.

Ministeren sa i sitt svar at hovedparten av beboerne i grensetraktene har vent seg til systemet. Ja, det må i så fall være på den finske siden av grensen. På den norske siden har man ikke vent seg til systemet. Det er snarere slik at samene – dette angår jo først og

¹ *Frågan tryckt s. 2413.*

fremst Tanadalen – oppfatter den nye ordningen som uverdigg, uverdigg i den forstand at de må registrere seg for å ro over elva for å besøke sine naboer og sine slektninger, og til dels også bedrive sin reindrift. De betrakter det som ble innført i 1983 som et dyptgripende brudd med den tradisjonelle, urgamle samiske retten til å ferdes fritt over grensen. Jeg vil også peke på at det som skjer, har klar forbindelse med Helsingfors-avtalen fra 1975, hvor landene er pålagt spesielt å påse minoritetenes rett til fritt å ferdes når grensen er trukket gjennom deres område. Det kan neppe være i pakt med avtalens ånd å pålegge en minoritet som er delt av en grense, nye restriksjoner når det gjelder minoritetsmedlemmers ønske om å ha kontakt, som jeg sier, med naboer og slektninger og drive sin næringsvirksomhet. Og jeg vil legge til, og det er viktig: I Norge har vi sluttet med å utstede slike grenseboerbevis.

Så til slutt: Jeg vil jo mene, og jeg regner med at ministeren er enig med meg i det, at i en tid hvor vi har en utvikling i Europa som går på å gi folket en frihet tilbake til også å kunne bevege seg over grenser – Berlinmuren er revet – da høver det lite at vi i nordisk sammenheng skal pålegge en minoritetsbefolkning ytterligere restriksjoner i sin rett til å bevege seg over disse grensene.

Jeg håper at den finske ministeren og den finske regjering er enig i at det er nokså paradisk hvis man fortsatt vil holde på den form for bevis eller legitimasjon for denne minoriteten som det dreier seg om.

Minister Tarja Halonen: Fru president! Enligt den information jag har fått har det inte varit några klagomål från den finska sidan. Som jag redan berättade är det fem gånger fler finländare som har ett sådant bevis. Dessa människor har vant sig vid detta system.

Om vi får ny information från norsk sida måste vi naturligtvis diskutera saken igen. Men jag måste säga att så länge vi har ett sådant här avtal mellan Norge och Finland hoppas jag naturligtvis att man också lever i enlighet med det avtalet. Som jag redan sade återkommer vi naturligtvis till saken om vi får mer information.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg må si at jeg ser positivt på det siste svaret fra ministeren.

Forholdet er at den norske justisminister og utenriksminister har i kontakter med finske myndigheter forsøkt å få denne avtalen på plass, slik at den samiske befolkningen, spesielt i Tanadalen, verken trenger grenseboerpass eller legitimasjon for å ro over elva for å holde den kulturelle kontakten med den andre siden. Jeg synes at vi er kommet et stykke på vei, og det er jeg veldig glad for. I den tiden vi nå opplever er Norge og Finland to demokratier som har den beste forutsetning for å fremstå som eksempel for resten av verden når det gjelder spørsmål som har med menneskerettigheter og minoritetsvern å gjøre. Det er et faktum at de to statene forvalter samenes interesser på tvers av den grensen som ble trukket gjennom deres land for nesten 250 år siden.

Jeg vil avslutte med å si at jeg ser fram til at de samtaler som skal foregå mellom den norske og finske regjering, vil resultere i at det som går på grenseboerbevis eller annen legitimasjon, blir fjernet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

15

D 1990/18/1984/j: Meddelande om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter, **D 1990/32/1986/j:** Meddelande om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om furbud att driva rörelse, **D 1990/1/1987/j:** Meddelande om rekommendation nr 1/1987 angående barns skydd i krig, **D 1990/15/1989/j:** Meddelande om rekommendation nr 15/1989 angående samarbetsprogram på konsumentområdet, **D 1990/16/1989/j:** Meddelande om rekommendation nr 16/1989 angående nordisk överenskommelse om folkregistrering och **D 1990/17/1989/j:** Meddelande om rekommendation nr 17/1989 angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Mötet avslutades kl. 17.15.

Protokoll

4:e mötet

Torsdagen den 1 mars 1990 kl. 9.00 – 12.05

Presidenter: Grethe Lundblad (1–12) och Ólafur G. Einarsson (12–13)

Dagordning

1. B 102/k Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

2. B 103/k Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden

3. B 108/k Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992

4. B 109/k Ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år

5. A 865/k Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

6. A 871/k Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

7. A 884/k Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

8. A 886/k Medlemsförslag om nordiskt forkrörelsesamarbete

9. A 901/k Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992

10. A 908/k Medlemsförslag om nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

11. C 12/k Berättelser för 1988 på kulturutskottets sakområde

12. E-saker (frågor och svar) i anslutning till kulturutskottets sakområde

E 12 Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990

E 19 Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket på daghem i Haparanda

E 29 Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda

E 22 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå

E 25 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet

E 13 Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade

E 26 Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden

E 27 Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete

E 28 Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner

E 50 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggningen av NoSAMF

E 30 Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program

E 38 Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland

E 40 Fråga till Sveriges regering angående

omorganiseringen av undervisning av invandrarelever i Sverige

E 41 Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordlek m. m.

E 45 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till Nordlek

E 43 Fråga till Sveriges regering angående ökade möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från OY Yleisradio AB

E 44 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsförfarandet till kulturfonden

13. Avskrivning av följande rekommendationer:

13/1983/k Videoprogram med nordiska TV-program och filmer

13/1985/k Nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

14/1985/k Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

4/1987/k Nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram

10/1987/k Nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna

35/1988/k Program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet

37/1988/k Förstärkt nordiskt skolsamarbete

39/1988/k Nordiskt kommunalt skolsamarbete

7/1989/k Ändring av det nordiska kulturavtalet

9/1989/k Nordiska lägerskolor

10/1989/k Stöd till den skogsfinska kulturen

11/1989/k Barnboksinstitut för de små språkområdena

14/1989/k Nordisk bokserie

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Anker Jørgensen intagit sin plats i rådet och att Hans Jørgen Jensen lämnat sessionen, att Gro Harlem Brundtland lämnat sessionen och ersatts av Erik

Dalheim, att Hans Gustafsson för del av denna dag ersatts av Ulla Johansson, att Wiggo Komstedt för del av denna dag ersatts av Görel Bohlin, att Olof Jansson, Mirja Ryyänen och Marianne Samuelsson återtagit sina platser i rådet och att Roger Jansson, Tellervo Renko respektive Krister Skånberg lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

I

B 102/k: Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ändringar i Art. 2, 4, 7, 8, 9, 10 och 18, samt i rubriken i överenskommelsen om Nordiska kulturfonden i enlighet med ministerrådsförslag B 102/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av utskottet.

Berit Oscarsson: (kulturutskottets talesman): Fru president! Nordiska kulturfonden har av utskottet ansetts som ett av de viktigaste elementen inom det nordiska kultursamarbetet för att stödja den särpräglade nordiska kulturmodellen, nämligen de folkliga organisationernas verksamhet och de spontana initiativ som tas på det kulturella området inom Norden.

Utskottet har kontinuerligt betonat Nordiska kulturfondens roll inom det nordiska kultursamarbetet, och en starkt uppbyggnad av Nordiska kulturfonden har varit en viktig utgångspunkt för utskottets arbete. Utskottet har framhållit att en förstärkning av kulturfonden kan väsentligt förbättra möjligheterna att stödja olika former av folkrörelsesamarbete samt sådana samlingsprojekt på kulturområdet som enskilda personer, grupper och organisationer tar initiativ till.

Antalet ansökningar och ansökningsbelopp har ökat kraftigt varje år. För år 1988 inkom närmare 700 ansökningar om 85,5 miljoner danska kronor. Fondens styrelse kunde bevil-

ja 200 av dessa ansökningar och ge 13,5 miljoner danska kronor. Det här ger en bild av det behov som fonden har av ytterligare resurser för att stärka nordiskt kulturutbyte.

Utskottet konstaterar att ministerrådsförslaget har sin grund i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. I handlingsplanen föreslås huvudsakligen en utbyggnad av kulturfonden ekonomiskt och aktivitetsmässigt samt en ändring av fondens styrelse på det sättet att där säkras de självstyrande områdenas representation.

Vi kan i utskottet konstatera med besvikelse att ministerrådsförslaget endast omfattar det senare förslaget, när utskottet i sitt betänkande över handlingsplanen huvudsakligen önskade ökade anslag till fonden. Utskottet vidhåller att fonden bör stärkas väsentligt och att ministerrådet bör fatta beslut om att tillföra kulturfonden ytterligare medel.

Med representation i styrelsen för de självstyrande områdena säkras möjligheterna för demokratiskt beslutsfattande för kulturfondens styrelse. Utskottet anser att det är ytterst viktigt att de självstyrande områdena får så stort inflytande som möjligt inte minst över kulturfrågor. Samarbete inom kulturområdet är ett grundläggande element för det nordiska samarbetet. Även andra föreslagna ändringar i överenskommelsen bidrar till att ytterligare förstärka och synliggöra fondens arbete.

Fru president! Jag hänvisar till det jag här har sagt och till kulturutskottets betänkande och föreslår att Nordiska rådet bifaller ministerrådets förslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden.

Kulttuuriministeri Anna-Liisa Kasurinen: Arvoisa puheenjohtaja! Viiden Pohjoismaan ja kolmen itsehallintoalueen yhteistyö on vertaansa vailla kansainvälisessä yhteistyössä. Helsingin-sopimuksen mukaan Färsaarten ja Grönlannin itsehallinnon ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen edustajilla on oikeus osallistua ministerineuvoston työhön, ja samoin on Färsaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan kansanedustustoilla oikeus osallistua kaikilla aloilla Pohjoismaiden neuvoston työhön. Periaatteessa näillä kolmella itsehallintoalueella on siis oikeus osallistua pohjoismaiseen yhteistyöhön kaikilla tasoilla.

Ministerineuvoston kokouksessa Nuukissa 10. syyskuuta 1987 otettiin keskusteltavaksi ministerineuvoston ja kulttuurirahaston johdon välinen suhde. Siinä yhteydessä mainitut kolme itsehallintoaluetta ehdottivat, että yksi itsehallintoalueiden edustaja olisi hallituksen varsinaisena jäsenenä rotaatioperiaatteen mukaisesti. Muun muassa Suomi kannatti tätä ehdotusta.

Maaliskuun 10 päivänä 1988 hyväksytyssä pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön toimintasuunnitelmassa sanotaan mm., että ”rahaston hallituksen kokoonpanossa on turvattava itsehallintoalueiden edustus”.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on halunnut toimia tämän mukaisesti. Kokouksessaan 27. marraskuuta 1989 ministerineuvosto hyväksyi esillä olevan muutosehdotuksen Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin väliseen sopimukseen Pohjoismaisesta kulttuurirahastosta. Ehdotus perustuu siihen, että Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto vuoron perään nimitävät itsehallintoalueiden edustajat kahden vuoden jaksoiksi. Kun Pohjoismaiden neuvosto nimittää varsinaisen jäsenen, Pohjoismaiden ministerineuvosto nimittää kaksi varajäsentä ja päinvastoin.

Samalla ehdotuksessa esitetään sopimustekstiin pienehköjä muutoksia, joita pohjoismaisessa yhteistyöjärjestelmässä syntyneet muut muutokset tai muu käytäntö edellyttävät. Ministerineuvosto on lähettänyt ehdotuksen Pohjoismaisen kulttuurirahaston hallitukselle ja ottanut huomioon hallituksen huomautukset.

Arvoisa puheenjohtaja! Ministerineuvoston muutosehdotus sopimukseen Pohjoismaisesta kulttuurirahastosta on uusi merkki pohjoismaisen yhteistyön elinvoimaisuudesta, yhteistyön, jonka perustana on samanarvoisuus ja kunnioitus toisten kulttuuria ja perinteitä kohtaan.

Kulturminister Anna-Liisa Kasurinen: anförande i svensk översättning: Ärade president! Samarbetet mellan de fem nordiska länderna och de tre självstyrande områdena saknar motstycke i det internationella samarbetet. Helsingfors-avtalet ger representanter för Grönlands och Färöarnas självstyrelse samt Ålands landskapsstyrelse rätt att delta i

ministerrådets arbete, och likaså Färöarnas, Grönlands och Ålands folkvalda representanter rätt att delta i Nordiska rådets arbete inom alla områden. I princip har dessa tre självstyrande områden alltså rätt att delta i det nordiska samarbetet på alla nivåer.

Vid ministerrådets möte i Nuuk den 10 september 1987 upptogs frågan om förhållandet mellan ministerrådet och kulturfondens ledning. I detta sammanhang föreslog de nämnda tre självstyrande områdena att en representant för dessa områden skulle ingå som ordinarie medlem i styrelsen enligt rotationsprincipen. Förslaget understöddes bland andra av Finland.

I handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete som antogs den 10 mars 1988 konstateras bla att "de självstyrande områdenas representation bör garanteras i sammansättningen av fondens styrelse".

Nordiska ministerrådet har velat handla i enlighet med detta. Vid sitt möte den 27 november 1989 godkände ministerrådet det förelagda förslaget till det mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige ingångna avtalet om en nordisk kulturfond. Förslaget grundar sig på att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet turvis utnämner representanterna för de självstyrande områdena för två år i sänder. När Nordiska rådet utnämner en ordinarie medlem, utnämner Nordiska ministerrådet två suppleanter och tvärtom.

Samtidigt föreslås mindre ändringar i avtalstexten, vilka är påkallade av andra ändringar i det nordiska samarbetsystemet eller av annan praxis. Ministerrådet har tillställt Nordiska kulturrådets styrelse förslaget och tagit hänsyn till styrelsens anmärkningar.

Ärade president! Ministerrådets förslag till ändring i avtalet om Nordisk kulturfond är ett nytt uttryck för vitaliteten hos det nordiska samarbetet, ett samarbete som baserar sig på likvärdighet och respekt för andras kultur och traditioner.

Holger Eriksson: Fru president! När man läser kulturutskottets betänkande över ministerrådsförslag om ändring av överenskomsten om Nordiska kulturfonden, blir man såsom kulturansvarig medlem av Ålands landskapsstyrelse mycket glad, då man ser den förståelse och beredvillighet kulturut-

skottet har för de självstyrande områdenas strävanden när det gäller medlemskap i kulturfondens styrelse.

Det är alldeles riktigt, som kulturutskottet skriver: "Med representation i styrelsen från de självstyrande områdena säkras möjligheterna för demokratiskt beslutsfattande för Kulturfondens styrelse. Utskottet anser det ytterst viktigt att de självstyrande områdena får ha så mycket inflytande som möjligt, inte minst angående kulturfrågor. Samarbetet inom kulturområdet är ett grundläggande element för det nordiska samarbetet."

Genom beslutet erhåller ett av de självstyrande områdena ordinarie styrelseplats och de två övriga var sin suppleantplats efter ett roterande system med 2 års intervaller. För att kunna upprätthålla goda kontakter mellan de självstyrande områdena när det gäller aktuella kulturfrågor, bör den ordinarie medlemmen ges ekonomiska möjligheter att besöka de områden som inte har direkt medlemskap i styrelsen, för att på detta sätt befrämja informationsutbytet mellan styrelsen och de berörda områdena. Tack för ordet!

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Häkansson, Åsa Solberg Iversen, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Oddrunn Pettersen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammellaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Olof Jansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Inger Stilling Pedersen, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karin Söder, Peder Sønderby, Birte Weiss, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 47 röster mot 1.

2

B 103/k: Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa ett handlingsprogram om språkligt samarbete i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 103/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

2. att genomföra handlingsprogrammet under perioden 1990–1995 och att härvid särskilt:

- Eliminera befintliga hinder angående nordiskt TV- och radioprogramutbyte mellan de nordiska länderna
- Utbygga utväxlingsprogram för elever och lärare inom Norden
- Arbeta för att snarast säkra nordiska lektorattjänster inom Norden
- Vidta åtgärder för att stärka de icke-skandinaviska språkens ställning inom nordiskt samarbete

3. att utarbeta en tids- och finansieringsplan över handlingsprogrammets förslag.

Mirja Ryyänen (kulturutskottets talesman): Årade president! Kulturutskottet har behandlat ett ministerrådsförslag, i vilket det presenteras ett program för språkligt samarbete i Norden för åren 1990–95, det så kallade Nordmål-programmet.

Ministerrådsförslaget omfattar allmänna synpunkter på den nordiska språkgemenskapen, språkförståelsen i Norden och nordisk språkpolitik.

I Nordmål-programmet hävdar ministerrådet att en helt fundamental förutsättning för det nordiska kultursamarbetet är språkförståelsen som omfattar två olika former. Delvis är det fråga om förståelsen mellan de som har danska, norska eller svenska som modersmål och dels den förståelse som baseras på inläring av ett av dessa språk som främmande språk.

Enligt förslaget anser ministerrådet det vara viktigt att man tar hänsyn till de båda formerna för språkförståelse när man planlägger åtgärder för att förbättra språkförståelsen i Norden.

Vid behandlingen av ministerrådsförslaget noterade kulturutskottet att förslagen om tolkning och översättning verkar utgöra de största ändringarna jämfört med tidigare. Utskottet hälsar med glädje alla åtgärder som bidrar till att underlätta deltagande i det nordiska samarbetet och anser att huvudpunkterna för den nordiska språkpolitiken skall bygga på språkens jämlikhet och ömsesidig respekt för alla de nordiska folkens språk, kultur, historia och traditioner.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ambitionerna inom ministerrådet har höjts när det gäller att sträva efter så likartad ställning för alla de nordiska språken som möjligt. Detta innebär åtgärder för att stärka finskans och isländskans ställning inom nordiskt samarbete samt åtgärder för att öka kännedomen om och kunskap i färöiska, grönländska och samiska. Utskottet noterar här att den europeiska integreringen gör det ännu mera angeläget än någonsin att man inom Norden uppmärksammar och har respekt för varandras språk. Utskottet hänvisar till det handlingsprogram som har godtagits

inom EG, det så kallade Lingua-programmet, vars syfte är att intensifiera mobiliteten på den gemensamma europeiska arbetsmarknaden och som omfattar alla 12 EG-ländernas språk. Det är värt att notera, att alla EG-ländernas språk dessutom är offentliga språk i EG-sammanhang, vilket innebär att de offentliga dokumenten publiceras på samtliga länders språk.

Utskottet konstaterar som en stor nyhet att förslaget om att tolkning inom ramen för det nordiska samarbetet även bör gälla isländska, i tillägg till finska. I detta samband anser utskottet att de problem som såväl finner som islänningar har haft i det nordiska samarbetet kunde underlättas betydligt med ökade åtgärder på tolkningens och översättningens område. Således mottar utskottet med stor tillfredsställelse de förslag om fortbildning av tolkar och material om tolkning som framförs i handlingsprogrammet.

Slutligen vill jag ännu påpeka, att handlingsplanen innehåller en hel del goda förslag men även flera brister. Utskottet har t.ex. upprepade gånger efterlyst en tids- och finansieringsplan för handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. Ministerrådet har ännu inte tillgodosett denna önskan. Utskottet framhåller därför sin besvikelse över att handlingsprogrammet om språkligt samarbete i Norden inte har åtföljts av varken tids- eller finansieringsplan och menar att handlingsplanen inte kan bli fullbordad förrän det föreligger en tids- och finansieringsplan för programmets åtgärder.

Årade president! Trots de stora bristerna i handlingsplanen måste arbetet påbörjas. Således yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Undervisnings- och kulturminister **Svavar Gestsson**: Fru præsident! Det er med henvisning til Nordisk Råds rekommandation om handlingsprogram for øget sprogforståelse i Norden og rekommandation om handlingsplan for nordisk kultursamarbejde, at Nordisk Ministerråd lægger nærværende handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden 1990 – 95 frem til Rådets behandling.

I handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde hedder det, at Nordisk Ministerråd vil samordne handlingsprogrammet for øget sprogforståelse i Norden med den kulturelle

handlingsplan og holde en principdebat om styrkelse af nabosprogenes stilling i undervisningen og om styrkelse af de nordiske sprog som fremmedsprog.

Nærværende handlingsprogram bygger på ideer fra debatten om Ministerrådet samt på udredningsrapporten "Nordiske språk i gymnas og yrkesudanning", en rapport fra Ministerrådets konference om sprogligt samarbejde i Norden i København i december 1987, samt fra konferencen om de ikkekandinaviske sprog i Norden i Bergen i december 1988.

Samtidig har udkastet til sprogprogrammet været sendt ud til høring til ca. 180 instanser i Norden og er blevet behandlet i mange berørte nordiske organer.

Sprogforståelse mellem de nordiske folk er fundamentet for kultursamarbejdet i Norden og for det nordiske samarbejde i øvrigt og grundforudsætningen for den nordiske samhørighed. Ministerrådet understreger, at sprogforståelsen ikke kun er en kommunikativ kompetence, men en kulturformidling i vid forstand. Det er derfor ikke nok at kunne kommunikere med hverandre; man skal også have kendskab til de andre nordiske folks kulturer, traditioner og samfundsforhold.

Nordisk Ministerråd har i sit arbejde taget sigte på at synliggøre vigtigheden af sprogforståelsen. Udvekslingsprogrammet Nordplus, oprettelsen af en nordisk film- og tv-fond, elevudveksling og samarbejde på almenkulturområdet skal ses under ét og som led i styrket nordisk samhørighed. Handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden kommer således i tilføjelse til forskellige tiltag på andre områder, som også styrker den nordiske samhørighed og samfølelse.

Den nordiske sprogpolitik bygger på sprogenes ligestilling og gensidig respekt for alle nordiske folks sprog, kulturhistorie og traditioner. Handlingsprogrammet indeholder forslag om tiltag for at øge tolkning og oversættelse og fastlægge regler vedrørende tolkning og oversættelse i det nordiske samarbejde. Dertil kommer i programmet forslag til konkrete tiltag både på nordisk, nationalt, regionalt og kommunalt niveau og på alle skoleområder for at styrke sprogforståelsen i Norden med sigte på at øge borgernes forudsætning for at kommunikere med hverandre.

Eftersom Norden er en del af Europa, er

det vigtigt, at man i det nordiske sprogsamarbejde er opmærksom på de arbejdsmodeller og det ambitionsniveau, som til enhver tid anvendes på tilsvarende områder i det europæiske samarbejde i øvrigt.

Iværksættelsen af handlingsprogrammet og koordineringen af det sproglige samarbejde i Norden vil blive varetaget af embedsmandskomiteen for nordisk kulturelt samarbejde. Alle Ministerrådets samarbejdsorganer vil indgå i dette vigtige arbejde for at støtte den nordiske identitet i en tid, som kendetegnes af en utrolig rask udvikling.

Fru præsident! I handlingsprogrammet om sprogligt samarbejde i Norden foreligger mange vigtige forslag, som dækker hele det kulturelle område, det dækker skole- og voksenuddannelse, højere uddannelse, forskning, kultur og medier, tolkning og oversættelse, ordbøger og terminologi og øget mobilitet i Norden og sprogkonsulent i Island.

Jeg synes, at der er behandlet et meget vigtigt forslag fra Ministerrådets side, og jeg vil sige som en kommentar til Kulturudvalgets talsmand, at naturligvis er det nødvendigt, at vi nu finder tid til at lave en tids- og finansieringsplan for de kommende år. Det er akkurat disse ting, vi har haft diskussioner om i går, jeg og formanden for Kulturudvalget, og jeg tror, det er nødvendigt, at vi går videre i diskussioner og dialoger mellem Kulturudvalget og Ministerrådet om, på hvilken måde man kan finansiere dette program med et så højt og vigtigt ambitionsniveau for det nordiske samarbejde.

Annelise Gotfredsen: Fru præsident! Jeg er enig i de forslag, der er opstillet til forbedring af sprogforståelsen i Norden – de fleste i hvert fald. Særlig vigtigt finder jeg det er at finde frem til den rigtige form for tekstning af tv-udsendelser. Det er det, det drejer sig om. Det er det, de unge beskæftiger sig med.

Men jeg er noget forundret over, at man tilsyneladende har indtaget en opgivende stilling over for bedre direkte undervisning lige fra børneskolen, ja tidligere, måske ligefrem i børnehaven, hvor evnen til sprogindlæring er størst. Rekommandationen nævner ikke dette område, og jeg opfordrer Ministerrådet til også at lægge vægt på bedre tilegnelse i skoleforløbet.

Og så vil jeg sige, at jeg i disse sammenhænge ikke er enig i spørgsmålet om, at vi skal styrke ikkeskandinaviske sprog. Jeg har fuld respekt for disse andre sprog og for den kultur, der ligger heri. Jeg ønsker naturligvis ikke svækkelse af de hensyn, vi allerede nu tager til disse sprog. Men det er ikke det, det drejer sig om i denne sammenhæng. Vi kan ikke gå ud og sige som Erasmus Montanus, at Jorden er flad som en pandekage. De skandinaviske sprog er jo historisk og i geografisk omfang de mest udbredte. Det er disse fællessprog, det gælder om at bevare i kommunikationen, og at styrke denne kommunikation mellem de unge nu og i fremtiden. Og hvad vi har af økonomi og andre muligheder, må vi bruge på indlæring af skandinaviske sprog. Ellers risikerer vi let, at vi i et på dette område misforstået ønske om mindretalshensyn svækker arbejdet mod det mål, vi jo alle har i Nordisk Råd: at bevare fællesfølelsen som det helt nødvendige led i det nordiske arbejde.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade Kristin Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Olof Jansson, Marianne Jelve, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Birte Weiss, Lars Werner och Lena Öhrsvik.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster mot 1.

3

B 108/k: Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att lägga riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet till grund för arbetet under verksamhetsperioden 1990–1992, i enlighet med ministerrådsförslag B 108/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet och

2. att under den verksamhetsperiod riktlinjerna avser

- vidta åtgärder för att ytterligare stärka nordiskt samarbete inom det internationella forskningssamarbetet
- stärka och utöka en systematiserad nordisk forskarutbildning och forskarrörlighet
- uppmana till ett ökat nordiskt samarbete inom forskningsområdet humaniora och samhällsvetenskap
- inleda ett nordiskt samarbete mellan högskolor och näringsliv i form av ett nordiskt COMETT-program
- koordinera information på det nordiska forskningssamarbetets område genom publicering av ett nordiskt nyhetsbrev.

Marit Rotnes (kulturutskottets talesman):
President! På vegne av kulturutvalget vil jeg få legge fram utvalgets kommentarer til dette ministerrådsforslaget.

Rådet skal hvert tredje år komme med forslag til retningslinjer. Det ministerrådsforslag som nå er lagt fram, baseres på de tidligere retningslinjer fra 1987, men utgjør i tillegg et nytt skritt i utbyggingen av det forskningspolitiske samarbeidet.

Kulturutvalget har ved flere anledninger understreket betydningen av rådets virksomhet, og særlig oppgaven som samordnende organ for det nordiske forskningspolitiske samarbeidet som helhet. Blant annet uttalte utvalget ved forrige revidering av retningslinjene at rådet burde ha en rådgivende rolle både i forhold til Ministerrådet og til Nordisk Råds organer. Utvalget holder fast ved dette synspunkt, og mener at enda mer må gjøres for å styrke rådets rådgivende status.

Jeg vil nevne noen hovedpunkter som ligger i ministerrådsforslaget til retningslinjer for rådet. Et viktig utgangspunkt er å fjerne eksisterende hindre for samarbeid mellom forskere og forskningsinstitusjoner. Kulturutvalget legger vekt på at det bør foretas en kartlegging av hvilke hindre som i dag finnes for dette samarbeidet.

Videre er "Norden som nettverk" et sentralt stikkord. Hovedidéen er at aktiviteter på nordisk plan konsentreres om virksomhet som er for omfattende eller spesialisert for ett enkelt land. Da kan samarbeidet foretas innen rammen av et nordisk nettverk med utvidet arbeidsdeling og åpenhet mellom landene.

Forskerutdanning er en slik sak som kan koordineres gjennom et nordisk nettverk, og kulturutvalget noterer med tilfredshet forslaget som rådet legger fram om en utbyggingsplan for nordisk forskerutdanning.

Utvalget mener imidlertid at forslaget til retningslinjer mangler konkrete tiltak for en vital og effektiv forskermobilitet i Norden. Ulike lønns- og ansettelsesforhold landene imellom er reelle hindre. Dette er forhold Ministerrådet må være særlig oppmerksom på når det skal lages ordninger som kan øke forskernes mobilitet.

Ifølge ministerrådsforslaget bør det undersøkes om det finnes interesse på nordisk plan for å etablere såkalte "centers of excellence"

etter nordamerikansk mønster, og som bygges opp rundt spesielle forskningsområder. Utvalget er enig i at det for de nordiske land kan være av betydning å få konsentrert en ekspertise på et bestemt område, og at dette kan bidra til å øke forskermobiliteten. Utvalget minner i den forbindelse om et tidligere framsatt ønske om at det på nordisk plan må etableres et eget program for samarbeid mellom universiteter og næringsliv i tråd med EFs COMETT-program.

Forslaget fra Ministerrådet inneholder en rekke konkrete anbefalinger. De viktigste er:

- Ministerrådet tar en prinsippbeslutning om etablering av et nordisk miljøforskningsprogram, og en egen programkomite for dette.
- Nordisk samarbeid om arktisk forskning styrkes gjennom etablering av et samarbeidsprogram, og det tas sikte på deltakelse som blokk i større internasjonale samarbeidsprosjekter.
- Det tilstrebes så nære kontakter som mulig mellom personer og myndigheter i de nordiske land med henblikk på koordinering av synspunkter ved deltagelse i ressurskrevende internasjonale samarbeidsinstitusjoner.
- Forskningsdelen må synliggjøres i Ministerrådets budsjett, slik at Forskningspolitisk Råd gis reell mulighet til i budsjett-sammenheng å gi Ministerrådet råd om langsiktige forskningspolitiske spørsmål.
- De nordiske lands deltagelse i større internasjonale samarbeidsprosjekt reguleres på basis av et nordisk konsortium, når dette finnes hensiktsmessig.

Kulturutvalget vil i hovedsak gi sin tilslutning til det foreliggende ministerrådsforslag om retningslinjer for Forskningspolitisk Råd og anmoder plenarforsamlingen om å vedta utvalgets forslag til rekommandasjon.

Undervisningsminister **Taxell**: Fru president! Etter kulturutskottets foretrådares både positive og grundlige gjennomgang av ministerrådets forslag når det gjelder det forskningspolitiske rådets rapport skall jeg undvika å referera det så mycket.

Låt mig ändå säga att bland de forskningspolitiske utmaningar som vi står inför kan nämnas för det första de stora kunskapskrav

som förutsätter större resurser av vetenskaplig personal, för det andra de växande resurskrav som vi möter eftersom forskningen ständigt blir mer kapitalkrävande och förutsätter stora investeringar, för det tredje möter vi i växande utsträckning problem som är gemensamma och som är stora.

Det förslag till riktlinjer som vi nu diskuterar har sin utgångspunkt i att det nordiska forskningspolitiska samarbetet rymmer stora möjligheter. Vi kan genom samordning av ländernas forsknings- och utvecklingsinsatser få ett samarbete som är förankrat också i nationella prioriteringar. Vi kan åstadkomma en gemensam användning av specialkunskap och vetenskaplig utrustning. Vi kan förstärka de enskilda ländernas möjligheter att delta i internationellt forskningssamarbete.

Det dokument som här är föremål för diskussionen strävar för det första efter att avlägsna existerande hinder för forskningssamarbete i Norden, för det andra att förstärka forskningssamarbete på områden där gemensamma insatser kan ge större utbyte för alla utgående från de problem som jag här nämnde. Vi kan synliggöra de nordiska ländernas forsknings- och utvecklingsinsatser i internationella sammanhang, och vi kan skapa en ökad flexibilitet i användningen av nordiska forskningsresurser. Vi kan ytterligare skapa en nordisk arbetsfördelning i form av nätverk, som här har nämnts. Andra talar om "centers of excellence", som i och för sig är ett omstritt begrepp. – Jag tror i alla fall att frågan om att klargöra konflikten mellan samarbete och konkurrens i nordisk forskningspolitik är viktig. – Vi kan skapa nordiska konsortier som samarbetsform i stora internationella projekt.

Jag vill inte mera referera dessa riktlinjer. Om medlemmarna av rådet inte har studerat det ifrågavarande dokumentet ber jag er att göra det. Ni behöver inte studera mer än näst sista sidan, tabell 3 där man kan se hur pengarna används för det nordiska forskningssamarbetet. Där ser vi att av de 250 miljoner mark i 1988 års nordiska budget används ungefär drygt 70 miljoner mark till sådan forskning som tillhör undervisningsministeriernas ansvarsområde.

Jag vill då ställa frågan: Vad är det nordiska i forskningspolitiken? Den frågan måste vi svara på då vi skall lägga fram nästa rapport

för Nordiska rådet. Min uppfattning är att vi skall satsa nordiska budgetmedel på det som är nordiskt. När jag säger nordisk avser jag för det första det som ligger oss närmast – språk och kultur, för det andra det som ligger oss geografiskt närmast – regionalpolitik, miljö, arktisk forskning, för det tredje det som ligger närmast oss människor och som är typiskt nordiskt – frågor som gäller jämställdhet mellan individer, jämställdhet mellan kvinnor och män osv. Det bör och kan vara föremål för enskilda nordiska forskningsinsatser med nordiska budgetmedel.

Ytterligare en användningsmöjlighet som jag vill anvisa är det som kallas spjutspetsforskning: att Norden kunde gå i spetsen för forskning för enskilda sektorer, att vi med nordiska medel lättare kunde ta större risker än vad som annars vore möjligt.

Det behövs nordiskt samarbete också på andra forskningsområden. Det behövs säkert inom teknologi, bioteknik, datateknik, inom kärnfysik och många andra sektorer. Men det är inte typiskt nordisk forskning.

Det är forskning där vi skall ha ett nordiskt forskningssamarbete men den forskningen bör vi enligt min syn sträva efter att skapa andra finansieringssystem för. Vi bör eftersträva nationell finansiering, både statlig och samhällelig å ena sidan och privat å den andra. En uppdelning, en distinktion så att det nordiska i forskningen skall finansieras med nordiska budgetmedel och det övriga nordiska forskningssamarbetet primärt genom nationella insatser där det nordiska skall värderas utifrån forskningspolitiska bedömningar är den linje som jag tror att vi borde gå in för i framtiden.

Fram till dess, fru president, tycker jag att de riktlinjer som Nordiska forskningspolitiska rådet har lagt fram och som kompletteras med den stora satsning på forskarutbildning som kommer att ske och som ytterligare borde förstärkas kan vara tillräckligt för de tre kommande åren. Men debatten om hur vi skall använda våra forskningspolitiska begränsade resurser kunde nu komma igång inom den nordiska forskningspolitiska gemenskapen och även inom ramen för Nordiska rådet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat be-

träffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Annelise Godfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrun Pettersen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Olof Jansson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 48 röster mot 1.

4

B 109/k: Ministerrådsförslag om nordisk arbeidsmarknad for personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3  r

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ingå en överenskommelse om nordisk arbeidsmarknad for personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd, i enlighet med ministerrådsförslag B 109/k og med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet.

J n Kristj nsson (kulturutskottets talesman): Fru president! Det nu föreliggande förslaget utg r ett komplement till överenskommelsen om en gemensam nordisk arbeidsmarknad från 1982. Förslagets syfte är att avtalsparterna ömsesidigt skall godkänna varandras utbildning på de områden förslaget omfatter, og dette skall ske utan jämförande av utbildningens längd og organisering.

Kulturutskottet har tidligere ofta betonet viktigen av att frågor rørende examens- og tentamensgiltighet prioriteras, og därför uttrykker utskottet tillfredsställelse över att detta förslag framlagts. Det har dock gett en viss grund till besvikelse att det förslag som nu  r till behandling inte är fullständigt, när det framläggs for rådet for behandling. Det framgår nämligen av följebrevet med förslaget att mindre justeringar inom förslaget kan företas innan överenskommelsens tekst kan undertecknas. Utskottets uttalande  r därför endast av prinsipiell karakter og förutsätter att det f r möjlighet att uttala sig om den slutlige versionen innan den godkännes.

Överenskommelsen omfatter personer som har genomgått en kompetensgivende högre heltidsutbildning av minst tre års längd. Överenskommelsen omfatter ikke personer som redan omfattas av specialavtalet om godk nnende av yrkesutövande. De yrkesgrupper som förslaget omfatter r knes ikke opp i förslaget. I anmärkningarna därtill h vdes emellertid, att det finns många grupper som har genomgått en yrkeskompetensgivende utbildning og ikke har en avtals-s kret rätt till att utøve yrken i andre nordis-

ka länder där spesielt godk nnende eller medborgarskap  r ett villkor for yrkesutövning. Dette gäller bl.a. jurister, revisorer, teologer, arkitekter og ingeni rer. På grund av att förslaget ikke har en uttømmende liste över de grupper förslaget omfatter  r det oklart vilka praktiske konsekvenser den föreslagna överenskommelsen f r, men dess h vudsaklige område blir förmodligen den offentlige sektoren.

Enligt förslaget kan en avtalspart kr ve att den som søker arbete har tillfredsst llende kunnskap om lagstiftning og administrative regler av s rskild betydelse for vidkommende yrkesutövande hos parten eller tillfredsst llende kunnskap i skandinaviske språk, finske eller isländske. Utskottet st der dette og anser disse villkor n dv ndige. Utskottet påpeker emellertid svårigheten av att definere termen "tillfredsst llende kunnskap" og ser en viss risiko for att disse regler kan brukes i diskriminerings-syften.

I förslagets artikkel 7 behandles skillnaden mellom utbildningarnes längd i de ulike l nderne. Om denna skillnad är mer  n ett  r, kan ett land med längre utbildning kr ve att den som söker arbete kompenserer for skillnaden med en praktikperiode eller med tilläggsutbildning. Utskottet, som anser det av vikt att det land som har de l gste formelle kravene ikke får bli normgivende inom Norden, st der dette.

Enligt förslaget är det en hovedregel att det ikke skall utg re ett villkor for anställning att den som söker arbete har beviljats medborgarskap i vederb rende land. Undantag görs dock for visse  verordnede tjenester inom den offentlige sektoren. Det  r utskottets åsikt att disse undantagsregler ikke kan undvikas i en sådan  verenskommelse.

Fru president! Med hänvisning till kulturutskottets bet nkende yrker jeg bifall till f religgende förslag till rekommendation.

Bistandsminister og nordisk samarbeidsminister **Vraalsen**: President! Det er et gammelt ønske at nordboere som har avsluttet en utdannelse som gir yrkeskompetanse, skal kunne bruke sin utdannelse i alle de nordiske land. Dette kommer bl. a. til uttrykk i kulturavtalen av 15. mars 1971. Det heter i artikkel 3, litra h, at alle de fem land skal "søge at

samordne den offentlig anordnade utbildning. som tager sigte på at give kompetence til udøvelse af bestemte erhverv således, at den giver samme kompetence i alle aftaleslutende lande.”

Dette ønsket har Nordisk Råd fremsatt gjentatte ganger, senest ved rekommendasjon 9/1986 om felles nordisk arbeidsmarked for frie yrkesutøvere og ved rekommendasjon 34/1989 om felles nordisk arbeidsmarked for oppmålingsinspektører.

Den harmoniseringstanke som den siterte bestemmelsen i kulturavtalen er uttrykk for, har det imidlertid ikke vært mulig å gjennomføre. Dette skyldes dels at det ville være en meget komplisert prosess å harmonisere utdannelsen i fem land, dels ville det også være helt urealistisk å tenke seg at den løpende oppdatering som utviklingen krever innen utdanning, skulle kunne foregå som en samordnet prosess.

Man har derfor isteden valgt å akseptere hverandres former for utdanning slik de er, i tillit til at de er likeverdige i innhold og nivå. Dette er kommet til uttrykk i overenskomsten om nordisk arbeidsmarked for helse- og veterinærpersonell og for lærere. Selv om man med disse overenskomstene hadde dekket noe større yrkesgrupper, lå det meget omfattende arbeid foran oss, dersom alle de øvrige yrkesgrupper – store og små – skulle dekkes av tilsvarende overenskomster.

Her kom EFs direktiv av 21. desember 1988 om gjensidig anerkjennelse av eksamensbevis for høyere utdanning av minst tre års varighet og som gir yrkeskompetanse, både som en utfordring og som en idé for det nordiske samarbeid. Det var derfor nærliggende for Ministerrådet å ta opp utarbeidelse av en tilsvarende nordisk overenskomst som et punkt – nr. 45 – i ”Arbeidsprogram Norden i Europa 1989 – 92”. Det er med tilfredshet Ministerrådet allerede ved denne sesjon har kunnet fremsette forslag om en slik overenskomst.

Forslaget ble oversendt Nordisk Råd med Ministerrådets brev av 12. januar i år. Som det fremgår av brevet, gjennomgår en ekspertgruppe nå forslaget til overenskomst og de tilhørende bemerkninger. Gjennomgåelsen har til formål å fjerne de tvil med hensyn til fortolkninger som den foreliggende tekst måtte gi grunnlag for. Dessuten skal gruppen

under gjennomgåelsen sørge for å få utdypet bemerkningene på en slik måte at forståelsen av overenskomstens enkelte artikler klargjøres. Ekspertgruppen vil likeledes påse at overenskomsten samsvarer med EFs direktiv av 21. desember 1988. Dette skal forhindre at det oppstår problemer de nordiske land imellom, for det tilfelle at forhandlingene mellom EF og EFTA fører til at de fire nordiske EFTA-land aksepterer direktivet av 21. desember 1988.

Ekspertgruppen vil ventelig avslutte sitt arbeid før sommeren og Kulturutvalget vil da få seg forelagt de endelige tekster.

Jeg vil slutte med å takke Nordisk Råds kulturutvalg for det positive rekommendasjonsforslag som utvalgets betenkning om ministerrådsforslaget munner ut i.

Ylva Annerstedt: Fru president! Det är mycket tillfredsställande att vi nu äntligen får ett förslag till en överenskommelse. Med tanke på att det första beslutet om en gemensam arbetsmarknad i Norden fattades 1954, alltså för 36 år sedan, är det faktiskt inte en dag för tidigt att vi nu äntligen skall kunna erkänna varandras högre yrkesutbildningar.

En punkt är det särskilt viktigt att lägga märke till och ministerrådets representant uppehöll sig också en del vid den, nämligen att överenskommelsen ännu inte är undertecknad. Det återstår, som vi hörde, en del mindre justeringar innan undertecknandet kan ske. Det är just sådana här formuleringar som man skall vara misstänksam mot. Det är precis sådana här förbehåll som gör att det drar ut på tiden med besluten i det nordiska samarbetet. I stället borde man fatta beslut utan att underteckna överenskommelsen så att den säkert kan träda i kraft vid den tidpunkt som man har planerat. Sedan kan man utforma detaljerna i efterhand.

Ministerrådets representant nämnde den arbetsmodell som man arbetar efter inom EG, nämligen att man faktiskt fattar sådana här beslut direkt och sedan utformar detaljerna under resans gång. Det är naturligtvis en av anledningarna till att EG:s harmoniseringsarbete går så mycket fortare.

Det finns ytterligare en sak att lägga märke till. Ministerrådsförslaget innebär inte alls något allmänt erkännande av akademiska exa-

mina. Det återstår alltså ett mycket omfattande fält, där arbetsmarknaden i princip inte är öppen. Det är inte möjligt att få examina godkända såsom del av eller grund för fortsatt högre utbildning.

Ministerrådet säger att denna fråga är under utredning. Då vill jag fråga ministerrådets representant: Vilken är då tidsplanen för denna utredning, och när skall vi äntligen få en allmän examensgiltighet i Norden?

Knuutila: Rouva puheenjohtaja! Ensiksi haluan lausua tyytyväisyyteni sen vuoksi, että tässä asiassa on edetty joutuisasti. Olen aikanaan monia vuosia sitten nostanut asian esille m. m. kysymyksen muodossa täällä neuvostossa. Nyt kun tämä asia etenee käytännön tasolle, haluan kuitenkin nostaa esille sen asiakysymyksen, että harkittaessa, mitkä tutkinnot vastaavat toisiaan, otetaan pohjaksi tutkintojen todellinen sisältö, ei muodollinen puoli, sillä eri Pohjoismaissa saattavat tutkinnot olla hyvinkin eritasoisia. Tämän sanon sen vuoksi, ettei tule turhaa kritiikkiä tätä myönteistä ja toivomaani kannanottoa kohtaan sitä käytäntöön sovellettaessa.

Knuutilas anförande i svensk översättning: Fru president! Det gläder mig att behandlingen av detta ärende har framskridit på ett gynnsamt sätt. Jag har i tiden för många år sedan lyft fram saken bl. a. i form av en fråga här i rådet. Då ärendets behandling nu har nått sitt praktiska skede, vill jag som sakfråga framföra att man vid bedömning av vilka examina som motsvarar varandra utgår ifrån det reella innehållet och inte det formella, emedan examina i fråga om nivå kan variera stort från ett nordiskt land till ett annat. Detta säger jag för att slippa onödig kritik då detta positiva ställningstagande, som jag önskat få till stånd, skall om sättas i praktiken.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Lennart Andersson, Gunnar Björk, Gustav

Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talle-raas, Lars Werner, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Friðrik Sophusson, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Sighvatur Björgvinsson, Pál Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Marjatta Väänänen, Birte Weiss och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 53 röster.

5

A 865/k: Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

6

A 871/k: Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

7

A 884/k: Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Riihijärvi: Fru president, arvoisa presidentti! Jättämässäni jäsenehdotuksessa on esitetty yhteisen pohjoismaisen uusiutuvien ja vaihtoehtoisten energiamuotojen tutkimuskeskuksen perustamista.

Näen tämän hankkeen tärkeänä siksi, että vaihtoehtoisten ja uusiutuvien energiamuotojen tutkimus on tällä hetkellä Pohjoismaissa vielä aivan lapsen kengissä. Tutkimus on valitettavasti keskittynyt joko ydinenergiaan tai sitten fossiiliin polttoaineisiin. Sitä vastoin vaihtoehtoiset ja uusiutuvat energiantuotantomuodot, joiden varaan mielestäni tulisi ensi vuosituhanen energiahuoltoa pyrkiä ohjaamaan, ovat jääneet tutkimuksessa liian vähälle huomiolle ja ennen kaikkea liian vähäiselle rahoitukselle. Tämä todetaan myös valiokunnan vastauksessa.

Totean tydytyksellä valiokunnan kannan, että myös se pitää tärkeänä lisävarojen saamista kyseiselle tutkimukselle. Valitettavasti vain en voi olla samaa mieltä valiokunnan kanssa niistä näkökodista, joilla se perustelee kielteistä kantaansa esitetyn yhteispohjoismaisen tutkimuslaitoksen perustamiselle.

Hajautettu tutkimus, vaikka se saataisiinkin koordinoitua yhteen jonkinlaisella yhteispohjoismaisella järjestelyllä, tulee joka tapauksessa kalliimmaksi päällekkäiskustannusten takia. Monissa toisistaan erillään olevissa tutkimusyksiköissä suoritetaan saman kaltaista tutkimustyötä, ja lisäksi hallinto on moninkertainen.

Mikäli tutkimusta saataisiin tehtyä keskitetysti yhdessä tutkimuslaitoksessa, voitaisiin monien päällekkäiskustannusten aiheuttamat menot säästää ja käyttää enemmän varoja tutkimuskapasiteetin lisäämiseen.

Joka tapauksessa lähitulevaisuudessa Pohjoismaat ovat sen tosiasian edessä, että ne joutuvat aloittamaan intensiivisen tutkimustyön uusien uusiutuvien energiantuotantomuotojen löytämiseksi ja kehittämiseksi.

Meillä on mm. Suomessa jo hyviä koetuloksia biokaasusta, mutta valitettavasti rahoituksen puutteen vuoksi nämä tutkimukset ovat varsin pienimuotoisia ja niiden käyttöön soveltaminen on vielä monien kehitteilyjen takana.

Kuitenkin juuri uusiutuvat energiantuotantomuodot ovat avain, jolla me pystymme ratkaisemaan ympäristöökysymykset. Ne ovat tässä ympäristöongelmien ratkaisemisessa ”n:o 1”, ja siksi edelleenkin vetoan Pohjoismaiden neuvoston jäseniin, että tähän esittämäni yhteisen pohjoismaisen tutkimuskeskuksen perustamiseen tulevaisuudessa suhtaudutaan sillä vakavuudella, jonka se ansaitsee.

Riihijärvis anförande i svensk översättning: Fru president, jag föreslog ett gemensamt, nordiskt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer.

Jag tycker att detta är viktigt därför att forskningen om alternativa och förnybara energiformer knappast har kommit igång.

I forskningen koncentrerar man sig tyvärr antingen på kärnenergi eller fossila bränslen. Däremot har alternativa och förnybara former för energiproduktion, med vilka energiförsörjningen nästa årtusende, enligt min mening, borde ombesörjas, hamnat i skymundan och framför allt fått allt för lite resurser. Detta sägs också i utskottsbetänkandet.

Jag noterar med tillfredsställelse utskottets ståndpunkt att även det förordar tilläggsresurser för forskning av detta slag. Däremot kan jag tyvärr inte hålla med utskottets motiveringar till att inte inrätta något samnordiskt forskningsinstitut.

Decentraliserad forskning, även om den kunde koordineras genom något slags samnordiskt arrangemang, blir i vilket fall som helst dyrare på grund av dubbla utgifter.

Många av forskningsenheterna som ligger åtskilda driver likadan forskning, og dessutom blir administrationen flerdubbel.

Ifall forskning kunde bedrivas centralt på ett forskningsinstitut, kunde mycket av utgifterna för dubbla kostnader sparas og mera resurser tilldelas för att öka forskningskapaciteten.

I vilket fall som helst står de nordiska länderna inför det faktum att de blir tvungna att starta ett intensivt forskningsarbete för att hitta og utveckla nya förnybara former för energiproduktion.

Vi har bl. a. i Finland redan uppnått goda resultat när det gäller biogas, men tyvärr är denna forskning, p. g. a. bristande resurser, synnerligen blygsam. De praktiska tillämpningarna kräver ännu mycket utvecklingsarbete.

Ändå är formerna för förnybar energiproduktion den nyckel, som hjälper oss att lösa miljöproblemen. I denna problemlösning är de "number one", og därför värdar jag ännu en gång till medlemmarna i Nordiska rådet, att de i framtiden skulle förhålla sig till mitt medlemsförslag om gemensamt nordiskt forskningsinstitut med det allvar som förslaget förtjänar.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bi-följs utskottets förslag.*

8

A 886/k: Medlemsförslag om nordiskt folkrorelsesamarbete

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Björk (kulturutskottets talesman): När Karin Söder og jag väckte medlemsförslaget ville vi betona den betydelse som vi anser att folkrorelsearbetet har i Norden. Vi har i kulturutskottet märkt att det finns stora skillnader i traditioner og inställningen till folkrorelserna. Det är viktigt att poängtera att folkrorelserna har ganska svag ekonomi jämfört med många institutioner og statliga eller halvstatliga organ, og många av folkrorelserna saknar pengar att delta i nordiskt samarbete.

Det är viktigt att vi slår vakt om de tradi-

tioner som finns i folkrorelserna – det må gälla nykterhetsorganisationer, kristna, politiska eller andra organisationer. Det finns också uppenbarligen en spänning mellan folkrorelserna og statliga institutioner. Det är viktigt att vi har stor respekt för og beaktar den skillnaden.

Jag har inget yrkande utan vill bara instämma i kulturutskottets betänkande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bi-följs utskottets förslag.*

9

A 901/k: Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

a) att genomföra en nordisk kulturfestival år 1992 og i detta syfte nedsätta en särskild nordisk arbetsgrupp som skall utreda praktiska upplägg, ramar og innehåll med beaktande av förutsättningarna i utskottets betänkande,

b) att avsätta projektmedel i den nordiska gemensamma budgeten för att förbereda og genomföra festivalen, og att verka för att de nordiska ländernas regeringar på nationellt plan bidrar med medel till festivalen.

Thea Knutzen (kulturutskottets talesman): Ærede president! Det foreliggende forslag ble fremmet etter at kulturutvalget hadde hatt en debatt om det felles nordiske kulturgrunnlag. Der reiste man spørsmålet om hva dette felles grunnlag egentlig omfatter. Forslaget tar sikte på at man gjennom en nordisk kulturfestival der flest mulig uttrykksformer innen kunst og kultur er med, skal kunne presentere et bredt og mangfoldig bilde av hva nordisk kultur er.

En slik presentasjon bør kunne bidra til å klargjøre hva vi legger i begrepene "nordisk kulturfellesskap" og "nordisk identitet". Det vil etter utvalgets mening kunne vise hvordan Nordens egne innbyggere tolker disse begrepene. Utvalget peker i den forbindelse på det tradisjonelle folkelige kulturfellesskap in-

nen Norden, og legger vekt på at de folkelige kulturformer må markeres. Det bør søkes en balanse mellom disse og de profesjonelle utøvere ved gjennomføringen av festivalen.

Både forslagsstillerne og utvalget har lagt vekt på at kulturfestivalen vil kunne fungere både som en styrking innad i Norden og som informasjon utad i Europa. Utvalget fremhever at både kulturhandlingsplanen og arbeidsprogrammet "Norden i Europa" forutsetter sterkere innsats på det allmennkulturelle området, og at en kulturfestival vil bidra til dette. Utvalget peker på at med den utvikling man nå har i Europa, vil dette ha særlig stor betydning.

Forslaget har vært sendt på remiss og har fått alt overveiende positiv mottagelse. Svært mange ønsker å medvirke til realisering av medlemsforslaget.

En del av uttalelsene peker på at kostnaden med en slik bredt anlagt festival vil bli store. Utvalget sier om dette at man foruten nordiske midler burde kunne regne med støtte fra hvert enkelt land. I tillegg nevner utvalget muligheten for støtte fra næringslivet.

Forslaget innebærer at det oppnevnes en arbeidsgruppe som skal vurdere festivalens praktiske opplegg, rammer og innhold, der man tar hensyn til forutsetningene i utvalgets betenkning. Det er viktig at en slik arbeidsgruppe får et sterkt innslag av de som er engasjert i kunst og kulturens mange ytringsformer. Selv synes jeg at organiseringen av Nordisk Forum fungerte godt, og mønsteret kan kanskje overføres.

Jeg viser for øvrig til utvalgets betenkning og anbefaler Nordisk Råd å vedta kulturutvalgets rekommendasjon om at det gjennomføres en nordisk kulturfestival 1992.

Anita Johansson: Fru president! Tyvärr kunde vi svenskar inte delta i utskottsmötena i måndags på grund av omröstningen i vårt eget parlament, men självfallet ställer vi oss bakom vårt förslag till kulturfestival 1992.

Vi vill bara understryka att kulturfestivalen måste bygga på det breda folkliga kultursamarbete som har pågått under flera årtionden. De kunskaper som folkrörelserna har måste tillvaratas vid ett sådant tillfälle. Som Thea Knutzen sade finns det många goda exempel på tidigare festivaler, och vi måste

ta vara på erfarenheterna från dem.

Vi har inga delade meningar i utskottet, men vi kunde som sagt inte delta i måndags, och därför skrev den svenska delegationen ett särskilt yttrande. Jag är övertygad om att det så småningom kommer att bli en bra festival.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Oddrun Pettersen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade: Inger Stilling Pedersen och Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Friðrik Sophusson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Lars Emil Johansen, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Sten

Svensson, Peder Sønderby, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 49 röster mot 2.

10

A 908/k: Medlemsförslag om nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

Kulturutskottet hade förslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget skulle anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till upprättande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt för ändamålet framlägga ett konkret förslag.

Otto Steenholdt (kulturutskottets talesman): Fru præsident! Kulturutskottet har behandlet medlemsförslag nr. A 908/k om opførelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk.

Det er mig en stor glæde at viderebringe kulturutskottets meget positive holdning. Denne holdning skal ses på baggrund af vores erkendelse af det væsentlige i at få Nordens vestlige dele knyttet så stærkt som muligt til det nordiske kulturliv, men også som en forståelse for de selvstyrende områders ønske om at blive en selvstændig del af det fællesnordiske samarbejde.

Vi har under vores forhandlinger samtidig pointeret det væsentlige i Grønlands funktioner som bindeled til befolkningen og kulturen i den nordlige del af det amerikanske kontinent.

Vi forstår selvfølgelig, at man i Østnorden er meget optaget af naboerne i øst og syd omkring Baltikum. Men vi er på vagt over for, at Norden – Østnorden – ikke efterhånden betragter Nordsøen som en større forhindring for det nordiske samarbejde og de fælles nordiske kulturidealer end Østersøen.

Utskottet har noteret sig, at ideen med et kunst- og kulturcenter ikke er ny. I ministerrådets udredning i 1984, hvor udviklingen af kulturforbindelserne mellem Norden og Grønland blev behandlet, tog man udgangspunkt i det grønlandske ønske om *ikke* at

koncentrere det nordiske tiltag i et Nordens Hus i Nuuk.

Med de erfaringer, vi har gjort i de forløbne år, og med den medietekniske udvikling, der har fundet sted i Grønland i samme tidsrum, er vi nu overbevist om, at forslaget om et kunst- og kulturcenter i Nuuk vil være af væsentlig betydning for det fortsatte samarbejde om Norden i Grønland og Grønland i Norden.

Nordens institut i Nuuk har haft held til på god vis at præsentere Norden i Grønland og at gøre grønlandske forhold og særlige kulturelle betingelser og muligheder kendt i Norden. Men instituttet har haft trange lokale-mæssige forhold. Dette erkendes af såvel Nuuk kommune som af Grønlands Hjemmestyre, og det erkendes selvfølgelig også af de myndigheder i Norden, der har kendskab til forholdene.

Utskottet har på den baggrund taget sit udgangspunkt i det skitserede forslag, nemlig en sal til opførelse af skuespil og koncerter – opførelser, der i samarbejde med Grønlands Radio og TV vil kunne viderebringes til hele Grønland, men som også vil kunne videregives til det øvrige Norden – endvidere to mindre sale til foredrag og folkedans mv., velegnede lokaler til Nordens institut samt møderum og gæsteværelser. Prisen er sat til ca. 60 mill. danske kroner i 1989-priser.

Oplægget fra Grønland indebærer, at Nordisk Råd, Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune hver bidrager med 1/3, altså ca. 20 mill. danske kroner. I forslaget ligger således, at Nordisk Råd i årene 1994–95 yder ca. 20 mill. kr. Det skal her pointeres, at der er tale om en engangsudgift.

Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune skal være økonomisk ansvarlig for den daglige drift. Nordisk Råds andel af driften vil alene udgøre den del, der i forvejen er afsat til driften af Nordens institut.

Under henvisning til ovennævnte skal kulturutskottet derfor foreslå, at

Nordisk Råd anbefaler det Nordiske Ministerråd at udrede forudsætningerne og finansieringsmulighederne for oprettelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk samt med henblik på at realisere opførelsen forelægge konkret forslag herom.

Sedan diskussionen forklarats avslutad, fö-

retogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Erik Dalheim, Friðrik Sophusson, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Mats Nyby, Páll Pétursson, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Peder Sønderby, Lars Werner, Ernst Wroldsen och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 53 röster mot 1.

11

C 12/k: Berättelser för 1988 på kulturutskottets sakområde

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet skulle lägga de till utskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölles.

12

E-saker

E 12: Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990¹

Kulturminister **Ole Vig Jensen**: Fru præsident! Nordisk Kulturfond har i en lang år-række støttet aktiviteter inden for almenkulturen, uddannelse og forskning. Ministerrådet mener, at kulturfondet er et smidigt organ til at støtte nordiske aktiviteter af engangskarakter. Som bekendt var mulighederne for at øge kulturfondens bevillinger også nævnt i den nordiske kulturhandlingsplan. Kulturhandlingsplanen lægger imidlertid op til øgede ressourcer til en lang række andre samarbejdsinitiativer på kulturområdet – initiativer, som også Nordisk Råd har prioriteret højt. På Nordisk Ministerråds budget har disse højt prioriterede områder inden for kulturaftalens virkeområder fået en vækst på 49,4 millioner danske kroner i løbende priser sammenlignet med 1987-budgettet. Det kan beregnes til en realvækst på ca. 25 millioner danske kroner, som svarer til en realvækst på mindst 15 pct. Og det er vel, tiderne taget i betragtning, slet ikke så dårligt.

Det er korrekt som anført af spørgeren, fru Berit Oscarsson, at kulturfonden undervejs i den lange og besværlige budgetprocedure for 1990 var med blandt de mange forslag til bevillingsforøgelse, men Ministerrådet har i den endelige budgetfase været tvunget til at foretage prioriteringer, som dels varetager hensyn til for længst truffne beslutninger, dels tager hensyn til handlingsplanen.

Den meget anspændte budgetsituation i landene har gjort, at det ikke har været muligt at bevilge flere midler til Nordisk Ministerråds budget. Det er beklageligt, at Nordisk Kulturfond og en række andre aktivite-

¹ *Frågan tryckt s. 2410*

ter ikke har fået øget midlerne. Opgaverne inden for nordisk kultursamarbejde er utallige, men ressourcerne er begrænsede. Der står vi så i dag, og jeg føler trang til at sige, at alt tyder på, at nye initiativer som hovedregel kun vil kunne nyde fremme ved, at der foretages omdisponeringer på de gældende budgetter.

Berit Oscarsson: Fru president! Jag tackar för svaret.

Jag har förståelse för att ministerrådet måste göra en prioritering och förståelse för att det inte finns resurser till alla önskemål som framkommer om kulturverksamhet. Däremot har jag svårt att förstå vad som händer mellan den 15 och 27 november. Sanningen är ju den, att vi har varit överens om att prioritera kulturfonden. I handlingsprogrammet fanns det förslag om kraftiga höjningar av medlen till kulturfonden, och kulturutskottet har i många år prioriterat just kulturfondens verksamhet. Därför var det med förvåning vi såg att man i den slutgiltiga budgeten inte hade detta anslag kvar.

I Mariehamn uttalade jag som kulturutskottets talesman vår glädje över att man hade lyckats få fram 2 miljoner i ökning av kulturfondens verksamhet. Därför tycker jag att jag nu inte har fått ett svar som är tillräckligt. De motiveringar som statsrådet har anfört innebär att man inte har tagit hänsyn till redan fattade beslut eller till handlingsplanen. Det är detta som har hänt under de tolv dagarna mellan sessionen i Mariehamn och ministerrådets beslut. Jag måste fråga ännu en gång, varför den omprioritering som har gjorts har gällt just de 2 miljonerna till kulturfonden.

J. K. Hansen: Fru præsident! Replikken er til den danske kulturminister, og det er til proceduren. Det er mærkeligt, hvad der er sket, for man stemte om et budget under sessionen i Mariehamn, og dengang var vi alle sammen enige om kulturfondens budget. Men efter at man forlod mødet i Mariehamn, forsvandt der pludselig, inden flyet nåede Stockholm, 2 millioner danske kroner fra kulturfondens budget.

Jeg vil gerne spørge ministeren, om mini-

steren ikke mener, det er en helt urimelig måde at behandle et udvalg, der arbejder seriøst med et budget. Der må kunne findes andre måder at løse disse problemer på.

Kulturminister Ole Vig Jensen: Fru præsident! Jeg forstår meget vel kulturudvalgsmedlemmernes utilfredshed med, at det har været nødvendigt at ændre det ellers kendte budget. Jeg er sikker på, der heller ikke er nogen af Ministerrådets medlemmer, der har næret noget stærkt ønske om det. Men man har været nødt til at disponere, aftvunget af omstændighederne. Og det har netop haft noget at gøre med det, jeg sagde i indledningen af mit første svar, nemlig at allerede vedtagne opgaver har trængt budgettet og kommer, efter alt hvad vi kan vurdere i øjeblikket, også til at gøre det fremover.

Man skal også huske, at der på det budget, vi her taler om, skulle være plads til det nye film- og tv-fond, og der skulle være midler til fagkomiteerne. Det har altså betydet, at man har været nødt til i den sidste fase at foretage de omdisponeringer, som her bliver kritiseret.

Vi vil selvfølgelig fremover fortsat bestræbe os på at have et godt samarbejde med udvalget, som den afgående formand også understregede, og som jeg gerne skal forpligte mig til. Vi kommer selvfølgelig længst, hvis vi kan samtale og i det store og hele være enige om de dispositioner, vi vil foretage på dette område. Men i den aktuelle situation har jeg vanskeligt ved at give noget andet svar og nogen anden begrundelse end den, jeg allerede har givet til kende.

Berit Oscarsson: Fru president! Vi har samtalat många gånger om denna fråga. En sak har jag lärt mig: det är inte den enklaste saken att tränga in i budgettekniken. Skall man läsa den föreslagna och den fastställda budgeten och tolka ett bokslut, måste man ha lång tid på sig och stora kunskaper. Jag vill fråga statsrådet om inte detta kan ändras på sådant sätt att vi inte behöver lära oss prisomräkningar, löneomräkningar och valutaomräkningar för att samtala om budgetförslag och den fastställda budgeten.

Jag vill säga ännu en gång att jag har myc-

ket liten förståelse för att man har tagit bort just dessa 2 miljoner – en summa som kulturutskottet varit överens med ministerrådet om. Skall vi kunna ha ett bra samarbete mellan ministerrådet och kulturutskottet, måste vi förändra även budgettekniken.

Marianne Jelved: Fru præsident! Selv om jeg ikke er medlem af Nordisk Råds Kulturudvalg, føler jeg en meget stærk trang til at bakke den kritik op, som nu har lydt fra denne talerstol mod Ministerrådets beslutning. Jeg synes, det er klart utilfredsstillende, at man bruger det, vi i Danmark kalder "grønthøstermetoden". Det betyder, at man klipper toppen af stort set alle poster for at skabe en eller anden sum til besparelse. Det er ikke en kvalificeret måde at arbejde på, når man skal prioritere med de midler, der nu er i Nordisk Råd.

Når jeg siger det så stærkt, er det, fordi jeg sidder i Nordisk Råds kulturfond og dér har gjort nogle meget værdifulde erfaringer netop om Nordisk Kulturfonds betydning for det nordiske samarbejde. For her går almindelige mennesker, om jeg så må sige, ind i et fælles nordisk samarbejde om nogle projekter, som er med til helt konkret hver dag hele året rundt at skabe basis for det, Nordisk Råd i øvrigt arbejder for, nemlig nordisk samarbejde, forståelse mellem de nordiske lande. En masse aktiviteter sættes i gang, og det er min opfattelse, at det budget, Nordisk Kulturfond har haft, aldeles ikke er tilstrækkeligt, og derfor synes jeg, det er dybt beklageligt, at man har valgt at skære i et i forvejen utilstrækkeligt budget. Man burde kunne prioritere på en anden måde end det, der er sket nu.

Kulturminister Ole Vig Jensen: Hr. præsident! Jeg vil gerne bekræfte både over for fru Berit Oscarsson og fru Marianne Jelved, at det ikke er nogen tilfredsstillende procedure, vi har i forbindelse med de spørgsmål, der her er rejst.

Jeg skal også medgive fru Berit Oscarsson, at det er vanskeligt gennemskueligt. Jeg kan godt sige, at det er det faktisk også for kulturministeren. Man skal ikke glemme, at på det tidspunkt, hvor kulturministrene kommer ind i billedet, har samarbejdsministrene fast-

lagt niveauet. Det er sådan, proceduren er. Men det er altså også en procedure, som ikke i alle henseender er hensigtsmæssig. Det er sagt lidt mindre stærkt, end det er gjort af indlægsholderne. Men jeg kan sige – også i tilknytning til den kritik, der her er rejst – at vi i eftermiddag netop har et møde med samarbejdsministrene, hvorunder vi bl.a. vil drøfte den budgetprocedure, som der nu er rejst kritik imod her, og som vi også selv mener godt kan blive bedre, for at tilgodese de ønsker og behov i den udstrækning, hvor vi i øvrigt kan det, og hvor der måske netop er enighed mellem udvalget og Ministerrådet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Ólafur G. Einarsson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

E 19: Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket på daghem i Haparanda¹ och

E 29: Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda²

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt av Sveriges regering.

Bitr. utbildningsminister Göran Persson: Herr president! Anneli Jäätteenmäki och Lauri Metsämäki har i var sin fråga till den svenska regeringen tagit upp det finska språkets ställning i Haparanda. Jag avser att besvara frågorna i ett sammanhang.

Haparanda är Sveriges invandrartätaste kommun med en stor andel finsktalande befolkning. I vissa bostadsområden är andelen finsktalande så hög att svenska språket i praktiken kommit att bli ett minoritetsspråk.

Enligt den av kommunfullmäktige i Haparanda antagna barnomsorgsplanen är ett mål för kommunens förskole- och fritidsverksamhet att främja tvåspråkighet. Tvåspråkighet skall ses som en tillgång. barnen skall lära känna varandras kulturer. Barngrupperna skall vara sammansatta med inriktningen

¹ Frågan tryckt s. 2419

² Frågan tryckt s. 2433

hälften svensktalande och hälften finsktalande. Vid personalsammansättningen skall man tillse att det finns både svensk- och finsktalande personal.

Av barnomsorgsplanen framgår att personalens gemensamma språk i planering och samtal personal emellan i barngrupp skall vara svenska. Detta skall tolkas så att personalen kan tala finska med barnen, men vuxenspråket skall vara svenska. Avsikten är att såväl svensktalande som finsktalande barn skall ges en aktiv språkmiljö och att tvåspråkigheten främjas.

Formuleringen i barnomsorgsplanen som rör kravet på att personalen inom barnomsorgen i Haparanda skall använda svenska som arbetspråk sinsemellan har väckt uppmärksamhet och debatt i kommunen och massmedia.

Det lämpliga i att formellt fastställa vilket språk som skall användas inom barnomsorgens personalgrupper kan enligt min mening ifrågasättas. De pedagogiska motiv som finns för behovet av att stärka barnens språkutveckling mot tvåspråkighet bör i sammanhanget vara utgångspunkten inte bara för arbetet i barngruppen utan också för samarbetet mellan de vuxna. Jag utgår ifrån att Haparanda kommun tar intryck av de synpunkter som framkommit i samband med att den årliga barnomsorgsplanen blivit känd.

När det gäller frågan om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att upphäva Haparanda kommunfullmäktiges beslut måste svaret bli att regeringen inte kan gripa in på ett sådant sätt i ett enskilt kommunalt ärende. Ett beslut av fullmäktige kan upphävas endast efter överklagande genom kommunalbesvär.

Anneli Jäätteenmäki: Herr president! Jag tackar ministern för svaret och vill ännu en gång understryka det som också ministern sade: Det är fel att formellt fastställa det språk som skall användas av barnomsorgspersonalen. Jag tycker att det är varje individs mänskliga rättighet att få använda sitt eget modersmål. Detta borde gälla i allra högsta grad i svenska Tornedalen, där nästan hela befolkningen talar finska och där även ungdomarna söker efter sina finska rötter.

Jag hoppas att det som har hänt i Tornedalen inte händer något annanstans.

Metsämäki: Herr president! Jag är inte till alla delar nöjd med svaret som jag fick gemensamt med Anneli Jäätteenmäki. Man utgår i svaret från att tvåspråkighet är ett värde i sig. Det är naturligtvis en riktig utgångspunkt. Men här är det fråga om att man i kommunikation mellan de vuxna inte får använda finska i sin tjänst. Då sätter man de finska barnen i en litet sämre situation eftersom de inte får höra de vuxna tala deras modersmål.

Jag tycker att ministern inte alls tar ställning till min fråga på det principiella planet: Vilka åtgärder skall den svenska regeringen vidta för att trygga de finsktalande människornas rättighet att tala sitt modersmål när de utövar kommunal eller statlig tjänst. Där fick jag alltså inget svar.

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson:** Herr president! Till Metsämäki, som inte var nöjd med svaret, vill jag bara säga att svaret innehåller de principiella ställningstaganden som Metsämäki efterlyste. Jag redogör också för relationerna mellan stat och kommun och mellan beslut och besluts upphävande. Fullmäktige i Haparanda är suveräna att fatta sina beslut utan inblandning av svenska staten. Vi kan inte gå in och i efterhand riva upp denna typ av beslut.

Jag är övertygad om att beslutstättarna i Haparanda – något som jag också har förstått – har tagit intryck av debatten. Det framgår också indirekt av mitt svar. Den principiella utgångspunkten för svaret är att tvåspråkigheten är en tillgång inte bara i barngruppen utan naturligtvis även i vuxengruppen. Jag ifrågasätter det lämpliga i att formellt på sätt som har skett i Haparanda binda ett beslut till att man skall tala bara det svenska språket vuxna emellan. Det finns klara ställningstaganden i svaret. Det råder ingen tvekan på denna punkt.

Däremot skall vi vara på det klara med att Haparanda kommun tillsammans med några grannkommuner, t.ex. Pajala, tillhör de kommuner i vårt land som satsar mest på hemspråksundervisning och på att stötta det finska språkets ställning. Stora resurser läggs varje år på den verksamheten.

Man har här uppmärksammat ett fall inom barnomsorgen. Men låt mig peka på de insat-

ser som görs i grundskolan. Då ser vi att den svenska statens bidrag till kommuner av typen Pajala och Haparanda är dubbelt så högt som till kommuner som exempelvis har bara ett fåtal invandrarelever. I Haparanda och Pajala görs alltså stora insatser från de ansvariga i kommunerna för att hävda tvåspråkigheten.

Jag är övertygad om att den incident som vi nu har behandlat kan ses såsom ett undantag och är ett undantag. Även i fortsättningen torde dessa kommuner komma att agera på ett mycket förståndigt och ansvarsfullt sätt. Det är deras tradition. Någoting annat skulle förvåna mig mycket.

Mot denna bakgrund tycker jag att det inte finns någon anledning att från denna talarstol ge ytterligare några pekpinnar till dessa kommuner.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 22: Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå¹

Utdannings- och forskningsminister **Steensnæs**: Hr. president! I Nordmål, handlingsprogram för språklig samarbete i Norden, blir det understreket at en fremtidig innsats for økt språkførståelse i de nordiske landene nødvendigvis må skje på fire nivåer: et fellesnordisk nivå, et nasjonalt nivå, et amts/länsnivå og et kommunalt nivå.

Etter at handlingsprogrammet har fått sin sluttbehandling, vil Nordisk ministerråd ta opp forhandlinger om samarbeid og fordeling av oppgaver som knytter seg till disse fire nivåene med sikte på å realisere de målsettinger som finnes i programmet. Det er åpenbart at arbeidet med å styrke tolkning og oversettelse i det nordiske må gå over en viss periode. For det første mangler det kvalifiserte folk til å gjøre dette krevende arbeidet. For det annet er det vidt forskjellig hvor og i hvilken utstrekning man ønsker tolkning og/eller oversettelse i det nordiske. For det tredje kan man tenke seg at en del av finansieringen av arbeidet med tolkning og overset-

telse blir nasjonal eller kommunal. Det beror bl. a. på de prioriteringer man er villig til å gjøre både nasjonalt og kommunalt når det gjelder det nordiske samarbeidet.

Når det derimot gjelder det språkservice-nivå som EF byr på, språkservicenivået i nordisk sammenheng og språkinstitusjonen i Norden og EF for øvrig, er det flere forhold som må tas i betraktning.

I EFs 12 medlemsland er det 320 millioner mennesker fordelt på 18 forskjellige språk. Av disse språkene innenfor EF er det ni språk som fungerer som arbeidsspråk. Det er dansk, engelsk, fransk, gresk, hollandsk, italiensk, portugisisk, spansk og tysk. Som kjent er ingen av disse språkene innbyrdes forståelige.

Alle dokumenter som inngår i EFs offisielle dokumentserier, både i Ministerrådets, kommisjonens og parlamentets regi, blir oversatt til disse ni arbeidsspråkene. I Ministerrådet har man krav på å få oversatt til de ni arbeidsspråkene, som da brukes nesten konsekvent. I EFs arbeidsgrupper bør landene meddele om de har behov for tolkning. I kommisjonen er det ingen krav til tolkning og heller ikke i sekretariatet.

Det som har vært det helt fundamentale i det nordiske språksamarbeidet i alle år, er at det har vært tre offisielle arbeidsspråk: dansk, norsk og svensk. Det beror på at om lag tre fjerdedeler av alle nordboere har disse tre språkene som morsmål. I Finland er svensk ett av de to offisielle språkene, og alle finner får obligatorisk undervisning i svensk i grunnskolen. I Island, på Færøyene og i Grønland er dansk fortsatt obligatorisk som første fremmedspråk i skolen. I Island kan dansk byttes ut med norsk eller svensk. Og de fleste samer behersker ett eller flere av språkene finsk, norsk eller svensk.

Nordisk språkfellesskap, som vi har valgt å bruke som benevnelse om språksituasjonen og språktradisjonene i Norden, omfatter således de 18 millioner nordboere som har dansk, norsk eller svensk som morsmål og de fem millioner som har andre morsmål, men som får opplæring i ett eller flere av de tre språkene i skolen eller skaffer seg kunnskaper i de tre språkene på annen måte. Dansk, norsk og svensk har derfor fungert som hjelpespråk i nordiske sammenhenger.

I praksis støter man likevel på mange pro-

¹ *Fragan tryckt s. 2422*

blemer som er forbundet med språkforståelsen i Norden, bl. a. på grund av dialektforskjeller i de tre språkene og en manglende språkforståelse mellom dansk, norsk og svensk og finlandssvensk og sviktende motivasjon for å lære dansk, norsk eller svensk som fremmedspråk.

Det var bl. a. derfor at Nordisk Ministerråd vedtok Den nordiske språkkonvensjonen den 17. juni 1981. Alle landene har nå ratifisert språkkonvensjonen. I samsvar med den kan nordiske statsborgere gjøre krav på å bruke sitt eget språk i kontakt med offentlige myndigheter i et annet nordisk land. Overenskomsten gjelder både muntlig og skriftlig kontakt, men ikke telefonsamtaler.

I møter som blir holdt i Ministerrådets regi, kan det også stilles krav til tolkning. Nordmål fastsetter hovedpunktene for den nordiske språkpolitikk som bygger på språkenes likestilling og gjensidig respekt for alle nordiske folks språk, kulturer, historie og tradisjoner. Samtidig inneholder programmet forslag om tiltak for å øke tolkning og oversettelse i det nordiske og fastsetter regler for tolkning og oversettelse i det nordiske samarbeidet, noe som er meget påkrevd. Det er etter dette ikke enkelt å sammenlikne språkservicenivået i EF og i Norden.

Samtidig som dette blir sagt, er det nødvendig å understreke at økt tolkning og økt oversettelse av nordiske dokumenter er et helt nødvendig ledd i å styrke det språklige samarbeidet i Norden og sikre språklig og kulturell likestilling mellom de nordiske landene, og det er det som Handlingsprogrammet for økt språklig samarbeid i Norden, Nordmål, legger opp til.

Diskussionen förklarades härefter avsludad.

E 25: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet¹

Udenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen**: Hr. præsident! Mirja Rynnänen peger på en væsentlig opgave i det nordiske samarbejde. Vi er, som det tidligere har været nævnt under denne

session, i Nordisk Ministerråd enige om, at vi ikke vil sikre en automatisk reallønvækst i de kommende års nordiske budgetter. Jeg vil derfor gerne understrege, at vi alle i tiden fremover må vise større vilje til prioritering og omdisponering.

Jeg vil derfor ikke i dag udelukke den mulighed, at andre aktiviteter må reduceres, hvis man skal få plads på budgettet til en udbygning af tolke- og oversættelsesvirksomheden.

Diskussionen förklarades härefter avsludad.

E 13: Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade¹

Udenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen**: Hr. præsident! Grundlæggende forudsætninger for, at informationen skal nå modtagerne, er, at den er tilgængelig, og at den bliver forstået.

Om alle indbyggere i Norden skal have mulighed for at opfatte Ministerrådets informationsmateriale uden vanskeligheder, må vi producere det på mange sprog. Det har vi gjort, når det gælder den generelle brochure "Norden i Samarbejde". Af økonomiske grunde kan Ministerrådet ikke producere alt informationsmateriale på alle ønskelige sprog. Vi er nødt til at vælge. Mange af vore brochurer bliver derfor bare trykt på ét skandinavisk sprog, og som regel også på finsk.

Som et supplement til den nordiske informationsplan for 1990 har Ministerrådet også vedtaget en plan for information til Europa om Norden og det nordiske samarbejde. Dette er en opfølgning af arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992", som forudsætter en styrket informationsindsats uden for Norden.

Vi har også tidligere produceret en del informationsmateriale på ikke-nordiske sprog. Men fra og med i år vil der blive brugt langt større ressourcer på at nå vigtige målgrupper i Europa.

Ministerrådet er selvsagt enig i, at det er ønskeligt at gøre vort informationsmateriale tilgængeligt også for syns- og høresvækkede. Da den overvejende del af materialet består

¹ Frågan tryckt s. 2426

¹ Frågan tryckt s. 2411

af tryksager, er det næppe noget problem for hørehæmmede at orientere sig om det nordiske samarbejde. For synssvækkede kan det derimod være vanskeligt. Ministerrådet har ikke noget informationsmateriale i punkt-skrift eller på lyd-kassette. Jeg kan dog oplyse, at vi heller ikke har haft henvendelser fra synssvækkede eller deres organisationer om dette.

På nuværende tidspunkt er der ikke aktuelle planer om yderligere informationsmateriale for synssvækkede. Men jeg kan love, at Ministerrådet vil følge området ganske nøje, også med baggrund i det spørgsmål, der her er rejst.

Lena Öhrsvik: Herr president! Kommunikation med andra är en förutsättning för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Därför vidtas en del åtgärder i våra länder för att underlätta för personer med olika former av kommunikationshandikapp. Bl. a. tillhandahåller man hjälpmedel, tidningar ges ut på kassett, TV-program textas osv.

Informationsflödet är mycket stort, och man har när det gäller tidningar tidigare valt ut åt de synskadade vad man tror att de vill läsa. Nu finns teknik som möjliggör för synskadade att välja själva. Man kan nämligen gå in direkt i tidningarnas databaser och "bläddra" i dessa. När det gäller textade TV-program finns teknik för att texta också direktsända program, som t.ex. nyhetsprogram, en fantastisk teknik som är användbar också för andra som behöver skriva snabbt, läkarsekretärer och andra.

Nu tror tydligen ministerrådet att behovet av information om nordiska frågor inte är så stort. Min grundinställning är den att de handikappade skall kunna välja vilken information de önskar. Av resursskäl måste man naturligtvis acceptera att vi bygger ut denna typ av information stegvis, men det ursäktar inte att man inte har några som helst planer för utbyggnaden. Dessutom vänder jag mig mot att det inte skulle finnas några problem för de hörselskadade.

Jag fick som julklapp från ministerrådet en alldeles utmärkt videofilm om nordiskt samarbete. Det var då jag uppmärksammade bristerna i vårt eget informationsmaterial. Mina svärföräldrar, som är döva, förstod

nämligen inte särskilt mycket av den här videofilmen, för den var inte textad.

Jag måste säga att jag är mycket missnöjd med detta svar. Det rimmar illa med de krav som vi ställer på andra vad gäller informationskyldighet. Vi behandlar många medlemsförslag i enskilda sakfrågor som gäller handikappades levnadsförhållanden, och vi har också från social- och miljöutskottet hos presidiet begärt få ordna ett seminarium om handikappfrågor. Det gör vi därför att vi vill stämna av hur långt vi har kommit i våra länder. Vi har nämligen bara tio år på oss fram till år 2000, och alla nordiska länder har ställt sig bakom att vi då skall ha uppnått full delaktighet för handikappade.

Jag fick ju ett litet löfte att ministerrådet skall ta sig en ny funderare i denna fråga, och självfallet måste detta svar också resultera i ett medlemsförslag från mig.

Udenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Jeg vil gerne svare fru Lena Öhrsvik, at vi er opmærksomme på den nye teknik og de muligheder, den løbende giver, herunder også at give bedre vilkår for information for hørehæmmede og også til synssvækkede.

Jeg skal love, at vi også tager spørgsmålet op om undertekst på det videomateriale, der produceres, og i øvrigt at vi vil følge området også i den debat, der pågår i Ministerrådet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 26: Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden¹

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson:** Herr president! Utbyte och rörlighet i Norden är grundläggande i det nordiska samarbetet och för den nordiska samhörigheten. Täta kontakter bidrar också till ökad språkförståelse och till ökade kunskaper om varandras länder.

I Nordmål – handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden – har också poängterats vilken betydelse kultur- och studerandeutbytet har för att öka språkförståelsen i Nor-

¹ Frågan tryckt s. 2428

den. Utbytet över gränserna är inte bara en uppgift för ministerrådet – det krävs också nationella, bilaterala och regionala insatser. Ministerrådet har också genom utbytesprogrammet Nordplus/junior givit ökade möjligheter till lärar- och elevutbyte mellan skolorna i Norden.

Ministerrådet ser det som sin speciella uppgift att stärka kontakterna med randområdena i Norden och har prioriterat sådana insatser. Det bör även fortsättningsvis vara ett prioriterat område.

Tack, herr president!

Mirja Ryynänen: Herr president! Jag tackar minister Persson för svaret, men det är inte helt tillfredsställande. Jag efterlyste åtgärder och ekonomiska resurser för Östnorden just på samma sätt som det finns öronmärkta medel för lärar- och elevutbytet i Västnorden. Jag fick inte ett klart och entydigt svar på min frågeställning, så därför vill jag ännu fråga ministerrådet: Tänker man framlägga konkreta finansieringsplaner för ökat lärar- och elevutbyte i Östnorden på samma sätt som för Västnorden så att ministerrådets prioriteringar för stärkande av randområdena i Norden blir klart planlagda och förverkligade?

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson:** Herr president! De medel som finns avsatta för den här typen av insatser i Västnorden uppgår till 500 000 kronor per år. De fördelas med hjälp av Föreningen Norden. Det har varit en framgångsrik och bra verksamhet. Det är naturligtvis mot den bakgrunden som frågeställningen har kommit upp om motsvarande insatser i Östnorden.

Detta är ytterst en fråga om de resurser som står till vårt förfogande. Under hela denna vecka har vi fört diskussionerna från den utgångspunkten att vi har knapphet med resurser. Vi tvingas väga en lång rad angelägna önskemål mot andra, och på något sätt talar vi förbi varandra. Jag skall vara ärlig och för ministerrådets vidkommande deklarera att det inte vore riktigt av mig att mot bakgrund av det mycket prekära budgetläge som vi nu har i dag från denna talarstol säga att si och så många hundratusen kronor skall avsättas för insatser av just denna typ i Östnorden.

Det vore faktiskt att något blunda för den verklighet som vi alla måste se.

Däremot sägs det i det språkprogram som antogs här på förmiddagen av rådet detsamma som i svaret på frågan, nämligen att vi nu skall göra insatser med inriktning mot Östnorden, bl.a. av den typ som frågeställaren tar upp. Exakt hur mycket av de 2,8 miljoner kronor som står till hela detta språkprogram förfogande, som skall användas just till den här verksamheten, kan jag inte svara på i dag. Insatserna får göras inom den ramen. Det är vad jag kan säga i dag.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 27: Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete¹

Kirke- og kulturminister **Eleonore Bjartveit:** Herr president! La meg først si at det er et meget viktig område som her blir berørt. De ulike landenes tegnspråk er fullt utviklede språk som har vist seg å være et meget viktig redskap for de hørselsskadde. Bruken av de nordiske tegnspråkene er imidlertid knyttet til samfunnenes naturlige språk og må ses i sammenheng med dem.

Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden omfatter kun de hjemlige folkespråkene i Norden. Utallige andre folkespråk og kommunikasjonsmetoder blir derfor ikke behandlet i programmet.

Ministerrådet vil imidlertid få undersøkt hvilke eventuelle nordiske tiltak som kan styrke de nordiske tegnspråkenes stilling i nordisk sammenheng. Oppgaven er primært et nasjonalt anliggende, men et så viktig område som individets kommunikasjonsmuligheter bør stimuleres på alle tenkelige måter.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 28: Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner²

¹ Frågan tryckt s. 2429.

² Frågan tryckt s. 2431.

E 50: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggningen av NoSAMF¹

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt av Nordiska ministerrådet.

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president! Jag vill först kort ge en bakgrund till den utredning och det förslag som den s. k. programgruppen har lämnat.

Den nordiska ämbetsmannakommittén för det kulturella samarbetet har haft i uppdrag att genom en arbetsgrupp se över de nordiska institutioner som finns under kulturbudgeten och undersöka våra möjligheter att dels begränsa de fasta åtagandena, dels frigöra medel för att kunna genomföra kulturhandlingsplanen som antagits vid rådets session.

Programgruppen har i den rapport som överlämnats till ministerrådet pekat på att 30 miljoner danska kronor skulle kunna friställas och användas till andra insatser i kultursamarbetet. Det förslaget innebär bl. a. nedläggning av vissa institutioner och omprövning av bidragen till vissa permanenta samsamarbetsorgan. Vi föreställer oss i ministerrådet att det efter särskild prövning av förslagen skulle vara möjligt att göra vissa omprioriteringar i den nordiska budgeten, vilket för övrigt också förutsattes när kulturhandlingsprogrammet fastställdes.

Nu har vi fått två frågor med anledning av programgruppens förslag. Den ena, som är ställd av Elsi Hetemäki-Olander, har en övergripande principiell karaktär och rör de principer vi diskuterar. Den andra, av Otto Steenholdt, rör ett bestämt samsamarbetsorgans framtid. Otto Steenholdt har frågat vilka initiativ ministerrådet kommer att ta med anledning av gruppens förslag vad gäller den nordiska samsamarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning. Förslaget till riktlinjer för forskningspolitiken åren 1990–92 innehåller ett förslag om ett samsamarbetsprogram för arktisk forskning. Den framtida verksamheten i samsamarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning bör kunna värderas i samband med det samsamarbetsprogrammet.

Jag övergår till Elsi Hetemäki-Olanders fråga, om ministerrådet har för avsikt att gå vidare med programgruppens förslag till ett formellt ministerrådsförslag.

Det har kommit mycket starka reaktioner mot de tankar som arbetsgruppen har redovisat. Kulturutskottet har antagit ett uttalande och förordat att frågan behandlas först vid nästa års session, 1991. Mot bakgrund av det kommer ministerrådet inte för närvarande att föra fram frågan till avgörande. Det innebär å andra sidan – det är viktigt att framhålla – att man i det närmaste perspektivet inte kommer att kunna genomföra kulturhandlingsplanen i alla dess delar och att en omprövning måste göras av i vilken takt ett ökat forskningsarbete, Nordplus, filmfonden, språkutbyte osv. skall kunna genomföras.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Det var ett klokt beslut som ministerrådet har fattat att inte för närvarande, som vi hörde, föra fram frågan till avgörande. I minister Göranssons svar är uttrycket *för närvarande* litet oroväckande. Därför vill jag ställa följande tillägsfråga: Hur kommer ministerrådet att ta hänsyn till parlamentarikernas möjligheter att påverka de beslut som senare dock kan komma? Speciellt oroade är vi, inte bara jag utan även de flesta parlamentariker, över att olika institutioner som har kommit till på grund av våra medlemsförslag och alltså fått starkt stöd från rådet skulle slopas utan att vi har möjlighet att påverka.

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president! Att vi säger "för närvarande" beror naturligtvis på att vi vill respektera parlamentarikernas önskan att denna fråga skall tas upp vid kommande session. Vi har alltså inte vid vårt sammanträde sagt att frågan avförs mot bakgrund av den kritik som har framförts.

Vi har noterat att kulturutskottet är öppet för en prövning av institutioner och verksamheter i övrigt. Därför är vi beredda att efter ytterligare samtal, bl. a. med parlamentarikerna, föra fram frågan till avgörande, sannolikt vid kommande session.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president, herr minister! Jag vill komma med en liten kommentar. Jag har full förståelse för att medan trädet växer måste de torra grenarna

¹ Frågan tryckt s. 2458

klippas. Det är helt klart. Vi är tillräckligt förståndiga för att inse detta. Men att frigöra medel för att genomföra kulturhandlingsplanen, som minister Göransson sade i sitt svar, är också litet oroväckande.

I flera inlägg och i huvuddiskussionen har man talat om vilken betydelse kulturen har för hela gemenskapen. Den är grunden, det som vi bygger på. Var finns alltså den politiska viljan för att ge mera pengar till kulturen, som vi mycket klart och bestämt har dragit riktlinjer för och som är av största betydelse för det arbete som vi gör här?

Gammelgaard: Hr. præsident! Også jeg vil gerne give udtryk for, at det er en uhensigtsmæssig måde at spare på, der her er blevet foreslået fra den nedsatte gruppe.

Det er ikke rimeligt at gå frem efter en generel retningslinje, der siger, at vi nedlægger en institution i hvert land, og derefter begrænser vi en række institutioner med hensyn til udgifterne med et bestemt procenttal. Der er jo ikke dermed foregået en egentlig prioritering af indsatsen på kulturområdet, og det er netop denne prioritering, som jeg vil efterlyse.

I den forbindelse vil jeg gerne spørge Ministerrådet, om Ministerrådet finder det rimeligt at stærkt begrænse, ja, måske helt fjerne støtten til den Østeuropaforskning, som finder sted på en af de institutioner, som er omfattet af forslaget. Netop nu, hvor vi beskæftiger os meget engageret og stærkt med udviklingen i Østeuropa, synes jeg, det er et helt forkert signal at sende ud at begrænse støtten fra nordisk side til Østeuropaforskningen.

Steenholdt: Hr. præsident! Statsråd Bengt Göranssons svar synes jeg er tilfredsstillende, for jeg har jo været lidt nervøs for, om den Nordiske Samarbejdskomité for Arktisk Medicin var på vej til at blive nedlagt. En sådan pjece eller en lille bog, som udgives 4 gange om året, er meget nødvendig for at se, hvad der foregår i de arktiske områder.

Derfor er jeg foreløbig tilfreds med svaret, idet jeg har fået oplyst, at der er udnævnt en ny generalsekretær for Nordsam, og at hele spørgsmålet om nedlæggelse af nordiske in-

stitutioner vil blive behandlet på ny.

Jeg ønsker god arbejdslyst!

Utbildningsminister Bengt Göransson: Herr president! I anslutning till Lars Gammelgaards inlägg om värdet av en viss bestämd forskning vill jag gärna, om jag får tillfälle, ta upp ett kort resonemang om den principiella bakgrunden till utredningsförslaget.

Det var inte så att utredningen fick i uppdrag att tala om vilka forskningsinstitutioner eller verksamheter som skulle vara onyttiga och som man därför kunde avstå från, utan vi konstaterade att vi i vårt nordiska kultursamarbete har ett strukturproblem. Vi får alltmär av fasta åtaganden som begränsar våra experimenterande och förnyande möjligheter. Mot den bakgrunden sade vi oss att vi måste hitta en sådan struktur att fasta åtaganden förs ut från en kulturbudget som vi behöver bl. a. för att kunna genomföra kulturhandlingsplanen.

I det stycket måste man pröva vilka institutioner som kan anses ha en sådan fasthet att de är tillräckligt intressanta för finansiering exempelvis – för en juridisk institution – inom ramen för en fakultetsorganisation inom respektive land. Det bör finnas möjlighet att göra en sådan omprövning. Vi vet nämligen att om vi inte ändrar strukturen, och om anslagen till kulturbudgeten ökade på ett bräde med 50 miljoner, skulle vi efter tre eller högst fyra år upptäcka att de nya medlen till lika stor del vore in-tecknade för fasta åtaganden. Det är ett strukturproblem att vi ständigt får in fasta åtaganden. Vi måste någon gång hitta en möjlighet att se till att fasta åtaganden blir fastare på andra konton än rörliga utgifters konton.

Undervisningsminister Taxell: Herr ordförande! Jag gjorde ett inlägg om forskningspolitiken här för en stund sedan. Det här är egentligen en illustration av vad jag för egen del anser i denna fråga. Om vi går in för att genom indragningar skapa större utrymme för att förverkliga kulturhandlingsplanen och andra projekt, så bör det inte ske på det viset att vi säger att det som vi hittills har sysslat med och upplevt som värdefullt plötsligt saknar värde. Det bör ske så att det som

vi anser värdefullt också behöver och kan få nationell finansiering. Vi bör föra en forskningspolitisk diskussion, vilken innehåller den forskning som vi skall bedriva på nordiskt plan, finansierad dels med nordiska medel, dels med nationella medel.

Jag finner att de fyra institutioner som det nu är fråga om gör ett värdefullt arbete. Vi borde diskutera hur vi kan hitta nationella lösningar på frågan. Finland för sin del är berett att delta i det arbetet.

Jag vill gärna också säga till min vän Bengt Göransson att det är klart att vi har ett strukturellt problem. Men det största strukturella problemet när det gäller kulturbudgeten är att vi har gjort upp en kulturhandlingsplan som ministerrådet har godkänt här men för vilken vi idag inte ens har pengar för att förverkliga som sådan, samtidigt som Nordiska rådet kommer med en lång rad nya och goda projekt, som vi har hört här under sessionen. Detta är det yttersta strukturella problemet i det nordiska samarbetet: Vi har mer tankar, mer idéer och mer politisk vilja än vi har vilja att avsätta medel för verksamheter. För detta ansvarar ytterst regeringarna i de olika nordiska länderna, också jag själv.

J. K. Hansen: Hr. præsident! Min replik er til minister Taxells svar. Hr. Taxell siger, at hvad angår de fire nævnte ekspeditioner må vi kunne finde nationale muligheder.

Jamen er det ikke lige præcis det. Når vi opretter nogle nordiske institutioner, så har de et fælles nordisk område, som de beskæftiger sig med. Hvorfor i alverden skulle vi så overføre det til de nationale budgetter? Vi kan nemlig her samle ressourcerne; hvis vi skal overføre det til de nationale budgetter, bliver det måske fire nationale institutioner. Så går det fællesnordiske væk, og det at komme med et sådant forslag vil jeg gerne angribe hr. Taxell for.

Undervisningsminister Taxell: Herr president! Uppenbarligen var inte kulturutskottets ordförande här när jag talade om forskningspolitik eller så uttryckte jag mig oklart. Men min filosofi är att det kan finnas värdefullt nordiskt samarbete också utanför den nordiska budgeten, och det är en viktig princip. Vi skall finna möjligheter att stöda ge-

mensamma nordiska projekt genom nationella insatser och tillsammans se vad vi kan göra utan att tränga in allt i den nordiska budgeten. När jag talade om spjutspetseffekter, att man kan satsa på nya projekt och sedan överföra dem till nationell finansiering, så är dessa områden inte spjutspetseffektområden, men sådana som man väl kan överföra till nationell finansiering. Jag tror att det nordiska samarbetet också på forskningspolitikens område kommer att förtvina om vi tror att den enda finansieringsmöjligheten är den nordiska budgeten, för den kommer vi aldrig – oberoende om vi plötsligt skulle öka den kraftigt – att få tillräckliga resurser för. Jag är så mycket nordist att jag tror att i det nordiska samarbetet ligger ett så stort värde att man inser i de enskilda länderna att med samarbete kan man skapa bättre förutsättningar; det utgår också forskningspolitiska rådet från i sin i mitt tycke goda rapport. Egentligen ser alltså kulturutskottets ordförande och jag inte så olika på den här punkten. Jag är mera expansionist på den här punkten – och det vill jag gärna vara!

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Det är inte en tredje tillägsfråga jag ställer eftersom det inte är tillåtet. Men jag skulle gärna säga några ord med anledning av den finska undervisningsministern Taxells anförande. Meningen med institutionerna har väl varit att så småningom överföra deras kostnader till de nationella budgeterna. Jag tycker att det är en fin idé. Man kunde dock bibehålla den nordiska kontakten och gemenskapen.

Men här efterlyser jag den *politiska viljan* att de goda institutioner som vi velat grunda skall få fortsatt liv i de nationella budgeterna. Det är en bra möjlighet om vi kan arbeta åt det hållet. Nordiska rådet skall vara impuls-givande och ge möjligheter till nya idéer. Det är förstås nödvändigt – och det skall vi hålla i minnet – att fortsätta med detta för oss alla så viktiga arbete för Norden och dess kultur.

Ivar Hansen: Hr. præsident! Jeg vil gerne stille et konkret forslag. Det er jo ganske mange embedsmandskomiteer, institutioner, arbejdsgrupper og enkeltprojekter, der i åre-

nes løb er blevet oprettet. De er alle i det væsentlige blevet oprettet gennem initiativer her fra Rådet, initiativer i form af medlemsforslag osv., som Ministerrådet har tiltrådt, og herefter er der blevet etableret aktiviteter, der er blevet etableret embedsmandskomiteer og institutioner.

Nu kommer der så et forslag om, at enkelte institutioner skal nedlægges eller have en anden finansiering. Det er indlysende klart, at når institutioner i årenes løb er blevet oprettet efter diskussioner og vedtagelser her i Rådet, er det helt naturligt, at Rådet også får lejlighed til at tage stilling, hvis der skal ske radikale ændringer, herunder også nedlæggelse af den pågældende institution.

Det er et spørgsmål, om ikke vi skulle etablere et helt nyt system for disse institutioners drift og virksomhed. Vi har adskillige gange i de senere år haft diskussioner her i Rådet om spørgsmålet: Er der fortsat overensstemmelse mellem på den ene side, hvad der var formålet i sin tid med et initiativ og dermed oprettelse af en institution – det være sig for 15 eller 20 eller 25 år siden – og så institutionens reelle drift og virksomhed i dag?

Derfor vil jeg stille det forslag til overvejelse, at man indførte den generelle regel, at enhver institution under Nordisk Råd har mulighed for at køre i en bestemt periode, og hvis ikke Nordisk Råd inden denne periodes afslutning har truffet beslutning om institutionens videreførelse, så ophører driften.

Jeg finder, det ville være en nyttig regel at få indført, for det ville tvinge Nordisk Råd til en fortsat og løbende drøftelse om, hvorvidt der fortsat er meningsfuldhed omkring de virksomheder, der finder sted i denne lange række af institutioner, 70 i alt, vi har under Nordisk Råd.

Jeg stiller også det forslag som medlem af Budget- og Kontrolkomiteen. Jeg tror, det ville være godt, at vi på denne måde blev tvunget ind i en stillingtagen til disse institutioners fortsatte drift og virksomhed, og det skulle ikke undre mig, om det også ville skabe en større dynamik i de pågældende institutioner. Så dette forslag til velvillig overvejelse.

Utbildningsminister **Bengt Göransson:**
Herr president! Till Ivar Hansen vill jag säga

att jag naturligtvis ser det som möjligt att inom ramen för den prövning som skall ske pröva också denna tanke, även om jag spontant är litet främmande för uppslaget att man för varje typ av institution och varje typ av åtagande skulle ha en tidsgräns efter vilken institutionen eller åtagandet skulle upphöra.

Det viktiga i detta sammanhang är att ministerrådets uttalande i mitt frågesvar innebär att Nordiska rådets session 1991 får möjlighet att ta ställning till det som vi i dag har diskuterat. Det betyder att parlamentarikererna under alla omständigheter i hög grad finns med i den fortsatta diskussionen – förhoppningsvis till glädje men också möjligen till något bekymmer, om man måste ta ställning till konkreta tankar och förslag. Men livet rymmer som bekant inte bara glädjeämnen.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 30: Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program¹

Kulturminister **Svavar Gestsson:** Fru præsident! Handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden 1990–95, det såkaldte Nordmål, må anses for at være modsvarende Lingua-programmet, som foreligger som et direktiv fra EF-Kommissionen af 28. juli 1989. Men det skal understreges, at sprogsituationen og sprogtraditionerne i Norden på den ene side og EF på den anden er vidt forskellige.

Lingua-programmet, som blev iværksat den 1. januar i år for en periode af fem år, er et meget ambitiøst program, som berører lærere i fremmede sprog, universitetsstuderende, arbejdsmarkedets parter, både arbejdsgivere, arbejdstagere, erhvervsorganisationer og store og små virksomheder samt uddannelsesinstitutioner af forskellig art.

Lingua-programmet "har til hovedformål at fremme en kvantitativ og kvalitativ forbedring af kendskabet til fremmedsprog med sigte på at udvikle kommunikationsmulighederne inden for Fællesskabet", som det hedder i artikel 4. Og videre: "således at virk-

¹ Frågan tryckt s. 2434

somhederne fuldt ud kan drage nytte af det indre marked”.

Handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden, Nordmål, som lige er blevet vedtaget i dag, har også til formål at styrke den nordiske sprogforståelse med sigte på at øge borgernes forudsætninger for at kommunikere med hinanden. Dette hovedformål har et økonomisk perspektiv: at styrke Norden som et økonomisk hjemmemarked, men også et kulturpolitisk perspektiv: at styrke den nordiske samfølelse, som har været grundforudsætningen for det nordiske kultursamarbejde. Dette skal også ses i lyset af, at sprogforståelse ikke kun er en kommunikativ kompetence, men en kulturformidling i vid forstand, og at sprogprogrammet Nordmål kommer som supplement til forskellige tiltag på andre områder, som har kulturpolitisk sigte.

Arbetsmetoderne i EF ligner som bekendt ikke det mindste den arbejdspraksis, som praktiseres i det nordiske samarbejde. Traditionerne i de nordiske lande er så forskellige, at indsatsen for øget sprogligt samarbejde i Norden nødvendigvis må ske på fire niveauer: 1) det fællesnordiske niveau, 2) det nationale niveau, 3) amtsniveau og 4) det kommunale niveau.

Det, der er det afgørende for det sproglige samarbejde i Norden i fremtiden, er, at spillet mellem disse fire niveauer fungerer. Där vil Nordisk Råd og de nordiske regeringer kunne bidrage med en vigtig indsats, som kan få afgørende betydning for den fremtidige udvikling af det sproglige samarbejde i Norden.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 38: Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland¹

Utbildningsminister **Bengt Göransson**: Herr president! Mats Nyby har frågat vilka åtgärder Sveriges regering ämnar vidta för att förbättra Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland.

Moderniseringen av sändarnätet för den svenska riksradios program har inneburit

att bl. a. äldre mellanvågssändare ersatts av FM-sändare som medger högre teknisk kvalitet. Som en bieffekt har det blivit svårare att lyssna på svensk radio i Finland, eftersom täckningsområdet för en FM-sändare är mindre än för en mellanvågssändare.

Inom Sveriges Radio utreds för närvarande frågor som berör utlandsradion, dvs. de sändningar som riktar sig till utlandssvenskar och som även ger en utländsk publik möjlighet att få information om Sverige.

Att, som frågeställaren förespråkar, bygga en ny mellan- eller långvågssändare för P1 utmed den svenska östkusten eller på Gotland är en omfattande och dyrbar satsning. Innan vi i Sverige och Finland för närmare diskussioner i fråga om hur mediasamarbetet på bästa sätt skall kunna utvecklas, är det bl. a. viktigt att kartlägga hur stort intresset är för svenska radiosändningar inom det tänkbara täckningsområdet, att undersöka om eventuella sändningar bör ske på mellan- eller långvåg samt att klarlägga hur investeringar och driftskostnader kan finansieras. Innan ett sådant tekniskt underlag föreligger, är det inte möjligt för Sverige och Finland att ta ställning till förslag om ett utvecklat mediasamarbete på radioområdet.

Jag ser detta såsom en fråga som inom en relativt snar framtid kommer att kunna föras fram till en lösning. Ett stort antal av våra mediefrågor har under lång tid varit föremål för diskussion och kommer nu in i ett skede, när vi relativt snabbt kan genomföra lösningar.

Nyby: Herr president! Först vill jag tacka utbildningsminister Göransson för svaret, även om det var mer än tillåtet klassiskt i termer av ”att vi skall kartlägga och undersöka”. Man behöver inte kartlägga och undersöka huruvida människorna i södra Finland vill lyssna på Sveriges radio eller inte. De vill lyssna på Sveriges radio och de fick inte svar på frågan: När kan vi lyssna på Sveriges radio? Det som är mest förvånande med utbildningsminister Göranssons svar är att han svarade både på Sveriges och Finlands regeringars vägnar. Men frågan var uttryckligen ställd till Sveriges regering. Vi väntar på beslut i denna fråga; det handlar om små kostnader. Det är alltså fråga om politisk vilja. I svaret sågs det att de tankar som jag framför i

¹ Frågan tryckt s. 2444

min fråga är ”en omfattande och dyrbar satsning”. Jag vill fråga utbildningsminister Göransson: Är det för dyrt?

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president! På frågan om det är för dyrt finns det ett klassiskt svenskt svar som naturligtvis i och för sig inte borde citeras av en nykterist. Men i samband med någon prishöjning på brännvin konstaterade vederbörande att brännvin aldrig kan bli för dyrt. När det gäller möjligheterna att få del av radio- och TV-program finns det enligt min mening egentligen inte någon nivå där man kan säga att det är för dyrt att få del av det som andra har att bjuda.

Däremot kan det hända att man slänger pengar i sjön, om man har haft möjlighet att välja en billigare lösning. Därför behövs en kartläggning och en utredning. Socialdemokratiska lösningar är ofta klassiska. Vi har inom det socialdemokratiska partiet en tradition i det avseendet. Jag ställer gärna upp på den traditionen också här.

Jag vill be om överseende, om Mats Nyby tycker att jag har uttalat mig både på Sveriges och på Finlands vägnar. Jag har dock med avsikt valt att formulera mig så, därför att jag har funnit skäl att inte utsätta mig för att bli tolkad så att Sverige skulle föreskriva något för invånare i Finland. Jag ser detta såsom en fråga som Sverige och Finland har anledning att tillsammans diskutera under iakttagande av respekt för de önskemål som finns hos den finska befolkningen att få del av svenska program. Vi är beredda att tillsammans med Finland lösa dessa problem.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 40: Fråga till Sveriges regering angående omorganiseringen av undervisning av invandrarelever i Sverige.¹

Bitr. utbildningsminister **Göran Persson:** Herr president!

Med anledning av fråga från Mirja Ryyänen kan jag meddela att någon ändring av bestämmelserna om hemspråksundervisning inte gjorts på central nivå.

Inte heller har någon neddragning av den pedagogiska utvecklingsverksamheten för finskspråkiga elever planerats inför nästa budgetår. Tvärtom bereds för närvarande skolöverstyrelsens rapport om de första årens verksamhet.

Enligt Stockholms skolförvaltning har skolförvaltningen dragit in en av två rektorstjänster avseende administrationen av hemspråksundervisningen. Hur verksamheten skall administreras är helt och hållet en kommunal fråga som regeringen inte kan lägga sig i.

Någon neddragning av undervisningen har inte skett. I de fall hemspråksundervisning inte anordnats på en skola har det berott på för litet elevunderlag. Frågan har lösts genom att man antingen hänvisat eleverna till en annan skola eller anordnat hemspråksundervisning i B-form, dvs. undervisat elever från flera årskurser gemensamt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 41: Fråga till Nordiska ministerrådet angående NORDLEK m. m.¹ och

E 45: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till NORDLEK²

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt av Nordiska ministerrådet.

Kulturminister **Ole Vig Jensen:** Hr. præsident! Ifølge de informationer, som Nordisk Ministerråd har fået fra NORDLEK, er der budgetteret med en udgift på 10000 kr. i 1990 til arbejdet med en aftale mellem NORDLEK og de baltiske lande.

NORDLEK er en paraplyorganisation for de nationale organisationer, som hovedsagelig beskæftiger sig med folkedans og folkemusik. På samme måde som de mange andre organisationer på kulturområdet har NORDLEK søgt støtte til sine projekter fra forskellige nordiske komiteer, først og fremmest Nordisk Teater- og Dansekomité og Nordisk Musikkomité. Det vil også være naturligt, at NORDLEK for enkelte projekters vedkommende søger støtte hos Nordisk Kulturfond

¹ Frågan tryckt s. 2447

² Frågan tryckt s. 2452

¹ Frågan tryckt s. 2446

eller hos den framtida nordiska komité för konst och konstindustri.

För budgetåret 1990 har NORDLEK allerede modtaget tilsagn fra Nordisk Teater- og Dansekomité om projektstøtte op til 150 000 danske kroner, og i overensstemmelse med den nordiske kulturhandlingsplans ønsker har Nordisk Ministerråd af princip ikke ydet støtte til andre administrative organer end dem, som sorterer under Ministerrådets egen organisation, eksempelvis kunstkomiteer og styringsgrupper.

Det er derfor heller ikke aktuelt at yde særskilt administrationsstøtte. Nordisk Ministerråd har i 1987, 1988 og 1989 givet støtte til opbygningen af NORDLEKs administrative apparat. Bevillingen i 1989 blev givet under den udtrykkelige forudsætning, at dette var en afsluttende bevilling for at sætte NORDLEK i stand til at fuldføre organisationen af sit nordiske samarbejdsnetværk.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 43: Fråga till Sveriges regering angående ökade möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från OY Yleisradio AB¹

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president!

Mats Nyby har frågat när den svenska regeringen skall besluta om en utbyggnad av de finländska TV-sändningarna på tre nya orter i Sverige.

Vi har sedan några år en väl fungerande försöksverksamhet med TV-utbyte mellan Sverige och Finland. Frågan om hur verksamheten i Sverige skall kunna permanentas och utvidgas har nyligen utretts. I korthet är alternativen antingen satellitsändningar som medger rikstäckning eller ett uppförande av marksändare på ett mindre antal orter. Av upphovsrättskäl kan det visa sig vara nödvändigt att koda sändningarna så att endast de hushåll som har skaffat en dekoder kan ta del av programmen. Den sistnämnda frågan avgörs slutligen i förhandlingar med upphovsrättsorganisationerna.

Utvecklingen av TV-distributionstekniken torde komma att leda till allt fler selektivt

inriktade sändningar. De ökade valmöjligheterna gör även att tittandet blir alltmer selektivt. Inför valet av distributionsform för de finländska sändningarna är det viktigt att notera att de finskspråkiga invånarna i Sverige är bosatta i större delen av landet och att de på de flesta orter endast utgör en mycket liten andel av den totala befolkningen. Det är därför inte orimligt att en utbyggnad av TV-sändningarna genomförs under hänsynstagande härtill. Inriktningen bör vara att alla finskspråkiga skall ha tillgång till de finskspråkiga programmen.

De överläggningar mellan Sverige och Finland som har skett under hösten fortsätts nu inom kort, när den svenska regeringen revitaliserad kan lämna expeditionerandet bakom sig och övergå till politisk verksamhet igen. Det är min förhoppning att vi snart skall kunna komma fram till en bra lösning, som ersätter den hittillsvarande försöksverksamheten.

Nyby: Herr president! Då Nordiska rådet senaste gång var församlat till session här i Reykjavik, 1985, beslöt dåvarande statsministrarna Sorsa och Palme om det redan nu klassiska kaffekoppsavtalet, om överföring av TV-program mellan Sverige och Finland. Sedan dess har Finlands regering fattat beslut om att bygga fyra sändare för överföring av program från Sveriges TV.

Av utbildningsminister Göranssons svar att döma tycks dock tydligen Sveriges regering se många bekymmer och orosmoln inför förverkligandet av detta också i Sverige. Där finns endast Nackasändaren, som gör det möjligt att se Finlands TV i Storstockholmsområdet.

Det var förre statsministern Fällin som talade om att dra i långbänk. Jag har en bestämd känsla av att Sveriges regering drar denna fråga i långbänk. Vad Sverigefinnarna vill ha är tre markbundna sändare: en i Göteborg, en i Borås och en i Norrköping.

Jag uppehöll mig i generaldebatten vid upphovsrättsliga hinder som finns för TV-utbyte, dvs. kulturutbyte, mellan de nordiska länderna. Dessvärre tycks det också finnas andra bekymmer.

Jag vill därför upprepa min fråga: När tänker Sveriges regering ta ett konkret beslut i denna fråga?

¹ Frågan tryckt s. 2450

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president! Jag vill erinra om att vi i Sverige tidigare än man i Finland startade sändningar från Sverige öppnade möjligheten med TV-sändningar från Nackasändaren till Mälardalsområdet, som ju inte är ett befolkningsmässigt helt ointressant område vare sig för finskspråkig tittarpublik eller för den svenskspråkiga.

Det förekommer inga oöverstigligen hinder, men det finns frågor som nog måste övervägas, bl. a. upphovsrättsfrågorna. Jag tillhör dem som emellanåt i Nordiska rådet konfronteras med uppfattningen att upphovsrättskravet alltid är ett hinder. Men lika väl som man upprätthåller respekten för äganderätten till föremål bör man upprätthålla respekten för äganderätten till andliga prestationer. I den mån detta leder till förseningar är jag beredd att ta ansvar för detta. Jag är inte beredd att medverka till att konstnärers, artisters och programskapares upphovsrätt spelas bort, därför att vi vill ha snabba lösningar. Det finns all anledning att visa mycket stor respekt på denna punkt.

När det gäller den konkreta frågan hur arbetet skall fortgå vill jag svara att vi har haft en diskussion om att utnyttja satellitkapaciteten för att snabbt få en rikstäckning. Jag räknar med att inom en mycket nära framtid, närmare än någon anar, kunna föra resone-mang med den finska regeringen om ett utökat samarbete i detta stycke.

Nyby: Herr president! För undvikande av alla missförstånd: Självfallet anser jag att konstnärer och artister skall få betalt för sitt arbete. Jag frågar mig endast om det är rimligt att det är fem gånger dyrare att sända ett nordiskt program i ett annat nordiskt land, än att köpa motsvarande program från något annat land i världen. Mitt eget svar är att naturligtvis försvårar kostnaderna för upphovsrätterna kulturutbytet i Norden.

Utbildningsminister **Bengt Göransson:** Herr president! Jag vill till det sist sagda bara göra en notering. Upphovsrättskostnaderna för nordiska program är mycket höga. Skälet härtill har naturligtvis varit att upphovsmännen inte har kunnat förutse hur omfattande ett utnyttjande blir. Det finns i de tariffer

som nu gäller sannolikt vissa närmast preventiva inslag. Men genom att acceptera den nivån har vi hindrat dem som till äventyrs velat exploatera upphovsrätten för egna kommersiella syften.

Vi har nu möjlighet att göra en analys av utnyttjandegraden. Vi kan se i vilka former vi skall välja ersättningen. Kodade sändningar är ett sätt att ersätta för ett faktiskt utnyttjande i stället för att dra på oss kostnader för ett tänkt utnyttjande vid en samtidig eterdistribution med mycket lågt utnyttjande. Vi har alltså all anledning att nu när mediasituationen på många sätt är klarare än för 4–8 år sedan göra de värderingar som kan ge oss kloka ekonomiska beslut.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 44: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsförfarandet till kulturfonden¹

Utdannings- och forskningsminister **Steensnæs:** Hr. president! Nordisk kulturfonds verksamhet baserer seg på en egen avtale mellom de nordiske landene. Fondets årlige disposisjonsbeløp bevilges over Ministerrådets budsjett. Det fordeles av styret etter retningslinjer som styret selv fastsetter i samsvar med fondets statutter og arbeidsordning.

Styret har nylig revidert sine fordelingsprinsipper. I disse heter det – som det også het tidligere – at søknader som har fått avslag, ikke tas opp til fornyet behandling. Denne formuleringen har sin bakgrunn i at fondets styre i sin behandling naturligvis foretar en innholdsmessig vurdering før vedtak fattes. Hvis denne har ledet til et avslag, er det ingen grunn til å forvente at fondets styre ved en eventuell fornyet behandling skulle komme fram til et annet resultat. Spørsmålsstilleren hevder at en fornyet søknad avslås med begrunnelsen ”at tidligere søknad er avslått”, altså nærmest et avslag av formelle grunner. Når styret gir melding om sitt avslag, skriver man – som også spørsmålsstilleren siterer – at ”Vedtak på styremøter er endelige. Deres søknad kan av den grunn ikke bli behandlet igjen”. Dette er ikke en formell begrunnelse,

¹ *Frågan tryckt s. 245 I*

men en formell melding med henvisning til at styret allerede tidligere innholdsmessig har tatt stilling til søknaden og dermed ikke har anledning til å behandle den igjen.

Mengden av søknader til Nordisk kulturfond er stor — noe spørsmålsstilleren selv konstaterer. Om søkere som ved en behandling får avslag, skulle levere inn ny søknad, ville dette føre til en urimelig belastning på fondets styre og sekretariat — fordi den nye søknaden i alminnelighet vil bli avslått.

Spørsmålsstilleren har konstatert at fondets beslutninger om bidrag til et prosjekt er resultat av en hard prioritering. Til tross for dette etterlyser hun en mulighet for søkere som tidligere har fått avslag, til å sende inn sine søknader på nytt. Om prioriteringen ved styrets møter allerede nå er hard, kan man da forestille seg at det skulle bli enklere å gi gamle søkere en ny sjanse, om den normale søknadsmengden skulle suppleres med gamle, avslåtte søknader?

Det har hendt at fondets styre har tatt opp en søknad til fornyet behandling. Det har skjedd i tilfeller der forutsetningene for et samarbeidsprosjekt er endret så vesentlig at man kan snakke om en helt ny søknad.

Ministerrådet har verken anledning eller mulighet til direkte å påvirke fondsstyrets fordelingsprinsipper, men Ministerrådet skal naturligvis sørge for at styret blir underrettet om spørgerens synspunkter.

For øvrig vil jeg gjerne minne om at Nordisk Råd oppnevner halvparten av medlemmene i Nordisk Kulturfonds styre.

Ylva Annerstedt: Herr president! Jag tackar ministern för svaret, även om jag inte är särskilt nöjd med det. Bakgrunden till min fråga är att personer har tagit kontakt med mig när de har fått avslag på sin ansökan just med denna motivering. De tycker att det inte är särskilt rimligt.

Minister Steensnæs säger i svaret att det sker en kvalitetsmässig värdering, även om man avslår på grund av en tidigare ansökan. Men nog måste väl ett sådant avslag ändå relateras till andra ansökningar både när det gäller kvalitet och antal?

I min fråga har jag redovisat att det vanliga antalet ansökningar är ungefär 600. Men man kan ge bara 200 bidrag varje gång. Om anta-

let ansökningar är 1 000 och det fortfarande är 200 som skall få bidrag, betyder inte detta att 800 är kvalitetsmässigt undermåliga. Det betyder bara att man måste prioritera 200. Om antalet ansökningar ett år blir 250, får fortfarande bara 200 bidrag. Det är en annan situation. Det är inte rimligt med den ordning som nu gäller. Tänk t. ex. om forskare på det medicinska området som söker bidrag för angelägen forskning skulle vara diskriminerade att söka medel för all framtid bara därför att det just det året kommer in 400 ansökningar i stället för de vanliga 200.

Jag har ytterligare en synpunkt. Är det inte rimligt att när kulturfonden har beviljat bidrag till projekt inom vissa prioriterade kulturella områden kan andra kulturformer komma i fråga nästa gång. Låt mig ge ett exempel. Under två år prioriterade fonden t. ex. projekt på musik- och språkområdena. Det vore då märkligt om inte ett projekt med t. ex. hantverk eller ungdomsverksamhet skulle kunna bli aktuellt det tredje året, även om de har blivit nekade bidrag de första två åren — naturligtvis om kvaliteten i övrigt är tillfredsställande.

Ministern säger också i sitt svar att styrelsen nyligen har reviderat sina fördelningsprinciper men att den av mig kritiserade regeln finns kvar. Då vill jag ställa ytterligare två frågor till ministern:

Anser minister Steensnæs verkligen att det är bra med de nuvarande reglerna, som innebär att en sökande som har fått avslag är utestängd från bidrag för all framtid? Anser inte minister Steensnæs att det vore rimligt att kulturfonden motiverar sina avslag så att den sökande åtminstone får ett sakskaäl till avslaget?

Utdannings- og forskningsminister Steensnæs: Hr. president! I mitt svar var det meget viktig for meg å understreke nødvendigheten av ryddighet og konsekvens i forhold til det store antall søkere som henvender seg til Nordisk Kulturfond med begjæring om støtte. For at en skal hindre at det kommer opp en uheldig mengde søkere på ny, at en skal avskjæres fra muligheten for at det akkumuleres opp gjennom årene en rekke søknader som i første hånd har blitt avslått, må man ha denne ryddigheten og denne konsekvensen

på plass. Det er det som er årsaken til at styret for Nordisk Kulturfond har måttet innføre en slik ordning. Man går med andre ord igjennom en saklig vurdering av søknaden, man prioriterer meget strengt innenfor de mange søkere som henvender seg til Kulturfondet og blir enige om en innstilling. De som da avslås, får altså beskjed om at de ikke kan prioriteres.

Det som likevel er unntaket, og som jeg også understreket i mitt svar, er at dersom det skulle komme helt nye momenter inn i forhold til en søknad, dersom helt andre vurderinger kan legges til grunn – av økonomiske, praktiske eller prinsipielle årsaker – er det mulig for styret å vurdere en søknad på ny. Det fins altså unntak fra denne strenge regelen. Men i sin alminnelighet må styret fastholde dette.

Så vil jeg gjerne understreke at det er styret selv som fastsetter sine egne retningslinjer, og det er da heller ikke mulig for Ministerrådet å gå inn og diktere styret deres arbeidsmåter. Da må en også vedta andre statutter for styrets arbeidsmåter.

Jeg skal ta – som jeg også sa i mitt svar – spørgerens anliggende og engasjement i forhold til søknader som, etter hennes mening, burde få en slik fornyet behandling.

Men det er altså helt avhengig av at det foreligger helt nye avgjørende økonomiske, praktiske, prinsipielle eller andre grunner for at styret finner å måtte gå inn i dette på ny. Spørgerens anliggende vil bli overlevert styret i Nordisk Kulturfond.

Ylva Annerstedt: Herr president! Jeg forstår at det kan vara bekvämt för kulturfonden att säga nej till förnyade ansökningar med motiveringen att det blir så besvärligt att behandla också ackumulerade ansökningar. Men detta hindrar inte att det bland de avslagna ansökningarna finns angelägna projekt, som ett kommande år och med andra prioriteringar bör bli genomförda.

Jag noterar dock med tillfredsställelse att ministern nu ytterligare utvecklar frågan om att det faktiskt går att göra undantag om det finns nya grunder eller tilläggsgrunder för bedömningar. Det är en öppning för möjligheten att förändra ansökningar för att få dem behandlade på nytt.

Jag noterar också med tillfredsställelse att

ministern förklarar att dessa synpunkter skall vidarebefordras till kulturfonden. Ministerrådet utser ju hälften och Nordiska rådet hälften av ledamöterna i fonden. Med gemensamma krafter kanske det går att få till stånd åtminstone en förnyad syn på de projekt som det kan finnas anledning att ompröva.

Jag vidhåller fortfarande min uppfattning att man inte bara därför att man har fått avslag på en ansökan en gång skall vara utestångd från att ansöka för all framtid beroende på tillfälligheter, t. ex. att det just det året var 1 000 ansökningar i stället för 500.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

13

D 1990/13/1983/k: Meddelande om rekommendation nr 13/1983 angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer; **D 1990/13/1985/k:** Meddelande om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner; **D 1990/14/1985/k:** Meddelande om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land; **D 1990/4/1987/k:** Meddelande om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram; **D 1990/10/1987/k:** Meddelande om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensembletävlingar för musikelever i de nordiska länderna; **D 1990/35/1988/k:** Meddelande om rekommendation nr 35/1988 angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet; **D 1990/37/1988/k:** Meddelande om rekommendation nr 37/1988 angående förstärkt nordiskt skolsamarbete; **D 1990/39/1988/k:** Meddelande om rekommendation nr 39/1988 angående nordiskt kommunalt skolsamarbete; **D 1990/7/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 7/1989 angående ändring av det nordiska kulturavtalet; **D 1990/9/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 9/1989 angående nordiska lägerskolor; **D 1990/10/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 10/1989 angående stöd till den skogsfinska kulturen; **D 1990/11/1989/k:** Meddelande om rekommendation nr 11/1989 angående barnboksinstitut för de

**små språkområdena; D 1990/14/1989/k;
Meddelande om rekommendation nr 14/1989
angående nordisk bokserie**

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet skulle lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Mötet avslutades kl. 12.05.

Protokoll

5:e mötet

Torsdagen den 1 mars 1990 kl. 14.00–19.15 och fredagen den 2 mars kl. 8.30–10.40

Presidenter: Anker Jørgensen (1–5), Elsi Hetemäki-Olander (5), Bjarne Mørk Eidem (5, 6, 19), Thea Knutzen (7–14, 19), Karin Söder (14–18, 20)

Dagordning¹

1. A 900/t Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresor i Norden

2. A 905/t Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

3. E-saker (frågor och svar) i anslutning till kommunikationsutskottets sakområde

E 20 Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter

E 24 Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg

E 34 Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund

E 35 Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt

E 36 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska vägmärken

4. Avskrivning av följande rekommendationer:

18/1981/t Vägbeläggning och trafiksäkerhet

16/1986/t Blyfri bensin i Norden

43/1987/t Inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

5/1988/t Turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten

21/1989/t Ökat samarbete inom turismen (punkt 5)

22/1989/t Nordiskt turistprogram

24/1989/t Utvidgat Nordresekort

5. B 104/s Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet

A 861/s Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik

A 874/s Medlemsförslag om satsning på havsforskning

A 879/s Medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete

B 106/s Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar

A 873/s Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

B 105/s Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

6. A 859/s Medlemsförslag om export av avfall

7. A 860/s Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

8. A 906/s Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

9. B 99/s Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

¹ På grund av strömavbrott i sessionssalen beslöt rådet behandla punkt 19 på dagordningen mellan punkterna 6 och 7.

10. A 864/s Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade

11. A 868/s Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam

12. A 885/s Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater

13. A 891/s Medlemsförslag om barns rättigheter

14. A 892/s Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

15. A 894/s Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut

16. A 896/s Medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten

17. A 904/s Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

18. C 13/s Berättelser för 1988 på social- och miljöutskottets sakområde

19. E-saker (frågor och svar) i anslutning till social- och miljöutskottets sakområde

E 11 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter

E 16 Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten

E 37 Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland

E 18 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete

E 21 Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa

E 31 Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrarernas pensioner

E 33 Fråga till Norges regering angående

förordningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige

E 39 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m.

E 46 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer

E 47 Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992

E 48 Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden

E 49 Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivaravgifter för hantverkare

E 51 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -ränskaper

E 52 Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet

E 53 Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden

20. Avskrivning av följande rekommendationer

10/1984/s Beräkning av naturresurser

22/1985/s Åtgärder mot drogmisbruk i trafiken

24/1985/s Harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

11/1986/s Sysselsättning för ungdom inom kultursektorn

13/1986/s Skydd av älvar på Nordkalotten

16/1987/s Samarbete kring högspecialiserad sjukvård

18/1987/s Internationell samverkan mot AIDS

10/1988/s Intensifierat behandlingsarbete mot missbruk

14/1988/s Reduktion av svavel- och kväveutsläpp

16/1988/s Miljövänlig avfallshantering

- 18/1988/s Forskning kring sälbestånden
 20/1988/s Åtgärder för en bättre miljö
 46/1988/s Nordiskt miljöprogram
 48/1988/s Handlingsplan mot havsföröreningar
 28/1989/s Handlingsplan mot cancer
 29/1989/s Nordisk arbetsmiljökonvention
 34/1989/s Nordisk arbetsmarknad för lantmätare
 39/1989/s Plan för att reducera koldioxidutsläppen

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Lennart Andersson för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Lars Ulander, att Ylva Annerstedt för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Hugo Bergdahl, att Filip Fridolfsson för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Görel Bohlin, att Anneli Jäätteenmäki för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Eeva-Liisa Moilanen, att Karin Söder för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Gunilla André, att Hans Gustafsson, Wiggo Komstedt och Þorsteinn Pálsson återtagit sina platser i rådet samt att Ulla Johansson och Friðrik Sophusson lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

1

A 900/t: Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresor i Norden

Kommunikationsutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte skulle företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Kaj Poulsen (kommunikationsutskottets talesman): Hr. præsident! Jeg skal på Kommunikationsudvalgets vegne motivere udvalgets stillingtagen til det foreliggende medlemsforslag om fordelagtige vilkår for bl. a. pensionister, handicappede og unge i forbindelse med flyrejser i Norden.

Vi er i udvalget ikke uenige om sigtet med

dette medlemsforslag, nemlig at der kan være et behov for at give specielle grupper af nordiske medborgere bedre og billigere muligheder for at rejse inden for Norden. Disse tanker har udvalget arbejdet med i fem år. På sessionen i Island vedtog man nemlig for første gang for fem år siden et kulturpolitisk tiltag, ungdomsrejsekortet, som har været oppe ved adskillige sessioner siden, og hvor der har været konsensus fra den parlamentariske forsamling om, at det var noget, man burde indføre for at udligne de kulturelle forskelle og udvikle forståelsen mellem de nordiske folk.

Kommunikationsudvalget har igennem de seneste år arbejdet med flere forslag, der har haft dette formål, og jeg tænker her på det nordiske ungdomsrejsekort og det udvidede ungdomsrejsekort, som også gjaldt Vestnordens ungdom. Andre sammenslutninger af lande bruger millioner af kroner på at udvikle forståelsen mellem folkene. Således bruger EF millioner af kroner på at sende ungdom rundt i EF, for at den intereuropæiske forståelse skal udvikles. Men i Norden har regeringerne besluttet at se på de tiltag, der er foretaget fra kommunikationsudvalgets side, alene som en kommerciel sag. Udvalget har adskillige gange peget på, at dette er et kulturpolitisk tiltag, som er nødvendigt for den nordiske forståelse folkene imellem.

Vi har bl. a. peget på, at når man har et interrailkort, så må et kort, der dækker det nordiske område, kun koste halvdelen af et interrailkorts pris. Alligevel er der 300 kr. s forskel på de to kort; det har selvfølgelig været utilfredsstillende. Når vi derudover ser på de omkostninger, der er ved at rejse i Norden, er det klart, at vi ikke får mulighed for at give vores ungdom den ønskede forståelse for den nordiske problematik, og vi finder faktisk, at regeringerne har sovet lidt i timen, hvad dette angår.

Vi har ligeledes i forbindelse med trafikikkerhedsplanen peget på, at man kunne give forskellige trafikantgrupper øget mobilitet i Norden. Vi har således foreslået en reduktion af de offentlige afgifter for at få udviklet disse rejsemuligheder, vi har foreslået bortfald af de offentlige afgifter, som flypassagerer har måttet betale, og vi har sidst, men ikke mindst foreslået, at alle flyruter i Norden skulle betragtes som indenrigs flyruter.

Vi må nok indrømme, at alle vore bestræbelser ikke har ført til det ønskede resultat. Der er flere årsager hertil, og en af de vigtigste er, at flyselskaber ligesom de nordiske jernbaner ved ansøgninger til myndighederne om priser mv. udelukkende lægger driftsøkonomiske betragtninger til grund, og at de nordiske regeringer hverken kan eller vil subventionere priserne, hvilket vi også har set andre eksempler på tidligere.

Men når det er sagt, synes jeg også, det skal siges, at det ikke kun er regeringerne, der bærer ansvaret for, at vi ikke har fået gennemført disse forslag. Vi har altså med konsensus her i Nordisk Råd anbefalet regeringerne at gennemføre disse forslag. Parlamentarikerne har altså været 100 pct. enige. Parlamentarikere, der også tegner et flertal i de nationale parlamenter, har altså haft en sådan indstilling. Problemet har været, at parlamentarikerne ikke har fulgt sagen op i deres nationale parlamenter. Den sag, som de har ment var en god idé, når de var i Nordisk Råd, har de ladet ligge, når de kom hjem i deres nationale parlamenter. Og derfor står vi nu i dag og må afvise endnu et forslag, som kunne medvirke til udbredelsen af den fællesnordiske forståelse.

Desuden tilbyder de nordiske flyselskaber specialpriser på visse tidspunkter af året eller til bestemte grupper af rejsende. Priserne på disse specialarrangementer er i flere tilfælde lavere end den tidligere rabatordning for f. eks. pensionister, selv om det også har vist sig, at der har været noget strengere krav forbundet med rejserabatnerne.

Et område, hvor der står meget tilbage at gøre endnu, er med hensyn til handicaptilpasningen på flyene, i lufthavnene m. v., selv om der også er sket en positiv udvikling på dette område i de senere år.

Som det fremgår af det, jeg har sagt indtil nu, finder Kommunikationsudvalget det – først og fremmest af praktiske grunde – meget svært på offentligt niveau at påvirke flyselskabernes prispolitik med hensyn til billetterne, og det gør vi naturligvis, fordi regeringerne ikke ved koncessionsfornyelser stiller betingelser i forbindelse med disse gruppers mobilitet på de internordiske flyrejser, og derfor er det selvfølgelig flyselskabernes prispolitik, der alene slår igennem.

Men vi har dog konstateret, at flyselskaber-

ne har haft en interesse i at få udnyttet deres kapacitet i størst muligt omfang; man har bare valgt at gøre det igennem generelle rabatter i visse perioder.

På baggrund af det, jeg har omtalt, skal jeg på Kommunikationsudvalgets vegne foreslå, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af forslaget. Og jeg skal samtidig gøre opmærksom på, at vi nu igennem fem år har arbejdet med disse spørgsmål, hvorved vi også har bevist, at det er en af Nordisk Råds fiaskoer, som vi nu får afskrevet, idet vi under dagsordenens punkt 4 foreslår afskrivning af de rekommandationer, der foreligger både vedrørende det udvidede ungdomsrejsekort og ungdomsrejsekortet.

Sedan diskussionen förklarades avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

2

A 905/t Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

Kommunikationsutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet skulle anta följande rekommandation med anledning av medlemsförslaget:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystemen.

Knuuttila (kommunikationsutskottets talesman): Herr president! Kommunikationsutskottet har upprepade gånger fäst ministerrådets uppmärksamhet på att det – trots många försök – har varit svårt att upprätthålla ekonomiskt lönsamma tvärflyg bland annat i Mittnorden och i synnerhet inom Kvarkenområdet. Remissvaren på medlemsförslaget visar att det finns två skäl:

- reglerna som förbjuder cabotage förhindrar utrikesregistrerade flygbolag att driva inrikesflygning

— olika avgifter som flygbolagen måste betala uppgår till ca 30 % av biljettpriserna.

Det är viktigt att se över de regler som ligger bakom dessa avgifter för att en ekonomisk grund skulle kunna skapas för det nordiska regionala tvärflyget. Vidare är det av vikt att de gällande cabotagereglerna inte tillämpas för regionala tvärflyg. Enligt dessa regler kan utrikesregistrerade flygbolag inte driva tvärflygning mellan två orter i hemlandet. De berörda bolagen borde även integrera bland annat sina tidtabeller och bokningssystem med de nationella flygbolagen.

För egen del önskar jag framhäva att kommunikationsutskottets förslag är i full överensstämmelse med två viktiga målsättningar i nordiskt samarbete, nämligen Norden som hemmamarknad och balanserad regional utveckling.

Utskottet föreslår att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet

att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende på handling, tidtabeller och bokningssystem.

Herr president! Jag yrkar bifall till kommunikationsutskottets förslag.

Haluan vielä suomeksi todeta, että tehtävällä päätöksellä on ennakkopäätöksen luonne. Samoja periaatteita, joita sovellettaisiin Keskipoijolassa, voitaisiin soveltaa myös muilla Pohjolan alueilla, erityisesti raja-alueilla. Muun muassa Pohjoiskalotin alueen asiat ovat olleet aikaisemminkin Pohjoismaiden neuvostossa esillä.

Den finska delen av **Knuutilas** anförande i svensk översättning:

Jag vill tillägga på finska att detta beslut blir prejudicerande. Samma principer som gäller för Mittnorden, kunde gälla även för andra områden i Norden, speciellt för gränsregionerna. Bl. a. Nordkalottens ärenden har varit uppe i rådet förr.

Bergdahl: Herr president! Många talare har även under denna Nordiska rådets session uttryckt farhåger för och oro över att byråkratin alltför ofta lägger hinder i vägen när det gäller att komma fram till vettiga beslut i Nordiska rådets arbete. Så tycks också vara fallet när det gäller frågan om tvärflyg i Mittnorden.

Det s. k. Mittnordensamarbetet är enligt min mening en helt naturlig och ytterst viktig del av det nordiska samarbetet. Jag menar också att ett fungerande tvärflyg i Mittnorden i sin tur är en viktig del av Mittnordensamarbetet.

Herr president! Nordiska rådet har tidigare vid mer än ett tillfälle kraftfullt uttalat sig för offensiva insatser i syfte att förbättra möjligheterna för nordiskt tvärflyg. I regionalpolitiska sammanhang betonas såväl i Finland, i Norge som i Sverige starkt betydelsen av väl fungerande tvärflygförbindelser.

Ibland smyger sig den känslan på att Nordiska ministerrådet i sin tur tycks betrakta väl fungerande tvärförbindelser norr om de nordiska huvudstäderna som något av mindre vikt. Ser man till vad som i praktisk politik utträttats i denna fråga känner man som tvärflygvän ett stort mått av besvikelse. Under årens lopp har inom Nordiska rådets ram redovisats många vackra tankar om utbyggt tvärflyg i Mittnorden. Trots detta har ytterst litet hänt i sakfrågan, och det är enligt min uppfattning nu dags att gå från ord till handling.

Medlemsförslagsställaren tycks liksom också kommunikationsutskottet vara helt på det klara med vad som bör göras för att stärka tvärflyget i Mittnorden, och det är enligt min uppfattning en stark plattform att bygga vidare på och för att komma till en lösning av denna fråga.

Herr president! Ministerrådet har nu bollen i denna fråga, och det är, kära ministerråd, enligt min uppfattning dags att gå från ord till handling. Med det anförda yrkar jag bifall till kommunikationsutskottets betänkande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Tarja Kautto, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Lauri Metsämäki, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade Arne Melchior.

Frånvarande var:

Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Olof Jansson, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Laila Kaland, Thea Knutzen, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Otto Steenholdt, Anders Talleraas, Birte Weiss, Lars Werner och Ernst Wroldsen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 48 röster mot 1.

3

E-saker

E 20: Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter¹

Trafikminister Vistbacka: Herr president Inrättandet av den nordiska professuren i internationella transporter under en försöksperiod på tre år har dessvärre fördröjts. Detta är beklagligt eftersom det med hänsyn till utvecklingen mot allt större internationalisering inom transportsektorn inom och utom Norden finns stort behov av analyser och sammanfattande information om trender, förändringar i transportmönster, ägarstrukturer m. m.

Att inrättandet försenats hänger samman med den något otraditionella finansieringsformen med en tredjedel nordiska medel, en tredjedel från den aktuella högskolan samt med en tredjedel från den aktuella högskolan. Uppgiften att upprätta professuren och att samordna finansieringen åvilar Handelshögskolan i Göteborg. Detta arbete har varit svårare än beräknat, men vår förhoppning är att de återstående problemen snart skall lösas och att professuren skall vara inrättat till vårterminen 1991.

Elver Jonsson: Herr president! Jag är nästan frestad att säga: Tänk, om ärendenas behandling kunde gå med samma hastighet som ministerrådets företrädare utvecklar när han äntrar talarstolen!

När jag nu tackar trafikminister Vistbacka för svaret finns det anledning att säga att Nordiska ministerrådet för två år sedan genom dåvarande trafikminister Borgen anmälde att man tillsatt en arbetsgrupp för EG-frågor inom transportområdet och att avsikten var att en professur i internationella transporter skulle inrättas.

I debatten som hölls i denna församling för två år sedan noterade kommunikationsutskottet med tillfredsställelse ministerrådets och NÄTs avsikt och sade att vi med intresse skulle följa utvecklingen och att arbetsuppgiften var viktig. Statsrådet sade att Nordens roll i det globala och europeiska transportsystemet skulle förstärkas. Nordiska ministerrådet underströk vår tillstyrkan av att den nya professuren skulle inrättas snart.

Så gick ett år. Vår ledamot i utskottet Olof Jansson ställde då frågan, vad som hade hänt eftersom inget besked hade kommit. Då fick vi reda på att Handelshögskolan i Göteborg skulle engageras i ärendet. Den som gav det svaret var trafikminister Georg Andersson

¹ Frågan tryckt s. 2420

från Sverige. Han sade att frågan är mycket angelägen, och han skulle driva på ärendet. Med hänsyn till den snabba utvecklingen på transportområdet i både Norden och Europa fanns det goda skäl att nu skaffa fram denna professur, sade han, och så berättade han om Göteborgsengagemanget. Han sade också att det faktum att man använde en otraditionell finansieringsform inte skulle behöva innebära någon försening.

I sitt svar i dag säger ministerrådet med beklagande att det har blivit förseningar och hänvisar just till den otraditionella finansieringsformen som förklaring till fördröjningen. Det finns anledning att bli fundersam över vad som har gjort att det som man för ett år sedan tyckte var ett bekymmer nu sägs vara anledningen till att man har tappat tid.

Jag tycker det är angeläget att vi inte förlänger raden av beslut som har fördröjts och som detta ärende är ett olyckligt exempel på.

Jag skulle vilja att trafikminister Vistbacka gav besked om huruvida han är beredd att nära övervaka samordningen och finansieringen så att nya förseningar undviks och om vi kan räkna med att ärendet förbereds så att arbetet kan nå full effekt när man startar det vid årsskiftet.

Trafikminister Vistbacka: Herr president! Arvoisa edustaja esitti huolestuneisuutensa rahoituskysymyksiin. On aivan selvää, että rahoitus yleensä tällaisissa tilanteissa on ongelma. Nimenomaan pyritään siihen, että tämä rahoitus voitaisiin järjestää kunnolla. Se on tietysti meidän kaikkien yhteinen toivomuksemme.

Mitä tulee arvoisan edustajan pyyntöön siitä, että ryhdyttäisiin täydellä teholla työskentelemään, uskoisin näin, että se hyvä yhteistyö, joka nimenomaan tällä hetkellä on vallinnut, tulee jatkumaan. Se minun mielestäni omalta osaltaan on tukemassa sitä, että nämä kaikki asiat menevät kysyjän esittämällä tavalla nimenomaan täydellä teholla eteenpäin.

Minusta kaikkein tärkeintä on, että yhteistyö, jota me teemme, on hedelmällistä. Silloin me voimme taata sen, että kaikki asiat voidaan viedä nimenomaan täydellä teholla eteenpäin.

Trafikminister Vistbackas anförande i svensk översättning: Herr president! Den värderade delegaten uttrycker sin oro över finansfrågorna. Det är helt klart, att finansieringen är ett problem i situationer som denna. Avsikten är just att denna finansiering skall skötas på ett riktigt sätt. Det är allas vår gemensamma förhoppning.

I fråga om den värderade delegatens önskemål om att vi skulle börja arbeta med full effekt är jag böjd att tro att det goda samarbete som hittills lagts i dagen kommer att fortsätta. Detta bidrar till att handläggningen av allt det som frågeställaren avser sköts med full effekt.

Enligt min mening är det viktigast av allt att vårt samarbete bär frukt. Då kan vi garantera, att alla saker framskrider med full effekt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 24: Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg¹

Det anmäldes att Nordiska ministerrådet kommer att besvara frågan skriftligt.

E 34: Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund²

Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Wiggo Komstedt spørger, hvornår Danmarks og Sveriges regeringer beslutter at bygge en fast forbindelse over Øresund.

Hertil skal jeg svare, at på den danske og den svenske regerings anmodning har der i 1980'erne fundet et omfattende udredningsarbejde sted til belysning og vurdering af forudsætningerne for at anlægge en fast trafikforbindelse over Øresund.

Det danske Folketing har i januar i år debatteret spørgsmålet, og her viste der sig bred opbakning til, at regeringerne skulle indlede forhandlinger med den svenske regering om etablering af en fast Øresundsforbindelse.

Det er meningen, at vi i løbet af foråret 1990 skal forsøge at nå frem til en fælles

¹ Frågan samt svaret tryckt s. 2424 resp. 2425

² Frågan tryckt s. 2439

stillingtagen til spørgsmålet med henblik på at nå frem til en regeringsaftale.

Komstedt: Herr president! Egentligen skall man väl inte behöva tacka för någonting som man inte har fått, men artigheten bjuder mig att säga tack för svaret.

Frågan om fast förbindelse över Öresund har diskuterats i 50 år. Förhandlingar har pågått i 20 år, och här i Nordiska rådet har den diskuterats vid åtskilliga tillfällen. Det svar som jag får i dag är traditionellt.

Efter allt vad som har sagts under det senaste året av både den danska och den svenska regeringen hade jag väntat mig ett mer klarläggande svar i dag. Nu säger ministern att man under 1990 skall *försöka* nå fram till ett ställningstagande. "Försöka" trodde jag man hade gjort i vart fall under de senaste 20 åren. När skall den svenska och den danska regeringen ta frågan på allvar? Denna förbindelse är viktig för hela Norden och våra möjligheter att komma ut på den europeiska kontinenten, som får allt större betydelse för Nordens länder.

Den dag man börjar arbetet på det första brospannet i Malmö eller Köpenhamn kan man visa på ett konkret resultat av det nordiska samarbetet. Blir det ett avtal, herr minister, innan vi ses nästa gång vid Nordiska rådets session i Köpenhamn?

J. K. Hansen: Hr. præsident! Nu kunne man egentlig have håbet på, at dette svar var blevet givet enten af den svenske kommunikationsminister eller af den danske trafikminister, men nu er det altså givet af den danske minister for nordiske anliggender, og man bestemmer selvfølgelig selv, hvem der skal besvare sådanne spørgsmål.

Jeg bed mærke i minister Thor Pedersens svar, at man nu skulle forsøge, og derfor vil jeg gerne stille det spørgsmål: Tror den danske minister for nordiske anliggender ikke, at vi kommer frem til et resultat om en fast forbindelse mellem Danmark og Sverige her i året 1990?

Mit andet spørgsmål er: Mener ministeren ikke også, at det er af stor betydning, at vi — når vi nu i Danmark har koblet Danmark sammen øst-vest — så også kan få koblet Norden sammen med en fast forbindelse

mellem Danmark og Sverige og dermed den del af Norden — Danmark, Norge, Sverige og Finland — koblet sammen med det store Europa.

Indenrigsminister og minister for nordisk samarbejde **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Hr. J. K. Hansen spørger, hvorfor samarbejdsministeren svarer. Jeg vil gerne sige, at det er, fordi samarbejdsministeren opfatter sig som brobygger i Norden. Det taler vi meget om er vores rolle, og det er måske problemet i de konkrete spørgsmål: Hvilken forbindelse taler vi om?

For når hr. Wiggo Komstedt siger, at det er et traditionelt svar, at man her siger, at vi vil forsøge at nå frem til en regeringsaftale, så skyldes det jo, at det, man skal nå frem til en aftale om, er, hvilken forbindelse vi taler om, hvor den skal begynde, og hvor den skal slutte. Det nytter ikke, at vi begynder under vandet fra dansk side, og at man i Sverige bygger over vandet.

Så ønsket er, at vi i år når frem til en aftale om en fast forbindelse over Øresund, for, som hr. J. K. Hansen siger, er det ikke et spørgsmål, om vi får en fast forbindelse, men kun hvornår, for behovet er åbenlyst klart for enhver.

Komstedt: Herr president! Man kan som J. K. Hansen gjorde undra varfor det är samarbetsministern som svarar. Jag gjorde inte någon kommentar om detta, eftersom jag vet att den handläggningsordning vi följer innebär att det är samarbetsministern som skall svara. Vi har ännu inte fått en samarbetsminister som är examinerad brobyggare, och så länge vi inte har det får vi uppenbarligen inget svar.

Jag instämmer med J. K. Hansen i att det hade varit intressant att få veta vad de ansvariga kommunikationsministrarna i Danmark och Sverige tycker. Eftersom det dräller av ministrar här borde det finnas någon som kunde svara på frågan. Men jag måste acceptera det svar som vi nu har fått. Dock kommer jag nog att använda ett annat tonläge när vi ses i Köpenhamn, om det inte har blivit något konkret avgörande innan dess.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 35: Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt¹

Samferdselsminister Lie: Hr. president! I dei nordiske landa som har skatt på charterreiser, blir denne som eit hovudprinsipp fastsett som ei fast avgift pr. reise, uavhengig av lengd og pris for reisa. Det finst fleire grunnar for å ha ei ordning som ikkje differensierer for særlege typar reiser f. eks. innan-nordiske turistreiser.

For det første er det ikkje i samsvar med freistnadene på integrasjon i Europa å diskriminere reisande til land utanfor Norden på ein slik måte. Det finst då som kjent reisemål som er nære, men som ligg utanfor Norden.

For det andre ville ei differensiering ikkje vere i samsvar med tankane bak reformeringa av skattesystema i dei nordiske landa. På dette området har ein prøvd å forenkle og gå bort frå alle dei særreglar og unntak som over tid har blitt innførte for å tilgodesjå ulike samfunns mål.

For det tredje finst det skattetekniske problem i samband med å ta ut charteravgifta som ein viss prosent i staden for som no med ein fast sum pr. reise. Det er erfaring med at den førstnemnde ordninga vil medføre kontrollproblem.

Turisttrafikken innom og til Norden bør stimulerast med andre middel enn gjennom skattesystemet. Eg vil her gjerne som eksempel på felles nordisk innsats på dette området nemne den turistkampanjen i USA som inngår i den økonomiske handlingsplanen "Ett sterkare Norden", og som no er i gjennomføringsfasen. Under den forrige økonomiske handlingsplanen "Norden i vekst" blei det gjennomført ein turistkampanje i Vest-Tyskland med godt resultat.

Östrand: Herr president! Jag vill tacka minister Lie för svaret, som jag tycker är mycket märkligt i flera avseenden.

Man kan ställa sig frågan, vad en charter-skatt har att göra med en reformering av vårt skattesystem. Är den ett problem. är det lika bra att ta bort den, så har man löst det problemet. Men jag tycker att det inte har någon-

ting att göra med en reformering av skattesystemet.

Det sägs i svaret att ett borttagande av skatten skulle diskriminera resande till länder utanför Norden. Man kan vända på frågan och säga att det i så fall innebär att svenskar, norrmän och danskar är diskriminerade, eftersom det bara är de tre länderna i Norden som har charterskatt – varken Finland eller Island har någon sådan.

Jag trodde i mitt stilla sinne att grundtanken i det nordiska samarbetet är att nordiska medborgare skall kunna resa på ett bra och billigt sätt i Norden. Det är bl. a. därför vi har genomfört passfriheten, och det är också därför vi har infört en fri nordisk arbetsmarknad. Charterskatten utgör i stället ett hinder. Som den nu är utformad slår den hårt mot kortare resor inom Norden. Det finns exempel på att charterskatten tar 50 procent av den totala reskostnaden. Jag kan som ett exempel nämna att vid en charterresa mellan Kiruna och Nordkap skulle charterskatten utgöra 40 procent av den totala reskostnaden, vilket gjorde att resan aldrig kom till stånd.

Detta är naturligtvis ett orimligt förhållande. Vi vet att 50 procent av den nordiska rumskapaciteten står outnyttjad räknat på helårsbasis. Därför är det viktigt att det vidtas åtgärder som stimulerar till ett ökat nordiskt resande. Ett sätt är då att sänka charterskatten för resor i Norden, eller varför inte ta bort charterskatten helt för resor inom Norden? Då, vill jag påstå, lever vi i alla fall upp till grundtanken för det nordiska samarbetet vad gäller nordbors möjligheter att förflytta sig mellan de nordiska länderna.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 36: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska vägmärken¹

Samferdselsminister Lie: Med utgångspunkt i Nordisk Råd sin rekommendasjon nr. 44/1987 om forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet i Norden, blei det i mai

¹ Frågan tryckt s. 2440

¹ Frågan tryckt s. 2441

1989 arrangert eit miniseminar der det vart nedsett ei gruppe til forprosjektet.

Gruppa har hausten 1989 lagt fram ein plan for hovudprosjektet som består av tre delar.

1. I den første delen vil ein registrere og samanlikne bruken av skilt i fire av dei nordiske landa. Ein vil her m. a. samanhalde den faktiske skiltbruken med reglane etter skiltføresegnene. Ein litteraturstudie av skiltbruk og skiltforståing er også sett i gang.

2. I den andre delen vil ein arbeide vidare med m. a. å definere viktige hypotesar om skiltforståing. Hypotesane skal drøftast nærare i eit forum med nordiske spesialistar. Ein vil òg gjere ei prioritering av dei aktuelle forskingstema.

3. I den tredje delen vil ein etter ein vitenskapleg metode prøve ut dei hypotesane som er nemnde under del to.

Føremålet er, med punkt 1–3 som grunnlag, å utarbeide nordiske rekommendasjonar om forenkling av vegmerkesystemet.

Som eit svar på hr. Svensson sitt spørsmål kan eg difor seie at gruppa hausten 1989 har lagt fram eit opplegg for innretninga i prosjektet som no i starten særlig tek opp korleis skiltbruken er i dei nordiske landa. Når vi veit meir om skiltforståing, kan vi, allereie i år, sette opp nokre hypotesar. Desse delane 1 og 2 blir gjennomførte i 1990, medan ei nærare granskning av hypotesane, del 3, kan finne stad i 1991 og 1992. Den økonomiske ramma for prosjektet er 1 mill. danske kroner. Dette har NTR slutta seg til i langtidsplanen.

Eg vonar at arbeidet med dette prosjektet vil gje vegstyresmaktene i Norden eit mykje betre grunnlag for å fremje forslag om forenkling og mogleg harmonisering av skilt og vegmerkinga i Norden. Dette materialet vil ikkje berre vere aktuelt her, men òg i samband med ECE sitt arbeid med Wien-konvensjonane og Europa-avtalen.

Sten Svensson: Herr president! Jag ber att få tacka samferdselsminister Lars Gunnar Lie för svaret på min fråga.

Det arbete som ministern nämnde och som pågår med avsikt att harmonisera Europaavtalens regelverk för att underlätta integrationssträvandena är angeläget att påskynda.

Det är därför som jag har ställt frågan. I samband med denna revidering finns möjligheter att – samtidigt som man tillvaratar behoven av tydlighet och komplett information till trafikanterna – driva frågan om förenklingar i vägmärkesystemet. Ett gemensamt nordiskt agerande torde därvid öka möjligheterna att få gehör för synpunkterna.

Den rationalisering som jag eftersträvade med mitt medlemsförslag skall leda till såväl ökad trafiksäkerhet som en bättre miljö. Det är min förhoppning att forskningsinsatserna ger underlag för beslut med denna innebörd.

Jag utgår från att statsrådets svar indikerar att man målmedvetet och snabbt vill driva frågan till konkreta resultat, och jag hoppas att ministern vill bekräfta att detta är en korrekt bedömning.

Samferdselsminister Lie: Hr. president! Ja, eg kan stadfeste at det er rett. Arbeidet med vegskilting er svært viktig. Trafikkulukkene er eit stort problem, og skilting krev store ressursar kvart år. Regelendingar basert på synsing er derfor problematisk og kan vere verdilause for sikkerheita. Derfor går vi så grundig til verks i dette tilfellet.

Sten Svensson: Herr president! Jag ber att få tacka för denna bekräftelse. Innebörden av svaret är mycket positiv.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

4

D 1990/18/1981/t: Meddelande om rekommendation 18/1981 angående vägbelysning och trafiksäkerhet; D 1990/16/1986/t: Meddelande om rekommendation 16/1986 angående blyfri bensin i Norden; D 1990/43/1987/t: Meddelande om rekommendation 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort; D 1990/5/1988/t: Meddelande om rekommendation 5/1988 angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten; D 1990/21/1989/t: Meddelande om rekommendation 21/1989 angående ökat samarbete inom turismen (punkt 5); D 1990/22/1989/t: Meddelande

om rekommendation 22/1989 angående nordiskt turistprogram; D 1990/24/1989/t: Meddelande om rekommendation 24/1989 angående utvidgat Nordresekort

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kommunikationsutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet skulle lägga meddelandena til handlingarna och anse spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölles.

5

B 104/s: Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet, A 861/s: Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik och A 874/s: Medlemsförslag om satsning på havsforskning; A 879/s: Medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete; B 106/s: Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar och A 873/s: Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning; B 105/s: Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, I. a) att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslag B 104/s samt medlemsförslagen A 861/s och A 874/s antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en nordisk handlingsplan mot förorening av havet i enlighet med ministerrådsförslag B 104/s och de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet. Därvid bör särskild hänsyn tas till slutdokumentet från Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens den 16—18 oktober 1989.

b) att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslag A 879/s.

II. att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslag B 106/s och medlemsförslag A 873/s antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot luftföroreningar i enlighet med

ministerrådsförslag B 106/s samt de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

a) att inom FN arbeta för, att generalförsamlingen antar en resolution att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP på globalt miljösamarbete och

b) att inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering.

Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo och Sten Svensson hade i en reservation, fogad till utskottets betänkande, föreslagit att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslaget B 106/s och medlemsförslaget A 873/s antar ytterligare en rekommendation:

3. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utnyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar.

III. att Nordiska rådet i anledning av ministerrådsförslag B 105/s antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning i enlighet med ministerrådsförslag B 105/s och med beaktande av de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Olle Östrand för del av denna och del av nästa dag lämnat sessionen och ersatts av Ulla Johansson.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Dorte Bennedsen (den socialdemokratiska partigruppens talesman): Hr. præsident! Miljøudvalget har i år valgt ikke at ville stille talsmand for udvalget, men for — som præsidenten sagde — partigrupperingerne i stedet. Vi gør det, fordi vi ønsker en endnu større seriøsitet i debatten, og vi håber, at dette lille skridt, vi har taget her, kan være første skridt på vejen til, at det bliver sædvanligt, at det er partigrupperingerne, der ytrer sig her i Nordisk Råd.

Jeg skal på vegne af den socialdemokratiske gruppe kommentere handlingsplanerne.

Ministerrådet siger, at de nordiske lande bør være pådrivende i arbejdet for effektive miljøtiltag og langsigtede løsninger for hele Europa og også i det globale miljøsamarbejde; de nordiske lande bør fortsat som mål have at være foregangslande med henblik på det internationale samarbejde og derfor i en række tilfælde stille strengere krav, end der kan forventes internationalt. Sådan siger ministrene, og det kan vi bestemt ikke være uenige i. Men ikke desto mindre siges det i planerne, at der er lagt vægt på at finde frem til mål, strategier og tiltag, som alle de nordiske lande kan støtte. Man går ikke længere end det, man kan blive enige om landene imellem, og det er ikke så forfærdelig langt, og ofte er det desværre heller ikke så langt, som man går internationalt, selv om man godt i ministerrådet vil hævde det modsatte; og i et Brundtland-perspektiv rækker denne opfattelse heller ikke.

I miljøprogrammet, som vi behandlede og vedtog på ekstrasessionen i Helsingør i november 1988, siges det, at man i det nordiske miljøsamarbejde skal følge det land, der er det mest ambitiøse på et givet område. Det er et utrolig godt udgangspunkt, men i praksis, når vi skal vedtage handlingsplaner med forslag til konkrete initiativer under miljøprogrammet, så følger ministerrådet ikke de ambitiøse mål; så går man ud fra mindste fællesnævner, og det er ikke acceptabelt. Et grelt eksempel på det er afviklingen af det, vi på dansk kalder CFC, jeg tror, det hedder KFK på svensk, hvor de nordiske lande har valgt forskellige afviklingsår; Danmark har endog valgt et år, som ligger senere end de sidste forslag, der er kommet fra EF.

Norden indtager med andre ord ikke i dette spørgsmål nogen førerposition, og det kan være svært at se, hvordan de nordiske lande kan have en pådrivende rolle og være foregangslande i internationale forhandlinger om reduktion af ozonnedbrydende stoffer. Vi er faktisk på vej til at blive overhalet fra anden side.

Samme indvending gælder også det såkaldte forsigtighedsprincip, som nu betyder, at når der er tvivl, så skal tvivlen komme miljøet til gode. Hvis der er usikkerhed om et stofs farlighed, skal det altså ikke have lov at

havne i naturen. Princippet er slået fast i handlingsplanerne, og det er vi selvsagt glade for, men princippet er ikke fulgt op, når vi kommer til de konkrete tiltag, og ej heller gennemført i de nationale lovgivninger.

En tredje ting, som også er fælles for handlingsplanerne, er brugen af begrebet "bedst tilgængelige teknologi". Dette begreb defineres overalt i planerne som økonomisk tilgængeligt og teknisk gennemførbart. Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg sagde allerede i 1988 i forbindelse med behandlingen af miljøprogrammet, at man i stedet for burde anvende en definition, der hedder "miljømæssigt bedste teknik", fordi den sætter miljøet i centrum, og der lægges vægt på de økologiske faktorer og ikke kun på forurenerens økonomiske evne til at ændre belastningen af det ydre miljø.

Men det er altså ikke sket, og vi må konstatere, at Ministerrådet ikke har villet imødekomme vore ønsker i den henseende, og det er vi naturligvis ikke tilfredse med.

Det er rigtigt, at mange forpligtelser i de internationale konventioner er vagt formuleret. Når vi ved forskellige højtidelige lejligheder i udlandet eller her i Nordisk Råd vedtager nogle meget væsentlige og i en række tilfælde også meget ambitiøse målsætninger, ja, så må vi også overholde disse principper og gøre forsøg på i praksis at gennemføre dem. Det synes jeg er et vigtigt budskab for ministerrådet at tage med sig hjem her fra Island. Disse mere generelle bemærkninger vedrører alle tre handlingsplaner.

Jeg skal nu komme med nogle kommentarer til de tre konkrete planer:

Hvad affaldsplanen angår kan jeg sige, at den er vi ganske godt tilfredse med. Den er stort set i overensstemmelse med de synspunkter, som også Social- og Miljøudvalget har givet udtryk for; og ikke mindst finder vi det positivt, at ministrene lægger vægt på øget producentansvar og på øget kildesortering.

Socialdemokraterne vil gerne understrege arbejdsmiljøets betydning, og vi finder faktisk, at det bør have en væsentlig mere fremtrædende plads i handlingsplanen.

Også planen for luftforurening er forbedret. Den er på visse punkter blevet mere konkret.

Vi er enige med ministerrådet i, at der på

transport- och energiområdet tilltränges grundläggande strukturändringar i kampen mot drivhuseffekten, och vi vil gerne understrege, at netop på dette felt må planen ved den forhåbentlig snarlige revision konkretiseres langt mere. Der må konkrete forslag til om, hvor store reduktioner vi skal have, og hvornår de skal træde i kraft.

Men havmiljøplanen har jo altid været problembarnt i Nordisk Råd. Det var den på ekstrasessionen i Helsingør, og selv om der er sket forbedringer siden, er den stadig præget af alt for store kompromiser. I det overordnede miljøprogram siges det, at man skal følge det mest ambitiøse land. Fint. Men realiteterne er deprimerende, fordi man ikke har taget sine egne ord alvorligt, og det fører til, at man tager udgangspunkt i de laveste miljøkrav, og derfor bliver der ikke gjort nok ved landbrugets forurening. Det betyder også, at man ikke gør noget ved træindustriens klorudslip, og det betyder, at kommunerne mange steder rundt om i Norden er meget langt bagefter, hvad angår rensning af spildevand.

Vi ved godt, at høje ambitioner på miljøområdet er dyrt. Det er økonomisk dyrt. Men den barske kendsgerning er jo, at hvis vi ikke handler nu, så bliver den regning, vi efterlader til vores efterkommere at betale, helt astronomisk.

Jeg vil også gerne sige, at vi kunne have ønsket os, at ministrene til denne session var kommet med et konkret og stærkt udspil til en samlet nordisk optræden på den Nordsøkonference, der skal finde sted i næste uge.

Hvis ministrene havde ment noget med de pæne ord, så var de kommet her og havde forelagt en plan om, hvordan de kunne være pådrivende.

Jeg vil gerne konkret om Nordsøkonferencen spørge ministrene, om de agter i fællesskab at rejse spørgsmålet om atomforureningen af Nordsøen, om de agter at gentage den tidligere henvendelse fra Nordisk Råd over for den engelske regering om Dounreay.

Hr. præsident! Jeg skal på mit partis vegne anbefale, at vi stemmer for utskottets rekommandationer.

Marjatta Väinänen (mittengruppens talesman): Herr president! Mittengruppen i Nordiska rådet publicerade i dag, för 15 minuter

sedan, sitt principprogram. Programmet heter Norden inför 2000-talet och det innehåller ett särskilt kapitel om miljön. Samtidigt fungerar det som ett principiellt svar till Nordiska ministerrådets handlingsplaner mot förorening av havet, mot luftföroreningar samt rådets handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återvinning.

Det konstateras i programmet bl.a. att skyddet av livsmiljön är en av de viktigaste frågorna inför 2000-talet. Medlemmarna i mittenpartierna var initiativtagare till den nordiska miljöskyddskonventionen som trädde i kraft 1976 och var pådrivande för antagandet av handlingsplanen för miljön som antogs 1988. De har också varit tillskyndare till att Nordiska rådet arrangerade en europeisk konferens om långväga, gränsöverskridande luftföroreningar 1986 och en särskild konferens om havsmiljön 1989, som båda anses ha varit framgångsrika.

Den nordiska miljöskyddskonventionen innebär att grannländernas miljöintresse likställs med det egna landets. För att stärka grannstaternas möjligheter att hävda sina intressen är det viktigt att krav ställs på rejäla miljökonsekvensbeskrivningar i samband med att myndigheter prövar miljöförstörande verksamhet. Ekonomiska styrmedel, t.ex. i form av miljöavgifter, bör också utnyttjas, och användas för att stimulera miljöskyddsinvesteringar.

Lagstiftningen i Norden bör harmoniseras, såväl när det gäller skyddet av både den inre och yttre miljön som när det gäller arbetsmiljön. Utgångspunkten bör vara att den mest ambitiösa nationella lagstiftningen från miljösynpunkt skall vara miniminorm för de nordiska länderna. De nordiska länderna bör tillsammans försöka påverka det som sker inom EG på området.

Ökade insatser bör göras såväl i staternas parlament som i Nordiska rådet för att kontrollera att beslutet i överenskomna handlingsplaner också infrias i praktiken. De nordiska staterna måste vara pådrivande inom ECE och FN för att minska de långväga luftföroreningarna. Utsläppsminskningarna måste vara så stora att nedfallet inte överskrider vad naturen tål. För att hindra försurningsskador är det särskilt viktigt att nedbringa utsläppen av svavel och kväve. De nordiska länderna måste verka för att de av-

talade konventionerna angående svavel och kväve skärps snarast och själva vara beredda att gå snabbare fram när bredare internationell uppslutning inte visat sig möjlig.

Såväl när det gäller skyddet av luftmiljön som skyddet av havsmiljön krävs alleuropeiska och globala överenskommelser om långtgående skyddsåtgärder för att vår miljö skall få ett effektivt skydd. Bl.a. bör all dumpning av miljöfarligt avfall i havet upphöra. Ytterligare skärpta avgasnormer på bensin- och dieslbilar bör också införas.

För att snabbt få till stånd miljöskyddsinsatser där de ger bäst effekt bör ansträngningar göras för att åstadkomma en internationell och en europeisk miljöfond.

Särskilda insatser bör göras för att utveckla samarbetet i våra närområden med beaktande av situationen både i den marina miljön och i luften. Vi bör bistå Polen, Östtyskland och Sovjetunionen, där Kolahalvön och de baltiska republikerna är speciellt viktiga i strävan att bringa ned miljöförstöringar i det nordeuropeiska området. Nordiska investeringsbanken skall ytterligare bevilja lån inom Nordens närområde och miljöändamål.

De nordiska staterna måste vara pådrivande för att få till stånd en miljökonvention till skydd för miljön i Arktis och dess närområde. Systemet för miljökontroll i detta område bör snarast förstärkas och utvidgas till en internationell kontrollorganisation, som finns för Antarktis.

Det nordiska samarbetet när det gäller forskning och utbildning inom miljövard bör byggas ut. Miljöskyddet bör också ges en prioriterad ställning i biståndssammanhang och i det europeiska samarbetet.

Energisamarbetet i Norden bör intensifieras i syfte att på sikt avveckla kärnkraften och sänka koldioxidutsläppen och andra växthusgaser.

Herr president! Mittengrupperna anser, såsom social- och miljöutskottet i sitt betänkande konstaterar, att det egentligen inte finns något särskilt nytt i de nya programmen utöver de redan godkända målen även om det – när det gäller havsplanen – har gjorts skärpningar. Mittengruppen är dock färdig att godkänna den principiella målsättningen som ministerrådet har och förenar sig om social- och miljöutskottets synpunkter och kritik samt förutsätter att ministerrådet tar

hänsyn till utskottets betänkande med klämmar.

Till sist kan jag inte låta bli att undra hur det är möjligt att ekonomiska utskottet inte till denna session ville behandla medlemsförslaget om skogsforskningens effektivisering. Just nu vid denna session, om någonsin, hade saken varit av största aktualitet.

Sten Svensson (den konservativa parti-gruppens talesman): Herr president! Sambandet mellan en god miljö och en varaktigt god ekonomisk tillväxt är stark. Det är bara om den ekonomiska tillväxten är god som näringslivet kan förnya produktionsapparaten i takt med att miljövänligare teknik introduceras. Å andra sidan utgör en god miljö en nödvändig förutsättning för fortsatt ekonomisk tillväxt.

Miljöproblemen känner emellertid inga gränser. Ett lands utsläpp påverkar ofta miljöbetingelserna i många andra länder. De största miljöproblemen finns främst i de länder som valt socialismen som utvecklingsmodell och som slagit sönder det traditionella ägandet, som kunde ha bildat grunden i en ekologiskt balanserad utveckling. I Nordens närhet märks miljöproblemen alldeles särskilt inom de östeuropeiska staterna.

Samarbetet i Norden erbjuder en naturlig och kraftfull möjlighet för de nordiska länderna att göra sin stämma hörd i större internationella sammanhang. Över huvud taget utgör ett vidgat västeuropeiskt samarbete en viktig förutsättning för att lösa många svåra miljöproblem.

Under årtionden har havet utsatts för svåra påfrestningar i form av miljöförstörande utsläpp. Inte minst har de nordiska farvattnen drabbats hårt. Det främsta hotet mot den marina miljön är utsläppen av kemiska substanser som PCB och andra organiska klorföreningar, vilka ackumuleras i näringskedjan och kan hota högre djurarter. Oljespill från transporter och oljeutvinning är andra hot mot vegetation och djurliv.

Till följd av initiativ tagna på nordiskt plan har flera projekt för att förbättra den marina miljön kommit till stånd. Kommunala avloppsreningsverk har byggts och förbättrats. Det är angeläget att dessa i högre utsträckning utrustas med fungerande kvävereduk-

tion och att ökade satsningar sker på byggnade av fullgodas reningsverk.

Övergödning av sjöar och hav beror på utsläpp av olika ämnen, exempelvis kväve, fosfor och lösta organiska ämnen. Utsläppen härrör bl. a. från kommunala avloppsreningsverk, gödselaneläggningar, industrier, vägtrafik och jordbruk.

Övergödningen resulterar bl. a. i igenväxning av sjöar och vattendrag, algbloomning och döda havsbottnar.

De nordiska fosforutsläppen till vatten har emellertid minskat kraftigt under de senaste 20 åren. Kväveutsläppen minskar också. Utsläppen av gödande ämnen i Östersjön härrör i mycket stor utsträckning från Polen, DDR och Sovjetunionen; två tredjedelar av kväveutsläppen kommer – som exempel – från dessa länder. För att förbättra miljön fordras åtgärder i framför allt Östeuropa. Bättre rening av avlopp från industrier och hushåll och reducering av kväveutsläpp vid förbränning är nödvändigt för att minska övergödningen. Det är bl. a. mot denna bakgrund som vi moderata/konservativa medlemmar av rådet i ett nytt medlemsförslag har begärt att rådet skall rekommendera ministerrådet att i nära samarbete med näringsliv och myndigheter utforma ett investeringsstöds- och miljövärdprogram, som skall initiera investeringar i första hand i Baltikum och Polen för att nedbringa vatten- och luftföroreningarna i Östersjöns mest utsatta områden.

Detta medlemsförslag har social- och miljöutskottet – som jag påpekade i generaldebatten – ställt sig bakom. Utskottet fann det väl motiverat och ansåg att det bör genomföras så snabbt som möjligt.

Vi ställer oss positiva till de åtgärder som utskottet förordar i sina nu framlagda betänkanden, men anser att forskningen måste ges en ännu högre prioritet. En fullständigare kartläggning av den marina miljön i nordiska farvatten bör göras gemensamt, för att man bättre skall kunna förutse miljökatastrofer och förebygga dem. Anslagen till projektverksamheten måste därför omprioriteras på det sätt som vi angett i den reservation som vi fogat till ett tidigare betänkande rörande ministerrådets budgetförslag samt i det medlemsförslag som rådet nu behandlar.

Koncentration av koldioxid hotar att leda till en världsomfattande temperaturhöjning.

Följden blir stora klimatförändringar. Havsytan kan höjas som ett resultat av att havens vattenmassor kommer att öka i volym när polarisarna börjar smälta. I FN:s regi har initierats ett globalt program för att kartlägga hur den höjda havsnivån kommer att påverka världen.

De slutliga framtida följdverkningarna av den förhöjda temperaturen hotar att bli katastrofala, varför en politik mot ökande utsläpp måste genomföras.

De nordiska länderna bör gå i täten för minskning av koldioxidutsläppen. Även i det internationella arbetet bör de nordiska länderna verka för en minskning av fossilförbränningen. Ett stöd till skogsplantering i stor skala kan ge många goda samverkande effekter.

För förebyggande av växthuseffekter och minskning av koldioxidutsläpp är det viktigt att investera i energibesparande åtgärder, men också i åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. I framtiden är det också viktigt att öka resurserna för vidareutveckling av andra energiformer.

En ökad elanvändning inom ramen för den totala energianvändningen är bra för energihushållningen och miljön. Det moderna samhällets utveckling förutsätter en god tillgång på elkraft. Elkraft är central för arbetet för en bättre arbetsmiljö, för vår inre och yttre miljö.

Norden måste kunna möta det framtida elbehovet och samtidigt leva upp till utfästelserna om att minska koldioxidutsläppen. Biobränslen och naturgas, som ger mindre koldioxid än andra fossila bränslen, kan inom ramen för en miljöanpassad energibeskattnings ersätta oljeanvändning. En ökad elanvändning ersätter inte bara fossila bränslen utan är också ett uttryck för en förnyelse av vårt näringsliv som ställer mindre krav på energi i allmänhet och fossila bränslen i synnerhet. Med bibehållen kärnkraft är det möjligt att möta 1990-talets elbehov med effektiviseringar, effektiviseringar, kraftvärme och naturgasbaserad elkraft.

Kampen mot luftföroreningarna måste ses som den viktigaste miljöpolitiska utmaningen. Luftföroreningarna måste bekämpas hårdare. Svavel- och kväveutsläppen samt utsläppen av koldioxid från förbränning måste minskas. Miljöavgifter och skatterabatter

samt god energihushållning påskyndar omställningen till ett miljövänligare samhälle.

Fortsatt användning av kärnkraften gör dessa mål möjliga att uppnå. Att ersätta dagens energiproduktion i kärnkraftverk med motsvarande produktion i kolkondensverk kommer att öka koldioxidutsläppen dramatiskt. Denna utveckling är *inte* acceptabel. Därför skall planer på nya kol- och oljekondenskraftverk för att ersätta en snabbt avvecklad kärnkraft bestämt avvisas. En förtida avveckling av kärnkraften får aldrig resultera i att nödvändiga miljökrav på alternativ energi eftersätts. Den del av energiproduktionen som behöver ersättas måste i stället produceras med inhemska förnybara energikällor. Alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tillvaratas. Därför skall befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

Herr president! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den konservativa utskottsgruppens reservation, som fogats till betänkandet om handlingsplanen mot luftföroreningar, men i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Lilli Gyldenkilde (den vänstersocialistiska partigruppens talesman): Hr. præsident! Jeg skal give den venstresocialistiske gruppes synspunkter på de programmer, der er lagt frem, og de dagsordenspunkter, vi her diskuterer, og jeg vil tage udgangspunkt i den pådrivende internationale indsats.

Det er rigtigt, at de nordiske lande i mange enkeltsager har været den drivende kraft i internationalt miljøsamarbejde. En gennemlæsning af handlingsplanen mod luftforurening og havforurening giver det indtryk, at de nordiske lande samlet og enkeltvis er de mest aktive. Det er langtfra tilfældet.

Der er hyppigst en utrolig forskel mellem den retorik, miljøministre benytter sig af på hjemmefronten, og den nationale og nordiske indsats, når det kommer til konventionsarbejdet.

Der har i de senere år været en tendens til at prioritere udviklingen inden for EF frem for samarbejdet i konventionerne, der oftest er geografisk bredere end EF-samarbejdet på

disse områder, og som bl. a. inddrager udviklingslandene.

EF spiller en direkte rolle ved, at EF-Kommissionen i mange tilfælde forhandler i konventionsarbejdet officielt på Danmarks vegne. Det gør en samlet og pådrivende nordisk indsats næsten umulig. Det bør ikke være umuligt. Derfor skal det gøres muligt at lave fælles, ambitiøse forslag til konventionerne, og alle bør redegøre mundtligt for støtte hertil, når man sidder midt i arbejdet.

Hvor et enkelt nordisk land ønsker at gå videre end de øvrige nordiske lande, bør hensynet til at hæve det internationale ambitionsniveau prioriteres frem for hensyn til de nordiske kolleger.

Dette ambitiøse nordiske land vil ofte kunne regne med støtte fra udviklingslande og industrilande som Holland og Vesttyskland, der på mange måder er længere fremme end de nordiske lande. Det kan, som Social- og Miljøudvalget påpeger, ikke være det land, der har det laveste niveau, der skal lægge linjen.

De nordiske lande bør afsætte ressourcer til opprioritering af indsatsen i miljøsamarbejdet uden for EF, bl. a. et aktivt miljødiplomati mellem møderne.

Så skal jeg gå over til deponering af radioaktivt materiale.

Det fremgår af forslaget, at hvis der ikke kan opnås enighed i Londonkonventionen, så skal de nordiske lande arbejde for, at konventionen ændres, så deponeringer dækkes af konventionen og dermed forbydes. Dette er naturligvis en forbedring på papiret. Det er jo meget bekendt for os, at Sverige netop har færdiggjort et depot for radioaktivt affald under Østersøen ved Forsmarkværket, og jeg må jo spørge: Kan dette stadig væk udnyttes, og i givet fald hvor længe? For her er jo en sag, der tydeligt viser, at når sagerne løftes fra nationalt eller nordisk plan op i de internationale forhandlinger, så vindes der tid, og forureningen kan fortsætte, og vi ved ikke noget om, hvor længe, for det tager lang tid i de internationale forhandlinger; og det må de internationale forhandlinger selvfølgelig ikke blive brugt til. Det her må der sættes ind over for.

Det er positivt, at Ministerrådet vil udrede forskellige former for styremidler til at få skærpet producentansvar angående renere

teknologi- og affaldshåndtering, og jeg skal ikke undlade at gøre opmærksom på, at vi i 1988 stillede et forslag, der hed B 859/s, og det er dele af det, der nu er taget med her, og det er vi glade for.

Jeg vil minde om, at et højt ambitionsniveau for målsætninger er vigtigt og rigtigt. Men der er også rigtigt og vigtigt, at planerne føres ud i livet og effekten synliggøres. Ellers kan Norden nemlig ikke prale af miljøarbejdet, og det vil vi jo gerne. Vi vil jo gerne blive gode på dette område. Miljøkampen skal vindes, og dér skal jeg også opfordre til samarbejde herom med vore naboer. Det er ikke uden økonomiske omkostninger; det har vi haft en diskussion om tidligere, men det vil jo vise sig, at hvis vi taber miljøkampen, så vil det blive ubetaleligt.

Den venstresocialistiske gruppes synspunkt på atomkraften er velkendt, og jeg skal opfordre til at stemme imod Svenssons reservation. A-kraft er ikke sikkerhedsmæssigt forsvarligt efter vores hoveder. Det betyder altså, at vi ønsker at støtte udvalgets indstilling, som er, at der bør ske væsentlige forbedringer, før planerne kan blive acceptable.

Jeg synes, udvalget — det er jo ikke, tror jeg selv er med i det, at jeg vil rose det — har gjort et stort og flot stykke arbejde i den arbejdsgruppe, der har arbejdet med disse ting, og jeg synes, at der skal siges tak til dem, der har siddet med det, for det er et grundigt og godt arbejde, og såfremt udvalgets indstillinger bliver taget alvorligt af Ministerrådet, kan der komme noget godt ud af det, vi her diskuterer.

Miljöminister **Bärlund**: Värderade president! Först vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att social- och miljöutskottet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa handlingsplanen mot förorening av havet. Jag betraktar det som mycket viktigt med tanke på planens effekt i praktiken att den kan godkännas och att krafterna nu kan koncentreras på dess implementering. Planen har väckt stort intresse internationellt och det är viktigt att kunna distribuera den till de lämpliga internationella organen så snart som möjligt. Föreliggande handlingsplan mot förorening av havet är en reviderad version av den åtgärdsplan som debatterades i Hel-

singör hösten 1988 och som fastställdes av Nordiska ministerrådet i januari senaste år. Jämfört med den plan som nu är i kraft är den nya planen totalt omredigerad. Viktiga delar av planen är omarbetade och nya element har införts. Den marina handlingsplanen är till sitt sakinhåll allomfattande, dvs. den inbegriper alla kända källor till förorening av havet. Den inkluderar i princip alla bestämmelser som ingår i de internationella havsskyddskonventionerna i vilka de nordiska länderna är parter. Att genomföra de överenskommelser som man enats om inom ramen för det internationella samarbetet är ofta en svår uppgift också för de nordiska länderna.

Under beredningen av planen har man ständigt sökt efter möjligheter att i den nordiska handlingsplanen kräva mer än det man kunnat enats om inom konventionssamarbetet. Det har också varit möjligt att i föreliggande plan införa ett ansevärt antal skärpningar jämfört med föregående version av planen.

Den nordiska handlingsplanen sträcker sig över ett mycket stort havsområde. Att införa så detaljerade beslut som de nordiska länderna nu kunnat enas om för ett så stort havsområde måste anses som unikt i internationellt perspektiv. Den marina handlingsplanen är visserligen inte en konvention men den motsvarar i praktiken till sin effekt en sådan. Man kan mot bakgrunden av planens reella och sakmässiga omfattning och dess kravnivå utan omsvep konstatera att den är den mest krävande överenskommelse som för närvarande existerar för skyddet av havsmiljön.

Utskottet har förhållit sig kritiskt till ett antal punkter i planen och jag kan inte inom ramen för den tillåtna tiden bemöta alla detaljer i den här kritiken men ministerrådet uppskattar utöver de kritiska synpunkter, som ju alltid är viktiga, det stora intresse utskottet har visat havsplanen och jag kan lova att ministerrådet kommer att i det vidare arbetet anteckna och beakta de synpunkter som utskottet har kommit med. Några få kommentarer i alla fall: Beträffande försiktighetsprincipen vill jag nämna att de nordiska länderna i den här nyckelfrågan gått så långt det är möjligt. Det innebär att man med alla medel strävar efter att minimera utsläppen och inte nöja sig med att utgå från grän-

serna för vad naturen tål, ett av huvudkraven i det nordiska miljøprogrammet. De här gränserna är ikke heller alltid kjanda fastän forskning fortfarande intensivt pågår.

Det nordiska synsättet beträffande försiktighetsprinciplen är miljøpolitiskt radikalt och kräver självfallet en viss period av anpassning innan det i praktiken kan tillämpas inom alla sektorer och för alla utsläppskategorier. Också ministerrådet understryker viktigen av att omsätta synsättet i den praktiska miljöpölitiken, vilket i sig är en självklarhet. Det här synsättet har gjort det möjligt för de nordiska länderna att internationellt pläderna för upphörande av både förbränning och dumpning av avfall till sjöss. De nordiska ländernas roll härvidlag har varit kraftigt pådrivet.

Jag vill också notera att utskottet kommer med kritiska synpunkter beträffande förorening som förorsakats av lantbruket. Här vill jag hänvisa till att ministerrådet i praktiken har tagit till skärpta skrivningar jämfört med tidigare versioner. I alla nordiska länder arbetar man på att omsätta de här besluten i praktiken. Också möjligheten att införa miljöavgifter undersöks, t. ex. tilläggsskatt på konstgödsel är här aktuell. Sådana har man redan infört i några länder.

Beträffande de nordiska ländernas roll i det internationella arbetet kan man konstatera att den är kraftigt pådrivande och att de positiva beslut man fattat i de internationella kommissionerna oftast är genomdrivna på nordiskt initiativ och genom konsekvent arbete från nordisk sida.

Det havsmiljöprogram som nu kommer att godkännas är alltså sannolikt det mest krävande i internationellt sammanhang såsom Östersjökonventionen har varit en modellkonvention för de flesta regionala havsmiljökonventionerna. Norden ligger internationellt fortfarande i täten vad gäller miljöskyddet på det här området. Härefter ligger tyngtpunkten i dels att vi själva verkställer vårt program, dels i att vi arbetar för att få alla andra berörda länder att omfatta samma mål. Det här kommer att kräva god vilja, oppriktighet, förhandlingsförmåga och tålamod samt pengar. Skyddet av vår gemensamma havsmiljö kommer alltså att kräva breda satsninger. Vi kommer att behöva ett bredare samarbeite än tidigare kring Nordsjön, kring

Östersjön med stater utanför Norden och inom Norden.

Tyngtpunkten i arbetet kommer att ligga vid förverkligande av våra nordiska åtaganden men kanske særskilt i det bredare samarbeitet för att rädda våra gemensamma havsområden. Vi får alltså ikke här heller stirra oss blinda på våra egna målsättninger og problem hur viktigen de än är. Vi måste kunna sträcka vårt interesse ut över Nordens gränser. Særskilt vill jag här komma med ett opprop till effektivrad samlad insats till förmån för vårt hotade Östersjöområde. Och på den punkten har vi för länge sedan lämnat stadiet för politiska deklarationer till förmån för allt konkretare og ambitiösare insatser i vardagen.

Elsi Hetemäki-Olander övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: President! Bekjempelse av luftforurensninger har i mange år stått sentralt i det nordiske samarbeidet om miljøspørsmål. Dette har ført til at de nordiske land sammen har vært aktive pådrivere for å få til de internasjonale avtaler vi nå har om reduksjon av svovel- og nitrogenutslipp og av ozonnedbrytende stoffer. De nordiske land tar sikte på å opprettholde denne rollen også i de omfattende forhandlinger vi står foran når det gjelder klimautfordringene.

Den nordiske handlingsplanen mot luftforurensninger utgjør en viktig ramme for en felles nordisk innsats nasjonalt og internasjonalt i årene framover. Hovedvekten er lagt på å finne fram til felles mål og strategier. Når det gjelder de regionale luftforurensningene, legger planen opp til en strategi basert på naturens tålegrense, felles miljømål og kostnadseffektive tiltak over landegrensene. Det er første gang strategier trekkes opp på et slikt grunnlag. Alle de nordiske land vil utarbeide tålegrensekart etter ECE-manualen innen de fastsatte tidsfrister.

De nordiske land er langt framme når det gjelder tiltak for å redusere luftforurensninger fra svovel- og nitrogenutslipp og ozonreduserende stoffer, og andre land følger nå opp.

For å ha troverdighet som pådriver må de nordiske land selv gå foran på flere områder. Jeg er enig med utvalget i at dette både må gjelde tiltak i egne land og tiltak som påvirker utviklingen i andre land. I denne forbindelse er utviklingen i Øst-Europa og i u-landene av særlig interesse.

Vi i Norden, i likhet med de øvrige industrialiserte land, må redusere bruken av fossile brenslere. Dette vil være avgjørende for klimautviklingen. Holdningsendringer er nødvendige, men vi har flere virkemidler, både legale og økonomiske. Høyere avgifter på energi vil f.eks. stimulere til økt energiøkonomisering. Innen samferdsel vil virkningene av høyere bensin- og dieselsavgifter bli vurdert. En omlegging av beskatningen fra å eie til å bruke bil vil vi også se nærmere på. Det er også økende interesse for avgifter som miljøpolitisk virkemiddel utenfor Norden. Vi har bl. a. tatt initiativ både innen ECE og OECD for å starte et arbeid med internasjonale retningslinjer. Bruk av økonomiske virkemidler vil også stå sentralt på Bergen-konferansen i mai.

De nordiske land ligger langt framme når det gjelder krav til utslipp fra biler og fra faste anlegg.

Krav om bruk av beste tilgjengelige teknologi er imidlertid ikke nok. De nordiske land må være forberedt på betydelige omlegginger innen transportsektoren. Sterke restriksjoner på bruk av kjøretøyer som bruker fossile brenslere i byene, og sterk satsing på kollektivtrafikk vil være nødvendig.

Montrealprotokollen om reduksjon av ozonnedbrytende stoffer vil ventelig bli forsterket i løpet av året. Den nordiske handlingsplan og EF er på linje når det gjelder KFK. For øvrig er de nordiske land ledende når det gjelder krav om regulering av de øvrige ozonnedbrytende stoffene.

For å nå de miljømål som er foreslått i handlingsplanen, må utslippene særlig fra Øst-Europa reduseres kraftig. Etableringen av Nordisk Miljøfinansieringsselskap vil bidra til det, men det er behov for mer omfattende finansieringsordninger. De nordiske land vil arbeide videre med dette spørsmålet, bl. a. innenfor ECE og på Bergen-konferansen.

Økonomiske støtteordninger og overføring av teknologi til u-landene vil være nødvendig

for å redusere de globale klimaproblemene. På dette området må industrilandene ta et krafttak dersom den skadelige utviklingen skal snus. De nordiske land må bl. a. gjennom FN-systemet arbeide for at de rike landene tar sin del av ansvaret for å bygge opp et klimafond eller tilsvarende finansieringsordninger.

I tråd bl. a. med anbefalingene fra Noordwijk-konferansen om klimaforandringer vil de nordiske land arbeide for en global strategi for å beskytte skogene på jorda og det biologiske mangfold. Det arbeidet må bl. a. omfatte avvirkningsmetoder, skogplanting og skogvern.

Til slutt vil jeg uttrykke tilfredshet over at Sosial- og miljøutvalget har sluttet seg til planen. De konstruktive forslagene som er kommet opp under behandlingen i utvalget, vil Ministerrådet se nærmere på. Med grunnlag i denne planen står Norden etter min vurdering nå sterkere i det omfattende arbeid som ligger foran oss nasjonalt og internasjonalt.

En bærekraftig utvikling krever at miljøspørsmål ikke betraktes som en særskilt sektor, men at miljøhensyn bygges inn som en integrert del av hele samfunnsutviklingen. Mange av utvalgene og komiteene som er en del av det nordiske samarbeidet, arbeider med spørsmål av stor betydning for miljøet uten at dette til nå fullt gjenspeiler seg i sesjonene her i Nordisk Råd.

Jeg vil derfor som norsk miljøvernminister foreslå at det vurderes å innføre en grønn miljødag i Nordisk Råd hvert år der Nordens vei for å sikre en bærekraftig utvikling blir drøftet.

Kjellbjørg Lunde: President! Statsråden viste fleire gonger i innlegget sitt til at nordiske land har vore aktive pådrivarar for eit betre miljø. m. a. i internasjonale forhandlingar, og at vi er langt framme både når det gjeld tiltak og krav, t. d. når det gjeld utslepp frå bilar. Eg vil ikkje her gå inn på ein diskusjon om i kor stor grad dette er riktig. Eg berre konstaterer at eg for min del meiner at ambisjonsnivået burde vore atskillig høgare.

Så sier statsråden: "En bærekraftig utvikling krever at miljøspørsmål ikke betraktes som en særskilt sektor, men at miljøhensyn bygges inn i en integrert del av hele sam-

funnsutviklingen.” Det er det bra at statsråden seier, og det er riktig. Men no pågår det ei tilpassing, ei tilpassing av EFTA-landa, deriblant Norge, til EFs indre marknad, med mest mogleg tilpassing til EFs fire fridomar. Representanten Anne Enger Lahnstein, Senterpartiets parlamentariske leiar, sa i går at ho håpa at dei nordiske miljøvernministrane ville engasjere seg sterkt i løpet fram mot eit EØS, og ho viste vidare til ein miljørapport som Kommissjonen i Brussel har fått utarbeidd, som heilt klart konkluderer med at ei gjennomføring av den indre marknaden vil føre til dramatisk miljøforringing i Europa. Då vil eg spørje statsråden korleis ho konkret kan engasjere seg no for at denne tilpassinga, som no pågår i hurtigtogs fart, og etter mitt skjønn altfor ukritisk, ikkje skal hindre at vi i Norden, og Norge då spesielt, kan klare å jobbe etter dei ambisiøse målsetjingar og nå dei måla som eg veit at statsråden gjerne vil nå.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: President! Vi har studert EF-kommissjonens rapport om mulige miljøpåvirkningar av det indre marked, slik representanten Kjellbjørg Lunde nevnte. Jeg – og vi – deler den bekymring som det er gitt uttrykk for her. Det er enda viktigere enn noen gang å sørge for at bærekraftig utvikling blir brukt som et overordnet prinsipp i alt det praktiske miljøarbeidet framover.

Vi vil – og da snakker jeg spesielt om mitt eget land – gå inn i forhandlingene i EF/EFTA-prosessen svært aktivt for å medvirke til at vi kan beholde våre høye ambisjoner både når det gjelder miljø, helse og sikkerhet i det tilpasningsarbeidet som nå kommer i gang. Det er en fordel for alle land i Norden om vi når fram på den måten som vi ønsker, og det har jeg absolutt et håp om.

Jeg vil også legge til at vi ønsker at miljøbyrået i EF også skal bli åpent for tredjeland, slik at vi kan utnytte det fullt ut framover. Jeg har et håp om at det kan gis muligheter for en slik åpning på Bergen-konferansen i mai.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! I utvalgets innstilling til B 106/s har bl. a. Norges

representant Tore A. Liltved tatt en reservasjon som går på utnyttning av kjernekraft. Det er en ganske oppsiktsvekkende reservasjon sett fra norsk side. Jeg skulle formode at reservasjonen inneholder at dette også angår Norge. Ingen av de norske partiene har noen formulering om utnyttelse av kjernekraft i sine program.

Jeg vil gjerne høre den norske miljøvernministerens kommentar til at ett av medlemmene i Stortinget som tilhører ett av regjeringspartiene, har tatt en slik reservasjon. Jeg imøteser den norske miljøvernministerens kommentar til det.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: President! Spørsmålet om reservasjonen fra hr. Liltved oppfatter jeg som et direkte spørsmål til meg på vegne av min regjering og ikke som et spørsmål til de øvrige nordiske land – la meg presisere det nå når jeg svarer.

Min oppfatning er at den reservasjonen som er kommet fram, ikke er dekkende for vår regjering synspunkt på dette området. Jeg har også den oppfatning at den reservasjonen burde representanten ha drøftet med sitt eget parti, for så vidt meg bekjent, har heller ikke hans parti en programformulering av denne art.

Miljøminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Ministerrådet konstaterer med glæde, at Nordisk Råd har taget positivt imod udkastet til handlingsplan for renere teknologi og affald.

Blandt de nordiske lande er det jo en klar ambition at ligge i front på miljøområdet. Heldigvis er der i den vestlige verden en udvikling på vej, som på en række områder gør det sværere og sværere at leve op til denne ambition. Og det er helt bevidst, at jeg bruger ordet "heldigvis", for det er jo faktisk det, der miljømæssigt giver mest, at en række andre lande vil prøve at være bedre på det miljømæssige område end de nordiske lande. Jo mere progressivt miljøvenlige andre lande bliver, jo bedre for miljøet totalt set. CFC er i virkeligheden et godt eksempel på det. Danmark var som bekendt det første land i EF, der havde en afviklingsplan om, at man ikke skulle bruge CFC i Danmark efter år 2000.

EFs Ministerråd har vedtaget, at man ikke skal bruge CFC efter år 2000, fase ud, som det hedder, og nu kommer Kommissionen, måske fordi Kommissionen oprindeligt ikke var helt så progressiv, med et forslag om, at det kan ske nogle år tidligere. Det er da godt, at vi har den udvikling; jo flere lande, der driver i den retning, jo bedre.

Herefter skal jeg vende mig til det emne, som jeg specielt skal redegøre for, nemlig handlingsplanen for renere teknologi og affald.

Renere teknologi og genanvendelse er eksempler på områder, hvor den nordiske førerposition stadig er et faktum. Det er derfor også et uhyre centralt område for nordisk samarbejde, og det er et område, hvor det er vigtigt, at nordiske resultater bringes videre til andre internationale fora. Denne handlingsplan er den første internationale handlingsplan om renere teknologi. Med andre ord, her har de nordiske lande valgt noget, hvor andre lande ikke er i gang, og det kunne jo også være en god fælles nordisk strategi; de områder, hvor andre lande er i gang, er måske ikke de områder, vi skal være mest koncentreret om. I stedet for at gå ind i en detaljeret gennemgang af programmet vil jeg kort tage fat på det, som jeg opfatter som hovedpunkterne i bemærkningerne fra Nordisk Råd.

Generelt kan jeg sige, at Ministerrådet er helt enig med udvalget i de fleste punkter. Hvis man læser det mere omfattende underlagsdokument for selve planen, vil man da også konstatere, at der på en række af disse punkter er igangsat aktiviteter allerede.

Hvad angår PVC, hvor gruppen efterlyser initiativer, kan jeg nævne, at arbejdsgruppen bag handlingsplanen planlægger et seminar til oktober på baggrund af de nationale nordiske udredninger.

Hvad angår kviksølv, er der allerede et samarbejde i gang mellem den nordiske arbejdsgruppe, de svenske og danske myndigheder og EF.

Ligeledes har gruppen igangsat arbejde om miljømærkning, hvor det bl. a. vurderes, hvordan emballage evt. kan mærkes.

Hvad angår mini- eller lokalkompostering, foregår der en intensiv erfaringsudveksling mellem landene, og der er indledt et samarbejde med jord- og skovbrugsområdet herom.

Behandling af miljøfarligt affald fra industrien samt forsøg med affaldsbørser indgår i selve planen. Disse forsøg kører i øvrigt parallelt med forsøg i EF.

Hvad angår styringsmidler, vil den nordiske gruppe igangsætte et samarbejde med en arbejdsgruppe under UNEP om styringsmidler i forbindelse med renere teknologi. Det forventes etableret i dette forår. Herudover har Ministerrådet i andre regier igangsat arbejde vedrørende økonomiske styringsmidler.

Til sidst finder jeg det vigtigt at oplyse, at der i efteråret i Stockholm holdes en stor conference om denne handlingsplan med deltagelse fra myndigheder og industri.

Endelig hvad angår arbejdsmiljøaspekterne, er dette klart vigtigt i den konkrete opfølgning af handlingsplanen.

Jeg håber med dette, at udvalget og Nordisk Råd i øvrigt får indtryk af, at Ministerrådets aktiviteter på dette område er meget intense, og at Rådet kan give det fortsatte arbejde sin opbakning.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Nu har vi hørt tre miljøministre tale til os her, og jeg mener at have lyttet godt efter, men ikke hørt, at jeg fik svar på det spørgsmål, jeg stillede, nemlig om de nordiske miljøministre i fællesskab agter at komme med et udspil på den Nordsøkonference, der skal finde sted her i næste uge. Jeg spurgte konkret, om de ville foretage en aktion vendt imod England, for så vidt angår den radioaktive forurening af Nordsøen, og her specielt om Dounreay. Jeg spørger bl. a. på baggrund af det brev, som er blevet sendt til præsidenten for Nordisk Råd fra Shetlandsøernes råd, hvor de ser frem til vores fortsatte støtte til denne sag og opfordrer alle regeringer og parlamentsmedlemmer i Nordisk Råd til at rejse dette spørgsmål direkte over for den britiske regering ved den kommende Nordsøkonference.

Jeg vil gerne høre, om man fra ministerrådets side agter at foretage sig noget på dette specifikke punkt, og om man i øvrigt agter at komme med et fælles udspil på konferencen.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Det, der kalder mig herop, er den danske minister

Lone Dybkjær's ord om affaldshåndtering og tilvejebringelsen af ny teknologi. Det er jo en diskussion, vi har haft mange gange, og vi har bl. a. også rejst den her. Vi er meget lykkelige over, at man er kommet så langt, som man nu er; så må vi se, hvordan det kan lade sig gøre i praksis, om hvordan vi kan overholde planerne, hvad jeg naturligvis meget håber vi kan.

Men vi havde gerne set, at man var gået det skridt længere, at man havde behandlet spørgsmålet om transport af giftige materialer fra det ene land til det andet. Det er et kæmpeproblem, at man eksporterer giftigt affald, altså at man kører og sejler det rundt i hele verden og lægger det af – meget ofte i et u-land et eller andet sted.

Jeg har forstået på det remissvar, der er kommet på et forslag, SF har stillet herom, at regeringen er positivt stillet over for dette, og jeg vil gerne høre, hvad der er baggrunden for, at man ikke har kunnet komme videre i de andre nordiske lande; jeg skal ikke spørge om EF, da det ville føre for vidt at redegøre for det her.

Hvorfor vil de nordiske lande ikke være med til at udforme nogle effektive regler for håndtering af eksport af giftigt affald til hinanden og til andre lande?

Miljøminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Svaret på spørgsmålet fra fru Dorte Bennedsen er, at vi vil komme med et fælles udspil, og at vi i øvrigt under Nordsøkonferencen vil gå temmelig aktivt til værks, når det drejer sig om diskussionen med UK om den måde, de håndterer dumpning og andet miljøarbejde på.

Hvad angår spørgsmålet om transport af giftigt materiale, forstår jeg ikke helt fru Lilli Gyldenkilde's spørgsmål, idet der jo i forbindelse med Baselkonventionen foregår et arbejde med spørgsmålet om giftig transport. Kernepunktet i spørgsmålet om transport af giftige materialer er ikke, at man ikke vil lave effektive regler, for det er der såmænd mange lande der gerne vil, men i hvilket omfang det er hensigtsmæssigt at transportere giftigt affald, for i nogle tilfælde kan det faktisk godt være hensigtsmæssigt, at der foregår en transport af giftigt affald hen til et land, hvor der er tale om en sikrere oparbejdning, end der

kan ske i det enkelte land. Det er dette, diskussionen har drejet sig om. Jeg forstod, at fru Lilli Gyldenkilde henviste til et tidligere stillet spørgsmål. Jeg blev ikke helt klar over, om det var i denne eller i en tidligere session, men hvis det var i en tidligere session, kan man sige, at der i året 1989 – 90 er sket noget i forbindelse med Baselkonventionen, altså er sket en afklaring på dette område. Men hvis fru Lilli Gyldenkilde vil uddybe sit spørgsmål, kan det være, jeg kan svare mere præcist.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Jeg vil gerne takke den danske miljøminister for svaret, der gik ud på, at de nordiske miljøministre vil komme med et fælles udspil på Nordsøkonferencen; det synes jeg er fint. Jeg er overbevist om, at rådet er glad for det, men jeg er også overbevist om, at rådet ville være overordentlig glad og tilfreds, hvis ministrene kunne afsløre bare en kende af, hvad dette fælles udspil kommer til at gå ud på.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Jeg beklager meget, hvis jeg har formuleret det, jeg sagde, uklart, og det har jeg, kunne jeg høre på svaret. For jeg er fuldt ud klar over, at der er sket noget på dette område, men spørgsmålet er, om der er sket nok. Jeg har faktisk rost det, der nu sker i forbindelse med håndteringen af affald i det hele taget og ikke mindst alle planerne om, at man nu skal finde frem til ny teknologi i den forbindelse. Det er således ikke noget drillespørgsmål, jeg stiller. Det, jeg ønsker at få at vide, er, om der i det videre arbejde kunne indarbejdes noget om den problematik i ministerrådsforslag, vi skal tage stilling til på et senere tidspunkt.

Miljøminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Til fru Lilli Gyldenkilde vil jeg sige, at jeg såmænd ikke tror, det var fru Lilli Gyldenkilde, der udtrykte sig uklart; det var snarere min opfattelsesevne, der ikke var specielt talentfuld eller lige præcis gearret på det spørgsmål. Men jeg kan svare, at det ikke er umuligt, at vi får indarbejdet noget i det videre handlingsforløb vedrørende transport af giftigt affald, som jo klart er en hovedprob-

lemstilling i forhold til næsten alle andre problemstillinger i denne sammenheng.

Fru Dorte Bennedsen vil jeg gjøre opmærksom på, at vi jo på et senere tidspunkt skal behandle et spørsmål, der er stillet vedrørende Dounreay, og vi vil så prøve at få formulert et mere præcist svar, end jeg er i stand til at give på nuværende tidspunkt. Når jeg ikke gik dybere ind på det, er det, fordi der er et spørsmål senere, hvor den norske miljøminister vil give et temmelig utførligt svar på Ministerrådets vegne, og så kan vi måske ved den lejlighed — det er jo om relativ kort tid — fortsætte dialogen.

Alsaker: Fru president! Miljøpolitikken har en helt sentral stilling i Nordisk Råd. Jeg minner om den ekstraordinære miljøsesjonen høsten 1988, hvor det ble vedtatt et nordisk miljøprogram og en tiltaksplan mot havforurensning. Rådet har også de senere år arrangert internasjonale miljøkonferanser, og Ministerrådet fremmer til denne sesjonen en rekke ministerrådsforslag. Dette er positivt. Miljøpolitikken i Norden har beveget seg fra prat til handling. De alvorlige miljøproblemene gjør det tvingende nødvendig å oppnå resultater. Strategien er klar: Ut fra en samlet opptreden kan de nordiske land samlet gå ut som en spydspiss inn i andre internasjonale fora og forhandlinger. Et samlet Norden vil stå langt sterkere som pådriver enn hva de enkelte landene kan gjøre alene. De planer som nå skal vedtas, er også beregnet til bruk utenfor de nordiske grenser.

På rådets annen ekstrasesjon i 1988 lovet miljøvernministrene å fremlegge nasjonale rapporter om oppfølging av havplanen innen utgangen av 1989. Dette løftet har Ministerrådet ikke klart å oppfylle, noe som gir grunnlag for en kritisk merknad.

I Vest-Europa har vi store miljøproblemer. I Øst-Europa, derimot, ser man en miljøkatastrofe i øynene. Problemene er så enorme at det trengs massiv hjelp fra andre land. En vesentlig del av luftforurensningene i de nordiske land kommer fra Øst-Europa, og de østeuropeiske landene bidrar også sterkt til forurensning av Østersjøen og Nordsjøen. For de nordiske land vil det i mange tilfeller falle rimeligere å investere i rensing av de østeuropeiske utslippene fremfor ytterligere rensetil-

tak i eget land. Forslaget om et eget nordisk selskap for risikokapital til miljøinvesteringer i Øst-Europa er her et steg i riktig retning. Jeg forutsetter at lånerammene vil bli løpende vurdert og forhøyet såfremt det er et praktisk behov for det.

Når det gjelder den alvorlige forurensningssituasjonen på Kola-halvøya, vil jeg komme tilbake til det under behandling av medlemsforslag A/906.

Når det gjelder handlingsplanen mot forurensning av havet, er det positivt at planen er mer konkret og går noe lenger på viktige punkter enn de nordiske landene tidligere har gått inn for i internasjonal sammenheng. Jeg tenker her særlig på utslippene av miljøgifter og metaller, der ambisjonene om reduksjoner nå er høyere enn tidligere. Den kommende nordsjøkonferanse, den 3. i rekken, i begynnelsen av neste måned i Nederland vil vise om det er mulig å få internasjonal aksept for disse skjerpede krav. Det faktum at forberedelsene til nordsjøkonferansen i utstrakt grad skjer på felles-nordisk basis, er nok et bevis på betydningen av det nordiske samarbeidet.

Også forslaget om et nytt handlingsprogram mot luftforurensinger innebærer et skritt fremover sammenlignet med det eksisterende program fra 1987, både når det gjelder omfang og klare og tidfestede målsettinger. Jeg vil understreke betydningen av at de globale luftforurensningene og mulige fremtidige klimaendringer har fått en fremskutt plass i det nye programmet.

Nordisk Råd vedtok den 3. mars i fjor å utlyse 1990 som nordisk miljø- og biologiar. Hensikten med året er å øke miljøbevisstheten blant folk generelt og spesielt blant ungdom. Foreningene Nordens Forbund er av Ministerrådet gitt ansvaret for gjennomføringen av året, og har fått økonomisk støtte fra det fellesnordiske budsjett til dette. Nasjonalt er det også bevilget midler. De nasjonale avdelinger av Foreningen Norden arbeider nå aktivt for å skape et folkelig engasjement og oppmerksomhet i miljøvernssaker det kommende år. Miljø- og biologiar vil åpnes offisielt på verdens miljøvern dag den 5. juni, og vil pågå til midten av 1991.

Tora Aasland Houg: President! Jeg er selvsagt enig med Svein Alsaker i at det er viktig

å stille høye krav til utslipp for å redusere miljøproblemene. Jeg tenker da særlig på havforurensningen og på den konferansen som resulterte i dokumentet fra Helsingør i november 1988.

Så vidt jeg husker, var Svein Alsaker en sterk pådriver når det gjaldt dette dokumentet, og han var den fremste til å kritisere den norske regjeringen som han mente på det tidspunktet ikke fulgte godt nok opp.

Det som imellomtiden har skjedd, er jo at representanten Svein Alsaker nå tilhører et parti som deltar i den norske regjeringen. Og jeg vil da spørre konkret: Hva er gjort av den regjeringen som Alsaker og hans parti tilhører når det gjelder de konkrete oppfølgningene fra Norges side, og gjerne også fra nordisk side, i forbindelse med det konkrete krav det her er snakk om? Jeg tenker da f.eks. på utslipp av miljøgifter. Jeg tenker på hva som er gjort av fellesnordiske tiltak for å gjenopprette balansen i havet og bygge opp igjen fiskeressursene. Jeg tenker på hva som er gjort for å redusere utslipp av fluorholdige forbindelser av fosfater og kvelstoff, og jeg tenker på hva som er gjort for å overholde og følge opp Nordsjøavtalen, og for å redusere olje- og kjemikalieutslipp fra offshorevirksomheten. Alt dette er meget viktige mål, og det er viktig å ha klare krav og høye krav. Men vi kommer ingen vei bare med ordene og dokumentene. Det er helt nødvendig at det enkelte land følger opp.

Det var et konkret spørsmål om hva den norske regjeringen nå i tiden den har sittet, har gjort for å følge opp disse kravene helt konkret.

Alsaker: Fru President! Tora Aasland Houg minnet om at jeg var en av pådriverne når det gjaldt den nordiske havforurensningsplanen. Det er riktig, og det er jeg faktisk meget stolt av.

Når det gjelder den fellesnordiske havplanen, er den mer konkret. Den tar f.eks. sikte på å redusere utslippene av kjemikalier og miljøgifter fra oljeinstallasjonene til havs med henholdsvis 30 og 50 pst. Når det gjelder miljøgifter, står det minst 50 pst., og jeg tror at Norge innen den tidsrammen som er satt opp, skal kunne make å nå frem til en langt større reduksjon enn 50 pst.

Det som kanskje kan bli det store problemet, er om vi greier å redusere utslippene av næringsalter av nitrogen og fosfor med 50 pst. innen 1. januar 1995. Her er det jo i Norge konkrete planer om betydelige investeringer, bl. a. i kommunale kloakkanlegg – meget store opplegg. Her er det snakk om, jeg kan ikke si akkurat beløpet, men det dreier seg om mangfoldige milliarder. Det er altså konkrete planer på gang som gjør at man må ha lov til å si at man skal kunne greie å gjennomføre denne planen innen den tidsrammen som er satt. Jeg tror ikke at den handlingsplanen som nå er lagt frem, kan brukes som noe argument for at vi ikke vil make å gjennomføre denne planen.

Olof Jansson: Fru president! Vid Helsingørsessionen antogs av rådet den nordiska miljöplanen liksom handlingsplanen för den marina miljön. Mot den senare, som antogs med mycket knapp majoritet, uttalades redan då stark kritik mot planens kraftlöshet. Att ministerrådet utlovade en reviderad plan till denna session, som nu föreligger här, bidrog mycket till att den antogs.

Den reviderade planen innehåller berikande kompletteringar i fråga om detaljer baserade på de nationella planerna, men grunddragen kvarstår oförändrade, dvs. tidsramarna och i stort sett omfattningen av saneringsåtgärderna.

För fem år sedan, just här i Reykjavík, kunde jag i mitt inlägg i generaldebatten berätta om hur i norra Östersjön sårsjukdomar hos fisk uppträdde snabbt och allvarligt. Jag kunde berätta om hur bottenfloran, särskilt blåstången – den främsta arten – snabbt dog ut i stora områden. På den tiden var miljöfrågor gällande havet så nya att mitt inlägg var den ropandes röst i öknen. Nu ser vi vad som har hänt på fem år.

Vad kan jag idag med lekmannens ögon berätta om samma område? Jo, vi vet, från forskarrapporter, att nära 50 procent av Östersjöns botten idag är död. Men hur är det med de återstående 50 procenten? Är den halvdöd? Är den till 75 procent död? Vi vet inte. Men jag kan berätta hur, på de två senaste åren, havets fåglar, som tillhör de stora havsvidderna, definitivt flyr in i de inre skärgårdarna på de grunda biologiskt helt fram-

mande bottenarna, och hur havets fiskar på de djupa vattnen går upp på de grunda bottenarna, med endast några meters vatten. Det är en abnorm ekologisk rubbning.

Vet vi hur det ser ut om fem år då tidsgränsen går ut för den föreliggande handlingsplanen? Nej, vi vet inte någonting ännu om detta. Det är mänskligt att vara förhoppningsfull, men vi kan vara beredda på det värsta.

Havsmiljökonferensen i Köpenhamn i oktober utgick från en handlingsplan för de nordliga haven. Och – detta är mycket viktigt – en handlingsplan grundad på naturvetenskap enbart, icke några ekonomisk-politiska kompromisser. Naturens lagar kompromissar inte, de lyssnar inte på vad vi säger, men är beroende av vad vi gör.

Av tidsskäl kan jag inte gå in på detaljer i planen. Vi kan inte annat än anta den. Men viktigt blir nu att vi årligen i samband med den utlovade rapporteringen från ministerrådet om tillståndet och uppföljningen mycket uppmärksammat följer utvecklingen. Kan vi börja se förbättringar eller måste vi skärpa oss ytterligare? Det här är en så övergripande sak att vi årligen bör kunna ge den en samlad, vaksam debatt. En sak är säker: Om vi misslyckas med dessa planer kommer syndaflo den över oss.

Liltved: Ærede president! Målrettet, realistisk og styrket miljøinnsats er nødvendig og ønsket. Aldri tidligere har bevissheten om at vi alle lever i samme rom vært større, aldri tidligere har ønsket om en skikkelig rengjøring av dette rommet vært klarere uttalt. Vi opplever nå også i Norden fisketomme vann, syk og skrantende skog, syke nærhav som ikke lenger kan gi næring og oppvekst til hekkelige fugler, tungmetaller i vann og i viltet og stadig flere mennesker med allergier, eksem, cancer og andre miljøbetingede plager og sykdommer.

Aldri tidligere har vi i Norden opplevd et tiår med så store avvik i temperatur, i nedbør og i vinder. Det er stadig sterkere grunn til å tro at disse avvikene henger sammen med drivhuseffekten. Avvikene er nemlig slik som forskerne har forutsatt dersom drivhuseffekten forhindrer tilstrekkelig utstråling fra jorden. Vi vil da i Norden få økte temperaturer, mer nedbør i form av regn og perioder med

sterkere vinder. La meg da bare minne om at fra 1. januar til i dag har det for Nordsjøen blitt gitt mer enn 60 storm- og orkanvarsler. Og mens vann er symbol for liv, er vesta- og østavindsregnet for store deler av Norden snart synonymt med snikende grenseoverskridende forgiftning av natur, dyr og mennesker.

Kampen for å få til en hurtigst mulig reduksjon av karbondioksid og andre klimagasser er den viktigste og mest alvorlige vi står overfor. Jeg er derfor glad for at utvalgets talsmann, Sten Svensson, understreket dette sterkt og direkte i sitt innlegg.

Vi har begynt kampen mot klimagassene, men vi har så vidt forlatt startblokken i et langt og kritisk løp. Vi vet veldig mye om hva vi kan gjøre i dette løpet for å nå målet – nå må vi handle ut fra denne viten. De tiltak vi i dag vedtar, gir håp om slik handling.

Bilen er den største klimaforurenseren vi har. Dette er et sørgelig faktum, men det gir også store muligheter. Vi må kreve at bilindustrien omstiller sin produksjon av energislukende og forurensende biler, til biler som bruker langt mindre brennstoff pr. mil, eller renere alternative energikilder. Vi vet det er mulig, og her ligger det enorme muligheter til raske og betydelige reduksjoner av klimagasser. Busser og vogntog drevet med naturgass, er bare én lovende vei ut av forurensningsutføret.

Vi ser en gryende og nesten revolusjonerende utvikling innen transport med tog. Hurtige og miljøvennlige tog vil i stadig større grad kunne konkurrere med bil og fly om transport mellom de større befolkningskonsentrasjonene. Dette fortrinnet må også vi bruke der det er fornuftig og realistisk. Nordisk Råd vil på dette området kunne gjøre en innsats som pådriver.

Vi må heller ikke nøle med å utnytte renere energikilder for å få ned klimagassutslippene. Energileveranser fra olje- og kullfyrte varmekraftverk kan erstattes med naturgass. En slik gasserstatning kan gi vesentlige reduksjoner av karbondioksid og svoveldioksid. Også nitrogenoksidutslippene kan ved bruk av kjent renseteknologi bli små. For de nordiske landene vil de grenseoverskridende forurensninger, bla. fra England, Tyskland og de østeuropeiske statene, kunne bli sterkt redusert dersom disse vil gå inn på en erstat-

ningslinje. Det gjelder derfor at Norden gjør felles sak overfor disse landene, ikke bare ved å tilby hjelp, men også ved å sette krav. De bør erkjenne sitt ansvar, og etter hvert bør også de akseptere og gjennomføre prinsippet om at forurenseren må betale.

Det er viktige miljøtiltak Nordisk Råd nå vedtar. Men vedtak er én ting, handling en annen. Ofte – for ofte – blir avstanden fra ord til gjerning lang. Det må ikke skje nå. Jeg vil derfor understreke hvor viktig det er å få regelmessige rapporter om de tiltak som blir gjennomført. Vi må forlange i Nordisk Råd, og i våre respektive parlamenter, en skikkelig rapportering og etterprøving av tiltakene.

Til slutt noen ord om min reservasjon angående kjernekraft. Representanten Oddrunn Pettersen og statsråd Kristin Hille Valla har knapt lest hva reservasjonen egentlig sier. Det jeg er med på, er reservasjon mot å legge ned eksisterende atomkraftverk i Sverige og Finland, så lenge den energi disse leverer ikke kan erstattes av annet enn energi fra klimaforurensende kraftverk.

Dalheim: Fru president! Jeg har med forundring registrert Tore Liltveds reservasjon i tilknytning til medlemsforslag om bekjemping av luftforurensning, og jeg føler grunn til å ta det opp selv om Tore Liltved her forsøkte å forklare sitt standpunkt.

Det er oppsiktsvekkende at Tore Liltved her gjør seg til talsmann for videre utnyttelse av kjernekraft – en energikilde som politikere bredt har tatt avstand fra i norsk energi- og miljøpolitisk debatt. Slik jeg må forstå Tore Liltved, skal nå kjernekraft være akseptabelt når økonomiske og sikkerhetsmessige forhold kan virke ivaretatt. Et slikt standpunkt er oppsiktsvekkende fra en representant med tilhørighet til Norges nåværende treparti-regjering. Vi har nå fått bekreftet av den norske miljøvernminister Hille Valla at Liltveds reservasjon visstnok ikke er regjeringens Syses politikk. Jeg vil derfor spørre hvor i det norske politiske miljø Liltved har grunnlag for sitt standpunkt om atomkraft i en innstilling til Nordisk Råd.

Liltved: Ærede president! Jeg vil for sikkerhets skyld lese gjennom det som står mot slutten av reservasjonen:

”Den del av energiproduksjonen som behøver ersattas måste istället produceras med inhemska förnybara energikällor. Alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tillvaratagas. Därför skal befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.”

Jeg tror ikke det står i noen motstrid til en politikk som også den norske regjering kan stå for. Men dette er jo også min rett til å ha et personlig synspunkt, og det er ut fra det jeg slutter meg til denne reservasjonen.

Marianne Samuelsson: Fru president! Jeg skulle kunna säga att det är positivt att vi här i Nordiska rådet diskuterar miljöproblematiken och att miljöfrågorna har fått en framskjuten roll. Men samtidigt tyder det egentligen på ett klart misslyckande för oss politiker. Vi har inte lyckats planera ett samhälle i harmoni med naturen. Vi har inte lyckats att lösa miljöproblemen utan snarare skapat dem.

Det framlagda ministerrådsförslaget är enligt vad jag kan förstå inte något annat än en upprepning av redan tidigare beslutade saker. Det innehåller få konkreta punkter och få nya förslag. Målsättningen borde emellertid vara att skapa program som passar och som är anpassade till vad naturen tål. Om man skall handla efter vad naturen tål, måste det till genomgripande radikala förändringar. Vi kan inte längre skrapa på ytan utan måste gå på djupet och försöka förändra.

Jag skulle vilja säga så här: Ministerrådet måste sluta att agera bromskloss när det gäller dessa frågor. Ministerrådet måste våga vara radikalt och driva miljöfrågorna framåt. Det behöver sättas gränser och tidsangivelser i programmet. I vårt medlemsförslag har vi angivit en del sådana gränser, men våra förslag har tyvärr förkastats i stor utsträckning.

Det är emellertid glädjande att läsa Ungdomens Nordiska råds program, som tar upp ungefär samma saker och även har angivit tidsgränser. Visserligen är dess tidsgränser senarelagda, eftersom programmet framlades ett år efter oss.

Nordiska rådet måste arbeta för att Basiskonventionen skärps så att vi får ett totalstopp för export av miljöfarligt avfall från i-

länder till u-länder. Kritiska belastningsgränser måste upprättas. Till stor del kan detta kanske byggas på de kartläggningar som ECE arbetar med och som är värdefulla eftersom de omfattar hela Europa.

Även avfallsproblemen är problem som vi har skapat genom vår samhällsstruktur och som växer med ökande konsumtion. Vi måste både minska avfallsmängderna och sortera avfall samt försöka återanvända så mycket som möjligt. Det måste bli lönsamt att återanvända, reparera och ta till vara det som vi redan har börjat utnyttja.

Åtgärderna mot havsföroreningar måste skärpas ordentligt. Fortfarande har vi ett alltför sjukt hav. Fisken dör, om den ens finns över huvud taget. Ibland kan vi inte ens bada i våra vatten. På fastlandet är marken så försurad att dricksvattnet i många områden ligger klart under normgränsen. Vattnet innehåller metaller, som våra barn får i sig och vars långsiktiga effekter vi inte vet.

Luftföroreningarna måste naturligtvis minskas. Detta kräver bl. a. en annan trafikplanering. Kraftiga satsningar måste ske på kollektivtrafik och på spårbunden trafik. Detta gör det helt omöjligt att över huvud taget bygga en Öresundsbro, en fråga som tidigare här varit uppe till debatt.

Skulle det hända en olycka med kärnkraften, vore vi helt sålda. Vad har vi för glädje av en billig energikälla, om vi inte längre kan bo kvar. De som har talat så varmt för kärnkraften har inte nämnt ett ord om kärnkraftsproblematiken, uranbrytningen och slutförvaringen, som vi fortfarande inte har löst och som vi absolut inte skall ha i vårt havsvatten.

Jag hoppas att ministerrådet flyttar fram sina positioner och att vi får se bättre förslag med mer konkreta åtgärder, som gör att vi inte behöver diskutera dessa frågor år ut och år in. Vi skall kunna känna att vår luft är frisk och att vårt vatten är friskt. Vi måste ha en natur som vi kan lämna över till våra barn med glädje.

Grethe Lundblad: Fru president! Med anledning av att debatten har pågått så länge tänkte jag göra mitt anförande till ett debattinlägg och kommentera vad andra har sagt.

Först vill jag kommentera de politiska an-

föränderna i början och säga till Marjatta Väänänen att hennes uppgift att mitten var tillskyndare av miljökonventionen är felaktig. Det var ett socialdemokratiskt medlemsförslag som ledde fram till miljökonventionen – jag vet det, för jag skrev det personligen. Jag kan tala om att även många andra förslag har socialdemokratisk bakgrund.

Jag tycker att mittenpartierna har en ful ovana att framställa sig som bäst i miljöfrågor. Det var också ett socialdemokratiskt förslag som först väcktes här i rådet om havsmiljön. Det var vidare ett socialdemokratiskt förslag som ledde fram till förslaget om ett nordiskt handlingsprogram för en bättre avfallshantering.

Till Sten Svensson vill jag säga att det naturligtvis är riktigt att det finns många miljöproblem i Östeuropa som är till bekymmer för oss, men vi får inte glömma att det också i den västliga världens mer utpräglade marknadsekonomier finns förfärliga exempel på dåliga miljöer. De som rest i USA har sett exempel på vilken dålig miljö en otygglad marknadsekonomi kan leda till. Om vi har dålig miljö i Europa, kan vi inte bara skylla på östländerna.

Med anledning av Sten Svenssons reservation vill jag gärna säga att det är riktigt att de nordiska länderna går i spetsen för att få ner koldioxidutsläppen. Det vill också vi socialdemokrater göra, men inte till priset av risk för radioaktiva utsläpp. Sverige har fått verklig kännning av utsläppen från Tjernobyl genom att sjöar och marker på en del håll i norra Sverige blivit cesiuminfekterade. Vi vet vad ett utsläpp från ett kärnkraftverk kan ställa till med också långt från kraftverket.

Sedan skulle jag vilja kommentera miljöministrarnas anföranden. Det är viktigt att vi tar allvarligt på miljöproblemen. Även i ministerrådets planer finns det exempel på allvarlig belastning på miljön. Man säger på ett ställe att ökningen av närsalterna i Östersjön är oroväckande, och man säger att det finns allvarliga vattenmiljöproblem på grund av kväve- och fosforbelastning i utsläppen. Man säger att Sverige 1985 släppte ut 5 000 ton toxiskt klor i Bottenhavet och Finland 4 500 ton.

Eftersom vi skyller på östländerna kan jag tala om att kväveutsläppen i Östersjön från de nordiska länderna är större än från alla

andra länder tillsammans. Det gör att vi måste ta kampen mot miljöföroreningsarna på verkligt allvar.

När vi antog havsmiljöplanen framförde vi i social- och miljöutskottet krav på att de nordiska länderna skulle lägga fram nationella handlingsplaner. Men när vi i utskottet fick den nya havs- och luftföroreningsplanen fanns inga nationella planer med, som man hade lovat skulle vara färdiga den 31 december 1989. Därför ställde jag frågor till de nordiska ländernas regeringar om dessa planer, och jag fick dem för tio dagar sedan – för sent för att kunna påverka utskottets utlåtande. Därför vill jag ta några utdrag ur dem för att visa att det tydligen går långsamt även i Norden att förbättra miljön.

Av den finska regeringens nationella plan framgår att man på oerhört många områden utreder och undersöker. Man har undersökningsprogram om teknik för reduktion av kväve i kommunalt avloppsvatten och om lantbrukets belastning på vattnet. Man kan fråga sig varför Finland måste ha utredningar om det, när Sverige och Danmark har tydliga erfarenheter från området.

I Norges plan sägs att man skall rena avloppsvattnet i Oslofjorden, men man talar inte om reningsgraden.

I den danska planen talas om vattenmiljöplaner, men det sägs inte vad de innebär eller hur långt man har kommit.

Jag vill uppmana miljöministrarna att skärpa kraven speciellt mot kommunernas avloppsrening och lantbruket och att se till att Norden, som tidigast började med miljöåtgärder, fortsätter att gå i spetsen. Följ Brundtlandkommissionens principer inte bara i ord, utan i handling!

Sten Svensson: Fru president! Grethe Lundblad har ifrågasatt mitt påpekande om utvecklingen i östländerna. Jag syftade på att det framförallt var dessa länder som hade orsakat miljöförstöring. Men en viktig skillnad är att marknadsekonomierna i väst har tillhandahållit teknologin för att lösa miljöproblemen och tagit initiativ till det. Detta är en väsentlig skillnad, Grethe Lundblad.

Så till vad hon nämnde om koldioxidutsläppen. Jag har med mig ett betänkande från

den svenska riksdagen våren 1988. Då fattade riksdagsmajoriteten beslut om att lägga ett tak på koldioxidutsläppen. Mot detta beslut reserverade sig socialdemokraterna, och en av reservanterna var just Grethe Lundblad.

Vi har också gått i spetsen för att främja en övergång till katalytisk avgasrening på bilar. Även på den punkten reste socialdemokraterna motstånd när vi tog initiativ av den innebörden.

Beträffande kärnkraften är vi inte ensamma om en positiv bedömning. Även miljövärdarna är positiva. Nils Dahlbeck – doktor i biologi – är en av miljövärdarna som tror på kärnkraften. I dag betraktar han alternativen till kärnkraft som större hot mot miljön. Förurningen och alla nya kemiska ämnen är det som verkligen äventyrar vår livsmiljö, menar han, och han säger: ”Den mest akuta insatsen för miljön för närvarande är att upphäva avvecklingsbeslutet.”

Vi moderater som har intagit den här ståndpunkten är alltså inte ensamma. Vi har stöd av auktoriteter inom miljövärdan.

Grethe Lundblad: Fru president! Jag hoppas att åhörarna lade märke till att Sten Svensson inte nämnde ett ord om radioaktiva utsläpp. Det är riktigt att riksdagen fattade ett sådant beslut som han nämnde och att jag inte var med på det. I Sverige vet vi nämligen att en avveckling av kärnkraftsverken skulle medföra att vi inte kan sänka koldioxidutsläppen under exempelvis en femårsperiod. Detta gäller endast energiproduktionen, men vi kan sänka koldioxidutsläppen från andra källor och på detta sätt undvika att få ökade koldioxidutsläpp. Inte heller det nämnde Sten Svensson.

Jag tycker att Sten Svensson borde kommentera de stora radioaktiva nedfall vi haft i Västerbotten och Gävleområdet från Tjernoby. De har gjort att man måste förbjuda fiske i många sjöar och har medverkat till att vi måste slakta tusentals renar som haft för hög cesiumhalt. Det är allvarligt när maten infekteras av cesium på grund av en olycka i ett kärnkraftverk.

Det skrämmer mig att det finns så många politiker som vill ha kvar kärnkraftsverken, när vi vet vilken fara kärnkraften kan innebära för människors livsmiljö.

Sten Svensson: Fru president! Jag vill säga till Grethe Lundblad att vi i Sverige har utvecklat våra kärnkraftsverk så att de hör till de främsta i världen vad gäller teknisk standard. Jag vill peka på reaktorsinneslutningen och de filter som har byggts i anslutning till reaktorerna och som inte finns i andra länder.

Det är ingen vits med att avveckla kärnkraftsverk som är säkrast i världen. I stället bör vi utnyttja den tekniska utvecklingen i vårt land och sälja vårt kunnande till andra länder som behöver det bättre. De som bor i södra Skåne har fågelvägen lika långt till Ignalina i Litauen som till Forsmark, men en skillnad är att Ignalinaverket är av samma typ som Tjernobyilverket och dessutom mycket större.

Grethe Lundblad: Fru president! Jag vill påminna om att olyckan vid kärnkraftsverket i USA berodde på den mänskliga faktorn, och man tror att också olyckan i Tjernobyil till stor del berodde på den mänskliga faktorn och inte på tekniken.

Vi är här för att diskutera Norden. Danmark har ingen kärnkraft, Norge har ingen kärnkraft. Jag hoppas att Sverige blir nästa land som inte använder kärnkraft.

Hjörleifur Guttormsson: Fru præsident! Miljösagerne er ved at få den plads i diskussionen her i Nordisk Råd, som de kræver. Men vi kan ikke kun nøjes med diskussion, vi trænger til konkrete handlinger gennem internationalt samarbejde og i hvert land.

Her i Island har vi et særligt miljøproblem, ikke mindst en kolossal jorderosion, som man forsøger at bekæmpe, men endnu uden tilstrækkeligt resultat.

Situationen er her i landet som i så mange andre lande præget af smukke ord, men man savner konkret handling og de nødvendige finansielle midler til miljøvern. Det er kendetegnende for trægheden i det officielle system, at det først er nu, at Altinget her i Island har kunnet beslutte sig for oprettelsen af et miljøministerium, mange år efter de fleste europæiske lande.

En radikalt forandret indstilling til miljøspørgsmålene her i Island er nødvendig, før man kan leve op til de pæne ord og handlings-

planer, som man har vedtaget i nordisk og i international sammenhæng.

Dette siger jeg som en almindelig bemærkning, men det betyder ikke, at der ikke findes god vilje her i Island hos mange til at nå frem til forbedring af miljøet og til acceptable løsninger.

Angående de foreliggende handlingsplaner fra Ministerrådet vil jeg bemærke, at disse er et skridt i den rigtige retning. Jeg må dog på det kraftigste tilslutte mig de synspunkter og den kritik, som foreligger fra flertallet i Social- og Miljøudvalget angående handlingsplanerne mod luft- og havforurening. Jeg vil lægge særlig vægt på, at man i den videre behandling af disse vigtige sager går ud fra et mere samlet syn til miljøet og miljøskaderne. Der er jo en nær sammenhæng imellem land-, luft- og havforurening. Forurening, der har sin oprindelse på land, ender som oftest i havet. Det er derfor fornuftigt at behandle disse sager i sammenhæng, koordinere handlingsplanerne og eventuelt fremsætte dem efter revision i en helhedsplan mod forurening.

Det er klart, at forureningen har sit udspring i det energiforbrug, som er drivkraften for industrisamfundet, som vi kender det i vore lande. Energibesparelse er derfor udslagsgivende for udviklingen på miljøsidens. Et forsvarligt energiforbrug er en forudsætning for et sundt miljø. Vi sløser uforsvarligt med energi. En reduktion i energiforbruget bør derfor være en væsentlig og integreret del af en miljøhandlingsplan. Vi trænger til en samlet nordisk energiplan, som udstikker målsætninger og tiltag til at reducere energiforbruget i vore lande og formindske behovet for en videre energiudbygning.

Kerneenergien er efter min vurdering uacceptabel som energikilde, og det internationale mål burde være at nedtrappe den nuværende atomkraftproduktion. Vi sidder på en tidsindstillet bombe, hvor vi har den stadig stigende mængde af atomaffald, som ingen af gode grunde vil se i sin nærhed, hverken deponeret eller oparbejdet. Ophobningen af det radioaktive materiale er en af de største trusler mod menneskeheden, og der er ingen acceptabel løsning i sigte. Behandlingen af dette materiale, dets opbevaring og transport er omhyllet af hemmelighed.

Jeg vil på dette møde stille et spørgsmål til de nordiske regeringer angående deres holdning til genvindingsanlæg for radioaktivt brændsel og deponering af radioaktivt materiale i Dounreay i Nordskotland. Svaret på det spørgsmål kunne give anledning til nogle videre bemærkninger. Men der er mange Dounreays på vej, hvis man ikke går bort fra kernekraftindustrien verden over.

Transport af radioaktivt materiale i Nordatlanten og planerne om plutoniumtransport med fly er sager, som burde tages op til videre granskning i Nordisk Råd. Kernekraften passer på ingen måde ind i billedet af det miljøvenlige samfund, vi alle burde stræbe efter, internationalt og i alle vore lande.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Når vi vid den extra sessionen i Helsingör behandlade det nordiska miljöprogrammet, där drivhuseffekten hade givits ett mycket begränsat utrymme och då man lovade att återkomma till frågan med ett komplement till programmet vid den här sessionen, önskade jag i mitt inlägg att vi inte längre skulle spela rysk roulette vad energifrågorna beträffar och att vi utan känslomässiga laddningar skulle behandla olika alternativ. Som vi alla vet, är energi- och miljöfrågorna nära sammankopplade.

När vi nu har fått nya miljöprogram och social- och miljöutskottets betänkanden, kan jag konstatera, vad energialternativen och minskandet av koldioxidmängden beträffar, att vi fortsätter att spela rysk roulette. I de nya miljöprogrammen har man skytt ordet kärnenergi som pesten. Visserligen konstateras att energiförsörjningen bör planeras för lägsta möjliga föroreningsutsläpp inklusive fossilt kol — alltså även koldioxid.

Vi känner till att kärnenergin inte producerar vare sig koldioxid eller andra gaser som bidrar till drivhuseffekten. Inte heller producerar kärnkraften kväve- och svaveloxider, ozon eller tungmetaller. I miljöprogrammen är man bekymrad för de ovannämnda ämnernas skadliga effekter som bidrar till att fiskar, vattendrag och skogar dör. Dock vägrar man såväl i social- och miljöutskottets betänkande som exempelvis i det svenska naturvårdsverkets yttrande att behandla kärnenergin. Det förefaller som om man ville sticka huvudet i

busken i denna fråga. Om man i de nordiska länderna — i det här fallet i Sverige och Finland — inte skulle använda kärnenergi, skulle dess ersättande med fossil energi innebära en katastrof för miljön. Praktiken har visat att inbesparing av energi inte kan vara lösningen, ifall man inte avsevärt vill försämra vår ekonomi och livskvalitet. Jag tycker att vi borde betrakta kärnenergin som en temporär lösning, till dess bättre energialternativ har utvecklats, och att detta bör accepteras för vår miljö och framtids skull i utvecklade länder, även om vår inställning till kärnenergin vore hur negativ och skräckblandad som helst.

Till och med en aktad skogsforskare, som inte har varit en anhängare av kärnenergi, har i offentligheten konstaterat att det är nödvändigt att temporärt använda kärnenergi för att drivhuseffekten skall kunna bromsas och för att Nordens barrskogar skall kunna bibehållas och ges mer tid att anpassa sig till klimatförändringarna.

Samma åsikt har Finlands miljöministerium, som i sitt yttrande konstaterar: "Bruket av fissionsenergi är likvärdigt ett temporärt sätt att begränsa koldioxidutsläppen under förutsättning att denna energiform kan användas tryggt och ekonomiskt. Det lämpar sig för högt utvecklade länder vilka tack vare sin grundläggande struktur och utbildningsnivå har möjlighet att övervaka användningen av kärnenergi."

Finlands handels- och industriministerium säger i sitt yttrande för Finlands del: "Vad gäller utnyttjandet av kärnenergi har avsikten inte varit att lägga ned existerande kärnkraftverk i Finland." Ministeriet tillägger ytterligare: "När nya kärnkraftverk byggs, är säkerheten och lönsamheten alltför synnerligen viktiga krav". Jag delar ministeriernas uppfattning, och jag kan verkligen inte förstå varför utskottet i sitt betänkande inte kunde anta en rekommendation i överensstämmelse med den konservativa gruppens initiativ att "nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar".

Fru president! Det är just på detta sätt som jag tycker att vi uttryckligen bör agera med tanke på bibehållandet av vår miljö och våra skogar — hela vår framtid. Därför är jag med om den konservativa utskottsgruppens reser-

vation, och jag hoppas att också de andra kunde överväga ärendet utan förutfattade meningar. Alla de nordiska länderna har inte ett lika lyckligt läge som vårt värdland Island med sina rena geotermiska och vattenkraftverk, på samma sätt som Norge har sina vatten- och gasresurser. Ge även oss andra en möjlighet till en bättre miljö! När allt kommer omkring sitter vi alla i samma båt.

Björk: Fru president! Till den föregående finska talaren vill jag bara säga att hon är välkommen att komma till Gävle och äta av de rådjur som har en becquerelhalt 10 ggr över antaget gränsvärde, en becquerelhalt som inte minskar trots att det nu har gått ett antal år. Välkommen att studera den miljövänliga kärnkraftens effekter!

Fru president! De som funderar över Nordiska rådets roll har anledning att konstatera att Nordiska rådet just på miljöområdet skulle kunna spela en mycket aktiv roll, om man vill äta sig detta. Inför 90-talet tror jag att just miljöfrågorna är det område där det finns möjlighet att visa vad nordiskt samarbete kan åstadkomma.

Det har hänt en del inom Norden, men naturligtvis förväntar vi oss ännu mer. Det var bra att vi kunde ha den extra sessionen i Helsingör som – jag ber om ursäkt, Grethe Lundblad – mittengruppen tog initiativ till. Det innebar ett första steg mot att ordentligt öka medvetandet om behovet av miljödiskussioner.

När man studerar den handlingsplan som vi har fått måste man beklaga att den är så allmänt hållen. Jag rekommenderar sid. 29 i den till läsning för rådets medlemmar. Man kan fråga sig vad social- och miljöutskottet egentligen tycker. Det framhåller bl. a.: "Sålunda tvingas utskottet konstatera att handlingsplanen i sina väsentliga delar ej innebär någon högre ambitionsnivå än de nordiska länderna visat." Man "vill uttala den bestämda förhoppningen att de nordiska miljöministrarna ökar takten". Jag vill säga till våra miljöministrar att detta är en rejäl bakläxa för er del. Det vore intressant att få ett ordentligt svar från miljöministrarna på frågan vad ni har tänkt göra med anledning av denna rejäla bakläxa. Vad har ni att komma

med, och när kommer det? Det vore intressant att få veta.

Jag vill säga några ord med anledning av den kommentar som utskottet gör till det medlemsförslag som Olof Johansson och underregerade har lämnat in. Vi konstaterar där att man borde kräva inrättandet av en europeisk miljövärdningsfond och att man upprättar en nordisk energibudget. Man borde också ha utarbetat en gemensam trafikpolitik, vilket vi har talat om här i dag. Dessutom borde man införa ett system för miljövärdningsinformation och ett åtgärdsprogram för miljövänlig avfallshantering. Några av punkterna i vårt förslag.

Vi menar i medlemsförslaget att man hårdare än hittills borde verka för ett aktivt nordiskt agerande i det internationella miljöarbetet. Vi tycker att främst tre grundprinciper borde slås fast:

1. Den nordiska miljöplanen skall syfta till att skapa en uthållig utveckling i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionen för miljö- och utveckling.
2. En god miljö och effektivare resurshushållning skall vara ett centralt mål.
3. Den nordiska miljöplanen skall utgöra ett samlat underlag för ett kraftfullt internationellt agerande.

Bland remissinstanserna är det ganska många som är positiva till medlemsförslaget. Det gäller bl. a. Föreningarna Nordens förbund och institutet för vatten och luftvärdningsforskning. En rad remissinstanser är positiva men inte i lika stor utsträckning.

Det kan också vara intressant att fundera över vilka som motsätter sig ett kraftfullt agerande på miljövärdningsområdet. De kanske mest kritiska var i detta fall det svenska naturvårdsverket och miljöstyrelsen i Danmark. Nordens fackliga samorganisation är mycket kritisk mot att man skulle arbeta på detta sätt med miljöfrågorna, och koncessionsnämnden för miljöskydd tycker att förhållandena är bra som de är och att man inte behöver göra så mycket mer.

Den svenska miljöministern är tyvärr inte närvarande, men det skulle vara intressant att få en kommentar från henne till att så många tycker att det är bra som det är och inte har några större ambitioner på området.

Utskottet avfärdar medlemsförslaget på ett fåtal rader. Man sammanfattar med att uttala

”att man skall verka för” och ”att det är bra om Norden kan gå längre”. Det är ganska allmänt hållna svar som ges. Jag beklagar att miljöministrarna inte har kunnat ta sig an dessa frågor bättre och inte har lämnat ett ordentligt svar.

Min fråga är alltså: Vad tänker miljöministrarna göra med anledning av den rejäla bakläxa som ni har fått av social- och miljöutskottet?

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Jag konstaterar att den mat Gunnar Björk vill bjuda på i Gävle har skadats av miljöutsläppen från Tjernobyl. Men även om vi avvecklar finska och svenska kärnkraftverk, är Tjernobyl kvar och alla andra kärnkraftverk av samma typ, i t. ex. Litauen.

Björk: Fru president! Det var en mycket intressant argumentering. Om vi accepterar detta argument borde vi omedelbart rekommendera Norden att skaffa kärnvapen, eftersom andra har sådana. Den typen av argument accepterar dock inte jag.

Svartberg: Fru president! Många talare har tagit upp Östersjön i dagens debatt. Jag kan i mångt och mycket instämma i de problem som har redovisats, men jag anser också att det är nödvändigt att redovisa verkligheten för dem som bor på den svenska västkusten.

Jag skulle vilja börja med en fråga: Känner rådets medlemmar till att Skagerrak är en av världens största soptunnor?

Professor Rutger Rosenberg vid Göteborgs universitet och Kristinebergs marinbiologiska station har i en artikel redovisat att det faktiskt är så.

Vi vet att Nordsjön tar emot enorma mängder föroreningar. Det är fråga om dumpning av gifter och avfall. Gifter och kväveoxider faller ned på havsytan från skorstenar, från biltrafiken, från förbränning på fartyg till sjöss. De stora mängderna kommer sjölvfallet genom floderna som transporterar föroreningar och näringsämnen i enorma mängder – Rhen, Ems, Weser, Elbe och Themsen, för att nämna några av de större floderna. Vid den holländska kusten passerar

varje år hundratals ton av zink, bly, koppar, krom, nickel och mer än 500 000 ton kväve, plus alla de föroreningar som förs norrut i Engelska kanalen.

Nordsjön är ett relativt grunt hav, med ett medeldjup på bara 50 m. Skagerrak, däremot, har ett medeldjup på ca 230 m och har ett största djup på mer än 700 m. Hela 2/3 av det material som kommer ut i Nordsjön förs med strömmarna till Skagerrak, och Skagerrak blir alltså slutstation och soptunna. Det är ca 30 miljoner ton lermaterial som årligen förs till Skagerraks botten på detta sätt. Lermaterialet lägger sig i ett skikt över bottenarna, som höjs med några millimeter eller upp till en halv centimeter varje år.

Vänner! Det här kan vi inte skylla på de statsocialistiska länderna i Central- och Östeuropa, vilka har fått så mycket stryk under denna debatt och under hela sessionen. Nej, när det gäller Nordsjön och Skagerrak kommer skiten – för att tala klarspråk – från marknadsekonomierna i Väst- och Nordeuropa. Det gör den inte behagligare.

I ministerrådets handlingsplan redovisas planer för vissa belastade områden. Fru president! Skagerrak, som alltså är en av världens största soptunnor, finns inte med i förteckningen över vissa belastade områden.

Fru president! I Sverige kommer den marina miljövårdsforskningen på den svenska västkusten att koncentrera sina insatser på problemen i Skagerrak. Jag skulle vilja fråga: Vad gör den norska och den danska regeringen i den här frågan?

Bjarne Mørk Eidem övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Gunilla André: Herr president! Ju längre en kärnkraftsreaktor drivs, desto mer risk för en radioaktiv olycka.

Det är en ofrånkomlig sanning.

Ju längre reaktorerna körs, desto mer atomkraftsavfall produceras – dessa fruktansvärda gifter som vi i dag inte vet var och hur vi skall förvara och som våra efterkommande måste vakta i tusentals år. Det kommer att kosta enorma pengar. Det är en ofrånkomlig sanning.

Ju mer kärnkraftsavfall, desto större risk att klyvbart material kommer i orätta händer med katastrofala följder.

Detta är en ofrånkomlig sanning.

Med dessa fakta i minnet är det helt ofattbart hur reservanterna, bl. a. Sten Svensson, i social- och miljökommittén i betänkandet som behandlar förslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar, anser att Nordiska rådet skall rekommendera de nordiska ländernas regeringar att utnyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar. Enligt min mening kan inte kärnkraften motiveras ur någon synvinkel.

Kärnkraften är och förblir ett historiskt gigantiskt misstag. Det måste bort så fort som möjligt. De miljövänliga alternativa energikällorna måste få sin chans. Det får de inte så länge kärnkraften finns kvar.

Herr president! Jag yrkar avslag på reservationen och bifall till utskottets majoritetsskrivning.

Marjatta Väänänen: Herr president! Först om energisamarbetet och kärnkraften: Mittenpartierna har i sitt alldeles nya program konstaterat att energisamarbetet i Norden bör intensifieras i syfte att på sikt avveckla kärnkraften. Då Anna-Kaarina Louvo här för kärnkraftverkens talan kan man fråga: Har hennes regering i Finland samma ståndpunkt, även om det står annorlunda i själva regeringsprogrammet.

Jag anser att vi nu måste börja utveckla jordgasens möjligheter här i Norden ännu bättre. Sedan vill jag till min goda vän och utskottskamrat Grethe Lundblad säga några ord. Hon förklarade att det var socialdemokraterna som i Nordiska rådet hade börjat miljösamarbetet. Jag kom då att tänka på den extra session som vi hade för knappt två år sedan i Helsingör. Det mötet kom till stånd på mittenpartiernas initiativ. Det var just socialdemokraterna som bromsade hårdast vid det mötet. Men jag tycker att det är bara bra att Grethe Lundblad, jämte socialdemokraterna och mittenpartierna, tävlar i att vara de mest initiativrika och ambitiösa i Nordiska rådet när det gäller miljöfrågor. Så skall det fortsätta.

Grethe Lundblad nämnde att vi måste in-

föra ännu hårdare krav när det gäller jordbruk och miljöskydd. Enligt min mening är det nya programmet redan ganska hårt mot jordbruket, särskilt mot Finlands jordbruk. Jag hoppas verkligen att det inte blir ännu hårdare i de norra delarna av Norden.

Minister Bärnlund konstaterade här tidigare att den nya havsmiljöplanen är mycket krävande. Jag medger att många skärpningar har gjorts i den nya havsmiljöplanen. Jag vill dock ta upp tre punkter; försiktighetsprincipen, begreppet "bästa tillgängliga teknologi" och de nordiska ländernas roll i det internationella miljöarbetet. Jag anser med tanke på de stora skador som nu sker i våra nordiska skogar att försiktighetsprincipen är miljöpolitiskt en mycket bra sak. Jag hoppas att vi kan acceptera den.

När det gäller begreppet "bästa tillgängliga teknologi" beklagar jag att minister Bärnlund inte kan godkänna termen. "Miljömässigt bästa teknik" vore den rätta benämningen. Den ambitionsnivå som nu gäller för bästa tillgängliga teknik gynnar industrin och ekonomin men inte naturen, något som vore det viktigaste.

Det har talats mycket om Östersjön och de nordiska ländernas internationella roll. Jag vill gärna fråga minister Bärnlund: Vad händer i Östersjöfrågan? Vad händer på den internationella nivån? Har det gjorts några framsteg när det gäller FN-fonden och Euro-pafonden?

Minister Bärnlund: Herr president! Marjatta Väänänen ställde några explicita frågor till mig, så jag vill försöka svara. Begreppet "bästa tillgängliga teknologi" är mycket inarbetat inom det internationella samarbetet och de nordiska länderna kan inte ensamma ändra på innehållet i detta begrepp. Men när det används i miljöpolitiska sammanhang utgår man från att man ur miljösynpunkt använder den bästa tillgängliga teknologin, annars skulle inte begreppet ha någon betydelse i detta sammanhang.

Claes Andersson: Herr president! Jag skall komma med några kommentarer till den här debatten. Det verkar vid ett ytligt studium som det skulle finnas ganska långtgående

konsensus när det gäller hela miljöpolitiken men den är ganska skenbar. Jag har en känsla av att vi ofta betraktar naturen som någon sorts förhandlingspart med vilken det går att kompromissa och förhålla frågorna. Men naturen är ingen förhandlingspart utan naturen, ekosystemen, kompenserar till viss nivå och därefter dör de, som vi vet. Vi har nyligen i Finland haft en interpellationsdebatt i riksdagen om skogarnas tillstånd i Finland där en enstämmig expertis säger att skogarna i Finland håller på att dö. En fjärdedel av vår barrskog är obotligt sjuk.

Vi har ett bra miljöministerium i Finland och en kunnig och energisk miljöminister, men detta miljöministerium har alldeles för små resurser. Jag kan t.ex. nämna att det kostar 1,5 miljarder FIM att bygga ett reningsverk för de utsläpp från Kolahalvön som hotar att döda skogarna i östra Lappland. Det tycker man naturligtvis är mycket dyrt. Samtidigt håller vi i Finland på att köpa attackplan, jaktplan för flyget, för minst 10 miljarder mark. Det här kan verka som en demagogisk jämförelse, men jag tycker att det inte är det. Det är fråga om hur vi vill prioritera, vad vi vill försvara.

Sedan har jag en känsla av att vi ofta tror att nya tekniska innovationer kan rädda det som de tidigare tekniska innovationerna har förstört och lett till. Jag tror det här är en svår villfarelse. Nu sätter man sin tillit till katalytrening i bilarna och den är säkert mycket viktig, samtidigt vet man att katalyterna släpper igenom dikväveoxid, lustgas, som är ett ozongift, så det kan hända att vi hamnar ur askan i elden med dessa lösningar.

Sedan några ord om kärnkraften som några konservativa ledamöter vill se bevarad. I Finland planerar man ett femte kärnkraftverk, men det är inte för att man skall spara energi utan det är för att energin skall kunna vara lika billig som nu så att trävaruindustrin inte behöver investera i energisnålare processer, vilket vore helt möjligt. Kärnkraften är alldeles för riskabel och alla som sitter här vet naturligtvis vilka riskerna är. Själv läste jag nyligen i tyska tidningar om toppmoderna västtyska kärnkraftverk där det har förekommit väldigt många allvarliga olyckstillbud. Det är alltså inte bara kraftverken i Greifswald eller Bulgarien som är livsfarliga utan även de mest moderna kärnkraftverken är livsfarliga.

Møller: Hr. præsident! Det har været en lang debat, og et af de emner, der har optaget sindene meget, har været kernekraften og den reservation, der er fra et antal Konservative. Jeg synes ikke, at det skal overskygge, at Social- og Miljøudvalget har lavet en betænkning og en indstilling på baggrund af nogle forslag, som vi jo på 90 pct af alle områderne er enige om. Det synes jeg, vi skal være glade over.

Men jeg vil godt knytte et par bemærkninger til den reservation, der er fra de konservative medlemmer.

Jeg kom til Island i søndags, og det blæste, det blæste mandag, det blæste tirsdag, det stormede onsdag, og det blæser i dag torsdag. Og mens det har blæst her på Island, har de haft orkan i England. Det er tredje gang på tre måneder. De, der ser TV i disse dage på hotelværelserne, vil vide, at der er nogle klimaforskere, der siger, at det er måske på grund af væksthuseffekten. De siger "måske", for de ved det ikke. Jeg ved det heller ikke, men man kan jo spekulere på, hvorfor vi pludselig er inde i, og har været det i et par år, så dramatiske ændringer af vejrliget. Er det på grund af det øgede udslip af kuldioxid? Er det på grund af væksthuseffekten – eller det vi i Danmark kalder drivhuseffekten? Det er i hvert fald en mulighed.

Og hvad er det, der skal erstatte de svenske og de finske atomkraftværker, hvis man nedlægger dem? Det skal være solenergi, er der nogle, der siger. Ja, det synes jeg er godt; det skal være vindenergi, der er også godt; det skal være besparelser, det er også godt. Det tror jeg, de fleste vil sige.

Men vi ved jo også alle sammen, når vi skal være realistiske, at hverken sol, vind eller besparelser tilsammen kan erstatte den el-kraft, som vi i øjeblikket får fra de kernekraftværker, der eksisterer, og som er de sikreste i verden.

Det vil sige, at vi skal til at anvende – eller svenskere og finner skal til at anvende – nogle fossile brændsler, hvis man nedlægger disse værker. Skal det så være kul? Nej, siger man. Skal det være olie? Nej, siger man. Det skal selvfølgelig være naturgas, det vil den danske energiminister og det danske Folketing godt sælge. Jamen så vil jeg godt gøre opmærksom på, at selv om vi erstatter al den energi, man i øjeblikket fremstiller i de svenske atomkraftværker, med naturgas, så vil det

medføre, at der bliver udledt 32 mio. tons ekstra kuldioxid i atmosfæren hvert år. Det står faktisk i de papirer, som Miljøudvalget selv har sendt frem. Det er så stort et tal, at ingen kan fatte det. Lad mig omsætte det, så vi alle kan forstå det. Det betyder, hvis man erstatter kernekraften i Sverige med naturgasfyrede værker, at så udledes der 50 tons ekstra kuldioxid hvert eneste minut. Det vil sige, at i de 5 minutter, jeg taler, ville det være 250 tons ekstra kuldioxid, man ville udlede, hvis man fyrer med naturgas, og for øvrigt det dobbelte, hvis det var kul.

Hvad vil det så betyde? Ja, der ligger jo også i Ministerrådets forslag en fin beskrivelse. Fortsætter vi med at udlede kuldioxid som i øjeblikket, så mener man, at inden for de næste 100 år vil temperaturen i gennemsnit i hele verden stige med op til 4 1/2 grad, og vandet vil hæve sig overalt med op til halvanden meter. Det vil betyde, at i øjeblikket, hvor vi kun har én ørken på størrelse med Sahara, vil vi få 4 eller 5 nye Saharaer. Er det det, vi ønsker?

Vi vil få masser af mennesker i Danmark, i Holland, i England og andre steder, hvis hjem bliver oversvømmet, fordi vandstanden stiger halvanden meter. Er det det, vi ønsker? Jeg mener nok, man skal tænke sig lidt om og sige, at her er noget, som vi ved, at hvis vi vil erstatte denne kernekraft, så kommer vi til at fyre mere kuldioxid af, vi kommer til at fremme drivhuseffekten. Det er vel ikke det, vi ønsker. Derfor synes jeg, at det er en fornuftig og en rigtig reservation, som man har.

Lad mig så gøre opmærksom på, da der jo er mange, der har været efter den norske reservant, Tore Liltved fra Høyre, og sagt, at han står alene. Selv den norske miljøvernminister sagde, at han var vist ikke i overensstemmelse med sit parti. Lad mig da som det sidste gøre opmærksom på, at der blev jo fremsat – det er faktisk et af de medlemsforslag, vi står og diskuterer nu – den 31. januar 1989 i Stockholm et forslag, der slutter med at anbefale at udnytte kernekraften, så længe det er sikkerhedsmæssigt og økonomisk motiverbart. Den første, der har skrevet under på det forslag, er præsidenten for det norske Storting, den tidligere præsident i Nordisk Råd, Jo Benkow fra Høyre. Jeg tror altså, der er andre fra norsk Høyre, der er enige med Tore Liltved. Det synes jeg godt

jeg vil fortælle til den norske miljøvernminister, så hun da har den oplysning.

Anna-Kaarina Louvo: Herr president! I de preciserade nordiska miljöprogram som vi har behandlat här har vi alldeles riktigt föreslagit betydande minskningar i våra egna utsläpp på flera sektorer. Men såsom jag redan konstaterade här, finns det några negativa företeelser, åt vilka vi knappast lyckats göra något nämnvärt. Jag avser drivhuseffekten och koldioxiden, som har den största inverkan på klimatförändringar, och därtill kommer också de försurande kväveoxiderna. Inte heller är perspektiven i den närmaste framtiden uppmuntrande när det gäller att minska dessa ämnen. Också diskussionen här visar detta. Vad beträffar kväveoxiderna finns det en internationell konvention, som dock är svår att tillämpa i praktiken. En sådan konvention saknas om koldioxiderna. Visserligen har bl.a. parlamenten i Sverige och Norge beslutat att koldioxidmängderna skall stoppas på den nuvarande nivån.

Stora mängder koldioxid och kväveoxider emitteras från trafiken. Men så länge vi inte har kunnat utveckla en elbil, som skulle vara idealisk för miljön – förutsatt att el produceras rent – bör vi troligen ty oss till att vi på alla möjliga sätt försöker främja användningen av de effektiva trestegskatalysatorer, som eliminerar åtminstone kväveoxiderna från avgaserna.

Vi vet att trafiken är i nyckelställning när det gäller att minska kväveoxiderna. Mer än hälften av kväveoxiderna härstammar från trafiken. Man skall komma ihåg att kväveutsläppen flerdubblas när hastigheterna ökar. Därför gjorde man av miljöskäl bl. a. i Sverige experiment med hastighetsbegränsningar i somras och höstas. Även i dessa nya nordiska miljöprogram och i social- och miljöutskottets betänkande framförs hastighetsbegränsningar som ett medel att minska kväveoxiderna. Men det förefaller orimligt att också bilister som har katalysatorbilar får lida av hastighetsbegränsningar som inte införts av trafiksäkerhetsskäl. Jag tycker att man idag borde på alla konstruktiva sätt bidra till införandet av katalysatorer och göra det utan tvång. Det verkar som om det skulle ta alltför lång tid tills katalysatorbilar blir allmänna

enligt de planerade metoderna. Därför vill jag föreslå ett ytterligare medel för provning, som jag tror skulle ha en positiv inverkan. Man borde överväga att den högsta tillåtna hastigheten för bilar utan katalysatorer skulle vara 70 km/h. Ifall denna högsta tillåtna hastighet införs för de bilar som förorenar mer än katalysatorbilar, medför detta att de bilister som njuter av fartens tjusning upplever det som olidligt att köra så sakta samtidigt som mindre och anspråkslösa bilar susar förbi. För att detta medel skulle vara effektivt, borde de nordiska länderna fatta ett gemensamt beslut om att en hastighetsskylt tillhör bilarnas besiktningstrustning – som man snabbt skulle uppfatta som brännmärke.

Herr president! Jag anser att man för miljövårdens skull borde förstå att vädja till människans innersta väsen och speciellt hennes svagheter. Frivillighet och morötter är bättre än tvång. Jag är övertygad om att man på detta sätt snabbt och totalt skulle övergå till katalysatorbilar. Ur miljövårdens synvinkel skulle detta innebära en lika ren trafik som under 1940-talet, oberoende av dagens stora bilpark och trafiktäthet.

Knuutila: Herra puheenjohtaja! Oli erittäin miellyttävää kuulla, kun edellinen puhuja antoi kannatusta nopeusrajoituksille, joilla on hyvin merkittävä asema silloin, kun puhutaan liikenneturvallisuuden parantamisesta. Puhuja totesi kuitenkin, että tietyille autoilijoille, joilla on katalysaattori, ei tarvitsisi asettaa erityistä nopeusrajoitusta silloin, kun siitä ei ole hyötyä liikenneturvallisuudelle. Tähän toteamukseen on kuitenkin esitetty vastaväite, että kaikki nopeusrajoitukset, siis nopeuden alentamiset, aina parantavat liikenneturvallisuutta. Nopeudella ja liikenneturvallisuudella on aina selvä riippuvuussuhde. Lisäksi panin tämän puheenvuoron erittäin mielelläni merkillä sen vuoksi, että puhujan puolue on perinteisesti ollut hyvin vastahakoinen asettamaan edes hyvin perusteltuja nopeusrajoituksia Suomessa. Tämän puheenvuoron jälkeen voimme yhteisesti kehittää Suomessa yhä parempaa nopeusrajoituskäytäntöä.

Knuutila anförande i svensk översättning:

Herr president! Det var mycket trevligt att höra att den föregående talaren gav sitt stöd åt hastighetsbegränsningarna, som spelar en mycket betydande roll när man talar om förbättringar i trafiksäkerheten. Talaren konstaterade dock att en särskild hastighetsbegränsning inte borde fastställas för de bilister som kör med katalysatorbilar då detta inte är av nytta för trafiksäkerheten. Jag måste dock göra den invändningen att alla hastighetsbegränsningar, dvs. hastighetssänkningar, alltid ökar trafiksäkerheten. Hastigheten och trafiksäkerheten har alltid en tydlig korrelation. Dessutom noterade jag detta inlägg med stor tillfredsställelse därför att det parti som talaren representerar av tradition har varit mycket motsträvt att fastställa ens välmotiverade hastighetsbegränsningar i Finland. Efter detta inlägg kan vi i Finland tillsammans utveckla en allt bättre praxis för hastighetsbegränsningar.

Marianne Samuelsson: Herr president! Jag tycker att föregående inlägg var ett mycket märkligt inlägg i en miljödebatt. Det tydde på omedvetenhet om de faktiska miljöproblemen. Visserligen vet vi att en katalysator renar, men vi vet även att den har en hel del andra miljöeffekter som är negativa. Dit hör bl. a. dikväveoxiden, som ännu inte har debatterats speciellt mycket men som forskare jobbar med och som man anser kommer att bli ett stort problem. Många forskare anser att katalysatorn inte är någon räddning för miljön. De säger att katalysatorn kommer att vara en parentes i utvecklingen när det gäller bilens framtid.

Grethe Lundblad: Herr president! Det är mycket pinsamt att miljöministrarna är så tysta. Vi har nu i tre timmar mycket seriöst diskuterat tre miljöplaner. Det har riktats en kraftig kritik från utskottet och även från talare i debatten. Därför frågar jag: Hur skall vi tolka miljöministrarnas tystnad? Instämmer de eller struntar de i kritiken? Det vore bra om vi fick veta detta, både vi som har deltagit i debatten och de som har lyssnat på de-

batten. Jag hoppas att någon av miljöministrarna kommer upp i talarstolen till slut.

När det gäller lantbrukets utsläpp vill jag säga till Marjatta Väänänen att det är svårt att härleda utsläpp till speciella förorenare. Även inom områden där problemet med avloppsrening är löst, t. ex. på den svenska västkusten, har vi stora miljöproblem med syrefattiga bottenar, som kommer från jordbrukets utsläpp. Jag kan inte tänka mig annat än att också Finland och Norge, som har mycket svagare miljökrav på lantbruksområdet, har stora utsläpp från lantbruket. Vi måste ta detta på allvar och kräva att lantbrukets processmetoder precis som industrins blir anpassade så att de inte orsakar miljöproblem.

Per Olof Håkansson: Herr president! För några inlägg sedan stod Helge Adam Møller här i talarstolen och gjorde på sitt karakteristiska sätt en bedömning av vad som skulle hända med miljön om den svenska kärnkraften ersattes med naturgas. I sak var hans sifferexercis säkert riktig, men han glömde att fundera på varifrån naturgasen kommer.

Helge Adam Møller sade själv: Tänk efter! Ja, jag tycker att vi skall tänka efter och inte stillatigande acceptera hans resonemang, för det är i grunden fel. Det utgick ifrån den i och för sig korrekta bedömningen att ett välskött naturgasnät läcker ungefär 1–2 procent av gasvolymen till atmosfären. Det innebär givetvis en viss miljöbelastning. Den miljöbelastningen räknade han om och fick då fram de siffror som han nämnde.

Men tänk efter! Vilket är alternativet? Den naturgas som tas fram kan användas till 97–99 procent med en miljöbelastning som i princip är lika med noll. Alternativet är att naturgasen skall facklas upp på Nordsjön till ingen nytta eller släppas rakt ut i luften.

Den analys som Helge Adam Møller gjorde var en förlängning av en myt, som håller på att växa sig fast. Därför vill jag mycket bestämt protestera mot hans sätt att resonera om naturgasen. Om Helge Adam Møller vill ge ett bra bidrag till miljön bör han åka hem till Danmark och använda mer naturgas, t. ex. genom att byta ut gammal kolkraft mot modern naturgasledning. Det vore ett bra bidrag till en bättre miljö.

Miljöminister Bärnlund: Herr president! Eftersom det uppstått oklarhet i fråga om spelreglerna hade jag inte tillfälle att komma med den replik till Marjatta Väänänen som jag tänkte komma med tidigare, men jag hoppas ni kommer ihåg vad hon frågade. Det gällde alltså den bästa tillgängliga teknologin ifråga om miljöinvesteringar och jag kan säga att "bästa tillgängliga teknologi" i sig är ett inarbetat begrepp som används allmänt internationellt och som har fått ett visst fastställt innehåll. När man talar om detta begrepp i samband med miljöfrågor menar man ju att från miljöhänseende synpunkt bästa tillgängliga teknologin här avses. På den här punkten tror jag vi är helt överens med betänkandet i praktiken.

I fråga om Östersjön har vi för tillfället en mycket intressant process på gång. Vi hade för två veckor sedan ett mycket viktigt möte med Östersjökommissionen i Helsingfors där man diskuterade möjligheterna att stärka Helsingforskonventionen så att besluten kunde göras bindande för medlemsstaterna efter det att de ratificerat besluten. Idag gör man beslut i form av rekommendationer. Detta är ett av de viktigaste nya stegen för att stärka Östersjösamarbetet och få fram miljösynpunkter och också juridiskt sett starkare beslut. Avsikten är att man skall ha ett miljöministermöte i februari nästa år och på politisk nivå ta ställning till frågan och ge ytterligare direktiv om konventionen på ett sådant sätt att den juridiskt blir starkare än vad den är idag. Där har vi alltså på gång ett arbete som jag tror att vi från nordisk sida har all orsak att stöda och driva framåt.

Marjatta Väänänen: Herr president! Jag tackar ministern för svaret och konstaterar att åtminstone den finska ministern hela tiden har varit på plats. Men ministern svarade inte på fondfrågan: vad händer med europeiska och FN-fonder; finns det någon utveckling där?

Miljöminister Bärnlund: Ärade president! Arbetet på att effektivisera miljöteknologisamarbetet i Europa, som väl närmast avsågs här, och stödet för detta utvecklade samarbete är för tillfället uppe inom FN:s ekonomiska

konvention för Europa, ECE, där vi har en arbetsgrupp under ledning av Finland som studerar olika former för att bygga ut detta samarbete. Sverige har gjort ett formellt förslag till grundande av en särskild europeisk miljöfond, som egentligen gäller samma sak. Jag tror att det viktigaste är att komma igång med några slags konkreta åtgärder, antingen någon fond eller någon annan form av stöd för detta samarbete. Därför är det arbete jag hänvisade till det egentliga försöket till genombrott på detta område. Globalt håller vi på att inom ramen för Montreal-protokollet för skydd av ozonskiktet förhandla oss fram till stödarrangemang för u-länderna. Där har vi också en arbetsgrupp som leds av Finland som försöker få fram en fondlösning, som har visat sig vara mycket besvärligare än vad vi trodde för en tid sedan. Det konkreta resultatet borde vara klart under vårens lopp så att man kan få till stånd ett formellt beslut på det möte som hålls i London i slutet av juni för att stärka Montreal-protokollet.

(Kl. 17.40 inträffade strömavbrott i sessionssalen)

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst namnupprop beträffande utskottets förslag till rekommendation, punkt I a.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Görel Bohlin, Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Elsi Hentemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats

Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Peder Sønderby, Lars Ulander Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Johan C. Løken, Arne Melchior, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Sten Svensson, Anders Talleraas, Marjatta Väänen, Birte Weiss och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 68 röster.

Utskottets förslag, punkt I b. *bifölls.*

Härefter skedde votering, medelst namnupprop, beträffande utskottets förslag och reservanternas förslag under punkt II.

För utskottets förslag röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, J. K. Hansen, Helga Haugen, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Lars Ulander, Marjatta Väänen, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

För reservanternas förslag röstade:

Görel Bohlin, Elsi Hetemäki-Olander, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Kimmo Sasi och Sten Svensson.

Lars P. Gammelgaard, J. K. Hansen, Agnar Nielsen, Peder Sønderby och Þorsteinn Pálsson *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Carl I. Hagen, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Anders Talleraas, Birte Weiss och Lars Werner.

Reservanternas förslag hade sålunda förkastats med 51 röster mot 12. 5 medlemmar avstod från att rösta.

Därefter företogs votering medelst namnupprop, beträffande utskottets förslag till rekommendationer, punkt II 1–2.

För rekommendationerna röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Gutormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Ei-

narsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Rynänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Wiggo Komstedt avstod från att rösta.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Carl I. Hagen, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Anders Talleraas och Lars Werner.

De båda rekommendationerna hade sålunda antagits med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Slutligen företogs votering, medelst namnupprop, beträffande utskottets förslag till rekommendation, punkt III.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Gutormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nilesen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einars-

son, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Carl I. Hagen, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Johan C. Løken, Arne Melchior, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Anders Talleraas och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 74 röster.

6

A 859/s: Medlemsförslag om export av avfall

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen.

2. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP's kommande nätverk för renare teknologier.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Anneli Jäätteenmäki återtagit sin plats i rådet och att Eeva-Liisa Moilanen lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Páll Pétursson (social- och miljöutskottets talesman): Herr president! Samtliga inkomna remissvar stöder det föreliggande medlemsförslagets syfte, medan olika synpunkter finns på hur långt det är realistiskt att gå vad gäller krav på förbud mot export av farligt avfall, spärllistor, notifikations- och övervakningssystem osv. Flera remissinstanser erinrar om att fortsatta förhandlingar pågår bl. a. inom OECD och att Nordiska ministerrådet förberett ett handlingsprogram om avfallshandling.

Utskottet noterar vidare att det förhandlingsarbete inom UNEP som pågick då medlemsförslaget väcktes under våren 1989 ledde fram till undertecknande av en internationell konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall – Baselkonventionen.

I ministerrådets handlingsplan för avfall noteras att de nordiska ländernas anläggningar för hantering av miljöfarligt avfall står inför en kapacitetsutbyggnad. Vidare noteras att intresset för avfallsbörser är stigande. Bl. a. arbetar EG för att inrätta en avfallsbörs främst för industriellt och kemikaliskt avfall.

Utskottet hälsar detta med tillfredsställelse men vill erinra om att avfallsproblemen mellan de tekniskt avancerade nordiska länderna är av en annan och mer hanterlig art än mellan i- och u-länder i global skala. Det är ej heller avsikten med medlemsförslaget att förhindra export av avfall mellan nordiska länder eller andra länder med miljökrav som motsvarar de nordiska.

Utskottet noterar även med tillfredsställelse att UNEP är i färd med att inrätta ett internationellt nätverk för renare teknologier och torde komma att anmoda Nordiska ministerrådet att medverka i detta samarbete. Utskottet vill starkt tillstyrka att ministerrådet bidrar till ett sådant samarbete. I princip anser utskottet att avfall bara kan få exporteras till länder som har erforderlig administrativ, juridisk och teknisk kompetens att ta hand om det. Förhandsnotifikation och skriftlig tillåtelse från berörda länder är förutsättningar för att tillstånd för export av avfall skall kunna ges. Det bör vara de nordiska ländernas ansvar att kontrollera att avfallsexport äger rum bara när den kan ske på ett acceptabelt sätt och i enlighet med internationella avtal.

Då Baselkonventionen ej innebär ett exportförbud för miljöfarligt avfall till tredje världen bör målsättningen på sikt vara att exportörerna åläggs att lämna information om typ av avfall, mängder och antal transporter samt att mottagarlandet måste bevisa att det har kapacitet att ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt. Vidare bör ett kontrollorgan upprättas som har resurser att övervaka att mottagarna kan behandla eller lagra avfallet på ett tillfredsställande sätt.

Då konventionen ger möjlighet att ingå i en "klubbstrategi", dvs. att ett antal länder åtar sig att inte exportera miljöfarligt avfall annat än under vissa mycket bestämda förutsättningar, anser utskottet att de nordiska länderna bör gå i främsta linjen härvidlag såsom de gjorde i arbetet med svavel- och kväveprotokollen inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Med hänvisning till social- och miljöutskottets betänkande yrkar jag bifall till rekommendationen.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Når jeg tager ordet her i mørket, er det, fordi dette forslag er fremsat af bl. a. Margrete Auken, og hun er ikke til stede, som man vil have bemærket, og hun ville nok blive ked af det, hvis hun hørte, at dele af forslaget var blevet afskrevet, uden at ordet var blevet taget til det. Så det er anledningen til, at jeg tager ordet.

Vi anbefaler fra vores side, at dele af forslaget bliver afskrevet. Og det gør vi, fordi vi nu er kommet så langt med det, at store dele af det er indarbejdet i de planer, vi har stemt for i dag. Der er en del tilbage af det, men det vil vi vende tilbage til. Men vi anbefaler også udvalgets indstilling og er glade for, at det bliver vedtaget. Men jeg synes lige, det skulle siges, at vi er tilfredse med, at det er kommet så vidt.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering, medelst namnupprop, be- träffande utskottets förslag till rekommendationer.

För rekommendationerna röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson Gunilla André, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Ulla Johansson, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Rynänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruaianen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Lars Ulander, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Carl I. Hagen, Hæggviður Jónsson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Jón Kristjánsson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Wiggo Komstedt, Johan C. Løken, Arne Melchior, Hans Nyhage, Kristen Poulsgaard, Sighvatur Björgvinsson, Pál Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Anders Talleraas, Birte Weiss, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

De båda rekommendationerna hade sålunda antagits med 63 röster.

19

E-saker**E11: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter¹**

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! FN-konventionen om barns rättigheter antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Konventionen öppnades för undertecknande den 26 januari 1990, då ca 60 länder skrev under, däribland alla de nordiska länderna.

Samtliga nordiska länder har satt igång nationella procedurer för att få konventionen ratificerad så snabbt som möjligt. Detta innebär i första omgången en undersökning av behovet för eventuell revidering av den nationella lagstiftningen i anledning av konventionen. Därefter avser regeringarna att förelägga respektive riksdagar förslag om ratificering. På nuvarande tidpunkt kan man inte säga exakt när ratifikationen kan vara genomförd. Det avhänger bl. a. också av riksdagens arbetsform, men regeringarna strävar mot att ratifikationen skall vara slutförd före årsskiftet 1990/91.

Eftersom de nordiska ländernas regeringar redan har startat det ratificeringsarbete som fru Gyldenkilde efterlyser, anser ministerrådet att det inte för närvarande är nödvändigt att ta några speciella initiativ i saken.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Jeg takker ministeren for svaret og vil gerne udtrykke tilfredshed med, at man allerede har fået sat arbejdet i gang, efter at 60 lande nu har underskrevet konventionen.

I øvrigt forholder det sig sådan, at det, jeg havde skrevet op på et stykke papir, som jeg skulle have sagt nu, ligger i min taske, og jeg kan ikke finde det (*munterhed*).

Men under alle omstændigheder takker jeg for svaret. I social- og miljøudvalget så ser vi hen til, at man kunne sætte en nordisk handlingsplan sammen med hensyn til børns rettigheder i Norden, og det håber jeg, at man ville arbejde videre med. Nu er arbejdet i hvert fald sat i gang, således at når 20 lande

har ratificeret, kan vi komme i gang med tankerne om det og gå videre med en helhedsplan for Norden og børns rettigheder, og det glæder jeg mig til.

Regeringen har gjort sit arbejde, nu er det op til parlamentarikerne at følge det op, for der skal som sagt ratificeres af 20 lande. Før man virkelig kan begynde at arbejde med det i FN.

Diskussionen forklarades herefter avsluttad.

Ivar Hansen overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

E16: Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppbyggningsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten¹ och**E37: Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland².**

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla**: Innledningsvis vil jeg slå fast at Nordisk ministerråd deler de bekymringer vedrørende Dounreay-anlegget som de to spørrener gir uttrykk for. Det er ingen tvil om at anlegg som dette utgjør en potensiell trussel både for fiskerier, helse og sikkerhet i områdene rundt.

Nordisk ministerråd vedtok på sitt siste møte den 13. november å sende et protestbrev til den britiske regjering. I sin henvendelse meddelte Ministerrådet at det ville ta saken opp i Paris-kommisjonen og legge den frem på Nordsjø-konferansen i Nederland kommende uke.

Parallelt med dette har vi hver for oss henvendt oss til den britiske regjering vedrørende Dounreay-anlegget.

¹ Frågan tryckt s. 2409

¹ Frågan tryckt s. 2415

² Frågan tryckt s. 2442

Den britiske regjering har i sitt svar på de nasjonale henvendelser pekt på at den rammetillatelse som er gitt til oppføring av et gjenvinningsanlegg for radioaktivt avfall ved Dounreay, er å betrakte som en rammeplan og ikke som en egentlig byggetillatelse. Videre har den britiske regjering gitt uttrykk for at det senere skal innleveres en søknad av langt mer detaljert karakter.

Når det gjelder Dounreay, er det derfor Ministerrådets oppfatning at vi nå må følge utviklingen fremover. Jeg vil gjerne legge til at den norske regjeringen mottar nå en ny strøm av protester mot det planlagte gjenvinningsanlegget for atomavfall ved Dounreay i Skottland. Om lag 60 kommuner og fylkeskommuner har til nå fattet vedtak mot bygging av anlegget etter at det ble kjent at britiske myndigheter har godkjent byggeplanene. Regjeringen har også mottatt flere tusen underskrifter fra enkeltpersoner og protester fra ulike politiske partier og organisasjoner.

I protestene uttrykkes det sterk bekymring for det planlagte gjenvinningsanlegget som vil utgjøre en alvorlig trussel for miljøet i Nordsjøen og omkringliggende landområder.

Når det gjelder spørsmål E 37, om det engelske NIREX-anlegget, nemlig landbasert deponering under havoverflaten, har det vært diskusjoner både innenfor London-konvensjonen og innenfor Helsingfors-kommisjonen. Det fins dog en internasjonal oppfatning om at et slikt anlegg utgjør et landbasert anlegg ifølge Paris-konvensjonen og Helsingforskonvensjonen. Danmark har tatt spørsmålet opp innenfor Helsingforskommisjonen.

Nordisk ministerråd har på oppfordring fra bl. a. Nordisk Råd igangsatt en gjennomgang av de eksisterende havkonvensjoner. Formålet er å gi en samlet vurdering av det internasjonale havforureningsarbeidet for å skape grunnlag for et felles nordisk initiativ til å skape bedre internasjonale forutsetninger for kampen mot havforurensning.

I denne sammenheng vil forslag til felles nordiske holdninger også bli behandlet. Dette prosjektet skal avgi rapport den 15. april i år.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Jeg vil takke ministeren for det svar, jeg her har

fået. Jeg må si, at jeg hadde håbet at få et noget tydeligere svar fra ministerens side. Mit spørsmål var jo, om de nordiske landes regeringer formelt agter at protestere direkte til de engelske myndigheder for at forhindre opførelse af et genvindingsanlæg i Nordskotland og planer angående deponering af radioaktivt affald.

Jeg finder, at det svar, jeg har fået fra regeringernes side, ikke er tilstrækkeligt. Jeg vil gerne have et klart svar på denne alvorlige sag, som mit spørgsmål handler om.

Som udviklingen er på engelsk side, burde regeringerne have benyttet denne lejlighed til at beslutte at protestere sammen og hver for sig til den engelske regering imod planerne om genvindingsanlæg for brændsel og eventuel dumping af affald på havbunden ved Dounreay. Jeg synes ikke, at reaktionen fra ministerens side er tilstrækkelig, også i lyset af ministrenes vurdering af den store trussel, som planerne om udbygning i Dounreay udgør.

Jeg ser, at der hersker nogen tvivl om, hvilken beslutning der er blevet taget fra de engelske myndigheders side angående genvindingsanlegget i Dounreay. Der er allerede taget principielle beslutninger om, at genvindingsanlegget i Dounreay skal oprettes.

Der findes også fejl i ministerens svar angående, hvad udbygning af Dounreay indebærer. Det er jo ikke radioaktivt affald, som man behandler i genvindingsanlæg, men det er brændsel. På den anden side er det dumping, som NIREX-planerne handler om. Det, som bliver udforsket nu, har med radioaktivt affald at gøre, som de engelske myndigheder tænker sig at dumpe i skakter på havbunden.

Jeg håber, at de nordiske regeringer vil reagere stærkere og være mere beslutsomme imod de alvorlige planer ved Dounreay, som er på vej. Alligevel vil jeg takke for svaret.

Dam: Herr præsident! Også jeg takker for svaret og for tilsagnet om, at man vil følge sagen fremover. Men jeg må si, at jeg beklager, at man ikke konkret har oplyst, på hvilken måde man vil tage sagen op. Om man vil forsøge at få vedtaget et forbud mod udvidelse af eksisterende anlæg og bygning af nye, eller om man vil rejse sagen til diskussion i

Nordsøkonventionen og Pariserkonventionen.

Jeg synes, at Ministerrådet til en vis grad er misorienteret om, hvordan denne sag står, idet man henviser til, at der kun er tale om godkendelse af en dispositionsplan, og hvis der skal bygges et anlæg, vil det kræve mere detaljerede tilladelser og fordre nye ansøgninger.

Så går tiden med det.

Men rent faktisk er der sket det i mellemtiden, at det eksisterende anlæg i Dounreay nu har fået kommercielle kontrakter bl. a. med et tysk firma, og samtidig har man fuldstændig lukket for oplysninger om værket. Man vil ikke fortælle, hvor store mængder det drejer sig om, for nu er det som sagt et kommercielt foretagende. Også transporterne er mørklagt.

I den situation har man grund til at være endnu mere frygtsom.

Vi ved, at den britiske regering har givet tilladelse til at bore kanaler ned under havbunden ved Sellafield, og regner så med, at Dounreay følger efter. Godt nok er man løbet ind i tekniske problemer og har lukket hullerne igen, men dette øger faren for, at Dounreay bliver hovedværket, idet man jo i forvejen har store forureningsproblemer ved Sellafield.

Vi havde regnet med, at Dounreayværket ville blive nedlagt i midten af 90'erne, men kan nu tværtimod frygte, at det udvides kraftigt.

Fortsat står vi også med alle problemerne vedrørende transporten af affaldet og gammelt brændstof.

Derfor synes jeg, at vi må tage meget alvorligt fat på dette problem, bl. a. ved at de nordiske stater forsøger at få vedtaget et konkret forbud i internationale fora.

Miljøvernminister **Kristin Hille Valla:** Med baggrund i mitt svar vil jeg understreke at miljøvernministrene i de nordiske landene har kommet med en henvendelse til UK hver for seg, og har dermed representert sine egne regeringer. De fleste har også fått svar tilbake. Jeg for mitt vedkommende har fått svar tilbake, der det bekräftes at det vil bli tatt hensyn til de henvendelser som er kommet. Det blir også understreket at det skal utføres

konsekvensanalyser på miljøområdet før man går videre med saken.

Jeg vil også presisere at det skal en ny søknad til før et gjenvinningsanlegg i Dounreay blir en realitet.

Når det gjelder spørsmålet om hvordan Ministerrådet vil behandle saken videre, er det slik at nåværende avtale som vi arbeider innenfor internasjonalt, ikke gir oss muligheter til å forby bygging av et slikt anlegg. Men det vil være overraskende om ikke UK vil ta hensyn til det press som miljøvernministrene i Norden bl. a. har øvet i denne saken. Det ville forundre meg sterkt. Vi vil arbeide videre med saken på Nordsjøkonferansen, og jeg vil uttrykke meg på følgende måte: Å bygge et gjenvinningsanlegg for atomavfall i Dounreay er politisk uakseptabelt.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Det synes meget klart, at der i Nordisk Ministerråd ikke hersker klarhed over, hvad den tilladelse indebærer, som de britiske myndigheder besluttede sidste efterår. Det er alvorligt.

De britiske myndigheder traf en principiel beslutning om, at der kan opføres et oparbejdningsanlæg i Dounreay. Det er ingen ny principiel vurdering, som skal føjes til, men kun nærmere udførelse af eventuelt anlæg, den såkaldte byggetilladelse. Der må komme en kraftig reaktion mod disse planer fra de højeste instanser. Det er ikke nok, at Ministerrådet protesterer. Det skal de nordiske regeringer også gøre, fordi sagen er meget alvorlig.

I denne sammenhæng må jeg nævne, at den islandske statsminister allerede har henvendt sig til den britiske premierminister med et brev sidste efterår og protesteret kraftigt imod planerne om udbygning i Dounreay. Det er noget, som de andre statsministre også burde gøre. Det er ikke nok, at miljøministrene melder sig i denne sag.

Jeg håber, at vi efter denne diskussion er klar over, at der må tages meget bestemt på denne sag.

Vi burde også tænke på, at der her til Nordisk Rads konference er kommet folk, som lever nær Dounreay, repræsentanter for organisationer på Shetlandsøerne og Orkneyøerne, og de forventer, at der kommer en kraftig

reaktion fra de nordiske regeringers side her og nu. Det håber jeg at vi realiserer efter den meningsudveksling, som her har fundet sted.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 18: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete¹

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen:** Herr president! Samarbetet mellan olika ideella, humanitära och intresseorganisationer har långa traditioner i Norden. Dessa samarbetsformer utgör en central del av det nordiska nätverk som kompletterar och fördjupar det officiella parlaments- och regeringssamarbetet.

Handikapporganisationernas nordiska samarbete bidrar bl. a. till ett effektivt utnyttjande av resurserna och till rationella åtgärder till förmån för de handikappade människorna i de enskilda länderna. Nu har det, såsom frågeställaren har konstaterat, utarbetats ett förslag till riktlinjer för en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Förslaget har utarbetats av Nordiska nämnden för handikappfrågor med en kostnadsram av 3 milj. SEK. Det blev godkänt av Nordiska socialpolitiska kommittén efter en remissrunda i länderna, dock under förutsättning att beviljandet av bidrag inte kräver en utvidgning av den totala nordiska budgeten.

Syftet med stödordningen är att stimulera det nordiska samarbete mellan handikapporganisationer. Enligt riktlinjerna kan bidrag ges till nordiska möten och konferenser som arrangeras av en nationell eller nordisk handikapporganisation som ett samarbetsprojekt mellan nationella handikapporganisationer från minst tre länder.

Vidare skall bidrag i första hand beviljas för att täcka resekostnader och merkostnader som förorsakas av handikappet, t. ex. tolk, ledsagare, personlig medhjälpare osv. Bidrag

kan också ges för uppehälle och eventuella merkostnader i samband med mötet eller konferensen med anknytning till handikappet, t. ex. för att hyra teknisk utrustning, tolk osv.

Det har föreslagits att det skulle ges generellt stöd till handikapporganisationerna. Detta skulle emellertid vara i strid med de principiella riktlinjer man följer i förhållandet till frivilliga organisationer och ställa handikapporganisationerna i en särskild ställning. Man har därför inte kunnat förorda detta förslag.

Nordiska nämnden för handikappfrågor skulle ansvara för fördelningen av medlen, och den har i detta syfte också ansökt om 3 milj. SEK för stödordningen för år 1991.

Generalsekreterarens budgetförslag skall vara klart den 1 april 1990. Det skall sändas ut till ämbetsmannakommittéerna för utlåtande, varefter samarbetsministrarna och budgetexpertgruppen kommer med i behandlingen av ärendet, innan Nordiska rådet får det färdiga förslaget.

Budgetförslaget påverkas med andra ord av många parter under loppet av budgetprocessen. Mot denna bakgrund är det inte ännu möjligt att säga något om utfallet, eftersom budgetproceduren är i inledningsskedet.

Herr president! Låt mig ändå utnyttja tillfället till att påminna om att ministerrådet innevarande år redan har avsatt nästan en tredjedel av social- och hälsovårdssektorns budget till förmån för funktionshämjade. Detta visar den vikt ministerrådet lägger vid detta arbete.

Lena Öhrsvik: Herr president! Jag får tacka för ett fint anförande från ministerrådet, men jag kan inte säga att det var ett svar på min fråga.

Min fråga gällde ju om man avser att inrätta en stödordning. Vi har för flera år sedan gjort en rekommendation till ministerrådet om att inrätta en stödordning. Det hade varit välgörande att få ett klart och entydigt besked om att man skall göra det. Det hade varit bra med tanke på de andra åtgärder vi planerar.

Som jag tidigare nämnt i dag har vi begärt att få anordna ett seminarium om handikappfrågor för att stämma av hur långt vi har kommit i de olika länderna med speciell ton-

¹ Fragan tryckt s. 2418

vikt på att vi har lovat varandra att vi år 2000 skall ha uppnått full delaktighet och vi har många stora och svåra saker framför oss.

Jag menar att om man nu har ett klart förslag som är enkelt och entydigt och det handlar om 3 miljoner kr, så hade det varit bra att få ett klart och entydigt svar om att man skall göra detta så fort man kan — och det kan vi göra från 1991.

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! I budgetfrågan har jag ingenting att tillägga till det jag sade. För min del är jag mycket glad att handikappfrågorna har fått så stor vikt här i debatten. Jag är också mycket glad för att de handikappade har fått medkänsla från Nordiska rådet. Jag hoppas att allt det som vi gör här leder till att handikappfrågan, som också är en stor jämställdhetsfråga, i fortsättningen skall få en principiell och bra behandling. Vi skall alla sträva efter att se till att också de handikappade kan leva ett värdigt liv.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 21: Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa¹

Miljöminister **Bärlund**: Ärade president! Det nordiska miljöfinansieringsbolaget skall i sin verksamhet eftersträva att prioritera de projekt som har den största förväntade miljöeffekten för Norden och skall för detta ändamål basera sina investerings- och lånebeslut på en bedömning av marknaden för ifrågavarande utrustning eller tjänster i relation till nordiska miljöintressen.

I ministerrådsförslaget anges exempel på typiska projekt där bolagets medverkan kan vara aktuell. Det kan vara företag för produktion av utrustning för avgasrening, vattenreningprocesser och mätinstrument, företag med inriktning på modernisering och underhåll av kraftverk och processindustri eller

konsultföretag med inriktning på planering av miljörelaterade investeringar.

Flera nordiska företag har genomfört eller har långt framskridna planer på etableringar i Östeuropa inom de här beskrivna områdena. Redan nu har ett femtontal ansökningar inkommit avseende konkreta och intressanta projekt. Det ankommer emellertid på det framtida miljöfinansieringsbolaget att besluta om vilka enskilda projekt man avser stödja.

I tillägg till miljöfinansieringsbolaget har ministerrådet genom finansministrarnas ekonomiska handlingsplan beviljat över 25 miljoner DKK över de nästa tre åren till miljöinsatser i Nordiska projektexportfondens regi. Dessa medel kommer till stor del att användas i Östeuropa. Fonden har finansierat en mycket intressant studie om miljövård i våra närområden i Baltikum, och har bl. a. stött utarbetandet av en förstudie om etablering av en fabrik i Leningradområdet som skall framställa vattenreningskemikalier till kommunala reningsverk.

Vid denna session behandlas också frågan om en utökning av låneramen för projektinvesteringsslåneordningen i Nordiska investeringsbanken. Utökningen syftar bl. a. till att säkra bankens fortsatta engagemang i Östeuropa och särskilt finansieringen av miljöinsatser. För närvarande för banken konkreta diskussioner om rökgasrening i Sovjetunionen i regioner nära Norden samt bättre och mera miljövänlig energiproduktion i Tjeckoslovakien, Ungern och DDR.

Sten Svensson: Herr president! En utveckling mot ökad frihet i Östeuropa kommer att ha mycket stor betydelse för miljön i hela Europa. De nordiska länderna måste aktivt stödja marknadsekonomins införande i öst. En förbättring av den ekonomiska situationen kommer att skapa utrymme för teknisk utveckling, vilket innebär att dagens föråldrade industri kan ersättas med nyare och miljömässigt bättre processer.

Nordiska företag och entreprenörer kan spela en betydelsefull roll i det fortsatta arbetet för en bättre miljö i öststaterna. Kunskaps- och tekniköverföring måste stimuleras. De nordiska länderna bör bidra med konsultinsatser på miljöområdet och utby-

¹ Frågan tryckt s. 2421

tesverksamhet för studenter, tekniker osv. Vatten- och rökgasrening samt övergång till resurssparande teknik måste enligt min mening prioriteras inom ramen för Nordiska investeringsbankens kreditprogram och det nordiska miljöbiståndet.

Vi har, som jag tidigare har påpekat i debatten, från konservativt håll väckt ett medlemsförslag där vi föreslår en inriktning av åtgärderna företrädesvis på Baltikum och Polen. En lista över angelägna projekt bör snart sammanställas och redovisas för rådet för att möjliggöra för rådet att mer konkret ta ställning och se hur medlen skall användas.

Samtliga initiativ bör sammanhållas i ett kombinerat investerings- och miljövårdsprogram avseende lån och bidrag till miljöinvesteringar i Baltikum och Polen. Särskilt viktigt är det att ministerrådet går in i ett sådant program i ett nära samarbete med näringslivet.

De ekonomiska bidragen till Östeuropa måste ökas mycket kraftigt. Statsfinansiellt är summorna små, men mänskligt och politiskt är utbytet stort.

Jag ber, herr president, att få tacka för svaret på min fråga, och jag hoppas att ministerrådet tar fasta på de synpunkter som jag nu har anfört.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 31: Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrades pensioner¹

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! Vi känner till frågan väl både vid social- och hälsovårdsministeriet i Finland och vid socialdepartementet i Sverige. Frågan har också behandlats vid flera informationstillfällen som anordnats för finländare som är bosatta i Sverige, Norge eller Danmark. Pensionsfrågan har likaledes ofta diskuterats med de svenska myndigheterna och även på samnordisk nivå.

Problemet gäller dock inte endast de pensionärer som flyttar från Sverige till Finland utan även de pensionstagare som flyttar från Norge och Danmark. Därför kan problemet inte lösas enbart med arrangemang mellan Finland och Sverige. Man har redan tidigare konstaterat att det i praktiken inte är möjligt att lösa problemet genom att ändra den finska folkpensionslagen utan att ställa de pensionärer som kommer från utlandet i en bättre ställning än dem som bor i Finland.

Den situationen som vi för närvarande befinner oss i är en följd av bestämmelserna i den nordiska socialkonventionen. Nordiska socialpolitiska kommittén tillsatte våren 1989 en arbetsgrupp för att utreda behoven av att revidera överenskommelsen. Finland har i arbetsgruppen upptagit till diskussion det problem som tas fram i riksdagsledamot Väänänsens spörsmål. En eventuell revidering av den nordiska socialkonventionen påverkas dock för närvarande av ett antal frågor som an knyter till den pågående västeuropeiska integrationsprocessen och de förhandlingar om att skapa ett enhetligt europeiskt ekonomiskt område (EES). När det gäller den sociala tryggheten förefaller det vara så att som basis för samordningen av den sociala tryggheten för arbetstagarna inom hela EES-området kommer att tas EG:s förordning på socialförsäkringsområdet. Detta skulle ha återverkningar bl.a på den nordiska socialkonventionen, vars ställning och innehåll man vore tvungen att på nytt ta till behandling. Det kan konstateras att de pensioner som enligt EG:s förordning i vart land tjänats in, och bland vilka man uppenbart skulle inkludera också de pensioner som baserar sig på boende, såsom folkpensionen, skulle utbetalas till pensionstagarna oberoende av i vilket land de stannar efter pensioneringen. Herr president! Eftersom förhandlingarna om EES först är i beredningsskedet, är det dock för tidigt att i detta sammanhang anticipera de återverkningar som principen om utbetalning av sociala förmåner utanför det egna landet skulle ha på de nordiska ländernas nivå.

Marjatta Väänänen: Herr president! Jag tackar ministern för svaret. Jag måste konstatera att svaret principellt är mycket intres-

¹ Frågan tryckt s. 2435

sant. Det visar att myndigheterna väntar med att lösa problemet i avvaktan på förhandlingarna med EG om EES. Betyder detta att det nordiska intresset och den nordiska nivån förbisätts och utvecklingen bromsas i väntan på beslut om den europeiska integrationen? Det har alltid varit en nordisk attityd att vi nordbor försöker vara pådrivande inte bara i miljöpolitiken utan också i sociala frågor.

Det är nog sant att jag inte i min fråga nämnde de finnar som bor i Danmark och Norge. Men vi måste komma ihåg att största delen av de finnar som bor i andra nordiska länder och som är i pensionsåldern befinner sig i Sverige. Där bor ungefär 20 000 finnar i pensionsåldern. Den här frågan är verkligen svår för dem.

Därför tänker jag ställa en följdfråga till minister Hämäläinen: Är det meningen att man skall bromsa upp harmoniseringen och utvecklingen på det sociala området i väntan på integrationen?

II social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen**: Herr president! Jag skall säga till riksdagsledamoten Marjatta Väänänen att det inte är meningen att förbise den nordiska nivån i förhandlingarna. Jag vill poängtera att den nordiska nivån, de nordiska länderna tillsammans och Nordiska rådet har en ytterst viktig roll enligt min mening i dessa förhandlingar. I integrationsprocessen har de ekonomiska frågorna varit den hårda kärnan. Den sociala dimensionen, som täcker också pensionsfrågorna, har kommit mycket långt efter den ekonomiska dimensionen, egentligen för att mjuka upp effekterna av den ekonomiska integrationsprocessen.

Jag tycker att den sociala dimensionen borde ha en starkare ställning i hela integrationsprocessen. De nordiska länderna, oberoende av om de är EG-länder eller Efta-länder, har en gemensam kulturtradition, en gemensam välfärdstradition. Vi har mycket att ge i integrationsprocessen om vi tillsammans vill slå igenom den sociala dimensionen och hjälpa också de andra europeiska länderna, som inte är så vana att tala om välfärdspolitik som vi är här i Norden.

Marjatta Väänänen: Herr president! Förhoppningsvis får de finska pensionärerna en förbättrad situation. Jag skulle nästan tro att det tyvärr blir så att myndigheterna låter tiden sköta dessa pensionärer och denna deras specialfråga.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Präsidenten: Jeg kan meddele, at det ikke kan siges med sikkerhed, hvornår lyset i salen kommer tilbage. Desuden er tiden så fremskreden, at det hurtigt bliver mørkt i lokalerne bagved.

Präsidenten finder det ikke forsvarligt at fortsætte mødet på disse vilkår. Det er derfor præsidentens agt at afslutte mødet nu.

Jeg er bekendt med, at det for nogle, der har rejseplaner, vil give praktiske vanskeligheder, men jeg mener, det må have anden prioritet. Møderne her i Rådet skal afvikles forsvarligt.

Mötet avslutades härefter kl 19.15 och återupptogs fredagen den 2 mars kl. 08.30.

Thea Knutzen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Lennart Andersson och Filip Fridolfsson återtagit sina platser i rådet och att Lars Ulander och Görel Bohlin lämnat sessionen samt att Hans Nyhage för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Görel Bohlin.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

E 33: Fråga till Norges regering angående föreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige¹ och

E 53: Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden²

Ovanstående två frågor besvarades samtidigt.

¹ Frågan tryckt s. 2438

² Frågan tryckt s. 2461

Miljövernminister **Kristin Hille Valla**: Det viktige spørsmålet fra hr. Svartberg kunne også stilles til min svenske kollega, som i likhet med meg har fått et stort ansvar for forbedring av kystområdenes eller grensevassdragenes miljøkvalitet. Når det gjelder den norske handlingsplanen, er vi i full gang med gjennomføringen. Som jeg nylig sa i Stortinget, regner vi med en merkbar forbedring fra og med 1990.

Handlingsplanen for Nedre Glomma pågår for fullt med konkrete tiltak for å redusere forurensende utslipp fra kommuner, landbruk og industri.

Innsatsen på kommunalsiden har vært konsentrert om å gjennomføre planene for avløpsrensing i Fredrikstad- og Sarpsborgområdet. Begge renseanleggene er ferdige og satt i drift.

Innsatsen mot landbruksforurensning er økt i hele regionen. Det er f.eks. satt i verk strengere krav til gjødsellagre og silo, og tiltak mot arealavrenning vil bli gjennomført.

De store industribedriftene i området har fått nye utslippstillatelser, bl. a. Kronos Titan, eller vil få det i nærmeste framtid, bl. a. Borregaard, med vesentlig strengere krav.

Fru Samuelsson har stilt spørsmål spesielt om Idefjorden og hva vi gjør for å få den ren. Til dette må jeg si at den forrige regjeringen besluttet at cellulosefabrikken ved Saugbruksforeningen, som er den store forurenseren, skal få fortsette driften fram til 1. juli 1992. Deretter skal den nedlegges og erstattes med en ny og mer miljøvennlig papirmaskin. Dette vedtaket gjør at intensjonene i handlingsplanen om en *merkbar* forbedring av kystområdenes miljøkvalitet allerede fra det året vi nå er inne i, ikke kan oppfylles helt. Vi beveger oss i riktig retning, men de store forbedringene vil trolig ikke registreres før 1992. Da vil tiltakene ved Saugbruksforeningen være gjennomført, samtidig som de fulle effektene av dagens innsats vil være synbare.

Jeg vil også nevne at de norske miljøvernmyndighetene har som langsiktig målsetning å fjerne all bruk av klor i treforedlingsindustrien.

Vi vurderer nå om det er hensiktsmessig å legge avgift på miljøskadelige innsatsfaktorer eller på miljøskadelige utslipp i industrien. På bakgrunn av dette arbeidet vil man kunne vurdere om f.eks. klorholdige innsatsfakto-

rer i treforedlingsindustrien eller utslipp fra denne skal avgiftsbelegges.

Det kan også være aktuelt å utvide kravene i dagens utslippskonsesjon når det gjelder industrien fra kun å gjelde utslipp til også å gjelde alle stadier av prosessen fra råvarer, produksjon, utslipp, produktets egenskaper og til avfallsbehandling. På denne måten vil man kunne begrense produksjon av bl.a. miljøskadelige produkter, deriblant klorholdige.

Men hvis slike tiltak skal få gjennomslagskraft, må de også gjennomføres internasjonalt, og jeg vil ta initiativ til dette på Bergenkonferansen. Vi må arbeide for et langsiktig internasjonalt forbud mot de farligste klorforbindelsene, eventuelt kombinert med avgifter.

I denne forbindelse er det behov for en systematisk vurdering av hvilke produkter som er miljøskadelige, og vi har her lagt et godt grunnlag i det klassifiseringssystem som vil bli ferdigbehandlet i mars i år, og det burde også EF kunne akseptere.

Svartberg: Fru president! Jag tackar för svaret, och jag vill säga att det är ett bra svar om man ser till formuleringarna. Men frågan är vilken verkligheten bakom formuleringarna är. I vissa delar är det samma svar som jag fick av den norska regeringen för två år sedan. Där talas om en "förbedring" av miljökvaliteten.

Nu har jag fått två svar. På första sidan talas det om "en merkbar förbedring fra og med 1990". På den andra sidan i svaret sägs det att kravet på "en merkbar förbedring av kystområdenes miljökvaliteter allerede fra 1990 ikke kan oppfylles helt". Jag skulle gärna vilja veta vilket svar som gäller.

När det gäller Idefjorden återopas i svaret beslut om den tidigare regeringen. Jag minns också det svensk-norska centertoppmötet i Svinesund med hård kritik av den tidigare norska regeringens miljöarbete. Därför vore det intressant att få veta om den norska miljöministern har låtit den kritiken ta sig uttryck i större insatser när det gäller miljön i Idefjorden och Nedre Glomma-området. Jag skulle även vilja veta om den norska regeringen verkligen har fått garantier för att

Saugbruksforeningens gamla fabrik i Halden verkligen kommer att läggas ned.

Miljøvernminister Kristin Hille Valla: Som spøreren sa, var svaret todelt. Den planen som vi arbeider etter, går for fullt. Første del av svaret gikk på kommunale utslipp fra landbruk og industri generelt.

Vi er alle klar over at Saugbruksforeningen er den store forurenseren. Med bakgrunn i at den nye papirmaskinen ikke kommer i drift før i 1992, vil heller ikke de store forandringene skje i Iddefjorden før den tid. Derfor var svaret delt i to; det var ingen uforenlighet mellom de to innsatsene.

I valgkampen sist høst kom det ulike innspill med kritikk når det gjaldt det som skjedde i Iddefjorden. Senterpartiets kritikk den gangen gikk på at den forrige miljøvernministeren hadde lovet å rense Iddefjorden, men ikke klarte det innen det tidspunktet det var lovet. Det har vist oss at det faktisk er enklere å gi løfter enn å holde dem. Derfor syns jeg det er realistisk å si at når Saugbruksforeningen har fått løfte om å få beholde sin maskin till 1992, klarer vi ikke å få en ren nok Iddefjord før den tid.

Når det gjelder det siste spørsmålet, er det slik at Miljøverndepartementets vedtak må omgjøres hvis den nye maskinen til Norske Skog ikke skal installeres innen det rette tidspunkt.

Marianne Samuelsson: Fru president! Också jag vill tacka för svaret, som i alla fall var betydligt bättre än det jag fick av statsministern häromdagen. Jag tycker det är under all kritik att en statsminister svarar i en debatt på det sätt som vi hörde. Det är mycket nonchalant och lättvindigt att se problemen i det perspektivet.

Det finns väl i alla fall en del som är bra på det här området – det verkar som om regeringen har blick för vad som behöver göras, men det är ganska vaga löften. Har man bytt regering, tycker jag att man också borde kunna vidta kraftåtgärder för att förbättra förhållandena i Iddefjorden, även om den förra regeringen med hjälp av vår miljöminister såg till att driften vid pappersfabriken kan bibehållas.

Jag vill veta vilka löften man har fått, om det blir en ny maskin eller ej. Det som sades i

valrörelsen på den punkten var mycket vagt, och det framgick över huvud taget inte om det var tänkt att fabriken skulle fortsätta driften efter 1992. Om man inte har fått några löften, är det väl bättre att stänga fabriken och se till att några utsläpp inte kommer ut i naturen. Visserligen är pappersindustrin viktig, men vi måste se till den totala miljöproblematiken. Om skogen dör och vi får många andra problem, har vi inte mycket nytta av fabriken. Vi måste se till helhetsperspektivet.

Jag skulle också vilja veta i siffror vilka konkreta förbättringar det blir. Vad händer t. ex. i Glomma? Blir det någon förbättring?

Miljøvernminister Kristin Hille Valla: Når det gjelder de konkrete tallene for forbedringene, har representanten Samuelsson fått dem tilsendt pr. brev fra den norske regjering. Derfor finner jeg ingen grunn til å bruke tid på det her.

Jeg gjentar for øvrig at vi i Miljøverndepartementet er av den opfatning at en ny maskin vil være installert innen 1992, og at det vil gi ytterligere forbedringer i hele området rundt Iddefjorden.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Karin Söder återtagit sin plats i rådet och att Gunilla André lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

E 39: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m.¹

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström:** Fru president! Nordiska ministerrådet har som målsättning att medverka till ökat samarbete mellan de nordiska länderna när det gäller förvaltningen av havsdäggdjur.

¹ Frågan tryckt s. 2445

Frågor knutna till detta område dryftas löpande i ministerrådet och senast på fiskeriministrarnas möte på måndagen. Man har också efter överläggningar med miljösektorn satt igång nordiska samarbetsåtgärder angående havsdäggdjurens plats och roll i det marina ekologiska systemet.

Det är ministerrådets avsikt att stärka koordineringen av de nordiska synpunkterna vid valfångstkommissionens möte genom att man vill ta initiativ till ett gemensamt möte mellan nordiska forskare före valfångstkommissionens möte, och genom att vid det årliga kontaktmötet mellan de nordiska valfångstkommissarierna också invitera övriga relevanta nationella myndigheter, bl.a. fiskeri- och miljömyndigheterna.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg vil takke ministeren for svaret, som jeg synes var svært positivt i forhold til den situasjonen som oppstod som gjorde spørsmålet mitt nødvendig. Ministerens svar bringer på plass et av de punktene som går på koordinering av standpunkter i dette fiskerisamarbeidet.

En forutsetning for en bærekraftig utvikling er at vi beskatter fornybare ressurser, men den beskatningen må selvfølgelig bygge på kunnskap og innsikt, og det kan vi skaffe oss bl.a. gjennom forskning. I Norge har vi satt i gang en omfattende forskning på hval, spesielt vågehval, men også flerbestandsforskning, hvor hval og sel er med, nettopp for å skaffe oss den kunnskap vi trenger for å kunne få en beskatning som oppfyller kravet om en bærekraftig utvikling.

Jeg vil igjen takke for svaret. Jeg oppfatter det slik at det nå vil bli en tilfredsstillende koordinering av standpunktene, slik at vi unngår slike situasjoner som oppstod under det siste møtet i Hvalfangstkommissjonen.

Diskussionen forklarades härefter avslutad.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Elver Jonsson lämnat sessionen och ersatts av Hugo Bergdahl.

Radet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

E 48: Fråga till ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden¹

Il social- och hälsovårdsminister **Tuulikki Hämäläinen:** Fru president! Ämnet tropikmedicin ingick som ett av delprojekten i projektet Samarbete inom den högspecialiserade sjukvården, som genomfördes i Nordiska ministerrådets regi under 1986–1989.

Projektledningen har i sin slutrapport föreslagit en modell för nordisk utbildningsgång. Den omfattar bl.a. den årliga tropikmedicin-kursen i Stockholm/Köpenhamn, en kurs i folkhälsovetenskap vid Nordiska hälsovårdshögskolan, en kurs i internationell barnhälsovård vid Uppsala universitet och en kombination av dessa utbildningar.

Utöver dessa förbereds nu en kurs i tropikmedicinsk antropologi vid universitetet i Bergen med start under läsåret 1991/92.

Som ett resultat av tropikmedicinprojektet erbjuds numera en årlig tropikhälsovårdskurs vid Nordiska hälsovårdsskolan i Göteborg. Vid skolan har man också hållit seminarier i ämnet tropikmedicin med deltagare från tredje världen. Nordiska ministerrådet beviljade hösten 1989 120000 DKK till den kurs i tropikmedicin som hölls i Köpenhamn i oktober–november 1989.

Nordiska ministerrådet är väl medvetet om att varje enskilt land har för få experter på det tropikmedicinska området för att hålla kurser i ämnet tropikmedicin för sina egna. Endast genom gemensamma satsningar i Norden finns det förutsättningar för att ämnet tropikmedicin skall kunna upprätthållas på internationellt hög nivå.

Mot denna bakgrund arbetar ministerrådet nu för att få fram ett avtal mellan de nordiska hälsovårdsmyndigheterna och de nordiska biståndsorganen i syfte att försäkra genomförandet av nordiska kurser inom området tropikmedicin.

Birte Weiss: Fru præsident! På vegne af Dorte Bennedsen skal jeg takke for svaret. Jeg finder det positivt og tolker det på den måde, at man i Nordisk Ministerråd indser behovet for at bevare det tropemedicinske samarbejde

¹ Fragan tryckt s. 2456

i Norden, og at man også er indstillet på at finde økonomiske udveje, og at man fortsat kan afholde fællesnordiske kurser.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E46: Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer¹

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! I september 1989 blev der i København etableret et sekretariat for handlingsplanen mod cancer. Der blev samtidig nedsat en styregruppe, som indtil nu har arbejdet med at afgrænse problemområdet samt planlægge en konkret gennemførelse af planen.

Handlingsplanen omfatter først og fremmest forebyggende indsatser, herunder screening og tidlig diagnostik, samt behandling, uddannelse og forskning.

Styregruppen for handlingsplanen har indledningsvis prioriteret følgende: Igangsættelse af kliniske forskningsprojekter, patientstøtteaktiviteter, livsstil og kræftisikoadfærd, kursus i psykosocial kræftforskning, prognose for cancer mortalitet i de nordiske lande i årene 2000 og 2010 og oplysningskampagne vedrørende screening for cervixcancer.

Nordisk Ministerråd har afsat 1121000 DKK til handlingsplanen i 1990, og i budgetplanlægningen for 1991 er afsat et beløb på 1178000 DKK til cancerhandlingsplanen. Derudover arbejdes der på at skaffe nationale midler fra forskellige hold, herunder de nordiske landes cancerforskninger.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Jag tackar ministern för svaret och vill ställa en tillägsfråga: På vilket sätt tänker ministerrådet i cancerplanen ta hänsyn till sambandet mellan uppkomsten av cancer och ökningen av tobaks- och alkoholkonsumtion?

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! Jeg tror at vi skal bede styregruppen om at gøre nærmere

rede for en konkret plan. Desværre kan jeg ikke besvare det konkret nu, men spørgsmålet kommer op senere, når vi får en sådan plan.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E47: Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992¹

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! Som det fremgår af begrundelsen for spørgsmålet, vil endelig beslutning om afholdelse af et nordisk reumatikerår blive truffet på det socialpolitiske ministermøde i 1990. Dette møde vil finde sted på Åland den 14. og 15. juni.

De nordiske reumatikerorganisationer er blevet anmodet om at fremkomme med en konkret plan vedrørende gennemførelse af reumatikeråret. Til dags dato foreligger en ansøgning om 500000 DKK til det forberedende arbejde i 1991 samt en grovskitse til mulige aktiviteter i 1992. Den nævnte plan forventes at foreligge i løbet af foråret 1990, og ansøgning om penge for 1991 behandles på vanlig måde som andre budgetspørgsmål.

Det nordiske reumatikerår kan ikke gennemføres i 1991, da man fra midten af 1990 til midten af 1991 skal have et nordisk miljø- og biologisk år.

Marjatta Väänänen: Fru president! Jag tackar ministern för svaret. Tyvärr innehöll svaret ännu inte något direkt löfte.

Reumatism är en av de stora nordiska folksjukdomarna. Jag anser att frågan är av så stor vikt att vi bör genomföra ett nordiskt reumatikerår. Vi måste alltså nu vänta på det slutliga beslutet. Utskottet bevakar frågan fortsättningsvis. Tack.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

¹ Frågan tryckt s. 2454

¹ Frågan tryckt s. 2455

E 49: Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivaravgifter för hantverkare¹

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström**: Fru president! Frågan om i vilket land lagstadgade socialavgifter i form av arbetsgivaravgifter skall erläggas är reglerad i den nordiska konventionen om social trygghet. Dubbelt avgiftsuttag är uttryckligen förbjudet i denna konvention. Om någon ändå debiteras dubbla avgifter, bör rättsfrågan prövas rättsligt för att erhålla ändring.

Troligen avser frågeställaren inte lagstadgade avgifter, utan avgifter som betalas i enlighet med kollektivavtal.

Danska arbetsgivareföreningen och Näringslivets huvudorganisation i Norge (NHO) har i skrivelse till Nordiska ministerrådet 1989 rest frågor som gäller sådana avgifter.

Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) har utrett frågan, vilket har meddelats de två arbetsgivareföreningarna.

Uppfattningen är att frågeställningen inte omfattas av den nordiska överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad. Överenskommelsen omfattar endast frågor som är reglerade i lag, medan de arbetsgivaravgifter som avses i skrivelsen hänför sig till överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden.

Det erkänns emellertid att problemet reellt fungerar som en barriär mot arbetskraftens rörelsefrihet över gränserna i Norden.

Mot denna bakgrund anmodar man i första hand de berörda organisationerna att själva finna en lösning genom förhandlingar direkt mellan parterna.

Nordiska arbetsmarknadsutskottet har i den nämnda skrivelsen till arbetsgivareföreningarna sagt, att om inte parterna kan finna en acceptabel lösning, anmodas de att på nytt ta kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna i de berörda länderna. Därefter är myndigheterna i anslutning till samarbetet i arbetsmarknadsutskottet inställda på att medverka till att finna lösningar på problemet.

Gammelgaard: Fru præsident! Vi har et fælles nordisk arbejdsmarked, vi har også fælles nordiske regler om social tryghed. Alligevel oplever vi den ene gang efter den anden eksempler på forsøg på protektionisme og diskrimination, og det er sådan et eksempel, vi har her.

Danske håndværksmestre, der påtager sig arbejde i Sverige, påtvinges at betale arbejdsgiverafgifter i både Danmark og Sverige, skønt der alene er anvendt dansk arbejdskraft til løsning af opgaverne. Det drejer sig om, at der forlanges op til 15 kr. i timen i afgifter pr. ansat i Sverige af danske arbejdsgivere, der ønsker at udføre arbejde i Sverige. Og det er selvfølgelig helt urimeligt, det er i modstrid med ånden i vores samarbejdsaftaler.

Jeg er tilfreds med, at Ministerrådet nu i første række anmoder de berørte organisationer om selv at finde en løsning gennem forhandlinger direkte mellem parterne. Men jeg må også sige, at hvis der ikke på den måde findes en løsning af dette problem, så man forhindrer en reel dobbeltbeskatning, en protektionistisk foranstaltning, så vil jeg bede Ministerrådet om at gribe ind, således at vi får stoppet denne urimelighed.

Jordbruksminister och nordisk samarbetsminister **Hellström**: Fru president! Lars P. Gammelgaard har aldeles rätt i att det här är fråga om en reell barriär. Avsikten har inte varit att utöva protektionism, men det fungerar så, eftersom man har sådana här regler i avtal inom olika länder. Det är icke på något sätt en tillfredsställande situation, men det är alltså parter på arbetsmarknaden som har förhandlat fram dessa avtal, och de sitter för närvarande tillsammans och försöker att finna lösningar genom förhandlingar.

Jag är överens med Lars P. Gammelgaard om att om parterna inte lyckas, får ministerrådet ta upp frågan, trots att den inte formellt omfattas av vår överenskommelse, som avser lagar. Jag är alltså helt överens med Lars P. Gammelgaard om att vi här har ett problem, som det bör finnas en lösning på. Vi får medverka till detta i ministerrådet, om parterna icke klarar det.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

¹ Frågan tryckt s. 2457

E 51: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper¹

Miljöminister **Lone Dybkjær**: Fru præsident! Spørgsmålet har tidligere været drøftet her i Nordisk Råd. Nordisk udvalg for naturressourcer og miljøstatistik udførte for nogle år siden et forstudie om behovet og mulighederne for at udarbejde en fælles nordisk beskrivelsesmodel for naturressourcer. Rapporten fra dette forstudie blev sendt til høring i de nordiske lande. På baggrund af høringen besluttede man dengang ikke at igangsætte et fælles nordisk initiativ på dette område.

Det er ministerrådets opfattelse, at arbejdet med indsamling og fortolkning af miljødata får stor betydning i de kommende år.

Som led i opfølgningen af det nordiske miljøprogram, der blev vedtaget sidste år, er der igangsat to store fælles initiativer, som berører dette område. Det ene er en redegørelse om miljøets tilstand i Norden, som skal fremlægges i 1992. Det andet er en handlingsplan for miljøkvalitetsovervågning, som ligeledes skal fremlægges i 1992.

Når det gælder opstillingen af fælles modeller og egentlige regnskaber for naturressourcer, er det ministerrådets opfattelse, at der i første omgang er behov for, at de nordiske lande udveksler erfaringer og ideer.

Udviklingsarbejdet er i fuld gang i flere lande og i enkelte internationale organisationer, bl. a. OECD. På den kommende Bergenkonference vil disse spørgsmål blive taget op.

Det er helt afgørende, at flest muligt forskere, økonomer, politikere, filosoffer og samfundsdebattører fra vidt forskellige vinkler bidrager med analyser, synspunkter, forskningsprojekter, pilotprojekter fra f. eks. enkeltområder osv. på, hvorledes et muligt naturregnskab kan se ud. Også arbejdet med at integrere økologiske faktorer i nationalproduktet vil blive styrket bl. a. i OECD.

Som formand for ministerrådet vil jeg foreslå, at dette spørgsmål bliver et centralt tema på det kommende års dagsorden. Målet kan være at fremlægge status for mulighederne for et grønt regnskab for 1992.

Supplerende kan jeg om Danmark oplyse, at vi i 1988 har oprettet en forskningsinstitu-

tion – Danmarks Miljøundersøgelser – der som et hovedformål har at udvikle værktøjer og metoder, som kan muliggøre en prioritering af miljøindsatsen inden for forskellige områder, at vi inden for Skov- og Naturstyrelsen har et naturovervågningskontor, og at vi har udarbejdet og udsendt Mål og midler II om prioriteringer inden for miljøpolitikken og endvidere har udarbejdet en international strategiplan. Med andre ord har vi i Danmark en række initiativer på dette felt, ligesom også andre lande er i gang.

Behovet for en mere konsekvent miljøstatistik samt en undersøgelse af mulighederne for et grønt BNP eksisterer imidlertid. Og i Danmark har økonomiministeren og jeg den 21 februar i Folketinget oplyst, at vi netop vil tage et initiativ i fællesskab om dette spørgsmål.

Marianne Samuelsson: Fru president! Jag vill bara tacka ministern för svaret, som jag uppfattat som mycket positivt och glädjande. Jag önskar ministrarna lycka till med deras fortsatta arbete med dessa frågor, och jag skall med glädje följa hur det kan komma att fortskrida.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 52: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet¹

Sundheds- og forsikringsminister **Guðmundur Bjarnason**: Fru præsident! På foranledning af den norske og den finske arbejdsminister blev spørgsmålet rejst på nordisk arbejdsmarkedsudvalg på udvalgets møde den 13. oktober 1989 i København. Udvalget var enig om, at den situation, som belyses i begrundelsen for spørgsmålet, er uacceptabel.

På den baggrund har man anmodet udvalgets serviceudvalg, der har ansvaret for opfølgning af overenskomsten, om at udrede problemstillingen. Der arbejdes nu med denne udredning i en særlig embedsmandsgruppe af arbejdsløshedsforsikringseksperter. Der

¹ Frågan tryckt s. 2459

¹ Frågan tryckt s. 2460

vil ske en rapportering til arbeidsmarkedsudvalgets møde i begyndelsen af maj måned 1990, hvor udvalget vil tage endelig stilling til de rejste spørgsmål.

Alsaker: Ærede president! Jeg takker statsråden for svaret og vil uttrykke glede over at det nordiske arbeidsmarkedsutvalg finner de nåværende bestemmelser for dette saksfelt uakseptable. Når så er tilfelle kan man spørre seg hvorfor dette spørsmålet må utredes nærmere. Og jeg vil spørre statsråden om dette betyr at denne utredningen kun omfatter tekniske spørsmål, og at man nå i prinsippet er innstilt på å endre regelverket på dette punktet, slik at den rettslige stilling til permitterte arbeidere styrkes. Dette burde etter min mening være et elementært rettferdskrav i et tilnærmet fritt nordisk arbeidsmarked.

Sundheds- og forsikringsminister **Guomundur Bjarnason:** Fru præsident! Jeg må henvise til mit forrige svar, hvoraf det fremgik, at forholdet er kendt uacceptabelt, og at sagen derfor er henvist til en særlig embedsmandsgruppe, som skal tage endelig stilling dertil, hvorefter det vil blive diskuteret på arbeidsmarkedsudvalgets møde i begyndelsen af maj måned 1990. Jeg tror ikke, jeg kan sige mere på indeværende tidspunkt.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Ylva Annerstedt återtagit sin plats i rådet och att Hugo Bergdahl lämnat sessionen, att Olle Östrand återtagit sin plats i rådet och att Ulla Johansson lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

7

A 860/s: Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbelbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utarbeta en gemensam åtgärdsplan för att i internationella sjöfartssammanhang, t.ex. IMO och MARPOL-konventionen, arbeta för att förebygga oljeskador vid fartygsolyckor.

Anna-Kaarina Louvo: (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! I dag är det uppenbart, att den marina miljön är allvarligt hotad och då tänker jag närmast på Östersjön, Bottniska viken och Finska viken. Utöver miljögifter och eutrofiering kommer ytterligare hot från miljöfarliga transporter, särskilt oljetransporterna.

De havsområden som jag ovan nämnde är miljömässigt ömtåliga och i synnerhet vid oljekatastrofer illa utsatta. Ett oljeutsläpp i dessa farvatten drabbar alltid kustområden på nära håll. Haveriolyckorna med tankfartyg bestyrker detta förhållande och har även påvisat katastrofala följder för de drabbade områdena.

För att förebygga olycksrisker med tankfartyg har man både nationellt och internationellt skärpt reglerna för dessa fartygs navigering i kustfarvatten. Haveristatistiken visar dock att någon absolut säkerhet fortfarande inte föreligger.

Därför anser social- och miljöutskottet att det är uppenbart att miljösäkrare oljetransporter kan uppnås med användande av dubbelbottnade tankfartyg. Frågan om åtgärder för att befrämja övergång till dubbelbottnade tankfartyg bör tas upp internationellt av de nordiska länderna. Då beslut på internationellt plan i dessa frågor torde kräva avsevärd

tid, bör de nordiska länderna samtidigt vidta egna åtgärder för att stimulera till ökad användning av dubbelbottnat tonnage. Ekonomiska styrmedel erbjuder härvid de bästa möjligheterna. De nordiska länderna borde i sin avgiftspolitik gynna transporter av olja på fartyg, som är utrustade med dubbelbotten.

De olika avgiftstyperna bör sålunda ges en sådan utformning att de påverkar rederiernas beslut i riktning mot ökad användning av dubbelbottnade tankfartyg. Här kan jag nämna att den oljeskada som Antonio Gramsci 1987 förorsakade på Finska viken ledde i Finland till en utredning om tillräckliga och relevanta säkerhetskrav på tankfartyg. Kommissionen som gjorde utredningen ansåg att man kunde använda ekonomiska styrmedel för att främja transporten av olja med tankfartyg som är försedda med dubbelbotten. Risken för oljeutsläpp är betydligt mindre med sådana fartyg.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets rekommendation.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, bekräftande utskottets förslag till rekommendationer.

För rekommendationerna röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Marit Rotnes, Mirja Rynänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvins-son, Eino Siuruainen, Otto Steenholdt, Karl-

Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Ander Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits 63 röster.

8

A 906/s: Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att åtgärder för minskande av förorenade utsläpp i Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar.

Marjatta Väänänen: (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Utskottet noterar, att medlemsförslaget väckt stort intresse hos miljöförmyndigheter. Sovjetunionen planerar stora insatser under kommande år för att exploatera Kolaområdets naturtillgångar men torde ej ensamt i tid kunna vidta de renings- och andra miljöskyddsåtgärder som är brådskande för att de redan stora utsläppen från Kolaområdet inte skall bli katastrofala för Nordkalottens ömtåliga natur.

Utskottet erinrade i sitt yttrande över ministerrådsförslaget om ett miljöfinansieringsbolag, att bakgrunden till förslaget är att lånefinansierad import av miljöinvesteringar för närvarande endast kan ske i begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. De östeuropeiska länder-

nas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifieringen av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt. Kravet på nordiskt intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintresse från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

Även om de under de närmaste åren realiserade projekten ej blir den av Investeringsbanken först föreslagna 700 milj. SDR till projektinvesteringsslåneramar vill utskottet understryka betydelsen av att den innebär ökade möjligheter för miljölån.

Redan i förarbetena till ministerrådets förslag till handlingsplan mot luftföroreningar konstaterades att de nordiska länderna skulle arbeta för att långtgående begränsningar av svavelutsläppen genomförs i Östeuropa. De nordiska länderna skulle genom direkt samarbete överföra kunnande rörande process- och åtgärdsteknik. Vidare skulle man genom ekonomiska garantier, miljöfonder och liknande påskynda emissionsbegränsade åtgärder i dessa länder.

Vid extrasessionen 1989 antogs en rekommendation till ministerrådet att framlägga förslag till finansieringsordninga om omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa.

Vidare rekommenderades ministerrådet att lägga fram förslag till en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis, att insatser i Kolaområdet väl torde uppfylla de villkor som ställs i ministerrådsförslagen om miljöfinansieringsbolag och utvidgad projektlånefinansiering.

Fru president, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Alsaker: Oppmerksomheten om de problemer som luftforurensningen skaper, har særlig vært rettet mot de østeuropeiske landene i Sentral-Europa, slik som Polen, Tsjekkoslovakia og Øst-Tyskland. Det er derfor bra at det nå er fremmet et medlemsforslag som tar

opp luftforurensningsproblemene på Nordkalotten.

Store utslipp av svovel og tungmetaller fra industrien på Kola-halvøya har allerede medført betydelige skader på naturen på Nordkalotten. Dette området er fra før av svært sårbart, og det store omfang som forurensningene nå har, kan føre til radikale endringer i naturen. Jeg har lyst til å nevne at de største konsentrasjoner av svoveldioksid i Norge har vært målt i Kirkenes-området i Finnmark, og det er nettopp utslippene fra industrien på Kola-halvøya som er årsaken til det.

Forurensningssituasjonen kan bli ytterligere forverret fordi Sovjetunionen har store planer om å utvikle Kola-området ytterligere og utnytte de enorme mineralforekomstene som finnes der, bl. a. jern, nikkel og kobolt. Store investeringer på energiområdet er også på gang.

Sovjetunionen er alene ikke i stand til å løse de enorme problemer landet har på miljøvernsektoren. Nordisk industri kan imidlertid tilby kunnskaper og teknologi. Norsk industri har vært pioner i gjenvinning av metaller i prosessindustrien, og dansk, finsk og svensk industri har konkurransedyktig rensningsteknologi. De potensielle nordiske interesser for store leveranser burde være store. Mulighetene for nordisk industri blir betydelig større dersom attraktive finansieringsløsninger kan tilbys. Jeg tror at både det nye nordiske finansieringsselskapet for miljøinvesteringer og økningen i Investeringsbankens lånerammer for prosjektinvesteringsslån kan bidra til å fremme nordiske bedrifters muligheter på dette området.

Jeg vil til slutt minne om at de nordiske landenes regjeringer har undertegnet internasjonale avtaler – også med Sovjetunionen – om begrenning og minskning av luftforurensninger. En skikkelig oppfølging og gjennomføring av avtalene forutsetter omfattende teknologisk, vitenskapelig og økonomisk samarbeid mellom avtalepartene. Sovjet og de nordiske land vil ha felles interesser i å løse luftforurensningsproblemene på Nordkalotten.

Oddrunn Pettersen: Ærede president! Jeg skal knytte noen kommentarer til dette medlemsforslaget.

Den glasnost som har funnet sted og den utviklingen som har skjedd i en rekke av de østeuropeiske land, har også brakt til vår kunnskap de enorme miljøproblem disse landene står overfor. De står overfor en forurensning som de som ikke har besøkt disse landene, knapt kan tenke seg, samtidig som disse landene har behov for økonomisk vekst for å kunne ta vare på de demokratier som nå er i ferd med å vokse frem.

Vi har fått en rekke reportasjer fra Polen, Tsjekkoslovakia og også fra Romania. Kolaområdet i Sovjet har kanskje fått mindre oppmerksomhet enn det burde. Vi vet at i det området har det allerede skjedd enorme miljøforstyrrelser, som nå også merkes i finsk Lappland og i Finnmark. Vi ser døde fiskevann, skogsdød, og vi vet at tungmetallinnholdet i naturen har vokst foruroligende.

Vi har også kunnskap om at mennesker som utsettes for et så sterkt forurenset miljø, står i fare for å få geneforandringer. Det ble i norsk fjernsyn nylig sendt en reportasje fra Romania hvor dette temaet var satt i fokus.

Jeg ser på dette medlemsforslaget som særdeles viktig – at også Kola-området blir et område hvor vi vender vår oppmerksomhet. De trenger både lån for å kunne rense opp allerede store skader, samtidig som de har behov for den teknologi vi rår over for å forebygge skader. Det er de som anslår at bare opprenskingen av industrier i Nikkel beløper seg til 1 milliard n. kr.

Derfor skal jeg avslutte med å si at jeg er tilfreds med utvalgets rekommendasjon og støtter den selvsagt.

Sedan diskussionen forklarats avslutat företogs votering medelst voteringsapparat, be- träffande utskottets förslag till rekommenda- tion.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Sol-

berg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Porstein Pålsson och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Hugo Bergdahl, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anne Enger Lahnstein, Anna-Kaarina Louvo, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Páll Pétursson, Heikki Riihi- järvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Karin Söder och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 59 röster.

9

B99/s: Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet fastställa ett samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden i enlighet med framlagt ministerrådsförslag samt att kontinuerligt och i fortlöpande kontakt med Nordiska rådet och arbetsmarknadens parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska arbetsmiljösamarbetet.

Lilli Gyldenkilde (social- og miljøutskottets talesman): Fru præsident! Sidste år havde jeg fornøjelsen på Social- og Miljøudvalgets vegne at takke Nordisk Ministerråd for forslaget om en nordisk arbejdsmiljøkonvention, og i år er turen så kommet til samarbejdsprogrammet, som skal række over 1990–93.

Jeg har forstået, at alle lande nu har ratificeret konventionen, således at den kan træde i kraft meget snart, og Social- og Miljøudvalget finder det vigtigt, at vi her i Norden manifesterer en enighed om at ville fremhæve de nordiske landes ambitioner om et godt og sikkert arbejdsmiljø, og at vi med arbejdsmiljøkonventionen og dette nordiske samarbejdsprogram står stærkere, hvis vi står sammen om det.

Med etableringen af det indre marked ved udgangen af 1992 med afskaffelsen af de tekniske handelshindringer – også på nordisk plan – er det vigtigt, at vi står sammen for at sikre så høje krav til arbejdsmiljøet som muligt.

I EF har man besluttet at harmonisere kravene til arbejdstagernes sikkerhed og sundhed på et stadigt stigende niveau, men i form af minimumsdirektiver, og det er godt. I samarbejdsprogrammet tales der direkte om en harmonisering i et europæisk perspektiv som målsætning. Derfor burde der også være sket det, at arbejdsmiljøkravene i Norden i lyset af EF's minimumsdirektiver skulle have været tilpasset det eller de lande i Norden, der stiller de højeste krav til arbejdsmiljøet på de forskellige områder, og ikke som nu, hvor det blot hedder, at målsætningen for samarbejdet skal være at harmonisere reglerne på et kvalitativt højt niveau – hvad det så end er.

Det er også vigtigt at understrege betydningen af, at vi ved planlægningen af arbejdsmiljøet tager hensyn til effekterne på det ydre miljø og foretager en samlet bedømmelse heraf.

Efter udvalgets opfattelse ville det som fælles platform i internationale sammenhænge have været på sin plads, hvis man i samarbejdsprogrammet – hvad der heller ikke findes i konventionen – havde medtaget en definition af begrebet arbejdsmiljø. En sådan definition var med i det tidligere samarbejdsprogram, og specielt i en EF-sammen-

hæng ville en bred definition, hvor der anlægges et helhedssyn på arbejdsmiljøet, og som samtidig kunne matche begrebet "den sociale dimension", være en styrke for et højt nordisk ambitionsniveau ved kommende forhandlinger med EF.

Det foreslående arbejdsprogram indeholder væsentlige projekter på standardiseringsområdet med henblik på en koordinering af de nordiske landes indsats, og det er vigtigt, at vi i Norden placerer os stærkt i dette arbejde for at sikre de store ambitioner, vi har, når det gælder tekniske sikkerheds- og sundhedskrav til industriprodukter. Udvalget vil understrege betydningen af, at det gælder overalt i samarbejdsprogrammet, at arbejdsmarkedets parter bliver taget med på råd. Parternes medvirken er af afgørende betydning, og jeg skal ikke undlade at sige, at Nordens faglige og modstående organisationer jo arbejder fortrinligt med på disse områder, hvis de får lov.

Vi vil også gerne i udvalget pege på muligheden for at etablere et samarbejde med CIS, det internationale informationscenter for arbejderbeskyttelse og arbejdsmiljø i international LO. ILO, der i øvrigt fungerer som EF's database for arbejdsmiljølitteratur. Det er vigtigt at få kendskabet til det nordiske arbejdsmiljø ud også i denne brede kreds.

Med disse ord, og idet jeg i øvrigt henviser til Social- og Miljøudvalgets betænkning, skal jeg henstille, at man vedtager den foreslåede rekommandationstekst om at fastsætte et nyt samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslaget samt under hensyntagen til Social- og Miljøudvalgets synspunkter.

Kommunalminister Johan J. Jakobsen: Ærede president! Ved forrige sesjon la Ministerrådet fram et forslag til en nordisk arbejdsmiljøkonvensjon. Denne ble undertegnet av de fem regjeringene sist sommer.

Konvensjonen er nå formelt godkjent av samtlige nordiske land, og jeg kan herved meddele at Konvensjon om arbeidsmiljø trer i kraft med virkning fra den 24. mars 1990.

Konvensjonen er en bekreftelse på at regjeringene tillegger samarbeidet på arbeidsmiljøområdet stor betydning, og vi ser den som et godt fundament for en fortsatt forbedring av arbeidsmiljøet i Norden.

Men for at konvensjonen skal bli det instrument for forbedring av arbeidsmiljøet i de nordiske land som regjeringene håper, kreves det at den følges opp med konkrete mål og tiltak. Ministerrådet legger derfor fram et samarbeidsprogram for perioden 1990 til og med 1993. Samarbeidsprogrammet gir på område etter område anvisninger for hvordan konvensjonen skal fylles med konkret innhold.

I de nordiske land er vi enige om at et godt arbeidsmiljø er av grunnleggende betydning for den allmenne velferden. Et godt arbeidsmiljø innebærer ikke bare en arbeidsplass fri for skader, men også et arbeid som er meningsfylt og utviklende.

I Ministerrådets samarbeidsprogram legges det derfor vekt på å inn ta et helhetssyn på arbeidsmiljøet. Dette helhetssyn innebærer at tradisjonelt arbeidsmiljøarbeid koples til organisasjons- og medvirkningsspørsmål, kompetanseutvikling og arbeidsinnhold.

Arbeidets innhold har direkte innvirkning på menneskets helse og trivsel, på sykefravær og personalutvikling. Derfor er arbeidets innhold og organisering avgjørende når det gjelder å forbedre arbeidsmiljøet, og derved unngå store kostnader for den enkelte, samfunnet og bedriftene.

For fortsatt å kunne hevde seg i den internasjonale konkurransen må de nordiske land bygge videre på sine viktigste ressurser – de ansattes kompetanse og engasjement.

Et godt arbeidsmiljø i den utvidede betydning jeg her har beskrevet, samt et godt samarbeid mellom partene er en viktig forutsetning for både kvalitet og kostnadseffektivitet i bedriftene.

Samarbeidsprogrammet understreker betydning av et godt psykisk og sosialt arbeidsmiljø. Jeg er overbevist om at disse spørsmål kommer til å prege arbeidsmiljøebatten på 1990-tallet.

Fleksibilitet i utformingen av arbeidsplassen, arbeidstid og arbeidsorganisering er en forutsetning for at alle arbeidstakere skal kunne delta og utvikles i arbeidslivet.

Det utvidede syn på arbeidsmiljøbegrepet er felles for de nordiske land, selv om det finnes ulike tradisjoner bl.a. om hvorvidt mer arbeidsrettslige spørsmål skal reguleres gjennom avtaler eller gjennom lovgivning.

Jeg vil understreke den viktige rollen ar-

beidsmarkedets parter spiller i arbeidsmiljøarbeidet, og den innflytelse de nordiske land er enige om at partene skal ha over arbeidsmiljøets utforming nasjonalt. Treparsamarbeidet og den løpende dialog mellom myndigheter og parter er godt etablert i de nordiske land, og er et av kjennetegnene på "den nordiske modellen", en modell som har vakt internasjonal interesse og synes ikke minst å tjene som inspirasjon for utviklingen i Øst-Europa.

En forsøksvirksomhet med faste møter mellom Ministerrådet og arbeidsmarkedets parter om så vel overgripende og generelle spørsmål som det enkelte prosjekt innledes nå på nordisk nivå. Forslaget til nytt samarbeidsprogram kan trekkes fram som et konkret eksempel på nettopp dette samarbeidet.

Samarbeidsprogrammet er utarbeidet i nær kontakt med partene i arbeidslivet, og har fått sterk tilslutning fra begge sider. Dette fremgår også av den uttalelse som Nordens Faglige Samorganisasjon har lagt fram i forbindelse med denne sesjonen, der en med tilfredshet har merket seg det helhetssyn på godt arbeidsmiljø som samarbeidsprogrammet legger opp til.

Utviklingen innen EF og forhandlingene mellom EF og EFTA blir nøye fulgt av Ministerrådet. På arbeidsmiljøområdet er det nedsatt en felles nordisk arbeidsgruppe som løpende analyserer EF-kommisjonens handlingsplaner, forslag og direktiver.

Formålet med dette arbeidet er dels å kunne påvirke arbeidet innen EF og dels å se på hvilke konsekvenser EFs forslag vil kunne få for de nordiske land. Det er viktig for arbeidsmiljøet i Norden at de nordiske land i de forestående forhandlinger mellom EF og EFTA forbeholder seg retten til å opprettholde høye ambisjoner og standarder når det gjelder nettopp sikkerhet og arbeidsmiljø.

De nordiske land har ikke bare ambisjoner om å påvirke den tekniske utformingen av arbeidsmiljøet i og utenfor Norden. Gjennom forskning av høy internasjonal klasse har vi også muligheter for å påvirke arbeidet på andre områder. På det kjemiske området finnes en nordisk ekspertgruppe for grenseverdidokumentasjon. Denne gruppens ekspertise benyttes flittig i det europeiske samarbeidet når det gjelder underlagsmateriale for å utarbeide såkalte grenseverdi-er. På ar-

beidslivs- og arbeidsrettsområdet pågår dessuten flere prosjekter som har som mål å styrke den nordiske modellen med hensyn til medvirkning og partssamarbeid.

Ministerrådet har gjennom konvensjonen og samarbeidsprogrammet tatt avgjørende skritt for å forbedre arbeidsmiljøet i Norden, og vise omverdenen at de nordiske land har et høyt ambisjonsnivå når det gjelder menneskers liv, helse og trivsel. Virkemidlene vi skal bruke, er økt satsing på forskning, økt fokusering på de økonomiske virkemidler, modernisering av myndighetenes tilsynsvirksomhet – bl. a. gjennom stimulering til økt egenaktivitet på arbeidsplassene – samt et økt nordisk samarbeid innen opplæring og informasjon.

Jeg håper resultatene vil bli et bedre arbeidsmiljø i Norden som grunnlag for sterke og konkurransedyktige virksomheter i Norden.

Sedan diskussionen forklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, be-
träffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade: Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrun Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryynänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade:

Elver Jonsson, Anker Jørgensen och Kristen Poulsgaard.

Pål Atle Skjervengen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjørleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Marianne Jelved, Lars Emil Johansen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Páll Pétursson, Kimmo Sasi, Lodve Solholm och Otto Steenholdt.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster mot 3. 1 medlem avstod från att rösta.

10

A 864/s: Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

Lena Öhrsvik (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Bakgrunden till detta medlemsförslag är den snabba utvecklingen på informationsteknologiområdet samt det faktum att monopolen beträffande telekommunikationer håller på att avskaffas. Oklarhet råder i denna situation om vem som skall ha det yttersta ansvaret för handikappades tillgång till telekommunikationstjänster.

Alla remissinstanser är positiva till förslaget och har kommit med många önskemål och synpunkter. Flera instanser förordar en nordisk arbetsgrupp, som kan titta på frågor om teletrustning och teletjänster inklusive specialutrustning som texttelefon och nya tjänster som teledata, videototex och bildtelefon.

Arbetsgruppen bör också ta upp frågorna om kostnader och finansiering av extra utrustning och service.

Jag vill här passa på att rätta till ett fel i den tryckta texten på s. 12 i 3:e stycket. 2:a meningens skall lyda:

”Utskottets grundinställning är att de merkostnader för tillgång till telekommunikationer som ett handikapp innebär måste överenskommas mellan producenten och offentliga myndigheter.”

Ansvarsfrågorna, dvs. hur ansvaret skall organiseras och finansieras, bör klarläggas.

De här frågorna är internationella till sin karaktär och har bl. a. diskuterats på ett FN-möte i Tallin som ett led i FN:s handikappartionde.

EG:s handikappprogram har ännu ej telekommunikationer med. I nordisk regi bör därför initiativ tas till utformning av standard för att säkra att teleutrustningen uppfyller vissa normer för tillgänglighet.

Normalt brukar jag använda USA som avskräckande exempel i många fall, men i dag gör jag tvärtom. Hösten 1989 antog Senaten ett lagförslag – Americans with Disabilities Act, ADA – som till sin karaktär är helt revolutionerande. Den förbjuder diskriminering av handikappade på samma sätt som det är förbjudet att diskriminera t. ex. svarta och kvinnor.

Det innebär att det kommer att uppfattas som en diskriminering av handikappade, om samhället förblir otillgängligt vad avser byggnader, färdmedel, telesystem osv. Representanthuset väntas inom kort anta förslaget.

På telecområdet innebär det bl. a. att man skall kunna koppla en hörapparat till telefonluren i alla nya telefoner. Det är ett problem som vi har brottats med i Norden under många år men inte lyckats lösa. Det innebär också att världens största privata tele- och datasystem blir tillgängligt. Döva som använder teckenspråk kommer att kunna kommunicera via bildtelefoni, och det kommer att finnas generell texttelefoni. Alla myndigheter måste kunna ta emot texttelefonsamtal. Texttelefoner skall också finnas i offentlig miljö, t. ex. telefonkiosker. Man skall också kunna kommunicera med en texttelefon från knappsatstelefoner.

Tyvärr har jag ännu inga uppgifter om finansieringsfrågorna, men det här är ett bevis

på att det krävs ett ansvarstagande från samhällets sida (i det här fallet genom lagstiftning) också i ett land som i övrigt behärskas av marknadskrafterna.

Fru president! Det är viktigt att vi inom vårt kompetensområde, dvs. Norden, vidtar åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation, generösa villkor. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Görel Bohlin, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Carl I. Hagen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Agnar Nielsen.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Lars Emil Johansen, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg

Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 56 röster mot 1.

11

A 868/s: Medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning (NIOM) inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnads-material.

Sten Svensson (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Social- och miljöutskottet har efter en omfattande remissbehandling av medlemsförslaget enat sig om att hemställa att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att — analogt med ett tidigare svenskt riksdagsuttalande — genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning, NIOM, inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnads-material.

Motiven för utskottets ställningstagande är i huvudsak följande:

Som framgår av remissyttranden till det akuta medlemsförslaget har det i Sverige föreslagna tvärfackliga forskningsprogrammet ej kommit till utförande. Social- och miljöutskottet anser, i likhet med remissinstanserna, detta beklagligt men vill konstatera att det torde finnas möjlighet till en insats på nordiskt plan. Flera remissinstanser anser att detta bör uppdras åt NIOM. Institutet har till uppgift att genom utprovning och forskning arbeta för att material och utrustning

som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna fyller häslomässiga och tekniska krav. Därtill kommer arbetet med utveckling av bättre material och metoder.

Utskottet finner sålunda att NIOM genom sina nordiska och internationella kontakter bör ha goda förutsättningar att svara för ett tvärasektoriellt forskningssamarbete. Remissyttrandena ger i sig en viss kartläggning av var relevant forskning förekommer i Norden och antyder även koordineringsbehov. Utskottet slår också fast att medicinsk sakkunskap skall anlitas. Detta är i sammanhanget ett mycket väsentligt påpekande.

Problemet med kvicksilverexponering i arbetsmiljön för tandvårdspersonal torde också behöva undersökas i samarbete med arbetsmiljösektorn. Inom denna sektor har budgetmedel avsatts för undersökning av kemiska ämnen i arbetsmiljön. I övrigt utgår utskottet från att forskningen bör kunna utföras inom ramen för NIOM:s ordinarie budget. Institutet följer redan den internationella utvecklingen vad gäller nya tandfyllnads-material genom sitt registrerings- och samordningsarbete.

Fru president! Med återopande av det anförda hemställer jag att rådet bifaller social- och miljöutskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Carl I. Hagen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Mats Nyby,

Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Claes Andersson, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Hans Gustafsson, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Lars Emil Johansen, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 58 röster mot 1.

12

A 885/s: Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Marianne Samuelsson: Fru president! Jag förstår av både socialutskottets betänkande och av fru presidentens svårigheter att uttala ordet naprapat att naprapatin inte är så spridd ännu i Norden, men med tanke på att vi har en fri arbetsmarknad och stor rörlighet i Norden kommer kanske naprapaterna att bli vanligare även i Norge och övriga Norden.

Vi anser att det behövs ett samnordiskt agerande för legitimation av naprapater. Det skulle innebära att krav ställs på de kunska-per som skall ligga till grund för en legitime-

rad utövning, vilket skulle gynna de många människor som besöker naprapater.

Naprapatverksamheten ökar naturligtvis i och med att behovet av vård för rygg- och ledbesvär ökar. Det skulle vara en fördel om patienterna visste vilken utbildning som ligger till grund för naprapatiutövandet.

Oavsett om vi tror på alternativ medicin eller inte måste vi konstatera att efterfrågan på alternativ medicin har ökat under senare år. Det ställer krav på att vi som ansvariga ser till att man kan få reda på vilken grundutbildning och vilka krav vi ställer på dem som utövar sådan verksamhet.

Jag håller med om att det kanske hade varit bra att göra en total översyn av alternativmedicin och att ta upp även flera andra verksamheter, men någonstans måste man börja, och jag tror att det är lättare att ta en sak i taget. Det hade inte varit så svårt att här och nu fastställa vilka normer som skall gälla för utbildning och legitimering och bedrivande av denna verksamhet.

Jag beklagar att social- och miljöutskottet har avstyrkt vårt förslag men jag yrkar ändå bifall till det.

Grethe Lundblad (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Förra året antog Nordiska rådet en rekommendation om att vi skulle försöka få till stånd en gemensam nordisk utbildning av chiropraktorer. Naprapatin är ett näraliggande yrkesområde som avser mjukdelsbehandling och behandling av olika former av värk.

Remissinstanserna har mest varit negativa till medlemsförslaget, och utskottet måste konstatera att den vetenskapliga grundvalen för naprapati är bristfällig. Därför är det mer rationellt att bygga ut existerande värdu-tbildningar och göra dem mer innehållsrika så att de som genomgår sådan utbildning kan behandla de patienter som naprapaterna nu tar sig an. Det är speciellt sjukgymnastutbildningen som behöver utökas för att omfatta mer av dessa behandlingsmetoder.

Naprapaterna är också en relativt okänd yrkesgrupp i stora delar av Norden. Vi tycker att Nordiska rådet inte skall ge sig in på att reglera många mindre områden utan bör hålla sig till stora och viktiga insatser. Vi tycker därför att naprapatiutbildningen bör kunna

ges som en del av den sjukgymnastutbildning som sker i Norden.

Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till utskottets förslag, att Nordiska rådet inte skall företa sig någonting med anledning av medlemsförslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *biföljs utskottets förslag*.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Riitta Järvisalo-Kanerva lämnat sessionen och ersatts av Arja Alho.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

13

A 891/s: Medlemsförslag om barns rättigheter

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande två rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ratificera FN:s barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den.
2. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention.

Inger Stilling Pedersen (social- och miljöutskottets talesman): Fru præsident! I 1982 vedtog Nordisk Råd en rekommendation om barn og børns miljø, hvori Nordisk Råd bl. a. anbefale de nordiske landes regeringer til i fællesskab at arbejde for indgåelse af en international konvention til beskyttelse af børns rettigheder.

Nu har FN's generalforsamling vedtaget konventionen om børns rettigheder, og konventionen står åben for ratifikation. Vi håber i Social- og Miljøudvalget på en hurtig ratifikation fra de nordiske regeringers side, og også at de nordiske lande arbejder for, at alle andre lande ratificerer konventionen. Vi finder det vigtigt, at de nordiske lande tager initiativer, der viser, at vi også i de nordiske lande mener det alvorligt med denne konven-

tion. Dette er også grunden til, at Social- og Miljøudvalget kan tilslutte sig det første "klem-punkt" i medlemsforslaget om at anbefale Nordisk Ministerråd at fremlægge en handlingsplan for, hvordan FN's børnekonvention kan følges op og efterleves.

Remissinstanserne har næsten enstemmigt understreget betydningen af en nordisk handlingsplan, og mange instanser er kommet med forslag og gode ideer til, hvad en sådan plan kan indeholde. Som eksempel skal jeg nævne det meget omfattende remissvar, Red Barnet i Norge er fremkommet med.

Der har – i hvert fald i Danmark – været en vis tendens til at mene, at vi i Norden lever op til konventionens indhold, og at den kun har betydning for alle de andre, først og fremmest udviklingslandene, hvor afstanden mellem ret og virkelighed er så åbenlys, men vi finder i Social- og Miljøudvalget, at der også kan gøres meget i Norden, selv om det heldigvis er sådan, at det er de lyse sider, der dominerer de fleste børns tilværelse her i Norden. Men til trods for at de materielle behov i stor udstrækning tilgodeses, så vantrives mange børn – for mange, fristes man til at sige – på den ene eller anden måde. Det er ofte børnene, der er samfundets tabere. De psykiske forhold er ikke altid kendetegnet ved den samme positive udvikling, som præger de gode livsforhold.

Social- og Miljøudvalget mener, at der på alle områder må gøres en indsats for at fremme en udvikling, der kan sikre børnene en tryk og harmonisk tilværelse. Der er behov for en holdningspåvirkning og et oplysningsarbejde for at udvikle forståelsen for, hvor meget det betyder for et barn at vokse op i et miljø præget af forståelse, tryghed og omhed. Det er derfor væsentligt, at der finder en konkretisering af egentlige opfølgingsaktiviteter sted.

Det er også vigtigt at sikre barnets ret til at være en del af en familie i en bred betydning. I de situationer, hvor myndigheder må gribe ind over for børn, skal behandlerne respektere og udnytte de positive forbindelser, som barnet har til familie og nære venner, idet disse relationer er en del af barnets identitet.

Udvalget finder, at en handlingsplan dels bør indeholde en juridisk del, dels en materiel del. Den juridiske del vedrører ratifikationen af konventionen, de nødvendige til-

pasningar af national lovgivning samt nordisk harmonisering i tilslutning hertil. Den materielle del omhandler de aktuelle emner, der efter udvalgets opfattelse bør tages op i en handlingsplan. Nordisk Ministerråds udredningsarbejde i de senere år peger på alvorlige misforhold som seksuelle overgreb mod børn, alkoholskader hos småbørn m. v. Derfor må de nordiske lande i fællesskab arbejde for, at sådanne misforhold fjernes, og for, at den nationale lovgivning følges op i praksis, f. eks. når det gælder beskyttelse af børn, deres opvækstmiljø, minoritetsgrupper, fængsling af unge og børns rettigheder.

På det internationale plan bør de nordiske lande arbejde for realiseringen af børnekonventionens bestemmelser bl. a. ved at arbejde for at standse økonomisk seksuel udnyttelse af børn. Udvalget foreslår også, at lovgivningen i de nordiske bistandslande gennemgås for at se, om den er i overensstemmelse med børnekonventionens minimumsniveau, og yde støtte til børnebeskyttelsesorganisationer i bistandslandene og til initiativer vedrørende børns rettigheder.

Forslagsstillerne har endvidere foreslået at udrede forudsætningerne for oprettelse af en nordisk ombudsmand, et institut for børns rettigheder og for en nordisk socialhøjskole.

Udvalget lægger stor vægt på de funktioner, som vil kunne varetages af en nordisk ombudsmand, men finder, at der i den foreslåede handlingsplan kan indgå opgaver som svarer til dem, en nordisk ombudsmand skulle løse. Et intensiveret samarbejde mellem eksisterende institutioner eller institutter ved højere læreanstalter og universiteter bør efter udvalgets opfattelse overvejes som alternativ til oprettelse af nye institutioner i form af en nordisk socialhøjskole og et nordisk institut for børns rettigheder, udvikling og miljø; men også på dette område bør handlingsplanen indeholde forslag til tiltag.

Med disse ord skal jeg, idet jeg i øvrigt henviser til udvalgsbetænkningen, henstille, at Nordisk Råd vedtager denne rekommandation til Nordisk Ministerråd og til de nordiske regeringer, som udvalget enstemmigt har foreslået.

Karin Söder: Fru president! Jag vill bara tacka för den utmärkta behandling som mitt

och andra medlemsförslag har fått. Barns rättigheter är någonting som är ofantligt viktigt i alla sammanhang.

För att inte ta mer tid i anspråk vill jag kort instämma i det som utskottets taleskvinna här har anfört – det var alldeles utomordentliga synpunkter.

Sist vill jag bara tillägga att vi vet att barn också i de nordiska länderna kan ha stora svårigheter, och vi har inte alltid funnit vägar att ge dem en trygg uppväxttid. Vi måste därför gå till grunden med en uppföljning av konventionen. Jag vill i det sammanhanget peka på två saker.

När vi nu fått förslaget om en nordisk ombudsman avstyrkt är det viktigt att se till att frågor om barnens rättigheter blir riktigt behandlade i de fall där sådana ärenden förs till domstol. Barnens bästa måste då komma i förgrunden, och det är viktigt att domare, åklagare och andra verkligen har kunskap om barnens rättigheter. Vi hoppas att de rättigheterna skall bevakas vid genomförandet av handlingsplanen.

Det andra jag vill säga är att socialarbetare men också exempelvis poliser och lärare som arbetar med barn behöver vidareutbildning och mycket större kunskaper än vad många i dag har om barns svårigheter. Det får jag vittnesmål om varje dag. Det gäller också hanteringen av ärenden där flyktningbarn är involverade.

Jag yrkar bifall till det fina betänkandet. Vi återkommer i ärendet, om åtgärdsplanen inte förverkligas på det sätt som borde ske.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, beträffande utskottets förslag till rekommendationer.

För rekommendationerna röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson,

Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Lars Emil Johansen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Birte Weiss och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster.

14

A 892/s: Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl. a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

Karin Söder övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Lena Öhrsvik (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! I det här medlemsförslaget liksom också i utskottets betänkande behandlas de homosexuellas situation ur en annan synvinkel än den som vi tidigare har diskuterat. Tidigare rekommendationer har gällt lagstiftningen, men nu tar vi upp den sociala situationen och den ofta uttalande diskriminering som kvarstår, trots att man i varje fall i vissa länder har fått en bra lagstiftning.

Vi föreslår från utskottets sida att det skall göras en utredning om de homosexuellas sociala situation i våra länder. Majoriteten av remissinstanserna har tyckt att detta skulle vara värdefullt. Det är bara två av dem som har avstyrkt medlemsförslaget.

Det kommer i och för sig att behövas en ganska omfattande utredning för att man skall kunna kartlägga det omfattande nätverket av olika gruppers och generationers värderingar och attityder, de sociala utstötningmekanismerna i förhållande till andra former av segregering och diskriminering osv. Därför är det viktigt att man försöker avgränsa uppdraget med hjälp av en mindre expertgrupp. Det är också viktigt att man tar till vara erfarenheter och kunskaper som finns hos de homosexuellas organisationer.

Det handlar alltså om att man skall studera den sociala situationen. Det är bra att utskottet har kunnat enas och lägga fram ett enhälligt förslag om en utredning.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering, beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Sinikka Hurskainen-Lepänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe

Lundblad, Johan C. Løken, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Sirpa Pietikäinen, Mirja Rynnänen, Marianne Samuelsson, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade:

Agnar Nielsen, Inger Stilling Pedersen och Kristen Poulsgaard.

Annelise Gotfredsen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Ranveig Frøiland, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Lars Emil Johansen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Oddrunn Pettersen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Kimmo Sasi, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Birte Weiss, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster mot 3. 1 medlem avstod från att rösta.

15

A 894/s: Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut.

Anna-Kaarina Louvo (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! I alla nordiska länder kräver människorna idag allt större trygghet. Produktionen av kemiska ämnen i samband med industrialiseringen ökar snabbt, även behovet att få olika äm-

nens säkerhet och deras risker undersökta. Detta har varit särskilt tydligt under de senaste tio åren beträffande läkemedel, bekämpningsmedel och tillsatssämnen i födan.

För närvarande forskas det relativt litet i kemikaliers toxicitet i de nordiska länderna. Företagen låter i allmänhet testa sina produkter i de stora kommersiella testlaboratorierna i Centraleuropa. Det nordiska klimatet och den nordiska miljön förutsätter dock ofta speciell toxikologisk testning i faktiska förhållanden. På det sättet får man också objektivare testresultat.

Vid Nordiska rådets extra session 1988 behandlades ministerrådsförslaget om nordiskt miljöprogram. Ministerrådet betonar i programmet att det skulle vara viktigt att inrätta harmoniserade rutiner beträffande utvärdering av bekämpningsmedel i Norden. Enligt ministerrådet är det också viktigt att samordna bestämmelserna och klassificeringar av kemiska produkter med hänsyn till hälsosäkerhet. Social- och miljöutskottet föreslog i sitt betänkande om miljöprogrammet att det borde inrättas ett institut för detta ändamål. De nordiska finansministrarna har också i den nya ekonomiska handlingsplanen föreslagit inrättandet av ett toxikologiskt institut i Norden.

Alla remissinstanser stöder tanken på nordiskt samarbete inom toxicologin, och därför vill social- och miljöutskottet rekommendera att Nordiska ministerrådet utreder frågan om inrättandet av ett nordiskt institut för toxicologi.

Jag anser det viktigt att institutet inrättas, eftersom saken ansetts som viktig även i den nordiska ekonomiska handlingsplanen. Som finländare stöder jag varmt tanken på institutets placering i Kuopio i Finland, som i dag lär vara den enda forskningsinrättningen i Norden som vid undersökning av toxiciteten tillämpar god laboratoriesed enligt OECD:s resolutioner och rekommendation. Social- och miljöutskottet ville inte gå in mera på placeringen av institutet utan vill att ministerrådet utreder saken.

Till sist vill jag ännu konstatera att det har påståtts att institutets eventuella placering i Kuopio skulle medföra svårigheter på grund av finskan. Emellertid är forskningsspråket vid Kuopio universitet engelska, och sålunda är språket inget problem.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, be-
träffande utskottets förslag till rekommenda-
tion.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Johan C. Løken, Lauri Metsämäki, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Sauli Niinistö, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 58 röster.

16

A 896/s: Medlemsförslag om nordiskt program mot arbetslösheten

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet, att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper.

Laila Kaland (social- och miljöutskottets talesman): President! Sjølv om det er store variasjonar i arbeidsløysa mellom dei nordiske landa, er det eit faktum at ungdomsarbetsløysa er høgare enn den gjennomsnittlege arbeidsløysa for alle aldersgrupper sett under eitt. Relativt sett er det ofte slik at aldersgruppa 16–24 år er råka dobbelt så hardt.

Dei nordiske velferdsstatane burde ikkje akseptere at så mange ungdomar startar sitt vaksne liv med å gå arbeidslause. Ungdom som ikkje får arbeid, vil ofte få store psykiske problem, dei føler seg som taparar i samfunnet vårt. Det er ikkje vanskeleg å forstå at dei unge i ein slik situasjon lett kan komme inn i ein dårleg livsstil.

I dag ser vi i heile Norden at ein stor del av 80-årsgenerasjonen ikkje har vore ute i det produktive arbeidsliv. Dette er eit problem som vi som politikarar må ta alvorleg.

Dei som blir ramma mest når arbeidsløysa er stor, er innvandraringdom og -kvinner. Utkantane og distrikta blir tappa for unge folk, og dette medfører ein regional ubalanse og meir sentralisering.

Det at folk ikkje har arbeid, er sløsing med menneskelege ressursar. Eg er glad for alle forslaga som er komne frå dei nordiske landa om konkrete tiltak for å få vekk arbeidsløysa. Eg trur at dei nordiske landa har som felles mål at dei unge skal få arbeid, og at dette arbeidet vil få høg prioritet i tida framover.

Det er på denna bakgrunn ein må sjå det medlemsforslaget som no er lagt fram, der ein oppmodar Ministerrådet om å utforme eit program for å minske ungdomsarbetsløysa gjennom arbeids- og utdanningstilbod for desse utsette ungdomsgruppene.

Sosial- og miljøutvalet er gjort kjent med at Nordisk arbeidsmarknadsutval – det er ein embetsmannskomite under arbeidsmarknadsministrane – i 1990 starta sitt prosjekt under nemninga "Ungdom og virkemiddelbruk". Føremålet er å gjere ei jamførande analyse av dei tiltak mot ungdomsarbeidsløysa som blir vedtekne i dei nordiske landa. I tillegg vil det bli sett i gang eit prosjekt om modernisering av sysselsettingspolitikken som har som siktemål å få i stand nye former for sysselsettings- og kvalifiseringstilbod for alle utsette grupper, også unge arbeidslause.

Desse initiativa frå Ministerrådet si side er eit godt svar på dei problem som medlemsforslaget tek opp, og utvalet helsar dette med glede. Vi trur likevel at dei innsatsar som er planlagde, burde få ei større breidde til eit meir omfattande program mot ungdomsarbeidsløysa.

Eg har merka meg at det blant høyringsinstansane er gjeve fleire forslag om korleis ei tiltakspakke mot ungdomsarbeidsløysa burde utformast. Eg trur likevel, på bakgrunn av dei nasjonale ulikskapane, at det er rimeleg at dei konkrete tiltaka bør utformast nasjonalt og lokalt. Sosial- og miljøutvalet vil likevel streke under at ein i kvart land burde leggje opp til kombinasjonsordningar av arbeidsmarknadstiltak, utdanningstiltak og sosialpolitiske tiltak. Vi meiner òg det er naturleg at ein for dei yngre årsklassane konsentrerer seg om utdanningstiltak, fordi dette aukar desse gruppene sine moglegheiter på lengre sikt.

Eg ber forsamlinga slutte seg til sosial- og miljøutvalet sitt forslag til rekommandasjon.

Sedan diskussionen forklarats avslutad, føretogs votering medelst voteringsapparat betræffande utskottets forslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J.K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Hå-

kansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Berit Oscarsson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsen, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Bjarne Mørk Eidem, Annelise Gotfredsen, Lilli Gyldenkilde, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Otto Steenholdt, Lars Werner och Þorsteinn Pálsson.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 59 röster.

17

A 904/s: Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet, att utarbeta ett handlingsprogram om Nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska måsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Liltved (social- och miljöutskottets talesman): Ærede president! Selv om vi, de nordiske folk, står hverandre svært nær, og selv om integrasjonen i Norden er kommet langt, viser et stort antall konkrete tilfeller at mange problemer ennå ikke er løst. Årsaken til dette

kan være at forordninger og nasjonalt regelverk ikke samsvarer med de ofte ganske allment liberale bestemmelsene i de overgripende overenskomstene. Som eksempel kan jeg nevne den sosiale trygghetskonvensjonen.

I visse tilfeller finnes det også "hull" i det system av overenskomster som er inngått mellom de nordiske land. Dette gjør at personer som flytter mellom de nordiske land, risikerer – slik vi sier det i Norge – "å falle mellom to stoler." Jeg skal bare nevne ett eksempel: En person som er enslig forsørger, og som flytter til Norge, må vente i tre år før vedkommende kan få støtte som enslig forsørger. Slike personer vil også kunne falle utenfor hjemlandets ordninger.

Sosial- og miljøutvalget har i sin uttalelse til ekstrasessjonen 1989 over Ministerrådets arbeidsprogram "Norden i Europa 1989–92" bedt om at Ministerrådet burde utarbeide et handlingsprogram om "nordboeres rettigheter i Norden." Jeg vil videre minne om at Søder-komiteen reiste forslag om en særskilt utredning om de spørsmål som er nordisk relevante i forbindelse med utviklingen av "Borgernes Europa."

Disse initiativ forteller noe om bakgrunnen for at det nå er reist et medlemsforslag der Ministerrådet blir bedt om å utarbeide et handlingsprogram om nordboeres rettigheter i Norden, som både skal inneholde allmenne politiske synspunkter og et antall konkrete forslag til tiltak.

Etter at forslaget ble fremmet, har Ministerrådet lagt fram en ny rapport om nordboeres rettigheter. I rapporten gjør man avsnitt for avsnitt en sammenligning med tilsvarende regler i EF. Sammenligningen faller i hovedsak ut til Nordens fordel.

En viktig forskjell mellom Norden og EF er det likevel når det gjelder enkeltmenneskets rettigheter. Denne forskjellen har sin årsak i det faktum at det nordiske samarbeidet ikke er basert på overnasjonalitet. Man har ingen overstatlige institusjoner. Den enkelte EF-borger kan, i siste hånd, vende seg til den overstatlige EF-domstolen for å oppnå sine rettigheter. En tilsvarende mulighet finnes ikke i Norden.

I Ministerrådets nye rapport fremføres den oppfatning at arbeidet med nordboeres rettigheter i fortsattelsen ikke bare bør konsentreres om Norden. Man bør også ta hensyn til

den europeiske dimensjon for å skape forutsetninger for at så vel nordiske borgere som EF-borgere skal kunne bevege seg fritt innen både Norden og EF-landene.

Sosial- og miljøutvalget mener det er viktig å understreke at arbeidet med nordboeres rettigheter må fortsette med større kraft enn hittil, og at dette arbeidet faktisk kan styrke også arbeidet i en europeisk dimensjon. Her er det ikke et enten/eller, men et klart både/og. Ministerrådets egen rapport viser at det fortsatt finnes en hel del forhold som hindrer et enda bedre samarbeid og en tettere integrasjon i Norden. Det som nå foreligger av fakta, egner seg vel som basis for et handlingsprogram som kan gi grunnlag for regelmessig rapportering til Nordisk Råds sesjon om nordboeres rettigheter i Norden.

Utvalget har med glede merket seg Ministerrådets målsetting slik den kommer frem i "Medborgernes Norden" om at nordboerne ikke bare fritt skal ferdes og arbeide, men også i prinsippet nyte samme rettigheter og ha samme plikter som landets egne innbyggere når de bor i et annet nordisk land.

Som tidligere nevnt, finnes det flere områder der utviklingen av nordboeres rettigheter støter på nasjonale hinder av ulike slag. Utvalget anser det passende at neste skritt kunne være å utarbeide brosjyrer som oversendes lokale myndigheter med orientering om de nordiske konvensjoner og de tillemplingsregler som er vedtatt av regjeringene. Målet er å orientere de lokale myndigheter om de rettigheter og plikter nordboere har i andre land, samt om prinsippene for tillempling av gjeldende avtaler og nasjonale bestemmelser på tilsvarende områder. Eksempler finnes også når det gjelder ulike former for pensjon fra ett land til pensjonister bosatt i et annet land, og der skattereglene resulterer i så store kutt i utbetalingene at det oppleves som meget urettferdig av de mennesker det rammer.

Sosial- og miljøutvalget er således av den oppfatning at et handlingsprogram for nordboeres rettigheter i Norden vil være av stor verdi uavhengig av arbeidet med forholdet mellom Norden og EF.

Jeg viser til utvalgets forslag, og ber om rådets støtte til dette.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat, be- träffande utskottets förslag till rekommenda- tion.

För rekommendationen röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Anders- son, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Görel Bohlin, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fri- dolfsson, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki- Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aas- land Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteen- mäki, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Sirpa Pie- tikäinen, Mirja Ryyänen, Marianne Samu- elsson, Kimmo Sasi, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Gustav Björkstrand, Atli P. Dam, Ranveig Frøiland, Lars P. Gam- melgaard, Annelise Gotfredsen, Lilli Gylden- kilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, An- ker Jørgensen, Laila Kaland, Anne Enger Lahnstein, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Lø- ken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Oddrunn Pettersen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsaard, Heikki Riihi- järvi, Marit Rotnes, Sighvatur Björgvinsson, Lodve Solholm, Otto Steenholdt och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster.

18

C 13/s: Berättelser för 1988 på social- och miljöutskottets sakområde

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

20

D 1990/10/1984/s: Meddelande om rekommendation nr 10/1984 om beräkning av natur- resurser; D 1990/22/1985/s: Meddelande om rekommendation nr 22/1985 om åtgärder mot drogmissbruk i trafiken; D 1990/24/1985/s: Meddelande om rekommendation nr 24/1985 om harmonisering av miljöskyddslagstiftning- en i Norden; D 1990/11/1986/s: Meddelande om rekommendation nr 11/1986 om syssel- sättningen för ungdom inom kultursektorn; D 1990/13/1986/s: Meddelande om rekommendation nr 13/1986 om skydd av älvar på Nordkalotten; D 1990/16/1987/s: Meddelan- de om rekommendation nr 16/1987 om samar- bete kring högspecialiserad sjukvård; D 1990/ 18/1987/s: Meddelande om rekommendation nr 18/1987 om internationell samverkan mot AIDS; D 1990/10/1988/s: Meddelande om rekommendation 10/1988 om intensifierat be- handlingsarbete mot missbruk; D 1990/14/ 1988/s: Meddelande om rekommendation nr 14/1988 om reduktion av svavel- och kväveut- släpp; D 1990/16/1988/s: Meddelande om rekommendation nr 16/1988 om miljövänlig av- fallshantering; D 1990/18/1988/s: Meddelan- de om rekommendation nr 18/1988 om forsk- ning kring sälbestånden; D 1990/20/1988/s: Meddelande om rekommendation nr 20/1988 om åtgärder för en bättre miljö; D 1990/46/ 1988/s: Meddelande om rekommendation nr 46/1988 om nordiskt miljöprogram; D 1990/ 48/1988/s: Meddelanden om rekommenda- tion nr 48/1988 om handlingsplan mot havs- föroreningar; D 1990/28/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 28/1989 om hand- lingsplan mot cancer; D 1990/29/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 29/1989 om nordisk arbetsmiljökonvention; D 1990/ 34/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 34/1989 om nordisk arbetsmarknad för

lantmätare; D 1990/39/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 39/1989 om plan för att reducera koldioxidutsläppen

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandena till

handlingarna och anser rekommendationerna för rådets del färdigbehandlade.

Utskottets förslag bifölles.

Mötet avslutades kl. 10.40.

Protokoll

6:e mötet

Fredagen den 2 mars 1990 kl. 10.40 – 13.35

Presidenter: Karin Söder (1 – 3), Mats Nyby (3 – 6) och Páll Pétursson (6 – 11)

Dagordning

1. Meddelande om utskottens sammansättning och val av ordföranden och vice ordföranden samt meddelande om val av ordförande och vice ordförande i Nordisk Kontakts redaktionskommitté

2. Val av representant från de självstyrande områdena till styrelsen i Nordiska kulturfonden för åren 1991 – 1992

3. C 1/1990 Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet

C 2/1990 Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

4. C 5/b Berättelse från Nordiska kulturfonden (1988)

5. Meddelande om rekommendation 45/1987/b om finansieringen av det nordiska samarbetet

6. Meddelande om rekommendation 47/1989/b om nordiska ministerrådets budget för 1990

7. Slutanförenden av de nordiska parti-grupperna

8. Bemyndigande för presidiet att utse kommittéer

9. Bemyndigande för presidiet att besluta om fördelningen av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991

10. Fastställande av tid och plats för nästa session

11. Sessionens avslutande

Ändringar i medlemslistan

Det meddelades att Hans Nyhage återtagit sin plats i rådet och att Görel Bohlin lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

I

Anmälan om utskottens sammansättning och val av ordföranden och vice ordföranden samt anmälan om val av ordförande och vice ordförande i Nordisk Kontakts redaktionskommitté

Anmäldes att delegationerna till medlemmar av utskotten utsett följande medlemmar:

Juridiska utskottet

Danmark, med Färöarna och Grönland:

Helge Adam Møller (KF)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Finland med Åland:

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Sauli Niinistö (Kok)

Ísland:

Sighvatur Björgvinsson (A)

Norge:

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Johan C. Løken (H)

Sverige:

Lennart Andersson (s)
Hans Nyhage (m)
Lars Werner (vpk)

*Kulturutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

J. K. Hansen (S)
Atli P. Dam (Jvfl)
Arne Melchior (CD)
Otto Steenholdt (At)

Finland med Åland:

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)
Antero Kekkonen (Sdp)
Heikki Riihijärvi (Smp)
Mirja Rynnänen (K)

Ísland:

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Norge:

Kjell Borgen (A)
Helga Haugen (KrF)
Thea Knutzen (H)
Marit Rotnes (A)

Sverige:

Gunnar Björk (c)
Anita Johansson (s)
Berit Oscarsson (s)
Marianne Samuelsson (mp)

*Social- och miljöutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Dorte Bennedsen (S)
Knud Glønborg (KrF)
Lilli Gyldenkilde (SF)

Finland med Åland:

Anna-Kaarina Louvo (Kok)
Mats Nyby (Sdp)
Marjatta Väinänen (K)

Ísland:

Páll Pétursson (F)

Norge:

Svein Alsaker (KrF)
Thorbjørn Berntsen (A)
Tore A. Liltved (H)

Sverige:

Grethe Lundblad (s)
Sten Svensson (m)
Lena Öhrsvik (s)

*Kommunikationsutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Margrete Auken (SF)
Kaj Poulsen (S)
Peder Sønderby (V)

Finland med Åland:

Olof Jansson (ÅC)
Sakari Knuutila (Sdp)
Sirpa Pietikäinen (Kok)

Island:

Hreggviður Jónsson (Fh)

Norge:

Oddrunn Pettersen (A)
Anne Enger Lahnstein (Sp)
Lodve Solholm (FrP)

Sverige:

Elver Jonsson (fp)
Karl-Erik Svartberg (s)
Olle Östrand (s)

*Ekonomiska utskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Lars P. Gammelgaard (KF)
Anker Jørgensen (S)
Marianne Jelved (RV)
Lars Emil Johansen (Sj)
Agnar Nielsen (Sb)

Finland med Åland:

Claes Andersson (Skdl)
Gustav Björkstrand (Sfp)
Lauri Metsämäki (Sdp)
Kimmo Sasi (Kok)
Eino Siuruainen (K)

Ísland:

Þorsteinn Pálsson (Sj)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Norge:

Gro Harlem Brundtland (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Anders Talleraas (H)
Ernst Wroldsen (A)

Sverige:

Carl Bildt (m)
Lahja Exner (s)
Hans Gustafsson (s)
Karin Söder (c)
Bengt Westerberg (fp)

*Budget- och kontrollutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Ivar Hansen (V)

Finland med Åland:

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)
Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Ísland:

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Norge:

Bjarne Mørk Eidem (A)
Pål Atle Skjervengen (FrP)

Sverige:

Per Olof Håkansson (s)
Wiggo Komstedt (m)

*Redaktionskommittén för Nordisk Kontakt**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Helge Adam Møller (KF)
Birte Weiss (S)

Finland med Åland:

Antero Kekkonen (Sdp)
Heikki Riihijärvi (Smp)

Ísland:

Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Valgerður Sverrisdóttir (F)

Norge:

Lodve Solholm (FrP)
Ernst Wroldsen (A)

Sverige:

Per Olof Håkansson (s)
Hans Nyhage (m)

Fackutskottet hade vid konstituerande möten den 2 mars till förmän och vice förmän valt följande:

Juridiska utskottet:

Förman: Sighvatur Björgvinsson
Vice förman: Helge Adam Møller

Kulturutskottet:

Förman: J. K. Hansen
Vice förman: Valgerður Sverrisdóttir

Social- och miljöutskottet:

Förman: Marjatta Väänänen
Vice förman: Svein Alsaker

Kommunikationsutskottet:

Förman: Elver Jonsson
Vice förman: Sakari Knuutila

Ekonomiska utskottet:

Förman: Anders Talleraas
Vice förman: Hans Gustafsson

Budget- och kontrollutskottet:

Förman: Wiggo Komstedt
Vice förman: Per Olof Håkansson

Redaktionskommittén:

Förman: Helge Adam Møller
Vice förman: Ernst Wroldsen

2

Val av representant från de självstyrande områdena till styrelsen i Nordiska kulturfonden för åren 1991 – 1992

Med hänvisning till antagna ändringar i stadgarna för Nordiska kulturfonden föreslår presidiet att Nordiska rådet väljer Karl-Gunnar Fagerholm som de självstyrande områdenas medlem i styrelsen för Nordiska kulturfonden. Valet sker under förutsättning att de nordiska ländernas regeringar ratificerar avtalet före 31.12.1990.

Presidiets förslag bifölles.

3

C 1: Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet; C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

Rådet behandlade ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit,

A. *att* Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 1/1990 beslutar om följande uttalande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. *att* inhämta rådets synpunkter innan större omorganiseringar inom redan fastställd budget genomförs

2. *att* eventuella förslag om nedläggningar eller sammanslagningar av nordiska institutioner överlämnas till rådet för synpunkter innan definitiva beslut fattas (jfr artikel 46 i Helsingforsavtalet)

3. *att* i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört

4. *att* beakta de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1989 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

B. *att* rådet lägger C 1/1990 till handlingarna

C. *att* Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. *att* utveckla C 2-dokumentet till ett reellt planläggningsdokument för de närmaste åren med klara budget- och tidsramar samt prioriteringar. Detta bör ske redan vid utarbetandet av C 2/1991,

2. *att* arbeta för en långsiktig prioritering och budgetplanering av det nordiska samarbetet,

3. *att* budgetproceduren i vid bemärkelse, det vill säga inkl. C 2, snarast blir föremål för en gemensam diskussion mellan rådet och ministerrådet,

4. *att* rådet ges tillfälle att ta del av rapporten över undersökningen av långsiktiga budgetkonsekvenser samt av analysen av projektbudgeten samt att dessa frågor tas upp till en diskussion mellan rådet och ministerrådet,

5. *att* rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omorganiseringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas.

6. *att* arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner,

7. *att* under de närmaste åren fortsatt budgetmässigt prioritera kulturområdet, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse, trafiksäkerhet samt Europaprogrammet.

Pål Atle Skjervengen hade till utskottets betänkande reserverat sig angående punkt 5 och punkt 7.

D. *att* rådet lägger C 2/1990 till handlingarna.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit,

E. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande uttalande:

Nordisk Råd uttaler at rådet

– lægger vægt på, at arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og økonomisk handlingsplan 1989–92 gennemføres efter forudsætningerne,

– anbefaler Nordisk Ministerråd, i samspil med Nordisk Råd, at videreføre arbejdet med at skabe rammerne for og sikre finansieringen af det økonomiske samarbejde udoover 1992, hvor den økonomiske handlingsplan udløber,

– anbefaler Nordisk Ministerråd, at det bioteknologiske handlingsprogram gennemføres efter sine forudsætninger,

– forudsætter at Nordisk Ministerråd indarbejder bevillinger til gennemførelse af det nye regionalpolitiske program og tillægsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet i budgettet for 1991 og i kommende C 2,

– konstaterer de øvrige kritiske bemærkninger, som Økonomisk Udvalg har til dokumentet C 2.

F. *att* de till utskottet hänvisade delarna av C 2/1990 läggs till handlingarna.

Juridiska utskottet hade föreslagit,

G. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd

– å intensivere arbeidet med å sikre den frie bevegelse av personer i Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres,

– å intensivere arbeidet med å utrede beho-

vet för kontroll med efterlevelse av internationale avtaler som inngår som ledd i den økonomiske integrasjonen, f. eks. med hensyn til innretting av et institutt for EF-rett,

- å vurdere mulighetene for å utarbeide en handlingsplan for det videre samarbeidet på flyktningområdet,
- at det som ledd i oppfølgingen av Nordisk Forum 1988 til Nordisk Råds sesjon i 1991 legges fram et konkret forslag til nytt Nordisk Forum i 1994.

H. *att* rådet legger de till juridiska utskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Kulturutskottet hade föreslagit,

I. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- *att* i fortsättningen prioritera kulturområdet även efter att kulturhandlingsplanen upphör att gälla 1991
- *att* eventuella förslag om nedläggningar av institutioner på kulturavtalets område överlämnas till rådet i form av separata ministerrådsförslag innan definitiva beslut fattas (jfr artikel 46 i Helsingforsavtalet)
- *att* utöka stödet till folkrörelsesarbetet
- *att* åstadkomma ett permanent radio- och TV-samarbete som skall tillgodose de nordiska kulturpolitiska målsättningarna
- *att* de ekonomiska resurserna till den nordiska kulturfonden kraftigt utökas.

J. *att* rådet legger de till kulturutskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Social- och miljöutskottet hade föreslagit,

K. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att

1. I arbetet med koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG måste vid en integration den nordiska modellen bibehållas. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.

2. I konsekvens med Brundtlandkommissionens rapport bör ministerrådet fastställa

den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.

3. Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten bör prioriteras.

4. Nordbors rättigheter i Norden bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europa-programmet.

5. Ministerrådets genomgång av olika institutioner med sikte på eventuell nedläggning bör redovisas i plandokumentet och dessa frågor bör handläggas på ett sätt som säkrar att respektive utskott blir hört i förväg.

L. *att* rådet legger de till social- och miljöutskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Kommunikationsutskottet hade föreslagit, M. *att* Nordiska rådet med anledning av C 2/1990 beslutar om följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.

N. *att* rådet legger de till kommunikationsutskottet hänvisade delarna av C 2/1990 till handlingarna.

Per Olof Håkansson (budget- och kontrollutskottets talesman för C1): Fru president! Vi skall nu starta en debatt där vi skall knyta ihop den historiska delen av Nordiska rådets verksamhet med verksamheten i den närmast liggande framtiden. Det är på många sätt en mycket viktig och angelägen debatt. I den skall vi avstämna vad vi har åstadkommit. Vi skall ställa oss frågan om vi har nått de mål som vi har satt upp för oss. Vi skall vidare utöver denna avstämning i diskussionen gå in på vad vi vill åstadkomma.

Tyvärr har vi inte den tid som vi skulle behöva för att fördjupa oss i detaljer, utan vi måste begränsa oss. Min uppgift är att säga några ord om berättelsen C1, och jag skall göra det mycket summariskt genom att peka på några av de huvudfrågor och huvudlinjer som tas upp i betänkandet.

När det gäller själva kontrolluppgifterna kan vi konstatera att mycket av det som har gjorts är bra. Ministerrådet har tagit fina initiativ. Ställföreträdarkommittén har arbetat på sitt sätt, och det har lett till många intressanta slutsatser. Men tyvärr kan vi konstatera att det på några punkter har gått snett. Jag tänker på slutfasen i arbetet på en utvärdering av olika institutioners verksamhet. Jag tycker självfallet att det är positivt med en löpande utvärdering. Det är inte det som vi kritiserar.

Vi måste som en hypotes acceptera att det kan bli fråga om både nedläggningar och sammanslagningar i olika befintliga organisationer. Men det viktiga är att det måste finnas motiv för detta. Man får inte bortse från behovet av att analysera de motiv som nu har förts fram för sådana förändringar. Jag tillhör dem som, i likhet med utskottet och även många andra, vilket har framgått av dessa dagars diskuterande, inte är övertygade om att det nordiska samarbetet blir bättre, effektivare och billigare bara därför att man flyttar kostnadsbärare från verksamheter inom Nordiska rådet till verksamheter utanför det. Detta har diskuterats i olika sammanhang under den här sessionen. Jag skall här bara peka på detta som ett faktum som framhålls i budget- och kontrollutskottets betänkande.

Vi kan för övrigt när det gäller kontrolluppgifterna konstatera att många av de förslag som vi har lagt fram har accepterats av ministerrådet, och det tycker vi är bra när det gäller den kontrollverksamhet som vi har initierat.

När det sedan gäller själva budgetprocessen är det inte märkligt att vi är överens med ministerrådet beträffande mycket av de övergripande och allmänna synpunkterna. Vi har fått olika typer av förklaringar, och ministerrådet har också ställt sig bakom de önskemål som vi framfört om förändring av budgetprocessen. Vi väntar nu med spänning på att man skall gå från ord till handling. Spelförare i det viktiga arbetet för att skapa en bättre budgetprocess är ministerrådet.

Även vid den här sessionen har det i sakdebatterna ställts i utsikt många förändringar som redan tidigare var aviserade. Jag hoppas och utgår från att dessa när vi träffas om ett år också skall vara förverkligade. Det finns dock anledning tro att vi inte är överens om

allt i budgetprocessen. Det gäller t. ex. för det avsnitt som avser hur den löpande värderingen av existerande institutioner skall hanteras i slutfasen. Jag vill lyfta fram den ståndpunkt som budget- och kontrollutskottet har intagit, och jag känner en stor trygghet när jag framför den, eftersom vi på den punkten har ett totalt stöd från alla fackutskott.

Vi framhåller att förslag om nedläggning eller sammanslagning av institutioner alltid bör föreläggas rådet för synpunkter innan ett definitivt beslut fattas. Jag utgår från att ministerrådet lyssnar till denna kompakta och — det vågar jag påstå — inom rådet samstämmiga uppfattning och även kommer att handla därefter.

En annan fråga som vi har lyft fram av och till är hur ministerrådet skall förfara när det gäller omdisponeringar inom en fastställd budget. Det är alldeles klart att ministerrådet skall ha denna rättighet, men någonstans uppnår man det gränsläge där förändringen blir så stor och principiellt betydande att det finns skäl att tillfråga rådet. Vi tycker att man när det gäller stöd till omdisponeringar inom en redan fastställd budget skall gå tillbaka till rådet, höra dess utskott och få veta vilka synpunkter som åtgärderna kan föranleda.

När det gäller ett par andra detaljer i preliminära budgetförslag och så småningom fastställda budgetar liksom de resultaträkningar som redovisas vill jag peka på det faktum att man måste vara ganska skicklig och räknekunnig för att klara ut de eventuella skillnader som föreligger. Det gäller olika tekniker för att hantera pris- och löneomräkningar. Man kan också hantera pengar inom flerårsprojekt eller den årligen fastlagda verksamheten på ett sådant sätt att det i praktiken är omöjligt för parlamentariker, med tanke på den tidsinsats som vi måste göra, att klara ut om det har skett en ökning eller en minskning eller om läget är oförändrat.

Det är ganska typiskt att det ännu inte finns något dokument som redovisar förändringarna från den preliminära budget som vi diskuterade i Mariehamn och fram till den fastställda och vad de i praktiken inneburit.

Till detta skall man också lägga att det nog inte finns många av parlamentarikererna — jag vågar inte säga ingen, men det är nog så — i Nordiska rådet som har en uppfattning om balanssituationen i de olika finansiella insti-

tutionernas finansiella kapacitet. Det är ett förhållande som jag har diskuterat med ministerrådet tidigare. Jag hoppas att man skall klara ut detta så att man vid en följande diskussion i dessa viktiga frågor kan ha en gemensam bas när man skall diskutera prioriteringar osv.

Låt mig, fru president, sammanfattningsvis konstatera att det rör sig åt rätt håll. Att vi är litet oense om tempot i rörelsen kan kanske ha att göra med att Nordiska rådet fattat beslut på sitt sätt, genom majoritetsbeslut, och att ministerrådet fattar beslut enligt konsensusprincipen. Om man hade samma beslutsteknik, skulle man kanske vara enig. När man fattar beslut enligt konsensusprincipen är det dock den som vill minst, den som vill röra sig långsammast, som bestämmer hastigheten i rörelsen. Jag utgår från att de som känner på sig att de, i de viktiga förändringar som vi har framför oss är litet långsamma, skall bli litet snabbare, så att vi kan skaffa oss ett bättre planeringsunderlag i det fortsatta viktiga arbetet i Nordiska rådet.

Komstedt (budget- och kontrollutskottets talesman för C 2): Fru president! Låt mig börja med att instämma i den kritik som Per Olof Håkansson framförde när det gäller C 1-dokumentet. Vi tycker att rådet borde ha en självklar rätt att framföra sina synpunkter innan man företar några förändringar av institutionsväsendet.

Ministerrådets planeringsdokument C 2/1990 har hänvisats till budget- och kontrollutskottet, som vill framföra följande synpunkter.

När budget- och kontrollutskottet behandlade C 2-dokumentet vid sitt möte i Stockholm i januari, kunde vi konstatera att rådet och ministerrådet när det gäller prioriteringar i stort är överens om vad som är viktigt i det nordiska samarbetet. När det gäller åsikten om hur ett planeringsdokument skall se ut upphör emellertid överensstämmelsen mellan rådet och ministerrådet.

Utskottet har upprepade gånger begärt att C 2-dokumentet skall vara ett reellt planeringsdokument för det nordiska samarbetet. C 2-dokumentet borde därför ha formen av en långtidsbudget med klara ramar och prioriteringar för de närmaste åren. Detta skulle

underlätta institutionernas arbete med uppföljning och genomförande av handlingsplaner och inte minst rådets möjligheter att ta ställning till det framtida nordiska samarbetet.

Det finns vissa indikationer på att samarbetsministrarna har uppfattat rådets synpunkter, för i augusti fattade de följande beslut:

”De ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren anges i C 2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges.”

Varken rådets synpunkter eller samarbetsministrarnas beslut tycks ha varit aktuella vid utarbetandet av årets C 2-dokument. De enda antydningarna om den framtida nordiska budgeten består av ett konstaterande att det inte kan ges några löften om en automatisk realväxt under följande budgetår.

Varken budget- och kontrollutskottet eller rådets fackutskott var villiga att acceptera årets C 2 och hemställde därför till presidiet att på utskottets vägnar begära ett kompletterande C 2-dokument. Det framfördes med skärpa att det skulle vara rejäla kompletteringar.

Det komplement till C 2-dokumentet som ministerrådet har utarbetat med anledning av rådets begäran har behandlats av budget- och kontrollutskottet vid ett möte den 27 februari. Utskottet kunde då konstatera att supplementet inte skiljer sig nämnvärt från huvuddokumentet. Det innehåller förtydligande på en del punkter, men några budgetramar för kommande år finns inte med. Ministerrådet anser att det inte finns ett reellt samband mellan förhandlingen av budgetförslaget och C 2-dokumentet, eftersom budgetförslaget behandlas i november året före budgetåret medan C 2-dokumentet skall överlämnas till rådet före budgetarbetet, innan budgetarbetet för efterföljande år har påbörjats.

Utskottet har svårt att förstå denna synpunkt. Om det finns någon framförhållning i ministerrådets arbete, borde det vara möjligt att i varje fall ge preliminära ramar för kommande år i C 2-dokumentet. Dessutom är det så stora fleråriga bindningar i den nordiska budgeten att det borde vara ganska lätt att räkna ut hur mycket som finns tillgängligt för

nya projekt och handlingsplaner under de närmaste åren efter budgetåret.

Utskottet uppskattar emellertid att ministerrådet är berett att ta upp dessa frågor i en förhandling med rådet. En gemensam diskussion om budgetproceduren skulle kanske kunna lösa upp de knutar som i dag finns i samarbetet mellan rådet och ministerrådet.

Ministerrådet har under 1989 påbörjat en undersökning om de långsiktiga budgetkonsekvenserna av antagna handlingsplaner och andra aktiviteter. Ministerrådet har också påbörjat en analys av projektbudgetarna inom de olika sektorerna. Vi tycker naturligtvis att detta är bra, men samtidigt är vi förvånade över att man inte har gjort detta tidigare. Budget- och kontrollutskottet förutsätter att vi kan ta del av resultaten av dessa analyser så snart de föreligger.

Ministerrådet antyder att man överväger att låta C2-dokumentet få en liknande utformning som Europaprogrammet. Det vore med all säkerhet en förbättring i jämförelse med dagens C2-dokument. Men även Europaprogrammet saknar beräknade kostnader för de olika aktiviteterna.

Vi menar att ett godtagbart budget- och planeringsdokument skall vara framåtriktat och innehålla de övergripande prioriteringarna för åren närmast efter budgetåret. Det skall även innehålla kostnads- och tidsplaner samt uppgifter om hur finansieringen skall ske.

Utskottets kritik kvarstår alltså, men vi tycker inte att det är konstruktivt att nu begära ytterligare kompletteringar till C2-dokumentet. I och för sig vore det rimligt att Nordiska rådet gav ministerrådet bakläxa. Ministerrådet har nämligen inte gjort sin läxa, dvs. det uppdrag som man fick på Stockholmsmötet. Men det skulle innebära en extra session, och med det ansvar som budget- och kontrollutskottet känner för rådets ekonomi avstår vi från att begära detta.

Men, fru president, om ministerrådet menar allvar med att säga att man vill diskutera budgetproceduren med rådet, är det möjligt att vi gemensamt kan komma fram till en lösning, som kan accepteras av båda parter.

Fru president! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Július Sólnes (minister med ansvar för det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister): Fru præsident! Lad mig begynde med at takke budget- og kontroludvalget for den positive modtagelse, ministerrådets årsberetning, C1, for 1989 har fået i udvalgets betænkning. Det er glædeligt, at der er enighed mellem ministre og parlamentarikere om hovedlinierne for det nordiske samarbejde.

Samme positive behandling kan man ikke just påstå er kommet C2-dokumentet og dets supplement til del. Men da de to betænkninger på trods af dette alligevel i vidt omfang omtaler de samme områder, vil jeg i det følgende kommentere dem samlet.

Fru præsident! Budget- og kontroludvalget anfører i sin betænkning, at årets C2-dokument ikke skulle være i overensstemmelse med Helsingforsaftalen, idet man finder, at dokumentet ikke indeholder de af udvalget efterlyste budgetrammer. Vi er i ministerrådet ikke enige i den vurdering, eftersom Helsingforsaftalen jo ikke indeholder nærmere bestemmelser om C2's indhold.

Vi har angående totalrammen for budgettet for de kommende år gjort det helt klart, at vi fremover vil gå ud fra, at totalrammen for ministerrådets budget de kommende år ikke vil blive forhøjet i forhold til det nuværende budget, dog med kompensation for pris- og lønændringer.

Dette indebærer ikke nødvendigvis, at der ikke vil ske nogen øgning af ressourcerne. Vi er fortsat åbne over for at diskutere tilskud til budgettet, men den diskussion skal baseres på de foreliggende forslags egne kvaliteter og muligheder for omdisponeringer og ændringer ved ophør af eksisterende projekter. Vi må gøre det helt klart, at de projekter, som nu pågår, ikke skal være permanente. Projekterne skal være tidsbegrænsede, afsluttes og give plads for andre opgaver.

Det bliver ikke nogen let opgave at gennemføre denne operation, men det er jo præcis samme problemer, som vi har i vore nationale budgetbehandlinger. Vi vil blive tvunget til at klare det også i det nordiske samarbejde.

Det siger sig selv, at det vigtigste i dette arbejde er ministerrådets årlige budgetforslag, som afgives til Nordisk Råd for synspunkter. Derved får rådet en naturlig mulig-

hed for at udtale sig om eventuelle nedlæggelser af forskellige samarbejdsorganer. Det er på det tidspunkt, at landene må fastlægge deres prioriteringer og bedømme, hvilken plads der kan skabes på budgettet for nye opgaver. Det ville snarere gøre arbejdet vanskeligere, hvis ministerrådet på forhånd fastsætter totalrammen for sit budget, og endnu vanskeligere med særlige rammer for de enkelte sektorer.

Fru præsident! Budget- og kontroludvalget interesserer sig naturligt nok en del for prioriteringerne inden for det nordiske budget. Det er en interesse, som de nordiske samarbejdsministre deler. Specielt under de stramme økonomiske forudsætninger, som råder for flertallet af de nordiske lande, er det vigtigt, at vi anvender de midler, vi har, på den mest formålstjenlige måde for det nordiske samarbejde. Som et led i bestræbelserne for at opnå dette har vi igangsat en kortlægning af de langsigtede budgetkonsekvenser – et arbejde, vi ligesom budget- og kontroludvalget forventer os meget af. Ministerrådet vil naturligvis diskutere disse spørgsmål med Nordisk Råd.

Jeg kan allerede nu forudsikke, at vi i budgetforslaget for 1991 vil forsøge os med en forbedret struktur, som skulle lette overskueligheden i det for ikke-fagfolk oftest svært gennemtrængelige tekniske talmateriale. Jeg tillader mig at tro, at også Nordisk Råds organer vil hilse disse forandringer velkommen.

I den forbindelse vil jeg understrege, at vi skal gøre vort bedste for at holde rådet underrettet om de dispositioner, vi foretager, også når det gælder omdisponeringer inden for allerede vedtaget budget.

Fru præsident! Det siger sig selv, at den hårde prioritering inden for det nordiske budget, som må foretages i de kommende år, også må gælde de nordiske institutioner, som jo faktisk omfatter ca. 40 pct. af udgifterne på budgettet. Nødvendigheden af at planlægge på baggrund af, at der ikke bliver nogen reeltilvækst i budgettet, skaber også særlige problemer inden for kultursektoren med tanke på kulturhandlingsplanens målsætninger.

Jeg vil også betone, at en tilsvarende gennemgang også sker på andre sektorer. Vi må spørge os selv, om det formål, som institutionerne i sin tid blev skabt for at opfylde, fort-

sat er lige så vigtigt, som det var dengang. Vi må undersøge, om det er virkelige nordiske institutioner uden nationalt sidestykke, eller om landene i årenes løb har opbygget egne ressourcer. Vi må spørge os selv, om formålet kan opnås på en anden måde, om man kan opnå det billigere ved en anden organisation eller samarbejde mellem institutioner. Vi må spørge os selv, om virksomheden virkelig er af en sådan karakter, at det er naturligt, at den finansieres af regeringerne gennem ministerrådet, eller om den kan finansieres af de grupper, som er direkte berørt af samarbejdet.

Fru præsident! Hvad jeg nu har sagt om prioriteringer og budgetbehandling, hindrer ikke, at ministerrådet er parat til at overveje en noget ændret form for C 2-dokumentet, således som det er angivet i det komplette dokument.

Årets debat om C 2-dokumentet understreger nødvendigheden af at fortsætte med disse overvejelser og tage dem op på de kommende fælles møder mellem de nordiske samarbejdsministre og Nordisk Råds Præsidium.

Hvis jeg kort skal skitsere ministerrådets tanker om en forbedret redegørelse for fremtiden, går de ud på, at man i slutningen af hvert af fagkapitlerne i C 1 kort redegør for, hvilke områder sektoren i det kommende år vil lægge hovedvægten på. I tillæg til dette kan der udarbejdes planlægningsdokumenter i en form, der ligner arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

Fru præsident! Til slut vil jeg endnu en gang betone vigtigheden af, at vi enes om klarere og tydeligere prioriteringer i det nordiske samarbejde. Det er en af forudsætningerne for, at det nordiske samarbejde skal kunne klare udfordringerne fra det bredere europæiske samarbejde. Ministerrådet er meget afhængigt af at få klare signaler fra Nordisk Råd. I et sådant perspektiv bliver man lidt vemodig over de prioriteringer, som budget- og kontroludvalget antyder: kulturområdet, forskning og udvikling, miljø i bred forstand, trafikikkerhed samt Europa-programmet, som i sig indeholder alle disse områder og desuden handelshindringer, arbejdsmarked, arbejdsmiljø, transport, forbrugerpolitik, byggesektoren m. m. Man kan spørge sig selv, hvad det er, udvalget *ikke* prioriterer.

Per Olof Håkansson: Fru president! Det var ett bra tal från ministerrådssidan. Men dessa ord har vi hört förr. Vi måste nu övergå från ord till handling.

Jag reagerade mot en fras i minister Sólnes anförande. Han sade att vi måste försöka skaffa oss en bättre struktur i budgetarbetet. Men även en dålig struktur kan ju sägas vara en struktur. Strukturen i dag är mycket dålig. Att då *försöka* tycker jag är litet svagt i uttryckssättet. Jag bedömer det såsom grundläggande viktigt att skapa en klart bättre struktur. Det handlar då inte om att försöka, utan ministerrådet är helt tvunget att hitta en bättre struktur.

Jag vet att ministerrådet precis som jag och många andra inte är nöjt med att inte veta skillnaden mellan budgetförslag och fastställd budget, att inte känna till den finansiella kapaciteten i helheten eller delarna i det som vi på svenska kallar balansräkningar.

Med denna utgångspunkt tycker jag det är litet svagt att säga att vi skall *försöka*. Jag vill ha ett starkare uttryckssätt, för det är helt tvunget att vi skaffar oss en bättre budgetstruktur.

Komstedt: Fru president! Samarbetsminister Sólnes tycker inte att kritiken är helt befogad när vi pekar på att man inte har följt Helsingforsavtalet.

Som jag sade i mitt anförande var faktiskt stämningen i Stockholm irriterad, om jag skall uttrycka mig milt, inom både fackutskotten och budget- och kontrollutskottet. För att åstadkomma ett bättre diskussionsklimat begärde man bara ett kompletterande dokument från ministerrådet i stället för att skicka tillbaka allt, vilket hade legat närmare till hands.

Om parlamentarikernas roll i framtiden skall ha någon betydelse i detta sammanhang, kan vi inte bara votera och trycka på knappen om det vi är helt överens om, utan vi måste också kunna framföra kritik mot handläggningen för att kunna effektivisera arbetet.

Vad gäller vår skrivning om Helsingforsavtalet vill jag citera vad som står i avtalets artikel 64: "Ministerrådet skall till varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling framlägga en särskild redogörelse om

planering av det fortsatta nordiska samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslag till budget för det nordiska samarbetet.

Det är detta vi åberopar, och vi står fast vid vår kritik att samarbetsministrarna icke har följt detta.

Minister med ansvar for det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister **Július Sólnes:** Fru præsident! Vi fra Ministerrådets side er af den opfattelse, at C 2-dokumentet sagtens kan forbedres, og det er også hensigten at gøre det bedre. Vi er også af den opfattelse, at C 2-dokumentet i den nuværende form endda ikke er så dårligt, og jeg er ikke helt sikker på, at den kritik, som er blevet rejst mod C 2-dokumentet, er helt berettiget.

Men jeg tror ikke, det tjener noget formål at begynde at citere Helsingforsaftalen; jeg tror, vi hellere må forene os om at arbejde sammen for at gøre C 2-dokumentet bedre, end det har været hidtil.

Jeg tror, at vi i samarbejde med Nordisk Råd sagtens i enighed vil kunne finde frem til en bedre struktur og bedre planlægning af det fortsatte nordiske samarbejde. Det er det, det drejer sig om.

Talleraas: Fru president! Den europeiske integrasjon og utviklingen i Øst-Europa har virket – og virker – som en utfordring og en inspirasjonskilde for vårt nordiske samarbeid. Denne utviklingen spiller også en sentral rolle i den nasjonale politikk nå i de nordiske land, og det er med tilfredshet jeg konstaterer dette samspillet.

Prioriteringen av programmet Norden i Europa har gått hånd i hånd med selvransakelsen innenfor det nordiske samarbeidsapparatet. Vi har stilt oss spørsmålet om vi er effektive nok, om det er de riktige saker vi arbeider med, og om vi i det hele tatt kan leve opp til de krav som en omverden i meget rask forandring stiller.

Utviklingen mot større internasjonal åpenhet har gitt impulser til en intern revurdering av form og innhold av det nordiske samarbeidet som bør hilses velkommen. Jeg har tillit til at den nedsatte organisasjonskomité kan komme med svar på hva som skal bli rammen rundt fremtidens nordiske samarbeid.

En rekke av de viktigste samarbeidsemne-

ne er allerede innrettet mot å styrke de nordiske lands innbyrdes integrasjon, samtidig som en i dette arbeidet tar hensyn til de behov som EFs indre marked skaper. Jeg tenker her først og fremst på den nye økonomiske handlingsplan som ble satt i verk i 1989, og som utgjør et sentralt element også i arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992. Fjerning av hindringer for fri bevegelse av varer, tjenester og kapital samt opprettholdelse av den frie bevegelse for personer mellom de nordiske land er viktige målsettinger her, og arbeidet med å gjennomføre denne politikk er godt i gang. Jeg synes for min del Ministerrådet her følger godt opp, men det er behov for spesiell oppmerksomhet og innsats for å bygge ned de tekniske handelshindringer.

Verken parlamentarikerne eller ministrene bør akseptere at dette viktige arbeidet skjer i et så lavt tempo som tilfellet er i dag.

Samtidig forhandler EFTA-landene med EF om en avtale som kan skape et europeisk økonomisk rom, EØS, noe som vil få konsekvenser for samarbeidet også i Nordisk Råd.

Økonomisk Utvalg har i denne perioden med utvikling og endringer i Europa og selvransakelse i det nordiske samarbeidet studert Ministerrådets planer for det fremtidige nordiske samarbeidet – C 2 – og funnet at de ikke helt lever opp til de krav som utvalget stiller.

Arbeidet med europaprogrammet er, sammen med det kulturelle samarbeidet og miljø-samarbeidet, de høyest prioriterte områder, både i politisk og i budsjettmessig sammenheng. Økonomisk Utvalg er enig i dette, som er helt i samsvar med tidligere uttalelser fra utvalg og råd. Utvalget er derimot kritisk til Ministerrådets mer detaljerte styring og prioritering. Det fremlagte dokument er etter mitt skjønn stort sett ikke brukbart som styringsinstrument.

Det inneholder ikke økonomiske rammer. Det inneholder heller ingen detaljert prioritering. Det gir heller ikke en heldekkende beskrivelse av det fremtidige nordiske samarbeidet. Dokumentet er derfor ikke et velegnet grunnlag for nærmere detaljerte politiske og budsjettmessige prioriteringer.

Jeg skal ikke her gå nærmere inn på de kritiske synspunkter. De finnes i betenkningen om C 2. La meg bare understreke at rådet

må være villig til å ta positivt imot invitasjonen fra Ministerrådet til forhandlinger om hvordan fremtidens C 2 skal bli. Rådet må kreve at forhandlingene skal finne en ny ordning for utformingen av planleggingsdokumentet, slik at den nødvendige kobling mellom planer og budsjett kan foretas. Dette må være mulig å få til i løpet av inneværende år.

Økonomisk Utvalg legger for øvrig stor vekt på at både europaprogrammet og den økonomiske handlingsplan gjennomføres etter sine forutsetninger. Samtidig må en vurdere hvilke samarbeidsredskaper som vil bli nødvendige når disse planene utløper.

En slik utviklingsprosess er ekstra viktig sett i sammenheng med utviklingen av et europeisk økonomisk rom, hvor det nordiske samarbeidet skal finne sin naturlige plass, og i sammenheng med at de nordiske landene i høyere grad involverer seg i utviklingsarbeidet i Øst-Europa.

Mye er allerede gjort her gjennom den evalueringsrapporten som Ministerrådet har gjennomført for den økonomiske handlingsplan "Norden i vekst". Denne viser at den økonomiske handlingsplan har hatt en gunstig innflytelse på det økonomiske samarbeidet, bl. a. ved at den er blitt oppfattet som et signal om at de nordiske land satser på dette. Planen har ikke vært omfattende nok til i seg selv å påvirke de økonomiske konjunkturer, men at den har hatt positive makroøkonomiske effekter, kan likevel ikke avvises.

Utvalget forventer at Ministerrådet fremlegger planer for det nordiske samarbeidet i relasjon til Øst-Europa i forbindelse med sommerens reviderte europaprogram. Utvalget har også bedt Ministerrådet om en rekke opplysninger til bruk ved utvalgets vurdering av Nordisk Investeringsbanks rolle for fremtiden.

Vi har i utvalget undret oss over at Ministerrådet ikke i sitt planleggingsdokument har tatt stilling til videreføringen av den bioteknologiske handlingsplan for perioden 1988 til 1992. Planen er økonomisk sett en relativt tung del av det fellesnordiske tekniske utviklingsarbeidet, og utvalget finner derfor at Ministerrådet i C 2 bør tilkjennegi at planen gjennomføres som planlagt. Utvalget har konstatert at planen i løpet av årene som er gått, er kraftig underfinansiert i forhold til de opprinnelige planer, og finner at dette så

vidt mulig bør rettes opp i de kommende års budsjetter.

Utvalget går videre ut fra at Ministerrådet i kommende budsjetter og i C 2 innarbeider bevilgninger til gjennomføringen av de handlingsplaner som er blitt vedtatt på denne sesjonen. Det dreier seg på det økonomiske området om det nye regionalpolitiske programmet og om tilleggsprogrammet på jord- og skogbruksområdet.

For øvrig anbefaler jeg utvalgets instilling.

Sighvatur Björgvinsson: Fru præsident! Gennem de seneste år har arbejdet i Nordisk Råd i høj grad været påvirket af udviklingen i Europa. Dette er jo naturligt, siden de nordiske lande på mange måder påvirkes af de økonomiske, sociale, kulturelle og politiske forhold i Europa.

I særlig grad påvirkes vi nu af udviklingen inden for EF. Denne proces har bidraget til og måske oven i købet fremtvunget, at det nordiske samarbejde rustes op. En uventet og hurtig udvikling i Østeuropa mod et friere og ordnet samfund har vakt opsigt, hvor forandringerne i Baltikum er af særlig interesse for de nordiske stater.

Udviklingen i Østeuropa stiller os mange nye spørgsmål, som vi må reagere på i vort samarbejde, bl. a. fordi det synes at være klart, at for mange, som står i spidsen for den folkelige bevægelse i Østeuropa og kæmper for et demokratisk, åbent og folkevenligt samfund, for mange af disse mennesker er den nordiske model det forbillede, som man stræber efter.

Udviklingen i Europa har selvsagt også påvirket arbejdsopgaverne i Juridisk Udvalg og vil sikkert påvirke vores arbejdsopgaver i den nærmeste tid i stadig større omfang.

I løbet af de seneste år har udvalget særlig været optaget af samarbejdsområder, som vi på nordisk plan kan forsøge at påvirke udviklingen af i EF. Der tænker jeg særlig på forbrugerområdet og på næringsmiddelområdet. På ligestillingsområdet har Norden også noget at lære EF-landene.

Ministerrådets redegørelse for planerne for det nordiske samarbejde i C 2 har været genstand for bred diskussion i samtlige af Rådets udvalg i år. Det er en kendt sag, at der har været en generel misfornøjelse med årets C 2-dokument.

I selve udvalgets betænkning er C 2-dokumentet ikke den type planlægningsdokument med prioriteringer af opgaver og klare budgetmæssige tiltag, som Helsingforsaftalen efter vor mening forudsætter at et sådant dokument skal være.

Jeg skal ikke gå meget nærmere ind på de generelle betragtninger om C 2-dokumentet her. Jeg vil i stedet koncentrere mig om nogle af Juridisk Udvalgs fagområder. Jeg vil bare minde om, at Juridisk Udvalg tidligere har udtalt, at jo mere man bestræber sig på at koncentrere sig om de større linjer og komprimerer planlægningsdokumentet, desto større risiko er der for at mindre, men alligevel betydningsfulde samarbejdsområder glemmes. Her tænker jeg f. eks. på samarbejdet om menneskerettigheder og samernes stilling.

I løbet af de sidste par år har Juridisk Udvalg lagt hovedvægten af sit arbejde på følgende områder: Lovgivningssamarbejdet, bevægelse af personer over grænserne, herunder flygtningespørgsmål, ligestillingsspørgsmål og forbruger- og næringsmiddelspørgsmål. Udvalget har været ganske tilfreds med responsen og det samarbejde, vi har haft med Ministerrådet, på de fleste områder.

Lovgivningssamarbejdet er jo et af de ældste områder for nordisk samarbejde. Det er et område, hvor man kan få udrettet en del, uden at det belaster det nordiske budget i særlig høj grad.

Juridisk Udvalg er meget tilfreds med, at Ministerrådet har fået udvalgets henstilling, således at dette vigtige område har fået et eget budget for sin virksomhed i 1990. Vi tror, at det er vigtigt, at der ved siden af de løbende forhandlinger om lovharmonisering også findes midler til påvirkning af nogle af de områder, som nævnes i Juridisk Udvalgs forslag til moderniseret nordisk lovgivningsprogram.

Vi står nu over for store udfordringer i forbindelse med personers bevægelse over grænserne. Den nordiske pasoverenskomst er jo en af hjørnestenene i det nordiske samarbejde. Det er af stor betydning at få løst problemet med at opretholde pasoverenskomsten, når paskontrollen ved EFs indre grænser liberaliseres.

Når det gælder flygtningeområdet, hænger det også sammen med liberaliseringen af EFs

indre grænser. Dernæst hænger det sammen med den øgede mobilitet i forbindelse med udviklingen i Østeuropa. Selv om det nordiske samarbejde om flygtninge- og indvandrerspørgsmål er kommet i etablerede former, tror jeg, at tiden nu er moden for et endnu tættere samarbejde i Norden, f. eks. når det gælder asylpolitikken.

På Juridisk Udvalgs område er det nu bare flygtningeområdet, som ikke er reguleret i et egentligt program. Udvalget antager, at dette vigtige område kunne gøres mere målrettet ved, at vi f. eks. fik en samlet plan for, hvordan man bedst kan møde udfordringerne på flygtningeområdet.

I løbet af de sidste par år har aktiviteten på ligestillingsområdet været særlig koncentreret om store projekter.

For det første har Nordisk Forum 1988 utvivlsomt været et af de bedste PR-produkter for det nordiske samarbejde, og konferencens betydning for ligestillingsarbejdet blev allerede fastslået, da deltagerne ved konferencens afslutning opfordrede Nordisk Ministerråd til at afholde et nyt nordisk forum i 1993.

I sin betænkning over C 2 for 1989 henstillede Juridisk Udvalg til Nordisk Ministerråd at fremlægge forslag til et nyt "Nordisk forum" til Nordisk Råds session her i Reykjavik. Noget ministerrådsforslag om dette er endnu ikke præsenteret. Udvalget er bekendt med, at samarbejdsministrene ikke har fundet at kunne afsætte midler til et nyt Nordisk forum i denne form og det omfang, som embedsmandskomiteen for ligestilling forudsætter. Udvalget erkender, at 20 mio. kr. er et anseligt beløb for det nordiske budget. Men man må være klar over, at omkostningerne fordeles over 4 år med to tredjedele af omkostningerne i gennemførelsesåret.

Efter Juridisk Udvalgs opfattelse har Nordisk Forum været en så stor inspiration for det fortsatte ligestillingsarbejde i Norden, at jeg vil bede om, at Nordisk Ministerråd arbejder videre med planerne for opfølgning af Nordisk Forum i 1988.

Det andet store projekt på ligestillingsområdet er det såkaldte BRYT-projekt. Udvalget har fulgt dette projekt med interesse, og vi ser frem til afsluttende rapporter og evalueringer.

Fru præsident! Udvalget vil også bede om,

at Nordisk Ministerråd i tiden fremover giver løbende orientering om konkrete nordiske og nationale ligestillingstiltag.

J. K. Hansen: Fru præsident! Må jeg starte med at takke minister Júlíus Sólnes for redagørelsen om C 2. Jeg følte i den tale, at Ministerrådet, og herunder også kultur- og undervisningsministrene, var indstillet på et samarbejde i kultursektoren. Derfor kan min tale i dag virke vel kritisk, men jeg kan forsikre om, at den er holdt i samarbejdets ånd. Men det er nok nødvendigt, at vi får denne kritik frem, så vi også kan få dette samarbejde på plads.

Hvor ofte har vi ikke hørt talere på de nordiske sessioner hævde, at kulturen er det grundlæggende element i det nordiske samarbejde? Kulturen har været og er også et prioriteret område ifølge Ministerrådet, og med henvisning til, at kulturområdet er det, som hovedsagelig forener de nordiske lande, er det vel naturligt, at kulturområdet bliver et stadig højere prioriteret emne inden for det nordiske samarbejde. Derfor vil vi i kulturudvalget henvise til, at 1991 bliver kulturhandlingsplanens sidste år, og forudsætter derfor, at kulturområdet fortsat får en høj prioritet, også efter ophøret af kulturhandlingsplanen i 1991.

Og så nogle kritikpunkter: Da vi behandlede budgettet i efteråret 1989, var vi vældigt tilfredse i kulturudvalget med, at Ministerrådet nu sammen med os levede op til intentionerne om at finansiere kulturhandlingsplanerne med de lovede penge på 1987-niveau. Det var vi tilfredse med. Men hvad skete der så? Ja, det var vi lidt fremme med under spørgetiden i går, for vi nåede jo faktisk ikke hjem fra mødet i Mariehamn, efter at vi havde vedtaget budgettet, inden Ministerrådet havde ændret på vore budgetter. Ja, vi nåede heller ikke hjem, inden der lå en pressemeddelelse om, at Ministerrådet havde til hensigt at nedlægge 4 – oven i købet navngivne – nordiske institutioner på kulturområdet.

I kulturudvalget betragter vi det som en selvfølge, at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd samarbejder. De stræber jo alle sammen efter det samme mål. Jeg har egentlig fået svaret allerede nu i minister Sólnes' tale. Jeg har skrevet her: "Hvornår ophørte Ministerrådet egentlig at regne med parlamentari-

kerne i det nordiske samarbejde?”, men jeg har forstået, at vi er godt på vej.

Må jeg så for klarhedens skyld understrege, at kulturudvalget intet har imod at gennemgå virksomheden i det nordiske kultursamarbejde. Vi har intet imod at foretage ændringer, hvor man anser det for at være nødvendigt. Udvalget kan også acceptere både nedlæggelse og sammenlægning af eksisterende institutioner under forudsætning af, at der er helt klare motiver til stede angående hver enkelt institution, og at Nordisk Råd får mulighed for at deltage i at behandle forslag om nedlæggelse af institutioner, når det foreslås.

Vi kan ikke acceptere, at institutionernes andel af det samlede budget reduceres alene for at opnå en større mulighed for fleksibilitet og gennemførelse af en overordnet planlægning. Der må kræves et sagligt grundlag for så store og drastiske foranstaltninger som at nedlægge institutioner, der er oprettet på anbefaling af Nordisk Råd. Hvis vi skal samarbejde, kan Ministerrådet ikke anvende en sådan fremgangsmåde.

Her må jeg, hr. minister Júlíus Sólnes, have lov til at henvise til Helsingforsaftalen, for det står helt klart dér, at samarbejdet her skal ske under medvirken fra Nordisk Råd, som skal have mulighed for at udtale sig om nordiske samarbejdsspørgsmål af større betydning. Vi forudsætter derfor, at dersom Ministerrådet vil virkeliggøre planerne om nedlæggelse af institutioner, så må det ske i form af ministerrådsforslag, som skal behandles på Nordisk Råds session.

Der er for resten en anden ting, jeg gerne vil trække frem her i dag. Jeg har under sessionen hørt om, at samarbejdsministrene har konkrete planer om oprettelse af et kulturhus i Baltikum. Det er vi meget interesserede i i kulturudvalget, men hvorfor bliver vi egentlig ikke medinddraget? Hvorfor har vi ikke allerede fået dette spørgsmål til behandling? Det er samarbejde, der skal til, også på dette område.

Lad mig sige et par ord om C2-dokumentet, altså planerne for det nordiske samarbejde i 1991. Under henvisning til, hvad jeg allerede har sagt, må jeg nok sige: Hvordan er det egentlig muligt for kulturudvalget at behandle et sådant dokument seriøst, når der ikke er nævnt noget om konkrete planer om nedlæggelse af institutioner på kulturområ-

det, som f. eks. skal frigøre 30 mio. DKK? Vi finder hverken budgettrammer eller prioriteringer i C2, for så vidt angår kultursektoren. Vi behøver da ikke at sidde og læse om, hvilke handlingsprogrammer og -planer, der er i gang, for det ved vi jo. Vi har behov for at vide, hvor meget det koster, og hvordan og hvornår finansiering finder sted i fremtiden. Det er altså ikke tilstrækkeligt for os at vide, at kultursektoren bliver et prioriteret område i 1991. Hvor mange penge vil der være til rådighed på kulturområdet i 1991?

Vi er tilfredse med, at Ministerrådet nu i et supplement til C2 foreslår, at Nordisk Råd og Ministerrådet går i gang med overvejelserne om den fremtidige udformning af C2, og at arbejdsprogrammet ”Norden i Europa” bliver et forbillede herfor. Det er vi vældig tilfredse med.

Jeg skal slutte med at sige, at i den tale, jeg har holdt her, er ordet ”samarbejde” ofte forekommet. I kulturudvalget har vi troen på, at det fortsat vil være muligt at komme i en dialog med Ministerrådet, og gerne i en særdeles positiv sammenhæng. Det er kulturudvalgets ønske, at der i betænkningen over næste års plandokument, over næste års C2, kommer mere ros end ris, og vi ved, at et godt samarbejde giver det bedste resultat.

Vi lever i en tid med hastige forandringer, hvor den nationale kultur hurtigt blandes med international indflydelse. Det er nødvendigt, at vi Norden står sammen og værner om vor kultur. Vi har ikke råd til andet – vi må angribe problemerne i fællesskab.

Marjatta Väänänen: Fru president! Social- och miljöutskottet har en ovanligt diger dagordning till denna session. Vår mesta tid har använts till miljöfrågor och gårdagens stora miljödebatt visar det stora intresse och den välvilja dessa frågor möts av.

Vad särskilt gäller miljön har de senaste veckornas arbete illustrerat några av de problem som följer av att de nordiska länderna inte tillräckligt samordnar sina rationer för rapportering om sin miljösituation och miljöpolitik. Att de borde göra det framgår av rådets rekommendation nr 22/1988 om årlig lägesrapport om miljöpolitik. Ministerrådet anser att rekommendationen kan avskrivras.

Man hänvisar till att regeringarna i de nordiska länderna ger fortlöpande redovisningar till de nationella parlamenten över respektive lands åtgärder på miljöpolitikens område.

Vidare hänvisar man i sitt meddelande till sina ministerrådsförslag om handlingsplan mot luftföroreningar, handlingsplan mot förorening av havet samt handlingsprogram för avfall. I dessa förslag presenteras de nordiska ländernas åtgärder på respektive område.

Härutöver avser ministerrådet fortlöpande rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen till havsmiljön fortgår. Dessa besked är dock ej sammantaget tillfredsställande. De nationella rapporter som kom i anslutning till handlingsplanen mot havsförorening, som för övrigt kom för sent för att hela utskottet skulle ta del av dem innan de tog ställning till förslaget, föregås av beskedet att en sådan rapportering endast ges när planen revideras, dvs. vart tredje år. Jag konstaterar uttryckligen att det inte motsvarar rådets önskemål om årlig rapportering. Rapporteringens utformning, som från några länder är mycket ambitiös, visar också på behovet av en lättläst och samordnad form.

I betänkandet över C 1 visar utskottet till norska regeringens "Grønn bok 90" som en lämplig förebild för en sådan nationell rapport. Det borde vara i regeringens eget intresse att ha sådana uppdaterade rapporter med tanke på alla internationella och andra sammanhang där sådan rapportering i miljöfrågor erfordras.

En jämförbar utformning i Norden skulle underlätta nordiskt samarbete och samlat nordiskt uppträdande i internationella sammanhang. Det är också i samma syfte som vi säger att mätmetoderna inom miljöområdet måste förenhetligas. Inte minst planen mot havsföroreningar visar behovet av enhetligare sätt att angripa problemen.

Våra många miljömöten ger uppslag till idéer om samordning även på forsknings- och utredningsplanet. Sålunda påpekar utskottet, även i betänkandet över havsmiljöplanen, att möjligheterna till samordning av olika forsknings- och undersökningsprojekt på miljöområdet, t.ex. havsföroreningar – luftföroreningar (EMEP) bör tas tillvara. Denna tanke spelade en framträdande roll vid rådets internationella konferens om havsförorening i oktober förra året.

I betänkandet över C 2 säger utskottet att inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. I betänkandet över C 1 går vi ett steg längre och framhåller att ministerrådet bör göra en tvärfacklig insats gentemot problemkomplexet långvarig arbetslöshet – utförsäkring – långvariga socialhjälpstagare. Samarbetet mellan de olika sektorerna har ofta visat sig svårt att få till stånd, men när det lyckats – t. ex. på allergiområdet – har resultatet blivit tillfredsställande.

Vi tar också indirekt upp Europafrågorna i betänkandet över C 2 när vi påpekar att den nordiska modellen måste bevaras vid en integration av socialförsäkringsreglerna med EG. Innan vi kan anta några harmoniseringsregler måste utskottet få tillfälle att uttala sig.

En sak fyllde oss med oro vid genomgången av C 2-supplementet. Det sägs ingenting om prioritering av ens några delar av social- och hälsovårdsområdet. Skall vi tolka detta så att det området ges lägsta prioritet? Kommer institutionerna att läggas ned i nästa omgång? Med en budget med nolltillväxt har vi ju ingen trygghet.

Fru president! Vi efterlyser ministerrådets kommentarer på denna punkt.

Mats Nyby övertog ledningen av förhandlingarna.

Knuutila: Herr president! Under det gångna året har kommunikationsutskottet ägnat mycket tid åt uppföljning av vidtagna rekommendationer och handlingsplaner.

Den handlingsplan och samtidigt det område som utskottet har prioriterat högst är och har varit trafikföretagsområdet.

Kommunikationsutskottet har upprepade gånger uttalat sig om att arbetet inom handlingsplanen om trafikföretagsområdet måste intensifieras och lyftas till en högre ambitionsnivå.

Utvecklingen av järnvägstransporterna, kombitransporterna och trafikens inverkan på miljön är andra områden som utskottet har ägnat stort arbete.

Det var med stor förväntning som utskottet väntade på ministerrådets dokument C 2/1990, som handlar om planerna för det nordiska samarbetet. Utskottet förväntade att

det i detta dokument bl. a. skulle redovisas hur ministerrådet hade tänkt sig att uppnå resultat när det gäller att minska trafikens påverkan på vår miljö samt vilka åtgärder som skulle igångsättas för att främja järnvägs- och kombitransporterna. När detta dokument presenterades för utskottet blev besvikelsen stor. Visserligen konstateras i dokumentet att ministerrådet vill prioritera miljövänliga transportsystem. Men hur dessa system skall se ut och vad ministerrådet är berett att göra för att uppnå denna målsättning samt inom vilka tidsramar kommenteras överhuvudtaget icke.

I sitt supplement till C 2 konstaterar ministerrådet att finansiella resurser för olika handlingsplaner och samarbetsprogram skall tillförsäkras. Detta förutsätter tillräckliga finansiella beviljningar.

Utskottet noterar dock med tillfredsställelse att ministerrådet slutar sitt supplerande dokument med att deklarerar sin vilja att överväga om C 2 i framtiden skall få en likartad utformning som arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992".

Det arbetsområde som utskottet prioriterar högst, dvs. trafiksäkerhetsarbetet, nämns överhuvudtaget inte i C 2. Ej heller nämns turistsektorn eller många andra viktiga rekommendationer. Nordiska rådet har tidigare beslutat om att, när den nordiska datahandlingsplanen upphör, avsätta ett belopp sin budget som motsvarar beviljningarna till handlingsplanen för datarelaterade projekt, som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken.

Ministerrådet erinrar om att i 1990 års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikapphjälpmedel, datoriserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare. Kommunikationsutskottet har antecknat detta för kännedom.

På grund av den generella formuleringen i C 2-dokumentet har kommunikationsutskottet kommit till den konklusionen att utskottet inte kan yttra sig över dokumentet i detalj, utan föreslår att Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.

Herr president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Gammelgaard: Hr. præsident! Nationalt gennemfører vi omfattende besparelser i de offentlige budgetter. Hver enkelt af vore stater ser meget kritisk på udgifterne, og vi sikrer, at der ikke sker stigninger i de statslige udgifter. Vi kan ikke føre én form for økonomisk politik i hvert af vore lande og så en anden form for økonomisk politik her i Nordisk Råd.

Jeg mener, vi bør være lige så kritiske med hensyn til de offentlige udgifter, når det drejer sig om det nordiske samarbejde, som vi er derhjemme. Det vil også sige, at hver eneste gang, der skal bevilges nye udgifter, så forudsætter det, at der samtidig gennemføres tilsvarende kompenserende besparelser. Der må ikke ske generelle samlede udvidelser af de nordiske budgetter. Det vil være helt forkert i en situation og i en tid, hvor vi sparer på de offentlige udgifter i hvert af vore lande.

Det vil også sige, at der må være den tilstrækkelige vilje til stede inden for det nordiske samarbejde til prioritering og omdisponering, til kritisk gennemgang af de mange institutioner, der allerede er oprettet. Er det nu helt sikkert, at vi skal bevare dem alle sammen og lige i den form, hvori de blev oprettet for flere eller færre år siden? Vi må have en gennemgribende revision af hele vores indsats; det kan ikke bare fortsætte, som det altid har gjort, og uden at der sker ændringer. Selvfølgelig må også Nordisk Råd og det nordiske samarbejde tilpasse sig den moderne tid.

Jeg tænker på, at nu har Nordisk Råd altså bestået i snart 40 år, og derfor kræves der ændringer i hele vores arbejds- og samarbejdsform, og det gør det altså også på det økonomiske område.

Jeg kan ikke undlade at komme med en enkelt bemærkning om specielt kulturområdet. Det er jo rigtigt, som det er blevet sagt, at det, der binder os sammen, er vores fælles kulturelle baggrund, vores fælles kulturelle udgangspunkt. Når vi har set de forslag, der har været fremsat fra en gruppe, til besparelser inden for kulturområdet, hvor man har sagt, at nu nedlægger vi en institution i hvert af de nordiske lande, og derudover gennemfører vi en general besparelse, der er så og så stor, på en lang række øvrige kulturelle institutioner, så mener jeg, at det er en forkert, en uigenomtænkt måde at spare på.

Der må foregå en egentlig prioritering. Hvad er det, vi ønsker at bruge vores midler på, og hvad er det, vi ikke ønsker at bruge vore midler på? Vi kan ikke bare fortsætte med at oprette nye institutioner uden kritisk at se på de gamle. Og så må vi se kritisk på dem alle sammen set ud fra en prioriteringsmæssig synsvinkel. Det er ikke nok bare generelt at foretage sig et eller andet. Vi må prøve at se på hver enkelt institution, som det nu handler om.

Så vil jeg godt afslutningsvis sige, at når vi ser på vort eget råd, hvor vi nu er til session, så mener jeg, at vi må rationalisere arbejdet også dér. Jeg tror, fru Harlem Brundtland var inde på den samme tankegang: der skal flere medlemmer til at stille forslag her i rådet. Man kunne godt sige, at det skulle være en hel gruppe, der skal til for at fremsætte forslag. Men lad os nu gennemdrøfte dette meget nøje, men meget hurtigt, i forbindelse med det arbejde, der er i gang også i organisationskomiteen.

Niinistö: Herr president! Många talare har här under den gångna veckan ställt en fundamental fråga: Har det nordiska samarbetet överhuvudtaget ännu något att ge? Ministerrådets redogörelse C 2 duger knappast som svar på frågan.

Jag riktar min egen kritik till den del av redogörelsen där man behandlar, eller rättare sagt låter bli att behandla, samarbetsfrågor på lagstiftningsområdet. Saken har ju avfärdats med ringa uppmärksamhet under rubriken "övriga samarbetsområden".

Faktum är dock att lagstiftningsarbetet i de nordiska länderna står inför en helt ny situation.

Det är klart att den europeiska integrationen och lagstiftningen i europeiska gemenskapen skapar tryck. I de nordiska länderna bygger rättssystemen långt på den svenska rättstraditionen. Vi har invaggat oss i den uppfattningen att dessa principer och den här traditionen har en hög nivå som tål varje jämförelse.

Den europeiska rättsuppfattningen kan dock överraska oss. Sverige har t.ex. redan fått en anmärkning från människorättsdomstolen i Strasbourg i en så central fråga som domstolsbehandlingsarrangemangen. Den

europiska rättstraditionen synes tydligt avvika från vår rättstradition genom att jämställdhet uppbyggs genom att effektivt skydda individen även mot samhället. Stundom förefaller det som om man i de nordiska länderna har koncentrerat sig på att skydda samhället mot individen.

En annan trend är den allmänna internationaliseringen, som inte alls inskränker sig enbart till Europa. I framtiden råkar vi allt oftare i konfliktsituationer, och då kan motparten till nordbon komma från vilket håll som helst i världen. Parternas uppfattningar om vilken rättsuppfattning som skall gälla förblir diffusa, och tyvärr är det ofta även för myndigheterna så gott som omöjligt att reda ut saken.

Sådana internationella relationer regleras ofta genom bilaterala överenskommelser mellan stater. Så har man också gjort i Norden, men uppenbarligen endast från fall till fall, och eventuellt på olika sätt i varje nordiskt land. Något konsekvent samarbete har man inte haft.

Herr president! Då vi verkligen har varit tvungna att fråga vilken betydelse det nordiska samarbetet har, så tycker jag att det är samarbetet i lagstiftningsfrågor som ger oss ett klart svar. Den europeiska integrationen lämnar nog spelrum i lagstiftningen – men bara för den som själv är aktiv.

Jag är glad över att juridiska utskottet i sitt betänkande anser att det i vår verksamhet i framtiden är mycket primärt att bereda oss för internationalisering och EG-rätt.

Poulsgaard: Hr. præsident! Det er helt klart, at julemanden bor på Island – Jonathan Motzfeldt kan godt glemme alt om, at han bor på Grønland. Hvis vi tænker os, at alt det, vi har besluttet her i Nordisk Råd, blev ført ud i livet – Oj! Oj! Oj! Men der er vel ingen, i hvert fald ikke her i Rådet – jo, hr. Gammelgaard måske og måske enkelte andre – der tænker på, at regningen for alt dette jo skal betales.

Derfor vil jeg tillade mig at fremsætte følgende forslag, og det er et medlemsforslag, jeg vil fremsætte. Det kommer vi så til at behandle på sessionen næste år. Forslaget går ud på følgende:

”Nordisk Ministerråd pålægges at udnæv-

ne en spare- och rationaliseringsbande. Banden skal bestå af højst 15 medlemmer udpeget af Nordisk Råd, 5 udpeget af Ministerrådet og 5 fra det private erhvervsliv i Norden, et fra hvert land. Udvalgets opgaver bliver, at det inden for et år skal komme med forslag til, at Nordisk Råd nedsætter sagsmængden med 50 pct. samt nedsætter omkostningerne også med 50 pct.”

Helst så mit parti Nordisk Råd nedlagt; det er der nok ikke store chancer for, at vi kommer igennem med, selv om der er begyndende lysning på vej. Så lad det her være et skridt på vejen til, at vi får effektiviseret Nordisk Råds arbejde. Derfor dette medlemsforslag.

Man kunne holde en lang, lang tale heroppefra. Man har haft lyst mange gange under sessionen til at stå op og sige noget, men det er jo så bedøvende ligegyldigt. Men dog, man kan alligevel, når Thea Knutzen i går vedrørende den kulturfestival, der foreslås, kunne sige, at så skulle Nordisk Råd give noget, og så skulle de nordiske lande give noget. Hvilken forskel er der på Nordisk Råd og de nordiske lande? Jeg tror, det er mine lommer, pengene skal komme fra.

Med det, jeg har sagt her, kan jeg naturligvis ikke stemme for hverken C 1 eller C 2.

Östrand: Herr president! Redan 1987 krävde Nordiska rådet att Nordiska minister et skulle utarbeta en plan för infrastrukturinvesteringarna i Norden för att vi därigenom skulle kunna få ett effektivt transportnät för både gods- och persontransporter. Någon sådan plan har vi ännu inte sett skymten av, vilket vi måste uppriktigt beklaga. Detta har också kommunikationsutskottet framhållit i sitt yttrande över C 2. Därför är det glädjande att Nordens fackliga samorganisation nu har lagt fram ett förslag om hur man skall kunna utveckla de nordiska transporterna genom en effektiv infrastruktur.

När det gäller synen på de nordiska person- och godstransporterna är det framförallt två utgångspunkter man vill framhålla.

För det första hänvisar man till att vårt läge i Europas utkant inte får bli en konkurrensnackdel. EG gör nu omfattande satsningar på infrastrukturen med såväl väg- som järnvägsutbyggnader. Det rör sig om många bundna miljarder. Man bygger ut för snabb-

tåg och planerar också att bygga ihop EGländerna genom flera s. k. trafiklänkar.

I dagsläget sker över 70% av den nordiska utrikeshandeln inom ramen för EG och Efta. Därför är effektiva transporter helt avgörande för vår internationella konkurrenskraft och därmed också för vårt välbefinnande. Vi måste alltså ha ett transportsystem som ger oss snabb och effektiv tillgång till den stora västeuropeiska marknaden, och därför måste det nordiska transportsystemet ytterligare knytas samman med det övriga Europa.

För det andra framhåller man att det är av stor betydelse för vår konkurrenskraft att vi kan leva upp till de miljökrav som ställs och därmed skapa möjligheter till en förnyelse och utveckling av transportsektorn. Det gäller bl. a. att utnyttja den nuvarande transportsektorn på ett mer energisnålt och miljövänligt sätt och att genom hårda gränsvärden stimulera fram ny teknik inom området. Men man får inte glömma bort att den internationella konkurrensen gör att det måste finnas en balans mellan vad man teoretiskt kan göra och vad som är realistiskt med att försöka uppnå med rimliga anpassningsåtgärder. Genom rimliga anpassningstider ges det också möjligheter att utveckla ny teknik och nya lösningar.

Mot denna bakgrund presenterar NFS ett antal förslag för att utveckla transporterna och för att skapa en effektiv nordisk transportmarknad.

Man kräver att ett övergripande nordiskt investeringsprogram utarbetas. Strategin måste vara sammantagen för samtliga transportgrenar och ha ett nordiskt perspektiv, där Norden ses i ett större internationellt sammanhang. Det utredningsuppdrag som ministerrådet givit Transportekonomiskt institut i Norge att utarbeta en plan för infrastrukturinvesteringar måste vara klart under detta år.

Man anser också att en kombinerad bro över Öresund måste byggas före år 2000. Samarbetet mellan järnvägsbolagen måste utökas. Ett sådant samarbete underlättar kontakterna med EG och kan utgöra en grund för ett samordnat investeringsprogram och en effektiv gemensam upphandling.

Ett nordiskt inrikesflyg måste utvecklas. Bl. a. de många företagsköpen mellan länderna gör att transportbehovet ökar kraftigt.

Förutsättningarna för ett nordiskt linjenät måste därför klarläggas.

Ett nordiskt transportforskningscentrum måste inrättas. Genom ett sådant centrum kan de relativt begränsade resurserna samordnas och utnyttjas bättre och dessutom bli slagkraftigare.

Nationella regler måste harmoniseras och handelshinder avvecklas. Ambitionsnivån för det nordiska arbetet måste sättas så högt att vi gemensamt också kan påverka EG:s arbete.

När det gäller finansieringen av investeringarna måste utgångspunkten vara att transporter är så viktiga för vår konkurrenskraft att de enskilda nordiska länderna måste prioritera detta område i sina statsbudgetar.

Men mot bakgrund av tidigare problem med budgetunderskott är det osäkert om statsmakterna ensamma klarar finansieringen. Därför måste nya finansieringsvägar prövas. Det gäller så väl privat och extern finansiering som avgiftsfinansiering.

Herr president! Det är alltså ett mycket ambitiöst program som Nordens fackliga samorganisation har tagit fram för att utveckla de nordiska transporterna genom en effektiv infrastruktur. Det är ett program som jag i väsentliga delar kan instämma i. Nu har samorganisationen överlämnat dokumentet till Nordiska ministerrådet. Avslutningsvis vill jag uppmana ministerrådet att ta dokumentet på allvar.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Det, der har glædet mig under denne session, er den store internationale eller først og fremmest europæiske interesse, der har været under hele sessionen og i de allerseneste års udvikling af det nordiske samarbejde. For det første ser vi, at det, der sker i Europa og ikke mindst i EF, i høj grad har de nordiske politikeres interesse, og formålet er ikke bare at tilpasse sig, men også at påvirke dette samarbejde og at fremholde det, vi kalder den nordiske velfærdsmodel. Det er godt!

For er det selvklart, at miljøspørgsmålene ikke kan klares alene i de enkelte, vi skal klare dem ikke alene heller mellem de fem nordiske lande, men også med en lang række lande omkring os. Nordisk Råd er jo faktisk gået foran og har næsten inddraget en meget

stor part af den nordlige halvkugle i konferencer om luft- og havmiljøet. Det er også simpelt hen bare godt.

Det tredje er, at vi er enormt optaget af, hvad der sker i Østeuropa, og også mener, at Norden og Nordens politikere må forholde sig til den udvikling, der er i gang i Østeuropa. Men det er jo også, håber jeg, fordi vi vil tegne en nordisk profil, vil vise en interesse for det, der sker, og det er da også endt med, at vi til sidst i hvert fald sender en delegation for at få den form for samarbejde i stand. Det er også bare godt!

Dernæst vil jeg gerne pege på det forhold, at de socialdemokratiske partier er enige om, at de vil fremme et forslag om kultur- og informationscentre i de baltiske områder – også en god og rigtig tanke.

Jeg vil også nævne, at det koncernfaglige samarbejde, som jo ikke blev vedtaget her, fordi der nok var et flertal, men dette flertal var ikke stort nok, alligevel må være noget, som vi støtter og medvirker til, også fordi det kan være et forbillede for lønmodtagernes mulighed for at få indflydelse også på de multinationale selskaber i EF, hvor man arbejder med de samme problemer.

Men der er noget, jeg synes ikke er godt nok. Det er først og fremmest, at der er visse politiske emner, der er mere eller mindre bandlyst her. Jeg vil gerne nævne for jer, at SAMARK, den nordiske arbejderbevægelses samarbejdsorganisation, mener, at vi ikke bare skal diskutere, men at vi også i Norden, om end ikke nødvendigvis i Nordisk Råd, skal arbejde for at virkeliggøre tankerne om Norden som en atomfri zone, der er aftalt ved traktat, og som kan blive accepteret og godkendt og garanteret af supermagterne. Det er en rigtig og god idé, som altså den nordiske arbejderbevægelse står enig bag.

Det er også interessant netop i forhold til de baltiske lande at lægge mærke til, at disse områder er meget interesseret i, om den idé kan realiseres.

Jeg vil derfor bede Nordisk Råd og Nordisk Råds medlemmer om seriøst at overveje, om der ikke kan findes en eller anden form, hvorunder det kan blive en normal foreteelse, at man også kan drøfte sådanne fælles nordiske problemer i relation til sikkerhedsproblematikken.

Jeg synes, man må se en nordisk atomfri

zone i en europæisk sammenhæng. Vi har en sådan europæisk sammenhæng, der er en afspænding i gang, og det drejer sig om at få cementeret denne gode og rigtige udvikling.

Jeg ved godt, at man ikke rigtig kan lide, at det bliver drøftet her. Men for det første må denne parlamentariske forsamling vide, at arbejderbevægelsen i hvert fald ønsker, at denne sag skal behandles og virkeliggøres.

For det andet må man spørge, hvad der var den tidligere motivering for, at man ikke ville drøfte dette emne. Og hvad var den? Den motivering er i virkeligheden faldet bort. Warszawapagten er nærmest i opløsning, NATO er i en helt ny situation og har ikke i egentlig forstand nogen fjende, og også begrebet neutralitet, som et par af vore lande har understreget meget stærkt, har fået en helt anden dimension, nu hvor de to superalliancer ikke længere står så voldsomt over for hinanden.

Jeg vil også nævne, at det i virkeligheden ikke er sådan, at vi behøver at se en fjende bag hvert gadehjørne. Tværtimod er der virkelig muligheder for afspænding. Til gengæld vil jeg sige, at det selvfølgelig nok drejer sig om at være forsigtig med at nedbryde f.eks. NATO, men det drejer sig også om ikke at være så forsigtig, at man ikke udnytter de afspændingsmuligheder, der er. Vi skal huske, at der også er kræfter, der vil skynde sig med at finde en ny fjende, og de skulle helst ikke få overhånd først.

I EF og Europa drøfter man i stigende grad sikkerhedsproblemer. Skal Norden være det eneste sted, hvor parlamentarikerne ikke må diskutere disse spørgsmål? Det synes jeg i hvert fald vil være for dårligt. Heller ikke her skal vi bare tilpasse os, vi skal også påvirke. Derfor er der brug for Nordisk Råd både i den nærmeste og i den længere fremtid. Men vi bør gå foran, også når det gælder fred og afspænding.

Møller: Hr. præsident! Jeg synes, det var en spændende tale. Anker Jørgensen holdt både de første fire minutter og også det sidste minut angående dette, om Nordisk Råd kan diskutere sikkerhedspolitik på baggrund af den udvikling, der er sket i de senere år.

Nu var Anker Jørgensen jo forhindret i at være til stede på de første to dage af sessio-

nen, men jeg kan da oplyse Anker Jørgensen om, at vi under generaldebatten i mandags vel i omkring 25 minutter diskuterede spørgsmålet om en nordisk atomvåbenfri zone. Der var nogle, der talte for, og andre, der talte imod. Men jeg mener, det er rigtigt, at vi nu tager hul på, at vi også kan diskutere den slags spørgsmål.

Jeg vil dog gerne gøre opmærksom på, at jeg er uenig i den konklusion, Anker Jørgensen drog, idet jeg mener, at vi ved i Norden isoleret at prøve at presse dette igennem faktisk kommer til at forsinke den proces, der er i gang i øjeblikket – den proces, som sandsynligvis i løbet af 3, 4 eller 5 måneder fører til en aftale mellem 23 forskellige lande i Wien – en aftale, som dramatisk og voldsomt skærer ned på antallet af soldater, kampvogne, jagerfly og helikoptere både øst og vest for det, vi i gamle dage kaldte Jerntræppet. Men som nu ikke eksisterer mere. Vi ved jo også, at det næste, man vil accelerere, umiddelbart efter at denne aftale er på plads, er en verdensomspændende nedrustning først og fremmest på to områder, nemlig nedskæring af antallet af kemiske våben og reducere antallet af atomvåben. Jeg tror, at vi risikerer, at denne store aftale bliver forsinket, hvis vi her i Norden tror, at vi skal have førsteet.

Jeg er altså enig i, at vi bør diskutere sikkerhedspolitik fremover, men jeg tror ikke, det er heldigt, at Norden her går i spidsen, for derved risikerer vi, at der er andre lande, der bliver de sidste, og jeg mener, vi forsinke den proces, som er i gang.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg vil gerne takke Helge Adam Møller for de bemærkninger, der er faldet her. Udtalelsen om, at disse spørgsmål også skal kunne behandles her, er udtryk for en nyorientering, for selv om man tidligere har drøftet disse emner, har det ligget i luften, at man nok ikke burde gøre det. Men der er altså nu en næsten – jeg ved ikke, om jeg tør sige officiel – anerkendelse af, at man bør gøre det, og jeg vil i hvert fald sige, at jeg mener, man bør gøre det i stigende grad, fordi det er et utrolig vigtigt emne. På samme måde som den europæiske udvikling, den østeuropæiske udvikling og miljøproblemerne er vores fælles an-

liggende, må nordiske politikere også, når de er sammen, have mulighet for intenst at drøfte disse spørsmål.

Til slut kun den bemærkning til Helge Adam Møller, der henviser til, at alle andre faktisk er i gang med en nedrustning og afspænding, at jeg synes, det er meget glædeligt, at man kan henviser til det, men hvorfor skulle så ikke Norden og Nordisk Råd også kunne være med til det? Jeg tror oven i købet, vi er nogle af de bedste til at gøre det, for vi er nogle af de mindst krigeriske – en gang imellem er vi selvfølgelig lidt krigeriske – og vi kunne godt være et forbillede til efterfølgelse eller i det mindste være med i den proces, som altså går på. Tak til Helge Adam Møller!

Ranveig Frøiland: President! Ministerrådet slår i C 2-dokumentet fast at likestilling er eit område der vi er komne langt i nordisk samanheng. Det er rett. Likevel har vi ein lang veg å gå før vi kan seie at vi har reell likestilling også her i Norden. Eg er samd med Ministerrådet i at ein må styrkje innsatsen når det gjeld kvinnene si rolle i den økonomiske utviklinga, samt at ein må fokusera på moglegheitene for å kombinere familie- og arbeidsliv. Dette er heilt naudsynt for å koma vidare i likestillingsarbeidet.

Men all erfaring viser at skal vi få til resultat i likestillingsarbeidet, må vi laga klare mål og setja tidsfrist på delmåla. Difor har Juridisk utval peika på veikskapen ved at det i C 2-dokumentet ikkje er sett ei tidsmessig ramme for dei prosjekt som er omtalte i handlingsplanen for likestilling.

Juridisk utval peikar òg på at vi saknar eit forslag frå Ministerrådet om konkret oppfølging av Nordisk Forum, som vart arrangert i Oslo i 1988. Difor ber utvalet om at det vert lagt fram eit konkret forslag om nytt Nordisk Forum i 1994. Det ville vore betryggande om Ministerrådet allereie i dag ville svara meir forpliktande på at dette forslaget vert følgt opp. Men ein viktig premiss for neste Nordisk Forum er at det skal leggest til rette av kvinnene – og på kvinnene sine premisser.

Mørk Eidem: President! Fra representanter for alle partigrupper på denne sesjonen har det vært reist krav om at Nordisk Råd må reformeres, utvikle sine arbeidsformer, effek-

tivisere sin beslutningsprosess – bedre definere sine arbeidsoppgaver i et Europa i sterk forandring og kanskje finne en ny basis for sin virksomhet. Bak den tilsynelatende enighet om å videreutvikle Rådet, tror jeg imidlertid det skjuler seg til dels ulike hensikter. Fra konservativt hold ser man ikke så mye til nytt engasjement og større ambisjoner – statsminister Schlüter sa endog like ut at den nordiske dagsorden i årene fremover blir tynnere og mindre betydningsfull. Fra sosialdemokratisk hold følger vi ikke den tankegangen.

Visst vil et bredere europeisk og internasjonalt samarbeid framstå som stadig mer nødvendig, – ikke bare for kapitalliberalisering og fri varehandel, men også for å sikre arbeidstakeres innflytelse og rettigheter på et bredt felt. Og det må framfor alt være for å kunne tilgodese enkeltmenneskets behov – for et trygt arbeid, for et sikkert velferdssammenheng, for et inspirerende kulturliv. Og det må til for å løse de stadig flere oppgaver landene må stå sammen om – et felles miljø og en felles stabil sikkerhetsordning.

Men det at mange spørsmål etter hvert løses i en bredere sammenheng enn den nordiske, kan jo snarere gi grobunn for at det nordiske samarbeidet tilføres nye dimensjoner. Virkeligheten vil kreve mer mellomstatlig samarbeid, og på stadig flere felter. Er det ikke da naturlig at det er i det nære nordiske samarbeidet vi nå kan finne de nye områdene?

Representanter fra Mittengruppen har ytret seg om de fremtidige mulighetene i det nordiske samarbeidet. Her synes holdningen å være: Nordisk samarbeid er positivt – europeisk samarbeid derimot betyr maktkoncentrasjon og underminering av viktige verdier. Med et slikt utgangspunkt vil man etter min oppfatning svekke Norden og Nordens muligheter for å influere på utviklingen i Europa – nettopp når det gjelder å delta i spredning og oppbygging av de verdier vi i Norden i rimelig grad står sammen om.

Uansett om ulike partigrupper kan ha ulike utgangspunkter, er det nødvendig – i lys av endrede forutsetninger, endrede vilkår og behov – å foreta en gjennomgang av Nordisk Råds organisasjon og arbeidsformer.

Alle synes å være enige om behovet for forandringer. Men forandringer må skje på

en veloverveid og planlagt måte. Den prinsipielle tilnærming – full nedleggelse av alle nordiske institusjoner – som en programgruppe under embetsmannskomiteén for kultursamarbeid har lagt seg på, er imidlertid ikke akseptabel og har heller ikke fått tilslutning fra Budsjett- og kontrollutvalget. Det fins intet belegg for at det nordiske samarbeidet skulle gi bedre resultater om man nedla institusjoner som fungerer godt, og isteden satser midlene på mer eller mindre tilfeldige prosjekter.

Det nordiske samarbeidet endrer fortløpende karakter – uansett organisasjonskomité. De siste årenes større satsing på miljøområdet er et godt eksempel på endret prioritering – i lys av nye behov, nye erkjennelser og nye utfordringer.

Miljøspørsmålene vil fortsatt kreve stadig større oppmerksomhet i det nordiske samarbeidet, og som det tydelig har framgått av sesjonens miljødebatt, trengs det kontinuerlige revisjoner og forbedringer av de eksisterende handlingsplanene.

Fra den sosialdemokratiske gruppen vil vi også understreke arbeidsmiljøsektorens betydning, og at denne bør ha en mer fremtredende plass i Nordisk Råds handlingsplaner.

Nordisk Investeringsbanks utvidede ramme for prosjektinvesteringer til øst-land og u-land representerer en ny utadrettet satsing. Fra sosialdemokratisk side er vi misfornøyd med den altfor begrensede rammeøkningen, og vi har gitt uttrykk for at ny utvidelse vil bli nødvendig allerede om et år.

Det er viktig at man nå ikke skaper noen usikkerhet omkring viljen til å satse også på denne del av bankens virksomhet, og årets sesjon har klart bekreftet at Nordisk Råd mener satsingen burde vært større. Vi oppfatter videre økonomisk utvalgs oppfordring om utarbeidelse av en samlet nordisk strategi for innsatsen i Øst-Europa som uttrykk for utålmodighet i forhold til behovet for en offensiv nordisk profil. Her vil Nordisk Investeringsbank kunne spille en viktig rolle, med sin mulighet til direkte å kunne fremme nordisk eksport og bedriftssamarbeid.

Det har på denne sesjonen vært mye oppmerksomhet omkring endringene i Europa – øst og vest. Det er naturlig. Men dette må ikke få overskygge at vi i framtida må være forberedt på en langt sterkere innsats i for-

hold til utviklingslandene.

I dette perspektivet kan vi virkelig se hvor kort nasjonalstaten rekker og hvilke behov vi har for å utvikle nye styringsinstrumenter – nye finansielle og institusjonelle løsninger – som forplikter oss på et bredt plan. Derfor er det kanskje nødvendig å gi mulighet for overnasjonal myndighet til Nordisk Råd. Jeg stiller spørsmålet.

Skjervengen: Flertallet i kontroll- og budsjettutvalget reiser i dokumentet en kraftig kritikk mot Ministerrådet. Bakgrunnen for denne kraftige kritikken er at Ministerrådet har tillatt seg å ta initiativ for å legge ned en rekke av de institusjonene som etter årenes løp har blitt etablert, men som flere i dag stiller spørsmålsteget ved berettigelsen av.

Jeg tilhører ikke dette flertallet. Jeg mener at det er fullstendig feilaktig å rette kritikk mot Ministerrådet for håndtering av budsjettet. Jeg tror nok at hvis det overhodet skal la seg gjøre å rasjonalisere og effektivisere Nordisk Råds drift, må det gjøres nettopp av Ministerrådet.

Vi vet alle sammen hvor lett politikere fra forskjellige partier – parlamentarikere – er for å bli utsatt for press og gi etter for press. Vi vet alle sammen at dersom Nordisk Råd skal behandle spørsmål om nedleggelse av enkeltinstitusjoner, kommer det til å bli en storm av protester fra de institusjonene det gjelder, naturlig nok. Og så kommer Nordisk Råd til å bøye av for institusjon etter institusjon, og så kommer det ikke til å bli nedlagt så mye som en eneste en – dersom dette rådet skulle bestemme. Det er nok sannheten, dessverre.

Når det en gang er slik organisert her i Norden at det er Ministerrådet som bestemmer, synes jeg også Ministerrådet skal få lov til å ta avgjørelsene uten å få sur kritikk fra et flertall i Nordisk Råd.

Jeg har tillit til at Ministerrådet også er i stand til å utøve et sunt skjønns når det gjelder institusjonene. Det kan virke som om det skal være et samarbeid om å kutte ut en og en institusjon i hvert land, slik at man får en balanse mellom landene. Det tror jeg er mindre vesentlig, bare man sørger for å gjennomgå driften av hele rådet og institusjonene og se på nytteverdien av den enkelte insti-

tusjon, uavhengig av hvor i Norden institusjonen måtte ligge.

Jeg vil da få lov å ta opp min reservasjon fra kontroll- og budsjettutvalget, og dermed få anledning til å stemme imot de to punktene som er nevnt i reservasjonen.

Komstedt: Herr president! Jeg undrar vad Pål Atle Skjervengen egentligen har reserverat sig mot. Om han läser texten, kan han konstatera att budget- och kontrollutskottet inte har några invändningar mot att man gör förändringar i den nuvarande institutionsorganisationen. Vad vi har sagt är att vi inte vill att ministerrådet gör dessa ingrepp utan att höra Nordiska rådets parlamentariska församling. Det tycker jag faktiskt borde vara en självklarhet. Men jag vet inte vilken inställning som nya ledamöter i rådet har. De kanske tycker att den parlamentariska församlingen inte skall ha någon möjlighet till påverkan.

Vi i utskottsmajoriteten tycker emellertid att vi vill vara med och anförä synpunkter, innan man gör några förändringar. Vi är alltså inte negativt inställda till förändringar. Låt mig säga detta så att ingen får för sig att vi skulle vara motståndare till förändringar. Det är inte så.

Skjervengen: President! Vi må registrere at det her er en reell politisk uenighet. Det som veldig mange i Nordisk Råd gjør, er å opphøye seg selv og late som om man her har noe å si, for derved å gjøre situasjonen og seansene noe mer interessante, mens man i realiteten vet at Nordisk Råd ikke har noe å si. Og da er spørsmålet: Wiggo Komstedt mener da at vi skal ha mer å si. Jeg mener at Nordisk Råd skal ha mindre å si, rett og slett fordi at den praktiske politikken utøves i Ministerrådet, og den bør utøves i Ministerrådet. Jeg skjønner godt at noen er uenig i det, det svekker jo selvfølgelig parlamentarikernes innflytelse på det som foregår.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Hr. Bjarne Mørk Eidem stillede det interessante og spændende spørgsmål, om man måske skulle overveje at gå ind i ordninger, hvorefter Nor-

disk Råd kunne virke som et overstatsligt organ og træffe visse beslutninger.

Spørsmålet er forholdsvis nyt for os. Vi har jo ellers lagt vægt på i det nordiske, at det søreme var parlamentterne, der bestemte; Nordisk Råd skulle kun henstille i form af rekommandationer.

Jeg vil personlig sige, at jeg synes, tanken er værd at overveje positivt. Der kan være områder, hvor det ville være fornuftigt, at visse beslutninger har en overstatslig karakter, og så skal det formentlig være med kvalificeret majoritet. Det kunne f.eks. være på miljøområdet. I hvert fald vedrørende visse grundlæggende eller generelle synspunkter om miljøpolitikken kunne der godt være mening i at træffe sådanne beslutninger i Nordisk Råd, som var bindende for de fem lande.

Noget i den retning har vi faktisk accepteret eller lagt op til i EF-samarbejdet, og det er langt mere problematisk at godkende det dér, end det vil være i det nordiske, fordi vi ligner hinanden så meget, som vi faktisk gør. Men en tanke, et spørgsmål, i hvert fald en reaktion — jeg vil personligt mene, at der er noget rigtigt i tankegangen.

Komstedt: Herr president! Jag kan inte undgå att bli förundrad när Pål Atle Skjervengen säger att det är ministerrådet som skall ha inflytande och inte den parlamentariska församlingen. Då undrar jag: Hur kan man ta säte och stämma i en församling, som inte skall ha någonting att säga till om?

Skjervengen: President! Jeg må si at jeg blir stadig forundret over de konservatives konservatisme. Den har ingen grenser når det gjelder å bevare etablerte ordninger, og den har ingen grenser når det gjelder å være antidynamisk i sin tenkning. Jeg antar at vi er her i Nordisk Råd for å utvikle et Norden, ikke for å utvikle samtaler og kosepratendenser internt her. Jeg har sett det som hele formålet med å være medlem av Nordisk Råd å reformere det og sørge for at det nordiske samarbeidet blir effektivt, og da må det være fullt mulig i Nordisk Råd å hevde at det nordiske samarbeidet er best tjent med et styrket Ministerråd på bekostning av denne prateklubben.

Gammelgaard: Hr. præsident! I dette indlæg og på baggrund af det drøftes nu spørgsmålet om overstatslighed eller ikke overstatslighed, har jeg forstået, i de nordiske beslutningsprocesser. Bare ganske kort: Jeg mener ikke, der kan blive tale om overstatslighed, hvad angår det nordiske samarbejde, på samme måde som der er overstatslighed i det europæiske samarbejde.

Birte Weiss: Hr. præsident! Da vi i juridisk udvalg behandlede C1 og C2-dokumenterne, fandt vi formuleringerne om ligestilling for løse. Det gjorde vi, fordi alle erfaringer jo viser, at resultater i ligestillingsarbejde i meget høj grad er afhængige af, at der opstilles klare mål, at der gives løbende tilbagemeldinger, og at der er faste tidsfrister for opgaverne.

Vi synes også, at formuleringerne om en opfølgning af Nordisk Forum var for upræcise. Vi var ikke tilfredse med, at Ministerrådet indskrænkede sig til at stille i udsigt, at man måske var klar til at mene noget om det om et år. Derfor gav vi i betænkningen udtryk for, at der skal sættes årstal på, og vi har foreslået, at det bliver 1994.

Og hvorfor så netop da? Ja, det er kort efter udløbet af handlingsplanen for ligestilling, som er lavet her i Nordisk Råd, og det er kort før afholdelsen af den næste FN-kvindekonference om ligestilling.

Vi håber, at Ministerrådet i dag vil udtrykke sig noget mere forpligtende, end det hidtil er sket, og jeg er helt enig i det indlæg, som Ranveig Frøiland kom med. Derfor vil vi gerne have, at Ministerrådet kommer lidt mere ud af busken i det spørgsmål, og vi kan godt på forhånd sige, at sker det ikke, vil det efterfølgende blive taget op af en række kvinder her i Nordisk Råd.

Jeg synes også, at Ministerrådet allerede nu lige så godt kan få at vide, at der bredt blandt kvinderne er et ønske om, at også det næste forum bliver tilrettelagt af kvinder, at det sker på baggrund af kvinders prioriteringer og kvinders krav til arbejde og familieliv. Det betyder naturligvis ikke, at mænd ikke skal have lov til at deltage på det næste forum – det kunne de i øvrigt også på det forum, der fandt sted i Oslo i 1988 – men det betyder, at vi er aldeles uenige med den daværende

danske ligestillingsminister, Henning Dyrmosé, som gjorde sig bemærket i Oslo med udtalelser om, at tiden er løbet fra "kællingesnak".

Nej, det, tiden er løbet fra, er kvinders tålmodige venten på bedre tider. Man kan vel ligefrem sige, at tålmodighed er ligestillingens værste fjende.

Lahja Exner: Herr president! Jag vill instämman i vad Birte Weiss tidigare anfört gällande uppföljningen av Nordiskt Forum och ett nytt Nordiskt Forum 1994. Vi får inte slå oss till ro, även om jämställdheten mellan kvinnor och män i Norden har drivits längre än i andra länder. Nordens kvinnor och förhoppningsvis män måste slå vakt om de resultat som vi har nått och höja ribban på vägen mot reell jämställdhet på livets alla områden. Vi har inte råd att slappna av. Vi måste ständigt granska våra samhällen, avsätta tid och resurser till jämställdhetsarbetet samt organisera och skapa instrument för att jämställdheten skall kunna genomsyra alla våra beslut.

Nordens kvinnor är relativt väl organiserade och representerade i beslutande församlingar, men än är vi långt från jämställdhet. Nordiskt Forum i Oslo var ett gott exempel på arrangemang som stimulerar flera kvinnor till delaktighet, samtidigt som många aktiva nordiska kvinnor fick möjlighet att träffas, visa upp sitt arbete och sammanställa sina krav.

Herr president! Det är viktigt att Nordiska rådet och ministerrådet driver jämställdhetsarbetet med inlevelse och allvar.

Møller: Hr. præsident! I min replik til hr. Anker Jørgensen for 20 minutter siden gjorde jeg to fejl, og det er jo let, når man er meget engageret i det nordiske samarbejde. Den ene fejl – det har jeg undskyldt over for præsidenten – var, at jeg groft overtrådte taletiden på de to minutter. Den anden fejl var, at et sted i indlægget, cirka midt i, sagde jeg "sikkerhedspolitik" i stedet for "udenrigspolitik".

Jeg vil gerne understrege, som det jo også fremgik af konklusionen på mit indlæg, dels for 20 minutter siden, dels mit indlæg om atomvåbenfri zoner i tirsdags, at jeg mener ikke, det er hensigtsmæssigt direkte at disku-

tere sikkerhedspolitik i Nordisk Råd. Jeg synes, det er godt og rigtigt og o. k., at vi diskuterer udenrigspolitik. Det var det ikke for nogle år siden, men situationen har ændret sig.

Jeg vil gerne nævne de to grunde til, at jeg synes, det er en dårlig idé direkte at diskutere sikkerhedspolitik i Nordisk Råd.

Den ene årsag er den, jeg meget klart sluttede med at nævne i mit indlæg til hr. Anker Jørgensen, at hvis vi tænkte os, at vi i Nordisk Råd gjorde det, så mener jeg, det vil skade de forhandlinger, som er i gang i en kreds, der er langt, langt større end Nordisk Råd. Vi ville altså opnå det modsatte af det, vi tilstræber. Vi ville opnå, at vi skadede den nedrustning både på det konventionelle og på atomområdet, som er i gang, ved at vi i Nordisk Råd ligesom gik enegang.

Den anden grund er selvfølgelig, at et antal af landene her i Nordisk Råd, deriblandt det land, jeg selv kommer fra, er medlem af NATO, og vi har igennem mange år erkendt, at hvis der er lande inden for dette fællesskab, inden for de 16 NATO-lande, der går enegang, ja, så får NATO en svækket indflydelse, så taler NATO ikke så stærkt i de nedrustningsforhandlinger, som foregår. Og det er jo sådan, at NATO-landene taler sammen næsten daglig, koordinerer vores indsats, så vi i fællesskab kan spille ud.

Det er altså det to grunde til, at jeg synes, det ville være uhensigtsmæssigt at skade det, vi alle sammen ønsker, hvis vi gik i gang med at drøfte sikkerhedspolitik i Nordisk Råd.

Konkluderende kan jeg sige, at diskussion om udenrigspolitik efter min mening er o. k., men diskussion om sikkerhedspolitik vil ikke give gode resultater, ikke her, tværtimod.

Minister med ansvar for det statistiske departement samt nordisk samarbejdsminister **Július Sólnes**: Hr. præsident! Fra Ministerrådets side vil jeg gerne have lov til at fremføre nogle enkelte bemærkninger angående den debat, vi lige har haft.

Jeg synes, det har været en overordentlig nyttig debat, vi har haft, og vi har fra Ministerrådets side med opmærksomhed lyttet til de forskellige udvalgs talsmænd, som har fremført udvalgenes synspunkter og ideer.

Jeg vil for Ministerrådet takke for den konstruktive kritik, der er blevet fremført, og for de forslag og ideer, som er kommet frem under debatten. Vi vil selvfølgelig tage fuldt hensyn til de ideer og de forslag, der er kommet frem, i vores fremtidige arbejde.

Der er ingen tvivl om, at det nordiske samarbejde står over for at løse store opgaver og har store problemer i forbindelse med effektivisering og planlægning i årene fremover. Jeg tror ikke, det er hensigtsmæssigt, at jeg kommer ind på enkelte punkter, der er blevet fremført under debatten, men jeg vil dog nævne to ting.

Vi har haft en diskussion om afholdelse af et nyt Nordisk Forum. Vi afventer et formleret forslag herom til vores næste samarbejdsministermøde og vil så kunne tage stilling til dette, men jeg kan på nuværende tidspunkt fortælle, at Ministerrådet allerede har taget positivt imod en sådan idé.

Hvad angår den kritik, der er blevet fremført vedrørende den betænkning, som kom fra en arbejdsgruppe, og som handlede om nedlæggelse af visse nordiske institutioner og nedskæring af budgetrammerne for visse nordiske samarbejdsorganer og samarbejdsprojekter, kan vi kun fremføre, at det er tegn på, hvor svært det bliver. Der er ingen tvivl om, at vi står ved en korsvej, hvad angår det nordiske budget og planlægning af vores fremtidige opgaver. Der er ingen vej udenom. Vi bliver nødt til at prioritere vores opgaver i lang tid fremover meget hårdt. Vi vil ikke have, at det nordiske samarbejde bliver låst fast inden for de rammer, det har i øjeblikket. Det skal være levende, og det skal have lov at udvikle sig, men for at dette kan ske, er vi nødsaget til at prioritere vores opgaver. Vi er nødt til at afslutte vores opgaver og projekter, så der kan blive plads til nogle nye projekter.

Det betyder omdisponering. Det betyder, at vi må gøre det i fællesskab. Der vil jeg appellere til parlamentarikerne, for selvfølgelig vil vi fra Ministerrådets side have et godt samarbejde og løse disse opgaver i fællesskab med parlamentarikerne. Derom må der ikke herske nogen som helst tvivl.

Hr. præsident! Med disse få bemærkninger vil jeg på Ministerrådets vegne takke for debatten, som har været yderst konstruktiv.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat be-

träffande budget- och kontrollutskottets förslag, punkt A, till yttrande till Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1).

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade:

Kristen Poulsgaard och Lodve Solholm.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lars P. Gammelgaard, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nilsen, Ólafur G. Einarsson, Pål Atle Skjervengen, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 68 röster mot 2.

Utskottets förslag, punkt B, bifölls.

Härefter företogs votering medelst votersapparat beträffande ekonomiska utskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt E.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nilsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 72 röster mot 1.

Utskottets förslag, punkt F, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande juridiska utskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt G.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 72 röster mot 1.

Utskottets förslag, punkt H, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande kulturutskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt I.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelved, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson och Lena Öhrsvik.

Mot yttrandet röstade:

Kristen Poulsgaard, Pål Atle Skjervengen och Lodve Solholm.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Erik Dalheim, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Lars Werner och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 69 röster mot 3.

Utskottets förslag, punkt J, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande social- och miljöutskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt K.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot yttrandet röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldekenilde, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet hade sålunda antagits med 75 röster mot 1.

Utskottets förslag, punkt L, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteeringsapparat beträffande kommunikationsutskottets förslag till yttrande, över C 2/1990, punkt M.

För yttrandet röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldekenilde, Tora Aasland Houg, Lars Emil Johansen, Kjellbjørg Lunde, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet hade sålunda antagits med 74 röster.

Utskottets förslag, punkt N, bifölls.

Härefter företogs votering medelst voteeringsapparat beträffande budget- och kontrollutskottets förslag till yttrande över C 2/1990, punkt C, exklusive punkterna 5 och 7.

För yttrandet i punkterna 1, 2, 3, 4, och 6 röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammelgaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Hreggviður Jónsson, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Helge Adam Møller, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Pål Atle Skjervengen, Lodve Solholm, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Heikki Riihijärvi *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Lars Emil Johansen, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Johan C. Løken, Arne Melchior, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet punkterna 1, 2, 3, 4 och 6, hade sålunda antagits med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Härefter skedde votering medelst votersapparat beträffande utskottets förslag till yttrande, punkterna 5 och 7.

För yttrandet i punkterna 5 och 7 röstade:

Arja Alho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Erik Dalheim, Bjarne Mørk Eidem, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Filip Fridolfsson, Ranveig Frøiland, Lars P. Gammeigaard, Annelise Gotfredsen, Hans Gustafsson, Carl I. Hagen, Ivar Hansen, J. K. Hansen, Helga Haugen, Elsi Hetemäki-Olander, Hjörleifur Guttormsson, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Birgitte Husmark, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Marianne Jelled, Anita Johansson, Jón Kristjánsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Laila Kaland, Tarja Kautto, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anne Enger Lahnstein, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjellbjørg Lunde, Lauri Metsämäki, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Inger Stilling Pedersen, Oddrunn Pettersen, Sirpa Pietikäinen, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Marit Rotnes, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Kimmo Sasi, Sighvatur Björgvinsson, Eino Siuruainen, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Marjatta Väänänen, Birte Weiss, Ernst Wroldsen, Þorsteinn Pálsson, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Mot yttrandet i punkterna 5 och 7 röstade:

Kristen Poulsgaard, Pål Atle Skjervengen och Lodve Solholm.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Lilli Gyldenkilde, Hreggviður Jónsson, Lars Emil Johansen, Johan C. Løken, Arne Melchior, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Otto Steenholdt, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet i punkterna 5 och 7 hade sålunda antagits med 72 röster mot 3.

Utskottets förslag, punkt D bifölls.

4

C 5/b: Berättelse från nordiska kulturfonden (1988)

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit

1. att Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1988 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1988 samt

2. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1988 till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

5

D 1990/45/1987/b: Meddelande om rekommendation nr 45/1987 om finansieringen av det nordiska samarbetet

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Mørk Eidem (budget- och kontrollutskottets talesman): President! Et enstemmig Budsjett- og kontrollutvalg bad for lenge siden Ministerrådet å utarbeide alternative former for finansiering av det nordiske samarbeid som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige ressurser. Det som er skjedd siden, er at Ministerrådet har vurdert å innføre en nordisk moms og har funnet ut at det medfører så store problemer at man ikke har kunnet anbefale det. Deretter har Ministerrådet både til sesjonen i 1989 og 1990 likelydende meddelt at man for øyeblikket ikke har til hensikt å foreslå noen endring i formen for finansieringen av det nordiske samarbeidet. Den eneste beskjeden man har fått i år, og da i forbindelse med budsjettet for 1990, er at Ministerrådet ikke vil legge opp til noen automatisk stigning i budsjettet for de kommende år; ei heller å komme med noen sektorrammer som skulle gjøre det mulig for oss parlamentarikere å foreta politiske prioriteringer. Hva Rådet har bedt om, er at Ministerrådet skal komme med et opplegg for å sikre det nordiske samarbeidet nødvendige ressurser. Når det samtidig i den økonomiske handlingsplan pekes på visse andre muligheter å knytte finansieringen av det nordiske budsjettet til, burde det være mulig for

Ministerrådet å fremlegge et forslag. Et budsjettvedtak fattet av rådet kunne kanskje bli det første skritt mot større politisk makt for Nordisk Råd.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls utskottets förslag.*

6

D 1990/47/1989/b: Meddelande om rekommendation nr 47/1989 om Nordiska ministerrådets budget för 1990

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen för rådets del slutbehandlad.

Fagerholm (budget- och kontrollutskottets talesman): Herr president! Budget- och kontrollutskottet begärde i sitt betänkande över ministerrådets budgetförslag för 1990 bl. a. att det i den fastställda budgeten för 1990 skulle specificeras hur stor del av de olika sektorernas budgetar som är avsedd att tas i anspråk för genomförandet av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–1992.

Ministerrådets svar på detta är att arbetsprogrammet kommer att uppdateras och revideras under året och att det inte är möjligt att för närvarande göra en detaljredovisning av arbetsprogrammet i budgeten.

Mot den bakgrunden får budget- och kontrollutskottet acceptera att det inte finns en detaljredovisning, men då det här rör sig om 75 MDKK som skall tas ur ordinarie budgetmedel för att användas till åtgärder inom arbetsprogrammet, borde det ha varit möjligt att komma med åtminstone en ungefärlig uppskattning som beräknas tas i anspråk för arbetsprogrammet inom de olika sektorerna. Utskottet förutsätter att detta kommer att anges i det reviderade arbetsprogrammet.

För övrigt kan utskottet konstatera att ministerrådet tagit fasta på utskottets övriga synpunkter och eftersom budgeten redan är fastställd föreslår utskottet avskrivning av rekommendationen.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls utskottets förslag.*

Páll Pétursson övertog herefter ledningen av förhandlingarna.

7

Slutanföranden av de nordiska partigrupperna

Mørk Eidem (den socialdemokratiska partigruppens talesman): President! På grunn av en misforståelse fra min side kom jeg til å holde den sosialdemokratiske gruppes innlegg under debatten i sak nr. 3. Jeg viser derfor til det innlegget¹, men vil gjerne gjenta og tilføye:

Det har på denne sesjonen vært mye oppmerksomhet omkring endringene i Europa – i øst og vest. Det er naturlig. Men dette må ikke få overskygge at vi i framtida må være forberedt på langt sterkere innsats i forhold til utviklingslandene. Mange u-land frykter i dag den fasen av sterk konsentrasjon om egne forhold som Europa nå er inne i. Vi må ikke glemme at det er kritisk for dem, men også for oss, og vi må finne langsiktige holdbare løsninger på produksjons- og fordelingsproblemene, på miljø- og sikkerhetsspørsmål i en global sammenheng. I dette perspektiv kan vi virkelig se hvor kort nasjonaltanken rekker og hvilke behov vi har for å utvikle nye styringsinstrumenter, nye finansielle og institusjonelle løsninger som forplikter oss på et bredt plan.

Derfor er det kanskje nødvendig å gi muligheter for overnasjonal myndighet til Nordisk Råd. Jeg stiller spørsmålet – la oss fordomsfritt drøfte tanken.

Karin Söder (mittengruppens talesman): Herr president! För mittengruppen i Nordiska rådet framstår den gångna veckan som ett steg i rätt riktning mot att stärka och utveckla samarbetet mellan de nordiska länderna just genom Nordiska rådet. Men vi behöver ett effektivare och bättre rådssamarbete för att uppfylla alla de förväntningar på oss här i rådet som faktiskt finns. Därför måste ministerrådets arbete bli ännu mer konkret och ha hög arbetstakt. Det arbetet måste få mer resurser för att vi skall kunna göra riktiga bedömningar både finansiellt och i andra avseenden av de förslag som föreligger.

Herr president! Den gångna veckan har varit av konstruktiv och framåtsyftande debatt. Många kloka och viktiga beslut har fattats. Men nordiskt samarbete är faktiskt mer än en veckas rådsmöte. Vi måste nu förverkliga de beslut som här har fattats men också ta nya

initiativ som parlamentariker inför det kommande årets arbete.

Nordiskt samarbete blir inte vad vi alla vill och talar vackert om, om vi inte är beredda att aktivt driva de nordiska frågorna också på hemmaplan. Det är extra viktigt i en tid som är fylld av förändringar som kommer att påverka de nordiska länderna som enskilda stater men också de samarbetsformer som vi är involverade i.

I mittengruppen vill vi arbeta för att det nordiska arbetet även i framtiden förblir en värdefull samarbetsform för de nordiska medborgarnas intressen, samtidigt som vi värnar om solidaritet både globalt och i ett öppet Europa.

Ett internationellt samarbete blir allt nödvändigare och ställer allt större krav på aktiva åtgärder. Detta gäller inte minst på områden som miljö, demokrati och fördelningsfrågor. I mittengruppen har vi här i Reykjavik antagit ett handlingsprogram, Norden inför 2000-talet. Där fastslår vi vilka områden vi även fortsättningsvis skall prioritera i rådsarbetet, men somliga är naturligtvis också nya. Det kan läggas till att vi antog vårt förra handlingsprogram här i Reykjavik för fem år sedan.

Jag vill hänvisa till några punkter i det nya handlingsprogrammet:

- intensifiering av det nordiska samarbetet för att hävda våra idéer i den pågående integrationsprocessen i Europa,
- stöd till demokratiseringsarbetet i Östeuropa, speciellt Baltikum,
- nordiska medborgares rättigheter måste föras vidare,
- solidaritetsarbete för flyktingar i Norden,
- tillvaratagande av barns rätt till en trygg uppväxt,
- ännu effektivare och mer konkretiserat miljöarbete,
- ansvarsfull och etiskt godtagbar användning av bio- och genteknik,
- utveckling av Nordplus och Nordjobb.

Det här är endast några exempel på mittengruppens ambitioner att fortsätta den dynamiska fas som det nordiska samarbetet har varit inne i och förhoppningsvis skall vara kvar i även i fortsättningen. Det är på oss alla det beror om de nordiska medborgarna skall

känna att vi bevakar deras intressen som nordiska medborgare.

Till sist, herr president, vill jag på mitten-gruppens vägnar tacka våra isländska värdar för deras stora gästfrihet och goda arrangemang.

Porsteinn Pálsson (den konservativa parti-gruppens talesman): Hr. præsident! Denne session har bekræftet, at nordisk samarbejde står på et sikkert grundlag. Men på den anden side er der ingen tvivl om, at Nordisk Råd står ved en skillevej. Nye omstændigheder og nye projekter påberåber sig revision af arbejdsformer og Rådets rolle. Grunden er ikke, at det er nødvendigt at forringe det nordiske samarbejde, tværtimod. En revision er nødvendig, for at det kan blive aktivt og for at opnå fornyet respekt hos dem, som det skal tjene.

Nu har Nordisk Råd i årtier været et af de allervigtigste eksempler på internationalt samarbejde mellem parlamenter og regeringer. Det har givet store resultater på det kulturelle, sociale og til en vis grad på det økonomiske område. Men det er ingen selvfølge, at den form, som har været anset for at være den bedste i begyndelsen og faktisk har vist sig at være udmærket, vil fortsætte med uændret at tjene vore interesser i fremtiden.

Inden for forsvars- og sikkerhedsspørgsmål er nationerne fra begyndelsen gået deres egne veje. Grunden er indlysende: Forsvars- og sikkerhedsspørgsmål spænder ganske simpelt over langt mere omfattende interesser, end det er muligt af afgrænse til de nordiske lande. Dette bevises bl.a. af den glædelige og hurtige udvikling i nedrustningsspørgsmål, som er sket på det sidste.

Begivenhederne i Østeuropa har på få måneder ændret verdenssituationen fuldstændig. Den socialistiske planøkonomis politiske og økonomiske system er brudt sammen. Vi får nu et nyt område med nationer fra Sortehavet til Østersøen, som søger udveje ud fra markedssystemet i stedet for socialismen.

I fortsættelse heraf står vi igen over for nye situationer. De nordiske lande kan ikke lade stå til. De bliver nødt til at tage del i udviklingen. Men for at kunne det, må man deltage aktivt i samarbejdet også uden for de nordiske landegrænser.

Miljøspørgsmålene har selvfølgelig været et stort emne på denne session. Der er taget et betydningsfuldt skridt ved oprettelsen af et nordisk miljøfinansieringsselskab. På det område kan vi opnå store resultater. Men uanset hvordan det går, må vi se det faktum i øjnene, at forureningen respekterer hverken landegrænser eller jurisdiktioner. Altså må det internationale samarbejde på dette område også strække sig videre end til Norden.

På det økonomiske område er det ikke lykkedes os at oprette et aktivt samarbejde, bortset fra det koordinerende. I den forbindelse bør man også tænke på, at alle landenes markedsinteresser for det meste ligger uden for Norden. Det er spild af tid, papir og kræfter, hvis hele diskussionen skal være tosidet: På den ene side inden for Nordisk Råd, og på den anden side i et bredere europæisk perspektiv. I denne forbindelse er Nordisk Råd først og fremmest symposium og ikke initiativ- og beslutningsinstans. De mennesker, som Nordisk Råd skal tjene, må ikke få fornemmelsen af at Rådet er stagneret i det samme spor og ikke kan tilpasse sig nye situationer. Så mister Nordisk Råd den tillid, som det nødvendigvis må have.

De øvrige diskussioner om internationale spørgsmål på de sidste sessioner vidner ikke om, at en sådan tilpasning har fundet sted. De belyser snarere det faktum, at ændrede tiders opgaver for en stor dels vedkommende ligger uden for Norden. Man bør derfor overveje, om det ikke ville være rigtigt i væsentlig grad at flytte de traditionelle opgaver, som f.eks. Økonomisk Udvalg diskuterer, over til et nyt forum, eller at ændre udvalgets rolle i overensstemmelse med planerne om oprettelsen af EES.

Vi har opnået gode resultater de sidste årtier, men på betydningsfulde områder er vi næppe længere initiativtagere.

Resultaterne skal være i en vis overensstemmelse med papiret og talerne. Vi må ikke afholde ekstra sessioner bare for at tale. De er begrundet, hvis der skal tages beslutninger, og vi må vise skatteyderne i Norden, at vi beregner omkostningerne ved alle gode forslag, som her fremlægges, førend vi vedtager dem.

Hr. præsident! Det er meget vigtigt og magtpåliggende, at alle de nordiske lande tager del i planlægningen af de økonomiske

spørsmål i Europa. Men samtidig skal vi styrke og fremme den nordiske kulturs grundlag. Det er en betingelse for, at et bredere internasjonalt samarbejde kan utvikle seg på naturlig vis for os i Norden.

Nordisk Råd vil fremover spille en stor rolle på kulturområdet, og beskyttelsen af de nordiske sprog bliver derfor viktigere, jo mere det internationale samarbejde øges. Jeg er enig med min kollega fra Danmark, der sagde, at falder den sproglige tilknytning fra hinanden, vil bindingen mellem de nordiske lande også falde fra hinanden.

Nye oppgaver som Norden i Europa kræver ændringer. Det er konklusjonen ved avslutningen af denne session.

Kjellbjørg Lunde (den vänstersocialistiska partigruppens talesman): For oss venstresosialistar har ikkje dette vore nokon dårleg sesjon i Nordisk Råd, av fleire grunnar. For det første har Nordisk Råd i desse dagar diskutert emne som for få år sidan – ja, inntil for få månader sidan – var bannlyste, og som venstresosialistane, og av og til sosialdemokratane, var dei einaste til å ta opp. Eg tenker naturlegvis spesielt på Norden sitt tilhøve til resten av verda og spesielt til vårt nære Europa.

Eg høyrer til dei som har vanskeleg for å forstå dei politikarane som meiner at visse emne er tabu i den politiske debatt, og at Norden kan isolere seg frå resten av verda som om vi var i ei osteklokke. Realitetane viser gong på gong at denne synsvinkelen er umogleg. Verda heng no ein gong saman. Det gjeld miljøet, det gjeld kapitalbevegelsane, der gjeld menneska som forflyttar seg over grenser, og det gjeld ikkje minst tankar og idéar som spreier seg med lysets fart over kloden.

På den forrige sesjonen, i Mariehamn, blei venstresosialistane kritiserte for å vere for offensive i diskusjonen om Aust-Europa. Eg undra meg då over kvifor det tyktest vere så vanskeleg å la Rådet opne seg mot det som så dramatisk og fantastisk utvikla seg i vårt nære nabolag. Som politikarar og menneske kan vi ikkje late vere å gripe denne utviklinga og det som den gjer mogleg.

Denne sesjonen har bekrefta synspunktet mitt. Tallause talarar har her teke opp pro-

blemstillingar som går vidare enn det vi tok opp i Mariehamn. Dette ser vi venstresosialistane som ein siger – ikkje våre parti sin siger, men realitetane sin siger over politikarar med skylappar.

Men på det meir konkrete plan har denne sesjonen gitt resultat som vi kan ta ein del av æra for. Det gjeld Ministerrådet sitt forslag om reineare avfallshandtering og reineare teknologi, som har sitt utspring i eit forslag frå venstresosialistane, og det dreiar seg om miljøfinansieringsforslaget for Aust-Europa, som spring ut av forslag frå oss. Men som så ofte elles: Når det kjem til konkretisering, blir det vanskar med å følgje opp dei store orda, særleg når det kostar pengar. Ikkje minst det siste forslaget slår fast at ikkje berre er Norden ein del av Europa, men i tillegg har vi ei plikt til konkret å gjera noko med tilhøva også utanfor det nordiske.

Desse framstega som eg viser til, kan ikkje hindre at ein innimellom kjenner seg nokså matt når ein lyttar til debatten i Nordisk Råd. Dette skuldast Rådet og det nordiske samarbeidet sitt famlande forsøk på å finne ein ny identitet. Det er politikarar, spesielt mange borgarlege, som er så begeistra for EF og integreringa i den indre marknaden at dei av og til helst ser det nordiske samarbeidet nedlagt. Det er forståeleg, sett ut frå deira ståstad: Dei verdiane dei nordiske velferdssamfunna representerer, vil stå i vegen for marknadstilpassinga. Det er ikkje merkeleg at det nordiske samarbeidet etter mange singlar hamnar i ein situasjon med mindre dynamikk og mindre utvikling. Det skjer for alle, i alle internasjonale samarbeid, så kvifor ikkje i det nordiske? Men det kjem ikkje seriøse forslag om å nedlegge t. d. Dei forente nasjonar, som udi-skutabelt har vore inne i kriser som har vore langt verre enn dei vi har hatt i Nordisk Råd.

Vi står her i utkanten av verda og kan sjå på dei valdsame endringane som går for seg like sør og aust for våre nærområde. Vi opplever gledelege forandringar i Aust-Europa: demokratisering og forkasting av eit håplaut økonomisk system. Vi er vitne til ein samlingsprosess mellom dei to tyske statene – som vil bli den største økonomiske og politiske faktor i eit kommande Europa – ei samlingsprosess som vi for kort tid sidan ville trudd var umogleg. Og vi opplever – det må sjølv venstresosialistar erkjenne – ein valdsam dynamikk innanfor EF.

Alt dette kallar på svar og aktiv handling frå oss når det gjeld korleis Europa skal utvikle seg i næraste framtid. Skal vi få eit samla, demokratisk, fredeleg Europa utan dei militære blokkane, slik også Ungdommens Nordiske Råd har peika på? Skal vi ha eit Europa med sikra sosiale vilkår for alle befolkningsgrupper? Skal vi ha eit Europa som lever opp til sine globale forpliktingar overfor folk i den tredje verda og det globale og regionale miljø? Skal vi ha eit Europa der demokratiet når alle menneske — og alle delar av deira liv?

Desse spørsmåla er det heilt sentralt også å diskutere og finne løysingar på for oss i Norden. Det er ikkje åleine ei nordisk oppgåve, og det kan ikkje lukkast utan gjennom samarbeid også i andre fora og med andre land. Men dersom ikkje vi her i Norden også er med på å formulere svara på desse spørsmåla, er det verkeleg natt over det nordiske samarbeidet, ikkje berre to timars straumbrot!

Vi venstresosialistar trur faktisk at det er mogleg. Vi har her i Rådet lagt fram konkrete forslag som svar på nokre av problema. Men det er naudsynt at alle politiske krefter involverer seg i dette arbeidet, at alle utviklar sine svar, også høgrefløyen, og ikkje heile tida lar det vere venstrekreftene si oppgåve å trekke lasset.

Eit av dei forslaga som vi har lagt fram, er forslaget til Ministerrådet om å la utarbeide et Østersjøscenarium for korleis regionen kan utvikle seg dei neste tiår når det gjeld handel, miljø, kultur, infrastruktur, turisme osv. Vi meiner at det hastar med å drøfte Norden si rolle som pådrivar for eit ope, meir demokratisk Europa. Utfordringa som situasjonen i Aust-Europa no har gitt oss, tilseier at Rådet drøftar dette på ein eigen konferanse, kanskje ein ekstrasessjon, som vi venstresosialistar har yttra ønske om på denne sesjonen.

Vi har under denne samlinga utarbeidd, som eg sa, ei rekkje konkrete forslag til Europa-initiativ frå Nordisk Råd. Men det hastar med å få gjort noko, og det er mitt håp at Ministerrådet og Presidiet ikkje ventar med å tenke og handle før alle desse forslaga kan lukkast i å kome igjennom Nordisk Råds organisasjon og bli vedteke. For vedteke blir det nok til slutt — det er eg trygg på.

8

Bemyndigande för presidiet att utse kommittéer

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen i enlighet med § 49 i rådets arbetsordning ger presidiet bemyndigande att tillsätta kommittéer för utredning av särskilda saker.

Presidiets förslag bifölles.

9

Bemyndigande för presidiet att besluta om fördelning av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen i enlighet med artikel 58 i Helsingforsavtalet ger presidiet bemyndigande att besluta om fördelning av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991.

Presidiets förslag bifölles.

10

Fastställande av tidpunkt och plats för nästa ordinarie session

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg skal konstatere, at denne session nu går imod sin afslutning. Jeg synes, man kan sige, at det har været en session med både store og små sager, og en session, som klart har vist, at vi faktisk har vanskelige sager foran os i de kommende arbejdsår. Jeg skal selvfølgelig ikke forsøge at gentage noget af alt det, der er sagt, alt det, der er arbejdet med her i det nordiske samarbejde, men kun sige, at der — uanset visse røster — er brug for os også i fremtiden.

Det arbejdsår, der nu ligger foran os, skal vi jo sammenfatte, når vi kommer til den næste session, og dermed er jeg ved sagens kerne: Vi ser meget gerne og med stor glæde, at den næste session finder sted i København, og jeg vil hermed sige, at den danske delegation meget gerne vil være vært ved den kommende Nordisk Råds session, og det foregår altså i København.

Med disse ord ønsker jeg alle et godt nordisk arbejdsår og velkommen til Folketinget og velkommen til København i 1991.

Presidenten: Presidiet föreslår att rådets 39:e session hålles i Köpenhamn den 25 februari – 1 mars 1991.

Presidiets förslag bifölles.

11 Sessionen avslutas

Páll Pétursson: Ærede forsamling! Nordiske venner! Nordisk Råd 38. session nærmer sig sin afslutning. Det har som så ofte før været interessante og givende dage.

Blandt sessionens hedeste debatemner er det ikke svært at udpege, hvilke spørgsmål der har været genstand for den største interesse. Det er miljøspørgsmålene, og det er vore internationale kontakter og Nordisk Råds fremtidige rolle.

De nordiske landes engagement for at redde vort livsmiljø er en selvfølge. Det er ikke bare vore egne omgivelser, der forurenes. Andre lande er faktisk endnu hårdere ramt af miljøforurening. Nej, vi har teknikken og mulighederne for at gøre noget ved sagen. Det mangler mange andre lande. Men vi har verden fælles med andre. Selv om vi gør, hvad vi kan på hjemmeplan, er det ikke nok. Vi må kontakte lande uden for Norden og i fællesskab kæmpe mod forurening og for miljøværn.

Ressourcer og teknik er én ting – den politiske vilje en helt anden. Denne session har endnu en gang understreget Nordisk Råds vilje: De bedst tænkelige fælles foranstaltninger for at redde miljøet.

Nordisk Ministerråd er kommet et stykke på vej. Det viser det ministerrådsforslag på miljøområdet, det her har præsenteret for os. Det bliver fremover Rådets opgave at holde tempoet oppe i miljøspørgsmål, prøve at vække andres interesse, at pege på sagens alvor og at fortsætte med at presse på Ministerrådet, så miljøministrene når frem til de nødvendige tiltag.

I det kommende år skal vi videreudvikle vore internationale kontakter. På mange måder er dette en ny virksomhed, udsprunget af flere kilder, dels – og frem for alt – vor egen vilje til bredere kontakflader og til med forenet større styrke at deltage i udformningen af en bedre verden, dels omverdenens stærke interesse for vor samarbejdsform.

Det er helt klart, at udviklingen i Europa stiller Rådet over for nye udfordringer. Ideerne, meningene om, hvordan vi skal imødegå disse udfordringer, er mange. Adskillige er også urolige for, hvordan det skal gå det nordiske samarbejde i et nyt Europa.

Jeg tror, det ville være meget forkert, hvis man ikke prioriterede nordisk samarbejde højt i fremtiden. Jeg sætter min lid til den nordiske samhørighedsfølelse. Men Europa står over for en ny tid, og heraf følger, at Norden og Nordisk Råd også står over for en ny tid.

Nordisk Råd har forberedt sig på fremtiden. Søderkomiteen har pløjet, harvet og sået. Den del af marken, som endnu ikke er pløjet, kender vi ikke kvaliteten af. EF-EFTA-diskussionerne er i gang, og demokratiseringsprocessen i Østeuropa er i gang. Der findes spørgsmålstejn ude og hjemme.

På denne session har man behandlet vigtige kultur- og uddannelsesspørgsmål. Vi har rekommanderet Ministerrådet at antage et samarbejdsprogram på sprogområdet, og dér vil jeg især prioritere det vigtige i at øge uddannelsen i nabolandenes sprog. Det er en forudsætning for et levende og vitalt nordisk samarbejde.

Jeg vil også særlig påpege overenskomsten om et nordisk arbejdsmarked for personer med højere erhvervskompetencegivende uddannelse. Nordisk Råd har værdsat det nordiske samarbejde på uddannelses- og kulturområdet meget højt, og det er en forudsætning for at bibeholde det kulturelle fællesskab, at vore studenter også i fremtiden får lov at studere i andre nordiske lande. Det er ikke tilstrækkeligt med et udvidet NORD-PLUS-program, når universiteterne samtidig lukker deres døre for studenter fra nabolandene.

På denne session har vi fået en appel til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Den er bl. a. undertegnet af 7 forhenværende islandske kulturministre, rektor for Islands Universitet og flere ledende personer på uddannelsesområdet. Det er en appel om ikke at nedprioritere nordiske forskningsinstitutioner. Jeg tillader mig at citere derfra:

”Men det är inte tillrådligt att offra forskningsinstitutioner inom humanioras och samhällsvetenskapens områden, där man arbetar med projekter, som inga andra under-

söker åt oss. Den nordiska modellen inom forskningssamarbetet får inte utsättas för den trovärdighetsförlust, som ett avskaffande av institutionerna för humaniora och samhällsvetenskap skulle innebära.”

Ærede forsamling! Kære venner!

Jeg retter en oprigtig tak til Rådets medlemmer, parlamentarikere og ministre for konstruktive forslag og oplysende debatter. Jeg takker vore sagkyndige og embedsmænd for deres indsats. Jeg takker sekretariatene for et strålende arbejde under denne session. Jeg takker Altinget for generøst at have udlånt en stor del af sit personale, som har ydet stor hjælp til sessionens gennemførelse.

Jeg retter en speciel tak til det islandske sekretariat for at have gjort denne session

mulig. De har med en uvurderlig indsats løst alle opgaver på den bedst mulige måde. Desværre var de ikke ansvarlige for at skaffe elektricitet her i huset. Hvis det havde været tilfældet, havde vi ikke haft strømafbrydelse i går!

Jeg takker de ungdomsrepræsentanter, der har været til stede, og de af journalisterne, der seriøst har fulgt med i sessionens arbejde og har prøvet at give et rigtigt billede af det, som her er blevet udrettet.

Den islandske delegation ønsker jer alle en lykkelig hjemrejse.

Med disse ord erklærer jeg Nordisk Råds 38. session for afsluttet.

Sessionen avslutades kl. 13.35.

Godkännande av protokollen

Dessa protokoll, som omfattar stenografiska referat av förhandlingarna vid Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik den 27 februari—2 mars 1990, har förts av Guðrún Garðarsdóttir, Svenolof Karlsson, Ingegerd Wahrgren och Viveca Wiklund i presidiesekretariatets redaktion. Huvudsekreterare vid sessionen var generalsekreteraren vid den isländska delegationen Snjólaug Ólafsdóttir.

I enlighet med § 16 i rådets arbetsordning godkännes protokollen härmed.

För Nordiska rådets presidium

Páll Pétursson
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

SAKER M. M.

Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslag om export av avfall

(Medlemsförslaget väckt av Margrete Auken m. fl., se s. 362

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om export av avfall. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten den 14 februari, 28 juni och 15 november 1989 samt den 15 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet

1. rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att under UNEP-förhandlingarna om en global konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall hålla fast vid, att export av miljöfarligt avfall till utvecklingsländer förbjuds, och att konventionen skall innehålla en bestämmelse om att det slutliga målet är att helt förhindra transport av export av miljöfarligt avfall,
- att arbeta för en accelererad utveckling av renare teknologier så att denna målsättning kan uppfyllas. I detta sammanhang bör det undersökas om UNEP-konventionen kan bilda utgångspunkt för utbredningen av denna teknologi till medlemsländerna,
- att arbeta för en internationell utvärdering av existerande produktionsformer i syfte att fastställa om produktionen av en viss produkt kan fortsätta utan att det ger upphov till avfall eller förorening.

2. Rekommenderar de nordiska regeringarna

- att förbjuda export av avfall på så sätt att exporttillstånd udantagsvis kan beviljas för mindre mängder av avfall till OECD- och EG-länder med miljökrav som motsvarar de nordiska,
- att förbjuda enskilda medborgare och bolag, däribland rederier, att delta i avfallsexport,
- att utveckla handlingsplaner för avfallsreduktion med hjälp av ekonomiska styrmekanismer, ökad kontroll och förbud mot förore-

- nande produktioner och produkter, med det långsiktiga målet att helt eliminera produktion av miljöfarligt avfall och produkter,
- såvida det i UNEP-konventionen uppställs listor över länder som inte vill motta miljöfarligt avfall, att ansluta sig till denna lista,
  - om det i UNEP-konventionen uppställs listor över länder som inte vill exportera avfall till en närmare angiven grupp länder, att ansluta sig till denna lista.

Förslagsställarna hänvisar till att exporten av avfall under 1980-talet ökat explosionsartat, både mellan OECD-länderna i Europa, från dessa till Östeuropa och, under senare år, från OECD-länder till u-länder. Bakgrunden till denna utveckling är de stigande miljökraven i OECD- och EG-länderna, vilket ökat kostnaderna för undanskaffande av avfall. Storbritannien, som har lägre miljökrav, har importerat stigande mängder miljöfarligt avfall.

Allt fler u-länder kräver förbud mot export av avfall från i-länder till u-länder inom ramen för de förhandlingar som förs i UNEP's regi om en global konvention om transport av miljöfarligt avfall. Förslagsställarna erinrar om att de nordiska länderna stött u-ländernas krav. En möjlighet är att de länder som inte önskar importera avfall förs upp i en särskild bilaga till konventionen.

Förslagsställarna anser att den ökande avfallsexporten visar på det fortsatta behovet att utveckla produktionsprocesser och produkter, som inte ger upphov till förorening eller avfall och att sprida teknologi och vetande härom. De nordiska länderna har möjligheten att gå i spetsen bland de industrialiserade länderna och genom en samordnad insats påverka den globala utvecklingen.

2 Remissyttranden

Medlemsförslaget har varit utsänt på remiss till följande myndigheter, institutioner och organisationer:

Internationella

UNEP, Regional Director for Europe

Norden

Danmark

Miljøstyrelsen
 Danmarks Naturfredningsforening
 WWF Verdensnaturfonden
 Greenpeace

Finland

Ålands landskapsstyrelse

Island

Naturvernsrådet
Landvernd

Norge

Miljøverndepartementet
Norges naturvernforbund

Sverige

Kommerskollegium
Statens naturvårdsverk
Naturskyddsföreningen

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Danmarks Naturfredningsforening instämmer i medlemsförslaget beskrivning av orsakerna till den ökande exporten av farligt avfall, nämligen dels att produktionen i de utvecklade länderna inte är miljömässigt hållbar (i Brundtlandrapportens mening) dels att nationella miljökrav respektive brist på sådana bildar grundvalen för export av det farliga avfallet. På detta sätt får miljöproblemen i exportländerna ingen verklig lösning och incitamenten att införa renare teknologi försvagas. Ej heller system med internationella kvoter för gränsöverskridande transport av farligt avfall, t.ex. bland EG-länderna, räcker till om inte renare teknologi i ett land medför en sänkning av den internationella kvoten utan bara medför ökad produktion av farligt avfall i ett annat land.

Naturfredningsforeningen instämmer i de framförda rekommendationsförslagen men ser gärna, att dessa kompletteras med ett krav om att varje renare teknologi skall komma miljön till godo och inte hämmas av kvot-system m. m.

WWF Verdensnaturfonden i Danmark anser att det finns behov av betydligt strängare regler för transport av avfall och att den planlagda UNEP-konventionen skulle bli ett värdefullt redskap härför. Genomförande av medlemsförslaget skulle vara ett viktigt steg på vägen för att uppfylla Brundtlandkommissionens rekommendationer att uppmuntra industrier och produktionsmetoder som är mer effektiva vad gäller resursutnyttjande och skapar mindre förorening av avfall samt bygger på förnybara resurser.

Greenpeace, Danmark, påpekar likaledes att medlemsförslaget tar fatt på en rad av Brundtlandkommissionens rekommendationer och anser att det ligger helt i linje med den nordiska linjen i UNEP-förhandlingarna.

Vad gäller de detaljerade rekommendationsförslagen anser *Greenpeace* att de nordiska förhandlingarna bör ha möjlighet att stödja ett s. k. begränsat förbud om det ej visar sig praktiskt möjligt att införa ett egentligt förbud i konventionstexten. Vidare bör de arbeta för, att medlemsländerna ingår bilaterala avtal med utanförstående länder om avfallshandel.

På en fråga i EG-parlamentet i januari 1989 upplystes att kommissionen inte tagit ställning till ett förslag att ta in ett förbud mot avfallsexport i Lomé-fördraget, men att man inte var utan sympati för förslaget. U-länderna underströk i UNEP-förhandlingarna behovet av ren teknologi. Till punkten om internationell utvärdering av produktionsmetoder i den föreslagna rekommendationen borde fogas produktvärdering. Greenpeace tillstyrker förbud, som begränsar avfallsexporten till den absolut nödvändiga, och då till länder som tillämpar miljökrav som minst motsvarar de nordiska, och i en övergångsperiod så länge exportländer inte har kapacitet att hantera avfallet eller undvika att det uppkommer. Exempel ges att avfallsexport skett i strid med dessa principer, t.ex. arsenikhaltigt avfall från Superfos i Nørresundby till Storbritannien, där det förvarades och behandlades på ett sätt som aldrig skulle ha tillåtits i Danmark.

Olikheterna i miljökraven medför hundratusentals ton avfallsexport mellan EG- respektive OECD-länder årligen. Exempel ges hur ett norskt rederi fungerat som mellanhand vid dumpning av giftig aska från USA på en afrikansk ö. Hittillsvarande åtgärder för att minska avfallsmängderna anses otillräckliga, och inget nordiskt land har utvecklat en strategi härför, eller lagtifattat i detta syfte.

Greenpeace anser det viktigt, att de nordiska länderna förbjuder avfallsexport, i synnerhet Danmark, för att få fastslaget, att ett EG-land kan hindra import efter etableringen av den inre marknaden. Sammanfattningsvis anser Greenpeace det viktigt att den nya UNEP-konventionen inte bara blir en kodifiering av nuvarande situation där ekonomiskt svaga länder frestas att ta emot stigande mängder miljöfarligt avfall från länder, där industrin möts av allt fler miljökrav. Den enda verkliga lösningen är att industrin tvingas reducera avfallsmängderna. Det är logiskt att ett förbud även omfattar företag och medborgare.

Ett problem i konventionsförhandlingarna har varit, att de stora industriländerna inte velat acceptera, att konventionssekretariatet skulle motta rapportering om all avfallshandel och därigenom fungera som en kontrollinstans. De nordiska länderna kan spela en mycket väsentlig roll i arbetet för att hindra, att u-länderna blir avstjälpningsplats för i-ländernas miljöfarliga avfall. De bör fullfölja denna linje i förhandlingarna, även om detta skulle medföra att länder som USA och Storbritannien i första omgången inte skulle skriva under konventionen.

Ålands landskapsstyrelse stöder den strategi på avfallsområdet som framförs i ministerrådets nordiska miljöprogram och som skall vara inriktad på att minska mängden avfall och avfallets innehåll av miljöstörande ämnen samt åtgärder för sortering, behandling och återvinning. Vidare går den ut på att de nordiska länderna bör verka för att miljöfarligt avfall i första hand tas om hand i det egna landet samt verka för renare teknologier dvs. tekniska lösningar som i produktionsledet är minst resurskrävande och producerar mindre avfall och föroreningar.

I strategin sägs vidare att de nordiska länderna skall arbeta för internationella avtal som reglerar export av miljöfarligt avfall och landskapsstyrelsen stöder medlemsförslaget till de delar det ej strider mot förslaget till nordiskt miljöprogram.

Naturvernsrådet i Island ansluter sig till medlemsförslaget och till att man bör söka finna vägar att minska all produktion som frambringat farliga avfallsämnen och utforma regler om förbud eller kontroll av transport av sådana ämnen och förstöring av dem.

Landvernd uttrycker sin glädje över att avfallsexporten tas upp i Nordiska rådet. Föreningen anser det vara hög tid att världens nationer börjar få klart för sig följderna av det obegränsade slöseriet och kortsyntheten, som tolereras i industriländernas produktions- och konsumtionsvanor. Även Island är för närvarande beroende av att sända jämförelsevis farligt avfall för förstörelse och andra material för återvinning i utlandet.

Miljöverndepartementet i Norge redogör för Norges inställning i de internationella förhandlingarna inom UNEP och OECD och påpekar att det är en grundläggande princip att avfall bara kan exporteras till länder som har erforderlig administrativ, juridisk och teknisk kompetens att ta hand om det. Förhandsnotifikation och skriftlig tillåtelse från alla berörda länder är förutsättningar för att exporttillstånd skall kunna ges. Norge tillåter inte export av farligt avfall till land som inte har ovannämnda kompetens. Departementet överväger att formalisera denna praxis, som stöder sig på forurensningsloven, genom nya föreskrifter.

Efter en redogörelse för det nya nordiska miljöprogrammet, inklusive den emotsedda avfallsstrategin, framhåller departementet att det är statens ansvar att kontrollera att avfallsexport bara äger rum när den kan ske på ett acceptabelt sätt och i enlighet med internationella avtal. För de nordiska länderna kan det t. ex. bli aktuellt att tillåta export eller import då avståndet till en behandlingsanläggning är kortare över gränsen än till en inhemsk anläggning. Som ett mål för de nordiska länderna anger departementet att bygga upp en nationell behandlingskompetens, samtidigt som mängden och farlighetsgraden av avfall skall begränsas så mycket som möjligt, så att behovet av gränsöverskridande transporter på sikt blir överflödigt.

Norges naturvernforbund uttalar stor oro över den ökande dumpningen av giftigt avfall i tredje världen, som har sin bakgrund i de kostnader de allt strängare miljökraven i i-länderna medför för företagen och u-ländernas skuldbörda, som gör att de ofta accepterar att ta emot avfall för ett billigare pris i hårdvaluta, utan att kunna ta hänsyn till de miljörisker och kostnader på lång sikt de därmed ådrar sig. Naturvernforbundet anser att Nordiska rådet har ett stort ansvar att verka som spjutspets i denna sak, bl. a. med hänvisning till pågående förhandlingar inom UNEP, där flera u-länder krävt förbud mot dumpning av farligt avfall i tredje världen. Förbundet stödjer medlemsförslaget och föreslår följande tillägg:

- Regeringarna i de nordiska länderna måste förbjuda export av giftigt avfall till tredje världen samt gå in för principen att varje land skall ta ansvar för att behandla sitt miljöskadliga avfall.
- Om det inom UNEP-konventionen ej kommer till stånd totalt förbud mot export av miljöfarligt avfall till tredje världen bör de nordiska länderna gå in för att
  - exportörerna åläggs att lämna information om typ av avfall, mängder och antal transporter, - mottagarlandet måste bevisa, att det har kapacitet att ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt,
  - ett kontrollorgan måste upprättas som har tillräcklig makt och resurser för att övervaka att mottagarna kan behandla/lagra avfallet på ett tillfredsställande sätt.

Svenska naturskyddsföreningen anser att den på sikt enda lösningen är att inrätta produktionen så att miljöfarligt avfall över huvud taget inte uppkommer ("clean technology"). Användningen av vissa miljöfarliga kemikalier, t. ex. kvicksilver och kadmiumföreningar, måste sålunda upphöra och samhället inriktas på att starkt minska avfallsmängderna och i stället satsa på återvinning och återanvändning. De flesta länder saknar ännu en adekvat lagstiftning när det gäller miljöfarligt avfall och kontrollen över det miljöfarliga avfallet är bristfällig.

Naturskyddsföreningen anser att export av miljöfarligt avfall från industriländer till utvecklingsländer eller till länder med lägre miljökrav måste stoppas. Varje land måste ta det fulla ansvaret för att det egna avfallet kan tas om hand på ett säkert sätt.

2.2 Remissinstanser som med vissa reservationer tillstyrker medlemsförslaget

Björn Ekblom, Regional Director for Europe, UNEP (United Nation's Environment Program) anför – som sina personliga kommentarer som ej skall ses som en officiell UNEP-linje i frågan – att medlemsförslaget är i princip lovvärt, men bör anpassas till de ramar man inom förhandlingsprocessen kring en global konvention har som utgångspunkt. Vad gäller förslagets hänvisning till att allt fler utvecklingsländer kräver, att industriländerna förbjuder export av avfall till utvecklingsländerna, avses ett begränsat förbud, medan man inom UNEP understryker vikten av att se problematiken också på längre sikt och syftar mot en överenskommelse, som under ytterst strikta bestämmelser tillåter transport av avfall över gränserna förutsatt detta leder till miljömässigt acceptabel slutbehandling av avfallet. Man kan förutse en situation i framtiden, då industrialiserade utvecklingsländer har avfallsproblem, som de kan klara av enbart genom att exportera avfallet till länder med de teknologiska förutsättningarna att hantera avfallet på ett miljömässigt förnuftigt sätt. Förslagsställarna har helt rätt i sitt krav på att kunskapen om avfallsfri teknologi för produktion

bör spridas maximalt, men teknologin för avfallshantering kommer ändå att behövas en lång tid framöver. Den kommer inte finnas tillgänglig i alla länder och därför kan blott ett begränsat förbud komma i fråga.

Vad gäller de konkreta rekommendationerna erinras om att (a) den globala konventionen kommer att tillåta de avtalslutande parterna att själva gå in för totalförbud för antingen export eller import av miljöfarligt avfall och notifiera sekretariatet om ett sådant förbud. En accelererad utveckling av renare teknologier är självfallet en lovvärd målsättning, men behöver inte nödvändigtvis länkas till den globala konventionen. Förslaget om en "internationell" evaluering av existerande produktionsformer bör kanske specificeras.

(b) Att begränsa export av avfall till områden, vars miljökrav motsvarar exportlandets miljökrav är helt i enlighet med den moral UNEP efterlyser; förslaget att medborgare och företag, inklusive rederier, skulle förbjudas att delta i avfallsexport tar inte hänsyn till den föreslagna konventionens ändamål att tillåta export under noggrannt fastslagna kriterier, vilkas efterlevnad dock är statsmaktens ansvar; handlingsplaner för ekonomiska styrmekanismer, ökad kontroll och förbud mot förorenande produktioner och produkter bör absolut utvecklas; unilaterala åtaganden att förbjuda import/export av miljöfarligt avfall är helt i enlighet med den kommande konventionen. Några listor på sådana länder torde knappast biläggas själva konventionen, utan notifikationerna om sådana åtaganden tas emot av sekretariatet och distribueras av detta till allmän kännedom och efterlevnad.

Miljöstyrelsen i Danmark tillstyrker en konvention som förhindrar export av miljöfarligt avfall, såvida inte mottagarlandet uttryckligen accepterar den och det ges garanti för, att avfallet behandlas på miljömässigt betryggande sätt. Norden och EG-länderna har under förhandlingarna inte gått in för generellt förbud, men Danmark skulle inte motsätta sig detta om det mot förmodan skulle bli flertal därför i Norden och EG. Norden och EG-länderna stöder förslaget om förbud mot export till länder utanför avtalet, samt att ett land hos konventionens sekretariat generellt kan undanbe sig att ta emot miljöfarligt avfall. Likaså stöder Norden och EG-länderna förslagen om överföring av teknologi m. m. vad gäller behandling och lagring av farligt avfall.

I detta sammanhang erinras om danska regeringens handlingsplan för miljö och utveckling, miljöministeriets redogörelse om miljöinvesteringar 1989–1994 samt ett nytt förslag om ändring av lagen om kemiska ämnen och produkter. Vad gäller de föreslagna rekommendationerna till regeringarna erinras om att Danmarks grundinställning är, att varje land skall behandla sitt avfall. Ett exportförbud skulle dock innebära, att Danmark inte skulle kunna bortskaffa vissa typer av miljöfarligt avfall, som i dag skickas till andra EG- och OECD-länder. Krav ställs att företag, som vill

ha farligt avfall behandlat utomlands skall dokumentera, att detta sker på ett sätt som motsvarar danska miljökrav.

Danmark ser positivt på förslaget om förbud för inhemska medborgare och företag, däribland rederier, att medverka vid avfallsexport mellan länder utanför konventionen eller transporter i strid med konventionen. Samma gäller förbud mot transport av farligt avfall på fartyg, som inregistrerats i ett icke-konventionsland. Så länge Danmark exporterar miljöfarligt avfall, torde det vara svårt att ansluta sig till en lista över länder, som inte vill ta emot sådant avfall. Däremot kan Danmark gärna ansluta sig till en lista över länder, som icke avser att exportera miljöfarligt avfall till en närmare angiven grupp länder.

Kommerskollegium i Sverige anser det angeläget att åtgärder vidtas på bred internationell basis för att i första hand komma till rätta med eventuell olaglig, okontrollerad export av miljöfarligt avfall till länder med miljökrav som är lägre än i de industrialiserade länderna. – Denna uppfattning har också kommit till uttryck i ECE:s resolution 43/212. – Handeln med avfall mellan de industrialiserade länderna torde ofta avse export av avfall för återvinning på grund av otillräckliga inhemska resurser. Denna handel, som därmed sker under kontrollerade former, kan på sikt begränsas när bättre produktionsteknologier etc utvecklats och avfallsmängderna reducerats hos länderna.

Ett införande av förbud mot all export av miljöfarligt avfall ter sig för närvarande inte realistiskt. Därför bör åtgärder i första hand vidtas för att begränsa exporten av miljöfarligt avfall till länder som inte önskar eller kan omhänderta det på ett godtagbart sätt. Målsättningen bör vara att eftersträva en så bred anslutning som möjligt av exportländer.

Enligt bestämmelserna i Sverige får miljöfarligt avfall utföras av Svensk Avfallskonvertering Aktiebolag (SAKAB) eller av den som har särskilt tillstånd av naturvårdsverket, som kontrollerar om mottagarlandet kan acceptera att avfallet förs in och omhändertas inom dess territorium. Naturvårdsverket har sålunda – under förutsättning att erforderligt tillstånd söks – möjlighet att förhindra export av miljöfarligt avfall till ett land som förklarar sig ovilligt att ta emot avfallet. Då SAKAB enligt uppgift saknar resurser för omhändertagande av inhemskt miljöfarligt avfall skulle ett förbud innebära att all export – även sådan som i kontrollerade former sker till länder med likvärdiga miljökrav – skulle erfordra dispens.

Naturvårdsverket uppger, att tillstånd för utförsel av miljöfarligt avfall har utfärdats till länder i Västeuropa och i något enstaka fall USA. I de flesta fallen innebär behandlingen i mottagarlandet någon form av materialåtervinning, ofta utvinning av någon eller några tungmetaller i avfallet. Exportförbud skulle innebära att stora avfallsmängder skulle få slutbehandlas i Sverige genom uppläggning av avfallsdeponier. Återvinning av material fordrar volymer eller en produktionskombination som inte går att

åstadkomma med enbart Sverige som bas. Den svenska inställningen i UNEP-förhandlingarna har varit att varje land skall ha kapacitet att ta hand om sitt eget avfall och att detta dessutom skall reduceras så mycket som möjligt. Den största delen av avfallsexporten i dag syftar till återvinning och ett totalförbud skulle därför kunna resultera i miljömässigt sämre behandlingsmetoder. Vissa utvecklingsländer behöver kunna exportera farligt avfall då de i dag saknar möjlighet att ta hand om detta. Risk finns annars för illegal trafik vid totalförbud.

I UNEP-förhandlingarna har Sverige även stött tankten att internationellt samarbete skall bidra till en utveckling mot en miljöanpassad teknologi och reduktion av farligt avfall. Sverige bör enligt verket inte ansluta sig till någon lista över länder som förbjuder import av farligt avfall och innebär en skyldighet för övriga stater att inte tillåta export till detta land. Dels är Sverige beroende av en samverkan med ett antal OECD-länder för att klara sin egen avfallshantering, dels utgör de importbestämmelser som finns i förordningen om miljöfarligt avfall ett tillräckligt skydd. Däremot kunde Sverige ansluta sig till en lista över länder som förklarar sig inte komma att exportera till vissa angivna grupper av länder. En sådan lista får dock inte tas till intäkt för att det är fritt för export till övriga länder.

Slutligen erinrar verket om att OECD-rådet i januari 1989 antog en resolution rörande kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall som behandlar ett förslag till internationell överenskommelse.

Rådet beslöt avvakta den instundande konferensen om en global konvention och återkomma till sitt utkast till internationell överenskommelse så snart resultaten från konferensen är kända.

3 Utskottets överläggning med miljöministrarna 13 november 1989

Då utskottet noterat, att frågan om export av avfall ej tas upp i minister rådets förslag till handlingsplan om avfall, togs frågan upp vid mötet mellan utskottet och miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989. Från utskottets sida framhölls därvid, att allt fler u-länder krävde totalförbud mot export av avfall från i-länder till u-länder. Utskottet noterade att UNEP underströk vikten av att se problematiken på längre sikt, syftande mot en överenskommelse, som under ytterst strikta bestämmelser tillåter transport av avfall över gränserna förutsatt att detta leder till miljömässigt acceptabel slutbehandling av avfallet. Man kunde förutse en situation i framtiden, då industrialiserade utvecklingsländer hade avfallsproblem, som de kunde klara av enbart genom att exportera avfallet till länder med de teknologiska förutsättningarna att hantera avfallet på ett miljömässigt förnuftigt sätt. Frågan ställdes huruvida miljöministrarna diskuterat saken i samband med planeringen av programmet och vilka diskussioner de nordiska länderna fört i samband med förhandlingarna inom UNEP om export av avfall.

Från regeringssidan anfördes, att målsättningen måste vara att varje land tog ansvar för sitt farliga avfall. Baselkonventionen innebar inte förbud för avfallsexport, men de länder som så önskade kunde ansluta sig till en "förbudsklubb" och mellan sig tillämpa striktare regler än konventionen som helhet. Vad de nordiska länderna kunde göra var att arbeta för snabbare ratificering av Baselkonventionen och själva gå in för en "klubbstrategi". I ministerrådets handlingsplan för avfall påpekades att de nordiska länderna kunde fördela olika avfallstyper mellan sig.

4 Utskottet

Utskottet noterar, att samtliga inkomna remissvar stödjer medlemsförslagens syfte, medan olika synpunkter finns hur långt det är realistiskt att gå vad gäller krav på förbud mot export av farligt avfall, spärrlistor, notifikations- och övervakningssystem m. m. Flera remissinstanser erinrar om att fortsatta förhandlingar pågår bl. a. inom OECD och att Nordiska ministerrådet förberett ett handlingsprogram om avfallshantering.

Utskottet noterar vidare, att det förhandlingsarbete inom UNEP, som pågick då medlemsförslaget väcktes under våren 1989, ledde fram till undertecknande av en internationell konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall (Baselkonventionen).

I ministerrådets handlingsplan för avfall noteras, att de nordiska ländernas anläggningar för hantering av miljöfarligt avfall, nämligen Kommunkemi (Danmark), Ekokem (Finland), Nordsas (Norge), och SAKAB (Sverige) står inför en kapacitetsutbyggnad. Vidare noteras, att intresset för avfallsbörser är stigande. Bl. a. arbetar EG för att inrätta en avfallsbörs främst för industriellt och kemikaliskt avfall. Samtidigt ökar behovet att ta hand om avfall som förekommer i så små mängder att en anläggning för dessa typer inte är tekniskt och ekonomiskt lämplig att inrätta i varje land. Det pågår t. ex. därför redan samarbete för att undersöka möjligheterna att samordna återvinningen av kvicksilverhaltigt avfall, och avsikten är att utvidga samarbetet till andra motsvarande avfallstyper.

Utskottet hälsar detta med tillfredsställelse men vill erinra om att avfallsproblemen mellan de tekniskt avancerade nordiska länderna är av en annan och mer hanterlig art än mellan i- och u-länder i global skala. Det är ej heller avsikten med medlemsförslaget att förhindra export av avfall mellan nordiska länder eller andra länder med miljökrav som motsvarar de nordiska. Utskottet noterar även med tillfredsställelse att UNEP är i färd med att inrätta ett internationellt nätverk för renare teknologier och torde komma att anmoda Nordiska ministerrådet att medverka i detta samarbete. Utskottet vill starkt tillstyrka att ministerrådet bidrar till ett sådant samarbete vilket ligger i linje med Brundtlandkommissionens rekommendationer, och därmed även med medlemsförslaget. I princip anser utskottet att avfall bara kan få exporteras till länder som har erforderlig

administrativ, juridisk och teknisk kompetens att ta hand om det. Förhandsnotifikation och skriftlig tillåtelse från berörda länder är förutsättningar för att tillstånd för export av avfall skall kunna ges. Det bör vara de nordiska ländernas ansvar att kontrollera att avfallsexport bara äger rum när den kan ske på ett acceptabelt sätt och i enlighet med internationella avtal. Baselkonventionen har sin bakgrund i den ökande dumpningen av giftigt avfall i tredje världen då företag i i-länderna söker undgå de kostnader de allt strängare miljökraven medför och u-ländernas skuldsituation gör att de ofta accepterar att ta emot avfall för ett billigare pris i hårdvaluta, utan att kunna ta hänsyn till de miljörisker och kostnader på lång sikt de därmed ådrar sig.

Då konventionen ej innebär ett exportförbud för miljöfarligt avfall till tredje världen bör målsättningen på sikt vara att exportörerna åläggs att lämna information om typ av avfall, mängder och antal transporter, samt att mottagarlandet måste bevisa, att det har kapacitet att ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt. Vidare bör ett kontrollorgan upprättas som har resurser att övervaka att mottagarna kan behandla/lagra avfallet på ett tillfredsställande sätt.

Då konventionen ger möjlighet att ingå i en "klubbstrategi" dvs. att ett antal länder åtar sig att inte exportera miljöfarligt avfall annat än under vissa mycket bestämda förutsättningar, anser utskottet att de nordiska länderna bör gå i främsta linjen härvidlag såsom de gjorde i arbetet med svavel- och kväveprotokollen inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

a) Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar, att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen.

b) Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP's kommande nätverk för renare teknologier.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Sten Svensson (m)

Per Sævik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsforslag

om export av avfall

(Väckt av Margrete Auken samt Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Arvo Kempainen, Theo Koritzinsky, Björn Samuelsson och Lars Werner)

Siden begyndelsen af 1980'erne er eksporten af affald steget nærmest eksplosivt. Fra 1982 til 1983 fordobledes antallet af transporter mellem OECD-landene i Europa, og samtidigt steg eksporten af affald fra de europæiske markedsøkonomier til Østeuropa til 10 000–20 000 transporter om året. Indenfor det seneste år har medierne og miljøgrupper afdækket adskillige eksempler på, at EF- og OECD-lande i stigende grad dumper miljøfarligt affald i udviklingslandene.

Udviklingen skyldes til dels de stigende miljøkrav og de resulterende forøgede omkostninger til affaldsbortskaffelse i OECD- og EF-landene. Undtagelsen blandt de industrialiserede lande er Storbritannien som i de seneste år har importeret stigende mængder af miljøfarligt affald til bortskaffelse og behandling fordi landet har lempeligere miljøkrav.

Flere og flere udviklingslande kræver nu, at industrilandene forbyder eksport af affald fra industrialiserede lande til udviklingslande. Kravet er blevet fremført under forhandlingerne om en global konvention vedrørende transport af miljøfarligt affald, der afholdes i UNEPs regie. De nordiske lande deltager i forhandlingerne, der forventes afsluttet i marts 1989.

De nordiske lande har på forskellig vis udtrykt støtte til udviklingslandenes krav om et forbud, og det forventes at Norden vil støtte et forbud under en eller anden form under UNEP-forhandlingerne. En af de muligheder, der nævnes i forhandlingerne, er et bilag til konventionen hvor de lande, der ikke ønsker at importere affald, opføres.

Den stigende eksport af miljøfarligt affald er et eksempel på, at industrilandene er meget langt fra at prioritere produktioner og produkter, der ikke giver anledning til forurening eller affald. Den nuværende regulering tillader, at affaldsstrømmene følger de samme naturlove som et vandløb, der løber udenom de forhindringer, den møder på sin vej, uden at stoppe. Forurening og affald er et udtryk for, at produktionen ikke er bæredygtig. Der må derfor arbejdes mere ihærdigt på udvikling af produktioner og produkter, der ikke giver anledning til forurening eller affald. Og det må sikres, at teknologien og viden om denne udbredes mest effektivt. Dette synspunkt er også kommet til udtryk under UNEP-forhandlingerne.

De nordiske lande har muligheden for at gå i spidsen blandt de industrialiserede lande og ved en fælles koordineret indsats at påvirke den globale udvikling.

Under henvisning til ovenstående henstilles at Nordisk Råd

1. Rekommanderer Nordisk Ministerråd,

- at fastholde under UNEP-forhandlingerne om en global konvention om kontrol med grænseoverskridende transporter af miljøfarligt affald, at eksport af miljøfarligt affald til udviklingslande forbydes, og at konventionen skal indeholde en bestemmelse om, at det endelige mål helt er at forhindre transport og eksport af miljøfarligt affald.
- at arbejde for en accelereret udvikling af renere teknologier således at denne målsætning kan opfyldes. I den forbindelse bør det undersøges om UNEP-konventionen kan danne udgangspunkt for udbredelsen af denne teknologi til medlemslandene.
- at arbejde for en international evaluering af eksisterende produktionsformer med henblik på at fastslå om produktionen af et givet produkt kan fortsætte uden at det giver anledning til affald eller forurening.

2. Rekommanderer de nordiske regeringer,

- at forbyde eksport af affald således at eksporttilladelser undtagelsesvist kan udstedes for mindre mængder affald til OECD- og EF-lande med miljøkrav, der tilsvare de nordiske.
- at forbyde statsborgere og selskaber, herunder rederier, at deltage i affaldseksporter
- at udvikle handlingsplaner for affaldsreduktion ved hjælp af økonomiske styringsmekanismer, øget kontrol og forbud mod forurenende produktioner og produkter, med det langsigtede mål helt at eliminere produktion af miljøfarligt affald og produkter.
- såfremt der i UNEP-konventionen opstilles lister over lande, der ikke vil modtage miljøfarligt affald, at tilslutte sig denne liste. Hvis der i UNEP-konventionen opstilles en liste over lande, der ikke vil eksportere affald til en nærmere angivet gruppe lande, at tilslutte sig denne liste.

København, den 11. november 1988

Margrete Auken (SF)

Guðrún Helgadóttir (Ab)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Arvo Kempainen (Skdl)

Theo Koritzinsky (SV)

Björn Samuelsson (vpk)

Lars Werner (vpk)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag A 860/s om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

(Medlemsförslaget väckt av Olof Jansson m. fl., se s. 375 Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Köpenhamn den 15 januari 1990.

I Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställes,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta effektiva åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt beaktande Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

Förslagsställarna hänvisar till flera tankfartygsolyckor i Östersjön under senare år och till att, trots utvecklade säkerhetsåtgärder för tankfartygens navigering, torde ändå, så länge den mänskliga faktorn kan ha inverkan, olycksrisker föreligga. Därför borde de preventiva säkerhetsåtgärderna även inriktas mot den rent fysiska säkerheten. Härvid har dubbelbottnade tankfartyg visat god säkerhetsmarginal. Konstruktion med dubbelbotten under lasttankarna anses ha kunnat förhindra oljeutsläpp i 90 procent av fallen. Det är därför ytterst angeläget att brådskande åtgärder vidtas för övergång till oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg längs nordiska kuster.

Mot bakgrund av Östersjöns sårbara havs- och kustmiljö borde redan nu oljetransporter tillåtas endast med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt inom Östersjöområdet. En sådan bestämmelse skulle kräva internationella överenskommelser även utanför de nordiska länderna för att kunna få den nödvändiga effekten. Dock bör de nordiska länderna kunna föregå med gott exempel och genom ekonomiska styrmedel gynna anskaffningen av och oljetransporter med miljömässigt säkrare fartyg, t. ex. genom att styra avgiftssystemen så, att sjöfartsavgifterna kännbart reduceras eller helt

avlyftes för dubbelbottnade tankfartyg i oljetransport. Även andra ekonomiska styrmedel kan finnas, exempelvis speciellt gynnsamma kreditförmåner vid nyanskaffning av miljösäkert tanktonnage. Samma strävan borde påskyndas inom de internationella miljöorganisationerna, beträffande Östersjön lämpligen inom Helsingforskommissionen.

Förslagsställarna erinrar vidare om att Finland inom Östersjökommissionen lagt fram förslag om krav på dubbla bottenar i fartyg som trafikerar isbelagda vatten. Även om tekniken härvidlag innebär merkostnader, kan detta inte få ifrågasättas som hinder för miljösäkra sjötransporter för skyddet av kustområden och marin miljö.

2 Remissyttranden

Medlemsförslaget har översänts på remiss och yttranden inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner:

Danmark

Miljøministeriet
 Miljøstyrelsen
 Industriministeriet
 Søfartsstyrelsen
 Danmarks Naturfredningsforening
 Verdensnaturfonden
 Greenpeace

Finland

Miljöministeriet, Delegationen för havsmiljön
 Handels- och industriministeriet
 Finlands rederiförening
 Ålands landskapsstyrelse
 Oljebranschens centralförbund

Norge

Utenriksdepartementet
 Sjøfartsdirektoratet
 Statens forurensningstilsyn
 Norges rederiforbund
 Arbeidsgiverforeningen for skip og offshorefartøyer
 Intertanko

Sverige

Kommerskollegium
 Sjöfartsverket
 Naturvårdsverket
 Statens energiverk
 Kustbevakningen

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Danmarks Naturfredningsforening tillstyrker förslaget mot bakgrund av uppgiften att oljeutsläpp skulle kunna undgås vid grundstötning om tankfartygen är dubbelbottnade, även om föreningen inte har några erfarenheter på området. Vidare föreslår föreningen, att de nordiska länderna bl. a. i internationellt konventionsarbete strävar till att motsvarande förbättringar i säkerheten vid oljetransporter görs gällande även för andra havsområden.

Verdensnaturfonden, Danmark anser att alla krafter måste sättas in för att begränsa risken för oljeutsläpp. Lotsplikt er ett sätt. Fonden kan inte tekniskt värdera förslaget att kräva dubbla bottnar på tankfartyg i Östersjön, men tillstyrker det från miljösynpunkt, om det kan bidra till att minska utsläppsriskerna vid olyckor.

Greenpeace tillstyrker men anser att förslaget bör kompletteras med förslag att det fastställs ett datum, efter vilket de nordiska länderna vägrar ta emot oljetanker med enkla bottnar. Mot bakgrund av förslagets motivering – den sårbara miljön i Östersjön – bör det också kompletteras med förslag att förbjuda mineralutvinning i Östersjön.

Miljöministeriet i Finland ansluter sig till utlåtande från Delegationen för havsmiljön och anser det inte troligt att krav på införande av dubbelbottensbestämmelser inom ramen för MARPOL 73/78 skulle vinna större anslutning inom IMO som en global regel. Därför är det förslag enligt vilket de nordiska länderna genom betalningspolitiska åtgärder borde gynna oljetransport i dubbelbottnade fartyg värt understöd, och i detta skede sannolikt den enda åtgärd som omedelbart kan genomföras i fråga om fartygens konstruktion.

Man borde särskilt överväga huruvida det också vore möjligt att ge något slags ekonomiskt stöd även till sådana torrlastfartyg som inte har bränsletankar i dubbelbotten.

Vid provning av de ekonomiska styrmedlen borde man i Finland som en alternativ lösning i stället för farledsavgiften ta i bruk en gradering av oljeskyddsavgiften på ett sätt som favoriserar oljetransporten med tankfartyg försedda med dubbelbotten.

Handels- och industriministeriet i Finland erinrar om att man enats om de stadganden som gäller fartygens konstruktion inom den internationella sjöfartsorganisationen IMO konventionen MARPOL 73/78 och de innehåller inte något krav på att oljetankfartyg måste ha dubbelbotten, fastän frågan var uppe då avtalet utarbetades. Inte heller i konventionen om skydd av Östersjöområdet marina miljö från år 1974 ingår något krav på att oljetankfartyg skall ha dubbelbotten.

Östersjöområdet är ett av de specialområden som omfattas av MARPOL 73/78 och för vilket IMO kan godkänna strängare stadganden om skydd än de globala normerna. På basis av de diskussioner som har pågått inom kommissionen för skydd av Östersjön kan man enligt ministerrådet dock inte vänta sig att Östersjöstaterna skall komma med ett gemensamt förslag till IMO om krav på dubbelbotten inom specialområdet Östersjön.

Enligt handels- och industriministeriets åsikt bör förslaget om att Norden i sin avgiftspolitik borde gynna transport av olja på fartyg utrustade med dubbelbotten understödjas och det är troligen den enda åtgärd som går att genomföra omedelbart. Då ekonomiska styrmedel övervägs bör man dock i Finland som en alternativ lösning i stället för farledsavgifter ta i bruk en differentiering av oljeskyddsavgiften så att den gynnar transport av olja på fartyg utrustade med dubbelbotten.

Ålands landskapsstyrelse tillstyrker förslaget och förordar vidare att trafik med dubbelbottnade tankfartyg prioriteras genom att lättnader i fråga om farledsavgifter införs och även inkluderar torrlastfartyg som inte har bränsletankar i dubbelbotten.

Finlands rederiförening påpekar, att dubbelbottnat isförstärkt tonnage står till förfogande i tillräcklig volym och en lämplig fraktprisstruktur utgör en tillräcklig stimulans till att transporter med dubbelbottnade fartyg skulle bli allmännare. Konstruktionskostnaderna är högre, men operativa fördelar utjämnar dessa när fartygen används, såsom bl. a. en mer precis och snabbare tömning efteråt och en lättare tanktvättning. Föreningen anser att de föreslagna åtgärderna för sänkning eller undanröjande av sjöfartsavgifterna borde utvidgas till att gälla även sådana torrlastfartyg, som inte har tungoljetanker i dubbelbotten.

Avslutningsvis påpekas att det avsnitt i medlemsförslaget där några tankfartygsolyckor har nämnts, borde korrigeras så, att "Eira" avlägsnas från ifrågavarande olycksstatistik då det är ett bulklastfartyg.

Statens forurensningstilsyn i Norge tillstyrker förslaget, under förutsättning att risken för explosioner inte ökar till följd av dubbla bottenar och att den sammanlagda risken för oljespill minskar. Med dubbelbottnade fartyg anser forurensningstilsynet att risken för oljeläckage vid grundstötning eller kollision drastiskt minskas. Däremot vill man peka på att traditionella dubbelbottnade fartyg efter vad man vet kan ge ökad explosionsfara, som innebär större risker för människoliv än vid kollisioner och grundstötningar. Tilsynet ser sammanfattningsvis positivt på förslaget, gärna med angivna ekonomiska styrmedel. Emellertid bör man göra en kritisk värdering av olika typer av dubbelbottnade fartyg och arbeta för att utveckla fartyg med liten eller ingen explosionsfara.

Naturvårdsverket i Sverige anser det viktigt att ha noggrann övervakning av farleder och att bästa tänkbara navigationshjälp används, men fartygen måste dessutom vara konstruerade för att förhindra större läckage vid haveri. Verket har vid flera tillfällen tidigare framfört uppfattningen att

tankfartyg som trafikerar kustområdet och insjövattnen med känslig miljö bör vara försedda med dubbla bottenar. Ett initiativ från sjöfartsverket som tyvärr inte fått tillräckligt stöd hittills från andra IMO-medlemmar gäller vakuumventiler på oljetankar. Ventilerna skulle kunna hindra större mängder olja från att läcka ut vid ett haveri. En annan fråga inom IMO gäller möjligheten att införa vissa restriktioner för fartygstrafik inom speciellt känsliga områden.

Kustbevakningen i Sverige ansluter sig i allt väsentligt till de bedömningar och förslag som framförs av rådsmedlemmarna och skulle välkomna en ordning som den föreslagna i Östersjöområdet.

2.2 Remissinstanser som med vissa reservationer tillstyrker förslaget

Oljebranschens centralförbund i Finland anser att ovillkorliga nationella säkerhetsåtgärder för tankfartyg i allmänhet inte är möjliga med hänsyn till sjöfartens internationella natur.

Det är inte heller möjligt att helt förhindra transport av råolja och oljeprodukter med enkelbottnade tankfartyg i Finland, av dels handelspolitiska skäl (handelsavtalet mellan Finland och Sovjetunionen) och dels då det skulle medföra väsentlig olägenhet för den finländska raffinerverksamheten, i det i praktiken en stor del av råoljan av kostnadsskäl måste transporteras med så stora fartyg som möjligt. En begränsning skulle till yttermera visso ensidigt beröra Finland då övriga nordiska länder inte har behov att transportera råolja inom Östersjöområdet.

Om man går in för ekonomiska styrmedel, finner centralförbundet en lättnad i farledsavgiften för dubbelbottnade fartyg närmast realiserbar under förutsättning, att åtgärden inte leder till en allmän förhöjning av kostnadsnivån. En styrning genom farledsavgifter skulle riktas mot den rätta parten, dvs. fartygets ägare – avsikten med lättnader bör ju vara att uppmuntra till oljetransporter med dubbelbottnade fartyg.

Utnyttjande av en gradering av oljeskyddsavgiften har senast framlagts i miljöministeriets förslag till ändring av lagen om oljeskyddsfonden. Det erinras att någon separat oljeskyddsavgift inte uppbäres i de övriga nordiska länderna. Farledsavgifter förekommer däremot även i Sverige. En förutsättning för utnyttjande av styrmedel på samnordisk nivå är att åtgärderna på ett likvärdigt sätt riktar sig mot samtliga samarbetsparter. Åtgärder som skulle ställa Finland – med beaktande av de för Finlands speciella behoven av råoljetransporter – i konkurrenshänseende i sämre ställning än de övriga nordiska länderna, kan sålunda icke godtagas.

Utenriksdepartementet i Norge, som överlämnar yttranden från övriga departement m. fl., är positivt inställt till grundtanken i förslaget, men finner det principiellt betänkligt att regionalt införa bestämmelser som kan ha en konkurrensnedvidande effekt. Problemet bör istället lösas internationellt, t.ex. inom IMO. Förutom de ekonomiska olägenheter som nämnts påpekar departementet de säkerhetsrisker med dubbla bottenar, som Sjöfartsdirektoratet hänvisar till.

Sjöfartsdirektoratet hänvisar till att man från norsk sida tidigare gått emot ett motsvarande förslag från USA i IMO med hänsyn till risken att olja vid sprickbildningar i den inre botten kunde rinna ned i utrymmet mellan de dubbla bottenarna och förorsaka explosioner genom att blandas med het luft. Dessutom kunde man vid en grundstötning riskera, att ett fullastat dubbelbottnat fartyg skulle fastna så hårt, att bärgning försvårades och skulle resultera i ännu större förorening än från ett fartyg med enkel botten. Tankbåtar med dubbel botten finns, och det skulle inte innebära några praktiska problem att använda sådana i Östersjön, men det skulle vara betänkligt att införa regionala bestämmelser som skulle verka konkurrenssnedvridande. Saken borde därför tas upp inom IMO och en utredning bifogas om förslagets både miljömässiga, säkerhetsmässiga och ekonomiska aspekter.

Statens energiverk i Sverige anser att, även om oljetransporterna inom svenska farvatten och angränsande havsområden reducerats betydligt under det senaste decenniet, motiverar de risker den fortsatta trafiken innebär ytterligare åtgärder för att förebygga ojeutsläpp. Främjandet av tankfrakter med dubbelbottnade fartyg är en möjlig väg att gå fram. En ytterligare utredning av kostnader och risker bör dock föregå en differentiering av sjöfartsavgifter eller subventionering av krediter för dubbelbottnat tonnage. Likaså bör effektiviteten i nu gällande ansvarsförhållanden i försäkringskrav och skadeståndsskyldighet belysas närmare. Internationella sjöfarts- och handelspolitiska förhållanden kan begränsa utrymmet för möjliga effektiva åtgärder. Förutsättningar och konsekvenser i dessa hänseenden måste därför analyseras ytterligare. Verket understryker vikten av internationellt samarbete på detta område och instämmer därför i förslagets bedömning att strävandena mot säkrare oljetransporter bör understödjas och påskyndas inom det internationella miljösamarbetet, t.ex. Helsingforskommissionen. Verkets uppfattning är att gällande regler och praxis på detta område förefaller otillräckliga för att säkerställa de krav som skyddet av Östersjöns kuster och marina miljö ställer. Med beaktande av vad som sagts ovan ställer sig verket dock i princip positivt till främjandet av oljetransporter med dubbelbottnade fartyg.

2.3 Remissinstanser som intar en mer reserverad eller negativ hållning till medlemsförslaget

Miljøministeriet i Danmark anser sig till yttrande från Miljøstyrelsen och Industriministeriet, som upplyser, att det rent tekniskt inte finns något hinder för att oljetanker utrustas med dubbla bottenar, som torde uppfylla MARPOL-konventionens krav på ballasttankar. Dock anser Söfartsstyrelsen, att dubbla bottenar i de fartyg som under de senaste åren grundstött i danska farvatten skulle ha haft begränsad eller ingen effekt på oljeutsläppet. Då det är mycket kostsammare att bygga tankers med dubbla bottenar, skulle detta krav kunna få konkurrensmässigt olyckliga verkningar, och det

kan bli nödvändigt att bygga särskilda tankfartyg för Östersjön. Även fartyg som trafikerar Polen, Sovjet och Östtyskland borde vara omfattade av bestämmelserna.

Den danska inställningen har varit att regler av denna typ bör inarbetas i de relevanta internationella konventionerna, i detta fall MARPOL 73/74. Detta kan ske genom att de nordiska länderna tillsammans utarbetar ett förslag som framläggs i Östersjökommissionen och därefter i IMO. Dessutom bör en regel om obligatoriska dubbla bottnar av ekonomiska skäl begränsas till nya fartyg.

Industriministeriet framhåller särskilt, att särreglering på sjöfartsområdet, som ej är internationellt antagen bör undvikas, dels då den strider mot IMO Res 412 (xi), dels då den skulle rättfärdiga motsvarande praxis i andra områden i världen. Samma synpunkt gäller förslaget om differentierade hamnavgifter för att genomföra krav på en viss konstruktion. Mot denna bakgrund har Danmark i internationella fora uttalat sig mot nationella och regionala särordningar.

Norges rederiforbund och *Arbeidsgiverforeningen for skip og offshorefartøyer* anser principiellt, att man bör undvika ensidiga tilltag och istället söka lösa de aktuella problemen genom internationella organ som IMO m. fl. Från tekniska utgångspunkter finns inga invändningar mot förslaget att på detta sätt skydda Östersjön men det skulle medföra att transportkostnaderna skulle öka väsentligt i området, och de ekonomiska konsekvenserna måste bedömas i sammanhang med andra skyddsåtgärder. Bland andra åtgärder som vore lämpliga framhålls bättre farledsmärkning, förstärkt lotstjänst, särskilda krav beträffande navigationsutrustning och kunskaper om farvattnen m. m. Förbundet anser även, att kostnaderna för miljövänliga transporter bör fördelas på ett ändamålsenligare sätt än hittills.

Intertanko, (International Association of Independent Tanker Owners) i Norge kan ej acceptera förslaget utformning och inriktning. Bl. a. anser föreningen att förslaget är alltför begränsat och utesluter andra möjligheter till en säkrare oljetrafik som t. ex.:

- Bättre trafikdirigering och trafikövervakning
- Bättre sjömätning och farledsmärkning
- Krav på större marginaler och högre krav vid gång i is
- Enhetliga minimikrav på alla fartyg som trafikerar området oavsett nationalitet. T. ex. bemanning, navigationsutrustning etc.
- Mer omfattande lotstvång och lotstransporter med helikopter för att undvika lotstagnung inomskärs.

Generellt sägs att åtgärder som befrämjar en säkrare seglation borde prioriteras framför att göra fartygen mer haverianpassade. Vidare anser föreningen att erfarenheter från MARPOL 73/78 har hos tankrederier undergrävt en del av motivationen för miljövårdande insatser genom fartygs konstruktion och operation. Tillämpningen har varit ensidig och

myndigheter har i stort sett nonchalerat sina kompletterande skyldigheter. Tvärtom har myndigheter enhetligt profiterat på "miljövänliga" tankfartyg genom extra miljöinkomster från sådana som byggts enligt regel 13 i MARPOL 73/78 Annex I, trots en IMO-rekommendation om motsatt förfarande. Högre bygg- och driftskostnader för "miljövänliga" tankfartyg har inte kunnat kompenseras i konkurrensen med äldre tonnage.

Föreningen anser vidare att det för fartyg under 20.000 dwt och som ej omfattas av MARPOL-krav om partiellt dubbelskrov kommer att krävas mycket säkra garantier om engagement och kompensation för att tankredier skall frestas att investera i lämpliga projekt.

Sjöfartsverket i Sverige gör en detaljerad genomgång av existerande bestämmelser och utredningar i Sverige och sammanfattar att frågan, om dubbelbotten i tankfartyg är ett effektivt medel eller inte mot oljesöl vid grundstötning, kan diskuteras. Vid lättare grundkänningar kan dubbelbotten vara effektiv medan vid mer kraftiga grundkänningar skulle en dubbelbotten inte reducera oljeutsläppet i någon nämnvärd grad. Generellt kan sägas att vid intryckningar som är i samma storleksordning eller större än dubbelbottenhöjden ger dubbelbotten inget nämnvärt skydd. En dubbelbotten kan då i stället orsaka ökade svårigheter vid bärgning av tankfartyg som grundstött. Tankfartyg som nu byggs förses i många fall med dubbelbotten av andra skäl än miljöskäl, dels möjligheten att föra segregerad barlast i dubbel botten dels lasthanteringstekniska fördelar.

Ett svenskt särkrav på dubbelbotten skulle enligt verket inte vara kostnadseffektivt. Vidare erinras att, som svar på en motion i den svenska riksdagen 1985 om dubbel bordläggning på svenska fartyg, uttalade trafikutskottet att "nationella särkrav av det slaget, som saknar internationell förankring, kan innebära risk för att sjöfartens konkurrenskraft äventyras och även att den svenska försörjningsberedskapen i vissa fall hotas" – Ingenting har inträffat som förändrar risken för de av utskottet uttalade konsekvenserna av nationella särbestämmelser. Verket noterar, att Finland föreslagit i Helsingforskommissionen att den marina kommittén skall diskutera frågan om dubbel bordläggning framförallt i samband med vintrafrik.

Sjöfartsverket anser att frågan, om den alls skall tas upp, bör diskuteras i detta forum, liksom frågan om en eventuell gemensam aktion av östersjöländerna i IMO för att få en så bred internationell förankring som möjligt. Det svenska förslaget om den s.k. vacuummetoden bör även tas upp i detta sammanhang. Denna metod kan reducera utsläppen och har dessutom fördelen att utan större kostnader kunna användas även på existerande fartyg.

Om införandet av regler om dubbelbotten skulle övervägas bör inte dessa omfatta det existerande fartygsbeståndet vilket skulle vara ekonomiskt mycket betungande och medföra allvarliga säkerhetsrisker (risk för sprickbildning vilket kan ge explosiv atmosfär i dubbelbotten).

Sjöfartsverket betonar vidare att det från såväl principiella som praktiska utgångspunkter är väsentligt att beslut om fartygs konstruktion, utrustning och liknande har bredast möjliga internationella förankring eftersom sjöfarten är en internationell transportgren som bedrivs med fartyg som kan röra sig över stora områden. En diskussion av olika metoder med syfte att reducera oljeutsläpp vid en skrovskada pågår inom IMO, bl. a. om ett svenskt förslag att med en reglering av lastventiler åstadkomma ett undertryck som håller tillbaka last.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade mellan å ena sidan miljömyndigheter och -intressenter, som tillstyrker förslaget och å andra sidan sjöfartsintressenter och även myndigheter som ställer sig i varierande grad tveksamma och hänvisar till problem med konkurrensnedvridning, olycksrisker med dubbelbottnar m. m. De flesta stödjer tanken att frågan kan tas upp gemensamt av de nordiska länderna på internationell plan medan tveksamheten är större beträffande interna nordiska eller nationella åtgärder.

Utskottet finner på grundval härav, att de förslag som nordiska länder lagt fram inom Helsingforskommissionen och IMO bör samordnas och med kraft drivas vidare. Utskottet finner dock att det mot bakgrund av de omfattande skadeverkningar som större grundstötningar med oljefartyg vållar i sårbara vattenmiljöer som Östersjön ej är tillfyllest att de nordiska länderna agerar internationellt. Även åtgärder med snabbare och mer direkt inverkan på transporter i Östersjöområdet bör vidtas. Hit hör ekonomiska styrmedel. Det är därvid viktigt att ta hänsyn till de synpunkter som några av remissinstanserna, som ställer sig mera tveksamma till förslaget anfört. Sålunda bör vid bedömningen och utformningen av åtgärder av typ ekonomiska styrmedel dess verkan på konkurrensförmågan beaktas. Det har t. ex. påpekats att det blir mycket kostsammare att bygga tankers med dubbla bottnar och det kan bli nödvändigt att bygga särskilda tankfartyg för Östersjön. Även fartyg som trafikerar Polen, Sovjet och Östtyskland borde vara omfattade av de eventuella bestämmelserna.

Av de som kritiserar nationella särkrav på dubbelbotten erinras, att som svar på en motion i den svenska riksdagen 1985 om dubbel bordläggning på svenska fartyg, trafikutskottet uttalade att nationella särkrav utan internationell förankring kunde innebära risk för sjöfartens konkurrenskraft och försörjningsberedskapen. Vidare har anförts att eventuella regler om dubbelbotten inte borde omfatta det existerande fartygsbeståndet vilket skulle vara ekonomiskt mycket betungande och kunde medföra allvarliga säkerhetsrisker t. ex. sprickbildning.

Flera remissinstanser noterar, att Finland föreslagit i Helsingforskommissionen att den marina kommittén skall diskutera frågan om dubbel

bordläggning framförallt i samband med vintertrafik. Där bör man även ta upp frågan om en eventuell gemensam aktion av östersjöländerna i IMO för att få en så bred internationell förankring som möjligt. Det svenska förslaget om den s. k. vacuummetoden kunde även tas upp i detta sammanhang. Utskottet anser mot bakgrund av remissyttrandena att de nordiska länderna istället för att införa förbud eller ändra regleringar bör kunna stimulera till användande av dubbelbottnade tankfartyg. Det har från redarhåll påpekats, att dubbelbottnat isförstärkt tonnage står till förfogande i tillräcklig volym och en lämplig fraktprisstruktur skulle utgöra en tillräcklig stimulans till att transporter med dubbelbottnade fartyg skulle bli allmännare. Visserligen är konstruktionskostnaderna högre, men operativa fördelar utjämnar dessa när tankfartygen används, såsom bl. a. en snabbare tömning och en lättare tanktvättning.

Ekonomiska styrmedel förordas även av remissinstanser som inte anser det troligt att krav på dubbelbotten inom ramen för MARPOL 73/78 skulle vinna större anslutning inom IMO som en global regel. Därför finner utskottet det förslag enligt vilket de nordiska länderna genom ekonomiska styrmedel borde gynna oljetransport i dubbelbottnade fartyg sannolikt den enda åtgärd som omedelbart kan genomföras i fråga om fartygens konstruktion. Styrmedlen bör enligt dessa remissinstanser även gynna sådana torrlastfartyg som inte har bränsletankar i dubbelbotten.

Utskottet anser sålunda att frågan om åtgärder för att befrämja övergång till dubbelbottnat tanktonnage bör tas upp internationellt av de nordiska länderna, då det torde ge en extra säkerhet mot katastrofala oljeutsläpp. Då beslut på internationellt plan i dessa frågor torde kräva avsevärd tid, i synnerhet som förändringar innebär stora kostnader, bör de nordiska länderna samtidigt vidta egna åtgärder för att stimulera till ökad användning av dubbelbottnat tonnage. Ekonomiska styrmedel torde enligt utskottets uppfattning erbjuda de bästa möjligheterna. Sålunda bör de nordiska länderna i sin avgiftspolitik gynna transport av olja på fartyg utrustade med dubbelbotten.

De olika avgiftstyper som förekommer, som t. ex. farleds- och oljeskyddsavgifter bör sålunda ges en sådan utformning att de påverkar rederiernas beslut i riktning mot ökad användning av dubbelbottnat tanktonnage åtminstone i Östersjön. Även åtgärder på kreditområdet kan övervägas. Avgiftsbesluten sker nationellt, men utskottet anser att en nordisk samordning bör äga rum bl. a. för att undvika snedvridningseffekter.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbelbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö,

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utarbeta en gemensam åtgärdsplan för att i internationella sjöfartssammanhang, t. ex. IMO och MARPOL-konventionen, arbeta för att förebygga oljeskador vid fartygsolyckor.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Sten Svensson (m)

Per Sævik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg

(Väckt av Olof Jansson samt Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Mikko Elo, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Johan J. Jakobsen, Anneli Jäätteenmäki, Sakari Knuuttila, Mats Nyby, Sirpa Pietikäinen, Marjatta Väänänen och Olle Östrand)

Det framstår allt mer uppenbart, att den marina miljön är allvarligt hotad, inte minst vad gäller Östersjön. Utöver de nedbrytande följdverkningsarna av miljögifter och eutrofiering kommer ytterligare hotet från miljöfarliga transporter, däribland särskilt oljetransporterna.

Genom sin särprägel av innanhav med miljömässigt ömtåliga vidsträckta kust- och skärgårdsområden, är Östersjön även vid oljekatastrofer särskilt illa utsatt. Ett oljeutsläpp i Östersjön drabbar alltid någon eller några av Östersjöstaternas kustområden på närhåll. Haveriolyckorna med tankfartyg hittills bestyrker detta förhållande och har även påvisat de katastrofala följderna för de drabbade områdena.

Inom det nordiska samarbetet har man, särskilt inom Köpenhamnsavtalets ram, samverkat för höjd beredskap vid oljekatastrofer. Trots ett mångårigt samarbete har man dock alltfört inte lyckats få fram tillräckligt effektiva uppsamlingsanordningar för olja på havet under alla naturförhållanden.

För att förebygga olycksrisker med tankfartyg har man både nationellt och i internationell samverkan skärpt säkerhetsbestämmelserna för dessa fartygs navigering i kustfarvatten. Ändock visar haveristatistiken beträffande olyckor med tankfartyg i Östersjön, att någon absolut säkerhet fortfarande inte föreligger. Enbart under den senaste femårsperioden kan nämnas haveriolyckorna med tankfartygen "Eira" i Bottenviken, "Sotka" i Ålands hav och "Antonio Gramsci" i Finska viken, samtliga med katastrofala oljeutsläpp som följd.

Man kan utgå ifrån att trots utvecklade säkerhetsåtgärder för tankfartygens navigering, kommer ändå, så länge den mänskliga faktorn kan ha inverkan, olycksrisker att föreligga. Därför borde de preventiva säkerhetsåtgärderna snarast även inriktas mot den rent fysiska säkerheten. Härvid har dubbelbottnade tankfartyg visat god säkerhetsmarginal. Vid analys av

grundstötningar med tankfartyg har man konstaterat, att en konstruktion med dubbelbotten under lasttankarna kunnat förhindra oljeutsläpp i 90 procent av fallen. Det är därför ytterst angeläget att brådskande åtgärder vidtas för övergång till oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg längs våra kuster.

Mot bakgrunden av vår sårbara havs- och kustmiljö borde redan i detta nu oljetransporter tillåtas endast med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt inom Östersjöområdet. Detta är dock knappast möjligt i en handvändning. Tanktonnage med dubbel fartygsbotten finns för närvarande endast i ringa omfattning. Därtill fordrar en sådan bestämmelse internationella överenskommelser även utanför de nordiska länderna för att kunna få den nödvändiga effekten. Däremot bör de nordiska länderna även här kunna föregå med gott exempel och genom ekonomiska styrmedel gynna anskaffningen av och oljetransporter med miljömässigt säkrare fartyg. Exempelvis i Finland var farledsavgifter år 1986 beräknade till ca 5 mark per ton fraktat gods. I Sverige var motsvarande sjöfartsavgifter samma år ca 6 kronor per ton. Genom ytterligare differentiering och styrning av avgiftssystemen så, att sjöfartsavgifterna kännbart reducerades eller helt avlyftes för dubbelbottnade tankfartyg i oljetransport, kunde effekten enbart på detta område sannolikt befrämja de miljösäkra sjötransporterna. Men även andra ekonomiska styrmedel kan finnas för att gynna en sådan utveckling, exempelvis speciellt gynnsamma kreditförmåner genom statliga åtgärder vid nyan-skaffning av miljösäkert tanktonnage. Samma strävan i utvecklingen genom liknande åtgärder borde från de nordiska ländernas sida påskyndas inom de internationella miljöorganisationerna, beträffande Östersjön lämpligen inom Helsingforskommissionen. Oljetransporter endast med dubbelbottnade tankfartyg i våra kustområden, i synnerhet inom Östersjöområdet, måste tillika vara en snar framtidmålsättning.

Ytterligare kan noteras, att det av Nordiska rådets social- och miljöutskotts betänkande *B 86/s* om nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön framgår, att Finland inom Östersjökommissionen lagt fram förslag om krav på dubbla botten i fartyg som trafikerar isbelagda vatten. Utskottet framhåller, att detta förslag bör få nordiskt stöd och ingå i åtgärdsprogrammet.

Det står uppenbart att miljösäkrare sjötransporter av olja kan uppnås med användande av dubbelbottnade tankfartyg. Även om tekniken härvidlag innebär merkostnader, kan detta inte få ifrågasättas som hinder för miljösäkra sjötransporter för skyddet av våra oskattbara kustområden och vår marina miljö.

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta effektiva åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg, särskilt beaktande Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

Helsingør den 14 november 1988

Olof Jansson (AC)

Ylva Annerstedt (fp)

Margrete Auken (SF)

Gunnar Björk (c)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Mikko Elo (Sdp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Johan J. Jakobsen (Sp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Mats Nyby (Sdp)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Olle Östrand (s)

Medlemsförslag

om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik

(Väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 104/s, s. 905

Remissyttranden, se supplement)

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet har ett övergripande gemensamt ansvar för att en aktiv miljöpolitik förs i Norden. Vid Nordiska rådets extra session den 16 november 1988 föreläggs en nordisk miljöhandlingsplan. Syftet var att planen skulle antas redan vid Nordiska rådets ordinarie session i Oslo mars 1988. Men vid det tillfället fanns inget förslag från ministerrådet. Initiativ till att hålla en extra session väcktes av mittegruppen i Nordiska rådet.

En god miljö är en förutsättning för en uthållig utveckling. Vi vet mer än någonsin om sambanden i naturen. Vi har större kunskap än tidigare om hur olika gifter påverkar ekosystem och människa. Vi har också större ekonomiska resurser än någonsin tidigare. Vi måste då ta vara på möjligheterna att bruka bättre och förbruka mindre. Ett aktivt miljöarbete förutsätter ett gränslöst agerande. Ett aktivt nordiskt miljöarbete skall ses som en grund inför ett internationellt arbete för en bättre miljö.

Vid social- och miljöutskottets behandling av miljöhandlingsplanen har på en rad områden lagts bra kompletterande förslag till ministerrådet. Social- och miljöutskottet har presenterat ytterligare 19 punkter med långtgående förbättringar. De föreslagna tilläggen förbättrar förutsättningarna att skapa en uthållig utveckling.

Det gäller exempelvis förslag om:

- inrättande av en europeisk miljövårdsfond,
- upprättande av en nordisk energibudget,
- utarbetande av en gemensam trafikpolitik med järnväg och fartygs- trafik som grund,
- införande av ett system med miljödeklaration,
- ett åtgärdsprogram för miljövänlig avfallshantering.

Social- och miljöutskottets synpunkter på ministerrådsförslaget utgör en bra grund. Vi vill härmed föreslå skärpningar i syfte att skapa en bättre miljö för en bärkraftig utveckling i Norden och för ett aktivt nordiskt

agerande i det internationella miljöarbetet. Vi gör det utifrån följande principer:

1. Den nordiska miljöplanen skall syfta till att skapa en uthållig utveckling, i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionen för miljö och utveckling.
2. En god miljö och effektivare resurshushållning skall vara ett centralt mål för hela samhällsutvecklingen och måste genomsyra verksamheten.
3. Den nordiska miljöplanen skall utgöra ett samlat underlag för ett kraftfullt internationellt agerande.

Revidering

Vi anser att den nordiska miljöplanen skall regelbundet revideras och hållas aktuell. Ett underlag bör utarbetas, med förslag till förändringar av olika samhällssektorer med målet att skapa en bärkraftig utveckling. Det gäller framförallt den ekonomiska politiken, industripolitiken, jord- och skogsbruk, utbildning och biståndspolitik. Den tekniska utvecklingen skall användas för att stärka miljöarbetet. Målet måste vara att eliminera utsläpp som leder till skador på miljön.

Till sessionen 1990 föreslår vi vidare att konkreta handlingsplaner utarbetas för att begränsa luftföroreningarna, som försurande utsläpp, koldioxid och ozonnedbrytande ämnen. I handlingsplanerna skall anges hur mycket utsläppen skall minska för att komma ned till den nivå som naturen tål och tidsplaner för detta. De allvarligaste miljöföroreningarna måste prioriteras, dvs. de som ger långvariga ekologiska störningar eller ärftliga skador på djur och människan.

Miljöutskott

Nordiska rådet bör undersöka förutsättningarna för inrättande av ett renodlat miljöutskott. Miljöfrågorna sorterar i dag under social- och miljöutskottet. Men miljön blir en i framtiden allt viktigare fråga, och bör därför prioriteras.

Internationellt arbete

De nordiska länderna bör arbeta för att få till stånd icke-spridningsavtal för miljöföroreningar. Länder som undertecknar ett sådant avtal skall förbinda sig att inte sprida angivna föroreningar utanför sina gränser, till atmosfären eller till havet. Ett sådant avtal skulle innebära att varje land tar ansvar för sitt eget avfall och sina egna utsläpp. Det skulle tvinga allt fler länder att ta ett gemensamt ansvar för vår jords överlevnad. De nordiska länderna måste verka för att stärka FN:s organ, UNEPs arbete och att miljöfrågorna ges en central roll i FN:s övriga organ.

För att inspirera till en ny start i miljöarbetet bör Norden verka för att en andra global konferens anordnas.

De nordiska länderna bör kräva att riktlinjerna för FN:s atomenergior-

gan (IAEA) förändras så att det inte längre skall verka för ökad kärnkrafts-användning.

Naturvårdsfrågorna måste ges en ökad tyngd. Antarktis bör skyddas som världspark.

Koldioxidproblemet

En höjning av koldioxidhalten i atmosfären kan leda till drastiska konsekvenser för jorden som helhet. Vid förbränning av fossila bränslen bildas koldioxid som släpper igenom solljuset men hindrar värmestrålningen att stråla tillbaka, en s. k. drivhuseffekt bildas. Ministerrådet bör lägga fram en nordisk plan för att begränsa utsläppen av koldioxid från de nordiska länderna och en konkret plan för minskandet av användningen av fossila bränslen.

De nordiska länderna måste arbeta för att en global konvention om koldioxiden kommer till stånd. Montrealprotokollet om ozonskiktet måste skärpas och ozonedbrytande ämnen måste ersättas med miljövänliga alternativ.

Trafiken

Bilavgaserna står för en stor del av kväveoxidutsläppen. I Sverige ca 70%. De har tredubblats sedan 50-talet. Avgaserna skadar både miljö och hälsa. Social- och miljöutskottets tillägg till ministerrådsförslaget om att utarbeta en gemensam nordisk trafikpolitik är tillfredsställande. Det är dock motiverat med en högre ambitionsnivå när det gäller att införa avgasrening på bilar och tung trafik i de nordiska länderna. För bilar, lätta lastbilar och bussar bör avgasrening enligt USA-normen införas senast från 1990 års modeller och tunga fordon från senast 1992 års modeller.

Biotekniken

Biotekniken öppnar många möjligheter att lösa såväl medicinska som miljömässiga problem. Samtidigt innebär utnyttjandet av biotekniken stora risker. En samlad nordisk strategi bör utformas. Den bör innehålla etiska, sociala och ekologiska ramar, samt en satsning på forskning och normer för tillämpning av biotekniken.

Avfallshantering

Avfallspolitiken måste inriktas på att återföra avfallet till naturens kretslopp eller komma till ny användning. Den tekniska utvecklingen måste stimulera resurshushållning, återvinning och utnyttjande av förnybara resurser.

Ekonomiska styrmedel

Miljöskadorna orsakar enorma kostnader för Norden. I miljöplanen betonar man de ekonomiska hänsyn man måste ta vid val av bästa möjliga

teknik. Det är snarare så att förutsättningarna för att skapa en långsiktig ekonomisk utveckling kräver att miljöinsatser snarast vidtas. För att uppnå målsättningarna i miljöhandlingsplanen är det nödvändigt att fungerande styrmedel skapas. Ministerrådet bör ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett gemensamt system för ekonomiska styrmedel i form av miljöavgifter. Det gäller i första hand svaveldioxid, kväveoxider, koldioxid, organiskt bundet klor, samt kolväten i lösningsmedel.

Lagstiftning

Ett fungerande regelsystem med en offensiv lagstiftning i miljöfrågor är liksom styrmedel en nödvändighet för att kunna föra en offensiv och resultatinriktad miljöpolitik. Förutsättningarna för att införa en gemensam nordisk miljö- och resurslagstiftning bör undersökas. Till den bör en nordisk miljödomstol knytas, vilken skulle kunna arbeta enligt "Europa-domstolsmodellen" för att lösa ev. tvistemål.

Organisationsstöd

I arbetet för en aktivare nordisk miljöpolitik måste kunnandet och engagemanget i miljöorganisationerna tas till vara. Vi föreslår därför att ett nordiskt organisationsstöd till miljöorganisationer införs. Det är också viktigt att utnyttja miljöorganisationer och vetenskapsmän i det internationella arbetet.

Åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön

Det som hänt under den gångna sommaren är en ekologisk katastrof. Föroreningsbelastningen av Östersjön, Stora och Lilla Bält, Kattegatt, Skagerack och Nordsjön har nu blivit så stora att deras ekologiska kretslopp hotas. De miljöfarliga utsläppen måste upphöra och kväveutsläppen måste kraftigt begränsas.

Internationellt arbete

För att effektivisera det internationella samarbetet till skydd av Nordsjön bör de nordiska länderna verka för att en särskild Nordsjökommission bildas.

Den Nordsjökonferens som hölls för snart ett år sedan innebar vissa framsteg när det gäller konkreta målsättningar för miljöarbetet, men förbättringar är nödvändiga. Norden måste få till stånd skärpningar av klassificering av miljöfarliga föroreningar, klart angivna avvecklingsplaner för miljöfarliga ämnen och tidigareläggning av förbudet mot havsförbränning.

Det luftburna nedfallet svarar för mer än en tredjedel av den totala kvävetillförseln till Östersjön och Västerhavet. Det är bra att social- och miljöutskottet ställer sig bakom mittengruppens tidigare förslag om en nordisk miljöfond. Målsättningen måste vara att begränsa nedfallet med 80–90% för svaveldioxid och 75% för kväveoxider och ozonbildande ämnen.

Tungmetallhalterna i Östersjön är alarmerande. Halterna av kadmium och kvicksilver är tio gånger högre än normalt. Tillståndet kan endast förbättras genom internationell samverkan, som de nordiska länderna bör ta initiativ till.

Den engelska uppberetningsanläggningen för radioaktivt avfall i Sellafield leder till radioaktiva föroreningar i Nordsjön. En ny anläggning för uppberetning av radioaktivt avfall planeras i Dounreay i Skottland. Samtidigt undersöks möjligheterna att slutförvara radioaktivt material under havsbotten. Vi anser att det är av yttersta vikt att de nordiska länderna verkar för förbud mot dumpning av radioaktivt material. De nordiska länderna bör i sina kontakter med den engelska regeringen verka för att uppberetningsanläggningen i Sellafield stängs och att den planerade i Dounreay aldrig kommer till stånd.

Klorutsläpp

Till de allvarligare föroreningarna hör klorutsläppen. För Norden bör klorutsläppen halveras till år 1995 och upphöra före utgången av år 2000.

Närsalter

Minst 50 % minskning av kväveutsläppen och 80 % minskning av fosfatutsläppen före utgången av 1995 bör vara målsättningen i kommande havsmiljöplan.

Oljeföroreningar

Oljeutsläpp förekommer i stor omfattning för olika verksamheter. Offshoreindustrins dumpning av borrhull är ytterligare ett sådant hot mot havsmiljön, som vi anser skall förbjudas.

Med hänvisning till ovanstående hemställs

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utifrån medlemsförslaget komplettera miljöhandlingsplanen med de ovan nämnda förslagen

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i arbetet med åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön ta med de i medlemsförslaget föreslagna tilläggen.

Helsingør den 16 november 1988

Gunnar Björk (c)

Olof Johansson (c)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete

(Medlemsförslaget väckt av Gustav Björkstrand m. fl., se s. 389

Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 862/j om opprettelse av en nordisk kommisjon og gjennomgang av beslutningssystemet innenfor det nordiske samarbeid, er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 31. januar 1989, 14. februar 1989, 27. juni 1989, 25. september 1989 og den 13. november 1989.

1. Medlemsförslaget

Medlemsförslaget er fremsat den 14. november 1988.

I medlemsförslaget anbefales det, *at*

1. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd i nært samarbejde med Nordisk Råd at forberede sådanne ændringer af Helsingfors-aftalen og kulturaftalen, at der inden for rammerne af Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd oprettes en speciel nordisk kommission med den opgave at initiere og forberede sagerne for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd samt at gennemføre Nordisk Ministerråds beslutninger.

2. Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at også i øvrigt gennemgå formerne for beslutningssystemet inden for den nordiske samarbejdsstruktur med henblik på at opnå et mere effektivt og ambitiøst samarbejde.

Forslagsstillerne anfører, at man i de nordiske lande – ikke uden grund – har set det nordiske samarbejde som et forbillede for mellem- og overnationalt samarbejde.

Dette billede er imidlertid ændret i dag, mener forslagsstillerne. Grundstrukturen i det nordiske samarbejde med hensyn til mål, indhold og beslutningsprocesser består, men man er mere og mere begyndt at følge det, som kan kaldes "den mindst bydendes niveau". Samtidig har man i

andre sammenhænge — ikke mindst i det øvrige Europa — taget nye skridt mod øget samarbejde og integration.

En sådan udvikling kan også påvirke det nordiske samarbejde. Der er en klar risiko for, at opmærksomheden i Norden i så høj grad bliver koncentreret om forandringerne i Europa og om de enkelte nordiske landes relationer til EF, at det nordiske samarbejdes muligheder og ressourcer ikke varetages på en lødig og effektiv måde.

Det nordiske samarbejde står over for nye udfordringer, understreger forslagsstillerne, og vi må ikke halte bagefter i udviklingen. Vi bør se nærmere på målet for og ambitionsniveauet i vort samarbejde og formerne for beslutningssystemet.

Det foreslås i medlemsforslaget, at der f.eks. efter EFs mønster oprettes en særlig nordisk kommission, som dog ikke skulle have overstatslige opgaver.

Forslagsstillerne forestiller sig, at en sådan kommission skulle bestå af stedfortrædere på "ministerniveau" fra hvert af de 5 nordiske lande, og at kommissionen kunne nedsættes for f.eks. 4 år ad gangen. Kommissionens medlemmer skulle indbyrdes komme overens om den interne arbejdsfordeling. Kommissionens mandat skulle følge retningslinierne i Helsingforsaftalen. Kommissionen skulle også have Nordisk Råds tillid, og plenarforsamlingen skulle i modsat fald have mulighed for at afsætte kommissionen eller enkelte kommissærer.

Man forestiller sig endvidere, at formandskabet skulle kunne cirkulere mellem landene efter gængs praksis. Det sekretariat, som kommissionen skulle behøve, kunne skabes ved en udvikling af det nuværende ministerrådssekretariat i København. Stedfortræderinstitutionen kunne formentlig afskaffes og de nuværende kontorers arbejde koncentreret om den nationale forberedelse og specielt om opfølgning af nordiske samarbejdsspørgsmål. Hvis kommissionsmedlemmerne kunne have direkte kontakt med de ansvarlige ministre, burde også det fremtidige behov for specielle samarbejdsministre kunne prøves kritisk.

En nordisk kommissions opgaver skulle nærmest være at forberede og foreslå foranstaltninger inden for rammerne af Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds arbejdsfelt. Den skulle også fungere som et udførende og overvågende organ. — Netop på dette punkt adskiller den foreslåede kommission sig fra dagens sekretariat.

2. Remissudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss hos de nordiske partigrupper og nationale delegationer.

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske partigrupper

Midtengruppen deler forslagsstillernes kritik mod dagens arbejdsformer og mener, at der er grund til at finde nye former for at opnå et mere effektivt og mere målrettet samarbejde i det officielle nordiske samarbejde.

Den idé, som forslagsstillerne kommer med, er en mulig model for at forbedre samarbejdsformerne, mener gruppen. Man synes dog, at det er vigtigt, at de nuværende samarbejdsformer vurderes, inden der evt. skabes nye organer inden for det officielle samarbejde. Der har været rejst kritik fra mange sider mod rådets og ministerrådets nuværende arbejdsformer, konstaterer gruppen, blandt andet omkring opfølgning af beslutninger og gennemførelse af medlemsforslag.

Midtengruppen mener, at præsidiet og ministerrådet omgående bør iværksætte en undersøgelse med deltagelse af parlamentarikere for at få vurderet og fremlagt forslag til, hvorledes samarbejdsformerne skal kunne udvikles og styrkes. Det er gruppens opfattelse, at den foreslåede model bør medtages i en sådan undersøgelse.

Midtengruppen er ikke i dag parat til ureserveret at stille sig bag det forslag, der skitseres i medlemsforslaget.

Den Konservative Gruppe konstaterer, at medlemsforslaget savner aktualitet i den nuværende debat. Det er en opfattelse, som man mener deles af medlemmer af den Internationale Samarbejdskomité.

Den Socialdemokratiske Gruppe mener, at spørgsmålene, som tages op både i nærværende medlemsforslag og medlemsforslag A 866/j bør behandles i forbindelse med den Internationale Samarbejdskomité's betænkning i sin helhed.

Gruppen mener, at den betænkning, som den Internationale Samarbejdskomité har afgivet, er så omfattende, at det kræver betydelig længere tids diskussion og bearbejdning i partigruppen.

Gruppen er derfor endnu ikke parat til at afgive en udtalelse over medlemsforslaget.

Den Venstresocialistiske Gruppe har den holdning, at overvejelser om oprettelse af en Nordisk Kommission skal ses i sammenhæng med hele den nordiske samarbejdsstruktur.

Gruppen ser derfor frem til behandlingen i Juridisk Udvalg og agter at vente med sine kommentarer, til en sådan behandling har fundet sted.

Nationale delegationer

Der var i *Danmarks Riges Delegation* enighed om, at medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/j måtte gennemgå en nærmere drøftelse i partigrupperne ved møderne den 30. januar 1989, og at der måtte kunne forventes klarere tilkendegivelser derfra. Behandlingen i delegationen viste imidlertid forskellige vurderinger i den daværende fase.

De Konservatives og Venstres medlemmer af delegationen kunne ikke tilslutte sig tanken om en nordisk kommission.

Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis medlemmer mente ikke, man burde gå imod forslaget om en kommission.

Finlands Delegation har ikke fundet anledning til i den daværende fase at tage endelig stilling til de i medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/j fremlagte forslag, men har til hensigt at fortsætte behandlingen af dem inden for den delegation, som konstituerer sig i og med åbningen af Riksdagen 1989. Dette gælder specielt forslaget om nedsættelse af et permanent internationalt udvalg i Nordisk Råd, som efter delegationens opfattelse ikke er modent til behandling på 37. session.

Delegationen slutter imidlertid op om den almene intention om behovet for at øge effektiviteten og hastigheden i det nordiske samarbejde for at kunne møde de udfordringer, som det øgede internationale samarbejde og specielt den europæiske integration udgør for Norden.

Delegationen mener derfor, at arbejdet med de forslag, som medlemsforslag A 867/j sigter på, bør fortsætte. Delegationen betoner derved, at de nordiske samarbejdsministres stilling inden for samarbejdsorganisationen forstærkes, ligesom også den tjenstemandsorganisation, der bistår dem. Derved har delegationen fundet, at et koordinerende tjenstemandsorgan på tilstrækkeligt højt niveau tilsvarende den nuværende stedfortræderkomité, kunne være svaret på det i medlemsforslag A 862/j rejste forslag om en nordisk kommission.

Ålands Delegation trækker specielt det punkt i forslaget frem, der foreslår en kommission, hvor en stedfortræder på ministerniveau for hvert af de fem nordiske lande skulle indgå, hvilket efterhånden skulle føre til, at man skulle overveje behovet for samarbejdsministre. I forslaget siges også, at stedfortræderkomiteen formentlig ville kunne afskaffes.

Delegationen påpeger, at ved en ændring af Helsingfors-aftalen i 1983 formaliserede man den ret, som de selvstyrende områder allerede havde fået i 1976, til at deltage i ministerrådets arbejde. Samtidig fik også embedsmændene en formaliseret ret til at deltage i embedsmandskomiteernes møder. I Nordisk Ministerråds forretningsorden blev vedtaget de deraf følgende ændringer.

Ålands Delegation understreger, at en beslutning, der er truffet af ministerrådet, og som hører ind under landskabets kompetenceområde, ikke er bindende for Åland, hvis man ikke har tilsluttet sig beslutningen.

Delegationen peger ligeledes på, at det i medlemsforslaget siges, at kommissionens mandat skulle følge retningslinierne i Helsingfors-aftalen. Ifølge Ålands Delegations opfattelse måtte en eventuel kommission også i øvrigt følge intentionerne i Helsingfors-aftalen og tage hensyn til den stilling, de selvstyrende områder har dér. Det er ikke acceptabelt fra delegationens synspunkt, at de selvstyrende områders ret til repræsentation i Nordisk Ministerråd og den såkaldte tilslutningsret på nogen måde indskrænkes.

Hvis der oprettes en særlig nordisk kommission, må de selvstyrende områder garanteres samme ret til at deltage i arbejdet og beslutningerne, som de i dag har ifølge Helsingfors-aftalen og forretningsordenen for ministerrådet, understreger delegationen.

Med hensyn til mulighederne for at afskaffe samarbejdsministrene og stedfortræderne konstaterer delegationen, at de for Ålands vedkommende har en central plads i det nordiske arbejde, og at det er svært nu at kunne tænke sig, hvorledes den funktion på anden måde skulle kunne opretholdes for Ålands vedkommende.

Endelig peger delegationen på, at det i medlemsforslagets indledning siges, at det nordiske samarbejde betragtes som et forbillede for mellem- og overnationalt samarbejde. Delegationen konstaterer hertil, at dette specielt gælder i spørgsmål om de selvstyrende områders deltagelse, og der er al mulig grund til at sørge for, at dette forhold ikke gøres dårligere gennem den foreslåede ændring.

Islands Delegation mener ikke, at det på nuværende tidspunkt er aktuelt at gennemføre medlemsforslagets intentioner.

I *Den Norske Delegation* var der bred enighed om, at Nordisk Råd ikke bør foretage sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Den Svenske Delegation har besluttet ikke at ville afgive en udtalelse om forslaget, men at henskyde sagen til partigrupperne.

Delegationen besluttede endvidere at foreslå præsidiet, at medlemsforslaget skulle slutbehandles ved rådets ordinære session i Reykjavik.

3. Utvalgets synspunkter

Juridisk udvalg er blitt orientert om at presidiet har besluttet å nedsette en komité som skal utrede Nordisk Råds arbeidsformer, beslutningsprosesser m.v.. På denne bakgrunn mener utvalget at det ikke vil være hensiktsmessig å drøfte enkeltstående organisatoriske spørsmål i utvalget. Juridisk valg forutsetter at medlemsforslag A 862/j inngår i en helhetsvurdering og behandles i den av presidiet vedtatte organisasjonsutredning.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk valg innstille at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsfor-

slag A 862/j om opprettelse av en nordisk kommisjon og gjennomgang av beslutningssystemet innenfor det nordiske samarbeidet.

Marichamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag

om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete

(Väckt av Gustav Björkstrand, samt Ylva Annerstedt, Olof Jansson, Anneli Jäätteenmäki, Anna-Kaarina Louvo, Sirpa Pietikäinen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi och Eino Siuruainen)

I många år har man i de nordiska länderna, inte utan skäl, sett det nordiska samarbetet som en förebild för mellan- och övernationellt samarbete. Det gäller både i fråga om bredd och effektivitet.

I dag har bilden emellertid ändrats. Grundstrukturen i det nordiska samarbetet i fråga om mål, innehåll och beslutsprocess består. Men allt mer har man börjat följa vad som kunde kallas "den minst bjudandes nivå". Samtidigt har man på andra håll – inte minst i det övriga Europa – tagit nya steg mot ökat samarbete och integration.

En sådan utveckling kan på sikt påverka det nordiska samarbetet. Det finns en uppenbar risk för att uppmärksamheten i Norden i så hög grad kommer att koncentreras på förändringarna i Europa och på de olika nordiska ländernas relationer till den Europeiska gemenskapen, att det nordiska samarbetets möjligheter och resurser inte tas tillvara på ett fullödigt och effektivt sätt.

Det nordiska samarbetet står inför nya utmaningar. Vi får inte bli efter i utvecklingen. Vi bör se över målen för och ambitionsnivån i vårt samarbete. Vi har skäl att kritiskt pröva effektiviteten i vårt samarbete och formerna för beslutsfattandet.

Vissa åtgärder har redan vidtagits i syfte att effektivisera det nordiska samarbetet. Ministerrådets båda sekretariat i Oslo respektive Köpenhamn har sammanslagits. Personal- och administrationsstrukturerna har genomgått för att personalresurserna skall kunna utnyttjas mera ändamålsenligt. Nordiska handlingsplaner för ekonomisk utveckling och full sysselsättning samt särskilda handlingsplaner för viktiga delområden (t. ex. miljö- och kultursamarbetet) har utarbetats. Nordiska rådet har tillsatt en kommitté för att utreda hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang bör utvecklas. Resultatet av kommitténs arbete torde föreligga inom år 1988.

Det är dock uppenbart att dessa åtgärder inte är tillräckliga för att ge det nordiska samarbetet den omfattning, den ambitionsnivå och den effektivitet som är nödvändig om det skall bestå starkt och för att man framgångs-

rikt skall kunna möta utmaningarna från annat håll. Ett sätt att granska det nordiska samarbetet som helhet är att ta dess organisatoriska former till prövning.

Vi föreslår därför att det t. ex. efter Europeiska gemenskapens mönster inrättas en särskild Nordisk kommission, som dock inte skulle ha överstatliga uppgifter.

Kommissionen skulle bestå av en företrädare på "ministernivå" för vart och ett av de fem nordiska länderna. Kommissionen kunde tillsättas av regeringarna på t. ex. fyra år. Kommissionens medlemmar skulle sinsemellan komma överens om den interna arbetsfördelningen. Kommissionens mandat skulle följa riktlinjerna i Helsingforsavtalet. Den skulle åtnjuta Nordiska rådets förtroende och plenarförsamlingen skulle ges möjlighet att i annat fall avsätta kommissionen eller enskild kommissionär.

Ordförandeskapet kunde enligt gängse praxis cirkulera mellan länderna. Det sekretariat som kommissionen skulle behöva kunde skapas genom en utveckling av det nuvarande ministerrådssekretariatet i Köpenhamn. Ställföreträdarinstitutionen kunde antagligen avskaffas och de nuvarande kontorens arbete koncentreras på den nationella beredningen och särskilt på uppföljningen av nordiska samarbetsfrågor. Genom att kommissionsmedlemmarna kunde hålla direkt kontakt med de ansvariga ministrarna, torde också det framtida behovet av särskilda samarbetsministrar kunna prövas kritiskt.

Nordiska kommissionens uppgift skulle närmast vara att förbereda och föreslå åtgärder inom ramen för Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets arbetsfält. Den skulle också fungera som ett verkställande och övervakande organ. — Just i dessa avseenden skiljer sig den föreslagna kommissionen från dagens sekretariat.

Med hänvisning till ovanstående föreslår undertecknade att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i nära samarbete med Nordiska rådet förbereda sådana förändringar av Helsingforsavtalet och kulturavtalet att det inom ramen för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet upprättas en särskild nordisk kommission med uppgift att initiera och förbereda ärenden för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet samt att verkställa Nordiska ministerrådets beslut
2. att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att också i övrigt se över formerna för beslutsfattande inom den

nordiska samarbetsstrukturen i syfte att åstadkomma ett mera effektivt och ambitiöst samarbete.

Helsingør den 14 november 1988

Gustav Björkstrand (Sfp)

Ylva Annerstedt (fp)

Olof Jansson (ÅC)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Mirja Ryyänen (K)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om telekommunikation för handikappade

(Medlemsförslaget väckt av Lena Öhrsvik m. fl., se s. 406

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om telekommunikation för handikappade. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten den 28 juni och 15 november 1989.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor.

Förslagsställarna hänvisar till att den snabba och dynamiska utveckling som pågår på informationsteknologiområdet medför stora fördelar men samtidigt också problem att få inflytande över den snabba utvecklingen och ställa krav, men också att inse konsekvenserna av den nya tekniken på gott och ont. Vidare har flera monopol avskaffats eller kommer att avskaffas. Ovissheten inför hur detta kommer att slå, och då särskilt för handikappade, ger anledning att nu ta upp frågan.

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har uppmärksammat ministerrådet på utvecklingen och dess konsekvenser för handikappade i skrivelse som förslagsställarna ställer sig bakom.

Vidare hänvisar de till, att det i det gällande nordiska samarbetsprogrammet för hälso- och socialsektorn framhålls att Norden skall så långt det är möjligt göras till en gemensam hemmamarknad för hjälpmedel för handikappade. Ett "gränslöst" Norden gör det möjligt att använda fem länders samlade kunskaper och resurser för att förbättra livsvillkoren för dessa grupper.

Förslagsställarna understryker att utvecklingen mot en friare marknad kan medföra oklarheter om vem som skall ha det yttersta ansvaret för handikappades tillgång till telekommunikationstjänster. En angelägen fråga är därför hur det framtida ansvaret skall fördelas mellan marknadssidan och den sociala sektorn i samhället. En beredskap måste finnas från

samhällets sida för att bevaka konsekvenserna av de snabba och ständiga förändringar som den tekniska utvecklingen medför och för att sätta in lämpliga åtgärder till förmån för de handikappade.

Produkter som framställs för handikappade kan lätt slås ut från marknaden av företagsekonomiska skäl. Därför måste samhället ta sitt ansvar. Utvecklingen mot en friare marknad får inte medföra en ytterligare isole-ring för många handikappade. Det bör skapas ett skyddsnät som kan garantera en rimlig service även för konsumenter med särskilda behov. Även vid bestämmande av taxor och service måste hänsyn tas till detta.

2. Remissyttranden

Förslaget har varit utsänt på remiss till nedanstående myndigheter, organisationer och institutioner.

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker förslaget

Norden

Nordiska rådets kommunikationsutskott
Nordiska handikappförbundet

Danmark

Amtsrådsforeningen
Bolig-, Motor- og Hjælpe-middeludvalget (BMH)

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet
Post- och televerket
Ålands landskapsstyrelse
Invalidförbundet r.f.
Finska kommunförbundet
Finlands svenska kommunförbund

Island

Helse- og forsikringsministeriet
Islands handikappforening

Norge

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)

Sverige

Socialstyrelsen
Statens handikappråd
Svenska kommunförbundet

2.2. Remissinstanser som tillstyrker förslaget och tillfogar synpunkter och förslag

Norden

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)

Danmark

Socialministeriet

Kommunernes Landsforening

Dansk Teknologicenter for Handicappede

Dansk Blindesamfund

Norge

Samferdselsdepartementet

Televerket

Sverige

Handikappinstitutet

Televerket

Handikappförbundens centralkommitté

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska rådets kommunikationsutskott anser det som ett överordnat mål att telekommunikationsutrustning kan anpassas till de skilda användarnas behov, speciellt handikappades. För dessa är telekommunikationstjänsterna ofta av avgörande betydelse. Viktigt är standardisering av delar av telefonernas fysiska utformning. För synskadade eller blinda är det t. ex. viktigt att 5-tangenten är markerad, och att siffertangenternas inbördes placering samt annan tastatur är standardiserad.

Kommunikationsutskottet betonar vikten av att betalning för specialutrustning för telefoner för handikappade inte får stå i vägen för att de får åtnjuta den tekniskt bäst anpassade kommunikationsutrustningen. Utskottet anser det vara samhällets plikt att se till att de människor som av någon anledning inte kan använda vanliga telefoner, utan extra betalning, får den utrustning som de behöver för att kunna dra nytta av den teletjänst som samhället skaffar sina medborgare. Ett samarbete, som går ut på att bevaka tillgängligheten för telekommunikationer för handikappade, bör med fördel kunna bedrivas på nordisk nivå.

Nordiska handikappförbundet instämmer i medlemsförslaget att det bör vidtagas åtgärder, som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor och vill starkt understryka att en fri prissättning av telekommunikationstjänster inte får innebära att de politiska besluten om "handikappades jämlikhet och delaktighet", åsidosättes. Förbundet påpekar vidare vikten av att resultaten av de utvecklingsprojekt som pågår i de nordiska länderna inom telekom-

munikationsområdet samordnas för att snabbare komma brukarna till godo.

Amtsrådsforeningen i Danmark tillstyrker förslaget.

Bolig-, Motor- og Hjælpe-middeludvalget (BMH) anser det av avgörande vikt, att den enorma utveckling som sker på telekommunikationsområdet utnyttjas till att skapa nya möjligheter för handikappade. Sådana normer bör fastställas för all utrustning som används i de offentliga telekommunikationerna, att den kan anpassas till olika handikappades behov utan att behöva bytas ut helt. BMH varnar särskilt för import av billiga apparater av sämre kvalitet. Istället bör pågående forskning för att förbättra de handikappades möjligheter ges erforderliga anslag och resurser också avsättas till rådgivning och vägledning. Kostnaderna bör täckas av samtliga telekonsumenter. Handikappade bör liksom boende i glesbygd kunna utnyttja telenätet för allmän taxa.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland anser att förslaget är värt att understödjas och att Nordiska nämnden för handikappfrågor även i fortsättningen bör anlitas som sakkunnigorgan på området. Enligt ministeriets uppfattning bör nämnden höras angående frågan om erbjudande av villkor för att handikappade i de nordiska länderna skall kunna tillgodogöra sig tjänster och utrustning via telekommunikation.

PTV-Tele (post- och televerket) påpekar, att den senaste utvecklingen inom telelagstiftningen och reformerna inom socialförvaltningen inte utan vidare inneburit några framsteg för att ta fram lösningar på de handikappades kommunikationsproblem. I och med den snabba tekniska utvecklingen är det de tekniska experterna som sitter inne med den färskaste informationen och inte de personer som har hand om avgörandena i praktiken dvs. själva användaren eller kommunen. Den nya teletekniken har börjat användas på många nya områden. I skolor för synskadade har eleverna tillgång till punktdatorer och i undervisningen av utvecklingsstörda är datorn en outtröttlig lärare. Äldre människor kan bo längre kvar hemma i gammal och van miljö, när de vet att de kan få hjälp om det behövs via trygghetstelefon eller en vanlig telefon. Syn- eller hörselhandikappade, speciellt synskadade, kan nu få lokala nyheter och daglig information i större utsträckning än förr. Dessutom finns det t.ex. tekniskt användbara fastän än så länge dyra lösningar antingen som ljud eller i punktskrift. Att tekniken blir billigare gäller också priserna på talsyntetisatorer.

Videotekniken gör det möjligt för hörselskadade att sända information på teckenspråk. I framtiden kommer också bildtelefonen att ge större kommunikationsmöjligheter. För det mesta ligger det inga andra hinder i vägen för den nya tekniken än att det blir dyrt. Utrustningarna serieproduceras inte. Kommunikationen i telenätet är långsam vilket leder till långa uppkopplingstider och en hög teleräkning. Verket noterar, att för en handikappad är det kanske ännu viktigare att kunna ha kontakt med släktingar

och vänner än för en icke-handikappad. Den nya teletekniken förmedlar inte bara grundtjänsterna utan dessutom olika kulturtjänster, underhållning och rekreation. PTV vill också i framtiden satsa på och utveckla tjänster för handikappade medborgare och integrera tjänsterna med samhällets allmänna kommunikationstjänster. Avslutningsvis påpekas, att om post- och televerket genom att det införs jämlikhet i samhället påförs en stor olönsam uppgift eller plikt borde detta beaktas antingen när resultatmålet fastställs eller med anslag ur statsbudgeten.

Ålands landskapsstyrelse tillstyrker medlemsförslaget som tar upp ett i dagens samhälle växande problemkomplex, nämligen de å ena sidan ökande tekniska möjligheterna och kraven för delaktighet i samhällslivet och å andra sidan de ekonomiskt svagare gruppernas relativt sett minskande möjligheter att tillgodogöra sig teknikens vinningar för såväl personliga relationer som samhällelig verksamhetsföremåga.

Invalidförbundet erinrar om, att en allt friare marknad kan medföra problem för sådana brukare av telekommunikationer, som representerar någon specialgrupp, såsom handikappade. För detta är telekommunikationstjänsterna ofta av avgörande betydelse för kommunikationen med omgivningen. Som exempel kan nämnas det texttelefonsystem som döva och kommunikationshandikappade personer behöver samt den ökande möjligheten att sköta bank- och andra ärenden genom telefonförmedling, som är viktig för svårt rörelsehandikappade personer. Det är därför samhällets skyldighet att garantera, att det fortsättningsvis finns lämplig utrustning för handikappade personer, samt att tilläggskostnaderna såväl i anslutning till utrustning som för anlåtande av tjänster ersätts.

Suomen kunnallisiitto (Finska kommunförbundet) anser, att när telekommunikationer i allmänhet utvecklas bör de som producerar tjänster i så stor utsträckning som möjligt ta ansvaret även för de tjänster som handikappade behöver. På grund av de små marknadsandelarna är specialutrustning och – tjänster som är avsedda för handikappade ofta orimligt dyra. I tidigare yttranden har förbundet konstaterat att det nordiska samarbetet inom hjälpmedelsförsörjning för handikappade är nödvändigt i synnerhet när det gäller forsknings-, försöks- och informationsverksamheten samt inom pris- och kvalitetskontrollen av hjälpmedel.

Finlands svenska kommunförbund tillstyrker medlemsförslaget med hänvisning till sitt tidigare utlåtande om hjälpmedelsförsörjningen för handikappade (A 826/s).

Helse- og forsikringsministeriet i Island anser det naturligt att Island stödjer och deltar i nordiskt samarbete enligt medlemsförslaget, p. g. a. den lilla inhemska marknaden för handikapphjälpmedel.

Islands handikappförening stödjer helhjärtat förslaget som det anser kan ge både besparingar och förbättrade tjänster och utrustning.

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) i Norge erinrar om att USA 1986 införde en lag enligt vilken den statliga elektroniska kontorsut-

rustningen skall kunna användas av handikappade med eller utan särskild anpassning. Om möjligt bör de nordiska länderna genom lag ålägga producenter nödvändig anpassning så att handikappade får samma telekommunikationsmöjligheter som den övriga befolkningen.

Socialstyrelsen i Sverige anser, att ett samarbete, som går ut på att bevaka tillgängligheten för telekommunikationer inte förhindras eller försvåras av olika skäl för handikappade, bör med fördel kunna bedrivas på nordisk nivå.

Socialstyrelsen ställer sig bakom NNHs synpunkter i skrivelse till Nordiska ministerrådet och föreslår att Nordiska ministerrådet bör ge NNH i uppdrag att följa utvecklingen inom telekommunikationsområdet och på olika sätt agera i den händelse tillgängligheten till telekommunikationen förhindras eller försvåras för människor med funktionshinder.

Statens handikappråd är enigt med förslagsställarna om att staten har ansvar för att telekommunikationerna fungerar för människor med funktionshinder. Detta ansvar minskar inte för att monopolen inom området upphör. I en friare marknad behövs alltjämt statens garantier för att teletjänster och utrustning blir tillgängliga för funktionshindrade. Hänsyn måste tas till människor med funktionshinder vid utformning av service och vid taxesättning för teletjänster. Också i dessa avseenden har staten grundläggande ansvar. Funktionshindrades rätt i nämnda avseenden bör enligt rådets mening komma till uttryck i lag. Rådet erinrar om att det 1987 och 1988 kritiserat televerket för bristande hänsyn till funktionshindrade vad gällde taxan för att anlita nummerbyrån.

Enligt handikapprådets mening bör den i direktiven för den svenska handikapputredningen närmare beskrivna ansvars- och finansieringsprincipen gälla också inom teleområdet. Detta innebär, att när anpassning behöver göras för funktionshindrade, bör den finansieras på samma sätt som verksamheten i övrigt. Rådet anser det angeläget att vidareutveckla både tekniska möjligheter och normer samt ge garantier för teletjänsters och utrustnings anpassning. Utvecklingen riskerar eljest att öka klyftorna mellan människor med och människor utan funktionshinder. Telefrågorna lämpar sig väl för nordiskt samarbete och nordiska insatser kan också spela en roll för arbetet i det övriga Europa.

Svenska kommunförbundet delar i allt väsentligt förslagsställarnas synpunkter och instämmer i att frågan om de handikappades behov av tjänster och utrustning via telekommunikation uppmärksammas av Nordiska ministerrådet. Förbundet instämmer i att utvecklingen kan medföra oklarheter om vem som skall ha det yttersta ansvaret för att handikappade får tillgång till telekommunikationstjänster. Förutsättningen för de handikappades utnyttjande av telekommunikationstjänster är annorlunda än många andra användargrupper. Hänsyn till detta måste tas vid bestämmande av taxor och service. Tillgången till service och speciella utrustningar får inte begränsas för människor med funktionshinder.

2.2. Remissinstanser som tillstyrker förslaget och tillfogar synpunkter och förslag

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) ser det som ett grundläggande rättvisekrav att de tjänster som erbjuds över telenäten är tillgängliga för alla oavsett handikapp, samt att service och ändamålsenliga utrustningar tillhandahålls på lika villkor.

Ansvar för detta måste åligga den fackmyndighet som är ansvarig för verksamheten, dvs. telemyndigheten/teleförvaltningen (ansvars- och finansieringsprincipen). Eventuella merutgifter bör harmoniseras med utgifterna för det generella utbudet av teletjänster, så att personer med funktionsnedsättningar får en med andra jämförbar service.

NNH föreslår att det görs en samlad nordisk insats för att utveckla funktionella krav på vanliga teleutrustningar, så att sådana kan användas av flera grupper av funktionshindrade, samt att man identifierar de områden av specialutrustningar där Norden som marknad kan vara intressant.

Enligt NNH:s uppfattning är det viktigt att det inom teleförvaltningarna i de nordiska länderna sker en utbyggnad av utredningsarbetet särskilt angående följande block:

- Vanliga telefonutrustningar och förstärkare
- Teletjänster, svarstjänster
- Nya tjänster, t. ex. teledata, videotex och bildtelefon
- Texttelefon och andra specialutrustningar.

Såväl inom det europeiska COST-samarbetet som i enskilda nordiska länder har det redan genomförts utredningar som kan utnyttjas i sammanhanget. Den till NNH knutna gruppen Nordiskt forum för telekommunikation och handikapp har nära kontakter med det av EG initierade COST-samarbetet.

Socialministeriet i Danmark slår fast som sin principiella inställning att handikappade bör ha tillgång till offentliga tjänster på samma villkor som övriga medborgare. Detta har genomförts för hörsel- och talhandikappade på telekommunikationsområdet som en del av telefonkatalogens allmänna service (skrivtelefoner). Andra teletekniska tjänster (t. ex. bildtelefon) väntas inom de närmaste åren. Där det krävs speciallösningar kan nya problem tillkomma för handikappade. Departementet tillstyrker förslaget och påpekar dessutom att det av NNH tillsatta Nordisk forum för telekommunikation och handikapp har tagit kontakt med motsvarande utskott under EG-kommissionen.

Dansk Teknologicenter for Handikappade instämmer i medlemsförslaget syfte, men anser att en liberalisering på telekommunikationsområdet skulle kunna få icke avsedda konsekvenser för äldre och handikappade användare av teletjänster. EG-kommissionen har drivit på för att få liberaliseringen påskyndad, men Danmark har ej kommit närmare en lösning av dessa problem. Sålunda måste de organisatoriska förhållandena och ansvarsförhållandena kring teletjänster och telehjälpmedel för handikappade

avklaras, t.ex. genom riktlinjer från myndigheterna. I synnerhet gäller detta betalningen, dvs. om man fortsatt kan pålägga telefonförvaltningarna att erbjuda extra utrustning och service utan merkostnad för brukarna eller om dessa merkostnader skall bestridas av de sociala instanserna.

Vidare måste man både i nordisk och i EG-regi ta initiativ till utformning av standard för att säkra att teleutrustningen uppfyller vissa normer för tillgänglighet för handikappade och äldre. Vissa krav borde uppfyllas vad gäller t.ex. telefonapparat (lurar, tangenter, ljudkvalitet, lätthet att använda m. m.). Då det av konkurrensskäl antagligen är omöjligt att allmänt kräva att teleutrustning skall uppfylla dessa krav, kunde det vara lämpligt att erbjuda producenterna en särskild märkning om utrustningen uppfyller kraven för användbarhet för handikappade.

Slutligen bör en lösning finnas på de merkostnader som provning och godkännande av teleutrustning – som i Danmark har lagts ut på privata laboratorier – medför och som hotar att fördyra och stoppa produktutvecklingen på området.

Dansk Blindesamfund instämmer i medlemsförslagets beskrivning av handikappades möjligheter och problem med ny teknologi och påpekar de blindas och synsvagas särskilda problem, i synnerhet med datahjälpmedel som till stor del bygger på bildskärmar. Dessa måste kunna kompletteras med punktskriftkoder (något som de nordiska blindorganisationerna arbetar med) eller syntetiskt tal för att göra terminalerna användarvänliga. Dessa bör sålunda utformas så att de kan användas utan hjälp av synen och vara så enkla, att äldre och tekniskt oerfarna kan använda dem. En sådan användarvänlig terminal bör tas fram och torde också ha ett betydande kommersiellt intresse utanför Norden. Avtal bör ingås om blindas tillgång till databaser och teletjänster på rimliga ekonomiska villkor, och ekonomiska medel för anpassning av telehjälpmedel och -tjänster bör prioriteras och hänsyn därvid tas till blindas och synsvagas behov. Då deras användning av teletjänster och databaser tar längre tid än för seende – som snabbt kan överblicka en bildskärm – bör de få en motsvarande reduktion av avgiften för sådana tjänster. Priset för dessa och andra sådana kommunikations- och informationstjänster bör därför regleras av samhället och ej överlämnas åt marknadsprissättningen.

Blindesamfundet förordar vidare en samnordisk insats för att de handikappades krav och behov skall tas in i den allmänna teknologiska utvecklingen. Genom att ställa offentliga medel till förfogande för utrustning och program kan samhället hålla nere priset och skaffa sig inflytande på utvecklingen av produkterna.

Slutligen framhålles, att de nordiska länderna på europeiskt plan bör arbeta för utformning och tillämpning av krav gentemot producenterna vad gäller kommunikationsutrustningens lämplighet och anpassningsmöjligheter för handikappade. Sådana resultat har uppnåtts i USA genom förhandlingar med de stora dataföretagen.

Samferdselsdepartementet i Norge erinrar om att Televerket är ålagt att förse kunder med särskilda behov på grund av handikapp m. m. med utrustning. Ett kontaktutskott har tillsatts för praktiska och tekniska åtgärder för funktionshämmede med representanter för myndigheter och organisationer. Åtgärder utöver de ovannämnda måste finansieras över socialdepartementets budget. Samferdselsdepartementet finner att medlemsförslaget är föga preciserat och en analys av dess administrativa och ekonomiska konsekvenser erfordras.

Televerket påpekar de problem som avvecklingen av dess monopolställning medfört, då privata företag ofta inte tar hänsyn till handikappades behov. Televerket erbjuder särskild taxerabatt för dem som måste använda texttelefon, då det tar längre tid att använda text än att tala. Vad gäller utrustningen erbjuder televerket – utan extra kostnad för brukarna då denna bestrides av trygdekontoren – förutom texttelefon bl. a. extra förstärkare, stora nummerskivor, knapptillsatser, hållare för telefonlur, signallampor och "samtalsmaskin" med ett önskat ordförråd inprogrammerat.

Dessutom arbetar televerkets försäkringsavdelning med förbättring av texttelefoner, bildtelefoner för döva med språkproblem samt telefoner för dem som har både syn- och hörselnedsättning. Forskningen har nära kontakt med användarna samt med industrin och andra forskningsmiljöer m fl. Internationellt samarbetar man med nordiska och europeiska fora (NFTH, COST 219) för att samordna resurserna.

Handikappinstitutet i Sverige erinrar om att Televerket, Handikappinstitutet och handikapprörelsen har ett organiserat samarbete i form av en policy- och en expertgrupp för att påverka telekommunikationsutvecklingen så att handikappades krav tillgodoses. Inom ramen för detta samarbete bedrivs med finansiellt stöd från socialdepartementet det s. k. telematikprojektet för att studera vilka problem och möjligheter den nya telematiken ger personer med funktionshinder. Ett antal större och mindre delprojekt kring bl. a. texttelefon, videotex, databassökningar, nummerupplysning, larmsystem, bildtelefoni, telefax m. m. har igångsatts.

I Sverige har en nyinrättad myndighet, Statens telenämnd, övertagit televerkets uppgift att prova all utrustning som skall anslutas till telenätet så att denna inte tekniskt stör nätet. Kontakter har tagits för att undersöka om inte denna tekniska provning kunde kompletteras med att nämnden också granskade hur utrustningen tagit hänsyn till handikappades krav.

Som en konsekvens av den pågående liberaliseringen av telekommunikationerna har en parlamentarisk utredning tillsatts i Sverige bl. a. för att föreslå vad som skall anses vara grundläggande telekommunikationer för handikappade och som staten skall ta ansvar för samt hur detta ansvar skall organiseras och finansieras.

Mot denna bakgrund anser handikappinstitutet det angeläget att ta initiativ på nordisk bas och att en nordisk arbetsgrupp tillsättes, som bl. a. skall:

- formulera handikappkrav på produkter och system,
- utarbeta förslag till garantier för hur handikappade personer skall få tillgång till telekommunikationer,
- verka för att Norden blir en gemensam hemmamarknad för handikappprodukter,
- samordna arbetet så att den lagstiftning som genomförts i USA för att anpassa dator- och teleutrustning till handikappades krav i tillämpliga delar kan utnyttjas i Norden,
- verka för att eventuella motsvarigheter till statens telenämnd i Sverige i de andra nordiska länderna också granskar produkter, som skall anslutas till telenätet, ur handikappsynpunkt.

Den tanke som ligger i medlemsförslaget – att telekommunikationer till sin natur är internationella och därför fordrar ett utökat nordiskt samarbete – gäller i hög grad också för Europa där det redan pågår ett flertal stora och långsiktiga projekt om de framtida telekommunikationerna i Europa. Om dessa 2000-talets system skall vara anpassade till handikappades behov avgörs nu. Ett samordnat och progressivt arbete i Norden kring handikappades krav på telekommunikationer är därför ytterst angeläget att föra vidare till ett gemensamt nordiskt agerande i dessa frågor i Europa.

Televerket anser att den intensiva utvecklingen på telekommunikationsområdet är i mångt och mycket positiv också för personer med funktionsnedsättningar, eftersom tekniken ger möjligheter att kompensera olika slag av handikapp. Tekniken kan å andra sidan skapa nya hinder om inte tillräcklig hänsyn tas till kommunikationssvaga grupper. *Televerket* anser därför att det är viktigt att de handikappade och deras organisationer i ett tidigt skede framför sina krav på produkter, system och tjänster inom telekommunikationsområdet. *Televerket* har tagit initiativ till ett närmare samarbete med handikappinstitutet och handikapprörelsen i olika frågor som rör telekommunikation och handikapp.

I anslutning till den snabba avregleringen inom telekommunikationsområdet utreds *Televerkets* framtida regionalpolitiska roll av Post- och Teleutredningen (PTU), bl. a. för att definiera vad som skall anses ingå i "grundläggande telekommunikationer". Riksrevisionsverket (RRV) har i en förvaltningsrevision granskat *Televerkets* regionala och sociala ansvar. RRV föreslår att *Televerkets* regionala och sociala ansvar klart avgränsas till "grundläggande" telefonitjänster på den relativt skyddade hushållsmarknaden. Inom övriga områden bör *Televerket* ges full frihet att agera affärsmässigt.

RRV anser vidare att regionalt eller socialt motiverat stöd till t. ex. synskadade, sjukhuspatienter eller användare av telefonautomater bör kanaliseras genom att staten, landsting eller kommuner köper dessa tjänster av *Televerket* eller alternativa leverantörer.

Beträffande ansvarsfördelningen mellan marknadssidan och den sociala sidan är det enligt *Televerkets* uppfattning viktigt att skapa system som

stimulerar till en gynnsam utveckling av möjligheterna för handikappade att använda sig av telekommunikation och att vid behov lämpliga handikapphjälpmedel kan framtas. En möjlighet som Televerket vill peka på är att de sociala myndigheterna ger handikappade ekonomiska bidrag för inköp av telekommunikationsutrustning, från Televerket eller annan lämplig leverantör.

Dock påpekar verket, att särlösningar där vissa aktörer på marknaden åläggs ett handikappansvar medan andra inte har detta ansvar kommer att verka hämmande på utvecklingen av telekommunikationshjälpmedel för handikappade. Telekommunikationsområdet befinner sig i en mycket turbulent utveckling som enligt Televerkets uppfattning omöjliggör ensidiga ålägganden på teleförvaltningar. Vill man sätta upp regler måste detta därför ske genom lagstiftning, som riktas mot samtliga aktörer i branschen.

Handikappförbundens centralkommitté anser, att handikappfrågorna måste integreras i all verksamhet på området på ett helt annat sätt än i dag, både när det gäller att utveckla ny teknik och när det gäller användbarheten och administrationen av "gammal" teknik.

Nordiska rådet måste ställa krav på myndigheter och affärsdrivande verk i de nordiska länderna att med kraft arbeta för att handikappaspekterna kommer med från början i allt utvecklings- och utredningsarbete. Kommittén föreslår att en gemensam grupp startas på nordisk basis. Denna grupp skall få direktiv att snabbt komma igång med att formulera gemensamma krav och konkreta förslag till hur man skall kunna garantera en likvärdig service också för människor med olika funktionsnedsättningar. Vidare föreslås att Nordiska rådet arbetar för att dessa frågor förs vidare i olika samarbetsorgan på det teletekniska området i Europa till andra europeiska regeringar.

När det gäller speciella hjälpmedel som bygger på informationsteknologin är det viktigt att arbetet med en nordisk samordning fortsätter. Tillgången till speciella hjälpmedel som bygger på ny teknik måste säkras, men genom bättre generell anpassning av standardprodukter kan man minska behovet av speciallösningar. De tekniska möjligheterna att handikappanpassa olika produkter är i dag stora, men de ekonomiska villkoren styr. Därför borde politiker arbeta för att skapa en efterfrågan som kan bli ekonomiskt intressant för tillverkare av bl. a. teknisk utrustning. Ett sätt att skapa en sådan efterfrågan är att de nordiska ländernas politiker på alla nivåer i respektive länder, deras verkställande myndigheter och affärsdrivande verk blir överens om att vissa gemensamma krav på generell handikappanpassning av alla produkter och tjänster skall gälla vid upphandlingar och utformning av egna produkter. I detta sammanhang hänvisas till att det i USA finns en lagstiftning som innebär att staten måste ta med krav på handikappanpassning vid all upphandling av kontorsutrustning som innehåller elektronik.

I Sverige håller ett treårigt samarbetsprojekt mellan televerket, handikappinstitutet och handikapprörelsen på att avslutas. Stora kunskaper har samlats och många aktiviteter har startats på det teletekniska området. En del av dessa kunskaper och erfarenheter har förts fram i olika sammanhang både på nordisk och europeisk basis.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att alla remissinstanser är positiva till medlemsförslaget. Ett stort antal önskemål och synpunkter anförs vad gäller tekniska, ekonomiska och organisatoriska frågor i samband med de handikappades användning av tjänster och särskilt utrustning, t. ex. merkostnader vid utnyttjande av nummerupplysning, fördelningen av kostnader för extra utrustning för att handikappade skall kunna använda teletjänster på samma villkor som andra.

Utskottet noterar, att flera remissinstanser förordar tillsättande av en nordisk arbetsgrupp där representanter för de nordiska teleförvaltningarna ingår för att undersöka frågor om teleutrustning och teletjänster för handikappade, inklusive specialutrustningar som texttelefon och nya tjänster som teledata, videotex och bildtelefon. Arbetsgruppen bör bl. a. få i uppdrag att:

- formulera handikappkrav på produkter och system,
- utarbeta förslag till garantier för hur handikappade personer skall få tillgång till telekommunikationer,
- verka för att Norden blir en gemensam hemmamarknad för handikappprodukter,
- verka för att lagstiftning om anpassning av dator- och teleutrustning till handikappades krav, samt
- för att myndigheter i de nordiska länderna också granskar produkter, som skall anslutas till telenätet, ur handikappsynpunkt, och hur detta kan ske utan produktfördröjande merkostnader.

Arbetsgruppen bör även ta upp frågorna om kostnader och finansiering av extra utrustning och service för handikappade. Utskottets grundinställning är att de merkostnader för tillgång till telekommunikationer som ett handikapp innebär måste överenskommas mellan producenter och offentliga myndigheter. Arbetsgruppen bör därför hålla kontakt med den utredning som tillsatts i Sverige för att föreslå vad som skall anses vara grundläggande telekommunikationer för handikappade och som staten skall ta ansvar för samt hur detta ansvar ska organiseras och finansieras. Dessa ansvarsfrågor bör även klarläggas på nordiskt plan.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att de frågor som tas upp i medlemsförslaget diskuteras på internationell nivå, bl. a. vid ett FN-möte i Tallinn i augusti 1989, anordnat av Centre for Social Development and Humanitarian Affairs (CSDHE) som ett led i FN:s handikappårtonde

1983–1992. De experter från olika länder som deltog i mötet, enades om att dessa frågor skulle angripas genom studier av olika länders olika behov, möjligheter och prioriteringar samt att kontakt skulle etableras med International Telecommunications Union (ITU), International Broadcast Union (IBU) och Commission Consultatif International des Telegraphies et des Telecommunications (CCITT) för att dessa internationella organ skulle bli medvetna om handikappades särskilda behov. Kostnads- och finansieringsfrågor skulle särskilt uppmärksammas. Det noterades att samarbete pågår mellan 10 länder i Europa inom COST 219 (European Cooperation within the Field of Scientific and Technical Research – Teleinformatics facilities for disabled persons), med vilken Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) etablerat kontakt.

EG:s handikappprogram HELIOS (Handicapped people in the European Community Living Independently in an Open Society) har tagit upp många delar av problemkomplexet kring ekonomisk, social och kulturell integration av handikappade, däribland ett flerspråkigt datanät, tekniska hjälpmedel, utbildningsfrågor m. m. men synes ännu ej ha tagit sig an frågor kring telekommunikationer.

Utskottet vill understryka Nordiska nämnden för handikappfrågors (NNH) bedömning att det såväl inom det europeiska COST-samarbetet som i enskilda nordiska länder redan genomförts utredningar som kan utnyttjas. Från en annan remissinstans har anförts att man både i nordisk och i EG-regi bör ta initiativ till utformning av standard för att säkra att teleutrustningen uppfyller vissa normer för tillgänglighet för handikappade och äldre. Vissa krav borde uppfyllas vad gäller t. ex. apparater (lurar, tangenter, ljudkvalitet, lätthet att använda m. m.). En idé som bör prövas är en särskild märkning för utrustning som uppfyller kraven för användbarhet för handikappade. En annan remissinstans anför, att de nordiska länderna på europeiskt plan bör arbeta för utformning och tillämpning av krav gentemot producenterna vad gäller kommunikationsutrustningens lämplighet och anpassningsmöjligheter för handikappade. Det erinras om att sådana resultat uppnåtts i USA genom förhandlingar med de stora dataföretagen.

I anslutning till den europeiska ekonomiska integrationen är det viktigt att dessa frågor förs vidare i olika samarbetsorgan på det teletekniska området i Europa till andra europeiska regeringar, i synnerhet som en liberalisering på telekommunikationsområdet skulle kunna få icke avsedda konsekvenser för handikappade användare av teletjänster. EG-kommissionen arbetar för att påskynda liberaliseringen. Därför måste inom Norden de organisatoriska förhållandena och ansvarsförhållandena kring teletjänster och telehjälpmedel för handikappade avklaras.

Den tanke som ligger i medlemsförslaget – att telekommunikationer till sin natur är internationella och därför fordrar ett utökat nordiskt samarbete – gäller framför allt för Europa där det redan pågår ett flertal stora och

långsiktiga projekt om de framtida telekommunikationerna i Europa. Om dessa system blir anpassade till handikappades behov avgörs nu. Ett samordnat och progressivt arbete i Norden kring handikappades krav på telekommunikationer är därför ytterst angeläget att föra vidare genom ett gemensamt nordiskt agerande i dessa frågor i Europa.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor, samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

Mariehamn den 15 november 1989

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Per Søvik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om telekommunikationen för handikappade

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Elver Jonsson, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuuttila, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Asbjørn Sjøthun, Bengt Westerberg och Olle Östrand)

Den snabba och dynamiska utveckling som pågår på informationsteknologiområdet medför stora fördelar men samtidigt också problem. Detta gäller generellt men kanske särskilt för de handikappade.

Fördelen ligger i de många möjligheter som öppnar sig genom den snabba utvecklingen, t. ex. att finna lämpliga sätt att kommunicera trots handikapp men också att utnyttja tekniken för att lösa speciella handikappfrågor.

Problem ligger i svårigheten att få inflytande över den snabba utvecklingen och ställa krav, men också att inse konsekvenserna av den nya tekniken på gott och ont.

Samtidigt med den tekniska utvecklingen pågår förändringar av lagar och regler på området. Flera monopol har avskaffats eller kommer att avskaffas. Ovissheten inför hur detta kommer att slå, och då särskilt för handikappade, är anledning till att frågan tas upp i denna form.

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har uppmärksammat Nordiska ministerrådet på den dynamiska utvecklingen på telekommunikationsområdet och dess konsekvenser för handikappade i skrivelse, daterad 9 juni 1988.

Vi ställer oss bakom denna skrivelse och de synpunkter som där anförs. Vi finner det naturligt att frågan förs upp på nordiskt plan med hänvisning till det samarbete som redan är etablerat mellan de nordiska länderna på handikappområdet.

Således har arbetet i NNH visat att nordiskt samarbete ger både effektivitetsvinster och bättre kvalitet i nationella insatser.

Det nordiska samarbetet på hjälpmedelsområdet följer två huvudlinjer. Den ena går ut på att förbättra hjälpmedlens kvalitet, förhindra orimlig prissättning och sprida kunskap om utbudet. Den andra går ut på att tillvarata teknikens, speciellt data- och informationsteknologins, möjligheter i utvecklingen av nya hjälpmedel, särskilt sådana som har en otillräcklig marknad i det enskilda landet.

I det nu gällande nordiska samarbetsprogrammet för hälso- och socialsektorn framhålls att både samhällsekonomiska och handikappolitiska skäl

talar för en vidareutveckling och fördjupning av samarbetet på hjälpmedelsområdet. Norden skall genom detta så långt det är möjligt göras till en gemensam hemmamarknad för hjälpmedel för handikappade. Små och speciellt utsatta grupper av handikappade kan stärkas genom nordiskt samarbete. Ett "gränslöst" Norden gör det möjligt att använda fem länders samlade kunskaper och resurser för att förbättra livsvillkoren för dessa grupper.

Vi vill understryka att utvecklingen mot en friare marknad kan medföra oklarheter om vem som skall ha det yttersta ansvaret för handikappades möjligheter att få tillgång till telekommunikationstjänster. En angelägen fråga är därför hur det framtida ansvaret skall fördelas mellan marknadssidan och den sociala sektorn i samhället.

De handikappade får inte bli en grupp som i detta sammanhang "hamnar mellan två stolar". En beredskap måste finnas från samhällets sida för att bevaka konsekvenserna av de snabba och ständiga förändringar som den tekniska utvecklingen medför och för att sätta in lämpliga åtgärder till förmån för de handikappade.

Produkter som framställs för handikappade har ofta inte särskilt stor efterfrågan och kan därför lätt slås ut från marknaden av företagsekonomiska skäl. Kostnadsaspekten kommer i förgrunden. Detta ser vi som en synnerligen ogynnsam utveckling.

Förutsättningen för de handikappades utnyttjande av telekommunikationstjänster är annorlunda än många andra användargrupper. Vid bestämmande av taxor och service måste hänsyn tas till detta.

Vi anser att samhället måste ta sitt ansvar i detta sammanhang. Utvecklingen mot en friare marknad får inte medföra en ytterligare isolering för många handikappade. Det bör skapas ett skyddsnät som kan garantera en rimlig service även för konsumenter med särskilda behov.

De tjänster som erbjuds över telenäten bör vara tillgängliga för de handikappade som är i behov därav. Tillgången till service och till de speciella utrustningar som telekommunikationen aktualiserar får inte begränsas för människor med funktionshinder.

Med hänvisning till ovanstående hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor.

Stockholm den 16 november 1988

Lena Öhrsvik (s)

Eiður Guðnason (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Elver Jonsson (fp)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Sakari Knuutila (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Kaj Poulsen (S)

Asbjørn Sjøthun (A)

Bengt Westerberg (fp)

Olle Östrand (s)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk m. fl., se s. 415 Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 19 april, den 26 juni samt den 26 september 1989.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås Nordiska ministerrådet att under en försöksperiod utöka Nordplus med 15 stipendier för utbytesavtal mellan studenter vid universitet i Norden och södra Afrika och att anslå medel för lärarutbyte mellan universiteten i Norden och SADCC-regionen.

Av motiveringarna till medlemsförslaget framgår att ett sätt att uppfylla avtalet om ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan de nordiska länderna och SADCC-länderna måste vara att öka studentutbytet mellan de båda regionerna. Avtalet är högt prioriterat i de nordiska ländernas biståndsprogram och att öka antalet utbytesavtal mellan universitet i Norden och södra Afrika är ett mycket bra sätt att uppfylla både avtalets anda och bokstav. Även om Nordplus i första hand är ett nordiskt samarbete bör det ses som en möjlighet att även öka samarbetet med regioner utanför Norden. Studentutbytet är en mycket viktig del i arbetet för att öka den internationella förståelsen och det är viktigt att ha ett brett internationellt utbyte i en värld där gränser suddas ut och kontakten mellan länder blir allt vanligare. Samtidigt finns det en risk att de stora utbytesordningarna vänder sig mot de länder eller geografiska områden som är ekonomiskt intressanta. Därför är Nordplus väl lämpat för ett samarbete med universitet i SADCC-regionen och även samarbete med södra Afrika eller frontlinjestaterna är något som har fått en högre prioritering i det nordiska samarbetet genom Nordiska rådets internationella samarbetskommittés tillkomst.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande.

Nordiska

Nordens Fackliga Samorganisation
Nordiska akademikerrådet

Danmark

Undervisningsministeriet
Danida (Departementet for Internationalt Udviklingsamarbejde)
Akademikernes Centralorganisation
Danske Studerendes Fællesråd
Mellempfolkeligt Samvirke

Finland

Finlands akademi
Utrikesministeriet
Undervisningsministeriet, Högskole- och vetenskapsavdelningen
Helsingfors universitet
Åbo akademi
Ålands landskapsstyrelse
Finlands studentkårers förbund

Island

Undervisningsministeriet

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Norsk Studentunion

Sverige

Forskningsrådsnämnden
Skolöverstyrelsen
Stiftelsen Svenska Institutet
Universitets- och högskoleämbetet
Sveriges Förenade Studentkårer

Remissorganen ställer sig mycket tveksamma till att Nordplus på nuvarande tidpunkt utvecklas till att också omfatta utbyte med SADCC-länderna även om många anser att stöd till sydafrikanska studeranden är viktigt. De nordiska studentunionerna stöder emellertid förslaget med den förutsättningen att Nordplus först fungerar tillfredsställande inom Norden.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1. Nordiska remissyttranden

Nordens fackliga samorganisation anser det tveksamt att Nordplus utökas till att omfatta även SADCC-länderna. Nordplus är ämnat att byggas ut under en försöksperiod 1989–1993 och lämpligast vore först att dra erfarenheter av det nordiska samarbetet innan programmet utvidgas till att omfatta ytterligare länder. Det ligger närmare till hands, om en utvidgning görs, att koppla ihop Nordplus med EGs utbytesprogram ERASMUS. Även om det ligger ett stort värde i kultur- och studentutbyte med länder utanför den närmaste kulturkretsen bör ett sådant samarbete anstå och övervägas först efter de erfarenheter som görs av Nordplus fram till 1993. Bilateral samarbetsavtal kan i stället övervägas.

Nordiska akademikerrådet ställer sig skeptiskt till de reella möjligheterna att utvidga Nordplus-programmet till SADCC-regionen. Nordplus är ett utomordentligt viktigt program som emellertid genomförs med knappa ekonomiska och personella resurser. Stödet till sydafrikanska studeranden är viktigt, men bör organiseras som ett särskilt projekt.

2.2. Danska remissyttranden

Undervisningsministeriet mener, at initiativer som det foreslåede bør løses ad anden vej, da Nordplus-programmet efter sin ordlyd ikke kan anvendes til udvekslingsprogrammer og stipendier uden for Norden.

Danida (Departementet for Internationalt Udviklings samarbejde) peger på en række problemer for individuel studenterudveksling mellem regioner med store kulturelle og sproglige forskelle og til, at Nordplus generelle stipendiesatser ikke vil muliggøre en sådan udveksling mellem Norden og SADCC-regionen. Danida nævner desuden problemer vedr. godskrivelse af studier ved den anden regions lærestalter, den manglende sprogforståelse, rejseudgifter, overførelse af stipendier og fripladser ved den hjemlige lærestalt. Danida gør opmærksom på, at når det gælder modtagelsen af studenter fra SADCC-landene i Danmark, eksisterer der allerede muligheder for støtte. Endelig henviser Danida til, at det på det fælles Norden/SADCC-ministermøde i Luanda 1/2 1989 godkendte Memorandum of Understanding vedr. kulturelt samarbejde anbefaler udveksling af gruppebesøg fremfor individuelle besøg mellem de to regioner.

Akademikernes centralorganisation ser det som en interessant tanke, att Nordplus med tiden utvidgas till att omfatta utväxlingsprogram för studerande mellan Norden och länder utanför Europa, t. ex. i SADCC-regionen. En sådan uppgift bör emellertid inte prioriteras i förhållande till den nuvarande utbyggnaden av Nordplus-programmet.

Danske Studerendes Fællesråd anser det speciellt positivt att Nordplus blir utvidgat till att inte endast omfatta de nordiska länderna. Det är

emellertid viktigt att Nordplus primärt är ett nordiskt program som bygger på en gemensam kultur, och det bör säkras att Nordplus fungerar på dessa premisser innan det utvecklas till någonting annat. Dessutom anser DSF att utvidgning skall ske utifrån kvalitativa frågor men de saknas i förslaget. Utvecklingsprogrammets två element, att utnyttja de resurser som redan finns och att utnyttja olika länders specialkompetens innebär också ett ekonomiskt perspektiv, dvs. de involverade länderna kan hålla sig à jour med varandras framgångar. Det är speciellt tveksamt att utvecklingen av Nordplus primärt skall ske utifrån några kvantitativa ekonomiska tankar. Idén om att få länder i den tredje världen med i Nordplus-programmet är en positiv utveckling om den ses i sammanhang med utvecklingsbistånd generellt och det är viktigare att Nordplus knyter förbindelser med tredje världen än med EG.

Mellemfolkeligt Samvirke støtter medlemsforslaget.

2.3. *Finländska remissyttranden*

Finlands akademi støtter medlemsforslaget.

Utrikesministeriet, afdelingen for udviklingssamarbejde anser det inte ändamålsenligt att utvidga Nordplus-programmet till SADCC-länderna. De nordiska länderna har redan nu ett omfattande och kontinuerligt växande utvecklingssamarbete med SADCC-länderna. Av de stipendiater som mottas av Finland kommer en del från dessa länder och finländska studeranden har möjlighet att bekanta sig med SADCC-länderna bl. a. i samband med forskningsprojekt som utförs av högskolor i Finland. En utsträckning av Nordplus-programmet till SADCC-länderna skulle medföra parallella arrangemang till de redan existerande nordiska stipendiatprogrammen i utvecklingsländerna. Nordplus-programmet kunde innebära betydliga risker, i fall nordiska studerande skulle sändas till SADCC-länderna och få samma sociala förmåner som landets egna studerande. Nordiska stipendiater skulle vara i en bättre position än SADCC-ländernas egna studerande och det skulle vara svårt att förverkliga utan att komma i konflikt med grundläggande principer för utvecklingssamarbete. Utländska studerande skulle omedelbart belasta utvecklingslandets egna obetydliga resurser för högre utbildning och verksamheten borde sålunda helt finansieras av de nordiska länderna men skulle sålunda få en karaktär av utvecklingsbistånd.

Undervisningsministeriet, højskole- og vetenskapsafdelningen mener ikke, at programmet på nuværende tidspunkt skal udvides til at omfatte andre lande end de nordiske i den opbygningsfase. Nordplus-programmet er inde i.

Helsingfors universitet anser initiativet till utbyte av studerande mellan nordiska högskolor och högskolor i södra Afrika lovvärt och etiskt riktigt. Utbytet borde dock organiseras inom ramen för ett eget stipendiesystem som beaktar stipendiaternas särskilda utgångsläge och behov.

Åbo akademi anser förslaget att förstärka Nordplus-programmet med utbyte mellan universitet i Norden och SADCC-regionen utgår från den goda principen att ett internationellt utbyte också ökar den internationella förståelsen. Nordplus-programmet har emellertid inte funnit sin slutliga form och det ligger knappast i någons intresse att äventyra såväl Nordplus-programmet som ett utbytesprogram mellan Norden och SADCC-länderna. Därför finns det inte någon anledning att under Nordplus-programmets försöksperiod belasta programmet med en verksamhet som kräver andra åtgärder och insatser och därmed riskera ett framgångsrikt resultat både för Nordplus-programmet och tilltänkta utbytesprogram med SADCC-länderna.

Ålands landskapsstyrelse förordar ett dröjsmål med den föreslagna utvidgningen av Nordplus-programmet tills programmet först fungerar tillfredsställande inom Norden.

Finlands Studentkårers Förbund (SYL) förhåller sig positivt till förslaget om förstärkt Nordplus-program men man bör samtidigt beakta att studentutbytet mellan de nordiska länderna och u-länderna inte förblir ensidigt.

2.4. Isländska remissyttranden

Undervisningsministeriet vill inte ta ställning till medlemsförslaget vid nuvarande tidpunkt.

2.5. Norska remissyttranden

Kultur- og vitenskapsdepartementet framhåller att redan på nuvarande tidpunkt verkar Nordplus-programmet bli ett vällyckat samarbetsprojekt som kommer att bidra väsentligt till att öka studentmobiliteten mellan de nordiska länderna. Nordplus befinner sig nu i en etableringsfas och en utvidgning av programmet till att också gälla universitet i SADCC-länderna verkar därför inte utan vidare kunna genomföras inom nuvarande riktlinjer och ekonomiska ramar. Förslaget är emellertid intressant och bör behandlas i styrningsgruppen för högre utbildning i Norden.

Norsk Studentunion ställer sig positivt till förslaget om att utvidga Nordplus-programmet till att omfatta stipendier för studenter i länder i SADCC-regionen. Förutsättningen för att Nordplus kan integrera studenter även från dessa länder är emellertid att programmet först blir konsoliderat på alla nivåer, inte minst på mottagningssidan. För att säkra den bästa möjliga sociala och kulturella integrationen av stipendiaterna är det nödvändigt att erbjuda en stödorganisation som har fungerat en tid.

2.6. Svenska remissyttranden

Forskningsrådsnämnden har ikke noget at indvende imod medlemsforslaget. Det forekommer rigtigt, at udvidelsen af stipendierne sker i en

forsøgsperiode. Forskningsrådsnämnden ser gerne en evaluering af resultatet af studenterudvekslingen efter forsøgsperiodens afslutning.

Skolöverstyrelsen har ved tidligere lejligheder fremhævet betydningen af et videre perspektiv end Europa i internationaliseringen af uddannelsesvæsenet. På denne baggrund understreger *Skolöverstyrelsen* behovet for at øge mulighederne for stipendiater fra udviklingslandene for at studere i Norden. Medlemsforslaget forekommer *Skolöverstyrelsen* velegnet til at fremme dette formål.

Svenska Institutet fraråder på det bestemteste at sammenkoble Nordplus og stipendiemuligheder for studerende fra SADCC-regionen. Nordplus bør efter instituttets opfattelse også fremover udelukkende være koncentreret om udvekslingen mellem højere læreanstalter og universiteter i Norden. Det påpeges endvidere, at Nordplus endnu ikke helt har fundet formen for sin virksomhed. *Svenska Institutet* begrundet bl. a. sin stillingtagen med instituttets egne erfaringer: Efterspørgslen på stipendier fra SADCC-regionen har indtil nu været ganske ringe; stipendier på grundniveau vil formentlig møde ringe interesse; master-stipendier anses for mere interessante. Desuden finder *SI* det usandsynligt, at en studenterudveksling mellem to helt forskellige statsregioner vil kunne fungere som Nordplus i Norden. *SI* foreslår afslutningsvis en modifikation af det forelåede stipendieprogram.

Universitets- och högskoleämbetet er enig i, at et øget samarbejde med lande uden for Norden er både vigtigt og nødvendigt og mener, at oprettelsen af et antal stipendier kan være til hjælp i bestræbelserne for at øge mulighederne for forståelse og samarbejde. *UHÄ* mener imidlertid, at det af hensyn til at Nordplus befinder sig i en opbygningsfase, kan være klogt at lade Nordplus få en længere udviklingsperiode, inden virksomheden udvides med nye delprojekter.

Sveriges förenade studentkårer finder det vigtigt at støtte og udvide samarbejdet mellem Norden og SADCC-landene, men også vigtigt at øge mulighederne for akademisk udveksling mellem Norden og hele den tredje verden. *Sveriges förenade studentkårer* foreslår sommerseminarer i samarbejde mellem en nordisk institution og en institution i den tredje verden som en vej til gensidig udveksling.

3. Utskottet

Kulturudvalget har noteret sig, at de fleste remisinstanser er positivt indstillet over for tanken om en udveksling af studerende og lærere mellem universiteter i Norden og SADCC-landene. Imidlertid peger de samme instanser på, at Nordplus-programmet er i en opbygningsfase, og at det ikke i den nuværende forsøgsperiode forekommer hensigtsmæssigt at udvide projektet. I stedet foreslås det at afvente resultaterne af denne forsøgsperiode inden en eventuel udvidelse af programmet.

En hel del remisinstanter tilføjer, at der formentlig vil være væsentlige problemer forbundet med den foreslåede udvidelse bl.a. på grund af kulturelle og sproglige forskelle mellem de to regioner, der kræver andre regler og bestemmelser end de nuværende retningslinjer for Nordplus-programmets administration.

Endelig peger flere remisinstanter på, at der allerede eksisterer muligheder gennem bistandsmidlerne for studerende fra SADCC-landene for studieophold ved nordiske universiteter og højere læreanstalter.

Kulturudvalget er enig med forslagsstillerne i, at det er en væsentlig opgave at give studerende og lærere fra SADCC-landene mulighed for studieophold i Norden for at fremme den mellemfolkelige forståelse. Samtidig finder Kulturudvalget, at det er vigtigt, at Nordplus-programmet kommer til at fungere efter hensigten i forsøgsperioden, jf. iøvrigt udvalgets betænkning over medlemsforslag A 872/k om foranstaltninger for Nordplus-programmets gennemførelse.

Med disse begrundelser er det Kulturudvalgets opfattelse, at Nordplus-programmet ikke i forsøgsperioden bør udvides til også at omfatte studerende fra SADCC-landene, men at studerende og lærere fra disse lande bør henvises til at benytte de ordninger på bistandsområdet, der allerede er etableret i Norden.

Kulturudvalget skal på denne baggrund indstille,

at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsforslag A 865/k om et styrket Nordplus-program.

Oslo, den 26. september 1989

Atli P. Dam (Jyfl)

J.K. Hansen (S)

Formand

Ulla Johansson (S)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryytänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Ingrid I. Willoch (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program

(Väckt av Gunnar Björk samt Hugo Bergdahl, Johan Buttedahl, Knud Glønborg, Anneli Jäätteenmäki, Páll Pétursson, Mirja Ryyänen och Valgerður Sverrisdóttir)

Nordplus är ett konkret initiativ som ökar möjligheterna för unga att studera i annat nordiskt land. I förlängningen kan det också öppna dörren mot EG:s studentutbytesprogram. Studentutbytet är en mycket viktig del i arbetet för att öka den internationella förståelsen. Men det är också viktigt att ha ett brett internationellt utbyte i en värld där gränser suddas ut och kontakter mellan länder blir allt vanligare. Samtidigt finns det en risk att de stora utbytesordningarna vänder sig mot de länder/geografiska områden som är ekonomiskt intressanta. Därför är det viktigt att Norden som enhet försöker öka utbytet också med andra områden. Även i detta sammanhang kan Nordplus användas som "språngbräda". Internationella förhandlingar av den typen torde numera ingå i Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets mandat efter att man bildat en internationell kommitté i Nordiska rådet.

Det som nämnts här ovan gör Nordplus väl lämpat för ett samarbete med universitet i SADCC-regionen. Också samarbetet med södra Afrika eller frontlinjestaterna är något som har fått en högre prioritet i det nordiska samarbetet genom den Internationella kommitténs tillkomst.

Ett sätt att uppfylla avtalet om ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan de nordiska länderna och SADCC-länderna måste vara att öka studentutbytet mellan de båda regionerna. Det är viktigt att konstatera att Nordplus i första hand är ett nordiskt samarbete. Dock bör det också ses som en möjlighet att öka samarbetet med regioner utanför Norden. Det gäller inte minst EG-samarbetet. I detta fall programmen ERASMUS och Comett. Men också med andra regioner som t ex södra Afrika.

Avtalet mellan de nordiska ländernas regeringar och SADCC-länernas regeringar är högt prioriterat i de nordiska ländernas biståndsprogram. Att öka antalet utbytesavtal mellan universitet i Norden och södra Afrika är ett mycket bra sätt att uppfylla både avtalets anda och bokstav. Att utveckla den här typen av kulturutbyten mellan regionerna har de nordiska regeringarna till stor del bortsett från.

Vi vill därför föreslå att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att under en försöksperiod utöka Nordplus med 15 stipendier för utbytesavtal mellan studenter vid universitet i Norden och Södra Afrika

att anslå medel för lärarutbyte mellan universiteten i Norden och SADCC-regionen.

Stockholm den 6 december 1989

Gunnar Björk (c)

Johan Buttedahl (Sp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Mirja Ryyänänen (K)

Hugo Bergdahl (fp)

Knud Glønborg (KrF)

Páll Pétursson (F)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 423
Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 866/j om opprettelse av et internasjonalt utvalg er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 31. januar 1989, 14. februar 1989, 27. juni 1989, 25. september 1989 og den 13. november 1989.

1. Medlemsforlaget

Medlemsforlaget er stillet den 9. december 1988.

I medlemsforlaget foreslås det,

at Nordisk Råd beslutter at oprette et internationalt udvalg gennem en ændring af § 24 i Rådets forretningsorden i overensstemmelse med det bilag, der er vedlagt medlemsforlaget, samt at ændringerne træder i kraft umiddelbart.

Forslagsstillerne redegør indledningsvis for, hvorledes Nordisk Råds internationale virksomhed hidtil har været varetaget, dels af præsidiets, dels af udvalgene og dels af præsidiensekretariatet. Ligeledes redegøres der for, hvilke internationale organisationer man fortrinsvis har haft kontakt med. Det anføres, at selv om Nordisk Råds internationale aktivitet ikke er ubetydelig, er mangelen på samordning og kontinuitet åbenbar.

Derudover redegør forslagsstillerne for præsidiets nedsættelse af den Internationale Samarbejdskomité og dens mandat samt om indholdet af komiteens betænkning, der blev afgivet den 2. december 1988.

I komiteens betænkning er en lang række forslag, hvoraf forslaget om oprettelse af et internationalt udvalg fremmes i nærværende medlemsforslag.

Et internationalt udvalg under Nordisk Råd skulle have følgende arbejdsopgaver:

1. at behandle relevante medlemsforslag.

2. at afgive udtalelse over et antal beretninger fra organer, som arbejder på det internationale område.

3. at have ansvar for samordning af de internationale sagsspørgsmål, incl. Europa-spørgsmål, inden for Nordisk Råd.

4. at have ansvar for udrednings- og programarbejde i Europa-spørgsmål og

5. at aflaste præsidiets i visse løbende internationale kontakter.

Det understreges, at rådets øvrige udvalg også fortsat skulle behandle spørgsmål med internationale relationer på sine sagsområder. Præsidiets kontakter kunne begrænses til det højeste niveau i andre internationale organisationer.

Komiteen foreslår, at det nye udvalg skulle have ti medlemmer, to fra hvert land, og at man ved nedsættelsen bør efterstræbe en retfærdig partipolitisk fordeling af posterne. Dublering af udvalgspladser kunne undgås eller begrænses gennem en samtidig formindskelse af antallet af medlemmer i andre udvalg. Komiteen henviser her til Økonomisk Udvalg og Kulturudvalget, men afstår fra at fremkomme med konkrete forslag på dette punkt.

Komiteen mener, at det er vigtigt, at det nye udvalg skulle kunne nedsættes allerede ved 37. session i Stockholm 1989. Dette motiverer komiteen specielt med, at udvalget på den måde allerede i løbet af sommeren og efteråret 1989 skulle kunne påtage sig samordningsansvaret for og forberedelsen af de Europa-relaterede spørgsmål, som dels den Internationale Samarbejdskomité med støtte i et nyt mandat fra præsidiets, dels Nordisk Ministerråd arbejder med.

Forslagsstillerne deler den Internationale Samarbejdskomités syn på behovet for et særligt udvalg for internationale spørgsmål.

Forslagsstillerne kan også anbefale komiteens forslag til arbejdsopgaver for det nye udvalg og til arbejdsfordeling mellem rådsorganerne i den fremtidige behandling af internationale samarbejdsspørgsmål.

Forslagsstillerne er ligeledes enige med komiteen om, at det internationale udvalg bør sammensættes af ti medlemmer, to fra hvert land, og at sammensætningen – på samme måde som det efter beslutning af præsidiets er tilfældet med Budget- og Kontroludvalget – efter forhandling kommer til af afspejle de partipolitiske styrkeforhold i rådet.

Forslagsstillerne mener også, at komiteens forslag om en gennemgang af arbejdsformerne inden for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd bør ske i begyndelsen af 1990'erne. En sådan gennemgang bør naturligvis også omfatte udvalgenes sammensætning og kan af den grund føre til, at man i fremtiden kan undgå dubleringer for så vidt angår udvalgsposter.

Forslagsstillerne anser det ligesom komiteen for vigtigt, at det nye udvalg gennem de nødvendige ændringer af § 24 i forretningsordenen for Nordisk Råd kan nedsættes allerede ved 37. session. Dette ville også lette det videre arbejde med mange af komiteens forslag om øgede internationale kontakter m. m.

Med hensyn til spørgsmålet om sekretariatsfunktionen henvises til ko-

miteens forslag om, at der oprettes en stilling som international sekretær i præsidiasekretariatet.

2. Remissudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss hos de nordiske partigrupper og nationale delegationer.

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske partigrupper

Den Konservative Gruppe mener, at den Internationale Samarbejdskomité's arbejde må overvejes nærmere, hvorfor gruppen på det bestemteste afviser at tage stilling til medlemsforslaget allerede ved Nordisk Råds 37. session.

Af denne grund vil gruppen ved et senere tilfælde behandle forslaget. Gruppen er dog yderst tvivlende over for det principielt rigtige i at nedsætte et internationalt udvalg. Derimod mener man, at der kan være grund til nærmere at overveje nedsættelse af en international komité direkte under præsidiet. Sagssamarbejdet, f.eks. med hensyn til den europæiske integration, bør dog fortsat behandles af de forskellige fagudvalg.

Midtengruppen mener, at det er vigtigt, at Nordisk Råd fører en aktiv politik for til stadighed at følge udviklingen i vor omverden.

Gruppen anfører, at vor omverden bestandigt forandres. Forskellige samarbejdsformer, både bilaterale og multilaterale, udvikles. Alt dette gør, at Nordisk Råd må skabe en klar strategi omkring et internationalt samarbejde for fremtiden. Ikke mindst udviklingen i Europa kræver dette. Midtengruppen er dog ikke i dag parat til at tage stilling til at oprette et internationalt udvalg. Gruppen anbefaler i stedet for, at den Internationale Samarbejdskomité forlænges, og at spørgsmålet om et internationalt udvalg prøves ved næste session.

Gruppen gør ligeledes opmærksom på, at behovet for en gennemgang af Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds arbejdsformer nævnes i medlemsforslaget. Gruppen tror, at dette er en nødvendighed for at udvikle og styrke det nordiske officielle samarbejde. Det er vigtigt, at arbejdet bliver mere målrettet, og at der udvikles former for at få en bedre opfølgning af beslutninger. En gennemgang af arbejdsformerne bør påbegyndes omgående, mener gruppen.

Den Socialdemokratiske Gruppe mener, at de spørgsmål, som tages op både i nærværende medlemsforslag og i medlemsforslag A 862/j, bør behandles i forbindelse med den Internationale Samarbejdskomité's betænkning i sin helhed.

Gruppen mener, at den betænkning, som den Internationale Samarbejdskomité har afgivet, er så omfattende, at det kræver betydeligt længere tids diskussion og bearbejdning i partigruppen.

Gruppen er derfor endnu ikke parat til at afgive en udtalelse over medlemsforslaget.

Den Venstresocialistiske Gruppe udtaler for det første, at de er enige i hovedsynspunkterne og konklusionerne i den Internationale Samarbejds-komité's indstilling. De lægger stor vægt på, at der oprettes et eget internationalt udvalg.

For det andet ser gruppen helst, at dette udvalg oprettes på Nordisk Råds session i marts 1989, men hovedsagen er, at udvalget oprettes med størst muligt flertal. De er derfor åbne over for, at afgørelsen udsættes til næste session.

For det tredje gør gruppen opmærksom på, at de nordiske lande i mange år har haft nær kontakt og forsøgt at samordne sin politik i en række internationale organer og sagsområder. Denne kontakt og dette samarbejde kunne trænge til parlamentarisk støtte og debat på nordisk plan, altså i Nordisk Råd. Et internationalt udvalg vil være et egnet redskab til dette formål, mener man.

For det fjerde peger man på, at udøvelsen af de nordiske landes officielle udenrigspolitik selvfølgelig er regeringernes ansvar og ret. Et internationalt udvalg kunne imidlertid aktivisere nordiske parlamentarikere i den demokratiske debat om forudsætningerne og retningerne for fortsat nordisk samarbejde om internationale spørgsmål.

For det femte peger gruppen på, at det internationale samarbejde, som finder sted inden for områder som miljø, økonomi, bistand og arbejdet med menneskerettigheder får en større vægt. Nordiske parlamentarikers engagement, diskussioner og forslag kan sikres en sådan status, at det kan medvirke til skabelsen af en fælles nordisk optræden.

For det sjette påpeger gruppen, at de internationale spørgsmål allerede i dag er af et sådant omfang, at det af hensyn til præsidiets arbejdssituation vil være hensigtsmæssigt med oprettelsen af et internationalt udvalg.

Nationale delegationer

I *Danmarks Riges Delegation* var der enighed om, at medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/j måtte gennemgå en nærmere drøftelse i partigrupperne ved møderne den 30. januar 1989, og at der måtte kunne forventes klarere tilkendegivelser derfra. Behandlingen i delegationen viste imidlertid forskellige vurderinger i den daværende fase.

De Konservatives og Venstres medlemmer af delegationen fandt, at der var grund til at diskutere forslaget om et internationalt udvalg, som de så på med skepsis, idet det rejste flere problemer.

Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis medlemmer anså forslaget om et internationalt udvalg som en logisk konsekvens af udredningskomiteens arbejde og kunne derfor støtte forslaget.

Finlands delegation har ikke fundet anledning til i daværende fase at tage endelig stilling til de i medlemsforslagene A 862/j, A 866/j og A 867/e

fremlagte forslag, men har til hensigt at fortsætte behandlingen af dem inden for den delegation, som konstituerer sig i og med åbningen af Riksdagen 1989. Dette gælder specielt forslaget om nedsættelse af et permanent internationalt udvalg i Nordisk Råd, som endnu ikke er modent til behandling på 37. session.

Delegationen slutter imidlertid op om den almene intention om behovet for at øge effektiviteten og hastigheden i det nordiske samarbejde for at kunne møde de udfordringer, som det øgede internationale samarbejde og specielt den europæiske integration udgør for Norden.

Ålands delegation tilslutter sig de i medlemsforslaget fremlagte synspunkter med hensyn til behovet for en reformering af rådets arbejdsformer med henblik på at sikre, at det internationale engagement udvikles. En sådan reform skulle bidrage til at højne Nordisk Råds status over for det øvrige europæiske samarbejde, mener man.

Delegationen er klar over de problemer, som oprettelse af et nyt udvalg indebærer, og specielt i det her tilfælde, hvor det foreslåede udvalgs arbejdsopgaver ville berøre samtlige nuværende udvalgs sagsområder. Det påpeges, at det naturligvis er påkrævet med en omsorgsfuld grænsedragning, således at de forskellige udvalgs sagsbehandling ikke hæmmes, samtidig med at en vis fleksibilitet må forudsættes med hensyn til fremtidige spørgsmål. Delegationen mener, at det kunne være et alternativ at overveje muligheden af at omfordele sagerne i de nuværende udvalg, således at et internationalt udvalg oprettes uden at antallet af udvalg af den grund øges.

Udvalgstanken er tiltalende ud fra en ålandsk synsvinkel. Hvis rådet i stedet for skulle gå ind for en komité eller lignende, ville det indebære, at den nuværende ret, som de selvstyrende områder har til at deltage i udvalgsarbejdet, ville blive dårligere, da visse arbejdsopgaver, som behandles af udvalg, kan komme til at behandles af komiteen. Dette ville indebære en tilbagegang i forhold til den ret, som de selvstyrende områder har i dag ifølge Helsingfors-aftalen. Delegationen betoner derfor betydningen af, at man i forbindelse med et komitéalternativ sikrer de selvstyrende områders ret til deltagelse på samme måde som i udvalg.

Islands delegation har besluttet at give sin støtte til forslaget om oprettelse af et internationalt udvalg. Der blev dog taget forbehold om, at partigrupperne endnu ikke har behandlet forslaget.

Med hensyn til sekretariat for det foreslåede internationale udvalg mente delegationen, at udvalgets sekretær burde være underlagt selve udvalget (undtagen i administrative spørgsmål), på samme måde som sekretærerne for de øvrige udvalg.

Den norske delegations medlemmer har bekræftet deres ønske om øget internationalt engagement fra de nordiske samarbejdsorganers side, både regeringernes og parlamentarikernes.

Delegationsmedlemmerne vil, efter at have udvekslet foreløbige synspunkter på forslagets indhold og behandling, fortsætte drøftelserne i partigruppernes regi.

Den svenske delegation har besluttet ikke at ville afgive nogen udtalelse, men at henskyde sagen til partigrupperne.

Delegationen har endvidere besluttet at foreslå præsidiets, at medlemsforslaget skulle slutbehandles ved rådets ordinære session i Reykjavik.

3. Utvalgets synspunkter

Juridisk udvalg er blitt orientert om at presidiet har besluttet å nedsette en komité som skal utrede Nordisk Råds arbeidsformer, belsutningsprosesser m. v. På denne bakgrunn mener utvalget at det ikke vil være hensiktsmessig å drøfte enkeltstående organisatoriske spørsmål i utvalget. Juridisk utvalg forutsetter at medlemsforslag A 866/j inngår i en helhetsvurdering og behandles i den av presidiet vedtatte organisasjonsutredning.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk utvalg innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 866/j om opprettelse av et internasjonalt utvalg.

Mariehamn, den 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott

(Väckt av Karin Söder samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Anker Jørgensen, Theo Koritzinsky, Ólafur G. Einarsson och Páll Pétursson)

Inledning

Nordiska rådets internationella verksamhet har bedrivits i enlighet med riktlinjer, som presidiet fastställt (senast 1987). I verksamheten deltar presidiet, utskotten och presidiesekretariatet. Presidiet har strävat till att upprätthålla kontinuerliga kontakter med några centrala europeiska parlamentariska församlingar såsom Europaparlamentet, Benelux-parlamentet och Europarådet. Det har varit fråga dels om ömsesidig närvaro vid sessioner samt studie- och kontaktbesök. I de sammanhangen har presidiet även besökt sådana organisationer som EFTA, GATT och OECD. Här skall också rådets internationella konferenser uppmärksammas.

Utskotten har genom sina ordföranden och viceordföranden upprätthållit kontakter med ovan nämnda och vissa andra internationella organisationer, särskilt inom FN-familjen, i form av studiebesök och deltagande i konferenser och seminarier.

Presidiesekretariatet har försökt upprätthålla motsvarande kontakter på sekretariatsnivå samt etablera samarbete, när det gäller utbyte av information och dokumentation.

Trots att rådsorganens internationella aktiviteter ej är obetydliga är bristen på samordning och kontinuitet uppenbar. Genom att de internationella aktiviteterna inte kunnat planeras tillräckligt systematiskt blir också uppföljningen av studiebesök m m lätt lidande. Verksamheten får ett drag av punktvisa insatser, vilket också gäller insatserna för att öka kännedomen om det nordiska samarbetet och dess resultat i omvärlden.

Samtidigt är det uppenbart att interna nordiska åtgärder för att förbättra levnadsvillkoren och livskvaliteten i medlemsländerna på allt fler områden blir verkningslösa, om de ej företas i samverkan med världen utanför Norden. Nordiska rådets presidium tillsatte därför i november 1987 en parlamentarisk tiomannakommitté för att utreda behovet av ökade nordiska insatser i det internationella miljö- och biståndssamarbetet, kultursamarbetet, arbetet med narkotikafrågor samt frågor om jämställdhet och om den nordiska representationen i internationella organisationer. Därutöver skall kommittén behandla frågor som berör samarbetet på det ekonomiska området mot bakgrunden av medlemsländernas olika anknytningar till särskilt EG och EFTA.

Den internationella samarbetskommitténs förslag

Kommittén avgav sitt betänkande den 2 december 1988. Betänkandet innehåller en omfattande analys av hur det nordiska samarbetet inom en rad internationella organisationer fungerar samt en kartläggning av rådsorganens internationella kontakter och aktiviteter. Kommittén har även bedömt möjligheterna för Nordiska rådet att intensifiera sitt arbete för att stärka det nordiska samarbetet i relation till utvecklingen inom EG.

Betänkandet utmynnar i ett betydande antal förslag till fortsatta åtgärder för att ge den internationella dimensionen i det nordiska samarbetet större tyngd och konsistens och för att för omvärlden bättre synliggöra resultaten av detta samarbete. I ett särskilt medlemsförslag behandlas frågan hur kommitténs idéer och förslag beträffande organiseringen av det nordiska samarbetet i internationella fora och ökade insatser på olika sakområden med internationell anknytning skall upptas till vidare bearbetning inom rådet och av regeringar och ministerråd.

Kommittén föreslår även att ett nytt utskott för internationella frågor inrättas inom rådet. Utskottet skulle ha följande fem huvuduppgifter:

1. att bereda relevanta medlemsförslag,
2. att avge yttranden över ett antal berättelser av organ som verkar på det internationella fältet,
3. att ha samordningsansvar för de internationella sakfrågorna, inklusive Europafrågorna, inom Nordiska rådet,
4. att ansvara för ett utrednings- och programarbete i Europafrågorna,
5. att avlasta presidiet vissa löpande internationella kontakter.

Rådets övriga utskott skulle också i fortsättningen handlägga frågor med internationell anknytning på sina sakområden. Presidiets kontakter kunde begränsas till den högsta nivån i andra internationella organisationer.

Kommittén föreslår att det nya utskottet skulle ha tio medlemmar, två från vart land och att man vid tillsättningen bör eftersträva en rättvis partipolitisk fördelning av posterna. Dubblering av utskottsplatserna kunde undvikas eller begränsas genom en samtidig minskning av antalet medlemmar i andra utskott. Kommittén hänvisar här till ekonomiska utskottet och kulturutskottet, men avstår från att göra konkreta förslag på denna punkt.

Kommittén finner det angeläget att det nya utskottet skulle kunna inrättas redan vid den 37:e sessionen i Stockholm 1989. Kommittén motiverar detta särskilt med att utskottet därigenom redan under sommaren och hösten 1989 skulle kunna påta sig samordningsansvaret för beredningen av de Europa-relaterade frågor, som dels den internationella samarbetskommittén i stöd av ett nytt mandat från presidiet, dels Nordiska ministerrådet arbetar med.

Förslagsställarna

Förslagsställarna delar den internationella samarbetskommitténs syn på behovet av ett särskilt utskott för internationella frågor. En sådan reform skulle säkra att den internationella dimensionen i rådets arbete skulle kunna utvecklas metodiskt och med ett optimalt utnyttjande av den kompetens och de resurser rådet kan förfoga över.

Förslagsställarna kan också tillstyrka kommitténs förslag till arbetsuppgifter för det nya utskottet och till arbetsfördelning mellan rådsorganen i den framtida hanteringen av internationella samarbetsfrågor. Förslagsställarna vill betona vikten av att informationsflödet till och från Norden i frågor av betydelse för det nordiska samarbetet kan tillpassas de verkliga behoven och att man i kontaktverksamheten utvecklar ett stabilt nätverk mellan rådets organ och relevanta internationella organisationer.

Förslagsställarna är likaså eniga med kommittén om att det internationella utskottet bör sammansättas av tio medlemmar, två från vart land, och att sammansättningen, på samma sätt som fallet enligt beslut av presidiet är i fråga om budget- och kontrollutskottet, efter förhandlingar kommer att avspegla de partipolitiska styrkeförhållandena i rådet. Förslagsställarna understryker, att det nya utskottets uppgifter, inte minst de integrationspolitiska, är viktiga och att arbetet i utskottet kommer att ställa stora krav på medlemmarnas engagemang och beredvillighet till möten och aktiviteter utanför den för utskotten sedvanliga mötesordningen.

I detta sammanhang vill förslagsställarna ta fasta på kommitténs förslag om att en översyn av arbetsformerna inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet bör ske i början av 1990-talet. En sådan översyn bör naturligen också gälla utskottens sammansättning och kan följaktligen leda till att man i framtiden kan undvika dubbleringar beträffande utskottsuppdraget.

Förslagsställarna anser liksom kommittén det viktigt att det nya utskottet genom nödiga ändringar av 24 § i arbetsordningen för Nordiska rådet kan inrättas redan vid den 37:e sessionen. Detta skulle också underlätta det vidare arbetet med många av kommitténs förslag om ökade internationella kontakter m m.

I fråga om sekretariatsfunktionerna hänvisas till kommitténs förslag att en tjänst som internationell sekreterare inrättas vid presidiesekretariatet.

Med hänvisning till det ovanstående föreslår vi att Nordiska rådet beslutar att inrätta ett internationellt utskott genom att ändra rådets arbetsordning § 24 i enlighet med vad som föreslås i Bilaga, samt att ändringarna träder i kraft omedelbart.

Stockholm den 9 december 1988

Karin Söder (c)

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Anker Jørgensen (S)

Theo Koritzinsky (SV)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Páll Pétursson (F)

BILAGA

Förslag till ändringar i arbetsordningen för Nordiska rådet

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

§ 24

I rådet skall finnas ett juridiskt utskott, ett kulturutskott, ett social- och miljöutskott, ett kommunikationsutskott, ett ekonomiskt utskott och ett budget- och kontrollutskott.

I rådet skall finnas ett juridiskt utskott, ett kulturutskott, ett social- och miljöutskott, ett kommunikationsutskott, ett ekonomiskt utskott, ett budget- och kontrollutskott och ett *internationellt utskott*.

styckena 2–6 oförändrade

Budget- och kontrollutskottet består av fjorton medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Norges och Sveriges delegationer envar två och Islands delegation en. Övriga medlemmar utgörs av ordförandena i de andra utskotten eller de ersättare för ordföranden som respektive utskott utser.

Budget- och kontrollutskottet består av *femton* medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Norges och Sveriges delegationer envar två och Islands delegation en. Övriga medlemmar utgörs av ordförandena i de andra utskotten eller de ersättare för ordförandena som respektive utskott utser.

Internationella utskottet består av tio medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Islands, Norges och Sveriges delegationer envar två.

Presidiet kan fastställa regler för utskottens arbete.

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam

(Medlemsförslaget väckt av Sten Svensson, se s. 440 Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Köpenhamn den 15 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställes,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ställa medel till förfogande för nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam.

Förslagsställarna pekar på att debatten och osäkerheten kring det vanliga tandfyllnadsmaterialet amalgamets eventuella skaderisker skapat oro bland allmänheten. Ett stort antal människor misstänker sig lida av kvicksilverförgiftning genom exponering för kvicksilver. En svensk expertgrupp (LEK-utredningen) konstaterade 1987 att oorganiskt kvicksilver är ett gift och att det finns en rad undersökningar som visar att amalgamfyllningar avger kvicksilverånga. Epidemiologiska undersökningar som skulle ge säkra slutsatser om effekter av amalgam fanns dock inte. Expertgruppen drog slutsatsen att amalgam är ett ur toxikologisk synvinkel olämpligt tandfyllningsmaterial och att användandet av amalgam borde avvecklas när tillfredsställande ersättningsmaterial utvecklats. Vidare erinras om, att odontologiska och medicinska fakulteter i Sverige har som en angelägen uppgift framhållit forskning rörande effekterna på centrala nervsystemet av dentala amalgam och från dessa kommande kvicksilver. Studier rörande frekvensen av biverkningar av dentala material har också ansetts angelägna. I Sverige utarbetades 1988 ett tvärsektorielt forskningsprogram vad gäller kvicksilver från amalgam och dess påverkan på hälsan.

Situationen inom tandvården är i de nordiska länderna i många avseen-

den likartad. Frågan om kvicksilvrets toxikologiska effekter har förmodligen väckt störst intresse i Sverige, men den torde vara ett problem också i övriga nordiska länder. Erfarenheterna av nordiskt samarbete på olika forskningsområden visar att gemensamma nordiska forskningsinitiativ och gemensamt utnyttjande av specialkunskaper kan föra till ett bättre utnyttjande av resurserna. Såvitt gäller frågan om nordisk forskning kring skaderisker av amalgam torde direkta kontakter mellan forskare på fältet vara det bästa sättet att få till stånd ett samarbete. Forskningen skulle kunna knytas till någon befintlig institution. Förslagställaren understryker, att det är synnerligen angeläget att resurser ställs till förfogande för denna forskning, som inte hittills fått det ekonomiska stöd som krävs.

2 Remissyttranden

Yttranden har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner:

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Island

Islands universitet, odontologiska fakulteten

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet

Sverige

Socialstyrelsen

Medicinska forskningsrådet

Karolinska institutet

Uppsala universitet, institutionen för neurologi

Uppsala universitet, biomedicinskt centrum

Lunds universitet, medicinska fakulteten

Lunds universitet, odontologiska fakulteten

Umeå universitet, medicinska fakulteten

Umeå universitet, odontologiska fakulteten

Göteborgs universitet, odontologiska fakulteten

Universitetet i Linköping

Sveriges tandläkarförbund

2.2 Remissinstanser som förordar forskningssamarbete över ett större antal material, inklusive amalgam

Norden

Nordisk institut för odontologisk materialprovning (NIOM)

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)

Danmark

Sundhedsministeriet
 Dansk Tandlægeforening
 Praktiserende Tandlægers Organisation
 Tandlægenes Nye Landsforening

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet
 Helsingfors universitet, medicinska fakulteten
 Finska tandläkarsällskapet

Norge

Sosialdepartementet
 Den norske tannlegeforening

*2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget**Norden*

Nordiska hälsovårdshögskolan

Finland

Ålands landskapsstyrelse

Island

Hälso- och försäkringsministeriet

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Islands universitet, odontologiska fakulteten anser det naturligt att ett eventuellt nordiskt forskningssamarbete om amalgam överläts till Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM).

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge tillstyrker förslaget då frågan om möjliga skadeverkningar av amalgam är ett smalt forskningsområde som väl lämpar sig för nordiskt samarbete. Ett forskningsprogram bör också omfatta alternativa fyllnadsmaterial.

Socialstyrelsen i Sverige delar uppfattningen att det vore värdefullt med en samordning av nordisk forskning kring skaderisker av amalgam. Det är viktigt att denna forskning blir så tvärspektoriell som möjligt. En gemensam nordisk satsning på sådan forskning borde öka möjligheterna till en sådan tvärspektoriell forskning. Olika specialkunskaper bör på det sättet kunna tillföras den pågående forskningen. Vad gäller svenska institutioner vore det enligt styrelsens mening lämpligt att undersöka om Karolinska Institutet kan påta sig ansvaret för ett nordiskt forskningssamarbete i denna fråga. Vidare tillstyrks att särskilda medel ställs till förfogande för ett nordiskt forskningssamarbete. I så fall bör man inledningsvis ordna ett forskningsseminarium på nordisk basis vad gäller aktuell forskning.

Medicinska forskningsrådet (MFR) i Sverige ser positivt på en gemensam nordisk satsning rörande forskning kring amalgam och hälsa. Det bästa vetenskapliga utbytet torde erhållas genom satsningar inom ramen för existerande forskningsgrupper. Nordiska rådet kan på ett värdefullt sätt bidra till ökade möjligheter till vetenskapligt samarbete och sambruk av resurser genom avsättande av medel, att förslagsvis utnyttjas i form av forskarlöner och resestipendier. MFR pekar på att Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM), beläget i Oslo, bedriver en omfattande och framgångsrik forskning av såväl grundforskningskaraktär som mer tillämpad karaktär inom området. NIOM finansieras gemensamt av de nordiska länderna. Forskare på olika nivå från de fyra svenska odontologiska fakulteterna är och har varit verksamma vid institutet under längre eller kortare perioder.

Slutsatserna i den s. k. LEK-utredningen föranledde socialstyrelsen att låta ta fram ett tvärsektorielt forskningsprogram vad gäller kvicksilver från amalgam och dess påverkan på hälsan. Socialstyrelsen föreslog därefter regeringen att MFR skulle ges ett särskilt uppdrag att initiera och samordna forskningsinsatser vad gäller hälsoeffekter av amalgam samt att särskilda medel skulle ställas till rådets förfogande för ändamålet. Då sådana centrala medel uteblivit, har MFR på eget initiativ avsatt medel till ändamålet och ett avsevärt antal ansökningar inom ramen för detta program och med vitt skilda forskningsinriktningar har nyligen behandlats.

Karolinska institutet i Sverige är berett att ta ett samordnande ansvar för projektet rörande nordiskt forskningssamarbete rörande amalgamets skaderisker i enlighet med medlemsförslaget. Ansvaret bör ej ligga enbart på en institution utan ledas av en ledningsgrupp bestående av representanter från berörda institutioner och institut och samarbete etableras med andra universitet och högskolor såväl inom Sverige som inom Norden.

Den tvärsektoriella inriktningen på problemställningen som även är ett för miljömedicinen angeläget problem kräver medverkan från forskare från olika discipliner. För att möjliggöra ett intensifierat forskningssamarbete inom medicin och odontologi vad gäller biologiska effekter av dentala material har en referensgrupp nyligen tillsatts.

Vid den odontologiska fakulteten finns sedan drygt ett år en professur i odontologisk toxikologi, den enda i sitt slag i Norden.

Forskningssamarbete är redan etablerat kring kvicksilver/amalgamproblemet med Huddinge sjukhus. Krav har rests på att amalgam skall förbjudas så snart fullgoda ersättningsmaterial finns framtagna. Vid Centrum för Biomaterial och Dentalteknik, Karolinska institutet pågår sedan 1985 ett tvärvetenskapligt forskningsprogram över nya tandfyllnadsmaterial.

Uppsala universitet, institutionen för neurologi erinrar om att frågan om skaderisker av amalgam har diskuterats framför allt i Sverige och Norge. För att effektivisera forskningen kring eventuella skaderisker av amalgam förefaller det rimligt att satsa på ett nordiskt forskningssamarbete. Härvid

pekas på redan existerande nordiskt samarbete vid odontologiska materialprovningsinstitutet (NIOM). Då det i medlemsförslaget framförts önskemål om att ansvaret för det nordiska forskningssamarbetet knyts till en ledande svensk institution föreslår institutionen att ledningen i så fall förläggas till Institutet för miljömedicin i Stockholm som är den institution i Sverige som är mest framstående när det gäller forskning kring tungmetaller. Beträffande inriktningen av forskningen framhålls vikten av projekt som försöker klarlägga eventuella toxiska effekter på det centrala och perifera nervsystemet.

Uppsala universitet, biomedicinskt centrum anser medlemsförslaget välkommet. Skall ett sådant förslag få förankring i verkligt forskningssamarbete krävs emellertid att nya resurser tillskjuts för ändamålet. Centret delar inte förslagsställarens uppfattning om lämpligheten av att någon enskild institution skall få ett avgörande inflytande på fördelningen av medlen. Dessa bör istället disponeras av ett nationellt organ, lämpligen Medicinska forskningsrådet (MFR). MFR har ansökningar inne för bedömning inom ramen för den miljon SEK som för 1989/90 kommer att omfördelas till forskning om amalgamets skaderisker. MFR i Sverige, i samarbete med sina systerorganisationer i de övriga nordiska länderna, bör sålunda få ansvar att utlysa medel för det avsedda forskningsarbetet.

Universitetet i Linköping, utbildnings- och forskningsnämnden tillstyrker förslaget under förutsättning att resurser ställs till förfogande. Om ansvaret för ett nordiskt forskningssamarbete skall bedrivas vid en svensk institution måste detta dock bli föremål för vidare utredning.

Lunds universitet, medicinska fakulteten instämmer till fullo med förslagsställaren, att det finns stor anledning att utreda amalgamets eventuella skadeverknings. Fakulteten anser det djupt beklagligt att de svenska statsmakterna inte anslog medel och att medicinska forskningsrådet bara kunde avsätta marginella medel. Vad gäller organisationen av ett nordiskt samarbete anser fakultetsstyrelsen att Nordiska rådet borde tillsätta en expertgrupp, till vars förfogande ställs forskningsmedel. Om Nordiska rådet ändå väljer att utse en samordnande institution bör i första hand en institution vid medicinsk fakultet komma ifråga, t. ex. institutionen för yrkes- och miljömedicin vid Lunds universitet.

Lunds universitet, odontologiska fakulteten anser att samordning av den föreslagna verksamheten bör ske inom NIOM. Vid detta institut bedrivs sedan snart 20 år internationellt ledande forskning samt standardiserings- och upplysningsverksamhet avseende dentala material.

Göteborgs universitet, kansliet för medicin och odontologi ställer sig positiv till ett nordiskt forskningssamarbete rörande amalgamets skaderisker. För att studera frågan om amalgamet ger upphov till de aktuella sjukdomssymptomen bör epidemiologisk forskning och interventionsstudier prioriteras. Grundforskning inom området bör erhålla resurser för studier inriktade på att utveckla ett acceptabelt tandersättningsmaterial.

Umeå universitet, medicinska fakulteten ser för sin del flera lösningar på frågan om samordning av forskningsinsatserna inom Norden. Antingen kan ansvaret ges till NIOM som är ett av ministerrådet finansierat organ eller också kan frågan överlätas till en expertgrupp bestående av företrädare för institutioner vid olika nordiska universitet med forskningsverksamhet inom detta område. Umeå universitet som har forskning om hälsoeffekter av kvicksilver bör vara representerat i en sådan kommitté och de medel som ställs till förfogande från Nordiska ministerrådet bör kunna tilldelas olika forskningsprojekt efter ansökan och bedömning i en sådan allsidigt sammansatt kommitté.

Umeå universitet, odontologiska fakultetsstyrelsen erinrar om företagna utredningar och förslag om förbud mot användningen av amalgam som framförts av enskilda riksdagsledamöter och som partimotioner. Såväl inom de nordiska länderna som i exempelvis USA, Canada och Japan bedrivs omfattande forskning, dels rörande amalgamens sammansättning och hantering, dels rörande deras möjliga effekter. Inte ens hos den för kvicksilver från dentala amalgam mest exponerade gruppen, nämligen tandvårdspersonal, har man kunnat konstatera samband mellan kvicksilverexponering och hälsotillstånd, självfallet under förutsättning att normal kvicksilverhygien iakttas. Detta utesluter ej att ett samband kan finnas och det är därför angeläget att forskningen inom området tillförs adekvata medel. För de nordiska ländernas del anser fakulteten det mest lämpligt att samordna aktuella projekt genom att ansvaret knyts till NIOM.

NIOM har nära kontakt med forskare i de nordiska länderna, såväl odontologer som medicinare. NIOM torde dessutom genom de omfattande internationella forskningskontakterna ha utomordentliga förutsättningar att initiera och leda tvärspektoriell forskning. Ingen enskild institution vare sig i Sverige eller i övriga Norden torde ha motsvarande kapacitet och övriga förutsättningar för att ansvara för ett tvärspektoriellt forskningssamarbete av hög internationell klass inom det aktuella området.

2.2 Remissinstanser som förordar forskningssamarbete över ett större antal material, inklusive amalgam

Sundhedsministeriet i Danmark instämmer i yttrande från *sundhedsstyrelsen* som påpekar att amalgam endast är ett av flera fyllningsmaterial varav flera har potentiella biverkningar. Med hänvisning bl. a. till NIOM:s biverkningsseminarium anser ministeriet att ökad nordisk aktivitet på området bör äga rum vid NIOM, som redan har praktisk och forskningsmässig expertis. För ökad forskningsaktivitet bör eventuella forskningsmedel till projektet tillföras NIOM. Då giftverkan av amalgam är blygsam skulle det krävas utomordentligt stora resurser att få fram hållbara resultat genom epidemiologisk forskning. Detta är ett av de bästa argumenten för (nordiska) "joint ventures".

Dansk Tandlægeforening har ingen erinran mot förslaget men uppmanar till att parallellt utföra forskning om ersättningsmaterial för amalgam.

Tandlågernes Nye Landsforening erinrar om pågående arbete både nationellt och nordiskt, inklusive NIOM, som bör kunna utnyttjas med existerande resurser och stöd av nationella läkarvetenskapliga fonder. I Danmark har Miljöstyrelsen föreslagit att användning av amalgam i tandvården avvecklas före 1999. Detta sker av hänsyn till miljön och bara indirekt med hänsyn till hälsoskador. Prioriteringen av forskningsmedel kommer därför att inriktas på utveckling av nya och alternativa dentala material.

Praktiserende Tandlægers Organisation anser det felaktigt att inrikta gemensam nordisk forskning bara på skaderisker beträffande amalgam, då dessa måste värderas i ett större sammanhang där riskerna med andra fyllningsmaterial ingår. Om nordisk forskning skall igångsättas bör den sålunda omfatta en bedömning av risken med användning av samtliga godkända fyllningsmaterial. Det är av stor vikt att få fastlagt om alternativa material vad gäller både hållbarhet och risker är att föredra framför amalgam.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland erinrar om det svenska utredningsarbetet och NIOM:s biverkningsseminarium och påpekar att man hittills bl. a. vid val av fyllnadsmaterial i första hand fäst avseende vid de mekaniska egenskaperna av dessa ämnen. Det är uppenbart att man nu och i framtiden bör lägga minst lika stor vikt vid ämnenas biologiska egenskaper och hälsoeffekter. Under en följd av år har medicinalstyrelsen rekommenderat, att tandläkarna bör använda ämnen som är testade och godkända av NIOM. NIOM:s förteckning över tandvårdsmaterial som uppfyller kvalitetskraven har nyligen sänts ut till alla tandläkare i Finland. Vad gäller medlemsförslaget anser ministeriet det inte vara ändamålsenligt att särskilt lyfta fram enbart amalgamet, utan ett eventuellt nordiskt projekt borde innefatta alla material som används inom odontologin.

Uppgiften är så omfattande att alla tillgängliga nordiska resurser inom området bör sammanföras och dessutom bör man eftersträva ett samarbete med europeiska och andra forskningsinstitutioner. En naturlig plats för ett dylikt forskningsprojekt är NIOM. Skäl finns att omfördela institutets resurser för att tillmötesgå krav inom det biologiska och medicinska forskningsområdet.

Helsingfors universitetet medicinska fakulteten föreslår en rekommendation till ministerrådet att ställa medel till förfogande för forskning kring odontologiska material i nordiskt samarbete vid NIOM. Mot bakgrund av det svenska utredningsarbetet noteras att amalgam är ur toxikologisk synvinkel olämpligt som tandfyllningsmaterial och att användandet av amalgam bör avvecklas successivt. Då amalgam fortfarande används, har man framhävt behovet att forska kring amalgam och dess inverkan på hälsan. Dock förefaller omfattande amalgamforskning inte särskilt ända-

målsenlig, eftersom användningen av amalgam redan har minskat avsevärt under de senaste åren, material som ersätter amalgam kan användas, och eftersom särskilda bevis på somatiska problem fortfarande saknas. Å andra sidan anser fakulteten det viktigt att hjälpa patienter som lider till följd av amalgam, oberoende av orsakerna till deras symtom. Vid Helsingfors universitet ges sådan hjälp på en "värklinik" i samband med odontologiska institutionen. Det finns redan ett mycket omfattande spektrum av nya material som ersätter amalgam, och nya material utvecklas varje år. Forskning borde understödjas i första hand på denna sektor.

Finska tandläkarsällskapet hänvisar till att trots att en mycket omfattande forskning visar att hälsoskadlig exponering från amalgamfyllningar är högst osannolik, har ett relativt stort antal människor främst i Sverige ansett sig lida av "amalgamförgiftning". Dessa personer uppvisar i allmänhet symptom som kan ha olika medicinska orsaker. Patienternas problem bör utredas med omsorg och behandlas på olika medicinska kliniker, helst av specialistteam inkluderande tandläkare. Resultaten bör rapporteras och delges de medicinska tillsynsmyndigheterna för att därefter samordnas internordiskt. Mot bakgrund av ovannämnda forskning om amalgam kan man dessutom inte förvänta sig något väsentligt nytt av fortsatt forskning. Däremot bör man effektivare än tidigare utreda möjliga biverkningar av andra, nyare dentala material, t. ex. plast. Vidare borde man satsa medel på att utveckla mera biologiska fyllningsmaterial än amalgam. Upprättandet av ett nytt samordiskt institut för detta ändamål är dock inte nödvändigt då dessa medel med fördel kunde kanaliseras till NIOM.

Tyngdpunkten för NIOM:s forskningsverksamhet har redan börjat ligga alltmer inom det materialbiologiska området. Man bör också sträva till att ännu bättre koordinera forskningen angående biverkningar av dentala material inom de olika tandläkarhögskolorna i Norden. Samarbetet mellan tandläkarhögskolor, medicinska institutioner (yrkes-, miljö- osv.), tillsynsmyndigheter och NIOM kan ytterligare effektiveras.

Socialdepartementet i Norge ställer sig positivt till nordiskt forskningssamarbete på det aktuella området men anser att det bör omfatta alla dentala fyllningsmaterial och övriga material som används i modern tandvård dvs. dentala biomaterial. Ett nordiskt forskningssamarbete bör också ta upp frågor kring ett nordiskt produkt- och biverkningsregister för dentala material.

Vad gäller lokaliseringen hänvisar departementet till att det i Norge finns stor expertis på området toxikologi och allergi bl. a. vid Statens institutt for folkehelse och Yrkeshygienisk institutt i Oslo. Dessutom kan NIOM vara aktuellt.

Den norske tandlegeforening föreslår ett nordiskt forskningssamarbete om i första hand skaderisker vid användning av dentala fyllningsmaterial och i andra hand alla typer av odontologiska material. Frågan om ett nordiskt register för sådana material bör ingå i projektet. Mycket tyder på

att det förekommer mycket få biverkningar av odontologiska material, inklusive amalgam, men det är en fördel att få fram mer kunskap om möjliga biverkningar. Ett nordiskt forskningsprojekt borde inte koncentrera sig på amalgam utan se på biverkningsproblematiken generellt och speciellt på fyllningsmaterial.

2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) påpekar att användningen av kvicksilveramalgam inom tandvården redan tidigare ifrågasatts; i mitten av 1800-talet i USA och på 1920-talet i Tyskland. Bakgrunden är att kvicksilver är ett giftigt ämne. Alla ämnen är giftiga om dosen är tillräckligt hög. I de mängder och den form kvicksilver förekommer i tandamalgam har det ovedersägligen visats att:

1) galvaniska strömmar uppstår i munhålan och att detta kan leda till upplösning av elementärt kvicksilver med bildning av kvicksilver(II)joner. Detta kan leda till en marginal ökning av kroppens belastning av kvicksilver(II),

2) kvicksilverånga bildas i munnen och denna form av oorganiskt kvicksilver kan tas upp i kroppen varvid det oxideras till kvicksilver(II)joner, bl. a. i hjärnan.

Den effekt av kvicksilveramalgam som är säkerställd är att det finns en minoritet av människor som uppvisar överkänslighet (ofta kallat allergi) mot kvicksilver(II). Samtliga andra symtom som i en eller annan form påstås vara orsakade av kvicksilveramalgam har inte vetenskapligt kunnat korreleras till exponeringen. Det torde inte vara möjligt att inom över-skådlig tid vetenskapligt bevisa eller motbevisa förekomsten av dessa skaderisker.

Användningen av kvicksilveramalgam måste därför bestämmas av ett politiskt beslut som grundar sig på människornas önskemål. NHV anser att insatser för forskning främst bör inriktas på att ta fram ersättningsmaterial och säkerställa att dessa inte ger skadliga effekter vid livslång användning.

NHV anser sålunda att medlemsförslaget bör avslås eller ges en sådan inriktning att forskningssamarbetet i första hand omfattar utveckling och skaderisker av icke-kvicksilverbaserade dentala material.

Ålands landskapsstyrelse erinrar om att trots att amalgamanvändningen har varit omfattande torde antalet patienter som uppfattar sig ha blivit sjuka pga. kvicksilver i amalgam vara förhållandevis litet. Problemets omfattning är dock inte sådan att det skulle vara fråga om något större folkhälsoproblem. Landskapsstyrelsen vill därför inte förorda hemställan.

Hälso- och försäkringsministeriet i Island anser med hänvisning till pågående arbete vid NIOM att förslaget är överflödigt och att det är onödigt att bevilja mer pengar än de som nu ges till NIOM:s verksamhet.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att medlemsförslaget tar sikte på eventuella skaderisker med det vanligaste tandfyllningsmedlet, amalgam, som oftast består av ca 50% kvicksilver, drygt 30% silver och mindre mängder tenn, koppar och zink. Amalgam har mer allmänt använts som tandfyllningsmaterial sedan slutet av 1800-talet. Användningen av amalgam har sjunkit radikalt under senare år, medan antalet fyllningar med andra material stiger. Den förbättrade förebyggande tandvården har lett till mindre antal fyllningar överhuvudtaget hos yngre personer.

Personer i medelåldern och äldre har många amalgamfyllningar av en typ som kräver ytterligare behandling och byten. Som alternativa tandfyllningsmaterial används keramiska material, plaster, guldlegeringar och s. k. kompositmaterial. Man synes dock ännu ej ha löst problemet att få fram material som är lika hållbara som amalgam och toxikologiskt tillfredsställande, något som måste visas med testning.

De forskningsrön som för närvarande föreligger stödjer enligt utskottets uppfattning förslagsställarens bedömning att amalgam är ett ur toxikologisk synvinkel olämpligt material som på sikt bör ersättas med andra material, när tillfredsställande sådana utvecklas. Utskottet noterar att Nordiska hälsovårdshögskolan anser att de enda symtom till följd av kvicksilver i amalgam som kunnat vetenskapligt framställas torde bero på överkänslighet (allergi) mot kvicksilver och att man ej anser att sådana symptom som ansetts härröra från s. k. oral galvanism och kvicksilver i kroppen är tillräckligt belagda och att det ej heller torde ha gjorts några epidemiologiska undersökningar som tillåter slutsatser om hälsoeffekter av amalgam. Utskottet har dock särskilt noterat att man i Sverige vid riksdagsbehandling av dessa frågor pekat på riskerna för långvarig exponering för kvicksilver i tandvårdspersonalens arbetsmiljö, i synnerhet potentiella fosterskador då det är påvisat att kvicksilverånga passerar moderkakan och fostren är särskilt känsliga. 1988 underströk svenska socialstyrelsen vikten av ett tvärvetenskapligt samarbete mellan forskare från olika discipliner. Större uppmärksamhet ägnas de icke-metalliska materialen och speciellt kompositmaterialen som alternativ till dentala amalgam. Socialstyrelsen framhöll som angeläget att frekvensen biverkningar av dentala material blir kartlagd samt att graden av allvar hos sådana biverkningar utvärderas, inte enbart vad gäller patientens utan även tandvårdspersonalens reaktioner. I socialstyrelsens rapport lämnades förslag till såväl produkt- som biverkningsregister. Det noterades, att själva materialutvecklingen krävde stora resurser och i huvudsak ägde rum vid stora utländska företag. Socialutskottet i Sveriges riksdag underströk att det krävdes en bred forskning som omfattade såväl odontologisk, epidemiologisk, klinisk och toxikologisk forskning som materialutveckling. Ytterligare kunskaper krävdes, anförde utskottet vidare, bl. a. när det gäller frågan om mängden

kvicksilver som avges och upptas från fyllningar och riskerna härmed. Utskottet uttalade också att forskningen i hög grad skulle vara betjänt av ett register över rapporterade biverkningar av tandersättningsmaterial. Även införandet av ett produktregister ansågs betydelsefullt. Avslutningsvis uttalade socialutskottet att det var angeläget att man arbetade för att en gemensam nordisk forskning skulle komma till stånd när det gällde amalgamfrågan. Utskottets förslag antogs enhälligt av riksdagen i juni 1989.

Som framgår av remissyttranden till det aktuella medlemsförslaget har det i Sverige föreslagna tvärfackliga forskningsprogrammet ej kommit till utförande. Social- och miljöutskottet anser i likhet med remissinstanserna detta beklagligt men vill konstatera att det torde finnas möjlighet till en insats på nordiskt plan. Flera remissinstanser anser att detta bör uppdras åt Nordiska institutet för odontologisk materialprovning, NIOM. Institutet har till uppgift att genom utprovning och forskning arbeta för att material och utrustning som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna fyller hälsomässiga och tekniska krav. Därtill kommer arbetet med utveckling av bättre material och metoder. Standardiseringsarbetet har skett i samarbete med det internationella standardiseringsorganet ISO samt i Fédération Dentaire Internationale.

Materialprovningen bygger på ett frivilligt avtal mellan NIOM och producenterna, där producenten garanterar att produkten tillfredsställer de kvalitetskrav som är specificerade i gällande ISO-standard. Stickprovskontroller genomförs genom inköp på den öppna marknaden i Norden av produkter som sedan testas. I och med att en produkt står på en av NIOM:s listor, är detta en försäkran om att produkten håller en viss minimikvalitet. NIOM har två gästforskare anställda för projekt inom sitt område och en personalutväxling med odontologiska fakulteter i Norden. Utskottet finner sålunda att NIOM genom sina nordiska och internationella kontakter bör ha goda förutsättningar att svara för ett tvärasektoriellt forskningssamarbete.

Remissyttrandena ger i sig en viss kartläggning var relevant forskning förekommer i Norden och antyder även koordineringsbehov. Även medicinsk sakkunskap bör anlitas.

Utskottet vill dessutom erinra om att problemet med kvicksilverexponering i arbetsmiljön för tandvårdspersonal torde behöva undersökas i samarbete med arbetsmiljösektorn. Inom denna sektor har budgetmedel avsatts för undersökning av kemiska ämnen i arbetsmiljön. I övrigt utgår utskottet från att forskningen bör kunna utföras inom ramen för NIOM:s ordinarie budget. NIOM följer redan den internationella utvecklingen vad gäller nya tandfyllnadsmaterial genom sitt registrerings- och samordningsarbete.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning (NIOM) inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnadsmaterial.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Per Sævik (KrF)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om nordiskt forsknings-samarbete rörande skaderisker av amalgam

(Väckt av Sten Svensson)

På senare år har i de nordiska länderna förts en intensiv debatt angående riskerna med kvicksilver från amalgam både för patienter och tandvårdspersonal. Oklarheten kring amalgamets eventuella skaderisker har skapat oro bland allmänheten. Det finns ett stort antal människor i landet som misstänker sig lida av kvicksilverförgiftning genom exponering för kvicksilver. Med anledning av dessa förhållanden tillsatte socialstyrelsen i Sverige december 1985 en expertgrupp med uppgift att utreda eventuella risker vid lågdosexponering för kvicksilver samt därvid särskilt belysa kvicksilvereffekter inom tandvården. Expertgruppen skulle besvara vissa preciserade frågor.

I maj 1987 framlade expertgruppen (LEK-utredningen) sin rapport. I denna rapport konstaterades att oorganiskt kvicksilver är ett gift och att det finns en rad undersökningar som visar att amalgamfyllningar avger kvicksilverånga. Expertgruppen kunde emellertid konstatera att några epidemiologiska undersökningar som tillåter slutsatser om effekter av amalgam inte finns. Det finns skriftliga dokument som stödjer antagandet att amalgam kan ge allergiska reaktioner. Det har emellertid inte varit möjligt att dra slutsatser angående sambandet från de sparsamma publikationer som beskriver andra typer av symptom eller effekten av att amalgamfyllningar byts ut mot annat tandfyllnadsmaterial. Man kan emellertid inte utesluta att vissa människor kan vara extremt känsliga för kvicksilver och därför skulle kunna få symptom delvis på grund av amalgam i sina tänder.

Expertgruppen drog därför slutsatsen att amalgam är ett ur toxikologisk synvinkel olämpligt tandfyllnadsmaterial och att användandet av amalgam bör avvecklas när tillfredsställande ersättningsmaterial utvecklats. Man understryker också vikten av att patienter som uppfattar sig ha blivit sjuka på grund av kvicksilver i amalgam blir ordentligt omhändertagna och noggrant utredda.

Den svenska socialstyrelsens generaldirektör har således uttalat att patienter som anser sig kvicksilverförgiftade av amalgam inte får nonchaleras utan måste tas på allvar.

Mot den här bakgrunden är det rimligt att man snarast försöker komma bort från ett beroende av amalgamet. Lika angeläget är det att man ställer höga krav på ersättningsmaterialen. Sannolikt skulle nutida krav och för-

hållanden inte ha lett till ett godkännande av amalgam för introduktion som tandfyllningsmedel. Därför kräver logiken att man inte accepterar en sämre ersättning. Det finns uppenbarligen acceptabla ersättningar för ett antal av de fall då amalgam traditionellt använts – men inte för alla!

Allmänt sett kan konstateras att amalgamet kan avvecklas successivt, men det minskar ingalunda problemet för redan drabbade individer, som har rätt att ställa krav för en förståelse för sin situation och på en adekvat vård och omsorg.

Behovet av forskning kring amalgamet och dess påverkan på hälsan har understrukits vid flera tillfällen.

Odontologiska och medicinska fakulteter i Sverige har som en angelägen uppgift framhållit forskning rörande effekterna på centrala nervsystemet av dentala amalgam och från dessa frisatt kvicksilver. Studier rörande frekvensen av biverkningar av dentala material har också ansetts angelägna.

På uppdrag av socialstyrelsen utarbetades i början av 1988 ett tvärsektorielt forskningsprogram vad gäller kvicksilver från amalgam och dess påverkan på hälsan. Inom ramen för arbetet med forskningsprogrammet har pågående forskning inventerats. Ett utkast till forskningsprogram har utarbetats.

Situationen inom tandvården är i de nordiska länderna i många avseenden likartad. Frågan om kvicksilvrets toxikologiska effekter har förmodligen väckt störst intresse i Sverige, men den torde vara ett problem också i övriga nordiska länder. I första hand rör det sig om ett medicinskt problem och om ett problem som utan tvekan har anknytning till miljömedicin i stort.

Erfarenheterna av nordiskt samarbete på olika forskningsområden visar att gemensamma nordiska forskningsinitiativ och gemensamt utnyttjande av specialkunskaper kan föra till ett bättre utnyttjande av resurserna. Samarbetet kan också ge forskningen i det enskilda landet nya impulser och bidra till att garantera och höja kvaliteten i nordisk forskning.

Såvitt gäller frågan om nordisk forskning kring skaderisker av amalgam torde direkta kontakter mellan forskare på fältet vara det bästa sättet för att få till stånd ett samarbete. Forskningen skulle kunna knytas till någon befintlig institution.

Mot bakgrund av den aktualitet som detta forskningsområde har i Sverige, bl a i form av det ovan angivna tvärsektorielle forskningsprogrammet, ligger det nära till hands att ansvaret för ett nordiskt forskningssamarbete knyts till en svensk ledande institution. Andra alternativ bör även kunna övervägas.

Det är synnerligen angeläget att resurser ställs till förfogande för denna forskning, som inte hittills fått den ekonomiska stöd som krävs.

Redan i dag bedrivs en omfattande forskning, även om resurserna som nyss nämnts är otillräckliga. Bland de nya projekt som man i första hand

bör prioritera kan nämnas avgivande och upptag av kvicksilver, metabolism och liknande. Ett annat område är effekten av kvicksilver på främst det centrala nervsystemet men också på de inresekretoriska organen. Vidare bör det immunologiska området uppmärksammas. Ytterligare exempel på angelägna forskningsområden gäller kliniska och epidemiologiska studier, interventionsundersökningar samt risker för missbildningar.

Många människor – alltför många – drabbas av störningar och sjukdomstillstånd, där kvicksilver i amalgam misstänks vara orsaken. Forskarna på området har ännu inte kunnat besvara själva kärnfrågan, dvs om amalgam kan ge sjukdomssymptom eller inte. En nordisk satsning på detta forskningsområde borde kunna ge snabbare svar på dessa angelägna frågor än om forskningen bedrivs i varje land för sig. Med hänvisning till vad ovan anförts hemställs

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ställa medel till förfogande för nordiskt forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam.

Stockholm den 6 december 1988

Sten Svensson (m)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

(Medlemsförslaget väckt av Bengt Westerberg m. fl., se s. 452

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 871/k om konstnärernas ekonomiska situation. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 19 april, den 26 juni samt den 26 september 1989.

I. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget uppmanas Nordiska rådet att uppdra åt lämpligt organ att göra en kartläggning av och att utarbeta reformförslag avseende konstnärers ekonomiska situation, särskilt med avseende på skattereglerna.

I medlemsförslaget hävdas att många konstnärer i Norden tvingas att arbeta under mycket dåliga ekonomiska villkor. En orsak till detta är att de nordiska ländernas skattesystem är illa anpassade till konstnärsskapets förutsättningar.

Enligt förslagsställarna missgynnar dagens regler konstnärerna, bl. a. vad gäller beräkningen av den beskattningsbara inkomsten, möjligheterna till avdrag samt beräkningsgrunden och utformningen av socialavgifterna. Nordiska konstnärsrådet säger i en resolution riktad till regeringarna i de nordiska länderna att konstnärerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige beskattas i praktiken strängare än övriga skattskyldiga då lagstiftningen inte anses ha beaktat den konstnärliga verksamhetens särdrag, t. ex. frånvaron av egentligt vinstsyfte, de relativt sett mycket stora utgifterna för inkomsternas förvärvande eller de oregelbundna inkomsterna.

I medlemsförslaget sägs att ett sätt att komma till rätta med konstnärernas beskattningsproblem är att införa ett särskilt inkomstslag i skattelagstiftningen, inkomst av konstnärlig verksamhet, som bör helt eller delvis befrias från sociala avgifter. Med tanke på de gemensamma problem som finns för konstnärer i olika nordiska länder anses det lämpligt att Nordiska rådet tar initiativ till en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och till utarbetandet av lämpliga reformförslag.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget.

Nordiska

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
Nordens fackliga samorganisation

Danmark

Dansk Kunstnerråd
Dansk Arbejdsgiverforening

Finland

Finansministeriet
Ålands landskapsstyrelse
Forum Artis (Konstnärorganisationernas centralförbund)
Finlands filmstiftelse
Finlands svenska författareförening
Konstflitföreningen i Finland
Konstnärsgillet i Finland
Suomen Kirjailijaliitto (Finlands författarförbund)
Affärsarbetsgivarnas Centralförbund
ORNAMO – Industrikonstförbundet
Centralkommissionen för konst
Finlands musikerförbund
Konstföreningen

Island

Kulturrådet

Norge

Finans- og tolldepartementet

Sverige

Riksskatteverket
Statens kulturråd
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)
Konstnärsnämnden

Remissorganen har något olika uppfattning om medlemsförslaget. Remissinstanserna på den skattevetenskapliga sidan eller finanssidan anser medlemsförslaget inte ha grund i realiteterna och på många håll hävdas att den utredning som föreslås i förslaget antingen redan har företagits eller är på gång i vissa av de nordiska länderna. Från konstnärssidan stöder man

nästan genomgående medlemsförslaget och anser att ett utredningsarbete skulle berikas av att genomföras på nordisk basis.

I det följande redogörs för särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1. Nordiska remissyttranden

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet anser att tidpunkten för en sådan utredning som föreslås i medlemsförslaget inte är väl vald. För närvarande pågår ett omfattande reformarbete på skatteområdet i framför allt Sverige men även i de övriga nordiska länderna. En utredning angående konstnärernas skattesituation bör därför vänta tills dess resultatet av detta reformarbete är känt eftersom dessa reformer förmodligen kommer att påverka även konstnärernas skattesituation. Forskningsrådet anför att det för närvarande finansierar ett forskningsprojekt angående kulturarbetarnas skatter och avgifter som väntas bli klart hösten 1990. De problem som berörs i medlemsförslaget kommer att få en mycket grundlig behandling i projektet och därför är det lämpligast att vänta med den föreslagna utredningen till dess projektet publiceras. Dessutom är Forskningsrådet mycket skeptiskt till förslaget om att införa ett särskilt inkomstslag i skattelagstiftningen, inkomst av konstnärlig verksamhet. Alla särregler i skattelagstiftningen för vissa yrkesgrupper bör överhuvudtaget undvikas. Forskningsrådets ståndpunkt är att Nordiska rådet bör invänta resultatet av pågående skattereformer samt publiceringen av projektet angående kulturarbetarnas skatter och avgifter innan en utredning om konstnärernas skattesituation initieras. Till Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådets yttrande bifogas redogörelse från de olika nordiska länderna över konstnärernas nuvarande skattesituation.

Nordens fackliga samorganisation avstår från att yttra sig över medlemsförslaget.

2.2. Danska remissyttranden

Dansk Kunstnerråd anser att det är på tiden att medlemsförslagens frågor får en gemensam nordisk behandling. Kunstnerrådet har under många år arbetat hårt för förslagens syfte och hänvisar till två betänkanden angående konstnärernas beskattning respektive konstnärernas sociala förhållanden där Dansk Kunstnerråds mening angående dessa frågor finns nerskrivna.

Dansk Arbejdsgiverforening avstår från att yttra sig över medlemsförslaget.

2.3. Finska remissyttranden

Finansministeriet hävdar att riksdagen har förutsatt att regeringen separat utreder behovet av att revidera konstnärernas beskattning för att den konstnärliga verksamhetens särdrag skall kunna bli beaktade även när verksamheten inte kan bedrivas som huvudsyssla. I Finland utreds frågor-

na i samband med totalskattereformen och därtill ansluten lagstiftning. Finansministeriets skatteavdelnings möjligheter att delta i det föreslagna nordiska projektet är ringa, både för närvarande och under den tid då arbetet på skattereformen framskrider.

Ålands landskapsstyrelse omfattar medlemsförslagets kläm.

Forum Artis betraktar medlemsförslaget som mycket förtjänstfullt och värt allt stöd. Det förefaller dock som om endast en helhetslösning, dvs. att inkomst från konstnärlig verksamhet bör definieras i lagstiftningen som egen inkomsttyp, skulle innebära en väsentlig förbättring av situationen. Karaktären av konstnärligt arbete och sammanhängande specialproblem lämnas obeaktade när beskattning av konstnärer enligt rådande praxis är "massbeskattning". I Finland har man infört en särskild skatteblankett för konstnärer och frilanser, och det är också en positiv sak att en begränsning av avdrag för inkomstförvärvet till belopp "som anses vara rimliga" har avlägsnats från inkomst- och förmögenhetsskattelagen. Kultursamhällets självklara plikt är att ta hand om konstnärernas arbetsförhållanden. Med medlemsförslaget försöker man uppfylla den internationella förpliktelsen som Unescos generalförsamling har antagit med en rekommendation där det konstateras "i beskattningssystemet bör specialförhållanden i konstnärernas arbete och verksamhet beaktas".

Finlands filmstiftelse stöder initiativet i medlemsförslaget.

Finlands svenska författareförening förhåller sig positiv till förslagsställarnas idé om en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och finner det speciellt viktigt att man undersöker beskattningen och de olika förfaranden som förekommer, t. o. m. inom samma land, när det gäller godkännandet av avdragen för inkomstens förvärvande. Att få en gemensam nordisk skattelagstiftning för konstnärer och författare där man beaktar den konstnärliga verksamhetens särdrag vore av vikt.

Konstflitföreningen i Finland anser att det nuvarande beskattningsförfarandet, som befriar bildkonsten från omsättningsskatt, redan har skadat den innovativa utvecklingen av formgivningen. Föreningen understöder kraftigt medlemsförslaget om en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och utarbetande av reformförslag beträffande skattereglerna. Både konstnärlig bildkonst och konstnärligt konsthantverk är skattefria. Men i de fall ett konsthantverk har vilket bruk som helst som skiljer sig från det konstnärliga icke-bruksföremålets bruk, blir det omsättningsbeskattat. Detta har till följd att flera konsthantverkare har övergått till skapandet av konstnärliga icke-bruksföremål och på det sättet leder det hela designfältets utveckling.

Suomen Kirjailijaliitto ry (Finlands författarförbund) anser konstnärers situation i beskattningssynpunkt vara mycket dålig i Finland, jämfört t. ex. med löntagare och företagare. De har hamnat mellan olika system och saknar egen skattelagstiftning. Konstnärernas ringa antal är en orsak till att skattemyndigheterna inte är villiga att göra sig förtrogna med konstnärer-

nas specialfrågor och å andra sidan svårigheten att definiera själva konstnärsbegreppet. Enligt en färsk finsk undersökning har författarnas och bildkonstnärernas ekonomiska situation blivit svårare jämfört med situationen 1970. Suomen Kirjailijaliitto ger sitt varma stöd till att ett nordiskt organ tillsättes för att kartlägga konstnärernas ekonomiska situation och anser att förslagens genomförande kommer att vara till nytta för konstnärer och myndigheter på såväl nordiskt som nationellt plan.

Konstnärsgillet i Finland stöder en nordisk utredning om konstnärernas ekonomiska situation. En separat utredning om beskattningsreglerna är naturligtvis en bra utgångspunkt och dess resultat kommer att vara till nytta när det gäller att förbättra konstnärernas situation. En övergripande jämförelse av konstnärernas ekonomiska situation och finansieringssystemet för konst skulle leda till nödvändiga jämförelsedata med vilka man på samnordisk nivå kunde förbättra konstnärernas ekonomiska situation i större utsträckning. En redan gjord undersökning om bildkonstnärernas situation i Finland kan bilda en bra utgångspunkt till en utredning om de nordiska bildkonstnärernas ekonomiska situation. I Finland är beskattningssystemet ett problem för konstnärerna och de har varit tvungna att motverka för dem ofördelaktiga skattereformer, samt att försöka åstadkomma sådan praxis i beskattningen som skulle beakta karaktären av konstnärligt arbete.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund vill inte ta ställning till konstnärernas ekonomiska situation eller beskattning.

Industrikonstförbundet Ornamo stöder medlemsförslaget och anser att omsättningsskatteförordningen är ett särskilt problem för konsthantverkarna och textilkonstnärerna och framhåller vikten av att åtgärder vidtas för att lösa problemen.

Centralkommissionen för konst mener, at medlemsförslaget er nødvendigt og aktuelt. Kommissionen håber, at det er muligt snart at indlede en kortlægning af kunstneres økonomiske situation og den nordiske beskattningsspraksis tillige med reformforslag.

Finlands musikerförbund støtter tanken om en kortlægning af kunstneres økonomiske situation og beskatning på nordisk niveau. Musikerforbundet siger, at beskatningen blandt finske kunstnere længe er blevet anset for at begrænse det kunstneriske arbejde. Som en lille og heterogen medborgergruppe har kunstnerne ikke indtaget den særstilling i beskatningsspørgsmål, som af mange gode grunde kunne være dem velundt. Musikerforbundet retter opmærksomheden mod betydningen og virkningerne af internationaliseringen. Når finske kunstnere arbejder i udlandet, beskattes de efter opholdslandets skatteregler og internationale beskatningsaftaler. I princippet gælder det samme, når udenlandske kunstnere arbejder i Finland. I praksis forholder sagen sig dog anderledes. I en række tilfælde er udenlandske kunstnere ikke blevet beskattet, og dette betyder en urimelig konkurrencesituation, som findes i alle nordiske lande. Musikerforbundet

delar konstnerne op i to grupper: de, der er ansatte i en eller anden form, og de, der er selvstændige. Førstnævnte gruppe beskattes i henhold til indkomst- og formuesskatteloven; sidstnævnte gruppe efter næringskatteloven.

Ålands konstförening noterar med tillfredsställelse att initiativ har tagits i Nordiska rådet till utredning av konstnärernas ekonomiska situation. Konstnärers inkomst är vanligtvis sporadisk och otillräcklig medan beskattningen följer stela regler. Problemet bör i första hand lösas på inkomstsidan där det bl. a. föreslås att man utreder möjligheterna till ett utbyggt och mera omfattande system av konstnärslöner av olika slag, utreder projektstöd, utreder stöd för arbetsutrymmen, utreder stöd till marknadsföring och försöker få till stånd en kulturpolitik där stödet till konsten ses som viktigt. Skatte- och socialavgiftssidan kan säkert reformeras till att i högre grad beakta ojämnheter i inkomstbildningen. Det föreslås att man kunde utreda hur man bättre kan beakta ojämnheter i inkomstbildningen i skattemässiga sammanhang och utreda statligt pensionsbidrag som komplement till t. ex. konstnärslöner, konstnärsstipendier etc.

2.4. *Isländska remissyttranden*

Islands kulturråd stöder medlemsförslaget.

2.5. *Norska remissyttranden*

Finans- og tolldepartementet framhåller att det är en grundprincip i norsk skattelagstiftning att varje ekonomisk fördel som har erhållits vid arbete eller verksamhet, skall räknas som inkomst, jfr. skattelagen art. 42 första stycket. Alla intäkter skattläggs under ett, utan hänsyn till vilken inkomstkälla de kommer ifrån. Både rättsligt och praktiskt skulle det uppstå många frågor som behövde lösas, om det blev beslutat att införa en skatt på särskilda inkomster i det nuvarande skattesystemet. Även om man accepterar omkostnaderna vid ett systembyte skulle det kvarstå problem med hänsyn till hur man skall definiera inkomst grundad på konstnärlig verksamhet. Det framgår inte av medlemsförslaget huruvida en reduktion av sociala avgifter också skulle medföra en reducering av intjänade pensionspoäng. Det skulle gå emot grundtanken i den sociala tryggheten om det gavs anledning till att uppbära full pension utan att ha betalt motsvarande avgift. De principiella och praktiska invändningar som kan resas mot medlemsförslaget är så ansevliga att departementet inte kan stöda förslaget. Inte heller kan departementet stöda beskrivningen av konstnärernas skattemässiga situation som framhålls som grunden för förslaget. Det framhålls att skattelagstiftningen inte tar tillräcklig hänsyn till att konstnärlig verksamhet egentligen inte är ekonomiskt motiverad. Konstnärlig verksamhet intar inte någon särställning när det skall fastslås om det föreligger en skattepliktig inkomst. Det avgörande är huruvida konstnärlig

verksamhet, liksom annan verksamhet, objektivt sett är ägnad till att ge ekonomiska fördelar. Om verksamheten endast är mindre omfattande, så att den mer har karaktär av hobby, skattläggs inte inkomst av verksamheten. Det måste påpekas att ändringar i skattelagstiftningen först och främst kommer att gynna de konstnärer som har betydande skattepliktiga inkomster av sin konstnärliga verksamhet. Man bör hellre försöka använda direkta tillskott från sakligt kompetenta myndigheter till de som har behov av ekonomiskt stöd, i stället för att utforma generella regler på skattelagstiftningens område.

2.6. Svenska remissyttranden

Riksskatteverket framhåller att i Sverige har konstnärernas ekonomiska situation behandlats i ett flertal sammanhang och att ett stort antal motioner har avlämnats och besvarats. Särskilda regler finns i olika lagar och speciella avsnitt om kulturarbetare finns i olika böcker och tidningar. En utvärdering om gällande lagregler om upphovsmannakonton görs av Riksskatteverkets taxeringsenhet. Hela företagsbeskattningsområdet är också för närvarande föremål för översyn av Utredningen om reformerad företagsbeskattning, URF. Beskattningsreglerna för familjeföretag ses också över, av 1980 års företagsskattekommitté, FSK. Det finns i reformarbetet en strävan att förenkla skattereglerna och att i största möjliga utsträckning undvika särregler för olika kategorier skattskyldiga. Riksskatteverket ställer sig bakom denna strävan och anser att eventuella ändringar i svensk lag bör anstå i avvaktan på det pågående omfattande reformarbetet.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) påpekar att KLYS tidigare har tagit olika initiativ i de frågor som berörs i medlemsförslaget och anser att den kartläggning som beskrivs i förslaget skulle kunna ske mer effektivt och på för kulturarbetarnas ekonomi rimligare villkor om den gjordes i Nordiska rådets regi. KLYS har tagit initiativ till en nationell undersökning av de svenska kulturarbetarnas villkor med den avsikten att därvid i undersökningen särskilt föra in frågan på vilket sätt det nuvarande skattesystemet inverkar på kulturarbetarnas ekonomiska utfall av verksamheten. Det vore av stort värde om en nordisk och nationell utredning kunde samordnas. KLYS vill understryka vikten av nordiskt samarbete och framhåller att även om samarbetet i Nordiska konstnärsrådet endast är några år gammalt har det redan visat sig vara fruktbarande. Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd tillstyrker motionen och föreslår att kartläggningen snarast kommer till stånd.

Statens kulturråd vill i likhet med förslagsställarna betona att de konstnärligt verksammas speciella arbets- och inkomstförhållanden måste beaktas vid utformningen av skatte- och avdragsreglerna. Kulturrådet har tidigare framhållit att nuvarande regler inte är anpassade för konstnärernas förhållanden och står kvar vid dessa bedömningar. Tiden är nu inne

att pröva möjligheterna till ytterligare förbättringar i det svenska skattesystemet vad gäller konstnärlig verksamhet i ljuset av de erfarenheter som vunnits sedan reglerna senast ändrades. Det vore av värde om en prövning av frågan om införandet av ett särskilt inkomstslag för konstnärlig verksamhet kunde göras i samband med arbetet med den övergripande omläggning av det svenska skattesystemet som redan inletts. Ett utredningsarbete skulle berikas av att genomföras på nordisk basis. För svenskt vidkommande kan emellertid en samnordisk utredning tidsmässigt komma något olämpligt och troligen omöjliggöra att konstnärernas speciella förhållanden hinner beaktas vid en kommande stor skattereform. Medlemsförslagets intention att utredningsarbetet inte begränsas till skattefrågor utan också omfattar en kartläggning av och förslag till förbättringar av konstnärernas ekonomiska situation i stort skulle kunna vinna på att ses i ett nordiskt perspektiv. Om detta samnordiska initiativ kommer till stånd bör det i möjligaste mån anslutas till den kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation i Sverige som riksdagens kulturutskott har tillstyrkt att konstnärsnämnden tilldelas särskilda medel för att i samarbete med Statistiska Centralbyrån göra 1989–1990.

Konstnärsnämnden delar förslagsställarnas uppfattning att det kulturella samarbetet mellan de nordiska länderna bör drivas vidare och utvidgas till nya områden. Åtgärder på samnordiskt plan får emellertid inte leda till att angelägna reformer i dessa avseenden i de olika länderna fördröjs. Gemensamma skatteregler främjar det nordiska kulturutbytet genom att öka de praktiska möjligheterna för konstnärer att fritt röra sig över gränserna mellan länderna. Det samnordiska initiativ som medlemsförslaget utgör skall möjligtvis bidra till att utredningsarbetet snabbt kommer till stånd. En kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation som sker parallellt i de nordiska länderna torde också vara av värde. Undersökningar av konstnärernas inkomstförhållanden behöver kontinuerligt upprepas. I Sverige har vart femte år angetts som lämpligt intervall. Konstnärsnämnden tillstyrker medlemsförslaget och är beredd att diskutera uppläggningsen av en ny studie som bör kunna genomföras i början av 90-talet.

3. Kulturudvalget

Udvalget har konstateret, at de fleste kunstnerorganisationer stiller sig yderst positivt til medlemsforslaget og anser det for nødvendigt og aktuelt. Adskillige af disse remisinstanser nævner, at der i flere nordiske lande, bl. a. Finland og Sverige, er truffet beslutning om eller allerede påbegyndt et udredningsarbejde på skatteområdet, og at en eventuel nordisk udredning ikke bør forsinke de nationale initiativer.

Udvalget har noteret sig, at Nordisk Skattevidenskabeligt Forskningsråd finder, at tidspunktet for et eventuelt udredningsarbejde er mindre velvalgt på grund af igangværende reformarbejde på skatteområdet først

og fremmest i Sverige, men også i andre nordiske lande. Dette reformarbejde får efter forskningsrådets opfattelse formentlig også konsekvenser for kunstnernes skattemæssige forhold. Nordisk Skattevidenskabelig Forskningsråd oplyser endvidere, at forskningsrådet finansierer et forskningsprojekt om kulturarbejdernes skatte- og afgiftsforhold. Projektet, som forventes afsluttet i efteråret 1990, omfatter de problemer, som berøres i medlemsforslaget.

Kulturudvalget har endvidere konstateret, at alle offentlige skatte- og finansmyndigheder stiller sig negative til forslaget og ikke mener, at kunstnere bør indtage nogen særstilling i skattemæssig henseende. Flere af disse remisinstanser henviser til, at pågående eller allerede gennemførte skatte-reformer i de nordiske lande har haft til formål at forenkle skattereglerne og i størst muligt omfang undgå særregler for forskellige grupper.

Udvalget er enig med forslagsstillerne i, at kunstnere i de nordiske lande bør arbejde under sådanne vilkår, at det nordiske kulturliv fortsat kan trives og udvikle sig. Udvalget finder det derfor også vigtigt, at der finder en debat sted om de udøvende kunstneres forhold. Samtidig vil udvalget dog understrege, at denne debat efter udvalgets opfattelse bør ske i en kulturpolitisk sammenhæng og ikke i en skattepolitisk, således som medlemsforslaget lægger op til. Det er Kulturudvalgets opfattelse, at kunstneres økonomiske situation ikke bør løses via en nordisk skattelovgivning, men at eventuelle forslag til forbedringer af kunstnernes økonomiske forhold generelt vil kunne overvejes inden for rammerne af en nordisk kulturpolitik. Kulturudvalget mener derfor, at spørgsmålene, som de er taget op i medlemsforslaget, må henvises til nationale beslutninger.

Med denne begrundelse mener Kulturudvalget ikke at kunne støtte medlemsforslaget.

Kulturudvalget skal derfor indstille,

at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsforslag A 871/k om kunstnernes økonomiske situation.

Oslo, den 26. september 1989

Atli P. Dam (Jyfl)

J.K. Hansen (S)

Formand

Ulla Johansson (s)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Ingrid I. Willoch (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation

(Väckt av Bengt Westerberg samt Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Ivar Hansen, Marianne Jelved och Elver Jonsson)

Ett rikt kulturliv är en nödvändig del av ett gott samhälle. För att kunna åstadkomma det behövs konstnärer. Och för att konstnärer skall kunna skapa fordras att de har rimliga arbetsvillkor.

Tyvärr tvingas många konstnärer i Norden arbeta under mycket dåliga ekonomiska villkor. En orsak till det är att de nordiska ländernas skattesystem är illa anpassade till konstnärskapets förutsättningar.

Vid sitt möte i Stockholm den 12–13 september 1987 enade sig Nordiska konstnärsrådet om en resolution som de riktade till regeringarna i de nordiska länderna. I resolutionen heter det bl. a.:

Enligt samstämmiga uppgifter beskattas i praktiken konstnärerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige strängare än övriga skattskyldiga. Lagstiftningen har inte beaktat den konstnärliga verksamhetens särdrag, t. ex. frånvaron av egentligt vinstsyfte, de relativt sett ofta mycket stora utgifterna för inkomstens förvärvande eller de oregelbundna inkomsterna.

Dagens regler missgynnar konstnärerna, bl. a. vad gäller beräkningen av den beskattningsbara inkomsten, möjligheterna till avdrag samt beräkningsgrunden och utformningen av socialavgifterna.

Ett sätt att komma till rätta med konstnärernas beskattningsproblem är att införa ett särskilt inkomstslag i skattelagstiftningen: inkomst av konstnärlig verksamhet. Denna typ av inkomster bör helt eller delvis befrias från sociala avgifter. Detta förslag har vid olika tillfällen förts fram i den svenska debatten, bl. a. av Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) och av Folkpartiet i riksdagsmotioner.

Med tanke på de gemensamma problem som finns för konstnärer i olika nordiska länder, är det lämpligt att Nordiska rådet tar initiativ till en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation och till utarbetandet av lämpliga reformförslag. De nordiska länderna har ju en lång tradition av kulturellt samarbete, t. ex. inom upphovsrätten och mediapolitiken. Detta arbete bör nu drivas vidare inom bl. a. skatteområdet.

Undertecknade hemställer,

att Nordiska rådet uppdrar åt lämpligt organ att göra en kartläggning av och att utarbeta reformförslag avseende konstnärers ekonomiska situation, särskilt med avseende på skattereglerna.

Stockholm den 21 december 1988

Bengt Westerberg (fp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Marianne Jelved (RV)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Ivar Hansen (V)

Elver Jonsson (fp)

Medlemsförslag

om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

(Väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 106/s, s. 1054

Remissyttranden, se supplement)

I den av FN utgivna rapporten *Vår gemensamma framtid* framförs en stark oro för de effekter en ökad fossilförbränning kan få på miljön. Det är en ökande förbränning av såväl olja som kol och naturgas som motiverar oron.

Utsläppen från förbränningen kan i stor utsträckning renas. I allmänhet är det ur ekonomisk synpunkt fördelaktigare än att reparera de skador utsläppen orsakar. Det miljöhot som utsläppen av koldioxid utgör är emellertid av en sådan omfattning att rening av utsläppen inte är en tillräcklig åtgärd för att undvika den "växthuseffekt" som hotar vår planet. Förbränningen av fossila bränslen måste därför minska.

Koncentrationen av koldioxid hotar på ett sekels sikt att leda till en världsomfattande temperaturhöjning på mellan 1,5 och 4,5 grader celsius. Följden blir stora klimatförändringar. Havsytan kan höjas med 25–140 cm som ett resultat av att havens vattenmassor kommer att öka i volym och polarisarna börjar smälta. I FN:s regi har initierats ett globalt program för att kartlägga hur den höjda havsnivån kommer att påverka världen.

De slutliga framtida följdverkningarna av den förhöjda temperaturen hotar att bli katastrofala. En politik mot ökade utsläpp måste genomföras från nu och framgent.

En avveckling av de nordiska kärnkraftverken skulle medföra en ökad användning av fossila bränslen. Bara i Sverige skulle, om kärnkraften avvecklas, koldioxidutsläppen öka med ca 65 miljoner ton per år. Dessa ökande utsläpp skulle liksom alla andra luftföroreningar även drabba grannländerna. Om gaskondenskraftverk skulle ersätta de svenska kärnkraftverken skulle utsläppen öka med ca 32 miljoner ton per år, även det en betydande mängd.

Vi menar att alla möjligheter att minska användningen av fossila bräns-

len måste tagas. Därför skall befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

De nordiska länderna bör gå i täten för avveckling av koldioxidutsläppen. Som ett första mål fram till sekelskiftet bör gälla att utsläppen inte skall öka. Även i det internationella arbetet bör de nordiska länderna arbeta för en minskning av fossilförbränningen. Ett sätt det kan ske på är genom att stödja skogsplantering i stor skala. En sådan skulle återskapa de stora mängder biomassa som försvinner vid skogsavverkningarna i främst tropikerna. Denna åtgärd skulle också kunna bidra till att trygga brännvedstillgången i de länder som är beroende av denna energiform för sin försörjning. Efterfrågan på fossila energitillgångar kan därmed minska.

En ökad förbränning av fossila bränslen skulle även medföra ökade utsläpp av svaveldioxid och kväveoxid, med åtföljande påfrestningar på miljön. Kampen mot de fossila bränslena måste således enligt vår uppfattning prioriteras i det gemensamma nordiska miljöarbetet.

För förebyggande av växthuseffekter och minskning av koldioxidutsläpp är det viktigt att investera i energibesparande åtgärder, men också i åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. I framtiden är det också viktigt att öka resurserna för vidareutveckling av andra energiformer såsom bioenergi, vind och naturgas, så att vi kan öka den ekonomiska användningen av dem.

Under hänvisning till ovanstående hemställer vi, att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att föra en energipolitik som syftar till att minska användningen av fossil förbränning bl. a. genom att effektivisera användningen av och forskningen om nya energikällor.

att arbeta för att nå målsättningen att koldioxidutsläppen inte skall öka under resten av detta sekel

att nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar.

Stockholm den 31 januari 1989

Jo Benkow (H)

Thea Knutzen (H)

Wiggo Komstedt (m)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Hans Nyhage (m)

Kimmo Sasi (Kok)

Sten Svensson (m)

Medlemsförslag

om satsning på havsforskning

(Väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 104/s, s. 905

Remissyttranden, se supplement)

Havet utgör närmare två tredjedelar av jordens yta. Livet i havet påverkar starkt förutsättningarna för livet på land.

Under årtionden har havet utsatts för svåra påfrestningar i form av miljöförstörande utsläpp. Inte minst har de nordiska farvattnen drabbats hårt. Det främsta hotet mot den marina miljön är utsläppen av kemiska substanser som PCB och andra organiska klorföreningar, vilka ackumuleras i näringskedjan och kan hota högre djurarter. Oljespill från transporter och oljeutvinning är andra hot mot vegetation och djurliv.

Beståndet av sälar i Östersjön har minskat kraftigt. Det finns nu endast ca 1 000 gråsälar i Östersjön, vilket skall jämföras med hundratusentals vid sekelskiftet. De flesta av de sälar som nu finns i Östersjön är skadade. Forskare misstänker att det främst är PCB som har orsakat dessa skador.

Till följd av initiativ tagna på nordiskt plan har flera projekt för att förbättra den marina miljön kommit till stånd. Kommunala avloppsreningsverk har byggts och förbättrats. Det är angeläget att dessa i högre utsträckning utrustats med fungerande kvävereduktion och att ökade satsningar sker på byggande av fullgoda reningsverk.

Det har under många år varit uppenbart att situationen i Nordsjön och Östersjön är otillfredsställande. Fiskdöden har ökat med påföljande minskningar av fiskefångsterna, sjöfågel och marina däggdjur har blivit färre och områden i havet utan bottenfauna breder ut sig.

Under sommaren 1988 har det stått klart att de insatser som hittills gjorts för att rädda den marina miljön varit långt från tillräckliga. Den omfattande säldöden och algbloomingen är två miljökatastrofer som visar att havet är sjukt. Våra kunskaper om vad som förorsakat dessa händelser är emellertid starkt begränsade.

De nordiska länderna har ett gemensamt intresse av att kunskapen om vad som orsakar massförekomsten av plankton, som den s. k. algblooming-

en utgör, och vad som reglerar fiskebeståndet ökas. Främst är det angeläget att övervakningen av haven förbättras, för att förhistorien till eventuella framtida händelser skall kunna kartläggas.

Sommarens massförekomst av plankton i Skagerrak, Kattegatt och delar av Öresund visar hur sårbar miljösituationen är i dag, och hur utsläpp hotar våra hav och det dagliga livet för många människor som är beroende av havet för sin utkomst. I förlängningen hotas havet som en plats för rekreation och friluftsliv. Sommarens händelser visar att vi måste öka våra kunskaper för att stoppa föroreningen av våra hav. Vi måste i detta arbete vägledas av ansvar inför framtiden och respekt för det förflutna.

Den marina forskningen måste stärkas på det nationella planet. Moderata Samlingspartiet har därför i Sveriges riksdag föreslagit att 20 miljoner kronor skall anslås för att förbättra de fasta resurserna för havsforskning i form av byggnader och utrustning på forskningsstationerna på Kristenberg och Askö.

I Nordiska ministerådets förslag till "Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön" betonas vikten av nationella handlingsplaner. Ett förslag till ett gemensamt nordiskt forskningsprogram som skall dokumentera omfånget av skador i Skagerrak till följd av algblomningen, presenteras. Vidare skall en nordisk beredskap mot algblomning och liknande hot upprättas. I denna skall Köpenhamnsavtalets varningssystem användas som informationskanal. Samarbetet avseende vattenreningsteknologi skall utvecklas. Vi ställer oss precis som social- och miljöutskottet positiva till dessa åtgärder, men menar att större insatser måste göras för att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten. Detta bör ske i ett gemensamt nordiskt forskningsprojekt med syfte att öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden. I detta uppdrag skall även ingå att analysera vattenföroreningar och olika utsläpp.

För att stimulera forskningen runt havsmiljön bör forskarutbytet på detta område utökas mellan de nordiska länderna.

Med stöd av ovanstående hemställer vi, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett program för ett gemensamt nordiskt havsforskningsprojekt med syfte att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten och därmed öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden.

att fastslå att i detta projekt skall ingå analys av vattenföroreningar och olika utsläpp

att uppdraga åt forskningspolitiska rådet att lägga ett förslag till genomförande av ett ökat nordiskt forskarutbyte inom havsforskningen

att ta initiativ till en gemensam ständig övervakning av den nordiska havsmiljön.

Stockholm den 31 januari 1989

Jo Benkow (H)

Thea Knutzen (H)

Helge Adam Møller (KF)

Kimmo Sasi (Kok)

Wiggo Komstedt (m)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sten Svensson (m)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 463
Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 877/j om direkte valg til Nordisk Råd er henvist til juridisk udvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni 1989, 25. september 1989 og 13. november 1989.

1. Medlemsforlaget

Medlemsforlaget er stillet den 24. februar 1989.

I medlemsforlaget foreslås det, at

1. Nordisk Råd beslutter at orientere Nordisk Ministerråd om, hvad der er anført i forslaget, og

2. Nordisk Råd giver Nordisk Ministerråd til opgave i det nordiske samarbejde at arbejde for, at der gennemføres direkte valg til Nordisk Råd.

Forslagsstillerne anfører bl.a., at Nordisk Råd skulle kunne opfylde en betydeligt vigtigere funktion for det nordiske samarbejde, end det gør i dag. Dette ville kunne ske, hvis de, som blev valgt til rådet, blev valgt direkte af statsborgerne i de nordiske lande.

Forslagsstillerne mener, at et direkte valg også ville indebære, at rådet ville få større tyngde og højere status, og at de nordiske spørgsmål og det nordiske samarbejde ville kunne øges.

Det er værd at notere, mener forslagsstillerne, at et øget nordisk samarbejde kan blive et stærkt alternativ til EF-tilslutningen i fremtiden. Regionernes Europa – med åbning til *hele* Europa – er en grøn målsætning, anføres det.

Forslagsstillerne mener, at gennem direkte valg ville de nordiske spørgsmål og det nordiske samarbejde forene menneskene i de nordiske lande. Den nordiske region ville kunne udvikles som et centrum i stedet for at havne i udkanten af en EF-union, anfører man.

Endelig påpeger forslagsstillerne, at fremgangen og interessen for virksomheden har vekslet i de år rådet har eksisteret, men at det aldrig har opnået den styrke, som burde være en logisk følge af vor fælles interesse.

2. Remissudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss hos nordiske partigrupper og nationale delegationer.

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske partigrupper

Midtengruppen mener ikke, at indførelse af direkte valg til rådet på nuværende tidspunkt ville løse de fremtidige udfordringer, som rådet står over for.

Midtengruppen mener, at det er nødvendigt med en gennemgang af arbejdsformerne med henblik på at få en mere effektiv og dynamisk organisation. Det nordiske samarbejde må blive mere målrettet og sætte tidsrammer for arbejdet, anfører gruppen. Endelig mener gruppen, at forslaget med fordel vil kunne tages op og diskuteres i forbindelse med den planlagte gennemgang af arbejdsformerne, som skal finde sted under sessionen 1990 i Island.

Den Socialdemokratiske Gruppe anfører, at spørgsmålet om direkte valg til Nordisk Råd har været aktualiseret nogle gange under rådets snart 40-årige eksistens. Spørgsmålet blev behandlet indgående for et par år siden i Den Socialdemokratiske Gruppe.

Gruppen har ikke fundet nogle nye argumenter for direkte valg i det nu fremlagte forslag, og mener derfor ikke, at forslaget bør give anledning til nogle foranstaltninger.

Den Venstresocialistiske Gruppe er grundlæggende tilhænger af direkte demokratisk indflydelse og kontrol på repræsentative organer. Derfor er det også gruppens holdning, at målet for valgformen til Nordisk Råd må være direkte valg.

Det er dog også gruppens holdning, at den opmærksomhed, der ofres besluttende organer, skal afspejle den politiske betydning, disse organer har. Gruppen mener, at nordisk samarbejde i dag savner engagement, dynamik og reel politisk betydning – ikke mindst set i forhold til den dynamik det nordiske samarbejde oplevede i 50'erne og 60'erne, og til den dynamik der i dag opleves fra EF og i fornøldet mellem Øst og Vest.

For den Venstresocialistiske Gruppe ville en prioritering af arbejdet for direkte valg til Rådet i dag være en fejlprioritering. Arbejdet ville ikke stå i noget rimeligt forhold til Nordisk Råds nuværende budget og politiske betydning, mener gruppen bl.a.

Nationale delegationer

Nordisk Råds Danske Delegation kan ikke støtte forslaget. Socialistisk Folkepartis repræsentanter ønsker at tilføje, at man meget gerne ser en styrkelse af det nordiske samarbejde, men at det vil kræve omfattende analyser og grundige politiske vurderinger, før man kan tage stilling til, om direkte valg til Nordisk Råd kan fremme dette mål.

Finlands delegation har besluttet at indtage en afvisende holdning til forslaget.

Ålands delegation støtter i lighed med forslagsstillerne tanken om et mere udviklet nordisk samarbejde. Delegationen mener dog, at en overgang til direkte valg kun ville give et meget lille resultat i denne henseende. Endvidere ville det indebære store ulemper på grund af de praktiske arrangementer, som måtte blive følgen af separate valg til rådet. For Ålands vedkommende vil det være mest hensigtsmæssigt, at den parlamentariske forsamling på Åland som hidtil vælger rådsmedlemmer.

Islands Delegation har besluttet at foreslå, at medlemsforslaget skulle frarådes.

Den Norske Delegation mener, at forslaget er et partipolitisk motiveret initiativ, som det ikke falder naturligt for delegationen at udtale sig om.

Den svenske delegation har besluttet at afstå fra at afgive nogen udtalelse og henskyde sagen til partigrupperne, som også har fået medlemsforslaget på remiss.

Delegationen besluttede endvidere at foreslå præsidiet, at medlemsforslaget ikke tages op til behandling i plenarforsamlingen, førend ved den ordinære session 1990.

3. Utvalgets synspunkter

Juridisk udvalg støtter i lighed med forslagsstillerne tanken om et mer udviklet nordisk samarbeid. Utvalget stiller seg imidlertid tvilende til om innføring av direkte valg vil være et hensiktsmessig virkemiddel i denne forbindelse.

Juridisk valg har konstatert at de høringsinstanser som har uttalt seg, har stillet seg negative til forslaget om å innføre direkte valg i Nordisk Råd.

Utvalget har merket seg enkelte av høringsinstansenes synspunkter om at direkte valg til Nordisk Råd neppe vil bidra til å oppnå et bedre samarbeid, og at det å arbeide for direkte valg i rådet idag vil være en feilprioritering, som ikke står i forhold til Nordisk Råds nåværende budsjett og politiske betydning.

Juridisk valg har drøftet om medlemsforslaget vedrørende direkte valg til Nordisk Råd bør henvises til den organisasjonsutredning som presidiet har besluttet satt igang. På bakgrunn av at det ikke finnes politisk vilje til å gjennomføre medlemsforslaget, er utvalget kommet til at dette ikke vil være hensiktsmessig.

Juridisk utvalg kan etter dette ikke støtte medlemsforslaget, og skal instille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 877/j om direkte valg til Nordisk Råd.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (S)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Reservation

Jeg finder, at en parlamentarisk forsamling bør sammensættes ved direkte valg, og indstiller derfor, at rådet i overensstemmelse med sidste punkt i medlemsforslaget vedtager at rekommandere Nordisk Ministerråd at arbejde for gennemførelsen af direkte valg til Nordisk Råd.

Mariehamn, 13. november 1989

Kristen Poulsgaard (FP)

Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

Nordiska rådet skulle kunna fylla en betydligt viktigare funktion för det nordiska samarbetet än det gör idag. Detta skulle kunna ske om de som valdes till rådet valdes direkt av medborgarna i de nordiska länderna.

Ett direktval skulle också innebära att rådet skulle få större tyngd och större status. De nordiska frågorna och det nordiska samarbetet skulle kunna öka.

Den nordiska hemmamarknaden, med sina drygt 20 miljoner invånare, är en god bas för både tillverkning och avsättning för de flesta produkter. Med denna starka hemmamarknad skulle den nordiska självtilliten öka och självbestämmandet bli mer reellt än idag – förutsättningarna är goda för ett utökat nordiskt samarbete, men frågan är om viljan finns.

Det är värt att notera att ett ökat nordiskt samarbete kan bli ett starkt alternativ till EG-anslutning i framtiden. Regionernas Europa – med öppenhet till *hela* Europa – är en grön målsättning.

Fördelarna med ett utvecklat nordiskt samarbete – där direktval till Nordiska rådet utgör en viktig pusselbit – är bl. a. att hela Norden omfattas, dvs. även Västnorden med Island, Färöarna och Grönland. Kanske vi i framtiden också kan se ett samarbete med de baltiska staterna.

Genom direktval skulle de nordiska frågorna och det nordiska samarbetet förena människorna i de nordiska länderna. Den nordiska regionen skulle kunna utvecklas som ett centrum i stället för att hamna i utkanten av en EG-union och riskera att bli EGs "norrlandsproblem".

Nordiska rådet bildades 1952 på danskt initiativ. Från början var Danmark, Norge, Island och Sverige medlemmar. 1956 inträdde Finland och 1979 Färöarna och Åland. I snart trettio år har rådet funnits – framgångarna och intresset för verksamheten har pendlat, men aldrig uppnått den styrka som borde vara en logisk följd av våra gemensamma intressen.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att Nordiska rådet beslutar att ge Nordiska ministerrådet till känna vad som i motionen framförts,

att Nordiska rådet ger Nordiska ministerrådet i uppdrag att i det nordiska samarbetet arbeta för att direktval till Nordiska rådet förverkligas.

Stockholm den 24 februari 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 468)

Medlemsförslaget er af præsidiets henvist til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet sagen på mødet den 26. – 29. juni 1989 i Bergslagen.

1. Sammendrag af medlemsforlaget

Forslagstillerne henviser til, at der er fremlagt forslag om etablering af kernevåbenfrie zoner for flere andre dele af verden, f. eks. dele af Europa, Mellemøsten, Sydøstasien og Arktis. Der henvises endvidere til, at der i dag findes et antal kernevåbenfrie zoner, f. eks. Sydpolskontinentet.

Ifølge forslagsstillerne blev forslaget om Norden som kernevåbenfri zone første gang rejst af den sovjetiske ministerpræsident i 1958. Siden har spørgsmålet været rejst ved gentagne lejligheder.

I 1987 nedsatte de nordiske landes regeringer en såkaldt samnordisk embedsmandsgruppe med det formål at belyse forskellige aspekter af spørgsmålet om en kernevåbenfri zone i Norden.

Forslagsstillerne henviser til at der er kommet meget lidt information ud om arbejdet i embedsmandsgruppen og at der ikke er nogen parlamentarisk gruppe, som arbejder med spørgsmålet. Det hævdes videre at spørgsmålet er "bandlyst" i Nordisk Råd.

På denne baggrund foreslås det i medlemsforlaget:

"at Nordisk Råd beslutter at rekommandere Nordisk Ministerråd at nedsætte en nordisk parlamentarisk kommission for at belyse spørgsmålet om en kernevåbenfri zone i Norden."

2. Remis

Præsidiets har besluttet at medlemsforlaget ikke skal sendes på remis.

Som baggrundsmateriale for behandlingen af medlemsforlaget ligger således dels den behandling, som Nordisk Råd og Økonomisk Udvalg

tidligere har givet forslag i samme emnekreds, dels oplysninger fra de nordiske landes regeringer om arbejdet i den i medlemsforslaget nævnte embedsmandsgruppe.

Udvalget har endvidere modtaget skrivelse af 5. marts 1989 fra deltagerne i Kvinder for freds seminarium "Nedrusta nordliga haven".

3. Nordisk Råds behandling af sikkerhedspolitiske spørgsmål

Udenrigspolitiske spørgsmål af sikkerheds- og forsvarspolitisk karakter har gentagne gange i Nordisk Råds historie været rejst såvel i form af medlemsforslag som i andre former.

Ved sessionerne i 1961, 1964 og 1966 behandlede således medlemsforslag om at gøre Norden til atomvåbenfri zone. I alle tre tilfælde afviste såvel Økonomisk Udvalg som plenum at gøre noget i anledning af medlemsforslagene.

Det konstateredes i forbindelse med behandlingen af disse sager, at der for så vidt ikke formelt set er noget til hinder for at Rådet behandler sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål, men at Rådet efter fast praksis hidtil har afstået fra at tage stilling under henvisning til, at der ikke under de forhåndenværende omstændigheder var forudsætninger for at samarbejde om de pågældende spørgsmål.

Senere har Rådet med samme argumentation afvist medlemsforslag om forslag om fredszone i Nordatlanten (1974), forbud mod våbeneksport (1982) og indsatser for international fred og nedrustning (1983).

Det skal dog nævnes, at man som følge af *rek. 6/1966*, i sin tid nedsatte en nordisk samarbejdskomite for international politik inklusive konflikts- og fredsforskning.

I forlængelse af den nordiske parlamentarikerkonference i 1985 nedsattes i 1986 en parlamentarisk komite bestående af politikere fra de fem nordiske lande. Komiteen har været åben for de politiske partier i Norden, som ønskede at deltage. Komiteen udgav i juni 1987 en rapport "Norden som atomvåbenfri zone", som siden har været grundlaget for debat i de nordiske lande.

Endvidere nedsatte de nordiske landes regeringer (udenrigsministrene), som anført af forslagstillerne i 1987 en embedsmandsgruppe, som udreder forudsætningerne for en kernevåbenfri zone i Norden. De nordiske landes udenrigsministre har ved flere møder modtaget information om arbejdet i gruppen, senest på mødet i Torshavn i marts 1989, hvor udenrigsministrene efter orienteringen konstaterede at arbejdet i gruppen fortsætter.

På Nordisk Råds 34. session vedtoges enstemmigt en rekommandation (*rek. 22/1986*), hvorefter der blev nedsat en komite til at udrede, hvordan det nordiske samarbejde i internationale sammenhænge yderligere kan forstærkes og udvikles. Komiteen – den internationale samarbejdskomite eller Söderkomiteen – har siden afgivet betænkningen "Internationella

samarbetsfrågor i Nordiska rådet” (NU 1988: 4). I mandatet for komiteen hedder det bl. a. følgende: ”I overensstemmelse med Nordisk Råds praksis skal spørgsmål af sikkerhedspolitisk art ikke behandles”.

4. Udvalgets synspunkter

Forslaget til mandat for den internationale samarbejdskomite drøftedes og besluttedes af Økonomisk Udvalg på mødet den 10. november 1987. Der var således ved den lejlighed enighed i udvalget om at fastholde den praksis, som Nordisk Råd har fulgt siden sin oprettelse om ikke at tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter. Præsidiets tilsluttede sig som nævnt denne holdning ved fastlæggelsen af komiteens mandat.

Tidligere forslag om at gøre Norden til kernevåbenfri zone har også været behandlet af Økonomisk Udvalg, som under behandlingen har konstateret, at der ikke har været interesse for at bryde den mangeårige praksis for at spørgsmål af denne karakter ikke behandles i Nordisk Råd.

Udvalget konstaterer imidlertid, at forslagsstillernes påstand om, at der ikke findes en parlamentarisk gruppe, som arbejder med spørgsmålet, ikke er korrekt. Der er nedsat en parlamentarisk gruppe i forlængelse af konferencen i 1985, og denne gruppe er åben for alle partier, som er repræsenteret i de nordiske landes parlamenter, og som ønsker at være med i arbejdet.

Udvalget konstaterer videre, at de nordiske landes udenrigsministre har nedsat en embedsmandsgruppe til at arbejde med spørgsmålet, men at der hidtil kun er udsendt lidt information om gruppens overvejelser.

På denne baggrund er det Økonomisk Udvalgs opfattelse, at arbejdet med at gøre Norden til en kernevåbenfri zone bør fremmes inden for den allerede etablerede parlamentariske gruppe og i udenrigsministerielt regie, og at Nordisk Råd bør fastholde sin hidtidige praksis om ikke at tage stilling til spørgsmål af sikkerhedspolitisk karakter.

Økonomisk Udvalget foreslår på denne baggrund at:

Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Ludvika, den 27. juni 1989

Arne Andersson (m)

Claes Andersson (Skdl)

Hugo Bergdahl (fp)

Johan Buttedahl (Sp)

Lahja Exner (s)

Einar Førde (A)

Arne Gadd (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Jógvan við Keldu (Fkfl)

Knud E. Kirkegaard (KF)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Gunn Vigdis Olsen-Hagen (A)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Friðrik Sóphusson (Sj)

Harald Synnes (KrF)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Formann

Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

Förslag om att inrätta kärnvapenfria zoner har lagts fram för många delar av Europa, Mellersta Östern, Sydasien, Arktis etc. Det första förslaget lades av Sovjetunionen i FN 1956 och gällde Centraleuropa.

Det finns idag ett fåtal kärnvapenfria zoner: Sydpolskontinenten samt i Latinamerika (Mexico och den karibiska ö-världen). En överenskommelse om kärnvapenfri zon i Södra Stilla havet gjordes 1985.

Norden som kärnvapenfri zon föreslogs första gången av dåvarande sovjetiske ministerpresidenten Bulgarin 1958. Finlands president Kekkonen framförde förslaget vid ett flertal tillfällen – såväl 1963 som 1978.

I Norge tog frågan fart i och med att havsrättsministern Jens Evensen, tvärtemot norska regeringen, föreslog att Norden skulle verka för en kärnvapenfri zon i Norden.

I Island hålls frågan levande bl. a. genom Kvinnopartiets framgångar. Åland är idag ett demilitariserat område. I Danmark och Sverige diskuteras frågan.

I mars 1987 tillsatte de nordiska ländernas regeringar en s. k. samnordisk ämbetsmannagrupp för "gemensam belysning av olika aspekter på frågan om en kärnvapenfri zon i Norden". Mycket litet information om vad som händer i gruppen kommer ut.

Någon parlamentarisk grupp som arbetar med frågan finns inte och frågan är bannlyst i Nordiska rådet.

Två zonprojekt handlar debatten om: dels den ursprungliga Kekkonen-zonen som består av Danmark, Finland, Norge och Sverige ("de kontinentala fyra") dels en stor zon som omfattar också Västnorden (Island, Färöarna och Grönland).

Miljöpartiet de Gröna anser att målet måste vara att hela Norden omfattas av zonen – kanske också de baltiska staterna kan omfattas i framtiden. En zon innebär att minska och undanröja risken med kärnvapenkrig och minska spänningen i vårt område – men zonen bör också ses som ett regionalt och temporärt steg mot ett större nedrustningsmål.

Förutom att länderna inom zonen inte skall inneha kärnvapen skall inte heller kärnvapen vara stationerade eller på annat sätt befinna sig i zonen, vilket bl. a. innebär att hamnbesök med kärnvapenkapabla fartyg inte tolereras i någon nordisk hamn.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att Nordiska rådet beslutar att ge Nordiska ministerrådet till känna att en parlamentarisk nordisk kommission tillsätts för att belysa frågan om en kärnvapenfri zon i Norden.

Stockholm den 24 februari 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Medlemsförslag

om nordiskt miljösamarbete

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

(Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 104/s, s. 905

Remissyttranden, se supplement)

”Det nordiska miljöarbetet har nått botten”. Så beskriver Greenpeace det nordiska miljöarbetet efter Nordiska rådets extra session 1988 som behandlade just miljöfrågor.

De nordiska länderna har sagt sig vilja arbeta utifrån principen: alla nordiska länder skall följa de mest ambitiösa miljömål som något annat nordiskt land har. Detta sprack – bl. a. genom svenskt agerande – under extra sessionen 1988.

I praktiken har det blivit så att sämsta krav från något nordiskt land har fått bli utgångspunkten för nordisk miljöpolitik. I det första förslaget till nordisk havsmiljöplan krävdes t. ex. en ändring av Londonkonventionen, så att denna skulle komma att omfatta även deponering av radioaktivt avfall i havsbotten. Sverige har de senaste åren varit motståndare till de andra nordiska ländernas strävanden på detta område – mycket beroende på att Sverige själv har problem med sin deponering av högaktivt avfall och därför inte vill stöta sig med andra länder inom Londonkonventionen.

De nordiska länderna har tillgång till såväl mycket utbyggd vattenkraft som till biobränslen. För att klara rimliga miljömål när det gäller t. ex. minskningen av koldioxidutsläpp är det viktigt att förbränningen av fossila bränslen minskar. Visserligen ger förbränningen av biobränslen också upphov till koldioxid men atmosfären tillförs inga nya mängder eftersom biomassan under sin växttid tar åt sig koldioxid. Nordiska rådet bör alltså arbeta för att koldioxidutsläppen inte får öka i Norden. Detta innebär bl. a. att bilismen inte får öka.

Kärnkraften utgör ett problem i det nordiska samarbetet. Barsebäck hotar grannlandet Damnark. Köpenhamn ligger ungefär lika långt från Barsebäck som samhället Tjernobyl låg från reaktorn Tjernobyl. En avveckling av all kärnkraft inom Norden inom tre år är ett rimligt krav med tanke på den miljöförstöring kärnkraften leder till i alla sina led: uranbrytningen, anrikningen, de kontinuerliga utsläppen vid drift, den osäkra

avfallshanteringen samt transporter av kärnavfall. Och naturligtvis på grund av olycksriskerna. Svenska staten har slagit fast – i rapporten Efter Tjernobyl – att utsläpp av samma omfattning som i Tjernobyl kan inträffa i alla svenska reaktorer.

På grund av dumpning av den vid oljeborrning överblivna blandningen av bottenmaterial och olja får fiskarna söka sig allt längre bort från oljeletningsområdena för att fånga fisk. Det är nu viktigt att vi i de nordiska länderna slår fast att utsläppen av oljeförorenad borrhälsa förbjuds före utgången av 1990.

Östersjön är ett känsligt innanhav. Oljeborrning i Östersjön kan inte accepteras. Därför bör Nordiska rådet arbeta för att inget nordiskt land borrar efter olja i Östersjön.

Nordens skogsindustri är utan jämförelse den största källan för utsläpp av organiska klorföreningar. Utsläppen är dokumenterat miljö- och hälsovidriga. Nordiska rådet bör arbeta för att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrin skall ha upphört senast 1993. Klorblekt papper bör över huvud taget inte få säljas i de nordiska länderna efter den 1 juli 1990.

Kvävetillförseln till haven är ett stort nordiskt problem. Bland annat måste bilismen – som är orsak till en kanske rent av dominerande mängd kväve som sargar havet – minska. Öresundsbro och nya bilgenererande motorvägar får inte byggas. Kväveläckaget från jordbruket måste minskas radikalt i Norden – i vissa områden bör målsättningen vara 30 % inom en treårsperiod.

Det nordiska samarbetet måste utvecklas när det gäller miljöfrågorna. Det antagna miljöprogrammet måste revideras och bli bättre.

Med hänvisning till ovanstående yrkas att Nordiska rådet ger Nordiska ministerrådet till känna vad som i motionen anges samt att Nordiska ministerrådet arbetar för ett nordiskt samarbete för

- att kärnkraften avvecklas i hela Norden inom tre år,*
- att deponering av radioaktivt kärnavfall i havsbotten förbjuds,*
- att en nordisk avvecklingsplan för de fossila bränslena utarbetas med målet att 80 % skall vara avvecklade inom 25 år,*
- att koldioxidutsläppen inte får överskrida dagens nivå,*
- att bilismen minskar med 25 % inom tio år,*
- att varken nya bilgenererande motorvägar eller Öresundsbron byggs,*
- att tunnel – endast för tågtrafik – utreds mellan Malmö–Köpenhamn.*
- att havstransporter av radioaktivt avfall inte accepteras och att lastning och lossning av dylikt avfall inte skall tillåtas i nordiska hamnar.*
- att dumpning av oljeförorenat borrhälsa förbjuds,*

att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrierna i Norden förbjuds senast 1993,
att klorblekt papper inte får säljas i Norden efter den 1/7 1990,
att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år,
att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder.

Stockholm den 24 februari 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

(Medlemsförslaget väckt av Eiður Guðnason m. fl., se s. 483

Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 881/j om intensivering av det internationella samarbetet för likestilling mellom kvinner og menn er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni, 25. september og 13. november 1989.

1. Medlemsforlaget

Medlemsforlaget er fremsat den 27. februar 1989.

I medlemsforlaget anbefales det, at Nordisk Råd

1. rekommanderer de nordiske landes regeringer i fællesskab at gøre en større indsats for at styrke ligestillingssamarbejdet i de eksisterende særorganisationer under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO og FAO, med henblik på at få gennemført en reel ligestilling i et raskere tempo end i dag.

2. rekommanderer de nordiske landes regeringer at arbejde for en forstærkning af Kvindekommissionen i Wien, således at den får en mere permanent karakter, og for at fremskynde udviklingen af en særorganisation i FN's regi til at arbejde for de mål, som er sat i slutdokumentet fra FN's kvindekonference i Nairobi i 1985.

3. rekommanderer Nordisk Ministerråd inden for rammerne af C 1-dokumentet at fremlægge en årlig redegørelse for det under 1. og 2. nævnte samarbejde.

Forslagsstillerne tager udgangspunkt i den omstændighed, at kvinder i Norden har opnået store fremskridt i ligestillingsmæssig henseende sammenlignet med kvinder i udviklingslandene – samtidig med, at der stadig væk er lang vej igen, før der kan tales om reel ligestilling mellem kvinder og mænd i de nordiske lande.

Efter afholdelsen af Nordisk Forum i Oslo august 1988 og ministerrådets vedtagelse af en handlingsplan for det nordiske ligestillingssamarbejde

mener forslagsstillerne, at man bør koncentrere sig om bearbejdning, prioritering og gennemførelse af de forslag, der allerede ligger på bordet.

Forslagsstillerne påpeger, at det er vigtigt, at vi i vores iver for at opnå resultater i vore egne lande ikke helt glemmer, at vi hele tiden også bør rette blikket mod den del af verden, som både i ligestillingsmæssig og i anden henseende er langt værre stillet, og som derfor har behov for hjælp og støtte til at komme videre.

Forslagsstillerne fremhæver det arbejde, der allerede foregår dels i specielle organer under FN og dels i FN's særorganisationer, men mener, at det er på tide, at de nordiske lande i fællesskab gør en større indsats internationalt for at fremme og styrke ligestillingsarbejdet.

I forslaget understreges det, at dette først og fremmest bør ske i de eksisterende særorganisationer inden for FN, men der peges også på, at specielt Kvindekommissionen i Wien lider af mangel på ressourcer.

2. Remissinstanser

Medlemsforslaget har været sendt på remiss med svarfrist den 1. juni 1989.

Der er modtaget remissudtalelser fra følgende:

Danmark

- Dansk Kvindesamfund
- Danske Kvinders Nationalråd
- Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark
- Ligestillingsrådet
- Udvalget vedrørende internationalt ligestillingsarbejde
- Arbejdsministeriet

Finland

- Arbetsministeriet
- Kvinnoorganisationer i samarbete – NYTKIS
- Kvinnoorganisationernas centralförbund
- Social- och hälsovårdsministeriet
- Delegationen för jämlikhetsärenden, Social- och hälsovårdsministeriet
- Åbo universitet
- Centerns kvinnokommitté
- Frisinnad samverkan r.f.
- Gröna på Åland
- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Socialministeriet
- Ligestillingsrådet

Norge

- Forbruker- og Administrasjonsdepartementet
- Likestillingsombudet – Likestillingsrådet
- Norsk Kvinnesaksforening
- Landsorganisasjonen i Norge
- Det norske Arbeiderparti

Sverige

- Moderata kvinnoförbundet
- Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
- Folkpartiets kvinnoförbund

3. Remissudtalelser*Danmark*

Dansk Kvindesamfund er enig i at de nordiske landene i felleskap gjør en større innsats internasjonalt for å fremme og styrke likestillingsarbeidet, og at dette best skjer gjennom en intensivering av likestillingsarbeidet i de særorganisasjoner som allerede eksisterer i FN.

DK er imidlertid skeptiske til forslaget om opprettelse av nok en *særorganisasjon* i FN med faren for ytterligere byråkrati.

Danske Kvinders Nationalråd fremhever betydningen av at kvinnekommisjonens arbeid styrkes og at FNs særorganisasjoner fastholdes på forpliktersene til å tilgodese likestillingsbestrebelsene.

DKN er imidlertid betenkt over forslaget om å opprette en særorganisasjon i FNs regi. En slik organisasjon vil bidra til ytterligere byråkrati, hevdes det. En overordnet særorganisasjon bør ligge i kvinnekommisjonens regi.

Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark konstaterer med glede at det settes frem forslag om en styrking av det internasjonale samarbeide for likestilling mellom menn og kvinner.

Ligestillingsrådet uttaler, at det er et stort behov for å styrke FN's likestillingsarbeid. De nordiske land er i fellesskap meget oppmerksomme på dette forhold. Det er derfor et nært samarbeide mellom de nordiske land i FN's Kvinnekommissjon, hvor de nordiske land tradisjonelt har en plass i den 32 medlemmer store Kvinnekommissjon.

Det pekes videre på at FN har opprettet en komité til overvåkning av overholdelsen av Kvinnekonvensjonen, CEDAW. I denne komitéen går de nordiske lands medlemskap også på skift.

Ligestillingsrådet mener, at det er behov for å styrke sekretariatet i Wien, men er meget betenkt over forslaget om å opprette et overordnet organ, "en særorganisation i FN's regi" til at arbeide for de mål, som er satt i sluttdokumentet fra FN's kvinnekonferanse i Nairobi i 1985, fordi de

mener, FN's ressurser bør anvendes til å styrke landenes likestillingsarbeid og ikke til å opprette nye embedsmannsapparater i FN-regi.

Arbejdsministeriet har en positiv holdning til forslaget til rekommendasjon som kommer til uttrykk i medlemsforslaget.

Udvalget vedrørende internasjonalt ligestillingsarbejde uttrykker glede over at det i Nordisk Råd er interesse for å styrke det internasjonale likestillingsarbeidet. Punkt 1 i forslaget anbefales sterkt.

Derimot kan ikke utvalget anbefale punkt 2 og 3 i forslaget, som ville innebære etablering av unødvendig byråkrati. Det hevdes at opprettelse av nye særorganisasjoner er utgiftskrevende og unødvendige, når allerede eksisterende organisasjoner fungerer. Ressurser bør anvendes til konkret likestillingsarbeid, hevdes det.

Finland

Arbetsministeriet mener at de nordiske landenes felles satsning på likestillingsområdet er meget positivt.

Arbetsministeriet ser videre positivt på tanken om en særskilt likestillingsorganisasjon under FN. Det vises til at Kvinnekommisjonen i Wien er av betydning som ett organ som bevokter den praktiske gjennomføringen av Nairobi-konferansens sluttdokument. Det hevdes imidlertid at forslaget pkt. 2 om at der skal bli en særorganisasjon nødvendigvis ikke stemmer med pkt. 1 i forslaget.

Arbetsministeriet anbefaler at en drøfter om kommisjonen bør gis i oppdrag å koordinere samarbeidet angående likestillingsspørsmål i andre spesialorganisasjoner. Det primære målet burde være å inkludere likestillingsarbeidet i disse virksomhetene.

Social- och hälsovårdsministeriet anser det som viktig at man internasjonalt forsøker å gjennomføre bestrebelser som fremmer virkeliggjøringen av likestillingen. De gir sin støtte til utviklingen av likestillings samarbeidet mellom de nordiske land innen rammen av FN-systemet.

Social- och hälsovårdsministeriet er imidlertid forbeholden når det gjelder å utvikle FN's kvinnekommisjon til en spesialorganisasjon i FN's regi. Under hensyntagen til FN's økonomiske krise, er det usannsynlig at tiden er inne til å etablere en ny spesialorganisasjon i FN's regi, hevdes det.

Social- och hälsovårdsministeriet anser at samarbeidet gjennom hele FN-systemet er viktig og ønskelig, og anser at koordineringsmulighetene innen FN's kvinnekommisjon burde økes med ytterligere ressurser.

Social- och hälsovårdsministeriet støtter pkt. 3 i medlemsforslaget.

Delegationen för jämlikhetsärenden, Social- och hälsovårdsministeriet støtter intensiveringen av likestillingsarbeidet mellom de nordiske landene innenfor rammen for FN-systemet.

Delegasjonen stiller seg tvilende til forslaget om å utvikle FN's kommisjon for kvinners situasjon til en spesialorganisasjon innen FN.

Delegasjonen støtter forslaget om at man i NMRs årsberetning redegjør for de nordiske landenes rolle i likestillingsarbeidet innen FN-systemet.

Kvinnoorganisationer i samarbeite – NYTKIS støtter forslaget om å intensivere det nordiske samarbeidet slik det er foreslått i medlemsforslaget.

NYTKIS kan ikke direkte støtte pkt. 2 i forslaget om at kvinnekommisjonen i Wien skal endres til en spesialkommisjon direkte under FN.

NYTKIS støtter pkt. 3 i medlemsforslaget.

Kvinnoorganisationernas centralförbund

KC anser målsettingen som er satt opp for å intensivere det internasjonale samarbeidet som meget viktig.

KC støtter medlemsforslagets første del. KC anser det imidlertid overraskende at det foreslås en spesialorganisasjon for kvinner, og viser til at FNs resolusjoner forutsetter at Nairobi-strategiene skal inngå i all virksomhet innad i FN, såvel i hovedorganisasjoner som i spesialorganisasjoner.

Åbo universitet støtter i hovedsak medlemsforslaget.

Centerns kvinnokommitté, Ålands landskapsstyrelse, Frisinnad samverkan r.f. og Gröna på Åland stiller seg alle positive til medlemsforslaget.

Island

Socialministeriet fremhever spesielt de punkter i forslaget, der *dels* drejer sig om, at de nordiske lande i fællesskab yder en indsats for at styrke ligestillingsspørgsmålet i FN's særorganisationer, således at der opnås mere reel ligestilling, end der nu er udsigt til, og *dels* forslaget, der indeholder en anmodning til de nordiske landes regeringer om, at de arbejder for, at Kvindekommissionen i Wien styrkes, således at dens virksomhed får mere permanent karakter, som igen fører til oprettelse af en ny særorganisation inden for FN.

Ministeriet minder om, at socialministeren gentagne gange har fremført det synspunkt, bl. a. på den nordiske kvindekongress i Oslo i sommeren 1988, at det vil have størst gennemslagskraft, hvis en særlig FN-organisation behandlede realiseringen af ligestillingsspørgsmål i alle verdensdele. Hvis der ikke opnås enighed om en sådan organisation, er medlemsforslaget et meget vigtigt skridt på vejen til målet, mener ministeriet.

Ligestillingsrådet har en positiv holdning til forslaget. Rådet mener, at de nordiske lande indtager en særstilling med hensyn til arbejdet for en forbedring af kvinders stilling, og at nordiske kvinder er meget nærmere målet om ligestilling end kvinder i andre lande.

Ligestillingsrådet anser det for at være af stor betydning, at FN's særorganisationer inden for sine specialer får udvidede muligheder for at yde en indsats for kvinder. Det synspunkt bygger på, at kvindens stilling langt fra er ens fra land til land, og problemerne ofte meget forskellige.

Rådet er derfor specielt enig i den idé, som fremsættes i forslaget om, at de nordiske lande i fællesskab skal gøre en indsats for at styrke det ligestillingsarbejde på verdensplan, som finder sted i FN's særorganisationer.

Norge

Forbruger- og administrasjonsdepartementet giver sin ubetingede støtte til forslaget punkt 1. I tillæg til de særorganisationer, der er nævnt i forslaget, fremhæver departementet også UNICEF. Det påpeges, at det er en kendsgerning, at drenge har præference fremfor piger i mange lande og kulturer, og at organisationen bør være specielt opmærksom på at styrke pigers stilling.

Departementet ser det som en nødvendighed at oprette specielle stillinger på højt plan, hvis særorganisationerne skal kunne styrke ligestillingsarbejdet, og at disse stillinger tilføres tilstrækkelige ressourcer. Arbejdet må også følges op og sikres kontinuitet, mener departementet.

Til det 2. punkt i forslaget om at oprette en ny særorganisation inden for FN, som skal overvåge opfølgningen af internationale aftaler, f.eks. fra FN's kvindekonference i Nairobi i 1985, fremhæver departementet CEDAW-komiteen. Denne komité har til opgave at overvåge kvindekonventionen. En styrkelse af CEDAW vil efter departementets opfattelse være en nærliggende løsning.

I øvrigt støtter departementet forslaget om at styrke Kvindekommissionens sekretariat i Wien.

Ligestillingsombudet og Ligestillingsrådet giver sin ubetingede støtte til punkt 1 i medlemsforslaget, og foreslår, at UNICEF også tages med blandt de særorganisationer, der specielt nævnes. I øvrigt har Ombudet og Rådet de samme prioriteringer og bemærkninger, som er nævnt ovenfor under departementet.

Norsk Kvinnesaksforening ser positivt på ethvert engagement, som kan føre til en større indsats i FN-systemet med arbejdet for ligestilling mellem kønnene. NKF mener, at der er vigtigt, at de nordiske delegater ved FN får en speciel pligt til at følge en evt. vedtagelse om dette i Nordisk Råd op.

Med hensyn til indholdet i forslaget bemærker NKF generelt, at det største problem for FN's Kvindekommission er dårlig eller usikker økonomi, og at det særlig er på dette punkt, der tiltrænges en styrkelse.

Landsorganisasjonen i Norge støtter et initiativ, som kan føre til, at de nordiske lande gør en større indsats internationalt ved at styrke og fremme ligestillingsarbejdet i de dele af verden, som er langt værre stillet end Norden.

LO mener, at forslagets intention om styrkelse af FN's særorganisationer og Kvindekommissionen er af stor betydning, men er i tvivl om mulighederne for og om det hensigtsmæssige i samtidig at gå stærkt ind for udvikling af en særorganisation for ligestillingsspørgsmål i FN's regi.

Det Norske Arbeiderpartis Kvinnesekretariat giver sin støtte til forslaget i sin helhed.

Sverige

Folkpartiets kvinnoförbund (FPK)

FPK stiller seg i hovedsak bak medlemsforslagene.

FPK hevder imidlertid at man ved å intensivere og utvikle Kvinnekommissjonen i Wien, kan risikere spredning av ressursene.

FPK understreker betydningen av at likestillingsarbeidet i Norden fortsetter med uforminsket intensitet, og nevner spesielt den økende kvinnevold både i hjemmet og på offentlige steder.

FPK ønsker også at NMR fra 1990 hvert år redegjør for sesjonen hvilke konkrete tiltak som settes igang for å forbedre likestillingsarbeidet, samt hvilke mål som oppnås.

FPK viser til at selv om det tales og skrives mye om likestilling i FN-systemet, taler statistikken sitt tydelige språk når det gjelder kvinners deltaking i nasjonale, regionale og internasjonale organ. Det er langt til målet, og forandringen går langsomt.

FPK mener at Norden, som har mangeårig tradisjon når det gjelder likestillingsarbeid, bør utarbeide en konkret handlingsplan for arbeidet med rekruttering av kvinner til toppstillinger, ekspertorgan m. v. innen FN.

Moderata kvinnoförbundet er enig i forslagene, men mener dog, at forslaget under punkt 1 er det mest vesenlige.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund er enig i forslagsstillernes oppfattelse om, — at likestillingsarbeidet inden for FN bør intensiveres — at fælles innsatser fra de nordiske landes regeringer kan fremskynde utviklingen — at de beslutninger, der blev taget på FN's kvindekongress i Nairobi, skal gjennomføres — at et middel til at gjennomføre disse beslutninger ligger i, at FN's Kvinnekommission i Wien gøres permanent og gives en planleggende, rådgivende og samordnende funksjon for de øvrige fagorganer.

SSKF deler i alt vesenlig forslagsstillernes oppfattelse om de foranstaltninger, der bør vedtages for at gjennomføre de beslutninger, som blev vedtaget på FN's kvindekongress i Nairobi.

SSKF anfører spesielt, at en mere permanent status for FN's Kvinnekommission ikke bør føre til, at kvindespørsmål strykes fra dagsordenen i andre FN-organer.

4. Utvalgets synspunkter

Juridisk utvalg skal innledningsvis bemerke at man, i likhet med forslagsstillerne, er av den oppfatning at selv om det fortsatt er en lang vei å gå før en kan tale om reell likestilling mellom kvinner og menn i de nordiske landene, har kvinner i Norden likevel oppnådd store framskritt i likestillingsmessig henseende, sammenlignet med kvinner i utviklingslan-

dene. Juridisk utvalg mener derfor det er viktig at vi retter blikket mot den del av verden som er verre stillet i likestillingsmessig sammenheng.

Medlemsforslaget inneholder først og fremst 2 saker: (1) at de nordiske lands regjeringer skal øke sin virksomhet for å intensivere likestillingsarbeidet innenfor FN's nåværende spesialorganisasjoner, og (2) at de nordiske lands regjeringer skal arbeide for en forsterkning av kvinnekommisjonen i Wien, slik at den får en mer permanent karakter, og at den skal kunne utvikles til en spesialorganisasjon under FN som skal arbeide for de målsettinger som ble oppstillet ved FN's kvinnekongress i Nairobi i 1985.

Juridisk utvalg kan konstatere at samtlige av høringsinstansene har en positiv holdning til *punkt 1* i medlemsforslaget. Utvalget kan også fullt ut slutte seg til dette punktet i forslaget. Det er juridisk utvalgs oppfatning at de nordiske land innehar en særstilling med hensyn til å arbeide for en forbedring av kvinnenes stilling, og det er av stor betydning at de nordiske land gjør en større innsats internasjonalt ved å styrke og fremme likestillingsarbeidet i de deler av verden som er langt verre stillet enn Norden.

Utvalget vil imidlertid peke på at dersom likestillingsarbeidet i særorganisasjonene skal kunne styrkes, vil det være nødvendig at disse tilføres tilstrekkelige ressurser.

Utvalget kan videre slutte seg til forslaget fra bl. a. Forbruker- og administrasjonsdepartementet i Norge om at UNICEF også bør tas med i listen over særorganisasjoner som spesielt er nevnt. Denne organisasjonen bør være spesielt oppmerksom på å styrke pikers stilling, da det er en kjensgjerning at gutter har preferanser framfor piker i mange land og kulturer.

Når det gjelder *punkt 2* i medlemsforslaget, har utvalget konstatert at flere av høringsinstansene bare kan støtte deler av forslaget.

Høringsinstansene stiller seg i hovedsak positive til første del av forslaget punkt 2, som gjelder styrking av Kvinnekommisjonen. Utvalget vil henlede oppmerksomheten på at Kvinnekommisjonen har en rekke oppgaver. Det er juridisk utvalgs oppfatning at det vil være av stor betydning at kommisjonen styrkes. Det må imidlertid være en forutsetning at kommisjonen får tilført tilstrekkelige ressurser. Utvalget kan forøvrig slutte seg til uttalelsen fra bl. a. Likestillingsombudet/Likestillingsrådet i Norge, som presiserer at det må være kvinnekommisjonens *sekretariat* som først og fremst må styrkes.

I medlemsforslaget anbefales det at de nordiske lands regjeringer skal arbeide for en forsterkning av Kvinnekommisjonen i Wien, "således at den får en mere permanent karakter". Utvalget er blitt gjort oppmerksom på at Kvinnekommisjonen, som ble opprettet i 1946, allerede er av permanent karakter.

Når det gjelder siste del av medlemsforslagets punkt 2, som anbefaler opprettelse av en ny særorganisasjon i FN's regi, kan utvalget konstatere at de fleste av høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, er skepti-

ske til forslaget. Det hevdes bl. a. at opprettelse av en ny særorganisasjon kan øke byråkratiseringen, samt at den vil føre til økte utgifter. Utvalget kan slutte seg til disse synspunktene. Det ville etter utvalgets mening være mer hensiktsmessig å styrke de allerede eksisterende særorganisasjoner.

Ifølge medlemsforslaget burde en eventuell ny særorganisasjon også overvåke medlemslandenes oppfølging av internasjonale avtaler på likestillingsområdet. Utvalget vil i den forbindelse bemerke at det allerede finnes en komité som har til oppgave å overvåke FN-konvensjonen, nemlig CEDAW. Denne komiteen rapporterer til ECOSOC og generalforsamlingen angående vedtatte tiltak og aktiviteter. Disse rapporter blir deretter oversendt til Kvinnekommisjonen til orientering.

Utvalget har konstatert at det blant høringsinstansene er en positiv innstilling til forslaget *punkt 3* om at Nordisk Ministerråd, innenfor rammen av C 1-dokumentet, framlegger en årlig redegjørelse for det internasjonale samarbeidet som er nevnt i medlemsforslaget. Utvalget er enig med forslagsstillerne i at en slik rapportering vil kunne understreke betydningen av arbeidet for en reell likestilling mellom kvinner og menn, og spesielt verdien av at de nordiske landene i fellesskap gjør en innsats i internasjonal sammenheng.

På bakgrunn av det ovenfor anførte skal juridisk utvalg innstille at Nordisk Råd

1. rekommanderer de nordiske lands regjeringer i fellesskap å gjøre en større innsats for å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reel likestilling i et raskere tempo enn i dag.

2. rekommanderer de nordiske lands regjeringer å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommisjonens sekretariat i Wien.

3. rekommanderer de nordiske lands regjeringer, gjennom Nordisk Ministerråd innenfor rammene av C 1-dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under punktene 1 og 2 nevnte samarbeide.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (S)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Reservation

Jeg finder det ikke rimeligt, at regeringsressourcer og offentlige midler anvendes til fremme af ligestillingspolitiske foranstaltninger og skal derfor foreslå, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af forslaget.

Mariehamn, 13. november 1989

Kristen Poulsgaard (FP)

Medlemsforslag

om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män

(Väckt av Eiður Guðnason samt Lennart Andersson, Gunilla André, Ylva Annerstedt, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Åsa Solberg Iversen, Anneli Jäätteenmäki och Kaj Poulsen)

Det nordiske samarbejde for ligestilling mellem kvinder og mænd har nu i et par år stort set været koncentreret omkring to store projekter: Nordisk Forum 1988 og det såkaldte BRYT-projekt (projekt for at bryde det kønsopdelte arbejdsmarked).

Nordisk Forum var – som det sikkert vil være bekendt – en opfølgning på nordisk plan af FN's kvindetår og de tre verdensomspændende kvindekonferencer, der blev holdt i 1975 i Mexico, 1980 i København og 1985 i Nairobi.

Formålet med Nordisk Forum var bl. a. på regionalt nordisk plan at få mulighed for at videreudbygge den nordiske samfundsmodel også på ligestillingsområdet. Der er ingen tvivl om, at kvinder i Norden har opnået store fremskridt i ligestillingsmæssig henseende sammenlignet med kvinder i udviklingslandene. Samtidig har der også været enighed om, at der stadig er lang vej igen, før der kan tales om reel ligestilling mellem kvinder og mænd i de nordiske lande.

Nordisk Forum og den officielle ligestillingskonference i Oslo i august 1988 har uden tvivl givet ligestillingsarbejdet i de nordiske lande en tiltrængt "saltvandsindsprøjtning", således at vi nordboer i løbet af de nærmeste par år forhåbentlig vil komme til at se mærkbare fremskridt inden for de forskellige områder, hvor ligestillingsarbejdet koncentrerer.

Nordisk Ministerråds handlingsplan på ligestillingsområdet, som skal behandles på Nordisk Råds 37. session i Stockholm 1989, har to hovedtemaer:

1. Kvinders rolle i den økonomiske udvikling og
2. At kombinere familieliv og arbejdsliv.

Planen skal gennemføres i løbet af en femårs periode.

De emner, der blev taget op på Nordisk Forum, var væsentlig mere omfattende, men det er endnu for tidligt at sige noget konkret om, på hvilke områder og i hvor stort omfang opfølgningen vil ske, og hvilke resultater man vil opnå.

Imidlertid er det klart, at der er bred støtte til et forslag om, at Nordisk Forum skal gentages om nogle år. Forslagsstillerne er bekendt med, at Nordisk Ministerråd (ligestillingsministrene) har pålagt Nordisk Ligestillingsudvalg at udarbejde et konkret forslag til dette i løbet af det kommende år. Der skal bl. a. fremlægges forslag om tidspunktet og om mændenes evt. rolle dels i forbindelse med forberedelsen og dels som deltagere.

Generelt kan nu siges, efter fremlæggelsen af handlingsplanen og afholdelsen af Nordisk Forum, at man bør koncentrere sig om bearbejdning, prioritering og gennemførelse af de forslag, der allerede ligger på bordet.

Samtidig er det meget vigtigt, at vi i vores iver for at opnå resultater i vore egne lande, ikke helt glemmer, at vi hele tiden også bør rette blikket mod den del af verden, som både i ligestillingsmæssig og i anden henseende er langt værre stillet, og som derfor har behov for hjælp og støtte til at komme videre.

FN nedsatte allerede et halvt år efter sit første møde i 1946 en selvstændig Kvindekommission, der siden har holdt regelmæssige møder. Arbejdet har været baseret på fire grundlæggende punkter:

- 1) Politiske rettigheder:
  - mulighed for medvirken ved lovgivning til fordel for kvinder på alle livets områder.
- 2) Økonomiske rettigheder:
  - lige løn
  - lige adgang til arbejde
- 3) Borgerlige rettigheder:
  - først og fremmest ligestilling i familien.
- 4) Lige adgang til uddannelse.

Der findes også andre specielle organer under FN-systemet, der tager sig af kvinders stilling på forskellige områder, og som arbejder på en forbedring af denne. Bl. a. kan nævnes UNIFEM (Development Fund for Women) og INSTRAW (International Research and Training Institute for the Advancement of Women).

Herudover beskæftiger flere af FN's særorganisationer sig med spørgsmål i relation til ligestilling. Som eksempler kan nævnes ILO (International Labour Organization), der bl. a. beskæftiger sig med kvinders forhold på arbejdsmarkedet, WHO (World Health Organization), der bl. a. beskæftiger sig med kvinder og sundhed, UNESCO (Educational, Scientific, Cultural Organization), der bl. a. beskæftiger sig med kvinder og uddannelse, og FAO (Food and Agriculture Organization), der beskæftiger sig med kvinder og landbrug.

Dette er samme model, som tilstræbes i det nordiske samarbejde, hvor der under Nordisk Ministerråd er et Nordisk Ligestillingsudvalg til at tage sig af ligestillingsspørgsmål, men hvor det samtidig er tilkendegivet både fra Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd, at ligestillingssamarbejdet bør integreres i de enkelte fagsektorer.

Vi er bekendt med, at FN's Kvindekommission siden Nairobi-konferencen har arbejdet på, at ligestillingsspørgsmål kommer ind i FN's programlægning og budget og for gennemførelsen inden for FN-systemet af Nairobi-dokumentets fremadrettede strategier frem til år 2000.

Nu er det på tide, at de nordiske lande i fællesskab gør en større indsats internationalt for at fremme og styrke ligestillingsarbejdet. Dette bør først og fremmest ske i de eksisterende særorganisationer inden for FN. I denne forbindelse peger forslagsstillerne specielt på Kvindekommissionen i Wien. Kommissionens arbejde lider af mangel på ressourcer. De nordiske lande bør arbejde for, at kommissionens virksomhed styrkes, og at den får en mere permanent karakter, der kunne føre til en speciel FN-organisation, der arbejder med ligestillingsspørgsmål i alle verdensdele. Organisationens hovedopgave skulle være, at sørge for at forslagene i slutdokumentet fra Nairobi-konferencen gennemføres i virkeligheden. Desuden skulle den kunne udarbejde selvstændige handlingsplaner, organisere forskningsprojekter på ligestillingsområdet og organisere seminarer og konferencer. Organisationen burde også overvåge medlemslandenes opfølgning af internationale aftaler på ligestillingsområdet, såsom "Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women".

For at understrege den betydning, man bør tillægge en reel ligestilling mellem kvinder og mænd, og specielt værdien af, at de nordiske lande i international sammenhæng i fællesskab gør en indsats for dette mener vi, at Nordisk Ministerråd inden for rammerne af C I-dokumentet bør fremlægge en årlig redegørelse for, hvad de nordiske landes regeringer har gjort for at nå ovennævnte målsætning.

På denne baggrund foreslår undertegnede, at Nordisk Råd

1. rekommanderer de nordiske landes regeringer i fællesskab at gøre en større indsats for at styrke ligestillingsarbejdet i de eksisterende særorganisationer under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO og FAO, med henblik på at gennemføre en reel ligestilling i et raskere tempo end i dag.
2. rekommanderer de nordiske landes regeringer at arbejde for en forstærkning af Kvindekommissionen i Wien, således at den får en mere permanent karakter, og for at fremskynde udviklingen af en særorganisation i FN's regi til at arbejde for de mål, som er sat i slutdokumentet fra FN's kvindekonference i Nairobi i 1985.

3. rekommanderer Nordisk Ministerråd inden for rammerne af C 1-dokumentet at fremlægge en årlig redegørelse for det under 1. og 2. nævnte samarbejde.

Stockholm, den 27. februar 1989

Eiður Guðnason (A)

Lennart Andersson (S)

Gunilla André (C)

Ylva Annerstedt (FP)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Kaj Poulsen (S)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rasehygien

(Medlemsförslaget väckt av Birger Schlaug och Marianne Samuelsson, se s. 490)

Medlemsförslag A 882/j om genteknik og den nye tidens rasehygiene er henvist til juridisk utvalg.

Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni 1989, 25. september 1989 og 13. november 1989.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er framsatt den 1. mars 1989.

I forslaget anbefales det

at Nordisk Råd rekkommenderer Nordisk Ministerråd å utarbeide retningslinjer for å hindre at genteknikken blir et redskap for rasehygiene og frasortering av individer på grunn av egenskaper.

Forslagsstillerne slår innledningsvis fast at genteknikken har gjort det mulig å klippe og lime i våre arveanlegg. Utviklingen går i rasende fart. Gjennom genteknikken har vi nå fått et redskap til å hoppe over millioner av års utvikling, heter det. I løpet av noen få historiske øyeblikk kan menneskeheten påvirke mer enn naturen kunne gjøre i løpet av millioner av år. Nye patenter kan "oppfinnes" – patent på liv kan bli en ny form for økonomisk foretak.

Forslagsstillerne viser til at historien har lært oss at det som er kunnskap og sannhet idag, ikke er kunnskap og sannhet imorgen. Genteknikken utgjør en gigantisk miljøtrussel, men kan dessuten anvendes som redskap for rasehygiene.

Forslagsstillerne hevder at for å forstå betydningen av problematikken omkring genteknikken er det viktig å se hvilke paralleller som finnes i tidligere rasehygieniske resonnementer. Det redegjøres i den forbindelse for hvilke metoder som ble brukt i nazi-Tyskland for å oppfylle drømmen om den "rene ariske rasen". Forslagsstillerne hevder videre at de biologiske soldatene ikke bare tilhørte nazi-Tyskland. Enkelte nobelprisvinnere blir også omtalt i forslaget.

På bakgrunn av disse omtalene peker forslagsstillerne på den store risikoen som den nye geneteknikken innebærer når det gjelder synet på menneskeverdet og humanismen. Fosterdiagnostikk blir nevnt i denne forbindelse. Det slås fast at geneteknikken er et redskap som kan anvendes i rent rasehygienisk hensikt.

Etter dette mener forslagsstillerne at Nordisk Råd bør reagere kraftig slik at det kan tas felles nordisk stillingstagen for å hindre at geneteknikken anvendes i rasehygienisk hensikt eller med rasehygienisk effekt.

2. Remissuttalelser

Presidiet besluttet ikke å sende medlemsforslaget på remiss utenfor Nordisk Råd.

Medlemsforslaget har vært sendt på underremiss til sosial- og miljøutvalget. Utvalget har imidlertid besluttet ikke å uttale seg om forslaget.

3. Utvalgets synspunkter

Utvalget konstaterer at forslagsstillerne er bekymret over utviklingen innen geneteknikken, og at man ser faren ved at denne teknikken kan brukes som et redskap for rasehygienien. Utvalget har videre merket seg at forslagsstillerne, for å belyse sine standpunkter har vist til tidligere rasehygieniske resonnementer såvel fra nazi-Tyskland som fra nobelprisvinnere i etterkrigstiden.

Juridisk utvalg vil bemerke at man i utvalget lenge har interessert seg for utviklingen innenfor bioteknologien. Utvalget har tidligere ved forskjellige anledninger drøftet aspekter og problemer som knytter seg til dette området.

På utvalgets årlige fellesmøte med justisministrene m. fl. i november 1987 i Åbo fikk man bl. a. en redegjørelse fra ministerrådssekretariatet om beskyttelse av den personlige integritet mot inngrep/misbruk fra vitenskapsens side i forbindelse med de nye medisinske teknikker som genspleising o.l.

Utvalget vil også vise til det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet, som ble vedtatt på Nordisk råds sesjon i Oslo i 1988, der bl. a. geneteknikkens anvendelse på mennesker er anført som et mulig delspørsmål under punkt 5, "moderne biomedisinsk teknologi o.l".

Juridisk utvalg vil forøvrig vise til sin uttalelse til Nordisk Ministerråds forslag B 77/e, der utvalget bl. a. uttaler følgende om de etiske aspektene ved de nye medisinske teknikker:

"Efter Juridisk Udvalgs opfattelse er et af de største etiske problemer i forbindelse med de pågældende nye teknikker, hvor langt man bør lade den videnskabelige forskning gå, og hvor man skal sætte grænsen for videnskabens fremskridt. Dette gælder først og fremmest forsøg, der involverer mennesker og dyr, men til en vis grad også planter.

Udvalget forudsætter, at det nordiske etikudvalg ikke udelukkende kommer til at bestå af repræsentanter for videnskaben og forskningen, men at der også kommer repræsentanter med, der er aktive i forbindelse med de politiske beslutningsprocesser. Ligeledes vil udvalget understrege vigtigheden af, at der bliver mulighed for politikerne i Nordisk Råd for løbende at følge med i det nordiske etikudvalgs arbejde.”

Juridisk utvalg mener etter dette at man allerede har bearbeidet genetikkens etikk på de premisser utvalget anser for hensiktsmessig. Etter utvalgets mening kan ikke dette viktige spørsmål løses gjennom initiativ som er motivert på en slik måte som kommer til uttrykk i dette medlemsforslaget.

Juridisk utvalg kan etter dette ikke støtte medlemsforslaget, og skal innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 882/j om genetikk og den nye tidens rasehygiene.

Marichamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge A. Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien

(Väckt av Birger Schlaug och Marianne Samuelsson)

Gentekniken har gjort det möjligt att klippa och klistra i våra gener – i vårt arvsanlag. Att välja och vraka i livets innersta. Utvecklingen inom gentekniken går i rasande fart.

I början av sextioalet lyckades forskarna dechiffrera den genetiska koden – allt liv, från bakterie till människa, kodas enligt denna kunskap av fyra bokstäver i form av nukleider, länkade efter varandra i långa kedjor.

Under sjuttioalet utvecklades hybrid-DNA-tekniken. Under åttioalet har man i USA fått patenträtt på genmanipulerade djur. Före år 2000 räknar forskare med att hela genomet skall vara kartlagt.

Tempot är hissnande. Vi har fått redskap att köra över årmiljoners utveckling.

Klyvande av atomen kunde utnyttjas för att bygga upp en helt ny våldsdimension och förde med sig följder för tidsperioder som är ofattbart stora. Trots alla försäkringar om "de goda ändamålen".

Klyvandet av gener innebär så mycket mer. Under några få historiska ögonblick kan mänskligheten påverka mer än naturen kunnat göra under årmiljoner. Nya arter kan "uppträffa" – patent på liv kan bli en ny affärsidé. Där naturen säger nej kan nu människan med hjälp av genmanipulation säga ja.

I tekniken och kunskapen ligger idag ett inbyggt *tvång* att den skall användas. Den skall ge ekonomisk avkastning. Vara räntabel.

Historien har lärt oss att det som är kunskap och sanning i nuet inte är kunskap och sanning i morgon. Gentekniken utgör ett gigantiskt miljöhot, men kan dessutom användas som redskap för rashygien.

Rashygien

För att förstå betydelsen och omfånget av problematiken kring gentekniken är det av vikt att se vilka paralleller som finns med tidigare rashygieniska resonemang.

Begreppet rashygien förknippas vanligen med nazitysklands drömmar om den "rena ariska rasen".

1925 bildades i Tyskland Gesellschaft für Rassenhygiene. Universitetsinstitutioner inrättades och de flesta medicinska fakulteterna undervisade i rashygien redan före det att nazisterna tog makten 1933.

När Hitler tog makten dröjde det bara sex månader innan en lag om

sterilisering på rashygienisk grund antogs. Förebild var de amerikanska lagarna som antagits redan på tjugotalet.

I och med att den tyska lagen antogs inrättades också domstolar, Erbgesundheitsgerichte. Domstolarna bestod av en jurist och två läkare. Domstolarna kunde beordra sterilisering. Bland grunderna för sterilisering fanns t. ex.:

- underbegåvning
- schizofreni
- epilepsi
- ärftlig blindhet
- ärftlig dövhet
- Huntingtons corea
- fysiska defekter
- allvarlig alkoholism.

Den tyska lagstiftningen betraktades som en hälsoreform och det första året steriliserades 56 000 individer. Före 1940 beräknas ca 400 000 människor ha tvångssteriliserats. Lagarna tillät inte sterilisering på rent rasistisk grund – trots detta tvångssteriliserades ca 500 s. k. "Reinlandsbastarde" vars fäder hade tillhört de franska trupper från Afrika som efter första världskriget fanns i Rhenlandet.

Under nazistpartiets kongress 1935 argumenterades för att man borde döda de som var "mentalt döda" och de som utgjorde en "främmande kropp i samhället". Det ansågs inte meningsfullt att bekosta "värdelösa personers liv".

1939 började idéerna användas i praktiken. Läkare ålades att rapportera vilka barn som fötts med defekter. Rapport skulle också avges om barn upp till tre års ålder som hade defekter. Tremannakommittéer avgjorde om dessa barn skulle få leva eller inte.

1941 utvidgades programmet. Nu gällde också rapportering av barn över tre år.

1943 gällde rapportering – och avlivning – av alla judiska barn; även friska.

Den grundläggande syn som dominerade den tidens beslutsfattare legitimerade forskning och vetenskapliga försök på människor. Mengeles rashygieniska experiment är exempel på detta. Med hjälp av kartläggning av genomet "behövs" inte sterilisering eller mord på barn för att sälla bort misshagliga. Gentekniken innebär risk för att samhället redan på embryostadiet sällar bort liv som inte "passar". Viljan till detta finns hur överkligt och skrämmande det än kan verka.

Nobelpristagarna – de biologiska soldaterna

De biologiska soldaterna tillhörde inte bara nazityskland. Samma tankar genomsyrar en rad av de forskare som gjort avgörande upptäckter när det gäller genteknikens område.

De biologiska soldaterna finns mitt bland oss. De är hyllade som stora män. Som utvecklingens spjutspetsar. Låt oss se vilka värderingar ett antal nobelpristagare gett uttryck för.

Francis Crick och James Watson:

Francis Crick lyckades tillsammans med James Watson 1953 presentera en modell över DNA-molekylens uppbyggnad. Ett viktigt steg hade tagits mot klippande och klistrande av generna. 1962 fick Crick och Watson nobelpriset i medicin. Crick hävdar bl. a. att barn som inte har tillräckligt goda arvsanlag skall mördas. Han har sagt: "– Inget nyfött barn borde få kallas människa förrän de har genomgått vissa tester när det gäller arvsanlag. Om de inte klarar dessa prov har de förverkat sin rätt till liv."

James Watson fyller i: "– Om ett barn inte levnadsförklaras förrän tre dagar efter det att förlossningen skett kunde föräldrarna beredas tillfälle att ta ställning, medan bara ett fåtal har den möjligheten under nuvarande system. Läkarna kunde låta barnet dö om föräldrarna så ville . . ."

Joshua Lederberg:

1958 fick Joshua Lederberg nobelpris i medicin. Lederberg hävdar följande när det gäller synen på människan och rashygien: "– Om en överlägsen individ är identifierad, varför inte kopiera denne direkt hellre än att riskera störningar genom naturlig hybridisering, inkluderande den sexuella. Lämna sexuell fortplantning till experimentella ändamål . . . När man försäkrat sig om en lämplig typ se till att behålla den med förökning."

Herman Joseph Muller:

Muller fick nobelpriset 1946 och använde detta som plattform för att föra ut sitt rashygieniska budskap till långt in på sextioalet. Bland annat hävdade Muller att "värdefulla mäns" sperma borde samlas in, djupfrysas och bevaras i spermabankar för att befrukta så många kvinnor som möjligt: "– The more intelligent you are, the more children you should have."

Den första spermabanken startades 1980 av Robert Grahamn (IQ 130) med syfte att "förädla människostocken". Värdefulla kvinnor kan i banken köpa IQ-bemängd sperma till marknadspris.

Med ovanstående bakgrund vill vi peka på de oerhörda risker som den nya gentekniken innebär när det gäller synen på människovärdet och humanismen. I Norden förekommer redan idag – genom fosterdiagnostik – att liv sällas bort på grund av risk för sjukdom om 30–50 år, t. ex. Huntingtons corea.

Gentekniken är ett redskap som kan användas i rent rashygieniskt syfte. Politiker kan se "kostnadsbesparingar" om "rätt" barn föds och "rätt" människor finns.

Gentekniken och dess angränsande områden kommer med stor sannolikhet – om inte politikerna engagerar sig för att förhindra det – leda till ett samhälle där rashygien, antihumanism, köp och försäljning av liv blir

dominerande inslag. De svaga förvandlas till "värdelösa". "De biologiska soldaterna" hotar människovärdet!

Nordiska rådet bör med kraft agera för att gemensamma nordiska ställningstaganden görs för att förhindra att gentekniken används i rashygieniskt syfte eller med rashygienisk effekt. Vi måste slå vakt om humanismen och ta avstånd från de biologiska soldaterna och de kalla skuggorna från nazismens bakgårdar. Detta är speciellt viktigt eftersom satsningen på bioteknik-genteknik i Norden är stor utan att debatt förts.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta riktlinjer för att hindra gentekniken att bli ett redskap för rashygien och bortsållande av individer på grund av egenskaper.

Stockholm den 1 mars 1989

Birger Schlaug (mp)

Marianne Samuelsson (mp)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter

(Medlemsförslaget väckt av Anneli Jäätteenmäki m. fl., se s. 502

Remissyttranden, se supplement)

Medlemsförslag A 883/j om miljömärkning av nordiska produkter er henvist til juridisk udvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni, 25. september og 13. november 1989.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat den 28. februar 1989.

I medlemsforslaget foreslås det, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage foranstaltninger for, at der indføres miljømærkning i de nordiske lande.

Forslagsstillerne anfører, at ifølge undersøgelser er forbrugerne villige til at betale højere pris for et produkt, som de ved, tager hensyn til miljøet.

Der peges i øvrigt på, at de nordiske konsumentministre i marts 1988 besluttede at undersøge, om der findes muligheder for at indføre et fælles-nordisk miljømærke, og at Nordisk Ministerråds Embedsmandskomiteé er i gang med et projekt for at klarlægge forudsætningerne for fælles miljømærkning.

Forslagsstillerne mener dog, at trykket på at indføre mærket er så stort, at man ikke kan vente på, at projektet afsluttes. Risikoen er, at industrien indfører sit eget mærkningssystem. Derfor planlægges nationale systemer i Sverige, Norge og Finland, medens man i Danmark forbereder et system for EF, oplyses det.

Det kræver tid og forskningsressourcer at indføre miljømærkning. Så mange at de nordiske lande ikke burde sløse sine ressourcer bort på mangedobbelt arbejde.

Forslagsstillerne mener derfor, at Nordisk Ministerråd bør træffe foranstaltninger for at indføre et fælles grundlag for bevilling af et mærke for miljøvenlige produkter. Som udgangspunkt bør ligge det nationale udredningsarbejde, ligesom hvert land selv må afgøre, hvilken organisation man vil bygge op for at bevilge ret til at anvende miljømærket.

2. Remissinstanser

Der er modtaget remissudtalelser fra følgende:

Nordiske

Nordisk Råd, sosial- og miljøutvalget
De Nordiske Industriforbunds Fellesorgan

Danmark

- Forbrugerrådet
- Handelskammeret
- Industriministeriet
- Miljøministeriet

Finland

- Handels- og Industriministeriet
- Handels- og Industriministeriet, Konsumentrådet
- Finlands Konsumentförbund
- Miljöministeriet
- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Handelsministeriet
- Forbrugerorganisationen

Norge

- Forbruker- og Administrasjonsdepartementet
- Miljøverndepartementet

Sverige

- Kommerskollegium
- Statens naturvårdsverk
- Konsumentverket
- Konsument-Forum

3. Remissudtalelser

Sosial- og miljøutvalget i Nordisk Råd ser positivt på at Ministerrådet har satt igang et arbeid for å få til et nordisk system for frivillig miljømerking samt at dette inngår i det arbeidet som drives innenfor Ministerrådets arbeidsprogram Norden i Europa 1989 – 1992. Utvalget tolker dette slik at et nordisk system skal utarbeides med sikte på et videre europeisk system, hvilket allerede er aktualisert i EFTA/EF-sammenheng. Utvalget mener at et vel gjennomarbeidet nordisk system vil være en styrke.

Utvalget viser dessuten til sin uttalelse til B 85/s om nordiske miljøprogram ved rådets ekstrasesjon i november 1988. Utvalget uttalte der bl. a. at det burde være tale om både positiv og negativ miljømerking.

De Nordiske Industriforbunds Fellesorgan viser til at miljømerking er under drøftelse/innføring i alle de nordiske land.

Det vises videre til at miljømerking også er under utredning i EFs organer. Det er viktig at et nordisk system planlegges slik at det kan tilpasses utviklingen som skjer på dette området i andre land og spesielt innen EF. Dette er av betydning for å unngå konkurransevridning og handelshindringer, heter det.

I tilknytning til det konkrete forslaget vil De Nordiske Industriforbunds Fellesorgan fremheve at det må søkes å komme frem til en klarere avgrensning av miljøbegrepet med konkrete kriterier. Dette er vesentlig for at ikke miljømerkingen ved uheldige eksempler skal komme i miskreditt hos såvel næringsliv som forbrukere.

Danmark

Forbrukerrådet er overveiende positiv til medlemsforslaget. Det er enig i at et fellesnordisk samarbeid for å oppstille kriterier for tildeling av et miljømerke til utvalgte produkter vil være ressursbesparende.

Det hevdes imidlertid at det for Danmarks vedkommende kan være noe tvilsomt hvordan det rent praktisk kan la seg gjøre å innføre fellesnordiske kriterier for å tildele et produkt et miljømerke. Det skyldes først og fremst Danmarks medlemskap i EF. I EF arbeides det også for øyeblikket med å oppstille kriterier for utvalgte produkter.

Forbrukerrådet mener at et fellesnordisk utredningsarbeid vil være meget verdifullt for Danmark.

Handelskammeret uttaler generelt at de ikke kan slutte seg til tankene om innføring av positive miljømerkinger. Dette begrunnes med at slike merkinger i mange tilfelle snarere vil virke villedende enn veiledende for forbrukerne.

Handelskammeret peker videre på at hvis det skal innføres positiv miljømerking, må dette skje på EF-plan framfor på nordisk plan. Det henger sammen med at hovedtyngden av de produkter det kan komme på tale å miljømerke, stammer fra EF-landene.

Industriministeriet finner det ikke sannsynlig at Danmark kan inngå i en videre forpliktende nordisk miljømerkeordning.

Det vises til at det i Miljøstyrelsen foregår et utredningsarbeid om hvordan kriterier for en eventuell miljømerking kan fastlegges. Dette arbeide vil bli koordinert med EF-initiativer på området.

Miljøministeriet anfører at Danmark neppe kan gå inn i en felles forpliktende nordisk miljømerkeordning.

Det vises til at EF-Kommisjonen da muligens vil gjøre gjeldende at ordningen vil ha samme virkning som en teknisk handelshindring. Forøv-

rig opplyses det at EF-Kommisjonen har bestilt en utredning om status for miljømerkeordninger i EFs medlemsland.

På grunnlag av denne rapporten vil Kommisjonen forelegge Ministerrådet et forslag til rekommendasjon om miljømerking av produkter i begynnelsen av 1990.

Miljøministeriet framhever imidlertid at Danmark gjerne vil delta i et teknisk utredningsarbeid med henblikk på hvilke produktgrupper det kan være hensiktsmessig å miljømerke, og hvilke kriterier som bør legges til grunn for tildeling av miljømerke.

Finland

Konsumentrådet. Handels- og industriministeriet, finder medlemsforslaget viktig. Det anføres, at konsumenterne ønsker opplysninger om produkternes miljøeffekter, hvilket også industrien og handelen har indset. Imidlertid kan producenternes egne mærker være vildledende, da det kan hende, at de betoner en ubetydelig omstændighed. Der bør uden tøven indføres et mærkningssystem, således at forbrugerne får pålidelige oplysninger om produkternes indvirken på miljøet, så de ikke taber interessen og troen på deres egne muligheder for at påvirke.

Konsumentrådet peger ligeledes på, at de nordiske lande ikke bør udføre dobbeltarbejde, hvorfor landene bør blive enige om en klar arbejdsfordeling og stole på hinandens forskningsresultater m.v.

Konsumentrådet anbefaler endvidere, at hvert land selv skal kunne bestemme, hvilken organisation der skal kunne bevilge ret til at anvende miljømærket. Som hjælp for disse organisationer, bør der nedsættes et nordisk samarbejdsorgan med den opgave at fastlægge grundlaget for bevilling af mærket.

Finlands Konsumentförbund støtter forslaget om indførelse af miljømærkning af nordiske produkter. Forbundet peger specielt på, at der ved siden af advarsels- og forbudsmærkning også behøves en positiv miljømærkning.

Forbundet mener, at der straks bør nedsættes en komité i Finland til at forberede sagen, og at man samtidig bør sørge for en nordisk koordination. Hovedprincipperne og bevilling af mærket bør man være fælles om. Det understreges, at indførelse af miljømærkning ikke må forsinkes på grund af bestræbelser på at opnå enighed mellem de enkelte lande.

Handels- og industriministeriet støtter medlemsforslaget om at det innføres frivillig miljømerking i de nordiske landene.

Ministeriet støtter også forslaget om at hvert land selvstendig skal kunne bestemme hvordan den organisasjon skal være som kan bevilge retten til å anvende denne miljømerkningen.

Miljöministeriet opplyser at det i slutten av mai 1989 ble avgitt en utredning om miljømerkningen og tilhørende lovgivning i ulike land bl. a.

Vest-Tyskland. Dessuten ble bruken av merking og tilsvarende forslag i de nordiske land undersøkt.

Miljöministeriet hevder at det er viktig å utrede hvilken nytte eller eventuell ulempe det vil medføre å ta i bruk miljømerking som informerer om et produkts skadelighet eller fordeler.

Det anføres videre at grunnene for bevilgning til miljømerking bør være så enhetlige som mulig i de nordiske landene, men beslutningene i det enkelte tilfelle må kunne treffes nasjonalt.

Ålands landskapsstyrelse støtter medlemsforlaget, og påpeker at det er av største viktighet at et upartisk organ bevilger merking av miljøvennlige produkter.

Island

Handelsministeriet støtter forslaget.

Forbrugerorganisationen er meget positivt indstillet over for forslaget. Organisationen lægger vægt på, at reglerne harmoniseres med EF-regler, da en stor del af udenrigshandelen er med EF.

Norge

Forbruker- og Administrasjonsdepartementet opplyser, at forslag om opprettelse af en frivillig ordning for positiv miljømærkning om kort tid vil blive behandlet af regeringen. Under forarbejdet har man hele tiden været bekendt med arbejdet i den svenske udredning. Et langt stykke ad vejen er forslagene ens, opplyses det.

Det opplyses endvidere, at de nordiske forbrukerministre på deres møte i marts 1988 understreget betydningen af, at man sigtede imod mest mulig ensartede ordninger og regler. Der er derfor nedsat et såkaldt samrådsforum for at tilrettelægge det nordiske samarbejde. For ikke at miste tid foregår det nationale og det nordiske arbejde derfor parallelt.

Spørsmålet blev i øvrigt drøftet på det nordiske konsumentministermøde i København den 20. juni 1989.

Miljøverndepartementet er enig i forslaget om at de nordiske landene bør samarbejde ved utarbeidelse av kriterier for miljømerking.

Det vises videre til st.prp. nr. 131 (1988–89) om bevilgning til en offentlig stiftelse for frivillig ordning med positiv miljømerking av forbrukerprodukter.

Sverige

Kommerskollegium mener, at det er vigtigt, at det udredningsarbejde, der udføres nationalt, lægges til grund for udarbejdelsen af fælles nordiske kriterier for et regionalt miljømærkningssystem. Der bør ikke indføres nationale systemer, medens man venter på det nordiske arbejde, anføres det.

Det opplyses i øvrigt, at miljømærkning af produkter også er genstand for

overvejelser uden for Norden. Såvel ud fra handels- som konsumentensynspunkter mener kommerskollegium derfor, at det bør overvejes, om ikke det foreslåede nordiske arbejde burde udvides og udføres i en videre vesteuropæisk sammenhæng med henblik på at opnå et harmoniseret miljømærkningssystem inden for EFTA og EF. Spørgsmålet er allerede aktualiseret i EFTA/EF-sammenhæng, men hvis man vurderer det således, at resultatet af dette samarbejde ikke vil kunne foreligge inden for acceptabel tid, bør man efter kollegiets opfattelse ikke modsætte sig, at et samordnet nordisk system udarbejdes i afventen på en bredere europæisk løsning.

Statens Naturvårdsverk mener, at miljømærkning er et vigtigt hjælpemiddel for de konsumenter, der vil tage et ansvar for miljøet. Endvidere mener man, at der er behov for at garantere vederhæftigheden af et miljømærkningssystem. Udformning af kriterier for miljømærkning bliver dermed et nøglespørgsmål, som vil kræve sagkundskab på flere områder (bl.a. teknik, biologi, kemi).

Naturvårdsverket henviser til, at der på et nærliggende område, nemlig udarbejdelse af kriterier for klassificering og mærkning af miljøfarlige kemiske emner og produkter, i dag foregår et nordisk samarbejde. Dette er inde i en slutfase og har været udført på en sådan måde, at forskellig kompetence i de nordiske lande er blevet udnyttet. Det nordiske forslag til kriterier for miljøfarlighed kommer sandsynligvis til at danne grundlaget for EFs klassificerings- og mærkningssystem, anføres det.

Naturvårdsverket mener, at det kan medføre store fordele, hvis man på lignende måde gennem et nordisk samarbejde når frem til et fælles grundlag for bevilling af et mærke for miljøvenlige produkter. Dels burde de samlede ressourcer blive udnyttet på en mere optimal måde, og dels burde der kunne opnås en tidsgevinst. Derudover kan der være mulighed for med et samlet nordisk forslag til grundlag/kriterier for mærkning af miljøvenlige produkter, lettere at kunne påvirke EFs udformning.

Konsumentverket deler den bedømmelse, som fremføres i medlemsforslaget om vigtigheden af, at der snarest indføres miljømærkning i de nordiske lande. Man peger bl. a. på, at mærkning sandsynligvis ville påvirke virksomhedernes produktudvikling i en for miljøet positiv retning. Efter Konsumentverkets opfattelse er det også vigtigt, at mærkningen bliver samnordisk.

Det oplyses i øvrigt, at der inden for Nordisk Ministerråds Embedsmandskomiteé for konsumentspørgsmål allerede arbejdes med et projekt for at klarlægge, hvilke praktiske muligheder der findes for en nordisk miljømærkning. Resultatet heraf vil skulle drøftes på de nordiske konsumentministres kommende møde i juni 1989.

Konsumentverket forudsætter også, at et nordisk system vil blive opbygget således, at miljømærkning af en vis slags produkt altid indebærer det samme. dvs. går ud fra samme kriterier og en ensartet bedømmelse. Dette vil være nødvendigt, for at miljømærkningen ikke skal blive vildledende

for forbrukerne. Dette vil f.eks. kunne ske gjennom et nordisk miljømærkningsorgan, eller gjennom et nasjonalt organ, hvis virksomhet samordnes gjennom Nordisk Ministerråd.

Konsument-Forum er rent prinsipielt positive over for tanken om at samordne spørsmål som det pågående over de nordiske grenser, inden de enkelte lande låser sig fast med regler og systemer.

Konsument-Forum fremfører imidlertid en rekke kritiske bemerkninger mod det, de kalder den "svenska modellen". Sammenfatningsvis ser de dog meget positivt på tanken om at starte et nordisk samarbejde, men foreslår, at dette mere rettes mod en kvalitetsmærkning med et større perspektiv, der også omfatter miljøtanke. Systemet bør ikke få karakter af styring, men bør kræve konsumenternes medvirken, for at det skal være upartisk, og for at man skal kunne stole på det. Prisaspekterne må ikke modvirke målet, for så undergraves de brede massers medvirken, mener man.

4. Utvalgets synspunkter

Juridisk utvalg vil bemerke at det idag er svært vanskelig for forbrukerne å bedømme hvilke miljømessige skader et produkt kan forårsake. Utvalget mener derfor, i likhet med forslagsstillerne, at det ville være lettere for forbrukerne å velge mellom ulike produkter dersom disse var forsynt med et felles miljømerke.

Utvalget stiller seg således, i likhet med et alt overveiende flertall av høringsinstansene, positivt til forslaget om å innføre miljømerking i de nordiske landene.

Det er utvalgets mening at Norden, som i europeisk målestokk har nådd langt når det gjelder forbrukerbeskyttelse, bør gå foran også når det gjelder miljømerking.

Utvalget har merket seg at enkelte av de danske høringsinstansene er noe betenkt til forslaget, idet det vises til det utredningsarbeid som foregår innen EF på området. Handelskammeret peker bl. a. på at hvis det skal innføres positiv miljømerking, må dette skje på EF-plan framfor på det nordiske plan.

Utvalget vil bemerke at selv om det pågår utredningsarbeid vedrørende miljømerking innen EF, bør ikke dette være til hinder for at en får en felles miljømerking i Norden. Utvalget mener at et vel gjennomarbeidet nordisk system kan være en styrke i denne sammenheng.

Utvalget har merket seg at Ministerrådet allerede i mars 1988 vedtok å sette igang arbeid for å få et nordisk system for frivilling miljømerking, og at dette inngår i det arbeidet som drives innenfor Ministerrådets arbeidsprogram Norden i Europa 1989–1992.

Utvalget hilser med stor tilfredshet at Ministerrådet (ministrene ansvarlige for forbrukerspørsmål) nå har besluttet å innføre en ordning med en

harmonisert, frivillig og positiv nordisk miljømerking, og at det i den forbindelse er vedtatt retningslinjer for innføring av slik miljømerking. Det er også fastsatt en arbeidsordning for et nordisk samordningsorgan for miljømerking.

Utvalget har også merket seg at et felles nordisk miljømerke allerede er presentert.

Etter dette anser utvalget at Nordisk Ministerråd allerede har gjennomført de foranstaltninger som medlemsforslaget gir anvisning på.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk utvalg innstille at

Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 883/j om miljømerking i de nordiske land.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Eiður Guðnason (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Hans Nyhage (m)

Birte Weiss (S)

Paul Chaffey (SV)

Ranveig Frøiland (A)

Helge Adam Møller (KF)

Kristen Poulsgaard (FP)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag

om införande av miljömärkning av nordiska produkter

(Väckt av Anneli Jäätteenmäki samt Lennart Andersson, Gunilla André, Mikko Elo, Åsa Solberg Iversen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Anna-Kaarina Louvo, Saara-Maria Paakkinen, Mirja Ryyänen, Marianne Samuelsson, Karin Söder, Valgerður Sverrisdóttir och Marjatta Väätänen)

Enligt undersökningarna är konsumenterna beredda att till och med betala högre pris för en produkt, som de vet spar miljön. Problemet är, att skadorna som uppstår vid anskaffningen av råvaror, tillverkningsprocessen, användningen och till slut förstörandet av produkterna är så många, att den enskilda konsumenten inte har möjlighet att bedöma dem. Att välja bland produkterna skulle bli lättare för konsumenterna, om de var märkta med s. k. miljömärke, som ett opartiskt organ skulle bevilja.

De nordiska konsumentministrarna beslutade i mars 1988 att utreda, om det finns möjligheter att införa ett samnordiskt miljömärke. Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté håller på med ett projekt för att utreda förutsättningarna för gemensam miljömärkning.

Trycket på att införa märket är stort, varför man inte kunnat vänta på att det nordiska projektet skulle slutföras. Risken är att industrin inför sitt eget märkningssystem. Därför planeras nationella system för Sverige, Norge och Finland. Danmark förbereder ett system för Europeiska gemenskapen. Norge och Sverige har kommit längst i sin planering. Enligt det norska förslaget skulle märket beviljas av en självständig stiftelse i anslutning till Forbrukerrådet. Enligt det svenska förslaget skulle märket beviljas av en självständig stiftelse utanför myndighetsutövningen.

I Finland håller man på och kartlägger situationen i andra länder. En detaljplan kommer att utarbetas under våren.

Att införa märkningssystemet kräver tid och forskningsresurser. Först måste man fastställa grunderna för beviljandet av märket, först därefter kan enstaka produkter undersökas. Att bedöma grunderna för beviljandet kräver så mångsidiga sakkunskaper, att de nordiska länderna inte borde slösa sina resurser på mångdubbelt arbete.

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att införa gemensamma grunder för beviljandet av ett märke för miljövänliga produkter. Som utgångspunkt ligger det nationella utredningsarbetet i de nordiska länderna. Varje land kan självständigt besluta om, vilken organisation man vill bygga upp för att bevilja rätt att använda

miljömärke. Varje nationellt organ borde anslås tillräckliga medel för nordiskt samarbete.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår vi,
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att miljömärkning införs i de nordiska länderna.

Stockholm den 28 februari 1989

Anneli Jäätteenmäki (K)

Lennart Andersson (s)

Gunilla André (c)

Mikko Elo (Sdp)

Åsa Solberg Iversen (A)

Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Karin Söder (c)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Marjatta Väänänen (K)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

(Medlemsförslaget väckt av Heikki Riihijärvi, m. fl., se s. 515

Remissyttranden, se supplement)

Til Kulturudvalget er henvist medlemsforslag A 884/k om oprettelse af et fælles forskningsinstitut for alternative og fornybare energiformer.

Udvalget har behandlet forslaget på møder den 26. september 1989 i Oslo og den 15. november 1989 i Mariehamn.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat den 2. marts 1989.

I medlemsforslaget anbefales det, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd hurtigt at udarbejde et forslag til oprettelse af et fællesnordisk forskningsinstitut for fornybare og alternative energiformer.

Forslagsstillerne henviser til, at de nordiske lande udgør en ensartet økonomisk og geografisk helhed. Derfor kan ifølge forslagsstillerne energisamarbejde af enhver art gennemføres ganske let og med små omkostninger.

Efter forslagsstillernes mening sker en alt for stor del af energiproduktionen ved hjælp af olie og stenkul, som dels forurener, dels er begrænset i mængde. Forslagsstillerne finder desuden, at Norden vil være et godt eksempel for hele verden, såfremt kernekraften afskaffes.

De nordiske lande burde i stedet for at anvende ovennævnte energiformer intensivere samarbejdet med henblik på at forske i fornybare og alternative energiformer, mener forslagsstillerne, da forskningen kræver store ressourcer og kompetente forskere. Desuden lider forskningen ifølge forslagsstillerne af splittelse og mangel på internationalt samarbejde.

2. Remisudtalelser

Medlemsforslaget har været sendt på remis med svarfrist den 1. juli 1989.

Der er modtaget remisudtalelser fra følgende:

Nordiske:

- Nordel – Organ for nordisk elsamarbejde
- Nordisk Energiforskningsudvalg
- Nordisk Forskningspolitisk Råd
- Nordisk Industrifond
- Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg
- Nordisk Råds Økonomiske Udvalg

Danmark:

- Energiministeriet
- OVE – Organisationen for vedvarende Energi
- REO – Reel Energi Oplysning

Finland:

- Finlands akademi, Statens tekniskvetenskapliga kommission
- Handels- og industriministeriet
- Statens tekniska forskningscentral
- Ålands kraftverksaktiebolag
- Ålands landskapsstyrelse

Island:

- Statens Energistyrelse

Norge:

- Olje- og energidepartementet
- Kultur- og vitenskapsdepartementet

Sverige:

- Chalmers tekniska högskola
- Energiforskningsnämnden
- Göteborgs universitet
- Högskolan i Luleå
- Kungl. tekniska högskolan
- Miljö- och energidepartementet
- Naturvetenskapliga forskningsrådet
- Statens energiverk
- Stockholms universitet
- Universitetet i Linköping
- Universitets- och högskoleämbetet
- Uppsala universitet

3. Remisudtalelser

3.1. Remisudtalelser, som støtter medlemsforslaget

Danmark:

Organisationen for Vedvarende Energi (OVE) tilkendegiver sin fulde støtte til medlemsforslaget og finder, at den fælles nordiske forskning må tage udgangspunkt i de områder, hvor hvert af de enkelte lande er længst fremme. Desuden bør man efter OVEs opfattelse satse på demonstrationsprojekter.

Sverige:

Högskolan i Luleå stiller sig principielt positivt til oprettelsen af et fælles forskningsinstitut; instituttets indretning og målsætning bør dog yderligere udredes. Högskolan foreslår en placering af instituttet på Nordkalotten, evt. i Luleå.

Kungl. tekniska högskolan har fremsendt remisudtalelser fra flere af högskolans forskellige afdelinger; nogle udtalelser støtter medlemsforslaget andre er imod – se nedenfor. Kansli L (sektionen for landmåling) mener, at oprettelsen af et fælles forskningsinstitut bør kunne blive et vigtigt forsknings- og koordinerende organ for energiforskningen, såfremt der stilles tilstrækkelige ressourcer til rådighed.

3.2. Remisudtalelser, der delvis støtter medlemsforslaget

Finland:

Ålands kraftverksaktiebolag har intet at indvende mod oprettelsen af et fællesnordisk forskningsinstitut for fornybare og alternative energiformer. Ålands Kraftverksaktiebolag mener dog, at det er umuligt at bedømme det skitserede forskningsinstituts forudsætninger for et fremgangsrigt arbejde på basis af den yderst kortfattede beskrivelse i medlemsforslaget. Det almene synspunkt er, at de traditionelle forskningssteder i form af universiteter, andre højere læreanstalter og forskningscentraler er bedst egnede til at bedrive grundforskning og videnskabeligt arbejde. For at afhjælpe den mangel på internationalt samarbejde, der nævnes i medlemsforslaget, kan et samnordisk forskningsinstitut dog bidrage positivt til udviklingen, heder det.

Sverige:

Kungl. tekniska högskolan har som nævnt afgivet remisudtalelser fra flere forskellige afdelinger, hvoraf nogle er positive, andre negative. Sektion E stiller sig positivt til et organiseret forskningssamarbejde på dette område i Norden, men finder det mere tvivlsomt, om dette samarbejde bedst kan ske med tyngdepunktet lokaliseret til et bestemt forskningsinstitut. Sektion E mener, at det vil være værdifuldt at belyse forskellige former og deres potentiale; evt. burde opbygningen ske gradvis.

3.3. Remisudtalelser, der afviser medlemsforslaget

Nordiske:

Nordel mener ikke, det er hensigtsmæssigt at etablere et nyt fælles forskningsinstitut. *Nordel* henviser til, at der, når det gælder forsknings-samarbejdet om alternative og fornybare energiformer, allerede er et aktivt samarbejde mellem de eksisterende organer (Studsvik, Risø, Kjeller, EFL, VAST, DEFU osv.). Kraftværkerne har ligeledes et direkte samarbejde, hvor det er *Nordel* der koordinerer indsatsen. Videre peger *Nordel* på, at de nordiske tekniske universiteter samarbejder inden for dette område. Endelig nævnes *Nordisk Gasteknisk Center (NGC)*, som udgør den nordiske basis for det internationale naturgassamarbejde. Hvor forudsætningerne for et samarbejde er til stede, mener *Nordel*, at det allerede i dag finder sted, og henviser til, at forudsætningerne for de forskellige alternative energiformer er forskellige i de nordiske lande.

Nordisk Energiforskningsudvalg gennemgår indledningsvis det nordiske energiforskningsprogram og konkluderer på baggrund af denne gennemgang, at der ikke skulle være behov for en yderligere institutionalisering af den nordiske energiforskning.

Nordisk Forskningspolitisk Råd finder, at det nordiske energiforsknings-samarbejde også fremover bedst kan udvikles i form af projektsamarbejde, samordning på program- og projektplanlægningsniveau og samarbejde om forskeruddannelse. På denne baggrund afviser FPR tanken om etablering af et samnordisk forskningsinstitut. FPR erindrer om, at rådet konsekvent har opfordret til tilbageholdenhed, når det gælder oprettelsen af nye faste samnordiske forskningsinstitutioner.

Nordisk Industrifond konstaterer, at der allerede findes et nordisk netværk inden for energiområdet. Desuden findes nationale institutter inden for området. Fonden mener, at et effektivt FoU-samarbejde bedst kan gennemføres på projektbasis som samarbejde mellem industri og nuværende institutter. De foreslåede aktiviteter kan efter Industrifondens opfattelse koordineres gennem relevante nordiske institutioner.

Nordisk Råds Økonomiske Udvalg henleder opmærksomheden på, at *Nordisk Råd* ved den 37. session behandlede et nyt nordisk samarbejdsprogram på det energipolitiske område. Udvalget pegede bl. a. i sin betænkning på behovet for udvikling af vedvarende energikilders rolle i energiforsyningen og fandt, at samarbejdsprogrammet burde have behandlet dette tema. Økonomisk Udvalg bemærker, at ministerrådsforslaget som generelt udgangspunkt har anbefalingerne fra Brundtlandkommissionen om reduktion af energiforbruget, energieffektivisering og udvikling af alternative og fornybare energiformer, og at ministerrådsforslaget indeholder et specielt afsnit om miljø og energi.

På baggrund af den på sessionen vedtagne rek. (nr.2/1989) er det Økonomisk Udvalgs opfattelse, at der i det energipolitiske arbejde er tilrettelagt et forløb, som fører frem til et udbygget nordisk samarbejde om forskning

og udvikling på energiområdet, og at dette udbyggede samarbejde også kommer til at omfatte forskning i og udnyttelse af fornybare energiformer.

Økonomisk Udvalget er ikke overbevist om, at det er hensigtsmæssigt at oprette et egentligt fælles institut for at løse samarbejdsopgaverne på området, men finder, at de bør kunne løses inden for rammerne af det fælles forskningsprogram.

Udvalget kan derfor ikke anbefale, at der oprettes et særligt forskningsinstitut for fornybare energikilder, men vil i stedet anbefale og arbejde for, at der i forbindelse med det eksisterende og planlagte nordiske samarbejde om forskning og udvikling på energiområdet afsættes ressourcer til en forstærket indsats vedrørende fornybare energiformer.

Danmark:

Energiministeriet mener ikke, at den danske energiforskning kan betegnes som spredt, da en stor del af den offentlige danske energiforskning udføres på Forskningscenter Risø, som har forskningsprogrammer inden for bl. a. biomasse og vindenergi. Desuden nævnes, at Danmark deltager aktivt i det internationale energisamarbejde, såvel i nordisk regi og i EF-regi som inden for rammerne af IEA. Det er Energiministeriets opfattelse, at det nordiske samarbejde på dette felt bør tage udgangspunkt i de nationale forskningsinstitutioner, som allerede er etableret i Norden. Ministeriet kan derfor ikke anbefale, at der etableres en ny selvstændig forskningsinstitution inden for en begrænset del af energiforskningen.

Reel Energi Oplysning (REO) konstaterer, at der allerede i dag er en omfattende forskning i vedvarende energi i de nordiske lande. Med undtagelse af vandkraften finder REO, at bidraget fra disse energikilder i al fremtid vil være meget lille. REO mener derfor, at et nordisk institut af den omtalte art er overflødig.

Finland:

Finlands akademi, Statens tekniskvetenskapliga kommission, mener ikke, at forslaget medfører nogen følelig positiv effekt, eftersom sagkyndig forskning udføres på mange forskellige niveauer, og eftersom skabelsen af nye forskningstraditioner vil kræve særlige indsatser. Forsknings- og udviklingsarbejdet bør efter kommissionens opfattelse fortsætte ved allerede fungerende enheder. En styrkelse af grundforskningen inden for området og en øget forskeruddannelse forekommer derimod kommissionen at være velmotiveret.

Handels- og industriministeriet mener, at det nordiske forskningssamarbejde, når det gælder forskning i nye og fornybare energikilder, er vel fungerende i sin nuværende form inden for rammerne af eksisterende forskningsorganisationer, forskningsprogrammer og forskerressourcer.

Statens tekniska forskningscentral henviser til, at der pågår et omfattende forskningsarbejde i mange lande, også i alle nordiske lande, som har til

formål at udvikle alternative energiformer. Forskningscentralen konstaterer, at der mellem de internationale grupper eksisterer mange kontakter, og at arbejdet ofte koordineres inden for omfattende forskningsprogrammer. Oprettelsen af et nyt samnordisk forskningsarbejde kommer derfor snarere til at splitte det igangværende forskningsarbejde end at samordne det. Det vil derfor efter forskningscentralens opfattelse være mere fordelagtigt at finansiere forskningsarbejdet ved allerede eksisterende organisationer end at oprette et nyt institut.

Island:

Statens Energistyrelse er enig med forslagsstillerne i, at de foreslåede energiformer bør indgå i energiforskningen i Norden og i det nordiske samarbejde på dette område. Energistyrelsen finder imidlertid ikke, at der kræves oprettet et nyt fællesnordisk forskningsinstitut. Yderligere institutionalisering af det nordiske energisamarbejde er efter energistyrelsens opfattelse ikke det mest påkrævede. Herefter gennemgår energistyrelsen det nordiske samarbejde på området, inden for Nordel, i ministerrådets regi og mellem nordiske energiforskningsinstitutter. På baggrund af denne gennemgang konkluderes, at det ikke skorter på nordiske institutioner, både nationale og internordiske, der dækker energiområdet fra forskning til drift af energisystemer. Energistyrelsen fastslår, at såfremt man vil fremme forskning og udvikling af de såkaldte fornybare og alternative energiformer, forekommer det mere nærliggende at søge at påvirke eksisterende samarbejdsprogrammer i denne retning end at oprette et nyt institut i tillæg til de mange eksisterende.

Norge:

Olje- og energidepartementet er enig med forslagsstillerne i, at forskning inden for alternative og fornybare energikilder er en vigtig del af arbejdet for at reducere de miljøproblemer, der er knyttet til brugen af energi. Departementet er også enig med forslagsstillerne i, at nordisk samarbejde kan bidrage positivt på dette område. Derimod stiller departementet sig tvivlende over for, om den mest hensigtsmæssige løsning er at oprette et nyt institut. Efter departementets opfattelse vil det være bedre at styrke allerede eksisterende miljøer fremfor at oprette et nyt institut. Alternative og fornybare energikilder omfatter et meget bredt spektrum af teknologier og fagområder. Det er efter departementets opfattelse derfor ikke givet, at en samlokalisering af disse aktiviteter vil give særlige synnergieffekter eller andre positive virkninger. Olje- og energidepartementet mener, at et udvidet nordisk samarbejde bedst kan ske gennem etablering af fælles forskningsprogrammer og -projekter samt gennem samarbejde om forskeruddannelse.

Kultur- og vitenskapsdepartementet stiller sig positivt til et udvidet nordisk forskningssamarbejde om alternative og fornybare energiformer og

henviser til, at der i ministerrådets regi i 1980'erne er udviklet et betydeligt projektsamarbejde inden for energiforskningen. Departementet finder det imidlertid ikke hensigtsmæssigt at oprette et fælles nordisk institut for dette forskningssamarbejde. I den forbindelse henvises til ministerrådets restriktive holdning til oprettelse af nye nordiske institutioner. Efter departementets opfattelse vil et nordisk samarbejde om alternative og fornybare energiformer bedst kunne udvikles i form af projektsamarbejde, samordning på projekt- og programplanlægningsniveau og samarbejde om forskeruddannelse.

Sverige:

Göteborgs universitet henviser til de negative erfaringer, der har været med etablering af fritstående forskningsinstitutter bl. a. pga. vanskeligheder med forskerrekutteringen. Forslaget forekommer at være dyrt og vil formodentlig kun marginalt bidrage til en samordning inden for området. Hvis en tilsvarende økonomisk indsats blev gjort for at koordinere den igangværende virksomhed og initiering af nye projekter ved først og fremmest nordiske universiteter og andre højere læreanstalter, ville betydelige resultater kunne opnås.

Naturvetenskapliga forskningsrådet deler opfattelsen af, at forskning om alternative og fornybare energiformer må intensiveres. På grund af forskningsproblemerne kompleksitet og stærke karakter af grundforskning stiller forskningsrådet sig derimod tvivlende over for forslaget om at oprette et samnordisk forskningsinstitut. Det vil efter forskningsrådets opfattelse være bedre at styrke den energirelaterede forskning og udvikling ved eksisterende universiteter og andre højere læreanstalter. Dette kan ske både inden for nationale og samnordiske programmer. *Naturvetenskapliga forskningsrådet* hilser et øget nordisk samarbejde på dette område velkomment.

Statens energiverk omtaler det svenske energiforskningsprogram og Sveriges deltagelse i det nordiske og internationale energisamarbejde. Energiverket konstaterer, at det generelt har gode erfaringer med internationalt samarbejde på energiforskningsområdet, specielt når dette finder sted på nordisk basis. Energiverket mener, at det nordiske energiforskningsssamarbejde, inkl. alternative og fornybare energiformer, er velafbalanceret i omfang og indretning, at det er af god videnskabelig kvalitet og velfungerende. Statens energiverk mener ikke, at der er behov for yderligere tiltag.

Stockholms universitet finder forslaget alt for upræcist og omfattende til, at det er muligt at tage stilling. Forskningsvirksomheden foregår på forskellige niveauer: som energirelateret grundforskning, som anvendt eller teknisk energiforskning og som praktiske forsøg. Det forekommer universitetet svært at forestille sig eventuelle gevinster ved en sammenføring af projekterne til et fælles forskningsinstitut. I et samarbejde over grænserne forekommer den kommercielle indførelse af nye energiproduktionsmeto-

der lige så vigtig som forskningen. For at løse denne lønsomhedsproblematik kræves efter universitetets opfattelse åbenlyse langsigtede politiske beslutninger af betydelige økonomiske konsekvenser.

Universitetet i Linköping afviser forslaget og mener, at ressourcerne i stedet bør satses på igangværende forskningsprojekter og initiering af nye projekter ved universiteter og andre højere læresteder i forskellige nordiske lande. Oprettelsen af et nyt institut vil efter universitetets mening yderligere splitte ressourcerne og medføre et afbræk i aktuelle projekter til gengæld for en tvivlsom gevinst ud i fremtiden.

Universitets- och högskoleämbetet kan tilslutte sig de højere læresteders vurdering af, at oprettelsen af et fritstående forskningsinstitut for fornybare og alternative energiformer ikke er den bedste løsning med henblik på at skabe en aktiv forskning inden for området. I lighed med hovedretningslinjerne for svensk forskning bør satsninger inden for prioriterede områder i stedet ske inden for den eksisterende forskningsorganisation ved universiteter og andre højere læresteder. At opbygge en parallelorganisation ved et institut forekommer at være en både dyr og tidskrævende proces.

Uppsala universitet konstaterer, at forskning inden for området alternative og fornybare energiformer kræver betydelig viden fra et meget stort antal forskningsområder. Derfor udgør universiteter og andre højere læresteder med udbyggede matematisk-naturvidenskabelige og tekniske fakulteter naturlige forskningsmiljøer for energiforskning. I det omfang samordning er nødvendig for specielle projekter peger universitetet på Nordisk Industrifond som et egnet organ. Uppsala universitet afviser således medlemsforslaget.

Kungl. Tekniska Högskolan afgiver som nævnt remisdutalelser fra forskellige afdelinger, hvoraf nogle udtalelser støtter medlemsforslaget, andre går imod. Afd. for kemisk teknologi tvivler på, om oprettelsen af et samnordisk forskningsinstitut er den rigtige løsning og finder det bedre at støtte samarbejdsprojekter inden for specifikke områder.

Sektionsnämnden T anser det ikke for sandsynligt, at et nyt samnordisk forskningsinstitut vil medføre en mere effektiv ressourceanvendelse og foreslår i stedet, at der sker en samordning af projekter ved de eksisterende højere læresteder og øvrige institutioner, der driver forskning og udvikling inden for dette område.

3.4. Remisdutalelser, der ikke direkte tager stilling til forslaget

Nordiske:

Social- og Miljøudvalget erindrer om et medlemsforslag, som blev behandlet i rådet i 1977 (A 466/e) om udnyttelse af alternative energikilder. Forslaget førte ikke dengang til nogen rekommandation, da rådet mente, at hensigten med forslaget i stor udstrækning blev tilgodeset gennem de udrædninger m.v., som udførtes inden for rammerne af Nordisk Ministerråd, Nordisk Industrifond m. fl.

Udvalget finder på baggrund af sine tidligere udtalelser, bl. a. i forbindelse med ministerrådsforslag B 85/s om et nordisk miljøprogram, at det er på sin plads at fokusere på alternative- og fornybare energikilder, og at bevidstheden om energiudvindingens og energianvendelsens effekter på miljøet nu er større end ved behandlingen af det omtalte medlemsforslag. Udvalget forudsætter, at ministerrådet i overensstemmelse med punkt 2 i Nordisk Råds rekommandation nr. 2/1989 om en samarbejdsplan på energiområdet har et program om sektoropfølgning af Brundtlandkommissionens rapport inden for energisektoren under udarbejdelse. Social- og Miljøudvalget går ud fra, at fornybare energikilder kommer til at udgøre en vigtig del af dette program.

Hvorvidt der desuden findes behov for et permanent forskningsinstitut for alternative og fornybare energiformer, kan udvalget ikke bedømme på nuværende tidspunkt. Udvalget mener derfor, at ministerrådets forslag om opfølgning af Brundtlandkommissionens rapport bør afventes, inden en beslutning træffes om et særligt forskningsinstitut.

Finland:

Ålands landskapsstyrelse mener, at det er vigtigt med øget nordisk forskning omkring alternative og fornybare energiformer specielt af hensyn til miljøet, men tager ikke stilling til oprettelsen af et fællesnordisk institut, eller til hvordan det fortsatte nordiske forskningssamarbejde skal udformes.

Sverige:

Energiforskningsnämnden konstaterer, at der på det angivne område drives et omfattende og stigende samarbejde, som specielt engagerer forskere ved højere læreanstalter i de nordiske lande, specielt i den nordiske energiforskningskomites, men også i det internationale energiorgan IEA's regi. På denne baggrund finder energiforskningsnämnden det vanskeligt uden yderligere præcisering at tage stilling til behovet for at komplettere nuværende samarbejdsformer med et særligt nordisk institut. Efn har derfor intet at indvende imod, at de komiteer, der findes under Nordisk Ministerråd, får til opgave inden for et mere afgrænset delområde at vurdere behovet for og evt. at fremkomme med forslag til et samnordisk energiforskningsinstitut.

Chalmers tekniska högskola (Energitekniskt Centrum 'ETC') mener, det er nødvendigt, at den langsigtede forskningsprofil inden for området alternative og fornybare energiformer opretholdes og fornys. Forskningen er karakteriseret ved sin tværfaglighed om et fælles mål. ETC tager ikke stilling til nogen organisationsform, men finder, at et forskningsinstitut med nær kontakt til en teknisk højskole naturligvis er en mulig og egnet løsning. En anden mulighed er at gå videre med den organisationsform, som er vokset frem bl. a. i Sverige med samordnet støtte til enkelte institu-

tioner via sektororganer, som også skal overvåge en langsigtet forskningsstrategi. Til sidst fremhæver ETC de fordele, Göteborg kan tilbyde ved en evt. placering af et forskningsinstitut.

4. Kulturudvalget

Kulturudvalget har noteret sig, at langt det overvejende antal remisin- stanser, herunder alle nordiske, afviser medlemsforslagets tanke om opret- telse af et fællesnordisk forskningsinstitut med den foreslåede opgave. Som begrundelse for afvisningen henvises bl. a. til, at det eksisterende samar- bejde fungerer tilfredsstillende, til områdets kompleksitet og til forsker- rekrutteringsproblemer og ressourcespredning.

Kulturudvalget har endvidere bemærket, at de fleste remisinstanser finder, at forskning i alternative og fornybare energikilder er en vigtig opgave. En hel del remisinstanser foreslår derfor en udbygning af den aktuelle forskning ved eksisterende forskningsinstitutter ved universiteter og andre højere læreanstalter.

De nordiske remisinstanser henviser til det nordiske samarbejdspro- gram på det energipolitiske område og konkluderer, at der ikke er behov for yderligere institutionalisering på dette område. Nordisk Råds Økono- miske Udvalg anbefaler og arbejder i stedet for, at der i forbindelse med det eksisterende og planlagte nordiske samarbejde på det energipolitiske forskningsområde afsættes ressourcer til en forstærket indsats vedr. forny- bare energiformer.

Kulturudvalget er enig med såvel forslagsstillere som remisinstanser i at forskning på dette område er vigtig.

Det er også Kulturudvalgets opfattelse, at det nordiske energiforsknings- samarbejde, når det drejer sig om alternative og fornybare energiformer, fremover bedst kan udvikles i form af projektsamarbejde, samordning på program- og projektplanlægningsniveau og samarbejde om forskeruddan- nelse mellem de nuværende institutioner.

Kulturudvalget mener, at der allerede i dag findes nordiske institutio- ner, der kan koordinere samarbejdet på dette område. Der er derfor ikke noget behov for at etablere et nyt selvstændigt nordisk forskningsinstitut.

Kulturudvalget deler Økonomisk Udvalgs opfattelse af, at energisamar- bejdet vedr. alternative og fornybare energiformer bør løses inden for rammerne af det fælles nordiske energiforskningsprogram. Udvalget skal derfor i lighed med Økonomisk Udvalg foreslå, at der i forbindelse med det eksisterende og planlagte nordiske samarbejde om forskning og udvik- ling på energiområdet afsættes ressourcer til en forstærket indsats vedr. alternative og fornybare energiformer.

Under henvisning til ovennævnte skal Kulturudvalget indstille,
at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsfor-
slag A 884/k om oprettelse af et fælles forskningsinstitut for
alternative og fornybare energiformer.

Mariehamn, 15. november 1989

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli Dam (Jyfl)

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Inger Stilling Pedersen (KrF)

(Tf. förman)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Medlemsförslag

om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer

(Väckt av Heikki Riihijärvi samt Knud Glønborg)

De nordiska länderna bildar en ekonomiskt enhetlig och geografiskt sammanbunden enhet. Därför kan energisamarbete av alla de slag genomföras ganska lätt och med små kostnader. De nordiska länderna borde starkt intensifiera sitt samarbete för att forska i och utnyttja förnybara och alternativa energiformer.

I de nordiska länderna sker i dag en alltför stor del av energiproduktionen med hjälp av olja och stenkol. Båda dessa energikällor förorenar miljön och dessutom är tillgången på dem begränsad. Dessutom har både Sverige och Finland kärnkraftverk. Visserligen har man i Sverige beslutat avveckla kraftverken. Ifall man även i Finland skulle komma fram till detta, vore Norden ett bra exempel för hela världen, hur man avvecklar den dödsfarliga kärnkraften.

I stället för ovan nämnda energiformer håller man överallt i världen på att utveckla och provköra bl. a. berg-, vatten-, vind-, sol- och bioenergi. Tyvärr är forskningen i användning av dessa energiformer ännu inte slutförd. Forskningen kräver stora resurser och kompetenta forskare. Dessutom lider den av splittring och brist på internationellt samarbete. Därför borde de nordiska länderna intensifiera samarbetet för att forska i förnybara och alternativa energiformer.

Med hänvisning till ovanstående föreslår jag att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt utarbeta ett förslag över inrättande av ett samnordiskt forskningsinstitut för förnybara och alternativa energiformer.

Stockholm den 2 mars 1989

Heikki Riihijärvi (Smp)

Knud Glønborg (KrF)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag A 885/s om sammordisk utbildning och legitimering av naprapater

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 529)

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om utbildning och legitimering av naprapater. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Köpenhamn den 15 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till gemensamma krav på utbildning och legitimering av naprapater

Förslagsställarna hänvisar bl.a. till rådets rekommendation (*nr 30/1989*) angående utbildning och legitimering av kiropraktorer och till att såväl kiropraktorer som naprapater arbetar med s.k. manuell medicin med den skillnaden att naprapater även är inriktade på mjukdelsbehandling som komplement till manipulation i rörelseapparaten. Antalet naprapater ökar och i Norden finns en fyraårig utbildning.

Samnordiskt agerande för legitimering av naprapater skulle innebära att krav måste fastställas för vilka kunskaper som skall ligga till grund för legitimerad utövning, vilket skulle gynna den närmare halva miljon människor som besöker naprapater årligen i Norden och de seriösa utövarna. Gränserna mellan kiropraktorer och naprapater har alltmer suddats ut och många naprapatiska terapiprinciper tas upp i kiropraktiklitteraturen och vice versa.

Många naprapater har knutits till företagshälsovården t. ex. Kungl operan i Stockholm, Procordia m. fl. Intresset ökar stadigt. Den utbildning som sker vid t. ex. Naprapathic School i Stockholm är fyraårig och omfattar bland annat stor medicinsk grundutbildning.

2 Remissyttranden

Yttranden har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner:

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet
Finlands stadsförbund
Hälsovårdens fackorganisation Tehy
Finlands läkarförbund
Ålands läkarförening
Ålands folkhälsoförbund
Finlands naprapatförening r. f.

Sverige

Östergötlands landsting
Västerbottens läns landsting
Göteborgs och Bohus läns vårdskoleförbund
Svenska naprapatförbundet

2.2 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Danmark

Sundhedsministeriet
Amtsrådsforeningen
Kommunernes Landsforening
Københavns Magistrats 2. Afdeling
Den Almindelige Danske Lægeforening
Dansk Kiropraktor-Forening

Finland

Helsingfors universitet
Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten
Finska kommunförbundet
Finlands fysioterapiförbund r. f.

Island

Sundheds- og forsikringsministeriet
Islands Lægeforening

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Sosialdepartementet
Norske fysioterapeuters forbund

Norsk kiropraktor Forening
Den norske lægeforening

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)
Karolinska institutet
Lunds universitet, medicinska fakulteten
Svenska läkaresällskapet
Legitimerade sjukgymnasters riksförbund

2.3 Remissinstanser som anför alternativa förslag

Norge

Norske homeopaters landsforbund

2.4 Remissinstanser som ej tar ställning till medlemsförslaget

Danmark

Frederiksberg Kommune

Finland

Ålands landskapsstyrelse

Sverige

Socialstyrelsen
Landstingsförbundet

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland noterar att naprapater verkar i Finland, och att några av dem avlagt naprapatexamen utomlands, medan andra har minimal utbildning och utgör en risk för patientsäkerheten. Därför anser ministeriet att förslaget om utredning av möjligheterna att ordna samnordisk naprapatutbildning och att ge officiell status åt naprapaterna är med tanke på det finska hälsovårdssystemet ändamålsenligt och värt att understöda. En samnordisk utbildning skulle utgöra ett tillförlitligt underlag för legitimeringen och övervakningen av yrkesutövningen. Enligt ministeriets uppfattning bör frågorna om en samnordisk utbildning för och legitimation av naprapater sammankopplas samt avgöras enligt enhetliga principer. Vidare noteras, att förslag till samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer m. m. behandlas av nordiska socialpolitiska kommittén.

Finlands stadsförbund hänvisar till ökningen av s. k. manuell medicin, som ges av naprapater och kiropraktorer. Därför behöver en utredning om samnordiska krav på utbildning och legitimering av naprapater göras. Eftersom även kiropraktorerna gör nästan samma slags arbete som naprapaterna, skulle det vara skäl att även för dessas del utreda samma frågor.

Ifall man kunde uppnå målet att utbildningsprogrammen skall vara godkända av alla nordiska undervisningsmyndigheter, skulle hindren för registrering och legitimering av naprapater och kiropraktorer bortfalla även i Finland, förutsatt att vissa av den s. k. registreringskommittén fastställda kriterier godkänns.

Hälsovårdens fackorganisation Tehy anser det inte ändamålsenligt att legalisera naprapaternas yrke och bevilja dem yrkesutövningsrätt. Tehy förhåller sig dock positiv till att utbildningen utreds. Den alternativa medicinens ställning är inte klarlagd. De olika alternativa behandlingsmetoderna och terapierna ökar hela tiden. Först bör den verkliga nyttan av dessa behandlingsmetoder utredas.

Finlands läkarförbund noterar att naprapaternas utbildning varierar betydligt. En del naprapater anser att förskjutningar i ryggradens små leder ger upphov inte bara till smärtsymptom utan också till vilka sjukdomar som helst. Någon bevisning för denna uppfattning har dock ej framlagts. På grund av den snäva utbildningen kan behandlingarna orsaka skador eller medföra att en adekvat behandling sätts in för sent. Enligt en enkätundersökning som Läkarförbundet utförde 1987 anser 23 % av läkarna, att läkarna i allmänhet oftare kunde utnyttja naprapatisk behandling. Där- emot har endast 1 % av läkarna utnyttjat naprapatiska behandlingsmetoder. Därför tillstyrker man förslaget att de naprapatiska behandlingsmetoderna och utbildningen av naprapater utreds på samnordisk bas.

Ålands läkarförening r.f. anser att en behörighetsexamen för naprapater kan ha en stor betydelse för att specificera kriterierna och nivån för denna yrkeskår, och att det samtidigt är nödvändigt att fastställa behandlingsindikationer och behandlingsmetoder baserat på forskning enligt gängse vetenskapligt vedertagna metoder.

Ålands folkhälsoförbund (Hälsovårdsstyrelsen) konstaterar att det är svårt att inplacera naprapaterna i nuvarande hälso- och sjukvårdssystem, bl. a. med tanke på lön, ansvar och befogenheter i relation till andra yrkesgrupper, t. ex. fysioterapeuter vars yrkesstatus är reglementerad. Styrelsen ser därför fram emot en positiv behandling av frågan.

Finlands naprapathförening r.f. påpekar att utbildningen av naprapater har pågått i Stockholm sedan 20 år tillbaka och är uppbyggd i samråd med specialister med erfarenhet från högskoleutbildning och forskning från de olika medicinska specialiteterna och anpassas till nordiska förhållanden som ett vårdkomplement till traditionell sjukgymnastik och ortopedi. Ett samnordiskt agerande i frågan om utbildning och legitimering ses som ett framsteg för allmänheten och de seriöst arbetande naprapaterna.

Landstinget i Östergötland, utbildnings- och kulturförvaltningen, (Sverige) anser att sjukgymnasters och naprapaters verksamhetsområden är i stort sett identiska. Kiropraktorerna arbetar med delar av samma område. Då motsvarande utredning vad beträffar kiropraktorernas utbildning redan är genomförd kan det finnas motiv för en liknande utredning för naprapater.

Göteborgs och Bohus läns vårdskoleförbund erinrar om att man vid remissbehandling av frågan om utbildning och legitimation av kiropraktorer redovisade delade meningar. Representanter för sjukgymnastutbildningen och linjenämnden ställde sig avvisande, skolchefen tillrådde försiktighet vid legitimering av nya grupper medan styrelsens majoritet ställde sig bakom alternativmedicinkommitténs förslag. Liknande synsätt kan komma till uttryck i frågan om legitimation för naprapater, och det finns därför skäl att tillstyrka medlemsförslaget.

Svenska naprapatförbundet gör en detaljerad genomgång av naprapatins historia och existerande utbildning. Naprapati har vuxit fram ur kiropraktiken med den skillnaden att mjukdelsbehandling borde få en allt större betydelse för att återställa funktionen i rörelseorganen. Naprapater utgör en av de grupper bland kiropraktorer, osteopater, läkare och sjukgymnaster med utbildning i manipulation som utövar manuell medicin. Behandlingsteknologierna är gemensamma till stor del.

Den vetenskapliga litteraturen inom området manuell medicin är relativt sett begränsad. Detta visar på de forskningsmetodologiska svårigheter som föreligger då man vill utvärdera effekten av manipulationsbehandling men den har klart vissa smärtlindrande effekter vid akuta bröst- och ländryggsmärtor. Vid enheten för forskning och utveckling (EFU) vid Naprapathic School har man i samarbete med forskare vid Karolinska institutet nyligen slutfört en undersökning av manipulationsbehandlingens effekter vid smärttillstånd i halsryggraden som visar på att såväl patientens subjektiva välbefinnande ökar markant liksom rörligheten i halsryggraden. Vetenskaplig utvärdering som gjorts vid Socialmedicinska institutionen vid Regionsjukhuset i Umeå har visat att manipulationsbehandling, som ingår som en viktig del av behandlingen inom naprapatin, har en begränsad men ändå övertygande effekt vid länd- och brösttryggsbesvär.

I Sverige grundades Naprapathic School 1970 av en Doctor of Naprapathy med examen från USA. I samarbete med läkare och forskare har under de gångna 20 åren utbildningen utvecklats och förnyats. Till skolan antas ca 65 studerande varje år. Intagningskravet är gymnasiekompetens. Sjukvårdserfarenhet, tidigare massageutbildning eller motsvarande samt idrottsverksamhet (dock ej utövande) är meriterande. Högskolekvoteringen tillämpas vid antagning. Årligen utexamineras 55–60 naprapater. Skolan har redan erfarenhet av nordiska studerande. Ett samnordiskt utbildningsprogram skulle positivt kraftigt stärka det ständigt fortgående forsknings- och utvecklingsarbetet inom den manuella medicinen och naprapatin.

Föreningen anser sig ha belagt att utbildningen uppfyller högt ställda krav vad gäller patienternas säkerhet i vården. Naprapati är den klart vanligaste behandlingsformen av manuell medicin i Sverige. Verksamheten har nått en sådan omfattning att den bör föras in under samhällets tillsyn. Särskild vikt måste tillägnas arten av de uppgifter som faller inom

yrkesutövningen. Innefattar yrkesutövningen en kvalificerad patientbehandling, som inte lämnas inom den allmänna hälso- och sjukvården, desto angelägnare framstår behovet av att pröva verksamheten mot bakgrund av bestämmelserna om legitimation. Naprapaterna utgör en väl definierad yrkesgrupp med en klar yrkesidentitet och uppfyller således detta krav.

Föreningen anser således att det i Sverige finns en utomordentligt god bas för en samnordisk naprapatutbildning samt att de förutsättningar som får anses gälla för en legitimering utan tvivel är uppfyllda och bör även kunna samordnas att gälla inom Norden. Samarbetet mellan naprapater och allmänna hälso- och sjukvården är även i Finland långt framskridet och mycket gott.

2.2 Remissinstanser som avstyrker förslaget

Sundhedsministeriet i Danmark påpekar att det i Danmark finns vare sig utbildning eller legitimationsordning för naprapater. Ministeriet anser inte att det finns behov av legitimationsordning då naprapaternas yrkesverksamhet inte torde föranleda sådana risker att det skulle vara motiverat. Inte heller finns behov att inrätta någon sådan utbildning, då antalet naprapater är ytterst begränsat i Danmark och manuell behandling handhas fullt tillfredsställande inom den existerande hälsovården. Ej heller finns det, enligt vad ministeriet känner till, några regler eller förslag inom EG som berör naprapati.

Amtsrådsforeningen, som hos Dansk Kiropraktorforening fått upplysningen att det inte finns några naprapater i Danmark, har svårt att se behovet av gemensamma nordiska krav vad gäller utbildning och legitimation av naprapater.

Kommunernes Landsforening anser att behandlingsbehovet på det aktuella området täcks av kiropraktorer och fysioterapeuter samt att behandling på sjukhusen som utöver manuell behandling även omfattar bad, träning och diverse apparater.

Københavns Magistrats 2. Afdeling anser att förslaget knappast har något intresse för Danmark, då naprapater och deras arbete hittills inte varit kända i Danmark, men att de kan jämföras med kiropraktorer och osteopater med den skillnaden att de behandlar mjukdelar och har specialiserat sig på muskelbesvär som kan ses hos vissa idrottsutövare m. fl.

Den Almindelige Danske Lægeforening anser att manuell behandling ej bör spridas till okända grupper och anser det fel att legitimera en behandlingsmetod vars vetenskapliga grundval är odokumenterad.

Dansk Kiropraktor-Forening hänvisar till sitt yttrande om medlemsförslag A 825/s om kiropraktorer, och har endast sporadisk kunskap om naprapaternas utbildning och verksamhet, beroende på att det inte finns praktiserande naprapater i Danmark. Föreningen har sig ej heller bekant att det skulle föreligga någon kvalitativ utvärdering av den utbildning som

äger rum vid Naprapathic School i Stockholm, och anser därför inte att naprapaternas rättsställning är en nordisk angelägenhet.

Helsingfors universitet, konsistoriet, påpekar att naprapati bygger på teorin att sjukdomarna orsakas av spända och krympta bindsenor, i synnerhet kring ryggraden, bröstkorgen och bäckenet. Undersökning före vård görs med händer, och uppmärksamhet fästes vid ledernas och kotor-nas ställning, ovanliga rörelser, ledernas passiva rörlighet, förändringar i mjukdelsvävnader, smärtpunkter och spända muskler. Universitetet kan inte tillstyrka en samnordisk utbildning eller legitimering av naprapater eftersom det saknas vetenskapliga undersökningar, som skulle bevisa att ifrågavarande vård är effektiv i vården av sjukdomar i rörelseapparaten. För ifrågavarande verskamhet finns redan fysioterapi, som omfattar även naprapatin.

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten, anser att sjukvårdssystemet i Finland är välutvecklat och kan fylla behoven av vård av sjukdomar i rörelseapparaten på de delområden där naprapatin fungerar. Där finns ett flertal olika yrkesgrupper såsom specialiserade läkare (fysiater, ortopedier och reumatologer), allmänpraktiker, specialsjukgymnaster, sjukgymnaster, konditionsskötare och massagegivare. På basen av vetenskapliga resultat har naprapatin inte konstaterats vara väsentligt effektivare eller ha större effekt än den behandling som andra professionella utövare på området ger. Därför är det onödigt att påbörja och legitimera utbildning av naprapater i Finland.

Finska kommunförbundet påpekar att det inom hälsovården råder brist på arbetskraft. En ny utbildningslinje skulle sannolikt medföra en snedvridning inom utbildningen, bristen på arbetskraft skulle bli värre och befolkningen skulle ges ogrundade förhoppningar om hälsovårdstjänster. Det saknas information om vetenskap eller teori som ligger till grund för den tilltänkta utbildningen, då ingen legitimerad naprapat finns i Finland. Därför är det för närvarande inte ändamålsenligt att med samhällets stöd påbörja en utbildning av naprapater i de nordiska länderna.

Finlands fysioterapeutförbund anser att samnordisk utbildning och legalisering för naprapater inte bör realiseras. Det skulle inte medföra något som inte redan förekrigas med fort- och kompletteringsutbildning för fysioterapeuter och läkare. Man anser också att tryggare än av naprapaternas ges manipulation av fysioterapeuter och läkare med behörig utbildning. Som motiverig framhålls ytterligare att man i Medline- och Cros-databasregistren under perioden 1983-1989 inte kan finna en enda publikation om forskning i de behandlingsmetoder som används av naprapaterna.

I stället för naprapatutbildning föreslås att man av utbildningen i ortopedisk manuell terapi gör en officiell samnordisk fortbildning för fysioterapeuter.

Sundheds- och försikringsministeriet i Island påpekar att utbildning för fysioterapeuter är godkänd sedan 1962 och för läkarlegitimerade massörer

sedan 1987. Dessa grupper sköter de vårduppgifter som skulle bli aktuella för naprapater och ministeriet anser att man inte bör öka antalet specialiteter inom hälsovårdsområdet.

Islands universitet, medicinska fakulteten, anser det naturligt att samordna kraven på naprapaters utbildning i Norden, om man anser det nödvändigt med legitimation av denna kategori. Dock anser fakulteten att de flesta naprapatskolor i Europa och Amerika ej bygger på fundamentala begrepp inom klinisk forskning, och den behandling som naprapater ger bör hellre ges av läkare och fysioterapeuter. Det kliniska forskningsunderlaget för deras utbildning bör därför nog undersökas innan naprapater legitimeras i Norden.

Islands lägeforening avstyrker förslaget liksom man också avstyrkte det tidigare medlemsförslaget om kiropraktorer.

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge känner inte till något utbildningsbehov på det aktuella området utöver vad som redan täcks av kiropraktik och manuell fysioterapi. Om hälsovårdsmyndigheterna anser att det finns ett sådant behov bör det övervägas i samband med behovet av ökad utbildningskapacitet för andra grupper av vårdpersonal.

Sosialdepartementet i Norge som i saken hört Helsedirektoratet hänvisar till att det i Norge verkar ca 170 fysioterapeuter och ca 100 kiropraktorer med offentligt godkänd utbildning. Dessa anses täcka behovet och departementet kan därför inte se något behov av utbildning och legitimation av naprapater.

Norske fysioterapeuters forbund avstyrker förslaget då man finner att

– utbildningen tar ej hänsyn till WHO:s hälsopolitiska mål för år 2000 dvs. sambandet mellan hälsa, miljö, samhälle och livsstil,

– det finns ingen studieplan som tillfredsställer de kriterier myndigheterna fastställt,

– det redan finns ett alternativ under uppbyggnad i Norge som ger specialutbildning i manuell terapi på grundval av generell utbildning i fysioterapi/sjukgymnastik.

Sammanfattningsvis anser förbundet, att det på nordisk basis skulle vara rationellt att satsa på tillräckligt och väl utbildade fysioterapeuter och att resurser kanaliseras så att dessa får möjligheter till vidare- och efterutbildning.

Norsk kiropraktor forening erinrar om att svenska naprapater tidigare, innan stortinget godkände kiropraktorerna, ofta besökte Norge och utgav sig att vara kiropraktorer. Ofta skickades de tillbaka då deras verksamhet stred mot kvacksalverilagen. Föreningen anser att naprapati är ett svenskt fenomen, då det i USA bara finns ett fåtal. De svenska skolorna är privata och utbildningen sådan att den inte kvalificerar till att behandla sjuka människor. I Norge har i ett fall en naprapat som ej lyckats etablera en praktik valt att fortsätta som massör vid ett motionscenter.

Den norske lægeforening har undersökt kursplaner och litteraturhänvis-

ning för naprapatiskolan i Stockholm och finner på grundval av utländska erfarenheter att det inte finns några vetenskapliga undersökningar som visar att naprapati är mer effektiv än andra manuella behandlingsformer. Föreningen vill därför så starkt som möjligt varna för att utbilda och godkänna en typ "vårdpersonal" som man inte vet vad de representerar och som inte heller har en naturlig plats i vårdutbudet.

Universitets- och högskoleämberget (UHÄ) i Sverige erinrar om att man både nationellt och nordiskt avstyrkt förslag om legitimation av kiropraktorer. Som ett av huvudmotiven för sitt ställningstagande beträffande kiropraktorer har UHÄ angivit att det ännu saknas tillräcklig kunskap om effekterna av manipulationstekniken – positiva såväl som negativa – så som denna yrkesgrupp tillämpar manipulation i sin behandling. Vidare hänvisas till att Alternativmedicinkommittén i sitt utredningsarbete tagit ställning till både kiropraktik och naprapati. Naprapati och naprapatutbildning har inte ansetts vara av sådan karaktär att man funnit skäl att överväga legitimation.

UHÄ ställer sig ytterst tveksam till att hälso- och sjukvården tillförs ytterligare en yrkesgrupp med legitimation vars verskamhet är så närliggande kiropraktorer, sjukgymnaster och läkare med vidareutbildning i ortopedisk medicin. Det måste klart kunna preciseras vilken skillnaden är mellan olika terapiformer som utövas av yrkesgrupper med skilda benämningar. Inte minst väsentligt borde det vara för patienten att få klarhet i innebörden av begreppen naprapati, kiropraktik etc. Risken är annars att legitimationens värde som upplysning för patienten urholkas.

Enligt UHÄ:s mening bör tillkommande resurser i första hand satsas på förbättrad grundutbildning och vidareutbildning av de yrkesgrupper inom vården som redan i dag kan tillämpa t. ex. manipulationsteknik och har möjlighet att fördjupa sig vetenskapligt. Slutligen vill UHÄ påpeka att fortsatt utveckling och forskning i första hand inom områdena sjukgymnastik och ortopedisk medicin ger möjligheter att avgöra värdet av manipulationsbehandlingar och andra manuella tekniker som tillämpas av skilda yrkesutövare inom och utom den offentliga vården.

Karolinska institutet, medicinska fakulteten anser att vårdutbildningar bör vara inordnade i högskolan på ett sådant sätt att t. ex. en ryggbehandlingsteknik kan utvärderas på ett vetenskapligt acceptabelt sätt och relateras till andra befintliga ryggvårdsformer. Institutets sakkunniga anser – liksom beträffande förslaget om legitimerade kiropraktorer – att legitimerade naprapater f. n. inte behövs inom sjukvårdssystemet i Sverige och att det icke kan anses välmotiverat att satsa de stora belopp som en särskild naprapatutbildning skulle kräva. Om man trots allt skulle besluta att legitimera naprapater, och att utbildning skall ordnas, anser de sakkunniga att utbildningen bör vara av hög kvalitet. Det kommer att innebära en fara för patienterna i framtiden om kiropraktor- och/eller naprapatutbildningen blir undermålig och t. ex. alltför ensidigt inriktad enbart på utförandet

av manipulation. Vårdutbildningar av detta slag bör inordnas på högskolenivå på ett sådant sätt att t. ex. denna behandlingsteknik kan utvärderas på ett vetenskapligt acceptabelt sätt och relateras till andra ryggvårdsformer.

Lunds universitet, medicinska fakulteten aner att det saknas en tillfredsställande dokumentation av naprapatutbildningens kvalitet. I Sverige bedrivs utbildningen i privat regi och utan tillsyn från någon myndighets sida. Manipulationsbehandling kan innebära allvarliga risker för patienten. Vidare hänvisas till att Kommittén för alternativ medicin i sitt utredningsarbete redan tagit ställning till såväl kiropraktik som naprapati och stannat för att begränsa legitimationen till gruppen Doctors of Chiropractics, vilka har en utbildning motsvarande läkarutbildningen. Naprapatin förefaller för örigt väsentligen bygga på sjukgymnastiska behandlingsmetoder som t. ex. manuell terapi i form av mjukdelsmobilisering. Det är svårt att förstå vad naprapati skulle kunna tillföra hälso- och sjukvården utöver redan existerande terapiformer.

Svenska läkaresällskapet hyser stor förståelse för att behovet av terapeuter av rörelseorganens sjukdomar framhävs.

Inom hälso- och sjukvården finns sjukgymnasterna som specialgrupp för behandling inom det område där även kiropraktorer och naprapater verkar. Enligt Sällskapets uppfattning bör den kapacitetsbrist som finns inom området inte avhjälpas genom nya utbildningar i samhällets regi, utan genom att fler sjukgymnaster utbildas och vidareutbildas. I den mån metoder från naprapati och kiropraktik skulle visa sig vara användbara kan dessa inlemmas redan nu i sjukgymnasternas arsenal.

Läkaresällskapet anser att en legitimering av naprapater eller en nordisk utbildningskoordinering inte skulle ha någon betydelse. En registrering av utövarna och en värdering av eventuella risker med behandlingen finner sällskapet däremot angelägen. Vidare understryks det angelägna i intensifierad grundforskning och klinisk forskning inom området rörelseorganens sjukdomar. Verkningsmekanismen bakom eventuella resultat av naprapatisk behandling är viktiga forskningsuppgifter.

Legitimerade sjukgymnasters riksförbund (LSR) påpekar att sjukgymnastutbildning under många år varit en av de mest efterfrågade på vårdområdet och flertalet av de sökande antas inte. I en sådan situation finns det en marknad för primitiva initiativ, och mot höga kursavgifter kan studerande genomgå en utbildning som i flera delar påminnar om sjukgymnastutbildningen – nämligen naprapatutbildning.

Enligt LSRs uppfattning erbjuder naprapater framför allt ett kvantitativt tillskott till den vårdefterfrågande allmänheten. Vad som är unikt kompetensmässigt för denna grupp har man inte lyckats utröna.

Dock gör utbildarna ett seriöst arbete med en ambitiös kursplan. Kurslitteraturen är delvis densamma som används vid sjukgymnastutbildningarna. Samhällets behov av utbildningar och arbetskraft tillgodoses inom av samhället kontrollerade och finansierade skolor och universitet.

En kvantitativ brist löses genom medel till fler utbildningsplatser. En kvalitativ brist genom ändringar i utbildningsplaner. Att sätta denna ordning åt sidan minskar trovärdigheten för hela systemet.

För att ta tillvara kompetensen hos de utbildade naprapater som finns, föreslår LSR att naprapatutbildningen ekvivaleras mot sjukgymnastutbildning och att naprapaterna erbjuds kompletterande utbildning för behörighet till sjukgymnastexamen.

LSR avvisar däremot bestämt legitimation av naprapater och en nordisk utbildning. LSR föreslår därför att Nordiska rådet istället skall stödja en gemensam nordisk högre utbildning för sjukgymnaster.

2.3 Remissinstanser som framför alternativt förslag

Norske homeopaters landsförbund ser positivt på medlemsförslaget, då det är viktigt för patienterna att de olika terapiformerna har bestämda krav på utbildning och legitimation som ger vårdbehövande möjlighet att företa ett korrekt val och få en seriös behandling. Däremot finner landsföreningen det ologiskt att undersöka naprapaternas ställning utan att se på de övriga seriösa behandlingsformer som praktiseras under samlingsnamnet naturmedicin. Arbetet med legitimering/godkännande måste alltså utvidgas till flera seriösa behandlingsformer.

2.4 Remissinstanser som ej tar ställning till medlemsförslaget

Frederiksberg Kommune har förklarat sig icke ha något ått anföra i anledning av medlemsförslaget och *Ålands landskapsstyrelse* har beslutat att inte avge yttrande i saken.

Socialstyrelsen i Sverige finner det lämpligt att frågan om att genomföra en utredning inom Nordiska ministerrådet om möjligheterna till gemensamma krav på utbildning och legitimering av naprapater uppskjutes tills dess man fått möjlighet att ta del av Alternativmedicinkommitténs utredning om bl. a. naprapaternas ställning i förhållande till sjukvården.

3 Utskottet

Nordiska rådet antog vid sessionen i Stockholm en rekommendation angående utbildning och legitimation av kiropraktorer (*Rek 30/1989*), vari rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktors legitimation och yrkesutövning. Nordiska ministerrådet har givit arbetsgruppen som följer tillämpningen av överenskommelsen om gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal uppdrag att sammankalla experter i de nationella förvaltningarna som handlägger ärenden i samband med etablering av enskilda utbildningar på social- och hälsovårdsområdet. Första uppgift för dessa experter skall vara att göra en

bedömning av de enskilda ländernas behov av kiropraktorer och utbildning av kiropraktorer.

Det aktuella medlemsförslaget avser en motsvarande utredning beträffande en annan liknande grupp, nämligen naprapater. Utskottet har inhämtat att naprapati är en form av manuell medicin som har utvecklats från kiropraktiken, och som utöver sedvanlig manipulationsbehandling av ryggraden även inriktas på sekundära spänningstillstånd i omgivande mjukdelar. Ordet naprapati kommer från tjeckiskans *napraviti*, som betyder att korrigeras, och grekiskans *pathos*, lidande; naprapati kan sägas vara att korrigeras orsak till lidande. Det är särskilt besvär i rygg, nacke, leder och muskler som behandlas. Den första naprapatskolan grundades 1907 av en kiropraktor i USA. Enligt uppgifter i den svenska skolans kursplan undersöks funktionsstörningar med konventionella medicinska fysikaliska metoder och tester. Behandlingen omfattar sedvanliga manipulationsteknologier i kombination med muskeltöjning och massage.

Utskottet noterar, att remissvaren — liksom fallet även var med det tidigare medlemsförslaget om kiropraktorer — är delade, men vad gäller naprapaterna mer negativa. Detta torde ha sin bakgrund i att naprapati — utom i Sverige och till viss del i Finland — är en okänd företeelse i Norden. Universitet och högskolor, läkarförbund och även kiropraktorförningar har avstyrkt medlemsförslaget. Främst gäller kritiken bristen på vetenskapligt underlag för naprapatbehandlingen, samt att de vårdbehov som naprapaterna fyller lika väl kan fyllas av traditionella vårdutbud och att man i fall av kvantitativa brister härvidlag hellre bör bygga ut existerande vårdutbildningar. Utskottet finner det på denna grundval ej motiverat att företa någon utredning om nordisk utbildning och legitimering av naprapater. Den svenska s. k. alternativmedicinkommittén har understrukit att lagstiftningens kriterier för legitimation av nya grupper är uttalat restriktiva. Legitimationens huvudfunktion är att vara en garanti för en viss kunskapsnivå och för sådana personliga egenskaper hos yrkesutövaren att denne är förtjänt av allmänhetens och myndigheternas förtroende. Dessutom skall legitimationen fylla ett väsentligt informationsbehov, som en sorts "varudeklaration", gentemot allmänheten, myndigheterna och sjukvårdshuvudmännen. Legitimation bör också förbehållas grupper, som har en självständig yrkesfunktion med kvalificerade arbetsuppgifter och ett särskilt ansvar för patienternas säkerhet i vården. Slutligen kan krävas att gruppen byggt upp ett förtroende samt vunnit ett visst mått av kliniskt och vetenskapligt erkännande. På flera av dessa punkter skiljer sig naprapaternas förutsättningar från kiropraktorernas. Vidare påpekar kommittén att naprapaterna internationellt är en nästan okänd grupp och följaktligen inte heller kommit i fråga för legitimation i något annat land. Alternativmedicinkommittén anser därför att det f. n. inte föreligger förutsättningar för legitimation av naprapater. Då emellertid naprapaterna har en lång utbildning och deras kunskaper och kompetens är allmänt vitsordade vill kom-

mittén förorda att regeringen prövar frågan om deras legitimation när naprapaterna kan uppvisa studier som konfirmerar effekten av deras metoder.

Utskottet har noterat, att ingen av remissinstanserna som kommenterat naprapatutbildningen, anfört några detaljerade anmärkningar mot dess innehåll och en remissinstans anser att naprapatutbildningen bör kunna ekvivaleras med sjukgymnastutbildningen och att naprapater efter kompletterande utbildning skulle kunna få behörighet till sjukgymnastutbildning. Då naprapatutbildning endast förekommer i Sverige, anser utskottet att en undersökning av denna möjlighet – som skulle medföra att naprapaternas yrkeskompetens togs till vara inom ramen för vårddyrken – närmast är en angelägenhet för Sveriges regering.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts, föreslår utskottet

att Nordiska rådet icke företar sig något med anledning av medlemsförslaget

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Per Sævik (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

Intresset för manuell medicin har ökat starkt det senaste årtiondet. Detta belyses bl. a. genom Nordiska rådets agerande när det gäller möjligheterna till samnordisk utbildning och legitimering av kiropraktorer.

Såväl kiropraktorer som naprapater arbetar med s. k. manuell medicin med den skillnaden att naprapater även är inriktade på mjukdelsbehandling som komplement till manipulation i rörelseapparaten.

Antalet naprapater ökar och i Norden finns fyraårig utbildning. Det vore naturligtvis av stort värde om samnordiskt agerande skedde för att legitimering av naprapater infördes. Detta skulle innebära att krav måste fastställas för vilka kunskaper som skall ligga till grund för legitimerad utövning, vilket såväl gynnar den närmare halva miljon människor som besöker naprapater årligen i Norden som de seriösa utövarna av naprapati.

S. k. manuell medicin utövas i dag – förutom av intresserade läkare och sjukgymnaster – av framför allt två grupper alternativmedicinare: kiropraktorer och naprapater. Gränserna för dessa två områden har under senaste åren alltmer suddats ut och många naprapatiska terapiprinciper refereras i kiropraktiklitteraturen och vise versa.

Redan i dag har många naprapater knutits till företagshälsovården t. ex. Kungl. operan i Stockholm, Procordia m. fl. Intresset ökar stadigt. Den utbildning som sker vid t. ex. Naprapatic School i Stockholm är fyraårig och omfattar bland annat stor medicinsk grundutbildning.

Med anledning av ovanstående hemställas

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snartast genomföra en utredning om möjligheterna till gemensamma krav på utbildning och legitimering av naprapater.

Stockholm den 14 mars 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk och Karin Söder m. fl., se s. 533)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 19 april, den 26 juni samt den 26 september 1989.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås Nordiska ministerrådet att införa ett ekonomiskt stödsystem till föreningar i Norden vilka har eller vill etablera och utveckla ett nordiskt samarbete.

Förslagsställarna framhåller att mellan de nordiska ländernas olika föreningar och folkrörelser finns sedan en lång tid ett etablerat samarbete men många av dessa saknar ekonomiska resurser för att kunna genomföra en verksamhet som når de breda medlemsskaraerna i Norden. Många av dessa organisationer har tillsammans ett mycket stort medlemsantal, t. ex. Nordiska förbundet för hembygdsarbete som totalt representerar ca 800 000 enskilda medlemmar.

Enligt medlemsförslaget har dessa organisationer till uppgift att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen och de bygger sitt nordiska engagemang på ett ideellt och frivilligt samarbete. De utgår i sitt arbete från den nordiska identiteten och språkgemenskapen som för samman folken i Norden.

I medlemsförslaget hävdas att det borde ligga i det nordiska officiella samarbetets intresse att aktivt stödja denna typ av verksamhet ekonomiskt för att den här formen av samarbetsorgan skall kunna utvecklas och bredda sin nordiska verksamhet. Därför bör Nordiska ministerrådet utreda förutsättningarna för ett ökat ekonomiskt bistånd till olika organisationer som i första hand bör läggas på olika former för konkret verksamhet, men möjlighet till att ge ett visst ekonomiskt stöd till administrativ samordning kan vara nödvändigt. Med nuvarande bidragssystem finns möjlighet att få projektstöd i form av engångsanslag till denna typ av organisation, men det kan vara motiverat med någon form av fast stöd alternativt

projektstöd som läggs upp under flera år. Det viktiga är inte formen för stödet utan att ett system utvecklas där dessa organisationer får möjlighet att etablera ett nordiskt samarbete och stödformen bör utvecklas i samråd med folkrörelserna och föreningarna.

2. Remissyttranden

Enligt beslut av Nordiska rådets presidium den 10 april 1989 har förslaget inte undergått remissbehandling.

3. Utskottet

Medlemsförslagets syfte är att stödja föreningar i Norden vilka önskar skapa en nordisk bas och utveckla ett nordiskt kontinuerligt samarbete.

Kulturutskottet konstaterar att nordiskt folkrörelsesamarbete har varit ett prioriterat sakområde inom utskottet under en lång följd av år. Utskottet har funnit det angeläget att folkrörelserna dras starkare in i det nordiska samarbetet och förutsätter att samarbete på området ges stor uppmärksamhet under de kommande åren.

Samarbete om frivilligt folkbildningsarbete togs upp vid Nordiska rådets första session inom ramen för en allmän rekommendation om utbyggt kulturellt samarbete 1953. Rådet har senare framhållit behov av en permanent och förstärkt stödordning till det nordiska folkbildningssamarbetet, t. ex. i *yttrande nr 5/1977*, *yttrande nr 3/1978* och *yttrande nr 3/1983* där det sägs att "Nordiska rådet anser att det nordiska folkbildningssamarbetet bör stärkas ytterligare".

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet i handlingsplanen för det nordiska kulturella samarbetet från 1988 betonar folkrörelserna, t. ex. ungdomssamarbetet, folkupplysningssamarbetet och idrottssamarbetet. I sitt betänkande över handlingsplanen ansåg utskottet att ministerrådet i motiveringarna till handlingsplanen inte i tillräckligt hög grad hade uppmärksammat den betydelse folkrörelserna har haft för demokratin i Norden och för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet. Utskottet förutsatte att ministerrådet när handlingsplanen genomförs aktivt skulle bidra till att förbättra möjligheterna att ytterligare utveckla folkrörelsesamarbetet.

Utskottet noterar att medlemsförslaget i första hand handlar om ett ekonomiskt stödsystem till folkrörelsesamarbetet i form av ett fast stöd, alternativt projektstöd som läggs upp under flera år. Utskottet finner liksom förslagsställarna all anledning att framhäva behovet av stöd till folkrörelsesamarbetet.

Kulturutskottet vill i detta sammanhang hänvisa till sitt betänkande över medlemsförslag *A 791/k* om stöd till det nordiska folkupplysningssamarbetet. I medlemsförslaget berörs en motsvarande problemställning om särskilt administrativt stöd förutom projektstöd. Kulturutskottet utta-

lade den gången, att det borde läggas stor vikt vid att stödet till det folkliga upplysningssamarbetet direkt kommer verksamheten till del, men att de förslag, som framfördes i medlemsförslaget enligt utskottets uppfattning kunde tillmötesgå såvida de tillskott som gavs till olika projektverksamheter inte blev så starkt bundna till bestämda insatser utan utformades så att de gav mottagarna möjlighet till flexibilitet i användningen. Utskottet är fortfarande av den uppfattningen.

Dessutom vill utskottet peka på de redan existerande stödordningarna som t. ex. Nordiska kulturfonden, där kulturutskottet har prioriterat en utökning av fondens resurser. Fonden har möjlighet att ge stöd till de flesta folkrörelseaktiviteter. Dessutom ges stöd till det nordiska ungdomssamarbetet genom ett årligt anslag, som fördelas som organisationsstöd, projektstöd och stöd till lokalt och regionalt samarbete.

Vidare kan nämnas stödet till folkupplysningssamarbetet. Enligt nya riktlinjer för folkupplysningsstödordningen har det från 1989 beviljats blocktillskott till samarbetande nordiska organisationer. Nordiska ministerrådet har även med sin redogörelse för den framtida organiseringen av det nordiska idrottssamarbetet på Nordiska rådets 37:e session deklarerat sin vilja att utveckla det nordiska samarbetet på detta område. Utskottet har för ministerrådet understrukit behovet av denna förstärkning av idrottssamarbetet även på det ekonomiska planet. Utskottet finner därför att med de redan existerande stödordningarna har skapats ett system som gör det möjligt att tillgodose förslagsställarnas önskemål om organisationsstöd.

Kulturutskottet förutsätter även att de nya konstkommittéerna i sitt arbete tar ansvar för det folkliga samarbetet och tillser, att det avsätts tillräckliga medel till detta arbete. Detta gäller således också NORDLEKS verksamhet.

Utskottet anser därför att även om idén om att införa ett ekonomiskt stödsystem till föreningar i Norden, vilka har eller vill etablera och utveckla ett nordiskt samarbete, är välgrundad, är det lämpligare att prioritera en förstärkning av redan existerande ekonomiska stödordningar till folkrörelsesamarbetet än att inrätta helt nya stödordningar.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet

att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Oslo den 26 september 1989

Atli P. Dam (Jvfl)

J.K. Hansen (S)

Formand

Ulla Johansson (s)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Rynänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Ingrid I. Willoch (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete

(Väckt av Gunnar Björk och Karin Söder samt Johan Buttedahl och Knud Glonborg)

En viktig del av det nordiska samarbetet är kultursamarbetet mellan de nordiska länderna. Inte minst fyller olika föreningar och folkrörelser här en viktig uppgift för att inte säga en avgörande roll. Kulturen i Norden är en av grundvalarna för det nordiska samarbetet, och är därför en självklar komponent i den nordiska samarbetstanken.

Det finns mellan de nordiska ländernas olika föreningar och folkrörelser sedan en lång tid ett etablerat samarbete. Tyvärr saknar många av dessa samarbetsformer ekonomiska resurser för att kunna genomföra en verksamhet som når de breda medlemsskara i Norden. Ofta sker kontakterna och samarbetet på förbundsledningsnivå och motsvarande, och då i form av t. ex. något årligt möte eller konferens. Många av dessa organisationer har tillsammans ett mycket stort medlemsantal. Syftet med dessa olika nordiska samarbetsorgan är att med frivilligt arbete vårda, bevara och utforska fakta inom sina respektive sektorer. Bristande ekonomiska resurser är tyvärr för många av dessa organisationer ett hinder att utifrån sitt verksamhetsområde skapa en nordisk bas och göra ett nordiskt gemensamt arbete.

Ett exempel är Nordiska förbundet för hembygdsarbete som bildades 1982 av Riksförbundet för hembygdsvård i Sverige och Suomen kotiseutu-liitto från Finland. De har även utbyggt samarbete med motsvarande organisationer på Åland, i Norge, Island och Danmark. Totalt representerar de ca 800 000 enskilda medlemmar. Förbundet har till uppgift att främja nordiskt samarbete vad avser kulturtradition och miljöskydd.

Detta är ett exempel på en organisation som har till uppgift att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen och som bygger sitt nordiska engagemang på ett ideellt och frivilligt samarbete. De utgår i sitt arbete från den nordiska identitet och språkgemenskap som för samman folken i Norden. Det finns säkert andra liknande organisationer med syften som utifrån en nordisk aspekt är mycket positiva.

Kulturhandlingsplanen som antogs i samband med rådets session i Oslo 1988 innebär att en grund är lagd för ett ökat kulturellt samarbete. Men det är viktigt att denna följs upp med tillräckliga ekonomiska resurser så att dess mål kan realiseras.

Det borde ligga i det nordiska officiella samarbetets intresse att aktivt stödja denna typ av verksamhet ekonomiskt. Detta för att den här formen av samarbetsorgan skall kunna utvecklas och bredda sin nordiska verksamhet. Nordiska ministerrådet bör utreda förutsättningarna för ett ökat ekonomiskt bistånd till olika organisationer i syfte att få till stånd ett internordiskt samarbete mellan dessa. Ett sådant bidrag bör i första hand läggas på olika former av konkret verksamhet. Men möjlighet att ge ett visst ekonomiskt stöd till administrativ samordning kan vara nödvändigt.

Med nuvarande bidragssystem finns möjlighet att få projektstöd i form av engångsanslag till denna typ av organisation. Men för att kunna utveckla ett långvarigt samarbete kan det vara motiverat med någon typ av fast stöd alternativt projektstöd som läggs upp under flera år. Det viktiga är inte formen för stödet utan att ett system utvecklas där dessa organisationer får möjlighet att etablera ett nordiskt samarbete. Stödformen bör utvecklas i samråd med folkrörelserna och föreningarna.

Med hänvisning till ovanstående föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att införa ett ekonomiskt stödsystem till föreningar i Norden, vilka har eller vill etablera och utveckla ett nordiskt samarbete.

Stockholm den 15 mars 1989

Gunnar Björk (c)

Johan Buttedahl (Sp)

Karin Söder (c)

Knud Glønborg (KrF)

Ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 538)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 888/e om EF-tilpasning og regionalpolitik. Udvalget har bedømt forslaget i sammenhæng med ministerrådsforslag B 100/e om samarbejdsprogram for regionalpolitik 1990–94.

Udvalget har behandlet sagen på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning.

Sammendrag af medlemsforslaget

Forslaget er stillet af Miljøpartiet de Grønne i Sverige.

Med henvisning til den løbende debat om Nordens tilpasning til EF mener forslagsstillerne, at Nordens udkantområder i sammenligning med Sydeuropas er så velstående, at der næppe vil blive tale om, at de er berettiget til regionalstøtte efter EF's kriterier.

Forslagsstillerne henviser endvidere til, at der i et kommende indre marked, hvor de nordiske lande er med eller har en stærk tilknytning, vil være rent virksomhedsøkonomiske kriterier, som er afgørende for udførelsen af offentlige opgaver. Derved svækkes det offentlige mulighed for at tage regionalpolitiske hensyn f.eks. ved indkøb.

Forslagsstillerne mener, at regionalpolitikken bør stå uden for tilpasningerne til EF, og at Nordisk Råd bør beslutte:

- at* rekommandere Nordisk Ministerråd at antage princippet om, at den nordiske regionalpolitik ikke må indskrænkes eller forringes som følge af EF-tilpasningerne,
- at* tilkendegive over for ministerrådet, at en tilpasning til EF ikke må gå ud over svage regioner,
- at* tilkendegive over for ministerrådet, at mulighederne i Norden for at give virksomheder i særlige regioner direkte eller indirekte støtte ikke må forringes, og

at tilkendegive over for ministerrådet, at en EF-harmonisering ikke skal gælde offentlige indkøb.

Remissbehandling

Forslaget har ikke været på remiss. Udvalget mener dog at have tilstrækkeligt grundlag for at behandle det i lyset af ministerrådsforslaget om nyt regionalpolitisk program og i forlængelse af diskussionen af arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92.

Udvalgets synspunkter

Udvalget har i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslaget til nyt regionalpolitisk program efterlyst resultaterne af den analyse af konsekvenserne for regionalpolitikken i Norden af tilpasningerne til EF, som ministerrådet tidligere har meddelt er i gang. Analysen er ikke færdig og indgår nu tilsyneladende som en del af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92. Udvalget har bedt ministerrådet om snarest at færdiggøre sine analyser og fremlægge sine overvejelser og konklusioner til drøftelse i Nordisk Råd.

Udvalget har derfor ikke taget endelig stilling til forslagsstillernes påstande om de regionalpolitiske konsekvenser af EF-tilpasningerne for Norden generelt.

Udvalget er imidlertid opmærksom på det problem, som forslagsstillerne fremhæver vedrørende forskelle i kriterier for regionalstøtte mellem Norden og EF, og som efter alt at dømme ville betyde, at de svage regioner i Norden ikke ville være berettiget til regionalstøtte efter EF's kriterier.

Årsagen til dette er dels at Norden har været mere effektiv til at udjævne de regionale forskelle, dels at de regionalpolitiske forudsætninger (klima, afstande, spredt bebyggelse) er forskellige mellem Norden og EF.

Det er således en vigtig opgave for Norden i forbindelse med tilpasningerne til EF at skabe forståelse og gennemslag for en fortsat udvikling og effektivisering af den nordiske regionalpolitik.

Det bør således efter udvalgets opfattelse ikke ensidigt være Norden, som tilpasser sine kriterier for regional støtte, eftersom regionalpolitikken i Norden bygger på andre forudsætninger og traditioner.

I forbindelse med de fire fremførte konkrete forslag vil udvalget anføre følgende.

Udvalget er generelt set enig med forslagsstillerne i de to førstnævnte principper om, at den nordiske regionalpolitik ikke bør forringes som følge af tilpasninger til EF. Det betyder imidlertid ikke, at der ikke kan ske ændringer i regionalpolitikken, f.eks. ved at nye virkemidler erstatter gamle. Det følger heraf at tilpasninger til EF, efter udvalgets opfattelse, så vidt muligt ikke bør stille svage regioner i Norden svagere.

Udvalget kan derimod ikke tilslutte sig forslagene om, at mulighederne for at give statsstøtte til virksomheder og at offentlige indkøb skal holdes uden for EF-tilpasningerne.

Udvalget har i andre sammenhænge støttet princippet om, at statsstøtte så langt som muligt skal afvikles, ligesom man i forbindelse med den økonomiske handlingsplan og arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 arbejder på at finde former, hvorunder de nordiske lande på mest hensigtsmæssig måde kan følge disse principper op.

Det kan i øvrigt tilføjes, at det ikke udelukkende er EF-tilpasninger, som gør, at de nordiske lande arbejder med disse spørgsmål. Både i GATT og OECD er man optaget af at sikre mest mulig fri handel og mest muligt ensartede konkurrencevilkår på et større internationalt marked. De nordiske lande ser deres interesse i at støtte denne udvikling, som ganske vist på kort sigt spiller dem nogle virkemidler af hænde, fordi de nordiske økonomier er små og åbne og dermed afhængige af vilkårene for den internationale handel.

Udvalgets indstilling

Under henvisning til ovenstående indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation i anledning af medlemsforslaget:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at i arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre, at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv.

Stockholm, den 30. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

I gällande ekonomiska handlingsplan som Nordiska rådet antagit under den 37:e sessionen anges att det nordiska samarbetet står inför flera viktiga utmaningar; bl. a. att söka gemensamt närmande till EG.

Norden riskerar att bli en utkant i ett s. k. integrerat Europa med en fri marknad för kapital. Mot detta hävdas ibland att EG satsar mycket på regionalpolitiska strukturfonder. Men då måste betonas att Nordens "utkanter" jämfört med Sydeuropas än så länge är välståndsområden som knappast blir berättigade till regionalpolitiskt EG-stöd.

Risken är naturligtvis att den fullbordade inre marknadens regionalpolitik kan bli olycklig för Norden eftersom det i EG:s vitbok klart deklarerats att den fria marknaden skall ha sin fria gång när det gäller lokalisering av företag och verksamheter; vinsten skall styra.

Alla företag inom EG skall ha samma rätt att få offentliga uppdrag – urvalet skall alltså ske helt på företagsekonomiska grunder. Något som naturligtvis kan drabba Norden.

Nordisk regionalpolitik bör stå utanför anpassning till EG. Nordiska rådet bör slå fast att en anpassning till EG inte får medföra försämrade regionalpolitik eller försämrade möjligheter för Västnorden.

Med anledning av ovanstående föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anta principen att den nordiska regionalpolitiken inte får inskränkas eller försämrats som en följd av EG-anpassning,

att Nordiska rådet beslutar ge Nordiska ministerrådet till känna att en anpassning till EG inte får missgynna svaga regioner,

att Nordiska rådet beslutar tillkännage Nordiska ministerrådet att inte inskränka de nordiska möjligheterna att ge företag i vissa regioner särskilt direkt eller indirekt ekonomiskt stöd,

att Nordiska rådet beslutar tillkännage Nordiska ministerrådet att en EG-harmonisering inte skall ske när det gäller offentlig upphandling.

Stockholm den 5 april 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om fiskebeståndet

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 542)

Præsidiets har henvist medlemsförslaget til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet medlemsförslaget på mødet i Bergslagen den 26. – 29. juni 1989.

1. Sammendrag af medlemsförslaget

Forslagstillerne henviser til at Nordisk Råd på den 37. session behandlede ministerrådsförslag *B 90/e* om nordisk samarbejde på fiskeriområdet, og mener at programmet bør suppleres med flere klart deklarerede økologiske målsætninger.

Forslagstillerne mener således, at det bør være et klart mål at beskytte de naturlige fiskebestande, at fiskeopdræt ikke bør betragtes som en erstatning for de naturlige bestande, og at der for at beskytte de naturlige fiskebestande bør åbnes mulighed for indførelse af de nødvendige foranstaltninger eksempelvis forbud mod trawlfiskeri i visse overfiskede områder.

Med dette udgangspunkt forslås det i medlemsförslaget:

”at dokumentet om nordisk samarbejde på fiskeriområdet kompletteres med den klare målsætning, at de naturlige bestande skal bevares og at fiskeopdræt aldrig kan ses som en erstatning for disse naturlige bestande,

at dokumentet kompletteres med en klargørelse af at det for at bevare de naturlige bestande kan blive nødvendigt at vedtage foranstaltninger såsom forbud mod trawlfiskeri i overfiskede områder.”

2. Remis

Præsidiets har besluttet, at medlemsförslaget ikke skal sendes på remis. Behandlingen af medlemsförslaget i Økonomisk Udvalg bygger således på udvalgets egne overvejelser, herunder særligt de vurderinger, som var inde i billedet under behandlingen af ministerrådsförslaget om nordisk samarbejde på fiskeriområdet (*B 90/e*).

3. Udvalgets synspunkter

Det fremgår af ministerrådsforslaget om nordisk samarbejde på fiskeriområdet, som nu er vedtaget af fiskeriministrene og danner rammen for det fremtidige samarbejde på området, at ministerrådet tilslutter sig de anbefalinger om ansvarlig ressourceudnyttelse og økonomisk vækst i respekt af det omgivende miljø, som er formuleret i rapporten fra Verdenskommissionen for miljø og udvikling, og at ministerrådet finder at samarbejdet inden for fiskeriområdet hensigtsmæssigt kan og skal udvikles i dette perspektiv.

Med dette udgangspunkt har ministerrådet i programmet udvalgt en række prioriterede områder, herunder fiskerirelateret forskning om de økologiske sammenhænge mellem fiskebestandene, vurdering af økologiske konsekvenser af forureningen herunder de genetiske konsekvenser, samarbejde om ressourceforvaltning også i internationale fora, udvikling af miljøvenlig fangstteknologi samt forskning vedr. fiskeopdræt.

I udvalgets betænkning over ministerrådsforslaget henviste udvalget endvidere til *rek. 31/1987* om samnordiske projekter for fremme af bestanden af vandringsfisk i Østersøen og Den Botniske Bugt, og forudsatte at arbejdet med opfølgningen af denne rekommandation fremover kom til at indgå i programmet.

Udvalget konstaterer, at der i den nye økonomiske handlingsplan, som behandlede ved Nordisk Råds 37. session (ministerrådsforslag *B 89/e*) indgår et treårigt projekt til udredning af de biologiske ressourcer i havet.

Udvalget henviser endvidere til den nordiske handlingsplan mod forurening af det marine miljø, som blev vedtaget under Nordisk Råds ekstraordinære session i Helsingør november 1988. Denne handlingsplan skal ses i sammenhæng med fiskeriprogrammet og som udtryk for tankegangen om en bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne.

Til de to specifikke punkter i medlemsforslaget skal udvalget bemærke følgende:

Udvalget har ikke set fiskeopdræt som en erstatning for de naturlige fiskebestande og finder næppe at dette er en relevant betragtningsskema. Fiskeopdræt må betragtes som et led i produktudviklingen og som et supplement til udvikling af fiskerierhvervet. Samtidig er det efter udvalgets mening vigtigt, at de miljømæssige problemer ved fiskeopdræt løses. Løses disse problemer, synes der ikke efter udvalgets opfattelse at være nogen modsætning mellem udviklingen af fiskeopdræt og en ansvarlig forvaltning af de naturlige fiskebestande.

Udvalget ser det endvidere ikke som sin opgave at pege på, hvilke konkrete foranstaltninger som bør bringes i anvendelse i bestemte situationer for at styre fiskeriet. Disse problemstillinger er komplicerede og kræver afvejning af en række tildels modstridende hensyn. Udvalgets holdning er imidlertid generelt, at de nødvendige midler må tages i anvendelse, for at

opná de ønskede målsætninger om en ansvarlig og bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne.

På denne baggrund finder udvalget, at ministerrådsforslaget om nordisk samarbejde på fiskeriområdet, mere hensigtsmæssigt end medlemsforslaget, dækker de målsætninger, som bør gælde for de kommende års fiskerisamarbejde, og udvalget finder ikke behov for ændringer i programmet med det i medlemsforslaget foreslåede indhold.

Økonomisk Udvalg foreslår således:

at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Ludvika, den 27. juni 1989

<i>Arne Andersson (m)</i>	<i>Claes Andersson (Skdl)</i>
<i>Hugo Bergdahl (fp)</i>	<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>
<i>Lahja Exner (s)</i>	<i>Friðrik Sóphusson (Sj)</i>
<i>Einar Førde (A)</i>	<i>Arne Gadd (s)</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson (Ab)</i>	<i>Anker Jørgensen (S)</i>
<i>Jógvan við Keldu (Fkfl)</i>	<i>Knud E. Kirkegaard (KF)</i>
<i>Lauri Metsämäki (Sdp)</i>	<i>Gunn Vigdis Olsen-Hagen (A)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Eino Siuruainen (K)</i>
<i>Harald Synnes (KrF)</i>	<i>Karin Söder (c)</i>

Anders Talleraas (H)

Formann

Medlemsförslag om fiskebeståndet

(Väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

Under Nordiska rådets 37:e session behandlade rådet ministerförslaget om nordiskt samarbete på fiskeriområdet (*B 90/e*).

För att få en mer heltäckande ekologisk grund för programmet vore det av värde att det klart deklarerades att det naturliga fiskebeståndet måste värnas genom att fiske endast får ske inom vad som är biologiskt möjligt för att beståndet skall fortleva.

Fiskodling får inte ses som en ersättning för det naturliga beståndet. I Norge förekommer redan fiskodling av torsk. Om fiskodling upplevs som en acceptabel ersättning för det naturliga fiskbeståndet kommer det att påverka omsorgen om havets överlevnad till det sämre. Havet är så mycket mer än en naturresurs som människan kan exploatera – respekten för de ekologiska sammanhangen måste alltid vara grundläggande för människans agerande.

Med anledning av ovanstående föreslås,

att dokumentet om nordiskt samarbete på fiskeriområdet kompletteras med den klara målsättningen att de naturliga bestånden skall bevaras och att fiskodlingen aldrig kan ses som en ersättning för dessa naturliga bestånd,

att dokumentet kompletteras med klargörande om att det för att bevara de naturliga bestånden kan bli nödvändigt att vidta åtgärder som t. ex. förbud mot trålfiske i överfiskade områden.

Stockholm den 5 april 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Birger Schlaug (mp)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om barns rättigheter

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 560
Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om barns rättigheter. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Köpenhamn den 15 januari och i Stockholm den 30 januari 1990.

I Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

- a) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs,
- b) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för att i det nordiska samarbetet realisera förslagen som tagits upp i detta medlemsförslag, 1) Nordisk ombudsman, 2) Institut för barns rättigheter, och 3) Nordisk socialhögskola.

Förslagsställarna erinrar om det internationella arbetet för att skydda barnens rättigheter, som bl. a. utmynnat i deklarationer av NF och FN och en rad internationella konventioner som ger barn viss rätt till juridisk, social, ekonomisk och kulturell trygghet, undervisning och rekreation. Barnen är dock alldeles för ofta samhällets förlorare, och måste skyddas från alla former av vanvård, grymhet och utnyttjande. Detta gäller inte bara i u-länderna utan det förekommer även i de nordiska länderna och andra industriländer. I de nordiska länderna finns ca 4,3 miljoner barn i åldern 0-14 år, däribland många invandrar- och flyktingbarn.

Tillgänglig statistik för de nordiska länderna visar bl. a. att antalet självmord ökar bland barn, och att många av Nordens barn känner en osäkerhet inför framtiden. Situationen kräver att de nordiska länderna nu agerar och verkligen försöker komma till rätta med denna olyckliga för att inte säga katastrofala utveckling. FN:s generalförsamling antog i november 1989 en barnkonvention. Rådet har tidigare antagit två rekommendatio-

ner till förmån för ett intensifierat arbete med framtagandet av en FN-konvention om barns rättigheter.

På internationellt plan är det viktigt att barns situation i krig och i u-länderna speciellt uppmärksammas. I de nordiska länderna finns det andra förhållanden som påverkar barns situation. Nordiska ministerrådet bör framlägga förslag om hur Barnkonventionens artiklar skall konkretiseras i de nordiska länderna. Det är viktigt att konventionen efterlevs i de nordiska länderna och här kan Nordiska rådet fylla en viktig roll. En översyn och harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på barnområdet kan vara nödvändigt.

Som en del i detta arbete med FNs konvention kan en nordisk ombudsman fylla en viktig funktion. Nordiska ministerrådet bör utreda möjligheterna att tillsätta en nordisk ombudsman och i reglerna för ombudsmannens verksamhet bör barnens situation speciellt uppmärksammas utifrån FNs konvention om barns rättigheter. Andra övervakningsuppgifter kan också tänkas tillkomma en sådan institution. Vidare föreslås ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö. Institutet bör få en fri ställning och finansieras av ministerrådet. Det skulle kunna fungera som en fakta- och dokumentationscentral, men också som ett forum för samtal och erfarenhetsutbyte genom kurs- och konferensverksamhet över gränserna. En viktig uppgift för institutet vore att fungera som en pådrivare i frågor som berör barns rättigheter.

En nordisk socialhögskola bör inrättas för att möjliggöra en bra fortbildning för personer som arbetar med barn och forskning. Att de nordiska länderna håller på att bli mångkulturella länder bör i detta sammanhang speciellt beaktas.

2 Remissyttranden

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Danmark

Red Barnet
Børnesagens Fællesråd
Mellempøkeligt Samvirke
Amnesty International
FN-forbundet

Finland

Ålands landskapsstyrelse
Rädda Barnen Ålands distrikt
Amnesty International
Mannerheims barnskyddsförbund

Island

Socialministeriet

Norge

UNICEF-komiteen i Norge

Redd Barna

Sverige

Barnmiljörådet

Uppsala universitet, juridiska fakulteten

Lunds universitet, juridiska fakulteten

2.2 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslagets första yrkande (uppföljning av barnkonventionen) men är mer reserverade till ett eller flera av de övriga

Norden

Nordiska rådets juridiska utskott

Danmark

Dansk Røde Kors

Finland

Rädda Barnen r. f.

Centralförbundet för barnskydd

Landsföreningen Folkhälsan på Åland r. f.

Förbundet för mänskliga rättigheter och medborgerliga friheter r. f.

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet

Institutt for menneskerettigheter

Sverige

Svenska UNICEF-kommittén

UHÄ, Universitets- och högskoleämbetet

Stockholms universitet, pedagogiska institutionen

Stockholms universitet, socialhögskolan

Lunds universitet, lärarhögskolan i Malmö

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten

Umeå universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten

Röda Korset

Rädda Barnen

Riksförbundet BRIS – Barnens rätt i samhället

2.3 Remissinstanser som är positiva till förslaget syfte men reserverade till de konkreta yrkandena

Danmark

Sekretariatet for ministeren for nordisk samarbejde

Norge

Justis- og politidepartementet

Sosialdepartementet

Sverige

Socialstyrelsen

Universitetet i Linköping, tema Barn

Allmänna barnhuset

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Red Barnet i Danmark anser att en handlingsplan för uppföljning av barnkonventionen även bör beröra känsliga områden för de nordiska länderna, såsom internationella adoptioner, åldersgränser för soldattjänst, föräldratillhörighet och föräldrars nationalitet, barns villkor inför rätta, häktning av barn, tvångsomhändertagande, barnpassning och barn och videovåld. Särskilt understryks behovet av barnombud i vart och ett av de nordiska länderna.

Børnesagens Fællesråd tillstyrker hela förslaget och pekar på behovet av en nordisk barnombudsman, då en allmän ombudsman sällan tar tillräcklig hänsyn till barns situation. En nordisk barnombudsman skulle också vara en sporre för de enskilda länderna att inrätta nationella barnombudsmän.

Mellempøkeligt Samvirke tillstyrker helt förslaget och har intet ytterligare att tillägga.

Amnesty International efterlyser en tidsram för den handlingsplan Nordiska ministerrådet uppmanas att utarbeta. De nordiska ländernas lagstiftning bör genomgå i ljuset av konventionen gärna med harmonisering som följd. De aktuella bestämmelserna bör gälla hela åldersgruppen 0–17 år.

Om förslaget om en nordisk barnombudsman inte kan genomföras, bör det inrättas nationella barnombudsmän i de länder där sådana ännu inte finns och ett praktiskt samarbete inrättas mellan dessa. Samma gäller också förslagen om ett nordiskt institut och en nordisk socialhögskola, som kan få en koordinerande funktion i ett intensifierat samarbete mellan existerande institutioner.

FN-förbundet instämmer i medlemsförslagens avvägning vad gäller fokusering på de nordiska länderna, då barnkonventionen alltför lätt ses som en fråga för u-länderna. Det är väsentligt att konkreta uppföljningsåtgärder äger rum, och en handlingsplan bör även beröra känsliga områden för

de nordiska länderna, såsom internationella adoptioner, åldersgränser för soldattjänst, föräldratillhörighet och föräldrars nationalitet, barns villkor inför rätta, häktning av barn, tvångsomhändertagande, barnpassning och barn och videovård.

Ålands landskapsstyrelse finner alla åtgärdeförslagen synnerligen angelägna.

Rädda Barnen Ålands distrikt r.f. finner det synnerligen önskvärt att Nordiska ministerrådet gör upp en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs, även i Norden. Alla barn har inte i praktiken tillförsäkrats t. ex. rätten till skydd mot vanvård och övergrepp och rätten att leva i en familjekrets och framför allt rätten att göra sin stämma hörd och få sin vilja respekterad samt rätten till åsiktsfrihet. Vidare erinras om att en internationell konferens om barns rättigheter sommaren 1989 avslutades med ett upprop i vilket världens regeringar uppmanades att anta och ratificera FN-konventionen och dessutom inrätta någon form av barnombudsman som har till uppgift att se till att myndigheter inte försummar barnens intresse. Rädda Barnen finner det dock angeläget att tillsättandet av en nordisk ombudsman inte inskränker de enskilda ländernas ansvar att tillsätta ombudsmän. Den nordiska ombudsmannen bör helst utgöra ett komplement och en samarbetspartner till och inte en ersättning för de nationella ombudsmännen. Föreningen anser det svårt att ta ställning till förslagen om inrättande av ett nordiskt institut för barns rättigheter och en nordisk socialhögskola men ställer sig principiellt positiv till den föreslagna utredningen.

Amnesty International i Finland anser att ett nordiskt samarbete vad beträffar anpassning till FN-konventionen är mycket viktigt. Dels skulle det fungera i förebyggande syfte med tanke på de förändringar som sker i vårt samhälle genom den ökande invandringen, dels kunde en gemensam nordisk anpassning och ratificering tjäna som en god förebild för andra länder.

Mannerheims Barnskyddsförbund tillstyrker medlemsförslaget. Det är nödvändigt att genomföra det för att barns levnadsförhållanden skulle kunna förbättras inte endast i Norden utan även i utvecklingsländerna och de målsättningar som sammanhänger med godkännande av konventionen om barns rättigheter ("Convention on the Rights of the Child") och dess ratificering.

Förbundet anser det också av största vikt att en tjänst som samnordisk barnombudsman inrättas. Såsom artikel 43 i utkastet till konventionen om barns rättigheter visar, kommer man att i framtiden inrätta en tiomanna-kommitté för att uppfölja genomförandet av konventionens förpliktelser i de enskilda länderna. Vid val av medlemmar borde beaktas inte bara deras expertis utan även geografiska synpunkter och hur representativa de huvudsakliga rättssystemen är. En tjänst som nordisk barnombudsman bör omedelbart ansluta sig till ovannämnda artikel i utkastet till konventio-

nen. Eftersom de nordiska länderna utgör en slags kulturenhet och de nordiska rättssystemen representerar även systemen i det kontinentala Europa, skulle de nordiska länderna ha mycket goda möjligheter att få egen representant i ovannämnda kommitté. En samnordisk barnombudsmans uppgift skulle vara att uppfölja utvecklingen av barns ställning i både Norden och utvecklingsländerna.

Av medlemsförslaget framgår inte direkt hur man har tänkt sig att t. ex. institutets och socialhögskolans förvaltning, undervisning och forskning skulle arrangeras. Förbundet anser att såväl institutet som högskolan borde koncentreras i ett sammanhang. De kan inte vara separata, då undervisning och forskning bör vara integrerade. Av förslaget fås nämligen den uppfattningen att socialhögskolan skulle vara samhällsvetenskapligt orienterad. Mannerheims Barnskyddsförbund anser att det inte finns anledning att koncentrera sig på alltför smal undervisning och forskning, utan dessa bör vara tvärvetenskapliga så att barns ställning och de faktorer som äventyrar den ses som en helhet. Förbundet framhäver vidare datateknologins utveckling. Det är skäl att koncentrera nationella och övernationella datanät på viss ort, med andra ord i samband med ett institut och en högskola. Den borde fungera som dokumentationscentral.

Socialministeriet i Island anser medlemsförslaget vara ett positivt bidrag i stärkandet av barnens rättigheter.

UNICEF-komiteen i Norge är särskilt glad för att de nordiska länderna på föreslaget sätt får tillfälle att ta barnkonventionen på allvar redan tidigt. Särskilt har man lagt märke till formuleringarna om vikten att beakta barns situation i krig och i u-länderna och hoppas att dessa kommer att återspeglas i de konkretiseringar och arbetsplaner som medlemsförslaget resulterar i.

Uppsala universitet, juridiska fakultetsstyrelsen anser det viktigt att samtliga nordiska länder utan dröjsmål och utan reservationer ratificerar FN:s konvention om barnens rättigheter och att en harmonisering mellan dessa länders lagstiftning eftersträvas och uppnås. Länderna bör också anpassa den egna lagstiftningen till konventionstexten. Vissa kollisioner kan tänkas uppkomma mellan konventionens regler och inhemsk lag. Som exempel kan nämnas att barn i Sverige i dag inte för sin egen talan vid rättegångar, utan oftast representeras av sina föräldrar. Vidare får barn enligt konventionsförslaget inte skiljas från sina vårdnadshavare.

Vidare påpekas att barnen inte kan utöva inflytande över hur barnkonventionen följs upp och efterlevs. Det ges inte någon möjlighet till direkta klagomål, såsom fallet är med de andra människorättsinstrumenten. Därför tillstyrker fakulteten idén om en Nordisk barnombudsman. Denne förutsätts vara oberoende av stat och myndigheter och kunna kritiskt granska deras verksamhet.

Barnombudsmannen skulle kunna dels påtala missförhållanden och om möjligt klara ut dessa, dels sprida information om innehållet i konventio-

nen. Juridiska fakultetsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget om inrättande av ett institut för barns rättigheter.

Lunds universitet, juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd finner samtliga förslag värda ingående bedömning. Av de tre förslagen under b) finner forskningsnämnden dock inrättandet av institut för barns rättigheter vara det avgjort mest angelägna. Vidare menar forskningsnämnden att en klar prioritering bör göras för uppbyggnaden av dokumentations- och informationscentrum vid ett sådant institut.

2.2 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslagets första yrkande (uppföljning av barnkonventionen) men är mer reserverade till ett eller flera av de övriga

Nordiska rådets juridiska utskott hänvisar till rådets tidigare rekommendationer om konvention om barns rättigheter (nr 11/1982) och om skydd för barn i krig (nr 1/1987) samt till det nordiska lagstiftningsprogrammet, där det sägs att barns förhållanden bör regleras i en särskild nordisk barnkonvention eller på annat samnordiskt sätt. Utskottet tillstyrker förslagets första punkt om en handlingsplan men avstyrker förslaget om en barnombudsman med hänvisning till att en utredning om en nordisk ombudsman ingår i uppföljningen av Söderkommitténs rapport. (Kristen Poulsgaard gör ett särskilt uttalande att det icke är ändamålsenligt att ge invandrar- och flyktingbarn uppehåll i områden som med hänsyn till utveckling, kultur och övriga levnadsförhållanden väsentligt avviker från deras hemländer).

Dansk Røde Kors har noga följt arbetet med FN:s barnkonvention och anser det viktigt att den följs upp nationellt och regionalt. Dock är Röda korset kritisk mot konventionens artikel 38 om barnsoldater som man anser vara en försämring jämfört med existerande konventioner om skydd för offer för väpnade konflikter. De initiativ som medlemsförslaget tar upp kan enligt Röda korset vara ett lämpligt sätt att förverkliga barnkonventionen, men man framhäver särskilt behovet att stödja pågående projekt om barns villkor. Så kunde t. ex. nordiska centra för mänskliga rättigheter vara en ideologisk plattform för forskning om barns rättigheter och villkor.

Rädda Barnen r.f. anser att FN-konventionen är av stor betydelse speciellt därför att den kommer att förplikta alla medlemsstater att justera sin lagstiftning som gäller barn. Fungerande arbetsformer i det nordiska samarbetet möjliggör en samnordisk uppföljning. Därför är det onödigt att skapa nya institutioner för övervakning och forskning. Finlands lagstiftning uppfyller konventionen. I individuella fall övervakar socialarbetaren barnets bästa och därför hör också uppföljandet av barnets rättigheter till socialarbetarens uppgifter. Samarbetet mellan de nordiska barnombudsmännen bör ökas även om de nordiska barnombudsmännens ställning, befogenhet och bakgrundssamfund varierar. Rädda Barnen förordar en åtgärdsplan för arbetet gällande förverkligandet av intentionerna i kon-

ventionen. Däremot anser man inte i detta skede att en nordisk barnombudsman borde tillsättas eller att ett nordiskt institut för barns rättigheter inrättas och man kan inte ta ställning till en högskola förrän det utretts vilken kompetens utbildningen skulle ge, och hur nödvändig utbildningen skulle vara vid sidan av de redan existerande utbildningssystemen.

Centralförbundet för barnskydd instämmer i att genomförandet av barnets rättigheter måste följas aktivt även i det officiella nordiska samarbetet. Härvid erinras om de barnskyddskongresser som äger rum vart tredje år. Det är skäl att även i fortsättningen justera och förenhetliga lagstiftningen i Norden. Däremot förhåller sig Centralförbundet reserverat till att man grundar nya organ inom det nordiska samarbetet då man anser att man väl kan sköta samarbetet och utbytet av erfarenheter via de organisationer som redan finns. Det vore önskvärt att man på bägge hållen skulle vara bättre informerad om dessa samarbetskanaler och -projekt. Sålunda kommer barnens rättigheter att behandlas bl. a. på en nordisk kongress om barnmisshandel i maj 1990.

Landskapsföreningen Folkhälsan på Åland r. f. omfattar intentionerna i förslaget men anser att de som arbetar med socialt arbete bör få tillgång till post graduate utbildning i samma form som bedrivs inom hälso- och sjukvården vid Nordiska hälsovårdshögskolan. Detta kan till vissa delar ske gemensamt med dess tvärfackliga kurs i socialpediatrik där barns rättigheter granskas.

Förbundet för mänskliga rättigheter och medborgerliga friheter förordar en samnordisk utredning om hur barns rättigheter förverkligas i de nordiska länderna. I denna utredning borde internationella förpliktelser, i synnerhet FN:s grundläggande avtal om barns rättigheter beaktas. Nordiska system för barnskydd och barns rättigheter och skillnader mellan dessa borde även jämföras i utredningen. Koordinering i lagstiftnings- och utvecklingsarbete borde därefter utredas. Utredningen borde göras så snabbt som möjligt och sådana samnordiska lagstiftningsplaner som den förutsätter borde igångsättas så snart utredningen blir färdig.

Förbundet tillstyrker inte att det tillsättes en nordisk barnombudsman. Förbundet betonar vikten av att de nuvarande justitieombudsmännen och ombudsmannen mot diskrimination anförtros denna sektor för bevakning. Förbundet avstyrker det institut och den socialhögskola som föreslås i förslaget. Erfarenheterna av motsvarande samnordiska projekt talar inte för nya projekt. Detta utesluter inte gemensamma forskningsprojekt. Slutligen understryks, att inflyttar- och flyktingbarns ställning ovillkorligen bör beaktas bättre än hittills i samtliga nordiska länder.

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge är i princip positiv till medlemsförslaget och anser att nordiskt samarbete skall ge bättre möjligheter att effektivt följa upp FN:s barnkonvention. Dock anser departementet att förslagen om nordisk barnombudsman och nordisk socialhögskola lägger

upp till permanenta samarbetsinstitutioner och därför måste utredas närmare bl. a. inom ministerrådet.

Redd barna anser att den föreslagna handlingsplanen bör innehålla följande element:

- de nordiska länderna bör omedelbart ratificera Bernkonventionen och uppmana andra länder att göra det,
- de nordiska länderna bör stödja förslaget från UNICEF:s exekutivdirektör om ett internationellt toppmöte om barnens rättigheter 1990 med ledande statsmän och -kvinnor från hela världen,
- de nordiska länderna bör göra allt som är diplomatiskt försvarligt för att ge barn i krig ett bättre skydd än barnkonventionens artikel 38,
- de nordiska länderna bör ge barnen en mer framträdande plats i sitt utlandsbistånd,
- de nordiska länderna bör i internationella fora arbeta för att lösa skuld- och handelsproblem så att det kommer sårbara barngrupper i u-länder till godo,
- de nordiska länderna bör arbeta för att begränsa och sätta stopp för ekonomiskt sexuellt utnyttjande av barn. Rädda barnen anholder om strängare reaktioner och förbud mot resor från rika länder till fattiga som kan vara ordnade i kommersiellt sexuellt syfte,
- vidare bör de nordiska länderna göra en genomgång av lagstiftningen i sina biståndsländer för att bringa den i överensstämmelse med barnkonventionens miniminivå,
- de nordiska länderna bör stödja barnskyddsorganisationer i biståndsländerna samt ge ekonomiskt stöd för initiativ att upprätta eller förstärka arbetet med barnens rättigheter,
- de nordiska länderna bör gå in för att barnkonventionens uppföljning säkras genom FN:s allmänna budget och sörja för att anslagen blir tillräckliga,
- de nordiska länderna bör sörja för att den nationella lagstiftningen följs upp i praxis, t. ex. vad gäller barnskydd, barns uppväxtmiljö, minoritetsgrupper, internering av barn och barnens rättssäkerhet,
- vid ansökningar om asyl bör de nordiska länderna låta barnens bästa väga tyngst vid beslut,
- de nordiska länderna bör justera sin nuvarande lagstiftning så att den blir i överensstämmelse med barnkonventionen där så f. n. inte är fallet,
- de nordiska länderna bör ordna större informationskampanjer för att göra barnkonventionen känd.

Rädda barnen är positiv till syftet bakom förslagen om nordisk barnombudsman, barnrättsinstitut och socialhögskola men befarar att dessa skulle splittra arbetet. Därför föreslås att

- existerande institut för mänskliga rättigheter och barnfrågor inrättas egna och samordnade program med egna forskare,

- existerande barnombud i varje land förstärks,
- Nordens socialhögskolor och andra forsknings- och utbildningsinstitutioner förstärker sin insats vad gäller barnens rättigheter.

Institut för menneskerättigheter delar förslagsställarnas uppfattning om behovet av harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning om barns uppväxtvillkor. Institutet vill inte kommentera förslaget om nordisk barnombudsman utöver att påpeka att Norge har en barnombudsman som visat betydande intresse för de rättsliga sidorna av barns uppväxtvillkor.

Som ett alternativ till förslaget om ett nordiskt institut för barnens rättigheter vill man föreslå en utbyggnad av etablerade fackmiljöer för mänskliga rättigheter i Norden. Institutet har velat bygga ut forsknings- och utredningsverksamheten men inte haft tillräckliga medel.

Svenska UNICEF-kommittén ser det som positivt att rådet medverkar till att länderna konkretiserar barnkonventionens artiklar i den nationella lagstiftningen. Dock är det varje suveränt lands ansvar att avgöra om anslutning till konventionen. Nationella åtgärder för att implementera den beror på den nationella lagstiftningen och kan därför bara avgöras av respektive stat. Nordiska ministerrådet har främst en roll som forum för en dialog mellan länderna. UNICEF-kommittén påpekar att en ombudsman för barnens rättigheter kan ha olika funktioner. En funktion är att bistå barn i individuella fall. En nordisk ombudsman kan varken fylla funktionen som officiell rapportör eller stödja individuella fall, utan kunde i stället innebära en omväg för barnet till andra instanser.

Ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö torde ha många paralleller till UNICEFs International Child Centre i Florens, Barnmiljörådet i Stockholm och t. ex. temainstitutionen Barn vid universitetet i Linköping. Även Nordens Folkliga Akademi i Kungälv har intresserat sig för barns och ungdomars situation. Ett intensifierat samarbete mellan olika institut liksom även ett nordiskt samarbete i vilket enskilda organisationer deltar, som t. ex. Rädda Barnen, BRIS, Amnesty och andra är välkommet. Det är dock viktigt att resurser används så att onödigt dubbelarbete undviks. Vad gäller förslaget om nordisk socialhögskola påpekar UNICEF-kommittén att erfarenheterna från Nordiska hälsovårdshögskolan synes goda, men man bör överväga om utvidgning av befintliga institutioner vid högskolor och universitet som alternativ till inrättandet av ny institution.

Barnmiljörådet stödjer förslaget att ministerrådet bör framlägga en åtgärdsplan för hur FN's konvention om barnets rättigheter följs upp och efterlevs i Norden. Varje land har nationellt ansvar för konventionens efterlevnad men det kan ändå finnas vissa samordnings fördelar med förslaget.

Barnmiljörådet stödjer i princip förslaget om nordisk barnombudsmanfunktion. Rådet ser det emellertid som angeläget att man i första hand bygger på redan existerande organisation för det nordiska samarbetet och

inte lägger resurser på att skapa ett helt nytt organ. Ett förslag skulle kunna vara att inom Nordiska ministerrådets sekretariat inrätta en särskild konsulttjänst för att samordna det nordiska arbetet i barnfrågor. Ett samarbete kring en nordisk barnombudsmannafunktion förutsätter att det inrättas och avsätts resurser för barnombudsmän i respektive nordiskt land. I ett skede när resurser för nationell samordning saknas anser barnmiljörådet att man borde avvakta med uppbyggandet av nya centra och institutioner. I stället borde möjligheten att utnyttja och eventuellt förstärka befintliga resurser t. ex. vid Nordiska hälsovårdshögskolan eller något eller några av universiteten i de nordiska länderna prövas. Anknytningen till pågående projekt som NOPUS och Nordplus bör också utredas.

Universitets- och högskoleämbetet, UHÄ finner att högskoleenheternas delade meningar om på vilket sätt förslagets syften bäst tillgodoses tyder på att frågorna om barnombudsman, forskningsinstitut och vidareutbildning på nordisk nivå bör utredas. Hänsyn bör tas till befintliga utbildnings- och forskningsinstitutioners situation och deras synpunkter beaktas i det vidare arbetet.

Stockholms universitet, pedagogiska institutionen ställer sig positiv vad gäller huvudförslagen. Det förefaller rimligt att en nordisk åtgärdsplan framläggs likaväl som att utreda förutsättningarna för att realisera etablerandet av de tre nämnda organen. Det är synnerligen angeläget att FN:s barnkonventions intentioner bevakas och efterlevs samt att ett sådant arbete bör bedrivas av ett övergripande nordiskt organ, lämpligen en ombudsmannafunktion. Till denna institution kan läggas några av de arbetsuppgifter som föreslås ligga hos ett nordiskt institut. Därmed faller förslaget om ett fristående nordiskt institut. Det finns ingen anledning att förmoda att en nordisk socialhögskola huvudsakligen skulle arbeta med "barnfrågor". Därför förefaller det rimligare att nordiska forskningsprojekt om barn uppmuntras och att utbyten mellan existerande socialhögskolor underlättas.

Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan ser det som högst väsentligt att Nordiska ministerrådet framlägger en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention skall efterlevas i de nordiska länderna.

Särskilda "barnombudsmän" finns redan etablerade i Sverige, Norge och Finland. De är organiserade på olika sätt men har uppgifter som sammanfaller med förslaget om uppbyggande av ett Nordiskt institut för barns rättigheter. Genom att ge resurser för samordning av dessa nationella barnombudsmäns erfarenheter på en nordisk nivå, kan övriga nordiska länder ges stöd att utveckla egna barnombudsmannafunktioner utifrån sina nationella förutsättningar.

Högskolan är även tveksam till en speciell nordisk socialhögskola för personer som arbetar med barn, dels av principiella skäl: socialhögskolor i Norden är generalistutbildningar och bör så förbli och dels av ekonomiska

skäl: resurser kan användas bättre om befintliga socialhögskolors infrastruktur för vidareutbildning och forskning utnyttjas. Som alternativ föreslås en modell där ett nordiskt sekretariat, eventuellt i anslutning till ovanstående institut, byggs för samordning av vidareutbildning och forskning i frågor som gäller barn.

Lunds universitet, lärarhögskolan i Malmö finner förslaget om en särskild ombudsmannainstitution för barns rättigheter rimligt men att det är svårt att överblicka omfattningen och arten av en sådan institutions arbetsuppgifter. Samtidigt anser lärarhögskolan att komplexiteten beträffande barns uppväxtvillkor är så stor att det krävs en kraftsamlande institution och vill understryka vikten av utvecklade och förändrade arbetsuppgifter för den nordiska ombudsmannen.

Av stor betydelse är att resurserna stärks för de institutioner i de nordiska samhällena, som redan arbetar med barnens villkor inom t. ex. högskolor, kommuner och landsting. Det tänkta institutet har viktiga uppgifter i att rikta uppmärksamheten på angelägna barnfrågor och stimulera till erfarenhetsutbyte. Det bör disponera medel för att kunna samverka med olika institutioner i de nordiska länderna. I konsekvens med ovanstående avvisar lärarhögskolan också förslaget om en nordisk högskola för barnfrågor och föreslår att resurserna förstärkes hos de institutioner, som redan har en kvalitativ bas för forsknings- och utvecklingsarbete.

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten ansluter sig till förslaget om en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs i Norden. Det är ett mycket viktigt initiativ främst med avseende på a) ett institut för barns rättigheter b) en nordisk socialhögskola. En nordisk ombudsman anser fakulteten inte vara så angelägen som en översyn och harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på barnområdet.

Röda korset vill gärna understödja förslaget att rekommendera Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs. Under förutsättning att förslaget inte inkräktar på planerna och önskemålen om en svensk ombudsman stödjer Röda Korset även förslaget om att i varje fall inrätta en speciell tjänst inom Nordiska ministerrådet med inriktning på barnfrågor.

Då det gäller förslagen om ett nordiskt institut för barns rättigheter och en nordisk socialhögskola, föreslår Röda Korset att frågan om det går att knyta dessa verksamheter till redan befintliga institutioner i något nordiskt land t. ex. till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg beaktas.

Rädda barnen anser frågan om en nordisk ombudsmannainstitutionen för tidigt väckt. För närvarande finns statliga barnombudsmän endast i två stater, nämligen i Costa Rica och i Norge. Rädda Barnens önskan är att en fristående statlig barnombudsmannafunktion inrättas i Sverige och i de andra nordiska länderna. Först därefter är det foljdriktigt att inrätta en gemensam nordisk barnombudsman. Rädda Barnen utreder möjligheten

att skapa någon institutionell form för arbete för mänskliga rättigheter och anser därför att man bör avvakta det förslaget innan frågan om ett nordiskt institut prövas. Inrättandet av en nordisk socialhögskola välkomnas varmt. Behovet av en gemensam nordisk högre social utbildning finns och skulle vara utomordentligt berikande och utvecklande för socialarbetare i de nordiska länderna.

Riksförbundet BRIS – Barnens rätt i samhället stödjer till fullo förslaget att Nordiska ministerrådet framlägger en åtgärdsplan enligt medlemsförslaget. Dock anser BRIS att innan en gemensam nordisk barnombudsman tillsätts borde i första hand varje nordiskt land ha sin egen barnombudsman, som måste ges en stark juridisk ställning och som med styrka och pregnans kan företräda barn både utifrån FN:s barnkonvention och utifrån andra intresseområden som berör barn. BRIS har tidigare uttalat sitt starka stöd för en intensifierad forskning om barns och ungdomars situation. Ett institut för barns rättigheter och en socialhögskola för fortbildning för personer som arbetar med barn ligger helt i linje därmed. Båda institutionerna bör enligt BRIS få en fristående ställning men kan med fördel knytas till Nordiska hälsovårdshögskolan.

2.3 Remissinstanser som är positiva till förslagets syfte men reserverade till de konkreta yrkandena

Sekretariatet för ministeren för nordisk samarbete i Danmark anser att man på dansk sida inte bör ta ställning till medlemsförslaget innan utkastet till FN-konvention antagits. Innehållsmässigt finner sekretariatet medlemsförslaget onödigt byråkratiskt.

Justisdepartementet i Norge, som inhämtat yttrande från Forbruker- og administrationsdepartementet räknar med att FN-konventionen lätt kan ratificeras av Norge, då dess lagstiftning endast i liten grad avviker från konventionen. Däremot finns knappast behov av någon särskild nordisk koordinering av de nordiska ländernas lagstiftningsåtgärder för att genomföra konventionen och departementet vill ej tillstyrka en handlingsplan. Ej heller tillstyrker departementet en nordisk barnombudsman. Av praktiska skäl finner man det också lämpligt att klagomål riktas till ett nationellt organ. Förslaget om ett nordiskt institut för barns rättigheter bör bedömas av de existerande forskningsmiljöerna. Justisdepartementet är för sin del starkt tveksam till behovet av ett nordiskt institut, och finner det ej naturligt att ta ställning till förslaget om en nordisk socialhögskola.

Socialdepartementet tvivlar på att uppföljning av FN-konventionen är en lämplig uppgift för ministerrådet, och ser heller inget behov av en särskild nordisk barnombudsman. Departementet stödjer icke heller förslaget om en nordisk socialhögskola, då utbildning av barnpersonal väsentligen bör handhas nationellt. Detta utesluter inte samarbete mellan nationella utbildningsinstitutioner i form av särskilda kurser m. m. utan att det upprättas en särskild nordisk institution.

Socialstyrelsen i Sverige anser inte att det är ändamålsenligt att försöka hitta en gemensam nordisk åtgärdsplan vars målsättning är att följa upp konventionen utan menar att varje land för sig har att göra detta. Möjligen kan man tänka sig en samordning i ett senare skede om och när de nordiska staterna först antagit konventionen, sedan konkretiserat tillämpningen och beslutat sig för vilka organ inom landet som skall följa att konventionen efterlevs.

Förslaget om gemensam ombudsman i Norden har samma svagheter som förslaget om en gemensam åtgärdsplan. En ombudsman skulle enligt socialstyrelsens mening inte få tillräcklig genomslagskraft och gränsdragningsproblem skulle uppstå mellan ombudsmannens mandat och respektive länders tillsynsmyndigheters mandat inom socialtjänsten.

Vad gäller förslaget om en nordisk socialhögskola erinrar styrelsen om att det sedan 1988 pågår nordisk försöksutbildning NOPUS, nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service, vilken skall genomföras under åren 1988 – 1991. NOPUS har tillkommit på initiativ av Nordiska ministerrådet. Försöksutbildningens teman: Decentralisering, nya strategier och tankesätt inom socialvården i Norden, barn- och ungdomsvård samt invandrare och flyktingar inom socialtjänsten, anser socialstyrelsen väl motsvarar det aktuella medlemsförslagets tankar kring en nordisk socialhögskolas funktion. Även frågorna för det föreslagna institutet för barns rättigheter, utveckling och miljö täcks delvis av den pågående försöksutbildningen.

Socialstyrelsen anser det rimligt att avvakta utvärdering av pågående verksamheter och uppskjuta frågan om socialhögskola. Vad gäller frågan om ett institut, anser socialstyrelsen att frågorna för institutet delvis är de samma som frågorna för en ev socialhögskola. Socialstyrelsen anser att en ev socialhögskola bör vara pådrivande i olika frågor och att barnfrågorna kan ges särskild prioritet. Även frågan om institut anser socialstyrelsen bör uppskjutas.

Universitetet i Linköping, tema Barn anser det tveksamt om de föreslagna åtgärderna är de rätta. Forskningen såväl som kunskapen om barns förändrade villkor är av alltför begränsad omfattning. De nationella centra som finns i vissa av de nordiska länderna är ännu för små för att det skall vara motiverat att lägga resurser på nordiska institutioner. Detta skulle på ett olyckligt sätt splittra redan begränsade medel. I stället borde det nordiska samarbetet syfta till att utveckla de befintliga institutionerna och att initiera forskningscentra med stabila resurser i samtliga nordiska länder.

Universitetet anser därför att det vore av stort värde för det nordiska samarbetet om medel anslogs till en fond för barnforskning. Ur denna fond kunde medel sökas för nordiska forsknings- och utvecklingsprojekt utan mera omfattande administrativ överbyggnad. De nationella forskningsmiljöerna kunde på detta sätt inleda ett närmare samarbete kring gemensamma intresseområden utan att behöva konkurrera med andra

forskningsområden. På motsvarande sätt borde samarbetet inriktas på att skapa tjänster för barnombudsmän verksamma i de nordiska ländernas lokalsamhällen snarare än på att etablera centrala övernationella organ utan förankring i lokal samhällsplanering kring barns villkor. I stället för att etablera en nordisk socialhögskola kunde det nordiska samarbetet inriktas på skapandet av tjänster och vidareutbildning av tekniskt och samhällsvetenskapligt skolade människor i barnfrågor.

Allmänna barnhuset påpekar att en nationell barnombudsmannainstitution etablerats i Norge och är under diskussion i Sverige. En ytterligare sådan övergripande institution på nordisk bas anses inte nödvändig, ej heller något nordiskt institut för barns rättigheter. De nordiska länderna har tillsynsmyndigheter, vars ansvarsområden bedöms täcka det som tas upp i barnkonventionen. Vad beträffar erfarenhetsutbyte via exempelvis kurs- och konferensverksamhet har nordiska barnavårdskongresser arrangerats sedan flera decennier. Allmänna barnhuset har genom åren varit svenskt kontaktorgan för dessa mellan de nordiska länderna alternerande kongresser och bedrivit egen konferensverksamhet med nordiskt deltagande bl. a. kring barnforskning.

En vidareutbildning för socialarbetare i nordisk regi förekommer redan som försöksutbildning. Tanken på en nordisk socialhögskola på vidareutbildningsnivå som komplement till exempelvis Nordiska hälsovårdshögskolan finner Allmänna barnhuset mest tilltalande av de olika förslagen och vill därför tillstyrka att en sådan idé utvecklas vidare. Den kunde ge ett utbud av kortare fortbildningskurser med olika ämnesinnehåll t ex kring flyktingbarns, invandrarbarns och andra utsatta barngruppers förhållanden.

Allmänna barnhuset föredrar inte de lösningar som medlemsförslaget anger, men är positiva till ett fördjupat och utvidgat nordiskt samarbete mellan de nationella myndigheter och institutioner i Norden som redan arbetar med att förbättra barns villkor, t.ex. i form av gemensamma regelbundna sammankomster för representanter för tillsynsmyndigheter. Detta skulle ge möjlighet att diskutera större enhetlighet i lagstiftning och andra bestämmelser och även ta upp viktiga aspekter i samband med arbetet med FN:s barnkonvention. Genom ett sådant samarbete skulle de sociala dimensionerna av EG-samarbetet också ges ett forum, där ett påtagligt nordiskt alternativ för omsorg om barn skulle ges möjlighet att växa fram.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att samtliga remissinstanser stödjer medlemsförslagens syfte och ett stort flertal stödjer dess första yrkande, dvs. en handlingsplan för uppföljning i de nordiska länderna av FN:s barnkonvention. Vad gäller övriga yrkanden – barnombudsman, institut för barnens rättigheter

och socialhögskola – är remissinstanserna mer delade. Många är tveksamma till en nordisk ombudsman, innan nationella barnombudsmän inrättats i alla nordiska länder. Den föreslagna socialhögskolan anses av flera remissinstanser böra knytas till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Nordiska rådets juridiska utskott hänvisar till rådets tidigare rekommendationer om konvention om barns rättigheter (*nr 11/1982*) och om skydd för barn i krig (*nr 1/1987*) samt till det nordiska lagstiftningsprogrammet, där det sägs att barns förhållanden bör regleras i en särskild nordisk barnkonvention eller på annat samnordiskt sätt. Juridiska utskottet tillstyrker förslaget första punkten om en handlingsplan men avstyrker förslaget om en barnombudsman med hänvisning till att en utredning om en nordisk ombudsman ingår i uppföljningen av Söderkommitténs rapport.

Social- och miljöutskottet finner det särskilt viktigt att samtliga nordiska länder utan dröjsmål och utan reservationer ratificerar FN:s konvention om barnens rättigheter och att en harmonisering mellan dessa länders lagstiftning eftersträvas och uppnås. Länderna bör också anpassa den egna lagstiftningen till konventionstexten och undersöka om kollisioner kan tänkas uppkomma mellan konventionens regler och inhemska lag på andra områden. Varje land har nationellt ansvar för konventionens efterlevnad men samordningsfördelar finns enligt utskottets uppfattning genom att ministerrådet utarbetar en åtgärdsplan i enlighet med medlemsförslaget.

En åtgärdsplan borde innehålla en juridisk del, som avser ratifikation av konventionen, nödvändiga anpassningar av nationell lagstiftning samt nordisk harmonisering i anslutning härtill. De ändringar som bedöms nödvändiga i lagstiftningen med hänsyn till konventionen bör sålunda utredas och genomföras samnordiskt där så bedöms lämpligt.

Vidare bör åtgärdsplanen innehålla en materiell del, där aktuella ämnen tas upp. Utskottet vill erinra om att Nordiska ministerrådets utredningsarbete som redovisas i dess berättelse *C 1* visar på allvarliga missförhållanden som sexuella övergrepp mot barn, alkoholskador hos spädbarn m. m. De nordiska länderna bör samfällt arbeta för att sådana missförhållanden undanröjs och för att den nationella lagstiftningen följs upp i praxis, t. ex. vad gäller barnskydd, barns uppväxtmiljö, minoritetsgrupper, internering av barn och barnens rättssäkerhet. En möjlighet är att samnordiskt ordna informationskampanjer för att göra barnkonventionen känd.

På internationellt plan bör de nordiska länderna arbeta för förverkligande av barnkonventionens bestämmelser bl. a. genom att arbeta för att sätta stopp för ekonomiskt sexuellt utnyttjande av barn bl. a. genom resor från rika länder till fattiga i kommersiellt sexuellt syfte. De nordiska länderna bör vidare undersöka möjligheterna att ge barnen en mer framträdande plats i sitt u-landsbistånd.

En lämplig insats för de nordiska länderna vore också att göra en genomgång av lagstiftningen i sina biståndsländer för att bringa den i

överensstämmelse med barnkonventionens miniminivå och stödja barnskyddsorganisationer i biståndsländerna samt ge ekonomiskt stöd för initiativ att upprätta eller förstärka arbetet med barnens rättigheter. Inom FN bör de nordiska länderna gå in för att barnkonventionens uppföljning säkras genom FN:s allmänna budget och att anslagen blir tillräckliga. Utskottet anser sålunda, att ministerrådet bör utarbeta en åtgärdsplan för förverkligande av barnkonventionen. I arbetet med planen bör övervägas, om åtgärder kan föreslås som skulle uppnå de målsättningar som en nordisk barnombudsman skulle verka för.

Vad gäller frågan om ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö, vill utskottet erinra om det arbete som redan görs vid UNICEF:s International Child Centre, Barnmiljörådet i Stockholm och t. ex. Temainstitutionen Barn vid universitetet i Linköping. Även Nordens Folkliga Akademi i Kungälv har intresserat sig för barns och ungdomars situation. Ett intensifierat samarbete mellan befintliga institut i vilket även enskilda organisationer deltar är enligt utskottet den bästa lösningen. Även vad gäller förslaget om nordisk socialhögskola bör man överväga en utvidgning av befintliga institutioner vid högskolor och universitet som alternativ till inrättandet av ny institution.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ratificera FN:s barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag om barns rättigheter

(Väckt av Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Johan Buttedahl, Karl-Gunnar Fagerholm, Elver Jonsson, Mirja Ryyänen och Marjatta Väänänen)

Sedan en lång följd av år har olika ansträngningar gjorts för att hävda barnens rättigheter i samhället. Redan 1924 antog Nationernas Förbund en deklaration om barnens rättigheter. I Förenta Nationernas deklaration från 1948, den om mänskliga rättigheter, finns två artiklar om barns rättigheter. 1959 antog FN:s generalförsamling en särskild förklaring om de rättigheter som bör komma barn till del oavsett religion, politik eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung.

Det finns också en rad internationella konventioner som ger barn viss rätt till juridisk, social, ekonomisk och kulturell trygghet, undervisning och rekreation. Barnen är dock alldeles för ofta samhällets förlorare, och måste skyddas från alla former av vanvård, grymhet och utnyttjande av olika slag.

Att barn råkar ut för övergrepp, grymhet m. m. vet vi och detta gäller inte bara i u-länderna utan det förekommer även i de nordiska länderna och andra industriländer. I u-länderna dör 40 barn per sekund på grund av undernäring, och där har vi alla ett ansvar för att hjälpa de lidande till ett värdigt liv.

Tillgänglig statistik för de nordiska länderna visar bl. a. att antalet självmord ökar bland barn, och att många av Nordens barn känner en osäkerhet inför framtiden. Denna oroväckande utveckling bland våra efterlevande generationer kräver att vi nu agerar och verkligen försöker komma till rätta med denna olyckliga för att inte säga katastrofala utveckling. 1979 föreslogs att den förklaring om barns rättigheter som finns skulle erhålla en bättre status och upphöjas till en konvention. FN:s generalförsamling beslöt 1987 att man år 1989 skulle slutbehandla en barnkonvention, vilket nu skett, och nu skall FN:s generalförsamling förhoppningsvis formellt anta konventionen under hösten. Rådet har tidigare antagit 2 rekommendationer till förmån för ett intensifierad arbete med framtagandet av en FN-konvention om Barns rättigheter.

På ett internationellt plan är det viktigt att barns situation i krig och i u-länderna speciellt uppmärksammas. I de nordiska länderna finns det andra förhållanden som påverkar barns situation.

I de nordiska länderna finns ca 4,3 miljoner barn i åldern 0–14 år, däribland många invandrar- och flyktingbarn. Vi har en skyldighet att kunna garantera att dessa barn verkligen kan få växa upp i en miljö som gör att de kan känna trygghet och kan utvecklas.

Det officiella nordiska samarbetet bör med anledning av att FN 1989 antar en konvention om barnens rättigheter aktivt följa upp den frågan i både Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Nordiska ministerrådet bör framlägga förslag om hur Barnkonventionens artiklar skall konkretiseras i de nordiska länderna. Det är viktigt att konventionen efterlevs i de nordiska länderna på ett fungerande sätt, och här kan Nordiska rådet fylla en viktig roll.

En översyn och harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på barnområdet kan vara nödvändigt.

Som en del i detta arbete med FNs konvention kan en nordisk ombudsman fylla en viktig funktion. Nordiska ministerrådet bör utreda möjligheterna att tillsätta en nordisk ombudsman och i reglerna för ombudsmannens verksamhet bör barnens situation speciellt uppmärksammas utifrån FNs konvention om barns rättigheter. Andra övervakningsuppgifter kan också tänkas tillkomma en sådan institution.

Vi föreslår att ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö inrättas. Institutet bör få en fri ställning och finansieras av ministerrådet. Den skulle kunna fungera som en fakta- och dokumentationscentral, men också som ett forum för samtal och erfarenhetsutbyte genom kurs och konferensverksamhet över gränserna. En viktig uppgift för institutet vore att fungera som en pådrivare i frågor som berör barns rättigheter.

En nordisk socialhögskola bör inrättas för att möjliggöra en bra fortbildning för personer som arbetar med barn. Den skulle kunna fungera som ett forum för dels fortbildning, men också forskning i barnfrågor. Att de nordiska länderna håller på att bli mångkulturella länder bör i detta sammanhang speciellt beaktas. Inte minst när många barn och unga flyttat till de nordiska länderna från andra kulturer.

Med hänvisning till ovan föreslås,

- a) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs

b) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för att i det nordiska samarbetet realisera förslagen som tagits upp i detta medlemsförslag, 1) Nordisk ombudsman, 2) Institut för barns rättigheter, och 3) Nordisk socialhögskola.

Stockholm, Oslo, Mariehamn och Helsingfors den 12 maj 1989

Karin Söder (c)

Ylva Annerstedt (fp)

Gunnar Björk (c)

Johan Buttedahl (Sp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Elver Jonsson (fp)

Mirja Ryyänen (K)

Marjatta Väänänen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

(Medlemsförslaget väckt av Lennart Andersson och Lena Öhrsvik m. fl., se s. 573
Remissyttranden, se supplement)

Till social och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om homosexuellas sociala situation. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Köpenhamn den 15 januari 1990 och i Stockholm den 30 januari 1990.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att omgående tillsätta en utredning med uppgift att utgående från danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de olika nordiska länderna och komma med förslag till förbättringar.

Förslagsställarna anser att det inte torde råda något tvivel om att homosexuella fortfarande särbehandlas i de nordiska samhällena. I såväl Danmark som Norge och Sverige har man stiftat särskilda lagar som förbjuder diskriminering av homosexuella. Lagstiftningen föregicks i Sverige av en omfattande sociologisk undersökning om hur homosexuella själva upplever sin situation, något som f. n. undersöks i Danmark.

Slutsatsen av utredningsarbetet hittills blir att det finns två former av särbehandling. Den ena avser den formella delen av samhällslivet i form av olika regelsystem för homo- och heterosexuella i det dagliga livet. Tystnaden kring homosexualiteten i samhället upplevs oftast som den svåraste bristen i inställningen till homosexualitet. Det förhållande, att homosexualiteten inte existerar som en kulturell och social institution får stora konsekvenser för homosexuella och har stor betydelse när man skall förklara, förstå och förbättra homosexuellas sociala situation. Enligt förslagsställarna kan det finnas anledning att närmare studera frågor kring skillnader och likheter i homosexuellas sociala situation i de olika länderna. En sådan undersökning bör i första hand ta upp den sociala situatio-

nen, men bör också kunna ta upp enskildas upplevelser, t. ex. när det gäller arbetslivet eller bostadsmarknaden. Resultatet av undersökningen bör sedan kunna ligga till grund för diskussioner inom såväl Nordiska rådet som de enskilda ländernas regeringar om behovet av ytterligare åtgärder för att förbättra homosexuellas situation.

2 Remissvar

Remissyttranden har inkommit från följande institutioner, myndigheter och organisationer.

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Norden

Nordiska rådets juridiska utskott
Nordiska Rådet för Homosexuella (NRH)

Danmark

Socialpolitisk Forening

Finland

Justitieministeriet
Social- och hälsovårdsministeriet
Sexuellt likaberättigade r. f.
Delegationen för jämlikhetsärenden

Norge

Sosialdepartementet

Sverige

Socialstyrelsen
Statens kulturråd
Sveriges kommunaltjänstemannaförbund (SKTF)

2.2 Remissinstanser som tillstyrker förslaget och även tillfogar egna synpunkter och förslag

Norden

Nordiske Socionomers Samarbejdskomite (NSK)

Danmark

Landsforeningen for bøsser og lesbiske, Forbundet af 1948

Norge

Det Norske Forbundet av 1948

Sverige

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)
 Riksförbundet för sexuellt likaberättigade (RFSL)
 Riksförbundet för homosexuella liberaler
 Riksorganisationen homosexuella socialister

*2.3 Remissinstanser som är reserverade till eller avstyrker medlemsförslaget**Danmark*

Justitsministeriet

Finland

Ålands landskapsstyrelse

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska rådets juridiska utskotts majoritet (siffrorna 6-5) anser att en utredning enligt medlemsförslaget är det minsta man kan göra för de homosexuella och hänvisar till att det aktuella medlemsförslaget har en försiktigare utformning än det förslag som 1984 ledde till två rekommendationer på förslag av juridiska utskottet. Vidare påpekas att antalet homosexuella är större än man tidigare trott och att en bred debatt och förståelse för deras problem är en förutsättning för att bekämpa diskrimineringen. Minoriteten är tveksam till om en utredning är rätt sätt att hantera problemet, och om man på nordiskt plan är beredd att vidta nödvändiga åtgärder för att förbättra de homosexuellas situation efter en sådan utredning. Minoriteten anser att denna grupps intresse tillräckligt tillvaratagits genom de två rekommendationerna 1984.

Nordiska Rådet för Homosexuella (NRH) anser att det trots lagstiftningen om ökande jämställdhet för homosexuella är långt till faktisk jämställdhet, dvs. frånvaro även av dold diskriminering. Om denna skall kunna bekämpas är det viktigt att man får till stånd en bred folklig debatt om och förståelse för de problem som möter de homosexuella. NRH understryker vikten av att den föreslagna utredningen anförtros forskare, som har ingående kännedom om den homosexuella miljön och kulturen.

Socialpolitisk Forening i Danmark anser att det, inte minst mot bakgrund av den senaste tidens händelser i Danmark med registrerade parförhållanden och reaktioner på detta från kyrkligt håll, med all önskvärd tydlighet framgår att det fortfarande är lång väg till jämställdhet. Föreningen pekar på ett speciellt problem nämligen de homosexuellas möjligheter att uppfosta eller adoptera barn. Föreningen finner det otroligt att man med dagens vetande kan hålla fast vid att barn på något sätt skulle ta skada av att umgås med homosexuella.

Justitieministeriet i Finland påminner om att det också i Finland har gjorts en utredning om hur de homosexuella upplever diskrimineringen.

De preliminära resultaten har offentliggjorts i publikationen "Rakkauden monet kasvot" (fri översättning: Kärleken har många ansikten). Det viktigaste resultatet i utredningen var att den homosexuella befolkningen är mycket rädd för att bli utsatt för diskriminering. Detta innebär dock ej att man kommit fram till nordiskt jämförbara resultat. En komparativ undersökning mellan de nordiska länderna skulle också rättssociologiskt vara mycket intressant eftersom lagarna i de nordiska länderna skiljer sig från varandra. Det skulle också vara viktigt med en grundlig jämförelse beträffande de homosexuellas rättsliga ställning. En utförlig utredning om gällande lagar och tillämpningen skulle ge besked i vilken mån sammanboende homosexuella par behandlas på ett annat sätt än heterosexuella par beträffande de sociala förmånerna.

Då en sådan undersökning skulle vara krävande och dyr och skulle kräva en konkret forskningsplan innan man kunde ta ställning till den ser ministeriet som ett tänkbart alternativ att uppgiften att utarbeta en forskningsplan och att eventuellt genomföra planen skulle erbjudas något av de samarbetsorgan på forskningens område som har erfarenhet av tidigare utförda nordiska rättssociologiska eller socialpolitiska komparativa undersökningar.

Social- och hälsovårdsministeriet påpekar att på den sociala normeringens nivå har homosexuella i Finland inte ställts i en olikartad situation på hälsovårdsområdet. Diskrimineringen på basen av sexuell inriktning görs dock inte straffbar i den finska lagstiftningen. Av denna anledning har man föreslagit kriminalisering av diskriminationen. När det gäller homosexuellas särbehandling i vardagslivet har i Finland veterligen inte gjorts någon omfattande utredning, varför det är motiverat att utföra forskning som föreslagits om skillnader och likheter i homosexuellas sociala situation i de enskilda nordiska länderna.

Delegationen för jämlikhetsärenden anser att det är motiverat att göra en nordisk undersökning. I Finland finns inte tillräcklig och tillförlitlig information om homosexuella mäns och kvinnors sociala situation och inte heller om deras vardagsliv och erfarenheter. För den föreslagna undersökningen borde tillsättas en ledningsgrupp, där även homosexuellas organisationer borde vara representerade.

Sexuellt likaberättigade, SETA, hänvisar till ovannämnda nationella utredning och anser att den ger utgångspunkter och impulser till fortsatt arbete. På grund av att finansiering inte stått att uppbringa har fortsatt forskning inte kunnat bedrivas. Det förefaller sålunda som om instanser ansvariga för finansiering av samhällsvetenskaplig forskning inte tillräckligt värdesätter forskning för att klarlägga homosexuella mäns och lesbiska kvinnors levnadsförhållanden. En framställan till regeringen att tillsätta en kommitté har inte lett till några konkreta åtgärder. I Finland gäller fortfarande lagstiftning som särbehandlar homo- och heterosexuella. Den rekommendation som 1984 godkändes av Nordiska rådet har inte lett till

några förändringar i lagstiftningen. Skyddsåldergränsen för homosexuella relationer är fortfarande 18 år då den för heterosexuella relationer är 16 år. Det s. k. uppmaningsförbudet är fortfarande i kraft och inget skydd i lag finns mot diskriminering. Vidare påpekas att då en homosexuell partner ärver kvarlåtenskapen efter den andra parten anses arvet ha gått till en utomstående, varvid arvsskatt utgår efter tredubbel taxa jämfört med ett heterosexuellt äktenskap.

En nordisk ledningsgrupp bör utses med företrädare för också homosexuella organisationer, både kvinnor och män. Forskningsgruppen bör bestå av forskare från olika nordiska länder, väl förtrogna med homosexuell kultur och levnadssituation.

Sosialdepartementet i Norge erinrar om att man i Norge sett det som nödvändigt att anta en lag mot diskriminering. Behovet av en undersökning i enlighet med förslaget har aktualiserats av HIV/AIDS-epidemin, då man i det förebyggande arbetet är beroende av nära samarbete med de homosexuella organisationer. Erfarenheten visar att det är mycket svårt att nå fram med information om AIDS till grupper som är rädda för att erkänna sin sexuella identitet.

Departementet stödjer därför en samnordisk undersökning om de homosexuella sociala situation inklusive arbetsliv, bostadsmarknad m. m. som kan ge grundval för förslag till förbättringar.

Statens kulturråd i Sverige anser att det skulle ligga ett stort värde i att få fram ett jämförbart material från alla nordiska länder. Det finns också behov av fördjupade studier av situationen i Sverige och av "kvarvarande hinder – för de homosexuella att i kulturlivet uppleva identifikation och delaktighet".

Kulturrådet ser medlemsförslaget som ett led i en vidgad forsknings- och informationsinsats på nordisk bas med betydelse för kunskapen om och förståelsen för homosexuell situation och indirekt också för insatserna på kulturområdet.

Socialstyrelsen ansvarar för bl. a. en övergripande samordning av insatser för homosexuella, att följa utvecklingen av de homosexuellas situation, att vidta egna och följa andra myndigheters informationsinsatser samt följa forskningen om homosexualitet och homosexuell förhållanden. Styrelsen har genomfört utbildningsinsatser inom den egna myndigheten för massmediarepresentanter samt anordnat ett seminarium kring forskningsläge och forskningsbehov. Erfarenheterna från detta arbete visar tydligt på behov av bl. a. åtgärder av den karaktär som föreslås. Det finns i samhället olika slag av särbehandling av homosexuella. Strävan är att i mesta möjliga mån eliminera sådana förhållanden. Den del som avser förhållningssätt i det dagliga livet är emellertid mer svåråtkomlig än den del som behandlas via lagstiftning.

Tystnaden om homosexualiteten i samhället, inte minst i massmedia och det faktum att homosexualitetem för allmänheten inte öppet existerar

som en kulturell och social företeelse får flera konsekvenser när man skall förstå och förbättra homosexuellas sociala situation. Det är därför angeläget att kunskap om homosexuellas situation sprids mer än som hittills skett. Att i lättillgänglig form föra ut sådan kunskap anser socialstyrelsen vara av stor betydelse.

En undersökning av det slag som nu föreslagits på nordisk nivå skulle kunna komma med förslag till förbättringar i de nordiska länderna. Förutsättningen härför är att studien får vetenskaplig dignitet och inriktas på kvalitativa aspekter, och därmed kan ge en djupare insikt och sannare bild än en kvantitativ studie. En angelägen uppgift bör också vara att komma med förslag för att kunna stimulera till forskning kring homosexuellas livsvillkor, orsaker till homofobi m. m.

Socialstyrelsen utgår ifrån att den förslagna utredningen sker i samråd med homosexuellas organisationer på nordisk nivå.

Sveriges kommunaltjänstemannaförbund (SKTF) påpekar att det inom dess avtalsområde inte förekommer bestämmelser som diskriminerar homosexuella vad avser tillträde till tjänster, lönesättning och övriga anställningsförhållanden. Då det gäller den informella delen antar SKTF att den totala avsaknaden av diskussioner inom organisationen inte beror på att de homosexuellas sociala situation förbättrats, utan snarare på att osäkerheten blivit större. Utvecklingen av AIDS och den koppling som sjukdomen fått till homosexualitet har antagligen bidragit till att grupper i samhället av rädsla direkt tar avstånd från homosexuella och att dessa härigenom blivit osäkrare på andra människors reaktioner och socialt isolerats allt mer. Man kan befara att detta förhållande gäller både i arbetslivet och i kultur- och nöjeslivet.

2.2 Remissinstanser som tillstyrker förslaget och även tillfogar egna synpunkter och förslag

Nordiske Socionomers Samarbejdskomite (NSK) finner en undersökning enligt förslaget utomordentligt väsentlig. Det finns stora skillnader i vetandet vilket på många håll gör homosexualitet till ett tabubelagt ämne och främjar mytbildningen. Dock betonas att utredningen ej får tas till förvärdning för att uppskjuta åtgärder mot diskriminering. Följande åtgärder bör kunna vidtas utan vidare undersökningar

- lagreglering av homosexuellt samliv i hela Norden,
- ekonomiskt stöd till homosexuellas och lesbiskas organisationer, t. ex. medel för upplysning och AIDS-förebyggande,
- utarbetande och användning av informationsmaterial i skolor och undervisning,
- möjlighet för homosexuella att ge upplysning om sig själva i TV och radio.

Kommittén framhåller att i utredningsarbetet bör sakkunniga delta som i dagligt socialt arbete har kännedom om homosexuellas liv och problem.

Landsforeningen for bøsser og lesbiske, Forbundet af 1948 i Danmark anser att en förbättring av de homosexuellas situation skulle kräva att samhället får större kunskap om homosexuellas livs- och kulturformer, och om homosexuellas vardagsproblem samt att myterna om homosexuella avlivas (förörelseteorier, sjukdomsteorier, teorier om större promiskuitet). Föreningen förordar därför undersökningar i alla nordiska länder om befolkningens attityder till homosexualitet liksom även homosexuellas egna erfarenheter av diskriminering, förtryck och självförtryck. För att ej ge en ensidig bild av homosexuella som offer bör man samtidigt forska om homosexuellas livs- och kulturformer för att ge befolkningen positiva bilder av homosexualitet. För att ge idéer bifogar föreningen förslag utarbetade inom ramen för den danska homokommissionen.

Det Norske Forbundet av 1948 anser att tre delområden är tillräckligt utredda och att åtgärder bör vidtas vad gäller

- lagreglering av homosexuellt och lesbiskt samliv
- ekonomiskt stöd till organisationer för homosexuella och lesbiska
- information i skolan om homosexualitet.

Då medlemsförslaget är mycket allmänt formulerat, preciserar förbundet följande områden som bör särskilt uppmärksammas:

- Homosexuella och lesbiska föräldrar till barn från tidigare heterosexuell samlevnad eller födda efter insemination. Det finns föga kunskap om sådana familjrelationer, och det hävdas ofta att de är till skada för barnet. Förbundet anser att detta bygger på fördomar.
- Äldre homosexuellas och lesbiskas livssituation. för att föreslå förbättringar för dessa grupper som vuxit upp under förhållanden då det var svårt och delvis omöjligt att vara öppen om sin sexuella läggning.
- Drogmissbruk bland homosexuella och lesbiska som kan vara större än hos den övriga befolkningen, då de vuxit upp under större psykologisk press.
- Homosexualitet i skuggan av AIDS, vilka effekter epidemin fått för denna riskgrupp som ofta ser nära vänner dö i AIDS eller upplever ökad social stigmatisering.
- Information i skolan om homosexualitet, som enligt planen för norska grundskolan skall ingå i samlevnadsundervisningen, vilket förbundet misstänker ej sker i högre grad.

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) i Sverige ställer sig mycket positiv till förslaget om en utredning och tror att sådant arbete kan bidra till att förändra homosexuellas situation i positiv riktning, men vill också bestämt framhålla att det inte får bli en utredning som används för att hålla tillbaka samhälleliga förändringar. RFSU anser att arbetet för likabehandling hela tiden måste fortgå både från de homosexuellas egna organisationer och från andra organisationer och myndigheter. RFSU kämpar för att homosexuella par skall ha möjlighet till formell parbildning på

samma sätt som heterosexuella par. Förbundet är också för homosexuellas rätt till att efter sedvanlig genomgången utredning adoptera barn.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) anser att en utredning skulle kunna blottlägga de brister som finns i de olika nordiska länderna och komma med förslag till förbättringar. En angelägen uppgift bör, förutom de rent jämförande studierna också vara att komma med förslag till hur man skall kunna stimulera till forskning kring homosexuellas livsvillkor, orsakerna till homofobi, förutsättningar t. ex. för inrättandet av en nordisk professur i homosexualitet m m. Därvid bör man ta tillfället i akt att studera såväl forskning som kulturinsatser med avseende på homosexualitet och homosexuellas livsvillkor i icke nordiska länder, både i Europa (främst kanske i Nederländerna), men också i andra delar av världen. Som exempel på den dåliga responsen från det allmänna nämns RFSL:s nyutkomna populärvetenskapliga kulturtidsskrift *Lambda Nordica* som allmänt mötts med lovord för sin höga kvalitet. Icke desto mindre har det varit i stort sett omöjligt att få fram stöd till dess utgivning. Även Nordiska rådet har avslagit ansökan om bidrag.

Riksförbundet bi- och homosexuella liberaler anser att Nordiska rådets positiva rekommendationer 1984 hade kunnat bli en viktig plattform för ett aktivt nordiskt samarbete. Tyvärr har rådets ambitioner inte återspeglats i konkreta åtgärder från regeringarnas sida och rekommendationerna har av den anledningen blivit en illustration till de svårigheter som fortfarande finns när man försöker förändra homosexuellas situation.

Det nu aktuella medlemsförslaget kan vara det första, mycket viktiga, steget mot att förändra attityderna till homosexuella hos de regeringar som ännu inte har genomfört några åtgärder för att förbättra livsbetingelserna för homosexuella. Undersökningen får dock inte bli en publikation som enbart hamnar i en bokhylla på Nordiska rådet utan måste leda till konkreta åtgärder både från Nordiska rådets och de enskilda regeringarnas sida.

Vidare understryks vikten av att undersökningen också behandlar de nordiska områden där kunskap om homosexuella saknas (dvs. Grönland, Färöarna och det samiska språkområdet).

Riksorganisationen homosexuella socialister anser det särskilt angeläget att undersöka omständigheterna för homosexuella bland arbetare, då främst ungdomars situation. Homosexuellas organisationer anses inte ha lyckats tillvarata dessa gruppers särskilda intressen, utan främst rekryterat sina medlemmar bland tjänstemän och intellektuella.

2.2 Remissinstanser som är reserverade till eller avstyrker medlemsförslaget

Justitsministeriet i Danmark påpekar, att det under senare år genomförts omfattande undersökningar och en rad beslut för att förbättra de homosexuellas situation och rättsliga ställning, bl. a. likställighet vad gäller arvsskatt mellan sammanboende av samma kön och äkta makar, ett utvid-

gat förbud mot diskrimination till att omfatta också sexuell läggning samt lag om registrerat partnerskap som Folketinget godkände i maj 1989. Ministeriet finner på grundval därav att man uppnått betydande vetande om de homosexuellas ställning och att lagstiftningen ger homosexuella samma rättigheter som heterosexuella (med ett fåtal undantag) och att det från dansk synpunkt inte finns behov av någon undersökning.

Ålands landskapsstyrelse konstaterar att medlemsförslaget berör en komplicerad problematik bl. a. förhållandet mellan å ena sidan det i den västerländsk-kristna kulturen förhärskande, på heterosexualitet grundade, skrivna och oskrivna normsystemet för människans sätt att uttrycka sin sexualitet och å andra sidan en härifrån avvikande homosexuell minoritets ställning och rättigheter. Enligt Landskapsstyrelsen synes den föreslagna utredningen syfta till en nivellering av normsystemet till förmån för homosexualiteten. Förhållningssättet till den i sexuellt avseende avvikande medmänniskan skall naturligtvis präglas av respekt men frågan om en ändring av hela samhällets sexualetiska grundvalar bör ses i ett vidare perspektiv där religiösa, mentalhygieniska, hälsomässiga och övriga samhällsintressen beaktas. Då sexuell avvikande minoriteters problem i första hand borde bearbetas på det medmänskliga och individualpsykologiska planet finner landskapsstyrelsen inte tillräckliga skäl föreligga för ett godkännande av medlemsförslaget.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att alla remissinstanser utom två tillstyrker medlemsförslaget. Endast en ställer sig direkt avvisande till en utredning i enlighet med medlemsförslaget. Det betonas att den föreslagna utredningen måste tillföras särskild sakkunskap med ingående kännedom om homosexuellas villkor och leda till verkliga förbättringar, något som inte varit fallet med rådets båda rekommendationer från 1984 som behandlades av juridiska utskottet. *Rekommendation nr 17/1989* om genomförande av forsknings-, utrednings och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella som tog sikte på att upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella samt att genom lagstiftning främja homosexuellas likställdhet och skydd mot diskriminering, är redan avskriven. *Rekommendation nr 18/1984*, som rör internationellt samarbete om homosexuellas rättigheter, avskrivs troligen vid denna session, sedan regeringarna meddelat att man ansåg att rekommendationen fått en så uttömmande behandling som omständigheterna tillät.

Medan dessa rekommendationer närmast avser öppen diskriminering och olikheter i lagbestämmelser tar det aktuella medlemsförslaget sikte på den outtalade diskriminering som ofta kvarstår sedan likställighet uppnåtts vad gäller explicita lagbestämmelser och lagtillämpning. En utredning av de homosexuellas sociala situation vad gäller arbete, bostad,

kulturliv m. m. anser utskottet, liksom den stora majoriteten av remissinstanserna, vara värdefull. Den bör också inkludera en kartläggning av de homosexuellas upplevelse av sin situation och av hur de bemöts av sin omgivning. Utredningen torde komma att kartlägga ett komplicerat nätverk av olika gruppers och generationers värderingar och attityder, sociala utstötningsmekanismer, förhållandet till andra former av segregering och diskriminering, som t. ex. mot kvinnor, invandrare m. fl. Utskottet finner, att det sannolikt blir en ganska omfattande och långvarig utredning, då problemen är komplexa och starkt engagerande.

Det torde därför vara lämpligast att med hjälp av en mindre expertgrupp avgränsa problemet på sådant sätt att utredningen kan ge användbara slutsatser. Denna grupp torde inkludera representanter för sociala och kulturella myndigheter, sociologisk/socialpsykologisk sakkunskap samt de homosexuellas organisationer. En allmän målsättning för utredningen torde vara att ta fram fakta och material som kan medverka till att förändra attityderna i samhället så att de mer genomgående kommer i överensstämmelse med lagstiftningens anda.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl. a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation

(Väckt av Lennart Andersson och Lena Öhrsvik samt Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Hans Jørgen Jensen och Birte Weiss)

Att homosexuella fortfarande särbehandlas i de nordiska samhällena torde det inte råda något tvivel om. I såväl Danmark som Norge och Sverige har man funnit anledning att stifta särskilda lagar som förbjuder diskriminering av homosexuella.

Den svenska lagstiftningen föregicks av en omfattande sociologisk undersökning om hur homosexuella själva upplever sin situation. En motsvarande undersökning pågår för närvarande i Danmark.

Gemensamt för det arbete som hittills bedrivits är att slutsatsen blir att det finns två former av särbehandling. Den ena avser den formella delen av samhällslivet i form av lagar och regler som använder olika regelsystem för homo- och heterosexuella. Den andra är mer svåråtkomlig och avser förhållningssätt till homosexuella i det dagliga livet.

En stor minoritet i den danska homosexkommissionen uttalade: ”Hvis kommissoriets forudsætning om belysning af sociale og kulturelle mål skal opfyldes, finder mindertallet, at der fortsat består en uløst opgave i form af undersøgelser, der afdækker bøsses og lesbiskes situation i dagligdagen”.

Den publicerade svenska undersökningen visar att tystnaden kring homosexualiteten i samhället oftast upplevs som den svåraste bristen i inställningen till homosexualitet. Utredningen påpekar också (SOU 1984:63, sid. 38) följande:

Heterosexualiteten, även om den inte kallas så, är således i hög grad en social och kulturell institution. Heterosexuella känslor kommer man i ständig kontakt med – i samtal, i skämt, i sångtexter, på dansgolv, i reklam, i olika arter av litteratur, i vårt sätt att leva i familj och i sättet att bo.

Homosexuella är inte helt utestängda från alla heterosexuella kulturyttringar men det som skiljer homosexualitet från heterosexualitet – kvinnor längtar efter något hos andra kvinnor och att män längtar efter något hos andra män – är socialt och kulturellt frånvarande.

Detta förhållande, att homosexualiteten inte existerar som en kulturell och social institution får stora konsekvenser för homosexuella och det har – utan att vara den enda orsaken – stor betydelse när man skall förklara, förstå och förbättra homosexuellas sociala situation.

Även om citatet avser situationen i Sverige kan samma resonemang föras även i de övriga nordiska länderna. Enligt vår uppfattning kan det dock finnas anledning att närmare studera frågor kring skillnader och likheter i homosexuellas sociala situation i de olika länderna. En sådan undersökning bör i första hand studera den sociala situationen, men bör också kunna ta upp enskildas upplevelser av mer formell art som kan finnas, t. ex. när det gäller arbetslivet eller bostadsmarknaden. Resultatet av undersökningen bör sedan kunna ligga till grund för diskussioner inom såväl Nordiska rådet som de enskilda ländernas regeringar om behovet av ytterligare åtgärder för att förbättra homosexuellas situation.

I Nordiska rådet har frågor kring de homosexuellas situation aktualiserats i form av rekommendationer, dels om genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella (*rek. nr 17/1984*), dels om samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter (*rek. nr 18/1984*). Den förstnämnda avskrevs 1988 med hänvisning till att det inte då ansågs möjligt att nå längre vad avsåg harmonisering av lagstiftningen på området i de nordiska länderna. Den senare kvarstår på rådets saklista i avvaktan på regeringarnas agerande inom Europarådet.

Vi anser det angeläget att nu få i gång en undersökning på nordiskt plan som tar utgångspunkt i de homosexuellas sociala situation.

Med hänvisning till det som ovan anförts föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att omgående tillsätta en utredning med uppgift att utgående från danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de olika nordiska länderna och komma med förslag till förbättringar.

Stockholm och Köpenhamn den 18 maj 1989

Lennart Andersson (S)

Dorte Bennedsen (S)

Hans Jørgen Jensen (S)

Lena Öhrsvik (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Birte Weiss (S)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

(Medlemsförslaget väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Eidoor Guðnason, Kjell Magne Fredheim, Brit Jørgensen, Grethe Lundblad, Mats Nyby och Saara-Maria Paakkinen, se s. 577)

Medlemsförslag A 893/j om gjennomgang av Nordisk Råds arbeidsformer er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet forslaget på møter den 27. juni 1989 i Egilstaðir, den 25. september 1989 i Oslo og den 13. november i Mariehamn.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er framsatt den 5. juni 1989.

Medlemsforslaget munner ut i et forslag om, at

Nordisk Råd pålegger presidiet å nedsette en komité til å gjennomgå innholdet i og formene for Nordisk Råds arbeide, og at direktivene for komiteen utformes således, at de inkluderer de i medlemsforslaget aktualiserte spørsmål.

Forslagsstillerne viser innledningsvis til at forutsetningene for det nordiske samarbeid på mange måter er endret siden Nordisk Råd ble etablert i 1952, som følge av forholdene såvel innenfor som utenfor Norden.

Det er naturlig at endrede vilkår og behov utløser krav på forandringer, hevdes det. Det vises i den forbindelse eksempelvis til den europeiske integrasjonen, samt miljøproblemene som må løses i nordisk og internasjonalt samarbeide.

Forslagsstillerne viser til at det såvel i massemedier som blant rådsmedlemmer fra tid til annen uttrykkes misnøye med manglende effektivitet i Nordisk Råds arbeid. Selv om man med den någjeldende formen for mellomstatlig samarbeid må akseptere en viss grad av tungroddhet, er det likevel viktig å utvikle så effektive arbeidsformer som mulig i Nordisk Råd, hevdes det. Forslagsstillerne mener nå tiden er moden for en ny utredning som tar for seg de oppgaver som kommer til å bli av størst betydning for Nordisk Råd i 90-årene, hvilke forutsetninger som foreligger

for å løse disse oppgavene, hvordan organisasjonen skal utformes og utvikles, osv..

Forslagsstillerne mener at en parlamentarisk utredning snarest bør settes igang for bl. a. å komme fram til bedre målstyring, mer rasjonelle beslutningsprosesser og mer effektivt arbeid i rådet.

Det angis flere spørsmål som bør utredes. Forslagene er ment som illustrasjon, og skal ikke anses som en begrensning av oppdraget.

Det nevnes bl. a. at behandlingsprosedyren for medlemsforslag bør forsøkes endret, slik at man også kan ta stilling til medlems- og ministerrådsforslag mellom sesjonene. Videre nevnes oppfølging av vedtak og gjennomføring i respektive medlemsland.

Organiseringen av utvalgene må utformes på grunnlag av de arbeidsoppgavene som er mest sentrale for Nordisk Råd. Utredningen bør bl. a. resultere i forslag om organisering av utvalgene, antallet utvalg, arbeidsfordeling, utvalgenes størrelse m.v. Videre bør det utredes i hvilken utstrekning presidiets nåværende arbeidsoppgaver og sammensetning har behov for forandring.

Det nevnes også at utredningen bør ha forslag til hvordan sesjonsarbeidet kan legges opp i løpet av året for å gi parlamentarikerne mulighet til på en tilfredsstillende måte å oppfylle sine plikter som rådsmedlemmer. Endelig viser forslagsstillerne til at utredningen bør vurdere om alle de institusjoner som er underlagt Nordisk Råd er nødvendige.

2. Utvalgets synspunkter

Juridisk utvalg er kjent med om at presidiet har besluttet å nedsette en komité som skal utrede Nordisk Råds arbeidsformer, beslutningsprosesser m.v.. Utvalget er blitt orientert om mandatet for denne organisasjonskomiteen. Mandatet er på de vesentligste punkter i samsvar med medlemsforslag A 893/j. Utvalget finner det således mest hensiktsmessig at medlemsforslaget behandles i samband med nevnte organisasjonsutredning.

Under henvisning til det som er anført ovenfor, skal juridisk utvalg innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 893/j om gjennomgang av Nordisk Råds arbeidsformer.

Mariehamn, 13. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer

(Väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Eidur Guðnason, Kjell Magne Fredheim, Brit Jørgensen, Grethe Lundblad, Mats Nyby och Saara-Maria Paakkinen)

Sedan Nordiska rådet bildades 1952 har förutsättningarna för det nordiska samarbetet i många avseenden förändrats till följd av förhållandena såväl inom som utanför Norden.

Det är naturligt att ändrade villkor och behov utlöser krav på förändringar av innehåll och former för Nordiska rådets arbete. Ett exempel är den pågående s. k. europeiska integrationen, som i allt högre grad kommer att påverka villkoren för det nordiska samarbetet. Ett annat exempel är miljöproblemen, som måste lösas i nordiskt och internationellt samarbete.

Både den formella och den informella organisationen av arbetet inom Nordiska rådet har diskuterats genom åren, och vissa förändringar av formerna m. m. för arbetet har genomförts. Senast skedde det för några år sedan efter förslag av den s. k. Benkowkommittén. Vissa problem kvarstår emellertid olösta, och nya har tillkommit.

Såväl i massmedier som bland ledamöter uttrycks emellanåt missnöje med bristande effektivitet i Nordiska rådets arbete. Bl. a. framförs uppfattningen att de konkreta resultaten inte står i rimlig relation till förhoppningar, behov eller deklARATIONER om betydelsen av nordiskt samarbete. Missnöjet är långt ifrån obefogat, men till en del torde det orsakas av alltför långtgående förväntningar om vad som är möjligt att uppnå i ett mellanstatligt samarbete som det i Nordiska rådet. Med den nuvarande formen för mellanstatligt samarbete lär vi nödgas acceptera en viss grad av tungroddhet och att vissa förslag inte genomförs därför att någon av regeringarna eller majoriteten i något av parlamenten motsätter sig dem. Även detta gör det emellertid angeläget att utveckla effektivast möjliga arbetsformer i Nordiska rådet.

Tiden synes nu vara mogen för en ny utredning, som efter ingående analys och noggranna överväganden kan redovisa förslag om vilka uppgifter som kommer att vara mest angelägna för Nordiska rådet under 90-talet, vilka förutsättningar som föreligger för att lösa dessa, hur organisationen skall utformas och utvecklas osv.

En parlamentarisk utredning bör snarast tillsättas för att göra denna översyn i syfte bl. a. att åstadkomma en bättre målstyrning, rationellare beslutsprocess och effektivare arbete i rådet.

Ministerrådet har låtit en rationaliseringsutredning utarbeta förslag till effektiviseringar. Det är angeläget att knyta an till denna och i samarbete med ministerrådet utforma förslag till åtgärder för att effektivisera även samarbetet mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.

Ett hinder för en snabb och rationell beslutsprocess är den nuvarande behandlingsordningen för medlems- och ministerrådsförslag. I princip skall alla förslag behandlas av sessionen, som hittills normalt hållits en gång om året. Detta kan innebära avsevärd fördröjning. I översynen bör provas möjligheterna att förändra arbetsordningen, så att ställningstagande till förslag kan göras även mellan sessionerna.

Uppföljning av fattade beslut och genomförande i respektive medlemsländer sker inte alltid i snabbast möjliga takt. I vissa fall kan sannolikt orsakerna vara brister i eller frånvaro av rutiner för uppföljning. I andra fall är det emellertid tydligt att nationella myndigheter fungerar som bromsklossar i stället för som tillskyndare av nordiska samarbetslösningar. I en översyn bör frågan om nationell uppföljning av beslut beröras, bl. a. med avseende på i vad mån detta är ett arbetsområde för nationella parlament respektive regeringar.

Ett av huvudsyftena med översynen skall vara att stärka parlamentariernas inflytande över Nordiska rådets arbete. Det kan komma att innebära förslag som berör såväl de enskilda ledamöternas möjligheter till konstruktiva insatser i rådet som deras ställning och roll i respektive delegationer och parlament.

Utskottsorganisationen måste självfallet utformas på grundval av en bedömning av vilka arbetsuppgifter som är mest centrala för Nordiska rådet och hur dessa uppgifter på bästa sätt skall fullgöras.

Under senare år har förslag framlagts om tillsättande av ett internationellt utskott och ett särskilt miljöutskott. Skäl finns att särskilt studera budget- och kontrollutskottet, bl. a. därför att det är det senast tillsatta utskottet och har en särskild konstruktion.

Översynen bör bl. a. resultera i förslag om utskottsorganisationen avseende antalet utskott, ärendefördelning på utskotten, utskottens storlek m. m.

Presidiet har att fullgöra många och olika uppgifter. Översynen bör pröva i vad mån presidiet nuvarande arbetsuppgifter och sammansättning kan behöva förändras. Så har t. ex. presidiet bl. a. till uppgift att fungera som valberedning också inför val av presidium. Starka skäl talar för att denna uppgift inte skall ligga på presidiet.

Nordiska rådets sessioner hålls under en vecka i februari/mars. Inför dessa har utskotten arbetat som mest intensivt under några månader, och ofta är betänkandena klara kort tid före sessionerna. Även ministerrådet tenderar att få sina förslag klara mycket sent. Översynen bör resultera i förslag om hur sessionsarbetet kan läggas upp under året för att ge parla-

mentarikerna möjligheter att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina uppdrag som rådsledamöter.

Ett stort antal institutioner lyder under Nordiska rådet. Man kan fråga sig om de alla behövs eller om en del kan sammanläggas. Även detta bör bli föremål för översyn.

Den ovan gjorda uppräknigen av frågor som bör utredas skall ses som illustration till behovet av översyn och inte som en begränsning av uppdraget för en kommande utredning. I översynen bör alla Nordiska rådets organ förutsättningslöst granskas och bedömning göras av i vad mån den nuvarande organisationsformen bör förändras.

Med hänvisning till det anförda föreslår vi

att Nordiska rådet ålägger presidiet att tillsätta en utredning för att göra en översyn av innehållet i och formerna för Nordiska rådets arbete och att direktiven för utredningen utformas så, att de inkluderar de i medlemsförslaget aktualiserade frågorna.

Thisted den 5 juni 1989

Lennart Andersson (s)

Dorte Bennedsen (S)

Eiður Guðnason (A)

Kjell Magne Fredheim (A)

Brit Jørgensen (A)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut

(Medlemsförslaget väckt av Mirja Ryyänen m. fl.,
se s. 594

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Köpenhamn den 15 januari, Stockholm den 30 januari samt i Reykjavík den 25 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

a) att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut samt

b) att utreda möjligheterna att förlägga ifrågasvarande toxikologiska institut till universitetet i Kuopio i Finland i samband med den toxikologiska forskningsenheten som redan fungerar där och som till sina förutsättningar är unik i de nordiska länderna.

Förslagsställarna hänvisar till det ökande behovet att få olika ämnens säkerhet och deras risker undersökta, särskilt beträffande läkemedel, bekämpningsmedel och tillsatser i födan. Detta kom synnerligen tillspetsat fram vid den s. k. IBT-skandalens efterdyningar, efter det att det hade konstaterats att flera kommersiella laboratorier har gjort otillförlitliga toxicitetsundersökningar. Det anses snart bli aktuellt att utvidga säkerhetsundersökningar även till andra ämnesgrupper, t. ex. många kemikalier i arbetsmiljön. Sålunda begränsas toxicitetsundersökningarna i framtiden inte till sådan industri som producerar ämnesgrupper underkastade förhandskontroll. Även hela kemiska industrin, träförädlingsindustrin och energiproduktionen måste bereda sig på sådana undersökningar.

Förslagsställarna hänvisar till ministerrådets nordiska miljöprogram. Ministerrådet betonar i programmet att det skulle vara viktigt att inrätta harmoniserade rutiner för utvärdering av dokumentation om bekämpningsmedel och bestämmelser för klassificering och märkning av kemiska

produkter med hänsyn till hälsofarlighet. Av särskild vikt är arbetet på områdena cancerframkallande, allergiframkallande och reproduktionsskadande effekt.

Social- och miljöutskottet framförde i sitt betänkande över ministerrådets miljöprogram att ett nordiskt institut för toxikologi borde inrättas. De nordiska finansministrarna har även betonat vikten av toxikologiskt samarbete och i sin nya ekonomiska handlingsplan föreslår de att ett toxikologiskt institut bör inrättas i Norden. Enligt den ekonomiska handlingsplanen kunde ett sådant institut svara för bl. a. toxikologisk testningsservice åt nordiska företag samt riskbedömning angående kemikaliers hälso- och miljöeffekter.

Toxikologiska rutinundersökningar har i viss mån gjorts i alla läkemedelsfabriker och vid en del universitet i Norden. Läkemedelsindustrin gör dessa undersökningar emellertid enbart för eget bruk och vid universiteten har sådana undersökningar gjorts endast i anslutning till grundforskning.

I Finland påbörjade universitetet i Kuopio toxikologiska undersökningar i form av avgiftsbelagd service 1981. Koordineringen av denna verksamhet överflyttades 1984 till Folkhälsoinstitutet. Undersökningar har gjorts på uppdrag av myndigheter, läkemedelsindustrin, kemisk industri och livsmedelsindustri. Flera toxikologiska undersökningar är mycket svåra att genomföra på grund av deras vidlyftighet och kostnader samt mycket noggranna internationella bestämmelser. Den till Kuopio förlagda toxikologiska forskningsenheten är för tillfället det enda offentliga laboratorium i Norden som har förutsättningar att göra toxikologiska undersökningar på GLP-nivån (good laboratory practice) inom samtliga delområden inom toxikologisk forskning, inklusive karcinogena undersökningar. Om laboratoriets verksamhet förstärks skulle det ha goda möjligheter att göra detta även på samnordisk nivå åt myndigheterna i alla nordiska länder.

2. Remissyttranden

Yttranden har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner.

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Danmark

Greenpeace

Finland

Arbetsministeriet

Miljöministeriet

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten

Kuopio universitet

Ålands landskapsstyrelse

Ålands natur och miljö r. f.
Kemiska centralförbundet

2.2 Remissinstanser som stödjer förslaget om ett institut men är tveksamma till en lokalisering till Kuopio

Island

Naturværnsháttátt

Norge

Statens institutt for folkehelse
Norsk kjemisk selskap

Sverige

Universitets- och högskoleáttbetet UHÁ
Uppsala universitet, rektorsáttbetet, biologiska sektionshyttrelsen och farmaceutiska fakultetshyttrelsen
Universitetet i Linköping, utbildnings- och forskningsnáttnden
Lunds universitet, medicinska fakulteten och avdelningen för organisk kemi
Arbetsarskyddshyttrelsen
Kemikalieinspektionen

2.3 Remissinstanser som väsentligen avstyrker medlemsförslaget

Norden

De nordiske industriforbunds fellesorgan

Danmark

Miljøministeriet
Dansk toksikologisk center

Island

Helse- og forsikringsministeriet

Norge

Norges naturvernforbund

Sverige

Karolinska institutet
Statens naturvårdsverk
Sveriges farmaceutförbund
Svenska kemistsamfundet

2.4 Remissinstanser som avstår från att yttra sig

Nordens fackliga samorganisation (NFS)

2.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Greenpeace, Danmark, stödjer förslaget och anser att det borde vara obligatoriskt att analys företas på förhand av alla ämnen som används i produktionen och att ingen produkt släpps ut på marknaden innan en sådan analys har företagits. Man bör i största möjliga utsträckning undgå produktion av giftiga kemikalier och stimulera forskning om alternativ. *Greenpeace* påpekar mot bakgrund av förslagets formulering om ökade säkerhetskrav i i-länderna, att dessa också har ansvar för exportprodukternas negativa konsekvenser för befolkning och miljö i länder som ej har möjlighet att bedöma och hantera kemiska ämnen.

Arbetsministeriet i Finland påpekar att med stöd av en ny kemikalielag från september 1990 underkastas nya ämnen s. k. förhandskontroll. Från EFTA:s sida eftersträvar man i de pågående förhandlingarna mellan EG och EFTA att ingå ett avtal om ömsesidigt godkännande av nya ämnen mellan EG och EFTA. På grund av resursproblem beträffande ämnen som kräver förhandsgodkännande såsom bekämpningsmedel och läkemedel krävs nordiskt samarbete för utvecklande av branschen samt med tanke på den forskningsservice som myndigheterna behöver.

Dessutom påpekas, att miljötoxicitetstest med såväl nya som gamla ämnen ofta genomförts i betydligt sydligare förhållanden än Norden, vilket ger dålig information om hur de olika ämnena beter sig i nordiska förhållanden. Den toxikologiska forskningsenheten vid Kuopio universitet kunde på ett naturligt sätt sköta sådana uppgifter med hjälp av nordisk projektfinansiering. För att detta ändamål skall uppnås måste enheten förstärkas. Om uppgifterna kan skötas vid Kuopio universitets toxikologiska forskningsenhet, behöver inget separat institut inrättas.

Miljöministeriet i Finland anser att det toxikologiska institutet borde främst koncentrera sig på sådan forskning som man för närvarande inte kan kräva av enskilda tillverkare, t.ex. utveckling av testmetoder och riskbedömning. Den nuvarande toxikologiska testningen sker vid Folkhälsoinstitutets enhet för miljöhygien och toxikologi i Kuopio, delvis i samarbete med Kuopio universitet. Folkhälsoinstitutet är den enda offentliga forskningsinrättningen i de nordiska länderna som vid undersökning av toxiciteten tillämpar god laboratoriesed enligt OECD:s rekommendationer. Utvidgningen av Folkhälsoinstitutets laboratorium kommer dessutom att öka forskningskapaciteten. Sålunda tillstyrkes att det nordiska toxikologiska institutet inrättas i Kuopio. Samtidigt som projektet planeras är det skäl att utreda möjligheterna till samarbete mellan de inrättningar som gör ekotoxikologiska och toxikologiska undersökningar i de nordiska länderna. Ministeriet anser att ett eftersträvansvärt mål är koordinering av de redan existerande forskningsresurserna i de nordiska länderna så att

de bättre motsvarar myndigheternas behov. Ett toxikologiskt institut kunde till exempel samordna de nordiska ländernas deltagande i projektet för systematisk utredning av kemikaliers egenskaper inom ramen för OECD:s kemikalieprogram. Det kan hända att efterfrågan på institutets tjänster också skulle komma från andra länder än de nordiska, eftersom det också globalt finns få icke-kommersiella forskningsinstitut på detta område. Sannolikt kunde det också bli möjligt att utveckla verksamheten så att den omfattar utvecklingssamarbete, vilket vore viktigt med tanke på de väldiga miljö- och hälsoolägenheter som kemikalier förorsakar i utvecklingsländerna.

Ålands landskapsstyrelse förordar en rekommendation till ministerrådet att inrätta ett Nordiskt toxikologiskt institut samt att utreda möjligheten att förlägga ifrågavarande institut till universitetet i Kuopio i samband med den toxikologiska forskningsenheten som redan fungerar.

Ålands natur och miljö r.f. är positivt inställd till att inrätta ett toxikologiskt institut i Kuopio på grund av att där fungerar en toxikologisk forskningsenhet som fyller de internationella kraven, och behovet av toxikologiska undersökningar och forskning ökar hela tiden.

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten betraktar förslaget som välmotiverat, genomförbart och värt att understödhas. Enligt förslaget skall ifrågavarande toxikologiska institut förläggas i samband med universitetet i Kuopio. Som motivering till detta förslag har framförts att expertis och resurser redan nu är koncentrerade i Kuopio och att en stor enhet erbjuder fördelar vad beträffar såväl kvalitet som ekonomiska synpunkter. Ifall denna plan förverkligas, skulle toxikologiska forsknings- och undervisningsresurser kraftigt koncentreras på ett universitets område, men fördelarna med detta skulle vara större än nackdelarna.

Kuopio universitet konstaterar med särskild tillfredsställelse att de nordiska ländernas finansministrar föreslår att ett toxikologiskt institut skall inrättas i Norden. Detta ger ekonomiska förutsättningar för genomförandet av projekten.

Vad beträffar institutets uppgifter föreslås att institutet skulle 1) göra toxicitetsundersökningar åt nordiska hälso- och miljömyndigheter, 2) göra toxikologiska testningar för nordiska företag samt 3) värdera kemikaliers hälso- och miljöpåverknings. Kuopio universitet anser att det i samarbete med Folkhälsoinstitutet har alla förutsättningar för att det i medlemsförslaget nämnda nordiska toxikologiska institutet inrättas där och att universitetet kan uppfylla de krav som planeringen, verksamheten och utvecklingen av ovannämnda institut förutsätter.

Kuopio universitet började redan 1981 göra toxicitetsundersökningar. Sedan 1984 har verksamheten koordinerats av Folkhälsoinstitutet. Universitet och Folkhälsoinstitutet samarbetar för närvarande i två kroniska toxicitet-karcinogena undersökningar på GLP-nivån, i tillägg till andra toxicitetstest. I Folkhälsoinstitutets utrymmen i Kuopio har även WHO

Collaborating Centre for the Emergency Preparedness and Response in Disaster nyligen inlett sin verksamhet.

Som materiella förutsättningar har Kuopio universitetet bl. a. en rymlig försöksdjurscentral. Vad gäller personalresurser har universitetet en högklassig grupp av sakkunniga, som är professorer och biträdande professorer i toxikologi eller miljöhygien. Universitetet har även en väldimensionerad institution för farmakologi och toxikologi samt utbildning i medicin, farmaci och klinisk näringsvetenskap. Också på avdelningen för miljöhygien och toxikologi vid Folkhälsoinstitutet fungerar flera professorer och biträdande professorer på området. Dessutom har det i Kuopio förlagda regionala institutet för arbetshygien forskare förtrodda med toxikologin. Med ovannämnda resurser är det möjligt att genomföra 2–4 kroniska toxicitet-karcinogena undersökningar parallellt. Denna kapacitet kommer sannolikt att vara tillräcklig under några år för de behov som ett samnordiskt toxikologiskt institut har. Ifrågavarande institut skulle väl lämpa sig för lösandet av toxikologiska och miljöhygieniska problem. För att dessa skulle kunna klarläggas har det i andra sammanhang föreslagits (bl. a. av Pehr Gyllenhammar) att en samnordisk verksamhet skall inledas.

Kemiska centralförbundet anser att utgångspunkterna för inrättande av institutet borde preciseras. Universitetet i Kuopio ger förträffliga utgångspunkter för verksamheten vid ett institut som eventuellt kommer att inrättas.

Centralförbundet finner att motiveringarna till förslaget är kvalitativa och uppskisserar vissa trender medan verksamheten i praktiken förutsätter kalkyler av kvantitativa behov. Toxicitetsundersökningar görs i stor omfattning i forskningsenheter som uppfyller höga kvalitetskrav och i allmänhet görs undersökningar för ett globalt behov och inte för enskilda länder. Vidare har inte toxikologiska undersökningar varit begränsade till bekämpningsmedel, tillsatser i livsmedel och läkemedel utan även kemikalier inom industrin har varit föremål för intensiv forskning. Överenskommelser som gjorts bl. a. inom OECD förutsätter omfattande ömsesidigt godkännande av undersökningar. I och med att den europeiska integrationen framskridit har det blivit uppenbart att de nordiska länderna kommer att tillämpa den modell för förhandskontroll som genomförts i EG.

2.2 Remissinstanser som stödjer förslaget om ett institut men är tveksamma till en lokalisering till Kuopio

Naturvårnsrådet i Island anser det vara en god idé att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut men att det bör lokaliseras där det finns mest industri. Man bör även ta hänsyn till redan pågående verksamhet i Norden.

Statens institutt for folkehelse i Norge anser att man bör närmare undersöka om det verkligen finns behov av ytterligare institutioner i Norden för testning innan man fattar beslut om ett institut. Om man finner att så är

fallet kan Folkhälsoinstitutet i Kuopio vara en av flera möjliga lokaliseringar för ett nordiskt institut.

Norsk kjemisk selskap anser allmänt att de ökande kraven på toxikologiska analyser medför behov av ett välutbyggt centralt toxikologiskt institut i Norden. En förutsättning är dock att det inte leder till neddragning eller avtappning av expertis från befintliga nationella institut.

Vad gäller eventuell lokalisering till Kuopio anser sällskapet att ett nordiskt institut bör placeras centralt där det snabbt kan nås. En placering mitt i Finland kunde leda till språkproblem med olyckliga konsekvenser.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÅ) i Sverige understryker det positiva i att ett nordiskt samarbete gällande toxikologisk testning konkretiseras i form av ett institut. I likhet med sina remissinstanser anser dock ämbetet att ytterligare utredning behövs framförallt kring institutets lokalisering och arbetsformer.

Uppsala universitet, rektorsämbetet anser att varken organisation, lokalisering eller uppgifter för ett institut är tillnärmelsevis tillräckligt utredda för att nu fatta beslut i frågan.

Biologiska sektionsstyrelsen vid universitetet anser att stora vinster skulle göras med ett för Norden, eventuellt för ännu större områden, gemensamt toxikologiskt institut. Det finns därför anledning att tillstyrka inrättandet av ett sådant institut, men vissa villkor måste vara uppfyllda för att institutet skall få avsedd betydelse. Förläggningen av detta institut och dess organisation behöver närmare utredas med hänsyn till erforderliga vetenskapliga kontakter och mångsidigheten i kontakterna. Inom Norden torde Sverige vara det land som har den största diversiteten i toxikologi och denna verksamhet är dessutom koncentrerad till Stockholm – Uppsala-området. I Uppsala finns professurer både i toxikologi och ekotoxikologi vid Uppsala universitet, i toxikologi vid SLU samt Livsmedelsverkets toxikologiska avdelning. I Stockholm finns vid Stockholms universitet professurer i toxikologisk genetik och kemisk miljöanalys, vid Karolinska institutet i toxikologisk genetik och kemisk miljöanalys, i miljömedicin och genetik samt vid Naturhistoriska riksmuseet i marin ekotoxikologi. Vid universitetet i Stockholm bedrivs forskning kring riskstatistik och riskvärdering.

Universitetets *farmaceutiska fakultetsstyrelse* påpekar att det totala behovet av testning av olika sorters kemikalier kan förväntas bli större. Inför denna utveckling krävs en förutsättningslös utredning av testningsalternativ. Antalet utbildade toxikologer har ökat på senare år. Ett testningsinstitut skulle innebära ökat antal arbetstillfällen för dessa och bidra till att öka kompetensen och erfarenheterna av testning och utvärdering av toxiska effekter såväl hos däggdjur/människa som ekosystem vilket skulle vara av värde för såväl utbildning som myndigheter. Därför bör det övervägas om inte testningsverksamheten – för att tillfredsställa ovan nämnda behov – skall spridas och specialiseras så att de olika högskoleregionernas unika

förutsättningar att bedriva testverksamhet utnyttjas. En sådan fördelning skulle på sikt sannolikt också stärka den toxikologiska forskningen. En förutsättning för en sådan utspridning skulle vara ett centralt institut där utredningsuppdragen fördelades och resultaten sammanfattades.

Universitetet i Linköping, utbildnings- och forskningsnämnden hänvisar till att WHO understrukt behovet av en bred, samlad kompetens för toxikologiska bedömningar. Bland ett nordiskt instituts huvuduppgifter bör vara att bedriva långsiktig forskning och uppdragsverksamhet, bistå myndigheter, industrin och andra intressenter vid rådfrågning i löpande ärenden, besvara remisser samt följa och delta i det internationella hälsovårdsarbetet, t. ex. inom WHO:s miljömedicinska program. Institutet bör ha omfattande engagemang på det vetenskapliga planet, och för att på ett tillfredsställande sätt kunna bygga upp och förmedla kunskap. Förslaget att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut är således välmotiverat och kan tillstyrkas. Däremot synes förslaget att utreda möjligheterna att förlägga detta institut till Kuopio mindre väl motiverat. Frågan om placering är dessutom kopplad till frågan om institutet skall organiseras helt fristående från andra institutioner eller ansluta till och samverka med redan befintliga institutioner.

Toxikologisk forskning bedrivs inom ett flertal högskoleinstitutioner i Norden och vid några sådana institutioner finns det en sammanhållen tvärvetenskaplig resurs av den omfattning som krävs för tillämpningsinriktad toxikologisk kunskapsuppbyggnad. Exempel på sådana institutioner är bl. a. det Arbetsmedicinska institutet i Helsingfors samt Arbetsmiljöinstitutet och Institutet för miljömedicin i Stockholm. Institutets organisation och placering bör därför ges en mer förutsättningslös prövning än vad som framförs i förslaget. Det är därvid viktigt

1. att klarlägga institutets roll och uppgifter gentemot internationella, nationella, regionala och lokala organ samt industrin
2. att anpassa institutets organisation och styrsystem till dess roll och uppgifter samt behov av fortsatt och utvidgad samverkan med vetenskapligt högt kvalificerade institutioner och andra organ
3. att säkerställa att institutets kunskap inom det toxikologiska området sprids och nyttiggörs.

Lunds universitet, avdelningen för organisk kemi erinrar om att den svenska kemikalieinspektionen i internationellt samarbete har startat ett stort projekt för att skapa en prognosmodell för nya kemikalier. Tekniken går ut på att statistiskt korrelera kemisk struktur med toxikologiska egenskaper. Därvid är kvaliteten hos toxikologiska data av helt avgörande betydelse. För att toxicitetsundersökningar skall ge generellt användbara resultat, krävs det därför stora, välutrustade försöksenheter med förstklassig personal. Huruvida just ett skandinaviskt samarbete och placering i Kuopio är den bästa lösningen, har avdelningen inte förutsättningar att uttala sig om.

Lunds universitet, medicinska fakulteten finner förslaget beskrivning av behovet av toxikologisk testning och de svårigheter som detta innebär alldeles korrekt. Därför kan det vara rationellt att starta ett nordiskt toxikologiskt institut. Det är emellertid långt ifrån självklart att detta skall förläggas till Kuopio. Kompetens inom området finns även på andra håll i Norden, t. ex. i Malmö/Lund regionen.

Den stora anhopningen av läkemedelsindustri inom detta område och den satsning som även i övrigt sker inom läkemedelsområdet i denna region, kan väl motivera en förläggning av ett institut dit. I Malmö/Lund finns vidare betydande kompetens vad gäller toxikologiska frågeställningar i arbetsmiljön och den yttre miljön liksom vad gäller farmakologi, patologi och klinisk kemi.

Arbetarskyddsstyrelsen anser att det sannolikt är fördelaktigare med ett stort sammanhållande institut för standardtestning än med flera små. För att underlätta rekrytering av kompetent personal och för att upprätthålla en hög standard borde en anknytning till toxikologisk forskningsinstitution vara av värde. I sitt slutbetänkande föreslog kemikommisionen att möjlighet till samarbete mellan de nordiska länderna på detta område borde beaktas.

Beträffande lokaliseringen torde ett i Norden centralt geografisk läge vara en fördel. Även möjligheterna att rekrytera kompetent personal bör beaktas vid bedömningen av lokaliseringen. Det underlag som presenteras ger inte möjlighet att ta ställning till Kuopio som lämplig lokaliseringsort.

Kemikalieinspektionen tillstyrker förslaget att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut. Förslaget bör vad avser lokalisering och inriktning utredas ytterligare, med särskild hänsyn tagen till behovet av ekotoxikologisk testning. Om ett nordiskt toxikologiskt institut kommer till stånd är det rimligt att de olika ländernas myndigheter delar kostnaderna för vissa angelägna, dyrare studier. Kemikalieinspektionen påpekar att det i förslaget saknas uppgifter om erfarenhet, kompetens och testningsfaciliteter inom det ekotoxikologiska området. Detta kan ses som en allvarlig brist, eftersom testningsbehovet inom detta område kan antas öka särskilt kraftigt. Kemikalieinspektionen avstår från att nu göra en bedömning vad avser lokaliseringen. Universitetet i Kuopio kan styrka att man där har förutsättningar att göra toxikologiska undersökningar inom samtliga delområden inom toxikologisk forskning, men Kemikalieinspektionen har ingen erfarenhet från konsultsamarbete med universitetet i Kuopio.

2.3 Remissinstanser som väsentligen avstyrker medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan rekommenderar inte ett nordiskt toxikologiskt institut då man menar att andra länders erfarenheter visar att även i nordisk regi skulle ett institut bli för litet. Det skulle inte inom överskådlig tid bli konkurrenskraftigt gentemot stora institutioner i USA, England m. fl.

Miljøministeriet i Danmark som presenterar underremisser från Sundhedsministeriet och Arbejdsministeriet, erinrar om att idén om ett toxikologiskt institut diskuterades i samband med utarbetandet av den nya nordiska ekonomiska handlingsplanen men ej kom med som ett egentligt förslag i handlingsplanen. I stället föreslås i planen att det görs ett utredningsarbete om behovet och möjligheterna för ett förstärkt samarbete. Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor har beslutat igångsätta ett sådant utredningsarbete genom en koordineringsgrupp med finländsk ordförande.

Miljøministeriet anser att ställningstagande till ett nordiskt institut bör avvakta denna möjlighet och att institutets lokalisering måste noga övervägas mot bakgrund av de möjligheter som finns.

Sundhedsministeriet har en mer positiv inställning till ett institut under förutsättning att det ryms inom den existerande nordiska budgetramen men anser att det kunde lokaliseras till Institut for Toksikologi under den danska Levnedsmiddelsstyrelsen.

Arbejdsministeriet anser att det redan finns tillräcklig undersökningskapacitet i Norden, t. ex. i Danmarks Vandkvalitetsinstitut, Levnedsmiddelsstyrelsen och Scantox.

Dansk toksikologisk center anser att det inte finns något större behov av ett nordiskt offentligt toxikologicenter t. ex. i Kuopio. En undersökning i Danmark anses ha visat att det inte ägde rum en så stor utveckling av nya kemikalier att man ekonomiskt kunde hålla igång ett institut med djurstall, laboratorieutrustningar m. m. Därför använder man sig redan av Scantox, Biologisk Laboratorium, Huntingdon Research, Central Life Science Research, Inveresk Research International, Toxikol Laboratories (U. K.), Hazleton Laboratories (Harrogate, Munster, Lyon, Vienna, (US.)), RCC och Batelle i Schweiz, TNO i Holland, Frauenhof och Dr. Leuschner i Tyskland, Bio Research i Canada, Triangle Park och många fler i USA.

Dansk toksikologi center arbetar med klassificering och märkning av farliga produkter, arbetshygieniska anvisningar m. m. medan större toxikologiska undersökningar sker med hjälp av ovannämnda laboratorier.

Helse- og forsikringsministeriet i Island hänvisar till yttrande av *Statens direktorat for levnedsmiddelskontrol og miljøvern* som påpekar att flera institutioner i Norden arbetar med toxikologiska undersökningar, bl. a. Toksikologisk Institut ved Levnedsmiddelsstyrelsen, Dansk Toksikologisk Center (DTC) och Analytisk-Kemisk Laboratorium (AKL) i Danmark, Statens Institutt for Folkehelse (SIFF) i Norge, Karolinska institutet (KI) och Livsmedelsverket i Sverige och Islands Universitets forskningsinstitut i farmakologi. Direktoratet anser att de argument som anförs för ett nordiskt institut är svaga och att ett samarbete mellan små institutioner kan ge lika goda resultat om det är väl organiserat. Vidare erinras om att frågan är under utredning under nordiska ämbetsmannakommittén för

miljöfrågor som skall överlägga med specialistgrupper. Direktoratet anser att man bör lägga vikt vid att

1. utvälja forskningsuppgifter inom toxikologi med omsorg
2. kartlägga den forskningsverksamhet inom toxikologi som förekommer i Norden och vilka möjligheter den erbjuder
3. undersöka vad som bör ändras och tillfogas för att utnyttja anslagen bäst möjligt
4. bestämma arbetsfördelningen mellan forskningsinstitutionerna.

Norges naturvernforbund tillstyrker ökat nordiskt samarbete men anser inte att ett institut för hela Norden skulle ge den önskvärda förstärkningen på området. Oavsett vart det skulle lokaliseras skulle ett nordiskt institut få liten kontakt med de dagliga praktiska problemen i övriga länder. En förstärkning bör istället ske i alla de nordiska länderna och särskilda undersökningar läggas ut på vissa nationella laboratorier.

Karolinska institutet i Sverige finner förslaget intressant men mycket ytligt. Problemet är vittomfattande och på intet sätt nytt och kräver en djupare penetration. Kostnaderna för testning är mycket höga och ett toxikologiskt institut skulle sannolikt inte kunna bära sig ekonomiskt. Kundunderlaget är troligen litet och måste först utredas. De som i första hand behöver testningsservice är företagen, medan hälso- och miljömynigheter mycket sällan har detta behov. Kapacitet finns både i Danmark, Sverige och världen i övrigt. Undersökningar utförda på de etablerade laboratorierna har stor acceptans i alla länder. Dock måste man ha kunskaper om testningsförfaranden i Norden. För att samordna den nordiska synen på toxikologiska frågeställningar kan ett toxikologiskt institut vara värdefullt, men man bör också beakta andra lösningar. Därför föreslås utredning av

- a) det reella behovet av ett testningslaboratorium
- b) önskemålen om ett toxikologiskt institut och dess uppgifter
- c) en förutsättningslös undersökning om var i Norden ett toxikologiskt institut bäst bör placeras
- d) andra möjliga lösningar för ett toxikologiskt institut.

Statens naturvårdsverk, forskningsavdelningen anser att inrättande av ett nordiskt institut för toxikologisk testning knappast är en framkomlig väg för en bättre samordning av befintliga resurser. Behovet av en, på nordisk bas, sammanhållande och koordinerande funktion bör därför utredas. Därför föreslås:

- att gemensamma nordiska insatser inom området toxikologisk (inkl. ekotoxikologisk) testning bör inriktas på att få till stånd en koordinerande funktion avseende verksamhet vid existerande laboratorier m. m. En sådan funktion torde även gagna testresultatens kvalitetssäkring och kvalitetskontroll
- att en utredning tillsätts med uppgift att klarlägga behov och inriktning av framtida toxikologisk testning för en samordnad insats inom Nor-

den. Utredningen bör även komma med förslag till andra arbetsuppgifter som kan ske inom ramen för en koordineringsfunktion (t. ex. ansvar för register över existerande information från toxikologisk testning m. m.), samt tidsmässig och ekonomisk planering för uppbyggnad av en eventuell koordineringsfunktion.

Den osäkerhet som råder vad gäller framtida behov av toxikologisk testning (både omfattning och inriktning) gör det rimligt att verksamheten vid ett eventuellt koordineringscenter inleds i liten skala. Detta innebär även att utredningsarbetet, som torde föregå inrättandet, kan hållas på en tämligen översiktlig nivå.

Sveriges farmaceutförbund ställer sig tveksam till behovet av ett toxikologiskt institut. I Sverige utförs redan toxikologiska utvärderingar av tester vid de olika kontrollmyndigheterna och vissa institutioner (t. ex. IMM, Läkemedelsavdelningen, Arbetsmiljöinstitutet, Livsmedelsverket, FOA). Inom den svenska läkemedelsindustrin finns toxikologiska laboratorier på GLP-nivå. Enligt svensk lag är det industrins/företagens skyldighet att testa och dokumentera sina kemikalier, kemiska produkter och läkemedel samt att utföra och bekosta kompletterande tester om kontrollmyndigheten finner dokumentationen bristfällig. Det kan därför ifrågasättas om ett toxikologiskt institut skulle få andra avnämare i Sverige än den kemiska industrin. Farmaceutförbundet anser alltså att formerna för ett nordiskt samarbete bör utredas ytterligare med speciell hänsyn tagen till lagstiftning, redan befintliga resurser, finansiering och avnämARBEBEHOV inom de enskilda länderna innan ett gemensamt nordiskt toxikologiskt institut inrättas.

Svenska kemistsamfundet avstyrker förslaget av följande skäl:

1. En av de föreslagna institutets uppgifter skulle vara att utveckla nordiska system för att förhandsgranska "nya" kemiska ämnen. Antalet "nya" ämnen, som inte redan testats och granskats i andra länder i enlighet med de internationella regler som gäller inom t. ex. OECD och EG, torde dock vara så blygsamt att det inte kan motivera det föreslagna institutet.

2. Det i förslaget anförda behovet av testning åt nordiska hälso- och miljömyndigheter borde närmare redovisas innan det anförts som motiv. Det är således tveksamt om ett sådant behov verkligen föreligger, åtminstone för svenskt vidkommande. I stället bör myndigheterna kunna utnyttja de kommersiella testningslaboratorierna. Vidare erinras om Sveriges engagemang i OECD där det de facto finns en överenskommelse att de testresultat som framkommit i andra OECD-länder i försök som utförts i enlighet med OECD's guidelines och GLP (Good Laboratory Praxis) skall accepteras. Vidare kan erinras om de mycket kraftiga politiska och andra opinionsyttringar som finns mot onödig användning av försöksdjur för testningsändamål.

Vad som möjligen kan komma att behövas är tillgång till nya testnings-

och bedömningsmöjligheter med avseende på kemiska produkters potentiella skadeverkningar i den yttre miljön. Detta räcker dock ej för att motivera något institut i den mån detta överhuvud taget bör syssla med ekotoxikologiska frågor. De resurser som redan finns bör istället förstärkas på nationell bas.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade. Ett övervägande antal stödjer tanken på ett nordiskt institut medan övriga förordar antingen nationella eller vidare internationella lösningar. Lokalisering till Kuopio förordas av finländska remissinstanser, medan de flesta övriga vill ha en mer förutsättningslös utredning av ett eventuellt instituts lokalisering.

Utskottet noterar med tillfredsställelse, att ett utredningsarbete redan igångsatts inom ministerrådet. Sålunda beslöt ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (ÄK-M) i juni 1989 att upprätta en ad hoc arbetsgrupp för att genomföra projektet "Utredning om toxikologiskt samarbete" som är beslutad i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen. Finland har utsetts till ordförandeland och svarar för projektledning. Gruppens arbete skall bedrivas i samråd med berörda nordiska organ, i första hand med den nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning under ÄK-arbetsmiljö, arbetsgruppen för toxikologi under nordiska livsmedelsutskottet (PNUN) och ÄK-M:s kemikaliegrupp. Man har från Finlands sida uppmärksammat behovet att utveckla samarbetet när det gäller toxikologisk dokumentation om bekämpningsmedel och bekämpningsmedelsgruppen under kemikaliegruppen har därför skyndsamt fått utreda frågan om en bättre arbetsfördelning i denna fråga.

Utskottet noterar dock att medlemsförslaget utgår från en mer ambitiös forskningsnivå än det arbete som hittills igångsatts inom ministerrådet samt att majoriteten av remissinstanserna stöder tanken om samnordisk forskning om toxikologi medan remissinstanserna är delade vad beträffar placeringen av ett institut. Det är synnerligen viktigt att få till stånd nordiskt samarbete inom området eftersom man mellan EG och EFTA strävar till ömsesidigt godkännande av nya kemikalier. Då även den ekonomiska handlingsplanen jämte den s. k. Söderkommittén förutsätter samnordisk forskning i toxikologi är det viktigt att få till stånd en utredning i saken.

Utskottet anser det vidare naturligt att ta upp frågan om ett samlat nordiskt institut för toxikologisk forskning då det gäller uppgifter med en ambitionsnivå som ej kan åläggas enskilda företag och där nationella resurser torde vara delvis otillräckliga. Det är vidare en fördel från samhällets synpunkt att denna forskning äger rum i offentlig regi. Utskottet anser att institutets lokalisering måste undersökas på grundval av både befintliga expertresurser samt den regionala balansen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut.

Reykjavík den 25 februari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag

om inrättande av ett toxikologiskt institut

(Väckt av Mirja Ryyänen samt Claes Andersson, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Lilli Gyldenkilde, Anneli Jätteenmäki, Antero Kekkonen, Anna-Kaarina Louvo, Mats Nyby och Marjatta Väänänen)

I alla industriländer ställer man ökade krav på människans säkerhet. Produktionen av kemiska ämnen, avsiktligt eller inte, i samband med industrialiseringen, ökar snabbt även behovet att få olika ämnens säkerhet och deras risker undersökta. Detta har varit särskilt tydligt under de senaste tio åren beträffande läkemedel, bekämpningsmedel och tillsatsämnen i födan. Hos såväl allmänheten som myndigheterna finns tydligt ökade tryck att undersöka dessa mera ingående än tidigare. Detta kom synnerligen tillspetsat fram vid den s.k. IBT-skandalens efterdyningar, efter att det hade konstaterats att flera kommersiella laboratorier har gjort otillförlitliga toxicitetsundersökningar.

Det blir snart aktuellt att utvidga säkerhetsundersökningar även till andra ämnesgrupper än mediciner, bekämpningsmedel och tillsatsämnen i livsmedel som bör undersökas enligt lagen. Mycket uppenbart är att man i framtiden är tvungen att ännu grundligare testa många kemikalier som finns i arbetsmiljön. Det är också uppenbart att toxicitetsundersökning som företas i laboratorium kommer att krävas i framtiden åtminstone för större utsläpp i miljön. Sålunda begränsas toxicitetsundersökningarna i framtiden inte till sådan industri som producerar ämnesgrupper underkastade ovannämnda förhandskontroll. Även hela kemiska industrin och sådan industri som utsläpper stora mängder, såsom träförädlingsindustrin och energiproduktionen, måste bereda sig för sådana undersökningar.

Vid Nordiska rådets extrasession år 1988 behandlades ett ministerrådsförslag om nordiskt miljöprogram. Ministerrådet betonar i programmet att det skulle vara viktigt att inrätta harmoniserade rutiner för utvärdering av dokumentation om bekämpningsmedel. Enligt ministerrådet är det också viktigt att samordna bestämmelser för klassificering och märkning av kemiska produkter med hänsyn till hälsofarlighet. Av särskild vikt är arbete på områdena cancerframkallande, allergiframkallande och reproduktionsskadande effekt. Ministerrådet framhäver i programmet vidare att det är viktigt att utveckla nordiska system för förhandsgranskning av nya kemiska ämnen. Nordiska rådets social- och miljöutskott framförde i

sitt betänkande över ministerrådets miljöprogram att ett nordiskt institut för toxikologi borde inrättas för detta ändamål. De nordiska finansministrarna har även betonat vikten av toxikologiskt samarbete och i sin nya ekonomiska handlingsplan föreslår de att ett toxikologiskt institut bör inrättas i Norden. Enligt den ekonomiska handlingsplanen kunde ett sådant institut svara för bl. a. följande uppgifter: testning åt nordiska hälso- och miljömyndigheter, toxikologisk testningsservice åt nordiska företag samt riskbedömning angående kemikaliers hälso- och miljöeffekter.

Toxikologiska rutinundersökningar har i viss mån gjorts i alla läkemedelsfabriker och vid en del universitet i Norden. Läkemedelsindustrin gör dessa undersökningar emellertid enbart för eget bruk och vid universiteten har sådana undersökningar gjorts endast som biprodukter i anslutning till grundforskning. Företaget Scantox i Danmark är det enda privatägda laboratoriet för toxikologiska undersökningar.

I Finland påbörjade universitetet i Kuopio toxikologiska undersökningar i form av avgiftsbelagd service 1981. Koordineringen av denna verksamhet överflyttades 1984 till folkhälsoinstitutet, vilket som statlig forskningsanstalt har en mer permanent personal och den kontinuitet som verksamheten ovillkorligen förutsätter är därmed bättre tillförsäkrad. Det praktiska arbetet sker dock i en hög grad i samarbete med universitetet. I verksamheten deltar flera institutioner vid universitetet: den riksomfattande försöksdjurcentralen vid universitetet, farmakologiska och toxikologiska institutionen, patologiska institutionen, institutionen för klinisk kemi och vid behov även andra institutioner enligt forskningens karaktär.

Toxikologiska forskningsenheten har gjort undersökningar på uppdrag av myndigheter, läkemedelsindustri, kemisk industri och livsmedelsindustri. De flesta beställningar har gjorts av läkemedelsindustrin.

Flera toxikologiska undersökningar är mycket svåra att genomföra på grund av deras vidlyftighet och kostnader samt mycket noggranna internationella bestämmelser. Den till Kuopio förlagda toxikologiska forskningsenheten, som är ett gemensamt projekt mellan folkhälsoinstitutet och universitetet i Kuopio, är för tillfället det *enda* offentliga laboratorium i Norden som har förutsättningar att göra toxikologiska undersökningar på GLP-nivån (good laboratory practice) inom samtliga delområden inom toxikologisk forskning, inklusive karsinogena undersökningar. Om laboratoriets verksamhet förstärks skulle det ha goda möjligheter att göra detta även på samnordisk nivå åt myndigheterna i alla nordiska länder.

De nuvarande mycket stränga kvalitetskraven på toxikologiska undersökningar förutsätter att den enhet som gör dessa undersökningar är relativt stor. Detta är en följd av de skandaler på 1970-talet, då en del kommersiella laboratorier hade kompletterat sina forskningsresultat i samband med bristfälligt kontrollerade undersökningar. Av dessa skandaler följde regelsamlingar om utförandet av undersökningar. FDA:s regelverk i USA samt OECD:s regelverk är de mest kända av dessa.

- Med hänvisning till ovanstående hemställer vi,
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
- a) att inrätta ett nordiskt toxikologiskt institut samt
  - b) att utreda möjligheterna att förlägga ifrågavarande toxikologiska institut till universitetet i Kuopio i Finland i samband med den toxikologiska forskningsenhet som redan fungerar där och som till sina förutsättningar är unik i de nordiska länderna.

Helsingfors den 30 maj 1989

Mirja Ryyänen (K)

Claes Andersson (Skdl)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Antero Kekkonen (Sdp)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Marjatta Väänänen (K)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

(Medlemsförslaget väckt av Johan Buttedahl m. fl., se s. 613)

Remissyttranden, se supplement)

Utvalget har behandlet medlemsförslaget på sine møter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm.

1. Medlemsförslaget

Medlemsförslaget er framsatt den 22. august 1989.

I medlemsförslaget foreslås det at:

- Nordisk Råd skal arbeide for at Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) etableres som forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjørn, jerv, ulv og gaupe).
- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd oppretter et representativt Nordisk samarbeidsråd med rådgivende status overfor forvaltningsmyndighetene for iverksettelsen av Fennoskandia som felles forvaltningsregion for store rovdyr. Samarbeidsrådets første oppgave bør være å utarbeide et utkast til felles forvaltningsprogram.
- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd avsetter midler for å oppfylle intensjonene i medlemsförslaget.

Forslagsstillerne viser til at Nordisk Råd tidlig var i gang med debatt om utvikling av en felles nordisk forvaltning av store rovdyr. I perioden 1968–73 tok Nordisk Råd ved flere anledninger opp spørsmålet om et felles samarbeid for å sikre bestander av store rovdyr. Disse diskusjonene har hittil ikke ført til formalisert samarbeid, heter det.

Det pekes på at Fennoskandia i dag er et av få områder i verden som i et internasjonalt perspektiv fortsatt har bestander av store rovdyr. Dette til tross av at det har vært tildels sterk reduksjon av bestandene i området de siste 100 år. Reduksjonen skyldes først og fremst reguleringer og avskytinger som har vært utført for å beskytte befolkningens næringsvirksomhet. Men rovdirene har også i økende grad blitt presset ut av landskapet på

grunn av bl. a. bygging av fritidshus og turistanlegg og at brukergupper som jegere, sportsfiskere og fotturister øker i antall, heter det.

Forslagsstillerne anfører at den kunnskap som i dag finnes om rovdirenes biologi og økologi forteller at en forutsetning for rovdireartenes overlevelse og bevaring på lang sikt er at bestandene har et tilstrekkelig stort antall individer med en sammenhengende utbredelse.

Forslaget om at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion innebærer en økologisk og administrativ avgrensning av et Fennoskandisk flerbruksareal. Innenfor forvaltningsregionen bør myndighetene og interesseorganisasjonene samarbeide for å integrere levedyktige rovdirestammer i det miljø og den næringsvirksomhet som samfunnet til en hver tid ønsker, heter det.

For å dempe konfliktnivået i rovdireforvaltningen mener forlagsstillerne at det bør etableres nye og helhetstenkende samarbeidsråd som skal fungere som rådgivende organer for forvaltningsmyndighetene. Samarbeidsrådene bør etter forlagsstillerens mening opprettes på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, og bør bestå av representanter fra ulike interessegrupper.

Det pekes videre på at forvaltningsmyndighetene bør tilføres tilstrekkelige ressurser for å kunne etablere et godt hjelpeapparat når rovdire gjør skade.

Forslagsstillerne mener at et forvaltningspolitisk samarbeid om felles rovdireforvaltning i Fennoskandia i regi av Nordisk Råd vil gi de nordiske land økende internasjonal prestisje i miljø- og naturvernarbeidet.

2. Remissinstanser

Forslaget har åpenbart vakt særlig stor interesse i Norge, hvorfra det er kommet inn flere uttalelser fra foreninger o.l. som ikke er blitt bedt om å uttale seg.

Det er mottatt uttalelser fra følgende:

Nordiske

- Nordisk Kollegium for Viltforskning
- Nordisk Råds sosial- og miljøutvalg

Danmark

- Dansk Ornitologisk Forening

Finland

- Jord- och skogsbruksministeriet
- Länsstyrelsen i Lapplands län
- Finlands naturskyddsförbund

- Jägarnas Centralorganisation
- Suomen Biologian Seura Vanamo r.y.
- Ålands landskapsstyrelse
- Ålands Natur & Miljö r.f.

Island

Naturvernsrcadet

Norge

- Landbruksdepartementet
- Miljøverndepartementet
- Direktoratet for naturforvaltning
- Dyrenes Beskyttelse
- Foreningen Våre Rovdyr
- Norges Bondelag
- Norges Jeger- og Fiskerforbund
- Norges Naturvernforbund
- Norsk Entomologisk Forening
- Norsk Liga for Dyrs Rettigheter
- Norsk Zoologisk Forening
- Verdens Naturfond

Sverige

- Statens naturvårdsverk
- Lantbrukarnas riksförbund
- Lantbruksstyrelsen
- Föreningen våra rovdjur
- Naturskyddsföreningen
- Riksförbundet Skogsägarna
- Skogsstyrelsen
- Svenska Jägareförbundet
- Svenska Samernas Riksförbund

3. Remissuttalelser

3.1. Remissinstanser som helt eller delvis støtter medlemsforslaget

Nordiske

Nordisk Kollegium for Viltforskning ser det som positivt at det skapes et egnet forum for diskusjoner om en felles forvaltningsstrategi i Fennoskandia angående de store rovdynene.

Den beskrivelse som gis i medlemstorslaget av problematikken med de store rovdynene og motivene for et fennoskandisk samarbeide er ifølge NKV's bedømmelse korrekt.

Etter NKV's oppfatning ville det være meget verdifullt om Nordisk Råd samtidig kunne ta initiativ som kan lede til tilveiebringelse av nye ressurser for den forskning som kreves for rovdyrforvaltningen.

Etter NKV's mening er det sterke motiver for samordnede fennoskandiske forskningssatser som et ledd i samarbeidet om de store rovdyrene.

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet mener at medlemsforslaget om Fennoskandia som felles forvaltningsregion for store rovdyr i prinsippet er en god plan som det i og for seg er verdt å støtte, forutsatt at de spesielle omstendighetene i de enkelte landene tas i betraktning i tilstrekkelig grad.

Avdelingen for jakt og fiske konstaterer at forslaget til nordisk samarbeid og regionoppdeling som forberedes av forskerne på grunnlag av diskusjonene i Nordisk Kollegium for Viltforskning tilsvarer ovennevnte medlemsforslag.

Utviklingen og fortsettelsen av det nordiske samarbeidet på basis av allerede utformede planer skulle i den nåværende situasjon åpenbart være den mest hensiktsmessige, heter det. Det hevdes at man gjennom medlemsforslaget spesielt burde kunne påvirke at det allerede påbegynte samarbeidet skulle kunne få tilstrekkelige ressurser for rovdyrforskning, skadeserstatning og kostnader som et effektivt samarbeide krever.

Länsstyrelsen i Lapplands län hevder at det aktuelle initiativ om å foreslå å forbedre beskyttelsen av rovdyr gjennom et samarbeide mellom Finland, Norge og Sverige, er meget interessant.

Men det hevdes at siden forholdene er ytterst forskjellige i disse landene, vil det ikke være spesielt lett å gjennomføre bevaringen av rovdyr i fellesskap. Det framheves videre at det kunne være viktig å effektivisere samarbeidet med Sovjet, fordi nærheten av Sovjet også er en viktig faktor som virker inn på rovdyrenes antall og situasjon. Det presiseres at et felles forvaltningsprogram ikke må frata det enkelte land dets ansvar for å ivareta alle arter som naturlig finnes i landets fauna.

Jägarnas Centralorganisation støtter de tiltak som er omhandlet i medlemsforslaget. Når det gjelder sammensetningen av det foreslåtte samarbeidsorganet, anser JC at også det bør inkludere en representant for den forskning som gjennomføres ved viltforskningsinstituttet. Likeledes hevder JC at det er nødvendig med et intimt samarbeide med myndighetene og forskerne i Sovjet på dette området.

Norge

Norges Bondelag støtter medlemsforslagets hovedkonklusjon om nærmere formalisert forvaltnings-samarbeid mellom Norge, Sverige og Finland. Det vises i den forbindelse til at Nordens Bondeorganisationers Centralråd har laget en utredning som nærmere dokumenterer behovet for et slikt samarbeid.

Hovedfordelen ved en felles forvaltningsregion er at en oppnår minst mulig tap av genetisk variasjon blant rovdyra samtidig som konfliktnivået kan holdes under kontroll ved at delbestandene i de enkelte land ikke trenger å øke utover dagens nivå.

Norges Bondelag tror at de skisserte samarbeidsrådene med myndigheter og interesseorganisasjoner på nordisk og ulike nasjonale nivå kan bli et godt redskap for et dempet konfliktnivå og en bedret forvaltning. Et nordisk forvaltningsprogram bør imidlertid utarbeides av de nordiske lands fagekspertise i nært samarbeid med det Nordiske samarbeidsrådet.

Det presiseres at et felles forvaltningsprogram ikke må frata det enkelte land dets ansvar for å ivareta alle arter som naturlig finnes i landets fauna.

Norges Jeger- og Fiskerforbund er positive til forslaget. Det understrekes at Bernkonvensjonens bestemmelser om at hvert land har et selvstendig ansvar for å sikre bestanden av arter som hører inn under de respektive land, er viktig. For Fennoskandias del skal således hvert land bl. a. sikre biologisk sett levedyktige bestander av de store rovdyrartene. Når det gjelder ulv og til en viss grad bjørn synes etter NJFF's mening et forvaltningssamarbeid mellom Finland, Norge og Sverige å være riktig. Ikke minst på bakgrunnen av senere tiders forskning om genetisk levedyktighet, er et samarbeid mellom de nordiske land viktig, heter det.

Forslaget om samarbeidsråd på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå med representanter fra ulike interessegrupper, finner imidlertid NJFF ikke å kunne støtte. Forslaget kan føre til en overbyråkratisering som ikke fremmer forslaget's intensjoner.

Innenfor rammen for rovdyrforvaltningen må det også, iflg. forbundets mening, skje en fortløpende forskning- og forsøksvirksomhet. Da rovdyrforvaltningen er et såvel nasjonalt som nordisk anliggende, forutsetter NJFF at allmenne midler – ikke viltfondsmidler – blir brukt for å initiere og drive slik virksomhet.

NJFF forutsetter at artene skal beskyttes når bestandstørrelsen gjør dette forsvarlig. Jakten bør skje i form av lisensjakt etter mønster fra den svenske ordningen med bjørnejakt.

NJFF mener at på sikt bør all beskatning av de fire store rovdyrene i Fennoskandia skje iht. denne modellen, som gir en riktig forvaltning av viltstammene. For at Fennoskandia skal komme frem til ensartede regler for dette, er et nordisk samarbeidsråd nødvendig. Forvaltningen av de nå utryddelsestruede rovdyrartene må imidlertid gjennomføres etter gjeldende prinsipper for alle andre viltarter, – nemlig at viltarten i seg selv er en fornybar naturressurs som skal reguleres til passende nivå utifra ulike betraktninger.

Sverige

Lantbrukarnas Riksförbund tilstyrker hele medlemsforslaget. LRF anser at den forvaltningsplan som er utarbeidet av NBC, kan legges til grunn for vedtak i Nordisk Råd.

LRF krever at det legges stor vekt på å formulere forvaltningsregler som tar hensyn til at det er mennesker og næringsutøvere i utkantstrøk som får kontakter med disse rovdyrene. Hvordan disse arter kan overleve i framtiden blir avhengig av om forvaltningsreglene kan formuleres slik at de møter forståelse og blir respektert ute i bygdene, heter det.

Lantbruksstyrelsen tilstyrker at forslaget gjennomføres, forutsatt at alle berørte parter interesser såvidt mulig tilgodeses.

Det framholdes at en fortsatt rovdyrbestand utgjør en trussel mot enkelte dyreeieres økonomi og innebærer et avvik fra alminnelige prinsipper om tamdyrenes beskyttelse ut fra et dyrevernsynspunkt.

Skogsägarnas Riksförbund tilstyrker forslaget om at Fennoskandia bør etableres som felles forvaltningsregion, og at den forvaltningsplan som er framsatt av Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) legges til grunn for beslutning i Nordisk Råd.

Svenska Jägareförbundet innehar i prinsippet en positiv holdning til medlemsforslaget.

Ifølge SJ's mening er Bernkonvensjonens bestemmelser om at hvert land har et selvstendig ansvar for å sikre bestanden av dyrearter som hører hjemme der, av stor betydning.

Når det gjelder jerv og gaupe, burde hvert land i prinsippet kunne holde en akseptabel bestand, heter det. Når det gjelder ulv, og til en viss grad bjørn, synes det hensiktsmessig med et forvaltningssamarbeide.

Når det gjelder forslaget om samarbeidsråd på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, finner imidlertid SJ at dette kan føre til overbyråkratisering.

Etter SJ's mening må det innen rammen av rovdyrforvaltningen skje en fortløpende forsknings- og forsøksvirksomhet.

Föreningen Våra Rovdjur er positiv til tanken om at de tre aktuelle landene etableres som en felles forvaltningssone for store rovdyr. Det forutsettes dermed en samordning av lovgivningen i de tre landene, og at samme ansvar når det gjelder bevaring skal gjelde innen hele området. Foreningen er også positiv til at en allsidig sammensatt arbeidsgruppe utarbeider et utkast til et felles forvaltningsprogram.

3.2. Remissinstanser som ikke direkte uttaler seg for eller imot medlemsforslaget

Finland

Ålands landskapsstyrelse presiserer at de ikke direkt berøres av medlemsforslaget. Landskapsstyrelsen støtter alle tiltak som innen rammen av det internasjonale naturvernsamarbeidet vedtas for å sikre de store rovdyrenes framtidige overlevelsesmuligheter.

Sverige

Skogsstyrelsen finner det generelt hensiktsmessig at det vedtas effektive tiltak for å sikre bestanden av store rovdyr.

Svenska Samernas Riksförbund finner det vanskelig å avgi en endelig uttalelse om medlemsforslaget på nåværende tidspunkt. Det vises til at medlemsforslaget har store likhetsstrekk med den nasjonale rovdyrspolitikken i Sverige. SSR vil derfor først komme med sin uttalelse når Naturvårdsverket har lagt fram sin utredning.

3.3. *Remissinstanser som ikke støtter medlemsforslaget*

Nordiske

Nordisk Råds sosial- og miljøutvalg viser til at et forslag fra Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd, "Björn, järv, varg och lodjur i Norden – en presentasjon av Norge, Sverige og Finland som felles forvaltningsregion", ble forelagt for dette utvalget i januar 1989. I februar 1989 kom det inn en skrivelse fra de nordiske natur- og miljøvernorganisasjonene, som hevdet at ideen om en forvaltningsregion stred mot Bern-konvensjonens hovedprinsipp, som ikke kan tolkes dithen at landene fordeler ansvaret for beskyttelse av ulike dyrearter mellom seg, slik som bondeorganisasjonenes forslag innebar. Sosial- og miljøutvalget framholder at selv om man ikke gjenfinner denne forvaltningsideen i medlemsforslaget, anser man det for sannsynlig at den ligger bak tanken om en forvaltningsregion. På bakgrunn av den sterke kritikken som er kommet fra natur- og miljøvernorganisasjonene mot ideene om en forvaltningsregion, kan ikke sosial- og miljøutvalget umiddelbart støtte dette forslaget.

Derimot anser utvalget at spørsmålet om rovdirene i Norden bør utredes av en komité, som består av sakkyndige og representanter for de interesseorganisasjoner som er angitt i medlemsforslaget. Spørsmålet om utformingen av en eventuell felles forvaltningsregion bør undersøkes av denne komiteen, heter det.

Danmark

Dansk Ornitologisk Forening viser til sin skrivelse av 8. februar 1989 hvor de i samarbeid med Danmarks Naturfredningsforening og Green Peace – Danmark oppfordrer Nordisk Råd til ikke å støtte dette medlemsforslaget. Det vises i denne skrivelser til at Bernkonvensjonen anses som det viktigste redskap med hensyn til samarbeid for å bevare stammen av ville dyr i Europa. Det vises videre til at prinsippet i forslaget om å dele ansvaret for forvaltningen av de ville dyrene mellom Norge, Sverige og Finland er i strid med Bernkonvensjonen.

Finland

Finlands naturskyddsförbund kan ikke støtte de i medlemsforslaget foreslåtte tiltak. FN hevder at Finland og hvert enkelt av de øvrige landene i Fennoskandia selv må sørge for sine egne rovdyrstammer og gjøre dem livskraftige.

Suomen Biologian Seura Vanamo r.y. motsetter seg sterkt medlemsforslaget. Det vises til at forslaget åpenbart har sin bakgrunn i "Utredning om forvaltning av bjørn, jerv og ulv i Norge" som ble videresendt til Nordens Bondeorganisasjoners Centralråds (NBC) rovdyrutvalg. SBSV stiller seg undrende til forslaget i nevnte utredning om at det skulle skje en ansvarsfordeling mellom landene vis-à-vis de ulike store rovdyrene, slik at f.eks. Finland skulle ha hovedansvaret for forvaltningen av ulven. Dette er særlig merkelig, siden Finland ved ratifiseringen av Bernkonvensjonen har reservert seg nettopp i spørsmålet om ulven, heter det.

Etter SBSV's mening foreligger det behov for samarbeid mellom rovdyrforvaltning og rovdyrforskning i Finland, Norge og Sverige. Det er således ikke den type samarbeid som omhandles i medlemsforslaget det er behov for, heter det.

Ålands natur och miljö støtter ikke medlemsforslaget. Det hevdes at forslaget om felles rovdyrforvaltning som ble presentert av de nordiske bondeorganisasjonene i januar 1989 og som synes å ligge til grunn for det aktuelle medlemsforslaget, ikke utgjør noen grunn til et fortsatt samarbeid for å redde de truede rovdyrartene.

Island

Naturvernrådet hevder at forslaget om at Norge, Sverige og Finland i felleskap skal beskytte store rovdyr i Fennoskandia, at det opprettes et felles område, en felles bestand av hver dyreart og felles forvaltning i området er i strid med Bernkonvensjonens bestemmelser.

Naturvernrådet framhever at de foranstaltninger som foreslås vil kunne øke faren for utryddelse av dyrearter i denne verdensdelen. Naturvernrådet håper derfor at de islandske representantene på Nordisk Råds møter tar avstand fra dette forslaget.

Norge

Landbruksdepartementet påpeker at Bernkonvensjonen forplikter de land som har ratifisert konvensjonen til å ta vare på truede arter innenfor egne grenser. Det er derfor det enkelte lands egne myndigheter som må stå ansvarlig for at intensjonen i konvensjonen blir oppfylt. Dette ansvaret kan ikke splittes opp eller fordeles mellom flere land selv om det inngås samarbeidsavtaler om forvaltning av disse artene, heter det.

Landbruksdepartementet hevder videre at forslaget om å opprette nye samarbeidsråd på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå i tillegg til et Nordisk

samarbeidsråd synes unødvendig komplisert og formalistisk i forhold til den nytteeffekt en kan forvente av et slikt apparat.

Etter Landbruksdepartementets oppfatning er det av stor betydning at de myndigheter som har ansvar for forvaltning av rovdirene i de enkelte land etablerer samarbeid innenfor områder der dette vurderes som nødvendig og ønskelig. Slikt samarbeid er også etablert på enkelte områder.

Landbruksdepartementet er imidlertid tvilende til om det er hensiktsmessig å formalisere dette samarbeidet i et helt nytt samarbeidsråd som det her er foreslått. Dette kan virke unødig byråkratiserende. Dessuten kan det oppfattes som et forsøk på å innføre et apparat som skal kontrollere de avgjørelser som fattes av de nasjonale myndigheter. Det kan videre oppfattes som et forsøk på å fordele ansvaret for forvaltningen mellom de ulike land, og derigjennom være med på å pulverisere de nasjonale myndigheters ansvar.

Landbruksdepartementet konkluderer med at det allerede er nedsatt en arbeidsgruppe under Nordisk Ministerråd som skal vurdere behovet for en felles forvaltningsstrategi for store rovdyr i Norden. Departementet anbefaler derfor at forslaget oversendes embetsmannskomiteen for miljøvern under Nordisk Ministerråd for oppfølging og integrering i det forvaltnings-samarbeid som allerede eksisterer.

Miljøverndepartementet ser positivt på et utvidet nordisk samarbeid om rovviltforvaltningen, slik medlemsforslag A 895/j understreker. Som det påpekes i forslaget, er Fennoskandia i dag et av de få områder i verden som fortsatt har bestander av store rovdyr, og et nært samarbeid mellom Finland, Norge og Sverige er påkrevet for å bevare disse bestandene for fremtiden. Departementet kan videre støtte forslagets målsetting om å integrere levedyktige rovdyrbestander i det miljø og den næringsvirksomhet som samfunnet ønsker. Dette innebærer imidlertid ikke noen vesentlige endringer i den forvaltningsstrategi som er fulgt de senere år.

Et utvidet nordisk samarbeid om rovviltforvaltningen må, i likhet med det samarbeid som allerede eksisterer, legges opp innenfor rammene av Bern-konvensjonen og villtlovgivningen i de ulike landene, herunder den norske villtloven av 1981. Miljøverndepartementet vil understreke at et rasjonelt samarbeid må være basert på de bestående forvaltningsorganene i de enkelte land. Samtidig må forvaltningen i sitt arbeid holde nær kontakt med ulike organisasjoner og andre berørte parter. På denne bakgrunn kan departementet vanskelig se at det skal være behov for å opprette et nytt Nordisk samarbeidsråd.

Miljøverndepartementet henleder oppmerksomheten på det arbeid som allerede er igangsatt i regi av Nordisk Ministerråd vedrørende utredning av en felles forvaltningsstrategi for store rovdyr i Norden. Departementet vil derfor anbefale at medlemsforslaget oversendes embetsmannskomiteen for miljøvern under Nordisk Ministerråd for oppfølging og integrering i det forvaltningssamarbeid som allerede eksisterer.

Direktoratet for naturforvaltning understreker at flere av de store rovdyrartene i Norge har sin hovedutbredelse og sine beste bestander i grense-traktene. Dagens bestandssituasjon og interessemotsetningene ved forvaltningen av artene forutsetter et samarbeid over landegrensene. Det er derfor på nordisk nivå etablert et sett av ulike samarbeidsformer. De organer, utvalg, rutiner m. m. som er etablert, ivaretar allerede de samarbeidsoppgaver som er nødvendige. DFN hevder at nordisk samarbeidsråd i tillegg vil være et unødig byråkratisk ledd som vil kunne forsinke en smidig forvaltning. Det samme gjelder formaliserte regionale samarbeidsråd.

DFN hevder at det framlagte forslaget bygger på en interessegruppes oppfatning av hvordan en kan koordinere samarbeidet innen rovviltforvaltningen i Norden. Problemet er komplekst ikke minst av hensyn til å sikre den genetiske diversitet og ressurs, heter det.

Medlemsforslaget sier lite om hva som ligger i begrepet "felles forvaltningsregion". Nordisk Ministerråds naturverngruppe har imidlertid allerede igangsatt utarbeidelse av en felles forvaltningsstrategi for rovdirene i Norden. En slik strategi vil klargjøre behovet for en mere koordinert forvaltning av rovdyra. DFN mener at forslaget bør oversendes Nordisk Ministerråds naturverngruppe slik at det kan sees i sammenheng med det arbeid som idag allerede pågår.

Dyrenes Beskyttelse er av den oppfatning at intensjonen med forslaget er å gi de respektive nordiske landene hovedansvaret for de store rovdirene. Ulven skal leve i Finland (som i Bernkonvensjonen reserverer seg nettopp men hensyn til ulv), bjørnen i Sverige og jerven i Norge. Skulle ulven m. a. o. true bondeorganisasjonenes næringsinteresser, kan den utryddes med den begrunnelse at den hører hjemme i Finland, heter det.

Forslagen er i klar strid med Norges internasjonale forpliktelser slik de er formulert i Bernkonvensjonen, heter det.

Foreningen Våre Rovdyr går sterkt imot forslaget, som etter deres oppfatning kommer i strid både med norsk viltlovgivning og det internasjonale avtaleverk, Bernkonvensjonen.

Etter FVR's oppfatning er forslagsskrivet preget av store faglige svakheter. Det fremgår av uttalelsen at det ikke er riktig når det heter at diskusjonene i Nordisk Råd ikke har ført til formalisert samarbeid. FVR viser til at det er nedsatt et utvalg under Nordisk Ministerråd med mandat å koordinere rovdyrforvaltningen i Norden, det er bevilget penger, og det er kommet igang store forskningsprosjekter.

Det framholdes videre at det er en sannhet med store modifikasjoner når det sies at Finland, Sverige og Norge har sluttet seg til og ratifisert Bernkonvensjonen om vern av disse dyrearter, når Finland har tatt forbehold om både brunbjørn og ulv.

Når det i medlemsforslaget hevdes at: "Ingen av landene i Fennoskandia kan idag alene, ut fra en streng biologisk definisjon, sies å ha levedyktige

stammer av både brunbjørn, jerv, ulv og gaupe", er dette etter FVR's mening en stor faglig svakhet. For det første har man bare unntaksvis gode bestandsestimater for store rovdyr i de enkelte land. For det andre bygger denne påstanden kun på rent teoretiske modellberegninger, basert på strengt isolerte bestander. Det hersker imidlertid betydelig faglig uenighet om holdbarheten av disse beregninger. Med de kunnskaper man nå har om vandringskapasitet hos de store rovdyra i Skandinavia kan ingen rovdyrbestander her sies å være isolerte. Disse modellberegningene har derfor ingen praktisk verdi i rovdyrforvaltningen, mener FVR.

FVR viser videre til at det i forslagsskrivet heter: "Det at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion betyr ikke at Finland, Norge og Sverige skal betraktes som en restriktiv vernesone". FVR vil på det sterkeste poengtere at Bernkonvensjonens intensjon er at tre av de angjeldende arter som er oppført i konvensjonens vedlegg II nettopp skal underlegges et restriktivt vern, på grunn av utryddelsesfare. På denne punkt er forslaget et klart brudd på Bernkonvensjonen, hevdes det.

FVR viser også til at såvel Direktoratet for naturforvaltning som Miljøverndepartementet og Statens naturvernråd har avvist det planarbeid som forslaget bygger på. FVR opplyser at 50 nordiske natur- og dyrevernorganisasjoner har protestert på planene og bedt Europarådet fastholde Bernkonvensjonens prinsipper. Til dette har Bernkonvensjonens sekretariat i brev svart at det juridiske ansvar forblir hos den enkelte nasjon.

Foreningen Våre Rovdyr kan ikke se annet enn at et nordisk samarbeid i pakt med Viltloven og de internasjonale forpliktelser vi har ifølge Bernkonvensjonen allerede er etablert. Det skulle derfor etter deres mening ikke være noen grunn for å sinke det arbeid som er i gang.

Norges Naturvernforbund går mot medlemsforslaget. Det vises til at forslaget åpenbart har røtter i den "Utredning om forvaltning av bjørn, jerv og ulv i Norge" som ble utgitt av Landbrukets Utmarkskontor i juni 1986 og som etter initiativ av Norges Bondelag, ble videreført av Nordens Bondeorganisasjoners Sentralråds (NBC)'s Rovdyrutvalg. NBC's plan (oktober 1988) hadde som viktigste budskap å få vedtatt en ansvarsfordeling når det gjaldt de enkelte arter av store rovdyr innenfor en nordisk forvaltningsregion, hevdes det.

Det vises til at planen utløste en voldsom debatt. Til sammen 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner protesterte, ikke minst mot planens åpenbare forsøk på å bryte ned hva som var et av hovedprinsippene i Bernkonvensjonen, om at det enkelte land hadde ansvar for å opprettholde plante- og dyrelivet innenfor eget myndighetsområde.

NF er klar over at det ikke er NBC's plan fra oktober 1988 som er ute på høring. Det virker som om den massive motstanden fra naturvernhold har ført til en endret taktikk, heter det.

NF hevder at nærværende forslag til Nordisk Råd er fremmet av politi-

kere som må ha vært kjent med at NBC's plan tidligere også er imøtegått av offentlige norske organer (Statens Naturvernråd, Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning). Politikere har i denne saken etter NF's mening lyttet mere til næringsorganisasjoner som ikke kan antas å legge tilsvarende brede samfunnsvurderinger til grunn for sine meninger. Dette finner NF sterkt beklagelig.

For ikke å bli oppfattet som ensidige motstandere av bondenæringens interesser, vil Norges Naturvernforbund til slutt minne om at organisasjonen gjennom alle år har gått inn for romslige erstatnings- og kompensasjonsordninger når rovdyr gjør skade på bufe og tamrein.

Norsk Entomologisk Forening hevder at forslaget om en forvaltningsplan er en prinsippsak som berører vernearbeidet for alle truede dyre- og plantearter i Norden, også insekter og andre virvelløse dyr. Dersom Nordisk Råd nå vedtar en forvaltningsplan som innebærer at truede arter bare skal bevares aktivt i det eller de landene der bestanden er størst, vil alt senere vernearbeide lide av et slikt vedtak, heter det.

Norsk Liga for Dyrs Rettigheter protesterer på det sterkeste mot medlemsforslaget, som etter deres oppfatning både bryter mot Bernkonvensjonen og formålsparagrafen i den norske viltloven.

Norsk Zoologisk Forening viser til at store deler av forslagsteksten er referat fra en rapport som ble presentert av Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NCB) og som omhandler nevnte tema.

NZF hevder at rapporten som ble presentert av NBC inneholder store faglige svakheter og mangelfulle opplysninger. Dette bærer også forslaget til Nordisk Råd preg av, heter det. Det er ikke riktig når det hevdes at diskusjonene i Nordisk Råd om rovdyrforvaltning ikke har ført til samarbeid. Det pågår i dag et utstrakt samarbeid med hensyn til grunnleggende forskning på Skandinavias store rovdyr, og Nordisk Ministerråd har allerede nedsatt et utvalg som har som oppgave å koordinere forvaltningen av store rovdyr i Norden. NZF hevder at det knytter seg stor faglig uenighet om hva som er kravet til en levedyktig bestand. Her foreligger kun teoretiske modeller for bevaring av genetisk mangfold, og de anbefalinger som ligger til grunn for bestandsstørrelser er basert på bestander som er totalt isolert for innvandring fra andre bestander. Dette er ikke behandlet i NBC's rapport.

NZF hevder videre at forslaget om oppretting av Fennoskandia som én felles forvaltningsregion strider mot Bernkonvensjonens forpliktelser om at hver kontraherende part skal gi truede arter et strengt vern innen landets respektive grenser.

Etter NZF's mening er forslaget til Nordisk Råd om at Finland, Norge og Sverige ikke skal betraktes som en restriktiv vernesone med hensyn til vern av de store rovdyrartene i direkte strid med Bernkonvensjonens bestemmelser. NBC-rapporten legger opp til et prinsipp hvor forekomst av rovdyr skal tilpasses næringsinteressene. I henhold til Bernkonvensjonens

bestemmelser skal næringsinteresser være underordnet vernet av vill fauna, og de skal vike der hensynet til vern av truede arter krever det.

Det vises videre til at forvaltningen av vill fauna i Norge er underlagt Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning. Sistnevnte organ har et rådgivende kontaktutvalg med representanter for både næringsinteresser og andre samfunnsgrupper. Gjennom dette samarbeidsråd kan næringsinteressene allerede gjøre sitt syn gjeldende i spørsmål knyttet til forvaltning av truede rovdyr.

Norsk Zoologisk Forening anbefaler på det sterkeste at forslaget om å opprette Finland, Sverige og Norge som en felles forvaltningsregion for store rovdyr ikke sendes til Nordisk Råd for behandling. Det er svært uheldig dersom politikere legger frem forslag for Nordisk Råd som kan skape vanskeligheter for allerede eksisterende samarbeidsorganer og -rutiner, heter det.

Verdens Naturfond (WWF/Norge) ber om at ovennevnte medlemsforslag ikke fremmes for Nordisk Råd. Forslaget som er en direkte oppfølging av NBCs nordiske forvaltningsplan for store rovdyr, er etter WWFs mening en undergraving av Bern-konvensjonen, heter det.

Det vises til at det i forslaget står at: "Det at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion betyr ikke at Finland, Norge og Sverige skal ansees som en restriktiv vernesone." Bern-konvensjonens formål er imidlertid det motsatte, nemlig å gi truede arter et restriktivt vern i de enkelte land hvor de forekommer. WWF/Norge er også forundret over at forslaget fremmes utenom de statlige forvaltningsorganer som er Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning.

WWF er enig i at rovdyrbestandene må forvaltes i samarbeid med våre naboasjoner – men slikt samarbeid er for lengst opprettet, heter det. Avslutningsvis vil WWF bemerke at både Statens Naturvernråd, Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning har avvist prinsippet om fordeling av ansvarsforhold mellom nasjonene og prinsippet om en fennoskandisk forvaltningsenhet.

Sverige

Statens Naturvårdsverk kan ikke støtte forslaget om opprettelse av en ny form for samarbeidsråd, da det anses unødvendig. Det vises til at verkets eget arbeid med rovdyr innebærer både uformelle kontakter og praktisk samarbeid over grensene. Dessuten er det etablert faste samarbeidsgrupper. Naturvårdsverket nevner også at Nordisk Ministerråds naturvernsguppe har tatt initiativ til et prosjektarbeid som skal undersøke mulighetene for å øke samarbeidet om rovdyr i Norden.

SN går sterkt mot forslaget om at Fennoskandia skal utgjøre en felles forvaltningsregion. Det vises bl. a. til at Bernkonvensjonens Standing Committee i desember 1989 uttalte at grunntanken i all fauna- og flora-vernssamarbeid må være at hvert land skal ta ansvar for sine egne arter.

SN nevner til slutt at forskning vedrørende store rovdyr i Fennoskandia drives med utilstrekkelige midler. Hjelp fra Nordisk Råd i den forbindelse ville være velkommen, heter det.

Naturskyddsföreningen i Sverige anser at det er nødvendig med et økt samarbeide mellom Finland, Norge og Sverige for å få en fullgod beskyttelse for de fire store rovdyrartene og for å garantere deres overlevelse på lang sikt.

Foreningen anser imidlertid ikke at målet må være at Fennoskandia etableres som felles forvaltningsregion, ettersom dette kan føre til at de enkelte lands ansvar for de ulike artene minsker.

Foreningen anser tvert imot at det er svært viktig å slå fast prinsippet om de enkelte lands fulle ansvar for de truede artene som forekommer i de enkelte land. Av den grunn bør Nordisk Råd arbeide for at Finland i sin ratifikasjon av Bernkonvensjonen opphever unntaket for ulven, heter det.

4. Juridisk utvalgs synspunkter

Utvalget har merket seg at forslagsstillerne er opptatt av rovdyrenes utsatte stilling som følge av øket befolkning, utbygging av turistanlegg samt økt jakt og sportsfiske, og de interessekonflikter dette medfører.

Hovedtanken i medlemsforslaget går ut på å opprette samarbeidsråd på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, med representanter for myndighetene samt naturvernorganisasjoner, jord- og skogbruksorganisasjoner, reindriftsorganisasjoner og jegerorganisasjoner.

Forslagsstillerne synes å anta at tankene i forslaget står i overensstemmelse med Bernkonvensjonen om beskyttelse av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige livsområde.

Juridisk utvalg har merket seg at medlemsforslaget har vakt spesiell stor interesse i Norge, hvorfra det er kommet uttalelser fra flere interesseorganisasjoner som ikke direkte er blitt bedt om å uttale seg. Utvalget har forøvrig konstatert at det er delte meninger om medlemsforslaget.

Blant høringsinstansene synes det å gå et skille mellom på den ene siden bonde- og jegerorganisasjoner og tildels landbruksmyndigheter, som er positive til forslaget, og på den andre siden natur- og miljøvernorganisasjoner, som går til dels meget sterkt mot forslaget.

Utvalget har merket seg at enkelte av høringsinstansene framhever at forslaget er vagt formulert, og at det inneholder flere faglige svakheter. Utvalget kan være enig i at enkelte punkter i forslaget er vage. De faglige innvendingene synes velbegrunnet.

Utvalget har konstatert at flere av natur- og miljøvernorganisasjonene hevder at Nordens Bondeorganisasjoners Centralråds utredning "Björn, järv, varg och lodjur i Norden – en presentation av Norge, Sverige och Finland som gemensamt förvaltningsregion", ligger til grunn for forslaget. Disse organisasjoner hevder dessuten at ideen om en forvaltningsregion

strider mot Bern-konvensjonens hovedprinsipp, om at hvert enkelt land har ansvaret for vern om ulike arter. Dette ansvaret kan ikke fordeles mellom landene, som foreslått i NBCAs forslag, hevdes det.

Juridisk utvalg kan ikke se at denne forvaltningsideen direkte er uttrykt i medlemsforslaget. Men på bakgrunn av uttalelser fra enkelte av høringsinstansene, er det ikke usannsynlig at denne forvaltningsplanen ligger bak tanken om en forvaltningsregion.

Både forslagsstillerne og flere av høringsinstansene har understreket betydningen av et nært samarbeid om rovdyrforvaltningen i Norden. Utvalget er enig i dette synspunkt. Etter det utvalget erfarer, er det imidlertid allerede etablert et nordisk samarbeid på området i pakt med villtlov-givningen og de internasjonale forpliktelser som de nordiske land har etter Bern-konvensjonen. Utvalget vil således stille spørsmål ved behovet for nye samarbeidsorganer, som lett kan føre til økt byråkratisering.

På bakgrunn av den sterke kritikken som er kommet fra natur- og miljøorganisasjonene, både på formelt og saklig grunnlag, finner ikke utvalget å kunne tilstyrke forslaget. Etter utvalgets mening bør en i Nordisk Råd være varsom med å beslutte tiltak som kan tenkes å komme i strid med de enkelte lands internasjonale forpliktelser.

Juridisk utvalg kan imidlertid støtte forslaget fra enkelte høringsinstanser om at medlemsforslaget oversendes embetsmannskomiteen for miljøvern under Nordisk Ministerråd for oppfølging i det forvaltningssamarbeid som allerede eksisterer.

Juridisk utvalg kan etter dette ikke støtte medlemsforslaget, og skal innstille

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe i anledning av medlemsforslag A 895/j om Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) som felles forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjørn, jerv, ulv og gaupe).

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Formann

Lars Werner (vpk)

Reservasjon

Jeg vil peke på at de faglige utfordringene og konfliktene knyttet til rovdyrforvaltningen er av en karakter som bør aktualisere nordisk samarbeid. Jag anser at selve forvaltningsproblemet samt den påståtte konflikt mellom et nordisk samarbeid på dette felt og Bernkonvensjonen burde utredes nærmere.

Med henvisning til ovenstående foreslås

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd om å utrede utvidet nordisk samarbeid om forvaltningen av store rovdyr og å kartlegge om et slikt samarbeid er i strid med Bernkonvensjonen.

Stockholm, 30. januar 1990

Johan C. Løken (H)

Medlemsforslag

om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)

(Väckt av Johan Buttedahl samt Svein Alsaker, Harald Synnes, Karin Söder och Marjatta Väänänen)

Finland, Norge og Sverige er de land i Norden som har bestander av store rovdyr (brunbjörn, jerv, ulv og gaupe). Disse land betegnes samlet som Fennoskandia. Medlemsforslaget inkluderer ikke isbjörn, som er omfattet av annen internasjonal lovgivning.

Nordisk Råd var tidlig i gang med debatt om utvikling av en felles nordisk forvaltning av store rovdyr. I perioden 1968–73 tok Nordisk Råd ved flere anledninger opp spørsmålet om et felles samarbeid for å sikre bestander av store rovdyr. Disse diskusjonene har hittil ikke ført til formalisert samarbeid.

Det internasjonale press har økt for å bevare de store rovdyrartene i vår del av verden. Björn, jerv og ulv står oppført på listen over totalfredede arter i Europarådets konvensjon vedrørende vern av truede og sårbare planter og dyr (Bern-konvensjonen). Bernkonvensjonen pålegger hver Kontraherende Part å treffe de nødvendige lovgivnings- og administrative tiltak for å sikre et spesielt vern av de plante- og dyrearter som den omfatter. Gaupe er ikke tatt med på listen over totalfredede arter. Dette skyldes at denne art ikke anses truet i samme grad som de øvrige store rovdyr. I Norden har Finland, Sverige og Norge sluttet seg til og ratifisert Bernkonvensjonens hovedintensjoner.

Fennoskandia er i dag som nevnt et av få områder i verden som i et internasjonalt perspektiv fortsatt har bestander av store rovdyr. Dette på tross av at det har vært en tildels sterk reduksjon av bestandene i Fennoskandia de siste 100 år.

Reduksjonene skyldes først og fremst reguleringer og avskytninger som har vært utført for å beskytte befolkningens næringsvirksomhet. Rovdyrene har også i økende grad blitt presset ut av landskapet på grunn av bl. a. bygging av fritidshus og turistanlegg og at brukergrupper som jegere, sportsfiskere og fotturister øker i antall.

Det totale press på utmarksområdene er fortsatt økende. Ingen av landene i Fennoskandia kan i dag alene, ut fra en streng biologisk definisjon,

sies å ha *levedyktige* bestander av både brunbjørn, jerv, ulv og gaupe. Oversikten over bestandsstørrelse og utbredelse viser derimot at Fennoskandia som felles region har levedyktige bestander av alle fire artene. Den kunnskap som i dag finnes om rovdyrernes biologi og økologi forteller at en forutsetning for rovdyrartenes overlevelse og bevaring på lang sikt er at bestandene har et tilstrekkelig stort antall individer med en sammenhengende utbredelse.

Det at Fennoskandia etableres som en felles forvaltningsregion betyr ikke at Finland, Norge og Sverige skal betraktes som en restriktiv vernesone. Forslaget innebærer en økologisk og administrativ avgrensning av et Fennoskandisk flerbruksareal. Innenfor forvaltningsregionen bør myndighetene og interesseorganisasjonene samarbeide for å integrere levedyktige rovdyrstammer i det miljø og den næringsvirksomhet som samfunnet til en hver tid ønsker. Primærnæringsenes utøvere, friluftsfolk og rovdyr skal i prinsippet leve side om side.

For å dempe konfliktnivået i rovdyrforvaltningen er det nødvendig å bedre kommunikasjonen mellom ulike interessegrupper. Et første mål bør være å etablere nye og helhetstenkende samarbeidsråd som skal fungere som rådgivende organer for forvaltningsmyndighetene. Samarbeidsrådene bør opprettes på lokalt, regionalt, nasjonalt og nordisk nivå, og bør bestå av representanter fra ulike interessegrupper.

Et Nordisk Samarbeidsråd bør være sammensatt av en representant fra myndighetene og følgende interessegrupper i hvert land:

- Naturvernorganisasjoner
- Jord- og skogbruksorganisasjoner
- Reindriftsorganisasjoner
- Jegerorganisasjoner

De indre forhold i hvert land er tildels svært forskjellige. Hvordan samarbeidsrådene skal sammensettes på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå og hvor mange samarbeidsråd myndighetene ønsker å etablere, bør derfor avgjøres i det enkelte land.

I tillegg til å etablere samarbeidsråd, bør forvaltningsmyndighetene tilføres tilstrekkelige ressurser for å kunne etablere et godt hjelpeapparat når rovdyr gjør skade.

Et forvaltningspolitisk samarbeid om felles rovdyrforvaltning i Fennoskandia i regi av Nordisk råd vil gi de nordiske land økende internasjonal prestisje i miljø- og naturvernarbeidet.

Med henvisning til ovenstående foreslås det at:

- Nordisk Råd skal arbeide for at Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) etableres som forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjørn, jerv, ulv og gaupe).
- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd oppretter et representativt Nordisk samarbeidsråd med rådgivende status overfor forvaltningsmyndighetene for iverksettelsen av Fennoskan-

dia som felles forvaltningsregion for store rovdyr. Samarbeidsrådets første oppgave bør være å utarbeide et utkast til felles forvaltningsprogram.

- Nordisk Råd anbefaler at Nordisk Ministerråd avsetter midler for å oppfylle intensjonene i medlemsforslaget.

Oslo, 22. august 1989

Johan Buttedahl (Sp)

Svein Alsaker (KrF)

Harald Synnes (KrF)

Karin Söder (c)

Marjatta Väänänen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet

(Medlemsförslaget väckt av Grethe Lundblad m. fl. se s. 631

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Stockholm den 30 januari och i Reykjavík den 25 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska ministerrådet utformar ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom speciella arbets- och utbildningserbjudanden åt ungdomar i åldrarna 16–24 år.

Förslagsställarna noterar, att arbetslösheten varierar mycket mellan de nordiska länderna, men att ett gemensamt drag är att ungdomsarbetslösheten är högre än den genomsnittliga arbetslösheten. Det måste betecknas som bekymmersamt att nordisk ungdom skall möta större svårigheter att finna sin plats på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden än andra åldersgrupper. Därför borde man, utöver de möjligheter som finns att anvisa arbete i annat nordiskt land göra en samlad insats för att underlätta ungdomarnas inträde på en arbetsmarknad, där stor konkurrens råder. Man kan t. ex. utforma speciella yrkesutbildningsmöjligheter, ge alla ungdomar en anställningsgaranti med rätt till halvtidsarbete inom privat näringsliv eller hos offentliga arbetsgivare (ett system som i Sverige kallats "att arbeta i ungdomslag"), eller ordna inskolningsplatser inom privata sektorn med visst statligt bidrag till lönekostnaderna.

Förslagsställarna påpekar att det säkert finns många arbetsinsatser som behövs inom vård- och servicesektorn, men som av sparsamhetsskäl ej utförs, samtidigt som stora summor måste utbetalas som bidrag till arbetslösa ungdomar. Att ersätta bidrag med betalt arbete ger ungdomen en

bättre känsla av människovärde och samhällsnytta, som kan vara avgörande för deras utveckling.

Förslagsställarna menar, att de nordiska välfärdsstaterna inte bör acceptera att många ungdomar börjar sitt vuxenliv med att gå arbetslösa. När man skapat en gemensam arbetsmarknad och gemensamma regler för ekonomiskt stöd till arbetslösa borde man också skapa regler för aktiva insatser för att ge ungdomar som slutat skolan ett arbete. Redan i Helsingforsöverenskommelsen antyds behovet av att ytterligare utveckla den gemensamma arbetsmarknaden och att samordna arbetsförmedling och yrkesvägledning samt att samordna lagstiftning på området, där det ter sig ändamålsenligt.

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Norden

Nordens fackliga samorganisation

Danmark

Socialministeriet

Dansk Ungdoms Fællesråd

Finland

Finlands svenska kommunförbund

Finlands Ungdoms Förbund

Island

Socialministeriet

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet

Landsrådet for norske ungdomsorganisationer

Sverige

Socialstyrelsen

Arbetsmarknadsstyrelsen

Universitetet i Linköping

Socialhögskolan

Landstingsförbundet

Svenska kommunförbundet

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer

2.2 Remissinstanser som är positiva till förslaget, men tillfogar egna synpunkter och förslag angående extra utredning, uppläggning m. m.

Norden

Nordiska akademikerrådet

Danmark

Arbejdsministeriet
Undervisningsministeriet
Landsorganisationen
Kommunernes Landsforening

Finland

Arbetsministeriet
Social- och hälsovårdsministeriet
Finlands stadsförbund
Finlands kommunförbund
Akava
Ålands landskapsstyrelse

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet
Arbeidsdirektoratet

Sverige

Skolöverstyrelsen
Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)
Arbetslivscentrum
Göteborgs universitet

*2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget**Danmark*

Dansk arbejdsgiverforening

Finland

Arbetsgivarnas Centralförbund
Affärsarbetsgivarnas Centralförbund

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet

Sverige

Svenska arbetsgivareföreningen

*2.4 Remissinstanser som ej tar ställning till förslaget**Danmark*

Amtsrådsforeningen

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS) finner det självklart en mycket viktig uppgift att råda bot mot ungdomsarbetslösheten. Detta bör så långt

långt som möjligt ske inom ramen för ordinarie arbetsmarknadspolitik. Att utveckla den offentliga arbetsmarknadsservicen, såsom yrkesvägledning och arbetsförmedling, så att den intresserar ungdom och motsvarar deras krav och behov måste därför vara ett viktigt mål. NFS är allvarligt oroad för att ungdomsarbetslösheten skall börja breda ut sig, vilket för närvarande sker i Danmark. Skall en varaktig lösning på problemet med ungdomsarbetslöshet uppnås måste den ordinarie arbetsmarknaden utformas så att den även inrymmer den yngre arbetskraften.

Det är vidare enligt NFS mening viktigt att man förbättrar kontakterna mellan skolor och arbetsliv så att ungdomarnas övergång däremellan inte leder till arbetslöshet.

Socialministeriet i Danmark ger en redogörelse för föreslagen lagstiftning och anser att ett nordiskt handlingsprogram kan ge tillfälle att analysera vidtagna åtgärder och erfarenheter, t. ex. av samarbete mellan myndigheter, fackföreningar och arbetsgivare. Försök med arbetsmarknads-mässig utväxling av unga bidragsmottagare, ev. inom ramen för Nordjobb, kan övervägas.

Dansk Ungdoms Fællesråd anser att den alltför höga ungdomsarbetslösheten är pedagogiskt och socialt farlig, då den medför att många unga blir vuxna utan att få ett naturligt förhållande till arbete. En stor del av 80-talsgenerationen har stått utanför det produktiva livet och det blir problem att någonsin anpassa dem igen.

DUF accepterar "sysselsättningsgaranti" men är ej intresserad av "halvtidsarbete". Förutom att den har sin bakgrund i stagnerande ekonomi och brist på arbete, är ungdomsarbetslösheten ett strukturellt problem — vem säger att det just är de unga som skall vara "bänkvärmare" när produktionen körs på sparlåga. Ungdomsarbetslösheten kan bara lösas genom en samordning av arbetsmarknads-, social- och utbildningspolitiken, som innehåller åtminstone följande:

1. alla unga ges rätt till kompetensgivande utbildning,
2. alla unga säkras arbetserbjudande efter påbörjad eller prövad utbildning. Hit hör också åtgärder för att motivera och vägleda unga,
3. unga skall ha skyldighet att ta emot erbjudande om utbildning eller arbete, när det finns flera olika rimliga erbjudanden,
4. kombinerade utbildnings- och sysselsättningsprojekt skall initieras, eventuellt genom offentlig produktion.

Finlands svenska kommunförbund instämmer i förslagsställarnas betoning av vikten av att omvandla ekonomiskt bidrag till ersättning för utfört arbete eller studiestöd, vilket också legat till grund för olika nationella sysselsättningsprojekt. I praktiken har det dock visat sig svårt att uppnå de mål man strävat efter, vilket arbetslöshetsprocenten för ungdom visar. Förbundet anser att de utgångspunkter medlemsförslaget bygger på är riktiga och stöder därför förslaget om att även inom Nordiska ministerrådet utforma ett program för att minska ungdomsarbetslösheten i de nordiska länderna.

Finlands Ungdoms Förbund anser det viktigt att skrida till de åtgärder som framförs i medlemsförslaget.

Socialministeriet i Island uttrycker, trots att man ej företagit någon särskild undersökning av ungdomsarbetslösheten i Island, oro för att den kan vara uppåtgående inte minst mot bakgrund av den allmänt förvärrade situationen på arbetsmarknaden de senaste månaderna. Det är en maktpåliggande uppgift att reagera med målvmedvetna insatser, bl. a. arbets- och utbildningserbjudanden.

Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge tillstyrker starkt förslaget.

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU) understryker särskilt betydelsen av att få ungdom och ungdomsorganisationer in i arbetet med ett nordiskt program. LNU hänvisar till konkreta åtgärder i sitt ungdomspolitiska program.

Socialstyrelsen i Sverige fastslår bl. a. att ungdomsarbetslösheten i Sverige fortsatt är ett stort samhällsproblem, att den är mer utbredd bland invandrarungdomar än bland andra ungdomar, att unga kvinnor har en svagare ställning på arbetsmarknaden än andra, att det är vanligare att arbetarklassbarn blir arbetslösa än medelklassbarn och att det finns stora regionala skillnader i utbredningen av ungdomsarbetslösheten. Även om ungdomsarbetslösheten sjunkit under de senaste åren är den högre än för övrig arbetskraft. Vidare visar en aktuell utredning, att medan antalet ungdomar i uppföljningsarbetet minskat under den senaste 4-årsperioden har andelen ungdomar med psykosociala problem ökat kraftigt. Också andelen med invandrar- eller flyktingbakgrund har ökat. Många av ungdomarna har stora behov av såväl undervisning i basämnen som socialt och psykologiskt stöd. Utan kvalificerade och uthålliga insatser riskerar dessa ungdomar att bli förlorare på den framtida arbetsmarknaden.

Höga krav kommer att ställas på arbetskraften vad gäller kompetens och förmåga till flexibilitet i arbetslivet. Ungdomar med adekvat utbildning och stabil social bakgrund kan se fram emot goda utsikter på arbetsmarknaden. Samtidigt är risken för fortsatt utslagning av ungdomar med bristande kvalifikationer och social utsatthet betydande.

Därför anser socialstyrelsen det viktigt att samhällets erbjudanden till och insatser för arbetslösa ungdomar inte är passiviserande och inte onödigtvis "låser in" den unge i någon form av skyddad sysselsättning. Enligt socialstyrelsens mening bör målet för samhällets insatser vad gäller ungdomsarbetslösheten på lång sikt vara att utveckla unga människors kompetens. Detta mål vinner på att betraktas ur ett nordiskt perspektiv.

Arbetsmarknadsstyrelsen beskriver sitt program mot ungdomsarbetslöshet, som innefattat både skol- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

- Gymnasieskolan har byggts ut kraftigt för att ge plats åt alla 16- och 17-åringar; målet är att alla ungdomar under 20 år ska kunna erbjudas gymnasial utbildning.
- En ungdomsgaranti har utvecklats, som tillförsäkrar alla ungdomar under 20 år arbete eller utbildning.

– Särskilda insatser görs också för ungdomar i åldern 20–24 år, som inte fått fotfäste på arbetsmarknaden.

Styrelsen noterar att när kritik framförts mot den s. k. sysselsättningsgarantin har de positiva omdömena övervägt, utifrån insikten om arbetets betydelse: arbete fyller inte bara uppgiften att ge försörjning, det ger tillvaron struktur, skapar sociala relationer, bidrar till personlig utveckling och social status. Även om många ungdomar idag har delvis annan uppfattning om arbetets värde än äldre generationer vill de flesta ha ett arbete. Att inte kunna få det kan bli destruktivt speciellt för ungdomar som redan har det svårt.

Därför har ungdomsplatser tillsammans med vägledningsinsatser varit den viktigaste åtgärden för skolans uppföljning av de många tusentals 16–17-åringar som inte fortsatt till eller fullföljt gymnasieskolan p. g. a. vantrivsel eller tidigare misslyckanden i skolan. Också ungdomslagen har haft en funktion liknande ungdomsplatserna – att ersätta sysslöshet med betalt arbete som kan ge nya erfarenheter och kunskap om den egna förmågan. Särskilt för handikappade ungdomar har ungdomslagen varit en möjlighet att få pröva både ett och flera arbeten som dessa ungdomar annars inte så lätt skulle ha fått tillträde till.

Ungdomsprogrammet har påskyndat arbetarförmedlingens metodutveckling.

Olika gruppaktiviteter tillkom för att lära ungdomarna hur man söker jobb – ungdomar i ungdomslag kallades till sådana, och idag skall jobb-sökaraktiviteter erbjudas alla arbetslösa under 20 år. Den sysselsättningsåtgärd som haft störst omfattning, ungdomslagen, har ersatts med inskolningsplatser som bättre svarar mot dagens behov. Ökad efterfrågan på arbetskraft och minskade ungdomskullar har motiverat denna förändring.

Ett nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten kan rimligen inte förväntas omfatta samma åtgärder i alla de nordiska länderna, eftersom förhållandena varierar. Ett sådant program bör dock kunna ge uttryck för en samsyn på ungdomsarbetslösheten och på hur den kan motverkas genom såväl utbildnings-, arbetsmarknads- som socialpolitiska insatser.

Landstingsförbundet har ställt sig positivt till den nya ungdomsgarantin som infördes i Sverige 1989 i samband med att ungdomslagen upphörde. Ungdomsgarantin innebär bl. a. inrättande av inskolningsplatser. En av de bakomliggande tankarna är att ungdomar som får en bra inskolning och ett positivt mottagande på inskolningsplatser kommer att vara intresserade av fortsatt arbete t. ex. inom hälso- och sjukvård. Vad gäller sin egen sektor påpekar förbundet, att rekryteringen till hälso- och sjukvård mest sker bland ungdomar, som genomgått vårdlinjen. Den satsning som sker på en treårig omvårdnadslinje bör dels leda till högre kompetens bland de anställda dels till att fler ungdomar söker till linjen. En förlängd utbildning kan dock ge tillfälliga rekryteringsproblem. Det kan även för svenskt vidkommande vara av stort värde att speciella insatser planeras mot

bakgrund av en eventuell ungdomsarbetslöshet vid en kommande konjunkturavmattning. Särskilda insatser kan därvid bli aktuella för de unga kvinnorna p. g. a. deras svagare ställning på arbetsmarknaden.

Svenska kommunförbundet påpekar att ungdomsgarantin innebär att ungdomarna i första hand får den vanliga servicen från arbetsförmedlingen under tre veckor. De ungdomar som därefter fortfarande är utan arbete alternativt inte stimulerats till utbildning skall omfattas av jobbsökar- och vägledningsaktiviteter. De som efter sju veckor fortfarande ej fått arbete erbjuds sådant i form av inskolningsplats alternativt särskild inskolningsplats.

Ett utbyte av erfarenheter vad gäller åtgärder för att komma tillrätta med ungdomsarbetslösheten i de nordiska länderna finner förbundet angeläget. Däremot är det tveksamt om arbetsmarknaden och arbetskraftsefterfrågan är så likartad i de nordiska länderna att speciella arbets- och utbildningserbjudanden åt ungdomar i åldrarna 16–24 år bör utformas gemensamt.

Stockholms universitet – socialhögskolan påpekar, att arbetslösheten brukar vara högre bland ungdomar och bland den äldre arbetskraften, något som inte gör det mindre angeläget att vidta åtgärder för att nedbringa arbetslöshet och utslagning även bland dessa grupper. Förslaget om ett nordiskt program kan i bästa fall bli en förebild vid en tidpunkt då det europeiska samarbetet kan förväntas bli utbyggt. Socialhögskolan har under en stor del av 80-talet arbetat med forskning rörande ungdomsarbetslöshet och pekar på vikten av att ett nytt åtgärdsprogram bygger på en vetenskaplig utvärdering av de olika program som under 80-talet prövats i de nordiska länderna. Vidare bör ett eventuellt nordiskt program göras till föremål för en vetenskaplig uppföljning.

Universitetet i Linköping, Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning (UFO-L) finner alla initiativ lovvärda som tas för att minska ungdomsarbetslösheten. Utbildning är därvid ofta den bästa enskilda faktorn. Ett nordiskt utbildningsprogram skulle dessutom kunna ge den effekten att det ökar den nordiska förståelsen.

Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer pekar på rörlighetsfaktorer inom Norden som ett sätt att påverka problemet. Att unga människors möjlighet till arbete inom hela Norden underlättas och uppmuntras är mycket viktigt. Ett sådant arbete görs redan idag genom projekten Nordjobb och Nordpraktik, men detta skulle kunna utvidgas, t. ex. genom större samarbete mellan nordiska arbetsförmedlingar.

2.2 Remissinstanser som är positiva till förslaget, men tillfogar egna synpunkter och förslag angående extra utredning, uppläggning m. m.

Nordiska akademikerrådet (NAR) erinrar om att nyutexaminerade från universitet och högskolor som inte får arbete efter examen, blir i en del nordiska länder utan arbetslöshetsdagpenning eller motsvarande, eftersom

ett sådant stöd ofta är anknutet till tidigare arbetsinkomster. För de nordiska samhällena är det ytterst viktigt att få välutbildad arbetskraft. Men de långa utbildningarna får ett sämre samhällsstöd än andra ungdomsgrupper. Därför föreslår akademikerrådet ett program för att i de nordiska länderna minska arbetslösheten bland unga. Åtgärderna bör även omfatta nyexaminerade över 25 år, samt åtgärder för att underlätta praktikantutbyte i Norden. NAR anser att detta förutsätter satsningar på samnordisk arbetsförmedling för långtidsutbildade över de nordiska gränserna.

NAR vill också föreslå att Nordiska rådet tar initiativ till en samordning av den nordiska lagstiftningen så att arbetslösa nyexaminerade i alla nordiska länder får rätt till dagpenning eller motsvarande utan hänsyn till tidigare arbetsinkomster.

Arbejdsministeriet i Danmark välkomnar initiativ som medverkar till att minska ungdomsarbetslösheten, i synnerhet de som bidrar till att ge de unga kvalifikationer, också i form av ett samnordiskt program. Vid genomförandet av ett sådant program bör man dock ta hänsyn till nationella problem som de stora skillnaderna i ungdomsarbetslöshetens omfattning och åldersfördelning, nationella kvalifikationsbehov m. m.

Undervisnings- og Forskningsministeriet delar oron för ungdomsarbetslösheten men har betänkligheter emot de i medlemsförslaget angivna åtgärderna som anställningsgaranti och inskolningsplatser i privata sektorn med statsbidrag till lönen. Istället bör en rekommendation gå ut på att ungdomsarbetslösheten i Norden bör lösas genom en gemensam insats av ländernas och arbetsmarknadens parter.

Landsorganisationen i Danmark ser med stort allvar på den höga ungdomsarbetslösheten, som motsvarar ca. 21 % av den totala arbetslösheten i Danmark. Även gruppen 25–29 år är hårt drabbad av arbetslöshet till följd av den långvariga och höga arbetslösheten i Danmark. De motsvarar 18 % av den totala arbetslösheten. Därför förordnar LO starkt att ministerrådet utarbetar ett aktivt program både för 16–24-åringar och 25–29-åringar, baserat på aktiva utbildningsinitiativ, kombinerat med arbetserbjudanden, särskilt i den privata sektorn. LO kan sålunda inte acceptera en anställningsgaranti med rätt till halvtidsarbete, som enligt dess uppfattning inte löser de ungas problem.

Kommunernes Landsforening i Danmark understryker behovet av en ordning, enligt vilken unga under 20 år deltar i en ungdomspraktik hos privat eller offentlig arbetsgivare. Landsforeningen föreslår en praktikordning enligt följande huvudprinciper:

- alla omfattas från första dagen, men kommunernas plikt att erbjuda praktik träder först i kraft senast två månader efter första hänvändelsen,
- erbjudandet bör avse praktik på full tid med inlagd utbildning.

Arbetskraftsministeriet i Finland anser att man i Finland utvecklat och håller på att utveckla sådana utbildnings- och sysselsättningsåtgärder, som kvantitativt skulle räcka till placering av unga åldersgrupper. Problemet gäller dock framför allt de unga, som är osäkra eller orealistiska om sina målsättningar, eller som har svårt att motivera sig till ett relativt uniformt utbildningssystem. Erfarenheterna visar att en del av ungdomarna behöver skraddarsydd eller andra alternativ som kompletterar normala utbildningsvägar och som ger erfarenhetsunderlag för planering av karriären. Dessutom behöver dessa unga fast handledning och stöd t. ex. förberedelsekurser till arbetsmarknadsutbildning.

Ministeriet finner medlemsförslaget så allmänt utformat att det är för tidigt att exakt ta ställning till det. Motiveringarna är välgrundade och erfarenhetsutbyte av utbildnings- och arbetskraftspolitiska frågor borde intensifieras mellan de nordiska länderna. Först måste dock projektets målsättningar och graden av bundenhet klarläggas mera exakt dvs. om det är fråga om

- a) ett uppföljningssystem, som ger kunskap och erfarenheter som varje nordiskt land kan tillämpa som det själv anser bäst,
- b) ett målprogram, som integrerar i överenskommen utsträckning nationella mål- och åtgärdsprogram,
- c) ett utbildnings- och arbetskraftspolitiskt program för unga, vars målsättningar och åtgärdsprogram i stor utsträckning är gemensamma för alla nordiska länder.

Social- och hälsovårdsministeriet anser det onödigt att utarbeta ett enhetligt program som koncentreras enbart på sysselsättningen. På basen av de nuvarande erfarenheterna kan dessutom konstateras att utbudet av arbete och utbildning i och för sig inte är ett tillräckligt sätt att lösa ungdomsarbetslöshetsproblemet, utan frågan har mer omfattande strukturella kopplingar i samhället. Då flera projekt i samma ärende är aktuella i de enskilda nordiska länderna, borde resultaten av dessa projekt kartläggas och först därefter bedömas, om det är nödvändigt att uppgöra ett samnordiskt program på en bred bas, såsom föreslagits i medlemsförslaget.

Finlands Stadsförbund anser det i praktiken orealistiskt att försöka uppgöra ett gemensamt program mot ungdomsarbetslöshet för alla nordiska länder. Politiken utformas på nationell basis och metoderna kommer att allt oftare väljas lokalt. Förbundet ställer sig sålunda inte bakom förslaget om att utforma programmet utan en viss reservation. Om programmet emellertid i stället för att enbart vara en deklaration skulle vara praktiskt och erbjuda nya synvinklar, metoder och möjligheter att sysselsätta de unga utan att till exempel utöka de finska städernas förpliktelser, förordar även Stadsförbundet förslaget om att utforma ett dylikt program.

Finlands kommunförbund anser, att beredningen av det nordiska sysselsättningsprogrammet för ungdomen i princip kan understödjas. Programmet bör dock vara verklighetsnära och basera sig på lokala lösningsmöjlig-

heter. Förbundet anser, att kommunernas ekonomiska insats i Finland redan är tillräcklig i fråga om sysselsättningen av unga. Det är alltså inte anledning att öka kommunernas ekonomiska börda utöver den nuvarande nivån. I programmet borde man sålunda fästa särskilt avseende vid hur privatsektorns andel av sysselsättningen av unga kunde utökas, i stället för arbetsplatser som med sysselsättningsmedel ordnas inom den offentliga sektorn.

AKAVA understöder att uppmärksamhet fästes på en minskning av ungdomsarbetslösheten genom en effektivisering av arbets- och utbildningsutbudet för ungdomar. Det är viktigt att fästa uppmärksamhet på en förbättring av möjligheterna till och förutsättningarna för praktisering i såväl hemlandet som utomlands. Internationell praktisering och skaffandet av arbetserfarenheter bör ökas genom att bl. a. de samnordiska praktikantutbytesprogrammen effektivieras.

AKAVA föreslår att åldersgränsen 25 år inte skall användas som en inskränkande faktor beträffande åtgärder för befrämjande av övergången till arbetslivet.

Ålands landskapsstyrelse anser att programmet bör utformas så att det inte blir ett parallellsystem till de normala arbets- och utbildningsmöjligheterna för ungdomarna. Extra sysselsättningsåtgärder bör ej vidtagas innan man prövat de normala vägarna att erhålla lämpligt arbete eller lämplig utbildning.

Kommunal- og arbeidsdepartementet i Norge anser att ett nordiskt projekt kan vara nyttigt för att klargöra vilka utbildningsformer som ger bäst effekt och ger ungdomar tillräcklig kompetens. Det är viktigt att hindra att ungdomar går ut i arbete för tidigt och utan tillräcklig utbildningsbakgrund. Departementet erinrar om pågående projekt under ministerrådet (NAUT) och att ett nytt ungdomsprojekt bör ses i sammanhang med dessa projekt.

Arbetsdirektoratet erinrar om pågående projekt inom ramen för ministerrådets ekonomiska handlingsplan och anser att erfarenheterna härav bör få central betydelse för utformningen av ett program mot ungdomsarbetslösheten. För att på ett bättre sätt än idag ta till vara målgruppen bör man lägga särskild vikt vid metoder som ger större samverkan med andra resurssystem, med parter i både privat och offentlig sektor.

Skolöverstyrelsen i Sverige anser att en gymnasial grundutbildning ger ungdomarna en grund att stå på. Gymnasiekompetens kan ses som en inträdesbiljett till arbetslivet. Den ger också en social baskompetens. Arbetsmarknadsverkets arbetsgaranti tar vid där skolans ansvar upphör (vid 18 år) och innebär att ungdomar erbjuds hjälp med att söka arbete på öppna arbetsmarknaden. I de fall detta inte lyckas erbjuds ungdomarna s. k. inskolningsplatser i privata företag eller hos offentliga arbetsgivare. Tillsammans ger detta en heltäckande garanti för utbildning eller arbete för ungdomarna tills de fyller 20 år.

För ungdomar över 20 år kan arbetsförmedlingen erbjuda platsförmedlingservice, beredskapsarbete, arbete med rekryteringsstöd, arbetsmarknadsutbildning och utredningsresurser i form av psykologer, arbetsväglare och arbetsmarknadsinstitut. Enligt SÖ vore det angeläget att ungdomar mellan 20 och 25 år som ännu inte skaffat sig gymnasiekompetens ges möjlighet till vidareutbildning med utbildningsbidrag i högre utsträckning än för närvarande då dessa ungdomar ofta har att sörja för sin egen och eventuella barns försörjning. SÖ ser positivt på nordiska initiativ till att åtgärder mot ungdomsarbetslöshet får en hög prioritet. Det vore också mycket positivt om de nordiska länderna hade en lagstiftning som överensstämde när det gäller en ungdomsgaranti för utbildning och arbete då detta främjar rörligheten mellan de nordiska länderna.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) noterar att arbetslösheten hos ungdomar i vissa åldersgrupper kan accepteras vara något högre än hos befolkningen i övrigt. UHÄ har inga invändningar mot förslaget som kan förväntas främja intresset för internationell rörlighet men önskar understryka betydelsen av att föreslagna insatser tar sin utgångspunkt i den forskning som bedrivs.

Framtida gemensamma nordiska program bör som regel föregås av vetenskapliga utvärderingar av de enskilda insatser som prövats i de olika länderna. Likaså bör utvärdering genomföras för samnordiska åtaganden. Att på så sätt synliggöra resultat gynnar det nordiska samarbetet och den metoderfarenhet som vinnas kan underlätta vidareutveckling av former för erfarenhetsutbyte och gemensamma handlingsprogram på vetenskaplig grund.

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden påpekar, att ungdomsarbetslösheten i de nordiska länderna är högre än den genomsnittliga arbetslösheten, delvis beroende på sökprocessen på arbetsmarknaden vid övergången från utbildning till arbete. Forskningen visar dessutom, att olika kategorier av ungdomar kan utgöra substitut för varandra på arbetsmarknaden. Speciella arbetsmarknadspolitiska insatser för åldrarna 16–19 år kan därför medföra försämrade möjligheter för ungdomar i åldrarna 20–24 år att finna arbete. Det uppstår alltså s.k. undanträngningseffekter. På grund av komplexiteten hos orsakerna till ungdomsarbetslösheten måste ett nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten ta sin avstamp i den omfattande forskningen om ungdomsarbetslösheten i bl. a. de nordiska länderna. Eftersom arbetsmarknadspolitiken har så olika utformning i de nordiska länderna måste programmet beträffande åtgärdssidan i hög grad utformas som en "idébank". Det finns mycket att hämta från bl. a. de utvecklingsprojekt som bedrivits inom t. ex. SKOL-ARB-projektet – ett nordiskt nätverksprojekt om vägledningsmetoder och förbättrade kontakter mellan skola och arbetsliv.

Arbetslivscentrum anser att ur ett svenskt perspektiv är åtgärder mot ungdomsarbetslöshet i dagsläget inte högprioriterade. Det är dock viktigt

att en organisatorisk beredskap finns för en förändrad situation. Ett sätt att motverka arbetslösheten bland ungdomar i t.ex. Danmark vore att anvisa dem arbete i Sverige, och att aktivt underlätta rörligheten. I de svenska storstadsregionerna är det t.ex. för närvarande mycket svårt att få bostäder, vilket gör att många ungdomar inte kan ta de arbetstillfällen som ges. I vad mån kan ungdomar från de övriga nordiska länderna hjälpas med bostadsfrågan?

Arbetslivscentrum stöder i princip förslaget att utforma ett gemensamt program mot ungdomsarbetslöshet för de nordiska länderna. Vid utformandet av ett sådant program är av vikt att ta i beaktande att arbetslösheten för ungdomar är olika hög i de skilda nordiska länderna och att också stora regionala skillnader finns inom varje land. Sådana skillnader kan ha relevans för åtgärdernas utformning. Så tillhör exempelvis ungdomar som är arbetslösa på en god arbetsmarknad ofta en annan kategori än ungdomar som är arbetslösa på en dålig arbetsmarknad. Den förra kategorin kräver ofta åtgärder av mer socialt stödande karaktär, medan den senare behöver åtgärder som mer direkt går ut på hjälp att slussas ut på arbetsmarknaden.

2.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Dansk Arbejdsgiverforening påpekar att det i Danmark redan finns ett stort antal insatser mot ungdomsarbetslösheten som 1987 kostade 1,7 miljarder DKK. Erfarenheterna hittills visar, att de bästa resultaten uppnås genom lokala insatser, som genom medverkan av arbetsmarknadens parter tar sikte på att höja de ungas kvalifikationer för normal sysselsättning på arbetsmarknaden. Utom initiativ för att ge egentlig yrkesutbildning rör det sig om bl.a. yrkesintroducerande kurser, utbildning på produktionskolor m. m. I stor utsträckning gäller det individuellt tillrättalagda insatser som söker tillgodose både arbetsmarknaden och den enskildes förutsättningar och önskemål.

Däremot anser arbetsgivarföreningen att försök med ungdomsgaranti inte ger de unga särskilt gynnsamma möjligheter till sysselsättning. En utvärdering i två amt 1982 visade sålunda att hela 62 % av de unga fortfarande var arbetslösa efter garantiförsöket. Detta var ett sämre resultat än man uppnådde med den senare insatsen. Arbetsgivarföreningen finner därför, att det inte finns behov av nya gemensamma nordiska program och att genomförande av medlemsförslaget skulle medföra ett betydande steg tillbaka i insatsen mot ungdomsarbetslösheten.

Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund och *Affärsarbetsgivarnas Centralförbund* påpekar att man i alla nordiska länder prövat olika sätt att minska arbetslösheten bland ungdomar liksom även nordiska samarbetsprojekt. Erfarenheterna av dessa projekt har i huvudsak varit positiva. Någon universallösning på problemet har man dock inte funnit. Den viktigaste åtgärden för att minska ungdomsarbetslösheten vore nu att

motivera ungdomarna att yrkesutbilda sig. I Finland blir varje år ca. 15 000 yrkesutbildningsplatser outnyttjade.

Enligt centralförbunden visar ingen av de undersökningar eller samnordiska projekt som genomförts på senare tid att det vore möjligt, eller ens nödvändigt, att få till stånd ett gemensamt nordiskt program mot ungdomsarbetslösheten. Ett större problem än ungdomsarbetslösheten är enligt deras åsikt de vuxnas benägenhet att så tidigt som möjligt lämna arbetslivet och gå i pension. Därför är det viktigt att på nordisk nivå undersöka möjligheterna att motivera de äldre att stanna längre i arbetslivet.

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge redogör för systemet med "ungdomsgaranti" som innefattar ett antal åtgärder inom arbetsmarknads- och utbildningsområdena och som under tider med låg allmän arbetslöshet synes ha fungerat relativt bra. Dock har under 80-talet mellan 3 000 och 4 000 ungdomar varit arbetslösa och ej fångats upp av programmet och försök har gjorts med mer socialpolitiska lösningar. Departementet tvivlar på att det är förnuftigt att stimulera den yngsta gruppen att utnyttja den gemensamma nordiska arbetsmarknaden, utöver särskilda projekt som Nordjobb. Särskilt för gruppen 16–18 år anser departementet det lämpligast att lösa arbetsmarknadsproblemen i närmiljön.

Svenska arbetsgivareföreningen erinrar om att de ungdomar som av olika anledningar inte får ett arbete på den öppna marknaden eller utbildning, skall i fortsättningen erbjudas inskolningsplatser såväl inom privat som inom offentlig sektor. Det finns anledning att med andra nordiska länder utbyta erfarenheter av det nya utvidgade systemet med inskolningsplatser, samtidigt som Sverige kan ta del av grannländernas ungdomsprogram.

SAF anser dock inte att det i Sverige behövs ytterligare program nu, utöver de möjligheter som redan finns med ungdomsplatser för 16- och 17-åringar samt inskolningsplatser för 18- och 19-åringar.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att de allra flesta remissinstanser är positiva till medlemsförslaget. Flera synpunkter anförs angående extra utredningar, allmän uppläggning av insatserna m. m. som återspeglar olika intressen och de stora olikheterna mellan länderna. Några remissinstanser pekar på att ungdomsarbetslösheten visar på djupgående strukturella problem och kräver tvärfackliga insatser.

Några remissinstanser hänvisar till pågående projektverksamhet inom ministerrådet. Utskottet har inhämtat, att ämbetsmannakommittén (NAUT) 1990 påbörjar ett projekt under rubriken "ungdom og virkemiddelbruk". Syftet är att göra en jämförande analys av de åtgärder mot ungdomsarbetslösheten som vidtas i de nordiska länderna. I projektet skall

man vidare undersöka de ändringar som blir nödvändiga i insatser mot ungdomsarbetslöshet som följd av den samtidiga marginaliseringen av de utsatta grupperna och den ökade efterfrågan på kvalificerade ungdomar. Vidare igångsätts under 1990 ett projekt om "modernisering av sysselsättningspolitiken" som syftar att få till stånd nya former för sysselsättnings- och kvalificeringserbjudanden för alla utsatta grupper, däribland unga arbetslösa.

Utskottet noterar med tillfredsställelse dessa nya ministerrådsinsatser, som ligger i linje med de problem som tas upp i medlemsförslaget. Utskottet har ofta påpekat, att ungdomens arbetslöshet måste ges särskild prioritet då den innebär stora risker för individ och samhälle. Rådet vidtog 1981 en rekommendation till de nordiska ländernas regeringar att snarast möjligt vidta alla åtgärder som kunde medverka till att minska arbetslösheten bland de unga (*rek. nr 28/1981*). Utskottet följde därefter med tillfredsställelse ministerrådets projektsamarbete, t.ex. ungdomsgarantiförsöken i fyra lokalområden och SKOLARB-projektet, som skall följas upp med en handbok för vägledare. Ett projekt om nya sätt att bekämpa ungdomsarbetslösheten har ingått i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning, "Norden i växt". Utskottet har i anslutning till handlingsplanen framhållit, att en realistisk lösning på sikt endast kan åstadkommas genom att ungdomarna bereds fast avlönad anställning och vill även erinra om den i samarbetsprogrammet uttalade målsättningen att upprätthålla och vidareutveckla den gemensamma nordiska arbetsmarknaden som ett realistiskt komplement till de nationella marknaderna för arbetssökande. Ungdomen med sin större rörlighet borde kunna dra särskilt nytta av den nordiska arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av det pågående arbetet och med dessa synpunkter från utskottet, beslöt rådet vid sessionen 1989 att avskryva rekommendationen. Den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna och sysselsättningsläget, som uppvisar stora olikheter mellan länderna, har dock gjort det motiverat att väcka ett nytt medlemsförslag om ungdomsarbetslöshet. Utskottet noterar, att flera av remissinstanserna anför synpunkter liknande de som utskottet tidigare anfört. Utskottet ser med tillfredsställelse att nya insatser mot ungdomsarbetslösheten och speciellt gentemot utsatta grupper planerats inom ministerrådet och skall igångsättas under 1990. Utskottet vill starkt framhålla, att projekt för utsatta grupper ej bör drabbas vid de omstruktureringar av ministerrådets budget som förbereds. Utskottet anser, att de nordiska insatser som förutses mot ungdomsarbetslösheten bör utvidgas till ett mer integrerat program mot ungdomsarbetslöshet.

Utskottet har bland de synpunkter som anförs av remissinstanserna särskilt noterat den strukturförändring som pågår på arbetsmarknaden genom kombinationen av allt större krav på kompetens och flexibilitet hos arbetskraften och ökad utslagning av ungdomar med bristande kvalifika-

tioner och social utsatthet. Denna utveckling innebär en stor fara för den nordiska välfärdsmodellen och på sikt även för demokratin, och utskottet anser att åtgärder för att hejda denna process måste ges högsta prioritet både nationellt och nordiskt. Bland remissinstanserna återfinns flera modeller för hur ett åtgärdsprogram mot ungdomsarbetslösheten bör utformas. Utskottet anser det, mot bakgrund av de nationella olikheterna, rimligt att de konkreta insatserna utformas nationellt och lokalt. Dock finner utskottet, att det inom varje land torde erfordras en kombination av arbetsmarknads-, utbildnings- och socialpolitiska insatser.

Utskottet noterar, att remissinstanserna – delvis mot bakgrund av nationella olikheter – har olika synpunkter på prioriteringen av vissa åldersgrupper för arbets- respektive utbildningserbjudanden. Ett erfarenhetsutbyte härom anser utskottet vara av värde för att få till stånd mer täckande system i de nordiska länderna och en prioritering av de mest behövande grupperna. Utskottet finner det naturligt att i de yngre årgångarna koncentrera insatserna till utbildningssidan med hänsyn till dessa gruppers möjligheter på längre sikt.

Utskottet anser dock att det behövs ett gemensamt nordiskt program innehållande målsättningar och kravspecifikationer, som kan vara av värde för arbetslösa nordiska ungdomar och för strävan till full sysselsättning för dem på den nordiska arbetsmarknaden.

Utskottet får mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställa att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,

att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper.

Reykjavík den 25 feburari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag

om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet

(Väckt av Grethe Lundblad samt Kjell Magne Fredheim, Anker Jørgensen, och Mats Nyby)

Arbetslöshet och sysselsättning kan variera mycket mellan de nordiska länderna. Enligt statistik för 1988 varierar arbetslösheten för de 16–64-åriga mellan 1,8 och 9 procent i de fem nordiska staterna. Men ett gemensamt drag i arbetsmarknadsstatistiken är tyvärr att ungdomsarbetslösheten i alla länderna är högre än den genomsnittliga arbetslöshetsprocenten.

Det måste betecknas som bekymmersamt att nordisk ungdom skall möta större svårigheter att finna sin plats på vår gemensamma nordiska arbetsmarknad än andra åldersgrupper.

Utöver de möjligheter det finns att anvisa nordiska ungdomar arbete i annat nordiskt land än det egna landet borde man i alla nordiska länder göra en samlad insats för att underlätta ungdomarnas inträde på en arbetsmarknad, där stor konkurrens råder. Man kan t.ex. utforma speciella yrkesutbildningsmöjligheter, man kan t.ex. ge alla ungdomar en anställningsgaranti med rätt till halvtidsarbete antingen inom privat näringsliv eller hos offentliga arbetsgivare, ett system som i Sverige kallats "att arbeta i ungdomslag". Man kan ordna inskolningsplatser inom privata sektorn med visst statligt bidrag till lönekostnaderna. Överhuvudtaget är det viktigt att när det gäller unga arbetslösa omvandla ekonomiskt bidrag till ersättning för utfört arbete eller studiestöd.

Det finns säkert många arbetsinsatser som behövs inom vård- och servicesektorn, men som av sparsamhetsskäl ej utförs, samtidigt som stora summor måste utbetalas som bidrag till arbetslösa ungdomar. Att ersätta bidrag med betalt arbete ger ungdomen en bättre känsla av människovärde och samhällsnytta, som kan vara avgörande för deras utveckling.

Vi måste i de nordiska välfärdsstaterna inte acceptera att många ungdomar börjar sitt vuxenliv med att gå arbetslösa. När vi skapat en gemensam arbetsmarknad och gemensamma regler för ekonomiskt stöd till arbetslösa borde vi också skapa regler för att sätta in aktiva insatser för att ge ungdomar, som slutat skolan ett arbete. Redan i Helsingforsöverenskommelsen antyds behovet av att ytterligare utveckla den gemensamma arbetsmarknaden och att samordna arbetsförmedling och yrkesvägledning, samt att samordna lagstiftning på området, där det ter sig ändamålsenligt.

Mot bakgrund av att alla nordiska länder har en arbetslöshetssituation för ungdomar, som är mera besvärlig än för vuxna arbetssökande, samt att

länderna borde utnyttja varandras alla erfarenheter för att bryta detta förhållande vill vi härmed föreslå

att Nordiska ministerrådet utformar ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom speciella arbets- och utbildningserbjudanden åt ungdomar i åldrarna 16–24 år.

Stockholm den 29 augusti 1989

Grethe Lundblad (S)

Anker Jørgensen (S)

Kjell Magne Fredheim (A)

Mats Nyby (Sdp)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde m. fl., se s. 638
Remissyttranden, se supplement)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 897/e om støtte til samarbejde om økologisk jordbrugsproduktion i Norden. Udvalget har bedømt forslaget i sammenhæng med ministerrådsforslag B 101/e om tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet.

Udvalget har behandlet medlemsforslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning.

2 Sammendrag af medlemsforslaget

Det bemærkes, at forslaget er affattet på dansk. Forslagsstillerne gør opmærksom på, at ordet "jordbrug" på dansk omfatter såvel landbrug som skovbrug og havebrug, og modsvarer således ordene "landbrug" på norsk og "lantbruk" på svensk. Forslaget er stillet af en række medlemmer af den venstresocialistiske gruppe i Nordisk Råd.

Forslagsstillerne konstaterer som udgangspunkt, at forskningen på området økologisk jordbrug er meget spredt, at der er for lidt information over grænserne om resultaterne, og at forskningen på området udgør en forsvindende lille del af den samlede jordbrugsforskning. Forskningsmiljøerne bliver derved små og har for få ressourcer til for alvor at medvirke til udviklingen af det økologiske jordbrug.

Forslagsstillerne henviser til samarbejdet mellem de biodynamiske foreninger i Norden og mener, at dette kan udvikles. Man foreslår derfor, at Nordisk Råd tager initiativ til at fremme forskning, udvikling og formidling om økologisk jordbrug samt til udvikling af samarbejdsorganer på området.

Medlemsforslaget henstiller således, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

A. at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at der oprettes et nordisk samarbejdsorgan for økologisk jordbrugsproduktion i Nordisk Ministerråds regie,
- at det nordiske samarbejde mellem forskere, rådgivere og avlere inden for det økologiske jordbrug samt det nordiske studentersamarbejde styrkes,
- at styrke de nordiske, økologiske foreningers og organisationers samarbejde (Nordisk-IFOAM) med henblik på at harmonisere regler, kontrol om mærkning inden for Norden og over for tredje-lande (IFOAM),
- at der iværksættes et nordisk forskningsprogram for økologisk jordbrug med henblik på at styrke videngrundlaget og udveksling af eksisterende viden,
- at gennemføre en analyse af muligheder og fordele ved at oprette et nordisk center for samarbejde vedrørende forskning og udvikling inden for økologisk jordbrug, og

B. at Nordisk Råd anbefaler, at der bevilges midler til at finansiere initiativet.

(IFOAM = International Federation of Organic Agriculture Movements)

3 Remiss

Forslaget har været på remiss hos nationale og nordiske samarbejdsorganer på området.

Pr. 17. januar 1990 er der modtaget svar fra følgende organer:

Danmark: Landbrugsministeriet (med underremiss), Fællesudvalget for økologisk og biodynamisk jordbrug, Den Økologiske Jordbrugsskole.

Finland: Näringsstyrelsen, Pellervo-sällskapet, Helsingfors Universitet, Jord- og skogsbruksministeriet (med underremiss).

Åland: Ålands Landskapsstyrelse.

Island: ingen svar modtaget.

Norge: Det Kongelige Landbruksdepartement (med underremiss).

Sverige: ingen svar modtaget.

Nordiske: Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ).

Holdningen i de modtagne svar kan sammenfattes således, at myndigheder og samarbejdsorganer med tilknytning til myndighederne (f. eks. statslige forskningsorganer og universiteter) støtter en opprioritering af samarbejde og forskning om økologisk jordbrug, samtidig med at man påpeger, at der allerede er igangsat omfattende arbejde på området. Man mener videre, at det ikke er rationelt, hvis forskningen vedrørende økologisk jordbrug isoleres fra anden forskning og udvikling på jordbrugsområdet. Disse remissinstanser er derfor skeptiske til oprettelse af nye organer på området og finder, at samarbejdet bør kunne udbygges inden for allerede eksisterende organer. Jord- og skovbruksministeriet i Finland adskiller sig

fra dette, idet man antager, at resultaterne kan forbedres væsentligt gennem at et samarbejdsorgan oprettes.

Organer, som på mere *privat basis* arbejder inden for det økologiske jordbrug, støtter hele medlemsforslaget, herunder også behovet for nye samarbejdsorganer på området.

Alle remiss-svar støtter forslagsstillernes opfattelse af, at forskningsmiljøerne er små og spredte, det praktiske udviklingsarbejde ikke særlig omfattende, og at der vil være fordele ved nordisk samarbejde på området.

Det danske landbrugsministerium gør opmærksom på, at spørgsmålet om harmonisering af regler, kontrol og mærkning i henhold til lovgivningen er myndighedsopgaver og derfor henlagt til offentlige institutioner. Ministeriet gør endvidere opmærksom på, at EF-kommissionen har udarbejdet et forslag til rådsforordning med fælles minimumskrav til avls- og kontrolregler, og at Danmark herefter må harmonisere på grundlag af disse regler.

Flere svar peger på, at der er væsentlige forbrugerinteresser knyttet til økologiske produkter, og at dette taler for et øget samarbejde og udformning af fælles regler.

Der peges endvidere på, at det er urealistisk at forvente midler af den foreslåede størrelsesorden (10 mill DKK årligt i 5 år) taget af den ordinære bevilling til det nordiske jordbrugssamarbejde (i 1989: 21,1 mill DKK).

4 Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg støtter det generelle ønske hos forslagsstillerne om at styrke det nordiske samarbejde om udviklingen af økologisk jordbrug. Dette synspunkt har udvalget også givet udtryk for i forbindelse med bedømmelse af ministerrådsforslag B 101/e om tillæg til handlingsprogrammet for jord- og skovbrugsområdet.

Udvalget finder i lighed med en række remissinstanser derimod ikke, at der er behov for oprettelse af nye organer på området. Udvalget konstaterer således, at det nordiske samarbejde på jordbrugsområdet omfatter en række samarbejdsorganer og institutioner, som bør være velegnede til også at varetage samarbejde om økologisk jordbrugsproduktion, herunder de forskningsmæssige aspekter af dette. Der sigtes her særligt til Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ), embedsmandskomiteen for jord- og skovbrugspolitik (NEJS) og Nordiske Jordbrugsforskere's Forning (NJF).

Udgangspunktet for ministerrådets forslag om tillæg til det jordbrugspolitiske handlingsprogram har været ønsket om særligt at udbygge det nordiske samarbejde om jordbrugets miljøproblemer. Tillægsprogrammet indeholder forslag om udbygget samarbejde vedrørende udvikling af miljøvenlige skovdriftsformer, ligesom de øgede hensyn til naturressour-

cernes økonomi og politik anvendes som argument til støtte for fortsat udbygget forskningssamarbejde.

Tillægsprogrammet indeholder en generel formulering om økologisk jordbrug og om miljøvenlige skovdriftsformer, men ikke mere udbyggede forslag på området. Udvalget opfatter dette som en mangel og finder, at ministerrådet bør udbygge programmet, så det mere bredt kommer til at omfatte problemerne omkring økologisk jordbrug.

Udvalget er således enig med medlemsforslaget i, at samarbejdet mellem forskere, rådgivere, avlere og studerende inden for det økologiske jordbrug bør udbygges. Samarbejdet bør endvidere udbygges mellem myndighederne på området både i forbindelse med forskning og udvikling og i forbindelse med kontrol og mærkning mv. Denne del af samarbejdet må naturligt indgå som en integreret del af myndighedernes, herunder de kontrollerende myndigheders, samarbejde om harmonisering af regler og overvejelserne i forbindelse med tilpasning til udviklingen af regler i EF.

Samarbejdet mellem myndighederne og de nordiske, økologiske foreninger bør i denne forbindelse udbygges, således at de erfaringer, som disse besidder, kan udnyttes. Ministerrådet kunne i denne forbindelse overveje at oprette et kontaktorgan for disse organisationer.

Ministerrådet bør så vidt muligt indarbejde forskningsaktiviteter vedrørende økologisk jordbrug i de eksisterende forskningsprogrammer, herunder samordne de indsatser, som gøres nationalt, og fremme formidlingen af resultater på området.

5 Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg indstiller på denne baggrund, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation i anledning af medlemsforslaget:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at styrke det nordiske samarbejde og udvekslingen af information mellem forskere, rådgivere, avlere, myndigheder og studenter inden for det økologiske jordbrug, og

at styrke de nordiske, økologiske foreningers samarbejde med nordiske myndigheder i forbindelse med harmonisering af regler, kontrol og mærkning i relation til økologisk jordbrugsproduktion.

Stockholm, den 29. januar 1990

<i>John Alvheim (FrP)</i>	<i>Claes Andersson (Skdl)</i>
<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>	<i>Carl Bildt (m)</i>
<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>	<i>Lahja Exner (s)</i>
<i>Lars P. Gammelgaard (KF)</i>	<i>Hans Gustafsson (s)</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson (Ab)</i>	<i>Marianne Jelved (RV)</i>
<i>Anker Jørgensen (S)</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen (A)</i>
<i>Kjellbjørg Lunde (SV)</i>	<i>Lauri Metsämäki (Sdp)</i>
<i>Flemming Mikkelsen (Sb)</i>	<i>Mikael Petersen (Si)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Eino Siuruainen (K)</i>
<i>Karin Söder (c)</i>	<i>Anders Talleraas (H)</i>
	Formand
<i>Ernst Wroldsen (A)</i>	<i>Þorsteinn Pálsson (Sj)</i>

Medlemsförslag

om stöd till samarbejde om økologisk jordbrugsproduktion i Norden

(Vækt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde samt Claes Andersson och Theo Koritzinsky)

Som et led i en samlet indsats for miljøet og udviklingen af jordbruget i Nordens forskellige regioner er forskning i økologisk¹ jordbrugsproduktion² stadig mere påtrængende. Det er erkendt i vide kredse.

Forskning i økologisk jordbrugsproduktion har til formål at fremskaffe viden om, hvordan jordbrugsprodukter kan fremstilles sundere, miljømæssigt renere og etisk mere forsvarligt.

Desuden skal forskningen på området understøtte mulighederne for, at fremtidens jordbrug forener hensynet til naturen, ressourceforvaltning og sociale forhold for befolkningen i landområderne. Et nordisk samarbejde om en sådan forskning vil naturligt indgå i traditionen for nordisk forskningssamarbejde og f. eks. samarbejde om miljø og forbrugerpolitik. Men indtil nu har det været påfaldende begrænset.

Inden for hvert af de nordiske lande udføres i dag enkelte forskningsprojekter i økologisk jordbrugsproduktion dels på landbrugsuniversiteterne, dels på nogle statslige forskningsstationer. Derudover er der etableret nogle selvstændige forsøgsgårde/centre for økologisk jordbrug i Norge, Sverige og Finland. Imidlertid foregår den igangværende forskning på området meget spredt og med alt for lidt information om resultaterne på tværs af grænserne, og den udgør kun en forsvindende lille del af den samlede jordbrugsforskning. Forskningsmiljøerne er derfor for små og har for få ressourcer til at virkeliggøre en ordentlig indsats for at udvikle den økologiske jordbrugsproduktion. Det betyder:

- at forskningen i økologisk jordbrugsproduktion i dag ikke har den fornødne kapacitet til at arbejde med grundlæggende, langsigtede og perspektivrige spørgsmål, men primært må holde sig til kortsigtede og mere anvendelsesorienterede aspekter;

¹ Ordet økologisk anvendes her som en fælles betegnelse for de forskellige, økologiske, biologiske, organiske, biodynamiske og naturbevarende jordbrugsproduktionsretninger inden for de nordiske lande.

² Opmærksomheden henledes på, at det danske ord "jordbrug" omfatter både land-, have- og skovbrug og modsvarer således ordene "landbruk" og "lantbruk" på henholdsvis norsk og svensk.

- at der er stærkt begrænsede muligheder for at opbygge et tværvideenskabeligt forskningsmiljø, som kan bidrage til at udvikle en økologisk jordbrugsproduktion, der spiller sammen med samfundets øvrige interesser i ressourceudnyttelse, naturbeskyttelse og social udvikling;
- at rådgivningen i det økologiske jordbrug i de enkelte nordiske lande kun får tilført ny viden på få, afgrænsede og tilfældige områder, og
- at uddannelsesmulighederne inden for økologisk jordbrug, ikke mindst på universiteterne, overhovedet ikke kan leve op til det niveau, som sædvanligvis forventes.

Det aktuelle økologiske jordbrug i Norden er således særdeles ringe stillet med hensyn til støtte fra en omfattende og perspektivrig offentlig forskning. Heraf følger, at hverken udviklingen af det økologiske jordbrug fremover eller samfundets langsigtede interesser vil blive tilgodeset i et tilstrækkeligt omfang.

Der er på området en lang tradition for et uformelt nordisk samarbejde. De biodynamiske foreninger i Norden har samarbejdet om rådgivning og om "Nordisk Forskningsring" i Järna (S) siden 30'erne. Fra 1984 har der desuden hvert år været afholdt uformelle møder på skift i de nordiske lande med deltagelse af forskere, rådgivere og avlere inden for økologisk jordbrug. På tilsvarende måde mødes studerende fra de nordiske landes landbrugsuniversiteter hvert år og diskuterer økologisk jordbrug. Endelig har de forskellige nordiske økologiske og biodynamiske foreninger et uformelt samarbejde inden for rammerne af Nordisk-IFOAM, som særligt retter sig mod at koordinere avlsregler, kontrol og mærkning. Nordisk-IFOAM repræsenterer desuden de nordiske lande i det internationale samarbejde i IFOAM (den internationale sammenslutning af økologiske organisationer).

Dette nordiske samarbejde har betydning for det økologiske jordbrugs udvikling i Norden. Det har således haft en stærk indflydelse på, hvorledes de senere års statslige initiativer er blevet udformet, og hvorledes udviklingen forløber i det internationale samarbejde. Dette uformelle nordiske samarbejde skal værnes og udvikles mellem avlere, rådgivere, forskere og forbrugere.

Trods denne idealistiske fremsynethed er samarbejdet stærkt begrænset af, at der kun er få personer, som har den fornødne baggrund og mulighed for at involvere sig og især af, at samarbejdet står helt uden et finansielt grundlag. Det er derfor endnu ikke muligt at intensivere det nordiske samarbejde omkring økologisk jordbrugsproduktion.

Et initiativ i Nordisk Råds regi omkring forskning, udvikling og formidling i forbindelse med økologisk jordbrugsproduktion vil styrke udnyttelsen af de eksisterende, men spredte, ressourcer inden for de enkelte nordiske lande til gavn for det økologiske jordbrugs aktuelle behov, samt styrke og perspektivere den samfundsmæssige interesse i området.

På denne baggrund ønsker forslagsstillerne, at der iværksættes et initia-

tiv i Nordisk Råds regi for at udvikle det økologiske jordbrug. Initiativet må omfatte en række forskellige aktiviteter, som foreslås koordineret af et samarbejdsorgan. Samarbejdsorganet bør sammensættes med baggrund i det eksisterende uformelle nordiske samarbejde og de eksisterende nationale statslige organer vedrørende økologisk jordbrug.

Initiativet foreslås iværksat for at styrke det eksisterende samarbejde på området mellem forskere, studerende, rådgivere og avlere.

Det indebærer, at der ønskes bevilget midler til sekretariatsbistand, at gennemføre møder og rejser.

Der ønskes desuden iværksat et forskningsprogram for økologisk jordbrugsproduktion. Forskningsprogrammet bør prioritere projekter, som beskæftiger sig med grundlæggende og langsigtede opgaver, der kan udføres i eksisterende forskningsmiljøer. Jvf. i øvrigt ovenstående. Det skønnes, at det vil blive ca. 10 mio. DKK årligt i 5 år.

Forslagsstillerne gør opmærksom på, at det foreslåede nogenlunde svarer til det, vi kender fra eksisterende jordbrugsinitiativer i Nordisk Råds regi som Samnordisk Planteforædling (SNP) og Nordisk Genbank (NGB), og at der i øvrigt ikke er nogen konflikt hermed hverken organisatorisk eller finansielt.

På denne baggrund henstiller forslagsstillerne

A. at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at der oprettes et nordisk samarbejdsorgan for økologisk jordbrugsproduktion i Nordisk Ministerråds regi,
- at det nordiske samarbejde mellem forskere, rådgivere og avlere inden for økologisk jordbrug samt det nordiske studenter-samarbejde styrkes,
- at styrke de nordiske, økologiske foreningers og organisationers samarbejde (Nordisk-IFOAM) med henblik på at harmonisere regler, kontrol og mærkning inden for Norden og over for tredje-lande (IFOAM),
- at der iværksættes et nordisk forskningsprogram for økologisk jordbrug med henblik på at styrke videngrundlaget og udveksling af eksisterende viden,
- at gennemføre en analyse af muligheder og fordele ved at oprette et nordisk center for samarbejde vedrørende forskning og udvikling inden for økologisk jordbrug, og

B. at Nordisk Råd anbefaler, at der bevilges midler til at finansiere initiativet.

København, den 25. august 1989

Margrete Auken (SF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Claes Andersson (Skdl)

Theo Koritzinsky (SV)

Juridiska utskottets betänkande över medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning

(Medlemsförslaget väckt av Lena Öhrsvik m.fl., se s. 649

Remissyttranden, se supplement)

Utvalget har behandlet medlemsförslaget på sine möter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm.

1. Medlemsförslaget

Medlemsförslaget er framsatt den 21. september 1989.

I medlemsförslaget anbefales det at

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning, slik at det innføres en restriktiv lovgivning om erverv og besittelse av våpen og ammunisjon i de nordiske land.

Forslagsstillerne anfører at en økende våpensmugling i Norden er blitt stadig mer følbart, og har bidratt til en økning av voldsforbrytelser. Våpensmuglingen skyldes bl. a. ulikheter i våpenlovgivningen i de nordiske landene, heter det.

Utviklingen er foruroligende i en tid som kjennetegnes av voldsromantikk og et stadig hardere samfunnsklima, anføres det. Forslagsstillerne mener at mottiltak må vedtas, og til dette hører en sterkere begrensning av antallet våpen i samfunnet.

Det anføres at det ut over den samvittighetsfulle majoriteten av våpeninnehavere, finnes en gråsoner, der det f.eks. slurves med oppbevaringsbestemmelsene. Forslagsstillerne viser til den nye svenske våpenutredningen, (SOU 1989:44), der det bl. a. framgår at det ikke bare er de illegale våpnene som utgjør problemet. Ifølge utredningen er det hovedsakelig de legale våpnene som anvendes ved mord, ved drap, ved vådeskudd, som trussel ved forbrytelser eller som stjeles og havner i kriminelle miljøer.

Selv om antallet tyverier av jaktvåpen ikke skulle være så stort, er det alltid en risiko ved at våpen finnes lett tilgjengelig i hjemmet, mener forlagsstillerne. Våpen er et ettertraktet bytte, ikke minst for de forbrytelser som vokser fram i tilknytning til narkotikamisbruk. Det er også ofte den legale våpeninnehaveren som anvender sitt våpen for å begå en forbrytelse, heter det.

Forslagsstillerne peker på at det i Norden er en fortløpende bestrebelse etter å stå samlet på så mange områder som mulig. I disse tider, med terrorisme og internasjonalsert kriminalitet, er det etter forslagsstillernes mening grunn til å gå sammen også på dette området, og i fellesskap forbedre den samfunnsmessige kontrollen og hindre misbruk av våpen.

Forslagsstillerne viser til at det innenfor EF er utarbeidet et direktivforslag om erverv og besittelse av våpen. Forslaget, som hovedsakelig inneholder regler for å innføre felles prosedyrer for kontroll av våpentransport fra et medlemsland til et annet, har møtt kritikk, og kommer ikke til å gjennomføres i nåværende form, heter det. Dermed er det etter forslagsstillernes mening for tidlig å overveie en tilpasning til EF-retten på dette området.

Etter forslagsstillernes mening er det mye som taler for en mer restriktiv lovgivning i forbindelse med bruk av våpen. En slik lovgivning bør gjøres ensartet mellom de nordiske land før å bli effektiv, heter det.

Det vises til at det i Sverige foreligger et forslag som bygger på den europeiske våpenkonvensjonen av 1978 om enkeltpersoners anskaffelse og besittelse av våpen. Forslaget oppfyller også kravene i henhold til den europeiske konvensjonen om menneskerettigheter. Etter forslagsstillernes mening kunne det svenske forslaget tjene som utgangspunkt for en samnordisk våpenlovgivning.

2. Remissinstanser

Det er mottatt uttalelser fra følgende:

Nordiske

- Nordisk jegersamvirke

Danmark

- Dansk Politiforbund
- Dansk Skytteunion
- Jagtorganisationernes Fællesudvalg
- Justitsministeriet

Finland

- Inrikesministeriet
- Justitieministeriet
- Finska skytteförbundet
- Finlands vapenhistoriska sällskap
- Jägarnas Centralorganisation
- Reservistidrottsförbundet

Island

- Justits- og kirkeministeriet

Norge

- Justisdepartementet
- Norges Jeger- og Fiskerforbund
- Norges Skytterforbund

Sverige

- Frivilliga skytterörelsen
- Rikspolisstyrelsen
- Sveriges vapenägares förbund
- Svenska sportskytteförbundet

3. Remissuttalelser*Nordiske*

Nordisk jegersamvirke (NJS) og *Norges Jeger- og Fiskerforbund* stiller seg begge positive til forslaget om at våpenlovgivningen i de nordiske land harmoniseres. Man er imidlertid ikke enig i at man trenger strengere lovgivning når det gjelder kjøp og besittelse av jaktvåpen.

Begrunnelsen for dette standpunkt bygger bl. a. på følgende:

Kjøp og innehav av våpen betraktes som en borgerrett når det foreligger et legitimt behov. Jakt er et legitimt behov.

Det er lite misbruk av jaktvåpen i Norden.

I de nordiske land er det innført jegerprøve som gir kandidatene innføring i forsvarlig våpenbehandling.

En oppnår ingen bedring i den kriminelle bruk av våpen gjennom en eventuell innstramning av våpenbesittelsen hos de nær 1 mill. jegere som finnes i Norden, og som ikke utgjør noen kriminell risiko.

Eksisterende regler for kjøp og innehav av våpen er meget strenge i Norden i dag.

Danmark

Dansk Politiforbund støtter fullt ut bestrebelsene om å få gjennomført en meget restriktiv, samordnet våpenlovgivning i Norden.

Jagtorganisationernes Fællesudvalg stiller seg negative til forslaget om å innføre en mer restriktiv våpenlovgivning. Det vises til at den danske våpenlovgivningen som ble endret så sent som i 1988 idag framtrer som en av de strengeste lover på området.

JF stiller seg kritisk til det synspunkt som kommer til uttrykk i forslaget, om at en gjennom en strengere lovgivning kan begrense ubehagelige drapsforbrytelser. Uansett hvor streng lovgivning en gjennomfører, vil det alltid

være illegale våpen i omløp som vil bli brukt i forbindelse med forbrytelse av grovere karakter, heter det.

JF stiller seg imidlertid positiv til forslaget om en harmonisering av våpenlovgivningen i de nordiske land når det gjelder oppbevaring og besittelse av våpen og ammunisjon.

Justitsministeriet er prinsipielt enig i at det er hensiktsmessig å få ensartede nordiske regler på våpenlovgivningens område. Etter deres mening bør en eventuell harmonisering ta sikte på en tilnærmelse til den restriktive danske lovgivningen. Justitsministeriet finner imidlertid at et eventuelt nordisk samarbeide bør avvente resultatene av det igangværende arbeide med et EF-direktivforslag som til dels inneholder harmoniseringsbestemmelser.

Dansk Skytteunion hevder at den nye danske våpenlov kan sies å være både streng og restriktiv, sett fra skytterorganisasjonenes side. Likevel kan den ifølge DS utmerket tjene som eksempel for andre land i bestrebelsene på: å begrense mengden og utbredelsen av skytevåpen og andre farlige, våpenlignende gjenstander, å utøve effektiv kontroll med de våpen som finnes, og ikke å legge hindringer i veien for de som dyrker sportskyting som idrett.

DSU kan således tilslutte seg at den danske våpenlov, eller tilsvarende lov, gjennomføres i samtlige nordiske land, i den utstrekning dette måtte anses for mulig eller hensiktsmessig.

Finland

Inrikesministeriet stiller seg positiv til at man søker å forene våpenlovgivningen i Norden så langt det er mulig. I henhold til innenriksministeriet er den finske våpenlovgivningen meget streng, sett i internasjonal målestokk. Gjeldende lovgivning er imidlertid delvis foreldet, og en ny våpenlovgivning er under forberedelse, og antas å ville tre ikraft våren 1992.

Justitieministeriet stiller seg positiv til målsetningen i medlemsforslaget om å oppheve unødige forskjeller i de nordiske lands våpenlovgivning, og at kontrollen av våpen effektiviseres.

Etter justitieministeriets mening kan ikke den svenske utredningen, SOU 1989:44 direkte anvendes som modell for nordisk lovgivning, da denne utredningen bare berører en endring av gjeldende våpenlov i Sverige. Det er justitieministeriets oppfatning at dersom en ønsker å forene den nordiske våpenlovgivningen, skjer dette best ved at de nasjonale organene holder kontakt under forberedelsene.

Finska skytteförbundet er enig i at det kan være nødvendig å få en samnordisk våpenlovgivning. Men man bør ikke begrense adgangen til anskaffelse og besittelse av våpen som anvendes i sportsskyting, heter det. Etter FS' mening vil en oppnå bedre resultater gjennom skolering og opplysning enn gjennom restriksjoner. Skytterforeningenes rolle i samar-

beidet med myndighetene bør videreutvikles med tanke på spørsmål som angår anskaffelse og opplysning om våpen, heter det.

Finlands vapenhistoriska sällskap stiller seg negativ til medlemsforslaget om at de nordiske lands våpenlovgivning skal harmoniseres gjennom en restriktiv lovgivning om erverv og besittelse av våpen og ammunisjon.

FVS hevder at det i medlemsforslaget finnes mange ubegrunnede påstander om våpenbruk og voldsforbrytelser. Bl. a. nevnes det at påstanden om at "det finns ett samband mellan antalet grova våldsbrott och den totala mängden vapen i samhället" er uriktig. Det vises f.eks. til at i Sveits er antall våpen pr. person det største i Europa, mens antallet forbrytelser begått med våpen er et av de minste i vår verdensdel.

En ytterst streng våpenlovgivning slik medlemsforslaget legger opp til, vil ikke eliminere voldsforbrytelser som begås med skytevåpen, heter det.

FVS peker på at ikke heller medlemslandene i EF har kunnet oppnå en enhetlig lovgivning tross felles rekommendasjoner. Det er således heller ikke grunn til å vente noe bedre resultat gjennom en harmonisering av de nordiske lands lovgivning, heter det.

Jägarnas Centralorganisation konstaterer at de i medlemsforslaget omtalte forhold er viktige og aktuelle, og at en mest mulig ensartet nordisk våpenlovgivning er riktig.

JCO er imidlertid av den oppfatning at de i medlemsforslaget nevnte tiltak ikke bør settes i verk på nevnte måte.

JCO mener at et bra utgangspunkt for å få til en enhetlig lovgivning kunne være å starte med det forslaget som Nordisk Jegersamvirke framførte overfor Nordisk Ministerråd i 1988 vedrørende transport av jakt- og konkurransevåpen mellom de nordiske landene. I Finland er någjeldende situasjon svært byråkratisk og dyr på dette området, hevdes det.

Reservistidrottsförbundet hevder at medlemsforslaget er tendensiøst. De fleste påstandene som forslaget er motivert ut fra passer ikke i Finland, heter det.

Reservistidrottsförbundet påpeker at man i de senere årene har forbedret en ny våpenlov i Finland. Forslagene om ny finsk våpenlov går i riktig retning, heter det. Etter RI's mening bør lovgivningen i Finland utvikles på bakgrunn av utredningene som er gjort der, og ikke med bakgrunn i det nærværende medlemsforslag, som ikke passer for finske forhold, heter det.

Island

Justis- og kirkeministeriet hevder at det ikke er noe til hinder for at en koordinering av de nordiske lands lovgivning blir utsatt, da det gjelder ulike lover i landene. Det opplyses at Island fikk ny våpenlov i 1977. Det opplyses videre at loven og forskrifter generelt har meget strenge regler for besittelse og benyttelse av farlige våpen og skytevåpen.

Norge

Det norske Justisdepartementet bemerker innledningsvis at det i Norge nå foreligger et forslag om kontrollplikt ved framtidig erverv av glattborede haglegeværer. Blir dette forslaget godtatt, vil salg av denne typen våpen bli underlagt tilsvarende regler som i Sverige og Finland, heter det.

Justisdepartementet er forøvrig enig i at nordisk våpenlovgivning på enkelte områder bør være likeartet. Justisdepartementet finner det likevel ikke hensiktsmessig at et enkelt lands forslag til våpenlovgivning (SOU 1989: 44) gjøres til utgangspunkt for en samnordisk lov. Det er imidlertid gode grunner for at de nordiske land baserer sin våpenlovgivning på felles hovedprinsipper, dog slik at lovens nærmere utforming bør overlates til hvert enkelt medlemsland. Dette er etter departementets oppfatning naturlig sett på bakgrunn av store ulikheter i de enkelte lands jakt og våpenkultur.

Norges Jeger- og fiskerforbund – se *Nordiske*

Sverige

Frivilliga Skytterörelsen hevder at Sverige allerede har en meget streng våpenlovgivning, sett i forhold til resten av verden. Hvorvidt en samnordisk lovgivning skal være strengere enn den som gjelder i Sverige idag, bør stå åpent til SOU 1989: 44 er ferdigbehandlet, heter det.

FSR anser det imidlertid hensiktsmessig at lovgivningen på våpenområdet blir harmonisert, og kan således tilstyrke den delen av medlemsforslaget.

Rikspolisstyrelsen stiller seg i prinsippet positiv til tanken om en mer enhetlig våpenlovgivning.

Det hevdes at det pr. idag er store ulikheter i de nordiske lands våpenlovgivning. Som eksempel nevnes den norske våpenlovgivningen som ikke omfatter haglegevær.

Selv om tidligere forsøk på å få en mer enhetlig våpenlovgivning har mislykkes, bør en ikke av den grunn avstå fra å forsøke igjen, heter det.

Svenska Sportskytteförbundet deler i hovedsak de synspunkter som kommer til uttrykk i medlemsforslaget om samnordisk våpenlovgivning. SS uttrykker imidlertid uro for at vedtakelsen av medlemsforslaget skal kunne medføre økt byråkratisering ved f.eks. inn- og utførsel av jakt- og konkurransevåpen mellom de nordiske land.

Sveriges Vapenägares Förbund hevder at den svenske våpenlovgivningen er en av de strengeste i verden. Det er ingen grunn til noen skjerping av denne lovgivningen, heter det.

Etter SVF's mening tar medlemsforslaget opp de mest negative synspunktene på våpen, våpenanvendelse og våpeninnhavere, som omhandles i den svenske "Översyn av vapenutredningen (SOU 1988: 44)", og som ligger til grunn for forslaget. SVF tar bestemt avstand fra disse synspunktene.

SVF framhever at våpen og våpenbruk er en verdifull kilde til en meningsfull fritid for ca. en million mennesker i Sverige, og at våpen er en forutsetning for forvaltningen av landets viltstammer.

SVF antar at uansett hvor streng våpenlovgivningen gjøres, vil det alltid finnes våpen tilgjengelig for de alvorlige forbrytelsene. SVF slutter seg imidlertid til ideen om en harmonisering av våpenlovgivningen i Norden.

SVF mener at Nordisk Jegersamvirkes forslag om at regler ved transport av jakt- og konkurransevåpen over grensene mellom de nordiske land snarest bør gjennomføres.

4. Juridisk utvalgs synspunkter

Utvalget har merket seg at enkelte av høringsinstansene stiller seg svært kritiske til den framstillingen av våpeneiere og våpenanvendelse som kommer til uttrykk i medlemsforslaget.

Utvalget konstaterer videre at de fleste høringsinstansene stiller seg negative til forslaget om mer restriktiv lovgivning. Det blir framholdt at den eksisterende lovgivningen i Norden generelt sett er restriktiv, og at det derfor ikke skulle være behov for strengere lovgivning på området. Flere av høringsinstansene har dessuten pekt på at man ikke kan begrense drapsforbrytelser gjennom en ytterligere restriksjon i våpenlovgivningen.

Utvalget er enig i at en restriktiv lovgivning i seg selv ikke er tilstrekkelig for å begrense volden i samfunnet. Men lovgivningen kan være ett av flere virkemidler. Ut fra høringsuttalelsene synes det imidlertid som om eksisterende lovgivning i Norden er relativt restriktiv.

Fra enkelte hold blir det pekt på at det er store ulikheter i våpenlovgivningen i Norden. Det blir særlig framhevet at den norske lovgivningen ikke omfatter haglegevær. Utvalget har merket seg at den norske lovgivningen om erverv av glattborete haglegevær nå er foreslått skjerpet, slik at reglene blir i samsvar med de svenske og finske reglene på området. Det synes således ikke å være overhengende behov for en generell skjerping av reglene.

Utvalget kan imidlertid konstatere at de fleste høringsinstansene stiller seg positive til forslaget om å få en harmonisert lovgivning på området.

Utvalget har særlig merket seg at det synes å være behov for en harmonisering av lovgivningen i forbindelse med transport av jakt- og konkurransevåpen over de nordiske lands grenser for kortvarig bruk i et annet nordisk land.

Etter utvalgets oppfatning er våpenlovgivningen et område der det kan være hensiktsmessig å søke og oppnå samordning.

Utvalget kan således slutte seg til både forslagsstillerne og de høringsinstanser som mener at det er behov for en mest mulig likeartet lovgivning i de nordiske land på våpenlovgivningens område.

Juridisk utvalg kan forøvrig støtte det synspunkt som kommer til uttrykk i det norske og finske justisdepartementets uttalelser, om at det neppe er hensiktsmessig å ta utgangspunkt i et enkelt lands lovgivning når en skal søke å komme fram til mest mulig ensartet nordisk lovgivning. Det bør etter utvalgets mening foretas en vurdering på fritt grunnlag.

I vurderingen av hvor langt en skal gå i harmoniseringsarbeidet bør en dessuten ta hensyn til de ulikheter som råder i de enkelte lands jakt- og våpenkultur.

Juridisk utvalg skal etter dette innstille

at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)   Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Medlemsförslag om sammordisk vapenlagstiftning

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Theo Koritzinsky, Mats Nyby och Birthe Sörestedt)

En växande vapensmuggling i Norden har blivit alltmer kännbar och kommit att bidra till en ökning av våldsbrotten. Vapensmugglingen har föranletts av bl. a. olikheter i vapenlagstiftningen mellan de nordiska länderna. Exempelvis har norska (avsågade) hagelbössor, som smugglats över gränsen till Sverige, i ökad omfattning påträffats i samband med våldsbrott. Enligt den norska vapenlagstiftningen kan hagegevär utan restriktioner inköpas i vanliga järnhandlar av envar över 18 år. Vidare har mera udda vapen som pepparspray, tårgas och andra burkar med gas i ökad omfattning kommit till användning vid våldsbrott. Dessa "vapen" har ofta införskaffats till skydd i självförsvar av tågluffande ungdom och sedan tagits med hem – i god tro. "Vapnen" härrör från främst Västtyskland.

Utvecklingen är oroande i en tid som kännetecknas av våldsromantik och ett hårdnande samhällsklimat. Motåtgärder måste vidtas. Hit hör självfallet en starkare begränsning av antalet vapen ute i samhället.

Innehav och hantering av skjutvapen har gjorts till föremål för kontroll från samhällets sida i nästan alla länder. Utgångspunkten här är att skjutvapen är konstruerade för att skada och döda och att enbart existensen av dem är förenad med avsevärda risker. Att inneha skjutvapen kan således inte betraktas som någon medborgerlig rättighet. Huvudprincipen är i stället att skjutvapen inte är tillåtna, från vilken sedan ett antal undantag görs för jakt, målskytte o. dyl.

Utöver den skötsamma majoriteten av vapeninnehavare finns en gråzon, där det slarvas med reglerna, t.ex. förvaringsbestämmelserna. Men det är inte bara de illegala vapnen som utgör problemet, visar den nya svenska vapenutredningen ("Översyn av vapenlagstiftningen". Slutbetänkande av 1987 års vapenutredning, SOU 1989:44). Enligt denna är det huvudsakligen de legala vapnen som används vid mord, dråp, vådaskjutningar, hotmedel vid brott eller som stjäls och hamnar i kriminella kretsar.

Enligt utredningen finns i nuläget ett par miljoner civila skjutvapen i Sverige, som innehas legalt, dvs. med licens. De illegala vapnen uppskattas till några tiotusental. Statistiken visar att de allvarligaste riskerna i sammanhanget är förenade med att låta de legala vapnen bli en alltför stor och illa kontrollerad mängd, eftersom det finns ett samband mellan antalet grova våldsbrott och den totala mängden vapen i samhället.

Även om antalet stölder av jaktvapen inte skulle vara så stort, är det alltid en risk förknippad med att vapen finns lätt tillgängliga i hemmen. Vapen är ett begärligt byte, inte minst för den brottslighet, som växer upp i anslutning till narkotikamissbruket. Det är också ofta den legale vapeninnehavaren som använder sitt vapen för att begå brott.

Sambandet mellan graden av vapenkontroll och det mått av rättstrygghet medborgarna kan erbjudas visar en jämförelse med USA: I Sverige begås mindre än 10% av antalet mord och dråp med skjutvapen, medan motsvarande siffra i USA är ca 50%. Antalet grova våldsbrott är också flera gånger större i USA än i Sverige och skillnaden beror i väsentlig grad på den stora, delvis okontrollerade, tillgången på skjutvapen i USA.

Detta talar för en återhållsam syn på allmänhetens innehav av vapen. För att grundprincipen att vapeninnehav skall vara begränsat till ansvars-kännande vuxna med betryggande kunskaper skall kunna upprätthållas, måste kontrollen av vapeninnehav och -tillstånd vara föremål för en fortlöpande, aktiv samhällelig översyn och eventuella luckor i regelverket föranleda kompletteringar.

I Norden finns en fortlöpande strävan att stå enade på så många områden som möjligt. Det finns skäl att i dessa tider av terrorism och internationaliserad brottslighet gå samman på även detta område och gemensamt förbättra den samhälleliga kontrollen och hindra missbruket av vapen.

Den *danska* vapenlagen av 1985 moderniserades 1988 genom att förbud mot att bära och bruka signalvapen och kombinerade gas- och signalvapen samt tillståndsplikt för armborst och slangbågar infördes.

Den *finska* skjutvapenlagstiftningen från 1933 är i många hänseenden föråldrad. Förslag till ny vapenlag (1986:21) har remissbehandlats och mött viss kritik. Arbetet med ny skjutvapenlag i Finland beräknas klart 1990.

I *Sverige* föreslår den ovan nämnda statliga vapenutredningen skärpning av den gällande lagstiftningen.

I utredningen föreslås punktvisa skärpningar och moderniseringar av lagstiftningen för att inte i onödan harma motstående intressen som jakt, målskytte osv. Skärpningarna rör bl. a. tillgången på vapen och ammunition och regler för förvaring.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft juli 1990.

Den *norska* vapenlagen hörör från 1961. Ett faktum, som ofta nämns som skillnad mellan den norska och övriga nordiska länders vapenlagstiftningar, är att hagelgevär med slätborrat lopp är undantagna från lagens tillämpning och alltså tillståndsfria.

Inom EG har utarbetats ett direktivförslag om förvärv och innehav av vapen. Förslaget, som huvudsakligen innehöll regler för att införa gemensam procedur för kontroll av vapenförflyttning från en medlemsstat till en annan, har mött kritik och kommer inte att genomföras i nuvarande form.

Därmed är det för tidigt att överväga en anpassning till EG-rätten på området.

Det är mycket som talar för en mera restriktiv lagstiftning i frågor som sammanhänger med bruk av vapen. En sådan lagstiftning bör för att bli effektiv göras likartad mellan de nordiska länderna.

TVå av de nordiska länderna står inför revidering av sina vapenlagstiftningar. I Sverige föreligger ett förslag som bygger på den europeiska vapenkonventionen om enskilda personers införskaffande och innehav av vapen från 1978. Förslaget uppfyller även kraven enligt den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Man kan därför utgå ifrån att det råder bred internationell enighet på de väsentligaste av förslagets punkter. Förslaget kunde göras till utgångspunkt för en samnordisk lagstiftning.

Med hänvisning till ovanstående hemställes att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att förenhetliga de nordiska ländernas vapenlagstiftningar, så att en restriktiv lagstiftning om förvärv och innehav av vapen och ammunition införs i de nordiska länderna.

Stockholm den 21 september 1989

Lena Öhrsvik (s)

Mats Nyby (Sdp)

Theo Koritzinsky (SF)

Birthe Sörestedt (s)

Kommunikationsutskottets betänkande

över medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Sakari Knuuttila och Eeva Turunen m. fl., se s. 662

Remissyttranden, se supplement)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 900/t om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Mariehamn den 15 november 1989, i Stockholm den 29–30 januari 1990 och Reykjavik den 26 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Sakari Knuuttila och Eeva Turunen samt Hugo Bergdahl, hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att medverka till möjligast flexibla och obehindrade flygresor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar etc. med beaktande av dessa gruppers betalningsförmåga.

I sina motiveringar till medlemsförslaget erinrar förslagsställarna om att det i Nordiska rådet har antagits flera rekommendationer om underlättandet och befrämjandet av resandet i och mellan de nordiska länderna. Vidare påpekas att man därvid speciellt har önskat underlätta resandet för vissa kategorier resenärer såsom pensionärer, handikappade och ungdomar.

Förslagsställarna anser att situationen för dessa grupper fortfarande är otillfredsställande, samt att det i första hand är inom flyget som förbättringar bör göras. Vidare anser förslagsställarna att trots Nordiska rådets rekommendationer har inga avgörande förbättringar uppnåtts, tvärtom finns det exempel på att situationen har försämrats. Sålunda har man i hela Norden fr. o. m. den 1 april 1989 upphört med att bevilja pensionärsrabatter vid flygresa.

Det understrykes att den varierande och ofta förhållandevis höga prisnivån i kombination med ett invecklat och likaså varierande rabattsystem

försvårar eller rentav omintetgör resandet för dessa grupper av "icke-yrkesresande".

Från flygbolagens sida hänvisar man till andra befintliga rabatter såsom Apex. Dessa anser förslagsställarna vara både dyrare än den tidigare pensionärsrabatten och dels behäftade med olika övernattnings- och andra villkor, vilka reducerar deras användbarhet. Det erinras om strävanden mot en nordisk hemmamarknad, där ett så gott som obehindrat resande i och mellan de nordiska länderna är en central del. Det anses därför att vanliga nordiska medborgares möjligheter att resa med flyg i Norden bör underlättas och befrämjas och under inga omständigheter försvåras.

Förslagsställarna betonar att det bör vara möjligt för människor i Norden att obehindrat kunna hälsa på släktingar och vänner i grannländerna, att överhuvudtaget stifta bekantskap med grannländerna, samt att studera dem etc.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 2 oktober 1989 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till kommunikationsutskottet samt att det skulle undergå remissbehandling.

Förslaget har sedan behandlats i vanlig ordning och sänts ut på remiss med remisstiden den 15 januari 1990.

Följande remissvar har inkommit:

Norden

- Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)
- Foreningene Nordens Forbund
- SAS

Danmark

- Pensionisternes Fællesråd
- A/S Conair
- Trafikministeriet
- Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF)
- Maersk Air
- Landsforeningen Evnesvages Vel (VEL)
- De Samvirkende Invalideorganisationer
- Danmarks Turistråd

Finland

- Trafikministeriet
- Socialstyrelsen
- Centralen för turistfrämjande
- Finnair

- Ålands landskapsstyrelse
- Ålands turistförbund
- Ålands Ungdomsförbund
- Mariehamns Pensionärsförening

Island

- Icelandair

Norge

- Næringsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Landsrådet for Norske ungdomsorganisasjoner
- Norsk pensjonistforbund
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)
- Braathen SAFE

Sverige

- Pensionärernas riksorganisation
- Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
- Linjeflyg
- Sveriges pensionärsförbund

2.1. Remissinstanser som stöder medlemsförslaget

Norden

- Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)
- Foreningene Nordens Forbund
- SAS

Danmark

- Danmarks Turistråd
- Pensionisternes Fællesråd
- Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF)
- Maersk Air
- Landsforeningen Evnesvages Vel (LEV)
- De Samvirkende Invalideorganisationer

Finland

- Centralen för turistfrämjande
- Ålands landskapsstyrelse
- Ålands turistförbund

- Ålands ungdomsförbund
- Mariehamns pensionärsförbund

Norge

- Näringsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner
- Norsk Pensjonistforbund
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)
- Braathen SAFE

Sverige

- Pensionärernas riksorganisation
- Linjeflyg
- Sveriges pensionärsförbund

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) påpekar att de problem som funktionshämjade upplever i samband med utnyttjande av kollektiva färdmedel, t. ex. flyg, inte i första hand är relaterade till prisfrågor utan till tillgänglighet.

Det betonas att många människor med grava funktionshinder är beroende av att ha en ledsagare/medhjälpare med sig för att överhuvudtaget kunna resa. NNH anser att en rabattordning för personer med handikapp i första hand borde ta sikte på detta behov.

SAS ser det som en oerhört viktig uppgift att stimulera och underlätta turistresandet inom Norden och anser sig sträva efter att erbjuda attraktiva priser. SAS erinrar om sin satsning på "Nordenbiljetten" som erbjuds tre gånger per år, dvs. jul/nyår, påsk och juli–augusti. Som exempel nämns att under perioden juli–augusti 1989 utnyttjades denna biljett av ca 150 000 resenärer.

Gällande pensionärsrabatter upphörde mellan Skandinavien och Finland den 1 april 1989. Speciella pensionärspriser mellan de skandinaviska länderna upphörde den 1 juni 1982 och mellan Skandinavien och Island har speciella pensionärspriser aldrig funnits.

SAS konstaterar att pensionärspriserna i princip inte utnyttjades, samt att det är bolagets ambition att i möjligaste mån förenkla rabattsystemet.

Slutligen konstateras att "Nordenbiljetten" under 1989 låg i lägre pris än vad det tidigare pensionärspriset gjorde.

Foreningene Nordens Forbund tillstyrker medlemsförslaget och konstaterar att Apex och liknande rabattordningar icke är tillräckliga för de i medlemsförslaget nämnda grupperna. Det understrykes att Foreningene Nordens Forbunds stadigt växande reseverksamhet representerar en betydande passagerarpotential för flygbolagen inom de två i förslaget nämnda åldersgrupperna. Vidare betonas att alla ansvariga aktörer på den nordiska

transportmarknaden borde vara inställda på att fjärma alla möjliga hinder för de handikappades resande.

Pensionisternes Fællesråd i Danmark tillstyrker medlemsförslaget.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) tillstyrker medlemsförslagets generella syfte. Det betonas att det inte alltid är samma behov som gäller för de i förslaget nämnda grupperna. Den gemensamma nämnaren anses vara deras ekonomi.

Maersk Air i Danmark konstaterar att bolaget redan har en speciell ungdomsbiljett. Vidare konstateras att bolaget är villigt att överväga särskilda priser för pensionärer och handikappade om en undersökning visar att dessa gruppers resebehov inte tillfredsställs med den nuvarande prisstrukturen.

Slutligen erinrar *Maersk Air* om den danska charteravgiften som infördes den 1 januari 1990, och som förorsakar att biljettpriserna inom Norden nu är 300 kronor dyrare.

Danmarks Turistråd tillstyrker i princip medlemsförslagets syfte. Det påpekas att en sund driftsmässig grund måste vara den prispolitik som skall försäkra alla ekonomiska möjligheter att använda flygtransporter.

Landsforeningen Evnesvages Vel (LEV) i Danmark tillstyrker förslaget. Samtidigt understryks hur viktigt det är att komma ihåg att många inom den grupp som föreningen representerar inte kan resa ensamma. I detta sammanhang erinras om en överenskommelse med DSB som anses ha stor betydelse i detta sammanhang.

De Samvirkende Invalideorganisationer i Danmark ställer sig positiva till förslaget.

Centralen för turistfrämjande i Finland ansluter sig till medlemsförslaget. Det erinras om det nordiska samarbetsprogrammet för turism och att det inom dess ramar skall arbetas för att det inomnordiska resandet skall bli tillgängligt för möjligast breda befolkningsgrupper.

Ålands landskapsstyrelse är positiv till förslaget att Nordiska ministerrådet medverkar till möjligast flexibla flygresor med beaktande av betalningsförmåga för olika kategorier av resenärer som icke är yrkesverkande.

Ålands Turistförbund instämmer i förslagsställarnas åsikt och konstaterar att rabattsystemen bör vara likadana i samtliga nordiska länder och framförallt lätta att förstå.

Ålands ungdomsförbund tillstyrker medlemsförslaget.

Mariehamns pensionärsförening på Åland tillstyrker förslaget och anser att flygbolagens motivation för förkastandet av pensionärspriserna direkt är diskriminerande och visar en oväntad hänsynslöshet och profithunger som inte passar vår tid av uppvaknande ”grön” medmänsklighet.

Næringsdepartementet i Norge tillstyrker medlemsförslaget och anser att det kan inkluderas i det nordiska turistprogrammet.

Departementet erinrar om att 1990 är ett europeiskt turistår i vilket alla de nordiska länderna deltar och som har som en av sina målsättningar att

tillgodose de äldres, de ungas och de rörelsehindrades resebehov. Det påpekas att Finland, Norge och Sverige i samarbete med England och Holland skall genomföra ett paneuropeiskt projekt med speciell betoning på resor och aktiviteter för rörelsehindrade.

Slutligen konstaterar departementet att det skulle vara en bra markering från nordiskt håll, i samband med det europeiska turiståret, om Nordiska ministerrådet eftersträvar att uppnå en förbättring av resemöjligheterna för de i medlemsförslaget nämnda grupperna.

Samferdselsdepartementet i Norge instämmer i SAS uttalande om medlemsförslaget. Det understrykes att samtliga nordiska flygbolag som driver gränsöverskridande flygverksamhet skall göra det med hänsyn till drifts-ekonomiska principer och eventuella rabatter måste därför vara kommersiellt betonade. Vidare konstateras att gränsöverskridande flygtrafik inte kan subventioneras av norska myndigheter.

Funksjonshemmedes fellesorganisation (FFO) i Norge tillstyrker medlemsförslaget samtidigt som det erinras om att det inte enbart är prisnivån som är en barriär för de rörelsehindrades resande med flyg.

Braathen SAFE i Norge har full förståelse för medlemsförslagets intentioner och anser sina rabattordningar väl anpassade till de grupper som omtalas i förslaget.

Det erinras om att danska, norska och svenska myndigheter kräver 300 kronors avgift på alla rabattbiljetter, samt att per den 1 december 1989 blev bolagets priser av offentliga myndigheter uppjusterade med 0,7% utan att bolaget blev informerat därom.

Det anses att det är de skilda nordiska luftfartsmyndigheternas beslut som i första hand verkar hämmande på den positiva utvecklingen som beskrivs i medlemsförslaget. För att råda bot på detta föreslår bolaget att de nordiska myndigheterna samordnar sin luftfartspolitik och själva ställer sig frågan hur man på myndighetsnivå kan bidra till att främja de vanliga nordiska medborgarnas möjlighet att resa med flyg inom Norden.

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner stöder förslaget och erinrar särskilt om vikten av billiga flygresor inom Västnorden samt mellan Västnorden och de övriga nordiska länderna.

Norsk pensjonistforbund anser att huvudorsaken till ett dåligt utnyttjande av tidigare pensionärsrabatter var att denna rabattordning icke var känd bland pensionärerna. Förbundet anser att 50% pensionärsrabatt skall gälla för alla med pension från en offentlig pensionsordning oavsett ålder, samt att rabattordningen inte skall vara beroende av ett visst antal reserverade platser. Vidare påpekas att förbundet kan acceptera att rabattordningen inte gäller under högt trafikerade tider som t. ex. jul och påsk.

Pensionärernas riksorganisation (PRO) i Sverige hälsar medlemsförslaget med tillfredsställelse. PRO ser det som en angelägen uppgift att på olika sätt medverka till största möjliga rörelsefrihet för sina medlemmar för att bryta den isolering som drabbar många människor efter deras pensionering.

PRO organiserar årligen talrika bussresor av varierande tidslängd och till olika resmål i Finland, Norge och Danmark. PRO har också kommit överens med vissa färjelinjer till Finland om rabattförmåner. När det gäller resor med flyg har inga rabattöverenskommelser kunnat träffas.

Det påpekas att PRO givetvis har observerat att Linjeflyg för sitt inrikesflyg erbjuder vissa rabattformer för pensionärer. I likhet med motionärerna konstateras likväl att dessa förmåner är så invecklade och varierande att de är svåra, eller rent av omöjliga att använda sig av.

Linjeflyg i Sverige konstaterar att Linjeflyg och SAS sedan ca 10 år erbjuder ungdomar och pensionärer att resa billigt på hela inrikesnätet. Ytterligare konstateras att dessa bolag ser positivt på ett nordiskt samarbete när det gäller flygresor för de i medlemsförslaget nämnda kategorierna. Det anses dock att en förutsättning bör vara att prissättningen och regelverken är väl överensstämmande länderna respektive flygbolagen emellan.

Sveriges pensionärsförbund ställer sig positivt till förslaget och erinrar om att förbundet i liknande sammanhang brukar driva den linjen att pensionärer bör ges rabatter på sådana flygavgångar som normalt inte går med fyllda plan. Det konstateras att pensionärer brukar ha större möjlighet än andra att lägga sina restider efter egen önskan.

2.2. Remissinstanser som delvis stöder medlemsförslaget

Danmark

– A/S Conair

Finland

– Socialstyrelsen
– Finnair

Island

– Icelandair

Sverige

– Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)

A/S Conair i Danmark delar inte förslagsställarnas åsikt om en generellt hög prisnivå på flygresor inom Norden. Däremot är man enig med förslagsställarna att de existerande rabattordningarna och prisstrukturen är invecklad.

Flygbolaget anser att en förbättring först kan uppnås när det nuvarande monopolet på flygtransporter inom Norden upphävs samt när charterflygning mellan de nordiska huvudstäderna blir tillåten. Ytterligare anses charterskatten som en allvarlig belastning för en lägre prisstruktur efter-

som den påverkar de relativt korta flygsträckorna inom Norden särskilt hårt.

Socialstyrelsen i Finland stöder förslaget på allmän nivå. Styrelsen erinrar att den grupp av resenärer, vilkas flygresor föreslås bli understödda, är mycket heterogen. Det påpekas att förslagsställarna lämnar frågan om finansieringen öppen, dvs. om det skall vara flygbolagen som skall stå för rabatterna eller om samhället borde understödja specialgrupperna vid flygresor inom Norden.

Ytterligare anses att flygbolagens rabattsystem utan att försvaga förmåner skulle inverka gynnsamt på en flexibel användning av flygresor.

Finnair konstaterar att bolaget inom ramen av dess ekonomiska möjligheter har strävat till en prisstruktur som erbjuder prisalternativ till alla flygresenärer.

I övrigt hänvisas till Finnairs skrivelse till Nordiska rådets kommunikationsutskott av den 25 augusti 1989 gällande bolagets synpunkter i samband med priser för pensionärer. Av den skrivelsen framgår bl. a. att gällande lågpriser under vissa perioder av året är billigare än pensionärspriserna var. Det medges dock att specialprisernas regler är en aning strängare än pensionärsprisets. Det anses dock att detta inte borde utgöra något större problem för pensionärer som fritt kan disponera över sin tid.

Icelandair tillstyrker medlemsförslaget till vissa delar. Således är bolaget av samma åsikt som förslagsställarna att pensionärer skall erbjudas fördelaktiga biljettpreiser, men under den förutsättningen att alla nordiska flygbolag kommer överens om sådana priser. I remissvaret påpekas att alla nordiska länder lägger höga skatter på lågprisbiljetter. Som exempel tas att den danska skatten utgör ca 10–20% av lågprisbiljetterna mellan Danmark och Island.

Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) anser resemöjligheterna för ungdomar i Norden med flyg vara bra. Vad gäller handikappades möjligheter till resor anses det inte vara prisnivån som är det primära problemet utan handla om praktiska lösningar, handikappanpassning, så att det blir möjligt för denna grupp att resa.

2.3. Remissinstanser som inte tar ställning till medlemsförslaget

Finland

– Trafikministeriet

Trafikministeriet i Finland tar inte ställning till medlemsförslaget. I sitt remissutlåtande konstateras att ministeriet har fäst speciell uppmärksamhet vid behovet att göra det lättare för äldre och handikappade personer att förflytta sig inom flygplatsernas terminaler. Det erinras att senast i somras mottog luftfartsstyrelsen Invalidförbundets samhällsplaneringsdiplom, i vilket konstateras att "handikappade personers rörelse-, verksamhets- och sevicemöjligheter omsorgsfullt har beaktats vid planeringen och byggandet av nya flygplatser".

2.4. Remissinstanser som ställer sig negativa till medlemsförslaget

Danmark

– Trafikministeriet

Norge

– Luftfartsverket

Trafikministeriet i Danmark konstaterar att SAS inte har haft pensionsrabatter på biljetter till Finland sedan den 1 april 1989 och mellan Danmark, Norge och Sverige sedan den 1 juni 1982 samt att sådana priser aldrig har funnits för trafiken mellan Island och Danmark, Norge och Sverige. Det påpekas att under största delen av året finns lågprisalternativ på flygrutterna till Finland som dock är ca DKK 140 dyrare än den tidigare pensionärsbiljetten.

Ministeriet anser priserna på internordiska resor för ungdomar vara ganska rimliga, något som för övrigt anses gälla för specialpriser för alla trafikantgrupper.

Slutligen påpekar ministeriet att det är flygbolagen i varje land som ansöker till myndigheterna i de enskilda länderna om priser och andra villkor. Sedan är det de berörda myndigheterna som godkänner eller avslår bolagens ansökan.

Luftfartsverket i Norge påpekar att det är flygbolagen som på sin egen bedriftsgrund måste ha möjlighet att bestämma vilka rabattordningar de önskar att erbjuda.

3. Utskottet

Kommunikationsutskottet har länge arbetat för att öka turismen inom Norden samt underlätta alla trafikantgruppers mobilitet.

En del av detta arbete har varit att verka för fördelaktiga flygpriser, bl. a. genom att minska offentliga avgifter som flygpassagerare måste betala via sina flygbiljetter samt att prismässigt klassificera allt flyg inom Norden som inrikesflyg. Ytterligare har utskottet nyligen uttalat sig kritiskt till gällande regler inom Norden om charterresor och charterskatt.

Det må konstateras att utskottets strävan för att få fram billigare flygpriser ännu inte varit särskilt framgångsrik. Huvudorsaken är att det är flygbolagen som ansöker till myndigheterna i de enskilda länderna om priser och andra villkor. Sedan är det de berörda myndigheterna som godkänner eller avslår bolagens ansökan.

När myndigheterna fattar sina beslut måste de ta hänsyn till bolagens ekonomiska resonemang som ligger bakom bolagens ansökan. Vidare konstateras att de nordiska regeringarna inte kan subventionera priset på biljetter på internationella flygresor, men flygresor mellan de nordiska länderna klassificeras som sådana.

De nordiska flygbolagen har alla speciella priser under vissa perioder av året eller för vissa kategorier resenärer. I vissa fall är dessa priser även billigare än det pensionärspris som fanns tidigare. Det medges dock att generellt sett är specialprisernas regler något strängare än de regler som gällde för pensionärspriset. Kommunikationsutskottet anser dock att detta inte borde utgöra något större problem för pensionärer, som i de flesta fall fritt kan disponera över sin tid, eller andra som nämns i medlemsförslaget.

Samtidigt konstaterar utskottet att den nuvarande mångfalden av rabattformer för sin del minskar möjligheten att använda dessa. Utskottet betonar därför att det är mycket viktigt att resenärerna vid behov får sakkunnig information om olika alternativ då det gäller att resa med flyg.

Det påpekas att några av remissinstanserna anser rese möjligheterna med flyg vara bra för ungdomar i Norden. Samtidigt påpekas att det är andra hinder än ekonomiska som kan vara aktuellt att bota. Detta gäller särskilt handikappanpassningen ombord på flygplanen samt andra faciliteter i samband med flygresor.

På detta område har situationen förbättras nu under den senaste tiden. I detta sammanhang kan det t. ex. erinras om Invalidförbundets i Finland samhällsplaneringsdiplom som har tilldelats luftfartsstyrelsen i Finland.

Som framgår av det ovan anförda anser kommunikationsutskottet det av praktiska skäl svårt att på offentlig nivå direkt påverka flygbolagens prissättning på biljetter. Vidare konstaterar utskottet att det är i flygbolagens intresse att utnyttja flygplanens kapacitet i högsta möjliga grad.

Kommunikationsutskottet, som vid sina överläggningar har tagit hänsyn till de olika resonemang som finns i remissvaren samt ingående diskuterat förslaget möjliga konsekvenser, hänvisar till det ovan anförda och föreslår

att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Reykjavik den 26 februari 1990

Svend-Erik Hovmand (V)

Hreggviður Jónsson (Fh)

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Fung. förman

Oddrunn Pettersen (A)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Medlemsförslag

om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden

(Väckt av Sakari Knuutila och Eeva Turunen samt Hugo Bergdahl)

I Nordiska rådet har antagits flera rekommendationer om underlättandet och befrämjandet av resandet i och mellan de nordiska länderna. Man har därvid alldeles speciellt önskat underlätta resandet för vissa kategorier av resenärer såsom pensionärer, handikappade och ungdom. Situationen för dessa grupper är fortfarande otillfredsställande. Flyget utgör ett allt centralare kommunikationsmedel och det är i första hand här förbättringar bör uppnås. Det är av största betydelse att pensionärer, invalider, ungdom, studerande, familjer, barn etc. möjligast obehindrat kan resa med flyg i Norden.

Bakgrunden till flygets snabba utveckling finns framför allt i de allt livligare affärskontakterna. Flyget har långt vuxit upp kring dessa och anpassats efter dem. Den snabba och mångsidiga trafiken gynnar givetvis också andra kategorier av resande, men samtidigt förefaller det som om man inte beaktat dessa i tillräckligt hög grad. Den varierande och ofta förhållandevis höga prisnivån i kombination med ett invecklat och likaså varierande rabattsystem försvårar eller rentav omintetgör resandet för dessa grupper av "icke-yrkesresande".

Trots Nordiska rådets rekommendationer har alltså inga avgörande förbättringar uppnåtts på denna punkt. Tvärtom finns det exempel på att situationen rentav försämrats. Sålunda har man i hela Norden fr. o. m. den 1.4.1989 upphört med att bevilja pensionärsrabatter vid flygresa. Från flygbolagens sida har man som motiv framfört att pensionärsrabatterna inte utnyttjats tillräckligt effektivt och att åldringar har svårare än yngre personer att iakttaga de regler som gäller för specialkategorier. Också rationaliseringssträvanden har angetts som motiv. Man hänvisar vidare till förefintliga andra rabattformer såsom Apex. Dessa är dock dels något dyrare än den tidigare pensionärsrabatten och dels behäftade med olika övernattnings- och andra villkor, vilka reducerar deras användbarhet.

Undertecknade kan inte acceptera denna utveckling. Vanliga nordiska medborgares möjligheter att resa med flyg i Norden bör underlättas och befrämjas och under inga omständigheter försvåras. Det bör vara möjligt

för människor i Norden att möjligast obehindrat hälsa på släktingar och vänner i grannländerna, att överhuvudtaget stifta bekantskap med grannländerna, att studera i dem etc. I korthet rör det sig om att uppleva och utvidga det nordiska perspektivet.

Undertecknade önskar i detta sammanhang påminna om nordiska hemmamarknader, vilka är en central målsättning i det nordiska samarbetet. Ett möjligast obehindrat resande i och mellan de nordiska länderna är i sin tur en central del av detta. Flyget erbjuder flera turer och destinationsorter än någonsin, vilket alla nordiska medborgare bör kunna ta del av.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknade att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att medverka till möjligast flexibla och obehindrade flygresor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar etc., med beaktande av dessa gruppers betalningsförmåga.

Helsingfors den 14 september 1989

Sakari Knuuttila (Sdp)

Eeva Turunen (Kok)

Hugo Bergdahl (fp)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992

(Medlemsförslaget väckt av Thea Knutzen m.fl., se s. 677

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 901/k om en nordisk kulturfestival 1992. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 25 november 1989, den 30 januari och den 26 februari 1990 samt den 27 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att en nordisk kulturfestival arrangeras 1992 och att Nordiska ministerrådet i samarbete med Nordiska rådets presidium nedsätter en internordisk arbetsgrupp som skall utreda de praktiska förhållandena, ramarna och innehållet i en sådan festival och avsätta projektmedel för förberedelse av festivalen.

Enligt förslaget sätter handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete den nordiska kulturgemenskapen in i ett större internationellt sammanhang vilket förutsätter att de nordiska länderna kan samarbeta i internationella fora och bli hörda och respekterade i högre grad än folkantal och andel i världsekonomin motsvarar.

Förslagsställarna framhåller att genom planläggning och genomförandet av en nordisk kulturfestival kan de nordiska länderna uppnå en grundläggande och förhoppningsvis klar diskussion om vad de menar med och anser om den nordiska kulturgemenskapen och kulturidentiteten. Det hänvisas till att på 1980-talet har de nordiska länderna genomfört vällyskade presentationer av nordisk kultur i USA, Västeuropa och Japan. Vid genomförandet av festivalen skall flest möjliga uttrycksformer inom konst och kultur vara representerade och den överordnade målsättningen skall vara att visa vårt säregna kulturarv och stimulera nya konstnärliga uttrycksformer. De enskilda programmen och föreställningarna bör ha sådana ramar att de kan visas i andra nordiska länder efter festivalen genom turnéverksamhet m. m.

Enligt förslagsställarna kan en sådan festival bli ett forum för kreativitet och social och facklig gemenskap som bidrar till att ställa de nordiska länderna starkare i förhållande till den internationella integrationen.

I medlemsförslaget hänvisas till att Unesco har utlyst perioden 1988–1997 till ett världskulturårtionde och att ett genomgående tema för perioden är den kulturella dimensionen i utvecklingen, särskilt strävandena till att ge kulturella och humanistiska värden en central position i den ekonomiska och teknologiska utvecklingen.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande över medlemsförslaget:

Nordiska

Nordisk Kunstförbund
 Nordisk Teaterlederråd
 Nordisk Teaterunion
 NORDLEK
 Nordisk Amatörmusikunion
 Föreningarna Nordens Förbund

Danmark

Kulturministeriet
 Landsorganisationen Musik og Ungdom
 Foreningen af Danske Kunstmuseer
 Dansk Folkeoplysnings Samråd
 Filmbranchens Samarbejds- og Ideudvalg
 Odense magistrat, kultur- og fritidsvæsenet
 Musikhuset Aarhus
 Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger
 Udstillingsbygningen ved Charlottenborg
 Koloristerne
 Foreningen Norden

Finland

Finlands Unesco-kommission
 Finlands museiförbund
 Finlands konstgrafiker
 Finlands konstnärer
 Forum Artis r.y.
 Esbo kulturcentrum
 Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland
 S:t Michels konsert- och kongresshus
 Informationscentralen för Finlands musik
 Konstnärsgillet i Finland

Ålands landskapsstyrelse
Konstföreningen
Arbetarnas bildningsförbund

Island

Foreningen af islandske billedkunstnere
Islandske filmproducenters forening

Norge

Kirke- og kulturdepartementet
Teatersentrum
Norges Sang- og Musikkraad
Norsk Filmforbund
Den norske nasjonalkommisjon for Unesco
Den norske forfatterforening

Sverige

Statens kulturråd
Svenska Unescorådet
Statens konstmuseer
Stiftelsen Riksställningar
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd KLYS
Konstfrämjandet
Litteraturfrämjandet
Folkbildningsförbundet

De flesta remissorgan ställer sig generellt ytterst positiva till förslaget men understryker emellertid att genomförandet kommer att bli resurskrävande. De flesta remissorgan förklarar sig stå till förfogande med kontakter och konsultationer angående förberedelserna av en nordisk kulturfestival.

I det följande redogörs för särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1. Nordiska remissyttranden

Nordisk Kunstforbund ställer sig mycket positivt till förslaget och framhåller att det finns ett mycket bra samarbete mellan bildkonstnärer i de nordiska länderna och anser detta vara ett bra tillfälle att exponera de nordiska länderna utåt. Många av medlemmarna inom Nordisk Kunstforbund har ansett att Lillehammer skulle vara en bra plats för genomförandet av festivalen eftersom en rad anläggningar och faciliteter kommer att vara tillgängliga vid den tidpunkten.

Nordisk Teaterlederråd är mycket positivt till förslaget och utgår ifrån att festivalen kommer att planeras och genomföras i nära samarbete med företrädare för det nordiska kulturlivet.

Nordisk Teaterunion hälsar förslaget med glädje och anser att ett sådant evenemang kan bli av stor betydelse för bevarandet av den nordiska kulturella identiteten, inte minst i relation till det ökade europeiska samarbetet. Samtliga nordiska teaterunioner har ställt sig positiva till förslaget och förutsätter att festivalen kommer att genomföras i nära samarbete med kulturlivets företrädare i de nordiska länderna.

NORDLEK uttrycker en mycket positiv syn på medlemsförslaget och de principiella förslagen i detta men vill särskilt understryka den folkliga kulturella gemenskapen. De i förslaget framförda idéerna om en generaldebatt om vad Norden lägger i begreppen kulturgemenskap och identitet är bra och den redovisade uppläggningsen i medlemsförslaget har en form som *NORDLEK* gärna ansluter sig till. Men *NORDLEK* har en del funderingar inför den föreslagna turnéverksamheten och det pekas speciellt på att de perifera delarna av Norden borde ges möjlighet att delta i festivalen samt att festivalen kommer att bli kostsam och att medel för genomförande inte får drabba de befintliga anslagen för kulturell/folkkulturell verksamhet.

Nordisk Amatörmusikunion stöder förslaget och anser att de nordiska länderna gemensamt måste genomföra nya satsningar och prestationer runtom i världen. Unionen anser det lika viktigt att denna gemenskap blir presenterad inom Norden och därmed skulle de nordiska medborgarna bli öppnare för en ännu starkare nordisk gemenskap. Uttrycksformerna för nordiskt kulturellt samarbete och gemenskap är mångsidiga och skall gå på tvärs av organisationernas egna intressesfärer.

Föreningarna Nordens Förbund vill rekommendera att medlemsförslaget om nordisk kulturfestival 1992 blir antaget. Förbundet vill särskilt understryka förslagets formuleringar om betydelsen av att de nordiska länderna får en generaldebatt om vad som menas med begreppet kulturgemenskap och identitet och vilka resurser länderna är villiga att avsätta för att bevara och stärka detta grundläggande fundament för nordiskt samarbete och gemenskap. Med sin breda kontaktverksamhet och långa erfarenhet kan föreningen göra en insats både i förberedelsefasen och genomförandet av själva festivalen.

2.2. *Danska remissyttranden*

Kulturministeriet pekar på att intentionerna med den nordiska kulturhandlingsplanen är att göra det nordiska kultursamarbetet mera synligt genom nya och förstärkta insatser på en rad områden, bl. a. har insatser som geografiskt och befolkningsmässigt tillgodoser hela Norden prioriterats. Det finns redan flera återkommande nordiska festivaler, bl. a. på film-, teater- och musikområdet. En rad av de aktiviteter som ministerrådet genomför i länder utanför Norden visas även inom Norden. Erfarenhe-

terna från ministerrådets större kulturevenemang i utomnordiska länder visar att man inte alltid når en effekt som står i rimlig proportion till de mycket resurskrävande ekonomiska och administrativa insatserna. Kulturministeriet anser det mycket tvivelaktigt om medlemsförslagets intentioner kan uppnås på längre och bredare sikt genom en resurskrävande engångsinsats av föreslagen karaktär.

Landsorganisationen Musik og Ungdom uttrycker sin tillfredsställelse över och intresse för den föreslagna festivalen och erbjuder sitt stöd vid arrangemanget.

Foreningen af Danske Kunstmuseer stöder planer om en nordisk kulturfestival och vill gärna aktivt medverka till att ett sådant samarbete företas.

Dansk Folkeoplysnings Samråd ger sitt bifall till en nordisk kulturfestival och förutsätter att man i varje fall vid planeringen av festivalen kommer att dra in den expertis som de folkliga kulturorganisationerna representerar i arbetet. Förslaget har också förelagts den danska Nationalkommittén för världskulturarftiondet, som Dansk Folkeoplysnings Samråd är sekretariat för. Kommittén ansluter sig till idén om en festival.

Filmbranchens Samarbejds- og Idéutvalg anser att det alltid är viktigt att sätta fokus på nordisk kultur men tvivlar på om det är rätta sättet att göra det i en stor samlad framstöt eftersom erfarenheterna visar att de enskilda områdena då lätt drunknar i mängden.

Odense magistrat, kultur- og fritidsvæsenet stöder medlemsförslaget som de ser som ett initiativ som kan främja samarbete, utveckling och ömsesidig förståelse de nordiska länderna emellan.

Musikhuset Aarhus finner att en samlad nordisk kulturpresentation är en god idé. Det finns två stora kulturpresentationer som äger rum varje år, den ena i Paris och den andra i New York. Kännedomen om de skandinaviska kulturutövarna vid dessa presentationer har varit synnerligen begränsad. Det skulle således vara en god idé att arrangera en årlig kulturmässa för att främja den internationella kännedomen om kulturlivet i Norden. Av avgörande betydelse är att marknadsföringen av ett sådant arrangemang startas under 1990. Musikhuset Aarhus anser att det nordiska samarbetet främjas bäst genom en rad temaarrangemang där man lägger huvudvikten på olika uttrycksformer inom kulturlivet.

Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger stöder medlemsförslaget om en nordisk kulturfestival och anser den särskilt viktig nu för utvecklingen och befästandet av det nordiska samarbetet under en tid med stora politiska förändringar i Europa. I många hänseenden ligger konstnärerna före medierna och händelserna, varigenom de blir medansvariga för kulturens utveckling som också ofta blir den sociala utvecklingen. Sammanslutningen anser att det just nu är viktigt att klargöra betydelsen av möjligheterna till nyanserade uttryck och åsikter samt rätten till oenighet. Det är Nordens väsentligaste bidrag till Europas nya ansikte och svar till de eventuella nya demokratierna.

Udstillingsbygningen ved Charlottenborg rekommenderar starkt att förslaget genomförs. I en tid med ständigt ökad kulturell press från den internationella medie- och underhållningsindustrin finns det ett stort behov av att stärka och vidareutveckla den nordiska kulturidentiteten. Udstillingsbygningen anser det som en naturlig uppgift att delta aktivt i genomförandet av den föreslagna kulturfestivalen och hänvisar till de existerande samarbetskontakterna bygningen har med det övriga Norden. Det hänvisas till två stora förutsättningar som måste finnas för att genomföra festivalen: För det första måste planeringsarbetet starta snarast och senast sommaren 1990 och för det andra bör de existerande kanalerna för det nordiska samarbetet se till att det skapas ekonomiska förutsättningar för festivalens genomförande.

Koloristerne anser att när det gäller planeringen av en nordisk kulturfestival med inriktning på en utåtriktad verksamhet på vart och ett av konstens olika områden är det på bildkonstens område viktigt att uppmärksamma de danska konstnärssammanslutningarna. Konstnärssammanslutningar, liknande de i Danmark, finns inte i andra länder, inte heller i de övriga nordiska länderna. Även om intresset internationellt för nordisk bildkonst och konsthantverk har vuxit mycket under senare år, så finns det viktiga sidor av konslivet och bildkonsten som inte har kommit fram. Därför kan den föreslagna nordiska kulturfestivalen med rätt planering bidra till att belysa flera kulturella aktiviteter i länderna. Det är här *Koloristerne* kan vara med och göra denna speciellt danska utställningsform känd.

Foreningen Norden ansluter sig helt och hållet till förslaget och anser det viktigt att den nordiska integriteten säkras goda utvecklingsmöjligheter. I ljuset av de tendenser som pekar mot ett helt nytt Europa, EG:s inre marknad å den ena sidan och demokratiseringsprocessen i Östeuropa å den andra, är kulturlivet den mest väsentliga utgångspunkten. Det finns ett behov för att Norden inåt i högre grad ser på sin egen kultur och utåt för en offensiv gemensam kulturpolitik. Med hänvisning till Nordisk vänskapsbyfestival i Thisted den 3–11 juni 1989 pekar *Foreningen Norden* i Danmark på två erfarenheter. Ett sådant arrangemang ger stor nordisk presstäckning och det är nödvändigt med en lång planeringsfas i förbindelse med projektet.

2.3. Finland

Finlands Unesco-kommission förhåller sig positiv till förslaget eftersom det på ett naturligt sätt skulle anknyta till Unescos projekt om världskulturarviondet och utgöra en konkret händelse inom denna referensram. Beträffande festivalens tidpunkt vill dock *Finlands Unescokommission* framföra att nämnda år firar Finland sin självständighets 75-årsjubileum och önskar därför att festivalen skjuts fram till en senare tidpunkt.

Finlands museiförbund delar förslagsställarnas uppfattning om att den

nordiska kulturgemenskapen är grunden och utgångspunkten för det omfattande samarbetet på kulturområdet i Norden. Museiförbundet konstaterar att man även på museiområdet länge har idkat ett långvarigt och intimt samarbete på nordiskt plan. På grund av denna verksamhet har man utmärkta färdigheter att delta i samarbetet för presentation av det nordiska kulturarvet och för förstärkning av den nordiska identiteten även på internationellt plan. 1992 är ett betydande år. Då firar Finland 75-årsjubileum med anledning av sin självständighet och då arrangeras flera stora internationella evenemang, bl. a. världsutställningen i Sevilla. Även museirådet kommer att delta i dessa evenemang på ett mångsidigt sätt. Det är därför möjligt att resurserna under 1992 inte räcker för att arrangera en separat nordisk kulturfestival, om den inte planeras tillsammans med nationella eller internationella evenemang, som redan delvis har igångsatts. Finlands museiförbund önskar dock varmt understöda det väckta förslaget om att en samnordisk arbetsgrupp skall tillsättas för att utreda de praktiska arrangemangen och möjligheterna att förverkliga kulturfestivalen.

Finlands konstgrafiker är mycket positiva till förslaget och framhåller att de nordiska konstgrafikerorganisationerna traditionellt har idkat nära samarbete och att deras kanaler kan utnyttjas vid planeringen av en nordisk kulturfestival. Konstgrafikerna föreslår att även en nordisk konstgrafikerutställning skall ingå i festivalprogrammet.

Finlands konstnärer stöder förslaget om en samnordisk kulturfestival och konstaterar med glädje att man strävar efter att bevara den samnordiska kulturen och stärka den nordiska identiteten samt försöker återfinna dess gemensamma rötter. Trots den gemensamma nordiska kulturen har samtliga länder ett egenartat kulturarv, som återspeglas i landets kulturliv. Finlands konstnärer finner det storartat att vid presentationen av nordisk kultur även den för Finland säregna kulturen får en förtjänt plats liksom även den finlandssvenska minoriteten.

Forum Artis r.y. stöder varmt medlemsförslaget som man anser har ett nära samband med det egna förslaget om en manifestation av Finlands kultur under kulturdecenniet. Man vill dock påpeka att många evenemang kommer att äga rum under 1992, bl. a. världsutställningen i Sevilla och Finlands självständighets 75-årsjubileum. Forum Artis anser dock att en nationell festival skulle kunna främja förberedelserna för ett nordiskt konst- och kulturevenemang.

Esbo kulturcentrum rekommenderar att en nordisk kulturfestival arrangeras och anser att det verkligen är på sin plats att förtydliga och förstärka den för alla nordiska länderna gemensamma kulturidentiteten innan den europeiska integrationen väsentligt utvidgas före utgången av 1992. Kulturcentret stöder tillsättandet av en samnordisk arbetsgrupp för att utreda innehållet i och de praktiska arrangemangen för detta evenemang. Framgången med denna festival förutsätter ett tydligt tema eller ett avgränsat

innehåll och programmet skall även lätt kunna utföras någon annanstans i Europa.

Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland instämmer i förslagsställarnas uppfattning att behovet av att sprida, bekantgöra och väcka intresse för grannländernas kultur inom Norden alltfjämt är stort. En kulturfestival erbjuder ett gott forum att pejla det nordiska mot andra länders kulturyttringar. En kulturfestival kräver emellertid stora ekonomiska satsningar och det föreligger en uppenbar svårighet att från grunden etablera en festival av den tyngd förslagsställarna skisserat. I Norden arrangeras årligen flera kulturfestivaler som är betydande både i ett nationellt, nordiskt och internationellt perspektiv. Flera av festivalerna har tyngdpunkten på något speciellt kulturområde, t. ex. musik, teater eller film. Hanaholmens kulturcentrum föreslår ett alternativ till nyetablering av en nordisk festival 1992, nämligen en modell där någon av de i Norden redan existerande festivalerna årligen utses till "Årets nordiska festival" och premieras med ett stöd för dess nordiska programinnehåll och marknadsföring/information om Norden.

S:t Michels konsert- och kongresshus hänvisar bl. a. till utvecklingen i Östeuropa och anser det värdefullt och viktigt att betona den nordiska kulturen och det nordiska samarbetet samt att finna nya samarbetsformer och få nya grupper av människor med i samarbetet. En välordnad kulturfestival skulle kunna erbjuda en utmärkt möjlighet att aktualisera och fördjupa samarbetet och samhörigheten. Den föreslagna festivalen borde absolut anordnas och vid genomförandet borde man vid sidan av traditionella metoder finna nya sätt att berätta om dagens nordiska samarbete.

Informationscentralen för Finlands musik stöder medlemsförslaget under förutsättning att festivalen främjar en samnordisk identitet och att Nordiska rådet beviljar ett särskilt anslag till projektet så att de redan existerande och bra fungerande formerna i kultursamarbetet inte blir lidande.

Konstnärsgillet i Finland anser initiativet till en nordisk kulturfestival vara mycket välkommet. När gränserna i Europa suddas ut och den ekonomiska integrationen framskrider är det ännu viktigare att betona kulturidentiteten. Konstnärsgillet hoppas att festivalen får en stor bredd inom olika konstarter och deltar gärna med sin kunskap och erfarenhet i arrangerandet av festivalen.

Åland

Ålands landskapsstyrelse instämmer i förslagsställarnas bedömning att den nordiska identiteten idag är hotad bl. a. av den internationella medie- och underhållningsindustrin samt att det är viktigt att inför detta hot hävda en nordisk kulturgemenskap och en nordisk identitet. Landskapsstyrelsen ställer sig därför i princip positiv till tanken på en nordisk kulturfestival. Beslutet om en festival borde föregås av en kartläggning av redan planerade gemensamma nordiska kulturevenemang.

Ålands konstförening uttrycker sin tillfredsställelse med förslaget om nordisk kulturfestival 1992 samt att Nordiska rådet inser vikten av att nordisk kultur även bör bli mer känd och respekterad internationellt genom ländernas gemensamma kulturutbyte. En arbetsgrupp bör tillsättas för att utreda och praktiskt lägga upp ramarna för festivalen där de nordiska bildkonstnärerna borde vara representerade.

Arbetarnas bildningsförbunds styrelse ställer sig positiv till förslaget och anser att erfarenheterna från Kulturfestivalen på Åland bör tas tillvara samt att det åländska inslaget i programmet starkt bör betonas.

2.4. Island

Islandske filmproducenters forening stöder förslaget och lägger vikt vid filmens roll under en sådan festival. Film är ett speciellt välägnat medium att orientera om varje enskilt lands kultur och levnadssätt förr och nu och kan nå ut till stora delar av befolkningen förutom att den i sig själv har ett stort konstnärligt värde. Ändamålet med en sådan festival bör vara att presentera de nordiska länderna som nationer, där kulturella och mänskliga värden inte får stå tillbaka för handelsmässiga och tekniska intressen.

Foreningen af islandske billedkunstnere ger sitt fulla stöd till förslaget om kulturfestival och hoppas få följa den vidare behandlingen av medlemsförslaget.

2.5. Norge

Kirke- og kulturdepartementet anser att arrangerandet av en nordisk kulturfestival kan vara ett bra sätt att stärka den nordiska identiteten och gemensamhetskänslan. En sådan festival kommer emellertid att kräva stora anslag. Det är därför viktigt att frågan värderas i förhållande till de förslag och prioriteringar som har fastslagits i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. Enligt departementets uppfattning bör en nordisk kulturfestival, om den skall finansieras över den nordiska budgeten, bara genomföras om den blir värderad som en prioriterad uppgift i gällande handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet.

Teatersentrum stöder helt och fullt medlemsförslaget och påpekar att det har stor erfarenhet av att arrangera festivaler, seminarier och liknande. Teatersentrum erbjuder sig att hjälpa till med planläggning och genomförande av den ”smalspåriga” och samtida delen av norsk scenkonst som man utgår ifrån hör hemma i en nordisk kulturfestival.

Den norske forfatterforening stöder förslaget om en kulturfestival 1992 och rekommenderar att en författare deltar i arbetsgruppen som förbereder festivalen samt påminner om vad som händer i de baltiska länderna och de baltiska ländernas uppfattning av sig själva som en del av Norden.

Norges Sang- og Musikkråd anser att det skulle vara en prioriterad uppgift att kartlägga och manifesteras det nordiska kulturuttrycket speciellt i vår tid som är så präglad av internationalisering på alla håll. Musik är en

konst som öppnar speciella möjligheter som internationellt kommunikationsmedel. Varaktiga verkningar borde skapas vid genomförandet av festivalen.

Norsk Filmförbund ser positivt på att det arrangeras gemensamma nordiska festivaler inte minst inom kulturområdet. Emellertid verkar målet för den nämnda festivalen vara synnerligen ambitiöst och omfattande även om det vore intressant att få en utredning om en sådan möjlig festival.

Den norske nasjonalkommisjon for Unesco ser mycket positivt på medlemsförslaget om en nordisk kulturfestival 1992 och vill gärna att denna festival planläggs och arrangeras med tanke på kulturprestationerna under vinterolympiaden 1994.

2.6. Svenska remissyttranden

Statens kulturråd understryker att det krävs mycket stora resurser om förslaget skall kunna genomföras. Kulturrådet anser det tveksamt om det finns anledning att av de mycket begränsade medel som står till förfogande för nordiskt samarbete satsa dem på ett projekt av detta slag om det inte går att sätta in festivalidén i ett bredare sammanhang. Det finns redan ett förslag om att göra en presentation av kulturen kring Östersjön där även utomnordiska länder kring Östersjön skulle delta. Det finns en konstruktiv möjlighet att fånga upp intentionerna i medlemsförslaget genom att Nordiska rådet tillsammans med flera parter stöder ett större Östersjöprojekt, som inrymmer ett brett urval av nordiska kulturmanifestationer.

Svenska Unescorådet framhåller att ett av de mål som satts upp för årtiondet är stärkandet av den kulturella dimensionen i utvecklingen. Det är viktigt att främja nordiskt kulturellt samarbete och förslaget innehåller möjligheter att förstärka den kulturella identiteten, ett övergripande mål för kulturårtiondet. Medlemsförslagets tankar om att utforma festivalen så att olika program och föreställningar skall kunna visas i andra nordiska länder genom turnéverksamhet ligger helt i linje med de mål för kulturårtiondet som säger att man bör sträva efter ökat deltagande i kulturella verksamheter. Det är troligen nödvändigt att avsätta särskilda resurser för att förbereda festivalen.

Statens konstmuseer (SKM) hänvisar till att Nationalmuseum firar sitt 200-årsjubileum 1992. Firandet kommer att utmärkas av ett flertal stora utställningar på Nationalmuseum och dessutom kommer föreläsningar och symposier att arrangeras. Då utställningarna, som kommer att täcka hela året, blir omfattande måste en stor del av museets basutställningar tas ned från väggarna. Avsikten är att dessa målningar skall ingå i en rad vandringsutställningar, som kommer att sändas ut i landet. SKM har således under år 1992 inte någon möjlighet att medverka i någon kulturfestival vid sidan av sin egen jubileumsverksamhet.

Riksutställningar uttrycker sin positiva inställning till det framlagda

medlemsförslaget och anser att det finns stora brister i ”tvärkommunikationerna de nordiska länderna emellan”. Kontaktvägarna går ofta i stället till kontinenten och över haven. Riksställningar är berett att ingå i en arbetsgrupp för festivalförberedelserna.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd KLYS anser förslaget intressant om än något diffust och framhåller att ett slutligt ställningstagande måste göras efter ett närmare analysarbete. KLYS tillstyrker att en arbetsgrupp tillsätts för det ändamålet.

Konstfrämjandet framhåller att den bredd och det pedagogiska innehåll som förslagsställarna talar för är viktiga delar för ett rätt kulturutbyte och bör kunna utvecklas. En koppling är önskvärd mellan en nordisk kulturfestival och den årligen återkommande konstnärsveckan som genomförs samtidigt i 39 länder. Det är viktigt att medlemsländerna ställer ekonomiska resurser till förfogande för festivalens genomförande och att de folkrörelseorganisationer som är aktiva på kulturområdet får särskilda medel för ändamålet. Det stora medieutbytet som finns idag behöver en kulturell motvikt inte minst bland barn och ungdom.

Litteraturfrämjandet anser att i en värld, som genom den nya tekniken inte minst på medieområdet blir allt öppnare, strömmar impulser från olika kulturer fritt över gränserna. Därför är det angeläget att söka slå vakt om varje lands kulturella särart. I medlemsförslaget vidgas perspektivet till ett nordiskt plan och där finns tanken att mera fast etablera en nordisk kulturell gemenskap och identitet. Denna avsikt kan stärkas med hjälp av en kulturfestival men den måste sträva efter att nå så många orter och människor som möjligt. I de nordiska länderna finns en folkligt förankrad kulturverksamhet som är unik och bedrivs av och i anslutning till olika folkrörelser. Det är viktigt att också den folkrörelseburna kulturverksamheten får en betydande plats i de föreslagna presentationerna.

Folkbildningsförbundet tillstyrker att det anordnas en nordisk kulturfestival 1992 och att projektmedel avdelas för detta. Folkbildningssamarbete och amatörverksamhet spelar en central roll i det nordiska kulturlivet och måste komma till uttryck vid kulturfestivalen.

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås genomförande av en nordisk kulturfestival 1992 på den allmänna kulturens område där flesta möjliga uttrycksformer inom konst och kultur skall vara representerade. Enligt medlemsförslaget är målet att visa Nordens säregna kulturarv och stimulera nya konstnärliga uttryck som har sin rot i traditionella former och teknik med en balans emellan folkliga och professionella uttrycksformer.

Utskottet noterar att medlemsförslagets idé om en gemensam nordisk kulturfestival allmänt har ådragit sig stort intresse och entusiasm hos remissinstanserna och att de flesta erbjuder sin medverkan vid förverkligandet av medlemsförslaget.

Vad utskottet erfar har en nordisk kulturfestival, i den form som beskrivs i medlemsförslaget, inte hållits tidigare. Däremot har den nordiska kulturen i bred form varit representerad utomlands vid olika tillfällen de senaste åren, genom Scandinavia Today-arrangemangen.

Huvudsyftet med kulturhandlingsplanen är att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen. Det nordiska kultursamarbetet skall enligt kulturhandlingsplanen synliggöras i ett större och bredare perspektiv än tidigare genom nya eller förstärkta insatser på en rad områden. I handlingsplanen uttalas att "indadtil er der derfor behov for en styrkelse af kunsten og hverdagskulturen over en bred front, hvis det nordiske kulturelle samarbejde og den nordiske samhørighedsfølelse, der er fundamental for alt andet nordisk samarbejde, skal udvikles og forblive en realitet for den enkelte nordbo."

En huvuduppgift med Nordiska ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa" är att stärka Norden inåt bl. a. genom att framhålla kulturgemenskapen. Utskottet har upprepade gånger påpekat att utrymmet för den allmänna kulturen borde ökas i arbetsprogrammet. En nordisk kulturfestival kunde bidra till att förverkliga både kulturhandlingsplanens och arbetsprogrammets intentioner.

Utskottet understryker att det är av stort värde att visa nordisk kultur utomlands och informera om Nordens speciella kulturarv. Vi lever i en tid av snabb internationalisering där bl. a. förhållanden i Europa har ändrats markant. I nuvarande läge blir det allt viktigare att betona och värna om den nordiska kulturgemenskapen också i samband med en öppnare medievärld som går tvärs över alla landgränser.

Utskottet anser i likhet med förslagsställarna att tiden är inne för nordbor att visa hur begreppet nordisk kulturgemenskap och nordisk identitet tolkas av invånarna. Därvid vill utskottet särskilt understryka den traditionella folkliga kulturens gemenskap inom Norden och dess betydelse. Utskottet framhåller vikten av en markering av folkliga kulturformer och att det skall sökas balans mellan dessa och de professionella vid genomförandet av kulturfestivalen.

Utskottet noterar att remissinstanserna generellt betonar att en kulturfestival inte kan genomföras utan betydande ekonomiska resurser. Utskottet anser att man, förutom anslag ur den gemensamma nordiska budgeten, kunde bidra med ekonomiskt stöd till kulturfestivalen inom varje nordiskt land. Nordiska ministerrådet kunde överväga om det finns möjligheter för näringslivet i de nordiska länderna att bidra med medel till festivalen.

Utskottet hänvisar till att Unesco har utlyst perioden 1988–1997 till ett världskulturarftionde. En nordisk kulturfestival kunde utgöra en gemensam nordisk satsning för att understryka vikten av kulturen i världen, inom Norden och i varje nordiskt land.

Med hänsyn till det som ovan framförs föreslår utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att genomföra en nordisk kulturfestival år 1992 och i detta syfte nedsätta en särskild nordisk arbetsgrupp som skall utreda festivalens praktiska uppläggning, ramar och innehåll med beaktande av förutsättningarna i utskottets betänkande.
- b) att avsätta projektmedel i den nordiska gemensamma budgeten för att förbereda och genomföra festivalen, och att verka för att de nordiska ländernas regeringar på nationellt plan bidrar med medel till festivalen.

Reykjavík den 26 februari 1990

J.K. Hansen (S)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Helga Haugen (KrF)

Åsa Solberg Iversen (A)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Marit Rotnes (Smp)

Otto Steenholdt (At)

Särskilt yttrande

Förslaget om en nordisk kulturfestival 1992 ställer vi oss helt bakom.

Vi vill dock framföra att kulturfestivalen måste byggas utifrån det breda folkliga kultursamarbete som pågått under årtionden. De kunskaper och erfarenheter som folkrörelserna har fått måste tillvaratas. De folkliga organisationerna kan genom kulturfestivalen ges möjligheter till att utvecklas.

Ministerrådets kultursekretariat skall endast vara samordnare av festivalen.

Reykjavík den 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

Berit Oscarsson (s)

Anita Johansson (s)

Marianne Samuelsson (mp)

Medlemsforslag om nordisk kulturfestival 1992

(Väckt av Thea Knutzen samt Hallgrim Berg, Elsi Hetemäki-Olander, Riitta Saastamoinen och Kåre Øvregard)

På kulturområdet er det etablert et omfattende samarbeid i Norden. *Kulturfellesskapet* representerer fundamentet og utgangspunktet for mye av det øvrige fellesskap og samarbeid som vi finner i Norden, og som er unikt i internasjonal sammenheng.

Handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbeid, som ble vedtatt i 1988, setter det nordiske kulturfellesskap inn i en større, internasjonal sammenheng, og fremhever at dette fellesskap er en forutsetning for at de nordiske land kan samarbeide i internasjonale fora og bli hørt og respektert i høyere grad enn deres folketall og andel i verdensøkonomien egentlig skulle tilsi. Et bredt kultursamarbeid i Norden og innsatser for ytterligere å styrke den nordiske kulturidentitet understøtter derfor indirekte også nordisk deltagelse i det internasjonale kultursamarbeidet og nordiske initiativ på kulturområdet i internasjonale organisasjoner.

Hva legger vi så i begrepene *nordisk kulturfellesskap* og *nordisk identitet*? Og vil dette fellesskap og denne identitet klare møtet med stadig sterkere utfordringer fra bl a den internasjonale media- og underholdningsindustri? Mer enn noen gang før er det nå av avgjørende betydning at de nordiske land får en generaldebbat på hva vi legger i begrepene kulturfellesskap og identitet og hvilke ressurser vi er villige til å sette inn for å bevare og styrke dette grunnleggende fundament for nordisk samarbeid og fellesskap i det hele.

Det er i 1980-årene gjennomført vellykkede presentasjoner av nordisk kultur i USA, Vest-Europa og Japan, og erfaringene viser at resultatene av denne type nordisk samarbeid motiverer til fortsatte satsinger. Nye fremstøt er allerede i gang eller under planlegging for de kommende år.

Vi mener at tiden nå er inne for også å planlegge en stort anlagt presentasjon i *våre egne land* av nordisk kultur, og vi fremmer således forslag om at det i 1992 arrangeres en *nordisk kulturfestival*. Gjennom planleggingen og avviklingen av en slik festival vil vi oppnå en grundig og forhåpentlig klarleggende diskusjon om hva vi legger i, og vil med, den nordiske kulturfellesskap og identitet. Gjennom festivalen skal flest mulig uttrykksformer innen kunst og kultur være representert, og den overordnede målsetting skal være å vise vår særegne kulturarv og stimulere nye kunstneri-

ske uttrykk med rot i tradisjonelle former og teknikker. Det må søkes balanse mellom folkelige og profesjonelle ytringsformer, og det må nyttes pedagogiske presentasjonsformer. De enkelte program og forestillinger bør ha en slik ramme at de kan vises i andre nordiske land etterpå gjennom turnévirksomhet m m.

Vi tror at en nordisk kulturfestival av dette format vil representere en usedvanlig anledning til å sette de nordiske lands kulturelle og samfunnsmessige fundament "på dagsorden" for alvor. Festivalen vil kunne bli et forum for kreativitet, bevisstgjøring og sosialt og faglig fellesskap som vil bidra til å stille oss sterkere i møtet med de store utfordringer fra det internasjonale samfunn. Vi minner også om at UNESCO har utlyst perioden 1988–1997 til et *verdens-kulturtiår*. Et gjennomgående tema for perioden er *den kulturelle dimensjonen* i utviklingen, spesielt bestrebelsene på å gi kulturelle og humanistiske verdier en sentral posisjon i den økonomiske og teknologiske utvikling. Den "nordiske modell" bør gi oss både forpliktelse og inspirasjon til å bidra til virkeliggjørelsen av slike målsetninger som UNESCO her har formulert.

På denne bakgrunn foreslår undertegnede at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

- a) i samarbeid med Nordisk Råds presidium å sette ned en internordisk arbeidsgruppe som skal utrede praktiske opplegg, rammer og innhold for en nordisk kulturfestival i 1992 i tråd med premisse-
ne i medlemsforslaget.
- 3) å avsette prosjektmidler til forberedelse av festivalen.

Oslo, 26. september 1989

Thea Knutzen (H)

Hallgrim Berg (H)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Kåre Øvregard (A)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Marjatta Väänänen m. fl., se s. 684)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Stockholm den 30 januari och i Reykjavik den 26 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Förslagsställarna erinrar om att social- och miljöutskottet i sitt uttalande till extrasessionen 1989 över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" hemställde att ministerrådet borde utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden. Vidare erinras om Söderkommitténs förslag att en särskild utredning bör verkställas inom Nordiska ministerrådet om de frågor som är nordiskt relevanta i samband med utvecklingen av ett "medborgarnas Europa".

Förslagsställarna påpekar också att syftet med det avtalsarbete som ledde till nordiska socialkonventionen och den fria nordiska arbetsmarknaden varit att nordbor med minsta möjliga hinder av lagstiftning och byråkrati fritt skulle kunna umgås och flytta över riksgrensarna och därvid garanteras samma rättigheter som mottagarlandets egna medborgare. Även om integrationen i Norden gått långt visade inte minst ett stort antal konkreta fall i form av hänvändelser till de nordiska sekretariaten att många problem kvarstod. Detta hade ibland sin bakgrund i att de ingångna överenskommelsernas innebörd inte nått ut till de myndigheter på lokalplanet som skulle förverkliga dem och ibland att förordningar och andra nationella regelverk inte svarade mot de ofta ganska allmänt hållna liberala bestämmelserna i de övergripande överenskommelserna, t. ex. trygghetskonventionen. I vissa fall fanns också luckor i det system av överenskommelser som ingåtts mellan de nordiska länderna.

Efter upprepade framställningar av utskottet, bl. a. i betänkanden över ministerrådets berättelser C 1, presenterade ministerrådet dels rapporten "Nordbors rättigheter i Norden" (NU 1985: 6) dels broschyrer, en för varje land, med information till dem som flyttar till respektive land. Förslagsställarna välkomnade detta utredningsarbete, men ansåg att ett strukturerat handlingsprogram skulle ge det fortsatta arbetet med nordbors rättigheter en tydligare politisk profil. Handlingsprogrammet borde innehålla dels en presentation av uppnådda resultat och kvarvarande hinder, gärna som en jämförelse med motsvarande arbete som torde ha påbörjats av EG-kommissionen, och därefter sammanfatta det nuvarande arbetet och slutligen utmytna i målsättningar för framtiden. En lämplig utgångspunkt kunde vara den princip som anges som utgångspunkt för det pågående avtalsarbetet om yrkeskompetens, dvs. att skapa lika stor rättslikhet i Norden som skulle gälla inom EG från ett visst år. Norden hade i flera avseenden kommit längre, men detta borde som ett minimum gälla alla områden.

2. Ministerrådets nya rapport om nordbors rättigheter

Sedan förslaget väckts har en ny rapport om nordbors rättigheter överlämnats av ministerrådet. Rapporten är upplagd som en komprimerad genomgång av ett antal huvudområden, nämligen medborgarskap, inresa, uppehåll, avvisning, utvisning och utlämning, rösträtt och valbarhet, rätt till offentliga tjänster, förvärv av fast egendom samt arbetsmarknaden för s. k. fria näringsidkare. Under varje avsnitt görs en jämförelse med motsvarande regler i EG, varefter rapporten avslutas med en övergripande jämförelse mellan "Nordbors rättigheter" och "Medborgarnas Europa". Jämförelsen utfaller huvudsakligen till den nordiska modellens fördel. Sålunda noteras att det i Norden finns ingångna avtal som gör det möjligt för medborgare från dessa länder att "leva nordiskt", i det att man som medborgare i ett nordiskt land fritt kan inresa och ta uppehåll i annat nordiskt land, liksom man där i princip fritt kan ta arbete. Man har också genom nordiska avtal reglerat andra områden som i detta sammanhang är viktiga, t. ex. arbetslöshetsförsäkring, social trygghet och hälsovård.

EG-samarbetet bygger framför allt på ekonomisk integration, i vilken den medborgerliga dimensionen inte haft en framträdande roll. Under 80-talet har man försökt tillföra EG-samarbetet denna nya dimension genom diskussionen om, och arbetet med, "Medborgarnas Europa" och "den sociala dimensionen". Sålunda har i rapporter från EG-kommissionen givits förslag att ge enskilda medborgare möjlighet att fritt uppehålla sig i ett annat EG-land. Andra förslag har till syfte att främja kontakterna mellan medborgarna i EG-länderna, t. ex. genom utväxling mellan skolor och universitet, förbättrad språkundervisning samt gemensam TV-kanal. En betydande skillnad finns dock mellan Norden och EG när det gäller den

enskilde medborgarens möjligheter. Den enskilde EG-medborgaren kan i sista hand vända sig till den överstatliga EG-domstolen för att uppnå sina rättigheter i EG-rätten. Motsvarande möjlighet finns inte i Norden.

I den samlade rapport som ministerrådet utgav 1985 konstaterades att de flesta hinder för nordiska medborgare bosatta i ett annat nordiskt land förekom på tre områden, nämligen att inneha offentliga befattningar, att köpa fast egendom och att bedriva näringsverksamhet. På utskottets förslag rekommenderade rådet 1986 ministerrådet att fullfölja utredningen "Nordbors rättigheter i Norden" genom att harmonisera reglerna om tillträde till offentliga tjänster i riktning mot likställighet för nordiska medborgare och utreda möjligheterna att ge nordbor möjlighet att fritt förvärva fast egendom för bostadsändamål i hela Norden (rek 10/1986), samt att låta utreda möjligheterna att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare (rek 9/1986).

I arbetet med rekommendationerna har ministerrådet beslutat att länderna skulle ta fram underlag för att kunna avgränsa de områden där det var särskilt angeläget att förändra lagar och regler för nordiska medborgare som bor eller verkar i något annat land än sitt eget.

Resultatet blev att man avgränsade 16 områden där ett eller flera länder ansåg det vara önskvärt att förstärka de nordiska medborgarnas rättsliga ställning genom att ändra lagar och regler på respektive område.

Efter en analys av dessa områden, med hjälp av en juridisk expert, beslöt ställföreträdarkommittén att följande frågor skulle uppmärksammas för behandling av de enskilda länderna, nämligen tillgång till offentliga dokument (Finland), rätt att utge tryckta skrifter (Finland och Island), anmälningsplikt vid bosättning (Norge) samt bosättning som villkor för konstnärsstöd (Danmark och Sverige). Vidare skulle behovet av en harmonisering av bestämmelserna om skydd mot diskriminering värderas inom ministerrådet.

Ministerrådssekretariatet skulle arbeta vidare med frågor om medborgarskap, inresa, utvisning och utlämning samt rösträtt och valbarhet, varvid även situationen inom EG skulle belysas. Detta gällde också de tre områden som redan behandlades i olika ämbetsmannakommittéer, nämligen möjligheten att inneha offentliga tjänster, att köpa fast egendom och att etablera gemensam arbetsmarknad för s. k. fri näringsidkare. Detta kan anses ha utretts genom den nu föreliggande rapporten. (Fem av de 16 områdena hade sekretariatet inte funnit anledning att föreslå för vidare arbete i detta sammanhang. Dessa var: tullhinder vid transport av utställningsföremål, övervaknings- och tillståndsfrågor inom olika näringsgrenar, industrirättsliga sanktionssystem, förtroendeuppdrag i organisationer samt krav på behörighet inom bygnadssektorn.)

3. Utskottet

Utskottet finner att ministerrådets nya rapport utgör en relativt lättillgänglig sammanfattning av rättsläget vad gäller nordbors rättigheter i Norden, utformad så att den skall ingå som en del i arbetet med Nordens förhållande till EG. I avslutningen av rapporten framhålls också ministerrådets uppfattning att frågan om nordbors rättigheter i fortsättningen inte borde koncentreras enbart till Norden. Man borde framöver även ta hänsyn till den "europeiska dimensionen" i syfte att skapa förutsättningar för såväl nordiska medborgare som EG-medborgare att röra sig fritt inom både Norden och EG-länderna.

Utskottet vill dock framhålla att arbetet med nordbors rättigheter inte kan anses avslutat därmed, eller endast gå in som en del av handlingsprogrammet "Norden i Europa 1989-92". Som framgår av rapporten finns en hel del förhållanden som fortfarande utgör hinder inom Norden och som inte bör nedprioriteras därför att uppmärksamheten skall riktas utanför Norden. Utskottet anser att den strukturering av ämnesområdet som ges i den nu framlagda rapporten väl ägnar sig som bas för ett handlingsprogram som regelbundet rapporteras till Nordiska rådets sessioner. Konkreta åtgärder har sålunda redan aviserats vad gäller informationsmaterial till dem som flyttar i Norden. En reviderad upplaga av dessa "flaggbroschyrer" kan väntas under 1990 och en broschyr om Åland torde ges ut under året, senare följd av broschyrer om Island och Färöarna. Den reviderade upplagan skall innehålla uppgifter speciellt för dem som vill söka arbete i annat nordiskt land. Senare skall utges information till arbetsgivare som önskar rekrytera arbetskraft i annat nordiskt land. Utskottet noterar att uppföljningen av frågor om nordbors rättigheter ligger väl framme på arbetsmarknadsområdet både genom denna informationsverksamhet och de avtal som finns respektive förbereds. Det finns dock, som framgår av rapporten, flera områden där utvecklingen av nordbors rättigheter stöter på nationella hinder av olika slag.

Utskottet anser att ett lämpligt nästa steg är att broschyrer utarbetas och tillställs lokala myndigheter med orientering om de nordiska konventionerna och de av regeringarna beslutade tillämpningsreglerna. Syftet är att de lokala myndigheterna blir orienterade om de rättigheter och skyldigheter som nordbor har i andra nordiska länder samt om principerna för tillämpningen av gällande avtal och nationella bestämmelser på motsvarande områden.

Sålunda avser kvarvarande hinder ofta tillämpningen av de avtal som redan finns, men som antingen inte trängt igenom i alla led av den lokala förvaltningen eller där förhållandet till nationella regler är oklart eller leder till rättsförkluster eller oavsedda konsekvenser för den enskilde. Exempel härpå finns t. ex. vad gäller förmåner (bidrag, olika slag av pension etc.) från ett land contra skatteregler i ett annat land. Utskottet anser sålunda

att ett handlingsprogram för "Nordbors rättigheter i Norden" skulle ha ett värde i sig som ett parallellt program oberoende av arbetet med förhållandet mellan Norden och EG och därför borde framläggas som ett separat ministerrådsförslag.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Reykjavík den 26 februari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag om nordbors rättigheter i Norden

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Dorte Bennedsen, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo och Lena Öhrsvik)

Nordiska rådet har vid sin extrasession antagit rekommendationer om Norden i Europa med anledning av ett medlemsförslag om uppföljning av internationella samarbetskommitténs (Söderkommitténs) slutrapport. Detta är tillfredsställande och utskottet vill tillstyrka detta, men anser att Söderkommitténs rapport även bör kunna ge underlag för en rekommendation enligt social- och miljöutskottets uttalande över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92", nämligen att ministerrådet bör utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Sålunda anser Söderkommittén, att en särskild utredning bör verkställas inom Nordiska ministerrådet om de frågor som är nordiskt relevanta i samband med utvecklingen av ett "medborgarnas Europa". I detta sammanhang vill utskottet erinra om att tanken på "Nordiskt medborgarskap" kan sägas ligga bakom Nordiska rådets arbete från början. Syftet med det avtalsarbete som ledde till konventionen 1955 har varit att nordbor med minsta möjliga hinder av lagstiftning och byråkrati fritt skulle kunna umgås och flytta över riksgränserna och därvid garanteras samma rättigheter som mottagarlandets egna medborgare. Även om integrationen i Norden gått så långt visar inte minst ett stort antal konkreta fall i form av hänvändelser till de nordiska sekretariaten att många problem kvarstår. Detta har ibland sin bakgrund i att de ingångna överenskommelsernas innebörd inte nått ut till de myndigheter på lokalplanet som skall förverkliga dem och ibland att förordningar och andra nationella regelverk inte svarar mot de ofta ganska allmänt hållna liberala bestämmelserna i de övergripande överenskommelserna, t. ex. trygghetskonventionen. I vissa fall finns också luckor i det system av överenskommelser som ingåtts mellan de nordiska länderna.

I sitt yttrande över C 1/1982 hemställde Nordiska rådet på förslag av social- och miljöutskottet att ministerrådet skulle beakta de problem som möter människorna i Norden vid resa, byte av arbetsplats eller flyttning. Initiativ borde tas som beaktade de i vid mening sociala sidorna av det nordiska samarbetet. Utskottet presenterade i bilagan till sitt betänkande

över C 1/1983 ett program i vilket parlamentarikerna tog upp till diskussion temat Nordiskt medborgarskap. Saken dryftades vid ett möte mellan presidiet och ministerrådet (samarbetsministrarna) i juni 1983.

Till sessionen 1986 presenterade ministerrådet en rapport med rubriken "Nordbors rättigheter i Norden" (NU 1985:6) som avsåg att vara en kartläggning av vilka rättigheter som tillkommer nordiska medborgare vid bosättning eller vistelse i annat nordiskt land. På grundval av nationella redogörelser hade ministerrådet låtit göra en jämförelse. I stället för en total rättighetskatalog har man ansett det mer ändamålsenligt att kartlägga endast de områden där nordbors rättigheter inte är identiska med bosättningslandets medborgare, dvs. en s. k. "hinderkatalog".

Vid sessionen 1986 ställde utskottets ordförande en fråga till ministerrådet hur ministerrådet tänkt följa upp rapporten så att en folkupplaga av "Codex Nordicus" kunde bli verklighet. En sådan skulle kunna föra ut utredningen i praktisk tillämpning genom att sprida kännedom om de resultat som uppnåtts och göra den enskilde nordbon medveten om de rättigheter han faktiskt kunde göra anspråk på vid vistelse eller bosättning i annat nordiskt land. En sådan "populärversion" måste ges en lättillgänglig och individcentrerad utformning med hänvisning till vilka myndigheter och organisationer den enskilde kunde vända sig för att få tag i mer exakta och djupgående uppgifter. Den framlagda rapporten NU 1985:6 kunde ges en vid distribution bland myndigheter m. fl. och fungera som en handbok eller uppslagsbok för handläggare inom ovannämnda myndigheter och organisationer som hade kontakt med sådana nordiska frågor. Ministerrådet uppfyllde i viss utsträckning dessa önskemål genom att 1988 presentera broschyren "Information till dig som flyttar till ..." rörande bestämmelser, myndigheter osv. i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Ett längre gående syfte med kartläggningen av nordbors rättsliga ställning bör vara att på sikt minska antalet skillnader i de nordiska ländernas lagstiftning och praxis.

Vi vill därför föreslå en rekommendation till ministerrådet att som ett led i markeringen av "den nordiska modellen" inför kontakterna med EG, presentera ett handlingsprogram "Nordbors rättigheter". Ett grundläggande utredningsarbete har redan gjorts, dels den 1986 presenterade "hinderkatalogen" "Nordbors rättigheter i Norden" (NU 1985:6) dels de för rådet 1988 presenterade broschyrerna med information till dem som flyttar till respektive land. Genom ett strukturerat handlingsprogram skulle det fortsatta arbetet med nordbors rättigheter få en tydligare politisk profil. Handlingsprogrammet bör innehålla dels en presentation av uppnådda resultat och kvarvarande hinder, gärna som en jämförelse med motsvarande arbete som torde ha påbörjats av EG-kommissionen, och därefter sammanfatta det nuvarande arbetet och slutligen utmytna i målsättningar för framtiden. En lämplig utgångspunkt kunde vara den princip som anges som utgångspunkt för det pågående avtalsarbetet om yrkeskompetens, dvs. att

skapa lika stor rättslikhet i Norden som kommer att gälla inom EG från ett visst år. Norden har i flera avseenden kommit längre, men detta bör som ett minimum gälla *alla* områden.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställs

att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Mariehamn den 15 november 1989

Marjatta Väänänen (K)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Lena Öhrsvik (s)

Kommunikationsutskottets betänkande över medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

(Medlemsförslaget väckt av Sakari Knuuttila m. fl., se s. 692)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 905/t om tvärflyg i Mittnorden. Förslaget har behandlats vid utskottets möten i Mariehamn den 15 november 1989 och i Stockholm den 29–30 januari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Sakari Knuuttila samt Anneli Jäätteenmäki, Mats Nyby, Heiki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Eeva Turunen och Olle Östrand, hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna;
- att tvärflyget jämställs med inrikesflyg i fråga om offentliga utgifter;
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.

I sina motiveringar för medlemsförslaget påpekar förslagställarna att mittnordensamarbetet är en naturlig och viktig del av det nordiska samarbetet, samt att ett fungerande tvärflyg i Mittnorden i sin tur är en viktig del av mittnordensamarbetet.

Efter en historisk beskrivning av tvärflyget i Kvarkenområdet, Mittnorden och Nordkalotten, samt planer, erinrar förslagställarna om att Nordiska rådet har uttalat sig kraftigt för offensiva insatser i syfte att förbättra förutsättningarna för nordiskt tvärflyg. Tvärflygets betydelse och nödvändighet betonas också i Finlands, Norges och Sveriges regionalpolitiska program. Det konstateras att trots detta har dock inte mycket hänt.

Vidare erinras om att man i Kvarkenrådet och Mittnorden arbetar för att effektivisera och utveckla tvärflyget. Man har satt som målsättning att genom offensiv produktutveckling och marknadsföring, avlyftning/nedsättning av offentliga avgifter, integrering av boknings- och tidtabellsys-

tem, samt undanröjandet av administrativa hinder skapa förutsättningar för ett självbärande nordiskt tvärflyg över Kvarken och Mittnorden, där dessa områden ingår som integrerade delar. Detta anser förslagställarna borde vara utgångspunkten när man arbetar vidare med frågan.

Förslagställarna betonar att undanröjandet av administrativa hinder är av avgörande betydelse. Det anses att nordiskt tvärflyg borde jämföras med inrikesflyg och därmed obehindrat kunna trafikera två orter inom vart och ett av de berörda nordiska länderna. I detta anses själva grunden ligga för en effektiv och lönsam flygtrafik i området. Beträffande statliga avgifter påpekas att ca 140 FIM av medelpriset, som är drygt 350 FIM, erläggs i statliga avgifter samt avgifter till flygbolagen för handlings- och bokningstjänster. Detta anses inte rimligt.

Det erinras om att man inom EG arbetar för att det skall bli fritt för alla EG-flygbolag att flyga inrikestrafik i EG:s medlemsländer, samt att EG-flygbolagen får rätt till "cabotage", vilket alltså uttryckligen innebär inrikesflygning mellan två flygplatser i ett främmande land.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 11 – 12 december 1989 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till kommunikationsutskottet. Presidiet beslöt ytterligare att medlemsförslaget icke skulle undergå remissbehandling.

Detta beslut grundades på de likheter som finns mellan detta medlemsförslag och medlemsförslag A 789/t om sänkta flygpriser inom Norden, som utmynnade i *rekommendation 39/1987* angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden.

Kommunikationsutskottet har tagit initiativ till att bereda Kvarkenrådet, Mittnordenkommittén och Nordkalottkommittén möjlighet att uttala sig om medlemsförslaget (se Bihang).

2.1. Kvarkenrådet

Kvarkenrådets styrgrupp för projektet Nordiskt tvärflyg över Kvarken, tillstyrker medlemsförslaget i allt väsentligt. Av styrgruppens uttalande framgår att det anses att tvärflygförbindelserna är utomordentligt betydelsefulla mot bakgrund av ett inom regionen starkt ökande konkret samarbete inom en rad olika områden t.ex. näringslivs- och affärsverksamhet, kultur, turism, utbildning och sjukvård.

Det konstateras att det har visat sig att enbart den interregionala trafik efterfrågan hittills inte har varit tillräcklig för att kunna säkra en ekonomiskt försvarbar tvärflygverksamhet. Vidare erinras att avgifter som landningsavgifter, passageraravgifter, koncessionsavgifter etc tillsammans utgör ca 30% av biljettpriset. Det anses därför mycket betydelsefullt för tvärflyglinjernas existens att få rabatter på dessa avgifter, samt att denna

typ av kortdistans tvärflyg i avgiftshänseende betraktas som inrikes luftfart. Vidare påpekas att luftfartsavgifterna i Finland är tre gånger så höga som i Sverige genom att olika avgiftssystem tillämpas.

En gemensam nordisk insats för samordning av luftfartsavgifterna anses därför önskvärd liksom en samordnad insats för att utjämna de stora variationerna vad avser de nationella flygbolagens taxor för handlings-tjänster.

2.2. *Mittnordenkommittén*

Mittnordenkommittén vill kraftfullt tillstyrka medlemsförslaget, som anses baserat på i frågan nödvändiga premisser.

I likhet med uttalande från Kvarkenrådet betonar Mittnordenkommittén vikten av att tvärflyget får samma status som inrikesflyg. Det erinras även om avgifternas del (30 %) av biljettpriset, samt om att luftfartsavgifter i Finland är tre gånger så höga som i Sverige.

Det betonas att Östersund bör ingå i planerade rutter i Mittnorden.

2.3. *Nordkalottkommittén*

De synpunkter som framgår av Nordkalottkommitténs uttalande har inhämtats från NKK:s flyggrupp som sedan 1988 har arbetat för att etablera tvärgående flygförbindelser på Nordkalotten.

Det konstateras att detta arbete med stor sannolikhet i vår kommer att resultera i etablerandet av en flygförbindelse på sträckan, Tromsö–Bodö–Luleå–Uleåborg/Rovaniemi.

Det erinras att tvärflygkopplingarna mellan länderna är mycket svaga och har en marginell betydelse som reellt resealternativ. Detta anses bero på att resandeunderlaget är begränsat, men framför allt anses situationen bero på ett regel- och avgiftssystem som i hög utsträckning försvårar tvärflyget i Norden.

Det betonas att ett utvecklat system för tvärförbindelser mellan de nordiska länderna har stor betydelse bl. a. som nyckel till att öppna omfattande samverkningsmarknader för utbildning och näringsliv.

Slutligen konstateras att för att skapa förutsättningar för ett affärsmässigt ekonomiskt bärkraftigt tvärflyg är det nödvändigt att göra en översyn och samordning av trafikens regel- och avgiftssystem i enlighet med medlemsförslaget.

3. **Utskottet**

Kommunikationsutskottet har upprepade gånger tagit upp frågan om behovet av effektiva tvärgående flygförbindelser i Norden och då speciellt i samband med kommunikationerna inom vissa nordiska regioner. Frågan har diskuterats vid möten som utskottet har haft med de nordiska trafik-

ministrarna och har tagits upp i utskottets yttranden över ministerrådets berättelse C1 samt vid flera andra tillfällen.

I ministerrådets berättelse över det nordiska samarbetet 1989 (C1/1990) konstaterar ministerrådet följande:

”När det gäller utrikesregistrerade flygbolags rätt att driva inrikes flygning bör det konstateras att denna s k cabotage trafik förbjuds i samtliga länders lagstiftning. Inom EG kan det på längre sikt förväntas en begränsad öppning av cabotage. Det är inte uteslutet att de kommande EG-besluten också kommer att påverka lagstiftningen i Norden”

I sitt yttrande över den ovan anförda berättelsen kommenterar kommunikationsutskottet ministerrådets konstaterande på följande sätt:

”Kommunikationsutskottet är väl medvetet om dessa regler och den utveckling som planeras inom EG. Det har just varit utskottets mening att dessa ”cabotage”-regler skall överses och att det åtminstone i ett begränsat omfång skall tillåtas undantag från dessa regler för att skapa tillräcklig ekonomisk grund för tvärgående regional flygtrafik i Norden.

Gällande utvecklingen av flygtrafiken inom EG, samt utskottets uttalande att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor, anser utskottet att en utredning måste göras för att se vilka konsekvenser, ekonomiska och annorlunda, en sådan klassificering skulle medföra.”

Av de remissvar som utskottet har tagit del av vid behandlingen av medlemsförslaget framgår bl.a. att samtliga avgifter som flygbolagen måste betala utgör ungefär 30% av biljettpriserna.

Kommunikationsutskottet anser därför det vara av stor betydelse att se över de regler som ligger bakom dessa avgifter i syfte att bidra till skapandet av en ekonomisk grund för det nordiska regionala tvärflyget att bygga på.

Utskottet anser att det är gällande regler om ”cabotage” som här är huvudfrågan. Utskottet hänvisar därför till sitt ovan anförda yttrande och föreslår att de gällande ”cabotage”-reglerna i fortsättningen icke skall omfatta det regionala tvärflyget i Norden. En angelägen åtgärd anser utskottet borde vara att klassificera det regionala tvärflyget som inrikestrafik.

Kommunikationsutskottet anser att dessa två frågor, dvs ”cabotage”-reglerna och avgiftssystemet, är avgörande om man skall kunna skapa den ekonomiska grund som behövs för ett självbärande nordiskt tvärflyg inom nordiska regionala områden.

Om dessa målsättningar uppnås, förutsätter utskottet att det blir en ömsesidig fördel för de berörda flygbolagen att samordna sina tidtabeller i enlighet med rådande marknadskrafter samt att tillsammans sköta ett effektivt gemensamt bokningssystem.

Slutligen vill kommunikationsutskottet citera två dokument som ministerrådet har lagt fram och som skall behandlas vid den 38:e sessionen.

I ministerrådets plandokument för det nordiska samarbetet (C 2/1990) står följande:

”Udover hurtige transportveje til Europa er der et stort behov for bedre kommunikationer og udbygning av de tværgående trafikforbindelser indenfor Norden.”

Av ministerrådsförslag *B 100/e* om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994, framgår följande:

”Ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) anser att NÄRP tillsammans med Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) bör utreda tvärgående kommunikationer i Norden för att därmed kunna skapa ett grundval för praktiska kommunikationslösningar i olika regioner i Norden.”

Kommunikationsutskottet tolkar dessa två ovan anförda uttalanden således att ministerrådet ställer sig positivt till medlemsförslagets syfte och kraftfullt kommer att verka för dess framgång.

Kommunikationsutskottet hänvisar till det ovan anförda och föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden

(Väckt av Sakari Knuuttila samt Anneli Jäätteenmäki, Mats Nyby, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Eeva Turunen och Olle Östrand)

Mittnordenssamarbetet är en naturlig och viktig del av det nordiska samarbetet. Ett fungerande tvärflyg i Mittnorden är i sin tur en viktig del av mittnordenssamarbetet.

Allt sedan slutet av 1950-talet har man i olika etapper och former flugit över Kvarken. Den första ruten gällde Vasa-Umeå-Sundsvall. Senare har också Skellefteå ingått i rutterna. För närvarande flyger Kvarkenflyget ruten Skellefteå-Umeå-Vasa och Vasa-Sundsvall-Västerås. Ruten upprätthålls av flygbolagen Svedewings och Air Nordic med två respektive tre dubbelturer i vardera riktningen fem dagar i veckan. Kvarkenflyget har under hela sin 30-åriga historia bedrivits utan samhälleligt stöd.

I Nordkalottområdet planeras för tvärflyg Tromsö-Luleå-Uleåborg.

Mittnordenflyget flög i början av 1980-talet sträckan Sundsvall-Östersund-Trondheim. Verksamheten upprätthölls med betydande samhälleligt stöd men lades sedermera ner.

Tvärflygets stora betydelse har betonats på många håll. Nordiska rådets session uttalade sig 1988 kraftigt för offensiva insatser i syfte att förbättra förutsättningarna för nordiskt tvärflyg. Tvärflygets betydelse och nödvändighet betonas likaså i Finlands, Sveriges och Norges regionalpolitiska program. På det konkreta planet har dock inte mycket hänt.

I Kvarkenområdet och Mittnorden arbetar man oförtrutet vidare för att effektivera och utveckla tvärflyget. För Kvarkenflygets del har man konstaterat att det egna inomregionala trafikbehovet i Kvarkenområdet inte är tillräckligt för att upprätthålla lönsam trafik. Det begränsade passagerarunderlaget har varit det stora problemet under Kvarkenflygets hela historia. Målet är att över Kvarken effektivare än hittills knyta ihop Finlands och Sveriges inrikesflyg och på så sätt öka passagerarunderlaget samt att med nya reseprodukter få flera passagerare.

Den arbetsgrupp som arbetar med det nya Kvarkenflyget har satt som målsättning att genom offensiv produktutveckling och marknadsföring, avlyftning/nedläggning av offentliga avgifter, integrering av boknings- och tidtabellssystem samt undanröjandet av administrativa hinder skapa förutsättningar för ett självbärande nordiskt tvärflyg över Kvarken och Mittnorden. I detta projekt ingår alltså både Kvarkenflyget och mittnordenflyget som integrerade delar.

Detta bör också vara utgångspunkten när man arbetar vidare med frågan. Det är av största betydelse att man också i Mittnorden har direkt tillgång till tvärgående nordiskt flyg i framtiden. Samtidigt innebär detta i och för sig ett utökat passagerarunderlag.

Undanröjandet av administrativa hinder är därvid av avgörande betydelse. Målet bör vara att nordiskt tvärflyg jämställs med inrikesflyg. Tvärflyget bör obehindrat kunna trafikera mellan två orter inom vart och ett av de berörda nordiska länderna. I detta ligger själva grunden för en effektiv och lönsam flygtrafik i området.

Det bör nämnas att man inom EG arbetar för att det skall bli fritt för alla EG-flygbolag att flyga inrikestrafik i EG:s medlemsländer. Vidare skall EG-flygbolagen få rätt till "cabotage", vilket alltså uttryckligen innebär inrikesflygning, mellan två flygplatser i ett främmande land.

Integrering av nordiskt tvärflyg i nationella bolags tidtabeller och bokningssystem är likaså en viktig förutsättning för en effektiv verksamhet. Beträffande statliga avgifter kan noteras att ca 140 FIM av medelpriset på drygt 350 FIM erläggs i statliga avgifter samt avgifter till flygbolagen för handlings- och bokningstjänster. Detta förefaller inte rimligt.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns ett utpräglat behov för ett mittnordenflyg, samtidigt som förutsättningarna för återupprättandet och bedrivandet av ett sådant måste bedömas som goda. I detta skede krävs framför allt målinriktade åtgärder av det slag som ovan beskrivits.

Jyväskylä-Vasa-Sundsvall-Trondheim skulle vara en naturlig rutt för tvärflyget. Också andra orter såsom Joensuu och Kuopio (Varkaus) borde övervägas i detta sammanhang.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknade att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av berörda länderna;
- att tvärflyget jämställs med inrikesflyg i fråga om offentliga utgifter;
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.

Helsingfors den 9 november 1989

Sakari Knuutila (Sdp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Mats Nyby (Sdp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

2. Uttalanden med anledning av medlemsförslaget

Kvarkenrådet:

Kvarkenrådet har beretts tillfälle att avge yttrande över rubricerade medlemsförslag. Då Kvarkenrådets sammanträdesdagar ej infaller under remisstiden har ärendet behandlats av styrgruppen för Projekt Nordiskt tvärflyg över Kvarken som består av representanter för Kvarkenrådet, Mittnordenkommittén samt kommunerna Vasa, Sundsvall, Skellefteå och Umeå.

Styrgruppen konstaterar att förslagsställarna tagit del av våra erfarenheter av konkret arbete med att skapa förutsättningar för ett uthålligt, lönsamt nordiskt tvärflyg och tillstyrker medlemsförslaget i allt väsentligt men vill därutöver anföra följande.

Utgångspunkten för vårt engagemang i Kvarkenflyget (samlingsnamn för flyget på sträckorna Västerås-Sundsvall-Vasa och Skellefte-Umeå-Vasa) är att tvärflygförbindelserna är utomordentligt betydelsefulla mot bakgrund av ett inom regionen starkt ökande konkret samarbete inom en rad olika områden t. ex. näringslivs- och affärsverksamhet, kultur, turism, utbildning och sjukvård. Inte minst den allt mer omfattande näringsekonomiska integrationen genererar ett resande som kväver snabba kommunikationer.

Det har dock visat sig att enbart den inomregionala trafik efterfrågan hittills inte varit tillräcklig för att kunna säkra en ekonomiskt försvarbar tvärflygverksamhet. Offensiv marknadsföring och produktutveckling är några insatser som regionala organ och kommuner kan ta aktiv del i. Lokala och regionala intressenter kan också initiera och medverka till olika åtgärder som syftar till att sänka kostnaderna såsom förhandlingar med statliga luftfartsmyndigheter om rabatter av landningsavgifter, passageraravgifter, koncessionsavgifter, routeavgifter etc samt rabatter på avgifter till de nationella flygbolagen för handling och bokningstjänster. Eftersom dessa avgifter tillsammans utgör ca 30% av biljettpriset är resultatet av dessa förhandlingar mycket betydelsefullt för tvärflyglinjernas existens.

Vår slutsats är att denna typ av kortdistant tvärflyg i avgiftshänseende bör betraktas som inrikes luftfart. Under ett uppbyggnadsskede bör avgifterna t. o. m. understiga inrikesavgifterna. För Kvarkenflygets del har dessa förhandlingar delvis varit framgångsrika men fortfarande kvarstår det faktum att luftfartsavgifterna i Finland är tre gånger så höga som i Sverige genom att olika avgiftssystem tillämpas. En gemensam nordisk insats för samordning av luftfartsavgifterna är därför önskvärd liksom en samordnad insats för att utjämna de stora variationerna vad avser de nationella flygbolagens taxor för handlingstjänster.

Eftersom enbart det inomregionala passagerarunderlaget än så länge inte är tillräckligt krävs förbättringar av tillgängligheten genom tidtabeller som är synkroniserade mot respektive lands inrikesflygnät och bokningssystem. Kvarkenflyget har som första utrikeslinje integrerats i Linjeflygs inrikestabell. Även här är en samordnad nordisk insats önskvärd som innebär att alla tvärflygförbindelser oavsett operatör kan beaktas när resenären gör sina resplaner. Detta kan innebära en icke obetydlig förstärkning av passagerarunderlaget.

Det kortdistanta tvärflyget omfattas märkligt nog av samma bestämmel-

ser (IATA m. m.) som atlantflyget. Administrativa hinder som bestämmelsen att ett nationellt flygbolag inte får befordra inrikespassagerare i ett annat land försvårar en rationell och därmed också lönsam trafik. Nordiskt tvärflyg borde vara jämställt med inrikesflyg. De administrativa hindren bör därför undanröjas.

Styrgruppen instämmer sammanfattningsvis i förslagsställarnas hemställan om gemensamma nordiska insatser för att skapa förutsättningar för nordiskt tvärflyg där Finland, Sverige och Norge berörs. Befintligt och planerat nordiskt tvärflyg är helt beroende av att alla parter i positiv anda medverkar till att på olika sätt förbättra lönsamhetsförutsättningarna under de första svåra åren. Lokala och regionala organ har inom ramen för sin kompetens visat att man tar sin del av ansvaret. Dessa ansträngningar måste nu fullföljas med samnordiska överenskommelser i enlighet med vad som ovan föreslagits.

Vasa den 22 januari 1990

Kvarkenrådet
Styrgruppen för Projekt Nordiskt tvärflyg över Kvarken

Seppo Sanaksenaho
Ordförande

Paul Lindell
Projektchef

Mittnordenkommittén:

Mittnordenkommittén har beretts tillfälle att avge yttranden över rubricerade medlemsförslag.

Mittnordenkommitténs svar har beretts genom internremissförfarande eftersom tidsgränsen omöjliggjort att ärendet har kunnat behandlas av arbetsutskott eller kommitté.

Mittnordenkommittén vill kraftfullt tillskynda medlemsförslaget, som anses baserat på i frågan nödvändiga premisser. Dock vill Mittnordenkommittén särskilt poängtera följande:

- I rutten Jvaskylä–Vasa–Sundsvall–Trondheim skall även *Östersund* uttrycklingen ingå. Då det nordiska tvärflyget skall jämföras med inrikesflyget, faller sig detta även naturligt Historiskt sett, skapade förbudet för Norving att ta upp inrikespassagerare i Östersund stora problem, då flygbolaget trafikerade sträckan Trondheim–Östersund–Sundsvall på egen risk och räkning i mitten av 1980-talet. Det är därför av största vikt att det tvärnordiska flyget *får status av inrikesflyg*.
- Framgångsrik utlandstrafik med flyg, förutsätter tillräckliga passagerarmängder. Detta uppnås endast genom tillräckliga *anknytningar* till inrikeslinjer samt en *integration med inrikestidtabeller och nationellt använda bokningssystem*.
- Då avgifter till statliga luftfartsmyndigheter och ersättningar till nationellt flygbolag för handling och bokningstjänster utgör ca 30% av biljettpriset, är alla åtgärder som lyckas sänka dessa kostnader av stor betydelse för tvärflygets existens.
- Regionala och lokala intressen i Mittnorden och Kvarken har fört förhandlingar angående en sänkning av ovannämnda avgifter. Man har

även nått framgångar på detta område. Dock är luftfartsavgifterna som erläggs i Finland, tre gånger så höga som de som erläggs i Sverige. Det är därför av högsta vikt att man, genom en gemensam nordisk insats, kan skapa en *rimlig enhetlig nivå* på dessa avgifter för tvärflyget i Norden.

Mot bakgrunden av det ovan framförda, framhåller Mittnordenkommittén sitt kraftiga stöd för medlemsförslaget. Hänvisas även till uttalande av Kvarkenrådet.

Sundsvall den 18 januari 1990

För Mittnordenkommittén

Erik Holländer

Kanslichef

Nordkalottkommittén:

Nordkalottkommittén (NKK) har anmodats avge yttrande över rubricerat förslag. På grund av den korta remisstiden har det inte varit praktiskt möjligt att hinna ta in underrissyttranden från andra organ på Nordkalotten.

Däremot har synpunkter inhämtats från NKK:s flyggrupp som sedan år 1988 har arbetat för att etablera tvärgående flygförbindelser på Norkalotten. Detta arbete kommer med stor sannolikhet att redan i vår resultera i etablerandet av en flygförbindelse på sträckan Tromsø–Bodø–Luleå–Uleåborg/Rovaniemi.

På basis av de erfarenheter som NKK erhållit från detta arbete kan kommittén konstatera att de nordiska ländernas trafiksystem i hög grad är fokuserade på respektive lands huvudstad. Tvärflygkopplingarna mellan länderna är mycket svaga och har en marginell betydelse som reellt resalternativ. Detta beror på att resandeunderlaget är begränsat men framförallt beror situationen på ett regel- och avgiftssystem som i hög utsträckning försvårar tvärnordisk flygtrafik.

Det framtida behovet av att etablera och utveckla tvärflyg mellan de nordiska länderna bedöms öka. Detta bl. a. mot bakgrund av att flygtrafikens betydelse som ett långväga resealternativ ytterligare stärkes.

Ett utvecklat system för tvärflygförbindelser mellan de nordiska länderna har stor betydelse bl. a. som nyckel till att öppna omfattande samverkansmarknader för utbildning och näringsliv.

För att skapa förutsättningar för ett sådant affärsmässigt ekonomiskt bärkraftigt tvärflyg är det nödvändigt att göra en översyn och samordning av trafikens regel- och avgiftssystem i enlighet med medlemsförslaget.

Rovaniemi den 18 januari 1990

Jouko Jama

Sekretariatschef

Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslag om lösandet av luftförorenings- problem på Nordkalotten

(Medlemsförslaget väckt av Elsi Hetemäki-Olander m. fl.,
se s. 703

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om luftföroreningar på Nordkalotten. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten den 30 januari i Stockholm och den 25 och 26 februari 1990 i Reykjavik.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att t ex via Nordiska investeringsbanken vidta åtgärder för minskande av utsläpp av föroreningar i Kolaområdet.

Förslagsställarna pekar på att ökande miljöskador noteras på Nordkalotten, bl. a. ökar försurning av vattendragen och skogsskador i de östra delarna av finska Lappland och i hela Nordkalottområdet. Enligt undersökningarna har även tungmetallhalterna i ekosystemet blivit betydligt högre i vissa områden. Stora svavelutsläpp i atmosfären inom Kolaområdet anses vara den största riskfaktorn med tanke på försurningen i Kalottområdet. Som störst är nedfallen lika stora som nedfallen i närheten av stora industricentra. Eftersom Kalottområdet till stor del är mycket känsligt för försurning, kan till och med en liten ökning i nedfallet leda till radikala ändringar i naturen.

Det internationella samarbetet har ökat och gradvis utvidgats inom områdena teknologi, forskning kring konsekvenser och politik och de nordiska ländernas regeringar har även undertecknat internationella avtal – bl. a. med Sovjetunionen – om begränsning och minskning av luftföroreningar. Genomförandet av ovannämnda avtal förutsätter omfattande teknologiskt, vetenskapligt och ekonomiskt samarbete mellan avtalsparterna. Förslagsställarna anser därför att luftföroreningsfrågor i Kalottområdet borde skötas i samarbete mellan de nordiska länderna och Sovjetunionen.

2. Remissyttranden

De remissinstanser som svarat är överlag positiva.

Nordiska investeringsbanken finner medlemsförslaget vara väl grundat och av hög prioritet. Investeringsbanken kan i princip erbjuda finansiering under projektlåneordningen. De verkliga finansieringsmöjligheterna beror bland annat på slutresultatet av det pågående beredningsarbetet att höja PIL-ramen. I framtiden skulle även riskkapitalfinansiering vara möjlig under det planerade finansieringsbolaget NEFCO, i det fall dess bildande och verksamhet realiserar. För närvarande är den godkända PIL-ramen så gott som helt utnyttjad. NIB:s styrelse föreslog den 14 september 1989 ministerrådet *dels* att avräkningsprocenten för förhandsutfästelser under PIL skulle modifieras för att därigenom på kort sikt bereda utrymme för nya förhandsutfästelser, *dels* att beloppsramen för projektinvesteringslån skulle förhöjas från nuvarande 700 miljoner SDR.

Banken bekräftar att de luftföroreningsproblem som medlemsförslaget beskriver härrör från Kolahalvöns betydande metallindustrier, främst i städerna Nikel och Montsegorsk. De tillhörande svavelutsläppen är synnerligen betydande och är gränsöverskridande. De drabbar därför inte endast Kolahalvön själv utan också Nordkalottområdena främst i Finland men även i Norge och Sverige. Sovjetunionen planerar en betydande satsning inom de närmaste 15 åren för att utveckla Kolaområdet och exploatera dess enorma naturrikedomar. Bland dessa kan nämnas apatiter, järn- och titanmalmer, nickel, ädelmetaller och kobolt. Stora investeringar inom energiområdet, turismen och andra näringar är på gång.

De senaste årens öppenhet har gjort det allt klarare att Sovjetunionen med sina ekonomiska svårigheter inte har varit i stånd och inte heller kan förväntas vara i stånd att ensamt vidtaga tillräckliga åtgärder för att lösa miljöproblemen. Emellertid välkomnar Sovjetunionen teknologiskt, vetenskapligt och ekonomiskt samarbete med andra länder och har överhuvud visat en beredvillighet att gemensamt finna lösningar.

Investeringsbanken påpekar att nordisk industri kan erbjuda en bred resursbas och kunnande på världsnivå för att lösa dessa problem. Bland annat har norsk industri varit pionjär för återvinning av metaller inom processindustri. Dansk, finsk och svensk industri har konkurrenskraftiga reningsteknologier att erbjuda. De potentiella nordiska leveransintressena är betydande. Leveransintressena främjas betydligt om attraktiva nordiska finansieringsmöjligheter kan erbjudas.

Udenrigsministeriet i Danmark utgår från att Nordiska investeringsbanken är uppmärksam på de miljöproblem som finns och på ett rimligt sätt kommer att prioritera Kolahalvön i förhållande till andra miljöinvesteringar.

Verdensnaturfonden i Danmark, som länge hävdade att reduktion av luftföroreningar vid källan kräver internationellt samarbete, finner att

utvecklingen i Östeuropa väsentligt förbättrat möjligheterna för sådant samarbete. Fonden stöder därför varmt förslaget att man genom Nordiska investeringsbanken skaffar medel till teknologiöverföring till Östeuropa för att minska luftföroreningarna.

Miljöministeriet i Finland erinrar om att det finns ett handlingsprogram mot luftförorening mellan Finland och Sovjetunionen som torde vara unikt i hela världen. I detta program förbinder sig dessa länder att intill utgången av 1995 minska sina svavelutsläpp med 50% från 1980 års nivå, att intill 1994 stabilisera sina kväveoxidutsläpp till en mängd som inte överskrider 1987 års nivå samt att för en minskning av sina tungmetallutsläpp använda den bästa tillgängliga tekniken. År 1992 skall man överenskomma om vetenskapligt grundade kritiska gränser och året därefter skall man utgående från de kritiska gränserna överenskomma om ett nytt luftvårdsprogram.

Ur Finlands synvinkel skulle det vara förmånligt om ett motsvarande avtal skulle ingås exempelvis mellan Norge och Sovjetunionen. Industri- och energimyndigheterna i Sovjetunionen har omkring fem till sex år att genomföra det första skedet i handlingsprogrammet mot luftförorening. Detta är en ytterst kort tid, för väsentliga förbättringar skall göras bl. a. i två av världens största nickelsmältverk. Den sovjetiska reningsteknologin utvecklas, men det kommer att vara svårt att ta den i bruk under den överenskomna tiden. Enligt ett alternativ skulle reningsteknologin införskaffas genom utländska leveranser. Skulle möjligheter öppnas för detta, borde Nordiska investeringsbanken vara beredd att göra t. o. m. stora investeringar och även ge riskfinansiering.

Vidare erinras om ett nationellt forskningsprojekt om försurning i Finland, HARPO, som bör ge grundval för fortsatta utredningar beträffande sådana områden som är speciellt känsliga för luftföroreningar. I detta hänseende är det nyttigt att myndigheterna och forskare i norra Finland effektiviserar miljöforskningen i östra Lappland för att klarlägga luftföroreningars inverknings på skogar och vattendrag.

Ålands landskapsstyrelse avstår från att yttra sig men *Ålands Natur och Miljö* r.f. stöder medlemsförslaget och anser att det, med tanke på miljö-tillståndet inom Nordkalottområdet och särskilt den tilltagande försurning, är viktigt att på internationell nivå snarast möjligt söka vidta åtgärder för minskandet av de utsläpp, vilka är orsak till situationen i det aktuella området.

Miljøverndepartementet i Norge erinrar om ministerrådsförslaget om ett miljöfinansieringsbolag (B 107/e) samt om att frågorna om ökade medel till Nordisk projektexportfond och ökade utlåningsramar för NIB:s projektinvesteringar är frågor som behandlas av samarbetsministrarna. Investeringar av nordiska företag som leder till minskning av utsläpp från Kolaområdet skulle enligt departementet höra till miljöfinansieringsbolagets område. Det är emellertid en förutsättning att projekten blir bedömda som företagsekonomiskt lönsamma.

Statens naturvårdsverk erinrar bl. a. om ett avtal mellan Finland och Sovjetunionen om betydande reduktioner av svavelutsläppen på Kola-halvön och i Finland. Detta avtal var baserat på underlag bl. a. från det nordiska samarbetet.

Nordiska ministerrådet har lagt fram förslag om ett nordiskt miljöfinansieringsbolag. Syftet är att medverka till investeringar i miljösektorn i Östeuropa som ger upphov till positiva miljöeffekter för Norden.

Svenska naturskyddsföreningen avstår från att yttra sig.

3. Utskottet

Utskottet noterar att medlemsförslaget väckt stort intresse hos miljö-vårdsmyndigheter särskilt i Finland och att det redan finns en överens-kommelse om ett handlingsprogram mellan Finland och Sovjetunionen om minskningar av utsläpp av svaveldioxid och tungmetaller samt stabili-sering av kväveoxidutsläppen. Sovjetunionen planerar stora insatser un-der kommande år för att exploatera Kolaområdets naturtillgångar men torde ej ensamt kunna i tid vidta de renings- och andra miljöskyddsåtgär-der som är brådskande för att de redan stora utsläppen från Kolaområdet inte skall bli katastrofala för Nordkalotten. Förutom norra Finland som beskrivs i medlemsförslaget drabbas även Nordnorge. Det gäller således stora nordiska miljöintressen och Kolaområdet skulle vara ett lämpligt insatsområde för det föreslagna samnordiska riskkapitalbolag som skall delta i finansieringen av "joint ventures" för miljöinvesteringar i Östeuro-pa. Bolaget skall göra företagsekonomiska bedömningar av projekt med miljöintresse.

Utskottet noterar i detta sammanhang Nordiska investeringsbankens starkt positiva remissvar och finner att insatser på Kolahalvön i samarbete med Sovjetunionen torde vara en mycket lämplig uppgift för det föreslag-na nordiska miljöfinansieringsbolaget. Detta gäller i synnerhet som man på sovjetisk sida uttryckt intresse för miljöskyddsinsatser och som ett avtal om samarbete mot luftföroreningar redan finns mellan Finland och Sov-jetunionen. På grundval av det stora forskningsprojektet om försurningar i Finland (HARPO) finns redan material och en beredskap att utarbeta förslag till de konkreta insatser som behövs i Kolaområdet samt att bedö-ma vilken finansiering och vilket know-how som Norden bör bidra med.

Utskottet erinrade i sitt yttrande över ministerrådsförslaget om ett miljöfinansieringsbolag att bakgrunden till förslaget är att lånefinansierad import av miljöinvesteringar för närvarande endast kan ske i begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. De östeuropeiska ländernas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifiering-en av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt. Kravet på nordiskt

intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintresse från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

Förutom miljöfinansieringsbolaget pekar Investeringsbanken på de finansieringsmöjligheter som tillkommer genom ett ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån. Utskottet noterar att de nordiska länderna har haft delvis delade synpunkter men har enats om att förhöjningen bör vara på minst 300 milj. SDR. Ministerrådsförslaget blev därför beräknat enligt en förhöjning av utlåningsramen på 300 milj. SDR, i stället för de 700 milj. som Investeringsbanken föreslagit.

Även om de under de närmaste åren realiserade projekten till följd av att utökningen av låneramen sålunda ej motsvarar de av Investeringsbanken först föreslagna 700 milj. SDR, vill utskottet understryka betydelsen av att den höjda ramen innebär ökade möjligheter för miljölån.

Redan i förarbetena till ministerrådets förslag till handlingsplan mot luftföroreningar (*B 106/s*) konstaterades att de nordiska länderna skulle arbeta för att långtgående begränsningar av svavelutsläppen genomförs i Östeuropa. De nordiska länderna skulle genom direkt samarbete överföra kunnande rörande process- och åtgärdsteknik. Vidare skulle man genom ekonomiska garantier, miljöfonder och liknande påskynda emissionsbegränsade åtgärder i dessa länder. Möjligheten att använda den Nordiska investeringsbanken skulle beaktas.

Utskottet efterlyste i sitt betänkande till ekonomiska utskottet 1988 över ministerrådets miljöprogram (*B 85/s*) finansieringsordningar att omfatta samarbete kring export av miljöteknologi till länder utanför Norden, dvs. Östeuropa. Likaså efterlyste utskottet en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som står för stora gränsöverskridande föroreningar. Sistnämnda finansieringsmöjlighet borde tas med i arbetsprogrammet samtidigt som Nordiska ministerrådet torde komma med ett ministerrådsförslag till sessionen i Reykjavík angående Nordiska investeringsbankens möjligheter att finansiera miljöinvesteringar i Östeuropa.

Vid extrasessionen 1989 antogs en rekommendation till ministerrådet (*nr 43/1989* om överföring av miljöteknologi utanför Norden) att framlägga förslag till finansieringsordningar som omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa.

Vidare rekommenderades ministerrådet att lägga fram förslag till en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att insatser i Kolaområdet väl torde uppfylla de villkor som ställs i ministerrådsförslagen om miljöfinansieringsbolag och utvidgad projektlånefinansiering. Mot bakgrund av det samarbete som redan äger rum mellan ett av de nordiska länderna,

Finland, och Sovjetunionen bör lämpliga projekt kunna utarbetas för bedömning och finansiering inom ramen för någon av dessa finansieringsordningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för att åtgärder för minskande av förorenande utsläpp i

Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar.

Reykjavík den 26 februari 1990

Svein Aisaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Medlemsförslag

om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Per Aunet, Tora Aasland Houg, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Anneli Jääteenmäki, Grethe Lundblad, Seppo Peltari, Tellervo Renko, Mirja Ryyänen, Riitta Saastamoinen och Marjatta Väänänen)

Undersökningar under de senaste tiderna har obestridligt visat att miljötillståndet i norr väsentligen har försvagats. I synnerhet har miljöns försurning visat sig vara en riskfaktor för naturen. Miljöns försurningstrend syns tydligt i vattendrag. Även skogarnas hälsotillstånd har försvagats och lett till skogsskador bl. a. i de östra delarna av finska Lappland och i hela Nordkalottområdet. Enligt undersökningarna har även tungmetallhalterna i ekosystemet blivit betydligt högre i vissa områden.

Den tidsperiod under vilken omfattande skadliga förändringar kan upptäckas i det nordliga ekosystemet har beräknats vara cirka tio år för skogar och cirka tjugo år för vattendrag, förutsatt att de sura nedfallen inte kan minskas tillräckligt.

Denna utveckling har medfört stor oro bland befolkningen i Nordkalottområdet, eftersom deras utkomst och livskvalitet fortfarande i hög grad är avhängig av den rena naturen.

Stora svavelutsläpp i atmosfären inom Kolaområdet är den största riskfaktorn med tanke på försurningen i Kalottområdet. Även om luftströmmarna rör sig från finska och norska Lappland i nordöstlig riktning, är det klart att utsläppen från Kola även rör sig i dessa områden och medför ett betydande svavelnedfall speciellt i de östra delarna av finska Lappland och i Finnmarkens län. Som störst är nedfallen i ovannämnda områden lika stora som nedfallen i närheten av stora industricentra.

Eftersom Kalottområdet till stor del är mycket känsligt för försurning, kan till och med en liten ökning i nedfallet leda till verkliga radikala ändringar i naturen.

Det internationella samarbetet har ökat och gradvis utvidgats inom områdena teknologi, forskning kring konsekvenser och politik. Samarbetet rörande luftföroreningsproblem i Europa är tillsammans med samarbetet om havsföroreningsproblem det största miljösamarbetsprojektet kring ett problemkomplex.

De nordiska ländernas regeringar har undertecknat internationella avtal – bl. a. med Sovjetunionen – om begränsning och minskning av luftföroreningar. Genomförandet av ovannämnda avtal förutsätter omfattande teknologiskt, vetenskapligt och ekonomiskt samarbete mellan avtalsparterna.

Vi anser att de nordiska länderna bör bära sitt ansvar för miljöns tillstånd och dess uppföljning, inte enbart på nationell utan även på internationell nivå. Speciellt när det gäller långväga luftföroreningar är problemet internationellt och problemets lösande kräver samarbete mellan flera stater. Nordkalottens ståndpunkt är att luftföroreningsfrågor i Kalottområdet borde skötas i samarbete mellan de nordiska länderna och Sovjetunionen.

Med anledning av det ovan anförda hemställer vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att t. ex. via Nordiska investeringsbanken vidta åtgärder för minskande av utsläpp av föroreningar i Kolaområdet.

Helsingfors den 1 december 1989

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Per Aunet (SV)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Tytti Isohookana-Asunmaa (K)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Grethe Lundblad (s)

Seppo Pelttari (K)

Tellervo Renko (K)

Mirja Ryyänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om uppförande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

(Medlemsförslaget väckt av Lars Emil Johansen m. fl., se s. 708)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 908/k om nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 30 januari och den 26 februari 1990 samt den 27 februari 1990.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska ministerrådet utreder finansieringsmöjligheterna för och i övrigt vidtar de nödvändiga åtgärderna för upprättande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk.

I medlemsförslaget hävdas att den grönländska befolkningen har tillfört det nordiska samarbetet två speciella dimensioner. Det ena är att vara språkrör inte endast för Grönland utan också för den ursprungliga befolkningen, som finns både inom Norden och på andra ställen i världen. Det andra är att Grönland kan binda Nordens idéer och tankar om utveckling och livskvalitet samman med en samarbetspartner i Kanada och snart möjligtvis också i arktiska Sovjetunionen.

Enligt medlemsförslaget gör Nordens institut i Grönland en stor insats men mera behövs för att kunna hålla Norden samlat och för att kunna förbinda Norden med Amerika.

Av medlemsförslaget framgår att syftet med upprättande av ett konst- och kulturcenter är att tillgodose hela Grönland, att centret i stort skall samarbeta så mycket som möjligt med Grönlands egna kulturinstitutioner och organisationer, att centrets arbetsområde skall vara att tillföra Grönland nordiskt kulturliv såväl som att tillföra Norden grönländskt kulturliv och att centret skall förmedla ett kulturellt samarbete mellan Grönland och övriga Norden å den ena sidan och befolkningen på det nordamerikanska fastlandet å den andra.

Enligt förslagsställarna skall centret innehålla teater, musik och filmförvisningssal med möjlighet för radio- och TV-upptagning, 2–3 mindre salar för föredrag, folkdans, intimsцен, konstverkstäder, kontor och gästbostäder.

Byggekostnaden uppskattas till 60 MDKK, dvs. ett kvadratmeterpris på 20 000 DKK. Denna summa skall enligt förslaget delas mellan gemensamma nordiska medel, Grönlands Hjemmestyre och Nuuk kommun med 1/3 vardera. Utgifterna skall fördelas med 4 MDKK under 1990–93 och med 56 MDKK under 1994–95. Beräknad verksamhetsbudget blir 4 MDKK årligen, som skall betalas av Grönlands Hjemmestyre och Nuuk kommun gemensamt. Tidsplan för byggandet beräknas till 4–5 år med planerat färdigställande under 1994–95.

2. Remissbehandling

Nordiska rådets presidium beslöt på sitt möte den 29 januari 1990 att medlemsförslaget inte skall remissbehandlas.

3. Utskottet

Utskottet noterar att idén om ett nordiskt konst- och kulturcentrum i Grönland inte är ny. År 1984 företog Nordiska ministerrådet en utredning om ministerrådets engagemang i utvecklingen av kulturförbindelserna mellan Grönland och det övriga Norden. Det blev understruket att värderingen skulle ta utgångspunkt i grönländska önskemål och behov och omfatta samtliga samarbetsområden inom kulturavtalet. Då var etableringen av ett Nordens Hus i Grönland ett av de grönländska huvudönskemålen. Utredningen var emellertid av den meningen att det inte var realistiskt att rekommendera upprättande av ett Nordens Hus i Grönland med finansiering av medel från den nordiska kulturbudgeten. I stället etablerades då Nordens Institut i Grönland.

I en rapport om Nordens Institut i Grönland till Nordiska ministerrådet framhåller institutets styrelse ett positivt resultat av dess arbete under åren. Enligt styrelsen har institutet påverkat uppfattningen om Grönland i det övriga Norden och samtidigt har impulser från nordiska konstnärer och kulturarbetare som besökt institutet redan inneburit en märkbar stimulering av det grönländska kulturlivet.

Institutet har emellertid relativt trånga lokaler. Det finns varken möjlighet för museiverksamhet eller tillgång till gästateljéer i institutets lokaler. För att underlätta förmedling av nordisk konst i Grönland och omvänt krävs praktiska förutsättningar. Utskottet menar att nordiska institutets verksamhet skulle bli betydligt effektivare om det fick tillgång till större lokaler för bl. a. dessa ändamål.

Utskottet är av den uppfattningen att man inom det nordiska samarbetet, med hänvisning till Nordens Instituts i Grönland positiva resultat, borde försöka tillgodose de grönländska önskemålen om upprättande av ett speciellt hus med uppgift att förmedla konst och kultur mellan Grönland och det övriga Norden.

Utskottet har tidigare framhållit att i en tid som präglas av allmän internationalisering och stort massmediainflytande från olika utomnordiska kulturer är de institutioner som finns i de olika nordiska länderna för att stärka det allmänkulturella området viktigare än någonsin och spelar en viktig roll för nordisk kulturspridning till och från befolkningen i dessa länder.

I medlemsförslaget föreslås fördelning av kostnaderna vid upprättandet av institutet, där 1/3 skulle betalas av den nordiska kulturbudgeten. Enligt medlemsförslaget blir det drygt 1 MDKK under åren 1990–93 och knappt 20 MDKK under 1994–95. Nordiska ministerrådet framhåller i sin berättelse år 1989 (C 1/1989) att den nordiska budgeten kommer att få en nolltillväxt de närmaste åren. Detta betyder att år 1994–95 kan 20 MDKK bli en tung post inom den nordiska kulturbudgeten. Utskottet understryker att möjligheten bör utredas att fördela de ekonomiska medlen jämnare över åren.

I själva medlemsförslaget nämns inte att det redan etablerade Nordiska institutet på Grönland skall ha sina lokaler i det föreslagna konst- och kulturhuset. Detta framkommer emellertid i en bifogad redogörelse från Grönlands Hjemmestyre, kultur- og undervisningsdirektoratet, där institutet planeras ingå i byggnaden när det gäller kontor, bibliotek och gästbostäder. Dessutom nämns att verksamhetsbudgeten skall betalas av Grönlands Hjemmestyre och Nuuk kommun förutom de årliga nordiska medel som anslås till Nordens institut i Grönland. Utskottet förutsätter att institutet kommer att ha tillgång till husets övriga lokaler förutom de redogörelsen nämner och fungera i likhet med de andra motsvarande husen inom Norden.

Med hänvisning till vad som ovan framförts föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till
upprättande av ett Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt
för ändamålet framlägga ett konkret förslag.

Reykjavík den 26 och 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Medlemsforslag

om opførelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk

(Vækt av Lars Emil Johansen, samt Dorte Bennedsen, Atli P. Dam, Karl-Gunnar Fagerholm, J. K. Hansen, Inger Harms, Birgitte Husmark, Jón Kristjánsson, Anker Jørgensen, Arne Melchior, Flemming Mikkelsen, Mikael Petersen, Otto Steenholdt och Birte Weiss)

Grønland har gennem 6 år deltaget aktivt i det nordiske samarbejde og der er stor tilfredshed med den opnåede status og den lydhørhed, som Grønland har mødt.

Det grønlandske folk har to helt særlige vinkler at tilføre det nordiske samarbejde.

Den ene er at være talerør ikke kun for Grønland, men også for de oprindelige folk, som findes både i Norden og andre steder i verden.

Det andet er, at Grønland kan binde Nordens ideer og tanker om udvikling og livskvaliteter sammen med samarbejdspartnere i Canada og Alaska og snart måske også i arktisk Sovjet.

For 1 000 år siden og til den dag i dag har vejen for de nordiske folk til Amerika været den nordatlantiske. Som sten i et vadested ligger Færøerne, Island og Grønland – det, vi kalder Vestnorden.

Denne overgang skaber sammenhæng i Norden, men muliggør også fastholdelse og overførsel af nordisk kultur.

I Grønland findes et Nordens Institut, som gør en stor indsats, og som er til glæde for alle. Men Norden mangler det sidste led i den kæde, der kan holde Norden samlet og som også kan forbinde Norden med Amerika. En styrkelse af det nordiske samarbejde i Grønland vil kunne forbinde det grønlandske folk til resten af Norden og samtidig være indgangen til det amerikanske kontinent.

Disse tanker blev udtrykt af landsstyreformand Jonathan Motzfeldt på Nordisk Råds 37. session og er baggrunden for det videre arbejde med de planer for opførelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk, som fremgår af vedlagte redegørelse fra Grønlands Hjemmestyre, Kultur- og Undervisningsdirektoratet.

Af redegørelsen fremgår bl. a.:

at kunst- og kulturcentrets virksomhed ikke skal koncentreres til Nuuk alene, men skal tage sigte på at tilgodese hele Grønland,

at centret ved tilrettelæggelse og udvikling af aktiviteter i størst muligt omfang skal samarbejde med Grønlands egne kulturinstitutioner og organisationer med stadig sigte på en hensigtsmæssig arbejdsdeling,

at centrets arbejdsområde skal være såvel at tilføre Grønland nordisk kulturliv som at tilføre Norden grønlandsk kulturliv – samt ved sine faciliteter at tjene det grønlandske kulturlivs egen udfoldelse såvel i Nuuk som i resten af landet,

at kunst- og kulturcentret herudover skal formidle et kulturelt samarbejde mellem Grønland og det øvrige Norden og befolkningen på det nord-amerikanske fastland.

Idet jeg henviser til Kultur- og Undervisningsdirektoratets redegørelse, skal jeg fremhæve følgende vedrørende projektet, der også har været forelagt for og opnået principiel støtte fra Nordisk Ministerråd:

- bruttoareal på 3 000 m², indeholdende teater-, musik- og filmforevisningssal med mulighed for radio- og tv-optagelse, 2–3 mindre sale til foredrag, folkedans, intimszene m. v., kunstværksteder, kontorer og gæsteboliger,
- placering ved rekreative og smukke områder i Nuuk i umiddelbar nærhed af planlagt radio- og tv-hus og planlagt sportscenter,
- skønsmæssigt anslået anlægssum på DKK 60 mill., svarende til en kvadratmeterpris på DKK 20 000,
- anlægssummen tænkes fordelt mellem fællesnordiske midler, Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune f. eks. med 1/3 til hver, Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune har givet tilsagn, anlægsudgifterne tænkes fordelt med DKK 4 mill. over 1990–93 og med DKK 56 mill. over 1994–95,
- anslået driftbudget på ca DKK 4 mill. årligt, som af Grønlands Landsstyre foreslås afholdt af Grønlands Hjemmestyre og Nuuk kommune i fællesskab,
- kunst- og kulturcentret foreslås etableret som en selvejende institution med repræsentation fra Nordisk Råd, Nuuk kommune og Grønlands Hjemmestyre,
- tidsplan for byggeriet: 4–5 år med mulighed for færdiggørelse i 1994–95, såfremt beslutningen træffes i 1990.

Under henvisning til ovenstående foreslås

at Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd at udrede finansieringsmulighederne for og i øvrigt træffe de nødvendige foranstaltninger til opførelse af Nordisk Kunst- og Kulturcenter i Nuuk.

Nuuk, den 5. januar 1990

Lars Emil Johansen (Si)

Dorte Bennedsen (S)

Atli P. Dam (Jvfl)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

J. K. Hansen (S)

Inger Harms (SF)

Birgitte Husmark (SV)

Jón Kristjánsson (F)

Anker Jørgensen (S)

Arne Melchior (CD)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Otto Steenholdt (At)

Birte Weiss (S)

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

(Ministerrådsförslaget, se s. 722)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om ett nordiskt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet. Ministerrådet ber om Nordiska rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att efter sessionen i Reykjavik fastställa samarbetsprogrammet, som avser perioden 1990-1993. Utskottet har behandlat ministerrådsförslaget vid sitt möte i Köpenhamn den 15 januari 1990.

1 Ministerrådsförslaget

Programmet "En bättre arbetsmiljö i Norden" är en uppföljning av den nordiska arbetsmiljökonventionen som undertecknades i juni 1989. Programmet syftar till att konkretisera samarbetet för perioden 1990-93.

I programmet betonas behovet av helhetssyn på människan i arbetslivet och därmed behovet av samarbete med andra sektorer. I programmet understryks också nödvändigheten av att analysera följderna av den aktuella utvecklingen inom EG och EFTA inte minst vad gäller det internationella standardiseringsarbetet samt anges en modell för koordinering av de nordiska ländernas engagemang på området. Programmet lägger också upp till en effektiviserad tillsynsverksamhet och ett fördjupat samarbete kring arbetsmiljöforskningen i Norden.

Förslaget till samarbetsprogram behandlades av arbetsministrarna i november 1989 i Mariehamn efter ett samrådsmöte mellan ministerrådet och arbetsmarknadens parter samt möte med social- och miljöutskottet. Från parternas sida togs frågan upp om trepartssamverkan som anses ha lösts i form av en försöksordning. NFS önskade en bred informationsinsats om arbetsmiljökonventionen samt samarbetsprogrammet från ministerrådet, vilket framförts till ansvariga för ministerrådets informationsplan. I programmet ges flera nya förslag till samarbetsområden som skall genomföras via samordning, erfarenhetsutbyte, utrednings- och forskningssamarbete. Ministerrådet har medgett en ökning av budgeten för arbetsmiljöområdet med 0,6 MDKK för 1990 till följd av det nya samarbetsprogrammet. Trots ökade ambitioner är det ministerrådets uppfattning att de föreslagna akti-

viteterna skall kunna genomföras inom ramen för en motsvarande budget under de därpå följande åren. Detta kan möjliggöras genom ett stegvis genomförande av förslagen och genom att nu pågående projekt avslutas varvid medel till nya projekt på området frigörs.

1.1 En nordisk arbetsmiljöpolitik

Programmets inledande kapitel utgår från den gemensamma programförklaring som ges i art. 2 i den nordiska arbetsmiljökonventionen. Enligt denna är de nordiska länderna också överens om, att en god arbetsmiljö är av grundläggande betydelse för den allmänna välfärden och för produktivitet och utveckling i samhället för övrigt. I konventionen om arbetsmiljö slår de nordiska länderna fast, att arbetsmiljön bör utvecklas i takt med den pågående tekniska och sociala utvecklingen i samhället. Ministerrådet understryker en helhetssyn på arbetsmiljön som innebär att mer traditionellt arbetsmiljöarbete närmare bör kopplas till organisations- och medbestämmandefrågor, kompetensutveckling och arbetsinnehåll.

Hinder för att bedriva ett effektivt lokalt skyddsarbete bör analyseras och undanröjas, bl. a. när det gäller att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och företagets övriga funktioner och organisation. I samband med t. ex. nyetablering, expansion, rationaliseringar och införande av ny produktionsteknologi bör arbetsmiljöaspekterna tas med redan i planeringsfasen.

Vad gäller arbetsplatserna noteras färre allvarliga olycksfall och bättre arbetsförhållanden men att antalet anmälda fall av belastningssjukdomar bl. a. till följd av ensidiga arbetsställningar, tunga lyft, högt tempo och felaktig arbetsorganisation ökar. Som en konsekvens härav inleder ministerrådet ett fördjupat samarbete på såväl tillsynsområdet som på forskningsområdet.

Under delrubriken "Norden i Europa" noteras att EG i samband med genomförandet av den inre marknaden arbetar med två olika slags direktiv om arbetsmiljö. Dels fastställdes harmoniserade tekniska säkerhets- och hälsokrav för industriprodukter för att garantera den fria cirkulationen av varor över gränserna. Dels utarbetas särskilda arbetsmiljödirektiv med minimikrav som ett led i den sociala dimensionen. Till detta kommer den s. k. nya metoden, som innebär att de väsentliga säkerhets- och hälsokraven slås fast i direktiv medan de tekniska specifikationerna läggs fast i internationella standarder som utarbetas av de västeuropeiska standardiseringsorganen.

Vidare hänvisas till att EG och EFTA står inför förhandlingar för att få till stånd ett utvidgat samarbete och till ministerrådets arbetsprogram för 1989–92, "Norden i Europa", där det sägs att de nordiska länderna har en lång tradition av att värna om rätten till en god och säker arbetsmiljö och har såväl en progressiv lagstiftning som ett gott och engagerat samarbete med parterna på arbetsmarknaden. Den nordiska modellen för industriell

demokrati i företag och koncerner och de högt ställda kraven på arbetsmiljön som är kännetecknande för de nordiska länderna utgör en bra grund för gemensamma ansträngningar att påverka utvecklingen i det europeiska samarbetet i önskvärd riktning. Vidare sägs att det är viktigt att slå vakt om dessa traditioner. De har på ett gynnsamt sätt hjälpt till att forma ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv och därmed bidragit till den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna.

1.2 Mål och metoder för en bättre arbetsmiljö

Ministerrådet önskar inleda ett fördjupat nordiskt samarbete kring metodutveckling i tillsynsverksamheten. Aktuella insatsområden för ett nordiskt erfarenhetsutbyte kan vara tillsynsmyndigheternas behandling av planer för nyetablering av företag, påverkans effekter av inspektionsverksamhet inom bestämda branscher, effekter av åtgärder på området internkontroll-systemkontroll m. m. En bättre målstyrning baserad på resultat-tänkande och arbetslivets behov bör eftersträvas.

Speciellt i förbindelse med regelharmonisering på nya områden är det väsentligt att samarbete om en gemensam strategi för uppföljning och genomförande på respektive område.

Aktuella områden i ministerrådets verksamhet för denna form av samarbete är förebyggande av storolyckor på det kemiska området, psykiska och sociala faktorer i arbetsmiljön, arbetsplatsens utformning och arbetets innehåll i samband med ny teknologi.

Programmet tar vidare upp frågan om ekonomiska styrmedel. Företagen måste få tydliga signaler om att åtgärder som rör arbetsmiljön också får ekonomiska konsekvenser för företagen. Ministerrådet avser att undersöka hur olika försäkringssystem påverkar företagens ekonomiska dispositioner och därigenom påverkar de beslut som rör arbetsmiljön, vilka konsekvenser olika regleringsformer har för företags- och samhällsekonomin samt vilken betydelse den psykiska och sociala arbetsmiljön har för företagens ekonomiska situation.

Ministerrådet avser också fortsätta det nordiska samarbetet för att förbättra de ekonomiska konsekvensberäkningarna på arbetsmiljöområdet i Norden för att bl. a. få bättre beslutsunderlag för prioritering mellan olika åtgärder och fästa uppmärksamhet på ekonomiska och marknadsmässiga konsekvenser i samband med ev tekniska handelshinder på arbetsmiljöområdet. Projekt pågår för att finna fram till på vilket sätt arbetstagarorganisationernas ställning i de nordiska länderna och den nordiska samarbets- och medbestämmandemodellen påverkas av internationaliseringen av ekonomin.

Ministerrådet avser att ytterligare främja det lokala skyddsarbetet genom att utreda hur arbetsmiljöansvaret preciseras och tillämpas i de nordiska länderna samt undersöka möjligheterna för att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och övriga funktioner på arbetsplatserna.

Effekter av olika former för företagshälsovård bör studeras. Andra konkreta exempel på samarbete kan vara gemensam nordisk metodutveckling och ett intensivare utbildningssamarbete.

Ministerrådet vill se närmare på möjligheterna för ett metodmässigt närmande vad gäller uppbyggnaden av ländernas register för arbetsolycksfall och arbetssjukdomar.

1.3 Nordisk harmonisering i europeiskt perspektiv

Enligt Arbetsmiljökonventionens artikel 4 skall de nordiska harmoniseringssträvandena intensifieras och ske på en kvalitativt hög nivå. Särskild vikt skall läggas vid internationella strävanden att undgå tekniska handelshinder.

Den grundläggande lagstiftningen på arbetsmiljöområdet i de nordiska länderna är till stora delar lika men när det gäller föreskriftsarbetet har länderna valt olika prioriteringar, metoder och lösningar. Anledningen till detta är, att arbetsmiljöpolicen utformas och utvecklas nationellt i nära samarbete med arbetsmarknadens parter och utifrån existerande bransch-, industri- och näringslivsstruktur.

Ministerrådet ämnar fortsätta och fördjupa det nordiska harmoniseringsarbetet genom den informationsprocedur för planerade föreskrifter som ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor lagt fast.

Effekter av harmoniseringen i Västeuropa

Ministerrådets avsikt när det gäller de arbetsplatsrelaterade direktiven (minimidirektiven) i EG är att analysera följderna för de nordiska länderna i syfte att främja en positiv utveckling av arbetsmiljöfrågorna i det europeiska samarbetet genom att verka för att höga och goda säkerhetsnivåer uppnås i såväl direktiv som i standarder. Som ett led i genomförandet av EG's Inre Marknad fastställs bl. a. en rad direktiv avseende harmonisering av medlemsländernas lagstiftning i syfte att garantera fri cirkulation av varor (Artikel 100A). Dessa direktiv utarbetas efter den s. k. nya metoden.

Dessa direktiv utgör *inte* minimibestämmelser, utan anger de krav som skall äga obligatorisk tillämpning i medlemsländerna. En produkt måste alltid uppfylla direktivets säkerhetskrav för att, oavsett var den producerats, fritt kunna marknadsföras i EG-länderna men fabrikanter kan själv välja vilka tekniska lösningar han vill. Ingenting hindrar att en *tillverkare* ställer högre krav på säkerhet på sina produkter än vad enskilda direktiv kräver. Däremot kan ett *medlemsland* inte skärpa direktivets säkerhetskrav och därmed skapa handelshinder. En viss möjlighet finns dock enligt den s. k. "skyddsklausulen", att ett enskild medlemsland inför strängare bestämmelser, men det gäller endast under vissa omständigheter och har ännu inte praktiserats.

I anslutning till genomförandet av den Inre Marknaden arbetar EG på

att utveckla den sociala dimensionen, bl. a. genom att fastställa en rad arbetsmiljödirektiv på basis av artikel 118 A, som ställer vissa minimikrav på arbetsmiljön på arbetsplatserna. Dessa direktiv utgör inget hinder för att medlemsländerna upprätthåller eller inför strängare regler. Nivån på dessa direktiv är relativt hög och motsvarar på vissa områden de danska arbetsmiljöreglerna.

Såväl handelshindersdirektiven som arbetsmiljödirektiven (minimidirektiven) kommer att få praktisk betydelse också för länder utanför EG, dvs. också de nordiska, om de önskar dra fördel av den Inre Marknaden. Exempelvis skall maskiner som produceras i ett nordiskt land uppfylla gällande EG-direktiv för att kunna marknadsföras inom EG. Omvänt kan man förvänta att EG-länderna också får en obegränsad möjlighet att marknadsföra sina produkter till övriga nordiska länder om de tillverkats i överensstämmelse med gällande EG-direktiv. För nordiska tillverkare är det en konkurrensmässig fördel att det inom EG skapas en arbetsmiljönivå, som i största möjliga utsträckning närmar sig den nordiska.

Vid sidan av Danmark — som givetvis är direkt förpliktigt att tillämpa EG-direktiven — strävar därför de övriga nordiska länderna efter att så långt som möjligt samordna sina produktrelaterade föreskrifter med motsvarande EG-direktiv för att undvika tekniska handelshinder.

Ministerrådet avser att hålla sig à jour med de initiativ inom EG och EFTA som rör fastställande av system för erkännande av provningsresultat och certifieringar i det europeiska samarbetet och som har betydelse från arbetsmiljösynpunkt. Ministerrådet skall också verka för att system och överenskommelser som utarbetas på det europeiska planet motsvarar de nordiska ambitionerna på arbetsmiljöområdet.

1.4 Forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor

Ministerrådet har för avsikt att fördjupa samarbetet på forskningsområdet samt lägga fram en plan för bättre information och implementering av resultaten från det nordiska samarbetet. I diskussionerna om prioritering och uppföljning av projekt på området är det av stor vikt att representanter för arbetsmarknadens parter deltar. En kraftig prioritering måste göras. Bland de allmänt antagna målen för nordiskt forskningssamarbete ingår att man skall sträva mot samordning, gemensam planering, arbetsfördelning, utnyttjande av stordriftsfördelar, samt gemensamt utnyttjande av specialistkompetens, gemensamma forskningsinstitutioner, samarbete om forskarutbildning och dyrbar vetenskaplig utrustning.

De föreslagna *forskningsprojekten* redovisas under följande rubriker:

Nordisk gränsvärdesdokumentation

Genetiska skador och fosterskador p. g. a. arbetsmiljön

Nya material och produkter

Arbetsmiljöns del i de nya folksjukdomarna

Biotekniska arbetsmiljöproblem

Arbetsmiljön för äldre arbetstagare
 Arbetsmiljön inom vårdsektorn
 Den psykiska och sociala arbetsmiljön
 Olycksfallsforskning
 Arbete i kyla
 Organisationsutveckling och företagsförnyelse
 Nya företagsformer
 Information och uppföljning

1.5 Nordisk arbetsmiljöutbildning

NIVA (Nordiska Institutionen för Vidareutbildning i Arbetsmiljöfrågor), som är en institution under Nordiska ministerrådet, anordnar årligen 10–15 kurser för vidare- och efterutbildning av forskare och andra specialister inom arbetsmiljöområdet. Verksamheten har nyligen utvärderats och en handlingsplan samt skriftliga riktlinjer för verksamheten har lagts fast för den kommande femårsperioden. Ministerrådet avser att tillsammans med de utbildningsorgan där parterna ingår diskutera 90-talets utbildningsbehov för det lokala skyddsarbetet. Ministerrådet skall också inleda ett erfarenhetsutbyte kring arbetsmiljöfrågornas status inom grundskola och gymnasium samt, utifrån befintliga sammanställningar, kartlägga och beskriva den utbildning som ges i arbetsvetenskap (och motsv) vid de tekniska högskolorna i Norden.

1.6 Nordisk trepartssamverkan

I den nordiska arbetsmiljökonventionen slås fast, att ministerrådet och dess ämbetsmannakommitté regelbundet skall samråda med parterna på arbetsmarknaden i frågor som rör arbetsmiljön i Norden samt tillämpningen av konventionen. Ministerrådets avsikt är att under en försöksperiod pröva en form för en utvidgad samverkan med parterna. Enligt den nya modellen för trepartssamverkan skall två årliga samrådsmöten med parterna äga rum varvid projektverksamhet (prioritering och uppföljning) samt verksamhetsplaner för det nordiska arbetsmiljö- och arbetslivssamarbetet diskuteras. I ett särskilt möte mellan ministerrådet (arbetsministrarna) och arbetsmarknadens parter i Norden ges möjlighet att en gång om året utbyta erfarenheter och synpunkter kring övergripande frågor och utvecklingstrender samt frågor kring arbetsmarknad- och sysselsättningspolitik i Norden.

2 Utskottets överläggning med arbetsmiljöministrarna den 13 november 1989

Från utskottets sida framfördes kritik mot att konventionen på vissa punkter var svagare formulerad än tidigare utarbetade förslag. Uppmärksamhet fästes särskilt vid att målsättningen för regelsamarbetet borde vara

att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och så långt som möjligt anpassa de gemensamma nivåerna till vad som gällde i de länder som ställde de högsta kraven. Denna principfråga ansågs vara av betydelse för de fortsatta diskussionerna om samarbetet i Europa och för en bedömning av gränsvärdesfrågor i det kommande arbetsmiljöarbetet.

På frågan hur ministerrådet tänkte sig att använda arbetsmiljökonventionen för att bidra till att det inom EG skapas en arbetsmiljönivå som närmar sig den nordiska, svarades att man var uppmärksam på behovet av gemensamma nordiska ståndpunkter. Dessa skulle presenteras för EG och man hoppades att de skulle ha genomslagskraft. Mot bakgrund av nästa fråga, om konventionen kunde ge stöd mot anklagelser för tekniska handelshinder, ansåg ministrarna att det inte fanns någon risk för sådana anklagelser från EG:s sida och därför inget hinder i detta avseende.

Vid mötet togs även upp EG-förslaget till "social stadga". Från regeringssidan noterades, att stadgan avsåg grundläggande arbetsmarknadsrättsliga och sociala rättigheter och lade stor vikt vid fortsatt samarbete med arbetsmarknadens parter. Den stred inte på något sätt mot de avtal som gällde i Danmark och hindrade inte att danska regler tillämpades om t. ex. en dansk arbetsplats använde sig av en utländsk entreprenör.

Flera utskottsmedlemmar tog upp kemiska ämnen och produkter i arbetsmiljön och ställde frågor hur arbetet samordnades med allergifrågornas behandling inom miljö- och hälsoområdena. Fanns något gemensamt register och någon epidemiologisk undersökning som täckte alla områdena? Som svar hänvisades till att det fanns nationella projekt för att registrera allergena ämnen. Ämbetsmannakommittén hade diskuterat inrättande av ett samnordiskt projekt liknande tidigare projekt om fosterskador. Man kunde också ta upp allergifrågor inom ramen för det bioteknologiska samarbetsprogrammet. Vidare påpekades att målsättningen med ministerrådets gränsvärdesprojekt var att ge möjligheter att förebygga. Regler fanns i de nordiska länderna att särskilt belastande produktionsprocesser skulle anmälas till myndigheterna och förhandskontrolleras. Finland hade en regel att alla nya ämnen skulle registreras hos arbetarskyddsstyrelsen tillsammans med de säkerhetsanvisningar som utfärdades för dem. EG hade det s. k. Seveso-direktivet om högriskabla verksamheter.

Från utskottets sida ställdes frågan om man inte kunde ålägga arbetsgivare att konsultera arbetstillsynsmyndigheterna när man genomförde större rationaliseringar eller inrättade en ny arbetsplats för att klarlägga eventuella psykosociala risker. Från regeringshåll anfördes att de nordiska arbetsmiljölagarna byggde på att arbetsmiljöproblem bäst löstes lokalt där de uppstod i samarbete mellan företaget och personaladministrationen. Offentliga myndigheter borde intervensera i detaljfrågor utan bara med vägledning och utbildning.

Från utskottets sida erinrades om utskottets skrivning i betänkandet till extrasessionen om trepartssamarbete. Från regeringssidan framhölls att

man samma dag med parterna på arbetsmarkanden diskuterat projekt avseende *dels* arbetsmiljöns negativa resultat (olycksforskning, samkörning av data om arbetsbetingade skador), *dels* arbetsmiljö och tillväxt (hur god arbetsmiljö drar till sig och behåller arbetskraft och begränsar skador), och *dels* ekonomiska konsekvenser av arbetsmiljöförbättringar. Det fanns en lång rad initiativ på nordiskt plan som avsåg arbetsmiljöforskning.

3 Utskottet

Utskottet noterar, att det tidigare samarbetsprogrammet löpte ut 1987 och att arbetet med ett nytt program avvaktat arbetet med en konvention. Utskottet har inte haft någon erinran häremot, i synnerhet som det nu framlagda förslaget visar att konventionen ger en naturlig utgångspunkt för ett nytt samarbetsprogram. Programmet får en starkare ställning genom att det bygger på ett legalt instrument som alla de nordiska länderna ratificerat (ett land saknas f. n.). Utskottet finner detta tillfredsställande och anser även att utformningen präglas av större konkretion än 1984 års program, som huvudsakligen bestod av allmänna avsiktsdeklarationer och fick sin konkretion genom de olika projekten. Det nya programmet går sålunda avsevärt längre än det tidigare programmet, vari det slogs fast att det inte var ett program för de enskilda ländernas arbetsmiljöverksamhet utan för regeringssamarbetet mellan de nordiska länderna på arbetsmiljöområdet. De likartade samhällsformerna i de nordiska länderna samt ett likartat synsett på arbetsmiljöpolitiken gjorde det motiverat att förena ansträngningarna. Det nya programmet talar mot bakgrund av artikel 4 i konventionen direkt om harmonisering i ett europeiskt perspektiv som målsättning. Utskottet, som i sitt betänkande över 1984 års programförslag underströk betydelsen av effektivare nationell uppföljning, hälsar detta med tillfredsställelse. Utskottets principiella ståndpunkt är fortfarande, att anpassning bör ske till vad som gäller i de länder som ställer de högsta kraven.

Utskottet noterar, att ministerrådet, liksom i arbetsmiljökonventionen avstått från att definiera begreppet arbetsmiljö och synes utgå ifrån att det i de nordiska länderna används som ett allmänt accepterat samlingsnamn. Det kunde dock – inte minst som en gemensam plattform vid kontakter utanför Norden – vara på sin plats att i det nya programmet definiera begreppet arbetsmiljö såsom omfattande alla de faktorer som människan reagerar på fysiskt eller psykiskt. Dessa faktorer kan bestå av olycksfallsrisker, kemiska, biologiska och fysikaliska faktorer eller fysiska och psykosociala belastningar som påverkar människans hälsa. Frågor såsom arbetsanpassning, arbetstid, arbetstillfredsställelse och medinflytande samt strävanden till jämställdhet ingår även i arbetsmiljöarbetet.

Denna definition inledde det tidigare programmet där det även fastslogs att arbetsmiljöpolitiken hade innehållsmässiga och funktionella beröringspunkter särskilt med hälsopolitik, jämställdhetspolitik och konsumentpolitik. Inte minst är detta av intresse då det mesta av vad som inom EG kallas "den sociala dimensionen" enligt nordiskt synsätt hör till arbetsmiljöområdet i vid bemärkelse (arbetslivsområdet) som rätten till arbete, arbetarskydd, föreningsfrihet, strejkrätt, medinflytande, yrkesutbildning, fri rörlighet, jämställdhet etc. Samarbetsprogrammet kunde genom att understryka denna gemensamma nordiska utgångspunkt förstärka arbetsmiljökonventionens värde som gemensam plattform vid kommande förhandlingar med EG. Utskottet pekade i sitt betänkande över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992" mot bakgrund av den vikt man inom EG fäste vid säkerhet och hälsa inom ramen för "den sociala dimensionen" på de positiva möjligheter denna gav Norden både att få gehör för ambitiösa arbetsmiljökrav och, på längre sikt, för nordisk export av arbetsmiljölösningar i form av skyddsutrustning, produktionsprocesser m. m. Den gemensamma nordiska synen på arbetsmiljön och dess förhållande till ett starkt näringsliv samt samarbetet med parterna på arbetsmarknaden framgår nu mer indirekt av konventionen och det nya programmet.

Utskottet vill vad gäller avsnittet "mål och metoder för en bättre arbetsmiljö" som i likhet med tidigare program tar upp tillsynsverksamhet, skyddsarbete m. m. med tillfredsställelse notera att ministerrådet avser att undersöka möjligheterna att utnyttja ekonomiska styrmedel för att förmå företagen att förbättra arbetsmiljön. I de nordiska länderna diskuteras t. ex. olika former av avgifter och differentierade försäkringspremier beräknade efter risker och företagens förebyggande insatser m. m. Avsnittet innehåller enligt utskottets uppfattning en värdefull analys av problemen och möjligheterna att integrera insatser för arbetsmiljön i företagets ekonomiska beslutsunderlag. En motsvarande diskussion förs i miljöprogrammet.

Ett annat område där resonemang som liknar miljöplanen förs, avser konsekvensbeskrivningar som underlag för beslut om arbetsmiljöåtgärder. I miljöplanen talas om de långsiktiga positiva effekterna för näringslivet. Utskottet framhöll i sitt betänkande över ministerrådsförslaget om arbetsmiljökonvention att genomförande av arbetsmiljöåtgärder ofta torde leda till att en ur produktionssynpunkt mer effektiv teknologi införs. Konsekvensbeskrivningar utarbetade enligt enhetliga nordiska regler torde ge en för länderna gemensam referensram och underlättar spridning av information mellan länderna om de arbetsmiljömässiga och samhällsekonomiska konsekvenserna av föreskrifter.

Vad gäller avsnittet "forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor" noterar utskottet att en kraftig prioritering måste göras vid val av nordiska insatser. Det är därför enligt utskottets uppfattning värdefullt att

arbetsmarknadens parter deltar i diskussionen om prioritering och uppföljning av projekten. Utskottet vill bland de uppräknade forskningsområdena särskilt peka på "genetiska skador och fosterskador", som är en direkt uppföljning av rådets *rekommendation nr 18/1980* om arbetsmiljörisiker i samband med graviditet, samt "arbetsmiljöns andel i de nya folksjukdomarna" som även kan ge bättre beslutsunderlag för förebyggande insatser inom hälsovårdsområdet. Under rubriken "nya material och produkter" tas upp det av utskottet prioriterade området kemiska ämnen och produkter. Den toxikologiska forsknings- och testningskapaciteten beskrivs i ministerrådsförslaget som hög med splittrad på flera olika institutioner. Utskottet tar upp denna fråga i ett särskilt betänkande över medlemsförslag A 894/s om ett nordiskt toxikologiskt institut.

Utskottet vill även lyfta fram området psykisk och social arbetsmiljö, inte minst mot bakgrund av den diskussion utskottet hade med ministerrådet den 13 november, där man från regeringssidan ej visade någon villighet att ens undersöka möjligheterna att ålägga arbetsgivare att konsultera arbetstillsynsmyndigheterna när man genomförde större rationaliseringar eller inrättade en ny arbetsplats för att klargöra eventuella psykosociala risker. Utskottet fann ministerrådets svar på frågan härom otillfredsställande och vill föreslå att psykosociala risker vid organisationsförändringar tas upp bland forskningsuppgifterna med sikte på förebyggande av utslagning i arbetslivet. Utskottet anser vidare att den jämförande studie av företagshälsovården som gjorts bör följas upp i projektform.

Utskottet vill avslutningsvis erinra om sina synpunkter mot bakgrund av artikel 11 i arbetsmiljökonventionen enligt vilken särskild uppmärksamhet skall ägnas möjligheterna att snabbt få tillgång till befintlig information, och med anledning av att ministerrådet ej ansett det motiverat att fortsätta verksamheten med den samnordiska dokumentationscentralen för arbetsmiljöfrågor (SDA). Utskottet vill i detta sammanhang peka på den samarbetsmöjlighet som finns med CIS, det internationella informationscentret för arbetarskydd och arbetsmiljö inom Internationella arbetsorganisationen (ILO), byrån för arbetarskydd och arbetshygien.

Ett samarbete mellan CIS och de nordiska länderna likväl som med Nordiska ministerrådet för att upprätta databaser med fullständig täckning av t. ex. arbetsmiljölagstiftning och -föreskrifter skulle kunna medverka till ansträngningarna att undanröja handelshinder. CIS har ett avtal med EG och fungerar som EG:s databas för arbetsmiljöliteratur. Denna kan alltså ställas till förfogande för brukare av CIS databas. CIS kan också sprida nordiskt arbetsmiljökunskande och information över hela världen. Utan att ha möjlighet till en detaljerad analys anser utskottet att ministerrådet bör pröva denna möjlighet.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet fastställa ett samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden i enlighet med framlagt ministerrådsförslag samt att kontinuerligt och i fortlöpande kontakt med Nordiska rådet och arbetsmarknadens parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska arbetsmiljösamarbetet.

Köpenhamn den 15 januari 1990

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Sten Svensson (m)

Per Sævik (KrF)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om ett nordiskt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet för behandling under rådets 38:e session i Reykjavík.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att därefter fastställa samarbetsprogrammet.

Mariehamn den 13 november 1989

Knud E. Kirkegaard
Arbejdsminister

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Nordiskt samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden

fastställt av Nordiska ministerrådet (arbetsmiljöministrarna) den . . .

Med hänvisning till

Nordiska ministerrådets (arbetsmiljöministrarna) beslut den 14 – 15 november 1988 att till Nordiska rådets 38:e session lägga fram ett förslag till nytt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet, Konventionen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om arbetsmiljö, undertecknad i Stockholm den 29 juni 1989, Yttranden och överläggningar med arbetsmarknadens parter i Norden,

Nordiska rådets rekommendation . . . /1990/s

antar Nordiska ministerrådet (arbetsmiljöministrarna) följande samarbetsprogram för arbetsmiljöområdet för perioden 1990 – 1993.

Förord

Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige ingick den 29 juni 1989 en Konvention om arbetsmiljö. Överenskommelsen syftar till

att stärka och utveckla det nordiska samarbetet med sikte på att främja en utveckling mot allt bättre arbetsmiljöer i samtliga nordiska länder,

att genom utbyte av erfarenheter och kunskaper och genom samordning, samverkan och arbetsfördelning främja en rationell användning av tillgängliga resurser och ömsesidigt stödja utvecklingen av arbetsmiljön i de nordiska länderna,

att främja samordning av krav och regler som rör arbetsmiljön,

att främja en gemensam nordisk hållning i arbetsmiljöfrågor som behandlas i internationella organisationer och i andra internationella sammanhang.

Hänsyn skall tas till den starka ställning som arbetsmarknadens parter traditionellt intar på arbetsmiljöområdet och till att frågor som rör arbetsmiljön i viss utsträckning regleras genom avtal mellan parterna. I det nordiska samarbetet skall också beaktas varje lands rätt att utforma sin egen arbetsmiljöpolitik i nationell samverkan med parterna på arbetsmarknaden.

För att förverkliga målsättningen med den Nordiska arbetsmiljökonventionen och i övrigt främja en utveckling av det nordiska arbetsmiljösamarbetet skall Nordiska ministerrådet fastställa nordiska samarbetsprogram för arbetsmiljöområdet.

Samarbetsprogrammen skall utvärderas och revideras regelbundet i nära samverkan med arbetsmarknadens parter.

Detta samarbetsprogram avser perioden 1990 till och med 1993.

Innehållsförteckning

1. <i>En nordisk arbetsmiljöpolitik</i>	726
Helhetssyn nödvändig	
Norden i Europa	
2. <i>Mål och metoder för en bättre arbetsmiljö</i>	729
Myndigheternas tillsynsverksamhet	
Ekonomiska drivkrafter för arbetsmiljöförbättringar	
Ett utvecklat lokalt skyddsarbete	
En nordisk företagshälsovård	
Jämförlig statistik	
3. <i>Nordisk harmonisering i europeiskt perspektiv</i>	736
Harmonisering av föreskrifter inom Norden	
Effekter av harmoniseringen i Västeuropa	
Ömsesidigt godtagande av provningsresultat	
4. <i>Forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor</i>	741
Allmänna utgångspunkter	
Aktuella forskningsområden	
Information och uppföljning	
5. <i>Nordisk arbetsmiljöutbildning</i>	748
Utbildning och lokalt skyddsarbete	
Utbildning inom grundskola och gymnasium	
Grundutbildning inom universitet och högskolor	
Vidare- och specialistutbildning i arbetsmiljöfrågor	
6. <i>Organisering av samarbetet</i>	751
Formerna för samarbetet	
Nordisk trepartssamverkan	
7. <i>Ekonomiska konsekvenser</i>	753
Bilaga	
Gruppens sammansättning	754

1. En nordisk arbetsmiljöpolitik

”De nordiska länderna skall verka för en utveckling av arbetsmiljön utgående från följande principer:

1. Ett väl utvecklat skyddsarbete som är nära förenat med övrig verksamhet på arbetsplatsen är en viktig förutsättning för att skapa sunda och säkra arbetsförhållanden.
2. Företagshälsovård bör inrättas i takt med nationella behov och förutsättningar och verka i nära anslutning till skyddsarbetet på arbetsplatserna.
3. Arbetsmiljömyndigheterna skall stödja skyddsarbetet på arbetsplatserna genom kunskapsförmedling och genom att utforma arbetsmiljöregler och övervaka att de efterlevs.
4. Arbetsgivarna bär huvudansvaret för arbetsförhållandena men arbetstagarna skall ha inflytande över utformningen av sin arbetsmiljö och vara skyldiga att medverka till att skapa säkra och sunda arbetsförhållanden.
5. Arbetet skall planeras, organiseras och bedrivas så att risker för arbetstagarnas fysiska eller psykiska hälsa förebyggs.
6. Vid utformning av arbetsmiljön skall beaktas möjligheterna för män och kvinnor att på lika villkor delta och utvecklas i arbetslivet.
7. Vid val av arbetsmetoder, processer och utrustning liksom vid bedömning av vilka kemiska och andra ämnen som skall användas skall alltid beaktas möjligheterna att förebygga olycksfall och annan ohälsa i arbetet.
8. Personlig skyddsutrustning skall användas då betryggande säkerhet inte kan nås på annat sätt.
9. Arbetstagarna skall ha den utbildning och ges den information och instruktion som behövs för att de skall kunna utföra sitt arbete på ett säkert sätt.
10. Arbetstagarna skall ha rätt att utan att drabbas av ersättningskyldighet eller annan orättmätig påföljd avhålla sig från arbete som utgör en överhängande och allvarlig fara för liv eller hälsa.” (Artikel 2 i AMK)

Denna gemensamma programförklaring avges i den nordiska arbetsmiljökonvention som undertecknades i juni 1989. Enligt denna är de nordiska länderna också överens om, att en god arbetsmiljö är av grundläggande betydelse för den allmänna välfärden först och främst för dem som är verksamma i arbetslivet men också för produktivitet och utveckling i samhället i övrigt.

Helhetssyn nödvändig

En god arbetsmiljö innebär inte bara en arbetsplats fri från arbetsskaderisker utan också ett arbete som är meningsfullt och utvecklande. Demokrati och medinflytande i det egna arbetet är nära förbundet med arbetsmiljöbegreppet i den nordiska arbetslivspolitikerna.

I konventionen om arbetsmiljö slår de nordiska länderna fast, att arbetsmiljön bör utvecklas i takt med den pågående tekniska och sociala utveck-

lingen i samhället. Detta innebär att ny teknik och nya kunskaper om människans möjligheter och begränsningar liksom nya sociala målsättningar också bör avspeglas i förbättrade arbetsmiljövillkor.

Det är därför viktigt att vara vaksam inför önskade effekter när det gäller introduktion av ny teknik. Den informationstekniska utvecklingen har t. ex. medfört stora omställningar i arbetslivet som haft konsekvenser för arbetsinnehåll och arbetsorganisation. Samtidigt har den nya tekniken medfört förbättringar i den fysiska arbetsmiljön t. ex. genom att många tunga arbetsoperationer kunnat elimineras.

Nya sammansättningar av kemiska ämnen och material kan också medföra nya, kanske hittills okända risker för dem som hanterar dem ute i produktionen. Ett stort antal ämnen och nya material tillkommer varje år vars egenskaper i samband med framställning och bearbetning tidigt bör analyseras. Användningen av bioteknologi ökar snabbt liksom osäkerheten om eventuella risker för dem som arbetar i branscher med bioteknologiska arbetsprocesser.

Denna utveckling ställer krav på ansvarsmedvetenhet också inom andra sektorer i samhället. Sambandet mellan den yttre miljön och arbetsmiljön måste t. ex. beaktas när det gäller hantering av kemiska ämnen, utarbetande av miljövänlig teknik och riskbedömning. Farliga kemiska ämnen bör inte användas om de kan ersättas med ofarliga eller mindre farliga ämnen. Innan ett ämne av yttre miljöskäl ersätts av ett annat bör man förvissa sig om att de samlade riskerna i arbetsmiljön orsakade av ämnenas inneboende egenskaper och deras hantering blir godtagbara.

Att anlägga en helhetssyn på arbetsmiljön innebär också att mer traditionellt arbetsmiljöarbete närmare bör kopplas till organisations- och medbestämmandefrågor, kompetensutveckling och arbetsinnehåll.

Arbetslivet skall vara utformat så att det passar alla grupper av arbetstagarer, oavsett kön, familjeförhållande eller ålder. Kvinnornas andel av de yrkesarbetande närmar sig männens, åldersprofilen bland de sysselsatta förskjuts alltmer uppåt. Olika förutsättningar vad det gäller styrka, kapacitet, erfarenhet etc. ställer krav på flexibilitet i arbetsutformning, arbetstidsförläggning och arbetsorganisation.

Hinder för att bedriva ett effektivt lokalt skyddsarbete bör analyseras och undanröjas, bl. a. när det gäller att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och företagets övriga funktioner och organisation. I samband med t. ex. nyetablering, expanderings-, rationaliseringar och införande av ny produktionsteknologi bör arbetsmiljöaspekterna tas med redan i planeringsfasen.

Arbetsmiljö- och arbetslivsfrågorna har idag fått förnyad aktualitet i samhällsdebatten i de nordiska länderna. Stora ansträngningar och resurser har satsats på arbetsmiljöarbetet, vilket bl. a. lett till färre allvarliga olycksfall och bättre arbetsförhållanden. Trots detta inträffar emellertid dagligen fortfarande många olycksfall på arbetsplatser runt om i Norden.

Antalet anmälda fall av belastningssjukdomar bl. a. till följd av ensidiga arbetsställningar, tunga lyft, högt tempo och felaktig arbetsorganisation ökar. Som en konsekvens härav inleder ministerrådet ett fördjupat samarbete på såväl tillsynsområdet som på forskningsområdet.

Vidare arbetas det på att utveckla och fördjupa samarbetet mellan ministerrådet och arbetsmarknadens parter i Norden.

Norden i Europa

Konventionen om arbetsmiljö syftar också till att främja en gemensam nordisk hållning i arbetsmiljöfrågor som behandlas i internationella organisationer och i andra internationella sammanhang. Därigenom kan de nordiska synpunkterna få en större genomslagskraft i det internationella samarbetet. Ett kontinuerligt samråd mellan länderna har redan varit regel exempelvis inför konventions- och rekommendationsarbete inom ILO.

ILO-samarbetet spelar alltså en viktig roll för såväl den nordiska arbetsmiljölagstiftningen som för möjligheterna att påverka internationell lagstiftning i enlighet med den nordiska synen på arbetsmiljön.

Den aktuella utvecklingen inom EG och EFTA innebär också nya utmaningar och möjligheter för det nordiska samarbetet på arbetsmiljö- och arbetslivsområdet.

I samband med genomförandet av den inre marknaden arbetar EG i princip med två olika slags direktiv som har betydelse ur arbetsmiljösynpunkt. Dels fastställs harmoniserade tekniska säkerhets- och hälsokrav för industriprodukter för att garantera den fria cirkulationen av varor över gränserna. Dels utarbetas särskilda arbetsmiljödirektiv med minimikrav, som primärt syftar till att reglera olika förhållanden/verksamheter på arbetsplatserna som ett led i den sociala dimensionen.

Till detta kommer den s. k. nya metoden, som innebär att de väsentliga säkerhets- och hälsokraven slås fast i direktiv medan de tekniska specifikationerna läggs fast i internationella standarder som utarbetas av de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC.

Samarbetet mellan EG och EFTA har också kommit in i en ny fas via de förhandlingar som syftar till att få till stånd ett utvidgat och mer strukturerat samarbete mellan EG och EFTA. Från EFTA-ländernas sida finns en uttalad önskan om att ett utvidgat ekonomiskt samarbete också åtföljs av ett Europa med sociala förtecken, skapat i samarbete med arbetsmarknadens parter. I denna s. k. sociala dimension utgör arbetsmiljö- och arbetslivsfrågorna viktiga delar.

I Nordiska ministerrådets arbetsprogram för 1989–92, Norden i Europa, anges hur de nordiska länderna skall stärka sina positioner såväl inåt som utåt. De nordiska länderna har en lång tradition av att värna om rätten till en god och säker arbetsmiljö och har såväl en progressiv lagstiftning som ett gott och engagerat samarbete med parterna på arbetsmarkna-

den. Den nordiska modellen för industriell demokrati i företag och koncerner och de högt ställda kraven på arbetsmiljön är kännetecknande för de nordiska länderna och utgör en bra grund för gemensamma ansträngningar att påverka utvecklingen i det europeiska samarbetet i önskvärd riktning.

I den ökande internationalisering som pågår är det viktigt att slå vakt om dessa traditioner. De har på ett gynnsamt vis hjälpt till att forma ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv och därmed bidragit till den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna.

2. Mål och metoder för en bättre arbetsmiljö

”De nordiska länderna skall samverka för att utveckla arbetsmiljön i takt med den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Därvid skall i varje land ske en nära samverkan med parterna på arbetsmarknaden.

I syfte att främja utvecklingen av tillsynsarbetet skall arbetsmiljömyndigheterna i de nordiska länderna inbördes utbyta erfarenheter rörande säkerhets- och andra arbetsmiljöfrågor liksom tillsynsmetoder och andra frågor av betydelse för ett förverkligande av målen med arbetsmiljöpolitiken.” (Artikel 3 i AMK)

Detta slås fast i artikel 3 i den nordiska arbetsmiljökonventionen. De nordiska länderna är också bl. a. ense om att ett väl utvecklat skyddsarbete som är nära förenat med övrig verksamhet på arbetsplatsen är en viktig förutsättning för att skapa sunda och säkra arbetsförhållanden samt att arbetsmiljömyndigheterna skall stödja skyddsarbetet på arbetsplatserna genom kunskapsförmedling och genom att utforma arbetsmiljöregler och övervaka att de efterlevs.

Utsiktarna att lyckas med de målsättningar som lagts fast för såväl det nordiska som det nationella arbetsmiljöarbetet är i hög grad beroende av vilka styrmedel som väljs och prioriteras samt hur dessa samspelar. När det gäller förhållandena på arbetsplatserna regleras dessutom många frågor, exempelvis arbetstid, anställningsskydd och medinflytande, i varierande grad via avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Ministerrådet önskar därför se över de system för förbättring av arbetsmiljön som lagts upp i de nordiska länderna i syfte att utbyta erfarenheter som kan leda fram till samnordiska lösningar och större effekt. Följande områden har prioriterats:

Myndigheternas tillsynsverksamhet

Myndigheternas regleringsformer och tillsynsmetoder spelar en stor roll för förhållandena på arbetsplatsen även om det är arbetsgivarens ansvar att säkra en god arbetsmiljö.

I samtliga nordiska länder pågår en diskussion om myndigheternas tillsynsformer i syfte att effektivisera arbetsmiljöarbetet såväl inom myndigheterna som i dess förlängning ute på arbetsplatserna.

Utvecklingen har bl. a. allt mer gått emot att myndigheterna formulerar s. k. funktionskrav, vilket ger utrymme för olika konkreta lösningar i olika företag. En annan tendens är att stärka egenaktiviteten på företagen, vilket innebär att arbetsgivaren upprättar en systematisk planering, ledning och kontroll av verksamheten i den utsträckning arbetsmiljön berörs. Detta ställer inte endast krav på en aktiv och väl fungerande skyddsorganisation i företagen utan även på linjeorganisationens fullständiga engagemang i arbetsmiljöfrågor grundat på skyddsmedvetande hos alla chefer på olika nivåer. Viktigt är också ett förtroendefullt samarbete mellan företag och myndigheter.

För myndigheternas del innebär denna utveckling att tillsynsverksamheten i större utsträckning inriktas på att granska företagets rutiner, organisation och planer för att uppfylla sitt ansvar för arbetsmiljön och i mindre grad ägnas åt att kontrollera enskilda detaljer och brister annat än stickprovsvis.

En annan fråga som diskuteras är huruvida inspektörerna skall arbeta som rådgivare eller kontrollanter vid sina arbetsplatsbesök. Skall de vara en resurs för att kontrollera och identifiera arbetsmiljöproblem för arbetsgivaren eller skall de delta aktivt i diskussioner om alternativa lösningsförslag? Valet av roll kan ha effekter för företagets egen innovationsförmåga och kan därmed medföra direkta ekonomiska följder såväl för myndigheten som för företagen.

I Norden pågår för närvarande en i stort sett parallell utveckling när det gäller att modernisera tillsynsverksamheten i syfte att höja kvaliteten på den regionala tillsynen. Införandet av internkontroll och systemtillsyn skall ses som en del av dessa strävanden.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet önskar inleda ett fördjupat nordiskt samarbete kring metodutveckling i tillsynsverksamheten. Ett sådant program bör ta sin utgångspunkt i en utvärdering av vilka effekter pågående nationella insatser har haft och vilka skillnader som föreligger mellan länderna. Aktuella insatsområden för ett nordiskt erfarenhetsutbyte kan t. ex. vara tillsynsmyndigheternas behandling av planer för nyetablering av företag, påverkans effekter av inspektionsverksamhet inom bestämda branscher, effekter av åtgärder på området internkontroll-systemkontroll m. m. En bättre målstyrning baserad på resultat tänkande och arbetslivets behov bör eftersträvas.

Speciellt i förbindelse med reglering på nya områden är det ministerrådets uppfattning att det är väsentligt att samarbeta om utformningen av en gemensam strategi för uppföljning och genomförande på respektive område vid sidan av själva regelharmoniseringen. Genom att vidga samarbetet utöver ramen för själva regelverksarbetet öppnas nya möjligheter för arbetsfördelning och resursutnyttjande när det gäller utredningsarbete, utarbetande av informationsmaterial m. m.

Aktuella områden i ministerrådets verksamhet för denna form av samarbete är förebyggandet av storolyckor på det kemiska området (Seveso-direktivet), psykiska och sociala faktorer i arbetsmiljön, arbetsplatsens utformning och arbetets innehåll i samband med ny teknologi.

Ekonomiska drivkrafter för arbetsmiljöförbättringar

Det finns ett klart samband mellan ekonomiska förutsättningar och arbetsmiljöförbättringar. I tider av god ekonomisk tillväxt kombinerat med svårigheter att rekrytera arbetskraft till företagen finns en större beredskap för åtgärder i arbetsmiljön än i tider av dålig ekonomi och hög arbetslöshet.

En dålig arbetsmiljö är också förbunden med stora kostnader bland annat i form av sjukfrånvaro, produktionsbortfall, nyrekrytering och utbildning. Andra konsekvenser av dålig arbetsmiljö är kvalitetsbrister i företagets produktion och minskad tillit till företagen. Merparten av kostnaderna för sjukfrånvaron bärs dock av samhället via försäkringssystemen.

För samhället som helhet är det utan tvekan ekonomiskt lönsamt att investera i en bättre arbetsmiljö. Detta torde också gälla ur ett företagsekonomiskt perspektiv. Ändå finns ett par förhållanden som förhindrar en

prioritering av arbetsmiljön. För det första är det i många fall inte samma beslutsfattare som bär kostnaderna som sedan får intäkterna i samband med olika arbetsmiljöåtgärder. Samhället bär en stor del av kostnaderna till följd av dålig arbetsmiljö vilket reducerar företagens ekonomiska incitament för att prioritera arbetsmiljön. För det andra har många arbetsgivare inte klart för sig vilka betydande företagsekonomiska och konkurrens-mässiga fördelar de kan uppnå vid en större satsning på att förbättra arbetsmiljön.

Bristande förståelse i företagen för sambandet mellan arbetsmiljön och företagets ekonomi och effektivitet kan vara ett hinder för att arbetsmiljöproblemen skall ges nödvändig prioritering. Beslut som är avsedda att påverka arbetsmiljön är inte tillräckligt integrerade i företagens generella ekonomiska och organisatoriska beslutsunderlag. Och investeringar i en bättre arbetsmiljö betraktas fortfarande i stor utsträckning som en kostnad i stället för en produktivitetsbefrämjande faktor.

En utmaning för arbetsmiljömyndigheterna i Norden är därför att öka förståelsen för att investeringar i en förbättrad arbetsmiljö ofta är lika konkurrensbefrämjande och ekonomiskt lönsamma som investeringar i t. ex. ny teknologi. I framtiden kommer troligen en god och stimulerande arbetsmiljö att vara en av de mest betydande produktivitetsbefrämjande faktorerna för företagen, liksom också när det gäller att locka till sig kvalificerad arbetskraft. En viktig uppgift är således att få företagen att se utvecklingen av arbetsmiljön som en integrerad och central del av företagets satsning på att bli en mer effektiv och livskraftig organisation.

Projekt i nordisk regi har visat att en ökad satsning på bättre arbetsmiljö på flera sätt resulterat i fördelar för företagen. Myndigheternas krav om investeringar i arbetsmiljön kan leda till tekniska innovationer och till införande av nyare produktionsteknologi som i sin tur kan leda till en större konkurrensförmåga och bättre ekonomi. En generell satsning på arbetsmiljön har visat sig få betydande konsekvenser både för produktivitet och kvalitet i företagets verksamhet. Eftersom beslut i allmänhet baserar sig på företagsekonomiska analyser, är det angeläget att ekonomiska aspekter av arbetsmiljön integreras i dessa analyser.

Det är därför viktigt att söka förstå och påverka de ekonomiska modellerna som ingår i företagets beslutsunderlag. Samtidigt måste företagen få tydliga signaler om att de samhälleliga konsekvenserna av åtgärder som rör arbetsmiljön också får ekonomiska konsekvenser för företagen. Detta innebär t. ex. att de totala konsekvenserna av företagets arbetsmiljörelaterade åtgärder bör betraktas som en del av företagets ekonomi såväl vad gäller kostnader som intäkter.

Idag diskuteras i flera av de nordiska länderna på vilket sätt företagen ekonomiskt kan intresseras för att förbättra arbetsmiljön och ta en större del av kostnaderna för dålig arbetsmiljö. Olika former av avgifter, differentierade försäkringspremier beräknade efter riskerna och företagets förebyggande insatser för att minska dessa har nämnts.

Enligt ministerrådets uppfattning bör det nordiska samarbetet kring ekonomiska drivkrafter för arbetsmiljöförbättringar koncentreras till två områden. Det ena är att via en bättre förståelse för företagens ekonomiska modeller och beslutsgrunder påverka företagen till att integrera och upprioritera arbetsmiljörelevanta åtgärder i sina ekonomiska modeller och beslutsunderlag, det andra är att värdera hur de samhällsekonomiska konsekvenserna av företagens åtgärder beträffande arbetsmiljön kan integreras i de företagsekonomiska.

Satsningar som ministerrådet gjort på detta område har redan lett till att länderna kommit ett stycke på väg. Utväxling av metoder och erfarenheter kring användandet av konsekvensanalyser har varit till stor nytta på det nationella planet. Ett nordiskt samarbete har också inletts mellan forskare och tjänstemän på arbetsmiljö- och yttre miljöområdet. I den nordiska arbetsmiljökonventionen slås fast att konsekvensbeskrivningar kring arbetsmiljöregler skall utarbetas efter jämförliga grunder och att myndigheterna skall utväxla erfarenheter samt översända färdigställda beskrivningar till varandra.

Det är angeläget att ytterligare stimulera forskning, försöksverksamhet och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna. En viktig uppgift är att finna nya vägar för att koppla samman regleringsform, tillsyn, ekonomiska resultat och drivkrafter till en helhetssyn i avsikt att uppnå bästa möjliga resultat för arbetsmiljön.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att bygga ut samarbetet kring forskning om arbetsmiljö och ekonomi för att undersöka hur olika försäkringssystem påverkar företagens ekonomiska dispositioner och därigenom påverkar de beslut som rör arbetsmiljön. Av särskilt intresse är att undersöka hur försäkringssystemen bör utformas så att samhällsekonomiska konsekvenser i största möjliga utsträckning integreras i företagens modeller och beslutsunderlag.

Andra angelägna områden, som ministerrådet prioriterar, är att undersöka vilka konsekvenser olika regleringsformer har för företags- och samhälls ekonomin samt vilken betydelse den psykiska och sociala arbetsmiljön har för företagens ekonomiska situation.

Ministerrådet avser också fortsätta det redan inledda nordiska samarbetet för att utveckla och förbättra de ekonomiska konsekvensberäkningarna på arbetsmiljöområdet i Norden för att bl. a. få bättre beslutsunderlag för prioritering mellan olika åtgärder.

Slutligen avser ministerrådet fästa uppmärksamhet på ekonomiska och marknadsmässiga konsekvenser i samband med ev. tekniska handelshinder på grund av icke fullt harmoniserade regler på arbetsmiljöområdet.

Ett utvecklat lokalt skyddsarbete

Grunderna för en god arbetsmiljö skapas ute på arbetsplatserna i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare och det är också där den omedelbara kontrollen av att lagar och avtal efterlevs sker.

Aktiviteten och styrkan hos den lokala skyddsorganisationen är också avgörande för tillsynsmyndigheternas prioritering av sin verksamhet. De nuvarande diskussionerna om allt högre grad av internkontroll och systemtillsyn förutsätter ett väl fungerande skyddsarbete och samarbetsklimat ute på de enskilda arbetsplatserna. Detta och olika former för stickprovskontroll är förutsättningar för att systemet skall fungera.

I detta sammanhang är det också viktigt att ytterligare klargöra och understryka att det är arbetsgivaren som har huvudansvaret för arbetsmiljön på arbetsplatsen och att arbetstagarna skall ha inflytande över och medverka till en god fysisk och psykisk arbetsmiljö. Detta ansvar för arbetsmiljön måste ytterligare inskräpas och klargöras. Undersökningar har visat att det generellt råder stor förvirring om var arbetsmiljöansvaret ligger på arbetsplatserna.

Arbetsmiljöarbetets status och inplacering i företagets eller verksamhetens organisation är också en fråga som bör studeras närmare. Det är viktigt att arbetsmiljötänkandet integreras i företagets totala verksamhet och inte enbart överlämnas till specialister som t. ex. skyddsingenjörer och företagshälsovård utanför linjeorganisationen. Arbetsmiljön måste beaktas i alla led, inklusive högsta verkställande ledningen.

Vissa frågor som rör arbetsmiljön regleras genom avtal eller via annan lagstiftning än arbetsmiljölagen. Det kan gälla arbetstid, arbetsorganisation eller formerna för medbestämmande på arbetsplatsen. De anställdas medverkan när det gäller att organisera det egna arbetet har haft en central plats när det gäller att utveckla arbetsmiljön och arbetslivet i Norden. I dagens arbetsliv betraktas medbestämmandet som en förutsättning både för att kunna lösa arbetsmiljöproblem och för att utveckla konkurrenskraftiga verksamheter.

Ministerrådet finansierar för närvarande ett större projekt om industriell demokrati i Norden. Projektet behandlar utvecklingen av medbestämmandet i resp. land och ger en komparativ analys av förhållandena i de nordiska länderna såväl inbördes som i förhållande till länder i övriga Europa.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att ytterligare främja det lokala skyddsarbetet genom att utreda hur arbetsmiljöansvaret preciseras och tillämpas i de nordiska länderna.

Ministerrådet avser vidare undersöka möjligheterna för att förstärka samspelet mellan skyddsorganisation och övriga funktioner på arbetsplatserna.

Mot bakgrund av den ökande internationalisering som utmärker näringslivet i Norden, har ett projekt påbörjats i syfte att finna fram till på vilket sätt arbetstagarorganisationernas ställning i de nordiska länderna och den nordiska samarbets- och medbestämmandemodellen påverkas.

En nordisk företagshälsovård

”För att främja en rationell utbyggnad av företagshälsovården bör ett utbyte av erfarenheter ske mellan dem som i de olika länderna svarar för inriktningen av företagshälsovården eller medverkar i denna”. (Artikel 8 i AMK).

Företagshälsovården har utvecklats och organiserats efter olika principer och efter olika former i de nordiska länderna. Företagshälsovården bygger dels på bestämmelser, dels på avtal mellan parterna, vilka därigenom har ett avgörande inflytande över dess inriktning. Gemensamt för länderna är att den skall verka i nära kontakt med de aktuella problemen på arbetsplatserna.

Företagshälsovården är ett av de områden som vad gäller uppläggnings- och organisation rymmer de största olikheterna mellan de nordiska länderna och erfarenhetsutbytet har också hittills varit begränsat. I flertalet av de nordiska länderna är företagshälsovården lagstiftad medan den i andra fall baserar sig på avtal.

En jämförande studie av företagshälsovården i Norden, som ministerrådet låtit utföra visar på olika organisationsmodeller och också skillnader i företagshälsovårdens innehåll t. ex. vad gäller gränsdragningen mellan allmän sjukvård och företagshälsovård. Rapporten kan ligga till grund för ytterligare initiativ kring erfarenhetsutbyte och inbördes påverkan.

SAMMANFATTNING

Effekter av olika former för företagshälsovård bör studeras. Andra konkreta exempel på samarbete kan vara gemensam nordisk metodutveckling och ett intensivare utbildningssamarbete.

Jämförlig statistik

”De nordiska länderna skall gemensamt sträva efter att ta fram jämförlig statistik över arbetsskador och arbetssjukdomar”. (Artikel 12 i AMK)

Rättvisande statistik över arbetsskador och arbetssjukdomar är en värdefull tillgång i arbetsmiljöarbetet. Sådan statistik tas också fram och publiceras i samtliga nordiska länder. Tillvägagångssätt och principer vid framtagning av statistiken varierar dock i hög grad. Försäkringssystemen är olika upplagda och arbetsskadebegreppet inte harmoniserat. Detta innebär stora svårigheter att via statistiska jämförelser och samkörningar mellan länderna skapa en bättre kunskap om olycksfallens och arbetsskadornas utbredning samt utveckling i länderna

En samkörning av de nationella registren för arbetssjukdomar har nyligen genomförts med stöd av ministerrådet som visar det samlade antalet anmälda arbetssjukdomar i Norden över en sexårsperiod. I projektet konstateras att arbetssjukdomsregistrens uppgifter är möjliga att jämföra med beaktande av vissa olikheter vad gäller bl. a. uppbyggnad och anmälningsgrad. Skillnader i uppfattningar om orsakssambanden mellan arbete och sjukdom ger också utslag i antalet anmälda sjukdomar. Jämförelsen av registerinnehållet i de fem länderna har visat på skillnader som närmare bör belysas och förklaras. Studien bör också regelbundet upprepas.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet vill se närmare på möjligheterna för ett metodmässigt närmande vad gäller uppbyggnaden av ländernas register för arbetsolycksfall och arbetssjukdomar. Ett sådant arbete bedöms ge möjligheter till mer samlade analyser av utveckling och utbredning av arbetsskador och arbetssjukdomar i Norden.

3. Nordisk harmonisering i europeiskt perspektiv

Harmonisering av föreskrifter inom Norden

”De nordiska länderna skall fortsätta och bygga ut samarbetet för att samordna och tillpassa arbetsmiljöreglerna i länderna till varandra.

Målsättningen med samarbetet skall vara, att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och att harmonisera reglerna på en kvalitativt hög nivå.

I regelsamarbetet skall hänsyn tas till nordiska och andra internationella strävanden att undgå handelshinder.”

(Artikel 4 i AMK)

Att få en samordning av föreskrifter till stånd har varit ministerrådets strävan allt sedan Helsingforsavtalet slöts 1962. På arbetsmiljöområdet går dessa ambitioner tillbaka ända till 40-talet.

En ordning för samråd i föreskriftsarbetet har utarbetats inom den nordiska Tillsynsgruppen, som i största möjliga utsträckning skall begränsa och helst förhindra att det uppstår onödiga olikheter i reglerna när arbetsmiljöföreskrifter skall ändras eller nya skall utformas. En särskild procedur har också upprättats för behandling av ev. klagomål om tekniska handelshinder till följd av olikheter i arbetsmiljökrav.

Enligt Arbetsmiljökonventionens artikel 4 skall de nordiska harmoniseringssträvandena intensifieras och ske på en kvalitativt hög nivå. Särskild vikt skall läggas vid internationella strävanden att undgå tekniska handelshinder.

Den grundläggande lagstiftningen på arbetsmiljöområdet i de nordiska länderna är till stora delar lika. Även om avsikten inte varit att uppnå en egentlig harmonisering har den utsatts för en uppenbar ömsesidig påverkan, som medfört, att grundlaget och principerna i stort sett är de samma.

När det gäller föreskriftsarbetet har länderna dock valt olika prioriteringar, metoder och lösningar. Anledningen till detta är, att arbetsmiljöpolitiken utformas och utvecklas nationellt i nära samarbete med arbetsmarknadens parter och utifrån existerande bransch-, industri- och näringslivsstruktur.

Denna utveckling, som inte omedelbart har varit harmoniseringsvänlig, har emellertid varit en väsentlig inspiration i det nationella föreskriftsarbetet och har medfört att det skett en successiv förbättring av arbetsmiljöföreskrifterna i de nordiska länderna.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet ämnar fortsätta och fördjupa det nordiska harmoniseringsarbetet genom den informationsprocedur för planerade föreskrifter som ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor lagt fast.

Effekter av harmoniseringen i Västeuropa

”Arbetsmiljöreglerna i de nordiska länderna skall så långt möjligt bygga på relevanta standarder. Arbetsmiljömyndigheterna skall söka aktivt påverka standardiseringsarbetet. I syfte att hävda den nordiska synen i det internationella standardiseringsarbetet skall länderna sträva efter en samordnad nordisk hållning.

I den utsträckning det är lämpligt skall deltagandet i internationella standardiseringsprojekt fördelas mellan länderna. Det land som deltar i ett projekt inhämtar och framför övriga länders synpunkter.” (Artikel 6 i AMK)

Handelshinderdirektiv/produktdirektiv

Den allt större internationaliseringen och utvecklingen inom GATT, EG och EFTA understryker ytterligare behovet av att undgå eller avlägsna omotiverade skillnader i bl. a. arbetsmiljöreglerna. Det gäller först och främst produktorienterade föreskrifter där en avvägning mellan behovet av skydd för arbetstagarna och hänsynen till att varor fritt skall kunna föras över gränserna måste göras.

Som ett led i genomförandet av EGs Inre Marknad fastställs bl. a. en rad direktiv avseende harmonisering av medlemsländernas lagstiftning i syfte att garantera fri cirkulation av varor (Artikel 100A). Många sådana direktiv har betydelse ur arbetsmiljösynpunkt, exempelvis reglerna om olika typer av maskiner och utrustning. Dessa direktiv utarbetas efter den nya metoden som innebär att detaljkraven fastställs i standarder efter att det i direktivet slagits fast de väsentliga säkerhets- och hälsokraven.

Dessa direktiv utgör *inte* minimibestämmelser, utan anger de krav som skall äga obligatorisk tillämpning i medlemsländerna. En produkt måste alltid uppfylla direktivets säkerhetskrav för att, oavsett var den producerats, fritt kunna marknadsföras i EG-länderna men fabrikanter kan själv välja vilka tekniska lösningar han vill.

Det finns inget som hindrar att en tillverkare ställer högre krav på säkerhet på sina produkter än vad enskilda direktiv kräver. Däremot kan ett medlemsland inte skärpa direktivets säkerhetskrav och därmed förhindra marknadsföringen i sitt land av produkter som uppfyller de krav som ställs i direktivet. En viss möjlighet finns dock enligt den s.k. "skyddsklausulen", att ett enskild medlemsland inför strängare bestämmelser, men det gäller endast under vissa omständigheter och har ännu inte praktiserats.

Standarder

Lagtekniskt utarbetas EGs handelshinderdirektiv på så sätt, att de väsentliga säkerhets- och hälsokraven fastsätts i själva direktivet, medan de tekniska specifikationerna utarbetas av de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC. Danmark kan direkt påverka nivåerna för säkerhet och hälsa vid förhandlingar i EG om de enskilda direktivförslagen medan övriga nordiska länders inflytande måste ske genom EFTA. Samtidigt kan alla nordiska länder som medlemmar av CEN och CENELEC direkt påverka standardiseringsarbetet. Denna utveckling, som innebär att framtidens normarbete på det tekniska området övertas av europeiska standarder, har medfört, att Danmark i stort sett har upphört med att utarbeta nationella tekniska föreskrifter på områden som regleras genom 100A-direktiv och standarder.

För att stärka de nordiska arbetsmiljömyndigheternas engagemang i det europeiska standardiseringsarbetet, har ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor beslutat genomföra en försöksordning, som innebär att

man på nordiskt plan koordinerar det nordiska samarbetet på standardiseringsområdet bl. a. med hänsyn till resurser och kompetens.

För detta har Nordiska ministerrådet avsatt särskilda medel i den ekonomiska handlingsplanen för åren 1989–1992. Medlen skall användas för att möjliggöra ett ökat deltagande och därmed ökade påverkansmöjligheter i standardiseringsarbeten som sätts igång till följd av EG-direktiv med arbetsmiljöanknytning.

Minimidirektiv/arbetsplatsdirektiv

I anslutning till genomförandet av den Inre Marknaden arbetar också EG på att utveckla den sociala dimensionen, bl. a. genom att fastställa en rad arbetsmiljödirektiv på basis av artikel 118A, som ställer vissa minimikrav på arbetsmiljön på arbetsplatserna. Dessa direktiv utgör inget hinder för att medlemsländerna upprätthåller eller inför strängare regler. Syftet är att utjämna skillnaderna mellan medlemsländerna och skapa en viss gemensam minimistandard beträffande arbetsmiljöförhållandena på arbetsplatserna. Genom denna ordning begränsas också möjligheterna att konkurrera via skillnader i kraven på skydd och säkerhet (s. k. social dumping).

Även om dessa direktiv kallas för minimidirektiv, är nivån på dessa relativt hög och motsvarar på vissa områden de danska arbetsmiljöreglerna, t. ex. när det gäller direktivförslaget om arbetsplatsens utformning. Enskilda medlemsländer kan således ha kvar befintliga regler eller fastställa nya regler som är strängare än det aktuella direktivet.

Effekter för Norden

Såväl handelshindersdirektiven som arbetsmiljödirektiven (minimidirektiven) kommer att få praktisk betydelse också för länder utanför EG, dvs. också de nordiska, om de önskar dra fördel av den Inre Marknaden. Exempelvis skall maskiner som produceras i ett nordiskt land uppfylla gällande EG-direktiv för att kunna marknadsföras inom EG. Omvänt kan man förvänta att EG-länderna också får en obegränsad möjlighet att marknadsföra sina produkter till övriga nordiska länder om de tillverkats i överensstämmelse med gällande EG-direktiv. För nordiska tillverkare är det en konkurrensmässig fördel att det inom EG skapas en arbetsmiljönivå, som i största möjliga utsträckning närmar sig den nordiska.

Vid sidan av Danmark – som givetvis är direkt förpliktigt att tillämpa EG-direktiven – strävar därför de övriga nordiska länderna efter att så långt som möjligt samordna sina produktrelaterade föreskrifter med motsvarande EG-direktiv för att undvika tekniska handelshinder. Detta arbete har ytterligare intensifierats genom den aktuella utvecklingen i EFTA-EG-samarbetet, där man diskuterar ett brett och mer strukturerat samarbete som berör såväl de produktrelaterade som de arbetsplatsrelaterade direktiven på arbetsmiljöområdet.

För att bevaka den pågående utvecklingen inom EG och EFTA har ämbetsmannakommittén tillsatt en särskild ad hoc-grupp, där bl. a. aktuella direktivförslag på området genomgås och diskuteras. På så sätt skapas förutsättningar för att tidigt göra jämförelser med nationella bestämmelser och analysera ev. konsekvenser för det nordiska harmoniseringsarbetet.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att under den kommande fyraårsperioden fördjupa och koncentrera sina insatser för att påverka det standardiseringsarbete i de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC, som har sin grund i de produktrelaterade direktiven.

Ministerrådets avsikt när det gäller de arbetsplatsrelaterade direktiven (minimidirektiven) är att analysera följderna för de nordiska länderna i syfte att påverka utvecklingen i Europa i önskvärd riktning. Ministerrådets avsikt är inte att skapa nordiska särlösningar, utan att främja en positiv utveckling av arbetsmiljöfrågorna i det europeiska samarbetet genom att verka för att höga och goda säkerhetsnivåer uppnås i såväl direktiv som i standarder.

Ömsesidigt godtagande av provningsresultat

”De nordiska länderna skall verka för att främja nordiska och andra internationella strävanden till gemensamt giltiga provnings- och kontrollmetoder samt likvärdiga former för godtagande av produkter som används i arbetslivet.

Målsättningen skall vara att så långt möjligt nå ömsesidigt godtagande av provningsresultat och produkter och utveckla system som garanterar detta.” (Artikel 5 i AMK)

Utvecklingen i Europa går snabbt mot att det utarbetas likartade regler för olika produktområden, t.ex. tekniska hjälpmedel m.m. och att de tekniska krav som medföljer dessa, inklusive provningsmetoder och acceptkriterier, fastlägges i standarder som utarbetats i CEN och CENELEC.

De provningar som därefter skall företas i förbindelse med kontroll av aktuella produkter kommer således i framtiden att bli helt likartade, och det kommer därefter inte att finnas några rättsliga skäl som talar för att provningar som företas i tillverkningslandet skall upprepas i det land, som mottager den aktuella produkten.

Detta förutsätter emellertid, att det uppställs lika regler för de provningsorgan som utför provningar av produkten. För att kunder och myndigheter skall ha förtroende för att produkter, som producerats i ett annat land, uppfyller gällande tekniska regler och specifikationer, är det nödvändigt med ordningar för kontroll och tillsyn, som tillgodoser dessa synpunkter.

I anslutning till EFTAs ramkonvention om ömsesidigt erkännande av provningsresultat och certifieringar, som undertecknades vid EFTAs ministermöte i Tammerfors i juni 1988, pågår ett arbete med att utarbeta sektorsavtal inom EFTA för olika produktområden. Förslag till avtal föreligger t. ex. för enkla tryckkärl och personlig skyddsutrustning och arbete pågår i arbetsgrupper för bl. a. mätinstrument, maskiner och vissa andra områden. Syftet med sådana avtal inom EFTA är att skapa förutsättningar för "broslagingsöverenskommelser" med EG. Detta skulle innebära att varor som täcks av ett gemensamt sektorsavtal och som godkänts mot kraven i det aktuella EG-direktivet, fritt skulle kunna cirkulera i hela EFTA/EG-området.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att hålla sig à jour med de initiativ inom EG och EFTA som rör fastställande av system för erkännande av provningsresultat och certifieringar i det europeiska samarbetet och som har betydelse från arbetsmiljösynpunkt. Ministerrådet skall också verka för att system och överenskommelser som utarbetas på det europeiska planet motsvarar de nordiska ambitionerna på arbetsmiljöområdet.

4. Forskning kring arbetsmiljö och andra arbetslivsfrågor

"Det nordiska samarbetet inom arbetsmiljöforskningen skall främjas och vidareutvecklas i syfte att genom utbyte av erfarenheter och forskningsrön och genom en uppdelning av forskningsinsatser bidra till ett effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser och forskningsresultat. Särskild uppmärksamhet ägnas forskningsområden som lämpar sig för gemensamma nordiska projekt." (Artikel 9 i AMK)

Allmänna utgångspunkter

Behovet av forsknings- och utvecklingsverksamhet är alltså stort när det gäller att klarlägga sambanden mellan arbetsmiljö och ohälsa. I de nordiska länderna har arbetsmiljöforskningen utvecklats kraftigt under de senaste årtiondena både vad gäller bredd och djup. Jämfört med vad som satsats nationellt via statliga forskningsfonder och motsvarande är de samnordiska resurserna dock mycket begränsade.

Detta innebär att en kraftig prioritering måste göras vid val av insatser på nordisk bas. Bland de allmänt antagna målen för nordiskt forsknings-samarbete ingår att man skall sträva mot samordning, gemensam planering, arbetsfördelning, utnyttjande av stordriftsfördelar samt gemensamt

utnyttjande av specialistkompetens, gemensamma forskningsinstitutioner, samarbete om forskarutbildning och dyrbar vetenskaplig utrustning.

Att främja en nordisk arbetsfördelning är också ett sätt att utnyttja de nationella forskningsresurserna och specialkunskaperna på bästa sätt. Verksamhet som kräver stora befolkningspopulationer som underlag för att exempelvis kunna göra epidemiologiska bedömningar av samband mellan arbetsmiljö och ohälsa har också hög prioritet.

Merparten av den nordiska forskningen på arbetsmiljöområdet bedrivs vid de nationella forskningsinstituterna på arbetsmiljöområdet, vilka är väl utbyggda och står starka i en internationell jämförelse. Kontakterna mellan institutens forskare har gamla anor och instituten bidrar också själva med betydande egna medel i de samnordiska projekten.

Nordiska ministerrådet har under de senare åren haft flera stora forskningsprojekt igång kring de fysiska och kemiska arbetsmiljöproblemen. Vissa branschutredningar på nordisk bas har också genomförts. Olycksfall, belastningsskador och risker i samband med kemiska ämnen har prioriterats högt bland insatsområdena.

Flera av dessa områden är också fortsättningsvis av stort intresse för nordiskt samarbete och kunskapsutbyte.

Dagens arbetsliv, som utmärks av allt snabbare förändringar tekniskt, ekonomiskt och strukturellt, ställer också ökade krav på en helhetssyn vad gäller arbetsmiljö och andra arbetsvillkor. Den demografiska utvecklingen kommer att leda till att antalet yngre och medelålders på arbetsmarknaden blir allt färre, vilket i sin tur kan leda till brist på arbetskraft i alla de nordiska länderna. För att våra länder skall kunna hävda sig som framstående industri- och välfärdsnationer, är det därför viktigt att villkoren i arbetslivet tillrättaläggs så att all arbetskraft kan tillvaratas på bästa sätt. Centrala teman för 90-talet är därför att se tillgången på arbetskraft i ett sammanhang med strukturutveckling, kompetenskrav, medbestämmande, arbetsorganisation, arbetstid och arbetsmiljö. Arbetslivspolitikerna är dessutom ett område där de nordiska länderna var för sig och tillsammans har en lång tradition när det gäller att finna fram till goda lösningar.

Viss forskningsverksamhet kan också med fördel bedrivas tvärsektorie-llt. Den nuvarande organisationsformen för sådant samarbete bör dock förstärkas så att ansökningar som rör tvärsektorie-llt avsätta medel också vid bedömningen behandlas tvärsektorie-llt.

Med stigande internationalisering ökar också behovet av samarbete mellan nordiska arbetsmiljöforskare och forskare i andra industrialiserade länder. Detta innebär att särskilda medel bör avsättas för att möjliggöra ett sådant internationellt samarbete.

Aktuella forskningsområden

Vid prioriteringen av forskningsprojekt på nordisk basis äger samråd rum mellan representanter för ämbetsmannakommittén och representanter för arbetsmarknadens parter i Norden innan de föreläggs ministerrådet för beslut. För den period samarbetsprogrammet omfattar har ministerrådet för avsikt att lyfta fram följande forskningsområden:

Nordisk gränsvärdesdokumentation

Sedan mitten av 70-talet drivs ett projekt i nordisk regi med syfte att fördela arbetet länderna emellan när det gäller att samla in, kritiskt värdera och sammanställa dokumentation som underlag för yrkeshygieniska gränsvärden. Projektet leds av en grupp experter från de nordiska länderna och har hittills resulterat i ett 80-tal gränsvärdesdokument, som bildar *underlag* för tillsynsmyndigheternas beslut om de yrkeshygieniska gränsvärdena.

Verksamheten har rönt stort internationellt intresse och samarbetsavtal har kommit till stånd med motsvarande kriteriegrupper bl. a. i USA och Nederländerna. Också inom EG har man uppmärksammat den nordiska expertgruppen när det gäller att få underlag för internationell harmonisering av gränsvärden på det kemiska området.

Verksamheten är ett gott exempel på arbetsfördelning och expertutnyttjande mellan de nordiska länderna och har fortsatt hög prioritet i det nordiska forskningssamarbetet.

Genetiska skador och fosterskador p. g. a. arbetsmiljön

Det finns skäl att misstänka att det finns hittills okända faktorer i arbetsmiljön som har sådana effekter på cellmassan att genetiska skador och fosterskador kan uppkomma vid exponering. Kunskaperna är emellertid dåliga och behovet av förebyggande stort.

För att kunna täcka hela området reproduktionsskador såsom fortplantningsskador hos män och kvinnor i form av nedsatt fortplantningsförmåga samt fosterskadande effekter, som först visar sig under uppväxten, och för att kunna få tillräckligt epidemiologiskt underlag är det viktigt att ta tillvara den samlade expertisen i de nordiska länderna.

Nordiska ministerrådet har i ett tidigare projekt kartlagt ett antal kemiska ämnen med hänsyn till risken för reproduktionsskadande effekter. Kartläggningen har omfattat toxikologisk värdering, användning och utbredning av ämnena, antal exponerade män och kvinnor, respekten för att upprätthålla fastställda gränsvärden och sannolikheten för exposition av reproduktionstoxiska koncentrationer.

Ministerrådet satsar därför nu på ett projekt för att söka nå fram till gemensamma nordiska kriterier för när ett kemiskt ämne misstänks vara reproduktionsskadande i arbetsmiljön. Därefter skall en nordisk lista över

misstänkta reproduktionsskadande kemiska ämnen utarbetas. Till detta hör att utveckla och validera metoder för att undersöka reproduktionsskadande ämnen.

Resultaten av ett sådant projekt utgör en viktig grund för att kunna förebygga arbetsbetingade reproduktionsskador i framtiden.

Nya material och produkter

I de nordiska länderna pågår en kraftig utveckling vad gäller nya material för industriell användning. Samtidigt är de arbetshygieniska och hälsomässiga erfarenheterna kring de nya materialen mycket spridda och i bland obefintliga. För att i största möjliga utsträckning undvika att ställas inför nya och oväntade arbetsmiljöproblem är det angeläget att i så tidigt skede som möjligt samla kunskap om dessa material ur arbetsmiljösynpunkt.

Ministerrådet önskar därför få belyst vilka nya material som är under introduktion i de nordiska länderna. Det kan gälla metallbaserade material, plastbaserade kompositmaterial, såsom olika fibertyper, teknisk keramik, elektriska material, pulverteknologi samt olika former av ytbehandling.

Genom att ta fram en lägesrapport över vilka arbetshygieniska och toxikologiska värderingar som idag finns på utvalda material och kemiska ämnen och peka på vilka ytterligare undersökningar som är påkallade innan de aktuella materialen eller ämnena kan tas i bruk ges också förutsättningar för vidare samarbete och arbetsfördelning mellan de nordiska länderna.

Identifiering och värdering av hälso- och miljörisker av nya kemiska ämnen och produkter blir allt viktigare i och med den utökade användningen av kemikalier i arbetsmiljön. Den toxikologiska forsknings- och testningskapaciteten har hög kvalitet i Norden men är splittrad på flera olika institutioner. Ministerrådet önskar därför förstärka det nordiska samarbetet kring toxikologisk forskning och testning när det gäller nya kemiska ämnen och produkter. Detta kan ske genom bättre koordinering och arbetsfördelning och genom ett förstärkt samarbete kring denna verksamhet i redan existerande institutioner.

Arbetsmiljöns del i de nya folksjukdomarna

De nordiska länderna ser idag en betydande ökning av antalet cancersjukdomar, muskel- och skelettsjukdomar samt psykiska besvär. Det finns också ett stort antal hjärt- och kärlsjukdomar. En stor del av orsakerna till detta finns främst att söka i en förändrad livsstil. Det är därmed svårt att uppskatta hur stor del av de aktuella sjukdomarna som har sin orsak i brister i arbetsmiljön.

Beräkningar av detta slag kräver betydande resurser och jämförelsematerial. Då arbetsförhållandena i de nordiska länderna är relativt likartade

har Nordiska ministerrådet funnit det relevantt att koordinera studier kring den arbetsrelaterade andelen av betydande sjukdomsgrupper.

Resultaten kan utnyttjas för att få fram bättre beslutsunderlag för framtida fördelning av resurser för forskning och förebyggande åtgärder när det gäller människors hälsa.

Biotekniska arbetsmiljöproblem

Bioteknologi är ett nytt fält för det nordiska samarbetet. En särskild programkommitté har inrättats för att initiera och följa projekt inom området.

Inom arbetsmiljön har de biotekniska riskfaktorerna traditionellt inte spelat någon betydande roll vad gäller yrkessjukdomarna. Med tiden har dock nya risker blivit aktuella inom arbetsmedicinen. Nya mikroorganismer och deras produkter har tagits i industriellt bruk i samtliga nordiska länder och branschen utvecklar sig snabbt.

För att kunna ta ställning till omfattningen av de bioteknologiska arbetsmiljöproblemen och vilka insatser de föranleder har en state-of-the-art-rapport över problematiken utarbetats. Bl. a. denna skall ligga till grund för ministerrådets fortsatta insatser på arbetsmiljöområdet.

Arbetsmiljön för äldre arbetstagare

Åldersprofilen i den nordiska befolkningen förskjuts alltmer uppåt. Samtidigt ökar såväl sjuk- och förtidspensioner som långtidssjukskrivning i de högre åldrarna. Sjukdomar i rörelseapparaten anges som den vanligaste orsaken. Genom förbättringar i arbetsutformningen kan förutsättningar skapas för den äldre arbetskraften att kvarstå i yrkesarbetet till normal pensionsålder med bibehållen hälsa.

Mycket talar för att det med stigande ålder uppstår en allt större individuell variation mellan vissa personer med bibehållen kapacitet och vissa andra med snabbt sjunkande kapacitet. För en bättre anpassning krävs större flexibilitet i arbetsutformningen.

Ministerrådet ämnar nu starta ett projekt för att samla existerande kunskap, initiera nya studier samt få förändringar till stånd på utvalda arbetsplatser i Norden, exempelvis inom sjukvården, industrin och någon kommunal verksamhet. Efter utvärdering av interventionernas effekter kan "lyckade" resultat användas som modeller för liknande åtgärder på andra arbetsplatser.

Jämställdhetsaspekten i arbetsmiljöarbetet

När kvinnor kommer ut i arbetslivet, möter de ofta en arbetsplats som utformats av och för män. För att hela arbetsmarknaden skall bli tillgänglig för både kvinnor och män, krävs en ökad uppmärksamhet om vilka arbetsmiljöfaktorer som förhindrar kvinnor att söka sig till manligt dominerade arbetsplatser.

I den nordiska handlingsplanen för jämställdhet i Norden har dessa frågor en central plats. Ministerrådet ämnar därför arrangera ett seminarium för att lyfta fram positiva exempel på arbetsmiljö och arbetsvillkor som tillgodoser både kvinnors och mäns krav till goda och jämställda arbetsplatser. Konferensen skall ta sin utgångspunkt bl. a. i ett nordiskt projekt på arbetslivsområdet om könssegregation och arbetsvillkor samt pågående nationella projekt.

Initiativ kommer också att tas för att på en gemensam nordisk basis utveckla normer för tekniska hjälpmedel och handverktyg som passar både kvinnor och män.

Arbetsmiljön inom vårdsektorn

Vårdsektorn sysselsätter mellan 6–8% av arbetskraften i de nordiska länderna, varav den största andelen är kvinnor. Beroende på yrkesgrupp och typen av arbete varierar arbetsmiljöproblemens art. Tunga lyft och överbelastning är den vanligaste orsaken till arbetsolycksfall och arbetsjukdom inom branschen. Andra arbetsmiljörisker utgörs av kemiska faktorer som lösningsmedel, narkosgaser och kvicksilver. Psykosociala belastningar i form av skiftarbete, risk för våld och smitta, otillräcklighet, oklar ansvarsfördelning, stress och utbrändhet har också fått ökad uppmärksamhet.

Problemen är likartade i de nordiska länderna och det finns redan ett stort antal forskningsprojekt på specifika områden i resp. land. Förebyggande program har tagits fram i varierande utsträckning. Samtidigt ökar kvinnornas skjukskrivningar till följd av försлитningsskador.

Nordiska ministerrådet avser därför få till stånd ett större samarbete i syfte att bl. a. kunna utnyttja metoder och angreppssätt som befunnits effektiva i ett land och som kan överföras och nyttiggöras av andra länder och institutioner. Arbetet väntas också leda till nya specifika forskningsinsatser kring vårdsektorns arbetsmiljöproblem och till en bättre spridning och användning av forskningsresultaten.

Den psykiska och sociala arbetsmiljön

Enligt existerande prognoser kommer allt fler av arbetstagarna att vara sysselsatta med service och annan tjänsteproduktion. För dessa kommer arbetsmiljön i allt mindre utsträckning att präglas av de mer traditionellt viktiga fysiska och kemiska arbetsmiljöfaktorerna.

Erfarenheten visar dock redan nu, att detta inte tycks medföra mindre ohälsa eller sjukfrånvaro, vilket tyder på att arbetsorganisation och andra psykiska och sociala villkor spelar en stor roll i arbetsmiljön.

Ensidigt upprepade arbetsmoment, låg grad av självbestämmande eller frihet i arbetet, stillasittande arbete, arbete med låga kvalifikationskrav, oklara roll- och ansvarsfrågor, brist på socialt stöd och kontakt, psykiska trakasserier (mobbing) är exempel på några "icke-fysiska" förhållanden som man idag vet kan medföra olyckliga konsekvenser för hälsan.

Ministerrådet avser att samla erfarenheterna av nationell forskning på detta område som stöd för aktuella åtgärder från myndigheternas sida.

Olycksfallsforskning

Olycksfall utgör alltså ett betydande riskområde inom arbetsmiljön. Framsteg återspeglas främst i en minskad allvarlighet hos skadorna men inte i en nedgång i antalet. Vissa skadetyper ökar medan andra minskar. En del tyder idag på att ökad uppmärksamhet måste ägnas risker för stora olyckor inom kemikaliehantering, energiproduktion, transportsystem etc.

Det nordiska samarbetet har haft stor betydelse inom riskanalysområdet och för att bygga ut de nordiska forskarkontakterna på området. Ministerrådet avser att fortsätta stödet av FoU-insatser inom det teknisk-organisatoriska området. Behov finns också av ökat beaktande av människans roll för produktion och säkerhet. Den alltmer avancerade produktionsteknologin ökar kraven på såväl operatörer som konstruktörer och produktionsledare, vilket aktualiserar frågor om bl. a. utbildning, information och motivation. Även de ekonomiska styrmedlen är viktiga att evaluera i det olycksfallsförebyggande arbetet.

Arbete i kyla

Ett stort antal arbetstagare i Norden arbetar i kyla och under specifika förhållanden i arktisk miljö, vilket ger problem som i viss mån är unika för de nordiska länderna. Utearbete, exempelvis på Nordkalotten, Island, Spetsbergen och Grönland, innebär särskilda risker för flera yrkesgrupper. Samtidigt är arbete i kyla generellt sett ett problem också för yrkesgrupper utanför de arktiska områdena.

Ministerrådet önskar förstärka forskningssamarbetet kring de speciella hälso- och olycksfallsriskerna i samband med arbete i kyla samt kring karaktärisering av hälsotillståndet hos relevanta arbetstagargrupper. Forskning kring förebyggande åtgärder, som t. ex. utvecklande av personlig skyddsutrustning och arbetskläder är också angeläget. Ett förstärkt samarbete kan bl. a. ske genom koordinering och arbetsfördelning mellan de nordiska länderna.

Organisationsutveckling och företagsförnyelse

Ministerrådet har också för avsikt att stödja ett projekt kring nya organisationsformer för större flexibilitet och jobb kvalitet i textil- och beklädnadsindustrin. Syftet är att påvisa sambandet mellan arbetsorganisation, effektivitet och arbetsmiljö. Utgångspunkten är att det finns behov för genomgripande omläggningar, som kan uppnås genom att de anställdas arbete utvidgas och uppqualificeras. Utbildning i användandet av ny teknologi är ett viktigt medel för att uppnå ökad flexibilitet, mindre sårbarhet och ökad stabilitet.

Nya företagsformer

En av målsättningarna i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk växt är en ökad ekonomisk integration. Nya företagsformer som bl. a. franchising och telekommunicating blir allt mer utbredda i Norden såväl som i andra länder. Vad denna utveckling innebär för de anställdas ställning och medbestämmande i arbetslivet är oklart. Ministerrådet har därför för avsikt att se närmare på dessa frågor.

Information och uppföljning

En aktuell uppgift i sammanhanget är att konstruktivt ta sig an frågan om information och uppföljning av de forskningsinsatser som bedrivs inom ministerrådets ram.

En aktivare uppföljning av samnordiska projekt i form av konferenser och seminarier där gemensamma strategier för åtgärder i arbetslivet kan läggas fast är angelägen. Likaså skall större vikt läggas vid att det redan i projektens planeringskede förberedes för kommande informationsinsatser.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet har för avsikt att fördjupa samarbetet på forskningsområdet samt att lägga fram en plan för bättre information och implementering av resultaten från det nordiska samarbetet. I diskussionerna om prioritering och uppföljning av projekt på området är det av stor vikt att representanter för arbetsmarknadens parter i Norden deltar för att resultaten skall kunna nyttiggöras på bästa sätt och eventuella informationsåtgärder på arbetsplatserna underlättas. Den nya ordningen för samverkan mellan ministerrådet och arbetsmarknadens parter kan väntas förstärka möjligheterna i detta avseende.

5. Nordisk arbetsmiljöutbildning

”De offentliga institutioner som i de olika länderna planerar och genomför specialistutbildning inom arbetsmiljöområdet bör etablera fortlöpande kontakter med varandra. I den mån det är ändamålsenligt med hänsyn till utbildningskrav och resurser i de olika länderna bör gemensamma utbildningar anordnas”.

(Artikel 10 i AMK)

Utbildning och lokalt skyddsarbete

En förutsättning för en aktiv arbetsmiljöverksamhet är, att aktörerna i det lokala skyddsarbetet ges en relevant utbildning i grundläggande frågor som kan påverka förhållandena på arbetsplatsen.

1970- och 1980-talen har varit den breda massutbildningens årtionden i de nordiska länderna. Stora insatser har gjorts, och görs alltjämt för nytillkomna skyddsombud och arbetsledare, för att ge en grundutbildning i hur man åstadkommer bättre arbetsmiljö. Därtill har särskild branschutbildning och annan vidareutbildning genomförts för att ytterligare stärka och stimulera det lokala skyddsarbetet.

Idag diskuteras behov av en mer selekterad utbildning och ett behov av att också utbilda delvis andra målgrupper, bl. a. företagsledningen, för att öka förutsättningarna för en mer integrerad behandling av arbetsmiljöaspekterna i företagets verksamhet.

Då denna utveckling är likartad i de nordiska länderna anser ministerrådet att det vore ändamålsenligt att gemensamt diskutera den framtida arbetsmiljöutbildningens inriktning. I första hand bör en diskussion komma till stånd med parternas utbildningsorgan på arbetsmiljöområdet kring effekter av hittillsvarande utbildning, behov av framtida utbildning samt möjligheten av att utveckla gemensamma utbildningsprojekt i Norden.

Ett naturligt andra steg kan vara att utveckla gemensamt studiematerial och att eventuellt anordna gemensam utbildning för snäva områden och specifika branschproblem. Gemensamma kurser skulle ytterligare öka förståelsen och bidra till utvecklandet av likartade arbetsmiljöer i den nordiska arbetsmiljökonventionens anda.

Utbildning inom grundskola och gymnasium

Det finns i alla nordiska länder en strävan efter att få in information och utbildning om arbetsmiljöfrågor i den reguljära utbildningen i grundskola (motsvarande) och gymnasieskola (motsvarande). Gemensamt för de nordiska länderna torde dock vara att detta behov tilgodoses i otillräcklig grad.

Att eftersträva någon nordisk likriktning ifråga om information och utbildning i skolan är knappast önskvärt. Däremot skulle en överföring av kunskaper, erfarenhet och idéer ifråga om sådan arbetsmiljöutbildning kunna genomföras, och kunna bli till ömsesidig nytta.

Ministerrådet har därför för avsikt att inleda ett erfarenhetsutbyte kring hur långt de enskilda länderna kommit när det gäller grundläggandet av arbetsmiljömedvetande och -kunskaper i grundskola (motsv) och gymnasium (motsv). Utöver en översiktlig sådan beskrivning, land för land, bör särskilt redovisas sådan utbildning och sådan undervisning som man i respektive land anser fungerar särskilt väl. Därefter bör övervägas om eventuella åtgärder bör vidtagas på nordisk nivå.

Grundutbildning inom universitet och högskolor

Det finns ett stort antal utbildningslinjer inom universiteten och högskolorna, i vilka information och utbildning i arbetsmiljöfrågor borde integreras för att bidra till bättre förhållanden ute på arbetsplatserna.

Också på detta område är den nuvarande situationen för arbetsmiljöfrågornas del otillfredsställande. Inte heller ifråga om denna utbildning torde det dock vara önskvärt och realistiskt att eftersträva någon nordisk likriktning.

Den stora mängden av olika utbildningslinjer (motsvarande) inom universitet och högskolor, och de förändringar som efter hand sker, gör det till en nästan oöverkomlig uppgift att beskriva nuläget ifråga om arbetsmiljöutbildningens plats i dessa.

En översikt över hur arbetsmiljöfrågorna integreras och beaktas i framför allt tekniska yrken, civilingenjörsutbildning (och motsvarande) i de nordiska länderna är välmotiverat. Skälet till att just denna utbildningssektor väljs, är ingenjörernas inflytanden över den framtida arbetsmiljön. Ingenjörerna skapar och utformar inte bara arbetsprocesser, arbeten och arbetsmetoder utan också risker för säkerhet och hälsa i arbetet samt andra förutsättningar för en god eller dålig arbetsmiljö.

Utifrån en sådan översikt skall därefter bedömas om behov och förutsättningar finns för samnordiska initiativ ifråga om informations- och erfarenhetsöverföring, nordisk harmonisering (t. ex. genom beslut att genomgången grundutbildning på teknisk utbildningslinje i ett nordiskt land ger rätt till tillträde till arbetsvetenskaplig påbyggnadsutbildning eller forskarutbildning i annat nordiskt land), etc.

Vidare- och specialistutbildning i arbetsmiljöfrågor

NIVA (Nordiska Institutionen för Vidareutbildning i Arbetsmiljöfrågor), som är en institution under Nordiska ministerrådet, anordnar årligen 10–15 kurser för vidare- och efterutbildning av forskare och andra specialister inom arbetsmiljöområdet. I kurserna deltar personer från alla de nordiska länderna och också från utom-nordiska länder. Inom NIVA-programmet samlas sådan utbildning där man inom de enskilda nordiska länderna inte har tillräckliga lärarresurser och/eller tillräckligt deltagarunderlag. Utöver sin roll som utbildningsanordnare skall NIVA också verka aktivt för nordisk samverkan och samordning av arbetsmiljöutbildning genom exempelvis informationsåtgärder, behovsanalyser m. m.

En konferens för planerare och administratörer av arbetsmiljöutbildning i de nordiska länderna har anordnats och en analys av specialistutbildningarna i arbetsmiljöfrågor i de nordiska länderna har påbörjats.

Diskussioner pågår för närvarande angående behovet och förutsättningarna för samnordiska vidareutbildningskurser i yrkeshygien, olycksfalls-

prevention respektive i ergonomi. Eventuella förslag om samnordiska vidareutbildningskurser kommer att tillställas NIVAs styrelse och ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor för vidare beslut.

NIVAs verksamhet har nyligen utvärderats och en handlingsplan samt skriftliga riktlinjer för verksamheten har lagts fast för den kommande femårsperioden. I NIVAs utvecklingsprogram till 1991 ingår bl.a. att ta fram ett lämpligt vidareutbildningsprogram, att vidareutveckla pedagogiken, att sprida kursernas lokalisering och deltagandet i kurserna på de nordiska länderna.

SAMMANFATTNING

– Ministerrådet avser att tillsammans med de utbildningsorgan där parterna ingår diskutera 90-talets utbildningsbehov för det lokala skyddsarbetet i de nordiska länderna.

Ministerrådet skall också inleda ett erfarenhetsutbyte kring arbetsmiljöfrågornas status inom grundskola och gymnasium samt utifrån befintliga sammanställningar kartlägga och beskriva den utbildning som ges i arbetsvetenskap (och motsv) vid de tekniska högskolorna i Norden.

Ministerrådet stöder i övrigt det utvecklingsprogram som NIVA är i färd med att genomföra och som skall vara slutfört under 1991.

6. Organisering av samarbetet

Formerna för samarbetet

Nordiskt samarbete på arbetsmiljöområdet har en lång tradition, inte minst när det gäller att koordinera synpunkter och ställningstaganden i internationellt konventionsarbete.

I det nordiska samarbetsystemet fick arbetsmiljöfrågorna en fristående ställning genom att ett särskilt ministerråd och en särskild ämbetsmannakommitté bildades 1973.

Den 29 juni 1989 undertecknade regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige en Konvention om arbetsmiljö, där de grundläggande principerna för arbetsmiljön och den nordiska arbetsmiljöpolitiken läggs fast. Konventionen är ett övergripande instrument för det nordiska arbetsmiljösamarbetet och skall regelbundet kompletteras med nordiska samarbetsprogram.

Tidigare har samarbetsprogram fastställts 1977, 1981 och 1984. Föreliggande samarbetsprogram, som avser perioden 1990–93, är det första som tar sin utgångspunkt i den nordiska arbetsmiljökonventionen.

Under ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor finns tre permanenta undergrupper som bereder ärenden för kommittén. Den nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning bedömer och koordinerar forskningsprojekt inom sitt område och i den nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljötillsyn behandlas bl. a. samordning av föreskrifter samt strategier och koordinering av nordiska ståndpunkter i det internationella standardiseringsarbetet.

Sedan det föregående samarbetsprogrammet har ett nytt samarbetsområde kommit till för arbetslivs- och arbetsrättsfrågor, vilket organiserats i en särskild kontaktgrupp som rapporterar till såväl ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor som till nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) – dock under ÄK-arbetsmiljös administrativa ansvar.

Arbetsmiljösektorn har också en nordisk institution för vidareutbildning på arbetsmiljöområdet, NIVA, som upprättades 1982. Nordiskt samarbete kring vidareutbildning av specialister på arbetsmiljöområdet har i annan form bedrivits sedan 1978. Verksamheten har nyligen utvärderats och utvidgats.

I takt med arbetsmiljö- och arbetslivsfrågornas ökade betydelse såväl inom Norden som i relation till internationella strävanden på området har aktiviteten i det nordiska arbetsmiljösamarbetet intensifierats. Samtidigt krävs ökad smidighet och flexibilitet hos de olika utskotten när det gäller beredning av olika sakfrågor inom dess verksamhetsområden. Allt fler frågor behandlas tvärsektoriellt – inte minst frågor kring harmonisering och standardisering till följd av den ökade internationaliseringen. I andra frågor är ett samarbete mellan arbetsmiljömyndigheter och myndigheter som handhar kontrollen av den yttre miljön påkallad. Arbetsmiljöns betydelse för arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken har också ökat.

Nordisk trepartssamverkan

Arbetsmarknadens parter har av tradition ett starkt inflytande över arbetsmiljöarbetet på det nationella planet, såväl i föreskriftsarbetet som i det lokala skyddsarbetet. På nordiskt plan har informella kontakter mellan ministerrådet och representanter för parterna i Norden försiggått alltsedan sektorn fördes in under Nordiska ministerrådet. Framför allt har parterna hörts i samband med forskningsprojekt och större utredningar och medverkat i konferenser och andra överläggningar.

På arbetsmiljö- och arbetslivsområdet är det naturligt och angeläget att ha ett förtroendefullt samarbete med arbetsmarknadens parter. Ministerrådet har därför beslutat att ytterligare förstärka och effektivisera samarbetet med parterna. I den nordiska arbetsmiljökonventionen slås fast, att ministerrådet och dess ämbetsmannakommitté regelbundet skall samråda med parterna på arbetsmarknaden i frågor som rör arbetsmiljön i Norden samt tillämpningen av konventionen.

Enligt den nya modellen för trepartsamverkan skall två årliga samrådsmöten med parterna äga rum. Vid ett av dessa tillfällen representeras ministerrådet av ämbetsmän på hög nivå varvid projektverksamhet (prioritering och uppföljning) samt verksamhetsplaner för det nordiska arbetsmiljö- och arbetslivssamarbetet diskuteras.

I ett särskilt möte mellan ministerrådet (arbetsministrarna) och arbetsmarknadens parter i Norden ges möjlighet att en gång om året utbyta erfarenheter och synpunkter kring vissa övergripande frågor och utvecklingstendenser samt att diskutera bl. a. uppföljning av den nordiska arbetsmiljökonventionen. Vid detta tillfälle ges också möjlighet att diskutera mer generella frågor kring arbetsmarknads- och sysselsättningspolitik i Norden.

Ministerrådets avsikt är att under en försöksperiod pröva denna form för en utvidgad samverkan med parterna. Modellen skall löpande utvärderas i samarbete mellan ministerrådet och parterna och kan omprövas och förändras i takt med behov och utveckling.

7. Ekonomiska konsekvenser

I programmet ges flera nya förslag till samarbetsområden som skall genomföras via samordning, erfarenhetsutbyte, utrednings- och forskningssamarbete. Ministerrådet har medgett en ökning av budgeten för arbetsmiljöområdet med 0,6 MDKK för 1990 till följd av det nya samarbetsprogrammet. Trots ökade ambitioner är det ministerrådets uppfattning att de föreslagna aktiviteterna skall kunna genomföras inom ramen för en motsvarande budget under de därpå följande åren. Detta kan möjliggöras genom ett stegvis genomförande av förslagen och genom att nu pågående projekt avslutas varvid medel till nya projekt på området kan frigöras.

*BILAGA***Gruppens sammansättning**

Danmark	Fuldmægtig John Povelsen Arbejdsministeriet Laksegade 19 DK-1063 København K	Bureauchef K. Overgaard-Hansen Direktoratet for Arbejdstilsynet Landskronagade 33–35 DK-2100 København K
Finland	Byråchef Lars-Mikael Bjurström, ordf. Arbetsarkyddsstyrelsen PB 536 SF-33101 Tammerfors	Avdelningschef Matti Salmenperä Arbetsministeriet PB 524 SF-00101 Helsingfors
Island	Avdelningschef Óskar Hallgrímsson Socialministeriet Arnarhvoli IS-101 Reykjavík	Direktör Eyjólfur Sæmundsson Vinnueftirlit ríkisins PB 101 20 IS-130 Reykjavík
Norge	Avdelingsdirektør Per Stang Kommunal- og arbeidsdep. Postboks 8112 – Dep. N-0032 Oslo 1	Direktør Erik Rosness Direktoratet for arbeidstilsynet Postboks 8103 – Dep. N-0032 Oslo 1
Sverige	Departementsråd Christer Måhl Arbetsmarknads- departementet S-103 33 Stockholm	Avd.chef Lennart Holm Arbetsarkyddsstyrelsen S-171 84 Solna
Nordiska ministerrådets sekretariat	Konsulent Ylva Tivéus, sekr. Store Strandstræde 18 DK-1255 København K	

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994

(Ministerrådsförslaget, se s. 763)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 100/e om nordisk samarbejdsprogram for regionalpolitik 1990–94.

Nordisk Råd opfordrede i en udtalelse fra 37. session ministerrådet til at fremlægge dette ministerrådsforslag og til at lade forslaget bygge på en grundig evaluering af den hidtidige virksomhed.

Udvalget har behandlet forslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og i denne sammenhæng haft lejlighed til at drøfte sagen med Nordisk Ministerråd (regionalministrene).

Udvalget har besluttet at afgive følgende betænkning over ministerrådsforslaget.

2 Sammenfatning af forslaget

Programmets karakter og perspektiv

Det gældende samarbejdsprogram for regionalpolitikken er fra 1986 og behandlede på Nordisk Råds session samme år.

Det nu fremlagte ministerrådsforslag er tænkt som en overordnet og fleksibel ramme om det regionalpolitiske samarbejde i perioden 1990 til 1994, og det er meningen, at programmet senere skal kompletteres med mere handlingsrettede delprogrammer. Som eksempel på sådanne nævnes program for det grænseregionale samarbejde og for det sektorovergribende samarbejde. Endvidere skal samarbejdet vedrørende storbyproblemer, landsbyer og de små øer udvikles nærmere.

Nye forudsætninger og vilkår

Udgangspunktet for programmet er en konstatering af, at nye forudsætninger og vilkår kommer til at gælde for det regionalpolitiske samarbejde i 1990'erne.

Der peges således først og fremmest på *internationaliseringen*, som påvirker udviklingen af industri og andre dele af erhvervslivet, ændrede

betingelser for *offentlig virksomhed*, som bl. a. påvirker udviklingen af de offentlige budgetter som virkemiddel, *decentralisering* af beslutningsprocessen, store forskelle i *beskæftigelsessituationen* mellem regionerne, *miljø-situationen*, *strukturudviklingen*, øget krav om at se *sektorovergribende* på regionalpolitikken samt udviklingen fra at se regionalpolitikken i et *udjævningsperspektiv* til at se den i perspektiv af mobilisering og udnyttelse af *regionale/lokale ressourcer*.

Nordisk samarbejde

Programmet tager som selvfølgelig udgangspunkt, at det nordiske samarbejde om regionalpolitik gennem udnyttelse af fælles ressourcer skal kunne tilføre de nordiske landes regionalpolitik resultater og effekter, som ligger ud over det, som kunne opnås nationalt.

En naturlig arbejdsopgave bliver derfor udveksling af erfaringer og fælles projektvirksomhed, herunder fælles forsknings- og udviklingsarbejde.

Hertil kommer udviklingen af det grænseregionale samarbejde direkte mellem de involverede regioner, inden for rammerne af den nordiske overenskomst om kommunalt samarbejde fra 1979. Det nævnes i programmet, at dette samarbejde til dels drives ud fra andre motiver end det rent regionalpolitiske, og at det kan give anledning til spændinger særligt i forbindelse med fordelingen af knappe ressourcer.

Ministerrådet udtrykker dog den holdning, at der er gode grunde til, at det grænseregionale samarbejde er knyttet til det regionalpolitiske samarbejde.

Mål og retningslinier

Følgende hovedmålsætninger skal være retningsgivende for det fremtidige samarbejde:

- Udvikling af nye samarbejdsformer mellem regioner i Norden.
- Øget prioritet til udvikling af viden og til udveksling af information og erfaringer.
- Mere samarbejde med samfundssektorer, som har stor betydning for den regionale udvikling.
- Forstærket nordisk samarbejde internationalt.
- Fælles regionalpolitiske støtteordninger.

Forskning og udredning

Arbejdet i det såkaldte basisprojekt fortsætter ligesom arbejdet i Nord-Refo vil blive opprioriteret. Der vil endvidere blive stimuleret til øget regional og lokal udveksling af information og erfaringer.

En nyskabelse er, at ministerrådet som en forsøgsordning vil foretage eksamination af regionalpolitikken i et eller flere nordiske lande.

Samarbejde mellem regioner

Samarbejdet mellem prioriterede regioner vil fortsat spille en stor rolle i samarbejdet. Der peges imidlertid på faren for dobbeltarbejde og på det forhold, at mange problemer f. eks. handelshindringer nødvendigvis må løses centralt. Det betyder, at ministerrådet ønsker et udbygget samspil mellem centrale forsknings- og udredningsindsatser og grænseregionerne, ligesom man ønsker at udvikle nye samarbejdsformer.

Omkring 75 % af det nordiske regionalbudget, som i alt er på ca 25 mio DKK (1990), anvendes til det grænseregionale samarbejde. Ministerrådet mener for det første, at der bør kræves et stort lokalt bidrag til at drive det grænseregionale samarbejde videre og for det andet, at man bør overveje en omfordeling, således at der skabes plads til nye initiativer i samarbejdet.

Ministerrådet vil derfor i løbet af 1990 og 1991, i tæt samarbejde med grænseregioner, udarbejde et forslag til særligt handlingsprogram for det grænseregionale samarbejde. Det slås dog allerede nu fast, at Nordkalotten og Vestnorden har så speciele forudsætninger, at de fortsat skal have prioritet ved ressourcetildelingen.

For regioner, som grænser op til EF, vil en form for tilknytning til The Association of European Border Region (AEBR/AGEG) blive forsøgt.

Sektorsamarbejde

Programmet udtrykker den holdning, at det regionalpolitiske og det sektorpolitiske samarbejde mange gange vinder ved at samordnes. I det praktiske samarbejde bør også de grænseregionale samarbejdsorganer deltage aktivt.

De vigtigste sektorer anses at være: jord- og skovbrug, fiskeri, arbejdsmarked, transport og kommunikation, industri, miljø, forskning og udvikling samt uddannelse og kultur. Ministerrådet vil tage initiativer over for de enkelte sektorer, således at velegnede samarbejdsprojekter kan identificeres og gennemføres. Finansieringen tænkes at kunne komme fra både det regionalpolitiske budget og fra sektorbudgetterne.

Ministerrådet vil endvidere i løbet af programperioden udarbejde et særligt handlingsprogram for det sektorovergribende regionalpolitiske samarbejde, hvori også grænseregionerne involveres.

Internationalt samarbejde

Ministerrådet vil fæste særlig opmærksomhed på den betydning, integrationen i Europa har for de nordiske landes muligheder for at føre regionalpolitik. Særligt udviklingen i EF og de nordiske landes tilpasning og påvirkning af denne udvikling vil kunne få stor betydning.

Som led i dette vil ministerrådet arbejde på at skabe forståelse for de særlige regionalpolitiske vilkår, som råder i Norden. Her nævnes først og

fremmest det kolde klima, erhvervslivets særlige struktur og de demografiske forhold. Hertil kommer store afstande og spredt bebyggelse.

Samarbejdet med europæiske samarbejdsorganer for regioner og grænse-regioner vil blive udbygget.

Fælles regionalpolitiske støtteordninger

De eksisterende regionale støtteordninger opretholdes og udbygges. Det drejer sig om Vestnordenfonden, hvor ministerrådet foretager en vurdering i 1995, og Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning.

Samarbejdet mellem disse organer og andre nordiske erhvervsfremmende institutioner vil blive udbygget. Det gælder f. eks. øget samarbejde med Nordisk Industrifond.

Finansiering af det regionalpolitiske samarbejde

Det fremgår af programmet, at en gennemførelse vil kræve øgede bevillinger over det nordiske budget. Behovet vil blive præciseret i forbindelse med udarbejdelse af de omtalte konkrete handlingsplaner og i de årlige budgetforslag.

Ud over de øgede nordiske bevillinger anføres det, at programmets gennemførelse vil kræve øgede nationale bevillinger.

Det nævnes, at de kommende års projektarbejde vil blive organiseret omkring særlige temaer, ligesom der vil blive søgt både fagligt og budgetmæssigt samarbejde med en række andre sektorer.

5 % af budgettet vil blive afsat til evaluering af virksomheden.

3 Remiss

Ministerrådet har haft programforslaget på remiss til en bred kreds af dem, som er involveret i det regionalpolitiske samarbejde, og til en lang række sektorer i det nordiske samarbejde.

Nogle organer har indsendt deres remiss-svar til orientering for Økonomisk Udvalg. Det gælder f. eks. Foreningen Norden i Sverige, Grænsekomiteen Østfold-Bohuslän og Bornholm - Østra Skåne. Bemærkningerne fra disse organer, som i øvrigt er repræsentative for bemærkningerne også fra andre regionale samarbejdsorganer, udtrykker den holdning, at det grænseregionale samarbejde er så værdifuldt, at det ikke bør udsættes for budgetmæssige nedskæringer til fordel for en øget central forsknings- og udredningsindsats.

Ministerrådet har taget hensyn til dette synspunkt i det nu foreliggende ministerrådsforslag på den måde, at et konkret handlingsprogram for det grænseregionale samarbejde vil blive udarbejdet senere. Derved har ministerrådet fjernet de dele af NERP's programforslag, som i remissudgaven indeholdt formuleringer om en gradvis nedskæring af bevillingerne til det grænseregionale samarbejde. Ministerrådet har endvidere imødekommet

grænseregionerne derved, at det nye program vil blive udarbejdet i nært samarbejde med grænseregionerne selv.

4 Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer indledningsvis, at ministerrådet har opfyldt ønsket fra Nordisk Råd om at fremlægge et regionalpolitisk programforslag til sessionen i 1990, og at det bygger på en grundig evaluering af den hidtidige virksomhed.

Ministerrådet har i programforslaget foretaget en analyse af vilkår for og tendenser i det regionalpolitiske samarbejde og derved identificeret en række til dels ændrede betingelser, som danner udgangspunkt for formuleringen af det nye program.

Udvalget finder, at dette er et fornuftigt og frugtbart udgangspunkt, og kan i det store og hele tilslutte sig ministerrådets vurderinger på dette felt. Udvalget finder dog, at analysen af konsekvenserne for regionalpolitikken i Norden af en tilnærmelse til EF samt øvrige internationale udviklingstendenser burde have været mere præcist udformet som forudsætning for programforslaget.

Udvalget vil derfor henstille til ministerrådet, at der snarest muligt udarbejdes en analyse af disse forhold, således som det også er forudsat i arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92, og at ministerrådets overvejelser og konklusioner i relation til det nordiske regionalpolitiske samarbejde forelægges Nordisk Råd senest til sessionen i 1992. Der henvises her bl. a. til udvalgets betænkning over medlemsforslag A 888/e om EF-tilpasning og regionalpolitik.

På den internationale front finder udvalget endvidere, at ministerrådet bør holde sig i beredskab i forbindelse med forberedelserne og med henblik på deltagelse i den konference, som Europarådet i samarbejde med Nordisk Råd afholder i Norden (Rovaniemi) i 1991 om regionalpolitisk- og grænseregionssamarbejde i Europa. Konferencen vil både kunne anvendes til at informere om de særlige regionalpolitiske problemer og forudsætninger i Norden og til at knytte nødvendige kontakter til andre grænseregioner og regeringer i Europa.

Programmet skal ifølge ministerrådet være et overordnet og fleksibelt rammeprogram for de næste 5 års regionalpolitiske arbejde. Der vil blive udarbejdet særlige handlingsprogrammer, som mere konkret skal styre virksomheden og danne baggrund for finansieringen på en række områder. Det gælder det grænseregionale samarbejde, sektorsamarbejdet samt storby- og landsbyspørgsmål.

Udvalget finder, at med den valgte udformning af programmet kunne tidsperspektivet godt have været længere, f. eks. 10 år, således som ministerrådet har valgt i det jord- og skovbrugspolitiske program. Samtidig finder udvalget imidlertid, at de regionalpolitiske spørgsmål bør bringes

op til politisk diskussion oftere end hvert 10ende år og gerne på et mere konkret grundlag end det forelagte samarbejdsprogram.

Udvalget forudsætter derfor, at ministerrådet fremlægger de omtalte mere konkrete handlingsplaner for Nordisk Råd, således at de kommende regionalpolitiske debatter i Rådet kan føres på et mere konkret og handlingsrettet grundlag.

Udvalget støtter for øvrigt den generelle strategi, som udtrykkes i programmet, om at søge samarbejde med sektorer, som har betydning for den regionale udvikling. Det bør betyde, at regionale konsekvenser klarlægges og indgår i beslutningsgrundlaget, inden beslutninger med regionalpolitiske konsekvenser træffes.

Programmets anden hovedlinie, nemlig at mobilisere regionernes egne ressourcer og derved sikre, at regionerne udvikles ud fra sine egne forudsætninger, støttes ligeledes af udvalget. Det bør imidlertid understreges, at dette udgangspunkt bør ses positivt og ikke anvendes som løftestang for at overlade den regionale udvikling til sig selv og sin egen dynamik, ej heller i det nordiske samarbejde.

Udvalget kan således godt acceptere, at det grænseregionale samarbejde sættes under lup, og at man forsøger at finde frem til nye samarbejdsformer og prioriteringer i dette samarbejde også under hensyn til at ressourcerne er begrænsede. Udvalget kan dog ikke acceptere, at udgangspunktet er en målsætning om nedskæringer af bevillingerne til dette samarbejde, og det vil særligt ikke være acceptabelt, at ministerrådet forudsætter national finansiering, uden at dette er sikret på forhånd ved en konkret aftale mellem landene.

Udvalget finder i lighed med de grænseregionale samarbejdsorganer, at nordiske penge til dette arbejde er nødvendige som igangsættere, og at disse penge dermed netop er en faktor, som er bestemmende for mobiliseringen af lokale ressourcer. Udvalget vil dog samtidig fremhæve, at de grænseregionale samarbejdsorganers virksomhed naturligvis må underkastes samme kvalitetsbedømmelse som den øvrige virksomhed, og at virksomheden bør koordineres, så unødigt dobbeltarbejde undgås.

Udvalget finder i øvrigt, at ministerrådet, som led i overvejelserne omkring et konkret handlingsprogram vedrørende det grænseregionale samarbejde, burde gennemføre en mere grundig analyse af alternative former for finansiering, organisering og ophæng i ministerrådsorganisationen for dette samarbejde.

Ministerrådets forslag om at afsætte 5 % af bevillingen til evalueringer af virksomheden støttes af udvalget.

Udvalget finder ligeledes, at det er en god ide at forsøge med eksaminationer af et eller flere landes samlede regionalpolitik. Udvalget vil foreslå, at der indkaldes internationale eksperter til at deltage i arbejdet. Endvidere bør der indgå en offentlighedsfase f. eks. i form af en offentlig høring.

Udvalget finder, at *finansieringen* af det nye program burde have været

afklaret inden fremlæggelsen af programmet. Det er ikke tilfredsstillende, at fagministerråd i nye programmer forudsætter øgede bevillinger, uden at dette er afklaret fra centralt hold. Konsekvensen af dette kan nemlig være, at forslag, som har udvalgets og Nordisk Råds opbakning, senere viser sig ikke at kunne gennemføres, fordi den nødvendige finansiering mangler.

Udvalget finder dog, at de generelle tendenser og strategier i programmet ikke nødvendigvis har sådanne budgetmæssige konsekvenser, at udvalget bør afstå fra at tage stilling til dem, selv om de budgetmæssige forhold er uafklarede.

Udvalget forudsætter derimod, at ministerrådet, når de omtalte konkrete handlingsprogrammer fremlægges, har taget stilling til finansieringen heraf og på en mere konkret måde end henvisning til, at de finansieres over det almene budget. Det understreges, at udvalget hermed ikke nødvendigvis argumenterer for øgede nordiske bevillinger. Tværtimod er det naturligt særligt i en situation med uændrede bevillinger eller måske direkte nedskæringer vigtigt, at udvalget kan tage ministerrådets samlede prioriteringer som udgangspunkt for sine bedømmelser.

Udvalget skal i øvrigt pege på, at der findes redskaber i det nordiske samarbejde, som kan udnyttes til at skabe en mere sikker grund omkring de finansielle forhold i fremtiden, f.eks., C 2. Udvalget har i anden sammenhæng krævet, at ministerrådet anvender disse muligheder.

5 Udvalgets indstilling

Under henvisning til ovenstående foreslår Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at* vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e,
- at* i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd,
- at* forelægge ministerrådets overvejelser og konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i Europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og

at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk Udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget.

Stockholm, den 30. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Ministerrådsförslag

om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 för behandling under rådets 38:e session i Reykjavik.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser därefter att fastställa samarbetsprogrammet.

Mariehamn den 14 november 1989

Óli Þ. Guðbjartsson

Justitsminister

Fridtjov Clemet

Generalsekreterare

Förord

En viktig grund för det nordiska regionalpolitiska samarbetet är de likheter i samhällsstruktur, näringsgeografiska förhållanden och kulturella mönster som kännetecknar de nordiska länderna. De nordiska länderna är också starkt, och på likartat sätt, beroende av den internationella utvecklingen. Dessa likheter innebär att huvuddragen i den regionala utvecklingen i de enskilda länderna är gemensamma. De innebär vidare att metoderna för att påverka den regionala utvecklingen i önskvärd riktning i betydande utsträckning blir likartade.

En annan viktig grund är långa gemensamma gränser med regioner som har behov för konkret utvecklingsarbete.

Förutsättningarna för regionalpolitiken förändras successivt. Inför 1990-talet har man uppmärksammat en rad utmaningar i samhällsutvecklingen som kommer att påverka förutsättningarna för regionalpolitiken i Norden.

Mot denna bakgrund har Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) utarbetat ett nytt program för det regionalpolitiska samarbetet. Programmet anger långsiktiga målsättningar för det regionalpolitiska samarbetet.

Programmet understryker speciellt en målmedveten samverkan med de samhällssektorer som har särskild betydelse för den regionala utvecklingen. Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte ges ökad prioritet. Vidare betonas vikten av att utveckla formerna för samverkan mellan olika regioner i Norden. De regionala konsekvenserna av en kraftigt ökad internationalisering är också frågor som måste behandlas.

Innehåll

Sammanfattning	766
1. Inledning	774
2. Regionalpolitikens förutsättningar och villkor	776
2.1 Förändringar i problembilden	
2.2 Förändringar i politiken	
2.3 Regionalpolitik i det nordiska perspektivet	
3. Mål och riktlinjer för nordiskt regionalpolitiskt samarbete ...	783
4. Forskning och utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m.m.	784
4.1 Forsknings- och utredningsverksamhet	
4.2 Informations- och erfarenhetsutbyte	
5. Samverkan mellan regioner i Norden	788
6. Sektorsövergripande samarbete	792
7. Samarbete i internationella frågor	797
8. Gemensamma regionalpolitiska stödordningar	798
8.1 Nordisk utvecklingsfond för Västnorden	
8.2 Nordiska investeringsbankens regionallåneordning	
8.3 Övriga organ	
9. Finansiering av regionala utvecklingsinsatser	799
Bilaga 1 Finansiering av det regionalpolitiska samarbetet över Nordiska ministerrådets budget 1986–1990	801
Bilaga 2 Karta över de gränsregionala samarbetsområdena (1989) ..	802

Sammanfattning

Bakgrund

Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) uppdrog i december 1987 åt NÄRP att utarbeta ett förslag till nytt samarbetsprogram för regionalpolitik som kunde läggas fram till Nordiska rådets session 1990.

Nordiska rådet uppmanade vid sessionen 1989 Nordiska ministerrådet att lägga fram ett ministerrådsförslag till sessionen 1990, och att förslaget skall bygga på en grundlig evaluering av den hittillsvarande verksamheten.

Ett brett utredningsarbete har genomförts. Utvärderingar har gjorts vad gäller det gränsregionala samarbetet och glesbygdsgruppens verksamhet. Den nordiska regionalpolitiska forskningen (NordREFO) utvärderas regelbundet i samband med att en forskningsetapp avslutas och en ny startas. Detta har skett under 1989.

Ett förslag till samarbetsprogram har diskuterats med sektorns samtliga underorgan vid ett seminarium i september 1989. Därefter remitterades ett reviderat förslag till berörda nordiska samarbetssektorer, nordiska institutioner och till samarbetsorgan inom sektorn. I det föreliggande programmet har vägts in synpunkter som inkommit genom remissbehandlingen.

Detta program har utformats med sikte på att vara ett flexibelt och övergripande ramprogram. Under programperioden förutsätts kompletteringar ske med mera handlingsinriktade åtgärdsprogram för den gränsregionala verksamheten, det sektorsövergripande samarbetet samt glesbygds- och storstadsfrågorna.

Det föreliggande samarbetsprogrammet avser perioden 1990 – 1994 och ersätter programmet från 1986.

Förutsättningar och villkor för regionalpolitiken

Inför 1990-talet finns utvecklingsdrag som kommer att påverka förutsättningarna och villkoren för regionalpolitiken i Norden.

Internationaliseringen är en starkt pådrivande faktor i näringslivets specialisering. Det gäller såväl industrin och tjänsteproduktionen som jordbruket och fiskenäringen. Särskild betydelse kommer den västeuropeiska integrationen att få liksom de förändringar som nu sker i östblockets ekonomiska och politiska utveckling.

Överföringarna av samhällsresurser till individer, hushåll och kommuner – s.k. *transfereringar* – har gynnat de ekonomiskt svaga delarna av respektive land. Denna politik står nu inför flera förändringar. Den offentliga verksamheten står inför en situation där ytterligare expansion möter ökande svårigheter. Framtida reformverksamhet måste därmed ske genom omprioriteringar, effektivisering och delvis andra organisationsformer. Vad innebär denna uppbromsning av den offentliga sektorns tillväxt för den regionala balansen?

Ett starkt *decentraliserat beslutsfattande* kan bl. a. leda till regionalt skiftande bedömningar om vad som skall gälla som god välfärd m. m. Hur påverkar sådana tendenser en regionalpolitik som traditionellt har som huvuduppgift att utjämna välfärdsskillnader?

Bristen på arbetskraft, främst välutbildad arbetskraft, kan under 1990-talet komma att bli ett allt större problem. Rent demografiska orsaker är en del av förklaringen till detta. Samtidigt kan en betydande arbetslöshet uppträda i vissa regioner i Norden. De här förhållandena måste analyseras.

Miljöpåverkan är också ett betydande välfärdspåverkan. Utifrån såväl ett globalt ekologiskt perspektiv som ett lokalt/regionalt välfärdsperspektiv måste både förebyggande och reparerande miljöinsatser riktas mot de regioner där de samlade belastningarna för människor och naturmiljö är störst. Vi saknar idag i betydande grad kunskap om hur vi skall förhålla oss till de miljömässiga utmaningarna i ett regionalpolitiskt sammanhang. Det finns därför ett behov av forskningsinsatser på området miljö och regional utveckling.

Det är vidare uppenbart att det även i fortsättningen kommer att uppstå regionalt koncentrerade problem, som primärt har att göra med *struktur-omvandlingen* av industrisamhället i en alltmer internationaliserad ekonomi. De senaste årens stabila högkonjunktur har troligen delvis dolt en del av omställningsbehoven i näringslivet. Det är därför angeläget att utifrån bl. a. de erfarenheter som nu finns, vidareutveckla metoder och medel för att hantera strukturomvandlingsproblem.

Ett *sektorövergripande synsätt* är nödvändigt av flera skäl. Det gäller såväl i det enskilda landet som i det gemensamma nordiska arbetet. Det kommer i stor utsträckning att handla om att påverka och utveckla miljöer som främjar näringslivets utveckling och människornas levnadsbetingelser i vid mening; alltifrån väl fungerande kommunikationer till stimulerande kulturella miljöer.

Från en regionalpolitik inriktad på utjämning mellan regioner måste också *regional och lokal mobilisering* av resurser för att utveckla regioner utifrån sina egna förutsättningar betonas.

Regionalpolitik i ett nordiskt perspektiv

En självklar utgångspunkt för det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör vara att samarbetsprogrammets olika inslag och utnyttjandet av gemensamma resurser skall ge resultat och effekter utöver vad de enskilda länderna var för sig kan åstadkomma.

Ett naturligt samarbetsfält gäller *utbyte av erfarenheter*.

Samarbete i *gemensamma projekt* är en annan naturlig form för nordiskt samarbete. Gemensamma forsknings- eller utredningsprojekt och utvecklingsprojekt t. ex. i form av gemensamma kommunikationslösningar, sam-

arbete mellan företag, turismsamarbete, kulturfrågor etc. är exempel på samarbetsprojekt.

Genom överenskommelsen om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser som trädde i kraft år 1979 bedrivs det gränsregionala samarbetet med även andra motiv än de rent regionalpolitiska. Av fler orsaker administreras och finansieras en stor del av det gränsregionala och gränskommunala samarbetet inom den regionalpolitiska sektorn. I och med detta kan en viss spänning mellan de regionalpolitiska och de övriga intressena uppstå. Det gäller inte minst när prioriteringar av knappa resurser måste göras.

Det skulle därför i och för sig finnas grund för att överväga andra organisatoriska former för den gränsregionala och gränskommunala verksamheten inom det nordiska samarbetets ram. Sambandet mellan regionalpolitiskt motiverat gränssamarbete och övrigt gränssamarbete är emellertid så starkt att det gränsregionala samarbetet även fortsättningsvis i administrativt avseende bör bedrivas inom den regionalpolitiska sektorn.

Mål och riktlinjer

Huvudmålsättningen för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området bör vara att genom både nordiskt myndighetssamarbete på central nivå och lokalt och regionalt initierat samarbete mellan regioner främja en balanserad regional utveckling såväl inom de olika länderna som över nationsgränserna. Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör under de närmaste åren få följande inriktning:

- Utveckling av nya former för samverkan mellan olika regioner i Norden.
- Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte ges ökad prioritet.
- Utökad samarbete med samhällssektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
- Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
- Gemensamma regionalpolitiska stödordningar.

Forskning, utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m. m.

Kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring regionalpolitiken bör ges hög prioritet.

NÄRPs permanenta utredningsorgan, *Basprojektet*, bör göra kartläggningar av regionala förhållanden och problem, aktuella utvecklingstenden- ser, prognoser och framtidsbedömningar. Basprojektet bör vidare användas av NÄRP för utredningar inom områden av stor betydelse för den regionala utvecklingen. Bl. a. har Basprojektet svarat för planeringen av ett projekt som syftar till att inom vissa industribranscher föra över kunskap och kompetens från starka till svaga regioner som genomförs inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen under åren 1990–1992.

Den nordiska regionalpolitiska forskningen bedrivs av *Nordisk institut for regionalpolitisk forskning (NordREFO)*. NordREFO initierar och samordnar regionalpolitiskt inriktad forskning samt medverkar i viss utsträckning i finansieringen av sådan forskning. För perioden 1989 – 1993 omfattar forskningsprogrammet bl. a. internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

Informations- och erfarenhetsutbyte är en viktig del i all verksamhet inom den regionalpolitiska sektorn. De frågor som under de närmaste åren föreslås ges prioritet i samarbetet är följande frågor:

Frågan om *storstädernas roll* i den nationella och regionala utvecklingen är ett viktigt område genom den kraftiga befolkningstillväxten och tillväxten av tjänstenäringarna, växande miljöproblem, svårigheter att hinna med utbyggnaden av bostäder och infrastruktur etc. i flertalet av de nordiska huvudstadsregionerna.

Köpenhamn är ett undantag eftersom man där har en stagnerande utveckling. En lämplig första insats bör vara att samla ett antal experter för att diskutera och identifiera de huvudfrågor som storstadsutvecklingen reser. Inriktningen bör vara att studera hur storstäderna kan bidra till en mera balanserad regional utveckling samt att finna effektiva former för att avlänka tillväxten i storstäderna till andra delar av Norden.

En försöksverksamhet med *examination av regionalpolitiken* i något eller några av de nordiska länderna bör prövas. Det bör ske om och när något land anser sig ha nytta av en sådan åtgärd.

Att stimulera *informations- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer på regional och lokal nivå* som deltar i det konkreta genomförandet av regionalpolitiken bör vara ett viktigt inslag.

Samverkan mellan regioner

Huvudmålsättningen för *det gränsregionala samarbetet* bör även fortsättningsvis primärt vara att stimulera utvecklingen i regionalpolitiskt prioriterade regioner genom samarbete och samverkan. Det finns emellertid risk för att en del dubbelarbete bedrivs i det gränsregionala samarbetet. Vidare måste många av de problem och hinder som gränserna skapar – t. ex. handelshinder – i första hand utredas och förslag till förändringar redovisas och hanteras i ett mer övergripande nordiskt och nationellt sammanhang. Ett samspel mellan praktiska erfarenheter i ett gränsregionalt sammanhang och insatser på ett mera övergripande plan måste emellertid tas till vara. Forsknings- och utredningsinsatser samt erfarenhetsutbyte ger nya möjligheter att ta upp till behandling bl. a. frågor om handels- och gränshinder.

Ett gränsregionalt samarbete bör bygga på ett betydande ekonomiskt och annat stöd från de myndigheter och organ som deltar aktivt i samarbetet eller drar nytta av detta. Samtidigt har man konstaterat att nordisk finansiering kan vara betydelsefull för att legitimera och understryka samarbetet

25 – 19-338 Nordiska rådet

tets betydelse och därmed utlösa lokala resurser. Förutsättningarna för icke-nordisk finansiering varierar naturligtvis mellan de olika samarbetsområdena och en eventuell minskning av den nordiska finansieringsandelen måste ta hänsyn till detta. Det är också självklart att det kommer att finnas projekt inom utrednings- och projektverksamheten som t. ex. bör kunna samordnas med projekt i gränsregionerna.

Man måste emellertid överväga om det är riktigt att låta så stor del av de ekonomiska resurserna tilldelas samma regioner under lång tid, vilket hittills skett. Starten av nya former för samarbete mellan regioner har förhindrats av att befintliga resurser varit bundna i det existerande samarbetet. Ministerrådet uppdrar därför åt NÄRP att med vart och ett av samarbetsområdena diskutera bl. a.:

- områdenas geografiska omfattning,
- samarbetets inriktning, organisation och finansiering,
- konkreta samarbetsprojekt tillsammans med NÄRP och andra organ.

Med utgångspunkt från dessa diskussioner bör NÄRP under 1991 redovisa förslag till ett handlingsinriktat åtgärdsprogram för det gränsregionala samarbetet. I detta program bör även ställning tas bl. a. till antalet gränsregioner liksom till den resursmässiga prioriteringen mellan dem m. m. Redan nu bör dock följande framhållas:

I Nordkalotten och Västnorden är förutsättningarna så speciella och behoven att stödja den regionala utvecklingen så stora, att de även fortsättningsvis bör ges prioritet i fråga om resurstilldelning.

Vad gäller samarbetet i regioner som gränsar till EG bör NÄRP undersöka om en knytning i någon form till arbetet inom The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG) kan vara lämplig. Den region som ligger närmast till hands är Östersjöregionen, men även andra regioner bör kunna aktualiseras. Det gäller t. ex. Bornholm-Sydöstra Sverige samt området runt Skagerrak-Västtyskland-Nederländerna.

När det gäller det framtida samarbetet mellan regioner i Norden bör nya och mer flexibla samarbetsformer prövas bl. a. med *temaorienterade projektgrupper* där t. ex. såväl Basprojektet som NordREFO medverkar. Ett exempel på projekt som bör kunna genomföras som ett inledande försöksprojekt är erfarenhetsutbyte mellan öar och utkantsområden. Frågor som kan ha särskild betydelse är person- och godstransporter, småskalig näringsverksamhet och turism.

Frågor som rör *glesbygdsutveckling* och glesbygdspolitik bör ingå även i det fortsatta samarbetet. Den nuvarande glesbygdspolitiska arbetsgruppen bör göra en uppsummering av hittillsvarande verksamhet och erfarenheter samt redovisa förslag till inriktning av samarbetet kring bl. a. småorts (landsby) – och öproblematiken.

Sektorsövergripande samarbete

Sektorspåverkan och sektorssamordning är viktiga inslag i det regionalpolitiska arbetet. Erfarenheterna har visat att regionalpolitiska och sektorspolitiska insatser många gånger vinner på att samordnas. Det sektorsövergripande samarbetet bör därför förstärkas. Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör bedrivas i nära samverkan med företrädare för de viktigaste sektorerna. Detta samarbete bör i många fall också vara ett samarbete där gränsregionala organ deltar aktivt. Det samarbete som är särskilt viktigt gäller sektorer som jord- och skogsbruk, fiske, arbetsmarknad, transport och kommunikationer, industri, miljö, forskning och utveckling samt utbildning och kultur.

Från regionalpolitiska utgångspunkter bör initiativ tas till gemensamma utredningar och konkreta projekt. Initiativ bör tas av NÄRP till överläggningar med ansvariga för de nämnda sektorerna för att identifiera vilka samarbetsprojekt som bör startas och hur de skall kunna genomföras. För att det skall vara möjligt att utveckla ett konkret samarbete bör ekonomiska resurser avsättas såväl inom den regionalpolitiska sektorn som inom andra berörda sektorer.

NÄRP bör under programperioden redovisa ett handlingsinriktat åtgärdsprogram för sektorssamarbete. Även de gränsregionala samarbetsområdena bör involveras i detta förberedelsearbete.

Inom *transporter och kommunikationer* finns det ett stort behov av förbättrade kommunikationer och förstärkta tvärförbindelser både inom person-, varu- och datatrafiken i Norden. NÄRP bör tillsammans med Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) utreda om tvärgående kommunikationer inklusive telekommunikationer i Norden för att därmed kunna skapa en grundval för praktiska kommunikationslösningar.

Inom *utbildning, forskning och utveckling (FoU) samt industriellt samarbete* är en viktig regionalpolitisk fråga hur näringslivet skall kunna förstärkas i svagt utvecklade regioner och i regioner med omvandlingsproblem.

Industrins och näringslivets möjligheter till omställning, ökad nyskaparförmåga och etablering av nya arbetsplatser beror i hög grad på bl. a. satsningar på kunskapsinvesteringar, ökade utbildningsmöjligheter och kompetensuppbyggnad. I vissa fall bör gemensamma nordiska insatser kunna komplettera och förstärka vad som görs i de enskilda länderna. Samarbete mellan universitetet, högskolor och kompetenscentra i Norden bör därför initieras och förstärkas.

I några gränssamarbetsområden har projekt starktats för att finna former för att gemensamt kunna dra nytta av de utbildnings- och forskningsresurser som finns. Sådana samarbetsprojekt skulle kunna stärkas och utvecklas snabbare om de också behandlades av ministerrådets ansvariga ämbetsmannakommittéer. NÄRP bör därför ta initiativ till sådana samarbetsprojekt.

Det finns idag ett tydligt behov av att arbeta fram strategier för att få högskolor och nationella forskningsinstitut, typ branschforskningsinstitut, att ge småföretagen den kunskaps- och produktstöd de behöver. Utgångspunkten bör vara att utveckla modeller som knyter samman de kunskapsmässigt starkaste FoU-miljöerna i Norden med mindre företag och svaga regioner.

Det är angeläget att få belyst hur *miljöförhållanden* och krav på miljöförbättrande åtgärder påverkar utvecklingsförutsättningarna i olika regioner. I gränsregionala och andra projekt kan konkreta insatser göras för att främja utvecklingen av miljövänliga processer bl. a. genom renare teknologi inom t. ex. varuproduktion, lantbruk och energiproduktion.

De kulturella förutsättningarna är väsentliga för olika regioners ekonomiska utveckling. Kulturyttringar är viktiga för att ge en region och dess befolkning en identitet. Kultursatsningar kan ge viktiga bidrag för t. ex. turismutveckling. Det finns därför anledning att studera vilken roll kultur aspekterna fortsättningsvis kan spela i omställningen av de nordiska länderna från industri- till servicesamhällen.

I flera gränsregioner bedrivs samarbete på kulturområdet. Det har på ett aktivt sätt breddat kulturutbudet i dessa regioner och ökat förståelsen för skilda kulturyttringar.

Samarbete i internationella frågor

Under de närmaste åren bör frågor som rör den europeiska integrationen och dess betydelse för den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i de nordiska länderna ägnas särskild uppmärksamhet.

En utgångspunkt för gemensamma nordiska insatser på detta område bör vara att de skall komplettera och stödja den verksamhet som bedrivs i de enskilda länderna. Speciellt bör beaktas de möjligheter som ligger i att Danmark är medlem i EG.

Tidigare har framhållits att ett regionalt samarbete i första hand i Öresundsregionen samt Bornholm/Sydöstra Sverige men även området runt Skagerrak borde prövas i samarbete med The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG). På sikt bör samarbete kunna aktualiseras även med Västtyskland, Nederländerna och Storbritannien.

De gemensamma förutsättningar och utvecklingsdrag som karaktäriserar stora delar av de nordiska länderna bör vara en grund för gemensamma nordiska insatser när det gäller att redovisa den politik för regional balans som förs i respektive land. Exempel på förhållanden som i grunden konstituerar problemregionerna i Norden och som därför bör systematiseras och lyftas fram är:

- kallt klimat
- näringslivets strukturomvandling
- demografiska förhållanden.

De kriterier för avgränsning av stödområden som tillämpas i de nordis-

ka länderna bör redovisas liksom de medel för att påverka företags- och infrastrukturutvecklingen som förekommer i respektive land.

Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Nordisk utvecklingsfond för Västnorden fortsätter att bygga upp sin verksamhet fram till 1995. Ministerrådet kommer därefter att ta ställning till fondens fortsatta verksamhet.

Nordiska investeringsbankens regionallåneordning har under 1988 gjorts permanent. Verksamheten fortsätter enligt fastställda riktlinjer.

I övrigt bör samarbete etableras med andra nordiska organ som t. ex. Nordisk industrifond.

Finansiering av regionala utvecklingsinsatser

Genomförandet av ett aktivt nordiskt regionalpolitiskt samarbete i enlighet med de redovisade samarbetsplanerna förutsätter en ökad medelstildelning. Resursbehovet kommer att preciseras i samband med presentationen av förslag till handlingsinriktade åtgärdsprogram samt i de årliga budgetframställningarna. Även med en ökad tillgång på nordiska medel förutsätts att den nationella och regionala finanseringen kan ökas.

En strävan bör vara att samla projektorienterad verksamhet inom vissa teman, t. ex. kring glesbygdsinriktad verksamhet och sektorssamarbete och att sådana projekt kan finansieras gemensamt mellan något gränsregionalt samarbetsområde och ministerrådets övriga projektverksamhet.

Initiativ bör tas till gemensamma samarbetsprojekt mellan regionalpolitiska sektorn och andra, för regionalpolitiken betydelsefulla sektorer. NÄRP bör också kunna ta initiativ till samarbetsprojekt med nationella myndigheter och organisationer som ansvarar för regionalpolitiskt relevanta frågor.

Inom budgeten bör avsättas ca 5 procent av anvisade medel för utvärderingar.

1. Inledning

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet har pågått sedan 1972 inom Nordiska ministerrådets ram. Redan före detta på basen av Nordiska rådets rekommendation 1967, inleddes verksamheten inom ad hoc-kommittén för Nordkalotten och Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO). Det första samarbetsprogrammet antogs 1972. Efter en grundlig utvärdering och revidering fastställdes ett nytt nordiskt regionalpolitiskt program 1979.

Regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige antog år 1977 en överenskommelse om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser. Denna trädde i kraft år 1979. Det ansågs önskvärt att kommunerna inom ramen för sina befogenheter medverkar till att utveckla den gemenskap som finns mellan de nordiska länderna. Angelägna frågor för samarbetet som betonades gäller kulturliv, miljövård, sjukvård, samfärdsel och turism. Konkret samarbete över riksgränserna mellan lokala och regionala myndigheter ansågs vara särskilt ägnat att främja de regionalpolitiska strävandena i utvecklingssvaga gränsområden. Överenskommelsen har utgjort grunden för att det nordiska samarbetet mellan lokala och regionala myndigheter över riksgränserna inom ramen för det gränsregionala samarbetet har utvecklats snabbt under 1980-talet.

I syfte att konkretisera och effektivisera det regionalpolitiska samarbetet företogs år 1981 en översyn av de olika verksamhetsområdena. Efter detta reviderades verksamheten i mitten av 1980-talet och ett samarbetsprogram fastställdes 1986. Det konstaterades att samarbetets inriktning enligt 1979 års program fortsatt var aktuell. Därför har de övergripande riktlinjerna för verksamheten varit desamma under hela 1980-talet. Den viktigaste ändringen i 1986 års program var delegeringen av beslut om de årliga projektbeviljningarna inom en nordisk rambudget till de gränsregionala samarbetsområdenas egna beslutande organ.

Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) har uppdragit åt Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) att genomföra och fortlöpande utveckla programmet. Problembilden och synsättet på regionalpolitiken förändras ständigt. Mot bakgrund av nya utmaningar samt förändrade förutsättningar och villkor för regionalpolitiken i de nordiska länderna beslöt ministerrådet på sitt möte i december 1987 att förslag om ett nytt nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik skulle utarbetas och läggas fram till Nordiska rådets session 1990. Regionalministrarna framhöll att man i programarbetet bör uppmärksamma aktuella utvecklingsdrag inför 1990-talet och att bättre kunskaper om olika drivkrafter bakom den regionala utvecklingen behövs.

Regionalministrarna angav riktlinjer för arbetet på sitt möte den 28 februari 1989. Mot bakgrund av de aktuella utvecklingsdragen ansågs det vara viktigt att i det fortsatta regionalpolitiska samarbetet betona bl. a.

ökad kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte. Det gränsregionala samarbetet borde ges större flexibilitet. Samverkan med och påverkan av för regionalpolitiken viktiga samhällssektorer betonades. Det regionalpolitiska samarbetet borde utformas så att förverkligandet av Norden som hemmamarknad kan underlättas. Möjligheter till ökad nationell delfinansiering och samfinansiering med andra ämbetsmannakommittéer av projekt borde främjas. Behovet av såväl kontinuitet som förnyelse betonades.

Under revideringen av samarbetsprogrammet har ministerrådet låtit genomföra ett brett utredningsarbete. Inledningsvis uppdrogs åt en programförberedande arbetsgrupp att ta fram grundmaterial. Konkreta utvärderingsuppdrag har genomförts vad gäller det gränsregionala samarbetet och glesbygdsgruppens verksamhet. Utvärdering av den gränsregionala verksamheten har genomförts som ett gemensamt samarbetsprojekt av Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) i Oslo och Centrum för regionalvetenskaplig forskning (CERUM) vid Umeå universitet. Forskningsinstitutionerna anlätades för att i en aktiv närkontakt med samsarbetsområdena genomföra en grundlig värdering av den omfattande verksamheten inom det gränsregionala samarbetet. Frågor som ansågs vara viktiga att belysa var bl. a. huruvida verksamheten har varit effektiv och resultaten framgångsrika sett utifrån den totala resursanvändningen. Utvärderingen skulle omfatta hela den gränsregionala verksamheten från och med 1980 och gälla projektverksamheten och resultaten, det nordiska nätverket, samt en värdering av möjligheterna till alternativ finansiering på alla nivåer – lokalt, regionalt, nationellt och nordiskt.

En översyn av glesbygdsgruppens olika verksamhetsformer har genomförts av en konsult. I en rapport granskas gruppens initierande och koordinerande roll samt genomförs en värdering av kunskaps- och erfarenhetsutbytet i glesbygdsfrågor i Norden.

Den nordiska regionalpolitiska forskningen inom ramen för NordREFO:s verksamhet värderas regelbundet i samband med att en forsknings-etapp avslutas och en ny startas. Som avslutning av en fyraårsperiod i Finland arrangerades sommaren 1989 ett stort forskarsymposium "The Nordic Regional Structure in a Global Economy – an Advantage or a Drawback?" med internationellt och nordiskt deltagande. Ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling har antagits för perioden 1989–1993. Programmet baseras på tidigare erfarenheter och de frågor som framstår som särskilt betydelsefulla i framtiden. Tyngdpunktsområdena omfattar internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

Nordiska ministerrådets Basprojekt har en central roll i beredningen av olika ärenden och utredningsuppgifter i anslutning till det regionalpolitiska samarbetet. Basprojektet har på NÄRP:s uppdrag genomfört projektet om Teknikspridning i Norden som initierats av Nordiska rådets *rekom-*

mentation nr 20/1986, samt svarat för planeringen av projektet om Kompetensutveckling i utsatta regioner som genomförs under treårsperioden 1990 – 1992 inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden".

Parallellt har ett visst grundläggande förberedelsearbete pågått angående gemensamma regionalpolitiska stödordningar. Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning som pågått som försöksverksamhet sedan 1980 gjordes permanent 1988. Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden som startade sin verksamhet i november 1987 har en uppbyggnadsperiod fram till 1995. Fonden har till syfte att bidra till näringslivets utveckling i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island).

Ett förslag till samarbetsprogram för regionalpolitik har diskuterats med sektorns samtliga underorgan på ett seminarium i september 1989. Därefter har ett reviderat utkast översänts på remiss både till berörda nordiska samarbetssektorer, nordiska institutioner och till samtliga samarbetsorgan inom sektorn. Programmet har utformats med hänsyn till de synpunkter som inkommit.

Föreliggande program har utformats med sikte på att vara ett flexibelt och övergripande ramprogram som beskriver strategin för utvecklingen inom vissa verksamhetsfält. Avsikten är att programmet under programperioden skall kompletteras med mera handlingsinriktade åtgärdsprogram för dessa verksamhetsfält. Det gäller den gränsregionala verksamheten, det sektorsövergripande samarbetet samt glesbygds- och storstadsfrågor.

Samarbetsprogrammet innebär en höjning av ambitionsnivån på flera områden inom det nordiska regionalpolitiska samarbetet. Ett förverkligande av programmet i sin helhet förutsätter en ökning av resurserna både nationellt och över den gemensamma nordiska budgeten. Programmet skall utvärderas och revideras vid slutet av programperioden. Detta samarbetsprogram avser perioden 1990 till och med 1994 och ersätter programmet från 1986.

2. Regionalpolitikens förutsättningar och villkor

2.1 Förändringar i problembilden

Förutsättningarna för regionalpolitiken ändras successivt. I samtliga nordiska länder etablerades regionalpolitiken som politikområde under en period när de areella näringarnas och fiskerinäringens snabba omvandling i främst glesa och perifert belägna regioner medförde stora obalansproblem. Under denna period – huvudsakligen 1960- och 1970-talen – etablerades synsätt och begrepp, gjordes geografiska prioriteringar och utformades medel som fortfarande i stor utsträckning präglar den regionalpolitiska debatten men också regionalpolitikens inriktning.

Under de drygt tio senaste åren har regionala problem tillkommit, eller förstärkts, vilka har sitt ursprung i industrisamhällets omvandling. Här rör

det sig ofta om problem som inte har att göra med regionernas läge i länderna. Industrins strukturomvandling med omfattande personalminskningar och nedläggning av produktionsenheter inom främst de traditionella basindustrierna, har i stället ofta drabbat orter och regioner som tidigare varit expansiva och betraktats som stabila och trygga arbetsmarknader.

Till en del har de s. k. industrikriserna hanterats inom ramen för ordinarie arbetsmarknads- och regionalpolitiska program. Åtgärderna har då ofta varit inriktade mot dem som direkt berörts av nedläggningarna och haft sin utgångspunkt i den i alla nordiska länder djupt förankrade principen om att de människor som drabbas av näringslivets strukturförändringar inte ensamma skall bära de negativa följderna.

I vissa fall, där strukturförändringarna har varit särskilt omfattande, har särskilda statliga insatser gjorts. Det har då varit fråga om att sätta in åtgärder för att omstrukturera och modernisera en ort eller region vars tidigare ekonomiska bas har försvagats eller helt försvunnit. Hur sådana åtgärder har utformats och vilka aktörer som har medverkat har varierat från fall till fall såväl inom som mellan länderna. Gemensamt är dock att åtgärderna ofta får effekter på lite längre sikt. Syftet är att skapa gynnsamma utvecklingsförutsättningar för ett nytt näringsliv i orten eller regionen. Satsningar på förbättrade kommunikationer, forskning och utbildning, teknikspridning m. m. är vanligtvis viktiga inslag i sådana program vid sidan av mera traditionella regional- och arbetsmarknadspolitiska medel.

Tillväxten inom tjänstesektorerna har på olika sätt påverkat den regionala utvecklingen och regionalpolitikens utformning. Under 1970-talet utgjorde den offentliga sektorns tillväxt i alla regioner i Norden en balanserande faktor av stor betydelse. Omlokalisering av central statlig verksamhet användes också, främst i Sverige, som ett aktivt regionalpolitiskt medel.

Under främst senare delen av 1980-talet är det den snabbt växande privata tjänstesektorn som har stått i fokus. Det har delvis sammanfallit med den kraftiga tillväxten i flertalet storstäder i Norden. Vissa delar av den privata tjänstesektorn är starkt koncentrerade till större städer vilket medfört att tillväxten i stor utsträckning skett där. Från regionalpolitiska utgångspunkter har man därför under de senaste åren på olika sätt försökt främja en jämnare regional fördelning av tillväxten inom den privata tjänstesektorn.

Det är emellertid inte enbart förändringar i problembilden som har påverkat regionalpolitikens utformning över tiden. Inom alla de nordiska länderna har skett och sker en decentralisering av ansvar och befogenheter inom den offentliga sektorn. Det gäller också inom det regionalpolitiska området. Inom den statliga sektorn har myndigheter på regional nivå fått utökade resurser och möjligheter att agera. Kommunerna har successivt ökat sitt engagemang och sina insatser för att stimulera och utveckla näringslivet lokalt. Mobilisering av lokala och regionala resurser för att

utveckla regioner utifrån sina egna förutsättningar har kommit att bli en allt mer uttalad strategi.

Inför 1990-talet finns anledning att uppmärksamma en rad utvecklingsdrag som kommer att påverka förutsättningarna och villkoren för regionalpolitiken i Norden. Det är i flera fall fråga om tendenser som har funnits redan tidigare men där kraften och genomslagen kan komma att förstärkas. I andra fall är det fråga om genuint nya drag i utvecklingen som kommer att påverka regionalpolitiken.

Den fortsatta och sannolikt allt snabbare *internationaliseringen* framstår som en starkt pådrivande faktor i näringslivets specialisering. Det gäller såväl industrin och tjänsteproduktionen som jordbruket och fiskerinäringen. De nordiska ländernas ekonomier är redan starkt internationellt integrerade. Om Norden vill behålla sin relativt sett gynnsamma ekonomiska position krävs en snabb strukturomvandling där kunskapsinnehållet i de nya verksamheterna måste vara högt. De strukturproblem som under de senaste årens goda konjunktur delvis har dolts, kan i kommande lågkonjunkturer komma att manifesteras sig i akuta regionala problem – till stor del i nya problemregioner.

Särskild betydelse kommer den fortsatta västeuropeiska integrationen att få liksom de förändringar som nu sker i östblockets ekonomiska och politiska utveckling. Den nedbrytning av gränser och andra hinder som sker kommer att skapa förutsättningar för nya relationer mellan företag, organisationer och regioner. Konsekvenserna av dessa processer för den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i Norden är långt ifrån entydiga. Inte minst av den anledningen motiveras dessa frågor stor uppmärksamhet.

Även förändringar inom de nordiska länderna själva kan ge nya förutsättningar för regionalpolitiken. De starka nordiska staterna har med sin välfärdspolitik skapat levnadsförhållanden som regionalt sett är mycket likartade. Denna politik, som bl. a. innebär omfattande *transfereringar* till individer, hushåll och kommuner, har bidragit till en regional stabilisering som gynnat de ekonomiskt svaga delarna av respektive land. Denna politik står nu inför flera utmaningar.

– Det finns en allmän uppfattning att den offentliga verksamheten nu nått en omfattning, sett i förhållande till de samlade resurserna, där ytterligare expansion möter ökande svårigheter. Framtida reformverksamhet måste därmed ske genom omprioriteringar, effektivisering och i delvis andra organisationsformer. Vad innebär denna uppbromsning av den offentliga sektorns tillväxt för de transfereringssystem som här har nämnts och för den regionala balansen?

– Det finns en stark tendens mot ytterligare decentraliserat beslutsfattande i de nordiska länderna. Så småningom bör detta bl. a. leda till regionalt skiftande bedömningar om vad som skall gälla som god välfärd.

Hur påverkar sådana tendenser en regionalpolitik som traditionellt tagit sin utgångspunkt i utjämning av välfärdsskillnader?

Tillgången på – eller snarare *bristen på* – *arbetskraft*, främst välutbildad arbetskraft, kan under 1990-talet komma att bli ett allt större problem i de nordiska länderna. Rent demografiska orsaker är en del av förklaringen till detta. Den arbetskraftsreserv som successivt har tagits i anspråk i och med att kvinnornas yrkesverksamhetsgrad har ökat blir allt mindre. De regionala konsekvenserna av en sådan utveckling är svåra att överblicka. Samtidigt, och framför allt under de närmaste åren, kan dock en betydande arbetslöshet uppträda i vissa regioner i Norden.

Ändrade internationella och nationella rambetingelser av ekonomisk karaktär är således i färd med att förändra grunden för utformningen av den traditionella regionalpolitiken i de nordiska länderna.

Samtidigt innebär den ökade insikten om de ekologiska utmaningar som vi står inför att ramarna för den traditionella regionalpolitiken håller på att sprängas. Rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling har starkt bidragit till denna ökade insikt. Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) fastställde i januari 1989 ett nytt program för miljösamarbetet mellan de nordiska länderna. Programmet anger långsiktiga målsättningar för miljösamarbetet och är uppbyggt kring Världskommissionens principer om tvärfacklighet, långsiktighet, miljöfrågornas integrering i de olika samhällssektorerna och en internationell syn på miljövarsarbetet. Ministerrådet framhåller i programmet att ”det bästa sättet att förebygga miljöproblem är att integrera miljöhänsyn i alla samhällssektorer. Detta är en förutsättning för att skapa en bärkraftig utveckling och därmed ett samhälle som i ökad utsträckning är i balans med naturen. En bärkraftig utveckling förutsätter kunskaper om naturförutsättningarna och konsekvenserna av olika ingrepp. Det är nödvändigt att i högre grad beakta de ekonomiska och sociala samband som påverkar miljöproblemen.”

Föroreningar och annan miljöpåverkan är också ett betydande lokalt välfärdsperspektiv. Utifrån såväl ett globalt ekologiskt perspektiv som ett lokalt och regionalt välfärdsperspektiv måste både förebyggande och reparerande miljöinsatser riktas mot de regioner där de samlade belastningarna för människor och naturmiljö är störst. De övergripande globala miljöproblemen kan vidare göra det nödvändigt med generella begränsningar av vissa förorenande utsläpp. Det kan medföra strukturella effekter på transport- och energiförsörjningssystemen och därigenom på produktionsförutsättningarna i olika regioner. Miljöproblemen är därmed också viktiga regionala problem.

Vi saknar idag i betydande grad kunskap om hur vi skall förhålla oss till de miljömässiga utmaningarna i ett regionalpolitiskt sammanhang. Samtidigt som vi vet lite är dock pressen att handla snabbt stark. Det innebär att det finns ett behov i Norden av forskningsinsatser på området miljö och regional utveckling.

2.2 Förändringar i politiken

Regionalpolitiken har i grunden en långsiktig inriktning och syftar till att påverka strukturella förhållanden i fråga om näringsliv och befolkning. Förändringar i de regionala problemens karaktär och omfattning liksom förändringar i andra förutsättningar för politiken innebär att en successiv utveckling och förnyelse måste ske också av regionalpolitikens inriktning och utformning. De traditionella regionala problemen, som primärt har med gleshet, långa avstånd – både i tid och rum – och perifer lokalisering att göra, kommer självfallet även fortsättningsvis att finnas kvar i stora delar av Norden. En långtgående regional utjämning av levnadsstandarden har visserligen skett, men en utjämnande regionalpolitik till förmån för dessa områden kommer ändå att krävas även i framtiden.

Det är vidare uppenbart att vi, varierande med den allmänna ekonomiska konjunkturen, även i fortsättningen kommer att få regionalt koncentrerade problem, som primärt har att göra med industrisamhällets fortskridande omvandling i en alltmer internationaliserad ekonomi. De senaste årens stabila högkonjunktur har troligen delvis dolt en del av de omställningsbehov i näringslivet som finns i alla nordiska länder. Det är därför angeläget att utifrån bl. a. de erfarenheter som nu finns, vidareutveckla metoder och medel för att hantera de problem som kan förväntas när konjunkturen försvagas. På detta område är det därför lämpligt med ett erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna.

Ett sektorsövergripande synsätt är här nödvändigt av flera skäl. Det gäller såväl i det enskilda landet som i det gemensamma nordiska arbetet. Det kommer i stor utsträckning att handla om att påverka och utveckla miljöer som främjar näringslivets utveckling och människornas levnadsbetingelser i vid mening; alltifrån väl fungerande kommunikationer till stimulerande kulturella miljöer. Det är också nödvändigt för att de samlade resurser som är tillgängliga skall utnyttjas så effektivt som möjligt. Vidare är det nödvändigt att aktörer på alla nivåer – lokalt, regionalt och centralt – samordnar sina insatser. Flera av de frågor som skall hanteras är av den karaktären att beslut och åtgärder krävs av fler än en aktör. Miljöfrågorna är ett exempel. Den kompetenshöjning i näringsliv och organisationer som är ett högt prioriterat område kommer också att kräva nya former av samverkan.

Från en regionalpolitik med *utjämning* mellan regioner som sitt huvudsyfte har successivt utvecklats en regionalpolitik, där också regional och lokal mobilisering av resurser för att *utveckla* regioner utifrån sina egna förutsättningar, har betonats. Målsättningarna för regionalpolitiken och den nationella ekonomiska politiken har därmed avsevärt närmat sig varandra. Inför 1990-talet står vi inför delvis nya utmaningar när det gäller utformningen av regionalpolitiken. På lokal och regional nivå kommer att krävas mera av samordning och samverkan över kommun- och läns/amts/fylkesgränser för att lösa problem och utnyttja tillgängliga resurser. För

politikutformningen på central nivå blir utmaningen att samtidigt *dels* stimulera utveckling i alla regioner så att de bidrar till den nationella ekonomiska utvecklingen, *dels* se till att detta sker inom ramen för en acceptabel regional balans.

Samtidigt som det inom den traditionella närings- och sysselsättningsinriktade regionalpolitiken sker betydande förändringar i de nordiska länderna, sker också en breddning av politiken. Ett exempel är att kulturdimensionen håller på att få en tydligare plats i den regionalpolitiska debatten.

Mera grundläggande är emellertid att de globala, nationella och regionala utmaningarna i fråga om miljön håller på att ges en ny vikt i regionalpolitiken. Den regionala planeringen liksom andra arbetsformer inom det regionalpolitiska området har – tillämpade med den nödvändiga politiska kraften – sin styrka i att kunna förebygga långsiktiga regionala problem av tvärsektorieell karaktär av den typ som miljöproblemen utgör.

De regionala miljöproblemen är störst i de större stadsregionerna. De största regionalpolitiska utmaningarna här är att förebygga miljöproblem genom att främja utbyggnadsmönster som reducerar föroreningar och andra miljöbelastningar. I de svagt utbyggda regionerna - i regionalpolitikens traditionella kärnområden kommer den viktigaste ekologiska utmaningen i ett regionalpolitiskt sammanhang att vara att säkra en ekologiskt och ekonomiskt optimal användning av naturresurserna i ett långsiktigt tidsperspektiv. En viktig fråga för regionalpolitiken är också att förutse och förebygga effekterna av sådana strukturella förändringar av produktionsförutsättningarna som kan bli följden av övergripande miljökrav. Det gäller t. ex. förändringar av transportförsörjningssystem och omställningar av energiproduktion och energiförsörjning.

2.3 Regionalpolitik i det nordiska perspektivet

En viktig grund för det nordiska regionalpolitiska samarbetet är de likheter i samhällsstruktur, näringsgeografiska förhållanden och kulturella mönster som kännetecknar de nordiska länderna. Som har redovisats i det föregående är de nordiska länderna också starkt, och på ett likartat sätt, beroende av den internationella utvecklingen. Dessa likheter innebär att huvuddragen i den regionala utvecklingen i de enskilda länderna är gemensamma. De innebär vidare att metoderna för att påverka den regionala utvecklingen i önskvärd riktning i betydande utsträckning blir likartade.

Sammantagna ger dessa förutsättningar en naturlig och gemensam grund för ett samarbete mellan de nordiska länderna i fråga om regionalpolitik och regional utveckling. Detta samarbete kan ha en mångfacetterad inriktning och omfatta aktörer på såväl central som regional och lokal nivå. En självklar utgångspunkt för allt samarbete bör dock vara att samarbetsprogrammets olika inslag och utnyttjandet av gemensamma resurser skall ge resultat och effekter utöver vad de enskilda länderna var för sig kan åstadkomma.

Ett naturligt samarbetsfält gäller *utbyte av erfarenheter*. På den centrala nivån är detta en viktig del i underlaget för och ett stöd för en successiv utveckling och förnyelse av den nationella regionalpolitiken i de enskilda länderna. Även för utvecklingen av det konkreta regionala utvecklingsarbetet på regional och lokal nivå ger erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna viktiga impulser.

Samverkan i *gemensamma projekt* är en annan naturlig form för nordiskt samarbete. På så sätt kan kompetens och resurser utnyttjas effektivare än om varje land arbetar var för sig. En lång rad olika frågor kan hanteras i gemensamma projekt. Kunskapsuppbyggnad i gemensamma forsknings- eller utredningsprojekt är en typ av verksamhet. Det kan också gälla konkreta utvecklingsprojekt t. ex. i form av gemensamma kommunikationslösningar, samarbete mellan företag, turismsamarbete, kulturfrågor.

Utgångspunkten för vad som här har sagts om erfarenhetsutbyte och samarbete i gemensamma projekt är att samarbetet är regionalpolitiskt motiverat. Med detta avses att samarbetet skall bidra till den konkreta utvecklingen av den nationella regionalpolitiken i de enskilda länderna eller bidra till utvecklingen i två eller flera av de nordiska länderna. Vidare bör gälla att regionalpolitiskt motiverade projekt skall kunna genomföras i gränsregioner där en regionalpolitisk prioritering gäller i minst ett nordiskt land.

Genom den överenskommelse om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser som trädde i kraft år 1979 bedrivs det gränsregionala samarbetet med även andra motiv än de rent regionalpolitiska. Även om det i överenskommelsen framhålls att samarbetet mellan nordiska kommuner kan vara särskilt ägnat att främja de regionalpolitiska strävandena i utvecklingssvaga gränsområden är det övergripande motivet att i en vidare mening utveckla den gemenskap som finns mellan de nordiska länderna. Sådant samarbete är självfallet motiverat i alla gränsregioner och inte bara i sådana som är regionalpolitiskt prioriterade.

Av flera orsaker har en stor del av det gränsregionala och gränskommunala samarbetet kommit att administrativt och ekonomiskt tillföras den regionalpolitiska sektorn inom Nordiska ministerrådet. I och med detta kan en viss spänning mellan de ovan nämnda var för sig väl motiverade intressena uppstå. Det gäller inte minst när prioriteringar av knappa resurser måste göras.

Nordiska ministerrådet (regionalministrarna) vill mot denna bakgrund göra följande markeringar.

Det finns således i och för sig grund för att överväga andra organisatoriska former för den gränsregionala och gränskommunala verksamheten inom det nordiska samarbetets ram. Sambandet mellan regionalpolitiskt motiverat gränssamarbete och övrigt gränssamarbete är emellertid enligt ministerrådets mening så starkt att det gränsregionala samarbetet även

fortsättningsvis i administrativt avseende bör hänföras till den regionalpolitiska sektorn. Det finns flera skäl till detta. Ett är bl. a. att genomförandet av regionalpolitiken i alla nordiska länder sker i allt mer decentraliserade former. Ett annat är att det gränsregionala samarbetet präglas av sektorövergripande frågor, vilket också är en särskilt viktig aspekt i regionalpolitiken.

Förändrade förutsättningar för regionalpolitiken skapar behov av större flexibilitet i det gränsregionala samarbetet. De nuvarande samarbetsregionerna kan därför behöva ses över både vad gäller antal och geografisk omfattning m. m. Även nya former för samarbete bör kunna övervägas. Formerna för hur en sådan översyn bör ske redovisas i kapitel 5.

Det är vidare angeläget att betona att genom aktivare samverkan mellan den regionalpolitiska sektorn och andra sektorer så kan det gränsregionala samarbetet med sin ofta breda verksamhetsinriktning få en starkare förankring i det samlade nordiska samarbetet. I kapitel 6 lämnas riktlinjer för arbetet i detta avseende.

3. Mål och riktlinjer för nordiskt regionalpolitiskt samarbete

Huvudmålsättningen för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området bör vara att genom både nordiskt myndighetssamarbete på central nivå och lokalt och regionalt initierat samarbete mellan regioner främja en balanserad regional utveckling såväl inom de olika länderna som över nationsgränserna.

Viktiga utgångspunkter för samarbetet är de pågående snabba strukturella förändringarna dels i regionalpolitikens förutsättningar, dels i ansvarsfördelningen mellan stat, kommuner och privat sektor. Det behövs därför en *strategi* som både ger en upprioritering av kunskapsutveckling för att förstå förändringsprocesserna och hur man skall agera i förhållande till dessa och en förstärkning och anpassning av det praktiska gränsregionala och gränskommunala samarbetet till de nya förutsättningarna och en ny ansvarsfördelning. Detta ställer krav på en flexibel organisation för att möta de snabba förändringarna i omgivningen.

I denna strategi ingår som ett centralt element en målmedveten samverkan med de samhällssektorer som har särskild betydelse för att åstadkomma regional utveckling. Ökad hänsyn måste också tas till bl. a. de regionala konsekvenserna av en kraftigt ökad internationalisering och till olika miljöaspekter.

En annan viktig utgångspunkt för samarbetet är att genom samverkan mellan de nordiska länderna eller regioner i Norden nå bättre resultat än vad varje land eller region för sig skulle kunna uppnå. Allt detta måste få påtagliga konsekvenser för inriktningen av det nordiska regionalpolitiska samarbetet.

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör under de närmaste åren inriktas efter följande huvudlinjer.

- Utveckling av nya former för samverkan mellan olika regioner i Norden.
- Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte ges ökad prioritet.
- Utökad samarbete med samhällssektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
- Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
- Gemensamma regionalpolitiska stödordningar inom ramen för Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden samt Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning.

4. Forskning och utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m. m.

I det inledande avsnittet om regionalpolitikens nya villkor konstateras att ändrade internationella och nationella rambetingelser är i färd med att förändra konkurrensförmågan och verksamhetsbetingelserna för många regioner i Norden. Analysen pekar på förändringar som leder till att ramarna för den traditionella regionalpolitiken håller på att sprängas.

Trots att det är möjligt att peka på vilka rambetingelser som förändras är deras regionala följder långt ifrån kända. Det finns en utbredd insikt om utbildningens centrala roll för produktionslivets förändring och om kommunikationernas betydelse för regionerna. Men vi vet inte vilka regioner som vinner eller förlorar på internationaliseringen eller vilka insatser som behövs för att klara miljöproblemen och i vilka regioner som de i första hand bör sättas in.

Det är mot den bakgrunden som ministerrådet ger hög prioritet åt kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring regionalpolitiken. Eftersom de förändringar av förutsättningarna för regionalpolitiken, som identifieras i inledningen, gäller alla nordiska länder, finns det en klar fördel av stärkt nordiskt samarbete kring åtgärder som skapar grund för bättre regionalpolitiska arbetsmetoder.

En ökad satsning på kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte innebär att man effektivare än tidigare drar nytta av nationella studier, utvärderingar och erfarenheter samt att man finner nya modeller för erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan regioner och orter med liknande problem. Det är också angeläget att kunskapsuppbyggnaden sker genom nära samverkan mellan centralt initierad forsknings- och utredningsverksamhet och sådan verksamhet i det gränsregionala samarbetet.

4.1 Forsknings- och utredningsverksamhet

Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte utgör en viktig del av det nordiska regionalpolitiska samarbetet. Drygt 5,1 milj.

DKK, vilket motsvarar ca 21 % av de totala nordiska regionalpolitiska insatserna, avsattes under 1989 direkt för utrednings- och forskningsverksamhet. Även i det gränsregionala samarbetet avsätts medel för utredningsarbete. Budgetutvecklingen under de närmaste åren framgår närmare i bilaga 1.

Utredningsarbete inom det regionalpolitiska samarbetet som finansieras av Nordiska ministerrådet bedrivs dels av ett permanent utredningsorgan, *Basprojektet*, dels i form av temaorienterade utredningar. En av Basprojektets huvuduppgifter är att genomföra fortlöpande kartläggningar av regionala förhållanden och problem, aktuella utvecklingstendenser, prognoser och framtidsbedömningar. Detta redovisas regelbundet i en rapport, *Regional utveckling i Norden*.

Basprojektet genomför också på NÄRP:s uppdrag utredningar inom områden av stor betydelse för den regionala utvecklingen. Ett arbete om teknik- och kunskapsspridning har genomförts under 1989. Basprojektet har svarat för planeringen av ett projekt som genomförs inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 "Ett starkare Norden". Projektet syftar till att inom vissa industribranscher föra över kunskap och kompetens från starka till svaga regioner.

För speciella utredningar engagerar NÄRP också extern utredningskompetens. När det gäller Basprojektet, men även annan utredningsverksamhet, bör den i flera fall kunna bedrivas i samverkan med olika gränssamarbetsorgan och med andra ämbetsmannakommittéer.

Den nordiska regionalpolitiska forskningen bedrivs inom ramen för en särskild institution; *Nordisk institut for regionalpolitisk forskning (NordREFO)*. NordREFO initierar och samordnar regionalpolitiskt inriktad forskning samt medverkar i viss utsträckning i finansieringen av sådan forskning. Under de senaste åren har NordREFO:s forskningsprogram omfattat projekt om bl. a. regionalpolitiken i ett alltmer decentraliserat samhälle, regionalpolitiken i en nätverksekonomi, regionala framtidsstudier m. m. Ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling har antagits för perioden 1989–1993. Tyngdpunktsområdena omfattar internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

NordREFO har ett litet kansli som består av två personer. Forskningsverksamheten sker nästan uteslutande i nordiskt sammansatta grupper av forskare. Även planerare och praktiker ingår ofta i grupperna. Forskningen sker vid universitet, högskolor och andra forskningsinstitutioner runt om i Norden. Genom NordREFO:s verksamhet har ett värdefullt nätverk mellan regionalpolitiskt engagerade forskare och praktiker i Norden byggts upp. Som ett led i informationsverksamheten utger NordREFO en tidskrift. Dessutom anordnas konferenser och seminarier m. m. Den verksamhet som NordREFO initierar finansieras i realiteten till mer än 2/3 av nationella medel. Det nordiska bidraget är först och främst medel som möjliggör möten mellan forskare samt tryckning av rapporter. NordREFO

har även i successivt ökande omfattning genomfört studier på uppdrag av olika brukargrupper.

Vidare bedrivs inom en rad andra nordiska forsknings- och utredningsorgan verksamhet som är av regionalpolitiskt intresse. Det gäller t.ex. inom arbetsmarknads- och transportområdena m. fl.

Beträffande kommande prioriteringar inom forsknings- och utredningsverksamheten vill ministerrådet framföra följande.

De förändringar i regionalpolitikens förutsättningar och villkor som redovisats inledningsvis och det behov av ny kunskap som det innebär, motiverar att det läggs stor vikt vid den problemorienterade forsknings- och utredningsverksamheten och att denna delvis orienteras mot nya områden. Exempel på områden där det under de närmaste åren är särskilt angeläget att förbättra kunskapsunderlaget är decentralisering-samordning-styrning av offentlig verksamhet, miljöfrågor samt hur de nordiska länderna omfattas av de integrationsprocesser som pågår i Europa.

En utgångspunkt bör vara att de samlade nordiska forsknings- och utredningsresurserna utnyttjas på ett samordnat och effektivt sätt. En form för detta är samverkan mellan nordiska forskningsorgan eller forskningsfinansierande organ i gemensamma projekt. NordREFO bör därför i sin forskningsplanering pröva förutsättningarna för sådan samverkan samt ta initiativ till gemensamma projekt där sådana förutsättningar finns. NordREFO bör i detta sammanhang lägga vikt vid samverkan med de forskningsinstitutioner som under senare år etablerats lokalt och regionalt runt om i Norden. Det bör också övervägas om det inom Nordiska ministerrådet bör tas initiativ till en utredning om vilka samordnings- och samverkansformer som kan vara motiverade när det gäller NordREFO, Nordplan och andra nordiska forskningsorgan.

En annan utgångspunkt bör vara att den gemensamma nordiska forskningsverksamheten bör komplettera och stödja den forskning som bedrivs i respektive länder. Redan i dag sker samfinansiering av forskningsprojekt mellan NordREFO och nationella forskningsfinansierande organ. Förutsättningarna för att utveckla sådan samverkan ytterligare bör prövas. Slutligen bör eftersträvas att närmare knyta forsknings- och utredningsverksamhet inom NordREFO till de mera praktiskt inriktade samarbetsprojekten inom ministerrådets ram. Det gäller t.ex. projekt inom de gränsregionala samarbetsorganen. Därmed kan projektens genomslagskraft förstärkas. Kontakter med detta syfte har redan etablerats mellan NordREFO och vissa av samarbetsorganen.

4.2 Informations- och erfarenhetsutbyte

Det nordiska samarbetet syftar bl.a. till att föra över impulser och erfarenheter mellan länderna. Informations- och erfarenhetsutbyte är därför en viktig del i all verksamhet inom den regionalpolitiska sektorn. Utbyte av information om den regionala utvecklingen och av erfarenheter

av den förda politiken liksom från forsknings- och utredningsverksamhet m. m. ger ett viktigt underlag för utformningen av den nationella politiken i de nordiska länderna. Detta kan ske i form av bl. a. utredningsrapporter, seminarier, konferenser, studiebesök etc.

De frågor som under de närmaste åren bör ges prioritet i samarbetet behandlas i det följande: Frågan om *storstädernas roll i den nationella och regionala utvecklingen* har, från att under 1970-talet ha skjutits i bakgrunden, under 1980-talet åter varit central i den regionalpolitiska diskussionen. Det är den kraftiga befolkningstillväxten och tillväxten av tjänstenäringsringarna, växande miljöproblem, svårigheter att hinna med utbyggnaden av bostäder och infrastruktur etc, i flertalet av de nordiska huvudstadsregionerna som är orsaken till denna fokusering. Mönstret är likartat i andra delar av världen. I Norden utgör Köpenhamn ett undantag vad gäller tillväxten. Här har man istället en stagnerande utveckling.

Nordiska ministerrådet har tidigare inom det s. k. storstadsprojektet genomfört en omfattande studie av planeringsproblem och utvecklingstendenser i storstadsregionerna samt belyst behovet av åtgärder i en politik för storstäderna. Vidare har NordREFO på uppdrag av NÄRP genomfört en studie av storstadstillväxten som regionalpolitiskt problem. ("De nordiska huvudstäderna – Drivkrafter eller skapare av regional obalans?").

I den nu aktuella debatten om storstäderna lyfts en rad aspekter fram. Den ökade regionala obalansen till följd av den kraftiga tillväxten i storstadsregionerna är en aspekt. Den leder ofta fram till krav på åtgärder för att bromsa tillväxten. Behovet av gynnsamma utvecklingsvillkor i storstäderna för vissa typer av verksamheter som konkurrerar på en internationell marknad lyfts fram av andra. Bostadsbrist, ökade sociala problem, miljöproblem, en inflationsdrivande kostnadsutveckling m. m. är andra frågor som uppmärksammas.

Förutom att dessa frågor har en påtaglig betydelse i storstadsområdena som sådana, påverkar de möjligheterna att åstadkomma en balanserad regional utveckling i länderna som helhet.

I flera av de nordiska länderna har en rad utredningar och andra verksamheter initierats som på olika sätt berör storstädernas utveckling dels internt men också i förhållande till andra delar av länderna och i ett internationellt perspektiv.

Nordiska ministerrådet kommer att följa detta arbete. En lämplig första insats inom Nordiska ministerrådets ram kan vara att anordna ett seminarium eller en hearing där ett antal experter kan komma samman för att diskutera och identifiera de huvudfrågor som storstadsutvecklingen reser. Ministerrådet kan med utgångspunkt från ett sådant seminarium närmare precisera vilka konkreta åtgärder som bör vidtagas inom ramen för det nordiska regionalpolitiska samarbetet. Inriktningen bör vara att studera hur storstäderna kan bidra till en mera balanserad regional utveckling samt att finna effektiva former för att avlänka tillväxten i storstäderna till andra delar av Norden.

En försöksverksamhet med *examination av regionalpolitiken i något eller några av de nordiska länderna* bör kunna prövas. Det bör ske om och när något land anser sig ha nytta av en sådan åtgärd och då på initiativ från det landet. Formerna för en examination kan variera och bör väljas av det initiativtagande landet.

Ett mycket viktigt inslag i det nordiska samarbetet har varit och är att *stimulera informations- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer på regional och lokal nivå* som deltar i det konkreta genomförandet av regionalpolitiken eller på annat sätt medverkar i regionalt och lokalt utvecklingsarbete. Detta bör vara ett av syftena med sådant samarbete och samverkan mellan regioner i Norden som behandlas i avsnitt 5 nedan. Eftersom sådan informations- och erfarenhetsspridning bör vara ett generell inslag i merparten av det nordiska samarbetet har Nordiska ministerrådets sekretariat en viktig roll i sammanhanget.

5. Samverkan mellan regioner i Norden

En väsentlig del av det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör inriktas på samverkan mellan regioner som i ett nationellt och nordiskt perspektiv har speciella problem eller förutsättningar och där gemensamma nordiska insatser bedöms vara ändamålsenliga.

I det hittillsvarande samarbetet har samverkan i gränsregioner mellan två eller flera nordiska länder prioriterats. År 1989 finns nio gränsregionala samarbetsområden. De är:

Nordkalotten	(Nordland, Troms och Finnmark fylken i Norge, Norrbottens län i Sverige och Lapplands län i Finland,
Västrnorden	(Grönland, Island, Färöarna),
Öresund	(Skåne i Sverige och Själland i Danmark),
Kvarken	(Vasa län i Finland och Västerbottens län i Sverige),
Mittnorden	(Nord- och Sør-Trøndelag fylken i Norge, Jämtlands och Västernorrlands län i Sverige samt Vasa och Mellersta Finlands län i Finland),
Skärgårdssamarbetet	(skärgården i Stockholmsregionen, Åland och Åboland),
ARKO	(Arvika- och Kongsvingerregionen),
Østfold-Bohuslän	
Bornholm-Sydöstra Skåne	

En karta över samarbetsområdena finns som bilaga 2.

Under de senaste åren har ca 79% av de nordiska regionalpolitiska medlen gått till de gränsregionala samarbetsområdena. Det motsvarar ca 19 milj. DKK för år 1989. Under en treårsperiod 1986–1988 förstärktes

finansieringen av konkreta åtgärder i samarbetsområdena genom den första nordiska ekonomiska handlingsplanen "Norden i växt" med totalt drygt 13,1 milj. DKK. Budgetutvecklingen under de senaste åren framgår närmare i bilaga 1.

Avsikten har varit att med nordiskt stöd initiera ett samarbete och en självständig utvecklingsprocess i regionerna. När verksamheten funnit sina former har det förutsatts att det nordiska stödets andel i verksamheten skulle minska. Verksamheten har i ökande grad inriktats på att undanröja gränshinder och åstadkomma gemensamt utvecklingsarbete. Verksamheten i flertalet gränsregioner har pågått mellan 10–20 år.

Centrum för regionalvetenskaplig forskning (CERUM) vid Umeå universitet samt Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) har utvärderat det gränsregionala samarbetet. Dessa organ har därmed delvis varit NÄRP:s kontaktyta mot de gränsregionala samarbetsområdena i samband med utarbetandet av samarbetsprogrammet.

NIBR har i första hand översiktligt granskat den projektverksamhet som bedrivits inom gränsregionerna men också gjort mera ingående analyser av verksamheten i vissa av gränsregionerna. Granskningarna och analyserna har bl. a. avsett relationen mellan resurser för grundadministration och resurser för projektverksamhet i de olika samarbetsområdena. Vidare har formerna för redovisning och uppföljning av projektverksamheten studerats.

Även inom Nordiska ministerrådets sekretariat har vissa specialgranskningar gjorts av hur tilldelade medel använts.

CERUM har i första hand behandlat motiven för gränsregionalt samarbete samt formerna för hur sådant samarbete kan och bör organiseras på olika nivåer. CERUM föreslår att en ny övergripande målsättning för den gränsregionala verksamheten skall vara "inlärning för avreglering". Med en sådan inriktning bör den gränsregionala verksamheten enligt CERUM kunna göra en stor insats för att förbereda Norden på den förestående europeiska integrationen. CERUM redovisar vidare vilka organisatoriska och administrativa förändringar som behöver göras för att den föreslagna målsättningen skall kunna uppfyllas. Man menar bl. a. att verksamheten inte skulle behöva omfatta alla de nuvarande gränsregionerna.

Enligt Nordiska ministerrådets uppfattning bör huvudmålsättningen för det gränsregionala samarbetet även fortsättningsvis primärt vara att stimulera utvecklingen i regionalpolitiskt prioriterade regioner genom samarbete och samverkan. Frågor som rör handelshinder och andra gränshinder bör, liksom hittills, vara ett viktigt arbetsområde i det gränsregionala samarbetet. Detta ger erfarenheter som är av stort värde såväl i den enskilda regionen, som i ett mer övergripande nordiskt sammanhang. Ministerrådet anser samtidigt att det finns risk för att en del onödigt dubbelarbete bedrivs i det gränsregionala samarbetet samt att många av de problem och hinder som gränserna skapar – t.ex. handelshinder – i

första hand måste utredas och förslag till förändringar redovisas och hanteras i ett mer övergripande nordiskt och nationellt sammanhang. Utifrån regionalpolitiska utgångspunkter måste ansvariga ämbetsmannakommittéer och de nordiska ländernas regeringar göras uppmärksamma på de hinder som finns och på de förslag som finns om hur de skall undanröjas. Ett samspel mellan praktiska erfarenheter i ett gränsregionalt sammanhang och insatser på ett mera övergripande plan är här av stor betydelse. Forsknings- och utredningsinsatser samt erfarenhetsutbyte ger nya möjligheter att ta upp till behandling bl.a. frågor om handels- och gränshinder.

De synpunkter på bl.a. styrning, organisering, uppföljning och redovisning av verksamheten i gränsregionerna och även beträffande NÄRP:s arbetsätt som framförs av såväl CERUM som NIBR, finner ministerrådet vara av värde att diskutera vidare. Ministerrådet uppdrar därför åt NÄRP att överväga i vilka former och för vilka verksamheter detta skall ske.

Enligt ministerrådets uppfattning är en stark lokal och regional förankring av ett gränsregionalt samarbete en nödvändighet. Samarbetet har i de flesta områden pågått så lång tid att man har funnit en verksamhetsinriktning som är avpassad till regionens förutsättningar och behov. Ansvarsfördelningen för regionalpolitiken och det regionala utvecklingsarbetet har också i betydande utsträckning decentraliserats och regionernas och kommunernas ansvar har breddats.

Ett gränsregionalt samarbete bör också bygga på ett betydande ekonomiskt och annat stöd från de myndigheter och organ som deltar aktivt i samarbetet eller drar nytta av detta. I dag är skillnaderna i detta avseende betydande mellan olika samarbetsområden. Det finns givetvis naturliga förklaringar till vissa av dessa skillnader. Strävan måste dock generellt vara att i sådant samarbete som har viss långsiktighet och permanens, göra den icke-nordiska finansieringen så stor som möjligt. Möjligheter finns också att med medel från regionalpolitiska myndigheter i de olika länderna stödja samnordiska projekt. Även kommuner m. fl. är naturliga finansierare av olika projekt. Vidare bör en del av den verksamhet och service som riktas mot t. ex. företag i större utsträckning kunna finansieras med avgifter från avnämarna.

Samtidigt är det helt klart att nordisk finansiering kan vara betydelsefull för att legitimera och understryka samarbetets betydelse och därmed utlösa lokala resurser. Ministerrådet är också medvetet om att förutsättningarna för icke-nordisk finansiering varierar mellan de olika samarbetsområdena och att en eventuell minskning av den nordiska finansieringsandelen måste ta hänsyn till detta. Det är också självklart att det kommer att finnas projekt inom utrednings- och projektverksamheten som t. ex. bör kunna samordnas med projekt i gränsregioner. På detta sätt kan den kompetens och de erfarenheter som finns i dessa regioner utnyttjas. Ett sådant samarbete betyder också att ytterligare ekonomiska resurser kan tillföras det

gränsregionala samarbetet genom t. ex. en delfinansiering från Nordiska ministerrådet av gemensamma projekt.

Ministerrådet menar emellertid också att man måste överväga om det är riktigt att låta så stor del av de ekonomiska resurserna tilldelas samma regioner under lång tid. Starten av nya former för samarbete mellan regioner har förhindrats av att befintliga resurser varit bundna i det existerande samarbetet. Det har således minskat möjligheterna att starta samarbete i andra regioner och kring andra frågor som bedöms viktiga i ett nordiskt sammanhang.

Ministerrådet uppdrar mot den redovisade bakgrunden till NÄRP att med vart och ett av samarbetsområdena diskutera bl. a.

- områdenas geografiska omfattning,
- samarbetets inriktning, organisation och finansiering,
- konkreta samarbetsprojekt tillsammans med NÄRP och andra organ.

Med utgångspunkt från dessa diskussioner bör NÄRP under 1991 redovisa förslag till ett handlingsinriktat åtgärdsprogram för det gränsregionala samarbetet. I detta program bör även ställning tas bl. a. till antalet gränsregioner liksom till den resursmässiga prioriteringen mellan dem m. m. Redan nu bör dock följande framhållas:

I två av samarbetsregionerna – *Nordkalotten* och *Västnorden* – vilka innefattar områden i samtliga fem nordiska länder, är förutsättningarna så speciella och behoven att stödja den regionala utvecklingen så stora, att de även fortsättningsvis bör ges prioritet i fråga om resurstilldelning till gränsregionalt samarbete.

Vad gäller samarbetet i regioner som gränsar till EG bör NÄRP undersöka om en knytning i någon form till arbetet inom The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG) kan vara lämplig. Enligt ministerrådets mening bör NÄRP ta initiativ till överläggningar med AGEK för att undersöka i vilken/vilka regioner som ett konkret samarbete eventuellt skulle kunna startas och i vilka former detta i så fall bör ske. Den region som ligger närmast till hands är *Öresundsregionen*, men även andra regioner bör kunna aktualiseras. Det gäller t. ex. Bornholm-Sydöstra Sverige samt området runt Skagerrak-Västtyskland-Nederländerna. (Se även avsnitt 7.)

När det gäller det framtida *samarbetet mellan regioner* i Norden bör nya och mer flexibla samarbetsformer prövas bl. a. med temaorienterade projektgrupper där t. ex. såväl Basprojektet som NordREFO medverkar. Projekten bör kunna gälla frågor och åtgärder som har huvudsakligen lokal/regional betydelse, men som är av relevans i ett mera övergripande nordiskt sammanhang. Projekten bör ha en konkret och åtgärdsinriktad uppläggning och vara tydligt avgränsade såväl till inriktning som tid. En utvärdering av varje projekt bör ske. Initiativet till regionsamverkan bör kunna tas av såväl ministerrådet som enskilda regioner m. fl. Ett exempel

på projekt som bör kunna genomföras som ett inledande försöksprojekt är erfarenhetsutbyte mellan öar och utkantsområden med motsvarande förutsättningar och behov vad gäller problem och lösningar av dessa. Exempel på vad som i ett sådant sammanhang kan ha särskild betydelse är person- och godstransporter, jordbruk, skogsbruk och fiske, småskalig näringsverksamhet och turism. Det bör vidare vara värdefullt att utbyta erfarenheter omkring försök att utnyttja ny informationsteknologi i syfte att främja näringslivs- och sysselsättningsutvecklingen i sådana områden. Här finns t. ex. en del erfarenheter från försök i Danmark, som bör vara av värde att ta del av även i de övriga nordiska länderna.

Den *glesbygdspolitiska arbetsgruppens* verksamhet som pågått sedan 1974 har också utvärderats. I utvärderingsrapporten (Nordisk rådgivning/Jan Sundstén: Evaluering av glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet. Oslo, februari 1989) framhålls bl. a. att resultaten av verksamheten bedöms motsvara det som kunnat förväntas med hänsyn till de personella och ekonomiska resurser som gruppen har förfogat över. En mera aktiv styrning av gruppens verksamhet bedöms dock enligt rapporten ha kunnat ge ännu bättre kvalitet och effektivitet i arbetet.

Utvärderaren menar vidare att glesbygdspolitik även i fortsättningen kommer att vara ett viktigt politikområde och att frågan blir hur man i framtiden skall organisera "bevakningen" av detta politikområde inom ramen för det nordiska regionalpolitiska samarbetet.

Enligt ministerrådets bedömning bör frågor som rör glesbygdsutveckling och glesbygdspolitik tas upp även i det fortsatta samarbetet. Den nuvarande glesbygdspolitiska arbetsgruppen bör göra en uppsummering av hittillsvarande verksamhet och erfarenheter samt redovisa förslag till inriktning av samarbetet kring bl. a. småorts (landsby) – och öproblematiken. Detta arbete bör vara slutfört senast vid utgången av 1990. Ministerrådet uppdrar åt NÄRP att därefter besluta om i vilken form detta arbete bör genomföras.

6. Sektorsövergripande samarbete

Den regionala utvecklingen bestäms i betydande utsträckning av vad som sker inom en rad olika samhällssektorer. Också i speciella åtgärdsprogram t. ex. i samband med större industrikriser men även i det fortlöpande lokala och regionala utvecklingsarbetet, inte minst i det gränsregionala samarbetet, integreras och samordnas åtgärder från olika sektorer i allt större utsträckning. Det är därför av stor betydelse, såväl nationellt som i ett nordiskt perspektiv, att sektorspolitiken både nationellt och regionalt/lokalt utformas så att en önskvärd regional utveckling främjas.

Sektorspåverkan och sektorssamordning är viktiga inslag i det regionalpolitiska arbetet. Under senare år har behovet av att arbeta sektorsövergripande ökat. Det pågår redan idag inom Nordiska ministerrådets ram

samverkan i en rad frågor mellan den regionalpolitiska sektorn och sektorer som turism, arbetsmarknad, miljö, jordbruk, skogsbruk och fiske.

Erfarenheterna har visat att regionalpolitiska och sektorspolitiska insatser många gånger vinner på att samordnas. Det kan gälla i samband med strukturomvandlingsproblem där t. ex. industri- och näringspolitik, arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik med fördel kan samverka. Åtgärder i glesbygd kräver oftast samverkan mellan jord- och skogsbruksåtgärder och regionalpolitik. Vid behandlingen av storstadsproblem kan t. ex. samordnade miljö-, kommunikations- och regionalpolitiska insatser bidra till lösningar av problem. Insatser för att få andra ministerråd och ämbetsmannakommittéer att väga in regionala aspekter och delta aktivt i regionala utvecklingsinsatser är också en förutsättning för att t. ex. samarbete i gränsregioner på vissa områden som kommunikationer, högre utbildning, turism osv. skall bli riktigt verkningsfulla.

Ministerrådet (regionalministrarna) anser därför det finns skäl att under de närmaste åren lägga ytterligare vikt vid sektorsamarbete. Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör bedrivas i nära samverkan med företrädare för de viktigaste sektorerna. Detta samarbete bör i många fall också vara ett samarbete där gränsregionala organ deltar aktivt. Det samarbete som är särskilt viktigt gäller sektorer som arbetsmarknad, transport och kommunikationer, industri, jordbruk, skogsbruk och fiske, miljö, forskning och utveckling, utbildning och kultur. De erfarenheter av sektorsövergripande arbete som finns i de gränsregionala samarbetsområdena och i de enskilda nordiska länderna i övrigt bör samlas och tjäna som plattform för det gemensamma nordiska arbetet.

Från regionalpolitiska utgångspunkter bör initiativ tas till gemensamma utredningar och konkreta projekt såväl inom Nordiska ministerrådet som nationellt. Det kan avse gemensamma utrednings- och planeringsinsatser och konkreta projekt t. ex. i en viss region. I vissa fall bör det finnas motiv för ett samarbete som omfattar såväl NÄRP:s organ, andra ämbetsmannakommittéer och flera gränsregionala samarbetsområden.

Ämbetsmannakommittén för regionalpolitik bör ta initiativ till överläggningar med ansvariga för de ovan nämnda sektorerna för att identifiera vilka samarbetsprojekt som bör startas och hur de skall kunna genomföras. Ministerrådet (regionalministrarna) anser att det är viktigt att de regionalpolitiska motiven för ett sådant samarbete görs precisa och tydliga. Initiativ till sådana överläggningar bör också kunna komma från andra sektorer, varvid givetvis de regionalpolitiska motiven för ett samarbete måste bedömas noga. Det är också viktigt att initiativ till sektorsövergripande projekt tas inom det gränsregionala samarbetet. På så sätt ökar också möjligheterna till nordisk finansiering av den gränsregionala verksamheten då medel från flera nordiska sektorsorgan kan komma i fråga.

För att det skall vara möjligt att utveckla ett konkret samarbete bör ekonomiska resurser avsättas såväl inom den regionalpolitiska sektorn

som inom andra berörda sektorer. Det anses vara angeläget att man i samband med budgetarbetet inom andra sektorer också belyser vilka samarbetsprojekt som skulle kunna vara till fördel för såväl den egna sektorn som för regionalpolitiken samt att dessa sektorer överväger att avsätta medel för samarbetsprojekt med den regionalpolitiska sektorn.

Ministerrådet uppdrar åt NÄRP att, med ledning av vad som har införts, under programperioden närmare redogöra för det sektorsövergripande samarbetet. Det bör ske i form av ett handlingsinriktat åtgärdsprogram.

I det följande exemplifieras översiktligt möjliga samarbetsfrågor inom vissa sektorer. För att närmare precisera lämpliga samarbetsprojekt som kan ingå i ett sådant åtgärdsprogram krävs emellertid fördjupade kontakter och förberedelsearbete mellan ämbetsmannakommittén för regionalpolitik och ämbetsmannakommittéerna för berörda sektorer. Även de gränsregionala samarbetsområdena bör involveras i detta förberedelsearbete.

Transporter och kommunikationer

En utbyggd infrastruktur är en förutsättning för regional näringslivsutveckling. Goda kommunikationer är speciellt viktiga för näringslivets utveckling i områden med stora avstånd, både för att förstärka underleverantörssamarbete, utvidga marknaden på ömse sidor av nationsgränser och för att ge företagen större möjligheter att rekrytera personal. I de utredningar som genomförts samt i en del underlagsmaterial från de gränsregionala samarbetsområdena har man speciellt betonat betydelsen av tvärgående flygförbindelser och utbyggnaden av det existerande vägnätet.

Det finns ett stort behov av förbättrade kommunikationer och förstärkta tvärförbindelser både inom person-, varu- och datatrafiken.

Det föreligger några delutredningar inom olika gränsregionala samarbetsområden. Både inom Kvarken-Mittnorden-området och på Nordkalotten har regionala projekt genomförts för att skapa förutsättningar för lönsamt nordiskt tvärflyg.

Telekommunikationer kommer att få allt större betydelse för den regionala utvecklingen i framtiden. Det bör utredas närmare vilka fördelar som kan uppnås vid utvecklingen av tvärgående teletrafik. Här finns erfarenheter bl. a. från verksamhet i Kvarkenområdet.

Ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) anser att NÄRP tillsammans med Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) bör utreda tvärgående kommunikationer i Norden för att därmed kunna skapa en grundval för praktiska kommunikationslösningar i olika regioner i Norden. Utredningen skall omfatta både person- och varutrafik samt telekommunikationer.

Tidigare har den ökade internationaliseringens betydelse för den regionala utvecklingen behandlats. Denna utveckling kommer att få stor betydelse inte minst på transport- och kommunikationsområdet. Nya trans-

portvägar och transportsätt kommer att växa fram. Detta kan påverka den regionala utvecklingen både positivt och negativt. Detta kan gälla såväl den region som direkt berörs och i vissa fall också i ett mer övergripande nordiskt sammanhang. Det är därför viktigt att rådande utvecklingstendenster blir ordentligt belysta. Till de frågor som i ett regionalpolitiskt sammanhang borde få en mer ingående belysning hör effekterna av en Öresundsförbindelse. Dess effekter i närregionen har utretts ingående. Däremot saknas tillräcklig kunskap om vad en sådan förbindelse skulle betyda för t. ex. de nordligaste delarna av Norden.

Ministerrådet anser att NÄRP tillsammans med berörda ämbetsmannakommittéer och gränsregionala samarbetsområden bör belysa de regionala konsekvenserna på transport- och kommunikationsområdet av en ökad internationalisering.

Utbildning, forskning och utveckling (FoU) samt industriellt samarbete

Osäkerheten inför framtiden har i många nordiska regioner ökat under senare år. Problemen bottnar i det faktum att produktionen i många regioner är inriktad på relativt enkla och traditionella produkter, ofta med koppling till lokala råvaror. Ett problem är också att näringslivet i många nordiska regioner domineras av relativt små företag med begränsade egna utvecklingsresurser vilket bl. a. innebär att tekniknivån i företagen kan vara låg och tekniken föråldrad.

Den förväntade regionala utvecklingen innebär att antalet företagsnedläggningar kan komma att öka bland små och medelstora industriföretag. En viktig fråga är hur näringslivet kan förstärkas i svagt utvecklade regioner och i regioner med omvandlingsproblem. Ett gemensamt resursutnyttjande, profilering mot vissa kompetensområden samt ett ökat utbud av välutbildade människor kan stärka vissa regionalpolitiskt prioriterade regioner.

Industrins och näringslivets möjligheter till omställning, ökad nyskapatförmåga och etablering av nya arbetsplatser beror i hög grad på de åtgärder som satsas i varje enskilt land. Satsningar på kunskapsinvesteringar, ökade utbildningsmöjligheter och kompetensuppbyggnad har fått större tyngd i regionalpolitiken. I vissa fall bör även gemensamma nordiska insatser kunna komplettera och förstärka vad som görs i de enskilda länderna. Samarbete mellan universitet, högskolor och kompetenscentra i Norden bör initieras och förstärkas. Stor tyngd bör läggas på åtgärder som bidrar till att dessa i högre grad engagerar sig i kompetenshöjning och kunskapsuppbyggnad i särskilt prioriterade regioner.

I några gränssamarbetsområden har projekt startats för att finna former för att gemensamt kunna dra nytta av de utbildnings- och forskningsresurser som finns. Sådana samarbetsprojekt skulle kunna stärkas och utvecklas snabbare om de också behandlades av ministerrådets ansvariga ämbets-

mannakommittéer. NÄRP bör därför ta initiativ till sådana samarbetsprojekt.

Småföretag är inte vana att vända sig till branschforskningsinstitut, högskolor eller konsultföretag för att få hjälp med sina problem. Ännu högre är trösklarna när det gäller att anlita experter i ett annat nordiskt land. Det finns idag ett tydligt behov av att arbeta fram strategier för att få högskolor och nationella forskningsinstitut, typ branschforskningsinstitut, att ge småföretagen den kunskaps- och produktstöd de behöver. Utgångspunkten bör vara att utveckla modeller som knyter samman de kunskapsmässigt starkaste FoU-miljöerna i Norden med mindre företag och svaga regioner.

I den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden" har reserverats 1 milj. DKK per år under perioden 1990–1992 till ett projekt som har till syfte att utvidga resursbasen för näringslivets utveckling samt att höja kompetensnivån inom regionalpolitiskt prioriterade områden. Ansvar för att konkretisera och genomföra detta projekt har av finansministrarna lagts på den regionalpolitiska sektorn. I projektet kommer ett nära samarbete att ske med företag, myndigheter och organisationer i särskilt utvalda regioner.

Miljö

Vad gäller miljöfrågorna kan arbetet ta sin utgångspunkt i det nordiska miljöprogrammet från den 10 januari 1989. Från regionalpolitiska utgångspunkter är det angeläget att medverka till att främja sådana lokaliseringsmönster som ger så små föreningar och andra miljöstörningar som möjligt. Det är också angeläget att få belyst hur miljöförhållanden och krav på miljöförbättrande åtgärder påverkar utvecklingsförutsättningarna i olika regioner. Som tidigare nämnts tillhör detta de områden som prioriterats i NordREFO:s forskningsprogram för 1989–1993.

I gränsregionala och andra projekt kan konkreta insatser göras för att främja utvecklingen av miljövänliga processer bl. a. genom renare teknologi inom t. ex. varuproduktion, lantbruk och energiproduktion.

Kultur

De kulturella förutsättningarna har haft en väsentlig roll för olika regioners ekonomiska utveckling hittills. Kulturyttringar är viktiga för att ge en region och dess befolkning en identitet. Kultursatsningar kan ge viktiga bidrag för t. ex. en turismutveckling. Det finns därför anledning att studera vilken roll kulturaspekterna fortsättningsvis kan spela i omställningen av de nordiska länderna från industri- till servicesamhällen. En sådan omställning bör underlättas om den sker i regioner som är väl fungerande i kulturellt avseende. Sådana regioner karakteriseras både av kontakt med

internationella och nationella kulturströmningar och av förståelse av och respekt för den egna regionens särdrag. I flera gränsregioner bedrivs samarbete på kulturområdet. Det har på ett aktivt sätt breddat kulturutbudet i dessa regioner och ökat förståelsen för skilda kulturyttringar.

I skenet av den ökade internationaliseringen finns det också skäl att fokusera intresset på den kultur och den historia som är gemensam för de nordiska länderna. Det är därför en viktig fråga hur den nordiska kulturgegemenskapen kan medverka till att forma en gemensam nordisk hållning i internationella sammanhang.

7. Samarbete i internationella frågor

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet bör utgöra en grund för samverkan och — i de fall det bedöms vara ändamålsenligt — ett gemensamt uppträdande i andra internationella sammanhang. Inom detta område bör under de närmaste åren frågor som rör den europeiska integrationen och dess betydelse för den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i de nordiska länderna ägnas särskild uppmärksamhet.

I samtliga nordiska länder pågår för närvarande ett omfattande utrednings- och organisationsarbete som har sin utgångspunkt i den förestående utökade europeiska integrationen. Arbetet går ut på att noggrant följa det som sker, försöka förutse de konsekvenser i olika avseenden som kan uppstå i de enskilda länderna men också att formulera strategier och förbereda diskussioner och förhandlingar med EG. Även inom det gränsregionala samarbetet pågår projekt vars syfte är att öka kunskaperna om EG.

En utgångspunkt för gemensamma nordiska insatser på detta område bör vara att de skall komplettera och stödja den verksamhet som bedrivs i de enskilda länderna. Speciellt bör beaktas de möjligheter som ligger i att Danmark är medlem i EG.

Ministerrådet har initierat studier om hur regionalpolitiska frågor behandlas inom EG samt om hur nationell regionalpolitik kan utformas inom det regelsystem som gäller för EG. De resultat som redovisats från dessa studier indikerar att det är angeläget att sådana frågor fortlöpande följs upp. Detta kan med fördel ske genom gemensamma nordiska utredningsinsatser.

För att närmare kunna följa det gränsregionala samarbetet som sker i Europa deltar ministerrådet i The Association of European Border Regions (AEBR/AGEG). AGEG är en sammanslutning av samarbetande gränsregioner i Europa och arbetar med stöd från såväl Europarådet som EG. De erfarenheter som finns inom AGEG bör vara av stort värde även för samarbetet i vissa gränsregioner i Norden. Det bör därför särskilt prövas hur ett framtida regionalt samarbete i första hand i Öresundsregionen samt Bornholm-Sydöstra Sverige men även området runt Skager-

rak kan knytas till och nyttiggöra erfarenheter från arbetet inom AGEG. På sikt bör samarbetet kunna aktualiseras även med Västtyskland, Nederländerna och Storbritannien.

De gemensamma förutsättningar och utvecklingsdrag som karaktäriserar stora delar av de nordiska länderna bör vidare vara en grund för gemensamma nordiska insatser när det gäller att redovisa den politik för regional balans som förs i respektive länder. Sådana redovisningar kan dels tjäna som underlag för nationella initiativ, dels utgöra grund för ett gemensamt nordiskt agerande i olika internationella sammanhang.

Exempel på förhållanden som i grunden konstituerar problemregioner i Norden och som därför bör systematiseras och lyftas fram i sådana redovisningar är:

- Gles bebyggelse och långa geografiska avstånd främst i norra delen av Norden samt i Island. Detta leder bl. a. till höga kostnader för transport av människor och gods, försvårar regelbundenhet i företagets tillgång på insatsvaror och medför höga kostnader för samhällsservice (skola, post, tele, sjukvård etc). Företagsservice m. m. blir dyrare att upprätthålla och mera svårtillgänglig än i andra områden. Liknande problem uppstår även i de många öregioner som finns på olika håll i hela Norden.
- Kallt klimat med i vissa områden mycket regn, snö, is, m. m. Detta innebär bl. a. höga kostnader för att bygga och underhålla bostäder, industrilokaler och andra anläggningar.
- Näringslivets strukturomvandling. Under 1950- och 1960-talen förknippades regionala problem främst med sysselsättningsminskningen inom jord- och skogsbruk samt fiskeri. Områden starkt präglade av dessa näringar var de som först pekades ut som regionalpolitiska problemregioner. Under 1970- och 1980-talen har områden som domineras av tung basindustri drabbats hårt av den snabba strukturomvandlingen i dessa branscher.
- Demografiska förhållanden som omflyttning, åldersstruktur, m. m. är viktiga indikatorer när det gäller avgränsning av problemområden.

De kriterier för avgränsning av stödområden som tillämpas i de nordiska länderna bör redovisas liksom de medel för att påverka företags- och infrastrukturutvecklingen som förekommer i respektive land.

8. Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

8.1 Nordisk utvecklingsfond för Västnorden

För att främja utvecklingen av ett allsidigt och konkurrenskraftigt näringsliv i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island) har de nordiska ländernas regeringar samt Färöarnas och Grönlands landsstyren gemensamt upprättat Nordisk utvecklingsfond för Västnorden. Överenskommelsen och de tillhörande stadgarna har trätt i kraft den 17 september 1987.

Fonden har till uppgift att ge lån och bidrag samt ställa garantier för

genomförande av projekt med anknytning till små och medelstora företag i regionen. I samband härmed skall fonden bidra till det industriella, kommersiella och tekniska samarbetet dels inom Västnorden, dels mellan Västnorden och Norden i övrigt.

Fonden har sitt huvudsäte i Reykjavik. Den har startat sin verksamhet i slutet av 1987. Den första perioden, fram till 1995, är en uppbyggnadsfas. Under denna tid kommer hela grundkapitalet, totalt 14,1 milj. US\$ att betalas in successivt. Grundkapitalet skall hållas intakt tills vidare t. o. m. 31 december 1999. Ministerrådet kommer senast den 1 mars 1996 att ta ställning till fondens verksamhet efter 1999.

8.2 Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning

Avsikten med Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning är att öppna möjligheter för finansiering av investeringsprojekt av nordiskt regionalpolitiskt intresse inom de nationella stödområdena.

Ordningen introducerades som en försöksordning i april 1980. År 1984 förlängdes denna för en ny försöksperiod. Under 1987 genomfördes en evaluering av verksamheten. På basen av denna beslöt Nordiska ministerrådet den 5 maj 1988 att göra regionallåneordningen permanent med följande riktlinjer:

Nordiska investeringsbanken (NIB) kan bevilja regionallån med syfte att bidra till finansieringen av till näringslivet riktade regionalpolitiska åtgärder i de nordiska länderna. Lånen kan beviljas till av Nordiska ministerrådet utpekade nationella regionalpolitiska kreditinstitut för att användas i nationella regionalpolitiska stödområden.

Regionallånemedlen kan beviljas inom en totalram på högst 5% av NIB:s totala utlåningskapacitet. Maximalt lånebelopp som kan utgå till kreditinstitutionerna inom ett land kan uppgå till högst en tredjedel av totalramen.

Ministerrådet har vid sin översyn av samarbetsprogrammet inte funnit anledning att föreslå några förändringar när det gäller regionallåneordningen.

8.3 Övriga organ

Ministerrådet anser också att det finns anledning för NÄRP att söka samarbete med andra nordiska organ som har till uppgift att främja industriell och annan näringslivsutveckling. Det gäller t. ex. Nordisk industrifond.

9. Finansiering av regionala utvecklingsinsatser

De förslag till det regionalpolitiska samarbetets inriktning, som tidigare redovisats, får givetvis också konsekvenser för finansieringen av olika insatser.

För nordiska regionalpolitiska insatser disponeras för år 1990 ca 25,5 milj. DKK. Dessutom har i den ekonomiska handlingsplanen avsatts 3 milj. DKK för perioden 1990 – 1992 för kompetenshöjande åtgärder med inriktning på näringslivet.

Genomförande av ett aktivt nordiskt regionalpolitiskt samarbete i enlighet med de redovisade samarbetsplanerna förutsätter en ökad medelstilldelning. Storleken av det ökade resursbehovet kommer att preciseras i samband med presentationen av förslag till handlingsinriktade åtgärdsprogram samt i de årliga budgetframställningarna. Även med en ökad tillgång på nordiska medel förutsätts att den nationella och regionala finansieringen kan ökas.

En strävan kommer att vara att samla projektorienterad verksamhet inom vissa teman, t. ex. kring glesbygdsinriktad verksamhet och sektors-samarbete. Det kan bl. a. innebära att vissa projekt kan finansieras gemensamt mellan något gränsregionalt samarbetsområde och ministerrådets övriga projektverksamhet.

Initiativet till gemensamma samarbetsprojekt mellan regionalpolitiska sektorn och andra, för regionalpolitiken betydelsefulla sektorer, kan tas av såväl ämbetsmannakommittén för regionalpolitik som andra ämbetsmannakommittéer. NÄRP bör också kunna ta initiativ till samarbetsprojekt med nationella myndigheter och organisationer som ansvarar för regionalpolitiskt relevanta frågor. De projekt som ministerrådet önskar driva måste grundas på en uttalad regional utvecklingsstrategi som gynnar utvecklingen i såväl ett nationellt som i ett nordiskt perspektiv.

Inom budgeten bör avsättas ca 5 procent av anvisade medel för utvärderingar.

BILAGA I

Finansiering av det regionalpolitiska samarbetet över Nordiska ministerrådets budget 1986–1990

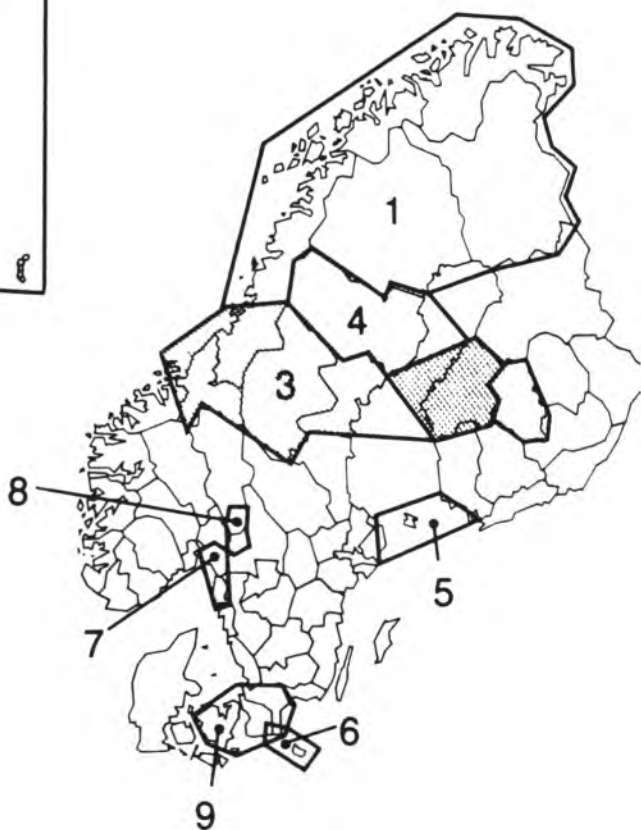
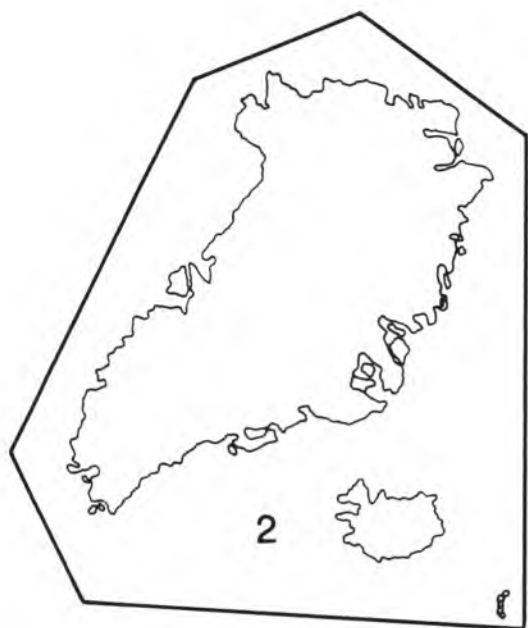
(1 000 DKK)

Verksamhetsområde	1986 NOK*	1987	1988	1989	1990
<i>Regionalpolitisk forskning</i>					
NordREFO	2 423	NOK 2 422 (DKK 2 834)	FIM 1 716 (DKK 2 694)	FIM 1 778 (DKK 2 898)	FIM 1 834 (DKK 3 081)
<i>Programarbete</i>					
Utvecklingsarbete	99	107	550	977	1 997
Basprojektet	530	760	790	870	905
Glesbygdsgruppen	300	370	370	390	405
Storstadsprojektet	100	100	—	—	—
Summa	1 029	1 337	1 710	2 237	3 307
<i>Gränsregionalt samarbete</i>					
Nordkalotten	5 392	7 200	7 200	5 600	5 600
Västnorden	2 465	3 300	3 450	3 300	3 300
Kvarken	2 689	3 500	3 640	3 500	3 500
Mittnorden	1 667	2 300	2 500	2 200	2 200
Skärgårdsprojektet	1 364	1 850	1 925	1 500	1 500
Bornholm – SÖ Skåne	915	1 200	1 250	1 100	1 100
Østfold – Bohuslän	300	850	900	800	800
ARKO	130	180	190	300	300
Öresund	700	950	950	850	850
Förstudier och evaluering	—	479	472	—	—
Summa	15 622	21 330	22 005	19 150	19 150
Totalt	19 074	25 980	26 881	24 285	25 538

* Beviljningarna för 1986 utbetalades i NOK. Omräkningstal från NOK till DKK var 1,25.

BILAGA 2

Nordiskt gränsregionalt samarbete

1. Nordkalotten
2. Västnorden
3. Mittnorden
4. Kvarken
5. Skärgården
6. Bornholm – Sydöstra Skåne
7. Östfold – Bohuslän
8. ARKO (Arvika – Kongsvinger)
9. Öresund

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet

(Ministerrådsförslaget, se s. 811)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 101/e om tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet. Udvalget har behandlet forslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning.

2 Sammendrag af ministerrådsforslaget

"Midtvejs-evaluering"

Ministerrådsforslaget er et tillæg til handlingsprogrammet fra 1985, som er gældende frem til 1995. Allerede i dette program var der planlagt en "midtvejs-evaluering". Rapporten fra denne evaluering er vedlagt som bilag til ministerrådsforslaget.

Hovedkonklusionen fra evalueringen er, at det eksisterende program fortsat stort set er aktuelt, men at der er behov for suppleringer på en række områder. Disse suppleringer gælder først og fremmest opbygning af tværgående samarbejdsstrukturer særligt vedrørende landbrugets miljøproblemer, samarbejde i Nordens Nordområder, samarbejde om genetiske ressourcer, harmoniseringsbestrebelse og tilpasninger til EF's indre marked og forskningssamarbejdet.

Samarbejde på landbrugsmiljøområdet

Ministerrådet henviser til de nationale handlingsplaner, som er udarbejdet til opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger og til ministerrådets miljøprogram, hvori der bl.a. nævnes, at nordisk samarbejde om jordbrugets miljøproblemer skal integreres i ministerrådets handlingsprogram for jord- og skovbrug.

Programmet omfatter 11 forskellige problemområder, hvor øget nordisk samarbejde om jord- og skovbrugets miljøforhold vil blive fremmet:

1. *Koordinering af miljø- og landbrugspolitik*, hvor ministerrådet vil udvikle et permanent nordisk samarbejde om miljømæssige virkemidler og disses konsekvenser for den nationale jordbrugspolitik. Det nævnes

videre, at erfaringer med miljøvenligt jordbrug eksempelvis kan indgå i nordisk projektarbejde som led i dette.

2. *Miljøkvalitetsovervågning*, hvor ministerrådet vil udrede om erfaring og ekspertise på miljøkvalitetsovervågningsens område kan nyttiggøres mellem landene samt udrede behovet for et samarbejdende netværk.

3. *Udledninger af næringsalte og organisk materiale*, hvor ministerrådet vil drøfte grundlaget for de nationale retningslinier og den bagvedliggende miljøstrategi for håndtering, anvendelse og tilførsel af næringsstoffer til jord- og skovbruget under hensyn til et tolereret niveau for udledninger af disse stoffer fra landbrugets arealer.

4. *Modtagning og udnyttelse af affaldsprodukter*, hvor ministerrådet vil være opmærksom på mulighederne for samarbejde om planlægningsprojekter, som har til formål at muliggøre stigende anvendelse af nyttige affaldsmængder fra andre sektorer i jord- og skovbruget.

5. *Miljømæssige aspekter i kontrollen med indsatsvarer*, hvor ministerrådet dels vil virke for, at de nationale kontrolinstitutioner tager miljømæssige hensyn, dels vil udbygge samarbejde og arbejdsdeling om afprøvning og godkendelse af bekæmpelsesmidler (ligger formelt under miljøsektoren).

6. *Luftforureningens indvirken på skovbruget*, hvor ministerrådet vil virke for, at nordisk skovforskning i samarbejde med miljøsektoren fortsat spiller en central rolle i overvågningen og risikovurderingen af luftforureningernes effekter i de nordiske skove.

7. *Miljøvenlige skovdriftsformer*, hvor ministerrådet med udgangspunkt i tilgængelig og pågående forskning vil etablere et fælles grundlag for nationale retningslinier.

8. *Bioenergi*, hvor ministerrådet anbefaler samarbejde mellem miljø-, energi- og jordbrugssektorerne om udnyttelse af energien i biomasse fra bl. a. jord- og skovbruget.

9. *Kulturlandskabet*, hvor ministerrådet vil fremme samarbejdet om virkemidler, som kan indgå i jord- og skovbrugsdriften til fordel for bevarelse og udvikling af kulturlandskabet.

10. *Risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer*, hvor ministerrådet vil følge arbejdet og om nødvendigt tage initiativer til et konkret nordisk samarbejde.

11. *Dyreværnslovgivning og husdyrmiljø*, hvor ministerrådet vil udrede, hvordan man kan drage nytte af eksisterende forskningsresultater og vurdere behovet for yderligere forskning og udredning.

Samarbejde på Nordens Nordområder

Nordområderne omfatter Nordkalotten og Vestnorden, og ministerrådet pålægger NEJS (embedsmandskomiteen for jord- og skovbrug) og NERP (embedsmandskomiteen for regionalpolitik) at udrede, hvordan jordbrugssamarbejdet i disse områder kan udbygges. Udredningen skal afsluttes i 1991.

Samarbejde om genetiske ressourcer

Dette samarbejde omfatter tre problemområder:

1. *Genbanksamarbejdet om planter*, hvor ministerrådet vil etablere et institutionaliseret samarbejde om afstemning af synspunkter i internationale fora, samarbejde med miljøsektoren om vilde planter samt udrede øget samarbejde om genbanker i sammenhæng med det nordiske bistands-samarbejde.

2. *Genbanksamarbejde om husdyr*, hvor ministerrådet dels vil udforme fælles holdninger til internationale genbevarende foranstaltninger, dels sikre faste arbejdsforudsætninger for det nordiske samarbejde.

3. *Planteforædlings-samarbejdet*, hvor ministerrådet vil udarbejde en flerårig handlingsplan for Samnordisk Planteforædling (SNP) og foretage en evaluering af SNP's virksomhed inden udgangen af 1990.

Harmoniseringsbestræbelser og tilpasninger til EF's indre marked

Samarbejdet på dette felt indeholder jord- og skovbrugssektorens opfølgning af arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92, herunder arbejdet med størst mulig afvikling af tekniske handelshindringer og arbejdet med at gøre handelen med jordbrugsprodukter mere modtagelig for markedssignaler.

Ministerrådet finder, at det af tids- og kapacitetsmæssige grunde er mest rationelt at anvende harmoniseringsmålsætningerne i EF frem for at udvikle særlige nordiske målsætninger.

Ministerrådet vil således fremme afvikling af tekniske handelshindringer på alle kontrolområder under jord- og skovbrugssektoren. Nordiske målsætninger skal afpasses efter EFTA-harmoniseringen og andet internationalt samarbejde samt til de kommende regler i EF. Fremskridtene skal rapporteres til ministerrådet, og rapporterne skal bl. a. tage sigte på at bidrage til listen over ligeværdige regler i Norden.

Forskningssamarbejdet

Ministerrådet vil gennem omstruktureringer og ændringer af landenes repræsentation i de nordiske forskningsorganer opnå en bedre og mere ensartet sammenknytning mellem nordiske og nationale forskningsorganer på jord- og skovbrugsområdet.

Forskningssamarbejdet skal endvidere åbnes mod et videre europæisk og internationalt samarbejde.

Fortsat udbygning af den nordiske forskeruddannelse skal sikres som et integreret element i landbrugsuniversiteternes undervisningsplaner.

Ministerrådet ønsker ikke at præcisere hvilke forskningsområder, der år for år bedst kan organiseres på nordisk niveau, men anser at den vigtigste opgave er at påse, at den organisatoriske indretning på nordisk niveau er velfungerende, således at den kan opfange de kommende forskningsmæssige udfordringer.

Iværksættelse og opfølgning

Om sammenhængen mellem det eksisterende program og tillægget hedder det i ministerrådsforslaget, at samarbejdsaktiviteter, som er behandlet i tillægget "har en højere prioritering end de endnu ikke igangsatte aktiviteter omtalt i det oprindelige handlingsprogram".

Samtidig oplyses det, at den konkrete stillingtagen til budgetspørgsmål vil blive taget i de årlige budgetprogrammer.

Ministerrådet udtaler endvidere, at der i tiden frem til 1992 vil blive lagt særlig vægt på at forcere samarbejdet inden for alle kontrolområder, der berøres af tilpasningerne til EF's indre marked. Endvidere vil samarbejdet på landbrugsmiljøområdet blive prioriteret højt.

Budgetangivelser.

Ministerrådet skønner, at de fleste nye elementer i programmet kan gennemføres inden for en årlig budgetramme, der *hæves* med i alt 2 mill. dkk. i forhold til niveauet for 1989. Heraf anvendes 1,2 mill. til landbrug og miljø, og 0,8 mill. anvendes til samarbejde om genbanker og til harmonisering på kontrolområdet.

Evaluering

Ministerrådet vil gennemføre en evaluering af programmets gennemførelse i løbet af 1995 og forelægge resultaterne heraf for Nordisk Råd til sessionen i 1996.

3 Remiss

Det fremgår ikke, om ministerrådet under arbejdet med programmet har indhentet synspunkter udefra eller fra andre samarbejdssektorer.

Ministerrådsforslaget har ikke været sendt på remiss i forbindelse med behandlingen i Nordisk Råds organer.

4 Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg konstaterer, at ministerrådet efter gennemførelse af en omfattende såkaldt "midtvejs-evaluering" har fremlagt et forslag til supplerung af det eksisterende samarbejdsprogram fra 1985, og at ministerrådet primært har fundet behov for suppleringer vedrørende tværsektorielt samarbejde især om løsningen af land- og skovbrugets miljøproblemer.

Udvalget er enig i dette udgangspunkt og kan stort set støtte ministerrådets vurderinger i forbindelse med programtillægget.

En række af de opgaver, som ministerrådet peger på som aktuelle for et nærmere samarbejde mellem jord- og skovbruksmyndighederne og miljømyndighederne, er gammelkendte problemstillinger, som til en vis grad

allerede er indarbejdet i det nordiske miljøsamarbejde. Det forekommer imidlertid vigtigt, at arbejdet med disse problemer ikke bare sker i miljøsektoren, men at den respektive fagsektor involveres og involverer sig i arbejdet også. Et eksempel på dette har været samarbejdet om afprøvning /bedømmelse af bekæmpelsesmidler, som hidtil har fundet sted i nordisk samarbejde med bevillinger fra begge sektorer, og hvor en vis arbejdsdeling landene har er opbygget. Dette samarbejde vil nu blive udbygget, hvilket forekommer vigtigt også set i relation til det europæiske samarbejde.

Et højt prioriteret nordisk samarbejde finder sted på området bekæmpelse af havforurening. Ministerrådet har her udarbejdet et særligt handlingsprogram. Nordisk Råd har afholdt en international konference om havmiljøet, og der arbejdes på mange fronter nationalt og internationalt på at udbygge og følge op de indgåede aftaler om begrænsninger af udslipene. En af de store udslipkilder er landbruget, og det er ikke mindst i dette perspektiv vigtigt, at det nordiske jordbrugssamarbejde involveres aktivt i arbejdet med løsninger.

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at ministerrådet prioriterer arbejdet med afskaffelse af tekniske handelshindringer på jord- og skovbrugsområdet højt, herunder arbejdet med at harmonisere reglerne på alle sektorers mange kontrolområder.

Dette ligger i forlængelse af udvalgets og Nordisk Råds holdninger i forbindelse med arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92, hvor det rekommanderes i princippet at afskaffe alle grænsekontroller for varer inden udgangen af 1992, og i denne forbindelse udarbejde fælles regler på det veterinære og fytosanitære område (*rek 40/1989/e*).

Udvalget har endvidere i udtalelsen om *C 1/1990* udtrykt den holdning, at de kontrollerende myndigheder på jordbrugsområdet bør styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer.

Ministerrådet tager i programtillægget stilling til sammenhængen mellem det nordiske samarbejde og arbejdet i EF på dette område.

Ministerrådets konklusion er, at de nordiske lande skal finde fælles standpunkter på en række områder, men at der generelt af tids- og kapacitetsmæssige grunde ikke bør udvikles særnordiske målsætninger eller reguleringer. Derimod bør de nordiske lande som udgangspunkt anvende de regler, som findes eller som er under forhandling i EF og mellem EF og EFTA, således at de tekniske handelshindringer for landbrugsvarer fjernes på et fælles europæisk grundlag. Udgangspunktet for de nordiske lande skal endvidere være aftalerne i GATT, som også ligger til grund for EF's arbejde på området.

Udvalget finder, at dette udgangspunkt stemmer godt overens med den holdning, som udvalget tidligere har givet udtryk for under drøftelserne af programmet for fjernelse af tekniske handelshindringer og af arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92.

Udvalget peger i udtalelsen om *C 1/1990* på, at der ikke inden for jordbrugssamarbejdet er sket særlige fremskridt på en række af de mere politiske samarbejdsfelter, f.eks. spørgsmålet om at gøre handelen med jordbrugsprodukter mere modtagelige for markedssignaler og spørgsmålet om at skabe mere ensartede kontrolregler på dyre- og plantesundhedsområdet. Udvalget betragter programtillægget som en positiv udvikling af arbejdet på dette felt, men havde gerne set, at formuleringerne omkring dette havde været mere offensive og operative. Således burde ministerrådet have redegjort for, hvilke politiske konsekvenser ministerrådet har draget af de forskellige redegørelser, som er udarbejdet af jordbrugsministrene og finansministrene til belysning af samarbejdsmulighederne på det jordbrugspolitiske område.

Udvalget har i sammenhæng med beretningerne fra de nordiske institutioner kommenteret arbejdet med nordisk planteforædling (SNP) og anbefalet, at ministerrådet ser denne institution i tæt sammenhæng med andre institutioner på området. Udvalget ser planen om at udarbejde en evaluering og et handlingsprogram for institutionen som en opfølgning af dette synspunkt.

Ministerrådet konstaterer, at der stadig er behov for nordisk forsknings-samarbejde på jord- og skovbrugsområdet, særligt i lyset af den tekniske udvikling og de øgede hensyn til naturressourcernes økonomi og politik. Udvalget vil i denne sammenhæng henvise til medlemsforslag *A 897/e* om støtte til økologisk jordbrugsproduktion og fremhæve, at udviklingen af det økologiske jordbrug burde gøres til genstand for et øget nordisk samarbejde som led i en samlet udvikling af et mere bæredygtigt jordbrug. Udvalget konstaterer, at der i programmet er åbnet for et øget samarbejde på dette område, og henviser i øvrigt til betænkningen over medlemsforslaget.

Udvalget har endvidere behandlet medlemsforslag *A 903/e* om opretholdelse af de nordiske skoves nationaløkonomiske værdi. Udvalget finder, at der er dele af programtillægget, som dækker dette forslag, ligesom det i høj grad indgår i det nordiske samarbejdsprogram på miljøområdet.

Udvalget finder imidlertid, at punkterne vedrørende skovbrug er alt for passivt formulerede i programtillægget. Således vil ministerrådet "virke for, at nordisk skovforskning i samarbejde med miljøsektoren fortsat må spille en central rolle i overvågningen og risikovurderingen af luftforureningernes indvirkning på de nordiske skove", og ministerrådet vil "med udgangspunkt i tilgængelig og pågående forskning etablere et samarbejde om et fælles grundlag, hvorfra der kan udarbejdes nationale retningslinier for miljøvenlige skovdriftsformer".

Udvalget finder, at ministerrådet burde udarbejde et mere sammenhængende program for nordisk samarbejde om beskyttelse af skovene mod forurening og andre miljøtrusler, herunder nærmere retningslinier for samarbejdet om udvikling af miljøvenlige skovdriftsformer, og lade dette

indgå som et selvstændigt tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet. Udvalget henviser i øvrigt til betænkningen over medlemsforslaget.

Udvalget vil endelig pege på, at sammenhængen mellem det eksisterende program og tillægget ikke er tilstrækkeligt belyst, hvad angår prioriteringer og budgetmæssige forhold. Det fremgår således ikke af programforslaget, om de ekstramidler på 2 mill. DKK, som efter det angivne kræves for at gennemføre programmet, er sikrede i det nordiske budget. Ej heller gives der oplysninger om, hvorvidt den nationale finansiering, som omtales, er konkret sikret.

I budgettet for 1990 har udvalget konstateret, at NEJS i teksten angiver, at man har indarbejdet konsekvenserne af de nye prioriteringer i sit budgetprogram for 1990–92. Ministerrådet har imidlertid ikke i budgettet fulgt NEJS's budgetforslag, men kun opreguleret budgettet med prisstigningerne (samlet bevilling i 1990: 21,6 mill DKK).

Det bemærkes, at der i budgetforslaget fra NEJS var ønske om en realstigning på 3% svarende til 650.000 DKK, og altså ikke 2 mill DKK, som det er angivet i programtillægget.

Hertil kommer, at der ikke fra ministerrådets side i C 2 er taget stilling til finansieringen for 1991 eller følgende år, og udvalget må derfor konkludere, at finansieringen ikke er sikret, og at der ikke er foretaget en rimelig afklaring af, hvilke dele af det samlede program, som i virkeligheden vil blive gennemført i de kommende år.

Udvalget må yderligere konstatere, at udvalget ikke på det foreliggende grundlag har mulighed for at forholde sig til det angivne prioriteringskriterium, hvorefter ikke-igangsatte aktiviteter i det eksisterende program skal være lavere prioriteret end aktiviteterne i programtillægget. Det beror dels på de nævnte forhold omkring budgetterne, dels på den karakter af "opsamlingsfase", som fase III i det eksisterende handlingsprogram har.

Udvalget finder det utilfredsstillende, at ministerrådet forelægger Nordisk Råd samarbejdsplaner og forslag, uden at ministerrådet samtidig fremlægger et afklaret finansierings- og prioriteringsgrundlag.

Et sådant grundlag kunne have eksisteret i ministerrådets redegørelse for det fremtidige nordiske samarbejde (C 2), men det gør det ikke. Udvalget har kommenteret dette nærmere i anden sammenhæng og skal derfor her blot pege på, at finansieringen bør afklares i forbindelse med fastlæggelse af C 2, hvilket omfatter en diskussion med parlamentarikerne i Nordisk Råd, inden der træffes beslutning i ministerrådet om fastlæggelse af det nye program.

5 Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg indstiller på denne baggrund, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet på basis af ministerrådsforslag B 101/e og under hensyn til udvalgets synspunkter,

at lade denne vedtagelse bygge på en, i forbindelse med C 2/1990, afklaret finansieringsplan.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Guståfsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Si)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Ministerrådsförslag
**om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord-
och skogsbruksområdet**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet (lantbruksministrarna) överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om "*Tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet*" för behandling under rådets 38:e session i Reykjavik.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser därefter att fastställa programmet.

Köpenhamn den 5 december 1989

På Nordiska ministerrådets vägnar

Steingrímur J. Sigfússon

Landbruks- og
Kommunikationsminister

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Indhold

1.	<i>Indledning</i>	813
1.1	Handlingsprogrammet fra 1985	
1.2	Midtvejsevalueringen	
1.3	Udgangspunkter for jord- og skovbrugssamarbejdet	
1.4	Finansieringsprincipper	
2.	<i>Samarbejde på landbrugsmiljøområdet</i>	815
2.1	Koordinering af miljø- og landbrugspolitik	
2.2	Miljøkvalitetsovervågning inden for jord- og skovbruget	
2.3	Udledninger af næringssalte og organiske materialer fra jord- og skovbruget	
2.4	Modtagning og udnyttelse af affaldsprodukter i jord- og skovbruget	
2.5	Miljømæssige aspekter i kontrollen med indsatsvarer i jord- og skovbruget	
2.6	Luftforureningens indvirken på skovbruget	
2.7	Miljøvenlige skovdriftsformer	
2.8	Bioenergi	
2.9	Kulturlandskabet	
2.10	Risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer	
2.11	Dyreværnlovgivning og husdymiljø	
3.	<i>Samarbejde på Nordens nordområder</i>	820
4.	<i>Samarbejde om genetiske ressourcer</i>	821
4.1	Genbanksamarbejdet om jord- og skovbrugsplanter	
4.2	Genbanksamarbejdet om husdyr	
4.3	Planteforædlingssamarbejdet	
5.	<i>Harmoniseringsbestræbelser og tilpasninger til EF's indre marked</i>	824
6.	<i>Forskningsamarbejdet</i>	825
6.1	Forskning	
6.2	Forskeruddannelsen	
7.	<i>Handlingsprogrammets iværksættelse og opfølgning</i>	828
7.1	Prioritering	
7.2	Budgetangivelser	
7.3	Evaluering	
	Bilaga	830

1. Indledning

1.1 Handlingsprogrammet fra 1985

Nordisk Ministerråd (landbrugsministrene) vedtog det første handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet i 1985. Programmet havde en tidshorisont på 10 år, og der var planlagt en evaluering (midtvejsevaluering) efter 5 år af alle programmets samarbejdsområder.

Opfølgningsansvaret for handlingsprogrammet blev tillagt Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål, (NEJS). NEJS har konstateret, at målsætningerne i programmet har dækket aktiviteterne i det nordiske samarbejde ganske fyldestgørende under perioden 1985–89. De målsætninger, som tager udgangspunkt i sektorens egne forhold bedømmes i store træk til også at være aktuelle under programmets slutperiode 1990–95. Ministerrådet har imidlertid konstateret, at flere udefra kommende forhold har nødvendiggjort nogle supplerende samarbejds målsætninger, som med fordel kunne indarbejdes i det eksisterende handlingsprogram i forbindelse med dets midtvejsevaluering.

1.2 Midtvejsevalueringen

I den midtvejsevaluering, som NEJS har udarbejdet og ministerrådet tiltrådt, konstateres det, at det beskrevne udgangspunkt for det nordiske samarbejde fortsat er aktuelt, og at samarbejdet fremdeles må være forankret i nationale prioriteringer. Det fremholdes også, at konkrete resultater må kunne opnås inden for overskuelige tidsrum.

Det registreres, at et antal arbejdsområder i stigende grad påvirkes af målsætninger, som tager udgangspunkt i tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Det gælder især samarbejdsområder inden for miljøområdet samt tilpasninger til de internationale forhold.

I evalueringen vurderes det som en helhedsbetragtning, at ministerrådets oprindelige ambition med hensyn til den tidsmæssige iværksættelse af handlingsprogrammet er indfriet på en tilfredsstillende måde. Der er ikke i perioden afdækket nye store samarbejdsønsker, der er specifikke for jord- og skovbrugssektoren. Alle de store nye udfordringer til det nordiske samarbejde har haft rod i mere tværsektorielle målsætninger eller i andre mere generelle politiske forhold.

1.3 Udgangspunkter for jord- og skovbrugssamarbejdet

Rammerne for det nordiske samarbejde ligger fortsat i Helsingforsaftalen fra 1962 (senest revideret 1985). På jord- og skovbrugsområdet har aftalens målsætninger især været nyttige, hvad angår udbygningen af det kundskabsmæssige og teknologiske grundlag for produktion og handel med indsatsvarer og -tjenester. Det forskningsmæssige samarbejde har hidtil været centralt, og de ressourcer, som landene disponerer over i spørgsmål om uddannelse, forskning og kontrolvirksomhed, skal også fremover søges

nyttiggjort bedst muligt gennem supplerende aktiviteter i et nordisk samarbejde.

I nærværende tillæg til handlingsprogrammet anser ministerrådet det for nødvendigt, at større vægt lægges på opbygningen af tværgående samarbejdsstrukturer, der kan løse samarbejdsopgaver med tværgående målsætninger fastsat af ministerrådet i forskellige sammensætninger.

1.4 Finansieringsprincipper

Nordisk samarbejde på jord- og skovbrugsområdet finansieres i hovedsagen med nationale midler, fortrinsvis via medvirken fra myndigheder og organisationer i de respektive lande. For projektvirksomhed, som finansieres over det nordiske budget, og som bl. a. omfatter forskning og teknologiuudvikling gælder, at den nordiske finansiering fortrinsvis skal være et tillæg til totalfinansieringen. Den nordiske finansieringsandel skal nærmest dække de omkostninger, som følger af projekternes transnationalitet. Budgetrammen, som tildeles jord- og skovbrugsområdet på det nordiske budget, skal derudover fortrinsvis anvendes til initierende nordiske aktiviteter, som ikke kan forventes igangsat uden disse midler, eller til igangsatte aktiviteter, som af forskellige årsager ikke lader sig opretholde alene gennem national finansiering.

Såfremt den nordiske budgetramme til fordel for jord- og skovbrugssektoren bliver begrænset, må man enten søge om muligt at bruge flere nationale ressourcer eller indskrænke de nordiske aktiviteter. En prioritering i denne forbindelse kan også berøre nye påtænkte samarbejdsområder, der er optaget i det reviderede handlingsprogram. En øget anvendelse af nationale ressourcer vil i praksis kun kunne tilgå områder, hvor de nationale fordele vil være betydelige for det enkelte land.

For de aktiviteter, der i handlingsprogrammet forudsætter en samvirken med andre samarbejdssektorer, fastsættes der følgende finansieringsprincipper:

- Ved formuleringen af enhver samarbejdsopgave må der fastlægges en hovedansvarlig part, der også som hovedregel har finansieringsansvaret. Dette skal dog ikke vanskeliggøre eller udelukke en teknisk og faglig deltagelse fra andre berørte sektorer.
- Ligelig nordisk samfinansiering fra to eller flere sektorer skal normalt ikke tilstræbes bortset fra evt. enkeltstående initierende aktiviteter. Disse skal i givet fald kunne afsluttes på nyttig vis alene med støtte fra enkelte af de finansierende sektorer.
- Det adskilte finansieringsprincip skal dog ikke tilsidesætte koordineringsansvaret eller en koordineringsforpligtelse for de berørte fagsektorer.

Når et samarbejdsområde opprioriteres og en udvidet nordisk budgetramme tildeles en af de berørte fagsektorer, påhviler der denne sektor et særligt finansieringsansvar samt et medansvar for, at der tages initiativer

til den nødvendige tværgående koordinering, prioritering og opfølgende rapportering. Ansvar og arbejdsopgaver kan dog efter aftale delegeres til en eller flere af de berørte fagsektorer.

2. Samarbejdet på landbrugsmiljøområdet

De nordiske lande har hver især på nationalt plan udarbejdet handlingsplaner for miljø og udvikling, der i store træk følger anbefalingerne i rapporten fra Verdenskommissionen om miljø og udvikling og i FN's Miljøperspektiv til år 2000.

Nordisk Ministerråd (miljøministrene) har i Det nordiske Miljøprogram (1988) vedtaget de overordnede rammer for det nordiske samarbejde på miljøområdet. Programmets gennemførelse forudsætter, at der vedtages flere konkrete og målrettede handlingsplaner, samt at miljøhensyn i stigende grad integreres i alle øvrige samfundssektorer.

I en af målsætningerne i det nordiske miljøprogram under jord- og skovbrugsafsnittet angives følgende: "Miljöfrågorna integreras inom ramen för det gemensamma nordiska handlingsprogrammet på jordbruks- och skogsområdet under år 1989."

Nærværende handlingsprogram skal udfylde de konkrete målsætninger, som ministerrådet (landbrugsministrene) finder er væsentlige at få et nordisk samarbejde om i et samarbejde med miljøsektoren. Ministerrådet pålægger også NEJS at bistå miljøsektoren med udførelsen af miljøsektorens nordiske handlingsplaner, hvor disse berører jord- og skovbrugssektoren, evt. ved nedsættelse af en særlig arbejdsgruppe for landbrugsmiljøspørgsmål. Samarbejde med miljøsektoren omkring fælles projekter og budgetbehandling af projektforslag må videreudvikles.

2.1 Koordinering af miljø- og landbrugspolitik

Den nationale landbrugspolitik i de nordiske lande undergår revidering i henseende til den vægt, der skal tillægges de enkelte målsætninger i den hidtidige førte politik. Det er åbenbart, at de miljøpolitiske og miljøøkonomiske hensyn vil komme til at spille en stigende rolle.

Det miljøøkonomiske område angår brugen af bl.a. økonomiske og administrative virkemidler samt konsekvensberegninger af de foranstaltninger, som man ønsker skal påvirke sektoren i en mere miljø- og ressourcenevenlig retning. Efterhånden som det miljøfaglige område udbygges og forstærkes i de nordiske lande, er der et godt grundlag for at udveksle erfaringer omkring de virkemidler, som søges gennemført og særlig den produktionsintensitet, som kan opretholdes på en miljømæssigt forsvarlig måde inden for landbruget i de nordiske lande. Området skønnes velegnet til at blive udviklet i en nordisk sammenhæng. Nordiske erfaringer med miljøvenligt jordbrug kan til eksempel indgå som et led i nordisk projektsamarbejde.

Ministerrådet pålægger NEJS, at der søges etableret et nordisk samarbejde om miljømæssige virkemidler og disses konsekvenser i den nationale landbrugspolitik. Samarbejdets indhold bør udredes i en koordination med andre berørte sektorer.

2.2 *Miljøkvalitetsovervågning inden for jord- og skovbruget*

I de nordiske lande opbygges der et net af institutioner, som pålægges udvidede miljøkvalitetsovervågningsopgaver. Arbejdet omfatter bl. a. integreret overvågning af det ydre miljø i Norden, specielt de økologiske effekter af luftforurening over land og i de kystnære havområder. Det er vigtigt at relatere observationerne på jord- og skovbrugsområdet til det generelle overvågningssystem således, at der på et tidligt stadium kan reageres, såfremt den bæredygtige udvikling i produktionsgrundlaget er truet. For landbruget er der et behov for en øget kompetence inden for den terrestriske overvågning.

Ministerrådet anser det for vigtigt, om erfaringer og ekspertise kan udnyttes mellem de nordiske lande og finder, at det bør undersøges, om der på længere sigt med fordel kan etableres et samarbejdende netværk mellem de nordiske lande på området.

Ministerrådet pålægger NEJS at udrede, om erfaring og ekspertise på miljøkvalitetsovervågningsområdet kan nyttiggøres mellem de nordiske lande, og om der er grundlag for at etablere et samarbejdende netværk på området. Udredningen kan evt. være en delrapport udarbejdet i samarbejde med miljøsektoren.

2.3 *Udledninger af næringsalte og organisk materiale fra jord- og skovbruget*

Den stigende produktivitet i moderne landbrug har for en stor del baggrund i et højere indhold af næringsstoffer i jorden og dermed en større udledning af næringsalte og organisk materiale i vandområder, hvor de blander sig med næringsstofferne fra de øvrige kilder. De nordiske lande har alle nationale planer, der med visse forskelle skal søge at afhjælpe virkningerne af den stigende tilgang af næringsalte til det marine miljø. I denne sammenhæng er også landbruget omfattet af foranstaltninger, som skal reducere den forurenende virkning på miljøet.

I spørgsmålet om et tolereret udledningsniveau må særligt hensyn tages til indholdet af de mere bestandige og langtidsvirkende næringsalte som fosfor i forhold til de mere korttidsvirkende næringsalte som de kvælstofholdige (N-holdige). De forureningsreducerende virkemidler bør i større grad end hidtil rettes mod en ensartet strategi i de nordiske lande for en nedbringelse af næringsaltene i de fælles havmiljøer. De nordiske lande bør fortsat revidere deres løbende nationale vandmiljøplaner, og der er vægtige grunde til at gøre dette i en nordisk sammenhæng, som også inkluderer de jordbrugsmæssige aspekter.

Ministerrådet pålægger NEJS i et samarbejde med embedsmandskomiteen for miljøspørgsmål at drøfte grundlaget for de nationale retningslinjer og den bagvedliggende miljøstrategi for håndtering, anvendelse og tilførsel af næringsstoffer til jord- og skovbruget under hensyn til et tolereret udledningsniveau for næringssalte og organisk materiale fra arealer anvendt af sektoren.

2.4 Modtagning og udnyttelse af affaldsprodukter i jord- og skovbruget

Affaldshåndteringen og mulighederne for en genanvendelse af de ressourcer, som indgår i det moderne samfunds affaldsmængder, udgør en væsentlig opgave for de miljøansvarlige myndigheder. Jord- og skovbrugssektoren kan være en potentiel modtager af sådant affald, der har et biologisk værdifuldt indhold af næringssalte m. v. Det er dog en forudsætning, at affaldet er fri for den lange række af giftige og ofte akkumulerbare skadelige stoffer, der normalt vil være iblandet affaldsmængderne i de offentlige systemer. Det vil være ønskeligt, om de betydelige affaldsmængder, der har et organisk indhold, kunne nyttiggøres inden for sektoren på en langsigtet forsvarlig måde. Hvis de økonomiske vilkår var gunstige for en modtagelse af affald til skovbruget, kunne der muligvis også opbygges systemer herfor.

Ministerrådet anser ikke, at jord- og skovbrugsektoren kan løse de problemer, som ligger generelt i affaldshåndtering, kildesortering m. v., men ser gerne, om sektoren kan inddrages i den langsigtede planlægning og bidrage i udviklingsopgaver, der af de miljøansvarlige myndigheder ønskes afprøvet evt. i mindre skala. Et nordisk samarbejde eller erfaringsudveksling kan være nyttigt på dette område.

Ministerrådet anmoder NEJS om at se opmærksomt på muligheden for et samarbejde omkring planlægningprojekter, der har til formål at muliggøre en stigende anvendelse af nyttige affaldsmængder fra øvrige sektorer.

2.5 Miljømæssige aspekter i kontrollen med indsatsvarer i jord- og skovbruget

Landbrugsministerierne i de nordiske lande har udbygget et stigende samarbejde inden for kontrollen med rå- og hjælpestoffer til landbruget, f. eks. frø, gødningssalter m. v. Samarbejdet er blevet udbygget efter de målsætninger, som blev angivet i sektorens første handlingsprogram. Ministerrådet finder, at dette samarbejde også bør udvides til at indeholde en supplerende målsætning om miljømæssige aspekter ved kontrollen og forsyningen med disse produkter.

Miljøaspekterne er ret forskellige for de enkelte kontrolområder, hvorfor de nærmere retningslinjer må tilpasses af de løbende miljømæssige hensyn, der pålægges landbruget i de enkelte nordiske lande.

Et særligt kontrolområde angår bekæmpelsesmidler, hvor ansvaret i det nordiske samarbejde er henlagt til kemikaliekontrollen under miljøsektoren.

ren. Jordbrugssektoren deltager i arbejdet med biologiske værtdiafprøvnings- og økotoxikologiske vurderinger, der supplerer de toksikologiske og økotoxikologiske vurderinger i forbindelse med landenes godkendelse af bekæmpelsesmidler.

Ministerrådet pålægger NEJS at virke for, at de nationale kontrolinstitutioner i deres samarbejde tager hensyn til de miljømæssige aspekter, som pålægges landbruget i de nordiske lande. Ministerrådet opfordrer embedsmandskomiteen for miljøspørgsmål til at fremlægge planer for størst mulig nordisk arbejdsdeling og nyttiggørelse af såvel den biologiske afprøvning som de toksikologiske og økotoxikologiske vurderinger i forbindelse med godkendelsen af bekæmpelsesmidler.

2.6 Luftforureningens indvirken på skovbruget

Luftbårne forureninger udgør et problem, der synes at true et stigende skovareal i væsentlige områder af de nordiske lande. Forureningen medfører også en forurening af jordbunden, som især rammer de sårbare skovarealer.

På denne baggrund er det vigtigt, at skovforskningen i de nordiske lande inddrages bedst muligt i arbejdet med overvågning og risikovurdering af de evt. fremtidige skader på skovene.

Ministerrådet finder, at tærskelen for en indtræden af skovdøden er en vigtig parameter for fastlæggelse af de fremtidige forholdsregler vedrørende bekæmpelse af de luftbårne forureninger og en afhjælpning af skaderne herfra på skovene.

Ministerrådet pålægger NEJS at virke for, at den nordiske skovforskning i samarbejde med miljøsektoren fortsat må spille en central rolle i overvågningen og risikovurderingen af luftforureningernes indvirken på de nordiske skove.

2.7 Miljøvenlige skovdriftsformer

I det nordiske miljøprogram fremhæves behovet for et øget samarbejde mellem miljø- og skovbrugsmyndighederne med henblik på at minimere de skadelige effekter fra skovbrugsdriften på naturmiljøet. Der omtales bl. a. afvandringsforanstaltninger og risici for udledninger af gødningsstoffer og bekæmpelsesmidler. Andre vigtige miljøspørgsmål i skovbruget er forholdet til friluftslivet og forholdet til sårbare og truede arter og økosystemer.

Ministerrådet finder det naturligt, at miljømyndighederne sikres mulighed for at påvirke de nationale bestemmelser, som skal gælde for almene skovdriftsformer. I det omfang skovbrugsmyndighederne kan bidrage med oplæg til fælles principper for miljøvenlig skovdrift bør et nordisk samarbejde fremmes. Et sådant arbejde har en stærk tilknytning til forskningen inden for området.

Ministerrådet pålægger NEJS, at der med udgangspunkt i tilgængelig og pågående forskning etableres et samarbejde om et fælles underlag, hvorfra der kan udarbejdes nationale retningslinjer for miljøvenlige skovdriftsformer.

2.8 Bioenergi

På energiområdet angiver det nordiske miljøprogram bl. a., at kernekraft og fossile brændselstyper så langt som muligt bør erstattes med fornybare og miljøvenlige energikilder og teknikker. Samarbejdet skal omfatte udvikling af teknologi angående fornybare energikilder som bl. a. biomasse og restprodukter fra jordbrug, skovbrug og affald.

Arbejdet med at fremme en anvendelig teknologi for udnyttelse af biomasse som halm og træflis er allerede udviklet langt i de nordiske lande, hvad angår de basale teknikker. *Ministerrådet* finder, at der er basis for at udvikle samarbejdet yderligere på bioenergiens område, idet der bør være et tættere forankret samarbejde mellem de tre berørte sektorer: miljø, energi samt jord- og skovbruget. Det vil herunder være ønskeligt med en fælles styring.

Ministerrådet anbefaler, at et samarbejde mellem de tre berørte sektorer søges udviklet, hvad angår planer om en teknologisk udvikling for en miljøvenlig udnyttelse af energien tilgængelig i biomassen fra bl. a. jord- og skovbruget.

2.9 Kulturlandskabet

Jord- og skovbrugsdrift har gennem århundreder formet kulturlandskabet til det billede, som præger udseendet af landskaberne i de nordiske lande. Strukturændringer i landbruget og nye driftsformer vil hurtigt ændre udseendet af kulturlandskabet og herunder mærkbart påvirke variationen i det vilde plante- og dyreliv.

Ministerrådet anser det især for vigtigt, at de, der aktivt udøver virksomhed i jord- og skovbruget, bliver positivt stemt for at medvirke ved etablering af miljøvenlige forholdsregler til støtte for kulturlandskabets bevarelse eller udvikling. Jordbrugssiden er allerede inddraget i et nordisk fællesprojekt om Kulturlandskabet og Jordbruget.

Ministerrådet anbefaler, at der mellem embedsmandskomiteerne for miljø- og landbrugsspørgsmål etableres et samarbejde, som sigter på at fremme virkemidler, som kan indgå i jord- og skovbrugsvirksomheden til fordel for en bevarelse og udvikling af kulturlandskabet.

2.10 Risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer

Den bioteknologiske udvikling forventes i de kommende år at øge grundlaget for udvikling og markedsføring af organismer, der besidder specielle gunstige eller nyttige egenskaber. Der kan være tale om levende

organismer, planter eller andet, som kan formere sig og evt. forblive i det naturlige miljø i længere eller kortere tid. Kundskab om de bioteknologiske processer er international, og resultatet af udviklingen kan ikke nødvendigvis begrænses inden for de nationale grænser.

Jord- og skovbruget vil blive berørt af denne udvikling, både af de gode og af de mindre gode sider. Sektoren bør deltage aktivt i den proces, som udbygges i de nordiske lande, hvad angår risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer.

Ministerrådet pålægger NEJS at følge det arbejde, der foregår i de nordiske lande inden for området risikovurdering ved udsætning af genteknologisk modificerede organismer, og om nødvendigt tage initiativer til et konkret nordisk samarbejde med deltagelse fra jord- og skovbrugssiden.

2.11 Dyreværnlovgivning og husdyrmiljø

Dyreværnlovgivning afspejler de etiske normer i samfundet og er af stor betydning for de vilkår, som husdyrproduktionen kan drives under.

Der bliver i stigende grad lagt vægt på de etiske og miljømæssige sider af landbrugsproduktionen i hele Norden. Det er vigtigt at udvikle kundskab om dyrenes adfærd, før initiativer tages til evt. lovændringer eller anden tilpasning.

Ministerrådet pålægger NEJS at udrede, hvordan man i Norden har og kan drage nytte af de eksisterende forskningsresultater på dyreværnsområdet, og at vurdere behovet for yderligere forskning og udredning.

3. Samarbejde på Nordens nordområder

Landbruget har stor betydning for indtægter og beskæftigelse i Nordens nordområder. Ministerrådet har tidligere konstateret, at landbrugsgruppen under Nordkalotkomiteen var et vigtigt samarbejdsforum på Nordkallotten, og anmodede Nordisk Embedsmandskomité for Regionalpolitik (NERP) om at sikre arbejdsgruppen stabile arbejdsforudsætninger. Det blev videre anbefalet NERP at arbejde for at oprette en jordbrugsgruppe for Vest-Norden (Færøerne, Grønland og Island), og at de to grupper burde samarbejde på en passende form.

På skovbrugssiden anbefalede Ministerrådet, at SNS i samarbejde med islandske skovmyndigheder og Nordkalotkomiteens skovbrugsgruppe skulle koordinere nordiske proveniensforsøg med skovtyper, som kan vokse i marginale områder.

I Nordkalotkomiteens sidste handlingsprogram er der ikke medtaget konkrete retningslinjer for det videre samarbejde på landbrugsområdet. I Vest-Norden samarbejdet er antallet af jordbrugsprojekter blevet øget, men der er ikke etableret en jordbrugsgruppe. SNS og SNP har imidlertid spillet en aktiv rolle i samarbejdet mellem Nordkallotten og Vest-Norden. Videre har de to institutioner flere projekter, som går ud på at udvikle jord- og skovbruget i området.

Ministerrådet pålægger NEJS i et samarbejde med NERP at udrede, hvordan landbrugssamarbejdet kan udvikles i Nordens nordområder. Udredningen bør afsluttes i 1991.

4. Samarbejde om genetiske ressourcer

Det genetiske ressourcegrundlag er fundamentet for verdens fødevarerproduktion. For jordbruget og skovbruget er det i første række de plante-genetiske ressourcer, der er afgørende. Jordbruget har udnyttet kulturplanterne i en kombination med husdyr, og dette har givet et maksimalt udbytte i form af fødevarer og andre råvarer. En forudsætning for jord- og skovbrugets udvikling i alle dele af verden er en fortsat tilgængelighed af et bredt genetisk grundmateriale.

Industrilandenes jordbrugstekniske udvikling henimod anvendelse af få, men højtstående plantesorter og husdyrracer vinder også stigende indpas i udviklingslandene, uden at disse lande samtidig har ressourcer til at bevare bredden i det hidtil anvendte genmateriale. Da der i udviklingslandene samtidig findes det største antal af arter, både hvad angår planter og dyr, kan en stigende ensartethed i produktionssystemerne medføre en trussel om varigt tab af genetisk materiale. Tabet angår i første række den store variation og bredde i de hidtil anvendte kulturplanter og lokalt tilpassede husdyr. Men tabet går ofte videre til også at omfatte mange af de vilde planter og dyr, der kan være beslægtede med kulturformerne, og som iøvrigt kendetegner økosystemerne i den tredje verden.

Den internationale virksomhed varetages på den politiske side af Food and Agricultural Organization of the United Nations (FAO), der formulerer de mere overordnede principper for genbevarende strategier, primært i tilknytning til jord- og skovbrugsproduktion. På det faglige område har bl. a. International Board for Plant Genetic Resources (IBPGR) spillet en rolle, idet organet er etableret inden for rammerne af Consultative Group for International Agricultural Research (CGIAR). Også UNEP er engageret i arbejdet med genetiske ressourcer.

Ministerrådet finder, at de nordiske lande har et medansvar for bevarelse af de globale genressourcer under hensyntagen til en fremtidig bæredygtig udvikling i jord- og skovbruget. Dette ansvar bør også iagttages i det nordiske samarbejde, idet der findes risiko for, at arter, som står vore egne kulturplanter nær, står foran en udryddelse. Som fremstående landbrugsnationer har de nordiske lande også i bistandssammenhæng et særskilt ansvar for at øge anstrengelserne omkring de genbevarende foranstaltninger.

Den hurtige udvikling inden for bioteknologien vil få stor betydning for de agrokulturelle områder og bl. a. påvirke genbanksamarbejdet. De nye teknologier vil på den ene side kunne hjælpe genbevarende virksomhed, men på den anden side vil den øgede kommercialisering også vanskeliggø-

re den frie udveksling af genmateriale. Denne udvikling bør følges nøje og konsekvenserne evalueres, også for udviklingslandene.

Lovgivningen om immaterialretten angående bioteknologiske opfindelser vil komme til at påvirke udviklingen inden for genbanksamarbejdet, men også planteforædlingen samt landbruget generelt. Et samarbejde, der angår de nordiske landes stillingtagen til disse spørgsmål i de internationale fora, bør udvikles.

4.1 Genbanksamarbejdet om jord- og skovbrugsplanter

De nordiske lande etablerede i 1979 en Nordisk Genbank (NGB), som fik til opgave at bevare alt for Norden værdifuldt genetisk materiale for land- og havebrugsplanter. De nordiske lande har medvirket ved etableringen af det europæiske genbanksamarbejde (European Cooperative Programme for Conservation and Exchange of Crop Genetic Resources; ECP/GR, etableret 1982) og det globale samarbejde i FAO's regi (The International Undertaking on Plant Genetic Resources, adopted by The FAO Conference in 1983). De nordiske lande har undertegnet de berørte samarbejdsdokumenter og forklaret, at NGB indgår i det internationale genbanksamarbejde som en regional genbank for Norden.

På det skovlige område koordineres genbankfunktionen i de nordiske lande af Nordisk skovtræforædlingsgruppe under Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS), idet de praktiske genbevaringsforanstaltninger bedst sikres i det naturlige nationale skovmiljø.

Ministerrådet finder, at de nordiske lande bør spille en mere aktiv rolle i de internationale spørgsmål om plantegenetiske ressourcer. Udgangspunktet må være, at den globale bankfunktion hviler på en decentral struktur i nationale eller regionale enheder, der samarbejder i et globalt netværk. Hver nation og region må tage vare på sin agrobotaniske variation. Det er i den forbindelse vigtigt, at også de vilde planteslægtninge og andre plantetyper af potentiel interesse for jordbruget søges bevaret.

Da truslen om tab af plantegenetiske ressourcer er størst i udviklingslandene og særlig i de tropiske områder, bør de nordiske lande også søge at koncentrere sine bidrag og sin opmærksomhed på disse områder. De nordiske landes bidrag bør omfatte tilbud om økonomisk, teknisk og uddannelsesmæssig bistand over for udviklingslandene samt øget fagligt og politisk engagement i forhold til de internationale organer.

Genbanken har i samarbejde med de nordiske landes bistandsorganisationer fra 1989 påtaget sig et fagligt og teknisk ansvar for at opbygge en regional genbankvirksomhed over en 20-årig periode i det sydlige Afrika (SADCC-landene).

Da de genbevarende interesser omkring kulturplanter også omfatter mange vilde planteformer, er der stort behov for koordinering med de bevaringsbestrebelse, der gøres i forhold til den vilde flora og de levende naturressourcer generelt. Koordinering bør finde sted både nordisk og

internationalt, idet kontakter i første række bør tages til de miljøansvarlige myndigheder og disses samarbejdsorganer.

Ministerrådet pålægger NEJS at arbejde for et "institutionaliseret" samarbejde mellem de nordiske lande og for afstemning af positioner m. v. i internationale fora om plantegenetiske spørgsmål. Samarbejdet bør bl. a. omfatte de nationale bistandsorganisationer samt de miljøansvarlige myndigheder i det omfang, disse kan drage nytte af faglig, teknisk og uddannelsesmæssig bistand fra jord- og skovbrugssektoren. Mulighederne for et øget samarbejde med miljømyndighederne bør udredes nærmere særlig angående vilde plantearter. Ved den koordinerende samarbejdsfunktion bør den faglige kompetence i bl. a. Nordisk Genbank og Samnordisk Planteforædling (SNP) inddrages ved udarbejdelse af grundlag, strategier og information omkring arbejdet med plantegenetiske spørgsmål i internationale organer. De nordiske lande har et særligt ansvar for at opbygge og bistå med et undervisningssystem, som især kan rette sig mod udviklingslandene. En nordisk ekspertgruppe bør udrede disse muligheder som et led i det nordiske bistandssamarbejde.

4.2 *Genbanksamarbejdet om husdyr*

Nordisk Ministerråd har etableret en styringsgruppe for nordisk genbanksamarbejde for husdyr. Styringsgruppens medlemmer repræsenterer de nationale genressourceudvalg i de enkelte nordiske lande. Målsætningen for styringsgruppens arbejde har været at initiere oprettelse af genbanker på nationalt niveau for bevarelse af truede husdyrpopulationer og bl. a. at skabe en informationscentral på nordisk niveau. Der forventes et større internationalt engagement omkring genbankspørgsmål for husdyr.

De nordiske lande har fagligt støttet oprettelsen af en global databank for husdyr etableret i 1987 af The European Association for Animal Production (EAAP) og FAO. Den globale databank er tilknyttet instituttet for husdyravl ved veterinærhøjskolen i Hannover, Vesttyskland, og dataopbygningen er sket i kontakt med de nordiske aktiviteter.

Ministerrådet finder, at der er behov for en fortsat nordisk koordinering af det nationale genbanksamarbejde og en fælles udbygning og vedligeholdelse af det nordiske dataregister. Det nordiske datasystem og styringsgruppen herfor bør have en sådan fast forankring, at denne kan repræsentere de nordiske lande i forhold til det globale datanetværk og bidrage med at koordinere de nordiske landes holdninger i øvrige spørgsmål af international karakter på området. Styringsgruppen og de nationale institutter for husdyrfag bør også samarbejde om kursustilbud og uddannelse, der retter sig mod bevaring af genressourcer i udviklingslandene. Styringsgruppen bør også tage kontakt til de nordiske organer, der arbejder med bevaring af fiskegenressourcer og tilbyde et evt. samarbejde. Specielt udvidelsen af fiskeopdræt og udsætning af laksefisk for genfangst kan påvirke de vilde fiskepopulationer, som bl. a. har en binæringsmæssig betydning særlig i Island.

Ministerrådet pålægger NEJS, at der udformes planer for en fælles holdning til internationale genbevarende foranstaltninger for husdyr, samt at der sikres det nordiske genbanksamarbejde for husdyr faste arbejdsforudsætninger.

4.3 Planteforædlingsamarbejdet

Ministerrådet sikrede et langsigtet samarbejde på planteforædlingsområdet ved at etablere Samnordisk Planteforædling (SNP) som en nordisk institution fra 1987. Samarbejdet skal støtte de nationale bestræbelser på at udvikle planter bedst mulig egnede til de nordiske klimazoner og i øvrigt fortsætte de aktiviteter med relation til planteforædlingen, som har været gennemført i form af projekter og nordisk udredningsvirksomhed.

Ministerrådet finder, at et langsigtet arbejde må støtte sig bl. a. til en handlingsplan for den nordiske planteforædling, og at ministerrådet i forbindelse med forelæggelse af en sådan plan bør have adgang til en gennemført evaluering af hidtidige aktiviteter og planer for SNP.

Ministerrådet pålægger SNP at udarbejde en flerårig handlingsplan og at træffe foranstaltninger til en evaluering af SNP's virksomhed. Evalueringsplanen skal forelægges og godkendes af NEJS, således at evalueringseresultaterne kan foreligge inden udgangen af 1990.

5. Harmoniseringsbestræbelser og tilpasninger til EF's indre marked

Nordisk Ministerråd vedtog i 1987 et nordisk samarbejdsprogram om afskaffelse af handelshindringer i Norden. Målsætningen i samarbejdsprogrammet er at gøre Norden til et "hjemmemarked" ved at bidrage til en friere varecirkulation mellem de nordiske lande. En vigtig del af disse bestræbelser er at afvikle tekniske handelshindringer, som har sit udspring i forskelligheder mellem landenes forskrifter og regelværk samt desuden at få gennemført større gensidig anerkendelse af hinandens afprøvningsresultater.

NEJS har til opfølgning heraf afgivet instruktion til de berørte nordiske samarbejdsgrupper om at sammenkoble bestræbelserne om afvikling af tekniske handelshindringer med de nordiske landes tilpasninger til de kommende regler for EF's indre marked. Dette stemmer overens med den overordnede politiske målsætning i samarbejdsprogrammet om afskaffelse af handelshindringer i Norden, idet der også her påregnes et forløb, som kan drage nytte af det tilsvarende internationale og europæiske samarbejde.

Ministerrådet finder, at der er tids- og kapacitetsgrunde til fortrinsvis at anvende målsætningen i EF frem for at udarbejde en særskilt nordisk harmoniseringsmålsætning. Ministerrådet konstaterer også, at samarbejdet mellem EFTA-landene i 1989 blev udvidet til også at omfatte de veterinære og fytosanitære bestemmelser med henblik på et harmonise-

ringsarbejde mellem EFTA-landene under hensyntagen til en bevarelse af landenes specifikke sundhedsstatus på landbrugsområdet. Resultatet heraf har også til formål at føre til en fælles forhandlingsposition i forhold til EF. I den videre proces vil også indgå andre foranstaltninger, som afledes af arbejdet i internationale organer og herunder GATT-forhandlingerne, bl. a. Uruguay-runden.

Samarbejdet på området vil desuden indeholde jordbrugssektorens opfølgning af Ministerrådets Nordiske Arbejdsprogram 1989–92.

Ministerrådet pålægger NEJS at arbejde videre med instruktioner, der kan fremme en afvikling af tekniske handelshindringer på alle kontrolområder under jord- og skovbrugssektoren. Instruktionerne må stimulere til en nordisk målsætning, som tager hensyn til EFTA-harmoniseringen og andet internationalt samarbejde samt de kommende bestemmelser for EF's indre marked. NEJS må påse, at der rapporteres årligt fra samarbejdet med angivelse af en nordisk målsætning samt hvilke resultater og fremskridt, der er opnået. Rapporteringen skal også sigte på, at jordbrugssektoren vil komme til at bidrage med lister over ligeværdige bestemmelser i de nordiske lande.

6. Forsknings samarbejdet

6.1 Forskning

Ministerrådet værdsætter betydningen af et nordisk samarbejde inden for sektorforskningen på jord- og skovbrugsområdet. Dette er bl. a. blevet markeret gennem stigende finansieringsandele, som er ydet fra nationale og nordiske kilder gennem en lang årrække. Det nordiske samarbejdsprogram for bioteknologi yder desuden et særligt bidrag, der fremmer et antal forskningsaktiviteter inden for mange berørte fagområder under jord- og skovbrugssektoren.

Ministerrådet har i den første programperiode søgt at udbygge samarbejdsstrukturen til at dække alle områder inden for jord- og skovbrugsområdet og til at etablere en tættere tilknytning til de nationale forskningsråd og nationale forskningsinstitutioner. De udvidede rammer for NKJ's virksomhed repræsenterer bl. a. en sådan udvikling på jordbrugsområdet. Behovet inden for erhvervet samt tendenserne inden for forskningsverdenen peger på at forstærke og intensivere forskningen inden for visse områder. I det nordiske forskningssamarbejde gælder det særlig de områder, hvor de nordiske lande ikke hver for sig i tilstrækkeligt omfang kan opbygge egen ekspertise og egne kostbare laboratorieindretninger.

Behovet for et nordisk forskningssamarbejde skønnes fortsat at bestå, særligt i lyset af den tekniske udvikling samt de øgede hensyn til naturressourcernes økonomi og politik. Ministerrådet ønsker dog ikke at præcisere hvilke forskningsområder, der år for år bedst kan organiseres på nordisk niveau. Den vigtigste opgave bliver derimod at påse, at den organisatoriske indretning på nordisk niveau er velfungerende både internt og i forhold

det til de nationale forskningsorganer således, at samarbejdssystemet bedst muligt kan opfatte alle de kommende forskningsmæssige udfordringer.

I forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens første handlingsprogram var NEJS pålagt at vurdere den organisatoriske struktur på ny og at fremlægge forslag til en forskningsindretning for 1990'erne. NEJS har ladet en evalueringsgruppe udarbejde en bedømmelse af forskningssamarbejdet på hele jord- og skovbrugsområdet og har noteret sig gruppens hovedkonklusioner. På det organisatoriske område foreslår gruppen

at de faglige ansvarlige ved de nationale forskningsråd eller tilsvarende nationale institutioner med ansvar for jordbrugs- og skovforskningen bør indgå som centrale medlemmer af såvel Nordisk Kontraktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) som Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS)

at sekretariaterne for NKJ og SNS bør henlægges til samme land (eller institution)

at NKJ får ansvaret for at prioritere de nordiske indsatser inden for hele jordbrugsområdet incl. planteforædlingsområdet

at beslutninger angående enkeltstående forskerkurser delegeres fra NKJ og SNS til styringsgruppen for den systematiserede nordiske forskeruddannelse.

Ministerrådet anser, at de fordele, der ligger i en nærmere tilknytning mellem de nordiske forskningsinstitutioner og de nationale forskningsorganer, må styrkes, forudsat at dette kan forløbe på en måde og i en takt, som ikke skader de positive nordiske funktioner og strukturer, som er etableret gennem en årrække.

I denne sammenhæng bør sammensætningen af SNS overvejes i lyset af ministerrådets målsætning om at gennemføre en stærkere kobling til de nationale forskningsorganer for derigennem at opnå supplerende adgang til forskningsmidler fra nationale finansieringskilder. Den nordiske finansiering skal som hidtil i første række reserveres de samordnende funktioner, herunder merudgifterne ved forskningsprojekternes styring, planlægning, initiering m. v.

Omlægningen, som tager sigte på en iværksættelse fra 1. januar 1990, må være betinget af, at den gunstige samarbejdsstruktur under SNS kan sikres en opretholdelse, og at man tager fornødne hensyn til en sikring af bl. a. skovforskningssektorens interesser.

I forbindelse med evalueringen af SNP bør det vurderes, om rammerne for SNP bør ændres, således at de forskningsmæssige aktiviteter under SNP overføres til det organ, der af ministerrådet er tillagt et nordisk koordineringsansvar for jordbrugsforskningen, (NKJ).

Ministerrådet anser også, at en forbedret informationsvirksomhed er vigtig for et nordisk forskningssamarbejde, og at der må være en indretning, der muliggør en åbning mod et videre europæisk og internationalt samarbejde.

Ministerrådet pålægger NEJS at udarbejde ændringsforslag, der kan sikre nordiske organer, der beskæftiger sig med forskningsopgaver på jord- og skovbrugsområdet, en mere identisk tilknytning og samarbejdsrelation til de nationale forskningsstøttende organer.

Et forslag til ændring må omfatte SNS, der med virkning fra begyndelsen af 1990 bør sikres en repræsentation fra de nationale forskningsstøttende organer, således at der bliver en mere lige adgang til at fremme nordiske forskningsprojekter med finansiering fra nationale forskningsorganer. Adgangen til midler må ske gennem en procedure, der gradvis kan blive mere identisk for NKJ og SNS, hvilket er påtænkt at ske via anbefalinger fra de repræsentanter, der udpeges til NKJ og SNS.

Forslag til ændringer må også omfatte SNP, således at de forskningsmæssige aktiviteter under SNP kan bringes i tilknytning til NKJ's virksomhed. Ændringsforslag herom må dog tage hensyn til resultaterne af den evaluering, der skal gennemføres for SNP.

Forskningssamarbejdet bør også have en indretning, der muliggør en åbning mod et videre europæisk og internationalt samarbejde.

6.2 Forskeruddannelsen

Som forudsat i sektorens første handlingsprogram er der etableret faste rammer for et nordisk samarbejde omkring forskeruddannelsen. På grund af ministerrådets erfaringer med forskellige typer af forskeruddannelse udarbejdede NEJS i 1986 retningslinjer for systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet. Disse uddannelseskurser adskiller sig fra de individuelle forskerkurser, som gennem en årrække har været afholdt af NKJ, SNS og Nordiske Jordbrugsforskere Forening (NJF), evt. med støtte fra den nordiske institution, Nordiske Forskerkurser.

Ministerrådet har prioriteret forskeruddannelsen højt gennem den første programperiode og vil tilstræbe at lade aktiviteten indgå som et fast element i landbrugsuniversiteternes uddannelsesvirksomhed. De gældende retningslinjer og virksomheden er blevet evalueret i forbindelse med handlingsprogrammets midtvejsevaluering. Ministerrådet støtter evalueringens anbefalinger, særlig hvad angår følgende betragtninger:

De hidtidige kursusplaner har udelukkende bestået af kursusrækker over 2–3 år inden for bestemte fagområder, hvor de enkelte kurser har bygget på hinanden i et samlet forløb. Der er imidlertid også god grund til at medtage tilbagevendende kurser med få års mellemrum og med nær samme faglige indhold. Dette vil kunne stimulere lokale forskningsmiljøer til at udvikle sig til specialiserede nordiske centre, som kan få en større international tilknytning bl. a. ved anvendelse af gæstelærere m. v.

Det anbefales endvidere, at alle forskeruddannelseskurser inden for jord- og skovbrugsområdet gennemføres i regi af styringsgruppen for de systematiserende forskerkurser, og at sekretariatsfunktionen fortsat knyttes til universitetsinstitutionerne. Herigennem kan opnåes en hensigtsmæssig koordinering og større gennemsigtighed for såvel forskerstuderende som for de planlæggende kursusarrangører. Det forudses, at al kursusvirksom-

hed kan støtte sig på et i forvejen udarbejdet og udsendt undervisningsmateriale. Større informationsvirksomhed vil være nyttigt, ligesom uddannelsesinstitutionerne i større grad bør integrere den nordiske forskeruddannelse på lige fod med anden undervisning – også i forbindelse med national ressourcetildeling.

Ministerrådet pålægger NEJS at sikre en fortsat udbygning af den nordiske forskeruddannelse som et integreret element i landbrugsuniversiteternes undervisningsplaner. Den nordiske styring skal udvikles til også at omfatte enkeltstående kurser, som anbefales fra anden side, f. eks. NKJ, SNS m. v. Til udbygningen hører også større informationsvirksomhed om den samlede nordiske uddannelsesvirksomhed på jord- og skovbrugsområdet.

7. Handlingsprogrammets iværksættelse og opfølgning

7.1 Prioritering

Nærværende handlingsprogram er udformet som et tillæg til det første handlingsprogram, som ministerrådet vedtog for jord- og skovbrugsområdet den 26. juni 1985. Tidsperspektivet strækker sig frem til 1995 for begge programmer.

De samarbejdsaktiviteter, som er behandlet i tillægget til handlingsprogrammet, har en højere prioritering end de endnu ikke igangsatte aktiviteter omtalt i det oprindelige handlingsprogram. Mange af de iværksatte samarbejdsaktiviteter er af en løbende karakter, og flere af de mere centrale områder er fortsat genstand for en høj prioritering. En vis udbygning eller nedbygning kan dog forekomme i forbindelse med de årlige budgetprogrammer.

For perioden frem til 1992 påregner ministerrådet særligt at forcere samarbejdet på alle kontrolområder, der berøres af tilpasningerne til EF's indre marked.

Samarbejdet på landbrugsmiljøområdet vil blive prioriteret højt og igangsat i forhold til den kontaktvirksomhed, der kan etableres med miljøsektoren. Omfanget vil blive bestemt af de økonomiske rammer fra nordisk side, der for en del aktiviteter vedkommende vil være nødvendige som supplement til de nationale midler.

7.2 Budgetangivelser

En udbygning af samarbejdet på landbrugsmiljøområdet, som angivet i handlingsprogrammet, bedømmes til at fordrer nordiske midler inden for en ramme på indtil 1,2 mio DKK årligt i perioden 1990–95. Samarbejdet om genetiske ressourcer og harmoniseringsbestrebelse på kontrolområderne bør udbygges med en ramme på ca. 0,8 mio. DKK årligt frem til 1993.

Ministerrådet bedømmer, at de fleste nye elementer til handlingspro-

grammet således kan gennemføres inden for en årlig budgetramme, der hæves med i alt 2 mio. DKK i forhold til niveauet for 1989.

Det pålægges NEJS at arbejde for en bedst mulig gennemførelse af handlingsprogrammernes målsætninger og indbyrdes prioritering af samarbejdsaktiviteterne i forbindelse med ministerrådets årlige virksomhedsplanlægning og budgetbehandling.

7.3 Evaluering

Inden udgangen af 1995 gennemføres en evaluering af alle de samarbejdsaktiviteter, som er optaget i det oprindelige og nærværende handlingsprogram. Evalueringen gennemføres under medvirken fra andre berørte samarbejdssektorer, hvor disse har været inddraget i eller været berørt af opfølgingsarbejdet, særlig miljøsektoren. En helhedsvurdering gøres af NEJS/ministerrådet, og resultatet overgives for behandling under Nordisk Råds session 1996.

*BILAGA***Midtvejsevaluering af det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet****1. Indledning**

Nordisk ministerråd (landbrugsministrene) vedtog på et møde den 26. juni 1985 et nordisk handlingsprogram på Jord- og Skovbrugsområdet.

Handlingsprogrammet var det første af sin art inden for det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet. Programmet sammenfattede ministerrådets målsætninger på en lang række samarbejdsområder, som påregnedes gennemført inden udgangen af 1995. Det blev forudsat at der skulle afgives en slutevaluering med tanke på Nordisk Råds session i 1996.

Ifølge handlingsprogrammet skal en første evaluering (midtvejsevaluering) udføres inden udgangen af 1989 af alle handlingsprogrammets samarbejdsområder. En sådan helhedsvurdering skal udføres af Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) og af ministerrådet. Evalueringsresultatet skal overgives til Nordisk Råds session i 1990.

2. Arbejdsform

Landbrugsministrene er under de årlige ministerrådsmøder siden 1985 blevet holdt underrettet om de vigtigste opfølgninger af handlingsprogrammet, som er blevet gennemført, eller som af NEJS er blevet forelagt for beslutninger i ministerrådet.

I 1988 blev ministrene orienteret om den plan, som NEJS havde godkendt for midtvejsevalueringen. Ifølge planen skulle de nationale NEJS-sekretærer inddrages ved bl. a. at indsamle udtalelser fra nationale eksperter i et større antal nordiske projekter, som havde relation til handlingsprogrammets målsætninger. Som yderligere elementer til midtvejsevalueringen skulle man endvidere inddrage konklusionerne fra gennemførte evalueringer af sektorens institutioner og samarbejdsorganer samt rapporter fra nedsatte evalueringsgrupper angående forskningen på jord- og skovbrugsområdet samt den systematiserede forskeruddannelse.

Samtidig med godkendelsen af planen for midtvejsevalueringen forudså NEJS, at der kunne blive behov for en justering af handlingsprogrammet. Der er samtidig blevet gjort forberedelser til at aktualisere handlingsprogrammet med supplerende målsætninger for samarbejdet i perioden 1990–95.

3. Vurdering af opnåede resultater

3.1 Sammenfatning

Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) konstaterer, at det beskrevne udgangspunkt for det nordiske samarbejde fortsat er aktuelt. Samarbejdet må fremdeles være forankret i nationale prioriteringer, og konkrete resultater må opnåes inden for overskuelige tidsrum.

NEJS registrerer, at et antal arbejdsområder i stigende grad påvirkes af målsætninger, som tager udgangspunkt i tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Dette gælder især samarbejdsområder inden for miljøområdet samt tilpasninger til de internationale forhold — i særdeleshed det vesteuropæiske integrationssamarbejde.

Handlingsprogrammet fastslog som et hovedprincip, at det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet for størstedelen finansieres med nationale bevillinger. Inden for jordbrugsforskningens område er der især sket en stigning i antallet af nordiske forskningsprojekter, der finansieres direkte fra de nationale forskningsråd uden bistand fra ministerrådets side. På de administrative samarbejdsområder, hvor ministerrådet især har besluttet udvidelser i samarbejdet mellem nationale myndigheder, har NEJS dog konstateret et relativt stigende behov for nordisk finansiering. Såfremt den nordiske finansiering til fordel for jord- og skovbrugssektoren bliver begrænset, må man enten søge om muligt at bruge flere nationale ressourcer eller indskrænke de nordiske aktiviteter.

NEJS bedømmer, at Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål er et værdifuldt forum for gensidig udveksling af information mellem de nordiske lande, og at integreringen af de jord- og skovbrugspolitiske spørgsmål er lykkedes på en tilfredsstillende måde.

NEJS konstaterer, at målsætningen omkring genbankspørgsmål og planterforædlingsopgaver er fremskredet tilfredsstillende og at evaluering er planlagt for SNP inden udgangen af 1990.

NEJS finder angående Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd, at en grænsedragning specielt i relation til skovtræforædlingen under SNS kan være nyttig, og at Planterådet bør udforme et flerårigt arbejdsprogram for sin virksomhed som grundlag for en bedømmelse af det aktivitetsniveau, ministerrådet ønsker at give støtte til.

Ministerrådet udtrykte i handlingsprogrammet forventninger om, at samarbejdet på husdyrområdet i første række ville rette sig mod forskningsområdet, men at der også burde lægges vægt på udviklingsområdet og administrative foranstaltninger specielt angående fodermiddelvurdering og fodermiddelkontrol. Opfølgningen har bekræftet målsætningens aktualitet, idet husdyrbrugssiden på passende vis har deltaget i det nordiske forskningssamarbejde på jordbrugsområdet. Et større samarbejde på det administrative område inden for husdyrbrugsområdet har dog ikke udvik-

let sig. Ministerrådet har imidlertid støttet et stærkt efterspurgt samarbejdsinitiativ omkring fodermidler med etableringen af nye ensartede normer for analyser af fodermidler.

Ministerrådet pålagde i handlingsprogrammet NEJS at arbejde for bedst muligt samarbejde omkring maskin- og byggeteknologisk udvikling til gavn for jord- og skovbruget. NEJS konstaterer, at igangsætningen af konkrete projektaktiviteter under det jordbrugstekniske område har trukket noget ud i afventning af bl.a. en mere formel organisatorisk samarbejdsramme. NEJS finder, at de organisatoriske anliggender inden udgangen af 1989 bør være bragt til en sådan afslutning, at kræfterne kan samles om konkrete samarbejdsopgaver på de enkelte jordbrugstekniske fagområder.

NEJS har konstateret, at frøkontrolinstitutionerne i de nordiske lande har styrket deres samarbejde, og at samarbejdet har fået god fremdrift. NEJS forventer dog større harmoniseringsresultater inden for de nærmeste år. Det konstateres, at plantesundhedsmyndighedernes hidtidige samarbejde er blevet udvidet med handlingsprogrammets målsætning, og at samarbejdet er kommet ind i en god form, hvor en række resultater kan præsenteres inden for de nærmeste år.

NEJS bedømmer, at samarbejdet om vurdering af bekæmpelsesmidler nu har fundet en form, som muliggør et varigt samarbejde mellem godkendelsesmyndighederne og de medvirkende afprøvningsinstitutioner. Forudsætningerne er til stede for et reduceret dobbeltarbejde, et bedre beslutningsgrundlag og mere sammenfaldende godkendelsesbetingelser for planteværnsmidler i de nordiske lande. Relationen til det nordiske miljøsam arbejde har forløbet tilfredsstillende under hele vurderingsperioden, men nogen forsinkelser er dog konstateret i den indledende fase. Basisfinansieringen bør dog i større grad være national og bør sikres af de nationale myndigheder, der har ansvaret for godkendelse af bekæmpelsesmidlerne. En øget arbejdsdeling og udnyttelse af de fælles resultater bør give besparelser.

NEJS konstaterer, at samarbejdet om landbrugskemi har givet et godt grundlag for at bedømme mulighederne for en harmonisering af reglerne for handel med gødning og jordforbedringsmidler. Et samarbejde på foderstofområdet er igangsat med projektmidler fra 1989.

NEJS bedømmer, at de veterinære chefer gennem årene har udnyttet den nordiske kontaktmulighed regelmæssigt, men primært til informationsudveksling. NEJS konstaterer samtidig, at de nordiske landes relationer på det veterinære område med fordel kan udbygges ved en målrettet harmoniseringsindsats, som tager udgangspunkt i de kommende bestemmelser for EF's indre marked.

Det blev angivet i handlingsprogrammet, at Norden ikke udgjorde et hjemmemarked for landbrugsprodukter. Ministerrådet pålagde imidlertid NEJS at udrede mulighederne for en øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden.

NEJS modtog i juni 1988 fase I af en udredning om øget samhandel med jordbrugsprodukter i Norden. Udrederen redegjorde for de nationale og internationale sammenhænge og forpligtelser, hvorunder en øget samhandel kunne finde sted. En redaktionsgruppe blev udpeget til at afgive konkrete forslag til øgede samhandelsmuligheder. En rapport med visse konkrete forslag er afgivet.

Samarbejdet om akvakultur er i perioden overgået til en nyetableret embedsmandskomité for fiskerispørgsmål.

På en række mindre samarbejdsområder som vildtforvaltning, havebrugsområdet, dyrebeskyttelsesområdet og bioenergi har der været gjort passende fremskridt svarende til områdernes nationale prioriteringer.

Forskningsområdet har været behandlet af to særskilte evalueringsgrupper, hvis omfattende rekommandationer og forslag til forbedringer bliver yderst nyttige i de videre overvejelser om justeringer i sektorens handlingsprogram. De væsentligste rekommandationer vedrører bl. a. en bedre integrering mellem de nationale forskningsråd og de tilsvarende nordiske forskningsorganer på henholdsvis jordbrugets og skovbrugets område. Alle aktiviteter vedrørende enkeltstående forskerkurser foreslås samlet under styringsgruppen for den systematiserede nordiske forskeruddannelse på jord- og skovbrugsområdet.

NEJS vurderer som en helhedsbetragtning, at ministerrådets oprindelige ambition med hensyn til den tidsmæssige iværksættelse af handlingsprogrammet er indfriet på en tilfredsstillende måde. Der er ikke afdækket nye store samarbejdsønsker, der er specifikke for jord- og skovbrugssektoren. Alle de store nye udfordringer til det nordiske samarbejde i perioden har haft rod i mere tværsektorielle målsætninger eller i andre mere generelle politiske forhold.

De tværsektorielle forhold er især årsag til, at NEJS for ministerrådet vil fremlægge forslag til justeringer i handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet for perioden 1990–95.

3.2 Vurdering af handlingsprogrammets enkelte målsætninger

1.2 Udgangspunkter for jord- og skovbrugssamarbejdet

NEJS konstaterer, at det beskrevne udgangspunkt for det nordiske samarbejde fortsat er aktuelt. Komitéen vil især fremhæve, at udbygningen af det nordiske samarbejde fremdeles må være forankret i nationale prioriteringer, og at aktiviteterne inden for et overskueligt tidsrum må resultere i konkrete resultater. Aktiviteterne i de konkrete projekter må som hovedregel kræve udtalt interesse fra mindst tre nordiske lande.

NEJS har imidlertid registreret, at et antal samarbejdsområder i stigende grad påvirkes af målsætninger, som tager udgangspunkt i tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Dette gælder i første række samarbejdsområder, der har baggrund i prioriteringen inden for miljøområdet samt generelle tilpasninger nationalt og nordisk til de internationale

forhold. Stigende indflydelse har især det vesteuropæiske integrationsarbejde fået og i nogen omfang også nordiske markeringer på globalt plan som f. eks. i spørgsmål om genressourcernes bevarelse m. m.

I.3 Samarbejdsformer og samarbejdsmetoder

NEJS konstaterer, at den vifte af samarbejdsformer og samarbejdsmetoder, som er opregnet i handlingsprogrammet, har vist sin berettigelse og fortsat kan anvendes afhængigt af, hvad der er mest formålstjenligt for de enkelte aktiviteter.

Uformel kontaktvirksomhed har allerede været etableret tidligt på de fleste områder inden for jord- og skovbrugssektoren, og behovet for yderligere etableringer har været begrænset. Nogle samarbejdsområder er blevet hjulpet med at udforme vedtægter (stadgar), der kunne forankre de formelle rammer for det nordiske samarbejde. Beslutninger herom er i flere tilfælde forelagt ministerrådet til beslutning. Ønskerne er især fremkommet på samarbejdsområder, hvor ministerrådet har formuleret de mere overordnede målsætninger for samarbejdets indhold og styring samt stillet forventninger til de fremtidige resultater.

Ministerrådet har dog kun i et tilfælde haft til hensigt, at de formelle organisatoriske rammer skulle resultere i etablering af en samnordisk institution. Dette var tilfældet for Samnordisk Planteforædling (SNP).

Generelt kan det i øvrigt konstateres, at der over perioden har været en tendens til at koncentrere samarbejdet på mere centrale samarbejdsområder inden for sektoren. Selvstændige udredningsarbejder er alene igangsat med baggrund i handlingsprogrammets målsætninger.

I.4 Finansieringsprincipper i jord- og skovbrugssamarbejdet

Handlingsprogrammet fastslog som et hovedprincip, at det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet for størstedelen finansieres med nationale bevillinger fortrinsvis ved medvirken fra myndigheder og organisationer i de enkelte lande. For projektvirksomhed, som finansieres over det nordiske budget og som bl. a. omfatter forskning og teknologiudvikling, gælder, at den nordiske finansiering fortrinsvis skal være et tillæg til totalfinansieringen. Den nordiske finansieringsdel skal nærmest dække de omkostninger, som følger af projekternes transnationalitet.

Dette princip er gennemført inden for de fleste aktiviteter. Den nordiske finansiering har oftest kun været anvendt til dækning af rejseudgifter, hvor nationale eksperter ikke via de normale budgetrammer har rejsemidler til rådighed for deltagelse i nye nordiske aktiviteter. Det nordiske samarbejde har således draget fordel af megen national kompetence uden nordisk finansiering bortset fra mindre bidrag til sekretærfunktioner for visse projektområder. Princippet har også været anvendt på den projektvirksomhed, der er gennemført under sektorens 3 nordiske institutioner. Nordisk Genbank, der er en udpræget serviceinstitution, får dog en relativ større

andel af sine aktiviteter finansieret med nordiske midler, idet alene denne institution har nordisk ansat personale.

NEJS konstaterer, at målsætningen om finansieringsprincipperne gennemgående har været opfyldt i den undersøgte periode, og at aktivitetsniveauet næppe vil kunne opretholdes uden fortsatte andele af en vis nordisk finansiering. Inden for jordbrugsforskningens område har NKJ med held øget antallet af nordiske forskningsprojekter finansieret direkte fra de nationale forskningsråd uden bistand fra ministerrådets side. På de forvaltningsmæssige kontrolområder, hvor ministerrådet især har besluttet at forcere samarbejdet mellem de nationale myndigheder, har NEJS dog konstateret et relativt stigende behov for nordisk finansiering. Behovet er især gået til nødvendige sekretærfunktioner for de involverede arbejdsgrupper og ekspertgrupper.

Såfremt den nordiske finansiering til fordel for jord- og skovbrugssektoren bliver begrænset, må man enten søge at bruge om muligt flere nationale ressourcer eller indskrænke de nordiske aktiviteter.

II Samarbejdet inden for erhvervspolitikken

Ministerrådet fremhævede i handlingsprogrammet, at samarbejdet inden for det erhvervspolitiske (næringspolitiske) område med fordel kunne fortsætte inden for rammerne af Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugs-spørgsmål. I kontaktorganet deltog foruden repræsentanter for regeringsmyndighederne også erhvervsorganisationerne med relation til jordbrugssektoren.

Ministerrådet fandt imidlertid, at også skovbrugspolitiske forhold burde dækkes på tilsvarende måde, og der blev formuleret en anmodning til kontaktorganet om at behandle en udvidelse af mandatet, så at det omfattede både jord- og skovbrugssektorerne inklusive de tilgrænsende industrier. Samtidigt blev der stillet forventning om, at kontaktorganets sammensætning blev udvidet med en tilsvarende skovlig repræsentation, og at kontaktorganet udviklede sine arbejdsformer, så at de bedre kunne modsvare den nye bredde i mandatet.

NEJS konstaterer, at kontaktorganets mandat som foreslået blev udvidet til at omfatte jord- og skovbrugspolitiske spørgsmål med virkning fra 1985. Repræsentationen blev også udvidet i det nye organ, hvis navn ændredes til Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål. Kontaktorganet har hovedsageligt gennemført sine mødeaktiviteter med et årligt plenarmøde, som tidsmæssigt arrangeres i sammenhæng med ministerrådets (landbrugsministrenes) årlige møde. Mødevirksomheden finansieres fortsat nationalt, og drøftelserne i kontaktorganet omfatter især internationale spørgsmål samt andre betydelige specialtemaer. Inden for rammerne af kontaktorganet har der endvidere været afholdt landbrugspolitiske seminarer, som har omfattet emnerne: "Produktionsbegrænsninger i Nordisk Landbrug" (1985), "Binæringer i Nordisk Landbrug" (1986) og "Kvindepolitisk seminar" (1988).

NEJS bedømmer, at kontaktorganet er et værdifuldt forum for gensidig udveksling af information mellem de nordiske lande, og at integreringen af de jord- og skovbrugspolitiske spørgsmål er lykkedes på en tilfredsstillende måde. Afholdelse af seminarer over særlige emner supplerer virksomheden. Til informationsudveksling benytter landbrugets erhvervsorganisationer sig desuden af sit eget nordiske samarbejdsorgan samlet i Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NBC) og et tilsvarende for skovbruget i Nordisk Skovunion (NSU).

III 1.1 Genbanksamarbejdet om jord- og skovbrugsplanter

De nordiske lande etablerede i 1979 en nordisk genbank for land- og havebrugsplanter. Ministerrådet anså, at genbanksamarbejdet havde en vigtig opgave at udfylde, hvorfor gode arbejdsforudsætninger for genbanken måtte garanteres.

I handlingsprogrammet pålagde ministerrådet NEJS at udrede, hvorledes et evt. genbanksamarbejde på skovbrugets område kunne indledes.

En arbejdsgruppe nedsat af Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS) udarbejdede en rapport om spørgsmålet. SNS tilsluttede sig gruppens konklusioner, der i sammenfatningen lød:

”Arbejdsgruppen anså ikke, at der endnu forelå noget behov for en fælles nordisk genbank for skovtræer. Klonsamlinger, frølagring og naturlige skovbestande (in situ) varetoges bedst på nationalt niveau. De enkelte landes dataregistreringer på området kunne udveksles efter behov mellem de nationale skovtræforædlingsorganisationer.”

SNS anbefalede at arbejdsgruppen fortsat kunne stå til rådighed og på eget initiativ behandle skovlige genbankspørgsmål inden for rammen af Nordisk skovtræforædlingsgruppe.

I handlingsprogrammet pålagde ministerrådet endvidere NGB, at den i et samarbejde med Samnordisk Planteformidling (SNP) skulle udrede metoder og dokumentationssystemer for en effektiv udnyttelse af det genetiske materiale samt en forbedret kundskabsformidling til brugerne af genbankens tjenester. Disse målsætninger er på omfattende vis søgt varetaget gennem aktiviteterne under Nordisk Biometriprojekt.

Det nordiske Biometriprojekt har til formål at udvikle et brugervenligt datasystem (programbibliotek) for planlægning, kontrol og analyse af forsøg inden for genetik og planteformidling. Projektet, der er startet i 1987 og som påregnes at løbe i 4 år, har en styringsgruppe, hvor sektorens tre nordiske institutioner er repræsenteret, dvs. Samnordisk Planteformidling (SPS), Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS) og Nordisk Genbank (NGB). Projektet har bl. a. modtaget midler fra ministerrådets datahandlingsplan i tillæg til sektorens egne midler.

NEJS konstaterer, at der har været en tilfredsstillende opfølgning af målsætningen vedrørende skovligt genbanksamarbejde. Samarbejdet omkring Nordisk Biometriprojekt vurderes indtil videre positivt, idet NEJS

forventer, at programbiblioteket, der udvikles under en projektfinansieringsform, kan videreføres eller vedligeholdes gennem brugerbetaling efter projektets afslutning. I tilslutning til handlingsprogrammets konkrete målsætninger kan NEJS med tilfredshed konstatere, at genbankens virksomhed også er blevet udnyttet i forbindelse med faglig bistand i spørgsmål vedrørende et bredere internationalt genbanksamarbejde. Konkret har genbanken på de nordiske bistandsorganers vegne påtaget sig et vist projektansvar i forbindelse med etableringen af et regionalt genbanksamarbejde i SADCC-landene i det sydlige Afrika.

På initiativ af Genbanken gennemførte en udenforstående gruppe en evaluering af genbankens virksomhed i 1986. NEJS behandlede gruppens evalueringsrapport i 1987 på baggrund af de opfølgninger, som genbanken selv havde gennemført. NEJS udtrykte støtte til gruppens konklusioner om, at hovedvægten i genbankens målsætning skulle lægges på en indretning, så genbanken i størst mulig grad ville blive et serviceorgan for planteforædlere og planteforskere vedrørende land- og havebrugets kulturplanter. Gruppen angav endvidere en række forslag til konkrete forbedringer af genbankens løbende virksomhed, som har været nyttige retningslinjer for ledelsen i den videre opfølgning.

III 1.2 Planteforædlingsamarbejdet

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at betydelige resultater kunne opnåes inden for et samarbejde på planteforædlingsområdet. Ministerrådet igangsatte tidligt et samarbejde under et større paraplyprojekt "Samnordisk Planteforædling" (SNP), som omfattede sortsforsøgsvirksomhed, konkret forædling af geografisk marginelle planter vigtige for Norden samt nogen forskningsvirksomhed. Forædlingen omfattede både land- og havebrugsplanter, medens de tilsvarende aktiviteter på skovbrugets område blev varetaget af Nordisk Skovtræforædlingsgruppe tilknyttet SNS.

Ministerrådets målsætning i handlingsprogrammet angik ønsker om en udredning vedrørende arbejdsdelingen mellem SNS og SNP på Skovtræforædlingens område, samt opdrag til NEJS om at studere hvorledes faste arbejdsforudsætninger for SNP kunne udformes. NEJS burde i denne sammenhæng overveje, hvorledes koordineringen mellem det almene jordbrugs- og skovsamarbejde kunne sikres.

NEJS kan om de tre målsætninger rapportere følgende:

Nordisk samarbejde på skovtræforædlingens område varetages aktivt af Nordisk Skovtræforædlingsgruppe under SNS. Gruppen har 2–3 undergrupper, som arbejder med proveniensforsøg, genetik og skovtræforædling. Der er endvidere i tilknytning til gruppen etableret en nordisk sammenslutning af skovlige forædlingsorganisationer (NFO), som bl. a. arbejder med udveksling, afprøvning og registrering samt fælles indsamling af forædlingsmateriale. I sin helhed dækker den nordiske skovtræforædlings-

gruppe aktiviteter på det skovlige område, som svarer til de aktiviteter, der dækkes af SNP på jord- og havebrugsområdet. Der er konstateret et tilfredsstillende samarbejde mellem de to områder i forbindelse med bl. a. Det nordiske Biometriprojekt (afledt af genbanksamarbejdet) og inden for den nordiske forskeruddannelse samt på det bioteknologiske område.

Faste arbejdsforudsætninger for SNP blev virkeliggjort i 1986, da ministerrådet efter en længere programlægning besluttede at etablere samarbejdet under SNP inden for rammerne af en samnordisk institution. De hidtidige projektaktiviteter blev fra 1. januar 1987 videreført af Samnordisk Planteforædling (SNP) inden for omtrentlige samme økonomiske rammer, som var bevilget under den tidligere projektperiode.

Spørgsmålet om koordineringen med det almene forskningssamarbejde på jord- og skovbrugsområdet blev behandlet samtidigt med, at ministerrådet behandlede de nye vedtægter for SNP samt ændrede vedtægter for Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ). Resultatet blev, at SNP og NKJ skulle udarbejde planer om det påtænkte samarbejde mellem de to organisationer efter 1. januar 1987, og at vedtægterne for SNP skulle tilføjes en revisionsklausul, som kunne aktiveres i forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram i 1989. Kontakten mellem SNP og NKJ er blevet aftalt at skulle finde sted på sekretærniveau mellem de to organer. Revisionen af vedtægterne for SNP kan blive aktuel i lyset af de anbefalinger, som afgives af den nordiske evalueringsgruppe vedrørende forskningssamarbejdet på jord- og skovbrugsområdet (jfr. afsnit IV. 1).

Med udgangspunkt i stedfortræderkomiteens ønsker om en generel institutionsgennemgang har NEJS planlagt, at SNP bliver gjort til genstand for en selvstændig evaluering af sin virksomhed inden udgangen af 1990.

III 1.3 Udveksling af frisk plantemateriale

I handlingsprogrammet pålagde ministerrådet NEJS at fremme samarbejdet mellem berørte institutioner i de nordiske lande med henblik på bl. a. at organisere en fastere procedure for en nordisk udveksling af frisk plantemateriale.

NEJS har konstateret, at ovenstående samarbejdsmålsætning er behandlet positivt af en arbejdsgruppe under SNP om "Samordnet odlingsværdesprøvnings i Norden" (SNP-publikation nr. 14, marts 1986), og at de nordiske landes planteinspektionsmyndigheder støtter samme målsætning i sine arbejdsplaner om samordnet planteinspektionsmetodik og -certificeringsmetoder. NEJS vil se med tilfredshed på, at muligheden udnyttes mellem de nordiske landes eliteplanteavlstationer, som har afgivet positive forventninger herom. Det skal samtidigt konstateres, at koordineringen mellem flere nordiske gruppe dog har resulteret i en relativ langsom opfølgning rent tidsmæssigt.

III 1.4 Frø- og planteforsyning i skovbruget

Overgang til moderne skovbrugsmetoder har øget betydningen af skovbrugets frø- og planteforsyning. Dette sikres nationalt gennem omfattende drift af frøplantager og skovplanteskoler.

Institutioner med ansvar for frø- og planteforsyningen har samarbejdet gennem Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP). Rådet blev oprettet på initiativ af Nordisk Skovunion i 1970.

I handlingsprogrammet fremførte ministerrådet voksende forventninger til dette samarbejde og pålagde NEJS i samråd med Nordisk Skovunion at overveje, hvorledes stabile arbejdsforudsætninger kunne etableres for Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP).

Opfølgningen har resulteret i nye vedtægter for NSFP, hvor ministerierne med ansvar for skovbruget i hvert land udpeger 1–2 medlemmer af NSFP efter høring af den nationale sektion af Nordisk Skovunion. Frø- og Planterådets relation til ministerrådet fremkommer i øvrigt ved, at rådet kan indsende årlige projektansøgninger om økonomisk støtte til sin virksomhed. Dette er sket siden 1987, og hovedaktiviteterne har især været rettet mod nordisk kursusvirksomhed, og der har kun været meget begrænsede midler til støtte for sekretariatsvirksomheden. De nordiske arrangementer omkring planteskolebesøg m.v. har dog i de seneste år været begrænset til en fast kerne. Der arbejdes for en bredere tilslutning ligesom det noteres som et savn, at Island ikke deltager i Frø- og Planterådet.

NEJS finder, at en grænsedragning specielt i relationerne til skovtræforædlingen under SNS kan være nyttig for det fremtidige arbejde, og at Planterådet bør udforme et flerårigt arbejdsprogram for sin virksomhed som grundlag for en bedømmelse af det aktivitetsniveau, ministerrådet ønsker at give støtte til.

III 1.5 Samarbejde på husdyrområdet

Ministerrådet udtrykte i handlingsprogrammet forventninger om, at samarbejdet på husdyrområdet i første række ville rette sig mod forskningsområdet, men at der også burde lægges vægt på udviklingsområdet og administrative foranstaltninger specielt angående fodermiddelvurdering og fodermiddelkontrol.

Opfølgningen har bekræftet målsætningens aktualitet, idet husdyrbrugs-siden på passende vis har deltaget i det nordiske forskningssamarbejde på jordbrugsområdet. Et større samarbejde på det administrative område inden for husdyrbrugsområdet har dog ikke udviklet sig. De enkelte landes avlerorganisationer har ikke generelt haft behov for et større samarbejde end det, der allerede finder sted på uformel basis eller ved anden kontaktsvirksomhed bl.a. gennem Nordiske Jordbrugsforskere Forening (NJF).

På husdyrområdet har ministerrådet imidlertid konkret støttet et stærkt efterspurgt samarbejdsinitiativ omkring fodermidler med etableringen af

nye ensartede normer for analyser af fodermidler. Samarbejdet har baggrund i videreudviklingen af et nordisk udviklet proteinvurderingssystem for drøvtyggere, og er senest udvidet til også at omfatte et projekt om et fælles energivurderingssystem for drøvtyggere. Et konkret forslag på pelsdyrområdet har været til forundersøgelse, men har ikke kunnet gennemføres. Særlig opmærksomhed bør rettes mod en nordisk projektgruppe, som har arbejdet tilfredsstillende med at koordinere nationale genbankforanstaltninger på husdyrområdet. Samarbejdet har tiltaget i omfang, og der er desuden blevet vakt større forståelse for arbejdet både nationalt og fra kulturhistorisk side omkring bevaringen af gamle truede husdyrracer.

III 1.6 Maskin- og byggeteknologisk udviklingssamarbejde

Ministerrådet pålagde i handlingsprogrammet NEJS at arbejde for bedst muligt samarbejde omkring maskin- og byggeteknologisk udvikling til gavn for jord- og skovbruget. Særlig de nationale institutter på jordbrugsområdet burde udvikle deres samarbejde, idet det blev konstateret, at de skovtekniske institutter allerede havde etableret et samarbejde, der indgik i SNS.

NEJS besluttede i 1985, at opfølgningen på området kunne initieres parallelt med samarbejdet omkring prøvning og testning af jordbrugsmaskiner m. v. (jfr. afsnittet III 2.8. De nationale institutioner på området blev kontaktet for at udpege repræsentanter, som kunne fremlægge forslag til opbygningen af det videre samarbejde.

En to-personsgruppe afgav i juni 1987 en rapport om forudsætninger og interesse for et nordisk samarbejde inden for jordbrugets bygnings- og maskinteknik. Rapporten anbefalede, at repræsentanter fra alle de nationale institutioner på det jordbrugstekniske område burde samles i et nordisk seminar for dér at drøfte forslag til aktionsplaner.

Med projektstøtte afholdtes i oktober 1987 et jordbrugsteknisk seminar, hvor målsætningen om et fremtidigt samarbejde blev besluttet. Under seminaret kom deltagerne frem til et ønske om at få etableret et nordisk jordbrugsteknisk samarbejdsorgan. Forslag til præliminære vedtægter (stadgar) blev udarbejdet og afgivet til NEJS med henblik på endelig udformning og godkendelse. Det jordbrugstekniske samarbejdsorgan skulle søge tilslutning til sin virksomhed fra alle institutioner og disses administrative afdelinger, som beskæftiger sig med jordbrugsteknisk forskning, undervisning, udviklingsopgaver og afprøvninger i de nordiske lande. Antallet af sådanne nationale institutioner udgjorde ca. 18 stk. En samarbejdskomité skulle udpeges til at lede virksomheden. Under ministerrådets (landbrugsministrene) møde i 1988 blev endelige vedtægter vedtaget og en interimis-samarbejdskomité udpeget af NEJS.

På det jordbrugstekniske undervisningsområde er et nyt samarbejde nu under opbygning, og på maskinudviklingsområdet er et stort nordisk projekt blevet igangsat fra 1989 med forskningsmidler fra NKJ.

NEJS bedømmer, at der med den formelle ramme er etableret et bedre grundlag for, at de ofte små nationale institutioner kan tilvejebringe et langsigtet nordisk samarbejde på de vigtigste jordbrugstekniske fagområder. Igangsætningen af konkrete projektaktiviteter under området har dog trukket noget ud i afventning af den formelle samarbejdsramme. Den tøvende holdning har bl. a. årsag i manglende traditioner for samarbejde ind over de jordbrugstekniske fagområder fra maskinudvikling, afprøvninger og bygningsteknik.

NEJS finder, at de organisatoriske anliggender inden udgangen af 1989 bør være bragt til en sådan afslutning, at kræfterne kan samles om konkrete samarbejdsopgaver på de enkelte jordbrugstekniske fagområder.

III 2.1 Kontrol af frø, læggekartofler og andet planteforøgningsmateriale

De nordiske lande har udformet kontrolforanstaltninger på frøområdet, som i store træk er baseret på de internationalt godkendte analyse- og certificeringsregler. Dog forekommer der en række forskelle i detailkravene, ligesom der for læggekartofler (utädespotatis) er store forskelle mellem de nationale regler.

Ministerrådet pålagde i handlingsprogrammet NEJS at udrede, på hvilken måde kontrolmyndighederne kunne udvikle deres arbejde. I udredningen burde bl. a. mulighederne for et samarbejde om udnyttelse af EDB-teknologi og fælles personaleuddannelse overvejes.

NEJS har konstateret, at frøkontrolinstitutionerne i de nordiske lande har styrket deres samarbejde ved at etablere en Nordisk Frøkontrolkomité, hvori lederne i de nationale frøkontrolorganer har sæde. Frøkontrolkomitéen har antaget samarbejdsmålsætninger, som er angivet i ministerrådets handlingsprogram og suppleret med den målsætning, som indgår i ministerrådets generelle bestræbelser om afskaffelse af tekniske handelshindringer i Norden. Med projektmidler fra ministerrådet har frøkontrolkomitéen og nogle arbejdsgrupper siden 1986 arbejdet med spørgsmål som harmonisering af forskrifter vedrørende frø og læggekartofler, fællesnordiske analyseregler, uddannelse af personale og informationssamarbejde om EDB-anvendelse. Komitéen har også løbende samarbejde om fælles holdninger til spørgsmål, som rejses i internationale organisationer (ISTA, OECD, FAO m. fl.).

NEJS bedømmer, at samarbejdet har fået god fremdrift, og at styringen fra kontrolkomiteens side har været værdifuld over for de mange aktiviteter, som har været taget op i perioden. Særlig harmoniseringsbestræbelserne mellem de nordiske lande anser NEJS for vigtige. NEJS finder, at der bør fremlægges klare resultater inden for de nærmeste år med henblik på at få politiske signaler til brug for den videre harmoniseringsproces.

III 2.2 Plantesundhedskontrol

Ministerrådet meddelte i handlingsprogrammet, at de nordiske landes planteinspektioner allerede havde etableret et vist samarbejde og præciserede som målsætning, at landenes myndigheder burde udvide det faglige samarbejde, herunder uddannelse af inspektører og udvikling af testmetoder for derigennem at harmonisere den praktiske kontrolvirksomhed.

NEJS har konstateret, at plantesundhedsmyndighedernes hidtidige samarbejde er blevet udvidet med handlingsprogrammets målsætning, og at der med nordisk projektstøtte allerede er nået positive resultater. I 1987 forelå resultatet af et nordisk samarbejde om udarbejdelse af en håndbog for planteinspektører. Med udgangspunkt i et fælles indsamlet billedmateriale blev der udgivet en nordisk håndbog på fire sprog. I fortsættelse heraf arbejdes der videre med en samordning og harmonisering af den anvendte metodik omkring plantekontrollen i de nordiske lande. Dette projekt er planlagt afsluttet i 1989, og samme år påbegynder kontrolmyndighederne et projekt om samordnet plantecertificeringsmetoder, der har til målsætning at muliggøre en meget høj grad af frihandel mellem de nordiske lande. Projektet forventes afsluttet i 1991 og påregnes at give de nordiske lande et kontrolsystem, der er stærkt tilpasset det system, som vil komme til at gælde for det indre marked i EF fra udgangen af 1992.

NEJS bedømmer, at samarbejdet er kommet ind i en god form, og forventer, at en række konkrete resultater kan præsenteres inden for de nærmeste år.

III 2.3 Vurdering af bekæmpelsesmidler

De nordiske landes godkendelsesmyndigheder for bekæmpelsesmidler træffer de nationale beslutninger om godkendelse og registrering af bekæmpelsesmidler på grundlag af tilgængelig dokumentation og udførte afprøvninger. I det nordiske samarbejde er kontrolmyndighedernes virksomhed underlagt det nordiske miljøsamarbejde. Samarbejde om den biologiske afprøvning af bekæmpelsesmidler er imidlertid optaget som målsætning i handlingsprogrammet for jord- og skovbrugsområdet. Den valgte arbejdsdeling har bl. a. sammenhæng med, at de nationale godkendelsesmyndigheder samarbejder med jordbrugsforskningsinstitutioner, hvad angår den praktiske gennemførelse af de ønskede biologiske afprøvninger.

Som følge af handlingsprogrammet og med støtte i nordiske projektmidler har to arbejdsgrupper udarbejdet nordiske retningslinjer (guidelines) for biologisk afprøvning af planteværnsmidler. I første række på områder, hvor der ikke forelå internationale retningslinjer.

NEJS bedømmer, at samarbejdet på området nu har fundet en form, som muliggør et varigt samarbejde mellem godkendelsesmyndighederne og de medvirkende afprøvningsinstitutioner, således at forudsætningerne er til stede for et reduceret dobbeltarbejde, et bedre beslutningsgrundlag og

mere sammenfaldende godkendelsesbetingelser for planteværnsmidler i de nordiske lande. Relationen til det nordiske miljøsamarbejde har forløbet tilfredsstillende under hele vurderingsperioden, men nogen forsinkelser er dog konstateret i den indledende fase. NEJS værdsætter samarbejdet og finder det positivt, at omfanget af det nordiske samarbejde omkring biologisk afprøvning nu søges stærkt udvidet. Basisfinansieringen bør dog i større grad være national og bør sikres af de nationale myndigheder, der har ansvaret for godkendelse af bekæmpelsesmidlerne. NEJS forventer, at der kan opnåes besparelser ved en øget arbejdsdeling og udnyttelse af de fælles resultater, herunder også i relation til de toksikologiske og økotoxikologiske vurderinger.

III 2.4 Landbrugskemi

Ministerrådet pålagde ifølge handlingsprogrammet NEJS at udrede, hvorledes de nordiske landes landbrugskemiske institutioner kunne udvikle sit samarbejde med udgangspunkt i den analytiske landbrugskemi. Målsætningen rettede sig bl. a. mod at skabe et mere ensartet grundlag for rådgivningen omkring jord- og markkemi samt kontrol med gødning og jordforbedringsmidler.

En nordisk styringsgruppe blev udpeget i 1985 og fik til opgave at udarbejde rapport om mulighederne for opbygning af et samarbejde på landbrugskemiens område. En arbejdsgruppe, dannet under Nordiske Jordbrugsforskeres Forening (NJF), havde allerede fra 1984 modtaget begrænset projektstøtte for at arbejde med analytisk landbrugskemi. Med støtte i bl. a. arbejdet fra arbejdsgruppen om analytisk landbrugskemi afgav styringsgruppen i 1987 sin rapport. I rapporten anbefaler styringsgruppen, at der dannes et styrende samarbejdsorgan inden for landbrugskemiens område, og at organet får ansvaret for opfølgningen af et videre samarbejde på en lang række områder. De vigtigste samarbejdsområder gælder bl. a. metodevalg ved analyser, som skal gælde for rådgivning og kontrol.

NEJS konstaterer, at samarbejdet har givet styringsgruppen et værdifuldt grundmateriale til bedømmelse af mulighederne for en harmonisering af reglerne for handel med gødninger og jordforbedringsmidler. Der er i 1989 ydet nordiske midler til igangsætning af en særlig projektarbejdsgruppe angående foderstoffer.

III 2.5 Bekæmpelse af skadedyr

I handlingsprogrammet blev det angivet, at Danmark i modsætning til de øvrige nordiske lande havde et egentligt skadedyrlaboratorium, der foretog prøver, udviklede og rådgav i spørgsmål om skadedyrsbekæmpelse. Det drejer sig om skadedyr såvel indendørs som udendørs. Laboratoriet har udført opgaver for institutioner og virksomheder i andre nordiske lande, særlig med henblik på resistens- og effektivitetsafprøvnings. Mini-

sterrådet pålagde NEJS at undersøge, hvorledes et nordisk samarbejde kunne organiseres inden for mere faste rammer.

NEJS nedsatte i 1986 en styringsgruppe, som fik til opgave at udrede disse muligheder. Styringsgruppen søgte indledningsvis at afklare, om der i de øvrige nordiske lande var interesse for at gå sammen om etablering af en egentlig nordisk laboratorievirksomhed, placeret i sammenhæng med Statens Skadedyrslaboratorium i Danmark. De øvrige lande fandt det ikke ønskeligt at koncentrere al den faglige ekspertise til en bestemt lokalitet i Norden, men fandt det mere hensigtsmæssigt at fastholde den faglige ekspertise i de enkelte nordiske lande for derfra at udøve national rådgivningsvirksomhed m. v.

Styringsgruppens aktiviteter har siden været rettet mod en beskrivelse af skadedyrsrådet i de nordiske lande for med udgangspunkt i denne beskrivelse at afgive forslag til, hvorledes et samarbejde i øvrigt kan udvikles.

NEJS konstaterer, at arbejdet med denne beskrivelse forløber med nogen forsinkelse. Arbejdet afslører, at netop området skadedyr og disses bekæmpelse er et administrativt kompliceret område. Et større antal myndighedsområder berøres, oftest afhængig af om f. eks. spørgsmålene vedrører bekæmpelsesmidler mod skadedyr på husdyr, kæledyr, forråd af levnedsmidler eller i mark- og boligområder.

NEJS bedømmer, at udredningen bør afventes før det videre vurderes, hvilken prioritering dette område skal have under jord- og skovbrugs-samarbejdet.

III 2.6 Målings- og kvalitetsbestemmelser i skovbruget

Det blev noteret i handlingsprogrammet, at Nordisk Skovunion i sit arbejdsprogram havde planlagt en udredning om de spørgsmål, der rejser sig af, at der i de nordiske lande anvendes forskellige måle- og kvalitetsbestemmelser angående handel med skovtømmer og træ. Ministerrådet pålagde NEJS at følge spørgsmålet op og at initiere de videre samnordiske forholdsregler, som kunne være aktuelle.

NEJS har ved kontakt til Nordisk Skovunion fået den tilbagemelding, at der ikke inden for skovsektoren er ønsket om at ændre de nationale måle- og kvalitetsstandarder. Der findes anvendelige konverteringstabeller, som uden vanskeligheder anvendes i den internationale handel med træ.

NEJS finder ikke, at der er behov for en videre opfølgning i sagen.

III 2.7 Samarbejde mellem veterinærmyndighederne og de veterinære institutioner

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at samarbejdet på det veterinære område havde været særdeles værdifuldt og anmodede veterinærmyndighederne om at undersøge, hvorledes samarbejdet kunne udvikles. Opmærksomheden burde bl. a. rettes mod mulighederne for at udnytte kostbar laboratorieudrustning.

En henvendelse til de nordiske landes veterinære chefer har resulteret i tilbagemeldingen om, at mulighederne for øget nordisk samarbejde behandles ved de veterinære chefers årlige møder. På chefmøderne besluttet endvidere, hvilke sagsområder man ønsker skal behandles i ekspertgrupper med henblik på udarbejdelse af særlige aftaler eller overenskomster. Senest er der indgået aftaler mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om den veterinære kontrol for at lette grænsepassagen for sportsheste samt reglerne for samhandel med tyresæd og de kommende regler for embryoner. Mellem de diagnostiske laboratorier er der berettet om et med årene stærkt udbygget aftaleværk om gensidig laboratoriebidstand især omkring de eksotiske sygdomme og prøver herfor.

NEJS bedømmer, at de veterinære chefer gennem årene har udnyttet de nordiske kontaktmulighed regelmæssigt, men primært til informationsudveksling. Der er kun i begrænset omfang blevet truffet aftaler, hvor de veterinære forhold har talt herfor. NEJS konstaterer dog samtidig, at de nordiske landes relationer på det veterinære område med fordel kan øges betydeligt i forbindelse med, at hver af de nordiske lande bl. a. må fremme overvejelserne om tilpasninger i forbindelse med etableringen af EF's indre marked. Behovet for samarbejde vil betyde en væsentlig forøgelse af de nordiske kontakter, og NEJS vil for sin del tilskynde til, at de nordiske landes veterinærchefer får udbygget en målrettet harmoniseringsindsats, som tager udgangspunkt i de nye kommende EF-bestemmelser.

III 2.8 Prøvning og testning af jord- og skovbrugets maskiner og bygninger

Ministerrådet anbefalede de landbrugstekniske institutioner at fortsætte deres samarbejde bl. a. ved harmonisering af testmetoder samt udnyttelse af den nyeste teknologi inden for afprøvningsvirksomheden. Ministerrådet anmodede også institutionerne om at undersøge mulighederne for en aftalemæssig arbejdsdeling på udvalgte områder. Herudover skulle NEJS og den nordiske embedsmandskomité for samarbejde inden for byggesektoren i fællesskab udrede, hvorledes landbrugsbygningsområdet bedst kunne omfattes af dette samarbejde.

NEJS har besluttet, at ovenstående målsætninger skal søges fremmet parallelt med opfølgningen af målsætningen om det maskin- og byggeteknologiske udviklings samarbejde (jfr. III 1.6). Denne sammenkobling har indledningsvis forsinket den specifikke opfølgning, men på længere sigt vurderes det fordelagtigt, at alle institutioner inden for den jordbrugstekniske sektor bliver samlet i et fælles samarbejdsorgan. Dette er sket ved etableringen af Nordisk Jordbrugsteknisk Samarbejdsorgan, der indleder sine aktiviteter i 1989.

III 3.1 Øget informations samarbejde på jordbrugsområdet

Ministerrådet konstaterede, at hvert af de nordiske lande havde en særskilt landbrugs politik og en hertil hørende grænsebeskyttelse, der i stor grad begrænsede samhandelen med landbrugsvarer. Ministerrådet fandt det ønskeligt, at en udvidet informationsudveksling angående landbrugsmarkederne kunne udbygges for derigennem at sikre størst mulig samhandel mellem de nordiske lande.

NEJS har konstateret, at den informationsudveksling, som sker i Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsspørgsmål samt bilateralt og i andre internationale organer, yder en rimelig mulighed for at få kendskab til potentielle jordbrugsleverancer fra de øvrige nordiske lande. NEJS anser ikke, at der findes et yderligere behov for informationsudveksling, som ikke allerede kan dækkes gennem de generelle kommercielle kanaler.

III 3.2 Øget samhandel med jordbrugsprodukter

Det blev angivet i handlingsprogrammet, at Norden ikke udgjorde et hjemmemarked for landbrugsprodukter. Ministerrådet pålagde imidlertid NEJS at udrede mulighederne for en øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden. Udredningen skulle ske under hensyntagen til de centrale målsætninger i landenes jordbrugs politik og i den internationale udvikling.

NEJS modtog i juni 1987 fase I af en udredning om øget samhandel med jordbrugsprodukter i Norden. Udrederen (Gabriella Dänmark, Norge), redegjorde for de nationale og internationale sammenhænge og forpligtelser, hvorunder en øget samhandel kunne finde sted. En redaktionsgruppe blev udpeget til at afgive fase II af udredningen. Gruppen har afgivet sin rapport med konkrete forslag til øgede samhandelsmuligheder. Redaktionsgruppen foreslår at fremme samhandelen inden for rammerne af EFTA og at videreudvikle de nordiske EFTA-landes frihandelsaftaler med EF. Gruppen konstaterer samtidigt, at der ikke findes nogen eksklusive nordiske løsninger. De handelspræferencer, som er mulige i henhold til GATT's almindelige bestemmelser, medfører inddragelse af lande uden for Norden i første række øvrige medlemslande af EFTA og EF. Iværksættelsen af et selvstændigt nordisk initiativ for at fremme samhandelen bør også ses som et beredskab, der kan anvendes i forbindelse med de globale forhandlinger om en liberaliseret samhandel med jordbrugsprodukter. Gruppen tilskynder endvidere til, at tekniske handelshindringer mellem de nordiske lande reduceres.

III 4.1 Vildtforvaltning

Ministerrådet anmodede i handlingsprogrammet vildtforvaltningsmyndighederne om at aftale faste samarbejdsformer samt at fremlægge en plan over samarbejdet for de kommende år.

NEJS har modtaget en rapport fra vildtforvaltningsmyndighederne i de nordiske lande, hvor man bekræfter fortsatte planer om årlige møder mellem administratorerne fra vildtforvaltningsmyndighederne. NEJS konstaterer med tilfredshed, at der er udarbejdet en plan over det kommende samarbejde. Blandt samarbejdsområderne kan nævnes vildtbiologisk forskning, samordning af vildtreservater, nordisk udnyttelse af kurser på vildtforvaltningsskoler, jagtprøvesamordning og samarbejde i internationale fora.

NEJS bedømmer, at samarbejdet har et omfang på et rimeligt niveau, men ser gerne om øget samordning kan opnåes på administrative spørgsmål.

III 4.2 Samarbejde på havebrugsområdet

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at de nordiske haveelskaber (trægårdsforeninger) i december 1983 dannede et nordisk samarbejdsorgan. Ministerrådet ønskede forslag fra samarbejdsorganet og anmodede NEJS om at overveje, hvorledes forslag på havebrugsområdet kunne indpasses i det øvrige samarbejde på sektoren.

NEJS har siden 1985 årligt modtaget ansøgninger om støtte til etableringen af et Nordisk Havekulturcenter i Norge. Havekulturcentret er under planlægning på arealer ved landbohøjskolen i Ås og ledes af en nordisk stiftelse, som er etableret til formålet af De Nordiske Haveelskaber. NEJS har udtalt sig til støtte for havekulturcentrets virksomhed, og ministerrådet har i flere omgange ydet projektmidler til planlægningsopgaver i forbindelse med centrets etablering. En større bevilling er ydet fra ministerrådet (samarbejdsministrene) på baggrund af de bredere aspekter i samarbejdet.

NEJS forventer, at stiftelsen kan få de nødvendige midler (til havekulturcentrets opbygning og drift) fra forskellige kilder.

III 4.3 Akvakultur

Handlingsprogrammet indeholdt en målsætning om etablering af et permanent forum for samarbejde på akvakulturområdet. Henvendelser herom fra NEJS til Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørgsmål resulterede i ønsker fra fiskeriministrene om at etablere en selvstændig nordisk embedsmandskomité for fiskerispørgsmål (NEF). Samarbejdsministrene traf beslutning herom i december 1986, hvorefter akvakulturområdet samt planerne om en nordisk arbejdsgruppe for akvakultur blev overført til den nyetablerede samarbejdssektor for fiskeri.

NEJS har uanset ansvarsoverføringen anbefalet, at to nordiske delprojekter angående akvakultur, der startede i 1986, bliver færdigfinansieret af jordbrugssektoren med slutfinansiering i 1989. *NEJS ser gerne*, at der kan holdes kontakter mellem de nordiske organer på fiskeriområdet og de institutioner under jordbrugsdepartementerne, som nationalt har et delansvar inden for akvakulturområdet.

III 4.4 Dyrebeskyttelseslovgivningen

Dyrevelfærdslovgivningen i de nordiske lande både afspejler de etiske normer i samfundet og påvirker stærkt de vilkår, hvorunder landbrugets virksomhed kan udøves.

Ministerrådet anmodede NEJS om at følge op på dette område og herunder gennem nordisk samarbejde skabe bedre viden om dyrenes adfærd i moderne animalproduktion.

NEJS har under perioden *drøftet* de etiske forhold for landbrugsproduktion og også noteret sig, at forskernes holdninger er vigtige i denne sammenhæng. Det skal fremhæves, at et af projekterne på jordbrugsforskningens område, som støttes af ministerrådet, angår adfærdsundersøgelser vedrørende svineproduktion under forskellige miljøforhold.

NEJS forventer, at dyrevelfærdsområdet vil medføre en øget kontakt om dyrebeskyttelsesspørgsmål mellem de nordiske lande.

III 4.5 Bioenergi

I henhold til ministerrådets målsætning har NEJS ladet udarbejde en udredning om, hvorledes man kan udvikle bioenergisamarbejdet i Norden inden for jord- og skovbrugsområdet.

Udredningen, som forelå i 1987, angav en længere række samarbejdsmuligheder. Rapporten blev overgivet det nordiske energisamarbejde, som udtalte, at de givne anbefalinger og forslag med fordel kunne tages i betragtning under det nordiske energiforskningsprogram.

NEJS besluttede at lade rapportens anbefalinger indgå i det videre nordiske samarbejde på fagområdet bioenergi og herunder arbejde for tværsektorielle foranstaltninger, hvor mulighederne var til stede.

IV 1. Forskning

I handlingsprogrammet konstaterede ministerrådet, at de ydre rammer for jord- og skovbrugsproduktion var ændret betydeligt inden for de seneste årtier. Forskning og udvikling ville fortsat komme til at spille en betydelig rolle for erhvervens fremtid set i lyset af den tekniske udvikling og naturressourcernes økonomi og politik. Ministerrådet fandt det derfor ikke rimeligt at fremlægge detaljerede planer for forskningens indhold i et 10-årigt handlingsprogram. Programmet burde begrænses til de overordnede mål og den bedst mulige organisatoriske indretning. De forskellige medvirkende organer måtte herefter løbende formulere samarbejdets indhold ved prioritering af projekter på forskellige områder.

Ministerrådet konstaterede, at udviklingen i forskningssamarbejdet kunne stille krav til de organisatoriske rammer på længere sigt. I første række måtte samarbejdsaftalen mellem Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) og ministerrådssekretariatet tages op til evaluering i 1985, med henblik på at styrke den samnordiske jordbrugsforskning.

En evaluering blev gennemført i 1985, og den resulterede i nye vedtægter

for NKJ, hvorved kontaktorganet formelt blev ministerrådets rådgivende organ i spørgsmål vedrørende jordbrugsforskning. Om de øvrige organisatoriske forhold inden for sektoren, herunder den nordiske institution, Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS), fastslog ministerrådet, at der ikke syntes behov for større reformer. Ministerrådet pålagde dog NEJS i forbindelse med handlingsprogrammets midtvejsevaluering at vurdere situationen på ny og evt. lægge forslag frem om forskningens indretning i 1990'erne.

På denne baggrund har NEJS nedsat en evalueringsgruppe, som pr. 10. februar 1989 har afgivet en rapport. Rapporten fastlægger nogle kriterier, ud fra hvilket det eksisterende samarbejdssystem vurderes. På denne baggrund angives nogle gode og nogle svage sider i det eksisterende forskningssamarbejde. Som hovedkonklusioner anbefaler evalueringsgruppen bl. a.

at den fagligt ansvarlige ved de nationale forskningsråd eller tilsvarende nationale institution med ansvar for jord- og skovbrugsforskningen bør udpeges til medlem af både NKJ og SNS (for Finlands del dog forskellige personer)

at sekretariatene for NKJ og SNS bør henlægges til samme land

at beslutninger angående enkeltstående forskerkurser delegeres fra NKJ og

SNS til styringsgruppen for systematiseret nordisk forskeruddannelse og

at NKJ får ansvaret for at prioritere de nordiske indsatser inden for hele jordbrugsområdet incl. planteforædlingsområdet.

NEJS værdsætter evalueringsrapporten og dens konklusioner og har besluttet at lade rapporten gå til høring hos berørte nordiske organer. Rapportens anbefalinger og høringssvarene vil indgå i grundlaget for udarbejdelsen af det reviderede handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet.

IV 2. Forskeruddannelse

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at den nordiske forskeruddannelse inden for jord- og skovbrugsområdet måtte have en høj prioritering. Ministerrådet pålagde samtidigt NEJS at studere evalueringsrapporten fra pilotprojektet vedrørende systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet 1982–85. NEJS skulle herefter fremlægge forslag til ministerrådet om, hvorledes et permanent samarbejde for området kunne udformes.

NEJS gennemførte sin vurdering i 1986 og vedtog på baggrund af anbefalingerne i evalueringsrapporten et sæt retningslinjer for styring og planlægning af systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser inden for rammerne af de nordiske landes landbrugsuniversiteter.

NEJS har under perioden prioriteret samarbejdsområdet højt, og omfanget af planlagte forskerkurser er nu oppe på et niveau af 10 kurser pr. år, som dækker alle de vigtigste fagområder under landbrugsuniversiteterne. I retningslinjerne indføjede NEJS, at virksomheden skulle evalueres i 1989 i

tidsmæssig sammenhæng med midtvejsevalueringen. NEJS har nedsat en 4-personers evalueringsgruppe, som har afgivet en evalueringsrapport.

NEJS har besluttet, at også rapportens konklusioner skal indgå i grundlaget for en ny målsætning på forskningsområdet ved en justering af sektorens handlingsprogram.

V Samarbejde på Nordens nordområder

Ministerrådet konstaterede i handlingsprogrammet, at jord- og skovbrugssamarbejdet berører aktiviteter, som er særlig vigtige for erhvervslevet i Nordens nordområder. Det blev fremholdt som eksempel, at der under det regionalpolitiske samarbejde (særlig under Nordkalotkomiteen) var nedsat arbejdsgrupper, som varetog samarbejde på jord-, have- og skovbrugets områder. Ministerrådet anmodede Nordisk Embedsmandskomiteé for Regionalpolitik (NERP) om at søge at sikre gruppernes stabile arbejdsforudsætninger. NERP burde desuden undersøge muligheden for at oprette en jordbrugsgruppe for samarbejde inden for Vestnorden (Færøerne, Grønland og Island). Jord- og skovbrugssamarbejdet burde endvidere søges integreret på længere sigt mellem de to områder.

På skovbrugsområdet anmodede ministerrådet endvidere om, at SNS i samarbejde med islandske skovmyndigheder og Nordkalottens skovbrugsgruppe koordinerede nordiske proveniensforsøg med skovtyper, som kan vokse på nordlige marginalområder.

Ministerrådet pålagde endvidere NEJS at følge op på det nordiske samarbejde om rendrift og renforskning på Nordkalotten samt at overveje en evt. nærmere tilknytning af samarbejdet til det øvrige samarbejde inden for NEJS's ansvarsområde.

Angående opfølgningen, som berører NERP og dets underliggende regionalpolitiske organer, kan følgende konstateres:

I forbindelse med Nordkalotkomiteéns seneste handlingsprogram er jord- og skovbrugssektoren foruden andre primærerhverv faldet uden for de højest prioriterede samarbejdsområder. Dette betyder, at aktivitetsniveauet inden for arbejdsgrupperne jordbrug, havebrug og skovbrug desværre er for nedadgående. Arbejdsgruppernes fortsatte eksistens på længere sigt vil bl. a. være afhængigt af, om supplerende finansiering kan skaffes fra anden side.

Inden for Vest-Norden-samarbejdet har antallet af jordbrugsrelaterede projekter været stigende, men uden at der endnu er etableret en selvstændig koordinerende gruppe dækkende jordbrugsområdet. Integreringen i øvrigt mellem samarbejdet inden for Nordkalotten og Vest-Norden er ikke gennemført i nogen formaliseret form, men finder dog sted inden for enkelte projektområder.

NEJS konstaterer, at sektorens institutioner SNS og SNP konkret har spillet en aktiv rolle i en faglig sammenknytning mellem Nordkalotten og Vest-Norden. SNS har med betydelige resultater gennemført sin koordine-

ringsopgave. SNS indkaldte de berørte parter til planlægningsmøder i 1985 og har siden bistået med et samarbejde, som bl. a. har omfattet en stor indsamling af frømateriale fra skovområder i Alaska og i det nordlige Canada. Materialet fra indsamlingen og koordineringen af feltforsøg i de nordlige områder giver grundlag for en positiv bedømmelse af programopfølgningen.

Med udgangspunkt i handlingsprogrammet har ministerrådssekretariatet indhentet udtalelser fra de berørte samarbejdsorganer på Nordkalotten, der varetager spørgsmål om rendrift og renforskning.

NEJS stillede sig positivt til et videre samarbejde omkring rendriften og evt. at udbygge kontakten med Nordisk Organ for Renforskning (NOR). Et samarbejde forudsatte ikke kontakter til et bestemt organ, men der måtte tages fornødent hensyn til de eksisterende organer. Bortset fra et enkelt forsøg har der ikke udviklet sig noget samarbejde mellem NOR og ministerrådssystemet. De berørte nordiske lande overvejer dog også at anvende NKJ som samarbejdsorgan i spørgsmål om nordisk forsknings-samarbejde på rendriftsområdet. Det forventes, at NEJS i forbindelse med pågående drøftelser om udviklingen af det nordiske rendriftssamarbejde kan foretage en hurtig afklaring og placering af rendrifts- og renforsknings-samarbejdet i forhold til det samarbejde, som foregår i regi af Nordisk Ministerråd på jord- og skovbrugsområdet.

VI Samarbejde om internationale fora

I handlingsprogrammet lagde ministerrådet stor vægt på, at de nordiske lande fortsætter en størst mulig afstemning af deres positioner i internationale organisationer, og at de nordiske lande tager fælles initiativer, når mulighederne herfor er til stede.

NEJS bedømmer, at traditionen for nordisk koordinering i størst muligt omfang også har været fulgt i årene 1985–88. På jordbrugsområdet har NEJS stimuleret til, at denne form for virksomhed også bliver iagttaget i alle de nordiske samarbejdsgrupper, hvor nationale myndighedsrepræsentanter mødes. Området for koordinering er også blevet udvidet med de nordiske landes overvejelse om tilpasninger i forbindelse med etableringen af EF's indre marked og det generelle vesteuropæiske integrationssamarbejde. Et konkret initiativ tog landbrugsministrene i 1988, da man besluttede øgede nordiske aktiviteter omkring globale genbank- og planteforædlingsspørgsmål.

VII Handlingsprogrammets iværksættelse og opfølgning

Ministerrådet opdelte i handlingsprogrammet de specifikke målsætninger i en 3-delt prioriteringsrækkefølge, hvoraf ca. halvdelen tilstræbtes gennemført inden udgangen af 1989. Ministerrådet fastslog endvidere, at handlingsprogrammets iværksættelse ville blive afhængig af de ressourcer, som kunne afses nordisk og nationalt til opfølgningen af handlingsprogrammets planer.

NEJS vurderer under en helhedsbetragtning, at ministerrådets oprindelige ambition med hensyn til den tidsmæssige iværksættelse af handlingsprogrammet er indfriet på en tilfredsstillende måde. Jord- og skovbrugssektorens andel af den nordiske budget er steget fra et niveau på 12,4 mio NOK (= 15,7 DKK) i 1984 til 20,8 mio DKK i 1988, og 21,6 mio DKK i 1990. Gennemførelsen af handlingsprogrammet og de mange aktiviteter har imidlertid også været afhængig af en betydelig national indsats af arbejdskraft. Især har aktiviteterne i bl. a. NKJ, SNS og SNP fået en betydelig national subsidiering i forbindelse med de nationalt udlagte sekretariatsfunktioner.

Det er generelt erfaret, at en igangsætning af nye aktiviteter oftest kræver en væsentlig nordisk finansiering, medens en omlægning til større national medfinansiering forudsætter, at den nationale nytte af de nordiske aktiviteter forinden er blevet dokumenteret i løbet af en passende indkøringsperiode.

NEJS konstaterer yderligere, at der ikke i perioden er afdækket nye store samarbejdso ønsker, der er specifikke for jord- og skovbrugssektoren. Alle de store nye udfordringer til det nordiske samarbejde har i perioden haft rod i mere tværsektorielle målsætninger eller i andre mere generelle politiske forhold.

NEJS tog i 1986 initiativ til, at et bredt nordisk samarbejdsprogram for bioteknologi blev formuleret. Samarbejdsministrene besluttede et sådant program i 1988. Endvidere har nordisk samarbejde om miljøspørgsmål fået en øget prioritering inden for de kommende år, og også dette område kræver stor tværsektoriel koordinering. NEJS tog initiativ til et fællesmøde med EK-Miljø i maj 1988, og dette markerede klart et behov for en tværsektoriel samarbejdsstruktur på nordisk niveau. Endelig har hele den politiske situation med Nordens placering i forhold til de europæiske integrationsbestrebelse givet det nordiske samarbejde et nyt perspektiv, som ikke var fremme i 1985, da handlingsprogrammet blev vedtaget.

Ovenstående tværsektorielle forhold er især årsag til, at NEJS for ministerrådet vil fremlægge forslag til justeringer i handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet for perioden 1990–95.

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

(Ministerrådsförslaget, se s. 856)

Till kulturutskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 102/k om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden. Ministerrådsförslaget har behandlats vid möte den 30 januari 1990.

1. Ministerrådsförslaget

I ministerrådsförslaget föreslås ändring av överenskommelse om Nordiska kulturfonden som undertecknades den 3 oktober 1966 och trädde i kraft den 1 juli 1967. Den ersattes av en ny överenskommelse, som undertecknades den 12 juni 1975 och trädde i kraft den 1 december 1976.

Ändringen föreslås med hänvisning till handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete där det hävdas att de självstyrande områdena bör säkras en representation i fondstyrelsen. Samtidigt föreslår ministerrådet några mindre ändringar i överenskommelsens text, bl. a. en ny formulering av avtalets rubrik där man tillfogar samtliga nordiska länders namn, precisering av fondens verksamhets- och budgetår, vilket är kalenderåret, ändringar i texten där man hänvisar till den speciella kulturbudgeten och sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete, vilka efter sammanslagningen med ministerrådet heter Nordiska ministerrådets budget resp. Nordiska ministerrådets sekretariat.

Artikel 7 behandlar styrelsens sammansättning. Där föreslås att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i tur och ordning utnämner representant för de självstyrande områdena för en tvåårsperiod. När Nordiska rådet utnämner den ordinarie representanten, utnämner Nordiska ministerrådet två suppleanter och vice versa. Enligt artikel 7 kan de självstyrande områdenas representant också fungera som styrelsens ordförande. I artikel 8 behandlas beslutsförheten där de självstyrande områdenas representant får inflytande vid oenighet om beslut.

2. Utskottet

Utskottet uttalar sin tillfredsställelse över det erhållna ministerrådsförslaget. Nordiska kulturfonden tillkom efter flera initiativ från Nordiska rådet under 1950- och 1960-talen i avsikt att komplettera nätet av bilaterala kulturfonder. De nordiska länderna ingick en överenskommelse år 1965 om kulturfonden, vilken trädde i kraft 1967. Fondmedlen uppgick då till 3 MDKK per år. År 1969 antogs en rekommendation (nr. 26) angående höjande av Nordiska kulturfondens belopp där de nordiska regeringarna rekommenderades att höja fondens kapital till sammanlagt 5 MDKK årligen. Efter ytterligare höjningar 1975 och 1976 höjdes fondbeloppet 1978 till 8 MDKK, 1981 till 8,5 MDKK och 1982 till 9 MDKK. År 1986 uppgick fondens budget till drygt 11 MDKK. För år 1990 har Nordiska ministerrådet beslutat om 12,5 MDKK i anslag till Nordiska kulturfonden.

Nordiska kulturfonden har av utskottet ansetts vara ett av de viktigaste elementen inom det nordiska kultursamarbetet för att stödja den särpräglade nordiska kulturmodellen, nämligen de folkliga organisationernas verksamhet och de spontana initiativ som tas på det kulturella området inom Norden. Utskottet har kontinuerligt betonat Nordiska kulturfondens roll inom det nordiska kultursamarbetet och en stark uppbyggnad av Nordiska kulturfonden har varit en viktig utgångspunkt för utskottets arbete. Utskottet har framhållit att en förstärkning av Kulturfonden kan väsentligt förbättra möjligheterna att stödja olika former av folkrörelsesamarbete samt sådana samlingsprojekt på kulturområdet som enskilda personer, grupper och organisationer tar initiativ till.

Utskottet konstaterar att ministerrådsförslaget har sin grund i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. I handlingsplanen föreslås huvudsakligen en utbyggnad av Kulturfonden ekonomiskt och aktivitetsmässigt samt en ändring av fondens styrelse på det sättet att där säkras de självstyrande områdena en representation. Utskottet konstaterar med besvikelse att ministerrådsförslaget endast omfattar det senare förslaget när utskottet i sitt betänkande över handlingsplanen huvudsakligen önskade ökade anslag till fonden. Utskottet vidhåller emellertid att fonden bör stärkas väsentligt och anser att ministerrådet bör fatta beslut om att tillföra Kulturfonden ytterligare medel.

Med representation i styrelsen från de självstyrande områdena säkras möjligheterna för demokratiskt beslutsfattande för Kulturfondens styrelse. Utskottet anser det ytterst viktigt att de självstyrande områdena får ha så mycket inflytande som möjligt, inte minst angående kulturfrågor. Samarbete inom kulturområdet är ett grundläggande element för det nordiska samarbetet.

Även andra föreslagna ändringar i överenskommelsen bidrar till att ytterligare stärka och synliggöra fondens arbete.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ändringar i Art. 2, 4, 7, 8, 9, 10 och 18, samt i rubriken i överenskommelsen om Nordiska kulturfonden i enlighet med ministerrådsförslag B 102/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av utskottet.

Stockholm den 30 januari 1990

Gunilla André (c)

Atli P. Dam (Jvfl)

Helga Haugen (KrF)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Kjell Borgen (A)

J. K. Hansen (S)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Marit Rotnes (A)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsforslag om ændring af överenskommelsen om Nordiska kulturfonden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) oversender hermed et ministerrådsforslag om ændring af overenskomsten om Nordisk Kulturfond.

Ministerrådet anmoder om rådets synspunkter på forslaget og har til hensigt at stadfæste ændringsforslaget, når rådets synspunkter foreligger.

Reykjavik, den 19. december 1989

På vegne af Nordisk Ministerråd

Svavar Gestsson
Kulturminister

Fridtjov Clemet
Generalsekretærene

Ministerrådsforslag om endring av overenskomsten mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Nordisk Kulturfond, vedtatt av Nordisk Ministerråd den....

Med henvisning til

- Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde og
- Nordisk råds rekommandasjon 2/1986/k

foreslår Nordisk Ministerråd følgende endringer av overenskomsten om Nordisk Kulturfond.

Innhold

I *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde* (rek. nr 2/1986, B 83/k) heter det i kapitlet om *Nordisk Kulturfond og den frie kulturudveksling*, at "hvad fondsstyrelsens sammensætning angår, bør der sikres de selvstyrende områder en repræsentation."

Med utgangspunkt i kulturhandlingsplanen har ministerrådet gått igjennom overenskomsten om Nordisk Kulturfond. I tillegg til forslag om de selvstyrendes representasjon i styret er det foreslått noen mindre endringer i avtaleteksten.

Hva angår spørsmålet om Nordisk Råds representanter i styret, anser ministerrådet det for å være en intern rådssak. Det er derfor ikke blitt behandlet i forslaget.

Ministerrådsforslaget inneholder forslag om ny formulering av avtalens overskrift. I stedet for Overenskomst om Nordisk Kulturfond skal det stå: Overenskomst mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Nordisk Kulturfond.

I artikkel 4 presiseres at "fondens virksomheds- og budgetår er kalenderåret" og i stedet for ordene "det nordiske kulturbudget" kommer det "Nordisk Ministerråds budget" (jfr også artikkel 18).

I artikkel 7 blir det nye styrets sammensetning behandlet. Forslaget går ut på at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd i tur og orden utnevner representanten for de selvstyrende områdene for en periode av to år. Når Nordisk Råd utnevner den ordinære representanten, utnevner Nordisk Ministerråd to suppleanter og vice versa.

I artikkel 7 nevnes det at representanten fra de selvstyrende områdene også kan fungere som styrets formann.

I artikkel 8 reguleres styrets beslutningsdyktighet etter at de selvstyrende områdene har fått sin representant.

Ettersom ministerrådet ikke kan oppnevne komitéer og arbeidsgrupper "inden for fondens virkeområde" har artikkel 9 fått en ny formulering.

Artikkel 10 blir omformulert i samsvar med endringen i ministerrådets samarbeidssystem og sammenlegningen av ministerrådets to sekretariater slik at i stedet for "Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde" står det i forslaget "Nordisk Ministerråds Sekretariat."

*BILAGA***Överenskommelse om Nordiska kulturfonden**

Överenskommelsen om Nordiska kulturfonden undertecknades den 3 oktober 1966 och trädde i kraft den 1 juli 1967. Den ersattes av en ny överenskommelse, som undertecknades den 12 juni 1975 och trädde i kraft den 1 december 1976.

*Nuvarande lydelse***OVERENSKOMST OM NORDISK KULTURFOND**

Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regeringer, som finder det ønskeligt, at det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande yderligere udvikles og styrkes, er blevet enige om, at den i 1966 indgåede overenskomst om oprettelse af Nordisk Kulturfond fremover skal have følgende udformning:

Formål m. m.*Artikel 1*

Nordisk Kulturfond har til formål at fremme det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande.

Artikel 2

Fondens virksomhedsområde omfatter det nordiske kultursamarbejde i hele dets udstrækning. Bidrag fra fonden kan således ydes til formål inden for forskning, undervisning og almenkulturel virksomhed i videste forstand.

Der kan også ydes støtte til informationsvirksomhed inden for eller uden for Norden vedrørende nordisk kulturelt samarbejde og de nordiske landes kulturliv.

*Förslag till ny lydelse***OVERENSKOMST MELLEM DANMARK, FINLAND, ISLAND, NORGE OG SVERIGE OM NORDISK KULTURFOND**

... almenkulturel virksomhed i vid forstand.

Artikel 3

Af fondens midler kan der bevilges tilskud til nordiske projekter af éngangskarakter. Tilskud kan også ydes dels til nordiske projekter af mere varig karakter, dog fortrinsvis for en af styrelsen fastsat periode, dels i særlige tilfælde til regelmæssigt tilbagevendende formål.

Fondens midler

Artikel 4

Midlerne, der årligt stilles til fondens rådighed, optages på det nordiske kulturbudget.

Fondens virksomheds- og budgetår er kalenderåret.

Midlerne, der årligt stilles til fondens rådighed, optages på Nordisk Ministerråds budget.

Artikel 5

Midler, som er tilført fonden, står til rådighed for fonden også efter udgangen af det år, da indbetalingen til fonden er sket.

Artikel 6

Fonden kan erhverve ejendom gennem gave eller testamente under forudsætning af, at der ikke dermed er forbundet noget vilkår, som er uforeneligt med fondens formål.

Fondens forvaltning

Artikel 7

Fonden forvaltes, dens midler fordeles og dens virksomhed i øvrigt ledes af en styrelse. Styrelsen træffer også beslutning om modtagelse af gave eller testamente, samt om anbringelse af fondens indestående midler.

Styrelsen består af ti medlemmer. Nordisk Råd udnævner fem af medlemmerne, ét fra hvert land. De øvrige medlemmer udnævnes af Nordisk Ministerråd, ét fra hvert land. På tilsvarende måde udnævnes for hvert medlem en personlig suppleant.

Styrelsen består af elleve medlemmer. Nordisk Råd udnævner fem af medlemmerne, ét fra hvert land. Ministerrådet udnævner ligeledes fem medlemmer, ét fra hvert land. På tilsvarende måde udnævnes for hvert medlem en personlig suppleant. Videre udnævnes ét

medlem som fælles repræsentant for Færøerne, Grønland og Åland. Dette medlem vælges for hver anden mandatperiode af Nordisk Råd og for mellemliggende mandatperioder af Ministerrådet. For dette medlem udnævnes to personlige suppleanter af Ministerrådet i de tilfælde, Nordisk Råd udnævner det ordinære medlem, og af Nordisk Råd i de tilfælde, Ministerrådet udnævner det ordinære medlem. De to suppleanter kommer fra de to selvstyrende områder, som ikke har det ordinære medlemskab i styrelsen.

Medlemmerne og suppleanterne udnævnes for et tidsrum af to kalenderår ad gangen. Afgår et medlem eller en suppleant inden mandattidens udløb, skal der udnævnes en efterfølger for resten af mandattiden. Styrelsen vælger blandt sine medlemmer en formand og en næstformand for ét kalenderår ad gangen. Samme land beklæder formandsposten to år i træk.

Tilsvarende gælder for repræsentanten for Færøerne, Grønland og Åland.

Artikel 8

Styrelsen er beslutningsdygtig, når formanden eller næstformanden og mindst seks andre medlemmer er til stede.

Styrelsens beslutninger træffes ved simpel stemmeflerhed. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme udslagsgivende. Beslutning om bevilling af et tilskud fra fonden må dog ikke træffes, når mindst et af landene gennem begge sine repræsentanter modsætter sig dette.

...Beslutning om bevilling af et tilskud fra fonden må dog ikke træffes, når mindst et af landene gennem begge sine repræsentanter eller repræsentanten for Færøerne, Grønland og Åland sammen med et lands ene repræsentant modsætter sig dette.

Artikel 9

Styrelsen bistås af komiteer og arbejdsgrupper, som Ministerrådet har udpeget inden for fondens vir-

Styrelsen kan indhente udtalelser fra komiteer og arbejdsgrupper, som Ministerrådet har udpeget, el-

keområde. Styrelsen kan herudover efter behov indhente udtalelser fra andre sagkyndige.

ler fra andre sagkyndige, som fonden udpeger.

Artikel 10

Sekretariatsarbejdet og økonomiforvaltningen varetages af Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde.

Sekretariatsarbejdet og økonomiforvaltningen varetages af Nordisk Ministerråds Sekretariat.

Artikel 11

Af fondens midler afholdes rejsegodtgørelse, dagpenge og øvrige omkostninger i forbindelse med fondens virksomhed. Der kan endvidere afholdes udgifter til særlig sagkyndig bistand.

Artikel 12

Fonden har sit sæde i det land, hvori Nordisk Ministerråds sekretariat er beliggende.

Artikel 13

Styrelsen vedtager en forretningsorden med nærmere forskrifter for sin virksomhed.

Regnskab og revision

Artikel 14

Fondens regnskabsår er kalenderåret.

Artikel 15

Nordisk Råd træffer bestemmelse om revision af fondens forvaltning og regnskaber.

Artikel 16

Styrelsens og revisorerens beretning skal senest den 1. oktober året efter virksomhedsåret/budget- og regnskabsåret afgives til Ministerrådet og til Nordisk Råd. Beslutning om godkendelse af regnskabet og om bevilling af ansvarsfrihed for styrelsen træffes af Nordisk Råd.

Slutbestemmelser

Artikel 17

Denne overenskomst skal ratificeres og ratifikationsinstrumenterne skal snarest muligt deponeres i udenrigsministeriet i Danmark.

Overenskomsten træder i kraft den første i den måned, som begynder efter den dag, da samtlige parter ratifikationsinstrumenter er deponeret.

Artikel 18

Ønsker nogen af de kontraherende parter at opsig overenskomsten, skal skriftlig meddelelse herom tilstilles den danske regering, som umiddelbart herefter skal underrette de øvrige kontraherende parter herom, samt om datoen for meddelelsens modtagelse.

Overenskomsten ophører at gælde fra og med den første dag i det kalenderår, som følger efter opsigelsen, såfremt meddelelse om opsigelsen er indgået til den danske regering senest den 30. juni og ellers fra den første dag i det næstfølgende kalenderår.

Når overenskomsten er ophørt at gælde, skal fondens aktiver og passiver fordeles mellem de kontraherende parter i overensstemmelse med den fordelingsnøgle, som gælder for finansieringen af det nordiske kulturbudget.

Overenskomsten skal være deponert i udenrigsministeriet i Danmark, og bekræftede afskrifter skal af det danske udenrigsministerium tilstilles hver af de kontraherende parter.

Til bekræftelse heraf har undertegnede befuldmægtigede repræsentanter undertegnet denne overenskomst.

Når overenskomsten er ophørt at gælde, skal fondens aktiver og passiver fordeles mellem de kontraherende parter i overensstemmelse med den fordelingsnøgle, som gælder for finansieringen af Ministerrådets budget.

Udfærdiget i Stockholm i ét eksemplar på dansk, den tolvte juni nittenhundrede og femoghalvfjerds.

Udfærdiget i ... i ét eksemplar på dansk, den ... nittenhundrede og ....

For Danmarks regering: *Ritt Bjerregaard*

For Finlands regering: *Marjatta Väänänen*

For Islands regering: *Birgir Thorlacius*

For Norges regering: *Bjartmar Gjerde*

For Sveriges regering: *Bertil Zachrisson*

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden

(Ministerrådsförslaget, se s. 877)

Till kulturutskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 103/k om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden, NORDMÅL, 1990 – 1995. Förslaget har behandlats vid möte den 30 januari 1990.

1 Ministerrådsförslaget

Ministerrådsförslaget sammanfattar som bakgrundsmaterial den nordiska språkgemenskapen, språkförståelsen i Norden och nordisk språkpolitik. I inledningen konstateras att språkgemenskapen omfattar ca 18 miljoner nordbor som har ett av de skandinaviska språken som modersmål och därutöver 5 miljoner som har andra modersmål, finska, färöiska, grönländska, isländska eller samiska. I handlingsplanen hävdas att en helt fundamental förutsättning för det nordiska kultursamarbetet är språkförståelsen. Den nordiska språkgemenskapen omfattar två former för språkförståelse, förståelsen mellan de som har danska, norska eller svenska som modersmål, och den förståelse som baseras på inläring av ett av dessa språk som främmande språk. Det anses viktigt att ta hänsyn till båda dessa former för språkförståelse när åtgärder för att förbättra språkförståelsen i Norden planläggs. Det hänvisas till forskning om språkförståelsen mellan danskar, norrmän, svenskar och finlandssvenskar som visar att det finns stora språkliga problem dem emellan.

Ministerrådet slår fast att erfarenheter tyder på att problem med förståelsen mellan danska, norska och svenska på längre sikt är ett allvarligt hot mot den nordiska språkgemenskapen. Ett av huvudelementen i det nordiska språkliga samarbetet är undervisningen i skolorna, men enligt medlemsförslaget är nordisk språkförståelse inte endast en ren kommunikativ förmåga, utan även kulturförmedling i vid bemärkelse.

Det hävdas att den ökade mobiliteten i Norden förutsätter mera omfattande språkpolitiska åtgärder. Finskan och isländskan bör få en mer jämlik ställning inom nordiskt samarbete i förhållande till svenska, norska och danska. Eftersom den nordiska integreringen är en del av den europeiska

integreringen bör det nordiska samarbetet närma sig de språksamarbetsmodeller som Europa (EG, Europarådet) har. I anslutning till framtida åtgärder inom språkområdet hänvisas till rekommendationerna av LINGUA-programmet – ett omfattande handlingsprogram för språkundervisning i alla EG-ländernas språk – som godkänts av EG-länderna.

Angående skolpolitiskt samarbete anses det viktigt att möjligheter ges för att knyta personliga kontakter med elever i andra nordiska länder i ett så tidigt skede som möjligt. De ökade möjligheter som givits till detta genom Nordplus, Nordplus-junior, Nordjobb och elevutväxling med Västnorden är viktiga. Inom det kulturpolitiska språksamarbetet anses det bilaterala TV-samarbetet vara av vikt och försöksverksamheten med text-TV och TV-program med egenspråkstextning bidra till grannspråksförståelsen. Även åtgärder för främjande av nordisk litteratur har positiva följder ur grannspråkssynvinkel.

I ministerrådets handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden anges följande tyngdpunktsområden:

Skola och vuxenutbildning

Ministerrådet uttalar bl.a. att grannspråksundervisningen och undervisningen i danska, norska och svenska som främmande språk bör stärkas samtidigt som orienteringen om de icke-skandinaviska språken i Norden skall ingå som en obligatorisk del av undervisningen i grundskolan. Elektroniska hjälpmedel skall utarbetas för att användas i skolan, internordiska läromedel skall tas fram, lärare i grundskolan skall erbjudas kurser som kan stimulera intresset för språk i Norden, det skall etableras ett formaliserat samarbete mellan läromedelscentraler i Norden, ett utredningsarbete skall igångsättas för att få klarlagt hur och i vilka fack undervisning i nordiska ämnen kan stärkas i yrkesutbildningen och information om nordiskt samarbete skall ges i folkhögskolorna och inom vuxenutbildningsinstitutionerna.

Högre utbildning

På den högre utbildningens område vill ministerrådet att de nordiska lektorstjänsterna vid universiteten säkras genom ett avtal och att lärarstudier i de nordiska länderna skall få kurser i grannländernas språk, litteratur och kultur.

Forskning

Forskningen skall vara ett satsningsområde i framtiden för att åtgärder för att förbättra språkförståelsen i Norden skall bygga på faktiska kunskaper.

Kultur- och mediafrågor

Det skall etableras ett samarbete mellan ministerrådets organ för de konstnärliga samarbets- och undervisningssektorerna i syfte att få presentera nordisk konst i skolorna. De unga skall enligt ministerrådsförslaget ges alternativ till utländska filmer och videor genom att det satsas på utvecklande av gemensamma nordiska initiativ på AV/videoområdet med avseende på distribution av undervisningsvideor. I det sammanhanget bör det arbetas aktivt för att få avlägsnat de hinder som i dag existerar för distribution av nordiska radio- och TV-program på skolområdet och av barn- och ungdomsfilm. En aktiv insats skall göras för att TV-program från de andra nordiska länderna textas på de skandinaviska originalspråken.

Tolkning och översättning

Handlingsplanen innehåller förslag om att tolkning inom ramen för det nordiska samarbetet bör i tillägg till finska gälla även isländska. Speciella åtgärder bör vidtas för att inleda relevant tolkningfortbildningsverksamhet och informationsverksamhet om nordisk tolkning. Förslag finns om fortbildning av tolkar och om utarbetande av material om tolkning. Viktiga offentliga dokument som går ut till allmänheten skall översättas enligt en bestämd klassifikation där det föreslås att alla större dokument blir översatta till finska och isländska. Arbetsordningar skall översättas till alla de nationella språken i Norden och alla nordiska avtal, Nordiska ministerrådets manifestationer och rättsställningsavtal skall översättas till alla hemspråken i Norden, danska, finska, färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska och svenska.

Ordböcker och terminologi

Ministerrådet avser ta initiativ för att arrangera nordiska konferenser för fackfolk för diskussion om språkliga frågor samt att tillsätta en arbetsgrupp angående nordiska ordböcker.

Ökad mobilitet i Norden

Ministerrådet föreslår nya initiativ till ökad mobilitet i Norden förutom de som redan är igångsatta. Det är fri reseordning under bestämda perioder, utväxlingsresor i grundskolan och för 16–19-åringar och stipendieordningar angående nordisk tjänstemannautväxling.

Språkkonsulenttjänst i Island

I Island föreslås att det inrättas en ny tjänst som pedagogisk konsulent vid Nordens Hus i Reykjavik vars uppgift skall primärt vara att stödja utbyggnaden av undervisningen i de nordiska ländernas språk, kultur, litteratur och samhällsförhållanden med speciell vikt lagd vid undervisningen i grannspråk som främmande språk i Island.

Handlingsprogrammets finansiering och organisering

I ett särskilt kapitel behandlar man språksamarbetets organisering och finansiering vilket skall handhas av ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete. Det föreslås att en särskild konsulent i ministerrådets sekretariat skall vara ansvarig för det språkliga samarbetet i Norden. I handlingsprogrammets förord hävdas att programmet blir realiserat inom ramen av 2,8 MDKK per år under den femårsperiod som handlingsplanen sträcker sig och att medlen skall finansieras över fast post på ministerrådets budget.

2 Utskottet

Grundförutsättningen för nordiskt samarbete på språkområdet finns i Art. 8 i Helsingforsavtalet från 1962. I det nordiska kulturavtalet som trädde i kraft 1972 fastslås att avtalsparterna inom utbildningsområdet skall främja undervisningen i de andra nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. Avtals syfte är att stärka och intensifiera kulturellt samarbete i vid bemärkelse och att vidareutveckla den nordiska kulturgemenskapen.

Att uppnå ökad språkförståelse i Norden har varit en av de viktigaste uppgifterna inom nordiskt kultursamarbete. Nordiska rådets kulturutskott har starkt prioriterat detta område i sitt arbete. Under 1970-talet antogs många rekommendationer om ökad språkförståelse inte minst om åtgärder för att i Finland underlätta förståelsen av skandinaviska språk. År 1976 antogs en rekommendation angående nordiskt språksamarbete och 1977 en rekommendation rörande handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden. Med anledning därav antog ministerrådet 1981 ett handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden som berörde samtliga tre områden, undervisning, forskning och allmän kultur. Handlingsprogrammet omfattade bl.a. lägesöversikter över språkförståelsen, sammanställning av aktiviteter inom kulturavtalets organ och förslag till fortsatta åtgärder.

Den nordiska språkkonventionen trädde i kraft den 1 mars 1987. Enligt överenskommelsen skall en nordisk medborgare vid behov kunna använda sig av sitt eget modersmål i kontakt med myndigheter i ett annat nordiskt land. De språk som omfattas av överenskommelsen är danska, finska, isländska, norska och svenska. Konventionen tillämpas inte för Färöarnas och Ålands vidkommande.

Det Nordiska språksekretariatet och Nordiska språk- och informationscentret har vidtagit åtgärder för samarbete inom läromedel resp. lärarfortbildning. Seminarier om grannspråksundervisning för lärare och lärarutbildare har hållits inom det nordiska samarbetets ram och olika utredningar har företagits om nordiska språk i grundutbildningen, yrkesutbildningen, vuxenutbildningen och vidareutbildningen för lärare.

I handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet år 1988 utlovas en intensifiering av det nordiska språksamarbetet över femårsperioden och genomförandet av ett nordiskt språkår 1990. I kulturutskottets betänkande över ministerrådsförslaget önskade utskottet att ministerrådet i skyndsam ordning borde lägga fram förslag till konkreta åtgärder på detta område, samt ta initiativ i syfte att effektivisera grannlandsinformationen och öka det nordiska inslaget i skolundervisningen. Dessutom önskade utskottet att arbetet för ökad språkförståelse i Norden särskilt skulle prioriteras. Utskottet har framfört denna önskan till ministerrådet upprepade gånger, bl.a. i sitt betänkande över C 2 1989 och på samrådsmöte med ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) i april 1989.

Handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden, **NORDMÅL**; bygger på idéer och förslag från handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet samt olika rapporter från Nordiska ministerrådets konferenser om språkligt samarbete i Norden och utredningsrapporter om nordiska språk i utbildningen.

Utskottet vill understryka att de förslag som finns i handlingsprogrammet förutsätter att tillräckliga medel anslås för genomförandet av programmet. Utskottet anser att de 2,5 MDKK som enligt förslaget skall anslås årligen för genomförandet av handlingsprogrammet knappast blir tillräckliga med hänsyn till handlingsprogrammets föreslagna initiativ.

2.1 Handlingsplanens syfte och huvudområden

Utskottet noterar att i handlingsprogrammet finns ingen direkt definition av handlingsprogrammets syfte och mål. På flera ställen i programmet återfinns emellertid uppfattningen att en helt fundamental förutsättning för det nordiska kultursamarbetet är språkförståelsen. Utskottet utgår ifrån att huvudmålet med handlingsprogrammet är att öka och intensifiera det nordiska kultursamarbetet och värna om den faktor som har varit en av de största förutsättningarna för ett så mångfaldigt och folkligt nordiskt kultursamarbete, nämligen att den största delen av befolkningen i Norden förmår förstå varandras språk.

Utskottet kan utläsa *två huvudsyften* med programmet. För det första att vidta åtgärder för att bibehålla och öka grannspråkförståelsen och öka utbildningen i nordiska språk som främmande språk och för det andra att fastslå rätten för allmänheten i de nordiska länderna att få viktiga, nordiska rättställningsavtal och dokument på sitt modersmål samt att språkligt underlätta deltagande i nordiskt samarbete.

Utskottet skulle ha önskat definitioner av programmets syften och mål i handlingsprogrammet, dels för att underlätta värderingen av själva åtgärderna som framförs i handlingsprogrammet och dels för att konkretisera ambitionerna på det språkliga området.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att i handlingsprogrammet har man föreslagit många nya initiativ och åtgärder som avser förbättra språk-

förståelsen i Norden. Ministerrådet verkar ha fått inspiration och idéer från olika håll vilket utskottet anser positivt om än framställningen verkar något diffus.

Förslagen om *tolkning och översättning* verkar utgöra de största ändringarna jämfört med tidigare. Utskottet hälsar med glädje alla åtgärder som bidrar till att underlätta deltagande i det nordiska samarbetet och anser i likhet med ministerrådet att huvudpunkterna för den nordiska språkpolitiken skall bygga på språkens jämlikhet och ömsesidig respekt för alla de nordiska folkens språk, kultur, historia och traditioner.

I ministerrådsförslaget anges nya förslag till ökat samarbete inom *skolorområdet* och konkreta åtgärder både på nordisk, nationell, regional och kommunal nivå. Utskottet har tidigare framhållit vikten av att öka och intensifiera undervisningen i språk på alla skolområden och noterar med tillfredsställelse att ministerrådet har lagt större vikt än tidigare vid undervisningen i främmande språk i Norden.

Utskottet finner det positivt att ministerrådet i handlingsprogrammet har noterat betydelsen av att man i det nordiska språksamarbetet är uppmärksam på de arbetsmodeller och arbetsnivån som används på motsvarande områden i det europeiska samarbetet i övrigt, t.ex. inom EG och Europarådet. Utskottet har den senaste tiden upprepade gånger i sina betänkanden och yttranden påpekat vikten av att man inom Norden bör fästa uppmärksamhet vid den *ökade internationaliseringen* globalt och på europeiskt plan samt på de konsekvenser denna process har för det nordiska samarbetet. Utskottet hade därför önskat att i första hand se mera långtgående planer på medieområdet inom Norden och att utväxlingsprogram skulle ha fått större prioritet i handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden.

Utskottet konstaterar med besvikelse att ministerrådet har frångått planerna på att utnämna år 1990 till ett *nordiskt språkår* enligt förslag i handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet. Utskottet hade i sitt betänkande över handlingsplanen förordat ett nordiskt språkår 1990 och understryker att ökad uppmärksamhet måste tillföras de nordiska språken och språkförståelsen för att öka intresset hos allmänheten på detta område.

2.2 Nordisk språkpolitik

Utskottet instämmer i ministerrådets uppfattning att nordisk språkförståelse inte är ren kommunikativ kompetens i sig själv utan också en *nordisk kulturförmedling*. Därför anser utskottet det synnerligen allvarligt att språkförståelsen och kännedomen om Norden verkar minska. Det är viktigare att man med hänsyn till alla ändringar som äger rum i Europa och inte minst massmedialt inom Norden bevarar samhörigheten och den kulturella identiteten. Den nordiska språkgemenskapen är ett av de största elementen i detta sammanhang.

Utskottet understryker den viktiga roll *undervisningen i skolorna* har

angående språkligt samarbete i Norden. I ministerrådsförslaget hävdas att i grundskolan kan grannspråksundervisningen inte enbart ingå i modersmålsundervisningen, utan den bör ske i nära samverkan med bl.a. historie- och geografiundervisningen och bidra till språk- och kulturförståelse samt fostran till nordisk gemenskap. Utskottet har upprepade gånger framhållit vikten av allmänt nordiskt stoff i läromedlen och inte enbart i språkundervisningen. Dessutom anser utskottet att ökad elev- och lärarutväxling har stor betydelse. I sitt betänkande över handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete framhöll utskottet att utbyggnaden av student-, lärar- och elevutbytet särskilt borde prioriteras. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att ministerrådet har igångsatt Nordplus-juniorprogrammet och påminner dessutom om rek. nr 8/1989/k om projektet Nordjobbs fortsättning. I rek. nr 46/1989 om åtgärder för Nordplus-programmets genomförande föreslås att även Nordplus' utbytesstudenter och lärare skall få tillfälle att studera besökslandets språk vid ankomsten, vilket torde bidra till ännu större personligt utbyte för den enskilde studenten eller läraren.

Nordiskt *radio- och TV-programutbyte* ser utskottet som en självklarhet i en tid som präglas av hinderfria satellitöverföringar från övriga Europa. Utskottet hänvisar till alla planer om nordisk satellitöverföring som har behandlats och förordats av utskottet, men inte lett till resultat inom Nordiska ministerrådet. I kultur- och programpolitisk delrapport om nordisk radio och television via satellit (NU:1979:6 band 3) hävdas att undersökningar som har gjorts rörande språkliga effekter av grannlands-TV spillover bekräftar att ett någorlunda regelbundet grannlands-TV-tittande har medfört ökad grannspråksförståelse, ofta märkbar också för det andra grannspråket. Det framhålls att även om det är omöjligt att helt isolera TV-faktorns betydelse från andra faktorer så tyder åtskilligt på att grannlandsTV-tittandet har varit den viktigaste faktorn för ökad grannspråksförståelse i genomsnitt. I rapporten hävdas dessutom att otextade sändningar från icke-nordiska TV-satelliter på språk som genom skolundervisningen är tillgängliga för stora befolkningsgrupper i Norden sannolikt kan leda till ökat intresse för och förståelse för dessa språk och till minskade kontakter med grannspråken och grannländerna i Norden i de fall de inte finns tillgängliga som alternativ i etern. Utskottet har kontinuerligt betonat vikten av att vid nordiskt TV-utbyte borde program från Danmark, Norge eller Sverige som visas i ett annat av dessa länder inte översättas utan textas på originalspråket för att öka grannspråksförståelsen. Översättning till och från finska och isländska har emellertid av utskottet ansetts som nödvändigt. Detsamma har även framhållits i handlingsprogrammet för ökad språkförståelse i Norden från 1981. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att enligt handlingsprogrammet skall en aktiv insats göras för att skandinaviska TV-program textas på originalspråket. Angående hinderfritt nordiskt TV- och radioprogramutbyte utan problem med tull,

moms och upphovsrätt förutsätter utskottet att den frågan kommer att lösas inom den närmaste tiden.

Utskottet delar ministerrådets uppfattning att åtgärder för *främjande av nordisk kultur* och att intensifiera den nordiska konstuppfostern i skolan är av stor betydelse ur grannspråkssynvinkel. Ett stort hinder för spridning av nordisk litteratur inom de nordiska grannländerna har varit höga kostnader och tullar på böcker som nu borde ha avskaffats. Utskottet hänvisar till utredningen om Norden som kulturhemmamarknad och understryker att rapportens föreslagna åtgärder har stor betydelse i kulturpolitisk språksamarbetsammanhang.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ambitionerna inom ministerrådet har höjts när det gäller att sträva efter så *likartad ställning för alla de nordiska språken* som möjligt. Detta innebär åtgärder för att stärka finskans och isländskans ställning inom nordiskt samarbete samt åtgärder för att öka kännedomen om och kunskap i färöiska, grönländska och samiska. Utskottet betonar att den europeiska integreringen gör det ännu mera angeläget än någonsin att man inom Norden uppmärksammar och har respekt för varandras språk. Utskottet hänvisar till det handlingsprogram som har godtagits inom EG, Lingua-programmet, vars syfte är att intensifiera mobiliteten på den gemensamma europeiska arbetsmarknaden och som omfattar alla 12 EG-ländernas språk. Alla EG-ländernas språk är dessutom offentliga språk i EG-sammanhang, dvs. offentliga dokument publiceras på samtliga länders språk. Utskottet anser det angeläget att försöka underlätta deltagande i nordiskt samarbete från de icke-skandinaviska länderna i Norden med ökad tolkning och översättning.

I Nordiska rådets internationella samarbetskommittés slutrapport om "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" (NU 1989:7) framhåller kommittén att språkförståelsen i Norden är ett centralt element i det nordiska samarbetet och att handlingsprogrammet därför bör ges ett sådant innehåll och en sådan omfattning att det i praktiken innebär att språkförståelsen underlättas. Kommittén anser det väsentligt att i programmet intas såväl insatser för att underlätta användningen av de språk som berörs av den nordiska språkkonventionen, nämligen danska, finska, isländska, norska och svenska, som åtgärder för att öka kännedomen om färöiska, grönländska och samiska. Dessutom betonar kommittén nödvändigheten av att aktualisera möjligheterna att stärka det finska och det isländska språkets ställning inom det officiella nordiska samarbetet. Ytterligare åtgärder bör även vidtas för att öka de praktiska möjligheterna för finsk- och isländkspråkiga parlamentariker och andra förtroendevalda att delta i samarbetet och att få mötesdokumentation på sitt modersmål och att kunna använda detta vid möten. I sitt yttrande till ekonomiska utskottet angående Nordiska ministerrådets meddelande om *rek. nr 5/1989* om ökat samarbete i internationella frågor, Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989 – 92, instämde kulturutskottet i dessa synpunkter och önskade att

språkhandlingsprogrammet skulle innehålla åtgärder på detta område i överensstämmelse med Internationella kommitténs förslag.

2.3 Handlingsprogrammets initiativ

2.3.1 Skola och vuxenutbildning

I ministerrådsförslaget föreslås 7 olika långtgående initiativ för olika ansvarsorgan. Stor vikt läggs vid grannspråksundervisningen och undervisningen i danska, norska och svenska som främmande språk samt orientering om de icke skandinaviska språken i Norden. Ministerrådet betonar att arbetet med Norden och nordiska förhållanden inte endast skall vara modersmålsundervisningens ansvarsområde utan kan inkluderas i olika ämnen, t.ex. historia, biologi, geografi och samhällsundervisningen.

Utskottet ser skolan och undervisningen som ett av de största verktygen för att åstadkomma språkförståelse och kunskap om de andra nordiska länderna på olika områden. Med hänvisning till allt minskande kunskap om Norden hos barn och ungdom anser utskottet det ytterst angeläget att skärpa undervisningen på detta område. I rekommendation nr 13/1985/k om nordiskt stoff i läromedel och läroplaner som antogs av Nordiska rådet år 1985, rekommenderades Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att utöka och fördjupa det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner. I utskottets betänkande över medlemsförslaget (A 674/k) framhöll utskottet att det var medvetet om att arbetet med en harmonisering av nationella läroplaner är förenad med stora svårigheter. Utskottet ansåg emellertid att en grundläggande förutsättning för att skolorna i Norden skall kunna ge en riktig bild av Nordens samhällen av idag och av bredden i det nordiska samarbetet är att det nordiska stoffet ges större utrymme i läroplanerna. Utskottet förordade att man särskilt borde sträva till att ge en mer samlad bild av Norden, t.ex. att i samhällslära, historia och geografi behandla Norden som en regional helhet och att alla tillbuds stående kanaler inom skolsamarbetet därför borde utnyttjas för att utformningen av läroplanerna skall kunna påverkas i högre grad än för närvarande. Utskottet betonar att det nordiska stoffet i läroplanerna bör vara en fråga som kontinuerligt bevakas inom det nordiska skolsamarbetet. Utskottet har tidigare påpekat att det bör finnas ett nära samband mellan det praktiska arbetet på skolområdet och de grundläggande målsättningar som anges i Helsingforsavtalet och kulturavtalet på utbildningens område. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Nordiska ministerrådet har tagit del av dessa önskemål och ser fram emot att se resultatet av handlingsprogrammets förslag. Utskottet ser det dessutom som en positiv utveckling att man särskilt betonar behovet av läromedlen i undervisningen i grannspråk som främmande språk. Utskottet anser att Nordiska ministerrådet borde överväga att inleda ett samarbete mellan redan existerande kurser i nordiska språk för modersmåls lärare och lärarstuderande och de nordiska språksekretariatet.

Utskottet noterar att *lärares vidareutbildning* skall stärkas enligt handlingsprogrammet. Utskottet omfattar ministerrådets förslag och anser att bra motivering hos språklärare om undervisningen i andra nordiska språk ger de bästa resultaten. Utskottet skulle däremot ha önskat mera långtgående planer på *vuxenutbildningens område* om nordiska läromedel och undervisning om förhållanden i Norden. Det är inte mindre angeläget att vidhålla och uppdatera kunskapen om de nordiska länderna inom vuxenutbildningen, inte minst i en tid som präglas av influenser genom olika medier från icke nordiska kulturer.

Utskottet har tidigare framhållit att principen om livslång inlärning bör stärkas och detta gäller inte minst på området om förhållanden och språken i de andra nordiska länderna.

2.3.2 Högre utbildning

Utskottet konstaterar med glädje att ministerrådet har konkreta förslag om fasta *nordiska lektorat* inom de nordiska högskolorna och anser det ytterst nödvändigt att vidta åtgärder i skyndsam ordning med att motarbeta den ökade tendensen till att nedprioritera och nedlägga de nordiska lektorstjänsterna vid universiteten. Nordiska avtal som garanterar vissa tjänstenomineringar av nordiska lektorer vid universiteten anser utskottet vara ett bra förslag inte minst eftersom sådana avtal redan finns inom Norden med många icke-nordiska länder. I sitt betänkande över handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete ansåg utskottet att förslaget till handlingsplan inte fäste tillräcklig vikt vid lektoratsarbetet utanför Norden och betonar lektorernas viktiga ställning och möjligheter för att sprida information om Nordens språk, litteratur och kultur. Utskottet anser att ett utarbetat avtal om lektorattjänster skulle tillgodose utskottets önskan på detta område.

2.3.3 Mediafrågor

Enligt utskottet borde *mediafrågorna* betonas kraftigare i handlingsprogrammet för språkligt samarbete inom Norden. Även om utskottet anser handlingsprogrammets förslag på mediaområdet vara viktiga hänvisar utskottet till alla långtgående förslag som har funnits på TV- och satellitområdet inom Norden som skulle ha utgjort ett av de viktigaste elementen för ökad språkförståelse och kulturförmedling i Norden. Utskottet efterlyser nya och utförligare förslag på detta område, t.ex. avskaffande av fiskala hinder vid programutbyte mellan de nordiska länderna. Utskottet har framhållit i betänkande över medlemsförslag A 624/k om ökat nordiskt radio- och TV-samarbete, som blev *rek. nr 3/1982*, att utskottet alltid haft den uppfattningen att det är en väsentlig uppgift att genom nordiskt samarbete bevara och stärka de nordiska folkens nära kulturgemenskap samt att främja det ömsesidiga intresset för och kunskapen om de nordiska grannländerna. Dessa syften kan betjänas av en spridning av

ländernas radio- och TV-program via satellit över Norden. Utskottet har även betonat de kulturpolitiska motiven för ett utvidgat nordiskt radio- och TV-samarbete och ansett de väga tyngre, ju fler utomnordiska TV-program som genom användning av satellittekniken blir tillgängliga i Norden. Utskottet vidhåller denna ståndpunkt och understryker att åtgärder på detta område är mera aktuella än någonsin.

2.3.4 *Tolkning och översättning*

Utskottet konstaterar att förslaget om att *tolkning* inom ramen för det nordiska samarbetet bör, i tillägg till finska, gälla även isländska är en nyhet och förutsätter att det har utarbetats i samråd med isländska organ. Utskottet är av den uppfattningen att alla åtgärder som vidtas för att underlätta allmänhetens och andras deltagande i det nordiska samarbetet bör uppskattas. De problem som finns såväl som islänningar har haft i det nordiska samarbetet kunde underlättas betydligt med ökade åtgärder på tolkningens och översättningens område. Utskottet mottar med stor tillfredsställelse de förslag om *fortbildning av tolkar* och *material om tolkning* som framförs i handlingsprogrammet. Utskottet hänvisar till sitt betänkande över medlemsförslag A 773/k om utbytesordning för tolkar och translatorer (*rek. nr 12/1987/k*)

2.3.5 *Mobilitet inom Norden*

Utskottet stöder ministerrådets uppfattning om att ett av de bästa sätten att öka språkförståelsen och den nordiska gemenskapskänslan, speciellt bland unga, är att skapa möjligheter för att de kan komma i kontakt med varandra, utväxla intressen och erfarenheter tvärs över gränserna. Utskottet har upprepade gånger betonat att *skolutbytet* inom Norden är en av de högst prioriterade frågorna på kulturutskottets verksamhetsområde. Utskottet anser att man inom det nordiska samarbetet bör inrikta arbetet på att åstadkomma ett omfattande elevutbyte inom Norden. Nordiska rådet har under en lång följd av år arbetat för att få till stånd ett omfattande elevutbyte inom Norden, och även om lärar- och elevutbytet är ett traditionellt inslag i kulturutbytet mellan de nordiska länderna, har det ännu inte varit möjligt att uppnå ett utbyte i en omfattning som vore önskvärd ur kulturpolitisk synpunkt och naturlig med tanke på bredden i det nordiska samarbetet. I betänkandet över handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete förutsatte utskottet att lärar- och elevutbytet skulle ges hög prioritet i handlingsplanen. Utskottet framhöll att en målsättning för elevutbytet på sikt borde vara att varje elev skulle ha möjlighet att en gång under sin skoltid besöka en skola i ett annat nordiskt land. Utskottet underströk därför att ytterligare åtgärder skyndsamt borde vidtas för att förbättra förutsättningarna för elevutbytet och att ansvaret för arbetet med frågor som berör lärar- och elevutbytet borde preciseras inom ministerrådsorganisationen. Utskottet har ansett att det finns ett behov av ytterli-

gare ekonomiska och även av andra organisatoriska resurser för att ett omfattande lärar- och elevutbyte av såväl allmän som mera facklig karaktär skall kunna uppnås.

Ministerrådet har framlagt förslag till nya initiativ på utväxlingsområdet med a) fri reseordning i vissa perioder genom aktiv medverkan av de nationella transportföretagen b) utväxlingsresor inom grundskolan och för 16–19-åriga, c) stipendieordningar speciellt angående lärare på alla nivåer. Dessutom föreslås att elev- och klassutväxlingar bör prioriteras så att elever i de nordiska länderna har lättare än idag att få möjlighet att besöka varandras klasser. Utskottet hänvisar här till *rek. nr 9/1989/k* om nordiska lägerskolor där utskottet framhöll i sitt betänkande över medlemsförslaget (*A 823/k*) att nordiska lägerskolor utgör en värdefull form av skolutbyte där man regelbundet ersätter den traditionella teoretiska undervisningen med praktiska studier på fältet där eleverna lär känna det andra landets natur, språk och historia.

Utskottet anser det vara en brist i handlingsprogrammet för nordiskt språkligt samarbete att lärar- och elevutbytet inte får högre prioritet. Utskottet har i sina betänkanden över de redan påbörjade utväxlingsprojekten framhållit sin tillfredsställelse över dessa, och betonar ännu en gång deras kulturpolitiska betydelse. Nordplusprogrammet har mött stor entusiasm och intresse och Nordplus-junior väntas få samma gehör.

Utskottet uttrycker sin förvåning över att Föreningarna Norden blir de *ansvariga organen* för de nya initiativen enligt handlingsprogrammet. Även om utskottet har noterat Föreningarna Nordens intresse för att på det nationella planet åta sig uppgiften som centralorgan för utbytesverksamhet och information om denna anser utskottet att ministerrådet borde vara det huvudansvariga organet. I den mån nationella initiativ krävs för genomförande av utväxlingsresor borde ministerrådet samarbeta med Föreningarna Norden.

2.3.6 *Språkkonsulent i Island*

Utskottet konstaterar att tjänsten som *språkkonsulent vid Nordens Hus i Reykjavik* väntas innehålla delvis samma arbetsuppgifter som det nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors arbetar med. Utskottet hänvisar till de goda erfarenheterna av språk- och informationscentret och anser det positivt att anställa en språkkonsulent vid Nordens Hus i Island. Tjänsten borde eventuellt administreras av Nordiska språk- och informationscentret.

2.3.7 *Språksamarbetets organisering och finansiering*

Utskottet noterar att berörda organ inom det nordiska samarbetet får i uppdrag att framlägga förslag till de planerade åtgärderna inom språksamarbetet. Utskottet förutsätter att hänsyn tas till utskottets uttalanden om förslagen och att utskottet får skyndsamt ta del av planerna efter att de

framlagts. Koordineringen av språksamarbetet behandlas av ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete. Utskottet förutsätter att få följa med handlingsprogrammets framskridande och ta del av evalueringen som enligt handlingsprogrammet skall företas år 1995.

Utskottet har upprepade gånger efterlyst en tids- och finansieringsplan för handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete. Nordiska ministerrådet har inte ännu tillgodosett denna önskan. Utskottet framhåller därför sin besvikelse över att handlingsprogrammet om språkligt samarbete i Norden inte har åtföljts av varken tids- eller finansieringsplan och menar att handlingsplanen inte kan bli fullbordad förrän det föreligger en tids- och finansieringsplan för programmets åtgärder.

3 Utskottets förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa ett handlingsprogram om språkligt samarbete i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 103/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet
2. att genomföra handlingsprogrammet under perioden 1990–1995 och att härvid särskilt:
  - Eliminera befintliga hinder angående nordiskt TV- och radioprogramutbyte mellan de nordiska länderna
  - Utbygga utväxlingsprogram för elever och lärare inom Norden
  - Arbeta för att snarast säkra nordiska lektorattjänster inom Norden
  - Vidta åtgärder för att stärka de icke-skandinaviska språkens ställning inom nordiskt samarbete
3. att utarbeta en tids- och finansieringsplan över handlingsprogrammets förslag.

Stockholm den 30 januari 1990

Gunilla André (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsförslag
om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) oversender hermed et ministerrådsforslag om et handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden.

Ministerrådet anmoder om rådets synspunkter på forslaget og har til hensigt at stadfæste handlingsprogrammet, når rådets synspunkter foreligger.

Reykjavík i december 1989

På vegne af Nordisk Ministerråd

Svavar Gestsson
Kulturminister

Fridtjov Clemet
Generalsekretærene

Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995, vedtatt av Nordisk Ministerråd den ...

Med henvisning til Nordisk Råds *rekommendasjon 12/1977/k* om handlingsprogram for økt språkforståelse i Norden og *rekommendasjon 2/1986/k* om handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeid vedtar Nordisk ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) nærværende handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995.

Utkastet til handlingsprogrammet ble utarbeidet av Arbeidsgruppen for språklig samarbeid i Norden (Språkutvalget) som har hatt én representant fra Nordisk språksekretariat, én representant fra Nordiska språk- og informationscentret og én representant fra NORDSPRÅK, samarbeidsorganet mellom morsmåls lærerforeningene og foreningene for lærere som underviser i nordiske språk som fremmedspråk. Forslag til handlingsprogram ble sendt ut på høring til om lag 180 instanser i alle fem nordiske land og er blitt behandlet i berørte nordiske organer og i Embetsmannskomiteen for nordisk kulturelt samarbeid.

Nordisk språkforståelse er en helt fundamental forutsetning for kultur-samarbeidet i Norden og for nordisk samarbeid og en grunnforutsetning for den nordiske samfølelsen.

I *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeide* (1988) heter det at Nordisk ministerråd vil samordne handlingsprogrammet for økt språkforståelse i Norden (*rek. 12/1977/k*) med den kulturelle handlingsplan og – som allerede planlagt – holde en prinsippdebatt om styrkelse av grannespråkenes stilling i undervisningen og om styrkelse av de nordiske språk som fremmedspråk. Ministerrådet understreker i handlingsplanen at *språkforståelsen* ikke kun er en kommunikativ kompetanse, men *kulturformidling i vid forstand*.

Nordisk ministerråd har i sitt arbeid tatt sikte på å synliggjøre viktigheten av språkforståelsen. Utvekslingsprogrammet Nordplus, opprettelsen av et nordisk film- og tv-fond, elevutveksling mellom Vest-Norden og det øvrige Norden og samarbeidet på allmennkulturområdet skal ses under ett og som ledd i styrket nordisk samhörighet hvor språkforståelsen danner fundamentet. Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden kommer således i tillegg til forskjellige tiltak på andre områder som også styrker den nordiske samhörigheten og samfølelsen.

Forslag til handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden, NORD-MÅL, fastsetter hovedpunktene for den nordiske språkpolitikk. som bygger på språkenes likestilling og gjensidig respekt for alle nordiske folks språk, kulturer, historie og tradisjoner. Handlingsprogrammet inneholder forslag om tiltak for å øke tolkning og oversettelse og fastlegger regler vedrørende tolkning og oversettelse i det nordiske samarbeidet. Dertil kommer i programmet forslag til konkrete tiltak både på *nordisk, nasjonalt, regionalt og kommunalt* nivå og på alle skoleområder for å styrke

språkforståelsen i Norden med sikte på å øke borgernes forutsetninger for å kommunisere med hverandre.

Ettersom Norden er en del av Europa, er det viktig at man i det nordiske språksamarbeidet er oppmerksom på de arbeidsmodeller og det ambisjonsnivå som til enhver tid anvendes på tilsvarende områder i det europeiske samarbeidet for øvrig (EF, Europarådet).

Iverksettelsen av handlingsprogrammet og koordineringen av det språklige samarbeidet i Norden ivaretas av Embetsmannskomiteén for nordisk kulturelt samarbeid. Alle Ministerrådets samarbeidsorganer vil inngå i dette viktige arbeidet for å styrke den nordiske identiteten i en tid som kjennetegnes av en rask utvikling. Handlingsprogrammet vil bli realisert innenfor rammen av 2,8 millioner danske kroner pr år.

Innholdsfortegnelse

1	<i>Innledning</i>	881
	1.1 Det nordiske språkfellesskapet	
	1.2 Språkforståelsen i Norden	
	1.2.1 Utvikling av språkforståelsen	
	1.2.2 Sprogforståelsens hovedaspekter	
	1.3 Organer for økt språklig samarbeid i Norden	
2	<i>Nordisk sprogpolitikk</i>	885
	2.1 Indledning	
	2.2 Språkpolitisk samarbeide	
	2.3 De nordiske språkene og Europa	
3	<i>Handlingsprogram for sprogligt samarbeide i Norden 1990–1995 – NORMÅL</i>	889
	3.1 Hovedområder	
	3.2 Initiativer	
	3.2.1 Skole og vokseuddanning	
	3.2.2 Høyere utdanning	
	3.2.3 Forskning	
	3.2.4 Kultur og medier	
	3.2.5 Tolkning og översättning	
	3.2.6 Ordböcker och terminologi	
	3.2.7 Øget mobilitet i Norden	
	3.2.8 Sprogkonsulentstilling i Island	
4	<i>Språksamarbeidets organisering og finansiering</i>	901
	Bilaga:	
	Handlingsprogram for økt språkforståelse 1981–1984/87	902

Handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden

1 Innledning

1.1 Det nordiske språkfelleskapet

I Norden er det ca 23 millioner mennesker fordelt på en rekke språk: *dansk* (ca 5,1 mill.), *finsk* (ca 5 mill.), *færøysk* (ca 50 000), *grønlandsk* (ca 55 000), *islandsk* (ca 250 000), *norsk* (bokmål og nynorsk, ca 4,1 mill.), *samisk* (ca 30 000) og *svensk* (ca 8,3 mill.). *Til tross for dette språklige mangfoldet snakker vi gjerne om et nordisk språkfelleskap.*

Dette språkfelleskapet omfatter for det første de ca 18 millioner nordboer som har ett av de skandinaviske språkene (dansk, norsk eller svensk) som morsmål. Med forholdsvis liten trening kan de snakke med og skrive til hverandre på sitt eget språk uten store forståelsesvansker.

Det nordiske språkfelleskapet omfatter også de over fem millioner nordboer som har andre morsmål. Der *finsk*, *færøysk*, *grønlandsk*, *islandsk* eller *samisk* er morsmål, blir det i skolen gitt opplæring i ett eller flere av de skandinaviske språkene. Også på andre måter kan man skaffe seg kunnskaper i de tre skandinaviske språkene slik at dansk, norsk og svensk kan fungere som hjelpespråk i nordiske sammenhenger. På den måten blir det meningsfullt å snakke om et språkfelleskap som omfatter hele Norden.

Betegnelsen *nordiske språk* blir i dag brukt i flere betydninger: Dels blir den brukt i en språkvitenskapelig betydning om de beslektede språkene dansk, færøysk, islandsk, norsk og svensk. Dels blir den brukt i en geografisk og politisk betydning om samtlige språk i Norden, altså også om *finsk*, *grønlandsk* og *samisk*. I det nordiske samarbeidet skal termen *nordisk språk* brukes om alle hjemlige språk i Norden.

Den store betydningen språkforståelsen i Norden har for nordisk samarbeid har vært framhevet gang på gang. Dette gjelder alle samarbeidsområder, ikke minst innenfor kultur- og undervisningssektoren. I handlingsplanen for nordisk kultursamarbeid står det for eksempel: "En helt fundamental forudsætning for det nordiske kultursamarbejde er sprogforståelsen." Internasjonaliseringen og den europeiske integrasjonen gjør det nordiske språkfelleskapet enda viktigere enn før.

Internasjonaliseringen og den europeiske integrasjonen aktualiserer tiltakene for språkforståelsen i Norden. Den nordiske økonomiske og kulturelle integrasjonen skal ses som et ledd i en videre europeisk integrering. Av stor betydning er de tiltakene som styrker de kulturformer som baserer seg på alle språkene i Norden. Samtidig bør man ta hensyn til at stadig flere nordboer kan gjøre seg forstått på de store europeiske språkene. Det er også viktig at de nordboer som ofte er i kontakt med andre organisasjoner har informasjon og materiale om Norden på europeiske språk.

1.2 Språkforståelsen i Norden

Det nordiske språkfelleskapet kan sies å omfatte to former for språkforståelse: forståelsen mellom dem som har dansk, norsk eller svensk som morsmål, og den forståelse som baseres på opplæring i ett av disse språkene som fremmedspråk. Til den siste gruppen hører også innvandrere og flyktninger i de nordiske landene. I samsvar med mandat fra Ministerrådet behandler dette programmet bare forhold som angår de hjemlige språkene i Norden. *Det er viktig å ta hensyn til begge disse formene for språkforståelse når en planlegger tiltak for å bedre språkforståelsen i Norden.*

I Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeid (1988), bilag s. 222, heter det: "Sprogforståelsen og kundskaben om Norden er i almenhed dalende. Det viser bl. a. den opinionsanalyse, som Nordisk Råd gennemførte våren 1983, 'Skal vi samarbejde' (Nord 1983). Signalerne var tydelige, men alarmerende: Jo yngre du er, des mindre ved du om Norden. De fleste har et ikke-nordisk sprog som 2. sprog og forstår kun dårligt de øvrige nordiske sprog.

En af de væsentligste årsager til denne udvikling er den nye mediesituation og samfundets internationalisering i det hele taget.

Vi er allerede et stykke inde i en ny informationsteknologisk tidsalder, der kan bidrage til at opløse de sociale netværk, kulturelle bånd og traditioner. Afstanden er blevet kortere imellem Norden og den øvrige verden. Hvad som hænder dér, kan ses på alle TV-skærmene i de nordiske lande, mens det omvendte sjældnere er tilfældet.

Aldrig før i Nordens historie har fremmede kulturer haft et så frit spil for at påvirke vores kultur, som gennem den nye internationalisering af medieverdenen. Aldrig før har de store sprogområder og – ikke mindst – kulturindustrier trængt så langt ind i vores hverdag."

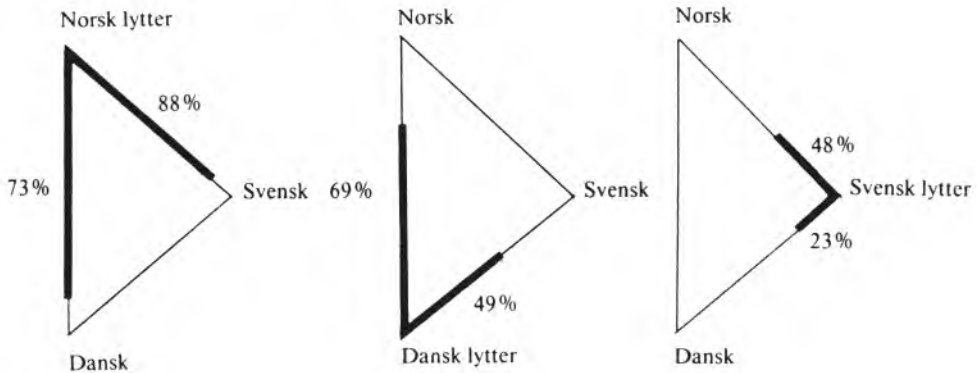
1.2.1 Utvikling av språkforståelsen

Teoretisk kan dansker, nordmenn, svensker og finlandssvensker snakke med hverandre på sitt eget språk og bli forstått uten særlige vansker. Men virkeligheten er langt fra så enkel. Alle som har vært i kontakt med andre nordboer, vet at det er større eller mindre språklige problemer. Det finnes også forskning som bekrefter dette. I begynnelsen av 1970-årene undersøkte nordmannen Øyvind Maurud grannespråksforståelsen hos ca 500 mannlige 19-åring (rekrutter) i Danmark, Norge og Sverige. Her er noen av resultatene han kom fram til:

Forståelse av talespråk i prosent

	Norsk	Dansk	Svensk	Gjennomsnittlig grannespråksforståelse
Norske rekrutter forstår	—	73 %	88 %	81 %
Danske rekrutter forstår	69 %	—	49 %	59 %
Svenske rekrutter forstår	48 %	23 %	—	36 %

Dette kan også illustreres slik:

Som vi ser, er forståelsesvanskene størst mellom dansker og svensker, og særlig har svenskene problemer med dansk talespråk. Grannespråksforståelsen er best blant nordmenn, og norsk er også det språket som blir best forstått av dansker og svensker. Men vi ser at det er et godt stykke igjen til full grannespråksforståelse også hos nordmenn.

Når det gjelder forståelsen av skriftspråket, er den gjennomgående noe bedre enn forståelsen av talespråket. Forholdet mellom språkene er ellers stort sett den samme som for høreforståelsen.

Vi har ikke forskningsresultater som med sikkerhet kan fastslå om språkforståelsen i Norden har blitt bedre eller dårligere de siste årene. Men det har nylig kommet en forskningsrapport som kan tyde på at i hvert fall forståelsen mellom dansk og svensk har blitt dårligere (Ulla Börestam: Dansk-svensk språkgemenskap på undantag. FUMS nr 137, 1987.) I sammenfatningen av rapporten (s. 60) heter det blant annet:

”Detta innebær sannolikt att vi i framtiden får se den nordiska språkgemenskapen inskränkas, och redan nu kan konstateras att den nog egentligen bara omfattar södra Sverige”.

Erfaringen tyder på at *forståelsvanskene mellom dansk, norsk og svensk på lengre sikt er en alvorlig trussel mot det nordiske språkfelleskapet.*

De som har finsk, færøysk, grønlandsk, islandsk eller samisk som morsmål, må lære seg dansk, norsk eller svensk som fremmedspråk for å kunne delta i det nordiske språkfellesskapet. Dette er naturligvis vanskelig og krever en stor innsats.

For finner er svensk et fremmed språk. Norsk og dansk innebærer ytterligere et steg oppover på vanskelighetsskalaen. Finneses vanskeligheter med talt dansk er uten tvil det største forståelsesproblemet i det nordiske samarbeidet. For mange finner er derfor tolkning en forutsetning for å kunne delta på noenlunde like vilkår i det nordiske samarbeidet (se 3.2.5 om tolkning og oversettelse).

På Island, Færøyene og Grønland er dansk ofte nøkkelen til det øvrige Norden. Men dette innebærer ikke at man automatisk forstår norsk og svensk like godt som dansk.

Samisk er i slekt med finsk, men språkene er ikke innbyrdes forståelige. De fleste samer behersker derimot ett eller flere av språkene finsk, norsk og svensk. For tiden pågår det et arbeid for å styrke det samiske språkets stilling i de nordiske landene, noe som kan bli et viktig skritt for å sikre en historisk hjemmehørende minoritets språklige rettigheter.

1.2.2 Sprogforståelsens hovedaspekter

Samarbeidet om undervisning i sprog i Norden har *tre hovedaspekter*:

- 1 Den *skandinaviske sprogforståelse* (nabosprogsforståelsen, grannespråksforståelsen, grannspråksforståelsen). Dette aspekt tilgodeses i *nabosprogsundervisningen* i Danmark, Norge, Sverige og Svenskfinland.
- 2 *Nabosprogene som fremmedsprog i Norden* (dvs. fx svensk i den finsksprogede del af Finland, dansk på Færøerne, Grønland og i Island og finsk, norsk og svensk i Sameland; dertil kommer finsk som fremmedsprog i de andre nordiske lande). Undervisningen i nabosprogene som fremmedsprog foregår efter andre didaktiske principper end nabosprogsundervisningen.
- 3 Det tredje aspekt er orientering om – og kundskab og undervisning i – ”*de ikke-skandinaviske sprog i Norden*”, dvs. finsk, færøsk, grønlandsk, islandsk og samisk. For dem som har dansk, norsk eller svensk som modersmål bør der gives en speciel orientering om islandsk og færøsk, og man bør benytte sig af at man her har tilgang til levende sprog, hvor de fælles rødder træder klart frem for alle de fem sprogs vedkommende.

1.3 Organer for økt språklig samarbeid i Norden

Det er særlig tre organer som har stått sentralt i arbeidet med å fremme språkforståelsen og språkfellesskapet i Norden: Nordisk språksekretariat i Oslo, Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors og **NORD-SPRÅK**.

Nordisk ministerråd opprettet *Nordisk språksekretariat* i 1978 som et samarbeidsorgan for språknemndene i Norden og andre som arbeider med

nordiske språkspørsmål. Instruksjonen fastslår at sekretariatet skal arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og for å fremme den nordiske språkforståelsen. Dette skal sekretariatet gjøre blant annet ved å være rådgivende og koordinerende organ i nordiske språkspørsmål, ta initiativ til forskningsprosjekter, følge grannespråksundervisningen på alle utdanningsnivåer, samarbeide med massemediene, medvirke ved ordboksprosjekter, gi ut skrifter og arrangere møter, kurs og konferanser om nordiske språkspørsmål. Grannespråksundervisningen har vært en høyt prioritert oppgave.

Nordisk ministerråd opprettet *Nordiska språk- och informationscentret* i 1980. Sentrets viktigste oppgave er "att i Finland främja undervisningen i och kännedomen om de övriga nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. Därutöver skall centret även sprida kännedomen om det finska språket samt om finländska kultur- och samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna". Sentret har konsentrert virksomheten om informasjonstiltak, seminarer, kurs i de nordiske landenes språk, bibliotek, produksjon av læremidler med nordisk stoff, utstillinger og videreutdanning av tolker. Sentret har arrangert 15–20 kurs om året og 4–6 seminarer i de nordiske landenes språk, først og fremst for finske tjenestemenn og lærere, men også for allmennheten.

NORDSPRÅK har eksistert i 12 år. Det er en sammenslutning av morsmålslærerforeningene i Norden og av foreningene for lærere som underviser i nabospråk som fremmedspråk. NORDSPRÅKs formål er å styrke morsmålsundervisningen, grannespråksundervisningen og undervisning i nabospråk som fremmedspråk på alle nivåer fra grunnskole til videregående skole i alle de nordiske landene. NORDSPRÅK har blant annet gitt ut undervisningsmateriale, arrangert kurs og konferanser, uttalt seg til myndigheter og andre om grannespråksundervisningen og formidlet kontakt mellom lærere og skoleklasser i Norden.

For øvrig er alle nordiske samarbeidsorganer på kulturavtalens virkeområder (styringsgrupper, kunstkomiteer, Forskningspolitisk råd, Nordisk kulturfond og de faste institusjonene) viktige organer for arbeidet med det nordiske språksamarbeidet. Det gjelder selvfølgelig også forskjellige nasjonale organer og Foreningene Norden.

2 Nordisk sprogpolitikk

2.1 Innledning

Det sproglige og kulturelle fællesskab i Norden er en helt fundamental forudsætning for alt andet nordisk samarbejde. Fællesskabet har mange og vidt forskellige sider. Sprogligt samarbejde i Norden skal bygge på gensidig respekt for alle nordiske folks sprog, kulturer, historie og traditioner. En sådan respekt er en del af det menneskesyn og den tolerance som bør kendetegne de nordiske nationer og deres samarbejde.

Et af de bærende elementer i det nordiske sproglige samarbejde er *undervisningen i skolerne*. Her findes de faglige og pædagogiske ressourcer som er en nødvendig forudsætning for at formidle viden, indsigt, forståelse, kundskaber, interesse og engagement, som er de centrale elementer i en øget sprogforståelse. En forudsætning for at læreren og eleverne engagerer sig i de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold er for det første at læreren får en kvalificeret grund- og efteruddannelse, og for det andet at der findes tidssvarende undervisningsmateriale i sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold. Det er i den sammenhæng vigtigt at understrege at *nordisk sprogforståelse ikke kun er ren kommunikativ kompetence, men også kulturformidling i bred forstand*.

Det gælder yderligere om at synliggøre Norden for børn og voksne. Norden er vort hjemmemarked; Norden kan ses som et udvidet lokalsamfund; nordboen er en nabo. En sådan synliggørelse er vigtig for at kunne markere og styrke Norden i international sammenhæng.

Sprogforståelsen er i høj grad afhængig af at folk har mulighed for at møde de andre sprog i Norden i autentiske sammenhænge, hvor de føler en naturlig motivation for at forstå. Et udvidet radio- og tv-samarbejde giver her enestående muligheder. Forholdene bør også lægges sådan til rette at undervisningsprogrammer lettere kan udveksles over grænserne.

Oversættelse mellem dansk, norsk og svensk bør undgås, og i stedet bør tv-programmerne sendes teksten på originalsproget. Dette giver en dobbelt sproglig effekt. Det letter forståelsen af det talte sprog, som byder på de største problemer, samtidig med at det øger fortroligheden med vedkommende lands skriftsprog. Desuden vil dette spare tid og penge.

2.2 *Språkpolitiskt samarbete*

Det traditionella språksamarbetet i Norden har bestått av språkvård, språkforskning, grannspråksundervisning och samarbete om ordböcker och terminologi. Nordisk språksekretariat, Nordiska språk- och informationscentret och NORDSPRÅK har i 10 års tid haft ett nära samarbete på detta område.

Bristerna i den faktiska språkförståelsen i Norden har utvidgat språksamarbetet till att gälla även undervisningen i grannspråk som främmande språk, tolkning och översättning samt orientering om alla inhemska språk i Norden inom skolutbildningen.

Den ökade mobiliteten i Norden (migration, turism, näringsliv) förutsätter mera omfattande språkpolitiska åtgärder. Finskan och isländskan bör få en mera jämlik ställning i nordiskt samarbete i förhållande till svenska, norska och danska. Ett viktigt resultat av det språkpolitiska samarbetet är den nordiska språkkonventionen av den 1 mars 1987. Enligt den har nordiska medborgare rätt att använda sitt modersmål i kontakt med myndigheter i ett annat nordiskt land. I språksamarbetet är det ytterligare värt att notera de former och den nivå av tolknings- och över-

sättningservice som förekommer inom Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och övriga nordiska institutioner. Kulturförmedling i vidaste bemärkelse är ett viktigt instrument för att öka språkförståelsen.

Det är knappast realistiskt att förvänta sig att nordbor i allmänhet skulle lära sig de andra språken i Norden, så att alla kunde använda sitt eget modersmål i nordisk kommunikation. Det har hittills heller inte varit möjligt att införa flera interna arbetspråk i ministerrådets sekretariat. Däremot borde det kunna införas som praxis på ministerrådets sekretariat att skrivelser på finska, färöiska, grönländska, isländska eller samiska besvaras på respektive språk. Vidare bör tolkning och översättning i det nordiska samarbetet öka i omfattning, när så är lämpligt.

Det har ibland föreslagits att man skall gå över till engelska som hjälpspråk i nordiska sammanhang. Då skulle alla ha samma utgångsläge språkligt sett. Men det finns många tungt vägande skäl som talar emot detta. De kan kortfattat summeras på följande sätt: Engelskkunskaperna är för dåliga. Språken i Norden passar bäst till att beskriva nordiska förhållanden. Den nordiska språkgemenskapen bidrar till att skapa nordisk identitet och samhörighet.

Det finns alltså mycket som talar för att behålla danska, norska och svenska som officiella arbetspråk i det nordiska samarbetet. Det mest effektiva sättet att främja det nordiska samarbetet är att stärka språkförståelsen och språkgemenskapen i Norden.

Skolpolitiskt samarbete

Utbildningssektorn från grundskola till universitet hör till de viktigaste språksamarbetsområdena. Olika slags målsättningar och prioriteringar råder för de olika utbildningsnivåerna. I grundskolan kan t. ex. grannspråksundervisningen inte ingå enbart i modersmålsundervisningen, utan den bör ske i nära samverkan med bl. a. historie- och geografiundervisningen och bidra till språk- och kulturförståelse samt fostran till nordisk gemenskap. Viktigt är att elever ges möjligheter att knyta personliga kontakter med elever i andra nordiska länder i ett så tidigt skede som möjligt. De ökade möjligheter genom Nordplus, Nordplus-junior, Nordjobb och elevutväxling med Västnorden är viktiga samtidigt som kontakten med Östnorden måste förstärkas. I gymnasieskolan skapar grannspråksundervisningen möjligheterna till kontakt till djupare studier av nordisk kultur och litteratur. Språkutbildningen för vuxna och vid universitet är ett annat viktigt område, eftersom språkfärdigheter är en förutsättning för lyckade lärar- och tjänstemannautbyten, för studier i andra nordiska länder, för nätverksprojekt inom det nordiska skolsamarbetet, för effektiva Nordplus- och Nordjobb-program osv. Till det skolpolitiska språksamarbetet hör även diskussionen om nordbornas rätt att få skolundervisning i och på sitt eget språk.

Kulturpolitiskt språksamarbete

Inom det kulturpolitiska språksamarbetet är det bilaterala TV-samarbetet av vikt. Försöksverksamheten med text-TV och med TV-program med egenspråkstextning bidrar till grannspråksförståelse. Ett hinderfritt nordiskt TV- och radioprogramutbyte (utan problem med tull, moms, upphovsrätt) med relevant nordisk mediefostran har ytterligare skol- och språkpolitisk betydelse. Den första åtgärden kunde vara att man inleder överföringen av riksradioprogram till grannländerna.

Åtgärder för främjande av nordisk litteratur (t.ex. Nordiska bokklubben, översättningsstöd) har positiva följder även ur grannspråkssynvinkel. Av stort intresse är det att intensifiera den nordiska konstuppföstran i skolan. Författar-, konstnärs- och artistbesök samt gästspel är av vikt, icke minst i Väst- och Östnorden, eftersom det inom dessa områden råder brist på levande kontakter med det övriga Norden.

Inom turismen främjar bättre språkservice på hotell och restaurang samt skyltning på de nordiska ländernas språk resandet i Norden.

Försöksverksamheten med Nordres-kortet underlättar avsevärt de ungas resor i Norden, speciellt om kortet utvidgas till att gälla resor med båt, flyg och buss.

2.3 De nordiska språken och Europa

Eftersom Norden är en del av Europa och den europeiska integreringen, bör det nordiska språksamarbetet närma sig de språksamarbetsmodeller som Europa (EG, Europarådet) har. Det är angeläget att stärka finskans och isländskans ställning inom nordiskt samarbete. Det behövs också åtgärder för att öka kännedomen om och kunskap i färöiska, grönländska och samiska. Det bör vidtas åtgärder för att öka de praktiska möjligheterna för finsk- och isländkspråkiga politiker, förtroendevalda och för vanliga mötes-, konferens- och seminariedeltagare att delta i nordiskt samarbete. Dokument från nordiska institutioner, möten, seminarier, projekt och konferenser som riktar sig till allmänheten skall/bör översättas till finska och isländska. Avtal, uttalanden och rättsställningsavtal utges på alla nordiska språk. Den europeiska integreringen kommer även att aktualisera behovet av informationsmaterial om Norden på de stora europeiska språken.

I anslutning till framtida åtgärder inom språkområdet är det nödvändigt att de nordiska länderna tar del i de program som anknyter till språkligt samarbete i Europa, både när det gäller språkundervisning och ökad mobilitet. Som exempel kan nämnas Lingua-programmet som godkänts av EG-länderna för att intensifiera mobiliteten på den gemensamma europeiska arbetsmarknaden. Detta omfattande handlingsprogram för språkundervisning tillgodoser inte endast de stora europeiska språken utan alla EG-ländernas språk. På motsvarande sätt har man i olika Europarådsprojekt betonat det flerspråkiga Europa och tidig start av undervisningen i främmande språk och stärkandet av språkundervisningen inom vuxenut-

3 Handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden 1990–1995 – NORDMÅL

Nærværende handlingsprogram bygger på ideer og forslag formuleret i "Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde", udredningsrapporten "Nordiske språk i gymnas og yrkesuddanning", rapport fra Nordisk Ministerråds konference om sprogligt samarbejde i Norden (Schæffergården 4.–6. december 1987), underlagsmateriale til samt referat fra Nordisk Ministerråds temadebat om sprogligt samarbejde i Norden (Oslo 3. oktober 1988), samt en række konklusioner fra Nordisk Ministerråds konference om de ikke-skandinaviske sprog i Norden (Bergen 2.–4. december 1988).

3.1 Hovedområder

Blandt de i afsnit 3.2.1–3.2.7 foreslåede initiativer til forbedret sprogligt samarbejde i Norden lægger man særlig vægt på følgende:

- faste efteruddannelseskurser for modersmållærere og lærere der underviser i nabosprog som fremmedsprog
- udvikling og udgivelse af tidssvarende og engagerende undervisningsmaterialer (antologier, video, dias, data/edb m. v.)
- faste kurser for læreruddannere
- forskning om sprogforståelse i Norden
- udvekslingsrejser (grundskolen og gymnasieskolen)
- ordbøger og ordlister
- tolkning

3.2 Initiativer

De berørte MR-organer udpeges som ansvarlige for de nedennævnte initiativer, og det pålægges dem at fremkomme med anvisninger på hvilke foranstaltninger der skal/kan gennemføres, hvordan og hvornår de kan gennemføres, hvad det koster, og hvordan det skal finansieres. Dette skal ske senest *den 1. oktober 1990*.

3.2.1 Skole og voksenuddannelse

Fagtraditioner, læreplaner, pensum- og eksamenskrav, læremidler, efteruddannelsesstilbud og efteruddannelsesvilkår i almindelighed er så forskellige i de nordiske lande at en *fremtidig indsats for øget sprogforståelse i de nordiske lande nødvendigvis må ske på fire niveauer*:

- 1 et fællesnordisk niveau
- 2 et nationalt niveau
- 3 et amts/fylke/läns-niveau
- 4 et kommunalt niveau

Forskellene mellem skolesystemerne i de nordiske lande betyder således,

at en øget indsats for en forbedret sprogforståelse i Norden ikke kun er et fællesnordisk anliggende. Der må også tages nationale initiativer med udgangspunkt i det enkelte lands særlige behov og problemer.

De gældende læreplaner for modersmålsundervisningen og for undervisningen i nabosprog som fremmedsprog styrer i afgørende grad indholdet i og omfanget af den undervisning der bliver givet i sprog, litteratur og kultur i skolen. Læreplanerne har også stor betydning for hvorledes og i hvilket omfang nordisk stof indgår i læremidlerne i de enkelte lande.

Arbejdet med øget sprogforståelse i Norden kræver såvel fællesnordisk indsats med øgede ressourcer på undervisningsområdet som nationale initiativer som tager udgangspunkt i de gældende læreplaner og fagtraditioner.

Sprogforståelsens fem grundpiller

At styrke det sproglige og kulturelle samarbejde i Norden for derigennem at styrke det nordiske fællesskab forudsætter at man såvel på nordisk som på nationalt plan sammenlænker initiativer på flere forskellige områder inden for uddannelsessystemet.

Arbejdet i skolen med de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold hviler på fem grundpiller:

- 1) lærernes grund- og efteruddannelse
- 2) læreplanerne
- 3) forsknings- og udviklingsarbejde
- 4) udveksling
- 5) læremidler

Alle fem områder må styrkes, hvis den nordiske sprogforståelse og det sproglige fællesskab i Norden skal forbedres og udbygges.

Nabosprog som fremmedsprog

I læreplanerne for undervisning i nabosprog som fremmedsprog ligger vægten på kulturformidling og fremmedsprogsdidaktiske elementer, og såvel mundtlig som skriftlig sprogbrug indgår i undervisningen. Kun gennem en effektiv undervisning i nabosprog som fremmedsprog får islændinge, finner, færingere og grønlændere muligheder for at lære sig et skandinavisk sprog og deltage aktivt i det nordiske samarbejde.

Nabosprog integreret i modersmålsundervisningen

Det er gennemgående for skolen at kun modersmålsfaget har ansvaret for at Nordens folk også i fremtiden skal kunne kommunikere med hinanden på deres respektive modersmål. En indsats for øget sprogforståelse er at stille krav om at også andre fag inddrager et nordisk aspekt og nordiske tekster i undervisningen.

Efter anbefaling i Nordisk Ministerråd i 1980 er nabosprogsundervisning nu indført fra og med 3. klasse i samtlige lande. Nabosprogsundervis-

ningen har forskelligt omfang og praktiseres efter forskellige principper i hvert land. Det samme gælder for de 16–19-åriges uddannelser.

I rapporten *Nordiske sprog i gymnas og yrkesuddanning* (NORD 1986) er der foretaget en komparativ analyse af nabosprogsundervisningens status i de gældende læreplaner. Konklusionen er at der er udtalte forskelle mellem Danmark, Norge, Sverige og Finland, når det gælder nabosprogsundervisningens form og indhold. Forskellene er så store at dette forhold i sig selv er et argument for nationale tiltag til øget sprogforståelse i Norden.

For det første er nabosprogsundervisningen forankret på forskellig måde i læreplanerne for modersmålsundervisningen i Danmark, Norge, Sverige og Svenskfinland. I nogle lande er nabosprogsundervisningen *integreret* i den øvrige modersmålsundervisning – i andre optræder den som et *særligt momentmodul* ved siden af modersmålsundervisningen.

For det andet er vægtningen af undervisningens form og indhold meget forskellig. Nogle lande opererer med en rammeplan, hvor lærer og elever selv definerer undervisningens indhold. I andre lande gives en forholdsvis detaljeret anvisning på indhold og sideantal.

For det tredje er der markant forskel på vægtningen af *det sproglige* over for det *litterære/kulturelle* aspekt i undervisningen. Nogle lande lægger hovedvægten på det kommunikative aspekt, sprogbrugsanalyse og historie, medens andre finder at arbejdet med litteraturens indholdsside er det centrale.

For det fjerde er der stor forskel på eksamenskravene. Nogle lande har pensumkrav, men intet krav om at tekster på nabosprog skal være repræsenteret til eksamen. For andre landes vedkommende er det lige omvendt.

Nabosprogsundervisningen forvaltes vidt forskelligt i Danmark, Norge, Sverige og Finland. Disse forskelle må medreflekteres, når man diskuterer hvorledes man mest effektivt og mest hensigtsmæssigt vil kunne tage initiativer til fremme af sprogforståelsen i Norden. Det gælder hvad enten det drejer sig om initiativer på læremiddelområdet, eller det drejer sig om efteruddannelse.

Orientering om og undervisning i de øvrige sprog i Norden

Nabosprogsundervisningen og undervisningen i dansk, norsk og svensk som fremmedsprog bør styrkes. Samtidig bør orientering om de ikke-skandinaviske sprog i Norden indgå som en obligatorisk del af undervisningen i grundskolen. Endvidere bør undervisning i finsk og islandsk som fremmedsprog effektiviseres i skoleundervisningen. Det er også vigtigt at arbejdet med Norden og nordiske forhold ikke er modersmålsfagets og det skandinaviske fremmedsprogs ansvarsområde alene. En lang række fag (eksempelvis historie, biologi, geografi og samfundskundskab) kunne med fordel inddrages i dette arbejde. I denne sammenhæng skal der opmuntres til udgivelse af undervisningsmaterialer med et nordisk perspektiv.

Ansvarligt organ: Nationale organer

Elektroniske medier

Børn og unge er i dag langt mere fortrolige med de elektroniske medier end voksengenerationen. Av-materiale (dias, video og edb) vil kunne udvikles såvel til grundskolen som til det gymnasiale niveau, specielt med henblik på at skærpe elevernes interesse for og engagement i Norden som sprogligt og kulturelt område: faktaudsendelser, film, tv-spil, edb-spil og -programmer etc., som tager udgangspunkt i de unges hverdag og interesseområder.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde

Læremidler

I undervisningen i nabosprog som fremmedsprog er der behov for supplerende materiale omhandlende nordiske forhold og sprog i Norden (fx lydbånd, dias-serier, data- og videoprogrammer). Der skal udarbejdes internordisk materiale med kommunikative strategier som omfatter forskellige hverdagssituationer. Materialepakken skal indeholde tekster, lyd-bånd og videobånd. Et sådant materiale vil kunne anvendes i alle skoleformer og på alle uddannelsesniveauer. Inden for modersmålsundervisningen er der alvorlig mangel på læremidler. Der skal gives støtte til udarbejdelse af såvel aktuelle som historisk anlagte antologier med tilhørende av-materiale.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
NORDSPRÅK

EFTERUDDANNELSE

Det er vigtigt at lærerne i grundskolen tilbydes kurser som kan stimulere interessen for sprog i Norden, nordisk litteratur, kultur og samfundsforhold. Sådanne kurser bør tilrettelægges så de ikke blot rettes mod modersmålslærere, men også mod lærere som underviser i andre fag, hvor det nordiske perspektiv traditionelt ikke har været højt prioriteret.

Fremmedsproglærerne skal også have lejlighed til at mødes jævnligt for at drøfte faglige og pædagogiske spørgsmål. Støtte til bilateral kursusvirksomhed vil fremme undervisningen i nabosprog som fremmedsprog.

Også modersmålslærerne skal have tilbudt kurser/efteruddannelse med henblik på at øge interessen for og kendskabet til de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold. I dag optræder der i læreplanerne krav om undervisning i de øvrige nordiske landes sprog og litteratur, men lærerne får stort set ingen efteruddannelse og ajourføring af deres kompetence. En væsentlig forudsætning for opprioritering af de nordiske landes sprog, litteratur og kultur i skolen er kompetente, engagerede lærere.

De bilaterale kurser tilrettelægges således at der på skift afholdes kurser mellem to lande, og således at hele Norden over en årrække dækkes ind.

Ansvarlige organer: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
Nordisk sprogsekretariat
Nordiska språk- och informationscentret
NORDSPRÅK

ANDRE FORANSTALTNINGER

Læremiddelcentralerne i Norden

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde bør tage initiativ til at der etableres et samarbejde mellem læremiddelcentralerne i Norden med henblik på at øge mulighederne for udveksling af undervisningsmateriale til alle skoleformer i de nordiske lande.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde

Erhvervsuddannelserne

Hvad angår øget sprogforståelse inden for erhvervsuddannelserne skal styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde kunne drage nytte af det udredningsarbejde, som er blevet gennemført på området med henblik på at få klarlagt, hvorledes og i hvilke fag undervisning i nordisk stof kan styrkes i erhvervsuddannelserne.

Det er specielt vigtigt at klarlægge behovet for efteruddannelse af lærere og for undervisningsmaterialer. I det videre arbejde med netværkstanken og øget mobilitet for de uddannelsessøgende i Norden (jf. afsnit 3.2.7) bør erhvervsuddannelserne inddrages.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde

VOKSENUDDANNELSE

Folkkehøjskolerne og voksenuddannelsesinstitutionerne har gode muligheder for at intensivere arbejdet med nordiske spørgsmål – såvel almenkulturelle som inden for det samfundsmæssige område. Hertil kommer at disse uddannelser, på grund af mindre stramme fagplaner i forhold til det almindelige uddannelsessystem, i stor udstrækning selv, og lokalt, kan definere i hvor høj grad der skal anlægges et nordisk perspektiv i undervisningen.

Forudsætningen for at der på voksenundervisningsområdet kan ske en intensivering af arbejdet med sprog i Norden, nordisk litteratur, kultur og samfundsforhold er imidlertid for det første at information om det nordiske samarbejde og tilgængeligt undervisningsmateriale (såvel tekster som av-materiale) forbedres inden for disse uddannelsesområder. I den sammenhæng skal det vurderes i hvilket omfang det vil virke stimulerende med diverse udvekslingsordninger og venskabsforeninger samt udgivelse af særligt undervisningsmateriale tilrettelagt specielt til voksne med udgangspunkt i de voksnes erfaringer og interesser.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for folkeoplysning og voksenundervisning

3.2.2 Høyere utdanning

Universiteter/lærerhøgskoler

De nordiske lektorene spiller en viktig rolle som formidlere av kunnskap om språk, kultur og samfunnsforhold i de nordiske landene. Det er derfor særlig bekymringsfullt å se den økende tendensen til å nedprioritere og nedlegge nordiske lektorstillinger ved universitetene. *Faste lektorater er en forutsetning for å opprettholde et faglig forsvarlig tilbud i grannespråk ved universiteter.*

De nordiske lektorstillingene ved universitetene bør sikres. Dette kan skje ved en nordisk avtale som garanterer et minstemål av stillingsnormeringer, uavhengig av svingninger i studenttilgangen og endringer i institusjonenes budsjetter. Slike avtaler er inngått med mange ikke-nordiske land. Tilsvarende ordninger bør også opprettes for høyskoler som har undervisning og forskning i språkene i Norden på universitets- og høyskolenivå.

Studentene ved institusjoner som underviser i de nordiske landenes språk og litteratur bør gjennomgå obligatoriske kurs i de nordiske landenes språk og litteratur med undervisere på vedkommende språk. Kursene bør avsluttes med eksamen. De nordiske sommerkursene i språk og litteratur for studenter ved universitetene skal fortsette.

Ansvarlig organ: Styringsgruppen for høyere utdanning
Nasjonale organer/universiteter

Lærerstuderende

Forholdene bør tilrettelægges således at de seminariestuderende (lærerstudentene) i de nordiske lande kan få kurser i nabolandenes sprog, litteratur og kultur. Disse kurser bør finansieres nasjonalt og eventuelt med støtte fra de bilaterale fonde, og de bør være tilpasset behovene i de enkelte lande.

Læreruddannelse

Der skal iværksættes kursusrvirksomhet for læreruddannere (nabosprogsundervisning og undervisning i nabosprog som fremmedsprog). Disse initiativer skal styrke lærernes grunduddannelse og almene kompetence i de nordiske landes sprog og i nordisk litteratur og kultur.

Ansvarlig organ: Nordisk språksekretariat
Nordiska språk- och informationscentret
Nasjonale organer

3.2.3 Forskning

Tiltak for å bedre språkforståelsen i Norden skal bygge på faktiske kunnskaper og ikke på mer eller mindre løse antakelser, slik tilfellet ofte har vært. Forskning skal derfor være et satsingsområde i framtiden.

Det er særlig viktig å bedre kunnskapen om det nordiske språkfelleska-

pet gennem studier av nordisk kommunikasjon i autentiske situasjoner. Her gir nordiske møter, kurs og konferanser gode muligheter. Ved å studere kommunikasjonen på slike møter kan en få kartlagt hvordan språkforståelsen fungerer på ulike nivåer og samfunnsområder.

Forskning om språkforståelsen i Norden som gjennomføres ved universiteter og forskningsinstitusjoner skal styrkes.

Ansvarlig organ: Nordisk språksekretariat

Nasjonale organer

3.2.4 Kultur og medier

Almen kultur

Med henblik på at øge skoleungdommens interesse for forskjellige sider af kulturlivet i Norden skal der etableres et samarbejde mellem Ministerrådets organer for det kunstneriske samarbejde og de nationale undervisningssektorer med det formål at få præsenteret *nordisk kunst i skolerne*. Et sådant projekt kunne omfatte

- vandreudstillinger (maleri, foto, grafik, kunsthåndværk m. v.)
- teaterbesøg i skolen til fællesforestillinger
- musik i skolen (enkeltpersoner, mindre ensembler m. v.)
- nordiske forfattere

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde

Nordisk Ministerråds kunstkomitéer

Medier

De unge skal i skolen præsenteres for et alternativ til udenlandske film og videoer. Der skal satses på at udvikle et fællesnordisk initiativ på av/videoområdet med henblik på distribution af undervisningsvideoer med tilhørende fagligt-didaktisk materiale (nordiske spillefilm, tv-teateropførelser, kortfilm m. v. i skolen).

Der bør i den sammenhæng arbejdes aktivt for at få fjernet de mange hindringer, som i dag, til stor skade for den nordiske sprogforståelse, eksisterer for distribution af nordiske radio- og tv-programmer til skolesektoren og af børne- og ungdomsfilm generelt, og endelig bør der gøres en aktiv indsats for at tv-programmer fra de andre nordiske lande tekstes på det skandinaviske originalsprog. Den nye nordiske film- og tv-fond som skal oprettes fra 1. januar 1990 kan blive et vigtigt instrument i denne sammenhæng.

Endvidere bør Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde nedsætte en arbejdsgruppe med det formål at fastlægge mere formaliserede rammer for samarbejde mellem de nordiske lande vedr. udvikling og produktion af undervisningsprogrammer, samproduktionsopgaver m. v. i skolen.

I Kulturhandlingsplanen omtales flere steder de unges medieforbrug og internationaliseringen af kulturlivet i Norden. Det er af stor betydning at denne problematik finder vej til skolen. Der skal afholdes konferencer om

de unge og medierne – medieforbruget, medievaner og skolens opgave i et mediesamfund set i et nordisk perspektiv. Konferencerne skal munde ud i forslag til konkrete faglige og pædagogiske initiativer såvel i grundskolen som i den videregående skole. NORDSPRÅK og de nordiske samarbejdsorganer vil gennem blade og tidsskrifter kunne medvirke til at skærpe opmærksomheden på disse spørgsmål.

Ansvarligt organ: Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde
Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde

3.2.5 *Tolkning och översättning*

Tolkning inom ramen för det nordiska samarbetet bör i tillägg till finska gälla även isländska. Inom fortbildnings- och informationsverksamhet bör man ta hänsyn till fortsatt behov av tolkning i det nordiska samarbetet.

Tolkning och översättning i nordiskt samarbete bör gälla de fem språk som berörs av den nordiska språkkonventionen. Närmast gäller det insatser för att underlätta användningen av finska och isländska i nordiskt samarbete, i synnerhet i kontakterna med politiker, förtroendevalda och allmänheten, såväl vid nordiska institutioner som vid möten, konferenser, seminarier etc.

Vid alla nordiska institutioner och inom ramen för alla nordiska projekt som riktas till allmänheten bör reserveras speciella *permanenta medel för tolkning och översättning* till och från finska/isländska. Vid behov är det angeläget att vid större nordiska institutioner ha en eller flera tolk- och översättartjänster. En tilläggstjänst bör inrättas vid Nordiska ministerrådets sekretariat.

Speciella åtgärder bör vidtas för att inleda relevant fortbildning av tolkar och informationsverksamhet om nordisk tolkning. Vid Nordiska språk- och informationscentret (Helsingfors) bör etableras en *tolkkonsulenttjänst*. Tolkkonsulenten skall planera, administrera och förverkliga tolkfortbildningen (konsekutiv; simultan) och utgivningen av relevant utbildnings- och informationsmaterial som avser tolkning.

Fortbildning av tolkar

Fortbildningen av nordiska tolkar bör utvidgas. En fast kurs per år (minst 5 dagar, högst 12) för såväl finska som isländska deltagare bör arrangeras i anslutning till någon nordisk konferens. I kursprogrammet skall även ingå föreläsningar om nordiskt samarbete och om den nordiska språkkonventionen. Kursen planeras av Nordiska språk- och informationscentrets nordiska tolkreferensgrupp i samarbete med relevanta tolkutbildningsinstitutioner i Norden.

Material om tolkning

Informationsmaterial bör utarbetas och produceras för nordiska och nationella myndigheter samt övriga tolkanvändare. Material utarbetas om:

- a) *kontakttolkning* (den nordiska språkkonventionen)
 b) *kongresstolkning* (simultantolkning på nordiska kongresser)

Ett informationsblad, "Att forstå varandra på nordiska möten" – information om tolkning och kommunikation – bör planeras och produceras för föreläsare, konferensdeltagare, utskottsledamöter etc.

En förteckning över tillgängliga tolkar mellan nordiska språk på nordisk, nationell och regional nivå bör sammanställas och publiceras. I katalogen bör ingå uppgifter om tolkarnas utbildningsbakgrund, specialområden, tolkningserfarenhet, tidigare arbetsuppgifter etc.

Utbildningsmaterial för nordiska tolkar inom socialförvaltningen, sjukvården, rättsväsendet, etc. bör utarbetas och produceras – materialet bör utarbetas främst med tanke på tolken som förmedlare mellan individ och myndighet (den nordiska språkkonventionen, konsekutiv tolkning, etiska frågor etc.).

Utbildningsmaterial om konferenstolkning (simultantolkning som process, förberedelser inför tolkningsuppdrag, tekniska instruktioner etc.).

Ansvarigt organ: Nordiska språk- och informationscentret

Oversettelse av nordiske dokumenter

For å lette det nordiske samarbeidet og for å leve opp til grunnprinsippene i det nordiske språkfelleskapet skal viktige offentlige dokumenter, som går ut til allmennheten, oversettes i samsvar med nedenstående klassifikasjonsskjema:

NORDISK MINISTERRÅDS DOKUMENTER/ PUBLIKASJONER opphavlig forfattet på et av Ministerrådets tre interne arbeidsspråk: dansk, norsk (bokmål eller nynorsk), svensk	KATEGORI 1 Oversatt til alle hjemlige språk i Norden: dansk, finsk, færøysk, grønlandsk, is- landsk, norsk (bokmål eller nynorsk), samisk, svensk	KATEGORI 2 Oversatt til alle nasjonal- språkene i Norden: dansk, finsk, islandsk, norsk (bokmål eller nynorsk), svensk	KATEGORI 3 Oversatt til finsk og islandsk
<i>arbeidsordninger/forret- ningsordener</i>		X	
<i>avtaler/konvensjoner</i>	X		
<i>budsjettvedtak i Ministerrå- det</i>			X
<i>framtidspanene, Nordisk Ministerråds planleggings- dokument samt Nordisk Råd, C 2</i>			X
<i>handlingsprogrammer/- planer</i>			X
<i>manifestasjoner vedtatt av Nordisk Ministerråd</i>	X		
<i>rekommandasjoner, Nordisk Råds</i>			X
<i>rettsstillingsavtaler, nordiske</i>	X		
<i>traktater/konvensjoner/ avtaler</i>	X		
<i>utredninger (av større viktighet)</i>			X
<i>årsberetningen, Nordisk Ministerråds beretning til Nordisk Råd, C 1</i>			X

Nordisk ministerråds sekretariat og Nordisk råds sekretariat bør svare på brev på vedkommende nordiske språk.

Ansvarlig organ: Ministerrådssekretariatet

3.2.6 Ordböcker och terminologi

Terminologi och fackspråk

Språkförståelsen i Norden är först och främst beroende av att allmänspråket fungerar som kommunikationsmedel nordbor emellan. Men utvecklingen av allmänspråket sker till stor del genom att nya ord och uttryck tas upp från fackspråk. Det är därför viktigt att arbeta för bästa möjliga harmonisering av terminologi, särskilt inom fackområden som berör många människor: datateknik, utbildning, handel, ekonomi, turism, arbetsliv, miljövard osv. Ett sätt att åstadkomma detta är att arrangera nordiska konferenser där fackfolk, språkvetare och journalister träffas för att diskutera sådana språkliga frågor.

Ordböcker

Även om det finns en del internordiska ordböcker, är många av dem föråldrade eller föga ändamålsenliga av andra orsaker, och det saknas också ordböcker mellan flera av språken.

Goda ordböcker är en nödvändig förutsättning för seriös språklig kommunikation. Vid osäkerhet eller oenighet måste man ha tillgång till goda ordböcker för att kunna avgöra vad ord betyder och uttryck står för. Även i det nordiska samarbetet behövs ordböcker, både mellan de skandinaviska och de icke-skandinaviska språken och de skandinaviska språken sinsemellan. Vissa sådana goda ordböcker finns, andra är föråldrade eller i övrigt bristfälliga och mellan vissa språk saknas de helt.

Inom Nordiska språksekretariatet bör en arbetsgrupp tillsättas med följande uppdrag:

1. Att på grundval av den översikt över existerande ordböcker som presenterats i språksekretariatet 1988 och ny inventering av relevanta pågående ordboksprojekt utreda och värdera de återstående behoven av gedigna ordböcker mellan allmänspråken i Norden. (Gruppen förutsätts ha kontakt med fackspråksorganen, men terminologifrågor är inte gruppens primära uppgift.)

2. Att ge förslag på hur kommande nordiskt ordboksarbete bäst skulle kunna organiseras och finansieras. Man bör alltså beakta vilka vinster som kan göras i tid och arbete genom samordning, såsom upprättande av gemensamma databaser etc. Den primära inriktningen skulle vara ordböcker mellan språken i Norden, men på längre sikt kunde även gemensamma ordboksprojekt mellan språk i Norden och språk från mera fjärran länder bli aktuella.

Ansvarigt organ: Nordisk språksekretariat

3.2.7 Øget mobilitet i Norden

At øge den nordiske sprogforståelse og at øge den nordiske fællesskabsfølelse, specielt blandt ungdommen, er på den ene side at prioritere skolesektoren med udvikling af engagerende og tidssvarende undervisningsmaterialer. På den anden side er det at skabe mulighed for at unge i Norden kan komme i *kontakt med hinanden*, udveksle interesser, erfaringer og viden og knytte venskaber på tværs af grænserne.

I det følgende beskrives en række igangværende initiativer som hver for sig og samlet imødekommer behovet for øget mobilitet mellem de nordiske lande. Endvidere foreslås nye initiativer, og der gives en række rekommandationer til nordiske og nationale institutioner og myndigheder.

Igangværende initiativer

a) NORDISK FILM- OG TV-FOND

En ny nordisk filmfond, som skal oprettes fra 1. januar 1990, vil kunne få stor betydning for det sproglige samarbejde i Norden, både hvad angår sproglig kompetence og formidling af de nordiske landes kulturer og traditioner.

b) JUREK

Et af formålene med *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde* er at etablere et *nordisk uddannelsesfællesskab*. Ministerrådet har nedsat et arbejdsudvalg som skal tilrettelægge arbejdet på en overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab som skal fjerne juridiske og økonomiske hindringer for at andre nordiske landes borgere kan optages på kompetencegivende uddannelsesinstitutioner (JUREK-projektet). En vigtig motivation for det nordiske sprogfællesskab er mobilitet mellem de nordiske lande. JUREK-projektet kan lægge grunden til endnu større mobilitet i Norden og dermed også til øget sprogligt samarbejde i Norden.

c) NORDPLUS

Nordplus-programmet har allerede medvirket til at skærpe interesse for og engagement i nordiske forhold blandt studerende i de nordiske lande. Stipendierne, Nordplus-junior, kan også søges af studerende ved almene erhvervsrettede uddannelser på gymnasieniveau.

d) NORDJOB

Nordjobb-udvekslingsprogrammet giver de unge en enestående mulighed for at knytte personlige kontakter i de nordiske lande og at få indsigt i samfunds- og arbejdsmarkedsforhold, kultur og livsformer i Norden.

Forslag til nye initiativer

a) Frirejseordning

En afgørende forudsætning for øget mobilitet blandt de unge i Norden er

at der både nationalt og på fællesnordisk plan arbejdes for at der etableres en frirejseordning i bestemte perioder og i forbindelse med afvikling af bestemte aktiviteter. En sådan ordning kan kun komme i stand gennem aktiv medvirken af de nationale transportselskaber.

b) Udvekslingsrejser

I *grundskolen* kan mobiliteten øges ved at mulighederne for udvekslingsrejser mellem skoleklasser forbedres. På tilsvarende måde for de *16–19-åriges uddannelser*.

Generelt gælder det at rejser i Norden er uforholdsmæssigt dyre sammenlignet med rejser mod fjernere mål, og det bør derfor undersøges om det vil være muligt at fravige internationale regler for fly-, båd- og togrejser ved lærer- og elevudvekslinger. De nationale myndigheder opfordres til som et minimum at arbejde for at nordiske udvekslingsrejser for lærere og elever behandles som indenrigsrejser i de respektive lande.

c) Stipendieordninger

Der bør arbejdes med at udbygge den eksisterende ordning vedrørende nordisk tjenestemandsudveksling, således at den kommer til at omfatte lærere på alle niveauer – fra børnehavelærere til universitetslærere – i alle de nordiske lande. Gennem etablering af en ordning med rejse- og opholdsstipendium samt tjenestefrihed med løn vil det være muligt at skabe grundlag for en øget mobilitet mellem de nordiske lande på lærerniveau. En sådan ordning bør også omfatte tolke og tolkeuddannelserne.

Personlig kontakt

Den personlige kontakt er af afgørende betydning for engagement i et andet lands befolkning, sprog og kultur. Elev-/klasseudvekslinger bør oprioriteres, således at eleverne i de nordiske lande lettere end i dag får mulighed for at besøge hinanden klassevis.

Ansvarligt organ: Foreningerne Norden

3.2.8 *Sprogkonsulentstilling i Island*

Ministerrådet vil overveje om der i Island skal oprettes en ny stilling som pædagogisk konsulent ved Nordens Hus i Reykjavík. En sådan konsulents opgave skulle primært være at støtte udbygningen af undervisningen i de nordiske landes sprog, kultur, litteratur og samfundsforhold med speci- el vægt på undervisningen i nabosprog som fremmedsprog i Island.

Derudover ville det være en vigtig opgave for konsulenten at formidle kundskab om det islandske sprog og Islands kultur, litteratur og samfundsforhold til det øvrige Norden – først og fremmest til undervisningssekto- ren.

4 Språksamarbeidets organisering og finansiering

Iverksettelsen av *NORDMÅL, handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995* og koordineringen av språksamarbeidet ivaretas av Embetsmannskomiteén for nordisk kulturelt samarbeid. Vedkommende organ innenfor det nordiske samarbeidet får i oppdrag å legge fram forslag om planlagte tiltak. Planene skal foreligge innen 1. oktober 1990. En av konsulentene i Ministerrådets sekretariat skal være ansvarlig for det språklige samarbeidet i Norden.

Midler til det språklige samarbeidet i Norden skal bevilges over en fast post på Ministerrådets budsjett.

I 1995 skal *NORDMÅL, handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden*, evalueres.

*BILAGA***Handlingsprogram for økt språkforståelse 1981 – 1981/87**

Nordisk ministerråd vedtok i 1981 *Handlingsprogram för ökad språkförståelse i Norden* (rek 12/1977/k). Nordisk råds kulturutvalg betegnet programmet ”ambitiöst och mycket konkret”. I programmet heter det ”att de föreslagna åtgärderna får effekt endast om de förankras nationellt och ingår i den normala nationella statliga och kommunala verksamheten”. I programmet ble det framsatt forslag til tiltak på kulturavtalens tre virkeområder. Der blir det framhevet at økt språkforståelse i Norden ikke bare styres av formelle vedtak.

Utvexling av lærere og elever og annen personlig kontakt nevnes som et av de viktigste momentene i samband med forbedret språkforståelse. Det som bl. a. hindrer denne utvekslingsvirksomheten er de høye reisekostnadene. I årene 1981 – 87 undersøkte Ministerrådet mulighetene for å stimulere ungdomsreiser i Norden. Det lyktes ikke å finne fram til tiltak som har kunnet stimulere slike reiseaktiviteter.

Med utgangspunkt i handlingsprogrammet vedtok Nordisk ministerråd i 1981 å bevilge penger til utredning av grannespråksundervisningen på gymnasnivå. NORDSPRÅK laget denne utredningen, som ble behandlet på en arbeidskonferanse i april 1983. I juni 1983 vedtok Nordisk ministerråd å opprette en arbeidsgruppe som hadde til oppgave å styrke grannespråkenes stilling i undervisningen på det gymnasiale stadiet og utrede behovet for:

- endringer av læreplaner
- videreutdanning av lærere
- pedagogisk utviklingsarbeid
- tiltak på læremiddelområdet

og på den bakgrunn legge fram forslag for de nordiske samarbeidsorganene om en hensiktsmessig arbeidsfordeling lokalt, nasjonalt og nordisk. Arbeidsgruppen skulle legge fram forslag til tiltak om bl. a. lærernes grunnutdanning, nordiske kurser for lærere, bilaterale kurser for lærere, ungdomsavis og litteraturantologi.

I november 1985 innleverte arbeidsgruppen sin endelige rapport, som kom ut på trykk i 1986 under tittelen *Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning* (NORD-serien). Rapporten ble sendt til uttalelse til de sentrale skolemyndigheter og relevante organisasjoner. De innsendte svarene var meget positive, og høringsinstansene støttet opp om rapportens forslag.

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbeid nedsatte i oktober 1986 et utvalg på tre medlemmer, som på grunnlag av rapporten og de innsendte uttalelsene skulle forberede en konferanse om det fortsatte språksamarbeidet i Norden. Konferansen skulle i sin rapport legge fram forslag om konkrete tiltak for forbedret språkforståelse i Norden. Rapporten skulle

også danne grunnlag for en prinsippdebatt i Ministerrådet om retningslinjene for et *nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden og det nordiske samarbeidet*.

Konferansen om det språklige samarbeidet i Norden ble holdt i desember 1987. Konferanserapporten "Konference om sprogligt samarbejde i Norden" utkom i mars 1988.

På forskningsområdet ble det i handlingsprogrammet fra 1981 framsatt forslag til de mest aktuelle forskningsoppgaver:

- 1 vilka språklige förhållanden har den största betydelsen för grannspråksförståelsen (uttal, rättskrivning, ordförråd, syntax etc.)
- 2 speciella problem rörande förståelsen av talat språk (fonetiska olikheter, talperception, talar- och lyssnarstrategier etc)
- 3 metoder för mätning av grannspråksförståelse
- 4 förståelsen av nordiska TV-program på grannspråk (jämförelse mellan otextade program och program på sändarspråket); betydelsen av sammenheng mellom tekst og lyd
- 5 spontan grannspråksinlärning via TV (t. ex. i de delar av Norge og Danmark där man ser svensk TV) hos vuxna og barn
- 6 kartläggning av olikheter i ordförrådet mellom danskan, norskan, svenskan; högfrekventa og lågfrekventa ord; olika stilnivåer etc
- 7 kartläggning av faktisk språkförståelse
- 8 studier av grannspråksförståelse i nordiskt samarbeide (t. ex. inom facklige samarbeidsorgan)
- 9 kontinuerlig registrering av nyordstillväxten i danskan, norskan og svenskan
- 10 effekten av olika metoder inom grannspråksundervisningen i skolan (t. ex. undervisning i svensk og dansk historia på norska i ett antal skolklasser og på svenska resp. danska i andra, jämförbara norska skolklasser og motsvarande undervisning i danska og svenska skolor)
- 11 eventuell inverkan på modersmålsinlärningen av tidigt insatt grannspråksundervisning i skolan
- 12 undersökning av attityder till grannspråksundervisning (hos lärare og skolelever) og till grannspråksförståelse över huvud taget (hos olika grupper nordbor)

Oppgavene nr 6, 9 og 12 har vært utført helt eller delvis, og det foreligger konkrete resultat av disse forskningsoppgavene som blir brukt i det videre arbeid for økt språkforståelse i Norden. Nordisk språksekretariat har satt i gang et forskningsprosjekt som skal kartlegge og analysere kommunikasjon på nordiske møter (jf. oppgave nr 1, 2, 3, 7 og 8). I november 1988 arrangerte Nordisk språksekretariat en konferanse om TV-teksting.

I handlingsprogrammet fra 1981 blir det understreket at hovedvekten i arbeidet for forbedret språkforståelse bør legges på lærernes videreutdanning og relevant undervisningsmateriale. Ministerrådet har i årene 1982—

1988 bevilget penger til etterutdanningskurser for morsmåslærere og for lærere som underviser i dansk, norsk og svensk som fremmedspråk. Dessuten har Nordisk ministerråd i 1988 bevilget 500.000 DKK til stimulering av elevutvekslinger mellom Vest-Norden og det øvrige Norden. Et tilsvarende beløp er for 1989 og 1990 reservert til samme formål.

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet samt medlemsförslagen A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik, A 874/s om satsning på havsforskning och A 879/s om nordiskt miljö-samarbete

(Ministerrådsförslaget, se s. 939

Medlemsförslag A 861/s väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson, se s. 378

Medlemsförslag A 874/s väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson, se s. 456

Medlemsförslag A 879/s väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug, se s. 470

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om handlingsplan mot förorening av havet samt tre medlemsförslag om aktiv miljöpolitik, havsforskning och miljösamarbete. Utskottet har behandlat ministerrådsförslaget tillsammans med dessa tre medlemsförslag.

Förslaget till handlingsplan har remissbehandlats på nordiskt plan och diskuterades preliminärt vid ett gemensamt möte mellan utskottet och Nordiska ministerrådet/miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989. Planen är den första reviderade versionen av den åtgärdsplan som ministerrådet antog den 10 januari 1989 efter behandlingen vid Nordiska rådets extrasession i november 1988.

I Ministerrådsförslaget

I ministerrådsförslaget presenteras gemensamma nordiska åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av den marina miljön. De föroreningar som i första hand tagits upp är närsalter, metaller och stabila organiska ämnen.

Inledningsvis konstateras, att huvudsyftet med arbetet varit att inom Norden enas om ambitiösa åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av havsmiljön. Samtidigt måste målen vara realistiska och uppnåeliga

samt besluten genomförbara. Den bärande utgångspunkten för den reviderade åtgärdsplanen är att få till stånd skärpningar av kravnivån för direkta utsläpp till den marina miljön samt för utsläpp som indirekt når havet, inklusive hela fältet av diffusa källor. Detta innebär att man inom alla samhällssektorer bör ta hänsyn till och begränsa all inverkan på havet. De gemensamma nordiska aktiviteterna 1989–1992 förutsätter ett medelsbehov av 14 milj för treårsperioden.

De nordiska länderna skall i sina nationella åtgärdsplaner beakta de mål som uppställts i den samnordiska handlingsplanen. De nordiska ländernas redovisning av hur långt man nått i genomförandet av den samnordiska handlingsplanen rapporteras närmast i de särskilda åtgärdsprogrammen för gränsvattnen mellan Norge och Sverige, för Öresund och för Bottniska viken. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden. En första rapportering gavs i ett särskilt meddelande över *rek nr 48/1988*. På grund av olikheter i respektiva länder gällande t.ex. produktion, processteknik, reningsteknik och miljöförhållanden anser ministerrådet det inte alltid optimalt att vidta exakt samma åtgärder. I dessa fall får man istället på olika sätt sträva mot gemensamma reduktionsmål. Nationella planer skulle enligt åtgärdsplanen (*B 86.4/s*) framläggas före 31 december 1989.

Föreslagna åtgärder

Planen, som omfattar ca 100 sidor har av ministerrådet försetts med en sammanfattning av de viktigaste besluten, både de nordiska och nationella. I texten längre fram ges mer detaljerade beskrivningar av åtgärder gentemot

Jordbruk (s. 954, 984)

Industri (s. 956, 958–959, 961–964, 978–980, 983, 989–993)

Energiförbrukning (s. 956)

Reningsanläggningar etc (s. 955, 958, 964, 982–983, 989)

Fiskodling (s. 955, 989)

Offshoreverksamhet (s. 966 f)

Sjöfart (s. 968–972)

Sammanfattningsvis sägs, att de nordiska länderna vad gäller *närsalter* och *syreförhållanden* är eniga om att reducera utsläppen av närsalter (fosfor och kväve) till de områden som påverkas av sådana utsläpp (Östersjön, Kattegatt, Skagerack och områdena väster om Danmark) med 50% före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppen 1985 i överensstämmelse med ministerdeklarationerna om Östersjön och Nordsjön. De berörda länderna har *framlagt nationella aktionsplaner* för hur detta mål skall nås före utgången av 1994. Dessa planer omfattar bl. a. åtgärder syftande till:

- en reduktion av tillförsel av fosfor och kväve från lantbruk bl. a. genom regler för miljömässigt riktig användning av lantbruksjord, bruk av gödselplaner, tillräcklig förvaringskapacitet för husdjursgödsel, täckta

gödsellager, tillräcklig spridningsareal för husdjursgödsel, skiftesbruk, odlingsfria skyddszoner, minskad jordbearbetning och restaurering av våtmarker,

- en reduktion av utsläpp av fosfor och kväve från fiskodling (akvakultur) genom användning av torrfoder med lågt innehåll av fosfor och kväve före utgången av år 1990 och en starkt begränsad etablering av akvakulturanläggningar i belastade områden,
- en reduktion av utsläpp av fosfor, kväve och syreförbrukande substans från kommunala reningsverk genom förbättrad reningsteknik,
- en ökad anslutning av bebyggelse till reningsverk,
- en reduktion av fosfor- och kväveutsläpp från industrin genom införande av bästa tillgängliga teknik samt
- en reduktion av kväveemissioner, med användning av bästa tillgängliga teknologi, från fasta förbränningsanläggningar och transportsektorn.

Beträffande *metaller* innebär besluten att de berörda länderna skall, bl. a. genom att tillämpa bästa tillgängliga teknologi, minska metallutsläppen med minst 50 % före utgången av 1994 från 1985 – 87 års nivå. För att uppnå detta bör bl. a.:

- utsläpp av kvicksilver med ventilationsluften från klorkalkalifabriker kraftigt begränsas,
- åtgärder vidtagas för en minskning av utsläpp av metaller från gruvor, anrikningsverk, järn- och stålindustri, metallverk, metallhaltiga avfallsupplag, ferrolegeringsverk samt titandioxidindustri,
- utsläppen av kvicksilver och kadmium med rökgaser vid sopförbränningsanläggningar effektivt begränsas samt
- produktkontrollerande åtgärder vidtagas beträffande blyackumulatorer, kvicksilverhaltiga batterier samt plastprodukter och kadmiuminnehållet i handelsgödsel.

Vidare sägs, att länderna anser de överenskomna kraven på reduktion vara minimikrav, och att man eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Beträffande *stabila organiska ämnen* innebär besluten att länderna skall införa bästa tillgängliga teknik för att reducera utsläppen av stabila, toxiska och bioackumulerbara ämnen med minst 50 % före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppsnivån 1985 – 1987. Detta innebär bl. a. att:

- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt begränsas till 2 kg AOX per ton barrmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfitmassa bör som ett genomsnitt begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. Dock tilläggs att detta i något enskilt fall kan ta något längre tid att nå,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfit-

massa *bör* begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring nästa sekelskifte. (Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år.)

Ministerrådet tillägger här ett allmänt uttalande, att

- utsläppen av klorerade organiska ämnen *bör* upphöra så snart som teknik härför utvecklats,
- utsläppen av *dioxiner* från tillverkning av klorblekt massa *bör* i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder före utgången av år 1992 och för all produktion inom träförädlingsindustrin före utgången av år 1995,
- utsläppen av PAH skall reduceras,
- användningen av PCB och PCT förbjuds inom kontinentalsockelverksamheten före 1991, skeppsfarten före 1993 och på land före utgången av 1994,
- användningen av klorparaffiner *bör* kraftigt begränsas,
- utsläppen av olja från raffinaderier skall begränsas till 5 mg/l och 3 g/ton råvara. Kylvattnet skall hållas fritt från oljeförorening. Dagvatten från förorenade ytor skall uppsamlas och rensas,
- slutligen har beslutats, att nya kemikalier inte tas i bruk förrän deras stabilitet, toxicitet och miljöfarlighet är utredda och tillfredsställande säkerhets- och miljöskyddsdirektiv för deras användning är utfärdade.

Liksom beträffande metaller betecknas de överenskomna kraven som minimikrav, och man eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Om *radioaktiva ämnen* sägs att de nordiska länderna skall arbeta för att:

- ett slutligt förbud mot dumpning av allt slags radioaktivt avfall i havet kan antagas inom ramen för Londonkonventionen (LDC),
- Londonkonventionen tolkas eller om nödvändigt ändras så att deponering av radioaktivt avfall i havsbotten omfattas av konventionen,
- det ej verkställs annan deponering av radioaktivt avfall som kan medföra förorening av havet samt att
- det ej byggs nya eller väsentligt utvidgade återvinningsanläggningar för radioaktivt avfall utan att det kan påvisas att detta ej medför förorening av havet.

Om utsläpp från *kontinentalsockelverksamheten* sägs att de berörda länderna har som mål att skärpa kraven på utsläpp och för att uppnå detta:

- minska oljeutsläpp från offshore-verksamhet med 35% före 1995 jämfört med 1985,
- minska kemicalieutsläpp från offshore-verksamhet med 35% och utsläpp av miljögifter med 50% före 1995 jämfört med 1985 samt
- förhindra förorening av oförorenade/särskilt känsliga delar av havsområdenas kontinentalsocklar.

Om *dumpning och förbränning av avfall till havs* sägs att de nordiska länderna skall arbeta för att:

- avfallshanteringen på land fungerar effektivt för att dumpning och

förbränning till havs skall kunna undvikas, och att detta synsätt sprids internationellt,

- ett slutligt förbud mot dumpning av industriavfall och avloppsslam fås till stånd inom ramen för Londonkonventionen och att ett förbud mot dumpning av kloakslam likaså fås till stånd i Oslokommissionen före utgången av 1994,
- förbränning till havs förbjuds globalt före utgången av 1994 samt regionalt före utgången av 1990,
- reglerna i de marina konventionerna för dumpning av muddermassor skärps för att förhindra förorening av den marina miljön genom dumpning av förorenade muddermassor samt att
- förebygga miljöskador orsakade av hantering av utrangerade plattformar och rörledningar.

Beträffande *förorening från fartyg* noterar ministerrådet att föroreningsfrågor i anslutning till skeppsfarten huvudsakligen regleras genom internationella avtal inom ramen för den internationella sjöfartsorganisationen (IMO). De nordiska länderna bör ytterligare öka sitt samarbete inom organisationens miljösektor och även fortsätta sina ansträngningar att få till stånd skärpta bestämmelser i Helsingforskonventionen.

Beslutet innebär konkret att de nordiska länderna skall arbeta bl. a. för att:

- globala regler mot utsläpp till luften från fartyg fås till stånd före 1994 och att dessa regler inarbetas i MARPOL 73/78,
- bruk av ozonfördörande ämnen på fartyg begränsas/stoppas,
- de internationella reglerna för miljömässigt säker konstruktion och drift av fartyg skärps, (jfr. medlemsförslag A 860/s om dubbelbottnat tanktonnage)
- kontrollen av hur fartyg behandlar och levererar avfall skärps samt att
- flygövervakningen stärks inom Norden

Vad beträffar akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen, dvs olyckor, har de nordiska länderna enats om följande åtgärder och principer:

- Köpenhamnsavtalet bör ändras så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor till havs,
- samtliga nordiska länder bör vidareutveckla sin oljebekämpningsberedskap och övervakningen per flyg av olje- och kemikalieutsläpp så att nivån i mitten på 1990-talet blir tillfredsställande,
- varje nordiskt land bör i mitten av 1990-talet ha en försvarlig och år 2000 en tillfredsställande beredskap för bekämpning av kemikalieutsläpp,
- varje nordiskt land bör ha en tillfredsställande beredskap för farosituationer förorsakade av radioaktivt material,
- det gränsregionala bekämpningssamarbetet mellan de nordiska länderna bör intensifieras.

Vidare beskrivs på sid 46 – 60 särskilda *åtgärdsprogram för gränsvattnen* mellan Norge och Sverige, för Öresund och för Bottniska viken. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden.

Under rubriken *övervakning/belastningsfrågor/utredningsarbete* ges bl. a. riktlinjer för de nordiska ländernas agerande i det internationella samarbetet för att uppnå ökad koordinering av miljökvalitetskriterier, av monitoring av tillståndet i havet samt av övervakning av utsläpp.

I Bilaga I ges en detaljerad översikt över tillståndet i de havsområden som omger de nordiska länderna och i bilaga II ges en översiktlig orientering över internationella havsskyddskonventioner.

I avsnittet "uppföljning av handlingsplanen" (s. 64) sägs att de nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet inom havsskyddssektorn fortfarande bör vara kraftigt pådrivande. Koordineringen av och förberedelserna för ett gemensamt nordiskt uppträdande inom det internationella havsskyddsarbetet fortsätter inom den Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor (NK-H).

Slutligen säger ministerrådet, att de nordiska länderna utnyttjar alla tillbuds stående möjligheter att så effektivt som möjligt fullfölja de beslut om åtgärder som man enats om i handlingsplanen samt informerar varandra fortlöpande om arbetet och uppföljningen av de nationella planerna. Därtill kommer man fortlöpande att rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen fortlöper. Reviderade versioner av handlingsplanen utges enligt Nordiska rådets rekommendation vart tredje år.

2 Medlemsförslag A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik

(väckt av Gunnar Björk och Olof Johansson)

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utifrån medlemsförslaget komplettera miljöhandlingsplanen med de ovan nämnda förslagen,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i arbetet med åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön ta med de i medlemsförslaget föreslagna tilläggen.

Förslagsställarna erinrar om att social- och miljöutskottet vid sin behandling av miljöhandlingsplanen på en rad områden lade kompletterande förslag i form av 19 punkter med långtgående förbättringar som förbättrar förutsättningarna att skapa en bärkraftig utveckling.

Det gäller exempelvis förslag om:

- inrättande av en europeisk miljövårdsfond,
- upprättande av en nordisk energibudget,
- utarbetande av en gemensam trafikpolitik med järnväg och fartygstrafik som grund,

- införande av ett system med miljödeklaration,
- ett åtgärdsprogram för miljövänlig avfallshantering.

Social- och miljöutskottets synpunkter utgör en bra grund, men förslagsställarna vill dessutom föreslå skärpningar i syfte att skapa en bättre miljö för en bärkraftig utveckling i Norden och för ett aktivt nordiskt agerande i det internationella miljöarbetet. Tre grundläggande principer fastslås:

1. Den nordiska miljöplanen ska syfta till att skapa en uthållig utveckling, i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionen för miljö och utveckling.
2. En god miljö och effektivare resurshållning ska vara ett centralt mål för hela samhällsutvecklingen och måste genomsyra verksamheten.
3. Den nordiska miljöplanen ska utgöra ett samlat underlag för ett kraftfullt internationellt agerande.

Den nordiska miljöplanen bör regelbundet revideras och hållas aktuell. Ett underlag bör utarbetas, med förslag till förändringar av olika samhällssektorer med målet att skapa en bärkraftig utveckling. Det gäller framförallt den ekonomiska politiken, industripolitiken, jord och skogsbruk, utbildning och biståndspolitik.

Till sessionen 1990 föreslås att konkreta handlingsplaner utarbetas för att begränsa luftföroreningarna, som försurande utsläpp, koldioxid och ozonnedbrytande ämnen. I handlingsplanerna bör anges hur mycket utsläppen ska minska för att komma ned till den nivå som naturen tål och tidsplaner för detta.

Förslagsställarna anser, att Nordiska rådet bör undersöka förutsättningarna för inrättande av ett renodlat miljöutskott. Miljöfrågorna sorterar i dag under social- och miljöutskottet. Men miljön blir en i framtiden allt viktigare fråga och bör därför prioriteras.

De nordiska länderna bör arbeta internationellt för att få till stånd icke-spridningsavtal för miljöföroreningar. Länder som undertecknar ett sådant avtal ska förbinda sig att inte sprida angivna föroreningar utanför sina gränser, till atmosfären eller till havet. Ett sådant avtal skulle innebära att varje land tar ansvar för sitt eget avfall och sina egna utsläpp och tvinga allt fler länder att ta ett gemensamt ansvar för överlevnad.

Norden bör vidare kräva att riktlinjerna för FN:s atomenergiorgan (IAEA) förändras så att de inte längre verkar för ökad kärnkraftsanvändning.

Naturvårdsfrågorna måste ges en ökad tyngd. Antarktis bör skyddas som världspark.

De nordiska länderna måste arbeta för att en global konvention om koldioxiden kommer till stånd. Montrealprotokollet om ozonskiktet måste skärpas och ozonnedbrytande ämnen måste ersättas med miljövänliga alternativ.

Förslagsställarna finner social- och miljöutskottets tillägg om en gemensam nordisk trafikpolitik tillfredsställande men anser det motiverat med

en högre ambitionsnivå när det gäller att införa avgasrening på bilar och tung trafik i de nordiska länderna. För bilar, lätta lastbilar och bussar bör avgasrening enligt USA-normer införas senast från 1990 års modeller och tunga fordon senast från 1992 års modeller.

Vidare förordas en samlad nordisk strategi för utnyttjandet av biotekniken, som bör innehålla etiska, sociala och ekologiska ramar samt en satsning på forskning och normer för tillämpning av biotekniken.

Avfallspolitiken måste inriktas på att återföra avfallet till naturens kretslopp eller till ny användning. Den tekniska utvecklingen måste stimulera resurshushållning, återvinning och utnyttjande av förnybara resurser.

Ekonomiska styrmedel

Ministerrådet bör vidare ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett gemensamt system för ekonomiska styrmedel i form av miljöavgifter. Det gäller i första hand svaveldioxid, kvävedioxider, koldioxid, organiskt bundet klor, samt kolväten i lösningsmedel.

Förslagsställarna anser att ett fungerande regelsystem med en offensiv lagstiftning i miljöfrågor liksom styrmedel är en nödvändighet för att kunna föra en offensiv och resultatutriktad miljöpolitik. Förutsättningarna för att införa en gemensam nordisk miljö- och resurslagstiftning bör undersökas. Till den bör en nordisk miljödomstol knytas, vilken skulle kunna arbeta enligt "Europadomstolsmodellen".

Vidare föreslås att ett nordiskt organisationsstöd till miljöorganisationer införs. Förslagsställarna tar också upp uppföljningen av åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön och anser, att de miljöfarliga utsläppen måste upphöra och kväveutsläppen kraftigt begränsas. De nordiska länderna bör verka för att en särskild Nordsjökommission bildas. Vidare pekas på behovet av skärpningar av klassificering av miljöfarliga ämnen och tidigareläggning av förbudet mot havsförbränning. Förslagsställarna välkomnar att social- och miljöutskottet ställer sig bakom mittengruppens tidigare förslag om en nordisk miljöfond. Målsättningen måste vara att begränsa nedfallet med 80–90% för svaveldioxid och 75% för kväveoxider och ozonbildande ämnen.

Vidare anser förslagsställarna att de nordiska länderna bör i sina kontakter med den engelska regeringen verka för att upparbetningsanläggningen i Sellafeld stängs och att den planerade i Dounreay aldrig kommer till stånd. Avslutningsvis framhålles att klorutsläppen i Norden bör halveras till år 1995 och upphöra före utgången av år 2000, att minst 50% minskning av kväveutsläppen och 80% minskning av fosfatutsläppen före utgången av 1995 bör vara målsättningen i kommande havsmiljöplan, samt att off-shoreindustrins dumpning av borrhull bör förbjudas.

2.1 Remissyttranden

Medlemsförslaget har fått ett blandat mottagande. Remissinstanserna tar i olika grad upp de olika delförslagen i medlemsförslaget. Medan de allra flesta remissinstanser stödjer de grundläggande principerna, påpekar flera att insatser redan görs eller förbereds inom ramen för ministerrådets olika handlingsprogram som tillgodoser dessa. Minst stöd får förslagen om utredning om en gemensam nordisk miljö- och resurslagstiftning och en nordisk miljödomstol. Tanken att inrätta ett särskilt miljöutskott inom Nordiska rådet, dvs. en *delning av social och miljöutskottet*, tillstyrks av ett par remissinstanser men anses tveksam av en (NFS). Juridiska utskottet tar ej ställning till en delning men erinrar om att presidiet beslutat tillsätta en utredning om rådets arbetsformer m. m.

2.1.1 Remissinstanser som i allt väsentligt tillstyrker medlemsförslaget

Föreningarna Nordens Förbund finner att förslagen till kompletteringar av ministerrådets miljöhandlingsplan och åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön är i god överensstämmelse med den starka ställning miljöfrågorna har i den nordiska folkopinionen. FNF:s presidium vill särskilt understryka förslaget om en nordisk stödordning för miljöorganisationer. En sådan ordning borde kunna introduceras i anslutning till det nordiska miljö- och biologiåret och utgöra ett viktigt implement däri. FNF finner det viktigt att inte begränsa stödordningen till speciella miljöorganisationer utan också stödja andra organisationer som konkret engagerar sig i miljökampanjen. FNF tillstyrker även förslaget att inrätta ett särskilt miljöutskott i Nordiska rådet samt medlemsförslagets tankegångar om bioteknologi.

Institutet för vatten och luftvårdsforskning (IVL) i Sverige välkomnar social- och miljöutskottets förslag om tillägg speciellt avseende inrättandet av en europeisk miljövårdsfond utifrån medlemsförslagets tankar utgående från de inledningsvis redovisade tre principerna.

IVL tillstyrker utarbetande av handlingsplaner mot luftföroreningar. Begränsning av utsläppen till vad naturen tål är i vart fall möjlig vad gäller svavel. För CFC är totalstopp önskvärt. För koldioxid och ozonnedbrytande ämnen är bilden mer komplex. Koldioxidutsläppen måste på sikt begränsas, kanske med 50%. Sannolikt måste någon form av global per capita-kvotering tillämpas, vilket skulle göra minskningsbehovet i Norden ändå större, kanske upp till 80%.

Osäkerheten är fortfarande stor beträffande växthuseffekten. Forskningsprojekt bedöms inom 5–10 år ge väsentlig ytterligare information. På internationellt plan förordar IVL ett icke-spridningsavtal för miljöföroreningar. Behovet av begränsningar av kväveoxidutsläppen är akut och stort, men IVL kan ej bedöma föreslagna tidpunkter för krav på avgasrening för tunga fordon. Vad gäller utsläpp av försurande och gödande kväveföreningar till luft bör bidraget i form av ammoniak från jordbrukets

djurhållning inte glömmas. Räknat som kväve motsvarar det nästan trafikens.

Vad gäller avfallshantering erinras om att utvecklingen går mot mer sammansatta material t.ex. plasbelagt papper, fiberarmerad plast, eller en metall överdragen med ett tunt skikt av en annan, vilket ger bättre egenskaper vid användningen men samtidigt avsevärt försvårar återanvändning.

IVL instämmer i att den marina miljön måste vara ett högt prioriterat område särskilt vad gäller tillförseln av kväve, men kunskapsbasen är svag när det gäller marina ekosystem och deras reaktioner på tungmetaller och persistenta organiska ämnen. En kraftigt utbyggd marin forskning är nödvändig. Det är av stor vikt att det luftburna nedfallet över havet uppmärksammas, då det utgör en betydande del av föroreningstillskottet vad gäller bl.a. kväve och organiska klorföreningar. IVL instämmer vidare i att de nordiska länderna bör verka för förbud mot dumpning av radioaktivt material.

Klorutsläpp i Norden härrör främst från två källor; skogsindustrins blekprocesser och industrins användning av klorerade lösningsmedel. Det angivna målet, en halvering till 1995 och ett stopp före utgången av år 2000, förutsätter en synnerligen snabb utveckling och introduktion av ny teknik eller en direkt avveckling av vissa industriella processer.

Minskning av närsalterna torde från marin synpunkt vara viktigare vad gäller kväve än för fosfor, men de uppsatta målen blir svåra att nå till 1995.

2.1.2 Remissinstanser som stödjer medlemsförslagets syfte men intar en tveksam hållning till delar därav

Trafikministeriet i Finland anser att trafikpolitikens anknytning till nordiska handlingsplaner på miljöområdet bör övervägas. Trafikpolitiska medel kan i någon mån minska trafikens utsläpp, bl.a. genom förbättring av ban- och kollektivtrafikens verksamhetsbetingelser. Till bantrafikens fördelar hör bl.a. litet energibehov, stor transportkapacitet och litet markbehov. Förslaget att skärpa bilarnas utsläppsbegränsningar anser ministeriet inte helt möjligt att förverkliga. Flera nordiska länder har redan tagit bindande beslut om nedskärning av utsläppsgränser med långsammare tidtabell. De nordiska ländernas gemensamma miljöpolitik har betydelse för utveckling av miljövård i trafiken. Genom nordiskt samarbete har länderna goda möjligheter att följa internationell utveckling och effektivisera sitt eget lands miljöskydd samt att effektivare påverka utvecklingen inom miljövård i hela Europa.

Miljöministeriet ger en översikt över ministerrådets samarbetsprogram på miljöområdet och påpekar bl.a. att förenhetligande av miljölagstiftningen inte är något självändamål. Ett komplett och formellt förenhetligande av miljölagstiftningen i de nordiska länderna skulle förutsätta justering av deras respektive grundlagar. En miljödomstol lämpar sig inte heller

som sådan för handläggning av miljöfrågor i samtliga nordiska länder. Oavsett att de nordiska ländernas formella miljölagstiftning är olikartad är det möjligt att ställa upp gemensamma ambitiösa mål. Miljöministeriet konstaterar till slut att den i medlemsförslaget framförda tanken på ett separat miljöutskott är värd att begrunda.

Miljøverndepartementet i Norge som inhämtat uttalanden från olje- och energidepartementet, Justis- og politidepartementet och Samferdselsdepartementet, erinrar inledningsvis om det nordiska miljöprogrammet och pågående arbete med revision av luft- och havsföreningensplanerna, vilket bör avvaktas innan beslut fattas med anledning av medlemsförslaget.

Ett särskilt utskott för miljöfrågor under Nordiska rådet skulle understryka miljöfrågornas sektorövergripande karaktär. Lämpligheten av ett sådant utskott måste dock ses i samband med målsättningen att alla sektorer skall ta ansvar för de konsekvenser deras verksamhet har för miljön. Många frågor som uppfattas som hörande till miljösektorn borde egentligen behandlas under andra sektorer. Frågan om ett särskilt miljöutskott bör därför enligt departementet utredas av Nordiska ministerrådet innan beslut tas.

Departementet kommenterar därefter arbetet på internationellt plan (Brundtlandkommissionen, UNEP, IAEA) och erinrar om att en ändring av IAEA:s stadga kräver 2/3 majoritet och att ett eventuellt nordiskt förslag i enlighet med medlemsförslaget troligen inte skulle bli antaget eller, om det blev antaget skulle kunna leda till att dominerande bidragsgivare drar sig ur IAEA. Norska regeringen delar Brundtlandkommissionens syn på utvecklingen av kärnkraft, dvs. att den bara kan försvaras om man finner lösningar på de f.n. olösta problem som den skapar. Regeringen vill därför främja utvecklingen av effektiv energiteknologi och förnybara energikällor och även verka för att det snarast möjligt kommer till stånd förhandlingar om reduktion av utsläpp av "växthusgaser" samt för att produktion och användning av ozonnedbrytande ämnen skall upphöra före år 2000.

Vad gäller bilavgaser hänvisas till beslut i väg- och vägtrafikplanen om införande av USA-krav för olika fordonstyper respektive 1989, 1990, 1991 och 1993.

Departementet anser att en samlad nordisk strategi bör utformas med etiska, sociala och ekologiska gränser för bioteknologin samt en satsning på forskning. De nordiska länderna bör uppnå en samlad hållning på internationellt plan till skydd för genetiska resurser som insatsfaktor för bioteknologisk verksamhet. I anslutning till ministerrådets miljöprogram anser departementet att en utredning om harmonisering av de ekonomiska styrmedlen bör genomföras i samarbete med finansdepartementet, då miljöavgifter får stora finanspolitiska konsekvenser.

Departementet ställer sig positivt till ökat miljölagstiftningssamarbete men mer tveksamt till en nordisk miljödomstol, som man anser bör

utredas närmare, då det är möjligt att redan existerande konventioner om verkställande av domar motsvarar de behov en domstol skulle fylla. Likaså förslaget att inrätta en Nordsjökommission borde utredas närmare, då de regelbundna ministerkonferenserna enligt departementet fungerar bra. I detta sammanhang ges en orientering om de nordiska ländernas arbete inom Londonkonventionen, Nordsjökonferensen och bevakningen av de brittiska planerna på en uppbyggnadsanläggning i Dounreay. Vad gäller dumpning av borrhull från offshoreindustrin erinras om flera olösta problem vid ilandföring av borrhull, nämligen utrymmes- och viktproblem vid lagring på installationerna samt transportproblem. Dessa problem måste utredas närmare innan man kan ta ställning till ett förbud mot dumpning.

Statens energiverk i Sverige anser att det vore önskvärt om förslagsstälarna tydigare hade pekat på de miljöeffekter där de nordiska ländernas sammantagna utsläpp har en avsevärd betydelse. Handlingsprogrammet kunde därigenom utformas med tanke på miljöeffekternas storskaliga karaktär. De nordiska ländernas andel av utsläpp av klimatpåverkande gaser rör sig om någon procent. Nedfallet av svavel och kväveföreningar i Norden kommer till 20–30 procent från nordiska källor. Däremot är de nordiska ländernas bidrag till utsläpp av klororganiska ämnen till Bottenhavet helt dominerande.

En gemensam nordisk uppfattning är av betydelse för hur väl arbetet med att begränsa luftföroreningarna på internationellt plan skall lyckas. Inom ECE utgår man vid de fortsatta förhandlingarna från kritiska belastningsgränser, dvs. värden som långsiktigt ej bör överskridas för att ohållbara miljöeffekter ej skall uppstå. Statens energiverk är därför tveksamt till målsättningar om procentuella reduktioner. Dylika angivelser leder inte till att man vidtar åtgärder där de är som billigast. Det är dessutom, såvitt verket kan bedöma, inte klarlagt om dessa tal är tillräckligt vetenskapligt belagda. Ungefär hälften av kvävednedfallet i Norden, såväl över hav som land, härrör från reducerade kväveföreningar, dvs. ammoniak. Källorna till dessa utsläpp återfinns nästan helt inom jordbrukssektorn.

Vad gäller utsläpp av gaser som påverkar jordens klimat har endast skyddet av stratosfärens ozonskikt varit föremål för förhandlingar, och det är viktigt att gaser som bidrar till växthuseffekten kommer upp på den internationella dagordningen. Ensidiga, nationella åtgärder måste få en acceptans av andra länder för att åtgärderna skall få avsedd effekt ur ett globalt perspektiv. Ett nordiskt initiativ kan därför utgöra en startpunkt i denna process.

Beträffande förslaget att utarbeta ett gemensamt nordiskt avgiftssystem för utsläpp av föroreningar konstaterar verket att inget nordiskt land ännu infört något sådant system. Alla typer av regleringar för att åstadkomma mindre utsläpp kan påverka konkurrensförhållanden till omvärlden. Det finns därför anledning för en samordnad skärpning av miljöpolitiken, inte

bara ur ett nordiskt perspektiv utan även ur ett europeiskt, eller när det gäller klimatpåverkande gaser, ur ett globalt perspektiv. Detta gäller inte bara eventuella utsläppsavgifter utan även andra typer av administrativa regleringar. Då medlen för att uppnå viss gemensam målsättning i miljöarbetet inte behöver vara desamma i olika länder, är det tveksamt om en gemensam miljölagstiftning behövs. De administrativa lösningarna kan variera från en stat till en annan, utan att effektiviteten i miljöpolitiken för den skull blir olika.

2.1.3 *Remissinstanser som intar en skeptisk inställning till förslaget som helhet även om de kan tillstyrka vissa delförslag*

Nordens fackliga samorganisation (NFS) vill avråda från att man lägger fram förslag och fattar beslut inom olika miljöområden utan att man först har en klar översikt huruvida förslagen är genomförbara eller icke. Flera av de uppräknade förslagen är alltför generella och dåligt genomtänkta, varför det är svårt att oreserverat tillstyrka medlemsförslaget i föreliggande skick.

NFS anser det tveksamt om förslaget att inrätta ett särskilt miljöutskott kommer att tillföra frågan något i sak. Ett särskilt utskott kan ses som en viktig politisk markering, men för att bedöma frågan krävs ytterligare information om arbetsfördelning och uppgifter utskotten emellan.

NFS har inga invändningar mot att de nordiska länderna samverkar i att få till stånd icke-spridningsavtal för miljöföreningar, eller att det tas initiativ för att en andra global konferens anordas. Nordiska initiativ som syftar till att få andra länder att gå längre än nuvarande "30%-klubben" för svavel- och kväveföreningar är nödvändiga. Det förutsätter till att börja med nordisk enighet. Beträffande miljöfarligt avfall är principen om varje lands ansvar helt riktig, vilket inte utesluter att en internationell arbetsfördelning tills vidare kan vara befogad. Avfallsområdet kräver dock mer konkreta åtgärder än vad som föreslås.

Förslaget om att riktlinjerna för IAEA förändras verkar väl kortfattat för att utan vidare kunna tillstyrkas. Däremot finner NFS det motiverat att det utarbetas en global konvention om koldioxiden, lika väl som det behövs en nordisk plan för att begränsa utsläppen av koldioxid från de nordiska länderna och en konkret plan för hur man skall minska användningen av fossila bränslen. Vidare bör man sträva efter att få USA-normer för bilavgaser giltiga i hela Norden och därmed effektivare påverka vår omvärld.

Vad gäller ekonomiska styrmedel anser NFS att för att avgifter skall bli i egentlig mening styrande, måste de bli höga. Detta medför en risk för att den egna industrin kan bli utslagen. En sådan konsekvens eller risk utgör ingen särskilt bra miljöpolitisk marknadsföring. En återföring av resurser till företagen vid minskad miljöbelastning eller stöd för miljövänlig teknik erfordras – det vill säga positiva incitament för att stärka styrfunktionen.

Vad gäller frågorna om en gemensam nordisk miljö- och resurslagstift-

ning och en särskild nordisk miljödomstol anser NFS att det torde vara mer rationellt att upprätta avtal mellan de nordiska länderna, bland annat om sådana frågor som på grund av gränser kan behöva en ensartad behandling. De nordiska länderna skulle därigenom så småningom utveckla en praxis som leder till enhetlighet i lagstiftningen. Sådana överenskommelser skulle kunna kompletteras med att ge kommissioner i stil med gränsälvscommissionen Finland-Sverige bättre status och beslutskompetens. En miljödomstol på nordisk basis riskerar att bli maktlös. NFS anser det tveksamt att inrätta nya stödformer för miljöorganisationer. Vad gäller förslaget om en Nordsjökommission anser NFS att det närmast borde ha varit önskvärt att skärpa insatserna inom Östersjöområdet. Beträffande Nordsjön ser NFS det som en självklarhet att alla ansträngningar görs för att få till stånd skärpningar i bestämmelserna om klassificeringen av miljöfarliga föroreningar, avvecklingsplaner, miljöfarliga ämnen och tidigare-läggning av förbudet mot havsförbränning. NFS instämmer i kravet mot dumpning av radioaktivt material. Förslaget om klorutsläpp ligger i linje med redan beslutade svenska åtgärder. Insatser behövs för FoU-arbete och referensanläggningar, vilket bör bekostas av branschen.

Sammanfattningsvis anser NFS att Nordiska rådet bör rekommendera Nordiska ministerrådet att vidareutveckla och komplettera miljöhandlingsplanen, och att åtgärdsplanen mot föroreningar av den marina miljön sannolikt behöver förstärkas.

Miljöstyrelsen i Danmark erinrar om pågående arbete inom ministerrådet och att t.ex. koldioxidproblemet kommer att ingå i luftbehandlingsplanen. De internationella diskussionerna om dessa frågor bör primärt äga rum i UNEP/WMO-regi. Flera möjligheter bör diskuteras innan man bestämmer sig för att arbeta för en konvention. Vad gäller ozonskiktet påpekas bl. a. att EG:s ministerråd har beslutat verka för att skärpa Montrealprotokollet om minskning av CFC-användningen. Vad gäller bilavgaser hänvisas till ministerrådets miljöprogram, och en gemensam trafikpolitik anser miljöstyrelsen ligga utanför detta programs ramar. Förslaget att undersöka möjligheterna för en gemensam miljölagstiftning finner miljöministeriet icke ändamålsenligt. Miljölagstiftningen i de nordiska länderna är någorlunda likartad på de flesta områden. Det finns vissa skillnader till följd av olikheter i miljöförvaltningens uppbyggnad i ländernas naturliga och ekonomiska förutsättningar och olika internationella förpliktelser (t ex Danmarks EG-medlemskap). Miljöministeriet ser inga miljömässiga argument för en gemensam lagstiftning.

Ålands landskapsstyrelse kan icke finna det ändamålsenligt att i den omfattning som i medlemsförslaget föreslås ändra helt nyligen antagna program för miljöskyddet innan återverkningarna av handlingsplanerna har kunnat utvärderas inom det praktiska miljöskyddet. Enligt landskapsstyrelsens uppfattning vore det mer ändamålsenligt att fortast möjligt sträva till att i praktiken förverkliga miljöprogrammen. Samtidigt härmed

bör man givetvis noggrant utreda i vilka avseenden programmen kan förbättras.

Statens naturvårdsverk i Sverige finner åtskilligt av vad som framförs i medlemsförslaget redan vara föremål för uppmärksamhet i en rad internationella organ, inom eller utom FN-familjen, eller i svenska eller nordiska utredningar. Förslagsställarna har inte berört frågan om vilka resurser som kan eller bör frigöras för angivna ändamål utöver vad som redan anvisas. Ett accepterande fullt ut av de i och för sig angelägna uppgifter som framförs i medlemsförslaget torde – så långt naturvårdsverket kan överblicka – kräva långtgående omprioriteringar i de nordiska statsbudgeterna.

Koncessionsnämnden för miljöskydd anser även att flertalet berörda frågor i medlemsförslaget redan uppmärkammats och behandlats i olika sammanhang. Det kan förutsättas att så kommer att ske även framdeles på ett sätt som kommer att tillgodose de syften som föranlett förslaget. Det bör även förutsättas att miljökonsekvenserna av planer och projekt som diskuteras i rådet bedöms innan de tas upp vid plenum.

3 Medlemsförslag A 874/s om satsning på havsforskning

(väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett program för ett gemensamt nordiskt havsforskningsprojekt med syfte att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten och därmed öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden,
att fastslå att i detta projekt skall ingå analys av vattenföroreningar och olika utsläpp,

att uppdra åt forskningspolitiska rådet att lägga ett förslag till genomförande av ett ökat nordiskt forskarutbyte inom havsforskningen,

att ta initiativ till en gemensam ständig övervakning av den nordiska havsmiljön.

Förslagsställarna hänvisar till att det främsta hotet mot den marina miljön är utsläppen av kemiska substanser som PCB och andra organiska klorföroreningar, vilka ackumuleras i näringskedjan och kan hota högre djurarter. Oljespill från transporter och oljeutvinning är andra hot mot vegetation och djurliv. Bestånden av sälar i Östersjön har minskat kraftigt. Forskare misstänker att det främst är PCB som har orsakat dessa skador på dem. Fiskdöden i Nordsjön och Östersjön har ökat med påföljande minsk-

ningar av fiskefångsterna, sjöfågel och marina däggdjur har blivit färre och områdena i havet utan bottenfauna breder ut sig.

Till följd av initiativ tagna på nordiskt plan har flera projekt kommit till stånd. Kommunala avloppsreningsverk har byggts och förbättrats. Förslagsställarna finner det angeläget att dessa i högre utsträckning utrustas med fungerande kvävereduktion och att ökade satsningar sker på byggande av fullgoda reningsverk.

Under sommaren 1988 har det stått klart att de insatser som hittills gjorts varit otillräckliga. Våra kunskaper om vad som förorsakat dessa händelser är emellertid starkt begränsade. Främst är det angeläget att övervakningen av haven förbättras, för att förhistorien till eventuella framtida händelser skall kunna kartläggas. Den marina forskningen måste stärkas på det nationella planet. I Sveriges riksdag har föreslagits att 20 miljoner kronor skall anslås för att förbättra de fasta resurserna för havsforskning i form av byggnader och utrustning på forskningsstationerna på Kristineberg och Askö.

I Nordiska ministerrådets förslag till "Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön" betonas vikten av nationella handlingsplaner. Ett förslag till ett gemensamt nordiskt forskningsprogram som skall dokumentera omfånget av skador i Skagerack till följd av algblomningen presenteras. Vidare skall en nordisk beredskap mot algblomning och liknande hot upprättas. I denna skall Köpenhamnsavtalets varningssystem användas som informationskanal. Samarbetet avseende vattenreningsteknologi skall utvecklas. Förslagsställarna ställer sig precis som social- och miljöutskottet positiva till dessa åtgärder, men menar att större insatser måste göras för att kartlägga den marina miljön i samtliga nordiska farvatten. Detta bör ske i ett gemensamt nordiskt forskningsprojekt med syfte att öka förmågan att förutse och förebygga miljökatastrofer liknande algblomningen och säldöden. I detta uppdrag skall även ingå att analysera vattenföroreningar och olika utsläpp.

För att stimulera forskningen runt havsmiljön bör forskarutbytet på detta område utökas mellan de nordiska länderna.

3.1 Remissyttranden

Förslaget får ett blandat mottagande, och många remissinstanser pekar på pågående forskningsprojekt eller dem som igångsatts inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot havsförorening, och att nya initiativ bör äga rum inom ramen för befintliga organ och utan förfång för pågående forskningsinsatser. Samtidigt erkänns att stora behov föreligger av förbättrade undersökningsmetoder, utrustning m.m. Några remissinstanser anser att insatserna bör samordnas med samarbetsprogrammet på fiskeriområdet. Bland de nordiska och internationella organ som nämns märks Internationella havsforskningsrådet, Samarbetsutskottet för nordiska fiskeri- och havsundersökningar i Skagerack och Kattegatt, Bottniska vikenkom-

mittén samt Nordiska kollegier för ekologi, marin biologi och fysisk oceanografi.

3.1.1 *Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget*

Danmarks Naturfredningsforening anser att det finns ett klart behov av ökad nationell och internationell insats för att öka kännedomen om de komplicerade ekologiska sambanden i havsmiljön. Samarbete bör ske mellan länder med gemensamma havsområden liksom effektivt utbyte av forskningsresultat. På många områden räcker dock kunskaperna redan till för att man skall skrida till handling, t.ex. vad gäller utsläpp av närsalter och miljögifter.

Finlands akademi, statens miljövetenskapliga kommission konstaterar följande:

- Behovet att starkt utöka både marin grundforskning och tillämpad miljövetenskaplig havsforskning är uppenbart.
- För de nordiska länderna runt Östersjön innebär detta samarbete inom forskning, övervakning och informationsutbyte där också fyra andra kuststater deltar inom ramen för konventionen till skydd för Östersjöns marina miljö.
- Under ministerrådet lyder Nordiskt kollegium för marinbiologi, Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi, delvis också Nordiskt kollegium för ekologi. Dessa samarbetsformer (gemensamma havsforskningsprojekt, bl. a. BIOFAR 1987–1990 i Färöarnas havsområden, forskarutbyte och forskarutbildning) bör även i fortsättningen kunna utvecklas och utvidgas. Tillgängliga resurser för dessa samarbetsorgan bör ökas kraftigt.
- Bedömning av havsområdenas tillstånd, både kemisk och biologisk övervakning samt skapandet av varningssystem bör högprioriteras i de nationella forskningsinstitutionernas verksamhet och det nordiska samarbetet mellan dem bör vidareutvecklas.

Ålands landskapsstyrelse tillstyrker förslaget i princip men anser att havsforskningens viktigaste uppgift, i detta sammanhang, borde vara att klarlägga vilka åtgärder man i första hand gemensamt borde vidtaga och i vilken ordningsföljd för att minska rikserna för i medlemsförslaget omnämnda miljökatastrofer.

Fiskeriministeriet i Island hänvisar till gällande nordiska samarbetsprogram på fiskeriområdet som antogs vid Stockholms-sessionen och varit upp forskning med anknytning till den marina miljön och dess inflytande på fiskstammarna. Forskningen om förorening och miljöfaktorer i havet bör öka, men uppgifterna bör helst koordineras med arbetet inom programmet på fiskeriområdet.

Havsforskningsinstitutet anser att förslaget mest inriktas på Östersjön och Nordsjön, som är starkt förorenade, men vill påpeka att områdena kring Island, Färöarna och Grönland, som är litet förorenade, kan ge ett

nyttigt jämförelsegrundlag. Isländskt och färöiskt deltagande i gemensam föroreningsforskning skulle troligen vara nyttigt vid en bedömning av situationen på hemmaplan.

Fiskeridepartementet i Norge hänvisar till att samarbete om havsforskning i flera år finansierats med nordiska medel. Ett problem har varit brist på koordinering då fiskeriförvaltningen och miljöskyddsmyndigheterna har olika nordiska kontaktnät. Utökad kunskapsutbyte och gemensam övervakning av havet enligt medlemsförslagets två sista punkter skulle kunna minska bristen på samordning.

3.1.2 Remissinstanser som tillstyrker förslaget och tillfogar egna synpunkter och förslag

Dansk Fiskeriforening anser att samtidigt med en satsning på havsforskning bör Nordiska rådet ålägga medlemsländerna en större insats vad gäller rening av spillvatten m. m.

Fiskeristyrelsen i Sverige åberopar yttrande från styrelsens havsfiskelaboratorium samt vill i övrigt betona behovet av fortsatta satsningar på forskning och undersökning av havsmiljön speciellt vad gäller fisket i fråga om effektstudier och också grundläggande mekanismer som styr fiskbeståndens utveckling. Som en inledning bör en översikt och sammanfattning göras över de nationella och nordiska insatser som redan sker. Med detta som grund för att kunna göra de rätta prioriteringarna bör nordiska program upprättas.

Havsfiskelaboratoriet erinrar om pågående verksamheter, bl. a. de som initierats genom Samarbeidsutvalg for Nordiske Fiskeri- och Havundersøkelser i Skagerack och Kattegatt samt genom Bottniska Viken Komittén. Den totala havsforskningsverksamheten är så mångfaldig att ett försök till heltäckande projekt sannolikt skulle splittras. Då är det bättre att satsa resurser på en samordning även med projekt som utföres av utomnordiska länder. Analyser av vattenföroreningar och utsläpp bedrivs redan i stor skala, men kan effektiveras och utökas. Vidare borde man ha ställt förslag om intensifierade undersökningar beträffande effekterna av olika föroreningar på miljön och dess olika organismer. Förslaget som gäller stöd till ökat utbyte av forskare tillstyrkes helt. Övervakning av den marina miljön har försiggått under en lång följd av år både på det nationella och internationella planet, t. ex. genom Helsingforskommissionen och Internationella havsforskningsrådet. Övervakningen kan emellertid intensifieras och borde dessutom moderniseras, bl. a. i ljuset av vad som framkommit beträffande det s. k. patchinessfenomenet.

Naturvetenskapliga forskningsrådet förordar att stödet till grundläggande forskning om havet förstärks på nationell bas, att planerade regionala samarbetsprogram stöds, att internationella havsövervakningsprogram, inklusive analyser av vattenföroreningar och utsläpp, även framgent bör utformas inom ramen för de internationella konventionerna till skydd för

havets miljö, snarare än som rent nordiska program, att ett ökat nordiskt forskarutbyte effektivt kan främjas genom ett fortsatt och utökat stöd till Nordiskt kollegium för fysisk marinbiologi, Nordiskt kollegium för ekologi och Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi.

Som allmän kommentar framhåller forskningsrådet att havets betydelse för livet på land inte nog kan understrykas, men att den främsta globala återkopplingen till landekosystemen inte går via utsläpp av akut giftiga ämnen, utan via utsläpp av ämnen som påverkar det globala klimatet, och därmed förknippade störningar av de biogeokemiska cyklerna. För förståelsen av dessa processer är grundforskning om havets cirkulationsförhållanden, biogeokemiska kretslopp och ekologi, liksom av havens atmosfärinteraktioner av central betydelse.

3.1.3 Remissinstanser som ställer sig reserverade till förslaget eller huvuddelen därav

Miljöministeriet i Danmark anser att havsforskning bör prioriteras men att man i första hand bör förstärka koordineringen av det samarbete som redan pågår. Sålunda har det inom ramen för samarbetsprogrammet mot förorening av havet inletts ett samarbete kring forskning och övervakning, liksom det redan finns nationell forskning kring eutrofiering.

Vad gäller forskningsutbyte finns det en utbytesordning för licentiat-studerande och helt nya forskare genom Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi och Nordiskt kollegium för marin biologi. En motsvarande ordning på högre forskarnivå vore önskvärd.

Miljöministeriet i Finland anser att förslaget i hög grad tyder på att informationen om den forskning som de nordiska länderna redan aktivt tar del i inte varit tillräcklig, exempelvis inom ramen för Helsingforskommissionen (Kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö) en uppföljande undersökning av hela Östersjön; Finland och Sverige följer bilateralt upp situationen i Bottniska viken; länderna följer i samråd situationen i de danska sunden och Skagerack; det sker också en uppföljning av situationen i Nordsjön. I viss utsträckning förekommer samarbete i Europa mellan kommissionerna för skydd av haven. Ett — tyvärr långt avlägset — mål är att få till stånd ett förenhetligande av undersökningsmetoderna samt av uppföljnings- och forskningsprogrammen.

Ministeriet anser sålunda att det inte finns anledning att inrätta nya uppföljningssystem, men att de nuvarande kan effektiviseras. Möjligheterna till effektivisering övervägs i gruppen för vattenärenden, som är underställd Ämbetsmannakommittén för miljövärdsfrågor. Däremot tillstyrker ministeriet att man bör säkerställa de existerande möjligheterna till forskarutbyte och bevilja ytterligare stöd för ändamålet.

Även *Havsforskningsinstitutet* erinrar om pågående forskning i alla nordiska länder. Dessa undersökningar är arbetsdryga och dyra bl. a. på grund av användningen av forskningsfartyg. Även smärre tillägg blir dyra och

skulle fordra avsevärd ökning av personal och utrustning. Uppföljningsprogrammen har kritiserats bl. a. för att deras tidsmässiga frekvens ej är tillräckligt stor.

Vad gäller ökat forskarutbyte erinras om de nordiska ländernas havsbiologiska kollegium och kollegiet för fysikalisk oceanografi. Dessa kollegier ordnar forskarutbyten genom att bevilja stipendier för forskning i andra nordiska länder, symposier, forskningsprojekt, specialkurser för studerande som specialiserar sig på havsvetenskap, forskares sammankomster samt samarbete mellan de nordiska forskningsinstituterna och fältstationerna. De erfarenheter man fått av kollegiernas verksamhet har varit utomordentliga. De nordiska kurserna har bekantat havsforskare med varandra och erbjudit tillfälle till specialisering. Tidvis har dessa kollegiers verksamhet på grund av finansieringssvårigheter hotats av nedläggning. Rådet borde alltså stöda de havsvetenskapliga kollegiernas verksamhet.

Kultur- och vitenskapsdepartementet i Norge anser att det vore viktigt att koordinera forskningsuppgifter t.ex. genom instrumentinvesteringar, fältförsök och utnyttjande av fartyg. Emellertid anser departementet det nödvändigt att göra en kartläggning av pågående och planlagd verksamhet, både nordisk och nationell, innan man tar ställning till förslaget.

Miljöverndepartementet instämmer i Fiskeridepartementets synpunkter men menar att igångsatta och eventuella planerade nationella forskningsprojekt bör kartläggas innan man tar ställning till de föreslagna samarbetsåtgärderna. I Norge har man t.ex. igångsatt stora forskningsprojekt om nordnorsk kustekologi och om orsaker till framväxt av skadliga alger.

Vidare påpekas att den nya reviderade handlingsplanen mot förorening av havet kommer att innehålla förslag till forskningsinsatser och utredningsarbete på en rad områden. Nordiska ministerrådet bör därför koncentrera sig på revisionen av handlingsplanen och först därefter kan man ta ställning till om det är nödvändigt med ytterligare forskningsinsatser. Dessa bör i så fall inte ske på bekostnad av pågående insatser utan finansieras med ökade nordiska anslag.

Statens naturvårdsverk i Sverige erinrar om pågående verksamhet och anser att gemensamt nordiskt forsknings- och övervakningsprogram inte är nödvändigt. Det är däremot viktigt att planeringen av de nordiska ländernas hasforskings- och övervakningsprogram sker i samarbete. Ett ökat nordiskt forskarutbyte inom havsforskningen skulle öka möjligheterna till ett sådant samarbete. Vidare betonar naturvårdsverket vikten av ett samlat nordiskt agerande i åtgärdsplaner på såväl nordisk som internationell nivå. Resultat framkomna i nationella forskningsprogram kan då få starkare genomslag. Nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor har utarbetat en sådan åtgärdsplan och har dessutom anslagit 14 milj. kronor under de närmaste tre åren till åtgärdsinriktad havsforskning.

3.1.4 Remissinstanser som ej tar ställning till förslaget

Nordiska forskningspolitiska rådet har beslutat att inte avge något yttrande om medlemsförslaget. Ministerrådssekretariatet uppmanades i stället att under hand göra Nordiska rådets presidiesekretariat uppmärksam på pågående aktiviteter med relevans för medlemsförslaget

4 Medlemsförslag A 879/s om nordiskt miljösamarbete

(väckt av Marianne Samuelsson och Birger Schlaug)

I medlemsförslaget yrkas att Nordiska rådet ger Nordiska ministerrådet till känna vad som i motionen anges samt att Nordiska ministerrådet arbetar för ett nordiskt samarbete för

- att kärnkraften avvecklas i hela Norden inom tre år,*
- att deponering av radioaktivt kärnavfall i havsbotten förbjuds,*
- att en nordisk avvecklingsplan för de fossila bränslena utarbetas med målet att 80% skall vara avvecklade inom 25 år,*
- att koldioxidutsläppen inte får överskrida dagens nivå,*
- att bilismen minskar med 25% inom tio år,*
- att varken nya bilgenererande motorvägar eller Öresundsbron byggs,*
- att tunnel – endast för tågtrafik – utreds mellan Malmö-Köpenhamn,*
- att havstransporter av radioaktivt avfall inte accepteras och att lastning och lossning av dylikt avfall inte skall tillåtas i nordiska hamnar,*
- att dumpning av oljeförorenat borrhslam förbjuds,*
- att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrierna i Norden förbjuds senast 1993,*
- att klorblekt papper inte får säljas i Norden efter den 1/7 1990,*
- att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år,*
- att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder.*

Förslagsställarna hänvisar bl. a. till ett kritiskt uttalande från Greenpeace om det nordiska miljöarbetet efter Nordiska rådets extra session 1988.

Förslagsställarna anser att den uttalade strävan att arbeta utifrån principen att alla nordiska länder skall följa de mest ambitiösa miljömålen hos något annat nordiskt land sprack – bl. a. genom svenskt agerande – under extrasessionen 1988.

I praktiken anser förslagsställarna att det blivit så att sämsta krav från något nordiskt land fått bli utgångspunkten för nordisk miljöpolitik. I det första förslaget till nordisk havsmiljöplan krävdes t.ex. en ändring av Londonkonventionen, så att denna skulle komma att omfatta även depo-

nering av radioaktivt avfall i havsbotten. Sverige har de senaste åren varit motståndare till de andra nordiska ländernas strävanden på detta område. Förslagsställarna påpekar att de nordiska länderna har tillgång till både utbyggd vattenkraft och biobränslen. För att klara rimliga miljömål när det gäller t.ex. minskningen av koldioxidutsläpp är det viktigt att förbränningen av fossila bränslen minskar. Detta innebär bl. a. att bilismen inte får öka.

Förslagsställarna pekar på att kärnkraften utgör ett problem i det nordiska samarbetet. Barsebäck hotar Danmark. En avveckling av all kärnkraft inom Norden inom tre år anser de vara ett rimligt krav med tanke på den miljöförstöring kärnkraften leder till i alla sina led: uranbrytningen, anrikningen, de kontinuerliga utsläppen vid drift, den osäkra avfallshanteringen samt transporterna av kärnavfall.

Förslagsställarna tar också upp problemen med dumpning av den vid oljeborrning överblivna blandningen av bottenmaterial och olja och anser det viktigt att de nordiska länderna förbjuder utsläppen av oljeförorenad borrhälsa före utgången av 1990. Nordiska rådet bör vidare arbeta för att inget nordiskt land borrar efter olja i Östersjön, som är ett känsligt innanhav. Då Nordens skogsindustri är utan jämförelse den största källan för utsläpp av organiska klorföreningar, bör Nordiska rådet arbeta för att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrin skall ha upphört senast 1993. Klorblekt papper bör över huvud taget inte få säljas i de nordiska länderna efter den 1/7 1990.

Slutligen tar förslagsställarna upp kvävetillförseln till haven. Bl. a. måste bilismen minska och en Öresundbro och nya bilgenererande motorvägar får inte byggas. Kväveläckaget från jordbruket måste minskas radikalt i Norden — i vissa områden bör målsättningen vara 30 % inom en treårsperiod. Det nordiska miljöprogrammet måste enligt förslagsställarna revideras enligt deras synpunkter.

4.1 Remissyttranden

4.1.1 Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Ålands Natur & Miljö r. f. anser, att varje land bör revidera sina miljöprogram och följa upp de internationella konventioner som fastställts, och att ett nordiskt samarbete har en stor betydelse förutom för de nordiska ländernas miljö även för att påverka omgivande länders miljöpolitik. Därför ger man medlemsförslaget sitt fulla stöd.

Naturvernsrådet, Island. stödjer de olika delförslagen som alla syftar till att minska miljöföroreningen, men finner det ej klarlagt vilka medel man skall använda för att nå de fastsatta målen. En grundlig diskussion härom kräver lång tid.

4.1.2 Remissinstanser som med reservation tillstyrker förslaget

Föreningarna Nordens Förbund (FNF) hänvisar bl. a. till sitt arbete med att förbereda det nordiska miljö- och biologiyåret och att engagera ett brett spektrum av folkliga rörelser i miljödebatten. Möjligheten att få politiskt genomslag för de omställningar och restriktioner medlemsförslaget tar upp ligger just i att en bred folkopinion inser vikten av de föreslagna åtgärderna. Emellertid finner FNF förslagens lista över konkreta åtgärdsförslag så omfattande och knappast så realistisk att det är meningsfullt att gå in för varje enskilt delförslag. Dessutom är flera av dessa förslag redan inarbetade i ministerrådets miljöprogram. Sammanfattningsvis ansluter sig FNF till medlemsförslagens allmänna skärpning av inställningen i miljöfrågor utan att närmare gå in på de konkreta delförslagen.

Miljöministeriet i Finland hänvisar till det nordiska miljöprogrammet, som har karaktären av ett målprogram som kompletteras med detaljerade verksamhetsprogram, varav verksamhetsprogrammet inom luftvården och åtgärdsplanen för skydd av den marina miljön revideras inför sessionen 1990. Därutöver föreläggs rådet ministerrådets nya program för utveckling av avfallshanteringen, nyttobruk av avfall och resurssnål teknologi. De genomförbara målen och verksamhetsförslagen i medlemsförslaget kommer så vitt möjligt att tas i betraktande i ministerrådets nya och reviderade verksamhetsprogram.

Miljøverndepartementet i Norge, som kontaktat *Olje- og energidepartementet* och *Samferdselsdepartementet*, påpekar att användning av kärnkraft och deponering på havsbotten av radioaktivt avfall ej är aktuella för Norge, samt hänvisar till de nordiska ländernas insatser inom Londonkonventionen och Nordsjökonferensen 1987. Vidare hänvisas till Stortingets uttalande om önskvärdheten att koldioxidutsläppen bringas tillbaka till dagens nivå före år 2000. Departementet tvivlar på att samma procentuella minskning av fossila bränslen i alla länder skulle vara lämpligaste metod eller samhällsekonomiskt lönsam men ställer sig positivt till en utredning som kartlägger ekonomiska verkningar av olika åtgärder för att reducera användningen av fossila bränslen. Medlemsförslaget blir också bedömt i anslutning till utarbetandet av en ny nordisk handlingsplan mot luftföroreningar. Departementet erkänner att borrhull och oljeförorenad borrhullsmassa är en belastning för miljön. Man bör därför överväga ilandföring, men en rad problem i anslutning därtill kräver närmare utredning.

Slutligen påpekas, att tanken att de bästa miljökraven i ett nordiskt land skall vara vägledande för de andra redan antagits i det nordiska miljöprogrammet.

Statens naturvårdsverk i Sverige kommenterar de olika delförslagen på följande sätt: "att koldioxidutsläppen inte får överskrida dagens nivå": Riksdagen har beslutat härom. Forskare hävdar att det inom överskådlig tid krävs en reduktion av koldioxidutsläppen på minst 50% och "att en

nordisk avvecklingsplan för de fossila bränslena utarbetas med målet att 80% skall vara avvecklade inom 25 år": En av ingredienserna i en långsiktig energipolitik bör vara att minimera användningen av fossila bränslen och "att bilismen minskar med 25% inom tio år": Naturvårdsverket anser inte att det är ett primärt mål att minska bilkörandet. Det gäller i första hand att få ner de förorenande utsläppen från vägtrafiken. Vägtrafikens ställning som den dominerande källan har förstärkts. Ökningen av bilismen har motverkat den lilla minskning av utsläppen som tillskottet av katalysatorbilar bidragit till.

Naturvårdsverket anser att trafikens miljöproblem nått sådana proportioner att det behövs snara och omfattande åtgärder. En strategi bör utarbetas för att lösa miljöproblemen regionalt, nationellt och internationellt. En sådan strategi kommer att påverka trafikpolitiken och måste utgå från ett systemtänkande innefattande såväl fordonen som trafiksystemet i sin helhet: "att varken nya bilgenererande motorvägar eller öresundsbron byggs", "att tunnel – endast för tågtrafik – utreds mellan Malmö-Köpenhamn": Naturvårdsverket är inte berett att förorda förbud mot nya motorvägar". Ett beslut om utformning av framtida öresundsförbindelse som en del av en samlad trafikpolitik måste fattas mot bakgrund av den allvarliga miljösituationen i västra Skåne och de nationella och internationella åtaganden om utsläppsreduktioner som Sverige gjort. I avsaknad av en övergripande strategi och miljöanpassad trafikpolitik kan naturvårdsverket inte nu förorda något förbindelsealternativ som det från miljösynpunkt klart bästa. Alternativet enbart en borrhad järnvägstunnel har utretts. Man menar "att utsläppen av klorhaltiga ämnen från massaindustrierna i Norden förbjuds senast 1993", "att klorblekt papper inte får säljas i Norden efter den 1/7 1990": Målet på kort sikt när det gäller utsläppen av organiska klorföreningar från massaindustrin är att de skall minska till 1,5 kg TOC1 per ton massa. Åtgärder skall ha påbörjats vid samtliga fabriker före 1993. Inom ramen för den nya aktionsplanen mot havsföreningar undersöker naturvårdsverket möjligheterna att pressa ned utsläppen ytterligare.

Regeringen har deklarerat att Sverige skall fortsätta att arbeta för att strandstaterna runt Östersjön och Nordsjön minskar sina utsläpp av klorerade organiska ämnen samt att det är angeläget att minska förbrukningen av klorblekt papper där kvalitetskrav inte hindrar användningen av alternativa papperssorter och "att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år": Det politiska målet är att kväveläckaget skall minska med 50% före sekelskiftet. De åtgärder som diskuterats hittills skulle innebära en minskning av kväveutlakningen med 20%: "att kärnkraften avvecklas i hela Norden inom tre år", "att deponering av radioaktivt kärnavfall i havsbotten förbjuds" och, "att havstransporter av radioaktivt avfall inte skall tillåtas i nordiska hamnar": Riksdagen har beslutat att den sista kärnkraftsreaktorn i Sverige skall stängas senast 2010, att en första reaktor skall tas ur drift 1995 och en andra 1996.

Naturvårdsverket anser att 90-talet behövs för att fullfölja omställningen av energisystemet. Naturvårdsverket svarar inte för frågor om joniserande strålning vid användning av kärnkraft och säger "att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder": I det internationella miljövårdsarbetet strävar naturvårdsverket efter att åstadkomma en harmonisering i fråga om miljökrav på en radikal nivå.

Transportrådet (TPR) i Sverige delar uppfattningen att trafikens miljöskadeverkningar måste nedbringas. Såväl emissionsnivåerna per kilometer som de totala miljöstörande emissionsvolymerna bör reduceras. De krav som hittills uppställts har kunnat tillgodoses huvudsakligen genom tekniska åtgärder på fordonen. I lagstiftningen regleras främst emissioner av kväveoxider, kolväten, koloxider och röktäthet. Trots en förhållandevis snabb tillväxt av bilismens trafikarbete räknar man med att effektiva emissionskontrollsystem hos nyare fordon väsentligt kommer att nedbringa biltrafikens samlade utsläpp av reglerade miljöstörande ämnen. Befintlig katalysator teknik på bensindrivna motorfordon medger utsläppsnivåer vad avser t.ex. kväveoxider som endast ligger på omkring hälften av de värden som lagstiftningen kräver. Skärpningar av gränsvärden för olika miljöstörande ämnen kan driva på den tekniska utvecklingen mot mer milöeffektiva lösningar.

Gränsvärden för koldioxid bör således fastställas för att stimulera den tekniska utvecklingen att ta fram motorer och drivmedel som tillgodoser kraven på minskningar av trafikens utsläpp. Med bl.a. fortsatt teknisk utveckling av motorer samt en balanserad avvägning mellan biltrafik och kollektivtrafik bör det vara möjligt att uppnå minst de besparingar som skulle erhållas med förslagsställarnas krav på minskning av biltrafiken med 25%. TPR finner således skäl att mer ta fasta på förslagets mål än biträda dess metod och instämmer i kravet att långtgående nationella krav bör vara en vägledande princip i det framtida nordiska samarbetet. i RP vill vidare påpeka nödvändigheten av att t ex nya fordonskonstruktioner, som medför ökad miljöanpassning, kan spridas på så många marknader som möjligt. En sådan utveckling är lämplig dels för att snabbare kunna täcka nödvändiga utvecklingskostnader, dels för att minska risken för att skärpta lokala miljökrav på fordon uppfattas som handelshinder. Samnordiska miljökrav inom transportområdet bör därför drivas vidare så att de också kan komma att omfatta övriga europeiska marknader. Vad gäller yrkandet att ministerrådet arbetar för att varken Öresundsbro eller trafikgenererande motorvägar byggs framhåller TPR lämpligheten av att olika infrastrukturinvesteringar bedöms individuellt, samtidigt som avvägningar mellan olika trafikformer och trafiksystem görs samordnat för att öka möjligheterna att nå fastlagda miljöpolitiska mål.

Statens väg- och trafikinstitut (VTI) påpekar vikten av att trafikmiljöproblemen löses på internationellt plan därför att:

- Bilavgaserna sprids och verkar över nationsgränserna.

- De olika ländernas transportsystem bildar en sammanhängande enhet.
- Biltillverkarna opererar samtidigt på flera marknader. Ju enhetligare marknaden är desto bättre möjligheter finns det för biltillverkarna att följa marknadens och lagstiftarnas krav på förändringar.

Det är sannolikt att koldioxidproblematiken kommer att diskuteras allt intensivare världen över under det kommande årtiondet. Ett basbränslebyte inom transportsektorn någon gång under den inledande delen av 2000-talet kan bli en konsekvens därav. Motionärernas förslag om en tjugofemårsplan för avveckling av fossila bränslen är realistiskt. En sådan plan skulle vara en tydlig politisk signal till motortillverkarna om att de måste förbereda sig för övergång med hänsyn tagen till nödvändigt tekniskt utvecklingsarbete och omställning av produktionsprocesserna. Arbetet bör samordnas med liknande strävanden i andra delar av världen, till exempel USA.

Däremot anser VTI det felaktigt att framhålla trafiken som den största boven då det gäller kvävetillförseln till havet. Det är VTIs förmodan att denna uppgift grundar sig på en hösten 1988 publicerad rapport som utmärktes av felbedömningar, brist på kunskap och metodfel. Rapporten tar ej hänsyn till depositionen av ammoniumföreningar och därmed ungefär hälften av kvävednedfallet i Sverige. Ammoniumföreningarna kommer nästan uteslutande från jordbruket. Enligt en bättre underbyggd rapport bidrar bilavgasutsläppen med en liten men icke försumbar del av det kväve som når Kattegatt. Den största kvävetillförseln kommer från jordbruksmark. Kravet på att kväveläckaget från jordbruket i stora delar av Norden skall minska med 30% inom tre år skulle sålunda ha väsentligt större effekt på kvävetillförseln till havet än åtgärder mot trafiken.

Kravet på att trafikarbetet skall minska med 25% finner VTI stelt. Bättre vore att formulera mål för minskning av trafikens miljöpåverkan med ett visst procenttal för olika avgaskomponenter, antalet bullerstörda personer etc. Uppsatta mål av "ramkaraktär" öppnar möjligheter för lösningar som antingen är tekniska (leder till ändringar hos fordonen) eller samhällsinriktade (påverkar trafikarbetet). Vad gäller reglerna för bilavgasemissioner kommer en anpassning till de strängaste krav som gäller i Norden att vara gynnsam ur miljösynpunkt. En sådan anpassning är delvis på gång i de olika länderna och har kommit längst då det gäller personbilar

4.1.3 *Remissinstanser som helt eller väsentligen avstyrker medlemsförslaget*

Miljöministeriet i Danmark finner att det är så många aktiviteter på gång inom det nordiska miljöprogrammet att det ej är aktuellt att f.n. revidera programmet enligt förslagets riktlinjer. Sålunda innehåller miljöprogrammet målsättningar på flera områden som medlemsförslaget tar upp och arbete med uppföljning av miljöprogrammet, bl. a. med en ny luftbehandlingsplan, pågår. Miljöplanen tar upp en grundläggande insats för

att reducera trafikens och energiproduktionens miljöbelastning. Just på dessa områden har danska regeringen beslutat utarbeta självständiga handlingsplaner inom ramen för sin övergripande handlingsplan för miljö och utveckling.

Helse- og forsikringsministeriet, Island, anser inte att de framlagda förslagen kan bli en realistisk grundval för överenskommelser mellan de nordiska länderna.

Statens energiverk i Sverige anser vad gäller miljö- och energimålen i medlemsförslaget

att det saknas underlag som belyser hur miljömålen skall kunna uppnås,

att effekterna på ekonomin och samhällsutvecklingen i övrigt inte är berörda.

att vissa av målen är oförenliga, t. ex. att avveckla all kärnkraft i Norden inom tre år utan att koldioxidutsläppen tillåtas öka,

att förslagen i dessa delar således inte kan ligga till grund för något beslut.

Vägverket i Sverige framhåller att utformningen av transportsystemet måste ske med hänsyn till miljöeffekterna. Hänsyn måste också tas till behov av en geografiskt växande marknad. Närhet till den europeiska marknaden är redan av vital betydelse för svenskt näringsliv. Vägverket har en optimistisk syn på de möjligheter som fortsatt utveckling av miljövänlig teknologi och transportekonomiska lösningar kommer att erbjuda.

Vad gäller yrkandet att minska bilismen med 25 % inom 10 år anser Vägverket att varken ökad eller minskad trafiktillväxt i sig är lämpliga mål utan ser gärna att konkreta kort- och långsiktiga mål i form av olika utsläppskrav från trafiken tas fram. För att minska utsläpp är det viktigast och effektivast att vidta generella åtgärder på fordonen. Vägverket vill ej hindra utbyggnad av motorvägar, då framkomligheten måste svara mot transportbehoven. Regeringen kan istället påverka ramförutsättningarna för de olika transportslagen, t. ex. genom beskattning, miljöavgifter eller riktade investeringar i transportsystemet.

Vad gäller risken för ökade luftföroreningar i samband med förbindelser över Öresund anser vägverket att problemen kan mötas med generella åtgärder på fordonen, men också genom vägåtgärder som undanröjer hinder i trafiken och möjliggör jämn hastighet. Centrumområdenas trafikproblem kan därutöver kräva nya transportlösningar.

Ett ställningstagande för en fast väg- och järnvägsförbindelse står därför inte i strid med strategin att vidta åtgärder för att komma till rätta med miljöproblemen. Med förvisning om att fasta förbindelser över Öresund för såväl kollektivtrafik som för lätttrörlig individuell biltrafik kan skapas inom ramen för samhällets miljökrav förordar vägverket en lösning som innebär en kombinerad bro/tunnel för vägtrafik och järnvägstrafik. En

borrad tunnel för endast järnvägstrafik anser vägverket inte är en realistisk lösning.

Transportforskningsberedningen pekar, med anledning av yrkandet om minskad bilism som alternativ till en minskning av trafiken, på förbättrade motorer, avgasrening och alternativa drivmedel. Erfarenheter från tidigare utredningar visar att åtgärder på fordonen oftast är mera samhälls-ekonomiskt effektiva än andra åtgärder såsom reduktion av trafiken. Behovet av att reducera utsläppen varierar dessutom kraftigt över landet från storstadsregioner till glesbygder.

Beredningen anser vidare att byggandet av motorvägar ej alltid leder till totalt sett mer trafik, som bara kommer till stånd om det finns ett undertryckt resbehov. I vissa fall kan en motorväg reducera utsläppen av koldioxid och kvävedioxid. Det beror på att utsläppen minskar vid jämnare trafikrytm. Vidare förbättras trafiksäkerheten kraftigt då motorväg byggs.

Lantbruksstyrelsen i Sverige kommenterar förslaget att kväveläckaget skulle minskas med 30% inom 3 år. Det svenska åtgärdsprogrammet, som förutsätter snabbare minskning än den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, innebär en halvering av jordbrukets kväveförluster till havet fram till år 1995. Vad det svenska åtgärdsprogrammet innebär för de närmaste 3 åren är beroende av i vilken takt jordbrukarna väljer att anpassa sig till kraven, som skall gälla fr.o.m. 1 januari 1995. Sedan 1 januari 1989 gäller förbud att sprida stallgödsel under vintern (dec-febr). Vidare kommer berörda lantbrukare att ha erbjudits hjälp med upprättande av växtodlings- och gödslingsplan senast våren 1992.

5 Utskottet

Mot bakgrund av Nordiska rådets internationella havsföreningens konferens 16–18 oktober 1989 noterar utskottet med tillfredsställelse, att ministerrådet redan i inledningen slår fast, att alla nordiska länder har godkänt den s.k. försiktighetsprincipen. Principen utgör en av utgångspunkterna för handlingsplanen och innebär bl. a. att vid misstanke om miljöskador bör åtgärder vidtas även i fall där orsakssamband mellan utsläpp och effekter inte vetenskapligt klarlagts. De konkreta besluten i planen synes dock ej ge några övertygande exempel på att denna princip följs i praktiken.

Ministerrådet anser att man i planen har beaktat resultaten av konferensen. Enligt utskottets uppfattning bör dock rekommendationerna från rådets havsföreningens konferens inte betraktas som nordiska mål – bl. a. därför att Norden på många områden redan hunnit längre än många andra länder i norra Europa i insatser för bättre havsmiljö samt att Nordens innanhav har stor betydelse bl. a. för fisket.

En viktig utgångspunkt för planen är att "*bästa tillgängliga teknologi*" bör användas i produktionsprocesserna för att undvika utsläpp till vatten

och luft. Uttrycket "bästa tillgängliga teknologi" innefattar att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar. Detta är enligt ministerrådet i överensstämmelse med internationell praxis och gäller överallt i handlingsplanen.

Utskottet vill här erinra om uttalandet i slutdokumentet från havsföreningenskonferensen om vikten av att tillämpa principen om "bästa tillgängliga teknik" för att förhindra förorening, varvid såväl ekonomiska som ekologiska faktorer bör vägas in. Konferensen uttalade också att man behärskar de väsentligaste av de tekniska metoder som krävs för att genomföra den önskvärda minskningen av miljöfarliga utsläpp i haven. Utskottet anförde i samband med ministerrådets förslag till nordiskt miljöprogram (*B 85/s*) till extrasession 1988, att man borde använda en i Sverige använd definition "miljömässigt bästa teknik" som sätter miljön i centrum, även om det ekonomiskt kan innebära en belastning på kort sikt. Utskottet fann detta väsentligt, då uttrycket "bästa tillgängliga teknik" används genomgående i både miljöprogrammet och förslaget till åtgärdsprogram mot förorening av den marina miljön.

Miljögifter

Ministerrådets beslut om utsläpp av toxiska ämnen torde stå väl i överensstämmelse med havsföreningenskonferensens uttalande om behovet att kraftigt minska föroreningen av de nordliga haven genom av människan framställda beständiga giftiga och biologiskt ackumulerande ämnen, med sikte på omkring 50 procents minskning under perioden 1985–1995, och av föroreningen genom näringsämnen till nivåer som inte vållar skada på den marina miljön. Dock noterar utskottet att dessa beslut ej heller innebär något steg utöver hittills antagna internationella utfästelser. Nationellt torde länderna ha nått längre. Utskottet finner vidare, att uttalandet att "utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa i princip bör elimineras .." är alltför svagt. Med tanke på dioxinernas stora giftighet måste alla dioxiner snabbt stoppas, särskilt de dioxiner som torde härröra från träförädlingsindustrin. Man har i Sverige redan låtit varning utgå till gravida mödrar och storkonsumenter av fisk. Utskottet finner det allvarligt när allmänt konsumerade livsmedel förorenas med toxiska ämnen.

Det finns miljögifter som snarast bör försvinna från de nordiska inlandshaven, t.ex. PCB, DDT och dioxiner. Här behövs inte femåriga minskningsperioder utan löpande mätningar med kortare tidsintervall och uppföljningar av åtgärder är nödvändiga.

Metaller

Vad gäller metaller noterar utskottet att samma formulering används som i det gällande programmet, att de nordiska länderna inom internationella fora skall driva frågorna om ytterligare krav på minskningar, men

finner inget som tyder på att något initiativ tagits i denna riktning. Besluten om dumpning och förbränning av avfall torde stå väl i överensstämmelse med havsföreningenskonferensens rekommendation om ett förbud mot förbränning till havs, ett globalt förbud mot denna praxis senast 1994 i enlighet med Londonkonventionen om dumpning samt ett förbud mot dumpning av avfall, inklusive förorenat muddringsmaterial, i havet.

Reningsverk

Beträffande reningsverk för avloppsvatten krävs i planen enbart anslutning från samlad byggnation, men inga krav ställs på reningsgrad i anläggningarna. Mot bakgrund av beskrivningarna av ökningen av närsalterna på sid 66 och t.ex. de bristfälliga åtgärderna i till Bottniska viken utsläppande reningsverk (sid 52 – 55) borde mera bestämda krav på insatser för lokala reningsanläggningar ha ställts. Utskottet anser att handlingsplanen förutsätter att kommunerna intensifierar sina ansträngningar att bygga ut sina reningsverk och snarast möjligt inför biologisk-kemisk rening. Vad gäller de utsläpps begränsningar som förutses från reningsanläggningar anser utskottet att de nordiska länderna bör binda sig för årliga utsläppsminskningar från berörda reningsverk, i synnerhet som det visat sig möjligt att ställa sådana krav på industrin.

Olyckor m. m.

Vad gäller avsnittet om utsläpp till följd av olyckor vill utskottet erinra om havsföreningenskonferensens rekommendationer att villkoren för den obligatoriska internationella sjöförsäkringen skärps så att den vållande tvingas ersätta kostnaderna för en inträffad katastrof, att lämpliga sanktioner fastställs för sådana fall där försäkringen är otillräcklig, samt att man genom lagstiftning säkerställer att fartyg som seglar med farlig last i miljö-känsliga kustnära områden framförs av personer som är förtrogna med de lokala förhållandena. Utskottet behandlar dessa frågor i anslutning till ett medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg (*A 860/s*). Utskottet vill påpeka att de internationella regler som gäller ersättning vid utsläpp till följd av olyckor även bör inkludera kemikalier.

Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om att fartyg ger upphov till luftburna föroreningar till haven. Detta gäller speciellt utsläppen från de många färjor och andra skepp som regelbundet är i nordiska farvatten och tillhör nordiska rederier eller statliga företag, vilka borde bli föremål för bestämda krav på utsläppsminskningar. På detta område finns redan ny teknologi som ger goda möjligheter.

I avsnittet om övervakning m.m. noterar utskottet att ministerrådet ej anser att ländernas mätmetoder och beräkningsmetoder etc är tillfredsställande samordnade så att utsläppen kan bli jämförbara. Utskottet, som även framhåller detta i sitt uttalande över ministerrådets berättelse *C 1*,

anser att detta är ett område ministerrådet omedelbart måste gripa sig an med, då ingen egentlig lösning anges i handlingsplanen.

Lantbruket

Vad gäller de krav som riktas mot lantbruket finner utskottet att de i realiteten inte innebär någon höjning av ambitionsnivån jämfört med det gällande programmet. Den enda nyheten tycks vara begränsningen av antalet djur per gödslingsareal. Begränsningen är dock mindre sträng än gällande norm i Sverige. Utskottet vill erinra om den Öresundsplan som finns och som förutser 60–95 % utsläppsminskning av kväve och fosfor. Utskottet finner att de angivna kraven på önskvärda åtgärder för lantbruket snarast är beskrivna som önskemål, där man kunnat vara mer konkret.

Internationellt arbete

I avsnittet "uppföljning av handlingsplanen" (s. 64) sägs att de nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet inom havsskyddssektorn fortfarande bör vara kraftigt pådrivande.

Löftet att de nordiska länderna i det internationella samarbetet på detta område skall vara kraftigt pådrivande borde enligt utskottets uppfattning ha fått uttryck i en gemensam plan för strategin man vill följa.

Utskottet vill beträffande de internationella havskonventionerna erinra om havsföreningens konferensens rekommendationer att konventionerna stärks så att effektiva åtgärder kan vidtas för att minska och förhindra föreningen av haven.

Om de nordiska länderna vill driva på internationellt måste de – genom Nordiska ministerrådet – visa, att de själva ställer högre krav och använder längre gående åtgärder än vad som redan är internationellt överenskommet – allt enligt Brundtlandkommissionens principer. De nordiska länderna bör därför gå längre än Helsingforskonventionens och Nordsjökonferensens miljökrav, på samma sätt som man i samband med ECE-konventionen om gränsöverskridande luftföreningar arbetat för protokoll om längre gående nedskärningar av svaveldioxid och kväveoxid. Vidare vill utskottet framhålla att i internationella förhandlingar bör de nordiska länderna, som var aktiva på ESK:s miljökonferens i Sofia i november 1989, där 35 stater deltog, arbeta för att de 34 staternas förslag får accept från den nya regimen i Rumänien och därmed kan medverka till att ECE snarast skapar en konvention om gränsöverskridande föreningar i vattendrag och hav i enlighet med nordiska förslag vid konferensen.

Medlemsförslagen

Vad gäller medlemsförslagen A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik, A 874/s om satsning på havsforskning och A 879/s om nordiskt miljösamarbete vill utskottet i särskilt understryka den i A 861/s uttalade inriktningen på skärpningar i syfte att skapa en bättre miljö för en

bärkraftig utveckling i Norden och för ett aktivt nordiskt agerande i det internationella miljöarbetet. Norden bör vidare få tillstånd skärpningar av klassificering av miljöfarliga föreningar inom de regionala havsmiljökonventionerna, klart angivna avvecklingsplaner för miljöfariga ämnen och tidigareläggning av förbudet mot havsförbränning. Inom Londonkonventionen bör de nordiska länderna dessutom få möjligheter till en "klubbstrategi" för de länder som är beredda att tillämpa strängare regler för dumpning. Utskottet framhöll i sitt betänkande över förslaget till åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön hösten 1988, att det var självklart att man inom Norden borde gå längre i konkreta åtaganden än man kunde göra på internationellt plan. Det erinras om att det luftburna nedfallet svarar för mer än en tredjedel av den totala kvävetillförseln till Östersjön och Västerhavet. Detta samband tas särskilt upp i slutdokumentet från rådets internationella konferens om havsförorening i oktober 1989.

Vad gäller A 874/s om havsforskning vill utskottet erinra om att havsövervakningsprogram byggs upp inom ramen för olika internationella havskonventioner under medverkan av de nordiska länderna. Utskottet finner det önskvärt att stödja regionala miljöforskningsprogram mellan de nordiska länderna, exempelvis det planerade Bottniska viken-året 1991 (Finland-Sverige), och planerat samarbete i Kattegatt (Danmark – Norge-Sverige). Sålunda anser utskottet att havsforskningen bör ges en tydligare prioritet än vad ministerrådet har föreslagit. En fullständigare kartläggning av den marina miljön i nordiska farvatten bör göras gemensamt för att bättre kunna förutse miljökatastrofer och förebygga dem.

Sålunda vill utskottet förorda, att ministerrådet i sitt vidare arbete med havsmiljön beaktar yrkandena i dessa medlemsförslag i den utsträckning de ligger i linje med slutdokumentet från Nordiska rådets konferens om havsförorening i oktober 1989. Däremot finner utskottet ej anledning tillstyrka medlemsförslag A 879/s om nordiskt miljösamarbete. Det sista yrkandet i medlemsförslaget, att de bästa miljökraven i något nordiskt land skall vara riktlinje för andra nordiska länder, har redan som princip skrivits in i ministerrådets miljöprogram. Med ovanstående har utskottet på ett antal punkter besvarat yrkandena i medlemsförslag A 879/s och anser att Nordiska rådet i övrigt ej bör vidta någon åtgärd med anledning av förslaget.

Sammanfattning

Utskottet finner sammanfattningsvis att ministerrådets förslag till ny handlingsplan mot förorening av havet på flera områden innehåller konkretiseringar och skärpningar av de åtgärder som föreslogs i den tidigare åtgärdsplanen (B 89/s och B 86A/s), men att det nya förslaget i de två huvudavsnitten ej synes gå utöver den tidigare åtgärdsplanen respektive redan beslutade internationella åtaganden. Vidare finner utskottet att den

nya planen endast i viss utsträckning innehåller åtaganden som återspeglar rådets havsföreningsskonferens den 16–18 oktober 1989.

Beträffande de nordiska besluten kan utskottet konstatera förbättringar i ambitionsnivån vad gäller utsläpp av stabila organiska ämnen, där utsläppsgränser och tidsbegränsning klart angivits. Beträffande urlakning av näringssalter finns också angivet minskningsnivå och tidsgräns, medan kraven på önskvärda åtgärder för lantbruket snarast är beskrivna som önskemål, där man kunnat vara mer konkret. Utskottet har noterat att ministerrådet som bakgrund för den nordiska handlingsplanen anger de nationella planer som godkänts eller kommer att godkännas i de nordiska länderna.

Trots utfästelse att dessa skulle ha redovisats senast i januari till rådet, har social- och miljöutskottets medlemmar inte sett några sådana specificerade planer så sent som två veckor före sessionen 1990, då de översänts per telefax den 13 februari. Utskottet vill erinra om att de nationella åtgärdsplanerna, enligt det i januari 1989 antagna programmet, skulle föreligga den 31 december 1989, och av utskottet förutsattes bli samordnade med översändandet av den nya handlingsplanen. Utskottet har därför ej kunnat göra en samlad bedömning av innehållet, t.ex. i vad mån de nordiska länderna följer miljöplanens utfästelser att alla nordiska länder bör sträva efter att följa det mest ambitiösa miljömål som ett enskilt nordiskt land satt.

Sålunda tvingas utskottet konstatera att handlingsplanen i sina väsentliga delar ej innebär någon högre ambitionsnivå än de nordiska länderna redan visat i internationella sammanhang. Utskottet ser med stort beklagande att det framlagda dokumentet inte innehåller någon egentlig nordisk handlingsplan. Utvecklingen inom forskning och teknik och den allmänna opinionen verkar i allt snabbare takt för att minska föroreningen i havsmiljön och utskottet vill uttala den bestämda förhoppningen att de nordiska miljöministrarna nu ökar takten i samarbetet kring havsmiljön i Norden. Utskottet vill dock förorda att Nordiska rådet antar en positiv rekommendation med anledning av ministerrådsförslaget, även om detta ej motsvarar den ambitionsnivå, som utskottet anser det rimligt att kräva av en nordisk handlingsplan mot havsförening.

Vad slutligen gäller finansieringen av handlingsplanen noterar utskottet att vissa delar igår i arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" och att dessas finansiering därmed, enligt ministerrådets uttalande i budgeten, är säkrad. Utskottet utgår från att ministerrådet i enlighet med sina i C 2 uttalade prioriteringar även säkrar finansieringen av övriga delar av handlingsplanen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

1. att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslag B 104/s om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet samt medlemsför-

slagen A 861/s om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik och A 874/s om satsning på havsforskning, antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa en nordisk handlingsplan mot förorening av havet i enlighet med ministerrådsförslag B 104/s och de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet. Därvid bör särskild hänsyn tas till slutdokumentet från Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens den 16 – 18 oktober 1989.

2. att rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslag A 879/s om nordiskt miljösamarbete.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Ministerrådsförslag
om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet

(Överlämat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordisk handlingsplan mot förorening av havet för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 18 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Innehåll

Förord	941
Sammanfattning	942
1. Inledning	948
2. Utgångspunkter för handlingsplanen	949
3. Landbaserede udslip	950
3.1 Næringsalte og iltforhold	
3.2 Metaller	
3.3 Stabila organiska ämnen	
4. Radioaktive stoffer	964
5. Utslipp fra kontinentalsokkelvirksomheten	966
6. Dumping og forbrenning av avfall til havs	968
7. Skipsforurensning	969
8. Akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen	972
9. Planer för vissa belastade områden	975
9.1 Grensefarvannet mellom Norge og Sverige: nedre Glomma- regionen, Iddefjorden og Bohuslänkysten	
9.2 Öresund	
9.3 Bottniska viken	
10. Overvåkning/belastningsspørsmål/utredningsarbeite	994
11. Uppföljning av handlingsplanen	996
BILAGA 1. Tillståndet i de havsområden som omger de nordiska länderna	998
2. Internationella havsskyddskonventioner – en översikt- lig orientering	1019
3. Belastningen av nærsalter på Östersjön, Kattegatt, Ska- gerrak och Nordsjön från de nordiska länderna	1024
4. Förkortningar	1026
5. Slutdokument från Nordiska rådets internationella havsföreningenskonferens den 16–18 oktober 1989 . . .	1028

Förord

På grund av att de nordiska länderna känner ett starkt gemensamt ansvar för havsmiljön beslöt Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) på ett möte i februari 1987 under Nordiska rådets session i Helsingfors att utarbeta en gemensam nordisk plan mot förorening av den marina miljön. Nordiska rådet å sin sida fattade ett motsvarande beslut i mars 1988.

Den under ministerrådet arbetande ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (ÄK-M) gav i uppdrag åt Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföroreningsfrågor (NK-H) att utarbeta ett utkast till en nordisk åtgärdsplan. Ett utkast förelades ämbetsmannakommittén och Nordiska ministerrådet sommaren 1988.

Ett ministerrådsförslag till en första nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön behandlades vid Nordiska rådets extra session i Helsingör i november 1988. Åtgärdsplanen godkändes av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) i Helsingfors den 10 januari 1989. Planen ingår i Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets publikationsserie (NU 1989:2).

Vid godkännandet förutsattes, på basen av Nordiska rådets rekommendation, att en fortlöpande revision av planen inleds och att den första reviderade planen avges till Nordiska rådets session våren 1990. I denna plan skulle även resultaten från Nordiska rådets havsmiljökonferens hösten 1989 beaktas. Konferensen hölls i oktober 1989 och resulterade i ett slutdokument vars innehåll beaktats i föreliggande handlingsplan. Enligt Nordiska rådets önskemål skall planen i fortsättningen revideras vart tredje år.

Föreliggande handlingsplan har igen utarbetats av Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföroreningsfrågor, godkänts av ämbetsmannakommittén samt av Nordiska ministerrådet att överlämnas till Nordiska rådet.

Sammanfattning

Utgångspunkter för handlingsplanen

Den första nordiska åtgärdsplanen godkändes av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) i Helsingfors den 10 januari 1989. Samtidigt beslöts att en reviderad version av planen skall föreläggas Nordiska rådet år 1990.

Föreliggande handlingsplan utgör den första reviderade versionen av planen, vari föroreningsituationen i havsområdena, utvecklingen av ny teknik och de nationella åtgärdsplanerna har beaktats samt vissa skärpningar av utsläppskraven har gjorts.

Alla nationer har ett gemensamt ansvar för miljön. En rad händelser de senaste åren har gjort världen uppmärksam på vad som kan inträffa om man inte visar miljöhänsyn och arbetar för att bevara den ekologiska balansen. Världskommissionen för miljö och utveckling underströk nödvändigheten av en bärkraftig utveckling och behovet av globalt och regionalt samarbete för att lösa miljöproblemen. De nordiska länderna bör se till att miljöhänsynen integreras i de samhällspolitiska besluten. Man bör vara pådrivande i arbetet mot en global bärkraftig utveckling.

Med utgångspunkt från föroreningsituationen i de nordiska havsområdena, redan gjorda prioriteringar och beslutade åtgärder enligt nordiska nationella planer och mot bakgrund av internationella åtaganden, redovisas i föreliggande handlingsplan motiv för och förslag till att ytterligare minska föroreningsbelastningen på havet.

Huvudsyftet med arbetet har varit att inom Norden enas om ambitiösa åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av havsmiljön. Samtidigt måste målen vara realistiska och uppnåeliga samt besluten genomförbara. Den bärande utgångspunkten för den reviderade åtgärdsplanen är att få till stånd skärpningar av kravnivån för direkta utsläpp till den marina miljön samt för utsläpp som indirekt når havet, inklusive hela fältet av diffusa källor. Detta innebär att man inom alla samhällssektorer bör ta hänsyn till och begränsa all inverkan på havet. På väsentliga punkter går planen längre än de internationella förpliktelserna förutsätter. I det internationella havsmiljösamarbetet ligger de nordiska länder i täten och lägger vikt vid att även i fortsättningen ha en pådrivande roll.

De föroreningar som i första hand utgör ett hot mot havsområdena, och därmed tagits upp i handlingsplanen, är närsalter (fosfor och kväve), metaller och stabila organiska ämnen. Även utsläpp av andra ämnen, t. ex. olja och syreförbrukande substans har, på grund av sina negativa effekter på miljön, behandlats i planen.

Vidare bygger arbetet med planen på att man skall använda den bästa tillgängliga teknologin för att begränsa utsläppen till havet. Alla nordiska länder har godkänt den s. k. försiktighetsprincipen. Principen utgör en av utgångspunkterna för handlingsplanen och innebär bl. a. att vid misstanke

om miljöskador bör åtgärder vidtas även i fall där orsakssamband mellan utsläpp och effekter inte vetenskapligt klarlagts.

I vissa fall där orsakssammanhangen är mycket väl kartlagda kan kritiska belastningsgränsvärden användas som utgångspunkt för miljöarbetet. Uppstår tveksamhet om ett utsläpps tillåtlighet skall det innan tillstånd ges vara tillfredsställande belagt att utsläppet inte kan förorsaka oacceptabel förorening av miljön.

På grund av olikheter i respektive länder gällande t.ex. produktion, processteknik, reningsteknik och miljöförhållanden är det inte alltid optimalt att vidta exakt samma åtgärder. I dessa fall får man i stället på olika sätt sträva mot gemensamma reduktionsmål.

De nordiska länderna skall i sina nationella åtgärdsplaner beakta de mål som uppställts i den samnordiska handlingsplanen. De nordiska ländernas redovisning av hur långt man nått i genomförandet av den samnordiska handlingsplanen rapporteras separat till Nordiska rådet.

Nedan följer ett sammandrag av de viktigaste samnordiska besluten om åtgärder syftande till en minskning av belastningen på den marina miljön för olika typer av föroreningar och olika föroreningskällor.

Landbaserade utsläpp

Närsalter och syreförhållanden

De nordiska länderna är eniga om att reducera utsläppen av närsalter (fosfor och kväve) till de områden som påverkas av sådana utsläpp (Östersjön, Kattegatt, Skagerrak och områdena väster om Danmark) med 50 % före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppen 1985 i överensstämmelse med ministerdeklarationerna om Östersjön och Nordsjön.

De berörda nordiska länderna har framlagt nationella aktionsplaner för hur detta mål skall nås före utgången av 1994. Dessa planer omfattar bl. a. åtgärder syftande till:

- en reduktion av tillförsel av fosfor och kväve från lantbruk bl. a. genom regler för miljömässigt riktig användning av lantbruksjord, bruk av gödselplaner, tillräcklig uppbevaringskapacitet för husdjursgödsel, täckta gödsellager, tillräcklig spridningsareal för husdjursgödsel, skiftesbruk, odlingsfria skyddszoner, minskad jordbearbetning och restaurering av våtmarker,
- en reduktion av utsläpp av fosfor och kväve från akvakultur beräknat per ton producerad fisk genom användning av torrfoder med lågt innehåll av fosfor och kväve före utgången av år 1990 och en starkt begränsad etablering av akvakulturanläggningar i belastade områden.
- en reduktion av utsläpp av fosfor, kväve och syreförbrukande substans från kommunala reningsverk genom förbättrad reningsteknik,
- en ökad anslutning av bebyggelse till reningsverk,

- en reduktion av fosfor- och kväveutsläpp från industrin genom införande av bästa tillgängliga teknik samt
- en reduktion av kväveemissioner, med användning av bästa tillgängliga teknologi, från fasta förbränningsanläggningar och transportsektorn.

Metaller

De berörda nordiska länderna skall bl. a. genom att tillämpa bästa tillgängliga teknologi minska metallutsläppen med minst 50 % före utgången av 1994 från 1985–1987 års nivå. För att uppnå detta bör bl. a.:

- utsläpp av kvicksilver med ventilationsluften från kloralkalifabriker kraftigt begränsas,
- åtgärder vidtagas för en minskning av utsläpp av metaller från gruvor, anrikningsverk, järn- och stålindustri, metallverk, metallhaltiga avfallsupplag, ferrolegeringsverk samt titandioxidindustri,
- utsläppen av kvicksilver och kadmium med rökgaser vid sopförbränningsanläggningar effektivt begränsas samt
- produktkontrollerande åtgärder vidtagas beträffande blyackumulatorer, kvicksilverhaltiga batterier samt plastprodukter och kadmiuminnehållet i handelsgödsel.

De nordiska länderna anser de överenskomna kraven på reduktion av metaller vara minimikrav, och eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Stabila organiska ämnen

De berörda nordiska länderna skall införa bästa tillgängliga teknik för att reducera utsläppen av stabila, toxiska och bioackumulerbara ämnen med minst 50 % före utgången av 1994 i jämförelse med utsläppsnivån 1985–1987. Detta innebär bl. a. att:

- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för varje land begränsas till 2 kg AOX per ton barrmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfitmassa bör som ett genomsnitt för flertalet anläggningar begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. I något enskilt fall kan detta mål ta något längre tid att nå,
- utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring nästa sekelskifte. Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år,
- utsläppen av klorerade organiska ämnen bör upphöra så snart som teknik härför utvecklats,
- utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa bör i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder i respektive land före

utgången av år 1992 och för all produktion inom träförädlingsindustrin före utgången av år 1995,

- utsläppen av PAH skall reduceras,
- användningen av PCB och PCT förbjuds enligt följande tidtabell:
  - inom kontinentalsockelverksamheten före 1991,
  - inom skeppsfarten före 1993 och
  - på land före utgången av 1994,
- användningen av klorparaffiner bör kraftigt begränsas,
- utsläppen av olja från raffinaderier skall begränsas till 5 mg/l och 3 g/ton råvara. Kylvattnet skall hållas fritt från oljeförorening. Dagvatten från förorenade ytor skall uppsamlas och renas samt
- nya kemikalier tas inte i bruk förrän deras stabilitet, toxicitet och miljöfarlighet är tillräckligt utredda och tillfredsställande säkerhets- och miljöskyddsdirektiv för deras användning är utfärdade.

De nordiska länderna anser de överenskomna kraven på reduktion av stabila organiska ämnen vara minimikrav, och eftersträvar ännu större utsläppsreduktioner.

Radioaktiva ämnen

De nordiska länderna skall för att minska faran för radioaktiv förorening av havsområdena arbeta för att:

- ett slutligt förbud mot dumpning av allt slags radioaktivt avfall i havet kan antagas inom ramen för Londonkonventionen (LDC),
- Londonkonventionen tolkas eller om nödvändigt ändras så att deponering av radioaktivt avfall i havsbotten omfattas av konventionen,
- det ej verkställs annan deponering av radioaktivt avfall som kan medföra förorening av havet samt att
- det ej byggs nya eller väsentligt utvidgade återvinningsanläggningar för radioaktivt avfall utan att det kan påvisas att detta ej medför förorening av havet.

Utsläpp från kontinentalsockelverksamheten

De berörda nordiska länderna har som mål att skärpa kraven på utsläpp från verksamheter på kontinentalsockeln och för att uppnå detta:

- minska oljeutsläpp från offshore-verksamhet med 35 % före 1995 jämfört med 1985,
- minska kemikalieutsläpp från offshore-verksamhet med 35 % och utsläpp av miljögifter med 50 % före 1995 jämfört med 1985 samt
- förhindra förorening av oförorenade/särskilt känsliga delar av havsområdenas kontinentalsocklar.

Dumpning och förbränning av avfall till havs

De berörda nordiska länderna skall arbeta för att:

- avfallshanteringen på land fungerar effektivt med hänsyn till miljön för att dumpning och förbränning till havs skall kunna undvikas, och att detta synsätt sprids internationellt,
- ett slutligt förbud mot dumpning av industriavfall och avloppsslam fås till stånd inom ramen för Londonkonventionen (LDC) och att ett förbud mot dumpning av kloakslam likaså fås till stånd i Oslokommisjonen före utgången av 1994,
- förbränning till havs förbjuds globalt före utgången av 1994 samt regionalt före utgången av 1990,
- reglerna i de marina konventionerna för dumpning av muddermassor skärps för att förhindra förorening av den marina miljön genom dumpning av förorenade muddermassor samt att
- förebygga miljöskador orsakade av hantering och avlägsnande av utrangerade olje- och gasplattformar och rörledningar.

Förorening från fartyg

De nordiska länderna är tillfredsställda med principen att föroreningsfrågor i anslutning till skeppsfarten huvudsakligen regleras genom internationella avtal inom ramen för den internationella sjöfartsorganisationen (IMO). De nordiska länderna bör ytterligare öka sitt samarbete inom organisationens miljösektor, huvudsakligen samarbetet i miljöskyddskommittén (MEPC). Berörda länder fortsätter sina ansträngningar att få till stånd skärpta bestämmelser i Helsingforskonventionen beträffande förorening orsakad av sjöfarten.

De nordiska länderna skall arbeta bl. a. för att:

- globala regler mot utsläpp till luften från fartyg fås till stånd före 1994 och att dessa regler inarbetas i MARPOL 73/78 i en ny bilaga,
- bruk av ozonföroreande ämnen ombord på fartyg begränsas/stoppas,
- de internationella reglerna för miljömässigt säker konstruktion och drift av fartyg skärps,
- de internationella reglerna beträffande utsläpp av olja från fartyg skärps och en reduktion av utsläppen på minst 50 % eftersträvas,
- kontrollen av att fartyg behandlar och levererar avfall skärps samt att
- flygövervakningen av olovliga utsläpp från fartyg stärks inom Norden.

Akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen

De nordiska länderna har enats om följande åtgärder och principer:

- Köpenhamnsavtalet bör ändras så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor till havs,
- samtliga nordiska länder bör vidareutveckla sin oljebekämpningsbered-

skap och övervakningen per flyg av olje- och kemikalieutsläpp så att nivån i mitten på 1990-talet är tillfredsställande,

- varje nordiskt land bör i mitten av 1990-talet ha en försvarlig och år 2000 en tillfredsställande beredskap för bekämpning av kemikalieutsläpp
- varje nordiskt land bör ha en tillfredsställande beredskap för att klara av farosituationer förorsakade av radioaktivt material samt
- det regionala bekämpningssamarbetet mellan de nordiska länderna bör intensifieras i gränsområdena.

Planer för vissa belastade områden

Särskilda åtgärdsprogram beskrivs för gränsvattnen mellan Norge och Sverige, för Öresund och för Bottniska viken. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden.

Övervakning/belastningsfrågor

Riktlinjer ges för de nordiska ländernas agerande i det internationella samarbetet för att uppnå ökad koordinering av miljökvalitetskriterier, av monitoring av tillståndet i havet samt av övervakning av utsläpp.

1. Inledning

Havet har sedan urminnes tider haft en fundamental betydelse i de nordiska folkens liv. Emellertid är de olika formerna för utnyttjande av havet delvis motstridiga. Så kan både sjöfarten, utvinnandet av havsbottens icke-levande resurser samt utnyttjandet av havet för avfallsdeponering ha en klart negativ effekt på fisket och det mera sentida havsbruket, dvs. odlingen av alger, musslor och fisk. De levande och förnyelsebara resurserna i de nordiska havsområdena har stor betydelse för ekonomi och sysselsättning. Även utnyttjandet av havet som rekreationskälla står ofta i kontrast till andra nyttjandeformer.

Snart sagt all mänsklig verksamhet belastar förr eller senare havet; industri, jord- och skogsbruk, boende, sjukvård, samfärd till sjöss, till lands och i luften samt utvinning av havets egna levande och icke-levande tillgångar. I många fall nyttjas havet fortfarande som mottagare av avfall, som leds ut direkt eller via floder och älvar, som dumpas eller som förbränns på speciella förbränningsfartyg. I andra fall söker sig belastningen komplexa och diffusa vägar till havet, där en stor del av föroreningen stannar för gott. En del av tillfartsvägarna är fortfarande bristfälligt kända liksom även mängden tillförda ämnen.

Även i de nordiska havsområdena har regionala effekter av människans verksamhet påvisats ävensom kraftiga lokala störningar. Det förefaller som om fenomen som eutrofiering och syrebrist har blivit allmännare och mera omfattande under de senaste decennierna.

De nordiska havsområdena är ingalunda isolerade utan ingår till största delen i världshavet. Havsföroreningarna sprider sig över stora avstånd och många länder utanför Norden påverkar de nordiska haven. Det är därför angeläget att de länder som direkt påverkar de nordiska havsområdena deltar i det regionala internationella havsskyddsarbete som gäller Nord-Atlanten och dess närområden. Det är också önskvärt att så många stater som möjligt deltar i det globala miljöskyddsarbetet. Nordens länder vill därför medverka till att intensifiera både det regionala och det globala miljöskyddssamarbetet.

De nordiska länderna har genom sitt engagemang för att skydda havsmiljön sedan länge haft en pådrivande roll internationellt. Det var till exempel mycket tack vare detta engagemang som flera av de viktigaste konventionerna inom detta område kom till stånd. Framför allt var de nordiska länderna aktiva eller närmast initiativtagare vid tillkomsten av London-, Oslo- och Helsingforskonventionerna (se bilaga 2). Sedan dess har den pådrivande rollen framför allt bestått i att initiera nya beslut och rekommendationer om åtgärder mot förorening av havet. Andra uppmärksammade nordiska initiativ har lett till deklARATIONEN från Stockholmskonferensen 1972 och Brundtland-kommissionens rapport år 1987.

Den gemensamma handlingsplanen är ytterligare ett steg mot att genom

ett gemensamt agerande driva fram internationella åtaganden för att förbättra förhållandena även i de nordiska havsområdena.

Koordineringen av och förberedelserna för ett gemensamt nordiskt uppträdande inom det internationella havsskyddsarbetet sker till stor del inom den nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor som är underställd Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsplan är allomfattande dvs. den inbegriper alla kända källor till förorening av havet. Den inkluderar i princip alla bestämmelser som ingår i de relevanta havsskyddskonventionerna. Vissa detaljerade beslut beträffande utsläpp till luften, vilka diskuterats under beredningen av denna plan, har enligt senare beslut beaktats i den nordiska handlingsplanen mot luftföroreningar.

Att genomföra de överenskommelser man enats om inom ramen för det internationella samarbetet för att skydda havsmiljön är delvis en svår uppgift även för länderna i Norden. Dessa söker dock ständigt efter möjligheter att gå även längre i sin egen havsmiljöpolitik. Det har också varit möjligt att i föreliggande handlingsplanen införa ett ansevärt antal skärpningar och preciseringar jämfört med föregående plan.

2. Utgångspunkter för handlingsplanen

Med utgångspunkt från föroreningssituationen i de nordiska havsområdena (bilaga 1), gjorda prioriteringar och beslutade åtgärder i nordiska nationella planer och mot bakgrund av internationella åtaganden, redovisas i föreliggande handlingsplan motiv för och beslut om att ytterligare minska föroreningbelastningen på havet.

Huvudsyftet med arbetet har varit att inom Norden enas om åtgärdskrav och riktlinjer beträffande skyddet av havsmiljön. Den bärande utgångspunkten för den reviderade åtgärdsplanen är att få till stånd skärpningar av kravnivån för direkta utsläpp till den marina miljön samt för utsläpp som indirekt når havet. Detta innebär att man inom alla samhällssektorer bör ta hänsyn till och begränsa skadlig inverkan på havet.

Under utarbetandet av handlingsplanen har alla möjligheter till skärpningar undersökts och övervägts. Handlingsplanen innebär en skärpning för samtliga nordiska länder. Emellertid finns det såväl klara ekologiska och belastningsmässiga skillnader dem emellan, som skillnader i ländernas kommunala, jordbruksmässiga och industriella struktur. Av dessa orsaker är det inte alltid optimalt att vidta exakt samma åtgärder. I dylika fall har man i stället valt att på olika sätt sträva mot gemensamma reduktionsmål.

Föroreningen av den marina miljön skall såvitt möjligt förebyggas vid källorna, alltså inom industrin, jordbruket, avfallshanteringen, samfärdseln etc. Bästa tillgängliga teknologi bör användas i produktionsprocesserna för att undvika utsläpp och vid rening av utsläpp till vatten och luft.

Uttrycket "bästa tillgängliga teknologi" innefattar också att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar. Detta är i överensstämmelse med internationell praxis och gäller överallt i handlingsplanen. Utveckling av en renare teknologi och återanvändning bör befrämjas genom att löpan- de fastställa och revidera utsläppskraven och genom användning av andra relevanta styrningsätt.

Alla nordiska länder har godkänt den s. k. försiktighetsprincipen. Principen utgör en av utgångspunkterna för handlingsplanen och innebär bl. a. att vid misstanke om miljöskador bör åtgärder vidtas även i fall där orsakssamband mellan utsläpp och effekter inte vetenskapligt klarlagts.

I vissa fall där orsakssammanhangen är väl kartlagda kan kritiska belastningsgränsvärden användas som utgångspunkt för miljöarbetet. Uppstår ändå tveksamhet om ett utsläpps tillåtlighet skall det innan tillstånd ges vara tillfredsställande belagt att utsläppet inte försakar oacceptabel förorening av miljön. I princip bör den som släpper ut avloppsvatten eller avfall bevisa att ifrågakarande utsläpp ej är skadliga för miljön.

Den nordiska handlingsplanen bygger på de planer för en renare vattenmiljö, som godkänts eller kommer att godkännas i de nordiska länderna. Även överenskommelserna vid Nordsjökonferenserna, Helsingforskommissionen och dess ministermöten och inom havsskyddskommissionerna i allmänhet utgör viktiga utgångspunkter. Världskommissionen för miljö och utveckling underströk nödvändigheten av en bärkraftig utveckling och behovet av globalt och regionalt samarbete för att lösa miljöproblemen. De nordiska länderna bör se till att miljöhänsynen integreras i de samhällspolitiska besluten. Man bör vara pådrivande i arbetet mot en global bärkraftig utveckling.

Handlingsplanen är i stora drag i överensstämmelse med de rekommendationer som enhälligt antogs i slutdokumentet från Nordiska rådets havsmiljökonferens i oktober 1989. Resultatet av konferensen har till tillämpliga delar beaktats i planen. De aspekter som berör förorening av luft behandlas i handlingsplanen mot luftföroreningar.

För vissa vattenområden som är särskilt känsliga eller svårt belastas med föroreningar finns det behov att utarbeta mer detaljerade åtgärdsplaner. I denna plan finns sådana områdesplaner utarbetade för områden av gemensamt intresse för två eller fler nordiska länder.

3. Landbaserede udslip

3.1 Næringsssalte og iltforhold

Tilførsel og forureningssituationen

Næringsssalte er nødvendige for plantevækst. Næringsssalte i overflod kan give anledning til kraftig vækst med så negative følger som opskyl af algeskum på strandene, udvikling af eventuelt giftige algeopblomstringer,

iltmangel og fiskedød. Algeopblomstringen i Skagerrak i 1988 og andre lignende situationer understreger det dybt alvorlige i forureningssituationen i vore havområder og behovene for at øge indsatsen for at gennemføre reduktion af tilførslerne af næringsalte til havområderne.

De nordiske havområder påvirkes ud over udslippene fra omkringliggende landområder og bidraget fra den atmosfæriske deposition, desuden af fjerntransport via havstrømmene. Da det har vist sig, at sådanne transporter kan have stor indflydelse på vandkvaliteten i de nordiske farvande, er det yderst vigtigt at få gennemført internationale foranstaltninger mod udslippene af næringsalte. På den anden side må det også konstateres, at i mange tilfælde er forureningsproblemerne af lokal karakter og kan således kun afhjælpes ved hjælp af begrænsninger af udslippene fra landbaserede kilder.

De landbaserede bidrag med næringsalte til Østersøområdet og dele af Nordsøen vurderes i gennemsnit over de sidste hundrede år at være steget med ca. 4 gange den 'naturlige' mængde for kvælstof og ca. 8 gange den 'naturlige' mængde for fosfor. I de seneste 25 år er det dog hovedsageligt kvælstoftilførslen, der er øget.

I løbet af de seneste 20 år er nitrat- og fosfatkoncentrationerne i den egentlige Østersø om vinteren næsten blevet tredoblede. I Kattegat er fosfatkoncentrationerne om vinteren i overfladelaget i samme periode øget med knap 50 %, mens nitratindholdet er fordoblet.

Siden 1981 har situationer med iltmangel om vinteren forekommet næsten hvert år i visse dele af de nordiske farvande. Selv om lignende vejr- og hydrografiske forhold forekom i midten af 1950'erne, så var disse ikke ledsaget af iltmangel bortset fra i dele af den egentlige Østersø. Forskellen reflekterer formentlig, at tilførslerne af næringsalte omkring 1960 udgjorde omkring 50 % eller mindre af de nuværende tilførsler.

Dette ligger til grund for argumentationen om 50 % reduktion af tilførslerne med næringsalte til berørte områder. Al forurening, der udsendes i atmosfæren, vil før eller siden afsættes igen. En del af denne forurening vil afsættes på havområderne. En betydelig del af kvælstofforureningen af havområderne kommer således via luften. Afsætningen er steget med omkring 50 % siden 1950'erne.

Helsingforskommissionen har i sin vurdering af miljøforholdene i Østersøen i tiden 1980–85 (HELCOM rapport nr. 17A og 17B) konstateret, at de største negative ændringer i havområdet miljøforhold skyldes forurening med næringsalte.

I den egentlige Østersø, den Botniske Bugt, Finske Bugt, Bælthavet og i Kattegat er de menneskeskabte kilder gjort delvis ansvarlige for øgningen af næringsalte i disse områders overfladevand.

Pariskommissionens arbejdsgruppe for næringsalte har vist, at den forøgede hyppighed og geografiske udstrækning af algeopblomstringer af delvis unaturlig karakter og i nogle tilfælde giftige er relateret til den

forøgede landbaserede belastning med næringsalte. Disse har ført til iltmangel i visse kystvande samt til markante økologiske ændringer samt været til hinder for den rekreative udnyttelse af kystvandene på grund af algeopskyl på kysterne.

Størrelsen af næringsaltbelastningen fra de nordiske lande på Østersøen, Kattegat, Skagerrak og Nordsøen er angivet i bilag 3.

Internationalt samarbejde

I Nordsøkonferencens miljøreddegørelse (Quality Status Report, 1987) konkluderedes, at forureningen med næringsalte er et særligt problem i visse dele af Nordsøområdet. Generelt er fosforsalte det begrænsende salt i flodmundinger samt i visse lukkede kystområder i det mindste en del af året, mens kvælstof er mest begrænsende i de åbne områder.

I Nordsøkonferencens ministerdeklaration enedes landene om at:

- gennemføre virkningsfulde nationale foranstaltninger med henblik på at reducere tilførslerne af næringsalte til områder, hvor disse kan forventes, direkte eller indirekte, at medføre forurening.
- sigte efter en væsentlig reduktion (i størrelsesordenen 50 %) i tilførslerne af fosfor og kvælstof til disse områder i perioden mellem 1985 og 1995.
- udarbejde handlingsplaner til, hvorledes målene skal opfyldes under hensyntagen til nærmere specificerede retningslinier samt at implementere disse planer. Disse planer skal foreligge og vurderes ved den 3. Nordsøkonference i 1990.

Helsingforskommissionen har i 1986 vedtaget generelle rekommandationer og i 1988 nye rekommandationer om landbrug og byer.

Med hensyn til landbrug skal dyrkning foregå således, at næringssaltene i systemet udnyttes effektivt, opbevaringskapaciteten for husdyrgødning skal være så stor, at spredningen om efteråret og på frossen mark kan forhindres. Spredning på andre årstider skal fuldføres med umiddelbar nedpløjning. Hvor det er muligt, skal mellemafgrøder og vintersæd anvendes om efteråret og vinteren.

Rekommandationen om byer indebærer blandt andet, at spildevand fra kommunale rensningsanlæg belastet med mere end 10.000 p. e. bør behandles biologisk eller lige så effektivt senest år 1998, således, at de opnår 90 % BOD-reduktion, 15 mg/l BOD₅ og 1,5 mg P/l som årlige gennemsnitsværdier. Alternativt bør man kunne dokumentere tilsvarende vejede gennemsnitsværdier for alle byer sammenlagt.

Miljøministrene, som deltog i Kommissionens møde i februar 1988, vedtog en deklaration, hvor man blandt andet var enige om væsentligt at reducere (for eksempel med 50 %) udslippene af næringssaltene så snart som muligt men ikke senere end 1995.

Inden for Pariskommissionen findes der en særlig arbejdsgruppe vedrørende næringsalte, som er blevet etableret på nordisk initiativ. Arbejds-

gruppen har tilvejebragt hovedparten af det baggrundsmateriale, som gjorde det muligt, inden for rammerne af den 2. Nordsøkonference at træffe beslutning om at reducere næringssaltudledningerne (jfr. ovenstående). Gruppens arbejde indrettes nu på at vurdere behovet for mere vidtrækkende reduktion af næringssaltbelastningen og at fremsætte forslag om, hvorledes dette kan gennemføres.

Da andre lande end de nordiske lande bidrager til foreningen med næringssalte i Nordsøen, Skagerrak og Østersøområdet, er det vigtigt, at også disse lande begrænser deres tilførsler af næringssalte til havet.

En effektiv bedring af næringssaltbelastningen kan kun finde sted, hvis også disse lande foretager en væsentlig begrænsning af tilførslen af næringssalte, der svarer til den indsats, de berørte nordiske lande foretager.

Blandt andet i konsekvens heraf har man derfor inviteret Czekoslovakiet, Svejts og Østtyskland til at deltage i forberedelserne til den 3. Nordsøkonference, der afholdes i 1990.

Særlige problemer og baggrund for yderligere foranstaltninger

Inden for Helsingforskommissionen har man konstateret betydelige forskelle i landbrugets kvælstoftab beroende blandt andet på forskelle i de klimatiske og de jordbundsmæssige forhold. Derfor bør landene arbejde med nationalt prægede aktionsprogrammer. Det er samtidig forudsat, at der i Kommissionens regi arbejdes videre for at følge dette arbejde op med rekommandationsforslag, der yderligere og mere konkret kan føre til reduktioner af landbrugets tab af næringssalte.

For byernes rensningsanlæg er det aftalt, at konventionslandene igennem forsknings- og forsøgsdrift skal forberede et grundlag for en rekommandation inden 1991, som skal anbefale enten 50 % eller 75 % reduktion af kvælstofudledningerne.

Pariskommissionen har ikke optaget næringssaltene på sin stoffliste. Resultaterne af Kommissionens arbejdsgruppe for næringssalte har imidlertid allerede dannet grundlag for Nordsøkonferencens ministerdeklaration.

Nordsøkonferencen 1987 opfordrer Pariskommissionen til at lade sin arbejdsgruppe for næringssalte (NUT) gennemføre en detaljeret uddybning af de mulige foranstaltninger, som kan bringes i anvendelse for at tilvejebringe reduktionen i tilførslerne af næringssalte.

I juni 1988 har Pariskommissionen vedtaget Nordsøkonferencens forslag om begrænsning af udslip og givet arbejdsgruppen om næringssalte direktiv om at arbejde videre med udredninger og foranstaltninger for at begrænse udslip fra kommunale rensningsanlæg, landbrug, fiskeriopdræt, industrier, forbrændingsanlæg og køretøjer.

Arbejdsgruppen har udarbejdet et forslag, der har dannet grundlag for en rekommandation, der er blevet vedtaget på PARCOMs møde i 1989.

Rekommandationen vil indgå i forberedelserne af den næste Nordsøkonference.

Emission til luft har stor betydning for havmiljøet. Der henvises i denne forbindelse til de store internationale fremskridt, som fornylig er gjort for at reducere emission af NO_x (kvælstofilter). Der er enighed om, at emissionerne skal stabiliseres på 1987-niveau inden 1995, og at arbejdet skal føres videre med det formål at opnå reduktioner, som kan få emissionerne ned under det niveau, som naturen kan tåle. Der henvises specielt til NO_x-protokollen, som de nordiske og enkelte andre lande i 1988 skrev under i Sofia. Protokollen indebærer, at emissionerne af NO_x skal reduceres ca. 30 % inden 1998 set i forhold til emissionerne i 1980–1986.

Gennemførelsen af sådanne reduktioner vil kræve store omstillinger i energi- og samfærdselspolitikken. De nordiske landes opfølgning af dette arbejde vil blive fremlagt i en ny nordisk handlingsplan om luftforurening og klima, som bliver fremlagt på Nordisk Råds session i 1990.

Det internationale måleprogram (EMEP) program for kvælstofilter er udviklet på en sådan måde, at det af parterne i konventionen om langtrækende grænseoverskridende luftforurening er blevet accepteret som basis for den nyligt undertegnede protokol om kontrol med kvælstofilter.

Der foregår undersøgelser om mulighederne for at udvide EMEP til at måle de synergistiske effekter mellem kvælstof, svovl og flygtige organiske forbindelser (VOC). En arbejdsgruppe nedsat af styrelsen for luftforureningskonventionen skal tage sig af dette spørgsmål.

På akvakulturområdet, som omfatter dyrkning af fisk og planter i det vandige miljø, er der hidtil ikke foretaget nogen internationale reguleringer. I Norden er området under betydelig ekspansion. I alle nordiske lande har man erkendt, at produktionen medfører tilførsel til vandområderne af organisk stof og næringsalte. Forurenende konsekvenser heraf er ligeledes konstateret i alle nordiske lande.

Helsingforskommissionen tager spørgsmålet op til behandling i 1991.

Beslutning

De berørte nordiske lande går ind for at reducere udledningerne af næringsalte (fosfor og kvælstof) med 50 % til de områder, som er påvirket af disse udledninger (Østersøen, Kattegat, Skagerrak og områderne vest for Danmark) inden 1995, set i forhold til udledningerne i 1985 i overensstemmelse med ministerdeklarationerne om Østersøen og Nordsøen.

Hvert af de berørte nordiske lande har fremlagt eller har under udarbejdelse en national aktionsplan for, hvordan dette mål skal nås inden 1995.

I denne plan indgår følgende tiltag:

Landbrug:

- Forholdsregler for en miljømæssigt rigtig anvendelse af landbrugsjorde skal etableres inden udgangen af 1994 for at sikre optimal udnyttelse af

næringsssalte samt til at undgå udbringning af husdyrgødning på uhen-sigtsmæssige tidspunkter.

- Der bør udarbejdes gødningsplaner, som sikrer at tilførslerne af næ-ringsssalte svarer til afgrødernes behov.
- Opbevaringskapaciteten for husdyrgødning skal senest inden udgangen af 1994 være så stor, at udbringning alene finder sted på tidspunkter, hvor vegetationen kan udnytte næringssaltene i gødningen.
- Gødningslagre og siloer skal være indrettede således, at lækage af næ-ringsssalte undgås.
- Ammoniakfordampning fra gødningshåndtering bør reduceres ved krav til overdækket opbevaring og nedfældning snarest muligt efter udbring-ning.
- Øget forskningsindsats til udvikling af materiel til reduktion af ammo-niakfordampning ved udbringning af gødning.
- Der skal være harmoni mellem husdyrhold og jordtilliggende inden udgangen af 1994 for at forebygge utilsigtet afstrømning af næringsssalte, således, at 2,5 dyreenheder pr. ha. pr. år bør være det maksimalt tilladte.
- Der bør gennemføres et vækst-skifte som kan reducere udvaskningen af næringsssalte. Vintersæd og fangafgrøder bør anvendes, hvor det er muligt.
- For at reducere erosion og afstrømning skal der ud fra et vandbeskyttel-sessynspunkt planlægges og etableres dyrkningsfrie beskyttelseszoner i vigtige områder inden udgangen af 1994.
- For at reducere erosionen bør jordbearbejdning (pløjning, harvning) reduceres i områder, som er udsat for erosion.
- Tilbageværende og tidligere vådmarker bør restaureres, således at deres naturlige tilstand bevares/genskabes.

Akvakultur:

- Udslip af fosfor og kvælstof fra akvakultur beregnet per ton produceret fisk skal reduceres gennem at anvendelse af tørfoder med højt energi-indhold og stor biologisk omsættelighed samt relativt lavt indhold af kvælstof og fosfor (henholdsvis 8 % og 1 % på tørstofbasis) indføres inden udgangen af 1990.
- Etablering af akvakulturanlæg bør stærkt begrænses i belastede områ-der.

Rensningsanlæg:

- Byer og samlet bebyggelse, og bebyggelse, som er beliggende således, at udledningerne påvirker de kyster og havområder, hvor næringsssalte er et problem eller udgør en potentiel risiko, bør tilsluttes et rensningsan-læg. Tilslutningen bør være gennemført inden udgangen af 1994.
- Teknik til reduktion af fosfor- og kvælstofudledning fra kommunale rensningsanlæg bør indføres inden udgangen af 1994 på anlæg, der har

direkte udledning til kystvande og på anlæg, som udleder i de direkte oplande til kystvande. Nærmere detaljer er opgivet i de nationale planer mod havforurening.

Industri:

- I industriprocesser, som giver anledning til forurening med næringsalte, bør man inden udgangen af 1994 anvende bedste tilgængelige teknologi for at reducere udledningerne af næringsalte. Eksempler på sådanne industriprocesser findes hovedsagelig inden for levnedsmiddelinindustrien og visse kemiske industrier.
- Industrier, der udleder næringsalte, kan samtidig udlede miljøfremmede stoffer. Bedste tilgængelige teknologi over for miljøfremmede stoffer skal anvendes. Samtidig kan der forekomme en reduktion af næringsalte. Som eksempel på sådanne industrier kan nævnes celluloseindustriens blegierier.

Kvælstof fra anvendelse af tørv, kul, naturgas og olie som brændsler:

- Udslippene af NOx fra kraftværkerne, nye og gamle, skal reduceres med bedste tilgængelige teknologi ved hjælp af lav-NOx-fyring eller brug af de-NOx-anlæg.
- Emissionskrav til personbiler, lette lastbiler og tunge motorkøretøjer, der svarer til de krav, som er vedtaget i USA, skal indføres hurtigst muligt og være fuldt gennemført for alle nye biltyper senest i 1995.
- Et udredningsarbejde igangsættes vedrørende kvælstofemission fra tunge køretøjer, skibe og fly med henblik på at klarlægge disse kilders bidrag til forureningsbelastningen og mulighederne for indgreb.

3.2 Metaller

Tillförsel- och föroreningsituationen

De viktigaste källorna till metallutsläpp i de nordiska länderna är industrier, sopförbränningsanläggningar och läckage från avfallsdeponier och produkter. I fråga om bly är emissionerna från trafikmedel betydande.

Till industrier som kan ha stora utsläpp hör gruvor och anrikningsverk, metallverk, ferrolgeringsverk, järn- och stålverk, kloralkaliindustrier och titandioxidindustrin. Av avfallsdeponier ger gammalt gruvavfall de största problemen.

De flesta produkter förorenar ej miljön vid bruk utan som avfall antingen deponerat på avstjälningsplats, vid avfallsförbränning eller "tillfälligt" utkastat i naturen. Exempel på detta är batterier (kadmium, kvicksilver och bly) och plast (kadmium, bly m. m.). Vissa produkter förorsakar direkta utsläpp i miljön vid bruk, t.ex. bottenfärger (koppar och TBT), blyhagel speciellt i våtmarksområden och impregneringsmedel (koppar, krom, arsenik).

Särskilt värt att uppmärksamma är läckaget av metaller från gammalt gruvavfall som i vart fall i Norge och Sverige står för en betydande del och för vissa metaller största delen av tillförseln till miljön. Ofta är det svårt att hitta någon som är juridiskt ansvarig för dessa gamla deponier.

I kustnära områden, särskilt i anslutning till större punktkällor har metallutsläppen gett en betydande förhöjning av metallhalter i vatten och sediment. Eftersom kustzonen tjänar som yngel- och uppväxtområden för många fiskarter får detta anses vara en betydande miljöfråga. Oroande är också den storskaliga spridningen av tungmetaller som bl. a. innebär att sediment i Östersjöns djupområden har kadmium- och kvicksilverhalter som är 10 gånger högre än bakgrunds-nivån. Även halterna av zink, bly och koppar är förhöjda men dock mindre.

Av tillförseln till Östersjön och Nordsjön svarar depositionen av luftburna föroreningar för mer än 50 % för många metaller. Åtgärder mot utsläpp till luft av metaller har därför stor betydelse för den marina miljön.

Utsläppen av metaller i det isländska havsområdet är inte av någon större omfattning.

Internationellt samarbete

Tungmetallfrågorna har en framträdande plats i arbetet inom Helsingforskommissionen och Pariskommissionen. Framför allt har kvicksilver och kadmium uppmärksamats. Inom ramen för Pariskommissionen har föreskrifter utarbetats för kvicksilver och kadmium. Ett nedtrappningsprogram för kvicksilverutsläpp från kloralkaliindustrin har antagits av Helsingforskommissionen. Rekommendationen innebär bl. a. att utsläppet med ventilationsluften och processgas skall begränsas till 2 g/ton klorproduktionskapacitet respektive 0,2 g/ton producerad klor från och med 1990. Utöver detta har Helsingforskommissionen antagit rekommendationer om kvicksilver från tandläkarverksamhet, kvicksilver och kadmium från batterier, kadmium från industrikällor samt bly i bensin.

I Helsingforskommissionens ministerdeklaration 1988 sägs det, att man bör sträva efter att minska utsläppen av tungmetaller väsentligt (t. ex. 50 %) fram till 1995. Luftburen förorening till Östersjön vill man minimera i samråd med WMO och inom ramen för överenskommelsen om långdistanstransport av luftburen förorening.

I Nordsjökonferensens ministerdeklaration 1987 sägs det bl. a. att man bör sträva efter en betydlig (ca 50 %) minskning av persistenta, toxiska och bioackumulerbara ämnen som kommer via floder och estuarier, från år 1985 till år 1995. Åtgärder bör också vidtas för att, där det är möjligt, minska luftburen förorening från de viktigaste källorna inom 4 år.

Inom Helsingforskommissionen har tillsatts en industrigrupp som har till uppgift att prioritera åtgärder och ge förslag till rekommendationer för olika industribranscher. Från år 1990 behandlas de tekniska frågorna,

inklusive minskningen av metallutsläpp, i kommissionens teknologiska kommitté. Även under Pariskommissionen verkar en arbetsgrupp för industrisektorn för att driva arbetet vidare inom s. k. prioriterade sektorer. Arbetet är för närvarande inriktat på metaller, stabila organiska ämnen och närsalter.

Särskilda problem och bakgrund för ytterligare åtgärder

Utgångspunkten för åtgärder mot metallutsläpp måste vara att begränsa halterna i vattenmiljön så att såväl akuta som långtidsverkande effekter på miljön kan undvikas såväl i ett kort som långt perspektiv. Hänsyn måste härvid tas till samverkande effekter mellan metaller sinsemellan och metaller och andra ämnen. Nuvarande kunskap om metaller i miljön pekar på att även halter obetydligt över bakgrunds-nivån kan förväntas ge effekter.

Hittills har arbete med kvicksilver och kadmium prioriterats högst. Andra viktiga metaller för vilka arbetet också påbörjats är koppar, krom, nickel, bly, zink och arsenik.

Av den totala belastningen av metaller på de nordiska havsområdena svarar nedfall från luften för mer än 50 % beträffande flertalet metaller. Större punktkällor i de nordiska länderna bidrar självfallet till detta även om andelen är svår eller kanske omöjlig att kvantifiera.

Det är därför angeläget att också ta hänsyn till havsmiljön i samband med att dessa källor behandlas i det nationella luftvårdsarbetet.

Ett särskilt problem utgör läckage av metaller från gammalt avfall som ingen idag kan göras ansvarig för. Särskilt gruvavfall svarar för betydande mängder som bör reduceras.

Beslut

De berörda nordiska länderna skall bl. a. genom att tillämpa bästa tillgängliga teknologi minska metallutsläppen med minst 50 % från 1985 – 1987 års nivå före utgången av 1994.

För att nå detta mål skall de nordiska länderna koncentrera sig på följande branscher, metaller och åtgärder i sina nationella uppföljningsplaner:

- Kloralkaliindustri; kvicksilverutsläppen med ventilationsluften skall kraftigt begränsas.
- Gruvor- och anrikningsverk; den sammanlagda resthalten av metaller i avloppsvatten skall reduceras. Detta gäller också dräneringsvatten från avfallshögar.
- Järn- och stålindustri; avgaser skall filtreras och diffusa utsläpp skall reduceras. Metallhalterna i processavloppsvatten skall reduceras.
- Metallverk; kopparutsläpp från kopparsmältverk skall reduceras samt processgaser och andra metallhaltiga gaser från bly- och zinkverk skall renas. Utsläppen från metallhaltiga avfallsupplag skall minskas.

- Ferrolegeringsverk; samtliga processgaser inkluderande sekundärgaser skall renas.
- Titandioxidindustri; metallhalterna i processavloppsvatten skall reduceras.
- Söföförbränningsanläggningar; utsläppen av kvicksilver och kadmium i rökgaser skall effektivt begränsas.

Produktkontrollerande åtgärder spelar en stor roll vid reduktion av utsläppen av metaller. Länderna skall koncentrera sig på följande åtgärder:

- Utmärknings- och insamlingssystem för blyackumulatorer skall införas.
- Med sikte på ett framtida förbud skall produktion, import och försäljning av batterier innehållande kvicksilver strängt regleras.
- Kadmiuminnehållet i plast och handelsgödsel skall regleras.
- Retur- och återvinningssystem för kvicksilvertermometrar och lysrör samt från tandläkarmottagningar skall införas.

Dessutom skall de berörda nordiska länderna inom respektive internationella fora aktivt driva frågorna om ytterligare krav om minskning av metallutsläpp till såväl vatten som luft från olika branscher.

Vissa frågor med anknytning till specifika utsläpp av metaller till luft tas upp i den nordiska handlingsplanen mot luftföroreningar.

3.3 Stabila organiska ämnen

Tillförsel- och föroreningssituationen

De stabila organiska ämnena når miljön dels genom att olika kemiska produkter används inom skilda samhällsområden och dels genom att de bildas i olika processer och sedan släpps ut antingen till luften, i avloppsvattnet eller som avfall. Stabila organiska ämnen tillförs således miljön från många olika källor såsom långväga transport via luften och via olika typer av direkta och indirekta avloppsvattenutsläpp samt genom läckage bl. a. från avfallsupplag. De direkta utsläppen via avloppsvatten från olika industribranscher står för den största delen av belastningen på den marina miljön.

Tillförseln av stabila organiska ämnen från Nordens kemiska industri är troligen relativt liten, men är ändå ett problem som uppmärksammas alltmer. Utsläppen från den tunga organisk-kemiska industrin i övriga Europa är betydligt större, och är ett hot också mot den nordiska havsmiljön.

Polyaromatiska kolväten (PAH) är en annan potentiell miljöfara. Olika förbränningsreaktioner, bl. a. inom samfärdseln, aluminiumindustrin och i koksverk är betydande källor.

Även hushållen använder kemiska produkter och utgör sålunda en stor och svårkontrollerbar källa till spridning av organiska miljögifter.

Inom lantbruket används stora kvantiteter bekämpningsmedel och andra kemiska produkter, varav vissa har en betydande miljöriskpotential.

Förbränning av organiskt material i förbränningsanläggningar för kommunalt avfall, i bilmotorer, i industriella processer, etc. kan ge upphov till utsläpp av ett stort antal organiska ämnen, däribland dioxiner. Små mängder dioxiner har påvisats i avloppsvatten från skogsindustrin. Nya forskningsresultat kommer fram i snabb takt. De visar att det finns ett stort antal ämnen och ämnesgrupper som har miljöeffekter liknande dem orsakade av dioxin, och som utövar sin effekt redan vid ytterst låga koncentrationer. Som exempel kan nämnas vissa plana former av PCB, hexakloro-naf-talen, m. fl.

Senare års mätresultat visar på förhöjda halter av olika miljögifter i vissa organismer och sediment i Östersjön och i mindre grad i Nordsjön. Även om trenden allmänt varit nedåtgående i Östersjön, visar mätningar att denna trend har brutits under senare år i vissa områden. Detta tyder på att det fortfarande tillförs PCB och DDT till Östersjön. Det är oklart vilka källorna är.

Dioxinerna och med dem besläktade ämnen är exempel på substanser som endast sprids i små kvantiteter, men som ändå inger stor oro på grund av sin starka giftverkan. En vidare spridning och ackumulation av dessa ämnen måste förhindras.

Många andra typer av organiska ämnen finns också spridda i vår miljö, och även om dessa ämnen inte är lika starkt toxiska som dioxinerna, förekommer de i vissa fall i så mycket högre halter, att de ändå utgör ett stort potentiellt miljöhot. 1990-talet kan komma att bjuda på många nya miljöhot, orsakade av stabila organiska miljögifter. Dioxinerna, som upptäcktes på ett relativt tidigt stadium, utgör sannolikt bara toppen av ett isberg.

Skogsindustrin i framför allt Sverige och Finland, men även i Norge, tillför havsmiljön stora kvantiteter organiska klorföreningar, i storleksordningen 40 till 50 tusen ton per år, innehållande hundratals olika kemiska föreningar.

Dessa utsläpp kan ha storskaliga effekter, dvs. de kan påverka betydande delar av våra havsområden. Vilka kemiska ämnen som ingår i de skogsindustriella utsläppen är ännu endast i ringa utsträckning känt, och de potentiella miljöriskerna med så stora och komplexa utsläpp är mycket oroande.

Annat svårnedbrytbart organiskt material i form av förlorade fisknät, förtöjningar, plastflaskor, -kartonger och -folier är också ofta förekommande förorening i havet.

Internationellt samarbete

Helsingforskommissionen antog år 1985 en rekommendation om olje- raffinaderier som innebär krav på biologisk eller lika effektiv avloppsvattenrening från år 1990. De nordiska länderna arbetar för att motsvarande

beslut i Pariskommissionen (1989) om oljeutsläpp från raffinaderier omfattas av alla stater som ej ännu godkänt rekommendationen.

År 1988 antogs inom Helsingforskommissionen en rekommendation för skogsindustrin. Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) tillsatte i augusti 1988 en arbetsgrupp med uppgift att studera möjligheterna att eliminera utsläppen av klorerade organiska ämnen från skogsindustrin samt att föreslå konkreta etappmål. Arbetsgruppen överlämnade i juni 1989 sin rapport till ministerrådet. I rapporten förekommande etapp- och slutmål samt fortsatt samarbete har inarbetats under "Beslut".

I Helsingforskommissionens ministerdeklaration 1988 sägs det, att man bör sträva efter att minska utsläppen av persistenta organiska föreningar väsentligt (t. ex. 50 %) fram till 1995. Ett motsvarande beslut har fattats av Pariskommissionen.

Pariskommissionen och Helsingforskommissionen har antagit rekommendationer avseende förbud mot användning av tennorganiska föreningar i bottenfärger för nöjesbåtar och viss fiskeutrustning. Pariskommissionen har även antagit en rekommendation om att utveckla teknik för att begränsa utsläppen av tennorganiska föreningar i samband med dockningsaktiviteter.

Luftburen förorening till Östersjön vill man minimera i samråd med WMO och inom ramen för överenskommelsen om långdistanstransport av luftburen förorening.

I Nordsjökonferensens ministerdeklaration 1987 sägs det bl. a. att man bör sträva efter en betydlig (ca 50 %) minskning av persistenta, toxiska och bioackumulerbara ämnen som kommer via floder och estuarier, från år 1985 till år 1995. Åtgärder bör också vidtas för att, där det är möjligt, minska luftburen förorening från de viktigaste källorna inom 4 år.

Särskilda problem, bakgrund för ytterligare åtgärder

Massindustrin står, trots att omfattande åtgärder genomförts, för de största utsläppen framför allt i Finland och Sverige av stabilt klorerat organiskt material till havsmiljön. Det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att minska utsläppen av klorerade organiska ämnen från tillverkning av blekt kemisk massa.

Den kemiska industrin i Norden är internationellt sett förhållandevis liten men är ej utan betydelse när det gäller tillförsel av potentiellt miljöfarliga ämnen till haven. Det är därför angeläget att länderna inventerar utsläppen av stabila organiska ämnen i syfte att – där det är nödvändigt – vidta effektiva åtgärder för att minska och om möjligt eliminera dessa utsläpp.

Olyckor vid tillverkning, användning, lagring, transport och annan hantering av miljöfarliga kemikalier kan leda till stora utsläpp till miljön och även föranleda förorening av havet.

Dioxiner och dioxinliknande ämnen samt PAH tillförs miljön från många olika källor. Även om kunskaperna om förekomst och effekter av dessa ämnen ännu är fragmentariska sker en mycket snabb kunskapsuppbyggnad även inom Norden. Klart är att ett antal stabila organiska ämnen som är starkt toxiska, även i mycket låga koncentrationer, numera förekommer allmänt både i Östersjön och i Västerhavet. Det är alltså inte fråga om enbart lokala belastningar utan till stor – kanske övervägande – del om storregionala och möjligen globala utbredningsmönster.

En effektiv nordisk strategi måste bygga på principen att stora källor så snabbt som möjligt identifieras och åtgärdas. Nordiska vattengruppen arbetar med detta problemkomplex.

I Norden används ett stort antal kemiska ämnen i en mängd olika *kemiska produkter*. Av dessa produkter används ca tre fjärdedelar inom industrin, medan en fjärdedel används inom hushållssektorn, inom jord- och skogsbruk, eller exporteras. En långsiktig effektiv miljöskyddspolitik måste utgå från att persistenta organiska ämnen inte bör finnas i sådana kemiska produkter, vilkas användning medför risk för spridning av föroreningar till den yttre miljön. Därvid bör särskilt sådana substanser uppmärksammas som måste vara beständiga för att kunna fylla sin funktion, (exempelvis flamskyddsmedel, värmeöverföringsvätskor, tillsatser till smörjoljor, etc).

Bland de kemiska ämnen som kan tillföras havsmiljön måste särskild uppmärksamhet ägnas sådana som är stabila och kan bioackumuleras.

Bekämpningsmedel utsätts i dag för en viss granskning med avseende på potentiella miljöeffekter. Det är viktigt att man konsekvent arbetar för att ta bort stabila organiska ämnen från bekämpningsmedlen. Även ingående föroreningar kan vara av betydelse i detta sammanhang. Tennorganiska föroreningar behandlas separat under kapitel 6 Skipsförorening.

Även om användningen av PCB i nya installationer förbjudits i Norden finns fortfarande stora mängder i omlopp i olika tekniska anläggningar och apparater. Ökande mängder tillförs avfallsdeponierna i takt med att gammal utrustning skrotas. Om inte åtgärder vidtas, kommer en allt större del av detta PCB att successivt läcka ut till vår miljö. Viktigt är också att se till att inte de medel som ersätter PCB skapar nya miljöproblem.

Ett uppmärksammat miljöproblem hänger samman med PCB-utsläpp från pappersbruk som använder returpapper. PCB-källan är i dessa fall returpapperets innehåll av självkopierande papper från slutet av 60-talet och början av 70-talet, då PCB-haltigt papper användes i stor utsträckning.

Beslut

De nordiska länderna inriktar i första hand ansträngningarna på de stabila ämnen som har en allvarlig toxisk effekt, och som kan anrikas i näringskedjorna. Sådana ämnen ingår t. ex. i gruppen klorerade substanser

samt i andra substanser med motsvarande egenskaper. Man bör skyndsamt identifiera toxiska, stabila, organiska ämnen och deras huvudsakliga källor.

De nordiska länderna bör införa bästa tillgängliga teknik för att reducera utsläppen av stabila, toxiska och bioackumulerbara ämnen med minst 50 % från 1985–1987 till 1995. För att uppnå detta mål skall de nordiska länderna vidta följande åtgärder.

Skogsindustrin:

- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för varje land begränsas till 2 kg AOX per ton barrmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfitmassa bör som ett genomsnitt för flertalet anläggningar begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. I något enskilt fall kan detta mål ta något längre tid att nå.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring sekelskiftet. Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år.
- Utsläppen av klorerade organiska ämnen bör upphöra helt. Det går inte att nu ange tidpunkt eller teknik för att uppnå detta. De nordiska länderna bör arbeta för att målet kan uppnås så snart som möjligt.
- Utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa bör i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder (som till exempel förbättrad tvätt och minskning av satsningen av molekylär klor i blekningen för huvuddelen av produktionen) i respektive land före utgången av år 1992 och för all produktion före utgången av år 1995.
- De nordiska länderna bör genomföra grundliga undersökningar vid en eller flera fabriker som vidtagit åtgärder för att begränsa utsläppen mycket effektivt. Undersökningarna bör omfatta recipientundersökningar, kemisk karakterisering av avloppsvatten, ekotoxikologiska tester och andra relevanta undersökningar.
- De nordiska länderna bör aktivt samarbeta med industrin i utvecklingen av ny teknik för att begränsa utsläppen till vatten såväl som till luft. Länderna bör också löpande utbyta kunskap och erfarenheter om utvecklingen inom reningsteknik och processteknik.
- De nordiska länderna bör införa och vidareutveckla det genom svensk-finländskt samarbete framtagna kontrollprogrammet för utsläpp och recipient. Detta bör underlätta jämförelser mellan länderna av utsläppsnivåer och reningseffekt.
- De nordiska länderna bör i samarbete driva utarbetandet av motsvarande rekommendationer i HELCOM och PARCOM.

- För att möjliggöra internationell harmonisering av miljövårdskraven bör de nordiska länderna sprida information och kunskap till andra stora massproducerande länder om behov av och möjligheter till att minska utsläppen av klorerade organiska ämnen.

Övrigt

- Bästa tillgängliga teknik skall införas för reduktion av utsläpp av dioxiner och dioxinliknande ämnen från befintliga och nya anläggningar såsom avfallsförbränning, skrotsmältning, magnesiumproduktion och metallbearbetande industri. De största utsläppskällorna identifieras snarast möjligt och åtgärdsplaner utarbetas.
- Bästa tillgängliga teknik skall införas för reduktion av utsläpp av PAH.
- Användningen av PCB och PCT förbjuds enligt följande tidtabell:
  - inom kontinentalsockelverksamheten före 1991,
  - inom skeppsfarten före 1993 och
  - på land före utgången av 1994.
- Användningen av klorparaffiner bör kraftigt begränsas.
- Utsläppen av olja från raffinaderier skall begränsas till 5 mg/l och 3 g/ton råvara. Kylvattnet skall hållas fritt från oljeförorening. Dagvatten från förorenade ytor skall uppsamlas och renas.
- Nya kemikalier tas inte i bruk förrän deras stabilitet, toxicitet och miljöfarlighet är tillräckligt utredda och tillfredsställande säkerhets- och miljöskyddsdirektiv för deras användning är utfärdade.
- Bekämpningsmedel som innehåller stabila organiska miljögifter bör inte användas.
- Åtgärder mot stabila organiska ämnen prioriteras högt och det praktiska arbetet innefattande tidsplaner och konkreta åtgärder drivs gemensamt inom ramen för de etablerade internationella konventionerna. Länderna skall arbeta vidare för att dioxiner och PAH behandlas strängare än nu i de marina konventionerna.

4. Radioaktive stoffer

Tilførsel- og forurensningssituasjonen

De nordiske landene har i en årrekke vist særlig oppmerksomhet til spørsmålet om radioaktiv forurensning av havområdene. Tsjernobylyukken i 1986 var en alvorlig påminnelse om konsekvensene ved radioaktiv forurensning, og har resultert i flere nye bilaterale og multilaterale avtaler, særlig om varsling ved uhell og akutte utslipp. Det er likevel dyp bekymring i de nordiske landene for faren ved radioaktiv forurensning, også av havmiljøet.

For tiden dumpes det ikke radioaktivt avfall i havet. I løpet av de siste årene har utslippene av radioaktive stoffer til de nordlige havområdene

blitt vesentlig redusert, hovedsakelig på grunn av reduserte utslipp fra Sellafieldanlegget i Storbritannia.

Konsentrasjonene av radioaktive stoffer er generelt lave i Østersjøområdet, og for dette området er det etablert en egen arbeidsgruppe (MORS) under Helsingforskommissionen som arbeider med overvåking av innholdet av radioaktive stoffer i Østersjøen. Gruppen samler også inn opplysninger om utslipp fra kjernekraftanlegg, basert på rapporter fra medlemslandene.

Internasjonalt samarbeide

Internasjonalt behandles spørsmål om dumping av radioaktivt avfall i havet og nedgraving av radioaktivt avfall i havbunnen i Londonkonvensjonen. Utslipp av radioaktive stoffer fra landbaserte kilder reguleres i Helsingforskonvensjonen og i Pariskonvensjonen. Bonnnavtalen inneholder regler for hva som skal gjøres dersom det skjer ulykker med olje og andre skadelige stoffer, herunder radioaktive stoffer til havs. I Østersjøområdet er dumping av radioaktivt avfall forbudt ifølge Helsingforskonvensjonen.

Det er oppnådd internasjonal enighet om en rekke vesentlige spørsmål omkring radioaktiv forurensning av havområdene. De nordiske landene har stått sentralt i disse forhandlingene, som blant annet har resultert i:

- forbud mot dumping av høyaktivt radioaktivt avfall i havet (Londonkonvensjonen),
- tidsbestemt moratorium vedrørende opphør i dumping av lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall i havet (Londonkonvensjonen),
- at det ikke skal gjennomføres deponering av høyaktivt radioaktivt avfall i havbunnen før saken er behandlet internasjonalt og mulige miljømessige konsekvenser er vurdert (Londonkonvensjonen),
- at det før bygging av nye eller utvidelse av eksisterende gjenvinningsanlegg for radioaktivt avfall skal utarbeides en miljøkonsekvensanalyse som skal forsikre at det ikke er fare for forurensning av havområdene, enten på grunn av den benyttede teknologi eller lokaliseringen av anlegget (Pariskommisjonen). Det påpekes at denne konsekvensanalysen, med henvisning til artikkel 1 i Pariskonvensjonen, skal ta fullt hensyn til den legitime utnyttelse av havets ressurser,
- enighet om et foreløpig utvidet varslingsopplegg ved uhell med radioaktive stoffer som kan medføre radioaktiv forurensning av havområdene (Pariskonvensjonen),
- at det skal benyttes den best tilgjengelige teknologi for å minimalisere og om mulig eliminere forurensning som skyldes utslipp fra all kjerneindustri, herunder gjenvinningsanlegg for radioaktivt avfall (Pariskommisjonen 1988),
- at deponier for lagring av radioaktivt avfall skal prosjekteres og bygges

med sikte på å utelukke muligheten av forurensning av Nordsjøen med radioaktive stoffer, og utviklingen av slike deponier skal rapporteres internasjonalt (Nordsjøkonferansen 1987).

Vedtak

For å fortsette arbeidet med faren for radioaktiv forurensning av havområdene vil de nordiske landene arbeide for:

- at et endelig forbud mot dumping av alle typer radioaktivt avfall i havet blir vedtatt (Londonkonvensjonen),
- å få internasjonal enighet om at Londonkonvensjonen tolkes slik at deponering av radioaktivt avfall i havbunnen omfattes av konvensjonen. Hvis enighet ikke kan oppnås, skal de nordiske landene arbeide for at konvensjonen endres med sikte på at slik deponering omhandles og forbys,
- at det ikke iverksettes annen deponering av radioaktivt avfall som kan medføre forurensning av det marine miljø,
- at det ikke bygges nye eller vesentlige utvidelser av gjenvinninganlegg for radioaktivt avfall utan at det kan vises at dette ikke medfører fare for forurensning av det marine miljø,
- at strengere regulering av transport av høyaktivt og mellomaktivt radioaktivt materiale med fartøy og fly innen de nordiske landenes territorialfarvann og luftrom vurderes og innføres ved behov.

5. Utslipp fra kontinentalsokkelvirksomheten

Tilførsel- og forurensningssituasjonen

Gjennom boring og produksjon fra flytende og faste plattformer tilføres havet olje og kjemikalier via fortrenningsvann, drenasjevann, via kaks boret med oljebasert eller vannbasert boreslam, og via testing og oppstart av brønner. Imidlertid har utslippene til Nordsjøen de siste årene blitt redusert betydelig som følge av lavere aktivitet og strengere nasjonal og internasjonal regulering.

Oljeselskapene på norsk og dansk sokkel har plikt til å rapportere utslipp, både kontinuerlige utslipp fra normal drift, og akutte utslipp fra driftsuhell eller ulykker. Operatørene på norsk sokkel skal også regelmessig gjennomføre undersøkelser av vannmassene og havbunnen rundt plattformene med hensyn på hydrokarboner og kjemikalier. Rundt plattformer som borer eller har boret med oljebasert slam har disse miljøovervåkingene vist endringer i det marine miljøet på havbunnen og forhøvede verdier av hydrokarboner i sedimentene rundt plattformene, noen steder ut til 3–5 km fra plattformen. Det er ikke påvist signifikante økninger i konsentrasjonen av olje i vannmassene.

Internasjonalt samarbeide

Flere av de internasjonale avtalene regulerer utslippene fra kontinental-sokkelvirksomheten. Helsingforskommisjonen vedtok i 1988 en felles rekommendasjon som blant annet forbyr utslipp av oljeholdig boreslam, og som dessuten fastsetter strenge regler for oljeinnholdet i produksjonsvannet. Pariskommisjonen har fastsatt bindende utslippsstandard for olje i produksjonsvann og fortrenningsvann og vedtatt rekommendasjon om utslipp av oljeholdig borekaks. Pariskommisjonens Group of experts on Oil Pollution (GOP) arbeider aktivt med offshorespørsmål. Utslipp av kjemikalier og utslipp til luft reguleres kun til en liten grad av internasjonale avtaler.

Særlige problemer og bakgrunn for ytterligere tiltak

Undersøkelser av forholdene på havbunnen rundt oljeplattformene som slipper ut kaks boret med oljebasert slam viser at de påvirkede områdene utvides i areal over tid. Det er også funnet spor av boreslamsolje i marine organismer nær utslippskilden, blant annet i kommersielt viktige fiskeslag. Fisken har ikke blitt ansett som giftig og har vært godkjent til kommersielt bruk.

I synteserapporten om Nordsjøen utarbeidet til den 2. Nordsjøkonferansen ble utslipp av olje og oljekomponenter fra boreoperasjoner, brønntesting, produsert vann m. m. identifisert som en av hovedkildene til oljeforurensning i området. Tilførte mengder ble i 1986 rapportert til 30 000 tonn totalt fra alle landene rundt Nordsjøen. Det ble fastslått at ytterligere tiltak mot denne type utslipp er mulig, blant annet avhengig av valg av teknologi og utbyggingskonsepter.

I 1988 godkjente Pariskommisjonen regler for bruk og utslipp av oljebasert boreslam etter et forslag fra Group of experts on Oil Pollution (GOP). Dette vil fra 1990 medføre ytterligere reduksjon av utslipp av oljeholdig borekaks.

Tiltakene for å redusere kjemikalieutslippene har stor internasjonal oppmerksomhet. Den tidligere nevnte Helsingforskommisjonens rekommendasjon omfatter både olje- og kjemikalieutslipp. GOP har den siste tiden utført en kartlegging av disse utslippene. Denne kartleggingen blir i 1989 fulgt opp med utarbeidelse av et forslag til regulering av bruk og utslipp av kjemikalier.

Det er også viktig at ved bore- og produksjonsvirksomhet i nordlige farvann eller andre spesielle områder må det tas spesielt hensyn til miljøets sårbarhet (jfr Nordisk råds rekommendasjon 23/83).

Vedtak

Følgende forslag til vedtak fremmes:

- en reduksjon av offshorevirksomhetens utslipp av olje til vann med 35 % innen 1995 sammenliknet med utslippene i 1985,
- en reduksjon av kjemikalieutslipp offshore med 35 % og utslipp av miljøgifter med 50 % innen 1995 sammenliknet med utslippene i 1985,
- at forurensning av uforurensede/særlig sårbare deler av havområdenes kontinentalsokler blir forhindret

Arbeidsmål for å nå dette er:

- 1) Forbud av utslipp av oljeforurenset borekaks i nye og/eller særlig sårbare områder innen 1992.
  - 2) Identifikasjon av særlig sårbare områder innen 1992.
- å arbeide for internasjonale vedtak i PARCOM og HELCOM som vil medføre tilsvarende reduksjoner i utslipp hos ikke nordiske land med kontinentalsokkelvirksomhet.

6. Dumping og forbrenning av avfall til havs

Tilførsels- og forurensningssituasjonen

Ingen av de nordiske landene dumper lenger industriavfall eller kloakkslam. Den eneste typen avfall som dumpes er muddermasser etter mudring av elveløp og havner, og tildels utrangerte fartøyer (Norge og Island).

Selv om dumping og forbrenning av avfall ikke er blant de største kildene til havforurensning, er dette noe de nordiske landene mener bør avskaffes. Sålenge det er anledning til å dumpe avfallet i havet, hindres utviklingen av nye metoder for resirkulering, gjenvinning og andre landbaserte alternativer. I tillegg er det usikkert hvilke langtidsvirkninger dumping og forbrenning av avfall til havs kan ha. Samtidig er dette metoder som politisk har symbolisert forurensning av havet.

Internasjonalt samarbeid

I henhold til Helsingforskonvensjonen er dumping av avfall med unntak av ikke-forurensende muddermasser forbudt i Østersjøområdet, og forbrenning av avfall forekommer ikke. For Nordsjøens del, derimot, er dumping og forbrenning av avfall til havs foreløpig, men avtagende, en forurensningskilde. De nordiske miljøvernministrene har i en årrekke arbeidet for at dumping og forbrenning av avfall i Nordsjøen bør opphøre snarest mulig.

Alle de nordiske landene er parter i både Oslokonvensjonen og Londonkonvensjonen, som begge regulerer dumping og forbrenning av avfall til havs. Mens Londonkonvensjonen er global, er Oslokonvensjonen regional (nordøst-Atlanteren) og spesielt relevant for landene rundt Nordsjøen.

De nordiske landene har flere ganger fremmet forslag i Oslokommisjonen om opphør av dumping av industriavfall og kloakkslam. På Oslokommisjonsmøtet i 1989 ble det vedtatt at dumping av industriavfall i Nordsjøen skal opphøre innen utgangen av 1989 og i de øvrige deler av konvensjonsområdet innen utgangen av 1995. I tillegg ble det vedtatt å utvide kommisjonens område til også å gjelde indre farvann.

På Oslokommisjonens møte i 1988 ble det vedtatt at forbrenningen av avfall i Nordsjøen skal reduseres med ikke mindre enn 65 % innen 1. januar 1991 og at forbrenning av avfall skal opphøre i hele konvensjonsområdet innen 31. desember 1994.

Vedtak mot dumping av radioaktivt avfall behandles spesielt i kapittelet om radioaktive stoffer.

Vedtak

De berørte nordiske landene går inn for:

- å fremfor alt sørge for at avfallshåndteringen på land fungerer tilfredstillende ut fra miljøhensyn og at den har tilstrekkelig kapasitet og kvalitet også i framtiden for at unngå dumping og forbrenning til havs.
- å arbeide for et endelig forbud mot dumping av industriavfall og kloakkslam i Londonkommisjonen og av kloakkslam i Oslokommisjonen innen utgangen av 1994.
- å arbeide for et globalt forbud mot forbrenning til havs snarest mulig og senest 1994, og et regionalt forbud innen utgangen av 1990.
- å arbeide nasjonalt og internasjonalt med å begrense og forhindre ny forurensning ved dumping av forurensede mudringsmasser.
- å forebygge miljøskader forbundet med håndtering og fjerning av utrangerte olje- og gassplattformer og rørledninger.
- inntil dumping av utrangerte fartøyer kan opphøre skal slik dumping bare skje uten å medføre forurensning eller skape hinder for fiske, skipsfart og rekreasjon.

7. Skipsforurensning

Tilførsel og forurensningssituasjonen

Tilførslene til havet fra skipsfarten består av utslipp som følge av normal drift, som i vesentlig grad er oljeholdig vann og rester fra spyling av tanker, i tillegg til ulovlige utslipp som består av vann med for høyt oljeinnhold samt utslipp fra uhell og ulykker.

De tillatte utslippene av olje fra skip har de siste årene blitt betydelig redusert. Dette skyldes for en stor del bedre driftsrutiner ombord i skipene, men er også et resultat av nasjonale og internasjonale reguleringer. Økt kontroll og overvåking har også bidratt til denne tendensen. Det er svært

vanskelig å dokumentere hvordan utviklingen av de ulovlige utslippene har vært de siste årene.

Internasjonalt samarbeid

Flere internasjonale konvensjoner omfatter regler mot forurensning fra skip. MARPOL 73/78 er i denne sammenheng den viktigste. MARPOL omfatter en konvensjonstekst med 5 vedlegg som gir reguleringer for utslipp fra skip til vann. Vedleggene omfatter:

- I Olje
- II Kjemikalier som fraktes i bulk
- III Pakket farlig gods (både flytende og faste stoffer)
- IV Kloakk
- V Sjøpøl

Vedlegg I, II og V er trådt i kraft, henholdsvis i 1983, 1987 og 1988. Det er ventet at Vedlegg III vil tre i kraft i løpet av 1990. Alle vedleggene er allerede gjennomført i Østersjøen gjennom Helsingforskonvensjonen.

For Østersjøen gjelder strengere utslippsbestemmelser enn for Nordsjøen, da området er erklært som "spesielt område" for Vedlegg I, II og V. Nordsjøen vil bli erklært som spesielt område for vedlegg V i 1990. Den tredje Nordsjøkonferansen skal diskutere om Nordsjøen også bør være spesielt område for vedleggene I og II.

Gjennom arbeidet både i Nordsjøkonferansen og Helsingforskommissjonen har man diskutert bruken av mottaksanlegg for skip, og har blitt enige om å fremme bruken av mottaksanlegg gjennom rimelig prisfastsettelse eller gjennom å unngå å kreve særskilte avgifter av enkelt-fartøy.

Særlige problemer og bakgrunn for ytterligere tiltak

Nordsjøkonferansen i 1987 identifiserte ulovlige utslipp fra skip som et stadig tilstedeværende problem, uten å tallfeste utslippene nærmere. Det ble i Synteserapporten påpekt at både ulovlige utslipp av olje og kjemikalier samt søppel fra skip utgjør forurensningsproblemer som bør bearbejdes videre. De tiltak man ble enige om på disse feltene dekket arbeidet med mottaksordninger for avfall, og økt flyovervåking.

Katastrofeutslipp etter kollisjoner eller grunnstøtinger, tap av containere med gift, etc, viser at ulykkesutslipp fremdeles er et stort problem som det må arbejdes videre med.

Ytterligere identifiserte arbeidet med Nordsjøkonferansen at bruken av bunkersolje som benyttes for fremdrift av skip utgjør et stort potensielt luft- og vannforurensningsproblem som ikke er ivaretatt gjennom de eksisterende reglene. Problemene kan oppstå både fordi bunkersoljen har et høyt slaminnhold som medfører stort behov for mottaksordninger, et høyt svovelinnhold, og i tillegg for en del tilsettes farlig flytende avfall. Det er

kjent at visse tilsetninger til brensel og smøreolje innvirker på kvaliteten og sammensetningen av røkgasser fra skip. Nordsjøkonferansen besluttet at landene rundt Nordsjøen skal gå sammen om å foreslå en global bunkersstandard som er miljømessig forsvarlig.

Norske utredninger har i tillegg vist at skip kan være en stor kilde til utslipp av NOx. Det kan derfor også være et behov for å gjennomføre tiltak mot slike utslipp fra skip.

Et økende antall skip blir nå utstyrt med forbrenningsanlegg for avfall (søppel, oljeholdig slam m. v.) fra bysse, messe, lasterom og maskinrom. For passasjer- og turistskip kan volumene av slikt avfall som forbrennes bli betydelig. Avfallet vil for en stor del bestå av plastbaserte artikler, blant annet engangsartikler.

Tinnorganiske forbindelser har vist seg å være kilde til forurensningsproblemer især i nære kystområder. Pariskommisjonen har vedtatt anbefalinger vedørende bruken av slike forbindelser brukt som antibegroingsmiddel på fartøy kortere enn 25 meter, samt i alle andre sammenhenger (på kaianlegg, i fiskeoppdrett etc.). For større skip må et slikt tiltak eventuelt gjennomføres på bredere basis gjennom IMO. Helsingforskommisjonen utarbeidet i 1988 en tilråding som sier at man innen dette konvensjonsområdet innen 1991 skal beslutte å gjennomføre tiltak for å eliminere forurensning på grunn av tinnorganiske forbindelser. Etter denne tilrådingen bør det forbys omsetning av maling som inneholder slike forbindelser, produsert til bruk på lystfartøy og i fiskemærere. Man skal også overveie forbud mot slik maling for havgående skip og undervannskonstruksjoner.

Vedtak

Som hovedprinsipp mener de nordiske landene at skipsfarten, fordi den er en internasjonal næring, må reguleres gjennom internasjonale avtaler i det eksisterende samarbeidet i FN'S sjøfartsorganisasjon (IMO). De nordiske landene bør i tillegg øke sitt samarbeid i miljøvernkomiteen (MEPC). Berørte land fortsetter sine anstrengelser med å skjerpe bestemmelsene i Helsingforskonvensjon vedrørende forurensning fra skip. Det som bør gjøres i samarbeid mellom de nordiske landene er å få utført utredninger som leder fram til nye internasjonale regler samt gjøre felles utspill i de organisasjoner som er aktuelle.

Vedrørende forurensende utslipp til luft fra skip

– vil de nordiske land ta samlet initiativ innen IMO for å innen 1994 få til globale regler som kan inarbeides i MARPOL 73/78 som et nytt vedlegg. Med disse regler tas det sikte på å:

- 1) begrense utslippene av skadelige stoffer i eksosgasser.
- 2) utvikle passende kvalitetsstandarder for tungoljer særlig vedrørende innholdet av svovel, klor og tungmetaller og inkludert forbud mot tilsetning av kjemisk avfall

- 3) bruke best tilgjengelige teknologi for å redusere utslippene av nitrogenoksider og svoveldioksid.
- 4) redusere med den hensikt å eliminere bruken på skip av kjemiske stoffer som er kjent for å redusere ozonlaget som for eksempel klorfluorokarboner og halloner og
- 5) utvikle tiltak med sikte på å kontrollere utslippene av hydrokarboner og andre skadelige fordampende stoffer.

De nordiske land vil videre:

- gå sammen om en styrking av de internasjonale reglene vedrørende bygging og drift av skip både for å redusere sannsynligheten for uhell og for å redusere konsekvensene etter uhell,
- arbeide for å øke sikkerheten ved seiling i trafikkert farvann. En bør se på bruken av radar til trafikkstyring, innseilings- og losforskrifter etc;
- arbeide for en skjerpelse av reglene i MARPOL 73/78, Vedlegg I (utslipp av olje). De tillatte utslippsgrensene bør gjøres lavere og en bør vurdere å senke tonnasje-grensene slik at også mindre skip omfattes av reglene. En utslippsreduksjon på minst 50 % bør etterstrebes,
- arbeide for et system som pålegger skipene å dokumentere behandling og levering av oljeholdig avfall og søppel som genereres ombord,
- arbeide for økt bruk av havnestatskontroll for å øke oppsynet med at skipene behandler og leverer avfallet på en forsvarlig måte,
- arbeide for å bedre systemet med mottaksordninger. Problemer som bør diskuteres omfatter: finansiering av mottak, prising av avfallsleveringen, gjenvinning av avfallet og leveringsplikt for skipene,
- arbeide for at rekommendasjonene fra Helsingfors- og Pariskommisjonen om å forby anvendelsen av tinnorganiske forbindelser i bunnstoffer for fritidsbåter skal videreutvikles for å omfatte større fartøy,
- arbeide for at best tilgjengelige teknikk bør benyttes for å forhindre forurensning av tinnorganiske stoffer fra våt- og tørrdokker,
- snarest mulig gjennomføre IMO:s rekommendasjoner om innføring / tillemping av MARPOL:s Vedlegg I for fartøy mindre enn 400 brt,
- sammen arbeide for at MEPC:s krav fra midten av 1970-tallet angående rensning av avløpsvann fornyes s.a. de reflekterer dagens tekniske muligheter og
- støtte arbeidet med regler mot forurensning fra tørre bulklaster innen IMO, i form av et nytt vedlegg VI til MARPOL 73/78.
- ytterligere styrke flyovervåkingen etter ulovlige utslipp fra skip.

8. Akututsläpp av olja, kemikalier och radioaktiva ämnen

Internationellt samarbete

I den ordinarie verksamheten i Nordiska ministerrådet och den underlydande nordiska ämbetsmannakommitten för miljövårdsfrågor ingår inte

behandling av samarbetet mellan de nordiska länderna i fråga om bekämpning av oljeskador till havs. Danmark, Finland, Norge och Sverige har år 1971 ingått ett särskilt avtal, det så kallade Köpenhamnsavtalet, om samarbete i fråga om åtgärder mot oljeförorening av havet. Island arbetar på att ansluta sig till detta avtal snarast möjligt. Av de nordiska länderna är dessutom Danmark, Finland och Sverige med i Helsingforsavtalet om skydd av Östersjön, vilket även gäller samarbete i fråga om oljebekämpning. På motsvarande sätt är Danmark, Norge och Sverige med i Bonnavalet, som gäller oljebekämpningssamarbete på Nordsjön.

Ansvar för bekämpning av oljeskador till havs ligger i Danmark, Finland och Norge hos miljövärdmyndigheterna, medan den behöriga instansen i Sverige är kustbevakningen och i Island Sjöfartsdirektoratet tillsammans med kustbevakningen. Inom ramen för de internationella avtalen inom denna sektor anordnas bekämpnings- och alarmövningar.

Köpenhamnsavtalet mellan de nordiska länderna gäller enbart samarbete i fråga om oljebekämpning och täcker alltså inte bekämpningen av kemikalieolyckor till sjöss. Helsingforskonventionen om skydd av Östersjön täcker utöver oljebekämpningssamarbetet även samarbetet i fråga om bekämpningen av kemikalieolyckor. Köpenhamnsavtalet skall utvidgas att gälla även kemikalieolyckor. Bonnavalet om bekämpningssamarbete i Nordsjön har ändrats så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor.

Föroreningssituationen

Inom de nordiska ländernas havsområden inträffar årligen några få betydande oljeolyckor. Karaktären av operativa utsläpp har ändrats så att de ej mera idag kräver aktiva bekämpningsåtgärder, vilket ännu i början av 1970-talet var fallet. Bekämpningen av oljeskador förutsätter inte alltid hjälp från andra länder. Inget land har beredskapen dimensionerad för de största olyckorna. I dessa fall fordras internationell samverkan (se bilaga 2). Oljeborrningen Nordsjön och södra Östersjön innebär en betydande ökning av risken för oljeskador.

Jämsides med olja transporteras även andra farliga ämnen i tankfartyg som går i de nordiska ländernas vattenområden t.ex. i Nordsjön och Östersjön. Därutöver transporteras ansevärd mängder farliga ämnen i förpackad form.

Enligt förhandenvarande uppgifter har några större kemikalieutsläpp från fartyg inte ägt rum i de nordiska ländernas vattenområden. Det har hänt att kemikaliefartyg kört på grund, men inga miljöskador har uppkommit. På basis av olycksfallsstatistiken för kemikalietransporter torde man kunna räkna med att allvarigare kemikalieolyckor i de nordiska ländernas havsområden inträffar en gång på fem eller tio år.

Nordiska åtgärdsplaner

Nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete för bekämpning av kemikalieolyckor inleddes år 1985 med finansiellt stöd av Nordiska ministerrådet. Samarbetet omfattar bekämpning av kemikalieolyckor såväl på land som till sjöss. Det pågår både samnordiska projekt och nationella projekt angående t. ex. regionala risk- och konsekvensanalyser, informationssystem, indikeringsutrustning, spridning av kemikalier i luft och vatten, miljökonsekvenser av utsläpp samt en nordisk testanläggning för inlärninng och övningar.

Styrgruppen för nordiskt forsknings- och utvecklingsamarbete för bekämpning av kemikalieolyckor har lagt fram en rekommendation till nordisk strategi och ambitionsnivå för beredskap mot kemikalieolyckor. Förslaget kommer att behandlas i vederbörande nationella och nordiska organ före den slutliga behandlingen i Nordiska ministerrådet.

Beslut

- Alla nordiska länder skall anslutas till Köpenhamnsavtalet. Detta kunde exempelvis ske i samband med en allmän revidering av avtalet under de närmaste åren.
- Köpenhamnsavtalet om oljebekämpningssamarbete mellan de nordiska länderna bör ändras så att det också täcker bekämpningen av kemikalieolyckor till havs.
- De nordiska länderna bör fortsätta att utveckla övervakningen per flyg av olje- och kemikalieutsläpp, så att samtliga länder i mitten av 1990-talet har nått en tillfredsställande nivå på detta område.
- De nordiska länderna bör fortsätta att utveckla sin oljebekämpningsberedskap så att samtliga länder i mitten av 1990-talet har tillfredsställande beredskap på detta område.
- De nordiska länderna bör intensifiera det direkta samarbetet mellan myndigheter på regional nivå på de havsområden, där länderna har en gemensam riksgrens (Torneå/Haparanda, Kvarken, Södra Kvarken/Ålands hav, Öresund, Svinesund). För dylika områden borde gemensamma beredskapsplaner uppgöras och bekämpningsarbete övas regelbundet.
- De nordiska länderna skall arbeta för att varje land i mitten av 1990-talet har en försvarlig beredskap och år 2000 en tillfredsställande beredskap för bekämpningen av kemikalieutsläpp.
- Länderna bör införa tillräcklig beredskap för att klara av farosituationer förorsakade av radioaktivt material, t. ex. när transportbehållare för dylikt material skall lokaliseras och lyftas ur havet.
- De nordiska länderna bör samarbeta intensivt eftersom vart land förbättrar sin beredskap för bekämpning av kemikalieutsläpp till sjöss.

9. Planer för vissa belastade områden

Inledning

Den generella planen omfattar huvudsakligen rikstäckande åtgärder eller gemensamt nordiskt agerande i internationella fora. Havsområdena kring Norden är emellertid av mycket skiftande karaktär, och detaljerade planer anpassade till olika kust- och havsområdets förutsättningar måste komplettera den generella planen. Av särskild betydelse är i detta sammanhang sådana havsområden som är av gemensamt intresse för två eller flera nordiska länder, och som idag är utsatta för en stor föroreningsbelastning, eller är särskilt känsliga för föroreningar. I denna plan har framförallt valts ut sådana områden som är av stor betydelse för befolkningen i områdena och där det finns klart uttalade behov av mycket konkreta åtgärdsprogram för att snarast begränsa föroreningsbelastningen.

I denna plan beskrivs särskilda åtgärdsprogram för Bottniska viken, Öresund, (Kattegatt) och Østfold/Norra Bohuslän. Planen kan senare byggas ut med åtgärdsprogram för ytterligare områden.

Det finns redan ett samarbete etablerat för de flesta gränsvatten mellan de nordiska länderna. Existerande samarbetsformer bör utnyttjas i största möjliga utsträckning för de områdesplaner som här beskrivs.

Generellt gäller den nordiska miljöskyddskonvention som undertecknades år 1974 av Danmark, Finland, Norge och Sverige. Konventionen har tillkommit på initiativ av Nordiska rådet och syftar till att i nationell lagstiftning likställa grannländernas miljöskyddsintressen med det egna landets.

Det är i detta sammanhang angeläget att understryka att denna konvention bör komma till användning oftare än hittills och att länderna mer ser det som en skyldighet än som ett undantag att nabolandet informeras om planer på och tillkomsten av nya anläggningar.

Finland och Sverige har sedan 1972 ett samarbete om samordning och initiering av forsknings- och utredningsarbete om föroreningsförhållandena i Bottniska viken. Bottniska viken-kommittén upprättades för att samordna arbetet. Inom kommittén har bl. a. en tillfällig arbetsgrupp för skogsindustrins vattenvårdsfrågor utarbetat ett gemensamt underlagsmaterial som färdigställdes 1988.

Danmark och Sverige har en överenskommelse sedan 1974 om att verka för att särskilda åtgärder vidtas för att skydda Öresund mot föroreningar och annan påverkan. Öresundskommissionen har upprättats för att samordna detta arbete. Inom Öresundskommissionens ram har en åtgärdsplan för Öresund utarbetats (1989).

Ett förslag till en gemensam plan för begränsning av föroreningarna i Kattegatt har utarbetats och redovisades 1987 av miljöstyrelsen i Danmark och statens naturvårdsverk i Sverige.

Sverige och Norge bildade 1980 en gränskommitté for området Østfold-Bohuslän. Gränskommittén syftar till ett regionalpolitiskt samarbeite og innehåller bl. a. ett samarbeite om undersøkingar avseende gränsvattnets kvalitet og faktasammanställningar for diskussion om initiativ till åtgärder. Statens forurensningstilsyn og statens naturvårdsverk har under 1988 utarbetat ett gemensamt program for recipientmätningar i området.

Nordsjön og Skagerrak är särskilt utsatta områden där den samlade översikten är bristfällig. Delvis sammanhänger detta med att flera länder är berörda. En viss koordinering av arbetet sker genom North Sea Task Force, som år 1993 skall framlägga en statusrapport över Nordsjön. I detta arbete är Danmark "lead country" for den östliga delen av Nordsjön og Norge for Skagerrak/Kattegatt-området.

Områdesplaner

9.1 Grensefarvannet mellom Norge og Sverige: Nedre Glomma-regionen, Iddefjorden og Bohuslänkysten

Innledning

Arbeidet med å bedre forurensningssituasjonen i Nedre Glomma-regionen, Iddefjorden og kystområdet mellom Sverige og Norge, har pågått i mange år. Behovet for en forsterket innsats var bakgrunnen for et grensemøte mellom miljø- og energiminister Birgitta Dahl (Sverige) og miljøvernminister Sissel Rønbeck (Norge) i august 1986. Fra norsk side ble det på møtet presentert en tiltakspakke eller handlingsplan, for å redusere tilførselene på norsk side.

Samtidig ble det nedsatt en felles arbeidsgruppe. Gruppen har til oppgave å etablere et felles svensk/norsk samarbeide i overvåkingen av grensefarvannet. Gruppen er sammensatt av representanter fra Statens Naturvårdsverk (SNV), länsstyrelsen i Göteborgs- og Bohus län, Statens forurensningstilsyn (SFT) og fylkesmannen i Østfold.

Forurensningssituasjonen

Nedre Glomma-regionen

Nedre Glomma-regionen kan karakteriseres som sterkt forurenset. Det slamholdige vannet i Glomma, som hovedsaklig skyldes erosjon fra jordbruksarealer, gir vannet i hele Nedre Glomma-regionen innenfor Hvalerøyene dårlig siktedyp. Jernhydroksyd fra industriutslipp dekker store områder og utarmer sjøbunnen. Det er store mengder organisk materiale i vannet med dertil lave konsentrasjoner av oksygen og forekomster av hydrogensulfid på sensommeren. Dette er årsak til bl.a. en fattig

dypvannsauna og en artsfattig bløtbunnsfauna som er dominert av arter som tåler betydelig forurensing.

Konsentrasjonene av miljøgifter kan betegnes som lave til moderate. Unntak fra dette er tydelige overkonsentrasjoner av jern og titan i tang og delvis i blåskjell i en del av området. Miljøgiftnivåene som er observert tyder imidlertid ikke på et miljø som kan være skadelig for marine organismer.

Iddefjorden

I begynnelsen av 1970-årene var Iddefjorden så og si fisketom. Forholdene i dag er fremdeles dårlige, men verken Haldens nærområde eller Ringdalsfjorden er lenger fisketomme. Fjorden er fortsatt betydelig forurenset. Store mengder av organisk materiale gir tildels svært dårlige oksygenforhold. Sammen med giftvirkninger fra industriutslipp, gir dette reduserte organismsamfunn både i overflatelag og i dypvann. Siktedypet er dårlig pga. partikkelinnholdet i vannet.

Bohuslän-kysten

Det er dårlig siktedyp i en del av fjordene i Bohuslän. Dette har blitt forbundet med utslipp av uorganiske næringsalter. Det er observert områder med oksygenfattig vann og økte mengder hydrogensulfid i fjordområdene nord for Göteborg. Det er påvist høyere konsentrasjoner av organiske klorforbindelser i nærheten av industriområder. Dette gjelder også for kadmium og kvikksølv.

Tilførsler/belastning

Nedre Glomma-regionen belastes av store utslipp av organisk materiale fra treforedlingsbedriftene Borregaard og Greaker. I tillegg slippes det ut fosfor, nitrogen og organisk stoff fra Fredrikstad og Sarpsborg området som urensset kommunal kloakk. Kronos Titan i Fredrikstad har sluppet ut store mengder tungmetaller og svovelsyre, men bedriftens utslipp ble kraftig redusert fra 30 april 1989. Bedriftene og kommuner har nå fått, eller er i ferd med å få, nye tillatelser (ss. 32–33). Utslippene av organisk materiale fra treforedlings-bedriften Saugbruksforeningen i Halden er hovedkilden til forurensningen i Iddefjorden. Også denne bedriften har nå fått ny utslippstillatelse.

Göteborg- og Bohuslän-kysten tilføres organisk materiale, fosfor og nitrogen fra utslipp fra en rekke mindre renseanlegg langs kysten, samt Rya-verket i Göteborg. Langs denne kyststrekningen finnes det tre store industriområder, Göteborg, Stenungssund og Uddevalla, hvor det bl.a slippes ut relativt store mengder olje. Flere av bedriftene har fått nye utslippstillatelser i løpet av 1989.

Den direkte tilførselen av nitrogen og fosfor til Nedre Glommaområdet

var i 1987 henholdsvis 13 500 tonn og 850 tonn. Fra området Göteborg til grensen var de tilsvarende tallene 26 000 tonn og 550 tonn. Den årlige belastningen av organisk materiale fra Glomma er ca. 85 000 tonn C (TOC). Göta älv transporterer årlig ca. 130 000 tonn O₂ (COD).

Disse utslippene er bestemmende for miljøforholdene lokalt i det nære kystfarvannet. Belastningen av f. eks. næringsalter fra kilder i Göteborgs- og Bohus län og i Østfold fylke utgjør allikevel en liten del av den totale belastningen til kystområdene. Den betyr av den grunn relativt lite for vannkvaliteten i de frie vannmassene og er hovedsaklig, et "nærmiljøproblem". Den årlige transporten av næringsstoffer, organiske forbindelser og tungmetaller med det nordadgående strømsystemet, fra Østesjøen/Kattegatt (Den Baltiske strøm) og fra sydlige og sentrale deler av Nordsjøen (Jyllandsstrømmen), er betydelig større. Størrelsen og effekten av disse tilførselene er nå gjenstand for en felles svensk-norsk undersøkelse. Man søker å beskrive den kjemiske og biologiske tilstanden i området og knytte forurensningseffekter til kilder. Dette er derfor et studio av forurensningsgradienter.

Tiltak

På norsk side er det som nevnt iverksatt en handlingsplan som tar sikte på en merkbar forbedring av kystområdenes miljøkvalitet fra og med 1990. Handlingsplanen omfatter tiltak for å redusere forurensende utslipp fra både industrien, kommuner og landbruk.

For industriens vedkommende er første trinn i prosessen gjennomført ved at de store industribedriftene i området allerede har fått nye utslippstillatelser med vesentlig strengere utslippsbegrensninger enn tidligere. To slike tillatelser er påklaget til Miljøverndepartementet og en av dem er ennå ikke endelig avgjort.

Av disse tillatelser skal nevnes:

Kronos Titan der utslippene fra 30.4.1989 er redusert med:

Oppløste jernsalter (som jernsulfat)	95 %
Svovelsyre (100 %)	88 %
Tungmetaller (sum alle tungmetaller)	95 %

Tiltaket innebærer at de vesentlige deler av bedriftens tidligere utslipp samles opp, transporteres med lekter, behandles og deponeres på en miljømessig forsvarlig måte.

Borregaard Industries Ltd. har fått ny utslippstillatelse der kravene som et minimum medfører følgende utslippreduksjoner:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	60 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	66 %

Det er lagt opp til at tiltakene gjennomføres i løpet av årene 1988–1993 med trinnvise utslippsreduksjoner. Denne saken er for tiden til klagebehandling i Miljøverndepartementet.

Saugbrugsforeningen i Halden har nå etter klagebehandling fått fastsatt en ny utslippstillatelse av Miljøverndepartementet. Under forutsetning av at Saugbrugsforeningen bestemmer seg for å bygge en ny papirmaskin til erstatning for cellulosefabrikken, blir utslippsreduksjonen med den omstrukturerte bedriften følgende:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	83 %
Suspendert stoff	53 %
Klororganiske forbindelser	100 %

Fra 1. mai 1990 til cellulosefabrikken legges ned 1. juli 1992, vil utslippsreduksjonene være på:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	20 %
Suspendert stoff	35 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50 %

Hvis Saugbrugsforeningen ikke beslutter å bygge en ny papirmaskin, vil kravet til utslipp av løst organisk materiale fra 1. mai 1990 innebære en utslippsreduksjon på 70 %.

Greaker Industrier har fått ny utslippstillatelse der kravene vil medføre følgende utslippsreduksjoner:

Suspendert organisk materiale	30 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50 %

Tiltakene skal være gjennomført i løpet av 1991. Ytterligere tiltak vil bli vurdert deretter.

Etter en større kontrollaksjon for all konsesjonsbehandlet industri i Østfold i 1987, blir nå Østfoldindustrien inspisert og kontrollert på samme måte som for landets øvrige industri. Erfaringene med dette kontrollsystemet er gode og kontrollen vil i hvert fall bli opprettholdt og muligens utvidet noe.

Kommunene i Sarpsborgs- og Fredrikstadsregionen har bygget og satt i drift nye kloakkrensingsanlegg. Anleggene innebærer en reduksjon i størrelsesorden 90–95 % i utslippene av fosfor, 20 % for nitrogen og 60–70% i utslippene av organisk stoff.

Der er økt innsats mot landbruksforurensning i hele regionen, noe som vil bidra til å redusere forurensningstilførslene til Glomma og Haldenvassdraget. Tiltakene omfatter bl.a. strengere krav og nye ordninger for tekniske miljøtiltak bl.a. gjødsel-lagre og silo. Det er fastsatt regler om maks. 2,5 dyre-enheter pr. ha og gjødselplanlegging tas i bruk i stort omfang. Det er også fastsatt regler om bakkeplanering som er en viktig forurensningskilde i dette området.

Det vil også bli satt igang tiltak for å redusere arealavrenningen og erosjon gjennom bl.a. redusert jordarbeiding og vegetasjons-zoner (beskyttelses-zoner).

På den svenska sidan är i stort sett alla reningsverk med en anslutning av 1 000 p. e., utbyggda med kemisk fällning. Även för mindre verk med direktutsläpp till havet har ställts krav från länsstyrelsens sida på långtgå-

ende rening. Vidare pågår arbete med att få till stånd ytterligare reningsverk i områden med gruppbebyggelse. Vad gäller RYA-verket ligger detta under de krav som koncessionsnämnden fastställt skall gälla från 1990 (15 mg BOD, 0,5 mg P/l, utgående vatten). RYA-verket har dessutom ett utredningskrav på åtgärder för kväverening, som skall redovisas för koncessionsnämnden 1990.

När det gäller utläckage från jordbruksområden har länsstyrelsen inventerat samtliga jordbruksfastigheter med djurbehållning för att utröna i vilken utsträckning föroreningar från dessa tillförs vattendragen. De jordbruk som har bristfälliga gödselvårds- eller ensilageanläggningar uppmanades att avhjälpa bristerna före 1990, hittills har ett 50-tal råd enligt miljöskyddslagen 39 § har meddelats.

För Stenungsundsindustrierna gäller följande åtgärdsprogram:

BEROL KEMI har ålagts att reducera sitt utsläpp av nonylfenoler med 90 % till 1990. Samma målsättning gäller för etanoxidutsläppen till luft och under 1988 har ett åtgärdsprogram igångsatts. På grund av svårigheter att uppskatta utsläppens storlek är det svårt att kvantifiera reduktionen. NESTE OXO AB har installerat kompletterande reningsutrustning som beräknas reducera utsläppen av toxisk och bioaccumulerbar substans med åtminstone 75 % samt även reducera halten suspenderat material med mer än 50 %. Försök tyder på att reduktionen av toxiska och bioaccumulerbara ämnen kan bli uppemot 80 %.

NESTE POLYETEN har inga vattenutsläpp. Bolaget arbetar med att minska diffust läckage till luft och modernisera utrustningen med sikte på att minska etenutsläppen till hälften inom en tioårsperiod. Likaså skall NORSK HYDRO PLAST genomföra ett liknande program för att minska vinylkloridutsläppen till luft. Detta företag har nyligen installerat en reningsutrustning som minskat dessa utsläpp med 35 %.

STATOIL PETROKEMI har bra reningsanläggningar för vattenutsläppen av olja, aromater och fett. Inom fem år skall luftutsläppen halveras.

Samtliga Stenungsundsindustrier fick från 1 januari 1989 reviderade utsläppskontrollprogram som bl. a. inkluderar mikrotox- och biotester.

Tillstånden för utsläppen till luft från raffinaderier i Göteborgs- och Bohus län har omprövats av koncessionsnämnden innan utgången av 1990.

Videre svensk-norsk samarbeid

En arbetsgrupp bestående av representanter fra SNV, länsstyrelsen i Göteborgs- og Bohus län, Tjärnö Marinbiologiske stasjon, SFT, Fylkesmannen i Østfold og Norsk institutt for vannforskning (NIVA) har utarbeidet et programutkast for overvåkning av kystfarvannet mellom Norge og Sverige. Hovedformålet med programmet er å undersøke i hvilket omfang forurensninger fra svenske, norske, og andre lands utslipp påvirker

forurensningssituationen i kystområdet i Göteborgs- och Bohus län og i Østfold fylke.

Vad å gjennomføre dette programmet vil man kunne beskrive tilstanden i området og knytte effekter av forurensninger til kilder. Det skal måles effekter av organisk belastning, overgjødning, metaller og organiske giftstoffer. For å finne effektene må man undersøke: hvor strømmen går (retning, utbredelse, dyp), partikkeltransporten, sedimenteringen og dens innflytelse på bløtbunnsfaunaen, overflatemassenes effekter på gruntvannsamfunnene, på fisk. Det statusbildet som man regner med skal kunne frembringes på 2–3 år, skal legges til grunn for valg av stasjonsnett og frekvens i faste overvåkingsrutiner.

9.2 Öresund

Föroreningsituationen

Som havsområde betraktat är Öresund mycket speciellt beroende på de hydrologiska förhållandena. Öresund är en förbindelselänk mellan Östersjön och Kattegatt med en i huvudsak ytlig utgående ström med utsötat vatten och en ingående bottenström med saltare Kattegatt- eller Skagerakvatten. Dessa hydrologiska förhållanden medför att salthalten varierar avsevärt både temporalt och regionalt, vilket i sin tur innebär en stress på biota i området.

Halterna av näringsämnen är högre i Öresund än i omgivande havsområden men trots detta har ingen generell förhöjning av primärproduktionen kunnat konstateras, vilket sannolikt beror på den komplicerade hydrologin. Däremot spelar säkerligen föroreningarna från Öresundsområdet en viss roll för situationen i Kattegatt, där under senare år flera tecken på grava miljöstörningar konstaterats. Sådana störningar orsakas vanligen av kraftiga algbloomingar vilka resulterar i syrgasbrist i bottenvattnet som i sin tur kan medföra fiskrusningar alternativt fiskdöd eller att bottenfaunan slås ut helt eller delvis inom vissa områden. Under vissa tider har också problemen varit stora för musselodlarna, beroende på blomning av giftiga arter som medför att musslorna varit hälsovådliga. I Kattegatt har också konstaterats storskaliga förändringar i bottenfaunasamhället, vilka misstänks bero på en ökad eutrofiering.

Vad gäller organiska och oorganiska miljögifter i Öresund är generell halterna i biota, vatten eller sediment ofta förhöjda. De ämnen som ger störst anledning till oro är kvicksilver och organiska tennföreningar. Kviksilverhalterna i fisk ligger lokalt över gällande gränsvärden och när det gäller tennföreningarna tros dessa vara orsak till att musslor saknas i vissa områden. Även halterna av kadmium, koppar och bly kan lokalt ge effekter på ekosystemet. Detta gäller också för oljekolväten främst i närområdena till Köpenhamn. Vid några tillfällen har smakförändringar hos konsumtionsdjur konstaterats, företrädesvis fenolsmak i fisk men det

finns även risk för smakförändringar kopplade till oljekolväten. Halterna av PCB och DDT i fisk har minskat kraftigt och inte heller för övriga klorkolväten anses situationen vara alarmerande.

Ovanstående översikt grundar sig på ett relativt stort antal analyser men underlaget är på intet sätt heltäckande vilket betyder att ytterligare provtagningar kan förändra bedömningen av situationen.

Belastning

Tillförseln av förorenande ämnen till Öresund från omgivande landområden är relativt väl kartlagd.

Belastningen av fosfor och kväve (nitrogen) på Öresund

Fosfor t/år	Vattendrag	Industrier	Kommuner
Danmark	250 (1987)	10 (1986)	1.540 (1986)
Sverige (1987)	150*	235	185

Kväve t/år			
Danmark	2.600 (1987)	190 (1986)	6.400 (1986)
Sverige (1987)	6.700*	115	1.900

* medelvärde 1981–87

Under senare år har utsläppen av fosfor och organiskt material (mätt som BOD) mer än halverats medan kväveutsläppen minskat endast obetydligt. Av dessa tillskott kommer ca 70 % från den svenska sidan. Belastningen från atmosfäriskt nedfall är marginell gällande fosfor men utgör ett ytterligare påslag om ca 20 % för kväve.

När det gäller oorganiska och organiska miljögifter är underlaget något mer ofullständigt men generellt gäller att belastningen i huvudsak kommer från direkta utsläpp till sundet. Den diffusa belastningen från atmosfären och via dagvatten är dock för flera ämnen betydelsefull, särskilt för bly där den atmosfäriska belastningen står för närmare 60 % av totalbelastningen. Belastningen via vattendragen är oftast av mindre betydelse än ovan uppräknade källor.

Av de direkta utsläppen dominerar de från reningsverken relativt stort, oftast kommer mer än 90 % av belastningen från dessa.

De danska utsläppen är mestadels betydligt större än de svenska gällande kommunala och industriella utsläpp samt utsläpp via dagvattnet, medan de svenska transportererna via åarna vanligen är större än de danska.

Åtgärder

I den svenska regeringens proposition "Miljöpolitiken inför 90-talet" anges som övergripande målsättning för havsområdena att kväveutsläppen i särskilt påverkade områden skall minskas till hälften före sekelskiftet

och att samtidigt fosforutsläppen minskas väsentligt. Strängare regler om djurhållning och hantering av stallgödsel bör införas.

Vad gäller kväveutsläppen bör i första hand en 50 %-ig reduktion uppnås före år 1992 vid reningsverk i särskilt påverkade områden (t. ex. Öresund).

Länsstyrelsen i Malmöhus län har i samarbete med statens naturvårdsverk utarbetat förslag till åtgärder för att minska den svenska föroreningsbelastningen på Öresund (SNV Rapport 3315), som av en arbetsgrupp inom länsstyrelsen redovisats i ett särskilt miljövårdsprogram för Malmöhus län.

Redovisade krav och riktlinjer innebär för *kommunala reningsverk* i Öresundsregionen bl. a. att

- Minst 95 % BOD- och fosforreduktion införes vid alla avloppsreningsverk med mer än 1000 p. e. och minst 90 % vid övriga verk.
- Minst 60–80 % nitrogenreduktion införes vid de fem största reningsverken med kustutsläpp och de tre största med utsläpp i inlandsvatten. I övrigt bör nitrogenreduktion införas vid de större verk där tillräcklig bassängkapacitet redan i dag finns installerad.
- Bräddning av orenat avloppsvatten bör begränsas så långt som möjligt och förorenat dagvatten ledas till reningsverk för behandling.

För *industrier*, t. ex. gödselmedelstillverkare och livsmedelsindustrier, skall gälla att krav på minskning av närsaltutsläppen bör ställas i samband med omprövning.

Ytterligare begränsning av fosforutsläppet från Kemira Kemi AB i Helsingborg införes. Möjligheten till ytterligare begränsning av utsläppen från övriga industrier med direktutsläpp bör utredas med målsättningen att likställas med kraven för kommunala utsläpp.

Utsläppen av fosfor och framförallt kväve från industrier anslutna till kommunala reningsverk bör, där så är möjligt, begränsas genom interna åtgärder.

Avloppsanläggningar för *enskild bebyggelse* skall uppfylla miljöskyddslagens krav på längre gående rening än slamavskiljning.

Där så är möjligt bör avloppsfrågan lösas genom överföring av avloppsvattnet till reningsverk med högggradig rening.

Från *dansk* sida kommer beslut om åtgärder i Öresundsregionen att träffas i överensstämmelse med den landsomfattande danska vattenmiljöplanen, som föreskriver en reduktion av tillförseln av kväve med 50 % och av fosfor med 80 %, innan 1993.

Enligt denna plan skall kommunala reningsverk för över 5.000 p. e. utbyggas med fosforfällning motsvarande ett utsläpp, beräknat som årligt genomsnitt, på under 1,5 mg/ P/l, anläggningar för mer än 15000 p. e. skall ha kvävereduktion till en nivå, under 8 mg N/l. För Öresundsregionen kommer denna utbyggnad, som är planerad att genomföras innan utgången av 1993, att innebära en utbyggnad av 24 anläggningar med

fosfor- och kvävereduktion för totalt 3,4 miljoner p. e., samt fem anläggningar med fosforreduktion (och nitrifikation) för ca 50 000 p. e.

Tills vidare är det för dessa mindre anläggningar planerat en mer långtgående rening vid 16 verk med en nuvarande belastning på ca 11 000 p. e. Man planerar att lägga ned 21 mindre anläggningar med en sammanlagd belastning på ca 8 000 p. e.

För industriutsläpp över en viss storlek skall reduktionen av närsalter ske med tillämpning av bästa tillgängliga teknik.

För *jordbruket* skall följande krav och riktlinjer gälla:

- Antalet djurenheter begränsas till 1 djurenhet per hektar när det gäller svin och höns och 1,5 djurenheter när det gäller nötkreatur. Föreskrifterna bör omfatta företag med fler än 10 djurenheter. Kraven bör vara uppfyllda senast den 1 januari 1995.
- Gödselvårdsanläggningar skall senast den 1 januari 1995 ha sådan kapacitet att hela årsproduktionen kan lagras, dvs. 8 månader för nötkreatur som går på bete och 10 månader för övriga djurslag. Läckage av gödselvatten, urin eller pressaft får inte förekomma. Inventering av gödselvårdsanläggningarna bör genomföras.
- En behovsanpassad tillförsel av växtnäring bör i första hand åstadkommas genom rådgivning.

Gödselgivans storlek skall anpassas till aktuella grödors behov.

- Spridningsförbud gäller för perioden 1 december – 28 februari om inte nedbrukning kan ske samma dag. Spridning får endast ske i växande gröda eller före höstsådd under perioden 1 augusti – 30 november.

Vinterspridning av stallgödsel eller avloppsslam bör inte tillåtas.

- Höstspridning av stallgödsel eller avloppsslam bör endast få ske till växande gröda eller före sådd av höstgröda och hithörande regler träda i kraft senast 1 januari 1995.
- Miljöavgiften på gödselmedel har fördubblats fr. o. m. den 1 juli 1988, dvs. från 30 öre till 60 öre per kilo kväve och från 60 öre till 120 öre per kilo fosfor.
- Övergång bör genomföras till fosforfria eller fosforfattiga diskmedel vid disk av mjölkningsutrustningar.
- Åkermarken bör vara bevuxen under så stor del av året som möjligt genom ökning av vallodling och andelen höstsådda grödor samt genom insådd av fånggröda. Målet bör vara att 60 % av åkermarken är höstbevuxen år 1995.
- Odling av mellangröda bör ske efter skörd av all stråsådd som inte följs av höstsådd gröda.
- Överföring av åkermark till skog eller energiskog är ett effektivt sätt att minska växtnäring förlusterna. Härvid bör i första hand åkermark med sämst växtnäringshushållning komma i fråga.

Från dansk sida har etablerats eller planerats ett mycket utbyggt tillsynsprogram angående utsläpp, jordbruksegendomar och recipienter.

Tidigare undersökningar som har genomförts i Öresundskommissionens regi, har visat att algproduktionen i Öresund huvudsakligen styrs av tillförseln av kväve.

Som framgår av ovanstående kommer huvuddelen av kvävet från danska direktutsläpp, medan Sverige står för huvuddelen av kvävet som läckage från jordbruket.

Beskrivningen av de danska åtgärderna visar, att det från dansk sida läggs stor vikt vid kvävereduktion. Öresundskommissionen har tillsatt en arbetsgrupp som i ett åtgärdsprogram för Öresund skall redovisa hur belastningssituationen kommer att minska baserat på nuvarande förslag till åtgärder och vid behov föreslå ytterligare åtgärder. Arbetsgruppen har avrapporterat med utgången av 1988.

Vidare svenskt/danskt samarbete

Det dansk/svenska samarbetet bedrivs till stor del inom Öresundskommissionens ram och även beträffande recipientkontrollen sker ett intimt samarbete med harmonisering av kontrollprogram och gemensam utvärdering av resultat. Likaså är samarbetet gällande Kattegatt omfattande och dagsläget kan samarbetet sägas vara tillfredsställande.

9.3 Bottniska viken

Föroreningssituationen

Bottniska viken är Östersjöns nordligaste och ytmässigt sett största vik. Bottniska viken kan indelas i en nordlig del, Bottenviken och en sydlig del, Bottenhavet. Delarna skiljs åt av ett grunt område, Kvarken, som är beläget mellan Umeå och Vasa. Hydrologiska data framgår av nedanstående tabell och fig. 9.

Område	Maxdjup meter	Medeldjup meter	Yta km ²	Volym km ³
Bottenviken Bottenhavet inkl Ålands hav och Skärgårdshavet	156	41	36 000	1 500
Bottniska viken	294	62	79 000	4 870
	294	55	115 000	6 370

Bottniska vikens särställning framhävs av det begränsade vattenutbytet med egentliga Östersjön. Vattnets salthalt avtar märkbart ju längre norrut man kommer, vilket förorsakar olikheter i såväl växt- som djurlivet i vikens olika delar. Med älvvattnet förs organiska ämnen, bl. a. humus, ut i havet och färgar vattnet, speciellt i Bottenviken, tidvis gulbrunt. Jämförd med övriga delar av Östersjön är Bottniska viken näringsfattig. Växt- och djurvärlden representeras av endast ett fåtal arter, vilka anpassat sig till förhållandena i detta karga bräckvatten. Dessa arter är synnerligen känsliga för miljöförändringar.

Bottenviken uppvisar i dag inga storskaliga eutrofieringssymptom. Syreförhållandena är i stort goda. De problem med förhöjda närsaltkoncentrationer och/eller sämre syreförhållanden som trots allt förekommit har registrerats i kustnära områden av skärgårdstyp. Allvarliga miljöproblem i Bottenviken har orsakats av stora metallutsläpp från bl. a. Rönnskärsverken. Skogsindustrins utsläpp av främst organiska klorföreningar innebär ett hot mot vattenkvaliteten i området. Bottenhavets kustområden uppvisar på många håll, främst i skärgårdsområdena, tendenser till eutrofieringseffekter. Ett flertal både mindre och större industrianläggningar, främst skogsindustrier och en titandioxidfabrik, är lokaliserade utefter Bottenhavskusten. Stora mängder svårnedbrytbara organiska ämnen har under en följd av år påverkat recipienten. Halterna av organiska miljögifter är så höga att missbildningar på både däggdjur och fisk förekommer.

Belastning

Belastningen på Bottniska viken under åren 1972–1982 har redovisats i ett s. k. temakapitel i Kommitténs för Bottniska viken årsrapport 11, 1983. Där ingår också beskrivning av mätmetoder. Belastningen under de två följande åren finns sammanfattade i Kommitténs för Bottniska vikens rapport "The Gulf of Bothnia – discharges from land and air 1982–1984". En rapport om metallbelastningen på Bottniska viken har publicerats år 1989.

Belastningen från Finland och Sverige anges i vidstående tabeller.

Belastningen från Sverige på Bottniska viken 1987

ton/år

Källa	BOD ₅	tot-P	tot-N	Hg	Cd	Pb	Cu	Zn	Anm
Kommuner	2950	165	1935	0.006	0.010	0.7	1.4	4	
Industrier	78 200	305	1 890	0.3	1.9	11	10	50	1)
Fiskodling	..	8	65	–	–	–	–	–	
Älvar	..	2700	58 000	*	1.6	*	244	1 152	1)
Totalt ca	81 200	3200	62 000	0.3	3.5	12	255	1 200	

Anm. 1) metallbelastningen från 1985.

* ej uppmätt

Direktutsläppen från kommuner och industrier har erhållits ur årsrapporter från respektive anläggningar. Belastningen från fiskodlingar har uppskattats med ledning av produktionssiffrorna. Transport via älvar inklusive diffusbelastningen från kustzonen har erhållits ur data från vattendragskontrollen i bägge länderna.

Under 1987 har mätningar av AOX skett i de svenska älvarna som mynnar ut i Bottenviken och Bottenhavet. Resultatet blev 840 respektive 1 030 ton. En uppskattning av TOCI-utsläppen från skogsindustrin har skett och givit som resultat att Bottenviken och Bottenhavet belastades

(1985) med ca 5 000 ton TOCl vardera. Vid samma tidpunkt var motsvarande utsläpp från Finland till Bottniska viken totalt ca 4 500 ton TOCl.

Belastningen på Bottniska viken från atmosfären

Ur ovan nämnda rapport om belastningen på Bottniska viken 1982–1984 har hämtats följande uppgifter om depositionen av fosfor och kväve. Uppgifterna om depositionen av metaller är tagna ur Kommitténs för Bottniska viken rapport om metallbelastningen.

ton/år

Fosfor	600 – 1 900	Bly (Pb)	180
Kväve	41 000 – 81 000	Kadmium (Cd)	11

Belastningen från Finland på Bottniska viken år 1987

ton/år

	BOD ₇	COD	AOX	tot-P	tot-N	Hg	Cd	Pb	Cu	Zn	Cr	Ni	Fe
<i>Bottenviken</i>													
Kommuner	1 600	..	..	30	1 000	<0,02	<0,04	<1	<1	<7	..	..	..
Industri	25 000	113 000	..	146	1 240	0,03	0,14	–	2,4	22	7,8	21	300
Fiskodling	..	–	–	5	33	–	–	–	–	–	–	–	–
Älvar (1984–87) ¹	..	..	..	2 100	33 000	<1	1,3	19	66	410	65	..	63 000
<i>Bottenhavet och Skärgårdshavet</i>													
Kommuner	2 200	..	..	60	1 800	<0,06	<0,08	<3	<4	<20	..	..	..
Industri	13 000	64 074	..	104	595	0,00	0,01	1,8	8,4	115	58	9,2	18 000
Fiskodling	..	..	..	59	540	–	–	–	–	–	–	–	–
Älvar	..	..	..	..	..	<1	1	13	39	180	77	..	32 000
<i>Bottniska viken</i>													
Kommuner	3 200	..	..	90	2 800	<0,08	<0,12	<4	<5	<27	..	..	..
Industri	38 000	177 074	..	250	1 835	0,03	0,15	1,8	11,8	137	65,8	30,2	18 300
Fiskodling	..	–	–	64	573	–	–	–	–	–	–	–	–
Älvar	..	..	..	..	..	<2	2,3	32	105	590	142	..	95 000

¹ För metaller 1985–86

Åtgärder

Kommunala avloppsanläggningar

De kommunala direkta avloppsvattenutsläppen från *Sverige* till Bottniska viken kommer från ca 75 anläggningar i varierande storlek. Ca 1/3 av avloppsreningsverken släpper ut sitt vatten i Bottenviken, ca 2/3 av verken i Bottenhavet. Endast 18 av avloppsreningsverken har mer än 10 000 pers. anslutna och endast fyra av dem (Luleå, Umeå, Sundsvall och Gävle) är i storleksklassen 70–90 000 pers. anslutna.

Flertalet av de 75 verken har mekanisk-biologisk eller mekanisk-kemisk rening. Ca 30 av dem har biologisk-kemisk rening. De verk som har mekanisk-kemisk rening är till största delen lokaliserade till Bottenviken.

En relativt stor andel av belastningen från de kommunala anläggningarna utgörs av bräddvatten och dagvatten. Detta vatten har visat sig vara stundtals mycket förorenat varför det finns goda skäl att åtgärda främst bräddningen.

Utsläppen genom bräddning bör minskas genom att ledningssystemen optimeras och att förekommande brister, som felkopplingar och inläckage, rättas till samt att volymandelen dagvatten minskas. Det vatten som trots allt bräddas bör behandlas. Föroreningsutsläpp med obehandlat dagvatten bör minskas dels genom att åtgärder vidtas vid källorna så att föroreningar inte tillförs dagvattnet. Måttligt förorenat dagvatten bör tas om hand lokalt genom infiltration och genomsläpplig asfalt eller perkolationsmagasin. Starkt förorenat dagvatten bör påföras spillvattennätet via utjämningsmagasin.

Situationen vid de kommunala avloppsanläggningarna framgår närmare ur de tidigare rapporterna utgivna av Kommittén för Bottniska viken.

Några större förändringar i den kommunala avloppsvattenreningen i *Finland* har inte skett sedan 1984. Ett undantag utgör staden Salo vid Skärgårdshavet, där man övergått från biologisk till biologisk-kemisk rening. Vissa perifera områden har anslutits till redan existerande reningsverk.

Fiskodling

Den starkt expanderande finska fiskodlingen utgör ett växande problem, särskilt i Skärgårdshavet. Trots en skärpt styrning av produktionen och av foderanvändning och tekniska åtgärder, med klart minskande specifika utsläpp per ton odlad fisk som följd, ökar den totala belastningen av närsalter.

Industriutsläpp

Åtgärder bör i första hand vidtagas mot utsläpp av persistenta organiska ämnen och toxiska metaller. För närsalter bör åtgärder i Bottniska viken vidtagas om lokala problem finns eller om eutrofieringssituationen i de

öppna havsområdena motiverar detta. I Bottniska viken sker utsläpp av sådana ämnen från skogsindustri, metallverk, gruvor och kemisk industri.

Skogsindustri

I de svenska regeringsbeslut som hittills meddelats har utsläppsnivån för organiskt bundet klor (TOCl) begränsats till mellan 1,5 och 1,8 kg per ton massa. TOCl skall då mätas med STFI:s metod. I pågående ärenden har naturvårdsverket yrkat på utsläpp maximalt mellan 1,2 och 1,5 kg/t massa.

Enligt regeringens proposition skall vid samtliga fabriker åtgärder ha påbörjats senast vid utgången av år 1992 som sänker utsläppet till under 1,5 kg/t. Ytterligare åtgärder skall vidtas så snart teknik finns. Målsättningen är att på sikt från skogsindustrier så gott som eliminera utsläppen av klorerad organisk substans.

Processinterna åtgärder som minskar utsläppen av TOCl minskar även utsläpp av organisk substans mätt som COD och av närsalter. För närsalter och COD är målsättningen att på sikt minska utsläppen väsentligt.

Vid tillverkning av oblekt massa kan utsläppen minskas genom processinterna åtgärder och externa reningsmetoder.

Utsläppen år 1985 från svensk skogsindustri direkt till älvar som mynnar i Bottniska viken är sammanfattade i nedanstående tabell.

ton			
COD	P	N	TOCl
310000	130–350	650–1500	10000

Siffrorna för P, N och TOCl är schablonberäknade.

Vid den finska massa- och pappersindustrin har ett högeffektivt biologiskt reningsverk tagits i bruk år 1986 i Jakobstad. I Veitsiluoto och Uleåborg har motsvarande rening tagits i bruk och i Kemi kommer detta att ske vid ingången av 1990-talet. I Raumo kommer det existerande reningsverket att utvidgas. Vid processförändringar och produktionsutvidgningar kommer uppmärksamheten att fästas vid en ytterligare minskning av COD och TOCl.

I Finland har man för skogsindustrin godkänt ett målprogram enligt vilket

- den belastning som förorsakar mest olägenhet i vattendragen åtgärdas i brådsakande ordning,
- den syreförbrukande totalbelastningen (mätt enligt biologisk syreförbrukning BOD₇) från massa- och pappersindustrin minskas till 160 ton per dygn (årsmedelvärde) och den kemiska syreförbrukningen (mätt som COD_{c,r}) till 65 kg per ton blekt cellulosa,
- fosforbelastningen från massa- och pappersindustrin minskas till 1,5 ton per dygn (årsmedelvärde) och den specifika fosforbelastningen minskas till 60 g per ton blekt cellulosa,

– utsläpp av organiska klorföreningar från massaindustrin bör begränsas till 1,4 kg AOX per ton producerad massa som riksomfattande medelvärde.

Detta mål skall uppnås senast år 1995.

Järn- och stålindustri

Utsläppen med avloppsvatten från järn- och stålindustrin i *Sverige* är relativt begränsade. Utsläppen direkt till Bottniska Viken understiger 30 t Zn och 1 t Pb per år. Ytterligare åtgärder för att minska dessa utsläpp är inte prioriterade. Utsläpp till luft bör minskas med hänsyn till att de innehåller bl. a. Hg och dioxiner. Utsläppen är idag mellan 0,35 och 0,6 kg stoft/t. Genom inkapslingar och förbättrade avsugningsanordningar bör utsläppen kunna minskas till 0,1 kg stoft/t till 1995.

Vid ett stålverk betar bolaget rostfritt stål. En regenereringsanläggning som minskar utsläppet med ca 50 % bör kunna vara installerad före 1992 års utgång.

Vid järnverken i Brahestad, *Finland*, kommer utsläppen av olja att hållas högst vid nuvarande nivå. Koksverket, som togs i bruk år 1988, är försett med ammoniakavskiljare och ett effektivt biologiskt reningsverk. Tillstånden är av år 1986.

Metallverk

Metallverk är en industrisektor i *Sverige* med stora utsläpp av toxiska metaller både till luft och vatten. Bottniska viken påverkas av Rönnskärsverken både vad gäller utsläpp till luft och vatten. Vid Rönnskärsverken produceras bl. a. Cu, Pb, As och svavelsyra. De totala utsläppen var 1987 följande.

ton	Cu	Pb	Zn	Cd	As	Hg
Luft	44	65	62	1,3	10	0,4
Vatten	6,9	1,8	4,4	0,11	8,5	0,06
Summa	50,9	66,8	66,4	1,41	18,5	0,46

I första hand är det angeläget att minska utsläppen av As, Cu, Hg och Cd. Enligt beslut skall utsläppen fr. o. m. 1992 begränsas till följande värden.

ton/år	Cu	Pb	Zn	Cd	As	Hg
Luft	10	30	40	0,8	8	0,35
Vatten	2	2	8	0,4	20	0,1
Summa	12	32	48	1,2	28	0,45

Flera åtgärder behöver vidtagas för att de beslutade utsläppsnivåerna skall uppnås. De diffusa stoftemissionerna måste minskas både i smältprocessen och vid materialhantering. Ett inomhuslager för smältmaterial skall byggas. Vissa produktionsförändringar kommer att göras.

Ett svenskt aluminiumsmältverk med en produktion av ca 80 000 ton aluminium/år finns vid Bottniska viken. Metallutsläppet från smältverket består huvudsakligen av aluminium. Utsläppen av polyaromatiska kolväten (PAH) till luft var 1985 ca 50 ton. Genom att ett nytt verk byggts och börjat köras in minskar utsläppen till ca 15 ton/år.

Vid den finska ferrokromfabriken i Torneå har luftutsläppen minskat radikalt sedan år 1987. Metallutsläppen till vatten kommer, efter en ökning under 1980-talet, enligt det nya tillstånd fabriken erhöll i maj 1988, åter att tvingas ner till en acceptabel nivå. Gränsvärdet för krom är 10 kg/d och riktvärdena för nickel och zink är 6 respektive 10 kg/d. I praktiken är utsläppet av de olika metallerna 2–3 ton per år.

Kemisk industri

Den svenska kemiska industrin släpper ut stabila organiska ämnen som ett resultat både av användningen av olika kemikalier och av reaktioner i processen. Det är angeläget att minska dessa utsläpp. Detta är i överensstämmelse med den svenska regeringens miljöproposition.

En inventering bör göras av den kemiska industrin med inriktning på använda råvaror, utsläpp, effekter och möjliga åtgärder för att begränsa utsläppen. Omprövning av villkor eller andra åtgärder för att minska utsläppen ska initieras löpande.

För de aktuella svenska kemiindustrierna vid Bottniska viken har arbetet inriktats mot såväl processtekniska åtgärder – till exempel destillationstorn och komplettering av dessa med teknisk utrustning – som reningstekniska till exempel kemisk fällning, biologisk rening och sandfiltrering.

Utsläpp från den kemiska industrin bör undersökas genom biologisk och kemisk karakterisering där sådan ännu ej genomförts.

Kvicksilverutsläpp från kloralkalifabriker sker från två fabriker. Från en tredje kloralkalifabrik utmed kuststräckan har kvicksilverutsläppet upphört genom att processen gjorts kvicksilverfri.

Utsläppen av kvicksilver från kloralkalifabrikena har begränsats genom numera välkända tekniska åtgärder och utsläppen ligger på internationellt sett låg nivå. För att uppnå en betydande ytterligare minskning av kvicksilver krävs övergång till kvicksilverfri process.

I regeringspropositionen uppmärksammas utsläppen av närsalter från bl. a. industrier. Några kemiindustrier utmed kuststräckan har sådana utsläpp.

Utsläpp från svenska kemiindustrier direkt till eller till älvar som mynnar i Bottniska Viken är sammanfattade nedanstående tabell.

ton/år

	COD	P	N	Hg	Stabila org.ämnen
Nuv. utsläpp ca	2000	0,030	120	0,0014	ej mätta

Vid den *finska* titandioxidfabriken i Björneborg, vars tillståndsvillkor för närvarande är under behandling i vattendomstolen, kommer utsläppen av järnsulfat och svavelsyra att minskas med ca 30 % inom en snar framtid. Ytterligare nedskärning av utsläppen är att vänta inom ramen för nästa tillståndsperiod, dvs. senast i mitten av 1990-talet.

Konstgödsel-fabriken och smältverket i Karleby genomgår för närvarande en av vattendomstolen förordnad syneförrättning. Vattenmyndigheterna har anfört en måttlig skärpning av kraven på framförallt bekämpningsmedelsenheter och på smältverken. Luftföroreningarna från smältverket har minskat väsentligt under de senaste åren som ett resultat av en rad interna och externa åtgärder.

Vid konstgödsel-fabriken och smältverket i Harjavalta uppströms Kumo älv pågår också som bäst syneförrättning. Vid konstgödsel-fabriken är miljöskyddet redan genomfört på ett tillfredsställande sätt. Metallutsläppen från smältverket har senaste år ökat närmast som en följd av att fabriksområdet asfalterats och av att en ny anläggning för utvinning av ädelmetall ur orent koncentrat tagits i bruk. Vattenmyndigheterna kommer uppenbarligen att kräva utvidgad rening av alla avloppsvatten, också regn- och smältvatten. Fabrikerna har år 1989 fått beslut beträffande luftskyddet med krav på åtgärder mot utsläpp av svaveldioxid och stoft.

Vid konstgödsel-fabrikerna i Uleåborg och Nystad är miljöskyddet också tillfredsställande med undantag av ett trots omfattande åtgärder tämligen stort fosforläckage från gipsupplaget i Nystad.

Vidare finskt-svenskt samarbete

Det finsk-svenska samarbetet bedrivs till stor del inom Kommitténs för Bottniska viken ram. Som exempel på detta kan nämnas det avslutade arbetet gällande vattenvårdsfrågor inom skogsindustrin, varvid bl. a. belystes teknikfrågor och harmonisering av utsläpps- och recipientkontroll. En mindre utredning har gjorts beträffande metallindustrin.

Vid möte den 30 augusti 1988 beslöt Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) att en arbetsgrupp med representanter för Finland och Sverige skulle upprättas för att närmare utreda och föreslå lämpliga åtgärder för att minska föroreningsbelastningen på Bottniska viken. I ett gemensamt beslut av Finlands miljöminister och Sveriges miljö- och energiminister uppdrogs åt vatten- och miljöstyrelsen och statens naturvårdsverk att med utgångspunkt i verksamheten i Kommittén för Bottniska viken belysa belastningssituationen i Bottenviken samt att föreslå en åtgärdsplan för att minska utsläppen i området. Arbetet skulle bedrivas skyndsamt och redo-

visas senast 1 juli 1989. Arbetsgruppen overlåmnade sin rapport den 15 juni 1989 till Nordiska ministerrådet. Miljöministrarna för Finland och Sverige har senere kommit överens om att en motsvarande utredning om Bottenhavet bör utföras och en redovisning därom ske före utgången av år 1990.

10. Overvåkning/belastningsspørsmål/utredningsarbeite

En forutsetning for å gjennomføre tiltak mot havforurensning er at man kjenner miljøforholdene tilstrekkelig godt til at man kan måle effektene av tiltak som gjennomføres, eller i det minste kan konkludere med at ytterligere tiltak trengs m. v. Det er med andre ord et behov for å registrere endringer i miljøet over tid og rom. Slik resipient- og belastningsovervåkning er det nedlagt mye arbeid i opp gjennom årene, både i nasjonal og i internasjonal sammenheng.

Det er likevel nødvendig med ytterligere informasjon om tilstanden i de forskjellige nordiske havområdene, og hvilke miljøkvalitetskriterier som settes på disse. Man bør også ta sikte på å utvikle mest mulig felles overvåkingsmetoder i området.

Bakgrunn

Situasjonen er nå at man har nasjonale overvåkningsprogram som ser på nasjonale problemstillinger. Ytterligere har man i lengre tid samarbeidet gjennom Oslo-Pariskommisjonen og ICES i Nordsjøen, og gjennom Helsingforskommisjonen i Østersjøområdet. Arbeidet med Synteserapporten om Nordsjøen til ministerkonferansen i 1987 viste med all tydelighet at datagrunnlaget fremdeles ikke er godt. På ministerkonferansen blev det derfor besluttet, at OSPARCOM og ICES i fellesskap skulle etablere en North Sea Task Force med henblikk på å forbedre vår nuværende viden om Nordsjøen. Den første periodiske vurderingen av Østersjøområdets tilstand 1980–1985 viste også visse behov for å utvikle Helsingforskommisjonens overvåkningsprogram.

Innen Pariskommisjonen er en *ad hoc* arbeidsgruppe på tilførselsdata i ferd med å gjennomføre en studie av belastninger fra en del større europeiske elver. Innen Helsingforskommisjonen har en sammenstilling av tilførselsdata blitt publisert og arbeidet på en ny rapport er påbegynt.

Felles nordiske forsknings- og utredningsaktiviteter er nødvendige for å kunne gjennomføre felles tiltak og som støtte for forslag til tiltak som skal gjennomføres i en større internasjonal sammenheng.

En av vanskelighetene i det nordiske samarbeide er at innsamling av utslippsoppgaver i de forskjellige nordiske land ikke er sammenlignbare fordi:

- det er ulike muligheter for sentralmyndighetene i de forskjellige land til å samle inn utslippsopplysningen,
- det er ulike kontrollprogram inkludert, gjennomstrømnings-målinger, prøvetaking, parametervalg, analysetetthet og beregningsmetoder for samme type virksomhet eller utslippskilde i landene (hvilket for eksempel kan bety at nitrogenutslippene fra finsk skogsindustri er målt mens de er estimerte i Sverige),
- forskjellige analysemetoder brukes og
- sammenlignbart beregningsgrunnlag for ukontrollerte utslipp savnes.

Det forsknings- og utviklingsarbeidet som er identifisert i handlingsplanen 1989 har i stor grad blitt innarbeidet i arbeidsprogrammet til den nordiske vanngruppen (NVG) som er underlagt Embetsmannskomiteen for miljøspørsmål. NVG's virksomhet for 3-års perioden 1989–91 er konsentrert om det marine miljø og kommunenes, landbrukets og industriens vannforurensningsproblem.

En av forutsetningene for krav til tiltak mot havforurensningene er at man på en tilstrekkelig måte kjenner miljøforholdene for å kunne vurdere effektene av de tiltak som gjennomføres. For å kunne oppnå dette har man angående det marine miljø satt igang å utarbeide forslag til integrert overvåkning av de nordiske vannområdene og forskning angående forekomsten av organiske halogenforbindelser i det marine miljø. I det sistnevnte prosjektet undersøkes dioksinproblemet i begrenset omfang.

Virksomheten vedrørende kommunalt avløpsvann er begrunnet i en analyse som ble gjort om behovet i de nordiske land våren 1988. På denne bakgrunn har man igangsatt arbeidet vedrørende nitrogenreduksjon ved kommunale renseanlegg.

Virksomheten vedrørende industriens vannforurensning gjelder utslipp av organohalogen fra ulike bransjer og i ulike geografiske områder, samt miljøproblem pga. miljøfremmede stoffer i kommunalt avløpsvann.

Arbeidsprogrammet vedrørende landbrukets vannforurensninger omfatter fosforavrenning fra landbruksområdene, plantevernmidlenes mobilitet og nedbrytning i miljøet, samt utarbeidelsen av forslag til administrative tiltak for å redusere landbrukets miljøbelastning.

I tillegg studeres problemer forårsaket av akvakultur innenfor rammen av vanngruppens budsjett.

Den nordiske vanngruppen kan løpende foreta mindre justeringer for å forsikre seg om at arbeidet tilpasses till den nordiske handlingsplanen mot forurensning av havet.

Tiltak

Det er enighet om at *arbeidet innenfor Oslo- og Pariskonvensjonenes monitoringgrupp* (JMG) slik det drives for tiden ikke gir tilfredsstillende utbytte. Dette skyldes i hovedsak at arbeidet er for metodeorientert og for

lite resultatorientert. Der må derfor arbeides på å gjøre JMG:s arbeide mere beslutnings- og tiltaksorientert. Den overvåkingen som pågår av vedtatte reguleringer m. v. i regi av OSPARCOM bør imidlertid opprettholdes og om mulig styrkes.

Overvåkningsprogrammet innenfor Helsingforskonvensjonen (BMP) er mer mangsidig, men også dette arbeidet bør tilstrebes effektivisert.

I North Sea Task Force arbeides med en 5-årsplan, der inneholder utarbeidelse av en ny statusrapport for Nordsjøen samt koordinering av innsatsen innenfor overvåking, forskning, modellering og andre spesifikke prosjekter. De nordiske land bør på disse felter utvikle og følge en felles strategi.

De nordiske land skal arbeide for *regionale vurderinger av havområdene*, i første omgang Nordsjøen (Oslo- og Pariskonvensjonen) på samme måte som det gjøres i Østersjøen (Helsingforskonvensjonen). Slike vurderinger bør gjøres med visse tidsintervall, og det anbefales en periodisitet på 5 år. For Østersjøområdet og Nordsjøen foreligger nå slike vurderingsrapporter og disse vil fornyes i 1991 – 1992. North Sea Task Force vil fremkomme med en ny statusrapport for Nordsjøen i 1993.

Norden vil både sammen og innenfor rammen av Pariskommisjonen og Helsingforskommisjonen gå inn for *særskilt å øke og koordinere overvåkingen av "nye" stoffer* som for eksempel dioxin og PAH. Dersom vi kan løfte slike stoffer inn på dagsorden i f. eks. disse fora ville dette gi store fordeler med tanke på å komme frem til felles tiltak over større områder.

Langtransport av havforurensning via havstrømmer, sedimenttransport og luft skal studeres nærmere. De nordiske land kan her på grunn av de hydrografiske forholdene i Nordsjøen samt sin geografiske beliggenhet spille en særskilt rolle ved å gjennomføre nasjonale eller felles studier av transporten av forurensning inn og ut av området, med særlig vekt på tilførsler til Nordsjøområdet fra Østersjøområdet og via Jyllandsstrømmen inn i Skagerrak-Kattegat, måling av konsentrasjoner særlig i bunndyr og sedimenter m. v. Arbeidet innenfor WMO, EMEP, ATMOS (Pariskommisjonen) og EGAP (Helsingforskommisjonen) opprettholdes og de nordiske land bør fortsatt spille en aktiv rolle.

For å sikre, at en sammenligning av utslippene på lengre sikt er mulig, bør et arbeide med "interkalibrering" av analysemetoder, beregningsmetoder og prøvetagningsstrategier gjennomføres.

11. Uppföljning av handlingsplanen

Utredningsarbeidet i vattenskyddsfrågor fortsätter intensivt inom Nordiska ministerrådet och i första hand i Nordiska vattengruppen (NVG), som även utarbetar nya förslag till riktlinjer för åtgärder.

De nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet inom hav-

skyddssektorn bör fortfarande vara kraftigt pådrivande. Koordineringen av och förberedelserna för ett gemensamt nordiskt uppträdande inom det internationella havsskyddsarbetet fortsätter inom den Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor (NK-H).

Mot bakgrunden av föreningssituationen i de nordiska havsområdena samt utvecklingen av ny teknik fortsätter arbetet intensivt inom Nordiska ministerrådet med att fortlöpande utveckla handlingsplanen. Reviderade versioner av handlingsplanen utges enligt Nordiska rådets rekommendation vart tredje år.

I uppföljningen och den vidare utvecklingen av planen utnyttjas all relevant kunskap som samlats inom olika sektorer av nordiskt samarbete, samt likaså all relevant kunskap som finns tillgänglig internationellt.

De nordiska länderna utnyttjar alla tillbudsstående möjligheter att så effektivt som möjligt fullfölja de beslut om åtgärder som man enats om i handlingsplanen samt informerar varandra fortlöpande om arbetet och uppföljningen av de nationella planerna. Därtill kommer man fortlöpande att rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen förlöper.

*BILAGA 1***Tillståndet i de havsområden som omger de nordiska länderna****1. Östersjöns tillstånd**

Med Östersjön menas i detta sammanhang det område som omfattas av följande kust- och havsområden: Kattegatt, Stora Bält, Lilla Bält, egentliga Östersjön, Finska viken och Bottniska viken.

Östersjön påverkas av många faktorer. Den trånga förbindelseleden till oceanen och trösklarna mellan Östersjöns bäcken hindrar vattenutbytet. Östersjöns bräckvatten är en blandning av sötvatten som älvar och floder för med sig, regn och snö, och saltvatten från Nordsjön. Östersjön tar via floder och nederbörd emot mer vatten än vad som avdunstar, vilket har till följd att vatten från Östersjön strömmar ut i oceanen. I ytskiktet strömmar sötvatten ut, medan tyngre saltare vatten tidvis strömmar längs botten i motsatt riktning.

Östersjön (se fig. 1.) har en areal om ca 370 000 km², och medeldjupet är endast 55 m. Den totala vattenvolymen är ca 20 000 km³, varav ungefär 5 % årligen strömmar ut i oceanen. Det har beräknats att vattnet i Östersjön byts ut helt och hållet på 20–30 år. Det långsamma utbytet leder till att icke nedbrytbara miljögifter och andra för havet skadliga ämnen stannar länge i Östersjön.

Östersjöns vattenmassor ligger i skikt på grund av differenser i såväl salthalt som temperatur. I bottenvattenskiktet sker ett oregelbundet vattenutbyte. Under vissa betingelser, som vanligen inträffar under senhösten eller vintern, tränger mer och saltare vatten än vanligt in från Nordsjön och tränger undan det gamla bottenvattnet.

De flesta av Östersjöns växter och djur är antingen salt- eller sötvattensarter, men där förekommer även egentliga bräckvattensarter. Ett intressant inslag i växt- och djurlivet utgör relikterna, dvs. sådana organismer som har överlevt från Östersjöns tidigare skeden som färskvattensjö och saltvattenshav.

De ekologiska processerna i Östersjön undersöks vid många forskningsinstitut. Det internationella samarbetet är särskilt viktigt med beaktande av att forskningsobjektet är synnerligen komplicerat: ett väldigt ekosystem med växter, djur och miljö i ett invecklat samspel.

Helsingforskommissionens verksamhet har lett till att en del av utsläppen i Östersjön har minskat. Kuststaterna vid Östersjön följer på Helsingforskommissionens rekommendation systematiskt Östersjöns tillstånd, och uppgifterna används till återkommande bedömningar av situationen. Den senaste bedömningen gäller perioden 1980–85. Kommissionen godkände sammandraget år 1986 och den detaljerade bakgrundsrapporten publicerades sommaren 1987. Nästa rapport kommer att publiceras 1991.

På basis av förhandenvarande uppgifter kan man konstatera att vissa positiva förändringar i Östersjöns marina miljö har kunnat observeras under perioden 1980–85. Effektiva åtgärder i Östersjö-staterna har minskat DDT-halten i exempelvis fisk och fåglar. I några havsområden har man också kunnat konstatera en minskning av PCB-föreningarna. I öppna havsområden är metallhalterna relativt låga, och man kan dra slutsatsen att den metallbelastning som människan åstadkommit inte är av alarmrande storleksgrad i det fria vattnet. Sedimentundersökningar indikerar en förhöjning av halterna av vissa metaller jämfört med naturlig bakgrundsnivå. Metallerna lagras i sedimenten men utgör där en potentiell risk för ekosystemen som en följd av muddring och andra omfattande undervattensarbeten. Kvicksilverhalten hos fiskarna i öppna havsområden ligger i nivå med den så kallade naturliga halten hos fisk i Nordsjön eller norra Atlanten. Med undantag av vissa lokala företeelser har man inte heller kunnat konstatera mer betydande oljeskador på organismerna.

I djupområdena i Egentliga Östersjön anrikas närsalter och metaller i sediment och i de bottennära vattenskiikten. Då vattnet i djupområdena byts och syreförhållandena förbättras sker det förändringar i ämnens löslighetsförhållanden. Dessa processer är ännu inte helt kända. Så borde t. ex. förändringarna i det biologiskt produktiva skiktet då djupområdenas vattenmassor byts klarläggas.

Ökningen av närsalthalterna i Östersjön är oroväckande. Det är svårt att bedöma vilken inverkan denna ökning har på planktonsamfunden, planktonbiomassan och -produktionen i öppna havet, eftersom basutsläppen här är bristfälliga. Inom det egentliga Östersjöområdet har den tilltagande eutrofieringen lett till att perioder av syrebrist och förekomst av svavelväte under de senaste decennierna blivit allt vanligare i de djupa bottenkiikten. Under de senaste decennierna senaste ca 10 åren har utbytet av vattnet i de djupaste vattenskiikten varit ringa. En annan negativ företeelse är den ovanligt rikliga förekomsten av algbloomning i Kattegatt och de danska sunden som förekommit under senare år. Algbloomningen tillsammans med svagt vattenutbyte har resulterat i syrebrist i bottenkiikten och till att bottenorganismerna har dött ut på stora områden.

Under 1900-talet har utsläppen av stabila toxiska organiska ämnen successivt ökat pga. den ökade industrialiseringen och användandet av kemikalier i olika samhällssektorer. Många av dessa ämnen är bioackumulerbara och kan således ge allvarliga effekter över stora områden. Härtill bör dock påpekas att kunskapen om förekomsten av sådana ämnen och om deras effekter är otillräcklig. Begränsade undersökningar har utförts beträffande effekter av utsläpp av klororganiska föreningar från skogsindustrin. Dessa undersökningar indikerar en storskalig spridning. Andra exempel är PCB och dioxiner som har analyserats i sediment och organismer i delar av Östersjön. Man kan på goda grunder befara att i framtiden finna nya allvarliga miljögifter som kan skada Östersjöns växter och djur och i ett längre perspektiv även människan.

Figur 1. Hovedstrømsystemen i Østersjøen (ytvattenskiktet)

2. Nordsjøens tilstand

Nordsjøen (se fig. 2) avgrenses i nord mot Norskehavet av en linje langs 62. breddegrad (Sogn og Fjordane fylke) til 5 grader vestlig lengde, og langs en linje langs 5 grader vestlig lengde til Skottland. I sydøst langs en linje langs $57^{\circ}44,8'N$ fra Skagen til Sveriges vestkyst. I sydvest avgrenses Nordsjøen av en ny linje langs lengdegraden 5 grader vest fra Land's End til Frankrike.

Nordsjøen er et grunt havområde (gjennomsnittsdyp ca. 90 meter) med dypere partier i nordlige deler. Mesteparten av vannet i Nordsjøen kommer fra Atlanterhavet, fra Golfstrømmen. Denne deler seg i to armer vest for Storbritannia – den ene kommer opp gjennom den Engelske kanal, den andre kommer inn i Nordsjøen nord for Skottland. I tillegg tilføres Nordsjøen ferskvann fra elvene i Storbritannia, på kontinentet og fra Skandinavia. Brakkvann (med mindre enn 30 promille saltholdighet) kommer opp i nordlige deler av Nordsjøen fra Østersjøen (gjennom Kattegat).

Det generelle strømbildet i Nordsjøen er at vannet er i bevegelse "mot klokken", og hovedtransporten av vann ut av Nordsjøen skjer langs kysten av Sverige og Norge i den norske kyststrømmen.

Saltholdighet, temperatur, dybdeforhold osv.. skifter fra område til område. Ytterligere modifiseres det generelle strømbildet av lufttrykk, vindretninger, nedbørmengder m. v.

Detaljene i de transportsystemene som fører vann og sedimenter rundt i Nordsjøen er langt fra klarlagt. Nordsjølandene er til dels tett befolket og sterkt industrialiserte. I tillegg er Nordsjøen svært ressursrik med noen av verdens store fiskerier, og omfattende oljevirkosomhet til havs. Ytterligere er Nordsjøområdet et av de havområder med tettest skipstrafikk. De mange kystnære områdene er svært viktige som rekreasjonsområder, med bading, seiling, fiske, jakt o.l. All denne aktiviteten fører til at store mengder avfall og utslipp fra industri og skipsfart føres ut i havområdet. I tillegg kommer tilførsler via luft, utslipp av forskjellige miljøgifter til elver m. v. og påvirkninger fra landbruket. Nordsjøen er avhengig av dette samspillet, og det er ikke umiddelbar sammenheng mellom tilførsler av forurensninger og deres virkninger i recipientområdet. Selv om situasjonen i et område synes klar, er det usikkert hvordan forurensningene påvirker andre nær- og fjerntliggende områder.

Skagerrak (se fig. 3) som er en del av Nordsjøen og særlig viktig for de nordiske land, er havområdet mellom Norge, Sverige og Danmark. Vannmassene i Skagerrak stammer i hovedsak fra Nordsjøen (via Jyllandstrømmen), fra Atlanterhavet, og fra Østersjøen (i den baltiske strøm). Også i Skagerrak kompliseres strømbildet av lokale forhold, lufttrykk m. v.

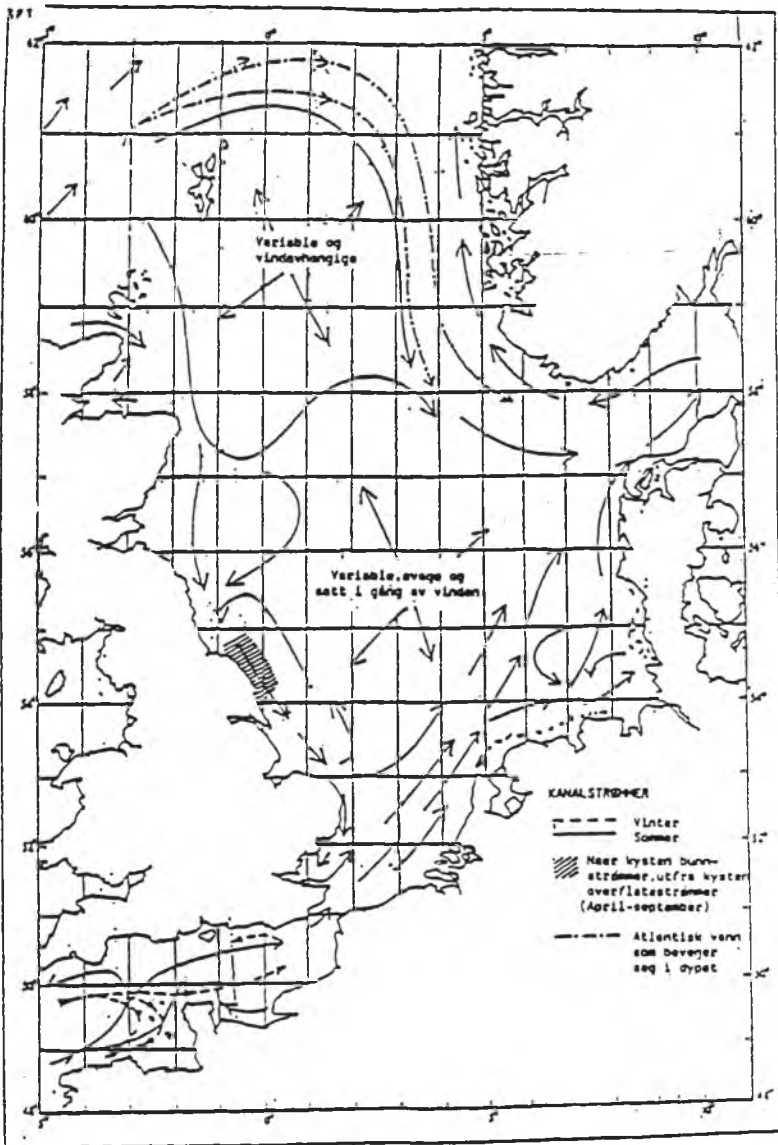
Rundt Skagerrak ligger Danmark, Sveriges vestkyst og sydlige deler av Norge. Også fra disse landområdene tilføres forurensninger fra byer, landbruk og industri. En del skipstrafikk går i transitt til og fra Østersjøen. I denne delen av Nordsjøen er det et omfattende kystfiske. Ytterligere er områdets kystsoner noen av de viktigste i rekreasjonssammenheng i Norden. Over Skagerrak strekker det seg et mye trafikkert fergesamband mellom Norge og Danmark og Sverige og Danmark.

Den teknisk-videnskapelige arbeidsgruppen som utarbeidet Synteserapporten om Nordsjøen, publisert til den andre miljøvernministerkonferansen om Nordsjøen i november 1987, konkluderte med å anbefale felles tiltak mot en rekke forurensningstilførsler, i tillegg til tiltak en allerede har gjennomført:

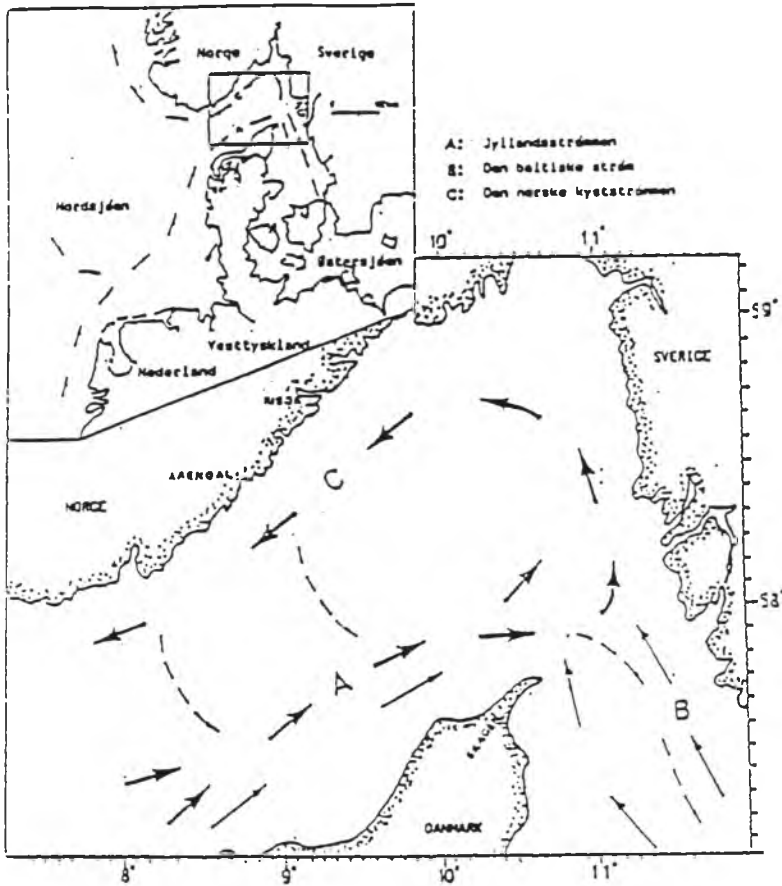
- **Industriutslipp fra land** – i sær tungmetaller og organiske miljøgifter. Det gjenfinnes tungmetaller og organiske miljøgifter i vann, og i sær i sedimenter (bunnmateriale) over store deler av Nordsjøen. Selv om vi ikke kan måle effekter av dette annet enn i områder nær store utslipp (for eksempel i en rekke norske fjorder), er konsentrasjonene mange ganger over bakgrunnsverdier, og det bør arbeides for en utslippsreduksjon.
- **Næringssalter.** Deler av Nordsjøen påvirkes svært negativt av for mye næringssalter. I Tyskebukta og i Skagerrak er store planteplanktonoppblomstringer nå vanlig. Dette fører til at bunnområdene legges døde

på grunn av oksygenforbruket, og til dels at giftige alger skaper problemer i tilstøtende hav- og kystområder. Næringssaltkonsentrasjonen, spesielt nitrogen, i deler av Nordsjøen er 4-doblet i løpet av de siste 20–30 år.

- Forurensning fra skip: Utslipp fra skip, av olje, kjemikalier og søppel er fremdeles et stort problem, både fordi inngåtte avtaler og internasjonale

Figur 2. Strømsystemen i Nordsjøen

De tykkeste pilene angir hovedstrømsystemer, mens de tynnere pilene angir andre tilførsler, motstømmer m. v.

Figur 3. Strømsystemene i Skagerak (etter Svansson 1975 och Eisma 1981)

regelverk ikke overholdes (ulovlige utslipp) og fordi eksisterende regelverk delvis ikke er tiltrådt. Sjøfugl drepes på denne måten i stort antall. Ytterligere gir mistet fiskeutstyr et relativt stort tap av ellers fiskbar fisk. I rekreasjonsøyemed er forsøpling av kystlinjene et stort problem i hele Nordsjø-området.

- Forurensning fra petroleumsvirksomhetene på sokkelen: Av alle registrerte tilførselskilder for olje til Nordsjøen er oljeutslipp i tilknytning til offshorevirksomheten langt blant de største (30 000 tonn 1986). Dette er for en stor del olje sluppet ut sammen med borekaks i såkalt oljeholdig boreslam. Senere undersøkelser har vist at dette kan være et enda større problem enn hva som kom frem før Nordsjøkonferansen. Ytterligere konkluderte man med at det ikke er tilfredsstillende kontroll med bruk og utslipp av kjemikalier i tilknytning til offshorevirksomheten.

- Radioaktive utslipp. Med hensyn til radioaktive utslipp så man i Synteserapporten med tilfredshet at de kontinuerlige utslippene av radioaktivitet er nedadgående i Nordsjøen sett under ett, og i sær fra Sellafield, og man rådet til fortsatt reduksjon av utslippene.
- Synteserapporten understreket til slutt at det på en rekke felter trengs fortsatte undersøkelser, og at datagrunnlaget i Nordsjøen er bemerkelsesverdig dårlig, blant annet med hensyn til utslippstall både fra land og fra skip m. v. En bedre samlet koordinert innsats innen overvåking og forskning ble sterkt etterlyst.

3. Norskehavets tilstand

Norskehavet fra 62 grader nord til Barentshavet 70 grader nord (se fig. 4) er det nordøstlige Atlanterhavets overgang til Arktis. Hydrografien i området preges av vann fra Atlanterhavet (Golfstrømmen), vann fra Nordsjøen (den Norske kyststrømmen) og noe av ferskvannstilførsel fra Norge. Ytterligere preges hydrografien av strømmene i området, og av norskekysten som modifierer det hele. Generelt er strømretningen nordgående. Også her modifieres bildet av trykkforhold, vindforhold m. v.

Utenfor den norske kontinentalsokkelen er Norskehavet et dyphav (med dyp større enn 1000 meter) til sokkelen rundt Island.

For handlingsplanens del er de kystnære områdene, over og innenfor kontinentalsokkelen av størst interesse. I dette området som omfatter havområdene utenfor kysten fra Sogn og Fjordane til Nordtroms; er særlig bestandene av atlantiskandisk sild, torsk og hyse viktig i fiskerisammenheng. I 1985 ble det ilandført fisk til en førstehandsverdi av 2.1 milliarder kroner i kystområdet mellom Hordaland og Troms. Dette utgjør noen av verdens største torske og sildefiskerier, og i tillegg er kystfisket svært rikt. Området har 200 fiskeoppdrettsanlegg (av totalt 487 i 1985). Ytterligere er området rikt på sjøfugl, med store hekkende sjøfuglbestander (Runde, Verøy og Røst, Nordfugløy). Kystsonen er også viktig trekkvei for i sær vågehval, men også tannhvalarter.

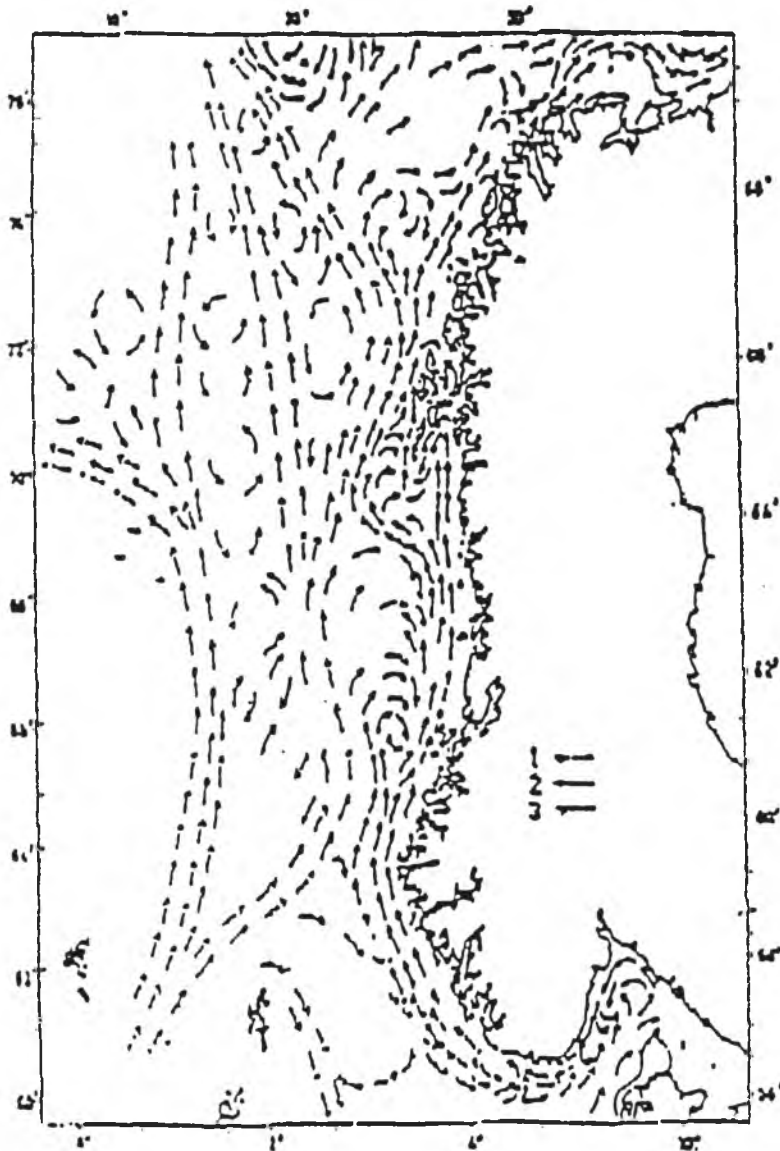
Denne delen av Norge er generelt spredt bebygd, men med noen større byer og en del tettsteder. Ytterligere er det utbygd mye vannkraft på land i området, noe som modifierer ferskvannstilstrømmingen.

Det er en del gruvedrift og tungindustri lokalisert i fjordene langs kysten.

Skipstrafikken er preget av fiskeriaktiviteten, fraktestartøyer samt en del malmtrafikk. Det er også en god del turistskip som besøker norskekysten. Det er også transitt skipstrafikk til og fra nordlige havner i Sovjetunionen.

Kontinentalsokkelen undersøkes for tiden med tanke på olje og gass. Ingen felter er enda i produksjon, men på Haltenbanken planlegges produksjonsstart for olje og gass i 1991–1992. Det er også funnet gass på Tromsøflaket. I dette området kan ikke utbygging og drift påregnes før mot år 2000, avhengig av at en finner drivverdige forekomster.

Det er bare lokale problemer som følge av tilførsler av næringsalter i dette området, nær enkelte tettsteder. Akvakulturvirksomheten medfører en viktig økning i organisk belastning rundt anleggene, og dette er under utredning. Med hensyn til tilførsler av metaller og organiske miljøgifter, har man liten kunnskap om hva som transporteres inn i området via havstrømmer. Det er en del punktutslipp fra gruver og industri i fjordene. De mest belastede fjordene er Sundalsfjorden, Trondheimsfjorden, Vefsenfjorden, Ranafjorden og Glomfjord.

Figur 4. Forenklet bilde av vannmassetransporten langs norskekysten (Norskehavet)

I dette havområdet er det registrert et økende antall ulovlige oljeutslipp fra skip. De største av disse utslippene kommer fra store bulklasteskip (malmskip) som trafikerer særlig Narvik, og havner lengre nord, men også andre skip og fiskeflåten er registrert som kilder. Disse sølene truer svært ofte viktige sjøfuglbiotoper. Slike biotoper som er skadet omfatter blant annet fuglefjellet Runde ved Ålesund.

Søppel fra fiskefartøy og vanlige handelsfartøy er registrert i store mengder langs hele kyststripa. Dette er både et estetisk problem, men medfører også sannsynligvis en god del skade på sjøfugl og fisk, samt sjøpattedyr.

I tillegg til de kontinuerlige utslippene er området på grunn av værforholdene og kystens beskaffenhet generelt utsatt for skipsulykker.

Offshorevirksomheten dreier seg nå først og fremst om letevirksomhet, hvor risikoen for akutte oljeutslipp er hovedproblem. Det er ikke tillatt å benytte oljebasert slam i prøveboring uten utslippstillatelse, og det er for tiden ingen slike tillatelser.

Den norske delen av Norskehavet er miljøvernmessig sett et konfliktområde hvor store natur- og næringsinteresser svært lett får kryssende interesser eller kommer i konflikt. Den forurensningsmessige utviklingen må følges svært nøye for å minimalisere disse konfliktene.

4. Barentshavets tilstand

Barentshavet (se fig. 5) er en del av polarbassenget rundt Nordpolen – et sokkelhav med gjennomsnittsdyp rundt 230 meter. Det strekker seg fra norskekysten (70 grader nord) til Svalbard, Øst til Franz Josefs land og syd til Novaja Zemlja samt fastlandet. Vannmassene har hovedsakelig to opphav: Atlantisk vann med temperatur høyere enn 0°C, og høy saltholdighet, og polarvann med lavere saltholdighet og temperatur lavere enn 0°C. Om strømforholdene kan det kort sies at den norske kyststrømmen samt den Norske atlantehavsstrømmen (slutten på Golfstrømmen) deler seg på veg inn i Barentshavet. En gren går vest av Svalbard, en annen går østover inn i Barentshavet. Syd og vestover i Barentshavet kommer polarvannet.

Barentshavet er delvis dekket av polarhavis. Isutbredelsen er årstidsavhengig, med størst utbredelse på ettervinteren hvor områder langt syd for Svalbard er dekket av havis. På sommeren trekker iskanten nordover til Svalbards nordøstside, samt nordsiden av Novaya Zemlja.

Barentshavet har gode produksjonsforhold i de delene av året hvor lyset ikke begrenser veksten, og produksjonsmaksimum ser ut til å følge iskanten nordover om våren – sommeren.

Dyrelivet i Barentshavet preges av få arter, som til gjengjeld kan opptre i stort antall. De viktigste fiskeartene er lodde og polartorsk. Området er oppvekstområdet til Lofots-torsken, for den Atlantskandiske silden og for

lodda. De viktigste pattedyra omfatter sel (ringsel, storkobbe, grønlandssel, og hvalross) og hval (knølhval, finnhval, kvitfisk, vågehval og grønlandshval). Hvalross og i sær grønlandshval er truede dyrearter og derfor verneverdige i videste forstand.

Fuglelivet i Barentshavet er i en spesiell situasjon. Sjøfuglbestandene i Barentshavet er blant de største i verden. Fuglene hekker for en stor del på Bjørnøya og Svalbard. Sjøfuglen spiller en nøkkelrolle i omsetningen av energi og plantenæringsstoffer ved at den tar opp store mengder biomasse fra havet, og tilbakefører plantenæringsstoffer. Sjøfuglen utgjør også en transportveg for energi og næring fra havet inn på land, og er et bindeledd mellom økosystemene i havet og på land. Viktige fugleartene er: havhest, krykje, alkekonge, polarlomvi, teist og lunde.

Loddebestanden i Barentshavet er for tiden svært liten. Dette kan delvis være årsak til omfattende næringsvandring hos sel de siste årene, nedsatt hekkesuksess hos en del sjøfugl m. v.

Landområdene rundt Barentshavet er stort sett tynt befolket, men med en viss konsentrasjon av mennesker i Murmanskområdet i Sovjetunionen, hvor en del tyngre industri er lokalisert. I Norge er det noen mindre byer: Hammerfest, Vardø, Vadsø, Kirkenes. Langs kysten ligger en rekke fiskevær. Fiske er en av de viktigste næringsveiene i hele området, og førstehåndsverdien av fisk ilandført i Troms og Finnmark i 1985 var ca. 1.1 milliarder kroner.

I Barentshavet er det en voksende interesse for leting etter petroleums-hydrokarboner i havbunnen. De norske utlyste blokkene ligger i området mellom Tromsøflaket og Bjørnøya, og her er det til nå ikke funnet drivverdige petroleumsforekomster. I tillegg driver Sovjetunionen leteboring i de østlige områdene av Barentshavet.

Eutrofiering regnes ikke som noe problem i Barentshavområdet. Lokalt kan det i enkelte fjordområder ses tegn på overgjødning.

Med hensyn til tungmetaller og organiske miljøgifter, er den sovjetiske tungindustrien kilde til grensoverskridende vann- og luftforurensning av en del tungmetaller i sær i Kirkenesområdet.

Oljevirksomheten i dette området er i en meget tidlig fase. Det er funnet gass på sokkelen på Tromsøflaket, men disse funnene regnes ikke for drivverdige. En eventuell utbygging kommer ikke før i neste århundre. Foreløpig er risiko for store akuttutslipp under leteboring den største enkeltrusselen som følge av petroleumsnæringen, men denne risikoen er vurdert som liten.

I området har det vært noen tilfeller av ulovlige utslipp fra skip som har forårsaket fugledød m. v. Fiskeflåten står sannsynligvis i dette området for en del av forurensningen sammen med turistskip og skip i transit til Sovjetunionen.

Området er på grunn av de store sjøfuglkonsentrasjonene og fordi iskannten spiller en viktig rolle i økosystemet, samlet sett svært sårbart, i sær

overfor forurensning som har samme spredningsmønster som oljeforurensning. Betydelig innsats bør derfor legges i å unngå konflikter mellom menneske og natur. Store akuttutslipp av olje fryktes i dette området å få vidtfavnende skadevirkninger i økosystemet.

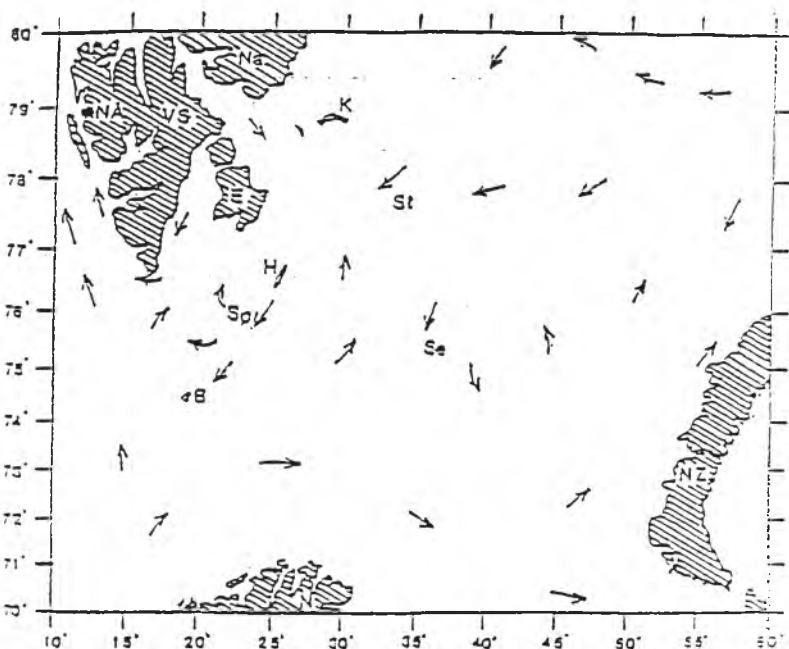

Fig. 5. Kart over Barentshavet med et forenklet bilde av strømforholdene og angivelse av de viktigste områder

B: Bjørnøya	NZ: Novaja Zemlja
E: Edgeøya	NÅ: Ny Ålesund
H: Hopen	Se: Sentralbanken
K: Kong Karls Land	SP: Spitsbergenbanken
Na: Nordaustlandet	St: Storbanken
	VS: Vest Spitsbergen

5. Færøsk farvand

Færøsk havområde er i nordisk sammenheng blandt de mindst forurenede, men samtidig er Færøerne mere end de fleste andre nationer afhængig af et uforurennet hav, idet eksporten for 95–99 % vedkommende stammer fra fisk og fiskeprodukter, og landets dagligdag er i næsten alle henseender knyttet til havet. Fra færøsk side lægger man derfor stor vægt på arbejdet med sikring af det marine miljø.

Dybdeforhold

Den færøske landsokkel danner sammen med Rockall Plateauet et mikrokontinent mellem Island og Skotland, og den sydvestlige del af færøsk havområde domineres af denne undersøiske højslette med typiske dybder omkring 1 000 m, men med en række banker, der nærmer sig havoverfladen. Blandt disse er Færø Bank (Føroya Banki).

I modsætning hertil er det nordøstlige område en del af Norskehavet og når dybder over 3 000 m. De to områder adskilles af den undersøiske ryg mellem Færøerne og Island med tærskeldybde på knap 500 m og af Wyville Thomson Ryggen, der går fra Skotland til Færø Bank og har tærskeldybde på godt 600 m. Kanalen mellem Færø Bank og Færø Plateauet, Færø Bank Kanalen, har tærskeldybde på ca 850 m og er en fortsættelse af Færø Shetland Kanalen. De to kanaler danner tilsammen den dybeste passage i den undersøiske ryg fra Skotland til Grønland, der adskiller Atlanterhavet fra havene mod nord.

Vandmasser og cirkulation

Havet omkring Færøerne er i udstrakt grad præget af at være et grænseområde mellem det forholdsvis varme Atlanterhav og de koldere have mod nord.

I overfladen dominerer Atlanterhavsvandet. Over det meste af området får de øvre lag hele året vand fra den Nordatlantiske Strøm, der er en gren fra Golfstrømmen. Den Nordatlantiske Strøm rammer ind på Rockall Plateauet og transporterer varmt og relativt saltholdigt vand over dette mod Færøerne. En del af denne strøm går syd for Færøerne, medens en anden del bøjes mod nord af Island Færø Ryggen, inden den igen drejer mod Øst over ryggen. Her møder Atlanterhavsvandet det kolde og mindre saltholdige vand fra den Østislandske Strøm, og der dannes en skarp front, som udgår fra Islands sydøstlige hjørne mod øst eller sydøst mod Færøerne. Længs denne front transporteres varmt vand ind i Norskehavet. Nord for Færøerne koncentrerer Atlanterhavsvandet i en stærk strøm, der ved østspidsen af Færø Plateauet delvis opsplittes. En del fortsætter direkte mod øst, medens en del fortsætter mod syd ned i Færø Shetland Kanalen til dels i form af hvirvler, der i indsnævringen syd for Plateauets sydspids vender mod øst. Der er hyppige uregelmæssigheder og hvirveldannelser forbundet med fronten, og de nordøstlige dele af de øverste vandmasser kan derfor skifte mellem varm og kold tilstand, og til tider kan det kolde vand nå helt ind på Færø Plateauet.

I de dybere dele af det færøske havområde danner den undersøiske ryg en afgørende barriere. Nordøst for ryggen, er vandet typisk koldere end 0°C under ca 500 meters dybde, medens Atlanterhavsvandet sydvest for ryggen holder sig langt varmere ned på store dybder. Imidlertid er der et "Overflow" af koldt vand mod vest over rygssystemet, og i dele af dybhavet vest for ryggen finder man derfor langt lavere temperaturer; ned mod 0°C.

De vigtigste "Overflow"-områder er Færø Bank Kanalen og områder på Island Færø Ryggen (samt til dels Wyville Thomson Ryggen). "Overflow" gennem Færø Bank Kanalen er i form af en mere eller mindre kontinuær strøm af koldt vand, der med stor hastighed strømmer gennem de dybeste 100–200 meter af kanalen ud i Atlanterhavet. Dette er vand fra de dybere dele af Norskehavet. I modsætning hertil er det vand, der strømmer over Island Færø Ryggen for en stor dels vedkommende vand, der er sunket i frontområdet, og selve "Overflow"-processen på ryggen er langt mere uregelmæssig.

En del af det kolde vand, der fra disse to kilder er ført ind i Atlanterhavet, blandes ret hurtigt med de omkringliggende vandmasser, men resten strømmer langs bunden mod Island og derfra videre mod Reykjanes-Ryggen som en bundstrøm, der langsomt kommer dybere og dybere. "Overflow"-vandet fortsætter videre ud i havet, og det vand, der strømmer gennem Færø Bank Kanalen og over Island Færø Ryggen, er en af de vigtigste kilder til dybvandsdannelse i verdenshavene og tilførsel af oxygen og andre opløste stoffer til de dybe vandmasser.

Fiskeri

Fiskeri i færøsk farvand har i historiens løb været drevet af mange nationer, men i de senere år har færøske skibe overtaget den overvejende del af fiskeriet. Dette gælder især fiskeri efter torsk, kuller og sej, som er de arter, der har den største økonomiske betydning. Dette fiskeri foregår på fastlandssoklen og dens hældning samt på bankerne. På dybere vand fiskes andre arter, bl. a. rødfisk, og der drives et udbredt forsøgsfiskeri for at finde dybvandsarter, der kan fiskes kommercielt.

I de frie vandmasser foregår det pelagiske fiskeri, der især er rettet mod blåhvilling. Dette er den art i færøsk farvand, som der fiskes mest af i tons af skibe fra Færøerne og fra andre nationer; men kun en lille del af den færøske blåhvillingfangst udnyttes til konsum, og forsøg på at udvikle et rentabelt konsumfiskeri efter denne art har hidtil ikke givet det ønskede resultat.

Udover naturlige stressfaktorer påvirkes en fiskebestand af forurening og af overbeskatning. I færøsk farvand er det sidstnævnte i dag langt det alvorligste. Af de tre vigtigste bundfiskearter, torsk, sej og kuller, bliver torsk og sej fisket mere intensivt, end hvad der er økonomisk forsvarligt. Dette medfører blandt andet, at fiskeriet er meget afhængigt af størrelsen af enkelte årsklasser; et faktum, der bør tages i betragtning, når man vurderer faren ved akutte forureningsudslip som f. eks. i forbindelse med off-shore virksomhed.

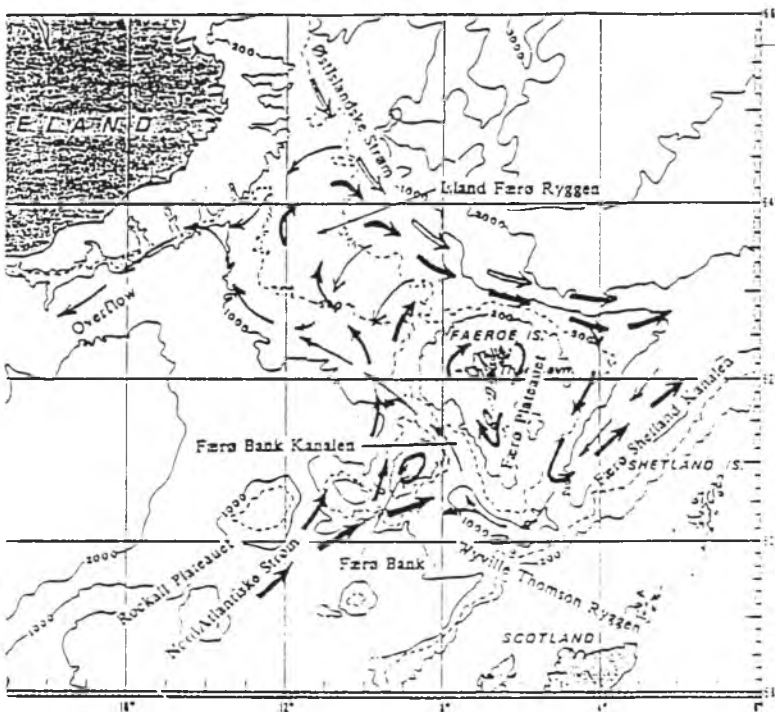
I de senere år er man i tilknytning til det traditionelle fiskeri begyndt på fiskeopdræt, akvakultur, i havet specielt af ørred og laks. På Færøerne er dette et erhverv i meget stærk vækst, og det forventes at ville bidrage væsentligt til den færøske økonomi med tiden. Velegnede opdrætslokalite-

ter findes dog kun i begrænset udstrækning, og fra offentlig side ønsker man at forhindre, at en ukontrolleret udvikling medfører forurening af følsomme kystområder.

Forurening

Som nævnt stammer vandet i de øvre lag omkring Færøerne i overvejende grad fra det åbne Atlanterhav. Det er derfor ikke i særlig udstrækning forurenet af de omkringliggende kystnationer. Man har således fundet større påvirkninger ved Østgrønland og Island end ved Færøerne fra rensningsværket Sellafeld ved det Irske Hav. I enkelte fjorde med sæsonvis isolation fra åbne farvand har man påvist eutrofieringsproblemer specielt i forbindelse med akvakultur; men intet tyder på, at de åbne farvande på eller omkring fastlandsoklen modtager forurening fra færøsk landområde i nævneværdig grad. Der findes ingen oversigt over forurening fra færøske fiskeskibe eller anden skibsfart i området.

Udover lovgivningsmæssig beskyttelse af de mest udsatte kystområder (f. eks. tærskelfjordene) må Færøernes politiske hovedsigte m. h. t. beskyttelse af det marine miljø rettes mod en styrkelse af de internationale aftaler

Figur 6. Dybdeforholdene omkring Færøerne

- Varm overfladestrøm
- - - Kold overfladestrøm
- - - Kold bundstrøm

og konventioner, der værner om de åbne havområder i Atlanterhavet. Dette gælder udledning fra land, luftbåren transport af forurenende stoffer, forurening fra skibe og platforme og dumpning. Det må således sikres, at øget pres på kystnære områder nær kontinentet ikke medfører en flytning af forureningsbelastning ud på åbne områder.

Dette gælder specielt deponering af forurenende stoffer i vandmasserne over Rockall Plateauet eller i dets bund samt offshore virksomhed i dette område, da vand herfra vil strømme direkte ind på de vigtigste banker og fiskepladser i færøsk farvand. I denne forbindelse er det vigtigt at nævne, at der både omkring Færø Bank er påvist meget stabile strømningssystemer, der cirkulerer "med uret" omkring disse forhøjninger på havbunden (se kortet, fig. 6), og som giver vandmasserne over disse en stor opholdstid.

Et andet kardinalpunkt vil være at modarbejde ønsket om dumpning på dybt vand i de åbne havområder. Dybvandet er ganske vist i mange henseender mere stillestående end de øvre vandmasser og mindre produktivt, biologisk set; men der er på alle dybder strømsystemer, og disse vil med tiden sprede dumpet affald over store områder, hvor den voksende udnyttelse af dybhavsfisk vil medføre en tilbagevenden til den humane fødekæde. Der bør også udvises speciel forsigtighed m. h. t. dybhavets økosystemer, der i mange henseender har et meget stabilt abiotisk miljø, og som næppe tåler den samme grad af stress som systemerne i de øvre vandmasser.

6. Islandske farvande

Topografi

Island, 103 000 km² i areal, med 6 000 km kystlinje og med 247 000 indbyggere er omringet af en 115 000 km² platform indenfor 200 m dybdelinjen. Den islandske kontinentalsokkel er forbundet med nærliggende lande med undersøiske rygge; det er mod Grønland (620 m dybde og 180 sømils afstand), Færøerne (mindre end 400 m dybde og 240 sømils afstand) og Jan Mayen (mindre end 1000 m dybde og 300 sømils afstand), såvel som Reykjanes Ryggen (mindre end 1000 m dybde) mod sydvest ind i Nordatlanten som del af den Midtatlantiske Ryg og det trans-oceaniske rift system. Udover disse undersøiske rygge når dybderne i islandske farvande 2000–3000 m.

De topografiske forhold deler islandske farvande i forskellige oceaniske regioner som Island Bassinet, Irminger havet, Grønlandssund (Danmark Strædet), Islandshavet og Norskehavet. Bundforholdene har indflydelse på blandning, cirkulation og vandmassernes fordeling som følges af en af verdenshavenes højeste produktivitet med over 30 millioner tons kulstof om året på fiskebankerne. Fiskerigrænserne eller den økonomiske zone, som beror på ligeafstand, følger ikke altid topografien i islandske farvande. Den økonomiske zone blev 1975 udvidet til maksimalt 200 sømils bredde

og ellers til midtlinien mellem nabolande og har et areal på 758 000 km² og inkluderer Islands forureningszone. Forureningszonen strækker sig på visse afsnit desuden længere til havs end 200 sømil i henhold til kontinental-soklen, som defineret i UN-havretskonventionen (UNCLOS). Til sammenligning kan nævnes, at Østersøen og Bælterne er omkring 420 000 km² med middeldybde på 55 m og Nordsøen er omkring 580 000 km² med middeldybde på 93 m.

Vandmasser og cirkulation

Islandske farvande ligger i grænseområdet imellem varmt Atlanterhavsvand og koldt arktisk vand (se fig 7), det vil sige på den oceaniske polar-subpolar front. Dette fremhæves særligt med udbredelsen af drivisen fra Ishavet, som fra tid til anden kan blokere den islandske nord- og østkyst. Det varme Atlanterhavsvand er en del af den Nordatlantiske driftstrøm (Golfstrømmen), eller den såkaldte Irminger Strøm (2 000 000 m³ pr. sek.). Denne strøm deler sig i to grene vest for Island, en vestlig som møder den kolde Østgrønlandske Strøm (1–2 000 000 m³ pr. sek.), som driver isen sydpå langs Østgrønland og vestover til Vestgrønland, hvor Irminger Strømmen lægger sig under og udenfor polarstrømmen; og en østlig gren som strømmer nord og østover ind i nordislandske farvande eller Islandshavet. Foruden den kolde Østgrønlandske Strøm har man den ligeledes kolde Østislandske Strøm, som strømmer nord og øst for Island og syd og østover imod Færøerne. Ligeledes findes der øst og vest for Island kolde dyb- og bundstrømme (2 000 000 m³ pr. sek.) fra nord, som strømmer over de undersøiske rygge ind i Nordatlanten, et såkaldt "overflow". Langs den islandske kyst findes desuden kyststrømmen som får sit input (1 000 m³ pr. sek.) fra floder og land, som blandes med havets vandmasser.

Fiskeri

Fiskeri er hovednæringsvejen i den islandske økonomi. Det står for omkring 80 % af Islands eksportværdi. De vigtigste fiskearter er torsk, rødfisk, kuller og sej såvel som pelagiske arter, hvor lodde og sild er langt de vigtigste. Rejer har i den senere tid udviklet sig til at være den næst mest betydningsfulde art fra et økonomisk synspunkt. I den senere tid er der stærk vækst i akvakultur.

Fangsterne i islandske farvande i det tyvende århundrede har udviklet sig fra omkring 200 000 tons om året i begyndelsen af århundredet op til 1 500 000 tons i dag. Verdenskrigene virkede som fredning på fiskefeltet fulgt af et stærkt øget fiskeri efter krigen. Torskefiskerierne ved Island er også knyttet til vandring af torsk fra grønlandske farvande som omkring 1930, i halvtredserne og omkring 1970 og 1981. Til sidst har også klimatologiske variationer i havet såvel som overfiskning stærk indflydelse på fangsten, ikke mindst den pelagiske, som på silden i tresserne og lodden i halvfjerdserne.

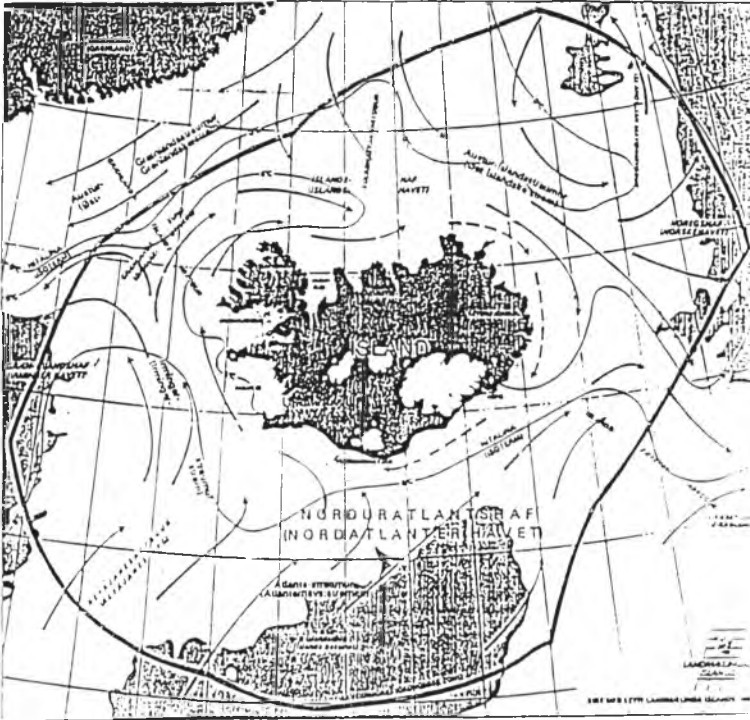
Man er kommet til den konklusion, at klimatologiske variationer og forskydninger af den oceaniske polarfront øver stærkt pres på de levende ressourcer i havet omkring Island og langt større end nutidens forurening, et pres som ofte går parallelt med overbeskatning.

Forurening i havet

Forurening i islandske farvande knytter sig hovedsagelig direkte til hovednæringsvejen i landet, fiskeriet, som følge af flådens påvirkning på feltet, bl. a. igennem spuling af lasterne til søs og anden påvirkning som f. eks. af olie og affald fra skibsfarten og ikke mindst mistede fiskeredskaber (spøgelsesnet). Anden forurening kommer fra beboelsen i landet og med havstrømmene og atmosfærisk nedfald fra andre strøg, som bl. a. mærkbar radioaktivitet fra genudvindingsanlægget i Sellafield og kernekraftulykken i Chernobyl. Radioaktiviteten fra Sellafield viser sig at følge strømmene fra Nordsøen langs Norge til Spitsbergen og derfra til østgrønlandske og islandske farvande. Denne rute tager 6–8 år. Radioaktiviteten er ganske lav i islandske farvande, dvs. 1/100 af Nordsøens koncentration. Det skal bemærkes, at vandmassernes egenskaber i Nordsøen kan spores 4–6 år senere i islandske farvande. Det er dog yderst vigtigt fra sundhedsmæssige og økonomiske synspunkter at stå vagt om problemet og sætte en stopper for radioaktivt udslip i havet. Det skal påpeges, at i nordlige farvande fra Nordatlanten til Ishavet finder en stærk militærtrafik til stadighed sted, som for en stor del er atomkraftdrevet og bevæbnet med atomvåben. Denne militæriske søtrafik reguleres ikke af nogen international traktat, f. eks. LDC, MARPOL, SOLAS osv., og er en stadig trussel om radioaktiv forurening i havet. Hertil kommer desuden civil og militær overflyvning med radioaktive stoffer. I denne anledning bør fremhæves, hvilket fremkommer i IMO's Load Line konventionen, at havet ved Island, Østgrønland og de nordiske farvande op til og inklusive Ishavet klassificeres som nogle af verdens farligste havområder. Offshorevirksomhed i disse nordiske havområder overvejes, og hvis den kommer i stand, må der arbejdes med den størst mulige forsigtighed af hensyn til miljøet. Søtransport og overflyvning med radioaktive stoffer, olie og andre farlige kemikalier i disse områder bør derfor også udføres med største forsigtighed både på grund af den direkte fare for ulykker ved transporten og havets miljø og økologi.

I modsætning til forurening ude på havet er forurening fra virken på land oftest lokal, om det så drejer sig om næringsstoffer bl. a. fra landbrug, akvakultur, fiskefabrikker, almindelig spildevand fra byer eller industriudslip, f. eks. fra metalfabrikker, fremstilling af maling og garvning af skind.

Havet er således knyttet til hele menneskeheden igennem transport og kommunikation, fiskeri og akvakultur, rekreation og sundhed.

Figur 7. Islandske farvande

Lovgivning

Islandsk lov og regulativ om havets beskyttelse mod forurening er i hovedtrækkene baseret på London-, Marpol-, Oslo- og Paris-konventionernes principper. Island har ratificeret UN-havretskonventionen, UNCLOS.

7. Grønlandske farvande

Topografi

De store variationer, som findes i det grønlandske landskab, genfindes mange steder som undersøiske bjerglandskaber udenfor den grønlandske kyst. Specielt i farvandet lige udenfor skærgården er dybdevariationerne voldsomme. Inden for korte afstande kan dybden variere fra mindre end 10 meter til flere hundrede meter. I større afstand fra kysten finder man, både udfor Øst- og Vestgrønland, de grønlandske fiskebanker med dybder mellem 20 og 100 meter med forholdsvis jævn bund. Ud for den sydlige del af Grønland er bankeområdet ret smalt, men det tiltager mod nord til en bredde af mere end 50 sømil ud for polarcirklen på begge sider af landet.

Bankerne er ikke sammenhængende, men adskilte ved dybe render med dybder ned til mere end 400 meter. Ud for yderkanten falder bunden ofte

ret brat, specielt ved de sydlige banker, hvor der er dybder på ned til 2000 meter.

En undersøisk ryg med maksimumdybde af 600 m forbinder ud for Sisimiut Grønland med det amerikanske kontinent og adskiller Baffin Bugt fra Labradorhavet. Mod øst forbinder en anden undersøisk ryg Grønland med Island. Denne ryg fortsætter over Færøerne til Skotland og forbinder således Grønland med det europæiske kontinent.

Vandmasser og cirkulation

I grønlandske farvande mødes og blandes vandmasser fra vidt forskellige adskilte geografiske områder (se fig. 8).

Med oprindelse i Polhavet løber den kolde østgrønlandske polarstrøm syd langs østkysten. Den transporterer store mængder af koldt polarvand og dravis. Nord for Danmarksstrædet mellem Island og Grønland er den meget bred, mens den efter mødet med Irmingerstrømmen presses sammen til et forholdsvis smalt bælte over det sydgrønlandske område.

Irmingerstrømmen udgør en gren af Golfstrømmen og transporterer varmt vand af høj saltholdighed nordpå langs Islands vestkyst. Herefter bøjer den af mod vest og efterfølgende sydvest, hvorefter den følger den østgrønlandske kyst udenfor bankeområdet, der er dækket af den kolde polarstrøm. Grænsen mellem de to strømme hedder Polarfronten og er meget kold.

Irmingerstrømmens vandmasser er saltre og derfor tungere end vandet i polarstrømmen og har en tendens til at flyde ind under det lettere polarvand. I grænsen mellem de to strømme foregår en kraftig opblanding.

Ud for Kap Farvel bøjer såvel polarstrømmen som Irmingerstrømmen mod vest og følger derefter Vestgrønlands kyst mod nord, idet den kolde strøm stadig holder sig nærmest kysten. Den fortsatte opblanding bevirker imidlertid, at kyststrømmen langs den midterste del af Vestgrønland i nogen grad mister karakteren af polarstrøm og her viser sig som en tempereret næsten isfri strøm.

Nord for Nuuk bøjer en gren af den vestgrønlandske strøm mod vest, hvor den forener sig med den kolde canadiske polarstrøm og følger denne strøm sydpå ud for Labradors Kyst. En del af strømmen fortsætter dog nordpå og bevirker, at vandtemperaturerne oppe i Baffin Bugt er betydelig højere i den østlige del end i den vestlige del af dette farvand.

Fiskeri

Grønlands export hviler for over 90 %'s vedkommende på fiskerierhvervet. Denne sektor har i de senere år været inde i en kraftig udvikling, og de samlede exportindtægter andrager ca 2 mia.kr.

Den mest markante udvikling har været inden for rejefiskeriet, hvor bl.a. inddragelsen af nye fiskeriområder har medvirket til en positiv udvikling, ligesom produktdifferentiering og opdyrkning af nye markeder

har været af afgørende betydning. Siden midten af 80'erne har torskefiskeriet ved Vestgrønland været i stærk tilbagegang, men det forventes, at dette i de kommende år vil ændre sig, idet nye årgange af torsk (1984) er på vej ind i fiskeriet.

Af øvrige arter af betydning for fiskeriet kan nævnes hellefisk og i mindre udstrækning rødfisk og havkat. Ved Østgrønland drives også et fiskeri efter lodde i sommer- og efterårsmånederne.

Beskæftigelsen inden for fiskerisektoren har også undergået en kraftig udvikling siden 1984. Dette hænger sammen med hjemmestyrets overtagelse af fiskefabrikker og offentligt ejede trawlere fra 1. januar 1985. Efter dette tidspunkt har man satset kraftigt på renovering af fiskefabrikker og investeringer i frysehuse og udbygning af fiskerikapacitet, således at Grønland i stadig stigende udstrækning vil være i stand til at fiske og forarbejde egne fiskeressourcer.

Forurening i havet

Forurening i de grønlandske have er af minimal karakter og knytter sig først og fremmest til enkelte yderst begrænsede områder, hvor der har været eller pågår minevirksomhed. Omkring minen i Marmorilik ved Uummannaq forekommer således en mindre udledning af restaffald fra minen. Dette er erkendt og kontrolleret i yderst muligt omfang.

Der forekommer naturligvis den almindelige afsmidning af affald, som er forbundet med fiskeriet, men havet og de kraftige strømforhold modvirker større problemer omkring dette.

I forbindelse med forberedelse til iværksættelse af havmiljøloven for Grønlands vedkommende er man i gang med at etablere en række spildolieleanlæg, således at dette ikke udgør nogen fare i forhold til havet. I forbindelse med større mulige oliekatastrofer i de grønlandske farvande er der mellem Danmark og Canada indgået en beredskabsaftale, der bygger på gensidig hjælp ved sådanne mulige problemer.

Der har forekommet enkelte mindre lokale olieudslip fra skibe, men de har ikke forvoldt nævneværdig skade.

Generelt må havet ved Grønland således anses for endog særdeles uforurennet.

Til dette knytter sig også, at landet ikke har noget landbrug og meget få industrier, hvorfra udløb i havet kan komme på tale.

Der har i de grønlandske havpattedyr været konstateret et meget højt niveau af kviksølv. Årsagen til dette er ukendt. Det skal dog samtidig påpeges, at der ved undersøgelser af hår fra fundne 400 år gamle mumier også på dette tidspunkt er konstateret højt (om ikke så højt) kviksølvindhold.

Forholdene omkring den særlige "smog" over de arktiske områder "Arctic Haze" er velkendte, og dette nedfald fra de industrialiserede verdensdeles energicentre falder selvsagt både over landet og havet. Det må således

antages, at der er tilførsel af forurening til havene omkring Grønland fra udlandet.

Det grønlandske marine økosystem er på grund af isen og de lave temperaturer meget sart, og det er klart i landets interesse, at der arbejdes intensivt imod den internationale luftforurening, ligesom andre forureninger, der tilføres havet udenfor de Grønlandske farvande, naturligvis kan bæres af havstrømmene og derfor udgøre en trussel.

De grønlandske vande og specielt de grønlandske fiskeriområder og fisk undersøges løbende af Grønlands Fiskeriundersøgelser.

Lovgivning

Grønland er via rigsfællesskabet med Danmark tilknyttet en række af de internationale konventioner, som Danmark har indgået på dette område, og som er beskrevet på anden plads i rapporten.

Miljøområdet er pr. 1.1.89 overgået som hjemmestyreret område, og en miljøforordning er blevet iværksat pr. 1. januar 1989. Denne regulerer forholdene på land og skærper tilsynet med eventuelt udløb.

Havmiljøloven er endnu ikke iværksat for Grønland, idet der endnu ikke er opført nok olieopsamlingsanlæg til at opfylde kravene i forhold til loven og Marpol-konventionen. Disse anlæg er under opstilling, og det forventes, at loven kan iværksættes i 1990.

I forbindelse med Grønlands Hjemmestyres overtagelse af miljøområdet er også Grønlands Fiskeriundersøgelser overtaget.

Figur 8. Havstrømmene omkring Grønland
(Kilde: Danmarks Natur. Bind 10. Grønland)

BILAGA 2

Internationella havsskyddskonventioner — en översiktlig orientering

De nordiska länderna är fördragsslutande parter i flera globala och regionala konventioner om skydd av havsmiljön. De nordiska länderna har traditionellt haft ett nära samarbete inom ramen för konventionerna. Koordineringen av samarbetet och förberedelsen av ett gemensamt nordiskt uppträdande sker nu huvudsakligen inom den Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor som är underställd Nordiska ministerrådet.

1. Globala avtal

1.1 Londonkonventionen

Londonkonventionen (Londonkonventionen om dumpning, LDC) är en global konvention om dumpning av avfall och andra ämnen.

London-konventionen undertecknades 1972 av 73 stater och har hittills ratificerats av 63 stater. Konventionen trädde i kraft 1975.

London-konventionen förbjuder eller reglerar dumpning av vissa särskilt angivna miljöfarliga ämnen, främst klorerade kolväten, vissa tungmetaller och cancerogena ämnen samt av radioaktivt avfall (jfr Oslo-konventionen). London-konventionen reglerar också förbränning av avfall till havs.

Beslutande församling är det konsultativa mötet, som hålls ca en gång om året och motsvarar de kommissioner som etablerats för andra konventioner. Sekretariatsfunktionen för London-konventionen omhänderhas av FN:s sjöfartsorgan (IMO) med högkvarter i London. Förberedande organ för vetenskaplig-teknologiska frågor är Scientific Group on Dumping. Tillfälliga arbetsgrupper tillsätts efter behov.

1.2 MARPOL 73/78

MARPOL 73/78, den internationella konventionen om förhindrande av förorening från fartyg, är en global konventionen, och har hittills ratificerats av 49 stater, bl. a. av alla Östersjöstater.

MARPOL 73/78 undertecknades 1973, reviderades medels ett protokoll 1978 och har trätt i kraft successivt:

Bilaga 1 gäller olja och trädde i kraft 1973

Bilaga 2 gäller kemikalier som fraktas i bulk och trädde i kraft 1987

Bilaga 3 gäller skadliga ämnen som i transporteras i förpackad form och väntas träda i kraft 1990

Bilaga 4 gäller avloppsvatten och har ej ännu trätt i kraft

Bilaga 5 gäller fast avfall (särskilt plastmaterial och andra stabila material) och trädde i kraft i januari 1989.

Syftet med MARPOL är att förhindra förorenande utsläpp av främst olja och kemikalier från fartyg i drift och i hamnar.

Beslutande församling är Internationella sjöfartsorganisationens kommitté för havsföroreningsfrågor (MEPC), som möts ett par gånger per år. Sekretariatsfunktionen för MARPOL omhänderhas av FN:s sjöfartsorganisation IMO med högkvarter i London.

För skötsel av frågor i anslutning till MARPOL-konventionen finns olika undergrupper samt ovannämnda kommitté.

1.3 Den internationella havsrättskonventionen (UNCLOS)

Den internationella havsrättskonventionen har utarbetats inom FN och undertecknades 1982. Den innehåller artiklar bl.a. om skyddet av den marina miljön, fiske och annan exploatering av havets tillgångar, monitoring, vetenskaplig forskning och ansvarsfrågor.

Konventionen träder i kraft sedan sextio stater har ratificerat den. Ett stort antal stater har avvaktat att ratificera konventionen. Av de nordiska länderna har hittills endast Island ratificerat den. De övriga nordiska länderna arbetar för ratifikation av konventionen. Sammanlagt har hittills fyrtio stater ratificerat konventionen.

2. Regionala avtal

2.1 Nordsjön och Nordostatlanten

2.1.1 Oslokonventionen

Oslokonventionen (Konventionen om förhindrande av havsförorening genom dumpning från fartyg och luftfarkoster) är en regional konvention som omfattar Nordsjön och Nordostatlanten.

Oslokonventionen undertecknades 1972 och trädde i kraft 1974. De 13 stater som ratificerat konventionen är: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Irland, Island, Nederländerna, Norge, Portugal, Spanien, Storbritannien och Sverige.

Sovjetunionen har visat intresse för att bli part i konventionen. Formerna för hur detta bäst kunde ske har diskuterats vid Oslo- och Pariskommisionernas gemensamma möte. Beslutande församling är Oslokommisionen (OSCOM). Kommissionen har tillsammans med Pariskommisionen ett sekretariat som är placerat i London. Oslokommisionen möts en gång varje år.

Oslokonventionen förbjuder eller reglerar dumpning av vissa särskilt angivna miljöfarliga ämnen samt förbränning av miljöfarligt avfall till havs. Radioaktivt avfall omfattas ej av Oslokonventionen (jfr Londonkonventionen). På Oslokommisionens möte 1988 beslöts det att förbränning av avfall till havs skall upphöra innan utgången av 1999. Enligt Oslokommisionens beslut av år 1989 upphörde dumpning av industriavfall i Nordsjön den 31.12.1989 medan i andra delar av konventionsområdet sådan dumpning skall upphöra den 31.12.1995.

För hela konventionsområdet gäller dock att dumpning fortfarande är möjlig om man enligt en överenskommen förhandsprocedur (Prior Justification Procedure) i varje enskilt tilltänkt dumpningsfall kan påvisa att praktiskt möjliga alternativ till dumpning inte finns på land och att dumpningen inte skadar den marina miljön.

Under Oslokommissionen arbetar en permanent rådgivande kommitté för behandling av vetenskapliga frågor (Standing Advisory Committee for Scientific Advice, SACSA) samt vid behov tillfälliga arbetsgrupper. Dessutom har man gemensamt med Pariskommissionen en permanent arbetsgrupp för behandling av frågor beträffande monitoring (Joint Monitoring Group, JMG).

2.1.2 Pariskonventionen

Pariskonventionen (Konventionen om förhindrande av havsföroreningar från landbaserade källor) är en regional konvention och omfattar Nordsjön och Nordostatlanten.

Pariskonventionen undertecknades 1974 och trädde i kraft 1978. Till Pariskonventionen är samma stater anslutna som till Oslokonventionen, med undantag av Finland som har observatörsstatus. Dessutom är EG anslutet. Man har i Pariskommissionen diskuterat formerna för hur i första hand Tjeckoslovakien, Tyska demokratiska republiken, Schweiz och Sovjetunionen kunde bli parter i Pariskonventionen om de så önskar, eller eventuellt observatörer vid kommissionens möten. Man var enig om att nämnda stater är berättigade att bli parter i konventionen och beslöt att Frankrike som depositarieregering skulle sända brev till nämnda stater. I brevet skulle länderna informeras om att de är välkomna att knyta närmare förbindelser med Pariskommissionen och de skulle även informeras om sin rätt att bli parter i Pariskonventionen.

Beslutande församling är Pariskommissionen (PARCOM). Sekretariatet som är gemensamt med Oslokommissionen är placerat i London. Pariskommissionen möts en gång varje år.

Under Pariskommissionen arbetar en permanent arbetsgrupp med tekniska och vetenskapliga frågor (Technical Working Group, TWG), samt vid behov tillfälliga arbetsgrupper. Dessutom har man gemensamt med Oslokommissionen en permanent arbetsgrupp för monitoring-frågor (Joint Monitoring Group, JMG).

2.1.3 Nordsjökonferenserna 1984, 1987 och 1990

Den första Nordsjökonferensen hölls i Bremen i Tyska förbundsrepubliken 1989, och den andra i London 1987. Konferenserna har hållits på ministernivå mellan Nordsjöstaternas miljöministrar. Arbetet har resulterat i ministerdeklarationer om olika åtgärder till skydd för Nordsjöns miljö. I de bägge deklarationerna enades man bl. a. om åtgärder angående dumpning och förbränning av avfall till havs, samt angående utsläpp både

från landbaserade källor och från fartyg. Huvuddelen av rekommendationerna och besluten i ministerdeklarationerna påverkar arbetet inom de existerande kommissionerna, främst Oslo- och Pariskommissionerna, men äver arbetet inom ramen för Londonkonventionen. Den tredje Nord-sjökonferensen kommer att hållas i Nederländerna 1990. Danmark har inviterat nordsjöstaterna till en fjärde konferens.

2.2 Östersjön

2.2.1 Helsingforskonventionen

Helsingforskonventionen (Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö) är en regional konvention, som omfattar hela Östersjön med Bottniska viken, Finska viken samt Öresund, Stora och Lilla Bält och Kattegatt upp till Skagen i Skagerrak.

Helsingforskonventionen undertecknades 1974 och trädde i kraft 1980. Till den är följande stater anslutna: Danmark, Finland, Polen, Sverige, Tyska Demokratiska Republiken, Förbundsrepubliken Tyskland och Sovjetunionen.

Beslutande församling är Helsingforskommissionen (HELCOM) som sammanträder årligen. Sekretariatet är placerat i Helsingfors.

Enligt kommissionen skall de fördragsslutande parterna vidta alla behövliga åtgärder för att förhindra och minska föroreningen av Östersjöområdets marina miljö samt att skydda och förbättra den.

Konventionen är mycket omfattande och inbegriper begränsning av utsläpp av förorenande ämnen härrörande från land, inkluderande förorening som sprids via luften, förbud mot dumpning av avfall utom i nödsituationer, samarbete vid bekämpning av utsläpp av olja och kemikalier vid olyckor, samt förhindrande av förorening som försakas av utforskning och utnyttjande av havsbotten.

Helsingforskommissionen har fyra permanenta kommittéer. Av dem arbetar en med frågor i anslutning till förorening från fartyg (Maritime Committee, MC), en med bekämpningsfrågor (Combatting Committee, CC) en med begränsning av utsläpp från landbaserade källor (Technological Committee, TC) samt slutligen en kommitté med bl. a. monitoring och miljö kvalitetsbeskrivningar (Environment Quality Committee, EC).

Under TC finns en permanent arbetsgrupp för industrifrågor (RID). Tillfälliga arbetsgrupper tillsätts enligt behov.

2.2.2 HELCOM:s ministerdeklaration, 1988

Under Helsingforskommissionens möte i februari 1988 enades de för miljövardens ansvariga ministrarna i Östersjöstaterna om en deklaration om Östersjöområdets marina miljö. Deklarationen omfattar åtaganden om minskning av utsläpp från landbaserade källor, förorening orsakad av sjöfarten, bekämpning av utsläpp av olja och kemikalier till havs, samt forskning, utveckling och samarbete.

3. Övriga avtal

3.1 *Regionala avtal*

3.1.1 Bonn-avtalet

Bonn-avtalet är ett samarbetsavtal för operativ bekämpning av föroreningar – olja eller andra för den marina miljön giftiga ämnen – i samband med olyckor eller vid andra akuta utsläpp.

Bonn-avtalet undertecknades 1969 och trädde i kraft 1970. De fördragslutande parterna är Belgien, Danmark, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland Irland Nederländerna, Norge, Storbritannien och Sverige.

Sekretariatsuppgifterna handhas av Oslo- och Pariskommissionens sekretariat i London.

3.1.2 Köpenhamnsavtalet

Köpenhamnsavtalet, som trädde i kraft 1971, mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige, gäller samarbete i fråga om åtgärder mot oljeförorening av havet. Island kommer så snart det är tekniskt möjligt att ansluta sig till detta avtal. Köpenhamnsavtalet kommer att utvidgas, så att det även omfattar bekämpning av kemikalieutsläpp.

3.2 *Bilaterala avtal*

Bilaterala avtal om miljösamarbete inom geografiskt gemensamma områden i Östersjöområdet finns också mellan Danmark och Tyska Demokratiska Republiken, mellan Danmark och Förbundsrepubliken Tyskland (oljebekämpning i Östersjöns västliga del, förorening i Flensborg Fjord) Danmark och Sverige gällande Öresund, mellan Finland och Sverige gällande Bottniska viken, mellan Finland och Sovjetunionen gällande Finska viken och mellan Norge och Sovjetunionen (oljebekämpning i Barentshav) och mellan Grönland och Kanada (skydd av havsmiljön och speciellt bekämpning av förorening i Nordvästatlanten).

BILAGA 3

Belastningen av närsalter på Östersjön, Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön främst från de nordiska länderna**1. Fosfor. Ton/år**

Område	Ref.	Vatten- drag (A)	Indu- strier (B)	Kommu- ner (C)	Totalt
Bottniska viken					
Finland	1	3 420	258	107	3 785
Sverige	2	2 700	305	165	3 170
Finska viken					
Finland	1	790	50	160	1 000
Sovjet	3	4 700	207	626	5 533
Eg. Östersjön (inkl Rigabukten, Bälthaven)					
Sverige	2	730	115	160	1 005
Sovjet	4	1 791	NI	98	2 967
Polen	5	11 500	4 600	3 000	19 100
Östtyskland	6	180	NI	195	375
Västtyskland	7	1 830	61	480	2 371
Danmark	9	2 810	500	2 480	5 790
Öresund					
Danmark	8	250	10	1 540	1 800
Sverige	2	125	237	189	550
Kattegatt och Skagerrak					
Danmark	9	1 710	240	950	2 900
Sverige	2	920	52	155	1 130
Norge	10	1 400	100	800	2 300
Nordsjön					
Norge	9	1 600	1 100	350	3 050
Norge	11	1 630	120	640	2 390

2. Kväve. Ton/år

Område	Ref.	Vatten- drag (A)	Indu- strier (B)	Kommu- ner (C)	Totalt
Bottniska viken					
Finland	1	55 000	2 250	3 050	60 300
Sverige	2	58 000	1 890	1 935	61 825
Finska viken					
Finland	1	16 000	320	3 950	20 270
Sovjet	4	52 500	500	4 700	57 700
Eg. Östersjön (inkl Rigabukten, Bälthaven)					
Sverige	2	26 000	820	7 230	34 050
Sovjet	4	24 600	NI	175	24 775
Polen	5	92 500	240	17 200	109 940
Östtyskland	6	2 250	NI	1 395	3 645
Västtyskland	7	11 000	2 080	3 300	16 380
Danmark	9	32 300	1 500	6 000	39 800
Öresund					
Danmark	8	2 600	190	6 400	9 190
Sverige	2	5 900	115	1 875	7 890
Kattegatt och Skagerrak					
Danmark	9	22 500	835	3 400	26 735
Sverige	2	41 400	210	2 815	44 425
Norge	10	30 000	5 100	10 000	45 100
Nordsjön					
Danmark	9	25 000	1 100	1 000	27 100
Norge	11	21 300	5 000	6 500	32 800

Belastningen på våra omgivande havsområden kommer inte enbart från de nordiska länderna. Med havsströmmarna kan föroreningar transporteras långväga ifrån och även via atmosfären tillförs föroreningar från källor utanför det nordiska närområdet.

3. Noter och referenser

Not

- A. I vattendrag ingår diffusbelastning och punktkällor uppströms mätstationen
- B. Direktutsläpp från industrier till respektive vattenområde
- C. Direktutsläpp från kommuner till respektive vattenområde

Ref

- 1. Meddelande från Vatten- och miljöstyrelsen 1988-06-06
- 2. Från Statistiska meddelanden Na 29 SM8901, SCB i samarbete med SNV, "Belastningen på havet 1987 av fosfor, kväve och organiskt material."
- 3. Från Pollution Load Monitoring Symposium, Tallin, 5–9 April, 1988
- 4. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
- 5. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
- 6. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
- 7. Från BSEP No 20, Pollution Load Compilation
- 8. Data från Öresundskommissionen 1988
- 9. Reviderade data från Miljöstyrelsen 1988-08-11
- 10. Från meddelande vid NKH-möte 1988-06-03
- 11. Från info till NUT-möte (PARCOM), Stockholm, 27–29 oktober, 1987

BILAGA 4

Förkortningar

Organisationer, kommittéer, grupper, konventioner m. m.

ATMOS	Working Group on Atmospheric Input of Pollutants to Convention Waters (PARCOM)
BMP	Baltic Monitoring Programme (HELCOM)
EG	Europeiska Gemenskapen
EGA	Expert Group on Air Pollution (HELCOM)
EMEP	Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe
GOP	Group of Experts on Oil Pollution (PARCOM)
HELCOM	Helsinki Commission
ICES	International Council for the Exploration of the Sea
IMO	International Maritime Organisation (UN)
JMG	Joint Monitoring Group (OSPARCOM)
LDC	London Dumping Convention
MARPOL 73/78	International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the protocol of 1978 relating thereto
MEPC	Marine Environment Protection Committee (IMO)
MORS	Group of Experts on Monitoring of Radioactive Substances in the Baltic Sea (HELCOM)
NIVA	Norsk institutt for vannforskning
NK-H	Nordiska kontaktgruppen för internationella havsföroreningsfrågor (AK-M)
NMR	Nordiska ministerrådet
NR	Nordiska rådet
NUT	Working Group on Nutrients (PARCOM)
NVG	Nordiska vattengruppen (ÄK-M)
OSCOM	Oslo Commission
OSPARCOM	Joint Meetings of the Oslo and Paris Commissions
PARCOM	Paris Commission
PWG	Preparatory Working Group (North Sea Conference)
RID	<i>Ad hoc</i> Working Group on Reduction of Industrial Discharges
SACSA	Standing Advisory Committee for Scientific Advice
SFT	Statens forurensningstilsyn (Norge)
SNV	Statens naturvårdsverk (Sverige)
TWG	Technical Working Group (PARCOM)
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea (UN)

WMO	World Meteorological Organisation (UN)
ÄK-M	Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (NMR)
UN	United Nations

Ämnen, substanser och diverse termer

AOX	Adsorberbar organisk halogen
As	Arsenik
BOD	Biologisk syreförbrukning
COD	Kemisk syreförbrukning
Cd	Kadmium
Cr	Krom
Cu	Koppar
DDT	Diklordifenyltriklorethan
Fe	järn
Hg	Kvicksilver
CFC	Klorfluorkarboner
N	Kväve, nitrogen
Ni	Nickel
NO _x	Kväveoxider
P	Fosfor
PAH	Polycykliska aromatiska kolväten
Pb	Bly
PCB	Polyklorerade bifenyler
PCT	Polyklorerade trifenyler
p. e.	Personekvivalent
TBT	Tributyltenn
TOC	Totalt organiskt kol
TOCl	Totalt organiskt bunden klor
VOC	Flyktiga organiska föreningar
Zn	Zink

*BILAGA 5***Nordiska rådets internationella havsföreningsskonferens 16–18 oktober 1989****Slutdokument**

Medlemmar av parlamenten i Belgien, Canada, Tjeckoslovakien, Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Finland, Tyska demokratiska republiken, Island, Irland, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Sverige, Sovjetunionen, Storbritannien och de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland har vid Nordiska rådets internationella havsföreningsskonferens i Köpenhamn 16–18 oktober 1989 enats om följande slutdokument.

Med utgångspunkt i den definition av föroreningsbegreppet som fastställts av FN:s havsrättskonvention:

- ett direkt eller indirekt införande av ämnen eller energi i den marina miljön, inklusive flodmynningar, som säkert eller sannolikt leder till skador på de biologiska resurserna och havets fauna och flora, risker för människors hälsa, hinder för marin verksamhet som fiske och annan legitim användning av havet, försämrad kvalitet på havsvattnet och minskade skönhets- och rekreationsvärden.

i medvetande om

- havens vitala betydelse för jordens överlevnad,
- havens vikt för den globala miljön, arternas överlevnad och den biologiska mångfaldens bevarande,
- att varje användning av havens tillgångar måste vara försvarbar, att vissa användningar är oacceptabla och att delar av haven bör betraktas som marina skyddsområden,
- att havsförorening och andra negativa effekter av mänsklig verksamhet utgör ett hot mot det marina ekosystemets framtid,

och med beaktande av

- behovet av effektiva förebyggande åtgärder, en viktig princip som är avsedd att skydda det marina ekosystemet bland annat genom att eliminera och förhindra miljöfarliga utsläpp där det finns skäl att tro att dessa kan få skadliga effekter, även om de vetenskapliga bevisen för ett orsakssamband mellan utsläpp och effekter skulle vara otillräckliga eller icke bindande,

- att kunskap om och identifikation av särskilt sårbara havsområden har gjort det möjligt att konstatera skadliga effekter i lokala och regionala havsområden, t. ex. Finska viken, Kattegatt och Nordsjöns, Irländska sjöns och Norra ishavets kustområden,
- att kustområdena tjänar som viktiga rekreationsområden för befolkningen i olika länder och utgör viktiga yngelområden för fisk som fångas kommersiellt i öppna havet, varvid är att märka att dessa tidiga levnadsstadier hos fisken ingår i kustområdenas ekosystem och för sin överlevnad är beroende av dessa ekosystems hälsa,
- det arbete som utförs inom ramen för de globala havskonventionerna (MARPOL 73/78 och Londonkonventionen om dumpning), det regionala havsprogram som ingår i FN:s miljövårdsprogram (UNEP), de regionala konventionerna (Helsingfors-, Oslo- och Pariskonventionerna) och andra internationella organisationer i syfte att minska och förhindra havens förorening, samt vikten av att alla länder ratificerar FN:s havsrättskonvention av år 1982,
- att det trots nationella åtgärder och det arbete som utförts inom konventionernas ram har visat sig att de väntade positiva effekterna på den marina miljön inte har uppnåtts,
- att vi behärskar de väsentligaste av de tekniska metoder som krävs för att genomföra den önskvärda minskningen av miljöfarliga utsläpp i haven,
- vikten av att tillämpa principen om ”bästa tillgängliga teknik” för att förhindra förorening, varvid såväl ekonomiska som ekologiska faktorer bör vägas in,
- att havsföroreningarna bara kan elimineras genom att intensifierade nationella åtgärder kombineras med internationellt samarbete mellan näringsliv, regeringar och andra myndigheter och internationella ansträngningar att nå framsteg i de mest sårbara områdena,
- förefintliga deklARATIONER, program och handlingsplaner för Nordsjön och östersjöområdet, bl. a. Helsingforskommissionens ministerdeklARATION, LondondeklARATIONEN och den nordiska handlingsplanen för förhindrande av havsföroreningar,

understryker deltagarna behovet av

- att kraftigt minska föroreningen av de nordliga haven genom av människan framställda beständiga giftiga och biologiskt ackumulerande ämnen med sikte på omkring 50 procents minskning under perioden 1985–1995 och av föroreningen genom näringsämnen till nivåer som inte vållar skada på den marina miljön,
- att erkänna medborgarnas rätt att bilda privata organisationer, av dessa organisationers och allmänhetens rätt att i tid få tillgång till information, inklusive data från nationella kontrollsystem och från i lag ålagd

- kontroll av utsläpp från industrier och andra punktkällor, samt av deras rätt till reella möjligheter att delta i utformningen av den politik som rör den marina miljön,
- att med sikte på en ytterligare minskning av tillförseln av miljöfarliga ämnen utarbeta en ny handlingsplan med kort- och långsiktiga tidsfrister för alla nordeuropeiska havsområden och Nordatlanten, samt att nå internationellt och regionalt samförstånd om den nya handlingsplanens innehåll,
  - att erkänna att den globala uppvärmningsprocessen i väsentlig grad betingas av en växelverkan mellan luft och hav samt behovet av åtgärder för att minska tillförseln av "växthus"-gaser till atmosfären,
  - att i den nya handlingsplanen göra erforderliga prioriteringar beträffande föroreningskällor och tidsscheman,
  - att den nya handlingsplanens prioriteringar beträffande föroreningskällorna fastställs på strikt vetenskapliga grunder av en expertpanel bestående av internationellt erkända vetenskapsmän som särskilt skall ha till uppgift
- a) att identifiera ekosystem och namnge de områden där riskerna är störst,
  - b) att identifiera de skadligaste bland de av människan framställda beständiga biologiskt ackumulerande föroreningarna och deras källor,
  - c) att fastställa erforderliga kvantitativa mål för nollutsläpp,
  - d) att fastställa det tidsschema som krävs för att uppnå de erforderliga reduktionerna och
  - e) att fastställa en enhetlig standard för bästa tillgängliga teknik,
    - att samordna den internationella forskningen för att ytterligare klarlägga orsakssambanden mellan luftföroreningar och skador på den marina miljön, exempelvis genom att utnyttja det Europeiska kontroll- och utvärderingsprogrammet (EMEP),
    - att reglera informationsutbytet mellan vetenskapsmän, tekniska experter och institutioner i olika länder rörande resultaten av deras forskning och därvid även beakta behovet av framtida samarbete mellan vetenskapsmän som studerar havs- och luftföroreningar,
    - en ökad spridning av information om nya forskningsresultat rörande den marina föroreningens utveckling, orsaker och effekter till politiker, andra beslutsfattare, offentliga förvaltningar och allmänheten, jämte fri och öppen tillgång till sådan information.

För att förverkliga dessa mål rekommenderar vi

- att alla stater snarast möjligt ratificerar den i mars 1989 ingångna Baselkonventionen,
- att man utarbetar en långsiktig plan för att förbättra den bästa tillgängliga tekniken,

- att man vidtar ytterligare beslutsamma nationella åtgärder för att minska utsläppen i vatten och luft,
- att alla stater accepterar principen om förebyggande åtgärder och tar ansvar för sin egen avfallshantering,
- att alla parter som anslutit sig till havskonventionerna och alla stater som deltagit i Nordsjökonferensen accepterar och uppfyller de krav på åtgärder man enats om för att minska havsföroreningarna,
- att deltagarna accepterar behovet av att oberoende vetenskapliga rådgivare skisserar grunddragen i en handlingsplan med tillhörande lista på prioriterade åtgärder,
- ett förbud mot förbränning till havs, ett globalt förbud mot denna praxis senast 1994 i enlighet med Londonkonventionen om dumpning samt ett förbud mot dumpning av avfall, inklusive förorenat muddringsmaterial, i havet,
- att de vetenskapliga data som insamlas av oberoende vetenskapsmän och nationella kontrollorgan görs fullt tillgängliga för allmänheten kvartals- eller årsvis, samt att de samlar in offentlig information om den bästa tillgängliga och mest kostnadseffektiva renings- och rengöringstekniken,
- att konventionerna stärks så att effektiva åtgärder kan vidtas för att minska och förhindra föroreningen av haven,
- att konventionernas arbete fortsätts och intensifieras med sikte på ett ökat studium av det direkta atmosfäriska nedfallet av föroreningar till havs och av följderna för haven av förorenande atmosfäriskt nedfall till lands samt på lämpliga åtgärder för att bekämpa sådana föroreningar,
- att arbetet inom ECE:s konvention om gränsöverskridande luftföroreningar samordnas med de regionala havskonventionernas verksamhet,
- att FN:s miljövårdsprogram (UNEP) uppmantras att verka för nya konferenser om havsföroreningar,
- att konventionernas verkställande organ säkerställer att de överenskomna åtgärderna genomförs snabbt i alla berörda länder,
- att man fortsätter att hålla ministermöten för att utöka verksamheten inom konventionernas ram och på så sätt uppfylla kraven på ytterligare åtgärder mot havsföroreningarna; de överenskommelser och frågor dessa möten resulterar i bör snabbt vidarebefodras till parlamentarikerna i respektive länder,
- att deltagarna accepterar behovet av att stärka de marina vetenskaperna med tanke på att grundforskningsarbetet är av fundamental betydelse även för den tillämpade forskningen om havsföroreningar,
- att man skapar en internationell fond och ett avräkningssystem så att ekonomiskt svagare länder får praktiska möjligheter att genomföra överenskomna åtgärder, och att man därigenom inleder en utveckling mot regional kostnadseffektivitet utan att göra avkall på principen att den som förorenar själv skall stå för kostnaderna och på princip 21 i deklARATIONEN FRÅN FN:S MILJÖVÅRDSKONFERENS I STOCKHOLM 1972,

- att man sluter avtal som underlättar en obehindrad överföring av modern miljöteknologi mellan olika länder,
- att samarbetet mellan de nationella kustbevakningarna vidareutvecklas så att man får bättre möjligheter att förhindra och övervaka föroreningen av haven,
- att villkoren för den obligatoriska internationella sjöförsäkringen skärps så att den vållande tvingas ersätta kostnaderna för en inträffad katastrof, samt att lämpliga sanktioner fastställs för sådana fall där försäkringen är otillräcklig,
- att man genom lagstiftning säkerställer att fartyg som seglar med farlig last i miljö känsliga kustnära områden framförs av personer som är förtrogna med de lokala förhållandena.

Deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföreningsskonferens 1989

- som är oroade över föroreningen av haven och det hot den utgör mot miljön och mänsklighetens framtida välfärd,

förbinder sig

- att verka aktivt, både nationellt och internationellt, för att uppfylla de rekommendationer som konferensdeltagarna har antagit i detta dokument,

uppmannar Nordiska rådet

- att ta initiativ till en internationell konferens med uppgift att se över de internationella konventionernas och ministerkonferensernas roll och på så vis skapa bättre internationella förutsättningar för kampen mot havsföreningarna,

och uppmannar deltagarländernas regeringar

- att prioritera miljövården,
- att stärka sina nationella ansträngningar i kampen mot havsföreningarna och redovisa dem i nationella planer som inkluderar kort- och långsiktiga mål och tidsfrister,
- att stärka sina insatser inom förefintliga och framtida konventioner och andra samarbetsformer,
- att säkerställa att internationella överenskommelser (exempelvis GATT:s jordbruksavtal) till fullo beaktar de miljömässiga konsekvenserna av sådana överenskommelser,

- att uppfylla de rekommendationer som enhälligt antagits av deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföreningens konferens 1989, att visa mera politisk vilja och att anvisa ekonomiska medel för hithörande ändamål.

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

(Ministerrådsförslaget, se s. 1042)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning. Programmet innehåller förslag till nordiskt samarbete om bl. a. substitution av miljöfarliga ämnen, styrmedel, miljöfarligt avfall, kemikaliedepoter, insamlings- och behandlingstekniker samt marknad för återvunnet material. Medelsbehovet för att genomföra de gemensamma nordiska aktiviteterna i planen uppgår till 15 milj DKK under en femårsperiod. Prioritering har gjorts på nuvarande kunskapsunderlag och förbehåll tas för utvecklingen på avfallsområdet.

Ministerrådsförslaget omfattar ett delprogram för renare och resursvänligare teknologier och ett delprogram för bättre avfallshantering och ökad återvinning. Förslaget har remissbehandlats på nordiskt plan och diskuterades preliminärt vid ett gemensamt möte mellan utskottet och Nordiska ministerrådet/miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989.

1. Renare och resursvänligare teknologier

Inledningsvis hänvisas till Brundtlandskommissionens slutsatser om behovet av minskad energikonsumtion och utveckling av renare och resursvänligare teknologier. Detta innebär bl. a., att industrins processer och produkter måste utformas på ett sätt som ger minsta möjliga avfall och inte förhindrar återanvändning.

Delprogrammet har 4 huvudområden, nämligen 1: Nätverk, 2: substitution, 3: styrmedel och 4: utbildning och information. Ministerrådet *prioriterar* följande inom dessa områden:

- a. insamling, samordning och vidareföring av resultat angående renare och resursvänliga teknologier samt allmänt attitydpåverkande arbete,
- b. arbete för att utnyttja samarbetsmöjligheter med Nordisk industrifond m. fl. i samband med t. ex. branschspecifika seminarier och dyl.
- c. undersökning av vilka tekniska, ekonomiska och miljömässiga möjligheter som finns för att överföra renare teknologier mellan nordiska industrier,

d. utarbetande av allmänt attitydpåverkande informationsmaterial till industriella designers, tekniska skolor, branschorganisationer, företag m. fl. Materialet skall bestå av handböcker, video och andra "gör det själv" utrustningar som kan inspirera till förebyggande insatser.

Även om utvecklingen av konkreta processteknologier ligger utanför programmets ramar förväntar sig ministerrådet att Nordisk industrifonds verksamhet inom sitt handlingsprogram "Industriell FoU inom miljöteknologi" sker i enlighet med ministerrådsprogrammets principer.

Ministerrådet noterar att det finns ett stort informationsbehov hos både stora och små företag samt att kontaktgruppen för internationella havsföreningensfrågor (NK-H) påpekar att man särskilt bör göra en insats gentemot de branscher som prioriteras inom t. ex. Pariskonventionen, dvs. de som förorsakar landbaserade utsläpp till havet.

Vidare noteras, att det både på nordiskt, EG- och UNEP-plan pågår aktiviteter för att etablera ett sammanhängande internationellt nätverk, varigenom man kan insamla och förmedla konkreta erfarenheter av användningen av renare och resursvänliga teknologier. UNEP är i färd med att inrätta ett internationellt nätverk för renare teknologier och förväntas komma att anmoda Nordiska ministerrådet att ingå i detta samarbete. — Utskottet behandlar detta i sitt betänkande över medlemsförslag A 859/s om export av avfall.

Inom *huvudområde 2: substitution* prioriterar ministerrådet följande:

a) prioriterad lista över ämnen och produkter som skall bli föremål för särskild substitutionsinsats,

b) värdering av produktdesign i syfte att bygga in miljöhänsyn redan i designfasen.

Ministerrådet hänvisar till att det i det övergripande miljöprogrammet sägs att miljöfarliga ämnen och produkter bör ersättas med mer miljövänliga samt till att ämbetsmannakommitténs kemikaliegrupp utarbetat ett förslag till vetenskapliga kriterier för att klassificera kemiska ämnen som miljöfarliga eller ej. Detta arbete skall koordineras med huvudområdet "insamling och hantering av miljöfarligt avfall" (se nedan). Arbete med miljökonsekvensvärderingar av nya material skall man söka samordna med Nordisk industrifonds materialprogram.

Under *huvudområde 3: Styrmedel* prioriteras

- utredning för att undersöka hur ett skärpt producentansvar kan främja substitutionen av miljöfarliga produkter och utveckling av alternativ
- en undersökning av möjligheterna och begränsningarna för att införa en årlig rapportering från företagen till myndigheterna om emissions- och avfallsmängdernas omfattning och sammansättning (sådan rapportering förekommer i USA)
- aktiviteter beträffande miljömärkning, däribland forskningsprojekt inom områden där det saknas miljövetande i syfte att fastslå kriterier för utvalda produktgrupper.

Mot bakgrund av en allmän önskan om uppstramning av ”förorenaren betalar”-principen (PPP) anser ministerrådet att man bör utveckla styrmedel för att främja industrins användning av de renaste och mest resursvanliga teknologierna. Därför finns behov att utveckla *ekonomiska styrmedel* som stärker PPP-principen, som t.ex. miljöavgifter för att finansiera miljökostnader och främja renare teknologi och återanvändning. Ett styrmedel som *positiv miljömärkning* i samma syfte väntas bli infört i Norden och EG under de närmaste åren. Det har föreslagits ett nordiskt utskott för utveckling av gemensamma kriterier för den positiva miljömärkningen. Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor deltar för att påverka kriterier och produkturval och värdera effekterna av miljömärkning som styrinstrument. Som ett ytterligare styrmedel nämns att ge företagen ökat ansvar för sina miljöproblem, t. ex. genom att de som i USA får lämna ”självdeklaration” om sina föroreningar vartannat år (Waste Minimization Audit).

2. Bättre avfallshantering och ökad återanvändning

Delprogrammet omfattar 7 huvudområden, nämligen 1: miljöfarligt avfall, 2: Depåer av kemikalieavfall, 3: Insamlings- och behandlingstekniker, 4: Återbruksmarknad, 5: Returvaror, 6: Styrmedel och 7: Samordning av FoU och erfarenhetsutbyte.

Inom *delområde 1*, insamling och hantering av miljöfarligt avfall, prioriterar ministerrådet

- utprovning av system för alternativ behandling av vissa typer specialavfall,
- ny värdering av (tidigare) Nordisk avfallsbörs och av möjligheterna att återetablera den, eller eventuellt att på annat sätt bidra till ökat utnyttjande av och handel med industriella restprodukter, avfallsråvaror och miljöfarligt avfall,
- gemensam behandling och återvinning av andra typer av specialavfall än kvicksilver.

Som ett led i arbetet att få privata hushåll att samla in miljöfarligt avfall har kemikaliegruppen under ämbetsmannakommittén utarbetat miljöfarlighetskriterier för hushållsprodukter.

Ministerrådet finner att intresset för avfallsbörser är i stigande och skall undersöka i vilken utsträckning Norden kan kopplas till en avfallsbörs för i första hand industri- och kemikalieavfall som EG söker upprätta. Vidare noterar ministerrådet att de nordiska ländernas anläggningar för hantering av miljöfarligt avfall, nämligen Kommunekemi (Danmark), Ekokem (Finland), Nordsas (Norge), och SAKAB (Sverige) står inför en kapacitetsutbyggnad. Samtidigt ökar behovet att ta hand om avfall som förekommer i så små mängder att en anläggning för dessa typer inte är tekniskt och ekonomiskt lämplig att inrätta i varje land. Det pågår t. ex. därför redan samarbete för att undersöka möjligheterna att samordna återvinningen av

kvicksliverhaltigt avfall, och avsikten är att utvidga samarbetet till andra motsvarande avfallstyper.

Inom *huvudområde 2* noterar ministerrådet att *kemikalieavfallsdepåer* är ett ständigt stigande problem som innehåller en rad oavklarade tekniska, juridiska och administrativa problem och att behovet av ömsesidig information och erfarenhetsutbyte på myndighetsnivå är stort. Man föreslår dock endast, att redan etablerade myndighetskontakter upprätthålles och förstärkes genom samordning av pågående aktiviteter.

Inom huvudområde 3, *insamlings- och behandlingstekniker*, prioriterar ministerrådet

- utprovning av olika tekniker för återanvändning av byggnads- och anläggningsavfall,
- erfarenhetsutbyte om kombinerade system för avfallsbehandling och återanvändning,
- värdering av tekniker, resultat och ekonomi för insamlingssystem baserade på källsortering, däribland ”gröna system”, dvs. kompost av källsorterat organiskt avfall. Sistnämnda skall enligt ministerrådet samordnas med motsvarande aktiviteter inom handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet (*B 101/e*)

Ministerrådet noterar, att utvecklingen går mot avfallssystem baserade på källsortering. Hänsynen till arbetsmiljön skall vägas in vid värdering av olika alternativ. – Detta är enda omnämmandet av arbetsmiljön i programmet –. Det noteras, att kompostering är under stark utveckling men att innehållet av tungmetaller är ett problem, även om försök under de senaste åren visat lovande resultat.

Inom huvudområdet 4, *återanvändningsmarknad*, prioriterar ministerrådet en utvärdering av nyttan av att utarbeta nordiska regler för kvalitetsbestämning och klassificering av återvunna material. Man bör arbeta för att uppnå en mer positiv hållning till återvunna material, som industrin ofta är ovillig att använda, då kvaliteten är ojämn och de ofta innehåller tungmetaller m. m. som ger nya miljöproblem.

Inom huvudområdet 5, *Returvaror*, prioriterar ministerrådet informationsutbyte om projekt, produktidéer, marknadsföring av produkter helt eller delvis baserade på returmaterial.

Ministerrådet kommer att söka utveckla detta område i samarbete med Nordisk industrifond och Nordiske Design Centre då professionella designare, produktutvecklare och marknadsförare inte varit tillräckligt involverade i arbetet med returmaterial.

Inom huvudområde 6, *Styrmedel*, prioriterar ministerrådet

- erfarenhetsutbyte om kommunal och regional avfallsplanläggning,
- kartläggning och värdering av regler inom andra sektorer än miljösektorn som hindrar återanvändning, t. ex. avskrivningsregler och mervärdesavgifter.

Ministerrådet noterar att kommunerna i framtiden kommer att få ett

större ansvar för avfallsströmmarna från både hushåll och företag, vilket väntas leda till en utveckling mot samkommunala och regionala ordningar, styrmedel och en differentierad avgiftspolitik.

Önskemål om bistånd för att bygga upp lämpliga styrsystem har kommit från Färöarna, Grönland, Island och Åland som fått stigande avfallsproblem. Kontakt har etablerats med Färöarna och Island.

Inom huvudområde 7, *Samordning av FoU och erfarenhetsutbyte*, prioriterar ministerrådet

- samnordisk konferens vartannat år (planeras till 1990),
- Nordisk databas för FoU (bl.a. för att undvika dubbelarbete),
- koordinerande kontaktnät med forskningsråd och andra som beviljar anslag.

Databasen kan även användas för att förmedla resultat inom ett internationellt nätverk. Särskilt Östeuropa har stor efterfrågan på nordiskt vetande på detta område.

3. Utskottet

Utskottet vill uttrycka sin tillfredsställelse med ministerrådsförslagets konkreta inriktning och översiktliga disposition. Förslaget tar i stor utsträckning direkt sikte på de synpunkter som framfördes av utskottet med anledning av medlemsförslaget A 783/s om miljövänlig avfallshantering. Utskottet framhöll särskilt i sitt betänkande som ledde till *rekommendation 16/1988* om miljövänlig avfallshantering att man borde samnordiskt utreda behovet av ekonomiska och legala styrmedel för att kontrollera företagens avfallsproduktion. En lämplig kombination av avgifter, producentansvar, anmälningsplikt och gränsvärden borde utformas samnordiskt för att undgå konkurrensnedvridning. Vidare borde man undersöka möjligheterna att genom lagstiftning eller avgifter minska eller om möjligt helt eliminera särskilt miljöfarliga ämnen i avfallet, som t.ex. kvicksilver, PVC-plast och kadmium. Redan en jämförelse av de metoder som redan tillämpades nationellt torde ge värdefulla slutsatser.

Utskottet finner det mest positiva i förslaget vara, att ministerrådet avser att utreda olika former av styrmedel och därvid prioriterar undersökningar om hur ett skärpt producentansvar kan främja substitutionen av miljöfarliga produkter och utveckling av alternativ, av årlig rapportering från företagen till myndigheterna om emissions- och avfallsmängdernas omfång och sammansättning. I samband med sådan "waste audit" kan företagen utveckla återvinningsmöjligheter och metoder för att minska avfallsmängderna. De erfarenheter som vunnits av olika sådana system och eventuella utvärderingar bör enligt utskottets uppfattning undersökas. Sälunda har t.ex. Sverige infört en långtgående lagstiftning om produktansvar.

Ministerrådet talar också om aktiviteter beträffande miljömärkning,

däribland forskningsprojekt inom områden där det saknas miljövetande i syfte att fastslå kriterier för utvalda produktgrupper.

Utskottet noterar, att den nyligen beslutade nordiska miljömärkningen avser positiv miljömärkning, dvs. att en vara uppfyller vissa villkor för miljövänlighet. En effektiv märkning i avfallssammanhang torde också kunna avse en negativ miljömärkning som anger att respektive vara inte bör kastas bland vanligt avfall. Mer i konsekvens med kemikaliegruppens utredningsarbete skulle vara att utarbeta olika typer av märkning som anger hur produkter skall sorteras som avfall. Denna märkning bör då ingå i en informationskampanj till hushållen och även kompletteras med praktiska arrangemang. Sålunda har man i några kommuner i Danmark ställt upp containers i två färger och delat ut soppåsar av motsvarande färg till hushållen. Utskottet anser detta försök vara ett värdefullt första steg och att mer "finmaskiga" uppdelningar bör undersökas. Från Miljöforum i Sverige har påpekats att man i nya flerfamiljshus bör bygga in dubbla eller tredubbla sopnedkast.

Vid mötet mellan utskottet och miljöministrarna den 13 november 1989 framfördes från utskottets sida att året-runt-minikompostering av hushållsavfall på uppkomstplatser i värmeisolerade komposter borde prövas. I egna hushus och radhus även i städerna kunde minikompostering enligt erfarenheterna fungera som en del av avfallsservicen och därigenom minska de avfall som transporteras till soptippar. Från regeringssidan pekades på de problem som fanns med hänsyn till tungmetaller och att källsortering i hushållen var den bästa lösningen. Det fanns en rad projekt i de nordiska länderna som tog upp källsortering, liksom även forsknings- och utvecklingsprogram. Erfarenheterna av lokal minikompostering bör enligt utskottets uppfattning ingå i ministerrådets vidare arbete med avfallsfrågorna.

Sådana försök med källsortering både från hushåll och industri anses ha gett positiva erfarenheter. Däremot är avfallshanteringen långt ifrån tillfredsställande och det tillkommer material och produkter som skapar miljöskador när de läggs på soptippar eller bränns i sopstationer, t. ex. kemikalier, plaster, metallegeringar m. m. Utskottet noterar, att undersökningar helt nyligen visat att självantändning på soptippar i vissa fall gett upphov till utsläpp av dioxiner. Detta är i så fall ett allvarligt miljöproblem som ministerrådet bör ta upp. Frågan om dioxiner togs senast upp av utskottet i samband med åtgärdsplanen mot havsförorening (*B 86/s*) där utskottet förordade en effektiv nordisk strategi som byggde på principen att så snabbt som möjligt identifiera och åtgärda stora källor. I Sverige har en utredning, den s. k. ENA-utredningen, föreslagit stränga krav på utsläpp m. m. från avfallsförbränning. Kunskaperna om utsläpp av föroreningar från avfallsförbränningen har ökat under de senaste åren och reningstekniken har utvecklats betydligt när det gäller avskiljning av såväl partikelburna som gasformiga substanser i rökgaserna. Frågorna rörande teknik och

miljökonsekvenser vid avfallsdeponering i upplag har ägnats ökad uppmärksamhet och teknik har tagits fram t. ex. i Sverige som övriga länder bör få del av. Avgång av föroreningar sker till luft och vatten under mycket lång tid och upphör inte i och med tillförseln av avfall till upplaget.

Utskottet ser med tillfredsställelse att ministerrådet tar fasta på betydelsen av skärpt producentansvar. Riktlinjer härför skulle kunna fungera som stöd för de nationella åtgärder som ofta är svåra att genomföra och som syftar till att minska avfallsmängden eller utvidga ansvaret för avfallshanteringen till producenterna. Bland övriga styrmedel talas i ministerrådsförslaget bl. a. om pantsystem, avgifter på råvaror resp subventioner för returvaror, finansiering av olika åtgärder för avfallsstyrning. (t. ex. avgift som tas ut av förorenaren, jfr. PPP ovan). En undersökning av de nordiska ländernas miljölagstiftning anses ha visat att det finns möjligheter att utnyttja lagstiftningen i större utsträckning än som hittills skett. En genomgång av den lagstiftning som tillämpas om produktansvar, avfallshandling, avgifter m. m. i de nordiska länderna samt av olika kombinationer av styrmedel som redan används bör kunna ge slutsatser om de lämpligaste formerna.

Som ytterligare styrmedel vill utskottet fästa uppmärksamheten vid behovet av bredare och effektivare konsumentupplysning som ökar miljömedvetandet och därmed styr konsumentens produktval vid inköpstillfället, lagstiftning som ställer vissa miljökrav på en produkt i samband med t. ex. dess tillverkning resp dess slutliga omhändertagande som avfall, dvs. vad som i internationella sammanhang kallas "life cycle management", samt ekonomiska styrmedel (skatter, avgifter, taxor) som belastar icke miljövänliga produkter, som t. ex. engångsförpackningar. Överhuvudtaget torde förpackningsområdet erbjuda stora möjligheter till åtgärder både för miljövänligare och billigare produkter.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet undersöker möjligheterna till återanvändning, bl. a. i samarbete med Nordisk industrifond och Nordisk Design Centre och vill uttala förhoppningen att det skall visa sig möjligt att utveckla en marknad för återvinningsmaterial och produkter. Utskottet skulle hälsa med tillfredsställelse om fonden i ökad utsträckning i samarbete med de nordiska industriförbunden ville medverka till att ny teknik kommer till användning vid avfallshandling. Utskottet vill även understryka vikten av arbetsfördelningen mellan de nordiska länderna när det gäller avfallshandling.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att sambandet med arbetsmiljön bör understrykas starkare i planen. Visst utredningsarbete m. m. borde göras tillsammans med arbetsmiljösektorn, t. ex. om kemiska och toxiska ämnen och produkter. Allmänt finner utskottet att ministerrådsförslaget utgör en katalog över önskvärda insatser men att fasta tidsgränser för införande av olika åtgärder och konkreta mängduppgifter saknas. Likaså framgår det inte alltid vilka insatser som avses bli prioriterade framför övriga.

Utskottet vill slutligen erinra om att en rekommendation föreslås med anledning av ett medlemsförslag om export av avfall. Internationella förhandlingar har lett fram till en konvention om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall. Då konventionen ger möjlighet att ingå i en "klubbstrategi" dvs. ett antal länder åtar sig att inte exportera miljöfarligt avfall annat än under vissa mycket bestämda förutsättningar, anser utskottet att de nordiska länderna bör gå i främsta linjen härvidlag såsom de gjort i arbetet med svavel- och kväveprotokollen inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning i enlighet med ministerrådsförslag B 105/s och med beaktande av de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Ministerrådsförslag
om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 19 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Ministerrådsförslag angående nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning beslutat av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) den . . .

Med hänvisning till

- Nordiska rådets *rekommendation nr 16/1988* om ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshantering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella insatser,
- Nordiskt miljöprogram beslutat av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) i januari 1989,
- den underlagsrapport angående handlingsprogram för avfall som i september 1989 lämnats av arbetsgruppen för avfall och återanvändning under Nordiska ämbetsmannakommittén för miljövärdsfrågor,
- remissbehandlingen av planen med berörda nordiska samarbetssektorer (ämbetsmannakommittéer m. m.) under september/oktober 1989,
- det gemensamma mötet mellan Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) och Nordiska rådets social- och miljöutskott i Marichamn den 13 november 1989,

antar Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) följande handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning.

Handlingsprogram for renere teknologi, affald og genanvendelse

Nærværende handlingsprogram er et konkret tiltag for at følge op på Brundtlandkommissionens rapport og det Nordiske Miljøprogram.

Den nordiske samarbejdsgruppe vedrørende Affald og Genanvendelse under EK-M, afholdt i august 1987 et seminar om affald og genanvendelse, som blandt andet resulterede i et forslag til en fælles nordisk affaldsstrategi. I forlængelse heraf har samarbejdsgruppen udarbejdet dette femårige handlingsprogram for henholdsvis Renere Teknologi og Affald og Genanvendelse.

Handlingsprogrammet er udarbejdet inden for rammerne af det Nordiske Miljøprogram, som blev vedtaget i januar 1989 og Nordisk Råds rekommandation om et nordisk samarbejdsprogram for en mere miljøvenlig affaldshåndtering, som blev vedtaget på den 36. samling i marts 1988.

Indenfor handlingsprogrammets rammer er foretaget en prioritering på basis af et rammebudget på 15 mill. DDK. Prioriteringen er baseret på det foreliggende vidensgrundlag, og der tages forbehold for at udviklingen på affaldsområdet kan ændre sig.

EK-M har ansvaret for programmets gennemførelse. Programmet administreres af Renere Teknologi, Affalds- og Genanvendelsesgruppen, tidligere Affalds- og Genanvendelsesgruppen.

Delprogram for Renere Teknologi (renere og ressourcevenlige teknologier)

Brundtlandkommissionens konklusioner omkring energi og industri peger entydigt på behovet for reduceret energiforbrug og udvikling af renere og ressourcevenlige teknologier.

I det Nordiske Miljøprogram understreges betydningen af en større kobling mellem produkt og affaldsansvar.

Det betyder, at der må ske en aktiv stimulering af teknologiudviklingen i retning af en forbyggende indsats. Det betyder, at industriens processer og produkter må udformes på en måde, som giver anledning til mindst mulig spild og affald, at produktudformningen ikke forhindrer en senere genanvendelse, og at forurening ved slutdeponering undgås.

Delprogrammet omfatter 4 hovedområder.

Ministerrådet ønsker at prioritere følgende aktiviteter indenfor de nævnte hovedområder:

Hovedområde 1: Netværk og 4: Uddannelse/information

1. Fremme anvendelsen af renere og ressourcevenlige teknologier ved en koordineret erfaringsudveksling og videreformidling af resultater.
4. Fremme uddannelse vedrørende renere og ressourcevenlige teknologier.

Ministerrådet prioriterer følgende:

- Indsamlingen, koordineringen og videreformidlingen af resultater ved-

rørende renere og ressourcevenlige teknologier, samt generelt holdningspåvirkende arbejde.

- Der skal arbejdes for at samarbejdsmuligheder med Nordisk Industriefond og andre udnyttes i forbindelse med f.eks. afholdelse af branchespecifikke seminarer og lignende.
- Undersøgelse af hvilke tekniske, økonomiske og miljømæssige muligheder og begrænsninger, der ligger for at overføre renere teknologier mellem de nordiske landes industrier indenfor udvalgte brancher. Udredningen skal danne grundlag for en efterfølgende prioritering af gruppens arbejde.
- Der udarbejdes generelt holdningspåvirkende informationsmateriale til industrielle designere, tekniske skoler, brancheorganisationer, virksomheder og lignende, bestående af manualer, video og andre "gør det selv" værktøjer, som kan inspirere til en forebyggende indsats.

Renere og ressourcevenlige teknologi begrebet som et forebyggende miljøværktøj er i en fase, hvor holdningsbearbejdning og stimulering af virksomheder til at bruge værktøjer til implementering af renere og ressourcevenlige teknologier er af afgørende betydning, såfremt en forebyggende miljøstrategi skal lykkes.

For at stimulere anvendelsen af renere og ressourcevenlige teknologier er to aktiviteter væsentlige. Udviklingen af selve teknologien og information om de relevante teknologier og produktionsmetoder, som kan tages i anvendelse. Udviklingen af konkrete procesteknikker ligger ikke inden for dette programs rammer. Det forventes dog, at Nordisk Industriefonds aktiviteter i handlingsprogrammet for "Industriel FoU inden for miljøteknologi 1989 – 1992" er i overensstemmelse med dette programs principper.

Informationsindsatsen og erfaringsudveksling må tillægges høj prioritet.

Der er i dag et stort behov for information hos såvel små som store virksomheder.

Kontaktgruppen for Internationale Havforureningsspørgsmål (NKH) påpeger, at der især bør gøres en indsats overfor de brancher som er prioriterede indenfor f.eks. Pariskommissionen dvs.:

- aluminiumindustri
- jern- og stålindustri
- anden metalindustri
- kunstgødningsindustri
- masse- og papirindustri
- affaldsforbrænding
- overfladebehandling
- organisk kemisk industri.

Både på Nordisk, EF og UNEP plan er der aktiviteter i gang med henblik på at etablere et sammenhængende internationalt netværk, hvor der kan indsamles og formidles konkrete erfaringer ved brugen af renere og ressourcevenlige teknologier.

UNEP er ved at etablere et internationalt netværk for renere teknologier og forventes at ville anmode Nordisk Ministerråd om at indgå i samarbejdet.

Renere og ressourcevenlige teknologier er også et begreb, hvor implementeringen i høj grad drejer sig om en holdningsændring hos industrien og forbrugerne.

Der er behov for i fælles nordisk regi at udarbejde holdningsbearbejdende materiale, videoer, manualer som virksomheder selv kan anvende m. m.

Der er endvidere behov for at implementere begrebet i det fortsatte nordiske samarbejde om miljøundervisning på læreanstalterne.

Aktiviteter koordineres med Nordisk Industrifonds Handlingsprogram for miljøteknologi og på formidlingssiden konsulteres EK-M's Informationsgruppe.

Hovedområde 2: Substitution

2. Substitution af miljøfarlige stoffer i produkter og substitution af stoffer og produkter som hindrer genanvendelse

Ministerrådet prioriterer:

- Prioriteret liste over hvilke stoffer og produkter, der ønskes iværksat en særlig substitutionsindsats overfor.
- Vurdering af produktdesign for produkter med henblik på at indbygge miljøhensyn allerede i designfasen.

I det Nordiske Miljøprogram fremhæves det, at miljøfarlige stoffer og produkter bør substitueres med mere miljøvenlige stoffer og produkter.

I nordisk regi er arbejdet med miljøfarlige stoffer prioriteret højt.

Kemikaliegruppen under EK-M har udarbejdet et forslag til videnskabelige kriterier for klassificering af om kemiske stoffer er miljøfarlige.

Aktiviteterne vedrørende substitutionslister (solnedgangslister) vil blive fastlagt efter en nærmere drøftelse med Kemikaliegruppen under EK-M, hvor der også søges sikret en sammenhæng med hovedområdet "Indsamling og håndtering af miljøfarligt affald" under delprogrammet "Affald og genanvendelse".

Aktiviteter vedrørende miljøkonsekvensvurderinger af nye materialer vil blive søgt koordineret med Nordisk Industrifonds Materialeprogram.

Der er en øget bevidsthed blandt industridesignere, som bør understøttes, så der vælges materialer, der ikke er miljøfarlige, har lang levetid og hvor materialerne i produktet efter brug kan genanvendes i størst mulig omfang.

Hovedområde 3: Styringsmidler

3. Brugen af styringsmidler som fremmer anvendelsen af renere og ressourcevenlige teknologier.

Ministerrådet prioriterer:

- Der iværksættes en udredning med det formål at undersøge, hvordan skærpet producentansvar kan fremme substitution af miljøfarlige stoffer og fremme udviklingen af alternativer.
- På baggrund af de gældende regler for produktionstilladelse og emissionskrav til virksomhederne, iværksættes en undersøgelse, som skal klarlægge mulighederne og begrænsninger for at indføre en årlig rapportering fra virksomhederne til myndighederne om emissions- og affaldsmængdernes omfang og sammensætning.
- Aktiviteter vedrørende miljømærkning herunder forskningsprojekter indenfor områder, hvor der savnes miljøviden, med henblik på fastsættelse af kriterier for udvalgte produktgrupper.

Som følge af ønsket om en større kobling mellem produkt og affaldsansvaret, befolkningens øgede miljøbevidsthed, er der et generelt ønske om en stramning af "forureneren betaler princippet" (PPP) og om at inddrage befolkningen i den forebyggende indsats.

Som et ledende princip må derfor udvikles styringsmidler, der fremmer industriens anvendelse af de rene og mest ressourcevenlige teknologier med henblik på at reducere emissioner og affaldsmængder.

Der er derfor også behov for at udvikle økonomiske styringsmidler, som styrker PPP princippet, såsom miljøafgifter, med henblik på at finansiere miljøomkostninger til fremme af renere teknologier og genanvendelse.

Et styringsmiddel som positiv miljømærkning af produkter med henblik på at fremme udviklingen af miljøvenlige produkter og reducere affaldsmængderne forventes introduceret i såvel de nordiske lande som EF inden for de næste par år.

Et nordisk Samrådsforum under EK-K anbefaler nedsat et nordisk udvalg, der skal stå for en fælles kriterieudvikling i en nordisk ordning for positiv miljømærkning. Det foreslås, at EK-M inddrages i det videre arbejde.

Derfor er der behov for dels at påvirke udformningen af en fælles nordisk ordning, især kriteriefastsættelse og produktvalg og dels at vurderer effekten af de forventede positive miljømærkeordninger som supplerende styringsinstrument.

Desuden bør der udvikles virkemidler, som via selvforvaltningsprincippet øger virksomhedernes ansvar for sine miljøproblemer. F. eks. i USA skal virksomheder "selvangive" omfanget af deres forurening hvert andet år.

Delprogram for Affald og Genanvendelse

Delprogrammet retter sig imod:

- at mindske affaldsmængderne til behandling ved genbrug/genvinding af produkter, materialer og energi,

- at mindske miljøbelastningen ved affaldshåndteringen ved styring af affaldsstrømmene til genanvendelse eller den bedst egnede behandlingsmetode og
- at udvikle systemer og teknikker som kan fremme de ovennævnte mål. Delprogrammet omfatter 7 hovedområder.

Ministerrådet ønsker under de enkelte hovedområder at prioritere følgende aktiviteter:

Hovedområde 1: Miljøfarligt affald

1. Indsamling og håndtering af miljøfarligt affald.

Ministerrådet prioriterer:

- Vurdering og afprøvning af systemer for alternativ behandling af visse typer specialaffald.
- Ny vurdering af den tidligere Nordiske Affaldsbørs og af mulighederne for genetablering, eventuelt på anden måde bidrage til øget udnyttelse og handel med industrielle restprodukter og affaldsråvarer.
- Fælles behandling og genvinding af andre typer specialaffald end kviksølv.

På Nordisk og EF plan er arbejdet med miljøfarligt affald højt prioriteret. Indsamlingsordninger for husstande og industrivirksomheder intensiveres.

Arbejdet med at øge indsamlingen af miljøfarligt affald fra private husholdninger vil blive fortsat i takt med, at de af Kemikaliegruppen under EK-M udarbejdede miljøfarlighedskriterier tages i anvendelse for husholdningsprodukter.

I takt med de stigende mængder øges også efterspørgslen efter behandlings- og genvindingsmuligheder. Interessen for affaldbørser er stigende. I EF regi søges etableret en affaldsbørs for primært industri- og kemikalieaffald.

Det vil blive vurderet, i hvilket omfang Norden kan kobles på en EF ordning.

De nordiske landes anlæg til behandling af olie- og miljøfarligt affald, SAKAB, Sverige, Ekokem, Finland, Nordsas, Norge, og Kommunekemi, Danmark, har eller står overfor udvidelse af kapaciteterne.

Samtidig øges behandlingsbehovet for miljøfarligt affald som findes i så små mængder, at det ikke er teknisk og økonomisk hensigtsmæssigt at oprette behandlingsanlæg i hvert nordisk land.

Der foregår således allerede et arbejde med henblik på at vurdere mulighederne for at koordinere genvindingsmulighederne for kviksølvholdigt affald.

Der vil derfor blive arbejdet for at udvide samarbejdet til andre tilsvarende affaldstyper.

Hovedområde 2: Kemikalieaffaldsdepoter

2. Undersøgelser og tiltag vedrørende kemikalieaffaldsdepoter.

Kemikalieaffaldsdepoter er et stadig stigende problem. Området er inde i en udviklingsfase, der rummer en række uafklarede tekniske, juridiske og administrative problemer.

Der er et stort behov for gensidig information og erfaringsudveksling på myndighedsniveau.

Ministerrådet anbefaler derfor, at de etablerede myndighedskontakter opretholdes og forstærkes gennem koordinering af de faglige aktiviteter.

Hovedområde 3: Indsamlings- og behandlingsteknikker

3. Indsamlings- og behandlingsteknik vedrørende genanvendelse, energiuudnyttelse og deponering.

Ministerrådet prioriterer:

- Afprøvning af forskellige teknikker for genanvendelse af bygge- og anlægsaffald.
- Erfaringsudveksling om kombinerede systemer til affaldsbehandling og genanvendelse og
- Vurdering af teknikker, resultater og økonomi for indsamlingsystemer baseret på kildesortering, herunder "Grønne Systemer".

Behandlingsteknikker er et meget stort område, hvor der allerede er gjort en stor indsats i de nordiske lande.

Udvikling af genanvendelsesteknikker for bygge- og anlægsaffald samt "grønne systemer", vil medføre væsentlige reduktioner af mængderne der tilføres affaldsforbrændingsanlæg og lossepladser.

Der er udviklet affalds- og genanvendelsessystemer, og der foretages stadig forsøg. Der vil til stadighed blive lagt vægt på at koordinere erfaringsudvekslingen.

Udviklingen går i retning af kildesorterede løsninger. Der vil være behov for at vurdere, hvordan totale affaldssystemer kan indrettes, baseret på en lokaltilpasset styring af affalds- og restproduktstrømme, kombineret med forskellige genanvendelses- og behandlingsteknikker med henblik på en bedre samlet ressourceudnyttelse. Hensynet til arbejdsmiljøet vil ligeledes blive vurderet for de valgte løsninger.

Kompostering af affald er under stærk udvikling. Et problem er kompostens indhold af tungmetaller. Forsøg i de seneste år har vist lovende resultater.

Denne udvikling vil også fremme anvendelsesmulighederne for spildevandsslam, som ofte blandes med andet komposterbart affald.

Specielt vil der blive sat ind for at fremme udviklingen af "Grønne Systemer" (kompost af kildesorteret organisk affald). Aktiviteterne vil blive søgt koordineret med de tilsvarende aktiviteter under det reviderede Nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet.

Bygeaffaldsmængden er stigende i alle nordiske lande, og affaldet inde-

holder store mængder genanvendelige materialer. Der er derfor behov for på nordiske plan at udvikle teknikker, der kan øge genanvendelsen.

Hovedområde 4: Genanvendelsesmarked

4. Sikring af afsætnings- og markedsforhold for genvundne materialer.

Ministerrådet prioriterer:

- Nærmere vurdering af nytten af at udarbejde fælles nordiske regler for kvalitetsfastsættelse og klassificering af genvundne materialer ved standarder og normer.

Der bør arbejdes for at opnå en mere positiv holdning til genvundne materialer. Industrien har ofte modvilje mod at anvende de genvundne materialer, fordi kvaliteten varierer stærkt. Det er ofte også et problem, at mange genvundne materialer indeholder "system"-fremmede stoffer, f. eks. tungmetaller, hvorved de genvundne materialer bliver bærere af et "miljøproblem", som industrien ikke ønsker.

Der har tidligere været forsøgt udarbejdet en nordisk standard for genvunden plast, men branchen fandt, at der var behov for at udarbejde standarder og normer for returmaterialer.

Der vil på denne baggrund blive søgt udarbejdet fælles nordiske standarder for genvundne materialer.

Hovedområde 5: Returvarer

5. Udvikling af produkter helt eller delvis baseret på returmaterialer.

Ministerrådet prioriterer:

- Informationsudveksling om projekter, om produktideer, markedsanalyser, produktudvikling og markedsføring.

Ulemperne ved, at genvundne materialer må konkurrere med jomfruelige råvarer, kan reduceres ved at udvikle helt nye produkter baseret på genvundne materialer, eller ved at videreudvikle eksisterende produkter. På denne måde kan der åbnes helt nye markeder og eksisterende markeder kan udvides.

Mange ideer har tidligere været afprøvet, uden at der er sket et afgørende gennembrud. Det skyldes antagelig, at professionelle designere, produktudviklere og marketingsfolk ikke tidligere har været inddraget i tilstrækkeligt omfang. Området vil derfor blive søgt udviklet i samarbejde med Nordisk Industrifond og Nordiske Design Centre.

Hovedområde 6: Styringsmidler

6. Styringsmidler som fremmer genanvendelse.

Ministerrådet prioriterer:

- Udveksling om kommunal og regional affaldsplanlægning.
- Kortlægning og vurdering af regler indenfor andre sektorer end miljøsektoren, som hindrer genanvendelse.

Lokalt kan kommunal og regional affaldsplanlægning være et vigtigt styringsmiddel.

De kommunale myndigheder vil i fremtiden i højere grad få ansvaret for at skulle styre affaldsstrømmene fra såvel husstande som virksomheder. Der vil være tendens til en udvikling henimod fælleskommunale og regionale ordninger, virkemidler og en differentieret takstpolitik. De større byer har allerede et vist samarbejde, men erfaringsudvekslingen bør også fremmes mellem de små og mellemstore fællesskaber og kommuner.

Udviklingen vil blive fulgt nøje med henblik på at vurdere konsekvenserne af det større kommunale ansvar for affaldsstrømmene, samt vurdere de miljømæssige og økonomiske konsekvenser af valgte tekniske løsninger og virkningen af de valgte økonomiske styringsmidler.

De nordiske øsamfund bl. a. Grønland, Færøerne, Island og Ålandsøerne melder om stigende affaldsproblemer. Der findes ofte ingen styringsmidler til at regulere affaldsstrømmene. Der er fremkommet ønsker om bistand fra de andre nordiske lande til at opbygge hensigtsmæssige reguleringer, tilpasset de særlige forhold som øerne har for behandling af affald. Der er allerede etableret kontakter i den retning med Færøerne og Island.

Ministerrådet lægger derfor særlig vægt på at udvikle samarbejdet mellem de større nordiske øsamfund.

Oftentimes kan regler inden for anden sektorlovgivning end miljøsektoren virke som barriere for genanvendelse. F. eks. kan afskrivningsregler og merværdiafgifter virke hæmmende på genanvendelsesaktiviteter.

Der er derfor behov for at kortlægge regelbarrierer mellem forskellige sektorer.

Hovedområde 7: Koordinering af FoU og erfaringsudveksling

7. Erfaringsudveksling og koordinering af FoU-aktiviteter vedrørende affaldshåndtering og genanvendelse.

Ministerrådet prioriterer:

- Fællesnordisk konference hvert andet år.
- Nordisk database for FoU-virksomhed.
- Koordinerende kontaktnet med nordiske forskningsråd og andre, der bevilger midler på området.

Successen for dette nordiske program vil på basis af hidtidige erfaringer være betinget af evnen til at indfange de rigtige projektideer på det rigtige tidspunkt og formidle resultaterne på en effektiv og anvendelig måde.

En vigtig opgave er derfor at sørge for at de nationale indsatser koordineres og at resultater og erfaringer formidles til alle de nordiske lande.

Der er behov for, at forskere fra universiteter og institutter indrages mere aktivt i det nordiske samarbejde.

Den store aktivitet på området har medført et ønske om at holde egentlige konferencer, som på den ene side formidler og drøfter konkrete erfaringer og på den anden virker som ideforum til nye projekter.

Der er således planlagt en fælles nordisk affaldskonference 1990, hvor såvel forskere, praktikere og myndigheder vil deltage.

FoU-virksomhed, som foregår under de nationale forskningsråd, bliver sjældent koordineret. Der foretages derfor i dag megen dobbeltudredning grundet manglende information og koordination.

Derfor ønskes en database oprettet. Basen bør også kunne anvendes til formidling af resultater til det internationale netværk. Der er internationalt stor efterspørgsel, bl.a. i stigende grad i Østeuropa, efter nordisk viden på dette område på grund af Nordens internationale status på området.

*BILAGA***Handlingsprogram for Renere Teknologi, Affald og Genanvendelse. Forde-
ling af midler på prioriterede områder.**

Hovedområder	Rammebudget mill. DDK
<hr/>	
Delprogram Renere og ressourcevenlige teknologier	
1. Netværk/uddannelse	1,25
2. Substitution	1,5
3. Styringsmidler	1,0
4. Uddannelse	1,25
Delprogram Affaldshåndtering og genanvendelse	
1. Miljøfarligt affald	1,0
2. Kemikalieaffaldsdepoter	0,5
3. Indsamlings- og behandlingsteknik	1,5
4. Genanvendelsesmarked	0,5
5. Returvarer	0,5
6. Styringsmidler	1,5
7. FoU og information	2,0
Ekspertbistand	2,5
Total	15,0

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar samt medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

(Ministerrådsförslaget, se s. 1073

Medlemsförslag A 873/s, se s. 454

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om handlingsplan mot luftföroreningar. Utskottet behandlar ministerrådsförslaget tillsammans med ett medlemsförslag i liknande frågor.

1. Ministerrådsförslaget

Ministerrådsförslaget utgör en gemensam nordisk ramplan som innehåller mål, strategier och åtgärder mot luftföroreningar. Planen avses bl. a. utgöra ett underlag för gemensamma nordiska insatser i internationella förhandlingar om reduktion av luftföroreningar.

Enligt planen skall det läggas upp en nordisk strategi om att reducera de samlade utsläppen av klimatpåverkande gaser. Det långsiktiga målet är att finna utsläppsnivåer som säkrar en acceptabel klimatutveckling. När det gäller regionala luftföroreningar innehåller planen en strategi som är baserad på naturens toleransgränser (critical loads).

Medelsbehovet för att genomföra projektprogrammet med de gemensamma nordiska aktiviteterna i planen uppgår till ca 7 milj DKK år 1990, 8,6 milj DKK år 1991 och 8,9 milj DKK år 1992. År 1989 beviljades ca 5,9 milj DKK för motsvarande ändamål.

Förslaget har remissbehandlats på nordiskt plan och diskuterades preliminärt vid ett gemensamt möte mellan utskottet och Nordiska ministerrådet/miljöministrarna i Mariehamn den 13 november 1989.

1.1. Inledning

Sammanfattningsvis anser ministerrådet att planen visar på klara sammanhang mellan åtgärder för att minska globala, regionala och lokala luftföroreningar. Sålunda bidrar t. ex. fossil förbränning till såväl globala

klimatförändringar som regional försurning och lokala problem. Planen visar också att det behövs betydande strukturförändringar inom energi- och transportsektorerna. Vidare visar preliminära beräkningar i planen att det kunde vara mer effektivt för Norden att understödja minskningar av svavelutsläpp i Östeuropa än att genomföra ytterligare åtgärder i Norden.

1.2. Globala luftföroreningar

De globala luftföroreningarna förorsakar främst uttunning av ozonlagret i stratosfären och temperaturökning i troposfären med klimatförändring som följd. Även den ökade ultraviolettera strålningen till följd av uttunningen av ozonlagret bidrar till temperaturökningen. Uttunningen av ozonskiktet, som ligger nära 50% över Antarktis och mellan 5–7% i Nordeuropa, ger ökad frekvens av hudcancer hos människor och påverkar växternas fotosyntes både på land och i haven. Uttunningen sätts i samband med det ökade klorinnehållet i stratosfären som beror på utsläpp av halokarboner (klorfluorkarboner, CFC) och haloner. På grund av dessa gasers långa livstid anses de idag uppmätta uttunningsarna ha sitt ursprung i utsläpp för flera decennier sedan, och modellberäkningar har visat att fortsatta utsläpp på 1980 års nivå skulle leda till en 7% permanent reduktion av ozonlagret, med maximalt 60% på 40 km höjd.

Vidare erinras om de överenskommelser som avser minskad CFC-användning, nämligen det 1987 undertecknade och 1989 ratificerade Montrealprotokollet som omfattar CFC och tre haloner. Enligt protokollet skall utsläppen av CFC 1988 ha minskat med 50% jämfört med 1986 och av haloner 1992 inte vara större än 1986. I den s. k. Helsingforsdeklarationen i maj 1989, som antogs av 80 länder och EG-kommissionen, enades deltagarna om att produktion och bruk av CFC skulle successivt avvecklas fram till år 2000. Haloner skall också reduceras successivt och andra ozonnedbrytande ämnen reduceras. *De nordiska länderna* har följande planer för minskning av CFC-avändning.

	50% reduktion av förbrukning	Avveckling
Danmark	1995	1999
Finland	1993	1998
Norge	1991	1995
Sverige	1991	1995
Island	1995	*

(* Island har reserverat sig för möjligheterna att avveckla CFC)

De nordiska länderna skall vidare

- reglera importen av produkter som innehåller CFC eller framställts med hjälp därav med sikte på avveckling,
- kontrollera och internationellt vara vaksam mot ersättningsämnen för CFC med önskad hälso- och klimateffekter,

- samla upp och förstöra CFC, haloner och andra halogenerade hydrokarboner (särskilt 1,1,1, trikloretan och karbontetraklorid) och undvika ersättningsämnen med oönskade effekter,
- arbeta för förpliktande internationella avtal som går minst lika långt som de nordiska förslagen,
- i internationella förhandlingar om u-ländernas förhållande arbeta för teknologiöverföring m. m. för att stödja u-ländernas uppbyggnad av CFC-fri teknik.

Klimatförändringar väntas på grund av ökad koncentration av gaser som absorberar infraröd strålning från jorden, den s. k. "växthuseffekten". De viktigaste och deras relativa bidrag till temperaturökningen är enligt UNEP:

Karbondioxid (CO ₂)	50 %
Metan (CH ₄)	10 %
Lustgas (N ₂ O) Dinitrogenoxid	5 %
Ozon i troposfären	5 %
Ozon i stratosfären	5 %
CFC	25 %

Om utsläppen av dessa "växthusgaser" fortsätter som idag väntas en genomsnittlig global temperaturstigning om 1,5–4,5 grader de närmaste 100 åren. Detta kan medföra både ökad ökenspridning och höjning av havsytan med 30–15 cm, så att låga kustområden blir översvämmade och flera områden med god livsmedelsproduktion blir obrukbara. Detta kan drabba många länder ekonomiskt, socialt och politiskt.

Inga avtal finns på detta område men på en internationell konferens i Toronto 1988 rekommenderades minskning av de globala utsläppen av koldioxid (CO₂) med 20 % från 1988 till 2005. Det påpekades dock att det var nödvändigt att minska den med minst 50 % för att på sikt stabilisera CO₂-koncentrationen på dagens nivå. Vid en ministerkonferens i Holland uppmanades i-länderna att minska utsläppen av CO₂ ytterligare, t. ex. med 20 % före år 2000 och ett steg togs mot konkretisering av finansiellt och teknologiskt bistånd till u-länderna.

Vidare noteras att det behövs ytterligare kartläggningsarbete för att kartlägga det globala systemets toleransgränser för "växthusgaser" på det sätt man gjort för svavel- och kväveoxid (jfr nedan). I de nordiska länderna pågår omfattande utredningsarbete för att ge grundval för deras "klimatpolitik" och hitta en lämplig kombination av styrmedel. (Island gör ett förbehåll ang möjligheterna att ytterligare minska sin fossila förbränning.) På internationell nivå arbetar IPCC (International Panel on Climate Change) som skall göra en samlad värdering av växthusproblematiken och skissera en internationell "klimatkonvention".

De nordiska ländernas "arbetsmålsättningar och aktiviteter" för att komma till rätta med klimatproblematiken sammanfattas sålunda:

- snarast möjligt reducera de samlade utsläppen av "växthusgaser"
- arbeta för utplaning av CO₂-utsläppen snarast och därefter minska dem före år 2000
- skaffa mer kunskap om utsläpp av metan (CH₄) och lustgas (N₂O), hålla dem under uppsikt och snarast reducera utsläppen med bästa tillgängliga teknologi (dvs ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar)
- främja energisparande och effektiv energiproduktion och distribution
- ytterligare kartlägga miljöeffekter av alternativa energiformer
- koordinera sin insats på internationellt plan för att finna metoder att uppnå acceptabla utsläpp
- samordna sitt utredningsarbete och vara pådrivande i IPCC för att få en bindande "klimatkonvention" före 1992
- arbeta internationellt för att stoppa nedhuggning av skog där återväxten är osäker, t. ex. tropiska regnskogar
- stödja skogsplantering i områden som hotas av erosion och ökenspridning,
- bidra till utveckling av teknologi som kan effektivisera energianvändningen i u-länderna.

1.3. Regionala luftföroreningar

Ministerrådet sammanfattar läget vad gäller svaveldioxid (SO₂), kväveoxid (NO_x) samt fotokemiska oxidanter (ozon i troposfären) m. fl. som behandlades även i tidigare handlingsprogram för luftföroreningar och vid rådets luftföroreningskonferens 1986. Av svavelnedfallet i Norden anses nordiska källor svara för ca 34% och av ammoniak ca 45% och starka tecken tyder på att situationen är likartad för tungmetaller, fotokemiska oxidanter och stabila organiska föreningar, dvs. den största delen kommer från utomnordiska källor. Effekterna är väl kända: försurning av sjöar med fiskdöd, urlakning av näringsämnen ur jorden och även utfällning av metaller t. ex. aluminium, korrosion av vattenledningar så att metall (koppar) löses ut i dricksvattnet, kvicksilver i fisk samt kadmium i jordbruksprodukter. Klororganiska föreningar (bekämpningsmedel och industrikemikalier) anrikas i näringskedjan och samlas i fettvävnad hos djur och människor.

Inom ECE:s konvention för långväga gränsöverskridande luftföroreningar har man 1988 enats om begreppet toleransgränser (critical loads) som grundval för det vidare arbetet för att reducera svavel-, kväve- och oxidantnivån i Europa. De nordiska länderna spelar en viktig roll i detta arbete och arbetar också med nationella toleransgränser. De nordiska länderna bör enligt ministerrådet arbeta för att nedfallet i Norden kommer under följande värden:

Svavel: Nedfallet i Norden (utom Danmark och Skåne) bör inte vara över 0.5g (S)m² i genomsnitt per år utmätt på en yta 150×150 km (EMEP). (För Danmark och Skåne bestäms målet efter ytterligare kartläggningsarbete).

Kväve: Nedfallet i Norden bör inte överstiga 1.0 g (N) m² per år över en "EMEP-ruta".

Oxidanter: Ozonhalten bör i hela Norden ej överskrida 150 µg m³ som emtimmarsmedelvärde och 50 µg m³ som medelvärde över växtsäsong (april–september, 10–17).

Tungmetaller: För toxiska metaller bör utsläppen minskas till nivåer som medför att belastningen inte är väsentligt större än den naturliga bakgrundsbelastningen. Kadmiumtillförseln från konstgödsel och atmosfäriskt nedfall till jordbruksmark bör reduceras till en nivå som icke leder till långsiktig ackumulering i marken. Metylkviksilverhalten i sötvattenfisk bör på längre sikt ej överstiga 0.5 mg/kg.

Användningen av *stabla klororganiska föreningar* bör begränsas mest möjligt.

Vidare redogörs kort för arbetet inom ECE-konventionen och dess tilläggsprotokoll för svaveldioxid och kväve. Vissa länder, däribland Danmark och Finland, Norge och Sverige, har gått betydligt längre i utfästelser om begränsningar. Island har gjort förbehåll med hänsyn till sin speciella energisituation. En arbetsgrupp har tillsatts för att ta fram ett protokoll om flyktiga organiska föreningar (VOC) och en annan för att på grundval av toleransgränserna föreslå åtgärder mot svavel, kräve, ammoniak och VOC. Det noteras, att medan de västeuropeiska länderna redan beslutat om långtgående reningsåtgärder, ligger t. ex. Tjechoslovakien och Östtyskland, som skrivit under svavelprotokollet, fortfarande ungefär på samma nivå som 1980. Detta visar att det vore en effektiv metod att stödja reningsinsatser i Östeuropa. De nordiska länderna skall speciellt:

- reducera utsläppen av NO_x med 30% och SO₂ betydligt för perioden 1980–1998,
- arbeta för att reviderade ECE-protokoll undertecknas i början av 1990-talet, baserade på naturens toleransgränser, liksom även ett protokoll om VOC,
- arbeta för åtgärder för reduktion av ozonhalten i troposfären,
- arbeta för att utsläpp av organiska ämnen av betydelse för ozonbildningen begränsas med ca 50% av 1988 års nivå före år 2005,
- arbeta för att ytterligare strategier för begränsning av ammoniakutsläppen från jordbruket utarbetas och läggs fram för ECE:s Executive Body i början av 1990-talet,
- föreslå att långtgående åtgärder för begränsning av emissionerna av ammoniak vidtas i Danmark och södra Sverige. Omfattningen av åtgärderna bestäms av ammoniaknedfallets bidrag till kvävebelastningen. Även i övriga delar av Norden bör i samband med starkt koncentration av husdjur och t. ex. pälsdjursuppfödning åtgärder vidtas för att begränsa kväveemissionerna,
- arbeta för internationella avtal om minskning av kvicksilver- och kadmiumutsläpp,

- arbeta för avveckling av miljöfarliga bekämpningsmedel i Norden. Vidare bör man förbjuda all användning av PCB och byta ut alla PCB-haltiga varor före 1995,
- arbeta för internationella avtal om avveckling av miljöfarliga bekämpningsmedel,
- utnyttja bästa tillgängliga teknologi för att reducera utsläppen av stabila klororganiska föreningar,
- arbeta för begränsning av klororganiska lösningsmedel, både nordiskt och internationellt,
- kartlägga källor till utsläpp av dioxiner och begränsa kända utsläpp så långt det är tekniskt möjligt,
- lägga särskild vikt vid att avfallsförbränning sker så att dioxinutsläppen blir så små som möjligt,
- arbeta för mindre klorinnehåll i avfall (t ex klorhaltig plast).

1.4. Lokala luftföroreningar

Lokala luftföroreningar avser städer, industriorter och andra tätorter. Utsläppen kommer huvudsakligen från energiförsörjning och energikonsumtion, industri och transporter.

De aktuella ämnena är SO₂, NO_x, CO (koloxid), sotpartiklar, benzen, PAH (polycykliska aromatiska kolväten), tungmetaller, ozon och klororganiska föreningar. De förorsakade problemen är hälsoproblem (hjärt- och kärlsjukdomar, astma, allergier, trötthet och huvudvärk) samt korrosionsskador på byggnader och material.

Som åtgärder hänvisas till ovanstående gentemot globala och regionala luftföroreningar och till att de nordiska länderna har som mål att avlägsna alla hälsoskadliga luftföroreningar i städer och tätorter. I den senare uppställningen talas om att ställa krav på fordon och energianläggningar i tätorter.

1.5. Forskning och utveckling

Även om man inte får fördröja konkreta åtgärder mot luftföroreningar med hänvisning till att det behövs ytterligare forskning finns det ett stort behov av FoU på området. Som ”strategi och förslag” anges att de nordiska länderna avser bl.a att

- stärka forskningssamarbetet med sikt på utveckling av effektiv och miljövänlig teknologi och öka den samhällsvetenskapliga förståelsen för de val som finns vad gäller energiteknologi och miljöproblem,
- stärka nordiska bidrag till internationell forskning om globala klimatförändringar och stimulera samarbete om mätning av växthusgaser och deras effekter i Norden,
- vidareutveckla metodik för att bestämma olika nordiska ekosystems toleransgränser och genomföra den nödvändiga kartläggningen av jordmånen och insjöars känslighet för nedfall av svavel, kväve och sura komponenter.

- styrka EMEP-samarbetet särskilt vad gäller nedfall över havs- och landområden. På havsområdet bör kartläggning av utsläpp av kväve, tungmetaller och klororganiska föreningar prioriteras,
- stimulera till samarbete med Östeuropa om utveckling och teknik för utsläpps begränsning,
- stimulera och stärka den miljötekniska forskningen inom förbränningsteknik, motorteknik, avgasrening och vissa typer av processteknik inom industrin,
- stödja demonstration av färdiga miljövänliga tekniska lösningar.

1.6. Konsekvenser av handlingsplanen

Mot bakgrund av Brundtlandkommissionens slutsatser om sambandet mellan miljöskydd, ekologi, ekonomi, energianvändning, industri, livsmedelsförsörjning, befolkningstillväxt och resurser konstateras att åtgärderna för att nå miljömålen delvis kommer att innebära stora samhälleliga och ekonomiska konsekvenser som varierar från land till land beroende på infrastruktur, energiförsörjning och sammansättning av näringar och industribranscher.

Åtgärder mot CFC kommer att avse flera branscher till en kostnad t. ex. i Norge om 60–180 milj NOK per år. Åtgärder mot koldioxid får störst konsekvenser för energi- och transportsektorerna. Eventuella åtgärder mot metan (CH₄) och lustgas (N₂O) medför konsekvenser för lantbrukets gödsling.

Åtgärder mot svaveldioxid får konsekvenser för förädlingsindustrin och delar av transportsektorn som utnyttjar svavelhaltiga oljeprodukter, men relativt begränsade ekonomiska konsekvenser. Åtgärder mot kväveoxid (NO_x) blir kostsamma, mest för transportsektorn. Minskning av flyktiga organiska föreningar (VOC) medför störst konsekvenser för industribranscher som använder lösningsmedel, t. ex. målnings- och lackindustri.

Som föreslagna ”strukturändringar och åtgärder” skall de nordiska länderna:

- planera energiförsörjning för lägsta möjliga föroreningsutsläpp inklusive fossilt karbon,
- genom val av olika styrmedel uppmåna (opfordre) till övergång till mindre förorenande energikällor och mer effektiv energianvändning t ex värmekraftverk,
- öka utbyggnaden av fjärrvärme och kraftvärme grundad på bränsle med minsta möjliga förorening,
- använda bästa tillgängliga teknologi vid förbränning och avgasrening i förbränningsanläggningar,
- använda bästa tillgängliga teknologi för att minska utsläpp från industri,
- planera infrastruktur och transportsystem, särskilt i tätorter med hän-

- syn till framkomlighet, energianvändning, hälsa och miljö så att det samlade behovet av energi och transporter blir mindre,
- införa USA-krav för nya dieseldrivna fordon snarast möjligt och före 1995 samt utreda införandet av California-krav för personbilar med sikte på införande före år 2000 tillsammans med andra europeiska länder,
  - genomföra åtgärder för ökad användning av blyfri bensin,
  - undersöka användning av alternativa drivmedel i bussar, lastbilar och båtar,
  - stärka kollektivtrafiken i tätorter och utveckla nya miljövänliga tätortsfordon.
  - säkra framkomligheten för kollektiva transportmedel genom trafikregleringar,
  - utreda lägre hastighetsgränser för att minska luftförorening och öka trafiksäkerheten (jämnare trafikrytm ger mindre bränsleförbrukning och säkrare trafik).

2. Medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning

(väckt av Jo Benkow, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Hans Nyhage, Kimmo Sasi och Sten Svensson)

I medlemsförslaget hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att föra en energipolitik som syftar till att minska användningen av fossil förbränning bl. a. genom att effektivisera användningen av och forskningen om nya energikällor

att arbeta för att nå målsättningen att koldioxidutsläppen inte skall öka under resten av detta sekel

att nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar

Förslagsställarna hänvisar till den s. k. Brundtlandskommissionens rapport "Vår gemensamma framtid" där oro uttrycks för effekterna av fossil förbränning. Särskilt pekas på utsläppen av koldioxid som ger sådana miljökador att rening av utsläppen inte är en tillräcklig åtgärd för att undvika den växthuseffekt som hotar. Förbränningen av fossila bränslen måste därför minska.

Koncentrationen av koldioxid hotar att leda till en världsomfattande temperaturhöjning på mellan 1,5 och 4,5 grader celsius de närmaste 100 åren. Följden blir stora klimatförändringar. Havsytan kan höjas med 25 – 140 cm som ett resultat av att havens vattenmassor kommer att öka när polarisarna börjar smälta. I FN:s regi har initierats ett globalt program för att kartlägga hur den höjda havsnivån kommer att påverka världen.

De slutliga framtida följdverkningarna av den förhöjda temperaturen hotar att bli katastrofala, varför en politik mot ökande utsläpp måste genomföras från nu och framgent. Förslagsställarna påpekar mot denna bakgrund, att en avveckling av de nordiska kärnkraftverken skulle medföra en ökad användning av fossila bränslen. Bara i Sverige skulle, om kärnkraften avvecklas, koldioxidutsläppen öka med ca 65 miljoner ton per år. Dessa ökande utsläpp skulle liksom alla andra luftföroreningar även drabba grannländerna. Om gaskondenskraftverk skulle ersätta de svenska kärnkraftverken skulle utsläppen öka med ca 32 miljoner ton per år. Mot bakgrund av att alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tagas, anser förslagsställarna att befintliga kärnkraftverk skall användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

Förslagsställarna anser att de nordiska länderna bör gå i täten för avveckling av koldioxidutsläppen. Som ett första mål fram till sekelskiftet bör gälla att utsläppen inte skall öka. Även i det internationella arbetet bör de nordiska länderna arbeta för en minskning av fossilförbränningen, bl. a. genom att stödja skogsplantering i stor skala. En sådan skulle återskapa stora mängder biomassa och bidra till brännvedstillgången och därigenom minska efterfrågan på fossila energitillgångar.

För förebyggande av växthuseffekter och minskning av koldioxidutsläpp är det viktigt att investera i energisparande åtgärder, men också i åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. I framtiden är det också viktigt att öka resurserna för vidareutveckling av andra energiformer såsom bioenergi, vind och naturgas.

2.1. Remissyttranden

De allra flesta remissinstanserna stödjer medlemsförslagets syfte att minska utsläppen av koldioxid och växthuseffekten, i flera fall med hänvisning till Brundtlandkommissionens rapport. Uppfattningarna går isär huruvida detta kräver stora förändringar i energikonsumtionen och levnadsstandard, dvs. om energibesparing, förnybara energikällor osv. är tillräckligt. Remissopinionen är mest delad vad gäller kärnkraften.

2.1.1. Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Miljöministeriet i Finland understödjer förslagets målsättning. Ett definitivt mål måste vara att atmosfärens koldioxidhalt fås att återgå till en sådan nivå att den inte åstadkommer klimatförändringar. Som ett första etappmål bör ökningen bromsas. Detta förutsätter stora förändringar i energihushållningen och har ekonomiska konsekvenser. Atmosfärens koldioxidkoncentrationer kan reduceras genom att minska användningen av fossila bränslen och genom att öka bindningen av kol till växter, dvs. att utvidga jordens skogsarealer.

Vid sidan om energiproduktion med fossila bränslen finns det alternativ som antingen alstrar ingen eller mindre koldioxid. Förbränning av jordgas åstadkommer endast ungefär halva den koldioxidmängd som förbränning av stenkol eller torv ger. Vind-, sol-, tidvatten och vågenergi, vattenkraft, geotermisk energi samt energiproduktion som baserar sig på användningen av väte alstrar inga koldioxidutsläpp. Användningen av ved som energikälla ökar inte koldioxiden om träet som bränns ersätts genom plantering av ny skog. Genom en sparsam och effektiv användning av energi kan man minska energibehovet och på så sätt effektivt och snabbt påverka utsläppen.

Ministeriet påpekar att kärnkraft föranleder inga koldioxidutsläpp, men är förenad med andra miljörisiker. Kärnkraft tillfredsställer inte heller alla energikonsumtionens behov och fissionsenergin utgör således inte den slutliga lösningen för avvärijande av växthuseffekten. Men bruket av fissionsenergi är likväl ett temporärt sätt att begränsa koldioxidutsläppen under förutsättning att denna energiform kan användas tryggt och ekonomiskt. Den lämpar sig uttryckligen för högt utvecklade länder, vilka bland annat tack vare sin grundläggande struktur och sin skolningsnivå har möjlighet att övervaka användningen av kärnenergi.

Handels- och industriministeriet erinrar om att World Meteorological Organisation (WMO) och the United Nations Environment Programme (UNEP) har organiserat ett samarbete regeringar emellan, Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), för att undersöka klimatförändringen och vilka medel som finns för att mildra den. Många andra internationella organisationer och vetenskapliga samfund ordnar också internationella konferenser m. m. Ministeriet noterar, att ett viktigt mål inom dagens forskning i fossila energikällor är att höja verkningsgraden när dessa energikällor utnyttjas. Olika tekniker att minska utsläppen av andra ämnen undersöks liksom även nya och förnybara energikällor. Ett framtida mål torde vara att stävja ökningen av koldioxidutsläpp. Tidpunkten beror på hur fort vi är beredda att acceptera de åtgärder som målet förutsätter. Vad gäller utnyttjandet av kärnenergi har avsikten inte varit att lägga ned existerande kärnkraftverk i Finland. När nya kärnkraftverk byggs, är säkerheten och lönsamheten alltjämt synnerligen viktiga villkor. Vid jämförelser mellan olika energikällor kommer de indirekta kostnaderna för miljökonsekvenserna att allt bättre beaktas i kostnadsberäkningarna. För närvarande finns inga märkbara förändringar att vänta i fråga om de båda villkoren för kärnenergin, nämligen säkerhet och lönsamhet.

För att kunna uppnå målet att minska koldioxidutsläppen och utsläppen av andra växthusgaser förutsätts ett omfattande internationellt samarbete som även innefattar utvecklingsländerna.

2.1.2. *Remissinstanser som tillstyrker förslagets två första delar men avstår från att ta ställning till den tredje (kärnkraften) eller uttalar viss reservation i denna del*

Nordiska rådets ekonomiska utskott hänvisar till rådets beslut vid de senaste sessionerna (*rek nr 30/1988* om samarbete om utnyttjande av naturgas, *rek nr 32/1988* om avveckling av kärnkraften, *rek nr 2/1989* om samarbete på energiområdet) och utgår från att ministerrådet på grundval av dessa lägger fram förslag som leder till minskad användning av fossila bränslen. Utskottet förväntar sig också att ministerrådet kommer med förslag som tar upp problemen med koldioxidutsläppen och anser det därför lämpligt att den slutliga utformningen av rådets beslut inväntar dessa förslag, bl. a. för att tillse, att målsättningen sätts på en tillräckligt ambitiös nivå, som samtidigt är realistisk ur både miljöpolitisk och energipolitisk synvinkel. En minimimålsättning måste vara, att utsläppen av koldioxid inte ökar under resten av detta århundrade. Ekonomiska utskottet understryker vikten av att tillgängligt vetande utnyttjas för att lösa miljöproblem vid energianvändning och att det från politisk sida ställs sådana krav att nytt vetande utvecklas på dessa områden. Sålunda tillstyrkes medlemsförslagets två första punkter.

Vad gäller den tredje punkten förutsätter ekonomiska utskottet att man i detta sammanhang respekterar de beslut som tagits i enskilda länder och i Nordiska rådet (dvs *rek nr 32/1988* om avveckling av kärnkraften) och har i så fall ingen erinran mot denna punkt.

Vidare erinras om att ministerrådets miljöprogram bl. a. innehåller målsättningen att minska utsläppen av koldioxid liksom även stabilisering och reduktion av energikonsumtionen samt ersättning av kärnkraft med förnybara och miljövänliga energikällor. Medlemsförslaget ligger sålunda väl i linje med redan antagna målsättningar och program för nordiskt samarbete.

Danmarks Naturfrednings Forening anser att samhällets omsättning och förbrukning av energi satt oss på en allvarlig kollisionkurs med naturens bärkraft. De nordiska länderna har de kunskaper och den folkliga förståelse som behövs för att vara bland de första på vägen mot en bärkraftig utveckling. Gällande avtal om kvoter på luftföroreningsområdet är helt otillräckliga. Naturfredningsforeningen uppställer följande krav gentemot energisektorn miljöbelastning: 1. Svaveldioxidutsläppen skall minska med 90%. 2. Kvävedioxidutsläppen skall minska med 75%. 3. Koldioxidutsläppen skall minska med 50%

Dessa "naturens krav" skulle motsvara en halvering av bruttoenergiförbrukningen samtidigt med en kraftig reduktion av fossila bränslen, dvs. kol, olja och naturgas. Detta mål skulle vara möjligt att uppnå utan väsentliga ändringar i levnadsstandarden genom att satsa på en integrerad miljöenergi- och trafikpolitik som innefattar krav på energibesparing i el-, värme- och transportsektorerna, övergång till bränsleeffektiva och optima-

la försörjningssystem (t ex decentraliserade kraft-värmeanläggningar och energisparande värmeöverföringssystem), bästa möjliga utnyttjande av varaktiga och förnybara energikällor, rening av bränsleförbrukande anläggningar och transportmedel med bästa möjliga teknologi. Ett genomförande av dessa åtgärder skulle kunna ske inom en period av 20–50 år. Naturfredningsforeningen anser att många insatser kan ske omedelbart, t. ex. politiskt-ekonomiska åtgärder för att stödja övergång till energibesparande anläggningar, inklusive avgiftspolitik, samt organisatoriska förändringar för att säkra övergången till lokala energiförsörjningssystem och kollektivtrafik m. m.

WWF, Verdensnaturfonden, stödjer alla initiativ som kan minska användningen av fossila bränslen vilket är livsnödvändigt om den ökande växthuseffekten skall stoppas. Fonden önskar inte ta ställning till frågan om avveckling av kärnkraften i Sverige men rekommenderar starkt att man satsar på att nedbringa energikonsumtionen både genom att utveckla mindre energikrävande maskiner och hjälpmedel och genom att påverka alla att bli mer energimedvetna i sin vardag.

Ålands landskapsstyrelse delar de i medlemsförslaget framförda motiveringarna att inte öka utsläppen av fossil förbränning och anser att man bör investera i energibesparande åtgärder, vidareutveckla andra energiformer såsom bioenergi, vind- och naturgas. Dessutom bör metoder att rena och minimera utsläppen från all förbränning samt metoder att minska skadorna av utsläppen utvecklas och tas i bruk.

Statens naturvårdsverk (SNV) i Sverige anser att ett gemensamt nordiskt agerande med principiell innebörd i enlighet med de två första att-satserna kan ingå som en del i en första ansats inför kommande internationella förhandlingar. Naturvårdsverket lämnade i maj 1989 en lägesrapport till den svenska regeringen om växthuseffekten (orsak, effekter och möjliga åtgärder). Enligt rapporten kan koldioxidutsläppen minskas genom omställningar inom energisektorn t. ex.:

– ökat energisparande i bostäder, lokaler och processer – förbättrad energieffektivitet och ökad andel förnybara energislag, t. ex. biobränslen och vindenergi i energiproduktionen.

Vidare hänvisas till naturvårdsverkets och energiverkets utredning om ett miljöanpassat energisystem. Förslag till åtgärder kommer att ges i en aktionsplan mot luftföroreningar och försurning som naturvårdsverket skall lämna i mars 1990. Frågan om kärnkraftens utnyttjande beslutas politiskt med utgångspunkt i ett flertal aspekter som faller utanför naturvårdsverkets ansvarsområde, varför verket avstår från att yttra sig därom.

2.1.3. Remissinstanser som tillstyrker förslaget två första delar och avstyrker den tredje

Ålands Natur & Miljö r.f. delar initiativtagarnas uppfattning om att koldioxidutsläppen måste minska, men anser att en förlängning av kärnkraftsperioden inte är en acceptabel metod. Kärnkraft är ett hot mot vår miljö och våra framtida existensmöjligheter. Det är viktigt att medel satsas för att utveckla alternativ till kärnkraft och fossila bränslen samt för att utveckla energibesparande åtgärder, återanvändning och åtgärder som höjer verkningsgraden av energianvändningen. Det gäller framför allt att skapa en attitydförändring hos konsumenterna om att energi skall sparas.

Naturvårnsrådet. Island, stödjer helhjärtat förslaget två första delar men anser att det av säkerhetsmässiga skäl ännu inte förefaller tillrädligt att använda kärnkraft i stor skala.

Miljøverndepartementet i Norge, som erhållit underremiss från *Olje- og energidepartementet*, erinrar om arbetet inom ministerrådet på en handlingsplan mot luftförorening, som skall innefatta minskning av koldioxid och fossila bränslen. Regeringen går in för att minska utsläppen av kväveoxid med ca 30% före 1998 (jämfört med 1986). Utsläppen av svaveldioxid skall minska med 50% före 1993 räknat från 1980. Dessa två slag av utsläpp skiljer sig från koldioxid genom att de kan renas. Regeringen går in för att tillväxten av koldioxidutsläppen minskar så att de stabiliseras under 1990-talet och senast år 2000. Denna målsättning skall löpande värderas mot bakgrund av vidare utredningar, den teknologiska utvecklingen och internationella förhandlingar och avtal. En majoritet i Stortinget ansåg i juni 1989 att det var önskvärt att koldioxidutsläppen bringas tillbaka på dagens nivå före år 2000. Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp för att bl. a. klarlägga konsekvenserna av att sätta gränser för utsläppen av koldioxid och hur användningen av fossila bränslen kan minska. Vad gäller kärnkraften hänvisar departementet till Brundtlandkommissionens rapport och regeringsuttalanden att det ej är aktuellt att ta i bruk atomenergi i Norge.

1987 uttalade norske samarbetsministern att de nordiska länderna borde samarbeta för att utveckla miljömässigt sunda och ekonomiskt brukbara energialternativ som gör kärnkraft överflödig. Det svenska principbeslutet att avveckla kärnkraften före år 2010 såg han som ett viktigt steg i denna riktning.

Statens energiverk i Sverige utreder f.n. hur en miljöanpassad svensk energiförsörjning kan utformas till år 2015 under förutsättning att kärnkraften avvecklas med början 1995 och är genomförd senast 2010.

Uppgiften är att belysa hur begränsningar av olika miljöstörningar som försurning, toxisk belastning, klimateffekter och landskapspåverkan bör påverka utvecklingen av energisystemet. En viktig utgångspunkt är att koldioxidutsläppen inte bör ökas utöver dagens nivå.

Verket betonar, att forskningen är av central betydelse, särskilt forskning och utveckling som syftar till:

Utveckling av energieffektiva el- och värmeproduktionsprocesser – Utveckling av el- och bränslesnål teknik – Utveckling av elproduktionsprocesser baserade på förnybara energikällor – Utveckling av produktionsteknik och processer för vidare förädling av bränslen som inte leder till en ökning av koldioxidkoncentrationen i atmosfären – Forskning och utveckling som underlättar övergången till bränslen som ger små eller inga utsläpp av koldioxid eller andra klimatpåverkande spårgaser – Utveckling av reningsteknik – Utveckling och spridning av effektiv teknik för energianvändning.

Övergången och anpassningen till nya energiproduktionsprocesser och energisystem måste ske successivt bl. a. för att vinna tid och skapa handlingsfrihet. Frågan om begränsning av andra klimatpåverkande gaser än koldioxid får därvid stor betydelse.

2.1.4. *Remissinstanser som helt avstyrker medlemsförslaget*

Greenpeace i Danmark finner förslaget helt otillräckligt. Målet att stabilisera koldioxidutsläppen före år 2000 är för blygsamt och satsning på kärnkraft skulle bara reducera den globala uppvärmningen med 11 % även om all elektricitet producerades med kärnkraft, medan antalet kärnkraftverk i världen skulle bli 18 gånger så många och uländerna (som har de största behoven att öka energiproduktionen) skulle fördubbla sin skuldberda.

Enligt *Greenpeace* ligger lösningen i effektiviserad energianvändning och man redovisar internationella projekt som beräknat att en världsbefolkning på 7 miljarder år 2020 helt kan försörjas med förnybara energikällor. Den största förbrukaren av fossila bränslen är transportsektorn (70%), och den nuvarande nordiska transportpolitiken leder i praktiken till ökning av föroreningarna och den globala uppvärmningen. Här finns inga tekniska lösningar. En bättre lösning än skogsplantering är enligt *Greenpeace* en nordisk insats mot total avverkning av tropiska skogar. Slutligen kritiserar förslaget för att det ej tar upp industriella gasers bidrag till den globala uppvärmningen (CFC, haloner och halogenerade ämnen).

2.1.5. *Remissinstanser som ej tar ställning till medlemsförslaget*

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS) avstår från att yttra sig över förslaget.

Energiministeriet i Danmark med underremisser från Miljøstyrelsen och Forskningsdirektoratet avger ett deskriptivt yttrande som ej tar direkt ställning till medlemsförslaget. Sålunda redovisas danska regeringens handlingsplan 1988 för miljö och utveckling som bygger på Brundtlandkommissionens rapport. Huvudmålsättningen är begränsning av energianvändningen, omläggning av energiförsörjningen i riktning mot mindre förorenande energikällor som varaktiga energikällor, naturgas, reningsåtgärder, intensifierad forskning och utveckling och aktivt deltagande i

internationellt samarbete både inom EG, IEA och Norden. Ett antal konkreta åtgärder har genomförts, bl. a. regler om elanvändning, ändringar av avgifter och överläggningar om ytterligare utbyggnad av vindkraftverk. Genom en ny lag har målsättningen för minskning av svaveldioxidutsläpp för perioden 1980–2005 satts till 60% och för kväveoxid 50%.

Statens industriverk (SIND) i Sverige har tidigare bedömt konsekvenser för produktion och sysselsättning vid en förtida avveckling av kärnkraften i Sverige, men inte arbetat med frågor om hur framtida energisystem bör utformas i syfte att minska skilda miljöpåfrestningar.

3. Utskottet

Utskottet vill inledningsvis konstatera, att det nya handlingsprogrammet mot luftföroreningar innebär ett steg framåt jämfört med 1987 års program både i omfattning och konkretion. Främst gäller detta den nya prioriteringen av de globala luftföroreningarna och framtida klimatförändringar, vilken har sin utgångspunkt i Brundtlandkommissionens rapport och det i januari 1989 antagna nordiska miljöprogrammet (*B 85/s*).

Utskottet ser med tillfredsställelse att Brundtlandkommissionens tankar följs upp konkret. Ministerrådet har även noterat det problem som ligger i att u-länderna för sin ekonomiska utveckling behöver öka sin energikonsumtion. Tekniskt bistånd för att ge dem möjligheter att utnyttja energiformer som inte ger koldioxidutsläpp bör ges högsta prioritet. Detta problem är av sådan storleksordning, att utskottet vill erinra om förslaget i sitt betänkande om miljöprogrammet (*B 85/s*) att i-länderna bör avsätta en viss procent av sin BNP till miljöbistånd till u-länderna. Utskottet vill erinra om *rekommendation nr 47/1988* till de nordiska länderna att spela en pådrivande roll i den internationella miljöpolitiken och anser att de olika handlingsplanerna inom ministerrådet bör innehålla de element som ger grundval för nordiskt agerande på internationellt plan. De nordiska länderna bör spela en starkare pådrivande roll i internationella miljösammanhang och driva kravet i Brundtlandkommissionens rapport att alla länder bör anpassa sig efter det land som har den högsta ambitionsnivån.

Utskottet anser dock att programmet i alltför liten utsträckning förutsätter användning av lagstiftning och avgifter. Åtgärder riktade mot industrin formuleras så att man skall "använda bästa tillgängliga teknik för ...". Med den definition ministerrådet ger av "bästa tillgängliga teknik", som närmare berörs av utskottet i anslutning till ministerrådsförslag *B 104/s* om havsförorening, innebär detta en mycket blygsam kravnivå gentemot industrin.

Utfästelserna att fortsatt driva arbetet inom ECE:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar och gå vidare med protokollen om svavel och kväve samt arbeta för ytterligare protokoll för andra luftföroreningar, ser utskottet med tillfredsställelse.

Utskottet noterar, att de nordiska länderna aktivt deltar i det internationella arbetet för att skydda ozonskiktet. Ett omfattande forskningsarbete bedrivs på internationellt plan, delvis med utnyttjande av satelliter och mätstationer i både Antarktis och Arktis (Svalbard) och en samordning torde medföra tillförlitligare resultat, vilket är en förutsättning för att övertyga alla länder om att vidta effektiva åtgärder mot ämnen som skadar ozonskiktet, samt ta fram substitut utan miljöskadliga effekter. Vad gäller användningen av CFC m. fl. ozonnedbrytande ämnen, där de nordiska länderna beslutat om olika avvecklingsår, vill utskottet framhålla att de snarast bör avvecklas och att nödvändig användning under övergångstiden bör baseras på återanvändning. Även de mindre skadliga substitut som används under övergångstiden bör avvecklas enligt en från början fastställd avvecklingsplan. Utskottet konstaterar dock, att utvecklingen på internationellt plan gått snabbt sedan Montrealprotokollet undertecknades 1988. Sålunda finns t. ex. ett utspel från EG-kommissionen, som förutser en ännu snabbare avveckling än vad t. ex. Danmark och Finland planerar. Norden intar med andra ord inte längre någon tätposition i det internationella perspektivet. Utskottet anser att ministerrådet inom ramen för handlingsplanen bör fastställa en nordisk avvecklingsmålsättning som åtminstone är i nivå med EG. I enlighet med Brundtlandkommissionens förslag bör alla länder på detta område snarast följa de länder som går främst. Även haloner och andra ozonnedbrytande ämnen bör ingå i denna målsättning.

Beträffande avsnittet om regionala luftföroreningar finner utskottet det otillfredsställande att så speciellt förenade områden som Danmark och Skåne inte tas med i bedömningen av nedfallsrisken för Norden som helhet.

Avsnittet om lokala luftföroreningar synes böra byggas ut med konkreta beskrivningar av åtgärder, även om dessa frågor ofta hör till kommunernas ansvarsområde, på samma sätt som ministerrådet gjort i programmet om avfallshantering. Några av åtgärderna framgår indirekt under det följande avsnittet "Konsekvenser av planen". Utskottet vill särskilt understryka vikten av att stoppa utsläppen av kväveoxid från tunga fordon i tätorter snarast möjligt. Avsnittet bör också kompletteras t. ex. med utgångspunkt i resultaten av den av WHO arrangerade ministerkonferensen (europeiska hälsovårds- och miljöministrar) i Frankfurt 7–8 december 1989.

Avsnittet om konsekvenser av planen noterar utskottet med intresse och finner att det sannolikt skulle vinna på att utvidgas med en vidare analys av hur de samhällsekonomiska förändringar de omtalade stora "strukturändringarna" särskilt inom transport- och energisektorerna om miljömålen skall nås. En bred debatt härom torde vara förutsättningen för en allmän acceptans för de ofta långtgående åtgärder som krävs. Utskottet vill erinra om sina synpunkter med anledning av förslaget till nordisk miljöplan (B 85/s), att fossila energikällor helst bör ersättas av förnybara

energikällor som inte ger upphov till utsläpp av koldioxid. Det torde också finnas möjligheter att effektivisera användningen av samtliga energikällor, inklusive att höja verkningsgraden av de fossila energikällor som fortfarande måste användas samt att utveckla mindre energikrävande maskiner, inom transportväsendet, industrin och jordbruket. Utskottet vill också understryka att ministerrådet i miljöprogrammet säger, att de nordiska länderna bör öka insatserna för energibesparing och gå in för en stabilisering och senare reduktion av energiförbrukningen. Länderna skall samarbeta för att utveckla miljövänlig teknologi vad avser biomassa, vind – sol, vågenergi samt restprodukter från jord- och skogsbruk samt avfall. Dessa åtgärdstyper bör enligt utskottets uppfattning inte endast generellt omnämnas som en allmän avsiktsdeklaration i ett allmänt miljöprogram utan även ingå som ett antal konkreta punkter i ett av de delprogram som utgör innehållet i miljöprogrammet. Genom att de införs i handlingsplanen mot luftföroreningar skapas förutsättningar för att de allmänna målsättningarna om miljövänligare energi förverkligas.

På internationellt plan talar ministerrådet om minskad avverkning av tropiska skogar och ökad trädplantering i u-länderna. Dessa insatser bör förstärkas. De internationella insatserna, som ett program mot koldioxidens effekter, är de viktigaste och bör enligt utskottets uppfattning förstärkas mer än som anges i handlingsprogrammet. Sålunda bör de nordiska länderna förutom att stödja arbetet med en internationell "klimatkonvention" även aktualisera utskottets tanke, som framfördes i betänkandet över ministerrådsförslaget om nordisk miljöplan, att i-länderna bör inrikta en viss andel av sin BNP till internationellt miljösamarbete, och att detta framförallt avser åtgärder för att förebygga klimatförändringar. Med de synpunkter utskottet här anför anser utskottet att ministerrådsförslaget och den första punkten i medlemsförslaget kan tillstyrkas. Utskottet finner ej anledning att i detta sammanhang göra något uttalande om kärnkraften.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslag B 106/s om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar och medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning antar följande rekommendationer:

Nordiska rådet rekommenderar

1. Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot luftföroreningar i enlighet med ministerrådsförslag B 106/s samt de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet
2. de nordiska ländernas regeringar att inom FN arbeta för att generalförsamlingen antar en resolution att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP på globalt miljösamarbete

3. de nordiska ländernas regeringar att inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Reservation

Undertecknade anser att utskottets yttrande på sid. 17, som börjar med "Med de synpunkter ..." och slutar med "... om kärnkraften" borde ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening måste kampen mot luftföroreningarna ses som den viktigaste miljöpolitiska utmaningen. Utskottet instämmer i de bedömningar och åtgärdsförslag som redovisas i medlemsförslag A 873/s om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning. Luftföroreningarna måste enligt utskottets mening bekämpas hårdare. Svavel- och kväveutsläppen och utsläppen av koldioxid från förbränning måste minska. Miljöavgifter och skatterabatter samt god energihushållning påskyndar omställningen till ett miljövänligare samhälle.

Fortsatt användning av kärnkraften gör dessa mål möjliga att uppnå. Att ersätta dagens energiproduktion i kärnkraftverk med motsvarande produktion i kolkondensverk kommer att öka koldioxidutsläppen dramatiskt. Denna utveckling är inte acceptabel. Därför skall alla planer på nya kol- och oljekondenskraftverk för att ersätta en snabbt avvecklad kärnkraft bestämt avvisas. En förtida avveckling av kärnkraften får aldrig resultera i att nödvändiga miljökrav på alternativ energi eftersätts. Den del av energiproduktionen som behöver ersättas måste istället produceras med inhemska förnybara energikällor. Alla möjligheter att minska användningen av fossila bränslen måste tillvaratagas. Därför skall befintliga kärnkraftverk användas under den tid det är motiverat från säkerhetsmässiga och ekonomiska utgångspunkter.

I. Nordiska rådet rekommenderar

1. }
2. } = utskottet
3. }

II. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att nyttja kärnkraften så länge den är ur säkerhetsmässig och ekonomisk synvinkel motiverbar.

Stockholm den 31 januari 1990

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Sten Svensson (m)

Tore A. Liltved (H)

Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordisk handlingsplan mot luftföroreningar för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 19 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Ministerrådsförslag angående Nordisk handlingsplan mot luftföroreningar beslutad av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) den ...

Med hänvisning till

- Nordiska rådets *rekommendationer nr 16/1986* om blyfri bensin i Norden, *nr 14/1988* om plan för att reducera koldioxidutsläppen,
- Nordiska rådets yttrande angående social- och miljöutskottets sakområde (C2) om att åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid bör ingå i handlingsplanen mot luftföroreningar,
- den underlagsrapport för nordisk handlingsplan mot luftföroreningar som i september 1989 lämnats av luftgruppen under nordiska ämbetsmannakommittén för miljövarsfrågor,
- remissbehandlingen av planen med berörda nordiska samsarbetssektorer (ämbetsmannakommittéer m.m.) under september/oktober 1989,
- det gemensamma mötet mellan ministerrådet (miljöministrarna) och Nordiska rådets miljö- och socialutskott i Mariehamn den 13 november 1989

antar Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) följande handlingsplan mot luftföroreningar.

Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag</i>	1076
1. <i>Innledning</i>	1077
2. <i>Globale luftforurensninger</i>	1077
<i>A Uttynnning av ozonlaget</i>	1078
2.1 Situasjonen	
2.2 Strategi og forslag	
<i>B Klimaendringer</i>	1079
2.3 Situasjonen	
2.4 Strategi og forslag	
3. <i>Regionale luftforurensninger</i>	1082
3.1 Situasjonen	
3.2 Strategi og forslag	
4. <i>Lokal luftforurensning</i>	1087
4.1 Situasjonen	
4.2 Strategi og forslag	
5. <i>Forskning og utvikling</i>	1088
5.1 Generelt	
5.2 Strategi og forslag	
6. <i>Konsekvenser av handlingsplanen</i>	1089
6.1 Generelt	
6.2 Forslag	
6.3 Globale luftforurensninger	
6.4 Langtransporterte luftforurensninger	
6.5 Konsekvenser for det nordiske samarbeidet	
<i>Vedlegg: Definisjoner</i>	1093

Sammendrag

Den nordiske handlingsplanen mot luftforurensninger er lagt opp som en felles, nordisk rammeplan som inneholder mål, strategier og tiltak mot luftforurensninger. De enkelte land vil utarbeide egne og mer konkrete tiltaksplaner for gjennomføring av tiltak.

I planen er det lagt vekt på å finne fram til mål, strategier og tiltak som alle de nordiske land kan støtte. Denne formen gjør at planen kan være et grunnlag for felles nordisk opptreden bl. a. ved internasjonale forhandlinger om reduksjon av luftforurensningene. Formen fører også til at mål og tiltak ikke går lenger enn det er enighet om mellom landene. Når det gjelder strategier for videre arbeid med å redusere luftforurensningene, inneholder imidlertid planen forslag om hvordan de nordiske land kan opptre.

Planen viser at de nordiske land er langt framme i arbeidet med å redusere utslippene av ozonnedbrytende stoffer. Den går også inn for at Norden skal opprettholde sin aktive rolle for å få til forpliktende internasjonale avtaler som går minst like langt som de nordiske forslagene.

På klimasiden legger planene opp til at de nordiske land bør ha som strategi å redusere de samlede utslipp av klimagasser og at det langsiktige målet bør være å finne fram til utslippverdier som sikrer en akseptabel klimautvikling. Planen understreker behovet for nordisk samordning og koordinering i klimaarbeidet, og legger vekt på at de nordiske landene i påvente av at internasjonale avtaler klarlegges, arbeider aktivt for å redusere utslippene av luftforurensninger som kan bidra til globale problemer.

Når det gjelder de regionale luftforurensningene, legger planen opp til en strategi for det videre arbeid nasjonalt og internasjonalt som er basert på naturens tålegrenser og miljømål utviklet med grunnlag i slike vitenskapelig funderte grenser. Det er første gang strategier trekkes opp på et slikt grunnlag. Planen viser at de nordiske land er helt avhengige av at det blir gjennomført omfattende tiltak ellers i Europa dersom belastningen i Norden skal komme ned til de miljømål planen foreslår. Dette gjelder i særlig grad for Norge. Foreløbige beregninger i planen viser også at det kan være mer effektivt for Norden å støtte reduksjon av svovelutslipp i Øst-Europa enn å gjennomføre ytterligere tiltak i Norden.

Behovet for å opprettholde og styrke det nordiske samarbeidet om forskning og utvikling for å bekjempe globale, regionale og lokale luftforurensninger er understreket i planen.

Planen viser at det er klare sammenhenger mellom de tiltak som er nødvendige for å redusere lokale, regionale og globale luftforurensninger. Den viser også at det er behov for betydelige strukturendringer særlig innen energi- og samferdselssektoren dersom miljømålene skal nås. Aktiviteter og tiltak som har virkninger på flere områder er derfor samlet i et eget kapittel om de samlede konsekvenser.

1. Innledning

Bekjempelse av luftforurensninger har i mange år stått sentralt i det nordiske samarbeidet om miljøspørsmål. Det er oppnådd atskillig, både nasjonalt og internasjonalt, bl. a. når det gjelder tiltak mot svovelutslipp og ozonnedbrytende stoffer. Likevel er det tydelig at mange av problemene ikke avtar, men tvert i mot øker mange av dem i omfang og styrke. I tillegg er enkelte av de problemene som tidligere ble regnet å kunne tilhøre en fjern fremtid, i dag høyst reelle f.eks. drivhusgassene. Mer omfattende tiltak mot luftforurensninger er derfor nødvendig dersom vi skal sikre en tilfredsstillende miljøkvalitet.

Idag truer luftforurensninger oss både på global skala, europeisk skala og lokalt i våre byer og tettsteder. De fleste luftforurensninger transporteres over store avstander og effekter sees ikke bare i eget land, men også i omkringliggende land. f.eks. kommer bare rundt 1/3 av det svovelet som faller ned og forårsaker sure vann og vassdrag i Norden fra egne kilder. Det er blitt en akseptert oppfatning at problemene bare kan løses ved et nært internasjonalt samarbeid.

De nordiske land bør være pådrivere i arbeidet for effektive miljøtiltak og langsiktige løsninger for hele Europa og i det globale miljøvernssamarbeidet.

I tillegg til behovet for internasjonalt samarbeid er det nødvendig å fortsette arbeide med å redusere utslippene i Norden. De nordiske landene bør fortsatt ha som mål å være foregangsland med tanke på internasjonalt miljøvernarbeid. For å opprettholde denne posisjonen bør kravene som settes til utslipp i de nordiske landene i en rekke tilfeller være strengere enn det som forventes å komme ut av det internasjonale arbeidet.

Det har allerede vært betydelige utslippsreduksjoner i de nordiske land opp gjennom årene. Likevel er det fortsatt flere luftforurensningsproblemer som står igjen å løse. Flere av problemene og kildene er nært knyttet til hverandre. Blant annet har KFK hatt en negativ effekt på både klima og ozonlaget. Videre bidrar forbrenning av fossilt brensel både til klimaendringer, forsuring og lokale problemer. Det er nødvendig å tenke lenger enn den tradisjonelle tankegangen om problemene skal løses. Man må vurdere strukturendringer bl. a. for transportsystemer i byer og for energiforsyningssystemene dersom innsatsen virkelig skal bære frukter.

2. Globale luftforurensninger

De globale luftforurensningene er særlig knyttet til risikoen for uttynning av ozonlaget i stratosfæren og til temperaturøkning i troposfæren. Begge problemene er satt på den internasjonale dagsorden blant både forskere og politikere. Det er økende internasjonal vilje til å gjennomføre omfattende tiltak, særlig når det gjelder beskyttelse av ozonlaget, der en rekke land er villige til å gå svært langt.

A *Uttynning av ozonlaget*

2.1 *Situasjonen*

Det beskyttende ozonlaget i stratosfæren er stadig i forandring. Endringen har vært svært tydelig over Antarktis, der ozonlaget er vesentlig svekket over et par vårmåneder (september-oktober). Svekkelsen har vært på inntil 50% og er kalt "ozonhullet over Antarktis". Denne svekkelsen er spesielt satt i sammenheng med klorinnholdet i stratosfæren; som skyldes utslipp av halokarboner (klorfluorkarboner – KFK, og haloner).

Det er ikke observert tilsvarende "ozonhull" over nordlige breddegrader. En venter heller ikke å finne like store svekkelser fordi de meteorologiske forholdene, både i troposfæren og stratosfæren, er forskjellige fra Antarktis. Imidlertid viser målinger de siste 17 årene en viss svekkelse på den nordlige halvkule, og mest for bredder fra ca 40 gr. N til ca 70 gr. N (Europa). Svekkelsen er størst om vinteren, ca. 5–7%.

Reduksjon i ozonlaget gir økt mengde ultrafiolett stråling på jordoverflaten. Dette gir bl. a. økt hyppighet av hudkreft hos mennesker. En annen virkning er endringen av den generelle fotosynteseaktiviteten, både i havet og på landjorden. I tillegg bidrar ozonuttynning til klimaendringer, kfr. forøvrig neste del "B Klimaendringer".

Et viktig forhold er at de utslippene av halokarboner som skjer idag får full effekt først om flere ti-år. De endringer vi observerer idag er derfor et resultat av de utslipp som har vært langt mindre enn dagens. Modellberegninger viser at dersom utslippene fortsetter på 1980 nivået vil det fremkomme en permanent reduksjon i ozonlaget på 7% i gjennomsnitt, med maksimal reduksjon på 60% i 40 km høyde.

2.2 *Strategi og forslag*

Det internasjonale arbeidet for å redusere utslippene av ozonnedbrytende stoffer har kommet et godt stykke på vei. Montrealprotokollen ble undertegnet i 1987 og ratifisert i 1989. Mer enn 30 land har undertegnet avtalen. Protokollen omfatter de fem viktigste KFK-stoffene og tre haloner. Innen 1993 skal utslippet av regulerte KFK reduseres med 20% i forhold til 1986 nivået, og innen 1998 skal utslippet reduseres ytterligere til 50%. For halonene gjelder at utslippet i 1992 ikke skal være større enn det var i 1986.

I Helsinki-deklarasjonen, som ble vedtatt av 80 land og EF-kommisjonen i mai 1989, ble man enige om at produksjon og bruk av KFK skulle fases ut så snart som mulig og senest innen år 2000. Videre ble man enige om å fase ut haloner og kontrollere og redusere bruken av andre ozonnedbrytende stoffer.

De nordiske landene har undertegnet Montrealprotokollen og allerede vedtatt å gå betydelig raskere frem enn denne avtalen. Følgende aktiviteter og tiltak som går lenger enn Montrealprotokollen foreslås:

De nordiske landene skal

- Redusere bruken av klorfluorkarboner (KFK) med 50% med basisår 1986 før 1995, og avvikle all bruk av KFK og haloner i Norden før år 1999.¹
- Regulere import av produkter som inneholder KFK, eller der KFK har vært brukt i produksjonsprosessen, med sikte på å avvikle bruken.
- Føre nasjonal kontroll og være på vakt internasjonalt mot erstatningsstoffer for KFK med uønskede effekter, f. eks. helse- eller klimaeffekter.
- Samle opp og destruere KFK, haloner og eventuelt andre halogenererte hydrokarboner med en vesentlig negativ virkning på ozonlaget.
- Arbeide for internasjonal og nordisk avvikling av bruk av andre halogenererte hydrokarboner med negativ virkning på ozonlaget (spesielt 1,1,1, trikloreten og karbontetraklorid), og unngå erstatningsstoffer med uønskede effekter.
- Arbeide for forpliktende internasjonale avtaler som går minst like langt som de nordiske forslagene. Slike avtaler bør inngås så raskt som mulig.
- Delta i internasjonale forhandlinger om utviklingslandenes spesielle forhold og arbeide for teknologioverføringer og andre tiltak som støtter utviklingslandenes utbygning av KFK-fri teknikk.

Reduksjon av utslippene av KFK og haloner vil også bidra til å redusere klimaendringer (se neste del "B Klimaendringer").

B Klimaendringer

2.3 Situasjonen

Det er observert økning i konsentrasjonen av endel gasser som absorberer infrarød jordstråling, og som dermed bidrar til at temperaturen på jorden øker ("drivhuseffekten"). De viktigste klimagassene er:

Klimagass	Omtrentlig relativt bidrag til en gitt temp.økning
Karbondioksid (CO ₂)	50 %
Metan (CH ₄)	10 %
Lystgass (N ₂ O)	5 %
Ozon i troposfæren	5 %
Ozon i stratosfæren ¹	5 %
KFK	25 %

(Kilde: UNEP)

¹ Gjelder ved en uttynning av ozonlaget.

Gassenes bidrag er svært forskjellig siden de enkelte gassene har forskjellig absorpsjonsevne og oppholdstider i atmosfæren.

Dersom utslippene av klimagassene øker i samme tempo som idag,

¹ Island forutsetter en vurdering av landets mulighet til å følge opp et slikt vedtak før beslutningen om å støtte forslaget tas.

forventer man en gjennomsnittlig global temperaturøkning på 1,5 – 4,5 gr. C de neste hundre årene. En slik temperaturøkning gjør at jorden blir varmere enn den har vært de siste 5000 årene.

Beregningene viser at temperaturøkningen vil bli størst på høye breddegrader og der vil også fuktigheten øke. I andre områder vil det bli mer tørke. Det er idag ikke mulig å gi særlig detaljerte utsagn om hvordan klimaet vil bli i de ulike regioner på jorden, men forandringene kan gi svært store virkninger for landbruk og skogbruk, og områder med god matvareproduksjon idag kan være ubrukelige til dette formålet i fremtiden. Det vil også være fare for forsterket ørkenspredning. Også havnivået er antatt å stige med 30–150 cm de neste hundre årene, og lavtliggende kystområder vil bli oversvømmet.

De fysiske effektene vil kunne ramme flere land økonomisk, sosialt og politisk, og man vil kunne oppleve store mengder ”økologiske flyktninger” på grunn av tørke og oversvømmelser.

2.4 Strategi og forslag

Utover KFK er det foreløpig ingen internasjonale avtaler om reduksjon av utslipp av andre klimagasser. Men på verdenskonferansen ”The Changing Atmosphere: Implications for Global Security” som ble holdt i Toronto i juni 1988, ble det anbefalt å redusere de globale utslippene av CO₂ med 20% fra 1988 til 2005. Man påpekte også at det er nødvendig å redusere CO₂ utslippene med minst 50% på lenger sikt dersom man skal stabilisere CO₂ konsentrasjonene på dagens nivå. I tillegg mener Verdenskommisjonen for Miljø og Utvikling at man må ta hensyn til U-landenes behov for en viss økning i energiforbruk og befolkning.

På en ministerkonferanse om atmosfæriske forurensninger og klima i Nederland i november 1989, som samlet nærmere 70 land og 10 ulike organisasjoner, var det generell enighet om behovet for å stabilisere CO₂-utslippet. Konferansen oppfordret videre I-landene til å redusere CO₂-utslippene ytterligere, f. eks. med 20% innen år 2000. Konferansen gikk også et skritt videre i konkretiseringen av finansiell og teknologisk bistand til U-landene.

Det har vært forsket mye innen forskjellige gassers innvirkning på klimaet og effekten av eventuelle klimaendringer. Men man har likevel ikke klart å komme frem til akseptable utslippsnivåer for klimagasser. Spesielt i forbindelse med de globale luftforurensningsproblemene er det en betydelig treghet i det atmosfæriske system og effekten av de gasser man slipper ut idag vil merkes i lang tid fremover. Det er derfor viktig at man kommer igang med nødvendige tiltak så snart som mulig samtidig som man arbeider internasjonalt for grundigere å kartlegge det globale systems ”tålegrense”.

Ved vurdering av klimaproblemer er det nødvendig å se på samtlige klimagassers bidrag til drivhuseffekten, dvs. man tar hensyn til de forskjel-

lige gassers absorpsjonsevne og oppholdstid i atmosfæren. På den måten kan man direkte sammenlikne den relative betydningen av de forskjellige gasser opp mot hverandre.

I de nordiske land pågår omfattende nasjonale utredningsarbeider for å legge grunnlaget for landenes klimapolitikk og gi premisser for deltakelse i internasjonale forhandlinger om en global klimaavtale. Hovedhensikten med dette arbeidet er å finne kombinasjoner av virkemidler som har positive eller minst mulig negative virkninger på andre samfunns mål. Utredningsarbeidene foregår derfor som et samarbeid mellom berørte sektorer som miljø, energi, samferdsel, industri, fiskeri og landbruk.

I Island skyldes forbrenning av fossilt brensel hovedsakelig trafikk og fiske (ca. 80%). Av den totale energiforsyningen utgjør vannkraft og jordvarme omlag 60–70%. Island har arbeidet aktivt for øket anvendelse av fornybare energikilder i mange år og har allerede redusert forbruket av fossilt brensel til energiproduksjon, i industrien og til oppvarming av hus. CO₂utslippet kommer til å gå ned frem til år 2000, men vil antakelig ligge på samme nivå i år 2010 som idag på grunn av økt trafikk.

Det er også igang et omfattende internasjonalt samarbeid om klimaspørsmålene. I 1988 ble det mellomstatlige klimapanelet IPCC (International Panel on Climate Change) opprettet av UNEP og WMO. Det skal innen sommeren 1990 gi en samlet vurdering av drivhusproblematikken og mulige tiltak. På UNEP's styremøte i juni 1989 ble IPCC også bedt om å skissere elementene i en mulig internasjonal klimakonvensjon.

Denne nordiske handlingsplan skal bidra til å styrke Nordens rolle i det internasjonale arbeidet, både innen IPCC og i andre fora som f. eks. ECE. Den legger også til grunn de nasjonale mål som allerede foreligger og fremmer forslag om felles nordiske arbeidsmål og aktiviteter som kan passes inn i pågående arbeid nasjonalt og internasjonalt.

Det er viktig å legge opp til aktiviteter for å redusere utslippene av klimagassene sett samlet. Det nordiske bidraget til verdens samlede klimagassutslipp er på rundt 1%. Dette understreker klart behovet for å få til en internasjonal avtale om reduksjon av klimagasser. For å klare å redusere utslippene av CO₂, som er den viktigste klimagassen, er det nødvendig å vurdere strukturendringer som f. eks. transportsystemer i byer og energiforsyningssystemer.

Slike løsninger bidrar til reduksjon av utslipp som har effekt på både global, regional og lokal skala, og de er derfor nærmere omtalt i kapittel 6.

Arbeidsmål og aktiviteter som er spesifikke for klimaproblematikken er:

- De nordiske landene vil så snart som mulig redusere de samlede utslipp av gasser som påvirker klimaet.
- Arbeide for en utflating av CO₂-utslippene så snart som mulig, for deretter å redusere dem innen år 2000.
- Skaffe mer kunnskap om utslipp av metan (CH₄) og lystgass (N₂O).

holde utslippene under oppsikt og redusere dem mest mulig ved bruk av beste tilgjengelige teknologi.¹

- Målsetningene skal løpende vurderes i lyset av den viten man får om klimaendringer.
- Redusere bruken av kull og fyringsolje ved å ta i bruk naturgass og fornybare energibærere som biomasse, avfall og vind og bruke beste tilgjengelige teknologi for å redusere utslippene.
- Fremme energibesparelser og en effektiv energiproduksjon og -distribusjon, f. eks. ved kombinert produksjon av elektrisitet og varme.
- Ytterligere klarlegge miljøeffekter ved bruk av energibærere som naturgass, biomasse og torv så snart som mulig.
- Koordinere den nordiske innsatsen i det internasjonale arbeidet som har som mål å finne akseptable utslippsverdier. Videre skal man arbeide for å finne strategier og metoder for å oppnå disse målene.
- Samordne nordiske klimautredninger for å analysere mulige effekter og tiltak i Norden og være pådriver i det internasjonale klimaarbeidet bl. a. i IPCC for å få til en bindende klimaavtale innen 1992.
- Arbeide aktivt for internasjonale tiltak for å redusere utslipp av flyktige organiske stoffer og ytterligere redusere utslipp av nitrogenoksider, for å redusere konsentrasjonene av ozon i atmosfæren (dette blir også omtalt under Regionale Luftforurensninger).
- Arbeide internasjonalt for å stanse nedhugging av skog i områder der gjenvekst er problematisk, f.eks tropiske regnskoger.
- Støtte skogplanting i områder som er truet av fortørkning og erosjon, og bidra til utvikling av teknologi som kan effektivisere energibruken i utviklingslandene.

3. Regionale luftforurensninger

3.1. Situasjonen

De fleste luftforurensninger transporteres over store avstander og påvirker således luftkvaliteten ikke bare i eget land, men også i andre land. Således både importerer og eksporterer de nordiske landene tonnevis av luftforurensende stoffer hvert år. For eksempel viser beregninger at det i 1985 falt ned 820 000 tonn svovel i Norden. Av den identifiserbare delen stammet bare rundt 34 % fra nordiske kilder. I enkelte områder betyr det egne nasjonale bidraget svært lite. F. eks. i deler av Sør-Norge, det området som er hardest rammet av sur nedbør og fiskedød i Norge, utgjør det norske bidraget til nedfallet under 5%. Det er også relativt store forskjeller innen de nordiske landene. I Sverige, Danmark og Finland er det relative bidraget fra nasjonale kilder større enn for Norge.

¹ Med uttrykket "beste tilgjengelige teknologi" forstås teknikk som er økonomisk tilgjengelig og teknisk gjennomførbar. Dette er i samsvar med internasjonal praksis og gjelder gjennomgående der uttrykket forekommer i Handlingsplanen.

For ammoniakk er situasjonen en litt annen idet Nordens bidrag til nedfallet i eget område er større; ca. 45%.

Det er også sterke tegn som tyder på at situasjonen for både tungmetaller, fotokjemiske oksidanter og stabile organiske forbindelser likner situasjonen for svovel og nitrogen.

At sur nedbør har forårsaket forsuring og fiskedød i flere områder i Norden er udiskutabelt. I Sverige regner man med at ca. 15 000 av landets 85 000 sjøer er forsuret på grunn av surt nedfall. Alle sjøer og elver i et område på 18 000 km² i Sør-Norge er fisketomme. I ytterligere 18 000 km² er fiskebestanden sterkt redusert. En omfattende undersøkelse som ble gjennomført i Norge i 1986 viser at antallet fisketomme innsjøer i undersøkte områder i Sør-Norge er fordoblet de siste 11 – 15 årene. I Finland har 11 % av landets småsjøer pH verdier lavere enn 5.0.

Markforsuring har blitt påvist på 1980-tallet og undersøkelser viser at det har skjedd en omfattende markforsuring i sørligste del av Norden. Markforsuringen har ført til utlekking av alkaliske næringsstoffer og i de mest forsurede områdene til og med utfelling av metaller, f.eks. aluminium. I mange områder har markforsuringen medført en grunnvannsforsuring som har fått betydning for drikkevannskvaliteten. Forsuret drikkevann kan medføre korrosjon på vannledninger og resultatet er at kobber løses ut i drikkevannet. I Sverige regner man med at ca. 70 000 husholdninger har forsuret drikkevann.

Et problem i Norden er det høye kvikksølvinnholdet i fisk. Rundt 10 000 sjøer i Sverige har så høyt kvikksølvinnhold at de burde ha vært svartelistede. Det atmosfæriske nedfallet synes å være årsaken til det høye kvikksølvinnholdet i sjøene.

Kadmium, som tilføres både via atmosfæren og kunstgjødsel, opptas i flere jordbruksprodukter og utgjør dermed en betydelig risiko for mennesker.

En rekke klororganiske forbindelser regnes som miljøgifter. De har liten nedbrytbarhet og kan akkumuleres i næringskjeden. Endel klororganiske stoffer akkumuleres i fettvev hos dyr og mennesker. Blant de klororganiske miljøgiftene regnes en del pesticider, industrikjemikalier og uønskede biprodukter.

3.2 Strategi og forslag

På møtet i Executive Body innen ECE – konvensjonen høsten 1988 ble det aksept for at begrepet tålegrenser skal danne grunnlaget for det videre arbeide med å redusere svovel-, nitrogen- og oksidantnivået i Europa.

DEFINISJONER:

Tålegrenser (eng. Critical load/level) er de høyeste depositions-/konsentrasjonsnivå der man ikke forventer skadelige effekter på økosystemet.

Miljømål (eng. Target load/level) er det høyeste aksepterte depositions- eller konsentrasjonsnivå. Denne verdien ligger under eller over tålegrensen avhengig av om man legger inn sikkerhetsfaktorer eller om man tillater at visse deler av økosystemet skades.

De nordiske landene har spilt en viktig rolle ved utvikling av prinsippene for tålegrenser. Kartleggingsarbeidet i Norden har allerede startet. I Norge har man kartlagt tålegrenser for de fleste vannforekomster i Sør-Norge (helt opp til Nord-Trøndelag) og deler av Øst-Finnmark med hensyn på svovel. Tilsvarende arbeider i de øvrige nordiske landene er også påbegynt, med unntak av i Island.

De tålegrensene man er blitt enige om anses som midlertidige. Ytterligere forskning er nødvendig for å få bedre underlag, ikke minst når det gjelder større områder.

De nordiske landene bør arbeide for at nedfallet i Norden skal komme under det som angis som akseptable nedfalls-, konsentrasjons- eller utslipps-nivåer. Disse foreløpige miljømål er:

Svovel: Nedfallsnivået i Norden, eksklusiv Danmark og sydligste Sverige (Skåne) bør ikke være over $0,5 \text{ g(S)}/\text{m}^2$ år som et gjennomsnitt over en EMEP-rute ($150 \text{ km} \times 150 \text{ km}$).

For Danmark og Skåne ventes miljømålet å bli formulert etter at kartleggingsarbeidet er ferdig.

Nitrogen: Nedfallet i Norden bør ikke overstige $1,0 \text{ g (N)}/\text{m}^2$ år som et middel over en EMEPrute.

Fotokjemiske oksianter: Ozonnivået i hele Norden bør ikke overskride $150 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som entimes middel og $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som middelverdi for vekstsesongen (mai-september, kl. 10–17).

Tungmetaller: For toksiske metaller bør utslippene komme ned til nivåer som gjør at belastningen ikke er vesentlig større enn det naturlige bakgrunnsnivået.

Metylkvikksølvinnholdet i ferskvannsfisk bør på lengre sikt ikke overstige $0,5 \text{ mg}/\text{kg}$ fisk.

Kadmiumtilførselen til jordbruksmark bør reduseres til et nivå som ikke fører til akkumulering i jorden på lenger sikt.

Persistente klororganiske forbindelser: Bruken av disse stoffene bør begrenses mest mulig.

Regionale luftforurensningsproblemer i Norden skyldes som nevnt i stor grad utslipp i andre land. Vurdering av EMEP beregninger viser at det er tvingende nødvendig med kraftige utslippsreducerende tiltak i Europa, spesielt i Øst-Europa, dersom nedfallet av forsurende komponenter skal komme under de definerte miljømålene.

I Europa har man blitt enige om de første samlede tiltak. Det viktigste arbeidet i denne forbindelse er etableringen av Konvensjonen for Langtransporterte, Grenseoverskridende Luftforurensninger. Innen konvensjonen har man foreløpig blitt enig om to protokoller; en for reduksjon av svovel, og en for stabilisering av nitrogenoksidutslippet. Svovelprotokollen pålegger de undertegnende landene å redusere sine svovelutslipp med 30 % i perioden 1980–93. Enkelte land har lovet betydelig større reduksjoner, blant dem Norge, Sverige, Danmark og Finland. Nitrogenprotokollen innebærer at nitrogenoksidutslippene i 1994 ikke skal overstige nivået i 1987. I tillegg har visse land, inkludert Norge, Danmark, Sverige og Finland, lovet en reduksjon på 30 % innen 1998 med et av årene 1980–86 som basisår.

For toksiske metaller kan man som regel ikke definere en grense for "tillatt" utslipp. Emisjonene bør istedet begrenses med beste tilgjengelige teknikk, og miljøbelastningen bør for de giftige metallene komme ned til nivåer som er slik at de ikke overstiger den naturlige bakgrunnen.

For kvikksølv kan man sette et mer presist miljømål. De grenseverdier for høyeste tillatte metylkvikksølvinnhold i fisk som er innført i de forskjellige landene ligger i intervallet 0,5–1,0 mg metylkvikksølv pr. kg fisk. For å unngå effekter bør innholdet ligge under den nedre verdien. For å nå et slikt mål må sannsynligvis tilførselen minske med 60–80 %. En slik minskning kan ikke oppnås bare ved å redusere utslippene i Norden, men det er nødvendig med omfattende reduksjoner også i de øvrige europeiske utslippene.

Island støtter forslag om en revidering av avtaler om utslipp av svovel- og nitrogenoksider og at man da vurderer i hvilken grad våre omgivelser kan belastes. Slik det fremgår av "Nordisk Miljøprogram" står Island ikke bak avtalen om en 30 % reduksjon av SO₂-utslipp. For Island er denne avtalen urealistisk, siden vannverk og jordvarme gir over 70 % av energi-produksjonen. Halvparten av de totale SO₂-utslipp kommer fra to industribedrifter og det er for tiden ikke planlagt å sette opp renseanlegg for disse bedrifter.

Utslipp av nitrogenoksider i Island kommer hovedsakelig fra trafikken. En ny forskrift som ble vedtatt i midten av dette år og som skal tre ikraft ved årsskiftet setter krav om at fra og med året 1992 skal alle nye biler være påmontert renseanlegg for avgasser. Dette vil føre til en vesentlig reduksjon av nitrogenoksider i luften.

Det er også opprettet en arbeidsgruppe for å få fram et forslag til protokoll for et første steg for begrenning av flyktige organiske forbindel-

ser. Videre har man nedsatt en arbeidsgruppe for på basis av kritiske belastningsgrenser i miljøet å utforme forslag til tiltak for svovel, nitrogenoksider, ammoniakk og flyktige organiske forbindelser.

Ozonkonsentrasjonen i Norden overskrider miljømålene for både korttids- og langtidsmiddelverdiene. For å komme ned til ozonkonsentrasjoner som foreslås i miljømålen kreves langtgående tiltak mot utslippene av flyktige organiske forbindelser og nitrogenoksider såvel i Norden som i øvrige Europa. Det foreslås ikke noen ytterligere tiltak mot nitrogenoksider utover de som gjelder begrensning i nedfallet.

Hvert år rapporterer samtlige land sine svovelutslipp til Meteorologisk Institutt i Oslo. Foreløpige utslippstall for 1988 viser at utslippene i både Tsjekkoslovakia og Øst-Tyskland er på omtrent samme nivå som i 1980. Begge landene har undertegnet 30%-avtalen og bidrar betydelig til nedfallet i Norden.

De Vest-Europeiske landene, spesielt Norden, har allerede besluttet langtgående rensetiltak for svovel. Ytterligere tiltak i Norden har en høy kostnad pr. redusert tonn svovel. Foreløpige anslag indikerer at det kan være vel så effektivt for de nordiske land å støtte rensetiltak i Øst-Europa. For å bidra til dette er det på nordisk plan tatt initiativ til et nordisk risikoselskap for miljøinvesteringer i Øst-Europa.

De viktigste spesifikke tiltakene er samlet under, mens tiltak som dekker også global og/eller lokal skala er omtalt under kapittel 6.

De nordiske landene:

- Har besluttet å redusere utslippene av nitrogenoksider (NO_x) med 30% og redusere utslippene av svoveldioksid (SO_2) betydelig i perioden 1980–98.
- Skal arbeide for at reviderte ECE-protokoller, basert på naturens tålegrenser, for svovel og nitrogenoksider undertegnes i begynnelsen av 1990-tallet.
- Skal arbeide for tiltak for å redusere ozonnivåene i troposfæren til under miljømålene og arbeide for at en protokoll om begrensning av utslipp av flyktige organiske forbindelser (VOC) undertegnes i begynnelsen av 1990-tallet.
- Skal arbeide for at utslipp av organiske stoffer av betydning for ozondannelsen begrenses med ca. 50% av 1988-årsnivået innen år 2005.
- Skal arbeide for at tiltaksstrategier for begrensning av ammoniakkslippene fra jordbruk utarbeides og fremlegges for Executive Body i begynnelsen av 1990-tallet.
- Foreslår at langtrekkende tiltak for begrensning av utslipp av ammoniakk gjennomføres i Danmark og Sør-Sverige. Omfanget av tiltakene bestemmes av ammoniakknedfallets bidrag til nitrogenbelastningen. Også i øvrige Norden hvor det er sterke konsentrasjoner av husdyr, f. eks. pelsdyrfarmer, bør tiltak gjennomføres for å begrense nitrogenutslippene.

- Skal gjennom direkte samarbeide med de østeuropeiske landene, overføre know-how om prosess og renseteknikker. Videre foreslås at man skal påskynde de utslippsreduerende tiltakene gjennom økonomiske garantier, miljøfond og liknende, kfr. forslag om et nordisk risikokapitalselskap.
- Skal arbeide for internasjonale avtaler om begrensning av kvikksølv og kadmiumutslipp.
- Skal arbeide for at bruken av miljøfarlige pesticider avvikles i de nordiske land. Videre bør man forby all bruk av PCB i de nordiske land samt bytte ut og destruere alle PCB holdige varer innen 1995.
- Arbeide for internasjonale avtaler for avvikling av bruken av miljøgiftige pesticider.
- Benytte beste tilgjengelige teknologi for å redusere utslippene av persistente klororganiske forbindelser.
- Arbeide for begrensning av bruk av klororganiske løsningsmidler, såvel i de nordiske landene som internasjonalt.
- Kartlegge kilder til utslipp av dioksiner, samt begrense utslipp fra kjente kilder så langt det er teknisk mulig.
- Legge særlig vekt på at avfallsforbrenning skjer ved optimale drifts- betingelser og bruk av avansert renseutstyr, slik at dioksinutslippet blir så lite som mulig.
- Arbeide for mindre innhold av klor (bl. a. klorholdig plast) i avfall.

4. Lokale luftforurensninger

4.1 Situasjonen

Lokal luftforurensning er knyttet til byer, industri- og andre tettsteder. Utslippene stammer hovedsakelig fra energibruk og -forsyning, prosessindustri og transport, dvs. fra de samme typer av utslippskilder som også gir regionale og globale problemer.

Problemene er hovedsakelig knyttet til helseeffekter og materialskader. Økt hyppighet av kreft, luftveislidelser i tettsteder og industristeder er satt i sammenheng med luftforurensning. Det samme er hjerte- og karsykdommer, astma, allergi, tretthet og hodepine. De viktigste stoffene er SO₂, NO_x, CO, sotpartikler, benzen og polysykliske aromatiske hydrokarboner (PAH). Tungmetaller (bl. a. bly), ozon og klororganiske forbindelser kan også være viktige.

I mange byer og tettsteder i Norden utsettes befolkningen for luftkvalitet som ikke er tilfredsstillende for å beskytte helsen. Luftforurensning har også innvirkning på trivselen, særlig på grunn av tilsmussing og lukt.

Luftforurensninger virker også korroderende på en rekke materialer. Metallkorrosjon skyldes hovedsakelig SO₂, men også NO_x, sur nedbør og sterke sure gasser (f. eks. saltsyre) spiser opp materialer. Ozon og til dels NO₂ tærer også på organiske materialer, bl. a. plast og gummi.

Også bygninger og gjenstander som har kulturell og historisk verdi, spesielt bygninger av sandstein og kalkstein, er sterkt utsatt for korrosjon.

4.2 Strategi og forslag

Tiltak for å redusere lokale luftforurensninger kan dels være generelle og dels stedsspesifikke. Svært mange av tiltakene som er nødvendig for å begrense globale og regionale luftforurensninger vil bidra til å redusere lokale problemer. Dette gjelder spesielt tiltak innen områdene trafikk og energi. De fleste tiltak for å redusere lokale luftforurensningsproblemer vil også ha gunstige effekter på de to andre skalaene; global og regional.

De nordiske landene har som mål å fjerne all helseskadelig luftforurensning i byer og tettsteder.

5. Forskning og utvikling

5.1 Generelt

Det er mangel på kunnskap om luftforurensninger, og det er derfor et stort behov for forskning og utvikling. Likevel må det ikke bli slik at tiltak ikke gjennomføres selv om det er behov for mer forskning og utvikling. Dette må foregå parallellt med gjennomføring av tiltak, og resultater fra forskning og utvikling må brukes i det løpende miljøvernarbeidet.

5.2 Strategi og forslag

De nordiske landene vil:

- Styrke samarbeidet om forskning og utvikling for å bekjempe globale, regionale og lokale luftforurensninger.
- Styrke det nordiske forskningsarbeidet innen ulike sektorer med større vekt på utvikling av effektiv og miljøvennlig teknologi og øke den samfunnsvitenskapelige forståelse for de valg man har med hensyn til energiteknologi og de miljøproblemene som følger av dette.
- Opprettholde Nordens aktive rolle i arbeidet med å kartlegge ozonlagets tilstand, og styrke samarbeidet om måling av ozonlagets tykkelse i nordiske områder, inkludert Arktis.
- Støtte nordiske bidrag til den internasjonale forskningsinnsatsen for å beskrive globale klimaendringer, og stimulere samarbeid om målinger av klimagasser i Norden og vurderinger av utslipp og effekter i de nordiske landene.
- Delta aktivt i arbeidet innenfor Genève-konvensjonen om langtransporterte grenseoverskridende luftforurensninger for å skaffe best mulig grunnlag for videre internasjonale tiltak.
- Videreutvikle metodikk for å bestemme tålegrenser i forskjellige nordiske økosystemer, med vekt på svovel, nitrogen og fotokjemiske oksidante, samt gjennomføre den nødvendige kartlegging av jordbunnens og innsjøers følsomhet overfor deponisjon av svovel, nitrogen og sure komponenter.

- Styrke EMEP samarbeidet om måling og beregning av luftforurensninger i Europa. Særlig vekt skal legges på å forbedre grunnlaget for beregning og måling av deposisjon på havområder og landarealer. På havområder bør kartlegging av deposisjonen av nitrogen, tungmetaller og klororganiske forbindelser prioriteres.
- Stimulere til samarbeid med Øst-Europa om utvikling og teknikk for begrensning av utslipp.
- Samarbeide aktivt om å bekjempe luftforurensninger i tettsteder med vekt på krav til kjøretøyer og energianlegg.
- Stimulere og styrke den miljøtekniske forskningen innen blant annet forbrenningsteknikk, motorteknikk, teknikk for avgassrensning og visse typer av industriell prosessteknikk.
- Støtte demonstrasjon av ferdige miljøvennlige tekniske løsninger innen områdene energiproduksjon, energibruk, transport, industriprosesser og landbruk.

6. Konsekvenser av handlingsplanen

6.1 Generelt

Det er tildels sterk kopling mellom globale, regionale og lokale luftforurensninger og ofte har de samme stoffene virkninger på ulike skalaer. I løpet av de siste 10–20 årene har disse koplingene blitt stadig tydeligere.

Brundtland-kommisjonen påpeker den viktige koplingen mellom miljøvern, økologi, økonomi, energibruk, industri, matforsyning, befolkningsvekst og ressurser. I det videre arbeidet for å redusere luftforurensningsproblemene er det viktig å vurdere situasjonen ut fra disse forhold. Energiforsyning, industri og transport må styres i mer miljøvennlig retning. For energiforsyning og transport gjelder i særlig grad koplingen mellom de ulike forurensningsskalaene. Norden har idag systemer for energiforsyning og transport som har stort potensiale for bedring av luftkvaliteten. I samfunnsplanleggingen må det legges vekt på systemer som er miljøvennlige, men samtidig energieffektive og kostnadseffektive.

Nødvendige tiltak for å nå miljømålene vil bli omfattende og medføre tildels store samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser. Særlig vil strukturendringer kunne kreve relativt store omlegginger av energiforsyningssystem, transportsystem, nærings- og industristruktur. Konsekvensens størrelse vil variere fra land til land avhengig av landenes energiforsyning, infrastruktur og sammensetning av næringer og industribransjer.

6.2 Forslag

Nedenfor er nevnt forslag til strukturendringer og tiltak som vil ha effekter for mer enn en av de tre problemskalaene.

De nordiske landene vil:

- Planlegge energiforsyning med lavest mulig utslipp av luftforurensninger, inkludert fossilt karbon.
- Gjennom valg av ulike virkemidler oppfordre til overgang fra bruk av mer forurensende til mindre forurensende energikilder og til mer effektiv energianvendelse (f. eks. kraftvarmeverk).
- Øke utbyggingen av fjernvarme og kraftvarme, basert på brensel med minst mulig forurensning.
- Anvende beste tilgjengelige teknologi ved forbrenning og avgassrensing i fyringsanlegg. Dette gjelder også ved forbrenning av biomasse og avfall.
- Anvende beste tilgjengelige teknologi for å redusere utslipp fra industri. Dette gjelder særlig svoveldioksid, nitrogenoksider, støv, tungmetaller, flyktige organiske forbindelser og klororganiske forbindelser.
- Planlegge infrastruktur og transportsystemer, særlig i tettsteder, som ivaretar hensyn til fremkommelighet, energibruk, helse og miljø for alle trafikantgrupper og som medfører at det samlede behovet for energi og transport blir mindre.
- Innføre krav som tilsvarer USA-krav for alle nye dieseldrevne kjøretøyer (unntatt personbiler) snarest mulig og før 1995.
- Utrede innføring av ytterligere strengere krav til alle nye dieseldrevne kjøretøyer (unntatt personbiler) med sikte på iverksettelse før år 2000.
- Utrede innføring av California-avgasskrav til nye bensin- og dieseldrevne personbiler med sikte på iverksettelse før år 2000, i samband med andre europeiske land.
- Gjennomføre tiltak for å øke bruken av blyfri bensin.
- Følge nøye med i utviklingen i USA, og spesielt i sørlige California, av nye kjøretøyer med alternative drivstoffer.
- Vurdere bruk av alternative drivstoffer i busser, lastebiler og båter (elektrisitet, gass og metanol/etanol).
- Styrke kollektivtransporten i byer og tettsteder f.eks. ved økt bruk av tog, el-busser, sporvogn og T-bane og utvikle nye miljøvennlige tettstedskjøretøyer.
- Sikre fremkommeligheten for kollektive transportmidler ved hjelp av trafikkreguleringer.
- Utrede reduksjon av maksimalt tillatt kjørehastighet for å redusere luftforurensning, støv og brenselforbruk og bedre trafiksikkerheten.

6.3 Globale luftforurensninger

Tiltakene for å redusere utslippene av klorfluorkarboner vil bli rettet mot flere industribransjer. De nordiske landene har oversikt over kostnadene for å gjennomføre disse tiltakene. Eksempelvis i Norge er tiltakene

anslått til å bli i størrelsesorden 60–180 mill kroner pr. år. Utgiftene vil reduseres etter hvert som rimeligere alternativer kommer på markedet.

Tiltak for å redusere utslippene av karbondioksid (CO₂) vil få størst konsekvenser for energi- og samferdselsektoren. Eventuelle tiltak for en reduksjon av klimagassen metan (CH₄) og lystgass (N₂O) vil medføre konsekvenser for bl. a. landbrukets bruk av gjødsel. De enkelte landene arbeider nå med planer som skal legge grunnlaget for nasjonal klimapolitikk der prioritering av tiltak for reduksjon av klimagassen og tiltakenes kostnader vil inngå.

6.4 Langtransporterte forurensninger

Tiltak for å redusere utslipp av svoveloksider (SO₂) vil få konsekvenser for prosessindustrien, samt de deler av industrien og transportsektoren som bruker svovelholdige oljeprodukter. Relativt sett vil tiltak for å redusere utslippene av SO₂ få begrensede økonomiske konsekvenser. Tiltak for å redusere utslippene av nitrogenoksider (NO_x) vil bli mer kostbare og medføre størst konsekvenser for transportsektoren. Reduksjon av utslippene av flyktige organiske forbindelser (VOC) ser ikke ut til å medføre konsekvenser for transportsektoren utover de konsekvenser NO_x vil medføre. VOC-reduksjonene vil derfor medføre størst konsekvenser for de industribransjer som benytter løsningsmidler, f. eks. maling- og lakkindustrien.

6.5 Konsekvenser for det nordiske samarbeidet

For å følge opp handlingsplanen i det nordiske samarbeidet har EK-Ms arbeidsgruppe for luftforurensninger utarbeidet et forslag til et felles nordisk prosjektprogram.

Tabellen nedenfor gir et sammendrag av forslaget til prosjektprogram for perioden 1990–1992. Beløpene er i 1000 DKK.

Økonomisk sammenstilling	1990	1991	1992
1. Luftforurensninger på global skala			
1.1 Atmosfære spørsmål	1 170	1 200	1 400
1.2 Effekter	430	800	800
2. Luftforurensninger på regional skala			
2.1 Atmosfærisk tilførsel	1 800	2 000	2 000
2.2 Effekter	2 050	2 200	2 200
2.3 Tiltak	75	500	500
3. Forvaltningsmessig samarbeid	175	500	500
4. Sekretariat			
Faglige sekretærer for Luftgruppen og prosjektgruppene for atmosfærisk tilførsel og effekter	450	500	500
Trykking av rapporter	100	200	200
Tilsammen	6 250	7 900	8 100

Utover dette foreslås at ca 800 000 DKK/år avsettes til arbeidet med bilavgasser.

I tillegg yder de enkelte nordiske land betydelige bidrag til dette arbeidet. Oppfølgingen av handlingsplanen i det nordiske samarbeidet vil også få konsekvenser på andre samarbeidsområder. Dette gjelder særlig områdene energi, samferdsel og jordbruk.

BILAGA

Definisjoner

Biomasse:

Massen av alt levende innen et område.

Beste tilgjengelige teknologi:

Den teknologi som er økonomisk tilgjengelig og teknisk gjennomførbar.

Dette er i samsvar med internasjonal praksis og gjelder gjennomgående der uttrykket forekommer i Handlingsplanen.

Critical load/level: Se Tålegrenser.

Drivhuseffekt:

Oppvarmingseffekt som skyldes at visse gasser i atmosfæren (se klimagasser) slipper igjennom kortbølget solstråling men ikke langbølget varmestråling fra jordoverflaten.

ECE:

Economic Commission for Europe. FNs økonomiske kommisjon for Europa (øst og vest) samt USA og Canada.

Executive Body (EB):

Øverste organ for Konvensjonen for Langtransporterte Grenseoverskridende Luftforurensninger.

EMEP (European Evaluation and Monitoring Programme):

Co-operative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long Range Transmission of Air Pollutants in Europe, ECEs modell- og overvåkingsprogram.

Fotokjemiske oksidanter:

Kjemiske forbindelser som dannes ved reaksjon mellom hydrokarboner og nitrogenoksider under påvirkning av sollys, f. eks. ozon.

Haloner:

Kjemiske forbindelser som i oppbygning er som KFK men inneholder brom (Br). Haloner virker både som klimagass og bryter ned ozonlaget.

Hydrokarboner:

Organiske forbindelser som består av karbon og hydrogen. Ofte benytter man betegnelsen hydrokarboner for de organiske stoffene som forekommer i gassfasen i atmosfæren og som kan bidra til ozondannelse.

IPCC:

International Panel on Climate Change, opprettet av UNEP og WHO.

Klorfluorkarboner – KFK:

Betegnelsen på kjemiske forbindelser som inneholder karbon, fluor og klor. KFK virker både som klimagass og bryter ned ozonlaget.

Klimagasser:

Gasser som bidrar til drivhuseffekten, hovedsakelig CO₂, CH₄, N₂O, KFK, haloner och troposfærisk ozon.

Miljømål (eng. Target Load/Level):

Det høyeste aksepterte deposisjons- eller konsentrasjonsnivå. Denne verdien ligger under eller over tålegrensen avhengig av om man legger inn en sikkerhetsfaktor eller om man tillater at visse deler av økosystemet skades.

Ozonlaget:

Det området i stratosfæren der ozonkonsentrasjonen er høyest (ca 20–25 km).

PAH:

Forkortelse for polysykliske aromatiske hydrokarboner, bl. a. tjærestoffer. Komponent i utslipp fra industri, trafikk og forbrenning.

Persistente klororganiske forbindelser:

Flere av disse regnes som miljøgifter, toksiske stoffer som har liten nedbrytbarhet og som kan akkumuleres i næringskjeden.

Tålegrense (eng. Critical Load/Level):

Det høyeste deposisjons-/konsentrasjonsnivå der man ikke forventer skadelige effekter på økosystemet.

Troposfæren:

Atmosfærens nederste luftlag, fra bakken og opp til ca 10 km (8 km ved polene og 16–18 km ved ekvator).

Stratosfæren:

Laget som ligger over troposfæren, mellom ca 10–50 km.

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag

(Ministerrådsförslaget, se s. 1104)

1 Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 107/e om Nordisk Miljøfinansieringsselskab. Udvalget har behandlet forslaget på mødet den 29.-30. januar 1990 og besluttet at afgive følgende betænkning over forslaget.

Ministerrådsforslaget har sin baggrund i den økonomiske handlingsplan "Et stærkere Norden", hvor ministerrådet tilkendegav, at man i Nordisk Investeringsbank ville etablere en finansieringsmulighed for projektinvesteringsslån og for miljøinvesteringsslån i statshandelslandene og andre mellemindkomstlande.

Et konkret forslag var ikke med i ministerrådets arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92. I Økonomisk Udvalgs betænkning over arbejdsprogrammet konkluderedes bl. a., at ministerrådet burde "fremlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa."

I Nordisk Råds *rekommendation 43/1989* om overføring af miljøteknologi uden for Norden anbefales ministerrådet "at gennemføre indsatser for at fremme miljøinvesteringer i Østeuropa."

Ministerrådet har i fremskridtsrapporten vedrørende arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92 som et nyt punkt optaget et forslag om at oprette Nordisk Miljøfinansieringsselskab. Dette punkt er således allerede fulgt op af ministerrådsforslag B 107/e. I fremskridtsrapporten er der endvidere redegjort for at ministerrådet vil fremsætte forslag om forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån som led i udbygningen af de nordiske landes fælles aktiviteter i relation til Østeuropa.

2 Sammendrag af ministerrådsforslaget

Baggrund

Forslaget skal ses på baggrund af, at miljøforholdene i Norden i stor grad påvirkes af luft- og vandforurening fra en række østeuropæiske lande. Det

gælder både direkte import af forurening og mere indirekte effekter, f. eks. klimaeffekter.

Forureningsniveauet i de østeuropæiske lande er generelt så højt, at en løsning af problemerne forudsætter samarbejde med Vesten om teknologi, viden og kapital.

Samtidig er disse landes økonomier i en sådan tilstand, at der næppe kan blive tale om lånefinansieret import af udstyr og know-how i større omfang fra Vesten.

Ministerrådet satser derfor på en ordning, som giver mulighed for at nordiske virksomheder på miljøteknologiområdet kan medvirke ved opbygningen af landenes egen produktion af miljøudstyr. De nordiske virksomheder kan derved bidrage med teknologi, viden, licenser og lignende. Det særlige miljøinvesteringsselskab kan bidrage med risikovillig kapital, som skydes ind i joint ventures i form af ejerandele, aktier eller lignende.

Med denne fremgangsmåde mener ministerrådet, at der kan opnås en stor multiplikatoreffekt i relation til de nordiske landes kapitalindsats. Det er ministerrådets bedømmelse, at markedet for miljøudstyr vil være stærkt voksende i fremtiden.

Den foreslåede risikokapitalordning skal i kreditværdige lande ses som et komplement til traditionel lånefinansiering fra forretningsbankerne eller eventuelt fra Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslåneordning.

Fordelene ved at tilrettelægge ordningen på nordisk basis er ifølge ministerrådet bl. a., at der foreligger en regional nordisk interesse i, at miljøinvesteringer gennemføres i Østeuropa, at Norden som region udgør en betydelig ressourcebasis med hensyn til teknologi, virksomheder med ressourcer til joint ventures samt for finansiering af risikokapital, og at der derved kan opnås en rimelig risikospredning i Norden mellem virksomheder, projekter og lande.

Selskabets arbejdsform

Selskabet skal gennem overtagelse af risiko medvirke i investeringer i miljøsektoren i Østeuropa (primært i DDR, Polen, Sovjetunionen, Tjekkoslovakiet og Ungarn), som giver anledning til positive miljøeffekter for Norden.

Selskabet skal drives forretningsmæssigt og vil bl. a. derfor ikke stride mod princippet om, at forureneren betaler.

Selskabets formål er at gennem aktietegning, lån eller garantier finansiere virksomheder i de østeuropæiske lande, som i samarbejde med nordiske virksomheder gennemfører investeringer med det formål at producere miljøudstyr eller på anden måde industrielt udnytte miljøteknologi eller yde konsulent- eller andre tjenester på miljøområdet.

Selskabet skal oprettes som en juridisk person, men administrativt knyttes til Nordisk Investeringsbank, og være en international organisation,

hvis status reguleres af aftalen mellem landene. Selskabet skal derfor ikke underkastes beskatning, valutarestriktioner eller kreditpolitiske foranstaltninger.

Selskabet afgør fra sag til sag størrelsen af sin deltagelse, men forudsætter som regel supplerende finansiering fra anden side.

Overskud fra selskabet kan besluttes uddelt til medlemslandene.

Typiske projekter

Som eksempler på typiske projekter nævnes i forslaget virksomheder til produktion af udrustning for rensning af udstødningsgasser, måleinstrumenter og vandrensningsprocesser samt virksomheder inden for modernisering og vedligeholdelse af kraftværker, procesindustri eller virksomheder, produktion af konsulenttjenester vedrørende planlægning af miljørelaterede investeringer. Nordiske virksomheder kan derved gå ind med miljø- og produktionsteknologi, fremstillingslicenser, levering af komponenter mv.

Projekterne vil blive bedømt både ud fra en miljømæssig synsvinkel og ud fra et forretningsmæssigt synspunkt. Nordisk Investeringsbanks ekspertise vil blive udnyttet og tillige de nordiske landes risikokapitalinstitutter for udviklingslandene (IFU, FINNFUND, NORAD og SWEDFUND). Der vil endvidere blive samarbejdet med NOPEF om forstudier.

Selskabets kapital

Selskabets kapital på 36 mill SDR (svarende til ca 300 mill SEK) stilles til rådighed af landene efter den nordiske fordelingsnøgle i 1990 og indbetales i rater efter anmodning fra selskabets styre. Første indbetaling sker i 1990, og den indbetalte kapital påregnes at kunne dække aktiviteterne i 6 år.

Selskabets styre

Selskabet ledes af et styre med et medlem fra hvert land. Der oprettes ikke nogen ny administration, men selskabet anvender administrative ydelser fra NIB.

Ikrafttrædelse

Selskabet indleder sin virksomhed umiddelbart efter, at de nødvendige godkendelsesprocedurer i medlemslandene er gennemført. Der er ikke anført nogen tidsgrænse for dette. Selskabets fortsatte virksomhed vurderes af ministerrådet i 1995.

Remiss

Forslaget har ikke været sendt til egentlig remiss, men NIB har som baggrund for forslaget undersøgt nordiske virksomheders interesse for en

sådan ordning. Interessen har vist sig at være stor og har samtidig afdækket en række af de vigtigste vanskeligheder ved joint ventures med østlandene. NIB har endvidere som baggrund for forslaget analyseret behovet for investeringer i østlandene på miljøområdet, og man har ført drøftelser i de enkelte aktuelle lande vedrørende de konkrete investeringsforhold.

Præsidiets har givet Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg lejlighed til at udtale sig om forslaget. Udvalget, som udtaler sig over forslaget udelukkende ud fra en miljømæssig synsvinkel, ser med største tilfredshed på, at ministerrådet nu fremlægger forslag angående finansiering af miljøforanstaltninger i Østeuropa. Udvalget forventer at disse foranstaltninger vil have en positiv effekt på miljøet i Norden, f. eks. gennem produktion af udrustning eller tjenester, som er nødvendige for miljøinvesteringer i Østeuropa.

Udvalget henviser til udtalelsen fra Nordisk Råds internationale havforureningskonference, og peger på at Østersøen efter udvalgets opfattelse er et sårbart havområde, som kræver en særlig forureningsbegrænsende indsats.

Social- og miljøudvalget finder videre at ministerrådsforslaget svarer godt til en del af kravene i rek. 43/1989 om overførsel af miljøteknologi uden for Norden. Samtidig konstateres imidlertid med beklagelse, at det ventede forslag fra ministerrådet om forhøjelse af beløbsrammen for NIB's projektinvesteringsslån ikke er fremlagt endnu. Udvalget finder derfor, at det endnu ikke er muligt at bedømme de planlagte miljøinvesteringsordninger som helhed.

Social- og miljøudvalget konstaterer til slut i sin udtalelse, at det meste endnu står tilbage at gøre vedrørende miljøfinansiering udenfor Norden, men at det foreslåede miljøfinansieringsselskab udgør et betydningsfuldt første skridt. Udvalget anbefaler derfor ministerrådsforslaget.

Social- og miljøudvalgets udtalelse vedlægges som bilag (*se Bihang*).

4 Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at ministerrådet nu har fremlagt et konkret og gennemarbejdet forslag til finansieringsordning for miljøinvesteringer i østlandene. Forslaget bygger på en grundig udredning foretaget af Nordisk Investeringsbank, og det virker godt tilpasset til de faktiske og realistiske muligheder på området.

NIB's vurderinger af mulighederne i de østeuropæiske økonomier tilsiger, at det store investeringsbehov på miljøområdet ikke realistisk kan forventes finansieret ved normale investeringslån i vestlig valuta, og forslaget går derfor ud på at gå mere direkte ind og skabe produktion i landene i samarbejde mellem virksomheder i Norden og i østlandene.

I denne sammenhæng peges der i ministerrådsforslaget konkret på 5 lande, som "i første omgang" er aktuelle for selskabets virksomhed.

Udvalget opfatter dette som eksempler på aktuelle lande og går ud fra, at andre lande i Østeuropa, som for tiden gennemgår en udvikling mod demokrati og en mere markedspræget økonomi, ikke med denne formulering er udelukket fra selskabets virksomhedsområde.

Der findes i de nordiske institutioner, som arbejder med international finansiering og eksportfremme, en stor ekspertise, som kan udnyttes. Samlet set burde dette apparat have gode forudsætninger for at hjælpe nordiske virksomheder til at vinde fodfæste på det østeuropæiske marked. En vurdering af, hvor hurtigt dette marked vil udvikle sig, kan næppe foretages i dag, men det forekommer vigtigt, at de nordiske lande er med i en tidlig fase, at man anvender midler, som er veltilpassede og realistiske, og at man udnytter hele den store ressourcebasis, som de nordiske lande tilsammen udgør.

Det er ligeledes vanskeligt at forudsige effekterne på miljøet i de nordiske lande af indsatsen. En samlet vurdering af de potentielle miljø- og forretningsmæssige effekter af ministerrådets forslag forekommer dog at falde klart positivt ud, særligt vurderet i relation til den samlede kapitalindsats' relativt beskedne størrelse.

Udvalget er opmærksom på, at en gruppe under miljøministrene har udarbejdet en række andre forslag, som omfatter eksportkreditsamarbejde, udvidelse af NIB's projektlåneordning og udvidelse af NOPEF's muligheder, og at disse forslag er under bearbejdning i ministerrådet. Et forslag fra ministerrådet om forhøjelse af beløbsrammen for NIB's projektinvesteringsslån er under behandling, og udvalget henviser til synspunkter afgivet i forbindelse med dette.

Miljøinvesteringsselskabet kan for en umiddelbar betragtning, med en kapitalindsats på 36 mill SDR indbetalt over 6 år, forekomme beskedent. Vurderet ud fra de realistiske muligheder, som en forsøgsordning, og i sammenhæng med de øvrige nordiske finansieringsordninger, er det udvalgets vurdering, at forslaget er godt tilpasset situationen.

Udvalget ser de fælles nordiske finansieringsinstitutioner i sammenhæng og vil opfordre ministerrådet til fortsat at arbejde for, at disse udvikles som tidssvarende redskaber i udviklingen af nordisk erhvervsliv.

Udvalget støtter ministerrådets forslag til administrativ oplægning af selskabet. En tilknytning til NIB vil dels kunne udnytte denne institutions store kontaktnet i Østeuropa, dels kunne udnytte det administrative apparat, som NIB har opbygget. Udvalget går ud fra, at NIB i forbindelse med selskabets virksomhed skaffer sig den nødvendige miljømæssige ekspertise både ved at købe den udefra, men også ved at opbygge den internt. Det forekommer således vigtigt, at de projekter, som selskabet går ind i, ikke bare bedømmes forretningsmæssigt, men også bedømmes korrekt ud fra en miljømæssig synsvinkel, herunder at projekterne medvirker til en permanent og langsigtet forbedring af miljøet i relation til Norden.

Udvalget finder, at den nødvendige godkendelsesprocedure i landene

bør ske hurtigst muligt, således at selskabet kan starte sin virksomhed i foråret 1990.

Ministerrådet har ikke oplyst nærmere om forholdet mellem selskabets kapital og det nordiske budget. Udvalget opfatter det imidlertid sådan, at pengene til selskabet skaffes af landene uden for det nordiske budget og i visse tilfælde fra miljøministeriernes budget. Udvalget går ud fra, at dette spørgsmål er så tilpas afklaret i det enkelte land, at det ikke giver anledning til forsinkelse af selskabets start.

5 Udvalgets indstilling

På denne baggrund indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

- at vedtage forslaget til Nordisk Miljøfinansieringsselskab på baggrund af det i ministerrådsforslag B 107/e anførte,*
- at gennemføre den nationale godkendelsesprocedure vedrørende aftalen om Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og*
- at sætte selskabet i virksomhed hurtigst muligt.*

Stockholm, den 30. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Si)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

BIHANG

Social- och miljöutskottets yttrande över ministerrådsförslag B 107/e om nordiskt miljöfinansieringsbolag

Till social- och miljöutskottet har för yttrande överlämnats ett ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag.

Bolaget föreslås bli etablerat som ett led i det nordiska miljösamarbetet för att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i första hand i DDR, Polen, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern.

Bolaget skall genom riskavlyftning medverka till investeringar i miljösektorn i Östeuropa, som ger upphov till positiva miljöeffekter för Norden.

Bolagets ändamål är att genom aktieteckning, lån eller garantier finansiera företag i de östeuropeiska länderna som genomför investeringar i syfte att tillverka miljöutrustning eller på annat sätt industriellt utnyttja miljöteknologi eller tillhandahålla konsult- och andra tjänster på miljöområdet. Bolaget skall bedrivas affärsmässigt.

Riskkapitalbolaget föreslås erhålla ett grundkapital på 36 milj. SDR (motsvarande ca 342 milj. DKK). Inbetalningar från länderna föreslås ske enligt gällande fördelningsnyckel under sex år med årliga inbetalningar på 6 milj. SDR.

Det skall ingås en särskild överenskommelse mellan de nordiska länderna om upprättandet av miljöfinansieringsbolaget.

Bakgrunden till förslaget är att lånefinansierad import av miljöinvesteringar för närvarande endast kan ske i begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. Därför borde ett samnordiskt miljöfinansieringsprogram primärt riktas in på att utnyttja de begränsade möjligheterna till valutafinansiering på ett mera effektivt sätt än för lånefinansiering av import. De östeuropeiska ländernas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifieringen av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt. Kravet på nordiskt intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintressen från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

Utskottet, som uttalar sig över förslaget uteslutande från miljösynpunkt ser med den största tillfredsställelse att ministerrådet nu lägger fram förslag angående finansiering av miljöinsatser i Östeuropa. Sådana projekt förväntas ha en positiv effekt på den nordiska miljön, t. ex. genom produktion av utrustning eller tillhandahållande av tjänster som behövs för miljöinvesteringar i Östeuropa. Redan i förarbetena till ministerrådets förslag till handlingsplan mot luftföroreningar (*B 106/s*) konstaterades att de nordiska länderna skulle arbeta för att långtgående begränsningar av sva-velutsläppen genomförs i Östeuropa. De nordiska länderna skulle genom direkt samarbete överföra kunnande rörande process- och åtgärdsteknik. Vidare skulle man genom ekonomiska garantier, miljöfonder och liknande påskynda emissionsbegränsande åtgärder i dessa länder. Möjligheten att använda den Nordiska investeringsbanken skulle beaktas.

Utskottet efterlyste i sitt betänkande till ekonomiska utskottet 1988 över

ministerrådets miljöprogram (*B 85/s*) finansieringsordningar att omfatta samarbete kring export av miljöteknologi till länder utanför Norden, dvs Östeuropa. Likaså efterlyste utskottet en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som står för stora gränsöverskridande föroreningar. Sistnämnda finansieringsmöjlighet borde tas med i arbetsprogrammet samtidigt som Nordiska ministerrådet torde komma med ett ministerrådsförslag till sessionen i Reykjavik angående Nordiska investeringsbankens möjligheter att finansiera miljöinvesteringar i Östeuropa.

Vid extrasessionen 1989 antogs en rekommendation till ministerrådet (*nr 43/1989* om överföring av miljöteknologi utanför Norden) att framlägga förslag till finansieringsordningar som omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa.

Vidare rekommenderades ministerrådet att lägga fram förslag till en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

Utskottet finner, att ministerrådsförslaget B 107/e motsvarar en del av yrkandet i *rekommendation nr 43/1989*. Konstruktionen motiveras bl. a. av att det finns ett regionalt samnordiskt intresse att miljöinvesteringar genomförs i Östeuropa och att Norden som region utgör en betydande resursbas avseende tillgänglig teknologi, företag med resurser att genomföra joint venture projekt samt finansiering av riskkapital. Genom att bolaget skall drivas affärsmässigt står den föreslagna finansieringsordningen i överensstämmelse med principen "förorenaren betalar". I anslutning till villkoret att en föreslagen investering skall ha ett betydande nordiskt miljöintresse vill utskottet understryka den internationella havsföroreningskonferensens uttalande om beaktande av att kunskap om och identifikation av särskilt sårbara havsområden har gjort det möjligt att konstatera skadliga effekter i lokala och regionala havsområden, t.ex. Finska viken, Kattegatt, samt Nordsjöns och Norra ishavets kustområden. Hela Östersjön är enligt utskottets uppfattning ett sådant sårbart havsområde.

I ministerrådsförslaget sägs vidare, att den tillsatta arbetsgruppens övriga rekommendationer gällande förbättrade finansieringsmöjligheter till de östeuropeiska staterna för miljöinvesteringar behandlas separat. Sålunda skulle Nordiska investeringsbankens möjligheter till ökad utlåning till bl. a. Östeuropa behandlas i samband med ett förslag om en förhöjning av bankens projektinvesteringslåneram.

Utskottet noterar med beklagande att det väntade förslaget om höjd projektinvesteringslåneram ännu ej kunnat framläggas. Det är därför ännu ej möjligt att bedöma den tilltänkta miljöfinansieringsordningen som helhet, då förslaget skulle innebära extra lånefinansieringsmöjligheter för miljöinvesteringar i Östeuropa för avsevärt större belopp än vad som förutsätts i förslaget om miljöfinansieringsbolag.

Utskottet vill även erinra om att rekommendation nr 43/1989 innehåller

en punkt om en europeisk miljöfond för att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder med stora gränsöverskridande föroreningsproblem. Vid Nordiska rådets internationella konferens om havsföroreningar i oktober 1989 antogs enhälligt ett slutdokument vari de europeiska länderna samt Kanada rekommenderas att sluta avtal som underlättar en obehindrad överföring av modern miljöteknologi mellan olika länder, samt att man skapar en internationell fond och ett avräkningssystem så att ekonomiskt svagare länder får praktiska möjligheter att genomföra överenskomna åtgärder, och att man därigenom inleder en utveckling mot regional kostnadseffektivitet utan att göra avkall på principen att den som förorenar själv skall stå för kostnaderna och på princip 21 i deklarationen från FN:s miljökonferens i Stockholm 1972.

Utskottet konstaterar sålunda att det mesta återstår att göra vad gäller miljöfinansiering utanför Norden, men att det föreslagna miljöfinansieringsbolaget torde utgöra ett betydelsefullt första steg. Utskottet tillstyrker därför ministerrådsförslaget.

Stockholm den 30 januari 1990

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen

Ordförande

Ministerrådsförslag
om nordiskt miljöfinansieringsbolag

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordiskt miljöfinansieringsbolag för yttrande på Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik.

Efter det att Nordiska rådet avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet.

Köpenhamn den 19 december 1989

Lone Dybkjær

Fridtjov Clemet

Ministerrådsförslag angående Nordiskt miljöfinansieringsbolag, beslutat av Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) den . . .

Med hänvisning till

- den utredning som i maj 1989 framlagts av den av miljöministrarna i samråd med samarbetsministrarna tillsatta arbetsgruppen för ett nordiskt miljöfinansieringsprogram för Östeuropa samt tilläggsutredningar daterade den 1.8.1989 och 20.9.1989.

har Nordiska ministerrådet beslutat upprätta Nordiska Miljöfinansieringsbolaget i överensstämmelse med särskild överenskommelse mellan de nordiska länderna (*bilaga 1*) och stadgar för bolaget (*bilaga 2*).

1. Ändamålet med bolaget. Bakgrund

1.1. Ändamål

Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (Bolaget) etableras som ett led i det nordiska miljöarbetet för att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i första hand i DDR, Polen, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern.

Bolagets verksamhet syftar till att genom riskavlyftning medverka till investeringar i miljösektorn i Östeuropa, som ger upphov till positiva miljöeffekter för Norden.

Bolagets ändamål är att genom aktieteckning, lån eller garantier finansiera företag i de östeuropeiska länderna som genomför investeringar i syfte att tillverka miljöutrustning eller på annat sätt industriellt utnyttja miljöteknologi eller tillhandahålla konsult- och andra tjänster på miljöområdet.

Bolaget skall bedrivas affärsmässigt.

1.2. Andra åtgärder

Arbetsgruppens övriga rekommendationer gällande förbättrade finansieringsmöjligheter till de östeuropeiska staterna för miljöinvesteringar behandlas separat. Ett förslag om samordnade nordiska exportkreditlinjer diskuteras inom en arbetsgrupp mellan de nordiska exportkreditinstituten och Nordiska investeringsbanken och ett förslag om utökade satsningar på projektidentifiering och studier i Östeuropa i regi av Nordiska projektexportfonden behandlas inom Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna). Nordiska investeringsbankens möjligheter till ökad utlåning till bl. a. Östeuropa kommer att behandlas i samband med ett förslag om en förhöjning av bankens projektinvesteringsslåneram.

1.3. Bakgrund för etablering av Bolaget

Luft- och vattenföroreningar är gränsöverskridande. Investeringar som leder till minskade utsläpp är av gemensamt intresse för såväl de nordiska som de östeuropeiska länderna.

För Östeuropa föreligger betydande investeringsbehov och -planer inom detta område. De östeuropeiska länderna har hittills inte företagit miljöinvesteringar med import av utrustning – vare sig från nordiska eller andra västländer – i någon större utsträckning. Genomförandet av de planerade investeringarna anses bl. a. förutsätta ett ökat teknologisamarbete med väst.

En lånefinansierad import av miljöinvesteringar kan för närvarande förväntas ske endast i en begränsad utsträckning jämfört med Östeuropas behov och de nordiska intressena av att miljöinvesteringar genomförs. Därför borde ett samnordiskt miljöfinansieringsprogram primärt riktas in på att utnyttja de begränsade möjligheterna till valutafinansiering på ett mera effektivt sätt än för lånefinansiering av import. De östeuropeiska ländernas möjligheter att bygga upp en egen produktionskapacitet av utrustning och tjänster för miljöinvesteringar är härvid av avgörande betydelse, liksom identifieringen av företagsekonomiskt lönsamma miljöprojekt.

Ett centralt problem för joint venture-företag för miljöutrustning och -tjänster är att den primära marknaden är inhemsk i respektive land och därför saknar tryggade exportmöjligheter och därmed valutaintäkter. Projekten innebär således en långsiktigare risktagning för valutafinansiärer än vad exportföretag och kommersiella banker normalt kan förväntas acceptera. För att stimulera dessa slag av joint venture-företag bedöms en tillgång på additionellt riskkapital vara av stor betydelse.

En riskkapitalordning innebär ett effektivt och behovsanpassat finansieringsinstrument för att stöda de berörda östeuropeiska ländernas miljöinvesteringar i betydande omfattning. Genom att möjliggöra en lokal produktion i Östeuropa kan man uppnå en hög ”multiplikatoreffekt” i relation till den nordiska kapitalinsatsen. Ett nordiskt intresse föreligger här till genom förbättrade möjligheter för nordisk industri för joint venture-bolag och leverans av miljöteknologi till en närmarknad med betydande förväntad efterfrågan på 1990-talet.

Riskkapitalordningen kompletterar traditionell lånefinansiering till de kreditvärdiga länderna från nordiska affärsbanker och exportkreditinstitut och även Nordiska investeringsbanken genom projektinvesteringslåneordningen. Sistnämnda har genom ministerrådets beslut i den nordiska ekonomiska handlingsplanen 1990–92 getts utvidgade möjligheter. Kravet på nordiskt intresse i NIB:s utlåning vid miljöinvesteringar i Östeuropa uppfylls även med leveransintressen från enbart ett nordiskt land, förutsatt att investeringen har ett betydande miljöintresse för Norden.

En samnordisk finansieringsordning motiveras bl. a. av att

- ett regionalt samnordiskt intresse föreligger att miljöinvesteringar genomförs i Östeuropa;
- Norden som region utgör en betydande resursbas avseende tillgänglig teknologi, företag med resurser att genomföra joint venture-projekt samt finansiering av riskkapital;

– en rimlig riskspridning kan uppnås i samnordisk regi både avseende nordiska företag och projekt i olika östeuropeiska länder.

Den föreslagna riskkapitalordningen stämmer överens med principen "förorenaren betalar" ("polluter pays principle").

2. Bolagets status

Bolaget upprättas som juridisk person men administrativt knuten till Nordiska investeringsbanken. Bolaget har inte karaktär av ett sedvanligt nationellt bolagsrättsligt subjekt utan det är en internationell organisation vars status regleras av avtalet mellan medlemsländerna.

Bolaget skall i sin verksamhet vara undantaget från betalnings- och valutarestriktioner och kreditpolitiska åtgärder. Bolagets tillgångar och intäkter skall vara befriade från beskattning. Bolaget skall i sin finansieringsverksamhet vara befriat från stämpelavgifter och andra avgifter till det allmänna.

3. Bolagets verksamhet

3.1. Finansieringsformer och -villkor

Bolaget kan till företag i de östeuropeiska länderna tillhandahålla egenkapitalfinansiering i form av teckning av aktier eller andelar. Därutöver kan Bolaget på affärsmässiga villkor ge företagen lån och ställa garantier för deras förpliktelser. Lån kan ges bl. a. som konvertibla lån. Lån kan också, i samband med nordiska leveranser och teknologiöverföring, beviljas som villkorlån, varvid skuldbetjäningen är beroende av företagets resultatutveckling.

Bolaget fastställer omfattningen av sitt deltagande från fall till fall bl. a. med beaktande av de förväntade miljöeffekterna för Norden, vilket kan innebära att Bolagets andel i ett enskilt projekt kan bli betydande. Lån och garantier kan beviljas i tillägg utöver Bolagets kapitalandel. En tillräcklig övrig riskkapital- och annan finansiering bör dock i regel förutsättas.

Till Bolaget inflytande vinstmedel ävensom ränteintäkter och återbetalningar av kapital återinvesteras av Bolaget i dess verksamhet eller kan enligt beslut av Bolagets styrelse utdelas till medlemsstaterna.

3.2. Verksamhetsområde

Bolaget medverkar i projekt som baseras på ett samarbete mellan företag jämte andra ekonomiska samfund i de berörda östeuropeiska länderna och nordiska företag. Detta kan ske i form av samägda företag, s. k. joint ventures, eller annat slag av samarbete såsom t. ex. teknologiöverföring genom licensavtal eller leasingarrangemang.

Projektet förväntas ha en positiv effekt på den nordiska miljön, t. ex. genom produktion av utrustning eller tillhandahållande av tjänster som behövs för miljöinvesteringar i Östeuropa.

Typiska projekt kan vara företag för produktion av utrustning för t. ex. avgasrening, mätinstrument och vattenreningsprocesser samt företag med inriktning på modernisering och underhåll av kraftverk och processindustri eller konsultföretag med inriktning på planering av miljörelaterade investeringar. Nordiska företag kan härvid stå för t. ex. miljö- och produktionsteknologi, tillverkningslicenser, komponentleveranser samt produktionsutrustning.

I sin verksamhet skall Bolaget eftersträva att prioritera de projekt som har den största förväntade miljöeffekten för Norden och skall för detta ändamål basera sina investerings- och lånebeslut på en bedömning av marknaden för ifrågavarande utrustning eller tjänster i relation till nordiska miljöintressen.

Därtill skall Bolaget söka uppnå en rimlig balans över tiden i fråga om de enskilda nordiska ländernas medverkan i projekten.

Projektens miljöeffekter, tekniska genomförbarhet och ekonomiska lönsamhet bör ådagaläggas genom vederbörliga projektstudier.

Projekten bedöms också utgående från sin förmåga att generera utdelningsbar vinst eller möjligheter att i ett senare skede avyttra aktier eller andelar respektive att betjäna villkorslån. Vinsthemtagningsmöjligheter i konvertibel valuta enligt normal praxis för ifrågavarande land bör bedömas föreligga i projekten som Bolaget finansierar. Investeringskyddsaspekter bör också uppmärksammas.

Nödvändiga förinvesterings- och andra studier kan bli finansierade av Nordiska projektexportfonden samt de i projekten involverade nordiska företagen. Bolaget kan självt och med egna resurser genomföra sådana sektor- och projektstudier som behövs för Bolagets investerings- och lånebeslut.

Det borde eftersträvas att konsult hjälp för projektbedömningar och -administration kunde erhållas från de nordiska riskkapitalinstituten för utvecklingsländer (IFU, FINNFUND, NORAD och SWEDFUND) som har betydande erfarenhet av likartad verksamhet i utvecklingsländer.

3.3. Andra riktlinjer

Utöver de riktlinjer och principer beträffande verksamheten som anges i stadgarna (*bilaga 1*), kan ministerrådet fatta beslut om särskilda direktiv för verksamheten.

4. Bolagets kapital

Bolagets kapital är SDR 36 milj., vilket ställs till Bolagets förfogande av de nordiska länderna i enlighet med den för 1990 gällande fördelningsnyckeln för nordisk finansiering:

Land	Fördelningsnyckel	Belopp (milj. SDR)
Danmark	21,8 %	7,8
Finland	20,7 %	7,4
Island	1,0 %	0,4
Norge	19,4 %	7,0
Sverige	37,1 %	13,4
Summa	100,0 %	36 milj. SDR

För 1990 blir beloppen följande:

Danmark	1,30 milj. SDR
Finland	1,23
Island	0,07
Norge	1,17
Sverige	2,23
Totalt	6,00 milj. SDR

(Motsvarande belopp i nationell valuta är per den 1.9.1989: DKK 12,4 milj., FIM 6,8 milj., ISK 5,3 milj., NOK 10,4 milj. samt SEK 18,4 milj.).

Finansieringen behandlas i ländernas nationella budgetberedning.

Resterande belopp inbetalas i rater på anmodan av Bolagets styrelse. Inbetalningarna planeras bli årliga. Bolagets kapital om SDR 36 milj. förväntas räcka till för verksamheten under en 6-årig period.

Varje inbetalning görs till inbetalningsdagens SDR-kurs antingen i det betalande landets valuta eller annan konvertibel valuta.

En eventuell förhöjning av grundkapitalet sker genom beslut av Nordiska ministerrådet på förslag av Bolagets styrelse.

5. Bolagets administration

Bolaget har en styrelse med en medlem från varje land samt en suppleant för var och en av dessa. Styrelsemedlemmarna utses av respektive lands regering. Nordiska investeringsbanken och Nordiska ministerrådets sekretariat deltar som observatör i styrelsen.

Investerings- och kreditbeslut fattas av styrelsen. Den löpande verksamheten omhänderskas av Nordiska investeringsbanken i syfte att ärendenas handläggning och administration blir kostnadseffektiv och en ny administration inte behöver etableras. Härigenom kan Bolaget utnyttja sig av NIB:s etablerade kontakter i Norden och Östeuropa. NIB ställer nödiga resurser till förfogande på sådant sätt och mot sådan ersättning som närmare överenskomms i ett avtal mellan Bolagets styrelse och banken.

Ansvar för Bolagets revision åvilar en kontrollkommitté som är densamma som av Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet utsetts för Nordiska investeringsbanken och Nordiska utvecklingsfonden. Kontrollkommittén kan utnyttja sig av fackrevisorer för den löpande granskningen av Bolaget.

6. Ikraftträdande

Bolagets verksamhet inleds omedelbart efter att nödiga interna godkännanden i medlemsländerna utverkats.

Bolaget upprättas för en prövoperiod om sex år. Nordiska ministerrådet tar senast inom år 1995 ställning till Bolagets fortsatta verksamhet.

*BILAGA 1***Överenskommelse om upprättandet av Nordiska Miljöfinansieringsbolaget**

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar, vilka som ett led i det nordiska miljösamarbetet önskar främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa har kommit överens om följande:

Artikel 1

Nordiska Miljöfinansieringsbolaget nedan kallat bolaget, upprättas med ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa genom att finansiera företag i dessa länder.

Artikel 2

Bolaget skall ha ställning som juridisk person.

Artikel 3

Bolagets verksamhet skall bedrivas i överensstämmelse med de stadgar som bifogas denna överenskommelse. Dessa stadgar kan ändras genom beslut av Nordiska ministerrådet.

Artikel 4

Bolagets kapital tillskjuts av parterna. Rörande grundkapitalets storlek, fördelning, inbetalning samt ökning av grundkapitalet förordnas i stadgarna § 2.

Artikel 5

Bolaget verkar i Nordiska investeringsbankens huvudsäte.

Artikel 6

Bolaget skall undantas från betalnings- och valutarestriktioner och kreditpolitiska åtgärder, som hindrar eller försvårar dess verksamhet.

Bolagets tillgångar och intäkter skall vara fria från beskattning.

Bolaget skall i sin finansieringsverksamhet vara befriat från stämpelavgifter och andra avgifter till det allmänna.

Artikel 7

Nordiska ministerrådet skall snarast den 1 januari 1996 ta ställning till bolagets fortsatta verksamhet.

Om Nordiska ministerrådet beslutar att bolaget skall avvecklas skall den ordning tillämpas som angivits i § 10 i stadgarna.

Artikel 8

Överenskommelsen och de i artikel 3 angivna stadgarna träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga parter har meddelat (depositarielandets utrikesministerium) att överenskommelsen har godkänts.

Det (depositarielandets utrikesministerium) meddelar de övriga parterna om mottagandet av dessa medelanden och om tidpunkten för överenskommelsens ikraftträdande.

Artikel 9

En part kan uppsäga överenskommelsen efter den 1.1.1996 genom skriftligt meddelande härom till (depositarielandets utrikesministerium), som meddelar de övriga parterna och bolagets styrelse om mottagandet av sådant meddelande och om dess innehåll.

En uppsägning gäller endast den part som har verkställt uppsägningen och får verkan vid utgången av det räkenskapsår under vilket uppsägningen ägde rum, under förutsättning av att uppsägningen gjorts senast inom juni månad, i annat fall får uppsägningen verkan vid utgången av nästföljande räkenskapsår.

Om Nordiska ministerrådet efter att sådan uppsägning skett inte beslutar om bolagets avveckling, skall det senast innan uppsägningen får verkan fastställa hur förhållandet mellan bolaget och den utträdande parten skall avvecklas. Härvid skall säkerställas att den utträdande parten alltjämt ansvarar i samma mån som övriga parter för de av bolagets förpliktelser som förelåg vid partens utträde.

Artikel 10

Originalexemplaret till denna överenskommelse deponeras hos det (depositarielandets utrikesministerium), som tillställer de övriga avtalsparterna bestyrkta kopior därav.

Till bekräftelse härav har de vederbörligen befullmäktigade ombuden undertecknat denna överenskommelse.

Som skedde i . . . . . den . . . 19 . . i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter har samma giltighet.

*BILAGA 2***Stadgar för Nordiska Miljöfinansieringsbolaget**

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar har genom överenskommelse den . . . . 1989 beslutat att upprätta ett nordiskt miljöfinansieringsbolag. För bolaget gäller följande stadgar:

Ändamål

§ 1

Nordiska Miljöfinansieringsbolaget, nedan kallat bolaget, har till ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa genom att bidra till att finansiera företag i dessa länder.

Bolagets engelska namn är Nordic Environment Finance Corporation. (NEFCO)

Grundkapital

§ 2

Bolagets grundkapital uppgår till SDR 36 milj., som fördelas enligt följande: danska staten tecknar sig för SDR 7,8 milj., finska staten för SDR 7,4 milj., isländska staten för SDR 0,4 milj., norska staten för SDR 7,0 milj. och svenska staten för SDR 13,4 milj.

SDR definieras i överensstämmelse med de värderingsregler som Internationella Valutafonden fastställt med giltighet från och med den 1 januari 1981. Om dessa värderingsregler ändras, följer bolaget det beslut som Nordiska investeringsbankens styrelse fattar angående bankens tillämpning av de nya reglerna.

Grundkapitalet ställs till bolagets förfogande räntefritt.

Grundkapitalet inbetalas till bolaget i rater efter anmodan från bolagets styrelse. Den första raten skall erläggas senast den . . . .

Inbetalningarna verkställs i respektive lands nationella valuta eller annan konvertibel valuta enligt inbetalningsdagens SDR-kurs.

Ökning av grundkapitalet sker genom beslut av Nordiska ministerrådet efter framställning från bolagets styrelse. Ökningen fördelas mellan länderna i enlighet med den vid varje tidpunkt gällande fördelningsnyckeln för gemensam nordisk finansiering.

Verksamhet

§ 3

Bolaget finansierar företag i statshandelsländer, vilka företag genom samägande, teknologiöverföring eller annat samarbete med nordiska företag genomför projekt vilka innebär tillverkning av miljöutrustning eller övrigt industriellt utnyttjande av miljöteknologi eller tillhandahållande av tjänster på miljöområdet.

Bolaget kan i detta syfte teckna aktier eller andelar i sådant företag samt

ge detsamma lån och utfärda garantier på affärsmässiga villkor. Lån kan beviljas som villkorlån, dvs lån som betalas tillbaka och förräntas i den utsträckning projektets intäkter ger möjlighet därtill.

Projektet förutsätts vara tekniskt genomförbara och ekonomiskt lönsamma. Projekt med stor nordisk miljöeffekt skall prioriteras.

Bolaget kan dessutom vidta andra åtgärder som har samband med dess verksamhet.

§ 4

Bolagets likvida medel bör förvaltas på ett betryggande sätt och avkastningen av dessa liksom verksamhetens överskott användas i bolagets verksamhet. Bolaget kan, enligt beslut därom av styrelsen, dela ut överskott till medlemsstaterna.

§ 5

Bolagets räkenskaper förs i SDR. Räkenskapsåret följer kalenderåret.

Bolagets årsrapport och årsbokslut skall översändas till Nordiska ministerrådet.

Administration

§ 6

Bolaget har en styrelse bestående av fem ledamöter, av vilka varje stat utser en ledamot för en period av upp till sex år i taget. För varje ledamot utses en suppleant enligt samma principer.

Styrelsen väljer inom sig en ordförande och en vice ordförande för en period av ett år. Ordförande- och viceordförandeposten växlar mellan staternas representanter.

Styrelsen är beslutsför när ordföranden eller viceordföranden jämte minst tre ledamöter eller röstberättigade suppleanter är närvarande. Varje ledamot har en röst, suppleant är röstberättigad endast i ledamots frånvaro. För beslut krävs flertal av de närvarandes röster. Vid lika röstetal avgör ordförandens röst.

Styrelsen sammanträder när ordföranden så bestämmer eller minst två styrelseledamöter eller Nordiska investeringsbanken begär det.

Styrelsen fastställer sin arbetsordning.

Nordiska investeringsbanken och Nordiska ministerrådets sekretariat deltar i styrelsens möten utan rösträtt.

§ 7

Styrelsen utövar beslutanderätt i samtliga frågor som gäller bolaget men kan i den utsträckning som anses ändamålsenlig överlåta denna rätt till Nordiska investeringsbanken som handhar den löpande verksamheten å bolagets vägnar i enlighet med de riktlinjer som överenskomms mellan bolaget och banken.

§ 8

Bolagets firma tecknas av två av följande tillsammans: styrelseledamöter, suppleanter eller de styrelsen bemyndigar därtill.

Övriga bestämmelser

§ 9

En kontrollkommitté skall tillse att bolagets verksamhet drivs i överensstämmelse med stadgarna. Kommittén svarar för revisionen och avger årligen revisionsberättelse till Nordiska ministerrådet.

Som kontrollkommitté fungerar den av Nordiska ministerrådet respektive Nordiska rådet utsedda kontrollkommittén, som svarar för revision av Nordiska investeringsbanken.

§ 10

Nordiska ministerrådet beslutar om ändringar av eller tillägg i bolagets stadgar. Ministerrådet skall senast den 1.1.1996 ta ställning till bolagets vidare verksamhet.

Om Nordiska ministerrådet beslutar att bolaget skall avvecklas, utser ministerrådet de personer som skall förestå avvecklingen.

Avveckling av bolaget genom återbetalning eller annan användning av bolagets tillgångar kan inte ske innan bolagets förpliktelser och verksamhet avvecklats.

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet för 1990–1992

(Ministerrådsförslaget, se s. 1125)

Till kulturutskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 108/k om riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet 1990–1992. Ministerrådsförslaget har behandlats på möte den 30 januari 1990.

1 Ministerrådsförslaget

Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) skall vart tredje år avge förslag till riktlinjer för sin verksamhet. Enligt det ministerrådsförslag som nu framläggs baseras programförslaget på de tidigare riktlinjerna från 1987 och utgör ett nytt steg i utbyggnaden av det forskningspolitiska samarbetet.

Viktiga motiv och mål för nordiskt forskningssamarbete hävdas vara:

- samordning av ländernas FoU-insatser
- gemensamt utnyttjande av specialvetande och redskap
- stärkande av de enskilda ländernas möjligheter för deltagande i internationellt FoU-samarbete

FPR har preciserat några strategiska huvudlinjer för sitt arbete, desamma som fanns i föregående riktlinjer, nämligen

- att undanröja existerande hinder för samarbete mellan forskare och forskningsinstitutioner i Norden samt stödja och utnyttja på nordisk basis existerande bra nationella forskningsmiljöer genom arbetsdelning emellan länderna
- stärka samarbetet på områden där en gemensam insats kan ge större utbyte för alla nordiska länder
- göra de nordiska ländernas forskning synlig i internationella sammanhang
- arbeta för en ökad flexibilitet i användningen av samnordiska forskningsresurser för att möjliggöra en målinriktad koncentration om ett begränsat antal insatsområden.

I ministerrådsförslaget föreslås att FPR under de närmaste åren i första hand skall inrikta sig på följande arbetsuppgifter:

- fortsätta sin verksamhet angående forskningsevaluering

- arbeta med temat ”Norden som nätverk”
  - värdera om de nationella forskningsråden har tillräcklig finansiering för mindre samnordiska projekt
  - undersöka om det finns intresse i de nordiska länderna för att på nordiskt plan samarbeta om etablering av ”centres of excellence”
  - övervaka om det finns ett behov för att stärka det nordiska samarbetet i samband med förberedelse av EG-forskningsprojekt och -program
  - arbeta för att stärka det nordiska samarbetet om vetenskaplig publicering
  - fortsätta verksamheten med forskningspolitiska studier angående aktuella frågor
  - medverka till bättre organisationer för forskningsorgan med forskningsprioriteringar och administration
- Enligt ministerrådets förslag till riktlinjer framställs en rad konkreta rekommendationer, speciellt:
- att ministerrådet tar ett principbeslut om etablering av ett nordiskt miljöforskningsprogram
  - stärka nordiskt samarbete om arktisk forskning
  - medverka till kontakter mellan personer och myndigheter i de nordiska länderna angående koordinering av synpunkter vid deltagande i resurskrävande internationella samarbetsinstitutioner
  - att forskningsdelningen blir mera synlig i budgetutformningen vid Nordiska ministerrådet
  - att de nordiska ländernas deltagande i större internationella samarbetsprojekt regleras på basis av ett nordiskt konsortium.

2 Utskottet

2.1 Allmänt

Kulturutskottet hälsar med tillfredsställelse att Nordiska ministerrådet har avgivit förslag till riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för verksamhetsperioden 1990–1992.

Utskottet har fr.o.m. FPRs upprättande noga följt dess arbete och upprepade gånger framhållit vikten av FPRs verksamhet.

Utskottet har tidigare omfattat de strategiska huvudlinjer som ingår i förslaget samt i huvudsak anslutit sig till de principer och kriterier som anges i förslaget för initiering av nordiskt forskningssamarbete.

Utskottet konstaterar att förslaget till riktlinjer läggs till grund för det fortsatta arbetet för FPR under treårsperioden 1990–1992.

I ministerrådsförslaget framhålls att FPR skall vara ett *rådgivande organ* för Nordiska ministerrådet i forskningspolitiska frågor och genom egna initiativ åstadkomma nordiskt forskningssamarbete. Utskottet har upprepade gånger understrukit FPRs uppgift som övergripande organ för det nordiska forskningspolitiska samarbetet som helhet. I sitt betänkande över

ministerrådsförslaget till FPRs riktlinjer 1987–1989 förutsatte utskottet att ministerrådet aktivt skulle bidra till att stärka FPRs roll som rådgivande organ. Utskottet ansåg att FPR borde ha en rådgivande roll såväl i förhållande till ministerrådet som till Nordiska rådets organ. Utskottet vidhåller denna syn på FPRs roll och konstaterar att ministerrådet har påbörjat detta arbete, men understryker emellertid att ännu större insatser måste till för att FPRs rådgivande status stärks.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att FPR har lagt ännu större vikt vid rollen som *koordinerande organ* med att utarbeta översikt över det nordiska forskningssamarbetets organisation samt en översikt över Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet 1988 (jfr. bil. 3 och 4), enligt önskan från kulturutskottet. Utskottet framhåller vikten av att arbetet fortsätter i den riktningen och att FPR åtar sig arbetet med att jämföra statusen på forskningspolitiska saker och resursanvändningen på området inom de olika nordiska länderna.

Utskottet är enigt med förslagsställarna om att *forskningsevaluering* kan hjälpa till med att uppnå viktig information om forskningens kvalitet, relevans, produktivitet och effekt. Utskottet konstaterar att intresset i de nordiska länderna för detta arbete är stort men önskar emellertid att forskningsevalueringen inte enbart företas inom de av Nordiska ministerrådet finansierade projektområdena, utan också av nationella institutioner och projekt på forskningsområdet som har relevans för de övriga nordiska länderna.

2.2 Strategiska huvudlinjer

2.2.1 Norden som ett nätverk

Utskottet omfattar förslagsställarnas förslag till att *undanröja existerande hinder* för samarbete mellan forskare och forskningsinstitutioner. Utskottet konstaterar att samma förslag fanns i det förra förslaget om riktlinjer för FPR 1987–1989. Utskottet anser att nödvändiga åtgärder snarast bör vidtas för att kartlägga vilka hinder som finns för samarbete mellan forskare och forskningsinstitutioner i Norden och att försöka undanröja dessa. Utskottet anser det ytterst viktigt att för att åstadkomma en nordisk hemmamarknad för forskningssamarbete måste hinder för detta undanröjas inom den period förslaget om FPRs riktlinjer omfattar. Utskottet hänvisar till att en sådan kartläggning företogs på området för allmänskulturellt samarbete vid utarbetandet av handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete.

Utskottet noterar att man i förslaget till riktlinjer har gått ifrån idén om forskarforum, vilken fanns i FPRs förra riktlinjer, och till idén ”*Norden som nätverk*”. Huvudidén är att aktiviteter på nordiskt plan koncentreras om sådan verksamhet som är så stor eller så specialiserad att den inte naturligt kan bäras upp av ett enstaka land, och att samarbetet härutöver kan företas inom ramen av ett nordiskt nätverk med utvidgad arbetsdel-

ning och öppenhet mellan länderna. Det betyder i princip att Norden, men inte de enskilda länderna skall anses som en hemmamarknad för forskare.

Forskarutbildningen är en typisk sak som kan koordineras genom ett nordiskt nätverk. Utskottet hälsar med tillfredsställelse förslagen som FPR har gjort om en utbyggnadsplan för *nordisk forskarutbildning* och "Norden som gemensam forskarutbildningsregion" – Från teori till praxis. Forskarutbildning har varit en av de mest prioriterade områdena inom kulturutskottet under en längre tid. Utskottet anser att det förslag som finns bör förverkligas snabbt. I sitt betänkande över planerna för det nordiska samarbetet 1989 (C 2) ansåg utskottet att utbyggnaden av forskarutbildningen borde prioriteras inom det nordiska samarbetet på kulturområdet. Utskottet noterar att detta förslag finns i arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 och hänvisar till *rek. nr 41/1989* angående utökad nordiskt utbildningssamarbete där ministerrådet rekommenderas att upprätta ett särskilt stipendieprogram för att ge nordiska forskare bätte möjligheter att studera i andra länder i Europa och att en lämplig målsättning i ett första skede kunde vara 500 nya sådana stipendier. Utskottet anser det synnerligen viktigt att nordiska forskare ger och får impulser från andra kulturella områden och länder och framhåller nödvändigheten av att nordiska forskare upprättar kontakter såväl inom Norden som till det övriga Europa.

Utskottet menar att principen "Norden som ett nätverk" arbetar för ökad *forskarrörlighet* inom Norden, men anser att konkreta förslag till åtgärder saknas i förslaget till FPRs riktlinjer för att åstadkomma en vital och effektiv forskarrörlighet inom Norden. Utskottet har tidigare betonat att forskarnas intresse för att arbeta i annat nordiskt land idag ofta negativt påverkas av det faktum att sådan tjänstgöring kan medföra problem beträffande löner och anställningsvillkor. Utskottet anser att dessa problem särskilt bör beaktas när ministerrådet vidtar åtgärder i syfte att öka forskarnas rörlighet. Utskottet konstaterar att detta problemområde relateras till existerande hinder inom det nordiska forskningssamarbetet och hänvisar till det ovan framförda.

Utskottet anser, i likhet med förslagsställarna, att ett samarbete beträffande *dyr specialiserad vetenskaplig utrustning* kan vara av avgörande betydelse för den experimentella forskningens villkor i Norden. Utskottet understryker att ministerrådet snarast bör verka för en koordinering i Norden med avseende på anskaffning och gemensam användning av dyr utrustning och att detta samarbete bör tillföras större resurser. Utskottet har tidigare framhållit att i tillägg till satsningar på dyr eller specialiserad utrustning bör man i det nordiska forskningssamarbetet särskilt prioritera sådana forskningsområden där länderna var för sig satsar stora resurser på forskning och utveckling och där en samordning väsentligt bör kunna öka effekten av forskningsinsatserna. Utskottet anser detsamma gälla för nödvändigheten av ökat samarbete på *smala områden* där ett enskilt nordiskt

land kan ha svårigheter att erbjuda en livskraftig forskningsmiljö. Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att förslaget till FPRs riktlinjer innehåller planer för åtgärder på dessa områden.

Enligt förslaget bör det undersökas om det finns intresse för att i de nordiska länderna, av forskningsråd och näringsliv, på nordiskt plan etablera samarbete i form av "*centres of excellence*" efter nordamerikansk förebild. Utskottet konstaterar att "*centers of excellence*" skapas kring vissa specialiteter, i vissa fall städer där hela befolkningen består av forskare och deras familjer. Utskottet anser i likhet med förslagsställarna att för de nordiska länderna kan det vara av stor betydelse att få expertisen på ett visst område koncentrerad samt att det bidrar till att öka forskarmobiliteten inom Norden. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om den av utskottet framförda önskan att det inom samarbetet mellan universitet och näringsliv i Norden på forskningsområdet upprättas ett speciellt *nordiskt COMETT-program*. EGs COMETT-program, vars huvudsyfte är att främja samarbetet mellan universitet och näringsliv, ger studerande möjlighet till praktik och studieperioder i företag i ett annat medlemsland inom EG. Inom EG har man nu öppnat möjlighet för EFTA-länderna att samarbeta om COMETT-program II genom speciella avtal med de enskilda EFTA-länderna. Utskottet har tidigare framfört att detta är ett viktigt framsteg för de nordiska länderna i strävandena att få delta i EGs utbildnings- och forskningsprogram, men betonar att denna möjlighet förutsätter att de nordiska länderna visar aktivitet inom eget område i frågan. Utskottet framhåller detta som ett viktigt inslag i planerna om Norden som ett nätverk.

2.2.2 Nordisk konsortiemodell

Utskottet noterar att huvudidén med *nordisk konsortiemodell* är att de nordiska länderna kan få möjlighet att delta i så konstnadskrävande projekt att deltagande är uteslutet om länderna var för sig skulle ingå avtal härom. Utskottet ansluter sig till Nordiska rådets internationella samlarbetskommittés framhållande att de resultat som har uppnåtts genom att upprätta nordiska konsortier eller genom att utnyttja andra samlarbetsmodeller visar att det inom den nordiska samlarbetsorganisationen på forskningsområdet finns goda möjligheter att gemensamt delta i internationella forskningsprojekt, såväl med nordisk finansiering över den gemensamma budgeten som genom att använda de nordiska samlarbetsorganen för att koordinera ett deltagande som de enskilda länderna i sista hand står för. Utskottet fäster vikt vid att Norden kan uppträda samlat i internationellt forskningssamlarbete och konsortiemodellen bör därför även enligt utskottet med fördel kunna användas mera generellt för nordiskt deltagande i internationellt forskningssamlarbete. Utskottet förutsätter emellertid nu som förut att förslag om deltagande i stora och konstnadskrävande projekt föreläggs Nordiska rådet innan ministerrådet fattar beslut om deltagande i sådana projekt.

2.2.3 *Forskningsorganisering*

Utskottet hälsar med tillfredsställelse den av utskottet tidigare efterlysta översikten över det nordiska forskningssamarbetets organisation (bil. 3). Utskottet noterar att de *avsatta nordiska medlen* till det formaliserade samarbetet omfattar 350 MDKK. Därav anslås ca. 270 MDKK på Nordiska ministerrådets budget, svarande till ca. 1% av de nordiska ländernas FoU-medel. Knappt hälften av NMRs samlade budget går till finansiering av FoU-verksamhet. Utskottet hänvisar till det ramprogram för forskning och utveckling som har slagits fast för perioden 1987–1991 inom EG där budgeten uppgår till drygt 50 miljarder DKK. Företag och institutioner som deltar i projekt inom ramen för programmet väntas dessutom bidra med ca. hälften av projektkostnaderna. Utskottet konstaterar att de satsningar de nordiska länderna avsätter för gemensamma nordiska forskningsprogram utgör en synnerligen liten del jämfört med satsningarna inom EG. Utskottet anser att de nordiska länderna kunde uppnå besparingar nationellt genom att satsa på nordiska gemensamma forskningsprojekt i ökad omfattning.

I förslaget hävdas att Forskningspolitiska rådet lägger stor vikt vid *flexibilitet* inom forskningssystemet och i FoU-insatserna. Det framhålls emellertid att forskning även kräver stabilitet och kontinuitet och att det är nödvändigt att säkra att båda hänsynen tillgodoses. I förslaget hänvisas till den genomgång av verksamheten som väntas bli företagen inom alla sektorer i Nordiska ministerrådet, bl.a. för att värdera om det finns nordiska institutioner som inte längre bör finansieras med nordiska medel utifrån prioriteringssynpunkter. Med anledning av de konkreta förslag som finns om nedläggande av institutioner inom forskningsområdet anser utskottet att flexibilitet inom forskningsområdet kan vara värdefullt och att man inom Nordiska ministerrådet redan har företagit åtgärder för att öka detta. Utskottet understryker emellertid att enligt dessa planer finns ingen garanti för att de pengar som skulle frigöras återgår till forskningssektorn. Utskottet framhåller att institutioner som planeras nedläggas måste utvärderas noga och att ändamålsenligheten med att ha en nordisk institution måste prövas av olika instanser, bl. a. måste forskningspolitisk rådgivning inhämtas och utvärdering göras i samråd med Nordiska rådet.

2.3 *Särskilda prioriteringsområden*

2.3.1 *Internationellt forskningssamarbete*

Nordiskt samarbete på det internationella forskningsområdet har varit ett högt prioriterat område inom utskottets arbete. Utskottet anser denna del av det nordiska forskningssamarbetet vara av central betydelse för de nordiska ländernas roll i framtiden. En satsning på forskningssamarbetet är särskilt angelägen i en tid då stora ansträngningar görs i Västeuropa i övrigt för att hämta in det försprång Japan och USA har uppnått inom utvecklingen av ny teknologi. Utskottet anser att man inom Norden bör

värdera möjligheterna till samarbete med Stillahavs-området vilket kommersiellt nu anses vara ett av de mest intressanta områdena att arbeta med i internationella sammanhang.

Utskottet noterar att de nordiska länderna aktivt har tagit del i strävandena att minska klyftan mellan industri- och utvecklingsländerna genom *forskningssamarbete på utvecklingsområdet*. Utskottet anser att de nordiska länderna i ökad omfattning bör koncentrera sig på forskning inom de östeuropeiska länderna i ljuset av de ändringar som har företagits där.

Inom det internationella forskningssamarbetet deltar de nordiska länderna på en rad olika områden i grundforskningen i det *europiska forsknings- och utvecklingssamarbetet*. Det formaliserade samarbetet är i princip forskarstyrt och öppet för deltagande från alla länder. Det nordiska samarbetet, som under de senaste åren har etablerats på forskningsområdet, har givit länderna tillgång till resurskrävande internationella forskningsanläggningar och projekt. Utskottet anser att man därför även i fortsättningen bör sträva till ett deltagande i samarbetet på internationellt plan.

Utskottet understryker särskilt vikten av att de nordiska länderna ytterligare stärker *samarbetet med EG-länderna* inom forskningsområdet.

Utskottet anser därför att den i ministerrådsförslaget framhållna meningen angående detta samarbete är för svag. Vidare anser utskottet att det inte endast bör övervägas om det finns skäl till att ta särskilda initiativ för att stärka detta kontaktarbete, utan att det bör ges direkt i uppdrag att ta sådana initiativ.

Utskottet vill i detta sammanhang betona den varning som framfördes på utskottets seminarium om "Den europeiska dimensionen i det nordiska samarbetet på den högre utbildningens område" där det konstaterades att vetenskapsområdena *humaniora och samhällsvetenskap* har kommit i en svagare position än t.ex. forskning inom ekonomi och teknologi inte minst tack vare EGs forskningsområde, vilket huvudsakligen omfattar teknik och naturvetenskap. Utskottet anser att de nordiska länderna borde lägga ännu större vikt vid forskning på dessa områden än tidigare och värna om dessa inom Norden synnerligen traditionella och viktiga forskningsområden. Utskottet hänvisar till ministerrådsförslagens bil. 4 "Översikt över Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet 1988" där det konstateras att omkring hälften av de ekonomiska medlen detta år gick till teknisk FoU medan humaniora och samhällsvetenskap svarade för endast 16 % av resurserna.

2.3.2 *Forskningsinformation*

Utskottet noterar FPRs intention i den kommande perioden som förslaget till riktlinjer omfattar att betona och ytterligare arbeta med den *vetenskapliga kommunikationen* inom forskningssamhället. Utskottet noterar vidare att direkt stöd från nordiska och nationella organ utgör en liten del

av tidskrifternas samlade finansieringsunderlag. I enlighet med utskottets uppfattning om att koordineringen inom det nordiska forskningsområdet borde stärkas anser utskottet liksom förslagsställarna att den delen av forskningsverksamheten borde kartläggas. Utskottet anser vidare att för att ytterligare stärka koordineringen borde FPR ta initiativ till att öka informationen om den kommunikation och de tidskrifter som finns inom forskningsområdet, i form av ett nyhetsbrev eller liknande. Ett sådant informationsblad kunde dessutom innehålla en generell forskningsinformation om olika aktiviteter, projekt och stipendier och även förmedla information om lediga tjänster inom Norden på forskningsområdet. Utskottet anser att ett sådant initiativ kunde medverka till att idén om Norden som ett nätverk förverkligas snabbare.

2.3.3 *Arktisk forskning och miljöforskning*

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att FPR enligt ministerrådsförslaget avser koordinera samarbetet kring *arktisk forskning och miljöforskning*. Utskottet ansåg i sitt betänkande över de förra riktlinjerna att forskningssamarbete på dessa områden borde ges stor uppmärksamhet och underströk särskilt behovet av nordiska forskningsinsatser för att utveckla nya och förbättrade konserveringsmetoder i syfte att bevara värdefulla kulturföremål på miljöområdet. I detta sammanhang vill utskottet ännu en gång påpeka behovet av miljöforskning inom Östeuropa. Utskottet ansåg vidare i sitt betänkande över de förra riktlinjerna att polarforskningen är ett angeläget samarbetsprojekt, bl.a. forskningsinsatser för att belysa den teknologiska utvecklingen och dess inverkan på människor och samhälle.

2.4 *Utskottets förslag*

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att lägga riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet till grund för arbetet under verksamhetsperioden 1990–1992, i enlighet med ministerrådsförslag B 108/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet och
2. att under den verksamhetsperiod riktlinjerna avser
  - vidta åtgärder för att ytterligare stärka nordiskt samarbete inom det internationella forskningssamarbetet
  - stärka och utöka en systematiserad nordisk forskarutbildning och forskarrörlighet
  - uppmana till ett ökat nordiskt samarbete inom forskningsområdet humaniora och samhällsvetenskap
  - inleda ett nordiskt samarbete mellan högskolor och näringsliv i form av ett nordiskt COMETT-program

– koordinera information på det nordiska forskningssamarbetets område genom publicering av ett nordiskt nyhetsbrev.

Stockholm den 30 januari 1990

Gunilla André (c)

Kjell Borgen (A)

Aili P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsförslag

om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990 – 1992

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna samt samarbetsministrarna) överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för perioden 1990 – 1992.

Ministerrådet konstaterar att eventuella budgetmässiga konsekvenser av förslaget inte har övervägts i nuvarande skede. I den mån det fortsatta arbetet med riktlinjerna resulterar i förslag om konkreta aktiviteter kommer frågan om medel för dessa ändamål över MR-budgeten att prövas i vanlig ordning. Under ärendets fortsatta behandling kommer möjligheterna till precisering och samordning av projekt och resurser ytterligare att prövas.

Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att fastställa riktlinjerna då rådets synpunkter föreligger.

Reykjavík den 21 december 1989

På Nordiska ministerrådets vägnar

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	1127
1. <i>Nordisk forskningssamarbejde</i>	1129
1.1 Indledning	
1.2 Forskningssamarbejdets motiv og mål	
2. <i>Forskningspolitiske udfordringer</i>	1130
2.1 Prioritering og koordinering	
3. <i>Strategiske hovedlinjer</i>	1133
3.1 Nordisk arbejdsdeling	
3.2 Fælles indsats gennem forskningsprogrammer	
3.3 Nordisk konsortiemodel	
3.4 Forskningsfinansiering og -organisering	
4. <i>Særlige prioritetsområder</i>	1140
4.1 Norden i det internationale forskningssamarbejde	
4.1.1 Norden og EF-forskningssamarbejdet	
4.1.2 Norden og øvrigt vesteuropæisk forskningssamarbejde	
4.2 Forskningsinformation og videnskabelig kommunikation	
4.3 Arktisk Forskning	
4.4 Miljøforskning	
<i>Bilag</i>	
1. FPR's vedtægter	1150
2. FPR's sammensætning	1153
3. Oversigt over det nordiske forskningssamarbejdes organisation	1154
4. Oversigt over Nordisk ministerråds FoU-virksomhed 1988	1161

Sammenfatning

Nordisk Forskningspolitisk Råd (FPR) har i henhold til sine vedtægter til opgave dels at rådgive Nordisk Ministerråd i forskningspolitiske spørgsmål og dels gennem egne initiativer at fremme nordisk forskningssamarbejde. FPR afgiver hvert tredje år til ministerrådet forslag til retningslinjer for rådet i den kommende periode.

Vigtige *motiver og mål* for nordisk forskningssamarbejde er:

- Samordning af landenes FoU-indsats
- Fælles udnyttelse af specialkundskab og -udstyr
- Styrkelse af de enkelte landes muligheder for deltagelse i internationalt FoU-samarbejde

FPR har som supplement til disse generelle mål og motiver udarbejdet følgende *strategiske hovedlinjer* for det nordiske FoU-samarbejde:

- FPR vil medvirke til at udrydde *eksisterende hindringer* for samarbejde mellem forskere og forskningsinstitutioner i Norden. Der er behov for at skabe sådanne rammer, at det bliver så let som muligt for forskerne at planlægge og iværksætte nordisk samarbejde. FPR vil også stimulere ikke-institutionaliserede samarbejdsformer mellem forskningsmiljøerne på alle forskningsområder. Eksisterende gode og levedygtige nationale forskningsmiljøer bør støttes og udnyttes på nordisk basis gennem *arbejdsdeling* mellem landene.
- FPR vil styrke det nordiske samarbejde på områder, hvor en fælles indsats kan give *større udbytte for alle*. Dette gælder i en del tilfælde små fagområder, hvor der med fordel kan samarbejdes om kompetenceopbygning, men især områder, hvor landene hver for sig har afsat store nationale ressourcer til FoU-virksomhed, og hvor mulighederne for gennem samordning at kunne øge effekten af den nationale indsats derfor i kraft af en større ressourceindsats er størst.
- FPR vil arbejde for at gøre de nordiske landes forskning *synlig i international sammenhæng*, bl. a. gennem forsøg på at få i stand en systematisk samordning af landenes FoU-ressourcer og -politik, når fælles nordisk deltagelse i internationale projekter og programmer er mulig og ønskelig.
- FPR vil arbejde for en *øget fleksibilitet* i anvendelsen af de samnordiske forskningsressourcer for at muliggøre en målrettet koncentration om et begrænset antal indsatsområder. FPR vil arbejde for, at nordiske planer og programmer udvikles på de områder som udvælges.

I overensstemmelse med ovennævnte målsætninger og strategiske hovedlinjer vil FPR i den kommende programperiode:

- fortsætte sin hidtidige udviklings- og informationsvirksomhed vedr. forskningsevaluering og den hidtidige systematiske evaluering af nordiske institutioner og forskningsprogrammer,
- arbejde med temaet "*Norden som Netværk*" med henblik på at vurdere

mulighederne for konkrete tillemplinger inden for alle dele af forskningsområdet,

- medvirke ved en vurdering af, om det apparat, som forskningsrådene har til finansiering af *mindre samnordiske projekter*, er tilstrækkelig, eller om der er brug for øgede finansieringsmuligheder for sådanne projekter,
- tage initiativ til en undersøgelse af, om der blandt interessenter i de nordiske lande, herunder forskningsråd og erhvervslivet er interesse for på nordisk plan at samarbejde om etablering af "*Centres of Excellence*",
- medvirke ved løbende overvejelser af, om der er brug for særlige initiativer for at styrke det nordiske samarbejde i forbindelse med forberedelse af *EF-forskningsprojekter og -programmer*,
- arbejde for at styrke det nordiske samarbejde om *videnskabelig publicering* og i den forbindelse gennemføre analyser af de videnskabelige tidsskrifters situation,
- fortsætte sin hidtidige virksomhed med *forskningspolitiske studier* vedr. aktuelle spørgsmål,
- medvirke til at sikre de respektive sektorer og forskningsorganer så gode forudsætninger som muligt for at kunne varetage ansvaret for forskningsprioritering og -administration inden for eget område.

FPR's forslag til retningslinjer rummer en række konkrete *anbefalinger*.

De væsentligste er:

- at* Ministerrådet træffer principbeslutning om etablering af et *nordisk miljøforskningsprogram*. Der nedsættes en programkomité med den opgave at udarbejde forslag til et sådant program.
- at* nordisk samarbejde om *arktisk forskning* styrkes gennem etablering af et nordisk samarbejdsprogram. Der tilstræbes øget koordinering, arbejdsdeling, øget ressourcefordeling samt deltagelse som nordisk blok i større internationale samarbejdsprojekter.
- at* der tilstræbes snævrere kontakt mellem berørte personer og myndigheder i de nordiske lande med henblik på *koordinering af synspunkter* vedr. deltagelse i ressourcekrævende internationale samarbejdsinstitutioner såsom EMBL, CERN, ESA og ESO.
- at* budgetmaterialet i Nordisk Ministerråd udvikles således, at *forskningsdelen bliver mere synlig* end hidtil, og således at FPR gives reel mulighed for i relation til budgettet at rådgive ministerrådet om langsigtede forskningspolitiske spørgsmål.
- at* de nordiske landes deltagelse i nye større internationale samarbejdsprojekter inden for det teknisk-naturvidenskabelige område reguleres, når det er hensigtsmæssigt, på basis af et *nordisk konsortium*.

1. Nordisk forskningssamarbejde

1.1 Indledning

Nordisk forskningssamarbejde bygger på lange traditioner. Samarbejdet har udviklet sig i takt med samfundets behov og baserer sig på en grundlæggende politisk enighed i de nordiske lande om vigtigheden heraf.

Formaliseret og uformaliseret samarbejde

Samarbejdet er dels af *formaliseret*, dels *uformaliseret* art. Det formaliserede samarbejde omfatter FoU-samarbejdet i regie af Nordisk Ministerråd (NMR) og samarbejde direkte mellem de nordiske landes regeringer, forskningsråd m. v. Hertil kommer i ikke uvæsentligt omfang samarbejde direkte mellem de enkelte universiteter, højskoler, institutter og forskergrupper. Dette samarbejde er som oftest uformaliseret, om end det kan være meget fast og langsigtet. Et væsentligt sigte med det formaliserede nordiske samarbejde er at fremme det uformaliserede samarbejde mellem nordiske forskere og forskningsmiljøer.

I en verden under stadig forandring er der brug for en løbende tilpasning af det nordiske FoU-samarbejde. For at dette kan ske på bedst muligt grundlag er det nødvendigt med et kontinuerligt forskningspolitisk samarbejde.

FPR's oprettelse

Med sigte herpå indrettedes i 1983 *Nordisk forskningspolitisk Råd* (FPR) med den opgave, dels at rådgive Nordisk Ministerråd om langsigtede og sektorovergribende forskningspolitiske spørgsmål og dels gennem egne initiativer at fremme nordisk samarbejde på hele forskningsfeltet.

I henhold til vedtægterne skal FPR hvert tredje år til NMR afgive forslag til retningslinjer for virksomheden. Hermed er skabt en ramme for en regelmæssig overordnet vurdering af det nordiske FoU-samarbejde.

I de følgende afsnit diskuteres nogle generelle forskningspolitiske spørgsmål af central betydning for det nordiske forskningssamarbejde, og der præsenteres konkrete områder, som FPR anbefaler gives prioritet i den kommende programperiode.

Opmærksomheden henledes på de retningslinjer, som udarbejdedes for tre år siden. FPR er af den opfattelse, at disse retningslinjer for så vidt angår de grundlæggende forskningspolitiske spørgsmål fortsat danner et fuldgyldigt grundlag for det nordiske FoU-samarbejde. Det forslag, som nu fremlægges, baserer sig på de tidligere retningslinjer. Denne gang er især fremhævet følgende temaer:

- nordisk arbejdsdeling
- finansiering og organisering af nordisk FoU-virksomhed
- forskningsinformation og videnskabelig kommunikation
- Norden i det internationale forskningssamarbejde

1.2 Forskningssamarbejdets motiv og mål

Forskning og uddannelse er grundstene i moderne samfunds udvikling. Viden er af stadig stigende betydning for produktion og samfund.

Der er bred enighed om, at forskning af høj kvalitet er af største betydning for bevarelsen af de nordiske landes kultur og materielle levestandard og for Nordens mulighed for at hævde sig internationalt og bidrage til den globale udvikling.

De nordiske lande er alle karakteriseret ved at have et højt uddannelsesniveau og forskning af god kvalitet. Sammenlagt og især hver for sig repræsenterer de nordiske lande imidlertid en meget beskedent andel af de samlede forskningsressourcer i verden. Det er derfor selvsagt vanskeligt for det enkelte land at opbygge en forskningskompetence på internationalt niveau på alle ønskede områder.

De nordiske lande har på en række felter samme problemer og fælles prioriteringer på forskningsområdet. Der er derfor gode grunde for nordisk forskningssamarbejde. Landenes kulturelle fællesskab, ligheder i samfundsopbygning og vurderinger gør ikke mindst et samarbejde inden for kulturvidenskaberne frugtbart.

Vigtige motiver og mål for nordisk forskningssamarbejde er:

- *samordning af landenes FoU-indsats*. Det er afgørende, at samarbejdet er forankret i nationale prioriteringer.
- *fælles udnyttelse af specialkundskab og -udstyr*.
- styrkelse af de enkelte landes muligheder for at deltage i *international forskningssamarbejde*. Forskning er i sin natur international. Et øget nordisk samarbejde hverken kan eller skal erstatte samarbejdet med den øvrige verden, men skal tværtimod muliggøre samarbejde på flere felter end ellers.

2. Forskningspolitiske udfordringer

Hverdagsbilledet i dagens samfund er præget af en voksende strøm af kundskab. En stigende udveksling og udvikling af kundskab finder sted på tværs af landegrænser. Billedet er også præget af en udvikling i retning af flere komplekse og uforudsete problemer.

Det er en forskningspolitisk udfordring at sikre, at den faglige forudsætning for at møde sådanne problemer er til stede. Hertil er der brug for et højt uddannelsesniveau og et beredskab i form af en bred grundforskningskompetence og et vidtstrakt globalt samarbejde.

Forskningens øgede internationalisering

Blandt de væsentligste forklaringer på den øgede internationalisering, som præger ikke mindst forskningen i disse år, kan nævnes:

- *Store kompetencekrav*, som gør at det videnskabelige personale i et enkelt land ikke strækker til.

- *Store ressourcekrav.* Forskning bliver stadig mere kapitalkrævende og forudsætter ofte så store investeringer, at flere lande må dele omkostningerne. Både dette og kompetencekravet indebærer et stærkt incitament for små lande til at deltage i internationalt forskningssamarbejde.
- En større bevidsthed om at *fælles problemer kun kan løses ved en fælles indsats.* Forurening af miljøet er et klart eksempel i den henseende. Behovet for en fælles indsats her er stærkt understreget i rapporten fra Verdenskommissionen for miljø og udvikling.

2.1 Prioritering og koordinering

De nævnte store kompetence- og ressourcekrav og behov for fælles indsats indebærer store forskningspolitiske udfordringer og stiller krav om den fornødne prioritering og koordinering af nordisk FoU-virksomhed med henblik på opnåelse af en optimal udnyttelse af de forholdsvis beskedne fællesnordiske midler, som stilles til rådighed til FoU-formål.

Inden for de enkelte sektorer i *Nordisk Ministerråd* finder en prioritering og koordinering sted gennem arbejdet i respektive ministerråd, embedsmandskomiteer, forskningsudvalg m. v. Prioritering gennem ressourcetildeling til sektorerne foretages af samarbejdsministrene.

Uden for Nordisk Ministerråds regie foretages samordning i nogen grad af forskningsrådenes nordiske samarbejdsorganer, de såkaldte NOS-organer.

FPR's koordinerende funktion

Med henblik på styrkelse af koordinerings- og prioriteringsfunktionen blev *Nordisk forskningspolitisk Råd* oprettet i 1983. Oprettelsen skete på baggrund af en erkendelse i NMR af, at kombinationen af fravær af et instrument for forskningspolitiske prioriteringer og en vanskeligt gennemskuelig nordisk forskningsorganisation var begrænsende for samarbejdsmulighederne.

Der har i de seneste år, bl. a. fra Nordisk Råd, været udtrykt politisk interesse for en styrkelse af FPR's koordinerende funktion inden for den nordiske samarbejdsorganisation.

FPR finder det af største betydning, at det nordiske forskningssamarbejde ses som en helhed. Dette forudsætter imidlertid *overblik og gennemsigthed* i systemet. FPR ser det som en vigtig opgave at medvirke hertil. Rådet vil således i den kommende programperiode i lighed med tidligere fremlægge en samlet redegørelse for den forskningspolitiske udvikling nationalt og nordisk.

Forskningsevaluering

Gennem *forskningsevaluering* kan opnås vigtig information om forskningens kvalitet, relevans, kohærens, produktivitet og effekter. Interessen i de nordiske lande for denne type virksomhed er stor og erfaringerne hermed er voksende i antal

FPR finder det væsentligt med erfaringsudveksling på nordisk plan for så vidt angår metoder, praktisk gennemførelse og opfølgning af evalueringer. FPR vil på forskellig vis stimulere og inspirere til, at en sådan erfaringsudveksling finder sted. Rådet vil således fortsætte sin hidtidige udviklings- og informationsvirksomhed vedr. forskningsevaluering.

FPR har i de senere år taget initiativ til og medvirket ved evalueringer af nordiske forskningsinstitutioner, samarbejdsorganer og -programmer. Herigennem er opnået vigtig information til brug for beslutninger om den fortsatte udvikling af det nordiske FoU-samarbejde. Denne evalueringsvirksomhed vil blive videreført i den kommende periode. En vigtig opgave bliver således for FPR at forestå evalueringen af ministerrådets store *datateknologiske FoU-program 1985–89*.

Ministerrådets forskningsbudget

På foranledning af FPR udarbejdes årligt, første gang for 1987, en *oversigt over omfang og indretning af FoU-virksomheden i NMR*. En sådan oversigt for 1988 findes som bilag 4 til dette programskrift.

Efter FPR's opfattelse er der brug for, at forskningsdelen gøres mere synlig end hidtil ved budgetbehandlingen i ministerrådet. FPR anbefaler, at budgetproceduren snarest udvikles, således at dette behov tilgodeses. I den forbindelse anføres, at rådet bør have lejlighed til i en tidlig fase af budgetbehandlingen at rådgive om ministerrådets samlede budget og i særdeleshed om forskningsdelen heraf. Dette vil efter FPR's opfattelse i væsentlig grad forbedre rådets muligheder for at varetage sine opgaver, idet megen prioritering foretages i forbindelse med budgetfastlæggelsen.

Der er brug for, at betydningen af forsknings- og udviklingsvirksomheden i højere grad end hidtil iagttages inden for alle grene af det nordiske samarbejde. FPR vil generelt medvirke til at sikre de respektive sektorer og forskningsorganer så gode forudsætninger som muligt for at kunne varetage ansvaret for forskningsprioritering og -administration inden for eget område.

*

- FPR udarbejder en samlet beskrivelse af den forskningspolitiske udvikling i de nordiske lande og i nordisk FoU-samarbejde. Rådet fortsætter sin hidtidige virksomhed med forskningspolitiske studier vedr. væsentlige spørgsmål.
- FPR fortsætter sin hidtidige udviklings- og informationsvirksomhed vedr. forskningsevaluering og den hidtidige systematiske evaluering af nordiske institutioner og forskningsprogrammer. Rådet vil bl. a. forestå en evaluering af ministerrådets datateknologiske FoU-program 1985–89.
- Budgetproceduren i Nordisk Ministerråd udvikles således, at forskningsdelen bliver mere synlig end hidtil ved budgetbehandlingen i mi-

nisterrådet. FPR gives lejlighed til at rådgive om ministerrådets budget i en tidlig fase af budgetbehandlingen.

- FPR vil medvirke til at sikre de respektive sektorer og forskningsorganer så gode forudsætninger som muligt for at kunne varetage ansvaret for forskningsprioritering og -administration inden for eget område.

3. Strategiske hovedlinjer

FPR's arbejde vil også i den kommende programperiode blive tilrettelagt i overensstemmelse med de generelle målsætninger for nordisk FoU-samarbejde, jfr. afsnit 1.2 og endvidere i overensstemmelse med følgende strategiske hovedlinjer:

- FPR vil medvirke til at udrydde *eksisterende hindringer* for samarbejde mellem forskere og forskningsinstitutioner i Norden. Der er behov for at skabe sådanne rammer, at det bliver så let som muligt for forskerne at planlægge og iværksætte nordisk samarbejde. FPR vil også stimulere ikke-institutionaliserede samarbejdsformer mellem forskningsmiljøerne på alle forskningsområder. Eksisterende gode og levedygtige nationale forskningsmiljøer bør støttes og udnyttes på nordisk basis gennem *arbejdsdeling* mellem landene.
- FPR vil styrke det nordiske samarbejde på områder, hvor en fælles indsats kan give *større udbytte for alle*. Dette gælder i en del tilfælde små fagområder, hvor der med fordel kan samarbejdes om kompetenceopbygning, men især områder, hvor landene hver for sig har afsat store nationale ressourcer til FoU-virksomhed, og hvor mulighederne for gennem samordning at kunne øge effekten af den nationale indsats derfor i kraft af en større ressourceindsats er størst.
- FPR vil arbejde for at gøre de nordiske landes forskning *synlig i international sammenhæng*, bl. a. gennem forsøg på at få i stand en systematisk samordning af landenes FoU-ressourcer og -politik, når fælles nordisk deltagelse i internationale projekter og programmer er mulig og ønskelig.
- FPR vil arbejde for en *øget fleksibilitet* i anvendelsen af de samnordiske forskningsressourcer for at muliggøre en målrettet koncentration om et begrænset antal indsatsområder. FPR vil arbejde for, at nordiske planer og programmer udvikles på de områder, som udvælges.

3.1 Nordisk arbejdsdeling

Et væsentligt tema i debatten om den fortsatte udvikling af det nordiske samarbejde er *arbejdsdeling* mellem landene eller *Norden som et netværk*.

Kernen i netværkstanten er, at aktiviteterne på nordisk plan koncentrerer om sådanne aktiviteter, som er så store eller så specialiserede, at de

ikke naturligt kan bæres af enkeltlande, og at samarbejdet herudover udfoldes inden for rammerne af et nordisk netværk med udstrakt arbejdsdeling og åbenhed mellem landene.

I princippet indebærer "Norden som netværk" for forskningsområdet, at Norden og ikke det enkelte land skal opfattes som hjemmebase for forskerne. Hvert land bør satse på de områder, hvor det står stærkt, og åbne for forskere fra andre nordiske lande.

På forskningsområdet er arbejdsdeling allerede i en vis udstrækning en realitet i den forstand, at ikke alle forskningspecialer er repræsenteret i alle lande.

FPR vil i de kommende år i overensstemmelse med bestemmelserne i rådets vedtægter herom arbejde for øget arbejdsdeling mellem de nordiske lande inden for hele forskningsområdet. Denne samarbejdsform har i særlig grad interesse i forhold til:

- forskeruddannelse
- dyrt og specialiseret udstyr
- små fagområder
- muligheden for etablering af "Centres of Excellence"

Små lande har af naturlige grunde vanskeligt ved at opbygge en forskeruddannelse på højt niveau på alle områder, især på stærkt specialiserede felter. Forskeruddannelse er derfor et oplagt samarbejdsområde, og sådan virksomhed har også tidligt fået høj prioritet i det nordiske FoU-samarbejde. En række af støtteordninger og initiativer er iværksat på nordisk basis.

Nordisk forskeruddannelsessamarbejde

I lyset heraf har FPR i slutningen af 1988 stillet forslag om en samlet *udbygningsplan for nordisk forskeruddannelse*. Som overskrift for planen kan sættes Norden som fælles forskeruddannelsesregion – fra teori til praksis. Planen har som udgangspunkt, at ressourcer, institutioner, faciliteter og aktiviteter inden for forskeruddannelse er fælles. Forslaget er, at de nordiske lande indgår en rammeaftale, således at nordiske forskerstuderende uafhængig af hjemland på lige fod kan deltage i kurser i de nationale systemer. Der er endvidere foreslået etableret en finansieringsordning vedr. rejse- og opholdsudgifter i forbindelse med deltagelse i forskeruddannelseskurser i et andet nordisk land.

Udbygningsplanen er i vid udstrækning i overensstemmelse med arbejdsdelingstanken. Iværksættelse af forslagene i planen er under vurdering i en af ministerrådet nedsat arbejdsgruppe.

Samnordisk instrumentsamarbejde

Et eksempel på fælles anvendelse af nationalt specialiseret udstyr er det nordiske *laboratorium for termoluminiscensdatering*, som er etableret i 1983 ved Forskningscenter Risø, Danmark, i samarbejde mellem de nordiske naturvidenskabelige og humanistiske forskningsråd og Nordisk Mi-

nisterråd. Samarbejdet gælder en metode, som i Norden er udviklet ved Risø for aldersbestemmelse af arkæologiske og geologiske fund. Laboratoriet er i 1988 besluttet videreført for en ny periode.

Arbejdsdeling om småfag

Spørgsmålet om placering af *småfag* drøftes indgående i alle nordiske lande i forbindelse med den nationale forskningsplanlægning. Det politiske mål er gennem samarbejde at opnå en samling af indsatsen i levedygtige forskningsmiljøer, der hver for sig overstiger den kritiske masse. Der er imidlertid mange interesser involveret og mange hensyn at tage.

Dette kan være en illustration af vanskelighederne ved på kort sigt at opnå en udstrakt grad af nordisk arbejdsdeling på dette område. At der på den anden side er interesse for spørgsmålet er kommet til udtryk på forskellig vis, f.eks. gennem diskussion om muligheder for et nærmere samarbejde mellem universiteterne i København og Lund.

Centres of Excellence

I bl.a. USA og Canada er opnået gode erfaringer med etablering af *Centres of Excellence* inden for udvalgte forskningsområder. Sådanne centre etableres for en begrænset periode ved fremstående universitetsforskningsmiljøer, som indgår i netværk med teknisk avancerede virksomheders FoU-afdelinger. FPR finder, at de erfaringer, der med disse centre er indhøstede, kan give væsentlig inspiration til nordisk FoU-samarbejde.

Rådet anbefaler, at det nøje undersøges, om der blandt interessenter i de nordiske lande, herunder forskningsråd og erhvervslivet, er interesse for på nordisk plan at samarbejde om etablering af *Centres of Excellence* efter nordamerikansk forbillede.

Centrene bør i overensstemmelse med ideen om nordisk arbejdsdeling etableres om nationale centre efter nordisk koordinering. Forskelle i landene med hensyn til styrkeområder må udnyttes.

Centrene skal bl.a. forpligte sig til at fungere som uddannelsessted for forskerstuderende fra alle nordiske lande og som bindeled for indsamling af information om forskningsudviklingen på området internationalt.

FPR vil i den kommende programperiode arbejde med temaet Norden som Netværk med henblik på at vurdere mulighederne for konkrete tillemplinger inden for alle dele af forskningsområdet. Der er brug for, at alle implicerede virker for at identificere og fjerne eksisterende hindringer herfor.

3.2 Fælles indsats gennem forskningsprogrammer

Som ovenfor nævnt er det FPR's opfattelse, at områder, hvor en fælles indsats kan give større udbytte for alle, især er sådanne, der er højt prioriterede af landene, og hvor disse hver for sig anvender store nationale

midler. Dette er et væsentligt udgangspunkt ved udvælgelsen af indsatsområder. Et andet udgangspunkt er det i FPR's vedtægter nævnte, at rådet skal tage initiativ til forskningssamarbejde specielt af tværvideenskabelig og sektorovergribende karakter.

I lyset heraf er i 1980'erne vedtaget flere større nordiske forskningsprogrammer, f. eks. *nordisk energiforskningsprogram* og tværsektorielle FoU-programmer som *datahandlingsplanen 1985–89* og *det bioteknologiske samarbejdsprogram 1988–92*.

Med sådanne programmer sker en koncentration af ressourcerne i form af en betydelig indsats på et udvalgt højt prioriteret område for et begrænset åremål. FPR finder denne udvikling i forskningssamarbejdet meget velbegrunderet. Selv om samarbejdet baseres på igangværende national virksomhed, viser erfaringen, at det tager tid at få udbredt kendskabet til et nyt FoU-program og få knyttet de nødvendige kontakter mellem forskerne, således at programaktiviteter kan iværksættes. Det er derfor vigtigt, at programperioden ikke er for kort, normalt ikke under fem år. Det er også afgørende, at nordiske programmer forberedes og gennemføres i et snævert samvirke med relevante nationale organer for at sikre opnåelse af de tilsigtede synergieffekter.

FPR finder, at større forskningsprogrammer også fremtidigt med fordel kan anvendes som samarbejdsform på nordisk plan. Konkret rummer disse retningslinjer forslag om et *miljøforskningsprogram* og et *samarbejdsprogram for arktisk forskning*, jfr. kapitlerne 4.3 og 4.4

3.3 Nordisk konsortiemodel

I de seneste år er en ny samarbejdsform, den såkaldte *nordiske konsortiemodel*, taget i anvendelse i nordisk forskningssamarbejde.

Modellen er første gang anvendt i 1986 i forbindelse med Nordens deltagelse i det internationale havboringsprogram, *ODP*. Programmet er oprindeligt initieret af den amerikanske forskningsorganisation National Science Foundation. Målet med *ODP* er gennem dybvandsboringer fra et specialkonstrueret fartøj at opnå øget viden om Jordens geologiske og historiske udvikling.

Den nordiske deltagelse sker inden for rammerne af et *europæisk konsortium* i regie af European Science Foundation. De nordiske lande betaler sammenlagt via et nordisk delkonsortium knap 10 mill. DKK pr år, svarende til halvdelen af det europæiske konsortiums bidrag til programmet.

Norden som samlet blok

Hovedideen med modellen er, at de nordiske lande kan få mulighed for at deltage i projekter, som er så omkostningskrævende, at deltagelse er udelukket, hvis landene hver for sig skulle indgå aftaler.

Andre fordele ved modellen er, at den tillader, at de nordiske lande kan deltage i finansieringen af pågældende projekter i forhold til landenes videnskabelige interesse i disse, og at landene ved at optræde som samlet blok i forhold til store internationale programmer har mulighed for at opnå øget indflydelse på programmerne for det samme beløb, som skulle være betalt, hvis landene havde indgået aftaler hver for sig.

Europæisk synkrotronstrålingscenter

Konsortiemodellen har senere været anvendt i forbindelse med Nordens deltagelse i det *europæiske synkrotronstrålingscenter (ESRF)*, som er under opførelse i Grenoble i Frankrig.

Synkrotronstråling er en meget avanceret form for røntgenstråler. Strålingsintensiteten er ekstrem høj. Synkrotronstråling er af stor interesse for en række discipliner inden for naturvidenskab, teknisk videnskab og lægevidenskab.

De nordiske lande deltager i ESRF i form af et nordisk konsortium, *NORDSYNC*. De samlede anlægsomkostninger er i størrelsesordenen 2–3 mia. franske franc. Det lavest mulige medlemsbidrag er fastsat til 4% af ESRF's samlede budget.

Gennem forhandlinger med ESRF er indgået aftale om, at de nordiske lande som blok deltager i ESRF med denne andel. I anlægsfasen er det gennemsnitlige årlige nordiske bidrag 15 mill. franske franc.

Gennem ESRF-NORDSYNC har de nordiske lande ved en samlet optræden opnået at kunne deltage i opbygningen og driften af et stort internationalt forskningsanlæg på samme vilkår, som gælder for enkelte lande.

Konsortiemodellen er en væsentlig nyskabelse i nordisk forskningssamarbejde. Modellen er udviklet i et samvirke mellem de implicerede forskningsråd, NMR og relevante myndigheder i de enkelte lande.

FPR finder, at der er al mulig grund til at videreudvikle denne model. FPR anbefaler således, at de nordiske landes deltagelse i nye større internationale samarbejdsprojekter inden for det teknisk-naturvidenskabelige område i bred forstand, når det er hensigtsmæssigt, reguleres på basis af et nordisk konsortium. Det primære formål hermed er at muliggøre nordisk deltagelse i projekter, som er så omkostningskrævende, at deltagelse ville være udelukket, hvis landene skulle indgå aftaler hver for sig.

3.4 Forskningsfinansiering og -organisering

En omlægning af det nordiske FoU-samarbejde i overensstemmelse med tankerne om nordisk arbejdsdeling vil naturligvis medføre en ændring af det nuværende billede med hensyn til finansiering af nordisk FoU-virksomhed. Samarbejdets synliggørelse i form af midler på budgettet til FoU-virksomhed vil således aftage i takt med en "nationalisering" af aktiviteternes finansiering.

Det formaliserede nordiske FoU-samarbejde har i en årrække været finansieret dels over Nordisk Ministerråds budget, dels via forskningsrådenes nordiske samarbejdsorganer, NOS-organerne og dels direkte fra implicerede organer i de enkelte lande.

Omfang af det formaliserede nordiske FoU-samarbejde

Udgifterne til det formaliserede samarbejde er i størrelsesordenen 350 mill. DKK, heraf ca. 270 mill. over NMR's budget. Samarbejdets omfang svarer til ca. 1 % af de nordiske landes offentlige FoU-udgifter. En fordeling af udgifterne på sektorer og discipliner fremgår af bilag 4. Det fremgår endvidere heraf, at knap *halvdelen* af NMR's samlede budget går til finansiering af FoU-virksomhed.

En væsentlig del af ministerrådets samlede FoU-bevillinger går til finansiering af *faste organer*, herunder nordiske institutioner. I 1988 anvendtes for hele ministerrådsorganisationen under ét 64 % af FoU-midlerne til faste organer. Det tilsvarende tal for kultursektoren alene er 86 %.

Bindingen af så store midler til faste organer er blevet en begrænsende faktor med hensyn til mulighederne for omstilling og finansiering af nye samarbejdsinitiativer, hvilket især er mærkbart i en tid med forholdsvis beskeden vækst i de nordiske budgetter. Ved fortolkningen af de nævnte tal må det dog tages i betragtning, at en væsentlig del af de faste organer, eksempelvis Nordisk Industrifond og støtteordningerne Nordiske Forskerkurser, Forskerstipendier og Forskersymposier har opgaver af fondsmæssig karakter. Dispositionsfriheden for sådanne organer er derfor stor inden for de respektive organers ansvarsområde.

Fleksibilitet i forskningssystemet

FPR finder det af hensyn til opretholdelse af dynamikken i samarbejdet af største betydning med *fleksibilitet* i forskningssystemet og i FoU-indsatserne. Forskning kræver på den anden side *stabilitet og kontinuitet*. Det er en væsentlig opgave ved tilrettelæggelsen af det nordiske forskningssamarbejde at sikre, at begge hensyn tilgodeses.

Det er rådets anbefaling, at støtte til nordisk FoU-samarbejde almindeligvis bør være *tidsbegrænset og vurderes med mellemrum*. Efter nogle år bør samarbejdet efter FPR's opfattelse normalt have fået en sådan forankring i berørte nationale forskningsmiljøer, at det hovedsageligt bør kunne finansieres af nationale kilder, hvis en videreførelse af aktiviteterne prioriteres nationalt, og på denne måde frigøre nordiske midler til nye højt prioriterede samarbejdsprojekter. Finansiering er også en mulighed via generelle nordiske støtteordninger, men da i naturlig konkurrence med andre ønsker.

Inden for alle sektorer i NMR er der på initiativ af samarbejdsministrenes stedfortrædere taget skridt til en *systematisk gennemgang* af virksomheden, herunder en vurdering af, om der er nordiske institutioner, der ud

fra en samlet prioritering ikke længere bør finansieres af nordiske midler. Det er opgaven at undersøge, om institutionerne fortsat har deres berettigelse, eller om opgaverne kan løses på anden måde eller med andre finansieringsformer, f. eks. overgang til national finansiering.

FPR finder denne gennemgang velbegrunder. Det er imidlertid væsentligt, at der ved vurdering af FoU-institutionerne inddrages forskningspolitisk rådgivning.

Der har tidligere været et veludbygget samarbejde mellem de nordiske teknisk-videnskabelige forskningsråd gennem Nordforsk. Dette samarbejdsorgan blev imidlertid nedlagt i 1987. FPR erindrer om, at det samtidigt med nedlæggelsen af Nordforsk blev pålagt *Nordisk Industrifond* at tilgodese behovet for nordisk samarbejde om grundlæggende teknisk-videnskabelig forskning.

Inden for *naturvidenskab og medicin* findes stort set ikke samnordiske midler til eller nogen organisatorisk model for finansiering af samarbejdsprojekter. Et antal store projekter har dog på det naturvidenskabelige område kunnet etableres gennem ad hoc løsninger i kraft af samfinansiering mellem forskningsrådene og NMR. Eksempler er: Nordisk optisk Teleskop, Ocean Drilling Programme, iskerneboring på Grønland. Forskere inden for de natur- og lægevidenskabelige fagområder efterlyser imidlertid fra tid til anden midler til mindre samnordiske projekter.

Midler til mindre samnordiske projekter

Frie midler til sådanne formål findes ikke på ministerrådets budget. Gennem NOS-organerne er der imidlertid i nogen udstrækning mulighed for støtte til mindre samnordiske projekter, især inden for humaniora og samfundsvidenskaberne.

FPR afholder regelmæssigt forskningspolitiske konferencer til drøftelse af væsentlige forskningspolitiske spørgsmål i det nordiske samarbejde. Ved en sådan konference planlægges en drøftelse af nordisk forskningsfinansiering, herunder finansiering af mindre projekter på nordisk plan. Konferencen ventes at bidrage til afklaring af, om det apparat, som forskningsrådene har til finansiering af sådanne projekter, er tilstrækkeligt, eller om der er brug for øgede finansieringsmuligheder. Tankerne om Norden som Netværk og ønsker om en øget grad af direkte national finansiering af nordisk FoU-samarbejde vil indgå i drøftelserne ved konferencen og i senere drøftelser i FPR herom.

*

- Det undersøges, om der blandt interessenter i de nordiske lande, herunder forskningsråd og erhvervslivet, er interesse for på nordisk plan at samarbejde om etablering af "Centres of Excellence"
- FPR arbejder med temaet Norden som Netværk med henblik på at vurdere mulighederne for konkrete tillem্পninger inden for alle dele af forskningsområdet.

- De nordiske landes deltagelse i nye større internationale samarbejdsprojekter inden for det teknisk-naturvidenskabelige område reguleres, når det er hensigtsmæssigt, på basis af et nordisk konsortium.
- Det vurderes, om det apparat, som forskningsrådene har til finansiering af mindre samnordiske projekter, er tilstrækkeligt, eller om der er brug for øgede finansieringsmuligheder for sådanne projekter.

4. Særlige prioritetsområder

4.1 Norden i det internationale forskningssamarbejde

Det internationale samvirke mellem forskere i forskellige dele af verden har været afgørende for forskningens udvikling og kommer fremtidigt til at være det i ikke mindre grad. For små lande er fri kundskabs- og teknologiudveksling mellem landene af største betydning. Den stigende internationalisering inden for forskningen giver derfor nye muligheder for Norden, og det er en forskningspolitisk udfordring at sikre rammer for, at disse muligheder kan udnyttes bedst muligt.

Deltagelse i *internationalt forskningssamarbejde* forudsætter som oftest, at de deltagende hver har noget at bidrage med. Forskning kan således betragtes som adgangsbillet til det internationale forskersamfund.

Nordisk samarbejde som platform for deltagelse i bredere internationalt FoU-samarbejde

Det er ofte understreget, at nordisk forskningssamarbejde ikke må stå i vejen for samarbejde med den øvrige verden, men at det tværtimod skal benyttes som en platform for deltagelse i bredere internationalt FoU-samarbejde. Deltagelse i sådant samarbejde er også en klar forskningspolitisk prioritering i alle nordiske lande. Samarbejde har især interesse i forhold til:

- lande, der er stærke på forskningssiden
- lande, med hvilke der er stærke handelsforbindelser
- nordiske nærområder
- områder, der er centrale på den globale politiske scene

Mest intensivt er samarbejdet med USA og Vesteuropa, men også andre lande og regioner har i stigende grad interesse, bl. a. Japan.

Den generelt forøgede internationalisering betyder, at politiske myndigheder, forvaltning og erhvervsledere har brug for bedre viden om områder, lande og kulturer, som står centralt i den internationale udvikling. Dette rummer nye muligheder og udfordringer ikke mindst for en række samfundsvidenskabelige og humanistiske fagområder.

Norden har i international sammenhæng politisk taget aktivt del i bestræbelserne for at mindske *kløften mellem industri- og udviklingslandene*.

Også når det gælder *bistandssamarbejde* har Norden markeret sig. De nordiske lande hører således relativt set blandt verdens største ydere af udviklingsbistand til tredjeverdenslande. Det er selvsagt væsentligt, at denne bistand baseres på det bedst mulige videngrundlag for at sikre den bedst opnåelige effekt af indsatsen. De nordiske landes engagement i forhold til udviklingslandenes problemer betyder, at Norden har et incitament og en forpligtelse til at satse betydelige ressourcer på *udviklingsforskning*. Det gælder såvel u-landsorienteret forskning ved institutioner i Norden som bistand til forskningsmiljøer i udviklingslandene og styrkelse af internationalt samarbejde på området.

Samarbejde om udviklingsforskning

Den nationalt baserede udviklingsforskning i Norden er nu i en dynamisk udvikling, og der foregår en vis samordning på nordisk plan. Med det sigte at opnå en styrkelse heraf har FPR for 1989 givet en mindre bevilling til et nordisk samarbejdsinitiativ om nordisk udviklingsforskning og forskeruddannelse.

FPR har samtidigt anbefalet over for ministerrådet at gøre udviklingsforskning til indsatsområde i perioden 1990–94, med mulighed for gennemførelse af forskellige nordiske samarbejdsaktiviteter med støtte fra Ministerrådet.

4.1.1 Norden og EF-forsknings-samarbejdet

EF's rammeprogram

Diskussionen i Norden om betydningen af internationalt FoU-samarbejde blev stimuleret kraftigt af vedtagelsen i 1987 af *EF's rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling 1987–91*.

Danmark deltager som EF-land principielt i alle EF's FoU-aktiviteter. Deltagelse er imidlertid også i væsentlig udstrækning mulig for øvrige nordiske lande – enten i form af fuld deltagelse i et FoU-program eller ved deltagelse på projektniveau. Samarbejde med disse lande reguleres i henhold til bilaterale rammeaftaler mellem det enkelte land og EF.

Med undtagelse af FoU-programmer på landbrugs- og fiskeriområderne, der indtil videre er lukkede programområder, er langt de fleste EF-programmer i dag åbne for deltagelse fra tredjelande.

I alle nordiske lande er interessen for deltagelse i EF-forsknings-samarbejdet stor, såvel blandt politikere som blandt forskere. Landene anvender ikke ubetydelige ressourcer på dette samarbejde.

Ministerrådssekretariatet udarbejdede i 1988 på foranledning af FPR en rapport om de nordiske landes deltagelse i EF-forsknings-samarbejdet og i øvrigt vesteuropæisk forsknings-samarbejde. Heri findes en præsentation af muligheder for og omfang af sådan deltagelse. (FPR-publikation nr. 7, NMR 1988).

FPR finder det vigtigt, at den *igangværende udvikling* i nordiske organer

med iværksættelse af nordiske initiativer i sammenhæng med europæiske aktiviteter fortsættes og yderligere styrkes. En tæt kontakt under forberedelsen og gennemførelsen af de forskellige samarbejdsprojekter inden for EF-programmerne vil være til fordel for alle nordiske lande. Det bør overvejes, om der er brug for særlige initiativer for at styrke dette kontaktarbejde især i projektforberedelsesfasen.

4.1.2 Norden og øvrigt vesteuropæisk forskningssamarbejde

Det forskningssamarbejde, som foregår i EF-regie, er kun en del af det samlede europæiske forskningssamarbejde.

European Science Foundation

På *grundforskningsområdet* deltager alle nordiske lande gennem de respektive forskningsråd i samarbejdet i *European Science Foundation* (ESF). Der finder på nordisk plan en koordination af synspunkter sted i forhold til ESF-samarbejdet, og der er en vis rotation mellem de nordiske landes repræsentanter i forskellige organer i tilknytning til ESF.

ESF er et forum for forskningspolitisk diskussion og informationsudveksling. ESF virker endvidere for kontakt mellem forskere, bl. a. gennem opbygning af forskernetværk med det sigte at styrke et givet forskningsområde ved at samle relevante forskere og forskergrupper fra flere lande.

ESF initierer og administrerer også et antal større forskningsprogrammer, som finansieres af de parter, som ønsker at deltage i aktiviteterne. Blandt programmer med nordisk deltagelse kan nævnes det *internationale havboringsprogram*, ODP, og et *iskerneboringsprogram på Grønland* (GRIP). Målet med sidstnævnte er at udtage en iskerne fra det sted, hvor indlandsisen er tykkest. Det forventede resultat af dette projekt er et sæt af klimatologiske og miljømæssige parametre for et tidsrum af adskillige tusinde år.

Alle nordiske lande deltager i det vesteuropæiske *EUREKA-samarbejde*, som indledtes i 1985 på fransk initiativ. Dette samarbejde angår især markedsnære industrirelaterede højteknologiske FoU-projekter. Såvel virksomheder som offentlige og private institutioner kan deltage i EUREKA-projekterne. Finansieringen klares af projektdeltagerne, idet der dog i de enkelte lande findes muligheder for offentlig projektstøtte. Dette er væsentligt for at stimulere små og mellemstore virksomheder til at deltage i dette samarbejde.

EUREKA

Gennem deltagelse i EUREKA-samarbejdet får de små nordiske lande adgang til den ekspertise, som på det højteknologiske område findes i det øvrige Vesteuropa. Der er derfor grund til, at de nordiske lande fortsat deltager aktivt i EUREKA-samarbejdet og tilstræber, så langt det er muligt, en samordning af deltagelsen.

En væsentlig del af det europæiske forsknings samarbejde finder sted inden for rammerne af et mindre antal specialiserede forskningsorganisationer/institutioner som *EMBL* (molekylærbiologi), *CERN* (højenergifysik), *ESA* (rumforskning) og *ESO* (astronomi).

Disse institutioner er etableret ved overenskomst mellem de deltagende lande. Ud over selve medlemskabet har de fleste nordiske lande følgeforskningsbevillinger på de respektive områder med sigte på at få så stort et udbytte som muligt af medlemskabet, der er meget omkostningskrævende.

For disse institutioner gælder, at de alle med undtagelse af *EMBL* er baseret på *meget dyrt enkeltudstyr*, som de deltagende lande hver for sig ikke har mulighed for at anskaffe/opbygge.

Jævnlig evalueringer af institutionerne har vist, at der ved disse udføres forskning på meget højt niveau. Desuagtet har der i de senere år i flere af de nordiske lande i lyset af stigende medlemsbidrag til institutionerne pågået en intens diskussion om berettigelsen og værdien af medlemskabet. Samtidigt kan det dog noteres, at antallet af medlemskab fra Norden i de nævnte institutioner i denne periode er vokset.

Der er brug for en tæt kontakt mellem implicerede personer og myndigheder i de nordiske lande med henblik på koordinering af synspunkter vedr. deltagelse i de nævnte institutioner. På denne måde sikres størst mulig nordisk indflydelse på institutionernes udvikling.

4.2 Forskningsinformation og videnskabelig kommunikation

Al forskning har produktion og spredning af ny viden som formål. Videnskabelig virksomhed er derfor afhængig af effektiv kommunikation mellem mennesker.

Der er flere målgrupper, når det gælder forskningsinformation. Nævnes kan: *almenheden*, *forskningsbrugere* og *forskersamfundet*. Disse målgrupper har vidt forskellige informationsbehov.

Information til almenheden og til brugere af forskningen om forskningens vilkår og resultater er efter FPR's opfattelse en national opgave. Det er imidlertid naturligt, at der på nordisk basis finder en erfaringsudveksling sted om metoder og initiativer i de enkelte lande på dette felt.

Den *videnskabelige kommunikation* inden for forskersamfundet sker på mange måder: gennem personlige kontakter, projektsamarbejde, symposier, konferencer m. v.

To helt centrale kommunikationsredskaber er *databaser* og *videnskabelige publikationer*. Værdien af databaser står og falder med, at de løbende vedligeholdes og indeholder de nyeste resultater. Dette er meget ressourcerelevende og indebærer, at sådanne bør opbygges med *brede anvendelsesmuligheder* og så stor en potentiel brugerkreds som muligt. Som hovedregel bør databaser således etableres på bred international basis. Nordisk samarbejde på dette felt bør primært dreje sig om at sikre forskere i Norden effektiv adgang til relevante internationale databaser.

Samarbejde om videnskabelige publikationer

Når det gælder *videnskabelige publikationer*, er situationen den, at udbuddet er hastigt stigende. Dette i kombination med en stærkere videnskabelig specialisering giver særlige problemer for små sprogområder.

På den ene side er publicering i internationalt anerkendte tidsskrifter og på internationalt gangbare sprog en nødvendighed for forskere i de nordiske lande. På den anden side er der behov for at tilgodese de særinteresser, som findes i hvert land på dette felt. Inden for humanistiske kerneområder som f. eks. historie, litteraturvidenskab og kunstvidenskab udarbejdes de fleste videnskabelige arbejder således på modersmålet. Forskere inden for de teknisk-naturvidenskabelige fagområder i bred forstand publicerer typisk i internationale, engelsksprogede tidsskrifter.

Videnskabelig publikationsvirksomhed spiller en central rolle i nordisk samarbejde. Således er i de seneste par årtier i kraft af samarbejde mellem nordiske forskermiljøer blevet etableret en række anerkendte engelsksprogede tidsskrifter med samnordisk redaktionel basis. Det vurderes, at der i dag udgives ca. 130 af denne type tidsskrifter i Norden.

Samarbejdet har også ledt til udgivelse af en række nordiske tidsskrifter på skandinaviske sprog. Udvidelse af den økonomiske og læsermæssige basis samt udvidelse af basis for rekruttering af bidrag er klare fordele for nordiske tidsskrifter i forhold til nationale.

Gennem forskningsrådenes nordiske samarbejde om publiceringsvirksomhed ydes støtte til et betydeligt antal tidsskrifter. Dette er en antydning af den vægt, som publikationsvirksomhed tillægges i det nordiske samarbejde. Betydningen heraf er imidlertid langt større, end det forekommer ud fra et forskningsadministrativt synspunkt, idet den direkte støtte fra nordiske og nationale organer udgør en meget beskednen andel af tidsskrifternes samlede finansieringsgrundlag.

FPR har taget initiativ til en *udredning* vedr. engelsksprogede videnskabelige tidsskrifter i Norden. Baggrunden for den sprogmæssige afgrænsning er især, at det er på dette område, publiceringsvirksomheden kan vurderes i forhold til målsætningen om internationalisering af forskningen i Norden.

Det er hensigten at kortlægge omfanget af denne virksomhed og dens økonomiske basis. Det er et centralt led at få en belysning af forholdet mellem tidsskrifternes ressourceforbrug og målopfyldelse med hensyn til at være *effektive kommunikationskanaler* for forskningsresultater af god kvalitet. Anderledes udtrykt, at få en belysning af virksomhedens effektivitet.

Det er målet med dette initiativ at tilvejebringe et bedre grundlag for afklaring af behovet for en forbedret samlet indsats for tidsskrifterne nationalt og nordisk. Det er også et mål at forbedre grundlaget for bedømmelse af, hvorledes de samlede ressourcer, som anvendes til tidsskrifterne, forvaltes bedst muligt.

4.3 Arktisk forskning

Globale miljø- og ressourceinteresser har givet polarområderne en øget betydning og større videnskabelig og politisk opmærksomhed. Flere nationer har i de senere år styrket polarforskningsindsatsen og udarbejdet handlingsplaner for virksomheden på området.

Der er en stærkt stigende erhvervsmæssig interesse for de polare områder. Udnyttelsen af naturressourcer har fundet sted i mange år, men er alligevel på begynderstadiet i store og udforskede områder. På trods af at en væsentlig del af verdens olie- og naturgasreserver findes i Arktis, er der først i de senere år i større målestok taget hul på disse reserver.

Den forøgede erhvervsmæssige interesse for Arktis er en væsentlig baggrund for den øgede forskningsmæssige indsats i dette område. En anden væsentlig grund er en øget bevidsthed om betydningen af forhold og processer i de polare områder for at forstå Jordens økologiske kredsløb og globale klimaændringer.

Af geografiske, historiske, politiske og økonomiske grunde er Arktis af betydelig større interesse for de nordiske lande, end Antarktis er. Dette afspejles også i disse landes samlede polarforskningsindsats.

Arktis adskiller sig fra Antarktis på mange måder, bl. a. følgende:

- Arktis er et hav med land omkring, medens Antarktis er et land med hav omkring. Dette medfører store folkeretslige forskelle.
- Arktis er en integreret del af den industrialiserede og militære verden, medens Antarktis ligger isoleret på den sydlige halvkugle.
- Arktis har urbefolkning. Det har Antarktis ikke.
- Arktis berøres af flere stærke nationale interesser for omgivende stater. Dette er ikke i nær samme grad tilfældet for Antarktis.

Afgrænsning af arktisk forskning

Arktis og arktisk forskning er ikke entydigt definerede betegnelser. Et ofte anvendt kriterium for en global afgrænsning af Arktis er skovgrænsen mod nord, som er omtrent sammenfaldende med juli-isotermen + 10 gr. C i havniveau. Til Arktis regnes efter denne afgrænsning derfor alle øer nord for det amerikanske fastland, en del af det nordligste Canada og Alaska, den nordligste del af Sibirien og Europæisk Rusland samt alle øer nord for. Fra nordisk territorium regnes endvidere Svalbard, Jan Mayen, den nordligste del af Island og hele Grønland med. Hertil kommer havområderne nord for og mellem disse landområder.

”Arktisk forskning” defineres som forskning, som drives med grundlag i materiale fra Arktis, omkring fænomener med lokalisering i dette område, eller som tager direkte sigte på anvendelse i Arktis. I disciplinær forstand er der ikke tale om særlige arktiske fag, men arktisk forskning udføres som dele af etablerede discipliner med specielle interessefelter.

I forskningsmæssig sammenhæng er en så skarp afgrænsning af Arktis og

arktisk forskning som ovenfor nævnt i en del tilfælde ikke hensigtsmæssig. Inden for subarktiske områder har der f. eks. længe været udført økologisk forskning, som har haft stor betydning for forståelse af de processer og faktorer, som bestemmer de arktiske økosystemers struktur og funktion.

I nærværende sammenhæng vil arktisk forskning derfor i tillæg til ovenstående endvidere inkludere komparative studier i tilliggende områder, såfremt disse bidrager til at løse problemer, som er typiske for den arktiske region.

De nordiske landes forvaltningsansvar for dele af Arktis er et væsentligt aktiv i forhold til den betydelige interesse, der er internationalt for forskning i denne region. Der er brug for nordisk samarbejde for at sikre en optimal udnyttelse af Nordens position med sigte på bredere internationalt arktisk forskningssamarbejde og med henblik på at tilgodese nordiske interesser i forbindelse med sådant samarbejde.

Arktis er i sig selv af grundvidenskabelig interesse. De ekstreme vilkår for liv gør f. eks. studier af biologiske systemer i Arktis specielt interessante. For oceanografernes arbejde er viden om bundvandsdannelsen, is- og vandstrømmene ud fra Polhavet af central betydning. For meteorologerne er kundskab om forholdene i Arktis vigtig for forståelsen af klimadannelsen over Skandinavien. Også inden for andre fagområder som f. eks. geologi og geofysik er interessen for Arktis stor.

Den øgede erhvervsvirksomhed i Arktis medfører store udfordringer med hensyn til udvikling af ny teknologi, som er tilpasset de klimatiske vanskelige forhold i regionen. Dette kræver en forskningsindsats.

Der er også brug for studier af virkningerne af den stigende ressourceudnyttelse, moderne udbygning og voksende trafik i området og af de økonomiske og sociale forandringer, dette medfører for de arktiske urbefolkninger.

Der er muligheder for kobling mellem grundforskning og anvendt erhvervsrelateret forskning samt forskning og udvikling vedr. miljøbeskyttelse. Der er endvidere brug for inddragelse af avancerede og krævende dataindsamlingsmetoder som remote sensing og dybdeboring i is.

Nordisk samarbejde om arktisk forskning har eksisteret i mange år. Som led i opfølgningen af det særlige handlingsprogram "Norden i vækst" blev der over ministerrådets budget for 1987 og 1988 stillet midler til rådighed til arktisk forskning, bl. a. til iskerneboring på Østgrønland, nordisk deltagelse i Greenland Sea Project (internationalt havis- og klimaforskningsprojekt) samt symposier om arktisk terrestrisk økologi og arktisk kulturøkologi. Iskerneboringsprojektet på Østgrønland er senere fulgt op af GRIP, jfr. afsnit 4.1.2.

Ikke blot i forskerverdenen, men også fra politisk hold er interessen for Arktis stor. Nordisk Råd har således rekommanderet ministerrådet at styrke polarforskningen i Norden og i særdeleshed de dele af forskningen, som vedrører klima og miljø.

Samarbejdsprogram om arktisk forskning

FPR anbefaler, at NMR tager initiativ til sammen med NOS-organerne og implicerede væsentlige nationale organer at styrke det nordiske samarbejde om arktisk forskning gennem et samarbejdsprogram. Der er især brug for øget koordinering, arbejdsdeling, øget ressourcetildeling samt deltagelse som nordisk blok i større internationale samarbejdsprojekter.

4.4 Miljøforskning

Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling

Hovedbudskabet fra *Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling* er nødvendigheden af at skabe en bæredygtig udvikling, som kan tilfredsstille nuværende generationers behov, uden at kommende generationers livsbetingelser bringes i fare. Kommissionen konstaterer, at den globale miljøbelastning er begyndt at blive så alvorlig, at den er en trussel imod menneskehedens fremtid. Et hovedanliggende for Kommissionen er, at miljøhensyn må integreres i alle samfundssektorer.

Efter Kommissionens vurdering må vækstraten i den internationale økonomi øges samtidig med, at den økonomiske udvikling må respektere de grænser, som miljøet sætter. Dette stiller krav om en ændring af vækstmønsteret og om en betydelig forskningsindsats.

Nordisk Ministerråd har i et *program* fra januar 1989 for miljøsamarbejdet mellem de nordiske lande tilsluttet sig verdenskommissionens analyse af den globale miljøsituation og dens rekommandationer for at løse problemerne.

Miljø et centralt spørgsmål i nordisk samarbejde

Hermed er givet en politisk markering af de nordiske landes prioritering af miljøspørgsmål. En sådan markering er også givet på andre måder, f. eks. gennem fastsættelsen af fælles præcise mål for en reduktion af forureningen på en række felter og gennem de ganske betydelige miljøinvesteringer, som alle nordiske lande foretager i disse år. I *Nordisk Råd* har miljøspørgsmål haft en central placering på dagsordenen i de senere år. Der har fundet en stigende konkretisering sted af det nordiske samarbejde om miljøspørgsmål.

Opfyldelsen af de miljøpolitiske målsætninger kræver en massiv forskningsindsats. Det kan også konstateres, at miljøforskning prioriteres højt i de enkelte lande, og der satses store nationale ressourcer. Det er på denne baggrund FPR's anbefaling om *miljøforskning som nordisk prioritetssområde* skal ses.

Forudsætningerne er delvis forskellige i landene, og hvert land har sin egen prioritering af indsatsen. Dette betyder, at Norden samlet råder over et bredt spektrum af forskningskompetence. Forudsætningerne for arbejdsdeling mellem landene er således gode.

Præcise definitioner af miljøforskning til afgrænsning fra anden forskning er meget vanskelige at opstille. Der udføres således megen forskning, bl. a. af grundvidenskabelig art, som ikke er iværksat med en miljømæssig begrundelse, men hvis resultater er af åbenlys miljømæssig interesse.

Det er afgørende for et positivt udbytte af forskningsressourcerne på miljøområdet, at der arbejdes på *tværs af traditionelle skel* i forskningssystemet, mellem discipliner og mellem grundforskning og anvendt forskning.

Det er FPR's opfattelse, at miljøforskningen i de nordiske lande er for *fragmentarisk*, og at der er brug for en styrkelse af især den grundlæggende forskning på området. Der er også brug for at skabe mere sammenhæng i forskningen og en mere udbredt anvendelse af tværfagligt og tværsektorielt samarbejde.

Det er nødvendigt med et bredt internationalt samarbejde om miljøforskning. Forurening respekterer ingen landegrænser. Der er derfor efter FPR's opfattelse god grund til at undersøge især, hvorledes miljøbeskyttelsesforskning i Norden kan koordineres med tilsvarende forskning i *nordiske nærområder*.

Den politiske opinion i de nordiske lande betragter efterhånden miljøspørgsmål som hørende til de allervigtigste samarbejdsspørgsmål. Miljøspørgsmål er også politiske spørgsmål i den betydning, at de forandrer magtforholdene mellem verdens lande, f. eks. mellem I-lande og U-lande, og at de gør begrebet "territoriel suverænitet" stadig mere problematisk. FPR er derfor af den opfattelse, at statsvidenskabelig og juridisk forskning indrettet på miljøkonflikter bør udføres parallelt med den naturvidenskabeligt forankrede forskning.

Det er FPR's anbefaling, at der på nordisk plan i videst muligt omfang sker en *samordning* af landenes forskningsindsats på miljøområdet. Der er brug for en styrkelse af det nordiske samarbejde på dette felt.

Miljøforskningsprogram

FPR anbefaler, at ministerrådet træffer *principbeslutning om etablering af et nordisk miljøforskningsprogram*, og at der efter modellen for forberedelse af det nordiske bioteknologiske samarbejdsprogram nedsættes en *programkomité* med den opgave at udarbejde et forslag til et nordisk miljøforskningsprogram. Programforslaget bør udarbejdes i samarbejde med berørte nordiske samarbejdsorganer på forskningsrådssiden, nordiske samarbejdsorganer og relevante sektorer nationalt og nordisk, herunder især miljøsektoren.

Det bør være omfattet af den forberedende programkomité's mandat at skabe oversigt over miljøforskningen i de enkelte lande og over allerede eksisterende nordisk samarbejde på området inden for rammerne af det formaliserede nordiske samarbejde. Miljøforskning støttes f. eks. allerede inden for miljø- og landbrugssektorerne i ministerrådet, af Nordisk Indu-

strifond og inden for rammerne af nordisk energiforskningsprogram og det bioteknologiske program. Komiteen bør også have til opgave at stille forslag om programmets finansiering og i den forbindelse at undersøge mulighederne for samfinansiering mellem forskningsrådene, relevante ministerier i de enkelte lande og Nordisk Ministerråd. Som overordnet retningslinje bør gælde for komiteen, at programforslaget udarbejdes i lyset af tankerne om nordisk arbejdsdeling.

*

- Det overvejes, om der er brug for særlige initiativer for at styrke det nordiske samarbejde i forbindelse med forberedelse af EF-forskningsprojekter og -programmer.
- Der tilstræbes snævrast mulig kontakt mellem berørte personer og myndigheder i de nordiske lande med henblik på koordineringen af synspunkter vedr. deltagelse i ressourcekrævende internationale samarbejdsinstitutioner såsom EMBL, CERN, ESA og ESO.
- FPR vil arbejde for at styrke det nordiske samarbejde om videnskabelig publicering og vil i den forbindelse gennemføre analyser af de videnskabelige tidsskrifters situation.
- Ministerrådet træffer principbeslutning om etablering af et nordisk miljøforskningsprogram. Der nedsættes en programkomité med den opgave at udarbejde forslag til et sådant program.
- Nordisk samarbejde om arktisk forskning styrkes gennem etablering af et nordisk samarbejdsprogram. Der tilstræbes øget koordinering, arbejdsdeling, øget ressourcefordeling samt deltagelse som nordisk blok i større internationale samarbejdsprojekter.

*BILAGA 1***Stadgar för Nordiska forskningspolitiska rådet**

Nordiska forskningspolitiska rådet har upprättats efter beslut av Nordiska ministerrådet (kultur-, utbildnings- och samarbetsministrarna) den 24.3.1982 på basen av ministerrådsförslaget om ökat nordiskt forsknings-samarbete (*B 38/k*) och Nordiska rådets *rekommendation nr 4/1982*. Stadgarna har fastställts av Nordiska ministerrådet (kultur-, utbildnings- och samarbetsministrarna) 29–30.9.1982 och den 18.10.1982.¹

§ 1

Nordiska forskningspolitiska rådet har till ändamål att främja nordiskt samarbete beträffande såväl grundforskning, tillämpad forskning som forskarutbildning. Forsknings-samarbetet bör härvid förankras i nationella forskningsmiljöer och prioriteringar.

Rådet skall i enlighet med de nordiska ländernas samarbetsavtal, Helsingforsavtalet och nordiska kulturavtalet, verka för att de nordiska ländernas insatser för forskarutbildning och resurser för forsknings- och utvecklingsverksamhet samordnas och utnyttjas på bästa möjliga sätt. Vidare skall rådet verka för att gemensamma nordiska forskningsintressen kan främjas i det internationella forsknings-samarbetet.

I detta syfte skall nordiska forskningspolitiska rådet rådge Nordiska ministerrådet i långsiktiga och övergripande forskningspolitiska frågor samt genom egna initiativ främja nordiskt samarbete över hela forsknings-fältet.

§ 2

Det forskningspolitiska rådet skall:

- a) arbeta för samordning och arbetsfördelning såväl beträffande forskningsverksamheten i sig som angående forskarutbildning och vetenskaplig utrustning samt kompetensuppbyggnad på smala områden.
- b) ta initiativ till forsknings-samarbete speciellt av tvärvetenskaplig, sektorsövergripande och i övrigt svåretablerad karaktär.
- c) analysera och påvisa behovet av ett bättre samband mellan beslut beträffande grundläggande forskning, sektoriell forskning och forskarutbildning samt arbeta för förbättrad kontakt och samverkan mellan grundforskning och tillämpad forskning.
- d) analysera problemställningarna omkring spridning av forskningsinformation och användningen av forskningsresultat.
- e) förmedla information om det nordiska forskningssamarbetet och forskningsorganisationen till forskare, forskningsorgan, intressegrupper och övriga målgrupper.

¹ Den 1 maj 1986 genomfördes vissa organisatoriska förändringar i ministerrådsorganisationen. Härav föranledda konsekvensändringar i FPR:s stadgar har inte gjorts.

I detta syfte kan rådet bl. a. genomföra specialanalyser och utredningar, tillsätta planeringsgrupper, inkalla utländska forskare och gästföreläsare samt anordna symposier och konferenser.

För att genomföra sina uppgifter skall forskningspolitiska rådet skapa forskningspolitisk överblick samt en grund för samordnat resursutnyttjande och ökat nordiskt forskningssamarbete.

§ 3

Det forskningspolitiska rådet skall vart tredje år till ministerrådet avge förslag till riktlinjer för verksamheten. Förslaget bör åtföljas av en samlad redogörelse för den forskningspolitiska utvecklingen nationellt och nordiskt. Riktlinjerna fastställs av Nordiska ministerrådet (kultur-, utbildnings- och samarbetsministrarna) efter att Nordiska rådet beretts tillfälle att uttala sig om förslaget.

§ 4

Det forskningspolitiska rådet skall beredas tillfälle att uttala sig innan forskningspolitiska frågor av central betydelse behandlas i Nordiska ministerrådet.

De nordiska ämbetsmannakommittéerna och ministerrådssekretariaten skall i vad avser långsiktiga och övergripande forskningspolitiska frågor löpande hålla det forskningspolitiska rådet informerat om utvecklingen inom de enskilda sektorerna.

Rådet kan när som helst uttala sig till ministerrådet om långsiktiga prioriteringar av ministerrådsbudgetarnas forskningsinsatser.

§ 5

Det forskningspolitiska rådet består av högst tre ledamöter från vart och ett av de fem nordiska länderna. Rådet bör ha en bred och balanserad sammansättning med såväl forskningspolitisk förankring som vetenskaplig och forskningsadministrativ sakkunskap. Både den grundläggande forskningens och sektorforskningens intressen skall vara företrädda i rådet.

Ledamöterna förordnas för tre år i sänder av Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) efter samråd mellan kultur-/utbildnings- och samarbetsministrarna. Minst en ledamot från vart land skall utskiftas vart tredje år. Avgår ledamot under mandatperioden förordnas ny ledamot för återstoden av perioden. Rådets ordförande och vice ordförande utses av ministerrådet bland ledamöterna för tre år i sänder.

§ 6

Det forskningspolitiska rådet sammanträder på kallelse av ordförande eller då minst fyra ledamöter begär det. Rådet skall sammanträda minst två gånger om året.

Rådet är beslutfört när minst åtta ledamöter representerande minst fyra

länder är närvarande. Besluten fattas med enkel majoritet. Vid lika röstetal gäller den mening, som ordförande biträder.

Båda ministerrådssekretariaten bör vara representerade vid rådets möten.

Vid rådets möten förs protokoll.

§ 7

Det forskningspolitiska rådet kan inom sig utse ett arbetsutskott, bestående av en ledamot från varje nordiskt land, däribland rådets ordförande.

Arbetsutskottet är beslutfört när minst fyra ledamöter är närvarande. Arbetsutskottets beslut skall vara enhälliga. Vid arbetsutskottets möten förs protokoll.

§ 8

Rådet skall för den närmare regleringen av formerna för sin verksamhet fastställa en arbetsordning. Genom denna arbetsordning eller genom särskilda beslut får rådet delegera rätt att fatta beslut eller utföra uppdrag på rådets vägnar. Sådan delegering får dock inte avse fastställande av förslag till riktlinjer för rådet, förslag till budget eller förslag till ändring av stadgar.

§ 9

Det forskningspolitiska rådets sekretariatsfunktion handhas av sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete.

§ 10

Det forskningspolitiska rådet skall varje år till nordiska ministerrådet avge anslagsframställning samt inlämna berättelse över verksamhetsåret.

§ 11

Medel för det forskningspolitiska rådets verksamhet anvisas över budgeten för nordiskt kulturellt samarbete efter samråd mellan kultur-/utbildnings- och samarbetsministrarna. För rådets verksamhet kan även mottas anslag från annat håll.

För budget, räkenskaper och revision gäller vad som fastställts för motsvarande frågor för sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete.

§ 12

Dessa stadgar träder i kraft den 1 januari 1983. Beslut om ändringar eller upphävande av dessa stadgar fattas av nordiska ministerrådet.

*BILAGA 2***Nordisk Forskningspolitisk Råd**

(1.1.1989 – 31.12.1992)

Danmark

Lektor Inge Gorm Hansen
Direktør Peder Olesen Larsen
Akademisekretær Vibeke Zeuthen

Finland

T. f. byråchef Ulla Ekberg
Vetenskaplig direktör Per-Edvin Persson
Professor Yrjö Neuvo

Island

Professor Sveinbjörn Björnsson
Professor Gunnar Karlsson
Dr. med. Helga Ögmundsdóttir

Norge

Direktør Tor-Odd Berntsen (formand)
Professor Narve Bjørge
Underdirektør Grete Ek Ulland

Sverige

Professor Stefan Björklund
Professor Carl-Ivar Brändén
Departementsråd Sonja Dahl (næstformand)

BILAGA 3

Översikt över det nordiska forskningssamarbetets organisation

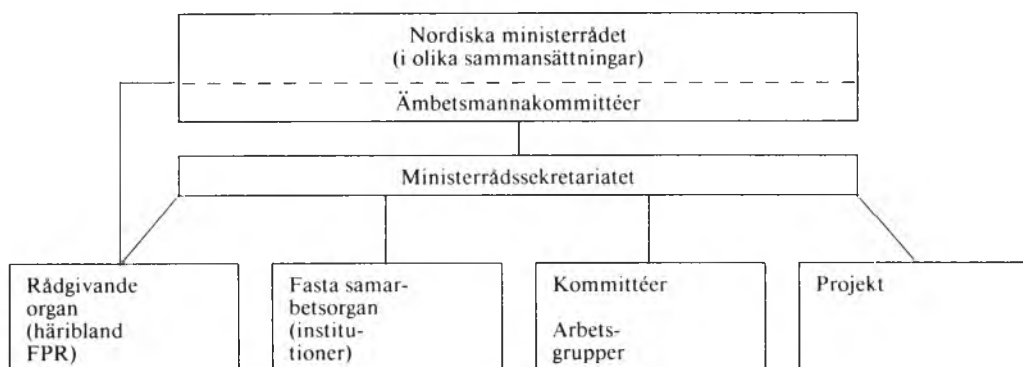
Det offentliga nordiska forskningssamarbetet består dels av den FoU-verksamhet som finansieras av Nordiska ministerrådet eller gemensamt genom direkta beslut av de nordiska ländernas regeringar, dels av de nationella forskningsrådets samarbete, dels av samarbetet mellan universitet, högskolor och fristående forskningsinstitutioner i Norden.

I det följande beskrivs hur samarbetet är organiserat med fokus på Nordiska ministerrådet och forskningsråden. Vidare redovisas översiktligt samarbetets ekonomiska omfattning.

Samarbetet under Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet bedriver samarbete inom ett tjugotal samhällssektorer, som i stort sett motsvarar den offentliga förvaltningens olika områden på nationellt plan. FoU ingår i verksamheten i nästan alla sektorer. Med några få undantag styrs varje sektor av ett eget fackministerråd. Nordiska ministerrådet kan sålunda sammanträda i olika sammansättningar. Varje fackministerråd bistås av en ämbetsmannakommitté. Vidare finns ett antal rådgivande organ. När det gäller övergripande forskningspolitiska frågor är det centrala rådgivande organet Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR). Organisationen kan åskådliggöras av nedanstående bild (fig. 1).

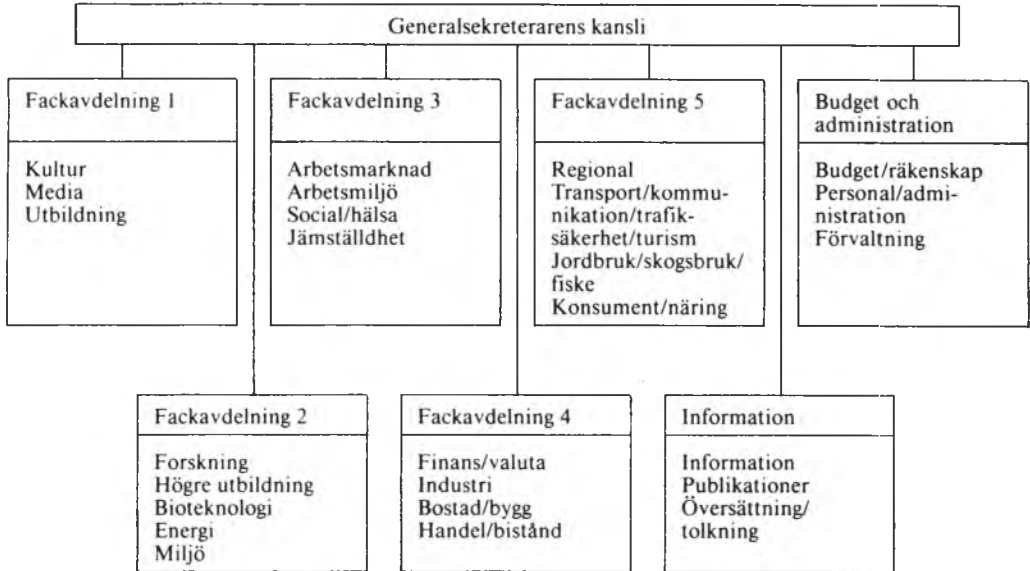
Figur 1. Nordiska ministerrådets organisation

Bland sektorerna har kultursektorn en viss särställning genom att samarbetet där baserar sig på ett särskilt avtal, det s.k. kulturavtalet. Denna sektor omfattar de områden som utbildnings- och kulturministerierna traditionellt ansvarar för på nationellt plan.

Ministerrådet, ämbetsmannakommittéer och andra samarbetsorgan bistås i arbetet av ett sekretariat som är placerat i Köpenhamn. Sekretariatets organisation framgår av figuren nedan.

Figur 2. Ministerrådssekretariatets organisation

Kultursektorn

Som ovan nämnts ingår FoU-element i alla sektorer verksamhet. Forsknings-samarbetet har emellertid olika karaktär i de olika sektorerna.

Inom kultursektorn bedrivs samarbete på områdena forskning, utbildning och kultur. Forskning är sålunda ett eget sakområde. Tyngdpunkten i FoU-samarbetet ligger på grundläggande forskning, långsiktig kompetensuppbyggnad och forskarutbildning samt på utveckling av forskningens villkor och av själva forskningssystemet.

FoU-samarbetet inom kultursektorn är till största delen knutet till ett tjugotal fasta nordiska organ. Dessa kan delas upp i forskningsinstitutioner, samarbetsorgan med forskningsfrämjande uppgifter och stödordningar, där medlen inte i förväg är avsedda för ett särskilt område.

Forskningsinstitutionerna är självständiga enheter och beslutar själva om sina FoU-aktiviteter inom de budgetramar som ges av ministerrådet. De har en vetenskaplig personal bestående av forskare i fasta eller tidsbegränsade tjänster och stipendiater, som bedriver både forskning och forskarutbildning.

Tabell 1. Forskningsinstitutioner inom kultursektorn

Organ	Budget 1990 milj. DKK
Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)	15,5
Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)	2,6
Nordiska institutet för sjörätt	2,6
Nordiska geoxkursioner till Island	0,7
Nordiska institutet för asienstudier (NIAS)	5,8
Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)	6,3
Nordiska vulkanologiska institutet (NORDVULC)	3,8
Nordiska dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning (NORDICOM)	0,9
Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)	7,6
Nordiska sommaruniversitetet (NSU)	1,7
Totalt	47,5

Samarbetsorganen med forskningsfrämjande uppgifter skall samordna eller ta initiativ till samarbete inom avgränsade forskningsområden. De har ofta endast visst sekreterarbistånd. Verksamheten omfattar främst utdelning av stipendier inom respektive organs forskningsområde, arrangerandet av kurser och symposier samt utgivning av tidskrifter och nyhetsbrev.

Tabell 2. Samarbetsorgan inom kultursektorn

Organ	Budget 1990 milj. DKK
Nordiskt kollegium för marinbiologi	1,9
Nordiskt kollegium för ekologi	0,6
Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi	1,5
Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning	1,9
Nordiska samarbetskommittén för internationell politik	0,9
Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning	0,8
Nordiska samfundet för latinamerikaforskning	0,3
Nordiska kommittén för öststatsforskning	0,3
Totalt	8,2

Stödordningarna utdelar medel till kurser, stipendier och symposier på grundval av ansökningar.

Stödordningen Nordiska forskarkurser skall ge kunskap på nya eller specialiserade områden. Kurserna kan också vara riktade mot teoretiska och metodologiska problem eller mot samnordisk användning av ny och avancerad vetenskaplig utrustning.

Syftet med stödordningen Nordiska forskarsymposier är att genom konferenser och symposier främja det vetenskapliga utbytet i Norden. Regelbundet återkommande symposier kan också få stöd.

Stödordningen Nordiska forskarstipendier skall göra det möjligt för forskare från ett nordiskt land att uppehålla sig vid en vetenskaplig institution i ett annat nordiskt land för att därigenom fördjupa egen forskning.

Tabell 3. Stödordningar inom kultursektorn

Stödordning	Budget 1990 milj. DKK
Nordiska forskarkurser	7,2
Nordiska forskarstipendier	2,7
Nordiska forskarsymposier	2,4
Totalt	12,3

Utöver detta används medel till forskarutbildningsaktiviteter i en icke obetydlig omfattning i samband med övriga sektors projektverksamhet och tvärssektoriella program. En arbetsgrupp förväntas i början av 1990 att framlägga ett förslag till en samlad ordning för nordiskt samarbete angående forskarutbildning.

I jämförelse med ministerrådets övriga sektorer har kultursektorn rätt begränsade medel för projektsamarbete. Detta medför att verksamhetens inriktning är ganska bunden. Forskningsinstitutionerna har dock vissa möjligheter till projektfinansiering. Dessutom ger de ovannämnda stödordningarna samt Nordiska kulturfonden viss flexibilitet.

Nordiska kulturfonden finansieras av ministerrådet men är i övrigt ett självständigt organ, vars verksamhet grundar sig på ett särskilt avtal. Fonden har 1990 en budget på ca 12 milj. DKK. På senare år har ca 20% gått till forskningsändamål.

En arbetsgrupp, tillsatt av Nordiska ämbetsmannakommittén för kulturellt samarbete, har hösten 1989 presenterat en rapport som syftar till att skapa större flexibilitet för den nordiska kulturbudgeten. I första omgången rör det sig om att frigöra medel för att kunna realisera målen i den nordiska kulturhandlingsplanen utöver den ökning på 35 miljoner DKK under en treårsperiod som redan beslutats.

För att kunna genomföra intentionerna i den kulturella handlingsplanen, föreslår arbetsgruppen en strukturell förändring från ett system med fasta bidrag till institutioner inom begränsade sektorer till tidsbegränsade insatser på andra prioriterade områden, bl. a. forskarutbildning.

I rapporten föreslår arbetsgruppen dels nedskärningar i vissa budgetar och dels nedläggning av vissa permanenta nordiska institutioner. Ministerrådet förväntas att ta ställning till arbetsgruppens förslag under första halvåret 1990.

Övriga samarbetssektorer

I motsats till vad fallet är inom kultursektorn har forskningssamarbete inte definierats som ett eget sakområde inom de övriga samarbetssektorerna. Det är därför ofta svårt att skilja ut FoU-verksamheten från annan verksamhet. FoU ses inom dessa sektorer i första hand som ett medel att uppnå olika samhällspolitiska mål. Det är således vanligen fråga om tillämpad forskning och utvecklingsarbete, där gränsdragningen till utredningsarbete kan vara svår att göra.

Jämfört med kultursektorn har de övriga sektorerna större innehållsmässig flexibilitet eftersom en relativt stor andel av deras totala resurser avsätts till tidsbegränsade projekt. Återstoden av medlen går till största delen till 15 fasta organ. Flertalet är rena FoU-organ, medan några har begränsad koppling till FoU-området.

Nordiska industrifonden intar en särställning bland dessa organ med en budget på ca 107 milj. DKK 1990. I samband med en omorganisation av det tekniska FoU-samarbetet övertog industrifonden fr. o. m. 1.1.1987 successivt de flesta av de uppgifter som hittills hade tillvaratagits av NORDFORSK (se nedan). Därigenom ansvarar industrifonden för ett brett samarbete kring teknisk-industriell FoU, i första hand FoU-projekt med kommersiella tillämpningsmöjligheter. Industrifonden skall efter omorganiseringen också tillgodose behovet för mer långsiktigt tekniskt-vetenskapligt samarbete.

För att få stöd från fonden krävs att det finns aktivt deltagande parter i minst två nordiska länder. Vidare skall det i de flesta fall finnas medfinansiering från de deltagande institutionerna/företagen.

I tabell 4 finns en förteckning över nordiska samarbetsorgan med FoU-uppgifter som helt eller delvis finansieras av medel från andra ministerrådssektorer än kultursektorn.

Tabell 4. Organ med FoU-uppgifter (exkl. kultursektorns organ)

Organ	Budget 1990 milj. DKK
Nordisk arbetsmiljöutbildning (NIVA)	2,7
Nordiska läkemedelsnämnden	2,9
Nordiska hälsovårdshögskolan	35,0 ¹
Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)	12,6
Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)	3,3
Nordiska nämnden för handikappfrågor	11,2
Nordiska industrifonden	107,1
Nordtest	12,8
Nordiska ekonomiska forskningsrådet	2,9
Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO)	3,1
Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)	4,9
Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)	8,5
Totalt	207,0

¹ Finansieringen sker nästan enbart med specialbidrag från de enskilda länderna.

Nordiska samarbetsprogram

Nordiskt FoU-samarbete har under 1980-talet kännetecknats av etableringen av flera större rena FoU-program och handlingsplaner med ett väsentligt FoU-innehåll.

Av de pågående FoU-programmen gäller det Nordiska Energiforskningsprogrammet och Nordiska samarbetsprogrammet för Bioteknologi.

De två programmen har 1990 en budget på resp. ca 20 milj. DKK och 33 milj. DKK. En ny nordisk ekonomisk handlingsplan 1989–92 ("Ett starkare Norden") innehåller till en stor del FoU-element. Genom denna plan kanaliseras således under 1990 ca 40 milj. DKK till FoU-ändamål.

Samarbetet mellan de nationella forskningsråden

Förutom ministerrådssystemet finns ett relativt omfattande formaliserat forskningssamarbete, främst i forskningsrådets regi. Detta samarbete sker inom ramen för särskilda nordiska samarbetsorgan. Samarbetet finansieras av medel från de nationella forskningsrådets och motsvarande organs budgetar.

Under perioden 1967–1968 upprättades *Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H)*, *Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden (NOS-N)*, och *Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S)* av de nationella forskningsråden på respektive områden. Samarbetet har utvecklats sig från en begränsad informationsutväxling till att också omfatta dels tidskriftsstöd, dels stöd till planering och genomförande av nordiska samarbetsprojekt. NOS-organen har tillsatt *nordiska publiceringsnämnder (NOP-H, NOP-S och NOP-N)* inom sina respektive områden med uppgift att fördela ekonomiskt stöd till nordiska vetenskapliga tidskrifter.

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) upprättades också i slutet av 1960-talet. NOS-M har hittills inte etablerat något egentligt system för finansiering av nordiskt projektsamarbete. Under senare år har NOS-M emellertid förmedlat visst stöd till planeringsarbete, samnordiska projekt och publiceringsändamål.

På det tekniskt-naturvetenskapliga området har det existerat ett organiserat nordiskt samarbete sedan 1947. Då upprättade forskningsråden på området och vetenskapsakademierna det Nordiska samarbetsorganet för teknisk-vetenskaplig forskning (NORDFORSK). Som framgår ovan blev NORDFORSK under 1987 sammanslaget med Nordiska industrifonden.

På de jord- och skogsbruksvetenskapliga områdena samarbetar forskningsråden inom det *Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning (NKJ)*. NKJ rådgör Nordiska ministerrådet om användningen av ministerrådsmedel till forskningssamarbete – 1990 i storleksordning 10 mill. DKK. Fr. o. m. 1987 finns det en närmare knytning mellan ministerrådet och NKJ i och med att ministerrådets ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruksfrågor utser en representant för varje land i NKJ.

I tabell 5 ges en översikt över de medel som forskningsrådets nordiska samarbetsorgan budgeterar till nordiskt forskningssamarbete 1990.

Tabell 5. Forskningsrådets stöd till nordiskt forskningssamarbete, budget 1990 (milj. DKK)

Organ	Stöd till publikationsverksamhet	Stöd till projekt
NOS-H	2,5	5,0
NOS-N	2,4	0,4
NOS-S	1,7	3,9
NOS-M	0,1	0,3 ¹
NKJ (1988)	0,2	7,0
Totalt	6,9	16,6

¹ Beloppet har i NOS-M:s budget reserverats för planering av samnordiska medicinska forskningsprojekt, forskarsymposier m.m. Härtill kommer att de medicinska forskningsområden på basen av beslut i NOS-M finansierat samnordiska projekt. Under perioden 1988–90 har NOS-M således beviljat totalt 2 milj. SEK till ett AIDS-forskningsprojekt.

Utöver det stöd som redovisas i tabell 5 har forskningsråden beviljat betydande belopp till nordiska samarbetsprojekt såsom det *nordiska optiska teleskopet (NOT)*, *nordiska laboratoriet för termoluminiscensdatering*, *det internationella havsborrningsprogrammet (ODP)* och *iskärneborrnning i Grönland*.

Samarbetets ekonomiska omfattning

Det totala omfånget av det formaliserade nordiska FoU-samarbetet 1990 kan uppskattas till i storleksordningen 350 milj. DKK, varav ca 270 milj. över ministerrådets budget. Resten av medlen kommer direkt från de enskilda ländernas ministerier och forskningsråd. Uppskattningen baserar sig på en analys av ministerrådets FoU-verksamhet 1988 (jfr. bilaga 4) och ett antagande beträffande verksamheten 1990.

*BILAGA 4***Sekretariatsöversikt över Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet 1988**

I det följande ges en beskrivning av det ekonomiska omfånget och inriktningen av Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet år 1988. Vissa jämförelser görs med verksamheten 1987, över vilken en liknande översikt har gjorts. När liknande material från ytterligare några år föreligger, blir det möjligt att dra slutsatser om tendenser inom de olika sektorerna.

FoU-begreppets omfattning och avgränsning

Vid genomgången av ministerrådets verksamhet har en vid definition av FoU-begreppet använts. Utöver forskning och utveckling har även forskarutbildning, forskningsplanering och forskningsadministration inkluderats i FoU. Den på detta sätt framräknade FoU-insatsen är inte direkt jämförbar med de uppgifter som ingår i den nationella FoU-statistiken.

Forskning finns i ministerrådsbudgeten angivet som ett särskilt sakområde endast i kultursektorn. I de övriga samarbetssektorerna kan gränsdragningen mellan FoU-verksamhet och annan verksamhet, exempelvis utredningsarbete, vara svår att göra. Skönsmässiga uppskattningar har därför ofta varit nödvändiga. De siffror som här redovisas är sålunda behäftade med en viss osäkerhet men ger ändå en bild av tyngdpunkter och storleksordningar.

Organisatorisk beskrivning av budgeten

Sektorernas budgetar uppdelas i ett anslag för projektverksamhet (s. k. dispositionsbeviljning) och ett anslag för varje institution/samarbetsorgan som finns inom sektorn.

Dispositionsbeviljningarna är vanligen inte öronmärkta för något ändamål. Medlen kan således gå både till FoU-projekt och till samarbetsprojekt av annan typ.

Anslagen för institutionerna/samarbetsorganen består av löner, driftmedel och – i vissa fall – projektmedel. Organen har varierande karaktär i de olika sektorerna men flertalet har FoU-uppgifter i någon utsträckning. I institutionsbudgeterna återfinns följaktligen också FoU-medel.

Vid sidan av dispositionsmedlen och institutionsbudgetarna finns ytterligare två finansieringskällor för FoU-aktiviteter, nämligen den s. k. ministerrådsreserven och Nordiska kulturfonden. Dessa kan användas både för FoU-projekt och annan verksamhet.

FoU-verksamhetens storlek

Ministerrådets totala resurser uppgick 1988 till ca 570 milj. DKK. Härav gick i storleksordningen 250 milj. DKK till FoU-verksamhet, vilket var ungefär lika mycket som 1987. Andelen av de totala resurserna som avsattes till FoU sjönk dock från ca 46 % år 1987 till ca 43 % år 1988.

År 1980 uppskattades FoU-andelen av ministerrådsbudgeten till ca 40%. Ökningen av FoU-andelen fram till 1987 berodde i första hand på

- tillkomsten av några stora samarbetsprogram (handlingsplanen för datateknologi, det tekniska FoU-programmet och den första ekonomiska handlingsplanen),

- utbyggnaden av Nordiska industrifonden,
- stöd till forskarutbildning (bl. a. på jord- och skogsbruksområdet),
- bidrag till vissa fleråriga samarbetsprojekt (bl. a. det internationella havsborrningsprogrammet ODP).

Tillväxten under perioden 1980–1987 kan ses som ett resultat av ministerrådets strävan sedan början av 1980-talet att öka det nordiska forskningssamarbetet. Den relativa minskningen i FoU-verksamheten 1988 har flera orsaker. Huvudförklaringen är att det treåriga tekniska FoU-programmet upphörde i och med 1987 års utgång. Vidare sjönk FoU-andelen inom datateknologiprogrammet och inom bl. a. sektorerna för energi, transport samt jord- och skogsbruk.

Ministerrådets FoU-verksamhet bedrivs inom ramen för ett 30-tal fasta institutioner/samarbetsorgan med mycket varierande karaktär och med budgetar mellan en halv miljon och 10–15 milj. DKK. En institution, Nordiska industrifonden, har en avsevärt större budget. År 1988 gick ca 64% av ministerrådets FoU-beviljningar till fasta organ. Det bör noteras att om man inräknar de belopp som kanaliserades från de särskilda programmen för datateknologi respektive bioteknologi till sådana organ, framför allt Nordiska industrifonden, skulle andelen stiga väsentligt.

Vid sidan härom sker ett omfattande FoU-samarbete som finansieras av de olika ministerrådssektorernas dispositionsmedel. År 1988 beviljades från dessa anslag medel till omkring 450 projekt, varav ca 130 hörde till kategorin FoU-projekt.¹

Projektens storlek varierar avsevärt mellan sektorerna. Några av sektorerna präglas av relativt få och stora projekt (transport, regional), medan andra kännetecknas av många, ganska små projekt (byggnad, konsument, livsmedel). Även när det gäller projektens längd finns stora skillnader, men flertalet projekt är dock fleråriga.

FoU-beviljningarnas storlek i de olika sektorerna framgår av tabell 1.

Inriktning på sektorer och forskningsområden

Ministerrådets FoU-verksamhet är spridd på 20 sektorer. Det finns dock en stark koncentration av satsningarna på industrisektorn och kultursektorn (forskningsdelen). Övriga sektorer har långt mindre andelar av de totala FoU-resurserna.

¹ Utöver de projekt som fick anslag från 1988 års budget pågick en relativt stor projektverksamhet med stöd av medel som beviljats från tidigare års budgetar. Denna verksamhet ingår inte i denna analys.

Bland dessa övriga sektorer märks i första hand jord- och skogsbrukssektorn, social- och hälsovårdssektorn, miljösektorn och energisektorn (se vidare tabell 1).

Satsningarna på industrianknuten och teknologisk FoU liksom på jord- och skogsbruksforskning, miljöforskning och energiforskning kan betraktas som prioriteringar, medan forskningsaktiviteterna inom kultursektorn i stor utsträckning gäller forskningens generella villkor, kompetenshöjande och nätverksbyggande aktiviteter.

Närmare 90% av *industrisektorns* budget avsattes till FoU år 1988, varav nästan alla medel gick till fasta organ. Den helt övervägande delen av FoU-verksamheten inom sektorn sker med projektstöd från Nordiska industrifonden.

Industrisektorn svarade för närmare en tredjedel av de resurser som ministerrådet totalt avsatte till FoU år 1988 eller ca 76 milj. DKK. Detta var en något lägre andel än 1987 beroende på att det särskilda programmet för teknisk FoU upphört. Industrisektorn är dock betydligt mer dominerande inom ministerrådets FoU-verksamhet än vad dessa siffror visar. Detta beror på att Nordiska industrifonden, vars ordinarie budget var ca 73 milj. DKK år 1988, får betydande beviljningar från bl. a. de särskilda programmen för datateknologi respektive bioteknologi. Dessa program redovisas under separata rubriker i ministerrådets budget och i tabellerna som ingår i denna översikt. Sammantaget uppgick ministerrådets beviljningar till industrifonden 1988 till närmare 110 milj. DKK.

Forskningsområden som i första hand prioriterades av industrifonden 1988 liksom 1987 var informationsteknologi, materialteknologi och bioteknologi. Bland andra områden som fonden i ökande omfattning satsar på märks miljöteknik.

Kultursektorn är uppdelad i de tre delarna allmänkultur, utbildning och forskning. Denna struktur gör att alla forskningsaktiviteter inom sektorn i princip faller under forskningsdelen.

Kultursektorn avsatte totalt ca 76 milj. DKK till FoU år 1988. Detta innebar att sektorns andel av ministerrådets totala FoU-beviljningar ökade från drygt en fjärdedel 1987 till nästan en tredjedel 1988. Ökningen berodde huvudsakligen på ökningen av sektorns totala resurser. Den relativt stora och stabila forskningsandelen inom den samlade kultursektorn (ca 45%) fick därigenom större tyngd inom ministerrådets FoU-beviljningar totalt. (Det skall noteras att i de ovannämnda siffrorna för kultursektorn ingår de medel som Nordiska kulturfonden avsatte till forskningsändamål. Kulturfonden finansieras via kultursektorns budget men är ett självständigt organ.)

Kultursektorns forskningsdel är utbildningsministeriernas ansvarsområde och verksamheten är i hög grad inriktad på utveckling av forskningens generella villkor och långsiktig kunskapsuppbyggnad. Forskarutbildning är ett samarbetsområde som får allt större betydelse inom sektorn.

Kultursektorns FoU-verksamhet är koncentrerad till fasta institutioner/samarbetsorgan som täcker många fält inom humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap. Samtidigt ger sektorns dispositionsmedel rätt begränsade möjligheter till omprioriteringar och satsningar på nya områden. Andelen rörliga medel har dock ökat något inom sektorn jämfört med 1987. Detta beror på att ministerrådet omorganiserat budgeten för åtta samarbetsorgan på forskningsområdet och skapat ett gemensamt projektanslag för dessa organ i syfte att få till stånd ökad flexibilitet i verksamheten.

Jord- och skogsbrukssektorn avsatte nästan två tredjedelar av sina resurser eller ca 14 milj. DKK till FoU år 1988. Detta var en något lägre andel än 1987. Merparten gick till det fasta samarbetsorganet för nordisk skogsforskning. Detta organ ger stöd till alla väsentliga biologiska och skogsbrukstekniska forskningsområden. På jordbrukssidan gick en betydande del av FoU-medlen till projekt om etologi och husdjursproduktion samt beträffande ekologiska produktionsformer. Inom hela sektorn är bioteknologin av ökande betydelse. Systematiserad nordisk forskarutbildning på såväl jord- och skogsbruks- som det veterinärmedicinska fältet utgör också en tyngdpunkt inom sektorn. Omkring två tredjedelar av FoU-medlen är knutna till olika samarbetsorgan.

Social- och hälsovårdssektorn, som är den tredje i ordningen efter industrisektorn och kultursektorn när det gäller budgetens storlek, avsatte 1988 drygt en fjärdedel av sina resurser eller ca 9 milj. DKK till FoU-ändamål. Andelen, som var i stort sett oförändrad i förhållande till 1987, är ganska låg jämfört med många andra sektorer. Det bör dock påpekas att om man i analysen tog med Nordiska hälsovårdshögskolan, som inte finansieras via ministerrådsbudgeten men trots detta är en ministerrådsinstitution, skulle FoU-andelen öka väsentligt. Kännetecknande för sektorn är i övrigt den låga andelen projektverksamhet. Den helt övervägande delen av FoU-resurserna är knuten till organen för odontologisk materialprovning respektive alkohol- och drogforskning.

Inom *miljösektorn* gick ca 8 milj. DKK eller drygt hälften av resurserna till FoU, vilket var en ökning i förhållande till 1987. Budgeten består helt av projektmedel. Det största arbetsområdet med omkring 40% av de totala resurserna var luftföroreningar, speciellt atmosfärisk tillförsel och effekter av luftföroreningar på mark, vegetation och vatten. På detta fält låg också tyngdpunkten när det gällde sektorns FoU. Omkring tre fjärdedelar av verksamheten på luftföroreningsområdet bestod sålunda av FoU 1988, medan övriga delområden inom sektorn hade en betydligt lägre FoU-andel.

Energisektorns budget består i sin helhet av projektmedel. Till FoU avsattes år 1988 ca 7 milj. DKK eller närmare 60%. Detta innebar en klar minskning av FoU-andelen jämfört med 1987.

Omkring 90% av sektorns FoU-resurser avser säkerhetsforskning inom

kärnenergiområdet. Det finns också ett särskilt nordiskt energiforskningsprogram som finansieras direkt av de nationella myndigheterna men som trots det är en integrerad del av ministerrådets verksamhet. Detta program kostade mer än dubbelt så mycket som den av ministerrådet finansierade FoU-verksamheten på energiområdet 1988. Programmet har ett kompetenshöjande syfte och innehåller bl. a. forskningsprofessorer, forskartjänster samt medel för forskarkurser och symposier. Programmet är koncentrerat till forskningsområdena oljegeologi, oljeteknologi, fjärrvärme, fasta bränslen och bioenergi.

Medan de ovan nämnda sektorerna utgjorde tyngdpunkter i FoU-verksamheten, om än med stor dominans för industrisektorn och kultursektorn, hade sektorerna för *arbetsmarknad, jämställdhet, regionalpolitik, handel, turism, konsument och livsmedel* en liten FoU-andel 1988. Med undantag för sektorn för regionalpolitik är det fråga om sektorer där FoU-andelen kan variera betydligt från år till år, eftersom deras budgetar består helt av dispositionsmedel som inte är öronmärkta för något ändamål. Sådana variationer kan också noteras mellan 1987 och 1988 för flertalet av de nämnda sektorerna.

Även om det inte går att dra några slutsatser om tendenser på grundval av jämförelser mellan endast två år kan dock vissa ytterligare kommentarer göras med anledning av tabell 1.

Den kraftiga minskning av FoU-andelen som har skett mellan 1987 och 1988 i transportsektorn beror huvudsakligen på att den totala budgeten fått en betydande förstärkning för installerandet av ett nordiskt väderrådarnät. Förstärkningar för samma ändamål sker också i 1989 och 1990 års budgetar. Därefter kan det antas att sektorns FoU-andel kommer att återgå till sin tidiga nivå.

Minskningen av FoU-andelen i jämställdhetssektorn beror också primärt på en kraftig engångsförstärkning av den totala budgeten för genomförandet av den nordiska kvinnokonferensen Nordiskt Forum.

Uppdelning på discipliner

Om man söker dela upp ministerrådets FoU-verksamhet på "discipliner" och därvid tar med också de delar som betjänar sektorintressen, kan konstateras att fördelningen var i stort sett oförändrad jämfört med 1987. Omkring hälften av medlen gick till teknisk FoU. Humaniora och samhällsvetenskap svarande för 16 %, naturvetenskap för 14 %, lantbruks- och veterinärvetenskap för 6 % och medicin och hälsovård för 4 %. Icke uppdelbar FoU slutligen svarade för 9 %. Se även tabell 2.

Uppdelning på verksamhetsformer

En grov uppdelning av FoU-aktiviteterna på verksamhetsformer visar att upp mot 20 % utgörs av forskarutbildning och forskarörlighet. Uppskattningsvis 6 % kan betecknas som forskningsplanering. Återstoden, eller

omkring tre fjärdedelar, utgörs av det man här kunde kalla egentlig FoU. Det bör noteras att forskningsadministration inte redovisas särskilt. Den helt övervägande delen av institutionernas administrationskostnader (inkl. kostnader för styrelsesammanträden och andra möten) ingår i detta sammanhang i FoU-kategorin. De egentliga FoU-projekten torde också generellt ha en högre andel administrationskostnader än projekt som i denna analys har hänförs till kategorierna forskningsplanering och forskarrörlighet/utbildning.

Innehållslig flexibilitet i FoU-verksamheten

Graden av innehållsmässig flexibilitet i ministerrådets FoU-verksamhet och möjligheterna att ändra inriktning i de olika sektorerna har diskuterats mycket på senare år. Det har ofta hävdats att det finns alltför litet flexibilitet på grund av att en stor del av budgeten är bunden till permanenta organ/aktiviteter. Denna åsikt tar ingen hänsyn till det faktum att flera av organen är fondinstitutioner, exempelvis Nordiska industrifonden, Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning och Ekonomiska forskningsrådet. Somliga organ har fullständig frihetsgrad och täcker många discipliner/forskningsområden (t. ex. Nordiska forskarkurser, Nordiska forskarstipendier och Nordiska forskarsymposier). Andra beviljar medel på ett huvudområde på grundval av ansökningar och åter andra täcker mer specialiserade områden, som t. ex. Nordiska samarbetskommittén för internationell politik och Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning.

Ser man på utvecklingen under en längre tid kan konstateras att medan 1960- och 70-talen präglades av att en rad fasta nordiska organ upprättades, har 1980-talet karakteriserats av antagandet av stora FoU-program på olika områden.

Det som ovan sagts innebär att två sektorer som båda har en stor del av sin budget bunden till fasta organ – exempelvis industrisektorn och social- och hälsovårdssektorn – kan ha helt olika grad av innehållsmässig flexibilitet i verksamheten.

Av industrisektorns budget 1988 gick 96% till fasta organ. Sektorns verksamhet, som till närmare 90% utgörs av FoU, har dock stor flexibilitet. Detta beror på att organen i fråga – i första hand Nordiska industrifonden – har stora egna projektanslag som täcker sektorns hela ansvarsområde. På senare år har fonden valt att i ökande grad rikta in dessa resurser på vissa prioriteringsområden (se ovan: "Inriktning på sektorer och forskningsområden").

I social- och hälsovårdssektorn gick nästan 80% av budgeten 1988 till fasta organ. Ser man på de organ som har FoU-uppgifter finns projektmedel att tillgå endast på alkohol- och drogforskningsområdet samt handikappområdet. Sektorns struktur innebär sålunda en klar begränsning av möjligheterna att på kort sikt göra omprioriteringar i FoU-verksamheten.

FoU-satsningar på nya områden måste – i konkurrens med satsningar av annan karaktär – finansieras av sektorns dispositionsmedel, som uppgår till ca 20% av den totala sektorsbudgeten.

I detta sammanhang bör påpekas att om man i analysen tog med Nordiska hälsovårdshögskolan, som inte finansieras via ministerrådsbudgeten men trots detta är en ministerrådsinstitution – skulle projektverksamhetens andel reduceras ytterligare.

Ytterligare en annan bild uppvisar kultursektorn. Sektorns verksamhet är, som tidigare nämnts, koncentrerad till fasta institutioner/samarbetsorgan och andra fasta aktiviteter. Dispositionsmedlen utgjorde 1988 liksom 1987 endast 13% av sektorns budget. På grund av både generella stödordningar, som till sin natur består av rörliga medel, och ett antal samarbetsorgan med fondliknande uppgifter finns dock en betydande flexibilitet i sektorns verksamhet. Som ovan nämnts har andelen rörliga medel också ökat inom kultursektorns i princip ”fasta” forskningsdel genom skapandet av ett gemensamt projektanslag för åtta samarbetsorgan.

I tabell 3 redovisas ministerrådets FoU-beviljningar till fasta institutioner/samarbetsorgan.

Måluppfyllelse

Bland de allmänt antagna målen för nordiskt forskningssamarbete ingår att man skall sträva mot samordning, gemensam planering, arbetsfördelning, utnyttjande av stordriftsfördelar, gemensamt utnyttjande av specialkompetens, gemensamma forskningsinstitutioner, samarbete om forskarutbildning och dyrbar vetenskaplig utrustning.

Dessa övergripande motiv är i många fall inte helt klart formulerade som riktlinjer för FoU-verksamheten i de enskilda sektorerna, bortsett från kultursektorn. FoU ses i dessa sektorer vanligen som ett medel bland andra att uppnå olika samhällspolitiska mål. Detta medverkar till att FoU blir svår att identifiera. Det blir också svårt att bedöma hur dessa sektors projektverksamhet relateras till de övergripande motiven. Det kan dock konstateras att en avsevärd del av de FoU-projekt som finansieras av sektorernas dispositionsbeviljningar närmast synes ha karaktär av erfarenhetsutbyte.

Generellt är det svårt att i enskilda aktiviteter renodla motiven för samarbete. Flera motiv återfinns ofta samtidigt och det kan t. ex. hävdas att utnyttjande av specialkunskaper ingår som element i den helt övervägande delen av kultursektorns FoU-verksamhet.

En metod att utnyttja de nationella forskningsresurserna på bästa sätt är att främja en *nordisk arbetsfördelning*. Ett exempel på en verksamhet som i utpräglad grad innebär en arbetsfördelning och samtidigt ett utnyttjande av specialkunskaper som finns i endast ett land är samarbetet kring det nordiska laboratoriet för termoluminiscensdatering vid det danska forskningscentret Risø.

Miljösektorns FoU-verksamhet kring luftföroreningar kan också nämnas i detta sammanhang. Samarbetet när det gäller atmosfärisk tillförsel, effekter av luftföroreningar, bilavgaser samt undersökningar av ozonskiktet och globala klimatförändringar är upplagt så att specialkompetens på olika håll i Norden utnyttjas och en arbetsfördelning åstadkoms.

Det nordiska forskarutbildningssamarbetet är ett annat exempel på att man gemensamt utnyttjar den specialkompetens på olika områden som finns runt om i Norden och därigenom får en slags arbetsfördelning. Forskarutbildningssamarbete bedrivs inom flera olika sektorer. Kultursektorn finansierar kurser på många olika fält genom dels stödordningen Nordiska forskarkurser, dels några av de fasta forskningsinstitutionerna, dels som en försöksverksamhet med systematiserade forskarkurser som igångsatts av Nordiska forskningspolitiska rådet. Inom arbetsmiljösektorn arrangerar Nordiska institutet för vidareutbildning på arbetsmiljöområdet (NIVA) kurser för specialister. Också på jord- och skogsbruksområdet finns ett nordiskt forskarutbildningssamarbete.

I de fall som nämnts ovan utnyttjas specialkunskaper som inte är geografiskt bundna, dvs. nordiska forskarkurser genomförs med hjälp av samman kallad expertis från olika länder. En annan modell är att utnyttja en lokal miljö eller specialkompetens.

Ett annat motiv för nordiskt samarbete är att det kan ge *stordriftsfördelar*. Exempel på stordriftsfördelar finner man vid Nordens samlade deltagande i vissa internationella forskningsprojekt. Som exempel kan nämnas det internationella havsborrningsprogrammet ODP och det europeiska synkrotronstrålningsprojektet ESRF.

Stordriftsfördelar genom nordisk samverkan behöver inte bara vara liktydigt med kostnadsbesparingar. Forskarutbildningssamarbetet, som har nämnts som ett exempel på arbetsfördelning och utnyttjande av specialkunskaper, kan även sägas ge stordriftsfördelar. En form av stordriftsfördelar uppnås även när nordiska institutioner har inrättats på forskningsområden där det inte har funnits några nationella institutioner eller endast mycket små sådana. Som exempel härpå kan nämnas Nordiska institutet för folkdiktning och Nordiska institutet för asienstudier. När det gällde institutet för folkdiktning var utgångsläget ett smalt forskningsområde med begränsade aktiviteter i flera länder och en mer etablerad bas i ett land.

I det nordiska samarbetet eftersträvas även *synergieffekter*, dvs. högre kvalitet och/eller andra resultat än vad som åstadkoms genom skilda nationella satsningar. Synergieffekter kan uppnås vid nordiska institutioner generellt. Ett uppenbart exempel är Nordiska institutet för teoretisk atomfysik, NORDITA.

Samarbete kan även etableras kring *ämnen som gäller "Norden i sig"*. Vissa av institutionerna kan sägas ha unika nordiska förhållanden som huvudmotiv för sin existens, t.ex. Nordiska vulkanologiska institutet

(NORDVULC), de nordiska geoexkursionerna, Nordiska samiska institutet, Nordiska institutet för folkdiktning och Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning. Andra institutioner har i större eller mindre grad nordiska aspekter i sin verksamhet, såsom Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO) och Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN). Bland projekt som kan sägas gälla speciellt nordiska förhållanden kan nämnas den stora satsningen på arktisk forskning liksom ett av industrisektorn finansierat framtagande av ett geovetenskapligt basmaterial om Mittnorden.

Det finns även samarbetsaktiviteter som på ett sätt kan sägas vara inriktade på nordiska förhållanden men som snarare gäller *problem av gemensamt och stort samhälleligt intresse*. Som exempel kan nämnas energisamarbetet och samarbetet kring luftföroreningar.

Sektorövergripande verksamhet

Ministerrådets budget och organisation har en indelning som i stort sett motsvarar de nationella ministeriernas sakområden. Söker man analysera i vilken mån det förekommer sektorövergripande verksamhet inom ministerrådet bör man skilja mellan aktiviteter som till sin *art/form* inte är sektorspecifika och verksamhetsområden som till sin *substans* inte är begränsade till en sektor.

FoU-samarbete som till sin *art/form* inte är sektorsspecifik bedrivs sedan lång tid tillbaka inom ministerrådets ram. Här avses uppbyggande av en infrastruktur för forskning genom generella stödordningar för forskarutbildning, forskarmobilitet och forskarkontakter. Det är således fråga om verksamhetsformer som betjänar alla sektorer även om de finansieras av en, kultursektorn.

Bland samarbetsområden som till sin *substans* är sektorövergripande kan nämnas datateknologi, bioteknologi, miljöpolitik, jämställdhetspolitik och regionalpolitik.

Huvudparten av medlen från handlingsplanen för datateknologi går till industrisektorn, men resurser gick 1988 även till aktiviteter inom bl. a. social- och hälsovårdssektorn och kultursektorn samt jord- och skogsbrukssektorn. Medel från det bioteknologiska samarbetsprogrammet finansierade 1988 projekt främst inom industrisektorn samt jord- och skogsbrukssektorn men även inom sektorerna för miljö och fiske.

Ministerrådets strävan är att miljöhänsyn skall integreras i alla sektors verksamhet. När det gäller FoU-samarbete var de konkreta resultaten av denna strävan ännu mycket begränsade 1987 men 1988 beaktades miljöaspekter i verksamheten i flera sektorer.

Inom energisektorn fanns sålunda flera miljörelevanta FoU-projekt, t. ex. en teknisk-ekonomisk analys av olika möjligheter att minska energisystemets negativa miljöeffekter.

Inom trafiksäkerhetssektorn kan nämnas en studie om vilka faktorer som ligger bakom bilförarnas hastighetsval.

Även inom jord- och skogsbrukssektorn finns det FoU-aktiviteter som är inriktade på miljöproblem. Här kan nämnas ett projekt om biologisk prövning av bekämpningsmedel och viss verksamhet som finansierades av Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning.

Åtskilliga aktiviteter inom fiskesektorn gällde miljöproblem, såsom ett projekt beträffande vattenodlingens effekter på kustområdenas miljö, genbankssamarbete för fisk samt modellstudier av strömmar och blandning i Skagerak.

Inom livsmedelssektorn bedrevs några i detta sammanhang relevanta projekt som rörde livsmedelstoxikologi och riskvärderingar.

Det nordiska samarbetsprogrammet för bioteknologi, som inleddes 1988, har bioteknologi och miljö som ett prioriterat område.

Slutligen kan framhållas att inom kultursektorn finns det tre samarbetsorgan som bedriver miljörelaterad FoU-verksamhet, nämligen kollegiet för fysisk oceanografi, kollegiet för marinbiologi och kollegiet för ekologi.

På samma sätt som när det gäller miljösamarbetet är det ministerrådets ambition att jämställdhetssamarbetet inte skall begränsas till den egna sektorn. Ministerrådet strävar sålunda efter att jämställdhetsaspekter skall beaktas i alla sektorers verksamhet. Hittills har dessa ambitioner dock förverkligats endast i ganska ringa grad när det gäller FoU-aktiviteter.

Ytterligare ett sektorövergripande samarbetsområde är regionalpolitiken. Regionalpolitiska aspekter kan vara aktuella i många sektorers verksamhet. När det gäller FoU finns det tydligaste exemplet inom kultursektorn med det Nordiska institutet för samhällsplanering.

Tabell 1 Ministerrådets FoU-beviljningar 1988 fördelade på sektorer
(milj. DKK)

Sektor inom ministerråds- budgeten	Total budget	Härav till FoU	%	
			1988	(1987)
Kulturfonden	13,8	2,4	17	(17)
Kultursektorns dispositionsmedel	22,3	4,3	19	(14)
Allmänkultur	47,1	1,4	3	(3)
Utbildning	18,8	0,1	1	(1)
Forskning ²	67,7	67,7	100	(100)
Datateknologiprogram	37,7	30,9	82	(86)
Energi	11,7	6,7	57	(65)
Miljö	14,2 ³	7,7	54	(48)
Arbetsmarknad	10,2	1,4	14	(20)
Arbetsmiljö	8,2	4,7	57	(51)
Socialpolitik och hälsovård	30,5	8,8	29	(28)
Jämställdhet	7,6	0,3	4	(15)
Industri	88,1	76,1	86	(90)
Ekonomi och valuta	3,3	2,7	82	(84)
Statistiska sekretariatet	2,3	0	—	—
Bygg	6,4	1,0	16	(19)
Handel	16,3	0	—	—
Regional	26,9	3,2	12	(11)
Transport	9,6	2,3	24	(55)
Trafiksäkerhet	3,6	2,4	67	(52)
Turism	8,5	0	—	(4)
Jord- och skogsbruk	22,1 ³	14,4	65	(68)
Fiske	3,2 ³	2,7	84	(95)
Konsument	4,7	0,1	2	(15)
Livsmedel	2,3 ³	0,3	13	—
Ministerrådsreserv (inkl. bioteknologiprogram)	12,9 ⁴	7,2	56	(14)
Övriga poster	73,2	0	—	—
Totalt	573,2⁵	248,8	43	(46)

¹ Kultursektorn.

² Forskning som hör till utbildningsministeriernas ansvarsområde. I övriga sektorer är FoU-verksamheten inte ett eget sakområde.

³ Inkl. medel från ministerrådsreserven.

⁴ Viss del av ministerrådsreserven har förts över på sektorerna.

⁵ Totalbeloppet liksom vissa sektorsbelopp avviker något från vad som anges i de officiella budgetdokumenten på grund av överföringar från tidigare år.

Tabell 2 Ministerrådets FoU-utgifter 1988 fördelade på discipliner

"Disciplin" ¹	FoU-beviljningar milj. DKK	Andel (%) av totala FoU-beviljningarna	
		1988	(1987)
<i>Human och samhällsvetenskap</i>			
Fasta organ	30		
Projektmedel	10		
Human och samhällsvetenskap totalt	40	16	(16)
<i>Naturvetenskap</i>			
Fasta organ	19		
Projektmedel	15		
Naturvetenskap totalt	35	14	(12)
<i>Teknisk FoU</i>			
Fasta organ	76		
Projektmedel	51		
Teknisk FoU totalt	127	51	(51)
<i>Medicin och hälsovård</i>			
Fasta organ	7		
Projektmedel	2		
Medicin och hälsovård totalt	9	4	(4)
<i>Lantbruks- och veterinärvetenskap</i>			
Fasta organ	10		
Projektmedel	6		
Lantbruks- och veterinärvetenskap totalt	16	6	(6)
<i>FoU som inte kan fördelas</i>			
Fasta organ	19		
Projektmedel	3		
FoU som inte kan fördelas totalt	22	9	(11)
Totalt	249		

¹ I tabellen är all FoU-verksamhet medtagen, dvs. även sådan verksamhet som betjänar sektorintressen

Tabell 3 Ministerrådets FoU-beviljningar till fasta organ 1988 (milj. DKK)

Sektor inom ministerråds- budgeten	FoU totalt (projekt och fasta organ)	Härav fasta organ med FoU-uppgifter	%		
			1988	(1987)	
1 {	Kulturfonden	2,4	—	—	
	Kultursektorns dispositions- medel	4,3	—	—	
	Allmänkultur	1,4	1,4	100	(100)
	Utbildning	0,1	0,1	100	(50)
	Forskning ²	67,7	58,2 ³	86	(92)
	Datateknologiprogram	30,9	—	—	—
	Energi	6,7	—	—	—
	Miljö	7,7 ⁴	—	—	—
	Arbetsmarknad	1,4	—	—	—
	Arbetsmiljö	4,7	2,0	43	(45)
	Socialpolitik och hälsovård	8,8	7,9	90	(88)
	Jämställdhet	0,3	—	—	—
	Industri	76,1	75,6	99	(74)
	Ekonomi och valuta	2,7	2,5	93	(93)
	Statistiska sekretariatet	—	—	—	—
	Bygg	1,0	—	—	—
	Handel	—	—	—	—
	Regional	3,2	2,7	84	(100)
	Transport	2,3	—	—	—
	Trafiksäkerhet	2,4	—	—	—
Turism	—	—	—	—	
Jord- och skogsbruk	14,4 ⁴	9,7	67	(67)	
Fiske	2,7 ⁴	—	—	—	
Konsument	0,1	—	—	—	
Livsmedel	0,3 ⁴	—	—	—	
Ministerrådsreserv (inkl. bioteknologiprogram)	7,2	—	—	—	
Övriga poster	—	—	—	—	
Totalt	248,8	160,1	64	(60)	

¹ Kultursektorn² Forskning som hör till utbildningsministeriernas ansvarsområde. I övriga sektorer är FoU-verksamheten inte ett eget sakområde.³ Här ingår stödordningarna Nordiska forskarkurser, forskarstipendier, forskarsymposier som till sin natur består av rörliga medel⁴ Inkl. medel från ministerrådsreserven

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år

(Ministerrådsförslaget, se s. 1179)

1. Ministerrådsförslaget

I ministerrådsförslaget föreslås att de nordiska länderna ingår en överenskommelse om en nordisk arbetsmarknad för personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd.

Ministerrådsförslaget omfattar inte personer som redan är omfattade av överenskommelser om godkännande av yrkesutövande, dvs. personalgrupper inom hälsoväsendet och veterinärväsendet, klasslärare i grundskolan, facklärare, lärare i praktisk-estetiska ämnen i grundskolan eller i gymnasiet och speciallärare i grundskolan.

Enligt förslaget har parternas medborgare rätt att inneha tjänster som genom lagstiftning eller andra regler har nationell utbildning som ett villkor.

En part kan kräva att sökanden har tillfredsställande kunskap om lagstiftning och regler av särskild betydelse för vidkommande yrkes utövande hos parten. Danmark, Norge och Sverige kan kräva att den sökande har tillfredsställande kunskap i danska, norska eller svenska språket. Finland och Island kan kräva att en sökande har tillfredsställande kunskap i finska respektive isländska språket, och Finland kan under vissa omständigheter kräva kunskap i svenska, samt både finska och svenska. Enligt förslaget kan en part kräva särskilda villkor om arbetsgivarlandet kräver att den sökande har utövat yrket i tre år men motsvarande villkor inte finns i arbetstagarens ursprungsland.

Om skillnaden i utbildningens längd är mer än ett år kan den part som har längre utbildning ge sitt godkännande förutsatt antingen att den sökande kompletterar utbildningen med en praktikantperiod eller att den sökande genomgår tilläggsutbildning som eventuellt kan avslutas med ett kunskapsprov.

Det är huvudregel enligt förslaget att en part inte kan kräva medborgarskap av en sökande från ett annat partsland. Undantag är överordnade tjänster inom offentlig förvaltning och domstolsväsendet och samtliga

tjänster inom polis och försvar samt tjänster som har betydelse för den nationella säkerheten.

I förslaget hävdas att tidigare anställning inom samma område bör vid anställning hos en annan part jämföras med samma tjänst hos denna part.

I frågan om rätt till lön och pension och andra anställningsvillkor skall den som fått anställning principiellt vara jämförd med partens egna medborgare.

Vid anställning av personal som omfattas av den föreslagna överenskommelsen skall reglerna i överenskommelsen av den 6 mars 1982 om gemensam nordisk arbetsmarknad följas samt de riktlinjer för nordisk arbetsmarknadsförmedling som fastlades i samband med dess genomförande.

Parterna skall gemensamt följa överenskommelsens genomförande och anta de ändringar och göra de tillägg som utvecklingen kan ge anledning till. Överenskommelsen träder i kraft 30 dagar efter den dag då samtliga parter har godkänt avtalet och skall revideras senast fem år efter ikraftträdandet.

2. Utskottet

2.1. Allmänt

Utskottet konstaterar att förslagets huvudsyfte är att komplettera överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad från år 1982. Samtidigt behandlar förslaget utbildningspolitiska frågor. I förslaget föreslås att avtalsparterna godkänner varandras utbildning på de föreslagna områdena utan jämförande av utbildningens längd och organisering.

Utskottet noterar att enligt det nordiska avtalet om kulturellt samarbete, art. 3, litra h, skall avtalsparterna söka samordna den offentligt anordnade utbildning som syftar till att ge behörighet för viss yrkesutövning, på så sätt att den ger samma behörighet i alla de avtalslutande staterna. Förslagets ändamål är att få fram artikelns resultat utan att genomföra artikelns föreskrifter beträffande samordning av utbildningen.

De nordiska länderna enades om en gemensam nordisk arbetsmarknad först år 1954. Den nu gällande överenskommelsen stammar emellertid från år 1982 och trädde i kraft den 1 augusti 1983. I ett tilläggsprotokoll till överenskommelsen stadgas bl. a. att den inte skall utgöra hinder för att det i länderna finns bestämmelser angående anställning av utländska medborgare vid företag eller i verksamhet för vilken krävs koncession, eller i yrke, för vars utövande krävs auktorisation, att speciella bestämmelser utfärdas för anställning inom områden eller i företag, där särskilda säkerhets- och försvarssynpunkter gäller, samt att nationella bestämmelser kan finnas angående anställning av utländska medborgare i offentlig tjänst. Det nu framlagda ministerrådsförslaget syftar till att minska och förenkla villko-

ren för avtalsparternas medborgare att söka arbete inom avtalsländerna genom att så långt som möjligt undanröja de hinder som fortfarande finns kvar.

Utskottet noterar att överenskommelsen inte behandlar ömsesidigt erkännande av examina allmänt utan endast nordisk harmonisering av krav för yrkeskompetens för personer med högre utbildning av minst tre års längd, för att ha tillträde till den nordiska arbetsmarknaden.

Utskottet noterar vidare att förslaget har sin grund i handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet där det hävdas att kvalitetskraven allmänt ligger på samma nivå inom de nordiska länderna och därför finns det ingen grund till en detaljerad jämförelse av de olika utbildningarnas teoretiska och praktiska innehåll.

I utskottets betänkande över kulturhandlingsplanen betonade utskottet särskilt att frågor som berör examens- och tentamentsgiltighet borde prioriteras högt i det fortsatta arbetet och noterade med tillfredsställelse ministerrådets intentioner att verka för en smidigare praxis vid behandlingen av ekvivalenssaker.

Utskottet konstaterar att inom EG har man i en lång följd av år antagit många direktiv om ömsesidigt erkännande av yrkeskompetensgivande examina. Där har man emellertid nu, med hänsyn till den inre marknaden och fri rörlighet av arbetskraft, utarbetat ett övergripande direktiv om allmänt ömsesidigt erkännande vid utbildning av minst tre års längd.

Utskottet anser att den obetydliga skillnaden i utbildningarnas längd och innehåll inom de nordiska länderna inte borde utgöra ett hinder för den fria nordiska arbetsmarknaden. Det är av såväl principiell som praktisk betydelse att de nordiska länderna godkänner varandras utbildningar och examina. Utskottet konstaterar att vissa hinder inom varje land kommer att finnas för godkännande av överenskommelsen, men betonar vikten av att undanröja dessa så långt som möjligt.

Utskottet noterar att enligt art 7 i överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad från 1982 omfattar dess bestämmelser även sådana yrkesgrupper för vilka gäller särskilda överenskommelser om godkännande för verksamhet i annat fördragsslutande land. Den föreslagna överenskommelsen kompletteras därför av dessa bestämmelser.

Utskottet understryker att betänkandet är inriktat på de utbildningsmässiga aspekterna av förslaget men utskottet anlägger inga särskilda synpunkter på arbetsmarknadsbestämmelser.

Enligt förslagets följebrev uppmärksammar ministerrådet Nordiska rådet på att mindre justeringar inom förslaget kan företas, innan den slutliga överenskommelsens text kan undertecknas. Utskottet framhåller sin besvikelse över att förslaget inte är fullständigt när det framläggs för Nordiska rådet för behandling, och understryker svårigheten av att behandla ett provisoriskt förslag. Utskottets uttalanden över förslaget kan därför endast bli av principiell karaktär. Utskottet förutsätter att det får möjlighet att yttra sig innan den slutliga versionen av överenskommelsen godkänns.

2.2. Särskilda bestämmelser

Utskottet noterar att överenskommelsen omfattar personer, medborgare hos en av parterna, som har genomgått en kompetensgivande, högre heltidsutbildning av minst tre års längd. Enligt art. 1 omfattar överenskommelsen inte personer vilka redan omfattas av specialavtalet om godkännande av yrkesutövande. De yrkesgrupper förslaget omfattar räknas inte upp i förslaget. I anmärkningarna därtill hävdas emellertid att det finns många grupper, vilka har genomgått en yrkeskompetensgivande utbildning och inte har en avtalsäkrad rätt att utöva yrken i andra nordiska länder, där yrkesutövning har speciellt godkännande eller medborgarskap som villkor. Detta gäller bl. a. jurister, revisorer, teologer, landsinspektörer, daghemspedagoger, arkitekter och ingenjörer. Utskottet framhåller att enär förslaget inte har en uttömmande lista över de grupper förslaget omfattar är det oklart vilka praktiska konsekvenser den föreslagna överenskommelsen får. Utskottet konstaterar dock att förslaget kommer att ha föga betydelse för näringslivet utan dess huvudsakliga område blir den offentliga sektorn.

Enligt art. 3 och 4 kan en part som villkor kräva att den sökande har tillfredsställande kunskap om lagstiftning och administrativa regler av särskild betydelse för berörda yrkesutövare hos parten respektive tillfredsställande kunskap i skandinaviska språk, finska eller isländska. Utskottet omfattar förslaget och anser det nödvändigt att dessa villkor krävs. Utskottet påpekar emellertid svårigheten av att definiera termen "tillfredsställande kunskap" och anser att här finns risk för att dessa regler kan användas i diskrimineringssyften. Utskottet förutsätter att vid uppföljningen av överenskommelsen kommer dessa regler speciellt att granskas.

Om skillnaden mellan utbildningarnas längd i parternas länder handlar art. 7. Där stadgas att om skillnaden är mer än ett år kan den part med längre utbildning kräva att den sökande kompenserar för skillnaden antingen med en praktikperiod eller med att genomgå tilläggsutbildning anordnad av mottagarparten, som eventuellt kan avslutas med ett kunskapsprov. Utskottet betonar att den sistnämnda regeln är av stor utbildningspolitisk betydelse. I samband med en allt rörligare arbetsmarknad över gränserna finns en benägenhet att nedprioritera utbildningens betydelse vid anställning. Utskottet menar att det land som har de lägsta formella kraven på utbildningens längd inte får bli normgivande inom Norden. Sådana bestämmelser kan försvaga förtroendet för examina och examensbevis från nordiska universitet och högskolor. Enligt anmärkningarna i art. 7 fastställer varje part för sig för varje yrkesområde tilläggsutbildningens form och innehåll och de krav som skall uppfyllas vid ett eventuellt kunskapsprov. Utskottet förutsätter att denna regel noga kommer att följas upp.

Enligt art. 10 i förslaget är det en huvudregel att den sökandes medborgarskap inte skall hindra att han/hon kan söka ett arbete hos en part.

Undantag är emellertid överordnade tjänster inom den offentliga förvaltningen, rättsväsendet, polisen och försvaret samt tjänster som är av betydelse för den nationella säkerheten. Utskottet anser att dessa undantagsregler inte kan undgås i en överenskommelse om en gemensam arbetsmarknad mellan olika länder och att dessa hinder är av den arten att de inte kommer att undanröjas i framtiden.

Avtalsförslagets art. 11 och 12 utgör rena intressebevakningsfrågor, men de syftar till att motsvarande tjänstgöring i ett land skall likställas med tjänstgöring i det egna landet, när det gäller ålderstillägg, pensioner och dylikt. Utskottet förutsätter att akademikerorganisationerna som löntagarparter kommer att bevaka genomförandet av dessa frågor inom avtalet också med hänvisning till art. 15 där det stadgas att parterna skall gemensamt följa överenskommelsens genomförande och vidta de ändringar och göra de tillägg som utvecklingen kan ge anledning till. Utskottet noterar att överenskommelsen skall revideras senast 5 år efter dess ikraftträdande. Utskottet förutsätter att få ta del av revisionen och få framföra synpunkter på denna.

2.3. Utskottets förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att ingå en överenskommelse om nordisk arbetsmarknad för personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd, i enlighet med ministerrådsförslag B 109/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet.

Reykjavík den 26 och 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

J.K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Ministerrådsförslag

om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd oversender hermed et ministerrådsforslag om en overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer med højere, erhvervskompetencegivende uddannelser af mindst 3 års varighed for behandling under Nordisk Råds 38. session i Reykjavík. Ministerrådet gør opmærksom på, at mindre justeringer i forslaget kan blive foretaget, inden den endelige overenskomsttekst kan underskrives.

Ministerrådet beder om rådets synspunkter til forslaget. Ministerrådet agter derefter at forelægge overenskomsten for de nordiske landes regeringer for undertegnelse.

Reykjavík, den 12. januar 1990

På Nordisk Ministerråds vegne

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Ministerrådsforslag om overenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om nordisk arbejdsmarked for personer, som har gennemgået en erhvervskompetencegivende, højere uddannelse af mindst 3 års varighed

Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, nedenfor benævnt parterne

som har indgået overenskomst om et fælles nordisk arbejdsmarked (6. marts 1982)

som i henhold til artikel 14 i samarbejdsoverenskomsten mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige (23. marts 1962) skal bestræbe sig på at bevare og videreudvikle det fælles nordiske arbejdsmarked

som finder, at muligheden for fri bevægelighed mellem de nordiske stater for personer, der har gennemgået en erhvervskompetencegivende, højere heltidsuddannelse af mindst 3 års varighed vil være til gavn for den økonomiske og samfundsmæssige udvikling i disse stater

som finder, at parternes offentligt regulerede uddannelser af disse personer stort set er ligeværdige, og

som vil tilstræbe en tilstrækkelig uddannelseskapacitet for disse personer hos hver af parterne samt en så ensartet uddannelse og lovgivning som muligt for disse personer

som finder, at realiseringen af fri bevægelighed mellem de nordiske lande forudsætter gensidig godkendelse af al erhvervsuddannelse er blevet enige om følgende:

Anvendelsesområde

Artikel 1

Denne overenskomst finder anvendelse på personer, der er statsborgere hos en af parterne, og som har gennemgået en for deres erhvervsudøvelse eller ansættelse kompetencegivende, højere heltidsuddannelse af mindst 3 års varighed.

Ved uddannelsens varighed forstås i denne overenskomst varigheden, som den er fastsat i bestemmelserne for den pågældende uddannelse.

Overenskomsten omfatter tillige personer, der har gennemgået en af overenskomsten omfattet uddannelse på deltid.

Overenskomsten omfatter ikke personer, der er allerede omfattet af

- overenskomst af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet
- overenskomst af 3. marts 1982 om fælles nordisk arbejdsmarked for klasselærere i grundskolen
- overenskomst af 29. september 1986 om fælles nordisk arbejdsmarked for faglærere, lærere i praktisk-æstetisk fag og speciallærere i grundskolen eller

- overenskomst af 29. september 1986 om fælles nordisk arbejdsmarked for faglærere og lærere i praktisk-æstetisk fag i gymnasieskolen (gymnasiet og erhvervsskolerne)

Artikel 2

Den, som fra en af parterne har opnået legitimation, autorisation eller anden ligestillet form for retlig godkendelse som erhvervsudøver på grundlag af en af de af overenskomsten omfattede uddannelser, skal have ret til på de i denne overenskomst fastsatte betingelser at få godkendelse fra enhver af de øvrige parter, der har bestemmelser om sådan godkendelse.

Ved godkendende myndighed forstås i denne overenskomst også professionelle sammenslutninger, som i henhold til national lovgivning har retten til at optage medlemmer med den virkning, at medlemmet dels får ret til at udøve de erhvervsmæssige funktioner og føre den titel, som er forbeholdt sammenslutningens medlemmer, dels er underkastet sammenslutningens disciplinærmyndighed.

Med godkendelsen følger retten til at føre den med erhvervsudøvelsen forbundne titel.

Erhvervsudøvere, som er blevet uddannet hos en part, der ikke har bestemmelse om godkendelse af udøvere af det pågældende erhverv, skal have ret til at få godkendelse fra de parter, som kræver en sådan godkendelse, på de i artikel 5 omhandlede vilkår.

Har en part ved lovgivning eller andre regler bestemt, at ansættelse i visse stillinger er betinget af, at en national uddannelse, som er omfattet af denne overenskomst, er gennemgået, kan disse stillinger også søges af den, der har gennemgået en tilsvarende uddannelse hos en anden part. Sådanne ansøgere har krav på at blive bedømt på lige fod med ansøgere, der har gennemgået den uddannelse, som den pågældende part har anordnet, såfremt de opfylder de i artikel 4 omhandlede sproglige krav.

Betingelser som kan kræves for godkendelse

Almindelige betingelser

Artikel 3

En part kan som betingelse for godkendelse kræve, at ansøgeren har tilfredsstillende kendskab til lovgivning og administrative forskrifter af særlig betydning for vedkommendes erhvervsudøvelse hos parten.

Artikel 4

Danmark, Norge og Sverige kan som betingelse for godkendelse kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til det danske, norske eller svenske sprog.

Finland og Island kan som betingelse for godkendelse kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til henholdsvis det finske og det islandske sprog.

Finland kan i stedet for kendskab til det finske sprog kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til det svenske sprog, hvor dette er påkrævet i henhold til finsk lovgivning. Under de samme forudsætninger kan Finland kræve, at en ansøger har tilfredsstillende kendskab til både det finske og det svenske sprog.

Særlige betingelser

Artikel 5

En part kan i tilfælde, hvor der ikke kræves særlig godkendelse som betingelse for erhvervsudøvelse af den part, hvor ansøgeren har gennemgået sin uddannelse, gøre godkendelsen betinget af, at ansøgeren har udøvet erhvervet i 3 år hos den sidstnævnte part.

Har den i stk. 1 omtalte erhvervsudøvelse ikke fundet sted, kan det kræves, at ansøgeren skal have udøvet erhvervet i indtil 3 år på en af den pågældende part godkendt erhvervsudøvers ansvar, før godkendelse kan gives.

Har ansøgeren fået godkendelse af en tredje part, behandles ansøgningen, som om ansøgeren havde fået godkendelse af den part, hvor uddannelsen er gennemgået.

Artikel 6

En part kan, når godkendelse af erhvervsudøvelse er betinget af, at den erhvervskompetencegivende uddannelse er suppleret med en periode af praktisk erhvervsudøvelse på en godkendt erhvervsudøvers ansvar, kræve, at en sådan praktikantperiode af tilsvarende længde er gennemgået hos den anden part.

Har ansøgeren ikke gennemgået en praktikantperiode som omtalt i stk. 1, eller er den praktikantperiode, som ansøgeren har gennemgået, kortere end den periode, som kræves af den part, hvor godkendelse søges, kan denne part kræve, at den manglende praktikanttid gennemgås på en af den pågældende part godkendt erhvervsudøvers ansvar.

En part kan dog i alle tilfælde, hvor der søges om godkendelse til at udøve erhverv som advokat eller revisor, kræve, at ansøgeren forinden har udøvet erhvervet i indtil 3 år på en af den pågældende part godkendt advokats eller revisors ansvar eller har aflagt en af parten anordnet egnhedsprøve.

Artikel 7

En part kan i tilfælde, hvor ansøgerens erhvervskompetencegivende uddannelse er mere end et år kortere, end den af denne part krævede, gøre godkendelsen betinget af, at ansøgeren udover en eventuel praktikantperiode, jfr. artikel 6, enten har udøvet erhvervet hos en anden part i en periode, der er dobbelt så lang som forskellen mellem uddannelsens varighed hos den part, hvor god-

kendelsen søges, og varigheden af den uddannelse, som ansøgeren har gennemgået, eller udøver erhvervet på en af den pågældende part godkendt erhvervsudøvers ansvar i en tilsvarende periode,

eller

at ansøgeren gennemgår en af den pågældende part anordnet tillægsuddannelse, der eventuelt kan afsluttes med en kundskabsprøve.

Ansøgning om godkendelse og beslutningsprocedurer

Artikel 8

Den, som søger godkendelse i henhold til denne overenskomst, skal over for den godkendende myndighed godtgøre, at han opfylder vilkårene i overenskomsten.

Godkendelse skal gives ansøgere, som opfylder de ovenfor nævnte vilkår, medmindre der foreligger omstændigheder, som kan medføre tilbagekaldelse af godkendelsen, jfr. artikel 9.

Parternes godkendende myndigheder skal gensidigt meddele hinanden de oplysninger, der er nødvendige for at godkende ansøgninger. De skal endvidere gensidigt underrette hinanden om godkendelser, som meddeles i henhold til denne overenskomst.

Tilbagekaldelse af godkendelse m. m.

Artikel 9

Er en godkendelse blevet tilbagekaldt af den part, som oprindelig meddelte den, kan den af en anden part senere meddelte godkendelse også tilbagekaldes. I øvrigt kan den senere godkendelse kun tilbagekaldes efter gældende regler af den part, som har meddelt den, dog under hensyntagen til, om der hos en anden tilsluttet part er begået lovbrud eller udvist grov uduelighed eller åbenbar uegnet ved udøvelse af virksomheden.

Bliver der over for erhvervsudøvere, som har fået godkendelse af flere af parterne, hos en af disse taget juridiske eller disciplinære foranstaltninger i anledning af erhvervsudøvelsen dér, eller tilbagekaldes en for erhvervsudøveren udfærdiget godkendelse, skal den godkendende myndighed hos den eller de andre parter underrettes om foranstaltningen eller tilbagekaldelsen samt om grundlaget herfor. Sådant underretning skal også ske, hvis der er foretaget begrænsning i erhvervsudøverens ret til at udøve sin virksomhed.

Statsborgerskab og ansættelse som arbejdstager m. m.

Artikel 10

Godkendelse som selvstændig erhvervsudøver i henhold til denne overenskomst kan ikke gøres betinget af, at ansøgeren har eller opnår statsborgerskab hos den part, hvor godkendelsen søges.

Ansættelse i en stilling, som forudsætter, at en af de af overenskomsten omfattende uddannelser er gennemgået, kan som hovedregel ikke gøres betinget af, at ansøgeren har eller opnår statsborgerskab hos den part, hvor ansættelsen søges.

Overordnede stillinger inden for den offentlige forvaltning og retsvæsenet og samtlige stillinger inden for politiet og forsvaret samt stillinger i øvrigt, som er af betydning for den nationale sikkerhed, kan dog af parterne forbeholdes egne statsborgere.

Artikel 11

Tidligere ansættelse inden for et område, som reguleres af denne overenskomst, bør ved besættelse af en stilling hos en anden part ligestilles med tilsvarende tjeneste udført hos denne part.

Artikel 12

Den, som har fået ansættelse hos en anden part end den, hos hvem vedkommende har gennemgået sin uddannelse, bør i princippet være ligestillet med partens egne borgere for så vidt angår ret til løn og pension samt øvrige med stillingen forbundne rettigheder.

Artikel 13

Enhver af parterne skal, i videst muligt omfang, gennemføre ændringer i sin lovgivning i overensstemmelse med de i artiklerne 10–12 angivne principper for så vidt angår statslige civile stillinger, og medvirke til, at disse principper finder tilsvarende anvendelse også i ikke-statslige stillinger.

En part kan dog opretholde lovbestemmelser og andre retsregler, hvorefter ansættelse som dommer og anklager samt i lignende stillinger inden for retsvæsenet er betinget af en tilfredsstillende prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller at en egnethedsprøve består.

Øvrige bestemmelser

Artikel 14

Hvad angår ansættelse af personale, som omfattes af denne overenskomst, skal man følge bestemmelserne i overenskomsten af 6. marts 1982 om fælles nordisk arbejdsmarked samt de retningslinier for nordisk arbejdsformidling, som fastlagdes i forbindelse med dens gennemførelse.

De godkendende myndigheder bør til stadighed give hinanden og Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg meddelelser og oplysninger, som er af betydning for bedømmelsen af udviklingen på parternes arbejdsmarked.

Artikl 15

Parterne skal i fællesskab følge overenskomstens gennemførelse og vedtage de ændringer og gøre de tilføjelser, som udviklingen kan give anledning til. Overenskomsten optages til revision senest fem år efter dens ikrafttræden.

Ikrafttræden

Artikel 16

Overenskomsten træder i kraft 30 dage efter den dag, da samtlige parter har givet det ... udenrigsministerium meddelelse om deres godkendelse af aftalen.

For Færøernes, Grønlands og Ålands vedkommende træder overenskomsten dog først i kraft 30 dage efter, at Danmarks henholdsvis Finlands regering har underrettet det ... udenrigsministerium om, at betingelserne for disse selvstyreende områders tiltræden er opfyldt.

Det ... udenrigsministerium underretter de øvrige parter om modtagelsen af disse meddelelser og om tidspunktet for overenskomstens ikrafttrædelse.

Artikel 17

En part kan opsig overenskomsten ved skriftlig meddelelse herom til det ... udenrigsministerium, som underretter de øvrige parter om modtagelsen af meddelelsen og om dens indhold.

En opsigelse gælder kun den part, som har afgivet den, og den får virkning seks måneder efter den dag, da det ... udenrigsministerium modtog meddelelsen om opsigelsen.

Artikel 18

Originalteksten til denne overenskomst deponeres i det ... udenrigsministerium, der tilstiller de øvrige parter bekræftede genparter heraf.

Til bekræftelse heraf har undertegnede befuldmægtigede repræsentanter undertegnet denne overenskomst.

Udfærdiget i ... den ... 19 ... i et eksemplar på dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk, hvilke tekster alle har samme gyldighed.

Bemærkninger til Forslag til overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer, som har gennemgået en erhvervskompetencegivende, højere uddannelse af mindst 3 års varighed

Almindelige bemærkninger

Ved siden af den generelle overenskomst om fælles nordisk arbejdsmarked er der indgået specielle overenskomster, som giver store personalegrupper inden for sundheds- og veterinærvæsenet og skoleområdet ret til på visse betingelser at udøve deres erhverv i de andre nordiske lande.

Som fremhævet i Økonomisk handlingsplan 1989–92 "Et stærkere Norden" er der imidlertid mange grupper, der har gennemgået en erhvervskompetencegivende uddannelse, og som ikke har en overenskomst-sikret ret til at udøve deres erhverv i andre nordiske lande, hvor erhvervsudøvelse er betinget af særlig godkendelse eller statsborgerskab. Dette gælder bl. a. jurister, revisorer, teologer, landinspektører, børnehavepædagoger, arkitekter og ingeniører.

Nordisk Råd har gentagne gange givet udtryk for ønsket om en liberalisering på dette område, jfr. rek 9/1986/s og rek. 34/1989/s.

Skal der nu i Nordisk Ministerråds regi foretages en detaljeret gennemgang af hver enkelt gruppes uddannelse i de enkelte nordiske lande, af de krav, som skal være opfyldte som betingelse for erhvervsudøvelse i de enkelte lande og af de retsregler, som må ændres for at skabe frihed til erhvervsudøvelse i alle nordiske lande, vil det blive et meget ressourc- og tidkrævende projekt.

Inden for EF er der i løbet af de sidste 15–20 år vedtaget en række specielle direktiver om gensidig anerkendelse af erhvervskompetencegivende eksaminer. Kommission og ministerråd har imidlertid i forbindelse med skabelsen af det indre marked erkendt, at anvendelsen af den hidtidige fremgangsmåde vil være alt for langsom, hvis man inden 1993 skal nå frem til en gensidig anerkendelse af de erhvervskompetencegivende uddannelser og eksaminer, som ikke er omfattede af de eksisterende specielle direktiver.

EF's ministerråd har derfor vedtaget et generelt direktiv om gensidig anerkendelse af alle videregående (postgymnasiale) erhvervskompetencegivende uddannelser af mindst 3 års varighed. Direktivet træder i kraft 1990.

Forskellen mellem de nordiske landes videregående (postgymnasiale) uddannelser er mindre, end det er tilfældet inden for EF, og da det er ønskeligt, at nordboer med en videregående (postgymnasial) erhvervskompetencegivende uddannelse skal kunne udnytte deres uddannelse lige så frit inden for Norden som deres fagfæller inden for EF, stiller Nordisk Ministerråd derfor i overensstemmelse med Økonomisk handlingsplan 1989–92 og "Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92" forslaget til denne overenskomst.

Forslaget omhandler alene nordboers adgang til at udøve det erhverv og at opnå ansættelse i stillinger, som deres uddannelse har forberedt dem til, i de øvrige nordiske lande. Der er med forslaget *ikke* taget stilling til spørgsmålet om gensidig *akademisk* anerkendelse af højere uddannelser. Det vil sige nordboers ret til at få deres hidtidige uddannelse godkendt som en del af eller som grundlag for fortsat uddannelse ved en højere uddannelsesinstitution eller en forskningsinstitution i et andet nordisk land. Dette spørgsmål er for tiden under udredning.

Det forudsættes, at det enkelte nordiske land umiddelbart efter overenskomstens vedtagelse iværksætter arbejdet med ændring af de nationale retsregler, som er i strid med overenskomsten, således at ændringerne er gennemført senest et år efter overenskomstens godkendelse.

De grupper, som allerede er omfattet af de nordiske overenskomster om sundheds- og veterinærpersonale og lærere, vil ikke blive berørt af denne overenskomst.

Specielle bemærkninger

Ad art. 1

Det foreslås, at overenskomsten skal omfatte personer, som har gennemgået en højere uddannelse af mindst 3 års varighed, idet man går ud fra, at der gennem en uddannelse af den nævnte minimumsvarighed – selv om uddannelsen ikke behøver at ligge på universitetsniveau – erhverves sådanne teoretiske kundskaber, at den, der ønsker at udøve sit erhverv i et andet nordisk land, hurtigt kan sætte sig ind i de specielle regler og forhold, som gælder i dette land.

Minimumskravet om 3 års uddannelse er baseret på normeret studietid for heltidsstuderende. Dette skal dog ikke afskære dem, som har gennemført uddannelsen over en længere tid som deltidsstuderende, fra at være omfattet af overenskomsten.

Ad art. 2

I denne artikel fastslås to hovedregler. For det første at den, som har fået godkendelse til erhvervsudøvelse i det land, hvor uddannelsen er gennemgået, har ret til at opnå tilsvarende godkendelse og til at føre den med erhvervet forbundne titel i de andre nordiske lande. For det andet at de lande, som har regler om, at en af landet anordnet uddannelse skal være gennemgået som betingelse for ansættelse i visse nærmere angivne stillinger, skal lade de stillingsansøgere, der har gennemgået en tilsvarende uddannelse i et andet nordisk land, bedømme på lige fod med ansøgere, som har gennemgået landets egen uddannelse.

I nogle tilfælde er retten til at udøve et erhverv og til at bære den med erhvervet forbundne titel afhængig af medlemskab af en sammenslutning af erhvervets udøvere. En sådan sammenslutning vil normalt være omtalt i lovgivningen, ligesom dens vedtægter vil være godkendt af en offentlig

myndighed — dette gælder f. eks. Sveriges Advokatsamfund. Sammenslutningen kommer således til at varetage en godkendelses- og disciplinærfunktion, som ellers ville påhvile en offentlig myndighed. Overenskomsten omfatter derfor også sådanne sammenslutningers optagelse af medlemmer og dermed godkendelse af deres erhvervsudøvelse m. m.

Ad art. 3

Artiklen svarer til artikel 3 i overenskomsten af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet.

Udgangspunktet for overenskomstforslaget er, at de erhvervskompetencegivende uddannelser i de nordiske lande er så ligeværdige, at en erhvervsudøver vil kunne udøve sit erhverv uden større vanskeligheder i et andet nordisk land end det, som han eller hun er uddannet i.

Men selv om de faglige kundskaber således anses for ligeværdige, er det en realitet, at kendskab til lovgivning og andre regler, som omhandler virksomheden på et erhvervsområde, er nationalt betinget og må tilegnes for det land, hvor man ønsker at udøve sin virksomhed. Hvert land har derfor ret til at stille sine egne krav til det kendskab til lovbestemmelser og regler, som er nødvendigt for en forsvarlig erhvervsudøvelse, ligesom hvert land må bestemme, hvorledes et sådant kendskab skal dokumenteres.

Ad art. 4

Artiklen indebærer, at Danmark, Norge og Sverige kan kræve tilfredsstillende kendskab til et af sprogene dansk, norsk eller svensk, medens Finland og Island kan kræve tilfredsstillende kendskab til henholdsvis finsk og islandsk. Finland kan tillige kræve tilfredsstillende kendskab til svensk i tilfælde, hvor dette er påkrævet i henhold til finsk lovgivning. Det vil sige at Finland kan kræve kendskab til finsk, eller både finsk og svensk samt — for så vidt angår Åland — alene svensk.

Hvad der må anses for tilfredsstillende sprogkendskab, afgøres af det enkelte land for hvert enkelt erhverv og ansættelsesområde for sig, ligesom hvert enkelt land afgør, hvorledes kravene til sprogkendskab skal dokumenteres.

Ad art. 5

Der kan forekomme tilfælde, hvor et erhverv er helt fri næring i ét nordisk land, mens det er forbundet med godkendelse eller autorisation i et eller flere andre lande. Der åbnes derfor adgang for et godkendelses- eller autorisationskrævende land til at stille krav om erhvervs erfaring hos ansøgere, som er uddannet i et nordisk land, hvor der ikke kræves godkendelse eller autorisation. Kravet om erhvervs erfaring kan enten opfyldes ved, at ansøgeren har udøvet erhvervet i 3 år i det land, hvor uddannelsen

er gennemgået, eller udøver erhvervet i indtil 3 år på en godkendt erhvervsudøvers ansvar i det land, hvor ansøgningen er indgivet. I sidstnævnte tilfælde bør erhvervsudøvelse i andet nordisk land tilgodeses ved fastsættelsen af denne periode. Har ansøgeren tidligere i et tredje nordisk land fået godkendelse, der ikke er tilbagekaldt, jfr. artikel 9, kan han dog ikke pålægges at gennemgå praktikanttid, før godkendelse gives.

Ad art. 6

Inden for en række erhverv er det en forudsætning for selvstændig erhvervsudøvelse, at man i en periode efter den teoretiske uddannelses afslutning har udøvet erhvervet på en godkendt erhvervsudøvers ansvar. En part kan derfor gøre godkendelsen af selvstændig erhvervsudøvelse betinget af, at ansøgeren har gennemgået en sådan praktikantperiode af den varighed, som er foreskrevet af denne part. I praktikantperioden medregnes praktikanttid, som er gennemgået i et eller flere af de andre nordiske lande.

Indgående kendskab til national lovgivning og andre retsfor skrifter er en forudsætning for en betryggende erhvervsudøvelse som advokat eller revisor. En part kan derfor som en godkendelsesbetingelse kræve, at en ansøger, der har gennemgået en teoretisk uddannelse som jurist eller revisor i et andet nordisk land, først udøver erhvervet som advokat eller revisor på en af den pågældende part godkendt advokats eller revisors ansvar i indtil 3 år, idet der herved skal tages hensyn til den praktikanttid, som måtte være gennemgået i et eller flere af de øvrige nordiske lande og ansøgerens erhvervserfaring i øvrigt. En part kan dog i stedet for en praktikanttid kræve, at ansøgeren består en af parten anordnet egnethedsprøve.

Ad art. 7

I de fleste tilfælde vil der kun være mindre forskelle i en erhvervskompetencegivende uddannelses varighed i de nordiske lande. Sådanne mindre forskelle beror ofte på forskellige undervisningsformer, forskelle i et undervisningsårs reelle varighed udtrykt i timer eller uger eller andre nationalt betingede forhold. Disse mindre forskelle vil imidlertid ikke have afgørende betydning for kvaliteten af den erhvervskompetence, som uddannelsen har givet.

Der kan imidlertid forekomme enkelte tilfælde, hvor forskellen i uddannelsernes varighed er så stor, at den indikerer, at der også er en reel forskel i den kompetence, som uddannelsen har givet.

I tilfælde, hvor forskellen i uddannelsens varighed er mere end et år, er det derfor rimeligt, at den part, hos hvem godkendelsen søges, kan kræve, at en ansøgers kortere, formelle uddannelse kompenseres ved en vis tids erhvervserfaring eller en tillægsuddannelse.

Det foreslås derfor, at den part, hos hvem godkendelse søges, kan gøre godkendelsen betinget af, at ansøgeren har udøvet erhvervet i en periode,

der er dobbelt så lang som den manglende uddannelsestid, eller gennemgår en tillægsuddannelse, som eventuelt kan afsluttes med en kundskabsprøve. Hver enkelt af parterne fastsætter for hvert erhvervsområde tillægsuddannelsens form og indhold og de krav, som skal opfyldes ved en eventuel kundskabsprøve.

Ad art. 8

Artiklen svarer til artikel 23 i overenskomsten af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet.

Ifølge art. 8 stk. 1 påhviler det den, som søger godkendelse i henhold til denne overenskomst, at dokumentere, at han eller hun opfylder betingelserne for at opnå godkendelse. Dette skal ske ved fremlæggelse af eksamensbevis eller anden dokumentation for, at uddannelsen er gennemgået på tilfredsstillende måde, og – om nødvendigt – ved dokumentation for gennemgået praktikanttid og/eller den erhvervsudøvelse, som har fundet sted. Hvor det kræves, skal også vandelsattest forelægges.

Ifølge stk. 2 har en ansøger, som opfylder betingelserne i artikel 2–7, krav på godkendelse, med mindre der, inden godkendelsen er meddelt ansøgeren, er opstået forhold, som kan medføre tilbagekaldelse af godkendelsen i henhold til art. 9.

Ifølge stk. 3 påhviler der de godkendende myndigheder i de nordiske lande en omfattende gensidig oplysningspligt. Parterne skal derfor i forbindelse med overenskomstens ikrafttræden gensidigt orientere hinanden om, hvilke myndigheder der godkender eller autoriserer erhvervsudøvelse på grundlag af de uddannelser, som er omfattet af overenskomsten.

Ad art. 9

Den i artikel 8 omhandlede gensidige oplysningspligt gælder også forhold, der er opstået efter, at godkendelse i henhold til denne overenskomst er givet, og som gør, at godkendelsen bør tilbagekaldes.

Som hovedregel er det den part, hos hvem den godkendte erhvervsudøvelse finder sted, der efter egne gældende regler afgør, om en tilbagekaldelse skal ske. Tilbagekaldes godkendelsen af den part, som oprindeligt gav den, kan den eller de øvrige parter dog også tilbagekalde deres senere givne godkendelser. Ved afgørelsen af, om en godkendelse skal tilbagekaldes, skal der også tages hensyn til, om erhvervsudøveren hos en anden part har begået lovbrud eller vist sig åbenbart uegnet til at udøve erhvervet, uanset om erhvervsudøveren tidligere har fået godkendelse af denne part eller ikke.

Har en erhvervsudøver fået godkendelse af to eller flere af parterne, er disse parters godkendende myndigheder forpligtede til gensidigt at underrette hinanden om de juridiske eller disciplinære foranstaltninger – herunder begrænsning af retten til at udøve erhvervet – de har bragt i

anvendelse over for den pågældende. På samme måde underretter myndighederne hinanden om tilbagekaldelse af en godkendelse. Den godkendende myndighed hos den part, hvor erhvervet udøves, tager herefter stilling til, hvilke konsekvenser oplysningerne skal have for dens godkendelse.

Artiklen svarer til artikel 24 i overenskomsten af 25. august 1981 om godkendelse af erhvervsudøvelse for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet.

Ad art. 10

I denne artikel omhandles spørgsmålet om erhvervsudøvelse og statsborgerskab. For så vidt angår erhvervsudøvelse, som kræver autorisation eller godkendelse, vil en sådan ikke kunne gøres betinget af, at ansøgeren har eller opnår statsborgerskab i den stat, hvor autorisationen eller godkendelsen søges.

Det kan endvidere som hovedregel ikke kræves af ansøgeren til en stilling, der forudsætter, at en uddannelse, som er omfattet af overenskomsten, er gennemgået, at han eller hun som ansættelsesbetingelse har eller opnår statsborgerskab i den stat, hvor ansættelsen søges.

For at udelukke risikoen for loyalitetskonflikter hos personer, der enten er ansat i overordnede stillinger inden for dets statslige og kommunale forvaltning og retsvæsenet eller er ansat i stillinger, som er af betydning for den nationale sikkerhed, og risikoen for, at andre stater kan pålægge sådanne personer forpligtelser som f. eks. militærtjeneste, kan parterne forbeholde disse stillinger for egne statsborgere.

Ad art. 11, 12 og 14

Disse artikler omhandler specielt de personer, der søger ansættelse i en stilling, som forudsætter, at en af de af denne overenskomst omfattede uddannelser er gennemgået. Disse personer bør principielt ved ansættelse i private og offentlige stillinger behandles på lige fod med statsborgere hos den part, hvor de søger ansættelse.

De bør således have de samme lønnings- og pensionsrettigheder samt arbejdsvilkår og ansættelsesbetingelser som partens egne borgere. Tidligere, relevant ansættelse hos en eller flere af de øvrige parter bør betragtes som tidligere ansættelse hos den pågældende part, f. eks. ved beregning af lønnings- og pensionsanciennitet, automatisk advancement o. l. For så vidt angår ansættelse i statslige stillinger henvises i denne forbindelse til overenskomst af 18. december 1973 mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om samordning af pensionsrettigheder ifølge statslige pensionsordninger.

Ad art. 13

Parterne forpligter sig her til i videst muligt omfang at ændre deres lovgivning og øvrige retsfor skrifter således, at de i artiklerne 10–12 nævnte

principper kan anvendes ved ansættelse i civile statslige stillinger. Parterne forpligter sig endvidere til at virke for, at de nævnte principper også finder anvendelse inden for den offentlige sektor i øvrigt og inden for den private sektor.

På samme måde, som der må stilles særlige krav til kendskabet til landets love hos den jurist, der søger godkendelse som advokat i et andet nordisk land end det, han er uddannet i, jfr. artikel 6 stk. 3 må der kunne stilles krav til den jurist, der ønsker ansættelse som dommer, anklager o. l. i et andet nordisk land end det, han er uddannet i.

Ad art. 15

Ifølge denne bestemmelse skal parterne i fællesskab følge overenskomstens gennemførelse. Dette vil eventuelt kunne ske gennem nedsættelse af et særligt udvalg under Nordisk Ministerråd, som dels kan rådgive de nationale myndigheder med henblik på en ensartet fortolkning af overenskomsten, dels kan stille forslag om sådanne ændringer af overenskomsten, som måtte vise sig påkrævede. Senest fem år efter overenskomstens ikrafttræden skal den på grundlag af indvundne erfaringer optages til revision.

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån

(Ministerrådsförslaget, se s. 1197)

Til Økonomisk Udvalg er henvist ministerrådsforslag B 110/e om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks (NIB's) projektinvesteringer (PIL). Forslaget er oversendt til behandling i rådet den 16. februar 1990.

Udvalget har behandlet forslag på mødet i Reykjavík den 26. februar 1990 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

Forslagets indhold

Forslaget går ud på, at ministerrådet, efter at have hørt Nordisk Råd, agter at forhøje beløbsrammen for PIL med 300 mill. SDR.

Det fremgår af fremsendelsesskrivelsen, at der under udarbejdelsen af forslaget har været modstridende synspunkter i ministerrådet, men at der har været enighed om, at beløbsrammen bør forhøjes med mindst 300 mill. SDR.

Forslagets baggrund

Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån etableredes som en forsøgsordning i 1982 med en beløbsramme på 350 mill. SDR. I 1986 blev ordningen permanent og beløbsrammen forhøjet til 700 mill. SDR. (1 SDR = ca 8,3 SEK).

Ordningen har til formål at yde lån til nordisk projekteksport først og fremmest til udviklingslandene og til statshandelslandene. Lånene gives på bankmæssige vilkår til lande, som er kreditværdige, og til projekter af nordisk interesse, dvs. at leveranceinteresser foreligger fra virksomheder i mindst to nordiske lande. I forbindelse med miljøprojekter, som har betydning for de nordiske landes miljø, er det tilstrækkeligt, at leveranceinteresse foreligger fra ét nordisk land.

Ordningen fungerer som en garantiordning, hvor landene bærer 90 % af risikoen ved lånene, mens 10 % af risikoen bæres ved særlige hensættelser i banken. Landene indbetaler således ikke i første omgang penge til brug i

låneordningen, men banken skaffer på basis af landenes garanti udlånsmidler på de internationale kapitalmarkeder.

Det bemærkes, at NIB's multilaterale status indebærer, at banken ikke har deltaget i gældssomforhandlinger eller gældskonsolideringer, og at banken ikke hidtil har behøvet at udnytte medlemslandenes garantier.

I et bilagt notat giver ministerrådet uddybende oplysninger om PIL.

Den årlige volumen på nye aftalte og udbetalte lån har hidtil været ca 100 mill. SDR, hvortil kommer forhåndstilsagn, som kun for en dels vedkommende bliver udnyttet. Hidtil er givne forhåndstilsagn afregnet med 100 % i forhold til beløbsrammen.

Ved udgangen af 1989 var beløbsrammen på 700 mill. SDR benyttet fuldt ud, hvilket var forudset af NIB's bestyrelse, idet den i september 1989 indgav forslag til ministerrådet om dels at forhøje beløbsrammen med 700 mill. SDR, dels at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn til 30 %. NIB's bestyrelse forudså, at en gennemførelse af dette forslag ville række til 4 – 5 års aktivitet.

Ministerrådet skønner, at den foreslåede forhøjede beløbsramme på 300 mill. SDR vil kunne række til ca 2 års aktivitet, og det oplyses således, at det vil blive aktuelt at behandle et nyt forslag om forhøjelse af beløbsrammen i 1991. Som baggrund for denne vurdering ligger dels en forudsætning om kontinuerlig aktivitet med en rimelig tilvækst, dels en forventning om at der anvendes ca 30 mill. SDR til nye aktiviteter, f.eks. samfinansiering med Nordisk Udviklingsfond (NDF) og miljølån til Østeuropa i henhold til den økonomiske handlingsplan.

Ministerrådet oplyser, at man har truffet beslutning om at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn til 50 %, hvilket umiddelbart forøger bankens råderum.

Forhøjelsen af beløbsrammen kræver, for at NIB kan bevare sin kreditværdighed, at landene forhøjer deres garantiforpligtelse tilsvarende. Fordelingen af garantiforpligtelsen på landene sker efter den nordiske fordelingsnøgle.

Forslagets gennemførelse kræver endvidere en ændring af art. 6 A i bankens vedtægter.

Udvalgets synspunkter

Udvalget finder, at PIL yder et værdifuldt bidrag til fremme af nordisk økonomisk udvikling og ikke mindst til fremme af eksporten af nordiske varer og tjenester. Ordningen øger samarbejdet mellem nordiske virksomheder og tilgodeser ved de seneste ændringer højt prioriterede mål omkring eksport af miljøteknologi i Østeuropa.

Udvalget er derfor tilfreds med, at ministerrådet endelig har besluttet at fremlægge et forslag, som sikrer den videre aktivitet i PIL. Udvalget konstaterer dog samtidig, at forslaget er et minimumsforslag til afhjælp-

ning af den akutte krise, som PIL var i ved årsskiftet, og at forslaget ikke indeholder noget langsigtet perspektiv på PIL's rolle i det nordiske og europæiske samarbejde.

Samtidig konstaterer udvalget imidlertid med tilfredshed, at ministerrådet lægger til grund for forslaget, at virksomheden fortsætter med en rimelig tilvækst. Sammen med de nye aktiviteter i NDF og i forhold til Østeuropa, betyder det imidlertid, at den nu foreslåede ramme kun holder i 2 år, og at man derefter skal behandle en ny forhøjelse af beløbsrammen.

Udvalget finder, at denne politik fra ministerrådets side medvirker til at skabe usikkerhed om fremtiden for PIL. Ministerrådet har ikke oplyst, hvad grunden til denne holdning er, og udvalget efterlyser en sådan forklaring.

Som et resultat af en drøftelse på udvalgets møde i januar 1990 har udvalget, via Nordisk Råds præsidium, sendt et brev til ministerrådet og bedt om en række oplysninger til brug ved behandlingen af det konkrete ministerrådsforslag og til brug ved en mere langsigtet bedømmelse af NIB's udvikling som central del af det nordiske økonomiske samarbejde.

Ministerrådet har ikke fremlagt disse oplysninger i forbindelse med forslaget med PIL, hvilket ville have givet et bedre grundlag for den politiske bedømmelse af forslaget.

Udvalget kan på det foreliggende grundlag kun udtale sig om PIL set relativt isoleret og er ikke i stand til endeligt at vurdere ordningen i sammenhæng med de nordiske landes øvrige engagementer i Østeuropa. Udvalget ønsker at vende tilbage til denne problematik, når ministerrådet fremlægger de ønskede oplysninger, og inden de forskellige europæiske, bilaterale eller nordiske arrangementer låses helt fast.

Udvalget vil derfor understrege, at de ønskede oplysninger bør tilstilles udvalget hurtigst muligt og senest således, at de kan behandles på udvalgets sommermøde.

Udvalget har imidlertid som generelt udgangspunkt, at NIB via PIL bør kunne udnytte sin særlige stilling og ekspertise i forhold til Østeuropa også i de kommende års storstilede økonomiske udviklingsprogrammer. Det karakteristiske ved PIL og NIB's øvrige finansieringsordninger er, at de specifikt virker til fremme af eksport af varer og tjenester fra nordiske virksomheder. Derved fremmes den økonomiske udvikling og integration i Norden, og på én af de mest effektive måder, nemlig ved direkte virksomhedssamarbejde.

De europæiske låne- og udviklingsordninger over for Østeuropa vil efter alt at dømme i modsætning hertil komme til at bygge på licitationsprincippet og dermed indebære en hårdere konkurrence og mindre specifik effekt over for nordisk erhvervsliv.

Udvalget er derfor af den opfattelse, at de nordiske lande bør yde en indsats på både den europæiske og den bilaterale front, men at dette ikke bør anvendes som argument for at beskære de muligheder, som er bygget

op fælles i Norden. De oplysninger, som udvalget har lagt til grund for behandlingen af ministerrådsforslaget, peger tværtimod på behovet for en langsigtet og mere intensiv udnyttelse af de fælles nordiske finansielle ordninger, herunder PIL. Udvalget havde gerne set, at denne holdning var slået igennem i ministerrådets forslag.

Udvalget havde endvidere gerne set, at ministerrådets forslag havde afspejlet en samlet nordisk strategi for indsatsen i Østeuropa. Udvalget henstiller, at en sådan strategi udvikles i den reviderede udgave af Europaprogrammet, som ministerrådet fremlægger til sommer.

Udvalgets indstilling

På denne baggrund foreslår Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation i anledning af ministerrådsforslag B 110/e om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån.

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at gennemføre en forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån på mindst 300 mill. SDR.

Reykjavík, den 26. februar 1990

Gustav Björkstrand (Sfp)

Friðrik Sophusson (Sj)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Hans Jørgen Jensen (S)

Lars Emil Johansen (Si)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Agnar Nielsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Ministerrådsförslag

om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån för behandling under Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík. Länderna har under beredningen av förslaget diskuterat storleken av förhöjningen. Länderna har haft delvis delade synpunkter men har enats om att förhöjningen bör vara på minst 300 miljoner SDR. Ministerrådsförslaget är därför beräknat enligt en förhöjning av utlåningsramen på 300 miljoner SDR.

Efter att ha hört Nordiska rådets synpunkter avser ministerrådet att höja investeringsbankens utlåningsram.

Reykjavík den 16 februari 1990

På Nordiska ministerrådets vägnar

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Ministerrådsforslag om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån

Med henvisning til

- Nordisk Ministerråds beslutning af 28. februar 1982 om etablering af Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslåneordning
- Forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån besluttet af Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) den 12. og 13. maj 1986
- Økonomisk handlingsplan 1989–1992 (Ett starkare Norden) om lån til miljøinvesteringer
- Nordisk Investeringsbanks bestyrelses henvendelse af 19. september 1989, om at Nordisk Ministerråd træffer beslutning om at forhøje bankens beløbsramme for projektinvesteringslån til SDR 1.400 mio.

fremlægger Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) følgende forslag om en forhøjet beløbsramme for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringslån.

Indledning

Projektinvesteringslåneordningen (PIL) etableredes år 1982 samtidig med et antal andre samnordiske eksportfremmende foranstaltninger. Ministerrådet angav at låneordningens primære målsætning skulle være at støtte nordisk projekteksport til udviklings- og statshandelslande. I 1986 evalueredes låneordningen, og efter behandling i Nordisk Råd besluttede Ministerrådet at fordoble beløbsrammen til SDR 700 mio. Samtidig blev PIL-ordningen en del af bankens ordinære virksomhed.

Under en særlig garantiordning dækker medlemslandenes garantier 90% af kreditrisikoen ved PIL. NIBs såkaldte multilaterale status indebærer, at NIB ikke har deltaget i gældsomforhandlinger eller gældskonsolideringer. Banken har ikke hidtil behøvet udnytte medlemslandenes garantier.

Låneordningens hovedsagelige formål er at støtte nordisk projekteksport. Efterspørgslen på PIL har fra første færd været god. I øjeblikket er volumen på nye aftalte og udbetalte lån ca SDR 100 mio per år.

Baggrundsinformation om bankens virksomhed med projektinvesteringslåneordningen vedlægges (Bilag).

Nordisk interesse

Banken havde per 31.12.1989 13 låntagerlande blandt udviklings- og statshandelslande. De udbetalte lån vedrører 33 projekter hvoraf 6 låneprogrammer. Inden for låneprogrammerne er ca. 45 nordiske kontrakter blevet finansieret.

Den nordiske interessefordeling i udbetalte PIL er beregnet som følger:

Danmark	30,0%	Norge	13,5%
Finland	16,5%	Sverige	40,0%

Blandt de aktuelle forhåndstilsagn findes også projekter med islandske leveranceinteresser.

Tab og risici

Siden PIL-virksomheden indledtes i 1982 har banken ikke lidt tab under ordningen. De særlige henlæggelser for kreditrisici under PIL-ordningen udgjorde den 31.12.1989 ca. SDR 2,2 mio. Ved denne dato havde banken to betalingsforsinkelser på over 90 dage fra en låntager på SDR 623 000. Dette beløb modsvarer 28% af de særlige henlæggelser for PIL-ordningen. Det berørte lån modsvarer 1,9% af bankens udestående lån under PIL-ordningen.

Udnyttelse af den nuværende beløbsramme

Den nuværende årlige volumen på nye aftalte og udbetalte projektinvesteringslån er godt SDR 100 mio. I tillæg hertil kommer forhåndstilsagn.

Per den 31.12.1989 havde banken udnyttet den foreliggende beløbsramme som følger:

	(SDR mio)
Udbetalte, udestående lån	310
Aftalte, ikke udbetalte lån og låneprogrammer	118
Aktuelle forhåndstilsagn (afregnet med 100%)	271
Totalt	699

Ministerrådet udgår fra, at den nuværende virksomhed fortsætter med en rimelig tilvækst.

Forhøjet beløbsramme

På baggrund af ovenstående agter Nordisk Ministerråd efter at have hørt Nordisk Råds synspunkter at forhøje beløbsrammen for projektinvesteringslån med SDR 300 mio. Det skal påpeges, at ministerrådets beslutning om at ændre afregningsprocenten for forhåndstilsagn fra 100% til 50% også skaber et vist råderum for banken.

Baseret på en fortsat kontinuitet i virksomheden samt en forventet anvendelse af ca. 30 mio SDR årligt til nye af Ministerrådet besluttede aktiviteter, dvs. samfinansiering med Nordic Development Fund (NDF) samt miljølån til Østeuropa i henhold til den nye økonomiske handlingsplan vil PIL-lånerammen efter bankens vurdering være fuldt udnyttet i løbet af ca. 2 år. Spørgsmålet om at søge en ny forhøjelse af lånerammen vil under disse forudsætninger blive aktuel i løbet af 1991.

En beslutning om en udvidet beløbsramme for projektinvesteringslån forudsætter, at medlemslandene forhøjer garantibeløbet i tilsvarende udstrækning for at bibeholde NIBs kreditværdighed (og dermed lånemuligheder).

I overensstemmelse med Ministerrådets beslutning i 1982 i forbindelse med indførelsen af projektinvesteringslåneordningen, og Ministerrådets beslutning i 1986 om forhøjelse af beløbsrammen, dækker disse garantier 90% af den udvidede beløbsramme. Garantiforpligtelserne for den udvidede beløbsramme forudsættes fordelt i overensstemmelse med den i øjeblikket gældende nordiske fordelingsnøgle. De maksimale garantiforpligtelser skulle således blive som følger:

	Gældende garantifor- pligtelse i mio SDR	Fordeling af forhøjelsen af beløbsrammen i mio SDR		Sammenlagte, maksimale garanti- forpligtelse i mio SDR		(DKK mia)*
		(Fordel. nøgle 1990)		(i pro- cent)		
Danmark	142 065	58 860	21,8	200 925	22,33	1,74
Finland	111 510	55 890	20,7	167 400	18,60	1,45
Island	5 350	2 700	1,0	8 050	0,89	0,07
Norge	123 480	52 380	19,4	175 860	19,54	1,52
Sverige	247 595	100 170	37,1	347 765	38,64	3,02

En beløbsramme på totalt SDR 1 000 mio ville på nuværende tidspunkt udgøre 20% af NIBs sammenlagte lånerammer.

Ændring af vedtægter

I Vedtægternes § 6A angives medlemslandenes beløbsmæssige garantiforpligtelser. Ministerrådet agter, som et led i den endelige beslutning, at foranledige en justering af § 6 stk. 1 i vedtægterne i overensstemmelse med ovennævnte garantiforpligtelser for de nordiske lande.

* Ved omregning till DKK er anvendt valutakurs DKK: 8,68331 af 29. december 1989. Øvrige kurser for nordiske valutaer var samme dag: FIM: 5,33418, ISK: 80,3872, NOK: 8,69317, og SEK: 8,18327.

*BILAGA***Bakgrundsinformation om verksamheten med projekteringsinvesteringslån****1. Inledning**

Projektinvesteringslåneordningen (PIL-ordningen) etablerades samtidigt med ett antal samnordiska exportfrämjande åtgärder år 1982. Ministerrådet angav som låneordningens primära målsättning att stöda nordisk projektexport till utvecklings- och statshandelsländer. Centralt för projektexporten vid denna tidpunkt var den internationella konkurrensen om stora entreprenadprojekt och därav föranledda finansieringsbehov. NIB fick i uppdrag att administrera låneordningen med en 90 procents riskavlyftning genom medlemsländernas garantier för PIL.

I ministerrådsbeslutet angavs bl. a. att lånen skall lämnas på bankmässiga villkor och utan räntesubventioner. Räntan och den premie som uttas för risktäckning bör möjliggöra en avsättning för att i första hand täcka mindre kreditförluster vid PIL. PIL skall lämnas i enlighet med en bankmässig värdering av låntagarens förmåga att återbetala lånet. Av denna anledning bör lån företrädesvis lämnas för projekt i s. k. medelinkomstländer och statshandelsländer med relativt god kreditvärdighet. Till högriskländer skall lån lämnas endast ifall särskilda skäl föreligger. För att sprida risktagandet vid PIL bör lån lämnas till ett flertal länder. Låneverksamheten förutsätts vara självfinansierande.

Ministerrådet utfärdade också direktiv till NIB med syftet att begränsa risktagningen vid PIL. Enligt dessa direktiv skall NIB eftersträva att lånen lämnas till eller garanteras av mottagarstat eller motsvarande. Därtill skall NIB särskilt uppmärksamma sådana projekt där en samfinansiering med Världsbanken och andra internationella finansieringsinstitut är möjlig.

Sedan början av 1980-talet har förutsättningarna för projektexportfinansiering ändrats väsentligt, främst beroende på den internationella skuldskrisen och dess effekter. Kreditvärdigheten för ett stort antal utvecklingsländer i främst Afrika och Latinamerika har försämrats under 1980-talet. Ländernas försämrade kreditvärdighet och nödvändigheten av ekonomiska åtstrammingsåtgärder i flertalet utvecklings- och statshandelsländer har generellt lett till en minskad projektexportmarknad också för de nordiska länderna.

Mot slutet av 1980-talet synes dock projektexportmarknaden internationellt och även för Nordens del vara i färd med att återhämta sig, om också på en lägre nivå än tidigare.

Samtidigt synes 1980-talets utveckling ha medfört ett ökat nordiskt samarbete vid projektexport. Bidragande orsaker har varit företagsintegreringen och -samarbetet i Norden samt exportföretagens behov att utnyttja

olika finansieringskällor också utanför det egna landet. Detta i kombination med främst affärsbankers reducerade utlåning till utvecklingsländer har medfört en betydande efterfrågan på PIL-lån. Bankens möjligheter att fullt tillmötesgå denna efterfrågan har främst kringskurits av bankens önskan att begränsa sin risktagning.

En generell, långsiktig lösning på den internationella skuldcrisen har inte ännu funnits. Kortsiktigt har man försökt reglera enskilda länders skuldbetjäning genom skuldkonsolideringar som i vissa fall gett ett utvecklingsland tid till en anpassning och därmed bidragit till att skapa förutsättningar för en återetablering av landets kreditvärdighet. Vissa länder har genom en hård ekonomisk åtstramningspolitik och/eller en framgångsrik satsning på export skapat tillräckliga exportöverskott och därmed förbättrat sin kreditvärdighet.

För närvarande prövas också nya lösningsmodeller. Som exempel kan nämnas "debt-equity swaps" där ifrågavarande utvecklingsland byter en del av sin utlandsskuld mot investeringar i landets företag. Ett annat exempel utgörs av strävandena att till underkurs inlösa en del av ett utvecklingslands utlandsskuld.

I vissa fall har industriländer på bilateral eller multilateral basis gått in för betydande kapitalöverföringar till utvecklingsländer. USAs politik och möjligheter är härvid av stor betydelse. Japan har redan en omfattande kapitalöverföring till utvecklingsländer.

Det faktum att flertalet latinamerikanska och afrikanska länder inte betjänat sin utlandsskuld avtalsmässigt har främst drabbat affärsbankerna och exportgarantisystemen, men tillsvidare inte i nämnvärd utsträckning de multilaterala finansieringsinstituten (i vilken grupp också NIB ingår).

NIB har gått in för att administrera låneordningen bankmässigt. Således har NIB strävat till att bygga upp en låneportfölj i ca 15 av de för nordisk projektexport viktigaste, förhållandevis kreditvärdiga utvecklings- och statshandelsländerna. NIB har också kontinuerligt strävat till att anpassa verksamheten till ändrade förutsättningar. Bankens landexponering styrs med landlimiter. I syfte att göra PIL-ordningen självbärande tillämpar NIB i regel en marknadsmässig prissättning av sina lån, utgående från låntagarlandets alternativa upplåningskostnader.

2. Nordisk projektexport

Medlemsländerna upprättade PIL-ordningen med det huvudsakliga syftet att stöda nordisk projektexport till utvecklings- och statshandelsländer.

I olika utredningar om projektexport har framhävts bl. a. att projektexporten är näringspolitiskt intressant, eftersom den representerar sådan produktion som är tekniskt avancerad med en hög grad av kundanpassning. En betydande del av den traditionella verkstadsindustrins produktion består av relativt standardiserade produkter, som på sikt kan få svårt

att bära en hög kostnadsnivå. Projektexporten anses viktig för att utveckla teknisk och industriell kompetens. Av t. ex. Sveriges projektexport levererades år 1985 45% till utvecklingsländer, 5% till statshandelsländer och 50% till industriländer. Möjligheten att erbjuda en finansiering är i regel av avgörande betydelse vid projektexport till utvecklings- och statshandelsländer.

En värdering av projektexportens betydelse för Norden ingick i ministerrådets beslut år 1982 då låneordningen etablerades, samt bekräftades senast år 1986 då beloppsramen för PIL utökades. Man utgick från att projektexporten är viktig för sysselsättningen i Norden och för de nordiska ländernas export. För 50–100 nordiska företag anses den konkurrensutsatta projektexportmarknaden vara av strategisk betydelse för företagens internationella konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter. I Nordiska rådets, Gyllenhammarutredningens, de nordiska industriförbundens och NFS' olika ställningstaganden har projektexporten angetts som ett prioriterat område för nordiskt samarbete. I ekonomiska utskottets betänkande om NIBs verksamhet år 1987 konstateras bl. a. att den väsentliga tillväxten för PIL visar att låneordningen är ett viktigt supplement till de nordiska nationella systemen och bidrar därmed till ökade möjligheter för nordisk projektexport.

När PIL-låneordningen etablerades fokuserade man på nordiskt samarbete vid genomförandet av stora projekt. I och med utvecklingen under 1980-talet har huvudvikten lagts på medelstora projekt samt på att överhuvudtaget säkra projektrelaterade exportkontrakt för nordiska företag. Det samnordiska intresset ligger härvid ofta i underleveransmöjligheter från andra nordiska länder än huvudleverantörlandet. För närvarande bearbetar NIB dock även några enstaka stora samnordiska projektmöjligheter i Sydostasien och Östeuropa.

I utvärderingen av PIL-ordningen år 1986 konstaterades bl. a. att det ur medlemsländernas synvinkel synes vara en avgörande omständighet att NIB som multilateralt finansieringsinstitut med en "preferred creditor" status kan stöda nordisk projektexport med annan (mindre) risktagning än vad som är fallet med de nationella exportkreditsystemen. PIL-ordningen kan således också ses som ett instrument för medlemsländernas önskemål att befärma nordisk projektexport och för medlemsländernas risktagning i detta syfte.

3. Risktagningen vid PIL

3.1 Risktagningen vid lån till stater

I ministerrådsdirektiven från år 1982 angavs att NIB – för att begränsa risktagningen vid PIL – ”i fall där det är möjligt och ändamålsenligt, skall eftersträva att projektinvesteringslån lämnas till eller garanteras av mottagarstat eller motsvarande (t. ex. centralbank).”

Detta har inneburit en s. k. statlig eller politisk risktagning som huvudregel för PIL. Undantag från en statlig risktagning kan göras avseende t. ex. vissa kreditvärdiga finansieringsinstitut, länder i den bästa landriskkategorin och/eller då tilläggsäkerhet erhålls för lånen.

Vid utlåning till projekt inom den privata sektorn har NIB typiskt kanaliserat sina lån via en nationell utvecklingsbank.

Kreditrisken vid "sovereign lending" avser erfarenhetsmässigt främst risker för försenade betalningar. I enlighet med de riktlinjer som fastslagits av bankens styrelse utgör 90 dagar den gräns varefter betalningsförseningar avrapporteras till bankens styrelse och medlemsländerna. För nävarande har banken en obetald fordran med en försening på över 90 dagar från Peru på 296 000 SDR. Fordran gäller en kredit som lämnats i form av en s. k. participation i Interamerikanska utvecklingsbankens (IDB) kredit till Peru, varvid NIBs risk egentligen utgörs av IDBs kreditrisk på Peru.

3.2 Garantiordningen för PIL

För att möjliggöra en utlåning för NIB till utvecklings- och statshandelsländer etablerade medlemsländerna en garantiordning som innebär en 90% riskavlyftning. NIB har härvid en självriskandel på 10% vid enskilda lån. Europeiska Investeringsbanken (EIB) har en motsvarande garantiordning med (i praktiken) helt täckande garantier. Formellt går EIBs garanti ut på en 75% riskavlyftning avseende Loméländerna, dock utan en primär självriskandel för EIB vid enskilda lån.

Efter förhöjningen av beloppsramen för PIL år 1987 är medlemsländernas maximala garantiåtaganden enligt följande:

	milj SDR	%
Danmark	142 065	22,6
Finland	111 510	17,7
Island	5 350	1,0
Norge	123 480	19,7
Sverige	247 595	39,0
	630 000	100,0

NIB har ingått ett garantiavtal med vart och ett av medlemsländerna.

Det ankommer på NIBs styrelse att anmoda om en eventuell inbetalning på basis av PIL-garantierna. Styrelsen har fastställt riktlinjer för utnyttjandet av garantierna samt procedurer vid låntagares betalningsförseningar.

3.3 NIBs multilaterala status

En viktig möjlighet för NIB att begränsa sin risktagning är bankens s. k. multilaterala status eller möjlighet till en "preferred creditor" status.

Enligt gällande praxis har multilaterala finansieringsinstitutioner inte deltagit i skuldombförhandlingar. En sådan särbehandling har motiverats med nödvändigheten att bevara dessa institutioners höga kreditvärdighet som låntagare på kapitalmarknaderna. Låntagarländerna och de övriga

kreditorerna har traditionellt accepterat särbehandlingen bl. a. för att de multilaterala instituten har en kontinuerlig nytvlåning till utvecklingsländerna på förhållandevis förmånliga villkor.

De ledande internationella utvecklingsbankerna, liksom EIB, accepterar inte att delta i skuldombförhandlingar med hänvisning till sin multilaterala status. Samma gäller NIB. NIBs multilaterala status är accepterad i upplåningssammanhang, i samarbetsavtalet med Världsbanken och i samfinansieringsavtal med de regionala utvecklingsbankerna samt i samarbets- och låneavtal med utvecklingsländer.

Det bör observeras att "preferred creditor" egentligen inte är en legal status utan en praxis som förutsätter låntagarens och indirekt även de viktigaste kreditgruppernas accept. Denna praxis har inte allvarligt ifrågasatts sedan 1970-talet då man i större utsträckning gick in för skuldkonsolideringar i utvecklingsländer. Den framtida utvecklingen vad gäller de multilaterala finansieringsinstitutens status och praxis vid skuldkonsolideringar måste dock betraktas som ett osäkerhetsmoment för NIB, varför NIB inte enbart kan basera sina riskbedömningar på en "preferred creditor" status.

Ett led i NIBs riskpolitik är att eftersträva ett nära samarbete med Världsbanken och de ledande regionala utvecklingsbankerna. NIB ingick år 1982 ett samarbetsavtal med Världsbanken. Efter en prövotid på två år förlängdes avtalet år 1984 till att gälla till t. o. m. juni 1991. Detta avtal ger NIB tillgång till projektinformation i ett tidigt skede och till Världsbankens administrativa tjänster, såsom projektbedömning och -uppföljning vid samfinansieringar. Avtalet omnämner NIB status och lånepolitik att inte delta i skuldkonsolideringar. NIB har även samfinansierat projekt med Afrikanska, Asiatiska och Interamerikanska utvecklingsbanken samt Europeiska Investeringsbanken. Sedan år 1985 har NIB varit medlem i de ledande multilaterala finansieringsinstitutens årliga möte, vilket kan sägas utgöra ytterligare ett erkännande av NIBs status och roll vid projektfinansiering i utvecklingsländer.

3.4 Landlimiter och spridning av landrisker

Som riktlinje för bankens landrisktagning vid projektinvesteringslån tillämpar NIB landlimiter för de viktigaste låntagarländerna. Landlimiterna fastställs med beaktande av NIBs landriskbedömning.

Bankens utestående lån fördelar sig på följande låntagarländer (i milj SDR):

Botswana	14,2	Kamerun	17,8
Colombia	14,8	Kina	7,6
DDR	46,0	Pakistan	0,2
Egypten	10,8	Peru/IDB	6,2
Indien	35,0	Sovjet	48,4
Indonesien	20,2	Turkiet	17,8
		Ungern	24,5
		Totalt	266,0

4. Nordiskt intresse

Nedanstående tabell visar den procentuella fördelningen av nordiska leveranser eller leveransintressen i de 26 projekt och 6 låneprogram på totalt 266 milj. SDR som per den 31.8.1989 finansierats med ett projektinvesteringsslån. Av det avtalade lånebeloppet har 2/3 tillgodosäkrats huvudleverantörlandet och 1/3 sido- eller underleverantörländerna. I de fall där det finns flera likvärdiga leverantörer har det avtalade beloppet fördelats jämnt på de berörda nordiska länderna.

Land	Intressefördelning (i procent)
Danmark	30%
Finland	16,5%
Island	—
Norge	13,5%
Sverige	40%
Totalt	100%

Bland förhandsutfästelserna finns projekt med också isländska intressen.

Sammanfattningsvis är huvudkategorierna av nordiskt intresse enligt nu gällande praxis som följer:

(i) ett samarbete mellan leverantörer i olika nordiska länder om en projektexportleverans;

(ii) en nordisk huvudleverans med planerade, betydande underleveranser från andra nordiska länder än huvudleverantörlandet;

(iii) Norden som upphandlingsregion vid låneprogram med t. ex. nationella utvecklingsbanker i låntagarländer. Härvid accepteras också mindre nationella leveranser. NIB eftersträvar att tillse att nyttan av hela låneprogrammet fördelas på ett rimligt sätt mellan de nordiska länderna; och

(iv) anbuds konkurrens med leveransintressen från flera nordiska länder i projekt som t. ex. finansieras av internationella utvecklingsbanker.

Bilagda förteckning redogör för de projekt som finansieras med PIL.

NIBs andel av finansieringen av enskilda projekt varierar från fall till fall. I vissa mindre projekt har NIB finansierat 100% av det nordiska projektet. I andra fall har NIB medverkat i finansieringen av t. ex. lokala kostnader för att därmed bidra till att investeringen kan genomföras. I stora projekt är NIBs finansieringsandel i regel relativt liten.

5. Efterfrågan på PIL

PIL-ordningen trädde i kraft den 1.6.1982. Initialskedet med verksamheten kan anses ha omfattat åren 1983–86. År 1986 fördubblades beloppssramen till 700 milj. SDR.

Efterfrågan på projekteringsinvesteringsslån har från första början varit relativt stor. Detta kan illustreras med styrelsens lånebeviljningar (i milj. SDR):

	1982/83	1984	1985	1986	1987	1988
under året beviljade nya förhandsutfästelser	153	100	256	217	286	225
aktuella utfästelser vid årets slut (inkl. avtalade lån)	120	148	305	340	443	625

Från och med år 1986 uppvisas också stigande volymer avseende avtalade och utbetalda lån (i milj. SDR):

	1982/83	1984	1985	1986	1987	1988
avtalade lån och låneprogram under året	14	34	14	51	94	129
utbetalda lån under året	5	12	18	25	64	86

6. Lönsamheten

Verksamheten med projektinvesteringsslån förutsätts vara självbärande. PIL-verksamheten täcker de administrativa kostnaderna. Därtill har gjorts särskilda riskavsättningar som per den 31.8.1989 totalt uppgår till ca 1,7 milj. SDR.

7. Behovet att ändra på avräkningen av förhandsutfästelser för PIL

Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) fastställde 15.9.1981 direktiv för PIL-ordningen bl. a. i avsikt att begränsa risktagningen. I dessa direktiv anges att "utfästelser att lämna projektinvesteringsslån eller -garantier skall i sin helhet avräknas mot beloppsramen för projektinvesteringsslån." Direktiven är avsedda att gälla i inledningsskedet av den nya verksamheten och kan, när NIB erhållit erfarenhet av verksamheten, ändras av ministerrådet på framställan av banken.

Sedan år 1982 har NIB lämnat förhandsutfästelser till ett sammanlagt belopp av 1 438 milj. SKR för 142 projekt, i regel i samband med internationell anbudskonkurrens vid upphandling till projekt. Av samtliga lämnade förhandsutfästelser har 24 % lett till lån.

I syfte att erhålla en realistisk avräkning av förhandsutfästelser mot beloppsramen vore det därför ändamålsenligt att den nu gällande avräkningsprocessen om 100 % reduceras till förslagsvis 30 %. En motsvarande princip gäller ofta även vid exportkreditordningar.

8. Behovet av en utökad beloppsram

Marknadsutsikterna för PIL påverkas bl. a. av efterfrågan från nordiska exportföretag och utvecklingen av de för NIB aktuella läntagarländernas kreditvärdighet.

Enligt vad som konstaterats i avsnitt 5 har den nuvarande beloppsramen på 700 milj. SDR utnyttjats praktiskt taget till fullo för utestående och avtalade lån samt förhandsutfästelser. Härvid har emellertid förhandsutfästelserna avräknats till 100%. Ifall avräkningen av förhandsutfästelser reduceras till 30% skulle beloppsramen på 700 milj. SDR räcka till för en fortsatt verksamhet fram till 1990/91.

Tabellen på nästa sida illustrerar dels utvecklingen av verksamheten 1987–1990 utgående från nuvarande beloppsram på 700 milj. SDR och dels en möjlig utveckling 1991–1995 med en utökad beloppsram (i milj. SDR).

Uppgifterna i tabellen har baserats på följande målsättningar och förutsättningar för PIL-verksamheten.

(i) Den nuvarande utlåningen till bankens ca 15 programländer fortsätter på i stort sätt samma nivå som 1988–89. Härvid ingås nya låneavtal med efterföljande utbetalningar på i genomsnitt 100 milj. SDR årligen jämte en tillväxt på 10 milj. SDR per år. Härtill kommer en motsvarande nettoökning på utestående förhandsutfästelser.

(ii) En additionell samfinansiering tillkommer med NDF. NDF har en beloppsram på 100 milj. SDR, varav 50% kan antas avse samfinansieringar med NIB. I efterföljande kalkyl har antagits en samfinansieringsvolym på 50 milj. SDR med NDF.

(iii) En additionell utlåning avseende miljöinvesteringar av nordiskt intresse i Östeuropa tillkommer. I den av Ministerrådet fastställda ekonomiska handlingsplanen har man beslutat om en utvidgad tolkning av begreppet "nordiskt intresse" vid NIBs finansiering av miljöinvesteringar i Östeuropa. I ett förslag som för närvarande behandlas av samarbetsministrarna och miljöministrarna har som målsättning angivits att årligen lämna förhandsutfästelser på sammanlagt 100 milj. SDR för prioriterade miljöprojekt av nordiskt intresse i Östeuropa. Resultaten i form av ingångna låneavtal blir dock beroende av bl. a. de berörda östeuropeiska ländernas ekonomiska utveckling och prioritering av miljöinvesteringar samt nordiska leverantörers konkurrenskraft på området. I ovannämnda kalkyl har utgått från årliga, nya avtalade miljölån om 10 milj. SDR, vartill kommer en årlig tillväxt om 10 milj. SDR (netto) för utestående, aktuella förhandsutfästelser.

I enlighet med tidigare praxis synes det som ändamålsenligt att utgå från att den utökade beloppsramen räcker för en period av 4–5 år. Beloppsramen etablerades år 1982 med 350 milj. SDR och förhöjningen till 700 milj. SDR skedde år 1986. Den nu aktuella förhöjningen kan förväntas träda i kraft 1990/91 och räcka fram till 1994/95.

PIL-verksamheten 1987 – 1990 och 1991 – 1995

	Beloppsram på 700				Förhöjd beloppsram			
	1987 (utfall)	1988	1989 (budgeterat)	1990	1991	1992	1993	1994
Nuvarande verksamhet:								
<i>utestående lån</i> (avräknas till 100%, efter amorteringar)	120	200	290	390	500	620	750	890
<i>avtalade, icke utbetalda</i> <i>nya lån inkl. låneprogram</i> (avräknas till 100%)	120	130	140	150	160	170	180	190
<i>aktuella utestående</i> <i>förhandsutfästelser</i> (avräknas till 30%)	60	90	110	120	130	140	150	160
Tillkommande nya verk- samheter:								
<i>samfinansieringsavtal med NDF</i> (avräknas till 100%)				10	20	30	40	50
<i>miljölån till Östeuropa</i> avtal/utbetalda lån (avräknas till 100%)				10	20	30	40	50
utestående förhandsutfästelser (avräknas till 30%)				10	20	30	40	50
Nettoutnyttjandet av beloppsramen	300	420	540	690	850	1 020	1 200	1 390

Ovannämnda tabell synes innebära att en förhöjning av beloppsramen med 700 milj. SDR skulle vara tillräcklig för en 4–5 årsperiod, utgående från den nuvarande verksamheten och volymutvecklingen. De tillkommande verksamheterna, särskilt miljölån till Östeuropa, kan emellertid i väsentlig utsträckning påverka utvecklingen från början av år 1990.

När beloppsramen ursprungligen etablerades utgjorde den 26 % av bankens totala utlåningsram. Motsvarande procentsats gällde då beloppsramen utökades år 1986. Med en förhöjning av beloppsramen för PIL på 700 milj. SDR till 1 400 milj. SDR skulle den utgöra 26 % av NIBs sammanlagda utlåningsram. Under ifrågavarande period kommer sannolikt ett behov att höja också bankens generella beloppsram för utlåning att uppkomma, varvid PIL-beloppsramens andel skulle sjunka till under 20 %.

9. Medlemsländernas garantier

En ökning av beloppsramen med 700 milj. SDR med en 90 procents riskavlyftning skulle innebära följande garantiåtaganden för medlemsländerna (beloppen i milj. SDR):

Land	Föreliggande garantiåtaganden		Nordiska fördelningsnyckeln 1989	Fördelningen av en ökad beloppsram på 1 400 MSDR	Sammanlagda garantiåtaganden efter förhöjningen	
	i SDR	(i %)			i SDR	i SDR
Danmark	142 065	(22,6)	20,9	131 670	273 735	(21,7)
Finland	111 510	(17,7)	20,4	128 520	240 030	(19,1)
Island	5 350	(1,0)	1,0	6 300	11 650	(0,9)
Norge	123 480	(19,7)	20,5	129 150	252 630	(20,1)
Sverige	247 595	(39,0)	37,2	234 360	481 955	(38,2)

Nordiska rådet

38:e sessionen

1990

Reykjavík

Del 2

Redaktion: Svenlof Karlsson
Guðrún Dager Garðarsdóttir
Viveca Wiklund
Ingegerd Wahrgren

ISBN 91-38-12394-0

Norstedts Tryckeri Stockholm 1990

Innehållsöversikt

Del 1

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista jämte förteckning över i rådet övriga anhängiga saker	23
Översikt över sessionen	37
Protokoll	39
Saker m. m.	349
Medlemsförslag (A-saker)	351
Ministerrådsförslag (B-saker)	711

Del 2

Berättelser (C-saker)	1221
Meddelanden (D-saker)	2170
Frågor (E-saker)	2374
Dokument 1 (Rapport från Nordiska rådets presidium)	2462
Dokument 2 (Regler för sessionens genomförande)	2630
Dokument 3 (Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor)	2631
Dokument 4 (Ändringar i arbetsordningen)	2632
Beslut	2633
Rekommendationer	2636
Yttranden	2702
Övriga beslut	2718
Presidium, arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga	2727
Supplement: Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris	2737
Register	2751
Översikt över sakernas behandling	2753
Personregister	2776
Ämnesregister	2793
Plan över sessionssalen	2805

Nordisk samarbejde 1989

Nordisk Ministerråds virksomhedsberetning

Nordisk Ministerråd afgiver hermed sin beretning om det nordiske samarbejde til Nordisk Råds 38. session, jfr. artikel 64 i samarbejdsoverenskomsten af 23. marts 1962 (Helsingforsaftalen).

København i december 1989

På Nordisk Ministerråds vegne

Julius Sólnes

Fridtjov Clemet

I	Året 1989 i hovedtræk	1241
II	Övergripande frågor	1244
1	Sammanfattning	1244
2	Samarbetsministrarnas arbetsfält	1245
3	Virksomheden 1989	1246
3.1	<i>Budget och ekonomi</i>	
3.2	<i>Effektivisering i ministerrådet</i>	
3.2.1	Prioritering og budsjettprosedyre	
3.2.2	Institusjonene	
3.2.3	Komiteer og komitedeltagelse	
3.2.4	Stedfortredernes nasjonale samordningsfunksjoner	
3.2.5	Stedfortredernes nordiske samordningsfunksjon	
3.2.6	Ministerrådssekretariatet	
3.2.7	Informasjonsarbeidet	
3.2.8	Budsjettprosedyren	
3.2.9	Delegasjon av beslutningsrett	
3.3	<i>Overordnede programmer o. lign.</i>	
3.3.1	Norden i Europa	
3.3.2	“Ett Starkare Norden”	
3.3.3	Datateknologi	
3.3.4	Bioteknologi	
3.3.5	Nordisk utbytestjänstgöring	
3.3.6	Flygninge- og migrationsspørgsmål	
3.4	<i>Informationsverksamheten</i>	
3.4.1	Informationsmaterial, trycksaker och AV	
3.4.2	NU-serien och NORD-publikationer	
4	Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer	1259
4.1	<i>Nordiska rådets yttranden</i>	
4.2	<i>Nordisk Råds rekommandationer</i>	
III	Lovgivningssamarbejdet	1275
1	Indledning	1275
2	Familieret	1275
2.1	<i>Ægteskabsret m. m.</i>	
2.1.1	Indgåelse og opløsning af ægteskab	

2.1.2	Ægtefællers formueretsforhold	
2.1.3	Ugifte samboendes formueforhold	
2.1.4	Registreret partnerskab	
2.2	<i>Forældre og børn</i>	
2.2.1	Myndighed og samværsret	
2.2.2	Fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser om forældremyndighed og samværsret	
2.2.3	Insemination m. m.	
2.3	<i>Værgemål</i>	
3	Aftaleret, køberet, forbrugerret m. m.	1279
3.1	<i>Aftaleret</i>	
3.2	<i>Almindelig køberet</i>	
3.3	<i>Forbrugerret</i>	
3.3.1	Forbrugerkøb	
3.3.2	Forbrugertjenester	
3.3.3	Kreditaftaler	
3.3.4	Forbrugerbeskyttelse ved ejendomskøb	
3.4	<i>Handelsagenter og handelsrepræsentanter</i>	
3.5	<i>Anden lovgivning vedrørende formueretlige aftaler</i>	
4	Erstatnings- og forsikringsret	1283
4.1	<i>Erstatningsret</i>	
4.1.1	Den almindelige erstatningsret	
4.1.2	Produktskader	
4.1.3	Miljøskader	
4.1.4	Atomskader	
4.2	<i>Forsikringsret</i>	
5	Transportret	1284
5.1	<i>Søret</i>	
5.2	<i>Luftret</i>	
5.3	<i>Øvrig transportret</i>	
6	Immaterielret	1285
6.1	<i>Ophavsret</i>	
6.2	<i>Industriell retsbeskyttelse</i>	
7	Selskabsret	1286
8	Edb-ret	1287
8.1	<i>Generelt om edb-ret</i>	
8.2	<i>Integritetsspørgsmål</i>	
8.3	<i>Betalingsystemer og edb</i>	

9	Strafferet	1288
9.1	<i>Narkotikakriminalitet</i>	
9.2	<i>Økonomisk kriminalitet</i>	
10	Procesret	1289
11	Offentlig ret	1289
12	Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer	1290
12.1	<i>Nordisk Råds udtalelser</i>	
12.2	<i>Nordisk Råds rekommandationer</i>	
IV	Konsumentpolitik	1294
1	Sammanfattning	1294
2	Den konsumentpolitiske utvecklingen i de nordiska länderna	1294
3	Det nordiska samarbetet inom konsumentsektorn	1295
4	Verksamheten 1989	1295
4.1	<i>Projektverksamheten</i>	
4.1.1	Konsumenternas säkerhet	
4.1.2	Konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen	
4.1.3	Konsumentutbildning och -information	
4.1.4	Konsumentinflytande	
5	Nordiska rådets yttrande och rekommendationer	1299
5.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
V	Næringsmidler	1301
1	Sammenfatning	1301
2	Utviklingen i de nordiske land	1301
3	Det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet	1301
4	Virksomheten 1989	1302
4.1	<i>Styrking av Norden som hjemmemarked</i>	

4.2	<i>Norden og EF</i>	
4.3	<i>Drikkevann</i>	
4.4	<i>Radioaktivitet i næringsmidler</i>	
4.5	<i>Kosthold og ernæring</i>	
4.6	<i>Toksikologi og risikovurdering</i>	
4.7	<i>Næringsmiddelkontroll</i>	
5	Nordiska rådets yttrande	1306
VI	Jämställdhetssamarbetet	1307
1	Sammanfattning	1307
2	Utveckling i de nordiska länderna	1307
3	Riktlinjer för det nordiska jämställdhetssamarbetet	1308
4	Verksamheten 1989	1309
4.1	<i>Arbetslivet</i>	
4.1.1	BRYT-projektet	
4.1.2	Lika lön för kvinnor och män	
4.1.3	Rekrytering av fler kvinnor till databranschen	
4.2	<i>Social- och familjepolitik</i>	
4.2.1	Samliv i Norden	
4.2.2	Seminarie serie om invandrade kvinnor	
4.2.3	Muslimska kvinnor i Norden	
4.2.4	Seminarium om offentlig barnomsorg	
4.2.5	Seminarium om de ekonomiska konsekvenserna av fördelningen av betalt och obetalt arbete	
4.3	<i>Övrigt</i>	
4.3.1	Kvinnor och män i Norden – Fakta om jämställdhet	
4.3.2	Mansrollsseminarium	
4.3.3	Integrering av jämställdhet i andra sektorer	
5	Nordiska rådets yttrande och rekommendationer	1315
5.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
VII	Allmennkultur og mediasamarbeid	1318
1	Innledning	1318
2	Utvikling	1318
2.1	<i>Ny struktur på allmenkulturområdet</i>	
2.2	<i>Omstrukturering og omprioritering innenfor budsjettet</i>	

3	Institusjoner og faste samarbeidsorganer	1319
3.1	<i>Nordens Hus i Reykjavik</i>	
3.2	<i>Nordiskt konstcentrum på Sveaborg</i>	
3.3	<i>Nordens Hus på Färöarna</i>	
3.4	<i>Nordens Institut i Grønland (NAPA)</i>	
3.5	<i>Nordens institut på Åland</i>	
3.6	<i>Nordisk samisk institutt (NSI)</i>	
3.6.1	Nordisk sameråd	
3.7	<i>Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde</i>	
3.8	<i>Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet</i>	
3.9	<i>Nordisk filmkomité</i>	
3.10	<i>Nordisk litteratur- og bibliotekkomité</i>	
3.11	<i>Nordisk Musikkommitté (NOMUS)</i>	
3.11.1	Nordiska rådets musikpris	
3.12	<i>Nordisk teater- og dansekomité</i>	
3.13	<i>Nordisk ungdomskomité</i>	
3.14	<i>Nordisk idrettssamarbeid</i>	
4	Nordisk Råds ytringer og rekommandasjoner	1325
4.1	<i>Nordisk Råds ytringer</i>	
4.2	<i>Nordisk Råds rekommandasjoner</i>	
VIII	Utdanning	1335
1	Innledning	1335
2	Utvikling	1335
2.1	<i>Omorganisering av utdanningsområdet</i>	
3	Institusjoner og faste samarbeidsorganer	1335
3.1	<i>Nordens folklige akademi</i>	
3.2	<i>Nordisk språksekretariat</i>	
3.3	<i>Nordiska språk- och informationscentret</i>	
3.4	<i>Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS</i>	
3.4.1	Internasjonellt samarbeide	
3.4.2	Yrkespedagogisk forsknings- og utveklingsarbeid	
3.4.3	JUREK-projektet	
3.4.4	NIVU-projektet (Norden i växt)	
3.4.5	SKOLARB-projektet	
3.4.6	Skoladministrativ handbok	
3.4.7	Sprogligt samarbeide i Norden	

3.4.8	Samarbejde inden for små yrkesfag	
3.4.9	Lærer- og elevudveksling i Norden	
3.4.10	Nordplus-junior	
3.4.11	Miljøundervisning	
3.4.12	Ligestilling i læreruddannelsen	
3.4.13	BRYT-projektet	
3.4.14	Samarbejde om fiskeriundervisning	
3.4.15	Oversættelse af rapport om Europarådets projekt 1982 – 87 om udvikling i grundskolen	
3.5	<i>Styringsgruppen for nordisk samarbejde om folkeoplysning og voksenundervisningssamarbejde</i>	
3.5.1	Folkeoplysningsstøtteordningen	
3.5.2	Bloktilskud	
3.5.3	Enkelt støtte	
3.5.4	Folkehøjskolestøtteordningen	
3.5.5	VOKS UD – netværksprojektet	
3.5.6	Voksenlæring og arbejdslivet	
3.5.7	Information og dokumentation om FoU-arbejde, folkeop- lysning og voksenundervisning	
3.5.8	Informationsformidling	
3.6	<i>Dataprogramgruppen, samarbejde kring datateknologi og programvaruforsörjning</i>	
4	Nordiska rådets rekommendationer	1346
IX	Forskning och högre utbildning	1350
1	Inledning	1350
2	Verksamhetsplanering	1350
2.1	<i>Nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet</i>	
2.2	<i>Kulturhandlingsplanen</i>	
2.3	<i>Omstrukturering och omprioritering inom kulturbudgeten</i>	
3	Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)	1351
3.1	<i>Forskarutbildning och forskarrörlighet</i>	
3.2	<i>Initiativområden</i>	
3.3	<i>Forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation</i>	
3.4	<i>Forskningspolitiska studier</i>	
4	De nordiska forskningsinstitutionerna och motsv.	1353
5	Projektverksamhet	1354

6	Utvärdering av forskningsverksamhet	1354
6.1	<i>Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)</i>	
6.2	<i>Övriga utvärderingar</i>	
7	Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning	1354
7.1	<i>Nordisk utbildningsgemenskap</i>	
7.2	<i>Nordplus</i>	
8	Nordiska rådets yttranden och rekommendationer	1355
X	Arbetsmarked	1359
1	Sammenfatning	1359
2	Indledning	1359
2.1	<i>Den generelle udvikling på arbejdsmarkedet</i>	
2.2	<i>Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmarkedspolitikens område</i>	
3	Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1989	1362
3.1	<i>Det fælles nordiske arbejdsmarked</i>	
3.2	<i>Arbajdsmarkedets funktionsmåde</i>	
3.3	<i>Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken</i>	
3.4	<i>Metodeudvikling m. m.</i>	
3.5	<i>Den økonomiske handlingsplan, Norden i Vækst, 1986—88</i>	
3.6	<i>Arbajdsmarkedssamarbejdets medvirken i den nye ligestillingshandlingsplan, 1989—93</i>	
4	Nordisk Råds ytringer og rekommandationer	1365
4.1	<i>Nordisk Råds ytring</i>	
4.2	<i>Nordisk Råds rekommandationer</i>	
XI	Arbetsmiljö	1368
1	Sammanfattning	1368
2	Utvecklingen i länderna	1368
3	Samarbetets struktur på arbetsmiljöområdet	1369

4	Verksamheten 1989	1370
4.1	<i>Forskningsverksamhet</i>	
4.2	<i>Tillsynsverksamhet</i>	
4.3	<i>Arbetsliv och arbetsrätt</i>	
4.4	<i>Arbetsmiljön i Europaperspektiv</i>	
4.5	<i>NIVAs verksamhet</i>	
5	Nordiska rådets yttranden och rekommendationer	1376
5.1	<i>Nordiska rådets yttranden</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
XII	Socialpolitik	1379
1	Sammenfatning	1379
2	Udviklingen inden for social- og sundhedsvæsenet i de nordiske lande	1379
3	Grundlaget for samarbejdet på social- og sundhedsområdet	1379
4	Det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet	1380
4.1	<i>Socialpolitisk ministermøde</i>	
4.2	<i>Samarbete på hälso- och sjukvårdens område</i>	
4.2.1	1989 års medicinaldirektörmöte	
4.2.2	Samarbete på tandvårdsområdet	
4.2.3	Läkemedelssamarbetet	
4.2.4	Medicinalstatistiskt samarbete	
4.2.5	Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal	
4.2.6	Samnordiska insatser mot AIDS	
4.2.7	Nordisk handlingsplan mot cancer	
4.2.8	Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder	
4.2.9	Förstudier inom hälso- och sjukvårdsområdet	
4.3	<i>Samarbejde på socialsektorens område</i>	
4.3.1	Generaldirektørernes (social) møde	
4.3.2	Socialhjælp m. v. og socialforsikring	
4.3.3	Børne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbejde	
4.3.4	Ældreområdet	
4.3.5	Handicapområdet	
4.3.6	Socialstatistisk samarbejde	
4.3.7	Samarbejde vedr. rusmidler	
4.4	<i>Efteruddannelse</i>	
4.4.1	Nordisk uddannelsesprojekt for udvikling af social service (NOPUS)	

4.4.2	Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD)	
4.4.3	Nordiska hälsovårdshögskolan	
5	Nordiska rådets rekommendationer	1390
XIII	Miljövård	1404
1	Sammanfattning	1404
2	Det nordiska samarbetet inom miljösektorn	1404
3	Verksamhet 1989	1405
3.1	<i>Globala miljö- och resursproblem och utvecklings-samarbete</i>	
3.2	<i>Luftföroreningar</i>	
3.3	<i>Vatten- och havsföroreningar</i>	
3.4	<i>Miljö kvalitetsövervakning</i>	
3.5	<i>Kemikalier</i>	
3.6	<i>Kemikalieolyckor</i>	
3.7	<i>Återvinning och avfall</i>	
3.8	<i>Buller</i>	
3.9	<i>Naturvård och friluftsliv</i>	
3.10	<i>Miljöforskning</i>	
3.11	<i>Miljöekonomi</i>	
3.12	<i>Miljödata</i>	
3.13	<i>Norden – EG</i>	
3.14	<i>Samarbete inom trafik/miljöområdet</i>	
3.15	<i>Information</i>	
3.16	<i>Projektverksamhet</i>	
4	Nordiska rådets yttranden och rekommendationer	1416
4.1	<i>Nordiska rådets yttranden</i>	
4.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
XIV	Transport och kommunikation	1425
1	Sammanfattning	1425
2	Utveckling inom transportsektorn	1425
3	Det nordiska trafiksamarbetet	1426

4	Verksamheten 1989	1426
4.1	<i>Faste forbindelser over Øresund</i>	
4.2	<i>Samarbetet kring EGs transportpolitikk</i>	
4.3	<i>Nordiskt samarbeide angående flyg-, jærnvægs- og sjø-sikkerhet</i>	
4.4	<i>Post- og telesamarbeide</i>	
4.5	<i>Meteorologi</i>	
4.6	<i>Nordisk kommitté for transportforskning (NKTF)</i>	
4.7	<i>Nordiskt vægteknisk forbund (NVF)</i>	
4.8	<i>Projecktverksamheten</i>	
5	Nordiska rådetts yttranden og rekommendationer	1430
5.1	<i>Nordiska rådetts yttranden</i>	
5.2	<i>Nordiska rådetts rekommendationer</i>	
XV	Trafikksikkerhet	1437
1	Innledning	1437
2	Utviklingen på trafikksikkerhetssektoren i de nordiske land	1437
3	Gjeldende samarbeide	1437
4	Virksomheten i 1989	1438
4.1	<i>Nordisk Bilteknisk Komite (NBK)</i>	
4.2	<i>Nordisk Komite for Trafikksikkerhetsforskning (NKT)</i>	
4.3	<i>Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV)</i>	
5	Oppfølging av nordisk handlingsplan for øket trafikksikkerhet i Norden	1441
5.1	<i>Hastighetsovertredelser</i>	
5.2	<i>Promillekjøring</i>	
5.3	<i>Nyutdannede førere</i>	
5.4	<i>Ubeskyttede trafikkanter</i>	
6	Nordisk Råds uttalelser og rekommendasjoner	1442
XVI	Turism	1445
1	Sammanfattning	1445

2	Det nordiska turistsamarbetet	1445
3	Nytt nordiskt turistprogram	1445
4	Verksamheten i övrigt 1989	1446
4.1	<i>Allmänt</i>	
4.2	<i>Projektverksamheten 1989</i>	
5	Regionalt samarbete	1448
6	Nordiska rådets rekommendationer	1448
XVII	Finans- och ekonomisektorn	1451
1	Sammanfattning	1451
2	Det ekonomiska läget i omvärlden och i Norden	1451
2.1	<i>Det internationella ekonomiska läget</i>	
2.2	<i>De nordiske lande</i>	
3	Allmänt	1454
4	Verksamheten 1989	1456
5	Valuta- och kapitalmarknadsfrågor	1459
5.1	<i>Utvecklingen på växelkursområdet i Norden</i>	
5.2	<i>Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar</i>	
6	Nordiska ekonomiska forskningsrådet	1463
7	Nordiska rådets rekommendationer	1464
XVIII	Industripolitik	1467
1	Sammanfattning	1467
2	Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna	1467
3	Det nordiska samarbetet inom industrisektorn	1468
3.1	<i>Ministerrådet</i>	
3.2	<i>Institutionerna</i>	
3.2.1	Nordiska industrifonden	

3.2.2	Nordtest	
3.2.3	Nordex	
3.3	<i>Prosjekt</i>	
4	Nordiska rådets yttrande och rekommendation	1472
4.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
4.2	<i>Meddelande om Nordiska rådets rekommendation</i>	
XIX	Energipolitikk	1474
1	Sammenfatning	1474
2	Sektorens struktur m.v.	1475
3	Virksomheten 1989	1476
3.1	<i>Naturgass</i>	
3.2	<i>Olje- og gassarbeidet i Vestnorden</i>	
3.3	<i>Oljemarknad</i>	
3.4	<i>Energimarknader och energiplanering</i>	
3.5	<i>Energiforskning</i>	
3.6	<i>Energi och miljö</i>	
3.7	<i>Energiøkonomisering</i>	
3.7.1	Seminarer	
3.7.2	Andre aktiviteter	
3.8	<i>Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål</i>	
3.8.1	Myndighedskompetence på kernekraftområdet	
3.8.2	Afslutning af kernesikkerhedsprogrammet 1985 – 89	
3.8.3	Planlægning af fortsat kernesikkerhedsforskning	
3.8.4	Transport og bortskaffelse af radioaktivt materiale	
3.8.5	Andre NKA-aktiviteter	
4	Nordisk Råds rekommandasjoner	1481
XX	Handelspolitikk	1485
1	Sammenfatning	1485
2	Utvikling innen det handelspolitiske samarbeid mellom de nordiske land	1485
3	Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m.v.	1486

4	Virksomheten 1989	1487
4.1	<i>EK-Handel</i>	
4.2	<i>Styringsgruppen for avvikling av tekniske handels-hindringer i Norden (STH)</i>	
4.3	<i>Nordisk Projektekspofond (NoPEF)</i>	
4.4	<i>Prosjektvirksomheten</i>	
5	Nordisk Råds ytring og rekommandasjon	1491
XXI	Regionalpolitik	1493
1	Sammanfattning	1493
2	Den regionala utvecklingen	1493
3	Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området	1494
4	Verksamheten 1989	1494
4.1	<i>Allmänt</i>	
4.2	<i>Utredningsverksamhet</i>	
4.3	<i>Gränsregionalt samarbete</i>	
4.4	<i>Nordisk regionalpolitisk forskning</i>	
4.5	<i>Gemensamma regionalpolitiska stödordningar</i>	
5	Nordiska rådets yttrande och rekommendationer	1501
5.1	<i>Nordiska rådets yttrande</i>	
5.2	<i>Nordiska rådets rekommendationer</i>	
XXII	Bistand	1504
1	Sammenfatning	1504
2	Udviklingen inden for bistandsområdet	1504
3	Bistandssektorens struktur	1504
4	Virksomheden 1989	1505
4.1	<i>Nordisk udviklingsfond (NDF)</i>	
4.2	<i>Regionalt samarbejde</i>	
4.2.1	SADCC	
4.2.2	Centralamerika	

4.3	<i>Andre arbejdsgrupper</i>	
4.3.1	Namibia	
4.3.2	Miljø og bistand	
4.3.3	Kvinder og udvikling	
4.4	<i>Samarbejde i internationale spørgsmål</i>	
4.5	<i>Multilateralt samarbejde</i>	
4.6	<i>FN i udviklingssamarbejdet</i>	
4.7	<i>Samfinansierede nordiske projekter</i>	
4.7.1	Landbrugs- og fiskeriprojektet i Moçambique	
4.7.2	Støtte til SATCC	
4.7.3	Regional genbank for plantevækster i SADCC	
5	Nordisk råds ytring og rekommandation	1510
5.1	<i>Ytring</i>	
5.2	<i>Rekommandation</i>	
XXIII	Jord- og skovbrug	1512
1	Sammenfatning	
2	Jord- og skovbrugets udvikling i de nordiske lande	1512
3	Det nordiske samarbejde inden for jord- og skovbrugs-området	1513
4	Virksomheden 1989	1514
4.1	<i>Almene og politiske spørgsmål</i>	
4.2	<i>Bioteknologi</i>	
4.3	<i>Jordbrugsforskning</i>	
4.4	<i>Skovforskning</i>	
4.5	<i>Forskeruddannelse</i>	
4.6	<i>Nordisk Genbank (NGB)</i>	
4.7	<i>Genbanksamarbejde om husdyr</i>	
4.8	<i>Planteforædling</i>	
4.9	<i>Kontrolinstitutionernes samarbejde</i>	
4.9.1	Veterinærområdet	
4.9.2	Plantesundhedsområdet	
4.9.3	Frøkontrol	
4.9.4	Landbrugskemi	
4.9.5	Foderstofkontrol	
4.9.6	Jordbrugsmaskiner	
4.9.7	Landbrugsbyggeri	
4.9.8	Planteværnmidler	

XXIV	Fiskeri	1521
1	Sammenfatning	1521
2	Fiskerienes utvikling i de nordiske landene	1521
3	Nordisk samarbeid innenfor fiskeriområdet	1522
4	Virksomheten i 1989	1523
4.1	<i>Almene og politiske spørsmål</i>	
4.2	<i>Marin Økologi</i>	
4.3	<i>Akvakultur</i>	
4.4	<i>Teknologi og Markedsspørsmål</i>	
5	Nordisk Råds rekommandationer	1524
XXV	Bygg- og bostadssektorn	1526
1	Sammanfattning	1526
2	Utveckling inom bygg- och bostadssektorn	1526
3	Samarbetets oppbyggnad	1527
3.1	<i>Harmonisering och standarder</i>	
3.2	<i>Forskning och utveckling</i>	
3.3	<i>Bostadspolitisk samverkan</i>	
4	Verksamheten 1989	1528
4.1	<i>Ministerrådet</i>	
4.1.1	Den europeiska integrationen	
4.1.2	Inomhusklimat	
4.2	<i>Harmonisering och standardisering</i>	
4.3	<i>Forskning och utveckling</i>	
4.4	<i>Bostadspolitiskt samarbete</i>	
4.5	<i>Projektverksamhetens ekonomiska sammanställning</i>	
Bilagor		
1.	Nationella rapporter med anledning av rek. nr 48/1988/s om handlingsplan mot havsföroreningar	1534
2.	Budget- och kontrollutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1989 (C 1) jämte Bihang 1 – 5 (fackutskottens uttalanden)	1565

Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer

<i>Rek. nr.</i>	<i>Ang.</i>	<i>Sida</i>
24/1974/j	Samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden	1327
18/1980/s	Arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m. . .	1377
18/1981/t	Vägbeläggning och trafiksäkerhet	1431
13/1983/k	Videogram med nordiska TV-program och filmer . . .	1328
24/1983/s	Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården . .	1390
25/1983/s	Samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade	1390
10/1984/s	Beskrivningsmodell för beräkning av naturresurser . .	1417
18/1984/j	Samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter	1262
9/1985/t	Samarbete om handelssjöfarten pkt. 1.	1263
13/1985/k	Nordiska stoffet i läromedel och läroplaner	1346
14/1985/k	Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land	1347
21/1985/s	Program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa	1365
22/1985/s	Åtgärder mot drogmissbruk i trafiken	1391
23/1985/s	Handlingsplan mot narkotika	1391
24/1985/s	Harmonisering av miljöskyddslagstiftning	1417
9/1986/s	Gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare	1366
10/1986/s	Nordbors rättigheter	1291
11/1986/s	Sysselsättning för ungdom inom kultursektorn	1366
13/1986/s	Skydd för älvar på Nordkalotten	1418
16/1986/t	Blyfri bensin i Norden	1419
18/1986/t	Låsningsfria bromssystem i bilar (A 729/t)	1442
32/1986/j	Likartade regler om förbud mot att driva rörelser . . .	1291
1/1987/j	Barns skydd i krig, pkt. 1	1263
2/1987/j	Nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik	1392
4/1987/k	Nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram	1329
10/1987/k	Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna	1329
15/1987/s	Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor	1377
16/1987/s	Samarbete kring högspecialiserad sjukvård	1392
17/1987/s	Handlingsprogram mot AIDS	1393
18/1987/s	Internationell samverkan mot AIDS	1394
22/1987/s	Stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete	1394

23/1987/s	Ökade flyttningmöjligheter för pensionärer i Norden	1394
24/1987/s	Samarbete kring genteknologi	1263
41/1987/t	Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden (A 756/t)	1443
42/1987/t	Internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet (A 756/t)	1443
43/1987/t	Inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort	1432
44/1987/t	Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden	1432
45/1987/b	Finansiering av det nordiska samarbetet	1464
5/1988/t	Turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet (A 787/t)	1502
7/1988/t	Storstädernas trafik- och miljöproblem (A 814/t)	1433
8/1988/t	Snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna (A 815/t)	1433
10/1988/s	Intensifierat behandlingsarbete mot missbruk (A 776/s)	1395
11/1988/s	Rökfria miljöer m. m. (A 789/s)	1396
12/1988/s	Internationella restriktioner mot tobakskonsumtion (A 789/s)	1397
14/1988/s	Reduktion av svavel- och kväveutsläpp (A 779/s)	1419
16/1988/s	Miljövänlig avfallshantering (A 783/s)	1420
18/1988/s	Forskning kring sälbestånden (A 793/s)	1524
20/1988/s	Åtgärder för bättre miljö (A 809/s)	1420
22/1988/s	Årlig lägesrapport om miljöpolitik (A 818/s)	1421
25/1988/e	Program för nordiskt biståndssamarbete (B 79/e)	1511
30/1988/e	Nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas (A 777/e)	1481
32/1988/e	Avveckling av kärnkraften (A 788/e)	1482
33/1988/e	"Frikommunförsök" över riksgränserna i Norden (A 792/e)	1502
35/1988/k	Program för kulturminnesvård och världskulturarvet (A 775/k)	1331
37/1988/k	Förstärkt nordiskt ungdomssamarbete (A 802/k)	1332
39/1988/k	Nordiskt kommunalt skolsamarbete (A 811/k)	1348
43/1988/j	Samarbete om kriminalitetsefterforskning (A 806/j)	1292
44/1988/j	Reell likalön mellan kvinnor och män (A 812/j)	1316
46/1988/s	Nordiskt miljöprogram (B 85/s)	1421
47/1988/s	Internationell miljöpolitik (B 86/s)	1422
48/1988/s	Handlingsplan mot havsföroreningar (B 86/s, B 86Ä/s)	1423
1/1989/e	Gemensam nordisk studie om Europa-frågorna (A 819/e)	1264
2/1989/e	Samarbetsplan på energiområdet (B 88/e)	1482
3/1989/e	Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989–1992 (B 89/e)	1464

4/1989/e	Samarbetsprogram på fiskeriområdet (B 90/e)	1525
5/1989/e	Ökat samarbete i internationella frågor (A 867/e) . . .	1264
6/1989/e	Ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas åtgärder till 38:e sessionen (A 867/e) . .	1267
7/1989/k	Ändring av det nordiska kulturavtalet (B 95/k)	1332
8/1989/k	Projekt Nordjobbs fortsättning (A 822/k)	1268
9/1989/k	Nordiska lägerskolor (A 823/k)	1348
10/1989/k	Stöd till den skogsfinska kulturen (A 830/k)	1333
11/1989/k	Barnboksinstitut för de små språkområdena (A 834/k)	1333
12/1989/k	Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer (A 837/k)	1356
13/1989/k	Utbildnings- och praktikantutbytessamarbete med EG (A 840/k)	1349
14/1989/k	Nordisk bokserie (A 848/k)	1334
15/1989/j	Samarbetsprogram på konsumentområdet (B 81/j) . .	1299
16/1989/j	Nordisk överenskommelse om folkregistrering (B 92/j)	1268
17/1989/j	Handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993 (B 94/j)	1317
18/1989/j	Projekt på flyktingområdet (A 829/j)	1269
19/1989/j	Begränsning av export av farliga varor (A 852/j)	1300
20/1989/j	Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftning mot Sydafrika (A 854/j)	1270
21/1989/t	Nordiskt turistprogram (B 93/t och A 856/t)	1448
22/1989/t	Ökat samarbete inom turismen (B 93/t och A 856/t)	1450
23/1989/t	Samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)	1271
24/1989/t	Utvidgat Nordreskort (A 821/t)	1434
25/1989/t	Ökat samarbete inom järnvägstrafiken (A 827/t och A 858/t)	1435
26/1989/t	Fordonstekniskt samarbete (A 833/t)	1444
27/1989/t	Samordnad trafik- och trafikläroutbildning (A 863/t)	1444
28/1989/s	Handlingsplan mot cancer (B 96/s)	1397
29/1989/s	Nordisk arbetsmiljökonvention (B 97/s)	1378
30/1989/s	Utbildning och legitimation för kiropraktorer (A 825/s)	1397
31/1989/s	Hjälpmedelförsörjning för handikappade (A 826/s) . .	1398
32/1989/s	Samarbetsorgan för räddningstjänstområdet (A 828/s)	1271
33/1989/s	Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken (A 832/s)	1398
34/1989/s	Nordisk arbetsmarknad för lantmätare (A 842/s) . . .	1367
35/1989/s	Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden (A 846/s)	1401
36/1989/s	Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden (A 850/s och A 850Ä/s)	1403

37/1989/s	Skydd av den nordiska havsfågelfaunan (A 853/s) . . .	1423
38/1989/s	Nordiskt miljö- och biologigrupp 1990 (A 855/s och A 855Ä/s)	1424
39/1989/s	Plan för att reducera koldioxidutsläppen (A 869/s) . .	1424
40/1989/e	Avskaffande av tull- och gränsprocedurer (A 898/e) . .	1491
41/1989/e	Utökat nordiskt utbildningssamarbete (A 898/e)	1356
42/1989/e	Utvecklingsplan för Nordisk industrifond (A 898/e)	1473
43/1989/e	Överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)	1424
44/1989/e	Nordiskt institut för EG-rätt (A 898/e)	1292
45/1989/e	Uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92 (A 898/e)	1272
46/1989/k	Åtgärder för Nordplus-programmets genomförande (A 872/k)	1357
47/1989/b	Nordiska ministerrådets budget för 1990 (B 98/b) . . .	1273

Kapitel I

Året 1989 i hovedtræk

Udviklingen i både Vest- og Østeuropa sætter i stigende grad sit præg på det nordiske samarbejde. I ministerrådsorganisationen overvejer man, hvorledes Norden – udover de initiativer som allerede er taget på miljøområdet – kan støtte den forandringsproces, som skrider hastigt frem i de østeuropæiske lande, og på hvilke områder, der kan indledes et samarbejde.

Det analysearbejde, som ministerrådet gennemførte i 1988 for at beskrive betydningen for det fremtidige nordiske samarbejde af dannelsen af EF's indre marked, resulterede i 1989 i udarbejdelsen og vedtagelsen af "Arbejdsprogram Norden i Europa 1989 – 1992".

Dette arbejdsprogram repræsenterer sammen med "Et stærkere Norden – Økonomisk Handlingsplan 1989 – 1992", der ligeledes blev vedtaget i 1989, en bred vifte af samarbejdsområder, hvor ministerrådet inden angivne tidsfrister vil bringe det nordiske samarbejde på højde med udviklingen af EF's indre marked. Arbejdsprogrammet peger endvidere på konkrete områder, hvor det er muligt for Norden at påvirke den europæiske integrationsproces med respekt af de 5 nordiske landes medlemskab af henholdsvis EF og EFTA.

En række embedsmandskomiteer har for at styrke arbejdet med Norden og Det indre Marked nedsat særlige EF udvalg, som skal følge EF's arbejde med skabelsen af det indre marked og vurdere, hvilke nordiske samarbejdsinitiativer der vil være behov for. Sådanne udvalg er nedsat inden for områderne arbejdsmiljø, miljø, forbrugerbeskyttelse, transport og handel.

På flere områder har det nordiske samarbejde etableret forbindelser med det øvrige Vesteuropa. Industriministrene har således iværksat et program for udvidet tekniskindustrielt samarbejde mellem Norden og det øvrige Vesteuropa baseret på et samarbejde mellem Nordisk Industrifond og de nationale, forskningsfinansierende organer. Der foregår konsultationer mellem EF Kommissionen og Nordisk Lægemedlænævns samt Nordisk Institut for odontologisk Materialeprøvning, og Styringsgruppen for nordisk Skolesamarbejde har aftalt udveksling af erfaringer og informationer med EF Kommissionen. I 1989 er ministerrådet blevet medlem af "Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen", der modtager støtte fra Europarådet og EF. Hermed er de nordiske grænseregioner sikret adgang til et samarbejde og en erfaringsudveksling med grænseregionerne i det øvrige Vesteuropa.

I overensstemmelse med den økonomiske handlingsplan har finansministrene besluttet, at et *frit kapitalmarked* skal være indført i de nordiske lande, undtagen Island, fra 1. juli 1990.

På *transportområdet* er man i 1989 begyndt en gradvis afregulering af lastbilers tredjelandstrafik således, at der fra 1. januar 1993 vil være skabt et frit transportmarked på dette område. Endvidere forberedes en vidtgående afregulering af bustrafikken mellem Finland, Norge og Sverige.

Som et led i *Samarbejdsprogrammet for afvikling af tekniske handelshindringer i Norden* er der i 1989 udgivet en ny og udvidet udgave af publikationen "Produktområder med ligeværdige regler".

Arbejdsmiljøkonventionen blev vedtaget den 29. juni 1989. Med udgangspunkt i konventionen er der udarbejdet et samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet for perioden 1990–1993, der vil blive forelagt som ministerrådsforslag ved Nordisk Råds 38. session. Programmet omfatter bl.a. forsøg med trepartssamarbejde på nordisk plan, samarbejde om effektivisering af tilsynsfunktionerne og et udvidet forskningssamarbejde.

Det nordiske samarbejde på *miljøområdet* bliver stadig mere omfattende. Der er i 1989 udarbejdet forslag til revision af handlingsplanen mod havforurening, forslag til ny handlingsplan mod luftforurening, forslag til en handlingsplan på affaldsområdet samt forslag til et nordisk miljøfinansieringsselskab, der skal medvirke ved finansieringen af miljøforbedringsprojekter i Østeuropa, når nordiske virksomheder deltager i disse. De fire forslag vil blive forelagt som ministerrådsforslag ved Nordisk Råds 38. session. Forbrugermistrene har endvidere vedtaget en principbeslutning om indførelse af en nordisk, frivillig, positiv miljømærkning af varer.

I overensstemmelse med Verdenskommissionens princip om inddragelse af miljøhensyn i alle sider af samfundslivet har samarbejdsministrene fastsat retningslinjer for samordning af miljøspørgsmål i ministerrådsorganisationen som helhed. Som et led i gennemførelsen af disse retningslinjer er der i 1989 indledt et konkret samarbejde mellem miljøsektoren og finans-, trafik-, samt jord- og skovbrugssektorerne. På energiområdet har man besluttet, at der skal afsættes budgetmidler til opfølgning af Verdenskommissionens rapport.

Nordisk Projekteksporffond (NoPEF) blev efter en seksårig forsøgsperiode etableret som en permanent nordisk institution i 1989. Den har opnået en sådan position i erhvervslivet, at den i det forløbne år har modtaget ansøgninger om støtte til et samlet beløb, der var tre gange så stort som de midler, der var til rådighed. Fonden har i 1989 taget de første initiativer på miljøinvesteringsområdet i Østeuropa.

Under *kulturhandlingsplanen* er der udarbejdet et handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden, som vil blive forelagt som ministerrådsforslag ved Nordisk Råds 38. session.

Nordplus har betydet en kraftig vitalisering af uddannelsessamarbejdet mellem de højere uddannelsesinstitutioner i Norden. Der er hidtil indgået ca. 150 samarbejdsaftaler, og 200 institutioner har udpeget Nordplus-kontaktpersoner. Nordplus er også blevet vel modtaget af de studerende. Mindre end halvdelen af de stipendieansøgninger, der indkom i 1989, har kunnet imødekommes.

I efteråret 1989 blev Nordplus-junior iværksat. Dette program omfatter elever og lærer ved almene og erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner på gymnasialt niveau.

Kultur- og undervisningsministrene har i 1989 vedtaget at oprette en *nordisk film- og TV-fond* for produktion af film, TV og videogrammer. Fonden finansieres ligeligt af ministerrådet, TV-selskaberne og de nationale filminstitutioner således, at fonden kan yde støtte med 45 mio DKK årligt – foreløbigt i en femårig forsøgsperiode.

En effektivisering af ministerrådsorganisationen er påkrævet i den nuværende situation. Den skal bl.a. leve op til de krav om nytænkning og hurtige beslutninger, som den europæiske udvikling og den ønskede styrkelse af det nordiske samarbejde stiller til den.

Med udgangspunkt i det forprojekt, som de statslige rationaliseringsorganer gennemførte i slutningen af 1988, har ministerrådet taget en række initiativer i 1989. Rutinerne for ministerrådets arbejde med budgettet er blevet lagt om. En undersøgelse af budgetperspektiverne for de aktiviteter, som finansieres over det nordiske budget, er iværksat med henblik på gennemførelse af en mere langsigtet budgetstyring og -prioritering. Ministerrådssekretariatets arbejdsformer og ansvarsfordeling gennemgås med henblik på en styrkelse af de samordnende funktioner og en strammere budgetstyring. Der er endvidere iværksat en kritisk gennemgang af de nordiske institutioner og ministerrådsorganisationens komiteer, udvalg o. l.

Ved Nordisk Råds 38. session ventes følgende ministerrådsforslag forelagt til behandling:

- Forslag til overenskomst om gensidig godkendelse af højere, erhvervskompetencegivende uddannelser af mindst 3 års varighed
- Forslag om etablering af et nordisk miljøfinansieringsselskab
- Forslag om forhøjelse af rammen for Nordisk Investeringsbanks projektinvesteringsslån
- Forslag til retningslinjer for Nordisk Forskningspolitisk Råds arbejde
- Forslag til handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden
- Forslag til ændring af statutterne for Nordisk Kulturfond
- Forslag til samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet
- Forslag til handlingsprogram på affaldsområdet
- Forslag til revision af handlingsprogrammet mod havforurening
- Forslag til handlingsprogram mod luftforurening
- Forslag til samarbejdsprogram på det regionalpolitiske område
- Forslag til revision af handlingsprogrammet for jord- og skovbrugsområdet

Kapitel II

Övergripande frågor

1 Sammanfattning

Arbetet med att främja den europeiska dimensionen i det nordiska samarbetet har under samarbetsministrarnas ledning utgjort det viktigaste momentet i Nordiska ministerrådets arbete under år 1989. Arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92", med klara mål och tidsfrister fastställdes den 19 juni (se meddelande om rekommendation 5/1989/e). Budgetmässigt har programmet getts högsta prioritet och finansieringen är säkrad. Programmet följs upp löpande. Den första rapporten om genomförandet av arbetet föreläggs Nordiska rådets session i Reykjavik.

Samarbetsministrarnas och ställföreträdarkommittens ansträngningar att effektivisera ministerrådets arbete har under det gångna året fortsatt. De nordiska rationaliseringsmyndigheterna presenterade i januari 1989 en förprojektrapport om ministerrådsorganisationen. Utgående från olika överväganden som föranletts av rapporten har ministerrådet bl. a. lagt om rutinerna för ministerrådets budgetarbete, startat en analys av långsiktiga budgetkonsekvenser av antagna planer och program, gått igenom evalueringssläget beträffande de nordiska institutionerna samt utrett ställföreträdarnas samordningsfunktioner. Arbetsordningen och befattningsbeskrivningar för ministerrådssekretariatet har setts över. Tillämpningen av ministerrådets offentlighetsregler har justerats så att dokument och beslutsförslag kan offentliggöras av generalsekreteraren före de behandlats i beslutande organ. Redan tidigare hade samarbetsministrarna igångsatt en utredning över beslutsprocessen i ministerrådet. Utredningens förslag är under behandling.

I samband med Nordiska rådets session beslöt samarbetsministrarna att bevilja 30 MDKK av överskottet från 1987 till en nordisk film- och TV-fond.

Efter Nordiska rådets session fastställde de nordiska finansministrarna planenligt "Ett starkare Norden", ekonomisk handlingsplan 1989–92. Enligt ministerrådets beslut kommer samarbetsministrarna att följa planens genomförande och följa upp den.

Ministerrådet har fastställt riktlinjer för integrering av miljöfrågor i ministerrådet.

Den femåriga handlingsplanen på datateknologiområdet har planenligt avslutats under 1989. Vissa projekt fortsätter och en utvärdering skall göras.

Samarbetsministrarna förelade två ministerrådsförslag till Nordiska rådets 37:e session i Stockholm. Efter rådets behandling har de nordiska länderna undertecknat överenskommelsen om folkregistrering och ministerrådet har fastställt det nordiska turistprogrammet.

2 Samarbetsministrarnas arbetsfält

Samarbetsministrarna koordinerar och prioriterar arbetet mellan olika sektorer. De beslutar i organisatoriska frågor som berör flera samarbetsområden och avgör frågor av principiell betydelse för det nordiska samarbetet. Samarbetsministrarna är nordiska budgetministrar. Det är också samarbetsministrarna som ansvarar för informationsverksamheten. Om annat ej beslutas handhas tvärsektoriella frågor av samarbetsministrarna, som också fattat de formella ministerrådsbesluten i frågor där fackministrarna inte sammankommit inom ministerrådets regi. Samarbetsministrarna har under 1989 sålunda ansvaret för de formella ministerrådsbesluten gällande bioteknologi, datateknologi, livsmedelsfrågor, utrikeshandel och biståndsfrågor. Ansvaret för besluten på turistsektorn övergick efter Nordiska rådets session till de ministrar som nationellt är ansvariga för turistfrågor.

Ärendena som berör Nordiska investeringsbanken handhas också av samarbetsministrarna.

Samarbetsministrarna bistås i alla generella frågor av ställföreträdarkommitten. Ställföreträdarkontoren utgör förbindelsen mellan ministerrådet och regeringarna. De koordinerar ämbetsmannakommitteernas arbete i sina respektive länder och ansvarar för att samarbetsministrarnas beslut följs upp nationellt.

Ämbetsmannakommitteerna för handelspolitik och för biståndsfrågor har förelagt de formella ministerrådsbesluten för samarbetsministrarna. Motsvarande förfarande gäller också livsmedelsområdet. En särskild ämbetsmannakommitte för livsmedelsfrågor upprättades av samarbetsministrarna under våren. Därförinnan handhades ärendena av permanenta utskottet för näringsmedelsfrågor (PNUN).

Därtill bistås samarbetsministrarna av särskilda rådgivande organ. Under 1989 har lön- och personalutskottet, avgiftsexpertgruppen, rådgivande kommittén för biståndsfrågor, budgetexpertgruppen, rådgivande utskottet för datafrågor, forskningspolitiska rådet, bioteknologiska programkommitten samt nordiska arbetsgruppen för fritidsbåtar fungerat.

Samarbetsministrarna har ett särskilt ansvar för de nordiska institutionerna. Institutionssystemets uppbyggnad och allmänna betingelser utformas av samarbetsministrarna. Den fackliga inriktningen av institutionernas verksamhet leds och evalueras däremot av fackministrarna. Nordiska statistiska sekretariatet är också sakligt underställt samarbetsministrarna. Samarbetsministrarna har också under 1989 fattat de formella ministerrådsbesluten gällande Nordiska projektexportfonden som verkar på handelssektorn.

Samarbetsministrarna avser att till rådssessionen 1990 i Reykjavik förelägga ett ministerrådsförslag om ett nordiskt avtal gällande ömsesidigt godkännande av högre yrkesberättigande examina samt ett ministerråds-

förslag om en förhöjning av Nordiska investeringsbankens ram for projektinvesteringslån.

Ställföreträdarkommitten har haft det överordnade ansvaret for arbetet med följande rådsrekommendationer:

- 18/1984/j Samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homoseksuellas mänskliga rättigheter
- 9/1985/t Samarbete om handelssjöfarten, pkt. 1
- 1/1987/j Barns skydd i krig, pkt. 1
- 24/1987/s Samarbete kring genteknologi
- 1/1989/e Gemensam nordisk studie om Europa-frågorna (A 819/e)
- 5/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor (A 867/e)
- 6/1989/e Ökat samarbete i internationella frågor — de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen (A 867/e)
- 8/1989/k Projekt Nordjobbs fortsättning (A 822/k)
- 16/1989/j Nordisk överenskommelse om folkregistrering (B 92/j)
- 18/1989/j Projekt på flyktingområdet (A 829/j)
- 20/1989/j Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika (A 854/j)
- 23/1989/t Samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)
- 32/1989/s Samarbetsprogram for räddningsområdet (A 828/s)
- 45/1989/e Uppföljning av Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989—92 (A 898/e)
- 47/1989/b Nordiska ministerrådets budget for 1990 (B 98/b)

3 Virksomheden 1989

3.1 Budget och økonomi

Samarbetsministrarna godkände den 14 november 1989 ministerrådssekretariatets och de nordiska institutionernas årsräkenskaper. Budgeten for Nordiska ministerrådets verksamhet 1990 fastställdes också den 14 november 1989. Budgeten for 1990 omsluter 678 milj. DKK.

3.2 Effektivisering i ministerrådet

Stedfortrederne ga i september 1988 de nordiske rasjonaliseringsorganene i oppdrag å foreta en overordnet analyse av ministerrådsorganisasjonen og sekretariatets rolle og funksjon når det gjelder

- ressursutnyttelse i forhold til mål og oppgaver, og
- arbeidsfordeling og organisatorisk oppbygning.

I arbeidet deltok de statlige nordiske rasjonaliseringsorganer i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Det ble lagt frem en forprosjektrapport i januar 1989, med forslag om 19 ulike effektiviseringstiltak.

Prosjektledelsen understreker at den i arbeidet med prosjektet har møtt en positiv og konstruktiv holdning til effektiviseringsarbeidet og gir sin tilslutning til tiltak som allerede er satt igang. Dette gjelder bl. a. utvikling av ledelsesfunksjonene i sekretariatet, utredninger om beslutningsprosessen og om informasjonsvirksomheten.

De forslag som prosjektledelsen fremmer tar først og fremst sikte på en ytterligere avklaring av ansvar og rollefordeling, en forbedret institusjonsstyring og å innføre mere mål- og resultatorienterte styringssystemer i alle ledd av organisasjonen.

Samarbeidsministrene har for sin del konstatert at rapporten bekrefter samarbeidsministrenes oppfatning av at det er mulig å effektivisere arbeidet, forenkle saksbehandlingen og løse oppgavene raskere og med en mere rasjonell anvendelse av ressursene.

På bakgrunn av bl. a. rapportens forslag er det igangsatt en rekke tiltak. Ministerrådet vil i det følgende redegjøre for hvilke beslutninger som er truffet eller for status i arbeidet.

3.2.1 *Prioritering og budsjettprosedyre*

Rapporten påpeker betydningen av klare mål og prioriteringer. Det blir også pekt på at prosjektmidlene ikke utnyttes i det tempo som de blir bevilget.

Med sikte på å gi samarbeidsministrene bedre betingelser for å prioritere innenfor ministerrådets samlede budsjett har samarbeidsministrene tatt initiativ til et analysearbeide for å kartlegge de mere langsiktige budsjettforutsetninger. I dette arbeidet vil de samlede økonomiske konsekvenser av vedtatte planer og prosjekter bli dokumentert og det vil bli overveiet tiltak som kan sikre at ressursene blir dirigert dit de gjør størst nytte. Resultatet av denne analysen ventes å foreligge før budsjettarbeidet for 1991 skal innledes.

Som ett ledd i arbeidet med å gi de politisk budsjettansvarlige større innflytelse og ansvar for den økonomiske prioritering har ministerrådet besluttet at man ikke ønsker å gi forhåndstilsagn om en automatisk realvekst. Det er ministerrådets hensikt å gi en instruks for det administrative budsjettarbeide som gir samarbeidsministrene større handlefrihet til å dirigere ressursene til prioriterte områder og oppgaver.

3.2.2 *Institusjonene*

Flere av forslagene i rapporten berører institusjonenes virksomhet. Rapporten foreslår en gjennomgående analyse av institusjonenes berettigelse, av de administrative omkostninger, resultatanalyser og brukerundersøkelser og det blir reist spørsmål om det kan utvikles nye finansieringsformer.

Med utgangspunkt i disse spørsmål har samtlige embetsmannskomiteer fått i oppdrag å gjøre rede for institusjonsstrukturen og evalueringssitua-

sjonen i sin sektor. På kultursektoren er et større arbeide igang med henblik på omprioriteringer inden for sektorens budjet. Hvilken betydning dette vil få for sektorens institusjoner, vil der blive taget stilling til i begyndelsen af 1990.

I dette arbeidet er det forutsetningen at det blir vurdert om noen av de nåværende institusjoner og permanente samarbeidsorgan kan overføres til nasjonal, bilateral eller avgiftsfinansiering og det skal vurderes om noen av institusjonene kan slås sammen eller helt nedlegges med sikte på å redusere de administrative omkostninger.

Rapporten fra embetsmannskomiteene vil foreligge ved månedsskiftet november/desember. Etter at dette materialet er gjennomgått og vurdert vil det bli tatt stilling til den videre fremdrift.

3.2.3 *Komiteer og komitedeltagelse*

Rapporten fra rasjonaliseringsinstitusjonene foreslår at eksisterende komiteer gjennomgås med sikte på å slå sammen komiteer innenfor samme eller nært beslektede områder og at de enkelte komiteer bør reduseres til et beslutningsdyktig og handlingsorientert nivå.

Stedfortrederkomiteen har bedt alle embetsmannskomiteer om å gjennomgå komitestrukturen og vurdere de muligheter som rapporten foreslår.

Ingen av de syv embetsmannskomiteer som foreløpig har behandlet saken har funnet grunnlag for å nedlegge komiteer eller redusere deltagerantallet. Flere av embetsmannskomiteene meddeler imidlertid at dette er spørsmål som blir kontinuerlig vurdert.

3.2.4 *Stedfortredernes nasjonale samordningsfunksjoner*

I effektiviseringsrapporten ble det foreslått at det i et av de nordiske land blir gjennomført et pilotprosjekt der det blir analysert hvordan stedfortrederkontoret kan organiseres for best mulig å ivareta sine oppgaver med å implementere nordiske beslutninger nasjonalt, som saksforberedende organ for samarbeidsministeren og hvordan samarbeidet med de andre stedfortredere, embetsmannskomiteene og sekretariatet fungerer.

Et slikt pilotprosjekt er gjennomført i Norge, med Statskonsult som prosjektansvarlig.

3.2.5 *Stedfortredernes nordiske samordningsfunksjon*

Stedfortrederkomiteen har også fulgt opp effektiviseringsrapportens forslag om å utrede samarbeidsministrenes, stedfortredernes og ministerrådssekretariatets status og oppgaver.

Mulighetene for å forsterke samarbeidsministrenes rolle i budsjettarbeidet og deres samordnende funksjoner er utredet. Forslag foreligger om endringer i Ministerrådets forretningsorden, sekretariatets arbeidsordning og medarbeidernes stillingsinstrukser.

Videre har arbeidsgruppen bedt generalsekretæren fremlegge forslag til

tiltak, som kan bidra til å styrke de koordinerende funksjoner – dels internt i sekretariatet, dels i samspillet mellom stedfortrederkomiteen og øvrige embetsmannskomiteer.

3.2.6 *Ministerrådssekretariatet*

Effektiviseringsrapporten konstaterte at dersom ministerrådsorganisasjonen skal fungere effektivt må ministerrådets sekretariat fungere optimalt. Hvis sekretariatet ikke utnytter sine ressurser målrettet vil resten av systemet lide under det. Rapporten foreslo derfor et organisasjonsutviklingsprogram som vil knytte sekretariatets ulike deler sterkere sammen og bidra til å avklare roller og oppgaver internt og overfor omgivelsene.

Med utgangspunkt i disse forslagene arbeider sekretariatet med en intern strategi- og virksomhetsplan. Planen skal beskrive forutsetninger og strategi for at sekretariatet skal kunne løse de oppgaver som det er blitt pålagt av ministerrådet, raskt og effektivt. Planen skal også identifisere oppgaver og initiativ som sekretariatet for sin del vil bearbeide og presentere for de kompetente organer. Arbeidet forventes avsluttet før utgangen av 1989.

Sekretariatet arbeider dessuten med planer for utvikling av ledelsesfunksjonen og generell kompetanseanalyse for samtlige medarbeidere.

3.2.7 *Informasjonsarbeidet*

Effektiviseringsrapporten foreslår at det blir utarbeidet en overordnet informasjonsplan for hele ministerrådsorganisasjonen og at det gjennomføres en strategisk analyse av områder og spørsmål som ministerrådsorganisasjonen vil informere om.

Informasjonsvirksomheten har samtidig vært utredet i et prosjekt felles med Nordisk Råd og samarbeidsministrene har avventet resultatet av denne utredningen. Forslagene i de to rapporter er nå under bearbeidelse og vil bli fulgt opp av stedfortrederkomiteen. Som et ledd i arbeidet med å forbedre informasjonen har samarbeidsministrene, for å skape interesse for og debatt om det nordiske samarbeide, allerede mens nye tiltak er på forslagsstadiet besluttet at sekretariatets forslag på viktigere områder kan offentliggjøres, før det foreligger en beslutning i Ministerrådet. Sekretariatet er også blitt bemyndiget til å offentliggjøre hovedparten av saksdokumentene.

3.2.8 *Budsjettprosedyren*

Visse forandringer er gjort i rutineene for ministerrådets arbeide med budsjettet. De nye rutiner vil bli fulgt første gang ved utarbeidelsen av budsjettet for 1991. Den vesentligste endring består i at generalsekretærens budjetforslag skal foreligge 1. april. Deretter vil embetsmannskomiteene få anledning til å uttale seg om budsjettet, før samarbeidsministrene på vanlig måte overleverer sitt forslag til Nordisk Råd.

3.2.9 *Delegasjon av beslutningsrett*

For å effektivisere beslutningsgangen og gi mere tid til overordnede policydiskusjoner i ministerrådet har stedfortrederkomiteen bedt sekretariatet undersøke hvilke beslutninger om delegeringer og fullmakter som er truffet på de enkelte sektorer.

Undersøkelsen har vist at permanente delegeringer anvendes i meget begrenset omfang, mens ad hoc-bemyndigelser er særdeles vanlige.

Samarbeidsministrene har på den bakgrunn innen for sitt område foretatt en presisering og utvidelse av beslutningskompetensen hos stedfortrederkomiteen og sekretariatet, som også vil kunne anvendes på øvrige sektorer.

3.3 *Overordnede programmer o. lign.*

3.3.1 *Norden i Europa*

I fortsættelse af de initiativer, der blev taget i løbet af 1988, har den europæiske dimension af det nordiske samarbejde spillet en central rolle i Ministerrådets arbejde i 1989. Det er samtidig et område, der har givet anledning til et frugtbart samspil med Nordisk Råd.

Ministerrådet forelagde til Nordisk Råds 37. session i Stockholm sin rapport "Norden i Europa II". I rapporten følges den første rapport "Norden i Europa" fra maj 1988 op med redegørelser for resultaterne af det nordiske arbejde på en række vigtige områder og for de organisatoriske tilpasninger, der har fundet sted i Ministerrådets arbejde med Europaspørgsmålene. Rapporten indeholder endvidere beskrivelser af udviklingen inden for EF, i EFTA/EF-samarbejdet samt i de enkelte nordiske lande.

Det formaliserede nordiske samarbejdes rolle defineres som "værksted" eller "tænketaut". I forholdet til EF prioriteres EFTA/EF-samarbejdet. Nordisk samarbejde og bilaterale kanaler frembyder ligeledes muligheder.

Der beskrives to aktuelle hovedopgaver for det nordiske samarbejde:

For det første at styrke Norden indadtil, således at nordiske virksomheder og borgere får det bedst mulige udgangspunkt for at deltage i og drage nytte af den europæiske integrationsproces. Herunder tænkes især på Norden som hjemmemarked, nordisk transportmarked, nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab samt nordboers rettigheder.

For det andet at styrke de nordiske landes rolle og indflydelse udadtil i Europa, især i forholdet til EF, på områder hvor de nordiske lande er stærke. Hovedindsatsområderne er i denne forbindelse miljø-, arbejds- miljø- og forbrugerbeskyttelse.

Det nævnes i rapporten, at der på visse konkrete områder, som for eksempel transportområdet, kan blive tale om i nordisk regi at udvikle forudsætningerne for konkrete forhandlinger med EF, således som dette faktisk er sket i begyndelsen af 1989.

Behovet for tæt koordinering både på nationalt plan med indsatsen i andre fora (EFTA, EF) og på nordisk plan understreges stærkt.

Efter Nordisk Råds session, hvor forholdet til den europæiske integrationsproces, herunder især EF og dets indre marked, igen blev et hovedtema, førte Ministerrådet arbejdet videre gennem udarbejdelsen af et arbejdsprogram, "Norden i Europa 1989-92", som blev vedtaget den 19. juni 1989.

Hermed imødekommes ønsker ikke mindst fra Nordisk Råd om udarbejdelsen af et samlet program med klare mål og tidsfrister for den del af det nordiske samarbejde, som har tilknytning til den vesteuropæiske integration. Det understreges i programmet, at finansieringen af de deri omtalte aktiviteter skal sikres ved, at der gives dem prioritet i de respektive sektorer økonomiske planlægning.

Arbejdsprogrammet omfatter i alt 82 emneområder og følger i sin opbygning den systematik, der blev udviklet i "Norden i Europa II", dvs. at det omfatter de følgende syv substanskapitler:

- Norden som hjemmemarked,
- Nordisk transportmarked,
- Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab,
- Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik,
- Miljøpolitik,
- Arbejdsmiljøpolitik
- Forbrugerpolitik, herunder levnedsmiddelspørgsmål.

Hertil kommer et særligt kapitel om information til Europa om Norden og det nordiske samarbejde.

For hvert enkelt punkt er i arbejdsprogrammet angivet, hvilket samarbejdsorgan der er ansvarligt for gennemførelsen, tidsplan, om finansieringen sker over det ordinære budget, gennem den økonomiske handlingsplan eller nationalt og endelig, om der til virkeliggørelse af målsætningen kræves nationale foranstaltninger.

Ministerrådet gør i arbejdsprogrammet opmærksom på, at der som følge af arbejdet i Ministerrådet vil være anledning til at konkretisere indhold og målsætninger på en række områder allerede i slutningen af 1989. Det påpeges endvidere, at udviklingen både i Norden og i Europa nu går så hurtigt, at der også af den grund vil være behov for hyppig komplettering og opdatering af programmet.

En første fremskridtsrapport med redegørelser for den seneste udvikling i Norden, EFTA og EF, status for gennemførelsen af arbejdsprogrammet samt en række nye eller konkretiserede initiativer, som vil indgå i det videre arbejde, forelægges til Nordisk Råds 38. session i Reykjavik i 1990.

Der har i fremskridtsrapporten været mulighed for at tage hensyn til de synspunkter, der er indeholdt i slutrapporten fra Nordisk Råds internationale komite af 13. september 1989 og debatten på Nordisk Råds ekstra session i Mariehamn den 14. november 1989 om Europaspørgsmålene.

3.3.2 "Ett Starkare Norden"

De nordiska finansministrarna beslutade vid sitt möte i juni 1987 att utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan för Norden. Den skulle vara en fortsättning på den föregående handlingsplanen, Norden i växt. En statssekreterargrupp utarbetade planen som godkändes av ministerrådet att framläggas till Nordiska rådets session i Stockholm. Nordiska rådet rekommenderade vid sessionen ministerrådet att fastställa och genomföra en ny ekonomisk handlingsplan. Detta skedde den 20 mars 1989.

Handlingsplanens övergripande mål är att främja betingelserna för en balanserad ekonomisk utveckling genom att stärka den ekonomiska integrationen i Norden och stärka Nordens ställning i omvärlden. De tre målsättningarna, att utveckla den nordiska modellen och Norden som hemmamarknad samt att söka lösningar som svar på utvecklingen av EG:s inre marknad, har konkretiserats i en rad projekt på flera samarbetsområden för åren 1989–92. En del planer har ytterligare specificerats i programmet "Norden i Europa" och genomförandet av de två övergripande planerna sammanfaller till denna del.

"Ett starkare Norden" har påbörjats enligt plan inom samtliga sektorer. Projekten redovisas i respektive sektoravsnitt. I planen ingår också lån till miljöinvesteringar från Nordiska investeringsbanken. När det gäller erfarenheterna av dessa hänvisas till bankens verksamhetsberättelse.

3.3.3 Datateknologi

Den femåriga nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet avslutas enligt plan 1989. En oberoende utvärderingsrapport avseende Nordisk Industrifonds ansvarsområde inom planen och en slutrapport avseende övriga områden utarbetad av det rådgivande utskottet i datafrågor, RU-DATA, avlämnades för diskussion vid Nordiska Rådets höstmöten i Mariehamn den 13–15 november 1989. I ett slutomdöme om projektverksamheten uttalar RU-DATA att "insatserna inom datahandlingsplanen – övriga prioriterade områden – verkat i en gynnsam riktning inom flera områden av framtida nordisk betydelse, men att värdet av många aktiviteter ännu återstår att bedöma. Graden av måluppfyllelse kan endast klarläggas av en kommande utvärdering". Slutrapporten fastställdes i december 1989.

Vid sidan av slutrapporten har publicerats artiklar med exempel från handlingsplanen dels i relevant fackpress, dels i samlad form som en populär version av rapporten.

I 1990 års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikapphjälpmedel, datorbaserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare.

Ytterligare förslag till åtgärder med anledning av handlingsplanens avslutning presenteras i slutrapporten. Dessa berör insatser inom datakommunikations- och informationstjänsteområdena, produktions- och arbetslivet som säkerhets- och sårbarhetsfrågor.

3.3.4 Bioteknologi

Ministerrådets virksomhed inden for bioteknologi knytter sig til Nordisk samarbejdsprogram for Bioteknologi 1988–92, hvis primære formål er at forstærke de nationale forudsætninger for udnyttelse af bioteknologi inden for forskellige områder og at styrke erhvervslivets konkurrenceevne. 1989 er det første aktive virksomhedsår i henhold til dette program, idet 1988 betragtes som en planlægningsfase.

I alt 27,5 mill. DKK har i virksomhedsåret været til rådighed til aktiviteter under programmet. Midlerne fordeler sig med knap 4 mill. til Nordisk Programkomite for Bioteknologi, som har det koordinerende ansvar for hele programmet, 6,7 mill. til Nordisk embedsmandskomite for jord- og skovbrugsspørgsmål (NEJS) ved Nordisk kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) og godt 14 mill. til Nordisk Industrifond. Fonden anvender herudover 15 mill. af sine ordinære budgetmidler til formål inden for det bioteknologiske område. For anvendelsen af disse midler redegøres nærmere i Industrifondens egen beretning for 1989.

Inden for jordbrugsområdet har NEJS/NKJ til samarbejdsaktiviteter vedr. bioteknologi knyttet til planter og husdyr anvendt ca. 1,5 mill. DKK til forskerkurser, stipendier, gæsteforskere, symposier og andre møder. En mill. DKK er reserveret til nedennævnte paraplyprogram inden for området vækstcellebioteknologi. Resten er bevillinger til flerårige projekter.

Nordisk Industrifonds hovedansvar i forbindelse med samarbejdsprogrammet ligger inden for de prioriterede paraplyprogrammer (rammeprogrammer) på strategisk vigtige områder inden for bioteknologien. Programmerne gennemføres i samvirke mellem interesserede virksomheder og forskningsinstitutioner inden for området. Hvert paraplyprogram har en nordisk industriel styringsgruppe.

Der ventes inden årsskiftet at være iværksat paraplyprogrammer på nedennævnte områder. For hvert program er angivet det totale budget for første år. I parentes er anført det beløb, som Industrifonden bidrager med. Beløbene er angivet i MNOK.

- Protein Engineering, 8,0 (4,0)
- Bioprocess Engineering, 4,3 (2,2)
- Bioteknologi og miljø, ca. 17 (3,0)
- Levnedsmiddelbioteknologi, 10,5 (3,0)
- Termofile og psykoofile mikroorganismer, 6,6 (3,0)
- Vækstcellebioteknologi, ca. 7 (2,0)

Sidstnævnte program gennemføres i samarbejde med NEJS/NKJ. Ud over paraplyprogrammerne har Industrifonden med programmidler støttet 12 konferencer samt andre netværksskabende aktiviteter inden for Norden.

På øvrige samarbejdsområder har programkomiteen støttet en række aktiviteter. Det gælder således: *genteknologi*, hvor der er givet støtte til uddannelsesaktiviteter såsom forskerkurser, stipendier og gæsteforelæser,

akvakultur, levnedsmidler og miljø. Inden for dette område er der truffet beslutning om støtte til to større flerårige samarbejdsprojekter, der begge planlægges iværksat inden årsskiftet. Det drejer sig om henholdsvis miljørisici ved udsætning af genmodificerede mikroorganismer i naturen og biologisk fjernelse af nitrogen fra afløbsvand. Til hver af disse projekter er der bevilget 1,5 mill. DKK det første år og der er truffet principbeslutning om et tilsvarende beløb for hvert af de resterende år i programperioden.

I overensstemmelse med det bioteknologiske samarbejdsprogram er etableret et nordisk udvalg for etik. Udvalget, hvis opgave er at være et referenceorgan inden for bioteknologi, har indledt sin virksomhed i 1989. Udvalget er bredt sammensat af bl. a. forskere med forskellig fagspecialise såsom filosofi, medicin, veterinærmedicin og repræsentanter for relevante nationale myndigheder og etiske råd/udvalg.

Udvalget har inden for rammerne af sit mandat sat følgende foreløbige delmål:

- at indsamle og udarbejde materiale som kan danne grundlag for frugtbare diskussioner om etiske spørgsmål inden for bioteknologi i de nordiske lande,
- at vurdere muligheder for en samordning af etiske normer inden for bioteknologisk forskning og anvendelse i Norden
- at bidrage med etiske vurderinger knyttet til sikkerhedsrisici ved bioteknologi.

3.3.5 *Nordisk utbytestjänstgöring*

Den nordiska utbytestjänstgöringen, som infördes 1979 ger de statligt anställda möjlighet att lära känna förvaltningarna i de nordiska grannländerna. Avsikten med en utbytestjänstgöring är att den skall

- främja myndigheternas arbete,
- innebära en personlig utveckling i arbetet för deltagaren
- bidra till ett ökat nordiskt samarbete inom verksamhetsområdet.

Intresset för utbytestjänstgöring har ständigt ökat. Erfarenheterna på såväl arbetstagar- som arbetsgivarsidan är positiva. Det framgår bl. a. av en rapport, *Nordisk utbytestjänstgöring – ett praktiskt nordiskt samarbete* (Nord 1989:20), som ministerrådet har låtit utarbeta.

De goda erfarenheterna från statsförvaltningen har lett till att en motsvarande utbytestjänstgöring för kommunalt anställda nu har startats i Norden.

3.3.6 *Flygtninge- og migrationsspørgsmål*

Den nordiske kontaktgruppe for migrationsspørgsmål, nedsat af Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) i 1985, har fortsat de opgaver, som blev formuleret i rapporten "Migrationssamarbejde i Norden" (NU 1985:4).

Gruppens arbejde har været at igangsætte en projektvirksomhed dels om

rapportens prioriterede områder, dels om opfølgningen af de dele af rekommandation 30/86/s om tilvejebringelse af et øget nordisk samarbejde på flygtningeområdet, som blev lagt til migrationsgruppen.

Man har fortsat arbejdet med en undersøgelse af mulighederne for en egentlig migrationsstatistik. Der afsluttes et projekt om nordiske erfaringer med integration af indvandrere med ikke-europæisk kulturbaggrund. I samarbejde med nordisk ligestillingsudvalg har man videreført en seminarserie om indvandrerkvinders forhold i de nordiske lande.

Endvidere videreføres et udredningsarbejde om informationsspørgsmål. Den konkrete opfølgning varetages af de myndigheder og organisationer, der har hovedansvar for integrationen af flygtninge og indvandrere.

Der har i 1989 været afholdt det første nordiske seminar om repatrieringsspørgsmålet. En rapportering fra seminaret er nylig afgivet.

Den særlige problemstilling om integrationen af indvandrere med islamisk og buddhistisk religion udredes i et særligt projekt, der vil kunne afsluttes i 1990.

I et projekt, som beregnes afsluttet i begyndelsen af 1990, kortlægges bl.a. de nordiske landes erfaringer med opinionsdannelse i forhold til indvandrere/flygtninge. Endvidere overvejes mulighederne for fælles nordiske strategier og aktiviteter på området.

Endelig har man, i samarbejde med sysselsætningsudvalget under NAUT, igangsat et større netværksprojekt om kommunernes opgaver med henblik på kontakt og erfaringsudveksling mellem kommuner, der arbejder med de relativt ensartede indvandrergrupper.

De nordiske ministre med ansvar for flygtningespørgsmål konstaterede på deres møde i november 1988, at mandatet for den nordiske samrådsgruppe for flygtningespørgsmål burde defineres så vidt som til at diskutere alle aspekter på flygtningespørgsmål, inklusive såvel nordisk som videre internationalt samarbejde.

Under året har deltagande från de olika länderna breddats till att inkludera de flesta departement och myndigheter som arbetar med flyktingpolitiska frågor.

Under år 1989 har samrådsgruppen hittills mötts fem gånger. Därutöver har tre mindre expertgruppsmöten samt ett särskilt möte med representanter för United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) hållits.

En viktig del av samrådsgruppens arbete består i ett reguljärt *utbyte av information* om flyktingpolitiska frågor, lagstiftning, situationen i de enskilda länderna mm. Detta arbete har fortsatt att fungera mycket tillfredsställande såväl under som mellan gruppens möten.

Gruppen har vidare uppmuntrat till samarbete mellan de centrala utlänningsmyndigheterna för att studera hur likartade fall behandlas och bedöms i respektive land.

Stor vikt har lagts vid att samråda kring den flyktingpolitiska mm

utvecklingen inom Europa, med särskild referens till EG, EFTA och berörda kommittéer inom Europarådet. Dessa frågor har diskuterats såväl inom själva samrådsgruppen som vid särskilt in kallade expert-möten.

Genomförandet av EG:s planer på att avveckla den inre gränskontrollen skapar ändrade förutsättningar för den nordiska passkontrollöverenskomsten, för de nordiska ländernas viseringspolitik och kanske också för asylpolitiken. Inom den nordiska samrådsgruppen, liksom inom EFTA, följer man uppmärksam utvecklingen i EG. Samrådsgruppen har sammanfattat de övergripande frågeställningar på följande sätt:

- visumfrågor
- asylfrågor
- åtgärder mot gränsöverskridande kriminalitet
- formerna för gränskontroll
- traktatsrättsliga aspekter
- formerna för eventuellt samarbete EFTA-EG.

Europa-frågorna kommer också under det kommande verksamhetsåret att spela en framträdande roll i samrådsgruppens arbete.

Samarbete avseende *kvotuttagning av flyktingar* har varit föremål för diskussioner vid de flesta av samrådsgruppens möten och står fortsatt på dess dagordning. Från ett policy- perspektiv för gruppen diskussioner om relationen mellan kvotuttagning och kvoternas storlek å ena sidan och den spontana asylinvandringens storlek å den andra samt UNHCR:s roll och ansvar i dessa frågor.

Samrådsgruppen har också i ett särskilt möte diskuterat policy-frågor med företrädare för UNCHR i en strävan mot bättre koordinering och resursanvändning. Dessa kontakter kommer att fortsätta.

Efter överenskommelse inom samrådsgruppen har två samlade nordiska initiativ tagits: en för uttagning av iranska och irakiska flyktingar i Turkiet (totalt 660 kvotplatser) och ett för uttagning av flyktingar från Indokina (totalt 1 300 för första året) inom ramen för den globala handlingsplan som antogs vid den internationella Indokina-konferensen i juni 1989. Ytterligare sådana initiativ kan bli aktuella i framtiden.

Sekretariatet för samrådsgruppen har samlat in detaljerad information om respektive lands kvot-policy mm, vilket nu är föremål för sammanställning och analys.

Samrådsgruppen har också diskuterat frågan om praktiskt samarbete med uttagningar på fältet och har som ett första steg enats om att hålla varandra informerade om resplaner och utbyta rapporter från delegations-uttagningar.

Samrådsgruppen fungerar regelmässigt som *samrådsorgan inför internationella möten*. Detta har bl a gällt olika möten inom ramen för 14-landskonsultationerna, UNHCR:s Centralamerika- konferens, den internationella konferensen om Indokina- flyktingarna (där ett gemensamt

nordiskt inlägg hölls), UNHCR:s exekutivkommitté-möte m fl. Detta har visat sig vara en viktig funktion i samrådsgruppens arbete.

Samrådsgruppen har också fört diskussioner kring olika nordiska seminarier och samarbetsprojekt avseende flyktingpolitiska frågor initierade av frivilliga organisationer och andra grupper.

3.4 Informationsverksamheten

Nordiska ministerrådets informationsverksamhet har under det gångna året utvärderats och analyserats i två olika utredningar. Dels i den s. k. Steen-Strandberg rapporten och dels i en effektiviseringsutredning, som har berört hela sekretariatet.

3.4.1 Informationsmaterial, trycksaker och AV

En lättfattlig sammanställning av vad Nordiska ministerrådet sysslar med återfinns i *Året som gick*, en årsredovisning i populariserad form. Den har också tryckts på engelska.

En årligen återkommande trycksak är *Läs något nordiskt* om de nominerade böckerna till Nordiska rådets litteraturpris samt en del annan aktuell nordisk skönlitteratur. Broschyren och en affischserie har distribuerats till samtliga bibliotek och gymnasieskolor i Norden.

En *diashow* om det nordiska samarbetet har just blivit klar. Den finns också i en *videoversion*. Vidare har en *over-headserie* färdigställts i samarbete med Nordiska rådets informationsavdelning. Den handlar dels om samarbetet generellt och dels om miljöarbetet och den ekonomiska handlingsplanen.

Inför sessionen i Stockholm gjordes en *video* till den svenska *Anslagstavlan*, som talade om att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet skulle mötas. Några av de viktigaste ämnena på sessionen togs också upp.

Inför mini- och extrasessionen sattes affischserien "*Möjligheter utan gränser*" upp på flygplatsen i Mariehamn. Affischerna finns nu på Kastrup, Arlanda och Fornebu. Helsingfors och Reykjavik står på tur.

När det gäller utställningar, så har informationsmaterial och publikationer funnits i en särskild nordisk monter på Bok & Bibliotek i Göteborg, på Nordkalottmässan i Haparanda och i Thisted i samband med Föreningen Nordens 50-års jubileum. Vidare har två miniatställningar gjorts om det nordiska skolsamarbetet och om samarbetet på arbetsmarknadsområdet.

Presskonferenser och pressmeddelanden har ökat markant under 1989. Varannan månad har det hållits en presskonferens och antalet pressmeddelanden var drygt 50.

I oktober var Nordiska ministerrådet värd för politiska och ekonomiska journalister från Mexico, Guatemala och Nicaragua, på initiativ från utrikesdepartementen i de nordiska länderna.

Samarbetet med Nordisk Journalistkurs i Århus består i att Nordiska ministerrådet deltar med information om det nordiska samarbetet till

kursdeltagarna. Under sessionen inviteras kursens journalister till briefing.

Journalister, författare och personer med nordisk anknytning inbjuds en gång om året till Louisiana. Specialinbjudna författare eller kulturpersoner från hela Norden läser upp ur egna verk.

Undervisning och fakta: det stora undervisningspaketet om Norden och nordiskt samarbete blev försenat men har nu nått drygt 1.500 gymnasieskolor i hela Norden. Materialet är på danska, norska och svenska. En finskspråkig version är på väg.

Faktablåd om specialområden framställs regelbundet på skandinaviska och även på engelska.

En gång i månaden sänds det engelska nyhetsbrevet *Nordic Contact* ut till ca 400 adresser i Europa. Det är en sammanställning av vad som hänt i det nordiska samarbetet.

Nordisk information finns också i ministerrådets årskalender.

3.4.2 *NU-serien og NORD-publikationer*

Der er i 1988 udgivet følgende titler i *Nordisk Utredningsserie (NU)*:

<i>Nummer</i>	<i>Titel</i>
NU 1988:1	Koncernfackligt samarbejde i Norden
NU 1988:2	Förslag till nordisk arbetsmiljökonvention
NU 1988:3	Program for Nordisk Ministerråds samarbeid innenfor Helse- og sosialsektoren
NU 1988:3F	Pohjoismaiden ministerineuvoston Sociaalilija terveydenhuoltoalan yhteistyöohjelma
NU 1988:3E	Nordic Council of Ministers. Cooperation Program for the Health and Social Affairs Sectors
NU 1988:4	Internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet
NU 1988:4F	Kansainväliset yhteistyöksymykset Pohjoismaiden neuvostossa

I *Nord-serien* er udgivet 115 titler. Af disse kan som de væsentligste nævnes:

- Information til dem som flytter inom Norden (4 særskilte titler)
- Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde
- Nordisk samarbejdsprogram på næringsmiddelområdet
- Nordiska samarbetsorgan 1988
- Kvinnor och män i Norden
- Nordiska rådets verksamhet 1971 – 1986
- Vil Norden samarbejde om naturgas?
- Nordiska rådet – en handbok om regler och arbetsformer
- Ekonomiska utsikter i Norden 1988 – 1989
- Nordisk Statistisk Årsbok 1988

Oversigtspublikationen "Trykt & Udgivet 1988" rummer foruden fortegnelse over NU- og NORD-publikationer også fortegnelse over, hvad de nordiske institutioner og projekter har udgivet uden for serierne. Det er målet i løbet af de næste par år at gøre "Trykt & Udgivet" til en komplet fortegnelse over, hvad der udgives i det nordiske system under Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.

4 Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer

4.1 Nordiska rådets yttranden

Med anledning av ministerrådets verksamhetsberättelse för år 1988 har Nordiska rådet i yttrande 1/1989/b hemställt att ministerrådet

1. tar ansvar för, att nationella myndigheter, som skall verkställa av Nordiska ministerrådets fattade beslut, snarast möjligt får klara direktiv om vilka regler som gäller och vilka åtgärder som skall vidtas med anledning av besluten,

2. lägger de synpunkter, som fackutskotten framfört, till grund för det fortsatta arbetet 3. beaktar de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

Med anledning härav vill ministerrådet framföra följande:

Samarbetsministrarna har redan hösten 1988 startat en utredning om beslutsprocessen i ministerrådet där den nationella implementeringen av besluten givits särskild prioritet. Utredningen är nu klar och ministerrådet är i färd med att dra konsekvenserna av det material som framkommit.

Vad gäller fackutskottens synpunkter och budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter ligger dessa givetvis till grund för arbetet inom olika sektorer av det nordiska samarbetet och är föremål för noggranna övervägningar i ministerrådet.

Nordisk Råd har i uttalelse 2/1989/b henstillet til Nordisk Ministerråd:

att nya aktiviteter av större dimensioner tillføres nya medel eller att ministerrådet på annat sätt säkrar genomförandet av dessa aktiviteter

att ministerrådet beslutar att överskottet från 1987 års verksamhet överförs till ministerrådets budget för att användas i den nordiska verksamheten

att i kommande planeringsdokument ge en uppskattning av de økonomiske konsekvenserna för olika aktiviteter samt att ange preliminära sektorramar

att vid eventuella omprioriteringar inom planeringsperioden ta hänsyn till rådets synpunkter och prioriteringar

att arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller kostnads- och finansieringsplaner

att under planeringsperioden fortsatt satsa på allmän kultur, forskning

och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet samt att verka för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

Nordisk Ministerråd ønsker i den anledning at anføre følgende:

Nya aktiviteter i den nordiska budgeten har finansierats dels med frigjorda medel, dels genom tillförsel av nya resurser. Först och främst gäller detta de verksamheter som bygger på fastställda handlingsplaner. Av dessa kan nämnas kulturhandlingsplanen, samarbetsprogrammet för bioteknologi och den nya ekonomiska handlingsplanen. Aktiviteterna i dessa handlingsplaner har fördelats på olika poster i budgeten. Medelsbehovet för förverkligandet av dessa aktiviteter har emellertid varit större än den fastställda totala ökningen av budgeten. Detta innebär att finansieringen av de nya aktiviteterna har krävt omdisponeringar i budgeten.

Överskottet 1987 uppgick till 35.568.000 DKK. Av dessa beslöts att använda 30.000.000 för att upprätta en nordisk film- och tv-fond. Ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) beslöt 15.9.1989 att ingå avtal mellan nordiska radiobolag och nordiska filminstitut om finansiering och drift av Nordisk Film- och TV-fond. Den resterande delen av överskottet, 5.568.000 DKK, har återbetalats till länderna.

I syfte att effektivisera arbetet med den nordiska budgeten har vissa förändringar gjorts i rutinerna för budgetarbetet inom ministerrådet.

En systematisk utvärdering av de nordiska institutionerna har inletts under 1989. Inom ministerrådet pågår ett arbete med att studera de långsiktiga budgetkonsekvenserna av gjorda åtaganden för institutioner och projekt.

Sammantaget bör dessa åtgärder lägga en bättre grund för att kunna bedöma kostnaderna och finansieringen av det nordiska samarbetet. Därmed bör det också bli lättare att avväga olika planer och projekt mot varandra.

Nordisk Råd har i udtalelse 3/1989/b henstillet til Nordisk Ministerråd: at der ved udarbejdelsen af det nordiske arbejdsprogram for perioden 1989–92 angives klare mål og tidsfrister samt omkostnings- og finansieringsplaner for foreslåede foranstaltninger og initiativer,

at tage hensyn til Rådets synspunkter ved udarbejdelsen af arbejdsprogrammet

at give Nordisk Råd mulighed for at udtale sig om arbejdsprogrammet, inden det endeligt fastsættes.

Nordisk Ministerråd ønsker i den anledning at anføre følgende:

I arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" er angivet målsætninger og tidsplaner for samarbejdet på emneområder med en europæisk dimension, fordelt på 82 konkrete punkter. Ministerrådet har endvidere fastslået, at finansieringen af arbejdsprogrammet skal sikres ved at gennemførelsen af de omtalte aktiviteter gives højeste prioritet i de respektive samarbejdsorganers økonomiske planlægning.

Der er under udarbejdelsen af rapporten lagt stor vægt på de synspunk-

ter, som er indeholdt i betænkningen fra Nordisk Råds internationale samarbejdskomité, "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet" fra december 1988.

Ministerrådet anser fastlæggelsen af arbejdsprogrammets indhold og målsætninger for at være en fortløbende proces med regelmæssig revision, opdatering og komplettering i lyset af den seneste internationale udvikling og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst de impulser, der modtages fra Nordisk Råd. En første fremskridtsrapport med status for arbejdet og oplæg til nye initiativer vil foreligge til Nordisk Råds 38. session.

Nordisk Råd har i udtalelse 4/1989/e bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd:

at eventuelle budgetudvidelser for 1990 og 1991 drøftes ud fra en nøje prioritering af virksomheden og ud fra en konkret bedømmelse af aktiviteterne i økonomisk handlingsplan og på andre højt prioriterede samarbejdsområder.

I ministerrådets arbejde har følgende områder varit prioriterade:

Arbetsprogrammet Norden i Europa, kulturhandlingsplanen, nordiskt miljösamarbete, den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden", den samnordiska bioteknologiska forskningen och en fortsatt uppbyggnad av ett nordiskt industriellt centrum kring Nordiska Industrifonden.

Kulturudvalget, kommunikationsudvalget samt social- og miljøudvalget har i udtalelserne 5/1989/k, 7/1989/t og 8/1989/s henstillet, at ministerrådet i de fremtidige redegørelser om planerne for det nordiske samarbejde (C 2) dels angiver, hvornår de enkelte aktiviteter i redegørelserne agtes afsluttet, dels meddeler, hvor store bevillinger man vil afsætte i de kommende år til de enkelte sektorer og de vedtagne handlingsplaner og samarbejdsprogrammer.

Ministerrådet skal i den anledning meddele, at der er en nær sammenhæng mellem det tempo, hvori de enkelte aktiviteter kan gennemføres, og de midler, som kan stilles til rådighed på de årlige budgetter. Da ministerrådet agter at føre en stram budgetpolitik og i videst muligt omfang finansiere nye aktiviteter med frigjorte midler, må det ved udarbejdelsen af det årlige budgetforslag både vurdere, hvor store ressourcer der kan tildeles igangværende og planlagte aktiviteter, og det tempo hvori aktiviteterne kan gennemføres. Ministerrådet ser sig dér ikke i stand til, som ønsket af udvalgene, at lægge faste tids- og bevillingsmæssige rammer for aktiviteterne flere år frem i tiden.

Nordisk Råd har i udtalelse 7/1989/b bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd:

att när den nordiska datahandlingsplanen upphör, avsätta ett belopp som motsvarar beviljningarna till handlingsplanen till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken.

Med anledning härav önskar Nordiska Ministerrådet framföra följande:

De datarelaterade områden som förs fram från ministerrådet i 1990 års budget överensstämmer med de prioriteringar kommunikationsutskottet ger uttryck för. (Se årsberättelsens kapitel II avsnitt 3.3.2). I det förslag till fortsatt verksamhet på dataområdet under 90-talet som RU-DATA fört fram i handlingsplanens slutrapport betonas ytterligare vikten av att den mänskliga sidan av datoriseringen främjas.

4.2 Nordisk Råds rekommendationer

4.2.1 Meddelelse om rekommendation nr 18/1984/j om samarbende inden for FN og andre internationale organer vedrørende homoseksuelles menneskerettigheder

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd opfordrer de nordiske landes regeringer til inden for FN og andre internationale organer at samarbejde i spørgsmål, som berører homoseksuelles menneskerettigheder, med henblik på at hindre diskriminering.”

De nordiske landes regeringer meddeler:

Regeringerne henviser til meddelelsen om denne rekommendation til den 37. session, hvad angår de muligheder man anser, der findes for at reagere i internationale organer.

Juridisk Udvalg nævner i sin betænkning over meddelelsen til den 37. session to konkrete forslag, som man henstiller til regeringerne at arbejde for.

Det drejer sig for det første om en revidering af Europarådets konvention om menneskerettigheder med den begrundelse, at konventionen ikke skulle omfatte homofiles forhold. Dette synspunkt er efter regeringernes opfattelse fejlagtigt, idet menneskerettighedsdomstolen har udtalt i en dom af 26. oktober 1988 mod Irland (Norris case), at Irland havde overtrådt artikel 8 ved at straffelægge homofile forhold mellem voksne.

Europarådets Ministerkomité vil på et senere tidspunkt skulle drøfte, hvad Irland foretager for at opfylde denne dom. På den baggrund finder regeringerne ikke grundlag for på nuværende tidspunkt at foreslå ændringer i konventionen.

Juridisk Udvalgs andet forslag drejer sig om, at de nordiske lande burde arbejde for at International Lesbian and Gay Association (ILGA) kunne opnå konsultativ status i Europarådet.

De nordiske landes regeringer finder ikke at der på nuværende tidspunkt er basis for at fremme dette forslag.

Regeringerne anser hermed for sin del, at rekommendationen har fået så udtømmende en behandling, som forudsætningerne tillader, og foreslår derfor, at den afskrives.

4.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 9/1985/t pkt. 1 angående nordiskt samarbete om handelssjöfart*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet:

1. att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomska vinningar för utvecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De kontakter ministerrådet haft med forskarmiljöer, redare och myndigheter visar, att det pågår ett visst informellt nordiskt samarbete på forskningsområdet bl a om sjöfartens miljöfrågor. Förutsättningarna för ett mer formaliserat arbete förefaller dock vara begränsade vad gäller fartygsteknologi och driftsekonomi. Det finns från rederiernas sida av konkurrensskäl en viss tveksamhet till spridning av forskningsresultat.

Ministerrådet avser fortsatt att stödja det pågående nordiska forsknings-samarbetet vad gäller sjöfartsfrågor. Etablerandet av ett mer formellt organ för forskning, t ex i form av en kontaktgrupp, förefaller dock inte ha tillräcklig uppbackning i de relevanta miljöerna. Ministerrådet föreslår därför att rekommendationen avskrivs.

4.2.3 *Meddelelse om rekommandation nr 1/1987/j pkt. 1 angående beskyttelse af børn i krig*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer at virke for, at arbejdet inden for FN med en konvention om børns rettigheder fremskyndes.”

De nordiske landes regeringer meddeler følgende:

FN's Menneskerettighedskommission vedtog på sin samling i februar/marts 1989 det udkast til konvention om Barnets Rettigheder, som en arbejdsgruppe under kommissionen har forberedt.

Konventionen er endeligt vedtaget af FN's 44. Generalforsamling den 20. november 1989 på 30-års dagen for vedtagelsen i Generalforsamlingen af Erklæringen om Barnets Rettigheder, der er konventionsudkastets grundlag.

De nordiske landes regeringer anser dermed rekommandationens formål for opfyldt.

4.2.4 *Meddelelse om rekommandation nr 24/1987/s angående samarbejde omkring genteknologi*

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet

a. att utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet;

- b. att undersöka om någon form av förhandsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete;
- c. att verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivårdning.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I beretningen for 1988 om det nordiske samarbejde henviste Ministerrådet i sin meddelelse om samme rekommandation til, at et særligt nordisk udvalg for etik var under etablering, og Ministerrådet tilkendegav, at man med nedsættelsen af dette udvalg mente at have sikret, at intentionerne i rekommandationen vil blive opfyldt. Dette er uændret Ministerrådets opfattelse og en uddybende begrundelse herfor er givet i Ministerrådets skriftlige svar afgivet den 5. juni 1989 på spørgsmål nr. E 32 fra et medlem af Nordisk Råd. Der henvises hertil og til kapitel II, afsnit 3.3.3. i ministerrådets beretning for 1989. Det fremgår her, at etikudvalget nu er nedsat og der er givet en nærmere præsentation af udvalgets virksomhed.

På baggrund af ovenstående anbefaler Ministerrådet, at rekommandationen afskrives.

4.2.5 Meddelelse om fremstilling nr 1/1989/e vedrørende fælles nordisk studie om Europasamarbejdet (A 819/e)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råds presidium anmoder Nordisk Ministerråd om raskt og med fastlagte tidsgrenser å analysere de nordiske forutsetninger, ambisjoner og problemer i et bredere europeisk integrasjonssamarbeid, og at tilstrekkelige ressurser stilles til disposisjon.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Rapporterne ”Norden i Europa” af maj 1988 og ”Norden i Europa II” af januar 1989 giver tilsammen en oversigt over det nordiske samarbejde inden for Ministerrådets rammer set i forhold til det europæiske integrationsarbejde og en analyse af muligheder og begrænsninger i udnyttelsen af dette samarbejde i et europæisk perspektiv. Arbejdet er videreført i arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92” af 19. juni 1989, som fortløbende vil blive opdateret og kompletteret. Ministerrådet mener hermed at have opfyldt rekommandationens intentioner.

4.2.6 Meddelelse om rekommandation nr 5/1989/e angående øget samarbejde i internationale spørgsmål (A 867/e)

Rekommandationen lyder:

”Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet:

- a) att före den 1. september 1989 framlägga de förslag till utveckling av ministerrådets arbetsformer och organisation samt till målsättningar för det nordiska samarbetet, som kapitler 5 och 6 i utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet (NU 1988:4) samt

ministerrådets egne utredninger om Norden i Europa ger anledning till, och

- b) att till Nordiska Rådets session i Reykjavík 1990 redogöra för de åtgärder i övrigt, som Nordiska Rådets övannämnda utredning ger anledning till.”

Den 19. juni 1989 afgav Ministerrådet följande meddelelse:

”Nordisk Ministerråd meddeler:

Under henvisning til rekommandationens pkt. a, 2. led oversender Ministerrådet hermed arbejdsprogram ”Norden i Europa 1989–92”. Arbejdsprogrammet omfatter de dele af samarbejdet i Nordisk Ministerråd, som har en europæisk dimension, og indeholder målsætninger for dette samarbejde for perioden 1989–92. Programmet vil fortløbende blive revideret, opdateret og kompletteret, første gang i december 1989.

Arbejdsprogrammet tilsigter at være så operativt som muligt. Det indeholder tidsgrænser for de enkelte foranstaltninger og initiativer, angivelse af hvilke samarbejdsorganer under Ministerrådet, som er ansvarlige for gennemførelsen, og er desuden sikret finansiering ved at være tillagt højeste prioritet i de respektive samarbejdsorganers økonomiske planlægning.

Ministerrådet har til hensigt inden den 1. september 1989 at afgive yderligere en meddelelse vedrørende rekommandationens pkt. a, 1. led.”

Den 14. august 1989 afgav Ministerrådet følgende supplerende meddelelse:

”Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet henviser til sin meddelelse af 19. juni 1989, hvormed ”Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92” oversendtes til Nordisk Råd, og vil supplerende anføre følgende:

Som det fremgår af rapporten ”Norden i Europa II” og arbejdsprogrammet, er håndteringen af integrationsspørgsmålene inden for Ministerrådet blevet effektiviseret og lagt i faste rammer. Ansvar for gennemførelsen af de enkelte aktiviteter i arbejdsprogrammet er placeret. Ligeledes er det sikret, at den nødvendige finansiering tilvejebringes gennem de årlige budgetter.

Arbejdsprogrammet vil fortløbende blive revideret, opdateret og kompletteret i lyset af den seneste internationale udvikling, af arbejdet og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst af de impulser, der modtages fra Nordisk Råd. Den første opdatering vil finde sted i december 1989. Den kontinuerlige proces, som hermed er sat i gang, vil medføre en regelmæssig, samlet rapportering om arbejdet med spørgsmål, som berører EF og Norden, således som ønsket af Rådet. Ministerrådet ser frem til en fortsat dialog med Nordisk Råd om disse spørgsmål.

Der indgår i arbejdsprogrammet oplæg til en forstærket informationsindsats over for Europa om Norden og det nordiske samarbejde. Ministerrådet ønsker på denne måde at fremme kontakterne og informationsudvekslingen med EF bl. a. ved at journalister og beslutningstagere fra EF-

landene og EF's institutioner inviteres til at besøge Norden og Nordisk Ministerråds institutioner. Der overvejes også udarbejdelse af undervisningsmateriale, afholdelse af seminarer o.l. samt udnyttelse af arrangementer uden for Norden.

Ministerrådet anser det for hensigtsmæssigt, at embedsmandskomiteerne efter behov drøfter og i muligt omfang samordner nordiske synspunkter på internationale samarbejdsspørgsmål, som behandles i andre fora, jfr. forslaget i udredning NU 1988:4, kapitel 4. Dette finder allerede sted i vidt omfang, og Ministerrådet vil opfordre embedsmandskomiteerne til at fortsætte og efter omstændighederne udbygge denne praksis.

Spørgsmålet om den fremtidige form for samarbejdet mellem udenrigshandelsministrene er under overvejelse i Ministerrådet og i regeringerne. Der er ikke tilslutning fra alle regeringerne til, at udenrigshandelsministrene mødes formelt i Nordisk Ministerråd.

I rapporten "Norden i Europa II" er præciseret regeringernes syn på forholdet til EF, hvor EFTA/EF-samarbejdet prioriteres. Nordisk samarbejde og bilaterale kanaler frembyder ligeledes muligheder. Der kan i visse tilfælde blive tale om i nordisk regi at udvikle forudsætningerne for konkrete forhandlinger med EF.

I forbindelse med den ovenomtalte forstærkede informationsindsats over for Europa overvejer Ministerrådet, på hvilken måde der i lyset af den seneste tids udvikling i Østeuropa kan tages initiativer også over for disse lande. I denne sammenhæng kan nævnes, at en arbejdsgruppe under Ministerrådet har undersøgt behov og mulig finansiering af miljøinvesteringer af nordisk interesse i Østeuropa. Arbejdsgruppens forslag er for tiden under overvejelse.

Ministerrådet anser, at arbejdet med rekommandationen 5/1989/e pkt. a er kommet så langt, som det på nuværende tidspunkt er muligt, og finder på den baggrund, at denne del af rekommandationen kan afskrives."

* * *

Det står herefter tilbage for Ministerrådet at kommentere rekommandationens punkt b), det vil sige de forslag i udredningens kapitler 4, 7, 8 og 9, som vedrører Ministerrådet, idet det dog bemærkes, at der i den supplerende meddelelse ovenfor allerede er taget stilling til ét af forslagene i kapitel 4.

Forslagene i udredningen NU 1988:4 går i deres essens ud på at styrke det nordiske samarbejde og samråd i bredere internationale sammenhænge for derved at tilvejebringe en højere nordisk profil og bedre gennemslagskraft for nordiske synspunkter. Ministerrådet er i bred almindelighed enig i denne målsætning og er også enig i, at Ministerrådsorganisationen, hvor det er hensigtsmæssigt og praktisk muligt, bør udnyttes til informationsudveksling og afstemning af synspunkter.

Dette finder allerede sted i vid udstrækning og i de senere år i stigende omfang. Under de enkelte fagafsnit i C1- dokumentet, hvortil henvises, er

der nærmere redegjort for den løbende indsats. Som eksempel kan nævnes, at det nordiske finansielle udvalg, NFU, som én af sine hovedopgaver har koordination af de nordiske landes synspunkter i relation til International Monetary Fund.

Det siger sig selv, at nordisk samråd i internationale organisationer i mange tilfælde mest praktisk lader sig gennemføre på stedet, snarere end under formelle møder i Ministerrådet.

Ikke mindst på grund af miljøproblemernes grænseoverskridende karakter, har det nordiske miljøsamarbejde længe haft en bred international orientering. Eksempelvis er samarbejdet på luftforureningsområdet for en stor dels vedkommende rettet mod en fælles nordisk indsats over for de internationale forhandlinger som langvarig, grænseoverskridende luftforurening, som omfatter såvel Vest- og Østeuropa som Nordamerika.

Hvad gælder forslaget på bistandsområdet, henvises til årsberetningens kapitel XXII.

Ministerrådet vil også pege på den forstærkede indsats for at gøre Norden og det nordiske samarbejde kendt uden for Norden, som er forudsat i arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92", og sammenhængen med den fortløbende indsats for at øge kulturinformationen i udlandet.

4.2.7 Meddelelse om rekommandation nr 6/1989/e om øget samarbejde i internationale spørgsmål – de nordiske regeringers rapportering om foranstaltninger til 38. session (A 867/e)

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att till Nordiska rådets session i Reykjavik 1990 redogöra för de åtgärder, som utredningen (NU 1988:4) för regeringarnas del ger anledning till."

De nordiske landes regeringer meddeler:

De nordiske landes regeringer deler som udgangspunkt betænkningens hovedsynspunkt, hvorefter det nordiske samarbejde i internationale organisationer bør udvikles, hvor det er muligt og hensigtsmæssigt, og i særdeleshed på sådanne områder, hvor de nordiske landes synspunkter er hinanden nærtstående, som for eksempel sociale spørgsmål og bistandssamarbejde.

For så vidt angår forholdet til EF, er der i Ministerrådets meddelelser om rekommandation 5/1989 redegjort for regeringernes syn, herunder at EFTA/EF-samarbejdet prioriteres, og at nordisk samarbejde og bilaterale kanaler ligeledes frembyder muligheder.

Nordisk samarbejde i internationale organisationer er blevet udviklet efter behov, hvilket har medført, at der ikke er udviklet nogen model for samarbejdet, som er beregnet på at kunne anvendes på alle internationale organisationer.

Efter regeringernes opfattelse bør man i fremtiden gøre det samme. Graden og omfanget af samarbejdet bør defineres efter organisationens og

de forskellige nordiske landes behov på en pragmatisk måde. Det bør dog tjene som rettesnor, at man landene imellem tilstræber koordinering og samordning så langt, det er muligt.

Udviklingen af samarbejdet bør primært være regeringernes sag og samarbejdets niveau bør bedømmes organisationsvis efter behov.

I det omfang, man overvejer at indføre nye samarbejdsformer, er det regeringernes udgangspunkt at nærme sig spørgsmålene på en smidig og pragmatisk måde, og kun hvor det er særligt velmotiveret overveje nye organer eller arbejdsmetoder.

Regeringerne finder, at embedsmandskomitéernes arbejde allerede er vel udviklet, og at man kan tilstræbe yderligere effektivisering. Det er ønskeligt med en forbedret rapportering om det nordiske samarbejde på internationalt plan til Nordisk Råd. Betænkningens forslag har på dette punkt regeringernes støtte.

4.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 8/1989/k om säkerställande av projekt Nordjobs fortsättning (A 822/k)*

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast utarbета ett förslag som garanterar Nordjobb en ekonomisk grundtrygghet för sin verksamhet”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd har i 1989 givet et tilskud på ialt 1 500 000 DKK, hvoraf 1 000 000 DKK bevilges over den nye økonomiske handlingsplan. De 500 000 DKK er anvendt til at dække underskud fra 1988.

Ministerrådet har medvirket som observatør i stiftelsens styrelse siden projektets start i regi af Foreningerne Norden. Ministerrådet er repræsenteret ved Nordisk Arbejdsmarkedsudvalgs (NAUT's) serviceudvalg. Endvidere samarbejder de nationale arbejdsmarkedsmyndigheder med Nordjob om formidling af job til de unge efter aftale med ”Foreningen Norden” i hvert land.

Nordjobprojektet overvejer i øjeblikket en ny organisationsmodel, og Ministerrådet følger dette arbejde med opmærksomhed.

Ministerrådet har afsat 1 040 000 DKK over budgettet for 1990 som tilskud til projektet inden for den økonomiske handlingsplan.

Spørgsmålet om yderligere tilskud for 1990 og senere år vil ministerrådet tage stilling til, når den fremtidige organisation og ministerrådets medvirken er afklaret, og baseret på en nærmere analyse af virksomheden og projektets økonomi.

4.2.9 *Meddelelse om rekommendation nr 16/1989/j angående nordisk overenskomst om folkeregistrering (B 92/j)*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at vedtage den

nordiske överenskomst om folkeregistrering i överensstemmelse med ministerrådsförslag B 92/j og Juridisk Udvalgs synspunkter.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) har den 8. maj 1989 undertegnet nordisk överenskomst om folkeregistrering og umiddelbart derefter igangsat den nationale godkendelsesprocedure. Ministerrådet anser dermed rekommandationens formål for opfyldt.

4.2.10 *Meddelelse om rekommandation nr 18/1989/j angående projekter på flygtningeområdet (A 829/j)*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at gennemføre følgende projekter i samarbejde med UNHCR og de berørte landes regeringer:

1. Et projekt, hvis formål er frivillig tilbagevenden (repatriering)
2. Et projekt, hvis formål er midlertidig integration
3. Et projekt, hvis formål er bosætning i de nordiske lande.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Inom Nordiska samrådsgruppen för flyktingfrågor och Nordiska migrationsgruppen diskuteras och utvecklas samarbete inom och i anslutning till de frågor som rekommandationen tar upp. Migrationsgruppen har särskilt studerat återvändningsfrågorna och en publikation i detta ämne utges inom kort. Inom flyktingsamrådsgruppen diskuteras de nordiska ländernas samarbete med United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) och arbetet inom den grupp av länder som ingår i konsultationsprocessen om asylsökande och flyktingar.

Regeringarna anser att UNHCR och andra berörda internationella mellanstatliga organ är de naturliga kanalerna för gemensamma projektsatsningar. Man kan därmed ifrågasätta egenvärdet i särskilda nordiska statsliga initiativ på projektnivå. När det gäller de tre förslagen om konkreta projekt kan följande anföras:

1. *Återvändningsprojekt*

Olika återvändningsprojekt – involverande bl a Afghanistan, Centralamerika, Chile, Namibia och Sri Lanka – existerar och/eller är under utveckling inom UNHCR, International Organisation for Migration (ICM), konsultationsgruppen m fl fora där de nordiska länderna är engagerade multilateralt. Några tungt vägande skäl för särskilda nordiska projekt härutöver finns inte, enligt regeringarnas bedömning.

Migrationgruppen har genomfört ett projekt kring återvändningsfrågorna vilket inom kort resulterar i en publikation. Inom samrådsgruppen kommer arbetet med att utveckla en gemensam nordisk syn när det gäller återvändning av flyktingar från de nordiska länderna att fortsätta.

2. *Regional integration*

De nordiska länderna stödjer, framför allt via UNHCR, ett stort antal

regionala integrationsprojekt. Detta arbete är föremål för kontinuerliga konsultationer mellan de nordiska regeringarna och berörda myndigheter. Något behov för de nordiska regeringarna att bedriva projektverksamhet utanför UNHCR och andra berörda internationella organ föreligger, enligt regeringarnas mening, inte.

3. *Projekt för bosättning (överföring av/resettlement) av flyktingar i de nordiska länderna*

Detta är en typ av verksamhet som lämpar sig väl för konkret nordiskt samarbete. Därför har också de nordiska regeringar redan enats om gemensamt agerande i, hittills, två fall. År 1987 tillskapades en gemensam kvot för iranska, och sedermera irakiska, flyktingar från Turkiet.

I juni 1989 enades de nordiska länderna också om en gemensam satsning visavi FN för mottagande av flyktingar från Indokina. Diskussioner om en fortsatt utveckling av kvotsamarbetet pågår inom flyktingsamrådsgruppen.

4.2.11 *Meddelelse om rekommendation nr 20/1989/j angående intensivt övervakning af boycotlovgivningen mod Sydafrika (A 854/j)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer de nordiske landes regeringer at intensivere arbejdet med overvågning af boycotlovgivningen mod Sydafrika både nationalt og nordisk.”

De nordiske landes regeringer meddeler:

De nordiske landes regeringer arbejder hver for sig og sammen kontinuerligt på at gøre boycotlovgivningen over for Sydafrika så effektiv som muligt. I Danmark bygger sanktionslovgivningen over for Sydafrika på et næsten totalt forbud mod samhandel, og danske myndigheder overvåger løbende lovgivningens efterlevelse. I Finland har man oprettet en samråds- og koordineringsgruppe på embedsmandsniveau med repræsentanter fra udenrigs-, finans-, handels- og industriministerierne samt øvrige relevante myndigheder med henblik på at forbedre samarbejdet og informationsudvekslingen angående boycotlovgivningens efterlevelse. I Sverige er en ændring i loven om internationale sanktioner trådt i kraft den 1. april 1989, som giver toldvæsenet øgede beføjelser til at overvåge efterlevelsen af handelsforbudet. Endvidere har man nedsat en komité, som skal undersøge om der trods lovgivningen alligevel skulle foregå handel med Sydafrika f. eks. fra svenskejede virksomheder i udlandet.

På nordisk plan har det nordiske embedsmandsudvalg for foranstaltninger mod Sydafrika forestået udarbejdelse og revision af Det Nordiske Handlingsprogram mod Apartheid. Udvalget holder jævnligt møder med henblik på en effektiv opfølgning af de forskellige aspekter af de nordiske landes Sydafrika-politik.

Endelig sker der kontinuerligt koordinering af de nordiske landes holdninger inden for FN-systemet, hvor disse lande i langt højere grad end

øvrigte vestlige lande har taget generalforsamlingens rekommandationer om forskellige foranstaltninger for at isolere Sydafrika seriøst. Hvad gælder den eneste bindende sanktion mod Sydafrika, som FN har besluttet – sikkerhedsrådets resolution 418 (1977) om våbenembargo – tillempes denne strengt af de nordiske lande.

4.2.12 *Meddelande om rekommendation nr 23/1989/t angående samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet

att utreda möjligheterna till en samnordisk användning av nuvarande nationella informationssystem och databanker.

att undersöka förutsättningarna för eventuella nya informationssystem och databanker för t. ex. miljöfrågor, turism och trafiksäkerhet,

att utreda hur de nordiska standarderna inom området förhåller sig till motsvarande standarder inom EG.”

Nordiska Ministerrådet meddelar:

I datahandlingsplanens slutrapport från RU-DATA, som läggs fram i november 1989, förs området datakommunikation och informationstjänster fram. De aktiviteter som ryms i rekommendationen ligger väl inom de förslag till insatser som rapporten för fram. Ministerrådet avser att ta ett slutligt ställningstagande till rapportens förslag innan utgången av 1989.

4.2.13 *Meddelande om rekommendation nr 32/1989/s om samarbetsprogram för räddningsområdet (A 828/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna att inrätta ett samarbetsorgan för räddningstjänstområdet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ett nordiskt ramavtal om samarbete över territorialgränserna i syfte att vid olyckshändelser hindra eller begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön undertecknades av Danmark, Finland, Norge och Sverige den 20 januari 1989. Enligt avtalet kan Island ansluta sig senare.

Ramavtalet är ett resultat av det samarbete inom räddningstjänstområdet som redan förekommer mellan de nordiska länderna. Olika bilaterala och multilaterala avtal reglerar samarbetet inom flygräddningstjänsten, eftersökning och räddning av människor till sjöss, bekämpning av miljöskadliga utsäpp till sjöss, utsläpp av radioaktiva ämnen och sjuktransporter. Representanter för de ansvariga myndigheterna för räddningsförvaltningen möts årligen. Därtill hålls löpande kontakter på ad hoc basis mellan representanter för speciella grenar av räddningstjänsten. Vid behov förekommer operativt samarbete på alla olika räddningsområden.

Det nya ramavtalet reglerar primärt principerna enligt vilka bistånd

skall ges i akuta faro- eller olyckssituationer, men artikel 6 förutsätter dessutom att länderna

- informerar varandra om organisation, behöriga myndigheter, lagstiftningsåtgärder och andra viktigare förändringar av betydelse för avtalet,
- verkar för en utveckling av samarbetet på området,
- för den praktiska tillämpningen av avtalet står i direkt kontakt med varandra och att möten skall hållas inom ramen av avtalet när så bedöms lämpligt.

Efter att ramavtalet undertecknats möttes representanter för olika grenar av räddningstjänsten i Norden i januari 1989 varvid man beslöt tillsätta en arbetsgrupp för att bearbeta samarbetsfrågorna, särskilt dem som nämns i ramavtalets artikel 6.

Det har därför varit naturligt att arbetsgruppen i samarbete med ministerrådet företar den utredning som Nordiska rådet bett om i sin rekommendation. Utredningen pågår och arbetsgruppen avser att framlägga sitt förslag för räddningstjänstmyndigheternas följande möte i januari 1990. Ministerrådet avser därefter att ta ställning till förslaget.

4.2.14 *Meddelelse om rekommendation nr 45/1989/e om opfølgning af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 (A 898/e)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) at til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990 fremlægge en første revideret version af ”Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92” med udgangspunkt i de forslag som indgår i den internationale samarbejdskomité’s rapport ”Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd” samt under hensyn til de synspunkter, som fremkommer ved behandlingen af ovennævnte arbejdsprogram under Nordisk Råds 3. ekstrasession 1989, og
- b) at rapportere om arbejdet med gennemførelsen af programmet dels til Nordisk Råds ordinære session, dels gennem en sommerrapport, som kan koncentrerer om særligt aktuelle temaer i integrationsarbejdet. Denne rapport afgives til Rådet hvert år senest 1. juni med henblik på behandling på udvalgenes sommermøder.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92” hedder det (side 8–9):

”Udviklingen i Europa går hurtigt. Det er derfor nødvendigt, at det nordiske arbejdsprogram fortløbende bliver revideret, opdateret og kompletteret i lyset af den seneste internationale udvikling, af arbejdet og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst af de impulser, der modtages fra Nordisk Råd.

Som allerede nævnt, vil der i efteråret 1989 blive truffet beslutning om betydelige nye initiativer. Allerede af den grund vil der blive behov for at komplettere arbejdsprogrammet.

Ministerrådet vil første gang opdatere programmet i december 1989."

Ministerrådet har fremlagt sin første fremskridtsrapport af december 1989 vedrørende arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Rapporten indeholder dels en oversigt over den seneste udvikling på nordisk og europæisk plan, som det nordiske samarbejde skal forholde sig til, dels en statusredegørelse for de fremskridt og resultater, der i de forløbne seks måneder er opnået på de enkelte punkter, og endelig en opdatering af programmet i form af en række supplerende punkter, som afspejler nye initiativer og målsætninger for Ministerrådet.

Ministerrådet finder, at der på vigtige områder er gjort gode fremskridt i overensstemmelse med de synspunkter, der er fremført af Nordisk Råd, og vil herunder pege på områderne kapitalliberalisering og finansielle tjenester, standardiseringssamarbejdet og transportpolitikken. Vedrørende de supplerende punkter vil Ministerrådet pege på den præcisering af målsætningerne på bygge-, arbejdsmiljø- og især miljøområderne, der har fundet sted; for det sidstnævnte områdes vedkommende også ved medtagelse af nye initiativer vedrørende investeringer i Østeuropa.

Det siger sig selv, at Ministerrådet alene af tidsmæssige grunde ikke har kunnet tage stilling til alle de synspunkter, der er kommet til udtryk under behandlingen i Nordisk Råd. Ministerrådet har endvidere måttet lægge vægt på, at de opstillede målsætninger er realistiske inden for de angivne tidsrammer og ikke strider mod de nordiske landes andre internationale forpligtelser.

Ministerrådet har til hensigt medio 1990 at forelægge en ny, konsolideret udgave af arbejdsprogrammet under hensyntagen til den seneste nordiske og europæiske udvikling, herunder i EFTA/EF-samarbejdet. Ministerrådet finder derudover, at spørgsmålet om kadencen for fremtidige fremskridtsrapporter eller nyskrivninger må afgøres efter en konkret behovsvurdering i lyset af den fremtidige udvikling af de europæiske samarbejds mønstre og de deraf afledte krav og ønsker til det nordiske samarbejde.

4.2.15 *Meddelande om rekommandation nr 47/1989/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1990 (B 98/b)*

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att i budgeten för 1990 specificera hur stor del av de olika sektorernas budgetar som kommer att tas i anspråk för genomförandet av arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–92
- att ta ansvar för att fullfölja de ekonomiska åtagandena i nu gällande kulturhandlingsplan,
- att omvärdera sin syn på trafiksäkerhetsområdet samt att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att under 1990 utarbeta ett arbetsprogram för trafiksäkerhetsområdet,

- att i övrigt beakta budget- och kontrollutskottets framförda synpunkter och förslag.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

- Arbetsprogrammet Norden i Europa kommer under arbetsåret att uppdateras och revideras, bland annat med beaktande av Nordiska rådets synpunkter. Det är därför inte vid nuvarande tidpunkt möjligt att ge exakta tal för vilka resurser som kommer att användas till åtgärder som ingår i programmet. Det totalanslag som anges i budgeten för 1990 är en preliminär beräkning.

Samarbetsministrarna har inskräpft för ämbetsmannakommittéerna att sektorernas medel bör disponeras så att det finns tillräckliga medel för att genomföra programmet.

Mot den här bakgrunden har ministerrådet inte ansett det ändamålsenligt att i budgeten göra en detaljredovisning för de åtgärder som ansluter sig till arbetsprogrammet.

- För kultursektorn har ministerrådet i budgeten för 1990 anvisat en ökning på 20,2 milj. DKK varigenom man är på god väg mot slutmålsättningen i kulturhandlingsplanen.
- Vad gäller trafiksäkerhetsområdet har ministerrådet i enlighet med rådets önsksningar under extra sessionen ökat budgeten för trafiksäkerhetsområdet så att anslaget nu motsvarar äskandet från Nordiska trafiksäkerhetsrådet. Beträffande ett eventuellt arbetsprogram på trafiksäkerhetsområdet gör ministerrådet uppmärksam på att den i föl antagna handlingsplanen konkretiserats med en rad uppföljningsåtgärder. Erfarenheterna av arbetet med handlingsplanen samt behovet av justeringar inför 1990-talet kommer att bedömas under 1990.
- Budget- och kontrollutskottets synpunkter och förslag vad avser presentationen och uppställningen av budget har ministerrådet tagit ad notam. Förslagen till förändringar kommer att tas in i nästa års budgetarbete.

Med hänvisning till ovanstående och till vad som särskilt anförs i kapitel XV anser ministerrådet att syftet med rekommendationen tillgodosätts och att den därför kan avskrivas.

Kapitel III

Lovgivningssamarbejdet

1 Indledning

Også i året 1989 har det nordiske lovgivningssamarbejde været gennemført og videreudviklet i de former og strukturer, som er udviklet over den seneste 10-årsperiode. I samarbejdet har man særligt haft opmærksomheden rettet mod det nye nordiske lovgivningsprogram.

Som en mindre strukturændring har man vedtaget, at de nordiske retschefsmøder fremover afskaffes som en selvstændig mødeform, således at der i stedet afholdes yderligere et embedsmandskomitémøde.

Repræsentanter for departementerne fra de forskellige lande har herudover som et led i det fortløbende samarbejde på sædvanlig måde mødtes for at udveksle oplysninger og tale om konkrete lovgivningsprojekter i den udstrækning, dette er bedømt at være formålstjenligt.

Tæt kontakt er også som hidtil taget ved møderne i forskellige internationale fora.

2 Familieret

Ministerrådet noterer med tilfredshed, at de senere års lovgivningssamarbejde på det familieretlige område fortsat går i retning af en stadig større nordisk retsenhed på dette område, og dermed alt mere imødekommer Nordisk Råds fremhævelse af, at de, som flytter fra et nordisk land til et andet, har en selvklar interesse i, at de familieretlige regler er så ligeartede som muligt i de forskellige lande.

2.1 Ægteskabsret *m. m.*

Det reformarbejde på det nordiske ægteskabsområde, som blev indledt i begyndelsen af 1970'erne har fundet sted i etaper. Da der er tale om spørgsmål, som i vidt omfang indebærer moralske vurderinger, har det ofte været et arbejde, som har måttet være præget af stor tålmodighed. Selvom arbejdet med ægteskabsretten ikke har ført til lovgivning på det samme tidspunkt i de forskellige nordiske lande, nærmer det langvarige arbejde sig nu sin afslutning i alle landene.

Ny lovgivning på dette område er foregået i et meget nært samarbejde mellem de nordiske lande. En sammenfatning af dette arbejde kan udmøntes i, at lovgivningen i de forskellige lande derigennem har nærmet sig hinanden i struktur og indhold.

Ministerrådet vil i denne sammenhæng fremhæve, at den nordiske ægteskabskonvention fra 1931 formentlig på længere sigt bør revideres som følge af de nye regler om indgåelse og opløsning af ægteskab og om

ægtefællers formueretsforhold, som berøres i afsnittene 2.1.1 og 2.1.2. Også andre dele af konventionen kan det være nødvendigt at tilpasse til senere lovgivning (se bl. a. afsnittene 2.2.2 og 2.3).

2.1.1 *Indgåelse og opløsning af ægteskab*

I Sverige og Finland trådte nye ægteskabslove med i hovedsag ensartet indhold i kraft den 1. januar 1988.

I Danmark er der i 1989 vedtaget en reform af ægteskabslovens regler om separation og skilsmisse. Hver af parterne kan herefter til enhver tid kræve separation, og hvis ægtefællerne er enige, kan de blive skilt efter kun et halvt års separation, ellers skal der gå et år.

Også i Norge forberedes ny ægteskabslovgivning. I Island er ægteskabslovgivningen under total revision, såvel reglerne om ægteskabets indgåelse og opløsning som reglerne om ægtefællers formueforhold.

2.1.2 *Ægtefællers formueretsforhold*

I Finland og Sverige gælder der nye regler om ægtefællers formueretsforhold siden den 1. januar 1988. I Danmark er der i 1988–1989 fremsat forslag om en delreform af reglerne om ægtefællernes formueforhold. Forslaget indebærer, at ægtefællerne får mulighed for at indgå aftale om, at der skal gælde skilsmissesærlige mellem dem. Kravet om godkendelse af ægtepagter foreslås endvidere ophævet.

I Norge forberedes ny lovgivning om ægtefællers formueforhold på grundlag af en udvalgsbetænkning fra 1987.

2.1.3 *Ugifte samboendes formueforhold*

Sverige er det eneste nordiske land, som har en særskilt lovgivning om ugifte samboendes formueforhold. Denne lov – loven om samboendes fælles hjem – trådte i kraft den 1. januar 1988. Lovens regler gælder også for homoseksuelle samboere.

I Finland og Norge pågår der arbejde om nye lovregler om ejendom, som indgår i en fælles husholdning. I Norge er en udvalgsbetænkning blevet lagt frem i 1988 om sådanne regler, bl. a. om retten til at overtage den fælles bolig eller det fælles bohav.

I Danmark er der på forskellige særskilte lovområder taget højde for nogle af problemerne for ugifte samlevende. Hverken i Danmark eller i Island findes der planer om ny lovgivning på området.

2.1.4 *Registreret partnerskab*

I Danmark er der i 1989 gennemført regler om, at to personer af samme køn kan lade deres partnerskab registrere. Et registreret partnerskab har i alt væsentligt de samme retsvirkninger som et ægteskab.

2.2 Forældre og børn

2.2.1 Myndighed og samværsret

Det nordiske lovgivningssamarbejde på dette område kendetegnes ved et arbejde med at udvide eller forenkle mulighederne for ugifte eller fraskilte forældre til at få eller fortsætte med at have fælles myndighed over deres børn.

Regler herom er indført i Danmark, Finland, Norge og Sverige. I Island blev et lovforslag om fælles forældremyndighed fremsat i 1987. Lovforslaget blev ikke vedtaget, men det vil blive genfremsat under nærværende session.

Den norske barnelov blev ændret i 1989. Efter ændringerne foreligger der samværsret for den af forældrene, som barnet ikke bor sammen med, også når forældrene ikke har levet sammen, efter barnet blev født. Desuden er der etableret en ret for den af forældrene, som barnet ikke bor hos, til at få oplysninger om barnet. I Sverige er der i august 1989 fremlagt en betænkning med forslag til ændring af bl. a. forældrebalken. I betænkningens forslag tilsigtes at skabe basis for, at spørgsmålet om forældremyndighed så vidt muligt kan afgøres i forståelse mellem forældrene.

2.2.2 Fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser om forældremyndighed og samværsret

Spørgsmålet om ratifikation af Europarådets og Haag-konventionerne om bortførelse af børn i internationale forhold har i de seneste år været diskuteret ved flere nordiske møder.

Både i Norge og Sverige har man ratificeret disse konventioner. Den lovgivning, hvori konventionerne inkorporeres i den nationale ret, er i disse lande i alt væsentligt overensstemmende.

Også i Danmark har man haft et arbejde igang med det endelige mål at ratificere både Europarådets konvention og Haag-konventionen. En særskilt arbejdsgruppe har i en betænkning fremlagt udkast til et lovforslag, som ligger meget tæt op af de norske og svenske lovttekster. Der er endnu ikke taget stilling til, om betænkningen skal føre til lovgivning.

I Finland har en arbejdsgruppe lagt et forslag frem til nye regler om myndighedernes internationale kompetence m.v. Et lovforslag, der vil muliggøre ratifikation af Haag-konventionen, behandles for øjeblikket i lovgranskingsrådet. Et forslag ventes at blive fremlagt i begyndelsen af 1990.

Island har endnu ikke sat noget arbejde igang for at forberede en ratifikation af Europarådskonventionen eller Haag-konventionen.

I de nordiske lande planlægger man også på længere sigt at vurdere reglerne om fuldbyrdelse af nordiske forældremyndighedsafgørelser, som for øjeblikket findes i ægteskabskonventionen fra 1931.

2.2.3 *Insemination m. m.*

I Sverige trådte en lov om insemination i kraft den 1. marts 1985. Herudover er en lov om befrugtning uden for kroppen trådt i kraft den 1. januar 1989. Ifølge denne lov må behandling uden for en kvindes krop med det formål at gennemføre en graviditet alene udføres, hvis kvinden er gift eller samboende og kun med ægtefællens eller den samboendes sperma. Såkaldt surrogatmoderskab er derimod ikke tilladt.

En tilsvarende lov om insemination og befrugtning uden for kroppen gælder i Norge siden 1. juli 1987, da en lov om kunstig befrugtning trådte i kraft.

I Finland er en arbejdsgruppe i juli 1988 fremkommet med et forslag til en lov om kunstige forplantningsmetoder for mennesker. Ifølge lovforslaget tillades kunstig insemination, befrugtning uden for kroppen og indførelse af sæd- og ægceller i en kvinde, medens andre forplantningsmetoder (f. eks. surrogatmoderskab) forbydes. Metoderne må alene anvendes på ægtefæller og samboende, som lider af ufrivillig barnløshed. For øjeblikket udarbejdes et forslag om sagen.

I Island overvejer en komité siden 1986 spørgsmålet om inseminationsvirksomhed samt parternes retsstilling.

I Danmark indførtes i 1986 gennem en ændring i adoptionsloven et forbud mod formidling af aftaler om surrogatmoderskab. Herudover har man i Danmark endnu ikke fundet, at der for tiden findes behov for særskilt lovgivning på det familieretlige område, hvad angår forsøgsvirksomhed med nye befrugtningmetoder m. m., som pågår i dag.

Sammenfatningsvis kan det konstateres, at de nordiske lande har et delvist forskelligt syn på behovet for lovgivning om kontrol med virksomheden, hvad angår insemination og befrugtning uden for kroppen. Således indtager Danmark generelt set en afvisende holdning til en sådan lovgivning. Også i spørgsmålet om den materielle regulering adskiller opfattelsen sig i visse henseender. Det gælder f. eks. retten til for et barn, som er resultatet af insemination, at få oplysning om, hvem der er spermagiver.

I Sverige og ligeledes ifølge det finske lovforslag har barnet en sådan ret, når det har opnået en tilstrækkelig modenhed, eller myndig alder, medens barnet savner en sådan ret i Danmark og i Norge. Fælles for alle landene er imidlertid, at et barn, som skyldes insemination, har eller foreslås at få den samme familieretlige stilling som et barn, der ikke er et resultat af kunstig befrugtning.

2.3 *Værgemål*

I Sverige har rigsdagen besluttet at afskaffe instituttet "Omyndigförklaring" og erstattet det med et nyt institut kaldet "Förvaltarskap". Loven medfører også visse ændringer i reglerne om "god mans behörighet". De nye regler er trådt i kraft den 1. januar 1989.

I Norge forberedes et lovforslag om bl. a. en udbygning af hjælpeværgeordningen. En mindre revision af reglerne om forvaltning af umyndiges midler er trådt i kraft den 1. januar 1989.

Også i Danmark og i Finland, hvor der er nedsat udvalg, pågår en lignende gennemgang af lovgivningen vedrørende umyndige m. v.

I de nordiske lande overvejer man på længere sigt at erstatte ægteskabskonventionens bestemmelser om værgemål med ensartede internationalt privatretlige love om umyndighed m. m.

3 Aftaleret, køberet, forbrugerrret m. m.

Disse emner har traditionelt haft en central placering i det nordiske lovgivningssamarbejde. I de senere år er udviklingen på disse områder dog, ikke mindst i Danmark, også blevet præget af forskellige EF-direktiver med henblik på det kommende indre marked.

3.1 Aftaleret

De nordiske aftalelove er af gammel dato og dermed dårligt tilpasset til moderne aftaleteknik. Ministerrådet har af denne grund i 1987 besluttet, at man bør indlede et nordisk samarbejde med henblik på at afklare, om disse love skal ændres. Udredningsarbejdet skal udføres af nationale udvalg med samordnede direktiver og tidsrammer.

I Finland har man iværksat en sådan udredning i 1987, og i Norge blev en udredning sat igang i 1989. I Sverige overvejes fortsat spørgsmålet om en sådan udredning. I Danmark findes der endnu ingen planer om at iværksætte en udredning om en gennemgang af aftaleloven, men man vil på tæt hold følge arbejdet i de andre lande.

3.2 Almindelig køberet

På den almindelige køberets område har det omfattende nordiske lovgivningssamarbejde, som blev indledt i 1980, nu begyndt at give resultater. I Finland er en ny købelov trådt i kraft pr. 1. januar 1988 og i Norge er en ny købelov trådt i kraft pr. 1. januar 1989. I Sverige er et forslag om en ny købelov lagt frem for riksdagen, som ventes at tage stilling til forslaget i løbet af foråret 1990. I Danmark har en komité for nylig afgivet et udkast til en ny købelov, og lovgivningsspørgsmålet overvejes nu i Justitsministeriet.

Den finske lov og det svenske lovforslag er så godt som identiske. Også den norske lov, og udkastet fra det danske udvalg, har store ligheder. Der er dog også en del afvigelser. Det hænger delvis sammen med, at den norske lov, til forskel fra hvad der er tilfældet i de andre lande, tillige regulerer internationale køb, og at man i Norge i den anledning har en noget mere udførlig regulering, også når det gælder de nationale køb.

Særskilte love om internationale køb, hvilket indebærer, at FN-konventionen fra 1980 indkorporeres i den nationale ret, trådte i Finland og

Sverige i kraft den 1. januar 1989 og vil i Danmark træde i kraft den 1. marts 1990, dvs. samtidig med de regler om internationale køb, som i Norge er optaget i den almindelige købelov.

Det kan tilføjes, at reglerne om internationale køb i alle landene indeholder undtagelser for så vidt angår nordiske køb. Hvad angår sådanne køb, skal de nordiske købelove altså tilrettes. En forudsætning for denne løsning har været, at de nordiske lande har enslydende eller næsten overensstemmende retsregler i de spørgsmål, som reguleres i FN-konventionen. Som nævnt ovenfor må denne forudsætning også anses for at være opfyldt.

3.3 Forbrugerret

3.3.1 Forbrugerløb

I Finland findes reglerne om forbrugerløb i et særskilt kapitel i forbrugerbeskyttelsesloven fra 1978, mens reglerne i Norge er indarbejdet i de almindelige bestemmelser i den nye købelov (på samme måde som i den tidligere købelov). I Danmark findes reglerne hovedsageligt i et særskilt kapitel i den almindelige købelov. I Sverige er visse regler blevet samlet i en særskilt lov, forbrugerløbeloven fra 1973, som i øvrigt suppleres af bestemmelserne i den nuværende købelov.

I Sverige har regeringen i oktober 1989 truffet beslutning om en "lagradsremiss" med et forslag om en ny forbrugerløbelov, som indeholder en fuldstændig regulering om forbrugerløb. Det er meningen, at den nye lov skal træde i kraft samtidig med den almindelige købelov, som er nævnt i afsnit 3.2. Samtidig gennemgår man i Finland det kapitel i forbrugerbeskyttelsesloven, som handler om forbrugerløb. Et forslag til nye regler har været på høring. Et forslag planlægges til foråret 1990. I Norge er et udvalg for nylig blevet nedsat med henblik på at udarbejde forslag til en særskilt lov om forbrugerløb. I Danmark er der endnu ikke taget stilling til, om der bør udarbejdes en særskilt forbrugerlov, eller om det må anses for mere hensigtsmæssigt at indarbejde disse regler i den almindelige købelov.

3.3.2 Forbrugertjenester

I løbet af 1970'erne blev i alle de nordiske lande bortset fra Island indledt et arbejde om forbrugertjenester. I forbindelse med dette arbejde har emnet været diskuteret ved en række nordiske forhandlinger.

Arbejdet har i Sverige resulteret i en forbrugertjenestelov, som trådte i kraft den 1. juli 1986. Loven gælder reparationsarbejder på løsøre og fast ejendom, samt opbevaring af løsøre. I Norge vil en tilsvarende lov om håndværkertjenester m. m. for forbrugere træde i kraft fra 1. januar 1990.

Også i de øvrige lande pågår arbejdet med at udføre regler om forbrugertjenester. I Finland regner man med – på grundlag af et forslag til lovgivning om visse forbrugertjenester – i foråret 1990 at lægge et forslag frem om et nyt kapitel om forbrugertjenester i forbrugerbeskyttelsesloven.

I Danmark overvejer Justitsministeriet for tiden et udvalgsforslag om en forbrugertjenestelov.

De forbrugertjenesteregler, som bliver gældende i Norge og Finland, adskiller sig fra den svenske lov ved alene at omhandle vedligeholdelses- og reparationsarbejder på løs og fast ejendom. Det danske udkast omfatter derimod, ligesom den svenske lov, tillige opbevaring af løsøre. Hensigten er både i Norge og Finland, at de nye regler hen ad vejen skal komplementeres med sådanne regler.

Loven i Norge og lovforslagene i Danmark og Finland adskiller sig også fra den svenske lov ved, at de i spørgsmålet om reguleringens almindelige udformning i endnu højere grad tilslutter sig til den systematik, som man er enige om i det nordiske købelovsarbejde. I hovedsagen er reglerne dog stort set overensstemmende i alle lande.

Ministerrådet har i flere tilfælde udtalt, at man bør søge at nå den størst mulige retsenhed på dette område. Ministerrådet har fortsat denne opfattelse.

Ved de nordiske forhandlinger, som har været afholdt om nye regler om forbrugertjenester, har man også diskuteret spørgsmålet om næringsdrivendes ret til at sælge ting, som ikke er afhentet, et spørgsmål som har nær sammenhæng med en lovgivning om forbrugertjenester.

I Sverige er en lov om dette spørgsmål trådt i kraft samtidig med forbrugertjenesteloven, altså den 1. juli 1986, og i Finland trådte en tilsvarende lov i kraft den 1. januar 1989. I Danmark indeholder det ovenfor nævnte udvalgsforslag om en forbrugertjenestelov et særskilt kapitel om salg af sager, som ikke er afhentet. I Norge vil en revision af de nuværende lovregler om håndværkeres salgsret blive overvejet i forbindelse med det tidligere nævnte arbejde om lovregler om opbevaring af løsøre.

Ministerrådet ønsker at fremhæve, at det er ønskeligt, at reglerne i de forskellige lande bliver så ens som muligt.

3.3.3 Kreditaftaler

I Danmark er der i 1989 fremsat lovforslag om kreditaftaler med henblik på implementering af et EF-direktiv om forbrugerkredit. Forslaget går bl. a. ud på, at der skal gives oplysning om de reelle omkostninger i procent ved kreditaftaler. Også i Sverige pågår arbejdet med en reformering af lovgivningen om forbrugerkreditter. Et departementsnotat om sagen forventes at kunne sendes ud på høring i foråret 1990. I Norge er bl. a. regler om pligt til at oplyse om effektiv rente givet i henhold til kreditt Købeloven fra 1985 og finansieringsloven fra 1988. Der er nedsat en arbejdsgruppe for at forberede lovregler om kontraktretlige spørgsmål angående finansielle tjenester.

3.3.4 *Forbrugerbeskyttelse ved ejendomskøb*

I Danmark, Finland, Norge og Sverige pågår der et arbejde med den hensigt at beskytte forbrugerne ved ejendomskøb.

I Danmark foreligger en udvalgsbetænkning fra 1987, som indebærer, at forbrugerne får en ret til at fortryde et sådant køb inden 6 dage fra aftalens indgåelse. Udvalget fortsætter sit arbejde med en overvejelse om yderligere forbrugerbeskyttelsesregler på dette område, bl. a. når det gælder spørgsmålet om mangler ved fast ejendom. I Sverige har man på grundlag af udvalgsbetænkninger fra 1986, 1987 og 1988 fremlagt en "lagrådsremiss", indeholdende et forslag om forbrugerbeskyttelse ved opførelse og salg af nye småhuse. I Finland er et forslag til lovgivning om ejendomskøb til høring. Forslaget gælder bl. a. køb af fast ejendom til boligformål. I Norge forberedes desuden forslag om en generel lov om afhændelse af fast ejendom, som også vil give købere af ældre boligejendomme et værn.

Ved siden af arbejdet med henblik på lovgivning om forbrugerbeskyttelse ved ejendomskøb har et arbejde været igang med henblik på at udfærdige regler til beskyttelse af forbrugere, som har rettet henvendelse til ejendomsmæglere med henblik på køb eller salg af ejendom.

I Sverige er en ejendomsmæglerlov med et sådant sigte trådt i kraft den 1. juli 1984, og i Finland og Norge trådte tilsvarende love om ejendomsformidling i kraft den 1. januar 1989.

3.4 *Handelsagenter og handelsrepræsentanter*

I Danmark er der fremsat lovforslag om handelsagenter og handelsrejsende, bl. a. til opfyldelse af et EF-direktiv.

I Finland pågår arbejdet med en revision af lovgivningen om handelsrepræsentanter. Et af udgangspunkterne for arbejdet er det nævnte EF-direktiv.

I Sverige forberedes et lovforslag om handelsagenter og handelsrepræsentanter på grundlag af et udvalgsforslag fra 1984. Lovforslaget beregnes fremlagt for riksdagen i løbet af foråret 1990.

I Norge følger man fortsat arbejdet i Sverige og Danmark. Det kan eventuelt også i Norge blive aktuelt at iværksætte en særskilt udredning om dette spørgsmål.

3.5 *Anden lovgivning vedrørende formueretlige aftaler*

Siden et EF-direktiv om lovvalg på kontraktrettens område blev gennemført i 1980, er lovgivning med et tilsvarende indhold gennemført i Danmark i maj 1984 og i Finland i juli 1988. Også i Norge forberedes en lov af denne karakter. I Sverige overvejer man for øjeblikket, om en sådan lov skal udarbejdes.

4 Erstatnings- og forsikringsret

4.1 Erstatningsret

4.1.1 Den almindelige erstatningsret

På ministerrådets initiativ blev der i 1987 nedsat en nordisk arbejdsgruppe med henblik på at udrede personskaderettens fremtidige funktion og forhold til andre erstatningsordninger. Siden arbejdsgruppen i 1988 har lagt en principbetænkning frem om dette emne, forberedes nu et nordisk symposium i forsikringsselskabernes regi, som forventligt afholdes i foråret 1990.

Spørgsmålet om erstatning for ideel skade i sammenhæng med personskade har fået stadig større aktualitet i de senere år. I Sverige er et udvalg nedsat med henblik på at overveje dette spørgsmål. I udvalgskommissoriet indgår bl. a. spørgsmålet om at diskutere erstatningsniveau, erstatningens formål og metoder til at bestemme erstatning. Også i Norge er et sådant udredningsarbejde igangsat. Finland har til hensigt at følge udredningsarbejderne i Sverige og Norge.

4.1.2 Produktskader

I Danmark og Norge er der gennemført lovgivning om produktansvar. I Finland behandler riksdagen et lovforslag om erstatning for produktskader. I Sverige skal et departementsnotat med forslag til produktansvarslov nu sendes på høring.

Den danske og norske lov og de finske og svenske forslag hviler stort set på de samme principper, og selv de enkelte regler er i vid udstrækning overensstemmende. Hovednyheden er, at producenter og importører får et strengt ansvar for skader, som forårsages af en sikkerhedsbrist ved et produkt. En vigtig forskel findes dog i spørgsmålet om de såkaldte udviklingsskader, som omfattes af de finske og svenske forslag, og af den norske, men ikke den danske lov.

En vigtig gruppe af produktskader udgøres af lægemiddelskaderne. Vedrørende erstatningsreglerne herfor og for de nært beslægtede patientskader henvises til årsberetningen for 1988 (C1 Kapitel III, side 55 – 56).

4.1.3 Miljøskader

I Sverige, hvor en lov om miljøskader trådte i kraft den 1. juli 1986, har man i 1988 som et supplement til denne lov indført regler i miljøbeskyttelsesloven fra 1969 om en miljøskadeforsikring. Forsikringen skal betales gennem afgifter fra selskaber, som bedriver miljøfarlig virksomhed, og give erstatning til den, som har ret til erstatning ifølge miljøbeskyttelsesloven, men som ikke kan få gennemført erstatningsmålet, f. eks. fordi skadevolderen er gået konkurs eller fordi det ikke har kunnet afklares, hvem der er ansvarlig for skaden. De nye regler er trådt i kraft den 1. juli 1989.

I Norge er regler om erstatning for miljøskader givet gennem et nyt kapitel i forureningsloven. Reglerne, som trådte i kraft den 1. august 1989, pålægger forureneren et objektivt ansvar for sådan skade.

I Danmark og Finland pågår et udvalgsarbejde om regler vedrørende erstatning for miljøskader.

4.1.4 *Atomskader*

Under år 1988 underteckendes i Wien ett s.k. gemensamt protokoll rörande tillämpningen av Wien- og Pariskonventionen. Wienkonventionen om atomansvarighet från år 1963, som har tillträtts av andra länder än de västeuropeiske, har en lägre ansvarsnivå än Pariskonventionen. Protokollet utvidgar det geografiska tillämpningsområdet för båda konventionerna till att omfatta skadelidande i samtliga berörda länder oavsett om de är anslutna till den ena eller andra konventionen. Detta är ägnat att stärka olycksoffrens ställning. Danmark har ratificerat protokollet år 1989. I Sverige förbereds den lagstiftning som skall göra det möjligt att ratificera protokollet. En departementspromemoria med förslag härom kan läggas fram under år 1990.

Inom IAEA (International Atomic Energy Association) pågår vidare arbete med att revidera Wienkonventionen i syfte bl. a. att förbättra skyddet för skadelidande genom en höjning av ansvarsbeloppen. De nordiska länderna deltar i detta arbete.

4.2 *Forsikringsret*

I Norge blev der i 1989 vedtaget en ny forsikringsaftalelov, som afløser loven fra 1930. Den nye lov træder i kraft den 1. juli 1990.

Også i Finland forberedes et samlet forslag til en ny personforsikringslov og en ny skadesforsikringslov på grundlag af udvalgsforslag fra henholdsvis 1985 og 1988.

I Sverige, hvor en særskilt forbrugerforsikringslov blev indført i 1981 som et første resultat af det pågående reformarbejde, forberedes et forslag til en personforsikringslov på grundlag af et udvalgsforslag fra 1986. Et udvalgsforslag om en ny skadesforsikringslov fremlægges om kort tid og skal da sendes ud på høring.

De udvalgsforslag, som foreligger i Finland og Sverige samt den norske lov, udviser stor overensstemmelse i spørgsmålet om systematik, og de saglige løsninger er også stort set overensstemmende.

5 **Transportret**

5.1 *Søret*

De nordiske lande arbejder fortsat med en revision af sølovenes bestemmelser om transport af gods og befragtning. I dette arbejde indgår også spørgsmålet om at overveje nordisk tilslutning til FN-konventionen fra

1978 om søtransport af gods og fremlæggelsen af forslag til den lovgivning, som er nødvendig for en sådan tiltræden.

Arbejdet udføres i nært samarbejde af de nationale sølovsudvalg i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Formand og sekretær i disse udvalg har fortsat afholdt en række møder også i 1989. Også et plenarmøde har under året været afholdt mellem samtlige udvalgsmedlemmer. Efter planerne skal udvalgene afgive deres betænkninger i løbet af første halvår 1990.

Blandt de spørgsmål, som i øvrigt behandles inden for rammen af det søretlige samarbejde, kan nævnes spørgsmål om bjergning, om arrest og om obligatorisk ansvarsforsikring af fritidsbåde. Også på det videre internationale felt fortsætter samarbejdet, som nu særligt gælder spørgsmålet om søtransport af farligt gods.

5.2 *Luftret*

På luftfartsrettens område er de såkaldte Montrealprotokoller nr. 3 og 4 ratificeret af Danmark, Finland, Norge og Sverige. Protokollerne er imidlertid endnu ikke trådt i kraft. Videre er i disse lande gennemført de ændringer i luftfartslovgivningen, som foranlediges af tilslutningen til de nævnte overenskomster. Denne lovgivning er trådt i kraft den 1. april 1989 angående indenrigstrafikken i de nordiske lande samt trafik til stater, som står uden for konventionssystemet på området.

Også i Island forbereder man et lovforslag, som skal gøre det muligt at ratificere Montreal-protokollerne. Inden for det nordiske samarbejde overvejes herudover muligheder for at komplettere det luftretlige ansvarssystem gennem at indføre en obligatorisk forsikring for flypassagerer.

5.3 *Øvrig transportret*

FN's økonomiske kommission for Europa (ECE) har afsluttet arbejdet på en international konvention om skadeserstatningsansvar ved transport af farligt gods på vej, jernbane og de indre vandveje. De nordiske lande har taget aktivt del i dette arbejde fra begyndelsen.

Konventionen har til formål at forbedre situationen for skadelidende ved ulykker af større omfang i forbindelse med transport af farligt gods. Dette skal bl. a. ske igennem indførelse af et strengt ansvar for transportøren, forhøjede ansvarsgrænser og en forpligtelse til at forsikre dette ansvar.

6 **Immaterialret**

6.1 *Ophavsret*

Hovedformålet med det reformarbejde på ophavsrettens område, som er foregået i de nordiske lande de senere år, har været at tilpasse ophavsretslovgivningen til den seneste teknologiske udvikling.

Et eksempel på en sådan tilpasning udgør spørgsmålet om ophavsret til

dataprogrammer og andre ophavsretlige spørgsmål, som edb-anvendelsen giver anledning til, spørgsmål som man i de nordiske lande er enige om at tildele en høj prioritet. I Danmark og Sverige er der i 1989 gennemført lovgivning herom.

Et lovforslag om regulering af ophavsret til dataprogrammer og beskyttelse af datachips vil i Norge blive fremsat tidligt i 1990. Også i Finland forberedes i øjeblikket forslag til lovgivning.

6.2 *Industrielt retsbeskyttelse*

Mulighederne for at forny og forbedre den immaterialretlige beskyttelse for så vidt angår industriprodukter diskuteres for tiden i de nordiske lande. Den tekniske og kommercielle udvikling har medført, at man nu også overvejer mulighederne for at indføre beskyttelse af brugsmønstre. Endvidere diskuteres forskellige foranstaltninger imod fremstilling og spredning af vareforfalskninger. Spørgsmålet om en skærpelse af sanktionssystemet i den immaterielle lovgivning er også aktuel i denne sammenhæng.

Spørgsmålet om en immateriel beskyttelse for biotekniske opfindelser diskuteres internationalt særligt i forbindelse med den vesteuropæiske integrationsproces, men også inden for WIPO (World Intellectual Property Organization) og inden for UPOV, organet for vækstforædlingsret.

Ministerrådet har nedsat en ad hoc-gruppe for immaterialretlig beskyttelse af biotekniske opfindelser med det formål at forstærke det nordiske samarbejde internt og i relation til den internationale udvikling på området.

7 **Selskabsret**

Den selskabsretlige lovgivning, som gennemførtes i de nordiske lande i årene 1973 til 1978, bygger på et nordisk lovgivningssamarbejde. Senere er en del ændringer foretaget i de forskellige lande.

I de nordiske lande planlægges nu et samlet udvalgsarbejde gennem nationale udvalg om eventuelle lovgivningsbehov på aktieselskabsrettens område. Det er hensigten, at man i dette udredningsarbejde tillige skal vurdere de opnåede resultater og det pågående arbejde inden for EF på selskabsrettens område. I Sverige overvejes spørgsmålet om at ændre aktieselskabsloven, bl. a. med det formål at forstærke kautionsbeskyttelsen.

Af stor praktisk og økonomisk betydning er endvidere det reformarbejde, som går ud på at indføre edb-baseret aktie- og obligationshåndtering. Dette spørgsmål er også drøftet ved nordiske forhandlinger.

Edb-baserede systemer findes nu i Danmark, Norge og Sverige.

I Danmark er en lov fra 1980, som oprindeligt alene gjaldt for obligationer, i 1988 tillige gjort anvendelig på børsnoterede aktier og andele i investeringsforeninger. I Norge er en lov fra 1985 for nylig gjort anvendelig

på samtlige børsnoterede aktier og obligationer. I Sverige blev i november 1989 vedtaget en lov om kontobaseret håndtering af aktier i større aktieselskaber og af obligationer.

I Finland udarbejdes i øjeblikket på grundlag af et udvalgsforslag et lovforslag om edb-baseret håndtering af værdipapirer.

Hvad angår fonde gælder delvis ganske ny lovgivning – i Norge siden 1982, i Danmark siden 1985 og i Finland siden 1987. De danske regler forventes forenklet i løbet af kortere tid. I Island er en lov om fonde og stiftelser trådt i kraft 1. januar 1989. Også i Sverige kan en lovgivning om stiftelser forventes i 1990. Det er hensigten, at nordiske forhandlinger skal afholdes, inden man i Sverige endeligt beslutter sig for lovgivningens nærmere indhold.

8 EDB-ret

8.1 Generelt om edb-ret

I stadig større udstrækning bliver edb-retlige spørgsmål taget med i forbindelse med sædvanlige lovgivningsspørgsmål og bør behandles i sådanne sammenhænge og ikke separat.

8.2 Integritetsspørgsmål

I Danmark trådte visse ændringer i den private og den offentlige registerlov i kraft 1. april 1988. Om indholdet henvises til årsberetningen for 1988 side 60.

I Finland trådte en personregisterlov i kraft den 1. januar 1988, en lov om et landsomfattende register for sundhedssektoren den 1. september 1989 samt en lov om datasystem for vejtrafikken den 1. oktober 1989. Forslag til lovgivning om statistikcentralen og om befolkningsregister samt om registrering af både er under forberedelse.

I Island er et forslag til en ny personregisterlov blevet fremsat, idet gældende lov træder ud af kraft den 31. december 1989.

I Norge blev et udkast til generelle sikringsforskrifter for personregistrering sendt ud på høring i 1988. Sagen er nu til behandling i de berørte departementer.

I Sverige har data- og offentlighetskomittén (DOK) som tillsattes år 1984 nu avslutat sitt arbete. DOK har avlämnat fem betänkanden under den gemensamma huvudtiteln Integritetsskyddet i informationsområdet. En proposition på grundval av de olika förslagen skall läggas fram under våren 1990. Den kommer bl. a. att behandla frågor om myndigheters försäljning av personuppgifter ur databaserade personregister, användningen av personnummer i sådana register och offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar. Vidare har en särskild utredare påbörjat arbetet med en översyn av datalagen från såväl saklig som lagteknisk synpunkt. Slutligen har en annan särskild utredare fått i uppdrag att undersöka konsekven-

serna om den nye tekniken på data- og teleområdet såvitt gæller straff- og processrätten. Uppdraget rör bl. a. integritetsfrågor vid tvångsmedelsanvändning.

8.3 *Betalningssystemer og edb*

Et arbejde på en analyse vedrørende den nye betalingstekniks forhold til den gældende lovgivning pågår fortsat i Finland. Analysen skal ligge til grund for nordiske forhandlinger om behovet for en ny lovgivning på dette område.

I Norge kommer en udvalgsbetænkning om aftaler om finansielle tjenester m. m. til særskilt at behandle de forbrugerretlige problemer i forbindelse med elektroniske betalingssystemer.

Spørgsmålet om elektroniske betalinger vil også kunne give anledning til overvejelser i forhold til de fællesnordiske gældsbrevslove. I UNCITRAL arbejdes der med retlige problemer i forbindelse med internationale elektroniske betalinger, og dette arbejde vil eventuelt kunne inspirere de nordiske lande, også på nationalt plan.

9 **Strafferet**

9.1 *Narkotikakriminalitet*

I Danmark vedtoges 1. juni 1989 en ændring af retsplejeloven vedrørende regler om legemsindgreb, som bl. a. får betydning i forbindelse med narkotikakriminalitet. Lovændringen var i hovedsagen en kodificering af de eksisterende ulovhjemlede regler. Regeringen har endvidere den 10. oktober 1989 fremsat et forslag til afskaffelse af nævningeting i alle narkotikasager.

I Finland indledtes i efteråret 1988 et arbejde på en revision af straffebestemmelserne om narkotikaforbrydelser.

I Sverige er en udvidelse af hælerilovgivningen under udarbejdelse med henblik på at give øgede muligheder for at straffe efterfølgende delagtighed i narkotikakriminalitet ved hvidvaskning af sorte penge.

Danmark, Finland, Norge og Sverige har undertegnet FN's Narkotika-konvention af 20. december 1988. I forbindelse med de afsluttende drøftelser og undertegnelsen af konventionen skete der koordination af de nordiske landes synspunkter. De nordiske lande har overvejet at udveksle synspunkter m. v. i forbindelse med forberedelsen af ratifikationen af konventionen.

9.2 *Økonomisk kriminalitet*

De to forskningsprojekter:

1. "Revisorens rolle som kontrollant og rådgiver",
  2. "Lovgivning i forbindelse med og kontrol af miljøkriminalitet"
- forventes begge at være færdige med udgivelsen af rapporter ved årsskiftet 1989/90.

10 Procesret

På det processrättsliga området fortsätter frågan om brottsoffrens, och då särskilt våldsoffrens, ställning att vara en av de mest centrala när det gäller reformverksamheten i de nordiska länder. När det gäller rätten för ett våldsoffer att få en egen advokat på statens bekostnad vid förundersökning och rättegång har lagstiftning under senare år genomförts och utbyggt både i Danmark, Norge och Sverige. Det kan också nämnas att den svenska regeringen nyligen tillsatt en kommission med uppgift bl. a. att överväga vilka förbättringar som kan göras när det gäller stödet till brottsoffer.

När det gäller domstolsorganisationen har i Danmark nyligen antagits en lag som innebär en anpassning vad som gäller i övriga nordiska länder på det sättet att tvistemål vid domstolarna alltid skall behandlas i den lägsta domstolsinstansen (byretterne). I Sverige har man nyligen tillsatt en kommitté med uppgift att se över domstolarnas organisation och arbetsuppgifter.

I Norge er der vedtaget en række lovændringer med henblik på at forenkle behandlingen af straffesager, herunder bl. a. overflytning af førsteinstansbehandlingen af en del sager fra lagmannsretten til herreds- og byretten samt indførelse af bøder som selvstændigt strafalternativ ved en del sædvanlige overtrædelser.

I Island er en lov om adskillelse mellem dømmende og udøvende myndighed vedtaget og træder i kraft 1. juli 1992. I den sammenhæng vil retsplejelovgivningen blive underkastet en totalgennemgang, navnlig strafferetsplejelovgivningen samt skifte-, konkurs- og auktionsloven.

I Finland lade en arbetsgrupp vid justitieministeriet i juni fram fyra betänkanden med förslag till en reform av rättegångsförfarandet i tvistemål. Enligt förslaget skall rättegångsförfarandet i tvistemål, som f. n. kan beskrivas som muntligt-protokollariskt, ändras i grunden för att uppfylla kraven på omedelbarhet, muntlighet och koncentration. För att tillgodose dessa principer skall rättegångsförfarandet delas upp i muntlig förberedelse och muntlig huvudförhandling. Huvudförhandlingen skall om möjligt hållas i en följd. I anslutning till ändringen av själva förfarandet föreslås att även reglerna om protokoll och dom samt föreskrifterna om delgivning ändras. Det sistnämnda förslaget skulle innebära att det ankommer på domstolarna att ta hand om delgivningarna. Förslagen är f. n. på remiss i högsta domstolen.

11 Offentligret

Igennem længere tid har Nordisk Råd haft opmærksomheden rettet mod de offentligretlige spørgsmål. Det har særligt angået de retslige og sociale vilkår, som gælder for de nordiske medborgere, der er bosat i et andet nordisk land.

Formålet er i videst mulig udstrækning at skabe de samme rettigheder som for landets egne medborgere.

Dette arbejde pågår stadigvæk i de nordiske lande med henblik på at ændre regler, som diskriminerer nordiske medborgere, som er bosat i et andet land, i forhold til landets egne indbyggere.

Også for så vidt angår den offentlige ret i øvrigt har ministerrådet været opmærksom på, at den bør vises en større opmærksomhed, end hvad der hidtil har været tilfældet.

Som en start er især drøftet reglerne om databeskyttelse, TV-overvågning, forvaltningsproces og spørgsmålet vedrørende nedskæring af forvaltningen og delegering af beslutningskompetence.

Der har dog i første række været tale om en udveksling af erfaringer mere end et målrettet arbejde med henblik på lovgivning på nordisk plan. Drøftelser om samarbejdet på det offentligtretlige område holdtes i maj 1989 i Stockholm. Arbejdet vil blive intensiveret de kommende år.

12 Nordisk Råds udtalelser og rekommandationer

12.1 Nordisk Råds udtalelser

Nordisk Råd har i udtalelse 2/1989/b bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd at virke for, at lovgivningssamarbejdet får et eget budget for projektvirksomhed.

Justitsministrene har kunnet tiltræde anbefalingen, og på det budget for Nordisk ministerråd for 1990, som samarbejdsministrene fastsatte den 14. november 1989, er der afsat et beløb på 500.000 DKK til lovgivningssektoren.

Nordisk Råd har endvidere i udtalelse 6/1989/j bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd

- i den videre planlægning også at være opmærksom på samarbejdet i forbindelse med områder som f. eks. menneskerettigheder og samernes stilling,
- i forbindelse med det videre arbejde med reglerne om forældremyndighed o. lign. at undersøge mulighederne for økonomisk hjælp fra samfundets side til de forældre og børn, der efter en skilsmisse bor så langt fra hinanden, at udøvelsen af samkvemsretten bliver en økonomisk byrde,
- i lovgivningssamarbejdet dels at prioritere et projekt om økonomisk kriminalitet i forbindelse med miljøforbrydelser, og dels at intensivere arbejdet med regler om erstatning for miljøskader.

Nordisk Ministerråd vil i den anledning udtale, at der på embedsmandsplan foretages forhandlinger vedrørende spørgsmålet om menneskerettigheder, idet der bl. a. fokuseres på inkorporering af de europæiske menneskerettigheder i de enkelte nationale lovgivninger.

Spørgsmålet om samernes stilling har ligeledes været gjort til genstand for nordiske drøftelser, som vil blive intensiverede i det kommende år.

Også spørgsmålet om at yde støtte fra samfundets side til de forældre og børn, som efter en skilsmisse bor langt fra hinanden, med henblik på udøvelse af samkvemsret, har været taget op i den Nordiske Embedsmandskomité for Lovgivningsspørgsmål. Der viste sig herunder en række vanskeligheder bl. a. beroende på forskelle i lovgivning, geografiske forhold m. m., som kan gøre det vanskeligt at gå videre med dette ønske.

Hvad angår spørgsmålet om økonomisk kriminalitet, er et nordisk arbejde allerede i gang, og rapporter om revisorerens dobbelte rolle og miljøkriminalitet forventes afgivet i løbet af kort tid. Når justitsministrene modtager disse rapporter vil man tage stilling til, hvilke opfølgingsforanstaltninger de eventuelt kan give anledning til.

12.2 Nordisk Råds rekommandationer

12.2.1 Meddelelse om rekommandation nr 10/1986/s angående nordboeres rettigheder

Rekommandationen lyder:

"Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fullfölja utredningen "Nordbors rättigheter i Norden" genom att

a) harmonisera reglerna om tillträde till offentliga tjänster i riktning mot likställighet för nordiska medborgare,

b) utreda möjligheterna att ge nordbor möjlighet att fritt förvärva fast egendom för bostadsändamål i hela Norden."

Nordisk ministerråd meddeler:

Ministerrådet kan i det hele henvise til den meddelelse, der blev afgivet til den forrige session (jfr. C 1 1988 side 64), som man fortsat kan tiltræde og henholde sig til.

12.2.2 Meddelelse om rekommandation nr 32/1986 angående ensartede regler om forbud mod at drive virksomhed (konkurskarantæne)

Rekommandationen lyder:

"Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. at undersøge mulighederne for at indføre ensartede regler om forbud mod at drive virksomhed i de nordiske lande, herunder at et forbud i et nordisk land også vil få virkning i de øvrige nordiske lande samt
2. at det overvejes at indføre et system, som gør det muligt at indhente oplysninger om økonomisk kriminalitet fra de andre nordiske lande med henblik på at forhindre, at personer, som er idømt forbud mod at drive virksomhed, udøver forretningsvirksomhed i andet nordisk land."

Nordisk Ministerråd meddeler:

En rapport om spørgsmålet er nu færdiggjort og ministerrådet kan på den baggrund konstatere, at forudsætningerne for forbud mod at drive virksomhed i væsentlige dele er forskellige i de nordiske lande. Forskelligheder forekommer også angående forbudets indhold og længde. Under

hensyn til dette og til at den praktiske effekt af ensartede regler ville være meget begrænset, foreligger der efter ministerrådets opfattelse ikke forudsætninger eller behov for at ensarte reglerne om forbud mod at drive virksomhed.

Det er af værdi for myndighederne i et nordisk land at få adgang til oplysninger om økonomisk kriminalitet, som en person kan have gjort sig skyldig i i et andet nordisk land. En vis sådan informationsudveksling forekommer allerede i dag. Ministerrådet har undersøgt mulighederne for at oprette et centralt nordisk register over udstedte forbud mod at drive virksomhed, men har fundet, at nytten af et sådant register forekommer at være begrænset. Spørgsmålet om en effektiviseret informationsudveksling med henblik på bekæmpelse af kriminalitet bør tages op til diskussion i en videre sammenhæng.

Ministerrådet vil på baggrund af det ovenfor anførte anbefale, at rekommandationen afskrives.

12.2.3 Meddelelse om rekommandation nr 43/1988/j angående samarbejde om kriminalitetsefterforskning (A 806/j)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighederne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbejde.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Det nordiske samarbejde vedrørende kriminalitetsefterforskning sker for tiden gennem kontakter mellem de respektive myndigheder og institutioner i hvert enkelt land.

Et mere udviklet samarbejde er bl. a. etableret inden for rammerne af det af de nordiske justitsministerier besluttede politi- og toldsamarbejde i Norden (PTN). Eksempelvis er en række forskellige efterforskningsprojekter iværksat gennem dette samarbejde og derefter fordelt mellem de forskellige lande. Erfaringerne fra dette samarbejde er gode. Et af de ledende principper i dette samarbejde har dog været, at det er op til de enkelte landes myndigheder at stå for organiseringen af samarbejdet.

De berørte myndigheder er bekendt og indforstået med Nordisk Råds rekommandation og derfor indstillet på at videreudvikle og effektivisere det nordiske samarbejde på området.

12.2.4 Meddelelse om rekommandation nr 44/1989/e angående Nordisk institut for EF-ret (A 898/e)

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at oprette et nordisk institut for EF-ret.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet deler det synspunkt, der ligger til grund for rekommandationen, nemlig at undervisningen og forskningen i EF-ret i fremtiden kommer til at få alt større betydning for de nordiske lande, og at der derfor er behov for at styrke forskningsmiljøerne på dette felt. Man tvivler dog noget på, om oprettelsen af en fælles nordisk institution på nuværende tidspunkt er den rette løsning.

Kapitel IV

Konsumentpolitik

1 Sammanfattning

Samarbetet på konsumentområdet sker huvudsakligen inom följande delområden:

- konsumenternas säkerhet
- konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen
- konsumentutbildning och -information
- konsumentinflytande.

Under verksamhetsåret har ministerrådet fattat beslut om införandet av en frivillig nordisk miljömärkning. Övriga högprioriterade områden under året har varit produktsäkerhetsfrågor, datoriseringsfrågor, tv-reklamfrågor, konsumenternas kreditproblem samt problem med finansiella tjänster.

Det nya samarbetsprogrammet på konsumentområdet har fastställts av ministerrådet.

Sektorn har även aktivt deltagit i genomförandet av "Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992". Under året har en särskild EG-styrgrupp avrapporterat sitt arbete och lämnat ett underlag för NÄK:s vidare arbete med EG-frågor.

2 Den konsumentpolitiska utvecklingen i de nordiska länderna

Den ökande skuldsättningen bland konsumenterna är en aktuell fråga i den konsumentpolitiska debatten. I Sverige planeras att upprätta ett särskilt skuldsaneringsinstitut och i Finland har frågan väckts om behovet av en särskild lagstiftning för konkurs hos privatpersoner. Likaså har prisfrågor och konsumenternas problem med elektronisk betalningsförmedling uppmärksammats i de nordiska länderna.

Produktsäkerhetsarbetet har fortfarande hög prioritet i de nordiska länderna. I Sverige har en ny produktsäkerhetslag trätt i kraft, i Danmark pågår diskussion om EG:s förslag till generella produktsäkerhetsdirektiv. I Finland kommer produktsäkerhetslagen att revideras.

I Norge och Sverige har den nationella organiseringen av miljömärkningen förberetts och i Finland har motsvarande arbete startat under hösten.

Den aktiva bevakningen av EG-utvecklingen spelar en väsentlig roll i det nationella arbetet på konsumentområdet i alla länder.

Antingen kommande eller nyligen genomförda organisationsförändringar är aktuella i flera länder. I Danmark och Sverige har omorganiseringen nyligen vidtagits.

I Norge omorganiseras förvaltningen av konsumentfrågor på departementsnivå. I Finland har regeringens proposition om omorganiseringen lämnats till riksdagen och den nya organisationen träder ikraft den 1 juni 1990.

3 Det nordiska samarbetet inom konsumentsektorn

I det nya samarbetsprogrammet från 1989 anges ramarna för det nordiska samarbetet på konsumentområdet. Detta reviderade samarbetsprogram fastställdes den 28 april 1989.

Samarbetet på konsumentområdet sker huvudsakligen inom följande delområden:

- konsumenternas säkerhet
- konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen
- konsumentutbildning och -information
- konsumentinflytande

Under ministerrådet har nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK) ansvaret för att utveckla det nordiska samarbetet på området. Arbetet bereds i bl a fasta utskott på följande områden: konsumenträtt, allmänna konsumentpolitiska frågor, undersökning av och information om varor och tjänster samt utbildning och information.

Sektorn har även aktivt deltagit i genomförandet av "Arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992". Under året har en särskild EG-styrgrupp avrapporterat sitt arbete och lämnat ett underlag för NÄK:s vidare arbete med EG-frågor.

Under verksamhetsåret har sektorn även arbetat med avveckling av handelshinder i enlighet med "Samarbejdsprogram om afskaffelse af handelshindringer i Norden".

Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor har varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer: 15/1989/j Samarbetsprogram på konsumentområdet 19/1989/j Begränsning av export av farliga varor.

4 Verksamheten 1989

Under verksamhetsåret har ministerrådet utpekat följande teman som särskilt viktiga: EG-bevakningen och uppföljningen av arbetsprogrammet Norden i Europa, införande av en frivillig nordisk miljömärkning samt gemensamma nordiska rekommendationer om tv-reklamen.

4.1 Projektverksamheten

Under 1989 har budgeten för projektverksamheten uppgått till 4.905.000 DKK. Sammanlagt 40 projekt har pågått under året.

Sammanställning av projektverksamheten 1989

	1 000 DKK
Konsumenternas säkerhet	705
Konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen	2 103
Konsumentutbildning och -information	867
Konsumentinflytande	20
Förplanering, uppföljning och administrationskostnader (=utskottssekreterare)	698
Totalt	4 905

I nedanstående avsnitt redovisas projektverksamheten under år 1989 inom delområdena. Endast större eller mera betydelsefulla projekt beskrivs i redovisningen. En förteckning över avslutade och pågående projekt finns i en särskild årlig katalog "Konsumentensamarbetet i Norden".

NÄK har tagit hänsyn till önskemålet i Nordiska rådets uttalande över ministerrådets berättelse från 1988 att få uppgifter om nationell uppföljning av projektverksamheten på området. Därför har NÄK för Nordiska rådet utarbetat en separat sammanfattning av nationell uppföljning av flera nordiska projekt som genomförts under 1985–1988. I detta sammanhang vill NÄK dock understryka att alla resultat från olika projekt inte är konkret mätbara, trots att projekten kan ha en viktig funktion t ex genom att utgöra underlag för nationella diskussioner och åtgärder.

4.1.1 Konsumenternas säkerhet

Det nordiska samarbetet på detta delområde har sin utgångspunkt i de säkerhetsproblem som varor och tjänster i hem och på fritiden orsakar i form av skador av olika slag. T ex enligt en dansk undersökning av 2 400 rapporterade dödsfall gällde 1 600 olyckor i hem och fritid. För att förebygga olyckor i framtiden är det väsentligt att samla in uppgifter om produkter som har varit inblandade. För att kunna jämföra statistik mellan olika olycksregistreringssystem samt mellan olika länder bör man ha ett gemensamt klassificeringssystem. Förslag till ett sådant klassificeringssystem har utarbetats i samarbete med NOMESKO (Nordisk Medicinalstatistisk Komité) och förväntas att tas i bruk i de flesta nordiska länderna. I detta sammanhang kan omnämnas att motsvarande klassificering saknas i EG:s olycksregistreringssystem, EHLASS. Syftet är att även EG:s system skall kunna dra nytta av resultat från detta nordiska projekt.

Under året har ett seminarium om återkallelse av farliga produkter genomförts. På seminariet deltog även utländska experter t ex från USA där återkallelseförfarandet har existerat länge. I Sverige ingår regler om återkallelse i den nya produktsäkerhetslagen. I Norge är lagen under förberedelse. Finland kommer att tillsätta en arbetsgrupp som reviderar produktsäkerhetslagen och som antagligen kommer att behandla frågan om återkallelse. Förslag till EG:s produktsäkerhetsdirektiv innebär att kontrollmyndigheter i medlemsstaterna får befogenhet att dra in produk-

ter på marknaden. Indirekt ingår återkallelse även i EG:s produktansvarsdirektiv genom att producent/importör genom frivilliga avtal med konsumenten kan välja att återkalla en farlig produkt från konsumenten för att undgå ytterligare ersättningskrav efter att den första skadan har inträffat. Således är det aktuellt i de flesta länderna att samordna administrativ praxis och effektivisera konsumentskyddet när det gäller återkallelse. Island skall inom kort lägga fram ett förslag om en lagändring som bl a skall innehålla bestämmelser om återkallelse.

4.1.2 *Konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen*

I alla nordiska länder har volymen av den kredit som upptas av konsumenter ökat starkt under innevarande årtionde och ökningen fortsätter. Avregleringen av kreditmarknaden har påskyndat processen. Antalet konsumenter vilkas skuldkris blivit akut och vilkas ekonomi hotas av sammanbrott har ökat. Mot denna bakgrund har konsumenternas kreditproblem samt budgetrådgivning som ett hjälpmedel under året behandlats i flera projekt. Projektresultaten kommer nationellt att användas bl. a. vid dryftandet av hur nuvarande regler i konsumentkreditlagstiftningen borde tillämpas eller om det finns behov av nya regler och andra lösningsmodeller.

Inom sektorn har man under de tre sista åren arbetat med att förbättra konsumentskyddet genom att i lagstiftningen införa möjligheten till grupp-talan (grupprättegång, gruppprocess). Om temat har under året genomförts ett projekt med en omfattande juridisk rapport som resultat. På grundval av rapporten kommer man nationellt att undersöka möjligheten att införa regler om grupp-talan. Betydelsen av möjligheten till grupp-talan accentueras t. ex. i situationer där en grupp konsumenter har drabbats av ett illegalt beteende och där de individuella skadorna är jämförelsevis små medan den totala skadan pga gruppens storlek kan uppgå till avsevärda belopp.

I de flesta länderna anses det önskvärt med kraftigt ökade egenåtgärder inom näringslivet för att lösa konsumentproblem. Under året har man genomfört ett seminarium där effekten av näringslivets egenåtgärder värderats och där linjerna dragits upp för ett genom egenåtgärder förbättrat konsumentskydd. Seminariets konklusioner kommer att utnyttjas i det nationella arbetet med att öka företagens ansvar för marknadsföring, information och produktsäkerhet.

Konsumenternas problem med elektronisk betalningsförmedling har behandlats i flera projekt och arbetet fortsätter även 1990. I projekten berörs bl. a. följande aspekter: personskydd, avtalsvillkor, teknisk säkerhet samt skillnader mellan olika betalkortssystem. På grundval av det hittills genomförda arbetet på området kan konstateras att det finns behov av att utvidga den rättsliga regleringen av de elektroniska betalningssystemen. Det riktas flera anmärkningar mot de nuvarande bestämmelserna om personskydd

vid kortbetalning. Ingen av de lagar som värnar om personskydd tar hänsyn till vad för slags information elektroniska spår egentligen är. Till synes helt oskyldiga uppgifter kan – om de sammankörs – bli mycket sensitiva. Rapporten ger ett underlag i nationella diskussioner om införandet av en lag om personskydd vid elektronisk betalningsförmedling. Det understrykes att en lag behövs inte bara av integritetsmässiga skäl utan även av en rad konsumentpolitiska orsaker. Arbetsgruppen ”Hushållen och datorerna” som har fungerat från och med 1986 har avslutat sitt arbete. Konklusioner från gruppens arbete ingår i sex olika rapporter. En av dessa rapporter ”*Datorn för konsumenten*” visar att informationen om datorer, tillbehör, program och användningen av dessa är mycket bristfällig. Säljarna förutsätter att konsumenten redan känner till det mesta, vilket sällan är fallet. Utbildningen av säljarna är dålig och inte alls anpassad till konsumenterna. Det understryks att den snabba utvecklingen av ”hemdatorer” kräver en översyn av lagstiftning samt övriga rutiner för handläggning av dessa ärenden. Gruppens övriga rapporter rör bl. a. informationsteknologi och personskydd samt konsumentorganens möjligheter att utnyttja informationsteknologi i sin rådgivningsverksamhet.

4.1.3 Konsumentutbildning och -information

Ministerrådet har beslutat att införa en frivillig nordisk miljömärkning. Beslutet omfattar bl. a. användning av en gemensam nordisk symbol, riktlinjer för kriterieutveckling, gemensamma kriterier samt tillsättande av ett nordiskt samordningsorgan. I Norge, Sverige, Finland och eventuellt i Island kommer det nordiska miljömärket att tas i bruk. Danmark däremot kommer att avvakta EG:s eventuella beslut om miljömärkningen.

Under året har en planering av gemensamma nordiska informationsåtgärder om förhållandet mellan konsumtion och miljö startats.

Projektarbetet om reklamfrågor – särskilt reklam riktad till barn och unga – har fortsatt under året. Konsumentkrav på tv-reklam till barn och unga har fastställts av NÄK. Dessa krav tillämpas både i nationella och internationella överväganden.

I samarbete med flera nationella finansieringskällor har NÄK startat ett större flerårigt projekt om tv-reklamens inflytande på barn. Även reklamidentifieringsfrågor har uppmärksamats under verksamhetsåret. Det kommer att utarbetas ett förslag till kriterier så att reklam tillräckligt lätt kan identifieras bland redaktionellt material. I de empiriska delarna av dessa projekt utnyttjas det faktum att det i tre av de nordiska länderna redan finns nationell tv-reklam och att det i de två andra tillsvidare inte existerar.

Inom sektorn har man även analyserat de konsumenträttsliga konsekvenserna som reglering av reklam i de slutförda och planerade västeuropeiska reglerna om gränsöverskridande tv- och radiosändningar kan ha.

Inom sektorn utges en informationsbulletin ”Konsument i Norden”

(tidigare Konsumentnytt i Norden). Den distribueras bl a till berörda myndigheter och organisationer. Under 1989 utgavs ett nummer. Upplagan är f n 2 000 ex per nummer.

4.1.4 *Konsumentinflytande*

En viktig uppgift för det nordiska samarbetet är att verka för ett starkare konsumentinflytande på väsentliga områden samt att försöka finna nya former för ett sådant inflytande. En grundläggande undersökning om konsumentinflytandets möjligheter har slutförts under verkamhetsåret. På basen av rapporten kan olika nationella konsumentorgan få en överblick över användbara metoder och modeller för att öka konsumentinflytandet.

I förverkligandet av en västeuropeisk hemmamarknad är harmonisering av tekniska standarder, provningsmetoder, certifiering och andra former för kontrollverksamhet ett viktigt element. För att bevaka konsumentintressen skall konsumentorganen kunna påverka denna process och få inflytande på det arbete som sker bl. a. inom CEN och CENELEC. Därför har NÄK under året finansierat deltagandet av nordiska konsumentrepresentanter på några standardiseringsmöten ang. t. ex. elektroniska transaktioner. NÄK har tidigare utarbetat en rapport om konsumentinflytande på standardisering. Under verksamhetsåret har man påbörjat genomförandet av rapportens åtgärdsförslag.

5 Nordiska rådets yttrande och rekommendationer

5.1 *Nordiska rådets yttrande*

Nordisk Råd har henstillet til Nordisk Ministerråd om "at der på konsumentområdet gives høj prioritet til et projekt om frivillig miljømerkning."

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande:

Ministerrådet har den 6 november 1989 beslutat att införa en frivillig nordisk miljömärkning. Beslutet omfattar bl. a. användning av en gemensam nordisk symbol, riktlinjer för kriterieutveckling, gemensamma kriterier samt tillsättande av ett nordiskt samarbetsorgan.

5.2 *Nordiska rådets rekommendationer*

5.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 15/1989/j angående samarbetsprogrammet på konsumentområdet (B 81/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage et samarbejdsprogram på konsumentområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 81/j og Juridisk Udvalgs synspunkter."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordiska ministerrådet har den 28 april 1989 fastställt samarbetsprogrammet på konsumentområdet. Nordiska ämbetsmannakommittén för

konsumentfrågor (NÄK) står för genomförandet av programmet och arbetar fortlöpande med utvecklingen av det konsumentpolitiska samarbetet.

Samarbetet i enlighet med programmet kommer årligen att avrapporteras i ministerrådets verksamhetsberättelse.

Härmed anser ministerrådet för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts och att den kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 19/1989/j angående begränsning av export av farliga varor (A 852/j)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at vedtage de foranstaltninger, der er nødvendige for at forhindre at produkter, som det er forbudt at sælge i et af de nordiske lande på grund af sin farlighed, eksporteres til andre markeder. Udgangspunktet bør være, at sådanne produkter kun må sælges dér under forudsætning af, at modtagerlandet efter at være underrettet om sikkerhedsmanglerne, udtrykkeligt tillader importen af varen. For sådanne produkter, hvor risikoen er særlig alvorlig, bør eksport overhovedet ikke tillades.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

I Sverige har det givits ut en utredning om exportbegränsning som nyligen har remissbehandlats. I Norge är lagförslag om exportbegränsning under förberedelse. I Finland kommer frågan att tas upp i samband med revideringen av produktsäkerhetslagen. I Danmark finns det för närvarande inga planer på att begränsa export av farliga varor. Däremot finns det specialregler om begränsning av export av vissa farliga kemikalier och livsmedel.

En diskussion om nordisk koordinering av åtgärder för exportbegränsning kommer att behandlas i samband med ett seminarium om återkallelse av farliga varor.

Kapitel V

Næringsmidler

1 Sammenfatning

Flere nordiske land har foretatt vesentlige endringer i organiseringen av den offentlige forvaltning på næringsmiddelområdet. I alle land pågår virksomhet for å vurdere konsekvenser av en EF-tilpasning. Det nordiske samarbeidsorganet på næringsmiddelområdet som har ansvaret for samarbeidet på næringsmiddel- og ernæringsområdet har i løpet av året fått status som embetsmannskomite (EK-LIVS). Mål og prinsipper for arbeidet er fastlagt i et samarbeidsprogram for perioden 1988–92. Samarbeidsoppgavene innenfor næringsmiddelsektoren omfatter tre hovedområder: kosthold og ernæring, næringsmiddel toksikologi og risikovurdering og næringsmiddelkontroll.

De aktuelle spørsmål som ble behandlet i 1989 er bl a nedbygging av ikketollmessige handelshinder, Norden og EF, kjøttkontroll, bestråling av matvarer, arbeidet med en metode for påvisning av *Listeria*-bakterien og drikkevannsspørsmål.

2 Utviklingen i de nordiske land

Flere nordiske land har foretatt vesentlige endringer i organiseringen av den offentlige forvaltning på næringsmiddelområdet. I Danmark er den delen av næringsmiddel forvaltningen som ligger under Landbruksministeriet omorganisert. I Finland skal det etableres en ny organisasjon under Handels- og industriministeriet for forvaltningen av næringsmiddelområdet. I Island er det fremlagt et forslag om å flytte Statens direktorat for hygiene, næringsmiddelkontroll og miljøvern fra Helseministeriet til et nytt Miljøministerium. Sverige har fattet beslutning om en reform for næringsmiddelkontrollen som bl a innebærer en skjerping av kontrollen, en større utnytting av bedrifters egenkontroll og som berører ansvarsfordelingen mellom lokale og sentrale tilsynsmyndigheter. I Norge er det etablert en ny, felles sentral organisasjon for forvaltning og kontroll av næringsmidler.

I alle land pågår virksomhet for å vurdere konsekvenser av en EF-tilpasning. Av de tiltak som skal gjennomføres i forbindelse med EFs indre marked angår en vesentlig del (50 av ialt ca 300) næringsmiddel lovgivning.

3 Det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet

Det nordiske samarbeidsorganet på næringsmiddelområdet som har ansvaret for samarbeidet på næringsmiddel- og ernæringsområdet har i

løpet av året fått status som embetsmannskomite (EK-LIVS). Med bakgrunn i omorganiseringer av de enkelte lands forvaltninger er det også foretatt visse endringer i komiteens sammensetning.

Mål og prinsipper for arbeidet er fastlagt i et samarbeidsprogram for perioden 1988–92, vedtatt av ministerrådet 1988. Embetsmannskomiteen opprettholder organiseringen med fagutvalg for de tre hovedområder kosthold og ernæring, næringsmiddel toksikologi og risikovurdering og næringsmiddelkontroll. Nordisk metodikkomite for næringsmidler (NMKL) bistår embetsmannskomiteen på metode- og analyseområdet.

4 Virksomheten 1989

Samarbeidet innenfor sektoren er i hovedsak basert på prosjektvirksomhet, som i 1989 har omfattet 23 prosjekter.

Sammenstilling av prosjektvirksomheten på EK-LIVS ordinære budsjett:

	1 000 DKK
Lovgivning/harmonisering	235
Kontroll og analyse av matvarer	1 165
Kosthold og ernæring	255
Toksikologi og risikovurdering	315
Planlegging, oppfølging, administrasjon	<u>323</u>
Totalt	2 293

I avsnittene nedenfor redegjøres det for prosjektvirksomheten under år 1989 innenfor delområdene. En fortegnelse over avsluttede og igangværende prosjekt finnes i en særskilt katalog "*Livsmedelssamarbete i Norden*".

4.1 Styrking av Norden som hjemmemarked

Arbeidet for å nedbygge ikke-tollmessige handelshinder på næringsmiddelområdet innebærer i hovedsak en harmonisering av regelverket innenfor sektorens forvaltningsområde. Det er lagt særlig vekt på harmonisering av "horisontale" bestemmelser, dvs de som gjelder for flere matvaregrupper.

Følgende forslag til felles nordiske regler er nå sendt til de respektive lands nasjonale myndigheter med anmodning om at de følges opp og innarbeides i de nasjonale regelverk:

- Merking av ferdigpakke de næringsmidler
- Tilsetningsstoffer til næringsmidler
- Pestisiderester i korn og poteter
- Mikrobiologiske retningslinjer for næringsmidler
- Prinsipper for bruk av søtstoffer i næringsmidler
- Plastemballasje til næringsmidler

Når det gjelder den "vertikale" regulering er det utarbeidet en sammenstilling av de enkelte lands varestandarder med forslag til videre samarbeid med sikte på en deregulering.

Det er satt igang et samarbeid med sikte på felles nordiske retningslinjer for regulering av dietetiske næringsmidler, slik som barnemat, sondeernæring m. v.

4.2 Norden og EF

Også innenfor EF går utviklingen mot harmonisering av horisontale regler. Alle nordiske forslag er vurdert i forhold til nåværende eller planlagte EF-regler. Avvik fra EF-regler er særlig begrunnet i forbrukerhensyn.

Embetsmannskomiteen legger også vekt på å samarbeide om prinsipper og strategier på områder der EF-lovgivningen er på et forberedende stadium eller der EF enda ikke har tatt noe initiativ. Aktuelle områder er bl a spesielle tilsetningsstoffer, spesielle merkingsregler, naturlig forekommende giftstoffer i næringsmidler og "novel foods" (=nye livsmedelsingredienser).

4.3 Drikkevann

En ad hoc-gruppe har fremlagt en virksomhetsplan for nordisk samarbeid om aktuelle drikkevannsspørsmål. Embetsmannskomiteen har prioritert å videreføre prosjekter med relevans for forvaltningen av drikkevann. Drikkevannsprosjektene er også behandlet i Embetsmannskomiteen for miljøbeskyttelse.

Ad hoc-gruppen for drikkevannsspørsmål fungerer inntil videre organisatorisk under EK-LIVS.

4.4 Radioaktivitet i næringsmidler

Forslag til en felles nordisk strategi for nasjonal håndtering av akutt radioaktiv forurensning av næringsmidler foreligger i utkast, og forventes behandlet i nordiske og nasjonale organer våren 1990. Systemet av tiltaksnivåer bygger på de nivåer som er vedtatt av FAO/Codex Alimentarius sommeren 1989.

4.5 Kosthold og ernæring

Forebygging av kostholdsrelaterte helseproblemer er det overordnede mål for samarbeidet. Det er utarbeidet retningslinjer for bruk av "frekvensmetoden" i større befolkningsundersøkelser der siktemålet er å kartlegge sammenhenger mellom kosthold og blant annet hjertekar-sykdom og visse kreftformer.

Ved årsskiftet 89–90 arrangeres et symposium om "Næringspolitikk och folkhälsa" med deltakelse av politikere og representanter for myndighetene. På grunnlag av status for utviklingen av kostrelaterte sykdommer i de enkelte land, og en vurdering av de forebyggende tiltak som er gjennom-

ført, vil man på symposiet drøfte fremtidig strategi for den forebyggende mat- og ernæringspolitikk i Norden.

Det er fremlagt planer for videre samarbeid om kosthold i offentlige helseinstitusjoner med sikte på å bedre mattilbudet til pasienter og redusere den registrerte forekomst av underernæring.

Juridisk utvalg har i kommentarer til C1 for 1988 foreslått at det i samarbeidet på næringsmiddelområdet inngår aspekter med relasjon til barnemat, kosten i skoler, på sykehus og andre offentlige institusjoner og ernæringsmessige problemer for mennesker med allergi. I denne anledning anfører ministerrådet følgende:

Utvalget peker i sine forslag på vesentlige problemområder innenfor den forebyggende ernærings- og helsepolitikk. På flere av områdene er det i regi av EK-LIVS gjennomført eller igangsatt samnordisk aktivitet:

Spedbarns og småbarns ernæring (PNUN-rapport 1985–2).

Offentlig forplejning på sygehuse og plejehjem (rapport fremlagt august - 89).

”Allergi og anden overfølsomhed”, tverrsektoriell publikasjon om allergi (Nord 1989:2) der det inngår et kapittel om allergiproblemer i relasjon til næringsmidler. På nasjonalt nivå foreligger dessuten omfattende informasjonsmateriale til allergikere, og ved Levnedsmiddelstyrelsen i Danmark utvikles nå et register over allergifremkallende stoffer i næringsmidler. Dette register vil kunne være til stor nytte også i de andre nordiske land.

På flere av de nevnte områder kan det være aktuelt å videreføre samarbeidet på avgrensede problemområder som f eks kosthold og ernæring i offentlige helseinstitusjoner.

Når det gjelder kost i skoler mener embetsmannkomiteen at forholdene i de nordiske land er såvidt forskjellige at et samarbeid om f eks konkrete tiltak ikke synes naturlig. Embetsmannkomiteen vil imidlertid vurdere muligheten av samarbeid om helsepedagogiske prinsipper for kost- og ernæringsopplæring både av førskolebarn og barn i grunnskolen.

4.6 Toksikologi og risikovurdering

I samarbeid med ernæringsekspertene er det satt igang en utredning om ”Helhetssyn på fisk som næringsmiddel” der både ernæringsmessige og toksikologiske forhold blir gitt en samlet vurdering. Utredningen skal danne grunnlag for myndighetenes anbefalinger og råd til befolkningen, særlig i områder der det er registrert betydelig forurensning.

Toksikologer og analytikere fra næringsmiddel- og miljøsiden har holdt et innledende arbeidsmøte om vurdering av helserisiko forbundet med klororganiske miljøgifter i matvarer.

En risikovurdering av solanin i poteter, med forslag til en felles nordisk grenseverdi, er sendt de nordiske lands myndigheter for oppfølging.

Det er satt igang en utredning om ”Levnedsmidler og ny bioteknologi”

som bl. a. vil omfatte nye teknikker som genspleising og cellehybridisering, muligheter for å teste bioteknologisk fremstilte matvarer i relasjon til helse og aktuelle kontrollmuligheter.

Med utgangspunkt i den store oppmerksomhet omkring forekomst av naturlige gifter i næringsmidler, er det satt igang samarbeid om toksikologisk vurdering av en del utvalgte stoffer. En rapport om hydraziner i champignon er utarbeidet.

4.7 Næringsmiddelkontroll

Det legges stor vekt på arbeidet for å redusere behovet for kontroll av varer som inngår i handel mellom de nordiske land. En av forutsetningene for økt samordning av importkontrollen vil være at de fremlagte forslag til harmonisert lovgivning (kfr. pkt 4.1) følges opp og innarbeides i de nasjonale regelverk.

En videre forutsetning vil være felles analysemetoder og enhetlige vurderinger av analyseresultater. Det nordiske laboratorium for interkalibrering av mikrobiologiske analyser fyller en viktig funksjon i denne sammenheng, og vil bli selvfinansierende når prøveperioden på 3 år nå snart er avsluttet. Forslag til et tilsvarende system for kjemiske analyser er fremlagt i en håndbok for "*God Laboratoriepraksis i kjemiske næringsmiddelkontrolllaboratorier*". En metode for påvisning av *Listeria*-bakterien i næringsmidler er avprøvet og anbefalt av Nordisk metodikkomite for næringsmidler. Det er gjennomført en utredning om hvordan offentlig næringsmiddelkontroll kan utnytte den egenkontroll som utføres i stadig flere næringsmiddelbedrifter, og hvilke krav myndighetene i så fall skal stille til slik egenkontroll. Utredningen avsluttes med forslag til en felles nordisk handlingsplan.

I flere nordiske land planlegges revisjon av regler og rutiner for kjøttkontroll slik at disse blir bedre tilpasset nåtidens sykdomspanorama. Det er innledet et samarbeid for å drøfte prinsipper og utarbeide forslag til enhetlige regler og rutiner. Fordi nordiske lands holdning til hvordan kjøttkontroll bør drives etterhvert også får internasjonal oppslutning, vil et samnordisk prosjekt kunne gi Norden gode påvirkningsmuligheter overfor EF og styrke mulighetene for økt faglig samarbeid med EF.

Under verksamhetsåret har ämbetsmannakommitten och ministerrådet fortsatt diskussionen kring bestrålning av livsmedel. Denna fråga har aktualiserats bl a av en ny svensk bestämmelse som innebär importförbud av bestrålade livsmedel. I de övriga nordiska länderna tillåts i viss mån bestrålning av torra kryddor. Eftersom det svenska importförbudet inte kommer att tillämpas så att import av livsmedel som innehåller bestrålade kryddor kommer att omöjliggöras, utgör importförbudet inte ett handels hinder i Norden. Mot bakgrund av den gemensamt uttalade restriktiva inställningen till livsmedelsbestrålning fortsätter ämbetsmannakommittén arbetet med kontrollmetoder för bestrålade livsmedel samt följer aktivt

den internationella utvecklingen och framåtskridandet av EGs direktivförslag om bestrålning.

5 Nordiska rådets yttrande

Nordisk Råd har henstillet til Nordisk Ministerråd "at overveje at omorganisere Det Permanente Nordiske Udvalg for Levnedsmiddelspørgsmål (PNUN) således, at det får status som en nordisk embedsmandskomité med direkte reference til Nordisk Ministerråd."

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande: Den 8 maj 1989 beslöt Nordiska ministerrådet att upprätta en egen ämbetsmannakommitté för livsmedelsfrågor och att det nuvarande utskottet (PNUN) därmed upphör samt att godkänna en arbetsordning för ämbetsmannakommittén. Den nya ämbetsmannakommittén höll sitt första möte i september 1989.

Kapitel VI

Jämställdhetssamarbetet

1 Sammanfattning

Det nordiska jämställdhetssamarbetet under 1989 har i hög grad påverkats av den nya handlingsplanen för det nordiska jämställdhetsarbetet 1989–1993.

Handlingsplanen omfattar ett 20-tal projekt, som skall genomföras t.o.m 1993. Av dessa är det endast projektet "*Utveckling av jämställdhetsstatistik*" som påbörjats före planperioden. Det största av de nystartade projekten är ett femårigt utredningsprojekt "*Likalön mellan kvinnor och män i Norden*". Under år 1989 har en förstudie genomförts, och den ligger till grund för huvudstudien vilken sätter igång i början av år 1990. Seminarierna om "*Männen och jämställdheten*" samt "*Ekonomiska konsekvenser av fördelningen av betalt och obetalt arbete*" har genomförts under hösten 1989, medan det tredje seminariet om "*Offentlig barnomsorg*" som också ingår i handlingsplanen för 1989 genomförs under 1990.

Följande projekt vilka satts igång före år 1989 har avslutats under året: BRYT-projektet; Rekrytering av fler kvinnor till databranschen; Samliv i Norden; Muslimska kvinnor i Norden. BRYT-projektet har pågått sedan 1985 och aktiviteten i projektet har varit mycket hög. Sammanlagt 36 rapporter har kommit ut inom ramen för projektet.

Utöver ovan nämnda aktiviteter har under 1989 också utretts förutsättningarna för att genomföra ett nytt Nordiskt Forum.

2 Utveckling i de nordiska länderna

Vid FNs kvinnokonferens i Nairobi i juli 1985 utvärderades kvinnoårstiondet 1975–1985 och framåtsyftande strategier till år 2000 fastställdes. I ett dokument med cirka 370 paragrafer anges hinder för och grundläggande strategier och åtgärder – på internationell, regional och nationell nivå – som skall leda till att målen jämställdhet, utveckling och fred uppnås.

Kvinnorna måste delta på alla nivåer och i alla stadier av samhällslivet. Deras insatser i samhällsekonomin måste erkännas och uppvärderas. Stor vikt skall läggas vid åtgärder, som ökar kvinnans ekonomiska självständighet.

Utbildning är en viktig grund för att förbättra kvinnans ställning. Strategidokumentet betonar vikten av bättre information och underlag för planering, genomförande och utvärdering av olika åtgärder. Statistik och forskning om kvinnors och mäns situation i olika länder framhålls som speciellt viktiga beslutsunderlag.

Även om de nordiska länderna i ett internationellt perspektiv är före-

gångsländer vad gäller jämställdhet har mycket av innehållet i FN-strategierna stor relevans för Norden. Perspektivet för de enskilda ländernas jämställdhetsarbete och för det nordiska samarbetet sträcker sig också fram mot år 2000.

I alla nordiska länder har regeringarna handlingsplaner för jämställdhetsarbetet de närmaste åren. Huvudsatsningarna skiljer sig något mellan länderna.

3 Riktlinjer för det nordiska jämställdhetssamarbetet

Det nordiska jämställdhetssamarbetet inleddes år 1974 med att kontaktpersoner för jämställdhetsfrågor utsågs i varje nordiskt regeringskansli. Denna kontaktgrupp omvandlades år 1978 till ett permanent jämställdhetsutskott. Från februari 1989 benämns utskottet Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhetsfrågor (ÄK-JÄM).

Ett nordiskt samarbetsprogram på jämställdhetsområdet fastställdes av Nordiska ministerrådet 1978 efter rekommendation av Nordiska rådet. Programmet reviderades 1982.

Enligt samarbetsprogrammet skall det nordiska jämställdhetssamarbetet omfatta följande huvudområden: arbetsliv, social- och familjepolitik, utbildning, boende- och samhällsplanering samt deltagande i det politiska livet i övrigt.

På initiativ av Nordiska rådet och som komplement till det nordiska samarbetsprogrammet på jämställdhetsområdet har jämställdhetsministrarna utarbetat en handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet under åren 1989–1993. Handlingplanen antogs av Nordiska ministerrådet 1989 efter rekommendation av Nordiska rådet.

I handlingsplanen lyfter man fram två teman kring vilka det nordiska samarbetet under femårsperioden bör fokuseras: *Kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen; Kvinnors och mäns möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv.*

Nordiska ämbetsmannakommittén har under året haft tre ordinarie möten.

I sitt yttrande över ministerrådets verksamhetsberättelse 1988 hemställde Nordiska rådet (juridiska utskottet) att ett ministerrådsförslag om ett nytt Nordiskt Forum måtte föreligga till den 38:e sessionen 1990. En närmare redogörelse med anledning av detta yttrande lämnas i avsnitt 5.

Sektorn har under året varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

44/1988/j   angående reell likalön mellan kvinnor och män

17/1989/j   angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993.

4 Verksamheten 1989

4.1 Arbetslivet

4.1.1 BRYT-projektet

Jämställdhetsministrarna inledde år 1985 ett fyraårigt åtgärdsinriktat projekt vars syfte är att utveckla och pröva metoder, som bidrar till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden genom försöksverksamhet i utvalda lokala områden i de fem nordiska länderna.

Målsättningen är att utvidga och säkra kvinnors utbildningsval och yrkesmöjligheter genom en insats i såväl utbildningssystemet som i arbetslivet. De många barriärer kvinnor möter när de går in i otraditionella utbildningar och yrken skall identifieras och avlägsnas.

BRYT-projektet startade i slutet av 1985. Försöksverksamheten har omfattat nya metoder i yrkesvägledning och yrkespraktik samt pedagogiskt utvecklingsarbete vad gäller flickor och teknikundervisning i grundskolan och på gymnasiet. Uppföljning har gjorts, av hur det går för flickor som valt otraditionella utbildningar, genom t ex förloppsanalyser och försök med att låta kvinnliga tekniker vara mentorer för unga flickor i teknisk utbildning.

BRYT-projektet har bidragit till utveckling av och nordiskt erfarenhetsutbyte kring nya åtgärder inom *flickpedagogik* och *kvinnopedagogik*, framför allt inom teknisk utbildning och arbetsmarknadsutbildning. En sådan pedagogik ser till att flickor och kvinnor får ut lika mycket av undervisningen som pojkar och män.

I BRYT-projektet har också ingått att analysera och försöka bryta den rigida könsuppdelningen på enskilda arbetsplatser. Denna del av projektet har bl a riktats mot kvinnor i banker, i teknisk förvaltning inom en kommun, i en pappersfabrik, i en bilfabrik och i fiskeriindustrin. Projektet har också initierat kurser för kvinnor som startar eget.

Sedan oktober 1986 har BRYT-projektet gett ut nyhetsbrevet BRYT-NYTT som kommit ut tre gånger om året i en skandinavisk, en finsk och en isländsk utgåva. Generellt har projektet satsat starkt på att förmedla erfarenheter som rör både BRYT-projektets metoder och resultat och andra projekt om nedbrytning av könsuppdelningen på arbetsmarknaden. BRYT-projektets medarbetare har också medverkat som föredragshållare vid många nordiska och nationella konferenser och bidragit till diskussionen om hur man kan motverka de starka segregeringsprocesser, som alltså delar upp arbetsmarknaden i kvinno- respektive mansarbeten.

Inom ramen för BRYT-projektet har anordnats en forskarkonferens i januari 1987, för diskussion speciellt av segregeringsprocesser på enskilda arbetsplatser, samt en konferens i december 1987 för jämställdhetskonsulenter m fl som regionalt arbetar med jämställdhet inom arbetsmarknadsmyndigheterna.

Under Nordiskt Forum deltog projektet med 70 unga hantverkarkvin-

nor, som i öppna verkstäder visade kvinnor som goda hantverkare. Dessutom arrangerades en workshop med titeln "Är kvinnor i mansyrken en bra jämställdhetsstrategi?".

Under 1989 har projektarbetet koncentrerats till förmedling av resultaten samt till evaluering av projektets fyraåriga verksamhet. I november 1989 publiceras ett utökad slutnummer av BRYT-NYTT. I detta nummer sammanfattas projektresultaten och rekommendationer ges om åtgärder på nationell och nordisk nivå. Slutnumret innehåller också en kort artikel om varje delprojekt samt en översikt över alla rapporter som utgivits i BRYT-projektet. I december 1989 avhålls en nordisk slutkonferens i Reykjavik. I flera av länderna hålls också nationella slutkonferenser. Projektet avslutas med en teknisk projektrapport där en evaluering av projektet ingår. Denna rapport utkommer under 1990.

Projektet har bedrivits inom följande områden:

DANMARK	Storstrøms amt
FINLAND	Vammala stad
ISLAND	Akureyri kommun
NORGE	Rogaland fylke
SVERIGE	Västmanlands län

I styrgruppen har ingått jämställdhetsutskottet (numera ÄK-JÄM) samt representanter för arbetsmarknadens parter, NAUT och ÄK-Kultur.

Rapporter från BRYT-projektet:

- Nr 1/1986 *Försök på VOLVO att motivera kvinnor för teknisk utbildning.*
- Nr 2/1987 *Är lärarna intresserade av jämställdhetsförsök? Rapport från initierings- och inledningskedet av skolförsök. (Finns också på finska)*
- Nr 3/1987 *Kvinnens sysselsetting og arbeidsmuligheter. Kvinneperspektiv på kommuneplan 1988 – 2003 for Stavanger.*
- Nr 4/1988 *Kvinfag-mandefag. Tilgangen til de erhvervsgymnasiale uddannelser 1975 – 1985. (Finsk resumé)*
- Nr 5/1988 *Kvinder bryder traditionerne. Kvinder i mandefag fra Haslev Håndværkerskole fortæller.*
- Nr 6/1988 *Till mäns yrken? (På finska)*
- Nr 7/1989 *Køn sorterer. Konsopdeling på arbejdspladsen. En antologi skrevet av nordiske forskere.*
- Nr 8/1988 *Vi ska! Elever från Wenströmska skolan berättar.*
- Nr 9/1988 *Rapport fra nordisk konference for ligestillingskonsulenter. Hässelby slott, december 1987.*
- Nr 10/1988 *Flickor – detta är ett givande och intressant jobb. Rapport från Nordiskt Forum i augusti 1988. (På isländska)*
- Nr 11/1988 *Jämställdhet och praktisk yrkesorientering. Om PRYO-undervisning i gymnasiet. (På finska)*
- Nr 12/1988 *Att vidga kvinnornas arbetsuppgifter inom pappersindustrin. (På finska)*

- Nr 13/1988 *Kvindefag-mandefag. Arbejdsløshed, beskæftigelse og karriere.*
- Nr 14/1988 *Kvinner og ledighet. En undersøkelse av ledighet, yrkesønsker og arbeidets betydning hos arbeidsledige kvinner mellom 30–49 år.*
- Nr 15/1989 *Når manden er normen. Analyse af kønsarbejdsdelingen på en dansk jern- og metalvirksomhed.*
- Nr 16/1989 *Nytt grepp i datautbildningen. Om data- och systemteknikerutbildningen vid Datateknikum i Arboga.*
- Nr 17/1989 *Murar rivs när kvinnor bygger. Svensk slutrapport.*
- Nr 18/1989 *Kvindens vilkår i mandefag. (Finsk och isländsk resumé)*
- Nr 19/1989 *Otraditionell PRYO i grundskolans 9e klass. (På isländska. Norsk resumé)*
- Nr 20/1989 *Kvinnliga företagare. (På isländska)*
- Nr 21/1989 *Kvinnor i tekniska yrken och hantverksyrken. Konferensrapport. (På isländska)*
- Nr 22/1989 *Ansvar, inflytande, belastning – om kvinnliga ledare i stora företag. (På isländska. Norsk resumé)*
- Nr 23/1989 *Utvecklandet av arbetsförmedlarens arbete med hänsyn till jämställdhetslagen. (Finns också på finska)*
- Nr 24/1989 *Flickpedagogik i pojkdominerad utbildning. (På finska)*
- Nr 25/1989 *Flickor och fysikundervisning. (På finska. Svensk resumé)*
- Nr 26/1989 *PRYO-försök för att utvidga flickornas yrkesval. (På finska. Svensk resumé)*
- Nr 27/1989 *Kvinnoföretagarkursen i Vammala. (På finska. Svensk resumé)*
- Nr 28/1989 *Nyorienteringskurs för arbetslösa kvinnor i Vammala. (På finska)*
- Nr 29/1990 *Forsøg med rene kvindeklasser. (Finsk och isländsk resumé)*
- Nr 30/1990 *Kvindelige iværksættere i Storstrøms amt. (Finsk och isländsk resumé)*
- Nr 31/1989 *Effekter av likestillingsundervisning. Endring i elevholdninger til valg av yrke.*
- Nr 32/1989 *Likestillingsarbeid som pedagogisk utviklingsarbeid.*
- Nr 33/1989 *Kvinnekarrierer i store bedrifter i Rogaland.*
- Nr 34/1989 *Kvinner i mannsyrker? En undersøkelse av karriereforløp 4–10 år etter endt utdanning.*
- Nr 35/1989 *Det nordiske BRYT-projekt. Slutrapport. Skandinavisk, finsk og isländsk udgave. BRYT- NYTT nr 9.*
- Nr 36/1990 *Det nordiske BRYT-projekt. Evalueringsrapport.*

4.1.2 Lika lön för kvinnor och män

I början av år 1989 startade projektet "Lika lön för kvinnor och män i Norden", vilket beräknas pågå till slutet av 1993.

Under år 1989 har gjorts en förundersökning med kartläggning av informationskällor dvs.

- genomförd och pågående forskning om skillnader mellan kvinnors och mäns löner inom och utanför Norden
samt genomgång av
  - vad forskningsresultaten ger och på vilka områden kunskap fortfarande saknas
  - möjligheterna att jämföra skillnader mellan kvinnors och mäns löner inom och mellan de nordiska länderna med hjälp av existerande lönestatistik
  - aktuella lönepolitiska problem i de nordiska länderna
  - frågeställningar som bör ägnas fördjupade studier under huvudstudien.
- Förundersökningen avslutas med en rapport, som presenterar dels resultaten från den inledande kartläggningen dels en projektplan för huvudstudien 1990–1993.

4.1.3 Rekrytering av fler kvinnor till databranschen

Projektet inleddes under 1987 med att kartlägga hur kvinnorepresentationen ser ut på styrande och beslutande nivåer i verksamheter, som har datateknisk orientering eller är höggradigt beroende av datatekniskt stöd.

I november 1987 hölls ett seminarium med fokus på varför det behövs fler kvinnor i inflytelserika och ledande positioner på AU/ADB-området och hur man skall få fler kvinnor att utvecklas till den nivån.

Projektet avslutades under 1989 med rapporten "*Flere kvinder på dataområdet. Kvinder koordinerer, kvinder leder, kvinder organiserer ADB/EDB*".

4.2 Social- och familjepolitik

4.2.1 Samliv i Norden

Projektet påbörjades 1985 med en förstudie "*Inventering av nordisk forskning kring olika aspekter av parrelationer 1950–1985*".

Det fortsatta projektet är baserat på nationella delprojekt med datainsamling i respektive land. Det övergripande syftet har varit att studera vad som sker med parrelationer när samhällsbetingelserna ändras för kvinnor och män. Projektet belyser följande problemställningar:

- jämställdhetsbarriärer i familjen
- könssystemet som en begreppsmässig kategori
- kärlek, arbetsliv och föräldraskap
- samspel mellan familjetid, fritid och arbetstid
- kärlek och "gemensamma projekt" i parrelationen
- sexualitet och vardagslivets påfrestningar.

De nationella projekten belyser vart och ett några (men inte alla) problemställningar. Resultaten från datainsamlingen har presenterats vid ett internationellt symposium i Stockholm i juni 1987. En rapport från symposiet publicerades i slutet av år 1987.

Projektet avslutas med en gemensam rapport, som tar upp de problem

som utifrån de nationella projekten anses som viktigast. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av 1989.

Publicerade delrapporter:

Nordic Intimate Couples with Children. A literature Study of Nordic Marital Research. København 1986.

Nordic Intimate Couples – Love Children and Work. A report from an international symposium. Stockholm 1987.

4.2.2 *Seminarieserie om invandrade kvinnor*

Projektet består av en serie om fyra seminarier under åren 1987–1990 och behandlar frågor som berör invandrade kvinnor i Norden. Seminarie-serien genomförs i samarbete med migrationsgruppen under NAUT med ett seminarium per år.

Seminariet 1987 behandlade invandrarkvinnors föreningsverksamhet i de nordiska länderna, deras sociala skyddsnet, kvinnofrågor inom invandrarorganisationer och vänskapsföreningar samt samhällets stöd till invandrarkvinnor.

De medel som beviljades för 1988 användes till förberedelser för och genomförande av invandraraktiviteter vid Nordiskt Forum. Sammanlagt anordnades arton workshops, varav två hade formen av utfrågningar/paneldebatter.

Det tredje seminariet, som planeras äga rum i början av 1990, har utbildning och arbetsmarknad som tema. En seminarierapport som grundar sig på det tredje och det fjärde seminariet kommer att publiceras under 1990/91.

4.2.3 *Muslimska kvinnor i Norden*

I de nordiska länderna finns flera muslimska invandrargrupper. En del kom redan för 10–20 år sedan som arbetskraftsinvandrare medan andra har kommit som flyktingar i synnerhet under senare år.

Villkoren för invandrade kvinnor har lyfts fram i olika sammanhang och bristen på kunskap om deras förhållanden har ofta framhållits. Islam har fått en växande betydelse i många länder och en islamisk kvinnorörelse, delvis mycket kritisk mot västerländsk kvinnorörelse, har vuxit fram. Inte minst har den islamiska kvinnorörelsen varit kritisk mot västvärldens tolkning av islams kvinnoösyn.

Mot denna bakgrund arrangerades ett nordiskt forskarseminarium i december 1988 för att utifrån forskningens och invandrarsamhällets behov dels belysa kunskapsläget dels diskutera teoretiska perspektiv och angelägna forskningsinsatser.

Projektet avslutades under 1989 med seminarierapporten "*Muslimska kvinnor i Norden*".

4.2.4 *Seminarium om offentlig barnomsorg*

Under hösten 1989 inleds förberedelserna för en konferens om offentlig barnomsorg, vilken beräknas äga rum under hösten 1990.

Temat för konferensen är offentlig barnomsorg i ett jämställt samhälle. Omfånget av den offentliga barnomsorgen varierar mycket mellan de nordiska länderna, men ett gemensamt mål är fullt utbyggd barnomsorg. Konferensen kommer att behandla problem och möjligheter i förhållande till detta mål.

4.2.5 *Seminarium om de ekonomiska konsekvenserna av fördelningen av betalt och obetalt arbete*

Ett symmetriskt jämställdhetsideal postulerar att först när både kvinnor och män kan vara yrkesaktiva på samma villkor och ta lika omsorgsansvar i familjen kan jämställdhetsmålet anses vara uppfyllt. Ett jämställdhetsmål, som bygger på likvärdig komplementaritet mellan könen, innebär att omsorgsarbete (kvinnors arbete) värdesätts ekonomiskt och socialt på samma sätt som varuproduktion (mäns arbete) och att kvinnor har personlig tillgång till pengar på samma sätt som män. Vid seminariet diskuteras om dessa synsätt är förenliga i praktisk politik.

Projektet avslutas med en seminarierapport, som kommer ut i slutet av 1989.

4.3 *Övrigt*

4.3.1 *Kvinnor och män i Norden – Fakta om jämställdhet*

En engelsk uppdaterad sammanfattning av boken "*Kvinnor och män i Norden. Fakta om jämställdhet 1988*" har givits ut under 1989 med titeln "*Women and Men in the Nordic Countries, Facts on equal opportunities yesterday, today and tomorrow*".

Under 1989 har utarbetats ett nytt förslag till indikatorer på (o)jämställdhet i Norden. Under hösten 1989 presenteras förslag till utveckling av jämställdhetsstatistiken samt till fortsatt arbete inom projektets ram. Brister i existerande statistik, vilka uppmärksammats vid arbetet med "*Kvinnor och män i Norden 1988*", har därvid beaktats.

Arbetet i projektet kommer att avslutas med en uppdaterad publikation "*Kvinnor och män i Norden. Fakta om jämställdhet*", vilken planeras komma ut 1993.

4.3.2 *Mansrollsseminarium*

Diskussioner på temat familjeliv och arbetsliv har hittills i huvudsak förts utifrån ett kvinnoperspektiv och fokuserats på den dubbelarbetande kvinnan, kvinnors underordning i arbetslivet, männens bristande deltagande i hemarbetet etc. För denna konferens har valts ett mansperspektiv och aktuella diskussionsfrågor är t ex hur omsorgs- och hemarbete kan bli en större del av grunden för manlig identitet, vinsten för mannen av att

engagera sig mer i sina barn, i vilken grad dagens arbetsliv präglas av manliga värderingar, vilka sidor av männens arbetsliv som idag sätter barriärer för deras deltagande i hemarbetet.

Syftet med mansrollsseminariet var att ge en översikt av de perspektiv och metoder som hittills använts vid arbetet med mansrollsfrågor i de nordiska länderna, att bidra till utvecklingen av dels nya perspektiv inom området familjeliv – arbetsliv dels strategier och åtgärder för att genomföra önskade förändringar samt att bidra till en facklig och social gemenskap som kan leva vidare efter seminariet. Seminariet genomförs i november 1989.

4.3.3 *Integrering av jämställdhet i andra sektorer*

I handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet betonas att jämställdhetsfrågorna berör praktiskt taget alla samhällsområden och att jämställdhetsministrarna kommer att bevaka att dessa frågor beaktas också inom andra samarbetsområden. Under året har projekt med betoning av jämställdhetsperspektivet genomförts inom flera av ministerrådets sektorer. Som exempel kan nämnas följande projekt:

- Jämställdhet i lärarutbildningen (Kap VIII: Utbildning)
- BRYT-projektet (Kap VIII: Utbildning, Kap IX: Arbetsmarknad)
- Kvinnor som företagare (Kap IX: Arbetsmarknad) – Arbetstid i Norden – småbarnsföräldrar och tidsanvändning (Kap XI: Arbetsmiljö)
- Arbetsvillkor och könsdelningen på arbetsmarknaden (Kap XI: Arbetsmiljö)
- Nordisk forskning på barnomsorgsområdet (Kap XII: Socialpolitik)
- Gamla kvinnor i Norden (Kap XII: Socialpolitik)
- Kvinnor och regional utveckling (Kap XXI: Regionalpolitik)
- Nordiskt kontaktutskott för kust- och fiskarkvinnor (Kap XXIV: Fiske)
- Idétävling om hur datasektorn skall göras mer attraktiv och tillgänglig för kvinnor

5 Nordiska rådets yttrande och rekommendationer

5.1 *Nordiska rådets yttrande*

Nordiska rådets juridiska utskott har i sitt betänkande över C1 för 1988 hemställt att Nordiska ministerrådet (jämställdhetsministrarna) lägger fram ett ministerrådsförslag om ett nytt Nordiskt Forum till Nordiska rådets 38:e session 1990.

Nordiska ministerrådet önskar anföra följande:

Ministerrådet har uppdragit åt Nordiska ämbetsmannakommitten för jämställdhetsfrågor att utreda förutsättningarna för ett nytt Nordiskt Forum. Ett förslag till hur ett nytt Nordiskt Forum skall läggas upp har behandlats av kommittén i slutet av november 1989. Efter revidering av förslaget kommer detta att diskuteras med arbetsmarknadens parter och med kvinnoorganisationerna. Kommittén presenterar därefter ett slutligt förslag till ett nytt Nordiskt Forum för jämställdhetsministrarna i januari 1990, vilka då har att besluta om ett ministerrådsförslag skall läggas fram till Nordiska rådets 38:e session 1990.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 44/1988/j angående reell likalön mellan kvinnor och män (A 812/j)

Rekommendationen lyder:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. at der iværksættes forundersøgelserprojekt og i forbindelse hermed eventuelt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at få samlet den eksisterende viden om og få kortlagt årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og

2. på baggrund heraf at foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt

3. at afsætte de fornødne midler til projekternes gennemførelse ved at lade projekterne, der er nævnt under 1. og 2., indgå i den nye økonomiske handlingsplan for Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Till Nordiska rådets 37:e session meddelade Nordiska ministerrådet att ett särskilt avsnitt om kvinnors löner ingår i det förslag till handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet, vilket godkändes av Ministerrådet i april 1989. Ministerrådet planerade att under 1989 göra en förstudie om likalön mellan kvinnor och män, med syftet att utarbeta ett projekt i linje med Nordiska rådets rekommendation. Dessutom meddelades att projektet från och med år 1990 ingår i den nya ekonomiska handlingsplanen.

Under år 1989 har förstudien genomförts och huvudprojektet "Lika lön för kvinnor och män i Norden" startar i början av år 1990. I huvudprojektet skall lönebildning och likalöneutveckling i Norden beskrivas och analyseras. En periodisk publikation om likalöneutvecklingen skall ges ut. Förslag till åtgärder och handlingsstrategier skall läggas fram och eventuellt genomförda åtgärder skall evalueras. Projektet beräknas vara avslutat 1993.

Med de åtgärder som vidtagits anser ministerrådet för sin del att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 17/1989/j angående handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993

Rekommendationen lyder:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd att vedtage en handlingsplan for det nordiske ligéstillingssamarbejde i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 94/j og Juridisk Udvalgs synspunkter.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Efter Nordiska rådets 37:e session har Nordiska ministerrådet (jämställdhetsministrarna) i överensstämmelse med Nordiska rådets rekommendation antagit en handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet 1989 – 1993.

Med den vidtagna åtgärden anser ministerrådet för sin del att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel VII

Allmennkultur og mediasamarbeid

1 Innledning

Ifølge kulturavtalen omfatter samarbeidet målene for den allmenne kulturpolitikk i Norden, dens innhold og metoder samt kulturlivets institusjonelle, organisatoriske og finansielle forhold. Samarbeidet omfatter også fellesopptreden i internasjonal sammenheng.

På allmennkulturområdet har fagkomitéene, som ble opprettet 1. januar 1989, en meget sentral rolle i samband med samarbeidet innenfor film, musikk, litteratur, bildende kunst, teater og dans. I Nordisk ministerråds fagkomitéer sitter representanter for alle de berørte kunstområdene. I Ministerrådets styringsgrupper for kultur- og mediasamarbeid og for samnordisk kulturinformasjon i utlandet sitter representanter fra de respektive nasjonale departementene.

Ansvar for arbeidet med følgende rekommandasjoner fra Nordisk råd har inngått i områdets virksomhet:

24/1974/j	Samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kernområden
13/1983/k	Videogram med nordiska tv-program och filmer
4/1987/k	Nordisk mediefond for produktion af film, tv- og videogrammer i Norden
10/1987/k	Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för elever i nordiska musikläroinrättningar
35/1988/k	Program för kulturminnesvård och världskulturarvet
37/1988/k	Förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
7/1989/k	Ändring av det nordiska kulturavtalet
10/1989/k	Stöd till skogfinska kulturen
11/1989/k	Barnboksinstitut för de små språkområdena
14/1989/k	Nordisk bokserie

2 Utvikling

2.1 Ny struktur på allmennkulturområdet

I samsvar med *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbeide* (1988) har ministerrådet omorganisert og forenklet samarbeidsstrukturen på det kunstneriske området (allmennkulturområdet) for å få større overskuelighet over samarbeidet og for å kunne delegere kompetanse til de nye organene på samme måte som for styringsgruppene. Ministerrådet har derfor med virkning fra 1. januar 1989 opprettet fire nye samarbeidsorganer på det kunstneriske området: Nordisk filmkomité, Nordisk litteratur- og bibliotekkomité, Nordisk musikkomité (NOMUS) og Nordisk teater- og dansekomité.

Fra samme tidspunkt har ministerrådets to arbeidsgrupper på allmennkulturområdet fått en permanent status som styringsgrupper: arbeidsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbeid som Styringsgruppe for nordisk kultur og massemediesamarbeid og arbeidsgruppen for kulturinformasjon i utlandet som Styringsgruppe for samnordisk kulturinformasjon i utlandet.

2.2 Omstrukturering og omprioritering innenfor budsjettet

Embetsmannskomiteéen for nordisk kultursamarbeid har nedsatt en arbeidsgruppe (programgruppen) som i november la frem et forslag om omstrukturering og omprioriteringer innenfor kulturbudsjettet. Hensikten med forslaget er å frigjøre ressurser til nye initiativ innenfor rammen av kulturhandlingsplanen. Vi viser forøvrig til kap. IX, pkt. 2.3.

3 Institusjoner og faste samarbeidsorganer

3.1 Nordens Hus i Reykjavik

Nordens Hus i Reykjavík beviljades för år 1989 av Nordiska ministerrådet ett verksamhetsbidrag om DKK 3.563.000.

Nordens Hus har under året arrangerat flera seminarier om aktuella teman inom nordiskt kultursamarbete, t. ex. ett symposium om konstkritiken i Norden.

Husets utställnings- och biblioteksverksamhet har ingått som viktiga inslag i aktiviteterna. Den stora vikingautställningen, kompletterad med en föredragsserie, präglade husets programverksamhet under flere månader. Under sommaren erbjöd huset nordiska turister på Island möjlighet att bekanta sig med Islands kultur och natur genom öppet hus-arrangemang med filmer och föredrag.

Huset har under året för sin del inlett planeringen av Islands deltagande i den nordiska Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg, som år 1990 kommer att ha Island som ett speciellt tema. En ny direktör för Nordens Hus i Reykjavik tillträdde sin tjänst den 1 februari 1989.

3.2 Nordiskt konstcentrum på Sveaborg

Nordiskt konstcentrum på Sveaborg beviljades av Nordiska ministerrådet ett verksamhetsanslag om DKK 9 064 000 för år 1989. Anslaget innehöll en förhöjning om FIM 318.000 jämfört med år 1988.

Konstcentret har under året producerat utställningar för visning såväl på Sveaborg som på turnéer i hela Norden. Den femte nordiska textiltiennalen turnerade under året i samtliga nordiska länder. Borealis-biennalen, som hade installationer som tema, visades på Louisiana Museum i Danmark. Aurora – biennalen för den unga nordiska konsten – arrangerades för tredje gången, och visades både i Helsingfors och på Sveaborg. Konstcentret bidrog också till möten mellan nordisk och internationell konst och

konstnärer. Den japanska konstnären Toshikatsu Endo inbjöds att arbeta med installationer både inomhus och utomhus på Sveaborg, i Malmö Konsthall, Sverige och i Henie-Onstad-museet i Norge.

Nordiska konstcentret har under året administrerat 12 gästateljéer för nordiska konstnärer. Inom ramen för en särskild stipendieordning kunde centret bevilja ateljévistelser för ca. 30 konstnärer.

Nordiska konstcentret har under året fortsatt att ge ut konstitidskriften SIKSI, som tack vare sina engelska översättningar också kan bidra till informationen om nordisk konst utanför Norden.

3.3 Nordens Hus på Färöarna

Nordens Hus på Färöarna beviljades ett verksamhetsbidrag om DKK 7.231.000 av Nordiska ministerrådet för år 1989. Enligt överenskommelse stödjer Färöarnas Landsstyre huset med ett belopp som motsvarar 8% av husets driftskostnader.

Under året intensifierade huset sin seminarieverksamhet, och arrangerade bl. a. ett seminarium om "Sökelys på biografier og memoarlitteratur om og av nordiske samtidspolitikere". Den nordiska filmfestivalen arrangerades i huset i samarbete med de nordiska filminstituten och -stiftelserna. I samarbete med den färöiska teaterföreningen Havnar Sjonleikarfelag producerade Nordens Hus uppsättningen av "Antigone" av Sofokles. Nordens Hus på Färöarna fick en ny direktör fr. o. m. 1 oktober 1989.

3.4 Nordens Institut i Grønland (N.A.P.A)

Udbygningen af instituttets virksomhed fortsætter i overensstemmelse med den plan for perioden 1987 – 90, som besluttedes i forbindelse med instituttets oprettelse i 1986.

Instituttet har i 1989 et budget på 2.187.000 DKK og har i indeværende år uddelt midler til udveksling mellem Grønland og det øvrige Norden inden for almenkultur, forskning og oplysning i form af rejsestipendier, projektstøtte mv. Instituttet har desuden gennemført et større udstillingsarrangement og kulturprogram "Grønland i Focus", i samarbejde med bl. a. Statens Historiska Museum i Stockholm. Dette arrangement fandt sted i tilknytning til Nordisk Råds session i februar-marts i Stockholm.

Bestyrelsen har, som forudsat ved instituttets etablering, foretaget en evaluering af instituttets virksomhed de første tre år. Evalueringen fremhæver, at instituttet gennem sit virke har påvirket opfattelsen af Grønland i det øvrige Norden, og ligeledes har de impulser fra nordiske kunstnere og kulturarbejdere, som NAPA har formidlet til Grønland, allerede betydet en mærkbar stimulering af det grønlandske kulturliv.

3.5 Nordens institut på Åland

Nordens institut på Åland har av Nordiska ministerrådet för år 1989 beviljats ett verksamhetsbidrag om DKK 929.000. Enligt överenskommel-

se har Ålands Landskapsstyrelse deltagt i finansieringen gjennom att täcka institutets sekreterar- och lokalkostnader.

Institutets verksamhet har omfattet flere musik-, teater-, litteratur-, språk- og utställningsarrangement. Barn og ungdomar har oppmärksammats som en synnerligen viktig målgruppe. Nordiska filmdagar var ett lyckat arrangement, som väckte stort intresse för den nya nordiska filmen på Åland. Nordens institut på Åland fick en ny ledare fr. o. m. 1 maj 1989.

3.6 *Nordisk samisk institutt (NSI)*

Evaluering av instituttet har pågått siden forsommeren 1989 og ventes avsluttet ved årets utgang. Evalueringen ventes å føre til en debatt om instituttets oppgaver og prioriteringer i fremtiden.

Blant pågående forskingsprosjekter kan følgende nevnes som særlig interessante:

– LAPPKODICILLEN

Rettshistorisk studie over perioden 1751 – 1852

– EN LAPPBYS HISTORIA

Kartlegging av ulike rettsoppfatninger og vaner i et begrenset område.

– SAMISK SAMFUNNSFORSKING

Ett første prosjekt om etnisk integrasjon og identitetsutforming vil bidra til utformingen av den fremtidige samiske samfunnsforskningen.

– SPRÅKDATABASE

I samarbeid med NSI, Samisk Utdanningsråd, Samiske Høyskolen og Kautokeino kommune – med det mål å kunne tilby off. forvaltning, service o. a. tjenester fra databasen.

3.6.1 *Nordisk sameråd*

Nordisk sameråd har i 1989 nedsatt et kulturutvalg som skal forvalte de kulturmidler som tidligere har vært forvaltet av rådets arbeidsutvalg. Rådet gjennomførte 4. – 6. august den 14. nordiske samekonferanse i Lakselv. Samekonferansen vedtok resolusjoner på disse områdene:

- ratifisering av ILO-konvensjon om opprinnelige og stammefolk i uavhengige land
- samenes internasjonale rettigheter og forpliktelser
- den militære situasjon i arktiske områder
- grensepassbestemmelser Norge/Finland
- samiske kvinners situasjon.

3.7 *Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde*

Styringsgruppen for kultur- og massemediesamarbejde nedsattes i 1989 i forbindelse med gjennomførelsen af kulturhandlingsplanen og afløser den tidligere arbeidsgruppe for kultur og massemedier.

Styringsgruppen består af repræsentanter fra de nationale kulturministerier (tilsvarende), og har 6 medlemmer, idet Danmark også har en repræ-

sentant fra Post- og Telegrafvæsenet. Virksomheden finansieres over Ministerrådets budget, og bevillingen var i 1989 på 1.045.000 DKK.

Styringsgruppen er et rådgivende organ under Ministerrådet i kultur- og mediepolitiske spørgsmål og varetager bl. a. informationsformidling og erfaringsudveksling om udviklingen på massemedieområdet i og uden for Norden, idet man udgiver nyhedsbrevet NORDISK MEDIE NYT, der udkommer 4 gange årligt og udsendes i et oplag på ca. 7.500 til myndigheder, institutioner, biblioteker, organisationer, forskere m. v. med relation til medieområdet i Norden.

I januar gennemførtes et seminar om kultur- og mediestatistik, og et seminar om audiovisuel produktion og distribution afholdes i begyndelsen af 1990. Desuden har der under styringsgruppen været nedsat en arbejdsgruppe, som har gennemført en udredning om ophavsret og radiolovgivning i relation til spredning af radio og tv via kommunikationssatellit. Der er desuden igangsat en udredning om national kontrol med opkøb af kultur- og medievirksomheder, som forventes afsluttet i begyndelsen af 1990.

En hovedopgave for styringsgruppen i 1989 har været forberedelsen af igangsættelsen af Nordisk film- og tv-fond, herunder forhandlinger med de nationale tv-selskaber og filminstitutter (tilsvarende) om en aftale mellem disse og Ministerrådet om finansiering af fonden, samt udarbejdelse af forslag til statutter og retningslinjer for fondens virksomhed.

3.8 Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet

Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet genomförde i februari 1989 ett seminarium med företrädare för kulturlivet. Diskussionen fördes utifrån erfarenheter av vad som skett med satsningarna i USA, Västeuropa och Japan.

Ledningsgruppens för samnordisk kulturinformation aktivitetsplan för 1989/92, som behandlades av ministerrådet i juni 1988, utgör riktlinjerna för den fortsatta planeringen. Enligt denna inriktas planeringen på ett antal delprojekt, som presenteras nedan.

I augusti 1989 öppnades konstutställningen Modernismens genombrott på Göteborgs konstmuseum och visas på Nasjonalgalleriet i Oslo under oktober-december 1989, på Moderna muséet i Stockholm, januari-mars 1990 samt Ateneum i Helsingfors mars-maj 1990. Därefter visas utställningen på Eremitaget i Leningrad juni-juli samt på Tretjakovgalleriet i Moskva, augusti-september 1990. En katalog har utarbetats i fyra språkversioner, skandinavisk (dansk, norsk, svensk), finsk, engelsk och rysk.

En konstutställning för Latinamerika har vidareförts med ett besök av museichefer från Brasilien, Uruguay, Colombia och Mexico. Intresset för den framtida utställningen är stort. Datum för genomförandet är 1991.

Musikfestivalen i Flandern 1990 kommer enligt programmet att genom-

föras med nordiska förtecken. Scandinavian Year in North America är en uppföljning av Scandinavia Today i USA med ett seminarieprogram för universitetet i USA och Kanada i ämnen såsom konst, arkitektur, litteratur, musik, bibliotekssamarbete m. m.

Presentationen av vikingatid och äldre medeltid på Grand Palais i Paris 1992 med arbetsnamnet De Nordiske lande 800–1200 handhas av en expertgrupp som tillsatts under året. Den har i oktober genomfört ett seminarium med en utvidgad krets av experter. Utställningen genomförs med ett mycket stort antal unika föremål och utgör en mycket omfattande presentation av denna tid i Norden.

En s. k. nordisk säsong på Barbican Centre i London 1992 planeras med ett framförande av nordisk musik samt en konstutställning.

Ledningsgruppen har även behandlat behovet av att stärka kultursamarbetet med Baltikum.

3.9 Nordisk filmkomite

Nordisk filmkomite etableredes 1989 i forbindelse med gennemførelsen af kulturhandlingsplanen og afløser Komiteen for spredning af nordiske spillefilm og Nordiske kurser på filmområdet. Komiteen består af 10 medlemmer og havde i 1989 et budget på 1.973.000 DKK.

Der er givet støtte til afholdelse af den nordiske filmfestival, som fandt sted i Tórshavn d.13.–17.4.1989. Komiteen har desuden besluttet at uddele en nordisk filmpris for 1989. Prisen uddeles i forbindelse med den nordiske filmfestival i Kristianssand i Norge i marts 1990.

Der er givet støtte til et nordisk kursus for filmarbejdere med titlen "The art of framing" og støtte til distribution af et antal spillefilm i andre nordiske lande. Endelig har komiteen støttet en udredning om etablering af et fællesnordisk sekretariat for kort- og dokumentarfilm.

Forslaget om oprettelse af Nordisk film- og tv-fond har været til høring i komiteen, ligesom komiteen også er blevet bedt om at ytre sig om forslaget fra embedsmandskomiteen om omstrukturering af filmsamarbejdet i forbindelse med oprettelsen af filmfonden. Dette forslag indebærer, at filmkomiteen nedlægges fra 1990, at en del af distributionssiden vil blive varetaget af fonden, og at en del af den øvrige virksomhed vil blive videreført under Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde og forvaltet direkte af de nordiske filminstitutter.

3.10 Nordisk litteratur- og bibliotekkomité

Nabolandslitteraturkomiteen ble fra 1.1.1989 omdannet til Nordisk litteratur- og bibliotekkomité. Fra samme dato ble NORDFOLK – samarbeidskomiteen for folkebiblioteker, nedlagt. Den nye komiteen skulle etter statuttene også ha det overordnede ansvar for en arbeidsgruppe for *Nordisk råds litteraturpris*. Litteratur- og bibliotekkomiteen tok på sitt første møte (februar 1989) opp spørsmålet om ikke bedømmelseskomiteen for

litteraturprisen var en så spesiell komité at den burde beholde sin status som selvstendig komité. En enstemmig litteratur- og bibliotekkomité henvendte seg om saken til Nordisk ministerråd, som i april 1989 gjorde vedtak om at bedømmelseskomitéen skal fortsette som selvstendig komité.

Litteratur- og bibliotekkomitéen har nedsatt to faste arbeidsutvalg, ett for utdeling av oversettelsesstøtte og ett for folkebiblioteksarbeidet.

3.11 Nordisk Musikkommitté (NOMUS)

Nordisk musikkommitté (NOMUS) inledde sin virksomhet den 1. januar 1989 som ett led i verkstilligheten av Kulturhandlingsplanen. Musikkommitténs virksomhet har i hög grad följt de riktlinjer som präglade aktiviteterna hos den tidigare Nämnden för nordiskt musiksamarbete (också förkortat NOMUS).

Nordisk musikkommitté beviljades år 1989 av Nordiska ministerrådet ett verksamhetsanslag om DKK 3.483.000. Jämfört med bidraget till den tidigare Nämnden innehöll anslaget för den nya NOMUS en förhöjning om NOK 392.000, som var medel beviljade för den nya kommitténs verksamhet.

NOMUS har under år 1989 beviljat bidrag för nordiska samarbetsprosjekt kring bl. a. musikkonserter, kompositionsbeställningar, seminarieverksamhet, rytmisk musik och amatörmusik.

På uppdrag av Nordiska ministerrådet utarbetade NOMUS under året nya stadgar för Nordiska rådets musikpris samt en ny instruktion för Bedömningskommittén för musikpriset. Enligt de nya stadgarna för Nordisk musikkommitté ligger det slutgiltiga ansvaret för valet av musikpristagaren numera hos musikkommittén, medan Bedömningskommittén fungerar som rådgivande organ i förhållande till kommittén.

3.11.1 Nordiska rådets musikpris

Nordiska ministerrådet godkände den 19. april 1989 nya stadgar för Nordiska rådets musikpris samt en ny instruktion för Bedömningskommittén för Nordiska rådets musikpris. Från och med år 1990 skall Nordiska rådets musikpris för skapande och utövande tonkonst utdelas varje år vid Nordiska rådets session. Vartannat år skall priset riktas till skapande tonkonst enligt tidigare kutym, medan belönandet av den utövande tonkonsten är aktuellt vartannat år. År 1990 utdelas musikpriset till skapande tonkonst. Prissumman är DKK 150.000.

3.12 Nordisk teater- og dansekomité

Nordisk Teaterkomité ble 1.1.1989 omdannet til Nordisk teater- og dansekomité. Komitéens ansvarsområde inkluderer drama, musikkdrama, ballett, folkedans og amatørteater. Komitéen har dette året utviklet samarbeidet mellom fagområdene. Av komitéens egne arrangementer kan nevnes at det er avholdt to seminarer i samarbeid med Nordisk Musikkomité (NOMUS).

3.13 Nordisk ungdomskomité

Nordisk ungdomskomité har i år arbeidet med etablering av en ordning med nordiske ungdomskort, som skal gi prisavslag på en rekke områder, inkl. reiser. Det synes mest praktisk å innføre nasjonale ungdomskort, som også gjøres gyldige i de øvrige nordiske land. De skal ha tilnærmet samme design i alle landene.

Komitéen forventes å få nye statutter med virkning fra 1.1.1990. Med utgangspunkt i forslaget til nye statutter er komitéen i gang med å utarbeide et konkret arbeidsprogram for perioden 1990–1992.

3.14 Nordisk idrettssamarbeid

Nordisk ministerråd oversendte i desember 1988 til Nordisk r d en redegjørelse med tittelen: "Idrettens fremtidige rolle i det nordiske samarbeidet". I redegj relsens konklusjoner er følgende områder de ministerrådet og idretten er enige om å satse på: – reduksjon av transportkostnader i Norden – innføring av et nordisk/europeisk reisepass –  kt fysisk aktivitet hos kommende generasjoner – opprettelse av nordiske idrettsstipendier –  kt samarbeid på forskings- og utdanningssektoren – styrking av det nordiske samarbeidet i internasjonal sammenheng.

4 Nordisk råds ytringer og rekommandasjoner

4.1 Nordisk Råds ytringer

Nordiska rådet har i yttrande 1/1989/b bl. a. hemställt Nordiska ministerrådet att ministerrådet beaktar de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

Nordiska ministerrådet önskar anföra följande:

a) beträffande Nordens Hus i Reykjavik

att en långtidsplan för verksamheten utanför Island  r under arbete. Huset har redan under  r 1989 klart ökat sin verksamhet utanför Island, t. ex. genom att medverka i kulturarrangemang i Bergen och Strängnäs. F. n. förbereder huset sitt deltagande i Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg 1990, varvid Island utg r huvudtemat f r arrangementet. Därtill planerar huset sin medverkan i en isländsk kulturvecka i Tammerfors, Finland, 1990. Huset har også börjat utge ett informationsblad om isländskt kultur- och samhällsliv "Islandskontakt" för spridning i  vriga Norden

att en översyn av biblioteket genomförts  r 1989. Det anslag om FIM 20.000 som huset förfogat över för anskaffning av litteratur från Finland har under året använts för ändamålet. Som ett resultat av översynen skall husets tidnings- och tidskriftsurval kompletteras, så att en geografisk och politisk balans i utbudet kan bättre n s

- att* styrelsens övergripande ledningsfunktion under året stärkts och utvecklats genom fokusering på långtidsplaner kring både verksamhet och ekonomi
- att* direktörens ställföreträdare under året givits möjlighet att delta i styrelsens möten och att en personalrepresentant i framtiden kan ges möjlighet att delta i de styrelsemöten som hålls i Island
- att* styrelsen föreslår en stadgeändring genom vilken Rådet för Nordens Hus skulle nedläggas och konstaterar att sakkunnig rådgivning garanterrats genom en konstnärlig resp. ekonomisk konsult
- att* personalsituationen under gynnsammare ekonomiska villkor skall förstärkas
- att* en under året genomförd undersökning påvisat att det f. n. inte föreligger möjligheter till att den isländska staten skulle överta ansvaret för Nordens hus byggnad
- att* kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt utökats, och att styrelsen för Nordens Hus beslutat årligen hålla minst ett arbetsutskottmöte hos ministerrådssekretariatet i Köpenhamn.

b) beträffande Nordens Hus på Färöarna

- att* styrelsen för Nordens Hus på Färöarna igångsatt en precisering av Den rådgivande kommitténs arbetsuppgifter
- att* personalsituationen konstaterats vara anpassad de aktuella budgetmässiga möjligheterna
- att* kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt utökats.

I anledning af Nordisk Råds ytring 5/1989/k ønsker ministerrådet at anføre følgende:

Ministerrådet har vurderet mulighetene for reell forhøyelse av kultursektorens andel av ministerrådets budsjett over en tre års periode til 35 mio DKK. I tillegg kommer de midler som kan frigjøres ved omprioritering innenfor kultursektoren. Økonomien på kulturavtalens områder er preget av store og ressursekrevede nye oppgaver. Ministerrådet er i gang med et omfattende arbeid for å oppnå besparinger og for å frigjøre midler som er nødvendige til iverksetting av kulturhandlingsplanen.

Ministerrådet har ikke for nærværende planer om at fremlægge et forslag til et udvidet samarbejde inden for medie- og filmområdet i Norden for Nordisk Råd, men henviser til, at dette område er blevet kraftigt prioriteret med Ministerrådets vedtagelse af at oprette en Nordisk film- og tv-fond (der henvises til meddelelse om rek. 4/1987). Desuden er der igangsat en række projekter under styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde, som bl. a. har til formål at styrke nordisk koordination og samarbejde i relation til det europæiske samarbejde på film- og medieområdet (der henvises til Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92).

Ministerrådet har utarbeidet et ministerrådsforslag til handlingspro-

gram for språklig samarbeid i Norden 1990–1995 som oversendes Nordisk råd i desember d.å.

Embetsmannskomiteen for nordisk kulturelt samarbeid har i sine møter i år behandlet forslag til diverse nye tiltak som skal inngå i Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–1992 ved dets oppdatering. De forslag imøtekommer de synspunkter som blir fremsatt i ”tillæggsbetænkande till C2/1989 över Nordiska ministerrådets rapport ”Norden i Europa II”.

4.2 Nordisk Råds rekommendationer

4.2.1 Melding om rekommandasjon nr 24/1974/j angående samnordisk innsats for beskyttelse av miljøet i samenes kjerneområder

Rekommandasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett gemensamt program för att skydda och bevara miljön i de samiska kärnområdena, bestående av

1. en samnordisk utredning av frågan om rättslig reglering av användningen av naturresurserna i de samiska områdena, syftande till att för framtiden och så snart detta är möjligt åstadkomma ett fastställande av omfånget av samernas rättigheter.

2. samordna regionalpolitiska åtgärder som stöd för samernas näringar, samt

3. ett samordnat nordiskt forskningsprojekt som belyser den samiska befolkningens situation.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Ad pkt. 1

I Finland, Norge og Sverige pågår det samerettsutredninger. Nordisk ministerråd vedtok i 1982 retningslinjer for samarbeide mellom de tre sameutredningsgruppene. Gruppene har hatt regelmessig kontakt, og oversendte i februar 1989 en rapport om samarbeidet til nordisk ministerråd. I denne rapportens konklusjoner sies det bl. a.: ”Behovet av att tillsätta en nordisk samerättsutredning för att fastställa omfånget av samernas rättigheter kan på sätt och vis sägas ha minskat genom tillsättandet av de tre nationella samerättsutredningarna.”

Ministerrådet deler denne oppfatningen, og kan på nåværende tidspunkt ikke se noen grunn til å opprette en tverrnasjonal utredningsgruppe om de samme spørsmål.

Ad pkt. 2

Det regionale samarbeidet på det samiske området har i 1988 vært preget av disse tiltakene

1. *Utdanning av instruktører og yrkesutøvere/samesløyd*

Tilsammen 12 elever i en 78 ukers utdanning, i samarbeid mellom Yrkesinriktad utbildningscenter i Enare. Samisk videregående skole i Kautokeino, Finnmark distriktshøyskole i Alta og Samernas Folkhögskola i Jokkmokk.

2. *Samisk teaterkurs*

Utdanning av samisktalende skuespillere i et samarbeid mellom Lapplands Högskola og Yrkesinriktad utbildningscenter för sameområdet. Elever fra Norge og Finland. Kurstid september 1989 til mai 1990.

3. *Generell AMU-utdannelse i grenseområdet i Norge-Finland*

Arbeidsformidlingene på begge sider av grensen er blitt enige om en informasjonsformidling av kurstilbud på tvers av grensen. Det er trykt informasjonsmateriale på norsk, finsk og samisk.

4. *Bokbussvirksomhet mellem Utsjoki/Finland og Karasjok/Norge*

Bokbuss som sirkulerer i de samiske kjerneområdene med ca. 4500 bøker på norsk, finsk og samisk. Bokbussens virksomhet kan også utvides til å omfatte annen kulturvirksomhet, spesielt på samisk.

Ad pkt. 3

Idet vi viser til C1, Kap. 7., pkt. 3.6 *Nordisk samisk institutt*, mener ministerrådet å konstatere at det arbeides med en rekke nordiske forskningsprosjekter innenfor rammen "det samiske folkets situasjon". Kort vil vi her nevne forskningsarbeidet i forbindelse med "Lappkodicill", "En lappbys historia" samt samisk samfunnsforskning og skoleforskning.

Det er ministerrådets samlede oppfatning at det siden rekommandasjonen ble vedtatt i 1974 er skjedd svært mye på det samiske området, både nasjonalt og nordisk. Rekommandasjonen, i sin nåværende form, er lite hensiktsmessig som hjelpemiddel til å arbeide videre med samiske spørsmål på ministerrådets ulike fagområder. Nordisk ministerråd foreslår derfor rekommandasjonen avskrevet, og anbefaler at eventuelle nye tiltak innenfor det rettslige og samfunnspolitiske området orienteres mot aktuelle spørsmål i fremtiden.

4.2.2 Meddelelse om rekommendation nr 13/1983/k angående videogram med nordiske tv-programmer og film

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta åtgärder för att åstadkomma överenskommelse med upphovsmännens organisationer i syfte att bereda allmänheten tillgång till videogram med nordiska TV-program och filmer"

De nordiske landes regeringer meddeler:

Situationen for såvidt angår mulighederne for spredning af videogrammer via folkebibliotekssystemet i Norden er kortlagt gennem en udredning for den nordiske litteratur- og bibliotekskomite. Heri konstateres at ophavsmændenes eneret til spredning af film og video, herunder forevisning og udlån i bibliotekerne ikke er indskrænket, og der skal således træffes aftale med autorer og komponister for hvert enkelt værk om overdragelse af rettigheder. Dog har man i Norge pr 1. januar 1989 foretaget en ændring i åndsverkløvgivningen, således at videogrammer kan spredes til

almenheden uden samtykke fra ophavsmændene. Dette gælder dog ikke kommerciel udleje, som fortsat kræver samtykke.

Intet tyder på at man på nationalt plan i de øvrige lande har planer om ændring i ophavsretslovgivningen på dette område, og en spredning af videogrammer mellem de nordiske lande kræver altså fortsat aftaler i hvert enkelt tilfælde.

Regeringerne vil på den baggrund foreslå, at rekommandationen afskrives.

4.2.3 *Meddelelse om rekommandation nr 4/1987/k angående en nordisk mediefond for produktion af film, tv- og videogrammer*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at oprette en nordisk mediefond for at fremme produktionen af film, tv- og videogrammer i Norden.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd har på sit møde d. 15.9.1989 besluttet at oprette en Nordisk film- og tv-fond, foreløbig for en 5-årig periode. Ministerrådet har af det nordiske budgets overskud for 1987 indskudt 30 mill. DKK i fonden og vil yderligere gennem årlige bevillinger sikre, at 1/3 af fondens årlige rådighedsbeløb er finansieret af ministerrådet.

Ministerrådet har indgået en aftale med de nationale filminstitutter (tilsvarende) og de nationale tv-selskaber om deltagelse i finansiering af fonden. Denne aftale indebærer, at fonden får et samlet rådighedsbeløb på 45 mio. DKK årligt.

Fonden har til formål at fremme produktion af audiovisuelle værker i Norden ved at deltage i finansieringen af produktionerne efter nærmere fastsatte retningslinjer. Fondens kan desuden støtte distributionen af andre audiovisuelle værker produceret i Norden.

Fonden oprettes som en selvstændig stiftelse med sæde i Sverige. Bestyrelsen for fonden vil komme til at bestå af 5 medlemmer og 5 suppleanter og udnævnt af Nordisk Ministerråd efter forslag fra de nationale filminstitutter og tv-selskaber.

Virksomheden igangsættes i 1990, og Ministerrådet anser på denne baggrund, at hensigten med rekommandationen er opfyldt, og at den derfor kan afskrives.

4.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 10/1987/k angående arrangerandet av nordiska orkester- och ensembletävlingar för elever i nordiska musikläroinrättningar*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att genom nordiska orkester- och ensembletävlingar för-

bättra förutsättningarna för ökade kontakter mellan musikelever i de nordiska länderna.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har i samarbete med Finlands Musikläroinrättingars Förbund r. f. och andra relevanta parter utrett förutsättningarna för nordiska orkester- och ensemblerävlingar för elever i musikläroinrättingar i Norden och utarbetat ett förslag till tävlingsformer och tävlingsreglerna jämte en kostnadskalkyl för dylika tävlingar. Finlands Musikläroinrättingarnas Förbund r. f. har meddelat sig vara villig till att arrangera en första tävling sommaren 1991. Förslaget innehåller följande huvudpunkter:

De nordiska orkester- och ensemblerävlingarna för elever i nordiska musikläroinrättingar syftar till att på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt öka intresset för den nordiska musiken och kontakterna mellan unga musikstuderanden i Norden. Tävlingarna skall arrangeras vart tredje år, och tävlingsplatsen samt arrangörsansvaret skall rotera mellan länderna. I tävlingen ingår följande serier: kammarorkestrar, stråkkvartetter, blåskvintetter, mässingkvintetter samt pianotrior. Medlemmarna i ensemblerna får inte vara yrkesmusikstuderanden och ej heller medverka i flera än en ensemble under en pågående tävling. Varje nordiskt land får sända en ensemble för respektive tävlingsserie, och beslutet om en eventuell nationell gallring fattas nationellt. Tävlingsrepertoaren består av dels obligatoriskt och dels valfritt nordiskt material.

Tävlingarna skall ha en jury bestående av nordiskt och internationellt kända musikpedagoger.

Det skall delas tre pris till vinnare, och prisbelönda ensembler garanteras också möjligheter till publika uppträdanden.

Tävlingarna skall arrangeras i samråd med de nordiska radiobolagen i syfte att via inspelningar öka det allmänna intresset i de nordiska länderna för ungdomarnas nordiska kontaktverksamhet inom ramen för musikutövande i ensembler.

Den av Finlands Musikläroinrättingarnas Förbund r. f. för den eventuella första ensemblerävlingen år 1991 utarbetade kostnadskalkylen förutsätter en betydande nordisk finansieringsandel. Det bör undersökas vilka möjligheter till stöd den nya nordiska musikkommittén (NOMUS) kan erbjuda tävlingen. Ytterligare bör det kartläggas i vilken mån Nordiska kulturfonden samt olika nationella instanser kan bidra till arrangemanget år 1991. Efter den första tävlingen bör man ta ställning till eventuella justeringar i tävlingsformen och finansieringsmodellen.

Mot bakgrund av det ovan relaterade anser ministerrådet att möjligheterna att genom nordiska orkester- och ensemblerävlingar förbättra förutsättningarna för ökade kontakter mellan musikelever i de nordiska länderna utretts enligt rekommendationen och att rekommendationen härmed kan avskrivas.

4.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 35/1988/k angående bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden (A 775/k)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att lägga fram förslag till en samordning av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, kulturföremål och minnesmärken, och att aktivt verka för att de nordiska länderna genom insatser i UNESCO och andra internationella organisationer ger arbetet för att bevara kulturföremål och kulturminnesmärken större uppmärksamhet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet konstaterar att bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden förutsätter nordisk samverkan på ett synnerligen brett fält. Möjligheterna till och behovet av nordiskt samarbete inom området har under året preliminärt kartlagts i samråd med en nordisk arbetsgrupp, som i detta skede koncentrerat sig på frågor inom luftföroreningsområdet. Denna programgrupp består av representanter för Riksantikvarieämbetet (Sverige), Museiverket och Miljöministeriet (Finland), Riksantikvaren (Norge) och Miljöministeriet (Den Kommitterede i Kulturhistoriske Anliggender, Danmark). Island har anmält intresse av att i framtiden kunna delta i gruppens arbete.

Den 15.02.1989 beviljades den ovannämnda nordiska programgruppen av Ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete ett bidrag om DKK 95.000 för genomförandet av en initierande arbetsplan, vars riktlinjer ministerrådet anser utgöra en givande och konkret utgångspunkt för det fortsatta nordiska samarbetet inom området. Med det nordiska stödet avser gruppen vidtagna följande åtgärder:

1. Ett system för informationsutbyte mellan länderna skapas.
2. Det påbörjade inventeringsarbetet skall resultera i en gemensam nordisk ”skadebildsatlas” som skall underlätta bedömningen av skadebildssituationen i de nordiska länderna. Denna kartläggning skall också kunna användas som nordisk referensram i förhållande till det övriga Europa.
3. Möjligheter till vidareutbildning och forskning i samband med pågående större restaureringsprojekt i Norden skall främjas i första hand via en effektiviserad information mellan länderna.
4. Det nordiska samarbetet kring luftföroreningar och deras inverkan på kulturminnen och kulturföremål koncentreras i första skedet på tre områden: – sten och till sten relaterade material – utomhusskulptur av metall – inomhusklimat i muséer, magasin och kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Ministerrådet anser att de ovan relaterade åtgärderna har satt i gång ett relevant konkret nordiskt samarbete i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden

på ett sätt som motsvarar intentionerna i Nordiska rådets rekommendation, och föreslår därför att rekommendationen avskrivs.

4.2.6 *Melding om rekommandasjon nr 37/1988/k om forsterket nordisk ungdomssamarbeid (A 802/k)*

Rekommandasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsatt styrka förutsättningarna for det nordiska ungdomssamarbetet særskilt genom att stöda ungdomsorganisationerna och nya utbytesprogram för ungdomar i Norden.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Ministerrådet viser til sin orientering i C1, kap. 3, pkt. 3.2.14.

Det arbeidsprogram som utarbeides av ungdomskomiteén og legges frem for Nordisk ministerråd på dets første møte i 1990, vil også danne grunnlag for en fornyet vurdering av ungdomskomiteéns budsjett, samt for prioriteringer av oppgaver innenfor rammen av bevilgninger 1990 og fremover. Ungdomskomiteéns støttemidler går til støtteberettigede nasjonale barne- og ungdomsorganisasjoner nasjonalt, regionalt og lokalt.

Ministerrådet vil i tillegg vise til opprettelsen av Nordplus junior, som med et budsjett i 1989 på 1,08 mio. DKK tar sikte på stipendier for utveksling av lærere og elever (16–19 årige) i den videregående skole i Norden.

Det er videre grunn til å bemerke ministerrådets informasjoner om aktivitetene på idrettsområdet i C1, Kap. 7, pkt. 3.14: *Nordisk idrettssamarbeid*. Innsatsen på dette området, også når det gjelder de prioriterte arbeidsoppgavene i fremtiden, vil i høy grad komme den nordiske barne- og ungdomsgruppen tilgode.

Ministerrådet foreslår rekommandasjonen avskrevet.

4.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 7/1989/k om ändring av det nordiska kulturavtalet (B 95/k)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ändringar i Artikel 5, litra d i avtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om kulturellt samarbete i enlighet med ministerrådsförslag B 95/k och med beaktande av de synpunkter anförts av kulturutskottet”.

Nordisk ministerråd meddeler:

Ministerrådet har på sitt møte i København den 15. september 1989 undertegnet avtale som innebærer endring i kulturavtalen av 1971 i samsvar med rekommandasjon nr. 7/1989/k (B 95/k).

På grunnlag av dette foreslås rekommandasjonen avskrevet.

4.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 10/1989/k angående stöd till forskning angående den skogsfinska kulturen (A 830/k)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast stödja den pågående försöksverksamheten angående forskning om den skogsfinska kulturen som bedrivs i samarbete med berörda intressegrupper.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har undersökt de forsknings- och finansieringsmässiga förutsättningarna för att snarast kunna stödja den pågående forskning som bedrivs genom Högskolan i Örebro och i samverkan med andra parter främst i Sverige, Finland och Norge och konstaterat att det inte finns möjligheter till att på nordisk basis omgående finna stödåtgärder för denna verksamhet.

Ministerrådet föreslår, att rekommendationen avskrivs.

4.2.9 *Melding om rekommandasjon nr 11/1989/k om opprettelse av et barnebokinstitutt for de små språkområdene (A 834/k)*

Rekommandasjonen har denne ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att medverka till att vid ett befintlig institut på Färöarna sätta igång verksamhet t. ex. i form av en tjenst, med syfte på att styrke de små språkområdene i Norden såvitt gjelder barn- og ungdomsböcker på færøiska, grønlandsk og sami-ska.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Nordisk ministerråd vedtok i mars 1988 ”Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde”. Handlingsplanen forutsetter en oppbygging av nye tiltak og en styrking av eksisterende tiltak over perioden 1989–1991. Ministerrådet er av den oppfatning at det ikke vil være plass på de fremtidige budsjettene til nye tiltak som ikke er tatt med i handlingsplanen, for man har nådd handlingsplanens grunnleggende mål. Rekommandasjonens forslag må karakteriseres som et nytt tiltak i forhold til handlingsplanens rammer.

Ministerrådet vil forøvrig opplyse at det i statuttene for Nordisk litteratur- og bibliotekkomité, pkt. II ARBEIDSOPPGAVER bl. a. heter at komiteén skal vise særlig ansvar for litteratur for barn og unge innenfor alle sine aktivitetsområder. Ministerrådet mener dette gir store muligheter for styrking av litteraturtilbudet på de områder rekommandasjonen nevner, både mht. oversettelsesstøtte og gjennom det nordiske folkebibliotek samarbeidet.

Ministerrådet foreslår rekommandasjonen avskrevet.

4.2.10 *Melding om rekommandasjon nr 14/1989/k om utgivelse av en nordisk bokserie (A 848/k)*

Rekommandasjonen har denne ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att inrätta en nordisk bokserie upptagande god nordisk litteratur.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Nordisk kulturfond bevilget i 1988 1,5 mio. DKK til støtte for opprettelsen av en nordisk bokklubb. Klubben har nå vært i virksomhet siden 1988 og gitt ut 4 bokpakker, hver med 3 bøker, som dekker både eldre og nyere nordisk litteratur. En av bokpakkens bøker – nordisk novelleantologi – er også tilbudt lesere utenom selve bokpakkene. Ministerrådet mener derfor at bokklubben dekker det samme området som rekommandasjonen ønsker å dekke.

Ministerrådetet foreslår rekommandasjonen avskrevet.

Kapitel VIII

Utdanning

1 Innledning

Samarbeidet på utdanningsområdet er i samsvar med kulturavtalen konsentrert om utdanningens mål, innhold og midler, utdanningssystemenes struktur og det pedagogiske forsknings- og utviklingsarbeid. Sentrale samarbeidsorganer på utdanningsområdet er Styringsgruppen for nordisk skolesamarbeid (NSS) og Styringsgruppen for nordisk voksenundervisnings- og folkeopplysningssamarbeid (FOVU). I de to styringsgruppene sitter det primært representanter for de respektive nasjonale departementene. I sitt arbeid legger begge styringsgruppene vekt på å opprette et direkte samarbeid mellom de impliserte parter (den såkalte nettverksmodellen).

Ansvar for arbeidet med følgende anbefalinger fra Nordisk råd har inngått i områdets virksomhet:

- 13/1985/k Ökad nordiskt stoff i læromedel och läroplaner
- 14/1985/k Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
- 39/1988/k Nordiskt kommunalt skolsamarbete
- 9/1989/k Nordiska lagerskolor
- 13/1989/k Utbildnings- och praktikantutbytessamarbete med EG

2 Utvikling

2.1 Omorganisering av utdanningsområdet

De to styringsgruppene på utdanningsområdet har som ledd i implementeringen av *Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde* (1988) fått nye statutter. Styringsgruppen for nordisk folkeopplysnings- og voksenundervisningssamarbeid har ifølge de nye statuttene fått overdradd fordelingen av nordisk støtte til folkeopplysningssamarbeidet og er blitt utvidet med en representant fra de nordiske folkeopplysningssamarbeidsorganene.

3 Institusjoner og faste samarbeidsorganer

3.1 Nordens folkliga akademi

Akademiet har i 1989 et budjet på 5.486.000 SEK.

I indeværende år bliver antallet af kurser og seminarer ca. 25. Det betyder, at akademiet har fastholdt aktivitetsniveauet i forhold til foregående år.

Spørsmålet om akademiets lokalebehov har været drøftet grundigt blandt personale og i akademiets styrelse.

Efter indstilling fra akademiets styrelse besluttede Ministerrådet på møde 15. september 1989 at give styrelsen fuldmagt til at fortsætte forhandlinger med Källfelt Byggnads AB og indgå en lejeaftale.

Såfremt forhandlingerne kan afsluttes i indeværende år, vil akademiet flytte til nye lokaler i Nya varvet i Göteborg 1. januar 1991.

3.2 Nordisk språksekretariat

Nordisk språksekretariat i Oslo har i 1989 overtatt sekretariatsfunksjonen for det nordiske sendelektorsamarbeidet. Dette samarbeidet omfatter ca. 400 lektorer og språklærere både i og utenfor Norden. Sendelektorsamarbeidet blir ledet av en referansegruppe med en representant fra hver av sendelektoradministrasjonene i de nordiske landene.

Språksekretariatet har tatt initiativ til å utgi seks frekvensbaserte ordlister mellom dansk-norsk-svensk. I listene er bare tatt med ord som kan være vanskelig å forstå i grannespråkene, eller som kan føre til misforståelser.

Språksekretariatet har engasjert fil.kand. Ulla Börestam ved Uppsala universitet som leder av et prosjekt som skal kartlegge og analysere kommunikasjonen på nordiske møter. Prosjektet skal etter planen være ferdig i 1992.

3.3 Nordiska språk- och informationscentret

Nordiska språk- och informationscentret arrangerade i samråd med Nordiska rådets Finlands delegation ett pilotseminarium "Nordiska informationsdagar för finländska bibliotek" 18–19.9.1989, Esbo, Finland. Det konstaterades att biblioteken endast sporadiskt får information om nordiskt samarbete. Därför efterlystes ett fungerande distributionssystem nordiska institutioner och bibliotek emellan.

På Island (Langamýri) arrangerade centret 5–9.9.1989 en kurs i nordisk tolkning. För första gången prioriterades tolkning mellan isländska och de övriga nordiska språken samt den nordiska språkkonventionen. Centret har även producerat en broschyr om nordisk tolkning för tolkanvändare i Norden (finsk och svensk upplaga färdig).

Med stöd från Nordiska kulturfonden, Nordiska samrådet och Finlands undervisningsministerium producerade centret vandringsutställningen "Sápmi-saamenmaa-Sameland" med aktuell och relevant information om samerna för skolor och bibliotek i Norden.

3.4 Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS

Ministerrådet har fasställt nya statuter för ledningsgruppen. Statuterna anger följande målsättning för NSS:

"Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, skall verka inom

skolområdet, här definierat som övergången från förskolan till grundskolan, grundskolan samt utbildningar för 16–19-åringar.

Ledningsgruppen skall utveckla, stärka och koordinera det nordiska samarbete på skolområdet och verka för en nordisk utbildningssamfundskap. Den skall följa utvecklingen på området i Norden och internationellt, och stödja förnyelse och utveckling på området inom Norden.”

I det praktiska arbetet har NSS strategin att bedriva gemensamt FoU-arbete inom utvalda problemområden, och på så sätt få en gemensam, förstärkt bas för kommande nationella skolreformer. NSS strävar efter att skolor och skolmyndigheter på alla nivåer i utbildningsväsendet ska kunna engageras i nordiska nätverksprojekt.

3.4.1 *Internationellt samarbete*

NSS har sökt kontakter som kan leda till utbyte av informationer och samverkan i andra former med internationella organisationer, såsom Europarådet, UNESCO, OECD och EG.

I oktober 1989 var gruppens ordförande och representanter för sekretariatet i Bryssel för samråd med EG-tjänstemän inom utbildningsområdet.

3.4.2 *Yrkespedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete*

Den centrala aktiviteten inom denna del av skolsamarbetet är skapandet av en nordisk påbyggnadskurs för yrkeslärare m. fl. Efter ministerrådets beslut 1988 att anordna en kurs med start 1990, har förberedelser gjorts. Utannonsering av kursen gjordes på senhösten 1989.

Kursen siktar till att få fram flera personer i Norden som är väl skickade att leda, eller på ett kvalificerat sätt delta i utvecklingsarbete för reformer inom yrkesutbildningarna. Kursen kan också, om det enskilda landet så beslutar, utgöra inledningen till forskarutbildning.

Den fasta FoU-gruppen under NSS gav 1989 fortsatt stöd i skilda former till ett nätverk av skolor som utbildar inom livsmedelsområdet. Kärnan i nätverksprojektet är arbete, teoretiskt och praktiskt, med kvalitetsmedvetande som utbildningsmål.

3.4.3 *JUREK-projektet*

Projektet siktar till ökad elevmobilitet i Norden inom vidaregående utbildningar. En elev ska utan hinder av juridiska eller ekonomiska regler fritt kunna välja att få sin utbildning, helt eller delvist, i ett annat nordiskt land än hemlandet. Projektet har inspirerat till ändringar i nationell lagstiftning, och står ganska nära slutmålet. Slutrapporten avges kring årsskiftet 1989/90.

3.4.4 *NIVU-projektet (Norden i växt)*

Inom den första ekonomiska handlingsplanen fanns NIVU-projektet. Det avslutades i februari 1989. Det centrala målet för projektet var, att

inom utbildningsområdet skapa nordiskt samarbete om förhållanden som har relevans för den så kallade flaskhalsproblematiken på arbetsmarknaden.

16 av planerade 20 delprojekt genomfördes. Många av dem hade anknytning till ny teknologi. Delprojekten har bl. a. avsatt en rad utrednings- och konferensrapporter, som bör kunna brukas i fortsatta, nationella insatser.

3.4.5 *SKOLARB-projektet*

Projektet avslutades 1988, och gav utvärderingsrapport 1989. Det har arbetat med ett stort antal skolor i flera nätverk. Temat var samverkan skola-arbetsliv, för bästa möjliga övergång däremellan för eleven.

Projektet har förfinat metoden att arbeta i nätverk. Det har på vetenskaplig nivå gjort metodutveckling inom temat. Slutdokumentet förväntas bli en bok av internationellt intresse.

3.4.6 *Skoladministrativ handbok*

Under 1990 utkommer en ny skoladministrativ handbok, på skandinaviska språk. 1990 utkommer också en finskspråkig upplaga. Boken avses kunna brukas av anställda, elever och förtroendevalda på alla nivåer i skolväsendet i de nordiska länderna. Den kan också användas som lärobok i lärarutbildningen och skolläroverutbildningen.

3.4.7 *Sprogligt samarbete i Norden*

Efter beslutning fra Nordisk Ministerråd har en arbejdsgruppe under styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde udarbejdet udkast til et nyt handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden 1990/91 – 95. Udkastet bygger på tidligere nordiske konferencer om emnet samt på resultatet af en temadebat om nordisk sprogsamarbejde i Ministerrådet 1988. Styringsgruppen har videresendt udkastet til Ministerrådet, som forventes at ville forelægge et forslag til handlingsprogram ved Nordisk Råds session 1990.

3.4.8 *Samarbejde inden for små yrkesfag*

Samarbejdet omfatter især nordiske lærerkurser, hvis temaer koordineres i en nordisk kontaktgruppe, som mødes én gang årligt, foreløbig i en treårig forsøgsperiode (1988 – 90). Kurserne fordeles på de enkelte lande, og finansieres af nationale midler. Kontaktgruppen, der også fungerer som informationsformidler på området små yrkesfag, refererer til styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde. Udgifterne forbundet med kontaktgruppens mødevirksomhed afholdes over det nordiske skolesamarbejdes budget.

3.4.9 *Lærer- og elevudveksling i Norden*

Foranlediget af styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde bevilges i en treårig forsøgsperiode (1988–90) et fællesnordisk tilskud på 500.000 DKK årligt til stimulering af elevudveksling mellem Vestnorden og det øvrige Norden.

Beløbet, der fordeles mellem de 5 lande og 3 selvstyrende områder, anvendes udelukkende til elevstipendier. Foreningerne Norden administrerer bevillingen.

En informationsbrochure om lærer- og elevudveksling i Norden er under udarbejdelse. Den forventes færdigtrykt og udsendt til alle grundskoler i de nordiske lande i løbet af efteråret 1989. I brochuren er samlet korte relevante praktiske informationer til hjælp for lærere og elever, som påtænker at gennemføre udvekslingsrejse til andre nordiske lande.

3.4.10 *Nordplus-junior*

Nordplus-junior er en del af det nordiske stipendieprogram Nordplus, som besluttedes med Nordisk Ministerråds handlingsplan af 10. marts 1988 for nordisk kulturelt samarbejde. Det omfatter stipendier til lærere og elever inden for de 16–19 åriges uddannelser. Bevillingen for 1989 er på 1,08 mill. DKK. Styringsgruppen har fastsat retningslinier for administrationen af bevillingen, og den første fordeling af stipendier har fundet sted i efteråret 89.

3.4.11 *Miljøundervisning*

Siden 1983 har der som en videreudvikling af det nordiske skolesamarbejde om miljøundervisning været afholdt nordiske miljøsymposier på skift i de nordiske lande. I 1989 var Danmark værtsland for et stort miljøsymposium med ca. 1200 nordiske deltagere. Målsætningen for symposiet var dels at have en inspirerende og igangsættende indflydelse på udviklingen af miljøundervisningen i de enkelte nordiske lande, dels at styrke det nordiske samarbejde om miljøundervisning. Der ydedes over det nordiske skolesamarbejdes budget et tilskud til planlægning og gennemførelse af symposiet.

Et udredningsarbejde om miljøundervisning i de nordiske lande, som er igangsat af styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde, forventes færdigt ved udgangen af 1989. På baggrund af udredningen vil man iværksætte konkrete projekter til styrkelse af miljøundervisningen.

3.4.12 *Ligestilling i læreruddannelsen*

På initiativ af styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde afholdtes i efteråret 1989, med Norge som værtsland, en nordisk konference om behov og muligheder for et nordisk samarbejdsprojekt om ligestilling i læreruddannelsen. I konferencen, deltog især repræsentanter fra de nordiske landes læreruddannelsesinstitutioner. En rapport fra konferencen samt forslag til nordisk projekt er under udarbejdelse.

3.4.13 *BRYT-projektet*

Det nordiske BRYT-projekt, som er et ligestillingsprojekt med det formål at udvide og forbedre kvinders uddannelse og sikre kvinders beskæftigelse gennem en indsats over for både uddannelsessystemet og arbejdslivet, afsluttes ved udgangen af 1989. Der har været gennemført delprojekter i alle de nordiske lande, og en række publikationer er udarbejdet i forbindelse hermed. En afsluttende konference afholdes i slutningen af 1989. Projektet har været finansieret af Nordisk arbejdsmarkedsudvalg, Nordisk ligestillingsudvalg og det nordiske kulturbudget.

3.4.14 *Samarbejde om fiskeriundervisning*

På baggrund af indstilling fra arbejdsgruppen for et 3-årigt nordisk projektsamarbejde om fiskeriundervisning har styringsgruppen foranlediget, at et nyt 3-årigt projekt igangsættes i løbet af efteråret 1989, finansieret over det fællesnordiske budget. Samarbejdstemaer vil bl. a. blive afholdelse af nordiske lærerkurser, samarbejde om læreplaner og læremidler samt udvikling af kontaktnet mellem nordiske fiskeriundervisningsinstitutioner.

3.4.15 *Oversættelse af rapport om Europarådets projekt 1982-87 om udvikling i grundskolen*

I 1982-87 blev der i Europarådets regi gennemført et projekt om udvikling i grundskolen. Projektet beskæftigede sig med innovation i undervisning på grundskoleniveau, især den rolle innovationen kan spille for en bedre tilpasning af uddannelsessystemet til samfundets forventninger og kravene til barnets udvikling.

Med henblik på at bidrage til at udbrede kendskabet til projektets indhold har styringsgruppen fået oversat uddrag af projektrapporten til dansk, norsk og svensk.

3.5 *Styringsgruppen for nordisk folkeoplysning og voksenundervisningssamarbejde*

I indeværende år har Styringsgruppen for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde (FOVU) arbejdet efter nye statutter, fastsatte af Ministerrådet i november 1988. Ifølge de nye statutter fik Styringsgruppen overdraget fordelingen af nordisk støtte til folkeoplysnings-samarbejdet. Gruppen blev også udvidet i forhold til den tidligere sammensætning med én repræsentant fra de nordiske folkeoplysnings-samarbejdsorganer (ABF i Norden, Förbundet Nordisk Vuxenuppllysning, Nordisk Konservativ Studienämnd). Rektor for Nordens folkliga akademi deltager som observatør.

Styringsgruppen udpegedes fra årsskiftet for en 4 års periode. Styringsgruppen har afholdt 3 møder i 1989. I begyndelsen af året vedtog Minister-rådet, at de selvstyrende områder (Færøerne, Grønland og Åland) sammen

skulle få ét ordinært medlem i Styringsgruppen og to suppleanter. Denne ordning er ikke blevet godtaget af alle områderne og er derfor ikke iværksat endnu.

I 1989 har Styringsgruppen haft 1 652 000 DKK til disposition, og til nordisk støtte til folkeoplysnings samarbejde har der været 2 6 mill DKK til rådighed.

I det efterfølgende redegøres for Styringsgruppens arbejde i 1989.

3.5.1 *Folkeoplysningsstøtteordningen*

Styringsgruppen overtog ved årsskiftet fordeling af nordisk støtte til folkeoplysnings samarbejde. Ifølge reviderede retningslinier for støtteordningen, som Ministerrådet godkendte i november 1988, kan der gives støtte til nordiske sammenslutninger på folkeoplysningsområdet i form af bloktilskud.

I indeværende år har Styringsgruppen fordelt støtteordningens midler som følger:

3.5.2 *Bloktilskud*

ABF i Norden	1 100 000 DKK
Förbundet Nordisk Vuxenupplýsning	800 000 DKK
Nordisk Konservativ Studienämnd	300 000 DKK

Af disse beløb har Styringsgruppen besluttet, at højst 15% bruges til administrative opgaver i forbindelse med gennemførelse af den nordiske projektvirksomhed.

3.5.3 *Enkelt støtte*

Der er bevilget støtte til enkelte samarbejdsprojekter af engangskaraktér for ialt 260 000 DKK.

I begyndelsen af maj måned inviterede Styringsgruppen repræsentanter for folkeoplysningsorganisationer i Norden til et samrådsmøde på Nordens folkliga akademi om retningslinierne for støtteordningen og om den fremtidige anvendelse af støtteordningens midler.

Deltagerne udtrykte tilfredshed med retningslinierne. Mødet slog fast, at samarbejdstiltag mellem folkehøjskolerne ikke kan komme i betragtning, hvad angår støtte fra folkeoplysningsstøtteordningen. Der blev henvist til henholdsvis Nordisk Kulturfond og Nordisk folkehøjskolestøtteordning. Mødet fremførte ønske om tilføring af flere midler til folkeoplysningsstøtteordningen.

3.5.4 *Folkehøjskolestøtteordningen*

Ministerrådet har godkendt retningslinierne for Nordisk folkehøjskolestøtteordning, som træder i kraft ved årsskiftet.

Information om støtteordningen og ansøgningsblanketter blev i septem-

ber måned sendt ud til alle folkehøjskoler i Norden og folkehøjskolesekretariaterne (tilsvarende) i de nordiske lande.

Støtteordningen administreres af Nordens folklige akademi. Styringsgruppen vil dog tage stilling til støtte til samarbejdsprojekter mellem folkehøjskoler i to eller flere nordiske lande.

3.5.5 VOKS UD – netværksprojektet

I 1988 startede Styringsgruppen et nordisk samarbejdsprojekt under overskriften ”Voksenlæring for kortuddannede i relation til arbejdslivet”. Projektet er et nordisk netværk, hvori deltager nogle forsøgs- eller forsøgs-lignende projekter fra:

Storstrøms amt, DK

Lapplands län, SF

Reykjavíks kommune, IS

Finnmark fylke, N

Blekinge län, S

Netværksprojektet har fået betegnelsen VOKS UD – nordisk netværk om kortuddannede, voksenuddannelse og arbejdsliv.

Projektet tager sigte på at udvikle og etablere læringsmiljøer, som kan hjælpe kortuddannede voksne med at komme igang med uddannelse og/eller arbejde. Baggrunden for projektet er, at man på trods af initiativer på uddannelsesområdet kan konstatere, at der i landene stadig er en uddannelseskluft, at behovet for voksenuddannelse er øget, at der stadig er en række barrierer for kortuddannedes deltagelse i voksenuddannelse samt at uddannelse kan spille en væsentlig rolle for en alsidig helhedsbetonet udvikling af mennesket.

Netværket styres af en nordisk projektgruppe med én repræsentant fra hvert af de ovenfor nævnte områder samt en nordisk projektleder.

Netværket består af fire elementer: seminarer, studiebesøg, informationsbreve og lærerudvekslingsprogram.

Der er allerede afholdt fire nordiske seminarer. Seminarerne tager udgangspunkt i de problemstillinger, man primært fokuserer på i de nationale projekter, hvor seminarerne afholdes. I forbindelse med seminarerne aflægges studiebesøg på voksenuddannelsesinstitutioner i området og gives indblik i situationen i pågældende land på voksenuddannelsesområdet.

Til seminarerne inviteres nogle sagkyndige til at holde foredrag om det valgte temaområde. Med udgangspunkt i deres indlæg, med indtryk fra studiebesøgene og på baggrund af deltagerens erfaring diskuteres i grupper god praksis på området. Resultaterne refereres i et informationsbrev.

I seminarerne deltager lærere, ledere og andre, som arbejder i de nationale projekter, oftest ialt omkring 40–50 deltagere.

I fjor afholdtes de første to kombinerede seminarer og studiebesøg i

Danmark og Sverige om henholdsvis "Samspillet mellem almen og erhvervsrettet undervisning i tilknytning til arbejdslivet for kortuddannede" og "Uppsökande verksamhet och vuxenstudiestöd".

I år afholdtes de næste to seminarer. I juni måned i Lapplands län i Finland, hvor temaet var "Anvendelsen af informationsteknologi i voksenundervisningen". Deltagerne i seminaret fik i praksis mulighed for at bruge den nye teknologi i fjernundervisning. I september blev det fjerde seminar gennemført i Finnmark i Norge under overskriften "Uddannelse og udvikling af voksenundervisere".

VOKS UD-projektet har således taget forskellige problemstillinger op til behandling, som har stor betydning for udvikling af uddannelsestilbud til kortuddannede voksne.

Som nævnt ovenfor udgives i VOKS UD-projektet informationsbreve, som beskriver resultaterne fra seminarerne. I informationsbrevene er der også nyheder fra de nationale projekter. VOKS UD-informationsbrevene udgives i 2000 eks. i en skandinavisk version og 500 eks. i finsk oversættelse. De distribueres til relevante uddannelsesinstitutioner i Norden og andre interesserede. I alt er udgivet 5 numre af informationsbrevet. Informationsbrev nr. 4 er et særnummer om udviklingstendenser i voksenuddannelsesmulighederne for kortuddannede i de nordiske lande.

I april måned i år startede et lærerudvekslingsprogram. Fire lærere fra hvert af de nationale projekter fik mulighed for at deltage en uge ved et projekt i et andet nordisk land. Rejseudgifter og tolkning, hvor det var påkrævet, betaltes af bevillingen til det nordiske projekt. Opholdsudgifterne stod værtslandet for og deltagernes løn og evt. vikarudgifter dækkedes af hjemlandet. De i alt 17 deltagere i udvekslingsprogrammet har udtrykt stor tilfredshed med udvekslingsordningen. Som et led i at gøre opmærksom på VOKS UD-projektet er der lavet plakater og T-shirts.

Det nordiske netværksprojekt deltager i Europarådets netværk "Adult Education and Change". I 1990 afholdes et af seminarerne i Norden.

3.5.6 *Voksenlæring og arbejdslivet*

Styringsgruppen har i en række år inviteret til nordiske konferencer om temaer omkring voksenlæring og arbejdsliv. I år var temaet "Nye veje for voksenuddannelsen i Norden — samspillet mellem almen og erhvervsrettede kundskaber". Konferencen afholdtes i Reykjavik, Island, i slutningen af august måned. Konferencens sigte var at belyse problemstillingen fra såvel nordisk som europæisk og internationalt synsvinkel. Blandt indlederne på konferencen var én fra OECD og én på vegne af EF-kommissionen.

Konferencen samlede omkring 75 deltagere repræsenterende såvel arbejdstager- som arbejdsgiverorganisationer, folkeoplysningsorganisationer, statlige og kommunale myndigheder, uddannelsesinstitutioner m. v.

Konferencen pegede på en række udviklingsområder, som kræver videre indsats på nationalt og nordisk niveau:

- der er behov for at kombinere almene og erhvervmæssige kundskaber i voksenuddannelserne, og dette vil ofte stille krav til undervisningen, som går på tværs af uddannelsessektorerne,
- der er behov for at drøfte den almene voksenundervisningsprofil og rolle i fremtiden, herunder også folkeoplysningen, når voksenuddannelserne sættes i sammenhæng med erhvervmæssig og økonomisk udvikling,
- stigende behov for ressourcer til voksenuddannelserne kræver drøftelse af forskellige principper og metoder omkring fremskaffelse af nye ressourcer og fordeling af ressourcerne til uddannelsesområdet,
- stærkere betydning af kundskaber, som medfører en stor fare for marginalisering og polarisering, hvilket aktualiserer fordelingsaspektet,
- store krav til ændringer i kvalifikationer stiller krav om ændringer i uddannelsesinstitutionernes undervisning og gør det påkrævet med en dynamisk dialog mellem dem og omgivelserne.

3.5.7 Information og dokumentation om FoU-arbejde, folkeoplysning og voksenundervisning

Forsøget med mere permanente ordninger for information og dokumentation om forsøg, forskning og udviklingsarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden foregik på tredje år. Dette er et samarbejdsprojekt mellem institutioner på området i de nordiske lande og Nordens folklige akademi med støtte fra Styringsgruppens bevilling. De nationale institutioner indsamler løbende oplysninger om FoU-projekter og indfører dem på den nordiske informationsbase, FOVU-basen på Norsk Senter for Informatikk i Oslo, som åbnede i fjor. Ligeledes informerer de nationalt om basens indhold.

FOVU-basen indeholder beskrivelser af 1840 projekter om forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde i Norden (DK 1585, N 169, S 4, SF 32).

Nordens folklige akademi er hovedansvarlig for formidling af basens indhold. I år er der afholdt tre nordiske seminarer:

”Fornyelse gennem forsøgs-, udviklings- og forskningsprojekter inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden”, 7. – 8. februar 1989 på Nordens folklige akademi i Kungälv.

”Projekt Yggdrasil”, 19. – 21. september 1989, Gymnastikhøjskolen, Viborg.

”Nye veje i folkeoplysning og voksenundervisning” 14. – 16. november 1989, Nordens folklige akademi, Kungälv. Videre foreligger i manus omkring 10 rapporter om forskellige temaer i tilknytning til informationsbasen.

Akademiet er blevet opfordret til at integrere udvikling og udnyttelse af FOVU-basen i sin virksomhed.

3.5.8 Informationsformidling

Nyhedsbrevet "FOVU-nyt" fortsatte i indeværende år. Nyhedsbrevene indeholder omtale af Styringsgruppens aktiviteter og korte notitser fra landene, ofte hentet fra tidsskrifter, andre nyhedsbreve, aviser, cirkulærer etc. I år er udkommet 2 numre.

"FOVU-nyt" sendes til ca. 1500 adressater i Norden: Oplysningsforbund, folkehøjskoler, almene voksenuddannelsesinstitutioner, arbejdsmarkedsuddannelserne, myndigheder og enkeltpersoner.

3.6 Dataprogramgruppen, samarbejde kring datateknologi och programvaruförsörjning

Dataprogramgruppen erhöjll efter beslut i ministerrådet 10 3 1988 ett treårigt mandat för perioden 1 1 1988 till 31 12 1990. Samtidigt beslöts att verksamheten skall evalueras 1990 med sikte på en bedömning av den fortsatta verksamheten.

För närvarande pågår ca 25 projekt på samtliga huvudområden som ministerrådet prioriterat, information och dokumentation, standardfrågor, FoU-arbete, know-how och produktutveckling, lärarfortbildning, avtalsfrågor och internationella kontakter.

Från informationssidan kan nämnas att Dataprogramgruppens tidskrift "Nytt om data i skolan" utkommit två gånger 1989 med tema vuxenutbildning och estetiska ämnen. Upplagan är 20 000 exemplar. De omfattande katalogerna över nationell programvara för skolan sprids nu i alla länder. En rapport över Dataprogramgruppens verksamhet och resultat hittills har färdigställts 1989. En policykonferens med beslutsfattare på dataområdet i ministerierna har hållits, där bl a riktlinjerna för det fortsatta nordiska samarbetet diskuteras.

På standardsidan har främst insamlingen av ikoner och symboler som används på dataområdet avslutats. Det insamlade materialet datalagras och i samarbete med Nordiska nämnden för handikappfrågor tas frågan om nordiska standardsymboler nu upp. Arbetet med standardisering av verktygsprogram har också fortsatt under 1989.

På know-how-sidan har en mängd workshops anordnats, bl. a. kring data och vuxenutbildning, ikoner i undervisningen, programvara för samhällsorienterande ämnen, programutprovning för Norden och modellbyggnad och dynamisk simulering.

När det gäller produktutveckling har samarbetet kring verktygsprogram för Norden fortsatt 1989. Satsningarna på produktion av programvara har nu börjat visa resultat. Ca 25 program ligger färdiga för gemensamt nordiskt bruk på vitt skilda områden, från biologi och teckning till matematik, fysik och yrkesutbildning. Produktionsfasen kring det interaktiva medicprojektet "Norden-90" har inletts. Temat är lokalsamhällen i Norden och länderna har gått in med stort ekonomiskt stöd till produktionen. IBM Europa och Philips International stöder projektet med utrustning. På

CD-ROM- sidan har första fasen av Databas Norden inletts, där man i samarbete med statistikcentralerna kommer att presentera kartor och data över alla kommuner i Norden. En bilddatabas för specialundervisning har påbörjats 1989.

På lärarfortbildning har designkurserna för lärare fortsatt. Den generella kursen hölls i Reykjavik för 50 lärare från specialundervisningsområdet. Utbildningen av nordiska vägledare och programmerare för designkurserna har även pågått 1989.

Arbetet kring gemensamma nordiska avtal har fortsatt under 1989. Det gäller både verktygsprogram och pedagogisk programvara. Under året har tecknats 16 avtal om gemensamt utnyttjande av program i Norden. För närvarande ligger ca 30 program på nordiska kontrakt medan ca 100 program ligger klara på nationella kontrakt för hela Norden.

Under 1989 har Dataprogramgruppen aktivt gått in i internationellt samarbete bl. a. på grund av europeiska önskemål om ökade kontrakter på dataområdet. Gruppen deltog i planeringen af IFIP-89 i Reykjavik och är medarrangör av EGs stora konferens EURIT-90 i Danmark. Samarbete har även inletts med OECD på området och kontakter har tagits till EG i Bryssel.

4 Nordiska rådets rekommendationer

4.1 Meddelelse om rekommandation nr 13/1985/k angående nordisk stof i læremidler og læreplaner

Rekommandationen lyder:

”Nordiska Rådet rekommanderer Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att utöka och fördjupa det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I overensstemmelse med Ministerrådets handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde er øget sprogforståelse et prioriteret samarbejdstema inden for det nordiske skolesamarbejde. I okt. 88 afholdt Ministerrådet en temadebat om sprogsamarbejdet i Norden, og i december 88 afholdt Ministerrådet en konference om de ikke skandinaviske sprog i Norden og deres stilling i det nordiske samarbejde. På baggrund af disse konferencer har en arbejdsgruppe under styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde udarbejdet et udkast til handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden. Udkastet vil efter behandling i Ministerrådet blive forelagt Nordisk Råd ved sessionen 1990.

I udkastet understreges, at en forudsætning for skabelse af øget nordisk sprogforståelse er, at et righoldigt og pædagogisk velegnet undervisningsmateriale står til rådighed. Desuden peges på, at et af de vigtigste momenter i det nordiske kultursamarbejde er kendskab til andre folk og kulturer i Norden, kundskab om landenes historie og sprog samt landenes geografi

og samfundsforhold. Også dette forudsætter, at man øger det nordiske stof og det nordiske perspektiv i læreplaner og læremidler.

I udkastet nævnes en række veje hertil, bl. a. gennem udgivelse af fællesnordiske lærebøger samt fællesnordiske tiltag i forbindelse med distribuering af f. eks. undervisningsvideoer med tilhørende fagligt-didaktisk materiale.

Det er Ministerrådets opfattelse, at en gennemførelse af handlingsprogrammet for sprogligt samarbejde i Norden vil bidrage til øget nordisk stof i læreplaner og læremidler.

4.2 Meddelande om rekommendation nr 14/1985/k angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att utforma ett enhetligt system för ersättning till kommuner för specialutbildning av elever från annat nordiskt land.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Rekommendationen har beaktats i Handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete, som förordar en tätare nordisk utbildningssamfund för den gymnasiala nivån.

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, har med JUREK-projektet utrett och bearbetat de juridiska och ekonomiska regler som idag hämmar elevernas rörlighet mellan skolor i Norden, och försvårar en rationell arbetsfördelning mellan länderna beträffande specialutbildningar.

Projektets förslag har lämnats efter hand till länderna.

Regler som styr intagningen till ländernas gymnasiala utbildningar har nu efter justering blivit sådana, att en nordisk elev kan räkna med att bli intagen på samma sätt som det aktuella landets. Åland ger dock förtur för ålänningar.

Problemen med de så kallade interkommunala ersätningarna har varit mycket svåra att komma till rätta med, sett ur nordiskt perspektiv.

Finland och Sverige har med förslag från projektet stiftat lagar som har undanröjt problem. Norge har för läsåret 1989/90 en temporär ordning. Danmark har sedan tidigare inte fordrat eller betalt interkommunal ersättning, och Island uppställer inga formella hinder.

I projektets slutrapport förväntar ministerrådet att få underlag för beslut som löser återstående detaljproblem, varmed systemet i stort ska vara tillrättalagt för en ökad elevmobilitet/ökad nordisk utbildningssamfund.

Mot denna bakgrund vill ministerrådet föreslå att rekommendationen avskrivs.

4.3 Meddelande om rekommendation nr 39/1988/k angående nordiskt kommunalt skolsamarbete (A 811/k)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att stärka det nordiska samarbetet på skolområdet genom att i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i detta samarbete.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, har fortsatt sin samverkan med en grupp skolchefer på regional nivå. Tillsammans har grupperna konstruerat ett antal modeller för hur regionala skolmyndigheter – statliga och kommunala – dels skulle kunna samarbeta med varandra över riksgränserna, dels hur de borde kunna stimulera skolstyrelser och skolor inom sina respektive län (motsv.) till nordisk kontakt och samverkan. Testning av modeller inleddes 1989.

Med stöd från NSS har producerats en omfattande katalog över lokala och regionala skolmyndigheters intresse för samarbete med sina motsvarigheter i andra nordiska länder. Katalogen sprids under 1989, också till centralorganisationerna.

I stort sett inom varje problemområde som NSS arbetar med söker man dra in kommuner och deras skolor i så kallade nordiska nätverk. Ledningsgruppen har 1989 preliminärt planerat att satsa särskilt på detta inom miljöundervisningen.

4.4 Meddelelse om rekommendation nr 9/1989/k angående nordiske lejrskoler (A 823/k)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at påbegynde et arbejde med et statsbidragssystem til Foreningerne Norden med henblik på at øge og intensivere arbejdet med nordiske lejrskoler med særligt hensyn til Vestnordens svære stilling i denne henseende.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der ydes i alle de nordiske lande statsstøtte til elevudvekslinger i Norden. Tilskuddene administreres af Foreningerne Norden i de enkelte lande.

Ministerrådet er enig i, at nordiske lejrskoleophold er værdifulde, men finder det imidlertid betænkeligt at se så isoleret på lejrskoleinstitutionen. Der kan nævnes andre former for udvekslingsarrangementer, såsom musikstævner, idrætsstævner m. v., som er lige så værdifulde og støtteværdige som lejrskoleophold. Man anser det derfor for væsentligt, at udvekslingsarrangementer tilgodeses ud fra en samlet prioritering af de forskellige tiltag.

Ministerrådet er opmærksom på den skævhed, der på grund af større rejseudgifter er for udvekslingsmulighederne mellem Vestnorden og det øvrige Norden. Ministerrådet har derfor besluttet – foreløbig i en 3-års

periode (88 – 89) – at yde en årlig beviling på 500.000 DKK til intensivering af elevudveksling mellem Vestnorden og det øvrige Norden. Bevillingen, der fordeles mellem de 5 lande og 3 selvstyrende områder, administreres af Foreningerne Norden i de enkelte lande. Bortset fra at bevillingen alene skal anvendes til elevstipendier, har Ministerrådet overladt det til Foreningerne Norden at opstille kriterier for fordelingen. Det er således op til Foreningerne om bevillingen også skal finde anvendelse til lejrskoleophold.

På baggrund af ovenstående finder Ministerrådet ikke baggrund for at arbejde videre med rekommandationen og foreslår, at den afskrives.

4.5 Meddelelse om rekommandation nr 13/1989/k angående udbildnings- og praktikantsubbytessamarbetet med EG (A 840/k)

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att de nordiska länderna i samarbete med intresseorganisationer skall verka för att samordnat forcera utbildnings- och praktikantsubbytessamarbetet med EG.”

Nordisk Ministerrådet meddeler:

Der er mellem EF og EFTA opnået enighed om, at COMETT- programmet fra 1990 skal være åbent for deltagelse fra EFTA-landene.

I 1990 indledes der forhandlinger mellem EF og EFTA om EFTA-landenes deltagelse i ERASMUS-programmet. Ministerrådet vil følge disse forhandlinger med henblik på en afklaring af mulighederne for et samarbejde mellem ERASMUS- og Nordplus-programmerne, jfr. pkt. 47 i ”Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989 – 1992”.

For så vidt angår erhvervsuddannelserne og praktikantudveksling inden for disse uddannelser, følger man udviklingen i samarbejdet om de to ovennævnte programmer for at få afklaret, på hvilken måde og under hvilke former de nordiske lande kan bidrage til, at et samarbejde mellem EF og EFTA på dette område kan etableres.

Kapitel IX

Forskning och högre utbildning

1 Inledning

Det offentliga nordiska forskningssamarbetet består i huvuddrag dels av den FoU-verksamhet som finansieras av Nordiska ministerrådet, dels av de nationella forskningsrådets samarbete, dels av samarbetet mellan universitet, högskolor och olika forskningsinstitutioner i Norden.

Inom ministerrådsorganisationen har Nordiska Forskningspolitiska Rådet (FPR) en central roll på forskningsområdet. FPR har bl. a. till uppgift att ge ministerrådet i alla dess sammansättningar råd i övergripande och långsiktiga forskningsfrågor. När det gäller högre utbildning bistås ministerrådet av en särskild ledningsgrupp som har till uppgift att utveckla samarbetet på området.

Sektorn har haft ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

- 12/1989/k om datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
- 41/1989/k om utökad nordiskt utbildningssamarbete
- 46/1989/k om åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

2 Verksamhetsplanering

2.1 Nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet

FPR skall enligt stadgarna vart tredje år avge förslag till riktlinjer för verksamheten till ministerrådet. I november överlämnade FPR ett förslag till riktlinjer för sin tredje verksamhetsperiod. Ministerrådet har överlämnat detta förslag i form av ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet för behandling.

2.2 Kulturhandlingsplanen

En väsentlig del av verksamhetsplaneringen har gällt fortsatt uppföljning av kulturhandlingsplanen. Ministerrådet tillsatte i mars en arbetsgrupp för att vidareutveckla och konkretisera en plan från FPR om utvidgat nordiskt forskarutbildningssamarbete i enlighet med kulturhandlingsplanens intentioner. Arbetsgruppens förslag förväntas bli framlagt i början av 1990. Se vidare avsnitt 3.1.

2.3 Omstrukturering och omprioritering inom kulturbudgeten

Kulturämbetsmannakommittén tillsatte i februari 1989 en arbetsgrupp (den s. k. programgruppen) med uppgift att kritiskt genomgå den nordiska kulturbudgetens institutioner och samarbetsorgan och lägga fram förslag om vidareutveckling av det nordiska samarbetssystemet. Arbetsgruppen

lade i november fram sin rapport. Kulturämbetsmannakommittén uttryckte sitt stöd för rapportens huvudprinciper och överlämnade den till ministerrådet. Efter det att ministerrådet på sitt möte i slutet av november haft en inledande behandling av rapporten bereds ärendet vidare för ställningstaganden under 1990.

Rapportens syfte är att frigöra medel inom kulturbudgetens nuvarande ramar för att skapa större flexibilitet och bidra till finansieringen av kulturhandlingsplanen och andra nya, högt prioriterade uppgifter. Rapporten kan också ses som ett led i den pågående samlade översynen av institutionerna och samarbetsorganen inom alla ministerrådssektorer.

Programgruppens principiella hållning är att alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna borde kunna nedläggas och att det nordiska samarbetet borde organiseras på annat sätt. Huvudprincipen i framtiden borde vara olika allmänna ordningar för att stödja och initiera nordiskt samarbete och nordiska nätverk rörande forskning, forskarutbildning och högre utbildning.

För att inleda denna omorganisering av nordiskt samarbete föreslår programgruppen nedläggning av fyra forskningsinstitutioner och avskaffande av budgetposten "Vissa samarbetsorgan på forskningsområdet". Samarbetsinitiativ på dessa områden måste enligt programgruppen i framtiden konkurrera med motsvarande initiativ från andra områden om eventuell nordisk finansiering av sin verksamhet.

3 Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)

3.1 Forskarutbildning och forskarrörlighet

En central uppgift för FPR är enligt rådets stadgar och riktlinjer att främja nordiskt samarbete om forskarutbildning.

Vid årsskiftet 1988/89 överlämnade FPR till ministerrådet en utbyggnadsplan för nordiskt forskarutbildningssamarbete. Huvudelementen i planen var dels en överenskommelse mellan de nordiska regeringarna om forskarutbildningssamarbete, dels ett nytt generellt nordiskt stödsystem för forskarstuderande. Stödsystemet skulle bestå dels av ersättning av nordiska forskarstuderandes rese- och uppehållskostnader i samband med deltagande i korta forskarutbildningskurser i annat nordiskt land, dels nordiska forskarutbildningsstipendier för studier på heltid. Som nämnts i avsnitt 2.2 har en av ministerrådet tillsatt arbetsgrupp under år 1989 vidareutvecklat FPR:s förslag.

FPR har under 1989 även fört vidare den tidigare igångsatta försöksverksamheten med systematiserade nordiska forskarkurser. I enlighet med planerna har kurser genomförts på områdena astrofysik, litteraturvetenskaplig textanalys, vårdforskning och försöksdjursforskning. Med stöd från FPR pågår också en försöksverksamhet vid Uppsala Universitets Biomedicinska Centrum i form av en årlig internationell sommarskola under perioden 1987–1991.

FPR har vidare beviljat medel för genomförande av en tvåårig försöksverksamhet med nordisk forskarutbildning via datorkonferenser. Försöket skall genomföras under 1990–91 som ett pilotprojekt inom området media och kultur.

3.2 *Initiativområden*

FPR söker främja forskningssamarbete på områden där de nordiska länderna vart för sig satsar stora resurser på FoU-verksamhet och där en samordning väsentligt kan höja insatsernas effekt. Vidare söker FPR främja forskningssamarbete av mångvetenskaplig och sektorsövergripande karaktär.

FPR har beslutat avsätta 1 milj. DKK för främjande av nordiskt samarbete på superdatorområdet. En av FPR tillsatt styrgrupp har beslutat att beviljningen skall utnyttjas för

- ett framtidsseminarium för beslutsfattare/rådgivare på området
- ett visualiseringsprojekt
- transputerbaserade parallelldatamater
- forskarutbildning
- forskarmobilitet (korttidsstipendier).

FPR har också tagit initiativ på snabbt expanderande områden där det är angeläget att höja den nordiska forskarkompetensen och skapa nätverk mellan de nordiska forskarmiljöerna. Ett sådant område är näringsforskningen. I syfte att förbättra förutsättningarna för ökat forskningssamarbete på detta område har FPR beviljat stöd till en andra nordisk forskarkurs om näringsepidemiologi som planeras bli genomförd 1990.

Efter ett par års utrednings- och planeringsverksamhet på området utvecklingsforskning/u-landsstudier har FPR beslutat avsätta medel för projektverksamhet under 1989. Samarbetsinitiativet leds av en styrgrupp med uppgift i första hand att främja

- gemensamt utnyttjande av forskarutbildning,
- forskningssamarbete på områdena miljö/utveckling/bistånd samt inter-regionalt samarbete.

FPR har även föreslagit ministerrådet att utvecklingsforskning under en femårsperiod etableras som ett initiativområde inom kulturbudgeten med ministerrådsmedel för olika samarbetsaktiviteter.

3.3 *Forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation*

I takt med att FoU-satsningarna ökar i Norden blir en effektiv forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation allt viktigare. Vetenskaplig publicering i Norden är förknippad med allt större svårigheter. Som ett led i FPR:s strävan att främja nordiskt samarbete om vetenskaplig publicering har FPR beviljat medel för två kurser för vetenskapliga redaktörer av nordiska tidskrifter. Kurserna har genomförts i samarbete med de nationella forskningsrådets nordiska samarbetsorgan. Huvudtemat för de

två kurserna har varit *"Den vetenskapliga tidskriften som företag"* och ämnen såsom tidskriftsekonomi, marknadsföring, juridik och redigering har behandlats.

FPR har även beviljat medel för en studie om vetenskaplig publicering. Se vidare avsnitt 3.4.

3.4 Forskningspolitiska studier

FPR har ingått avtal med utredningsinstitutet vid Norges almenvitenskapelige forskningsråd (NAVF) om genomförandet av en studie om engelskspråkiga vetenskapliga tidskrifter i Norden. Alla engelskspråkiga tidskrifter inom medicin, naturvetenskap, teknologi, samhällsvetenskap och humaniora som redigeras i Norden och/eller utges av institutioner eller organisationer i Norden skall ingå i studien.

Ett samarbetsprojekt bedrivs även mellan NAVF:s utredningsinstitut och FPR om en nordisk studie om universitetens roll och villkor under förändrade forskningspolitiska krav. Studien avser bl. a. att belysa hur de stora forskningsprogrammen, sektorsforskningen och företagets forsknings- och utbildningsbehov påverkar universiteten. Studien förväntas vara genomförd vid årsskiftet 1989/90.

FPR har också ingått avtal med Nordiska industrifonden om samfinansiering av ett pilotprojekt om utveckling av en jämförande nordisk statistik om forskarutbildad personal. Projektet förväntas bli slutfört vid årsskiftet 1989/90.

4 De nordiska forskningsinstitutionerna och motsv.

En av kulturämbetsmannakommittén tillsatt arbetsgrupp lade i november fram en rapport med förslag till omstruktureringar inom kulturbudgeten. Förslagen innefattar bl. a. nedläggning av ett antal institutioner. Se vidare avsnitt 2.3 i detta kapitel.

Budgeten för 1989 har möjliggjort vissa mindre aktivitetsökningar för stödordningarna Nordiska forskarkurser, forskarstipendier och forskarsymposier. Vidare har en betydande satsning gjorts på en försöksordning vid Nordiska institutet för asienforskning (NIAS) med en nordisk forskarprofessur med projektgrupp. Samarbetsprojektet BIOFAR, som genomförs av de två nordiska kollegierna för marinbiologi respektive fysisk oceanografi genomförs enligt planerna med fortsatt stöd från ministerrådet. Projektet gäller analyser av havsvatten och bottenförhållandena runt Färöarna.

5 Projektverksamhet

Seismiskt datainsamlingssystem för södra Islands lågland – SIL-projektet (Nordiska rådets rek. nr 9/1987/k)

Ministerrådet har beviljat fortsatt stöd till ett femårigt samnordiskt projekt på det seismologiska området, SIL-projektet. Avsikten är att utveckla ett seismiskt datainsamlingssystem på södra Islands lågland för att registrera rörelser i jordskorpan. Syftet är bl. a. att utveckla metoder för att kunna förutsäga jordbävningar så att skadorna vid jordbävningar kan reduceras.

SIL-projektet inleddes 1988 och de totala kostnaderna har beräknats till ca 7,5 milj. DKK. Projektet genomförs genom en nordisk och nationell samfinansiering. Från ministerrådets sida har beviljats medel från såväl kultur- och undervisningsministrarnas dispositionsmedel, datateknologi-handlingsplanen som ministerrådsreserven. Med bevillningen för 1989 uppgår ministerrådets stöd till projektet till totalt 3 milj. DKK. Ministerrådets stöd är därmed avslutat.

6 Utvärdering av forskningsverksamhet

6.1 Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)

Den utvärderingsrapport om NORDITA som en internationell utvärderingsgrupp lagt fram har behandlats av ministerrådet. Med utgångspunkt i utvärderingsrapporten uppmanade ministerrådet NORDITA:s styrelse att dels utarbeta förslag till stadgeändringar, dels inleda försök med nya verksamhetsformer.

6.2 Övriga utvärderingar

Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) har beslutat att låta utvärdera Nordiska institutet för folkdiktning (NIF) och Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM). Utvärderingsgrupperna skall bestå av såväl nordiska som icke-nordiska forskare.

FPR har också beslutat genomföra en forskningspolitisk utvärdering/genomgång av Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO).

7 Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning

7.1 Nordisk utbildningsgemenskap

En nordisk utbildningsgemenskap utgör en central målsättning för det nordiska samarbetet inom högre utbildning.

Som utgångspunkt för denna ambition har ledningsgruppen kartlagt hinder för nordiskt samarbete på högskoleområdet. Kartläggningen skall tjäna som underlag för beredning av förslag till åtgärder, som tar sikte på

ett arbetsprogram om utvidgad utbildningsgemenskap som skall behandlas av Nordiska rådet år 1991.

7.2 Nordplus

Nordplus ingår som ett led i ambitionerna att etablera en fördjupad nordisk utbildningsgemenskap. Programmet genomförs åren 1989–1993. Nordplus strävar efter att öka rörligheten bland studerande och högskolelärare i Norden genom att stimulera studenterna till att genomföra en del av sina studier i ett annat nordiskt land och uppmuntra lärarna att verka som gästlärare.

Nordplus har mottagits positivt och aktivt engagerat en rad universitet och högskolor. År 1989 har 151 ramavtal slutits om samarbete mellan högskolor i Norden. Ramavtalen innehåller generella riktlinjer om bl. a. tillgodoräknande av studieperioder. I regel likställs Nordplus-stipendier med högskolans egna studerande både vad angår rättigheter och skyldigheter. Vårdhögskolan förpliktar sig också att bistå med studievägledning och anskaffande av bostad.

Ett stort antal Nordplus-nätverk har etablerats på basis av dessa ramavtal.

1989 har 600 Nordplus-stipendier stått till förfogande. Det stora antalet ansökningar har emellertid medfört att mindre än hälften av ansökningarna har kunnat tillgodoses.

Närmare 200 högskolor har hittills utsett en egen Nordplus-kontaktperson. Kontaktpersonerna bildar ett viktigt nätverk för bl. a. förmedling av information inom och mellan högskolorna. I detta sammanhang kan vidare nämnas en Nordplus informationsbroschyr som distribuerats till högskolor och studerandeorganisationer.

Studierådgivare vid universitet och högskolor i Norden har hållit en konferens om Nordplus och dess möjligheter och utmaningar. Konferensens rekommendationer utgör ett värdefullt bidrag till en fortsatt utbyggnad av programmet.

Sammanfattningsvis kan det noteras att Nordplus under 1989 förankrats med betydande genomslagskraft bland högskolor, studerande och lärare i Norden oberoende av ämnesinriktning och utbildningssektor.

8 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

8.1 Nordiska rådets yttrande 5/1989/k

Nordiska rådet har i ovannämnda yttrande bl. a. hemställt

- att Nordiska ministerrådet utarbetar och avger nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet före den 38:e sessionen
- att Nordiska ministerrådet beaktar de synpunkter som framförs i tilläggsbetänkandet över ”Norden i Europa II”.

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande.

Ministerrådet har i december överlämnat ett förslag till nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet i form av ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet för behandling.

Vad gäller arbetsprogrammet "Norden i Europa" hänvisas till avsnitt 4 i kapitel VII.

8.2 Meddelande om rekommendation nr 12/1989/k angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer (A 837/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att under medverkan av bl. a. Nordiska industrifonden (NIF) igångsätta ett projekt för att ta fram sådan dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Arbetet kan senare utvidgas till att omfatta också andra lämpliga utbildningsområden".

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet lägger stor vikt vid den högre utbildningen i Norden och genomför bl. a. i form av Nordplus-programmet ökade satsningar på området.

För närvarande förbereds en successiv utbyggnad av Nordplus och det kan i detta sammanhang bli aktuellt med en stödordning för bidrag till utveckling av nya undervisningsprogram av samnordiskt intresse.

8.3 Meddelande om rekommendation nr 41/1989/e angående utökat nordiskt utbildningssamarbete (A 898/e)

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) at inden udgangen af 1992 gennemføre princippet om fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver (deleksaminer),
- b) at forhøje ambitionsniveauet for Nordplus, således at programmet kommer til at omfatte mindst 3000 studenter årligt og at udarbejde de nødvendige foranstaltninger til at sikre tilstrækkelig nordisk adgang til Erasmusprogrammet,
- c) at i løbet af 1990 udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i de andre europæiske lande, inklusive en første fase, som omfatter 500 årlige stipendier."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har igångsatt ett utredningsarbete om hinder för nordiskt samarbete inom högskoleområdet vari ingår en översyn över de nordiska reglerna från 1975 om tentamens- och examensgiltighet.

Samtliga fem nordiska stater deltar i Nordplus. För närvarande kan EG-landet Danmark dessutom samarbeta inom ERASMUS-programmet.

Denna möjlighet är inte öppen för de övriga nordiska länderna, som är medlemmar i EFTA.

Förhandlingar pågår mellan EFTA och EG på en rad områden. Inom utbildningssektorn har EFTA och EG 1989 slutfört förhandlingar om COMETT-programmet som öppnas för deltagande från EFTA-länderna år 1990. Förhandlingar mellan EG och EFTA om EFTA-staternas deltagande i ERASMUS påbörjas 1990. Nordplus etablerades 1989 och erfarenheterna av programmet är tillsvidare ytterst begränsade, varför det är alltför tidigt att ta ställning till en höjning av ambitionsnivån till att omfatta minst 3000 studenter.

Beträffande punkt c) anser ministerrådet att samnordiska forskarutbildningsresurser bör användas inom Norden. Nordiska forskares utomnordiska kontakter och stipendieresor är inte en fråga för nordiskt samarbete utan ett nationellt ansvar.

8.4 Meddelande om rekommendation nr 46/1989/k angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande (A 872/k)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd om snarest at vedtage foranstaltninger, der kan fremme Nordplus-programmets gennemførelse ved

- 1) at arbejde for etablering af introduktionskurser i værtslandets sprog,
- 2) at arbejde for, at der gennemføres en liberalisering af reglerne for examensgyldighed i Norden og for etablering af en egnet praksis herfor,
- 3) at arbejde for, at stipendierne får en sådan størrelse, at de dækker meromkostninger ved studier i et andet nordisk land, og at stipendiaterne i studiesocial sammenhæng ligestilles med landets egne studenter,
- 4) at arbejde for, at Nordplus-stipendiet også omfatter en studenterbolig,
- 5) at arbejde for, at informationen til de studerende om Nordplus og dets muligheder intensiveres,
- 6) at afsætte midler af et sådant omfang, at ambitionsniveauet i Nordplus-programmet kan opretholdes,
- 7) at arbejde for, at der gives mulighed for individuelle ansøgninger om Nordplus-stipendier uanset den pågældende uddannelsesinstitutions interesse i at deltage samt
- 8) at sikre, at udveksling af studenter og lærere mellem Danmark, Færøerne og Grønland kan finde sted inden for Nordplus-programmet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet utvecklar Nordplus i samarbete med universitet och högskolor i Norden. Ambitionen är att skapa ett välfungerande nätverk av utbildningsinstitutioner som intar en liberal inställning till den nordiska tentamens- och examensgiltigheten.

Erfarenheterna från Nordplus som etablerades 1989 är tillsvidare be-

gränsade. Det är därför på nuvarande tidpunkt inte möjligt att värdera behovet av särskilda språkkurser för Nordplus-stipendiater med beaktande av det reguljära utbudet av kurser i Nordens språk som tillhandahålls av universitet och högskolor.

Nordplus-stipendiet är ett tillägg till det nationella studiestödet och en värdering av Nordplus-stipendiet bör därför ske i relation till detta samlade studiestöd.

Ett villkor för deltagande i Nordplus-nätverk är att stipendiaten av högskolan jämföras med högskolans egna studerande.

Ministerrådet har vidare genom de nordiska studieorganisationerna igångsatt ett arbete som har ambitionen att studiesocialt jämföra Nordplus-stipendiater med landets egna studerande.

Ministerrådet arbetar med en rad informationsinitiativ kring Nordplus. Arbetet sker bl. a. i samarbete med högskolor, studerande och det nordiska universitetsadministratorsarbetet.

Under förutsättning att utbildningsinstitutionen på förhand godkänner studieperioden som fullt ut meritgivande och att den mottagande institutionen upplåter studieplats kan individuella stipendier utgå.

Förslaget om utväxling av studenter och lärare mellan Danmark, Färöarna och Grönland rymmer vissa juridiska problem i förhållande till Helsingfors-avtalet som först kommer att utredas.

Kapitel X

Arbejdsmarked

1 Sammenfatning

Situasjonen på arbeidsmarkedet i Norden viser betydelig variasjon landene imellom. I Sverige og Finland er det en klar forbedring av situasjonen, mens en stigende arbeidsløshet som følge av avmatning av konjunktorene er slått igjennom i løpet av 1989 i Danmark og Island. Norge har i 1989 opplevd betydelig fall i sysselsettingen og stigende ledighet.

Der er samtidig en række positive utviklingstræk, som har medført en stabilisering af den samlede beskæftigelse og en stagnation i udviklingen af ungdoms- og langtidsarbejdsløsheden. På trods af denne udvikling er situationen for de svageste grupper – selvom de er blevet færre i antal – relativt set blevet forværret i form af længerevarende arbejdsløshed og overgang til socialforsikringsordninger.

Den nordiske samordning i forhold til internationale fora er i 1989 blevet uddybet med en kontinuerlig drøftelse af den nordiske koordinering i internationale organisationer samt udviklingen af den vesteuropæiske integration.

Hovedaktiviteterne inden for det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet er dels opfølgningen af samarbejdsprogrammet fra 1985, afslutning af engagementet i den økonomiske handlingsplan fra 1986 til og med 1988, samt opstart af aktiviteter inden for den nye økonomiske handlingsplan og den nye ligestillingshandlingsplan. Projektvirksomheden på arbejdsmarkedssektoren dækker alle delområder inden for samarbejdsprogrammet og omfattende projekter inden for de nye handlingsplaner. Endvidere videreføres en omfattende projektvirksomhed på migrationsområdet, dels som opfølgning af rapporten om det nordiske samarbejde på migrationsområdet fra 1984 og dels som en opfølgning af udvalgte elementer af Nordisk Råds rekommandation nr 30/1986/j om et forøget og uddybet nordisk samarbejde om flygtninge- og indvandrerpolitikken.

2 Indledning

2.1 Den generelle udvikling på arbejdsmarkedet

Situationen på arbejdsmarkedet viser i 1989 en betydelig variation landene imellem. Der er intet ensartet mønster i konjunkturudviklingen. Således er udviklingen i Sverige karakteriseret ved en kraftig økonomisk højkonjunktur med et pres på efterspørgslen efter arbejdskraft med flaskehalsproblemer på mange delarbejdsmarkeder både inden for den private og den offentlige sektor. I Finland fortsætter den jævne fremgang, som har

karakteriseret den første halvdel af 80'erne. Der er arbejdskraftmangel og flaskehalsproblemer inden for fremstillingserhverv i den sydlige del af landet, specielt i hovedstadsregionen.

I Norge og Danmark slog et omsving i konjunkturen igennem i løbet af 1988 med en relativ kraftig vækst i arbejdsløsheden, specielt for de socialt truede grupper på arbejdsmarkedet i Danmark, og i Norge for stort set alle grupper på arbejdsmarkedet. Der er dog en betydelig forskel i niveau mellem de to lande, hvor Norge frem til 1988 stort set havde fuld beskæftigelse med markante flaskehalse, bl. a. inden for bygge- og anlægssektoren. I løbet af 1989 synes væksten i arbejdsløsheden i Norge at være ophørt. I Danmark har der været en svagt faldende arbejdsløshed i 80'erne, dog med udgangspunkt i et niveau i begyndelsen af 80'erne, der lå op imod 9% af arbejdsstyrken. I Island er konjunkturafmatningen slået igennem i 1989, hvilket har ramt visse brancher med en relativ høj arbejdsløshed til følge.

Omfanget af arbejdsmarkedspolitiske virkemidler sættes ind afhængig af konjunkturudviklingen på arbejdsmarkedet i de enkelte lande.

I Sverige er de traditionelle beskæftigelsesforanstaltninger nedtrappet, og der er iværksat et omfattende program for at mindske arbejdskraftmanglen. Hovedelementerne i disse tiltag er at styrke den virksomhedsinterne uddannelse med henblik på kvalifikationsudvikling af beskæftigede på områder, hvor der er mangel på erhvervskvalificeret arbejdskraft. Derudover har man øget indsatsen for at få flygtninge og arbejdshandicappede placeret på arbejdsmarkedet i større omfang. Ungdomsarbejdsløshedslovgivningen den såkaldte ungdomslag er ændret til målrettede ungdomsforanstaltninger, så unge hurtigere kommer i indskolingspladser, der er rettet mod ordinære job.

I Finland startede den nye beskæftigelseslov i 1988 efter en regionvis indkøringsplan. Lovgivningen bliver landsdækkende i 1990. Lovgivningen indeholder bl. a. en garanti for arbejde til unge og langtidsarbejdsløse. Lovgivningen har bidraget til den fortsatte nedgang i arbejdsløsheden. Derudover har man gennemført en kraftig effektivisering af arbejdskraftkontorerne service med indførelse af EDB over hele landet. Dette har bidraget til den positive beskæftigelsesudvikling i forbindelse med en øget forpligtelse for virksomhederne til at anmelde ledige pladser til arbejdskraftskontorerne.

I Norge er det iværksat et omfattende program innenfor arbeidsmarkedsopplæringen, som har fanget opp veksten i arbeidsløsheten for de grupper som er vel etablert på arbeidsmarkedet. I tillegg er det satt i verk et nytt sysselsettingstiltak, "Arbeid for trygd", som sikter mot å avbøte negative virkninger for de svakeste grupper. Omfattende tiltag indenfor den økonomiske politik i et samspil med den aktive sysselsætningspolitik har bremset den negative udvikling på arbejdsmarkedet.

I Danmark er der gennemført en revision af indsatsen over for langtidsarbejdsløse, der indebærer både nye rettigheder og en opstramning af

forpligtelserne for de arbejdsløse. Rettighederne består i tidlig vejledning om job- og uddannelsesmuligheder. Som noget nyt har alle langtidsarbejdsløse fået ret til en uddannelsesplads. Opstramningen af forpligtelserne er generelt set en skærpelse af kravet om at de arbejdsløse skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

I Island har situationen på arbejdsmarkedet ændret sig drastisk. Bruttonationalproduktet er faldet to år i træk og den store efterspørgsel efter arbejdskraft er aftaget. For første gang i efterkrigstiden er der registreret arbejdsløshed af permanent karakter i visse sektorer. Den nye regering i Island har fremlagt planer for en række tiltag, som tilsammen skal modvirke tendenserne til en vigende økonomisk konjunktur. Et væsentligt tiltag er oprettelsen af en ny fond: Exporterhvervenes arbejdsforsikringsfond, som skal yde lån til omorganisering, rationalisering og produktionsfremmende foranstaltninger i eksportforetagender. Regeringen har iværksat bestræbelser for at øge de erhvervsrettede fag- og arbejdsuddannelser. Et omfattende program er startet for at finde nye veje for at forbedre produktiviteten og produktionsvilkårene. Regeringen har endvidere taget initiativ til drøftelser om organisering af arbejdsmarkedet og statens målsætning med hensyn til funktionærer for at lette en overensstemmende lønpolitik, som sikrer større lighed i lønspørgsmål. For at fremme forhandlingerne mellem parterne og det offentlige er der gennemført en lov om større medbestemmelse for de ansatte vedrørende drift og administration af virksomheder og institutioner.

Om arbejdsmarkedet og arbejdsmarkedspolitikken henvises i øvrigt til arbejdsmarkedssektorens årsrapport: *Arbejdsmarked og arbejdsmarkedspolitik i Norden*, NAUT-rapport 1989:5.

2.2 Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmarkedspolitikens område

Sammenlignet med de øvrige vestlige lande har situationen på arbejdsmarkedet i Norden relativt set udviklet sig i gunstig retning. Det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet følger udviklingen i de internationale organisationer, som har betydning for den nationale arbejdsmarkedspolitik.

Den nordiske samordning i internationale fora drøftes under et fast dagsordenspunkt på embedsmandskomiteens og ministerrådets ordinære møder. Under dette dagsordenspunkt drøftes koordinering og samordning af synspunkter samt evt. behov for fællesnordisk opfølgning af beslutninger i andre internationale fora.

Forud for de årlige styrelsesmøder i Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) afholder de ILO-ansvarlige ministerier i de nordiske lande samråd med henblik på en afstemt nordisk stillingtagen til de emner, der er på dagsordenen. Endvidere drøftes generelle ILO-spørgsmål, som f.eks. arbejdet i industrikomiteerne, ligestillingspolitikken samt øvrige emner af

nordisk relevans. På det nordiske ILO-samråd i maj måned drøftes de sager, der er på dagsordenen for den årlige arbejdskonference i juni måned. Der holdes nordiske koordinationsmøder under såvel styrelsesrådsmøderne som under arbejdskonferencen. Der er i øvrigt jævnligt kontakter mellem de nordiske lande om ILO-spørgsmål.

De nordiske lande samarbejder i OECD-manpower komité (MAS). Under finsk formandskab arbejdes p. t. med en revision af rekommandation om den aktive arbejdsmarkedspolitik.

Ministerrådet har i 1989 drøftet forberedelsen af Europarådets arbejdsministermøde, som blev afholdt i København i oktober 1989.

Embedsmandskomiteen har i 1989 gennemført et analysearbejde, om regler og praksis på det fællesnordiske arbejdsmarked i forhold til arbejdskraftens frie bevægelighed i EF-landene. Vedrørende tilpasning til EFs indre marked drøftes dette ligeledes ved embedsmandskomiteens og ministerrådets møder, hvor Danmark løbende orienterer om aktuelle spørgsmål inden for beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitikken i EF.

3 Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1989

Den følgende redegørelse følger samarbejdsprogrammets opdeling i prioriterede områder samt de nye handlingsplaner. Arbejdsmarkedssektorens aktiviteter inden for den økonomiske handlingsplan for 1986–88 er i øvrigt beskrevet i en særlig evalueringsrapport. Migrationsarbejdet, der varetages af Kontaktgruppen for migrationsspørgsmål, som er nedsat under Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT), omtales særskilt i kapitel II, afsnit 3.3.5.

Arbejdsmarkedssektoren er ansvarlig for arbejdet med følgende rekommandationer:

21/1985	om program for støtte og hjælp til uforsikrede arbejdsløse,
9/1986	om fælles nordisk arbejdsmarked for selvstændige næringsdrivende
11/1986	om beskæftigelse af unge inden for kultursektoren
34/1989	om et frit, fælles arbejdsmarked for landmålere.

3.1 Det fælles nordiske arbejdsmarked

Inden for den nye økonomiske handlingsplan, Et stærkere Norden, 1989–92, igangsættes et omfattende faseopdelt projektprogram om en effektivisering af den nordiske arbejdsformidling. Programmet er startet på forprojektbasis i 1989. Inden for programmet vil der blive iværksat delprojekter bl a om den grænseregionale arbejdsformidling, informationsmateriale til arbejdssøgende og arbejdsgivere, uddannelse af arbejdsformidlingsmedarbejdere m. v.

Under programmets samlede aktiviteter vil man også videreføre arbejdet med udvikling af EDB i arbejdsformidlingen. Der blev i 1987 afprøvet

et forsøgsprojekt, hvor hvert land har terminaladgang til de øvrige landes registre over ledige pladser. Man har i 1988 besluttet at videreføre EDB-løsningerne som permanente ordninger inden for arbejdsformidlingskontorernes nationale driftsorganisation.

Som opfølgning på overenskomsten om samarbejde om erhvervmæssig revalidering og arbejdsmarkedsuddannelse arbejder en embedsmandsgruppe med en gennemgang af regler og forskrifter med henblik på en effektivisering af det nordiske samarbejde om arbejdsmarkedsuddannelse, specielt med henblik på at udvide muligheden for anvendelse af uddannelsespladser over landegrænserne. Der bliver igangsat et omfattende projektprogram om arbejdsmarkedsuddannelserne, det såkaldte flaskehalsprojekt under den nye økonomiske handlingsplan. Både flaskehalsprojektet og det ovennævnte projektprogram om effektivisering af den nordiske arbejdsformidling omtales i årsberetningens beskrivelse af den nye økonomiske handlingsplan, kapitel XVII.

Spørgsmålet om Nordkalottens arbejdsmarkedsuddannelsescenter er behandlet i en særlig udredning, der fastslår at centret ikke kan organiseres som en egentlig nordisk institution. Man har derimod i 1989 indgået en aftale om centrets fremtidige drift og organisation som efterfølgende vil blive udmøntet i en særlig aftale mellem de tre berørte lande. Aftalen vil sikre den fortsatte drift på det hidtidige niveau og bevare den "nordiske profil" som har karakteriseret aktiviteterne på centret.

Den reviderede overenskomst om ydelser ved arbejdsløshed med fællesnordiske tillempningsforskrifter trådte i kraft den 1. december 1987. Erfaringerne med overenskomsten følges af en nordisk embedsmandsgruppe i samarbejde med arbejdsløshedskassernes nordiske samorganisation. Mynighederne og arbejdsløshedskasserne afholder hver andet år et fælles møde, hvor man drøfter erfaringer med overenskomsten.

3.2 Arbejdsmarkedets funktionsmåde

På dette område har det nordiske arbejdsmarkedssamarbejde medvirket i et større svensk forskningsprojekt om funktion og effekt af de organisatoriske strukturer, der påvirker arbejdsmarkedets udvikling.

Der er i 1989 iværksat en undersøgelse af fleksibiliteten på de nordiske arbejdsmarkeder. De første resultater fra undersøgelsen vil foreligge i 1990/91.

På forsøgsbasis har ministerrådet i en tre-årig periode gennemført en nordisk eksamination af et udvalgt tema. Opfølgningen af de nordiske eksaminationer sker, dels på national basis, dels i forbindelse med andre nordiske projekter. Eksaminationerne vil blive evalueret i 1989/90. Efter evalueringen vil man tage stilling til den fremtidige form for nordiske eksaminationer.

3.3 Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken

Der er i 1988/89 afsluttet et større projekt om kommunernes rolle i arbejdsmarkeds- og beskæftigelsespolitikken. Projektet er fulgt op dels med et eget projekt om lokale initiativer for at arbejdsløse kan starte selvstændig virksomhed og dels et nyt projektprogram om modernisering af beskæftigelsespolitikken, som er startet på forprojektniveau i 1989.

I 1989/90 afsluttes et flereårigt projekt om foranstaltninger på lokalt niveau for at støtte arbejdsløse, som starter egen virksomhed. I forbindelse med dette projekt har der været afholdt et seminar om "Det nye entreprenørskapet i Norden".

Under den nye økonomiske handlingsplan er der iværksat et omfattende projektprogram, det såkaldte paraplyprojekt om udviklingen på arbejdsmarkedet i 1990-erne. Der vil ske en løbende rapportering fra delprojekter under programmet frem til 1993.

3.4 Metodeudvikling m. m.

Der videreføres temaseminarer, som er en uddannelsesforanstaltning for arbejdsformidlingens medarbejdere. Emnet i 1989 behandlede udfordringen for arbejdsmarkedspolitikken som følge af strukturændringerne på arbejdsmarkedet.

Der er afsluttet to projekter om mål- og planstyring i arbejdsmarkedsforvaltningen, dels et teoretisk anlagt projekt og dels en sammenlignende analyse af konkrete målstyringsmodeller i arbejdsmarkedsforvaltningen i de nordiske lande. Disse projekter følges op af et nyt projekt om arbejdsformidlingens serviceprofil i 90-erne samt et projekt om resultatanalyser af arbejdsmarkedspolitikken forvaltning.

3.5 Den økonomiske handlingsplan, Norden i Vækst, 1986–88

Handlingsplanen er afsluttet efter planerne i 1988, bortset fra evalueringen som blev afsluttet i midten af 1989. I de to store projekter om nye tiltag mod ungdoms- og langtidsarbejdsløsheden fulgte det nordiske projekt en række nationale forsøgsprojekter, som blev samordnet i nordiske netværk. Også BRYT-projektet er inddraget i koordineringen, både nationalt og nordisk.

Evalueringen af de nordiske netværksprojekter er afsluttet dels ved et fælles afslutningsseminar og dels med en række rapporter, hvoraf den generelle analysedel af aktiviteterne og af projektmetodikken udgives i NAUT-rapportserien.

3.6 Arbejdsmarkedssamarbejdets medvirken i den nye ligestillingshandlingsplan, 1989–93

Arbejdsmarkedssamarbejdet medvirker direkte med to projekter i den nye ligestillingshandlingsplan.

Som opfølgning af BRYT-projektet iværksættes et projekt om ligestillingsmetodikken på arbejdsformidlingskontorerne. Planlægningen er samordnet med evalueringen af BRYT-projektet, således at man alene viderefører elementer, som vil være nyttige for arbejdsformidlingernes arbejde med placering og omskoling af kvinder på arbejdsmarkedet.

Det andet projekt vedrører mulighederne for kvinder for at starte egen virksomhed. Også her bygger man videre dels på erfaringerne fra BRYT og dels på erfaringerne fra det ovennævnte netværksprojekt om mulighederne for arbejdsløse for at starte egen virksomhed. Vedrørende koordineringen med de øvrige arbejdsmarkedsrelevante projekter under ligestillingshandlingsplanen har man besluttet at etablere en tværsektorel organisation på projektstyringsniveauet for NAUT's projekter. Dette sker ved at repræsentanter for nordisk ligestillingsudvalg indbydes til at deltage i de fagudvalg under NAUT, der har ansvar for de pågældende projekter. Vedrørende ligestillingshandlingsplanen iøvrigt henvises til kapitel VI om det nordiske ligestillingsarbejde.

4 Nordisk Råds ytringer og rekommandationer

4.1 Nordisk Råds ytring, 8/89/s

Nordisk Råd har henstillet til Nordisk Ministerråd, at "inom Europa-arbetet högt prioritera den nordiska modellen inom områdena social-, arbetsmarknads-, arbetsmiljö och miljöpolitik".

Nordisk Ministerråd ønsker i den anledning at fremføre følgende:

Ministerrådet og embedsmandskomiteen drøfter løbende Europaspørgsmålet under det faste dagsordenspunkt, Nordisk koordinering i internationale fora. I den forbindelse følges arbejdet med den såkaldte "sociale dimension" i det indre marked. Herunder drøftes hvorledes eventuelle relationer skal være mellem det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet i forhold til udviklingen i Europa. Dette gælder både udviklingen mod det indre marked i EF-, EF-EFTA-forhandlingerne og arbejdet i øvrige internationale organisationer som f. eks. Europarådet og OECD.

4.2 Meddelelser om Nordisk Råds rekommandationer

4.2.1 Meddelelse om rekommandation nr 21/1985/s om program for støtte og hjælp til udforsikrede arbejdsløse

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna utformas på den nordiska arbetsmarknaden".

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har valgt at prioritere nye og aktive tiltag i indsatsen mod langtidsarbejdsløshed som den mest effektive bistand til grupper, der

risikerer udforsikring. Disse aktiviteter blev iværksat i forbindelse med handlingsplanens projekt om nye tiltag mod langtidsarbejdsledigheden.

Endvidere har man igangsat et projektprogram om modernisering af beskæftigelsespolitikken. Også dette projektprogram er rettet mod de svage grupper på arbejdsmarkedet, hvor de aktive beskæftigelsestiltag skal forhindre en udstødning og udforsikring.

4.2.2 Meddelelse om rekommandation nr 9/1986/s om fælles nordisk arbejdsmarked for selvstændige næringsdrivende

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

”att låta utreda möjligheterna att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

På samarbejdsministrenes foranledning blev der i 1987/88 gennemført en undersøgelse af problemstillingen, som blev belyst i en forstudierapport.

På denne baggrund har man anmodet nordisk arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) om at koordinere opfølgningen som skal ske inden for de respektive embedsmandskomiteer, hvorunder de udvalgte grupper af selvstændige næringsdrivende hører.

NAUT har anmodet de respektive embedsmandskomiteer om at undersøge mulighederne for at etablere ordninger, som kan nedbringe de reelle barrierer som følge af særlige krav, der kan være i de enkelte lande for udøvelse af selvstændig virksomhed.

Der vil ske en tilbagemelding herom i 1989/90.

Derudover følges udviklingen nøje om iværksættelse af nordiske overenskomster eller aftaler om gensidig anerkendelse af uddannelser over et vist niveau. Det er ministerrådets opfattelse at en generel ordning vil være at foretrække ud fra en arbejdsmarkedspolitisk vurdering fremfor særlige aftaler.

Generelle ordninger vil være mere stabile og kunne foregribe særlige krav, som vil komme i fremtiden. Derudover vil specifikke aftaler for små erhvervsgrupper være komplicerede at iværksætte og medføre et unødigt omfattende opfølgningsapparat.

4.2.3 Meddelelse om rekommandation nr 11/1986/s om beskæftigelse af unge inden for kultursektoren

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1 att i samarbete med amt/fylken/län och berörda organisationer genomföra ett erfarenhetsutbyte om de olika åtgärder och projekt som utförs på lokalt och regionalt plan för att skapa sysselsättning för ungdom inom kultursektorn, samt

2 ta initiativ till och stödja tidsbegränsade nätverksprojekt på lokal och regional nivå syftande till at engagera arbetslös ungdom inom kultursektorn.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Udvikling af nye beskæftigelsesmuligheder for unge er primært sket på kultursektoren i forbindelse med handlingsplanens ungdomsarbejdsløshedsprojekt. Parallelt hermed har man gennemført et tværsektorielt projekt med et samarbejde mellem de lokale kulturforvaltninger og arbejdsmarkedsmyndighederne på det regionale niveau. Der er i 1987 og 1988 etableret kontakter mellem kulturforvaltningerne i hovedstæderne som et led i gennemførelsen af et forprojekt som er afsluttet på nordisk plan i 1989.

Eventuelt fortsatte aktiviteter på dette område vil ske ved et direkte samarbejde mellem de regioner, der deltager i netværkskontakten.

Ministerrådet vurderer, at den projektvirksomhed, som følger af rekommandationen, hermed er afsluttet og anbefaler på den baggrund, at rekommandationen afskrives.

4.2.4 Meddelelse om rekommandation nr 34/1989/s om frit nordisk arbejdsmarked for landmålere (A 842/s)

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast möjligt skapa en fri nordisk arbetsmarknad för lantmätare.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Rekommandationen om fælles nordisk arbejdsmarked for landmålere behandles af Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) på samme måde som rekommandationen om fælles nordisk arbejdsmarked for selvstændige erhvervsdrivende. Man har anmodet de respektive embedsmandskomiteer, hvorunder landmålere hører, om at igangsætte et udredningsarbejde.

Der kan forventes en rapportering i 1990. Svarende til problemstillingen for øvrige grupper af selvstændige næringsdrivende er det ministerrådets opfattelse, at det vil være en fordel, hvis problemstillingen kan løses af generelle nordiske overenskomster eller aftaler om gensidig anerkendelse af uddannelser.

Kapitel XI

Arbetsmiljö

1 Sammanfattning

Arbetsmiljön och dess konsekvenser för människors liv och hälsa har allt mer uppmärksammats i diskussionerna om det moderna välfärdssamhället och den ekonomiska politiken.

Strävan efter att fortlöpande förbättra arbetsmiljön i de nordiska länderna går parallellt med strävan att skapa en nordisk hemmamarknad utan handelshinder. Ett ytterligare mål är att, utan att ge avkall på den högt uppställda nordiska ambitionen på arbetsmiljöområdet, delta i den europeiska integrationen.

Trots begränsade ekonomiska resurser bedrivs en kvalificerad och internationellt erkänd forskning och utbildning i arbetsmiljöfrågor. Likaså pågår ett omfattande samordningsarbete för att ta fram underlag till ändrade och nya föreskrifter på området.

Jämförande studier och erfarenhetsutbyte kring arbetsrätt och arbetstidsfrågor hör också till verksamheten.

För att ytterligare stärka och utveckla det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet undertecknade regeringarna i juni 1989 en nordisk konvention om arbetsmiljön. Konventionen syftar också till att främja en gemensam nordisk hållning i internationella sammanhang.

För att förverkliga målsättningen med den nordiska arbetsmiljökonventionen har ministerrådet också överlämnat ett förslag till nytt samarbetsprogram för perioden 1990–93.

2 Utvecklingen i länderna

I samtliga nordiska länder pågår någon form för översyn av den nationella arbetsmiljölagstiftningen och effekterna av olika åtgärder för förbättring av arbetsmiljön. I Finland har regeringen tillsatt en särskild kommitté för att bedöma arbetslivets och arbetsmiljöns nuvarande status och framtida utvecklingsbehov. I Norge har regeringen beslutat tillsätta en kommitté som ska gå igenom de erfarenheter man gjort av arbetsmiljölagen med utgångspunkt i arbetsgivarnas ansvar för säkerheten i arbetsmiljön. Och i Sverige har, mot bakgrund av det stora antalet arbetsskador och sjukskrivningar, en arbetsmiljökommission tillsatts. Denna arbetar bl. a. med frågor om styrmedel i arbetsmiljöarbetet, effekter av olika försäkringssystem samt med kartläggning av de mest utsatta arbetena. I Island förbereds också en översyn av arbetsmiljölagen.

Parallellt med regeringarnas övergripande utvärderingar av arbets-

miljöverksamheten i de nordiska länderna pågår en utveckling och modernisering av tillsynsverksamheten i resp arbetarskyddsförvaltning. I Danmark har Arbejdstilsynet till följd av bl. a. regeringens avbyråkratiseringsplan lagt fram en strategi- och organisationsplan för 90-talet, som syftar till att stärka den regionala tillsynsverksamheten och därmed den enskilda arbetsplatsens behov. Vidare har en samordning av myndighetsinsatserna gentemot företagen vad gäller den inre och yttre miljön diskuterats och i viss mån tagit form.

I Finland har Arbetarskyddsstyrelsen inlett en utredning för att utveckla organisationen och verksamhetsformerna och i Island har man gått över till en mer branschriktad tillsynsverksamhet. Inom Arbejdstilsynet i Norge har en strategiplan, som sträcker sig fram till år 2000 lagts fast, i vilken konkreta mål för minskning av de allvarligaste arbetssjukdomarna samt dödsolyckorna anges. Strategin innebär att arbetsgivarnas ansvar sätts i fokus. Och i Sverige har regeringen anvisat särskilda medel för att modernisera tillsynsverksamheten, bl. a. genom införande av sk systemtillsyn och bättre riskanalyser.

Slutligen har arbetsmiljöarbetet i de enskilda länderna i hög grad präglats av den pågående utvecklingen av EGs inre marknad. För Danmark, som är medlem i EG och därmed bundet av EGs direktiv mm, innebär detta direkta förpliktelser att implementera beslutade direktiv och standarder. I övriga länder följer man noga pågående och avslutat direktivarbete inom EG och på vilket sätt de förhåller sig till nationella normer.

3 Samarbetets struktur på arbetsmiljöområdet

Det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet har en lång tradition och vilar både på frivillig och formell grund. En fristående ämbetsmannakommitté bildades 1973. Sedan dess har verksamheten styrts via samarbetsprogram som regelbundet reviderats.

Den 29 juni 1989 undertecknade regeringarna i Norden en Konvention om arbetsmiljö, där de grundläggande principerna för arbetsmiljön och den nordiska arbetsmiljöpolicen läggs fast. Konventionen är ett svar på önskemål som Nordiska rådet framfört sedan mitten av 70-talet.

Konventionen är nu det övergripande instrumentet för det nordiska arbetsmiljösamarbetet. Ett förslag till nytt samarbetsprogram, som tar sin utgångspunkt i konventionstexten, kommer att läggas fram vid Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik. För den kommande fyraårsperioden ämnar ministerrådet koncentrera sina insatser för att effektivisera myndigheternas tillsynsverksamhet och för att hävda de nordiska ambitionerna i samband med den västeuropeiska integrationen. Samarbetet kring arbetsmiljöforskning och erfarenhetsutbyte ska också fördjupas.

På arbetsmiljöområdet spelar arbetsmarknadens parter en betydande roll när det gäller att formulera och leva upp till de politiska målen. På

nordisk nivå har detta samarbete hittills bedrivits vid informella möten mellan ministerrådet och dess beredande organ och arbetsmarknadens parter. Under året har på NFS' begäran en modell för en något mer formaliserad trepartssamverkan skisserats. Denna ska utprovas under en försöksperiod och löpande utvärderas.

Ambitionerna i det nya samarbetsprogrammet ska förverkligas via den nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor, som fördelar arbetet på tre permanenta arbetsgrupper. Arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning har ansvar för att koordinera och följa upp forskningsprojekt inom området. Arbetsgruppen för arbetsmiljötillsyn ansvarar för nordisk samordning av arbetsmiljöföreskrifter samt för samordning av nordiska synpunkter i det internationella standardiseringsarbetet. Vidare finns en särskild kontaktgrupp med uppgift att samordna frågor kring arbetstid, medbestämmande och andra arbetsrättsliga frågor.

Till sektorn hör också en nordisk institution för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA). Nya riktlinjer för verksamheten har lagts fast under året och ett utvecklingsprogram är under genomförande för att bl. a. vidareutveckla pedagogiken och sprida kurserna över de nordiska länderna.

Till arbetsmiljösektorn har överlämnats följande rekommendationer från Nordiska rådet:

- 18/1980/s Arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.
- 15/1987/s Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
- 29/1989/s Nordisk arbetsmiljökonvention (B 97s)

4 Verksamheten 1989

4.1 Forskningsverksamhet

Initiering och uppföljning av forskningsverksamhet har liksom under tidigare år haft hög prioritet i det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet. För att utbyta erfarenheter och nya forskningsrön ordnas årligen ett nordiskt arbetsmiljömöte för forskare och specialister på området.

Bland de projekt som pågått under året kan särskilt nämnas:

Nordisk gränsvärdesdokumentation

Ett samarbete har under ett antal år bedrivits i syfte att sammanställa och värdera vetenskaplig dokumentation som underlag för tillsynsmyndigheternas beslut om yrkeshygieniska gränsvärden. Avsikten är att gemensamt utnyttja den sakkunskap och det dokumentationsunderlag som finns i de enskilda länderna och att undvika dubbelarbete.

Cirka 85 dokument har redan tagits fram. Dessa har rönt stor internationell uppmärksamhet och har resulterat i samarbetsavtal med NIOSH

(National Institute of Occupational Safety and Health) i USA samt med det holländska arbetsdirektoratet.

Den nordiska arbetsgruppen har också blivit inbjuden till en workshop om kriteriedokument som EG anordnat.

För att göra dokumentet tillgängligt för internationellt bruk ger ministerrådet också ut en årlig samlingsvolym på engelska.

Arbetsrelaterade sjukdomar i rörelseorganen

Belastningar och belastningsskador har allt mer uppmärksammats under det gångna året i samtliga nordiska länder. Ökad sjukfrånvaro och det faktum att allt fler tvingas lämna arbetslivet före pensionsåldern har tvingat fram krav på konkreta åtgärder.

I ett stort nordiskt projekt som pågått under hela 80-talet har internationellt ledande nordiska forskare ägnat sig åt att systematiskt sammanställa kunskap på området.

Projektet har omfattat fem delprojekt. Ett av dessa har haft till syfte att ta fram och utvärdera standardiserade frågeformulär för att kartlägga subjektiva besvär i rörelseorganen. På så sätt har det blivit möjligt att göra bättre jämförelser mellan de nordiska länderna vad gäller besvär för olika grupper i bla nacke, skuldra och ländrygg.

En sammanfattande rapport, som väntas få stor spridning och användning bland företagshälsovårdspersonal i Norden, har färdigställts under året.

Kemiska ämnens fosterskadande effekt

Kunskaperna om vilka faktorer i arbetsmiljön som kan medföra genetiska skador och fosterskador är alltfjämt bristfälliga och det är viktigt att utnyttja en samlad nordisk expertis för att få bästa möjliga kunskapsunderlag.

Ett nordiskt projekt har pågått under året där ett tiotal ämnen analyserats utifrån vilka ev fosterskadande effekter de kan ha på människan. (Se vidare ministerrådets meddelande ang rekommendation 18/1989/s i avsnitt 5.2.1.)

HIV-smitta i arbetslivet

Ett projekt om HIV-smitta i arbetslivet bedrivs under ämbetsmannakommitténs överinseende. Projektet syftar till att kartlägga särskilt riskutsatta miljöer inom sjukvården och till att få fram underlag för ändamålsenliga rapporteringsrutiner för incidenter som kan innebära risk för blodsmitta.

Projektets praktiska del har nu genomförts och databearbetning pågår med sikte på slutrapportering före 1990. Projektet visar att vissa personal-

kategorier, särskilt de som arbetar med operationsverksamhet och förlossningar, är mycket utsatta vad gäller blodkontakter och att bättre säkerhetsföreskrifter därför kan vara påkallade.

Biotekniska arbetsmiljöproblem i Norden

På arbetsmiljöområdet har de biotekniska riskfaktorerna traditionellt inte spelat någon betydande roll vad gäller yrkessjukdomar. Den moderna bioteknologin utvecklas dock snabbt och osäkerheten är stor om vilka eventuella risker denna utveckling medför för människor i arbetslivet. En lägesrapport har därför tagits fram under året, som bl. a. via litteraturstudier sökt få fram kunskaper härom. Rapporten ska ge underlag för fortsatta projekt på området.

Övrigt

Vidare kan bl. a. nämnas att ett gemensamt *frågeformulär* utarbetats om arbetsmiljöförhållanden och hälsotillstånd. Detta ska kunna användas för jämförande undersökningar i de nordiska länderna och finns i fem språkversioner.

Det stora tvärsektorielle projektet kring *allergier* har också fortsatt under året i vilket intressenter från arbetsmiljö-, bygg-, miljö-, livsmedels- och hälsosektorn samverkar för att kartlägga och förebygga förekomst av allergier.

Vidare har jämförande studier gjorts för att klarlägga likheter och skillnader kring *företagshälsovården* samt olika registersystem för *yrkessjukdomar* i Norden.

4.2 Tillsynsverksamhet

En central uppgift är att verka för en harmonisering av föreskrifterna i de nordiska länderna. Detta mål slås också fast i den nordiska arbetsmiljökonventionen och har resulterat i en särskild ordning på arbetsmiljöområdet för hur länderna skall informera varandra i samband med att föreskrifter ska ändras eller nya tillkomma.

Samordning av föreskrifter

Med hjälp av en särskild informationsprocedur och åjourförda listor över pågående och planerat föreskriftsarbete söker arbetarskyddsmyndigheterna i Norden samordna sina föreskrifter, särskilt i fall där annars tekniska handelshinder kan riskera att uppstå, för att undvika att nya skillnader uppstår. Under året har samordningsmöten bl a hållits om kontrollrum och vad gäller åtgärder inom fiskeindustrin.

Speciella insatser har gjorts för att kartlägga och klara ut skillnader i arbetsmiljöregler, som bedömts orsaka tekniska handelshinder för anläggningsmaskiner, gaffeltruckar och emballagetråd som används inom cellulosaindustrin. Dessa åtgärder har redovisats särskilt till ministerrådet.

Internationellt standardiseringsarbete

Utvecklingen i Västeuropa och den nya metoden, som innebär att de tekniska specifikationerna i anslutning till EGs handelshindersdirektiv utarbetas av standardiseringsråden CEN och CENELEC, har medfört en viss omprioritering av tillsynsmyndigheternas arbete på föreskriftsområdet.

För att stärka de nordiska arbetsmiljömyndigheternas engagemang och möjlighet att påverka det europeiska standardiseringsarbetet har särskilda medel avsatts ur den ekonomiska handlingsplanen. Dessa utnyttjas på arbetsmiljöområdet för att samordna de nordiska ländernas synpunkter och för att fördela deltagandet i olika CEN-arbetsgrupper, framför allt med anknytning till EGs maskindirektiv.

Effektivisering av tillsynsmetoder

Under året har också diskussioner påbörjats om att finna vägar för att gemensamt utveckla metoder för en effektivare och modernare tillsynsverksamhet. Bland annat pågår ett projekt om säkerhetsstyrning genom internkontroll och systemtillsyn med exempel och erfarenheter från pågående utveckling i de nordiska länderna.

Arbetsmiljö-hälsa-ekonomi

I de nordiska länderna har under lång tid diskuterats kostnadsaspekter som kan förknippas med arbetarskyddsföreskrifter och praktiska arbetsmiljöåtgärder. Analyser av konsekvenserna av nya och ändrade föreskrifter har också blivit allt vanligare. I några av länderna har myndigheterna pålagts att vid varje tillfälle av ny reglering också ange kostnaderna för denna.

I debatten har ofta framhållits att en avreglering automatiskt skulle leda till minskade kostnader och därmed till ökad konkurrenskraft för företagen. Ministerrådet har gett stöd åt ett par projekt som belyser dessa frågor och som bl a visat, att offentliga regleringar på arbetsmiljöområdet i stället kan stimulera företagens innovations- och konkurrensförmåga.

Ett seminarium om sambandet mellan psykosocial arbetsmiljö och ekonomi har också anordnats under året. Vidare har ett samarbete inletts med en arbetsgrupp under miljöministrarna för att diskutera gemensamma problem kring utarbetande av ekonomiska konsekvensberäkningar.

4.3 Arbetsliv och arbetsrätt

För beredning av frågor inom arbetslivs- och arbetsrättsområdet har ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor tillsammans med NAUT tillsatt en särskild kontaktgrupp. Huvudansvarig för gruppen är ÄK-arbetsmiljö. Verksamheten i kontaktgruppen styrs av ett mandat som fastställts av de båda ämbetsmannakommittéerna. Bland de sakfrågor som

faller inom gruppens ansvarsområde kan nämnas rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, arbetsorganisation och medbestämmande, arbetstidsfrågor och konsekvenser av ny teknologi.

Komparativ studie av arbetsrätten i Norden

I den hensikt å finne avgrensede områder på det arbeidsrettslige felt der et nordisk harmoniseringsarbeide er mulig og ønskelig har gjennomførts ett prosjekt som tar sitt utgangspunkt i blant annet rapporten "*Arbeidsretten i Norden*" (NU 1984:10).

Prosjektet vil beskrive den arbeidsrettslige lovgivning og reguleringer i de nordiske land. Denne studie legges til grunn for en praktisk innrettet harmoniseringsstudie, hvor det drøftes mulige og ønskelige endringer innen Nordisk arbeidsrett. Sluttrapport vil foreligge våren 1990, og Kontaktgruppen vil vurdere eventuell oppfølging av rapportens forslag.

Virksomhetsutvikling og arbeidstakermedvirkning. Analyse av regler og demokrati i arbeidslivet

Prosjektet "*Komparativ studie av arbeidsretten i Norden*" skal analysere den arbeidsrettslige lovgivning i Norden. Det finns en rekke ordninger som ikke er lovfestet og som tar sikte på å stimulere arbeidstakernes deltakelse og medinnflytelse på arbeidsplassen for å øke demokratiet, styrke bedriftens omstillingsevne og heve kvaliteten på arbeidsmiljøet.

Kontaktgruppen har tatt initiativ til å få analysert praksis og avtaler på noen områder for å se om det er felt som egner seg for nordisk erfaringsutveksling eller eventuelt harmonisering. Rapport fra prosjektet vil foreligge våren 1990 og bli vurdert av Kontaktgruppen.

Den nordiske modellens fremtid

Demokrati og medvirkning er sentrale aspekter ved utviklingen av de nordiske lands arbeidsliv. Det er etablert et godt utbygget avtale- og regelverk for medvirkning og partssamarbeid i arbeidslivet. Dette systemet kalles ofte "*den nordiske modell*".

Internasjonalisering av økonomi og næringsliv og EFs indre marked vil berøre og påvirke de samarbeidsrelasjoner som er etablert lokalt og nasjonalt.

Det er derfor gitt støtte til et tverrfaglig nordisk prosjekt med siktemål å studere noen av de problemer som internasjonaliseringen vil kunne reise for den nordiske modell og nordisk arbeidsliv fremover.

Et forprosjekt er gjennomført i 1989 og prosjektet vil trolig bli igangsatt i 1990. Prosjektet kan både ses på som en utvidelse av perspektivet til et tidligere nordisk prosjekt "*Industrielt demokrati i Norden*" samtidig som prosjektet vil ta opp i seg problemstillinger reist i tilknytning til utredningen om det konsernfaglige samarbeidet i Norden. Prosjektet har en tidsramme på 3 år.

Arbeidsvilkår og kjønnsdeling

I internasjonal sammenheng sees de nordiske land som foregangsland i arbeidet med likestilling mellom kjønnene. Kjønnsdelingen i arbeidslivet har imidlertid ikke avtatt til tross at kvinners andel av arbeidskraften har økt kraftig de siste 20 år.

I Finland har man gjennomført et prosjekt for å granske arbeidsvilkår, sosiale relasjoner og psykologiske faktorer i tradisjonelle kvinne- og mannsyrker.

Gjennom å utdype undersøkelsen og gjøre sammenligninger med svenske og norske forhold søker kontaktgruppen svar på f eks spørsmål om årsaker og følger av kjønnsdeling for individer, familier, organisasjoner etc.

Rapport vil foreligge i 1990.

Arbeidstid i Norden. Småbarnsforeldre og tidsnytting

Det har gjennom flere år pågått en nordisk erfaringsutveksling om konsekvensene av nedsatt arbeidstid. I 1983 ble rapporten "*Arbeidstid i Norden*" (NU 1983:10) levert, og i 1987 rapporten "*En nordisk arbeidstidspolitik*" (NU 1987:4).

Nordisk Ministerråd har anbefalt kontaktgruppen for arbeidslivs- og arbeidsrettsspørsmål å fortsette den nordiske erfaringsutveksling om arbeidstidsspørsmål, og i den forbindelse legge særlig vekt på barnefamiliens behov. Kontaktgruppen fikk høsten 1987 gjennomført et forprosjekt og i 1987 ble prosjektet "*Småbarnsforeldre og tidsnytting*" igangsatt.

Prosjektet vil ta for seg følgende fem hovedtemaer:

- barnefamiliens arbeidstidsmønstre
- ønsket arbeidstid
- gitt dagens arbeidslivsordninger
- holdninger til ulike typer arbeidstidsreformer
- familie- og arbeidslivsmodeller i de ulike land
- strategier og endring, valgalternativer og interessekonflikter

Rapport vil foreligge våren 1990.

4.4 Arbetsmiljön i Europaperspektiv

Den aktuelle utviklingen inom EG och EFTA har medfört nya utmaningar och möjligheter för det nordiska samarbetet på arbetsmiljö- och arbetslivsområdet. Flera direktiv som rör hälsa och säkerhet på arbetsplatserna har under året antagits inom EG. I samband med de sk handelshindersdirektiven pågår också utarbetande av tekniska specifikationer inom de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC.

I standardiseringsorganen är alla nordiska länder medlemmar och kan således var för sig påverka innehåll och arbete. Som ett komplement till det nationella engagemanget och med hänsyn till personella och ekonomiska resurser i de enskilda länderna har ministerrådet avsatt särskilda medel

för nordisk samordning i det internationella standardiseringsarbetet. På arbetsmiljöområdet har detta resulterat i en försöksordning, som innebär att man på nordiskt plan koordinerar synpunkter och fördelar deltagande i vissa prioriterade standardiseringsarbeten.

Vidare har ämbetsmannakommittén tillsatt en särskild nordisk arbetsgrupp för bevakning av frågor som rör Norden och EG på arbetsmiljöområdet. I denna följs och analyseras bl. a. EGs direktivarbete samt diskuteras ev gemensamma åtgärder med anledning härav. Den pågående utvecklingen i relationerna mellan EG och EFTA bevakas också.

4.5 NIVAs verksamhet

Nordiska Institutionen för Vidareutbildning i Arbetsmiljöfrågor (NIVA) bedriver kurser, seminarier och symposier för vidareutbildning av forskare och andra specialister inom arbetsmiljöområdet. Verksamheten finansieras till största delen av ministerrådet och till viss del av kursavgifter.

Till följd av den utvärdering som genomfördes av NIVA under 1988 har nya riktlinjer för verksamheten lagts fast. Ett utvecklingsprogram har också beslutats fram till 1991, som innehåller en rad åtgärder för vidareutveckling av kursprogram, pedagogisk uppläggning, deltagande i kurserna, lokalisering m m.

Under 1989 anordnades 11 kurser i vilka deltog 300 personer.

5 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

5.1 Nordiska rådets yttranden

Nordiska rådet har hemställt till Nordiska ministerrådet att inom Europa-arbetet högt prioritera den nordiska modellen inom bla arbetsmiljöpolitiken.

Nordiska ministerrådet önskar anföra följande:

Ministerrådet har i den konvention om arbetsmiljö som undertecknades den 29 juni 1989 särskilt önskat stärka och utveckla det nordiska samarbetet med sikte på att främja allt bättre arbetsmiljöer i de nordiska länderna och en gemensam hållning i internationella sammanhang. Målsättningen är, att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och att harmonisera reglerna på en kvalitativt hög nivå.

För att kunna påverka det västeuropeiska standardiseringsarbetet har ministerrådet vidare avsatt särskilda medel för att de nordiska länderna skall kunna samordna och fördela deltagandet i olika europeiska arbetsgrupper för att hävda nordiska arbetsmiljöintressen och ambitioner.

Vidare har ministerrådet beviljat medel till ett projekt för att studera den nordiska modellens framtid och utvecklingsmöjligheter när det gäller arbetstagarinflytande och partssamverkan i arbetslivet.

En särskild ad hoc-grupp följer och analyserar i övrigt utvecklingen inom EG och EFTA på arbetsmiljöområdet för ministerrådets räkning.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 18/1980/s angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i syfte att nå fram till enhetliga nordiska normer för i arbetslivet förekommande risker för kvinnor och män i fertil ålder och härvid särskilt i samband med graviditet skyndsamt få till stånd en samlad kartläggning av existerande information på området samt inleda ett forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet inledde 1988 ett förprojekt för att se på de praktiska möjligheterna att ställa upp kriterier för fosterskadande ämnen. Ett antal kemiska ämnen har kartlagts med hänsyn till risken för reproduktionsskadande effekter. Kartläggningen har omfattat toxikologisk värdering, användningen och utbredningen av ämnena, antal exponerade män och kvinnor, respekten för att upprätthålla fastställda gränsvärden och sannolikheten för exposition av reproduktionstoxiska koncentrationer.

Ministerrådet har därefter beslutat om ett projekt för att söka nå fram till gemensamma nordiska kriterier för när ett kemiskt ämne misstänks vara reproduktionsskadande i arbetsmiljön. Därefter skall en nordisk lista över misstänkta reproduktionsskadande kemiska ämnen utarbetas. Till detta hör att utveckla och validera metoder för att undersöka reproduktionsskadande ämnen.

Resultaten av ett sådant projekt utgör en viktig grund för att kunna förebygga arbetsbetingade reproduktionsskador i framtiden.

Genetiska skador och fosterskador pga arbetsmiljön har lyfts fram som ett prioriterat område i förslaget till nytt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet för perioden 1990–93.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 15/1987/s angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det har under flera år pågått ett nordiskt erfarenhetsutbyte om konsekvenser av nedsatt arbetstid. Två rapporter har avlämnats om *Arbetstid i Norden* (1983) resp *En nordisk arbetstidspolitik* (1987). Ministerrådet har uppmanat den nordiska kontaktgruppen för arbetslivs- och arbetsrättsfrå-

gor att fortsätta detta erfarenhetsutbyte med särskild hänsyn tagen till barnfamiljernas behov.

Ett forskningsprojekt sattes igång 1988 om "Småbarnsföräldrar och tidsanvändning". Projektet behandlar barnfamiljernas arbetstidsmönster, den önskade arbetstiden sett i relation till dagens arbetslivsförhållanden samt inställning till olika typer av arbetstidsreformer. Vidare jämförs familje- och arbetslivsmodeller i olika länder samt diskuteras strategier och förändringar, valalternativ och intressekonflikter.

En rapport från projektet ska föreligga våren 1990.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.3 Meddelande om rekommendation nr 29/1989/s angående Nordisk arbetsmiljökonvention (B 97/s)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anta en nordisk arbetsmiljökonvention i enlighet med ministerrådsförslag B 97/s samt med beaktande av social- och miljöutskottets synpunkter.

"Nordiska ministerrådet meddelar:

En konvention mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om arbetsmiljö undertecknades den 29 juni 1989 i enlighet med ministerrådsförslag B 97/s. Konventionen träder i kraft 30 dagar efter den dag då samtliga parter meddelat det svenska utrikesdepartementet att konventionen har godkänts.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel XII

Socialpolitik

1 Sammenfatning

Det reviderede program for samarbejdet på social- og sundhedsområdet er grundlaget for social- og sundhedsministrenes virksomhed. Efteruddannelse af socialpersonale, handlingsplanen mod narkotika, cancerhandlingsplanen og indsatser mod AIDS udgør fortsat en stor del af projektvirksomheden.

Der arbejdes også med projekter inden for den øvrige del af social- og sundhedsvæsenet, fra børn og unge, over ældre til medicinsk-teknisk sikkerhed, herunder også et projekt vedr. socialkonventionens forhold til EF-regler. Det hele ligger inden for samarbejdsprogrammets rammer.

På institutionssiden arbejdes der med et udviklingscenter for handicapbøddel til videreførelse af datahandlingsplanen på handicapområdet, og med standardisering i forhold til EF.

2 Udviklingen inden for social- og sundhedsvæsenet i de nordiske lande

Ministerrådet arbejder videre efter de mål for Europæisk sundhedspolitik, der blev sat op på grundlag af WHO's program "*Sundhed for alle år 2000*", samt de langsigtede mål for socialpolitikken, der blev vedtaget af FN's interregionale konsultationer for den sociale udvikling. Dette gælder både institutioner og projekter.

Forebyggelse er et af de emner i "*Sundhed for alle år 2000*", som ministerrådet arbejder med. Forebyggelse dækker en lang række områder, hvoraf social- og sundhedsområdet kun er en del. Ministerrådet arbejder på at udvikle projekter m. v. inden for området.

Personalsituationen inden for social- og sundhedsområdet er ved at være kritisk i de nordiske lande. Der bliver færre unge, og de – reelt kvinderne – vælger andre erhverv end inden for social- og sundhedsområdet. Man vil nu se på organisationen af arbejdet, om uddannelsen svarer til opgaverne, om ansættelsesvilkårene er optimale m. v.

3 Grundlaget for samarbejdet på social- og sundhedsområdet

Grundlaget for social- og sundhedsministrenes virksomhed er samarbejdsprogrammet på social- og sundhedsområdet, som blev vedtaget af ministerrådet i juni 1988.

De to sektorer (social og sundhed) har 6 institutioner, 3 sociale og 3 sundhedsmæssige. Der er i 1989 21 projekter og forprojekter.

Sektoren er ansvarlig for følgende rekommandationer:

- 24/1983 Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
- 25/1983 Samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmede
- 22/1985 Åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
- 23/1985 Handlingplan mot narkotika
- 2/1987 Nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
- 16/1987 Samarbete kring högspecialiserad sjukvård
- 17/1987 Handlingsprogram mot AIDS
- 18/1987 Internationell samverkan mot AIDS
- 22/1987 Stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
- 23/1987 Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
- 10/1988 Intensifierat behandlingsarbete mot missbruk (A 775/s)
- 11/1988 Rökfria miljöer m. m. (A 789/s)
- 12/1988 Internationella restriktioner mot tobakskonsumtion (A 789/s)
- 28/1989 Handlingsplan mot cancer (B 96/s)
- 30/1989 Utbildning och legitimation för kiropraktorer (A 825/s)
- 31/1989 Hjälpmedelsförsörjning för handikappade (A 826/s)
- 33/1989 Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken (A 832/s)
- 35/1989 Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden (A 846/s)
- 36/1989 Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden (A 850/s och A 850 Ä/s)

4 Det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet

4.1 Socialpolitisk ministermøde

Det socialpolitiske ministermøde for 1989 blev holdt i Norge i juni. Her diskuterede man bl. a. røgfrie flyruter i Norden og fælles arbejdsmarked for sundheds- og sygehuspersonale.

Man vedtog handlingsplanen mod cancer og fik orientering om uddannelse af socialpersonale (NOPUS).

Der var temadiskussion om forebyggelse med foredrag bl. a. om "Individuelt ansvar og samfundsmæssig kontrol – kan sociale problemer forebygges og hvad bliver prisen?" og "Forebyggelse i praksis". Man endte med en række punkter, som Nordisk socialpolitisk komité skal arbejde videre med.

4.2 *Samarbete på hälso- och sjukvårdens område*

4.2.1 *1989 års medicinaldirektörmöte*

De nordiska medicinaldirektörerna har sedan länge anordnat årliga möten. Dessa möten har utvecklats till ett viktigt forum för erfarenhetsutbyte och samråd rörande aktuella hälso- och sjukvårdsfrågor.

Vid årets möte i Reykjavík den 10–11 augusti var det ena huvudtemat "Genetik, genteknologi – en medicinsk och etisk utmaning", och det andra "Brist på hälsopersonal". Bland övriga dagordningspunkter kan nämnas Annus Medicus 1989, tillsynsutredningen i Sverige, och rapporter från WHO och Nordiska ministerrådet.

4.2.2 *Samarbete på tandvårdsområdet*

Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) har till uppgift att genom systematisk utprovning och målinriktad forskning arbeta för att material, som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna, fyller hälsomässiga och tekniska krav. Därtill kommer arbetet med utvecklandet av bättre material och metoder samt upplysningsverksamhet.

Institutets arbetsuppgifter kan indelas i standardisering (30%), materialprovning (35%), forskning (25%) och upplysningsverksamhet (10%).

På *materialprovningsområdet* har man under året provat upp till 1000 produkter på basis av 20 olika standarder. En växande del av verksamheten är också deltagande i arbetet med att upprätta ett europeiskt system för godkännande av odontologiskt material.

NIOM är engagerat i *standardiseringsarbetet* i ISO (International organisation for standardisation) och CEN (Comité Européen de Normalisation). En del av detta arbete rör strävandena att etablera EG:s inre marknad fr o m 1993.

I *forskningsverksamheten* har tyngdpunkten legat på att få fram data om olika materialgrupper, såsom metaller, plast och porslin. *Upplysningsverksamheten* har huvudsakligen rört publicering och distribution av NIOM:s listor till alla tandläkare och tandtekniker i Norden samt publicering av artiklar i vetenskapliga tidskrifter.

4.2.3 *Läkemedelssamarbetet*

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) är en permanent nordisk institution med uppgift att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis på läkemedelsområdet i Norden.

NLN har under året förberett sig inför de förändringar som kommer att ske i och med genomförandet av EG:s inre marknad.

NLN har etablerat ett samarbete med EG på expertnivå. Även EFTA har intresserat sig för läkemedelsfrågorna och EG och den senaste tiden har kontakterna mellan EFTA och EG varit täta. Med anledning av NLN:s

ökade internationella engagemang har också förslag till reviderade stadgar utarbetats.

På *registreringsområdet* är samarbetet med EG nu etablerat och utbytet av arbetsprogram, utkast till lagar och riktlinjer samt observatörer. Nordiska riktlinjer för "Registrering av läkemedel för djur", "Kvalitetskrav på kliniska prövningar" samt "Hantering av radioaktiva läkemedel på sjukhus" har samtliga varit på remiss och är klara för tryckning.

Vad gäller *efterkontroll* har i den nyligen publicerade NLN- publikationen "Likheter och olikheter i bedömningen av biverkningsrapporter" lämnats förslag till ett utökat och förbättrat samarbete mellan de nordiska länderna.

Avseende *standardisering* har de samnordiska insatserna inom europa-farmakopéarbetet fortsatt samtidigt som man håller på med harmoniseringen av de nordiska läkemedelsstandarderna.

Inom *läkemedelsstatistikområdet* har NLN verkat aktivt för en fortsatt spridning av ATC (ett klassificeringssystem för läkemedel) och DDD (en jämförelseenhet för läkemedel).

4.2.4 Medicinalstatistiskt samarbete

Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) är en permanent kommitté som har till uppgift att verka för att den medicinalstatistiska redovisningen i de nordiska länderna blir jämförbar, bl. a. genom enhetliga definitioner och begrepp. NOMESKO tar vidare initiativ till utvecklingsprojekt med medicinalstatistisk relevans, följer den internationella utvecklingen på medicinalstatistikens område etc.

Den aktuella projektverksamheten bedrivs inom en rad fasta arbetsgrupper och ett antal ad-hoc grupper.

NOMESKO har under året tillsatt en ad-hoc arbetsgrupp för nordisk procedurklassifikation, som har som första uppgift att se på kirurgiska ingrepp. En kontaktgrupp har tillkommit för att ansvara för en förstudie om primärvården. Vidare är en redaktionskommitté för den nordiska hälsostatistiken tillsatt.

Nordiska WHO-centret för klassifikation av sjukdomar, som är knutet till NOMESKO, har fortsatt koordinerat de nordiska ländernas synpunkter i samband med arbetet med ICD-10.

Centret har därutöver bl. a. ökat sin informationsverksamhet och stått för seminarier och konferenser om olika ämnen på området.

4.2.5 Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal

Överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om godkännande av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet trädde i kraft 1983. Island har nu anslutit sig till överenskommelsen vad gäller 11 yrkesgrupper av 18.

Arbetsgruppen som följer tillämpningen av överenskommelsen har un-

der 1989 hållit två möten. Bland de ärenden som behandlats kan nämnas den förnyade finska hälsovårdsutbildningen, ändring av överenskommelsen vad gäller optiker, permanentning av tilläggsprotokollet om sjuksköterskor, och förhållandet mellan Norden och EG vad gäller gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal.

4.2.6 *Samnordiska insatser mot AIDS*

Den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor har under året igångsatt ett nordiskt samarbetsprojekt som syftar till att förstärka och effektivisera informationen till olika grupper som reser utomlands eller uppehåller sig utanför Norden under längre eller kortare tid, t. ex. på grund av sitt yrke.

Informationen till målgrupperna understryker risken att bli smittad av HIV och även andra sexuellt överförbara sjukdomar.

Hösten 1989 publicerades rapporten "*AIDS – AN INTERNATIONAL CHALLENGE – A study of the Nordic Countries' involvment in international cooperation in the fight against AIDS*", som Nordiska hälsovårdshögskolan åtagit sig att utarbeta för arbetsgruppens räkning. Vidare har arbetsgruppen startat ett arbete i samband med att se över sin verksamhet och strategi för de närmast kommande åren. Detta bl. a. på grund av att AIDS-situationen för Europa som helhet inte förbättrats den senaste tiden. AIDS-hotet är således inte som många verkar tro på väg att försvinna. I stället befinner vi oss helt enkelt endast i inledningsfasen av en världsomfattande epidemi.

Av andra aktiviteter på nordiskt plan kan nämnas att inom den nordiska handlingsplanen mot narkotika har en stor del av insatserna koncentrerats kring åtgärder för att skydda intravenösa missbrukare mot AIDS-smittan. Under Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) arbetar också ett antal planeringsgrupper med AIDS-frågan. I år har NOS-M bl. a. beviljat 2 milj. SEK för projektet "Clinical Trials i HIV-infected Patients "Dose-Finding Study"(AIDSDOSE-studien)".

4.2.7 *Nordisk handlingsplan mot cancer*

Vid sitt möte i Bergen den 28 juli fastställde social- och hälsovårdsministrarna den nordiska handlingsplanen mot cancer. Planen, som gäller för perioden 1989–1992, skall vara en utbyggnad av existerande internationella initiativ såsom EG:s handlingsplan mot cancer och WHO:s strategiprogram "*Hälsa för alla år 2000*".

Handlingsplanens huvudsyfte är att minska överdödligheten i cancer i Norden och skapa bättre livskvalitet för dem som inte kan botas. Man anser det möjligt att minska dödligheten i cancer i de nordiska länderna med 15 procent före år 2000.

Under handlingsplanens första år har arbetet ägnats åt att avgränsa problemområden och planlägga insatserna. Detta gäller främst förebyggande åtgärder, screening och tidig diagnostik och behandling, utbildning och

forskning. De konkretiserade åtgärderna kommer att genomföras under perioden 1990–1992.

4.2.8 *Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder*

Standardisering, kontroll, säkerhetsföreskrifter etc. vad gäller medicinteknisk utrustning är ett område som ägnats stor uppmärksamhet de senaste åren. Projektet "*Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder*", som inleddes 1987, har till syfte att etablera gemensamma nordiska GMP-regler (Good manufacturing practice) för att förbättra samarbetet om medicintekniska säkerhetsåtgärder och därmed också underlätta handeln med medicinsk utrustning mellan länderna.

Under året har ledningen för nämnda projekt översänt förslag till nordiska riktlinjer för fabrikssteriliserade engångsartiklar inom hälso- och sjukvården till Nordiska ministerrådet för godkännande. Vidare har man arbetat med att harmonisera olika procedurer vad gäller kvalitetsförsäkring med det som gäller i andra länder, speciellt inom EG- och EFTA-området. I år har man igångsatt ett arbete med att etablera en gemensam nordisk standard för kontroll och godkännande av implantat.

4.2.9 *Förstudier inom hälso- och sjukvårdsområdet*

Under 1989 har pågått eller startats ett antal förstudier inom hälso- och sjukvårdsområdet.

NORDSYN syftar bl. a. till att förebygga barnblindhet.

Datamaskiner i primärvården skall kritiskt analysera utvecklingen på dataområdet i primärvården i de nordiska länderna.

Arbetslöshet och ohälsa syftar till att studera sambandet mellan arbetslöshet och ohälsa i Norden.

Idén med förstudien *Ny medicinsk teknologi* är att etablera kontakter mellan medicinska och andra forskare för att var och en skall kunna följa den internationella utvecklingen på området.

Havandeskapsomsorg i Norden är inledningsvis en jämförande analys av hur havandeskapsomsorgen praktiseras i de nordiska länderna.

Regionala variationer i den nordiska sjukvården är ett led i att följa upp delmål 31 i strategiplanen "*Hälsa för alla år 2000*" angående kvalitetsförsäkring i hälso- och sjukvården.

4.3 *Samarbejde på socialsektorens område*

4.3.1 *Generaldirektørernes (social) møde*

Generaldirektørerne har haft sit årlige møde i Finland. Mødet startede med indlæg om det aktuelle stade inden for socialtjenesten og om udviklingstendenser. Der var rapporter fra de forskellige samarbejdsområder – børn og unge, flygtninge, handicap, planlægning, socialtjenesten og ældre.

Temadiskussionen drejede sig om Norden og det internationale samarbejde. Afslutningsvis diskuterede man afvikling af institutioner og børn og unge.

4.3.2 *Socialhjælp m. v. og socialforsikring*

Der er tre projekter inden for området, samt en udredning vedr. socialkonventionen:

Projektet "*Langvarige socialhjælpsmodtagere i Norden*" belyser forholdene med særlig henblik på at hjælpe modtagerne ud af socialhjælpssituationen. Nationale projekter er igangsat i fire lande. Første interviewrunde finder sted i efteråret 1989. Den omfatter 200 personer fra hovedstadsområderne.

Projektet "*Decentralisering og selvforvaltning i lokalsamfund*" skal bl. a. videreudvikle den pågående decentralisering til selvorganiserende lokalsamfund, der bl. a. kan medvirke til at løse sociale og sundhedsmæssige problemer. I 1989 er der udarbejdet en national og en nordisk eksempel-samling. Der afholdtes et seminar i 1989 med titel "*Fra velfærdsstat til velfærdssamfund i de nordiske lande*".

Projektet "*Offentlig styring af private pensionsordninger i Norden*" har nogle foreløbige konklusioner, der viser at højere statslige funktionærer var først med indtægtsgraderede pensioner. Efterhånden har den øvrige erhvervsaktive befolkning nået samme pensionsniveau. Det er sket via statslige pensionssystemer, arbejdsmarkedsbaserede pensionsordninger og individbaserede pensionsforsikringer. Processen er længst i Sverige.

I projektet "*Ændring af socialkonventionen*" arbejdes der dels med evt. ændringer i den eksisterende socialkonvention, og dels med en evt. koordinering mellem socialkonventionen og EF-regler.

4.3.3 *Børne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbejde*

På dette område har der i 1989 været fem projekter, hvoraf de to afsluttedes i 1989. Desuden har Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S) projektet "*Barndom, Samfund og udvikling i Norden*" (BASUN), og Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) og embedsmandskomiteén for arbejdsmiljø har projektet "*Arbejdstid i Norden. Småbarnsforeldre og tidsnytting*". Disse projekter omtales ikke i det følgende.

"*Barn og barnevern i Norden*" (Tano, 1989) er den tredje og afsluttende rapport i projektet "*Samfundets respektive familiens ansvar for barna*". Arbejdet har taget udgangspunkt i barneværnets problemer, men med det overordnede perspektiv: Hvordan påvirker samfundsudviklingen forholdet mellem børn og forældre, risikogruppernes situation og samfundets interesser.

Børneværnsproblemer beskrives stort set ens i landene, men der er store forskelle i statistik, lovgivning, prioritering af tiltag, økonomisk styring og forskning. Variationerne reflekterer økonomiske og demografiske rammevilkår, men også kulturelle forskelle i nationale holdninger og i samfundets sensitivitet over for forskellige problemtyper, f. eks. alkoholskader hos spædbørn, seksuelle overgreb og tiltag overfor gadebørn. Undersøgelsen

har synliggjort forskellige prioriteringer og valg med vigtige praktiske konsekvenser og perspektiv for fremtiden.

Projektet "*Børn med behov for særlig støtte i børnehaver i Norden*" afsluttes i 1989. Rapporten omhandler ideologi og målsætning i de nordiske lande og en oversigt over lovgivning, administration og organisering med særlig vægt på udformningen af vejledningstjenesten. Der er foretaget analyser for at få frem stærke og svage sider ved systemet i hvert land. Der er også et kapitel om specialpædagogisk uddannelse for førskolelærere og børnehavepersonale. Der er lagt speciel vægt på forsknings- og udviklingsarbejde. På denne baggrund opstiller man nogle anbefalinger, bl. a.:

- Etablering af fælles nordisk forum for specialpædagogisk forskning for børn i alderen 0–7 år
- Fælles nordisk model for systematisk efteruddannelse af rådgivningspersonale til børnehaver
- Gennemgang af love og forvaltningsansvar i hvert land med forenkling, samordning, koordinering og helhedsperspektiv i tiltag for førskolebørn med funktionshæmninger.

I studien "*Barndom som socialt fænomen*" har man prøvet at beskrive børnene med begreber, som tilhører børns egen tilværelse. Der er lavet rapporter i hvert land, hvor vægten ligger på en sociologisk tolkning af barndommen. Temaerne har været: demografisk og socialstatistisk beskrivelse af barndomsgruppen, børns aktiviteter i og uden for skolen, barndommens økonomi, børn i et fordelingsperspektiv og barndommens legale status. Desuden har man holdt et seminar med statistikere om statistik vedr. børn.

Studien "*Kortlægning af nordisk forskning inden for børneomsorgsområdet*" er et forprojekt, der lægger op til en udredning om den nordiske børneomsorg i forbindelse med ligestillingshandlingsplanen.

4.3.4 Ældreområdet

På ældreområdet er der tre projekter i 1989

Projektet "*Gamle kvinder i Norden*" omhandler levkår og livssituation for gamle kvinder. Den er opdelt i to dele. Del 1: vil se på gamle kvinders velfærdsniveau ud fra landenes levevilkårsundersøgelser. Uligheder mellem landene i gamle kvinders velfærd ses i sammenhæng med udviklingen af kvinders stilling i de nordiske samfund i løbet af de seneste 50–70 år, og med dagens ældreomsorg og ældrepolitik. Del 2: vil lægge op til kvalitative studier på udvalgte områder. Analysen af temaerne sker på grundlag af et nordisk levevilkårsmateriale og selvstændige undersøgelser.

Projektet "*Ældre og overgreb i hjemmet*" berører et lidet kendt emne, hvor hver forsker må definere begreber m. v. ud fra sin forskningsgren. På det grundlag diskuterer man sig frem til en fælles referenceramme. Man interviewer bl. a. 750 gamle over 75 år om mishandling, undersøger krise-

centre for gamle, interviewer 150 distriktssygeplejersker og de gamle og deres pårørende og laver dybdestudier af enkeltfamilier.

Studien *"Kortlægning af forsknings- og udviklingsvirksomhed (FoU) i Norden"* er et forprojekt, hvor man vil registrere nordisk FoU-virksomhed og på grundlag af samtaler med forskningsmiljøer m. v. fremkomme med forslag til, hvor man skal sætte ind i fremtiden.

4.3.5 Handicapområdet

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) er ministerrådets samarbejds- og ekspertorgan vedr. handicapsspørgsmål. NNH skal bl. a. følge, initiere og videreudvikle nordisk samarbejde inden for hjælpemiddelområdet.

Man samarbejder om prøvning af hjælpemidler, ved at hvert hjælpemiddel kun afprøves ét sted i Norden. Dermed øges prøvningskapaciteten meget. Samarbejdet indebærer også en fortløbende harmonisering af nationale krav. Det letter også Nordens samarbejde i internationale fora, f. eks. standardisering.

Der drives informationsarbejde ud fra Nordisk hjælpemiddelregister, et databaseret informationssystem. Nogle af landene har besluttet at opbygge nationale datasystemer, og NNH har sammen med de tidligere driftspartnere besluttet at tilpasse Nordisk hjælpemiddelregister til de nye forudsætninger.

Inden for datahandlingsplanen har NNH arbejdet videre med udvikling af databaserede hjælpemidler. Ca. 30 projekter er initieret i perioden 1985–1989, og flere er resulteret i nye hjælpemidler. I 1989 har NNH samlet og analyseret sine erfaringer, og en ekspert skal følge op og vurdere resultaterne af de enkelte projekter.

NNH har lavet en arbejdsgruppe – *Nordisk forum for telekommunikation og handicap* – der skal følge med i de kommunikationshandicappedes behov og bygge bro til det europæiske samarbejde på området (COST).

NNH arbejder med en publikation, der beskriver hjælpemidler der er specielt egnede for personer med forstandshandicap.

Samarbejdsprojektet for små og mindre kendte handicapgrupper har haft en konference om administrative og organisatoriske modeller i arbejdet på nationalt niveau. En intern evaluering af hele projektet vil blive gennemført i 1990.

En ny udgave af *"Registrering af nordiske projekter inden for handicapområdet"* udkom i 1989.

Døves Center for Totalkommunikation arbejder med et projekt *"Uddannelse af tolke inden for hørehandicapområdet"*. Den retter sig mod døve med tegnsprog som basissprog, døvblevne og tunghøre med tale/skriftsprog som basissprog og døvblinde. Der er foreslået 9 delprojekter, hvoraf 5 er igangsat. Hvert delprojekt har en faglig projektleder, der er ansvarlig for tilrettelæggelse af nordiske arbejdsseminarer og rapportskrivning.

4.3.6 *Socialstatistisk samarbejde*

Nordisk socialstatistisk komité (NOSOSKO) er en permanent komité tilknyttet Nordisk socialpolitisk komité. Den skal skabe og forbedre sammenligneligheden i socialstatistikken. Hvert tredje år udgives "*Social tryghed i de nordiske lande*". Den seneste er kommet i 1989.

Publikationen belyser kontantydelse, herunder ved indkomstbortfald, almindelig service, sundhedsvæsenet, service for børn og familier og service for ældre og handicappede, samt en omfattende beskrivelse af de sociale udgifters art og omfang. Man beskriver også mere tilbunds gående socialhjælpens omfang, den særlige hjælp til flygtninge, misbrugsbekæmpelse og anbringelse af børn og unge uden for eget hjem.

Der har været nedsat tre arbejdsgrupper:

- en fondsgruppe, der har undersøgt de sociale fonde og renteudgifters og -indtægters betydning for de sociale ordninger. Gruppen er opløst, efter at publikationen er udkommet.
- en servicegruppe, der har været ansvarlig for den mere tilbunds gående beskrivelse af socialhjælpens omfang m. v.
- en indholdsgruppe, der er igang med en systematisk gennemgang af definitioner og klassificering af sociale ydelser.

Derudover har man iværksat et projekt om "*Familieydelser i de Nordiske lande*". Det består af to faser:

1. Indsamling og sammenligning af regler om familieydelser
2. Indsamling af statistik om udgifter, referencegrupper, modtagere og antal ydelser.

Disse faser forventes afsluttet i løbet af 1989, hvorefter man vil tage stilling til en dyberegående analyse af materialet.

Desuden er man i færd med at lave en ordliste, der forklarer de vigtigste begreber inden for de ydelser, der er medtaget i "*Social tryghed*".

4.3.7 *Samarbejde vedr. rusmidler*

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) skal initiere og stimulere nordisk forskningssamarbejde om centrale alkohol- og narkotikaspørgsmål. Det sker fortrinsvis inden for samfundsvidenskabelig forskning, men også inden for biologisk-medicinsk forskning. I 1989 har nämnden udarbejdet et idéprogram for de nærmeste fem år, som både lægger vægt på virksomhedsformer og aktuelle forskertemaer, ligesom det internationale perspektiv understreges.

Der er udgivet tre publikationer på engelsk: "*Kvinnor, alkohol och droger*", "*Kontrollerat drickande som ett mål för behandling av alkoholproblem*" og "*Alkohol och u-länder*". NAD har kortlagt de EF-tiltag, som er af betydning for alkoholspørgsmålet i Norden, og arrangeret en konference omkring temaet med repræsentanter for alkoholpolitik, administration og forskning.

Arbejdsgruppen for HIV, narkotika og Norden har startet sin virksomhed. Et projekt har resulteret i en rapport om dødelighed blandt narkotikamisbrugere i de nordiske lande.

Desuden har en gruppe retstoxikologer set på narkomandødeligheden med en række tidsskriftartikler til følge. Der har været nedsat en forskergruppe, der er kommet med en projektplan vedr. Narkotika og kontrolpolitik (rek. nr 2/1987).

NAD har indledt en komparativ analyse af specifikke mønstre i lægemiddel- og alkoholforbruget med udgangspunkt i nordiske sundheds- og levevilkårsundersøgelser. Derudover arbejder en gruppe forskere med at undersøge og dokumentere brugernes perspektiv på anvendelsen og misbruget af afhængighedsskabende lægemidler.

Vedr. handlingsplanen mod narkotika henvises til rek. nr 23/1985.

4.4 Efteruddannelse

4.4.1 Nordisk uddannelsesprojekt for udvikling af social service (NOPUS)

Projektet har nu arrangeret 2×1 uges kurser med en mellempriode. Temaerne har været: Decentralisering, Nye strategier for planlægnings- og udviklingsarbejde, Fremtidsbilleder og livskvalitet for børn og unge, og Indvandrere og flygtninge.

Kurserne er planlagt af nationale arbejdsgrupper. Kursusdeltagerne var personer i nøglestillinger inden for socialtjenesten. Kurserne har været vel modtaget og har udfyldt den tilsigtede funktion, dvs. adgang til koncentreret sagkundskab, udveksling af erfaringer, at skabe kontakter og sikre en basis for kontinuerligt samarbejde.

Ud over dette har NOPUS lavet en konference sammen med NORDPLAN "*Medborgarnas Europa, det socialpolitiska perspektivet*". Her blev den sociale dimension belyst af flere eksperter. Der er yderligere tre konferencer på trapperne, bl.a. "*Gränser för det sociala*", samt en forskningsplan "*Människobild och yrkesbild bland socialarbetare*".

4.4.2 Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD)

NUD er datterinstitution af Nordiska nämnden för handikappfrågor. Den har to hovedopgaver:

- at arrangere nordiske kurser fælles for forskellige personalegrupper
- at fungere som ressourcecenter for døvblindearbejdet i Norden

Projektet "*Nordisk vejleder for døvblindepersonale*" udgiver fortsat publikationer om forskellige temaer, som tilsammen kan bruges i arbejdet med døvblinde i Norden.

4.4.3 Nordiska hälsovårdshögskolan

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) i Göteborg är en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom området folkhälsove-

tenskap (Public Health). Vid NHV anordnas vidareutbildning för personal inom hälso- och sjukvården och angränsande områden i Norden samt forskarutbildning i folkhälsovetenskap.

Tyngdpunkten i verksamheten ligger på utbildningen till examen Master of Public Health (MPH). Utbildningen består av teoretiska studier som sammanlagt motsvarar ett studieår (8 månader) samt ett examensarbete som motsvarar ytterligare ett studieårs arbete.

Fr. o. m. 1987 anordnas även forskarutbildning vid NHV: Forskarutbildningen bygger i regel på MPH-examen.

Arbetsinsatsen efter MPH-examen skall normalt motsvara två års heltidsstudier. Högskolans första disputation och doktorsexamen i folkhälsovetenskap ägde rum under året.

I samarbete med SIDA, DANIDA, FINNIDA, NORAD OCH WHO anordnades ett internationellt symposium kring *"The role of women in health development"*. Konferenser utgör en stor del av NHV:s verksamhet. Bland större konferenser under året kan nämnas *"Youth and Adolescent Health"* i samarbete med WHO (januari), *Analys av prenatala dödsfall i Norden* (januari) och internationell konferens i *Kemisk ekologi* i samarbete med Göteborgs Universitet (augusti).

De forskningspolitiska tyngdpunkterna har som tidigare koncentrerats på följande områden: epidemiologi, samhällsmedicin, hälso- och sjukvårdsadministration, miljömedicin och omvårdnadsvetenskap.

5 Nordiska rådets rekommendationer

5.1 Meddelande om rekommendation nr 24/1983/s om klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda förutsättningarna för ett utvidgat och intensifierat nordiskt samarbete kring vårdcentra på kurorter för de psoriasissjuka samt möjligheterna till att skapa likartade principer för ersättning av kostnaderna för denna vårdform."

Nordisk ministerråd meddeler:

På Nordisk socialpolitisk komités (EK-S) möde i august 1987 beslutade man att överdrage opgaven med utredningen till en svensk udreder. Rapporten var färdig sommeren 1989 og blev udsendt til høring i de nordiske lande. Derefter skal den tages op på EK-S's møde senest til foråret 1990.

5.2 Meddelande om rekommendation nr 25/1983/s om samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att igångsätta ett nordiskt samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funk-

tionshæmmede och att detta projekt utförs i regi av nordiska nämnden för handikappfrågor.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Hovedaktiviteten i 1989 har været en nordisk konference om administrative og organisatoriske modeller for arbejdet på nationalt niveau. NNH har taget initiativ til en intern evaluering af projektet i 1990. Efter som grupperne er ved at få national forankring, anser ministerrådet, at rekommandationen kan afskrives.

5.3 Meddelande om rekommandation nr 22/1985/s om åtgärder mot drogmissbruk i trafiken

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna, samt
2. utveckla metoder som ger möjligheter för snabb och effektiv analys av förekomsten i organismen av narkotika såsom cannabis och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Man henviser til meddelelsen sidste år. Nordisk ministerråd kan ikke komme længere med denne rekommandation og anser derfor, at den kan afskrives.

5.4 Meddelande om rekommandation nr 23/1985/s om handlingsplan mot narkotika

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot narkotika, i enlighet med ministerrådsförslag B 57/s och med beaktande av de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet”.

Nordisk ministerråd meddeler:

Sekretariatet gik pr. 1. januar 1989 over til Sverige. Kontaktmandsorganet for narkotikaspørgsmål har holdt to møder, og har bl. a. diskuteret det fortsatte nordiske samarbejde inden for narkotikaområdet, som skal op på et nordisk ministermøde om narkotika i begyndelsen af 1990.

Man har holdt tre konferencer: ”Samarbejde mellem politi og socialtjeneste”, ”Forebyggende ungdomsarbejde og behandling af ungdom med rusmiddelproblemer” og ”Information til forældre”. Konferencen ”Forebyggende ungdomsarbejde” er dokumenteret på video, som findes i den svenske socialstyrelse. Konferencen ”Information til forældre” har været forberedt af en arbejdsgruppe, der bl. a. har udarbejdet en oversigt over informationsmateriale på området. 50 personer deltog, bl. a. forældreforeninger mod narkotika fra alle landene.

Derudover har man haft et projekt i samarbejde med Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) om efteruddannelse af personale, som arbejder med rusmiddelproblematik. Kurset var forberedt af en planlægningsgruppe. Det fandt sted i august 1989 med 27 deltagere, som havde arbejdet længere tid med rusmiddelspørgsmål, enten i forebyggende arbejde eller som behandlere med sigte på ungdom og/eller tidlig indsats. Dokumentation fra kurset er under udarbejdelse. Bagefter skal planlægningsgruppen og NHV evaluere kurset. Deltagerne fandt, at kurset havde givet dem værdifulde kontakter, indblik i de andre landes arbejde og øget forståelse for de øvrige lande.

I november 1989 arrangeredes et seminar om behandling af AIDS-syge misbrugere. Det er et ekspertseminar, der skal indsamle fakta og erfaringer om de medicinske, sociale og psykologiske aspekter for de misbrugere, som får AIDS.

Desuden vil de nordiske landes indsats inden for FN's narkotikakommission blive behandlet på et seminar ved årsskiftet.

Der er udkommet en rapport om narkotikasituationen i Norden.

Desuden har kontaktmandsorganet bedt handlingsplanens sekretariat om at komme med forslag til en bedre spredning af kundskaber om tjenstemandsudvekslingen, og med ministerrådssekretariatet drøfte muligheder for at forandre vilkårene for stipendierne.

5.5 Meddelelse om rekommandation nr 2/1987/j om nordisk komparativ forskningsprojekt vedr. narkotika og kontrolpolitik

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd i samarbejde med Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi og Nordisk Nævn for Alkohol- og Drogforskning at gennemføre et nordisk komparativt forskningsprojekt angående narkotika og kontrolpolitik.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Der ligger nu en projektplan for området, som der må findes finansieringsmuligheder for.

5.6 Meddelande om rekommendation nr 16/1987/s angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att arbeta för ett samarbete kring högspecialiserad sjukvård i Norden”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Under perioden 1986–1989 genomfördes i ministerrådets regi projektet ”Nordiskt samarbete inom den högspecialiserade sjukvården”.

Projektet har resulterat i att man etablerat löpande informationsutbyte mellan länderna om specialfunktioner och serviceutbud inom sjukvården. Det har dock inte varit möjligt att utarbeta en gemensam nordisk lista över

specialfunktioner på enskilda sjukhus/avdelningar i de nordiska länderna. På brännskadeområdet har skapats bättre underlag för samarbete om enskilda typer av patienter och om särskilda problem i brännskadevården. Initiativ har tagits till att fastlägga principerna för ett gemensamt nordiskt utbildningsprogram i tropikmedicin. En förstudie har utförts i syfte att modernisera Scandia-Transplant. Vidare har medel avsatts till att etablera samarbete inom området positron emissions tomografi (PET).

I detta sammanhang bör det också nämnas att ministerrådet under 1990 planerar att utreda förutsättningarna för en utvidgning av NORDKEMs verksamhet eller etablering av en ny nordiskt institution inom området högteknologisk medicin.

Med de åtgärder som vidtagits anser ministerrådet, för sin del, att rekommendationen kan avskrivas.

5.7 Meddelande om rekommendation nr 17/1987/s angående handlingsprogram mot AIDS

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att företa en utvärdering av de nordiska ländernas erfarenheter av hittillsvarande insatser för bekämpning av AIDS,
2. att därefter i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på AIDS-bekämpningens område innefattande bl. a. åtgärder beträffande forskning och information, i lämpliga fall i samarbete med forskningsinstitutioner och frivilliga organisationer.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

En nordisk arbetsgrupp för AIDS-frågor tillsattes sommaren 1986 med uppgift att tjäna som bas för informations- och erfarenhetsutbyte mellan länderna samt att rapportera till ministerrådet om AIDS-situationen i Norden och den internationella utvecklingen.

Arbetsgruppen har initierat en rad projekt i syfte att insamla och sprida informationsmaterial om HIV/AIDS, utarbetat gemensamma nordiska riktlinjer för den epidemiologiska handläggningen av HIV-smittade och för skydd mot blodsmitta i arbetslivet, samt inventerat formella och informella nordiska samarbetsformer på riks nivå och lokalt. Man har också kartlagt HIV/AIDS-problemets omfattning, lagstiftning, synsätt, värderingar samt preventions- och kontrollprogram i de nordiska länderna. Resultatet publicerades i rapporten ”*AIDS Prevention og kontrol i Norden*”, NHV-Rapport 1988:3.

För närvarande genomförs ett nordiskt samarbetsprojekt som syftar till att förstärka och effektivisera informationen om HIV/AIDS till dem som reser utomlands eller uppehåller sig utanför Norden under längre eller kortare tid. Vidare ser arbetsgruppen nu över sin verksamhet och strategi för de närmast kommande åren. Frågan om gemensamma nordiska insatser i enlighet med WHO:s globala program mot AIDS är där överst på dagordningen.

5.8 Meddelande om rekommendation nr 18/1987/s angående internationell samverkan mot AIDS

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i internationell fora såsom Världshälsoorganisationen samfällt verka för att forskningen och informationen om AIDS intensifieras.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor har sedan den tillsattes varit bas för diskussioner om den internationella utvecklingen och de nordiska ländernas syn på AIDS-frågan. Man har aktivt verkat för koordinering av ländernas synpunkter i samband med frågans behandling i olika internationella fora, t ex inom WHO och Europarådet.

Hösten 1989 publicerades rapporten *"AIDS – AN INTERNATIONAL CHALLENGE – A study of the Nordic Countries involvment in international cooperation in the fight against AIDS"*, som Nordiska hälsovårdshögskolan åtog sig att utarbeta för arbetsgruppens räkning.

5.9 Meddelelse om rekommandation nr 22/1987/s om støtteordninger for handicaporganisationernes nordiske samarbejde

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda formerna för en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.”

Nordisk Ministerråd meddelar:

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har udarbejdet et forslag til støtteordninger. Nordisk socialpolitisk komité besluttede på sit møde i oktober 1989 at vedtage det forslag, som Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) havde udarbejdet, hvor støtten går på meromkostninger ved handicapet. Komiteen gik endvidere ind for, at NNH søger 3 mill. SEK på 1991 budgettet, under forudsætning af, at det kan rummes inden for det nordiske budgets rammer.

5.10 Meddelelse om rekommandation nr 23/1987/s om øgede flytningsmuligheder for pensionister i Norden

Rekommandationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttningsmöjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning därtill.”

Nordisk Ministerråd meddelar:

Der pågår forsøgsvirksomhed med patientoverførsler mellem Sverige og Finland under ledelse af en svensk-finsk arbejdsgruppe (SFINKS). Forsøgene blev startet december 1987 og skal køre i to år. Overføringen, der stort set gælder pensionister, der overflyttes fra andet nordisk land til Finland og har behov for institutionsophold, er stødt på problemer med

fordeling af omkostninger. Finland har til SFINKS bl. a. foreslået, at der udarbejdes en guidebog for finske pensionister bosat i Sverige.

Den finsk-norske arbejdsgruppe, der arbejder med spørgsmålet for det nordlige Finland og Nord-Norge, har afsluttet sit arbejde. Rapporten går kun i lille grad ind på pensionisternes situation.

Danmark vil medvirke til at finde en fælles nordisk løsning på problemet med at placere nordiske statsborgere i andet nordisk land for at få pleje og omsorg. I konkrete sager har man godkendt, at nordiske statsborgere kunne modtages på et dansk plejehjem. Forudsætningen var, at der var ledige pladser, og at der blev givet betalingstilsagn fra de nordiske myndigheder.

Den gruppe, der arbejder med evt. udvidelse af socialkonventionen har holdt to møder. Her har man bl. a. taget hul på de problemer der vedr. justering i konventionen.

5.11 Meddelande om rekommendation nr 10/1988/s om intensifierat behandlingsarbete mot missbruk (A 776/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. verka för ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen.
2. ta initiativ till och stödja projekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av missbrukare.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Der henvises til sidste års meddelelse. Derudover har Norge meddelt, at den norske regering har igangsat en handlingsplan mod narkotika for perioden 1988–1992. I 1989 blev der bevilget godt 100 mill. NOK til denne plan, som har som primær målsætning at øge behandlingskapaciteten på heldøgnsbasis med 300–350 nye pladser. Der er også igangsat forsøgs- og udviklingsarbejde i kommunerne inden for handlingsplanen.

I Finland har man samordnet planlægnings- og finansieringssystemet for det offentlige og private narkotika- og alkoholarbejde. Social- og hälsovårdsministeriet har nedsat en arbejdsgruppe, der skal udvikle efteruddannelse for personer inden for afholdsbevægelsen, og et projekt som skal modvirke alkoholmisbrug inden for arbejdslivet. Ministeriet har udarbejdet en guidebog om narkotikaspørgsmål til ungdom, forældre og hjælpepersonale.

Sammen med politiet har social- og sundhedsmyndighederne lavet et projekt, som skal hindre at ungdom, som er havnet i narkotikamisbruget skal blive sociale tabere. Desuden har ministeriet nedsat en arbejdsgruppe, der skal komme med forslag vedr. arbejdsfordeling og samarbejde mellem forskellige organisationer og myndigheder, som arbejder forebyggende

inden for narkotikaområdet. Vedr. nordiske kurser se 5.4. Handlingsplan mot narkotika.

Med de tiltag der er igang anser Ministerrådet, at rekommandationen kan afskrives.

5.12 Meddelande om rekommendation nr 11/1988/s angående rökfria miljöer (A 789/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda restriktiva regler i Norden innebärande exempelvis

- (a) begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel,
- (b) förbud mot tobaksreklam, och
- (c) märkning av tobaksprodukter.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det statliga cirkuläret om rökfria miljöer har följts upp av en framställan från den danska sundhedsministern till samtliga kommuner och amtskommuner om att genomföra motsvarande regler. Tobaksskaderådet, som har tillsatts av sundhedsministern, följer utvecklingen på såväl det statliga som det kommunala området.

I EG arbetas det fortfarande på direktivförslag om begränsning av tobaksreklam. På EGs hälsoministermöte i november 1989 förväntas man anta ett direktivförslag om märkning av tobaksvaror.

I Finland har man liksom förra året i samarbete med frivilliga organisationer bedrivit kampanjer för att bl. a. införa rökfria miljöer i hotell och restauranger. Man ajourför regelbundet en lista över hotell och restauranger som är rökfria. Med utgångspunkt i ny lagstiftning har Arbetarskyddstyrelsen utfärdat nya rekommendationer vad gäller begränsningar av rökning till att omfatta skolor och läroanstalter.

I samband med genomförandet av den isländska hälsoplanen, som bygger på WHO:s strategiplan ”*Hälsa för alla år 2000*”, planerar man att upprätta en institution som skall ansvara för förebyggande arbete bl. a. på tobaksområdet. Vidare pågår en revidering av tobakslagen där man försöker bedöma erfarenheterna av den nuvarande lagstiftningen.

En lag om skydd mot tobaksskador antogs av det norska Stortinget i april och trädde i kraft den 1 juli 1988. Lagen anses som ett viktigt bidrag för att förhindra passiv rökning och försäkra rökfri luft på arbetsplatser och i gemensamma offentliga miljöer. Under 1989 har de norska hälsomyndigheterna arbetat vidare med information om faran vid bruk av snus och andra rökfria tobaksprodukter såsom tuggummi, sötsaker etc. som har tillsatts nikotin. Den 11 maj 1988 tillsattes i Sverige en utredning om åtgärder för minskat tobaksbruk. Utredningen skall i första hand överväga – vilka åtgärder som kan vidtas för att tillförsäkra allmänheten tillgång till rökfria miljöer i gemensamhetslokaler och på allmänna kommunikationsmedel

- hur priset på tobak påverkar tobakskonsumtionen
- frågan om förbud mot tobaksreklam
- vilka ytterligare insatser som kan göras för att minska rökning och annat tobaksbruk.

Utredningen beräknas lämna sitt betänkande till regeringen i början av år 1990.

5.13 Meddelande om rekommendation nr 12/1988/s angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion (A 789/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att på internationellt plan verka för restriktivare regler för tobakskonsumtion.” Nordiska ministerrådet meddelar: De nordiska länderna har ställt sig bakom WHO:s aktionsplan mot tobak för Europa och stöder ökade insatser inom WHO på det globala planet.

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna har under 1989 uppmanat såväl nordiska som icke-nordiska flygbolag att upprätta rökfria flygrutter på alla inter-nordiska flygningar som varar upp till 100 minuter. Både SAS och Finnair har från och med 1 november 1989 infört rökfrihet på alla nordiska flyglinjer. Rapport om de andra flygbolagens reaktioner kommer att föreligga under 1990.

5.14 Meddelande om rekommendation nr 28/1989/s angående handlingsplan mot cancer (B 96/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anta en nordisk handlingsplan mot cancer i enlighet med ministerrådsförslag B 96/s och med hänsyn tagen till social- och miljöutskottets synpunkter.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna fastställde den Nordiska handlingsplanen mot cancer i juni 1989 efter att de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet vid Nordiska rådets 37:e session hade inarbetats i planen. Härmed anser ministerrådet, för sin del, att rekommendationen kan avskrivas.

5.15 Meddelande om rekommendation nr 30/1989/s angående utbildning och legitimation av kiropraktorer (A 825/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktors legitimation och yrkesutövning.” Nordiska ministerrådet meddelar: Vad gäller legitimation av kiropraktorer kan det upplysas att så länge man inte infört en rättslig legitimering av kiropraktoryrket i

två av de nordiska länderna finns det inte förutsättningar för att ta upp denna del av rekommendationen i nordiskt sammanhang.

Avseende en eventuell utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, har Nordiska socialpolitiska kommittén beslutat att sammankalla experter i de nationella förvaltningarna som handlägger ärenden i samband med etablering av enskilda utbildningar på hälso- och sjukvårdsområdet. Första uppgiften för dessa experter skall vara att göra en bedömning av de enskilda ländernas behov för kiropraktorer och utbildning av kiropraktorer.

5.16 Meddelelse om rekommendation nr 31/1989/s om hjälpmedelförsörjning för handikappade (A 826/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidareutveckla samarbetet på handikappområdet genom att undersöka möjligheterna att skapa en samnordisk modell för hjälpmedelförsörjning för handikappade.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Rekommendationen blev sendt til Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) til besvarelse. Iflg. NNH er hovedproblemet, at forsyningsystemet for hjælpemidler er stærkt decentraliseret og påvirkes af økonomiske prioriteringer internt i landene. NNH agter derfor i det fortsatte arbejde at prioritere de principielle aspekter fremfor de organisatoriske, og arbejder videre med spørgsmålet.

5.17 Meddelelse om rekommendation nr 33/1989/s om øgede indsatser for børn- og familiepolitik (A 832/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- 1) att göra en kartläggning av småbarnsfamiljernas förhållanden i de nordiska länderna mot bakgrund av nationella och nordiska undersökningar
- 2) att ta initiativ till ett erfarenhetsutbyte och samarbete mellan de nordiska forskningscentra för barn och barns uppväxtvillkor syftande till gemensam planering av forskningsinsatser,
- 3) att utvärdera hur de nordiska länderna hjälper de barn och deras familjer som av psykiska och sociala skäl är i behov av särskilt stöd.”

Nordisk ministerråd meddeler:

1. Ligestillingsministrene har anmodet socialektoren om at gøre en udredning vedr. børneomsorgspolitikken i de nordiske lande med udgangspunkt i orlovsregler for forældre, forskellige støtteformer for familier, udbygning af den offentlige børneomsorg m. v., og hvorledes disse står i forhold til landenes ligestillingsmål.

Udredningen bør iflg. ligestillingsministrene starte med en kortlægning af den forskning, som allerede er gjort, og som gøres på området i Norden, bl. a. "*Lov og liv. En sammenligning av omsorgspermisjoner i Norden*".

Nordisk socialpolitisk komité har besluttet at lade en forsker kortlægge den nordisk forskning på børneomsorgsområdet bl. a. med udgangspunkt i et ligestillingsperspektiv og i børn med særlige problemer. Desuden skal småbørnsfamiliernes forhold i de nordiske lande kortlægges på baggrund af nordiske undersøgelser, og der skal laves forslag til ny forskning bl. a. for at kunne lave ovennævnte udredning om børneomsorgen.

At inddrage de nationale undersøgelser vil være en næsten uoverkommelig opgave og meget kostbar. Undersøgelserne tager forskellige perspektiver op, som kun i undtagelsestilfælde vil være sammenlignelige.

2. I 1985, det internationale ungdomsår, tog Norge initiativ til en nordisk arbejdskonference om indhold i og vilkår for *ungdomsforskningen* i Norden. Dette har bl. a. medført en række nordiske tiltag og et centralt netværk omkring en gruppe forskere, der har påtaget sig at koordinere forskellige miljødannende og netværksudviklende tiltag. Nordisk Ungdomsforskning blev formelt dannet i 1988.

Der har vist sig at være forskellige traditioner og strukturer for ungdomsforskning i de nordiske lande. På trods af disse problemer er ungdomsforskningen i vækst. I Danmark har den været prioriteret inden for tre forskningsområder de seneste 4–5 år. I Sverige er der enkelte mindre satsninger, bl. a. hos skolemyndighederne. Fra 1988 er der imidlertid givet støtte til seks ungdomsforskningscentre inden for universiteter og højskoler. I 1989 kom rapporten "*Framtida ungdomsforskning i Sverige*", som nu er på høring. I Finland er der iværksat et forskningsprogram, og uddannelsesdepartementet støtter den nationale organisation for ungdomsforskning. I Norge er der i 1989 etableret et center eller program for ungdomsforskning.

Der har været holdt ungdomskonferencer i 1987 og i 1989. Fra og med 1988 publiceres løbende bibliografisk dokumentation af nordisk ungdomsforskning (NYRIB) og en nyhedsbulletin (NYRI), som formidler aktuel information om ungdom, ungdomsforskning og ungdomspolitik i Norden.

Forskning på *børneområdet* har ikke noget decideret nordisk samarbejde som ungdomsforskningen. I alle lande sker forskning om børn og børns opvækstvilkår på universiteter, højskoler og på egne forskningsinstitutioner.

I Norge gælder en god del forskning "*Børn og familiepolitik*", som bliver finansieret af forskningsrådene, der prioriterer indsatsområder og sørger for koordinering af forskningsindsatsen.

I 1988 blev der lavet et forskningsprogram "*Barn i Velferdssamfunnet*" med sigte på at samordne indsatsen og følge op signaler fra de forskellige departementer med hensyn til prioriterede indsatsområder, og stimulere til at børn vies større opmærksomhed også i sektorforskningen. Regeringen har udpeget "*Helse, miljø og levekår*" (HEMIL) og "*Ledelse, organisation og styring*" (LOS) som hovedindsatsområder.

Forskningsindsatser under "*barn i velferdssamfunnet*" bliver bl. a. koordineret med programmer under HEMIL, bl. a. ligestillingsprogrammet og forskningsprogrammet vedr. forebyggende helse og helse-tjeneste.

Norsk senter for barneforskning (NOSEB) er en permanent national forskningsinstitution. Det er et tværfagligt center, som gennem grundforskning og anvendt forskning skal fremskaffe ny kundskab om børn og indsigt i børns vilkår og om hvordan disse virker ind på børns udvikling. NOSEB har udstrakt kontakt med andre nordiske lande.

Barnevernets udviklingscenter (BVU) er en stiftelse, som skal udføre udviklingsarbejde inden for børneværnets område. De har ikke knyttet formelle nordiske samarbejdskontakter.

Norsk institutt for By- og regionforskning (NIBR) har i mange år arbejdet med forskning og forsøg om børns opvækstmiljø og levevilkår. Idag har børns situation og problemer en stor plads inden for NIBR's samlede forskningsaktiviteter. Institutt for socialforskning (INAS) og Institutt for samfunnsforskning (ISF) har også drevet børneforskning, men i lille udstrækning. Alle institutter er interesseret i et mere systematisk nordisk samarbejde, inkl. forskningsrådene.

Der findes for tiden ingen samlet oversigt over svensk børneforskning.

For Danmarks vedkommende er der igangsat en række forskningsinitiativer af Det Tværsektorielle Børneudvalg. De skal bredt omhandle børnefamiliernes vilkår, bl. a. på baggrund af en kortlægning af børne- og ungdomsforskning som socialstyrelsen har gjort. Børneforskningen skal generelt opprioriteres, og der skal tages initiativer til et samarbejde med de forskningssteder, der arbejder med børn og unge.

Norge har indvilget i at tage initiativet til et nordisk børneforskersmøde med sigte på at skabe et netværk til brug for koordinering af nordisk forskning.

3. Kortlægningen af nordisk forskning på børneomsorgsområdet, punkt 1, vil også tage med børn med særlige problemer. Nedenstående projekter vil indgå i kortlægningen.

Nordisk ministerråd har netop afsluttet et projekt, hvor man ser på børn med behov for særlig støtte i børnehaver i Norden. Der henvises til afsnit 4.3.3. Projektet anbefaler bl. a. efteruddannelse af rådgivningspersonale til børnehaverne. Dette spørgsmål vil blive oversendt til Nordiskt projekt for utveckling av social service (NOPUS).

Derudover har ministerrådet afsluttet projektet "*Barn og barnevern i Norden. Samfundnets respektive familiens ansvar for barna*", der drøfter ligheder og forskelle i livssituation for børn og unge, med særlig vægt på forhold, der berører børneværnets klienter. Der henvises iøvrigt til afsnit 4.3.3.

Social- og sundhedsministrene har besluttet at overdrage til Nordisk socialpolitisk komité til videre bearbejdelse i et udvalg projekter vedr. forebyggelse for børn og unge.

Med de ting der er sat igang på området anser ministerrådet, at hele rekommandationen kan afskrives.

5.18 Meddelelse om rekommandation nr 35/1989/s om indsatser for mindsket alkoholkonsumtion (A 846/s)

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett tidsbestämt aktionsprogram för att uppfylla Världshälsorganisationens (WHO) mål om en 25%-ig minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Den overordnede målsætning med *dansk* alkoholpolitik er at begrænse omfanget af alkoholrelaterede skader med henblik på at sikre befolkningen størst mulig trivsel. At sænke alkoholforbruget med 25 % inden år 2000 vil være et middel til dette. Den hidtil førte alkoholpolitik har været liberal. Den medfører fravalg af forskellige kontrolforanstaltninger, men til gengæld forpligter den samfundet til at sikre og støtte borgerens muligheder for at træffe et fornuftigt valg. Der er ikke tale om en *laissez faire*-holdning.

Danmark har en decentraliseret organisationsstruktur, hvilket kræver koordinering. Alkohol- og narkotikarådet har opstillet en række delmål med aktiviteter:

1. Fastholdelse af alkoholskatters og -afgifters præventive virkning
2. Effektivisering af oplysning til bestemte grupper, således at ansvarlig omgang med alkohol fremmes. Aktiviteter er bl. a. at sikre udarbejdelse af oplysningsmateriale, herunder undervisningsmateriale til bestemte målgrupper, f. eks. gravide og skoleelever, og at medvirke til en stramning af alkoholreklamereglerne.
3. Nøglepersoner skal være i stand til at yde relevant rådgivning og vejledning i alkoholspørgsmål samt foretage adækvat indgriben over for folk med alkoholproblemer, hvor en aktivitet er at lade alkoholspørgsmål indgå i nøglepersoners uddannelse.
4. Beslutningstagere og planlæggere skal sikres den fornødne viden i deres arbejde med alkoholområdet, herunder forsknings- og forsøgsresultater.

5. Udvikling af et nuanceret og fleksibelt behandlingstilbud, som dækker hele målgruppens behov, hvor aktiviteterne bl. a. er at medvirke til at forbedre efteruddannelsestilbud til folk, der beskæftiger sig med alkoholproblemer (konsulenter, behandlere).
6. Videreudvikling på alkoholområdet generelt, hvor aktiviteter bl. a. er at tilskynde til og støtte forsknings- og forsøgsvirksomhed.

Der er udkommet en betænkning "forebyggelse af alkoholmisbrug", som er til høring.

I Norge vedtog Stortinget en ny lov om omsætning af alkoholholdige drikkevarer m. v., der træder i kraft 1. januar 1990. Norge har ført og fører en restriktiv alkoholpolitik sammenlignet med de fleste andre europæiske lande. Alkoholpolitiske tiltag er mange og sammensatte. De er klassificeret i 5 grupper:

1. Tiltag for at reducere tilgængelighed til alkohol. Dette gælder i særlig grad omsætningsformer og priser/afgifter. Departementet anser prisen på alkohol som det trolig mest effektive virkemiddel i alkoholpolitikken.
2. Tiltag som tager sigte på at påvirke brugen af alkohol i bestemte sociale situationer. Regeringen foreslog at indføre en promillegrænse for personer som fører motoriseret fartøj til søs. Lovændringen er ikke trådt i kraft. De vigtigste virkemidler ud over lovregulering er holdningsskabende arbejde mod hele befolkningen eller mod risikogrupper.
3. Tiltag med efterspørgselsreducerende sigtemål. I denne gruppe er kun taget med tiltag som virker holdningsskabende og påvirker adfærden.
4. Tiltag over for grupper i risikozonen, hvor Arbejdslivets Komite mod Alkoholisme og Narkomani yder en betydelig indsats. For ungdom i risikozonen er der kommunal, opsøgende virksomhed. Staten stimulerer også til udviklingsarbejde.
5. Tiltag for at påvirke drikkemønsteret. Det er en målsætning at forskyde alkoholforbruget over på mere alkoholsvage drikkevarer.

Der er dårlig kundskab om virkningerne af forskellige virkemidler, herunder forskellige kombinationer af virkemidler. Derfor er man igang med at styrke og samordne forskningsindsatsen på rusmiddelområdet. Målet er at få bedre kundskab om spillet mellem bl. a. pris, tilgængelighed og oplysningsvirksomhed på den ene side og forbrug og skadevirkninger på den anden.

Finland har også tilsluttet sig WHO's målsætning, men finder det svært at nå en nedsættelse på 25 % inden år 2000. Midlerne er bl. a. prispolitik, begrænsning af adgang til alkohol og ændringer i forbrugsadfærd, herunder et fald i konsumtionen af stærke alkoholholdige drikke. Den finske regering vil i nær fremtid diskutere, hvordan man når de mål, som er sat af WHO, på baggrund af en komitébetænkning (1989) med et forslag til udvikling af finsk alkoholpolitik og statsrådets beretning for 1987 om udviklingen af rusmidler i Finland.

Sverige har stillet sig bag WHO's målsætning om at mindske alkoholforbruget med 25 % inden år 2000. Socialstyrelsen vil i løbet af efteråret 1989 tage endelig stilling til et handlingsprogram for, hvordan WHO's målsætning kan opnås.

Regeringen har desuden haft en gruppe, der skulle udvikle dannelsen af en opinion mod alkohol og narkotika. Den er nu erstattet af en gruppe, som arbejder i en landsomfattende aktion mod alkohol og narkotika rettet mod unge mellem 15 og 24 år.

På nuværende tidspunkt er det således ikke muligt at lave noget tidsbestemt aktionsprogram for at opfylde WHO's mål med en 25 % mindskning af alkoholforbruget til år 2000.

5.19 Meddelande om rekommendation nr 36/1989/s angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden (A 850/s och A 850 Å/s)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en planeringskommitté med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt reumatikerår 1991, att utarbeta plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar, beträffande förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna har vid sitt möte i Bergen den 28 juni 1989 ställt sig positiva till att man undersöker förutsättningarna för att genomföra nordiskt reumatikerår 1992. Som ett första led i förberedelserna arbetar man nu med att få fram information om stödordningar för reumatiker i länderna och underlag beträffande kostnader vid att genomföra ett sådant år. Slutligt beslut om nordiskt reumatikerår 1992 kommer att tas vid 1990 års socialpolitiska ministermöte.

Kapitel XIII

Miljövård

1 Sammanfattning

Ministerrådet antog i januari 1989 ett nordiskt miljöprogram som dessförinnan hade behandlats vid Nordiska rådets extra session i november 1988. Programmet utgör en långsiktig målsättning för miljösamarbetet och är uppbyggt kring Världskommissionens principer om tvärfacklighet, långsiktighet, miljöfrågornas integrering i de olika samhällssektorerna och en internationell syn på miljöfrågorna. Programmet behandlar också vissa konkreta mål på kortare sikt som har stor politisk betydelse och aktualitet.

Programmet avses också vara så flexibelt att nya miljöproblem som man inte idag känner till skall kunna tas upp i det nordiska samarbetet. Den konkreta styrningen och prioriteringen av verksamheten och projekten kommer att ske med hjälp av program för de olika sakområdena. Dessa program kommer att omfatta verksamheten under två till fyra år.

Miljöprogrammet kommer att kompletteras med särskilda handlingsplaner på områden där nationella åtgärder kan stödja och förstärka varandra. Ministerrådet har under 1989 utarbetat förslag till en reviderad nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön, en nordiska handlingsplan mot luftföroreningar samt ett handlingsprogram för avfall.

Samarbetet kring en rad andra områden har pågått och utvecklats. Ett särskilt samarbete har genomförts rörande skogsindustrins miljöfrågor och miljösituationen i Bottenviken.

Vidare har ministerrådet under året utarbetat ett förslag om upprättande av ett miljöfinansieringsbolag.

2 Det nordiska samarbetet inom miljösektorn

Under ministerrådet har nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (ÄK-M) ansvaret för att utveckla det nordiska samarbetet på miljöområdet. Arbetet bereds bl. a. i fasta arbetsgrupper med nationella representanter. Arbetsgrupper finns på följande områden: miljöforskning, luftförorening, buller, avfall och återvinning, kemikalier, naturvård, vattenföroreningar, internationella havsföroreningsfrågor, miljödata, miljökvalitetsövervakning, miljöekonomi, Norden/EG, trafik/miljö och miljöinformationsfrågor.

Sektorn har varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

- 10/1984/s Beskrivningsmodell för beräkning av naturresurser
- 24/1985/s Harmonisering av miljöskyddslagstiftning
- 13/1986/s Skydd för älvar på Nordkalotten

- 16/1986/t Blyfri bensin i Norden
- 14/1988/s Reduktion av svavel- och kväveutsläpp (A 779/s)
- 16/1988/s Miljövänlig avfallshantering (A 783/s)
- 20/1988/s Åtgärder för en bättre miljö (A 809/s)
- 22/1988/s Årlig lägesrapport om miljöpolitik (A 818/s)
- 46/1988/s Nordiskt miljöprogram
- 47/1988/s Internationell miljöpolitik
- 48/1988/s Handlingsplan mot havsföroreningar
- 37/1989/s Skydd av den nordiska havsfågelfaunan
- 38/1989/s Nordiskt miljö- och biologiskår 1990
- 39/1989/s Plan för att reducera koldioxidutsläppen
- 43/1989/s Överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)

3 Verksamhet 1989

3.1 Globala miljö- och resursproblem och utvecklingssamarbete

Enligt det nordiska miljöprogrammet bör de nordiska länderna vara pådrivande i strävandena att uppnå en global bärkraftig utveckling. Detta innebär bl. a. att länderna vidtar konkreta åtgärder för att integrera miljöhänsyn i sina egna samhällspolitiska beslut. Samtidigt skall man aktivt verka för ett ökat internationellt miljösamarbete där både de industrialiserade ländernas och utvecklingsländernas intressen beaktas. De nordiska länderna skall verka för att Världskommissionens rekommendationer följs upp inom de olika internationella samarbetsorganen och inom ramen för bilateralt och regionalt samarbete.

Ministerrådet har inlett en process för att på längre sikt följa upp Världskommissionens rekommendationer. Det siktas mot att alla berörda samarbetsområden går igenom sina sektorer och utpekar de rekommendationer och ideer, som kräver åtgärder inom de nordiska länderna.

Inom alla nordiska länder pågår arbete med en nationell uppföljning av Världskommissionens rekommendationer. Danmark, Finland, Norge och Sverige har utarbetat nationella dokument som beskriver läget och planerna för uppföljningen.

Samarbetsministrarna har i maj 1989 antagit riktlinjer för samordning och integrering av miljöfrågor inom ministerrådet. Enligt riktlinjerna fastställs att varje fackministerråd skall ansvara att miljöhänsyn tas inom deras sektor.

I riktlinjerna anges vidare att miljöministrarna har det fackliga ansvaret för miljöfrågor och skall pådriva integreringen av miljöfrågorna i det nordiska samarbetet. Miljösektorn skall ta initiativ till samarbete med andra sektorer vid utarbetande av handlings- och verksamhetsplaner inom ramen för det nordiska miljöprogrammet. I det sammanhanget kan miljösektorn inbjuda till gemensamma möten på minister- eller ämbetsmannakommitténivå med andra berörda sektorer. Sektorerna skall vidare vid

utarbetande av handlingsplaner där det ingår miljöaspekter och/eller miljörelaterade projekt inhämta synpunkter från miljösektorn.

I enlighet med riktlinjene har det under 1989 etablerats eller planerats ett organiserat samarbeite i form av gemensamma møten på ulike nivåer mellom miljøsektorn og sektorerna finanspolitikk, trafikk samt jord- og skogsbruk.

Ministerrådet har under 1989 gjennomført ett særskilt projekt om Verldskommissionens oppfølging. Resultatet av arbeidet presenterades i rapporten *"Status for oppfølging av Brundtlandkommisjonens anbefalinger i de nordiske land og Norden – forslag til videre fellesnordisk oppfølging"*.

I projektrapporten gøres en kartlegging over større, konkrete miljø- og utviklingsåtgärder eller projekt i de nordiske länderna som har gjennomförs eller påbörjats efter det att Verldskommissionens rapport presenterades. En motsvarande översikt har utarbetats om åtgärder och projekt inom det nordiska samarbeidet. Alla de viktigaste sektorerna har berörts i de två översiktterna.

Projektrapporten viser att Verldskommissionens rapport har bidragit till både att initiere nye aktiviteter og att förstärke og stødde redan ingångsatta projekt. Samtidig konstateras att dette arbeide befinner sig i startfasen. Kommissionsrapportens viktigaste bidrag i nordisk sammenhang anges vara att det har satts igång en process som på sikt leder till organisatoriske og strukturelle förändringer som kan gynne en bærekraftig utvikling.

Projektrapporten inneholder også konkrete administrative og organisatoriske forslag for det nordiske samarbeidet. Ministerrådet avser använda rapporten som underlag i den fortsatte diskussionen og arbeidet med en framtidig nordisk strategi for oppfølgingen av Verldskommissionens rekkommendationer.

I mars 1989 tillsattes en arbeidsgruppe for att kartlegge behovet og möjlig finansiering av miljøinvesteringar av nordisk interesse i Östeuropa. Arbeidsgruppen avgav sin rapport till ministerrådet i mai 1989. Arbeidsgruppen har derefter utarbeidet två tilleggstuderingar som fremst belyser möjligheterna till s. k. joint ventures inom miljøsektorn i Östeuropa. Ministerrådet har på grundval av gruppens rapport utarbeidet ett ministerrådsfor-slag om att opprette ett nordisk miljøfinansieringsbolag.

3.2 Luftforurensninger

Bekjemping av luftforurensninger har i mange år stått sentralt i det nordiske samarbeidet om miljøspørsmål. Særlig har samarbeidet om reduksjon av langtransporterte luftforurensninger og vern av ozonlaget stått sentralt.

Et viktig formål med det nordiske samarbeidet om luftforurensninger er å opprettholde den ledende faglige posisjonen de nordiske landene har bygget opp. Dette er en nødvendig forutsetning for at de nordiske landene

kan oppnå resultater også på det politiske plan og dermed oppnå en reduksjon av de samlede utslippene i Europa, og etter hvert også i global sammenheng.

Den største oppgaven i 1989 var utarbeidelsen av en Nordisk handlingsplan mot luftforurensninger. Handlingsplanen omfatter globale (klimaendringer og nedbryting av ozon- laget), regionale (forsuring og fotokjemiske oksidanter) og lokale luftforurensningsproblemer. Planen angir strategi og forslag til tiltak for å nå oppgitte mål.

Arbeidet med videreutvikling av tålegrensebegrepet har vist at tiltak i egne land ikke vil løse forsuringproblemene i Norden. Det er derfor helt nødvendig med et nært samarbeid med de øvrige land i Europa. Handlingsplanen legger også opp til å styrke Nordens rolle i det internasjonale arbeidet for å redusere utslipp av klimagasser. Det nordiske bidraget til verdens klimagass-utslipp er på rundt 1%. Det er derfor et klart behov for å få til en internasjonal avtale om reduksjon av klimagasser.

Prosjektprogrammet for luftforurensninger er en videreføring av det nordiske samarbeidet for å gi forvaltningene et best mulig faglig grunnlag for å arbeide med luftforurensninger. Sentrale elementer i prosjektprogrammet er aktiviteter som støtter arbeidet under konvensjonen om langtransporterte grenseoverskridende luftforurensninger og arbeid med klima- og ozonlags-problemer. En særlig viktig del har vært arbeidet med naturens tålegrenser ("critical loads"), dvs. hvor stor deponisjon eller konsentrasjon som naturen kan tåle uten at det oppstår negative effekter. Kunnskaper om tålegrenser ventes å spille en stor rolle for fremtidige forhandlinger om utslippsreduksjoner.

Det er utarbeidet et nytt prosjektprogram for perioden 1990–92. Handlingsplanen mot luftforurensninger har gitt rammen for det nye prosjektprogrammet. Det inneholder således en fortsatt satsing på regionale luftforurensningsproblemer, og en styrking av arbeidet med globale luftforurensninger. Prosjektprogrammets økonomiske ramme er 6,2 mill. kr i 1990, økende til 7,8 mill. kr i 1992.

3.3 Vatten- och havsföroreningar

Nordiska vattengruppen utarbetade i 1988 en ny treårsplan för perioden 1989–91 i enlighet med den nordiska handlingsplanen mot förorening av den marina miljön. Treårsplanen omfattar verksamhet omkring kommunernas, industrins och lantbrukets vattenskydd.

Vattengruppen har under året avslutat och rapporterat följande projekt: "Test av enkla analysmetoder vid avloppsreningsverk" samt "Provtagningsstrategi och mätvärdeshantering vid kommunala avloppsreningsverk i Norden". Därutöver har gruppen arrangerat ett seminarium i Stockholm om miljöfrämmande ämnen i slam, samt varit medarrangör (med HELCOM) vid seminariet "Seminar on Nutrients Removal from Municipal Waste Water" i Tammerfors.

En systematisk och kontinuerlig samordning av de nordiska ländernas insatser inom ramen för Oslo-, Paris-, London- och Helsingforskonventionerna samt Nordsjökonferensen har ägt rum i kontaktgruppen för internationella havsföreningens frågor. Gruppen har under året arbetat med revideringen av åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön.

Två ad hoc grupper har arbetat under året med särskilda frågor med anknytning till havsföreningar och i synnerhet till Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön, nämligen ad hoc gruppen för Botenvikens miljöproblem och ad hoc gruppen för skogsindustrins utsläpp. Båda grupperna har avgett slutrapporter.

3.4 Miljökvalitetsövervakning

Integrerad ekologisk monitoring har startats inom olika representativa terrestra områden i Danmark, Finland, Norge och Sverige sedan några år tillbaka. Under 1989 har också integrerad monitoring i form av pilotverksamhet startat i Island. Här har ett område utsetts, vilket har besiktigats av gruppen. Grundläggande dokumentation har påbörjats inom området. På Färöarna har likaså ett område valts ut för integrerad ekologisk miljöövervakning.

Riktlinjer för vilka metoder som skall kunna utnyttjas även i ett europeiskt "Integrerat Monitoring"-nät inom ECE, har diskuterats och beslutats. Beslut föreligger om att starta en försöksverksamhet för europeisk integrerad monitoring med ordförande ifrån Sverige och med Finland (Helsingfors) som Coordinating Data and Evaluating Center.

Metodikutveckling. Tidigare framtagna metodanvisningar och litteraturöversikter har tryckts upp i en NORD-rapport. Biologisk monitoring avses långsiktigt stärkas. Detta skall primärt ske genom en litteraturöversikt (1989) som utmynnat i ett antal förslag till lämpliga biologiska metoder i den integrerade monitoringverksamheten.

Metallhalter i mossor skall provtagas och analyseras i de nordiska länderna under 1990. Ett antal länder i Västeuropa har uppmanats att delta och minst tre östländer kommer att göra en samtidig provtagning.

Ett populations- och miljögiftsprogram främst inriktat på alkfåglar har drivits i Sverige och Finland under 1988. En särskild utredning har genomförts under 1989 för att detaljbeskriva metodanvisningar och kostnadsberäkna verksamheten för samtliga nordiska länder. Inom ministerrådet har man diskuterat möjligheten att göra en integrerad monitoringverksamhet på land- och kusthav i nordisk miljö.

3.5 Kemikalier

Arbetet med ozonnedbrytande ämnen. För att ge underlag för nationella överväganden om reglering av användning och emission av CFC har miljörapporterna om "*Reduktion af CFC forbruget, teknisk-økonomisk vurdering af relevante muligheder for Danmark, Finland, Norge og Sverige*"

utarbetats (miljörapport 1988:12, 1988:13, föreligger även i engelsk översättning). Undersökningen är gjord i samarbete mellan Nordiska ministerrådet och de Nordiska industriförbunden.

Slutrapporten "*Economic instruments for reducing CFC emissions*" (miljörapport 1988:2) utkom 1989. I rapporten behandlas tänkbara åtgärder för att minska utsläpp av CFC med särskild inriktning på användning av ekonomiska styrmedel.

I planer för att minska emissioner av CFC ingår restriktioner mot användning av CFC. För att sådana restriktioner skall bli effektiva måste de följas upp med importregler för produkter tillverkade med CFC. En utredning om vilka möjligheter som finns att kontrollera om CFC har använts vid tillverkning av importerat skumplastmaterial har utförts och resultatet presenteras i miljörapporten "*CFC in polymeric foams – tracing CFC residues from the manufacturing*" (1989:3).

Haloner har med största sannolikhet en mycket skadlig effekt på ozonskiktet, varför snabb avveckling av dessa är nödvändig. En kartläggning av halonanvändningen i de nordiska länderna och en redovisning av vilka möjligheter som finns för att minska halonanvändning och utsläpp både på kort och lång sikt har utförts. Resultatet presenteras i rapporten "*Användning av Halon 1301 och 1211 som släckmedel i Norden*" (miljörapport 1989:7). En kartläggning av de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för en miljömässigt säker destruktion av haloner har utförts.

Under året har följande seminarier på CFC-området arrangerats; reduktion av CFC-användning i skumplast, reduktion av haloner – användning och emission, Nordiskt kylmöte – Nordiska värmepumpsdagar och Alternativ till CFC inom elektronik industrin m. m.

Good Laboratorie Praxis. Under året har förutsättningarna för nordiskt inspektionssamarbete gällande OECD:s principer om Good laboratorie praxis (GLP) vid testning av kemikalier samt möjligheterna för införandet av en gemensam nordisk kontrollinstitution utretts. Det rekommenderas därför att ett samarbete mellan de nordiska GLP-myndigheter och inspektionsorganen upprättas för att säkra största möjliga harmonisering och rationalisering på området.

Existerande kemikalier. Det systematiseringsarbetet som har gjorts om s. k. existerande kemikalier har slutförts. Två rapporter som kommer att presenteras i OECD:s arbete om existerande kemikalier har utarbetats.

Bekämpningsmedel. Nordiskt samarbete gällande värdering av toxikologisk dokumentation om bekämpningsmedlens effekter och skadeverkningar på miljön har fortsatt i ett samarbete med ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruk. Under året har speciellt samordnade krav på dokumentation för godkännande av bekämpningsmedel samt möjligheter till effektiverat utbyte av de ekotoxikologiska och toxikologiska utvärderingarna dryftats. Genom det nordiska samarbetet påskyndas de toxikolo-

giska utvärderingarna av gamla och nya bekämpningsmedel och den biologiska utprovnigen av nya medel samordnas.

Samordning av regler och rutiner för kemikalieövervakning. Vetenskapliga kriterier för klassificering av *miljöfarliga ämnen* har färdigställts under året. På basen av dessa kriterier har förslag till regler för klassificering och märkning samt varuinformationsblad för miljöfarliga ämnen utarbetats. Det nordiska arbetet med miljöfarliga ämnen har varit lyckat med beaktande av möjligheterna att inverka på motsvarande arbete inom EG.

Projektet om klassificering och märkning av *cancerframkallande ämnen* har förts vidare. Under året har bakgrundsdokumentation om ett antal ämnen, som bedömts eller klassificerats olika i de nordiska länderna sammanställts och förslag till samordnad klassificering utarbetats.

Under hösten 1986 uppställdes förslag till kriterier för klassificering av *reproduktionstoxiska ämnen*. Utvärderingsrapporter på sju ämnen med misstänkt reproduktionstoxisk effekt har färdigställts under året och arbete igångsatts med utvärdering av ytterligare åtta ämnen. Utgående från utvärderingsrapporterna har förslaget till kriterier för klassificering av reproduktionstoxiska ämnen vetenskapligt utvärderats.

Det tvärssektoriella projektarbetet om *allergier* har slutförts. Rapporten "*Allergi og anden overfølsomhed*" (miljörapport 1989:2) behandlar generella och specifika allergiproblem inom olika yrkesområden (arbetsmiljö, miljöskydd, konsumentskydd, livsmedels- och socialsektorerna). Som en uppföljning av tidigare arbeten gällande allergi har ett projekt med syfte att värdera och samordna kriterierna för bedömning av allergiframkallande ämnen startats. En översikt av kriterier för bedömning av allergen effekt samt en sammanställning av allergilistorna i de nordiska länderna har gjorts. Utvärderingar, s. k. kriteriedokument för ett antal allergiframkallande ämnen och ett förslag till samordnade kriterier har utarbetats.

Under året har en samordnad klassificering och märkning av enskilda ämnen slutförts. Rapporten, som utges som en intern arbetsrapport för myndigheterna innehåller förutom klassificerings- och märkningsförslag även kriteriedokument på fem kemiska ämnen.

Tekniska handelshinder. Under året har man startat en *utredning av kemikalie-reglernas likvärdighet* i de nordiska länderna på följande sju områden: barnsäkert emballage för hushållskemikalier, CFC i aerosoler, kadmium, krom i cement, miljöfarliga batterier och PCB i kondensatorer och båtbottnfärger.

3.6 Kemikalieolyckor

Målsättningen är att utveckla metodik och teknik för bekämpning av kemikalieutsläpp på land och till sjöss. Ett gemensamt underlag tas fram för att man inom respektive land skall kunna bedöma vad som är en rimlig beredskapsnivå. Ett antal gemensamma nordiska projekt genomförs. Inom projekten koordineras de insatser som görs i de nordiska länderna.

Länderna kan också samordna sitt agerande i OECD och ESK/ECE.

På basen av projekten avser man lägga fram ett förslag till nordisk strategi och ambitionsnivå gällande beredskapen inför kemikalieolyckor. Aktuella projekt på området avser t. ex. operativa informationssystem, indikeringsutrustning, bekämpningsutrustning, skadeförebyggande åtgärder, spridning i luft och vatten samt miljökonsekvenserna av utsläpp samt en testanläggning. I sammanhanget bör nämnas att ministerrådet för närvarande utreder förutsättningarna för ett samarbetsorgan på räddningstjänstområdet. Se meddelanden om rekommendation 32/89 i kapitel II.

3.7 Återvinning och avfall

Den nordiske samarbejdsgruppe vedrørende Affalds- og Genanvendelse afholdt i 1987 et seminar, som blandt andet resulterede i et forslag til en fælles nordisk affaldsstrategi. I forlængelse har samarbejdsgruppen udarbejdet udkast til to femårige handlingsprogrammer for henholdsvis bedre affaldshåndtering og øget genanvendelse og renere og ressourcevenlige teknologier.

Handlingsprogrammerne har dannet underlag for ministerrådsforslaget for affald.

Projektvirksomheden som er påbegyndt omfatter bl. a. kvalitetskriterier for kompost baseret på kildesorteret husholdningsaffald og organisk materiale fra industrien, kemikalieaffald fra husholdninger, genanvendelse af plastaffald fra kabelskrot, udviklingen i affaldets sammensætning kvalitativt (affaldsprognosemodel).

Derudover er der indledt et samarbejde med kemikaliegruppen om at vurdere konsekvenserne for affaldsmængderne og for behandlingen af miljøfarligt industri- og husholdningsaffald, såfremt der gennemføres en miljøfarlighedsmærkning for miljøfarlige kemiske produkter.

3.8 Buller

Revideringen av beräkningsmodellen för vägtrafikbuller har avslutats med slutrapport.

Nordiska bullergruppen har under perioden arbetat vidare inom projektområdet bullers effekter på människan. På sikt finns ett behov att uppdatera rapporten om hälsoeffekter av samhällsbuller med de resultat som kom fram på konferensen Noise '88. I anslutning till detta har Nordiska bullergruppen engagerat sig i den förestående revideringen av WHO:s dokument "*Environmental Health Criteria 12, Noise*".

Arbetet med bulleremission från vägtrafik har fortsatt. Rapporten "*More Stringent Requirements Concerning Noise from Motor Vehicles in the Nordic Countries*" har färdigställts.

Den innehåller bl. a. ett förslag till konkretisering av 80 dBA-målet och har sänts ut till nationella och internationella organ som kan beröras.

Som en uppföljning av miljöministrarnas deklaration angående begräns-

ning av flygbuller har medlemsländernas miljömyndigheter arbetat för att samordningsmöten skall komma till stånd innan de stora internationella mötena. Det har visat sig att flygbolagen till stor del numera är villiga att byta ut sina gamla plan till nya s. k. kapitel 3 plan. SAS har exempelvis uppgivit att man inte kommer att ha några gamla s. k. kapitel 2 plan kvar efter 1995.

3.9 Naturvård och friluftsliv

I tråd med anbefalingene i Verdenskommisjonen er det lagt vekt på samarbeid med andre sektorer for å fremme innarbeiding av naturvern og friluftslivshensyn i den generelle arealplanlegging og naturressursforvaltning.

Art- og områdevern. Som en oppfølging av eksisterende nordisk samarbeid innen Washington-konvensjonen vurderes regelverket i de ulike landene med sikte på en samordning for mest mulig felles opptreden utad. Utkast til prosjektrapport "*Cites i Norden*" er godkjent for trykking, en brosjyre om internasjonale naturvernkonvensjoner utarbeides, og et seminar for de nordiske tollmyndighetene planlegges i 1990. Revidering av *status for trua planter og dyr* i Norden med tilråding om nordisk oppfølging for enkelte arter/artsgrupper er i avslutningsfasen. En generell brosjyre med artslister og viktige biotoper planlegges. Det anbefales at artslistene revideres hvert 10. år. Innen feltet *biotopvern* er det utarbeidet oversikter over nordiske kulturlandskapsområder som er spesielt verdifulle, og behovet for skjøtsel utredet. Felles nordiske vernekriterier og forvaltningsstrategier for utvalgte *vassdrag og elvesystemer* utredes. *Friluftsliv.* Utvikling av strategier for å styrke *friluftslivsinteressene i planleggingsprosessen* er prioritert. Som oppfølging av miljørapporten om friluftsliv og fysisk planlegging i nærmiljøet, er det utarbeidet en brosjyre om *nærrekreasjon*. Målgruppen er politikere på kommunenivå. Behovet og mulighetene for å finne fram til *nordiske friluftsområder* som kan utpekes på grunnlag av landskapskvaliteter og aktivitetsmuligheter utredes. Friluftslivsorganisasjonene trekkes med i arbeidet. Nordisk utvikling av *naturveiledning* er et felt hvor turistgruppen har en del felles målsettinger med naturvern og friluftslivsinteressene. Gjennom naturveiledning tas det sikte på å bidra til økt naturopplevelse og innsikt i natur- og kulturelle forhold samt fremme hensynsfull ferdsel.

Naturvern og friluftsliv i øvrig samfunnsvirksomhet. Det er igangsatt et 3-årig samarbeidsprosjekt med NEJS. Målsettingen er å analysere hvordan eksisterende juridiske og økonomiske virkemidler anvendes for å kunne ivareta miljøhensyn i jordbruket slik at variasjonen i plante- og dyrelivet opprettholdes, samt sikrer at mulighetene for friluftsliv i jordbrukslandskapet ikke forringes. Prosjektgruppen for *kulturlandskapet og jordbruket* er etablert, og har avholdt første møte.

3.10 Miljöforskning

Ministerrådet har utväxlat information om aktuell nationell forskningsverksamhet och resultat på miljöområdet. Denna information har bearbetats och utsänts tillsammans med information om gemensamma nordiska aktiviteter i ett nyhetsbrev.

Ett gemensamt problem för de nordiska länderna är att i tid identifiera framtida miljöhot. Detta för att kunna sätta igång forskning- och utvecklingsarbete för att kunna bygga upp ett kunskapsunderlag för framtida miljöinvesteringar innan problemen blir akuta.

3.11 Miljöekonomi

Miljöekonomigruppen fungerar som kontaktorgan mellan de nordiska ländernas myndigheter, som arbetar med ekonomiska styrningsmedel, konsekvensberäkningar m. m. Därutöver rådger och bistår gruppen andra arbetsgrupper under ämbetsmannakommittén, exempelvis miljöns trafikgrupp med projektet "miljöförorensning fra samferdsel i Norden".

Miljöekonomigruppens arbete omfattar generellt 3 aktivitetstyper: utredningsprojekt, utgivande av tidsskriften "*Miljöekonomi i Norden*" och samarbete med ministerrådets projektgrupp ang. arbetsmiljö, hälsa og ekonomi.

3.12 Miljödata

Det nordiska samarbetet kring miljödatafrågor har under perioden främst rört samordning av de nordiska ländernas miljöinformationssystem. I grunden bygger numera dessa system på samma modell även om de skiljer sig i fråga om tekniska lösningar. Modellen som ligger till grund har även förverkligats i ECE's operativa internationella system för integrerad monitoring. Systemet lanseras som en samnordisk lösning på miljödatahantering utanför Norden. Till stöd för de nordiska miljödatasystemen har en permanent kodservice getts via den nordiska kodcentralen.

Under 1989 har en utredning startats om existerande standardformat för överföring av data på miljöområdet. Målet är att finna ett utväxlingsformat som kan tillfredsställa alla medlemsländer. Ett nordiskt miljödata-seminarium för alla instanser som samlar och hanterar miljödata har planerats till 1990.

3.13 Norden – EG

EG:s arbete med att etablera en inre marknad 1992 har medfört ingående överväganden inom ministerrådet om konsekvenserna för det framtida nordiska samarbetet på miljöområdet.

En särskild arbetsgrupp har till uppgift att dels värdera effekterna av en bredare europeisk integration på miljövårdsarbetet i de nordiska länderna och dels värdera hur de nordiska länderna kan bidra till att främja en önskad miljövärdspolitik i Europa.

Ett särskilt projekt genomförs för att identifiera områden, där ett nordiskt inflytande på EG är särskilt angeläget, dels att kartlägga vägar till inflytande på EG-politiken.

3.14 *Samarbete inom trafik/miljöområdet*

Under året har det upprättats en särskild arbetsgrupp för miljösektorns verksamhet på trafik/miljöområdet. Gruppen har bl. a. deltagit i samarbetet med trafiksektorn i förberedelserna för gemensamma nordiska insatser vid planeringen och genomförandet av den europeiska trafik och miljökonferensen i det europeiska trafikministersamarbetet, CEMT:s regi hösten 1989.

3.15 *Information*

Informationsgruppens arbete har inriktats på att analysera och kartlägga informationsbehovet inom det nordiska miljösamarbetet och utveckla och finna former för spridning av denna information. Vidare arbetar gruppen med att utveckla former för att i större utsträckning utbyta informationsmaterial mellan länderna och att genom erfarenhetsutbyte och seminarier utveckla ländernas nationella informationsarbete.

3.16 *Projektverksamhet*

Beviljat 1989 – 1 000 DKK

1. *Allmänt och forskning*

Miljöforskningsgruppen:

- Faktasammanställningar, forskningskoordinering, seminar, experthjälp 350
- Systematisk utväxling och koordinering av miljöforskningsplaner och miljöforskningsprogrammer 400

Miljöekonomigruppen:

- Sekreterarbistånd 85
- Kostnads-effektivitetsanalys av åtgärder för att begränsa utsläppen av kväveoxider från transportsektorn 195
- Verksamheternas miljöomkostnader 150

Miljöinformationsgruppen:

- Seminarium om miljöinformation 60

Skogsindustrigruppen:

- Redovisning av möjliga åtgärder för att minimera utsläpp av organiskt bundet klor från skogsindustrin 400
- Norden och EG 300

2. *Vatten och havsförorening*

- Havsgruppen, expertbistånd m. m. 300
- Bekämpning av kemikalieolyckor 300
- Analysteknologi – källor till oljeförorening 150
- Vattengruppens projektverksamhet 2 700

3. <i>Luftförorening</i>	
– Atmosfärisk tillförsel	1 855
– Effekter av luftförorening	1 735
– Ozon- och klimatfrågor	200
– Bilavgaser	500
– Förvaltningssamarbete m. m.	1 175
– Globala luftföroreningsproblem	200
– Nord. grundarbete i samband med förhandlingar i Genève . . .	100
– Nord. handl.plan mot luftföroreningar	100
4. <i>Buller och trafik</i>	
Bullergruppen:	
– Experthjälp	150
– Effekter på människor	550
– Trafikgruppen	50
5. <i>Återanvändning och avfall</i>	
– Experthjälp	152
– Handlingsprogram för renare teknologi	100
– Handlingsprogram för fast avfall	73
– Kvalitetskriterier för kompost baserat på källsorterat hushålls- avfall	250
– Utveckling i avfallssammansättning kvalitativt	225
– Undersökning av möjligheterna för nordisk upparbetsningsan- läggning för kvicksilverhaltigt avfall	300
6. <i>Kontroll med kemikalier</i>	
– Experthjälp	200
Samordning av regler och rutiner för kemikalieövervakning:	
– Klassificering och märkning	650
– Selektion och prioritering bland existerande kemikalier	100
– Klorerade paraffiner i olieprodukter	50
Bekämpningsmedel:	
– Evaluering av toxikologisk dokumentation om bekämpningsme- del	300
Samordning av åtgärder beträffande specifika kemikalier:	
– Åtgärder mot ozonreducerande ämnen	700
– Projekt om omhändertagande av haloner:	
– importreglering, standardisering av analysmetod	50
– destruktion av halon	100
7. <i>Naturvård- och friluftsliv</i>	
Naturvårdsgruppen:	
– Utrednings- och sekreterarbistånd	150

Art- og områdevård:	
– Biotopvård	200
– Beskyttelsesvärldiga vattendrag/älvsystem	105
– Handel mot utrotningshotade djurarter	305
– Bevaring av genetiska resurser	50
– Förvaltning av rovpattedyr i Norden	180
Projektgruppen för friluftsliv:	
– Dagligt friluftsliv i Norden	50
– Nordiska friluftsområden	200
– Nordisk konferens om vinterrekreation	20
– Forskningsseminarium	30
8. Miljödata och övervakning	
Miljödata:	
– Miljödatasamarbete	300
– Nordisk kodcentral	290
– Integrerade monitoringcentralen	310
Miljö kvalitetsövervakning:	
– Sekretariat och expertbistånd	500
– Kritiska belastningsgränser	150
– Start av integrerat monitoringsområde i Island	110
– Miljö tillståndsrapport	120

4 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

4.1 Nordiska rådets yttranden

4.1.1 Nordiska rådet har i yttrande anfört att de nordiska länderna bör inom FN föreslå att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP till globalt miljösamarbete

Nordiska ministerrådet får som svar anföra följande:

I det nordiska miljöprogrammet som antogs i januari 1989 läggs stor vikt vid att de nordiska länderna både nationellt och internationellt främjar en bärkraftig utveckling i enlighet med rekommendationerna från Världskommissionens rapport och UNEP:s miljöperspektiv. Vidare står det i miljöprogrammet att de nordiska länderna skall verka för att UNEP:s katalytiska roll i FN-systemet utvidgas.

Flera industrialiserade länder, däribland de nordiska, arbetar nu aktivt med frågan om att öka de finansiella resurserna för att lösa globala miljöproblem, med särskild vikt vid att bistå utvecklingsländerna för att genomföra åtgärder som kan bidra till en reduktion av klimatpåverkande gaser. Formerna för en sådan finansiering är för tidigt att uttala sig om eftersom processen ännu befinner sig i startfasen.

4.1.2 *Nordiska rådet har vidare anfört att i den kommande handlingsplanen mot luftföroreningar bör åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid ingå*

Nordiska ministerrådet får som svar hänvisa till ministerrådsförslaget om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar.

4.2 *Nordiska rådets rekommendationer*

4.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 10/1984/s angående beskrivningsmodell för beräkning av naturresurser*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en gemensam nordisk beskrivningsmodell för naturresurser.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som anförts i tidigare meddelande har Nordiska utskottet för naturresurs- och miljöstatistik (NUM) utfört en förstudie om behovet för en gemensam beskrivningsmodell för naturresurser. Rapporten från förstudien har sänts ut på remiss och behandlats på NUM:s möte i juni 1988. På basis av remissuttalandena beslöt utskottet att nedprioritera punkten naturresursräkenskaper i sitt kommande samarbetsprogram.

En gemensam nordisk beräkningsmodell bör huvudsakligen baseras på egen datainsamling och tolkning samt bearbetning av annan data. Genomförandet blir mycket resurskrävande. Ministerrådet anser därför att det nordiska arbetet fortsättningsvis inriktas på informationsutbyte med sikte på att erhålla rationaliseringsvinster vid uppbyggnad av nationella system.

Ministerrådet anser med hänsyn till ovanstående att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 24/1985/s angående harmonisering av miljöskyddslagstiftning*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom en parlamentariskt förankrad kommitté utreda möjligheterna för en mer omfattande harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på miljöskyddsområdet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

I det nordiska miljöprogrammet presenteras centrala principer och målsättningar för ministerrådets arbete på miljövärdssområdet åren framöver. Programmet innebär härigenom ett viktigt led i en enhetlig nordisk miljöpolitik.

Ministerrådet har i programmet fastslagit att de nordiska länderna skall eftersträva gemensamma mål för miljökvaliteten. Alla nordiska länder bör inom ramen för vad naturen tål sträva efter att följa de mest ambitiösa

miljømål som ett enskilt annat nordiskt land har satt. Dessa mål kan oppnås med ulike medel i de ulike länderna.

En harmonisering av själva lagstiftningen är en tidskrävande process som riskerar att fördröja eller försvåra genomförandet av gemensamma åtgärder. Ministerrådet anser därför att det är viktigt att harmoniseringen främst bör inriktas på de områden där det är sakligt och administrativt motiverat och som resulterar i konkreta miljömässiga fördelar.

Ett led i harmoniseringsarbetet är de konkreta handlingsplaner inom olika miljösektorer som utarbetas. Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslagen om handlingsplaner mot luftföroreningar och mot förorening av havet. Det löpande nordiska miljösamarbetet är också inriktat på att oppnå största möjliga överenskommelse mellan de nordiska ländernas målsättningar, krav, regler, normer och riktlinjer på miljöområdet.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.3 Meddelande om rekommendation nr 13/1986/s angående skydd av älvar på Nordkalotten

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att låta utföra erforderliga utredningar för att åstadkomma ett gemensamt skydd för Tana, Torne m. fl. älvar av gemensamt interesse på Nordkalotten”.

Regeringarna i Finland, Norge och Sverige meddelar: Att formellt förbättra skyddet av gränsälvarna mellan Finland och Sverige är en folkrättslig fråga. Det nuvarande gränsälvavtalet mellan de två länderna bygger på reglering av fiske och på tidigare påtänkt behov att underlätta den rättsliga proceduren för prövning av projekt som avser utbyggnad av vattenkraften. För att oppfylla de krav, som ställs i rekommendationen kunde detta avtal eventuellt kompletteras.

Den norsk-finske grensevassdragskommisjonen blir i 1989 ferdig med flerbruksplanen for Tana elv. I planen settes det mål for bruken av vassdraget når det gjelder vannforsyning, avløp og renovasjon, fisk og fiske, rekreasjon og hyttebygging, turisme, ferdsel og veibyging, tekniske inngrep i vassdraget, samt vern, forskning og undervisning. Kommisjonen anbefaler at det gjennomføres en rekke tiltak for å nå målene. Flerbruksplanen blir i løpet av desember 1989 overlevert de to lands miljøvernministre, med anbefaling om at de setter i verk tiltak for å gjennomføre planen.

Den norsk-finske grensevassdragskommisjonen utarbeider nå en vannbruksplan for Neidenvassdraget.

I forbindelse med miljøvernavtalen mellom Norge og Sovjetunionen er det i 1989 igangsatt felles undersøkelser i Pasvikelva og dens nedbørsfelt. Med tiden kan det være aktuelt å utvide det faglige samarbeidet til å

omfatte Finland, slik at man kan få en samlet oversikt over forholdene i Enare og Pasvik i alle de tre landene.

Ministerrådet anser att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 16/1986/t angående blyfri bensin i Norden*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att blyfri bensin snabbt blir tillgänglig i alla delar av de nordiska länderna, samt att överväga att genom prispolitiska åtgärder gynna försäljningen av blyfri bensin”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som tidigare meddelats har de nordiska länderna länge samarbetat om problemen vad avser luftförorening från vägtrafiken. Samtliga nordiska länder har beslutat införa avgaskrav som kräver tillgång till blyfri bensin. Kraven har trätt ikraft i Norge och Sverige och träder inom den närmaste framtiden ikraft även i Danmark och Finland.

Distribution och försäljning av blyfri bensin sker därför nu på ett stort antal bensinstationer i de nordiska länderna. I Danmark, Norge och Sverige har i stort sett alla bensinstationer med mer än en pump försäljning av blyfri bensin. I Norge och Sverige är detta infört som ett krav i tillståndsgivningen.

Försäljningen av blyfri bensin har uppmuntrats genom prispolitiska föranstaltningar. Det är genomfört en prisdifferentiering av samtliga nordiska länder, som medför att blyfri bensin nu säljs upp till 45 öre billigare per liter än blyad bensin av samma kvalitet.

Genom att samtliga nordiska länder inför krav som innebär att alla nya bilar förses med katalysatorer kommer automatiskt andelen blyad bensin att sjunka snabbt.

Genom prispolitiken använder en stor del av den bilpark som inte har katalysatorer, men som kan gå på blyad bensin, också sådan. Det är tveksamt om några ytterligare åtgärder kan vidtas för att fler icke katalysatorförsedda bilar skall övergå till blyfri bensin och härigenom ytterligare minska användningen av blyad bensin.

Mot denna bakgrund anser ministerrådet att avsikten med rekommendationen är uppnådd och att den därför kan avskrivas.

4.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 14/1988/s angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp (A 779/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länder-

na av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslaget om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar. I planen presenteras en strategi för det vidare arbetet med regionala luftföroreningar däribland svavel och kväveoxid. Strategin baseras på de gränser naturen tål och på miljömål som grundar sig på sådana vetenskapligt utarbetade gränser.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.6 *Meddelande om rekommendation nr 16/1988/s angående miljövänlig avfallshantering (A 783/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa ett samarbetsprogram för mer miljövänlig avfallshantering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella insatser”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslaget om nordiskt handlingsprogram för avfall.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 20/1988/s angående åtgärder för en bättre miljö (A 809/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av närings- tillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera en kompletterande forskning härom,
att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem,
att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. att genom skatterabatter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i trafiken eller genom miljöskyddsavgifter stimulera till minskning av olika slags utsläpp.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får när det gäller det två första att-satserna hänvisa till ministerrådsförslagen om handlingsplanerna mot havs- respektive luftföroreningar.

I den ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 ”Ett starkare Norden” har ministerrådet givit uttryck för att ekonomiska styrmedel i ökad omfattning bör användas som komplement till de administrativa styrmedlen i miljöpolitiken. Berörda samsamarbetssektorer har getts i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att i ökad utsträckning använda ekonomiska

styrmedel i de nordiska länderna och ge förslag till utformning av sådana styrmedel.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 22/1988/s angående årlig lägesrapport om miljöpolitik (A 818/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför Nordiska rådet”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Enligt det nordiska miljöprogrammet avser ministerrådet utarbeta särskilda handlingsplaner på samarbetsområden där gemensamma nordiska åtgärder kan stödja och förstärka ländernas insatser. Ministerrådet presenterar i år ministerrådsförslag om handlingsplan mot luftföroreningar, handlingsplan mot förorening av havet samt handlingsprogram för avfall. I dessa förslag presenteras de nordiska ländernas åtgärder på respektive område.

Härutöver avser ministerrådet fortlöpande rapportera till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen till havsmiljön fortgår.

Regeringarna i de nordiska länderna ger vidare fortlöpande redovisningar till de nationella parlamenten över respektive lands åtgärder på miljöpolitikens område.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.9 *Meddelande om rekommendation nr 46/1988/s angående nordiskt miljöprogram (B 85/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt miljöprogram i huvudsak enligt ministerrådsförslaget B 85/s och med beaktande av de synpunkter och önskemål som social- och miljöutskottet framfört och därvid omarbeta de ovan fastslagna principerna till konkreta emissionskrav, tidsgränser mm inom de områden som nämnts, att ställa erforderliga ekonomiska resurser till förfogande för att förverkliga miljöprogrammet, att årligen lämna en redogörelse till Nordiska rådet om miljötillståndet i de nordiska länderna samt om uppföljningen av det nordiska miljöprogrammet.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till det nordiska miljöprogram som antogs i januari 1989.

Ministerrådet avser att årligen rapportera om uppföljningen av det nordiska miljöprogrammet i ministerrådets berättelse (C1).

Vidare pågår ett arbete om att med början år 1992 regelbundet utge en rapport om miljöns tillstånd i Norden mot bakgrund av den internationella utvecklingen. Rapporten bör kunna utgöra en grund för att identifiera områden där det krävs ytterligare åtgärder och som underlag för revidering av miljöprogrammet.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.10 *Meddelande om rekommendation nr 47/1988/s angående internationell miljöpolitik (B 86/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att spela en pådrivande roll i den internationella miljöpolitiken och därvid utöva en aktiv utåtriktad internationell informationsverksamhet.” De nordiska ländernas regeringar meddelar:

I de nordiska länderna prioriteras det internationella arbetet högt. Miljöfrågornas globala karaktär har blivit alltmer uppenbar, och internationella överenskommelser får allt större betydelse för att få till stånd miljöförbättringar. Detta påverkar också det nordiska arbetet. Förslag till internationella överenskommelser får en större tyngd om flera länder står bakom. De nordiska länderna har vid ett flertal tillfällen lagt fram gemensamma förslag. De nordiska länderna arbetar för att i så stor utsträckning som möjligt driva gemensamma miljöfrågor internationellt. Detta samarbete har stärkts under de senaste åren genom en mycket aktiv nordisk insats för nationell och internationell uppföljning av rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling. Ministerrådets miljöprogram och förslag till handlingsprogram på olika områden innehåller flera konkreta exempel på detta.

De nordiska länderna deltar aktivt i den internationella miljöpolitiken, t. ex. inom ramen för en rad internationella konventioner. Några exempel på detta är ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar och de marina konventionerna såsom London-, Oslo-, och Helsingforskonventionerna. Ett annat exempel är det arbete som bedrivs inom ramen för Montrealprotokollet för att användningen av ozonnedbrytande ämnen skall minska.

Genom nationella rapporter och annat underlag till möten informeras representanter från andra länder om bakgrund till våra ställningstaganden i olika frågor. Information till allmänheten i andra länder har t. ex. gjorts när det gäller försurning. Omfattande information till allmänhet, press och forskare m. fl. ges också av olika myndigheter och andra statliga organ. Under den nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor har tillsatts en särskild arbetsgrupp för att förbättra informationen om det nordiska

miljöarbetet, i första hand inom ministerrådsorganisationen. Genom en förbättrad intern information kommer också förutsättningarna för en gemensam utåtriktad information att ytterligare förbättras.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att den därmed kan avskrivas.

4.2.11 *Meddelande om rekommendation nr 48/1988/s angående handlingsplan mot havsföreningar (B 86/s och B 86.Å/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å vedta en handlingsplan mot havsfurensningar i överensstemmelse med B 86/s og B 86 Å/s og utvalgets forslag og bemerkning.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet antog en åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön i januari 1989.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

Nordiska ministerrådet meddelar den 13 februari 1990:

Enligt den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön som antogs av ministerrådet (miljöministrarna) i januari 1989 skall en fortlöpande rapportering ske till Nordiska rådet om hur arbetet med att minska utsläppen till havsmiljön fortgår. Detta utgör den andra rapporten som består av nationella redogörelser (*se Bilaga 1*).

Det är ministerrådets avsikt att rapporteringen i fortsättningen skall ske vart tredje år.

4.2.12 *Meddelande om rekommendation nr 37/1989/s angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan (A 853/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativ till att det utarbetas en gemensam nordisk handlingsplan för sillgrisslan och liknande havsfågelarter med syfte att klarlägga orsakerna till arternas tillbakagång och föreslå konkreta åtgärder.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

I de nordiska länderna har på senare tid tagits ett antal initiativ när det gäller forsknings- och övervakningsarbete när det gäller havsfåglar. Som exempel kan nämnas att i Norge, som har förvaltningsansvaret för huvuddelen av havsfågelbestånden i Nordostatlanten, upprättades år 1988 ett nationellt övervakningsprogram för vissa havsfågelarter, däribland sillgrisslan. År 1989 påbörjades förberedelserna för ett forskningsprogram om den nordnorska kustekologin där en av huvudfrågorna är orsakssambanden för beståndsminskningarna av sillgrisslan.

Inom ministerrådet har ett populations- och miljögiftsprogram avseende bl. a. sillgrissla utarbetats. Målsättningen är att på 5–6 viktiga områden för alkfåglar få årliga populationsbeskrivningar samt analyser av viktiga miljögifter i alkfågelägg.

På basis av det arbete som har kommit igång nationellt och nordiskt avser ministerrådet att etablera ett mera samlat nordiskt samarbete om havsfågelarterna. Som ett steg planeras ett seminarium under 1990 för att samordna och utvärdera pågående och planerade projekt.

4.2.13 *Meddelande om rekommendation nr 38/1989/s angående nordiskt miljö- och biologiår 1990 (A 855/s och A 855Å/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anslå tillräckliga medel och sekretariatsresurser för att följa upp miljö- och biologiåret.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Föreningarna Nordens Förbund har tilldelats en central roll beträffande planläggningen och genomförandet av miljö- och biologiåret. För verksamheten har från den nordiska budgeten beviljats 400.000 DKK år 1989 och 2,5 milj. DKK år 1990.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att den därmed kan avskrivas.

4.2.14 *Meddelande om rekommendation nr 39/1989/s angående plan för att reducera koldioxidutsläppen (A 869/s)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt arbete med en ny handlingsplan mot luftföroreningar inkludera förslag till åtgärder mot utsläpp av koldioxid, både vad gäller energisektorns och trafiksektorns andelar därav”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet får hänvisa till ministerrådsförslaget mot luftföroreningar som innehåller strategi och förslag rörande globala luftföroreningar.

Ministerrådet anser därmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att den därmed kan avskrivas.

4.2.15 *Meddelande om rekommendation nr 43/1989/e angående överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)*

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

a) at fremlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa,

b) at fremlægge forslag til en europæisk miljøfond med det formål at gøre moderne miljøteknologi tilgængelig for lande, som har store grænseoverskridende forureningsproblemer”.

Nordiska ministerrådet meddelar:

a) ministerrådet får som svar hänvisa till ministerrådsförslaget om nordiskt miljöfinansieringsbolag,

b) ministerrådet (miljöministrarna) avser att diskutera frågan vid nästa möte.

Kapitel XIV

Transport och kommunikation

1 Sammanfattning

Frågorna kring den europeiska integrationen, dess inverkan på transporterna till, från och inom Norden och genomförandet av en målinriktad transportpolitik under denna process är fortsatt ett av de viktigaste inslagen i det nordiska transportsamarbetet. En liberalisering av reglerna för tredjelandstrafik med gods och för internationell beställningstrafik m. m. med buss har inletts under 1989. Ett annat viktigt inslag är trafik/miljöfrågorna. Ett gemensamt projekt mellan trafik- och miljösektorn har varit att koordinera det nordiska deltagandet i förberedande av de europeiska trafikministrarnas (CEMT) trafik/miljökonferens i november 1989 och avsikten är att detta sektorssamarbete skall fortsätta. Vad gäller organisationen av trafiksamarbetet kan nämnas att NKTÖ övertagit rollen som NÄTs planeringsorgan vad gäller forskning och utredning.

2 Utveckling inom transportsektorn

Det principbeslut som de nordiska transportministrarna fattade i november 1987 ifråga om skapande av en gemensam nordisk transportmarknad parallellt med utvecklingen inom EG har under året följts upp av NÄTs beredningsgrupp för EG- frågor. På landtransportområdet har beslut fattats om liberalisering av tredjelandstransporter med lastbil samt förslag lagts fram om liberalisering av busstransporter i Norden. Arbetet pågår bl. a. ifråga om cabotage.

Vid ett temamöte har förutsättningarna diskuterats för ett utökat nordiskt järnvägssamarbete. I takt med att nya förutsättningar skapas för järnvägarna i Europa, bör järnvägs- och kombitransporterna utvecklas till ett konkurrenskraftigt nordiskt och internationellt transportalternativ för både gods och passagerare.

Fortsatt intresse har ägnats åt miljöfrågorna. Den CEMT- konferens om trafikens miljöfrågor i november 1989 som har förberetts i NÄTs och ÅK- miljöns gemensamma regi förväntas leda till intressanta resultat och nya arbetsuppgifter.

Arbetet har också inletts med Nordiska rådets rekommendation nr 7/1988 angående storstädernas trafik- och miljöproblem.

När det gäller infrastrukturfrågorna uppföljs ministerrådets ekonomiska handlingsplan 1989–92. Arbetet med Nordiska rådets rekommendation nr 44/1987 om olika strategier beträffande infrastrukturinvesteringar inom transportsektorn pågår likaledes.

3 Det nordiska trafiksamarbetet

Huvudorganet för samarbetet när det gäller transport och kommunikation är Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT). Efter den översyn av organisationen inom det nordiska trafiksamarbetet som ministerrådet genomförde vid årsskiftet 1988/89 har NÄT bara ett permanent underorgan, nämligen Nordiska kommittén för transportforskning (NKTF), som sköter projektverksamheten och fungerar som planeringsorgan för NÄT. För övrigt finns det två ad hoc-grupper, nämligen EG-gruppen och miljögruppen. Fördjupat samarbete i form av en gemensamt tillsatt grupp övervägs med ÄK-miljö.

Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor har haft ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

18/1981	Vägbeläggning och trafiksäkerhet
43/1987	Permanent ungdomsresekort
44/1987	Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
7/1988	Storstädernas trafik- och miljöproblem
8/1988	Snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
24/1989	Utvidgat Nordresekort
25/1989	Ökat samarbete inom järnvägstrafiken

4 Verksamheten 1989

4.1 Faste förbindelser över Öresund

Det danske og det svenske Øresundsudvalg afgav i februar 1989 en ny rapport. Efter anmodning fra de to landes regeringer giver den fælles rapport en mere indgående vurdering af en ren jernbaneforbindelse mellem København og Malmø samt en forbindelse i etaper – først en jernbaneforbindelse og derefter en vejforbindelse. Endvidere indeholder rapporten en opdatering af visse dele af tidligere miljøstudier. Det konkluderes i rapporten, at faste Øresundsforbindelser har klare fordele frem for fortsat færgefart. Derimod indeholder rapporten ikke en entydig vurdering af, hvilket fast forbindelsesalternativ der bør foretrækkes.

Rapporten har været till remishøring i Sverige, hvorefter der skal tages politisk stilling til den videre procedure.

4.2 Samarbetet kring EGs transportpolitik

Samtal har inletts med EG-kommissionen om möjligheterna till att ingå ett avtal mellan Finland, Norge, Sverige och EG om samarbete i landtransportfrågor.

Överenskommelse har träffats mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige att påbörja en stegvis avreglering av tredjelandstrafiken med lastbil. Syftet är att en fri marknad skall gälla från den 1. januari 1993.

En överenskommelse förbereds mellan Finland, Norge och Sverige om långtgående avreglering av den gränsöverskridande busstrafiken. Pendelt-

rafik liksom tredjelandstrafik och cabotage kommer att bli möjlig, med vissa undantag dock för linjetrafik.

En rekommendation om gemensamma regler angående tillträdesvillkoren till buss- och åkeriverksamhet har antagits inom CEMT.

Ett förslag har framlagts av Norge, som stötts av Finland och Sverige, i FNs ekonomiska kommission för Europa (ECE) i Geneve om revidering av den internationella konventionen om arbets- och vilotidsregler för yrkesmässig trafik. Syftet är att därigenom få till stånd en harmonisering mellan EGs regler och konventionen på detta område.

4.3 Nordiskt samarbete angående flyg-, järnvägs- och sjösäkerhet

Det nordiske samarbejde på flyvesikkerhedsområdet foregår dels på skandinavisk/nordisk plan, dels på internationalt plan i forbindelse med nordisk deltagelse i det internationale flyvesikkerhedsarbejde.

På skandinavisk/nordisk plan foregår samarbejdet dels gennem OPS-udvalget (det udvalg, der af myndighederne er oprettet til varetagelse af tilsynet med SAS), dels gennem det Nordiske Luftfartsinspektionsmøde.

OPS-udvalget har i 1989 bl a behandlet følgende:

- koordination af nye certifikatsbestemmelser efter ikrafttræden af nyt ICAO Annex 1
- bestemmelser for langflyvning med to-motorede fly (ETOPS)
- koordination af nye regler vedrørende forlængelse af helbredsterminer for certifikatindehavere.

Nordisk Luftfartsinspektionsmøde i Danmark behandlede bl. a.:

- kontrol af vægt og balance i lette luftfartøjer
- sikkerheden for international general aviation i det nordatlantiske område
- fælles certificeringsprocedurer for nye, større europæiske luftfartøjer.

Desuden er det nordiske samarbejde om fælles grund- og videreuddannelse af inspektører i de nordiske luftfartstilsyn fortsat og udvidet.

Järnvägsförvaltningarnas säkerhetsenheter träffades i Stockholm i augusti 1989. Aktuella frågor var organisationen inom respektive förvaltningar, arbetstidsbestämmelserna vid SJ, utbildningsfrågor, plankorsningsskydd, olyckor i växlingstjänst, tågradioprojektet vid SJ/NSB, vid DSB företagen uppföljning av personal som varit inblandad eller orsakat olycka, farligt gods m. m.

Det nordiska samarbetet beträffande sjösäkerhet har inriktats mot gemensamma aktioner inom IMO. Tyngdpunkten i detta arbete har något förskjutits från konstruktions- och utrustningsfrågor till operationella förhållanden för fartygsdrift.

Samarbetet har varit mycket framgångsrikt och ökat genomslagskraften för förslag från de nordiska länderna.

Fråga om den marina miljön har det utarbetats en nordisk åtgärdsplan mot havföroreningar. Denna överensstämmer väl med inriktningen av

motsvarande arbete inom ramen för Helsingfors-konventionen och inom den sk Nordsjö-konferensen för marina miljöfrågor. Särskilt förtjänar här att nämnas "luftförorening från fartyg", där nordiska länder samverkar för att nå en global reglering.

4.4 Post- och telesamarbete

NORDPOST-mötet 1989 ägnades – förutom åt det sedvanliga erfarenhetsutbytet om dagsaktuella frågor inom postverken och diskussioner med anledning av underställda kommittéers rapporter – åt att diskutera nordisk policy för posttekniskt bistånd både på kommersiell och på icke-kommersiell basis. Kvalitetsfrågor i brev- och paketutväxlingen skall ges fortsatt prioritet.

NORDTEL har haft tre möder under året. På grund af de förändringar, som er sket i det förvaltningsmässige område og som i de fleste af de nordiske lande har ledt til etablering af særlige forvaltningsenheder/myndigheder, har Nordtel konstateret at det i fremtiden skal være et forum for samarbejde mellem teledministrationserne som netoperatører og tjenesteleverandører.

NORDTEL koordinerede forberedelserne til ITUs fuldmaktskonference, som blev holdt i Nice. Der er udarbejdet en handlingsplan for samarbejde i Norden indenfor Message Handling Systems, MHS. Et beslut fattedes om overgang fra C-MAC til D-MAC som nordisk overføringsstandard for fjernsynstransmissioner over satellit.

4.5 Meteorologi

Väderradarnätets specifikationsarbete har avslutats och fas 2, sammanbindandet av befintliga väderradarstationer genom ett datakommunikationsnät, har inletts. Enligt planerna skall fas 2 avslutas under 1991. Då skall ett nordiskt väderradarnät som täcker stora delar av Norden vara operativt.

HIRLAM-projektet (regionalt numeriskt väderprognossystem) har påbörjat fas 2, en påbyggnad och förfining av den modell som tagits fram. I projektet deltar inte bara de nordiska länderna. Holland har deltagit under hela projektet och Irland har anslutit sig till arbetet med fas 2. En internationell konferens om det nya prognossystemet avhölls i Oslo under augusti.

4.6 Nordisk kommitté för transportforskning (NKTF)

Trafikministrarna fastställde i slutet av år 1988 nya stadgar för NKTF. NKTF har under år 1989, under arbetet med projektbudgeten 1990, diskuterat och beslutat om sina framtida arbetsformer samt lagt upp rutiner för NÄTs projektverksamhet.

NKTF arrangerade under år 1989 tre konferenser: "Dagligvarudistribution i Norden", "Light Rail" samt "Hamnplanering och sjöfart". NKTF arrangerade dessutom den nordiska fortbildningskursen "NORDTRANS"

och expertseminarier om kollektivtrafikforskning, fartygsemissioner samt om ekonomiska styrmedel inom ramen för en miljöinriktad trafikpolitik.

Under år 1989 har NKTF utgivit följande publikationer:

nr 61	<i>Jernbanernes fremtid</i>
nr 62	<i>Dagligvaredistribution i Norden</i>
nr 63	<i>Light Rail</i>

4.7 Nordiskt vägtekniskt förbund (NVF)

I NVF samarbetar väg- och trafiktekniker i de nordiska länderna. Från början av år 1989 övertog Finland ledarskapet för förbundet. I detta sammanhang genomfördes också en revidering av de olika utskottens arbetsområden. Avsikten var att anpassa verksamheten efter de föränderliga och nya kraven i samhället. Stor vikt fästes vid kvalitets- och miljöfrågor samt vid utnyttjandet av högteknologi på väg- och trafiksektorn. Nya utskott bildades för informationsteknologi, fordons utformning och egenskaper, utbildning inom väg- och trafiksektorn samt för transport i större städer.

4.8 Projektverksamheten

Transportsektorn tilldelades 1989 11 239 000 DKK, varav 7 700 000 anslags till väderradarprojektet i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen "*Ett starkare Norden*". Resterande medel har använts till 13 projekt, varav 5 har startat under året. Inom ytterligare 5 projekt har bedrivits verksamhet med hjälp av tidigare anslagna medel.

De nytillkomna projekten har till större delen en transportpolitisk inriktning.

Av projekt som avslutats under året kan nämnas "*Näringslivets transportkostnader*" vari gjorts en jämförelse av kostnadsläget för ett antal näringstyper i respektive land (NORD 1989:9/TI 24/1989, Transportkostnader i Norden).

	Beviljat tom 1988 TDKK	Beviljat 1989 TDKK
Näringslivets transportkostn	1 818	—
Trafiksäkerhet o. vägytans egenskaper	805	—
Minskade skadeverkn av vägsalt	1 285	—
Strategic Highway Research	625	200
Infobehov i Norden ang vägtrpt	879	—
Trpt planering o. vägdatabanker	—	200
NKTF	580	400
Nordisk transportstatistik	—	196
Plan för infrastruktur i Norden	300	500
NÄTs EG-grupp	200	80
Avreglering av tredjelandstrafik	200	—

	Beviljat tom 1988 TDKK	Beviljat 1989 TDKK
Planprojekt ang kombitrafik	125	300
Temamöte järnväg	—	50
Arbetsgrupp miljö/trafik	50	50
Storstäders trafik o. miljö	—	325
NORDIT (info om högteknologiproj)	200	400
Bullersvaga beläggningar	200	200
Ljusa vägbeläggning o. trafiksäkerhet	100	—
Marknadsföring Kvarken-flyg	—	100
HIRLAM II	2 556	600
Väderradar	7 750	7 700

5 Nordiska rådet yttranden och rekommendationer

5.1 Nordiska rådets yttranden

NÄTs verksamhetsområde berörs i följande punkter i Nordiska rådets kommunikationsutskotts yttranden om C1/1989 och C2/1989.

C1

att ministerrådet aktivt skall verka för att internationella regler om flygtrafik inte lägger ett hinder för en gynnsam regional utveckling inom Norden;

att ministerrådet skall verka för att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor;

att ministerrådet skall verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses;

att ministerrådet verkar för att en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt utvecklas i enlighet med kommunikationsutskottets uttalanden.

C2

att ministerrådet skall verka för en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden i förhållande till den europeiska utvecklingen;

att ministerrådet verkar för en fri nordisk transportmarknad, som också kan påverka den europeiska transportmarknaden i en riktning svarande till nordiska målsättningar, där miljö och trafiksäkerhet givs hög prioritet.

I anledning av dessa punkter konstateras följande:

FLYGTRAFIKEN. Ministerrådet har redan tidigare hänvisat till att speciella koncessionsmässiga hinder inte föreligger för etablering av tvärgående eller regionala flygförbindelser i Norden. När det gäller utrikesregistrerade flygbolags rätt att driva inrikes flygning bör konstateras att denna s k cabotagetrafik förbjuds i samtliga länders lagstiftning.

Inom EG kan på längre sikt förväntas en begränsad öppning av cabota-

ge. Det är inte uteslutet att de kommande EG-besluten också kommer att påverka lagstiftningen i Norden.

Som ett led i sitt arbete för tvärgående förbindelser deltar ministerrådet i ett av Kvarkenrådet initierat projekt om nordiskt tvärflyg över Kvarken.

När det gäller den prismässig klassificeringen av flygresor inom Norden bör konstateras att såväl inrikes- som utrikesflygpriser godkännes av respektive lands myndigheter. De godkända priserna baseras i princip på att täcka flygbolagens kostnader för att utföra trafiken på respektive flyglinje med beaktande av en rimlig förtjänst.

ALLA TRAFIKANTGRUPPERS MOBILITET. Enligt kommunikationsutskottets önskemål har ministerrådet utrett samt inför utskottet redovisat de kostnader som en speciell transportservice för handikappade innebär i jämförelse med handikappanpassning av kollektiva transportmedel. Arbetet fortsätts nu genom att utarbeta en vägledare med allmänna råd om handikappanpassning för trafikutövare, kommuner osv.

NORDISK UNGDOMSRESEPRODUKT. Det hänvisas till ministerrådets meddelande om Nordiska rådets rekommendation nr 43/1987 (permanent ungdomsresekort) och rekommendation nr 24/1989 (utvidgat Nordresekort).

NORDISK TRANSPORTMARKNAD. De nordiska transportministrarna beslutade i november 1987 att mellan de nordiska länderna skall hindren dem emellan på landtransportområdet avvecklas i parallellitet med motsvarande utveckling inom EG. Detta arbete prioriteras högt. Resultat som nåtts under året redovisas på annat håll i detta kapitel. När det gäller önskemålet att påverka den europeiska utvecklingen i en riktning svarande till nordiska målsättningar med hårda krav på miljö och trafiksäkerhet kan nämnas, att detta eftersträvas i görligaste mån genom koordinerade nordiska insatser i EFTA/EG-samarbetet samt inom de berörda internationella organisationerna, t ex ECE och CEMT.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 18/1981/t angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- * att i syfte att öka trafiksäkerheten i Norden arbeta för att vägarna i Norden förses med vägbeläggning med goda ljusreflexionsegenskaper, exempelvis ljus vägbeläggning och beläggning med grov yttextur och
- * att intensifiera pågående forskning om vägbeläggnings betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet tillsatte 1985 en projektgrupp med uppgift att kartlägga samband mellan olika vägytors egenskaper och trafiksäkerheten. Projektet

bestod av fyra delprosjekt: åldersanalys, tillståndsanalys, beläggningsregisteranalys och hastighetsanalys.

Prosjektet har avslutats och samtlige delrapporter samt en slutrapport förväntas föreligga i tryck före slutet av 1989.

Ministerrådet föreslår därför att rekommendationen avskrivs.

5.2.2 Meddelelse om rekommendation nr 43/1987/t om etablering af et permanent ungdomsrejsekort (NORD-RAIL-kortet)

Rekommendationen har følgende ordlyd:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd ;
at gøre det nordiske ungdomsrejsekort permanent,
at kortets pris udgør halvdelen af prisen fra Inter- Rail-kortet,
at kortet kan anvendes til rejser i eget land samt
at undersøge mulighederne for at udvide kortets anvendelsesområde til de dele af Norden, hvor kortet hidtils ikke har kunnet anvendes.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Situationen vad gäller ungdomsresekortet är att jämföra med Nordturistkortet. Problemet är att ministerrådet inte har möjligheter att diktera för järnvägsföretagen vilket pris som skall sättas på kortet samt inom vilket område kortet skall vara giltigt. Ministerrådet har inte heller mandat att, i strid med företagens bedömningar om kortets framtida kommersiella möjligheter, framtvunga att kortet görs permanent.

Ministerrådet vill vidare hänvisa till de allmänna synpunkter som framförs i det meddelande angående rek. nr 24/1989 som lämnas i avsnitt 5.2.4 och föreslår att rek. nr 43/1987 avskrivs.

5.2.3 Meddelande om rekommendation nr 44/1987/t angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom kommunikationssektorn samt att utifrån resultaten av denna utredning för Nordiska rådet presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I 1989 ble det igangsatt et prosjekt for å belyse konsekvensene av ulike utviklingsstrategier når det gjelder infrastrukturinvesteringer i Norden for å fremme en rasjonell transportavvikling mellom de nordiske land og mellom Norden og det europeiske kontinentet. Prosjektet vil bli avsluttet innen utgangen av 1991, og arbeidsopplegget er basert på et forprosjekt som ble gjennomført i 1988. I prosjektet vil utpekes et hovedlenkesystem mellom regioner og definere transportkorridorer der internordisk planlegging er av særlig betydning.

5.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 7/1988/t angående storstäders trafik- och miljöproblem (A 814/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar samt att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem.”

Nordisk Ministerråd meddelar:

Ministerrådet startat i mars 1989 et tvårig projekt med formål å utrede trafik- og miljøproblemene i 14 nordiske storbyer. Aktivitetene i 1989 har vært konsentrert om datainnsamling og kartlegging. Prosjektet er i en fase hvor det er for tidlig å legge fram og formidle forskningsresultater. Arbeidet så langt synes imidlertid å stadfeste behovet for nye strategier og tiltak med sikte på å fremme mer miljøvennlige trafikkløsninger.

Fra Ministerrådets side er det lagt opp til en samordning av dette prosjektet og ulike nasjonale prosjekter på området.

5.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 8/1988/t angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna (A 815/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

De servicenivåer som fastställts i de nordiska förbindelserna har nu förankrats i bilaterala serviceavtal och system för kvalitetsmätning och rutiner för daglig kvalitetskontroll har utarbetats och införs successivt.

För expressfrakten (EMS) infördes konceptet ”Norden overnight” i slutet av 1988. Ca 2000 orter i Norden kan nu nås med dokument och varor upp till 20 kg från den ena dagen till den andra (lördagar, söndagar och helgdagar oräknade).

Beslut har fattats om införande i slutet av året av ett s k Nordenpaket som skall möjliggöra transporttider på tre dagar till alla orter i Danmark (ej Färöarna och Grönland) och flertalet orter i Finland, Norge och Sverige. Till andra orter i de fyra länderna blir transporttiden fyra dagar.

För brevposten utreds f n om det är möjligt att säkerställa att 95% av förstaklassposten kommer fram senast på andra dagen efter den dag den postats.

De nordiska postverken är medvetna om att kvaliteten i internordisk befordran inte är i klass med motsvarande inrikes befordran. Man konstaterar att gränsöverskridande alltid innebär förseningar eftersom posten på olika sätt måste förtecknas, registreras och vägas för att möjliggöra att de i

postbefordringen deltagande länderna får ersättning enligt internationella postregler. *NORDPOST* är emellertid berett att även i fortsättningen prioritera kvalitetsarbetet och ytterligare kvalitetshöjande åtgärder kommer att införas i postbefordringen under 1990.

Härmed anser Ministerrådet att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.6 Meddelande om rekommendation nr 24/1989/t angående utvidgat Nordreskort (A 821/t)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt undersöka förutsättningen för ett bibehållande av en generös prisnivå på ”Nordturist för unga” även efter en breddning, att inleda förhandlingar med järnvägsföretag, flygbolag, bussbolag och aktuella rederiföretag för att kortet fr. o. m. 1990 skall omfatta även Västnordens färje-, flyg- och busslinjer samt Nordkalottens busslinjer samt att med särskild betoning av tidsaspekterna beakta vad kommunikationssutskottet anfört i sitt yttrande över dokument C1 1988 som framförs i det ovan anförda.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Vid Nordiska rådets behandling under årets session av det medlemsförslag, på vilket rekommendationen baseras, anfördes från ministerrådets sida att det är värdefullt att förmå ungdomen att välja Norden som resmål och att lämpligt incitament behövs för detta, men att man upprepade gånger pekat på hur begränsade ministerrådets möjligheter är att agera på detta område.

Det framhölls också att järnvägarna i våra länder har omorganiserats och i fortsättningen själva bör kunna finansiera sin verksamhet som affärsdrivande verk och att detta krävts i våra länder både på regeringshåll och på parlamentarikersidan. Beträffande att med tilläggsfinansiering kompensera järnvägarna för inkomstbortfall meddelades att både de nordiska samarbetsministrarna och finansministrarna bekräftat att nordiska pengar inte finns och inte kommer att finnas för detta ändamål.

Vad gäller andra transportformers eventuella deltagande i ett utvidgat Nordreskort informerades om att de preliminära kontakter som tagits underhand tyder på att något större intresse för detta inte finns.

Det är ministerrådets uppfattning att förutsättningarna för att införa ett utvidgat Nordreskort saknas.

Rekommendationen bör därför avskrivas.

5.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 25/1989/t angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken (A 827/t och A 858/t)*

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder syftande till ökad samplanering och ökat investeringssamarbete mellan de statliga järnvägsföretagen i Norden samt att förbättra förutsättningarna för de nordiska järnvägsförvaltningarna att skapa ett utvidgat samarbete med organisation, produktutveckling, utbud och marknadsföring av godstransportsystemen.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

För järnvägens utveckling har samverkan över gränserna fått en ökad betydelse. För de nordiska länderna med deras geografiska läge i förhållande till de större marknaderna på kontinenten gäller detta i särskilt hög grad. Järnvägen är ett miljövänligt och resurssnålt transportmedel om den får utvecklas efter sina speciella förutsättningar.

Järnvägsförvaltningarna i Norden har sedan länge haft ett väl utbyggt och mångfacetterat samarbete. Samarbetet har i stor utsträckning koncentrerats till tekniska, ekonomiska och organisatoriska frågor. Utvecklingen under senare tid har dock gått mot en ökad affärsmässig integrering, där resenärens och godskundens krav på smidiga och effektiva transporter sätts i centrum oberoende av nationella gränser.

Ett uttryck för detta är på infrastrukturuområdet t ex den utbyggnad som nu pågår i Sverige av Väst kustbanan och som sker i enlighet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Beträffande trafiken mellan Norge och Sverige kan vidare nämnas den gemensamma arbetsgrupp för NSB och banverket som för närvarande utreder hur den förväntade ökningen av trafiken mellan Oslo och Göteborg kan klaras. Alternativet är här en förlängd Bohusbana eller en kapacitetsutbyggnad på bansträckningen genom Dalsland.

På persontrafikområdet kan som ett exempel nämnas att järnvägsförvaltningarna gemensamt nyligen beslutat om projektet *InterNord*. Detta innebär att en upprustning och kvalitetsförbättring skall vidtas avseende trafiken på triangeln Stockholm-Köpenhamn-Oslo-Stockholm genom bättre vagnar, kortare restider och högre standard. Trafiken är avsedd att inledas sommaren 1991.

På godstrafikområdet kan slutligen hänvisas till den kraftiga utbyggnad som skett under senare tid av färjeförbindelser som länkar ihop järnvägstrafiken. De nordiska järnvägsförvaltningarna har vidare, tillsammans med sina kollegor på kontinenten, utvecklat särskilda trafiklösningar för främst kombinerade transporter som erbjuder betydligt attraktivare transportupplägg än tidigare.

De nordiska järnvägsförvaltningarna verkar också gemensamt för att stärka det affärsmässiga samarbetet så att järnvägarna kan utvecklas vidare. I sammanhanget kan också hänvisas till det samarbete som pågår inom

ramen för Nordiska ministerrådet. Sammanfattningsvis kan därför konstateras, att en utveckling pågår som väl överensstämmer med rekommendationens båda målsättningar. Rekommendationen måste därför anses uppfylld och några ytterligare åtgärder för att öka samarbetet inom järnvägstrafiken torde inte behövas från ministerrådets sida. Det föreslås därför att rekommendationen avskrivs.

Kapitel XV

Trafikksikkerhet

1 Innledning

Trafikksikkerhetssamarbeidet i Norden har også i 1989 særlig vært konsentrert om oppfølging av "*Handlingsplanen for øket trafikksikkerhet i Norden*". Planen er nå trykket i Nordserien (NORD 1989:36) og er distribuert nasjonalt og nordisk. Nordiske Trafikksikkerhetsdager 1989, NTD-89, med tunge kjøretøy og trafikksikkerhet som hovedemne, ble arrangert 20. og 21. september i Sødertälje. Nordisk Trafikksikkerhetsråd (NTR) har også gjennomgått den nordiske trafikksikkerhetsorganisasjon med sikte på rasjonalisering og bedre målretting av den samlede virksomheten.

2 Utviklingen på trafikksikkerhetssektoren i de nordiske land

I de 2–3 første årene av 1980-tallet minsket antallet døde og skadede i trafikken i Norden. Denne positive utviklingen snudde noen år senere, slik at det frem til og med 1986 var en økning av antallet ulykker, skadede og drepte i trafikken. Tallene for 1987 viser en reduksjon av antall døde og skadede. I 1988 har imidlertid antallet drepte og skadede økt i hele Norden, med unntak av Norge og Danmark. I Danmark var det i 1988 en liten økning av antall drepte, mens det var en nedgang i antall trafikkuhell og skadede.

3 Gjeldende samarbeid

Nordisk Trafikksikkerhetsråd (NTR) har siden opprettelsen i 1971 innehatt en sentral rolle i det nordiske trafikksikkerhetsarbeid. NTRs planleggende og koordinerende virksomhet har basert seg på et nært samarbeid med såvel Nordisk Ministerråd som NTRs underkomiteer: Nordisk Bilt teknisk Komite (NBK), Nordisk Komite for Trafikksikkerhetsforskning (NKT) og Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV). I de senere år er samarbeidet blitt utvidet til også å gjelde en rekke andre nordiske trafikksikkerhetsorganisasjoner.

Utgitt i NTRs rapportserie er:

- Nr. 45 Viltulykker
- Nr. 49 Cyklisters forhold i kryds (Cykol)
- Nr. 50 Den forventede betydningen av sideavskjærming på tunge køretøyer for sikkerheten i forhold til ubeskyttede trafikanter (Tugo)

4 Virksomheten i 1989

Trafikksikkerhetsministrene har vedtatt en omorganisering av Nordisk trafikksikkerhetsråd. Formålet med dette er å innrette det nordiske trafikksikkerhetsarbeidet sterkere mot løsning av europeiske trafikksikkerhetsoppgaver og mot videreføring av den nordiske handlingsplanen for økt trafikksikkerhet.

Den samordnede funksjonen til NTR vil bli styrket og effektivisert, bl. a. ved overføring av enkelte arbeidsoppgaver fra underkomiteene. Nordisk bilteknisk komite og Nordisk komite for vegtrafikklovgivning er lagt ned med virkning fra 1. januar 1990 og ansvaret for FoU- oppgaver vil i stor grad bli overtatt av Nordisk komite for trafikksikkerhetsforskning (NKT). Sekretariatsfunksjonen både til NTR og NKT vil bli styrket. Trafikksikkerhetsaspektet blir også viet stor oppmerksomhet gjennom samarbeidet mellom NTR og Nordisk Embetsmannskomite for transportspørsmål (NET). En representant for NTR får delta i arbeidet i NETs EF-gruppe som observatør.

NTR har på det faglige plan viet arbeidet med den nordiske handlingsplan for økt trafikksikkerhet i Norden stor oppmerksomhet. Det er viktig å understreke at det i første rekke er den nasjonale oppfølgingen av handlingsplanen som vil kunne gi resultat. Handlingsplanen har en periode på tre år. Etter utløpet av denne perioden i 1990 skal planen revideres. Arbeidet med handlingsplanen og revisjon av denne vil skape et bedre grunnlag for gjennomføring av den nasjonale trafikksikkerhetspolitikken. Det nordiske perspektivet har hittil først og fremst blitt ivaretatt gjennom en løpende kontakt med andre nordiske trafikksikkerhetsorgan og den løpende oppfølgingen av handlingsplanen. Erfaringene hittil og videre arbeid i 1990- årene vil bli tatt opp til drøfting i et eget seminarium høsten 1990. Arbeidet med planens fire prioriterte områder beskrives i punkt 5.

NTR og underkomiteene har dessuten arbeidet med følgende viktige saksområder:

- Oppfølging av Nordisk Råds rekommendasjoner
- Samordning av nordisk trafikksikkerhetsarbeid med pågående revisjoner bl. a. av Wien-konvensjonene og Europa-avtalene
- EF i nordisk trafikksikkerhetsperspektiv
- Samordning av nordiske bestemmelser om bl. a. trafikkskilt, fletteregele og akustiske signaler
- Gjennomføring av NTD-89: "Tunge kjøretøy og trafikksikkerhet"
- Avvikling av tekniske handelshindringer
- Oppfølging av seminarer, bl. a. om hastighetsutviklingen og trafikantholdninger
- Høyteknologi og sikkerhet m. m.

NTR har i 1989 drøftet en tilnærming til EF med henblikk på en nærmere diskusjon av trafikksikkerhetens stilling i EF og til det "indre

marked" som settes i verk fra 1993. NTR følger utviklingen i EF, bl. a. som observatør i NETs EF-gruppe.

Ved godkjenningen av handlingsplanen for sikrere trafikk i Norden, er NTRs samordnende rolle blitt vesentlig forsterket, samtidig som arbeidsmengden for sekretariatet er økt. Handlingsplanen vil frem til 1990 være styrende for alt trafikksikkerhetsarbeid som foretas i regi av NTR.

Sektoren har i 1989 vært ansvarlig for arbeidet med følgende rekommendasjoner fra Nordisk Råd:

- 18/1986/t Om låsningsfrie bremsesystem på biler
- 41/1987/t Om forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet i Norden
- 42/1987/t Om internasjonalt samarbeid for forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet
- 26/1989/t Om øket kjøretøyteknisk samarbeid
- 27/1989/t Om en nordisk trafikklærerskole

4.1 Nordisk Bilteknisk Komite (NBK)

Formannskap og sekretariat har i 1989 ligget i Danmark.

NBK har arbeidet med følgende prosjekter:

- NORDBROMS (prosjektet om tunge kjøretøyers bremses). Prosjektet har vært utsatt for stadige forsinkelser i avviklingen. Materiale til avrapportering av prosjektet forventes å foreligge til NBKs møte i desember 1989.
- ABS-BREMSESYSTEMER
Prosjektet har relasjon til Nordisk Råds rekommendasjon 18/1986/t. Prosjektet har forløpt tilfredsstillende og ble avsluttet sommeren 1989 med Rapport nr. 40/1989 fra Teknologisk Institutt i Oslo
- Produktområder med likeverdige regler i de nordiske land; LISTE 5; Kjøretøy
Bidrag til LISTE 5 er utarbeidet med utgangspunkt i en oversikt over ECE-regulativer som har relasjon til kjøretøys innretning og utstyr. Listen er oversendt til NTR i juli 1989.

4.2 Nordisk Komite for Trafikksikkerhetsforskning (NKT)

NKT har avholdt fire møter i 1989, hvorav et har vært et telefonmøte. Formannskapet har ligget i Finland.

NKTs viktigste oppgaver har vært å:

- diskutere problemområder og utarbeide forslag a til nordiske forskningsprosjekter på trafikk; sikkerhetssektoren,
- oppfølging av prosjektene,
- behandle prosjektenes sluttrapport og legge denne frem for NTR

I 1989 har NKT vært ansvarlig for i alt 18 prosjekter, med deltakelse fra ca 70 nordiske forskere.

NKT har hatt kontakt med andre nordiske samarbeidsorgan med hen-

blikk på en samordning av den nasjonale deltakelse på trafikkikkerhetsområdet. Bl. a. har en representant fra Nordisk Komite for Transportforskning (NKTF) deltatt i et NKT-møte, og det har vært holdt felles koordineringsmøte for prosjektet "Høyteknologi og sikkerhet".

NKT har lagt frem følgende rapporter for NTR med forslag om publisering:

- Tunge kjøretøyer
- identifisering av særtrekk ved ulykkeskjøretøys konstruksjon og vedlikeholdsmessige standard
- Den forventede betydning av sideavskjerming på tunge kjøretøy for sikkerheten i forhold til ubeskyttede trafikkanter
- Nordisk standard for sunnhetsvesenets registrering av data om trafikkulykker
- Effektmåling av sikkerhetstiltak
- Cykol, syklisters ulykker
- Syklisters forhold i kryss
- Eldre bilføreres ulykkestyper og ulykkesårsaker

I mai 1989 arrangerte NKT i samarbeid med NKV et miniseminar om vegtrafikkmerker.

Handlingsplanen har også i 1989 vært styrende for de igangsatte prosjekt. Disse retter seg mot studier av politiets overvåkningsstrategi, tiltak mot residivisme blant promillekjørere samt høyteknologi og sikkerhet.

NKT har i 1989 gitt bevilgninger til 6 bearbeidingsstudier for å bedre kvaliteten på publisert nordisk trafikkikkerhetsforskning.

Det har vært to utgivelser av NKT-nytt, som har som formål å tilfredsstille behovet for rask informasjon om nye prosjekter og publikasjoner på trafikkikkerhetsområdet i Norden.

4.3 Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV)

Formannskap og sekretariat har siden februar 1988 ligget til Sverige. NKV har avholdt tre møter i 1989.

NKV søker gjennom sin møtevirksomhet å holde seg regelmessig informert om vegtrafikklovgevingen i de ulike landene, og arbeider for en harmonisering av disse. NKV har foretatt en sammenligning og vurdering av foreliggende forslag i ECE om endringer i europeiske konvensjoner om vegtrafikklovgivning (W1/E1 og W2/E2) i en rapport av 15. mai 1989. NKV har arbeidet for å oppnå fellesnordiske standpunkt i forhold til de foreslagene som tas opp i CEMT.

NKV driver for tiden tre forskningsprosjekter over ministerrådets budsjett:

1. "Beskyttelsestiltak ved vegarbeid"

Prosjektet går ut på å fremskaffe underlagsmateriale for standardbestemmelser om beskyttelsestiltak for vegarbeidere. Prosjektet er planlagt avsluttet i 1989. Utredningsarbeidet skjer ved Statens väg- och trafikinstitut i Sverige.

2. "Oversikt over 1965 års vegmerkereguleringer"

Prosjektet vil gi en sammenstilling av de nordiske reglene på området. Prosjektet beregnes å være avsluttet i første kvartal 1990.

3. "Forståelse av vegskilting"

Gjennom prosjektet ønsker NKV å undersøke hvordan trafikantene tilegner seg informasjon som bl. a. vegskilting gir.

I tilknytning til NKVs 41. møte ble det arrangert et miniseminar, der retningslinjene for prosjektet ble trukket opp.

NKV har videre behandlet følgende emner:

- Bruk av høyteknologi for å øke trafiksikkerheten (Prometheus og Drive)
- Anvendelse av brunhvite skilt i turistøyemed
- Skilting av ringveger

NKV har i 1989 hatt skriftveksling med Island.

5 Oppfølging av nordisk handlingsplan for øket trafiksikkerhet i Norden

Handlingsplanen utpeker fire spesielt prioriterte områder:

- Hastighetsovertredelser
- Promillekjøring
- Nyutdannede førere
- Ubeskyttede trafikanter

Om de enkelte områdene:

5.1 Hastighetsovertredelser

Fartseminaret i Finland i desember 1988 danner et viktig utgangspunkt for arbeidet med en bedret hastighetstilpasning i Norden. Reglene for fartgrenser er ikke de samme innen Norden og en av oppgavene vil være å søke utarbeidet felles kriterier for hastighetsbegrensning i Norden. NTR har derfor satt igang flere prosjekter innenfor dette området.

I 1989 har også sammenhengen mellom fartgrenser og miljøforurensning og støy blitt framholdt i flere av de nordiske land. Dette er et mulig kriterium som NTR i fortsettelsen vil arbeide videre med. Det er utgitt en seminarrapport om "*Hastighetsanpassning i trafiken*", (NORD 1989:78).

5.2 Promillekjøring

Promillekjøringens betydning på trafikkulykkessituasjonen er dokumentert gjennom flere undersøkelser. I enkelte av de nordiske land har det vært gjennomført endringer i straffebestemmelsene og vurderinger av promillegrensens betydning for å redusere promillekjøringens omfang. NTR har fulgt denne utviklingen og har satt igang et prosjekt om rehabilitering av promillekjørere og om undersøkelse av promillegrensens betydning for alkoholrelaterte ulykker. Det har imidlertid vist seg vanskelig å kombinere

disse prosjekter. NTR har derfor særskilt fått vurdert ulike sider av promillegrensens betydning.

5.3 Nyutdannede førere

Nyutdannede førere har en høy ulykkesrisiko i trafikken. Et tradisjonelt virkemiddel har vært holdningspåvirkning gjennom opplæring og informasjon knyttet til førerkortutdannelsen. Også førerkortutdannelsen forsøkes kontinuerlig forbedret. Det har gjennom NTRs arbeid bl. a. med barn og opplæring, med forbedring av førerkortutdannelsen m. v. vært nødvendig å se trafikkopplæring fram mot førerkort som en sammenhengende og integrert opplæring. En begrenset førerkortopplæring over noen uker vil vanskelig alene kunne løse problemet med nyutdannede førere. I Norge er det nå f. eks. mulig å øvingskjøre fra fylte 17 år og det arbeides med prosjekter for øvingskjøring på lukket område fra fylte 16 år. Også andre nordiske land er igang med prosjekter som kan forbedre ulykkessituasjonen for unge førere. Denne erfaring tilføres NTR. Det vil også bli nedsatt en gruppe under NTR som skal behandle Nordisk Råds rekommendasjon om en nordisk trafikk lærerskole.

5.4 Ubeskyttede trafikanter

Denne trafikantgruppe har i mange år vært viet stor oppmerksomhet, og det finnes en rekke aktuelle tiltak som vil kunne bedre gruppens trafikksituasjon. NTR har i 1989 hatt flere prosjekter igang og forbereder nå å få samlet erfaringene i en egen katalog.

6 Nordisk Råds uttalelser og rekommendasjoner

6.1 Nordisk Råds uttalelse

Nordisk Råd har i uttalelse 7/1989/t bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd

att i fortsättningen prioritera högt arbetet inom trafiksäkerhetssektorn
att verka för en fri Nordisk transportmarknad, som också kan påverka den europeiska transportmarknaden i en riktning svarande till nordiska målsättningar där miljö och trafiksäkerhet ges hög prioritet.

Ministerrådet henviser angående dette dels til avsnitt 4 om omorganisering av NTR og arbeidet med handlingsplanen, dels til kapitel XIV avsnitt 5.1 om nordisk transportmarked og dels til meddelelsen på rekommendation 47/1989 om Nordisk Ministerråds budsjett for 1990, som finnes i Kapitel II.

6.2 Nordisk Råds rekommendasjoner

6.2.1 Meddelelse om rekommendasjon nr 18/1986/t om låsningsfrie bremsesystem på biler (A 729/t)

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att i Norden införa låsningsfria bromssystem i bilar.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Bilteknisk Komite (NBK) har behandlet rekommendasjonen på sine møter. NBK har også fulgt utviklingen i ECE og EF.

En rapport som behandler de tekniske muligheter og konsekvenser er fremlagt for og godkjent av NBK. ECE- regulativ nr. 13 annex 13 om ABS-bremser vil kunne være akseptabel for Norden og et utgangspunkt for harmonisering.

NTR vurderer også de lovtekniske forutsetninger under hensyntagen til Danmarks EF-medlemskap.

6.2.2 *Meddelelse om rekommendasjon nr 41/1987/t om forenkling og harmonisering av vegmerkesystemet i Norden (A 756/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att koordinera pågående forskning och evaluera föreliggande forskningsresultat om trafikanternas (härunder även ”mjuka trafikanter”) förmåga att uppfatta vägmärken och tillgodogöra sig den information de ger i syfte att ta ställning till om ytterligare forskning behövs och i så fall ta initiativ till detta samt att utreda vilka förenklingar och harmoniseringar som kan genomföras i vägmärkesystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Det har i 1989 vært arrangert et miniseminar i regi av Nordisk komite for vegtrafikklovgiving (NKV) og Nordisk komite for trafikksikkerhetsforskning (NKT) for å gjennomgå status og innretning på arbeidene med oppfølging av rekommendasjonen. Hovedprosjektet starter i 1990.

Når det gjelder forenkling og harmonisering vil NTR samordne arbeidene med den forestående vegmerkesrevisjon i ECE. Dette vil skje på basis av de kartlegginger og forslag som er utarbeidet av NKV.

6.2.3 *Meddelelse om rekommendasjon nr 42/1987/t om internasjonalt samarbeid for forenkling av vegmerkesystemet (A 756/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att gemensamt driva frågor rörande förenklingar och harmonisering av vägmärkesystemet på internationellt plan.”

De nordiske lands regjeringer meddeler:

Arbeidet med revisjon av den internasjonale konvensjonen om vegmerker fra 1968, vanligvis kalt Wien-konvensjonen, er påbegynt i ECE. Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV) har bl.a. utarbeidet en oversikt over de enkelte nordiske lands stillingtagen til forslagene. NTR vil følge opp disse arbeider.

6.2.4 *Meddelelse om rekommendasjon nr 26/1989/t om øket kjøretøysteknisk samarbeid (A 833/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet *att* det fordonstekniska samarbetet mellan de nordiska länderna förbättras och får större genomslagskraft, samt *att* verka för enhetliga bestämmelser vid typ- och kontrollbesiktningen av fordon”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

NTR har i 1989 gjennomgått sin organisasjon med tanke på rasjonalisering og effektivisering.

Rekommendasjonen vil bli fulgt opp og behandlet innenfor det nye NTR-systemet i 1990.

6.2.5 *Meddelelse om rekommendasjon nr 27/1989/t om en nordisk trafikklærerskole (A 863/t)*

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet *att* verka för att likartade krav ställs på trafikundervisningen inom Norden, *att* ta initiativet till att etablera en nordisk trafiklärarhögskola samt *att* trafiklärarexamen som avlagts i ett nordiskt land också får giltighet i de övriga nordiska länderna.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

NTR har gjennom flere prosjekter søkt å medvirke til å forbedre trafikundervisningen i Norden. Særlig kan det vises til EVA-prosjektene (forskning om barn og trafikundervisning), men også til andre prosjekter om barns adferd i trafikken, bl.a sykkelprosjektene. Disse prosjektene vil kunne danne grunnlag for arbeidet med eventuelle likartede krav i trafikundervisningen i Norden.

Når det gjelder å ta initiativ til å etablere en nordisk trafikklærerhøyskole, vil det være behov for nærmere å gjennomgå trafikklærerutdanningen i Norden. NTR har forøvrig i 1988 igangsatt et prosjekt om metoder for føreropplæringen i Norden.

Nordisk Trafikksikkerhetsråd vil utarbeide et forslag til oppfølging av rekommendasjonen, hvor det legges vekt på samordning av kompetansekrav for trafikklærerutdanningen, og å få vurdert behov for og mulighetene til å etablere en nordisk trafikklærerhøyskole. Det vil i denne forbindelse bli kartlagt eventuelle hindringer for at trafikklærereksamen som er avlagt i et nordisk land kan få gyldighet i de øvrige nordiske land.

Kapitel XVI

Turism

1 Sammanfattning

Det nya nordiska samarbetsprogrammet har fastställts och en konferens har hållits som ett första led i genomförandet. Av verksamheten i övrigt kan framhållas den studie som pågår angående konsekvenserna för resandet inom och till Norden genom införandet av EGs fria marknad 1993 samt den samnordiska marknadsföringskampanjen i USA.

Nordiska ministerrådets turistutskott har haft ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

21/1989/t Nordiskt turistprogram

22/1989/t Økat samarbete inom turismen

2 Det nordiska turistsamarbetet

Ansvaret för hanteringen av turistfrågorna ligger numera hos industriministerråden i alla länder utom Island, där kommunikationsministern är ansvarig.

Det nordiska samarbetet inom turistsektorn bedrivs av Nordiska ministerrådets turistutskott (NMT), som har till uppgift att ta initiativ, styra och koordinera de nordiska regeringsorganens samarbete i turistfrågor. Samtidigt är det ett forum för erfarenhetsutväxling om all den verksamhet som är av betydelse för turismen. Samarbetet bedrivs i nära kontakt med Nordiska turistrådet (NT), som är ett samarbetsorgan för de nationella turistråden. NMT och NT håller årligen gemensamt möte.

3 Nytt nordiskt turistprogram

Det nya turistprogrammet fastställdes under våren efter behandling vid Nordiska rådets 37:e session.

Programmet är uppbyggt kring tre målsättningar. För det första önskas ett ökat inomnordiskt resande. För det andra önskas att fler utomnordiska turister väljer Norden som resmål. En förutsättning för att uppfylla dessa målsättningar är dock att turistnäringen kan hantera den ökande reseaktiviteten. Den tredje målsättningen är därför att utveckla turistnäringen.

Grundlaget för programmet är ett antal gemensamma intresseområden: Förbättring av betalningsbalansen, växt i inlandsturismen, användande av turism som regionalpolitiskt instrument och att skapa trygga arbetsplatser.

Medlen för förverkligandet av målsättningarna har uppdelats i följande kategorier:

- a. Gemensamma marknadsföringskampanjer
- b. Produktutveckling

- c. Kompetenshöjande åtgärder
- d. Eliminering av hinder för utvecklingen av turistnäringen
- e. Kunskapshöjande åtgärder

Genomförandet av turistprogrammet förutsätter ett väsentligt utökat samarbete med några för turismen viktiga sektorer såsom regionalpolitik, kultur, naturvård, transport m fl samt givetvis med turistråden och andra representanter för turistnäringen. Som en av de inledande åtgärderna i genomförandet hölls därför en konferens, där programmet presenterades och sektorerna inbjöds att samverka i utvecklingsarbetet. En verksamhetsplan skall utarbetas.

Intresset från Nordiska rådets sida för turistprogrammet är stort. Såväl rek. nr 21/1989/t som 22/1989/t innehåller förslag till åtgärder till stöd för genomförandet av programmet. Meddelande om arbetet med rekommendationerna redovisas under punkt 6.

4 Verksamheten i övrigt 1989

4.1 Allmänt

En viktig uppgift för turistsamarbetet är den treåriga gemensamma nordiska marknadsföringskampanjen "*Focus on Scandinavia*", som förs i USA för att få amerikaner att turista i de nordiska länderna. Kampanjen finansieras till hälften med medel ur den ekonomiska handlingsplanen "*Ett starkare Norden*" 10 miljoner DKK och resterande hälft satsas av turistnäringen. Efter ett testår i mindre skala 1988 har nu kampanjens första huvudår genomförts. Uppläggningsen av projektet baseras på erfarenheterna från den föregående kampanjen i Västtyskland. Som en nyhet satsas det inte enbart på annonser och annan traditionell marknadsföring utan också på information/utbildning till resebyråer för att öka resebyråledets kunskaper om Norden och öka intresset för att sälja resor hit. Sveriges turistråd är projektledare. De preliminära rapporterna från det första kampanjåret tyder på en god respons på marknadsföringen.

Under året har, i samråd med Nordiska turistrådet, inletts en djuplodande undersökning av den japanska resemarknaden för att undersöka bästa uppläggningsen av framtida marknadsföringsinsatser.

En fri marknad inom EG från 1993 kommer att medföra djupgående förändringar vad gäller förutsättningarna för turistnäringen. Den av NMT finansierade EG-utredningen har tillsatts för att bl.a. analysera konsekvenserna för den nordiska turistnäringen av en samfällid turistpolitik och gemensamma turistkampanjer inom EG, men även för att göra en bedömning av hur resandet i vidare omfattning berörs, dvs även affärsresande m. m. En översiktlig analys av en mängd faktorer som påverkas mer eller mindre i en fri marknad har lagts fram. Specialstudier har påbörjats vad gäller gränspassager, skatte- och avgiftsfrågor samt konsekvenserna för konkurrensförhållanden vid införandet av de inom EG planerade informa-

tionssystemen för turism och resande. Specialstudierna förväntas bli avrapporterade under våren 1990.

Vad gäller produktutveckling har med relativt blygsamma medel drivits två projekt, Kungsvägen Oslo-Helsingfors, vars inventeringsarbete under fas 2 i stort avslutats, samt Østersjöprojektet, vilket bl. a. avhållit en konferens om Østersjö-turism i Visby. Genom Kungsvägen-projektet har etablerats ett samarbete mellan kommuner, institutioner etc längs vägen Oslo-Helsingfors. Projektet har bl. a. resulterat i att en inventering har gjorts av sevärdheter och en möjlighet har skapats för gemensam marknadsföring på tyska och engelska. Ett av resultaten i Østersjö-projektet är att man nu vill satsa på att marknadsföra Østersjön som mål för kryssningsfartyg.

Turistutskottet hade i maj ett möte med Nordiska rådets kommunikationsutskott, varvid diskuterades turistpolitiska frågor, bl. a. uppföljningen av det nya samarbetsprogrammet.

4.2 Projektverksamheten 1989

NMT lämnar budgetförslag inom ramen för anslagna medel för nordisk turistverksamhet samt ansvarar för projektverksamheten. Ministerrådet anvisade 11.784.000 DKK för NMTs verksamhet under 1989, varav 10.000.000 DKK till marknadsföringskampanjen i USA.

	Beviljat t. o. m. 88 (TDKK)	Beviljat 89 (TDKK)
Fritidsparker o. lekland	100	175
Samordning av turiststatistik	257	460
Undersökning av turistutgifter	158	250
Case-Bank för reselivsutbildning	90	90
Kungsvägen, steg II	45	130
Produktutveckling Østersjön	—	135
EG-frågor	50	210
Programarbete	50	15
Konferens om nytt turistprogram	100	206
Marknadsundersökning Japan	—	150
Förprojekt USA-kampanj	700	—
USA-kampanjen	—	10000

Projektverksamheten under året har, utöver vad som nämnts under avsnitt 4.1, i huvudsak inriktats på kunskapshöjande åtgärder — statistikprojekt, läromedel samt en undersökning om förutsättningar m. m. för fritidsparker/lekland.

5 Regionalt samarbete

Turismfrågorna är också mycket betydande inom ministerrådets regionalpolitiska samarbete. Stora satsningar görs på turism inom den gränsregionala verksamheten. Detta gäller såväl produktutveckling som information och marknadsföring. Turismen ses som en viktig faktor för sysselsättningen och näringslivsutvecklingen i de gränsregionala samarbetsområdena.

Som ett led i genomförandet av turistprogrammets målsättningar kommer möjligheterna till samordning mellan projekten i det gränsregionala samarbetet och det mer övergripande projektarbetet i NMT att undersökas.

Under 1989 tilldelades satsningar på turism i de 9 gränsregionala samarbetsområdena 2,5 miljoner DKK ur ministerrådets budget. För satsningarna redogörs mer utförligt i kapitlet om regionalpolitik.

6 Nordiska rådets rekommendationer

6.1 Meddelande om rekommendation nr 21/1989/t angående nordiskt turistprogram (B 93/t och A 856/t)

Rekommendationen har följande lydelse:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

- göra Nordiska ministerrådets turistutskott till en ämbetsmannakommitté, direkt underställd Nordiska ministerrådet,
- initiera ett arbete med att inom Norden sammanställa och samordna åldersgränsen barn/vuxen i offentliga kollektiva transportmedel,
- samordna turistprojekt i det nordiska regionala samarbetet och verka för att behoven av erfarenhetsutbyte blir tillgodosett,
- särskilt uppmärksamma turismens betydelse för väst- Norden,
- utifrån erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen, värdera hur man skall gå vidare med samlade och/eller samordnade insatser,
- utreda fördelarna vid administrativ samordning av de nordiska ländernas turistbyråer speciellt på de utomeuropeiska marknaderna,
- på alla nivåer verka för förstärkning och samordning av forskningen och utbildning inom turistsektorn,
- verka för att i ökad utsträckning överföra nationella medel till den nordiska budgeten, främst vad gäller aktiviteter utanför Norden.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

* Frågan angående omdanandet av turistutskottet till en ämbetsmannakommitté behandlas i samband med den totala översynen av ministerrådets arbetsformer som genomförs av MR/SAM. Slutligt ställningstagandet torde komma under 1990.

* Frågan om åldersgränsen barn/vuxen har anknytning till den diskussion

som sedan länge förts mellan ministerrådet och Nordiska rådet angående prissättningen på kollektiva transporter. Det kan konstateras att väsentligen samma svårigheter föreligger för ministerrådet vad gäller denna fråga som vad gäller ungdomsresekort, turistkort för ungdom o dyl, dvs att trafikutövarna själv ständigt sätter priserna på transporterna efter de företagsekonomiska kriterier som de är pålagda att iakttaga. Utsikterna att samordna åldersgränserna ter sig små, bl. a. av ekonomiska skäl, varför ministerrådet föreslår att denna punkt avskrivs ur rekommendationen.

- * Samordningen av turistprojekten i det regionala samarbetet, erfarenhet-sutbytet mellan turistsektorn och den regionalpolitiska sektorn samt uppmärksammandet av turismens betydelse för Västnorden är av ministerrådet prioriterade frågor i samband med genomförandet av turistprogrammet. Behovet av samverkan behandlades bl. a. vid en konferens angående turistprogrammet i september 1989 och det kommer att följas upp genom utökade kontakter mellan det för programmet ansvariga turistutskottet och samarbetsområdena. Vidare har turistfrågorna i Västnorden behandlats vid ett möte mellan turistutskottet och företrädare för turistfrågorna i Västnorden, varvid bl. a. diskuterades framtida projektverksamhet.
- * Vad beträffar att använda erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen i det vidare arbetet vill ministerrådet hävda, att så skett vad gäller marknadsföringskampanjen i USA. Arbetet i Tyskland har gett många nyttiga erfarenheter av så generell natur, att de torde vara tillämpliga i det fortsatta gemensamma marknadsföringsarbetet. Vad gäller kampanjen i USA kan nämnas, att den på ett liknande sätt skall utvärderas. Syftet med denna punkt torde vara uppnått, varför ministerrådet föreslår att den avskrivs ur rekommendationen.
- * Eventuell samordning av de nordiska ländernas turistbyråer är en fråga som utreds och beslutas i respektive land. Ministerrådet kommer att diskutera frågan vid de årliga mötena mellan turistutskottet och Nordiska turistrådet.
- * Ministerrådet instämmer i att det finns ett behov av förstärkning och samordning av forskning och utbildning inom turistsektorn. Behoven är stora. Troligen är det nödvändigt att starta på det nationella planet med en viss generell kompetensuppbyggnad för att med denna som plattform samverka nordiskt, bl. a. genom att förlägga specialutbildning på vissa ämnesområden till olika centra i Norden.
- * Överförandet av nationella medel till den nordiska budgeten har hittills ej varit en aktuell metod i ministerrådets turistprojekt. En viss samverkan har dock förekommit, främst i projekt avseende produktutveckling. Som exempel kan nämnas projektet "*Kungsvägen Oslo-Helsingfors*, där inventering och faktasamling till stor del utförts och bekostats av berörda kommuner och institutioner och där de nordiska medlen bekostat admi-

nistration och bearbetning av det insamlade materialet till en gemensam marknadsföring för bl. a. den tyska marknaden. Vidare kan framhållas ett antal projekt som genomförts med samfinansiering av NMT och NT, nu senast aktuellt i marknadsundersökningen i Japan som påbörjats 1989.

6.2 Meddelande om rekommendation nr 22/1989/t angående ökat samarbete inom turismen (B 93/t och A 856/t)

Rekommendationen har följande lydelse:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att:

- anta ett nordiskt turistprogram i enlighet med ministerrådets förslag B 93/t, och vad kommunikationsutskottet anfört,
- ministerrådet lämnar en årlig rapportering av programmet i sin verksamhetsberättelse, C1.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Turistministrarna antog den 11 maj 1989 det vid Nordiska rådets 37:e session framlagda förslaget om nordiskt turistprogram. Ministerrådet uppdrog därvid åt ministerrådets turistutskott att beakta de synpunkter på programmet som framlagts av rådet i rekommendation nr 21/1989 samt att rapportera årligen om programmet i C1. Ministerrådet anser därmed att syftet i rekommendation nr 22/1989 är uppfyllt och föreslår att den avskrivs.

Kapitel XVII

Finans- og økonomisektorn

1 Sammanfattning

Efter behandling på Nordiska rådets session i Stockholm 1989, faststillede ministerrådet en ny økonomisk handlingsplan "*Ett starkare Norden*". Planen løber åren 1989–1992.

Inom sektorn gennemføres flere af åtgærderne i handlingsplanen. Verksamheten har varit särskilt intensiv på kapitalmarknadsområdet. Ministerrådet har ställt som mål att avveckla resterende kapitalregleringar senast den 1 juli 1990 (tidpunkten gäller ej Island).

2 Det økonomiske læget i omværliden och i Norden

I det följande ges ett utdrag ur finansministrarnas gemensamma konjunkturrapport, som i november 1989 utkom för sjätte gången.

2.1 *Det internationella økonomiske læget*

Den igangværende konjunkturopgang, der startede i 1982, er en af de længste sammenhængende vækstperioder i nyere tid. De første år af opsvinget var karakteriseret af en forskelligartet udvikling i de syv største industrilande, med en høj vækst i USA, Japan og Canada, mens de store kontinentaleuropæiske lande havde en kun moderat fremgang. Siden 1988 har vækstraten været mere jævnt fordelt på de store lande.

De generelle vækstudsigter forekommer gode, men der er fortsat en række balanceproblemer i den internationale økonomi, der kan udløse negative påvirkninger af forløbet. Der kan her være tale om reaktioner på de finansielle markeder i form af rentestigninger og valutaforskydninger som reaktion på risikoen for en forstærket inflation, samt de vedvarende betalingsbalanceuligevægte, mellem såvel de store industrilande som mellem industrilandene og de gældstyngede u-lande.

Prisudviklingen i det forløbne år har yderligere været påvirket af den stigning i olie- og de øvrige råvarepriser, der fandt sted fra midten af 1987. Prisstigningerne var et resultat af den kraftige efterspørgselsstigning i de industrialiserede lande i de foregående år. Den svage afdæmpning i aktiviteten siden årsskiftet 1988/89 har, sammen med et forøget udbud, medført, at energipriserne i løbet af 1988 – og råvareprisstigningerne siden begyndelsen af indeværende år – har stabiliseret sig, eller er afløst af fald. Der udgår således ikke mere herfra impulser til en forstærket opgang i prisniveauet i industrilandene.

Beskæftigelsen i de industrialiserede lande er siden 1982 øget med ca. 9 pct. svarende til 29 millioner nye jobs. Samtidig er ledigheden nedbragt med ca. 2 pct.

Ledighedsfaldet har især været koncentreret om USA, Japan og England. I den øvrige del af Europa var ledighedsudviklingen frem til 1987 mindre tilfredsstillende med et gennemsnitligt niveau på ca. 10 pct. af arbejdsstyrken: Først fra dette tidspunkt faldt arbejdsløsheden i de kontinentaleuropæiske lande, således at denne i midten af indeværende år lå på knap 9 pct.

Det økonomisk-politiske mål for de industrialiserede lande er fortsat – indenfor en mellemfristet tidshorison – at tilvejebringe betingelserne for en ikke-inflationær vækst, der kan føre til en varig reduktion af arbejdsløsheden. Selv om udsigterne for de kommende år tegner forholdsvis lyse, er der stadig et klart behov for at få en bedre balance mellem penge- og finanspolitikken i en række lande, ikke mindst i USA.

Tabell: Nøkkeltall for internasjonal økonomi

Hovedtall for den økonomiske utvikling i de nordiske land

	1988	1989	1990
<i>Bruttonasjonalprodukt</i>	Prosentvis endring fra foregående år		
Danmark	-0,3	1,9	1,6
Finland	5,2	4,5	2,5
Island	-1,2	-2,2	-2,4
Norge	1,1	2,3	1,5
Sverige	2,5	2,0	1,3
Norden	2,1	2,5	1,7
<i>Konsumpriser</i>	Prosentvis endring fra foregående år		
Danmark	4,5	4,7	3,2
Finland	5,1	6,5	5,5
Island	25,4	21,3	16,0
Norge	6,7	4,6	4,0
Sverige	5,8	6,5	8,0
Norden	5,6	5,7	5,6
<i>Driftsbalansen</i>	I prosent av BNP		
Danmark	-1,7	-1,7	-1,3
Finland	-2,9	-3,9	-3,9
Island	-3,7	-2,0	-2,6
Norge	-4,0	1,6	2,0
Sverige	-1,3	-2,0	-2,5
Norden	-2,2	-1,6	-1,6
<i>Arbeidsløshet</i>	I prosent av arbeidsstyrken		
Danmark	8,6	9,3	9,4
Finland	4,5	3,4	3,4
Island	0,6	1,7	2,0
Norge	3,2	4,9 ¹	..
Sverige	1,6	1,3	1,4
Norden	4,1	4,3	4,2
<i>Den offentlige sektors finanssparing</i>	I prosent av BNP		
Danmark	0	0	0,5
Finland	0,9	2,1	2,1
Island	-2,8	-1,6	-0,8
Norge	3,0	1,1	0,4
Sverige	3,0	3,6	3,7
Norden	1,9	2,0	2,0

Kilde: De nordiske landenes nasjonale anslag.

¹ 1. halvår

2.2 *De nordiske lande*

Væksten i de nordiske lande under et har i de senere år ligget på en årsrate på ca. 2 1/4 pct. Denne vækstrate er fortsat ind i 1989. Dermed har aktivitetsudviklingen for Norden som helhed været svagere end i det øvrige Europa. Det tidligere omtalte konjunkturopsving i det kontinentale Europa fra begyndelsen af 1988 er dermed ikke slået generelt igennem i Norden.

Konjunkturtilbageslaget i Danmark og Norge i 1987 og 1988 – og i Norge ind i 1989 – har været kraftigt, og begge lande har oplevet en faldende indenlandsk efterspørgsel. Samtidig hermed var der en forholdsvis stærk opgang i eksporten. Underskuddet på betalingsbalancen i de to lande blev på denne baggrund reduceret, efter de store forringelser i de umiddelbart foregående år. Den forøgede eksport var dog ikke tilstrækkelig til i 1988 at hindre et fald i beskæftigelsen, og modsvarende en stigning i arbejdsløsheden. I Danmark og Norge synes udviklingen vendt i indeværende år, idet der er tegn på, at økonomien er ved at bevæge sig ind i en periode med fornyet, omend foreløbig moderat, vækst.

I Islands tilfælde er der tale om et konjunkturomsving i 1988, efter en kraftig vækst de foregående år. Dette har medført en faldende indenlandsk efterspørgsel og produktion. Afdæmpningen er fortsat ind i 1989.

I modsætning hertil har Sverige og Finland oplevet en forholdsvis stærk vækst i BNP i 1987 og 1988. Opgangen har været båret frem af den indenlandske forbrugs- og investeringsefterspørgsel, mens eksportudviklingen har været afdæmpet. Udviklingen har derfor været ledsaget af klare forringelser på betalingsbalancen. Samtidig har der været tale om betragtelige knaphedssituationer på arbejdsmarkedet, med tendenser til lønpres. I 1989 er aktivitetsvæksten afdæmpet lidt.

Der er sket en indsnævring i de seneste år i inflationsforskellen mellem de nordiske og de øvrige europæiske lande, men prisstigningstakten i Norden ligger fortsat i 1989 et stykke over gennemsnittet. I 1990 forudses den gennemsnitlige prisstigningstakt i Norden fortsat at være over gennemsnittet for de vesteuropæiske lande. Sverige, Finland og Island skønnes fortsat at ligge over gennemsnittet, mens modsvarende Norge og Danmark skønnes at ligge under.

Alle de nordiske lande har i de senere år haft underskud på betalingsbalancen. Den relativt høje aktivitet i Sverige og Finland i 1988 og fortsat ind i 1989 har medført en fortsat forværring af betalingsbalancen. I Norge blev betalingsbalancesituationen lidt forbedret i 1988. Denne udvikling er forstærket i indeværende år, hvor en fornyet kraftig opgang i eksporten og en forbedring af bytteforholdet, sammen med den nedgang i importen, der udgik fra de forøgede priser på olie m. v., medfører at betalingsbalancen i 1989, for første gang i 4 år, vil udvise overskud. I Danmark skete der en stabilisering af underskuddet fra 1988 til 1989.

I 1990 forudses en stabilisering af underskuddene i Finland, mens det

vokser noget i Sverige, først og fremmest som følge af en stigende rentebyrde som konsekvens af de forøgede udenlandske investeringer. Det norske overskud ventes øget, og det danske underskud falder noget.

Konjunkturafmatningen i Island har medført en mærkbar reduktion i betalingsbalanceunderskuddet fra 1987 til 1989.

Den gennemsnitlige beskæftigelse i Norden er kun steget lidt i de senere år. Størst fremgang er registreret i Sverige med en vækst på knap 1 1/2 pct. i 1988. I Danmark er der tale om svagt faldende beskæftigelse i såvel 1988 som 1989. I Norge faldt beskæftigelsen derimod kraftigt gennem 1988 og ind i 1989. For de sidstnævnte lande er arbejdsløsheden da også steget, mens den for Sverige og Finland er faldet svagt. For Norden under et er der tale om en stort set uændret arbejdsløshed i de senere år på ca. 4 1/2 pct.

Arbejdsløsheden i Norden ligger fortsat på under halvdelen af gennemsnittet for Vesteuropa, men der er en stor spredning på de enkelte lande, hvor Danmark har en arbejdsløshed på 9 1/2 pct. i 1989, der kun ligger svagt under det vesteuropæiske gennemsnit, mens Sverige har en åbent udvist arbejdsløshedsprocent på 1 1/2 pct. af arbejdsstyrken. For første gang i mange år er der nu tale om arbejdsløshed i Island. Arbejdsløshedsprocenten udgør i midten af året 1 3/4 pct., en stigning på over 1 pct. i løbet af godt et år. Den svagt aftagende vækst i Norden medfører, at der kun er udsigt til mindre ændringer i arbejdsløsheden i 1990.

3 Allmänt

Inom sektorn behandlas frågor gällande den ekonomiska politiken, härunder konjunkturfrågor, valuta- och kapitalmarknadsfrågor, internationella ekonomiska frågor och skattefrågor. Ett viktig inslag i sektorns verksamhet är de regelmässiga diskussioner om aktuella ekonomisk-politiska frågor, det internationella ekonomiska läget och de orienteringar om ländernas ekonomiska situation och ekonomiska politik som företas vid mötena med de nordiska finansministrarna. En betydande del av sektorns verksamhet avser ekonomisk handlingsplan. Den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning ("*Norden i växt*") har löpt i huvudsak åren 1985–1988. Under åren 1989–1992 kommer den ekonomiska handlingsplanen "*Ett starkare Norden*" att genomföras.

På det växelkurspolitiska området enades de nordiska länderna 1983 om en samarbets- och informationsordning. Överenskommelsen innebär att varje nordiskt land skall söka lämna information till övriga länder i Norden i så god tid som möjligt innan växelkursåtgärder vidtas. Dessutom ingår en serie andra insatser för att stärka det kontinuerliga informationsutbytet på detta område. Samarbetet har också tagit formen av ett avtal om kortsiktigt valutastöd mellan centralbankerna i Norden. Detta avtal ingicks redan 1962 och reviderades senast 1983.

När det gäller de nordiska ländernas synpunkter på de internationella

valutafrågorna sker sedan länge en fortlöpande koordination. Bakgrunden till denna samordning är att Norden har gemensam representation i såväl Internationella valutafondens (IMF) direktion som IMF:s policyskapande organ, den s.k. interimskommittén. Norden har likaledes gemensam representation vid Världsbanken.

Ett nära samarbete mellan de nordiska länderna äger också rum på det ekonomisk-politiska området inom samarbetsorganisationen OECD, såväl löpande mellan de permanenta delegationerna, som inför alla viktiga möten vid vilka länderna representeras från huvudstäderna.

Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik inrättades våren 1986. Kommittén är beredningsorgan för MR-Finans, och behandlar frågor inom hela finansministrarnas samarbetsområde. Kommittén är sammansatt av representanter för finansdepartementen i de nordiska länderna.

Andra permanenta nordiska organ inom den ekonomiska sektorn är:

Nordiska finansiella utskottet, som är sammansatt av representanter för finans/ekonomiministerierna och centralbankerna, svarar för valuta- och kapitalmarknadsfrågor. Utskottet svarar dessutom för den samordning av internationella monetära frågor som sker i anknytning till IMF:s verksamhet. De frågor utskottet behandlar på uppdrag av finansministrarna rapporteras direkt till dessa.

Nordiska ekonomiska forskningsrådet har till uppgift att medverka till att analyser och utredningar genomförs om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden.

Den nordiska konjunkturgruppen, som består av konjunkturexperter från departement och utredningsinstitut. Bl. a. sammanställer gruppen årligen den nordiska konjunkturrapporten.

Arbetsgruppen för statistik över kapitalrörelser i Norden fungerar som ett forum för överläggningar och informationsutbyte mellan berörd expertis och förbereder även de nordiska ländernas deltagande i motsvarande diskussioner i OECD.

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR) har som huvudsyfte att medverka till att tulladministrativa regler och rutiner i Norden är så enkla och ensartade som möjligt.

Vidare sker ett informellt samarbete mellan skatteexperter i de nordiska länderna.

Sektorn har under året varit ansvarig för följande rekommendationer:

45/1987/b Finansiering av det nordiska samarbetet,

3/1989/e Ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan 1989 – 1992

4 Verksamheten 1989

Vid Nordiska rådets session behandlades det inom sektorn utarbetade ministerrådsförslaget "Ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan 1989–1992". Nordiska rådet beslöt med stor majoritet att rekommendera att handlingsplanen fastställdes i enlighet med förslaget och rådets synpunkter.

I mars 1989 fastställde ministerrådet handlingsplanen, som omfattar flera sektorer av det nordiska samarbetet och har en sammanlagd budget på 250 MDKK. Handlingsplanen har publicerats i engelsk översättning.

I anknytning till förberedelserna av den ekonomiska handlingsplanen gjordes särskilda utredningsarbeten om flera frågor. Under året har publicerats rapporterna "*Jordbrukspolitiken i de nordiska länderna*" och "*Skatter och reformarbete i Norden år 1988*".

Flera av åtgärderna i handlingsplanen genomförs av sektor ekonomi och finans. Särskilt på kapitalmarknadsområdet har aktiviteten under året varit hög.

Det pågår ett kontinuerligt och tätt informellt samråd och informationsutbyte i kapitalmarknadsfrågor i en särskild arbetsgrupp. Denna grupp svarar också för utredningsarbete för att följa upp handlingsplanens åtgärder på kapitalmarknadsområdet.

Ministerrådet fattade i november 1989 beslut om att sätta som mål, att alla regleringar för kapitalrörelser över gränserna, skall vara avskaffade i de nordiska länderna senast den 1 juli 1990. Regler som motiveras av skattekontrollskäl eller statistikskäl, skall dock finnas kvar. Tidpunkten gäller inte Island pga Islands speciella ekonomiska struktur. Beslutet innebär att de nordiska länderna kommer att ha avskaffat sina valutaregleringar inom samma tidsfrist, som gäller för flertalet EG-länder.

Det pågår ett utredningsarbete för att följa upp handlingsplanens målsättningar om liberalisering av finansiella tjänster före utgången av 1992. En viktig del av arbetet gäller målet om fri etableringsrätt för finansiella institutioner. Utredningsarbetet omfattar också en analys av hinder för utväxling av finansiella tjänster över gränserna. Ministerrådet har i sin behandling av finansiella tjänster konstaterat att det området är en viktig del av samarbetet mellan EG och EFTA. Den fortsatta liberaliseringen av finansiella tjänster i berörda nordiska länder och EG/EFTA-överläggningarna måste ses i ett sammanhang och beslut om genomförandet kommer att fattas i ljuset av hur dessa överläggningar utvecklas.

Ett arbete har påbörjats för att följa upp handlingsplanens mål om att det bör arbetas mot en sammankoppling av de nordiska fondbörserna.

En arbetsgrupp för analyser och erfarenhetsutbyte om den offentliga sektorn inledde sin verksamhet i mitten av året. Arbetet omfattar, i enlighet med handlingsplanen, bl. a. efterfrågeförhållanden och kostnader för offentliga tjänster, nya styr- och finansieringsformer och metoder för att öka effektiviteten.

En arbetsgrupp för att följa upp handlingsplanens riktlinjer om näringslivsstöd har inrättats och beräknas inleda sitt arbete i början av år 1990. Gruppen skall utarbeta en analys av om utvecklingen av näringslivsstödet i de nordiska länderna överensstämmer med det som uttalats i handlingsplanen. Den skall vidare konkretisera den procedur för ministerrådets behandling av näringslivsstödsfrågor, som omtalas i handlingsplanen.

Mandat för en arbetsgrupp som skall följa upp den ekonomiska handlingsplanens målsättningar angående ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken har fastställts. Gruppen skall bl. a. föreslå riktlinjer för användandet av sådana styrmedel och komma med förslag till konkreta nordiska samarbetsprojekt. Gruppen är gemensam för finans- och miljösektorerna.

ÄK-Finans har under året behandlat flera ansökningar som gällt de särskilda medel om utredningar m. m. angående Norden och EG, som anvisas i handlingsplanen. Medel har beviljats för standardiseringssamarbete inom arbetsmiljöområdet, projektet den nordiska bolagsrätten och den europeiska integrationen, utredningsarbete på kapitalmarknadsområdet, samt för ett projekt om migration mellan Norden och det övriga Västeuropa.

En mycket viktig del av finansministrarnas samarbete, är diskussionerna om centrala ekonomiska politiska frågor. Under året har ministrarna vid flera tillfällen diskuterat utvecklingen inom EG, och därvid tagit upp fiskal harmonisering, skattekontrollfrågor i samband med liberaliseringen av kapitalrörelser samt planerna på ekonomisk och monetär union. Finansministrarna har i sina diskussioner vidare behandlat den internationella skuldproblematiken samt skattereformarbetet i nordiska länder. Härutöver har finansministrarna mer generellt diskuterat det internationella ekonomiska läget och ekonomisk-politiska frågor i anslutning till detta. Vidare har löpande orienterats om ekonomiskt läge och den ekonomiska politiken i respektive nordiskt land. I november 1989 lät finansministrarna för sjätte gången utge en nordisk konjunkturrapport. Denna årliga rapport har blivit ett etablerat inslag inom ramen för finansministrarnas samarbete.

Ministerrådet har under året gjort en utvärdering av den tidigare ekonomiska handlingsplanen "*Norden i växt*". Utvärderingsrapporten överlämnades till Nordiska rådet i november 1989.

Inom det Nordiska finansiella utskottet bedrevs det nordiska valutapolitiska samarbetet såsom tidigare. Ordförandeskapet övergick vid årsskiftet från Sverige till Finland.

Utskottet har i första hand behandlat frågor som rör Internationella valutafonden. De nordiska ländernas inställning till internationella monetära frågor har diskuterats och samordnats. (Sakinnehållet redovisas nedan.)

En annan viktig uppgift för utskottet har varit att behandla valuta- och kapitalmarknadsfrågorna i ljuset av den pågående europeiska integra-

tionsprocessen. Under 1989 har utskottet lämnat yttrande till ministerrådet i anknytning till det pågående utredningsarbetet.

Nordiskt agerande i internationella sammanhang

IMF

Det nordiska samarbetet i IMF-frågor fortsatte under oförändrade former. Inläggen, som hölls av representanter för de nordiska länderna vid interimskommitténs möten och vid fondens årsmöte, förbereddes gemensamt. Inläggen innehöll bl. a. följande ställningstaganden:

- Tillväxtperioden som pågår inom världsekonomin för sjunde året i följd fortsätter stödd av en särskilt välkommen förstärkning av tillväxten i Europa samtidigt som man har kunnat undgå en uppgång i inflationen. Men samtidigt har obalanserna i de största industriländernas utrikeshandel kvarstått, vilket medför framtida ökade risker. Det världsekonomiska läget gör det angeläget att få till stånd en effektivare internationell koordinering av den ekonomiska politiken än tidigare. Om detta inte lyckas, ökar risken för störningar på de finansiella marknaderna och för protektionistiska åtgärder.
- Förenata staternas ekonomiska politik befinner sig härvid i nyckelställning. Endast genom att strama åt finanspolitiken och dämpa den inhemska efterfrågan kan USA reducera sitt bytesbalansunderskott. Redan för närvarande kräver finansieringen av USA:s underskott omkring hälften av det globala sparande som kanaliseras via de internationella kapitalmarknaderna.
- Tillväxten i industriländerna har inte generellt fortplantats i u-länderna utan i många av dem har den ekonomiska situationen de facto förvärrats. Någon snabb lösning på u-ländernas skuldproblem står inte att finna. Vissa av de skuldsatta länderna drabbas också av den ökande protektionismen inom världshandeln, vilket begränsar exporten av u-ländernas produkter. Valutafonden måste även i fortsättningen – genom stöd till effektiva fondstödda anpassningsprogram – spela en central roll i hanteringen av skuldproblemen.
- Från nordisk sida uttalades stöd för den utvärdering av skuldsituationen som på våren 1989 ledde till den s. k. reviderade skuldstrategin och en förstärkt roll för fonden i densamma. Bakgrunden var det initiativ som USA:s finansminister Nicholas Brady presenterade i mars 1989. I det betonade man vikten av att lätta på debitorländernas skuldbörda samt att förse dessa med resurser för att omstrukturera ekonomin och uppnå varaktig ekonomisk tillväxt. I samsvar med det nya initiativet ändrade Internationella valutafonden riktlinjerna för sin utlåningspolitik och fattade principbeslut om en ökad finansieringsinsats. Medlemsländerna kan nu utnyttja viss fondfinansiering för att reducera ränte- och kapitalbeloppen på sina skulder.

- Det är viktigt att den pågående nionde översynen av medlemmarnas kapitalinsatser i IMF, som redan länge förberetts, med det snaraste genomförs. De nordiska länderna stödjer en betydande höjning för att stärka fondens resurser.
- Den ökande volymen betalningsdröjsmål till IMF är mycket oroande. De nordiska länderna stödjer därför den av fondledningen föreslagna ansatsen, att:

söka minska risken för tillkommande dröjsmål genom en mera noggrann prövning av nya IMF-stödda anpassningsprogram;

söka återställa relationerna med samarbetsvilliga låntagarländer inom ramen för en samarbetsansats;

söka finna ytterligare effektiva åtgärder att vidta mot länder som ej visar sig samarbetsvilliga.

OECD

Även inom OECD är det nordiska samarbetet väl utvecklat på det ekonomisk-politiska området och de olika OECD-mötena förbereds med nordiska samråd. Samordningen de nordiska länderna emellan är informellt, och gemensamma anföranden och dylikt förekommer normalt inte i detta samarbete.

De samordnade nordiska synpunkterna på de världsekonomiska frågorna sammanföll i stort med dem som uttryckts i IMF.

Enligt riktlinjer man dragit upp på de nordiska finansministermötena förbereddes och samordnades de åsikter som de nordiska länderna framförde i EPC (Economic Policy Committee) och på de årliga ministerrådsmötena. På ministerrådsmötet 1989 tog de nordiska länderna upp frågan om en mera förpliktande koordinering av strukturpolitiken i OECD-länderna. Det arbetas nu vidare med detta förslag.

Enligt ett finländskt initiativ har de nordiska länderna stött arbetet med att utarbeta siffermässiga översikter av medlemsländernas industrisubsidier, på samma sätt man redan förfarit med jordbruksstödet.

Enligt ett norskt initiativ har de nordiska länderna gemensamt kommit överens om att ge OECD en viktig roll i uppföljningen av det arbete Världskommissionen för miljö och utveckling har utfört. Detta arbete har intensifierats inom OECD under år 1989.

5 Valuta- och kapitalmarknadsfrågor

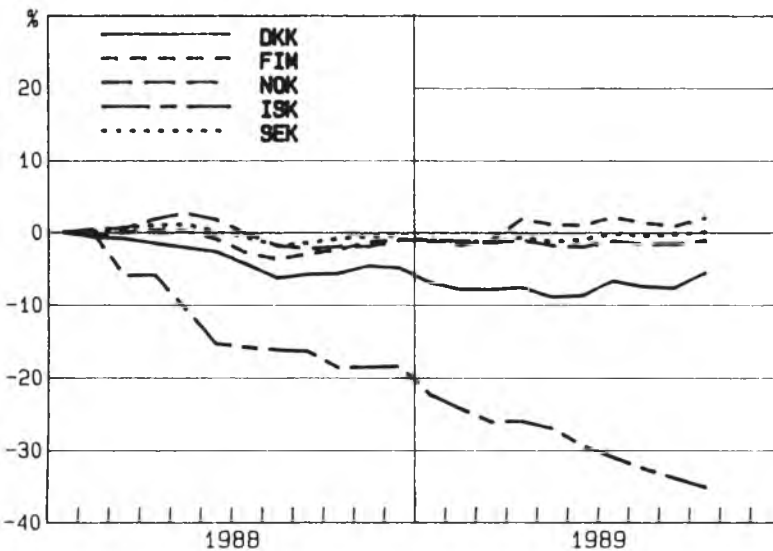
5.1 Utvecklingen på växelkursområdet i Norden

Under redovisningsperioden 15 oktober 1988 – 15 oktober 1989 har följande beslut fattats, dels avseende kursförändringar för de nordiska valu-

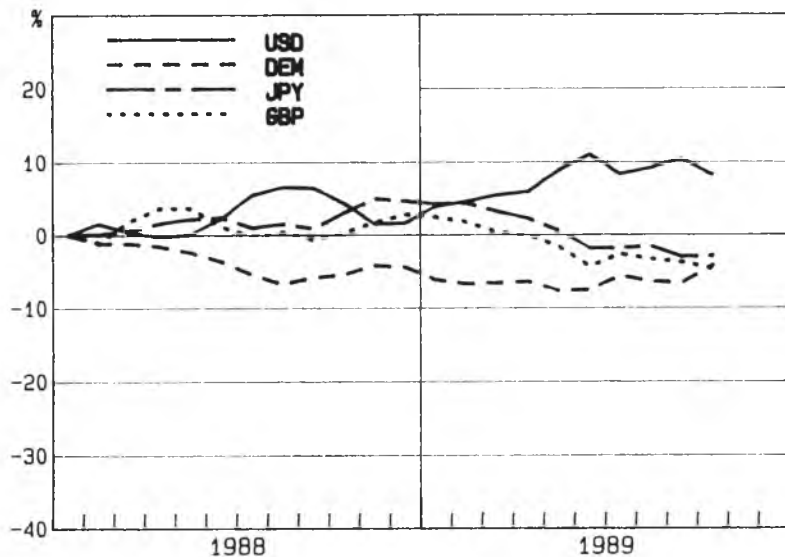
torna, dels angående viktiga tekniska ändringar i de kursarrangemang som tillämpas:

- Eftersom det inte skett någon växelkursjustering inom EMS-samarbetet är danska kronans centralkurs gentemot ECU oförändrat 7,85 kr/ECU. Den effektiva kronkursen, med basis 1980 = 100, har uppvisat ett fall från poängvärdet 91,2 till 91,0 under perioden oktober 1988 – oktober 1989.
- För den finska markens del utvidgades valutaindexstalets variationsområde från c. 4,5 procent till c. 6 procent den 30 november 1988. Mittpunkten förblev oförändrad. De nya gränserna för variationsområdet var 106,8 och 100,5
Den 17 mars 1989 höjdes markens externa värde med c. 4 procent. Den nya övre gränsen för valutaindexets variationsområde är 102,5 och den nedre gränsen 96,5.
- Den isländska kronen devalverades formellt tre gånger under redovisningsperioden, dvs 4,88% den 3 januari 1989, 2,5% den 7 februari 1989 och 1,5% den 10 maj 1989. Dessutom har den isländska kronans kurs deprecierats 2,2% från 15 februari till 3 mars och 11,1% från 19 maj till 17 oktober.
- Den norska växelkurspolitiken har inte ändrats under rapportperioden. Variationsområdet är oändrat 109,5 och 114,5. Det faktiska indexvärdet har varierat mellan 111,5 och 114,3.

PROCENTUELLA KURSÄNDRINGAR FÖR DE NORDISKA VALUTORNA GENTEMOT SDR

PROCENTUELLA KURSÄNDRINGAR FÖR VISSA
HUVUDVALUTOR GENTEMOT SDR

– Inte heller i Sverige har några ändringar i växelkurspolitiken vidtagits under den aktuella perioden. Valutaindex för den svenska kronan har varierat mellan 130,06 och 131,21.

I ovanstående diagram visas kursförändringarna för de nordiska valutorna och för vissa huvudvalutor gentemot den särskilda dragningsrätten, SDR. SDR är sammansatt av fastställda mängder av de fem huvudvalutorerna (US-dollar, tyska mark, japanska yen, engelska pund och franska francs). Under redovisningsperioden har kursrörelserna för de nordiska valutorna i förhållande till SDR varit små.

5.2 Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar

Som nämnts, beslutade ministerrådet i november 1989, att sätta som mål att resterande regleringar i Norden för kapitalrörelser över gränserna skall vara avskaffade senast den 1 juli 1990. Regler som motiveras av skattekontroll eller statistikbehov skall dock vara kvar. Tidpunkten gäller inte Island, pga Islands speciella ekonomiska struktur.

I det följande redovisas de förändringar som ägt rum före nämnda beslut av ministerrådet.

- I Danmark har det inte skett några ändringar i valutaregleringen sedan oktober 1988 då de sista kvarvarande restriktionerna avvecklades.
- I Finland slopades den 1 juni 1989 tillståndskravet för direktinvesteringar i utlandet för de företag som bedriver finansierings- och försäkringsverksamhet.

Valutabestämmelserna om utländska portföljinvesteringar liberaliserades på olika punkter fr. o. m. den 1 september 1989. De viktigaste ändringarna gällde privatpersoners utländska investeringar och investeringar i utlandet av andra än företag inom finansieringssektorn. Av skattekontrollskäl träder dock besluten för privatpersoners vidkommande i kraft vid en tidpunkt som bestäms senare, dock senast den 1 juli 1990.

Köp av bostäder och fastigheter i utlandet befriades från beloppsbegränsning och tillståndspraxis. Detsamma gäller köp av utländska värdepapper, depositioner i utländska penninginrättningar samt köp av varor som blir kvar i utlandet. Förvärv av derivativa instrument (t. ex. optioner och futurer) från utlandet är tillåtna endast i riskgarderingssyfte. Valutaöverföringarna skall också i fortsättningen ske via valutabankerna.

Över ett års finanslån till valutautlåningar tilläts utan Finlands Banks tillstånd.

Privatpersoner får alltså ej uppta utländska lån, men företag, fränsett dem inom finansieringssektorn samt fastighetsbolag, får uppta utländska krediter på över ett år (tidigare gräns var fem år). Samtidigt befriades leverantörskrediterna vid import och förskotten för import från tillståndspraxis.

- I Island slopade man i juli 1989 den avgift på utländsk låntagning, som hade införts i juli 1987. Fr. o. m. den 1 januari 1989 liberaliserades i en viss grad reglerna gällande utländsk låntagning till att finansiera import, inhemsk produktion och leasing av maskiner liksom också möjligheten att utnyttja leverantörskrediter.
- I Norge blev det i december 1988 fritt för aktiebolag med ett aktiekapital större än 0,5 milj. kronor att ta upp långfristiga valutalån oavsett ändamål.

I februari 1989 ägde en ytterligare liberalisering rum då alla företag, oavsett storlek och näringsgren, gavs rätt att ta upp långfristiga valutalån. En förutsättning är att lånet används för investeringar i produktionskapital eller till köp av minst 10% av ett annat inhemskt företags aktiekapital.

Med verkan från och med den 9 maj 1989 tilläts inlåningar att fritt till utlåningar sälja inhemska börsnoterade, VPS-registrerade obligationer (denominerade i norska kronor), samt andelar i norska obligationsfonder. Försäljningen skall ske via norska mäklare.

Sedan juli 1989 får inlåningar fritt förvärva aktier/andelar i utländska värdepappersfonder förutsatt att dylika köp sker via en norsk mäklare. Samtidigt infördes även vissa lättnader i garantiföreskrifterna. En inlåning får nu utställa och mottaga kommersiell och finansiell garanti visavi en utlåning utan Norges Banks tillstånd.

Den norska regeringen har i den reviderade nationalbudgeten för 1989 gått in för en gradvis avveckling av valutaregleringen. Stortinget har senare anslutit sig till denna syn. En arbetsgrupp har tillsatts som skall utreda frågor i anslutning till skattekontroll och statistiktäckning vid avvecklingen av valutaregleringen.

- I Sverige avvecklades praktiskt taget alla återstående restriktioner på kapitalrörelserna per den 1 juli 1989. De regleringar, som upphörde då, gällde främst valutautlåningars köp av svenska räntebärande papper i svenska kronor, och motsvarande köp av valutainlåningar av räntebärande papper i utländsk valuta samt kortfristiga finansiella krediter.

Tidigare hade aktietransaktionerna över gränserna släppts fria.

Härefter kvarstår endast förbud – dock med vissa undantag – mot att hålla medel på konto i utlandet samt tills vidare mot att erlægga livförsäkringspremier till utlandet för mer än 3.000 kronor per år.

I övrigt gäller normalt krav på att betalning skall ske genom valutabank, att värdepapperstransaktioner med utlandet skall förmedlas av svensk valutabank eller fondkommissionär, samt att valutainlåningars innehav av utländska värdepapper skall deponeras hos ovannämnda institutioner.

6 Nordiska ekonomiska forskningsrådet

Forskningsrådets verksamhet består av anslagsgivning till forskningsprojekt runt om i Norden, vilka behandlar frågor av Nordiskt ekonomiskt intresse. Vidare har rådet beviljat anslag till sk workshops, vars syfte är att utveckla nya nordiska forskningsprojekt inom angelägna områden. Årets ekonomisk politiska seminarium hade titeln "*Ekonomisk integration, konsekvenser och betydelse för de Nordiska ekonomierna*". I rådets årsbok beskrivs pågående och avslutad forskning i rådets regi.

De av rådet högprioriterade forskningsområdena under 1989 var dels Norden och EG, dels produktivitetens utvecklingen inom tjänstesektorerna i de nordiska länderna.

Ett större nordiskt projekt kring produktivitetens utvecklingen inom den nordiska hälso- och sjukvården pågår. Resultaten från denna studie kan förväntas någon gång under 1990.

Området "Norden och EG" resulterade i ett stort antal ansökningar. Ett flertal projekt inom detta tema pågår och några projekt har påbörjats under 1989.

Rådet beslutade under 1989 att tilldela medel till workshops inom områdena: "*Ekonomiskt utnyttjande av gemensamma nordiska fiskebestånd*", "*Teknologi, strukturändring. En komparativ analys av integrationsprocesser i EG och Norden*", "*Workshop om kvinnor och ekonomi*" samt "*Workshop om finansiella marknader*".

Flera forskningsprojekt har under året slutrapporterats till rådet bl. a. ett större projekt kring lönebildningen i Norden.

Under året har en av rådet tillsatt planeringsgrupp diskuterat rådets framtida uppgifter och strategier mot bakgrund av hittills vunna erfarenheter. Gruppen har lagt förslag till nya verksamhetsområden.

Under 1989 fick rådet i uppdrag att utveckla ett treårigt program för skatteekonomisk forskning inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen. En särskild grupp fick i uppgift att förbereda arbetet med detta program och en större vetenskaplig workshop avhölls hösten 1989. Rådet kommer att påbörja den operativa delen av programmet under 1990.

Den 1 juli 1989 utgick mandatperioden för flertalet av rådets medlemmar och nya medlemmar har utnämnts för perioden 1 juli 1989 till den 30 juni 1992.

7 Nordiska rådets rekommendationer

7.1 Meddelande om rekommendation nr 45/1987/b om finansieringen av det nordiska samarbetet

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta alternativa former för finansieringen av det nordiska samarbetet, som säkrar detta växande samarbete tillräckliga resurser.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har inte under året haft frågan om alternativ finansiering av det nordiska samarbetet till behandling, utöver vad som framgår av *Ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan 1989–1992*. Som framgick i handlingsplanen och i förra årets meddelande på rekommendationen har ministerrådet gjort en grundlig värdering av frågan om alternativ finansiering av det nordiska samarbetet. Det finns betydande tekniska problem, inte minst på att Finland har en omsättningsskatt och inte en mervärdesskatt, med att införa en s. k. NOMS.

Värderingen från föregående år kvarstår, dvs att det inte är möjligt att ändra finansieringen så att den baseras på omsättningsavgiftssystemen. Ministerrådet avser därför inte för närvarande att föreslå någon förändring av formerna för finansieringen av det nordiska samarbetet. Ministerrådet anser därmed för sin del att syftet med rekommendationen så långt möjligt har tillgodosetts, och att rekommendationen kan avskrivas.

7.2 Meddelande om rekommendation nr 3/1989/e om Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan 1989–1992 (B 89/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å vedta og gjennomføre en ny nordisk økonomisk handlingsplan i samsvar med ministerrådsforslag B 89/e og Økonomisk utvalgs synspunkter, herunder særskilt at ministerrådet i forbindelse med handlingsplanen:

1. kartlegger i hvilken grad utviklingen i de nordiske lands person- og bedriftsbeskatningssystemer skiller seg vesentlig fra de øvrige OECD-land. Kartleggingsarbeidet bør danne grunnlaget for en analyse som belyser virkninger av eventuelle ulikheter
2. konkretiserer og spesifiserer hvordan myndighetene tar sikte på å medvirke for å tilrettelegge og kontrollere utviklingen av det nordiske gassamarbeidet
3. fastsetter konkrete tiltak med sikte på å øke muligheten for nordisk samarbeid på tjenestehandelens område
4. iverksetter tiltak som vil effektivisere arbeidet med å avvikle handelshindringer, herunder en rask vurdering av spørsmålet om å opprette en særlig ombudsmannsfunksjon for å intensivere arbeidet
5. å følge opp det samarbeid som allerede er innledet mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjoner med sikte på å utarbeide et nordisk system for eksportfinansiering, risikotagning og garantigivning
6. tar opp spørsmålet om subvensjonering av miljølån i den foreslåtte NIB-miljølåneordningen
7. foretar en grundig evaluering av "Norden i vekst" og en løpende evaluering av den nye planen slik at en senest innen 1991 kan få grunnlag til å vurdere hvordan disse to handlingsplaner best mulig kan følges opp, og vurdere spørsmålet om hensiktsmessigheten av rullende økonomiske handlingsplaner og en finansieringsreform for det nordiske samarbeide
8. foretager omprioriteringer i planen, således at turistkampagnen i USA, vejr radarprosjektet og den skattevidenskabelige forskning overføres til vurdering i de respektive sektorbudgetter og der i stedet satses på øget utbygning og langtidssikring af de nordiske forskerstipendier, Nordplus og Nordjobb."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Angående (1) om skattefrågor, önskar ministerrådet hänvisa till att flera åtgärder i eller med anknytning till handlingsplanen har den av Nordiska rådet önskade inriktningen. I handlingsplanen finns ett projekt om "*Skatter och avgifter och EG:s inre marknad*" och det ges vidare medel för skattevetenskaplig forskning genom Nordiska ekonomiska forskningsrådet. En rapport om "*Skatter och reformarbete i Norden år 1988*", som framtoogs under förberedelserna av handlingsplanen, har publicerats.

Angående (2) om gassamarbetet, hänvisas till ministerrådets meddelande om rek. nr 2/1989 om Samarbetsplan på energiområdet.

Angående (3) om tjänstehandel, påpekas att handlingsplanen innehåller flera betydelsefulla åtgärder på detta område. Det gäller finansiella tjänster, sammankoppling av de nordiska ländernas fondbörser, projektexport – genomförande av punktinsatser och särskilda insatser för miljöprojektexport (genom Nopef), samt turistkampanjen i USA. Ministerrådet

finner för sin del att behovet av åtgärder på tjänstehandels område är väl tillgodosett genom handlingsplanen.

Angående (4) om handelshinderarbetet, är det ministerrådets avsikt att göra en evaluering av detta viktiga arbete under 1990, och i anknytning härtill värdera medel – härunder en ombudsmannafunktion – för att effektivisera handelshinderarbetet. Ministerrådet är dock uppmärksam på att förutsättningarna för frågan om en nordisk ombudsman kan förändras genom uppföljningen av betänkandet från Nordiska rådets internationella kommitté.

Angående (5) om exportfinansiering, är ministerrådet som tidigare meddelat, positiv till ett närmare samarbete mellan exportkredit- och exportkreditgarantiinstituten, och följer de undersökningar som instituten gör.

Angående (6) om subventionering av NIB:s miljölåneordning, hänvisas till uttalandena från ministerrådet vid sessionen i Stockholm om att sådan subventionering skulle stå i strid med NIB:s syfte. Däremot är frågan om en riskkapitalordning för finansiering av miljöskyddsinvesteringar i Östländer (som inte är en subventionsordning) under beredning hos ministerrådet.

Angående (7) om evaluering av *"Norden i växt"* m. m., hänvisas till den rapport, *"Utvärdering av den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning "Norden i växt" 1985–1988"*, som överlämnades till Nordiska rådet i november 1989.

Angående (8) om omprioriteringar, avser ministerrådet att låta den nya ekonomiska handlingsplanen vara den sista handlingsplanen av detta slag. Ministerrådet avser att överföra projekt av mer långvarig karaktär från handlingsplanen till ordinarie budget, då handlingsplanen löper ut eller då handlingsplanens stöd till åtgärder reduceras. Det har mot den bakgrunden inte bedömts som ändamålsenligt att göra de önskade ändringarna i handlingsplanens budget resp. den ordinarie budgeten. Ministerrådet är dock uppmärksam på effekterna av att handlingsplanens stöd till vissa angelägna samarbetsaktiviteter upphör eller reduceras.

Nordiska ministerrådet fastställde den ekonomiska handlingsplanen den 20 mars 1989, efter noggrann värdering av Nordiska rådets synpunkter på ministerrådsförslaget till handlingsplan.

Ministerrådet anser, för sin del, att Nordiska rådets synpunkter på ministerrådsförslaget, antingen tillgodoses genom handlingsplanen och dess uppföljning, eller följs upp av ministerrådet utanför den ekonomiska handlingsplanens ramar, och att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel XVIII

Industripolitik

1 Sammanfattning

Industrin i Finland och i Sverige har under 1989 arbetat under i stort sett fullt kapacitetsutnyttjande. Med undantag för Island så har industrin i de nordiska länderna haft en god orderingång från exportmarknaderna. Kapacitetsproblem kombinerat med svag priskonkurrens har dock medfört lägre tillväxt, högre inflation och sämre externbalans för Norden som helhet i jämförelse med det övriga Västeuropa.

Industripolitiken i de nordiska länderna och inom ramen för det nordiska industripolitiska samarbetet har präglats av de nya krav som ställs på industrin och industripolitiken till följd av den snabba utvecklingen av den europeiska integrationsprocessen.

Som ett led i ansträngningarna att främja det nordiska näringslivets konkurrensförmåga och anpassning till den nya marknadssituationen i Europa har ministerrådet under det gångna året antagit två arbetsprogram; ett för att stärka det tekniskt-industriella samarbetet mellan Norden och det övriga Västeuropa samt ett för att främja ett ökat nordiskt inflytande i arbetet med att skapa nya tekniska standarder och kontrollordningar i Västeuropa.

Under 1989 hölls det första Nordiska Näringspolitiska Forumet med företrädare för företag, myndigheter, forskare och intresseorganisationer. Vid forumet diskuterades behov och möjligheter av att utnyttja den samlade nordiska hemmamarknaden för teknikupphandling på angelägna samhällsområden.

En dialog har inletts under året mellan ministerrådet och näringslivet angående möjligheter att förbättra konkurrenskraften hos "miljöindustrin" i de nordiska länderna mot bakgrund av de stora investeringar som nu gör sig gällande i bland annat Östeuropa.

2 Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna

Industrin i de nordiska länderna har haft ett relativt gott år under 1989 till följd av en fortsatt god internationell konjunktur. Exportvolymerna har således varit goda, medan den nordiska industrins marknadsandelar har fortsatt att försämrats, främst till följd av det höga kostnadsläget. Det sistnämnda förhållandet illustreras även av utvecklingen av de nordiska ländernas externbalanser, där man kan avläsa gapet mellan inhemsk produktion och konsumtion, vilket tyder på otillräcklig konkurrensförmåga både på hemmaplan och på exportmarknaderna.

Vid en jämförelse mellan de nordiska länderna sammantaget och EG-

området kan noteras att Nordens samlade bytesbalansunderskott beräknas ha uppgått till omkring en och en halv procent av BNP under 1989, att jämföras med jämvikt för det samlade EG-området. Tillväxten i de nordiska ländernas ekonomier har varit omkring en procentenhet lägre än inom EG-området och prisstegringarna omkring en procent högre.

Den samlade industriproduktionen i de nordiska länderna beräknas öka med omkring tre procent 1989 i jämförelse med året innan. Endast Island har haft en fallande industriproduktion. Industrins investeringar har varit mycket livliga i Finland och Sverige. Danmark har haft en mer modest ökningstakt medan Norge haft ett markant fall i industrins investeringar. Det industriella kapacitetsutnyttjandet har varit hårt ansträngt i både Finland och Sverige.

Inom industripolitiken upptar den framtida gemensamma västeuropeiska marknaden det centrala intresset. Det gäller dels anpassning och modernisering av de industripolitiska regelverken för att möta kraven från näringsliv och EGs marknadsspelregler och dels insatser för att förbereda och stärka det egna näringslivet i den friare konkurrensen.

Förutom en allmän inriktning mot harmonisering och effektivisering av regelverken har under året de flesta nordiska länderna inlett en samlad översyn av standardiseringsarbetet, inklusive kontrollordningar. Insatser för att främja företagens anpassning har framförallt koncentrerats till stöd för tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete samt till metoder för att attrahera och fördela riskvilligt kapital för industriellt förnyelsearbete. Stor vikt har markerats från regeringarna när det gäller att effektivisera produktionen med hjälp av den nya tekniken och en effektivare näringslivsstruktur. Under året har även framkommit några uppmärksammade krav på selektiva industripolitiska insatser, vilket kan ses som fingervisare om de behov av strukturrationalisering som blir följden av den skärpta internationella konkurrensen.

3 Det nordiska samarbetet inom industrisektorn

3.1 Ministerrådet

Det nordiska samarbetet inom industrisektorn leds av ministerrådet i sammansättning av industriministrarna, vars arbete bereds av nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik.

I likhet med den nationella industripolitiken har ministerrådets insatser på det industriella området i stor utsträckning inriktats mot att identifiera samarbetsområden som kan förbättra konkurrenfförmågan hos näringslivet i de nordiska länderna genom att se på Norden som en gemensam bas för tekniska och industriella resurser.

Ministerrådet har som ett led i detta strävande beslutat om ett handlingsprogram för ökat tekniskt-industriellt samarbete mellan Norden och det övriga Västeuropa. Dessa insatser kommer att genomföras i nära

samarbete mellan nordiska industrifonden och de nationella forskningsfinansierande organen och har som främsta uppgift att höja kvaliteten på samfinansierade nordiska projekt genom att koppla dessa projekt till de stora västeuropeiska industriprojekten. En annan central uppgift blir att utveckla fondens roll som koordinator till de europeiska forskningsprojekten.

Ministerrådet har vidare antagit en rekommendation om förstärkta insatser för att påverka det västeuropeiska arbetet med att utarbeta de nya europastandarderna och tillhörande kontrollordningar. Förutsättningarna härför är goda då de nordiska länderna har en lång tradition av att värna arbetstagare och konsumenter. Även på provnings- och kontrollområdena har de nordiska länderna ett gediget kunnande och lång erfarenhet av samarbete över landgränserna. Ministerrådets insatser syftar till att stimulera till ett ökat deltagande från de nordiska länderna i det kommittéarbete som sker i de västeuropeiska fackorganen på områdena samt till att sådant arbete kan förläggas till de nordiska länderna. Avsikten härmed är att nå en större påverkan i den praktiska utformningen av de nya europastandarderna.

Ett arbete har utförts under året med att analysera det statliga stödet till industrin på samnordisk basis. Med denna information kan behoven av eventuell anpassning till västeuropeiska normer lättare identifieras. En diskussion har startat rörande företagets behov av kvalificerad ledarskapsutbildning på högsta internationella nivå. Vidare har en dialog med näringslivet inletts under året som avser att utröna om ett närmare nordiskt samarbete kan stärka konkurrenskraften hos den nordiska "miljöindustrin". I första hand är det tänkt att pröva nya samverkansformer när det gäller att leverera miljöteknologi till Östeuropa. I detta arbete lägger ministerrådet vikt på att få en samverkan till stånd mellan å ena sidan näringslivet och å andra sidan de nordiska "näringslivsinstitutionerna"; det vill säga industrifonden, investeringsbanken, projektexportfonden, nordtest och utvecklingsfonden.

För första gången arrangerades under året ett Nordiskt Näringspolitiskt Forum. Temat för forumet var att finna former för att utnyttja den nordiska hemmamarknaden när det gäller att ta fram ny teknik på angelägna samhällsområden; exempelvis inom miljövard och kommunikationer. Forumets konklusioner kommer att utvecklas av nordiska industrifonden inom ramen för det nordiska industriella centret.

3.2 Institutionerna

3.2.1 Nordiska industrifonden

Nordiska industrifondens huvuduppgift är att ge stöd till företagssamarbete över gränserna i Norden rörande tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete.

Nordiska industrifonden har under 1989 haft till disposition för stöd till

tekniskt-industriella utvecklingsprojekt cirka 120 miljoner NOK. Detta är en ökning jämfört med 1988 med omkring 9 procent.

Ett stort arbete har under året lagts ned på att ge innehåll åt de programområden som angetts av ministerrådet för det nordiska industriella centret. Aktivitetsförändringen har framförallt återspeglat en ökad satsning på initiering av forskningsprogram och projekt. Förberedelserna och genomförandet av det första Nordiska Näringspolitiska Forumet är ett annat exempel på förverkligandet av centertanken (se närmare 3.1).

Till följd av initieringsverksamheten har fonden koncentrerat sina insatser till följande programområden;

- Datahandlingsplanen,
- Bioteknologiprogrammet,
- Materialteknikprogrammet, och
- Miljöteknikprogrammet.

Inom bioteknikprogrammet har aktiviteter startat inom följande områden: Protein Engineering, Bioprocess Engineering, Termofila och psykrofila mikroorganismer, Livsmedelsbioteknik samt Växtcellsbioteknik. Ett stort intresse för programmet har noterats från både nordiskt och europeiskt håll.

Inom materialteknikprogrammet har aktiviteter startat inom följande områden: Avancerad keramik, Högpresterande kompositer, Modellering, Materialers och konstruktioners långtidsegenskaper samt Nya metoder för fogning och ytbehandling.

Miljöteknikprogrammet har succesivt kommit igång under året med ett aktivt stöd från näringslivet. Programmet knyter an till fondens övriga satsningsområden; det vill säga bioteknik- och materialteknikprogrammen samt till vissa västeuropeiska industriprojekt.

En viktig effekt av initieringsverksamheten är en klart högre kvalitet på de inkomna ansökningarna. Dessutom medför det större uppmärksamhet kring fondens aktiviteter vilket i sin tur medför ett ökat antal ansökningar.

I syfte att stärka fondens stöd till standardiseringsprojekt har fonden under året tillsatt ett rådgivande grupp för dessa frågor. Gruppen har föreslagit en strategi på området som bland annat prioriterar projekt som skall harmonisera nordiska standarder till EG-standarder.

Datahandlingsplanen utlöpte 1989. Preliminära erfarenheter av arbetet med planen presenterades i samband med den extra råds-sessionen.

Fonden har vidare administrerat det i avsnitt 3.1 angivna handlingsprogrammet för ökat tekniskt-industriellt samarbete mellan Norden och det övriga Västeuropa.

Det kan slutligen framhållas att fonden erhållit nya stadgar, som ersätter tidigare stadgar och föreskrifter.

Syftet med de nya stadgarna var dels att reflektera de nya uppgifter som pålagts fonden som ett nordiskt industriellt center och dels en anpassning och modernisering till vad som gäller för nordiska institutioner.

För närmare upplysningar om fondens verksamhet hänvisas till fondens kommande årsberättelse för 1989.

3.2.2 *Nordtest*

Nordtest är ett nordiskt organ för att främja utvecklingen inom teknisk provning och kontroll.

Nordtest's budget för 1989 uppgick till närmare 8 miljoner FIM. 56 nya projekt startades under året och 52 nya Nordtest-metoder utarbetades. Det totala antalet Nordtest-metoder uppgick vid årets slut till närmare 900.

Nordtest's verksamhet utvärderades av Nordiska rådets budget- och kontrollutskott under 1988 och rapporten presenterades till råds-session 1989. Nordtest har under året på eget initiativ reviderat sitt målsättningsdokument. Nordtest's verksamhet har vidare haft en framträdande plats i ministerrådets rapport "Strategi för nordiskt samarbete om tekniska krav och kontrollordningar". Verksamheten under året har följt den plan som fastställts i Långtidsplan för Nordtest 1989–1993.

Utveckling och registrering av provningsmetoder har fortsatt varit Nordtest's största aktivitetsområde. Påverkan på det europeiska arbetet har intensifierats under året genom projekt för framtagning av nordiskt underlag samt genom ökat stöd till nordiskt deltagande i det västeuropeiska samarbetet. Ett tidigare avtal om ömsesidigt erkännande av certifiering av provningspersonal för så kallad oförstörande provning med Förbundsrepubliken Tyskland har under året förhandlats om liknande avtal med Frankrike, Storbritannien och Schweiz. Ansträngningar har gjorts för att driva på arbetet med kvalitetssäkring av laboratorieverksamhet och certifiering av provningspersonal – två mycket viktiga områden när det gäller det framtida arbetet i Europa med att skapa ett tillitskapande kontrollsystem för de nya europastandarderna. Nordtest har varit en pådrivare i ambitionerna att skapa ett europeiskt samarbetsorgan på provningsområdet – med arbetsnamnet EUROLAB. Slutligen har Nordtest ökat sin ambition på informationsområdet genom att införa nya rutiner när det gäller såväl information från det västeuropeiska harmoniseringsarbetet som från Nordtest till berörda fackgrupper.

För närmare information om Nordtest hänvisas till institutionens kommande årsberättelse för 1989 samt till Långtidsplan 1989–1993 och Måldokument. Fortlöpande information ges via nyhetsbrevet Nordtest-info.

3.2.3 *Nordex*

Nordex är ett nordiskt samarbetsorgan för de offentliga tillsynsmyndigheter som förvaltar speciallagstiftning om brandfarliga och explosiva varor.)

Nordex har under 1989 hållit ett möte. Vid detta möte företogs bland annat en samlad kartläggning av regelverksarbetet på brand- och explosionsområdet i de nordiska länderna.

På grund av att man i de nordiska länderna var i gång med att införa ett förbud mot användningen av halon som släckningsmedel av miljöskäl diskuterades behovet av gemensamt förhållningssätt och alternativa metoder.

Nordex har också behandlat ministerrådets rapport om strategi för nordiskt samarbete om tekniska krav och kontrollordningar (se även 3.1) och därvid bland annat framhållit önskvärdheten av nordisk samordning och behovet av närmare kontakter med närliggande nordiska organ; i första hand med Nordtest.

3.3 Projekt

Ministerrådet har under 1989 ur industrisektorna projektmedel beviljat stöd till följande projekt:

- fortsättning av det geologiska kartläggningsarbetet av Mittnorden med 350.000 DKK
- arrangerande av ett seminarium i egen regi under rubriken "Nya marknadsutmaningar för miljöindustrin – kan ett närmare nordiskt samarbete stärka konkurrenskraften?" med 50.000 DKK
- standardisering på tryckkärlsområdet i regi av nordiska gruppen för stålbestämmelser med 100.000 DKK
- utredningsarbete i samband med översynsarbete av Nordtest med 75.000 DKK
- produktion av en gemensam informationsbroschyr för näringslivets behov av de nordiska "näringslivsinstitutionerna" (investeringsbanken, industrifonden, projektexportfonden, utvecklingsfonden och Nordtest) med 75.000 DKK

4 Nordiska rådets yttrande och rekommendation

4.1 Nordiska rådets yttrande

Nordiska rådet har genom budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter för 1988 (avsnitt II Verksamheten inom provning och standardisering vid Nordtest och Nordisk Industrifond) hemställt till Nordiska ministerrådet "att ministerrådet beaktar de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits."

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande:

Av ministerrådets ovannämnda berättelse framgår att ett omfattande utredningsarbete ägt rum under 1989 med syftet att finna ett underlag för ställningstaganden om tekniska krav (standardisering) och kontrollordningar som utskottet anbefallt. Vidare framgår att ministerrådet beslutat anta en rekommendation till bland andra Nordtest och Nordiska? industrifonden som är baserat på detta utredningsarbete. Utredningsarbetet

med remissvar och ministerrådets rekommendation har översänts till utskottet. Därutöver framgår det av redogörelserna från Nordtest och Nordiska industrifonden att dessa institutioner vidtagit egna åtgärder med anledning av utskottets uppmaningar, bland annat inrättandet av en rådgivande grupp i standardiseringsfrågor vid nordiska industrifonden.

4.2 Meddelande om Nordiska rådets rekommendation

4.2.1 Meddelande om rekommendation nr 42/1989/e om en utvecklingsplan för Nordisk industrifond (A 898/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udarbejde en langsigtet udviklingsplan for den nordiske industrifond med det formål at øge fondens muligheder for at støtte nordiske virksomheders deltagelse i og påvirkning af det teknologiske samarbejde i Europa.”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som framgår av detta kapitel har nordiska industrifonden på uppdrag av ministerrådet under 1989 utarbetat en plan för stödinsatser för ett ökat nordiskt deltagande i de tekniska F&U-projekten i Västeuropa. Rapporten ”*Ökat teknisktindustriellt samarbete mellan Norden och det övriga Västeuropa*”, Nordisk Industrifond Information Nr 6/1989, har översänts till ministerrådet. Förslagsdelen har inarbetats i ministerrådets arbetsprogram Norden i Europa 1989–1992. Finansieringen av insatserna under 1990 har säkrats genom en ökning av fondens ordinarie medel med NOK 5 miljoner. För de följande åren har ministerrådet anmodat fonden om att i sin anslagsframställan för 1991 ytterligare konkretisera de aktiviteter som planeras bli genomförda under dessa år samt att ange specificerade personella och ekonomiska resursbehov för dessa aktiviteter.

Kapitel XIX

Energipolitikk

1 Sammenfatning

Den nordiske samarbeidsplan på energiområdet for perioden 1989–1992 behandler fire hovedområder for det energipolitiske samarbeid i Norden. Disse er energi og miljø, nordisk energimarked, forskning og utvikling samt energiøkonomisering. De øvrige samarbeidsområder er pr. idag Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål (NKA) samt elsamarbeidet inkl. Nordel.

I samarbeidsplanen tas hensyn til finansministrenes handlingsplan for økonomisk utvikling og full sysselsetting. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling har i rapporten "Vår felles framtid" bl. a. pekt på hvor viktig det er med internasjonal stillingtagen i miljø- og energispørsmål. Målsettingene som det redegjøres for i rapporten er tillagt stor viktighet i den foreliggende samarbeidsplanen.

Energiministrene besluttet i 1989 å løfte NKA ut av det fellesnordiske budsjettet. Ministerrådet har anbefalt at de frigitte midler brukes til en effektiv satsning på energi- og miljøområdet.

Det nordiske samarbeidet har bl. a. ledet til at landene arbeider mot flere felles mål innenfor energiområdet som f. eks. en pålitelig energitilførsel, øket energibesparing, samt krav om sikkerhet og omsorg for miljøet ved anvendelse av all energiteknikk. I planen tas høyde for bl. a. Nordisk Råds uttalelse om et intensivert nordisk samarbeid på naturgassområdet. Verdien av informasjonsutveksling gjennom kontakter og samarbeid er også viktige elementer i det nordiske arbeidet.

Ett av formålene med det nordiske samarbeidet er å spre informasjon om forskjellige aktiviteter innenfor energiområdet. Informasjon har vært ett viktig innslag i det nordiske energipolitiske samarbeidet siden starten av dette. Det påhviler de respektive faggruppene å spre informasjon om gruppens arbeid.

Når det gjelder de fire hovedområder framholder energiministrene følgende:

Innenfor energi- og miljøgruppen skal man især være oppmerksom på Verdenskommisjonen for miljø og utviklings rekommandasjoner i nordisk sammenheng, hvilket bl. a. innebærer at miljøspørsmålene skal integreres i energisektoren på et tidlig stadium.

Innenfor nordisk energimarked understrekes dels energiplanleggingen samt informasjonsutvekslingen og samarbeidet om nasjonale energiplaner, dels energiproduksjonens miljøaspekter og informasjon m. m. om energi- og miljøaspekter. Energiministrene vil løpende følge utviklingen på olje- og gassområdene.

Innenfor forskning og utvikling skal det først og fremst satses på å utvide samarbeidet mellom nordiske forskere. Det skjer ved å styrke basiskompetansen innenfor områdene oljegeologi, fjernvarme, faste brensler og bioenergi. Programmet finansieres direkte gjennom nasjonale bidrag.

Innenfor energiøkonomiseringsområdet fremholdes især fortsatt arbeid innenfor transportområdet samt utdannelsens og informasjonens betydning for forbedrede økonomiseringsinnsatser. Videre bør prosjektet "Energiøkonomisering innenfor industrien" lede til oppfølgingstiltak på økonomiseringsområdet.

Den nordiske energi- og miljøgruppe presenterte sin rapport "*Energi og miljø i Norden – på väg mot en bärkraftig utveckling?*" i juni 1989. Videre har den nordiske gassinformasjonsgruppe på vegne av energiministrene utarbeidet rapporten "*Et integrert gassmarked i Norden*" for å belyse hensiktsmessigheten av og betingelsene for at det i perioden frem til 2010 lar seg gjøre å etablere et integrert gassmarked i Norden.

2 Sektorens struktur m.v.

Det energipolitiske samarbeid ivaretas av ministerrådet og energiministrenes embetsmannskomiteé. Under embetsmannskomiteéen er følgende faggrupper etablert:

- Energimarked
- Energi og miljø
- Energiøkonomisering
- Energiforskning

Innen sektoren er det forøvrig etablert en informasjonsgruppe for gass, en oljemarkedsgruppe samt Nordisk kontaktgruppe for olje- og gasspørsmål i Nord. En arbeidsgruppe for olje- og gass i Vestnorden har organisert seminarer om olje- og gassproblemstillinger i relasjon til Grønland, Færøyene og Island. Ministerrådet har videre en avtale med Nordel om informasjon om el-samarbeidet i Norden. Når det gjelder atomenergispørsmål, har arbeidet skjedd gjennom Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA).

Besluttende organ innenfor energiområdet er energiministrene.

Sektoren har vært ansvarlig for arbeidet med følgende rådsrekommendasjoner:

- 30/1988/e Nordisk samarbeid om utnyttelse av naturgass (A 777/e)
- 32/1988/e Avvikling av kjernekraft (A 788/e)
- 2/1989/e Samarbeidsplan på energiområdet (B 88/e)

3 Virksomheten 1989

3.1 *Naturgass*

Til belysning av naturgassens rolle som energikilde lot energiministrene utarbeide en rapport "*Et integrert gassmarked i Norden*". Rapporten ble presentert den 2. mars 1989 under Nordisk Råds sesjon i Stockholm.

Gassinformasjonsgruppen har også i 1989 avholdt to ordinære møter i henholdsvis København og Helsingfors.

3.2 *Olje- og gassarbeidet i Vestnorden*

Det ble også i den nye samarbeidsplanen på energiområdet for perioden 1989–1992 foreslått å gjøre olje- og gassarbeidet i Vestnorden permanent for perioden.

Det 3. seminar om energi i Vestnorden ble avholdt i Nuuk den 30.-31. mai 1989. Det behandlet energiressursene i Vestnorden, herunder spesielt vannkraftpotensiale og hydrokarboner. Seminaret behandlet bl. a. også spørsmål vedrørende de økonomiske overveielser samt de miljømessige aspekter ved vannkraftutbygning i Vestnorden, herunder også de norske og svenske konsesjonssystemer. Et annet tema som ble grundig behandlet var de geologiske og miljømessige aspekter i forbindelse med forundersøkelser og etterforskning etter olje og naturgass i arktiske områder.

3.3 *Oljemarknad*

Informasjonsgruppen for oljemarknadsfrågor (oljemarknadsgruppen) är ett forum för ömsesidig information mellan oljeindustrin och berörda myndigheter i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Myndigheterna har formellt status som observatörer i gruppen.

Gruppen bildades på försök år 1987. Efter en tvåårig försöksperiod har gruppen i oktober 1989 beslutat att fortsätta sin verksamhet med ungefär nuvarande ambitionsnivå.

Arbetet i gruppen är inriktat på att kartlägga och diskutera gällande och planerade miljökrav på oljeprodukter och produktionsanläggningar i Norden. Därtill skall gruppen följa utvecklingen på oljemarknaden i Norden.

Under 1989 har två möten hållits. Därvid har främst diskuterats konsekvenserna av skärpta miljökrav på oljeprodukter – främst beträffande svavel – på oljehandeln i Norden, samt tänkbare effekter av ytterligare skärpningar av miljökraven samt av miljögifter.

Utöver nämnda aktiviteter har gruppens sekreterare också deltagit i övriga fackgrupper med anknytning till oljeområdet, främst Energi- och miljögruppen samt den ad hoc-grupp för sårbarhets- och beredskapsfrågor som arbetade under sommaren/hösten 1989.

3.4 *Energimarknader och energiplanering*

Gruppen for energimarknadsfrågor samarbeitar og utbyter informasjon betråffande de nordiske energimarknaderna og energiplaneringen. Viktige områdene år bl. a. miljøaspekter, metodfrågor og utbildning i anslutning till energiplaneringen samt effektene av priser, skatter og avgifter på ulike energislag. Energimarknadsgruppen, som före år 1989 hette energiplaneringsgruppen, hade 4 møtene år 1989.

Tre seminarier organiserades av energimarknadsgruppen. En utredning om energiskatter og -avgifter presenterades vid ett nordiskt seminarium i februar. Måjligheter till en miljøanpassad lokal energiplanering i Norden diskuteredes vid ett annat seminarium i april. I december diskuteredes frågor med anknytning till naturgassmarknader i Norden vid ett nordiskt seminarium på Göteborgs universitet.

Två betydande utredningsprojeckt med anknytning till miljøfrågor pågår. Det ena år ett treårsprojeckt om måjligheter att undvika energisystemets negative miljøeffekter og om kostnadsbildene vid ulike nivåer i miljøskyddsarbeidet. Projecktet baserer sig på delutredninger som utføres av forskargrupper i de ulike nordiske låndene. Arbeidet koordineres av Lunds universitet i Sverige. Det andra arbeitar med en kartlågning og utvekkling av verktøy, metoder og modeller for værdering av energisektorens miljøpåverkan. Ansvarigt for dette projeckt år Forskningscenter Risø i Danmark.

Ett projeckt angående elbesparingsmåjlighetene vid planering av elforsørjningssystemet har genomføres av Statens Tekniske Forskningscentral (VTT) i Finland. Temaplan AB i Sverige har slutført ett energisystemstudie av en integrerad nordisk energimarknad. Preliminære resultat presenterades vid de nordiske sparbankernes seminarium i Tromsø i maj.

Energimarknadsgruppen har under året samarbeidet med energiekonomiseringsgruppen og gruppen for energi og miljø. Dette samarbeide fortsætter. Som ett samarbeidsprojeckt kan næmnes seminariet om energiekonomiseringen som finansierats av energiekonomiseringsgruppen.

3.5 *Energiforskning*

I oktober 1985 vedtok de nordiske energiministrene å sette i gang ett omfattende nordisk energiforskningsprogram. Innenfor rammen av det nordiske samarbeidet var programmets hovedtanke å bygge opp kompetanse innenfor energiområdet ved de nasjonale høyskole- og universitetsmiljøer. Ved nordisk satsing mente man å oppnå et større og bredere faglig miljø samt at man kunne supplere hverandre. Programmet startet i 1986 på ulike interesseområder: Bioenergi, Fast Brensel, Fjernvarme, Oljegeologi og Oljeteknologi.

Programmet finansieres ved nasjonale midler og totalrammen i 1989 var på 15.8 mill. DKK. Innenfor programmet er det totalt ansatt 39 personer, hvorav 13 forskningsprofessorer og forskningssjefer og 26 stipendiater. I

tråd med programmets intensjoner har professorene og forskningssjefene betydelig kontakt med alle de nordiske miljøer innen sitt fagfelt, og det er også avholdt en rekke større og mindre kurs, seminarer, symposier og konferanser.

Som ledd i programmets informasjonsdel utgis også forskjellige energifaglige publikasjoner samt et eget nyhetsbrev ("ORKA") for det samlede programmet.

Nordisk Industrifond har i løpet av 1988/89 bevilget 2,05 mill. DKK til forskjellige prosjekter innen Det Nordiske Energiforsknings samarbeidet.

På bakgrunn av den evaluering som ble foretatt av programmet i 1988 besluttet energiministrene at programmet skal opprettholdes i sin nåværende form ut 1990. Energiministrene har ellers fattet et prinsippvedtak om å fortsette energiforskningsvirksomheten for en ny fireårsperiode, dvs ut 1994. Omfanget av det nordiske programmet vil bli utvidet med ett fagprogram og budsjettrammen øket til 20 mill. NOK. De nye fagprogrammene blir: Bioenergi, Fast Brensel, Fjernvarme, Petroleumsteknologi, Avansert el. produksjonsteknologi – særlig brenselceller og Energi og samfunn.

Dir. Jan Magnusson, Statens Energiverk, Sverige har vært Energiforskningsutvalgets formann og sekretariatsfunksjonen har vært ivaretatt av Senter for forskningsoppdrag (SEFO), i Norge.

3.6 Energi och miljö

Energi- og miljøgruppens arbeid har under år 1989 till stor del upptagits av utarbejandet av rapporten "*Energi och miljö i Norden – på väg mot en bärkraftig utveckling?*" Rapporten, som godkändes av gruppen i maj 1989, publicerades i månadsskiftet augusti/september.

Vid energiministrarnas möte i Jyväskylä i juni 1989 framlades förslag till fortsatte åtgärder i Norden mot bakgrund av gruppens rapport. Förslagen godkändes av ministrarna och nu arbetar gruppen med genomförandet av förslagen.

Energi- og miljøgruppen har under året haft sex protokollförda sammanträden.

3.7 Energiøkonomisering

3.7.1 Seminarer

"Skandinavisk konference om energi og miljø i vaskeribranchen"

I oktober 1988 afholdtes en konference med denne titel i Tåstrup ved København. Dansk Vaskeriteknisk Forening forestod de praktiske arrangementer. Konferencen tiltrak ialt ca. 120 deltagere fra alle de nordiske lande. Der er siden offentliggjort en rapport med alle konferenceindlægge- ne. Rapporten søges distribueret via brancheforeningerne i Norden.

"Feedback information on household energy consumption"

I november 1988 afholdtes et seminar om effekterne af bedre udformede energiregninger i Oslo med ca. 40 deltagere – primært fra elværker i Norden. Seminaret var baseret på et tidligere udført studie af amerikanske erfaringer og hidtidig nordisk praksis. Dette projekt fortsattes i 1989 med et konkret forsøg i Oslo og Helsinki.

"Energiværkernes rolle i energiøkonomiseringsarbejdet"

I oktober 1989 afholdtes et seminar om energiværkernes rolle i energiøkonomiseringsarbejdet i Oslo. Hertil var bl. a. indbudt amerikanske forskere, som formidlede de omfattende erfaringer der er opnået i USA med den type aktiviteter.

3.7.2 Andre aktiviteter

Energiøkonomiseringsgruppen fortsatte i 1988 dens mangeårige arbejde med energiøkonomisering i industrien ved et fællesnordisk projekt hvor en række virksomheder i fødevarerbranchen blev gennemgået for mulige energibesparelser. Resultaterne er offentliggjort i ialt 9 rapporter. I 1989 søgtes undersøgelserne fulgt op med udnyttelse af de påpegede potentialer. Samtidig søgtes resultaterne fra undersøgelserne spredt gennem brancheblade mv. I 1990 foreslåes arbejdet videreført med introduktion og afprøvning i praksis af en ny optimeringsmetode – den såkaldte pinch point teknik – som skulle gøre det muligt at identificere og udnytte meget større potentialer end hidtidige optimeringsmetoder har kunnet.

En tidligere annonceret undersøgelse af mærkningsordninger for elektriske husholdningsapparater og de til grund liggende måleregler blev igangsat i 1989. Resultaterne kan muligvis danne grundlag for et videre arbejde for en eventuel fællesnordisk ordning. Det vil der blive arbejdet videre med i 1990.

I 1989 gennemførtes to projekter med relation til boligopvarmning. Det ene er en sammenstilling af nordiske erfaringer med lavtemperaturfjernvarme. Det andet støtter udarbejdelsen af et nyt simuleringssprogram for energi og indeklima i bygninger, der skal kunne anvendes ved projektering af større bygninger.

Endelig gennemførtes i 1989 et mindre forprojekt omkring energiøkonomiseringspotentialer og metoder i henholdsvis fjern- og nærtrafik.

Energiøkonomiseringsgruppen besluttede i foråret 1989 at indkalde projektforslag fra en større kreds af typiske projektmiljøer. Det skete ved udsendelse af en projektindkaldelsesskrivelse, hvor betingelser og muligheder for eventuelle projekter blev opridset. Gruppen modtog som resultat heraf ialt 17 projektansøgninger, hvoraf 11 i mere eller mindre ændret form er indgået i budgetansøgningen for 1990.

3.8 *Nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål*

Nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål (NKA), som er en faggruppe under Embedsmandskomiteén for energipolitik, har i 1989 været virksom dels ved hjælp af sin kontaktmandsgruppe med repræsentanter fra energidepartementerne, dels gennem sin Komité for sikkerhedsforskning. Nedenfor omtales nogle vigtige aktiviteter.

3.8.1 *Myndighedskompetence på kernekraftområdet*

Kompetencen på kernekraftområdet behøves i alle de nordiske lande, uanset om de selv har kernekraftværker eller ej. Bredere kompetence er nødvendig i de lande, som har kernekraft og andre kernetekniske anlæg.

Myndighedskompetence er nødvendig, både når det drejer sig om forhold inden for det egne land, og når man skal bedømme hændelser i kernetekniske anlæg uden for landet. Alle de nordiske lande har indgået bilaterale og internationale aftaler, som forudsætter, at en vis kompetence findes.

Spørgsmålet, om hvordan man kan opretholde den nødvendige myndighedskompetence, blev behandlet ved et NKA-seminar i 1989. Anbefalingerne efter seminaret indeholder forslag om at skabe en fælles kundskabsbasis, for eksempel om reaktorer og deres sikkerhed, at gennemføre fællesnordiske øvelser hvor de forskellige kompetenceområder stilles på prøve, og at overveje nødvendige uddannelses- og forskningsindsatser.

3.8.2 *Afslutning af kernesikkerhedsprogrammet 1985–89*

Det fireårige sikkerhedsprogram 1985–89, som er delfinansieret af Nordisk Ministerråd, har en vigtig kompetenceopbyggende funktion. Programmet er afsluttet med udgivelse af i alt 27 slutrapporter. Her undersøges hændelsesforløbet ved reaktorulykker og metoder til at forudsige og modvirke effekterne af radioaktivitetsspredning til omgivelserne. På affaldsområdet behandles, foruden transporter i Norden af radioaktivt materiale, også hvordan radioaktive stoffer opfører sig i biosfæren, følgerne af en teoretisk reaktorulykke i et kernekraftværk, og spørgsmål om nedlægning af kernekraftværker. En serie af slutrapporterne handler om, hvordan man bedømmer risici i samfundet, og hvordan man kan optimere sine beskyttelsesforanstaltninger både inden for og uden for kernetekniske og andre risikofyldte anlæg. Desuden er der slutrapporter om, hvordan konstruktionsmaterialer forholder sig under påvirkning, og om hvordan man ved hjælp af datamaskiner kan støtte de operatører i et industrielt anlæg, som skal træffe beslutninger, når der er sket en ulykke.

To præsentationsseminarer med international deltagelse afholdtes i 1989, og yderligere to afslutningsseminarer er planlagt i første halvdel af 1990. Ligesom tidligere nordiske kernesikkerhedsprogrammer vil også programmet 1985–89 blive evalueret for at drage lærdom af erfaringerne.

Evalueringen foretages af fem uafhængige evalueringspersoner, og en evalueringsrapport vil udkomme i 1990.

3.8.3 *Planlægning af fortsat kernesikkerhedsforskning*

Forslag til et nyt fireårigt forskningsprogram er udarbejdet med vægt på kernekraftens sikkerheds- og miljømæssige sider.

I programmet lægges vægt på opbygning og vedligeholdelse af den kompetence, som er nødvendig for at bedømme centrale kernesikkerhedsspørgsmål. Programmet omfatter fire arbejdsområder: beredskab i unormale strålingssituationer, kerneaffald og nedlægning, radioøkologi og reaktorsikkerhed – kundskabsmæssigt beredskab. I juni 1989 besluttede de nordiske energiministre, at dette program ikke skal finansieres over ministerrådets budget. Der er herefter fremskaffet nationale midler i de fem nordiske lande, og forberedelserne er videreført, således at programmet kan igangsættes i begyndelsen af 1990.

3.8.4 *Transport og bortskaffelse af radioaktivt materiale*

På foranledning af et forslag fra Nordisk Råd har NKA diskuteret transport af radioaktivt affald i Norden. Som det også fremgår af en slutrapport fra NKA's kernesikkerhedsprogram 1985–89, har man i dag et klart billede af affaldsmængderne og deres transportbehov. I en rapport udarbejdet af den nordiske transportgruppe og af myndigheder, som arbejder med radioaktivt affald, redegøres for transportbeholdere, transportregler og sikkerhedsforhold ved transport og slutlagring af radioaktivt affald.

3.8.5 *Andre NKA-aktiviteter*

I maj 1989 afholdtes den anden "Mariehamn-konference" om menneske/maskine problematik, med NKA som medarrangør. Ved sit sommermøde studerede NKA den del af det svenske affaldsprogram, som udføres i Studsvik. NKA's kontaktmandsgruppe har også diskuteret Brundtlandrapportens kapitel, hvor atomenergispørgsmål behandles. Endelig har NKA behandlet en række kerneenergispørgsmål, som er aktuelle i de internationale organisationer International Atomic Energy Association (IAEA), OECD/NEA (Nuclear Energy Agency) og i EF.

4 Nordisk Råds rekommandasjoner

4.1 Meddelelse om rekommandasjon nr 30/1988/e om nordisk samarbeid om utnyttelse av naturgass (A 777/e)

Rekommandasjonen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen."

Det henvises til Nordisk ministerråds meddelelse under rekommandasjon nr 2/1989/e.

4.2 *Meddelelse om rekommandasjon nr 32/1988/e om avvikling av kjernekraften (A 788/e)*

Rekommandasjonen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.”

Det henvises til Nordisk ministerråds meddelelse under rekommandasjon nr 2/1989/e.

4.3 *Meddelelse om rekommandasjon nr 2/1989/e om en samarbeidsplan på energiområdet (B 88/e)*

Rekommandasjonen lyder:

’Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

1. at vedta en samarbeidsplan på energiområdet etter de retningslinjer som fremgår av ministerrådsforslag B 88/e og særlig innarbeide følgende:
  1. a stillingtagen til finansieringen av det nye NKA-sikkerhetsprogram,
  1. b en felles nordisk holdning til problemene omkring transport og bortskaffelse av høyradioaktivt materiale,
  1. c planer for hvordan de nordiske regjeringer vil intensivere det energipolitiske samarbeide for å legge forholdene tilrette for en ønskelig avvikling av kjernekraft,
  1. d planer for hvordan ministerrådet vil arbeide videre med sårbarhets-spørsmålene i energiforsyningen.
2. at i løpet av 1989 forelegge Nordisk Råd konkrete forslag på følgende områder:
  2. a regjeringenes tilretteleggelse av rammene for utviklingen av det nordiske samarbeide om utnyttelse av naturgassen,
  2. b det nye energiforskningsprogram,
  2. c oppfølging av Brundtlandkommisjonens anbefalinger, idet dette arbeidet gies den høyeste politiske og budsjettmessige prioritet.”

Nordisk ministerråd meddeler:

Etter å ha fått Nordisk Råds synspunkter har ministerrådet vedtatt samarbeidsplanen på energiområdet for perioden 1989- 1992. Når det gjelder de punkter i samarbeidsplanen som Nordisk Råd peker på vil Nordisk ministerråd anføre følgende.

1. a *Finansieringen av NKA's sikkerhetsprogram*

Energiministrene besluttet på sitt møte den 13. juni 1989 å løfte ut NKA av det fellesnordiske budsjett.

1. b *Transport av radioaktivt materiale*

Nationella säkerhetsbestämmelser följer internationellt accepterade rekommendationer från IAEA och uppfyller mycket högt ställda krav.

Den senaste revisionen av IAEAs transportregler foretogs 1985 og holder for narvarende pa att implementeras i de nordiska landerna.

Forovrig har energiministrene nedsatt en arbeidsgruppe til behandling av sporsmalene om transport av radioaktivt materiale. Arbeidet er i gang og gruppens svar vil kunne fremlegges som et eget dokument, som vil bli oversendt til Nordisk Rad innen sesjonen i Reykjavik.

1. c *Avvikling av kjernekraft*

Det ar val att bemarka att rekommendationen pa detta punkt riktar sig emot resp. lands regeringar. Ambetsmannakommittéen har mot bakgrund av vad som tidligere redovisats for ekonomisk utvalg og frágans politiska art valt att endast redovisa vad som hent tidligere og kort redovisa den politiska instállning til karnkraft i resp. land.

Danmark

Folketinget tog ett beslut ar 1985 att karnkraft icke skall inga i energiplanlágningen.

Finland

Regeringen kommer inte under innevarande mandatperiod att ta stállning til frágan om byggande av en femte reaktor. Någon avveckling av de fyra nu existerande reaktorerna ar inte aktuell.

Norge

Karnkraft ar ikke aktuelt. Okad produksjon av el skall i forsta hand ske med hjalp av naturgas og vattenkraft.

Island

Karnkraft ar ikke aktuelt. Okat elbehov skall i forsta hand motas med hjalp av vattenkraft og jordvarme.

Sverige

All karnkraft skall vara avvecklad senast ar 2010. Avvecklingen inleds med att en forsta reaktor tas ur drift ar 1995 og en andra ar 1996 – en i Ringhalsverket og en i Barsebácksverket.

1. d *Sarbarhetssporsmal i energiforsyningen*

Ministerrádet har nedsatt en ad hoc-arbeidsgruppe for a utrede sporsmálet om sarbarhet. Gruppen utarbeider et notat som sendes til Nordisk Rad. I notatet inngar en rekke forslag som ministerrádet vil drifte under sitt lopende arbeid.

2. a *Nordisk samarbeide om utnyttelse av naturgass*

Nordisk informasjonsgruppe om gasssporsmal har pa vegne av minis-

terrådet i mars 1989 utarbeidet rapporten "Et integrert gassmarked i Norden". I tillegg er det utarbeidet et notat til besvarelse av spørsmålet. Rapporten ble fremlagt på Nordisk Råds sesjon i mars. Når det gjelder gassnotatet vil dette bli tilsendt Nordisk Råd i januar 1990. Ministerrådet vil løpende drøfte det videre arbeid med naturgassspørsmålene.

2. b *Nordisk energiforskningsprogram 1991 – 94*

Ministerrådet vedtok i juni en prinsippbeslutning om å fortsette energiforskningsprogrammet, hvor også Finland deltar i hele programmet. Energiforskningsprogrammet legger betydelig vekt på miljø- og økonomiseringsaspekter. Det nye program for 1991 – 1994 er sendt til Nordisk Råd.

2. c *Oppfølging av Brundtlandkommisjonens anbefalinger*

Ministerrådet har nedsatt en arbeidsgruppe for energi- og miljøspørsmål. Gruppen har fått i oppdrag å utarbeide forslag til oppfølging av Brundtlandkommisjonens rekommandasjoner. Gruppen har fremlagt en rapport "Energi och miljö i Norden – på väg mot en bärkraftig utveckling?" i juni. Rapporten er sendt til Nordisk Råd. Ministerrådet vil ta stilling til arbeidsgruppens forslag i sitt løpende arbeid.

Kapitel XX

Handelspolitikk

1 Sammenfatning

Virksomheten i Embetsmannskomiteen for handelspolitiske spørsmål, EK-Handel, har gjennom året vært preget av arbeidet med to betydelige flersektorielle dokumenter. I den nye økonomiske handlingsplanen "Et sterkere Norden" drøftes bl. a. ulike metoder for å effektivisere gjennomføringen av retningslinjene i Samarbeidsprogrammet om avvikling av handelshindringer i Norden. Det er streket under betydningen av å delta med nordiske initiativ i europeisk standardisering. Videre er det i planen satt av midler for å undersøke muligheten for en større grad av konkurranse ved lokale offentlige innkjøp.

I arbeidsprogrammet "Norden i Europa 1989 – 1992" inntar det handelspolitiske samarbeidet en sentral rolle under hovedrubrikken "Norden som hjemmemarked". I et antall punkter er det satt opp konkrete initiativ med angivelse av tidsplan, finansiering, hovedansvarlig, samt nasjonale forpliktelser ved gjennomføringen.

De pågående forhandlinger mellom EFTA-landene og EF om forutsetningene for å bygge et europeisk økonomisk samarbeidsområde (EES) har gitt betydningsfulle politiske signaler inn i det nordiske samarbeidet. Uansett utfallet av disse forhandlinger vil det komme til å få betydning for det videre arbeid i regi av de nordiske utenrikshandelsministrene.

Ministrene tok i sitt forrige møte i november 1988 et antall konkrete initiativ for å drive arbeidet med å fjerne handelshindringer videre fram. Det ble lagt vekt på å finne fram til metoder for å sikre at handelshinderprogrammet faktisk gjennomføres i nasjonale forvaltninger. I denne sammenheng har EK-Handel allerede startet de innledende drøftinger omkring den evaluering av samarbeidsprogrammet som skal gjennomføres i 1990.

En ny og utvidet utgave av publikasjonen "*Produktområder med likeverdige regler*" er blitt utgitt i november 1989. Det er etterhvert blitt registrert interesse for denne publikasjonen fra næringsdrivende og organisasjoner.

Etterspørselen etter midler fra Nordisk Prosjektportfond, NoPEF, har gjennom året ligget betydelig over den tilgjengelige prosjektstøtte.

2 Utvikling innen det handelspolitiske samarbeid mellom de nordiske land

De nordiske lands forhold til EF ble det helt dominerende trekk ved debatten under Nordisk Råds sesjon i Stockholm.

Den kjensgjerning at EF ved utgangen av 1992 vil ha gjennomført sitt indre marked, som samtlige av de nordiske land er så avhengig av, førte bl. a. til at arbeidet med ovenfor nevnte arbeidsprogram Norden i Europa ble satt i gang og gitt høyeste prioritet.

Lokomotivet i denne prosessen er nevnte forhandlinger mellom EFTA-landene og EF. Ved det felles utenriksministermøte 19. desember 1989 skal de to landgrupper ta stilling til forutsetningene for å forhandle fram et europeisk økonomisk samarbeidsområde, et "European Economic Space". I alle tilfelle vil utfallet av disse forhandlinger få stor betydning for det videre nordiske handelspolitiske samarbeidet.

Den senere tids arbeid med å gjennomføre handelshinderprogrammet har medført en viss nyorientering i forhold til arbeidet. Man har konstatert at konkrete handelshindringer synes å kunne løses i raskere takt enn før, samtidig som programmets implementering i nasjonale forvaltninger begynner å vise resultater. Dette er oppnådd til tross for at man fortsatt mangler nødvendige politiske instrument for å kunne gjennomføre handelshinderarbeidet i det ønskede høyere tempo. Det kan synes som at de forutsetninger som lå til grunn for utarbeidelsen av samarbeidsprogrammet var for optimistiske. Det er derfor innledet de første drøftinger i embetsmannskomiteen omkring den gjennomgang og analyse av samarbeidsprogrammet som skal gjennomføres i 1990.

NoPEF har opparbeidet seg en posisjon blant næringslivsfolk i Norden og er, i samarbeid med Nordisk Investeringsbank og de nasjonale organisasjonene sentral for nordisk prosjektexport, først og fremst til fjerne markeder, samt til statshandelsland. Man har i 1989 gjort visse innledende innsatser på miljøinvesteringsområdet i Østeuropa.

3 Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m.v.

På sektoren er "*Samarbeidsprogram om avvikling av handelshindringer i Norden*" (NORD 1987:24) styrende for arbeidet. Programmet pålegger EK-Handel å se til at berørte samarbeidsorgan iakttar programmets målsetting og fastsatte retningslinjer.

Arbeidet handler for en betydelig del om tekniske handelshindringer (hindringer som oppstår som følge av ulikheter i landenes lover og regelverk). Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindre i Norden, STH, har i november 1989 gitt ut en ny utgave av publikasjonen "*Produktområder med likeverdige regler*" (NORD 1989:101). I publikasjonen er listet produkter/områder som er underlagt likeverdige/samordnede regler i to eller flere nordiske land, og som derfor skal kunne krysse grensene i Norden uten fornyet kontroll. Årets utgave er blitt supplert med en spalte for HS-varenomenklaturen (Harmonized System), samt opplysninger om korresponderende EF-direktiv.

Sektoren har kun én institusjon, Nordisk Prosjektexportfond, NoPEF. Utover dette er EK-Handel gjennom sin prosjektbevilgning engasjert i ulike former for handelspolitiske tiltak. Områder som forenkling av handelsprosedyrer, samt prosjekt for å samordne regler og prosedyrer mellom landene er eksempler på tiltak som mottar støtte. Et betydelig arbeid

utføres i denne sammenheng av samarbeidende nordiske organer også utenom ministerrådsorganisasjonen.

I ministerrådet ligger det faglige ansvaret for det handelspolitiske samarbeidet hos utenrikshandelsministrene. Samarbeidsministrene er formelle beslutningstakere, da utenrikshandelsministrene ikke holder formelle ministerrådsmøter.

Sektoren har hatt ansvaret for arbeidet med rådsrekommendasjonen 40/1989 om avskaffelse av toll- og grenseprosedyrer.

4 Virksomheten 1989

4.1 EK-Handel

I samsvar med signaler fra parlamentarikerne under Stockholm-sesjonen, tok utenrikshandelsministrene i sitt møte ultimo november 1988 et aktivt grep på handelshinderarbeidet for å søke å øke tempoet ytterligere.

Man anmodet således samarbeidsministrene å gå til berørte nordiske sektorer å be om dels en redegjørelse for framdrift og oppnådde resultat i arbeidet for å fjerne handelshindringer, dels å stimulere til å utarbeide grunnlag for lister over likeverdige produktregler.

Tilbakemeldingen viser at dette arbeidet nå tas på alvor på samtlige berørte sektorer, samt at man ser dette arbeidets kopling til de nordiske lands anstrengelser for å få til en integrasjon med det øvrige europeiske samarbeidet. Det er således på flere fagområder etablert egne EF-utvalg som har til oppgave å innrette sektorenes arbeid mot gjennomføringen av det indre marked ved utgangen av 1992. Det er oppnådd løsning på ytterligere et antall av de identifiserte konkrete handelshindringer. Av de opprinnelige ca 80 tilfelle, gjenstår nå omlag 25 av de mer kompliserte.

For egen del påla utenrikshandelsministrene seg selv å ta de nødvendige initiativ for at handelshinderprogrammet kunne få den nødvendige gjennomslagskraft i nasjonale forvaltninger. Det er således i hvert land fra regjeringene gitt instruksjoner til alle berørte myndigheter og institusjoner om at samarbeidsprogrammet skal følges, herunder er det gitt henvisning til publikasjonen med likeverdige regler.

Ministrene tok videre opp med sine respektive regjeringskolleger særlig kompliserte problemområder som hindrer et fritt vareutbytte mellom landene. På transportområdet gjelder det bl. a. spørsmålet om kvoter for lastebiltrafikken, det gjelder godkjenningssystem av byggmateriell og behovsprøving ved registrering av legemidler. Toll- og postprosedyrer representerer betydelige tids- og kostnadskrevende rutiner for eksport- og importnæringene. Endelig anså utenrikshandelsministrene det nødvendig å ta initiativ for å utrede hvor langt det er mulig å gå i nedbyggingen av grensekontrolltiltak for varer.

Bl. a. som følge av ministrenes initiativ er det inngått avtale mellom

Danmark, Finland, Norge og Sverige om suksessive økninger av kvoter for tredjelandstrafikk med lastebil. På byggsektoren er det trådt i kraft en midlertidig ordning i Sverige med ensidig godkjenning av byggprodukter som er godkjent i annet nordisk land. En arbeidsgruppe har gjennomgått visse samhandelsrelaterte tollprosedyrer, som bl. a. Midtnordenkomiteen har påpekt negative virkninger av. Ministrene vil bli anmodet om å ta stilling til forslagene fra denne gruppen i desember d.å. Handelsembetsmennene var forberedt på å sette igang arbeid for å oppnå en smidigere postforsendelse mellom landene, da det ble klart at det internordiske postsamarbeidet allerede har gjennomført tiltak som imøtekommer målsettingen om en forsendelsestid på 2 døgn for brev og postpakker innen de fleste steder i Norden. På grensekontrollsidene er det satt igang arbeid for i en første fase å gjennomføre en kartlegging av landenes alle lover og forskrifter på området.

Sett langs en tidslinje er det skjedd flere betydelige hendelser i perioden som har stor betydning for det handelspolitiske samarbeidet. Som tidligere omtalt var Nordisk råds sesjon i Stockholm i dominerende grad preget av de nordiske lands forhold til EF og det kommende indre marked. Kort tid etter startet det som etter hvert er blitt betegnet "Oslo-Brussel-prosessen" ved toppmøtet i mars i Oslo mellom EFTAs statsministre. Uken etter møttes utenriksministrene for EFTA- og EF landene i Brussel for å identifisere områder det må oppnås enighet på for å kunne starte forhandlinger om et europeisk økonomisk samarbeidsområde. Selv om ministerrådet ikke har noen direkte rolle i denne prosess, har den følbare virkninger for det arbeidet som legges opp i regi av utenrikshandelsministrene.

En umiddelbar virkning av den omtalte europeiseringsprosessen av det nordiske samarbeidet var parlamentarikernes "bestilling" av et nordisk motstykke til EFs hvitbok. Således ble arbeidsprogrammet "Norden i Europa" tatt fram i løpet av noen hektiske vår- og forsommermånedene. På handelssektoren ble før omtalte tiltak innenfor tollprosedyrer og grensekontroll tatt inn som prioriterte arbeidsoppgaver. I tillegg ble, med finansiering over den nye økonomiske handlingsplanen, offentlige innkjøp på regionalt og lokalt nivå ført opp som et område som, ikke minst med tanke på den europeiske integrasjon, det er nødvendig å søke åpnet for en større grad av konkurranse. En arbeidsgruppe har i løpet av vel et halvt år gjennomført en omfattende kartlegging av regler og praksis i kommuner og fylker.

Det handelspolitiske samarbeidet har fortsatt på øvrige områder. På anmodning av utenrikshandelsministrene er det foretatt undersøkelser av mulighetene for ministrene til å kunne holde formelle ministerrådsmøter. Danmark anser at nåværende ordning fungerer utmerket og har derfor ikke på nåværende tidspunkt funnet det nødvendig å inngå i en slik konstruksjon. Fra islandsk side er blitt framført liknende synspunkter. Ministrene fortsetter derfor å møtes "uformelt" som hittil.

Ordnningen med særlig oppnevnte rapportører har fortsatt, og på et par områder er oppdraget avsluttet. Ordningen benyttes på områder som er uvanlig komplisert å løse, eller hvor det mangler nordisk samarbeidsorgan til å ta seg av problemet. En av målsettingene med denne arbeidsform er å få fram konkrete forslag til løsning, gjerne rapportørens egne, som deretter får bli gjenstand for politisk vurdering.

4.2 Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindringer i Norden (STH)

STH har gjennom året kunnet konstatere en økende oppmerksomhet fra næringsliv og myndigheter for publikasjonen "*Produktområder med likeverdige regler*" som ble utgitt i november f.å. Det er likevel enighet om at publikasjonen er å betrakte som et forsøk som er beheftet med visse ufullstendigheter, men som i den nye utgave som utkom høsten 1989 vil kunne tjene som en katalog over varer som skal kunne eksporteres problemfritt på nordiske markeder. Nåværende arbeidsmetode er arbeidskrevende og omfanget av produktlister er fortsatt relativt beskjedent. En alternativ metode som har vært tatt opp er å snu problemstillingen opp ned og ta for gitt at landenes regler er likeverdige (og at lavrisikoprodukter dermed har fri markedsadgang), samt å overlate til den hindrende myndighet å bevise at produktet har sikkerhets- og/eller helsemessige risiki ved seg.

Av andre mer overgripende oppgaver i samarbeidsprogrammet kan nevnes at STH har gjennomført en analyse av landenes mulighet for gjensidig å akseptere hverandres godkjenning (jfr. Cassis de Dijon-prinsippet).

Landene har likeledes redegjort for hva man har gjort/gjør for å sikre at samarbeidsprogrammet gjennomføres i nasjonale forvaltninger. I visse land er det nødvendig med lovgivning, i andre er det/vil bli foretatt forvaltningsmessige disposisjoner for å oppfylle intensjonene.

STH har tatt skritt for å intensivere den av samarbeidsministrene pålagte samrådsfunksjon med andre nordiske organ. For å bidra til en god koordinering av nordisk standardisering med pågående europeisk aktivitet, er STH (ved formannen) blitt invitert til å delta i Nordisk Industriefonds rådgivende utvalg for standardisering.

Det er i løpet av året oppnådd løsning på et antall tilfelle av konkrete tekniske handelshindre. Blant de mer kjente er campingvognene, som nå, hva angår de trafikkikkerhetsmessige aspekter er løst. Det gjenstår fortsatt visse problem vedr gassinntasjonaljon, ventilasjon o.l. som man regner med kan løses innen overskuelig tid. Et annet kuriosum nærmer seg sin løsning: nemlig tidligere norske regler om at margarin bare kunne selges i kubisk form.

Det er desverre i perioden også blitt konstatert handelshindringer som ikke lar seg løse ad forvaltningsmessig vei. Et slik tilfelle er regler for

antenningsstid for bekledningstekstiler, der det i Norge og Sverige (de eneste land som har regler på området) bl. a. gjøres ulik risikovurdering.

4.3 Nordisk Prosjektportfond (NoPEF)

I 1988 besluttet at opphøve den prøveperiode, Fonden hadde eksistert under siden opprettelsen i 1982, og NoPEF etablert som en normal nordisk institusjon fra 1989.

NoPEF's hovedoppgave er å bidra til å styrke nordisk næringslivs internasjonale konkurransekraft ved eksport til utviklings- og stats-handelsland gjennom å yte støtte i form av vilkårslån til forstudier. Prosjekt skal være av nordisk interesse. Fonden deltar aktivt i prosjektidentifisering og -initiering, og skal i samarbeid med nasjonale og internasjonale instanser bidra til å fremme nordiske firmaers muligheter for å delta i prosjekt internasjonalt.

Efterspøringsen på støtte fra Fonden holdt seg på et høyt nivå også i 1989. Fonden registrerte godt 50 prosjektforslag til behandling, hvilket betød at det sammenlagte ansøkte beløp gikk til over FIM 15 mio mot tilgjengelig prosjektstøtte på FIM 4,466 mio.

Visse innledende innsatser under den nye nordiske økonomiske handlingsplan (Et sterkere Norden 1989–92) igangsettes, spesielt i forbindelse med miljøaktiviteter i Østeuropa, og delvis i samarbeid med Nordisk Investeringsbank.

I 1989 bevilget EK-Handel å egne prosjektmidler på 150.000 til et prosjekt i NoPEF for å overføre regnskapsystemet og igangsette datamaskinert oppfølging av prosjektregisteret.

4.4 Prosjektvirksomheten

EK-Handels disposisjonsbevilgning i 1989 (ekskl. NoPEF) utgjør 2.352.000 DKK. For det tidligere omtalte prosjekt om å undersøke muligheten for å åpne lokale offentlige innkjøp for en større grad av konkurranse, samt for særlige standardiseringsaktiviteter er det i den nye økonomiske handlingsplanen stilt egne midler til rådighet.

EK-Handel har hittil i 1989 tatt beslutning om å disponere midler til ulike prosjekt slik som framgår av nedenstående oversikt:

	Bevilget 1989 1000 DKK
NoPEF	
– omlegging av regnskap / dataisering av prosjektoppfølg.	150
NORDIPRO	
– nordisk koordinering m. v.	110
– juridiske oppgaver	89
Dansk Varekodeforening	
– utvikling av felles EDIFACT- basert standard for konsument- varebransjen	420

Bevilget 1989
1000 DKK

Socialstyrelsen (S)

- harmonisering av regler
for kosmetika og hygieniske
produkter
- 350

EK-Handel vil ta stilling til ytterligere søknader i løpet av året.

5 Nordisk råds ytring og rekommandasjon

5.1 Ytring

5.1.1 Svar til ytring 4/1989/e om avvikling av tekniske handelshindre

Nordisk Råd har henstilt til Nordisk Ministerråd og de enkelte nasjonale regjeringer å

etterleve egne erklærte målsettinger vedr politisk besluttsomhet og styring av de normgivende myndigheter slik at det kan oppnås en hurtig avvikling av tekniske handelshindringer.

Nordisk Ministerråd vil som svar til denne ytring vise til det som er anført i beretningen, kfr. særlig avsnitt 4.1 og 4.2. Forøvrig vises til ministerrådets svar til ytring 1/1989/b i kap. II.

5.2 Rekommandasjon

5.2.1 Meddelelse om rekommandasjon nr 40/1989/e om avskaffelse av toll- og grenseprosedyrer (A 898/e)

Rekommandasjonen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd innen utgangen av 1992 i prinsippet å avvikle alle tollprosedyrer og andre grensekontroller for varer mellom de nordiske land. Som ledd i dette, og innenfor samme tidsfrist, utformes felles nordiske regler på det veterinære og det fytosanitære området.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

Tollprosedyrer og andre grensekontrollformaliteter for varebevegelser mellom de nordiske land representerer en tids- og kostnadskrevende faktor som forsinker den videre utbygging av det nordiske hjemmemarked.

I arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 er det tatt flere initiativ for å bedre denne situasjon. Det er allerede i 1989 gjennomført en utredning med formål å forenkle et antall tollprosedyrer som oppleves som særlig kompliserte. Arbeidsgruppens forslag til lettelser tas det nå stilling til nasjonalt.

Det er satt igang arbeid for å gjennomføre de forenklinger av grensekontroller av varer som er mulig. I første fase av arbeidet foretas en kartlegging av alle grensekontroller, samt av motivene bak disse. Deretter vil man søke

å forenkle disse formaliteter eller å flytte kontrollen fra grensen til annet sted i distribusjonskjeden.

Også på landbrukssektoren er det tatt ulike initiativ for å skape forutsetninger for en økt samhandel i Norden. Man vil bl. a. stimulere til utbygging av et antall fellesbestemmelser innenfor det veterinære og fytosanitære området. Det er i 1989 gjort visse framskritt både innen planteinspeksjons- og veterinærområdet, en del nye forslag til fellesbestemmelser foreligger og fler er under arbeid. Arbeidet har som utgangspunkt at landenes spesifikke sunnhetsstatus skal bevares.

Ministerrådet har ved utarbeidelsen av Norden i Europa programmet lagt stor vekt på at de oppsatte initiativ/prosjekt skal være konkrete og gjennomførbare innenfor realistiske tidsrammer. Avvikling av alle toll- og grenseformaliteter, også for det veterinære og fytosanitære området innen utgangen av 1992 er ikke realistisk. Dette ville forutsette en nordisk tollunion og felles handelspolitikk, samt en harmonisering av indirekte skatter.

Ovenstående viser at Ministerrådet arbeider målbevisst for å forenkle og å gå så langt og så raskt fram som mulig i arbeidet med disse spørsmål, hensyn tatt til landenes integrasjon med den øvrige europeiske utvikling. På denne bakgrunn anser Ministerrådet for sin del at hensikten med rekommandasjonen er oppfylt og at den derfor kan avskrives.

Kapitel XXI

Regionalpolitik

1 Sammanfattning

Det regionalpolitiska samarbetet sker huvudsakligen på följande delområden:

- Utrednings- och utvecklingsarbete
- Gränsregionalt samarbete
- Nordisk regionalpolitisk forskning
- Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Den olikartade ekonomiska utvecklingen har fortsatt i Norden under 1989. Tillväxten fortsatte i Sverige och Finland medan man i Danmark, Norge och Island upplevde en nedgång. Bl. a. har synen på storstädernas roll förändrats.

Mot bakgrund av nya utmaningar samt förändrade förutsättningar och villkor för regionalpolitiken har arbetet med att förbereda ett nytt samarbetsprogram dominerat sektorns verksamhet under 1989. Ministerrådet beslutade den 14 november 1989 att lägga fram ett ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik för 1990 – 1994.

2 Den regionala utvecklingen

Under år 1989 fortsatte den olikartade ekonomiska utvecklingen i Norden. Danmark, Norge och Island upplevde fortfarande en minskning av konsumtionen, medan den ekonomiska tillväxten fortsatte i Finland och Sverige.

Nedkylningen av den isländska och norska ekonomin har relativt sätt slagit ut hårdare i huvudstäderna än i de övriga landsdelarna. En viss regional uppbalansering har sålunda skett. Den kraftiga minskningen av fiskbeståndet i norr hotar emellertid tömma Nord-Norges yttersta kustbyar på befolkning. Många isländska fiskebyar står inför samma hot.

En tillfällig andhämtning har skett i flyttningsströmmarna till Stockholms- och Helsingforsregionen, men storstadsproblematiken kommer fortsättningsvis att kräva stor uppmärksamhet.

Storstadspolitiken har fått nya dimensioner. Åtgärder för att förbättra den interna balansen och boendemiljön i huvudstadsregionerna har fått större tyngd. Samtidigt har synen på storstadens roll förändrats. I Danmark betonas Köpenhamnsregionens roll för att omfatta möjligheter för regional utveckling i landet. Den svenska regeringen har tillsatt en utredning för att kunna finna fram lösningar på storstädernas inre problem. Den finska regeringen har fattat ett principbeslut om åtgärdsprogram för huvudstadsregionen och undertecknat en avsiktsförklaring om de åtgärder regionens kommuner kommer att vidta.

Styrningen av kontorsbyggande i Helsingfors- och Stockholmsregionen och satsningar på alternativa regioncentra fortsatte under året.

Basprojektets årsrapport *Regional utveckling i Norden* (årsrapport 1988/89, NORD 1989:17) beskriver närmare ekonomiska drivkrafter och deras regionala utfall samt befolkningsutvecklingen i de nordiska länderna. Rapporten sammanfattar också regionalpolitiken i de olika länderna.

3 Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området

Till grund för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området ligger det reviderade samarbetsprogram som fastställdes av ministerrådet i juni 1986.

Mot bakgrund av nya utmaningar samt förändrade förutsättningar och villkor för regionalpolitiken i de nordiska länderna har ministerrådet beslutat att lägga fram ett förslag om ett nytt nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik på Nordiska rådets session 1990. Ministerrådet enades om riktlinjer för programarbetet vid sitt möte i februari 1989.

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har under ministerrådet ansvaret för det regionalpolitiska samarbetet. Det gångna verksamhetsåret har präglats av att förbereda det nya samarbetsprogrammet.

NÄRP har också varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

Rekommendationer

- 5/1988/t Turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkallotten och Kvarkenområdet
 33/1988/e "Frikommunförsök" över riksgränserna i Norden

4 Verksamheten 1989

4.1 Allmänt

Tyngdpunkten i verksamheten under 1989 har legat på följande arbetsområden:

- utrednings- och utvecklingsarbete
- gränsregionalt samarbete
- nordisk regionalpolitisk forskning
- gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Den nordiska budgeten för det regionalpolitiska samarbetet har under år 1989 uppgått till sammanlagt 24 285 000 DKK inklusive 1 778 000 FIM till NordREFOs verksamhet över institutionsbudgeten. Ca 79% av projekt-

medlen har disponerats av det gränsregionala samarbetet. Ett finansieringstillskott, totalt 13,1 miljoner DKK i den första ekonomiska handlingsplanen "*Norden i växt*", varigenom man förstärkte finansieringen av konkreta åtgärder i de gränsregionala samarbetsområdena, föll bort under 1989.

Projektmedlen, totalt 21 387 000 DKK under 1989 har disponerats enligt följande:

<i>Regionalpolitiskt samarbete:</i>	<i>1 000 DKK</i>
Utvecklingsarbete	977
Basprojektet	870
Glesbygdsggruppen	390
	2 237
<i>Gränsregionalt samarbete:</i>	
Nordkalottsamarbetet	5 600
Västnordenssamarbetet	3 300
Kvarkenssamarbetet	3 500
Mittnordenssamarbetet	2 200
Skärgårdsprojektet	1 500
Gränssamarbetet Bornholm-Sydöstra Skåne	1 100
Gränssamarbetet Østfold-Bohuslän	800
ARKO-samarbetet (Arvika-Kongsvinger)	300
Öresundssamarbetet	850
	19 150

4.2 Utredningsverksamhet

Mot bakgrunden av att ändrade internationella och nationella ramvillkor är i färd med att förändra konkurrensförmågan och verksamhetsbetingelserna för många regioner i Norden ger ministerrådet hög prioritet åt kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring regionalpolitiken. Utredningsarbete inom det regionalpolitiska samarbetet bedrivs dels av två långsiktiga utredningsorgan, Basprojektet och Glesbygdspolitiska arbetsgruppen, dels i form av temaorienterade utredningar.

Basprojektet har en central roll i beredning av olika ärenden och utredningsuppgifter i anslutning till det regionalpolitiska samarbetet. Tyngdpunkten i verksamheten ligger på analyser av aktuella utvecklingstenden- ser och regionala förhållanden, regionalpolitiska åtgärder samt beredning av nya initiativ.

Som ett led i bättre metoder för inomregional analys har Basprojektet under 1989 arbetat med en indelning av pendlingsregioner. Ett annat utvecklingsområde för bättre kunskapsunderlag är studier av tillgängligheten med flyg mellan alla större orter i Norden.

Studien *Ny teknik och regional utveckling* som initierats av Nordiska rådet (rek. 20/86) har avslutats under året med en slutrapport "*Teknik-*

spridning i Norden'' (Nord 1989:79). I anknytning till studien genomfördes en omfattande remiss hos nordiska och nationella instanser beträffande utveckling av strategier för kompetensuppbyggnaden i svaga regioner.

Glesbygdspolitiska arbetsgruppen har under året koncentrerat sin verksamhet kring tre huvudtemata om kultur, jordbruk och småskaleteknik. En rapport om kultur som lokal utvecklingsfaktor (Kultur og lokal udvikling) avses att publiceras vid årsskiftet 1989/1990. Glesbygdsguppen har etablerat samarbete med Nordiska Bondelagens Centralorganisation (NBC) i syfte att fördjupa studier om jordbruket, speciellt dess binäringars roll inom landsbygdsområdena. En undersökning av bondgårdsturism har startats. I syfte att undersöka möjligheter och villkor för näringsutvecklingen i glesbygden har en nordisk konferens om småskaleteknik genomförts under hösten 1989. Denna följs av en större nordisk konferens under 1990.

Ministerrådet har låtit genomföra en översyn av den glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet. I en rapport granskas gruppens initierande och koordinerande roll samt genomförs en värdering av kunskaps- och erfarenhetsutbytet i glesbygdsfrågor i Norden (Rapport över *Evaluering av glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet*, Nordisk Rådgivning, stencilutgåva den 7 februari 1989).

Inom ramen för arbetsprogram *Norden i Europa 1989–1992* har ministerrådet låtit genomföra en studie av konsekvenser av EGs regionalpolitik. Studien planeras att vara färdig vid årsskiftet.

4.3 Gränsregionalt samarbete

En väsentlig del av det nordiska regionalpolitiska samarbetet har inriktats på samverkan mellan regioner som i ett nationellt och nordiskt perspektiv har speciella problem eller förutsättningar för samverkan. Avsikten har varit att med nordiskt stöd initiera ett samarbete samt att åstadkomma gemensamt utvecklingsarbete över riksgränser. Verksamheten har i flertalet regioner pågått mellan 10–20 år.

Ministerrådet har låtit göra en *utvärdering av verksamheten*. Utvärderingen genomfördes som ett gemensamt samarbetsprojekt av Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) i Oslo och Centrum för regionalvetenskaplig forskning (CERUM) vid Umeå universitet. Uppdraget har avrapporterats i två rapporter (*Evaluering av det grensregionale samarbeidet*, NIBR, stencilutgåva 13 juni 1989 och *''1992'' och Nordens regionalpolitiska gränsregioner*, Umeå universitet CERUM/Implementationsforskning, stencilutgåva juni 1989).

I *Europasamarbetet* har den gränsregionala verksamheten fått större uppmärksamhet under integrationsprocessen. Ministerrådet deltar fr. o. m. 1989 i Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEG) som är en sammanslutning av samarbetande gränsregioner i Europa och arbetar med stöd från såväl Europarådet som EG. De nordiska gränsre-

gioner har fått möjlighet att delta i detta samarbete genom ministerrådets medlemskap.

Nedan ges en kortfattad översikt över verksamheten i de olika gränsregionala samarbetsområdena under 1989. En mera detaljerad beskrivning finns i *Faktabladet om nordiskt samarbete* (nr 9, utgivet av Nordiska ministerrådet, augusti 1989).

Nordkalottkommittén har under året fortsatt att utveckla satsningsområdena enligt sitt handlingsprogram "*Nordkalotten kommer*". Kommittén har också tagit fram underlag för tvärgående flygförbindelse på Nordkalotten som man räknar med att kunna starta under 1990.

Satsningar har gjorts speciellt på följande områden:

- Nordkalottens handels- och industrikontor (NHI) ansvarar för förmedling av kontakter mellan företagen och myndigheter på Nordkalotten och biträder företagen genom en aktivt uppsökande informations- och kontaktverksamhet samt rådgivning. Kontorets förmedlingsuppgifter har resulterat till affärskontakter mellan FN:s inköpsorganisation och Nordkalottens företag. Kontoret har under 1989 fortsatt utvecklingsarbetet med en nordisk kvalitetsstandard för vilda bär. Kvalitetsstandarden har publicerats på flera språk och distribuerats över hela världen. Inom ramen för ett företagutvecklingsprogram för trävaruindustrin har Nordkalottens resurskatalog tagits fram samt genomförts seminarier kring utvalda temata. I juni 1989 arrangerades en industriutställning "*Nordkalottmässan*". Syftet var bl. a. att fästa uppmärksamheten på mindre orters utvecklingsmöjligheter.
- Nordkalottens turistråd (NT) som bildades 1988 har fortsättningsvis inriktat sin verksamhet på rörlig turism. Satsningar har gjorts på marknadsföring av sommarturismen i regionen som anses ha gemensamma mål i respektive Nordkalottenländer. Som resultat av kampanjen med en gemensam reseguide för regionen kan nämnas ca 10 000 förhandsbeställningar.
- Nordkalottens utbildnings- och forskningsråd (NUF) har under året gett ut en studiehandbok för perioden 1989–92 "*Studier i Nord*". Handboken ger en översikt över de olika studieinriktningar som finns på Nordkalotten. Man har också bidragit till att konkretisera utbildningssamarbetet bl. a. inom näringsinriktad vidareutbildning av yrkeskollärare, företagsutbildning och inom miljö och biologi på högskolenivå. Som ett led i denna verksamhet har en rapport "*Nordkalottekniker – en utbildning i markanvändning och mångbruk på Nordkalotten*" tagits fram.

Inom *Västnordensamarbetet* har fisket fortsättningsvis varit ett viktigt satsningsområde under 1989. Den största satsningen har gällt ett försök för att ta fram produktionsmetoder för bättre kvalitet av djupfryst råvara i fiskeindustrin. En kartläggning av loddebeståndet har genomförts i Öst-Grönland. Produktutveckling har pågått med ett försök angående kallrökt sill.

Utvecklingsarbete med turism har fortsatt. Den gemensamma *Västnordens Travel Mart* genomfördes i Reykjavik. Inom ramen för projektet *Arctic Safari* har marknadsföringssatsningar riktats till USA:s västkust. I syfte av industriell utveckling har flera projekt genomförts på Grönland bl. a. att etablera repslageri efter färöiska och isländska erfarenheter samt att etablera papperskonvertering, plaströrstillverkning och vattenturbinproduktion.

Samarbete mellan kvinnoorganisationer och uppbyggnaden av nätverk inom Västnorden har stimulerats.

De viktigaste insatsområdena inom *Kvarkenrådets* verksamhet har varit miljö, arbetsmarknad, landsbygdsutveckling och tvärflyg.

Kvarkenflyget återinvigdes den 2 oktober på rutten Skellefteå-Umeå-Vasa. Inom ramen för samarbetet satsar parterna gemensamt ca 2,4 miljoner SEK bl. a. på att marknadsföra och produktutveckla flyget samt att sänka kostnaderna för offentliga avgifter.

Genom arbetet med Bottenvikens miljö görs satsningar på förmedling av miljökunskap till berörda myndigheter och aktörer i regionen. Verksamheten har under året utvidgats till att täcka hela Bottenviksområdet.

Konkret arbetsplatsutbyte, konferensverksamhet, registrering av företagsförvärv är några element som man konkret arbetat med inom projektet om jobb och företag över gränserna.

Under 1989 har arbetet avslutats bl. a. med följande projekt: *Telesamarbetet Kvarkenlink*, *Inlandsturism* samt *Fler kvinnor som företagare*.

Genom *Mittnordenkommitténs* verksamhet har satsningar för avveckling av handelshinder fortsatt.

Vad gäller specialnäringar har under året publicerats en handbok om vattenbruk "*Lastning och fisktransport med lastväxlare*". Genom projektet har man bl. a. skapat förutsättningar för kräftodling i Finland. Projektet inom växthusnäring har resulterat till ökad odling av krukväxter i Mittnordenregionen. Arbetet för bättre användning av torv har inletts under året. Syftet är att utveckla alternativa användningsområden för lokala torvresurser.

Projekt kring utbildning i kvalitetssäkring inom mekanisk industri har fortsatt. Under 1989 avses också en gemensam näringslivsdatabas att vara färdig vid årsskiftet.

Under 1989 har man gjort specialsatsningar på kulturen. Ungdomsmusikfestival i Sundsvall samlade över 400 ungdomar från regionen. Mittnordiska arkiv- och historiedagar anordnades i Härnösand med 80-tal deltagare.

Inom det kommunala samarbetet i Södra Försöksområdet har satsningar på datautbildning bl. a. lett till etablering av företagsverksamhet.

Inom *Skärgårdsprojektet* har omstrukturering av verksamheten inletts under året. Från många och relativt små projekt inriktas verksamheten på färre och större projekt med följande tyngdpunkter: kompetens och kun-

skap, tillgänglighet till skärgårdens resurser, tillgång till teknik och utvecklingspotential, lokal aktivering, skärgårdens miljö samt kulturen i skärgården.

Under 1989 har samarbete mellan högskolorna i Stockholm och Åbo inletts i angelägna frågor som främst gäller skärgårdens företagare. En kontaktsekreterare med uppgift att koordinera verksamheten har anställts vid Ålands Högskola.

Förberedelser för projektet om skärgårdens marina miljö har slutförts under 1989. Planen går ut på att inrätta ett koordinerande forskningssektariat.

Inom det gränsregionala samarbetet *Bornholm-Sydöstra Skåne* har det viktigaste resultatet varit att regeringarna i Sverige och Danmark har godkänt Ystad-Rönnerutten till sk lång rutt med regler för skattefri försäljning av sprit och tobak. Detta har gett stora ekonomiska tillskott till färjetrafiken och resulterat i en väsentligt ökad turtäthet under hela året. Denna har i sin tur gett helt nya förutsättningar för ett ökat samarbete på olika områden. Av andra resultat inom kommunikationer kan nämnas att rabatt erhållits för datatrafiken mellan Bornholm och Sydöstra Skåne.

Inom turismen har en omfattande marknadsundersökning genomförts i samarbete med Högskolan i Kalmar. Resultaten har legat till grund för ett handlingsprogram för produktutveckling och marknadsföringsinsatser.

Fiskesamarbetet har bl. a. resulterat i gemensam produktutveckling av sillråvara. En lång rad provprodukter, som intresserat industrin, har tagits fram.

Inom skola-kulturområdet har utbytesverksamheten under året fortsatt att växa. En stor och uppmärksam utställning om konsthantverk från Bornholm och Sydöstra Skåne har producerats.

Gränskommittén Østfold-Bohuslän har under året fortsatt med satsningar på förbättrade kommunikationer. Under sommaren har en speciell informationskampanj genomförts angående trafiksäkerhet som riktats till dels personbilstrafiken dels den tunga trafiken.

Inom programmet för fritidsbåtar och skärgårdsturismen har en informativ bok "*KustGuiden – från Marstrand till Kragerø*" producerats. Rapporten säljs i bokhandeln och turistbyråer. En gemensam marknadsföring har genomförts på den internationella båtmässan i Göteborg.

Gränskommittén har fortsatt arbete med projektet "*Gränskraft*" för ökat resursutnyttjande av kvinnlig kompetens över gränsen i regionen Østfold-Bohuslän-Dalsland-Vestfold. Under 1989 har man genomfört en mässa. Ett annat projekt "*Dialog 89*" har till syfte att skapa nya samarbetsformer mellan näringslivet och de offentliga institutionerna i regionen vad gäller arbetsmarknadsfrågor. En mässa Dialog 89 har genomförts under året.

ARKO-samarbetet har fr. o. m. 1.1.1989 utvidgats till att gälla nio kommuner, tre svenska och sex norska, på bägge sidor av gränsen mellan

Värmland och Hedmark. De tre nya medlemmarna i samarbetet är Åsnes och Våler i Norge samt Torsby i Sverige.

Som den största satsningen inom näringslivssamarbetet arrangerades ARKO-mässan 89 i maj. Mässan samlade 120 utställare. Under året har man också genomfört förprojekt för konkret industrisamarbete i regionen.

Arbetet med den 24 mil långa vandringsleden längs norsk-svenska gränsen har fortsatt. De nio berörda kommunerna längs leden har samtliga påtagit sig ansvaret för ledens framtida underhåll.

Öresundsgruppens verksamhet har under året koncentrerats på två större projekt – *Öresundsinventering* och *Öresunds Kontakt*. *Öresundsinventeringen* avslutades med att slutrapporten "*Öresund 1990 – över och under vattnet*" överlämnades till Nordiska rådets havsmiljökonferens i oktober. Huvudsyftet var att samla och tillgängliggöra de kunskaper som finns om Öresund.

Kontakt- och informationsverksamheten fortsattes inom ramen för *Öresunds Kontakt*. Huvudsyftet är att bidra till näringsmässig och social samverkan inom regionen. En konferens om trafiken genomfördes. Denna har avrapporterats i skriften "*SundsTrafik90*".

4.4 Nordisk regionalpolitisk forskning

Nordisk institut för regionalpolitisk forskning (NordREFO) initierar och samordnar nordisk forskning av regionalpolitiskt intresse. Budgeten för 1989 uppgick till ca 1,8 miljoner FIM.

Verksamheten under 1989 har präglats av avslutning av institutets fyra-årsperiod i Finland och etablering av en ny verksamhetsperiod i Danmark. Detta markerades i juni 1989 med ett större forskarsymposium "*The Nordic Regional Structure in a Global Economy – an Advantage or a Drawback?*" med internationellt och nordiskt deltagande. En rapport avses att föreligga vid årsskiftet.

Som underlag till policyutvecklingsarbete genomförs studier av drivkrafter bakom den regionala utvecklingen. En studie av storstadstillväxten som regionalpolitiskt problem har avrapporterats under 1989 (*De nordiska huvudstäderna – Drivkrafter eller skapare av regional obalans?*, Borgå 1989). En annan studie av internationaliseringens regionala konsekvenser planeras vara färdig under året.

I NordREFO-tidskriften publiceras resultat från verksamheten.

Följande rapporter har kommit ut under 1989.

- *Kvinnor och regional utveckling* (1989:1)
- *Kultur och medier i regionalutveckling* (1989:2)
- *A European Resource based Periphery in a Knowledge Economy* (1989:3)
- *Den mellanstora staden-exemplet Östersund* (1989:4)

Under 1989 har ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling antagits för perioden 1989 – 1993.

Tyngdpunktsområdena omfattar internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

4.5 *Gemensamma regionalpolitiska stödordningar*

Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden som etablerades i slutet av 1987 har fortsatt uppbyggnaden av verksamheten. Verksamheten har under året präglats av uppbyggnaden av kontaktnätet inom och utanför regionen. För att bidra till fondens etablering har man företagit informationsatsningar, speciellt på Grönland. Fonden har också deltagit i isländsk exportkonferens i USA.

Under året har tre lån beviljats på sammanlagt ca 13 miljoner DKK.

Vad gäller *Nordiska investeringsbankens regionallåneordning* har ministerrådet under året utsett Ålands Landskapsstyrelse till mottagare av regionallån för vidareutlåning till åländska projekt.

Under året har investeringsbanken beviljat två lån under låneordningen till ett sammanlagt värde av 14,3 miljoner SDR och utbetalat två under 1988 beviljade lån till ett motvärde av 9,3 miljoner SDR.

5 **Nordiska rådets yttrande och rekommendationer**

5.1 *Nordiska rådets yttrande*

Yttrandet under ekonomiska utskottets sakområde (C2) lyder:

”Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd at et ministerrådsforslag om et nyt regionalpolitisk samarbejdsprogram forelægges rådet til sessionen i 1990, og at forslaget kommer at bygge på en grundig evaluering af den hidtidige virksomhed.”

Nordiska ministerrådet önskar med anledning härav anföra följande:

Nordiska ministerrådet har på sitt möte den 14 november 1989 beslutat att lägga fram ett ministerrådsförslag om ett nytt samarbetsprogram för regionalpolitik för 1990–1994 för Nordiska rådets behandling under rådets 38:e session i Reykjavik 1990.

Under revidering av 1986-års samarbetsprogram har ministerrådet låtit genomföra ett brett utredningsarbete. En programförberedande arbetsgrupp har inledningsvis tagit fram visst grundmaterial. Konkreta evalueringssupdrag har genomförts av dels den gränsregionala verksamheten, dels glesbygdspolitiska arbetsgruppens verksamhet. Den nordiska regionalpolitiska forskningen har genomgått en översyn under 1989 och ett nytt program för nordisk forskning om regional utveckling för perioden 1989–1993 har antagits.

Nordiska ministerrådets Basprojekt har på ministerrådets uppdrag genomfört studier bl. a. av teknikspridningsfrågor och förbereder för närvarande ett omfattande utvecklingsarbete för strategier om kompetensutveckling i utsatta regioner.

Parallellt har ett visst grundläggande utredningsarbete pågått angående gemensamma regionalpolitiska stödordningar. Bl. a. har Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning gjorts permanent i samsvar med Nordiska rådets synpunkter.

Närmare beskrivning av det underlagsmaterial som tagits fram under programarbetet finns i ministerrådsförslaget samt i verksamhetsberättelsen om det regionalpolitiska samarbetet.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 Meddelande om rekommendation nr 5/1988/t angående samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och Kvarkenområdet (A 787/t)

Rekommendationen lyder:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och Kvarkenområdet”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet hänvisar till förra årets meddelande om förutsättningar för ett etablerat samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och inom Kvarkenområdet.

Ministerrådet informerar vidare att Nordkalottkommittén har koordinerat kontakter mellan representanter för djurparkerna både inom Nordkalotten och Kvarkenområdet. Ett principavtal om hur samarbete mellan djurparkerna skall byggas upp har ingåtts under 1989. Enligt detta avses verksamheten organiseras genom att etablera ett s. k. Skandinaviskt Polar Zoo som i framtiden skall ansvara för koordinering av samarbetet.

Mot ovanstående bakgrund anser ministerrådet för sin del att syftet med rekommendationen har uppnåtts och att rekommendationen kan avskrivas.

5.2.2 Meddelande om rekommendation nr 33/1988/e angående ”frikommunförsök” över riksgränser i Norden (A 792/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å muliggjøre for kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk i samsvar med økonomisk utvalgs synspunkter, samt etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet”

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordiska ministerrådet hänvisar inledningsvis till förra årets meddelande. Ministerrådet konstaterade att de nationella frikommunförsöken allmänt är av sådan karaktär att de inte direkt ägnar sig för konkret samarbete över nationsgränser. Dels finns det ytterst få gränskommuner i de nationella försöken och dels inriktas verksamheten i hög grad på fördelningen av statliga funktioner till kommuner och omläggning av centrala nationella ansvarsförhållanden till kommunal och regional nivå.

Mot denna bakgrund har ministerrådet konstaterat att mycket av de åtgärder som ekonomiska utskottet har föreslagit genomförs inom ramen

för det gränsregionala samarbetet. Denna verksamhet är etablerad hos lokala och regionala myndigheter på bägge sidor av riksgränser. Ministerrådet anser också att överenskommelsen om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser som trätt i kraft den 26 januari 1979 ger nödvändiga förutsättningar för kommunal samverkan.

Nordiska ministerrådet har inte ansett det vara nödvändigt att etablera någon ny typ av försöksverksamhet. Kommunerna och regionerna på bägge sidor av riksgränsen kan väl förstärka samarbetet sinsemellan över gränserna inom ramen av de existerande nordiska överenskommelserna. Ett positivt samarbete kring många av de frågor som nämnts i rekommendationen t. ex. angående turism, kommunikationer, skola samt hälso- och sjukvård pågår inom ramen för den etablerade gränsregionala verksamheten. Andra förutsätter ändringar i centrala nationella regler och föreskrifter. Sådana är t. ex. frågor som gäller handelshinder och tullbestämmelser. Det regionala arbetet över gränserna på detta område är viktigt för att indentifiera praktiska problem. Enligt ministerrådets uppfattning bör sådana frågor i första hand utredas och förslag till förändringar redovisas och hanteras i ett mera övergripande nordiskt och nationellt sammanhang.

Det etablerade gränsregionala samarbetet pågår för närvarande i nio samarbetsområden. Dessa har var för sig en styrningsgrupp som består av representanter för lokala och regionala myndigheter. I det nordiska samarbetet har det gränsregionala samarbetet tillförts den regionalpolitiska sektorn. Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har ansvaret för utveckling och koordinering av verksamheten. Under arbete med revidering av 1986-års samarbetsprogram har man genomfört ett brett utredningsarbete av verksamheten. Bl a har det gränsregionala samarbetet evaluerats. Det hänvisas till ministerrådsförslag om ett nytt samarbetsprogram för regionalpolitik för åren 1990 – 1994. Det föreslås bl. a. att ämbetsmannakommittén för regionalpolitik skall med vart och ett av samarbetsområdena ta fram konkreta handlingsinriktade åtgärdsprogram för verksamheten.

Ministerrådet anser att det inte för närvarande är motiverat att etablera någon ny övergripande projektgrupp för verksamheten, speciellt när man tar hänsyn till begränsade resurser. Enligt ministerrådet finns det också risk för onödigt dubbelarbete.

De nordiska kommunalministrarna har på sitt möte i augusti 1989 informerat varandra och utbytt erfarenheter vad gäller frikommunförsöken i respektive land.

Mot ovanstående bakgrund föreslår ministerrådet att rekommendationen avskrivs.

Kapitel XXII

Bistand

1 Sammenfatning

De nordiske lande tilhører traditionelt de stærkeste fortalere for en omfattende bistandsvirksomhed. I de forskellige FN-organer og andre internationale fora har de nordiske lande arbejdet aktivt for at forbedre de økonomiske og sociale vilkår i udviklingslandene. Fattigdomsorienteringen er et fundamentalt princip i de nordiske landes bistandspolitik.

De nordiske lande er med i det internationale samarbejde for at finde frem til langsigtede løsninger på gældsproblemerne. Gennem en forstærket international gældsstrategi bliver der nu lagt større vægt på direkte gældslettelser for stærkt gældsbebyrdede udviklingslande.

Gældskrisen i udviklingslandene er en fortsat trussel mod det internationale handels- og finansieringssystem, samtidig med at den hindrer udviklingsprocessen i de lande, som rammes.

2 Udviklingen inden for bistandsområdet

I 1989 omfattede bistandsvirksomheden en lang række områder, som berøres af bistand fra de nordiske lande, både den bilaterale bistand og den multilaterale.

De nordiske lande (i samarbejde med andre ligesindede lande som f. eks. Holland) arbejdede hårdt for at skabe forståelse i OECD/DAC og andre internationale bistandsfora for at øge bistandsvolumen og at få industrilandene som helhed til at leve op til FN's målsætning om at yde 0,7 % af BNP til bistand. Fra nordisk side har man særlig peget på den globale afhængighed mellem u- og i-lande og henvist til den høje pris, industrilandene på sigt ville måtte betale for et stagnerende bistandsvolumen.

De nordiske bistandsmyndigheder fulgte Namibias selvstændighedsproces nøje og ydede støtte til såvel FN-indsatserne, inkl. repatriering, som til koordineringsindsatser for den internationale bistand. En intensiv nordisk koordinering er igangsat såvel i de nordiske hovedstæder som i Namibia.

Nordisk samarbejde med andre regioner (bl. a. SADCC og Centralamerika) blev yderligere udbygget.

3 Bistandssektorens struktur

Det nordiske bistandssamarbejde er forankret i den såkaldte Københavnskonvention fra 1981. I 1988 vedtog Ministerrådet en samarbejdsplan for nordisk bistandspolitisk samarbejde, som er nærmere kommenteret under 4.

Det formelle ansvar for det nordiske samarbejde på bistandsområdet har i 1989 ligget hos samarbejdsministrene.

De nordiske bistandsansvarlige ministre mødes uformelt for at drøfte særlige bistandsrelevante spørgsmål, og anbefaler særlige initiativer til beslutning af samarbejdsministrene.

Rådgivende komité for Bistandsspørgsmål (RKB) er en lægmandskomité nedsat for at rådgive Nordisk Ministerråd om nordiske bistandsspørgsmål. Ud over at udtale sig om fællesfinansierede nordiske projekter, beskæftiger RKB sig med principielle spørgsmål, og holdt i 1989 temadiskussioner om Namibia og om Demokratisering og Menneskerettigheder. Komitéens mandat blev i 1989 forlænget til 1.10.1990 med henblik på en vurdering i Ministerrådet af komitéens fremtidige rolle.

Embedsmandskomitéen for Bistandsspørgsmål (EKB) fungerer som nordisk koordinatororgan på bistandsområdet og behandlede under året en række områder af såvel formel som uformel karakter, bl. a. gennem diskussioner eller gennem rapporter fra de særlige arbejdsgrupper, som EKB har nedsat på ad hoc eller mere permanent basis. Under året diskuteredes bl. a. eventuel oprettelse af en nordisk demokratifond, samt udarbejdelse af retningslinier for nordisk bistandspersonale i forhold til overgreb på menneskerettigheder i modtagerlande.

Sektoren har været ansvarlig for følgende rådsrekommandation: 25/1988 angående program for nordisk bistandssamarbejde.

4 Virksomheden 1989

Nordisk samarbejde på det bistandspolitiske område involverer en række organer af mere eller mindre formel karakter.

4.1 Nordisk udviklingsfond (NDF)

Udviklingsfonden begyndte sin virksomhed tidligt i året, og det første lån blev besluttet ydet til Moçambique.

4.2 Regionalt samarbejde

Region-til-region samarbejdet koncentreredes særligt om Det sydlige Afrika (SADCC-området) og Centralamerika.

4.2.1 SADCC

SADCC's årlige giverkonference fandt sted i Luanda, Angola, hvor ministre fra de to regioner underskrev Memoranda of Understanding for oprettelse af NORDSAD-fonden og et mere aktivt kultursamarbejde regionerne imellem. Samarbejdet med SADCC baserer sig såvel på de bilaterale samarbejdsprogrammer, som eksisterer mellem individuelle lande, som på de regionale samarbejdsforanstaltninger.

Siden underskrivelsen af Fælleserklæringen (Joint Declaration) om

udvidet økonomisk og kulturelt samarbejde regionerne imellem, har en særlig styregruppe, med medlemmer fra udenrigs- og bistandsministerierne i de nordiske lande, koordineret det spektrum af aktiviteter, som er sat igang, og behandlet nye forslag til udvidet samarbejde. Sverige har funktionen som nordisk koordinatorland i perioden 1988–1990, hvorefter Danmark vil overtage den overordnede nordiske koordineringsfunktion for en to-årig periode.

Blandt de vigtigste områder for samarbejdet i 1989 kan nævnes

- undersøgelser for at finde tilpassede finansieringsmekanismer, herunder særlig etablering af NORDSAD-fonden, som forventes at blive operativ i 1990, og ordninger for at fremme den intra-regionale SADCC-handel;
- indsatser for at forsøge at øge produktionskapaciteten i SADCC;
- videreførelse af den finansielle ekspertgruppe og etablering af en handelspolitisk ekspertgruppe;
- nordisk faglig bistand til SADCC's sektorkoordinatorenheder for bl. a. industri og handel, minedrift og energisamarbejdet. På fiskerisektoren udstationeredes en islandsk ekspert i SADCC;
- igangsættelse af etableringen af en regional genbank for plantevækster i SADCC-regionen inkl. støtte til nationale genbevarende indsatser i forbindelse hermed (punkt 4.7.3).

Det har foreløbigt vist sig vanskeligt at fremme kvindeperspektivet i SADCC-samarbejdet. Dialogen med SADCC om samarbejde på dette område fortsætter, bl. a. med henblik på at integrere kvindeperspektivet i relevante fællestiltag.

Inden for kultursamarbejdet har aktiviteterne hovedsageligt været af bilateral natur, idet SADCC som organisation ikke endnu har fundet en egnet struktur for håndtering af regionalt kultursamarbejde.

Udviklingen i Namibia har intensiveret SADCC's forberedelser for at inkludere et 10. medlemsland. De nordiske lande har støttet SADCC's forberedende bestræbelser på dette område.

Rammeprogrammet for Norden/SADCC-samarbejdet evalueres i efteråret 1989, hvorefter der træffes beslutning om forlængelse eller udarbejdelse af nyt program. For næste periode er der et stærkt ønske om at koncentrere sig om sådanne områder, som kan opvise konkrete resultater.

4.2.2 *Centralamerika*

De nordiske lande deltog i en optrapning af hjælpeindsatsen i Mellemamerika med det formål at styrke freds- og demokratiseringsprocessen og medvirke til økonomisk udviklingssamarbejde i regionen. Støtte går bl. a. til regionale institutioner i regionen, og tiltag som fremmer samarbejde landene imellem. En del af bistanden kanaliseres gennem private organisationer.

En gruppe journalister fra Mellemamerika besøgte de nordiske lande i

forbindelse med Nordisk Råds havforureningskonference i oktober og benyttede lejligheden til også at bekendtgøre sig med Ministerrådets arbejde og ministerrådssekretariatet.

4.3 Andre arbejdsgrupper

4.3.1 Namibia

De nordiske udenrigsministre noterede ved møde i august, at Namibias selvstændighedsproces følger planerne, og at de nordiske lande vil fortsætte med humanitær bistand til Namibia i overgangsperioden.

Fire nordiske lande havde repræsentation i Namibia i 1989, og der arbejdes på at etablere bofællesskab for de nordiske repræsentationer.

Den nordiske arbejdsgruppe har fået sit mandat forlænget med foreløbigt et år med henblik på de fortsatte nødvendige koordineringsopgaver i kommende nordiske bistandsindsatser i det selvstændige Namibia. Nordisk bistand i 1989 kanaliseredes gennem FN-systemet og private organisationer.

4.3.2 Miljø og bistand

Opfølgningen af forslagene/rekommandationerne fra Verdenskommissionen for Miljø og udvikling om at medvirke til en social og økonomisk udvikling, som ligger inden for de rammer, som miljø og naturressourcer tillader, er givet høj prioritet. Prioritering er nødvendig: miljøbehovet er uendeligt.

De nordiske bistandsorganer har udarbejdet nationale retningslinier for en bedre integration af miljø- og ressourcenaspekterne i de nationale programmer og projektarbejdet, ligesom uddannelse og bevidstgørelse blandt bistandspersonalet er igangsat.

I FN-organerne, i udviklingsbankerne og i andre internationale fora har de nordiske lande konsekvent støttet styrkede indsatser for større integration af miljøaspekterne i bistandsindsatserne, og der afholdes nordiske samrådsmøder forud for internationale møder.

4.3.3 Kvinder og udvikling

Arbejdet med at integrere kvinder stærkere i udviklingsprocessen fortsætter og er styrket i de nationale bistandsorganisationer. I tillæg hertil har Danmark været formand for OECD/DAC-gruppen om kvinder og udvikling, hvor de nordiske lande (og andre ligesindede) har været aktive. I 1989 overtog Norge formandskabet. Også i multilaterale og regionale bistandsorganisationer gjorde de nordiske lande til stadighed opmærksom på behovet for en stigende bevidsthed vedr. kvinderettet bistand.

Støtte blev også givet til private organisationer.

Den nordiske arbejdsgruppe for Kvinder og udvikling diskuterede bedre integration og påvirkning af miljøgrupper i arbejdet, bl. a. International Union for the Conservation of Nature (IUCN) og andre private organisa-

tioner (NGOer). Gruppen samarbejder også om strategier for bistand til kvinder i Centralamerika og i forhold til SADCC.

Gruppen har vurderet, hvorvidt nordiske fælleskurser inden for oplæring af ledere og kvindekontakter i den egne organisation kunne være hensigtsmæssig, men har konkluderet, at udveksling af erfaringer er mere relevant indtil videre.

4.4 Samarbejde i internationale spørgsmål

Rekommandation 5/1989 angående øget samarbejde i internationale spørgsmål indeholder en række forslag for nordisk samarbejde på bistandsområdet, nemlig

- at den politiske styring af det nordiske bistandssamarbejde forstærkes gennem at oprette et særligt ministerråd for bistandsspørgsmål, og gennem at der etableres løbende kontakt mellem det nye ministerråd og Nordisk Råds organer, samt at rådgivende komité for bistandsspørgsmål nedlægges i forbindelse med denne omorganisering;
- at ministerrådet, med henblik på at øge det fælles nordiske bistandssamarbejde, fremlægger nye konkrete forslag til samarbejdsprojekter, hvor den miljømæssige, sociale og kulturelle dimension i bistanden prioriteres særligt;
- at et samarbejde, baseret på en arbejdsfordeling mellem landene, yderligere udvikles, så at den kapacitet, som findes for uddannelse af bistandspersonale, i højere grad kan udnyttes fælles.

Ministerrådet konstaterer, at de bistandsansvarlige ministre fortsat har mødtes uformelt i forbindelse med de nordiske udenrigsministermøder. Den uformelle mødeform hindrer ikke en løbende kontakt mellem de nordiske organer, og de nordiske bistandsministre har ved flere lejligheder truffet f. eks. Økonomisk Udvalg. Spørgsmålet om nedlæggelse af Rådgivende Komité for Bistandsspørgsmål eller komitéens fremtidige rolle er under behandling.

I øjeblikket er flere nordiske samarbejdsprojekter igang. Bistandsmyndighederne vurderer fra tilfælde til tilfælde, hvorvidt nordisk samarbejde i et specifikt projekt vil have gavnlige effekter, ikke mindst for modtageren.

Prioriteringen af miljømæssige, sociale og kulturelle dimensioner er naturlig for nordisk samarbejde på bistandssiden generelt.

Bistandsmyndighederne arbejder til stadighed med en effektivisering af uddannelse af bistandspersonale. I den grad det anses formålstjenligt, finder en vis arbejdsfordeling allerede sted.

Embedsmandskomitéen for Bistand ser på yderligere forbedringer af mulighederne for nordisk rekruttering og yderligere samordning af arbejdet i modtagerlande, hvor dette er muligt. Erfaringerne i region-til-region samarbejdet med SADCC har været værdifuldt, også i udviklingen af samarbejdet med Centralamerika. Imidlertid er forudsætningerne for samarbejdet med de to regioner noget ulige, og foreløbig vil selve samarbejds-

strukturen fortsætte for Centralamerika i anden form end for SADCC-samarbejdet.

Styregruppen for Norden/SADCC samarbejdet har ladet studier udføre vedrørende præferencestilling for SADCC-landenes handel med Norden. SADCC-landene har generelt præferencestilling på grund af andre samarbejdsaftaler. I det omfang, der optræder handelshindringer for varer fra SADCC-landene, synes sådanne at være nationalt betinget i et nordisk land.

De nordiske lande vil i internationale fora fortsat arbejde ihærdigt for, at de fattigste og mest gældsbebyrdede udviklingslande modtager særlige støtteindsatser, således at de mest sårbare befolkningsgrupper ikke belastes yderligere.

4.5 Multilateralt samarbejde

Koordineret fællesnordisk optræden i multilaterale bistandsfora har resulteret i større gennemslagskraft for nordiske synspunkter, end om landene havde fremført disse hver for sig. De nordiske lande har i særlig grad rettet opmærksomheden mod fattigdomsorientering, gældsproblemerne i de mest udsatte lande, øget miljøsensyn i bistanden og kvindespørgsmål.

Arbejdet med at virkeliggøre de bistandspolitiske mål, også på det multilaterale område, pågår kontinuerligt inden for rammerne af FN-systemets normative virksomhed. De nordiske lande bestræber sig på, at resolutioner, deklARATIONER og andre beslutninger så langt som muligt skal afspejle nordiske bistandspolitiske vurderinger.

Forud for større møder i internationale organisationer udarbejdede de nordiske lande, i den udstrækning det var muligt, koordinerede synspunkter og udarbejdede fællesnordiske indlæg.

4.6 FN i udviklingssamarbejdet

I 1988 indledte de nordiske lande et særligt 3-årigt nordisk FN-projekt kaldet "FN i udviklingssamarbejdet". Projektet har sit sekretariat ved Institutet för Framtidsstudier i Stockholm, og gennem bl. a. forskningsrapporter og seminarserier produceres ideer og forslag til, hvorledes de nordiske lande – individuelt eller som en gruppe – kan yde konstruktive bidrag til FN's reformproces og til en politisk diskussion om FN's fremtidige virksomhed.

Projektet ledes af en styregruppe, bestående af statssekretærene for bistandsspørgsmål i Danmark, Finland, Norge og Sverige og finansieres af de deltagende lande. I 1989 udførtes 8 studier om FN's udviklingssamarbejde i 8 lande, samt en deskriptiv studie om FN-systemets rolle på energiområdet. Yderligere studier vil granske forskellige aspekter på FN's muligheder for at gennemføre Brundtlandkommissionens rekommandationer for at opnå en holdbar og bærekraftig udvikling, FN's rolle i krisesituationer, formerne for finansiering af FN-organerne, og metoder for at

medlemslandene skal få mere indflydelse i FN (herunder en særlig studie vedrørende de nordiske landes forsøg på at fremme kvindespørgsmål inden for FN-systemet).

4.7 Samfinansierede nordiske projekter

Bilateralisering af oprindeligt fællesnordiske projekter fortsætter, men nye former for nordiske indsatser afprøves, bl. a. i region-til-region samarbejdet; især i samarbejdet med SADCC, men også f. eks. i Centralamerika. Nye modeller for nordisk bistandssamarbejde forsøger at udvikle administrativt enklere systemer for både modtagerne og de nordiske lande. Andre samarbejdsformer end de traditionelle fællesfinansieringer under Københavnsaftalen finder således idag anvendelse, som f. eks. nordisk støtte til transportkommissionen i SADCC-regionen (se 4.7.2) og regional genbank for plantevækster i SADCC-regionen (se 4.7.3).

Nordiske indsatser eller projekter involverer ikke nødvendigvis samtlige nordiske lande. Mange aktiviteter berører kun to eller tre direkte.

4.7.1 Landbrugs- og fiskeriprojektet i Moçambique

Projektet er afsluttet som fællesfinansieret nordisk projekt, men tre lande fortsætter på bilateral basis. Projektet evalueres i 1990, hvor der vil blive foretaget en samlet bedømmelse af erfaringer med dette svære projekt.

4.7.2 Støtte til SATCC

SATCC gennemførte en organisationsstudie, som blev fremlagt i 1988. Rapportens konklusioner er delvist gennemført, herunder større rekruttering af lokalt personale til den tekniske enhed. Aftalen om nordisk støtte er forlænget til tidligt i 1990, og der arbejdes på udformningen af yderligere støtte.

4.7.3 Regional genbank for plantevækster i SADCC

Projektet indledtes i 1989. En projektleder stationeredes i Lusaka, og SADCC-medlemslandene har i 1989 afholdt to bestyrelsesmøder. Første årsgennemgang med donororganisationerne, repræsenteret ved SIDA, finder sted i slutningen af november 1989.

5 Nordisk råds ytring og rekommandation

5.1 Ytring

Nordisk Råds ytring angående økonomisk udvalgs sagsområde (C2):

”Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd og de enkelte nationale regeringer, at der snarest nedsættes et formelt fagministerråd på bistandsområdet, samt at der gennemføres et tæt koordineret nordisk bistandssamarbejde i relation til et frit Namibia.”

Ministerrådet henviser til, at der fortsat ikke er opnået enighed blandt de nordiske lande om hvem som skal træffe de formelle ministerrådsbeslutninger for det bistandspolitiske samarbejde.

Hvad angår et tæt koordineret nordisk bistandssamarbejde i relation til et frit Namibia, har de nordiske lande bestræbt sig på at koordinere de nordiske indsatser, ikke mindst for dermed at fremstå som et godt eksempel for øvrige internationale donorer i koordineringsspørgsmålet.

5.2 *Rekommandation*

5.2.1 *Meddelelse om rekommandation nr 25/1988/e angående program for nordisk bistandssamarbejde (B 79/e)*

Rekommandationen lyder:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å vedta et program for nordisk bistandssamarbeid i samsvar med ministerrådsforslag B 79/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.”

Ministerrådet vedtog samarbejdsprogrammet den 19. maj 1988.

Med henvisning til Nordisk Råds synspunkter på samarbejdsprogrammet kan oplyses følgende:

De bistandsansvarlige ministre mødes fortsat uformelt. Spørgsmålet om at sammentræde formelt drøftedes yderligere i 1989, hvor der dog ikke kunne opnås enighed om at ophæve den nuværende ordning med uformelle møder.

Samarbejdsprogrammet vil blive løbende vurderet, og Ministerrådet vil fortsætte med at orientere Nordisk Råd om opfølgningen af samarbejdsprogrammet, særligt gennem årsberetningerne.

Ministerrådet anser for sin del, at hensigten med rekommandationen er opfyldt, og foreslår rekommandation nr 25/1988 afskrevet.

Kapitel XXIII

Jord- og skovbrug

1 Sammenfatning

Den jordbrugspolitiske situation har i 1989 været præget af drøftelser omkring behovet for revideringer af den nationale landbrugspolitik i de nordiske lande. En embedsmandsgruppe under ledelse fra finansministerierne har arbejdet med målsætninger, der bl. a. har baggrund i OECD-principper, og hvori det henstilles, at jordbrugspolitikken i højere grad gøres modtagelig for markedssignalerne. De pågående GATT-forhandlinger påvirker også overvejelserne i samme retning. Tilpasningerne berører ikke tilsvarende skovbruget, hvor afsætningsmulighederne baserer sig direkte på verdensmarkedets vilkår.

Årets samarbejde har været præget af en midtvejsevaluering af sektorens handlingsprogram fra 1985. Pågående aktiviteter er vurderet i sammenhæng med bl. a. nye aktiviteter. Det er registreret, at et antal arbejdsområder i stigende grad påvirkes af tværsektorielle målsætninger særlig inden for miljøområdet og de nordiske landes tilpasninger til de internationale forhold. I lyset heraf vil ministerrådet afgive forslag om et tillæg til det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugssektoren, der skal supplere det oprindelige program frem til 1995.

En embedsmandsgruppe har afsluttet en udredning om mulighederne for en øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden. I anbefalingerne blev det markeret, at der ikke fandtes nogen eksklusive nordiske løsninger. Mulighederne måtte søges konkret inden for rammerne af EFTA og i en videreudvikling af de nordiske EFTA-landes frihandelsaftaler med EF. Desuden måtte arbejdet med afvikling af tekniske handelshindringer søges fremmet yderligere. Ministerrådet tilsluttede sig gruppens anbefalinger, og bestræbelserne kan bl. a. genfindes i Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92.

En evalueringsrapport blev afgivet i 1989 om det nordiske forsknings-samarbejde på jord- og skovbrugsområde. Rapportens konklusioner omkring visse organisatoriske forhold kan forventes at påvirke bl. a. skov-forskningsinstitutionens (SNS's) fremtidige relationer til de nationale forskningsråd.

2 Jord- og skovbrugets udvikling i de nordiske lande

Den jordbrugspolitiske situation har i 1989 været præget af drøftelser omkring behovet for revideringer af den nationale landbrugspolitik i de enkelte nordiske lande. Baggrunden er den fortsatte tendens til overproduktioner i jordbrugssektoren, der kommer til syne som følge af interne markedspriser fastlagt højere end verdensmarkedets priser.

I en udgivet rapport: ”*Jordbrukspolitiken i de nordiska länderna, målen, medlen och konsekvenserna, (NORD 1989:15)*” har en nordisk embedsmandsgruppe under ledelse fra finansministerierne behandlet de centrale målsætninger for en revidering af jordbrugspolitikken. Målsætningerne er udformet med baggrund i bl. a. principper udformet af OECD, hvori det henstilles, at jordbrugspolitikken i højere grad bør gøres modtagelig for markedssignalerne under hensyntagen til jordbrugets specielle karakter. Et krav om revidering kommer også frem i forbindelse med de pågående landbrugsforhandlinger under GATT, hvor den fremtidige subsidiepolitik på landbrugsområdet er et af hovedelementerne i den globale forhandlingsrunde, (Uruguay-runden).

I modsætning hertil fremstår der bedre vækstmuligheder for skovbruget. Afsætningsmulighederne for skovens produkter er gode, og afsætningen baserer sig direkte på verdensmarkedets vilkår. Disse forhold har spillet en rolle ved justeringen af skovlovgivningen i de nordiske lande. Tilpasningen af lovgivningen har bl. a. taget sigte på at øge tilvæksten gennem bedre skovdrift, men også samtidig under iagttagelse af stigende miljöhensyn.

3 Det nordiske samarbejde inden for jord- og skovbrugsområdet

Samarbejdet følger i store træk det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet, som ministerrådet vedtog i 1985. Indholdet er desuden påvirket af en midtvejsevaluering af handlingsprogrammet, som blev gennemført i 1989. I lyset heraf vil ministerrådet afgive forslag om et tillæg til det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugssektoren, der skal supplere det oprindelige program frem til 1995.

Samarbejdet var fra en tidlig start præget af støtte til et udstrakt forskningssamarbejde. Aktiviteterne har dog i de seneste år tillige været rettet mod en større kreds af nye arbejdsområder, herunder administrative og politiske opgaver foranlediget af en større internationalisering og en opprioritering af miljø- og naturbeskyttelsesområdet.

Beretningen for sektoren opdeles på 8 programområder som angivet i efterstående oversigt. Til oversigten er føjet tal for de nordiske bevillinger ydet i 1988 og 1989.

	(1 000 DKK)	
	1988	1989
Almene og politiske spørgsmål	424	425
Bioteknologi	2 000	5 000
Jordbrugsforskning	2 540	2 463
Skovforskning (SNS)*	8 829	7 823
Forskeruddannelse	1 560	1 580
Nordisk Genbank (NGB)*	3 806	4 219

	(1 000 DKK)	
	1988	1989
Genbanksamarbejde, husdyr	260	250
Planteforædling (SNP)*	1 933	1 833
Kontrolinstitutionerne	<u>1 446</u>	<u>1 362</u>
Ialt	22 798	24 955
heraf:		
– bioteknologirammen	<u>2 000</u>	<u>5 000</u>
samt		
– projekter under NEJS	6 230	6 080
- institutionerne under NEJS (*)	<u>14 565</u>	<u>13 875</u>
Sektorrammen for jord- og skovbrug	<u>20 798</u>	<u>19 955</u>

4 Virksomheden 1989

4.1 Almene og politiske spørgsmål

Jordbrugsministrene godkendte i 1989 konklusionerne i slutrapporten ”Udredningen om øget samhandel inden for jordbrugssektoren i Norden – Fase II”. En embedsmandsgruppe havde afsluttet udredningsopgaven med en række anbefalinger, der angav mulighederne for en øget samhandel mellem de nordiske lande under de gældende internationale forpligtelser og under respekt af de centrale målsætninger i den nationale landbrugspolitik. I anbefalingerne blev det markeret, at der ikke fandtes nogen eksklusive nordiske løsninger, og at mulighederne måtte søges konkret inden for rammerne af EFTA og i en videreudvikling af de nordiske EFTA-landes frihandelsaftaler med EF. Desuden måtte arbejdet med afvikling af tekniske handelshindringer søges fremmet yderligere. Den konkrete opfølgning måtte forfølges af de enkelte nordiske lande, herunder i en sammenhæng med øvrige internationale handelsforhandlinger.

I 1989 har samarbejdet bl. a. været præget af midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram. Pågående aktiviteter er vurderet i sammenhæng med bl. a. nye aktiviteter. Opfølgningen af Brundtland-kommissionens anbefalinger har præget vægtlægningen i retning af større integrering af miljøhensynene i al den nordiske virksomhed.

Fællesmøde har været afholdt mellem repræsentanter for Nordisk Embedsmandskomiteé for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) og Nordisk Embedsmandskomiteé for Miljøspørgsmål, hvor planer for en fremtidig koordinering mellem de to sektorer er aftalt på en foreløbig basis.

Jordbrugsministrene har behandlet spørgsmål om en øget nordisk aktivitet på det globale plan omkring bevaring af plantegenetiske ressourcer og fremtidig planteforædlingsarbejde. NEJS er anmodet om at udrede omkostningsforholdene nærmere omkring disse forhold.

De nordiske landes tilpasning til udviklingen af EF's indre marked har

også i 1989 været et centralt styrende element i udformningen af det fremtidige samarbejde. Dette motiv indgår i forslaget om et tillæg til det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugssektoren, som ministerrådet har oversendt for behandling ved Nordisk Råds 38. session. I arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–1992 beskrives den løbende målsætning, som er gældende på jordbrugsområdet.

Under det generelle programområde har ministerrådet i 1989 givet støtte til en ny projektaktivitet, der gælder samordning af de nordiske landes forsøgs- og afprøvningsvirksomhed vedrørende energivurdering af fodermidler.

4.2 *Bioteknologi*

Jord- og skovbrugssektoren bistod for sin del med udformningen af det nordiske samarbejdsprogram om bioteknologi. Koordineringen er overdraget Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ), der indsamler og prioriterer planerne for hele sektoren samt holder kontakt til den styrende programkomité og til aktiviteterne under Nordisk Industrifond.

Der er imødekommet et betydeligt antal ansøgninger om stipendier, tilskud til gæsteforskere, afholdelse af symposier og arbejdsgruppemøder mellem nordiske forskere på udvalgte forskningsområder. Et større antal flerårige forskningsprojekter har opnået bevilling, og aktiviteterne er påbegyndt i 1989.

Jordbrugssektoren har besluttet at deltage i opfølgningen af den nordiske udredning om bioteknologiske opfindelser og immaterialretten, hvor det særlig er interessant at følge den internationale udvikling omkring plantenyhedsbeskyttelsen og at samordne holdningerne fra nordisk side.

4.3 *Jordbrugsforskning*

Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) er ministerrådets rådgivende organ i spørgsmål vedrørende jordbrugsforskning. I kontaktorganet samarbejder de nordiske landes forskningsråd og forskningsorganer på jord- og skovbrugsområdet.

Efter forslag fra NKJ støttede ministerrådet i 1989 en fortsættelse af tre nordiske forskningsprojekter samt et nyt forprojekt om græsskadedyr i de nordlige områder indledt på initiativ fra Grønlands hjemmestyre. Som et nyt arbejdsfelt er desuden kommet kontaktorganets behandling og beslutninger om aktiviteter under det nordiske samarbejdsprogram for bioteknologi.

Med støtte fra forskningsrådene opretholdes yderligere ca. 15 forskningsprojekter på en lang række områder, som er prioriteret i NKJ's handlingsplan. NKJ har i 1989 bl.a. behandlet spørgsmål om konkret støtte til modernisering af tidsskriftvirksomhed inden for det veterinærvidenskabelige område.

I overensstemmelse med NKJ's strategi- og aktionsplan fra 1988 har

NKJ i 1989 søgt at lægge større vægt på de planlæggende og initierende aktiviteter til gavn for den nordiske jordbrugsforskning og at gennemføre de mere traditionelle forskningsprojekter med støtte fra de nationale finansieringskilder. En sådan omlægning er også blevet anbefalet fra NKJ's side under arbejdet med evalueringen af forskningssamarbejdet i forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram. En særlig nedsat evalueringsgruppe afgav en rapport, hvis anbefalinger forventes at ville komme til at påvirke indretningen af de øvrige nordiske institutioners forskningssamarbejde på jord- og skovbrugsområdet i årene fremover.

4.4 Skovforskning

Samarbejdet inden for skovforskningen varetages af Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS). Skovforskningen er det største enkelte programområde inden for sektoren og har tidligt været etableret som en nordisk institution. I henhold til institutionens handlingsplan fra 1988 anvendes hovedparten af midlerne til forskningsprojekter. I 1989 blev 17 projekter finansieret, hvoraf 4 var nye.

Ministerrådet pålagde NEJS i forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram at vurdere organisationsstrukturen på forskningsområdet og herunder relationerne mellem SNS, NKJ og de nationale forskningsråd m. v. NEJS nedsatte en evalueringsgruppe, som afgav rapport i 1989. Rapporten fastlagde nogle kriterier, ud fra hvilke det eksisterende samarbejdssystem blev vurderet. På denne baggrund anbefalede gruppen bl. a.,

- 1) at den faglige ansvarlige ved de nationale forskningsråd (eller tilsvarende) burde udpeges til medlem af både NKJ og SNS,
- 2) at sekretariatene for NKJ og SNS burde henlægges til samme land,
- 3) at beslutninger angående enkeltstående forskerkurser delegeres fra NKJ og SNS til styringsgruppen for systematiseret nordisk forskeruddannelse og
- 4) at NKJ fik ansvaret for at prioritere de nordiske indsatser inden for hele jordbrugsområdet inkl. planteforædlingsområdet.

NEJS har værdsat evalueringsrapporten og dens konklusioner samt givet forslag om at hovedelementerne indpasses i tillægget til handlingsprogram for sektoren.

4.5 Forskeruddannelse

Som forudset er der etableret faste rammer for et nordisk samarbejde omkring forskeruddannelsen. En nordisk styringsgruppe arbejder efter retningslinjer, som NEJS vedtog i 1986 for systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet. Samarbejdet har været højt prioriteret, og kursusvirksomheden er nu oppe på ca. 12 kurser på årsbasis.

I forbindelsen med midtvejsevalueringen nedsattes en særlig evalu-

eringsgruppe, som har gennemgået virksomheden siden forrige evaluering i 1985. Evalueringsgruppen gjorde bl.a. den konstatering, at kurserne hidtil havde været gennemført som kursusrækker inden for bestemte fagområder, hvor de enkelte kurser byggede på hinanden i et samlet forløb. Endvidere havde det været forudsat, at et relativt stort antal deltagere gennemførte 2 eller flere på hinanden følgende kurser. Gruppen anså denne model for hensigtsmæssig inden for visse fagområder, men fandt dog, at der fremtidigt i højere grad burde sættes på tilbagevendende kurser med nær samme faglige indhold. En model med tilbagevendende kurser med 2–3 års mellemrum ville muliggøre, at lokale forskningsmiljøer kunne udvikle sig til nordiske centre inden for det pågældende fagområde.

Evalueringsgruppen kunne tilslutte sig, at alle forskeruddannelseskurser inden for sektoren blev gennemført i regi af styringsgruppen. Herigennem kunne der opnås en hensigtsmæssig koordinering af aktiviteterne, og den nødvendige information kunne bedre udbygges i forhold til brugerne og kursusarrangørerne.

NEJS har besluttet at følge disse anbefalinger samt at smidiggøre de stramme regler for den nordiske finansiering.

4.6 *Nordisk Genbank (NGB)*

Nordisk genbanksamarbejde gennemføres dels inden for rammerne af den nordiske institution, Nordisk Genbank for Land- og Havebrugsplanter (NGB) og dels i projektform vedrørende et genbanksamarbejde for husdyr.

Den Nordiske Genbank har til opgave at bevare og dokumentere den genetiske variation af alt plantemateriale, som kan være værdifuldt for kommende planteforædlingsarbejde med land- og havebrugsplanter i Norden. Bevaringen gælder både forædlet og oprindeligt plantemateriale.

Genbanken har i 1989 afgivet udtalelse om forslag til et videre internationalt samarbejde om genbevarende virksomhed og planteforædling. Dette var et svar på jordbrugsministrenes beslutning om at styrke de nordiske landes profil inden for det internationale plantegenetiske samarbejde.

Konkret har Genbanken påtaget sig et fagligt ansvar i forbindelse med et nordisk bistandsprojekt, der er igangsat omkring etableringen af en regional genbank for nytteplanter i SADCC-landene i det sydlige Afrika. Genbankens daglige virke er iøvrigt at udbygge den nordiske fællesvirksomhed. Dette blev bl. a. markeret med en konference i 1989 omkring tiåret for genbankens etablering. Samtlige nationale eksperter i de rådgivende faggrupper var ved denne lejlighed indbudt til at drøfte genbankens fremtidige virksomhed og faglige indretning.

4.7 *Genbanksamarbejde om husdyr*

En nordisk styringsgruppe har arbejdet i et planlægningsprojekt, som afslutter sin anden 3-årsperiode i 1990. Målsætningen for styringsgruppen er at initiere oprettelsen af genbanker på nationalt niveau for bevarelsen af

truede husdyrpopulationer og at skabe en informationscentral på nordisk niveau, som kan være kontaktled til de internationale genbevarende foranstaltninger på husdyrområdet.

Et nordisk dataregistreringssystem er blevet udviklet i projektperioden, og dette er under sammenkobling med det globale databasesystem, som er under udvikling efter retningslinjer angivet af FAO og EAAP (European Association for Animal Production).

Arbejdet med at redde truede racer følges op nationalt, og der er øget forståelse for betydningen af at tage vare på den genetiske variation, der danner grundlaget for alt avlsarbejde. Mange genbanker er oprettede i form af levende dyr og/eller dybfrosne celler, men der er stadigvæk racer, der er faretruende nær udryddelse.

4.8 Planteforædling

Fra 1. januar 1987 fik Samnordisk Planteforædling (SNP) status som en nordisk institution på planteforædlingens område. Baggrunden herfor lå i den konstatering, at der inden for det nordiske område ligger en række klimazoner, der giver planterne afvigende vækstbetingelser i forhold til de mere centraleuropæiske forhold. Dette betinger gode muligheder for et varigt samarbejde omkring et bredt spektrum af opgaver strækkende sig fra forskning og udvikling via egentlig planteforædling til afprøvning og identifikation af færdige sorter.

Aktiviteterne under SNP har hidtil kun i begrænset omfang berørt forskning. Den væsentligste del af samarbejdet har omfattet projektaktiviteter og udredningsarbejder omkring planteforædling, sortprøvninger m. v.

I forbindelse med midtvejsevalueringen er der fremsat ønsker om, at SNP udarbejder et flerårigt arbejdsprogram samt at SNP i løbet af 1990 bliver gjort til genstand for en evaluering af sin virksomhed.

4.9 Kontrolinstitutionernes samarbejde

Samarbejdet på kontrolinstitutionernes område sker på baggrund af tre nordiske handlingsprogrammer. Disse er dels sektorens eget handlingsprogram fra 1985, dels Samarbejdsprogrammet om Afskaffelse af Handelshindringer i Norden og endelig Arbejdsprogrammet Norden i Europa, 1989- 1992.

Samarbejdet blev gjort bredere og mere forpligtende fra 1988, hvor opfølgningen af samarbejdsprogrammet om afskaffelse af handelshindringer blev introduceret med fælles instruktioner for jordbrugssektorens kontrolinstitutioner. Disse vedrørte særligt rapporteringskravet omkring etableringen af gensidig anerkendelse af certifikater og øvrige fællesharmoniseringer af de nordiske landes regelværk på jord- og skovbrugsområdet.

Samarbejdsprogrammet om afskaffelse af handelshindringer i Norden tager som udgangspunkt, at de samfundsmæssige krav til produktion og kontrol af varer ligger på et højt og ganske ensartet niveau. I disse tilfælde

skulle de nationale regler være ligeværdige, selv om de ikke er enslydende. Udgangspunktet for denne harmoniseringsbetragtning fandt ikke fuld akcept hos en række af kontrolinstitutionernes repræsentanter. Disse har angivet, at der fortsat er politisk forståelse for, at hvert land må sikre sig et højt og specifikt sundhedsniveau for både dyr og planter i de nordiske lande. En harmoniseringsproces ville være både tids- og ressourcetrækkende, og et nordisk samarbejde herom måtte ske i sammenhæng med de nationale overvejelser omkring tilpasningerne til bl. a. etableringen af EF's indre marked fra 1993.

4.9.1 *Veterinærområdet*

Veterinærområdet hører til et af de største kontrolområder under jordbrugssektoren. Området har en lang række reguleringer, som skal sikre de nordiske landes høje veterinære sundhedsniveau. Lovgivningerne indeholder en række forbud mod import, hvorfra der kan dispenseres afhængig af den konkrete sygdomssituation. De nordiske landes veterinærchefer arbejder med klart definerede harmoniseringsaftaler, som kan lette samhandelen med de oftest forekommende dyrearter og produkter.

4.9.2 *Plantesundhedsområdet*

Kontrolområdet er omfattende og kendetegnet ved udstrakt anvendelse af internationale sundhedscertifikater i den internationale samhandel med planter og frugt. Beskyttelsesgraden er dog stærkt varierende efter arten og omfanget af sygdomsrisiciene. Dersom grænsekontrollen skal reduceres, må der opbygges et kontrolsystem for planteproduktionen i eksportlandet. Et sådant kontrolleret produktionssystem vil blive fundamentet for samhandelen inden for EF. Tilsvarende systemer er under planlægning og overvejelse mellem de nordiske lande, herunder også området eliteplanter til videre fremavl.

4.9.3 *Frøkontrol*

Frøkontrollen har lang samarbejds tradition både nordisk og internationalt. Kontrolinstitutionerne i de nordiske lande har gennemgået alle regler på området og en rapport herom viser, at der forekommer mange tekniske forskelle i de nationale bestemmelser. Antallet og arten af forskellighederne kan forventes reduceret, dersom fornøden politisk prioritet sættes ind herpå.

4.9.4 *Landbrugskemi*

Området landbrugskemi omfatter i første række analyse- og kontrolbestemmelser vedrørende handelsgødninger og jordforbedringsmidler. I en oversigt over de nordiske landes lovgivninger på gødningsområdet findes der store forskelle på næsten alle områder endog licenskrav for import i to af de nordiske lande. Set fra et jordbrugspolitisk synspunkt burde der være basis for en udstrakt grad af regelharmonisering.

4.9.5 Foderstofkontrol

Der har ikke på foderstofkontrolområdet hidtil været gennemført særskilte nordiske aktiviteter. Rapport fra en ekspertgruppe indikerer klare ønsker om at arbejde videre med en harmoniseringsproces på området. En kortlægning af de forskelligartede nationale lovgivninger afslører både kvantitative begrænsninger i samhandlingsmulighederne og veterinærmæssige sundhedsaspekter indbygget i de tekniske forskrifter.

4.9.6 Jordbrugsmaskiner

En ekspertgruppe har rapporteret om de gældende forskrifter i de nordiske lande. Gruppen gør opmærksom på, at maskinafprøvningsinstitutionerne under jordbrugssektoren i de nordiske lande ikke selv beslutter om reglerne for typegodkendelserne eller andre forskrifter om arbejdssikkerhed eller trafikikkerhed. Gruppen har gennemført en mindre undersøgelse af handelshindringsomfanget ved hjælp af et spørgeskema til fabrikanter og importører inden for maskinbranchen.

Hovedresultatet heraf er blevet, at man ikke inden for erhvervet opfatter, at der er særligt store tekniske handelshindringer bortset fra visse detaljer vedrørende samhandel med traktorer. Størst gene oplever maskinbranchen på toldformaliteterne, når servicebiler skal krydse de nordiske landegrænser. Toldformaliteterne og de nødvendige passagebetingelser er yderst tidkrævende og opfattes restriktive. Jordbrugspolitik bør der rettes opmærksomhed på de anførte forhold over for de berørte myndigheder og relevante nordiske samarbejdsorganer.

4.9.7 Landbrugsbyggeri

En ekspertgruppe på området landbrugsbyggeri har rapporteret om kompleksiteten af forskrifter på jordbrugsbyggeriets område. Mange forskrifter er af lokal eller af sekundær karakter i form af betingelser, som fremkommer i forbindelse med ydelse af kredit eller statsstøtte. Det er foreslået, at en stor del af harmoniseringsbestræbelserne må løses via de almene bygningsbestemmelser samt ved en gensidig anerkendelse af centralt godkendte bygningsartikler. Det nordiske projektarbejde på området er centreret omkring udarbejdelse af fælles retningslinjer for typegodkendelse af bygnings- og inventarkomponenter. Mest aktuelle er typegodkendelsesregler for gødningsbeholdere og ensilagesiloer ved landbrugsbyggeri.

4.9.8 Planteværnmidler

Ansvaret for nordisk samarbejde omkring godkendelse af planteværnmidler er underlagt den Nordiske Embedsmandskomité for Miljøbeskyttelse. Jordbrugssektoren har gennem flere år ydet projektstøtte til biologisk afprøvning af planteværnmidler for derigennem at medvirke med forsøgsvirksomhed til brug for godkendelsesmyndighederne på kemikalieområdet.

Kapitel XXIV

Fiskeri

1 Sammenfatning

Fiskeriene i de nordiske landene har i 1989 hatt ulik utvikling. Færøylene, Island og Norge og i et visst omfang Danmark har problemer med reduserte fangstkvoter kombinert med økende overkapasitet og redusert lønnsomhet. Grønland, Finland og Sverige har i 1989 ikke hatt samme restriksjoner og fiskefangstene har økt fra foregående år. Fiskeoppdrett er fortsatt i vekst i alle landene, med Norge, Finland og Færøylene som de største produsentene. Også på Åland har fiskeoppdrett stor økonomisk betydning. Prisutviklingen for fiskeprodukter (bortsett fra for oppdrettslaks) har vært positiv og de fleste landene har økt verdien av sin fiskeeksport.

Kvotefastsettelse og regulerings-systemer kombinert med overkapasitetsproblemer er de viktigste politiske spørsmål innenfor de nordiske landenes fiskerinæring i 1989.

I det nordiske samarbeidet ble Samarbeidsprogrammet for Fiskeriområdet fastsatt i 1989. Virksomheten i 1989 har hatt til disposisjon en sektorramme på 3,6 mill. DKK. De to prioriterte samarbeidsområdene i 1989 er "Marin Økologi" med en samlet bevilgning på 1,4 mill. DKK og "Akvakultur" med 1,1 mill. DKK.

2 Fiskerienes utvikling i de nordiske landene

De danske fiskerier har hatt en gunstig utvikling i første del av 1989 med såvel volum- som verdivekst fra 1988. En stadig økende del av dansk fiskeeksport går til EF-landene.

De færøyske fiskerier har i 1989 i økende grad blitt påvirket av reduserte ressurser, både innenfor torske- og industrifisket, og de samlede fangster i første halvdel av 1989 gikk ned 17 % fra 1988. Havbruksnæringen på Færøylene er fortsatt i vekst med økte produksjonskvantum.

Utviklingen i fisket på Grønland har vært gunstig i 1989 med et høyt nivå på torskefisket basert på en sterk 1984 års klasse. Rekefisket er stabilt. Gunstig prisutvikling både for torsk og reker har gitt en verdivekst i den grønlandske fiskeeksporten på ca. 20 % fra 1988 til 1989. Grønland har i 1989 undertegnet en ny 5 års fiskeriprotokoll med EF, som vil betale ca. 275 mill. DKK pr. år.

Torskekvoten på Island ble redusert med 10 % fra 1988 til 1989. Ugunstig prisutvikling i 1987 og 1988 kombinert med høy inflasjon har ført til sterkt redusert lønnsomhet i fiskeriene i Island. Boikottaksjoner mot islandsk fiskeeksport p.g.a. vitenskapelig fangst av hval har skapt proble-

mer. Denne fangsten er avsluttet med 1989 som siste år, og alle aksjoner ble avblåst i løpet av året.

Norsk fiskerinæring har i 1989 vært preget av økte regionale ulikheter, der bl. a. konsekvensene av reduserte torskekvoter med stopp i fisket også for kystflåten for første gang skapte store problemer. Fangstene i 1989 viser en nedgang innenfor torskefiskeriene med en tilsvarende volumøkning innenfor industrifisket. Den norske havbruksnæringen hadde en kraftig økning fra ca. 80 000 tonn i 1988 til ca. 140 000 tonn i 1989, med et prisfall på oppdrettslaks som konsekvens. Tross dette har eksportverdien av fisk og fiskeprodukter fra Norge økt med ca. 5 % fra 1988 til 1989.

I Finland har fiskefangstene økt med ca. 5 % fra 1988 til ca. 110 000 tonn. Fiskeoppdrett øker fortsatt hurtig og produserte i 1989 ca. 17 000 tonn, som er 20 % høyere enn i 1988.

Det svenske fisket i 1989 har hatt en svak (2 %) volumøkning fra 1988, mens fangstverdi såvel som eksportverdi av fisk fra Sverige har minsket med 5–10 %.

3 Nordisk samarbeid innenfor fiskeriområdet

Etter Nordisk råds 37. sesjons behandling av Ministerrådsforslag til Nordisk Samarbeidsprogram for Fiskeriområdet stadfestet Ministerrådet (fiskeriministrene) programmet for gjennomføring i regi av Nordisk Embedsmannskomiteé for Fiskerispørsmål (NEF).

For å støtte arbeidet med gjennomføringen av programmet er det opprettet en Nordisk Arbeidsgruppe for Fiskeriforskning (NAF).

En ekspertgruppe vedr. avvikling av handelshindringer har vært i funksjon i 1989, men er nå avløst av en arbeidsgruppe for handelshindringer og Norden i Europa spørsmål som vil bistå i arbeidet med å styrke fiskerisektorens deltakelse i internasjonaliseringsarbeidet innenfor det nordiske samarbeidet.

Gjennomføring av samarbeidsprogrammet vil søkes oppnådd gjennom en styrt anvendelse av prosjekt- og forskningsmidler og en handlingsplan for 1990–1992 er utarbeidet for detaljert anvisning av de tiltak som bør iverksettes for å fremme samarbeidsprogrammets gjennomføring i første tre-års fase.

Handlingsplanen er utarbeidet og rulleres fortløpende av embedsmannskomiteen.

Sektoren har i 1989 vært ansvarlig for arbeidet med rådsrekommendation 18/1988/s "Forskning kring sælbstanden" og 4/1989/e "Samarbeidsprogram på fiskeriområdet".

4 Virksomheten

Beretningen for virksomheten i 1989 inndeles i de aktuelle samarbeidsområder slik definert i handlingsplanen for gjennomføring av samarbeidsprogrammet.

Oversikten viser nordiske bevilgninger i 1989 (i 1000 DKK):

Almene og politiske områder	370
Marin Økologi	1 394
Akvakultur	1 073
– Bioteknologi i Akvakultur	500
Teknologi	600
Markedsspørsmål	438
Ialt	4 375

Sektorrammen for 1989 er 3 625 mill. DKK. Utenom sektorbevilgningen er finansiert to prosjekter med 500 000 DKK fra bioteknologiprogrammet og ett prosjekt 250 000 DKK fra Ministerrådsreserven.

4.1 Almene og politiske spørsmål

Fiskeriministrene har i ministerrådet det forløpne år drøftet spørsmål knyttet til utviklingen i Europasamarbeidet og betydningen dette har for fiskerinæringene i de nordiske land samt hvilke nye krav dette stiller til det nordiske samarbeidet. Ministrene har også drøftet forhold knyttet til boikottaksjoner rettet mot fiskeeksporten, særlig i forbindelse med havpatte-dyr-beskyttelses kampanjer.

Fiskeriministrene har besluttet at forskning vedrørende selenes plass i økosystemet skal inngå som et selvstendig element i det nordiske samarbeidsprogrammet om flerbestandsforskning.

Fiskeriministrene har også drøftet felles-nordisk samarbeide om markedsføring av fisk og fiskeprodukter med siktemål å styrke den nordiske fiskeeksporten i den internasjonale konkurransen.

Det ble arrangert et nordisk forberedelsesmøte for å avstemme nordiske synspunkter foran Hvalfangstkommissjonens møte i juni 1989. Dette møtet klarte imidlertid ikke å forhindre at betydelig nordisk uenighet ble aksentuert under International Whaling Commissions (IWC) møte.

Etter initiativ støttet av fiskeriministrene vedtok samarbeidsministrene å bevilge midler til opprettelsen av et nordisk kontaktutvalg for kyst- og fiskekvinner som i samarbeid med de øvrige organer innenfor det nordiske samarbeidet på fiskerisektoren vil arbeide for økt oppmerksomhet om likestillingsspørsmål innenfor fiskerinæringen i de nordiske land.

4.2 Marin Økologi

Innenfor dette samarbeidsområdet har innsatsen i 1989 blitt ytterligere konsentrert om tiltak rettet mot ressurs- og miljøspørsmål og har støttet

det videre arbeidet i det nordiske genbankssamarbeidet på fiskeriområdet, bidratt med finansiering i ressursprosjekter i Skagerrak og Østersjøen samt støttet et samarbeide i den nordøst-atlantiske hvaltelling som fulgte opp tellingen i 1987 som også ble støttet av Ministerrådet.

Arbeidet med miljøoversikten i Kattegat og Skagerrak ble igangsatt i 1989 og vil få stor betydning for å utarbeide en samlet kunnskapsbase om forholdene i dette havområdet.

Under bevilgningen til gjennomføring av Økonomisk Handlingsplan 1989–92 er det satt av midler til et nordisk samarbeidsprogram om flerbestandsforskning. En handlingsplan for programmet som løper fra 1990–92 er blitt utredet i 1989 og gjennomføringen av denne samarbeidskomponenten vil bli nært knyttet opp til det øvrige nordiske samarbeidet innenfor marin økologi.

4.3 Akvakultur

Innenfor akvakulturområdet har det nordiske samarbeidet i 1989 fortsatt omkring de samarbeidstiltak som ble startet i 1987 og 1988. Det innebærer at samarbeidet fortsatt er konsentrert om miljøspørsmål ved marint havbruk, om havbeiting og om sykdomsspørsmål. Flere av disse prosjektene avsluttes ved 1989 og vil gi rom for å revurdere innholdet i det fortsatte nordiske samarbeidet på akvakulturområdet sett i lys av planene for gjennomføring av samarbeidsprogrammet.

Under det nordiske bioteknologiprogrammet er det til innsatsområdet "bioteknologi i akvakultur" bevilget midler til to nordiske seminarer. Under fiskerisamarbeidet er det utarbeidet et forslag til en tre-årig handlingsplan for dette innsatsområdet som knyttes tett opp til det øvrige nordiske samarbeidet på fiskerisektoren. Dette planlegges iverksatt f. o. m 1990.

4.4 Teknologi og Markedsspørsmål

Løpende prosjekt om kvalitetsbestemmelse av fisk og fiskeprodukter har fortsatt i 1989 med siktemål å utvikle målemetoder som kan sikre de høyere kvalitetskrav som de høyt betalende markeder vil kreve i fremtiden.

I 1989 er igangsatt et samarbeidsprosjekt vedrørende markedsforskning med siktemål å utrede forhold som kan bedre de nordiske fiskeeksportørens innsikt i forhold som styrer verdensmarkedet for fiskeprodukter.

5 Nordisk Råds anbefalinger

5.1 Meddelelse om anbefaling nr 18/1988/s angående forskning omkring selbestandene (A 793/s)

Anbefalingen lyder:

"Nordiska Rådet anbefalar Nordiska Ministerrådet, att intensifi-

era forskningen kring sælbestanden och sambanden mellan sælarna och det marina økosystemet”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

Grønlands Fiskeriundersøgelser har avsluttet et ministerrådsstøttet forskningsprosjekt vedr. grønlandssælens fødevalg. Resultatene fra dette prosjektet er lagt frem for den Internationale Havforskningsorganisasjonens (ICES) Marine Mammal Committee.

Under det norske Havpattedyrprogrammet finansieres flere omfattende forskningsprosjekter på sel. Det er også opprettet en internasjonal gruppe som skal vurdere norsk selfangst. Resultatene fra disse utredninger vil bli drøftet innenfor det nordiske fiskerisamarbeidet.

Innenfor det nystartede programmet for nordisk samarbeid om marin flerbestandsforskning vil sel og andre marine pattedyrs plass i fødekjeden og betydning i det marine økosystem bli inkludert i et forskningssamarbeid hvor alle nordiske land deltar.

Med bakgrunn i de programmer som nå er igangsatt med nasjonal og nordisk finansiering vil Ministerrådet når resultater foreligger fortløpende drøfte nordisk samarbeid omkring selforskning.

Ministerrådet anser at de tiltak som er igangsatt er så langt man p. t. kan komme for å tilgodese rekommendationen og anbefaler rekommendationen avskrevet.

5.2 Meddelelse om rekommendation nr 4/1989/e angående Nordisk Samarbeidsprogram på Fiskeriområdet (B 90/e)

Rekommendationen lyder:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at vedtage et samarbeidsprogram på fiskeriområdet med utgangspunkt i ministerrådsforslag B 90/e og under hensyntagen til de synspunkter, som fremgår af Økonomisk Udvalgs betænkning”.

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) fastsatte i møte 5. april 1989 ”Nordisk Samarbeidsprogram for Fiskeriområdet” med utgangspunkt i Ministerrådsforslag B 90/e med mindre endringer på bakgrunn av Nordisk Råds behandling og rekommendation.

Samarbeidsprogrammet er overgitt Nordisk Embedsmannskomiteé for Fiskerispørsmål for gjennomføring fra og med 1990.

Nordisk Ministerråd vil fra og med Virksomhetsberetningen 1990 rapportere vedrørende programmets gjennomføring.

Ministerrådet vil med bakgrunn i dette anbefale rekommendationen avskrevet.

Kapitel XXV

Bygg- och bostadssektorn

1 Sammanfattning

Anpassningen av byggbestämmelserna i de nordiska länderna till EGs byggdirektiv har dominerat det nordiska samarbetet på byggsektorn. Erfarenhetsutbyte och gemensamma ställningstaganden behövs inte minst för att förhindra att nya handelshinder uppstår i Västeuropa.

Nordisk påverkan av internationellt arbete om teknisk kontroll och standardisering har varit ett annat viktigt element av verksamheten. Om-prioriteringar av verksamheten har företagits för att förbättra det nordiska inflytandet på västeuropeisk standardisering.

Ett bättre inomhusklimat i byggnader är ett gemensamt mål för flera sektorer inom ministerrådet. Betydelsen ökar av ett närmare samråd mellan olika aktörer som utreder frågeställningar som tangerar inomhusklimatproblematiken.

2 Utveckling inom bygg- och bostadssektorn

Byggaktiviteten i Norden har under 1989 varit markant olika mellan å ena sidan Sverige och Finland och på den andra sidan Danmark, Norge och Island.

Byggmarknaden i *Sverige* kännetecknas av brist på arbetskraft och underkapacitet för materialtillverkning. Man har infört en temporär ändring av bygglagen som möjliggör användning av byggprodukter som godkänts av myndighets- eller standardiseringsorgan i annat nordiskt land. Olika åtstrammingsåtgärder har riktats mot annat än nybyggnad av bostäder. I Stockholm har införts en investeringsavgift på 10% och fastighets-skatten har höjts. Igångsättningen av bostäder beräknas under år 1989 till 55–60 000 lägenheter vilket innebär nära en fördubbling sedan år 1986. De sammanlagda byggnadsinvesteringarna beräknas ha ökat med ca 4% årligen under åren 1988 och 1989. Exportverksamheten inom sektorn har därimot stagnerat.

I *Finland* utnyttjas branchens kapacitet till ett maximum i hela landet. Det är främst i Helsingfors som man har en konstant brist på kvalificerad arbetskraft. Bostadssektorn har en stor växt där det påbörjats 60 000 bostäder mot 44 000 i 1987. Med finansiella åtgärder vill man nu dämpa bostadsbyggandet. Den investeringsavgift på 40% som i Helsingforsregionen omfattar industri- och kontorsbyggandet blev i september utvidgad till att gälla året ut i hela landet.

I de övriga länderna kännetecknas byggbranschen av stagnation eller direkt tillbakagång.

I *Danmark* har sysselsättningen i branchen minskad med 2 000 arbetsplatser från 1986 till 1988 och har nu ca 123 000 sysselsatta i bygg- och anläggningssektorn. Ytterligare nedgång väntas fortsätta. Stor tillbakagång i det privata bostadsbyggandet har skett sedan 1986 när det påbörjades 17 000 bostäder mot 8 000 1988. Man förväntar stabilisering och möjligtvis svag stigning i det privata bostadsbyggandet år 1990. Socialt bostadsbyggande (danske almennyttige boliger, ungdomsboliger, ældreboliger og andelsboliger) har däremot ökat betydligt från 16 000 år 1986 till 21 000 1989. Nivån i näringsbyggandet har varit relativt hög.

Norge upplever en kraftig tillbakagång i bygg- och anläggningssektorn. Betydliga tillpassningar av kapaciteten har genomförts både bland de projekterande och de utförande med ökad arbetsledighet som följd. Den norska finanslagen siktade på uppförande av 30 000 bostäder under 1989 men sannolikt kommer man att ligga 4–5 000 enheter under detta tal. I Oslo och flera andra stora städer står en mängd tomma kontors- och industribyggnader. Renovering och ombyggnad är på en rimlig nivå.

För *Islands* del är förhållandena instabila. Trenden under 80-talet har varit att investeringar i bygg- och anläggningssektorn har sjunkit i förhållande till landets totala investeringar. Byggbranchen kännetecknas av många mycket små företag, där endast 40 utav 4 000 har mera än 30 anställda. Bostadsbyggandet ligger nu på 1 650 färdiggjorda enheter om året jämfört med ca 2 000 under åren 1975–80. Näringsbyggandet minskar efter en toppnotering i 1987.

På det administrativa området har det nya plan- och bostadsverket i Sverige, Boverket, flyttat till Karlskrona under året.

3 Samarbetets uppbyggnad

Det överordnade samarbetsprogrammet för nordiskt samarbete inom bygg- och bostadssektorn är från 1983. En särskild handlingsplan för stabil sysselsättning fastställdes 1987. *Ämbetsmannakommittén för samarbete inom bygg- och bostadssektorn, Äk-bygg*, ansvarar för samordning och genomförande av sektorns handlingsplaner. Kommittén bistås av ett antal permanenta samarbetsorgan och tillsätter vid behov arbetsgrupper.

3.1 Harmonisering och standarder

NKB, Nordiska kommittén för byggbestämmelser är ett samarbetsorgan för de fem nordiska ländernas byggmyndigheter. NKB godkände sitt arbetsprogram för perioden 1989–93 i februari 1989. NKB fungerar i fråga om myndighetskrav på säkerhet, hälsa, miljö och resurshållning inom byggsektorn. Följande fasta utskott är verksamma: samordningsgruppen för konstruktionsfrågor (SAKO), VA-utskottet, energiutskottet, inomhusklimatutskottet och det internationella utskottet.

På standardiseringsområdet verkar *INSTA B*, ett samarbetsforum för

byggstandardiseringsorganen i Norden. Senast reviderat INSTA-avtal är från 1988. Sekretariat för INSTA B under åren 1989–91 är förlagt till Byggstandardiseringen i Sverige. I ökad utsträckning samordnas harmoniseringsarbetet mellan NKB och INSTA B. Ett särskilt handlingsprogram med därtill knuten programkommitté reglerar detta samarbete. Denna kommitté koordinerar de nordiska insatserna i CEN, den europeiska standardiseringsorganisationen. Programkommittén samarbetar med NORD-TEST, en nordisk institution på provningsområdet, under industrisektorn.

3.2 *Forskning och utveckling*

De nordiska byggforskningsorganen och de nationella forskningsråden samarbetar inom NBS, *Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp*. Riktlinjer för NBS's verksamhet är senast uppdaterade 1988. Arbetet utförs i arbetsgrupper, för närvarande tretton till antalet, med avgränsade arbetsområden. Sekretariat för åren 1988–90 är förlagt till Norges byggforskningsinstitut.

3.3 *Bostadspolitisk samverkan*

Ländernas centrala bostadsmyndigheter samverkar om nordiska projekt och utredningar. Ett årligt Bostadsadministrativt möte behandlar aktuella problem och utvecklingstendenser inom bostadspolitiken. *Nordisk styrgrupp för bostadspolitisk projektverksamhet* med representanter från såväl ministerier som bostadsstyrelser utses av det bostadsadministrativa mötet. Denna arbetsgrupp har till uppgift att initiera och samordna bostadspolitisk samverkan.

4 **Verksamheten 1989**

4.1 *Ministerrådet*

Ministerrådet har fortsatt lagt vikt vid exportfrämjande aktiviteter och särdeles undanröjande av tekniska handelshinder. Utredningar om utbildningsbehov för byggexportens del samt om särskilda finansieringsordningar inom byggexporten har avslutats och blir föremål för närmare behandling på en byggkonferans under 1990. Systemexportens förutsättningar i Norden utreds för närvarande.

Ministerrådet har stött samverkan mellan arrangörer av bostadsmässor i Norden för att mot tredje land visa nordiskt kunnande på bygg- och bostadsproduktionsområdet. Vidare har en kursverksamhet fortsatt om utförande av byggnader i jordbävningssområden eller under extrema konstruktionsförhållanden. Men huvudtyngdpunkterna i verksamheten har varit den europeiska integrationen vad angår ömsesidig europeisk tillpassning av byggföreskrifter och främjande av ett inomhusklimat, fritt från hälsorisker.

4.1.1 *Den europeiska integrationen*

EG har den 21 december 1988 antagit ett direktiv om inbördes närmande av medlemsländernas lagar och administrativa bestämmelser om byggvaror (89/106/EØF). Det har nedsatts ett stående byggtskott som har inlett utarbetande av basdokument enligt direktivets fundamentala krav om tillförlitliga konstruktioner, säkerhet vid brand, tillfredsställande hygien, hälsa och miljö, säkerhet mot olyckor vid användning av byggnader, skydd mot störande ljud samt krav om god energi- och värmehushållning. Dessa basdokument utgör underlag för utarbetande av harmoniserade standarder, riktlinjer för europeiskt tekniskt godkännande eller accept av nationella tekniska regler. Enligt överenskommelse mellan EFTA och EG utarbetas i största möjliga utsträckning gemensamma mandat till CEN. EFTAs medlemsländer har å sin sida för byggsektorns del utarbetat ett förslag till sektoravtal som lägger sig tätt upp till EG-direktivet. Det väntas bli slutbehandlat i medlemsländerna under nästa år. Vidare förbereds en ordning för europeiskt tekniskt godkännande i anknytning till direktivet.

Inom Äk-bygg och dess EG-utskott har förberetts gemensamma ställningstaganden inför europaarbetet. Det är ämbetsmannakommitténs uppgift att se till att de nordiska samarbetsorganen på byggområdet har en full beredskap för såväl att påverka utformningen av tekniska bestämmelser i Europa som att anpassa regelverket i Norden till dessa harmoniseringssträvanden. (se kap. 4.2)

Under året färdigställdes utredningen: *Norden i Europa – om at övervinde handelshindringar i byggeforeskrifter* (NORD 1989:38). Denna utredning redogör för EGs byggvarudirektiv samt andra direktiv och förslag av betydelse för nordisk byggsektor samt den tekniska bakgrunden för dessa direktiv. Rapporten, med en lång rad rekommendationer, utgör vidare bakgrund för bostadsministrarnas behandling om effektiv samverkan i Norden gentemot europeisk integration.

4.1.2 *Inomhusklimat*

Ministerrådet har arbetat vidare med frågor om inomhusklimat. Området är tvärfackligt. En konstruktiv samverkan mellan forskning och myndigheter är en nödvändighet för ett ändamålsenligt regelverk i länderna.

Härutöver bör det även vara myndigheternas uppgift att förmedla förståelse för miljö- och hälsomässiga kvalitetskrav på inomhusmiljön till materialproducenter, projektörer och byggföretag.

Ett nordiskt kontaktmöte hölls i maj där bygg-, arbetsmiljö-, miljö-, social- och hälso- samt konsumentsektorerna inom ministerrådet redogjorde för sina aktiviteter på området. Man efterlyste en bättre informationsspridning om pågående nationellt och nordiskt arbete. Det påpekades att forskarmiljöerna i Norden borde förstärkas samt att produktutveckling för byggmaterial med hänsyn till hälsorisker bör främjas. Ministerrådets

sekretariat uppmanades att regelbundet kalla till kontaktmöten mellan sekreterare för relevanta nordiska arbetsgrupper.

NKBs Inomhusklimatutskott har på basen av handlingsprogrammet från 1987 gått vidare med nya riktlinjer för luftkvalitet och en sammanställning av en förteckning över ämnen med allergiframkallande egenskaper. Det tvärssektoriella projektet "*Kriteriedokument för allergiframkallande kemiska ämnen*" har påbörjats.

Inom forskning och utveckling verkar en NBS-grupp på inneklimatområdet. Här koncentrerar man sig på vad för slags forskning som bör prioriteras för att raskt få fram underlag för normer och bestämmelser för god innemiljö och sunda hus. Denna grupp har aktivt ordnat seminarier, workshops och expertmöten om ventilationsbehov, sunda hus, ventilationsmätningar, immissioner och emissioner från byggmaterial och inventar, metoder för luktmätningar i fält samt system för bättre inneklima i Norden. Under året publicerades också en samlad översikt över FoU-projekt i Norden 1985–1989. Tillsammans har NKB och NBS hållit ett seminarium om uteluftflöden.

4.2 Harmonisering och standardisering

Den internationella utvecklingen på byggområdet har gjort att harmoniseringsarbetet och standardiseringsarbetet har fått en ny inriktning. För NKB är det nu viktigare än tidigare att ta fram nytt och presentera tidigare framtaget tekniskt underlag för likartade regler i Norden internationellt. I NKBs internationella utskott diskuteras samarbetet i EFTA och EG och utbytes information om arbete med relevans för den europeiska integrationen.

Myndigheternas intresse vad gäller den europeiska standardiseringsverksamheten fokuseras på uppföljningen av myndighetskrav. Därför har ett nära samarbete mellan NKB och INSTA B fortsatt i den programkommitté som nedsatts för att koordinera den nordiska insatsen i det europeiska standardiseringsarbetet på de områden som har ett klart myndighetsintresse. Sådana koordineringskommittéer finns för närvarande inom följande områden: Värmeisolering, betong, träkonstruktioner, tegelverk, akustiska egenskaper och ljudisolering, brandsäkerhet, stålkonstruktioner, ventilation, VA-området (vatten och avlopp) och skorstenar.

Utarbetande av produktregler inom NKB har hittills resulterat i 19 godkända regler som hänför sig till överenskommelsen om ömsesidig accept av centralt godkända byggprodukter. Dessa har nu framlagts som gemensamma nordiska regler i det europeiska samarbetet.

Standardiseringsarbetet inom CEN, den europeiska standardiseringsorganisationen, står centralt i fråga om tillämpning av EGs direktiv om inbördes närmande av medlemsländernas lagar och administrativa bestämmelser om byggvaror. På basen av s. k. förklaringsdokument som utarbetas av EG upprättas mandat för standardiseringsarbetet i CEN där

alla nordiska länderna deltar. Inom INSTA B förbereder man gemensamma ståndpunkter i det europeiska arbetet.

INSTA B har under året gjort en översyn av verksamheten och avvecklar grupper som ej har relevans i CEN-arbetet. Inom CEN är det närmare 40 tekniska kommittéer (CEN/TC) på byggområdet och flertalet har ett varierande antal arbetsgrupper. Det är sålunda ett enormt arbetsfält som byggstandardiseringsorganen har att bevaka. Den gemensamma programgruppen med NKB har nämnts tidigare.

Nordiska ministerrådet beviljade under 1989 medel till CEN-arbetet inom INSTA B och dessutom särskilda medel till sekreterare i Finland och Island. Vidare beviljades medel till normarbete på betongområdet. Sekretariat för revidering av Model Code för betongkonstruktioner inom CEB (Comité Euro-International du Béton), som flyttades till Köpenhamn 1988, stöds också med nordiska medel.

4.3 Forskning och utveckling

NBS, Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp har för närvarande tretton arbetsgrupper.

Flertalet grupper hänför sig till byggt teknik och produktion. Gruppen för *material och konstruktioner* har under året ordnat expertsymposier bl. a. om fukt- och svampundersökningar, förening av materialtyper samt metoder för yt- och strukturanalyser. Inom *träområdet* anordnades seminarier och expertmöten kring dimensionskriterier för träbalkar och om produktutveckling. Arbetsgrupper var verksamma inom *byggplatsens arbetsmiljö, byggnadsförbättring, vatten och sanitet, kommunala avloppssystem* och under året konstituerades en grupp om *byggprocessen*, som har produktionsmetoder och kvalitetsstyrning på sitt program. Särskild arbetsgrupp för *datateknik* arbetade med en evaluering av resultatet av den nordiska handlingsplanen för datateknik på byggområdet samt arrangerade ett seminarium om datateknisk innovation i byggbranschen. Vidare verkar en NBS-grupp på *inneklimatområdet*. (se ovan 4.1.2)

Ett annat övergripande ämne är samhällsorienterad forskning och utveckling. Här verkar tre arbetsgrupper: *samhällsplanering, förvaltning och bostadsekonomi*. Den sistnämnda gruppen startade 1989 och arbetar med bl. a. problem som anknyter till bostadsmarknadens egenskaper och de ekonomiska modeller som avspeglar detta.

Tredje huvudområdet är energihushållning. Under *NBS-Energi* är sju expertgrupper med följande tema verksamma: värmepumpar, energibereäkningar, solvärme, lågtemperaturrenergi, regulering av ventilationssystem och elektricitetsbruk i byggnader. Solvärmegruppen startade utgivning av en tidskrift, Solaris.

4.4 Bostadspolitiskt samarbete

Myndigheter i Norden på det bostadspolitiska området har sedan länge samverkat genom det årliga Bostadsadministrativa mötet. Denna samverkan har under 80-talet succesivt utvecklats till regelrätt projektverksamhet där man gör jämförande analyser och gemensamma utredningar samt arrangerar seminarier. För att sammanhålla denna verksamhet utser Bostadsadministrativa mötet den *Nordiska styrgruppen för bostadspolitisk projektverksamhet*.

Bostadsförhållanden för de äldre har behandlats inom projektet *Stöd till äldre i småhus*. I en publikation med exempel från de nordiska länderna (NORD 1988:70) avrapporteras projektet som avslutades med en konferens i oktober 1989. Ämnesområdet äldre och boende förs vidare inom projektet *Bostadskvalitet och äldres bostadsförhållanden*.

Andra projekt som rör särskilda grupper på bostadsmarknaden är en konferens om *boendeformer för psykiskt utvecklingsstörda* som avhölls i oktober samt *bostadsförhållanden för bostadslösa* som avrapporteras under innevarande år.

Bostadsmarknad och efterfrågemodeller är ett projekt som avslutas med ett seminarium i december. Målet är att få fram enkla och brukbara modeller för beräkning av bostadsbehov och efterfrågan till bruk för prognoser angående bostadsproduktionen i de nordiska länderna.

Projekt om *individuellt bostadsstöd* är avslutat och en rapport väntas bli färdig före årsskiftet.

En stor analys gäller bostadsfinansieringen i länderna. Under året utfördes ett förprojekt om *kapitalmarknad och bostadsfinansiering* som förutsätter strukturella ändringar av kapitalmarknaderna i Norden och dess inverkan på bostadsfinansieringen. Ett annat förprojekt om *generella och selektiva åtgärder inom bostadspolitiken* utvecklas vidare för att värdera effektiviteten av dessa åtgärder. Slutligen utreds för närvarande som ett förprojekt *bostadspolitikens regionala aspekter*.

4.5 Projektverksamhetens ekonomiska sammanställning

Det nordiska byggsamarbetet finansieras såväl från ministerrådet som av de myndigheter och institutioner som är nationellt representerade i de nordiska samarbetsorganen. Ämbetsmannakommitténs projektbudget för 1989 uppgår till 4.030.000 DKK och projektverksamheten omfattar i huvudsak harmonisering/standardisering, byggforskning och bostadspolitisk samverkan. För närvarande prioriteras högt det samarbete som kan hänföras till den europeiska integrationen.

NKB, Nordiska kommittén för byggbestämmelser finansieras såväl nationellt som över en nordisk budget som för 1989 är på 1.290.000 FIM. Projektdelen 756.000 FIM omfattar arbete med att ta fram tekniskt underlag för de europeiska harmoniseringssträvandena samt för verksamhet på inneklimatområdet.

Budgetsammanställning:

	1000 DKK	
	Beviljat 1988	Beviljat 1989
<i>Äk-bygg:</i>		
Byggsektorns handlingsplan	1 200	850 (*)
Inneklimat	310	—
Harmonisering, standardisering	1 080	1 780 (*)
Forskning och utveckling	1 000	1 100
Bostadspolitisk samverkan	840	300
	<hr/> 4 430	<hr/> 4 030
	1 000 FIM	
	Beviljat 1988	Beviljat 1989
<i>NKB:</i>		
Löner, varor, tjänster	506	534
Projektverksamhet	723	756
	<hr/> 1 229	<hr/> 1 290

(*) Handlingsplanens medel för harmonisering är anförda under harmonisering, standardisering.

*BILAGA 1***Nationella rapporter med anledning av rek. nr 48/1988
angående handlingsplan mot havsföroreningar****Danmark****Indledning**

I løbet af 1989 har arbejdsindsatsen i stor grad været centreret om en gennemgribende reform af den danske miljølovgivning, med henblik på at opnå et enkelt og effektivt regelsæt som grundlag for det fremtidige arbejde. Dette arbejde forventes at munde ud i ny lovgivning som vil blive forelagt Folketinget i 1990. Miljølovgivningen samles i fire hovedlove, som bl. a. regulerer den landbaserede forurening af det akvatiske miljø. Loven om beskyttelse af havmiljøet omfattes ikke af regelsaneringen, men forventes også at blive revideret ved denne lejlighed.

Arbejdet med opfølgningen af ministerdeklarationerne fra den 2. Nordsøkonference og det 9.møde i Helsinkikommissionen fortsætter, og en rapport om "halveringsplanen" forventes at være klar i begyndelsen af 1990. Desuden er der udarbejdet en række rapporter under forberedelserne til den 3. Nordsøkonference, som afholdes i Holland i marts 1990. På grundlag af disse rapporter er det muligt at fremlægge et samlet oversigt over indsatsen til formindskelse af havforureningen.

Næringssalte

Vandmiljøplanen af 1987 danner fortsat rammen om indsatsen til formindskelse af næringssaltforureningen, og i 1989 har man fortsat arbejdet på gennemførelse af planen. En evaluering af de foreløbige resultater vil finde sted i 1990.

Tungmetaller og stabile organiske forbindelser

Som nævnt i 1989-redegørelsen forventes vandmiljøplanen også at føre til væsentlige reduktioner i udledningen af tungmetaller og stabile organiske forbindelser fra industri og kommunale rensningsanlæg til det akvatiske miljø. I 1989 har Miljøstyrelsen udarbejdet en rapport, som indeholder den danske "halveringsplan": En redegørelse for, hvordan Danmark forventer at overholde ministerdeklarationernes målsætninger om en halvering (i perioden 1985–95) af tilførslerne af miljøfarlige stoffer til havet via floder og andre udledninger fra land.

Halveringsrapporten indeholder bl. a. følgende elementer

1. Prioriteringsliste over miljøfarlige stoffer

Som første led i halveringsplanen er der opstillet en liste over stoffer som anvendes i væsentlig mængde i Danmark og som på grundlag af deres giftighed, nedbrydelighed, tendens til bioakkumulering vurderes som relevante. Listen, som vil blive revideret med mellemrum, tænkes anvendt i forbindelse med vurderinger af spildevandsudledninger ved udstedelse/revision af tilladelser; desuden vil den blive anvendt til vurdering af de enkelte stoffers anvendelsesmønstre og deres veje ud til det akvatiske miljø. Denne vurdering vil gøre det muligt at udarbejde specifikke reduktionsprogrammer for stoffer og stofgrupper som udgør en trussel mod miljøet.

2. Industriudledninger

I 1989 gennemførte Miljøstyrelsen en undersøgelse af den hidtidige og fremtidige udvikling i industriens udledning af spildevand. Undersøgelsen omfattede ca. 60% af den samlede mængde af industrispildevand "produceret" i Danmark (fraregnet spildevand fra levnedsmiddelindustrien, som hovedsageligt indeholder næringssalte og er omfattet af vandmiljøplanens bestemmelser). Rapporten fra undersøgelsen forelå i november 1989, og den konkluderer at industriens udledninger af giftige, stabile, og bioakkumulerende stoffer (dvs. tungmetaller og stabile organiske forbindelser) vil blive væsentligt reduceret i perioden 1985–1995: Faktisk er halveringsmålsætningen allerede opnået for visse stofkategoriers vedkommende i kraft af allerede iværksatte eller besluttede foranstaltninger. Der er dog behov for et bedre kendskab til enkeltstofferne i udledningerne.

Nedenstående tabel (tabel 1) viser rapportens oversigt over udledningerne i 1985 og 1988/89, med en prognose for 1995:

Tabel 1

Stofgruppe	Udledninger (ton/år)			Reduktioner (%)	
	1985	1988/89	1995	til 89	til 95
Tungmetaller	19	11	< 8	42	> 58
Hydrocarboner	87	30	< 17	65	> 80
Phenoler	530	87	< 5	84	> 99
Non-klor. aromater	370	310	< 10	16	> 97
Non-klor. aliphater	6 200	4 400	< 330	29	> 94
Klor. aromater	52 750	11 500	< 600	78	> 98
Klor. aliphater	26 450	17 400	< 80	66	> 99
AOX ¹	14 400	3 950	< 1 600	73	> 88
COD	88 800	68 000	< 20 200	23	> 77
BOD	25 400	19 250	< 2 600	24	> 89
"Giftighed" ²	76	33	5	57	93
Q (mio. m ³)	45	40	< 35	11	> 23

¹ AOX = Absorberbare halogenerede organiske forbindelser.

² Giftigheden er her udtrykt i en arbitrær enhed baseret på spildevandets rumfang efter fortynding indtil det punkt hvor ingen giftige effekter kan iagttages på de undersøgte testorganismer.

På grundlag af undersøgelsen har Miljøstyrelsen konkluderet at der ikke synes at være behov for nye generelle tiltag, men at lokale hensyn og lignende sagtens kan begrunde yderligere tiltag over for den enkelte virksomhed eller virksomhedstype.

3. Kommunale rensningsanlæg

Med hensyn til kommunale rensningsanlæg har Miljøstyrelsen gennemført en revision af de forventede reduktioner i udledning af tungmetaller, som gennemførelsen af vandmiljøplanen forventes at medføre:

<i>Tungmetal</i>	<i>Reduktion 1987 – 1993 (i %)</i>	
Cadmium	31	25 – 33
Kobber	74	40 – 60
Krom	31	40 – 60
Bly	75	40 – 60
Zink	62	25 – 33

Bedre prognoser kan ikke opstilles, før et bedre erfaringsmateriale foreligger.

Hvad de stabile organiske stoffer angår, forventer Miljøstyrelsen snart at udgive en rapport over undersøgelser af miljøfremmede stoffers skæbne i tre relativt store danske aktivslamanlæg med et opland svarende til ca. 8% af Danmarks befolkning. Rapporten viser, at anlæggene har en betydelig effektivitet over for miljøfremmede stoffer, vurderet på grundlag af COD, BOD, og koncentrationen af ikke-flygtigt organisk kulstof. Der foreligger dog ingen sammenligninger med mere primitive anlægstyper, og det er derfor ikke muligt at danne et skøn over vandmiljøplanens betydning i retning af en forbedret rensning af miljøfremmede organiske stoffer udledt via rensningsanlæg. Det er dog korrekt at sige at et anlæg med biologisk rensning, fosforfældning og biologisk kvælstoffjernelse synes at svare til anvendelsen af bedst, tilgængelig teknik på dette område, idet rapporten påpeger at anlæg af denne type har størst mulig potentiale for nedbrydningen af miljøfremmede stoffer. Miljøstyrelsen planlægger at udarbejde en vejledning, der kan støtte tilsynsmyndighederne i at opstille mere detaljerede krav til udledere af miljøfarlige stoffer, og i et forbedret tilsyn med renseanlæggenes udledninger af disse stoffer.

4. Diffuse kilder

Miljøstyrelsen er opmærksom på den stigende betydning af de diffuse kilder for forureningen af vandmiljøet. Halveringsrapporten konkluderer, at iværksatte programmer vil føre til væsentlige reduktioner – sandsynligvis mere end 50% – i tilførslerne til vandmiljøet, men at der er behov for mere viden, som allerede igangsatte undersøgelser og projekter forventes at bibringe.

Af nye initiativer i 1989 kan nævnes en aftale med industrien om udarbejdelse af en frivillig handlingsplan for reduktion af emissioner af opløsningsmidler med 50% inden 1993. Det kan desuden nævnes, at arbejdet med udfasingen af PCB/PCT fra eksisterende transformatorer og kondensatorer vil blive kontrolleret i 1990 for at sikre, at den endelige ophørsdato (1995) kan overholdes; det er allerede konstateret at ingen anvendelse finder sted på danske offshore-installationer.

Af nye oplysninger, der er fremkommet i 1989, kan nævnes resultaterne af en undersøgelse over dioxin-udslippet fra kommunale forbrændingsanlæg. I 1984 blev udslippet skønnet til ca. 500 gram dioxin-ækvivalenter. Den nye undersøgelse, som bygger på egentlige målinger, viser, at tallet faktisk er ca. 50 gram: Resultatet skyldes bedre målinger, ikke væsentlige ændringer i forbrændingsanlæggenes dioxinudslip mellem 1984 og 1989. Undersøgelsen omfattede 10 ud af 40 kommunale forbrændingsanlæg og 2 ud af 48 forbrændingsanlæg på sygehuse. Resultaterne tyder i øvrigt på, at sygehusaffald, som udgør ca 1% af den samlede affaldsmængde, tegner sig for ca. 30% af dioxinudslippet fra affaldsforbrænding. Miljøstyrelsen undersøger nu, hvordan sygehusaffald bør behandles fremover for at løse dette problem.

Finland

Inledning

Hösten 1988 fattade statsrådet ett principbeslut om ett nytt målprogram för vattenvården i Finland fram till år 1995. Genom statsrådets principbeslut fastställdes målen och åtgärderna för att främja och styra vattenvården. Utöver vatten- och miljöförvaltningen bör även den övriga förvaltningen i sin verksamhet beakta riktlinjerna i målprogrammet. Som utslagsgivande rättsinstanser är vattendomstolarna dock inte bundna av principbeslutet. Det internationella samarbetet för att skydda vattnen i Finland bör också stå i samklang med målen för detta principbeslut.

Genom de vattenskyddsåtgärder som principbeslutet förutsätter förväntas vattnens kvalitet förbättras avsevärt fram till år 1995. Arealen av de svårast förorenade vattenområdena kommer att minska och skadeverkningsarna av spillvatten kommer generellt att minska. Den hittills långsamt tilltagande eutrofieringen av kustvattnen kommer att bromsas.

Det nya målprogrammet ersätter ett tidigare av vattenstyrelsen godkänt principprogram för vattenvården för perioden 1975 – 1985. Även då uppställdes mål för den maximala belastningen av vattnen, tillståndet i dem och användningen av dem. Målen för programmet uppnåddes i rätt stor utsträckning. Kommunala avloppsvatten behandlas numera på ett sätt som representerar en god basnivå. Även av industrins avloppsvatten orsa-

kad belastning minskades avsevärt och i det närmaste enligt de mål som ställdes upp. Ökningen av vattenföroreningen framför allt i sötvatten kunde stoppas, och på många ställen kunde vattnen göras mer användbara. I kustvattnen ökade dock den lindriga föroreningen något. Även arealen av sådana områden som kan klassificeras som föga användbara ökade något i kustvattnen.

Oavsett att utvecklingen i fråga om vattenskyddsåtgärder var gynnsam, inträffade inte en förbättring i vattnens tillstånd som skulle motsvara den minskade avloppsvattenbelastningen. Detta berodde delvis på att belastningen orsakad av avloppsvattnen på många ställen fortfarande ändå var alltför stor och på att verkningarna av andra belastningskällor, bl. a. den diffusa belastningen, ökade i många områden. Däremot förbättrades vattnens tillstånd snabbt i vissa fall då belastningen helt upphörde.

En finländsk aktionsplan mot förorening av den marina miljön är under utarbetande. För närvarande utarbetas en översikt av Finlands interna och internationella åtaganden och målsättningar i fråga om skyddet av den marina miljön. Avsikten med översikten är att kartlägga eventuella interna brister och att utgående från detta föreslå ett program för att avlägsna dem.

Avsikten är att aktionsplanen föreläggs statsrådet för godkännande. På grund av arbetets omfattning kan det avslutas först i slutet av år 1990 eller under 1991.

Närsalter

De största föroreningskällorna beträffande närsalter är kommunerna, lantbruket samt massa- och pappersindustrin. Tillsammans svarar dessa för 90 % av den del av fosforbelastningen som härrör från mänsklig verksamhet.

Enligt målprogrammet för vattenvården skall den av människan orsakade fosforbelastningen fram till år 1995 minska med ca 40 % jämfört med 1986 års nivå.

Totalbelastningen på vattendrag och kustvatten från kommunernas reningsverk var år 1988, beräknat för hela landet, 500 ton fosfor och 14 600 ton kväve. Reningsgraden för fosfor var 89 % och för kväve 32 %. Fosforbelastningen har under de senaste åren minskat fortlöpande, t. ex. med en tredjedel från år 1982 till år 1988. Däremot har kvävebelastningen långsamt tilltagit i takt med ökande spillvattenmängder. År 1988 var 3,7 miljoner invånare, dvs. ca 75 % av landets befolkning anslutna till kommunala reningsverk. Reningen av spillvatten vid kusten och i inlandet skiljer sig inte väsentligt från varandra. Ungefär hälften av landets befolkning är bosatt i kustområdet.

Enligt det nya målprogrammet för vattenvården effektiviseras fosforeringen ytterligare så att till år 1995 fosforbelastningen minskas med 15 %

i förhållande till situationen år 1986, vilket innebär att reningsverken i genomsnitt når en fosforreduktion om 90 %. I speciella fall kommer fosfor att avlägsnas till 95 % eller till en residualhalt av 0,3–0,5 mg P/l. Behovet av kvävereduktion och de tekniska möjligheterna därtill utreds och behövliga åtgärder vidtas.

Totalbelastningen på vattenmiljön av närsalter från lantbruket har enligt en ny metod beräknats till ca 2 000–4 000 ton fosfor och ca 30 000 ton kväve per år. De korrigerade värdena innebär inte en faktisk förändring av belastningen utan återspeglar endast den förändrade mätmetoden. Belastningen på havsområdena har inte beräknats separat.

Då åkerbruket främst orsakar fosforbelastning på vattnen på grund av erosion kombinerad med ytavrinning går man enligt målprogrammet målmedvetet in för att minska belastningen med odlingstekniska metoder som inriktas på gödslingen och åkrarnas vattenhushållning samt genom anläggning av skyddszoner som bland annat minskar erosionen. Därigenom kan den totala fosforbelastningen från lantbruket, inklusive den årliga belastningen med ca 400 ton fosfor från kreaturshushållningen, minskas till ungefär hälften av den nuvarande nivån.

Från början av år 1990 trädde en lag och en förordning om skatt på konstgödsel i kraft. Avsikten med skatten är att minska förbrukningen av fosfor inom lantbruket. Skatten gäller för alla konstgödselprodukter, vilka innehåller över 2 % elementär fosfor. Skatten är progressiv på basen av innehållet av fosfor per kg konstgödsel. Generellt sett har fosformängderna i konstgödselprodukter sänkts. En rekommendation om att högst 20 kg fosfor per ha åkermark får användas per år har accepterats av berörda parter, inkluderande miljömyndigheter, konstgödselproducenter och lantbruksorganisationer, men har inte än så länge formell status. Konstgödsel-skatten är den första miljöskatt i Finland som direkt berör lantbruksnäringen.

Belastningen från lantbruket och en minskning av denna utreds inom ramen för ett omfattande samarbetsprojekt, vilket avslutas i slutet av år 1991.

Skogsbrukets eutrofierande effekt är än så länge inte klarlagd. Enligt målprogrammet skall vattenvården beaktas i skogshushållningen. Bl. a. skall dikning och skogsgödsling genomföras så att olägenheter så långt som möjligt förhindras. Gödsling skall t. ex. inte utföras vintertid.

Inom industrin har den av skogsförädlingsindustrin orsakade fosforbelastningen ökat något sedan mitten av 1980-talet. Ökningen står i proportion till ökad användning av råmaterial. I fråga om andra industrigrenar har inga väsentliga förändringar skett. Belastningen med kväve från massa- och pappersindustrin har inte förändrats nämnvärt under 1980-talet. Däremot har kvävebelastningen från industrin som helhet minskat med ca 20 %.

Enligt målprogrammet för vattenvården skall fosforbelastningen från

massa- och pappersindustrin minska med ca 25 % jämfört med 1986 års nivå. Åtgärder för att uppnå detta mål har redan vidtagits i ett flertal fabriker. Också belastningen med närsalter från livsmedelsindustrin skall minska.

Pälsdjursuppfödning och fiskodling är viktiga belastningskällor i Finland. Också målen för dem har justerats i målprogrammet. Syftemålet är att belastningen skall minska avsevärt.

I Finland är fiskodlingen en av de mest betydande källorna till närsalttillförsel till vattendragen och kustvattnen. Den totala fosforbelastningen uppgår till 200 ton per år. Belastningen med fosfor och kväve från odlingar i kustområdet uppgår till ca 160 respektive 1 100 ton per år.

Enligt målprogrammet för vattenvård skall belastningen från fiskodlingen minskas, bl. a. genom nya reningsmetoder, nya typer av odlingar, utveckling av skötseln av odlingarna, inklusive utfodringen, samt genom styrning av den regionala lokaliseringen av fiskodlingar.

Tungmetaller

De viktigaste källorna till utsläpp av tungmetaller utgörs av företag inom metall- och gruvindustrin samt den kemiska industrin. Den största enskilda belastningskällan är Kemirakoncernens Vuorikemia-fabriker, som producerar titandioxidpigment. Vuorikemia har under de senaste åren i väsentlig grad kunnat minska sina utsläpp av svavelsyra och järn. Detta kommer även till synes i statistiken för utsläpp från industrin som helhet.

Enligt målprogrammet för vattenvården minskas belastningen orsakad av tungmetaller från den kemiska industrin och metallindustrin. År 1990 utarbetas detaljerade mål för och anvisningar om vattenvården inom de viktigaste industribranscherna. Behandlingen av spillvatten från industri- anläggningar som är anslutna till allmänna avlopp och från små industrier med egna avlopp effektiviseras väsentligt. För industriavloppsvatten, som leds till allmänna avlopp, kommer inom år 1990 direktiv och rekommendationer angående belastningen att avges.

Genom åkerbruket tillförs jordarna små mängder tungmetaller via utspridd röttslam och med konstgödsel. Transporten av tungmetaller till vattendrag och kustvatten är inte undersökt men tillförseln betraktas som oväsentlig. Kvicksilverhaltiga betningsmedel är fortfarande i bruk inom lantbruket men någon förhöjning av kvicksilverhalter i fisk har inte kunnat iakttas i närheten av områden med intensiv sädesodling. Miljöministeriet har föreslagit att försäljningen och användningen av kvicksilverhaltiga betningsmedel och andra kvicksilverhaltiga bekämpningsmedel skall upphöra.

Stabila organiska ämnen

De viktigaste källorna till utsläpp av toxiska stabila organiska ämnen är massaindustrin och den kemiska industrin. En betydande tillförsel till havet sker även genom deposition från luften samt genom tillförsel från andra diffusa källor, av vilka jordbruket kanske är den viktigaste.

Inom träförädlingsindustrin bildas organiska klorföreningar vid blekning av pappersmassa. Ifråga om sådana ämnen är massaindustrin den största belastaren av den akvatiska miljön. En standardiserad analysmetod (AOX-metoden) färdigställdes först år 1988 och monitoring av utsläpp av organiska klorföreningar kunde påbörjas år 1989. På basen av undersökningar som gjorts vid de flesta anläggningar under de senaste åren, och på basen av beräknade uppskattningar av utsläpp, kan förändringarna i belastningsnivån uppskattas. Utsläppen av organiska klorföreningar har minskat avsevärt under de senaste åren. Avgörande faktorer härvidlag är processtekniska åtgärder samt att reningen av spillvatten i de flesta fabriker numera sker i biologiska reningsanläggningar, speciellt aktivslam-anläggningar. Det schablonberäknade medelvärdet för AOX i Finland år 1986 var 4,5 kg C1 per ton blekt cellulosa. Enligt mätningar utförda år 1989 var medelvärdet för AOX 3 kg C1 per ton blekt cellulosa. Enligt ett beslut fattat av miljöministeriet sommaren 1989 skall AOX-belastningen före år 1995 minska till i medeltal 1,4 kg C1 per ton blekt cellulosa.

Utsläppen av skadliga stabila organiska ämnen från den kemiska industrin har betydelse endast lokalt. Utsläppen är förhållandevis små och problemen har åtgärdats medels interna processer och rening av spillvatten. Undersökningar angående detta har igångsatts år 1989 och kommer att bli färdiga år 1990.

I åker- och skogsbruket användes år 1987 ca 280 olika pesticidprodukter innehållande ca 140 olika aktiva substanser. År 1987 såldes ca 4 600 ton pesticider för användning inom åker- och skogsbruk, motsvarande ca 2 000 ton aktiv substans. Nivån har under de senaste åren stabiliserats på en nivå som motsvarar en fördubbling av användningen år 1970. Av den förbrukade mängden användes merparten inom åkerbruket. Utflödet av pesticider till vattendrag har uppskattats till ca 1% av den förbrukade mängden.

Särskilt belastade områden

Beträffande kommunalutsläpp utgör tätorterna i huvudstadsregionen den största belastningskällan vid Finlands kuster. I områdets reningsverk behandlas spillvatten från ett område med ca 800 000 invånare. Området belastas inte i högre grad med spillvatten från tung industri. Sedan 1970-talets början har reningsgraden höjts markant och under de senaste åren

har reningen koncentrerats till några få reningsverk. Utsläppspunkterna har flyttats utåt från kusten. Åtgärderna har resulterat i en klart förbättrad vattenkvalitet i de inre vikarna medan i den yttre skärgården det lindrigt förorenade områdets areal har tilltagit.

Massa- och pappersindustri, metallindustri samt kemisk industri belastar speciellt Bottniska viken, men mätbara effekter begränsas till vattenområdena i närheten av utsläppspunkterna. Inom alla berörda industribranscher har utsläppskraven skärpts under 1980-talet och belastningen kunnat minskas medels process- och reningstekniska åtgärder. På 1990-talet kommer man att vid de flesta anläggningar ytterligare i hög grad skärpa utsläppskraven.

Ny information om belastningssituationen i Bottniska viken har under 1989 erhållits inom ramen för det bilaterala samarbetet mellan Finland och Sverige om Bottniska viken.

Allt för stora mängder närsalter belastar Finska viken, vilket framför allt under sensommaren och förhösten leder till massförekomst av blågröna alger. Den bilaterala finländsk-sovjetiska arbetsgruppen för Finska viken beslöt vid sitt möte hösten 1989 att intensifiera samarbetet för att utvärdera inverkan av Nevan och utsläppen från Leningrad på Finska viken och Östersjön. Beslutet kommer att följas upp bl. a. genom att man arrangerar antingen gemensamma eller koordinerade forskningsexpeditioner på Finska viken. Den insamlade informationen kan utnyttjas även för Helsingforskommissionens behov, bl. a. för ström- och vattenkvalitetsmodeller.

Island

Inledning

I året 1989 har man arbejdet videre med at få bedre hold på de forskellige miljøproblemer.

Noget af det vigtigste er regeringsbeslutningen om, at der skal oprettes et særskilt miljøministerium. Sagen behøver Altingets (parlamentets) godkendelse, som antages at være sikker.

Miljøministeriet forventes at starte sin virksomhed i første halvdel af 1990. Den forventede miljøminister er blevet udnævnt.

En anden vigtig sag, som påbegyndtes i 1989, er et 3-årigt program, 1989 – 1992, om måling og undersøgelse af havforurening i havet omkring Island. Dette program udføres i forbindelse med OSPAR's "Joint Monitoring Program".

Et særskilt miljøregulativ blev fastsat (regulativ nr. 386/1989). Det nye regulativ fremsætter miljøstandarder, som er i overensstemmelse med tilsvarende nordiske miljøstandarder.

I året 1989 blev der gennemført en kampagne om indsamling af miljøskadelige batterier. Denne indsamling skal fortsættes på regulær basis.

Altinget har vedtaget en lov om engangsemballage.

Kampagnen for at reducere og stoppe skibsforurening i havet blev fortsat. Modtageordninger i havnene blev yderligere udbyggede.

I forbindelse med Montrealprotokollen blev sat regulativ om forbud mod import og salg af ozon-nedbrydende stoffer.

Undertegnelse og ratificering af Baselkonventionen forberedes.

Islands havmiljøpolitik bygges hovedsagelig på nuværende havmiljøkonventioner. Der lægges stadig stor vægt på nordisk og internationalt samarbejde i bekæmpelsen mod havforurening for at opnå det bedste resultat.

I Island har man en særlig lov om havforurening, lov nr. 32/1986 om bekæmpelse af havforurening. Dette er en omfattende lov og indbefatter enhver form for havforurening.

En lignende lov om forureningsbekæmpelse på land er lov nr. 81/1988 om sanitære forhold og sanitetskontrol.

For at sikre disse loves gennemførelse har man sat visse regler, f. eks. om forbud mod import og brug af PCB, regler om TBT-maling, regler om skibsdstyr til bekæmpelse af havforurening og regler om forureningsbekæmpelse ved oliedepoter. Man forbereder også regler om forskellige andre spørgsmål.

De islandske myndigheder har fastsat en særlig forureningszone omkring Island. Forureningszonen strækker sig, som den økonomiske zone, 200 sømil til havs. Hvor dybden på fastlandssoklen er mindre end 2 000 m, kan forureningszonen dog strække sig 300 sømil til havs.

Foruden ovennævnte lov om bekæmpelse af havforurening har Island ratificeret forskellige internationale og regionale konventioner om bekæmpelse af havforurening, og man følger bestemmelserne i disse konventioner op.

Disse konventioner er:

1. The International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil, 1954 (OILPOL 1954 Convention).
2. The International Convention for the Prevention of Pollution from ships, 1973 (MARPOL 1973 Convention).
3. The Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and other Matter (London Convention).
4. Convention for the Prevention of Marine Pollution by Dumping from Ships and Aircrafts (Oslo Convention).
5. Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources (Paris Convention).
6. The United Nations Convention on the Law of the Sea.

Desuden har Island ratificeret og følger bestemmelserne i The International Maritime Dangerous Goods Code (IMDG Code) ved transport af farlige stoffer til søs.

Island forbereder undertegnelse af København-aftalen om gensidig assistance i kampen mod olie- og kemikaliefurening i havet.

Året 1989 ratificerede Island III. og V. tillæg til MARPOL-konventionen, dvs. om transport af emballerede farlige stoffer til søs og om skibsfald.

Til fremme af anskaffelse af udstyr til forureningsbekæmpelse i islandske havne betaler statskassen 75% af anlægsomkostningerne i forbindelse med dette udstyr.

Der arbejdes videre i overensstemmelse med et særligt program om planlægning og opbygning af udstyr til forureningsbekæmpelse i havne, også under hensyntagen til København-aftalen.

Næringssalte

Næringssalte i havet omkring Island har indtil nu ikke forvoldt nævneværdige problemer ved landets kyster. De næringssalte, som findes i havet ved Island, er hovedsagelig en naturlig forekomst, tilført med Irmingerstrømmen (Golfstrømmen) fra Amerikas østkyst.

Fiskeopdræt i havet ved Island er en industri, som har været i vækst. Fra denne industri er der en vis fare for lokal havforurening.

Island vil derfor træffe de yderste sikkerhedsforanstaltninger mod forurening fra fiskeopdræt og lægger vægt på, at der benyttes tørfoder ved fiskeopdræt, hvis det viser sig nødvendigt for en reduktion af forureningen, således at forureningsbelastningen i visse områder aldrig overstiger det niveau, som området kan tåle under de dårligste betingelser.

For at reducere udstødning af kvælstof fra biler er en skærpelse af kravene om udstødningsgasser efter amerikanske normer under udarbejdelse. Arbejdet med at reducere udstødning fra skibe og store motorer i land er påbegyndt.

I Island sælges blyfri benzin, men forbrugerne kan frit vælge mellem blyfri benzin og benzin, som indeholder bly.

Tungmetaller

Der findes ikke megen industri i Island, som kan forårsage forurening af tungmetaller i havet. Der findes kun 2 fabrikker, aluminiumsproduktion og ferrosiliconproduktion, samt nogle små farverier og galvaniseringsfabrikker, hvorfra en sådan forurening kan tænkes at stamme.

Der er ingen papirindustri i Island, og der findes ingen fabrikker, som fremstiller klor.

Det har ikke været muligt i nævneværdig grad at måle forurening fra tungmetaller i havet omkring Island, bortset fra en smule efter undersøiske vulkanudbrud.

Man oppretter en fabrikk til genudvinding av skrot, og der settes strenge bestemmelser om forureningsbekjempelse i forbindelse med denne fabrikk.

Stabile organiske stoffer

Man regner med, at den største forurening av havet omkring Island i dag skyldes organiske stoffer i form av spøgelsesnet og syntetiske tove samt kasser, forskjellige andre beholdere, plasticposer og -folier.

Rederiforeninger har endvidere – med godt resultat – propaganda-fremstødt i gang for at skiffsaffald afleveres i land, og havnemyndighetene har arbeidet for at forbedre forholdene ved innsamling av skiffsaffald.

Stabile, giftige, organiske stoffer benyttes ikke i større mengde i Island. PCB har dog vart brukt i elektriske kondensatorer i elektrisitetssvarker og i nogle andre industrivirksomheter indtil nu, men man regner ikke med, at denne bruk har bevirket nevnevrdig forurening av havet. Nu arbejdes der organisert med en reduktion av PCB-brugen i Island og med nedbrydning av sadant affald pa sikker vis. Forbruk av PCB i Island vil ophore inden udgangen av 1994.

Regler om forbud mot import og bruk av PCB i Island tradte i kraft i 1988.

Foranstaltninger for resterende omrader

Der arbejdes med forbedringer av kloakeringen i Reykjavik og andre byer for at redusere kloakforureningen i havet. Affald forbrendes i forbrændingsanlæg eller graves ned.

Norge

1. Innledning

Flere norske fjorder er sterkt forurenset av miljogifter. Apne farvann er lite berort. Den viktigste kilden til utslippene er lokal industri, men i tillegg tilfoeres betydelige mengder miljogifter fra andre land gjennom lufttransport og med havstrommene fra de sydlige deler av Nordsjoen.

Tilfoerselen av naeringsalter til fjord- og kystomradene har resultert i okende eutrofieringsproblemer langs kysten av Sor-Norge, spesielt langs Skagerrak-kysten. Overgjodslingskader registreres stadig hyppigere og over større omrader. Tilfoerslene skyldes hovedsakelig utslipp fra landbruget og kommunal kloakk. Tilfoersler fra andre land bidrar ogsa.

Havforurensningsproblemene har i de siste arene forrt til betydelig okt innsats. Miljoverndepartementets budsjett for tiltak mot forurensninger

har økt betydelig siden 1986. Statens forurensingstilsyn (SFT) vil få 39 nye stillinger i 1990, blant annet til Miljøoppklaringsenhet. Den økte innsatsen har blant annet sammenheng med norsk oppfølging av vedtakene på Nordsjøkonferensen høsten 1987 og den nordiske planen mot havforurensninger.

Industri og gruvevirksomhet må regne med å gjennomføre tiltak for omlag 3 milliarder kroner i løpet av de neste 5 årene. Ca 300 renselegg for kommunal kloakk planlegges etablert innen år 2000. Investeringene er foreløpig anslått til 10 milliarder kroner. Tiltak vil bli prioritert i området fra svenskegrensen til Nord-Jæren. Omfattende tiltak vil også bli gjennomført for å redusere utslippene fra landbruket.

2. Næringssalter, utslipp til Nordsjøen

Det er lagt opp en særskilt tiltaksplan for fylkene fra svenskegrensen til og med Nord-Jæren fram til 1995. Planen utarbeides i samarbeid mellom miljøvernavdelingene, SFT og Landbruksdepartementet.

Gjennomføring av programmet vil kreve tydelig ressurser (penger og personell), samt nye virkemidler. Nedenfor er det gjort en sammenstilling av planlagte tiltak og anslåtte utslippsreduksjoner. Det presiseres at planene og anslagene er foreløpige og vil bli nærmere bearbeidet i begynnelsen av 1990.

Reduksjonsprogram

Kommunale utslipp. Det er fram til 1995 planlagt å bygge ca. 100 nye renseanlegg for kommunale utslipp langs kysten som vil betjene ca. 1.1 mill. personequivaler. Betydelig forbedring og utbygging av ledningsnett og samt tiltak innen spredt bebyggelse skal også gjennomføres. Når det gjelder eksisterende ledningsnett vil det bli laget detaljerte kravspesifikasjoner. Industri som er tilkoblet kommunale anlegg vil bli kartlagt med sikte på tiltak. Fjerning av nitrogen ved renseanleddene byr på spesielle tekniske problemer. SFT har satt i gang et program for å undersøke ulike løsninger. Dette vil avsluttes i 1992. Samtidig vil også forslag til løsning av problemet med slamdisponering foreligge.

Antatte reduksjoner er 860 tonn fosfor av et årlig utslipp på 1 600 tonn. Årlig utslipp av nitrogen ligger på 15 000 tonn. Anslag oven hvilke reduksjoner av nitrogen som er mulig vil foreligge sammen med forslag om nye tiltak på dette feltet (1990).

Av dette vil ca. 1 500 tonn fjernes ved primærtelling av fosfor. Ved ytterligere rensing av nitrogen vil en kunne fjerne ca. 6 000 tonn.

Landbruket. De viktigste tiltakene som inngår i reduksjonsprogrammet for utslipp til landbruket er:

- tilstrekkelig lagerkapasitet for husdyrgjødsel
- forbedret lagringsanlegg for husdyrgjødsel

- forbedret lagring og behandling av silosaft
- riktig bruk av gjødsel gjennom gjødselplanlegging
- krav til tilstrekkelig spredeareal for husdyrgjødsel (tilpasning av dyretallet) i nye forskrifter
- strengere krav til tidspunkt for spredning av husdyrgjødsel
- forbedre eksisterende bakkeplaneringsanlegg, og stille strengere krav til nye anlegg
- redusere jordbearbeiding særlig i distrikter med mye kornproduksjon
- samt innføre "vegetasjonssoner"
- alternativ produksjon på særlig erosjonsutsatt areal.

Med effektive virkemidler og en høy gjennomføring av disse tiltakene antas det å redusere fosfortilførslene med 40–50% og nitrogentilførslene med rundt 20–25%.

3. Miljøgifter

Statens forurensningstilsyn (SFT) foretok i 1987 en kartlegging av foreliggende kunnskap om forekomst og miljøkonsekvenser av miljøgifter i Norge. Kartleggingen resulterte i at SFT prioriterte 19 miljøgifter, hvorav det for 13 var behov for reguleringer.

De prioriterte miljøgiftene omfatter tungmetaller og persistente organiske forbindelser (klororganiske forbindelser), dessuten polyaromatiske hydrokarboner (PAH), fluorider og aluminium.

Status pr. 1.1.90, planlagte tiltak for å redusere utslipp fra industri og planlagte produktkontroll-tiltak vil bli omtalt for hver av de prioriterte stoffgruppene når det gjelder utslipp til vann. Samlet effekt av tiltakene beskrevet i rapporten er antatt å bli en reduksjon i utslippene til Nordsjøen på rundt 70% i forhold til basisår 1985. Det arbeides også med å redusere utslipp til atmosfæren av de samme miljøgifter. Betydelig utslippsreduksjon av flere av disse er gjennomført og/eller planlagt, men dette er foreløpig ikke tatt med i rapporten.

3.1 Tungmetaller

Kvikksølv (Hg)

Status pr. 1.1.90:

Utslipp til vann er ca. 75 kg/år fra industrielle punktkilder (kloralkaliefabrikk og Zn-produksjon).

Diffuse kilder utgjør ca. 6 000 kg/år. Betydelig reduksjon (80–90%) i industrielle utslipp har skjedd siden basisåret 1985 ved nedleggelse av en klor-alkalifabrikk og ved overgang til deponering i fjell-lager av avfall fra Zn-produksjon.

- Tiltak
- industri: Reduksjon av utslippet fra gjenværende kloralkalifabrikk skal utredes i løpet av 1990–94.
  - produkt- Kvikksølv i lysstoffrør og termometers samt regulering av utslipp fra tannlegevirksomhet vurderes.
  - kontroll: (Reduksjon i utslipp fra diffuse kilder: > 50%).

Kadmium (Cd)

Status pr. 1.1.90:

Utslipp er ca. 60 kg/år fra industrielle punkt-kilder (inkl. 40 kg fra kisgruver med utløp til Nordsjø-området) og ca. 450 kg/år via kommunalt nett.

Kadmium finnes i batterier (10 tonn), plast (20 tonn) og handelsgjødsel (1 tonn) og dessuten i offeranoder.

Betydelig reduksjon (99%) av industrielt utslipp har skjedd siden 1985 ved overgang til deponering i fjell-lager av avfall fra Zn-produksjon.

Tiltak Tiltak mot avrenning fra kisgruver er under utredning.

- produkt- Reduksjon av Cd-innhold i alk.batterier er fastsatt. Innsamlingsordning for batterier er i gang i ca. 2/3 av kommunene. Videre utvikling av innsamlingsordningen avhenger av om reguleringsformen blir forbud eller merking.
- kontroll:

Grense skal fastsettes for Cd-innhold i handelsgjødsel med en nedtrappingsplan til f.eks. 50 mg/kg fosfor (som innebærer halvering av dagens nivå).

Forbud mot (eller annen regulering) av Cd som stabilisator og pigment i plast vil bli foreslått innen 1995.

Bly (Pb)

Status pr. 1.1.90:

Utslipp til 0,4 tonn/år av industrielle punkt-kilder. 5 tonn/år via kommunalt nett. Industrielle punktutslipp fra Ni-verk, smelteverk og blyakkumulatorfabrikker.

Tiltak

- industri: Ikke fortsatt ennå.
- produkt- For blyakkumulatorer vurderes returordning (utgjør ca. 5 000 tonn/år).
- kontroll:

For blyhagl skal det skje frivillig overgang fra bly til stål i våtmarksområder innen 1992. Forbud i år 2000. Blyhagl utgjør ca. 350 tonn/år, derav 30 tonn til våtmark.

Krom (Cr)

Status pr. 1.1.90: 17 tonn/år fra industrikilder, ca. 5,6 tonn/år via kommunalt nett.

Tiltak Største industrielle kilde er TiO_2 -produksjon og garverier.

– industri: Utslippene er i 1989 redusert med 90% fra disse ved overgang till land-deponering (TiO_2 -prod.) og kjemisk felling (garverier, kostnad 5 mill. kr.).

– produkt-kontroll: Godkjenningsordning for impregneringsmidler (forbruk mer enn 160 tonn) og maling vurderes og kan trolig settes iverk innen 1993.

Zink (Zn)

Status pr. 1.1.90: Ca. 65 tonn/år fra industrielle punktkilder. Ca. 90 tonn/år finnes i kommunalt nett.

Ca. 500–600 tonn/år fra offeranoder (skip & offshore).

Dominerende enkeltkilde er Zn-produksjonsanlegg.

Betydelig reduksjon (90%) har funnet sted her siden basisåret 1985, ved overgang til fjell-deponering.

Tiltak

– industri: Ytterligere reduksjon til > 95% er gjennomført ved Zn-produksjonsanlegget fra 01.08.89.

– produkt-kontroll: Ingen planlagte. Batterier er en av hovedkildene. På grunn av at Zn kan benyttes som erstatning for en rekke andre tungmetaller, kan Zn representere et økende problem.

Nikkel (Ni)

Status pr. 1.1.90: Ca. 12 tonn fra industri, ca. 6,8 tonn i kommunalt nett, inkl. utslipp fra mindre galvanobedrifter. Dominerende industriell enkeltkilde er Ni-verk.

Tiltak

– industri: Foreløpig ikke fastsatt.

– produkt-kontroll: Batterier er betydelig nikkelkilde, ikke fastsatte tiltak.

Kopper (Cu)

Status pr. 1.1.90:

Industrielle utslipp er ca. 26 tonn/år inkl. avrenning fra kisgruver til Nordsjø-definert område beregnet til ca. 12 tonn/år. Ved siden av gruveavrenning, har Zn-produksjon vært den største enkeltkilden. Utslipet herfra er redusert fra ca. 70 tonn/år til ca. 0,05 tonn/år siden basisåret 1985. Største gjenværende industrikilder nå er Ni-produksjon (8 tonn/år) og smelteverk (silograin (3–6 tonn/år).

Kommunalt nett: ca. 70 tonn/år.

Tiltak

– industri:

Tiltak mot avrenning fra gruver er utredet i 1989 og vil bli iverksatt innen 1995.

– produkt-kontroll:

Godkjenningsordning for impregneringsmiddel (bioaktive stoffer, utgjør ca. 100 tonn/år), maling og bunnstoffer vurderes og kan trolig settes iverk innen 1993.

Kopper i bunnstoff vil trolig øke med 20 tonn/år (ca. 25%) som følge av forbudet mot TBT, men erstatning av kopper i bunnstoffer skal vurderes. Regulering av annen bruk av TBT vil også bli vurdert.

3.2 Persistente organiske forbindelser

SFT har prioritert følgende stoffgrupper:

Tinnorganiske stoffer, PCB, klorerte etaner, klorerte parafiner, klorerte benzener, dioksiner, klorerte alkylbenzener- og styrener, klorerte fenoler.

Tinnorganiske stoffer

Status pr. 1.1.90:

Ingen kjente utslipp fra industri. Utslipp som følge av sandblåsing av skip utredes. Forbruk til bunnstoff og notimpregnering ca. 31 tonn/år.

Tiltak

– produkt-kontroll:

Forbud mot produksjon, import og bruk av TBT for båter under 25m og som notimpregneringsmiddel trådte i kraft 30.06.89. Tiltakene forventes å medføre reduksjon med 60% av dagens nivå. Forbud mot bruk også for større båter vil bli gjennomført ved eventuelle internasjonale avtaler.

PCB

Status pr. 1.1.90:

Ingen industrielle utslipp. Ca. 150 tonn PCB i bruk.

Tiltak

- produkt-kontroll: Utfasingsplan for PCB-holdig utstyr. All bruk av PCB skal opphøre innen 1995.

Klorerte etaner

Status for 1989: Industrielt utslipp ca. 0,2 tonn pr. år fra VCM-produksjon.

Tiltak

- industri: Ingen utslippsreduksjon i sikte.

Klorerte parafiner

Status pr. 1.1.90: Ingen kjente industrielle punktkilder. Tilstede i skjæroljer og i plast.

Tiltak

- produkt-kontroll: Tiltak er foreløpig ikke prioritert, men er til vurdering, f. eks. regulering av bruk i plast. Antatt reduksjonspotensiale: 25 – 50 %.

Klorerte benzener

Status pr. 1.1.90: Samlet kjent utslipp er ca. 535 kg/år hvor kildene er henholdsvis Mg-produksjon (360 kg/år) og Ni-produksjon (175 kg/år).

Tiltak

- industri: Utslippsreduksjon på 95 % er pålagt Mg-produzenten innen 1990. Videre reduksjon til 99 – 100 % er pålagt innen 1995. Kostnad: Ca. 275 mill. kroner (inkludert reduksjon av dioksiner).
- produkt-kontroll: Eventuell kartlegging og materialstrøm generelt for klororganiske forbindelser.

Dioksiner

Status pr. 1.1.90: Samlet kjent industrielt utslipp utgjør ca. 0,5 kg/år. Dominerende utslippskilde er Mg-produksjon (0,5 g/år). Mindre kilder er Ni-verk (10 g/år) og treforedlingsindustrien (4 g/år).

Tiltak

- industri: Utslipppet fra Mg-produksjonen skal reduseres med 99 % (til 0 – 5 g/år) innen 1995. (se klorerte benzener)
- produkt-kontroll: Ikke relevant foreløpig.

Klorerte alkylbenzener- og styrener

Status pr. 1.1.90: Industriutslipp på totalt ca. 1,7 tonn pr. år (målt som totalt organisk klor og derfor også inkludert klorerte benzener og dioksiner).

Tiltak
– industri

Utslippskildene er Ni-verk og Mg-produksjon.

Reduksjonskrav gitt til Mg-fabrikken vil medføre reduksjon i denne stoffgruppen på ca. 50%. For Ni-verket skal utredning av tiltak starte i 1990.

Klorerte fenoler

Status pr. 1.1.90:

Celluloseindustriens klorblekerier er største utslippsskilde. Det er foreløpig bare foretatt målinger av totale klororganiske forbindelser (målt som AOX). Dette utslippet er ca. 3 300 tonn/år.

Tiltak
– industri

Tiltak som reduserer AOX vil trolig redusere klorerte fenoler i samme forhold.

Min. 50% reduksjon av AOX skall gjennomføres innen 1992.

Polyaromatiske hydrokarboner

Status pr. 1.1.90:

Totalt utslipp fra industrien er ca. 60 tonn/år. Kildene er aluminiumsverk med Søderbergelektroder og jernverk.

Tiltak
– industri:

Utredning av aktuelle reduksjon- eller rensemeter for aluminiumsindustrien skal gjennomføres innen 1991 med sikte på tiltak innen 1994. For jernverk (Fe-Mn) skal tiltak utredes i 1990.

Det samarbeides internasjonalt om å finne fram til standard målemetoder for PAH.

Andre prioriterte stoffgrupper

Fluorider

Status pr. 1.1.90:

Totalt utslipp ca. 3 000 tonn/år fra Aluminiumsindustrien.

Tiltak:

Prioritert som miljøgift på grunn av utslippene tilluft. Omtales derfor ikke videre her.

Arsen (As)

Status pr. 1.1.90:

Ingen industriell avfallstrøm?

Drenasjevann fra avfallsdeponering av jarositt ledes til fjell-lagre.

I basisåret 1985, før lagring i fjell, var utslipp av jern/arsen 30–90 tonn/år, dvs. at betydelig utslippsreduksjon har skjedd.

Tiltak

- industri: Ingen planlagte.
- produkt-kontroll: Godkjenningsordning for impregneringsmidler og maling skal vurderes (se punktet om krom).

Aluminium (AL)

Status pr. 1.1.90: Hovedproblem er utlekking til innsjøer som følge av forsuring. Omtales ikke nærmere her.

4. Andre tiltak*4.1 Spesialavfall*

Mottakssystemet blir vesentlig forbedret. Antall mottaksplasser utvides til ca. 200 innen 1991.

Sentralt destruksjonsanlegg er under planlegging og skal være klart innen 1993.

Kostnader er beregnet til 1 mrd. kroner.

Kontrollen med virksomhetene vil bli intensivert på spesialavfallssiden.

Planmessig kartlegging av tidligere deponert spesialavfall er igang og vil være fullført i 1990. Nødvendig opprydning skal gjennomføres.

Egen forskrift om spesialavfall har eksistert fra 1984. Alle som genererer spesialavfall over en viss mengde pr. år har leveringsplikt. Alle som samler inn, tar imot og disponerer nærmere spesifisert spesialavfall skal ha særskilt tillatelse fra SFT. Forskriften vil antagelig bli revidert i 1990. Det skal ses på om antall stoffgrupper som forskriften regulerer skal økes og om nedre grense for mengde avfall som omfattes av leveringsplikten i spesialavfallsforskriften skal senkes.

Videre vurderes kommunenes ansvar for innsamling fra husholdninger/mindre virksomheter.

4.2 Forbrenning av avfall til havs

Norge stanset sin forbrenning av industriavfall til havs sommeren 1989.

4.3 Utslipp fra offshorevirksomheten

SFT har i 1989 sammen med Oljedirektoratet (Sektormyndighet for oljevirksomheten) og OLF (Oljeindustriens Landsforening) diskutert hvordan forurensningen som følge av utslippene av oljeholdig borekaks kan elimineres innen 1991.

Konklusjonen av dette arbeidet samt forslag til konkrete tiltak vil legges frem i første halvår 1990.

Et forslag om kontrollsystem for utslipp av kjemikalier fra oljeindustrien på kontinentalsokkelen er utarbeidet av SFT i samarbeid med landene i Pariskonvensjonen. Dette forslaget vil legges frem for Pariskonvensjonens

oljegruppe, GOP, våren 1990, i tide för ferdig behandling på årets möte i Pariskommisjonen.

Den observerte nedgång i utslipp av oljeholdig kaks från 1988 ser ut till å vedvare också i 1989, selv om aktivitetsnivået i industrien (antall borede brønner) ikke er redusert.

Sverige

Inledning

I juni 1988 behandlade den svenska riksdagen en samlad miljöpolitisk proposition. Som en del av denna antogs en åtgärdsplan mot havsföroreningar. Åtgärdsplanen innehåller konkreta åtaganden för att minska utsläppen av, i första hand, stabila organiska ämnen, närsalter och metaller.

Statens naturvårdsverk (SNV) fick i september 1988 regeringens uppdrag att utarbeta förslag till ny reviderad åtgärdsplan mot havsföroreningar. Förslaget skall redovisas senast den 31 mars 1990 och ligga till grund för en ny proposition som skall presenteras för riksdagen 1991.

Under våren 1988 behandlade, och antog, riksdagen även speciella propositioner om jordbrukets miljöeffekter, trafik- samt energipolitiken. Samtliga dessa förslag har betydelse för att minska miljöbelastningen i den marina miljön.

Jämsides med dessa konkreta åtgärdsprogram har även miljöskyddslagstiftningen skärpts och organisationen på miljöskyddsområdet givits ökade resurser. Detta innebär att såväl ämnesvisa, regionala som branschvisa genomgångar genomförs. Ett exempel är den länsövergripande tillsynskampanj som Dalälvsdelegationen driver sedan 1988. Som ett led i organisationsförstärkningen har särskilda regionala projekt tillskapats för att bidra till att lösa problem i särskilt utsatta regioner.

En viktig effekt av förändringarna i lagstiftningen och miljöskyddsorganisationen är att omprövningar skall göras av gamla tillstånd. Så sker nu exempelvis för samtliga avfallsförbränningsanläggningar.

Forskning

Arbetet med havsmiljöfrågorna har de senaste åren givits ökade resurser. Bl. a. har forskningen om de marina frågorna tillförts ytterligare medel. Under 1988/89 har i storleksordningen 100 miljoner kr. satsats för forskning etc. med anknytning till de marina miljöproblemen. Så sent som i december 1988 antog riksdagen ett särskilt förslag från regeringen om förstärkta insatser till forskning, undersökning, övervakning och internationellt samarbete med anledning av algblooming och säldöd sommaren

1988. Enbart detta paket innebar att 30 miljoner kronor tillfördes havsmiljöarbetet. De nyinrättade marina centra vid universiteten i Göteborg, Stockholm och Umeå skall utgöra platser för kvalificerad marin kunskap dit den tvärvetenskapliga forskningen och utbildningen skall förläggas.

Miljöövervakning

Miljöövervakningen sker både i form av kustrecipientkontroll samt långsiktig övervakning i havsområden som inte påverkas av direkta utsläpp. Till det största enskilda programmet för miljökontroll (PMK, Program för övervakning av miljökvalitet) avsattes 1988/89 4 miljoner kronor till den marina sektorn.

Stabila organiska ämnen

Bakgrund

Betydelsen av den långsamma giftverkan av stabila organiska ämnen, tillverkade av människan, har blivit alltmer uppenbar. Sådana organiska ämnen, som endast långsamt bryts ned i miljön, kan spridas över stora områden och påverka miljön under lång tid. Härigenom blir även relativt begränsade utsläpp av stabila organiska ämnen ett allvarligt hot. Denna typ av föroreningar har därför mycket hög prioritet i den svenska åtgärdsplanen.

Till gruppen stabila organiska ämnen hör klorerade organiska substanser. Skogsindustrin är i det avseendet den dominerande svenska utsläppskällan.

Massfabriker med blekerier

I Sverige finns 15 sulfatfabriker med klorblekerier. I SNV:s uppdrag att utarbeta ett nytt åtgärdsprogram mot havsföroreningar ingår bl. a. att utarbeta en avvecklingsplan för utsläpp av klorerade organiska ämnen från massaindustrin. Regeringens uttalade målsättning är att en sådan avveckling bör ske snarast möjligt.

I den miljöpolitiska propositionen slogs fast att utsläppen av organiskt bundet klor som ett första steg skall minskas till ca 1,5 kg TOCl per ton blekt massa eller lägre om tekniska förutsättningar föreligger. Åtgärder för att klara detta skulle enligt propositionen vara påbörjade före utgången av år 1992.

Redan i dag har fjorton av de femton sulfatfabrikerna fått villkor för detta första steg, villkoren är satta till mellan 1,0 och 1,8 kg TOCl/ton. Tre av de fabrikerna har dessutom ålagts att presentera hur man skall nå ned

till en nivå på 0,5 kg TOCl/ton. Åtgärderna skall påbörjas före utgången av 1992.

I Sverige finns dessutom fyra sulfatfabriker med klorblekning. Även för dessa fabriker kommer villkor för utsläpp av klorerad organisk substans att fastställas. Hittills har två fabriker erhållit villkor.

Parallellt med arbetet att minska utsläppen av klorerad organisk substans sker ett medvetet arbete att minska användningen av klorblekt massa. Kemikalieinspektionen har på regeringens uppdrag redovisat förekomsten av klorerade föreningar, däribland dioxiner i vardagsprodukter som används till engångsbruk.

Med nu föreskrivna villkor kommer utsläppen av organiskt bundet klor senast 1993 att uppgå till ca 8 000 ton, mätt som AOX från sulfatfabrikerna och ca 500 ton/år från sulfatfabrikerna. Utsläppen av dioxiner kommer redan tidigare att vara mycket kraftigt minskade, näst intill eliminerade.

Vid nordiska miljöministrarnas möte den 30 augusti 1988 tillsattes en arbetsgrupp mellan Finland, Norge och Sverige för att behandla skogsindustrins utsläpp till vatten. Arbetsgruppen föreslår i sin slutrapport den 15 juni 1989 att de nordiska miljöministrarna beslutar om mål för att begränsa utsläpp av klorerade organiska föreningar från skogsindustrin samt om fortsatt nordiskt samarbete enligt följande:

- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för varje land begränsas till 2 kg AOX per ton barmassa och 1 kg AOX per ton lövmassa eller 1,4 kg AOX per ton blekt sulfatmassa senast före utgången av år 1995.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör som ett genomsnitt för flertalet anläggningar begränsas till 1 kg AOX per ton massa senast före utgången av år 1995. I något enskilt fall kan detta mål ta något längre tid att nå.
- Utsläppen av klorerad organisk substans från tillverkning av blekt sulfatmassa bör begränsas genom till exempel ytterligare en halvering av utsläppen till omkring sekelskiftet. Närmare utformning av detta etappmål skall ske inom fem år.
- Utsläppen av klorerade organiska ämnen bör upphöra helt. Det går inte att nu ange tidpunkt eller teknik för att uppnå detta. De nordiska länderna bör arbeta för att målet kan uppnås så snart som möjligt.
- Utsläppen av dioxiner från tillverkning av klorblekt massa bör i princip elimineras genom lämpliga tekniska åtgärder som till exempel förbättrad tvätt och minskning av satsningen av molekyllärt klor i blekningen för huvuddelen av produktionen i respektive land före utgången av år 1992 och för all produktion före utgången av år 1995.

Metallindustri

Vid det enda aluminiumsmältverket har dioxinutsläppen minskats från 5 gram/år till 0,1 gram med hjälp av en förbränningsutrustning för rökgas och en förbättrad stoftrening.

Reduktion av PAH-utsläppen från en nuvarande nivå av 20 ton/år ned till mindre än 2 ton/år kommer att genomföras före 1992 vid den enda grafit elektrod fabriken genom förbättrad teknik för uppsamling och rening av processgaserna.

Kemiindustrier

Som ett led i arbetet med den reviderade åtgärdsplanen mot havsföroreningar har arbetet inletts för att kartlägga utsläppen av stabila organiska ämnen från den kemiska industrin. Arbetet bedrivs i samråd med länsstyrelserna genom de s.k. åtgärdsgrupperna. Som en följd av denna inventering skall erforderlig omprövning av villkor ske för givna tillstånd.

Användningen av PCB i existerande installationer skall upphöra före utgången av 1995. Återanvändning av självkopierande papper innehållande PCB från 1972 och tidigare skall undvikas och undergå effektiv förbränning.

Övrigt

Kemikalieanvändningen inom industrin

SNV skall i samråd med kemikalieinspektionen inom en femårsperiod genomföra branschvisa genomgångar av industrins kemikalieanvändning i syfte att få till stånd ett utbyte av de miljöfarligaste kemikalierna mot mindre farliga.

För närvarande arbetar naturvårdsverket aktivt med kemikalieanvändningen inom cellulos-, textil och garveriindustrin.

För kemikalieanvändningen i övrigt arbetar myndigheterna tillsammans med s.k. flödesstudier; hur kemikalierna kommer in i landet och vart de tar vägen. Arbetet har för naturvårdsverkets del kommit igång med kvicksilver, och kemikalieinspektionen arbetar med flera klorerade lösningsmedel, bromerade flamskyddsmedel och ftalater. Avsikten är att skapa ett underlag för åtgärder; i första hand användning av andra mindre miljöfarliga kemikalier.

Ett särskilt projekt har påbörjats avseende tvätt- och rengöringsmedel, inkluderande även nonyfenoletoxylater.

Ett förslag till åtgärdsprogram har utarbetats för användningen av bekämpningsmedel inom träskyddsindustrin.

Jordbruket

Olika åtgärder har genomförts för att minska riskerna vid användning av olika bekämpningsmedel. Ett mål är att användningen inom jordbruket skall halveras till år 1990. Samtidigt ställs större krav på de preparat som får användas och på kunskapen hos dem som får använda bekämpningsmedel.

Tekniska krav på spridningsutrustning håller på att utarbetas.

Ett nytt förslag till åtgärdsprogram med ytterligare begränsningar har utarbetats våren 1989.

Närsalter

Bakgrund

Riksdagen har på grundval av den miljöpolitiska propositionen beslutat att utsläppen av närsalter i ett första steg skall minskas till hälften i de områden som är särskilt påverkade.

Större delen av det kväve som tillförs havet från den svenska kusten transporteras av vattendragen. De största kvantiteterna når ut via de stora älvarna, som var och en avvattnar tiotusentals kvadratkilometer mark. I jordbruksområdena medför kväveutlakning att även förhållandevis små åar för med sig betydande kvävemängder.

I förhållandet till vattendragen bidrar avloppsvattnet från tätorter längs kusterna med ganska måttliga kvävemängder. De största utsläppen av kväve via kommunalt avloppsvatten äger rum i Stockholm, Göteborg och Malmö-Helsingborg. Vissa kväveutsläpp sker också från massafabriker samt järn- och stålverk.

Ungefär två tredjedelar av den fosfor som tillförs havet från den svenska kusten förs ut av vattendragen från skogsmark, åkrar, tätorter och industrier i inlandet. De största vattendragen bär med sig de allra största fosformängderna, men betydande kvantiteter transporteras också ut av åarna från de sydsvenska jordbruksslätterna.

Tack vare effektiv rening är fosforinnehållet i avloppsvattnet från tätorterna numera förhållandevis litet. Fosfor släpps också ut från massafabriker samt vissa kemi- och livsmedelsindustrier.

Jordbruk

Sveriges riksdag har i juni 1988 beslutat om vissa miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket. Djurtätheten skall anpassas till tillgänglig areal för spridning av stallgödsel och begränsas till 1 djurenhet per hektar när det gäller svin och höns samt upp till 1,5 djurenhet per hektar när det gäller nötkreatur.

Spridning av stallgödsel är från 1989 förbjuden under tiden 1 september–28 februari. I södra Sverige blir höstspredning av stallgödsel från 1995 tillåten enbart i växande gröda eller före höstsådd.

Lagringskapaciteten för stallgödsel skall i södra Sverige utökas till att motsvara åtta månaders gödselproduktion för nötkreatur och tio månaders för svin. Även åtgärder avseende växtodling och gödslingsplanering ingår. Sålunda skall t. ex. arealen grön mark under vinterhalvåret ökas. Målet är att ca 60% av åkermarken skall vara höstbevuxen senast 1995, bl. a. genom användning av speciella fånggrödor.

Användningen av handelsgödsel skall minska ytterligare. Den redan tidigare införda miljöavgiften på handelsgödsel höjdes fr. o. m. den 1 juli 1988.

För att minska utläckaget av fosfor kommer en övergång att ske till fosforfattiga diskmedel för mjölkkrum.

Åtgärderna som skall genomföras före 1995 bedöms medföra en minskning av kväveläckaget från jordbruket med ca 30–40% till sekelskiftet. I vissa områden i södra Sverige genomförs åtgärderna snabbare.

I den reviderade åtgärdsplan som nu utarbetats skall möjligheterna till ytterligare minskning av närsaltläckage redovisas. I denna nya plan kommer även läckaget från skogsmark att tas upp.

Kommunala avloppsreningsverk

Under de senaste decennierna har en omfattande utbyggnad av kommunala reningsverk ägt rum. Direktutsläppen från tätorter är därför idag avsevärt mindre än för ett par decennier sedan. Speciellt fosforutsläppen minskade påtagligt under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, då allt fler av de svenska reningsverken införde kemisk rening.

Utsläppen av fosfor från de kustbaserade avloppsreningsverken har dessutom minskat med ca 160 ton från 1985 och igångsatta åtgärder kommer att minska utsläppen med ytterligare ca 75 ton under de närmaste två åren, motsvarande ca 12% av dagens utsläpp från kustavloppsreningsverken. Kväveutsläppen är schablonberäknade och någon säker tendens är svår att urskilja. Kunskapen kommer att förbättras i takt med att krav på bättre redovisning av kvävetillförseln och kväveutsläppen från kommunala reningsverk tillkommer. Vid ett antal avloppsreningsverk (ca 40 st) pågår försök med kvävereduktion.

Regeringens miljöproposition (Prop. 1987/88:85) och riksdagsbeslut med anledning av propositionen anger att en 50-procentig kvävereduktion för kommunala reningsverk vid Skälderviken, Öresund och Hanöbukten bör vara införd före utgången av 1992. Vid samma tidpunkt bör också de fem största reningsverken med utsläpp i Laholmsbukten vara försedda med kväverening. Enligt ett särskilt regeringsbeslut bör syftet här vara att nå en högre ambitionsnivå (ca 80%).

I miljöpropositionen sägs också att ambitionsnivån för övriga reningsverk längs hela kusten upp till och med Stockholms skärgård bör vara en 50-procentig kvävereduktion före 1995.

I december 1988 färdigställde naturvårdsverket på regeringens uppdrag "Förbättrat beslutsunderlag till aktionsplanen mot havsföroreningar" och översände detta till regeringen.

De åtgärder som där föreslås för kommunala reningsverk är följande:

- Samtliga kustbaserade reningsverk dimensionerade för mer än 2000 pe skall ha 90% fosforreduktion, dvs. utgående halt skall vara mindre än 0,5 mg/l.
- Alla reningsverk dimensionerade för mer än 50000 pe och som är belägna vid kusten t. o. m. Stockholms skärgård skall ha 95% fosforreduktion, dvs. utgående halter skall vara lägre än 0,3 mg/l.
- Samtliga kustbaserade reningsverk dimensionerade för mer än 10000 pe och som är belägna vid kusten t. o. m. Stockholms skärgård skall ha 50% kvävereduktion.
- I områden som är speciellt utsatta skall för större reningsverk en högre reningseffekt avseende kväve eftersträvas.
- Som kustbaserade räknas reningsverk upp till tre mil från kusten där inga större sjöar eller sjösystem ligger mellan utsläppspunkten och havet.
- Inlandsutsläppen bedöms med utgångspunkt från havsproblematiken ha en relativt sett liten betydelse jämfört med kustutsläppen. I vissa områden har dock inlandsutsläppen stor betydelse och en bedömning måste göras från fall till fall.
- Tidsperspektivet är med utgångspunkt från de internationella överenskommelserna att åtgärderna skall vara genomförda 1995.

Övriga källor

Utsläppen av kväveoxider från trafik och förbränningsanläggningar bidrar i hög grad till eutrofieringen och skall minskas. Från och med 1989 års personbilsmoeller har obligatoriskt krav om rening motsvarande katalytisk avgasrening införts. Ett bidrag på 1000 kronor för montering av avgasrenande åtgärder på personbilar i trafik har införts. Skärpta avgaskrav införs från och med 1992 års modell för lätta lastbilar och bussar och från och med 1994 års modell för tunga fordon. Kraven föregås av två års stimulansbidrag. Riksdagen beslutade 1988 på regeringens förslag om riktlinjer för kväveoxidutsläpp från fasta förbränningsanläggningar. Riksdagen beslöt även om särskilt hårda krav på koleldade förbränningsanläggningar.

Naturvårdsverket har regeringens uppdrag att presentera en reviderad åtgärdsplan även mot luftföroreningar och försurning. Planen skall redovisas till regeringen under våren 1990. Bland annat skall man redovisa vilka

åtgärder som krävs för att minska kväveoxidutsläppen med 50% till år 2000, räknat från 1980 års nivå.

Kartering pågår av utsläppen av närsalter från främst skogsindustrin. Åtgärderna mot de klorerade organiska ämnena vid dessa industrier har även inneburit en minskning av närsaltutsläppen.

Metaller

Bakgrund

I den av riksdagen antagna åtgärdsplanen har angivits som mål att halvera utsläppen av kvicksilver och kadmium från 1985 till 1995 och att kraftigt begränsa utsläppen av övriga metaller.

Kvicksilver

Avfallsförbränning och metallindustri är de områden som svarar för de största utsläppen av kvicksilver. Samtliga avfallsförbränningsanläggningar skall senast 1991 uppfylla nya stränga utsläppskrav (0,08 mg/nm³ torrgas, 10% CO₂) för kvicksilver. Sedan tre år tillbaka genomförs en omfattande kampanj för insamling av kvicksilverhaltiga batterier i nästan alla kommuner; recirkulationen är för närvarande 80–90%.

Rönnskärsverken har i runda tal halverat sitt utsläpp sedan 1985 och ett järnverk har satt in ett särskilt s. k. selenfilter för att minska sitt kvicksilverutsläpp.

Det sammanlagda luftutsläppet av kvicksilver har reducerats till 3 ton per år. Målet som satts upp till 1995 är 2,5 ton. Reduktionen sedan 1985 är ca 30%. En ytterligare minskning förväntas bl. a. genom de nya kraven på avfallsförbränningsanläggningarna. Fr. o. m. den 1 januari 1990 förbjuds användningen av alkaliska batterier i standardstorlekar med ett kvicksilverinnehåll över 0,025%. Användningen av kvicksilvertermometrar inom sjukvården kommer att upphöra och ersättas med digitala termometrar. Sedan 1985 har införts kvicksilverfällor inom tandvården som reducerat vattenutsläppen med 95% samtidigt som regler för separat insamling av kvicksilveravfallet från tandläkarpraktikerna införts. Vissa utsläppskällor har inte räknats in i utsläppsstatistiken t. ex. krematorier, där ett bättre underlag senare bör kunna medge en kvantifiering av utsläppen.

I en rad konkreta tillståndsärenden har utsläppskraven skärpts. Bl. a. har kloralkalifabriken i Skoghall upphört med sin kvicksilverbaserade produktion under 1989.

De direkta vattenutsläppen av kvicksilver är dock förhållandevis små. Av större betydelse torde vara diffusa emissioner från fiberbankar och från användningen av kvicksilverhaltiga betmedel. Användningen av kvicksilverhaltiga betmedel har nu förbjudits. Härigenom försvinner spridning-

en av ca 2,5 ton/år. Regeringen har avsatt 50 milj. kr. för återställningsarbeten av gamla miljöskador i de fall det inte finns någon som är skyldig att svara för att sådana åtgärder genomförs. Bl. a. skall medlen kunna användas för att åtgärda fiberbankar.

Kadmium

Föroreningen av kadmium utgör ett allvarligt problem i Bottniska viken och egentliga Östersjön. Kadmium liksom zink blir rörligare ju surare marken är. Mycket tyder på att dessa metaller läcker ut från de försurade markskikten.

En rad åtgärder har vidtagits mot kadmiumspridningen. 1982 infördes ett förbud mot att använda kadmium vid ytbehandling och som färgpigment samt som stabilisator i plast. Kadmiuminnehållet i zink inom varmgalvaniseringen har begränsats till högst 0,01 %. Innehåll av kadmium i handelsgödsel har minskats under senare år. Kadmiuminnehållet i slam från kommunal avloppsvattenrening som används för spridning inom jordbruket planeras senast 1995 ha begränsats till 2 mg/kg (torrvikt).

Övriga metaller

1985 års utsläpp av bly från fordonstrafik uppskattades till 750 ton och per den 1 juli 1988 till 580 ton per år. Genom att alla nya bilar kan köras på blyfri bensin kommer utsläppen av bly snabbt att minska i framtiden. Vid den största punktkällan för metallutsläpp (As, Cd, Cu, Pb, Zn) i Sverige, Rönnskärsverken, har minskningar ägt rum sedan 1985 genom bl. a. bättre inkapsling av processutrustning och förbättrad rening. Ytterligare åtgärder kan förväntas leda till ytterligare reduktioner senast 1994.

Den gruva som svarade för det största metallutsläppet i landet med sitt gruvvatten renar sedan 1987 detta. Härigenom har framför allt zinkutsläppet, men även koppar- och blyutsläppet minskat. Genom underhandsdiskussioner mellan naturvårdsverket och gruvindustrin har industrin också börjat ersätta oljeeldade sligtorkar som ger luftutsläpp av tungmetaller med pressluftfilter som inte ger några utsläpp alls. Emissionerna av Hg, Cd, As, Cu, Pb och Zn från smältverk har reducerats med 30–70% genom uppsamling av diffust stoft från processen. Ytterligare reduktioner skall åstadkommas före 1994. Före 1995 beräknas alla stålugnar vara försedda med utrustning som samlar upp och renar även diffusa utsläpp från charge-ring och tappning så att utsläppen understiger 0,1 kg/ton smält stål.

En av orsakerna till metallutsläpp till våra vattendrag är läckage från avfallsdeponier, i första hand från gammalt gruvavfall. Bersboområdet är pilotområde för att minska läckage från gammal gruvdrift, där täckning av allt gruvavfall nu avslutats. Åtgärder vid en annan deponi skall vara genomförda 1995. Den statliga Dalälvsdelegationen har uppdraget att

initiera åtgärder för att rena älven. Detta innefattar bl. a. efterbehandlingsåtgärder i Falun och Garpenberg. Dessa två gruvdeponier planeras vara övertäckta år 2000; metallutlakningen från gruvavfallen i Sverige beräknas därmed ha minskat med 90 %.

Förbud mot användning av tennorganiska båtbottnfärger för fritidsbåtar kortare än 25 m har införts från den 1 januari 1989.

Planer och åtgärder i särskilt belastade områden

Miljöskyddet har en viktig regional dimension. För vissa områden som är särskilt föroreningskänsliga eller särskilt hårt belastade behövs samlade åtgärder. Med stöd av miljöskyddslagen pågår arbetet med en sådan inriktning i flera områden i Sverige. Från marin miljöskyddssynpunkt är arbetet i Laholmsbukten, Dalälven och Sundsvall-Timrå intressant.

I maj 1986 förklarade regeringen området kring Laholmsbukten som "särskilt föroreningskänsligt" enligt miljöskyddslagen. Hösten 1986 redovisade länsstyrelserna i Kristianstads och Hallands län förslag till åtgärder för att minska kväve- och fosforutsläppen till Laholmsbukten. Regeringen bemyndigade i april 1987 berörda länsstyrelser att meddela föreskrifter om sådana åtgärder. Beslutet rör främst jordbruket samt kommunala avloppsreningsverk.

Gruvor samt järn- och stålverk inom Dalälvens avrinningsområde har påverkat och påverkar älven genom stora utsläpp av metaller. Gruvorna och deras avfallsupplag utgör de största källorna till sådana metallutsläpp. Inom Dalälvens vattenområde finns också annan industriell verksamhet, t. ex. skogsindustrier som medför negativ påverkan på älven.

Utsläpp från kommunala reningsverk och läckage av gödningsämnen och kemikalier som används i skogs- och jordbruket utgör likaså miljöproblem. Regeringen tillkallade därför i november 1987 en särskild delegation för att utarbeta ett åtgärdsprogram för att rena Dalälven inom tio år. Till delegationens förfogande har ställts 100 milj. kr. Delegationen lämnade en första rapport i juni 1988.

Delegationen rekommenderar i rapporten vederbörande myndigheter att ompröva tillstånd och villkor för vissa miljöfarliga verksamheter i syfte att minska utsläppspåverkan i Dalälven. Den 19 juni 1989 färdigställdes en handlingsplan för att minska närsaltläckage från jordbruket. En tillsynskampanj som skall ligga till grund för prövning respektive omprövning av miljöfarlig verksamhet inom Dalälvsområdet pågår och skall slutföras till sommaren 1990. Åtgärder för att sanera gruvavfall, främst i Falun och Garpenbergsområdet, utreds närmare. Ett genomförande av detta program, som har beräknats kosta 5 milj. kr. och ta två år, förutsätter vissa utvecklingsinsatser som inte är specifika för Dalälven. Delegationen har

därför överlämnat ett programförslag till miljö- och energidepartementet, bl. a. beträffande lämpliga finansieringsformer.

Hisingen i Göteborg är ett område med miljöproblem, särskilt förekommer där stora luftföroreningar. Regeringen har därför låtit genomföra ett särskilt s. k. Miljöprojekt Göteborg med uppgift att utarbeta handlingsplaner för att begränsa luftutsläppen i området. Arbetet avrapporterades till regeringen den 1 juni 1989.

Även i andra utsatta regioner, t. ex. västra Skåne och Sundsvall/Timrå-regionen har särskilda miljöprojekt tillskapats. Projekten skall inom ramarna 10 respektive 7 milj. kr. inventera åtgärdsbehovet och föreslå åtgärder inom industrin, jordbruket, kommunala reningsverk, trafiken, avfallshantering och energiproduktion; kartera havsproblem och biotopproblem. Samtidigt intensifieras tillsynsinsatserna och omprövningar av äldre tillstånd i regionen. Ett särskilt kemikalieprojekt i västra Skåne-regionen skall belysa totalanvändningen av kemikalier i detta område. Inom miljöprojektet västra Skåne pågår ett projektsamarbete med Polen.

Miljöprojekten avrapporteras i december 1990.

Riksdagsbeslutet av miljöpropositionen gav länsstyrelserna och kommunerna ett större ansvar i miljöarbetet. Regeringen har därför uppdragit åt samtliga länsstyrelser att göra regionala miljöanalyser. Dessa har sammanställts av naturvårdsverket och redovisats till regeringen i skrivelse den 12 september 1989.

För gränsvatten mellan Sverige och Norge har ett gemensamt kontrollprogram satts igång (BOSAM). Dessutom har ett vattenvårdsförbund bildats för hela Bohuskusten, vilket bl. a. ansvarar för ett brett upplagt kontrollprogram. Ett arbete har också inletts för att tillskapa ett liknande kontrollprogram för hela svenska västkusten.

I Öresundsområdet går arbetet vidare i enlighet med planerna.

Öresundskommissionen har under verksamhetsåret 1989 godkänt en dansk-svensk åtgärdsplan för vattenvården i Öresund.

BILAGA 2

Budget- och kontrollutskotts betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1989 (C 1)

I betänkandet redogörs även för arbetet med budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter 1989.

A. Ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till budget- och kontrollutskottet har hänvisats ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet, C 1/1990. Berättelsen har även förelagts rådets fackutskott för yttrande. Beträffande fackutskottens yttranden, se Bihang 1 – 5.

Budget- och kontrollutskottet har behandlat berättelsen vid möten den 29 och 30 januari 1990.

Berättelsen har förelagts Nordiska rådets utskott i enlighet med Helsingforsavtalets artikel 64.

Från och med C 1/1989 ingår ministerrådets meddelanden om rådets rekommendationer och yttranden i C 1-dokumentet. Meddelanden som rör ett utskotts verksamhetsområde behandlas antingen i separata betänkanden eller i respektive utskotts yttrande över C 1/1990.

2 Verksamheten 1989

2.1 Övergripande planer och program

Det nordiska samarbetet har under 1989, liksom under 1988, präglats av den europeiska integrationsprocessen. Det analys- och utredningsarbete som sysselsatte både rådet och ministerrådet under 1988 har fortsatt och följts upp under 1989. Således förelades rådet vid 37:e sessionen i Stockholm ministerrådets rapport "Norden i Europa II". Efter sessionen, vars huvudtema blev EG och den inre marknaden, utarbetade ministerrådet ett arbetsprogram "Norden i Europa 1989 – 1992".

Med anledning av budget- och kontrollutskottets yttrande över "Norden i Europa II" (3/1989/b) hemställde rådet till ministerrådet:

- att vid utarbetande av det nordiska arbetsprogrammet för perioden 1989 – 1992 ange klara mål och tidsfrister samt kostnads- och finansieringsplaner för föreslagna åtgärder och initiativ
- att vid utarbetandet av arbetsprogrammet beakta Nordiska rådets synpunkter

– att bereda Nordiska rådet tillfälle att yttra sig över arbetsprogrammet innan det slutligen fastställs.

Som svar på detta anför ministerrådet följande:

”I arbetsprogrammet ’Norden i Europa 1989–92’ er angivet målsättningar og tidsplaner for samarbejdet på emneområder med en europæisk dimension, fordelt på 82 konkrete punkter. Ministerrådet har endvidere fastslået, at finansieringen af arbejdsprogrammet skal sikres ved at gennemførelsen af de omtalte aktiviteter gives højeste prioritet i de respektive samarbejdsorganers økonomiske planlægning.

Det er under udarbejdelsen af rapporten lagt stor vægt på de synspunkter, som er indeholdt i betænkningen fra Nordisk Råds internationale samarbejdskomité, ’Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet’ fra december 1988.

Ministerrådet anser fastlæggelsen af arbejdsprogrammets indhold og målsætninger for at være en fortløbende proces med regelmæssig revision, opdatering og komplettering i lyset af den seneste internationale udvikling og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst de impulser, der modtages fra Nordisk Råd. En første fremskridtsrapport med status for arbejdet og oplæg til nye initiativer vil foreligge til Nordisk Råds 38. session.”

Arbetsprogrammet ”Norden i Europa 1989–1992” debatterades vid Nordiska rådets extrasession i Mariehamn den 14 november 1989, där huvudtemat var det nordiska samarbetet i relation till den europeiska integrationen. Budget- och kontrollutskottet kan med tillfredsställelse konstatera att det råder en stor överensstämmelse och ett nära samspel mellan rådet och ministerrådet i dessa frågor.

Som en fortsättning på den tidigare ekonomiska handlingsplanen ”Norden i växt” hade finansministrarna till sessionen i Stockholm utarbetat ett förslag till en ny ekonomisk handlingsplan ”Ett starkare Norden”. Rådet rekommenderade ministerrådet att fastställa och genomföra den nya ekonomiska handlingsplanen. Mot denna bakgrund fastställdes ”Ett starkare Norden” i mars 1989.

Den femåriga nordiska datahandlingsplanen har avslutats under 1989. En del datarelaterade insatser inom standardisering, handikapphjälpmedel, byggsektorn och datorbaserad skolundervisning har vidareförts inom ramen för 1990 års budget. Övriga medel, som frigjorts genom att datahandlingsplanen upphört, har överförts till 1990 års ordinarie budget. Budget- och kontrollutskottet uttalade sin tillfredsställelse över detta i betänkandet över budgeten för 1990.

Under 1988 fastställdes ett Nordiskt samarbetsprogram för bioteknologi 1988–1989. Det egentliga arbetet inom ramen för programmet har emellertid kommit igång först under 1989. Det primära syftet med programmet är att förstärka de nationella förutsättningarna för utnyttjande av bioteknologi inom olika områden och att styrka näringslivets konkurrensförmåga.

2.2 Organisation

I september 1988 gav ställföreträdarkommittén de nordiska rationaliseringsorganen i uppdrag att företa en övergripande analys av ministerrådsorganisationen och sekretariatets roll och funktion när det gäller

- resursutnyttjande i förhållande till mål och uppgifter
- arbetsfördelning och organisatorisk uppbyggnad.

En förprojektrapport med 19 olika effektiviseringsförslag framlades i januari 1989. Med utgångspunkt i dessa förslag har ministerrådet fattat beslut om ett antal åtgärder som syftar till att effektivisera ministerrådsorganisationen.

I samband med detta kommer ministerrådet också att analysera hur ställföreträdarkontoren kan organiseras för att på bästa sätt tillvarata uppgiften att implementera nordiska beslut nationellt. Då detta var en av huvudpunkterna i utskottets yttrande till C 1/1989 (se nedan) ser utskottet positivt på att ministerrådet prioriterar denna uppgift.

Med anledning av ministerrådets verksamhetsberättelse för år 1988 har Nordiska rådet i yttrande *1/1989/b* hemställt att ministerrådet tar ansvar för att nationella myndigheter, som skall verkställa av Nordiska ministerrådet fattade beslut, snarast möjligt får klara direktiv om vilka regler som gäller och vilka åtgärder som skall vidtas med anledning av besluten.

Med anledning härav vill ministerrådet framföra följande:

Samarbetsministrarna har redan hösten 1988 startat en utredning om beslutsprocessen i ministerrådet där den nationella implementeringen av besluten givits särskild prioritet. Utredningen är nu klar och ministerrådet är i färd med att dra konsekvenserna av det material som framkommit.

2.3 Prioritering och budgetprocedur

För att ge samarbetsministrarna bättre möjligheter att prioritera inom ramen för ministerrådets samlade budget har dessa tagit initiativ till en kartläggning av långsiktiga budgetkonsekvenser. Härvid kommer de ekonomiska konsekvenserna av antagna planer och projekt att dokumenteras och åtgärder, som kan säkerställa att resurserna utnyttjas på bästa sätt, att vidtagas.

Budget- och kontrollutskottet, som vid ett flertal tillfällen efterlyst en långsiktig budgetplanering, har noterat att ministerrådet satt igång detta arbete som utskottet anser vara mycket viktigt. Utskottet ser med förväntan fram emot att få ta del av denna kartläggning.

Utskottet vill här peka på yttrande över C 2/1989 (*2/1989/b*) där rådet hemställde till ministerrådet:

- att nya aktiviteter av större dimensioner tillföres nya medel eller att ministerrådet på annat sätt säkrar genomförandet av dessa aktiviteter
- att ministerrådet beslutar att överskottet från 1987 års verksamhet överförs till ministerrådets budget för att användas i den nordiska verksamheten

- att i kommande planeringsdokument ge en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för olika aktiviteter samt att ange preliminära sektorramar
- att vid eventuella omprioriteringar inom planeringsperioden ta hänsyn till rådets synpunkter och prioriteringar
- att arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller kostnads- och finansieringsplaner
- att under planeringsperioden fortsatt satsa på allmän kultur, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet samt att verka för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

På denna hemställan har ministerrådet givit följande svar:

”Nya aktiviteter i den nordiska budgeten har finansierats dels med frigjorda medel, dels genom tillförsel av nya resurser. Först och främst gäller detta de verksamheter som bygger på fastställda handlingsplaner. Av dessa kan nämnas kulturhandlingsplanen, samarbetsprogrammet för bioteknologi och den nya ekonomiska handlingsplanen. Aktiviteterna i dessa handlingsplaner har fördelats på olika poster i budgeten. Medelsbehovet för förverkligandet av dessa aktiviteter har emellertid varit större än den fastställda totala ökningen av budgeten. Detta innebär att finansieringen av de nya aktiviteterna har krävt omDispositioner i budgeten.

Överskottet 1987 uppgick till 35 568.000 DKK. Av dessa beslöts att använda 30 000.000 för att upprätta en nordisk film- och TV-fond. Ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) beslöt 15.9 1989 att ingå avtal mellan nordiska radiobolag och nordiska filminstitut om finansiering och drift av Nordisk Film- och TV-fond. Den resterande delen av överskottet, 5 568.000 DKK, har återbetalats till länderna.

I syfte att effektivisera arbetet med den nordiska budgeten har vissa förändringar gjorts i rutinerna för budgetarbetet inom ministerrådet.

En systematisk utvärdering av de nordiska institutionerna har inletts under 1989. Inom ministerrådet pågår ett arbete med att studera de långsiktiga budgetkonsekvenserna av gjorda åtaganden för institutioner och projekt.

Sammantaget bör dessa åtgärder lägga en bättre grund för att kunna bedöma kostnaderna och finansieringen av det nordiska samarbetet. Därmed bör det också bli lättare att avväga olika planer och projekt mot varandra.”

Budget- och kontrollutskottet kan med tillfredsställelse konstatera, att det under 1989 tillförs en del nya medel till den nordiska budgeten samt att större delen av överskottet från 1987 överförts till den nordiska budgeten för kommande år. Utskottet känner emellertid en viss oro för den framtida budgetutvecklingen. Framför allt mot bakgrund av att ministerrådet i C 1/1990, liksom i C 2/1990 samt i budgetförslaget för 1990, framhåller att man inte önskar ge förhandsutfästelser om en automatisk realltillväxt av budgeten. Nya, högt prioriterade aktiviteter, det gäller bl. a. arbetspro-

grammet ”Norden i Europa 1989–1992”, beräknas bli finansierade genom omDispositioner i budgeten. Utskottet menar, att rådet bör underrättas innan ministerrådet genomför stora omDispositioner inom ramen för redan fastställd budget.

Ministerrådet påpekar, att man under 1989 inlett en systematisk utvärdering av de nordiska institutionerna, och att samtliga ämbetsmannakommittéer fått i uppdrag att redogöra för institutionsstrukturen och utvärderingssituationen inom den egna sektorn. Bl. a. har kultursektorn påbörjat ett större arbete med att värdera möjligheterna till omDispositioner inom sektorns budget, vilket även kan innebära nedläggande eller sammanslagning av institutioner inom sektorn med sikte på att reducera de administrativa kostnaderna.

Budget- och kontrollutskottet menar, att det är positivt med en löpande utvärdering av de nordiska institutionerna och deras verksamhet samt att man bör vara mycket restriktiv med att bilda nya institutioner. Utskottet kan också acceptera både nedläggningar och sammanslagningar av befintliga institutioner under förutsättning att det finns klara motiv för detta. Utskottet är emellertid inte övertygat om, att det nordiska samarbetet blir effektivare och billigare för att man flyttar en aktivitet från en väl fungerande institution till en annan samarbetsform.

Ett förslag till nedläggning av en institution måste alltid föregås av en grundlig utvärdering av institutionens verksamhet och dess betydelse för det nordiska samarbetet, hur institutionen fungerar, om det går att finna andra huvudmän och finansieringskällor m. m.

Artikel 46 i Helsingforsavtalet har följande lydelse:

”Rådet bör, utöver vad som särskilt överenskommits, beredas tillfälle att yttra sig om nordiska samarbetsfrågor av större betydelse när detta icke är ogörligt av tidsskäl.”

Med hänvisning till denna artikel anser utskottet att ett förslag om nedläggning eller sammanslagning av institutioner alltid bör föreläggas rådet för synpunkter innan ett definitivt beslut fattas. För att rådet skall få ett rättvisande beslutsunderlag bör det av förslaget framgå hur de medel, som frigörs vid en eventuell nedläggning, skall användas.

3 Ministerrådets åtgärder med anledning av budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter 1988

Budget- och kontrollutskottet kan med tillfredsställelse konstatera att ministerrådet beaktat de synpunkter, som utskottet framförde i samband med kontrolluppgifterna 1988, samt att ministerrådet genomfört en stor del av de åtgärder som föreslogs av utskottet i yttrande till C 1/1989.

När det gäller verksamheten vid Nordens Hus i Reykjavik föreslog utskottet följande åtgärder:

– att en långtidsplan för verksamheten utanför Island utarbetas

- att den budgetmässiga eftersläpningen av biblioteket rättas till
- att styrelsens övergripande ledningsfunktion stärks och utvecklas samt att styrelsen vid behov ges ekonomiska möjligheter att ha tätare möten
- att direktörens ställföreträdare och en personalrepresentant ges möjlighet att delta i styrelsens möten
- att ministerrådet undersöker möjligheterna att ersätta rådet för Nordens Hus med annan typ av rådgivning t. ex. konstnärliga och ekonomiska konsulter, alternativt att ändra förutsättningarna för rådets verksamhet
- att personalsituationen ses över
- att ministerrådet undersöker möjligheterna att få en isländsk myndighet att påta sig totalansvaret för byggnaden
- att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet utökas.

Som framgår av nedanstående meddelande från ministerrådet har samtliga förslag från utskottet tagits upp till behandling,

att en långtidsplan för verksamheten utanför Island är under arbete. Huset har redan under år 1989 klart ökat sin verksamhet utanför Island, t. ex. genom att medverka i kulturarrangemang i Bergen och Strängnäs. F. n. förbereder huset sitt deltagande i Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg 1990, varvid Island utgör huvudtemat för arrangemanget. Därtill planerar huset sin medverkan i en isländsk kulturvecka i Tammerfors, Finland, 1990. Huset har också börjat utge ett informationsblad om isländskt kultur- och samhällsliv "Islandskontakt" för spridning i övriga Norden

att en översyn av biblioteket genomförts år 1989. Det anslag om FIM 20000 som huset förfogat över för anskaffning av litteratur från Finland har under året använts för ändamålet. Som ett resultat av översynen skall husets tidnings- och tidskriftsurval kompletteras, så att en geografisk och politisk balans i utbudet kan bättre nås

att styrelsens övergripande ledningsfunktion under året stärkts och utvecklats genom fokusering på långtidsplaner kring både verksamhet och ekonomi

att direktörens ställföreträdare under året givits möjlighet att delta i styrelsens möten och att en personalrepresentant i framtiden kan ges möjlighet att delta i de styrelsemöten som hålls i Island

att styrelsen föreslår en stadgeändring genom vilken rådet för Nordens Hus skulle nedläggas och konstaterar att sakkunnig rådgivning garanterats genom en konstnärlig resp. ekonomisk konsult

att personalsituationen under gynnsammare ekonomiska villkor skall förstärkas

att en under året genomförd undersökning påvisat att det f. n. inte föreligger möjligheter till att den isländska staten skulle överta ansvaret för Nordens Hus byggnad

att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt

utökats, och att styrelsen för Nordens Hus beslutat årligen hålla minst ett arbetsutskottsmöte hos ministerrådssekretariatet i Köpenhamn.

Samma sak gäller Nordens Hus på Färöarna, där utskottet föreslog:

- att arbetsuppgifterna för Den rådgivande kommittén preciseras
- att personalsituationen ses över
- att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet utökas och ministerrådets svar lyder:

att styrelsen för Nordens hus på Färöarna igångsatt en precisering av Den rådgivande kommitténs arbetsuppgifter

att personalsituationen konstateras vara anpassad till de aktuella budgetmässiga möjligheterna

att kontakterna mellan Nordens Hus och ministerrådet under året aktivt utökats.

När det gäller utvärderingen av verksamheten inom provning och standardisering vid Nordtest och Nordisk industrifond föreslog utskottet bl. a. att Nordisk industrifond skulle upprioritera standardiseringsarbetet i den mån det gäller deltagande i det europeiska standardiseringsarbetet, att tillsammans med INSTA etablera rådgivande och förslagsställande grupper. Beträffande Nordtest föreslogs bl. a. en fortsatt ändring av arbetsformerna med sikte på att introducera europeiska metoder i Norden och att anpassa existerande nordiska metoder till europeisk praxis samt fortsatt arbete med att skapa internationell accept för certifieringsordningen för NDT-personal (NDT=oförstörande provning).

Ministerrådet har under 1989 genomfört ett omfattande utredningsarbete med syfte att få underlag för ställningstaganden om tekniska krav (standardisering) och kontrollordningar som utskottet anbefallt. Utredningsarbetet har resulterat i att industriministrarna antagit följande rekommendation till bl. a. Nordtest och Nordisk industrifond:

”Nordiska ministerrådet (industriministrarna) rekommenderar att Nordiska industrifonden och Nordtest under en femårsperiod 1989–1993 bidrar till ett förstärkt nordiskt samarbete kring tekniska krav och kontrollordningar i syfte att stärka det nordiska inflytandet i realiserandet av den nya västeuropeiska metoden på området.”

Vidare har Nordisk industrifond inrättat en rådgivande grupp i standardiseringsfrågor.

Beträffande Nordtest har beslut fattats om en översyn med följande syfte:

”Syftet med översynen skall vara att ge Nordtest en stärkt profil som kan medge att Nordtest effektivt kan utnyttja sitt kunnande och sin erfarenhet i det pågående västeuropeiska integrationsarbetet på området teknisk provning och kontroll.”

Budget- och kontrollutskottet anser att de åtgärder ministerrådet vidtagit är ett led i strävan efter att öka de nordiska ländernas möjligheter att påverka utformningen av de nya europastandarderna och tillhörande kontrollordningar.

Beträffande Nordiskt institut för odontologisk materialprovning (NIOM) föreslog utskottet bl. a. att möjligheterna till en ökning av NIOMs forskningsverksamhet skulle undersökas samt att NIOM skulle uppmanas att öka sin informationsverksamhet. Utskottet kan konstatera att dessa förslag inte uppmärksammats men att Forskningspolitiska rådet avser att under 1990 göra en utvärdering av NIOMs verksamhet.

4 Yttranden från Nordiska rådets fackutskott

Budget- och kontrollutskottet konstaterar att fackutskotten lämnar följande förslag med anledning av ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1989.

Juridiska utskottet föreslår:

at det på *loggivningsområdet*

1. arbeides videre med juridisk utvalgs forslag til et modernisert nordisk lovgivningsprogram
  2. arbeides videre med spørsmålene om erstatning for miljøskader med henblikk på å oppnå ensartet rettsstilstand
  3. arbeides videre med en forbedring av voldsofres stilling
  4. når det gjelder regler om foreldreansvar m. v. spesielt utreder mulighetene for støtte fra samfunnets side til foreldre og barn som etter separasjon eller skilsmisse bor langt fra hverandre
- at når det gjelder *forbrukerområdet* prioriterer forbrukerrepresentasjon i standardiseringsarbeidet nasjonalt og i CEN

at når det gjelder *næringsmiddelovgivningen* viderefører samarbeidet i relasjon til produksjon av barnemat, kosthold og ernæring i offentlige institusjoner og ernæringsmessige problemer for mennesker med allergi.

at når det gjelder *likestillingsområdet*

1. fortsetter bestrebelsene på å integrere likestillingsprosjekter og -aspekter i de andre av Ministerrådets samarbeidssektorer
2. legger fram forslag til oppfølging av Nordisk Forum 1988 med henblikk på avholdelse av et nytt Nordisk Forum i 1994
3. etter opphør av utgivelsen av BRYT-NYTT skjer en løpende rapportering fra Ministerrådet om konkrete nasjonale og nordiske likestillingstiltak.

Reservasjon

Kristen Poulsgaard har uttalt, at han er modstander af afholdelse af en nordisk ligestillingskonference og at han i øvrigt ikke kan støtte udvalgets udtalelse om ligestillingsspørgsmål.

Inom *Kommunikationsutskottets* område föreslås följande:

- att inkludera trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade arbetsområden

- att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att för nordiska trafiksäkerhetshandlingsplanens andra treårs-period (1991 – 1993) utarbeta ett ambitiöst arbetsprogram
- att inkludera både charter och den reguljära flygtrafiken i arbetet med liberalisering av den nordiska transportmarknaden
- att verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses
- att verka för utvecklandet av en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt.

Kulturutskottet framhåller särskilt följande områden:

- Arbetsprogrammet *Norden i Europa* bör starkare betona det allmänskulturella området
- En organisation för samarbetet bör utformas som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för radio- och TV-samarbetet
- Nordiska ungdomskommittén bör kallas för barn- och ungdomskommittén
- Nordplus-junior programmet bör gradvis utbyggas
- Åtgärder skall företas för att säkra nordisk tillgång till ERASMUS-programmet

Social- och miljöutskottet anser att:

1. Ministerrådet bör genom en tvärfacklig insats ta upp problemkomplexet långvarig arbetslöshet – utförsäkring – långvariga socialhjälpstagare.
2. Arbetsmiljö och miljösektorernas arbete med bullers effekter på människan bör samordnas.
3. Möjligheterna till samordning av olika forsknings- och undersökningsprojekt på miljöområdet, t.ex. havsföreningar – luftföreningar (EMEP) bör tas tillvara. Mätmetoder inom forskning och rapportering på miljöområdet bör förenhetligas inom Norden.
4. Årlig rapportering om miljöpolitiken, nordiskt och nationellt bör göras i enlighet med rekommendation nr 22/1988, exempelvis med norska regeringens ”Grønn bok 90” som förebild.
5. Resultatet av överläggningar inom ministerrådet om eventuell nedläggning av institutioner bör redovisas på sådant sätt att berört utskott får tillfälle att uttala sig i förväg.

Ekonomiska utskottet framför följande synpunkter:

1. Udvalget finder det ønskeligt, at skattereformerne drøftes og så vidt muligt koordineres mellem landene, også på politisk plan i Ministerrådet.
2. Ministerrådet burde i højere grad tage udfordringen omkring koordineringen af den økonomiske politik i landene op.
3. Udvalget finder, at Ministerrådet for længst burde have gennemført de analyser og overvejelser, som gør det muligt at udforme et prioriteringsdokument (C 2) til brug for den politiske drøftelse i Nordisk Råd af de kommende års nordiske samarbejde.

4. Udvalget forudsætter, at Ministerrådet involverer Nordisk Råd i den videre diskussion af formerne for det fremtidige økonomiske samarbejde.
5. Dialogen med industrien om forbedringer af ”miljøindustriens” konkurrenceevne bør fortsættes og lede til konkrete resultater. Eksisterende nordiske institutioner på området bør udnyttes til at fremme dette arbejde.
6. Ministerrådet (energiministrene) bør formulere deres forslag i en form, som gør en politisk drøftelse i de nordiske samarbejdsorganer mulig.
7. De kontrollerende myndigheder, f. eks. på jordbrugsområdet, bør styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer. Programmet bør udvikles, de nødvendige politiske redskaber skabes, og arbejdet afstemmes med tilsvarende arbejde i EF.

B. Redovisning av budget- och kontrollutskottets kontrolluppgifter 1989

Budget- och kontrollutskottet har enligt sin uppgift att ”utöva rådets kontrollerande uppgifter över Nordiska ministerrådet och nordiska institutioner som finansierar sin verksamhet över ministerrådets budget”

genomfört följande kontrolluppgifter:

- Utvärdering av verksamheten vid Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
- Utvärdering av det nordiska samarbetet inom standardisering på konsumentområdet.

1. Utvärdering av verksamheten vid Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)

Avdelningsdirektör Erik Sundström har på utskottets uppdrag granskat verksamheten vid NORDINFO. Erik Sundströms slutrapport har tryckts upp som separat bilaga till presidierapporten 1990. Rapporten har skickats till Nordiska rådets kulturutskott för yttrande. Kulturutskottets slutsater sammanfaller med dem som nedan framförs av budget- och kontrollutskottet.

För att bilda sig en egen uppfattning om verksamheten vid NORDINFO besökte budget- och kontrollutskottet institutionen den 12 juni 1989.

Granskningsuppdraget har genomförts under tiden mars-september 1989. Målet för granskningen har varit att å ena sidan belysa NORDINFOS inre och yttre effektivitet, dess flexibilitet och omvärldsuppfattning samt å andra sidan omvärldens uppfattning av och krav på NORDINFO. Utredaren har med utgångspunkt i ovanstående också försökt klarlägga NORDINFOS framtidsberedskap.

Granskningsuppdraget har utförts genom studier av dokumentation om verksamheten och genom intervjuer med producenter och konsumenter av vetenskaplig information (användare, projektdeltagare, beslutsfattare, funktionärer m. fl.).

Enligt den instruktion för NORDINFO, som fastställdes av ministerrådet (undervisnings- och kulturministrarna) i december 1979, har NORDINFO till ändamål att främja nordiskt samarbete rörande forskningsbiblioteksväsende samt vetenskaplig information och dokumentation. NORDINFOS uppgift är, att inom sitt område verka för en utveckling, som syftar till förbättrad eller mer rationell service för forskare och andra nyttjare av vetenskaplig och teknisk information och dokumentation i olika former i de nordiska länderna.

NORDINFOS primära syfte kan sägas vara informationsförsörjning, dvs. att använda BDI-metoder (BDI=bibliotek, dokumentation, information) som ett medel att tillgodose samhälleliga behov.

NORDINFO finansieras med medel ur ministerrådets budget. 1989 uppgick NORDINFOS budget till 3,6 MFIM, av detta användes 1,1 MFIM till administration, inkl. information, och resterande 2,5 MFIM till projektverksamhet. Projektverksamheten kan indelas i s. k. initiativområden, löpande verksamheter och fria projekt.

Initiativområden är områden där NORDINFO går in med relativt massiva insatser under en begränsad tid.

Som löpande verksamheter räknas två aktiviteter som pågått under ett antal år, de är:

- NOSP – Nordisk samkatalog för periodica. Denna verksamhet som startade före NORDINFOS tid är nu i det närmaste självfinansierande
- SCANNET – ett skandinaviskt informationsnät. Även här började uppbyggnaden av informationsnätet innan NORDINFO bildats.

Till gruppen fria projekt räknas utifrån kommande projektansökningar som får stöd från NORDINFO.

Enligt utredaren är NORDINFO en effektiv och väl fungerande institution, som nått och även överträffat de förväntningar som ställts.

NORDINFO har också lyckats anpassa sin verksamhet till förändringar i omvärlden. Från att ha startat sin verksamhet inom vetenskap och teknik, i traditionell mening, har NORDINFO vidgat verksamheten till nya vetenskaper och nya målgrupper såsom företag, skolor och förvaltningar. NORDINFO anses ha uppnått positionen av att vara föregångare på det BDI-tekniska området för hela Norden. NORDINFO följer även den internationella utvecklingen på området och har visst samarbete med EG.

En särskild årlig plan styr NORDINFOS informations- och publikationsverksamhet. Enligt utredaren riktar sig informations- och publikationsverksamheten nästan uteslutande till fackfolk inom BDI-området. Kontaktnätet till biblioteksvärlden är väl utbyggt. Däremot har NORD-

INFO svårt att nå ut till en bredare målgrupp. Utredaren föreslår att NORDINFO breddar sin informationsverksamhet och försöker fånga upp nya konsumentgrupper.

Utredaren föreslår även en verksamhetsutvidgning och att NORDINFO går in för en systematisk rekrytering av nya arbetsuppgifter och nya projekt. Detta kan enligt utredaren ske genom att NORDINFO utarbetar en strategi för verksamheten vari projekt- och initiativkriterier utvecklas och systematiseras.

För att NORDINFO skall kunna genomföra dessa uppgifter föreslår utredaren att sekretariatet utökas med en heltidstjänst.

Budget- och kontrollutskottet kan instämma i att informationsverksamheten bör breddas och att NORDINFO bör sträva efter att nå nya målgrupper. Utskottet anser emellertid inte att utredningen ger tillräckligt underlag för den föreslagna ökningen av verksamheten. NORDINFO är, enligt utredaren och enligt utskottets uppfattning vid sitt besök hos NORDINFO, en väl fungerande institution, som på ett effektivt sätt tillvaratar ålagda uppgifter och som även lyckats anpassa verksamheten till omvärldens förändrade krav.

Mot denna bakgrund och att Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) f. n. genomför en egen granskning av NORDINFO avstår utskottet från att lägga några förslag när det gäller NORDINFOS verksamhet. Utskottet är emellertid angeläget att få ta del av FPRs granskningsrapport.

II. Utvärdering av det nordiska samarbetet inom standardisering på konsumentrådet

Budget- och kontrollutskottet har uppdragit åt lektor Anne-Dorte Bruun Nielsen vid Århus universitet att göra en utvärdering av det nordiska samarbetet inom standardisering på konsumentområdet. Anne-Dorte Bruun Nielsen har samarbetat med psykolog cand. psyk Peter Søndergaard.

Slutrapporten, som skickats till Nordiska rådets juridiska utskott för yttrande, har tryckts upp som separat bilaga till presidierapporten 1990.

Vid utvärderingen har speciell vikt lagts vid samarbetets betydelse för

- arbetet i de enskilda länderna
- de nordiska ländernas förhållande och anpassning till EG och det standardiseringsarbete som försiggår i CEN (Den europeiska standardiseringsorganisationen).

Utredaren har, med hjälp av brevenkäter, intervjuer med centralt placerade personer och genomgång av relevant dokumentation sökt värdera vilka resultat som uppnåtts genom det nordiska standardiseringssamarbetet, hur samarbetet fungerar samt vilka problem och möjligheter som finns.

Utredaren konstaterar att arbetet inom standardisering på konsumentområdet framför allt vänder sig mot det europeiska standardiserings-

arbetet. Utarbetande av nordiska standarder anses inte längre intressant. Konsumentområdet har emellertid i förhållande till sitt omfång små resurser. Detta försvårar konsumentrepresentanternas möjligheter att tillvarata förbrukarintressena inom standardiseringssamarbetet. Detta bör, enligt utredaren, bli en väsentlig uppgift för Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK).

Av rapporten framgår, att det är svårt att mäta resultaten av NÄKs arbete, men att de i vissa fall ingår i fabrikanter och standardiseringsorgans vidare arbete samt att det finns ett väsentligt informationsvärde. I de flesta fall är det konkreta resultatet en rapport, som översändes för kännedom till förbrukarorganisationer, intresseorganisationer, fabrikanter, standardiseringsorgan med flera intressenter, för att dessa skall kunna arbeta vidare med resultaten. Det nordiska samarbetets främsta betydelse inom standardisering på konsumentområdet anses av många vara den utväxling av information som sker.

Utredaren påpekar att de nordiska konsumentrepresentanterna har ett gott samarbete. Man stöder varandra med information och inspiration och det förekommer en viss arbetsfördelning mellan representanterna från de olika länderna.

Det nordiska samarbetet inom konsumentområdet sker till största delen genom projektarbete. Utredaren föreslår att NÄK, i stället för att använda resurserna till projekt, stärker sin roll som "kommunikationscenter" i det nordiska samarbetet så att de i högre grad kan fungera som samsamarbetets organ för konsumentrepresentanterna. Detta kan t. ex. ske genom att man i högre grad än tidigare avsätter resurser till konsumentrepresentanternas deltagande i det konkreta standardiseringsarbetet nationellt och i CEN, härunder även anordnande av förmöten inför möten i nationella standardiseringskommittéer och i CEN.

Detta förslag tillstyrks även i juridiska utskottets yttrande över rapporten.

Utredaren påpekar att det finns en möjlig resurs i INSTA-samarbetet (INSTA=Internordisk standardisering) och föreslår därför att det avsättes nordiska medel till upprättandet av ett INSTA-sekretariat.

Budget- och kontrollutskottet vill i detta sammanhang framhålla att INSTA inte är en organisation i vanlig mening, samarbetet bygger på ett avtal mellan de nationella standardiseringsorganen i Norden, avsikten med samarbetet är främst att utbyta resultat och information för att undvika dubbelarbete. Även om det inom vissa områden finns ett konkret och väl utbyggt nordiskt samarbete inom ramen för INSTA är utskottet tveksamt till att man skall avsätta nordiska medel till att upprätta ett särskilt INSTA-sekretariat. Utskottet anser, att där det uppstår ett behov av ett mer konkret samarbete, har de nordiska standardiseringsorganisationerna resurser för och tillräcklig kunskap om varandra för att själva etablera detta samarbete.

Utskottet instämmer däremot i utredarens förslag om ett mer aktivt deltagande i det internationella standardiseringssamarbetet.

Budget- och kontrollutskottet vill därför föreslå att ministerrådet, i stället för att använda resurserna till projektverksamhet stärker sin roll som "kommunikationscenter" i det nordiska samarbetet, genom att i högre grad än tidigare avsätta resurser till konsumentrepresentanternas aktiva deltagande i det konkreta standardiseringssamarbetet nationellt och i CEN.

5 Budget- och kontrollutskottets förslag

Under hänvisning till ovanstående föreslår utskottet

A. Att Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 1/1990 beslutar om följande uttalande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. att inhämta rådets synpunkter innan större omDispositioner inom redan fastställd budget genomförs
2. att eventuella förslag om nedläggningar eller sammanslagningar av nordiska institutioner överlämnas till rådet för synpunkter innan definitiva beslut fattas (jfr. artikel 46 i Helsingforsavtalet)
3. att i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört
4. att beakta de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1989 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

B. Att Nordiska rådet lägger C 1/1990 till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Annelise Gotfredsen (KF)

J. K. Hansen (S)

Per Olof Håkansson (s)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Jens Marcussen (FrP)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Marjatta Väänänen (K)

*BIHANG 1***Juridiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)****1 Innledning**

Nordisk Råds Presidium har henvist Nordisk Ministerråds beretning for det nordiske samarbeidet til Nordisk Råds 38. sesjon 1990 til juridisk utvalg til uttalelse.

Utvalget har behandlet beretningen på sine møter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm.

Juridisk utvalg har behandlet deler av kapittel II, samt kapitlene III, IV, V og VI.

2 Flyktning- og migrasjonsspørsmål

Juridisk utvalg vil generelt uttrykke sin anerkjennelse over at det nordiske samarbeidet om flyktningepolitikk og migrasjonsspørsmål nå synes å være kommet inn i etablerte former. Det gjelder både samarbeidet i den nordiske kontaktgruppen for migrasjonsspørsmål og den nordiske samrådsgruppen for flyktningespørsmål. Utvalget har merket seg at disse viktige samarbeidsområdene ser ut til å fungere bra.

Juridisk utvalg ser positivt på at man nå har igangsatt et større nettverksprosjekt i samarbeid med sysselsettingsutvalget under NAUT om kommuners oppgaver med henblikk på kontakt og erfaringsutveksling mellom kommuner som arbeider med de relativt ensartede innvandrergupper.

Når det gjelder arbeidet i den nordiske kontaktgruppen for migrasjonsspørsmål, redegjøres det for flere interessante og nyttige prosjekter, undersøkelser og seminarer. Det gjelder f. eks. undersøkelsen av mulighetene for en egentlig migrasjonsstatistikk, videreføring av en seminarserie om innvandrerkvinnens forhold i de nordiske land og seminar om repatrieringsspørsmål.

Når det gjelder arbeidet i den nordiske samrådsgruppen for flyktningespørsmål har utvalget med tilfredshet merket seg at det har vært lagt stor vekt på samarbeid omkring den flyktningepolitiske utviklingen i Europa, med særlig referanse til EF, EFTA og berørte komiteer innen Europarådet. Utvalget er enig i at Europaspørsmålene bør spille en viktig rolle i samrådsgruppens framtidige arbeid.

Videre har utvalget med tilfredshet notert at samrådsgruppen har hatt kontakt med representanter for UNHCR for å få bedre koordinering og ressursbruk.

3 Lovgivningssamarbeidet

Generelt vil utvalget gi uttrykk for tilfredshet med at Ministerrådet også i året 1989 har hatt særlig oppmerksomhet rettet mot det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet. På det årlige fellesmøtet mellom utvalget og de nordiske justisministrene i Mariehamn i november 1989 fikk utvalget en utførlig redegjørelse om arbeidet med lovgivningsprogrammet. Utvalget har merket seg at justisministrene er av samme oppfatning som utvalget når det gjelder betydningen av at det nordiske samarbeidet innledes på et så tidlig tidspunkt som mulig, og at framtidige lovgivningsprosjekter bør tas opp til felles diskusjoner før det konkrete arbeidet med et aktuelt område innledes.

Utvalget ser fram til fortsatt positiv dialog med ministrene om lovgivningsprogrammet.

Når det gjelder den nordiske overenskomsten om folkeregistrering, vil utvalget bemerke:

I sin betenkning over ministerrådsforslag *B 92/j* om nordisk overenskomst om folkeregistrering (*Rek. 16/1989*), henstilte juridisk utvalg til Ministerrådet å overveie nærmere to problemområder i relasjon til den nordiske overenskomsten om folkeregistrering. Det gjaldt problemer i forbindelse med felles nordiske bopelsregler, og om utveksling av opplysninger om landets egne borgere som er bosatt i et annet nordisk land. Utvalget ønsket i den forbindelse å få en redegjørelse om Ministerrådets overveielser og resultater til 38. sesjon. Utvalget kan ikke se at Ministerrådet har berørt disse spørsmålene i sin beretning, og en ber om at Ministerrådet tar med disse spørsmålene ved neste års meddelelse.

Beretningen om lovgivingssamarbeidet gir forøvrig etter utvalgets oppfatning en god oversikt både over nasjonale planer og tiltak over nordiske forhandlinger og resultater. Utvalget vil derfor i det etterfølgende innskrenke seg til å framheve de områdene som er av spesiell interesse for juridisk utvalg.

3.1 Familierett

Utvalget kan med tilfredshet notere at det nordiske lovgivningssamarbeidet på det familierettslige området stadig går i retning av større rettsenhet. Dette er av stor betydning i en tid med økende mobilitet.

Utvalget er spesielt positiv til at Ministerrådet har aktualisert reformarbeidet med lovgivningen om foreldre og barn, med henblikk på å styrke barns rettsstilling. Når det gjelder barns rett til samvær med begge foreldre etter skilsmisse, vises til merknadene under pkt. 3.6.

Utvalget er også tilfreds med framgangen i forberedelsene med å ratifisere de internasjonale konvensjoner om bortførelse av barn.

Når det gjelder barn født etter inseminasjon, er det gledelig at det nordiske samarbeidet har ført til at barnet har, eller foreslås å få, samme

familierettslige stilling som et barn som ikke er et resultat av kunstig befruktning.

3.2 Erstatning for miljøskader

Juridisk utvalg har mange ganger tidligere gitt uttrykk av at man finner det viktig å innføre ensartede regler om erstatning for miljøskader. Dette temaet ble sist drøftet i møtet mellom de nordiske justisministrene og utvalget i Mariehamn i november 1989.

Utvalget vil anbefale at det utredningsarbeidet som pågår i Danmark oppprioriteres. Under nevnte møte med justisministrene sa den islandske justisministeren at selv om det ikke finnes noen erstatningslov om miljøskader i Island, betyr det ikke at det er manglende interesse for disse spørsmål. Han viste til at det etter all sannsynlighet vil bli opprettet et eget miljøministerium i 1990. Utvalget vil anbefale at Island også setter igang utredningsarbeid med henblikk på å oppnå en ensartet rettstilstand i alle de nordiske land.

3.3 Opphavsrett

Juridisk utvalg har i tidligere uttalelser prioritert høyt spørsmålet om opphavsrett i forhold til den seneste teknologiske utviklingen. Utvalget er meget tilfreds med at det utredningsarbeidet som har pågått i mange år nå har resultert i at det i Danmark og Sverige er gjennomført lovgivning på området, og at det også i Norge og Finland forberedes forslag til lovgivning.

3.4 Selskapsrett

Den selskapsrettslige lovgivningen er også et område som juridisk utvalg har interessert seg for. Det gjelder spesielt den nordiske selskapslovgivningen sett i forhold til EF-lovgivningen. Dette var ett av temaene som ble belyst under en høring som utvalget holdt med eksperter i EF-spørsmål i Oslo i september 1989. Under møtet med justisministrene i Mariehamn i november 1989 ble også spørsmålet tatt opp.

Utvalget ser positivt på at de nordiske land planlegger et samlet utvalgsarbeid for å vurdere eventuelt lovgivningsbehov på aksjeselskapsrettens område, og at man også vil vurdere de oppnådde resultater og det pågående arbeid innenfor EF på området.

3.5 Prosessrett – voldsofres stilling

I sin uttalelse over C 1-dokumentet for 1988 uttalte utvalget at man ville sette pris på at det i de årlige beretninger om nordisk samarbeid tas med en redegjørelse om utviklingen og foranstaltninger når det gjelder voldsofres stilling.

Utvalget kan med tilfredshet konstatere at Ministerrådet anser dette området som et av de mest sentrale når det gjelder reformvirksomheten i

de nordiske land. Utvalget ønsker at Ministerrådet ved neste års beretning opplyser hvordan dette arbeidet utvikler seg.

3.6 Nordisk Råds uttalelser

Juridisk utvalg er meget tilfreds med at Ministerrådet har fulgt henstillingen fra juridisk utvalg, slik at lovgivningssamarbeidet har fått et eget budsjett for prosjektvirksomhet i Nordisk Ministerråds budsjett for 1990.

Juridisk utvalg har videre notert seg at det på embetsmannsnivå foregår forhandlinger vedrørende spørsmål om menneskerettigheter. Utvalget ser fram til neste års beretning om utviklingen i dette arbeidet.

Når det gjelder samenes stilling beklager utvalget at Ministerrådet ikke har foretatt seg noe på dette området i løpet av 1989, sett på bakgrunn av at rapporten om samarbeidet mellom samerettsutredningene i Norge, Sverige og Finland ble overlevert Ministerrådet allerede i oktober 1988. Juridisk utvalg forventer at oppfølging av rapporten blir gitt høy prioritet i kommende år, og ser fram til neste års beretning.

Juridisk utvalg er videre forundret over at Ministerrådet finner det vanskelig å gå videre med spørsmålet om å yte støtte fra samfunnets side til de foreldre og barn som etter skilsmisse bor langt fra hverandre, bl. a. under henvisning til forskjell i lovgivningen. Kjernen i det nordiske lovgivningssamarbeidet er jo nettopp å søke og oppnå samordning av lovgivningen. Utvalget ber om å få opplyst hvilke forskjeller i lovgivningen som Ministerrådet sikter til.

Retten til samvær med begge foreldrene etter en skilsmisse er etter utvalgets oppfatning meget viktig sett i forhold til barns rettigheter. I mange tilfelle vil denne retten være illusorisk når de økonomiske forutsetningene for slikt samvær ikke er til stede. Utvalget vil anbefale at Ministerrådet i det videre arbeidet med reglene om foreldreansvar m. v. utreder spørsmålet nærmere for å se om det kan være noen mulighet for å bedre rettstilstanden på området.

Endelig vil utvalget uttrykke anerkjennelse over at to rapporter i forbindelse med økonomisk kriminalitet forventes ferdig ved årsskiftet. Utvalget avventer neste års beretning om hvilke oppfølgingsforanstaltninger rapportene eventuelt kan gi anledning til.

4 Forbrukerpolitikk

Beretningen gir etter utvalgets synspunkt en god oversikt over prosjektvirksomheten på forbrukerområdet. Utvalget vil her nøye seg med å kommentere enkelte av områdene som er av særlig interesse.

Innledningsvis vil utvalget uttrykke anerkjennelse for at Ministerrådet har fastsatt et samarbeidsprogram på forbrukerområdet. En ser fram til den årlige rapporteringen om samarbeidet. Det vises forøvrig til juridisk utvalgs betenkning til ministerrådsforslag B 91/j som ble avgitt til 37. sesjon (*Rek. 15/1989*).

Generelt er juridisk utvalg tilfreds med at utviklingen på forbrukerområdet i relasjon til EF's indre marked er blitt gitt høy prioritet i alle de nordiske land. Utvalget har tidligere framhevet betydningen av at man i relasjon til EF søker å opprettholde det høye ambisjonsnivået vi har på forbrukerområdet i Norden, og at man forsøker å påvirke utviklingen der det foreløpig ikke finnes EF-direktiver. Forbrukerspørsmål i relasjon til EF ble forøvrig også tatt opp til drøfting under juridisk utvalgs høring med sakkyndige i EF-spørsmål i Oslo i september 1989.

Utvalget ser med stor interesse fram til neste års beretning om hvilke konkrete resultater som eventuelt er oppnådd.

Juridisk utvalg er videre meget tilfreds med at Ministerrådet har tatt hensyn til utvalgets ønske om å få opplysninger om nasjonal oppfølging av prosjekter på området. Ifølge opplysninger utvalget har fått i Ministerrådet vil en slik oversikt bli oversendt til utvalget i begynnelsen av 1990.

For å forebygge ulykker i hjem og på fritid opplyses det f. eks. at det er utarbeidet et felles klassifiseringssystem for å kunne sammenligne statistikk mellom forskjellige ulykkesregistreringssystemer og mellom ulike land. Utvalget er enig i at innsamling av opplysninger er et viktig ledd i forebyggelse av ulykker i framtiden. Utvalget finner det dessuten gledelig at det system som er utarbeidet på nordisk plan også kan tenkes å få anvendelse i EF's ulykkesregistreringssystem.

Utvalget har tidligere uttrykt interesse for problemstillinger omkring beskyttelse av barn og unge mot reklame og kommersiell påvirkning. Utvalget har notert seg at forbrukerkrav vedrørende tv-reklame til barn og unge nå er fastsatt av NEK. Utvalget ser forøvrig fram til neste års beretning når det gjelder framdriften av det i beretningen nevnte flerårige prosjektet om tv-reklamens innflytelse på barn, og når prosjektet forventes avsluttet.

Juridisk utvalg har merket seg at Ministerrådet i løpet av virksomhetsåret i en viss utstrekning har finansiert deltakelse av nordiske forbrukerrepresentanter på enkelte standardiseringsmøter i bl. a. CEN.

I rapporten "Evaluering av det nordiske samarbeid om standardisering på konsumentområdet", som juridisk utvalg har hatt anledning til å uttale seg om, anbefales det bl. a. at man i stedet for å utarbeide rapporter, i større grad prioriterer å bruke ressurser til forbrukerrepresentanters deltakelse i det konkrete standardiseringsarbeidet nasjonalt og i CEN. Utvalget hilser derfor med glede at Ministerrådet allerede har gitt økte ressurser til forbrukerdeltakelse i nevnte organer

Nordisk Råds uttalelse

Juridisk utvalg vil uttrykke sin anerkjennelse over at Ministerrådet har besluttet å innføre en frivillig nordisk miljømerking. Utvalget har merket seg at beslutningen bl. a. omfatter anvendelse av felles nordisk symbol, retningslinjer for kriterie-utvikling, felles kriterier, samt opprettelse av et nordisk samarbeidsorgan.

5 Næringsmiddelpolitikk

Ministerrådet opplyser at aktuelle spørsmål som ble behandlet i 1989 bl. a. er:

- nedbygging av ikke-tollmessige handelshinder
- Norden og EF
- kjøttkontroll
- bestråling av matvarer
- arbeidet med en metode for påvisning av Listeria-bakterien
- drikkevannsspørsmål

Utvalget er enig i at dette er områder som er meget aktuelle og som også bør prioriteres høyt framover.

Til virksomheten for 1989 forøvrig har utvalget følgende bemerkninger:

Utvalget har med interesse notert seg at arbeidet med å nedbygge ikke-tollmessige handelshindringer har ført til at en rekke forslag til felles nordiske regler er sendt til de nasjonale lands myndigheter med anmodning om at de innarbeides i de nasjonale lands regelverk.

Når det gjelder Norden og EF, har utvalget med tilfredshet konstatert at ministerrådet legger vekt på å samarbeide om prinsipper og strategier på områder der EF-lovgivningen er på forberedende stadium eller der EF ennå ikke har tatt initiativ. Disse spørsmål ble forøvrig også drøftet under utvalgets møte med sakkyndige i EF-spørsmål i Oslo i september 1989. Utvalget ser fram til Ministerrådets meddelelse neste år om hvilke konkrete resultater som eventuelt er oppnådd.

Utvalget er likeledes tilfreds med at det på vesentlige problemområder i relasjon til barnemat og kosten på sykehus og andre offentlige institusjoner, er gjennomført eller igangsatt samnordisk aktivitet. Utvalget vil finne det verdifullt å videreføre samarbeidet på et avgrenset område, som f. eks. kosthold og ernæring i offentlig helseinstitusjon, eller allergiproblemer i relasjon til næringsmidler, som antydnet av Ministerrådet.

Når det gjelder næringsmiddelkontroll, kan utvalget støtte planene om å revidere reglene for kjøttkontroll og at det samarbeidet som er innledet med å drøfte prinsipper og utarbeide forslag til enhetlige regler, fortsetter. Det vil være av særlig interesse å se om et samnordisk prosjekt her kan ha påvirkningsmuligheter overfor EF.

Nordisk Råds uttalelse

Juridisk utvalg kan med glede konstatere at Ministerrådet har fulgt utvalgets tidligere henstilling om å opprette en egen embetsmannskomite for næringsmiddelspørsmål.

6 Likestilling

Det opplyses at det nordiske likestillingssamarbeidet i 1989 i høy grad er blitt påvirket av den nye handlingsplanen for likestilling. Handlingsplanen

omfatter et 20-talls prosjekter som skal gjennomføres fram til 1993. Juridisk utvalg vil uttrykke anerkjennelse for at Ministerrådet har fastsatt handlingsplanen i overensstemmelse med ministerrådesforslag B 94/j og juridisk utvalgs synspunkter. Det vises til utvalgets betenkning over B 94/j.

I beretningen redegjøres det for flere interessante prosjekter som enten er avsluttet eller som fortsatt pågår. Utvalget vil her nøye seg med å kommentere de prosjekter som er av særlig interesse.

Juridisk utvalg har gjennom flere år uttalt sin støtte til det såkalte BRYT-prosjektet (prosjekt for å bryte det kjønnsoppdelte arbeidsmarkedet). Det opplyses at prosjektet i 1989 har vært konsentrert om formidling av resultater samt til evaluering av prosjektets 4-årige virksomhet. Videre blir det opplyst at sluttnummeret av BRYT-NYTT som kom ut i november 1989, inneholder prosjektresultater og rekommendasjoner om tiltak på nasjonalt og nordisk nivå. Utvalget ønsker løpende opplysninger fra Ministerrådet om hvilke konkrete tiltak som faktisk blir gjennomført på området. Utvalget ser videre fram til den endelige evalueringen av BRYT-prosjektet, som vil komme i 1990.

Utvalget er videre tilfreds med at man i løpet av 1989 har gjennomført undersøkelser i forbindelse med prosjektet like lønn for kvinner og menn. Likelønnsproblematikken er et av de områdene som juridisk utvalg anser som meget viktig. En ser fram til neste års beretning om framdriften av hovedprosjektet.

I beretningen gis det en oversikt over en rekke prosjekter innen andre sektorer som inneholder likestillingsperspektiv. Utvalget vil uttrykke sin anerkjennelse over at bestrebelsene med å integrere likestillingsarbeidet i andre sektorer synes å ha lyktes så bra. Juridisk utvalg anbefaler at man fortsetter bestrebelsene på å integrere likestillingsprosjekter og -aspekter i de andre av Ministerrådets samarbeidssektorer.

Nordisk Råds uttalelser

I beretningen opplyses det at Ministerrådet har gitt Nordisk embetsmannskomite for likestilling i oppdrag å utrede forutsetningene for et nytt Nordisk Forum. Etter det opplyste skal komiteen presentere forslag til et nytt Nordisk Forum for likestillingsministrene i januar 1990, som da skal beslutte om det skal legges fram et ministerrådsforslag til Nordisk Råds 38. sesjon 1990.

Etter juridisk utvalgs oppfatning har Nordisk Forum vært en stor inspirasjon for det fortsatte likestillingsarbeidet i Norden. Utvalget ville derfor sett det som svært ønskelig at det ble lagt fram ministerrådsforslag om et nytt Nordisk Forum til 38. sesjon, i samsvar med juridisk utvalgs henstilling i C 2 for 1989.

Utvalget er imidlertid kjent med at samarbeidsministrene ikke har funnet å kunne avsette midler til å gjennomføre et nytt Nordisk Forum i den utstrekning embetsmannskomiteen forutsetter (DKK 20 mill.). Samar-

beidsministrene har bedt likestillingsministrene å revurdere formen og omfanget av en oppfølging.

Utvalget er videre kjent med at likestillingsministrene har vurdert såvel nasjonal som privat finansiering av et eventuelt nytt Nordisk Forum. Likestillingsministrene har ikke funnet disse formene for finansiering hensiktsmessig, og har henstilt til samarbeidsministrene at et nytt Nordisk Forum finansieres over det nordiske budsjett.

Etter dette kan utvalget konstatere at det neppe vil bli lagt fram noe ministerrådsforslag på området til 38. sesjon. Juridisk utvalg vil understreke at utvalget fortsatt ønsker et nytt Nordisk Forum. Utvalget ber derfor om at Ministerrådet snarest presenterer et ministerrådsforslag om dette.

Utvalget finner det av stor betydning at et nytt Nordisk Forum finner sted før FN's neste kvinnekongress i 1995. Det antas således at 1994 kunne være et passende tidspunkt.

7 Juridisk utvalgs forslag

Under henvisning til det ovenfor anførte foreslår juridisk utvalg følgende:

at det på *lovgivningsområdet*

1. arbeides videre med juridisk utvalgs forslag til et modernisert nordisk lovgivningsprogram
2. arbeides videre med spørsmålene om erstatning for miljøskader med henblikk på å oppnå ensartet rettstilstand
3. arbeides videre med en forbedring av voldsofres stilling
4. når det gjelder regler om foreldreansvar m. v. spesielt utreder mulighetene for støtte fra samfunnets side til foreldre og barn som etter separasjon eller skilsmisse bor langt fra hverandre,

at når det gjelder *forbrukerområdet* prioriterer forbrukerrepresentasjon i standardiseringsarbeidet nasjonalt og i CEN,

at når det gjelder *næringsmiddelavgiften* viderefører samarbeidet i relasjon til produksjon av barnemat, kosthold og ernæring i offentlige institusjoner og ernæringsmessige problemer for mennesker med allergi,

at når det gjelder *likestillingsområdet*

1. fortsetter bestrebelsene på å integrere likestillingsprosjekter og – aspekter i de andre av Ministerrådets samarbeidssektorer
2. legger fram forslag til oppfølging av Nordisk Forum 1988 med henblikk på avholdelse av et nytt Nordisk Forum i 1994
3. etter opphør av utgivelsen av BRYT-NYTT skjer en løpende rapportering fra Ministerrådet om konkrete nasjonale og nordiske likestillingstiltak.

Reservasjon

Kristen Poulsgaard har udtalt, at han er modstander af afholdelse af en nordisk ligestillingskonference, og at han i øvrigt ikke kan støtte udvalgets udtalelse om ligestillingsspørgsmål.

Stockholm den 30 januari 1990

Sighvatur Björgvinsson
Formann for juridisk udvalg

BIHANG 2

Kommunikationsutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till kommunikationsutskottet har av Nordiska rådets presidium för yttrande hänvisats nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet – C 1/1990.

Utskottet har behandlat berättelsen vid sitt möte i Stockholm den 29–30 januari 1990. Därvid har utskottet tagit ställning till kapitel XIV, Transport och kommunikation, kapitel XV, trafiksäkerhet, kapitel XVI, Turism, samt de inledande kapitlen i berättelsen och vissa delar av andra kapitel som varit av intresse för utskottet.

2 Kommunikationsutskottets yttrande över nordiska ministerrådets berättelse (C 1/1990) rörande det nordiska samarbetet

I sitt uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse *C 1/1989* föreslog kommunikationsutskottet att budget- och kontrollutskottet i sitt betänkande över dokumentet tog hänsyn till följande:

att ministerrådet aktivt skall verka för att internationella regler om flygtrafik inte lägger hinder för en gynnsam regional utveckling inom Norden
att ministerrådet skall verka för att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor

att ministerrådet skall verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses

att ministerrådet verkar för att en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt utvecklas i enlighet med kommunikationsutskottets uttalanden.

I sitt betänkande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, *C 2/1989*, föreslog utskottet bl. a. att Nordis-

ka rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att i fortsättningen prioritera högt arbetet inom trafiksäkerhetssektorn

att verka för en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden i förhållande till den europeiska utvecklingen

att när den nordiska datahandlingsplanen upphör, avsätta ett belopp i sin budget som motsvarar beviljningarna till handlingsplanen till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken

att en nödvändig höjning av den nordiska turistbudgeten inte får förorsaka en minskning av budgetbeviljningarna till andra sektorer inom kommunikationsutskottets verksamhetsområde

att verka för en fri nordisk transportmarknad, som också kan påverka den europeiska transportmarknaden i en riktning motsvarande nordiska målsättningar där miljö och trafiksäkerhet ges hög prioritet.

Gällande utskottets uttalande om flygtrafiken konstaterar ministerrådet att speciella koncessionsmässiga hinder inte föreligger för etablering av tvärgående eller regionala flygförbindelser. Samtidigt konstaterar ministerrådet att utrikesregistrerade flygbolag inte får driva inrikestrafik i de nordiska länderna. Ytterligare erinrar ministerrådet om den liberalisering av flygtrafiken som förväntas inom EG-länderna och konstaterar att det inte är uteslutet att denna utveckling kommer att påverka lagstiftningen i Norden.

Kommunikationsutskottet är väl medvetet om dessa regler och den utveckling som planeras inom EG. Det har just varit utskottets mening att dessa "cabotage"-regler skall överses och att det åtminstone i ett begränsat omfång skall tillåtas undantag från dessa regler, för att skapa tillräcklig ekonomisk grund för tvärgående regional flygtrafik i Norden.

Gällande utvecklingen av flygtrafiken inom EG, samt utskottets uttalande att flygresor inom Norden prismässigt skall klassificeras som inrikesresor, anser utskottet att en utredning måste göras för att se vilka konsekvenser, ekonomiska och andra, en sådan klassificering skulle medföra.

För att öka möjligheten för det nordiska folket att besöka sina nordiska grannländer, torde det vara på sin plats att ministerrådet granskar möjligheterna att minska eller helt avskaffa den s. k. charterskatten på charterresor med flyg samt att verka för att charterresor mellan de nordiska huvudstäderna tillåts.

Gällande kommunikationsutskottets uttalande att ministerrådet skall verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses, erinrar ministerrådet om att det inför utskottet har redovisats de kostnader som en speciell transportservice för handikappade innebär i jämförelse med handikappanpassning av kollektiva transportmedel.

Kommunikationsutskottet noterar med tillfredsställelse den nämnda redovisningen. Samtidigt påpekar utskottet att när utskottet talar om "alla trafikantgruppers mobilitet", är det inte enbart fråga om handikappade,

utan även i högsta grad andra trafikantgrupper, som t. ex. barn, äldre medborgare, fotgängare och cyklister.

Kommunikationsutskottet förutsätter att ministerrådet fortsätter med sitt arbete, att verka för alla trafikantgruppers mobilitet.

Gällande kommunikationsutskottets uttalande om en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt, hänvisar ministerrådet till sina meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer nr 43/1987, angående ett permanent ungdomsresekort och nr 24/1989, angående ett utvidgat Nordreskort.

I de nämnda meddelandena påpekar ministerrådet, att de varken har möjlighet att diktera för järnvägsföretagen vilket pris som skall sättas på ungdomsreskortet, eller inom vilka områden kortet skall vara giltigt. Vidare erinrar ministerrådet om att både de nordiska samarbetsministrarna och finansministrarna har bekräftat att nordiska pengar inte finns och inte kommer att finnas för detta ändamål.

Kommunikationsutskottet noterar ministerrådets argumentation gällande de ovan anförda två rekommendationerna och kommer att föreslå att dessa avskrivs. Samtidigt betonar utskottet att dess uttalande gick ut på att ministerrådet skulle verka för att en attraktiv ungdomsreseprodukt utvecklas, t.ex. inom ramen för det nordiska turistprogrammet.

Utskottet har i sina tidigare yttranden om ungdomsresandet inom Norden betonat att en ungdomsreseprodukt inte enbart kan bedömas utifrån ekonomiska hänseenden. En attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt anses på sikt kunna öka den internordiska turismen, öka kunskapen och förståelsen de nordiska folken emellan samt främja intresset för det nordiska samarbetet. Utskottet anser därför att kommersiell hänsyn måste vara sekundär.

Med hänvisning till det ovan anförda förutsätter kommunikationsutskottet att ministerrådet i sitt fortsatta arbete verkar för att en attraktiv ungdomsreseprodukt utvecklas.

I kommunikationsutskottets betänkande över C 2/1989 föreslår utskottet att ministerrådet i fortsättningen högt prioriterar arbetet inom trafiksäkerhetssektorn.

Ministerrådet kommenterar inte detta yttrande, varken i dokument C 1 eller C 2. När kommunikationsutskottet yttrade sig över ministerrådets budgetförslag för 1990, föreslog utskottet att det till trafiksäkerhetsarbetet skulle beviljas samma belopp som NTR hade föreslagit.

Ministerrådet har tagit hänsyn till utskottets önskan och ökat budgeten för trafiksäkerhetsområdet så att anslaget motsvarar NTR:s äskande.

Kommunikationsutskottet noterar detta med tillfredsställelse. Samtidigt vill utskottet erinra om sina tidigare yttranden om att trafiksäkerhetsarbetet måste intensifieras.

Med hänsyn till utskottets åsikt om intensifiering av det nordiska trafiksäkerhetsarbetet samt att trafiksäkerhetsplanen "Säkrare trafik i Norden" löper ut 1990 föreslog utskottet i sitt yttrande över ministerrådets

budget för 1990 att ministerrådet skulle ge NTR i uppdrag att före budgetbehandlingarna för 1991 presentera ett ambitiöst arbetsprogram grundat på kommunikationsutskottets tidigare yttranden.

I sin berättelse konstaterar ministerrådet att erfarenheterna av arbetet med handlingsplanen samt behovet av justeringar inför 1990-talet kommer att bedömas under 1990.

Kommunikationsutskottet noterar detta med tillfredsställelse och förutsätter att hänsyn tas till utskottets påpekanden om vikten av ett ambitiöst och effektivt trafiksäkerhetsarbete, nu och i framtiden.

Gällande kommunikationsutskottets yttrande om en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden, samt yttrandet om att påverka den europeiska transportmarknaden, erinrar ministerrådet om transportministrarnas beslut i november 1987 om avveckling av hinder på landtransportområdet i parallellitet med motsvarande utveckling inom EG. Ministerrådet konstaterar ytterligare, när det gäller att påverka utvecklingen inom Europa med hårda krav på miljö och trafiksäkerhet, eftersträvas detta i möjligaste mån genom koordinerade nordiska insatser i Efta/EG-samarbetet samt inom de berörda internationella organisationerna som t. ex. ECE och CEMT.

Kommunikationsutskottet antecknar detta för kännedom och erinrar om att de nordiska länderna har mycket att bidra med i detta hänseende.

Gällande den nordiska datahandlingsplanen, föreslog kommunikationsutskottet att ministerrådet – när handlingsplanen upphör – skulle avsätta ett belopp i sin budget som motsvarar beviljningarna i handlingsplanen till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken.

Detta kommenterar ministerrådet med hänvisning till de rapporter som presenterades för utskottet vid mötet i Mariehamn den 15 november 1989. Ministerrådet erinrar om att i 1990-års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikapphjälpmedel, datoriserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare. Ytterligare erinras om förslag till åtgärder med anledning av handlingsplanens avslutning, som presenteras i de nämnda slutrapporterna.

Kommunikationsutskottet antecknar detta för kännedom och kommer att följa det nordiska arbetet inom detta område med stort intresse.

3 Transport och kommunikation

3.1 NÄT:s verksamhet under 1989

Kommunikationsutskottet noterar att frågorna kring den europeiska integrationen, dess inverkan på transporterna till, från och inom Norden, fortsatt har varit ett av de högst prioriterade arbetsområdena i ministerrådets verksamhet inom transportsektorn. Vidare noteras att ministerrådet nu har prioriterat arbetet med trafikens inverkan på miljön samt att det nu

arbetas för att järnvägs- och kombitransporterna utvecklas till ett konkurrenskraftigt nordiskt och internationellt transportalternativ för gods och passagerare.

Utskottet tillstyrker ministerrådets prioritering av dessa arbetsområden och förutsätter att arbetet inom dessa områden i fortsättningen kommer att prioriteras högt och även intensifieras. Utskottet noterar också ministerrådets beslut om liberalisering av tredjelandstransporterna med lastbil samt om liberaliseringen av busstransporterna i Norden.

Kommunikationsutskottet betonar att om målsättningen om en fri nordisk transportmarknad skall bli verklighet före 1993, måste arbetet fortsätta med full intensitet samt att flygtrafiken måste inkluderas i arbetet.

3.2 Öresund

Kommunikationsutskottet antecknar för kännedom ministerrådets information om arbetet med fasta förbindelser över Öresund.

Utskottet kommer i fortsättningen, som hittills, att följa detta arbete med stort intresse.

Utskottet noterar de nya initiativ och den debatt som nu förs i frågan.

3.3 Samarbetet kring EG:s transportpolitik

Det noteras att samtal har inletts med EG-kommissionen om möjligheterna att ingå ett avtal mellan Finland, Norge, Sverige och EG om samarbete i landtransportfrågor samt att förslag har framlagts i ECE om revidering av den internationella konventionen om arbets- och vilotidsregler för yrkesmässig trafik.

När det gäller arbets- och vilotidsreglerna erinrar utskottet om sitt tidigare yttrande, att vid revideringen av dessa regler måste hänsyn tas till speciella förhållanden som gäller i Norden, som t. ex. långa transportsträckor och ofta svåra klimatologiska förhållanden.

4 Trafiksäkerhet

Under året har kommunikationsutskottet prioriterat trafiksäkerhetsområdet högst av alla sektorer inom sitt verksamhetsområde. Utskottet noterar att ministerrådet tagit hänsyn till utskottets önskan att beivringen i 1990-års budget motsvarar NTR:s äskande.

Kommunikationsutskottet upprepar sitt förslag som presenterades i utskottets yttrande över budgetförslaget för 1990, och som närmare redogörs för i det ovan anförda, att ministerrådet ger NTR i uppdrag att före budgetbehandlarna för 1991 presentera ett ambitiöst arbetsprogram grundat på kommunikationsutskottets tidigare yttranden.

Utskottet påpekar att en sådan intensifiering av det nordiska trafiksäkerhetsarbetet kommer att ha budgetkonsekvenser som utskottet förutsätter att ministerrådet tillgodoser.

Därutöver antecknar utskottet för kännedom den information som ges om trafiksäkerhetsarbetet i ministerrådets berättelse.

5 Turism

Vid Nordiska rådets 37:e session behandlade rådet det nya nordiska turistprogrammet. Programmet är uppbyggt kring tre målsättningar, dvs.

- att öka det inomnordiska resandet
- att verka för att fler utomnordiska turister väljer Norden som resmål, samt
- att utveckla turistnäringen.

Som en inledande åtgärd i genomförandet av programmet hölls en konferens om nordisk turism i Danmark där programmet presenterades.

Enligt ministerrådets berättelse skall nu en verksamhetsplan utarbetas.

I NMT:s regi arbetas det nu med en utredning som bl. a. skall analysera konsekvenserna av den nordiska turistindustrin, en samfällid turistpolitik och gemensamma turistkampanjer inom EG. En rapport från denna utredning förväntas under våren 1990.

I ministerrådets berättelse påpekas att turismen ses som en viktig faktor i det regionala samarbetet. Inom detta samarbetsområde tilldelades 2,9 miljoner DKK ur ministerrådets budget 1989, samtidigt som NMT:s budget var på knappa 1,8 miljoner DKK.

I sitt yttrande över förra årets berättelse (C 1/1989) påpekade utskottet att ca. dubbelt så mycket satsades på turism 1988 inom det regionala samarbetet som inom det övergripande turistsamarbetet.

Med hänsyn till detta betonar utskottet vikten av att samarbete mellan turist- och regionalsektorn upprättas omedelbart och att det sker en samordning av turistinsatserna inom dessa två sektorer. Detta anser utskottet vara en förutsättning för en effektiv turistpolitik i Norden.

För övrigt antecknar utskottet informationen om turistverksamheten i ministerrådets berättelse för kännedom.

6 Teknik och datateknologi

Det konstateras att den nordiska datahandlingsplanen avslutades enligt plan 1989.

Slutrapport presenterades för utskottet i november 1989.

Utskottet instämmer i RU-DATA-gruppens förutsättning att en metodisk utvärdering kommer att genomföras vid en senare tidpunkt.

För datarelaterade projekt redogörs i respektive kapitel i ministerrådets berättelse.

Utskottet antecknar denna information för kännedom.

7 Utskottet

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår kommunikationsutskottet att budget- och kontrollutskottet i sitt betänkande över ministerrådets verksamhetsberättelse C 1 tar hänsyn till följande:

- att inkludera trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade arbetsområden
- att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att för nordiska trafiksäkerhetshandlingsplanens andra treårsperiod (1991 – 1993) utarbeta ett ambitiöst arbetsprogram
- att inkludera både charter och den reguljära flygtrafiken i arbetet med liberalisering av den nordiska transportmarknaden
- att verka för att alla trafikantgruppers mobilitet tillgodoses
- att verka för utvecklandet av en attraktiv nordisk ungdomsreseprodukt.

Stockholm den 30 januari 1990

För kommunikationsutskottet

Elver Jonsson (fp)

Förman

BIHANG 3

Kulturutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till kulturutskottet har av Nordiska rådets presidium för yttrande hänvisats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet (C 1/1990).

Utskottet har behandlat berättelsen vid sitt möte den 29–30 januari 1990. Utskottet har tagit ställning till de kapitel som berör utskottets verksamhetsområden, samt vissa delar av andra kapitel, vilka har varit av intresse för utskottet.

Alla fackutskott inom Nordiska rådet avger ett yttrande till budget- och kontrollutskottet om berättelsen. Ett betänkande över dokumentet som helhet avges av budget- och kontrollutskottet.

Ministerrådets meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer finns inkluderade i berättelsen under respektive kapitel. Kulturutskottet har valt att behandla dessa meddelanden i anknytning till varje ämnesområdes berättelse, medan rekommendationer som föreslås avskrivs behandlas i särskilda betänkanden som vanligt.

2 Verksamheten 1989

2.1 Informationsarbetet

Utskottet har avgivit ett yttrande till Nordiska rådets presidium angående informationsutredningen "Vår information hvor går den, hvad gjør den? Studie av informationsvirksomheden i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd" vilken Nordiska rådets presidium har låtit företaga. Utskottet ansåg att informationsutredningen innehöll många förslag som omedelbart kunde följas upp innanför ramarna för nuvarande organisation och därför inte behövde avvakta närmare analys. Utskottet anslöt sig dessutom till presidiets beslut om att utredningen skulle ingå i den samlade organisationsutredning som skall företas om rådets verksamhet. Utskottet understryker behovet av ett nära samarbete och koordinering av den samlade informationsverksamheten i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet, inte minst i förbindelse med de utmaningar som kommande offentligt nordiskt samarbete står inför med hänsyn till bl. a. den europeiska integrationsutvecklingen.

2.2 Norden i Europa

Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att ministerrådet under året har utarbetat arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–92. Utskottet anser emellertid att de föreslagna projekten i arbetsprogrammet i högre grad skulle ha varit koncentrerade på det gemensamma kulturområdet, speciellt det allmänculturella området. Vidare anser utskottet att det saknas ett större inre sammanhang mellan de föreslagna projekten och arbetsprogrammets målsättning om att stärka Norden inåt och stärka de nordiska ländernas roll och inflytande utåt i Europa. Utskottet förutsätter att inom de projekt som ministerrådet har föreslagit angående utredningar och undersökningar av möjligheter ministerrådet snarast möjligt framlägger förslag om konkreta åtgärder på dessa områden.

3 Allmäncultur

3.1 Ny organisation på det allmänculturella området

Utskottet har vid arbetet med omorganiseringen av samsarbetsstrukturen på det allmänculturella området inom ministerrådet upprepade gånger framhållit att åtgärder som leder till organisatoriska förändringar av samsarbetet, bör primärt ses som en naturlig del av den löpande verksamheten på kulturområdet och att en allmän syn på kultur:samsarbetet som helhet är nödvändig när verksamheten utformas. Utskottet förutsätter att de organisatoriska förändringar som anses nödvändiga genomförs så att inte alltför starka gränser skapas mellan nya samsarbetsorgan vid en omstrukturerings av samsarbetet. Utskottet förutsätter att de ordförandemöten som har införts mellan förmännen i de nya kommittéerna behandlar frågor som

berör utformningen av det allmänkulturella samarbetet på ett övergripande plan och att verksamheten bör utformas så att arbetet ges behövlig dynamik.

3.2 Nordens Hus och nordiska institutioner

I en tid som präglas av allmän internationalisering och stort massmedia-inflytande från olika utomnordiska kulturer anser utskottet att de institutioner som finns i de olika länderna för att stärka det allmänkulturella området är viktigare än någonsin. Norden Hus i Reykjavík och på Färöarna, Nordiskt konstcentrum i Finland samt nordiska institutioner på Åland och Grönland spelar en viktig roll för nordisk kulturspridning till och från befolkningen i dessa länder. Utskottet saknar i berättelsen rörande det nordiska samarbetet uppgifter om på vilket sätt Nordens Hus i Reykjavík blev prioriterat enligt vad som utlovades i planerna för det nordiska samarbetet 1989 (C 2/1989). Utskottet noterar emellertid att ministerrådet håller på att förverkliga de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framförde i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1988 om Nordens Hus i Reykjavík och på Färöarna. Utskottet noterar med tillfredsställelse att barn och ungdom av Nordens institut på Åland har uppmärksamrats speciellt som en synnerligen viktig målgrupp och anser att alla nordiska hus och institutioner borde företa ett liknande arbete.

3.3 Mediasamarbetet

Utskottet konstaterar med stor tillfredsställelse att Nordisk film- och TV-fond har upprättats under 1989. Nordiskt mediasamarbete är ett av de högst prioriterade områdena inom kulturutskottets verksamhetsområde och utskottet anser att en film- och TV-fond kan bidra till att uppnå de kulturpolitiska målen för ett ökat mediasamarbete.

Utskottet har emellertid upprepade gånger understrukit att frågan om organisationen av det nordiska samarbetet inom ramen för ett permanent radio- och TV-samarbete mellan länderna bör klarläggas. Utskottet framhåller att en organisation för samarbetet bör utformas som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för radio- och TV-samarbetet. Kulturutskottet arbetade med Tele-X-frågan i en lång följd av år. Resultatet har nu blivit att den nordiska Tele-X är en helsvensk satellit.

Utskottet uttrycker sin förvåning över att den nordiska filmkommittén har beslutat att utdela ett nordiskt filmpris för 1989 och hänvisar till sitt betänkande över handlingsplanen där utskottet anser att om det vore önskvärt att inrätta ett nytt pris skulle ministerrådet i första hand överväga ett pris som kan alternera mellan olika kulturområden.

3.4 Barn och ungdom

Utskottet understryker att vid nedläggandet av arbetsgruppen för barn och kultur måste ministerrådet försäkra att hänsyn tas till barn- och

ungdomskulturen på alla områden i det nordiska kultursamarbetet. Utskottet anser vidare att eftersom barn ingår som en särskild målgrupp i nordiska ungdomskommittén bör den kallas nordisk barn- och ungdomskommitté. Utskottet noterar med tillfredsställelse att nordiska ungdomskommittén håller på med utarbetande av ett konkret arbetsprogram för perioden 1990–92 och förutsätter att utskottet får utförlig information om arbetet.

3.5 Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer och yttranden

För rekommendationernas texter och ministerrådets meddelanden hänvisas till dokument C 1, Berättelse rörande det nordiska samarbetet.

3.5.1 Projekt Nordjobbs fortsättning

Utskottet har noterat att Nordjobb-projektet överväger en ny organisationsmodell och att ministerrådet följer detta arbete. Ministerrådet har avsatt 1 040.000 DKK för projekt Nordjobb år 1990 inom den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet framhåller sin tillfredsställelse med dessa ekonomiska medel men betonar att osäkerheten med finansieringen genom bidrag från offentliga organ och s.k. fundraising för ett år i taget är ohållbar i längden.

Utskottet avvaktar ministerrådets ställningstagande till finansieringen av projektet när den framtida organisationsplanen står klar och avväntar ministerrådets förklaringar i ett nytt meddelande.

3.5.2 Rekommendationer som föreslås avskrivs

Utskottet föreslår att följande rekommendationer avskrivs (jämför separata betänkanden):

Rek. nr 13/1983/k	Videogram med nordiska TV-program och filmer
Rek. nr 4/1987/k	Nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram i Norden
Rek. nr 10/1987/k	Nordiska orkester- och ensemblerövningar för musikelever i de nordiska musikhögskolorna
Rek. nr 35/1988/k	Program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
Rek. nr 37/1988/k	Förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
Rek. nr 7/1989/k	Ändring av det nordiska kulturavtalet
Rek. nr 10/1989/k	Stöd till den skogsfinska kulturen
Rek. nr 11/1989/k	Barnboksinstitut för de små språkområdena
Rek. nr 14/1989/k	Nordisk bokserie

4 Utbildning

4.1 *Språksamarbete*

Utskottet noterar att Nordiska språksekretariatet i Oslo under 1989 har övertagit sekretariatsfunktionen för det nordiska lektoratsarbetet vilket omfattar ca. 400 lektorer och språklärare både i och utanför Norden. Utskottet har tidigare uppmärksammat ministerrådet på att handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete inte fäst vikt vid lektoratsarbete utanför Norden. Utskottet har noterat med tillfredsställelse att ministerrådet framlägger konkreta åtgärder angående lektoratsarbete i Norden i sitt förslag till språkhandlingsprogram, Nordmål (B 103/k) och hänvisar till det betänkande som utskottet kommer att avge över ministerrådets förslag.

4.2 *Skolsamarbete*

Enligt berättelsen har Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete aktivt sökt kontakter som kan leda till utbyte av information och samverkan i andra former med internationella organisationer, såsom Europarådet, Unesco, OECD och EG. Utskottet anser det positivt att ministerrådet inom enskilda områden där det verkar särskilt lämpligt söker internationella kontakter som kan bidra till nya idéer och aktivt samråd.

I de nordiska länderna produceras inom radio och TV särskilda utbildnings- och invandrarprogram på många olika områden. Ministerrådet borde undersöka möjligheten för de enskilda länderna att få ta del av varandras program.

Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse över att ministerrådet har igångsatt Nordplus-junior under 1989 och att projektet har beviljats 1,08 MDKK för det året, men anser att Nordplus-junior bör utbyggas de närmaste åren. Utskottet noterar emellertid att det i berättelsen hävdas att Nordplus-junior är en del av det nordiska stipendieprogrammet Nordplus. Nordplus-programmet och Nordplus-junior administreras av två olika organ inom ministerrådet, Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning i Fagavdelning 2 i ministerrådet respektive Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete i Fagavdelning 1 i ministerrådssekretariatet. Nordplus-programmet är uppbyggt med EG-programmet ERASMUS som förebild och omfattar utbyte av lärare och elever på den högre utbildningens område. Utskottet ansåg i sitt betänkande över C 2 1989 att Nordplus-junior-programmet borde få ett särskilt namn vilket inte skulle kopplas till det ordinarie Nordplus-programmet eftersom det redan har blivit känt i internationellt sammanhang och att Nordplus-junior-namnet ger anledning till förväxling. Utskottet framhåller sin besvikelse över att ministerrådet inte har beaktat förslaget.

4.3 *Folkbildningssamarbetet*

Utskottet noterar att Styrningsgruppen för nordiskt samarbete om folkupplysning och vuxenundervisningssamarbete vid årsskiftet övertog fördelningen av nordiskt stöd till folkbildningssamarbetet. Utskottet anser det helt otillfredsställande att ministerrådet i denna omstrukturering inte har tagit hänsyn till utskottets uttalanden om att stödet till folkbildningssamarbetet bör utdelas av en nordisk grupp och att de nordiska folkbildningsorganisationerna bör ha stark representation i en sådan grupp. Ministerrådet har i detta sammanhang utvidgat Styrningsgruppen för nordiskt samarbete om folkupplysning och vuxenundervisningssamarbete med endast en representant för de nordiska folkupplysningssamarbetsorganisationerna (ABF i Norden, Förbundet Nordisk Vuxenupplysning, Nordisk konservativ studienämnd) vilket är en betydande försvagning från tidigare.

4.4 *Dataprogramgruppen*

Utskottet har noterat att Dataprogramgruppens arbete har varit synnerligen aktivt och åstadkommit stora besparingar för de nordiska länderna. Ministerrådet har beslutat att Dataprogramgruppens verksamhet skall evalueras 1990 med sikte på en bedömning av den fortsatta verksamheten. Utskottet förutsätter att det kommer att informeras om de konklusioner som evalueringen kommer att leda till och få möjlighet att yttra sig över Dataprogramgruppens framtid.

4.5 *Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer och yttranden*

För rekommendationernas texter och ministerrådets meddelanden hänvisas till dokument C 1, berättelse rörande det nordiska samarbetet.

4.5.1 *Rekommendation nr 13/1989/k Utbildnings- och praktikantutbytes-samarbetet med EG*

Comett-programmet skall från 1990 vara öppet för Efta-ländernas deltagande och år 1990 kommer förhandlingar att inledas mellan EG och Efta-ländernas deltagande i ERASMUS-programmet.

Enligt meddelandet följer ministerrådet förhandlingarna mellan EG och Efta-länderna angående Efta-ländernas deltagande i ERASMUS-programmet med hänsyn till möjligheterna att få till stånd samarbete mellan ERASMUS och Nordplus-programmet.

Utskottet konstaterar att arbetet med utbildnings- och praktikantutbytes-samarbete med EG har gått framåt men anser att de mål som rekommendationen förutsätter inte har uppnåtts och avvaktar ministerrådets redogörelse om fortsatt utveckling av frågan i ett nytt meddelande.

4.5.2 *Rekommendationer som föreslås avskrivs*

Utskottet föreslår att följande rekommendationer avskrivs (jämför separata betänkanden):

Rek. nr 13/1985/k	Nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
Rek. nr 14/1985/k	Ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
Rek. nr 39/1988/k	Nordiskt kommunalt skolsamarbete
Rek. nr 9/1989/k	Nordiska lägerskolor

5 **Forskning och högre utbildning**

5.1 *Forskningssamarbete*

Utskottet konstaterar att Forskningspolitiska rådets arbete alltid har varit väl organiserat och målinriktat. Utskottet uppmärksammar speciellt Forskningspolitiska rådets strävanden att främja forskningssamarbete på områden där de nordiska länderna var för sig satsar stora resurser på FoU-verksamhet och där en samordning kan höja insatsernas effekt väsentligt samt att FPR söker främja forskningssamarbete av mångvetenskaplig och sektorövergripande karaktär. Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse över att stor aktivitet råder inom det nordiska forskningssamarbetet.

Utskottet noterar att en betydande ekonomisk satsning har gjorts på en försöksordning vid Nordiska institutet för Asienforskning (NIAS) med en nordisk forskarprofessur med projektgrupp och att verksamheten därmed har omorganiserats. Utskottet ställer sig frågande inför en planerad utvärdering av Nordiska institutet för folkdiktning (NIF), vilket hotas av nedläggning, och utvärdering av Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO), vilket har utvärderats under 1989 på uppdrag av budget- och kontrollutskottet.

5.2 *Högre utbildning*

Nordplus-programmet påbörjades 1988 och har väckt stort intresse både nordiskt och internationellt. Utskottet konstaterar att intresset har ökat och att år 1989 har närmare 200 högskolor utsett en egen Nordplus-kontaktperson. Nordplus förankrades under 1989 med betydande genomslagskraft bland högskolor, studerande och lärare i Norden oberoende av ämnesinriktning och utbildningssektor. Utskottet har tidigare framhållit sin tillfredsställelse över de ekonomiska anslag som har avsatts för Nordplus-programmet. Utskottet hänvisar emellertid till *rek. nr 41/1989/k* angående utökat nordiskt utbildningssamarbete och uppmanar ministerrådet att höja ambitionsnivån för Nordplus så att det kommer att omfatta minst 3000 studenter årligen och att företa nödvändiga åtgärder för att säkra tillräcklig nordisk tillgång till ERASMUS-programmet.

5.3 *Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer och yttranden*

För rekommendationernas texter och ministerrådets meddelanden hänvisas till dokument C 1, berättelse rörande det nordiska samarbetet.

5.3.1 *Rekommendation nr 12/1989/k Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer*

I meddelandet hävdas att för närvarande förbereds en successiv utbyggnad av Nordplus och att det i detta sammanhang kan bli aktuellt med en stödordning med bidrag till utveckling av nya undervisningsprogram av samnordiskt intresse.

Utskottet framhåller att det är helt i enlighet med utskottets önskan att utbygga Nordplus på detta sätt, men noterar emellertid att ministerrådet i sitt meddelande inte informerar om rekommendationens första del angående ett projekt för att ta fram en dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Av denna anledning önskar utskottet få nytt meddelande om ministerrådets åtgärder på området till nästa session.

5.3.2 *Rekommedation nr 41/1989/k Utökat nordiskt utbildningssamarbete*

Utskottet har tidigare framhållit vikten av att utbygga Nordplus och höja ambitionsnivån upp till 3 000 stipendier i stället för 1 200 och hänvisar i detta sammanhang till att Nordplus även efter den aktuella utbyggnaden till 1 200 stipendier kommer att ha mycket begränsad omfattning i jämförelse med målsättningen för ERASMUS.

Utskottet konstaterar att rekommendationens del a) om ömsesidigt erkännande av examina och prov är under utredning hos ministerrådet. Angående del c) om ett speciellt stipendieprogram för att ge nordiska forskare bättre möjligheter att studera i de andra europeiska länderna omfattar utskottet inte ministerrådets framhållande att nordiska forskares utomnordiska kontakter och stipendieresor inte är en fråga för nordiskt samarbete utan endast ett nationellt ansvar. Utskottet anser att det är av nytta för Norden att satsa resurser även på kontakter och studier för forskare utanför Norden. För att markera sitt intresse att vara med i det västeuropeiska forskningssystemet anser utskottet att detta initiativ är ytterst viktigt och att man bör ta sikte på avancerade studier och sådana specialiteter där de nordiska länderna är för små för att hävda sig.

Utskottet väntar sig till nästa år en redogörelse från ministerrådet om de åtgärder som har företagits på dessa områden.

5.3.3 *Rekommendation nr 44/1989/k Nordiskt institut för EG-rätt*

Utskottet konstaterar att undervisningen och forskningen om EG-rätt i framtiden kommer att bli av allt större betydelse i Norden. Därför anser utskottet det nödvändigt att det görs en kartläggning av de nuvarande

resurserna på området. Rättsliga frågeställningar som har och kan uppstå mellan EG å ena sidan och de nordiska länderna vart för sig eller i Efta å andra sidan har visat sig vara av en sådan omfattning att en gemensam nordisk satsning är värdefull. Utskottet stöder dessutom Nordiska rådets internationella kommittés förslag att det behövs gemensamma nordiska insatser speciellt på forskningens område och när det gäller kvalificerad utrednings- och dokumentationsverksamhet angående EG-rätt och att det är viktigt att utveckla ett nätverk av kontakter mellan de nordiska institutionerna och de nationella instanserna samt till EG.

Nordiska rådets juridiska utskott har ställt sig positivt till att det upprättas ett EG-rättsinstitut samt att det förläggs i anknytning till det nordiska sjörättsinstitutet i Oslo.

Utskottet understryker att när parlamentarikerna och relevanta utskott samt hela Nordiska rådet ansett detta ärende vara av vikt kan inte Nordiska ministerrådet utan vidare avvisa frågan. Utskottet anser att ministerrådet borde behandla saken vidare och avvaktar en ny redogörelse från ministerrådet angående detta ärende.

5.3.4 Rekommendation nr 46/1989 angående åtgärder för Nordplus-programmet genomförande

Utskottet har upprepade gånger uttryckt sin tillfredsställelse över Nordplus-programmets upprättande och genomförande. Utskottet konstaterar att programmet har väckt stort intresse som tycks öka med tiden. Rekommendationen som antogs på Nordiska rådets extrasession hösten 1989 har många delmål för att öka programmets smidighet och effektivitet.

Utskottet understryker vikten av att de studenter och lärare som deltar i Nordplus-programmet försäkras social trygghet vid flyttandet mellan de nordiska länderna.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att en stor del av de 8 punkter som rekommendationen omfattar har beaktats och verkställts eller är under genomförande. Utskottet anser emellertid att det ställs stora förväntningar på Nordplus-programmet och önskar se ytterligare konkreta resultat av rekommendationen.

6 Utskottets förslag

Med hänvisning till det ovan anförda vill utskottet särskilt framhålla följande områden:

- Arbetsprogrammet "Norden i Europa" bör starkare betona det allmänkulturella området
- En organisation för samarbetet bör utformas som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för radio- och TV-samarbetet
- Nordiska ungdomskommittén bör kallas för barn- och ungdomskommittén

- Nordplus-junior programmet bör gradvis utbyggas
- Åtgärder skall företas för att säkra nordisk tillgång till ERASMUS-programmet

Stockholm den 30 januari 1990

För Nordiska rådets kulturutskott

J. K. Hansen

Förman

BIHANG 4

Social- och miljöutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1 Inledning

Till social- och miljöutskottet har för yttrande överlämnats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1989 vad gäller följande avsnitt i berättelsen: Kapitel I: Inledning (i berörda delar), kapitel II: överordnade spörsmål, kapitel X: Arbetsmarknad, kapitel XI: Arbetsmiljö, kapitel XII: Socialpolitik och kapitel XIII: Miljövård. Utskottet har behandlat ministerrådets berättelse vid sitt möte i Stockholm den 30 januari 1990.

2 Redovisningen av med anledning av Nordiska rådets yttranden och rekommendationer vidtagna åtgärder

Utskottet noterar att det redan tidigare etablerats en praxis att ministerrådet ger en redogörelse för de av ministerrådet vidtagna åtgärderna med anledning av rådets yttrande. Med den nya ordningen avser detta nu yttrandena över plandokumentet C 2. Varje fackkapitel avslutas med ministerrådets meddelanden över icke slutbehandlade rekommendationer inom respektive område. Meddelandena kommer dock även i fortsättningsvis att utgöra separata saker (D-saker) i rådet. De behandlas därför inte i detta uttalande av utskottet utan i ett särskilt notat.

3 Inledning (kapitel I–II)

De inledande kapitlen tar huvudsakligen upp övergripande frågor som täcker flera fackområden eller handhas av samsamarbetsministrarna. De ämnen som hör till fackområdena behandlas av utskottet nedan under respektive avsnitt.

Till de överordnade frågor som tas upp hör främst revideringen av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" och fullföljandet av den nya ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden 1989–1992".

Den femåriga handlingsplanen på datateknologiområdet har planenligt avslutats under 1989. Vissa projekt fortsätter och en utvärdering skall göras. I 1990 års budget har datarelaterade insatser inom områdena standardisering, handikapphjälpmedel, datorbaserad skolundervisning och byggsektorn förts vidare.

Det bioteknologiska samarbetsprogrammet 1988–1992 omfattar insatser inom jord- och skogsbruksområdet, jordbruksforskning och Nordisk industrifond. Utskottet behandlar meddelandet om *rek. nr 24/1987* om samarbete kring genteknologi i ett särskilt betänkande. Frågan om "Nordbors rättigheter" har gått in under Europaarbetet och kallas i C 2 "medborgarnas Norden". Det noteras i C 1 att genomförandet av EG:s planer på att avveckla den inre gränskontrollen skapar ändrade förutsättningar för den nordiska passkontrollöverenskommelsen, för de nordiska ländernas viseringspolitik och kanske också för asylpolitiken. En särskild nordisk samsrådsgrupp följer uppmärksamt utvecklingen i EG. Utskottet behandlar berörda frågor med anledning av ett nytt medlemsförslag (*A 904/s*) om Nordbors rättigheter i Norden.

Vidare noteras i inledningskapitlet, att samarbetsministrarnas och ställföreträdarkommitténs ansträngningar att effektivisera ministerrådets arbete har fortsatt bl. a. med en utredning över beslutsprocessen i ministerrådet. Ministerrådet har vidare lagt om rutinerna för sitt budgetarbete, startat en analys av långsiktiga budgetkonsekvenser av antagna planer och program och gått igenom evalueringsläget beträffande de nordiska institutionerna. Frågan om nedläggning av institutioner har aktualiserats på kulturområdet och även diskuterats vid möte med generaldirektörerna på socialområdet. Arbetsordningen och befattningsbeskrivningar för ministerrådssekretariatet har setts över. Tillämpningen av ministerrådets offentlighetsregler har justerats så att dokument och beslutsförslag kan offentliggöras av generalsekreteraren innan de behandlas i beslutande organ. Utskottet får anledning återkomma till de organisatoriska problemen i anslutning till ministerrådets plandokument C 2.

Arbetsmarknad

Ministerrådet besvarar utskottets yttrande över C 2/1989, att på bakgrund av utvecklingen mot en inre marknad inom EG måste bevarande och vidareutveckling av den nordiska modellen inom de socialpolitiska, arbetsmarknads-, arbetsmiljö- och miljöområdena ges hög prioritet, med hänvisning till det löpande samråd som äger rum mellan de nordiska länderna i samband med Efta-EG-förhandlingarna och för att följa arbetet med EF:s "sociala dimension".

Utskottet pekade i sitt yttrande över C 1/1988 och uttalande över C 1

1989 på att särskild uppmärksamhet borde ägnas de svaga gruppernas situation på arbetsmarknaden. Utskottet finner på grundval av årets berättelse att oron för att vissa grupper mer permanent slås ut synes berättigad. Även om sålunda sammantaget ökningen av långtids- och ungdomsarbetslösheten stannat upp gör ministerrådet bedömningen att de svagaste grupperna — även om de blivit färre — relativt sett fått en värre situation med långtidsarbetslöshet och övergång till socialförsäkring (utförsäkring). Den negativa trend som utskottet noterat under större delen av 1980-talet fortsätter således. I övrigt är situationen starkt varierande mellan länderna med en förbättring i Finland och Sverige och försämring i Norge, Island och Danmark. I sistnämnda land har särskilt de socialt svaga grupperna drabbats.

Ministerrådet sammanfattar huvudaktiviteten under 1989 i uppföljning av samarbetsprogrammet från 1985, avslutning av engagemanget i den gamla ekonomiska handlingsplanen och inledning av aktiviteter i den nya ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 samt den nya jämställdhetsplanen. Dessutom bedrivs en omfattande projektverksamhet på migrationsområdet, bl.a. uppföljning av Nordiska rådets rekommendation nr 30/1986/j om ökat samarbete kring flykting- och invandrapolitiken som behandlats vid möte mellan juridiska utskottet och justitieministrarna.

Inom den nya ekonomiska handlingsplanen har förprojekt startats under 1989 om effektivisering av den nordiska arbetsförmedlingen, däribland gränsregional arbetsförmedling och informationsmaterial till arbetssökande och arbetsgivare. Utskottet noterar, att sistnämnda ingår i den vidare uppföljningen av arbetet med "Nordbors rättigheter", där det också planeras en reviderad upplaga av "flaggbroschyrerna" som presenterades till sessionen 1988.

Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse att ministerrådet avser att föra projekt om ADB i arbetsförmedlingen vidare med att pröva ADB-lösningar som en permanent ordning inom arbetsförmedlingarnas nationella verksamhet. Utskottet, som i detta sammanhang erinrat om medlemsförslag A 475/s om en nordisk databank för lediga platser, som ej kunde förverkligas i brist på tekniska resurser, hälsar detta med tillfredsställelse då det innebär att medlemsförslagets idéer går mot sitt förverkligande sedan de tekniska förutsättningarna skapats.

Ett annat led i arbetet för att förbättra den nordiska arbetsmarknadens funktion är att en arbetsgrupp genomgår regler och föreskrifter för att öka möjligheterna att använda utbildningsplatser inom arbetsmarknadsutbildningen över gränserna. Utskottet hälsar detta med tillfredsställelse och hoppas att överenskommelsen om yrkesmässig rehabilitering därigenom får en reell betydelse på den nordiska arbetsmarknaden.

Utskottet noterar också, att en undersökning av flexibiliteten på de nordiska arbetsmarknaderna igångsatts under 1989. Utskottet, som vid senaste sessionen behandlat ett medlemsförslag om gemensamma åtgärder

för att utöka flexibiliteten på den nordiska arbetsmarknaden (A 845/s), dock utan att tillstyrka förslaget, emotser resultaten av undersökningen med intresse.

Slutligen noterar utskottet att ämbetsmannakommittén inom ramen för den nya ekonomiska handlingsplanen följer upp sin medverkan i BRYT-projektet med att vidareföra de delar därav som är av direkt nytta för arbetsförmedlingarnas arbete med att placera och omskola kvinnor på arbetsmarknaden. Ett annat uppföljningsprojekt avser möjligheterna för kvinnor att starta egen verksamhet. Utskottet, som i sitt uttalande över C 1 till den senaste sessionen påpekade att ministerrådet ej tillräckligt uppmärksammat kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden, hälsar detta med tillfredsställelse.

Arbetsmiljö

Ministerrådet erinrar om utskottets uttalande i sitt yttrande till sessionen om plandokumentet C 2 att inom Europaarbetet högt prioritera den nordiska modellen inom bl. a. arbetsmiljöpolitiken, och pekar som sin uppföljning därav främst på den nordiska konventionen om arbetsmiljö som undertecknades den 29 juni 1989 och avser att främja allt bättre arbetsmiljöer i de nordiska länderna och en gemensam hållning i internationella sammanhang. Målsättningen är, att fortlöpande förbättra arbetsmiljön och att harmonisera reglerna på en kvalitativ hög nivå (art. 4).

Vidare erinras om att ministerrådet för att kunna påverka det västeuropeiska standardiseringsarbetet avsatt särskilda medel för att de nordiska länderna skall kunna samordna och fördela deltagandet i olika europeiska arbetsgrupper för att hävda nordiska arbetsmiljöintressen och ambitioner samt till ett projekt för att studera den nordiska modellens framtid och utvecklingsmöjligheter när det gäller arbetstagarinflytande och parts-samverkan i arbetslivet.

Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över att ministerrådet på detta sätt väl följer utskottets intentioner, även om utskottets önskemål vad gäller den ovannämnda artikel 4 i arbetsmiljökonventionen inte kunnat tillgodoses.

Ministerrådet erinrar om arbetet med det nya samarbetsprogrammet vars huvudsyfte är att förverkliga målsättningen i konventionen. Det framhålls att trots begränsade ekonomiska resurser bedrivs en kvalificerad och internationellt erkänd forskning och utbildning i arbetsmiljöfrågor. Likaså pågår ett omfattande samordningsarbete för att ta fram underlag till ändrade och nya föreskrifter på området.

Jämförande studier och erfarenhetsutbyte kring arbetsrätt och arbetstidsfrågor bedrivs om bl. a. rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagarare, arbetsorganisation och medbestämmande, arbetstidsfrågor och konsekvenser av ny teknologi, inklusive icke lagfästa regler för att studera medinflytande för de anställda. Erfarenhetsutbytet om arbetstid med sär-

skild vikt på barnfamiljernas behov fortsätter. Ministerrådet konstaterar att arbetsmarknadens parter spelar en betydande roll när det gäller att formulera och leva upp till de politiska målen. På nordisk nivå har detta samarbete hittills bedrivits vid informella möten. Under året har på NFS' begäran en modell för en något mer formaliserad trepartssamverkan skisserats. Denna skall utprovas under en försöksperiod och löpande utvärderas.

Arbetskyddsmyndigheterna söker med hjälp av en särskild informationsprocedur och åjourförda listor över pågående och planerat föreskriftsarbete samordna föreskrifter, särskilt i fall där annars tekniska handelshinder kan riskera att uppstå. Speciella insatser har gjorts för att kartlägga skillnader i arbetsmiljöregler, som bedömts orsaka tekniska handelshinder för anläggningsmaskiner, gaffeltruckar och emballagetråd som används inom cellulosaindustrin. Utskottet tog upp risker för tekniska handelshinder med ministerrådet vid mötet den 13 november 1989 och noterade att man på regeringssidan ej såg någon få anklagelser härvidlag från EG:s sida mot Norden.

Vidare framhåller ministerrådet, att den aktuella utvecklingen inom EG och EFTA medfört nya utmaningar och möjligheter för det nordiska samarbetet att hävda nordiska arbetsmiljöintressen och ambitioner. Utskottet anser att det inledningsvis nämnda projektet för att studera den nordiska modellens framtid och utvecklingsmöjligheter när det gäller arbetstagarinflytande och partssamverkan i arbetslivet kan utgöra en intressant fortsättning på utredningen om möjligheterna till koncernfackligt samarbete, även om det vid mötet med arbetsmiljöministrarna den 13 november 1989 framgick att det ej f. n. föreligger politisk enighet i frågan.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att belastningsskador och kemiska ämnen i arbetsmiljön, särskilt dessas fosterskadande effekt, har ägnats särskilda projekt. Vidare erinras om det stora tvärssektoriella projektet kring allergier i vilket intressenter från arbetsmiljö-, bygg-, miljö-, livsmedels- och hälsosektorn samverkar för att kartlägga och förebygga förekomst av allergier. Utskottet ställde vid möte den 13 november frågan hur arbetet samordnas med allergifrågornas behandling inom miljö- och hälsoområdena, och om det fanns något gemensamt register och någon epidemiologisk undersökning som täckte alla områdena. Som svar hänvisades till att det fanns nationella projekt för att registrera allergena ämnen. Ämbetsmannakommittén hade diskuterat inrättande av ett samnordiskt projekt liknande tidigare projekt om fosterskador. Man kunde också ta upp allergifrågor inom ramen för det bioteknologiska samarbetsprogramet. Utskottet följer med intresse uppföljningen av dessa uttalanden.

Sammantaget finner utskottet att samarbetet på arbetsmiljö- och arbetslivsområdena löper tillfredsställande, trots att ministerrådet ej kunnat utarbeta ett nytt samarbetsprogram under två år till följd av arbetet med den nordiska arbetsmiljökonventionen. Förslaget till nytt samarbetsprogram, som nu föreligger, behandlas i ett särskilt betänkande.

Socialpolitik

Utskottet noterar med intresse, att ministerrådet i sammanfattningen tar upp problemet med personalsituationen inom social- och hälsovårdssektorn som anses på väg att bli kritisk. Detta tema återkommer dock inte i själva kapitlet, måhända därför att man redovisar ett beslut att undersöka bl. a. huruvida utbildningen motsvarar uppgifterna och om anställningsvillkoren är de bästa möjliga.

Utskottet noterar, att institutionernas verksamhet i ökande utsträckning präglas av Europaaspekterna. Sålunda är Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) engagerat i standardiseringsarbetet i ISO (International organisation for standardisation) och CEN (Comité Européen de Normalisation) bl. a. i anslutning till strävandena att etablera EG:s inre marknad fr. o. m. 1983. I forskningsverksamheten har tyngdpunkten legat på att få fram data om olika materialgrupper, såsom metaller, plast och porslin. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse. Frågan om ersättningsmaterial för amalgam tas upp i ett särskilt betänkande i anledning av ett medlemsförslag om amalgam. Även Nordiska läkemedelsnämnden, NLN, har under året förberett sig inför de förändringar som kommer att ske i och med genomförandet av EG:s inre marknad och har etablerat ett samarbete med EG på expertnivå. Även Efta har intresserat sig för läkemedelsfrågorna och kontakterna mellan Efta och EG har varit täta. Med anledning av NLN:s ökade internationella engagemang har också förslag till reviderade stadgar utarbetats. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse liksom även att de samnordiska insatserna inom Europafarmakopéarbetet fortsatt samtidigt som man arbetar med harmoniseringen av de nordiska läkemedelsstandarderna.

Utskottet, som tidigare behandlat frågan om patientsäkerhet, noterar med särskilt intresse att Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) tillsatt en arbetsgrupp för nordisk procedurklassifikation, som har som första uppgift att se på kirurgiska ingrepp. I detta sammanhang vill utskottet även erinra om att man inom ramen för projektet "Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder" har utarbetat förslag till nordiska riktlinjer för fabrikssteriliserade engångsartiklar. Vidare har man arbetat med att harmonisera olika procedurer för kvalitetsförsäkring speciellt inom EG- och Efta-området och igångsatt ett arbete med en gemensam nordisk standard för kontroll och godkännande av implantat. Utskottet finner detta arbete utomordentligt väsentligt och noterar dessutom att WHO:s Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" ligger till grund för projektet "Regionala variationer i den nordiska sjukvården" liksom även arbetet för att studera sambandet mellan arbetslöshet och ohälsa i Norden. I anslutning härtill vill utskottet peka på arbetet med "långvariga socialhjälpstagare i Norden"

I arbetsmarknadsavsnittet noterade utskottet den oro som uttrycks över att de svagaste grupperna fått se sin ställning ytterligare försämrad. Ut-

skottet vill erinra om rekommendation nr 21/1985 om stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa, som av ministerrådet besvaras med hänvisning till åtgärder riktade mot grupper som riskerar utförsäkring. Utskottet anser att ovannämnda arbete med långvariga socialhjälpstagare bör samordnas med utförsäkringsproblemet.

Utskottet noterar redogörelsen för arbetet med projekten "Barndom, samhälle och utveckling i Norden" (BASUN), "Barn og barnevern i Norden", "Samhällets respektive familjens ansvar för barnen", "Barn med behov av särskilt stöd", "Barndom som socialt fenomen" och "Kartläggning av nordisk forskning inom barnavårdsområdet", samt att projektarbetet avslöjat allvarliga problem som alkoholskador hos spädbarn, sexuella övergrepp m. m. Utskottet behandlar frågor om barnens rättigheter i ett särskilt betänkande över ett medlemsförslag i dessa frågor.

Vad gäller handikappområdet noterar utskottet med tillfredsställelse att Nordiska nämnden för handikappfrågor tillsatt en arbetsgrupp för telekommunikation och handikapp som skall ta upp de kommunikationshandikappades behov och bygga en bro till det europeiska samarbetet på området. Utskottet behandlar dessa frågor i sitt betänkande över medlemsförslag A 864/s om telekommunikation för handikappade. Utskottet vill också uttala sin tillfredsställelse över att ett antal projekt igångsatts kring utbildning av tolkar med utgångspunkt i både teckenspråk och tal/skriftspråk samt även riktade mot dövblinda.

Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse att Nordisk socialstatistisk kommitté (NOSOSKO) förstärkt den komparativa sammanställningen "Social trygghet i de nordiska länderna" som utges vart tredje år med en ordlista som förklarar de viktigaste begreppen, vilket kan göra det lättare för nordbor att ta till vara sina rättigheter i ett annat nordiskt land.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) har i enlighet med sitt samhällsvetenskapliga perspektiv börjat undersöka mönstren i alkohol- och läkemedelsmissbruket med utgångspunkt i nordiska hälso- och levnadsvillkorsundersökningar samt även kartlagt EG-beslut av betydelse för alkoholfrågan i Norden. Utskottet vill erinra om den övergripande målsättningen att minska alkoholkonsumtionen med 25% i enlighet med WHO:s Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" och uttala förhoppningen att ministerrådets arbete ger ett verksamt bidrag härtill.

Slutligen noterar utskottet att en del av konferensverksamheten inom NOPUS, Nordiskt utvecklingsprojekt för social service, ägnats EG:s sociala dimension under rubriken "Medborgarnas Europa, det socialpolitiska perspektivet".

Miljövård

Avsnittet innehåller ministerrådets svar på rådets yttrande med anledning av plandokumentet C 2/1989, att de nordiska länderna inom FN borde föreslå att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP på globalt miljösamarbete.

Ministerrådet anför att flera industrialiserade länder, däribland de nordiska, arbetar aktivt med frågan om att öka de finansiella resurserna för att lösa globala miljöproblem, med särskild vikt vid att bistå utvecklingsländerna för att genomföra åtgärder som kan bidra till en reduktion av klimatpåverkande gaser. Formerna för en sådan finansiering är för tidigt att uttala sig om eftersom processen ännu befinner sig i startfasen.

Beträffande rådets uttalande över C 2, att i den kommande handlingsplanen mot luftföroreningar bör åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid ingå, hänvisas till förslaget till handlingsplan mot luftföroreningar. Därefter sammanfattas arbetet med de tre ministerrådsförslagen till sessionen 1990. Det poängteras att ett särskilt samarbete genomförts rörande skogsindustrins miljöfrågor och miljösituationen i Bottenviken. Utskottet noterar även, att två ad hoc-grupper har arbetat under året med särskilda frågor med anknytning till havsföroreningar och i synnerhet till Nordisk åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön, nämligen ad hoc-gruppen för Bottenvikens miljöproblem och ad hoc-gruppen för skogsindustrins utsläpp.

Vad gäller globalt miljö- och utvecklingssamarbete noterar utskottet med tillfredsställelse ministerrådets allmänna uttalande att de nordiska länderna skall verka för att Världskommissionens rekommendationer följs upp inom de olika internationella samarbetsorganen och inom ramen för bilateralt och regionalt samarbete. Vidare har ministerrådet inlett en process för att på längre sikt följa upp kommissionens rekommendationer. Det siktas mot att alla berörda samarbetsområden går igenom sina sektorer och utpekar rekommendationer och idéer som kräver åtgärder inom de nordiska länderna.

I konsekvens härmed har Danmark, Finland, Norge och Sverige utarbetat nationella dokument som beskriver läget och planerna för uppföljningen av Världskommissionens rekommendationer. Utskottet vill här särskilt peka på den sammanfattande rapport som Norges regering utgivit under rubriken "Grønn bok 90 – Miljøtiltak i statsbudsjettet" som visar på alla planerade miljöinsatser inom olika departement. En motsvarande rapportering anser utskottet skulle vara en lämplig modell både för Nordiska ministerrådets verksamhet och för den nationella rapportering som Nordiska rådet efterlyste i rekommendation nr 22/1988 om årlig lägesrapport om miljöpolitik. I årets meddelande hänvisas endast till att regeringarna ger fortlöpande redovisningar till de nationella parlamenten. Vidare har samarbetsministrarna antagit riktlinjer för samordning och integrering av miljöfrågor inom ministerrådet. Enligt riktlinjerna fastställs att varje fackministerråd skall ansvara för att miljöhänsyn tas inom deras sektorer, men att miljöministrarna har det fackliga ansvaret för miljöfrågor och skall driva på integreringen av miljöfrågorna i det nordiska samarbetet. Miljösektorn skall ta initiativ till samarbete med andra sektorer vid utarbetande av handlings- och verksamhetsplaner inom ramen för det nordiska miljö-

programmet. Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över att miljöfrågorna på detta sätt prioriteras inom hela ministerrådets verksamhet, och noterar ministerrådets sammanfattande kommentar, att kommissionsrapportens viktigaste bidrag i nordiskt sammanhang torde vara att det har satts igång en process som på sikt leder till organisatoriska och strukturella förändringar som kan gynna en bärkraftig utveckling.

I avsnittet om luftföroreningar noterar utskottet med tillfredsställelse att ministerrådet avser att stärka Nordens roll i det internationella arbetet för att minska utsläppen av växthusgaser och arbetet med naturens toleransgränser (critical loads) inom ECE. Växthusgaser tas upp i ett medlemsförslag. Detta och havsföroreningarna kommenteras av utskottet i separata betänkanden. Vad gäller det sistnämnda noteras dessutom att den s.k. vattengruppen avslutat och rapporterat om projekten "Test av enkla analysmetoder vid avloppsreningsverk" samt "Provtagningsstrategi och mätvärdeshantering vid kommunala avloppsreningsverk i Norden". Därutöver har gruppen arrangerat ett seminarium om miljöfrämmande ämnen i slam, samt varit medarrangör (med HELCOM) vid seminariet "Seminar on Nutrients Removal from Municipal Waste Water" i Tammerfors. Dessa utgör bidrag till handlingsplanen mot havsförorening.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att inom ramen för arbetet med miljö kvalitetsövervakning har man diskuterat metoder för användning i ett europeiskt "Integrerat Monitoring"-nät inom ECE, och en försöksordning har beslutats. Mot bakgrund av rekommendation nr 37/1989 om skydd av den nordiska havsfågelfaunan noteras att ett populations- och miljögiftsprogram främst inriktat på alkfåglar drivits i Sverige och Finland.

Vad gäller kemikalier noterar utskottet med tillfredsställelse att ministerrådet givit prioritet åt ozonnedbrytande ämnen som ingår i den föreslagna handlingsplanen mot luftförorening och kommenterar detta i ett separat betänkande. Ett tvärfackligt arbete bedrivs kring allergiproblem inom olika yrkesområden (arbetsmiljö, miljöskydd, konsumentskydd, livsmedels- och socialektorerna). Ett projekt med syfte att värdera och samordna kriterierna för bedömning av allergiframkallande ämnen har startats. Utvärderingar, s. k. kriteriedokument, för ett antal allergiframkallande ämnen och ett förslag till samordnade kriterier har utarbetats.

I linje med arbetet inom flera ämbetsmannakommittéer för att upptäcka och eliminera tekniska handelshinder har man på miljöområdet startat en utredning av kemikaliegrernas likvärdighet i de nordiska länderna på följande sju områden: barnsäkert emballage för hushållskemikalier, CFC i aerosoler, kadmium, krom i cement, miljöfarliga batterier och PCB i kondensatorer och båtbottnfärger. Utskottet förutsätter att detta arbete även kommer till nytta i arbetet för att på sikt eliminera dessa ämnen. Vidare avser man lägga fram ett förslag till nordisk strategi och ambitionsnivå för beredskapen vid kemikalieolyckor. Aktuella projekt på området

avser t. ex. operativa informationssystem, indikeringsutrustning, bekämpningsutrustning, skadeförebyggande åtgärder, spridning i luft och vatten, miljökonsekvenserna av utsläpp samt en testanläggning. Utskottet vill påpeka att detta projektområde i viss utsträckning berör rekommendation nr 32/1989 om samarbetsorgan för räddningsområdet.

Liksom på arbetsmiljöområdet undersöker man effekterna av en bredare europeisk integration av miljövårdsarbetet i de nordiska länderna och hur de nordiska länderna kan bidra till att främja en önskad miljöpolitik i Europa. Utskottet finner det tillfredsställande att man arbetar för att identifiera områden, där ett nordiskt inflytande på EG är särskilt angeläget, och söker kartlägga vägar till inflytande på EG-politiken. Utskottet efterlyser en samordning med arbetsmiljöområdet, även vad gäller det arbete som utförs inom projektområdet bullers effekter på människan.

Mot bakgrund inte minst av den s. k. algkatastrofen 1988 vill utskottet understryka ministerrådets bedömning att det är ett gemensamt problem för de nordiska länderna att i tid identifiera framtida miljöhot. Detta för att kunna sätta igång forskning- och utvecklingsarbete för att kunna bygga upp ett kunskapsunderlag för framtida miljöinvesteringar innan problemen blir akuta.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att den s. k. miljöekonomigruppen fungerar som kontaktorgan mellan de nordiska länders myndigheter och arbetar med ekonomiska styrmedel, konsekvensberäkningar m. m.

Social- och miljöutskottet vill mot bakgrund av sin genomgång av Nordiska ministerrådets berättelse C 1/1990 särskilt anföra följande:

1. Ministerrådet bör genom en tvärfacklig insats ta upp problemkomplexet långvarig arbetslöshet – utförsäkring – långvariga socialhjälpstagare.
2. Arbetsmiljö och miljösektorernas arbete med bullers effekter på människan bör samordnas.
3. Möjligheterna till samordning av olika forsknings- och undersökningsprojekt på miljöområdet, t. ex. havsföroreningar – luftföroreningar (EMEP) bör tas tillvara. Mätmetoder inom forskning och rapportering på miljöområdet bör förenhetligas inom Norden.
4. Årlig rapportering om miljöpolitiken, nordiskt och nationellt, bör göras i enlighet med rekommendation nr 22/1988, exempelvis med norska regeringens "Grønn bok 90" som förebild.
5. Resultatet av överläggningar inom ministerrådet om eventuell nedläggning av institutioner bör redovisas på sådant sätt att berört utskott får tillfälle att uttala sig i förväg.

Stockholm den 30 januari 1990

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Ekonomiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

Indledning

Til udtalelse i Økonomisk Udvalg er henvist dele af ministerrådets beretning om det nordiske samarbejde i 1989 til Nordisk Råds 38. session. Det er dele af kapitel I og II samt følgende fagkapitler:

XVII Finans- og økonomisektoren

XVIII Industripolitik

XIX Energipolitik

XX Handelspolitik

XXI Regionalpolitik

XXII Bistand

XXIII Jord- og skovbrug

XXIV Fiskeri

XXV Bygge- og boligsektoren

Udvalget behandler endvidere i særskilte betænkninger meddelelser fra ministerrådet vedrørende en række rekommandationer.

Udvalget har behandlet ministerrådets beretning på mødet den 29. – 30. januar 1990 og besluttet at videregive følgende synspunkter til Budget- og Kontroludvalget.

Økonomisk politik

Ministerrådet (finansministrene) leverede på et møde med Økonomisk Udvalg den 15. november 1989 årets udgave af den nordiske økonomiske konjunkturredegørelse.

Det fremgår af denne, at det konjunkturopsving, som startede i 1982, stadig gør sig gældende i den *internationale økonomi*. Udviklingen er dog meget forskelligartet i de 7 største industrilande, med høj vækst (ca. 4 %) i USA, Japan og Canada, og lavere vækst i Europa.

De generelle vækstudsigter for *Europa* forekommer gode, men en række af de ubalancer, som påpegedes i sidste års konjunkturrapport, eksisterer stadig og kan true forløbet. Den generelle udvikling går mod lavere arbejdsløshed, moderate lønstigninger og en vis afdæmpning af inflationen.

Tendensen til stabilisering af betalingsbalanceunderskud og valutakurser i de europæiske lande fortsætter ind i 1990.

Væksten i de *nordiske lande* under ét har i de senere år været lavere end i det øvrige Europa, men dette billede dækker over store forskelle mellem de nordiske lande.

Konjunkturtilbageslaget, som Danmark og Norge oplevede i 1987 og 1988, synes at have vendt, og der er tegn på, at disse landes økonomier går ind i en periode med moderat vækst.

Island har i 1988 og 1989 oplevet et konjunkturomsving fra de senere års vækst til et direkte fald i BNP. Dette synes at fortsætte ind i 1990. Den islandske økonomi er i det hele taget præget af stærke konjunktursvingninger og særligt afhængig af mulighederne for fangst og afsætning af fisk.

Sverige og særligt Finland har oplevet en forholdsvis høj vækst i BNP primært båret af udviklingen i den indenlandske efterspørgsel. Det har medført voksende betalingsbalanceunderskud og overophedning af økonomierne. I Sverige begrænses væksten af fuld kapacitetsudnyttelse og mangel på arbejdskraft i vigtige vækstcentre.

Alle de nordiske lande har ført en stram finanspolitik i de senere år. Det forventes, at denne bliver lettet lidt i Norge, og at den nye svenske skattereform ligeledes vil medføre en vis lettelse, selv om reformen i princippet finansieres fuldt ud.

Det forventes, at prisstigningstakten vil være relativt høj i Sverige, Finland og Island og lavere i Danmark og Norge. Norden som helhed vil dog nærme sig det europæiske gennemsnitsniveau.

Arbejdsløsheden i Norden vil fortsat være omkring det halve af niveauet i det øvrige Europa, men med stor forskel mellem landene. Danmark vil fortsat ligge lige under det europæiske niveau (ca. 9 %), mens Sverige vil ligge lavt (ca. 1,2 %). Island oplever for første gang i mange år arbejdsløshed (ca. 1,7 %). I de øvrige lande vil niveauet være uændret relativt lavt og måske lidt faldende (3,5 %–4 %).

I flere af de nordiske lande arbejdes der på reformer af skatte- og afgiftssystemerne. Motivet for dette arbejde er dels ønsket om at nedbringe skattetrykket generelt og særligt af marginalsatserne, dels ønsket om forenklinger og imødegåelse af "skattetænkning". Også forholdet til udviklingen i EF spiller en rolle særligt ved ændringerne af de indirekte skattesystemer (tilpasning af momsgrundlag og satser).

I den økonomiske handlingsplan og i arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" indgår forskellige projekter på skatteområdet. Økonomisk Udvalg havde ved mødet den 15. november lejlighed til at drøfte udviklingen på skatteområdet med ministerrådet (finansministrene). Det fremgik af ministerrådets tilkendegivelser på mødet, at reformerne i de enkelte lande ikke i særlig høj grad koordineres på det politiske plan, men at der løbende udveksles information om arbejdet på teknisk niveau.

Udvalget finder, at skattereformerne spiller en central rolle i den økonomiske udvikling i Norden og i Nordens forhold til EF, og at det derfor er ønskeligt, at reformerne drøftes og så vidt muligt koordineres mellem landene også på politisk niveau i ministerrådet. Udvalget skal endvidere pege på det ønskelige i, at arbejdet med de skattemæssige udredninger, som indgår i den økonomiske handlingsplan og arbejdsprogrammet "Nor-

den i Europa 1989–92” fremskyndes, således at de snarest kan indgå i baggrundsmaterialet for diskussionerne på dette område.

Udvalget konstaterer, at konjunkturforløbet har udviklet sig meget forskelligt i de nordiske lande, og at dette billede kun ændres lidt i forudsigelserne for 1990. Dette skyldes delvis udefra kommende forhold, men først og fremmest, at de nordiske lande har ført en meget forskellig økonomisk politik.

Internationaliseringen af økonomien vil formentlig efterhånden slå igennem og skabe mere ensartet økonomisk politik i landene, men det må formodes, at de nordiske lande ville kunne forbedre deres indgangsposition til denne nye situation gennem en højere grad af samarbejde. Udvalget har tidligere peget på, at et sådant samarbejde stiller store krav til smidig og effektiv tilpasning mellem landene, og udvalget finder, at Ministerrådet i højere grad burde tage denne udfordring op.

Udvalget skal yderligere pege på, at en række samfundspolitiske mål, som mere eller mindre direkte påvirkes af den økonomiske politik og af skatte- og afgiftspolitikken, gør det ønskeligt, at landene samarbejder på disse områder. Det er f. eks. målsætninger på miljøområdet, skattekontrolområdet samt vedrørende social sikring og offentlig service.

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at finansministrene nu har besluttet, at et frit kapitalmarked skal være indført i Norden (med undtagelse af Island) senest fra 1. Juli 1990. Samtidig har finansministrene meddelt, at arbejdet med at udrede forudsætningerne for indførelse af etableringsfrihed i Norden for finansielle selskaber inden udgangen af 1992 er godt i gang.

Det nordiske budget

Ministerrådet henviser i beretningen til, at rutinerne i arbejdet med budgettet er blevet lagt om. Samtidig oplyses det, at man har igangsat en undersøgelse af budgetperspektiverne for de aktiviteter, som finansieres over det nordiske budget, og at formålet hermed er en mere langsigtet budgetstyring og -prioritering.

Udvalget finder i og for sig en sådan målsætning og undersøgelse positiv, men understreger, at iværksættelse af undersøgelsen ikke kan anvendes som argument for ikke at udforme et prioriteringsdokument (C 2), som kan danne baggrund for en politisk drøftelse i Nordisk Råd vedrørende de kommende års nordiske samarbejde. Udvalget henviser i øvrigt til betænkningen over ministerrådets forslag til C 2.

Udvalget tager i øvrigt til efterretning de hovedprioriteringer, som faktisk har været gældende i 1989, og som ministerrådet refererer i sit svar til udtalelse 4/1989/e, nemlig ”Norden i Europa 1989–92”, kulturhandlingsplanen, ”Et stærkere Norden”, bioteknologiplanen og udbygning af det industrielle center i Oslo.

De økonomiske handlingsplaner

Ministerrådet har i 1989 gennemført en evaluering af gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan "Norden i vækst".

Evalueringen viser, at handlingsplanen har været et positivt og til dels nyskabende indslag i det nordiske økonomiske samarbejde. Planen har dog ikke, hovedsageligt på grund af sin ringe størrelse, sat sig blivende makroøkonomiske spor i de nordiske landes økonomier.

På den anden side har planen ifølge ministerrådets vurdering tilfredsstillende forventningerne om yderligere fremskridt henimod skabelsen af et nordisk hjemmemarked. Ministerrådet konstaterer således, at var planen *ikke* kommet, ville det have været et signal på manglende politisk vilje til at udvikle de økonomiske relationer over grænserne i Norden.

Ministerrådet konstaterer samtidig, at nordiske virksomheder i en række centrale brancher arbejder sammen i langt større udstrækning, end de gjorde i begyndelsen af 1980-erne. Dette betyder ifølge ministerrådets vurdering, at de nordiske landes økonomier er blevet mere integreret, og ministerrådet mener, at intensivering af det officielle nordiske økonomiske samarbejde gennem den økonomiske handlingsplan har en del af æren for denne udvikling.

Ministerrådet vurderer også den økonomiske handlingsplan som arbejdsform i det nordiske samarbejde. Man konstaterer, at det har været værdifuldt at gøre en systematisk analyse af de krav og udfordringer, som den økonomiske udvikling stiller til det nordiske samarbejde, og at planen har givet en række bemærkelsesværdige resultater. Arbejdet med planen og med den efterfølgende plan "Et stærkere Norden" har imidlertid været administrativt krævende, bl. a. fordi planen til dels bryder med etablerede budget- og andre administrative procedurer. Gennemførelsen af planen har endvidere givet anledning til samordningsproblemer mellem de involverede sektorer, og planen har haft en tendens til opsplitning af projekterne.

Ministerrådets konklusion er derfor, at der ikke skal udarbejdes og gennemføres flere økonomiske handlingsplaner af samme type som de to hidtidige. Ministerrådet udtrykker dog den opfattelse, at andre arbejdsformer for nordisk økonomisk samarbejde bør prøves i fremtiden.

Udvalget sætter pris på, at ministerrådet nu har gennemført den evaluering, som udvalget krævede i *rek. nr 3/1989/e*. Analysen gør et gennemarbejdet og ærligt indtryk, og udvalget kan langt på vej tilslutte sig de vurderinger, som ministerrådet udtrykker i rapporten.

Hovedkonklusionen, nemlig at der ikke skal udarbejdes flere økonomiske handlingsplaner, synes dog ikke specielt godt underbygget i rapporten.

Udvalget finder tværtimod, at rapportens konstateringer og vurderinger kan danne udgangspunkt for formuleringen af principperne for en ny handlingsplan, som ikke har de problemer indbygget, som rapporten peger

på, samtidig med at de klare fordele ved en økonomisk handlingsplan bevares.

Efter udvalgets opfattelse kan følgende principper for udarbejdelse af fremtidens økonomiske handlingsplan udlæses af den fremlagte evalueringssrapport:

- udgangspunktet bør tages i en analyse af den økonomiske situation i de nordiske lande samt i en prognose for udviklingen,
- planen må lægge grundlaget og udstikke fælles retningslinier for den økonomiske politik i landene, og således bygge på vilje til samarbejde om at påvirke situationen,
- få, men tunge sektorer involveres i egentlige projekter, f. eks. industri, forskning og udvikling, miljø, energi, eksportfremme,
- aktiviteterne må fortrinsvis være nye, og der bør ikke videreføres projekter fra den ene økonomiske handlingsplan til den anden,
- pengene til planen bør være "midlertidige", men administrativt integreres i det almene budget,
- planens omfang må have en størrelsesorden, så den påvirker konjunkturudviklingen – virkemidler: penge og/eller politiske beslutninger f. eks. i den økonomiske politik,
- planen bør bidrage til en bæredygtig udvikling i de nordiske landes økonomier og derved bygge på en høj grad af integration mellem økonomiske og miljø/ressourcemæssige hensyn,
- det bør endvidere overvejes, om en kommende plan, som dækker årene 1993 og fremover, bør udformes som en integreret enhed af økonomisk handlingsplan og Europaprogram, og således at planen udbygges med flere aktiviteter i relation til Østeuropa. Det kan endvidere overvejes at udbygge planen med aktiviteter på bistandsområdet.

Udvalget forudsætter, at ministerrådet involverer Nordisk Råd og Nordisk Råds udvalg i den videre diskussion af formerne for det fremtidige økonomiske samarbejde mellem de nordiske lande.

Norden og den internationale udvikling

Det nordiske samarbejde i 1989 har været præget af arbejdet med forholdet til Europa, særligt EF, og den internationale udvikling i øvrigt. Ministerrådet har fremlagt arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92", og Nordisk Råd har behandlet dette på en ekstrasession i Mariehamn 14. november 1989.

I ministerrådets afrapportering til 38. session er der udførligt redegjort for status for ministerrådets arbejde med de problemer og programmer, som angår Nordens forhold til Europa. Ministerrådet har endvidere fremlagt en fremskridtsrapport vedrørende arbejdsprogram "Norden i Europa 1989–92" (kommenteres nærmere i bemærkningerne til *rek. nr 45/1989*).

Udvalget finder, at ministerrådets arbejde med disse problemer er inde i

en god gænge, og udvalget afventer på basis af fremskridtsrapporten en egentlig revideret udgave af arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" til behandling på udvalgenes sommermøder 1990. Til den tid vil fremskridtene i forhandlingerne mellem EF og EFTA yderligere kunne indgå i vurderingerne.

Udvalget forventer, i henhold til *rek. nr 45/1989*, at ministerrådet fremsender den reviderede udgave af programmet til Nordisk Råd senest den 1. juni 1990.

Industripolitik

Udvalget konstaterer, at ministerrådets evalueringsrapport oplyser, at omkring halvdelen af midlerne i den økonomiske handlingsplan "Norden i vækst" blev anvendt til udbygning af det industrielle center omkring Nordisk Industrifond i Oslo, herunder de forskellige konkrete udviklingsprogrammer, som fonden blev pålagt at gennemføre.

Udvalget er enig i denne prioritering og forudsætter, at det industrielle center også fremover kommer til at spille en central rolle som virkemiddel for industriel udvikling i Norden, samt at centrets aktiviteter i stadig højere grad koordineres og samkøres med tilsvarende aktiviteter i det øvrige Europa.

Som et resultat af det første "næringspolitiske forum" arbejder fonden nu med at udvikle et koncept for tekniske udviklingskontrakter til fremme af samspillet mellem privat industri, forskningsinstitutioner og offentlige indkøbere af teknik. Udvalget finder dette positivt og imødeser rapportering herom senere.

Den dialog, som ministerrådet har indledt med erhvervslivet om forbedringer af "miljøindustriens" konkurrenceevne, bør fortsættes og lede til konkrete resultater. Udvalget lægger her særlig vægt på, at de eksisterende nordiske institutioner på området (NIB, Industrifonden, NOPEF, Nordtest, NDF) udnyttes til at fremme nordisk industriudvikling og eksport, samtidig med at miljøforholdene forbedres generelt og ikke mindst i relation til Norden.

Energipolitik

Udvalget konstaterer, at den nye samarbejdsplan for energiområdet nu er vedtaget af ministerrådet. Samtidig må det konstateres, at ministerrådet ikke har fremlagt de forslag, som Nordisk Råd pålagde ministerrådet i *rek. nr 2/1989/e*. Det er forslag angående opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger på energiområdet, forskningsprogrammet og udnyttelse af naturgassen.

Det fremgår af beretningen, at arbejdet med disse problemstillinger indgår i det energipolitiske samarbejde, men det er svært at bedømme

karaktern og omfanget af arbejdet ud fra beretningens kortfattede beskrivelser.

Udvalget har søgt at få en politisk dialog i gang med ministerrådet om energisamarbejdet og ser forslagene i *rek. nr 3/1989/e* som et led i dialogen. Det er således ikke tilfredsstillende for udvalget, at ministerrådet henviser til, at en arbejdsgruppe har udarbejdet forslag vedrørende opfølgningen af Brundtlandkommissionens anbefalinger på energiområdet, at ministerrådet har tilsluttet sig forslagene, og at de vil blive fulgt op i det løbende ministerrådsarbejde.

Ministerrådet henviser yderligere til rapporter på områderne transport af radioaktivt materiale (oversendes før sessionen), sårbarhedsspørgsmålet (oversendes senere), udnyttelse af naturgassen (vil blive fremsendt i januar 1990) og om energiforskningsprogrammet.

Udvalget finder, at ministerrådet bør formulere sine forslag i en form, som gør en politisk drøftelse i de nordiske samarbejdsorganer mulig.

Ministerrådet har i årets løb taget stilling til finansieringen af det fremtidige sikkerhedsprogram på atomenergiområdet. Ministerrådet har således besluttet, at programmet ikke skal finansieres over det nordiske budget, og det er oplyst, at det i stedet vil blive finansieret nationalt. Det betyder bl. a., at sikkerhedsprogrammet ikke vil blive forelagt for Nordisk Råd, således som Økonomisk Udvalg tidligere har krævet.

Udvalget har ikke indvendinger mod dette, særligt ikke i lyset af at størstedelen af de ledige midler efter det oplyste alternativt vil blive anvendt til arbejdet med problemerne på energi-miljøområdet. Udvalget finder det dog bemærkelsesværdigt, at der ikke, hverken i budgettet for 1990 eller i C 2 for de kommende år, er fremlagt nogen planer for, hvad dette arbejde nærmere skal indebære. Fra ministerrådssekretariatet har udvalget modtaget en kort oversigt over projekter og beløb, men denne information synes altså ikke at være politisk forankret i ministerrådet, ligesom disse planer ikke omtaler spørgsmål af mere politisk karakter f. eks. omkring energipriser og andre former for styring af energiforbruget.

Udvalget forventer i øvrigt, at NKA, som administrerer sikkerhedsprogrammet, fungerer videre inden for rammerne af de vedtægter, som i 1987 fastsattes af energiministrene.

Handelspolitik

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at udenrigshandelsministrene nu har taget et "aktivt greb" om arbejdet med afviklingen af tekniske handelshindringer, og at det nu ser ud til, at arbejdet tages alvorligt i de fleste sektorer. Det er dog stadig udvalgets opfattelse, at udenrigshandelsministrene ville have et mere "aktivt greb" om sagen, hvis de formelt udgjorde et ministerråd og ikke skulle henvende sig til andre nordiske samarbejdsorganer gennem samarbejdsministrene.

Ministerrådet konstaterer dog samtidig i beretningen, at man stadig mangler de nødvendige politiske instrumenter for at kunne gennemføre handelshindringsarbejdet efter de forudsætninger, som lå til grund for vedtagelsen af programmet, og at forudsætningerne således muligvis har været for optimistiske.

Denne tese underbygges af udtalelser fra nogle sektorer i beretningen. F.eks. fremgår det, at kontrolinstitutionernes samarbejde på det jord- og skovbrugspolitiske område ikke fuldt ud har accepteret den grundlæggende harmoniseringsbetragtning (ligeværdige regler) i arbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer.

Udvalget imødeser ministerrådets videre arbejde med denne sag og understreger, at man fra Nordisk Råds side i behandlingen af arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" lagde særlig vægt på, at handels-hindringerne fjernes, og at der indføres fælles regler på det veterinære og fytosanitære område.

Udvalget har i øvrigt bemærket, at der er udsendt en ny og revideret liste over ligeværdige regler i de nordiske lande. Listen forekommer mere informativ end den gamle og er udvidet med mange nye ligeværdige regler.

Regionalpolitik

På det regionalpolitiske område er der i årets løb gennemført evalueringer af de fleste samarbejdsområder. Resultaterne herfra har dannet udgangspunkt for formuleringen af ministerrådsforslag *B 100/e* om nyt regionalpolitisk program. Forslaget drøftes på den 38. session, og udvalget henviser til betænkningen herom.

Bistand

Udvalget konstaterer, at udvalgets tidligere opfordring til bistandsministrene om at danne et formelt ministerråd stadig ikke er fulgt. Udvalget konstaterer videre, at ministerrådet har udsat beslutningen om nedlæggelse af den rådgivende komite for bistandsspørgsmål (RKB). Nedlæggelsen blev forslået af Söderkomiteen og støttes af Økonomisk Udvalg.

Udvalget efterlyser en fælles nordisk holdning til spørgsmålet om hjælp til Polen og eventuelt andre østlande, herunder spørgsmålet om anvendelse af bistandsmidler til dette formål.

Jord- og skovbrug

Ministerrådet har i årets løb gennemført en grundig evaluering af store dele af det jord- og skovbrugspolitiske samarbejde. Resultaterne af evalueringen er anvendt i forbindelse med udarbejdelsen af et tillæg til det eksisterende samarbejdsprogram for sektoren. Ministerrådsforslaget her-

om (B 101/e) drøftes på den 38. session, og udvalget henviser til betænkningen herover.

Samarbejdet er omfattende og tilsyneladende effektivt, men en række af de mere overordnede politiske samarbejdsproblemer synes ikke at have bevæget sig meget i det forløbne år. Der er f. eks. spørgsmålet om at gøre handelen med jordbrugsprodukter følsom over for markedssignaler, øge handelen mellem landene med jordbrugsprodukter og at skabe mere ensartede kontrolsystemer og regler på dyre- og plantesundhedsområdet i landene. Der er dog i forskellige sammenhænge truffet beslutninger om intensivering af samarbejdet, og udvalget afventer resultaterne af dette.

I beretningen gives en gennemgang af harmoniseringsmulighederne på en række kontrolområder inden for jord- og skovbrugssektoren. Gennemgangen viser ikke præcis, hvor landenes vurderinger af sikkerhed og risiko adskiller sig og afslører dermed ikke de grundlæggende argumenter for forskelle i reglerne. Den viser imidlertid, at viljen og mulighederne er til stede for en række tekniske forbedringer. Det forhold, at visse kontrolmyndigheder ikke fuldt ud accepterer den grundlæggende harmoniseringsbetragtning (ligeværdige regler), må snarest afklares politisk. Der er således efter udvalgets bedømmelse behov for, at de kontrollerende myndigheder på området styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer, at programmet udvikles således som antydnet af ministerrådet, samt at dette arbejde afstemmes med arbejdet i relation til regler i EF.

Fiskeri

Udvalget havde gerne set, at den omtalte handlingsplan til opfølgning af samarbejdsprogrammet var blevet forelagt udvalget, dette ikke mindst på baggrund af samarbejdsprogrammets generelle karakter og af at C 2 dokumentet er udformet så intetsigende, som tilfældet er.

Bygge- og boligsektoren

Udvalget finder, at arbejdet på denne sektor stort set er gennemført efter forudsætningerne. Harmonisering af byggebestemmelser, standardisering og indendørsklima har stået i centrum. Endvidere konstaterer udvalget med tilfredshed, at også det boligpolitiske samarbejde udvikles, og understreger i denne sammenhæng, at samarbejdet efter udvalgets opfattelse ikke blot bør være byggeteknisk, men at det også bør omfatte boligpolitiske spørgsmål f. eks. omkring finansierings- og skatteforhold, boliger til særlige befolkningsgrupper samt boligmarkedets udvikling og påvirkningen heraf.

Sektoren vil i 1990 blive underkastet en vurdering i regie af Budget- og Kontroludvalget, og udvalget afventer resultaterne af denne.

Sammenfatning

Økonomisk Udvalg vil sammenfattende særligt fremhæve følgende synspunkter vedrørende ministerrådets beretning (C 1) for aktiviteterne i 1989:

1. Udvalget finder det ønskeligt, at skattereformerne drøftes og så vidt muligt koordineres mellem landene, også på politisk plan i ministerrådet.
2. Ministerrådet burde i højere grad tage udfordringen omkring koordineringen af den økonomiske politik i landene op.
3. Udvalget finder, at ministerrådet for længst burde have gennemført de analyser og overvejelser, som gør det muligt at udforme et prioriteringsdokument (C 2) til brug for den politiske drøftelse i Nordisk Råd af de kommende års nordiske samarbejde.
4. Udvalget forudsætter, at ministerrådet involverer Nordisk Råd i den videre diskussion af formerne for det fremtidige økonomiske samarbejde.
5. Dialogen med industrien om forbedringer af "miljøindustriens" konkurrenceevne bør fortsættes og lede til konkrete resultater. Eksisterende nordiske institutioner på området bør udnyttes til at fremme dette arbejde.
6. Ministerrådet (energiministrene) bør formulere deres forslag i en form, som gør en politisk drøftelse i de nordiske samarbejdsorganer mulig.
7. De kontrollerende myndigheder, f. eks. på jordbrugsområdet, bør styres mere målbevidst med udgangspunkt i samarbejdsprogrammet for afskaffelse af tekniske handelshindringer. Programmet bør udvikles, de nødvendige politiske redskaber skabes, og arbejdet afstemmes med tilsvarende arbejde i EF.

Stockholm, den 30. januar 1990

Anders Talleraas (H)

Formand

Redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Kompletterande redogörelse jämte utskottens betänkanden, se s. 1643)

Nordisk Ministerråd afgiver hermed i overensstemmelse med artikel 64 i samarbejdsoverenskomsten af 23. marts 1962 (Helsingforsaftalen) sin redegørelse om planerne for det fortsatte nordiske samarbejde.

Reykjavík, i december 1989

På Nordisk Ministerråds vegne

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Kapitel

1. Indledning	1624
2. Norden som hjemmemarked	1626
3. Nordisk transportmarked	1630
4. Nordisk kultur-, forsknings- og uddannelsesfællesskab	1631
5. Medborgernes Norden, herunder arbejdsmarkedsspørgsmål, social- og sundhedsområdet	1633
6. Miljøpolitik	1636
7. Arbejdsmiljøpolitik	1638
8. Forbruger- og levnedsmiddelpolitik	1639
9. Øvrige samarbejdsområder	1640

1. Indledning

De overordnede mål

19. juni 1989 godkendte Nordisk Ministerråd "Arbejdsprogram Norden i Europa 1989-92" og oversendte det til Nordisk Råd. Dermed har ministerrådet angivet målene for en væsentlig del af de nordiske regeringers samarbejde i de nærmeste år.

Denne arbejdsplan har til formål at løse to hovedopgaver:

for det første at styrke Norden indadtil, således at nordiske virksomheder og borgere får det bedst mulige udgangspunkt for at deltage i og drage nytte af den vesteuropæiske integrationsproces. Denne indsats vil blive koncentreret om følgende områder:

– Norden som hjemmemarked – nordisk transportmarked – nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab – nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkeds-, social- og sundhedspolitik.

for det andet at styrke de nordiske landes rolle og indflydelse udadtil i Europa, især i forholdet til EF, på områder, hvor de nordiske lande er stærke. I denne forbindelse er det en vigtig overordnet målsætning at hævde et højt beskyttelsesniveau for borgernes sikkerhed og sundhed, især vedrørende

– miljøpolitikken – arbejdsmiljøområdet – forbrugerpolitikken.

Ifølge Nordisk Ministerråds planer skal udgangspunktet for samarbejdet i de kommende år i øvrigt være at

– styrke og udvikle de nordiske landes kulturelle fællesskab

– udvikle et Medborgernes Norden, hvor nordboers rettigheder principielt skal være de samme, uanset hvor de opholder sig i Norden, og som skal lette den enkelte borgers vilkår under rejse, ophold, studier og arbejde i hele Norden,

– fortsætte arbejdet hen imod de mål, der er opstillet i miljøsamarbejdsprogrammet af januar 1989, og som bygger på principperne om tværfaglighed, langsigtedhed, integrering af miljøhensyn i alle relevante samfundsfunktioner og et internationalt syn på miljøbeskyttelsen i overensstemmelse med rapporten fra Verdenskommissionen for miljø og udvikling,

– udvikle det tekniske forsknings- og udviklingssamarbejde med henblik på at styrke Nordens industrielle konkurrenceevne,

– styrke det nærings- og regionalpolitiske samarbejde.

Det nordiske budget

Den 14. november 1989 vedtog Nordisk Ministerråd (samarbejdsmi-nistrene budgettet for 1990 med en samlet ramme på 677.952.000 DKK. Dette budget repræsenterer en realvækst på 3% i de ordinære budgetmidler (eksklusive den økonomiske handlingsplan) i forhold til budgettet for 1989.

For de følgende budgetår blev der ikke givet tilsagn om en automatisk

realvækst. De enkelte sektorer inden for ministerrådsorganisationen skal foretage en kritisk gennemgang af den eksisterende virksomhed således, at det bliver muligt at omprioritere inden for de enkelte sektorer og mellem sektorerne og at tilvejebringe midler til højt prioriterede igangværende og nye aktiviteter. Der vil således ikke kunne foreslås nye udgiftskrævende foranstaltninger med mindre deres finansiering på forhånd er sikret. For så vidt angår aktiviteter, der i øjeblikket finansieres helt eller delvist af den økonomiske handlingsplans midler, og som videreføres efter handlingsplanens ophør, vil ministerrådet sikre, at de nødvendige midler stilles til rådighed inden for det ordinære budget.

Nordisk samarbejde udenfor ministerrådsorganisationen

Det uofficielle nordiske samarbejde foregår på alle områder af samfundslivet og har et omfang og en bredde, som er enestående i Verden. Hele dette fintmaskede samarbejdsnet danner et solidt demokratisk grundlag for det officielle nordiske samarbejde. Ministerrådet har derfor også regelmæssig kontakt med en række store nordiske organisationer, som arbejdsmarkedets parter og Foreningerne Norden, ligesom ministerrådet yder økonomisk støtte til folkelige og kulturelle nordiske organisationer. Ministerrådet har således givet tilsagn om at ville yde et væsentligt økonomisk tilskud til gennemførelsen af "Nordisk Miljø- og Biologiår 1990-91", som arrangeres af Foreningerne Norden m. fl. organisationer.

De økonomiske konjunkturer

I november 1989 fremlagde de nordiske finansministre for sjette gang deres fælles konjunkturrapport. Rapporten giver en samlet oversigt over de økonomiske udsigter og den økonomiske politik i de nordiske lande.

Tilvæksten i de nordiske lande har som helhed betragtet i den senere tid ligget på ca. 2 1/4% på årsbasis. Den tilvækstprocent har også været gældende i 1989. Dermed har aktivitetsudviklingen i Norden været svagere end i det øvrige Vesteuropa. Det samlede konjunkturbillede af Norden rummer imidlertid betydelige forskelle mellem landene.

Der har været en kraftig konjunkturedgang i Danmark og Norge i 1987 og 1988 - i Norge også et stykke ind i 1989. Den indenlandske efterspørgsel er faldet, medens der har været en relativt stærk vækst i eksporten. Underskuddene på betalingsbalancen er blevet mindre. I begge lande er arbejdsløsheden vokset. Udviklingen synes imidlertid nu at være vendt, og en periode med fornyet, om end moderat tilvækst synes nu at være i gang.

I Island skete der et konjunkturomslag i 1988 efter en stærk tilvækst året før. I 1990 ventes for tredje år i træk et fald i bruttonationalproduktet.

Finland og Sverige har derimod haft en forholdsvis stærk tilvækst i 1987 og 1988. Det er først og fremmest den indenlandske efterspørgsel, som er vokset, medens udviklingen i eksporten har været afdæmpet. Dette har ført til en forværring af betalingsbalancen. Der har været en betydelig

mangel på arbejdskraft med deraf følgende tendenser til lønglidning. I løbet af 1989 er aktivitetsudvidelsen blevet reduceret noget, og i 1990 forventes en yderligere reduceret tilvækst.

Tilvæksten i Norden – regnet som et vejet gennemsnit – er beregnet til 2,5% for hele året 1989. I 1990 forventes et vist fald til knapt 2%.

Inflationsprocenten var både i 1987 og i 1988 5,5% i gennemsnit i Norden og er i 1989 steget noget. I 1990 ventes en prisstigning på 5,6% i gennemsnit. Inflationen vil ligge noget over den, som forventes i det øvrige Vesteuropa.

Arbejdsløsheden i Norden som helhed ventes at falde lidt fra 1989 til 1990, nemlig fra 4,3% til 4,2%. I Danmark er arbejdsløsheden fortsat høj og noget stigende. I Norge lå arbejdsløsheden på næsten 5% i 1. halvår 1989. I Finland er arbejdsløsheden lav sammenlignet med tidligere år – den er nede på 3,4% i 1989 og forventes at blive liggende på dette niveau også i 1990. I Sverige ventes, at arbejdsløsheden fortsat vil være meget lav – 1,4% i 1990.

2. Norden som hjemmemarked

Skabelsen af et nordisk hjemmemarked er ikke blot af betydning for den internordiske samhandel. Det er også væsentligt for de nordiske landes stilling inden for et større europæisk marked. Foranstaltninger, som fremmer dannelsen af et nordisk hjemmemarked og dets samordning med det større europæiske marked, indgår da også med betydelig vægt i ”Arbejdsprogram Norden i Europa 1989 – 92”.

Samarbejdsprogrammet af 1987 for afvikling af handelshindringer i Norden vil blive fortsat til 1993 med henblik på afskaffelse af alle tekniske handelshindringer, samt forenkling af toldprocedurerne og grænsekontrollen med varer. Programmet indeholder bl. a. et pålæg om at foretage en evaluering af samarbejdsprogrammet og at forsøge at finde en mere effektiv anvendelse af princippet om gensidig anerkendelse. Man vil endvidere behandle den nationale fremgangsmåde ved afvikling af handelshindringer. Arbejdet med at afskaffe konkrete, eksisterende handelshindringer fortsætter.

En vigtig forudsætning for en sådan liberalisering er, at en harmonisering af systemerne for prøvning og kontrol, kvalitetssikring og testmetoder samt en standardisering af normerne for industriprodukter og byggematerialer gennemføres inden 1993.

Ministerrådet lægger derfor stor vægt på, at det nordiske samarbejde styrkes såvel i de europæiske standardiseringsorganisationer CEN og CE-NELEC, som i andre europæiske standardiseringsorganer. Målet er, at normerne fastlægges på et højt kvalitetsniveau, samtidigt med at kravene til et godt arbejdsmiljø og forbrugernes sikkerhed tilgodeses.

Nordiske myndigheder bestræber sig på at værne sundhed, sikkerhed og

miljø. Udformningen af europæiske normer og standarder for industriprodukter og byggematerialer bør derfor ske under hensyn til den viden og de erfaringer, man har i Norden. Det arbejde, som er udført i Norden for at harmonisere sikkerhedsnormer og udvikle test- og kontrolmetoder, har skabt et højt kompetenceniveau til gavn for borgernes krav på kvalitet og sikkerhed. Erhvervslivet i de nordiske lande har derfor en vigtig konkurrencemæssig position at hævde i det igangværende vesteuropæiske integrationsarbejde. Kendskab og erfaringer fra det nordiske harmoniseringsarbejde er efterspurgt internationalt, og dette forhold bør udnyttes i den nuværende situation.

Styrkelse af erhvervslivets konkurrenceevne

Det nordiske erhvervslivs konkurrenceevne skal yderligere styrkes gennem udviklingen af nye samarbejdsformer, som kan gøre Norden til et hjemmemarked for teknologiske udviklingskontrakter på egnede samfundsområder. Der forberedes en dialog med erhvervslivet med det formål at styrke miljøindustriens konkurrenceevne i forhold til de store investeringsbehov, som bl. a. findes i Østeuropa. De mindre og mellemstore virksomheders behov for at være forberedt på den stærke vesteuropæiske konkurrence skal imødekommes ved en forøget spredning af information og ny teknologi, ligesom hele Norden skal anvendes som ressourcegrundlag for kvalificeret uddannelse af virksomhedernes nøglepersoner inden for ledelse og teknik. De fleste af disse aktiviteter – ligesom de nye indsatser inden for teknisk forskning – foregår som en opfølgning af beslutningen om at udvikle Nordisk Industrifond til et nordisk industrielt center.

Byggesamarbejdet

Det nordiske samarbejde på bygge- og boligområdet er omfattende og dets forsknings- og udviklingsvirksomhed øges. To områder fremtræder som særligt vigtige i den kommende tid. Det gælder for det første et nordisk samarbejde om en mere alsidig indførelse og anvendelse af data-teknologien i byggesektoren. Dernæst vil indendørsklimaet blive et prioriteret samarbejdsområde, hvor kravene om sundt og miljøvenligt byggeri er fundamentale, og hvor problemernes tværsektorielle karakter vil kræve en mangesidet forsknings- og udviklingsvirksomhed. Man vil iøvrigt fortsætte det boligpolitiske samarbejde og beskæftige sig med boligfinansieringen i de nordiske lande, bl. a. gennem analyser af forholdet mellem kapitalmarked og boligfinansiering, de regionale aspekter af boligpolitikken og generelle og selektive metoder til sikring af boligforsyningen.

Fiskerisamarbejdet

Nordisk Ministerråd vedtog den 5. april 1989 Nordisk samarbejdsprogram for fiskeriområdet, som iværksættes i 1990. For at styrke fiskerisek-

tores bidrag til "Arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" og for at videreføre arbejdet med afvikling af handelshindringer er der nedsat en særlig arbejdsgruppe, som vil koordinere det nordiske samarbejde på disse områder, som vil få voksende betydning ved gennemførelsen af samarbejdsprogrammet.

Der er endvidere nedsat en nordisk arbejdsgruppe for fiskeriforskning, som skal sikre det faglige forskningsniveau og koordinere nordisk finansierede projekter med de nationale forskningsprogrammer.

I 1990 igangsættes et treårigt samarbejdsprogram for flerbstands forskning og et treårigt samarbejdsprogram om bioteknologi i akvakultur.

I 1990 gennemføres endvidere en havforskningsekspedition SKAGEX '90 med deltagelse fra Danmark, Finland, Norge og Sverige samt alle de øvrige Østersølande. Ekspeditionen, som 15–20 fartøjer vil deltage i, muliggøres bl. a. ved bidrag til planlægning, udstyr o. a. fra Nordisk Ministerråd.

Med støtte fra nordiske projektmidler vil man yderligere finansiere samarbejdsområderne marin økologi, akvakultur, teknologi og markeds spørgsmål.

Jord- og skovbrugssamarbejdet

Nordisk Ministerråd (landbrugsministrene) vil ved Nordisk Råds 38. session i Reykjavik forelægge et ministerrådsforslag om et tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet fra 1985 og en midtvejs-evaluering af handlingsprogrammet.

Tillægget til handlingsprogrammet går ud fra, at der må lægges større vægt på tværsektorielle prioriteringer både nationalt og nordisk. Dette gælder især samarbejde inden for miljøområdet.

I forslaget til revideret handlingsplan er der nævnt 11 konkrete samarbejdsområder for miljøsektoren og jord- og skovbrugssektoren. Dette samarbejdes omfang, prioriteringer og videre planlægning vil blive fastlagt i fællesskab af de to sektorer.

Der vil også blive lagt vægt på en udbygning af det administrative samarbejde om fjernelse af tekniske handelshindringer på alle sektorens kontrolområder. I dette arbejde vil der blive taget hensyn til EFTA-harmoniseringen, de kommende bestemmelser for EF's indre marked samt andet internationalt samarbejde.

Et andet vigtigt område er samarbejdet om jord- og skovbrugets genetiske ressourcer. Der skal skabes en fælles nordisk holdning til internationale, genbevarende foranstaltninger for planter og husdyr, og der skal gives det nordiske genbanksamarbejde et fast grundlag.

Ministerrådet lægger vægt på et nordisk samarbejde på jord- og skovbrugsforskningens område. Organiseringen af dette samarbejde – herunder forskeruddannelsen – vil derfor blive styrket.

De samarbejdsaktiviteter, som er kommet til i tillægget til handlingsprogrammet, vil blive højere prioriteret end de aktiviteter, der indgår i den

oprindelige handlingsplan, og som endnu ikke er sat i gang. Dette vil komme til udtryk i sektorernes budgetprioriteringer.

Bioteknologiske problemer

Den hastige bioteknologiske udvikling rejser nye juridiske, miljømæssige og etiske problemer. Ministerrådet vil derfor arbejde for, at der formuleres fællesnordiske holdninger til spørgsmål vedrørende patentering og anden retsbeskyttelse af bioteknologiske opfindelser. I de etiske problemer, som udspringer af bioteknologiens muligheder, vil ministerrådet støtte sig til den rådgivning, som kan hentes i det nyligt etablerede udvalg for bioteknologisk etik.

Den økonomiske handlingsplan 1989–92 "Et stærkere Norden"

Handlingsplanen indeholder en række initiativer, som ikke er omtalt i arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992", og hvoraf ministerrådet ønsker at fremhæve nedenstående:

Der vil blive iværksat et arbejde om omkostninger og efterspørgsel vedrørende den offentlige sektor, ligesom ministerrådet vil støtte forskning i skattesystemernes funktion og tilpasning. På landbrugspolitikens område vil man arbejde i retning af større hensyntagen til markedssignaler. På miljøområdet vil blive undersøgt forudsætninger for udvidet anvendelse af økonomiske styringsinstrumenter.

Kapitalliberalisering m. m.

Skal etableringen af et nordisk hjemmemarked for varer gennemføres fuldt ud, må det i overensstemmelse med den økonomiske handlingsplan kombineres med skabelsen af et nordisk marked for tjenesteydelser. Den igangværende liberalisering af kapitalbevægelser over grænserne vil være gennemført 1. juli 1990 og markedet for finansielle tjenesteydelser – bank- og forsikringsvirksomhed – vil blive liberaliseret. Ministerrådet vil i den forbindelse arbejde for at skabe forudsætninger for en sammenkobling af de nordiske fondsbørsers virksomhed.

Regionalpolitik

Der vil ved Nordisk Råds 38. session blive forelagt et ministerrådsforslag om et nyt regionalpolitisk samarbejdsprogram for tiden frem til 1995.

I forslaget beskrives indledningsvis en række faktorer i samfundsudviklingen, som vil ændre forudsætningerne og vilkårene for regionalpolitikken i -90'erne. Det vil blive vanskeligere at nå de regionalpolitiske mål, dels fordi den voksende internationalisering yderligere fremmer erhvervslivets specialisering og koncentration, dels fordi det bliver stadig vanskeligere at forøge den offentlige aktivitet og de offentlige tilskud, som har begunstiget de økonomiske svage dele af de enkelte lande.

Det er derfor nødvendigt, at det regionalpolitiske samarbejde bygges på nye initiativer og delvist orienteres mod nye områder. Det vil således være

et vigtigt strategisk mål at udbygge samarbejdet mellem de forskellige samfundssektorer, som er af særlig betydning for en regional udvikling. I den forbindelse vil man søge belyst, hvordan miljøforholdene og krav om miljøforbedrende foranstaltninger påvirker forskellige regioners udviklingsforudsætninger.

Kundskabsudvikling og informations- og erfaringsudveksling vil få højere prioritet. Herunder vil man søge at belyse de regionale konsekvenser af den igangværende internationalisering, bl.a. den europæiske integrationsproces.

Det igangværende grænseregionale samarbejde er et konkret og praktisk samarbejde mellem kommunale og regionale myndigheder henover grænserne. Denne virksomhed er udvidet til at omfatte stadigt flere samfundssektorer og har derfor stor betydning for skabelsen af et nordisk hjemmemarked. Der vil blive udarbejdet et handlingsprogram for den projektbase-rede konkrete virksomhed.

3. Nordisk transportmarked

Udviklingen af det nordiske hjemmemarked med fri konkurrence forudsætter en liberalisering af transportmarkedet, således at transportomkostningerne kan reduceres. Det er endvidere væsentligt for den nordiske eksportindustri, som ligger i et udkantsområde, at den kan få sine produkter transporteret til det øvrige Europa så hurtigt og billigt som muligt.

Ministerrådet er derfor nået til enighed om, at der gradvist indtil udgangen af 1992 skal være skabt et frit marked for lastbiltransporter. Der er også opnået enighed om at liberalisere bustrafikken mellem Finland, Norge og Sverige i 1990.

Endvidere vil man i løbet af den samme periode arbejde for en forenkling af vejskatterne og deres opkrævning.

I det nordiske transportsamarbejde vil ministerrådet arbejde for en større integration af miljøhensyn i udviklingen af transportmarkedet, bl. a. ved en prioritering af miljøvenlige transportsystemer.

I ministerrådsforslaget om et nyt nordisk regionalpolitisk samarbejdsprogram understreges det, at en udbygget infrastruktur er en forudsætning for det regionale erhvervslivs udvikling, og at gode kommunikationsmuligheder er særligt vigtige for erhvervslivets udvikling i områder med store afstande. Udover hurtige transportveje til Europa er der et stort behov for bedre kommunikationer og udbygning af de tværgående trafikforbindelser inden for Norden. Liberaliseringen af bustrafikken vil til en vis grad imødekomme dette behov.

Et fælles nordisk transportmarked har også konsekvenser for trafiksikkerheden. Ministerrådet vil derfor arbejde for en harmonisering af hastighedsbegrænsningerne og vejafmærkningssystemerne i Norden, bl. a. med henblik på at påvirke det harmoniseringsarbejde, som foregår på europæisk plan i ECE.

Udviklingen af et fælles nordisk transportmarked vil endvidere styrke gennemførelsen af ministerrådets nye samarbejdsprogram på turistområdet.

4. Nordisk kultur-, forsknings- og uddannelsesfællesskab

Handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbejde, som Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) vedtog den 10. marts 1988, sætter det nordiske kulturfællesskab ind i en større international sammenhæng og fremhæver, at dette fællesskab er en af forudsætningerne for, at de nordiske lande kan samarbejde inden for internationale fora og blive hørt og respekteret.

Sprogforståelse

Dette kulturfællesskab bygger bl. a. på den fælles sprogforståelse. Ministerrådet anser det for en vigtig opgave at bevare og udbygge denne sprogforståelse. Et ministerrådsforslag om en handlingsplan for sprogligt samarbejde i Norden vil derfor blive forelagt ved Nordisk Råds 38. session.

Film og TV

Film og tv spiller en stadig større rolle i kulturlivet, og en voksende strøm af udenlandske film og TV-programmer tilbydes det nordiske publikum. For at styrke Norden såvel udadtil som indadtil på dette område, har ministerrådet besluttet sammen med de nordiske TV-selskaber og filminstitutter at oprette en nordisk film- og TV-fond. Fonden skal fra 1. januar 1990 i en 5-årig forsøgsperiode yde støtte med op til 45 mio. DKK årligt til nordiske landes produktion af film og TV-programmer og fremme distributionen af nordiske film.

På TV-området samarbejdes der iøvrigt om de ophavsretlige problemer, som er forbundet med satellittransmissioner.

Nordisk uddannelsesfællesskab

Et af kulturhandlingsplanens mål er skabelsen af et nordisk uddannelsesfællesskab, hvor nordboer skal have adgang til at søge deres teoretiske og praktiske uddannelse på gymnasialt og postgymnasialt niveau uanset, hvor de er hjemmehørende. For så vidt angår de almene og erhvervsfaglige gymnasiale uddannelser, forventes de formelle hindringer for et nordisk uddannelsesfællesskab at være fjernet i løbet af skoleåret 1989–90. En kortlægning af de juridiske og økonomiske hindringer for et nordisk uddannelsesfællesskab på de videregående (postgymnasiale) uddannelsesområder forventes færdig i 1989. Ministerrådet vil derefter tage initiativ til fjernelse af hindringerne.

Skal et nordisk uddannelsesfællesskab have virkelig betydning for de uddannelsessøgende, må de også have sikkerhed for, at den erhvervskom-

petencegivende uddannelse, som de har gennemgået i et andet nordisk land, også giver dem ret til at udøve deres erhverv i hjemlandet. Med henblik herpå og for yderligere at fremme nordboers frie bevægelighed inden for Norden, har ministerrådssekretariatet udarbejdet et forslag til en generel overenskomst om nordisk arbejdsmarked for personer, der har gennemgået en videregående (postgymnasial) erhvervskompetencegivende eksamen af mindst 3 års varighed. Forslaget har til hensigt at skabe den samme retstilstand på området i Norden som den, der vil være gældende inden for EF fra 1990.

For så vidt angår den gensidige godkendelse af gymnasiale, erhvervsfaglige uddannelser, så arbejdes der med spørgsmålet i Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT).

For uddannelsessøgende, der måtte ønske at tage op til et år af deres gymnasiale eller postgymnasiale uddannelse i et andet nordisk land, er NORDPLUS-stipendieprogrammet blevet sat i værk i 1989 og forventes at være fuldt udbygget i 1991.

Det tilsvarende stipendiesystem for studerende ved de tekniske højskoler i Norden (NORDTEK) vil blive fortsat, bl. a. med støtte fra Nordisk Industrifond.

I overensstemmelse med kulturhandlingsplanen og Brundtland-kommissionens rapport vil Ministerrådet i de kommende år iværksætte et udviklingsprojekt, som kan styrke miljøundervisningen i grundskolen og i lærernes efter- og videreuddannelse.

Forskningssamarbejdet

På forskningsområdet vil ministerrådet fremlægge forslag til retningslinjer for Nordisk Forskningspolitisk Råds arbejde i de kommende tre år ved Nordisk Råds session i 1990. Ministerrådet vil endvidere i de kommende år samle sig om en udbygning af samarbejdet om forskeruddannelserne, og der forberedes en nordisk overenskomst om dette samarbejde, hvorefter nordiske forskerstuderende bl. a. skal sikres adgang til de nordiske landes nationale forskeruddannelseskurser.

Nordisk Industrifond vil endvidere støtte et særligt stipendieprogram og en doktorandudvekslingsordning for kvalificerede forskere på nogle særligt egnede områder inden for ny teknik.

Det igangværende datatnetværk og kommunikationssystem mellem de forskningsorienterede datacentraler i de nordiske lande – NORDUNET – vil blive yderligere udbygget i de kommende år, idet man vil søge at udbygge samarbejdet med de tilsvarende EF-aktiviteter.

For forskning og højere uddannelse er internationale kontakter en væsentlig og naturlig grundbetingelse. De nordiske universiteter og forskermiljøer har en lang samarbejds tradition med det øvrige Europa. Fremover bliver spørgsmålet om Nordens deltagelse i det vesteuropæiske universitet- og forskningssamarbejde endnu vigtigere. Indtil nu har en formel samord-

ning af de nordiske – eller EFTA-landenes – optræden over for EF i forskningsspørgsmål ikke været aktuel.

For så vidt angår deltagelse i EF's programmer for de højere uddannelser har forhandlingerne fundet sted inden for rammerne af EFTA/EF-samarbejdet. EF's ministerråd besluttede på et møde den 22. maj 1989 at bemyndige Kommissionen til at indlede forhandlinger om EFTA-landenes deltagelse i COMETT II. En tilsvarende åbning af ERASMUS-programmet, hvilket Danmark fortsat arbejder for, vil blive drøftet inden for EF.

Det nordiske teknisk-industrielle samarbejde vil i det kommende år få forøgede ressourcer for at styrke de nordiske virksomheders og forskningsinstitutioners samarbejde med de vesteuropæiske forskningsprogrammer Eureka og Cost og de af EF's industri- og forskningsprogrammer, som står åbne for EFTA-landene.

Andre aktiviteter

Udover de i arbejdsprogrammet omhandlede projekter vil ministerrådet som et led i den nordiske kulturinformation i udlandet i 1991 arrangere en udstilling "Nordisk Kultur år 800 – 1200" i Paris.

Ministerrådet vil i øvrigt fortsat støtte udviklingen af den nordiske produktion af programvarer til skolebrug bl. a. i samarbejde med Nordisk Industrifond, ligesom man fortsat vil støtte det nordiske folkelige og kulturelle samarbejde.

5. Medborgernes Norden, herunder arbejdsmarkedsspørgsmål, social- og sundhedsområdet

Det er et mål for ministerrådet at skabe et Medborgernes Norden, hvor nordboer ikke alene frit kan færdes og arbejde, men i princippet nyder de samme rettigheder og har de samme pligter som landets egne medborgere, når de bor i et andet nordisk land.

Pasunionen, flygtninge og indvandrere

En grundpille for et sådant Medborgernes Norden er den nordiske pasunion. Ministerrådet og de nordiske landes regeringer er derfor opmærksomme på den situation, der vil opstå, når paskontrollen ved EF's indre grænser fjernes eller lempes væsentligt. Der arbejdes på at sikre, at den frie bevægelighed inden for Norden kan bevares, selv om grænsepassagen over EF's indre grænser liberaliseres. Arbejdet med disse spørgsmål – herunder også asyl- og visumproblematikken – sker i regie af den nordiske samrådsgruppe for flygtningespørgsmål. Spørgsmål angående den nordiske paskontroloverenskomst behandles også i Nordisk Udlænding udvalg.

Den nordiske samrådsgruppe for flygtningespørgsmål vil også fremover være det væsentlige organ for nordisk samråd og samarbejde om de globale

flygtningpolitiske spørgsmål. Samrådsgruppen fortsætter sit samarbejde vedrørende landenes flygtningekvoter. På tilsvarende måde behandles mange andre flygtningepolitiske spørgsmål, f. eks. angående repatriering og regional integration.

Et vigtigt formål med samrådsgruppens arbejde er fortsat at skabe mulighed for erfaringsudveksling og dermed en udvidelse af grundlaget for nationale policybeslutninger vedrørende forskellige aspekter af flygtningepolitikken og flygtningemodtagelsen.

Den nordiske kontaktgruppe for migrationsspørgsmål vil frem til 1993 arbejde med migrationsforskning, seminarer om indvandrerkvinders forhold samt erfaringsudveksling mellem de nationale myndigheder, som har ansvaret for integration af flygtninge og støtte til torturofre.

Arbejdsmarkedet

En anden grundpille er det fællesnordiske arbejdsmarked. Ministerrådet lægger derfor vægt på at skabe de bedst mulige betingelser for, at nordboer kan udnytte de muligheder, som det nordiske arbejdsmarked rummer.

Ministerrådet finder det i denne forbindelse væsentligt at gøre ungdommen opmærksom på de muligheder, som det nordiske arbejdsmarked og den frie bevægelighed inden for Norden i det hele taget rummer. Ministerrådet vil derfor i tiden indtil 1993 yde tilskud til Nordjob og Nordpraktikordningerne.

Samarbejdet bygger på samarbejdsprogrammet fra 1985, den nye økonomiske handlingsplan og den nye ligestillingsplan samt de strukturelle forandringer på arbejdsmarkedet, herunder udviklingen i relationerne mellem Norden og EF.

Der forventes betydelige udfordringer som følge af ændringer på arbejdsmarkedet i 90-erne. Dette følger af den demografiske udvikling, den teknologiske udvikling i produktionen og ændringer i arbejdslivets organisering, som vil stille større krav til arbejdskraftens omstilling og uddannelse.

Det nordiske samarbejde kan spille en vigtig rolle for at medvirke til, at udfordringerne på 1990-ernes arbejdsmarked kan mødes på en fremtidsrettet måde.

Samarbejdet omfatter opfølgningen af overenskomster og aftaler, hvor overenskomsten om det fælles nordiske arbejdsmarked har en central placering.

I opfølgningen vil man lægge en særlig vægt på effektiviseringen af den nordiske arbejdsformidling. Samarbejdet om arbejdsmarkedsuddannelser (flaskehalsuddannelser), erhvervsmæssig rehabilitering samt arbejdsløshedsforsikring vil blive styrket. Man vil herunder udvikle informationen til arbejdssøgende og arbejdsgivere for at nedbringe reelle barrierer mod arbejdskraftens mobilitet over grænserne.

Arbejdsmarkedets funktion og dets samspil med den økonomiske politik

vil blive givet høj prioritet. Man vil her analysere arbejdsmarkedets udvikling i 90-erne i det såkaldte paraplyprojekt, som er et omfattende forsknings- og udredningsprogram med henblik på fremtidsrettede analyser af udfordringerne til arbejdsmarkedspolitikken. I det nordiske projektprogram samles et stort antal nationale forskningsaktiviteter, som under den overordnede målsætning undersøger udvalgte sammenhænge mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken.

Moderniseringen af beskæftigelsespolitikken med nye initiativer for at modvirke arbejdsløshed og udviklingen af disse initiativers effektivitet prioriteres også højt.

Derudover vil man arbejde med udvikling af arbejdsformidlingens service og metoder for mål- og resultatstyring af arbejdsmarkedsforvaltningen.

Aktiviteterne tilpasses i øvrigt en målrettet indsats på områder, som har relation til den forstærkede integration i Vesteuropa. Der vil blive sat initiativer i værk for at lette arbejdskraftens mobilitet, herunder spørgsmål om gensidig anerkendelse af uddannelser og erhvervskvalifikationer.

Under en toårig forsøgsperiode vil man undersøge interessen for en nordisk udvekslingsordning for kommunalt ansatte. I forsøgsperioden vil disse få mulighed for udveksling på samme vilkår som dem, der gælder for statsansatte.

Social- og sundhedsområdet

Grundlaget for ministerrådets arbejde på social- og sundhedsområdet er samarbejdsprogrammet, som bl. a. understreger betydningen af at arbejde for en sund livsstil og et sundere miljø i Norden.

Inden for arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" arbejder ministerrådet med koordinering af socialsikringsreglerne med EF. Det gælder specielt for personer, der successivt eller samtidigt berøres af socialforsikringen både i et eller flere nordiske lande og i et eller flere EF-medlemslande.

Ministerrådet vil endvidere arbejde for en harmonisering mellem de nordiske lande og EF for såvidt angår lægemiddelområdet, godkendelse af odontologisk materiale og standardisering af systemer og udstyr til handicappede. Med henblik på dette, er der etableret forbindelse mellem EF og Nordisk Lægemiddelnævn, Nordisk Institut for Odontologisk Materialeprøvning samt Nordisk Nævn for Handicapspørgsmål.

Den nordiske model inden for socialpolitikken er meget bredere end EF's sociale dimension. Det er derfor vigtigt at arbejde videre med denne model inden for ministerrådet.

Ministerrådet arbejder med forebyggelse inden for social- og sundhedsområdet, både gennem information og i projekter. Desuden arbejder man med personalesituationen, der er temmelig kritisk inden for social- og sundhedsområdet bl. a. på grund af mangelfuld rekruttering.

Ministerrådet vil endvidere tilstræbe en mere målrettet fremtidig indsats gennem en undersøgelse af igangværende projekter bl. a. på ældreområdet, børneområdet og bistandsområdet. Der arbejdes desuden med etablering af et udviklingscenter for handicaphjælpe midler.

Under den nordiske handlingsplan mod cancer er hovedformålet at mindske overdødeligheden af cancer i Norden og at skabe bedre livskvalitet for dem, der ikke kan helbredes. I perioden 1990–92 vil der blive iværksat en række konkrete foranstaltninger inden for uddannelser og forskning samt med henblik på forebyggende indsats og tidlig diagnostik.

Ministerrådet vil forstærke og effektivisere informationsindsatsen over for målgrupper, som er særligt udsatte for at blive ramt af AIDS.

Ligestilling

For så vidt angår ligestillingsproblemerne tilstræbes et samarbejde mellem de nordiske lande og EF, OECD og Europarådet om udviklingen af ligestillingsstatistikken og om realisering af princippet om lige løn for lige arbejde. Inden for ECE deltager de nordiske lande allerede i det europæiske samarbejde om udviklingen af ligestillingsstatistikken.

Ligestilling er et område, hvor de nordiske lande allerede er langt fremme. I de kommende år vil ministerrådet koncentrere indsatsen om kvinders rolle i den økonomiske udvikling samt om kvinders og mænds muligheder for at kombinere familieliv og arbejdsliv. Inden for disse to temaers rammer vil man iværksætte projekter om kvinders beskæftigelsesmuligheder, arbejdsmiljø og løn samt om de økonomiske konsekvenser af fordelingen mellem lønnet og ulønnet arbejde.

Ministerrådet vil søge ligestillingsproblemerne integreret i andre relevante nordiske samarbejdsområder, og handlingsplanen for ligestillings-samarbejdet giver klart udtryk for denne bestræbelse. Som et led i det nordiske samarbejdsprogram for fiskeriområdet vil man således yde støtte til et nordisk kvindeforum, som Nordisk Kontaktudvalg for Kyst- og Fiskerikvinder arrangerer.

6. Miljøpolitik

Nordisk Ministerråd har vedtaget et nordisk miljøprogram, som indebærer en langsigtet målsætning for det nordiske samarbejde på miljøområdet. Programmet bygger såvel på Verdenskommissionens rapport "Vor fælles Fremtid" som på UNEP's miljøperspektiv. Det nordiske samarbejde vil i fremtiden have et længere tidsperspektiv og være mere tværgående og principielt i sin karakter samtidig med, at det er konkret handlingsrettet.

De nordiske lande stræber efter en samordning af deres miljøpolitiske foranstaltninger. På dette grundlag har ministerrådet virket for skabelsen af et fælles syn på prioriteringer, målformuleringer og strategier i miljø-

samarbejdet, f. eks. i handlingsplaner og -programmer, grundlæggende økonomiske vurderinger og miljøkonsekvensvurderinger.

De nordiske lande er endvidere aktive i bestræbelserne på at opnå en global bæredygtig udvikling. Dette betyder bl. a., at de nordiske lande vedtager konkrete foranstaltninger med det formål at integrere miljøhensyn i de samfundspolitiske beslutninger. Det er en forudsætning for at opnå en global bæredygtig udvikling, at man inden for alle samfundsområder er bevidst om de miljømæssige konsekvenser af de beslutninger og foranstaltninger, som træffes. De nordiske lande samarbejder desuden aktivt for at fremme et internationalt miljøsamarbejde på grundlag af rekommendationen om en bæredygtig udvikling.

Ministerrådet vil ved Nordisk Råds 38. session fremlægge forslag til en nordisk handlingsplan mod luftforurening. Denne plan lægger bl. a. op til en nordisk strategi for en reduktion af de samlede udslip af klimapåvirkende luftarter. Det langsigtede mål vil her være at finde frem til udslipsniveauer, som sikrer en acceptabel klimaudvikling. Når det gælder regionale luftforureninger indeholder planen en strategi, som er baseret på naturens tolerancegrænser.

Ministerrådet vil endvidere virke for et globalt ophør af brugen af ozonnedbrydende stoffer inden udgangen af dette århundrede.

Ministerrådet vil også ved Nordisk Råds 38. session fremlægge forslag til en revision af den nordiske handlingsplan mod havforurening, som blev behandlet ved rådets ekstraordinære session i Helsingør i 1988. Revisionen sker under hensyn til de nyeste informationer om havmiljøets tilstand, de nyeste tekniske fremskridt i forureningsbekæmpelsen og udviklingen i det internationale samarbejde.

Ministerrådet har endvidere udarbejdet forslag til en nordisk strategi om affald og renere teknologi med det formål at styrke arbejdet med at reducere mængden af affald og dets indhold af miljøfarlige stoffer ved sortering, genbrug og nedbrydning af giftige stoffer.

Udover de i arbejdsprogrammet omhandlede projekter vil ministerrådet i overensstemmelse med den økonomiske handlingsplan 1989–92 "Et stærkere Norden" arbejde for at fremme eksporten af nordisk "know-how" og teknologi på miljøområdet til statshandelslandene ved Østersøen og visse udviklingslande. Ministerrådsforslaget om oprettelse af et nordisk miljøfinansieringsselskab, som forventes forelagt ved Nordisk Råds 38. session, har til formål at styrke disse bestræbelser.

Som et led i det nordiske samarbejdsprogram for fiskeriområdet vil der i 1990 blive afholdt en konference om miljøproblemer ved marin akvakultur og en konference, som skal forberede et nordisk samarbejde omkring reduktion af bifangsten af fiskeyngel m. m. ved rejetsrawl fiskeriet – to områder hvor et tættere nordisk samarbejde vil have stor betydning for havmiljøet og en bæredygtig ressourceudnyttelse.

7. Arbejdsmiljøpolitik

Den nordiske arbejdsmiljøkonvention, som Nordisk Råd behandlede ved den 37. session i Stockholm, er siden blevet underskrevet af de nordiske regeringer og træder i kraft, når den er godkendt af alle landene.

Konventionens formål er at fremme udviklingen af stadigt forbedrede arbejdsmiljøer i de nordiske lande og at samordne de regler og krav, som angår arbejdsmiljøet i de nordiske lande, på et højt kvalitativt niveau.

Med udgangspunkt i konventionen vil der ved Nordisk Råds 38. session blive fremlagt et samarbejdsprogram på arbejdsmiljøområdet for tiden frem til 1993. Samarbejdsprogrammet vil lægge vægt på en systemsammenligning af arbejdsbeskyttelsesmyndighedernes tilsynsvirksomhed, særligt med henblik på vurdering og valg af metoder og deres effekter på arbejdsmiljøet. Endvidere vil der blive taget sigte på at udvikle nye metoder for at sammenkoble reguleringsform, tilsyn og økonomiske incitamenter for at få det bedst mulige resultat for arbejdsmiljøet.

Der vil blive arbejdet med fortsat harmonisering af love og forskrifter samt andre foranstaltninger med henblik på at undgå tekniske handelshindringer.

Som allerede nævnt i afsnit 2 "Norden som hjemmemarked", vil man i det europæiske og internationale standardiseringsarbejde og i arbejdet med harmonisering af prøve- og godkendelsesordninger for varer arbejde nært sammen for at sikre, at der i dette arbejde lægges vægt på hensynet til arbejdsmiljøet. I de kommende tre år vil de nordiske lande således fordele opgaverne imellem sig i de over 30 arbejdsgrupper, som i CEN og CENELEC skal arbejde med udmøntningen af EF's maskindirektiv i konkrete standarder og normer.

Som et led i skabelsen af et Norden med fri bevægelighed og – så vidt muligt – ensartede rettigheder for arbejdstagere vil der i foråret 1990 blive fremlagt et komparativt studie over arbejdsretten i Norden. Man vil derefter vurdere, om man skal fremlægge forslag til ændringer eller harmoniseringer på området.

Den nordiske model for medarbejderindflydelse og partssamarbejde i arbejdslivet vil blive stillet overfor store udfordringer i de kommende år, hvor erhvervslivet vil gennemgå en generel internationalisering, og på grund af skabelsen af EF's indre marked.

Der er igangsat et nordisk forskningsprojekt, som skal belyse denne udvikling og bedømme de fremtidige udfordringer for det nordiske arbejdsliv og -marked.

På forskningsområdet vil samarbejdet blive udvidet for at fastlægge hygiejnemæssige grænseværdier, nye materialers og produkters effekt på arbejdsmiljøet samt forstærke indsatsen for at mindske arbejdsulykker.

8. Forbruger- og levnedsmiddelpolitik

Forbrugerpolitik

Ministerrådet vil følge udviklingen inden for forbrugerbeskyttelsesområdet og analysere de foranstaltninger, EF træffer, sammenholdt med arbejdet med forbrugerbeskyttelse i Norden, ligesom man vil analysere mulighederne for at øve nordisk indflydelse på udviklingen af den europæiske forbrugerbeskyttelse.

Man vil herunder behandle spørgsmål om produktsikkerhed, forbrugerbeskyttelse i forbindelse med fastsættelse af regler om betalingskort og selskabsrejser, spørgsmål om utilbørlig og sammenlignende reklame og om urimelige aftalevilkår.

Ministerrådet vil vedtage foranstaltninger, som kan styrke forbrugerindflydelsen på det standardiseringsarbejde, som foregår i CEN og CENELEC.

Forbrugerpolitikken har bl. a. til formål at sikre forbrugerne varer, som er fri for skjulte farlige egenskaber. Det er derfor vigtigt, at der skabes lovregler om tilbagekaldelse af varer, som har vist sig at rumme farer for forbrugerne. Ministerrådet vil arbejde for en samordning af de nordiske landes regler og administrative praksis for tilbagekaldelse.

I denne sammenhæng vil ministerrådet også gennemføre en undersøgelse af, hvorledes man kan forhindre eller begrænse eksporten af varer, som på grund af deres farlighed ikke må sælges i et eller flere nordiske lande.

Levnedsmiddelpolitik

På levnedsmiddelområdet vil ministerrådet yderligere fremme samarbejdet mellem de nordiske kontrolmyndigheder med henblik på skabelsen af et nordisk kontrolnetværk, hvor landene anvender gensidigt akcepterede principper ved såvel importkontrollen som ved kontrollen med indenlandsk producerede levnedsmidler.

For så vidt angår forholdet til EF's levnedsmiddelpolitik, arbejder man med at finde niches, hvor EF endnu ikke har udstedt direktiver eller fremlagt konkrete direktivforslag, og hvor man derfor kan bringe nordiske synspunkter ind i EF's forberedende arbejde.

De nordiske landes levnedsmiddelmyndigheder er enige om, at de nuværende kødkontrolrutiner bygger på et sygdomspanorama, som er forældet, og at kontrolrutinerne derfor skal moderniseres.

På denne baggrund arbejder ministerrådet for at få skabt en fælles nordisk opfattelse af, hvordan kødkontrollen i fremtiden skal gennemføres. Et vellykket fællesnordisk projekt på dette område vil styrke mulighederne for et udvidet fagligt samarbejde med EF.

I vurderingen af husholdningens sundhedsmæssige konsekvenser skal der anlægges et helhedssyn, hvorunder både ernæringsmæssige og toksikologiske forhold skal vurderes. En samordning af principperne og retnings-

linjerne for vurderingen af sundhedsfarer, bl. a. ved miljøforurening af madvarer, skal bidrage til en mere ensartet rådgivning om kosthold til de nordiske landes befolkninger. Blandt andre spørgsmål, som man vil være opmærksom på, er bioteknikkens anvendelse ved fremstillingen af levnedsmidler.

9. Øvrige samarbejdsområder

Bistandssamarbejde

Det nordiske samarbejde inden for udviklingsbistand vil fortsat stræbe efter så koordineret en holdning som muligt i f. eks. FN-systemet, Verdensbanken og andre institutioner for udviklingsfinansiering.

Gældssituationen i mange udviklingslande giver fortsat grund til bekymring. Gennemgribende strukturprogrammer er fortsat nødvendige, og situationen i de enkelte lande vil blive fulgt omhyggeligt bl. a. for at forsøge at undgå, at sådanne programmer lægger en uforholdsmæssig byrde på de fattigste befolkningsgrupper.

FN's Økonomiske og Sociale Råd (ECOSOC) har efter forslag fra FN's kommission for social udvikling besluttet, at det andet hovedtema for mødet i marts 1991 vil blive strategier for den sociale udvikling med hensyn til u-landenes behov. Til dette møde arbejder ministerrådet med et projekt om nordisk bistandsarbejde inden for det sociale område.

De nordiske lande vil i de internationale fora fortsat arbejde for, at flere industrilande imødekommer kravet om, at 0,7% af bruttonationalproduktet overføres som bistand, hvilket langtfra er tilfældet i dag.

Også hensyn til miljøet og omsorg for naturressourcerne er nordiske mærkesager, både policy-mæssigt i de internationale fora og i den projektvirksomhed, som de nordiske lande deltager i bi- eller multilateralt. De nordiske lande vil fortsætte at arbejde aktivt for, at FN's miljøkonference 1972 i Stockholm følges op i 1992 med en konference om en bæredygtig og holdbar udvikling.

Det nordiske samarbejde om og med de ni lande i Det sydlige Afrika (SADCC) vil indgå i en ny fase fra 1990, når en ny rammeaftale om samarbejdet er forhandlet på plads i begyndelsen af året og Danmark overtager rollen som nordisk koordinator. Samarbejdet forventes at fokusere endnu mere på handels- og investeringsmæssige aktiviteter, samt kultursamarbejde. Også bistandsindsatser i et selvstændigt Namibia vil blive en vigtig del af det nordiske samarbejde.

Inden for region-til-region samarbejdet vil Centralamerika fortsat være genstand for nordisk koordinering af bistandsindsatserne. Samtidigt vil bistandsmyndighederne løbende vurdere situationen i sådanne geografiske områder, hvor behovene for bistandsindsatser forandres drastisk på kort tid.

Lovgivningssamarbejdet

En sag, som inden for lovgivningssamarbejdet bliver mere og mere presserende, angår spørgsmål om kontrol med efterlevelsen af internationale aftaler, der indgås som led i den økonomiske integration. Det drøftes, hvorvidt der behøves særlige institutioner eller andre mekanismer for dette, samt sådanne aftalers indvirken på den nationale suverænitet og på den demokratiske beslutningsproces i de enkelte lande.

Ministerrådet vil fortsætte det forstærkede samarbejde på det offentlige område, som blev indledt i 1989 med hovedvægten på forvaltningsret og dataloggivning.

Resocialisering af unge lovovertrædere er et fælles problem for alle landene. Ministerrådet vil vurdere igangværende forsøgsordninger i visse lande med alternative foranstaltninger over for unge lovovertrædere med henblik på eventuelt at udvide forsøgene til de øvrige lande.

Nye typer af kriminalitet – såkaldt økonomisk kriminalitet – har i visse tilfælde vist sig vanskelige at håndtere under den eksisterende lovgivning. Ministerrådet vil i 1990 bl. a. tage stilling til forskningsrapporterne vedrørende miljøkriminalitet og revisorers dobbeltrolle i visse situationer.

Hovedområdet for lovgivningssamarbejdet er dog fortsat privatrechts område, hvor samarbejdet vil fortsætte med uformindsket styrke på en lang række punkter. Inden for en række områder inden for EF-retten, kontraktsretten, immaterialretten, erstatningsretten m. v., vil der her blive lagt vægt på en hensigtsmæssig tilpasning til den igangværende økonomiske integrationsproces i Europa.

Skrivelse från Nordiska rådets presidium till Nordiska ministerrådet angående redogörelsen om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Nordiska ministerrådet har till Nordiska rådet inför 38:e sessionen i överensstämmelse med artikel 64 i Helsingforsavtalet avgett sin redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2).

Nordiska rådets utskott har genomgått redogörelsen och samtliga utskott har gjort presidiet uppmärksamt på att redogörelsen inte innehåller den övergripande planeringen och ekonomiska prioriteringen som måste anses vara syftet med redogörelsen enligt artikel 64 i Helsingforsavtalet. Utskotten anser därför att ministerrådet borde utarbeta ett kompletterande dokument till rådets 38:e session.

Utskottens hemställan till presidiet bifogas ministerrådet till kännedom.

Presidiet har vid sitt möte den 30 januari 1990 behandlat utskottens synpunkter på ministerrådets redogörelse och deras hemställan.

Presidiet har beslutat att med hänvisning till utskottens behandling av frågan och med beaktande av sakens principiella och praktiska betydelse be att ministerrådet utarbetar ett kompletterande dokument om planerna för det nordiska samarbetet, som innehåller klara ekonomiska prioriteringar och som kan fungera som ett ändamålsenligt planeringsdokument för den kommande verksamheten.

Presidiet konstaterar att förutsättningen för att ett kompletterande dokument skall kunna behandlas av utskotten inför 38:e sessionen är att det avges till Nordiska rådet så snabbt som det är möjligt.

Stockholm den 30 januari 1990

Karin Söder
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

**Kompletterande redogörelse
om planerna för det nordiska samarbetet**

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Utskottens betänkanden, Bilaga 1 – 6, se s. 1648 – 93)

Under henvisning til præsidiets brev af 30. januar 1990 (Dnr. 501/M3-89) med bilag fremsendes hermed ministerrådets supplement til Redegørelse om planerne for det nordiske samarbejde af 12. december 1989 (C 2/1990).

Reykjavík, 12. februar 1990

På Nordisk Ministerråds vegne

Július Sólnes

Fridtjov Clemet

Supplement til Redegørelse for det nordiske samarbejde af 12. december 1989 (C 2/1990)

1. Ministerrådets prioriteringer

De to sektorer, som ministerrådet prioriterer højest i 1990 og de nærmest følgende år, er kulturområdet og miljøsam arbejdet, hvor de vedtagne og foreslåede handlingsplaner vil have en budgetmæssig præferencestilling. Dette er bl. a. kommet til udtryk i væsentlige forhøjelser på budgettet for 1990 og vil også manifestere sig på budgetforslaget for 1991. Den samme høje prioritet giver ministerrådet den tværsektorielle arbejdsplan "Norden i Europa 1989–92", der omfatter konkrete projekter inden for praktisk talt samtlige sektorer i det nordiske samarbejde. Disse projekter vil inden for den enkelte sektor få 1. prioritet uanset sektorernes generelle prioriteringsmæssige status på det nordiske budget. Som det fremgår af fremskridtsrapporten af december 1990 om arbejdsprogrammet vil der i 1990 blive anvendt 75 mio. DKK eller godt 11 % af det samlede budget for 1990 til arbejdsprogrammets aktiviteter. De aktiviteter, som skal videreføres i 1991 og 1992, vil også få en høj prioritet ved udmøntningen af budgetterne for disse to år.

Ved prioriteringen i øvrigt vil ministerrådet sikre, at de øvrige handlingsplaner og samarbejdsprogrammer, som ministerrådet har fremsat som ministerrådsforslag til Nordisk Råds 38. session, sikres de ressourcer, der er nødvendige for planernes og programmernes gennemførelse.

For så vidt angår de aktiviteter, der i disse år finansieres helt eller delvis af den økonomiske handlingsplans bevillinger, og som skal videreføres efter handlingsplanens udløb, vil ministerrådet sikre, at de for videreførelsen nødvendige midler stilles til rådighed. Der henvises til den som bilag optagne fortegnelse over igangværende og foreslåede programmer og planer.

2. De kommende års budgetudvikling

2.1 Den hidtidige udvikling

Siden oprettelsen af Nordisk Ministerråd i 1972–73 har det samtidigt etablerede fællesnordiske budget været konstant stigende – også målt i faste priser. Det udgør for 1990 ca. 678 mio. DKK og finansierer over 50 institutioner, i hundredvis af projekter og mange andre nordiske aktiviteter. I mange tilfælde modtager denne nordiske virksomhed imidlertid også økonomisk støtte fra anden side. Hertil kommer de udvidelser af nordboers rettigheder i andre nordiske lande og lovharmoniseringsarbejdet, som gennemføres med marginale udgifter på det nordiske budget. Det nordiske samarbejdes omfang er derfor væsentligt større end det, som kan læses ud af det nordiske budgets tal. Ingen er i dag i stand til at måle det nordiske samarbejdes omfang i eksakte beløb.

2.2 De fremtidige budgetrammer

De nordiske lande forsøger hver for sig i stigende omfang at vurdere effektiviteten og målopfyldelsen i den virksomhed, som finansieres over de offentlige budgetter. I denne situation og med det niveau, som det nordiske budget har nået, finder ministerrådet, at man i forbindelse med det kommende budgetarbejde må anlægge en tilsvarende analytisk-kritisk holdning.

Som ovenfor nævnt vil miljø- og kultursektoren samt gennemførelsen af Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 fortsat have den højeste prioritet i ministerrådets arbejde med budgetforslaget for 1991. Det fremgår imidlertid af C 2 1989, at ministerrådet ikke vil sikre en automatisk realvækst i de kommende års budgetter, og ministerrådet kan derfor heller ikke på nuværende tidspunkt fastsætte rammer – hverken for det samlede budget eller for de enkelte sektorer.

2.3 Større fleksibilitet i budgettet

Budgettet for 1990 kan i runde tal opdeles i følgende fire hovedområder

1. Institutioner	40 %
2. Projekter og støtteordninger	40 %
3. Den økonomiske handlingsplan	10 %
4. Ministerrådssekretariatet	10 %

Den fleksibilitet, som primært ligger i området ”Projekter og støtteordninger”, bør øges således, at der bliver større muligheder for at omprioritere såvel inden for som mellem de enkelte sektorer. Dvs., at institutionernes andel af det samlede budget bør reduceres. Det bør i denne forbindelse understreges, at en del af institutionerne er oprettet for mange år siden for at gennemføre en pionerindsats på områder, hvor de enkelte nordiske lande ikke rådede over den fornødne intellektuelle eller økonomiske formåen til at oprette nationale institutioner. Bl. a. takket være disse institutioners indsats har de enkelte lande formået at opbygge den fornødne nationale ekspertise, og grundlaget for institutionernes eksistens som fælles nordiske institutioner er derfor ikke det samme, som dengang de blev oprettet.

Ved at øge den andel af budgettet, som anvendes til projekter og støtteordninger, øges samtidigt fleksibiliteten og mulighederne for at foretage relevante politiske prioriteringer inden for den samlede budgetramme under hensyn til udviklingens aktuelle krav.

2.4 Langsigtede budgetkonsekvenser

Efter forslag fra Danmark besluttede ministerrådet (samarbejdsministrene) i maj 1989 at gennemføre en undersøgelse af de langsigtede budgetkonsekvenser af de beslutninger, der er truffet dels ved vedtagelsen af handlingsprogrammer og planer, dels inden for det øvrige officielle nordiske samarbejde. I den forbindelse skal man minde om, at Nordisk Råds

budget- og kontroludvalg ligesom den danske rigsrevision har anmodet om en samlet oversigt over projektvirksomheden.

Stedfortræderkomiteen som sammen med ministerrådssekretariatet har fået til opgave at gennemføre ministerrådets beslutning, har påbegyndt arbejdet og analyserer nu projektbudgetterne inden for forskellige sektorer. Heraf vil man få en vis vejledning ved bedømmelsen af de nærmest kommende års budgetforudsætninger. Dette arbejde kan også bidrage til skabelsen af et bedre talmæssigt grundlag for prioriteringen mellem forskellige aktiviteter inden for det nordiske samarbejde set i et flerårigt perspektiv.

Ministerrådet er parat til at drøfte de dermed forbundne problemer med Nordisk Råd og især – så snart der foreligger en endelig rapport – vurdere dens resultater og konsekvenser i samråd med repræsentanter for rådet.

3. Budgettet, C 2 og Helsingforsaftalens artikel 64 stk. 2

Ifølge Helsingforsaftalens artikel 64 stk. 2, således som den er formuleret ved ændringen af 6. maj 1985, skal ministerrådet til hver ordinær session i Nordisk Råds plenarforsamling fremlægge en særskilt redegørelse om planerne for det fortsatte samarbejde (C 2). Med redegørelsen skal følge forslaget til budget for det nordiske samarbejde.

Denne kobling mellem C 2 og budgetforslag er imidlertid ikke mulig at følge med den budgetprocedure, som er aftalt mellem Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Efter denne procedure skal ministerrådets budgetforslag drøftes mellem rådet og ministerrådet i løbet af efteråret fra begyndelsen af september til midten af november, hvorefter budgettet vedtages af ministerrådet. Herefter skal ministerrådet afgive C 2 til Nordisk Råd på et tidspunkt, hvor arbejdet med budgettet for det næstfølgende år endnu ikke er begyndt. D. v. s., at der ikke kan være nogen reel sammenhæng i behandlingen af budgetforslag og C 2. Dette forhold synes egnet til nærmere forhandling mellem Nordisk Råd og ministerrådet.

4. C 2's fremtidige form

Ministerrådet er villig til at overveje, om C 2 i fremtiden skal fremtræde i en form, som ligner Arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92. D. v. s., at ministerrådet i C 2 angiver de væsentlige arbejdsopgaver, som skal løses i de kommende 1–3 år med angivelse af tidsfrister og oplysning om, hvorvidt de finansieres af nationale midler eller over det nordiske budget. I sidstnævnte tilfælde vil man da angive et skønnet beløb.

Ministerrådets handlingsplaner/samarbejdsprogrammer, som alle har været forelagt Nordisk Råd enten som ministerrådsforslag eller på anden måde

	<i>fastsat</i>
Handlingsplan for forstærkning og udvikling af Vestnordens samarbejdet (rek. 7/1985/e)	1985
Samarbejdsprogram på arbejdsmarkedssektoren (rek. 20/1985/s)	1985
Handlingsplan mod narkotika (rek. 23/1985/s)	1985
Handlingsplan for stabil beskæftigelse inden for byggesektoren (rek. 25/1986/e)	1987
Program for afvikling af handelshindringer (rek. 37/1987/e)	1987
Samarbejdsprogram om bioteknologi 1988–92 (rek. 24/1988/e)	1988
Samarbejdsprogram på næringsmiddelområdet 1988–92 (rek. 40/1988/j)	1988
Kulturhandlingsplan (rek. 34/1988/k)	1988
Revideret samarbejdsprogram på helse- og socialsektoren (rek. 9/1988/s)	1988
Miljøprogram (rek. 46/1988/s)	1988
Handlingsplan for øget trafikikkerhed (rek. 4/1988/t)	1988
Program for bistandssamarbejdet (rek. 25/1988/e)	1988
”Norden i Europa” + fremskridtsrapport (rek. 1, 5 og 6/1989/e)	1989
Samarbejdsprogram på konsumentområdet (rek. 15/1989/j)	1989

BILAGA 1

Ekonomiska utskottets betänkande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Til Økonomisk Udvalg er henvist dele af ministerrådets redegørelse for planerne for de kommende års nordiske samarbejde — C 2 — 1990. Ministerrådet har endvidere, på opfordring af Nordisk Råds præsidium, fremlagt et supplement til redegørelsen dateret 16. februar 1990.

Udvalget har behandlet redegørelsen på mødet i Stockholm den 29.-30. januar 1990. Udvalget har endvidere behandlet såvel redegørelsen som supplementet på mødet i Reykjavík den 26. februar 1990. Udvalget har taget stilling til kapitel 2 — Norden som hjemmemarked samt dele af andre kapitler, som er af interesse for udvalget.

Økonomisk Udvalg har besluttet at afgive følgende betænkning.

Generelle bemærkninger

I henhold til Helsingforsaftalen af 1962 med senere ændringer: ”skal ministerrådet til hver ordinær session i Nordisk Råds plenarforsamling fremlægge en særskilt redegørelse om planerne for det fortsatte samarbejde. Med redegørelsen skal følge forslaget til budget for det nordiske samarbejde.” (2. del af artikel 64).

Baggrunden for indførselen af denne særlige redegørelse findes i den såkaldte Benkow-komitees arbejde med det nordiske samarbejdes struktur og arbejdsformer. I det ministerrådsforslag (B 55/j) om opfølgning af komiteens forslag, som behandledes på Nordisk Råds session i 1985, hedder det bl. a. om dette spørgsmål: ”For på en naturlig måde at understrege samarbejdet om ministerrådets budget og for samtidig at præcisere opdelingen af ministerrådets rapportering til Nordisk Råd i en bagudrettet årsrapport og en fremadrettet planredgørelse i *tilknytning til budgetforslaget* for det kommende år har ministerrådet samtidig fundet det rigtigst at optage bestemmelser herom i Helsingforsaftalen.” (Økonomisk Udvalgs understregning).

Årets C 2 dokument er opbygget som et resume af en række store planer, som har været diskuteret og er blevet besluttet i løbet af 1989 eller tidligere samt planer, som er til drøftelse på rådets session i 1990. De målsætninger, som fremstilles i det indledende afsnit, er således stort set refereret fra handlingsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”. Der er imidlertid foretaget visse suppleringer, som stort set betyder, at målsætningerne nu omfatter alle tænkelige positive mål for samarbejdet.

Udvalget forventer naturligvis, at planlægningsdokumentet ligger tæt op ad de planer og programmer, som har været drøftet og besluttet i det nordiske samarbejde i det forløbne år. Meningen med C 2 som planlægningsdokument er imidlertid, at der skal foretages en yderligere prioritering og opdeling af arbejdsopgaverne på de enkelte virksomhedsår. I denne sammenhæng bemærkes, at det ikke fremgår, hvilken tidsperiode dokumentet omfatter. Således refereres der på en række punkter til aktiviteter, som gennemføres i 1990 (f. eks. på fiskeriområdet), ligesom den gængs konjunkturoversigt dækker 1990. På en række andre områder refereres planer, som rækker frem til og med 1992.

Det er udvalgets opfattelse, at aktiviteterne i 1990 ikke skal diskuteres i årets C 2, men at dokumentet skal udstikke rammer, herunder budgetrammer, for aktiviteterne i 1991, 92 og 93.

Udvalget stiller sig som udgangspunkt kritisk til, at der vedtages planer og programmer for det nordiske samarbejde, som ikke på forhånd er sikret ressourcer til gennemførelse. På den anden side er det klart, at politiske programmer med mere eller mindre generelle målsætninger kan gennemføres i hurtigere eller langsommere tempo, og der vil alene af den grund i praksis altid opstå situationer, hvor det er nødvendigt at prioritere ressourcindsatsen.

Det vigtigste argument for at udarbejde dokumentet C 2 er således, at det skal danne det faglige og politiske grundlag for en budgetmæssig prioritering i årene fremover. Til dette formål er årets dokument meget lidt anvendeligt, og det udarbejdede supplement ændrer ikke afgørende på dette.

Det siges i afsnittet om det nordiske budget, at der ikke vil blive givet tilsagn om *automatisk* vækst i årene fremover. Der står endvidere, at de enkelte sektorer skal gennemgå deres aktiviteter kritisk, således at der kan skaffes midler til nye og højt prioriterede aktiviteter ved omprioritering, ligesom det udtales, at der ikke vil kunne foreslås nye udgiftkrævende foranstaltninger, medmindre deres finansiering er sikret.

Udvalget kan støtte denne holdning hos ministerrådet, men vil samtidig pege på, at det altid har været et krav til samarbejdssektorerne, at de skal være kritiske og prioritere deres arbejde. Det fremgår ikke, om der i disse udtalelser er tale om en ny politik fra ministerrådets side i form af en linie med nul-vækst. Det fremgår heller ikke, om ministerrådet gennem disse tilkendegivelser for fremtiden vil pålægge de enkelte sektorer en budgetdisciplin, som indebærer, at alle nye aktiviteter skal holdes inden for de nugældende budgetrammer.

Om den *økonomiske handlingsplan* siges det, at til de aktiviteter, som videreføres efter handlingsplanens ophør (i 1992), "vil ministerrådet sikre, at de nødvendige midler sikres inden for det ordinære budget". Udvalget har svært ved at tillægge en sådan udtalelse værdi, når det hverken er tilkendegivet, hvilke aktiviteter i økonomisk handlingsplan det handler

om, eller er tilkendegivet, hvilken størrelse det ordinære budget vil have til den tid, herunder tilkendegivet hvorvidt ophøret af den økonomiske handlingsplan i sig selv vil have effekter på størrelsen af det ordinære budget. Der siges heller ikke noget om, hvilke aktiviteter som vil udgå af det ordinære budget, hvis dele af økonomisk handlingsplan skal fortsættes med finansiering derfra og uden budgetforhøjelser.

På denne baggrund må det konstateres, at ministerrådet bevidst afstår fra at foretage en nødvendig langsigtet budgetplanlægning. Det er til stor skade for hele det nordiske samarbejdsapparat, og det forekommer uforståeligt, at ministrene ikke stiller de samme kvalitetskrav til planlægning og udvikling af det nordiske samarbejde, som stilles til aktiviteter over de nationale budgetter.

Udvalget stiller sig uforstående over for dette holdningsskift, eftersom ministerrådet (samarbejdsministrene) i brev af 22. september 1989 til Budget- og Kontroludvalget har tilkendegivet, at "for fremtiden vil de økonomiske planlægningsforudsætninger ikke indgå som led i kommende års budget, men derimod i plandokumentet C 2".

Økonomisk Udvalg finder, at den nordiske virksomhed bør planlægges på længere sigt, og at dette først og fremmest bør gøres i de planer og programmer, som med mellemrum drøftes og besluttet af ministerråd og råd. Med udgangspunkt i disse er der yderligere behov for en samlet og langsigtet prioritering og budgetplanlægning. Dette bør ske i dokumentet C 2, således som det oprindeligt har været tanken med dette dokument.

Økonomisk Udvalg finder det vigtigt, at planlægningen foretages, og at beslutningerne træffes, således at alle de mange aktører i det nordiske samarbejde kender rammerne for deres fortsatte virksomhed og således, at der kan føres en åben og demokratisk diskussion herom med deltagelse af alle parter, ikke mindst parlamentarikerne i Nordisk Råd. C 2 er det redskab, som gør det muligt at flytte om på beslutninger, som er truffet demokratisk med deltagelse af ministerråd og råd, og det forekommer derfor rimeligt, at det er de samme parter, som deltager i denne prioriteringsproces.

Denne holdning stilles yderligere i relief, når ministerrådet til den 38. session fremlægger flere nye ministerrådsforslag, som klart forudsætter øgede budgetter og med lige så klare tilkendegivelser af, at denne ekstra finansiering ikke er sikret. Således har Økonomisk Udvalg med dette udgangspunkt behandlet såvel et nyt arbejdsprogram for regionalpolitik som et tillæg til handlingsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet.

Den supplerende redegørelse

Ved behandlingen af C 2 på Økonomisk Udvalgs møde i januar besluttede udvalget at skrive et brev til Præsidiets og bede om, at Præsidiets over for ministerrådet redegør for udvalgets synspunkter på dokumentet, herunder

at udvalget ikke finder, at dokumentet lever op til kravene i Helsingforsaftalen, og at dokumentet bør suppleres med budgetrammer for de kommende år. Ministerrådet har på baggrund af henvendelsen fra Præsidiets udformet et supplement til redegørelsen.

Supplementet tilføjer nogle få nye momenter og synspunkter og er ellers gentagelse af synspunkter, som allerede står i C 2. Supplementet er således ikke et revideret og kompletteret dokument, som udvalget havde ønsket.

Europaprogrammets høje prioritet understreges i supplementet og i øvrigt nævnes kulturområdet og miljøområdet som de to højest prioriterede sektorer for årene fremover.

Af interesse for det nye regionalpolitiske program og for tillægsprogrammet for jord- og skovbrug nævnes det, at ministerrådet vil sikre, at "de øvrige handlingsplaner og samarbejdsprogrammer, som ministerrådet har fremsat som ministerrådsforslag til Nordisk Råds 38. session, sikres de ressourcer, der er nødvendige for planernes og programmernes gennemførelse".

Denne type udsagn viser, hvor svært det er at drøfte prioriteringer, når de samlede rammer eller rammer for sektorerne ikke er fastlagt. Hvad er "nødvendige" ressourcer? Er det samarbejdsministrene eller fagministrene, som bestemmer?

Ministerrådet gentager, at aktiviteter i den økonomiske handlingsplan, som videreføres efter planens udløb i 1992, vil blive sikret de "nødvendige" midler til videreførelsen. Ministerrådet henviser her til en vedlagt liste over igangværende og foreslåede programmer og planer og fremhæver, at alle disse har været forelagt Nordisk Råd.

Udvalget har svært ved at se sammenhængen mellem denne liste og den økonomiske handlingsplan. Dels finansieres de oplistede planer kun for en lille dels vedkommende i dag af den økonomiske handlingsplan, og dels er der stadig ingen antydninger fra ministerrådet om, hvilke konkrete aktiviteter som skal videreføres og inden for hvilke budgetrammer.

En mulig tolkning er, at ministerrådet vil sikre en forhøjelse af det almene budget svarende til den nuværende bevilling til økonomisk handlingsplan. Udvalget vil i så fald kunne tilslutte sig dette, men finder, at en sådan bevilling primært bør anvendes til særligt udvalgte aktiviteter, som støtter den økonomiske udvikling og integration mellem de nordiske lande, og ikke spredes ud over alle de på listen anførte aktiviteter.

Ministerrådet finder det nødvendigt at anlægge en analytisk-kritisk holdning til budgettets aktiviteter. Udvalget er enig i dette, men finder ikke, at ministerrådet lever op til dette med de anførte synspunkter om øget fleksibilitet i budgettet gennem nedlæggelse af institutioner. Det fremgår af ministerrådets tal, at ca 50% af budgettet er "bundet" til institutioner (inklusive ministerrådssekretariatet). Dette burde ikke i sig selv være en hindring for politiske omprioriteringer af de øvrige 50%. Udvalget forudsætter, at ministerrådet lever op til egne ambitioner og

fremlægger det nødvendige analytisk-kritiske grundlag for drøftelserne af hver enkelt institutions fremtid og ikke træffer beslutninger på overfladisk og generelt grundlag.

Det fremgår, at ministerrådet ikke *vil* sikre en automatisk realvækst i de kommende års budgetter, og at ministerrådet derfor ikke på nuværende tidspunkt *kan* sætte rammer hverken samlet eller for de enkelte sektorer. Dette fremgik også af det oprindelige dokument, omend det nu udtales klarere som en politisk præmis for budgetarbejdet. Nogen forklaring på dette klare skift i holdning hos ministerrådet sammenlignet med situationen i september 1989 gives ikke. Udvalget efterlyser en sådan forklaring.

Udvalget finder det kritisabelt, at ministerrådet ikke har kunnet færdiggøre den igangsatte analyse af de mere langsigtede budgetkonsekvenser inden færdiggørelsen af C2/1990 eller supplementet dertil. Udvalget finder, at det ville være yderst beklageligt, hvis næste års C2 har samme lave standard som de sidste par års, og vil derfor opfordre ministerrådet til at færdiggøre sine overvejelser og fremlægge dem for Nordisk Råd med henblik på, at en ny ordning kan være operationel ved udformningen af næste års C2. At ministerrådet ikke ser, at der *kan* være nogen reel sammenhæng mellem behandlingen af budgetforslaget og C2, beror på at ministerrådet på forhånd har bortdefineret denne sammenhæng og dermed "sætter kikkerten for det blinde øje". For blot få måneder siden tilkendegav ministerrådet klart den modsatte holdning, for år tilbage var det almindelig rutine at udarbejde budgetrammer, og kravet om C2's tilknytning til budgetprocessen fremgår af Helsingforsaftalen.

Udvalget konstaterer med en vis tilfredshed, at ministerrådet finder dette spørgsmål velegnet til en forhandling mellem ministerråd og råd, og udvalget anbefaler, at rådet tager imod dette tilbud. At udforme C2 efter samme model som Europaprogrammet, som foreslået af ministerrådet, kan være en mulighed, men udvalget vil understrege, at de økonomiske oplysninger, som Europaprogrammet indeholder, ikke vil være tilstrækkeligt i sammenhæng med C2. Desuden bør C2 være heldækkende på den måde, at den gennemgår alle aktiviteter og opregner deres prioritering. En aktivitet bør således ikke tildeles lav prioritet blot ved *ikke* at blive nævnt i C2.

En forhandling må derfor have det brede formål at finde en generel ny ordning for udformningen af C2 samt behandle spørgsmålet i sammenhæng med budgetprocessen og de øvrige beretninger fra ministerrådet.

Udvalget finder, at disse generelle synspunkter mest hensigtsmæssigt bør danne grundlag for en udtalelse fra Budget- og Kontroludvalget. Økonomisk Udvalg har derfor videregivet synspunkterne til dette udvalg.

Faglige bemærkninger

1. *De økonomiske konjunkturer.*

Økonomisk Udvalg finder, at det korte afsnit med gengivelse af hovedtendenserne fra finansministrenes konjunkturoversigt passer dårligt ind i et planlægningsdokument for årene 1991 og følgende, eftersom oversigten kun dækker 1990. Hertil kommer, at der ingen sammenhæng er mellem denne refererende oversigt og dokumentets øvrige formål og tekst. Udvalget henviser i øvrigt til, at C 1 under afsnittet om det økonomiske samarbejde indeholder et mere fyldestgørende referat af konjunkturdegeologisen og til, at redegørelsen offentliggøres som et særligt dokument.

2. *Norden som hjemmemarked*

Udvalget finder, at de målsætninger, som ministerrådet fremhæver, er både vigtige og nødvendige. Samtidig konstaterer udvalget, at målsætningerne og de samarbejdsinitiativer, som er nødvendige for at følge dem op, beskrives langt bedre og mere sammenhængende i arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92, i den økonomiske handlingsplan "Et stærkere Norden", i samarbejdsprogrammet for afvikling af tekniske handelshindringer og i andre programmer, som har været fremlagt til diskussion, og hvorom der er opnået politisk enighed i Norden.

Det udvalg af aktiviteter, som nævnes i afsnittet om Norden som hjemmemarked, forekommer i sammenligning med de nævnte programmer at være et tilfældigt udpluk, som ikke efter udvalgets opfattelse kan være dækkende for det, som skal være hovedprioriteringerne for det nordiske samarbejde i 1991 og årene derefter. Udvalget kan således ikke se, at det er særligt interessant at fremhæve standardiseringsarbejdet i årets C 2 dokument på bekostning af en lang række andre samarbejdsaktiviteter. Samarbejde om standardisering er en nødvendig forudsætning for skabelsen af et nordisk hjemmemarked og for at sikre, at dette integreres i et europæisk marked, men det er ikke en tilstrækkelig forudsætning for dette.

Udvalget er på samme måde enig i, at Industrifonden er et centralt element i det nordiske samarbejde om styrkelse af erhvervslivets konkurrenceevne. Vedtagne nordiske planer indeholder imidlertid også andre nødvendige og vigtige samarbejdsaktiviteter, som bør med i vurderingen for at få et samlet billede.

Dokumentet burde endvidere have omtalt de udviklingsprogrammer, som ministerrådet selv har taget initiativet til omkring Nordisk Industrifond. Det gælder således planen for, hvordan nordisk forskning og udvikling på det tekniske område skal koordineres med tilsvarende aktiviteter i EF, og det gælder den langtidsplan for fondens udvikling, som vil blive fremlagt i efteråret 1990.

De dele af den økonomiske handlingsplan, som indgår i Europaprogrammet, må antages at dele dette programs høje prioritet. En række

enkeltaktiviteter fra økonomisk handlingsplan er yderligere nævnt separat. Udvalget savner imidlertid en tilkendegivelse af, at gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan i sin helhed er højt prioriteret.

Et vigtigt og økonomisk tungt element i det nordiske samarbejde om teknisk forskning og udvikling, som ikke er omtalt i C 2, er den bioteknologiske handlingsplan. Planen gennemføres over årene 1988–92 og skulle i henhold til det i sin tid fremlagte ministerrådsforslag have et budget på 55 mill. DKK i 1988-priser pr. år. Handlingsplanen har i de forløbne år været kraftigt underfinansieret (samlet set i årene 1988–90 med ca 53 mill. DKK i løbende priser), uden at ministerrådet har forklaret, hvilke konsekvenser det har for planens gennemførelse. I C 2 omtales kun de etiske problemer med bioteknologi. Disse problemer er interessante, men berører kun i mindre grad budgettet for planen. Udvalget forudsætter, at planen videreføres efter sine forudsætninger.

På jord- og skovbrugssiden udtrykkes den holdning, at nye aktiviteter i det reviderede samarbejdsprogram vil blive prioriteret frem for endnu ikke startede aktiviteter i det gamle program. Dette udsagn tilføjer intet nyt eller anvendeligt kriterium for prioritering. Man kan endvidere spørge sig, om ikke ministerrådet burde have udstukket nogle budgetrammer for det kommende tværsektorielle samarbejde om jordbrugsmiljøproblemerne, og således stimuleret udviklingen på området.

Det nævnes videre, at man vil give det nordiske genbanksamarbejde et fast grundlag. Udvalget efterlyser en nærmere forklaring på, hvad dette udsagn dækker over, og henviser i øvrigt til, at udvalget i forbindelse med behandlingen af beretningerne fra nordiske institutioner har peget på behovet for øget samarbejde og koordinering mellem institutionerne på jordbrugsområdet.

Om regionalpolitikken henviser udvalget til betænkningen over ministerrådsforslag B 100/e. Udvalget er for så vidt ikke uenig i det, som står i teksten, men finder indholdet i C 2 utilstrækkeligt til at afspejle det regionalpolitiske samarbejde.

En central diskussion under forberedelsen af det nye regionalpolitiske samarbejdsprogram har således været den fremtidige finansiering af det grænseregionale samarbejde. Dette problem er nu tilsyneladende ”løst” ved beslutningen om, at der skal udarbejdes en særlig handlingsplan for denne del af det regionalpolitiske samarbejde, og eftersom C 2 ikke indeholder nogen budgetmæssige overvejelser, tages problemet ikke op. Udvalget vil imidlertid, med henvisning til betænkningen over ministerrådsforslag B 100/e, fremhæve betydningen af, at ministerrådet finder former og finansiering, som kan sikre fortsættelsen af denne værdifulde del af det nordiske samarbejde.

3. Bistandspolitik

Det bistandspolitiske afsnit bærer præg af, at der stadig ikke er nedsat et formelt ministerråd for bistandspolitik, hvilket Nordisk Råd tidligere har anbefalet.

Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg konstaterer sammenfattende, at C 2 og det supplerende dokument ikke lever op til de krav, som udvalget mener bør stilles til det. Det er krav om økonomiske rammer, heldækkende beskrivelse af den nordiske virksomhed og en stringent og sammenhængende prioritering inden for de udstukne rammer.

Udvalget vil anbefale, at der snarest indledes en forhandling mellem rådet og ministerrådet om, hvordan denne situation kan forbedres i fremtidige udgaver af C 2. En løsning bør foreligge således, at den kan få effekt allerede på næste års C 2-dokument. Disse aspekter af C 2 behandles mest hensigtsmæssigt af Budget- og Kontroludvalget, hvortil Økonomisk Udvalg har videregivet sine synspunkter.

Udvalget støtter i øvrigt dokumentets generelt høje prioritering af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og havde gerne set en tilsvarende formulering vedrørende gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan. Udvalget savner endvidere omtale af den bioteknologiske handlingsplan.

Under henvisning til ovenstående *foreslår Økonomisk Udvalg*, at Nordisk Råd i forbindelse med C 2/1990 udtaler, at rådet

- lægger vægt på, at arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og økonomisk handlingsplan 1989–92 gennemføres efter forudsætningerne,
- anbefaler Nordisk Ministerråd, i samspil med Nordisk Råd, at videreføre arbejdet med at skabe rammerne for og sikre finansieringen af det økonomiske samarbejde udover 1992, hvor den økonomiske handlingsplan udløber,
- anbefaler Nordisk Ministerråd, at det bioteknologiske handlingsprogram gennemføres efter sine forudsætninger,
- forudsætter, at Nordisk Ministerråd indarbejder bevillinger til gennemførelse af det nye regionalpolitiske program og tillægsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet i budgettet for 1991 og i kommende C 2,
- konstaterer de øvrige kritiske bemærkninger, som Økonomisk Udvalg har til dokumentet C 2,

- iøvrigt tager de til Økonomisk Udvalg henviste dele af ministerrådets redegørelse for planerne for det nordiske samarbejde (C 2/1990) til efterretning.

Reykjavík, den 26. februar 1990

Gustav Björkstrand (Sfp)

Friðrik Sophusson (Sj)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Hans Jørgen Jensen (S)

Lars Emil Johansen (Si)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Agnar Nielsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

BILAGA 2

Juridiska utskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse för det nordiska samarbetet (C 2)

1.1. Innledning

Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet avgitt til Nordisk Råds 38. sesjon 1990 er henvist til juridisk utvalg. Utvalget har behandlet deler av kapittel 1 og kapitlene 5, 8 og 9.

Juridisk utvalg har behandlet redegjørelsen (C 2/1990) på møter den 29. og 30. januar 1990 i Stockholm og den 26. februar 1990 i Reykjavík. På møtet i Reykjavík drøftet utvalget også et kompletterende dokument av 16. februar 1990 som Ministerrådet har utarbeidet etter anmodning fra Presidiet/utvalgene.

1.2. Utvalgets generelle synspunkter

Juridisk utvalg vil generelt bemerke at det opprinnelige C 2-dokument er vagt formulert og lite forpliktende. Redegjørelsen i C 2-dokumentet inneholder ingen samlede budsjettmessige prioriteringer eller oppdeling av arbeidsoppgaver på de enkelte virksomhetsår. Redegjørelsen inneholder heller ikke noen konsekvent tidsramme.

Utvalget kan konstatere at det av Ministerrådets kompletterende dokument bl. a. går fram at man i 1990 og i de nærmeste årene vil prioritere høyest kulturområdet, miljøsamarbeidet og arbeidsplanen "Norden i Eu-

ropa 1989–92". Men dokumentet inneholder ingen samlede budsjettmessige prioriteringer eller angivelse av tidsfrister, som utvalget hadde ønsket. Det kompletterende dokumentet endrer således ikke utvalgets generelle oppfatning av C 2-dokumentet.

Juridisk utvalg kan konstatere at redegjørelsen i all hovedsak framstår som et sammendrag av en rekke store planer som har vært diskutert og er blitt besluttet i løpet av 1989 og tildels 1988. De målsetningene som framstilles i det innledende avsnittet er stort sett referert fra arbeidsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Det er imidlertid foretatt visse suppleringer, som betyr at målsetningene omfatter de fleste tenkelige positive mål for samarbeidet. Juridisk utvalg har tidligere uttalt seg om arbeidsprogrammet og de handlingsplaner og samarbeidsprogrammer som hører inn under juridisk utvalgs område.

Utvalget har notert seg at det for budsjettårene etter 1990 ikke er gitt tilsagn om automatisk realvekst, i likhet med foregående år. Utvalget vil i den forbindelse vise til sin uttalelse til Nordisk Ministerråds budsjettforslag for 1990, der det uttales at arbeidet med å utvikle forholdet Norden/Europa i årene som kommer vil kreve at en innenfor det nordiske samarbeid må ta opp nye oppgaver. I den grad dette arbeidet skyter fart, understreket utvalgets flertall at en bør være innstilt på en økning i de nordiske budsjetter ut over det vi har vært vant til de senere år. Utvalget har forøvrig ved flere anledninger pekt på at det bør være nøye sammenheng mellom de handlings- og samarbeidsplaner som legges fram i form av ministerrådsforslag, og Ministerrådets budsjetter. Utvalget har merket seg at Ministerrådet vil sikre at de handlingsplaner og samarbeidsplaner som Ministerrådet har framsatt som ministerrådsforslag til Nordisk Råd 38. sesjon får de ressurser som er nødvendige for planene og programmene gjennomføring. Utvalget er i tvil om hvordan de allerede vedtatte handlings- og samarbeidsplaner på juridisk utvalgs område vil bli prioritert.

Ministerrådets redegjørelse for planene for det nordiske samarbeidet er forelagt rådets utvalg i henhold til Helsingforsavtalens artikkel 64. Etter art. 64 andre ledd i Helsingforsavtalen skal Ministerrådet til hver ordinære sesjon med Nordisk Råd legge fram en særskilt redegjørelse om planene for det videre samarbeidet. Sammen med redegjørelsen skal det følge et budsjettforslag for det nordiske samarbeidet. Etter utvalgets mening kan ikke årets C 2-dokument samt det kompletterende dokumentet anses som noe planleggingsdokument i henhold til Helsingforsavtalens intensjoner.

Juridisk utvalg kan vise til at budsjett- og kontrollutvalget ved flere anledninger, og senest i sin betenkning over budsjettet for 1990, har uttalt ønske om at C 2-dokumentet skal inneholde både totalrammer og sektorrammer for de kommende år, og at C 2-dokumentet utvikles til et reelt plandokument for det nordiske samarbeidet.

Utvalget kan videre vise til at Ministerrådet (samarbeidsministrene) i august 1989 bl. a. fattet følgende beslutning: "De økonomiska planerings-

forutsetningarna för de på budgetåret följande åren anges i C 2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges." Samarbeidsministrenes vedtak er åpenbart ikke fulgt opp i det foreliggende dokument.

Det vil etter utvalgets oppfatning være naturlig at planleggingsdokumentet ligger tett opp til de arbeidsprogrammer, handlingsplaner og samarbeidsprogrammer som allerede er besluttet. Meningen med C 2 som planleggingsdokument må være at det skal foretas en ytterligere prioritering av arbeidsoppgavene på de enkelte virksomhetsår.

Det viktigste argumentet for å utarbeide C 2-dokumentet må være at det skal danne det faglige og politiske grunnlag for en budsjettmessig prioritering i de nærmeste årene. f. eks. de 3 nærmeste årene. Årets C 2-dokument er etter utvalgets mening ikke noe egnet redskap for planlegging av det framtidige nordiske samarbeid.

Utvalget har merket seg at Ministerrådet vil overveie hvilken form C 2 skal ha i framtiden. Utvalget vil anbefale at det snarest innledes forhandlinger mellom Rådet og Ministerrådet om hvordan de framtidige utgavene av C 2-dokumentet kan forbedres.

Juridisk utvalg finner det mest hensiktsmessig at utvalgets generelle synspunkter inngår i budsjett- og kontrollutvalgets behandling av C 2-dokumentets framtidige form og innhold. Utvalget har således formidlet sine generelle synspunkter til budsjett- og kontrollutvalget, som legger dem til grunn for sin uttalelse.

2. Passunion, flyktninger, innvandrere

Utvalget er naturligvis meget tilfreds med at det arbeides for å sikre den frie bevegelse innen Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres ved etableringen av EF's indre marked.

Når det gjelder passkontrolloverenskomsten, har utvalget ved flere anledninger påpekt betydningen av at det nordiske samarbeidet på dette viktige området bevares. Spørsmålet var sist oppe til drøfting mellom utvalget og Nordisk Ministerråd (justisministrene) under møtet i Mariehamn den 13. november 1989. Der fikk utvalget det inntrykk at justisministrene var optimistiske med hensyn til å komme fram til en løsning. Etter utvalgets mening er dette spørsmålet av særdeles stor betydning for det nordiske samarbeidet. Utvalget savner imidlertid en nærmere framdriftsplan i C 2-dokumentet for når dette spørsmålet kan forventes avklart.

Når det gjelder flyktninger og innvandrerspørsmål, er utvalget tilfreds med at den nordiske samrådsgruppen fortsetter sitt samarbeid om flyktningepolitikken. Utvalget er likeledes tilfreds med at den nordiske kontaktgruppen for migrasjonsspørsmål vil arbeide med migrasjonsforskning, seminarer og erfaringsutveksling fram til 1993. Også her savner imidlertid utvalget en mer konkret plan for det videre samarbeidet.

Av de større virksomhetsområdene som hører inn under juridisk utvalg er det nå bare samarbeidet om flyktninge- og innvandrerpolitikk som ikke er regulert i et egentlig program. Utvalget ville se det som en fordel om også dette viktige området kunne gjøres mer målrettet ved at man fikk en samlet plan for det videre samarbeidet, med tidsmessige rammer og med realistiske budsjettmessige forutsetninger. Utvalget vil anbefale at Ministerrådet undersøker mulighetene for å utarbeide en slik plan.

3. Likestilling

Juridisk utvalg er meget tilfreds med at Ministerrådet tilstreber et samarbeid mellom de nordiske land og EF, OECD og Europarådet om utviklingen av likestillingsstatistikken og om realisering av prinsippet om lik lønn for likt arbeid. Spørsmålet om likelønn mellom kvinner og menn er et område som prioriteres meget høyt av juridisk utvalg. Utvalget går ut fra at det her er tale om en utvidelse av de prosjekter på området som er omtalt i handlingsplanen for likestilling. Utvalget savner imidlertid tidsmessige rammer for dette samarbeidet.

Utvalget vil forøvrig vise til sin betenkning over ministerrådsforslag B 94/j om en handlingsplan for det nordiske likestillingsarbeidet.

Utvalget savner en redegjørelse fra Ministerrådet i C 2-dokumentet om planene for det nordiske samarbeide i forbindelse med oppfølging av Nordisk Forum i 1988. Utvalget vil i den forbindelse vise til sin betenkning over C 2-dokumentet for 1989 samt til sin uttalelse over C 1 for 1990.

4. Forbruker- og næringsmiddelpolitikk

Vedrørende forbrukerområdet kan det vises til juridisk utvalgs betenkning til ministerrådsforslag B 91/j om et nordisk samarbeidsprogram på forbrukerområdet som ble vedtatt på Nordisk Råds 37. sesjon. Det vises videre til juridisk utvalgs uttalelse om Ministerrådets arbeidsprogram Norden i Europa 1989 – 92.

Juridisk utvalg vil uttrykke tilfredshet med at Ministerrådet vil vedta foranstaltninger som kan styrke forbrukerinnflytelsen i det standardiseringsarbeidet som bl. a. foregår i CEN. Men heller ikke her inneholder C 2-dokumentet tidsmessige rammer eller budsjettmessige forutsetninger.

Vedrørende næringsmiddelavgivningen, vises til juridisk utvalgs betenkning over ministerrådsforslag B 80/j om et samarbeidsprogram på næringsmiddelområdet som ble vedtatt på Nordisk Råds 36. sesjon.

Juridisk utvalg kan støtte Ministerrådets bestrebelser med å finne nisjer hvor man kan bringe inn nordiske synspunkter i EFs forberedende arbeid. Utvalget har forøvrig ved flere anledninger framhevet betydningen av at en tilpasning til EF's regelverk skjer uten å senke det høye nordiske ambisjonsnivået.

5. Lovgivningssamarbeidet

Utvalget vil innledningsvis uttrykke sin forundring over at et så viktig samarbeidsområde som lovgivningssamarbeidet ikke er omtalt i et eget punkt i Ministerrådets redegjørelse, men bare er tatt inn under punktet "øvrige samarbeidsområder" bakerst i C 2-dokumentet.

Av Ministerrådets planer går det fram at det nå drøftes hvorvidt det behøves særlige institusjoner i forbindelse med spørsmålet om kontroll med etterlevelsen av internasjonale avtaler som inngås som ledd i den økonomiske integrasjonen. Juridisk utvalg mener at det er svært viktig at man på nordisk plan utreder disse spørsmålene, og at området gis høy prioritet. Dette gjelder særlig fordi den europeiske integrasjon nå skjer i et meget raskt tempo. Det går ikke fram av redegjørelsen hvilke konkrete tiltak Ministerrådet har i tankene. Utvalget antar at opprettelsen av et nordisk institutt for EF-rett kan være relevant i denne forbindelse. Utvalget viser til at man har stilt seg positiv til forslaget fra sluttrapporten i den internasjonale samarbeidskomité som ble vedtatt på Nordisk Råds ekstrasessjon i Mariehamn i november 1989 om at det opprettes et nordisk institutt for EF-rett (Rek. 44/1989).

Når det gjelder planene vedrørende resosialisering av unge lovbrøyttere stiller juridisk utvalg seg positiv til Ministerrådets planer om å vurdere en utvidelse av igangværende forsøksordninger i visse land til de øvrige nordiske land. Etter det utvalget erfarer er det først og fremst Danmark som til nå har hatt denne type forsøksordninger.

Juridisk utvalg ser videre positivt på at Ministerrådet i løpet av 1990 vil ta stilling til forskningsrapporten vedrørende miljøkriminalitet og revisorers dobbeltrolle i visse situasjoner.

Juridisk utvalg vil likeledes støtte planene om å søke en hensiktsmessig tilpasning til den igangværende økonomiske integrasjonsprosess i Europa på en del områder innenfor EF-retten, som f. eks. kontraktsretten, immaterialretten, erstatningsretten. Utvalget savner imidlertid også her mer konkrete planer og prioriteringer.

Juridisk utvalgs forslag

Under henvisning til hva som er anført foran, innstiller juridisk utvalg at Nordisk Råd i anledning av Nordisk Ministerråds redegjørelse for det nordiske samarbeidet, C 2/1990, vedtar følgende uttalelse:

1. at Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd:

- å intensivere arbeidet med å sikre den frie bevegelse av personer i Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres.
- å intensivere arbeidet med å utrede behovet for kontroll med etterlevelse av internasjonale avtaler som inngår som ledd i den økonomiske integrasjonen, f. eks. med hensyn til innretting av et institutt for EF-rett.

- å vurdere mulighetene for å utarbeide en handlingsplan for det videre samarbeidet på flyktningeområdet.
  - at det som ledd i oppfølgingen av Nordisk Forum 1988 til Nordisk Råds sesjon i 1991 legges fram et konkret forslag til nytt Nordisk Forum i 1994.
- II. At Nordisk Råd tar til etterretning følgende kapitler i Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet C 2 1990:
- 1) De deler av kapittel 5 som er behandlet av juridisk utvalg (passunion, flyktninger, likestilling), kapittel 8 (forbruker- og næringsmiddelpolitikk) og de deler av kapittel 9 som er behandlet av juridisk utvalg (lovgivning).
  - 2) De deler av kapittel 1 som er behandlet i juridisk utvalgs betenkning over redegjørelsen.

Reykjavík den 26. februar 1990

Sighvatur Björgvinsson (A)
Formann

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

BILAGA 3

Kulturutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

1. Inledning

Till kulturutskottet har av Nordiska rådets presidium hänvisats Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet. Utskottet har behandlat redogörelsen vid sina möten den 29–30 januari och den 26 februari 1990 samt den 27 februari 1990. Utskottet har tagit ställning till kapitel I. Inledning och kapitel IV. Nordisk kultur-, forsknings- och utbildningsgemenskap samt supplement till redogörelsen för det nordiska samarbetet.

2. Planeringen av det framtida samarbetet

Formerna för behandlingen av redogörelsen om planerna för det nordiska samarbetet ändrades år 1988. Tidigare avgav fackutskottet ett yttrande till budget- och kontrollutskottet om dokumentet, men nu avger utskottet ett självständigt betänkande över Nordiska ministerrådets plandokument. Anledningen till denna ändring var att utskottet ansåg plandokumentet vara av så stor betydelse att ett betänkande från alla fackutskottet om respektive områden var nödvändigt.

Kulturutskottet mottog förra årets plandokument med viss besvikelse. Utskottet ansåg att dokumentet borde innehålla mer detaljerade sifferuppgifter som skulle ange den planerade aktivitetsökningen eller den nivå till vilken ministerrådet ansåg att en institution eller ett projekt borde byggas upp under en bestämd period. Utskottet ansåg dessutom att plandokumentet var oklart på många punkter beträffande nya initiativ och ställde för okonkreta mål för det nordiska kultursamarbetet. Utskottet framhöll att en redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet borde vara mera målinriktad och redogöra för bestämda åtgärder för framtiden. Utskottet efterlyste dessutom en tidsram för projekten och ansåg det besvärligt att bedöma projekt när det inte fanns angivet någon tidpunkt för när de skulle vara genomförda.

Plandokumentet för det nordiska samarbetet 1990 räknar endast upp några redan pågående projekt och handlingsplaner, men där finns inga nya initiativ. Det presenterar varken tidsram eller budget för det framtida samarbetet och inom dokumentet finns inte några prioriteringar inom projekt eller handlingsplan.

Utskottet hänvisar till Helsingforsavtalet från 1962, art. 64, 2:a stycket där de nordiska länderna har avtalat att: "Ministerrådet skall till varje ordinarie session vid Nordiska rådets plenarförsamling framlägga en särskild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslaget till budget för det nordiska samarbetet."

I Nordiska ministerrådets (samarbetsministrarna) beslutsprotokoll från mötet den 14/8 1989 sägs att de ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren skall anges i C2-dokumentet och där kan även preliminära sektorsramar anges. I Nordiska ministerrådets förslag om budget för 1990 (B 98/b) framhålls att detta beslut kommer att gälla i framtiden. Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har mottagit ett brev från ordföranden i Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) där det konstateras att den justering av budgetproceduren som ministerrådet har antagit även innebär en annan ändring av betydelse för budget- och kontrollutskottets arbete, nämligen att de ekonomiska planläggningsförutsättningarna för de kommande åren inte ingår som ett led i kommande års budget utan däremot i plandokument C2.

I det nu framlagda plandokumentet från ministerrådet (C2) har man

inte infört några budgetramar för kommande år eller sektorsramar. Utskottet anser det ännu mer angeläget att dessa ekonomiska förutsättningar anges nu när en automatisk realväxt inte blir aktuell under de följande budgetåren. Vidare är sektorsramar synnerligen viktiga nu när de enskilda sektorerna inom ministerrådsorganisationen skall företa en kritisk genomgång av den existerande verksamheten så att det blir möjligt att omprioritera inom de enskilda sektorerna och mellan sektorerna och därigenom bringa medlen till högprioriterade och redan igångsatta eller nya aktiviteter.

3. Supplement till C 2 1990

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet har avgivit supplement till redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet 1990 (C 2/1990) i enlighet med Nordiska rådets utskotts önskan i januari 1990.

Utskottet mottar det supplerande dokumentet med en viss besvikelse och konstaterar att ministerrådet inte har infört några budgetramar i detta dokument eller prioriteringar inom projekt och sektorer.

Ministerrådet ger den förklaringen att eftersom automatisk realväxt i de kommande årens budgetar inte kan försäkras, kan ministerrådet därför inte heller på nuvarande tidpunkt fastsätta ramar, vare sig den samlade budgeten eller för de enskilda sektorerna. Utskottet understryker att det uttalandet går helt emot Nordiska ministerrådets (samarbetsministrarna) ovannämnda förklaringar om att ekonomiska planeringsförutsättningar för de på budgetåret följande åren skall anges i C 2-dokumentet. I supplementet lämnas inga förklaringar till varför ministerrådet har ändrat uppfattning angående utformningen av C 2.

Utskottet understryker att ministerrådets beslut om att genomföra en undersökning av de långsiktiga budgetkonsekvenserna borde ha företagits tidigare och varit presenterat i C 2/1990 för behandling av Nordiska rådets 38:e session i Reykjavík. Utskottet hälsar dock med tillfredsställelse ministerrådets erbjudande att diskutera de långsiktiga budgetkonsekvenserna med Nordiska rådet och värdera resultat och konsekvenser i samråd med representanter för rådet.

Utskottet noterar med intresse att ministerrådet överväger om C 2 i framtiden skall utformas som arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Det innebär att ministerrådet i C 2 anger de största arbetsuppgifterna som skall lösas under de kommande ett till tre åren med information om tidsfrister och även anger om de skall finansieras med nationella respektive nordiska medel där i det senare fallet ministerrådet skulle ange ungefärligt belopp. Utskottet framhåller vikten av att planeringsdokumentet koncentreras på de närmaste tre följande åren och att prioriteringar bör anges.

Utskottet anser det positivt att Nordiska rådet och Nordiska ministerrå-

det tar upp överläggningar angående den framtida utformningen av dokument C2. Utskottet vidhåller emellertid sin ståndpunkt att planeringsdokumentet skall innehålla politiska och sakliga prioriteringar inom varje sektor och att C2 skall räkna upp alla aktiviteter som är igångsatta eller skall påbörjas i prioriteringsmässig rangordning.

Utskottets generella synpunkter angående C2-dokumentet har framförts till budget- och kontrollutskottet som lägger dem till grund för sitt uttalande.

4. Kultursamarbetet

Utskottet noterar att ministerrådet, som ett led i arbetet med att ge de politiskt budgetansvariga större inflytande och ansvar för den ekonomiska prioriteringen, har beslutat att man inte vill ge ett preliminärt förordande om en automatisk realväxt. Det är ministerrådets avsikt att ge direktiv för det administrativa budgetarbetet som ger samarbetsministrarna handlingsfrihet för att dirigera resurserna till prioriterade områden och uppgifter. Utskottet förutsätter att detta inte betyder någon ändring i behandlingen av budgeten för det nordiska kultursamarbetet och att den behandlas och genomgår prioritering även i fortsättningen av Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) samt att kulturutskottet får yttra sig över budgetförslaget som vanligt.

Ministerrådet tar upp nordisk kultur-, forsknings- och utbildningsgemenskap i sitt plandokument för det nordiska samarbetet i ett och samma kapitel. Där redogörs för handlingsplanen för språkligt samarbete i Norden, Nordisk film- och TV-fond, nordisk utbildningsgemenskap, däribland Jurek-projektet, avtal om ömsesidigt erkännande av vidaregående yrkeskompetensgivande examen och Nordplus-programmet. I avsnittet om forskningssamarbetet hänvisas huvudsakligen till riktlinjerna för Nordisk forskningspolitisk råd som läggs fram på Nordiska rådets session 1990.

Utskottet utgår ifrån att handlingsplanen om nordiskt kulturellt samarbete utgör förutsättningarna för planerna för det nordiska kultursamarbetet den närmaste tiden. Utskottet noterar att enligt supplementet till redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet 1990 (C2/1990) blir kulturområdet prioriterat de närmast följande åren och det hänvisas till budgeten för 1990 samt kommande budgetförslag för 1991. Utskottet hänvisar till att 1991 blir slutåret för kulturhandlingsplanen och förutsätter med hänvisning till det ovan nämnda att kulturområdet fortsätter att prioriteras efter utgången av kulturhandlingsplanen 1991.

Utskottet har med tillfredsställelse noterat att flera av utskottets prioriteringsområden inom kulturhandlingsplanen har uppmärksamats och arbetas med inom ministerrådet. Utskottet saknar emellertid all redogörelse om hur ministerrådet i framtiden avser öka stödet till folkrörelsesamar-

betet, vilket var ett av de mest prioriterade områdena i kulturutskottets betänkande över handlingsplanen. Dessutom önskar utskottet information om framtidsplanerna för det permanenta radio- och TV-samarbetet som skall tillgodose de kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet och den i handlingsplanen utlovade starka utbyggnaden av Nordiska kulturfonden. Med hänvisning till det sistnämnda står kulturutskottet oförstående inför att ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) har fört den föreslagna ekonomiska utbyggnaden av Nordiska kulturfonden med 2 miljoner år 1990, som föreslogs i Nordiska ministerrådets budgetförslag för 1990 (B 98/b), till andra aktiviteter.

Utskottet noterar dock att i det supplerande planeringsdokumentet framhåller ministerrådet att projekt och stödordningar bör få ökad flexibilitet så att det blir större möjlighet att omprioritera såväl inom som mellan de enskilda sektorerna. Det hänvisas till att institutioner som upptar 40% av den nordiska budgeten och upprättats för många år sedan som pionjärinsats på vissa områden har förlorat en viss betydelse när nationella institutioner av samma slag har upprättats. Kulturutskottet anser att det är positivt med en löpande utvärdering av de nordiska institutionerna och deras verksamhet. Utskottet kan också acceptera både nedläggningar och sammanslagningar av befintliga institutioner under förutsättning att det finns klara motiv till detta angående varje institution och att Nordiska rådet får ta del av och behandla förslag till nedläggning av institutioner när det framläggs. Utskottet kan inte acceptera att institutionernas andel av den samlade budgeten bör reduceras endast för att åstadkomma större möjlighet till flexibilitet och övergripande planer.

Kulturutskottet konstaterar med besvikelse att ministerrådet inte redogör för de konkreta förslagen som finns inom ministerrådet att nedlägga en del institutioner och samarbetsorgan inom kulturutskottets arbetsområde och att skära ned den allmänna budgeten hos alla institutioner med 10% (se bihang). Utskottet anser det vara synnerligen besvärligt att behandla ett plandokument som inte innehåller redogörelse om förslag till så stora och radikala förändringar inom det nordiska kultursamarbetet.

Utskottet fick inte tillfälle att diskutera dessa förslag innan programgruppen avgav sin rapport. Utskottet har heller inte fått tillfälle att yttra sig över den av projektgruppen föreslagna huvudprincipen om nedläggning av alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna men hänvisar till att enligt art. 4c i avtalet om nordiskt kulturellt samarbete från 1971 skall samarbetet inriktas på gemensamma forskningsinstitutioner. En allmän nedläggning kan anses förutsätta ändring av avtalet. Utskottet understryker att i samma avtal stadgas i art. 8, andra stycket att samarbetet enligt avtalet sker under medverkan av Nordiska rådet samt att enligt art. 46 i Helsingforsavtalet bör rådet, utöver som särskilt överenskommit, beredas tillfälle att yttra sig om nordiska samarbetsfrågor av större betydelse när det inte är ogörligt av tidsskäl.

Utskottet anser att frågan om nedläggande av nordiska institutioner på kulturområdet, upprättade med anledning av Nordiska rådets rekommendationer, måste anses vara av en så stor betydelse för det nordiska samarbetet att den omfattas av art. 46. Utskottet förutsätter att det kommer att erhålla ett konkret ministerrådsförslag om de föreslagna ändringarna på kulturavtalets område för formell behandling i Nordiska rådet på sessionen 1991.

Kulturutskottet kommer att framföra synpunkter på det nordiska forskningsarbetet i det betänkande utskottet gör över ministerrådets förslag till riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (B 108/k) och hänvisar därtill.

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet i sin redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2) för 1990 inte har framlagt vare sig tids- eller budgetramar för det nordiska framtida samarbetet eller målinriktade planer och prioriteringar för det framtida nordiska kultursamarbetet och förutsätter med hänsyn till utskottets synpunkter att vid överläggningar mellan ministerrådet och Nordiska rådet kommer C 2 att omarbetas på ett tillfredsställande sätt.

4. Utskottets förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår kulturutskottet

A. att Nordiska rådet med anledning av de till kulturutskottet hänvisade avsnitten antar följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att i fortsättningen prioritera kulturområdet även efter att kulturhandlingsplanen upphör att gälla 1991
- att eventuella förslag om nedläggningar av institutioner på kulturavtalets område överlämnas till rådet i form av separata ministerrådsförslag innan definitiva beslut fattas (jfr. artikel 46 i Helsingforsavtalet)
- att utöka stödet till folkrörelsesamarbetet
- att åstadkomma ett permanent radio- och TV-samarbete som skall tillgodose de nordiska kulturpolitiska målsättningarna
- att de ekonomiska resurserna till den nordiska kulturfonden kraftigt utökas

B. att Nordiska rådet lägger de till kulturutskottet hänvisade delarna av C 2 till handlingarna.

Reykjavík den 26 och 27 februari 1990

Gunnar Björk (c)

J.K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

BIHANG

Institutioner og samarbeidsorganer på kulturbudsjettet, rapport fra Nordisk Ministerråds programgruppe

1. Programgruppens arbeidsordning og mandat

Embetsmannskomiteéen for nordisk kulturelt samarbeid vedtok på sitt møte 15. februar 1989 å nedsette en arbeidsgruppe med én representant for hvert land til kritisk å gjennomgå de nordiske institusjoner på kulturavtalens virkeområder og til å komme med forslag om sanering, omdisponering og omprioritering innenfor kulturbudsjettet for å skape økt fleksibilitet og større muligheter for å kunne finansiere flere av kulturhandlingsplanens tiltak.

I EKs arbeidsgruppe (programgruppen) har følgende deltatt:

- DK: Departementschef Jørgen Harder Rasmussen
Afdelingschef Niels Hummeluhr
- SF: Konsultative tjenstemannen Håkan Mattlin
- I: Avdelingssjef Árni Gunnarsson
- N: Statssekretær Johan Solheim (t. o. m. 11.10.89)
Vitenskapelig rådgiver Kjell Eide
- S: Statssekreterare Sverker Gustavsson

Gruppen skulle selv fastsette sitt mandat og velge formann. Departementschef Jørgen Harder Rasmussen ble valgt til formann. Gruppens mandat finnes vedlagt, som *bilag*. Gruppen har hatt 6 møter.

2. Programgruppens resonnement

Handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbeid er ment være et verktøy for vitalisering og effektivisering av det offisielle nordiske kultursamarbeidet.

Ministerrådet gjør i handlingsplanen (pkt. 1.10) rede for de økonomiske forutsetningene for gjennomføringen av planen, hvor det heter: "Ministerrådet vil gjennomføre handlingsplanen i løbet af de kommende år og finansiere de dermed forbundne udgifter ved omprioriteringer og anvendelse af ikke bundne midler indenfor de samlede økonomiske rammer for Nordisk Ministerråds virksomhed og af midler, som måtte blive tilført gennem generelle forhøjelser af den årlige nordiske budgetramme".

Ministerrådet har vurdert mulighetene for reell forhøyelse av kultursektorens andel av ministerrådets budsjett til 35 mio. DKK, og at dette målet kan nås over 3-års perioden 1989 – 91. I tillegg kommer de midler som kan frigjøres ved omprioriteringer innenfor kultursektoren. Tilsammen kan dette sies å være et beskjedent beløp når man ser på de mange oppgaver som ble nevnt av Ministerrådets arbeidsgrupper for allmennkultur og utdanning og Nordisk Forskningspolitisk Råd (FPR), som utarbeidet grunnlaget for kulturhandlingsplanen.

Økonomien på kulturavtalens områder er preget av store nye oppgaver. Blant de største oppgavene kan nevnes:

- Samarbeidet om forskerutdannelsen og den nordiske student- og lærerutvekslingen (NORDPLUS) er to høyt prioriterte områder i kulturhandlingsplanen, og de kommer til å kreve store ressurser. Ministerrådet har nedsatt en egen arbeidsgruppe for å utarbeide forslag til utviklingen på forskerutdannelsesområdet.
- Ministerrådet har også vedtatt å opprette et nordisk film- og TV-fond som vil kreve store bevilgninger i de kommende år.
- En rekke nye komitéer og styringsgrupper på allmennkulturområdet forventes å skulle øke sine aktiviteter ved å gå inn på nye områder av det folkelige og kulturelle samarbeidet, folkeopplysningen og voksenutdannelsen, samt ungdoms- og idrettssamarbeidet.
- Innsatsen for større språkforståelse i Norden skal styrkes ved en særlig handlingsplan.

På bakgrunn av disse ressursekrevende nye oppgaver, som delvis må finansieres gjennom omprioriteringer innenfor kultursektoren, har programgruppen studert alle aspekter ved nordisk kulturelt samarbeid for å finne frem til forslag til øket fleksibilitet og frigjøring av midler. Målet er å endre proporsjonene mellom bundne og frie midler i kulturbudgettet. Det har derfor vært særlig viktig å vurdere alle forhold knyttet til institusjoner og samarbeidsorganer på kultursektoren med fast personale, siden disse binder ca 60% av sektorens budsjett (ekskl. kulturfondet).

Kulturavtalens virkeområde omfatter allmennkultur, forskning og ut-

dannelse. For å kunne oppnå besparinger på disse tre områdene og frigjøre midler som er nødvendige til iverksetting av kulturhandlingsplanens intensjoner har programgruppen anvendt tre fremgangsmåter:

- nedleggelse av faste institusjoner
- lik prosentuell nedskjæring av institusjonens budsjetter ("ostehøvels-metoden"), og
- sammenføring av utgifter på visse områder, der bidragsorganisasjoner står som egne poster på det faste budsjettet.

Det følgende er en konkret gjennomgang av programgruppens forslag til omstrukturering og andre endringer på kulturavtalens tre virkeområder. Gjennom disse tiltakene har sekretariatet beregnet at det kan frigjøres totalt ca 30 mio. DKK, hvorav ca 27 mio. på forskningsområdet (regnet i 1989 års budsjettnivå). Av det totale beløpet frigjøres ca 10 mio. DKK på 1991 års budsjett og ca 3 mio DKK på 1992 års budsjett. De resterende ca 17 mio. DKK blir frigjort noe senere.

3. Forslag til tiltak

3.1 *Förslag på områdena forskning och högre utbildning*

Forskningsområdet

Behovet av økad fleksibilitet på kulturbudgetens forskningsdel har understreket i mange sammenhang. De nye satsninger som anges i kulturhandlingsplanen, særskilt betråffande forskarutbildnings samarbeide og forskar-mobilitet, förstärker detta behov.

I arbeidet med att frigjora medel för nya ändamål har programgruppen sökt bilda sig en uppfattning om institutionernas möjligheter att använda olika former av extern finansiering som en komplettering eller ett alternativ till ministerrådsmedlen. Den enkät som har gjorts härom hos institutionerna och samarbetsorganen har dock visat att extern finansiering redan i stort sett utnyttjas i de fall där organens karaktär och inriktning gör det möjligt.

Programgruppen har därför koncentrerat sig på att analysera möjligheterna att genom nedläggning av institutioner/samarbetsorgan såsom ministerrådsorgan eller genom omorganisation av existerande organ skapa økad fleksibilitet.

Förslag 1:

Programgruppen har den principiella hållningen att alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna borde kunna nedläggas, och att det nordiska samarbetet borde organiseras på annat sätt. Allt för stor del av den nordiska budgeten går till organ som har fast personal och andra bundna utgifter. Det borde finnas större fleksibilitet rörande vilka former av samarbete och vilka områden som skall finansieras med nordiska medel.

Huvudprincipen i framtiden borde vara olika allmänna ordningar för att stöda och initiera nordiskt samarbete och nordiska nätverk rörande forskning och forskarutbildning samt högre utbildning. En viktig förutsättning för denna princip är att de nationella forsknings- och utbildningsmiljöerna också i praktiken blir öppna för deltagande från andra nordiska länder.

För att inleda denna omorganisering av nordiskt samarbete föreslår programgruppen att följande fyra nordiska institutioner nedläggs:

- Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
- Nordiska institutet för Asienstudier (NIAS)
- Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
- Nordiska institutet för sjörätt

Programgruppen föreslår vidare att de på detta sätt frigjorda medlen återförs till kultursektorns budget.

Programgruppens val av institutioner som föreslås nedlagda baserar sig närmast på en ändamålsenlighetsprövning, där olika aspekter har beaktats. Valet av dessa institutioner behöver inte betyda att deras uppgifter har nedprioriterats eller att kvaliteten i deras verksamhet skulle ha ifrågasatts, utan i stället att nordiskt samarbete inte mera skall bedrivas i denna form. Det betyder att samarbetsinitiativ på dessa områden i framtiden måste konkurrera med motsvarande initiativ från andra områden om eventuell nordisk finansiering av sin verksamhet.

För att konkret starta genomförandet av avvecklingen skall det enligt programgruppen utarbetas en avvecklingsplan för var och en av de berörda institutionerna. I avvecklingsplanerna skall bl. a. följande frågor behandlas:

- tidsramen för avvecklingen
- personalen
- inventarier
- samråd med den närmast berörda nationella förvaltningsmyndigheten.

Programgruppen föreslår att ministerrådet så snabbt som möjligt fattar principbeslut om nedläggning av de ovan nämnda institutionerna och ger ministerrådssekretariatet i uppgift att i samarbete med de berörda institutionernas styrelser utarbeta förslag till avvecklingsplaner. Ministerrådet skall godkänna avvecklingsplanerna.

Programgruppens förslag i denna del frigör ca 17 milj. DKK.

Förslag 2:

I budgetposten "Vissa samarbetsorgan på forskningsområdet" finns följande organ med en sammanlagd bevilning på 7,4 milj. DKK (tillkomståret anges inom parantes).

Nordiska kollegiet för marinbiologi (1956)

Nordiska kollegiet för ekologi (1964)

Nordiska kollegiet för fysisk oceanografi (1966)

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (1969)

Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inkl. freds- och konfliktforskning (1967)

Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (1974)

Nordiska samfundet för Latinamerikaforskning (1970)

Nordiska kommittén för öststatsforskning (1978)

Dessa organ upprättades för att stöda uppbyggnaden av forskningen och forskningssamarbetet på respektive områden. Det var i huvudsak fråga om områden som var nya eller av andra skäl svagt utvecklade i de enskilda länderna. Eftersom avsikten var att ge ett tidsbegränsat stöd, inrättades inte forskningsutförande institutioner utan samarbetskommittéer/kolleger med begränsad egen administration. Här skall noteras att Samfundet för Latinamerikaforskning och Kommittén för öststatsforskning inte har upprättats av Nordiska ministerrådet utan endast mottar bidrag för sin verksamhet.

De åtta organens verksamhet består huvudsakligen av utdelning av stipendier inom respektive organs forskningsområde, arrangemang av kurser och symposier samt utgivning av tidskrifter och newsletters. Några få av organen ger även stöd till forskningsprojekt, vanligen i form av finansiering av de nordiska samarbetskostnaderna.

Programgruppen konstaterar att den nationella forskningsverksamheten på de aktuella områdena har förändrats kraftigt sedan samarbetsorganen inrättades. I många fall rör det sig om forskningsområden/discipliner som idag är väletablerade och som dels har fasta forskningsanslag, dels på normalt sätt kan konkurrera om rörliga nationella forskningsresurser.

Programgruppen finner det vidare rimligt att anta att kontakter mellan berörda forskningsmiljöer har etablerats under den – i flera fall långa – tid som organen har existerat och att ett hållbart samarbete har vuxit fram som kan leva vidare på egen hand utan ministerrådets stöd.

Programgruppen föreslår därför att dessa organ läggs ner som ministerrådsorgan. Detta utesluter inte att verksamheten kan fortsätta och betyder inte att programgruppen finner områdena mindre väsentliga. Förslaget skall ses som ett led i strävandena att göra det nordiska forskningssamarbetet mindre bundet till klart avgränsade fält. Det skall preciseras att för de två organ som är självständiga föreningar (Samfundet för Latinamerikaforskning och Kommittén för öststatsforskning) innebär förslaget att ministerrådets bidrag upphör.

Förslaget kan genomföras samlat eller successivt. Enligt programgruppens mening finns det starka skäl för ett samlat genomförande.

Programgruppen föreslår att ministerrådsstödet till dessa organ avvecklas med verkan fr. o. m. 1.1.1991. För att detta skall kunna ske krävs att ministerrådet fattar beslut på sitt möte den 27 november. Programgruppen föreslår vidare att sekretariatet får i uppdrag att utarbeta en avvecklingsplan för vart och ett av organen i samarbete med deras styrelser.

Allmänt om personalen

De institutioner och samarbetsorgan som berörs av programgruppens två förslag har totalt 49 anställda som avlönas via ministerrådsbudgeten. Åtskilliga av dessa personer har mycket lång tjänstetid. Anställningsförhållandena är skiftande, dvs. det förekommer både tidsbegränsade kontrakt och tillsvidareanställning. Arbetsgivaransvaret ligger på respektive organs styrelse utom när det gäller cheferna. Dessa anställs av Nordiska ministerrådet på tidsbegränsade kontrakt.

Enligt det s. k. normalkontrakt som finns för anställning vid nordiska institutioner finns det möjlighet för arbetsgivaren att säga upp arbetstagararen med sex månaders varsel vid nedläggning eller större omorganisation. I de fall där normalkontraktet inte har använts bör ministerrådet sträva efter att, såvitt möjligt, normalkontraktets uppsägelseregler trots detta skall tillämpas.

Området højere uddannelse

I dette afsnit behandles aktiviteten "Nordisk kursusvirksomhed på uddannelsesområdet", som i budgetsammenhæng sorterer under afsnittet uddannelse.

Ministerrådet besluttede i 1986 at gennemføre en omlægning af kursusvirksomheden på uddannelsesområdet. Omlægningen indebar at tilskuddene til følgende ni kursusområder på ministerrådets budget blev overført til en rammebevilling:

- Nordiske universitetskurser i historie.
- Nordiske feltseminarer for etnologistuderende.
- Nordiske feltseminarer for arkæologistuderende.
- Nordiske fagkonferencer i historisk metodelære.
- Nordisk videreuddannelse af konservatorer.
- Nordisk videreuddannelse af socialhøjskolelærere.
- Nordiske seminarer for lærere ved journalisthøjskoler.
- Nordiske efteruddannelseskurser for idrætslærere.
- Nordiske efteruddannelseskurser for modersmålslærere.

Omlægningen til en rammebevilling betød at fordelingen af tilskudsmidlerne herefter skete efter ansøgning. Ligeledes betød omlægningen at der indenfor rammebevillingen kunne ydes tilskud til kurser på andre end de ni anførte områder. Fordelingen er foretaget af EK-Kultur på basis af sekretariatets forbehandling.

Rammebevillingens størrelse i

- 1988: 299 000 DKK
- 1989: 412 000 DKK

Programgruppen foreslår den organisatoriske forandring, at ansvaret for fordelingen af rammebevillingen fra og med 1. januar 1990 flyttes fra EK-Kultur til den nu oprettede Styringsgruppe for nordisk samarbejde indenfor højere uddannelse. Forslaget begrundes med at kursusvirksomheden naturligt passer ind i det arbejde, der i øvrigt udføres af Styringsgruppen.

3.2 Forslag på allmennkultur- og undervisningsområdet

Programgruppen foreslår at man fortsetter arbeidet med å overføre ansvaret for *bidragsorganisasjoner* som får sine bevilgninger over kulturområdets budsjett til relevante komitéers ansvarsområde. Hensikten er å forenkle prosedyrer for embetsmannskomiteén og ministerrådet og å følge opp kulturhandlingsplanens intensjoner om større grad av selvstyre innenfor de enkelte fagområder og dermed også en mere fagkyndig vurdering av de enkelte aktiviteter samt en mer fleksibel anvendelse av bevilgede midler.

De aktuelle bidragsorganisasjoner er Nordisk Kunstforbund og Kunstnerkollegiet i Roma som foreslås overført til den nye Nordisk kunst- og kunstindustrikomité. Tidligere har Ministerrådet vedtatt å overføre ansvaret for Nordisk Amatørteaterråd (NAR) til Nordisk teater- og dansekomité og for Nordiske Forfatterkurser på Biskops Arnö til Nordisk litteratur- og bibliotekkomité.

Budsjettbeløp som står i forhold til hva bidragsorganisasjonene tidligere har fått bevilget, bør i denne sammenheng *overføres til respektive komitéers frie midler, dersom ikke ministerrådet ønsker å øremerke beløp på de enkelte års budsjetter*. For tiden er det kun bevilgningen til Nordisk Amatørteaterråd som er øremerket. Dette ifølge kulturhandlingsplanen.

3.3 Generell nedskjæring av kostnader for institusjonene

Programgruppen mener det er mulig å effektivisere og rasjonalisere driften ved de nordiske institusjoner, med særlig tanke på å redusere forvaltningskostnadene, men også ved å skjære noe ned på de ikke bundne midlene (prosjektmidler).

Gruppen foreslår at institusjoner med fast ansatt personale og som ikke skal nedlegges skal redusere sine budsjetter med 10% over en 2-års periode. Nasjonale erfaringer viser at slike tiltak kan lede til en mer aktiv budsjettenking hos institusjoner. Dette kan på sikt, gjennom omprøving og nytenking, føre til en vitalisering av virksomheten. I tillegg innebærer tiltaket en innsparing på totalt ca 6 milj. DKK på ministerrådets budsjett på kultursektoren.

Det foreslås videre at sekretariatet blir gitt i oppdrag å legge frem en innstilling til embetsmannskomiteén om hvorledes denne besparelsen kan gjennomføres for den enkelte institusjons vedkommende, idet institusjonene er så ulike i størrelse og funksjoner at de bør betraktes individuelt. Inkludert i innstillingen skal også ligge en vurdering av om styrenes størrelser og deres møtefrekvens kan reduseres.

Sekretariatet skal legge frem sin innstilling i januar 1990 slik at en endelig behandling av spørsmålet kan tas i ministerrådets første møte, 1990. Sekretariatet kan under arbeidet og i den utstrekning det finner det nødvendig, drøfte saken med de av institusjonene denne innsparingen gjelder. Dersom forslagene, særlig med tanke på eventuell endring av

styrenes sammensetning, arbeidsoppgaver og møtefrekvens krever endringer av statutter, skal forslag om slike statuttendringer inkluderes i innstillingen.

3.4 Retningslinjer for embetsmannskomiteéns styring

Programgruppen konstaterer at flere forslag i denne rapport (i avsnittene om høyere utdanning og allmennkultur) innebærer overføring av ansvar fra embetsmannskomiteén til forskjellige underliggende grupper.

Programgruppen foreslår derfor at man tar opp til debatt retningslinjer for hvorledes embetsmannskomiteén i fremtiden kan ha en rimelig innflytelse på de berørte gruppenes virksomhet og prioriteringer, både generelt og i forhold til ansvaret for bidragsorganisasjonene. I hovedsak dreier det seg om tre styringsverktøy.

- instruksjer og eventuell øremerking av midler i forbindelse med budsjettbehandlingen. Dette kan gjelde bevilgninger til spesielle tiltak og/eller bevilgninger over en viss størrelse eller over en viss tidsperiode som eventuelt skal godkjennes av embetsmannskomiteén.
- kommentarer eller instruksjer knyttet til behandling av samarbeidsorganenes årsrapporter.
- kommentarer eller instruksjer som gis på de årlige møter mellom Embetsmannskomiteén og formennene for komitéer og styringsgrupper, samt tilsvarende for institusjonenes ledere.

4. Reservation

Från finsk sida har man ansett att en generell nedläggning av "vissa mindre samarbetsorgan", som föreslås i kap. 3.1, inte borde genomdrivas. Dels är samlingsanslaget för dessa organ relativt nytt och särskilt tillskapat för att åstadkomma flexibilitet inom forskningsfinansieringen. Dels handlar det om samarbetsorgan vars verksamhet gäller områden som på goda grunder kan motiveras ur nordisk forskningssynvinkel. Till dessa hör bl. a. marinbiologi, arktisk medicinsk forskning och internationell politik. Samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning fungerar de facto som en vetenskaplig institution inom ett starkt expanderande område, där de nordiska länderna har särskild sakkunskap. Därför borde dess status och finansiering tryggas även framdeles.

Beträffande den generella nedskärningen av kostnader för institutionerna som föreslås i avsnitt 3.3. har den finske representanten ansett att det bör vara en *genomsnittlig* och inte en generell nedskärning.

EK-Kulturs programgruppe – Mandat og Sammensetning*Mandat:*

Programgruppen er nedsatt for kritisk å gjennomgå de nordiske institusjoner og samarbeidsorganer på kulturbudsjettet og komme med forslag til videreutvikling av det nordiske samarbeidssystemet på området. Målsettingen med arbeidet er å oppnå en større fleksibilitet på kulturbudsjettet, i første omgang for å frigjøre midler til realisering av kulturhandlingsplanens mål.

Med utgangspunkt i vurderinger av institusjonenes og samarbeidsorganenes relevans som nordiske samarbeidsorganer, vil programgruppen vurdere mulighetene for å finne supplerende og/eller alternative finansieringskilder for institusjonene, herunder bl. a. nasjonal finansiering, brukerbetaling og andre former for økt eksternt finansiering. Gruppen vil også vurdere mulighetene for å utvikle den økonomiske støtte til enkelte institusjoner/samarbeidsorganer, evt. foreslå å nedlegge, nasjonalisere, eller reorganisere noen av disse.

Programgruppen tar sikte på å avslutte sitt arbeid i løpet av høsten 1989, slik at eventuelle forslag kan legges fram for kulturministrene i november og innarbeides i behandlingen av kulturbudsjettet for 1991.

Programgruppens sammensetning:

- DK: Departementschef Jørgen Harder Rasmussen, Kulturministeriet.
ordf.
Afdelingschef Niels Hummeluhr, Undervisnings- og forskningsministeriet
- F: Konsultative tjenstemannen Håkan Mattlin, Undervisningsministeriet
- I: Afdelingschef Árni Gunnarsson, Undervisnings- og kulturministeriet
- N: Statssekretær Johan Solheim, Krike- og undervisningsdepartementet
- S: Statssekreterare Sverker Gustavsson, Utbildningsdepartementet.

BILAGA 4

Social- och miljöutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats dels ministerrådets dokument C 2, daterat Reykjavík i december 1989, dels ett supplement till C 2, daterat den 16 februari 1990. Utskottet har behandlat C 2-dokumentet vid sina möten den 15 och 30 januari och supplementet vid sitt möte i Reykjavík den 26 februari 1990.

1. C 2-dokumentet

Utskottet noterar vad gäller utskottets områden följande i det i december 1989 översända dokumentet:

Arbetsmarknads- och social- och hälsovårdsfrågorna tas i C 2 in under rubriken ”Medborgarnas Norden” troligen för att motsvara strukturen hos EG:s program ”Medborgarnas Europa – den sociala dimensionen” och därmed bättre kunna infogas i ministerrådets arbetsprogram ”Norden i Europa 1989–92”.

Utskottet noterar med tillfredsställelse målsättningen ”ett Medborgarnas Norden där nordbor inte bara fritt skall färdas och arbeta utan i princip åtnjuta samma rättigheter och ha samma skyldigheter som landets egna medborgare när de bor i ett annat nordiskt land”.

Utskottet behandlar frågan om ”Nordbors rättigheter” i ett separat betänkande över ett medlemsförslag i detta ämne (A 904/s) och vill här endast framhålla att frågor om nordbors rättigheter inte uteslutande bör ses som en del av Europaprogrammet.

Vad gäller *arbetsmarknaden* framhåller ministerrådet att aktiviteterna skall anpassas till en målinriktad insats i relation till den förstärkta integrationen i Västeuropa. Initiativ skall tas för att förbättra arbetskraftens rörlighet, däribland avseende gemensamt erkännande av utbildningar och yrkeskvalifikationer. Sistnämnda frågor tas upp i ett ministerrådsförslag som behandlas av rådets kulturutskott. Utskottet noterar med intresse att ministerrådet finner det viktigt att göra ungdomen uppmärksam på de möjligheter som den nordiska arbetsmarknaden och den fria rörligheten inom Norden erbjuder. Därför skall ministerrådet fram till 1993 ge anslag till Nordjobb- och Nordpraktikordningarna. Utskottet ser detta med tillfredsställelse och vill dessutom erinra om det rekommendationsförslag som utskottet lägger fram med anledning av medlemsförslag A 896/s om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet. Utskottet ser även med till-

fredsställelse att ministerrådet avser att undersöka intresset för en nordisk utbytesordning för kommunalt anställda på samma villkor som för närvarande gäller för statsanställda.

Vad gäller *social- och hälsovårdsområdet* noterar utskottet att prioriteringen av Europaprogrammet innebär att man lyfter fram arbetet med samordning av socialförsäkringarna med EG, särskilt för personer som berörs av försäkringssystemen i både nordiska och EG-länder. Detta finner utskottet vara en intressant vidareföring av utredningsarbetet med "Nordbors rättigheter" till att omfatta även "Medborgarnas Europa" (jfr. ovan).

Vidare noterar utskottet att ministerrådet har klart för sig att den nordiska modellen inom socialpolitiken är mycket bredare än EG:s sociala dimension och att det därför är viktigt att arbeta vidare med den nordiska modellen inom ministerrådet. I övrigt innehåller avsnitten enligt utskottets bedömning intet utöver vad som sagts i berättelsen C 1.

Avsnittet om *miljöpolitik* innehåller korta redogörelser för ministerrådsförslagen B 104/s "Nordisk handlingsplan mot förorening av havet", B 106/s "Nordisk handlingsplan mot luftföroreningar", B 105/s "Nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återvinning", samt B 107/e om nordiskt miljöfinansieringsbolag. I övrigt nämns som enda konkret nyhet utöver dessa att man skall hålla två konferenser på områden som väntas få stor betydelse för havsmiljön och bärkraftigt resursutnyttjande, nämligen fiskodling och minskad fångst av fiskyngel m. m. i samband med räktrålfiske.

Avsnittet inleds med en allmän deklaration att de nordiska länderna eftersträvar samordning av sina miljöpolitiska insatser och att ministerrådet verkar för en gemensam syn på prioriteringar, målformuleringar och strategier i miljöarbetet, t ex handlingsplaner, grundläggande ekonomiska värderingar och miljökonsekvensvärderingar. Utskottet har ingen erinran mot denna allmänna målsättning men kan ej finna att den innehåller något nytt utöver de ovannämnda programmen och det löpande miljöprogrammet, som fastställdes i januari 1989 (B 85/s).

Inom *arbetsmiljöområdet* ges en kortfattad sammanfattning av huvudragen i den nordiska arbetsmiljökonventionen och förslaget till nytt samarbetsprogram som utskottet behandlar i ett särskilt betänkande. Det sägs även – liksom i C 1 – att man skall studera utvecklingen inom EG och de utmaningar den innebär för den nordiska modellen vad gäller arbetsliv och arbetsmarknad. Vad gäller forskningsuppgifter inom det nya samarbetsprogrammet nämns hygieniska gränsvärden, nya produkters inverkan på arbetsmiljön samt förstärkta insatser för att minska arbetsolyckor. Utskottet vill utöver dessa prioriterade områden även bland forskningsuppgifterna lyfta fram genetiska skador, arbetsmiljöns del i de nya folksjukdomarna och den psykosociala arbetsmiljön. Utskottet ser med tillfredsställelse att ministerrådet avser att ta fram ekonomiska styrmedel

och harmonisera lagar och föreskrifter. Detta kommenteras utförligare av utskottet i betänkandet om ministerrådsförslaget om nytt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet (B 99/s).

Vid sitt möte den 30 januari beslöt utskottet att i en skrivelse till presidiet hemställa att presidiet måtte hemställa till Nordiska ministerrådet att omedelbart utarbeta ett kompletterande dokument så att C2-dokumentet kunde slutbehandlas vid rådets 38:e session i Reykjavík. Utskottet gav på grundval av sin genomgång av dokumentet följande preliminära synpunkter:

- Vad gäller socialförsäkringsområdet talar ministerrådet om att man arbetar med en koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG. Utskottet vill starkt framhäva att man vid en integration måste bibehålla den nordiska modellen. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.
- Inom miljöområdet talas om att man utgår från Brundtlandkommissionens rapport. Utskottet anser att man därvid bör fastställa den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.
- Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten behandlas av utskottet i ett särskilt betänkande och bör även prioriteras av ministerrådet.
- Utskottet behandlar ett medlemsförslag om ett handlingsprogram för nordbors rättigheter i Norden i ett särskilt betänkande. Detta bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europaprogrammet.
- Ministerrådet har gjort en genomgång av de olika institutionerna både inom och utom kulturområdet med sikte på eventuell nedläggning av vissa institutioner. Resultatet av denna genomgång bör redovisas i plandokumentet och dessa frågor bör handläggas på ett sätt som säkrar att utskottet blir hört i förväg.
- Budgetramar för kommande år bör ingå i plandokumentet.

2. Supplementet

Mot bakgrund av att Nordiska rådets presidium till ministerrådet hemställt att ministerrådet måtte utarbeta ett kompletterande dokument inom ministerrådet med ett supplement till C2, daterat den 16 februari 1990. Huvudinnehållet är ett bemötande av rådets kritik för avsaknad av budgetramar och prioriteringar i C2. Ministerrådet noterar att det i Helsingforsavtalets artikel 64 bl. a. står att ministerrådet till varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling skall framlägga en sär-

skild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslag till budget för det nordiska samarbetet.

Denna koppling mellan C 2 och budgetförslaget anser ministerrådet omöjlig att följa med den budgetprocedur som avtalats mellan Nordiska rådet och ministerrådet, dvs. att budgetförslaget dryftas mellan rådet och ministerrådet från början av september till mitten av november. Denna fråga är därför enligt ministerrådet lämplig för närmare förhandling mellan rådet och ministerrådet. Ministerrådet är också berett att med rådet dryfta konsekvenser och resultat av en undersökning som ministerrådet på danskt förslag är i färd med beträffande de långsiktiga budgetkonsekvenserna av dels antagna handlingsprogram och -planer, dels beslut tagna inom det övriga officiella nordiska samarbetet.

Utskottet anser att dessa frågor är väl ägnade för överläggning mellan rådet och ministerrådet men att rådets organ bör vara väl förberedda och samordnade inför en sådan överläggning. Ett lämpligt forum härför torde vara budget- och kontrollutskottet med deltagande av representanter för fackutskotten.

Från rådets sida har tidigare framförts att C 2-dokumentet varit för lite konkret och förpliktande samt givit ett otillräckligt underlag för att rådet skulle kunna företa en politisk prioritering av det nordiska samarbetet. Rådet har ansett att syftet med ett självständigt C 2-dokument varit att det skulle utvecklas till ett reellt planläggningsdokument för det nordiska samarbetet, så att det blir en långtidsbudget för exempelvis en treårsperiod med klara ramar och prioriteringar bl. a. med hänsyn till institutionernas arbete, uppföljning och genomförande av handlingsplaner och av större projekt.

1990 års C 2-dokument innehåller inga som helst ramar för åren 1991 – 1993. Däremot framhålles att det inte kommer att ges löften om en automatisk tillväxt av den nordiska budgeten under de närmaste åren. Vidare påpekas att de olika sektorerna skall företa en kritisk granskning av existerande verksamhet för att på så sätt möjliggöra omprioriteringar inom och mellan sektorerna för att pågående och nya högt prioriterade aktiviteter skall kunna finansieras. Utskottet finner det oklart om man härav skall dra slutsatsen att ministerrådet fortsättningsvis avser att gå in för nolltillväxt i det nordiska samarbetet.

Utskottets generella synpunkter angående dokumentet har framförts till budget- och kontrollutskottet som lägger dem till grund för sitt uttalande.

Mot bakgrund av den annonserade större budgetmässiga restriktiviteten hos ministerrådet är det av vikt att notera att ministerrådet i "supplementet" faktiskt anger ett antal övergripande prioriteringar. Sålunda sägs att de två sektorer som ministerrådet prioriterar *högst* 1990 är kulturområdet och miljösamarbetet. Därefter sägs dock att *samma höga prioritet* ges den tvärsektorielle arbetsplanen "Norden i Europa 1989–92". Projekten

inom denna plan kommer att ges 1:a prioritet inom sin sektor oavsett sektorns generella prioriteringsmässiga status på den nordiska budgeten.

Vad gäller prioriteringen i övrigt utfäster sig ministerrådet att säkra att övriga *handlingsplaner* och *-program* som förs fram som ministerrådsförslag till 38:e sessionen ges de resurser som är nödvändiga för deras genomförande. Vidare sägs att ministerrådet skall säkra nödvändiga medel för de aktiviteter inom den *ekonomiska handlingsplanen* som skall vidareföras efter dennas utgång.

Utskottet vill mot bakgrund av denna – ej helt glasklara – prioriteringsförteckning med tacksamhet notera att miljösektorn ges högsta prioritet. Vad gäller övriga sektorer är arbetsmiljösektorn täckt genom att ett nytt samarbetsprogram läggs fram till sessionen. En utfästelse av något lägre dignitet ges arbetsmarknadsområdet, som har stora projekt inom den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet föreslår till sessionen en rekommendation om insatser mot ungdomsarbetslöshet och förutsätter att dessa ges nödvändig finansiering.

En konsekvens av dessa prioriteringar synes dock bli att social- och hälsovårdsområdet får lägre prioritet, vilket utskottet beklagar. Socialpolitiska ämbetsmannakommittén tog vid sitt sammarmöte upp frågan om eventuell nedläggning av institutioner. Utskottet vill starkt understryka att nedläggning av institutioner är beslut som kan få vittgående konsekvenser. Dessa frågor måste därför handläggas på sådant sätt att utskottet blir hört i förväg.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår social- och miljöutskottet

A. att Nordiska rådet med anledning av ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2) jämte supplement antar följande uttalande:

1. I arbetet med en koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG måste vid en integration den nordiska modellen bibehållas. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.
2. I konsekvens med Brundtlandkommissionens rapport bör ministerrådet fastställa den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.
3. Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten bör prioriteras.
4. Nordbors rättigheter i Norden bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europaprogrammet.
5. Ministerrådets genomgång av olika institutioner med sikte på eventuell nedläggning bör redovisas i plandokumentet och dessa frågor

bör handläggas på ett sätt som säkrar att respektive utskott blir hört i förväg.

B. att Nordiska rådet lägger de till social- och miljöutskottet hörande delarna av dokumentet C 2 till handlingarna.

Reykjavík den 26 februari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (s)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Laila Kaland (A)

Tarja Kautto (Sdp)

Tore A. Liltved (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

BILAGA 5

Kommunikationsutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Inledning

Till kommunikationsutskottet har av Nordiska rådets presidium hänvisats delar av Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet – dokument C2/1990.

Utskottet har behandlat dokumentet vid sina möten i Stockholm den 29–30 januari 1990 och i Reykjavík den 26 februari 1990 och tagit ställning till kapitel 3, Nordisk transportmarknad, samt vissa delar av andra kapitel som varit av intresse för utskottet.

Redan på dokumentets första sida citeras ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92". Detta är kännetecknande för hela dokumentet som i realiteten är en kortfattat sammanfattning av de handlingsplaner och de arbetsprogram som har vidtagits under de senaste åren.

Kommunikationsutskottet anser det i och för sig logiskt att ministerrådets plandokument redogör för hur arbetet med dessa handlingsplaner och arbetsprogram planeras i den närmaste framtiden. Samtidigt anser utskottet att i detta plandokument skulle ministerrådet både redogöra för sina prioriteringar inom det nordiska samarbetet och visa sannolika budgetramar. Därmed får Nordiska rådet möjlighet att på en saklig och politisk grund yttra sig om sina åsikter om prioriteringar.

Detta är tyvärr omöjligt eftersom dokumentet varken visar de ekonomiska ramar som är nödvändiga för att kunna göra en prioritering av verksamheten eller vilka planer ministerrådet har för genomförande av rekommendationer, handlingsplaner och program.

Vid sitt möte den 14 augusti 1989 beslöt samarbetsministrarna följande:

”De ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren anges i C2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges.”

Detta beslut välkomnades av alla eftersom det var i enlighet med Nordiska rådets önskemål. Ytterligare blev detta beslut bekräftat i en skrivelse från ministerrådet (samarbetsministrarna) av den 29 september 1989, till budget- och kontrollutskottet. Där står bl. a. följande:

”Den justering av budsjettproseduren som Ministerrådet har vedtatt innebär också en annan endring som sikkert er av betydning for budsjett- og kontrollutvalgets arbeide. For fremtiden vil de økonomiske planlegningsforutsetningene for de kommande år ikke inngå som et ledd i kommende års budsjett, men derimot i plandokumentet C 2.”

Kommunikationsutskottet finner det oacceptabelt att ministerrådet ej har realiserat sina beslut som bara var tre månader gamla när C2-dokumentet publicerades.

I sitt supplement till C2-dokumentet konstaterar ministerrådet att under 1990 och de närmast följande åren kommer ministerrådet att högst prioritera samarbetet inom kultur- och miljöområdet samt arbetsplanen ”Norden i Europa 1989–92”. Ytterligare konstaterar ministerrådet att finansiella resurser för övriga handlingsplaner och samarbetsprogram skall tillförsäkras.

Kommunikationsutskottet noterar detta samtidigt som det påpekas att substansen i detta konstaterande är nästan intetsägande. Grunden till utskottets åsikt är att många, om inte de flesta av dessa planer och program, inte har några bestämda tidsgränser. Därmed finns ingen säkerhet på att dessa planer och program kommer att få de finansiella beviljningar som utskottet anser behövs för att uppnå den ambitionsnivå som anses nödvändig och för att verkställa berörda åtgärder och projekt inom dessa planer och program samt att få den verkställningstakt som anses nödvändig för att få ut maximala effekter av dessa.

Kommunikationsutskottet har tidigare yttrat sitt missnöje över att arbetet med vissa handlingsplaner inte har fått den ekonomiska styrka som är nödvändig för att tillfredsställande resultat skall uppnås. Utskottet upprepar nu sin kritiska ställning till att ministerrådet vidtar handlingsplaner och program utan att tillförsäkra den ekonomiska sidan av dessa planer och program. Utskottet förutsätter att ministerrådet ser till att de ekonomiska resurserna i fortsättningen kommer att tillförsäkras, samtidigt som handlingsplan eller program vidtas.

Av det supplerande dokumentet framgår att ministerrådet inte vill tillförsäkra en automatisk realväxt av kommande års budgetar och därför anser sig varken kunna eller vilja fastställa ekonomiska ramar för de skilda sektorerna inom det nordiska samarbetet.

Kommunikationsutskottet kan i och för sig acceptera ministerrådets beslut om att inte tillförsäkra en tillväxt i den nordiska budgeten. Sådana beslut måste alltid fattas med hänsyn till det ekonomiska läget samt med hänsyn till, och värdering av, existerande beslut om projekt och åtgärder.

Utskottet vill, med hänsyn till detta resonemang, starkt betona att i ett läge som detta är det viktigt att i ett dokument som C 2 visa åtminstone en uppskattning av vilka ekonomiska ramar som de skilda sektorerna har att arbeta inom, samt hur stor del av dessa ramar som redan är öronmärkta på grund av tidigare beslut.

Endast när sådana ramar föreligger kan Nordiska rådets medlemmar värdera hur realistiskt det är att ta initiativ till nya projekt eller åtgärder samt ta ställning till prioriteringen inom det nordiska samarbetet.

Detta är i synnerhet viktigt när man ser fram emot en tid när den nordiska budgetens totala belopp med stor sannolikhet inte kommer att förändras i någon nämnvärd grad.

Utskottet anser att ministerrådet i och för sig erkänner detta behov när ministerrådet i sitt supplement till C 2-dokumentet konstaterar att beslut har fattats om en utredning av de budgetkonsekvenser som beslut om handlingsplaner och andra projekt leder till.

När ministerrådet i sitt supplerande dokument till C 2 säger följande:

”Dette arbejde kan også bidrage til skabelsen af et bedre talmæssigt grundlag for prioriteringen mellem forskellige aktiviteter indenfor det nordiske samarbejde set i et flerårigt perspektiv”,

då understryker utskottet att det är precis detta ”talmässiga grundlag” som utskottet upprepade gånger har efterlyst, för att på ett sakligt sätt kunna behandla ministerrådets samlingsplaner och ta ställning till behovet av nya initiativ.

Kommunikationsutskottet anser att om man skall uppnå tillfredsställande resultat med det nordiska samarbetet måste i dokument C 2 visas sektorernas, handlingsplanens och programmens, samt andra budgetposters ekonomiska och även tidsmässiga ramar.

Kommunikationsutskottet erinrar om Helsingforsavtalets artikel 64 där bl. a. följande står:

”Ministerrådet skall till varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling framlägga en särskild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslaget till budget för det nordiska samarbetet.”

Med hänvisning till denna artikel anser kommunikationsutskottet att dokument C 2/1990 icke är i enlighet med Helsingforsavtalets intentioner.

Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att ministerrådet slutar sitt supplerande dokument med att konstatera sin vilja att överväga om C 2-dokumentet i framtiden skall innehålla

”de væsentlige arbejdsopgaver, som skal løses i de kommende 1–3 år med angivelse af tidsfrister og oplysning om, hvorvidt de finansieres af nationale midler eller over det nordiske budget.”

Kommunikationsutskottet anser att diskussioner mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet omedelbart måste tas upp i syfte att ministerrådets plandokument redan nästa år kommer att visa de relevanta, ekonomiska och tidsmässiga ramar som nämns i det ovan anförda.

Utskottets generella synpunkter angående dokumentet har framförts till rådets budget- och kontrollutskott som lägger dem till grund för sitt uttalande.

Nordisk transportmarknad

I dokument C 2/1990 konstateras att när det gäller arbetet med utvecklingen av den nordiska hemmamarknaden har ministerrådet kommit överens i två frågor inom kommunikationssektorn, dvs. gradvis liberalisering av lastbilstransporterna och liberalisering av busstrafiken. Det konstateras också att fram till år 1992 vill ministerrådet arbeta för en förenkling av vägskatterna samt deras inkassering.

Ytterligare konstateras i dokumentet att ministerrådet vill verka för att man tar hänsyn till miljön när transportmarknaden utvecklas, samt att miljövänliga transportsystem prioriteras. Gällande det harmoniseringsarbete som nu pågår inom ECE vill ministerrådet påverka detta med att verka för en harmonisering av hastighetsbegränsningen och trafikskyltsystemet i Norden.

Slutligen kan det konstateras att ministerrådet anser att en förbättring av infrastrukturen och goda kommunikationsmöjligheter är särskilt viktiga för att utveckla det regionala näringslivet i Norden, samt att ett stort behov av goda tvärgående trafikförbindelser finns inom Norden.

Samtidigt som utskottet har givit sin positiva ställning till de planer som kommenteras i C 2/1990 har utskottet ansett dessa vara för begränsade och sakna den ambitionsnivå som utskottet anser att dessa skall ha. Utskottets positiva ställning har därför varit avhängig av den förutsättning att dessa planer och program revideras enligt utskottets förslag till en högre ambitionsnivå.

Kommunikationsutskottet anser att ministerrådet ännu en gång har presenterat ett dokument som inte svarar mot utskottets ambitioner om det nordiska samarbetet inom utskottets verksamhetsområde. Ytterligare anser utskottet att det i dokument C 2 saknas konkreta förslag till åtgärder för att uppnå de mål som där presenteras samt att annat viktigt arbete inte kommenteras alls.

T. ex. nämner ministerrådet ej vilka planer man har för arbetet med rekommendationen om storstädernas trafik- och miljöproblem, rekommendationen om en plan för infrastrukturinvesteringarna i Norden eller rekommendationen om järnvägssamarbetet i Norden. Ytterligare efterly-

ser utskottet ministerrådets förslag om hur ministerrådet tänker sig arbeta för en förenkling av vägskatterna t. ex. om det finns planer på en gemensam skatte- och avgiftspolitik som skall verka för en miljövänligare och trafiksäkrare trafik.

När ministerrådet vill prioritera miljövänliga transportsystem frågar utskottet hur dessa system skall se ut och vad ministerrådet är berett att göra för att uppnå denna målsättning och inom vilka tidsramar.

Samma gäller om ministerrådets åsikt om infrastrukturens viktiga roll i den regionala utvecklingen. Vilka planer har ministerrådet för att uppnå en förbättring av infrastrukturen i dessa områden och hur skall dessa finansieras?

Ministerrådet konstaterar att ett stort behov finns av goda tvärgående trafikförbindelser i Norden. Vad tänker ministerrådet göra för att förbättra dessa kommunikationer? Är ministerrådet t. ex. berett att på ett konkret sätt verka för att hela Norden skall klassificeras som ett inrikesområde när det gäller priser för flygbiljetter, när det gäller flygplatsavgifter och andra avgifter som flygpasagerare får betala genom sina biljetter när de reser över de nordiska gränserna eller när det gäller koncessioner för flygtrafik? Kan ministerrådet nu omedelbart börja förbereda Norden för samma liberalisering av flygtransporterna som nu planeras inom EG, eller är det tänkbart att Norden styrker sin transportmarknad med en snabbare utveckling än den som planeras inom EG?

Bland de områden som kommunikationsutskottet har inom sitt arbetsområde prioriterar utskottet trafiksäkerhetsarbetet högst. Utskottet anser att arbetet inom trafiksäkerhetssektorn skall intensifieras. Med hänsyn till utskottets åsikt om intensifiering av denna sektor samt att trafiksäkerhetsplanens "Säkrare trafik i Norden" första treårsfas löper ut 1990, föreslog utskottet i sitt yttrande över ministerrådets budget för 1990 att ministerrådet skulle ge NTR i uppdrag att före budgetbehandlingarna för 1991 presentera ett ambitiöst arbetsprogram grundat på utskottets tidigare yttranden.

Utskottet anser att det torde ha varit på sin plats att kommentera detta i dokument C2. Ytterligare anser utskottet det oacceptabelt att trafiksäkerhetsarbetet överhuvudtaget icke kommenterats i dokumentet. Detsamma gäller arbetet med det nordiska turistprogrammet.

Slutligen konstaterar kommunikationsutskottet att med hänvisning till C2-dokumentets generella formuleringar, dokumentets brist på konkretisering av arbetsplanerna samt avsaknad av ekonomiska och tidsmässiga förutsättningar kan utskottet inte yttra sig över dokumentet i detalj.

Kommunikationsutskottets förslag

Kommunikationsutskottets diskussioner har lett till nedanstående förslag till yttrande:

Med hänvisning till vad som ovan anförs för utskottet föreslås:

- A. att rådet med anledning av de avsnitt i ministerrådets plandokument C 2/1990 som kommunikationsutskottet behandlat antar följande yttrande:
- Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet
- att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.
- B. att rådet lägger kapitel 3 i Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2/1990) till handlingarna.

Stockholm den 26 februari 1990

Svend Erik Hovmand (V)

Hreggviður Jónsson (Fh)

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÁC)

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Fung. förman

Oddrunn Pettersen (A)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

BILAGA 6

Budget- och kontrollutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

1. Inledning

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1990. Till utskottet har även hänvisats ett av Nordiska rådets presidium begärt supplement till C 2/1990. Supplementet är daterat den 16 februari 1990. Redogörelsen samt supplementet har hänvisats även till rådets fackutskott, som lämnar separata betänkanden över respektive fackområde.

Ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet har förelagts rådets utskott i enlighet med Helsingforsavtalets artikel 64.

Budget- och kontrollutskottet har behandlat redogörelsen (C 2/1990) vid möten den 29 och 30 januari 1990. Utskottet har vidare behandlat redogörelsen samt supplementet vid möte i Reykjavík den 27 februari 1990. I C 2/1990 framhåller ministerrådet att ett av de väsentligaste målen för de närmaste åren är att genomföra aktiviteterna inom arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

För övrigt vill ministerrådet arbeta för att

- stärka och utveckla de nordiska ländernas kulturella gemenskap
- utveckla ett medborgarnas Norden
- fortsätta arbetet med att förverkliga målen för miljösamarbetsprogrammet från januari 1989
- utveckla det tekniska forsknings- och utvecklingssamarbetet
- styrka det närings- och regionalpolitiska samarbetet

Budget- och kontrollutskottet kunde vid sitt möte i januari 1990 konstatera att detta i stort är en sammanfattning av planer och program som tidigare diskuterats och antagits av rådet och att rådets och ministerrådets prioriteringar fortsatt stämmer väl överens.

I det kompletterande dokument som översänts till rådet den 16 februari 1990 framhåller ministerrådet att de två sektorer som prioriteras högst under 1990 och de närmast följande åren är kulturområdet och miljösamarbetet, inom vilka områden antagna och föreslagna handlingsplaner kommer att ges budgetmässiga preferenser. Arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92" kommer att ges samma höga prioritet.

Vad gäller övriga prioriteringar kommer ministerrådet att säkerställa att övriga handlingsplaner och samarbetsprogram, som framläggs som ministerrådsförslag vid 38:e sessionen, får de resurser som är nödvändiga för genomförandet.

Budget- och kontrollutskottet är givetvis positivt till detta men vill samtidigt ställa frågan om tillgängliga resurser kommer att räcka för genomförandet av tidigare antagna planer som beräknas pågå även 1992, som exempel kan nämnas den bioteknologiska handlingsplanen.

2. Generella synpunkter på utformningen av C 2-dokumentet

Enligt artikel 64 i Helsingforsavtalet skall ministerrådet till varje ordinarie session framlägga en särskild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslaget till budget för det nordiska samarbetet.

Nu gällande budgetprocedur utgår ifrån att rådet behandlar ministerrådets förslag till budget för ett bestämt verksamhetsår under hösten året före det nya budgetåret. Budgetförslaget skall dels innehålla en detaljbudget för närmast följande år dels totalramar för de därefter följande åren. I budgetförslaget för 1990 påpekades emellertid att samarbetsministrarna vid möte i augusti 1989 fattat följande beslut: "De ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande åren anges i C 2-dokumentet. Där kan även preliminära sektorramar anges."

Budget- och kontrollutskottet kommenterade detta på följande sätt i sitt betänkande över budgeten för 1990:

"C 2-dokumentet har hittills varit för litet konkret och förpliktande samt givit ett otillräckligt underlag för att rådet skall kunna företa en politisk prioritering av det nordiska samarbetet.

Budget- och kontrollutskottet har vid ett flertal tillfällen framfört önskemål om att C2-dokumentet skall innehålla såväl totalramar som sektorramar för kommande år. Budget- och kontrollutskottet vill än en gång framhålla vikten av att C2-dokumentet utvecklas till ett reellt planläggningsdokument för det nordiska samarbetet. Helst så att det blir en långtidsbudget för exempelvis en treårsperiod med klara ramar och prioriteringar bl. a. med hänsyn till institutionernas arbete, uppföljning och genomförande av handlingsplaner och av större projekt. Under förutsättning av att C2-dokumentet utvecklas i den riktningen ser utskottet ministerrådets beslut som en positiv utveckling av budgetproceduren.”

Utskottet har emellertid till sin besvikelse kunnat konstatera att årets C2-dokument inte innehåller några som helst ramar för åren 1991 – 1993.

Årets C2-dokument är till dels en resumé av ett antal redan antagna större handlingsplaner till dels en uppräknig av de handlingsplaner som skall föreläggas rådet vid sessionen 1990. Det är, enligt utskottets mening, naturligt att dessa planer behandlas i ett planeringsdokument. Men inte i form av en resumé eller uppräknig. Utskottet menar att C2-dokumentet skall innehålla de *övergripande prioriteringarna* för åren närmast efter budgetåret. Det skall vara ett framåtriktat planeringsdokument, som kan utgöra underlag för rådets prioriteringar av det framtida nordiska samarbetet.

Budget- och kontrollutskottet anser att om de nordiska resurserna, det gäller både de ekonomiska och personella resurserna, skall kunna utnyttjas på ett effektivt sätt, krävs en långsiktig prioritering och budgetplanering. Dagens strama ekonomiska läge gör den långsiktiga planeringen än viktigare och utskottet är därför inte tillfreds med årets C2-dokument, som enligt utskottets mening inte uppfyller Helsingforsavtalets krav om att vara en redogörelse om planerna för det fortsatta nordiska samarbetet. Utskottet menar att det av framlagda redogörelse är omöjligt att ta ställning till det framtida nordiska samarbetet.

Utskottet föreslog mot denna bakgrund att Nordiska rådet skulle hemställa till Nordiska ministerrådet att omedelbart utarbeta ett kompletterande dokument, som uppfyller de krav som ställs i artikel 64 i Helsingforsavtalet och som omtalas i ministerrådets brev till budget- och kontrollutskottet, daterat den 22 september 1989.

Utskottet bad presidiet framföra dessa synpunkter till ministerrådet. Med anledning av presidiets hänvändelse har ministerrådet till rådet överlämnat ett kompletterande dokument till C 2/1990.

3. Synpunkter på supplementet till C 2/1990

Det supplement som ministerrådet nu överlämnat till rådet skiljer sig inte nämnvärt från huvuddokumentet. Det innehåller förtydliganden på en del punkter, men inte de av utskottet efterlysta budgetramarna för åren

närmast efter budgetåret. Det är tveksamt om C 2/1990 uppfyller de krav som ställs i Helsingforsavtalets artikel 64. Utskottet vill här hänvisa till de förarbeten som ligger till grund för utformningen av artikel 64, bl. a. rapporten från Benkow-kommittén. Ministerrådet framhåller att det inte är möjligt att göra en koppling mellan C 2 och budgetförslaget inom ramen för nuvarande budgetprocedur. Ministerrådet menar att det inte finns ett reellt samband mellan behandlingen av budgetförslaget och C 2, eftersom budgetförslaget behandlas i november året före budgetåret och C 2 skall överlämnas till rådet vid en tidpunkt, då budgetarbetet för efterföljande år ännu inte påbörjats. Ministerrådet är berett att ta upp detta förhållande i en förhandling mellan rådet och ministerrådet. Budget- och kontrollutskottet finner detta intressant och menar att en gemensam diskussion om budgetproceduren skulle kunna medverka till ett förbättrat samarbete mellan rådet och ministerrådet.

Utskottet menar emellertid att ministerrådet borde ha en sådan framförhållning i sin planering att man i varje fall skulle kunna ge indikativa ramar för kommande år i C 2-dokumentet. Det finns så stora fleråriga bindningar i den nordiska budgeten att det inte borde vara svårt att räkna ut hur mycket som finns kvar för nya projekt och handlingsplaner. I supplementet påpekas att 40% av 1990 års budget går till institutioner, 40% till projekt och stödordningar, 10% till den ekonomiska handlingsplanen samt 10% till ministerrådssekretariatet. Det är inte troligt att denna fördelning kommer att avsevärt förändras under de närmaste åren. Eftersom det inte finns någon rubrik för antagna eller föreslagna handlingsplaner och samarbetsprogram förutsätter utskottet att dessa ingår under rubriken projekt och stödordningar. Utskottet har gjort en summarisk beräkning över budgetkonsekvenserna 1991 av de handlingsplaner och arbetsprogram som nämns i bilaga till C 2-supplementet. Utskottet har funnit att det rör sig om ca 200 MDKK, exklusive den ekonomiska handlingsplanen, alltså ca 30% av den nordiska budgeten 1990. Om man förutsätter att budgeten inte kommer att öka 1991, alltså nolltillväxt, kommer man vid en sådan beräkning fram till att ca 10% av den totala budgeten skulle kunna disponeras för nya aktiviteter 1991. I denna beräkning har hänsyn emellertid inte tagits till redan beviljade fleråriga projekt, som kan komma att belasta 1991 års budget.

Ministerrådet påpekar att man under 1989 påbörjat en undersökning av långsiktiga budgetkonsekvenser av beslut som träffats om handlingsplaner och andra aktiviteter inom ramen för den nordiska budgeten. Man har även påbörjat en analys av projektbudgeterna inom olika sektorer. Utskottet anser att detta är positivt och instämmer i ministerrådets bedömning att detta arbete kan ge en viss vägledning vid bedömningen av kommande års budgetförutsättningar.

Budget- och kontrollutskottet är också tillfreds med att ministerrådet avser att diskutera dessa frågor med rådet så snart en slutlig rapport om arbetet föreligger.

Beträffande den framtida utformningen av C2-dokumentet överväger ministerrådet att låta det få en likartad utformning som arbetsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”, dvs. ministerrådet skulle ange de väsentligaste arbetsuppgifterna för den kommande 1–3-årsperioden med angivande av tidsfrister och finansieringsform, nationell eller nordisk. Budget- och kontrollutskottet anser att detta vore en viss förbättring jämfört med dagens C2-dokument. Utskottet har emellertid beträffande arbetsprogrammet efterlyst en uppskattning av kostnaderna för de olika aktiviteterna. När det gäller ett budget- och planeringsdokument är det, enligt utskottets mening, absolut nödvändigt att förutom tidsplaner och finansieringsformer även ange beräknade kostnader.

Utskottets kritik mot C2-dokumentet kvarstår, vi finner det emellertid föga konstruktivt att nu kräva ytterligare kompletteringar för att C2-dokumentet skall komma i nivå med ett godtagbart planeringsdokument. Nu är det bättre att i den samarbetsanda, som även ministerrådet uttalar, utveckla budgetprocessen ytterligare.

4. Den nordiska budgetens utveckling och flexibilitet

Ministerrådet har i C2/1990 framfört att det inte kommer att ges löften om en automatisk tillväxt av den nordiska budgeten under de närmaste åren. Vidare har påpekats att de olika sektorerna skall företa en kritisk granskning av existerande verksamhet för att på så sätt möjliggöra omprioriteringar inom och mellan sektorerna för att pågående och nya högt prioriterade aktiviteter skall kunna finansieras.

Budget- och kontrollutskottet har tidigare framhållit vikten av att nordiska aktiviteter underlägges en noggrann prioritering och att resultaten värderas löpande. Utskottet har alltså inga invändningar mot en seriös granskning av pågående verksamhet. Utskottet är emellertid inte helt övertygat om att det alltid finns klara motiv för de omprioriteringar som föreslås inom ramen för ministerrådets budget. Utskottet vill här peka på en rapport som utarbetats av en programgrupp tillsatt av ämbetsmannakommittén för kulturellt samarbete. I rapporten föreslås bl.a. att fyra institutioner och åtta samarbetsorgan på forskningsområdet skall läggas ned inom de närmaste åren för att möjliggöra genomförandet av aktiviteter inom kulturhandlingsplanen. Budget- och kontrollutskottet tar inte ställning till betydelsen av de olika institutionerna och samarbetsorganen, det är kulturutskottets område, utskottet vill emellertid kommentera de principer som kommer till uttryck i programgruppens rapport, där det bl.a. heter:

”Programgruppen har den principiella hållningen, att alla de nordiska forsknings- och högre utbildningsinstitutionerna borde kunna nedläggas, och att det nordiska samarbetet borde organiseras på annat sätt.”

Det finns alltså, så vitt budget- och kontrollutskottet kan se, inga klara

skäl eller motiv för en nedläggning av just de institutioner och samarbetsorgan som föreslagits i rapporten. Tvärtom uttalas klart att:

”Valet av dessa institutioner behöver inte betyda att deras uppgifter har nedprioriterats eller att kvaliteten i deras verksamhet skulle ifrågasatts, utan i stället att nordiskt samarbete inte mer skall bedrivas i denna form.”

Utskottet menar att detta är en princip som på sikt allvarligt kan skada det nordiska samarbetet, bl. a. genom den ”smittoeffekt” den kan få på andra områden. Det finns inga som helst belägg för att det nordiska samarbetet ger bättre resultat om man lägger ned en väl fungerande institution för att i stället satsa dessa medel på mer eller mindre tillfälliga projekt. Tvärtom, inom en väl fungerande institution har man byggt upp en kompetens och ett nordiskt, i vissa fall även internationellt, kontaktnät som ofta är av stor betydelse för hela det nordiska samarbetet.

Budget- och kontrollutskottet har med detta inte sagt att alla institutioner till varje pris måste bevaras. Utskottet är fullt medvetet om att det kan finnas institutioner som kan ha spelat ut sin roll eller som kan finansiera sin verksamhet på annat sätt, och alltså inte behöver belasta den nordiska budgeten. Det är principen som sådan utskottet vänder sig emot och, som enligt utskottets mening, pekar på bristande planering och samordning av den nordiska budgeten.

I supplementet till C 2/1990 påpekar ministerrådet att man vill öka flexibiliteten i den nordiska budgeten, bl. a. genom att öka den procentuella andelen av ”Projekt och stödordningar”. Detta skulle, enligt ministerrådet, ge större möjligheter till omprioriteringar inom de olika sektorerna. För att åstadkomma detta vill ministerrådet minska institutionernas andel av den totala budgeten. Den ”smittoeffekt” som nämns ovan är alltså redan ett faktum.

Budget- och kontrollutskottet är helt införstått med att det kan behövas en viss flexibilitet inom den nordiska budgeten och att det kan vara nödvändigt med omprioriteringar inom en aktuell budgetperiod. Det nordiska samarbetet beskylls ofta för att vara trögt och långsamt, det kan därför vara bra att kunna visa på att det finns en beredskap för snabba beslut. Detta får emellertid inte bli ett självändamål. Nedläggning av en institution eller en större omprioritering inom fastställd budget måste alltid föregås av en noggrann värdering av för- och nackdelar. Om så ej blir fallet finns det, enligt utskottets mening, en stor risk för att ministerrådets agerande skapar en oro och turbulens inom den nordiska samarbetsorganisationen som leder till minskad effektivitet i arbetet. Budget- och kontrollutskottet, som behandlat dessa frågor även i betänkande över C 1/1990, vill till slut, med hänvisning till Helsingforsavtalets artikel 46, framhålla vikten av att rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omdisponeringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas.

5. Handlingsplaner och -program

Följande handlingsplaner och -program kommer att föreläggas rådet för behandling vid den 38:e sessionen:

- Handlingsplan på språkområdet
- Riktlinjer för Forskningspolitiska rådet
- Samarbetsprogram på miljöområdet
- Handlingsprogram för renare teknik, avfall och återanvändning
- Reviderad handlingsplan mot förorening av havet
- Handlingsplan mot luftförorening
- Samarbetsprogram på det regionalpolitiska området
- Tillägg till handlingsprogram för jord- och skogsbruksområdet

Budget- och kontrollutskottet har vid ett flertal tillfällen påpekat att alla handlingsplaner som föreläggs rådet skall ha klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner. Enligt vad utskottet erfarit är det fortfarande mer undantag än regel att dessa krav är uppfyllda i nya handlingsplaner. Detta skapar en osäkerhet om möjligheterna att genomföra handlingsplanerna, det ger heller ingen möjlighet att bedöma framtida budgetkonsekvenser. Det försvårar även rådets möjligheter att prioritera den nordiska verksamheten både inom och mellan sektorerna.

Så länge kostnader och finansiering är oklara uppkommer alltid frågan: Vad kommer att nedprioriteras för att möjliggöra genomförandet av en handlingsplan? Utskottet vill än en gång framhålla att det är nödvändigt med en långsiktig budgetplanering av det nordiska samarbetet och att den planeringen bör framgå av C 2-dokumentet.

6. Budget- och kontrollutskottets förslag

Under hänvisning till ovanstående föreslår utskottet:

- A. Att Nordiska rådet med anledning av Nordiska ministerrådets redogörelser om planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1990 inklusive supplement, antar följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att* utveckla C 2-dokumentet till ett reellt planläggningsdokument för de närmaste åren med klara budget- och tidsramar samt prioriteringar.

Detta bör ske redan vid utarbetandet av C 2/1991

- att* arbeta för en långsiktig prioritering och budgetplanering av det nordiska samarbetet

- att* budgetproceduren i vid bemärkelse, det vill säga inkl. C 2, snarast blir föremål för en gemensam diskussion mellan rådet och ministerrådet

- att* rådet ges tillfälle att ta del av rapporten över undersökningen av långsiktiga budgetkonsekvenser samt av analysen av projektbudgeten samt att dessa frågor tas upp till en diskussion mellan rådet och ministerrådet

- att* rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omdisponeringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas
- att* arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner
- att* under de närmaste åren fortsatt budgetmässigt prioritera kulturområdet, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse, trafiksäkerhet samt Europaprogrammet.
- B. Att Nordiska rådet lägger C 2/1990 till handlingarna.

Reykjavík den 27 februari 1990

<i>Bjarne Mørk Eidem (A)</i>	<i>Karl-Gunnar Fagerholm (lib)</i>
<i>Annelise Gotfredsen (KF)</i>	<i>Ivar Hansen (V)</i>
<i>J.K. Hansen (S)</i>	<i>Per Olof Håkansson (s)</i>
<i>Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)</i>	<i>Wiggo Komstedt (m)</i>
	Förman
<i>Helge Adam Møller (KF)</i>	<i>Ólafur G. Einarsson (Sj)</i>
<i>Anders Talleraas (H)</i>	<i>Marjatta Väänänen (K)</i>

Reservation

Utvalgets medlem, Pål Atle Skjervengen reserverer seg mot den kritikken mot Ministerrådet som kommer til uttrykk i kapittel 4 og i vedtakspunkt 6.A, 5. avsnitt. Dette medlem mener at Ministerrådet må ha frihet til å kunne omorganisere innenfor budsjettets rammer, selv om det betyr nedleggelse av enkelte institusjoner. Etter dette medlem sin mening, er det påkrevet med en kraftig rasjonalisering og effektivisering av Nordisk Råd sin virksomhet. Pr. idag bindes det opp for store økonomiske midler til drift av institusjoner som det er vanskelig å måle nytten av. Dette medlem reserverer seg også mot vedtakspunkt 6.A, 7. avsnitt, fordi prioriteringene av de nevnte områder ikke synes tilstrekkelig målt opp mot andre aktuelle satsningsområder.

Reykjavík den 27 februari 1990

Pål Atle Skjervengen (FrP)

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelse från Nordiska investeringsbanken samt berättelse från Nordiska projektexportfonden (C 4/e), Nordiska utvecklingsfonden (C 6/e) och Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (C 7/e)

(C 3/e, se s. 1702, C 4/e, se s. 1720, C 6/e, se s. 1768, C 7/e, se s. 1783)

Indledning

Til Økonomisk Udvalg er henvist beretningerne for aktiviteterne i 1989 for Nordisk Investeringsbank, Nordisk Projektexportfond, Nordisk Industrifond og Nordisk Udviklingsfond. Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Reykjavik den 26. februar 1990, og har besluttet at afgive følgende betænkning over beretningerne.

Nordisk Investeringsbank (NIB) C 3/e, 1990

Virksomheden i 1989

Nordisk Investeringsbank oprettedes i 1976 og har til opgave at yde lån på bankmæssige vilkår til finansiering af investeringer og eksport af nordisk interesse.

Virksomheden i 1989 har givet et ordinært overskud på 26 mill. SDR svarende til 223 mill. DKK. Stigningen i det internationale renteniveau i 1989 har givet en højere forrentning på bankens kapital, som holdes i SDR, men på den anden side forringet mulighederne for at realisere gevinster ved handel med bankens obligationsportefølje. Det har samlet betydet en nedgang i overskuddet på ca 5 mill. SDR i sammenligning med året før.

NIB har i 1989 udbetalt 500 mill. SDR inden for den *nordiske låneordning*, heraf 27 mill. SDR inden for regionallåneordningen. Den udestående lånemasse vedrørende de nordiske lån er således forøget med 22% til samlet 2457 mill. SDR.

Efterspørgselen efter lån under den nordiske låneordning afspejler i høj grad konjunktoren i de enkelte lande. Således har efterspørgselen været særlig høj i Finland, som har modtaget 40% af samtlige nye lån, og i Sverige, mens den har været lav i Island, Norge og Danmark.

Låneordningen bidrager i henhold til beretningen i høj grad til skabelsen af en nordisk industristruktur ved at finansiere virksomhedsovertagelser over de nordiske grænser. Således har NIB medvirket ved det finske selskab Metsä-Serlas overtagelse af Holmen Hygien i Sverige og ved OK Petroleums overtagelse af Texacos andel i raffinaderiet Scanraff.

Til Færøerne og Grønland er der udbetalt investerings- og regionallån svarende til ca 10 mill. SDR.

NIB har i øvrigt ydet lån til kraftværksprojekter i Island, til en række danske kommuners miljø- og energiinvesteringer og til flere transportprojekter.

Der er ikke i årets løb konstateret debitortab på den nordiske låneordning.

Inden for de *internationale låneordninger*, hvoraf projektinvesteringslåneordningen (PIL) er den vigtigste, har efterspørgselen været stor i 1989. De vigtigste låntagerlande var Sovjetunionen, Indien og Indonesien. Nye låntagerlande er Mauritius og Tjekkoslaviet.

NIB konstaterer i beretningen, at den afsatte låneramme på 700 mill. SDR for PIL er fuldt udnyttet med udgangen af 1989 (med afregning af forhåndstilsagn til 100%, som reglerne i dag kræver), og oplyser, at bankens bestyrelse har stillet forslag til ministerrådet om en forhøjelse af rammen med 700 mill. SDR til samlet 1 400 mill. SDR.

Der er i årets løb konstateret forsinket betaling på ét af PIL-lånene, men ingen egentlige tab.

NIB's *oplåning* på de internationale finansmarkeder har i 1989 været lidt lavere end tidligere år, og bankens nettolikviditet er derfor formindsket lidt. Oplåningen er for størstedelens vedkommende sket i DEM (32%), JPY (23%) og nordiske valutaer (20%).

Banken har sit hovedsæde i Helsingfors, men oprettede i februar 1989 et repræsentationskontor i København. Banken har 85 ansatte (en nedgang på 1 i forhold til året før), med en kraftig overrepræsentation af finske medarbejdere (57 ud af de 85).

NIB samarbejder med de øvrige nordiske finansieringsinstitutioner og betjener i flere tilfælde disse administrativt. Det gælder Nordisk Udviklingsfond, som startede sin virksomhed i 1989, Nordisk Projektekportfond og Nordisk Miljøfinansieringsselskab, hvorom Nordisk Råd behandler et ministerrådsforslag på 38. session.

Udvalgets synspunkter

Udvalget finder, at årets beretning fra NIB afspejler, at banken er en veldrevet og dynamisk institution i det nordiske økonomiske samarbejde. Dette understreges ved at betragte samspillet mellem NIB og de øvrige nordiske finansielle institutioner.

Udvalget har i forbindelse med mødet den 29. januar 1990 fået en orientering af bankens direktør om bankens drift. Det fremgik bl. a. af

denne orientering, at de nordiske lande i perioden siden bankens start har fået en forrentning af de investerede midler, som ligger væsentligt over det generelle renteniveau.

Den internationale anerkendelse af NIB's multilaterale status betyder, at risikoen ved international udlåning er lille, og der er indtil videre ikke konstateret tab på den internationale låneordning. Tabene over de forløbne år på den nordiske ordning har været meget begrænsede.

Samtidig spiller banken en voksende rolle for udviklingen af de nordiske landes erhvervsliv, ikke mindst ved i høj grad at medvirke til finansieringen af den strukturudvikling, som finder sted gennem overtagelser af virksomheder på tværs af de nordiske grænser. At dette betyder noget i praksis for den nordiske økonomiske integration viste bl. a. de udredninger, som lå til grund for den nye økonomiske handlingsplan. Den økonomiske integration på virksomhedsniveauet er således én af de få faktorer, hvor de nordiske lande er mere integreret end det kunne forventes ud fra den økonomiske udvikling generelt.

Denne effekt følger af NIB's særlige specialitet, nemlig den "nordiske interesse" i de udvalgte låneprojekter. Denne specialitet gør sig også gældende for de internationale lån og medvirker derved til at give nordisk erhvervsliv en mulighed, som de ikke i samme grad får gennem andre nationale og internationale låneordninger. Udvalget lægger lægt på, at disse muligheder, særligt i relation til udviklingen i Østeuropa, også i fremtiden udnyttes så effektivt som muligt, og henviser i øvrigt til udvalgets synspunkter vedrørende ministerrådsforslaget om oprettelse af et miljøfinansieringsselskab og forslaget om at udvide beløbsrammen for projektinvesteringsslåne.

Nordisk Projekteksporthold (NOPEF) C 4/e, 1990

Virksomheden i 1989

NOPEF oprettedes i 1982 som en forsøgsordning. Fra 1. januar 1989 fungerer den som permanent institution. Formålet med NOPEF er at give støtte til nordiske virksomheder ved udarbejdelse af studier af forudsætninger og lønsomhed i eksportprojekter, som har mulighed at føre til forretningsmæssige kontrakter. Eksportlandene er primært udviklingslande eller statshandelslande, og Fonden dækker normalt højst 50% af omkostningerne.

Støtten skal tilbagebetales, hvis projektet realiseres. En opgørelse i beretningen viser, at af 22 projekter, som afsluttedes i 1989, lykkedes de 18%, hvilket Fonden betegner som et godt resultat.

NOPEF har sit hovedsæde i Helsingfors i tilslutning til Nordisk Investeringssbank, som Fonden samarbejder med. Personalet i 1989 var 3 personer, som primo 1990 udvides til de 5 personer, som anses for at være den blivende personalestyrke.

Som følge af omdannelsen til permanent institution er der udarbejdet nye statutter og arbejdsordning for Fonden. Personalet er nu ansat efter ministerrådets standardkontrakt for institutionspersonale.

NOPEF samarbejder tæt med de nationale eksportfinansierende organer, med de internationale udviklingsorganisationer og med en række andre internationale organer.

Efterspørgselen efter Fondens ydelser har været stor også i 1989. Fonden har i 1989 bevilget samlet 7,4 mill. FIM i støtte til 31 projekter. 4 projekter førte til kontrakt i 1989.

NOPEF har i årets løb arbejdet med opfølgningen af den økonomiske handlingsplan, som afsætter midler til øgede eksportfremmende indsatser generelt og særligt til eksportaktiviteter i Østeuropa inden for miljøområdet. Der er således gennemført kortlægnings- og symposieaktiviteter i Asien og Østeuropa, herunder de baltiske lande. Tilsvarende aktiviteter er planlagt vedrørende ASEAN-landene og Polen.

Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer, at der stadig er stor efterspørgsel efter ydelserne fra NOPEF, og at virksomheden i Fonden i årets løb er indrettet på opfølgningen af prioriteringerne i den økonomiske handlingsplan.

Udvalget konstaterer ligeledes, at der er en del projekter under behandling, som gælder eksport af bl. a. miljøteknologi til Østeuropa, herunder til de baltiske lande og Polen.

Udvalget lægger vægt på, at disse aktivitetsområder fortsat prioriteres højt, og at der skabes en koordineret arbejdsdeling mellem NOPEF og Nordisk Miljøfinansieringsselskab.

Nordisk Udviklingsfond/Nordic Development Fund (NDF) C 6/e, 1990

Virksomheden i 1989

Initiativet til oprettelsen af en nordisk udviklingsfond blev taget af Nordisk Råd i 1983. Fonden begyndte sin virksomhed den 1. februar 1989 efter et langt og grundigt udredningsarbejde. Foreløbig er Fonden oprettet som en forsøgsordning over 5 år. Ministerrådet angiver, at man i december 1991 vil foretage en vurdering af den videre virksomhed.

Nordisk Udviklingsfond er en del af de nordiske landes bistandssamarbejde og har til formål at give lån på koncessionelle vilkår ("bløde lån" på linie med vilkårene hos IDA – Den Internationale Udviklingsfond) til primært de fattigste udviklingslande (lande med under 1 250 USD i BNP pr. indbygger). Lånevilkårene er lang løbetid (40 år) og rentefrihed. Lånene ydes endvidere som regel sammen med andre låneydere f. eks. Verdensbanken, de regionale udviklingsbanker eller NIB.

Lån ydes i henhold til Fondens vedtægter til projekter, som har nordisk interesse, og som bidrager til økonomisk og social udvikling. Det fremgår

af beretningen, men ikke af vedtægterne, at der lægges særlig vægt på projekter, som har positive miljøeffekter.

Fonden har i 1989 afgivet 6 kredittilbud, herunder indgået aftale med Mocambique om kredit på 4,4 mill. SDR til et energi-miljøprojekt i samfinansiering med bl. a. Verdensbankgruppen.

Der er endvidere truffet beslutning om kredit til Botswana til et vandprojekt i samfinansiering med Nordisk Investeringsbank.

De øvrige kredittilbud er givet til Laos, Zimbabwe, Indonesien, Kame-run og Mauritius.

Erfaringerne fra det første virksomhedsår har vist stor interesse for låneordningen på trods af, at ordningen er blevet meget forsigtigt markedsført. Der har ligeledes været stor interesse fra andre kreditinstitutioner for samfinansiering med Fonden, som imidlertid bl. a. på grund af sit vejledende maksimum lånebeløb pr. projekt på ca 4 mill. SDR har begrænsede muligheder for at gå ind i store projekter. Sagsbehandlingstiden har vist sig at være relativt lang. Disse erfaringer ligger efter Fondens vurdering på linie med forventningerne ud fra de erfaringer, som er gjort af andre tilsvarende institutioner.

Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at Nordisk Udvlingsfond nu har startet sin virksomhed, og at det arbejde, som er gennemført i 1989, stort set svarer til de forventninger, som udvalget har til Fonden. Samarbejdet med landene i SADCC-området forekommer således velvalgt, ligesom arbejdet med projekter, som fører til miljøforbedringer, synes at være prioriteret.

I denne sammenhæng henvises til, at udvalget i betænkningen over ministerrådsforslag B 84/e om Nordisk Udvlingsfond henstillede, at vedtægterne for Fondet blev suppleret med et krav om miljømæssige hensyn i overensstemmelse med de nordiske landes opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger. Dette synes ikke at være sket, og udvalget gentager derfor henstillingen, samtidigt med at udvalget understreger betydningen af, at de miljømæssige aspekter inddrages i Fondens løbende arbejde med vurdering af låneprojekter.

Udvalget konstaterer endvidere, at det i beretningen angives, at Fondens aktiviteter for fremtiden vil kunne klares med de 5 personer, som staben udvides til i løbet af foråret 1990. Udvalget har ved bedømmelsen af ministerrådsforslaget lagt vægt på, at der ikke skulle opbygges en ny stor administration, men at Fonden burde kunne klare sig ved at købe tjenesteydelser særligt fra NIB. Udvalget finder, at ministerrådet gennem den tilrettelæggelse af Fondens virksomhed, som afspejles i beretningen, har fulgt udvalgets synspunkter på dette område.

Nordisk Industrifond C 7/e, 1990

Virksomheden 1989

Nordisk Industrifond oprettedes i 1973 af de 5 nordiske regeringer med det formål at udvikle det teknisk-industrielle samarbejde mellem de nordiske lande. Institutionen hører under Nordisk Ministerråd (industriministrene).

I 1988 blev Industrifonden sammenlagt med NORDFORSK. Den fælles institutions første virksomhedsår som et industrielt center med udvidede opgaver er 1989. Institutionen har hjemsted i Oslo og havde i 1989 (lige som i 1988) et personale på 17. Hovedparten af disse kommer fra Norge (9 personer), men det oplyses, at der tilstræbes en bedre nordisk profil.

Hovedopgaverne for Fonden er at *initiere* nordiske samarbejdsprogrammer inden for strategiske områder for nordisk erhvervsliv, at give *økonomisk støtte* til gennemførelse af nordiske forsknings- og udviklingsprojekter på disse områder og at medvirke til udviklingen af teknisk-industrielle *netværk* i Norden.

Fonden skal endvidere medvirke til *kontaktskabelse* og *informationsudveksling* både i Norden og mellem Norden og Europa.

Det første år som industrielt center har været præget af en række nye aktiviteter særligt vedrørende initiering af programmer og skabelse af kontakter mellem Norden og Europa. Således er en række nye paraplyprogrammer startet f. eks. omkring industriel miljøteknologi, bioteknologi og materialeteknologi.

Der har været afholdt et første Næringspolitisk Forum, hvor politikere, forskere, teknikere, embedsmænd m. fl. drøftede offentlige indkøb, og herunder former for øget anvendelse af udviklingskontrakter.

Standardiseringsarbejdet er opprioriteret og har taget en klar retning mod udvikling af europæiske standarder som led i det europæiske harmoniseringsarbejde af normer og standarder.

Et program for øget nordisk teknisk-industrielt samarbejde med det øvrige Vesteuropa er udviklet og igangsat, bl. a. gennem nordisk deltagelse i ESPRIT- og EUREKA-projekter.

Som led i netværksudviklingen har Fonden bl. a. været medarrangør af 20 seminarer, og Fonden har bevilget 86 stipendier til udveksling af forskere på det teknisk-industrielle område.

Det fremgår af beretningen, at Fonden i 1989 har bevilget 125 mill. NOK til nordisk forsknings- og udviklingssamarbejde. Fonden har gennem de seneste år haft et stigende budget, hvilket bl. a. er muliggjort gennem den høje prioritering, som Fondens aktiviteter har fået i de nordiske økonomiske handlingsplaner.

Af de bevilgede midler er størstedelen (ca 75%) gået til projekter, hvis resultater er tilgængelige for hele den nordiske industri. Det konstateres endvidere i beretningen, at efterspørgselen efter Fondens ydelser er stor,

hvilket bl. a. har ført til, at industriens del af projektfinansieringen er øget væsentligt. Antallet af samarbejdspartnere og deltagende personer er også øget i det forløbne år, og størstedelen af disse kommer fra virksomheder (61 %) og fra forskningsinstitutioner (34 %).

Som led i arbejdet med evaluering af virksomheden har Fonden foretaget en analyse af datahåndlingsprogrammet, som ophørte i 1989. Fonden har endvidere, i tilslutning til de nye opgaver som industrielt center, taget initiativ til udvikling af indikatorer til belysning af den industrielle teknologifornyelse på nationalt niveau.

Fonden arbejder endvidere på en langsigtet udviklingsplan for virksomheden. Den vil blive præsenteret i efteråret 1990.

Udvalgets synspunkter

Udvalget finder, at en række af de udviklingstendenser, som beskrives i beretningen, peger i rigtig retning og viser, at Industrifonden er og kan vedblive at være et centralt og dynamisk redskab for nordisk teknisk industrielt samarbejde.

Udvidelsen af antallet af samarbejdspartnere inden for industrivirksomheder og i de teknisk-industrielle forskningsmiljøer, forøgelsen af industriens andel af projektfinansieringen og arbejdet med netværk og næringspolitisk forum er sådanne tendenser, som særligt støttes af udvalget.

Udvalget har noteret sig, at planen for Fondens arbejde med at skabe samarbejde mellem Norden og Europa inden for teknisk-industriell forskning og udvikling er igangsat bl. a. som følge af rek 42/1989/e. Udvalget har derfor foreslået denne rekommandation afskrevet.

Udvalget har videre noteret sig, at Fonden i efteråret 1990 vil fremlægge en langsigtet plan for Fondens virksomhed.

Udvalget finder, at der i forbindelse med udarbejdelse af en sådan plan burde gennemføres en relativt dybtgående analyse af erfaringerne med Fondens aktiviteter og arbejdsmetoder, således at planen bedst muligt kan understøtte de udviklingstendenser, som forekommer mest lovende. Udvalget forventer, at ministerrådet eventuelt via Industrifonden inddrager udvalget i en drøftelse af denne langtidsplan.

Udvalget konstaterer, at Fondens personale omfatter medarbejdere fra alle nordiske lande, men at mere end halvdelen er rekrutteret i Norge, hvor Fonden har hjemsted. Dette billede genfindes i en række andre store nordiske institutioner og kan skyldes, at ansættelsesvilkårene ikke er tilstrækkeligt attraktive til at sikre en mere jævn nordisk profil. Udvalget finder, at både ministerrådet og de enkelte personaleansvarlige institutioner burde overveje dette nærmere og tage initiativer, som kan sikre en udvikling i retning af en jævnere nordisk personaleprofil.

Udvalget konstaterer også, at Fonden har bevilget 21 stillinger, men kun udnyttet de 17. Udvalget går ud fra, at dette forhold, i det omfang de ledige stillinger skyldes rekrutteringsvanskeligheder, indgår i ministerrådets og Industrifondens overvejelser vedrørende ovenstående.

Udvalgets indstilling

Under henvisning til ovenstående foreslår Økonomisk Udvalg
at Nordisk råd tager beretningerne C 3/e om Nordisk Investerings-
bank, C 4/e om Nordisk Projekteksporfond, C 6/e om Nordisk
Udviklingsfond og C 7/e om Nordisk Industrifond for virksom-
heden i 1989 til efterretning.

Reykjavik, den 26. februar 1990

Gustav Björkstrand (Sfp)

Friðrik Sophusson (Sj)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Hans Jørgen Jensen (S)

Lars Emil Johansen (Si)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Agnar Nielsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Ernst Wroldsen (A)

Formand

Berättelse

från Nordiska investeringsbanken (NIB)

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

Bestyrelsens beretning for 1989

Den nordiske Investeringsbank har til opgave at yde lån på bankmæssige vilkår til finansiering af investeringer og eksport af nordisk interesse.

Virksomhedens ordinære overskud er i 1989 opgjort til SDR 26 millioner/DKK 223 millioner, hvilket er en nedgang fra foregående år på SDR 5 millioner. Nettorenteindtægterne har andraget SDR 48 millioner, en forøgelse fra forrige år med SDR 10 millioner. Posten øvrige indtægter udviste et minus på SDR 4 millioner, som modsvaredes af plus SDR 13 millioner i 1988. Bankens udestående lån øgedes med SDR 564 millioner til SDR 2 805 millioner/DKK 24 359 millioner (2 242), og balancen øgedes med SDR 291 millioner/DKK 2 527 millioner til SDR 4 275 millioner (3 984).

Banken har ikke i 1989 konstateret nævneværdige tab på udlån.

I løbet af året åbnedes et repræsentationskontor i København.

Nordiske lån

Banken har i 1989 udbetalt SDR 500 mio./DKK 4 342 mio. (434) nordiske lån. Af udbetalingerne vedrører SDR 27 mio. (13) til regional-låneordningen.

Den udestående lånemasse inden for de nordiske lån øgedes i løbet af året med SDR 449 mio., eller 22 %, til SDR 2 457 mio./DKK 21 335 mio. (2 008).

I Danmark har NIB i regnskabsåret satset på at markedsføre banken som långiver til kommunernes miljø- og energiinvesteringer. Bl. a. har Nysted og Løgstør kommuner optaget lån til miljøinvesteringer. NIB deltager med et lån på DKK 200 mio. i finansieringen af DFDS-rederiets køb af en finsk passagerfærge, som skal indsættes i trafikken mellem København og Oslo.

Fodnote:

Tallene i parentes angiver de tilsvarende beløb i SDR året før.

Til Færøerne og Grønland er der udbetalt investerings- og regionallån til modværdien af næsten SDR 10 mio.

Den høje investeringstakt i Finland i løbet af 1989 har medført, at 40% af bankens nordiske udbetalinger i regnskabsåret er gået til finske selskaber til projekter i og uden for Finland. En stor del af bankens finansiering er gået til virksomhedsovertagelser, hvoraf det største projekt var Metsä-Serlas overtagelse af Holmen Hygiene i Sverige. NIB deltog i finansieringen med et lån på SEK 350 mio.

Island har i løbet af året haft en svag konjunktur, som har ført til et lavere investeringsniveau inden for den private sektor. Finansieringen fra NIB har derfor primært omfattet investeringer inden for den offentlige sektor. Banken har bl. a. med et lån på USD 40 mio. til Landsvirkjun finansieret et vandkraftværk. Til to geotermiske kraftværker er der udbetalt lån på i alt USD 18 mio.

Efterspørgslen fra Norge på finansiering fra NIB har været lav i løbet af året, hvilket hænger sammen med den lave investeringstakt inden for industrien i fastlands-Norge. De største udbetalinger er gået til Hafslund Nycomed med USD 30 mio. og til Dyno Industrier med FIM 22 mio.

Sverige har i regnskabsåret haft fortsat høj økonomisk aktivitet, og efterspørgslen på finansiering fra NIB har været stor. Omkring halvdelen af NIB's lånevolumen til svenske låntagere har omfattet virksomhedsovertagelser. Det største lån er gået til OK Petroleum. Lånet på SEK 320 mio. har bl. a. finansieret overtagelsen af Texacos andel i raffinaderiet Scanraff. Banken har desuden udbetalt et større lån på SEK 250 mio. til Ovako Steel til modernisering af stålværket i Imatra i Finland.

Internationale lån

Den vigtigste låneordning inden for bankens internationale lån er projektinvesteringslånene (PIL-låneordningen) med en separat beløbsramme på SDR 700 mio.

Efterspørgslen på projektinvesteringslån var fortsat stor i 1989. Der blev givet nye forhåndstilsagn på i alt SDR 263 mio./DKK 2 284 mio. (225). Udbetalingerne i 1989 udgør SDR 104 mio./DKK 903 mio. (86). De udestående projektinvesteringslån er ved årets slutning opgjort til SDR 310 mio./DKK 2 692 mio.

De vigtigste låntagerlande var i 1989 Sovjetunionen, Indien og Indonesien. Nye låntagerlande var Mauritius og Tjekkoslaviet. Det største lån på godt SEK 420 mio. bevilgedes til et vandkraftværksprojekt i Indien.

Summen af forhåndstilsagn, aftalte og udestående lån udgør nu SDR 699 mio., og beløbsrammen for PIL-lånene er dermed fuldt udnyttet. I efteråret 1989 præsenterede NIB's bestyrelse et forslag til Nordisk ministerråd om at øge rammen. Forslaget behandles af Nordisk råd i februar 1990.

Likviditet og oplåning

NIB's store oplåning i perioden 1986–88 har medført, at oplåningsbehovet i 1989 var begrænset. Bankens oplåningsvirksomhed har derfor været lavere end i de foregående år med en samlet lang- og mellemfristet oplåning på SDR 697 mio./DKK 6 052 mio. (1 122). Banken har i løbet af året optaget 8 lang- og mellemfristede lån mod 23 året før. Oplåningen er for størstedelen sket i DEM, 32%, og JPY, 23%. Oplåningen i nordiske valutaer (SEK og FIM) udgør SDR 136 mio., eller 20%.

NIB har i løbet af året udstedt kortfristede gældsbreve på de europæiske og amerikanske kapitalmarkeder. Sammenlagt har banken i løbet af året udstedt kortfristede værdipapirer til et beløb på ca. SDR 800 mio. Ved slutningen af året var de fleste kortfristede værdipapirer dog forfaldet.

I løbet af 1987 og 1988 indgik banken en del optionskontrakter. I foråret 1989 besluttede banken at afvikle samtlige udestående optioner, hvilket medførte omkostninger på sammenlagt SDR 7 mio. På grund af mindre gunstige markedsforhold har banken også i løbet af året mindsket handelen med obligationsporteføljen, og derved haft en lavere indtægt fra denne handel sammenlignet med foregående år.

De udestående lang- og mellemfristede gældsbreve androg ved årets slutning SDR 3 300 mio./DKK 28 659 mio., hvilket er en forøgelse med SDR 179 mio. fra foregående år (3 121). Nettolikviditeten mindskedes i løbet af året til SDR 738 mio./DKK 6 404 mio. (980).

Administration

NIB's personale var ved årets slutning på 85 personer mod 86 året før. Af bankens ansatte var 9 fra Danmark, 1 fra Island, 8 fra Norge, 10 fra Sverige og 57 fra Finland. Tre af bankens ansatte arbejder i repræsentationskontoret i København, som blev åbnet i februar.

Eftersom faciliteterne i hovedkontoret på Unionsgatan 30 i Helsingfors er fuldt udnyttet, har banken i løbet af året lejet yderligere kontorfaciliteter på Norra Esplanaden 25 i nærheden af hovedkontoret. Lokalerne er beregnet til bankens internationale afdeling og Den nordiske Udviklingsfond, NDF.

De samlede administrationsomkostninger er i regnskabsåret opgjort til SDR 9,4 mio. (7,2). Af administrationsomkostningerne kan SDR 1,3 mio. henføres til ekstraordinære omkostninger i forbindelse med afviklingen af et byggeprojekt samt fra konsulentudgifter. De ordinære administrationsomkostninger, SDR 8,1 mio., udgjorde 16,9% af bankens nettorenteindtægter mod 18,7% foregående år.

Den nordiske Udviklingsfond (NDF)

Den nordiske Udviklingsfond (NDF – Nordic Development Fund), som har en grundkapital på SDR 100 mio., startede sin virksomhed i februar 1989 og aftalte sit første lån med Mozambique for et energi-miljøprojekt i samfinansiering med IDA (International Development Association). Fonden, som er en bistandsinstitution, er en juridisk enhed med egen bestyrelse og administrerende direktør. Virksomheden drives i tæt samarbejde med NIB. Bl. a. varetager NIB fondens kreditadministration. De første planlagte samfinansieringsprojekter mellem NIB og NDF vedrører Botswana, Indonesien, Cameroun og Mauritius. NDF afgiver en egen årsberetning.

Det nordiske Miljøinvesteringsselskab (NEFCO)

I november 1989 foreslog Nordisk ministerråd (miljøministrene) at der skal etableres et nordisk miljøinvesteringsselskab (NEFCO – Nordic Environmental Finance Corporation) med en grundkapital på SDR 36 mio./DKK 313 mio. Ifølge forslaget skal selskabet gennem aktiekapital eller ansvarlig lånekapital medvirke i finansieringen af joint ventures mellem nordiske og østeuropæiske selskaber, som fremstiller produkter, udstyr eller tjenesteydelser inden for miljøsektoren i Østeuropa. Det foreslås, at selskabet etableres som en selvstændig juridisk enhed med egen bestyrelse, og at virksomheden varetages af NIB. Nordisk råd behandler forslaget i februar 1990.

Bankens resultat og stilling

De ordinære indtægter udviklede sig positivt i løbet af året, og øgedes med SDR 9,8 mio. til SDR 48,1 mio., mens posten øvrige indtægter faldt til minus SDR 4,2 mio. Bankens resultat er derfor lavere end året før, og virksomhedens overskud før ekstraordinære poster faldt med SDR 5,1 mio. til SDR 25,7 mio.

Banken har endvidere regnskabsført en indtægt på SDR 0,8 mio. fra en defesance.

Renteindtægterne øgedes i løbet af året med SDR 83,2 mio. til SDR 393,3 mio. (310). Renteudgifterne steg med SDR 73,3 mio. til SDR 345,8 mio. (272,5).

Bankens nettorenteindtægter øgedes med SDR 10,0 mio., eller 27%, til SDR 47,6 mio. (37,6).

Banken har i 1989 specielt bestræbt sig på at forøge nettorenteindtægterne, som i løbet af året har vist en tilfredsstillende udvikling. Bankens egenkapital er denomineret i SDR, og de højere nettorenteindtægter forklares delvis af et højere renteniveau i de valutaer, som indgår i SDR-kurven.

Posten øvrige indtægter faldt fra plus SDR 13,5 mio. i 1988 til minus SDR 4,2 mio. i 1989. I perioden 1986–88 faldt renteniveauet, hvilket muliggjorde, at banken kunne realisere gevinster fra handelen med obligationsporteføljen. Det stigende renteniveau i 1989 har ikke givet tilsvarende muligheder for at realisere gevinster som i de foregående år. Banken har desuden i løbet af året måttet konstatere tab på SDR 6,5 mio. fra optionshandelen.

Inden for de nordiske lån har banken i 1989 fået en genvinding på SDR 0,5 mio. på et i 1987 bogført debitortab. I 1987 udgiftsførte banken et tab på udlån til A/S Kongsberg Våpenfabrikk med SDR 6 mio. I 1988 fik banken en genvinding på samme lån på SDR 0,9 mio. I 1989 har banken ikke konstateret debitortab inden for de nordiske lån.

Af lånerisikoen inden for PIL-låneordningen dækkes 90% af garantier fra medlemslandene, mens banken selv står for 10%. PIL-låneordningen blev etableret i 1982, og pr. i dag er der ikke konstateret tab. I 1989 noterede banken den første betalingsforsinkelse som overskrider bankens interne overvågningsgrænse på 180 dage. Forsinkelsen vedrører et lån på USD 8 mio., som NIB har udbetalt til Peru i samfinansiering med Den Interamerikanske Udviklingsbank. På grund af betalingsforsinkelsen indtægtsføres ikke 10%, eller NIB's selvrisikoandel, af renterne på dette lån. Desuden foretages en særskilt debitorhensættelse på 12% p. a. af det oprindelige lånebeløb.

Fordeling af bankens overskud

Af bankens overskud på SDR 26 431 387 har bestyrelsen besluttet at hensætte samme beløb som året før, SDR 10 000 000, til kreditrisikofonden, som herefter udgør SDR 70 000 000. Denne fond andrager herefter 2,81% af bankens udestående lån ved årets slutning mod 2,94% året før. Desuden er der i henhold til bankens vedtægter § 6A hensat SDR 1 100 000 til en særskilt kreditrisikoreserve for projektinvesteringsslån, som herefter andrager SDR 2 210 000.

De resterende disponible midler på SDR 15 331 387 overføres i henhold til vedtægterne til reservefonden, som herefter vil andrage SDR 143 600 553 eller 8,98% mod 8,02% året før af bankens grundkapital på SDR 1 600 000 000. Indtil reservefonden udgør 10% af bankens grundkapital, dvs SDR 160 000 000, må banken ikke betale udbytte.

Resultatopgørelse, status og finansieringsanalyse for regnskabsåret samt noter til regnskabet fremgår af siderne 1709 – 1719.

Helsingfors, den 8. februar 1990

Erik Thrane

Pentti Uusivirta

Þórhallur Ásgeirsson

Arne Ásper

Rolf Bergstrand

Kari Gjestebý

Gunnar Lund

Guðmundur Magnússon

Kari Nars

Niels Erik Sørensen

Jannik Lindbæk

Administrerende direktør

Til Nordisk ministerråd

Beretning fra Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank om revisionen af bankens forvaltning og regnskaber.

Vi er i overensstemmelse med § 13 i vedtægterne for Den nordiske Investeringsbank udpeget til at kontrollere bankens virksomhed og svare for revisionen af banken, og vi afgiver herved, efter at have sluttet vort hverv for 1989, følgende beretning:

Kontrolkomiteen er samledes i løbet af regnskabsåret og efter afslutningen af bankens regnskabsopgørelse, hvor nødvendig kontrol og revision er sket. Bankens årsregnskab er gennemgået på et møde i Helsingfors den 9. februar 1990. I sit arbejde har Kontrolkomiteen fået den information, som komiteen anser for nødvendig for at bedømme bankens risikosituation. Vi er også gjort bekendt med den revisionsberetning, der den 9. februar 1990 er afgivet af de revisorer, som er valgt af Kontrolkomiteen.

Efter vor revision konstaterer vi, at

bankens virksomhed i løbet af regnskabsperioden er drevet i overensstemmelse med vedtægterne, og at

årsregnskabet giver et korrekt billede af bankens stilling den 31.12.1989, af resultatet af bankens virksomhed og af finansieringen i 1989. Efter en kreditrisikohensættelse på i alt 11 100 000,00 SDR, viser regnskabet et overskud på 15 331 387,39 SDR, som bestyrelsen i henhold til vedtægterne foreslår overført i sin helhed til reservefonden.

Vi indstiller til Nordisk Ministerråd,

at resultat- og statusopgørelsen godkendes, og

at bestyrelsen og den administrerende direktør meddeles décharge for forvaltningen af bankens anliggender i den regnskabsperiode, som er revideret af os.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Björn Björnsson

Illka-Christian Björklund

Ólafur G. Einarsson

Arne Gadd

Lars P. Gammelgaard

Håkon Kyllingmark

Lennart Nilsson

Ivar Nørgaard

Odd Sagør

Til Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank

På anmodning af Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank har vi revideret bankens årsrapport, regnskaber og forvaltning for 1989. Revisionen er udført i henhold til god revisionskik.

Årsregnskabet er opgjort i overensstemmelse med gældende regnskabsprincipper og giver efter vor opfattelse et korrekt billede af bankens stilling på afslutningsdatoen, resultatet af virksomheden og bankens finansiering for regnskabsåret.

Vor revision har ikke givet anledning til bemærkninger vedrørende bestyrelsens og den administrerende direktørs forvaltning af bankens anliggender.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Eric Haglund

CGR-revisor
Helsingfors

Helgi V. Jónsson

Löggiltur endurskoðandi
Reykjavík

Resultatopgørelse 1.1 – 31.12

(i 1 000 SDR-DKK, se note 1)

		1989 SDR	1989 DKK	1988 SDR
Renteindtægter af udlån		230 036	1 997 477	184 147
Renteindtægter af banktilgodehavender, obligationer og gældsbreve		<u>163 296</u>	<u>1 417 947</u>	<u>125 973</u>
Renteindtægter i alt		<u>393 332</u>	<u>3 415 424</u>	<u>310 120</u>
Renteudgifter		<u>345 778</u>	<u>3 002 498</u>	<u>272 528</u>
Nettorenteindtægter	(2)	<u>47 554</u>	<u>412 926</u>	<u>37 592</u>
Øvrige indtægter	(3)	(4 218)	(36 626)	13 477
Kursgevinster		<u>—</u>	<u>—</u>	<u>—</u>
Øvrige indtægter i alt		<u>(4 218)</u>	<u>(36 626)</u>	<u>13 477</u>
Nettorenteindtægter og øvrige indtægter i alt		43 336	376 300	51 069
Bank- og øvrige omkostninger		1 053	9 144	1 142
Periodiserede låntagningsomkostninger	(9)	6 595	57 266	6 604
Kurstab		337	2 930	5 700
Administrationsomkostninger	(4)	9 402	81 639	7 155
Afskrivninger på ejendomme og inventar	(10)	<u>750</u>	<u>6 510</u>	<u>492</u>
Øvrige omkostninger i alt		<u>18 137</u>	<u>157 489</u>	<u>21 093</u>
Debitortab/genvinding	(5)	<u>486</u>	<u>4 220</u>	<u>861</u>
Virksomhedens overskud før ekstraordinære poster		25 685	223 031	30 837
Defeasance indtægt	(18)	746	6 478	—
Fortjeneste ved salg af kontorejendom		<u>—</u>	<u>—</u>	<u>1 000</u>
Årets nettoresultat		<u>26 431</u>	<u>229 509</u>	<u>31 837</u>
Hensat salgfortjeneste		—	—	1 000
Hensat til debitortab		10 000	86 833	10 000
Hensat til debitortab (PIL)	(16)	1 100	9 552	1 110
Henlæggelse til reservefond	(15)	15 331	133 124	19 727

Balance pr. 31.12

(i 1 000 SDR-DKK, se note 1)

		1989 SDR	1989 DKK	1988 SDR
Aktiver				
Kasse og bank		255	2 214	16 869
Banktilgodehavender		603 498	5 240 359	804 556
Obligationer og gældsbreve	(6)	353 507	3 069 612	363 412
Diverse fordringer		63 390	550 432	88 721
Kursregulering af terminskontrakter	(7)	81 986	711 909	161 273
Påløbne renter og provisioner		348 687	3 027 757	289 954
Udestående lån	(8)	2 805 278	24 359 100	2 241 473
Aktiverede låntagningsomkostninger	(9)	15 904	138 099	15 164
Aktier, andele og inventar	(10)	2 377	20 643	2 322
		4 274 882	37 120 125	3 983 744
Passiver				
<i>Gæld</i>				
	(11)			
Indskud fra banker		165 893	1 440 500	146 439
Kortfristede gældsbreve	(12)	53 860	467 685	58 803
Anden gæld		5 019	43 582	2 636
Påløbne renter og provisioner		332 853	2 890 266	279 744
Lang- og mellemfristet låntagning	(13)	3 300 524	28 659 473	3 120 811
<i>Egenkapital</i>				
Grundkapital				
heraf:				
– grundkapital		1 600 000		
– garantikapital		1 400 000		
– indbetalt grundkapital				
i alt i 1990		200 000		
– vedtaget indbetaling				
1990		15 010		
Indbetalt grundkapital	(14)	184 990	1 606 326	170 000
Reservefond i henhold til vedtægterne		143 601	1 246 931	128 269
Hensat til debitortab		70 000	607 832	60 000
Hensat til debitortab (PIL)	(16)	2 210	19 190	1 110
Hensat til salgsfortjeneste		15 932	138 340	15 932
Hensat til udbytte		–	–	–
		4 274 882	37 120 125	3 983 744
Garantiforpligtelser	(17)	–	–	–

Finansieringsanalyse 1.1 – 31.12

(i 1 000 SDR-DKK, se note 1)

	1989 SDR	1989 DKK	1988 SDR
<i>Kapitalforøgelse</i>			
Driften			
Virksomhedens overskud før ekstraordinære poster	25 685	223 029	30 837
Periodiserede låntagningsom- kostninger	6 595	57 266	8 074
Defeasance indtægt	746	6 478	–
Fortjeneste ved salg af ejendom	–	–	1 000
Afskrivning på anlægsaktiver	750	6 510	492
Driften i alt	33 776	293 283	40 403
Indbetaling af grundkapital	14 990	130 163	10 000
Lang- og mellemfristet låntagning	701 211	6 088 831	1 122 262
Kursregulering af lang- og mellem- fristet låntagning	(5 119)	(44 450)	69 848
Stigning i øvrig kortfristet gæld	55 493	–	82 042
Amortisation af udlån	136 006	–	162 963
Kapitalforøgelse i alt (A)	934 916	8 118 162	1 487 519
<i>Kapitalanvendelse</i>			
Udbetaling af lån	624 260	5 420 640	544 822
Kursreguleringer, redenominering og debitortab	75 552	656 044	(41 898)
Kursreguleringer af terminskon- trakter	(79 287)	(688 478)	63 516
Amortisation af låntagning	516 380	4 483 884	521 192
Låntagningsomkostninger	7 335	63 694	10 208
Stigning i øvrig finansiering	33 402	–	128 217
Stigning i anlægsaktiver	805	6 994	(38 928)
Kapitalanvendelse i alt (B)	1 178 430	10 232 674	1 187 129
Stigning (fald) i nettolikviditeten (A – B)	(242 090)	(2 102 137)	300 390

Regnskabsprincipper

Bankens regnskab er opstillet på baggrund af almindelig anerkendte regnskabsprincipper.

Driftsresultatet belastes dels af faktiske debitortab og dels af anslåede kendte debitortab på kreditengagementer. Genvindinger på allerede udgiftsførte debitortab godskrives driftsresultatet.

De kreditrisikohensættelser, som regnskabsvises under egenkapitalen og som er opbygget med hensættelser fra regnskabsperiodens overskud, er beregnet til at dække ikke kendte, usædvanlige debitorstab.

Monetære aktiver og passiver er på statustidspunktet værdiansat til den af IMF (International Monetary Fund) fastlagte SDR-kurs.

NOTE 1 SDR – Særlige trækingsrettigheder

Som fastsat i § 9 i bankens vedtægter føres regnskabet i SDR (særlige trækingsrettigheder). SDR defineres i overensstemmelse med de regler, som Den internationale Valutafond (IMF) har fastsat for IMF's særlige trækingsrettigheder. Hvis IMF ændrer disse regler, afgør bankens bestyrelse i hvilken udstrækning banken skal følge disse nye regler. Bankens beslutning er at følge alle de ændringer, som IMF har gennemført i sine regler siden bankens etablering. Værdien af en SDR har siden 1. januar 1986 været lig med summen af følgende valutaenheder.

	Antal enheder i national valuta	Andele i % 31.12.1989	Andele i % 31.12.1988
USD – USA	0,4520	34	34
DEM – Forbundsrepublikken Tyskland	0,5270	24	22
JPY – Japan	33,4000	18	20
FRF – Frankrig	1,0200	13	12
GBP – Storbritannien	0,0893	11	12

Værdien af en SDR udtrykt i USD er summen af modværdien i dollar, når hvert enkelt valutabeløb ovenfor omregnes til dollar i henhold til den fremgangsmåde, som er angivet af IMF. IMF noterer dagligt værdien af SDR udtrykt i dollar.

	SDR-kurs pr. 31.12.1989	SDR-kurs pr. 31.12.1988
DKK Danske kroner	8,68331	9,25034
FIM Finske mark	5,33418	5,61022
ISK Islandske kroner	80,38720	62,19830
NOK Norske kroner	8,69317	8,84125
SEK Svenske kroner	8,18327	8,25383
AUD Australiske dollar	1,65783	1,57300
BEL Belgiske franc	46,99440	50,25520
CAD Canadiske dollar	1,52153	1,60502
CHF Schweiziske franc	2,03235	2,02393
DEM Tyske mark	2,23118	2,39575
ECU European Currency Units	1,09789	1,14764
FRF Franske franc	7,60636	8,15360
GBP Engelske pund	0,81854	0,74369
JPY Japanske yen	188,51600	169,35600
KWD Kuwaitiske dinarer	0,38635	0,37886
NLD Hollandske gylde	2,51727	2,69073
NZD New Zealandiske dollar	2,20867	2,14079
USD US dollar	1,31416	1,34570

Til Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank

På anmodning af Kontrolkomiteen fra Den nordiske Investeringsbank har vi revideret bankens årsrapport, regnskaber og forvaltning for 1989. Revisionen er udført i henhold til god revisionssskik.

Årsregnskabet er opgjort i overensstemmelse med gældende regnskabsprincipper, og giver efter vor opfattelse et korrekt billede af bankens stilling på afslutningsdatoen, resultatet af virksomheden og bankens finansiering for regnskabsåret.

Vor revision har ikke givet anledning til bemærkninger vedrørende bestyrelsens og den administrerende direktørs forvaltning af bankens anliggender.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Erik Haglund
CGR-revisor
Helsingfors

Helgi V. Jónsson
Löggiltur endurskoðandi
Reykjavík

Til Nordisk Ministerråd

Beretning fra Kontrolkomiteen for Den nordiske Investeringsbank om revisionen af bankens forvaltning og regnskaber.

Vi er i overensstemmelse med § 13 i vedtægterne for Den nordiske Investeringsbank udpeget til at kontrollere bankens virksomhed og svare for revisionen af banken, og vi afgiver herved, efter at have sluttet vort hverv for 1989, følgende beretning:

Kontrolkomiteen er samledes i løbet af regnskabsåret og efter afslutningen af bankens regnskabsopgørelse, hvor den nødvendige kontrol og revision er sket. Bankens årsregnskab er gennemgået på et møde i Helsingfors den 9. februar 1990. I sit arbejde har Kontrolkomiteen fået den information som komiteen anser for nødvendig for at bedømme bankens risikosituation. Vi er også gjort bekendt med den revisionsberetning, der den 9. februar 1990 er afgivet af de revisorer, som er valgt af Kontrolkomiteen.

Efter vor revision konstaterer vi, at bankens virksomhed i løbet af regnskabsperioden er drevet i overensstemmelse med vedtægterne, og at

årsregnskabet giver et korrekt billede af bankens stilling den 31.12.1989, af resultatet af bankens virksomhed og af finansieringen i 1989. Efter en kreditrisikohensættelse på alt SDR 11 110 000 viser regnskabet et overskud på SDR 15 331 387, som bestyrelsen i henhold til vedtægterne foreslår overført i sin helhed til reservefonden.

Vi indstiller til Nordisk ministerråd, at resultat- og statusopgørelsen godkendes, og

at bestyrelsen og den administrerende direktør meddeles décharge for forvaltningen af bankens anliggender i den regnskabsperiode, som er revideret af os.

Helsingfors, den 9. februar 1990

Björn Björnsson

Ilkka-Christian Björklund

Ólafur G. Einarsson

Arne Gadd

Lars P. Gammelgaard

Håkon Kyllingmark

Lennart Nilsson

Ivar Nørgaard

Odd Sagør

Oversigt over aftalte lån i 1989

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
NORDISKE LÅN			
INVESTERINGSLÅN			
<i>LANDBRUG, SKOVBRUG, JAGT OG FISKERI</i>			
Fiskeri og fiskeopdræt			
<i>Umiaq Nuuk ApS, Grønland</i>	5,4		
Finansiering af en rejsefabrikstrawler bygget i Norge			
<i>MINEDRIFT OG RÅSTOF-UDVINDING</i>			
Mineralsk olie og naturgasudvinding			
<i>Svenska Petroleum Exploration A/S, Norge</i>	11,4		
Investeringer i den norske del af Nordsøen, Svensk-norsk samarbejde inden for olieudvinding og med finsk delejerskab via OK Petroleum AB.			
<i>FREMSTILLINGSINDUSTRI</i>			
Nærings- og nydelsesmiddelindustri			
<i>Oy Gustav Paulig Ab, Finland</i>	1,9		
Overtagelse af en minoritetsandel i den svenske Nordfalks AB, der fører til samarbejde inden for produktion og markedsføring.			
<i>Nordic Candy A/S, Danmark</i>	2,6		
Nordchokoladkoncernen investerer i produktionsanlægget i Kolding.			
Papirindustri og grafisk industri			
<i>Bongs Fabriker AB, Sverige</i>	4,6		
Investeringer i Norge i produktions- og lagerbygninger samt maskinudstyr i forbindelse med virksomhedsovertagelse.			
<i>Holmen Hygiene AB, Sverige</i>	42,8		
Lån til det finske Oy Metsä Serla Ab's overtagelse af den svenske papirvirksomhed Holmen Hygiene AB.			
Kemisk industri (herunder petroleum produkter, gummi- og plastvarer)			
<i>Dyno, Industrier A.S., Norge</i>	4,1		
Overtagelse af plastproducenten Satamuovi i Finland.			
<i>Ecopharm A/S, Danmark</i>	4,6		
Datterselskab inden for den finske Orion-koncern investerer i ny fabrik til medicinalvareproduktion.			
<i>Oy Hackman Ab, Finland</i>	5,6		
Overtagelse af den svenske Hammarplastkoncern.			
<i>Hafslund Nycomed AS, Norge</i>	22,8		
Finansiering af elkraftinvesteringer samt investeringer i fabriksanlæg og et forskningscentrum i Norge, samt til overtagelse af den danske medicinalvarevirksomhed Pharma-Medica.			
<i>OK Petroleum AB, Sverige</i>	39,1		
Overtagelse af den amerikanske Texaco's svenske datterselskab Texaco Oil AB, herunder Texaco's andel i raffinaderiet Scanraff i Sverige. Finsk delejerskab i OK Petroleum AB.			
<i>Rana Kjemii A/S, Norge</i>	10,4		
Datterselskab til Stora Kemi AB inden for den svenske STORA-koncern investerer i ny kloratfabrik i Norge.			
<i>Oy Skega Ab, Finland</i>	3,2		
Svenskejet virksomhed inden for Incentive-gruppen overtager Nokia-koncernens kileremsfabrik i Finland.			
<i>Teknos-Winter Svenska AB, Sverige</i>	1,8		
Finsk virksomheds datterselskab overtager Tranemo Färg AB i Sverige.			
Fremstilling af ikke-metalliske mineralprodukter			
<i>Oy Lohja Ab, Finland</i>	2,8		
Investeringer i ny fabrik inden for byggevaresektoren i Finland, hvori indgår kapitalvareleverancer fra Danmark.			
<i>Partek Sverige AB, Sverige</i>	12,2		
Finsk virksomheds datterselskab investerer i koncernens produktionsenheder i Sverige.			
<i>PLM AB, Sverige</i>	8,6		
Emballagevirksomheden PLM AB overtager det norske glasværk Moss Glassverk A/S.			
<i>Elkem-Rockwool, Norge</i>	3,5		
Norsk-dansk virksomhed investerer i en udbygning af mineraluldsfabrikken i Moss i Norge.			
Metalfremstilling			
<i>Avesta AB, Sverige</i>	3,5		
Finansiering af virksomhedsovertagelser i Finland og Norge inden for specialstålbranchen.			

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
<i>Ovako Steel, AB</i> Sverige	30,6	<i>EL-, GAS-, VARME- OG VANDFORSYNING</i>	
Finansiering af svensk-finsk koncerns investeringer i modernisering af stålværket i Imatra, samt virksomhedsovertagelser i Sverige og Frankrig.		<i>Energiverken i Göteborg AB, Sverige</i>	12,2
Jern- og metalindustri		Udbygning af naturgasnettet i Göteborg.	
<i>Fiskars Oy Ab, Finland</i>	4,6	<i>Hitaveita Suðurnesja, Island</i> . .	6,1
Overtagelse af aktiepost i den danske haveredskabsproducent Zincks Fabriker A/S. Gennem overtagelsen vil Zincks Fabriker sammen med Grippit A/S, Nordens største producent af haveredskaber, nu indgå i Fiskars-koncernen.		Investeringer i et geotermisk kraftværk og ny transmissionslinie.	
<i>Fiskars Oy Ab, Finland</i>	7,2	<i>Imatran Voima Oy, Finland</i> . . .	9,4
Overtagelse af den italienske kniv- og sakseproducent Coltellerie Montana s.r.l., der har et veludbygget forhandlernet i Syd-Europa. Overtagelsen forventes at få en positiv effekt for produktionsenhederne i Sverige og Finland.		Selskabet har sammen med det svenske Vattenfall trukket et kraftkabel mellem Finland og Sverige.	
<i>Fiskars Inc., USA</i>	15,2	<i>Kärnkraftsäkerhet och Utbildning AB, Sverige</i>	3,7
Finansiering af Fiskarskoncernens overtagelse af elektronikvirksomheden Deltec Inc. i USA. Koncernens nordiske produktionsenheder vil kunne udnytte den overtagne teknik.		Investering i simulator til uddannelse af personale ved kernekraftværker i Sverige.	
<i>Oy Kanthal Höganäs Ab, Finland</i>	1,5	<i>Landsvirkjun, Island</i>	30,4
Det helejede datterselskab af den svenske virksomhed Kanthal Höganäs AB investerer i en ny lager- og kontorbygning.		Energiselskabet i Landsvirkjun opfører et vandkraftværk på det nordlige Island.	
<i>Kone Oy, Finland</i>	2,1	<i>Reykjavik Kommune, Island</i> . .	8,0
Finansiering af investeringsprogram i forbindelse med virksomhedsudvidelse, produktudvikling og maskinpark i det norske datterselskab.		Investering i et nyt geotermisk kraftværk.	
<i>Lindab A/S, Norge</i>	0,8	BYGGE- OG ANLÆGSVIRKSOMHED	
Helejet datterselskab af det svenske Lindab AB investerer i anlæg til produktion af ventilationssystemer, samt overtager en norsk agenturvirksomhed.		<i>Nordstjernan Treasury AB, Sverige</i>	15,7
<i>Ziehl Svenska AB, Sverige</i> . . .	1,1	Det svenske byggeselskab NCC køber aktier i et dansk og et norsk selskab med tilsvarende virksomhed, samt bygger en svensk fabrik med finsk udstyr.	
Selskabet som fremstiller og markedsfører ventilatorer og reguleringsudstyr, investerer i fabrikslokaler i Finland.		HANDEL, RESTAURATIONS- OG HOTELVIRKSOMHED	
<i>Valmet Metsäkoneet Oy, Finland</i>	3,7	Engroshandel og vareformidling	
Finansiering af investeringsprogram, primært i maskinparken, inden for den finske Valmetkoncerns skovmaskinegruppe, som har produktionsenheder i Sverige og Finland.		<i>AKA Industriprodukter AB, Sverige</i>	6,5
		Svensk agenturvirksomhed i Incentivegruppen overtager handels- og teknikvirksomheden Oy Tecalemit Ab i Finland.	
		Restaurations- og hotelvirksomhed	
		<i>Home Hotel AB, Sverige</i>	2,1
		Køb af ejendomme som ombygges til hotel i Tromsø i Norge.	
		<i>Kiinteistö Oy Keskustahotelli, Finland</i>	13,1
		Finansiering af hotelbyggeri i Helsingfors, som opføres af et finsk byggeselskab for SAS International Hotels.	

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
<i>Stancia A/S, Norge</i>	10,4	BANK- OG FORSIKRINGS- VIRKSOMHED, EJENDOMS- FORVALTNING M. M.	
Ejendomsselskab inden for den svenske Ratoskoncern overtager KNA-hotellet i Oslo, som herefter indgår i Scandickæden.		Bank- og anden finansieringsvirksomhed	
<i>Stancia A/S, Danmark</i>	6,3	<i>Industrilånefonden (Iðnlánasjóður), Island</i>	2,5
Finansiering af nyopført Scandic-hotel i Glostrup uden for København.		Finansiering af udlån til nordiske industriprojekter.	
TRANSPORTVIRKSOMHED, POST- OG TELEKOMMUNI- KATION		<i>Nordisk Industrialiseringsfond for Island</i>	7,0
Transportvirksomhed		Finansiering af fondens udlånsvirksomhed. Fonden er en nordisk institution som har til formål at øge industrielt og kommercielt samarbejde mellem Island og de øvrige nordiske lande.	
<i>DFDS A/S Danmark</i>	23,0	Ejendomsforvaltning, -formidling og oplysningsvirksomhed	
Køb af passager- og bilfærge fra et finsk rederi til trafikken mellem Danmark og Norge.		<i>ETY-Finance Oy, Finland</i>	1,3
<i>Flugleiðir hf/Icelandair, Island</i>	0,8	Selskab inden for konsulent- og projektsportvirksomhed overtager norske konsultentselskaber.	
Finansiering af en lager- og serviceejendom på Keflavik lufthavn.		<i>IFA-System AB, Sverige</i>	2,0
<i>Hargs Färjehamn AB, Sverige</i> . .	3,7	Etablering af et svensk-norsk selskab til udvikling og markedsføring af datasystemer i Norden.	
Investering i havneanlæg til en ny færgeforbindelse mellem Nystad i Finland og Hargshamn i Sverige.		OFFENTLIG ADMINISTRATIO TION OG ANDRE TJENESTE- YDELSER	
<i>Mariehamns stad, Finland</i>	0,3	Kloak- og renovationsvæsen samt rengøringsvirksomhed	
Havneinvesteringer til færgetrafikken mellem Finland og Sverige.		<i>Carl Bro Gruppen A/S, Danmark</i>	0,9
<i>Naantalin Matkustajaterminaali Oy, Finland</i>	0,6	Finansiering af et miljøudviklingsprojekt. Miljøforbedrende investering i Norden.	
Investering i havneanlæg i Nådendal til færgetrafikken mellem Finland og Sverige.		<i>ISS Finans A/S, Danmark</i>	3,7
<i>Nexø Kommune, Danmark</i>	1,4	Overtagelse af virksomheder inden for rengøringsbranchen i Norge og Sverige.	
Udbygning af fiskerihavnen i Nexø, som regelmæssigt betjener svenske og finske fiskefartøjer.		<i>KommuneKredit (Kreditforeningen af Kommuner i Danmark)</i>	23,0
<i>Rautaruukki Oy, Finland</i>	14,8	Finansiering af miljø- og energilån til danske kommuner og kommunale selskaber.	
Et svensk datterselskab til et finsk selskab etablerer transportvirksomhed mellem havne i det nordlige og mellemste Sverige, mellem svenske og finske havne samt inden for Østersøen.		<i>Løgstor Kommune, Danmark</i> . .	0,7
<i>Partrederiet Viking Sally, Finland</i>	15,9	Finansiering af ombygning af rensningsanlæg. Miljøforbedrende investering i Norden.	
Svensk-finsk selskab køber passager- og bilfærge til trafikken mellem Finland og Sverige.		<i>Nysted Kommune, Danmark</i> . .	1,0
<i>Viking Line Ab, Finland</i>	1,9	Finansiering af nyt rensningsanlæg. Miljøforbedrende investering i Norden.	
Svensk-finsk selskab investerer i kontorlokaler i tilslutning til passagerterminalen i Åbo havn.			

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)	Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
<i>Sorpeyðing höfuðborgarsvæðisins</i> <i>bs., Island</i>	3,8	<i>National Hydro Power Corpora-</i> <i>tion, Indien</i>	51,3
Finansiering af modtage- og sor- teringsstation til affald. Miljøfor- bedrende investering i Norden.		Lån til vandkraftværket Uri som leveres af et konsortium som le- des af en svensk virksomhed med nordiske underleverandø- rer.	
Forlystelses- samt anden kunst- nerisk virksomhed		<i>Indonesien</i>	15,2
<i>Pääkaupunkiseudun Virkistysja</i> <i>Kulttuurikeskus PVK Oy, Fin-</i> <i>land</i>	0,9	Af NIB's låneprogram på USD 50 mio. der er indgået i 1987 til videreudlån til indonesiske udviklingsbanker, som finansi- erer industriprojekter med nor- diske interesser, er der i 1989 af- regnet USD 20 mio. som aftalt.	
Investeringer i et fritidscenter med kapitalvareleverancer i form af et vandland som turn- key projekt fra Sverige.		<i>Kina</i>	1,9
<i>AB Svensk Filmindustri, Sverige</i> Overtagelse af virksomheder i Norge og Danmark, etablering af datterselskab i Danmark samt køb af rettigheder fra Norge.	5,8	Lån til udenrigshandelsministe- riet til finansiering af fabrik til fremstilling af elkomponenter, hvori indgår dansk hovedleve- rance og svensk underleverance.	
<i>Investeringslån i alt</i>	514,4	<i>Mauritius Telecommunication</i> <i>Service Ltd., Mauritius</i>	7,6
REGIONALLÅN		Lån til udbygning af landets tele- fonnet med svensk hovedleve- rance og finske underleverancer.	
<i>Byggðastofnun, Island</i>	7,4	<i>Joint-Venture Europa-Otel, Sov-</i> <i>jetunionen</i>	15,1
(Regionalinstituttet)		Lån til renovering af hotel i Le- ningrad, som ejes og drives af et svensk-sovjetisk selskab. Byg- ningsarbejdet udføres af et svensk selskab med finske under- leverancer.	
<i>Føroya Ídnadargrunnur, Fær-</i> <i>øerne</i>	2,3	<i>Vneshekonombank, Sovjetunio-</i> <i>nen</i>	15,2
(Færøernes Industrifond)		Af NIB's låneprogram på USD 65 mio. som blev indgået i 1988 til finansiering af projekter med nordiske kapitalvareleverancer, er der i 1989 afregnet anden rate på USD 20 mio. som aftalt.	
<i>Meningargrunnur Ídnadarins,</i> <i>Færøerne</i>	1,7	<i>Vneshekonombank, Sovjetunio-</i> <i>nen</i>	5,0
<i>Utvecklingsområdesfonden, Fin-</i> <i>land</i>	7,5	To lån under et låneprogram vedr. nordiske leverancer til mejerisektoren i Sovjetunionen med danske hovedleverancer.	
(KERA)		<i>Joint-Venture East-West Prop-</i> <i>erty Development, Ungarn</i>	5,8
<i>Regionallån i alt</i>	18,9	Lån til opførelse af et kontorhus i det centrale Budapest, som ejes og drives af et svensk-ungarsk selskab. En svensk virksom- hed udfører bygningsentreprisen med nordiske underleverancer.	
NORDISKE LÅN I ALT	533,3	<i>Projektinvesteringslån i alt</i>	134,6

INTERNATIONALE LÅN

PROJEKTINVESTERINGS- LÅN

<i>Deutsche Aussenhandelsbank</i> <i>AG, DDR</i>	2,3
Låneprogram på USD 3 mio. til finansiering af nordisk kapi- talvareeksport i samfinansiering med de nordiske eksportkredit- institutter.	
<i>Industrial Development Bank of</i> <i>India, Indien</i>	15,2
Af NIB's låneprogram på USD 40 mio. der blev indgået i 1988 til finansiering af industriprojek- ter med nordiske leverancer er der i løbet af 1989 afregnet USD 20 mio. som aftalt.	

Låntager/projekt	Beløb (mio. SDR)
Øvrige internationale lån	
<i>Barbados Light and Power Company Ltd., Barbados . . . . .</i>	5,7
Finansiering af et dieselkraftværk, som leveres af et dansk selskab med underleverancer fra Sverige.	
<i>Øvrige internationale lån i alt</i>	5,7
INTERNATIONALE LÅN I ALT	140,3

Berättelse

från Nordiska projektexportfonden

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över berättelsen, se s. 1696)

Institutionens uppgift

Fondens syfte är att stärka de nordiska företagens internationella konkurrenskraft genom att ge stöd till projekt där ett nordiskt intresse föreligger och att i samarbete med nationella och internationella instanser bidra till att främja nordiska företags möjligheter att delta i projekt internationellt.

Fondens huvudsakliga verksamhet är att ge stöd till nordiska företag och institutioner vid uppgörandet av förutsättnings- och lönsamhetsstudier rörande konkreta projekt och för motsvarande aktiviteter, som kan leda till affärskontrakt. Projekt skall vara av nordiskt intresse. Fonden kan bevilja bidrag, som täcker högst 50% av kostnaderna. De beviljade bidragen skall normalt återbetalas om projekten realiserar.

En mindre del av fondens medel kan även beviljas som bidrag på upp till 50% av utgifterna för nordiska och internationella seminarier inom branscher och områden där nordiska företag är konkurrenskraftiga, till grundläggande marknadsundersökningar och studier av efterfrågesituationen i målområden där ett nordiskt intresse för leveranser kan föreligga.

Organisation

Nordiska projektexportfonden upprättades den 1.7.1982 för en försöksperiod och fungerar från 1.1.1989 som en permanent institution. Fonden har en styrelse på 10 medlemmar, av vilka två representanter utses av varje nordiskt lands regering. Nordiska Investeringsbanken representeras i styrelsen av en observatör.

Styrelsens medlemmar har under 1989 varit:

Danmark	Kontorschef Erik Bom, Udenrigsministeriet (v. ordf.) Kontorschef Per Esmark, Ind. og handelsstyrelsen
Finland	Kanslichef Bror Wahlroos, Handels- och Industriministeriet Finansråd Seppo Suokko, Finansministeriet

Island	Direktör Þórður Friðjónsson, Statens ekonomiska institut (ordf.)
	Statssekr. Stefán Friðfinnsson, Utrikesministeriet
Norge	Specialrådgivare Asbjörn Sveen, Utenriksdepartementet
	Exportrådgivare Per Aarstad, repr. Norges Eksportråd
Sverige	Direktör Olle Lundquist, Sveriges Exportråd
	Departementsekr. Margareta Ousbäck, Utrikesdepartementet

Fonden har sitt säte i Helsingfors och hade per 31.12.1989 tre heltidsanställda. Ekonomifunktionen sköts av en deltidsanställd. En sekreterarbefattning är vakant.

Verksamheten 1989

Ekonomiskt utfall:

Anslagspost	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	1 525 988,00	1 526 192,06	— 204,06
Varor och tjänster	1 220 000,00	1 219 815,85	+ 184,15
Projekt + återbet.stöd	5 185 565,20	6 481 732,20	—1 296 167,00
Summa	7 931 553,20	9 227 740,11	

Kommentarer:

Löner:

- Tillskottet från lönereversen FIM 84 000 täcker pensioner för 1988 och 1989.
- Underskottet FIM 204,06, har överförts till 1990 års räkenskaper.

Varor & tjänster:

- Av de ränteintäkter (FIM 93 000) som beviljats för datautrustning har 6 000 använts 1989, resterande beviljat belopp 87 000 erläggs i januari då beställda datordelar levereras.
- De ränteintäkter (FIM 69 000), som beviljats för inventarier har delvis använts, resten balanserar posten varor och tjänster.
- Från ränteintäkter 87 har FIM 82 000 använts för att täcka NMR:s utgifter för personalbyte.
- Överskottet FIM 184 15 har överförts till 1990 års räkenskaper.

Projekt:

- Det utfästa stödet utbetalas i rater efterhand som projekten framskrider. Utfästelserna i förhållande till disponibla medel framgår av följande:

Utfästat totalt	51 589 246
Annulerade, återförda projektmedel	9 745 274
Netto utfästat	41 843 972
Villkorslån, utbetalt, ouppgjorda	9 777 634
Villkorslån, utbetalt, eftersänkta	13 853 473
Villkorslån, utbetalt, senare återbetalt	2 577 998
Villkorslån, utfäst, ej utbetalt	6 269 908
Stöd, handlingsplanen, avslutade projekt	5 113 214
Stöd, handlingsplanen, utbetalat, ej avsl. proj.	2 713 902
Stöd, handlingsplanen, reserverat, ej utbetalat	1 537 843
	41 843 972

Ur miljömedlen 1990 har utfästats FIM 1 006 000 varav FIM 80 000 utbetalats 1989.

De outnyttjade ränteintäkterna är uppförda som skuld till NMR i balansen under passiva.

Beskrivning av verksamheten:

Fondens styrelse har under 1989 hållit 8 möten. Då 1989 utgör fondens första år som permanent institution har nya stadgar stadfästas av NMR och styrelsen har utarbetat nya riktlinjer för verksamheten samt ny arbetsordning för sekretariatet. Nya arbetskontrakt har gjorts med personalen enligt NMRs standardmodell.

Externt samarbete:

Fonden deltar på reguljär bas i två nordiska samarbetsgrupper. Nopex-gruppen består av de projektansvariga inom de exportfrämjande organisationerna och höll under året 4 möten, där man behandlade de nordiska punktinsatserna för exportfrämjande inom ramen för handlingsplanen. NORDACT-gruppen består av cheferna för institutionerna för industriellt samarbete med u-länder (IFU, FINNFUND, NORAD och SWEDFUND) samt NIB, NDF och NOPEF. Gruppens främsta uppgift är att utbyta erfarenheter och man möts två gånger om året.

Samarbetet med NIB fortsätter på projektbas och har intensifierats genom miljösamarbete i Östeuropa, där man också har etablerat samarbete med Världsbanken i Polen. I detta sammanhang har också flera möten hållits med Östersjökommissionen som har sitt säte i Helsingfors. Med övriga internationella utvecklingsorganisationer är samarbetet projektbaserat, bl. a. med IFC, AsDB, BOAD, UNDP.

Projektverksamheten:

Efterfrågan på stöd från fonden har även under 1989 varit stor. Det sammanlagda ansökningsbeloppet uppgick till över 15 milj. FIM där budgeterat projektstöd utgjorde 4 644 milj. Stöd har beviljats för förstudier till projekt av nordiskt intresse i u-länder och statshandelsländer. Studierna har utgjort förberedande undersökningar som bas för eventuell offertgivning och allt oftare som bas för eventuella investeringar i produktionsanläggningar.

Under året beviljades stöd för sammanlagt FIM 7 389 000. — varav FIM 835 000. — från handlingsplanen samt 1 006 000. — från miljömedlen för 1990. Vid utgången av 1989 har sammanlagt 406 projekt registrerats, varav 60 under 1989. Av dessa godkändes 31, avslogs 7, bortföll 8 och 13 projekt behandlas 1990. Ett projekt är bordlagt och 2 projekt som registrerats under 1988 godkändes ytterligare.

Under året efterskänktes 18 projekt. 4 projekt ledde till kontrakt, ett svenskt-isländskt i Ungern, ett norskt-svenskt i Kina, ett finskt-danskt i Indonesien och ett norskt-svenskt i Gambia. Detta innebär att av de 22 projekt som avslutats 1989 har 18% lyckats, vilket kan ses som ett gott resultat. De studier som har lett till kontrakt omfattar två joint-venture; ett för industriell produktion och ett för teknologiöverföring, ett managementavtal samt ett entreprenadavtal.

De 60 projektansökningarna som inkommit under 1989 fördelar sig enligt det ansökande företagens nationalitet på följande sätt. Det nordiska intresset genom nationalitet hos de övriga företagen i ansökan ges i kolumnen deltagande;

Företag	Ansökande	Deltagande	Sammanlagt
Danmark	15	11	26
Finland	13	14	27
Island	3	3	6
Norge	14	9	24
Sverige	10	35	45
Samnordiska	<u>5</u>		
	60		

Fördelning på världsdelar och land:

Asien	27	Thailand	7
Östeuropa	18	Indonesien	7
Afrika	7	Polen	6
Lat. amerika	2	USSR	4
Norden	6	Kina	3
		Estland	3

Fördelning på sektorer:

Miljö	14
Fiskeri	8
Träförädling	8
Energi	5
Bygg	5
Transport	4

Handlingsplanen

Inom ramen för handlingsplanen har följande projekt fortsatt inpå 1989:

- Marknadsundersökning för nordisk möbelindustri i ASEAN. Denna har utförts och presenterats nationellt i Norden. Den har lett till två projektansökningar.
- Energisektorn i Indien. Ett projekt har lett till kontrakt och två är öppna. Ett seminarium planeras i Indien för att presentera nordiska referenser inom energibesparing tillsammans med bl. a. UNDP och SIDA.
- Handbok i projektexport. Manuskriptet blev färdigt på hösten.
- Miljösymposium i ASEAN har uppskjutits.
- Projektkonferens för Thailand. Denna hölls i Stockholm i januari och har lett till många kontakter och ett flertal ansökningar till NOPEF.

Inom ramen för handlingsplanen 1989 har två projekt påbörjats:

- Miljösamarbete i Östeuropa.
- Uppföljning av Kinaseminariet.

Miljösamarbete:

Nopef har för perioden 1990–92 beviljats 27,5 mDKK för miljöprojekt och förberedande aktioner har genomförts under 1989:

- Fact finding missions till USSR, Estland, Polen, Östtyskland och Tjeckoslovakien.
- Studie av miljösituationen och identifiering av miljöprojekt i Estland och i korthet i Lettland och Litauen i samarbete med estniska myndigheter.
- En motsvarande studie för Polen har påbörjats och väntas vara färdig i mars 1990.
- Terms of reference är under utarbetning för en studie för Leningradområdet.
- Som uppföljning av det Nordiska Kinaseminariet i oktober 1988 har påbörjats en studie för identifiering av miljöprojekt vid Min-Jang floden i Schuan-provinsen.

I alla dessa studier deltar lokala myndigheter och nordiska företag som redan är etablerade i området.

- En miljöplan för 1990–92 har utarbetats.

Härmed överlämnar Nordiska projektexportfondens styrelse verksamhetsberättelsen för 1989.

Bórður Friðjónsson

Styr.ordf.

Harriet Ahlström

Direktör

Revisionsberättelse avgiven

Helsingfors den 31 januari 1990

Krister Hamberg

CGR revisor i Helsingfors

Budget- och kontrollutskottets betänkande över berättelse om Nordiska kulturfonden inkl. revisions- berättelse

(Berättelsen, se s. 1726)

Till utskottet har hänvisats av Nordiska kulturfonden till Nordiska rådets 38:e session avgiven berättelse över verksamheten 1988 jämte bilagor.

Berättelsen har behandlats vid möte den 30 januari 1990.

Utskottet har genomgått berättelsen över Nordiska kulturfondens verksamhet 1988 jämte bilagor. Utskottet har även genomgått revisionsberättelse över verksamheten 1988. Utskottet har vid denna genomgång inte funnit något att anmärka på.

Med anledning härav föreslår utskottet

1. att Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1988 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1988 samt
2. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1988 till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Annelise Gotfredsen (KF)

Per Olof Håkansson (s)

Jens Marcussen (FrP)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

J. K. Hansen (S)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Marjatta Väänänen (K)

Berättelse

om Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse

Verksamhetsberättelse 1988

A. Navn og adresse

Nordisk Kulturfond
Nordisk Ministerråd
Sekretariatet
St. Strandstræde 18
DK-1255 København K
tlf 33/11 47 11

B. Opprettelse og deltakende land

Nordisk kulturfond ble opprettet i 1966 ved en overenskomst mellom de fem nordiske land, Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige.

C. Målsetting

Nordisk kulturfond har til oppgave å utvikle det kulturelle samarbeid mellom de nordiske land. De prosjekter fondet kan støtte, er nordiske samarbeidsprosjekter innenfor områdene forskning, undervisning og allmennkulturell virksomhet i vid forstand. Det sistnevnte området omfatter bl. a. litteratur, musikk, teater, billedkunst, film og andre kunstarter, kulturformidling samt ulike former for sosialt og ideelt samarbeid. Det kan også gis støtte til informasjonsvirksomhet innenfor og utenfor Norden om de nordiske lands kulturelle liv og om nordisk kulturelt samarbeid.

Fondet krever som regel at det dreier seg om forholdsvis kortvarige prosjekter av éngangskarakter, og legger vekt på at den virksomhet det støtter, er av nyskapende og initierende art.

D. Organisasjon

1. Administrasjon

Nordisk kulturfond får tildelt årlige midler over Nordisk ministerråds budsjett (kulturdelen). Disse midler forvaltes av et styre som består av ti ordinære medlemmer og ti personlige suppleanter. Av disse er halvdelen valgt av Nordisk råd og halvdelen utpekt av ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene).

Hvert land har to nasjonale representanter i styret. Styremedlemmene blir utnevnt for et tidsrom av to kalenderår ad gangen. Blant sine medlemmer velger styret en formann og en nestformann. Samme land innehar formannsposten to år i trekk.

Styret treffer sine beslutninger ved simpelt flertall, og er beslutningsdyktig når formannen eller nestformannen og minst seks andre medlemmer er til stede.

Etter vedtak i fondsstyret skjøtter ministerrådssekretariatet fondets sekretariatsfunksjoner og økonomiforvaltning.

Siden 1. januar 1981 har kulturfondets styre utøvet beslutningsmyndigheten når det gjelder søknader under støtteordningene for Nordisk folkeopplysningssamarbeid og Nordisk idrettssamarbeid. Særskilte midler til disse to støtteordningene bevilges over ministerrådets budsjett. Administrasjonen av disse to støtteordningene overføres fra 1989 igjen til ministerrådet.

2. Styret

I 1988 har Nordisk kulturfonds styre hatt følgende sammensetning:

Danmark

formand for Folketinget Svend Jakobsen
(suppleant: folketingsmedlem Karen Thurøe Hansen)
kontorchef Hans Vilstrup
(suppleant: fuldmægtig Finn Ovesen)

Finland

1. vicetalmän Elsi Hetemäki-Olander
(suppleant: riksdagsledamot Claes Andersson)
kanslichef Jaakko Numminen
(suppleant: bitr. avdelningschef Matti Gustafson)

Island

altingsmann Pétur Sigurðsson
(suppleant: altingsmann Guðrún Helgadóttir)
departementssjef Knútur Hallsson
(suppleant: avdelingssjef Árni Gunnarsson)

Norge

stortingsrepresentant Kjell Magne Fredheim
(suppleant: stortingsrepresentant Georg Apenes)
departementsråd Per Haga
(suppleant: byråsjef Olav Nyhamar)

Sverige

riksdagsledamot Barbro Nilsson
 (suppleant: riksdagsledamot Hans Nyhage)
 departementsråd Hans Sand
 (suppleant: departementssekreterare Brita Lundh)

Folketingets formand, Svend Jakobsen, har vært formann for styret i 1988, mens kontorchef Hans Vilstrup har vært dets nestformann.

Det ble holdt fire ordinære styremøter i løpet av året:

1. 21. mars i København
2. 20. – 21. juni i Mariehamn, Åland
3. 29. september i Odense, Danmark
4. 12. desember i København

3. Revisjon

Bidrag fra Nordisk kulturfond gis under forutsetning av at bevilgningsmottakeren avlegger skriftlig rapport og regnskap for bruken av den enkelte bevilgning. Denne rapportering skal ha funnet sted senest tre måneder etter at prosjektene er avsluttet.

Fondets regnskaper revideres av to revisorer utpekt av Nordisk råd. I 1987 har fondet hatt riksrevisor Jørgen Mohr og folketingsmedlem Jimmy Stahr som revisorer. Suppleanter for disse har vært henholdsvis Ib Gerner Hansen og Aase Olesen.

Nordisk råd godkjenner fondets regnskaper og bevilger styret ansvarsfrihet.

*E. Virksomheten 1988***1. Økonomi (se bilag I)**

Fondet har i 1988 hatt følgende midler til rådighet:

Bevilget over ministerrådets budsjett	DKK	11 529 000,00
Tilbakebetalinger av ikke anvendte midler	DKK	1 171 586,08
Renter	DKK	602 286,00
Ikke disponerte midler fra foregående år	DKK	538 526,12
Ialt	DKK	13 841 398,20

2. Informasjonen om fondet

Etter vedtak i fondsstyret i desember 1986 har fondet fra og med 1987 annonsert i dagspressen to ganger per år, og ikke én gang som i årene før. I virksomhetsåret 1988 har en da også på samme måte som året før annonsert to ganger, henholdsvis i månedene april og september. Annonsen ble rykket inn i en lang rekke aviser i alle de nordiske land og selvstyreområ-

der, ialt 39 aviser, derav 5 danske, 11 finske, 1 færøysk, 1 grønlandsk, 2 islandske, 13 norske, 5 svenske og 1 ålandsk. Annonseteksten ble godkjent av styret i mars 1988. På samme styremøte (mars 1988) ble det vedtatt at fondet går over til faste søknadsfrister, som blir oppgitt i annonsene og all annen informasjon om fondet. Disse søknadsfristene ble bestemt til henholdsvis 15. januar, 15. april, 15. august og 15. oktober.

Da fondet i 1987 gikk over til å annonsere to ganger per år, var det tenkt som et tiltak for å effektivisere informasjonen om fondet og øke søknadstilstrømningen, dette særlig med tanke på det forhold at antall søknader gikk markant ned i året 1982, samme året som en av sparehensyn gikk over til å annonsere bare én gang per år.

Et annet tiltak med samme hensikt var at man i slutten av 1987 utarbeidet et faktablad om Nordisk kulturfond som en innledende og opplysende del av en ny utforming av fondets søknadsskjema. Det nye søknadsskjemaet har vært brukt hele året 1988.

3. Søknader

I 1988 mottok fondet ialt 666 søknader med et samlet søknadsbeløp på 88 480 000 danske kroner.

Utviklingen når det gjelder antall søknader og søknadsbeløpets størrelse i perioden 1972 til 1988 vedlegges beretningen i form av en tabell (*bilag 2, tabell 1*).

Det fremgår av tabellen at søknadstilstrømningen i 1988 har vært vesentlig større enn året før (+15%), mens samlet søknadsbeløp har vært betydelig større (+23%), og større enn i noe annet år i fondets historie.

Det fremgår videre av tabellen at antall mottatte søknader har vært størst i årene 1978 til 1981 med ca. 780 søknader i gjennomsnitt per år. Fra og med 1982 mottar fondet markant færre søknader enn i årene før, eller i gjennomsnitt 612 søknader per år i årene 1982 til 1987.

Da fondet i 1987 igjen tok til å annonsere to ganger per år i dagspressen, og samtidig på annen måte forbedret informasjonen om fondet, ventet en at dette ville resultere i et betydelig større antall søknader fra og med 1988. Tallene for 1988 tyder på at dette slår til, og at søknadstilgangen nå igjen er på vei opp.

Mottatte søknader og søknadsbeløpets størrelse i 1988 fordeler seg på de fire hovedområder fondet opererer med som vist i følgende tabell.

	Søknader	Søknadsbeløp
Undervisning	65 (10%)	7 mill (9%)
Allmennkultur	361 (54%)	53 mill (59%)
Forskning	133 (20%)	12 mill (14%)
Annen virksomhet	107 (16%)	16 mill (18%)

Denne fordeling i 1988 avviker ikke vesentlig fra tilsvarende fordeling i de siste 16 årene. En må da være oppmerksom på at gruppen "annen virksomhet" i årene før 1987 var innarbeidet i gruppen "allmennkultur". Søknader av allmennkulturell art har hele tiden dominert, og har i de siste årene utgjort ca. 70% av søknadsmassen. Tilsvarende prosenttall for undervisning og forskning har vært henholdsvis ca. 10% og ca. 20%.

I en tabell som er vedlagt beretningen (*bilag 2, tabell 2*) kan en se fordelingen av søknadene på hovedområdene år for år siden 1972.

En del av de søknader fondet får tilsendt, blir avvist av formelle grunner, enten fordi de faller utenfor fondets støtteområde ifølge de regler fondsstyret har gitt, eller fordi de er innsendt for sent for å kunne komme i betraktning. Følgende tabell viser hvor mange og hvor stor del av hele søknadsmengden disse ukvalifiserte søknader (søknader i kategori 1) er

1985	146	(23%)
1986	117	(26%)
1987	121	(21%)
1988	154	(23%)

4. Bevilgninger

Av de innkomne søknader som ble behandlet på de fire fordelingsmøter i 1988, kunne fondsstyret imøtekomme 196 søknader med et samlet bevilget beløp på DKK 13 611 000. Fordelingen av dette beløpet på de fire hovedområder fremgår av nedenstående tabell.

	Antall	Beløp
Undervisning	27	1 570 000
Allmennkultur	101	8 700 000
Forskning	47	2 354 000
Annen virksomhet	21	987 900
	196	13 611 000

En statistisk oversikt over på den ene siden antall søknader og ansøkt beløp og på den andre siden antall bevilgninger og bevilget beløp i virksomhetsåret 1988 – fordelt på de enkelte hovedområder – er vedlagt beretningen (*bilag 3*).

En fortegnelse over alle prosjekter som har fått støtte i virksomhetsåret 1988 er også vedlagt beretningen (*bilag 4*).

Av en tabell som er vedlagt beretningen (*bilag 2, tabell 3*) kan en se utviklingen av fondets bevilgninger, og hvordan de har fordelt seg på hovedområdene i perioden 1972–1988.

5. Noen eksempler på prosjekter fondsstyret har støttet i 1988

a. I juni 1988 bevilget fondsstyret Statens Historiska Museum i Stockholm DKK 250 000 til en nordisk *vandretstilling om luftforurensningens skadevirkninger* på kulturminne og museums-gjenstander.

Fondet hadde tidligere, i desember 1986, bevilget DKK 175 000 til produksjonen av den del av utstillingen som etter visning i Stockholm skulle vandre i Norden. Fondets totale bevilgning til denne virksomhet andrar således til DKK 425 000.

Utstillingen i Stockholm vakte betydelig oppsikt som en kunstnerisk spennende og en god illustrativ måte å beskrive de miljøfaktorer som i særlig grad skader og ødelegger kulturminnesmerker.

Ifølge planen vil vandretstillingen være avsluttet i desember 1989 etter å ha vært vist i Göteborg, Visby, Helsingfors, Oslo, Trondheim, København og Reykjavik.

b. I juni 1988 bevilget styret DKK 250 000 til utgivelse av *en serie monografier om fremtrædende nordiske billedkunstnere*. Bevilgningsmottaker er Torsten Bløndal, København, som tidligere har fått en større bevilgning av fondet til bokverket Northern Light.

Det er prosjektets initialfase fondsstyret ville sikre med støtten, dvs. de første 5 å 6 monografiene i serien, mens fortsettelsen etter planen vil bli finansiert på annet vis.

Ethvert bind av serien vil bli utgitt på et nordisk språk og i en oversatt versjon (vanligvis engelsk). Samlet vil serien omfatte billedkunstnere fra alle de nordiske land, herunder også fra Grønland og Færøyane. De første tre monografier i serien vil etter planen bli utgitt høsten 1989.

c. I juni 1988 bevilget fondsstyret DKK 300 000 til trykking av *et naturvitenskapelig bokverk om Tingvallavatn og dets nærmeste omgivelser*.

Bevilgningen er gitt til Pétur M. Jónasson, Hillerød, som fra 1975 har ledet en nordisk forskergruppe av 35 vitenskapsmenn fra alle de nordiske land, en forskergruppe som har drevet intens forskning i området, og som i løpet av de siste årene har publisert over 2 000 sider i form av artikler og rapporter. Selve dette forskningsarbeidet, som nå er avsluttet, ble støttet av kulturfondet med en bevilgning på DKK 200 000 i mars 1981.

Den publikasjon fondsstyret har gitt støtte til i år, blir et oversiktsverk, en syntes på 350 sider. Hensikten med monografien er å vise at området med sjøen som et samlende midtpunkt er av en helt usedvanlig stor vitenskapelig verdi, særlig geologisk.

Publikasjonen, som ved siden av kulturfondet også blir finansiert av Det islandske litteraturselskab i København (DKK 400 000), ventes ferdigtrykt i løpet av 1990.

d. En rekke bevilgninger er blitt gitt til prosjekter arrangert av venns-kapsbykommuner til forskjellige former for venns-kapsbysamarbeidet.

Således bevilget fondsstyret i juni DKK 200 000 til Ålesund kommune

for avholdelse av "Nordisk venns­kapsbyuke 1989". Prosjektet er et trinn, trinn nr. 2, i byene Randers, Ålesund, Västerås, Akureyri og Lahtis satsing over 5 år for samlet å øke insatsen innen det nordiske fellesskapet mellom disse byene, "Vi fem i Norden"-prosjektet, som det kalles.

En interessant side ved dette storprosjektet er at byene vil tilrettelegge sine aktivitetstilbud slik at i løpet av fem-årsperioden skal de fleste aktivitetstyper ha hatt sin plass i en av ukene. Hver by er gitt et hovedfelt for sitt opplegg. Disse er:

- 1988 – Randers: Billedkunst og kunsthåndverk
- 1989 – Ålesund: Musikk
- 1990 – Västerås: Kulturvern og idrett
- 1991 – Akureyri: Litteratur og skapende skriving
- 1992 – Lahti: Scenisk kunst

Foruten til Ålesund i år har fondsstyret bevilget DKK 250 000 til Randers i 1987.

På fondsstyremøtet i desember ble det bevilget DKK 750 000 til Foreningen Norden, København, til en stort anlagt *nordisk venns­kapsbyfes­tival* i Thisted. Festivalen vil finne sted i juni 1989. Bevilgningen er den største enkeltbevilgning fondet har gitt.

Festivalen blir avholdt i anledning av 50-års jubileet for det nordiske venns­kapsbysamarbeid, og vil omfatte ca. 120 forskjellige arrangementer.

Kulturell forvaltning i Svendborg kommune fikk bevilget DKK 140 000 til et samarbeidsprosjekt med omsyn til *lærer- og elevutveksling og leirskoler* mellom byene Kuopio, Bodø, Jönköping og Svendborg. Prosjektet tar sikte på å legge opp et nettverk av informasjoner som vil være lett tilgjengelige for elever og lærere i de fire venns­kapskommuners skoler.

Prosjektet vil først være avviklet i andre halvdel av 1991.

Norden-foreningene i venns­kapsbykjeden Arvika-Kongsvinger-Skive og Ylöjärvi fikk bevilget DKK 100 000 til et sammentreff mellom lærere fra de fire venns­kapsbyene med det formål å intensivere skolesamarbeidet mellom byene gjennom drøftelser bl. a. om *lærer- og elevutveksling*, den nordiske sam­hørighet og metoder i nabospråksundervisningen.

Prosjektet vil etter planen bli avsluttet i første halvdel av 1989.

Norsk Foreningen Norden har fått bevilget DKK 70 000 til et *kurs i samarbeid på skoleområdet mellom venns­kapskommuner*. Kurset vil bli avholdt i Oslo i november 1989. De sentrale temaer på kurset vil bli bilateral, tresidig og internordisk leirskolevirksomhet, lærerutveksling, venns­kaps­skoler o. a.

Til kurset er invitert to deltakere fra enhver av byene i fire venns­kapsbykjeder, ialt 17 byer.

DKK 40 000 ble gitt til Foreningen Norden, København til utarbeidelse av *et informasjonshefte om nordisk venns­kapsbysamarbeid*. Hftet vil bli på 15 sider i 5 utgaver (svensk, norsk, finsk, dansk og islandsk).

Hftet vil etter planen foreligge ferdigtrykt i midten av 1989.

Det har siden 1986 vært et samarbeid mellom venns­kapsbyene Kontio­lahti, Trondheim, Skövde og Ålborg på området *edb og undervisningen i folkeskolen*.

Fondsstyret har i to omganger gitt ialt DKK 80 000 til dette samar­beidsprosjektet, som ventes avsluttet i slutten av 1989.

Som det fremgår av oversikten over disse bevilgninger til venns­kaps­byvirksomheten i 1988, er de fleste arrangert av foreningene Norden, som da også står som søker og bevilgningsmottaker. Samlet bevilgningssum til venns­kapsbysamarbeidet i 1988 andrer DKK 1 380 000.

e. Noen eksempler på prosjekter som er avsluttet i 1988:

I juni 1984 bevilget fondsstyret DKK 50 000 til innsamling av materiale med tanke på en *utstilling og en bok om Irland*. Bevilgningen ble gitt til Statens Historiska museum i Stockholm. Innsamlingsarbeidet ble foretatt i løpet av årene 1985, 1986 og 1987. Boken om Irland er allerede utgitt, og utstillingen har vært vist i Stockholm i år.

Fondsstyret har i mellomtiden bevilget midler til utstillingens vandring i Norden.

Dette prosjektet er et ledd i en serie prosjekter av samme karakter, arrangert av Statens Historiska Museum i Stockholm, om en rekke øyer og øysamfunn i den nordiske utkant (også i historisk forstand).

Fondsstyret har støttet en lang rekke av disse prosjekter, som alle har resultert i en nordisk vandretstilling og et bokverk om pågjeldende øy. Det gjelder f. eks. Island, Færøyane, Hebridene, Isle of Man og Orknøyene.

Dette storprosjektet tok til i midten av 1970-årene og er ennå ikke helt avsluttet.

I desember 1987 bevilget fondsstyret DKK 200 000 til en *nordisk filmfes­tival* i Rouen i Frankrike. Festivalen fant sted i den første uken i mars 1988. Det ble vist film, både nye og eldre, fra alle de fem nordiske land, samtidig som en rekke andre kulturelle aktiviteter av nordisk karakter ble knyttet til selve filmuken.

Filmfestivalen i 1988 var den første i sitt slag i Rouen, men målet er at disse nordiske filmaker skal bli en årlig tilbakevendende begivenhet.

Festivalen vakte betydelig oppmerksomhet og interesse. Det er grunn til å tro at fondsstyret med sin bevilgning, som ble gitt som en engangsbevilgning, har vært med til å sette i gang en interessant virksomhet av kontinu­erlig karakter.

Norsk filmklubbforbund fikk i mars 1987 bevilget DKK 40 000 til pro­duksjon av en *fellespublikasjon om filmklubborganisasjonene i de nordiske land*.

Publikasjonen med tekst både på skandinavisk og engelsk er primært tenkt i informasjonsøyemed, og er ellers en grei og oversiktlig dokumenta­sjon over de nordiske filmklubborganisasjonenes virksomhet.

Publikasjonen ble utgitt i slutten av 1987 og saken avsluttet i fondet i februar 1988.

6. Kulturfondet og handlingsplanen for nordisk kulturelt samarbeid — allmennkultur

I forslaget til kulturhandlingsplanen (juni 1987) ble det tatt til orde for en betydelig økning av fondets ressurser og utvidelse av dets aktivitetsområde, f. eks. i form av satsing på temaorienterte prioriteringsområder.

Fondsstyret hadde fra første stund et klart standpunkt til disse og andre forslag angående kulturfondet i handlingsplanen. Dets holdning gikk i korthet ut på

- at de midler fondet har til disposisjon ifølge den nåværende budsjett-ramme, skal anvendes etter de retningslinjer som har vært gjeldende til nå,
- at fondsstyret, dersom det dreier seg om så stor aktivitetsøkning og så betydelige midler som foreslått i handlingsplanen, finner det rimelig at det etableres økt kontakt mellom fondsstyret og andre overordnede organer, f. eks. i form av årlige møter mellom partene for gjensidig informasjon og diskusjoner om prioriteringer innenfor rammen for kultursamarbeidet.

Også i 1988, når handlingsplanen har vært drøftet på styremøtene, har fondsstyret gitt uttrykk for at det ville være av interesse å satse på temaorienterte prioriteringsområder, og har funnet at det i så fall ville være naturlig at det skjedde i kontakt og samråd med ministerrådet. Styret har dog ikke diskutert noen konkrete forslag i så måte, idet man ville vente på om midler ble stilt til disposisjon for dette formål.

På fondsstyremøtet i desember 1988 konstaterte styret imidlertid at fondets disposisjonsmidler for 1989 (DKK 12048000) i forhold til forrige års beløp ikke hadde steget utover de vanlige pris- og lønnsforandringer.

7. Arbeidsordningen for Nordisk kulturfond

Den arbeidsordning som ble vedtatt ved styrets møte på Island i juni 1984, var på visse punkter blitt foreldet, bl. a. på grunn av nye tidsfrister for mottaking av søknader.

En ny og forandret versjon av arbeidsordningen ble vedtatt på fondsstyremøtet i september 1988. Arbeidsordningen vedlegges beretningen (*bilag 5*).

*BILAGA 1**Resultaträkning för Nordiska kulturfonden för tiden 1.1 – 31.12.1988*

INTÄKTER

Anslag	11 529 000,–
Räntor	602 286,–
Återföringar, tillbakabetalningar	1 171 586,08
Ej disponerade medel från föregående år	<u>538 526,12</u>
Summa DKK	13 841 398,20

KOSTNADER

Möteskostnader	255 965,82
Arvoden	118 109,–
Annonser	558 633,84
Tryckningskostnader	24 467,10
Övrigt	16 439,76
Anslag	<u>12 549 000,–</u>
	13 522 615,52
Ej disponerade medel	<u>318 782,68</u>
Summa DKK	13 841 398,20

København, den 20 februari 1989

*Fridtjov Clemet**Berit Bachmann**Balansräkning för Nordiska kulturfonden per 31.12.1988*

AKTIVA

<i>Likvida medel</i>	
Av ministerrädssekretariatet förvaltade medel	<u>5 133 516,20</u>
Summa DKK	5 133 516,20

PASSIVA

<i>Kortfristiga skulder</i>	
Ej utbetalda anslag 1987–88	4 740 000,–
Ej utbetald rest av anslag för översikt	<u>34 733,52</u>
Periodavgränsningsposteringsar	40 000,–

Eget kapital

Ej disponerade medel	<u>318 782,68</u>
Summa DKK	5 133 516,20

København den 20 februari 1989

*Fridtjov Clemet**Berit Bachmann*

BILAGA 2

Statistikk

Tabell 1

År	Søknader		Søknadsbeløp	
	Antall	Økning i %	Størrelse*	Økning i %
1972	306	+13	19,2	+38
1973	321	+5	23,1	+14
1974	468	+46	36,4	+58
1975	888	+90	63,1	+73
1976	636	-28	37,9	-40
1977	652	+3	33,6	-15
1978	704	+8	47,5	+41
1979	748	+6	60,0	+26
1980	762	+2	84,3	+29
1981	935	+23	82,8	-2
1982	638	-32	51,3	-38
1983	563	-12	48,7	-5
1984	660	+17	79,0	+62
1985	636	-3	74,3	-6
1986	563	-11	58,6	-21
1987	579	+2	71,7	+22
1988	666	+15	88,5	+23

* i millioner danske kroner (avrundet)

Tabell 2

	Forskning		Undervisning		Allmennkultur		Annet		Totalt antall
	antall	%	antall	%	antall	%	antal	%	
1972	100	33	22	7	184	60			306
1973	93	29	38	12	190	59			321
1974	137	29	54	12	277	59			468
1975	158	18	86	12	644	70			888
1976	133	21	85	13	418	66			636
1977	98	15	83	13	471	72			652
1978	151	21	89	13	464	66			704
1979	175	23	111	15	462	62			748
1980	137	18	123	16	502	66			762
1981	144	15	118	13	673	72			935
1982	120	18	86	13	432	68			638
1983	89	15	85	14	389	71			563
1984	99	15	102	15	459	70			660
1985	132	21	80	12	424	67			636
1986	100	18	76	13	387	69			563
1987	53	9	297	51	129	22	100	18	579
1988	65	10	361	54	133	20	107	16	666

Tabell 3

	Forskning		Undervisning		Allmennkultur		Annet		Totalt antall
	antall	%	antall	%	antall	%	antal	%	
1972	19	24	4	5	56	71			79
1973	25	25	15	15	62	60			102
1974	24	25	5	5	66	70			95
1975	33	26	23	18	69	55			126
1976	30	16	26	13	139	71			194
1977	30	15	19	10	146	75			195
1978	42	18	26	12	158	70			226
1979	44	23	31	16	119	61			194
1980	28	15	33	18	121	67			182
1981	33	18	20	10	121	72			174
1982	28	16	27	16	116	68			171
1983	24	13	20	11	132	76			176
1984	33	19	18	11	121	70			172
1985	29	19	15	10	105	71			149
1986	31	21	27	19	86	60			144
1987	24	11	96	62	43	14	19	11	182
1988	27	12	101	64	47	17	21	7	196

BILAGA 3

Nordisk Kulturfond

Søknader og bevilgninger i 1988

	Søknader			Bevilgninger		
	Antall	Beløp	%	Antall	Beløp	%
Undervisning 31						
0 Overgripende spørsmål	21	4 292 000		12	727 000	
1 Førskole og grunnskole	10	714 900		4	290 000	
2 Gymnasial utdanning	2	204 600		1	100 000	
3 Akademisk grunnutdanning	3	267 200		1	100 000	
4 Lærerutdanning	12	603 100		3	148 000	
5 Erhvervsutdanning	6	353 100		3	90 000	
6 Voksen- og videreutdanning	4	256 600		—	—	
7 Spesialundervisning	7	828 700		3	115 000	
Ialt	65	7 520 200	8,5	27	1 570 000	11,5
Allmennkulturell virksomhet 32						
0 Overgripende spørsmål	54	9 607 400		20	2 530 000	
<i>Formidling</i>						
1 Museum, bibliotek og arkiv	11	1 665 400		1	200 000	
2 AV-medier, grafiske medier	9	850 300		3	265 000	
<i>Kunstnerisk virksomhet</i>						
3 Håndverk og formgivning	21	2 991 600		7	365 000	
4 Billedkunst (maleri, skulptur, foto)	36	4 880 900		9	545 000	
5 Musikk og dans	101	8 841 900		35	2 265 000	
6 Litteratur	50	8 296 500		10	1 210 000	
7 Dramatisk virksomhet (teater og film)	79	15 465 100		16	1 320 000	
Ialt	361	52 599 100	59,4	101	8 700 000	63,9
Forskning 33						
0 Tverrvitenskapelige og overgr. spørsmål	1	170 000		—	—	
1 Humanistisk forskning	61	5 406 000		22	1 009 000	
2 Samfunnsvitenskapelig forskning	23	1 882 700		5	330 000	
3 Naturvitenskapelig forskning	12	2 028 600		5	380 000	
4 Medisinsk forskning	23	1 842 700		10	445 000	
5 Teknologisk forskning	6	360 000		3	140 000	
6 Skogs- og landbruksforskning	7	318 900		2	50 000	
Ialt	133	12 008 900	13,6	47	2 354 000	17,3
Annen virksomhet 34						
0 Etniske minoriteters samarbeid	2	324 000		—	—	
1 Idrett og friluftsvirksomhet	10	4 268 700		2	55 000	
2 Sosialt samarbeid	8	247 600		1	30 000	
3 Barne- og ungdomssamarbeid	5	284 300		1	60 000	
4 Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, politisk)	82	11 227 200		17	842 000	
Ialt	107	16 351 800	18,5	21	987 000	7,3
Totalt	666	88 480 000	100	196	13 611 000	100

BILAGA 4

Nordisk Kulturfonds bevilgninger 1988
(mars – desember)

Mottaker/formål	Bevilget DKK
Undervisning	
<i>Overgripende spørgsmål</i>	
Nordens folklige akademi S-442 25 Kungälv, Sverige på vegne af Norsk undervisningsforbund til seminar om nye veje i fængselsundervisningen	85 000
Koulukuraattorit ry/ Skolkuratorer, att Christine Stengård SF-00150 Helsingfors, Finland til den 2. skolekurator konference	20 000
Det Nordiske Folkehøjskoleråd, Nordens folklige akademi, S-442 25 Kungälv, Sverige til brochure om den nordiske folkehøjskole	100 000
Martin Bach-Vilhelmsen DK-7800 Skive, Danmark på vegne af Norden-foreningerne i Arvika/Kongsvinger/ Skive/Ylöjärvi til skolesamarbejde i venskabsbykretsen	100 000
Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) N-0033 Oslo 1, Norge til konference om elevmedvirken og elevansvar	90 000
Katri Sarmavuori SF-20140 Esbo, Finland på vegne af Aidinkielen optustieteen seura/Sällskapet för modersmålspedagogik til nordisk nummer af tidsskriftet Mo- dersmålsdialektik	47 000
Foreningen Norden, Bergen lokallag, att Magne Hongset, N-5060 Søreidgrend, Norge til kursus om samarbejde på skoleområdet mellem venskab- skommuner	50 000
Foreningen Norden, Bergen lokallag, att Magne Hongset, N-5060 Søreidsgrend, Norge tillægsbevilling til kursus om samarbejde på skoleområdet mellem venskabskommuner	20 000

Ingrid Jönsson	30 000
Sociologiska institutionen, S-221 00 Lund, Sverige	
m fl til møde om "Val av utbildning och yrke bland 16- till 20-åringar"	
Pedagogisk Psykologisk Forlag	75 000
att Aage Osv. Aakervik, N-7800 Namsos, Norge	
til stiftelsesmøde for "Nordisk stiftelse for humanistisk pedagogikk" samt invitation, annoncer m. m.	
Siullegprojektet	100 000
att Carl-Otto Rieks, DK-2300 København S, Danmark	
til løn, indkøb af materialer, rejser m. m. i forbindelse med et elektronisk billedværk om Grønland, dets natur, kultur og folk	
Waldorfseminariet,	10 000
c/o F. P. Waritsch, S-442 31 Kungälv, Sverige	
til kursus om "Waldorfpædagogiken i det nordiska samhället"	
<i>Førskole og grunnskole</i>	
Kulturel forvaltning,	140 000
Svendborg kommune, DK-5700 Svendborg, Danmark	
til "Informationsmodeller" – et projekt om lærer- og elevudveksling og lejrskoler for venskabsbyer samt fire møder, nyhedsavis og nordisk lejrskolekursus for lærere	
Kymenlaakson luokanoppettajien	50 000
piiriyhdistys ry, att Ari Häkkinen, SF-45740 Kuusankoski, Finland	
til nordiske klasselærerdage	
Bo Gustafsson	70 000
S-552 75 Jönköping, Sverige	
på vegne af projektgruppen "Användning av videotextdatabaser på grundskolans mellanstadium" tillägsbevilling til "Videotext som medium för kulturellt nordiskt utbyte i skolorna"	
Peter Rasmussen,	30 000
Skoleforvaltningen, DK-Ålborg, Danmark	
til "Det udvidede KONTI-projekt"	
<i>Gymnasial utdanning</i>	
Stiftelsen et nordisk United world college	100 000
N-0186 Oslo 1, Norge	
til seminar om oprettelse af kollegiet	

Akademisk grunduddannelse

Landssammenslutningen af handelsskoleelever, 100 000
 Tage Jensen, DK-2200 København N, Danmark
 til konference

Læreruddannelse

Sissel Holst Huseby 30 000
 N-2040 Kløfta, Norge
 på vegne af Foreningen for undervisningsledere i porcelens-
 dekoration til det 3. nordiske udvekslingsseminar i porcelæns-
 maling

Förbundet för lärarna i historia och 60 000
 samhällslära (FLHS), SF-00520 Helsingfors, Finland
 til seminar om "Nordiska östproblem förr och nu"

Kristian Pedersen, Institut for formning, 58 000
 håndarbejde og mediepædagogik, Danmarks lærerhøjskole
 DK-2400 København NV, Danmark
 til to møder og bog om "Barnebilleder" for studerende i
 læreruddannelsen

Erhvervsuddannelse

Lahden taide- ja käsitéollisuusoppilaitos 30 000
 SF-15141 Lahti, Finland
 til nordisk guldsmedeseminar

Hotell- och restaurangläroanstalten i Kuopio 40 000
 SF-70201 Kuopio, Finland
 til møde om bedre hotel- og restaurantservice i Norden

Steinunn Ingimundardóttir 20 000
 IS-105 Reykjavik, Island
 på vegne af Nordisk samarbejdskomité for husholdningsun-
 dervisning (NSH) til 2 møder og bog om samarbejdskomité-
 en

Spesialundervisning

Högskolan i Eskilstuna Västerås, 15 000
 att Hans Lindgren, S-721 03 Västerås, Sverige
 samt Västerås kommun, Kultur- och fritidsförvaltningen til
 symposium, rapport og udstilling om billedsproget i skolen
 til venskabsbyerne

Kirsten Kjær, Institut for musik og 50 000
 kreativitet/IMUK, DK-3630 Jægerspris, Danmark
 til nordisk konference for musik- og rytmikpædagoger

Nordisk folkehøjskoleråd c/o Nordens folkliga akademi, S-442 25 Kungälv, Sverige til oversættelse fra fransk af afhandling om de nordiske folkehøjskolars idéhistorie	50 000
Allmennkulturel virksomhet	
<i>Overgripende spørgsmål</i>	
Foreningen Norden DK-2100 København Ø, Danmark på vegne af Foreningen Nordens forbund til venskabsbyfestival	750 000
Skagerak-komiteen i Arendal c/o Sørlands Info, N-4800 Arendal, Norge til Skagerak-dagene	50 000
Grupp Octavia, c/o Lundberg-Stenman, S-271 00 Ystad, Sverige til vandredstilling med otte kvindelige kunstnere	50 000
Thorkild Jakobsen DK-7730 Hanstholm, Danmark til det 3. arrangement af "Nordatlantiske nætter"	40 000
Kommunekunst, c/o Johs Stræde, DK-8543 Hornslet, Danmark til billedkunstudstilling "Nordisk nutidsgrafik"	20 000
Magnús Pálsson GB-London E1 4BH, England til MOB SHOP IV (kunstnernes mobile sommer workshop)	300 000
Vega kommune, kulturkontoret N-8980 Gladstad, Norge til kunstudstilling under kulturdagene	15 000
Andrzej Ekwinski S-143 00 Vårby, Sverige til seminar om kunst og videnskab "Bilder av verkligheten" samt udstilling	150 000
Ragnar Meinander SF-02700 Grankulla, Finland til rejser i forbindelse med skildring af Nordiska kulturkommissionen 1947 – 1971	50 000
Ragnar Meinander SF-02700 Grankulla, Finland til løn og rejser i forbindelse med skildring af Nordiska kulturkommissionen 1947 – 1971	30 000

Arnfinn Haugen N-4950 Risør, Norge på vegne af Villvin til nordisk kulturfestival (kunstmarked)	50 000
Barbro Kulvik, redaktionen Form Function Finland, SF-00130 Helsingfors, Finland til et nordisk nummer af tidsskriftet	75 000
Statens historiska museum S-114 84 Stockholm, Sverige til vandredstilling "Irland den gåtfulla ön"	100 000
Statens historiska museum, att Olov Isaksson, S-114 84 Stockholm, Sverige til vandredstilling "Luftangrepp – Vad gör vi med vårt kulturarv?"	250 000
NORDLEK, sekretariatet S-102 72 Stockholm, Sverige til seminar om "NORDLEK inför 90-talet" (i forbindelse med 28. nordiske folkedans- og folkemusikdage)	40 000
Ålesund kommune, Rådhuset N-6025 Ålesund, Norge samt Foreningen Nordens lokallag til nordisk venskabsbyuge	200 000
Nordiska förbundet för hembygdsarbete, c/o Rune Engström, S-121 65 Johanneshov, Sverige til nordisk lokalkulturkonference	40 000
Den norske nasjonalkommisjon for UNESCO, N-0117 Oslo 1, Norge samt Den norske kulturtiårskomiteén til seminar "Nordisk kulturell identitet – fiksjon, faktum, fremtid"	80 000
Foreningen Norden DK-2100 København Ø, Danmark på vegne af Foreningerne Nordens Forbund til hæfte om nordisk venskabsbyarbejde	40 000
Lisa von Schmalensee, Det danske lektorat, Nordens Hus, IS-101 Reykjavik, Island til kunst-kritiksymposium	200 000
Formidling	
<i>Museum, bibliotek og arkiv</i>	
Åke Franzén, Naturhistoriska riksmuseet, S-104 05 Stockholm, Sverige på vegne af Nordens zoologiska centralmuseer til fem arbejdskonferencer	200 000

AV-medier, grafiske medier

Nordiska museet 125 000

S-115 21 Stockholm, Sverige

til det 4. nordiske fotohistoriske symposium. Fotografiet i kulturpolitikken

Anja Tollan 40 000

DK-1879 Frederiksberg C, Danmark

til fotoudstilling med kvindelige fotografer

Peter Sjöblom 100 000

S-214 24 Malmö, Sverige

til projekt om "Utforskning av polytypi som grafisk teknik"

Kunstnerisk virksomhet*Håndverk og formgivning*

Finnmark husflidshåndverklag 25 000

att Maija Hoikka, N-9700 Lakselv, Norge

til ustillingsseminar om produktudvikling af souvenirs

FORM/DESIGN Center 60 000

S-203 14 Malmö, Sverige

til keramikudstilling med eleverbejder fra de nordiske kunsthøgskoler (op igen)

Sheila Snickars 50 000

S-150 13 Trosa, Sverige

til udstillinger i Norden med billeder af fiber og ler

Svenska vävrådet, 15 000

c/o Ingegerd Kempe, S-161 45 Bromma, Sverige

til seminar om vævning med historisk tilknytning

Nordens Hemslöjdsförbund 100 000

S-114 36 Stockholm, Sverige

til vandredstilling "Vi slöjdar i Norden"

Bornholms kunstmuseum 40 000

DK-3700 Rønne, Danmark

til vandredstilling af studieglass

Arkitekturmuseet 75 000

S-111 45 Stockholm, Sverige

til vandredstilling af Ralph Erskine (arkitekt)

Billedkunst (maleri, skulptur, foto)

Etelä-Karjalan Kuvakeskus ry 100 000

att Esko Kantonen/Syd-Karelenens fotocenter,

SF-54800 Savitaipale, Finland

til løn, rejse, ophold m. m. i forbindelse med projektet "Min skola i fokus" (fotokonkurrence)	
Galleri F 15 N-1501 Moss, Norge til vandredstilling af Arvid J. Pettersen (billedkunstner)	50 000
Oslo kunstforening, att Hanne Holm-Johnsen, N-0158 Oslo 1, Norge til vandredstilling af Anna Eva Bergman (abstrakt kunst)	75 000
Fritidsgården Susekullen S-29301 Olofström 1, Sverige til "Konstexpo 88" (op igen)	20 000
Gunleif Grube DK-2100 København Ø, Danmark til nordisk udstilling på Færøerne NORDKUNST 88	30 000
Marianne Holm S-621 77 Visby, Sverige på vegne af Gotlands konstforening til 3 enkeltudstillinger med nordiske kunstnere	5 000
Borghildur Óskarsdóttir IS-101 Reykjavik, Island til udstilling med fem islandske kunstnere i Göteborg og Tórshavn (5 DIMENSIONER)	100 000
Taidemaaleriliitto/Målarförbundet rf SF-00130 Helsingfors, Finland til oversættelse til svensk af katalog i forbindelse med jubilæumsudstilling	15 000
Lars Brandstrup, c/o Nordisk kulturformidling, N-1501 Moss, Norge på vegne af Nordisk generationsgruppe til nordisk udstilling	150 000
<i>Musikk og dans</i>	
NAMU sekretariatet, att Aage Frahm, DK-5210 Odense NV, Danmark på vegne af Nordisk Amatør Musik Union den 2. nordiske solistkonkurrence for unge ikke professionelle musikere (i forbindelse med Odenses 1000-års jubilæum)	50 000
Nordisk folkemusikkomite, sekretariat, att Christian Foged, DK-8000 Århus, Danmark til seminar/koncert	100 000

Epos-trion, c/o Jaroslav Sonsky, S-605 90 Norrköping, Sverige til leje af bil, benzin og ophold i forbindelse med turné i Norden (kammermusik)	15 000
Th. Langs skoles musikforening og Th. Langs venner, att Henny Tang Nielsen, DK-8600 Silkeborg, Danmark til invitation af to skoleorkestre fra henholdsvis Norge og Sverige i forbindelse med festival for rytmiske skoleorkestre	40 000
Matts Eriksson S-131 48 Nacka, Sverige til turné i Norden med kammermusik	50 000
Den leende hunden, c/o Danscentrum, S-113 29 Stockholm, Sverige til turné med forestillingen "Den leende hunden"	40 000
Kainuu Jazzvår SF-87100 Kajaani, Finland til workshop i forbindelse med den 6. jazzvår	75 000
Per Jonsson Dance Turné c/o Danscentrum, S-113 27 Stockholm, Sverige til danseturné	50 000
Foreningen Nordisk Rockkultur att Foreningen for folkehøjskoler, DK-1463 København K, Danmark til Festival '89	100 000
Musikstiftelsen S-779 00 Skinnskatteberg, Sverige til nordisk ungdomskorstævne	250 000
Fredensborg-Humblebæk kommunale musikskole, Rådhuset, DK-3480 Fredensborg, Danmark til festival "Liv og fred"	20 000
Arctic Big Band att Kjell Magne Stålsett, N-9801 Vadsø, Norge til præsentationsturné på Nordkalotten	120 000
Suomen Harmonikkainstituutti SF-39501 Ikaalinen, Finland til harmonikaseminar (dragspel)	50 000
Liisa Pentti SF-00170 Helsingfors, Finland til danseturné "Klaustro"	30 000

Pirkanmaan musiikkiopisto att Harri Järvinen SF-33200 Tampere, Finland på vegne af blæseorkesteret ved Pirkanmaa musikinstitut til turné i Nordnorge og Nordsverige samt deltagelse i 21. Hetta musikdagar, Finland	20 000
Suomen säveltäjät ry/Finlands tonsättare rf SF-00100 Helsingfors, Finland til ”tonsättarkongress”	70 000
Finlands bleckblåsarförbund SF-00930 Helsingfors, Finland til det II. skandinaviske brass-symposium	75 000
Ann Toril Lindstad IS-105 Reykjavik, Island til kirkekoncerter på Færøerne og Island med to norske kunstnere	20 000
Karin Korpelainen S-41462 Göteborg, Sverige til koncertturné med gruppen YGGDRASIL	20 000
Projekt Nordisk Danskommitté, Danskommittén vid Svensk Teaterunion S-11148 Stockholm, Sverige til fortsættelse af projektet	250 000
Björn Einarsson, Polishuset IS-150 Reykjavik, Island på vegne af Reykjaviks polis manskor til det 8. nordiske politisangerstævne	30 000
Wera Körner S-18146 Lidingö, Sverige på vegne af Svensk Musikpedagogisk Union/SMPU til kon- ference om Rytmik – grunden for al musikundervisning	40 000
Tuomas Haapanen, Sibelius Akatamia SF-00260 Helsinki, Finland til studie- og koncertrejse for Sibelius-Akademiets symfo- niorkester	50 000
Inge Bruland, Musikvidenskabeligt institut DK-1308 København K, Danmark til dannelse af et kvindeligt symfoniorkester i forbindelse med Nordisk Kvindeforum i Oslo	30 000

Jens Olesen DK-8420 Knebel, Danmark til koncerter i Island med nordisk visetrio	25 000
Norsk musikforlag A/S N-0116 Oslo 1, Norge til udgivelse af hefte med nordisk nutidsmusik for klaver	30 000
Nordisk konservatorieråd DK-9000 Ålborg, Danmark til konference om lancering af unge nordiske solister (i forbindelse med den 5. Biennale)	50 000
Stiftelsen "Nordlysfestivalen" c/o Kulturhuset N-9001 Tromsø, Norge til festivalen i 1989	30 000
Dan Lönnqvist SF-68630 Jakobstad, Finland samt Bill Ravall til koncertrejse i Norden	20 000
Roger Carlsson S-433 34 Partille, Sverige samt Robert von Bahr til fonogram med nutidig nordisk musik	70 000
Valda Suzuki-grupp c/o Sigge Strand S-434 00 Kungsbacka, Sverige til strygerkursus for børn	40 000
Antti Sairanen DK-2860 Søborg, Danmark til Puumala Minival (kammermusik)	30 000
Svenska sektionen av ICEM S-111 48 Stockholm, Sverige til symposium om "datorstödd komposition" (elektroakustisk musik) i forbindelse med Nordiske musikdage	25 000
Joensuu Sångfestival, att Heikki Riikonen SF-80100 Joensuu, Finland til nordisk kammerkorfestival	200 000
Nordjazz, att Arnvid Meyer DK-4683 Rønede, Danmark til instruktørkonference, nordisk jazzseminar og koncerter	150 000

Litteratur

PAJ Publications New York, NY 10013, USA til udgivelse af "Drama Contemporary: Scandinavia"	50 000
Håkan Sandell, c/o C. A. Nilsson S-214 66 Malmö, Sverige til poesifestival	20 000
Det danske selskab, att Per Himmelstrup DK-1175 København K, Danmark på vegne af Nordisk folkeuniversitet til kursus om nordisk litteratur 1988	100 000
Margareta Westman, Svenska språknämnden S-117 27 Stockholm, Sverige i samråd med Norsk språkråd til slutredigering og korrektur- læsning af Norsk-svensk ordbog	100 000
Tarja Mäkinen, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto SF-00530 Helsinki, Finland på vegne af Finlands översättar- och tolkförbund til konfe- rence for oversættere af skønlitteratur, NORD 88	75 000
Tidskriftet LYRIK, Nordisk Litteratur Forlag DK-5000 Odense C, Danmark til udgivelse af et nummer af tidsskriftet med ny lyrik i Norden	5 000
Bok och Bibliotek i Norden S-402 24 Göteborg, Sverige til fortsættelse af bogklubben Norden	500 000
Christian Chambert S-752 27 Uppsala, Sverige på vegne af Svenska Konstkritikersamfundet til seminar om kunsttidsskrifter i Norden	70 000
Torsten Bløndal DK-2900 Hellerup, Danmark til en serie om billedkunst i Norden – Format	250 000
Litteraturhaus e. V. D-2000 Hamburg 76, Tyskland til "Bibliography of Nordic Literature" i forbindelse med "Nordic Literature Festival"	40 000

Dramatisk virksomhed (teater og film)

Joachim Clausen, Musikteatergruppen Ragnarok DK-3050 Humlebæk, Danmark til nordisk ungdomsteater projekt FENRIS 89	100 000
Dansk amatør teater samvirke DK-6300 Gråsten, Danmark til konference om teateruddannelserne i amatørteatret. Koordinering og udbygning	50 000
Teaterteknikerforbundet att Peter Romer DK-1903 Frederiksberg C, Danmark til det 3. møde for teaterteknikere NOTT 89	100 000
Roger Andersson, c/o Johannesson S-42346 Torslanda, Sverige til video om Skandinaviens esplanader	30 000
Gunnar Furumo, Svenska teaterförbundet S-115 28 Stockholm, Sverige til forberedelse og konference om "Utvecklande av nordiskt handlingsprogram för kort- och dokumentärfilm"	100 000
Nordisk teaterkomité DK-1620 København V, Danmark samt NOMUS til musikdramatisk akademi II	150 000
Riitta Seppälä, Finsk ITI- och NTU-Centrum ry SF-00100 Helsingfors, Finland til seminar i forbindelse med det 19. teatermøde og Nordisk teaterfestival	100 000
Nordisk teaterunion, att Marianna Lukjanov SF-00100 Helsingfors, Finland til nordisk vandrestilling "Nordiska teaterfotografier – skådespelare i bild"	30 000
Herning højskole DK-7400 Herning, Danmark til nordisk teatertræf Farcen – Humor, folkelige fortællefor- mer	80 000

Samarbetskommittén för teateramatörer på Åland SF-22100 Mariehamn, Finland til konference i forbindelse med Nordisk amatørteaterråds rådsmøde "Hur aktiverar vi teater till att levandegöra ett nordiskt samarbete"	75 000
Esa Peltonen, Kulttuuritoimisto SF-96200 Rovaniemi, Finland til Rovaniemi marknad 88	75 000
Bergen internasjonale teaterfestival N-5008 Bergen, Norge til workshop/forestilling "Installasjon mellom teater og bil- ledkunst" i forbindelse med Teatertreff -88	30 000
Danmarks film akademi DK-2100 København Ø, Danmark til projektudviklingsstøtte i forbindelse med Copenhagen Nordic Film Festival	50 000
Mammutteatret, att Claus Flygare DK-2100 København Ø, Danmark til turné med teaterets Fassbinder forestilling "Affaldet, byen og døden"	100 000
Stiftelsen Länsteatern i Örebro S-70008 Örebro, Sverige til 6 teaterprojekter (Nordisk temaår)	100 000
Teatercentrum, att Susanne Gustafsson S-121 52 Johanneshov, Sverige til seminar om de frie teater- og dansegrupperes rolle i samfun- det	150 000
Forskning	
<i>Humanistisk forskning</i>	
Hans Uwe Petersen Institut for samtidshistorie DK-2300 København S, Danmark til seminar om Hitlerflygtninge i Norden, Landflygtighed og politisk eksil 1933 – 45	50 000
Salmehistorisk selskab/Nordisk institut for hymnologi, att Steffen Kjeldgaard-Pedersen DK-4000 Roskilde, Danmark til 2. symposium om aktuel hymnologisk forskning	50 000

Jytte Ringtved & Charlotte Fabech, Institut for forhistorisk arkæologi DK-8270 Højbjerg, Danmark til symposium om samfundsorganisation og regional variation	10 000
Armin W Geertz, Dansk Selskab for Religions-historie, Århus Universitet Hovedbygningen DK-8000 Århus C, Danmark til 4 nr af bulletin, 2 årsmøder samt tre rejser for formand og sekretær for "Nordiska samarbetskommittén för religionshistorisk forskning" (NOREL)	25 000
Lennart Björk, Engelska institutionen, Stockholms universitet S-106 91 Stockholm, Sverige til symposium "Beyond new criticism and nouvelle critique: Trend in cultural theory and practice"	30 000
Peter Östman Kulturgeografiska institutionen S-106 91 Stockholm, Sverige til geografkonference om kulturlandskabet	25 000
Hans Andersson, Lunds universitets historiska museum S-223 50 Lund, Sverige m. fl. til lærebog om middelalderarkæologi (historisk arkæologi)	24 000
Erland Munch-Petersen Danmarks biblioteksskole DK-2300 København S, Danmark til nordisk lærebog i litteratursociologi	40 000
Stein Ringen, Statistisk Sentralbyrå N-0033 Oslo 1, Norge til konference om "Welfare trends in the nordic countries"	70 000
Maj-Britt Wadell Konstvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet S-412 56 Göteborg, Sverige til rapport fra konference "Nordiskt konstsamlade och mecenatskap"	50 000

Kerstin Nauc�ler og Eva Magnusson, Institutionen f�r lingvistik S-223 62 Lund, Sverige til trykning af rapport fra symposium om "Spr�kvetenskapliga perspektiv på l�sning och skrivning i nordisk forskning"	30 000
Gyldendal, att Torben Madsen DK-1001 København K, Danmark på vegne af Paul Hammerich til research og indsamling af materiale til bogen "Undtagelsen" om jøderne i Skandinavien under 2. verdenskrig	15 000
Sven-Gunnar Andersson Tyska institutionen vid Göteborgs universitet S-412 98 Göteborg, Sverige til nordisk germanistm�de	50 000
Finnskogprojektet, Högskolan, att Lennart Hedberg S-701 30 Örebro, Sverige til symposium	75 000
Pohjola-Norden SF-00180 Helsingfors, Finland på vegne af Pohjola-Nordens skoln�mnd til konference om "Finlandsbilden i Nordens l�rob�cker"	30 000
Jarl Stormbom SF-00320 Helsingfors, Finland på vegne af projektgruppe til komparativ analyse af læremidler "Om Norden i Norden"	45 000
Christoffer Tigerstedt, Stiftelsen f�r alkoholforskning SF-00100 Helsingfors, Finland m. fl. til symposium om "Kultur, sj�lvbiografi och livsform – teoretiska perspektiv, nordisk komparation"	60 000
J Rasmus Brandt, Istituto di Norvegia I-00153 Roma, Italien til arbejdsseminar for nordiske arkæologer som har deltaget i udgravninger i Ficana, Italien	25 000
Erla Hohler, Universitetets oldsaksamling N-Oslo, Norge m. fl. til det 11. ikonografiske seminar om "Kirkelig billedbruk i Norden f�r og efter reformasjonen"	30 000

Forskningsstyrelsen Högskolan i Växjö S-35005 Växjö, Sverige til konference om forskning ved de nye højskoler	40 000
Per Råberg, Kulturvetarlinjen Umeå Universitet S-901 87 Umeå, Sverige på vegne af Kollegiet för Humanistiska framtidsstudier til symposium, udstilling og rapport "Alternativ humanism – om välfärdens dimensioner i en humanare tidsålder"	50 000
Else Trangbæk, Danmarks højskole for legemsøvelser DK-2200 København N, Danmark på vegne af Dansk idrætshistorisk forening/Krop og kultur til seminar om ligheder og forskelle i den engelske sports begyndelse i de nordiske lande	50 000
<i>Samfunnsvitenskapelig forskning</i>	
Norsk sosionomforbund N-Oslo 1, Norge på vegne af Nordisk sosionomforbunds samarbeidskomite til konference om forskning på socialkontorer	45 000
Högskolan i Luleå, att Lisbeth Åström S-951 87 Luleå, Sverige til internationalt symposium i pädagogik "Pedagogik för samhällsbygge – Challenge future through your culture"	125 000
Lise Lyck, Handelshøjskolen DK-1366 København K, Danmark til det 4. seminar om "Small nations of the north"	50 000
Institutt for medier og kommunikation, Universitetet att Knut Lundby N-0317 Oslo 3, Norge til møde i forbindelse med planlægning af nordisk program for forskeruddannelse i mediefag	60 000
Kaarlo Tuori, Universitetet Inst för offentlig rätt SF-00100 Helsingfors, Finland til videnskabelig essaysamling "Rättsdogmatikens alternativ"	50 000

Naturvitenskapelig forskning

Leif Ryvarden, Botanisk avd, 30 000
 Biologisk institutt

N-0316 Oslo 3, Norge

til udgivelse af bind 1 og 8 af svampeflora "Corticiaceae of North Europe"

Liv Borgen, 30 000

Botanisk hage og museum, Universitetet

N-0562 Oslo 5, Norge

til symposiet "Evolution in higher plants: Patterns and processes"

Jim Bogen 10 000

Norges Vassdrags- og energiverk

N-0301 Oslo 3, Norge

til feltkursion om møde for koordinering af målemetoder for erosion og sedimenttransport i Norden

Pétur M Jónasson, 300 000

Københavns universitet,

Ferskvands-biologisk laboratorium

DK-3400 Hillerød, Danmark

til temanummer i tidsskriftet "Oikos" om "Thingvallavatn-området, det forne Altings miljø"

Harry Hjortaa, 10 000

Zoologisk museum

DK-2100 København Ø, Danmark

på vegne af N. P. Kristensen til indbydelse af 2 ikke-nordiske specialister m. m. i forbindelse med nordisk zoologisk konservatorikongres

Medisinsk forskning

Datahjælp Aps 50 000

DK-2900 Hellerup, Danmark

til kontaktmøde om datateknologi for afatikere

II pediatriiska kliniken 75 000

Helsingfors universitetscentralsjukhus,

att Katarina Michelsson

SF-00290 Helsingfors, Finland

til expertmøde for samordning af nordiske kriterier ved MBD-diagnostik (minimal brain dysfunction)

Jan Mohr, Arvebiologisk inst, Panum DK-2200 København N, Danmark m. fl. til symposiet "Impact of medical genetics on public health" (Den medicinske genetiks gennemslagskraft vedr folkesundheden) (op igen)	75 000
Bo Sjöberg, Institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, Göteborgs universitet S-400 33 Göteborg, Sverige til rejse og ophold i forbindelse med samarbejde om "Struktur och funktion hos humant plasma fibronectin"	25 000
Marianne Ewertz, Cancerregisteret DK-2100 København Ø, Danmark til møde "Age at first birth, parity and breast cancer risk in the nordic countries"	20 000
Anders Gustavsson S-191 40 Sollentuna, Sverige på vegne af Pedagogiska institutionen ved Stockholms universitet til symposium for "Social interaktion mellan handikappade och icke-handikappade människor"	35 000
Ulla Bengtsson, Nordisk Nefrologisk Selskab, Njurmedicinska kliniken, Lasarettet S-221 85 Lund, Sverige til "Postgraduateutbildning för njurspecialister"	50 000
Bengt Rosenbaum, Psykiatrisk hospital, Psykioterapeutisk afsnit DK-8240 Risskov, Danmark styremøde i nordisk psykose-psykioterapiforening	45 000
NUF/Nordiske undervisningsfysioterapeuter S-191 71 Sollentuna, Sverige til seminar	50 000
Anorexia/Bulimia foreningen att Liv Opstvedt N-5017 Bergen, Norge til 1. nordiske kongres om spiseforstyrrelser	20 000

Teknologisk forskning

Pentti Kettunen, 30 000

Tammerfors tekniska högskola,

Institut för materiallära

SF-33101 Tammerfors, Finland

til den 8. internationale konfernce "Strength of metals and alloys" (ICSMA)

Sigmund Asmervik, SINTEF 50 000

avd for arkitektur og byggeteknik

N-7034 Trondheim-NTH, Norge

til forskerseminar om kontormiljø

Teknologihistorisk Forum 60 000

att Gunnar Nerheim

N-4070 Randaberg, Norge

m. fl. til symposium i teknologihistorie "Teknologioverføring i historisk perspektiv"

Skogs- og landbruksforskning

Kjell Svensson 20 000

S-752 27 Uppsala, Sverige

på vegne af Arbeidsgruppen for nordiskt studentsamarbete inom alternativ odling til det 2. nordiske agronomstuderendemøde

KOMMIT, Komitéen for miljøvern 30 000

Universitetet

NM-7034 Trondheim, Norge

samt Miljøvårdsprogrammet, Lunds universitet til nordisk ekskursjon — forsyningsrelateret botanisk skovøkologi

Annen virksomhet*Idrett og friluftsvirksomhet*

Danmarks Vandrerhjem 30 000

att Karsten Hansson

DK-1620 København V, Danmark

til fælles hvervebrochure for de nordiske vandrerhjem

Norsk Turmarsj Forbund (NTF) 25 000

N-1473 Skårer, Norge

samt Dansk motions forbund (DMF), Sveriges folkesportsorganisation (SFO) og Suomen Latu til nordisk vandreruge

Sosialt samarbeid

Kaija Salekari, Suomen 30 000

Kuurosokeat ry

SF-00510 Helsinki, Finland

på vegne af Finlands dövblinda til dövblindes nordiske kulturlejr

Barne- og ungdomssamarbeid

Informationscenter for Studie- og udvekslingsrejser 60 000

DK-1069 København K, Danmark

til konference om nordisk samarbejde om information og
rådgivning til unge, samt unges mobilitet i Norden

Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, politisk)

Nordland akademi for kunst og vitenskap 100 000

N-8490 Melbu, Norge

til seminar om lokalsamfundsudvikling og politisk styring i
affolkningstider. Nærmiljø og folkets deltagelse

Suzanne Wang, BUPL 30 000

DK-1620 København V, Danmark

til konference om pædagogens erhvervsrolle – et kvindefag

Kvenfélagasamband Íslands 10 000

IS-101 Reykjavik, Island

til Nordens husmorsforbunds sommerferiekursus – Famili-
en i dag og i morgen

Kristina Undén Thorsell 20 000

S-161 52 Bromma, Sverige

på vegne af Nordisk Tidskrift för Dövundervisningen (NTD)
til temanummer af tidsskriftet om visuelle børn og visuelle
skoler

Nordiska Hörselskadades Samarbetskommitté, 50 000

c/o Hörselfrämjandets riksförbund

S-114 86 Stockholm, Sverige

til nordisk kulturuge for høreskadede i Island

Päivi Lappi 200 000

SF-00401 Helsinki, Finland

på vegne af Kuurojen liitto ry/De dövas förbund til nordisk
seminar om "Teckenspråk och ADB"

Märta Grunér 7 000

SF-22720 Sottunga, Åland

på vegne af arbejdsgruppen til seminar for skærgårdskvinder

Suomen YK-liitto/Finlands FN-förbund 80 000

SF-00170 Helsingfors, Finland

samt FN-sambandet i Norge til seminar om "Mänskliga rät-
tigheter som grund för fredsfostran"

Bunad- og Folkedraktrådet 50 000

Valdres Folkemuseum

N-2900 Fagernes, Norge

til møde om "Hovudbunader, tradisjon og vidareføring"

Arbetsgruppen för antirasistisk sommarkonferens 1988 S-50002 Borås, Sverige til den 3. konference	20 000
PU-bladets redaktion, att Ole Hansen DK-8382 Hinnerup, Danmark til drift af bladet (tidsskrift for Nordisk Forbund for Psykisk Udviklingshæmning)	30 000
Suomen CP-liitto ry, att Aimo Strömberg SF-00660 Helsinki, Finland til NRR-ungdomsseminar	50 000
Psykologisk studentutvalg ved Universitetet i Oslo N-0317 Oslo 3, Norge til konference for psykologistuderende (NK-88)	25 000
Danske Døves Landsforbund DK-2100 København Ø, Danmark til seminar om uddannelse og organisering af tegnsprogstolke m. m. i de nordiske lande	50 000
Centerns Kvinnoförbund att Ann-Christin Hännberg S-104 22 Stockholm, Sverige på vegne af Nordens centerkvinnor til seminar om kvinders liv og arbejde i Norden	40 000
Nordisk forening for syke barns behov (NOBAB), att Tove Lindemann N-0880 Oslo 8, Norge til arbejds møde om nordisk standard for omsorgen for børn på sygehus	30 000
Diabetescenter, att Tuula Makkonen SF-33680 Tammerfors, Finland på vegne af Diabetesförbundet i Finland, r.f. til møde for unge diabetikere	50 000

*BILAGA 5***Arbetsordning för Nordiska kulturfonden**

(fastställd av styrelsen vid möte 29 – 30 september 1988 i Odense)

1. Styrelsen håller fyra ordinarie möten per år, vanligtvis i mitten av mars, juni, september och december. Extraordinarie möte kan hållas, när ordföranden finner det nödvändigt eller när minst tre styrelsemedlemmar anmodar därom.
2. Vid styrelsens ordinarie möte i mars behandlas fondens räkenskaper för föregående räkenskapsår och berättelse för föregående verksamhetsår.
3. Vid styrelsens ordinarie möte i december väljs ordförande och vice ordförande för påföljande verksamhetsår.
4. Bidrag beviljas efter ansökan, som görs på särskild blankett. Styrelsen kan härutöver på eget initiativ bevilja medel för särskilda ändamål.
5. Ansökan om bidrag skall vara fondens sekretariat till handa senast
  - den 15 januari för styrelsemötet i mars,
  - den 15 april för styrelsemötet i juni,
  - den 15 augusti för styrelsemötet i september, samt
  - den 15 oktober för styrelsemötet i december.En ansökan kan, om särskilda omständigheter föreligger, efter ordförandens godkännande behandlas mellan styrelsens möten genom skriftligt förfarande. I sådana fall skall ett av ordföranden godkänt förslag till beslut tillställas styrelsens ordinarie ledamöter, som inom tio dagar skall avge sin mening. Om samtliga ledamöter godkänner förslaget, föreligger beslut om att bidrag beviljats. I annat fall betraktas resultatet av den skriftliga behandlingen som beslut om avslag. Beslut som fattats genom skriftligt förfarande skall föras till protokollet vid följande möte.
6. Beslut kan fattas om bidrag, som avser projekt under nästpåföljande budgetår, när det motiveras av att planeringen förutsätter förhandsbesked om att bidrag kan utgå.
7. Av styrelsen beviljat bidrag utbetalas efter särskild rekvisition i danska kronor genom bank, postgiro eller check. Utbetalning kan tidigast ske tre månader innan ett projekt påbörjas. Beviljat bidrag, som inte rekvirerats före utgången av det budgetår det avser, överförs till nästa budgetår. Om en bidragsmottagare lämnat in begäran om anstånd med utbetalning kan bidraget överföras ytterligare en gång till nästföljande budgetår. Orekvirerat bidrag återförs därefter till fonden.

8. Bidragsmottagare skall senast tre månader efter att ett projekt avslutats lämna in ekonomisk redovisning och rapport för medlens användning. Om ett projekt inte genomförts eller om rapport och redovisning för projektet trots påminnelse inte lämnats in, skall sekretariatet ålägga bidragsmottagaren att återbetala bidraget.
- Om ett bidrag trots sekretariatets anmodan inte återbetalas, skall ärendet lämnas till inkasso enligt regler, som styrelsen fastställer särskilt.
- Om ett projekt genomförts med större avvikelser från de förutsättningar som låg till grund för bevillningen eller om rapportmaterialet ger anledning till mer allvarliga anmärkningar, avgör styrelsen vilka åtgärder som skall vidtas.
9. Ministerrådets sekretariat fungerar som styrelsens sekretariat i enlighet med gällande arbetsordning och funktionsbeskrivningar.

BILAGA 6

Revisionsprotokollet

1. Fondens regnskab for 1988 er som et bilag til virksomhedsberetningen godkendt sammen med denne på fondens styrelsesmøde den 13. marts 1989.

Til resultatopgørelse og balance bemærkes følgende:

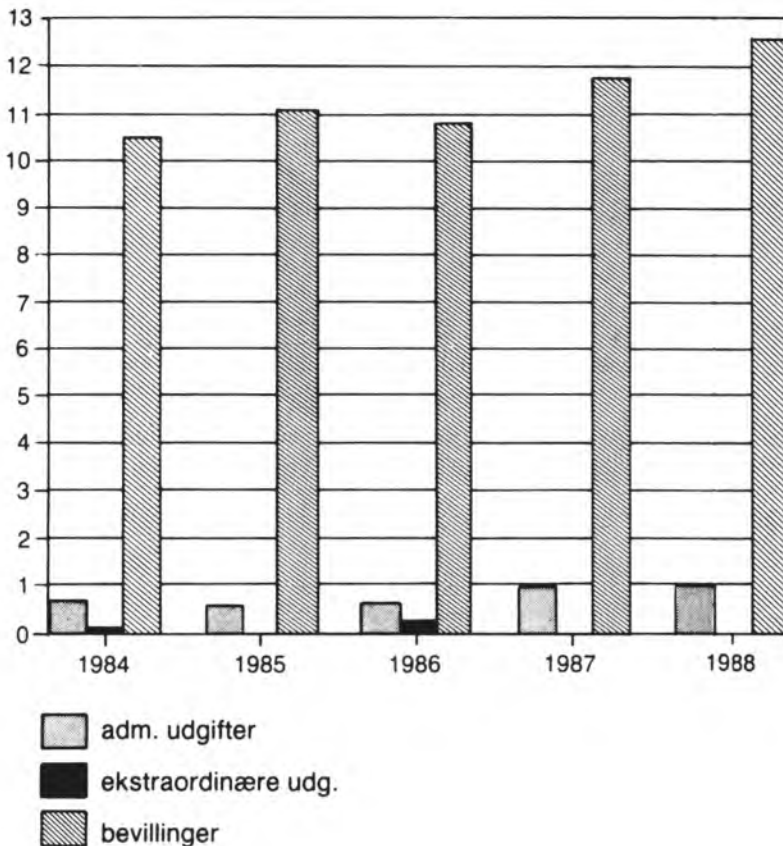
Resultatopgørelse

2. Fondens virksomhed har i årene 1984 til 1988 udviklet sig således:

	1984	1985	1986	1987	1988
	1 000 kr.				
Budgetmæssige tilskud	10 000	10 300	10 609	11 033	11 529
Tilbagebetaling af ikke anvendte midler	385	996	876	884	1 171
Renter	917	648	369	642	602
Ikke disponerede midler fra foregående år	229	304	575	734	539
I alt til rådighed	11 531	12 248	12 429	13 293	13 841
<i>Udgifter:</i>					
Administrationsudgifter	651	582	623	961	974
Ekstraordinære udgifter	87	0	250	0	0
Meddelte bevillinger	10 489	11 091	10 822	11 793	12 549
Udgifter i alt	11 227	11 673	11 695	12 754	13 523
<i>Årets resultat:</i>					
I alt til rådighed	11 531	12 248	12 429	13 293	13 841
Udgifter i alt	11 227	11 673	11 695	12 754	13 523
Ikke disponerede midler	304	575	734	539	318

Figur 1.

Nordisk Kulturfond
udvikling i udgifter

3. Udviklingen i fondens udgifter i årene 1984 til 1988 er illustreret i figur 1.

4. Fondens indtægter har andraget 13 841 398 kr. Heraf udgør fondens bidrag fra det nordiske kulturbudget 11 529 000 kr., medens det resterende beløb består af tilbagebetaling af ikke anvendte midler, 1 171 586 kr., renter 602 286 kr. og ikke disponerede midler fra forrige år 538 526 kr.

5. Regnskabet's udgiftsside kan opdeles i to hovedgrupper: Administrationsudgifter og meddelte bevillinger.

Administrationsudgifterne omfatter de udgifter, der umiddelbart kan henføres til fonden. Sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning har siden sammenlægningen af kultursekretariatet og sekretariatet for det almene budget den 1. juli 1986 været varetaget af en særskilt forvaltningssektion i ministerrådssekretariatet. De hermed forbundne udgifter er posteret i ministerrådssekretariatets regnskab.

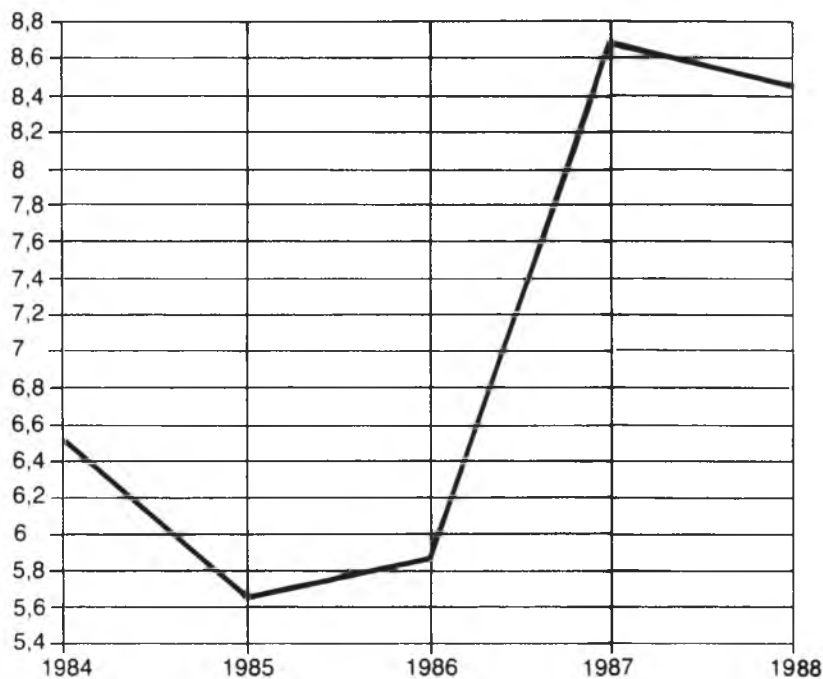
Administrationsudgifterne har i 1988 udgjort 973 615 kr. Udviklingen i fondens administrationsudgifter i perioden 1984–88 fremgår af følgende oversigt:

År	Administra- tionsudgif- ter	Fondens bevilling	Administra- tionsudgif- ter i pct. af bevillingen Pct.
	Kr.	1 000 kr.	
1984	651 227	10 000	6,5
1985	581 969	10 300	5,7
1986	622 694	10 609	5,9
1987	961 176	11 033	8,7
1988	973 615	11 529	8,4

6. Udviklingen i fondens administrationsudgifter i pct. af bevillingen i årene 1984 til 1988 er illustreret i figur 2. Det højere niveau for 1987 og 1988 skyldes hovedsagelig beslutningen om at annoncere i dagpressen to gange om året.

Figur 2.

Nordisk Kulturfond
adm. udg. i pct. af bevilling

7. Mødeomkostningerne, der i 1987 udgjorde 37 pct. af fondens administrationsudgifter, udgør i 1988 26 pct. af de samlede administrationsudgifter.

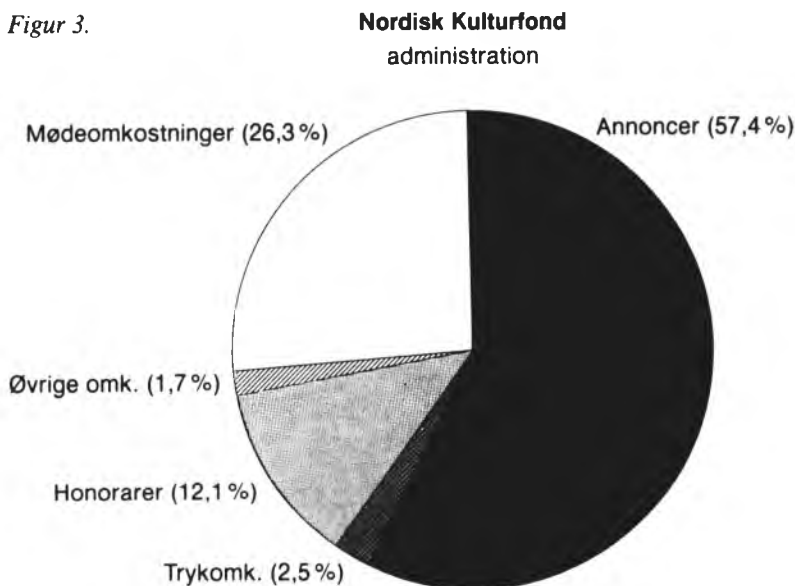
De egentlige mødeudgifter er faldet med 100412 kr. til 255966 kr. Svingningerne fra år til år hænger sammen med den geografiske fordeling af møderne.

8. Udgifterne til annoncer og tryksager er steget med 88692 kr. til 558634 kr. svarende til 19 pct.

9. Udgifterne til honorarer er steget med 4561 kr., hvilket svarer til den regulering styrelsen tidligere har besluttet.

10. Procentvis fordeling af fondens administrationsudgifter er illustreret i figur 3.

Figur 3.

11. Bevillingerne er i regnskabet anført med 12 549 000 kr. og fordeler sig på 184 projekter.

12. Driftsregnskabet slutter med et overskud (ikke disponerede midler) på 318 783 kr., der overføres til 1989.

Balance

13. Fondens aktiver udgøres af et mellemregningsbeløb med ministerrådssekretariatet på 5 133 516 kr.

Den væsentligste passivpost består af bevilgede, men ikke udbetalte beløb vedrørende fondsbevillingerne for 1987 og 1988. Pr. 31. december

Resultaträkning för Nordiska kulturfonden för tiden 1.1 – 31.12.1988

Intäkter

Anslag	11 529 000,—
Räntor	602 286,—
Återföringar, tillbakabetalningar	1 171 586,08
Ej disponerade medel från föregående år	538 526,12
Summa DKK	<u>13 841 398,20</u>

Kostnader

Möteskostnader	255 965,82
Arvoden	118 109,—
Annonser	558 633,84
Tryckningskostnader	24 467,10
Övrigt	16 439,76
Anslag	12 549 000,—
	<u>13 522 615,52</u>
Ej disponerade medel	318 782,68
Summa DKK	<u>13 841 398,20</u>

København, den 20. februari 1989

Fridtjov Clemet

Berit Bachmann

1988 udgjorde disse poster henholdsvis 665 000 kr. og 4075 000 kr. Hertil kommer restbeløbet på 34 733,52 kr. vedrørende en særbevilling fra 1987 til udarbejdelse af en oversigt over alle bevillinger siden 1966.

Særregnskaber

14. Som led i revisionen af fondens regnskaber er der i lighed med tidligere år foretaget en gennemgang af regnskaber m. v. for projekter, der har modtaget støtte fra fonden. Gennemgangen for 1988 har omfattet ca. 10 pct. af antal bevillinger ydet i 1988, svarende til ca. 16 pct. af årets bevillinger i danske kr. samt delvis gennemgang af ældre uafsluttede bevillingssager.

15. Fondens regnskab har i øvrigt ikke givet anledning til bemærkninger, og vi har efter den foretagne revision givet regnskabet følgende påtegning:

”Foranstående resultatopgørelse og balance er revideret i overensstemmelse med reglerne i de internordiske revisionsordninger, vedtaget på

Nordisk Rigsrevisormøde i august 1986. Revisionen har ikke givet anledning til særlige bemærkninger. Der henvises til vort revisionsprotokollat af 1989.”

København, den 18. august 1989

Jimmy Stahr

J. Mohr

Balansräkning för Nordiska kulturfonden per 31.12.1988**Aktiva***Likvida medel*

Av ministerrådssekretariatet förvaltade medel		5 133 516,20
Summa DKK		<u>5 133 516,20</u>

Passiva*Kortfristiga skulder*

Ej utbetalda anslag 1987 – 88	4 740 000,—	
Ej utbetald rest av anslag för översikt	<u>34 733,52</u>	4 774 733,52
Periodavgränsningsposterar		40 000,—

Eget kapital

Ej disponerade medel		318 782,68
Summa DKK		<u>5 133 516,20</u>

København, den 20. februar 1989

Fridtjov Clemet

Berit Bachmann

Foranstående resultatopgørelse og balance er revideret i overensstemmelse med reglerne i de internordiske revisionsordninger, vedtaget på Nordisk Rigsrevisor møde i august 1986. Revisionen har ikke givet anledning til særlige bemærkninger. Der henvises til vort revisionsprotokollat af 18. august 1989.

København, den 18. august 1989

Jimmy Stahr

J. Mohr

Berättelse

från Nordiska utvecklingsfonden

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över berättelsen, se s. 1694)

Sammanfattning

Nordiska utvecklingsfonden (NDF) påbörjade sin verksamhet 1 februari 1989. Det formella initiativet togs i Nordiska rådet 1983. Efter en omfattande utredningsverksamhet fattade Nordiska ministerrådet på rekommendation av Nordiska rådet beslut i maj 1988 om att upprätta NDF.

NDF – en nordisk biståndsorganisation – är att betrakta som ett led i det nordiska biståndssamarbetet. NDF ger lån på förmånliga villkor (40 år, inklusive 10 års amorteringsfrihet, räntefritt, administrationsavgift 0,75 %/år) till fattiga u-länder (främst länder med under 1 250 USD BNP/cap 1987) för högt prioriterade projekt som främjar ekonomisk och social utveckling. Särskild vikt fästes vid projekt med positiva miljöeffekter. Projekten skall vara av nordiskt intresse.

NDF är upprättad som en försöksordning på 5 år med ett kapital om 100 milj. SDR, finansierat över de nordiska ländernas biståndsbudgeter. NDF ger krediter i samfinansiering främst med andra multilaterala institut såsom Världsbanksgruppen, regionala utvecklingsbanker och NIB. NDF:s styrelse består av representanter för de nordiska ländernas biståndsförvaltningar. Ordförande under 1989 har varit direktör Lars Ekengren, Swedfund, Sverige. Fondens verkställande direktör är Carl Ivar Öhman. NDF har en liten egen organisation och samarbetar nära med NIB, vars lokaler i Helsingfors även inrymmer NDF:s kontor.

Under 1989 har 6 krediterbjudanden lämnats om totalt 21 milj. SDR. Avtal har undertecknats med Moçambique om en kredit på 4,4 milj. SDR för ett energi-miljöprojekt i samfinansiering med bl. a. Världsbanksgruppen. Slutligt beslut har vidare fattats om en kredit på 0,8 milj. SDR till Botswana för ett vattenprojekt i samfinansiering med NIB. Övriga krediterbjudanden har avsett Laos och Zimbabwe för infrastrukturprojekt samt Indonesien och Mauritius för miljöinriktade projekt. Under januari har erbjudandet till Laos blivit inaktuellt, medan ett erbjudande till Kamerun för ett infrastrukturprojekt har tillkommit. Efterfrågan på NDF:s krediter är mycket stor.

Bakgrund

Nordiska utvecklingsfonden, eller the Nordic Development Fund, NDF, etablerades den 1 februari 1989. Det formella initiativet togs i maj 1983 i Nordiska rådet. Från finsk sida framlades då ett medlemsförslag om en ordning för nordiska mjuka projektinvesteringslån.

Frågan hade dessförinnan kort berörts i Nordiska ministerrådets rapport från 1980 om "Nordiskt samarbete om projektexport".

1984 rekommenderade Nordiska rådet att ministerrådet skulle utreda frågan om mjuka projektinvesteringslån. Ministerrådets utredning presenterades i september 1985. Ministerrådet beslöt att ge en av de nordiska biståndsmyndigheterna utsedd referensgrupp uppdraget att utarbeta vissa tilläggsförslag för att bättre tillgodose biståndspolitiska målsättningar. Tilläggsförslagen överlämnades i juni 1986. I januari 1988 överlämnades en rapport till ministerrådet från en av de biståndsansvariga ministrarna tillsatt särskild arbetsgrupp. Rapporten innehöll förslag till överenskommelse om samt riktlinjer och stadgar för en nordisk utvecklingsfond.

I februari 1988 antog ministerrådet arbetsgruppens förslag och beslöt överlämna ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet, som vid sessionen 1988 rekommenderade att ministerrådet skulle godkänna förslaget. Den 19 maj fattade ministerrådet slutligt beslut i ärendet.

Regeringsbeslut fattades i de nordiska länderna under hösten 1988. Överenskommelsen med tillhörande stadgar underskrevs av de nordiska ländernas regeringar den 3 november 1988. De nordiska ländernas parlament gav sina godkännanden i november och december. Sedan ratifikationsprocessen avslutats, förklarades Nordiska utvecklingsfonden eller the Nordic Development Fund, NDF, etablerad per den 1 februari 1989. Verksamheten startade i mitten av mars, då NDF:s direktör påbörjade sin tjänstgöring.

Överenskommelse och stadgar

Överenskommelse om NDF

Överenskommelsens inledning anger att upprättandet av NDF är ett *led i det nordiska biståndssamarbetet*.

NDF:s *ändamål* är att "främja ekonomisk och social utveckling i u-länder genom att delta i finansiering på koncessionella villkor av projekt av nordiskt intresse".

Verksamheten skall bedrivas i överensstämmelse med de *stadgar* som bifogas överenskommelsen. Stadgarna kan ändras genom beslut av Nordiska Ministerrådet.

NDF:s *kapital* tillskjutes av de nordiska staterna. En ökning av kapitalet kan ske genom beslut av Nordiska Ministerrådet.

NDF placeras ”i Nordiska Investeringsbankens huvudsäte”.

Senast den 1 december 1991 skall ministerrådet ta ställning till NDF:s fortsatta verksamhet.

I övrigt innehåller överenskommelsen föreskrifter om undantag från vissa restriktioner, skatter och avgifter, om ikraftträdande samt om eventuell uppsägning.

Stadgar för NDF

Enligt stadgarna uppgår NDF:s *kapital* till 100 miljoner SDR (Internationella valutafondens särskilda dragningsrätter, Special drawing rights). 1 SDR motsvarade 31.12.1989 5,33418 FIM, varav en femtedel inbetalas senast 1 januari 1989. Danmarks andel är 20,0 miljoner SDR; Finlands 20,3; Islands 0,9; Norges 21,5 och Sveriges 37,3. Bidragen ställes till förfogande på gåvobasis. Fondens avkastning används i verksamheten.

NDF lämnar *räntefria* lån till u-länder. Om lån ges till andra mottagare än stater, kräves som huvudregel statsgaranti.

NDF skall *prioritera fattiga u-länder* och ”endast undantagsvis lämna lån till andra än låg- och lägre mellaninkomstländer”. Hänsyn bör tas till mottagarlandets betalningsförmåga.

Räkenskaper föres i *SDR* och kalenderåret är räkenskapsår. *Styrelsen* består av fem ledamöter, med var sin suppleant, utsedda av de nordiska ländernas regeringar. En representant för Nordiska Investeringsbanken deltar i styrelsens möten utan rösträtt.

En *kontrollkommitté* tillses att verksamheten drives i överensstämmelse med stadgarna. Kommittén avger årligen revisionsberättelse. Som kontrollkommitté för NDF fungerar den av Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utsedda Kontrollkommittén för Nordiska Investeringsbanken.

I övrigt innehåller stadgarna föreskrifter bl. a. om styrelsens verksamhet, om ansvarsfördelning mellan styrelsen och NDF:s direktör, om tillsättande av direktör, om tecknande av firma samt om förfarande vid eventuell avveckling.

Verksamheten 1989

NDF:s styrelse har under sina sju möten 1989 behandlat såväl krediter till ett antal projekt som policy-frågor och administrativa ärenden. Sammansättningen av NDF:s styrelse framgår av *bilaga 1*.

Krediter

NDF:s sekretariat har erhållit förhandlingsbemyndiganden (innehållande godkännande i princip under vissa angivna förutsättningar) för sex krediter, till ett sammanlagt belopp om 21,0 milj. SDR.

Styrelsen har fattat slutligt beslut om krediter till Moçambique och Botswana, totalt 5,2 milj. SDR. Kreditavtal med Moçambique undertecknades i september, medan undertecknande av avtal med Botswana planeras äga rum under början av 1990.

Krediterna till *Moçambique* avser ett energihushållningsprojekt. Samfinansiering sker med Internationella utvecklingsfonden (IDA) inom Världsbanksgruppen. Totalkostnaden för projektet är ca 75 milj. USD och NDF:s andel ca. 7,5%. Projektet inriktas på ökad tillgång till elektricitet för hushållen. Härigenom förbättras levnadsstandarden för stora befolkningsgrupper. Samtidigt minskar behoven att använda träkol och ved som bränsle. Trä som bränsle står för ca. 80% av energiutnyttjandet i Moçambique. Den stora åtgången av ved har allvarligt bidragit till avskogning.

Projektet har således viktiga positiva miljöeffekter. Eftersom det tunga arbetet med att skaffa ved till hemmen i stor utsträckning torde utföras av kvinnor, har projektet även en positiv inverkan på kvinnans roll i samhället.

NDF:s kredit kommer främst att användas till upphandling av konsulttjänster och viss utrustning i flera nordiska länder. En mindre del av krediten är obunden.

Moçambique är ett av de minst utvecklade länderna med en BNP/cap år 1987 på 150 USD. Landet är ett av SADCC-länderna i södra Afrika och har drabbats hårt av de rådande förhållandena i regionen. Moçambique torde vara en av de största mottagarna av bilateralt bistånd från de nordiska länderna.

Krediterna till *Botswana* avser ett projekt för att undersöka reserver av grundvatten i en region. Samfinansiering sker med NIB – Botswana svarar själv för lokala kostnader.

Vattenresurser har central betydelse för landets ekonomiska och sociala utveckling. Botswana har ett halvökenklimat, vilket gör det svårt att förlita sig på ytwater för vattenförsörjning. Omfattande förundersökningar av grundvattenförekomster har gjorts, med positiva resultat.

Ett svenskt företag med finsk underleverantör har efter anbudsförfragan i konkurrens med australiska, engelska och franska företag erhållit uppdraget att utföra undersökningarna.

Botswana är ett av de minst utvecklade länderna med en BNP/cap om 1 030 USD år 1987. Landet, som ingår i SADCC-regionen, är, i vart fall i förhållande till sin begränsade folkmängd, en betydande mottagare av bilateralt bistånd från de nordiska länderna.

Krediter har vidare erbjudits till Mauritius och Indonesien för miljöinriktade projekt samt till Zimbabwe och Laos för infrastrukturprojekt.

Särskild uppmärksamhet ägnas projekt med positiva miljöeffekter, inklusive resursbesparande projekt. Fyra av de sex projekt för vilka förhandlingsbemyndigande lämnats får anses ha sådana effekter.

Under januari 1990 har NDF informerats om att Laos erhållits löfte om annan finansiering för det infrastrukturprojekt som NDF:s erbjudande avsåg. NDF:s erbjudande är därför ej längre aktuellt. Å andra sidan har NDF:s styrelse beslutat erbjuda Kameruns regering en kredit för ett infrastrukturprojekt i samfinansiering med NIB och Finnida.

Mottagarländer

Enligt stadgarna skall NDF prioritera fattiga u-länder och "endast undantagsvis lämna lån till andra än låg- och lägre mellaninkomstländer". Styrelsen har fastställt en absolut övre gräns för utlåning till 2000 USD/capita (DAC, OECD:s utvecklingskommitté, 1987 års siffror). DAC:s definition tillämpas för såväl de minst utvecklade länderna (LLDC:s) som övriga låginkomstländer (LIC:s), lägre mellaninkomstländer (LMIC:s) och övre mellaninkomstländer (UMIC:s). Den övre gränsen för lägre mellaninkomstländer går (1987 års siffror) vid 1 250 – 1 300 USD.

De nordiska ländernas omfattande engagemang i SADCC-regionen gör det naturligt även för NDF att eftersträva kreditgivning till länder i detta område. Båda de slutligt beslutade krediterna avser, som nämnts, SADCC-länder – Botswana och Moçambique. Förhandlingsbemyndigande har lämnats för ytterligare ett SADCC-land – Zimbabwe. Preliminära diskussioner har förts avseende ytterligare några krediter till SADCC-länder.

Av förhandlingsbemyndigandena avser drygt 40% länder inom gruppen "de minst utvecklade" (Botswana, Laos och Moçambique), medan 40% gäller gruppen "låginkomstländer". Förhandlingsbemyndigande har även lämnats för ett land, Mauritius, i gruppen "övre mellaninkomstländer". Styrelsen ansåg det motiverat att medge ett undantag från huvudregeln om landval främst på grund av projektets karaktär. Det rör sig om det första egentliga integrerade miljövårdsprogrammet i ett u-land.

NDF:s utlåningsvillkor

Som nämnts ovan, anger stadgarna att "NDF lämnar räntefria lån till u-länder". Styrelsen har fastställt att NDF:s utlåningsvillkor skall ansluta till IDA:s. Utlåningstiden är generellt 40 år (IDA tillämpar 35 år för vissa länder), inklusive 10 års amorteringsfrihet. Krediterna är räntefria, men en serviceavgift på 0,75% per år tas ut på utestående belopp. Vidare beräknas en reserveringsprovision (commitment fee) om 0,5% på belopp som ej utnyttjats ett år efter det att kreditavtal trätt i kraft. NDF:s krediter lämnas i SDR.

Det förutsättes att krediter från NDF, i likhet med lån från andra multilaterala institutioner, undantas från ev. framtida skuldkonsolideringar.

Enligt stadgarna bör "hänsyn" tas till mottagarlandets betalningsförmåga. NDF:s utlåningsvillkor gör det möjligt att, liksom fallet är ex. beträffande IDA, se långsiktigt på mottagarländernas betalningsförmåga.

Storleken på erbjudna krediter har varierat mellan 0,8 och 4,5 miljoner SDR.

Samfinansieringspartners

NDF prioriterar samfinansiering med andra multilaterala finansieringsinstitutioner. NDF har sedan starten ett nära, löpande samarbete med NIB (som avser även administration av krediter, oavsett om dessa lämnas i samfinansiering med NIB eller ej). Möjligheterna till samfinansiering begränsas dock till ett 10-tal länder, p. g. a. NIB:s strikta krav på betalningsförmåga hos låntagarländer. Vidare har etablerats goda kontakter med Världsbanksgruppen. Relationerna till de regionala utvecklingsbankerna, AfDB, ADB och IDB bygges ut gradvis, men har ännu ej resulterat i projektförslag. Vissa diskussioner har även förts med representanter för de Östafrikanska och Västafrikanska utvecklingsbankerna (EADB och BOAD).

Det förutsättes att NDF:s utlåning sker med en rimlig fördelning mellan samfinansieringspartners som lånar ut på kommersiella villkor och sådana partners som lånar ut på koncessionella villkor. Av förhandlingsbemyndigandena avser omkring 60% planerad samfinansiering med NIB och IBRD (kommersiella villkor) och ca. 40% samfinansiering med IDA (koncessionella villkor).

NDF strävar i sin verksamhet efter en viss spridning i vad avser samfinansieringspartners. Förhandlingsbemyndigandena per 31.12.1989 avser samfinansiering med IDA med omkring 40%; NIB knappt 25%; IBRD drygt 20% och kombinationen NIB-IBRD knappt 15%.

Tillgodoseende av kriteriet "nordiskt intresse"

Enligt stadgarna kräves att ett projekt skall vara av "nordiskt intresse" för att NDF-finansiering skall kunna komma ifråga. I de fall NDF planerar samfinansiering med NIB kommer i huvudsak NIB:s kriterier för "nordiskt intresse" att tillämpas. I de fall samfinansiering med exempelvis IBRD/IDA förutsättes, har det i praktiken visat sig mest ändamålsenligt att NDF:s krediter ges i s.k. parallellfinansiering (NDF finansierar en särskild del av ett större projekt). I båda fallen kräves att NDF har möjlighet tillse att upphandlingen sker på sådant sätt att gåvoelementet i NDF-krediten kommer mottagaren till godo.

Vid val av projekt (eller delar av projekt) eftersträvas, i samråd med låntagare och samfinansieringspartners, en inriktning på sådana sektorer, där nordiskt näringsliv, generellt sett, kan anses ha särskilt goda förutsättningar att konkurrera, tekniskt och prismässigt.

NDF har att tillse att "det nordiska intresset" fördelas mellan de nordiska länderna på ett balanserat sätt.

Likviditetsförvaltning

NDF:s likvida medel har förvaltats av NIB för NDF:s räkning. NDF:s inbetalda kapital om 20 milj. SDR har placerats i ett antal SDR-depositioner med viss tidsmässig spridning. Den genomsnittliga förräntningen på kapitalet har varit 8,45%. Valutarisker har eliminerats och ränterisker begränsats. Inga utbetalningar på beviljade krediter har gjorts. En andra inbetalning av kapital om sammanlagt 20 milj. SDR har gjorts kring årsskiftet 1989/90.

Administration

Styrelsens ordförande under 1989 har varit direktör Lars Ekengren, Swedfund (Sverige) och dess vice ordförande udenrigsråd, ambassadör Ole Lønsmann Poulsen, Danida (Danmark). I maj 1990 kommer ordförandeskapet att övertas av nuvarande vice-ordföranden, medan, i enlighet med överenskommen rotationsordning, byråchef Jorma Paukku, Finnida (Finland; J. Paukku utsågs till finsk ledamot 1. januari 1990) blir vice-ordförande. Styrelsen har antagit en arbetsordning.

NDF:s personal har gradvis utökats under året och uppgick 31.12.1989 till tre personer under ledning av direktör Carl Ivar Öhman. En handläggare påbörjade sin tjänstgöring 15.1.1990. Enligt planerna kommer en ställföreträdande direktör att anställas i april 1990. Såvitt nu kan bedömas kommer inga ytterligare nyanställningar att ske. Personalens sammansättning framgår av *bilaga 1*.

Förutsättningarna för att verksamheten skall kunna bedrivas med en personal på fem personer är följande: NDF beviljar krediter endast i samfinansiering med andra, större finansieringsinstitutioner och kan därigenom utnyttja dessa institutioners kapacitet för projektförberedelser etc. NDF håller nära kontakt med nationella biståndsorganisationer i Norden och kan dra nytta av deras kontakter, sakkunskap och erfarenheter. NDF planerar att i ej obetydlig grad anlita konsulter. Slutligen har NDF genom ett samarbetsavtal med NIB getts möjlighet att, mot ersättning, utnyttja NIB:s administrativa resurser.

Enligt överenskommelsen om upprättande av NDF, skall organisationen placeras "i Nordiska Investeringsbankens huvudsäte". Under 1989 har NDF haft sina lokaler i NIB:s kontorsutrymmen, Unionsgatan 30, Helsingfors.

Under början av 1990 planerar NDF att flytta till nya lokaler på samma adress som NIB:s internationella avdelning, Norra Esplanaden 25.

Administrationskostnaderna 1989 uppgick till 377 692 SDR. NDF har under 1989 befunnit sig i ett uppbyggnadsskede, vilket lett till begränsade kostnader. NDF:s ersättning till NIB för gemensamma administrativa kostnader beräknas i relation till antalet anställda. Efter hand som NDF:s verksamhet utvidgas ökar kostnader för NIB:s förvaltning av NDF:s krediter samt för konsultinsatser. Av dessa skäl måste man räkna med avsevärt förhöjda administrationskostnader 1990.

Övrigt

Styrelsen har diskuterat ett av sekretariatet utarbetat förslag till utlåningspolicy. Beslut förväntas våren 1990. För en ny organisation är det dock ändamålsenligt att policy utvecklas gradvis. Så har skett under 1989, vilket torde avspeglas i ovanstående redogörelse.

NDF deltar i samarbetet mellan nordiska biståndsinstitutioner som arbetar med att främja investeringar i u-länder ("NORDACT-gruppen"), liksom i samråd som sker mellan myndigheter som arbetar med s. k. "blandade krediter".

NDF har löpande kontakt med Nordiska ministerrådet.

NDF har deltagit i ett möte med Kontrollkommittén. Kommitténs sammansättning framgår av *bilaga 2*.

Generella synpunkter på verksamheten

Efterfrågan på NDF:s krediter är mycket stor. Beredningstiden är relativt lång och bortfall kan förväntas. Detta är erfarenheter från 1989, som är viktiga för den framtida verksamheten, även om de inte är förvånande utan snarare kan anses ligga helt i linje med dem som gjorts av likartade finansieringsinstitutioner.

NDF har under 1989 bedrivit en mycket försiktig "marknadsföring". Ett skäl är att personalresurserna har varit begränsade. Ett annat är att NDF sökt undvika att skapa sådana förväntningar hos mottagarländer, samfinansierare och nordiska exportörer som ej skulle kunna infrias. Trots detta har förfrågningar om i princip realistiska insatser inkommit från olika intressenter som sammanlagt klart överstigit NDF:s hela kapital.

Stort intresse för samfinansiering med NDF har visats inte bara från NIB utan även från Världsbanken och regionala banker. Internationella finansieringsinstitutioner förefaller söka dela upp projekt i relativt stora delkomponenter. I vissa fall har därför storleken på NDF:s krediterbudanden (normalt högst omkring 4 milj. SDR) inneburit begränsningar för samarbetet.

Baserat på erfarenheter vid andra internationella finansieringsinstitut får man, trots de förmånliga finansieringsvillkoren, räkna med visst bortfall i NDF:s kreditgivning.

Resultat och disposition

NDF:s samlade tillgångar per 31.12 belöpte sig på 37 123 500 SDR, fördelat på "kassa och bank", 664 460 SDR, övriga banktillgodohavanden (SDR-depositioner), 35 839 714 SDR samt "diverse fordringar" 747 SDR och "upplupna räntor", 618 579 SDR.

NDF:s skulder och kapital per 31.12 fördelades på "diverse skulder", 46 424 SDR, "räkenskapsperiodens överskott" 1 317 076 SDR och inbetalat fondkapital 35 760 000 SDR. Ytterligare 4 240 000 SDR har inbetalats i början av januari 1990.

Fondens *intäkter* under 1989 uppgick till ränteintäkter 1 687 738 SDR och valutakursdifferenser till 12 087 SDR. *Bankkostnaderna* var 5057 SDR och *förvaltningskostnaderna* 377 692 SDR, sammanlagt 382 749 SDR. Periodens överskott uppgick till 1 317 076 SDR, som balanseras i ny räkning för att enligt stadgarna användas i fondens verksamhet.

Resultaträkning, balansräkning samt noter till bokslutet ingår på sidorna 13–16.

Helsingfors den 25 januari 1990

Lars Ekengren

Ordförande

Armi Heinonen

Ingvar B. Fridleifsson

Ole Lønsmann Poulsen

Vice ordförande

Oskar S. Oskarsson

Carl Ivar Öhman

Verkställande direktör

BALANSRÄKNING PER 31.12.1989 not

(i sdr)	(1)	
Aktiva		
Kassa och bank		664 460,28
Depositioner	(2)	35 839 713,54
Diverse fordringar		747,03
Upplupna räntor		<u>618 579,22</u>
		37 123 500,07
Passiva		
<i>Främmande kapital</i>		
Diverse skulder		46 423,67
<i>Eget kapital</i>		
Inbetalat fondkapital	(3)	35 760 000,00
Räkenskapsperiodens överskott		<u>1 317 076,40</u>
		37 123 500,07

RESULTATRÄKNING 01.02 – 31.12.1989

(i sdr)	(1)	
Ränteintäkter kassa och bank		26 366,01
Ränteintäkter depositioner	(2)	<u>1 661 372,37</u>
Summa ränteintäkter		1 687 738,38
./. Bankkostnader		5 057,24
+ Agio		(12 087,45)
./. Förvaltningskostnader		<u>377 692,19</u>
Summa kostnader		<u>370 661,98</u>
Räkenskapsperiodens överskott		1 317 076,40

Noter till bokslutet**Allmänt**

Nordiska utvecklingsfondens huvudsäte är Helsingfors i Finland, i Nordiska Investeringsbankens utrymmen.

I överenskommelsen om upprättande av fonden har medlemsländerna försäkrat att fonden skall undantagas från betalningsrestriktioner och kreditpolitiska åtgärder, som hindrar eller försvårar genomförandet av fondens verksamhet.

Medlemsländerna har likaså förbundit sig att befria Nordiska utvecklingsfondens tillgångar och intäkter från beskattning. Befrielsen gäller även stämpelavgifter och andra avgifter till det allmänna.

Redovisningsprinciper

Fondens redovisning är upprättad på basen av allmänt vedertagna redovisningsprinciper. Räkenskapsåret följer enligt stadgarna kalenderåret.

Samtliga tillgångar och skulder i valuta värderas dagligen mot SDR-kursen. Vid dagsvärderingen uppkomna vinster och förluster, redovisas som agio/disagio i resultaträkningen. Tillgångarna och skulderna redovisade på balansdagen är värderade enligt en SDR-kurs, noterad av IMF (International Monetary Fund). Fonden har per 31.12.1989 inga monetära tillgångar eller skulder.

(1) SDR – Speciella dragningsrätter

Enligt § 4 i fondens stadgar förs fondens räkenskaper i SDR. SDR definieras i överensstämmelse med de värderingsregler som Internationella Valutafonden (IMF) fastställer för IMF:s särskilda dragningsrätter. Om IMF ändrar dessa värderingsregler, följer fondens styrelse det beslut som Nordiska Investeringsbankens styrelse fattat angående de nya reglerna. En SDR har sedan 1 januari 1986 varit summan av följande valutaenheter:

	Antal enheter i nationell valuta	Andelar i % 31.12.1989
USD – USA	0,4520	34
DEM – Förbundsrepubliken Tyskland	0,5270	24
JPY – Japan	33,4000	18
FRF – Frankrike	1,0200	13
GBP – Storbritannien	0,0893	11

Värdet av en SDR uttryckt i US Dollar är den summa som erhålles då varje enskilt valutabelopp ovan omräknas till US Dollar enligt av IMF tillämpat förfarande. IMF noterar dagligen värdet av SDR uttryckt i US Dollar.

SDR kurs per 31.12.1989

DKK	8,68331
FIM	5,33418
ISK	80,3872
NOK	8,69317
SEK	8,18327
USD	1,31416
DEM	2,23118
JPY	188,516
FRF	7,60636
GBP	0,81854

(2) Depositioner & ränteintäkter

Fonden har placerat sina monetära tillgångar huvudsakligen i SDR. Placeringarna ligger företrädesvis hos Nordiska Investeringsbanken, till gällande marknadsränta. Upplupen ränta har periodiserats fram till bokslutsdatum.

(3) Fondkapital – Inbetalt fondkapital

Fondens totala kapital uppgår till 100 milj. SDR. Vid årsskiftet 1988/89 inbetalades 20 milj. SDR och styrelsen fattade beslut om att ytterligare 20 milj. SDR skulle inbetalas vid årsskiftet 1989/90. Per den 31.12.1989 hade 35,76 milj. SDR inbetalats, och resterande 4,24 milj. SDR har inbetalats i januari 1990. SDR 60 milj., kommer att ställas till förfogande efter beslut av styrelsen, varefter det totala inbetalade kapitalet uppgår till 100 milj. SDR.

Av totala fondkapitalet tecknar sig medlemsländerna för följande belopp:

	milj. SDR
– Danska staten	20,0
– Finska staten	20,3
– Isländska staten	0,9
– Norska staten	21,5
– Svenska staten	37,3
Totalt	<u>100,0</u>

Förteckning över i bokföringen använda böcker:

Kassabok	
Dagsjournal	(ADB-lista nr 11090)
Huvudbok	(ADB-lista nr 8610)

Specifikationsböcker:

Periodiseringslista (Item accrual report)	(ADB-lista nr 5140)
Konvertering av vinst/förlust (Profit to local currency conversion)	(ADB-lista nr 8710)
Valutapositionsbok	(ADB-lista nr 8142)

*BILAGA 1***NDF:s styrelse under 1989***Danmark*

Udenrigsråd, ambassadör Ole Lønsmann Poulsen, DANIDA, *viceordförande*

Suppleant: Kontorschef Sten Lilholt, DANIDA

Finland

Byråchef Taina Teräväinen, FINNIDA

Suppleant: Biträdande avdelningschef Armi Heinonen, FINNIDA

(Byråchef Jorma Pauku, FINNIDA, har per 1.1.1990 ersatt T. Teräväinen som finsk ledamot)

Island

Direktör Björn Dagbjartsson, ICEIDA

Suppleant: Direktör Ingvar B. Friðleifsson, Orkustofnun (Energistyrelsen) (I. Friðleifsson har per 1.1.1990 utsetts till ledamot, medan B. Dagbjartsson förordnats som suppleant)

Norge

Direktör Per Ø. Grimstad, NORAD (ordinarie ledamot 1.2–7.9.89)

Avdelningsdirektör Oskar S. Oskarsson, NORAD (ordinarie ledamot 8.9.89–)

Suppleant: Personlig sekretær Janne Svegården, Lillehammer Kommune

Sverige

Verkställande direktör Lars Ekengren, Swedfund, *ordförande*

Suppleant: Departementssekreterare Börje Mattsson, Utrikesdepartementet

Observatör:

Verkställande direktör Jannik Lindbæk, Nordiska Investeringsbanken

Suppleant: Vice-verkställande direktör Peter Laurson, Nordiska Investeringsbanken

NDF:s personal

Verkställande direktör Carl Ivar Öhman (anställd 16.3.89)

Assistent Stella Niemi (anställd 1.4.89)

Sekreterare Ann-Christin Lundin (anställd 6.9.89)

Biträdande chef, samfinansiering Helen J. Dahl (15.1.90)

Vice-verkställande direktör Ole Poul Hansen (1.4.90)

*BILAGA 2***NDF:s kontrollkommitté***Danmark*

Lars P. Gammelgaard, fhv. minister, gruppeformand

Ivar Nørgaard, fhv. minister, folketingsmand

Finland

Ilkka-Christian Björklund, riksdagsman

Kristian Gestrin, minister, chefdirektör, Helsingfors Sparbank

Island

Ólafur G. Einarsson, altingsman

Björn Björnsson, bankdirektör, Íslandsbanki hf. (ordförande 1989–1990)

Norge

Håkon Kyllingmark, fhv. stortingsrepresentant

Odd Sagør, fhv. rådmann, Trondheim

Sverige

Arne Gadd, överdirektör, Riksrevisionsverket

Lennart Nilsson, generaldirektör, Riksskatteverket

Fackrevisorer utsedda av Kontrollkommittén:

Eric Haglund, CGR-revisor, Finland

Helgi V. Jónsson, löggiltur endurskoðandi, Island

Till Nordiska ministerrådet

Kontrollkommitténs för Nordiska utvecklingsfonden berättelse över revisionen av fondens förvaltning och räkenskaper.

I enlighet med § 9 i stadgarna för Nordiska utvecklingsfonden, utsedda att tillse att fondens verksamhet drivs i enlighet med stadgarna och svara för revisionen av fonden, avger vi efter att ha slutfört vårt uppdrag för fondens första räkenskapsperiod som utgick den 31.12.1989 följande berättelse:

Kontrollkommittén har sammanträtt under räkenskapsåret och efter att fondens bokslut upprättats, varvid erforderliga kontroll- och granskningsåtgärder vidtagits. Fondens årsredovisning har genomgåts vid möte i Helsingfors den 9 februari 1990, då vi även tagit del av den revisionsberättelse som avgivits av de av kontrollkommittén utsedda fackrevisorerna den 9 februari 1990.

Efter vår revision konstaterar vi, att

fondens verksamhet under räkenskapsperioden bedrivits i överensstämmelse med stadgarna och att bokslutet ger en rättvisande bild av fondens ställning den 31.12.1989, samt av resultatet för fondens verksamhet under perioden 1.2. – 31.12.1989. Bokslutet uppvisar ett överskott på 1 317 076 SDR, vilket styrelsen föreslår att balanseras i ny räkning för att enligt stadgarna användas i fondens verksamhet.

Vi tillstyrker för Nordiska ministerrådet, att

resultaträkningen och balansräkningen fastställs, och att styrelsen och verkställande direktören beviljas ansvarsfrihet för förvaltningen av fondens angelägenheter under den av oss granskade redovisningsperioden.

Helsingfors, den 9 februari 1990

Björn Björnsson

Ilkka-Christian Björklund

Ólafur G. Einarsson

Arne Gadd

Lars P. Gammelgaard

Håkon Kyllingmark

Lennart Nilsson

Ivar Nørgaard

Odd Sagør

Till Kontrollkommittén för Nordiska utvecklingsfonden

På uppdrag av Kontrollkommittén för Nordiska utvecklingsfonden har vi granskat fondens årsredovisning och räkenskaper samt förvaltning för perioden 1.2. – 31.12.1989. Granskningen har utförts i den omfattning god revisionssed förutsätter.

Årsredovisningen är uppgjord i enlighet med allmänna bokföringsprinciper och ger enligt vår åsikt en rättvisande bild av fondens ställning per bokslutsdatum samt av resultatet under räkenskapsperioden.

Vid vår revision har vi inte funnit anledning till anmärkning beträffande styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av fondens angelägenheter.

Helsingfors, den 9 februari 1990

Eric Haglund

CGR-revisor
Helsingfors

Helgi V. Jónsson

Löggiltur endurskoðandi
Reykjavík

Berättelse

från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk industrifond)

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över berättelsen, se s. 1694)

Styrelsens berättelse för 1989

Nordisk industrifond upprättades 1973 av de fem nordiska regeringarna, i syfte att utveckla det teknisk-industriella samarbetet i Norden. Nordisk industrifond är en institution inom det officiella nordiska samarbetet, och sorterar under Nordiska ministerrådet (industriministrarna).

Nordiska rådets rekommendation, att upprätta ett nordiskt industriellt center, har av de nordiska industriministrarna beslutats ske genom att ge Nordisk industrifond nya uppgifter och en ny verksamhetsidé från och med 1989-01-01.

Den nya verksamhetsidén är:

”Nordisk industrifond skal gjennom nordisk samarbeid stimulere til teknologisk utvikling og nyskaping i næringslivet i Norden.

Nordisk industrifond skal gjennom prosjekter og programmer, innenfor teknisk forskning og industriell utvikling, bidra til, direkte eller indirekte, å frembringe internasjonalt konkurransedyktige produkter, prosesser og tjenester.

Nordisk Industrifond skal gjennomføre sin virksomhet i samarbeid med næringsliv, forskningsmiljøer og myndigheter i de nordiske land, ved bl a å bidra til en koordinert utnyttelse av nordiske og nasjonale ressurser”.

Nedan ges en nærmere beskrivning av fondens verksamhetsområden.

Initierande av nordiska samarbetsprogram och FoU-projekt

Nordisk industrifond skall identifiera och ta initiativ till nordiska samarbetsprogram och FoU-projekt. Detta skall göras inom strategiska områden för nordiskt näringsliv där betydande samarbetsvinster kan uppnås. Speciellt skall det läggas vikt vid att utveckla samarbetet mellan företag och FoU-miljöer, samt öka det nordiska FoU-samarbetet med övriga Väst-europa.

Ekonomiskt stöd till nordiska FoU-projekt

Alla företag, forskningsmiljöer och organisationer med behov av forskning och utvecklingsarbete i Norden kan söka ekonomisk stöd genom fonden. Nordisk Industrifond gör en teknisk, ekonomisk och marknads-mässig värdering av ansökningarna. Ett grundläggande krav för ekonomisk medverkan är ett aktivt samarbete i minst två nordiska länder.

Ekonomiskt stöd i form av bidrag kan ges för att lösa problem och utveckla teknik för en bransch eller till en större krets av företag, men också till forskning av betydelse för industrins mer långsiktiga utvecklings-behov. Denna typ av projekt genomförs vanligen vid högskolor och forskningsinstitut i nära samarbete med företag. När två eller flera företag i Norden önskar att samarbeta i ett kommersiellt utvecklingsprojekt, kan fonden ge stöd i form av risklån. Fondens bidrag och risklån är begränsat till 50 % av projektkostnaderna.

Utvecklande av teknisk-industriella nätverk i Norden

Fonden har till uppgift att medverka till att skapa kontakter mellan nordiska företag och FoU-miljöer för att främja fondens verksamhetsidé. Fonden skall också vara ansvarig för Nordiskt näringspolitiskt forum och kontakt- och informationsförmedling i förbindelse med västeuropeiska forsknings- och industriprojekt.

Verksamheten under 1989

Första året som nordiskt industriellt center

Nordiska rådets rekommendation att skapa ett nordiskt industriellt center har av industriministrarna beslutats ske genom att ge Nordisk industrifond vidgade uppgifter. De nya uppgifterna innebär bland annat att fonden i ökad omfattning skall:

- vara en aktivt initierande organisation med ansvar att utarbeta samarbetsprogram, indentifiera och initiera nordiska samarbetsprojekt,
- utveckla det nordiska samarbetet med övriga Västeuropa,
- etablera stora nordiska samarbetsprojekt och användarinitierade projekt,
- stärka det nordiska samarbetet och erfarenhetsutbytet inom hela det teknisk-industriella området.

1989 var det första verksamhetsåret för fonden som ett nordiskt industriellt center. Det finns inga klara gränser mellan de nya och tidigare uppgifterna. En kort sammanfattning av fondens verksamhet ger dock en klar bild av att fondens verksamhet under 1989 genomgått en betydande utveckling i linje med de nya uppgifterna.

Under året har fonden initierat ett handlingsprogram inom *industriell miljöteknologi*. Fondens program inom bio-, material- och miljöteknologi har ställt stora krav på initiering och planering av *paraplyprogram, stora nordiska projekt*. De beslutade paraplyprogrammen involverar vardera ett stort antal deltagande företag och FoU-miljöer vanligen från samtliga nordiska länder.

Under året har antalet projektdeltagare ökat med 60% jämfört med 1988, inom ramen för i det närmaste oförändrat antal nordiska FoU-projekt och ekonomiska resurser. Dessutom kan redovisas en motsvarande ökning av *industrins finansiella medverkan* i de nordiska FoU-projekten. Detta är ett resultat av flera faktorer som ökat nordiskt samarbetsintresse, bättre samspel med nationella FoU-aktiviteter och fondens initieringsverksamhet. Bioteknik har under 1989 blivit fondens största satsningsområde.

En plan har utarbetats för "*ökat nordiskt teknisk-industriellt samarbete med övriga Västeuropa*". En del aktiviteter har redan påbörjats. Fonden har bland annat medverkat i två ESPRIT-projekt och två EUREKA-projekt med lån och bidrag på sammanlagt 13,7 MNOK. Det nordiska *standardiseringsarbetet* inom fonden har under året fått en klar inriktning mot utveckling av och harmonisering med europeiska standards.

Fonden har medverkat till att etablera ett stort antal nya, ej projektbundna, teknisk-industriella samarbetsgrupper i Norden. *Nätverksaktiviteterna* har bl. a. skett genom fondens engagemang i 20 större seminarier. I det första, *Nordiskt Näringspolitiskt Forum*, med temat "*Offentlig teknikupphandling (utvecklingskontrakt) och inköp – Nordens hemmamarknad efter 1992*" deltog över 100 personer och seminariet kommer att resultera i flera nordiska användarinitierade projekt.

1989 är det sista året med anslag från Nordiska ministerrådet till "*Nordisk handlingsplan på datateknologiområdet*". I en extern *utvärdering* av fondens ansvarsområde, den industriella delen, framkommer att projekten varit av god kvalitet och givit betydande bidrag till företagens framtida utveckling. Vidare konstateras att Nordisk industrifond genom handlingsplanen "*ytterligare har kunnat stärka sin kompetens att leda och genomföra större sammanhållna program för teknisk-vetenskapligt FoU-arbete och industriellt samarbete i Norden*".

125 MNOK till nordiskt FoU-samarbete

Fonden har under året beviljat 125 MNOK till teknisk-industriellt samarbete i Norden. Av detta är 115 MNOK till 66 stycken av styrelsen beslutade nordiska FoU-projekt och 10 MNOK till 75 förprojekt, initierings- och utredningsaktiviteter. I tabell 1 redovisas fondens stöd till projekt uppdelat på ordinarie budget och tidsbegränsade samarbetsprogram. I dessa belopp ingår fondens anslag från Nordiska ministerrådet och

andra driftsintäkter (återbetalningar och ränteintäkter), samt utnyttjade betalningsfullmakter.

Tabell 1. Fondens disponerade projektmedel 1988 och 1989 inom olika budgetposter.

Projektbevilningar

	1989 MNOK	1988 MNOK
Ordinarie budget	92,1	84,7
Tidsbegränsade program:		
Nordisk handlingsplan för datateknologi 1985 – 1989	12,2	29,2
Nordiskt samarbetsprogram inom bioteknologi 1988 – 1992	15,7	2,7
Handlingsplan inom materialteknologi 1988 – 1992	4,2	–
Handlingsplan inom miljöteknologi 1989 – 1992	1,0	–
Program avslutade före 1989	–	5,3
Summa	125,2	121,9

I figur 1. redovisas Nordiska ministerrådets anslag till fonden från 1985 uppdelat på ordinarie budget och tidsbegränsade samarbetsprogram.

Nationell fördelning av intäkter och beviljade medler

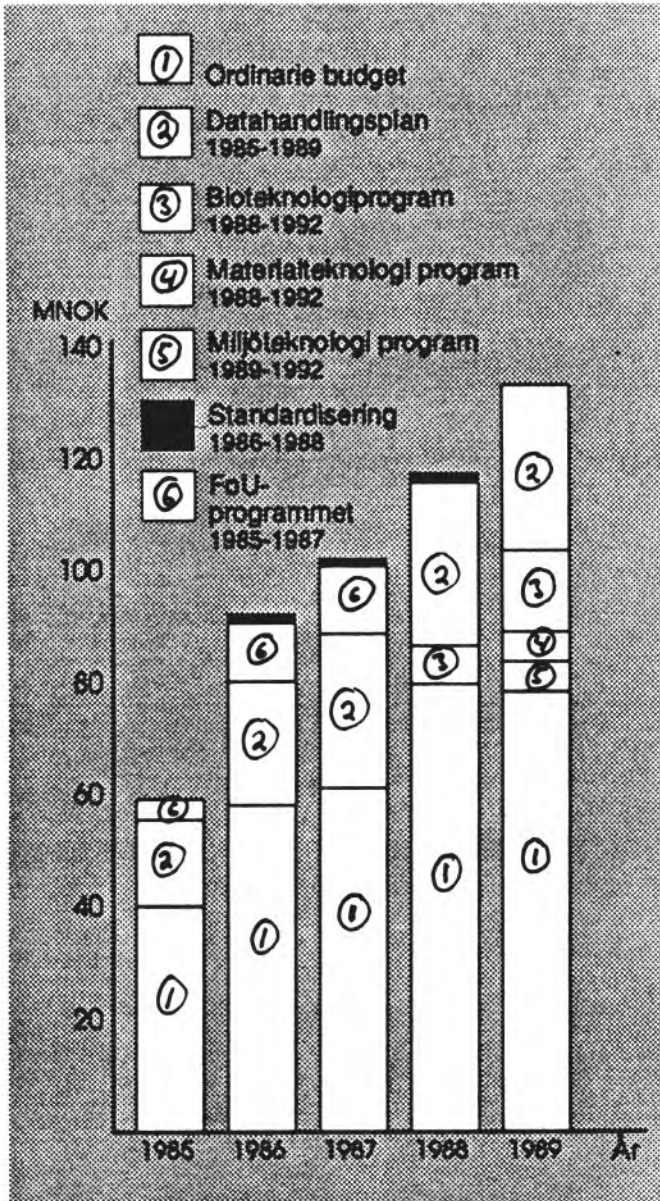
Nordiska ministerrådets budget finansieras genom bidrag från de nordiska länderna efter en fördelningsnyckel, baserad på BNP, som varje år fastställs av NMR. Tabell 2 visar fördelningsnyckeln för 1989 och hur projektanslagen fördelar sig på de nordiska länderna. Det bör påpekas att styrelsens beslut är baserat på projektens teknisk-vetenskapliga kvalitet och kommersiella möjligheter och inte på deltagarnas nationella lokalisering.

Tabell 2. Jämförelse mellan inbetalda medel till Nordiska Ministerrådet och fondens fördelning av projektstöd per land.

Land	Fördelnings- nyckel. % 1989	Beviljat per land %		
		1989	1988	1987
Danmark	21	25	19	20
Finland	20	17	18	19
Island	1	5	3	3
Norge	21	21	24	27
Sverige	37	32	36	31
Totalt	100	100	100	100

Paraplyprogram – stora nordiska projekt

Under året har fondens initieringsverksamhet inom bio- och materialteknologi följts upp genom ingångsättandet av paraplyprogram – stora nordiska samarbetsprojekt. Denna stödform har sitt ursprung i erfarenhe-

Figur 1. Fondens anslag från Nordiska Ministerrådet.

terna från större projekt inom datahandlingsplanen, som i flera fall initierades av NORDFORSK. NORDFORSK fusionerades med fonden 1988.

Paraplyprogrammen syftar till att skapa en gemensam nordisk resursmobilisering inom teknikområden, som prioriterats i minst tre nordiska länder. Paraplyprogrammen är industriellt orienterade och avser utveckling av kunskap och teknik med ett brett deltagande från företag och FoU-miljöer. Paraplyprogrammen samspelar med motsvarande nationellt finansierade projekt och program.

Paraplyprogrammen genomförs under 3–4 år, medan ett enskilt projekt inom programmen kan löpa från 1 till 4 år. Paraplyprogrammen har normalt en totalbudget på cirka 25–40 MNOK under fyra år. Industrin och nationella FoU-organ står för vardera cirka 30% av finansieringen och fonden för 40%.

Paraplyprogrammen förväntas skapa betydande nordiska samarbetsvinster men också bli en naturlig bas för ett bredare internationellt FoU-samarbete. Inom ramen för paraplyprogrammen genomförs också aktiviteter rörande erfarenhetsutbyte, kunskapsöverföring och resultat-spridning.

Inriktning av fondens industriella stöd

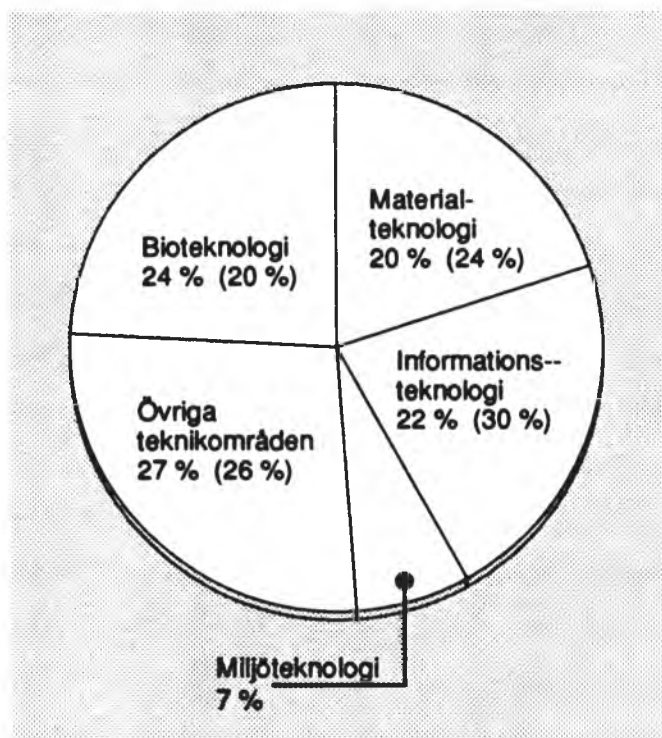
Av fondens projektstöd under 1989 gick 73% till industriella samarbetsprojekt, där resultaten normalt är tillgängliga för hela den nordiska industrin. Dessa nordiska FoU-projekt, liksom paraplyprogrammen, är i huvudsak inriktade på att lösa problem och utveckla teknik för en bransch eller en större krets av företag. En del avser mer grundläggande forskningsprojekt av strategisk betydelse för industrins framtida utveckling.

Cirka 14% av projektstödet (19% av ordinarie budget) under 1989 var stöd till industriellt utvecklingssamarbete av kommersiella produkter och system. Stöd ges i form av risklån som återbetalas när projekten uppnår avtalade resultat.

Drygt 13% av projektstödet var generellt stöd till utveckling av nordiskt näringsliv i form av standardisering, kompetensutveckling med stipendier och nätverksskapande aktiviteter.

Bioteknik största satsningsområdet under 1989

Fondens insatser fördelat på de stora teknikområdena visas i figur 2. Jämfört med tidigare år har biotekniksatsningarna ökat, vilket sammanhänger med fondens nya initiativ och NMR's programbeviljningar. Miljö-satsningen har under 1989 urskilts från övriga teknikområden.

Figur 2. Fondens ekonomiska insatser fördelat på teknikområden, 1988 års tal inom parentes.

Industriella utvecklingsprojekt

Fonden har under året beviljat 17,0 MNOK som risklån till 11 industriella produktutvecklingsprojekt. Stöd till utvecklingsprojekt ges endast inom ordinarie budget. Som framgår av tabell 3, har fondens låneandel varit något lägre under 1989 än genomsnittligt.

Tabell 3. Fördelning av fondens ordinarie budget på stödformer.

	Anslag 1989		Anslag 1973–1989	
	MNOK	%	MNOK	%
Bidrag	72,6	81	439,6	76
Lån	17,0	19	137,4	24
Totalt	89,6	100	577,0	100

Kompetensutveckling

För att säkra tillgången på kvalificerad personal är det nödvändigt att utnyttja den kompetens som finns på olika håll i Norden avseende utbildning, kunskap och utrustning. Inom ramen för beslutade program och FoU-projekt sker en omfattande kompetensutveckling. Dessutom har fonden genom projektstöd etablerat tre stipendieprogram. Under 1989 har dessa finansierats med 9,2 MNOK.

- Stipendier i tekniska högskolor och fakulteter för studerande att genomföra sista läsåret i annat nordiskt land. Under 1989 beviljades 64 NORDTEK-stipendier.
- Stipendier för doktorandstuderande med teknisk inriktning att genomföra delar av forskningsarbete i annat nordiskt land. Under 1989 beviljades 12 stipendier.
- Industriforskarstipendier, som kan ges till företagsanställda för forskarutbildning vid högskola i ett annat nordiskt land. Under 1989 avslutades 3 och beviljades 10 nya stipendier.

Nätverksskapande aktiviteter

En viktig uppgift för fonden är att ge personer inom företag, FoU-miljöer och organisationer i Norden möjlighet att etablera och utveckla kontakter inom sina arbetsområden. Syftet är att byta erfarenheter och på nordisk bas tillvarata den teknisk-industriella kompetensen, samt lägga grunden för nya nordiska samarbetsprojekt.

Nätverk etableras genom deltagande i nordiska FoU-projekt, styr- och referensgrupper, samt genom stipendieordningarna. Under 1989 har fonden dessutom medverkat till eller själva genomfört 20 större seminarier.

Nordiskt Näringspolitiskt Forum

Nordisk näringspolitiskt forum inrättades av de nordiska industriministerna i syfte att ge ledande personer från industri, myndigheter, politik, fackliga organisationer och forskningsmiljöer möjlighet att mötas, knyta kontakter och diskutera ämnen av gemensamt intresse.

Under 1989 genomförde fonden, i samverkan med Nordisk industrifond, Nordens fackliga samarbetsorganisation och Nordiska ministerrådet, det första forumet med temat "Offentlig teknikupphandling (offentliga utvecklingskontrakt) och inköp – Nordens inre marknad efter 1992".

Under mötet diskuterades erfarenheter, behov av och möjligheter till nordiskt samarbete inom offentlig teknikupphandling. Inom hälso- och sjukvårds-, trafik-, miljö- och energiområdena gavs förslag på användarinitierade projekt lämpade för nordiskt samarbete. Fonden avser att följa upp förslagen, bland annat genom förstudier till nordiska projekt.

Ökad efterfrågan på projektstöd

Efterfrågan på ekonomiskt stöd från fonden är hög. De ansökta projektmedlen, exklusive ej accepterade projekt inom paraplyprogrammen, uppgick 1989 till 325 MNOK (1988 300 MNOK). Den stora efterfrågan på fondens medel har lett till ökade krav när det gäller industriell medfinansiering och samarbete med nationella FoU-organ.

Styrelsen har behandlat 114 projektförslag under 1989. Av dessa har 66 beviljats stöd på 115 MNOK. En stor del av projekten har fått en begränsat stöd, exempelvis till kostnader för nordiska kontakter eller till enskilda delprojekt.

Ett grundläggande krav för ekonomiskt projektstöd är ett aktivt samarbete mellan parter i minst två nordiska länder. Vid styrelsens värdering av förslag till nordiska FoU-projekt tas hänsyn till projektförslagets:

- nordiska profil och samarbets effekter på såväl kort som lång sikt,
- teknisk-vetenskapliga kvalitet och industriella nyhetsvärde,
- kommersiella möjligheter,
- industri- och användarförankring, samt hur resultaten avses utnyttjas av deltagarna och andra industriintressenter,
- totalfinansiering, genomförandeplan och deltagarnas kompetens.

Sekretariatet har dessutom beviljat 10 MNOK för stöd till 75 förprojekt, initierings- och utredningsaktiviteter. I tabell 4 visas fördelningen av de totalt 141 beviljade projekten.

Tabell 4. Fördelning av beviljade projekt i storlek.

Projektstorlek i 1000 NOK	Relativ andel av beslutade projekt 1989	Relativ andel av beviljade medel 1989
< 200	54	8
201 – 1000	16	9
1001 – 2000	15	25
2001 – 3000	8	24
3001	7	34
Totalt	100 %	100 %

500 företag och FoU-miljöer deltar i de under 1989 beslutade projekten

Under året har 66 FoU-projekt beviljats medel, exklusive förprojekt, initierings- och utredningsprojekt. I dessa projekt finns drygt 500 deltagare. Av dessa är 61 % företag, 34 % forskningsinstitutioner i institut och högskolor, samt 5 % statliga myndigheter och olika samsamarbetsorganisationer.

Det är ungefär lika vanligt att FoU-samarbetet genomförs mellan två, tre, fyra eller alla fem länder. Antalet aktiva projektdeltagare varierar

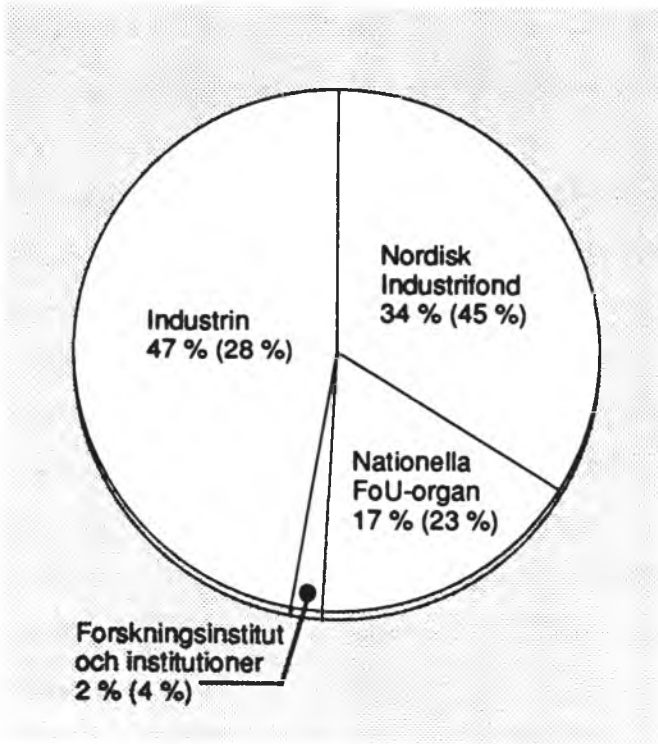
kraftigt men vanligast är 3–4 stycken huvuddeltagare och 4–5 övriga projektdeltagare.

Jämfört med 1988 har antalet projektdeltagare ökat med cirka 60%. En orsak till denna ökning är fondens initierade verksamhet av stora projekt och paraplyprogram inom bio- och materialområdet. I dessa aktiviteter, som samspelar med nationella FoU-aktiviteter, deltar ofta ett tjugotal intressenter från fyra eller alla de fem länderna.

Industrins finansiella medverkan har ökat

De beviljade projekten under 1989 har en total genomförandebudget på cirka 350 MNOK, 277 MNOK 1988.

Som framgår av figur 3 har industrins andel av projektens totalfinansiering ökat från 28% 1988 till 47% 1989. Fondens andel har därigenom kunnat begränsas.

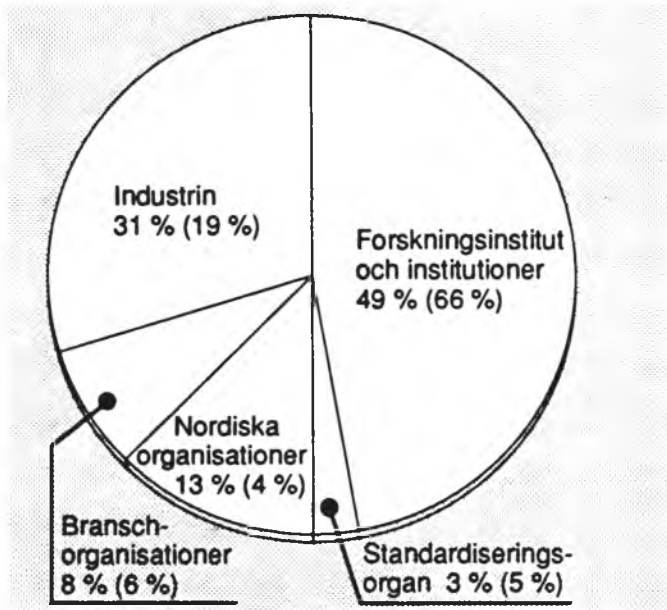
Figur 3. Genomsnittligt projektfinansiering av fondens projekt. 1988 års tal i parentes.

Forskningsinstitut och högskoleinstitutioner största anslagsmottagarna

Direkt stöd till industrin, som anslagsmottagare, sker i första hand genom industriellt utvecklingssamarbete och industriforskarstipendier. Jämfört med 1988 har detta stöd under 1989 ökat och kommit i nivå med tidigare år.

Fondens största anslagsmottagare är forskningsinstitut och högskoleinstitutioner. Dessa är industrins centrala samarbetspartners för genomförandet av nordiska samarbetsprojekt, som samfinansieras av industrin och nationella FoU-stödjande organ.

Figur 4. Fördelning av fondens ekonomiska stöd till olika bidragsmottagare.

Planering och utvärdering

Initiering och planering har under 1989 blivit en viktig uppgift för fonden. Genomförandet av fondens program inom bio-, material-, data- och industriell miljöteknologi och därtill anknuten initierings-, planerings- och projektverksamhet redovisas separat. Detta gäller också fondens verksamhet riktad mot Västeuropa och standardisering.

Exempel på andra planeringsinitiativ inom fonden, i anslutning till de nya uppgifterna:

- Aktiviteter riktade mot ett utvecklat nordiskt samarbete mellan små- och medelstora företag och för ett aktivt samarbete mellan regionala näringslivsstödjande organ i Norden.
- Utveckling av innovationsindikatorer i syfte att bättre förstå och kunna följa den industriella teknologiförnyelsen på nationell nivå. Arbetet utförs i samverkan med OECD's FoU-statistik.
- Utveckling av en databas över de nordiska FoU-miljöerna.

Fondens utvärderingsverksamhet har under 1989 omfattat datahandlingsplanen. Under 1989 beslutades att planering och utvärderingsverksamheten kommer att omfatta en långsiktig plan för fondens verksamhet. Planen presenteras hösten 1990.

Information

Fondens informationsverksamhet har bl.a. omfattat två nummer av nyhetsbrevet AKTUELT, sju NI-publikationer, samt deltagande i ett stort antal möten och seminarier.

I fondens informationservice har följande publicerats under 1989:

- NI 1-89 Simulering av materialbearbejdningsprocesser. En översikt över programvara benyttat i Norden
- NI 2-89 Simulering av materialbearbejdningsprocesser. Industriella behov og muligheter, samt forslag til Nordisk samarbeide
- NI 3-89 Avancerade keramer. En kartläggning av Nordiska FoU-resurser samt forslag til samarbeidsprojekt
- NI 4-89 Handlingsprogram for Industriell FoU innen miljøteknologi 1989 – 1992
- NI 5-89 "Nye høytemperatur superledere". Kartlegging og forslag
- NI 6-89 Ökat teknisk-industriellt samarbete mellan Norden och övriga Västeuropa
- NI 7-89 Nordisk FoU-statistik för 1987 och statsbudgetanalys 1989

Organisation

Nordisk industrifond är en permanent institution under Nordiska ministerrådet. Ministerrådet, industriministrarna, har givit fonden nya stadgar under året.

Fonden har en styrelse på 10 medlemmar (2 styrelsemedlemmar från varje land) samt en observatör från ministerrådets sekretariat. Styrelsen, som väljs av respektive länders regering, hade 1989 följande sammansättning:

Finland

Generaldirektör *Juhani Kuusi* (ordförande),
Teknologiska Utvecklingscentralen
Rektor *Bengt Stenlund*,
Åbo Akademi

Danmark

Kontorchef *Anders Korsgaard*,
Industri- och Handelsstyrelsen
Professor *Leo Alting*,
Danmarks Tekniske Højskole

Island

Departementschef *Páll Flygenring*,
Industriministeriet
Adm.dir. *Páll Kr. Pálsson*,
Teknologisk Institut

Norge

Avdelingsdirektør *Andreas Mortensen*,
Næringsdepartementet
Direktør *Tor-Odd Berntsen*,
Norges Teknisk-Naturvitenskapelige
Forskningsråd

Sverige

Statssekreterare *Lars Ljung*,
Industridepartementet
(t. o. m. 1/10 -89)
Departementsråd *Björn Englund*,
Industridepartementet
(fr. o. m. 1/10 -89)
Överdirektör *Lennart Lindeborg*,
Styrelsen för Teknisk Utveckling

Nordiska ministerrådet

Konsulent *Peter Holmgren* (observatör)

Styrelsen har under året haft sju ordinarie styrelsemöten. Av dessa möten har fem hållits i Norge, ett i Sverige och ett i Finland. Styrelsens beslut verkställs av fondens sekretariat, som leds av en direktör. Direktören är också föredragande i styrelsen. Sekretariatet har sitt kontor i Oslo och är organiserat i fyra avdelningar. Fondens ambitioner är att ha en nordisk personalprofil inom sekretariatet speciellt bland de tekniska hand-

läggarna. Styrelsen tackar direktören och de anställda för 1989 års omfattande arbetsinsats. Nedan redovisas sekretariatets personal 31/12 1989.

Direktör

Per Gjelsvik (N)

Handläggare

Marianne Damhaug (N)

Peter K. Göransson (S)

Asbjørn Hol (N)

Raili Kajaste (SF)

Snæbjörn Kristjánsson (IS)

Åke Modée (S)

Jørn Visti Bach (DK)

Sven Østevik (N)

Administrativ personal

Raija Berggren (SF)

Harriet Bruhn (N)

Jorun Eide (N)

Inger Gjersøe (N)

Eva Henocksson (S)

Mary-Anne Karlsen (N)

Bettina Paustina (DK)

Skule Storheil (N)

Insatsområden

Nordiskt samarbete med övriga Västeuropa

I fondens nya verksamhetsuppgifter betonas speciellt ansvaret att:

- initiera nordiska samarbetsprogram och projekt med samarbetsrelationer till företag och FoU-miljöer i övriga Västeuropa
- skapa kontakter och informera om västeuropeiska forsknings- och industriella projekt, speciellt vad avser EG och EUREKA.

Bland motiven att utveckla samarbetet med övriga Västeuropa kan också nämnas att nordiskt samarbete ofta är ett första steg i företags och forskningsinstitutioners internationella samarbete och att nordiskt samarbete utgör ett viktigt komplement för att stärka de nationella teknisk-industriella aktiviteterna för ökat samarbete med Västeuropa.

Åtgärder

Fondens ambitioner är att i samverkan med ansvariga, utveckla de nordiska samarbetsprojektens internationella relationer och säkra en god teknisk kvalitet i dessa, samt skapa förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av de fördelar som kan uppnås genom ett ökat nordiskt samarbete med övriga Västeuropa. Mot denna bakgrund har fonden utarbetat en rapport, "Ökat teknisk-industriellt samarbete med övriga Västeuropa", NI-Information 6:1989. I rapporten, som delgivits industriministrarna, föreslås åtgärder inom fyra områden.

- Information och samverkan
- Initiering och projektsamverkan
- Nätverksinitierande verksamhet
- Standardisering

Projektverksamhet

Exempel på genomförda/beslutade aktiviteter under 1989 är:

Information och samverkan: Fonden har bland annat finansierat nordiska informationsmöten för industrin i anslutning till EG's forskningsprogram ESPRIT II och EUREKA-projektet FAMOS.

Initiering och projektarbete: Fonden har under året finansiellt medverkat i två ESPRIT-projekt och två EUREKA-projekt på totalt 13,7 MNOK. Dessutom har medel beviljats för projekt till nya europeiska samarbetsprojekt. En nordisk studie har genomförts i syfte att etablera nordiskt samarbete i anslutning till EG's forskningsprogram AIM, Advanced Informatics in Medicine in Europe.

Nätverksinitierande verksamhet: Fonden har påbörjat aktiviteter i syfte att analysera behoven av och möjligheterna till nordiskt samarbete för nya, små- och medelstora företag att utveckla samarbete med partners inom EG. De regionala rådgivningskontoren i Norden är i detta sammanhang centrala för fondens aktiviteter. De tekniska högskolornas rektorer planerar också att samarbeta med fonden i den europeiska integrationsprocessen.

Standardisering: Fondens standardiseringsaktiviteter redovisas i eget avsnitt på sidan 14. Ett förprojekt av särskilt intresse är etablering av en databas med information om europeiska standards m. m. inom informationsteknologiområdet för små- och medelstora företag.

Bioteknologi

Bioteknik är ett prioriterat område i alla de nordiska länderna. Det finns drygt 150 företag och 5 000 forskare i Norden som arbetar med bioteknisk FoU. Resursmässigt har Norden samma förutsättningar för att tillvarata bioteknikens möjligheter som de stora länderna i Europa.

Nordiska rådets session i Oslo 1988 rekommenderade att från 1988 till 1992 genomföra ett 5-årigt, nordiskt samarbetsprogram inom bioteknologi. Programmet är nu igång, med målet att förstärka de nationella förutsättningarna för utnyttjande av bioteknologi och styrka näringslivets konkurrensförmåga. Nordisk industrifond har ansvaret för det industriellt riktade FoU-samarbetet.

Utveckling av samarbetsprogrammet

Under 1989 har 5 av de 6 planerade paraplyprogrammen beviljats ekonomiskt stöd för det första av fyra genomförandeår;

- Protein engineering
- Termofila/psykofila mikroorganismer
- Livsmedelsbioteknik
- Växtcellbioteknik
- Bioprocess engineering

I programmen deltar ett stort antal företag och FoU-miljöer. I paraplyprogrammet "bioteknik och miljö", som samordnats med miljöprogrammet, kommer beslut att fattas i början av 1990. Inför beslut om paraplyprogrammen har en rad aktiviteter genomförts:

- 10 stycken kartläggningar i syfte att identifiera industrins behov av insatser och forskningsmiljöernas styrkeområden och möjligheter till nordiskt samarbete. 7 rapporter har publicerats.
- 6 större seminarier med cirka 300 deltagare från industri och FoU-miljöer har genomförts i syfte att värdera projekt och samarbetsmöjligheter.
- Cirka 124 projektförslag har inkommit från totalt 270 forskargrupper och värderats bl. a. av internationella experter. 80 stycken har gått till vidare bearbetning.

Fonden har under 1989 genom dessa och andra initieringsaktiviteter lyckats etablera forskarnätverk och en bas för en samordning av nordiska FoU-resurser inom industri och FoU-miljöer.

Programmet har väckt internationellt intresse inte minst på grund av att den vetenskapliga bedömningen av de nordiska projektförslagen varit mycket positiv. I flera paraplyprogram finns samarbete med europeiska FoU-program/projekt.

Detta programarbete har möjliggjorts genom samverkan med nationellt ansvariga FoU-organ och ett konstruktivt samarbete med industrin och FoU-miljöer. En betydande industriell medfinansiering har varit en annan av förutsättningarna, se tabell 5.

Tabell 5. Finansieringsplan för fondens del i "Nordiskt samarbetsprogram inom bioteknologi".

Finansieringskälla	Utfall 1988 MNOK	Utfall 1989 MNOK	Budget 1990 MNOK	Plan 1991 MNOK	Plan 1992 MNOK
Nationellt					
Nordisk industri	7,3	20,3	20	23	22
Övriga nationella medel	12,0	16,4	14	20	21
Nordisk industrifond					
Ordinarie budget	14,0	14,6	14	14	15
Speciella beviljningar	2,7	15,8	20	27	28
Total budget	36,0	67,0	68,0	84,0	86,0

Projektverksamhet

Under 1989 har 14 nya projekt, inklusive paraplyprogram, och 17 förprojekt, utredningar m. m. beviljats medel på totalt 30,3 MNOK. Exempel på projekt utom paraplyprogrammen är:

- Biohydrometallurgi i Norden
- Polysackarider
- Utveckling av humana monoklonala antikroppar
- Nya polymera material för utvinning av biotekniska substanser

Materialteknologi

Internationellt värderas materialteknisk FoU som ett strategiskt område för industriell utveckling. I Norden är en betydande del av industrin beroende av den materialtekniska utvecklingen. Såväl företag som offentliga organ gör betydande forsknings- och utvecklingsinsatser.

I Danmark, Norge, Sverige och Island har utarbetats omfattande nationella FoU-program inom materialområdet. I Finland sker de materialtekniska satsningarna integrerat i olika områden. De offentliga FoU-investeringarna i Norden är drygt 800 MNOK per år.

Handlingsplan inom materialteknologi

Fonden har fastlagt en "Handlingsplan för materialteknologi" för perioden 1988–1992. Syftet är att utveckla den nordiska industrins konkurrenskraft genom att samordna och förstärka de nationella FoU-insatserna. I programmet läggs vikt vid ett brett FoU-samarbete med de nationella insatserna. Programmet finansieras genom fondens ordinarie budget och inom ramen för NMR's ekonomiska handlingsplan, samt genom nationella medel. Se tabell 6.

Tabell 6. Finansieringsplan för fondens handlingsplan inom materialteknologi.

Finansieringskälla	Utfall 1988 MNOK	Utfall 1989 MNOK	Budget 1990 MNOK	Plan 1991 MNOK	Plan 1992 MNOK
Nationellt					
Industrin och övriga finansiärer	49,0	40,9	48	48	53
Nordisk industrifond					
Ordinarie budget	27,3	19,7	20	20	20
Särskilda beviljningar	—	5,0	5	15	15
Total budget	76,3	65,6	73	83	83

Inom programmet har en koncentration skett genom paraplyprogram till sex områden, som bedömts vara särskilt välägnade för nordiskt samarbete. Dessa områden är:

- avancerade keramer, (planerat)
- högpresterande plast- och metallkompositer, (planerat)
- modellering och simulering av materialbearbetning, (påbörjat)
- långtidsegenskaper för materiel och konstruktioner, (påbörjat)
- nya metoder för fogning och ytbehandling, (påbörjat)
- recirkulering/nya miljövänliga materialer (se miljöteknologi)

För handlingsplanens planering och projektinitering har under året bland annat anordnats fem större seminarier, med forskningsledare och industriintressenter, där drygt 60 olika projektförslag värderats. Endast en mindre del av de industriellt föreslagna aktiviteterna har gått vidare till bearbetning i någon av ledningsgrupperna.

Möjligheterna att fackligt samordna och uppnå synergieffekter med de nationella satsningarna bedöms av fonden vara bättre än planerat. Fondens initiativ inom materialområdet har mötts med ett positivt gensvar från företag och FoU-miljöer.

Under 1990 kommer de övriga paraplyprogrammen att påbörjas. Ett utvecklat samarbete med andra europeiska företag och FoU-miljöer inom ramen av EG's forskningsprogram BRIGHT/EURAM och EUREKA kommer att ges hög prioritet.

Projektverksamhet

Under året har 24,2 MNOK beviljats till 14 nordiska FoU-projekt och 13 förprojekt, planeringsaktiviteter m. m. Exempel på nya projekt under 1989 är:

- Förbedret process för produktion av fine pulver med særlig vekt på knusing og klassering (sikting)
- Nordisk samarbeid om plastkompositter
- Kvalitetsstyrning vid varmebehandling
- Fogning av polymera fiberkompositter
- Skadetålighet hos sandwichkonstruktioner

Industriell miljöteknologi

Miljöaspekterna har traditionellt utgjort ett naturligt inslag i fondens värdering av projekt. Den växande efterfrågan på bättre system och mer effektiv utrustning för att tillgodose miljökraven har skapat en snabbt växande marknad, där ny teknologi är en avgörande konkurrensfaktor. Under 1989 har fonden beslutat om en handlingsplan för 1989–1992 på 80 MNOK, varav fondens finansiella andel är 40 MNOK. Dessutom kommer paraplyprogrammen ”bioteknik och miljö” och ”nya miljövänliga material” från fondens andra program att integreras med planen.

Nordiska samarbetsmöjligheter

De nordiska länderna har sedan början av 70-talet fört en relativt restriktiv miljöpolitik. Myndigheterna har härigenom aktivt medverkat till att utveckla en hemmamarknad för miljöteknologi, som i flera av länderna har lagt grunden för en internationellt konkurrenskraftig leverantörsindustri. Norden som helhet utgör en tidig marknad för kvalificerade systemlösningar.

Miljöinvesteringarna i de nordiska länderna har haft något olika inriktningar, bl. a. med bakgrund av industristrukturen. Detta har bidragit till att företag och FoU-miljöer i Norden sammantaget byggt upp en bred och ofta djup kunskap för att förstå och hantera miljöproblem.

Arbetet med att utveckla samarbetet över gränserna i Norden är därför naturligt och viktigt för att styrka de nordiska ländernas position och dess näringslivs förmåga att konkurrera på den internationella marknaden. Denna utmaning är också ett centralt motiv för Nordisk industrifonds miljöteknologiprogram.

Handlingsplanens inriktning

Handlingsplanen är baserad på fyra typer av stödformer:

- etablering av nordiska nätverk,
- industriella FoU-projekt,
- spridning av ny teknik och kunskap,
- paraplyprogram inom tre områden;
  - övervakning, styrning och reglering,
  - bioteknologisk nedbrytning av industriellt avfall och avloppsvatten,
  - recirkulering/nya miljövänliga material.

En rad aktiviteter har planerats under 1989, bland annat ”Bioteknologisk nedbrytning av industriellt avfall och avloppsvatten” som kommer att påbörjas under 1990. Särskild vikt kommer att läggas på etablering av nordiska nätverk mellan företag och FoU-miljöer, koordinering med nationella FoU-program och samverkan med övriga Västeuropa inom ramen för EG's miljöprogram och EUREKA.

Projektverksamhet

Under året har beviljats 5 nordiska FoU-projekt, varav 3 låneprojekt, samt 5 förprojekt på totalt 8,9 MNOK inom miljöområdet. Exempel är:

- Udvikling af målemetoder og udstyr til fastleggelse af rengøringskvalitet
- Teknik för ren elektronik

Informationsteknologi

I slutet av 70-talet och början på 80-talet startade en internationell kapplöpning inom informationsteknologin. Alla stora – senare även de små – i-länderna etablerade strategiska FoU-problem. Också i Norden fann dylika program sin plats nationellt och genom Nordisk handlingsplan på datateknologiområdet, som beviljningsmässigt avslutades 1989.

Handlingsplan för datateknologi

Nordiska Ministerrådet antog i april 1984 en handlingsplan för datateknologi. Planen genomförs av RU-data, ett rådgivande organ för datafrågor (med ansvarsområdena data- och telekommunikation, arbetsliv, standardisering, utbildning, offentlig förvaltning m. m.) och Nordisk industrifond, som har ansvaret för området industriell utveckling. Budgeten var på 100 MDDK (i 1985-kronor) för 1985–1989.

Programmet genomförs genom att fonden planlägger och tar initiativ till projekt och stödjer nordiska FoU-projekt i form av bidrag. Under 1989 har 10,6 MNOK beviljats till 5 nya projekt, se tabell 7. Dessutom har 16,5 MNOK beviljats 7 FoU-projekt inom ordinarie budget under 1989.

Tabell 7. Fondens engagemang inom datateknologiprogrammet pr 31-12-89.

Delområde	Beviljat 1985–1989 MNOK	Beviljat 1989 MNOK
Mikroelektronik	28,9	2,9
Programvara	34,1	4,3
Produktionsteknologi	36,2	1,9
Speciella anpassningar och dylikt	17,3	1,5
Summa MNOK	116,5	10,6
Antal projekt	42 st	5 st

Efterfrågan på nordiskt samarbete inom informationsteknologiområdet är betydande och diskussioner har under året förts om möjligheterna att upprätthålla nuvarande ambitionsnivå.

Nya samarbetsområden

En viktig del av fondens verksamhet är att planlägga och ta initiativ till nya aktiviteter. Informationsteknologi i fiskeförädlingsindustrin är ett nytt samarbetsområde, där två nya projekt beslutats på totalt 6,0 MNOK, samt standardiseringsaktiviteter på 0,7 MNOK.

Aktiviteter för att undersöka möjligheterna för samarbete när det gäller informationsteknologiska tillämpningar i medicinsk teknik och avancerad datorarkitektur har satts igång.

Fonden har lagt stor vikt vid att de nordiska projekten etablerar samarbete med europeiska forskningsprogram. Som ett led i dessa aktiviteter har fonden, i samverkan med nationella FoU-organ, anordnat ett flertal seminarier i anslutning till EG's forskningsprogram ESPRIT II och EUREKA-projektet FAMOS. Samarbetet med övriga Västeuropa har också utvecklats genom att två av fondens projekt samspelar med EG's ESPRIT-program. Det senare är ett direkt resultat av tidigare nordiskt samarbete.

Projektverksamhet

Bland nya projekt under 1989 kan nämnas:

- Integra-plattform, Portabel CIM programvara till nordisk industri
- Eurobroker — Nordic, Promotion of VLSI Skills
- Mekatronik i filetering
- Hydrodynamik för snabba båtar

Utvärdering av handlingsplanen

Under 1989 genomfördes en extern utvärdering av den industriella delen av handlingsplanen, som fonden ansvarar för. I utvärderingen konstateras "att det industriella FoU-programmet som helhet har genomförts på ett tillfredsställande sätt och att målsättningen med programmet i väsentliga avseenden har uppfyllts", NI Information 1990: 1.

Standardisering

De nordiska industriministrarna har inom ramen för den nya nordiska ekonomiska handlingsplanen för 1989–1993 tagit initiativet till att analysera förutsättningarna för ett närmare nordiskt samarbete rörande standardisering, tillsyn och kontrollordningar i ett västeuropeiskt perspektiv. De rekommenderar att fonden och Nordtest under en femårsperiod 1989–1993 bidrar till ett förstärkt nordiskt samarbete kring tekniska krav och kontrollordningar i syfte att stärka det nordiska inflytandet i realisandet av den nya västeuropeiska metoden på området.

Fonden har i hela sin verksamhetsperiod från 1973 givit stöd till utarbetandet av nordiska standardiseringsförslag och för gemensamt deltagande i internationellt standardiseringsarbete.

Fonden ser utvecklingen i Europa som den största utmaningen inom området de kommande åren. Det är en utmaning som också ger Norden goda möjligheter att få tillgång till den europeiska marknaden. Detta kommer att ske lättare om Norden deltar i det aktiva standardiseringsarbete som nu pågår i de europeiska organisationerna CEN (Comité Européenne de Normalisation), och CENELEC (Comité Européen de Normalisation Electrotechnique). Möjligheterna är goda, eftersom samtliga nordiska länder nu är anslutna till de två nämnda kommittéerna.

Under året har fonden etablerat en rådgivande expertgrupp för standardisering med representanter för företag, myndigheter och standardiseringsorganisationer. Gruppens uppgift är att utarbeta en strategi, föreslå aktuella samarbetsområden och generellt ge råd som säkrar en effektiv verksamhet. Fondens ambitioner är att bidra till ett fungerande nordiskt samarbete inom olika arbetsgrupper och ekonomiskt stödja standardiseringsprojekt.

Projektverksamhet

Fonden har under årets lopp beviljat 3,9 MNOK till 13 projekt. Exempel på projekt är fiskkvalitet, maskinsäkerhet, motorkedjesågar, datorstödd konstruktionsdokumentation, produktkrav på fönster och informations-spridning. Sistnämnda projekt gäller uppbyggnad av en centraldatabas för informationssökning på området IT-standards. Databasen kommer att vara speciellt riktad mot små och mellanstora företags behov att hålla sig à jour med nya standarder.

Ekonomi

Nordisk industrifonds verksamhet finansieras genom årliga anslag från Nordiska ministerrådet, dels till ordinarie budget och dels till tidsbegränsade samarbetsprojekt.

För att finansiera fleråriga projekt har fonden beviljningsfullmakt för de två påföljande åren. Beviljningsfullmakter ges i anknypning till ordinarie beviljning. Beviljningsfullmakten var 29 MNOK för 1990 och 14 MNOK för 1991.

Fonden kan bidra med upp till 100% av kostnaderna till förprojekt, initierings- och utredningsaktiviteter och upp till 50% av kostnaderna för genomförande av FoU-projekt.

Anslag om ekonomiskt stöd ges som bidrag och/eller lån i nordisk valuta. Lån ges endast över ordinarie budget. Lånen ges utan krav på pantsäkerhet och de ges räntefritt i maximalt 2 år. Räntesatsen motsvarar diskontosatsen/nationalbankens dagslånrenta i de länder där lånen utbetalas. Räntesatsen var vid utgången av 1989: Norge 8%, Sverige 8,5%, Finland 7%, Danmark 7% och Island 15%.

Lånen är avdragsfria i projektperioden samt maximalt 2 år. Lånen nedbetalas på 5 år. De kan helt eller delvis efterges om projektresultaten inte kan utnyttjas kommersiellt.

Fonden har bankkonton i alla de nordiska länderna. Projektmedel utbetalas efterskottsvis, i takt med projektgenomförandet, direkt från fondens bankkonto i projektdeltagarens hemland. Av praktiska grunder använder fonden fasta valutaomräkningskurser under året för utbetalningar. Kursen motsvaras av Oslo Børs valutakurs första vardagen i året.

Vid årsskiftet hade fonden en utlåningsportfölj på 48,1 MNOK. Fonden ger risklån, vilket medför att en relativt hög andel av utlåningsportföljen måste avskrivas.

Från 1989 har fonden gått över till att ta in lånen i finansräkenskaperna för att uppfylla kravet på god redovisningssed. Lånen tas med till fullt värde. Tidigare utgiftsförda lån på 34,6 MNOK är avsatta till avskrivningar. Erfarenhetsmässigt tillbakabetalas cirka 25 % av lånen. För 1989 motsvarar beloppet 13,5 MNOK under posten "utestående lån" avtalade låneengagemang. Lån som blir avskrivna bokförs med "avsetning för tap på utlån". Det blev under året amorterat lån på 1,6 MNOK och avskrivet lån till ett värde av 5 MNOK.

Fondens likvida medel gav under 1989 en ränteavkastning på 10,6 % mot 12,1 % 1988. Förändringarna beror huvudsakligen på räntenedgången i Norge.

Årsregnskap

Resultatregnskap

	Note	1989 (NOK)	1988 (NOK)
Driftsinntekter:			
NMR: ordinær bevilgning		67 350 000,00	72 020 000,00
NMR: spesielle bevilgninger	1	<u>51 899 520,00</u>	<u>36 099 047,40</u>
<i>Sum bevilgninger</i>		<u>119 249 520,00</u>	<u>108 119 047,40</u>
Nedbetaling av tidligere utgiftsførte lån			
		1 652 480,84	2 229 154,74
Utlånsrenter			
		644 401,93	1 230 052,78
Tilbakeførte midler			
		9 880 375,71	4 186 604,63
Andre prosjektinntekter			
		<u>13 965,25</u>	<u>0,00</u>
<i>Sum prosjektinntekter</i>		<u>12 191 223,73</u>	<u>7 645 812,15</u>
<i>Renteinntekter</i>			
		<u>15 140 621,95</u>	<u>16 969 698,64</u>
Sum driftsinntekter		<u>146 581 365,68</u>	<u>132 734 558,19</u>
Driftskostnader:			
Tilsagn ordinær bevilgning	2	65 485 057,90	80 986 460,94
Tilsagn spesielle bevilgninger	3	<u>48 669 741,00</u>	<u>34 725 403,96</u>
<i>Sum prosjektkostnader</i>		<u>114 154 798,90</u>	<u>115 711 864,90</u>
Netto kurstap valuta			
		3 037 742,99	3 730 552,28
Kostnader til planlegging, oppfølging og evaluering av programmer og prosjekter			
		<u>1 079 004,29</u>	<u>1 307 674,26</u>
<i>Sum andre prosjektkostnader</i>	4	<u>4 116 747,28</u>	<u>5 038 226,54</u>
Lønn, styrehonorarer, arbeidsgiveravgift og pensjonskostn.			
		6 437 176,03	6 221 217,39
Andre administrasjonskostnader			
	5	<u>7 871 660,25</u>	<u>6 867 511,25</u>
<i>Sum administrasjonskostnader</i>		<u>14 308 836,28</u>	<u>13 088 728,64</u>
Sum driftskostnader		<u>132 580 382,46</u>	<u>133 838 820,08</u>
DRIFTSRESULTAT		14 000 983,22	(1 104 261,89)

Balanse

Kasse, bank- og postgiro- innskudd, obligasjoner	6	135 399 492,05	149 431 810,00
Bevilget, ikke utbetalt fra NMR	7	45 059 520,00	17 869 440,00
Andre fordringer		65 463,30	24 882,46
Utestående lån	8	13 546 650,00	0,00
Opptjente, ikke forfalte renter på kortsiktige plasseringer		0,00	1 534 972,22
Sum eiendeler		<u>194 071 125,35</u>	<u>168 861 104,68</u>
Ikke utbetalte tilskudd		165 988 147,49	162 089 123,23
Ikke utbetalte lån		10 834 552,45	0,00
Leverandørgjeld		0,00	11 598,95
Annen kortsiktig gjeld	9	128 787,20	580 970,25
Skyldig lønn og sosiale kostnader		<u>444 800,00</u>	<u>3 505 557,26</u>
<i>Sum gjeld</i>		177 396 287,14	166 187 249,69
Kapitalkonto		2 673 854,99	3 778 116,88
Driftsresultat	10	<u>14 000 983,22</u>	<u>(1 104 261,89)</u>
<i>Sum egenkapital</i>		<u>16 674 838,21</u>	<u>2 673 854,99</u>
Sum gjeld og egenkapital		<u>194 071 125,35</u>	<u>168 861 104,68</u>

Noter til regnskapet for 1989

Note 1 Spesielle bevilgninger inkluderer følgende beløp:

	NOK	(DKK)
● datateknologi	28 619 520	(29 812 000)
● bioteknologi	13 680 000	(14 250 000)
● materialteknologi	4 800 000	(5 000 000)
● miljøteknologi	<u>4 800 000</u>	<u>(5 000 000)</u>
Totalt	51 899 520	(54 062 000)

Note 2 Beløpet omfatter tilsagn om støtte som tilskudd vedtatt i 1989, fratrukket benyttede tilsagnsfullmakter for 1990 og 1991. Tilsagn vedtatt på tilsagnsfullmakter for 1988 og 1987 er medtatt.

Note 3 Tilsagnene fordeler seg som følger på de enkelte bevilgninger:

● datateknologi	27 605 838
● bioteknologi	15 776 355
● materialteknologi	4 204 748
● miljøteknologi	<u>1 082 800</u>
Totalt	48 669 741

Note 4 Beløpet dekkes av fondets prosjektmidler for ordinær virksomhet.

Note 5 Kr. 5 041 226,25 av beløpet dekkes av ordinære budsjettmidler, mens 2 830 434 dekkes av midler fra de spesielle bevilgningene.

● datateknologi	1 013 682
● bioteknologi	621 500
● materialteknologi	595 252
● miljøteknologi	<u>600 000</u>
Totalt	2 830 434

Note 6 Beløpet omfatter fondets innskudd pr. 31.12.1989 på bank- og postgirokonti i de nordiske land. Kortsiktige plasseringer er inkludert. Innskudd i valuta er bokført til balansedagens kurs.

Note 7 Utestående hos Nordisk Ministerråd:

	NOK	(DKK)
• datateknologi	28 619 520	(29 812 000)
• bioteknologi	6 840 000	(7 125 000)
• materialteknologi	2 400 000	(2 500 000)
• miljøteknologi	2 400 000	(2 500 000)
• industripolit. satsninger (Spesialbevilgning)	4 800 000	(5 000 000)
Totalt	<u>45 059 520</u>	<u>(46 937 000)</u>

Note 8 Beløpet omfatter inngåtte låneavtaler i 1989. I tillegg har fondet utestående lån i størrelsesorden 34 637 963,36. Disse lånene er ført opp i tidligere års regnskaper med kr. 0,– og avsettes i 1989 for tap på utlån. Erfaringsmessig ettergis/avskrives ca 75 % av fondets utlån.

Note 9 Beløpet gjelder overførte midler fra 1988 som gjenstår på Nordisk Ministerråds bevilgning til Nordisk Teknologifår.

Note 10 Beløpet 14 MNOK fremkommer hovedsakelig som resultat av endret bokføringspraksis av fondets utlån fra 1989, ubenyttede midler på bevilgningen till miljøteknologi på 3,1 MNOK samt overførte midler fra 1988 på bevilgningen till bioteknologi på 2,7 MNOK.

Generaldirektør Juhani Kuusi (formann)

Kontorchef Anders Korsgaard

Professor Leo Alting

Rektor Bengt Stenlund

Departementschef Páll Flygenring

Adm.dir Páll Pálsson

Avdelingsdirektør Andreas Mortensen

Direktør Tor-Odd Berntsen

Departementsråd Björn Englund

Överdirektör Lennart Lindeborg

Revisjonsberetning for 1989

Riksrevisjonen har revidert regnskapet for Nordisk Industrifond for 1989.

Per Gjelsvik
adm. direktør

Juhani Kuusi
styreformann

Det fremlagte årsregnskap kan fastsettes som Nordisk Industrifonds regnskap for 1989.

Riksrevisjonen
Oslo, 1. februar 1990

Per A Engeseth
e.f.

A.S. Johannessen

Juridiska utskottets betänkande

över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 11/j:1, 2, 3 och 5, se s. 1812)

Juridisk utvalg har behandlet de til utvalget henviste virksomhetsberetninger for 1988 fra Nordisk samarbeidsorgan for samespørsmål og reinnæringsspørsmål (C 11/j:1), Nordisk utlendingsutvalg (C 11/j:2), Nordisk samarbeidsråd for kriminologi (C 11/j:3) og Nordisk sameråd (C 11/j:5).

Utvalget har ikke hatt bemerkninger til beretningene.

I sin betenkning over virksomhetsberetningene for 1987 (C 11/j 1989) beklaget utvalget at det ikke var mottatt beretning for 1987 fra Nordisk strafferettskomité (C 11/j:4). Utvalget beklager at det heller ikke for 1988 er mottatt beretning fra denne organisasjon.

Utvalget innstiller at Nordisk Råd tar de til juridisk utvalg henviste beretninger til etterretning.

Mariehamn, 15. november 1989

Lennart Andersson (s)

Paul Chaffey (SV)

Eiður Guðnason (A)

Ranveig Frøiland (A)

Formann

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Åsa Solberg Iversen (A)

Helge A. Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Birte Weiss (S)

Lars Werner (vpk)

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor
Jordbruksdepartementet
S-103 33 Stockholm

1. Institutionens uppgift

Samarbetsorganet behandlar frågor, gemensamma för rennäringen i Finland, Norge och Sverige, rörande den praktiska utvecklingen av renskötseln, såsom renbets- och foderundersökningar, renavel, rensjukdomar, registrering av renmärken, handel med renkött och andra renprodukter, ävensom frågor om jakt, fiske m. m. och andra näringar som har väsentlig betydelse för samerna.

Samarbetsorganet har vidare, i syfte att stärka och bevara den samiska kulturen och förbättra den samiska befolkningens levnadsvillkor, att behandla andra för samebefolkningen i Finland, Norge och Sverige gemensamma frågor som rör utvecklande av samekulturen och av skol- och undervisningsförhållandena inom samernas bosättningsområden samt förbättrande av samebefolkningens levnadsförhållanden och sociala ställning m. m.

2. Organisation

Samarbetsorganet består av en delegation från Finland, en från Norge och en från Sverige, var och en med sin ordförande. Delegationerna utses av resp. lands regering. Hos varje lands delegation finns en sekreterare.

3. Ekonomiskt utfall

Varje delegation finansieras på anslag inom resp. lands budget.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Samarbetsorganet sammanträdde den 29 november 1988 i Helsingfors. Ytterligare sammanträden kunde inte genomföras eftersom de norska och finska delegationerna under året bytt sina respektive ordföranden och

åtskilliga ledamöter i delegationen. Vid detta möte diskuterades framför allt en omorganisation av samarbetsorganet för att få till stånd ett effektivare arbete. Införandet av ett sameting i Norge medför ett behov av att samerna och myndighetsföreträdarna skall kunna mötas som likvärdiga parter. Tanken är att samarbetsorganet därvid skulle kunna spela en aktivare roll. Samarbetsorganet har vidare diskuterat de utredningar som i olika avseenden berör samerna.

Samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Bjarne Örnstedt

Nordiska utlänningsutskottet

Verksamhetsberättelse 1988

1. Nordisk Utlendingsutvalgs oppgaver

Det nordiske utlendingsutvalg er opprettet i henhold til overenskomst av 12.7.57 mellom Danmark, Finland, Sverige og Norge om opphevelse av passkontroll ved samnordiske grenser, med tilleggsprotokoll av 20.5.63, 2.4.73 samt endring 27.7.79. Island sluttet seg til overenskomsten 24.9.65.

Med hjemmel i art. 13 i overenskomsten skal det nordiske utlendingsutvalg samordne kontrollen av utlendinger i de stater som har sluttet seg til overenskomsten, og ellers ta opp og behandle spørsmål av betydning for det felles nordiske passkontrollrådet.

2. Organisering

I det nordiske utlendingsutvalget er det et medlem fra hver av statene som har sluttet seg til overenskomsten.

Utvalget har i 1988 hatt følgende sammensetning:

Fra Danmark:	Direktør Fredrik Schydt
Fra Finland:	Byråchef Matti Bäckman
Fra Island:	Politidirektør Böðvar Bragason
Fra Sverige:	Generaldirektør Christina Rogestam
Fra Norge:	Direktør Arild Kjerschow

Medlemmene representerer den sentrale utlendingsmyndigheten i hvert land.

Det nordiske utlendingsutvalget har vanligvis to møter i året.

Møtene holdes på omgang i hvert av de nordiske land. Utvalget har ikke sekretariat eller egne midler til disposisjon. Det er vertslandets ansvar å forberede og innkalle til møte, lede dette og utarbeide protokoll.

3. Virksomhet

I 1988 er det avholdt 3 møter i Nordisk Utlendingsutvalg:

24. februar i København (ekstraordinært)

30. mai – 2. juni i Bergen

7. sept. – 9. sept. i Åbo.

Av saker som ble behandlet kan følgende nevnes:

1. En rekke spørsmål om visum – forholdet til andre stater, jfr. art. 4 i den nordiske passkontrolloverenskomst.
2. Spørsmål om godkjenning av diverse reisedokumenter.
3. Visumfrihet for ellers visumpliktige utenlandske statsborgere som bor i Norden. Kopi vedlegges.
4. Redegjørelser angående innføring av visumetiketter.
5. Orientering om enkelte spørsmål innenfor EF-området og forholdet til de andre nordiske land.
6. De enkelte lands utvisningsregistre og eventuell samkjøring av disse via EDB.
7. Orientering om nye utlendingslover samt endringer i de eksisterende.
8. Utveksling av erfaringer når det gjelder illegal innvandring og reiseruter m. m. for asylsøkere.
9. Div. flykningespørsmål.
10. Generelle spørsmål og orientering av felles interesse for de nordiske utlendingskontrollmyndigheter.

11. Medlemsforslag fra Nordisk Råd om visumfrihet for utenlandske statsborgere som bor i Norden

Den danske representanten redegjorde for at Nordisk Råd ved brev av 25.4.88 har bedt utlendingsutvalget om en uttalelse vedrørende medlemsforslaget. Brevet vedlegges.

Spørsmålet om visumfrihet for ikke-nordiske statsborgere bosatt i Norden har vært drøftet i Nordisk utlendingsutvalg flere ganger tidligere. Det er allerede innført lettelse ved reiser innen Norden for en del kategorier av ikke-nordiske statsborgere som er fast bosatt i et nordisk land. Det kreves ikke visum for innehavere av reisebevis for flyktninger og normalt heller ikke for innehavere av fremmedpass utstedt av nordisk myndighet.

En ytterligere lettelse er innført ved at det ikke kreves visum eller pass for mindreårige utenlandske borgere som er bosatt i et nordisk land, og som reiser inn i et annet nordisk land i forbindelse med en gruppereise slik som skolereise, idrettsarrangement og lignende.

For ordens skyld nevnes også at visumpliktige utlendinger som blir statsborgere i et nordisk land selvfølgelig er fritatt for krav om pass og visum.

Sverige er positiv til å innføre visumfrihet også for visumpliktige, ikke-nordiske statsborgere med nasjonalitetspass, som er fast bosatt i et nordisk land (permanent opphållstillstand).

Representantene for de øvrige nordiske land har pekt på at det knytter seg visse sikkerhetsmessige betenkeligheter til forslaget, men vil løpende vurdere spørsmålet.

Utvalget besluttet at den norske representanten kan besvare Nordisk Råds brev etter disse retningslinjer.

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NSfK)

Verksamhetsberättelse 1988

1 Organisation

1.1 Uppgift och sammansättning

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NSfK) består av 13 medlemmar, vilka utses av de nordiska justitieministerierna. Mandatperioden är tre år. Danmark, Finland, Norge och Sverige utser 3 medlemmar var och Island 1 medlem. Medlemmarna representerar i första hand kriminologisk forskning. Enligt stadgarna skall rådet även ha representanter för administrativa myndigheter.

NSfK är ett kontaktorgan mellan nordiska forskare och forskningsmiljöer, som bedriver kriminologisk forskning. Enligt stadgan för NSfK skall rådet främja kriminologisk forskning genom anslagsbeviljning och genom att själv ta initiativ till och genomföra kriminologisk forskning. NSfK är även ett kontaktorgan mellan forskningen och den praktiska kriminalpolitiken i Norden. Rådet skall således bl. a. bistå myndigheterna i de nordiska länderna och Nordiska rådet i kriminalpolitiska frågor. Vidare är det NSfK's uppgift att sprida information om nordisk kriminologi först och främst inom Norden, men också i länder utanför Norden.

Under 1988 hade rådet följande sammansättning:

Danmark:	Professor Ulla Bondeson Kontorchef Michael Elmer Professor Vagn Greve
Finland:	Överinspektör Markku Halinen Professor Raimo Lahti Direktör Patrik Törnudd (ordförande)
Island:	Professor Jónatan Þórmundsson Afdelingschef Þorsteinn A. Jónsson (suppleant)
Norge:	Førsteamanuensis Liv Finstad Direktør Ragnar Hauge Ekspedisjonssjef Rolf B. Wegner
Sverige:	Professor Eckart Köhlhorn Byråchef Thorbjörn Thedéen (viceordförande) Departementsrådet Jan Vilgeus (till 31.8.) Departementsrådet Christina Kärvinge (från 31.8.)

Mandatperioden inleddes 1.1.1986, och utlöper 31.12.1988.

1.2 Rådsmöten

Rådets ordinarie möte ägde rum i Oslo den 12–13.3.1988. Vid detta rådsmöte deltog Kåre Bødal som suppleant för Rolf B. Wegner. Rådet höll ett extra-ordinarie rådsmöte i Stockholm den 22–23.10.1988. Vid detta möte deltog Þorsteinn A. Jónsson som suppleant för Jónatan Þórmundsson och Kåre Bødal som suppleant för Rolf B. Wegner.

1.3 Sekretariatet

NSfK's sekretariat är förlagt till Rättspolitiska forskningsinstitutet i Helsingfors. Jur. kand. Nina Roos är anställd som administrativ sekreterare. Pol. stud. Tiina Lehmikoski var anställd som byråsekreterare t. o. m. den 14.8.88 och som administrativ sekreterare under tiden 11.5.–17.6. Liisa Virolainen var anställd som byråsekreterare under tiden 23.5–17.6.88. Fr. o. m. 11.7.1988 är soc. stud. Erja Nummisalo anställd som byråsekreterare.

1.4 Kontaktsekreterare

NSfK har nationella kontaktsekreterare, vilkas uppgift bl. a. är att rapportera om kriminologiska och kriminalpolitiska nyheter till NSfK's nyhetsbrev. Vidare består de rådet genom att arrangera möten, sprida informationsmaterial till de lokala miljöerna, besvara konkreta frågor och sköta andra praktiska uppgifter.

Kontaktsekreterarna erhåller varje halvår ett arvode på 2 500 FIM. Den kontaktsekreterare som har ansvar för de praktiska arrangemangen i anslutning till forskarseminariet erhåller dessutom ett extra arvode på 3 000 FIM.

Kontaktsekreterare är:

Danmark:	Annalise Kongstad, Kriminalistisk Institut.
Grönland:	Elisæus Kreutzmann, Kriminalforsorgen i Grönland.
Island:	Erlendur Baldursson, Skilorðseftirlit ríkisins.
Norge:	Liv Os Stølan, Institutt for kriminologi og strafferett.
Sverige:	Jan Andersson, Sociologiska Institutionen, Stockholms universitet.

1.5 Revisor

Överinspektör Eeva Miettinen, statens revisionsverk, är utsedd till revisor för rådets räkenskaper för åren 1986–1988.

2. Verksamhet

2.1 Seminarier

1. NSfK's 30. forskarseminarium (26.–29.5.1988 i Vääksy, Finland)

NSfK årliga forskarseminarium hölls i Finland, Vääksy. I seminariet deltog 60 deltagare och inledare. Huvudtemat för detta forskarseminarium var "Brottslighet, repression och social kontroll".

Följande inledningar hölls under seminariet:

Nils Bejerot: Kriminalitet som rationellt beteende,

Britta Kyvsgaard: Fängelseideologin som blev borta – om det tomrum som behandlingsideologin har efterlämnat,

Lars D. Eriksson: Den goda viljan och makten – reformtankars öden,

Torbjörn Thedéen: Inkapacitering – begrepp och metoder,

Jacob Winsløv: Är grunden för inkapacitering hållbar,

Nils Christie: Om inkapacitering,

J.P. Takala: Om farlighet och psykiatrisk vård,

Percy Bratt: Prevention och proportionalitet i straffrätten,

Dag Ellingsen: Vilka är de förutsägbara?,

Panu Minkkinen: Tillräknelighet och den juridiska moderniteten,

Karen Leander: Tillräknelighetens princip,

Randi Kveine: Konfliktråd – eller moralråd,

Hannu Sivenius: Odjuret Riviere – eller den oändliga rättegången, mot mannen som torterade fåglar och grodor.

Rapporten från seminariet utkom i december 1988.

2.2 Forskningsbidrag

2.2.1. Regler och riktlinjer

Enligt praxis beviljar rådet i normala fall forskningsmedel på basen av ansökningar, som skall insändas till sekretariatet i januari och behandlas på ordinarie rådsmötet i februari – mars.

Forskningsunderstöd beviljas i första hand för initiering och genomförande av kriminologisk forskning. Samnordiska projekt ges företräde vid anslagsbeviljningen.

NSfK beviljar anslag för i synnerhet följande ändamål:

1) understöd för forskningsprojekt i form av forskarlön och/eller kostnadsersättning

2) individuella resestipendier

3) arbetsgruppsmöten för forskare, som planerar eller bedriver ett gemensamt forskningsprojekt eller som önskar planera forskningssamarbete.

Vid anslagsbeviljningen följes bl. a. följande riktlinjer:

Förvärsarbetande mottagare av forskarlön förutsätts vara tjänstledig på hel- eller halvtid under den tid han erhåller forskarlön av samarbetsrådet. Forskarlönen kan högst uppgå till ett belopp som motsvarar det av tjänstledigheten förorsakade inkomstbortfallet. Samarbetsrådet beviljar i regel inte understöd i form av forskarlön åt personer, som inom ramen för sitt ordinarie förvärsarbete har möjlighet att bedriva forskning av det slag som ansökan avser.

Understöd i form av forskarlön beviljas i princip ej för projekt, som ingår som ett led i kandidatexamen, ej heller till licentiat- eller doktorand-studerande, som mottar, eller som kan motta särskilt utbildningsunderstöd.

Understöd beviljas inte för inköp av litteratur. Understöd för översättning eller tryckning av forskningsrapporter m. m. beviljas blott i speciella fall, närmast då det är frågan om publicering av manuskript skrivna på finska eller isländska.

Anslag utbetalas antingen via någon högskola eller direkt till sökanden, i vilket fall räkenskaperna för projektet skall godkännas av en auktoriserad revisor. Om anslaget är mindre än 20 000 FIM kan räkenskaperna godkännas av kontaktsekreterare eller rådsmedlem.

2.2.2. *Forskningsunderstöd år 1988*

Sekretariatet mottog i början av året 19 ansökningar om medel till forskning, arbetsgruppsmöten och resor. Totalt ansöktes om medel för 1 153 983 FIM (beloppet inkluderar ansökningar om överföring av anslag som beviljats tidigare år). Det totala beloppet beviljade forskningsmedel och resebidrag var 483 635 FIM.

På hösten 1988 verkställdes en extra utdelning av anslag. På hösten inkom 16 ansökningar om stöd till forskningsprojekt och resor. Totalt ansöktes om medel för 558 200 FIM. Det totala beloppet beviljade forskningsmedel och resebidrag var 244 550 FIM.

Följande projekt har erhållit forskningsanslag under 1988:

1) Jørgen Jepsen (D) DKK 15 000 för ett arbetsgruppsmöte vedr. *udarbejdelse av en nordisk antologi om økonomisk kriminalitet*. Syftet är att sammanställa material till en gemensam nordisk antologi om ekonomisk kriminalitet. Projektet har erhållit stöd även 1986 och 1987. En redaktionsgrupp bestående av 5 personer höll under året ett möte på Sandbjergs Slot i Danmark. På mötet diskuterades utkast till artiklar. Artiklarna utges i en publikation som väntas bli färdig 1989.

2) Beth Grothe Nielsen och Annalise Kongstad (D) DKK 71 000 för projektet *seksuelle overgreb mod barne inden for familien*. Formålet med undersøgelsen er dels retrospektivt at beskrive familiernes økonomiske og sociale struktur i tiden før og omkring det seksuelle overgreb og dets opdagelse, dels prospektivt at belyse de enkelte familiemedlemmers kontakt med strafferetlige og sociale myndigheder, og på baggrund heraf at foretage en vurdering af de udefra kommende reaktioners eventuelle betydning for familiens/familiemedlemmernes situation i tiden efter opdagelsen af overgrebet. Projektet forventes afsluttet i mitten av 1989.

3) Niklas Bruun och P.O. Träskman (F) DKK 25 000 för tryckning av forskningsrapporter rörande "*Nationalsocialismen och rätten i Norden (1933–1945)*" ett nordiskt temanummer av tidningen Retfærd. Dubbelnummer 2/88 av tidningen Retfærd "*Nationalsocialismen och rätten*" (200 s.) har utkommit. Numret behandlar nationalsocialistisk kontrollpolitik samt nationalsocialismens inverkan på nordisk lagstiftning och rättspraxis samt rättsligt tänkande. Frågeställningen har tidigare varit så gott som obehandlad inom nordisk rättsvetenskap. Målsättningen med numret

är att insamla, dokumentera och jämföra forskningsmaterial om national-socialismens inverkan på rättslivet.

3) Kjell Sevón (F) FIM 60000 till projektet *legalitet, effektivitet och legitimitet i kontrollen av brott*.

Projektet utgör en granskning av alternativa modeller för nordisk kriminalpolitik. De grundläggande alternativen betecknas som "nyklassismen", "behandlingsideologin", och "abolitionismen". Projektet utförs som en analys av de epistemologiska och ideologiska premisserna för alternativen samt genom granskning av deras förankring i och inflytande på straffrättsliga och/eller kriminologiska skolor. Strävan med projektet är att genom en distansering från de specifika diskussioner där argumenten framförs inom ramen för ett givet paradig öka förutsättningarna för en mera nyanserad debatt av kriminalpolitiken.

5) Hansina Einarsdottir (I) NOK 50000 till projektet *Skattesnyteri i Island*.

Projektet handlar om skattesnyteri i Island. Oppgaven er delt i to, omfang og holdninger til skattefusket på den ene siden og kontrollbildet på den andre siden. Prosjektet innebærer sentrale spørsmål som 1) Hvor omfattende skattesnyteri finns det i Island? 2) Hvilke holdninger finns det på dette området? 3) Hvilken type holdninger blir det presentert i Pressen, og av vem? 4) Kontrollbildet 5) Den uformelle kontrollen. Sentralt står det spørsmålet om årsakene til skattefusk.

6) Nils Christie (N) NOK 40.000 for nedsettelse av en arbeidsgruppe for å lage en *innstilling med forslag om total omlegging av den internasjonale narkotikapolitikk*.

7) Hans Fredrik Dahl (N) NOK 27.000 for *Crime in Scandinavia during World War II*.

Projektet avser författande av ett inledningskapitel "översikt over de nordiske lands rettslige stilling 1939—45", som skall ingå i den engelske utgåvan av Takala & Tham (red.): Krig og moral.

8) Hedda Giertsen (N) NOK 20.000 till et arbeidsgruppsmøte for *innvandreforskere som arbeider med temaer knyttet til kontrolltiltak mot innvandrere*.

12 personer från Danmark, Sverige och Norge deltog i ett arbetsseminarium om kontrollperspektiv i invandrarforskningen i Oslo den 28—29.5.1988. På arbetsseminariet hölls inledningar om minoritetspolitik, invandrarkvinnornas position, rättssäkerhet och om invandrarforskningen.

9) Per Ole Johansen (N) NOK 30.282 till ett bidrag i en *nordisk lærebok i økonomisk kriminalitet*. Projektet avser uppdatering av en artikel till en nordisk antologi om ekonomisk kriminalitet.

10) Ulla-Britt Lilleaas (N) NOK 63.903 till projektet *stoffbruk og behandling i Norge i forrige århundre*.

Projektet vil være en videreføring av en nylig avsluttet undersøkelse om

legeprofesjonens bruk av narkotiske stoffer i forrige århundre. Det er særlig tidsepoken fra 1870 til 1910–20 som er av interesse. For det første fordi narkotikabruk som problem for første gang dukket opp i 1870-åra og for det andre fordi 1920 er en hensiktsmessig avgrensning på grunn av kildene. Prosjektets målsetting er i første rekke å få mer kunnskap om den behandlingen som ble tilbudt stoffmisbrukere i forrige århundre og en nærmere studie av misbruksbegrepet. Behandling på en badeanstalt ble av legene sett på som det beste tilbudet man kunne gi stoffmisbrukere. Følgende problemstillinger vil være aktuelle for prosjektet: Hvem var misbrukerne som kom til badeanstaltene, hvilke stoffer misbrukte de og hvilken behandling fikk de? Når ble narkotikabruk definert som et misbruk og hvorfor fikk vi en slik problemorientering akkurat da? Hvilke argumenter ble brukt for å forklare det "nye" problemet?

11) Per-Olof Wikström (S) SEK 120.000 till projektet *Våldsbrott med dödlig utgång i Stockholm 1951–1987*.

Undersökningens syfte är: 1) att göra en kontextuell analys av våldsbrott med dödlig utgång i Stockholm under perioden 1951–1986, 2) att försöka relatera dessa förändringar till de sociala förändringar som skett i Stockholm under denna period, och 3) att jämföra resultaten från Stockholm med nordiska och utomnordiska erfarenheter av analysera av dödligt vålds utveckling i storstadsområden.

12) Joi Bay (D) DKK 45.000 for *motoriserade ungdomsgrupper – en sammanligning af kriminalitet og kriminalisering i Skandinavien*.

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

13) Finn Schwarz och Hans Juhler (D) DKK 15.000 för en *undersökning av udlændenges kriminalitet*.

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

14) Jørn Vestergaard (D) DKK 10.000 för ett projekt om *detentionsanbringelser i de nordiske land*.

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

15) Annika Snare (D) DKK 96.785 till projektet *Voldsforbrydereker – en undersøgelse af kvinder dømt for angreb på liv og legeme m. m.*

Godkänd överföring av medel som beviljats 1987.

16) Bodil Stenvig (D) DKK 30.000 för projektet *børn og unge – seksuelle overgrep og sedlighetsforbrydelser*.

Projektets mål er en bearbejdning og sammenlignende analyse af den danske (1987), norske (1985) och de svenske undersøgelse (1983, 1985) af seksuelle overgreb mod børn og unge. Bearbejdningen vil bestå i en analyse af de rapporterede overgreb ud fra en udviklet analysemodell. I første række skal det vurderes, hvor mange af de rapporterede overgreb, der kan karakteriseres som sædelighedsforbrydelser og om en sådan analyse kan afdække kønsforskelle. De skandinaviske undersøgelser giver forskellige resultater på så vigtige faktorer som omfang, grovhedsgrad og relation til krænker. Den sammenlignende analys vil bestå i en systematisk gennem-

gang af resultatforskelle, metodeforskelle samt en forsøgsvis indholdsmæssig og kulturell fortolkning af resultaterne.

17) Tarja Pellinen (F) FIM 50.000 till *rättsinstitutet villkorlig frigivning*.

Avsikten är att beskriva hur gällande regler för villkorlig frigivning har utvecklats från tiden för strafflagens tillkomst; villkorlig frigivning som en del av frihetsstraffet, frihetsstraff som en del av straffsystemet samt villkorlig frigivning som ett kriminalpolitiskt medel och förverkligare av kriminalpolitikens målsättningar. Med lagstiftningens historiska och kriminalpolitiska utveckling samt dagens tillämpningspraxis som utgångspunkt framläggs några lösningsmodeller för hur villkorlig frigivning bör gestaltas i framtiden.

18) Jane Dullum (N) FIM 50.000 till projektet *konkurs og kriminalitet*.

Projektet behandlar förekomsten av økonomisk kriminalitet ved konkurser, og hvilken type lovbrudd som såfall dominerar bildet. Undersökningen, som redan påbörjats, visar att i 70% av sakerna är det straffbara förhållanden. En hovedproblemstilling vil være: Hvorfor er kriminaliteten ved konkursen så høy? Samt hvilke faktorer bidrar til at denne formen for kriminalitet har en så beskjeden plass i det registrerte kriminalitetsbildet?

19) Lill Scherdin (N) FIM 50.000 till *Kontrollsystemens hverdag – samspillet mellom kontrollører og misbrukere i 3 land*.

Dette er en forstudie til et nordisk prosjekt. I dette tenkes utgangspunktet å være att nærme seg en komparativ forståelse av kontrollens tilskitede og utilsiktede konsekvenser i hverdagen gjennom at 1) bedre å forstå samspillet mellom kontrollsystemets representanter og misbrukere 2) bedre å forstå hvilke symboliske, sosiale og materielle rammer de selv opplever å handle innenfor 3) å undersøke om disse samspill og rammene om dem er bedre forstått utifra en oppfatning om at en har med 3 ulike nasjonale kontrollkulturer å gjøre 4) og så utforske disse – kan vi ut ifra et slikt materiale finne hva som kjennetegner disse ulike kontrollkulturene.

20) Joar Tranøy (N) NOK 5.000 till *Historisk kriminologi – kontroll av tatere og sigøynere*.

Prosjektet omhandler norske myndigheters kontroll av tatere og sigøynere. Det gjelder instanser som kommune, stat og omstreifermisjon. Formålet er å finne generelle mønstre – forskjeller og likheter i myndighetenes reaksjon på tatere og sigøynere.

21) Gunilla Cedermark Hedberg (S) SEK 25.000 till arbetsgruppsmöte inom projektet "*Barn tycker om poliser*".

Forskningsprosjektets syfte är att skaffa kunskap om barns socialisationsprocess avseende rättsmedvetande och trygghet i familj och samhälle, så som den kan avspeglas i barns uppfattning om polisen. Detta övergripande syfte delas upp i flera mindre, separata syften, vilka kan studeras i skilda delprojekt, varav ett är "jämförande studier mellan barns uppfattning om poliser i olika länder, främst de nordiska länderna".

22) Peter Lindström (S) SEK 25.000 för *Skola och brottslighet i Norden: En litteraturgenomgång*.

Som ett led i avhandlingsprojektet "Skolklimat och brottslighet" kommer en litteraturgenomgång av nordisk forskning rörande skolans betydelse för elevernas sociala anpassning att genomföras. Syftet med litteraturgenomgången är dels att jämföra de olika nordiska ländernas syn på skolan i det brottsförebyggande arbetet, dels att kartlägga forskning på detta område.

23) Malin Åkerström (S) SEK 49.972 till projektet *Angiveri som social fenomen – studerat ur ett nordiskt perspektiv*.

Det finns inte mycket systematisk kriminologisk forskning om angiveriet. Likväl är det frågan om ett tema med mycket stor relevans. En analys av angiveriproblematiken måste bygga på bl. a. ett studium av samspelet mellan alla tre partier: angivaren, den angivne och den s. k. tredje parten, dvs. poliser, åklagare, kriminaltjänstemän.

2.3 Resestipendier

NSfK beviljar individuella resestipendier bl. a. för personer som vill bekanta sig med nordiska kriminologiska miljöer eller konsultera kriminologisk expertis i något nordiskt land.

Individuella resestipendier beviljas även för deltagande i bl. a. nordiska och internationella seminarier, konferenser och arbetsgruppsmöten. NSfK beviljar blott i mycket begränsad omfattning understöd för deltagande i andra konferenser och seminarier än rådets egna. Härvid fästes en avgörande vikt vid att det ifrågavarande mötet har en alldeles speciell betydelse för ett konkret igångvarande projekt.

NSfK har även beviljat resestipendier för deltagande i internationella kriminologiska organisationers styrelse- och motsvarande möten. Ifrågavarande personer representerar härvid icke NSfK.

Årligen beviljas upp till 8.000 FIM i reseunderstöd för kollektiva studieresor – närmast studieresor som nordiska kriminologistuderande företar till kriminologiska forskningsmiljöer.

Resestipendier upp till 2.500 FIM – i särskilda fall 3.200 FIM – kan beviljas av rådsordförande vid vilken tidpunkt av året som helst.

I allmänhet förutsätts att resorna genomförs på billigaste möjliga resesätt genom utnyttjande av möjliga rabattordningar.

Mottagare av resestipendium skall efter resans avslutande insända en reseberättelse för eventuell publicering i NSfK's nyhetsbrev.

2.3.1 Resestipendier beviljade av rådet

1) Norska studieturutvalget FIM 8.000 som understöd för en studietur till Köpenhamn.

2) Leise Døllner (D) DKK 10.000 för en studieresa till Norge för att studera konfliktråd och voldskriminalitet.

3) Kriminalistisk Institut (D) DKK 2.896 som resetillskott till gästföredrag.

2.3.2 Resestipendier beviljade av ordförande

1) Raila Taipale (F) FIM 2.850 för studiebesök till Oslo.

2) Karen Leander (S) SEK 3.598 för deltagande i European Group of the Study of Deviance and Social Control styrelsemöte i Bristol i januari.

3) Angelika Schaffi (N) NOK 2.592 för deltagande i European Groups Styrelsemöte i Bristol i januari.

4) Ulla Bondeson (D) FIM 3.200 för deltagande i SIC's styrelsemöte i Paris.

5) Mikael M. Karlsson (I) FIM 3.200 för besök vid Rättspolitiska forskningsinstitutet, Finland, i augusti.

6) Följande personer beviljades resestipendier för deltagande i 10. internationella världskongressen i kriminologi i Hamburg i september:

Ómar Kristmundsson (I) 3.200 FIM

Erlendur Baldursson (I) 3.200 FIM

Jón H. Snorrason (I) 3.200 FIM

Leise Døllner (D) 4.573 DKK

Gorm Gabrielsen (D) 2.800 FIM

Hannah Krog (D) 2.678 FIM

Jan Andersson (S) 3.200 FIM

Kristina Moberg (S) 3.200 FIM

Kjell Sevón (F) 3.200 FIM

Tima Tuovinen (F) 3.200 FIM

Ari-Matti Nuutila (F) 3.200 FIM

Kristin Skjørten (N) 3.200 FIM

Ahmad Ali Rai (N) 3.200

7) Ida Koch (D) DKK 1.750 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

8) Annalise Kongstad (D) DKK 1.033,60 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

9) Liv Os Stølan (N) NOK 750 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

10) Karen Leander (S) SEK 1.450 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

11) Rubya Mehdi (D) DKK 2.650 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

12) Tarja Pösö (F) FIM 3.200 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

13) Ulla Bondeson (D) FIM 3.200 för deltagande i internationella kriminologföreningens (ISC) styrelsemöte i Hamburg i september.

14) Kjell Sevón (F) FIM 1.188 för deltagande i symposiet "The Legitimacy of Law" i Tammerfors i augusti.

15) Inkeri Anttila (F) FIM 2.291 för deltagande i internationella kriminologföreningens styrelsemöte i Hamburg i september.

16) Brit Nora Følgesvold (N) FIM 3.200 för deltagande i American Society of Criminology's årsmöte i Chicago i november.

17) Annick Prieur (N) NOK 980 för deltagande i European Groups möte i Norge i september.

2.4 Dokumentation

Rapporten från NSfK's kontaktseminarium med åklagarna, som hölls i Finland i december 1987, utkom i augusti. Rapporten innehåller alla inledningsanföranden och är på 165 sidor. Rapporten från NSfK's forskarseminarium i Vääksy, Finland utkom i december.

2.5 Information

NSfK's nyhetsbrev Nordisk kriminologi utkom med tre nummer under 1988 (nr. 45–47). Nyhetsbrevet distribueras till ca. 1.000 intresserade (enskilda personer, myndigheter, institutioner och bibliotek) i Norden och utanför Norden.

Nyhetsbrevet, vars storlek varierar från 50–70 sidor, innehåller bl. a. information om NSfK's verksamhet, om relevanta nordiska och internationella seminarier och konferenser, om nordiska publikationer av intresse samt reseberättelser från studiebesök och seminarier som NSfK beviljat medel för. Vidare utarbetar de nationella kontaktsekreterarna för varje nyhetsbrev en rapport om aktuella kriminalpolitiska diskussioner, lagförslag m. m. samt om nya kriminologiska forskningsprojekt. Nyhetsbrevet redigeras av NSfK's sekretariat..

Den engelskspråkiga serien 'Scandinavian Studies in Criminology' omorganiserades under 1985. Tidigare har utkommit sju volymer. Per Stangeland fungerar som fast redaktör för serien t. o. m. volym 10. Annika Snare har valts till redaktör för serien fr. o. m. volym 11. Redaktionsrådet består av professor Ulla Bondeson (D), professor Raimo Lahti (F), professor Jónatan Þórmundsson (I), professor Nils Christie (N) och professor Knut Sveri (S).

Seriens nionde band utkom på våren. Den heter 'The Snow-White Image' skriven av Flemming Balvig.

Patrik Törnudd

Ordförande

Nina Roos

Administrativ sekreterare

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi resultaträkning 1.1 – 31.12.1988

Ordinarie verksamhet

<i>Seminarier</i>			
Kontaktseminarium -87	– 2030,12		
Forskarseminarium i Finland	<u>149 593,05</u>	– 151 623,17	
<i>Forskningsverksamhet</i>			
Forskningskostnader	– 570 112,88		
Resebidrag	<u>– 78 806,17</u>	– 648 919,05	
<i>Scandinavian studies in criminology</i>			
Intäkter	+ 6,27		
Kostnader	<u>– 58 792,09</u>	– 58 785,82	
<i>Informationsverksamhet</i>			
Nyhetsbrev	22 526,95		
Rapporterna	<u>– 17 498,48</u>	– 40 025,43	
Rådsmöten		– 51 137,17	
Övriga kostnader		– 1 487,50	
<i>Personalkostnader</i>			
Löner och arvoden	– 231 042,34		
Socialkostnader	– 66 042,24		
Resor och dagtraktamenten	678,93	– 297 763,51	
Kontorskostnader		<u>– 12 557,23</u>	
Verksamhetens underskott			– 1 262 298,88
<i>Medelanskaffning</i>			
<i>Medlemsländernas statsbidrag</i>			
Sverige	395 678,00		
Norge	228 072,00		
Danmark	212 160,00		
Island	9 547,20		
Finland	<u>215 342,40</u>	1 060 799,60	
Ränteintäkter		<u>57 198,56</u>	<u>1 117 998,16</u>
Underskott			– 144 300,72

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi balans 31.12.1988

Aktiva

<i>Finansieringstillgångar</i>			
PSP 236 77–7	280 585,45		
PSP Notariatplacering	100 000,–		
Resultatregleringar	<u>2 185,00</u>	<u>382 770,45</u>	
<i>Anläggningstillgångar</i>			
Maskiner och inventarier		1,–	
382 771,45			

Passiva

<i>Främmande kapital, kortfristigt</i>			
<i>Leverantörsskulder</i>			
Justitieministeriets räkenskapsbyrå	26 263,94		
Patrik Törnudd	<u>4 500,00</u>	30 763,94	
<i>Resultatreglering</i>			
Pensionskostnader			
1986		33 833,02	

Eget kapital

Överskott från tidigare räkenskapsperioder	462 475,21		
Periodens underskott	– 144 300,72	318 174,49	
382 771,45			

Helsingfors den 11 januari 1989

Patrik Törnudd
Ordförande

Nina Roos
Sekreterare

Erja Nummisalo
Byråsekreterare

Ovanstående räkenskaper har granskats. Beträffande den verkställda revisionen hänvisas till en skild revisionsrapport.

Helsingfors den 11 januari 1989

Eeva Miettinen
Överrevisor
Statens revisionsverk

Specifikation till bokslut över utbetalda forskningstipendier 1988

FORSKNINGSKOSTNADER

Jørgen Jepsen	FIM 9 273,00
Kjell Sévon	60 000,00
Niklas Bruun och PO Träskman	15 687,50
Joi Bay	28 228,50
Hansína B Einarsdóttir	32 590,00
Per-Olof Wikström	82 116,00
Nils Christie	26 120,00
Ulla-Britt Lilleaas	41 926,90
Hedda Giertsen	13 122,00
A Kongstad och BG Nielsen	44 751,30
Annika Snare	59 832,49
Per Ole Johansen	9 570,00
Joar Tranøy	3 159,50
Tarja Pellinen	50 000,00
Malin Åkerström	34 035,93
Hans Fredrik Dahl	17 126,10
Peter Lindström	<u>17 035,00</u>
Konto sammanlagt	FIM 544 574,22

Beviljade forskningsmedel 1988, som icke lyfts:

Finn Schwarz och Hans Juhler	DKK 15 000,00
Jørn Vestergaard	DKK 10 000,00
Bodil Stenvig	DKK 30 000,00
Jane Dullum	FIM 50 000,00
Lill Scherdin	FIM 50 000,00
Gunilla Cedermark Hedberg	SEK 10 000,00

Översikt över oavslutade/igångvarande projekt för vilka rådet beviljat forskningsmedel under 1986 och 1987

År 1986/utbetalda

Jørgen Jepsen	Økonomisk kriminalitet – tilvejebringelse af undervisningsmaterial (prel redogörelse)	DKK	18 000
Panu Minkkinen	Kriminalpatienten och kontrollpolitiksen (prel redogörelse)	FIM	54 000
Karen Leander	Klassificering av psykiskt störda lagöverträdare på en rättspsykiatrisk klinik (prel redogörelse)	SEK	39 560
Ulla Bondesson	De moraliska klimaten i Norden (prel redogörelse)	SEK	74 700

År 1986/överförda till 1987

Annika Snare	Voldsforbrydelser – en undersøgelse af kvinder dømt for angreb på liv og legeme m m (icke lyft)	DKK	96 784
Malin Åkerström	Offer – en social paniks karriär (prel redogörelse)	SEK	34 319

År 1987/utbetalda

Jørgen Jepsen	Økonomisk kriminalitet, arbejdsgruppe om fællesnordisk undervisningsmaterial (prel redogörelse)	DKK	11 000
Annalise Kongstad Beth Grothe Nielsen	Fysisk og seksuel mishandling af børn (prel redogörelse)	DKK	52 500
Ari Hirvonen	Offret i medlingen (prel redogörelse)	FIM	56 112
Erlendur Baldursson Ómar H Kristmundsson	Fengsler og fanger i Island (prel redogörelse)	ISK	150 726
Dag Ellingsen	”Konkurs: Hvor var revisor” (prel redogörelse)	NOK	42 119
Marie Torstensson	Female Delinquents in a Birth Cohort	SEK	57 040

År 1987/överförda till 1988

Joi Bay	Motoriserede ungdomsgrupper – en sammenligning af kriminalitet og kriminalisering i Skandinavien	DKK	45 000
---------	--	-----	--------

Finn Schwartz	Vedr undersøgelse af udlændingens		
Hans Juhler	kriminalitet för året 1988	DKK	15000
Jørn Vestergaard	Undersøgelse om alternativer til		
	detentionsanbringelser	DKK	10000
Annika Snare	Voldsforbrydelser – en undersø-		
	gelse af kvinder dømt for angrep på		
	liv og legeme	DKK	96784

Med oavslutade/igångvarande projekt avses ovan projekt för vilka rådet inte fått in en slutlig rapport och räkenskaper.

Bilaga till bokslutet

Förteckning över maskiner och inventarier

Ordbehandlingsmaskin: anskaffad 25.4.1986	anskaffnings-
	pris
– Osborne 5,20M- disk	12 950,–
– Word Perfect 4.0	3 250,–
– Brother Twinriter 5	9 860,–
– Anslutningskabel	200,–
CF-300 pappersmatare, anskaffad 4.7.1986	2 223,37
Canon palm printer p1-D räknemaskin, anskaffad 6.3.87	225,–
Kontorstol, anskaffad 25.8.87	881,45
Räknemaskin srciva 512, anskaffningsåret okänt	

Helsingfors den 5 januari 1989

Nina Roos

Administrativ sekreterare

Revisionsberättelse över nordiska samarbetsrådets för kriminologi räkenskaper för år 1988

Undertecknad har av justitieministeriet, i enlighet med 8 § i Nordiska samarbetsrådets för kriminologi grundstadga, utsetts till samarbetsrådets revisor. Efter att ha granskat rådets räkenskaper för år 1988 anför jag följande.

Jag har bekantat mig med mötesprotokollen från rådets möten den 12.–13.3.1988 och 22.–23.10.1988 samt med utkastet till verksamhetsberättelse för år 1988. Av sekretariatet har jag även i övrigt erhållit alla önskade uppgifter om rådets förvaltning och verksamhet.

Enligt bokslutet var utgifterna för år 1988 totalt 1.262.298,88 mk, vilket är ungefär 81 % av de budgeterade utgifterna. Räkenskapsårets resultat uppgick till – 144 300,72 mk.

Bokslutet är riktigt härligt ur bokföringen.

Banktillgodohavandena var i slutet av år 1988 380 585,45 mk. Av detta belopp fanns 280 585,45 mk på ett vanligt postgirokonto, varifrån de löpande utgifterna erläggs. På postbankens specialkonto fanns vid årslutet deponerat 100 000 mk. För medel som deponerats på kontot betalas enligt avtal ränta, som med 1,30% understiger den sk dagsdepositionsräntan. I sekretariatets bruk fanns inte någon kontantkassa.

Kontoutdragen överensstämde med bokföringen.

I slutet av år 1988 redovisades statskontoret 47 994,25 mk pensionsavgifter för år 1987 och 51 123,33 mk för år 1988.

Över de driftsutgifter som år 1989 erläggs i Finland samt om erhållna inkomster avges senare en separat utredning.

På basen av revisionen anser jag att Nordiska samarbetsrådets för kriminologi medel har använts i enlighet med fattade beslut samt även i övrigt på ett sakenligt sätt.

Helsingfors, å statens revisionsverk 11 januari 1989

Eeva Miettinen
Överrevisor

Nordiska samerådet*Verksamhetsberättelse 1988**Navn og adresse*

Sámiráddi/Nordiska samerådet
SF-99980 Utsjoki
Tel.: 9697-713 51

1. Institusjonens formål

Nordisk Sameråd ble stiftet på den 2. nordiske samekonferansen i Karasjok 1956. Rådet har til formål ivareta samenes interesser som privatpersoner og folk, styrke samenes samhörighet og arbeide for at samene også i framtiden erkjennes og respekteres som ett folk ved at deres økonomiske-, sosiale og kulturelle rettigheter sikres i hvert lands lovgiving.

2. Organisering

Nordisk Sameråd er et fellesorgan for Norske Samers Riksforbund (NSR), Norske reindriftssamers Landsforbund (NRL), Riksorganisasjonen Sameättnam, Svenska Samernas Riksforbund (SSR) og Delegationen för sameärenden (Sameparlamentet). Disse organisasjoner utnevner 20 representanter fra hvert av de 3 nordiske land, Sverige, Finland og Norge til de nordiske samekonferanser som arrangeres hvert 3. år. Konferansen velger 4 representanter fra hvert land til medlem i Nordisk Sameråd, som således får 12 medlemmer. Konferansen fastsetter vedtekter for Nordisk Sameråd og foreslår 7 av 12 medlemmer i styret for Nordisk Samisk Institutt. De tre nasjonale gruppene utgjør seksjoner innenfor rådet. Forslag, programerklæringer, resolusjoner og vedtak ved Samekonferansene og i hovedorganisasjonene er veiledende for Nordisk Sameråds virksomhet.

Nordisk Sameråds sekretariat har sete i Utsjoki i Nord-Finland. Sekretariatets drift finansieres av Nordisk Ministerråd.

Ministerrådet har utover dette gitt støtte til avholdelse av de Nordiske Samekonferanser.

3. Virksomheten 1988

3.1. Bevilgningene for 1988 utgjorde

Samerådets sekretariat	FIM	664 864
Kulturstøtte		504 000
Adm av kulturstøtte		63 000
Samisk språknemnd		126 000
<i>Tilsammen</i>	<i>FIM</i>	<i>1 357 864</i>

Økonomisk resultat (sekretariatet) FIM

Post i regnsk	Overført fra 1987	Budsjett 1988	Regnsk -88	Avvik
Lønn		422 098	448 151	- 26 053
Sos.utg		105 524	096 876	+ 08 647
Reiser		165 000	056 290	+ 8 709
Invest		035 000	043 056	- 8 056
Øvrig		159 421	183 017	- 23 596
SUM		787 043	827 390	- 40 347

3.2 Samerådets sekretariat

Sekretariatet hadde 3 ansatte i full stilling hele året:

- generalsekretær
- saksbehandler (midlertidig)
- kansellist

Det er nyttet forholdsvis mye ekstrahjelp (arkivar, kultursekretær, sekretær og kansellist) og en del spesialhjelp til tolking, oversettelse, språkrådgivning og jus.

Nye stillinger vedtatt opprettet i 1989:

- kultursekretær
- regnskapsfører

Sekretariatet er administrativt underlagt Rådets arbeidsutvalg og er dets faste kontaktorgan utad, herunder bl. a. til rådets moderorganisasjoner, nordiske og utenomnordiske organer og organisasjoner.

3.3 Rådets virksomhet 1988

Møter: Rådet 4, Arbeidsutvalg 8.

Samerådets president i 1988 var Irja Seurujärvi-Kari, Finland, suppleanter Lars Anders Bær, Sverige og Odd-Erling Smuk, Norge.

Utvalg nedsatt for å utrede spesielle saker:

- språk
- kvinner
- radio
- barns oppvekstmiljø
- skole- og utdanning
- sløyd og brukskunst

- nasjonaldag, flaggdager og melodi til Samefolkets sang
- urbefolkningssaker

Saker behandlet i rådet og arbeidsutvalget

(En del virksomheter omtalt i foregående årsmeldinger fortsetter).

Samisk høgscole

Den 13. Samekonferanse 1986 uttalte at samisk høgscole og forskningsinstitusjon snarest må bli virkelighet. Samerådet noterer seg med tilfredshet at det nå er klart at Samisk høgscole kommer igang fra og med årsskiftet 1988/89, i første omgang som lærerhøgscole, men at planleggingsutvalget vil fortsette sitt utredningsarbeid med sikte på å utvikle institusjonen på nordisk plan i samsvar med vedtatte målsettinger. Rådet vedtok å søke om midler for å sikre kontinuiteten i utredningsarbeidet.

Urbefolkningssaker (WCIP, FN, ILO)

Den 9. nordiske samekonferanse 1979 vedtok at Samerådet skulle slutte seg til Verdensrådet for urbefolkninger WCIP. Fra da av har samene aktivt vært med i Verdensrådet.

Det er vedtatt å invitere WCIP's generalforsamling 1990 til Tromsø med Nordisk Sameråd som arrangør.

Samerådet har bl. a. deltatt i:

- FN møte om rasisme, rasediskriminering, apartheid og avkolonisering i Geneve 3. – 5.2.
- WCIP styremøte og seminar i Nicaragua 8. – 16.2.
- FN's arbeidsgruppe for urbefolkninger i Geneve
- WCIP styremøte i Geneve 27. – 31.7.
- ILO møte 2. – 22.6. i Geneve om revisjon av konvensjon 107 om urbefolkninger
- WCIP møte 23. – 24.10. i Ottawa
- Arctic co-operation conference 26 – 28.10. i Toronto
- Møte 11. – 14.10. i Geneve om NGO status i ILO og FN.

Samerådet har engasjert seg sterkt i arbeidet med den forestående revisjon av ILO konvensjon 107 omhandlende urbefolkninger. Det har vært holdt drøftelser med offisielle nordiske representanter, og fra nordisk hold vil det derfor bli fremmet samordnede formuleringer som i stor grad er et samarbeid mellom Samerådet og de Nordiske myndigheter/ILO-representanter. Den avsluttende sesjon er planlagt til juli 1989.

Begrepene "selvbestemmelse", "selvbestemmelsesrett", "selvstyre" i gjeldende konvensjoner tolkes svært ulikt internasjonalt. For å belyse og skape debatt om disse begreper, har Samerådet valgt som hovedtema "selvbestemmelse" til Samekonferansen 1989.

Samerådets søknad om NGO (non-governmental organisation) status i FN og ILO vil ventelig få en avklaring i 1989. Denne status og en forbed-

ring av FN artikkelen og ILO konvensjonen om urbefolkninger, vil etter Samerådets oppfatning være et betydelig steg framover i det samiske folks strev for å oppnå full anerkjennelse i samsvar med dets målsettinger.

Samerådet legger fram egen rapport om WCIP til de nordiske lands utenriksdepartementer.

Kvinnesak

Samerådet har ansett det nødvendig å prioritere kvinnesaker høyt, og har nedsatt et eget kvinneutvalg.

Ved Nordisk Forum i Oslo deltok Samerådet med 30 utsendinger.

Kvinneutvalget har bl. a. foreslått:

- Samisk Institutt planlegger og iverksetter forskning om likestilling og samekvinnens kulturhistorie
- Danne en nordisk samisk kvinneorganisasjon
- Avholdelse av en Urbefolknings kvinnekongress i 1989.

Samerådet har overfor Ministerrådet foreslått at det opprettes stilling for en kvinnekonsulent under Samerådet.

Nordisk kvinnekongress ble avholdt i Kiruna, Sverige 19. – 20.3 med ca 100 deltagere.

Sameradioen

Samerådet er glad for at de samnordiske sendinger igjen er kommet igang. Rådet har også omtalt radioen og understreker bl. a.:

- sendetid utvides, egen kanal og fast språkkonsulent
- svake språkferdigheter, utveksling med samer fra finsk side
- eget produksjonssenter for TV.

Programarbeid

Det er under utarbeidelse politiske programmer til Samekongressen 1989 for:

- Skole og utdanning
- Barns oppvekstmiljø
- Utenrikspolitisk program
- Nordisk konvensjon

Nordiske forhold

Samerådets søknad om medlemskap i Nordisk Råd utredes fortsatt og det er uklart når spørsmålet neste gang kommer på dagsordenen.

Nordisk Råd inviterer Samerådet som spesiell gjest til sine sesjoner.

Samerådets juridiske utvalg har under utredning en nordisk konvensjon om samiske forhold som skal sluttbehandles i 1989.

Nordisk samarbeidsorgan for samespørsmål og reindrift har hittil fått liten betydning for samene. Organet er på norsk initiativ tatt opp til restrukturering.

Kontakten med samene i Sovjetunionen har begynt å utvikle seg betydelig. Det er utvekslet besøk begge veier og samer fra Kola vil for framtiden bli invitert som offisielle gjester til samekonferansene. Samerådet skal i samarbeid med Kola-samer arrangere eget samisk kultur-/miljø- og fredsmøte under fredsseminaret i Murmansk/Kirkenes i juli 89.

Samisk språknemnd

Språknemnda er nå permanent med sekretær i halv stilling, arbeidssted Nordisk Samisk Institutt. Sekretærens lønn dekkes av Samerådet og Instituttet. Det legges stor vekt på å etterkomme språknemndas tilrådinger ved overgang til data i tekstbehandling m. v.

Arktisk forskningsråd

Nordisk Sameråd har søkt om å få med samisk representasjon i arktisk forskningsråd ved Nordisk Samisk Institutt.

Nasjonaldag, flaggdager og Samefolkets sang

Samekonferansen 1989 skal ta stilling til forslag om samisk nasjonaldag, offisielle samiske flaggdager og melodi til Samefolkets sang "Guhkkin Davvin".

Disse spørsmål var tema under konferansen i 1986, men man oppnådde ikke enighet.

Formelle hjemler nødvendige

Henvising til mangelen på formelle godkjenninger brukes i stor utstrekning til å avvise det samiske, såvel i offentlig som i privat sammenheng.

Det er derfor presserende å vedta lover som sikrer samenes interesser. Rådet er tilfreds med at en sameparagraf nå er kommet med i den norske grunnloven. Det samme forventes snarest å skje i Finland og Sverige. Språklover er under behandling i alle 3 land. I mange sammenhenger avvises det samiske flagget, fordi det ikke er offisielt godkjent av nasjonalstatene.

Uttalelser avgitt:

- samisk språkløp i Finland (forslag)
- NOU 1987: 34
- nordisk miljøvernprogram
- støtte til finske samers motstand mot skogshogst i Kessi
- nordisk sameradio
- avtale om laksefisket i Tana-vassdraget

Miljø- og ressursproblematikk

Miljøvern- og ressursproblematikk opptar samene sterkt. Disse er to sider av samme sak, beskyttelse av natur er ofte sammenfallende med beskyttelse

av samiske næringer. Dette går klart fram av Samerådets uttalelse til NOU 1987: 34, til drivgarnfisket på Atlanterhavslaks, til regulering av laksefisket i Tana-vassdraget, skogavvirkning i Kessi ved Inari og til forslag om nordisk miljøprogram. Overbeskatning og forurensning er i ferd med å ødelegge stadig mer av tradisjonelle samiske livsbetingelser. Rådet er glad for de nordiske myndigheters samarbeid om løsning av de lufttransporterte forurensninger fra industrien på Kola, men påpeker at samer ikke må holdes utenfor når problemer som angår deres livsbetingelser, skal drøftes.

Samerådet er også glad for tiltak som f. eks. redningsaksjonen for atlanterhavslaksen. Rådet imøteser avklaringer i de arbeider som pågår m. h. t. regulering av utnyttelse og rettighetsspørsmål. Ressurser som vilt, innlandsfisk, beiter, bær og vekster, eventuelle underjordiske/sjøiske mineral- og oljeforekomster og vannkraftreserver o.a. omfattes av disse problems-tillinger.

Kulturstøtte er gitt som

– prosjektstøtte for samisk kulturliv	Fim	504 000
– litteraturstøtte:		
Norsk kulturråd	”	165 120
Finsk undervisningsministerium	”	49 000
Svensk kulturråd	”	54 400

midlene er delt ut slik:

prosjektstøtte		
– hederspris til Kathrine Johnsen	Fim	10 000
– prosjektstøtte, tilsammen	”	166 960
– arbeidsstipend	”	30 000
– reisestipend	”	20 000

    litteraturstøtte

– midlene er nyttet i samsvar med betingelsene: innkjøp og distribusjon av samisk skjønnlitteratur. Det kjøpes inn et antall titler (9 titler i 1988) som sendes gratis til ulike adresser i Finland, Sverige og Norge.

4. Vedtak

Nordisk Sameråd avleverer hermed årsmelding for 1988.

Leif Halonen

Leder

Ole Gaup/Ovllå

Sekretær

Kulturutskottets betänkande över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 12/k:1 – 36, se s. 1841)

Efter genomgång av berättelserna från institutioner och organ på kulturutskottets område (C 12/k:1–36), lägger utskottet i det följande såväl allmänna synpunkter på verksamheten vid institutionerna på kulturområdet som synpunkter på enskilda institutioner och rapporteringen från dessa.

Utskottet har i sina tidigare betänkanden över berättelserna understrukt att årsberättelser från institutioner som direkt lyder under kulturavtallets organ enligt beslut av Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) bör avges senast den 1 april året efter verksamhetsåret. Utskottet påminner om att denna tidsfrist bör hållas. I sina betänkanden över berättelserna under de senaste åren har utskottet även påtalat bristerna i rapporteringen om institutionernas framtidsplaner samt de stora avvikelserna beträffande storleken på styrelserna för olika samarbetsorgan. Utskottet framhåller att dessa synpunkter bör beaktas. Utskottet anser dessutom att de innehållsmässiga skillnaderna mellan berättelserna i övrigt är stora och förutsätter att ministerrådet ger behövliga tilläggsdirektiv till institutionerna, i vilka de uppgifter som bör ingå i berättelserna till Nordiska rådet närmare preciseras.

Under innevarande år har Nordiska rådets budget- och kontrollutskott företagit en närmare översyn av Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO) (C 12/k:16). Eftersom Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har lagt fram förslag till åtgärder med anledning av den företagna översynen, har kulturutskottet inte denna gång granskat berättelsen för Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO).

Utskottet har noterat att många av institutionerna har etablerat eller håller på att utvidga sina kontakter utanför Norden. T. ex. har Nordiskt kollegium för ekologi (C 12/k:11) planerat ett närmare samarbete mellan de existerande europeiska ekologiska sällskapen och Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN) (C 12/k:20) har etablerat ett kontaktnät inom och utanför Norden. Några institutioner publicerar nyhetsbrev på engelska t. ex. Nordiska samarbetskommittén för internationell

politik, inklusive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM) (C 12/k:15) och Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS) (C 12/k:23). Nordiska kommittén för öststatsforskning (C 12/k:32) har under verksamhetsåret noggrant följt den utveckling som kan skönjas vad gäller utvidgade möjligheter för utbyte av studenter och forskare inom Norden och inom europasamarbetet. Några egna initiativ har ännu inte tagits men utvecklingen ses som en naturlig del i kommitténs verksamhetsområde. Utskottet anser denna utveckling vara positiv och nödvändig. Det är viktigt att i dagens läge följa med vad som händer utanför Norden, speciellt i Europa, på alla områden och utskottet uppmanar Nordiska ministerrådet att hjälpa till med att stimulera intresset hos institutionerna för ökat samarbete med liknande verksamheter utanför Norden.

Nordisk dokumentationscentral för masskommunikationsforskning (NORDICOM) (C 12/k:19) pekar på, liksom förra året, att arbetsbelastningen vid dokumentationscentralerna har vuxit kontinuerligt, medan arbetsresurserna inte har ökats på motsvarande sätt. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Nordiska dokumentationscentralen nedsatte en intern arbetsgrupp med uppgift att undersöka möjligheterna för rationaliseringar inom de ekonomiska ramar som organisationen arbetar med via Nordiska ministerrådets budgettilldelning. Utskottet hoppas att dessa ändringar hjälper till att uppfylla de förväntningar och krav som man ställer till organisationen. Nordiska dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning pekar dessutom på att under de senare åren har NORDICOM upplevt ett ständigt växande intresse för nordisk medieforskning från icke-nordiska forskare och institutioner i form av kontaktsökande. Utskottet noterar att verksamheten vid Nordiskt institut för Asienstudier (NIAS) (C 12/k:12) har ändrats i positiv riktning sedan Nordiska ministerrådet genomförde en omorganisering av institutionen vid årsskiftet 1987/88 med hänsyn till verksamhetsformen, verksamhetens inriktning och personalstruktur. Utskottet framhåller nödvändigheten av att omorganisera och rationalisera verksamheten vid de olika institutionerna med några års mellanrum för att få fram maximalt resultat av institutionernas arbete.

Utskottet noterar att Nordens institut på Grönland (C 12/k:28) har fått sina problem lösta genom anställning av ytterligare en person. Institutet har därför börjat fungera effektivare och mer tillfredsställande än förut.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår kulturutskottet att Nordiska rådet lägger de till kulturutskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Mariehamn den 15 november 1989

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli Dam (Jyfl)

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Inger Stilling Pedersen (KrF)

(Tf. förman)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Berättelser inom kulturutskottets verksamhetsområde 1988

Innehåll

C 12/k:

1	Nordens folkliga akademi	1843
2	Nordiska journalistkursen	1846
3	Nordiska språksekretariatet	1849
4	Nordiska språk- och informationscentret	1853
5	Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)	1863
6	Nordiskt kollegium för marinbiologi (NKMB)	1865
7	Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)	1868
8	Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)	1874
9	Nordiska institutet för sjörätt	1880
10	Nordiska geoexkursioner till Island	1898
11	Nordiskt kollegium för ekologi	1900
12	Nordiska institutet för Asienstudier (NIAS)	1903
13	Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)	1907
14	Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	1910
15	Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklusive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)	1913
16	Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)	1917
17	Nordiskt vulkanologiskt institut	1921
18	Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)	1924
19	Nordisk dokumentationscentral för massmediaforskning (NORDICOM)	1927
20	Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)	1932
21	Nordens Hus i Reykjavík	1946
22	Nordiska teaterkommittén	1948
23	NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete)	1956
24	Nordiskt samiskt institut	1959
25	Nordiskt konstcentrum	1967
26	Nordens Hus på Färöarna	1977
27	Nordens institut på Åland	1982
28	Nordens institut i Grönland (NAPA)	1989
29	Nordisk federation för medicinsk undervisning	1994
30	Nordiska sommaruniversitetet (NSU)	1999
31	Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)	2005

32	Nordiska kommittén för öststatsforskning	2008
33	Nordiska amatörteaterrådet (NAR)	2011
34	Nordiska konstförbundet (NKF)	2020
35	Skandinavisk förening i Rom	2023
36	Nordkalottmuseet	2029

Nordens folkliga akademi

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordens folkliga akademi
Box 1001
S-442 25 Kungälv
Tel.: 0303/141 92

1. Institutionens uppgift

Nordens folkliga akademi är ett centrum för studium av frågor som är väsentliga för utveckling och förnyelse inom folkbildning och vuxenutbildning i Norden.

Som nordisk mötesplats arrangerar akademien kurser, konferenser och seminarier för lärare och ledare inom folkhögskolor och studieorganisationer, för bibliotekarier, forskare och andra intresserade. Ofta samarbetar akademien med andra nordiska organisationer och institutioner samt med enskilda personer för att genomföra verksamheten.

I den nya konkretiseringen av akademins idé- och handlingsprogram (från hösten 1988) framhålls också akademins villighet att åta sig olika samnordiska projekt och uppdrag som kan anses betydelsefulla för hela folkbildningens och vuxenutbildningens framtid i Norden.

Akademien har också ansvar för Nordiska folkhögskolerådets sekretariat och fungerar även som kontaktorgan för folkbildningsorganisationerna i Norden. Akademien deltar också i ytterligare några samnordiska projekt, t. ex. i Informations- och dokumentationsprojektet finansierat av Nordiska ministerrådet.

Akademien bedriver också konsultativ verksamhet åt alla dem som är intresserade av nordiskt och internationellt samarbete inom vuxenutbildningen.

2. Organisation

Akademins styrelse utses av Nordiska ministerrådet. Den består av två representanter från Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en representant från Island med en suppleant. Den tionde medlemmen väljs bland akademins personal.

Styrelsens medlemmar är från 1 januari 1986:
Bitr. avdelningschef Olavi Alkio (SF)
Informatör Inger Blixth (S) personalrepr.

Avdelningschef Reynir Karlsson (I)
 Folkhögskollärare Margret Kihlén (S)
 Lärare Gunhild Langebeck (N)
 Direktör K E Larsen (D)
 Generalsekreterare Ole Ormseth (N) ordförande
 Folkhögskolledare Grethe Rostbøll (D) vice ordförande
 Ombudsman Mauritz Sköld (S)
 Generalsekreterare Timo Toivainen (SF)
 Rektor Guðrún Halldórsdóttir (I) suppleant

Styrelsens arbetsutskott består av Ole Ormseth, Grethe Rostbøll och Mauritz Sköld.

3. Verksamheten 1988

3.1. Ekonomiskt utfall

(Summorna angivna i 1 000 SEK.)

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner		2 528	3 212	+ 684
Varor och tjänster		1 105	1 356	+ 251
Projekt	71	765	1 093	+ 257
SUMMA	71	4 398	5 661	+ 1 192

3.2. Beskrivning av verksamheten

År 1988 fyllde Nordens folkliga akademi 20 år. I februari 1988 arrangerades akademins 20-årskonferens. Den var samtidigt akademins tredje kontaktkonferens under 1980-talet. Under hösten 1988 publicerades också akademins 20-årshistorik "Eit brennpunkt for nordisk folkeopplysning", skriven av en av akademins tidigare lektorer, Olav Klonteig.

Kurs- och konferensverksamheten

År 1988 genomförde akademien 19 kurser, konferenser och seminarier. Det sammanlagda deltagarantalet var 489 med 1 509 deltagarydgn. År 1987 var motsvarande tal 498 och 1 859.

Av det totala deltagarantalet kom 20 % från Danmark, 17 % från Finland, 2 % från Island, 16 % från Norge, 41 % från Sverige, 1 % från respektive Åland och Färöarna samt 2 % från övriga länder. Av deltagarna kom 12 % från folkbildningsorganisationerna, 34 % från folkhögskolor, 16 % från den offentliga förvaltningen och universiteten, 7 % från bibliotek, 1 % från ungdomsorganisationer samt 30 % från övriga verksamhetsgrenar (inbefattande bl. a. olika alternativrörelser).

Biblioteket

Biblioteket, som betjänar både Nordens folkliga akademi och Nordiska folkhögskolan har under 1988 inköpt 793 böcker och fått 170 som gåva. Det sammanlagda bokbeståndet vid årets slut var 25 617. Biblioteket prenumererade år 1988 på tillsammans 277 tidskrifter, 181 allmänna och 96 pedagogiska. Akademin och folkhögskolan prenumererade tillsammans på 30 dagliga tidningar. Under året sammanställde biblioteket 19 bokutställningar och utarbetade 9 litteraturlistor till olika kurser och konferenser. Antalet registrerade utlån var under året 4 280.

Informations- och dokumentationsprojektet

Informations- och dokumentationsprojektet "Nya vägar i vuxenutbildningen" genomförs vid akademin. Inom projektet har basen "Folkbildning och vuxenundervisning" (FOVU) byggts upp av Norsk Senter for Informattikk i Oslo. Under 1988 har den huvudsakliga insamlingen av försöks-, utvecklings- och forskningsprojekt skett genom nationella insatser: vid Udviklingscenter for folkeoplysning og voksenundervisning (Danmark), Norsk Voksenpedagogisk Institutt (Norge), Tampereen Yliopisto (Finland) samt Vuxenutbildarcentret (Sverige). Nordens folkliga akademi fungerar som samordnings- och ledningscentrum genom att bl. a. inbjuda till seminarier, producera rapporter och koordinera projektet.

Projektet finansieras med speciella medel från Nordiska ministerrådet.

4. Sammanfattning

Styrelsen för Nordens folkliga akademi överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Ole Ormseth
Styrelsens ordförande

Jorma Turunen
Rektor

Nordiska journalistkursen*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordisk Journalistkursus
 Vennelystparken
 DK-8000 Århus C
 Tlf. 86-13 62 33

1. Institutionens opgave

Nordisk Journalistkursus meddeler videreuddannelse for journalister i de nordiske lande. Uddannelsen har såvel et nordisk som et alment præg.

Kursusvirksomheden omfatter en tre-måneders videreuddannelse hvert år og et antal kortere specialkurser eller seminarer. Tre-måneders kurset er tilrettelagt som et seminar med forelæsninger, gruppearbejde, diskussioner og selvstudier. Undervisningsplanen omfatter fem hovedgrupper, nemlig politiske spørgsmål i de enkelte nordiske lande, fælles nordiske emner, international politik, massemedierne i Norden og dagsaktuelle problemer af samfundsmæssig karakter.

2. Organisation

Nordisk Journalistkursus ledes af en bestyrelse udnævnt af Nordisk Ministerråd. Den består af ni medlemmer plus fem suppleanter. Formand for bestyrelsen er chefredaktør Svein Døvle Larssen, Norge, der sammen med næstformanden, generalsekretær Eila Hyppönen, Finland, ombudsmand Magnus Lindström, Sverige og chefredaktør Per Winther, Danmark, udgør forretningsudvalget. Rektor for Nordisk Journalistkursus er mag. art. Erik Reske-Nielsen, der tidligere var rektor for Danmarks Journalisthøjskole.

3. Virksomheden 1988*3.1 Økonomisk oversigt*

Anslagspost	Overført från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	681	681	0
Varor och tjänster	—	350	351	-1
Projekt	238	928	925*	+3
SUMMA	238	1959	1957	+2

* Inden for projektbeløbet er indregnet overførsel til 1989 kr. 264.

3.2 *Beskrivelse af virksomheden 1988*

Nordisk Journalistkursus gennemførte i 1988 foruden sit ordinære tre-måneders kursus tre seminarer eller specialkurser, heraf et i samarbejde med Den Journalistiske Efteruddannelse i Danmark.

Tre-måneders kurset fandt sted i perioden 1. februar – 30. april og fulgte det hidtidige oplæg som et videreuddannelseskursus for journalister fra alle nordiske lande og med lærerkræfter hentet fra hele Norden.

I kurset deltog 16 journalister med en gennemsnitsalder på 39 år og en gennemsnitsanciennitet på 13. Syv af kursusedtagerne kom fra Norge, fem fra Sverige, tre fra Finland og en fra Danmark.

Undervisningsplanen var tilrettelagt af bestyrelse og kursusledelse. Emnekredsen "De nordiske lande" omfattede samtidshistorie og aktuelle politiske spørgsmål i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt de selvstyrende områder Grønland, Færøerne og Åland. Hovedforelæserne her var tidligere højskoleforstander Poul Dam og professor Gunnar Thorlund Jepsen, Danmark, chefredaktør Bo Stenström og redaktør Inger Jägerhorn, Finland, altingsmand Eiður Guðnason, Island, samt redaktør Gunnar Fredriksson og Pia Brandelius, Sverige. Det norske program blev gennemført med en større forelæsergruppe i forbindelse med Nordisk Råds session i Oslo.

I "Fælles nordiske emner" indgik de nordiske sprog, nordiske samarbejdsorganisationer, Norden i europæisk og international politik, Norden i europæisk og international økonomi, arbejdsløshed og beskæftigelse i de nordiske lande, nordiske havområder og mindretal i Norden.

Undervisningen i International Politik omfattede "Øst-Vestforholdet", nordisk sikkerhedspolitik og "Nord-Syd. Dialog eller Konflikt".

Et led i kurset var som tidligere deltagelse i Nordisk Råds session i Oslo, og en rejse til Vestberlin efter indbydelse fra den tyske forbundsregering.

Desuden holdt Nordisk Journalistkursus i 1988 tre seminarer eller specialkurser.

Det første havde som emne "*Nordisk kultur og kulturpolitik under massekommunikationsrevolutionen*". Kurset fandt sted i Stockholm, Tammerfors og Helsingfors den 11.–22. januar 1988. Det havde 16 deltagere, nemlig otte fra Danmark, fire fra Norge og fire fra Sverige.

Kurset var planlagt som første del af et fire ugers kursus, hvis anden del skulle holdes i Skagen og Århus i juni i samarbejde med informationsafdelingen ved Nordisk Råds presidiesekretariat. Denne del måtte aflyses, da samarbejdspartneren sprang fra, efter at kurset var tilrettelagt i alle detaljer og ansøgninger indkaldt.

I stedet gennemførtes den 2.–14. oktober 1988 i samarbejde med Den Journalistiske Efteruddannelse i Danmark et kursus om *Nordkalotten*. Kursen behandlede kulturelle, økonomiske, politiske og etniske problemer såvel som sikkerhedspolitik og strategi i området. Det startede i Oslo og blev videreført under en rundrejse Harstad–Tromsø–Kirkenes–Rova-

niemi–Kiruna. Kurset havde 15 deltagere, otte danske, tre svenske, to finske samt to norske.

Et tredje kursus blev holdt i Nordsjælland den 14.–18. november og omhandlede *Miljø og Miljøpolitik i Norden*. Det fandt sted i tilslutning til Nordisk Råds minisession i Helsingør, hvor miljøspørgsmål var på dagsordenen. Kurset havde 15 deltagere, tre danske, tre finske, fire norske og fem svenske deltagere.

Et kursus om de nordiske lande og EF's indre marked var planlagt til slutningen af 1988, men måtte af praktiske grunde udsættes til start i januar 1989.

4.

Bestyrelsen for Nordisk Journalistkursus fremsender hermed virksomhedsberetning for året 1988 til Nordisk Ministerråd.

Århus, den 28. april 1989

Svein Døvlé Larssen
Formand for bestyrelsen

Erik Reske-Nielsen
Rektor

Nordiska språksekretariatet

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institusjonens oppgave

Nordisk språksekretariat ble opprettet i 1978 som et samarbeidsorgan for språknemndene i Norden og andre som arbeider med nordiske språkspørsmål. Ifølge instruksjonen skal sekretariatet arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og for å fremme den nordiske språkførståelsen. Dette skal sekretariatet gjøre blant annet ved å være rådgivende og koordinerende organ i nordiske språkspørsmål, ta initiativ til forskningsprosjekter, følge grannespråksundervisningen på alle utdanningsnivåer, samarbeide med massemediene, medvirke ved ordboksprosjekter, gi ut skrifter og arrangere nordiske møter om språkspørsmål.

2. Organisasjon

Nordisk språksekretariat blir ledet av et styre på tolv personer som representerer samtlige språk og språknemnder i Norden. Styret utpeker blant sine medlemmer et arbeidsutvalg med en representant fra Dansk sprog-nævn, en fra Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, en fra Norsk språkråd og en fra Svenska språknämnden. Formannen i styret er samtidig formann i arbeidsutvalget. Sekretariatets fellesnordiske administrasjon er plassert ved Nordsk språkråd i Oslo. I 1988 har sekretariatet hatt fire ansatte: en sekretariatssjef, en pedagogisk konsulent (førstekonsulent), en konsulent og en førstekontorfullmektig i halv stilling.

Margareta Westman har i 1988 gått inn som Svenska språknämndens representant i Språksekretariatet etter Bertil Molde, som har trukket seg på grunn av sykdom.

3. Virksomheten 1988

3.1 Økonomisk oversikt

Inntekter

Bevilgning 1988	1 524	
– Renteinntekter 1987	42	1 482
Lønnskompensasjon		46
Ekstrabevilgninger		332
Salg av skrifter		15
Sum		1 875

Utgifter

Lønn, ekstrahjelp, honorar	742	
Sosiale avgifter	169	
Møter, kurs, konferanser, handlingsplan	657	
Kontor, bibliotek, trykning	<u>281</u>	
Sum utgifter		<u>1 849</u>
Resultat før renter		26
Renteinntekter		<u>59</u>
Overskudd		<u>85</u>

3.2 Beskrivelse av virksomheten

Aktiviteten i 1988 har vært vesentlig utvidet i forhold til 1987, takket være en økning av prosjektmidlene på ca 100 000 NOK og ekstrabevlgninger på til sammen ca 330 000 NOK. Arbeidsmengden har også økt etter hvert som Språksekretariatet er blitt bedre kjent.

3.2.1 Møter, kurs og konferanser

Det årlige styremøtet i Nordisk språksekretariat ble holdt i Kristiansund 18.–19. august i tilknytning til det 35. nordiske språkmøtet 19.–21. august. Hovedemnene for det nordiske språkmøtet var "Ideene og framtidsoppgavene for det nordiske språksamarbeidet" og "Den engelsk-amerikanske påvirkningen på de nordiske språkene". Hovedinnleggene fra møtet vil bli publisert i "Språk i Norden 1989".

Arbeidsutvalget og de nordiske sekretærene i Dansk Sprognavn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd og Svenska språknämnden har hatt tre møter. Dessuten har det vært ett sekretærmøte. Ett av møtene var lagt til Tallinn, der arbeidsutvalget og de nordiske sekretærene besøkte Keele ja kirjandusa instituut (det estiske vitenskapsakademis institutt for språk og litteratur).

I 1988 har Språksekretariatet vært arrangør eller medarrangør av disse møtene, kursene og konferansene:

Orden i Norden. Grannspråksundervisning i skolan (Hässelby slott, Stockholm 8.–9. februar, i samarbeid med Föreningen Nordens skolnämnd og Nordiskt kulturcentrum – Hässelby slott)

Ny giv i grannespråksundervisningen. Nordisk seminar for lektorer ved svenske lærerhøyskoler og universiteter (Voksenåsen ved Oslo 17.–20. mai, i samarbeid med Svenskhemmet Voksenåsen)

Gode granner? Et kurs i nordisk språk- og kulturforståelse (Kungälv 12.–16. september, i samarbeid med Nordiska språk- och informationscentret og Nordens folkliga akademi)

Seminar om brevveksling mellom skoleklasser i Norden (Lysebu ved Oslo 13.–14. oktober)

Nordisk konferanse om tv-teksting (Schæffergården ved København 25. – 27. november)

Konferanse om de ikke-skandinaviske språkene i Norden (Bergen november/desember, i samarbeid med Nordiska språk- og informationscentret)

Representanter for Språksekretariatet har som vanlig orientert om nordisk språksamarbeid og nordiske språkspørsmål ved møter, kurs, konferanser o.l.

Samarbeid

Sekretariatsjefen representerer Språksekretariatet i Nordisk ministerråds språkutvalg, som blant annet har fått i oppdrag å utarbeide et nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden (jfr. nedenfor). Sekretariatet samarbeider med morsmåslærernes og terminologisentralenes nordiske organer – Nordspråk og Nordterm – og deltar på deres fellsmøter. Språksekretariatet har også faste samarbeidsmøter med Nordiska språk- og informationscentret i Helsingfors.

3.2.3 Skrifter

I 1988 gav Nordisk språksekretariat ut disse skriftene: Språk i Norden 1988, Undervisning i skandinaviske språk på Island, Færøyene og Grønland, Språknemndenes telefonrådgivning og Ny giv i grannespråksundervisningen. Sammen med Bokklubben Norden gav sekretariatet dessuten ut to frekvensbaserte ordlister, en norsk-svensk og en dansk-svensk.

3.2.4 Grannespråksundervisningen

Språksekretariatet har i 1988 arrangert flere konferanser og gitt ut skrifter med tilknytning til grannespråksundervisningen (jfr. ovenfor). Den pedagogiske konsulenten har som tidligere besøkt skoler, skolemyndigheter og lærerutdanningsinstitusjoner og orientert om grannespråksundervisningen. Konsulenten har også vært med på å utarbeide læremidler, metodiske veiledninger o.l.

3.2.5 Uttalelser

Språksekretariatet har i 1988 uttalt seg om disse sakene: de nordiske lektoratene ved Stockholms universitet (til universitetsstyrelsen i Stockholm), utredningen "Verksamheten vid samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna under försöksperioden 1984–1987" (til Nordisk ministerråd), medlemsforslag "om grundande av ett nordiskt översättarcentrum i Vasa" (til Nordisk råd), medlemsforslag "om en nordisk stipendieordning för skönlitterär översättning" (til Nordisk råd), bruken av bokstavene ä og ö i dansk og norsk tekst-tv (til kringkastingselskapene i Danmark og Norge), rapporten "Kontroll og vurdering av skolesamarbeidet i Nordisk Ministerråds regi" (til Nordisk ministerråd), forslag om en nordisk bokserie (til Nordisk råd).

3.2.6 *Frekvensbaserte ordlister*

Språksekretariatet har tatt initiativet til og deltatt i arbeidet med seks frekvensbaserte ordlister mellom dansk-norsk-svensk. I 1988 fullførte sekretariatet arbeidet med og gav ut to av disse ordlistene, en norsk-svensk og en dansk-svensk.

Sekretariatet har deltatt i arbeidet med en ny utgave av Nordisk forvaltningsordbok, som Nordisk råd gir ut.

3.2.7 *Den nordiske nyordsundersøkelsen*

De nordiske språknemndene har i 1988 fortsatt med å registrere nye ord og uttrykk som blir brukt i massemedier, faglitteratur osv. Dette arbeidet er nyttig blant annet når det gjelder å finne nordiske avløserord for fremmede uttrykk. Språksekretariatet vil siden vurdere om det skal gis ut en samnordisk nyordsbok ved årtusenskiftet.

3.2.8 *Språkspalte i Nordisk Kontakt*

Språksekretariatet har i 1988 redigert en fast språkspalte i tidsskriftet Nordisk Kontakt. Tidsskriftet blir utgitt av Nordisk råd og kommer med 16–17 nummer i året. Blant de emnene som har vært tatt opp, kan nevnes: Å forstå hverandre i Norden, Norden eller Skandinavia?, Hvorfor ikke engelsk?, Språkene i Norden, Nordisk språkforståelse på Island.

3.2.9 *Nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden*

Nordisk ministerråd har nedsatt et språkutvalg som i løpet av 1988 har utarbeidet et utkast til et nytt handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden. Språksekretariatet har vært representert i utvalget ved sekretariatssjefen. Saken har vært behandlet i Språksekretariatets styre og arbeidsutvalg.

3.2.10 *Kommunikasjonen på nordiske møter – en undersøkelse*

Språksekretariatet har engasjert fil.kand. Ulla Börestam ved Uppsala universitet som leder av et prosjekt som går ut på å kartlegge og analysere kommunikasjonen på nordiske møter. Prosjektet ble påbegynt høsten 1988 og skal etter planen være ferdig i 1992.

3.2.11 *Språkspørsmål*

I samarbeid med språknemndene har Språksekretariatet også i 1988 behandlet språkspørsmål med sikte på å komme fram til fellesnordiske anbefalinger. Det gjelder for eksempel spørsmål om nordiske avløserord for engelske uttrykk, geografiske navn og tekniske skrivereregler. Av større språklige spørsmål kan det nevnes at Språksekretariatet har utarbeidet et forslag til fellesnordiske regler for transkribering av arabiske navn.

Allan Karker
Formann

Ståle Løland
Sekretariatssjef

Nordiska språk- och informationscentret

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska språk- och informationscentret
Hagnäsgatan 2
SF-00530 Helsingfors
Telefon 90-7061

1. Institutionens uppgift

Nordiska språk- och informationscentret skall i Finland i första hand främja undervisning i och kännedom om de övriga nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. I detta syfte skall centret öka utbudet av nordiskt stoff i undervisningen, effektivisera informationen om de nordiska länderna, upprätthålla bibliotek med relevant material, anordna språkkurser och seminarier samt utveckla tolknings- och översättningsverksamheten. Därutöver skall centret sprida kännedom om finska språket samt finländska kultur- och samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna.

2. Organisation

Centrets styrelse har bestått av fem medlemmar, en för varje nordiskt land *Danmark*: Jan Østergaard Bertelsen, ordinarie, Ida Andersen, suppleant, *Finland*: Lars Nyström, ordförande, Anneli Heinonen-Kuukka, suppleant, *Island*: Erlingur Sigurðsson, ordinarie, Kristinn Jóhannesson, suppleant, *Norge*: Olav Nyhamar, ordinarie, Tomas Øvergaard, suppleant, *Sverige*: Gunilla Hjorth, vice ordförande, Ingemar Moberg, suppleant.

Styrelsen har sammanträtt den 2–3 mars, 28–30 september samt per capsulam den 1 december 1988. Centrets personal har bestått av sju tjänsteinnehavare, varav en med halvtidstjänst. Under 1988 har dessutom Samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna interimistiskt haft en halvtidstjänst placerad i anslutning till centret. Centret har inte åsamkats extra kostnader eftersom Finlands undervisningsministerium finansierat administrationen. En finsk referensgrupp har bidragit till planeringen av verksamheten. För fortbildningsverksamheten av tolkar har en samnordisk referensgrupp bistått centret.

3. Verksamheten

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner		760 000	1 297 642	+ 537 642
Varor och tjänster		139 000	154 988	+ 15 988
Projekt	6 739	833 170	1 362 466	+ 529 296
Summa	6 739	1 732 170	2 815 096	+ 1 082 926
Överförs till 1989	9.164,85			

Centrets bokslut för år 1988 visar ett överskott på FIM 9 164,85. Överskottet utgör det tilläggsanslag som ministerrådet 24.6.1988 beviljat för framställning av informationsbroschyr om den nordiska språkkonventionen. Projektet fortsätter.

1) I summan ingår institutionens pensionskostnader för år 1987 och 1988, vilka saknas i det budgeterade lönebeloppet.

2) I projekten ingår samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationernas sekretariat.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Kurs- och seminarieverksamheten har intensifierats i och med tillskottet av en kurssekreterartjänst. Inom informationsverksamheten har centret prioriterat grannlandsinformationen och publiceringen av undervisningsmaterial med nordiskt stoff. Verksamheten inom tolksektorn har utvidgats inom ramen för ett anslag ur ministerrådets dispositionsmedel 1988.

3.2.1 Seminarie- och kursverksamhet

Centret har arrangerat 4 seminarier, av vilka 3 ägt rum i Finland och ett i Kungälv, Sverige. Vidare har 18 kurser arrangerats, varav 7 i Finland, 7 i Sverige, 3 i Danmark och en i Norge. Sammanlagt har deltagarantalet i seminarierna varit 363 (jfr bilaga 1), i kurserna 372 (jfr bilaga 2).

3.2.1.1 Seminarier

Tre av seminarierna har arrangerats på och i samarbete med Hanaholmens kulturcentrum. Övriga samarbetsparter har varit Sveriges Ambasad, Svenska institutet, Svenska Kulturfonden, Kulturfonden Sverige-Finland, Kulturfonden för Finland och Norge, Kirke- og undervisningsdepartementet, Kultur- og vitenskapsdepartementet, Rådet for videregående opplæring, Grunnskolerådet i Oslo, Undervisningsministeriet, Skolstyrelsen och Yrkesutbildningsstyrelsen i Finland. Seminariet "Kartläggning av tolkutbildning i Norden" arrangerades på och i samarbete med Nordens Folkliga Akademi, Kungälv med Nordiska ministerrådets kontaktgrupp för migrationsspörsmål och Stockholms universitets tolk- och översättarinstitut som övriga samarbetsparter.

Två av seminarierna har haft språkpedagogisk inriktning (läromedel, metoder, kulturinnehåll), ett rörde sig om tolkproblematiken och ett, "Norska skolan inför 90-talet", var skolpolitiskt och vände sig till skoladministratörer.

3.2.1.2 Kursverksamhet

Språkkurser

Kurserna har haft karaktären av språk- och fortbildningskurser. Under 1988 har centret fortsatt verksamheten med kurs i finska och för andra gången arrangerat en kurs i isländska. Samarbetsparter för nybörjarkursen i finska har varit Finska folkhögskolan i Haparanda och de nordiska informationskontoren i Alta och Umeå, för kurserna i Sverige Svenska institutet och olika folkhögskolor. Kurserna i Danmark har skett i samarbete med Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde, Grundtvigs Højskole Frederiksborg, Hillerød och Finlands Ambassad. För kursen i Norge har Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde, Oslo universitets internationella sommarskola och Finlands Ambassad varit samarbetsparter. Kursen i nordisk språkförståelse för personal vid samnordiska institutioner ägde rum i Kungälv i samarbete med Nordens Folkliga Akademi och Nordisk språksekretariat. Medarrangörerna har stått för en del av kurskostnaderna. Dessutom har centret fått bidrag från olika fonder och nationella ministerier.

Centret har också förmedlat 13 finska deltagare till Svenska institutets internationella sommarkurser och för de finländska deltagarnas del ombesörjt utlysning, ansökning, antagning samt beviljande av resebidrag. Vidare har centret spritt information om folkhögskolestipendier i Sverige och Norge.

Fortbildningskurser

En lärarfortbildningskurs har arrangerats vid Södra Vätterbygdens folkhögskola i Jönköping i samarbete med Svenska institutet.

Tolkkurser

För nordiska tolkar arrangerades tre fortbildningskurser i Köpenhamn, Holmsund och på Hanaholmens kulturcentrum (jfr bilaga 2). Samarbetsparter har varit Köpenhamns universitet, Studieskolen, Nordiskt informationskontor i Umeå, Kvarkenrådet, Hanaholmens kulturcentrum samt Helsingfors universitet, Kouvola.

3.2.2 Informationsverksamhet

Information i Finland har förmedlats till olika målgrupper, t.ex. till tjänstemän som deltar i nordiskt samarbete, svensk-, historie- och geografilärare samt statliga och kommunala skoladministratörer. De nationella ämbetsverken och olika organisationer har fått informationsbrev om centrets kursverksamhet.

Verksamheten till svensklärarna har bestått av informationsbrev som distribuerats till alla skolformer med material att direkt användas i undervisningen. Det första informationsbrevet ("Danmark", 4 200 adressater) gällde även centrets kurs- och seminarieverksamhet, det andra var riktat till svensklärare vid handelsläroverk (230 adressater).

Informationsverksamheten i finländska skolor har utvidgats genom försöksverksamheten med isländsk pedagogisk konsulent. Östra Finland har uppmärksammats genom att centret har medverkat i en trubadurturné vid östfinska gymnasier. Centret har även distribuerat 1 500 premieböcker (svensk skönlitteratur) donerade av Sveriges Ambassad till finskspråkiga gymnasier. Vid åtskilliga klass- och lärarbesök på centret har kontaktmöjligheterna med det övriga Norden poängterats.

Centret har bidragit till spridning av forskningsresultaten från Jyväskylä universitet angående behovet av främmande språk i Finland, speciellt de nordiska inom industri, handel och offentlig förvaltning.

Centret har hållit två presskonferenser i samarbete med sina samarbetsparter. Den första skedde i samband med uppsatstävlingen för finskspråkiga gymnasier i samarbete med Svensklärarna i Finland, Skolstyrelsen och Yrkesutbildningsstyrelsen. Den andra gällde undervisningen i och på samiska vid skolorna i Finland. I samband med seminarier och utställningar har centret distribuerat pressmeddelanden till tidningar, tidskrifter, radio- och TV-redaktioner.

Centrets direktör, utbildningschef, pedagogiske konsulent och bibliotekarie har bidragit till informationsverksamheten genom föreläsningar på kurser, seminarier och vid besök på utbildningsnivåer alltifrån grundskole- till högskolenivå.

3.2.3 Bibliotek

Nyanskaffningar och utlån

Under år 1988 har till biblioteket anskaffats 174 böcker och 280 AV-enheter med speciell isländsk inriktning. Bibliotekets mediebestånd vid årsskiftet är 3068 böcker och 1358 AV-enheter. Centret prenumererar på 120 nordiska tidskrifter och 9 dagstidningar. Utlåningen år 1988 var 860 böcker och 700 AV-lån.

Information och annan utrustning

En allt större del av bibliotekets regelbundna funktioner upptas av information om nordiska frågor. Förutom det sedvanliga anskaffandet av biblioteksmaterial deltar bibliotekarien i centrets informationsverksamhet och läromedelsproduktion. Bibliotekarien har därtill medverkat i nordiska och internationella arbetsgrupper på biblioteksområdet.

3.2.4 *Läromedel och publikationer*

Läromedel

I Finland har centret medverkat i produeringen av läromedel för undervisningen i svenska som A-språk på gymnasienivån i samarbete med Svenska Finlands folkting, Svensklärarna i Finland och Skolstyrelsen.

Centret har dessutom bidragit till framställningen av en videokassett om svenska i Finland (projektet "Känn grannen") i samarbete med länsstyrelsen i Mellersta Finland.

Centret har vidare varit representerat i det nordiska skoltidningsprojektet NORDPÅ samt bidragit till de finskspråkiga versionerna i samarbete med Nordiska rådet, Finlands delegation.

I anslutning till informationsbrevet 1/1988 har centret producerat en ljudkassett på danska med texthäfte för grannspråksundervisningen.

Centret har bidragit till läromedelsprojekten "Venskap – Samhandling" (barnsånger på finska för lågstadier spec. i Norge), "Unga i Norden – Den røde tråden" (ljudkassett i samarbete med NORDSPRÅK och Nordisk språksekretariat) och "Fönster mot Finland" (videokassett om Finland för skolbruk i Norden).

Inom ramen för försöksverksamheten med isländsk pedagogisk konsulent har centret inlett framställningen av läromedelspaketet Kynnumst Finnlandi – Kynnumst Norðurlöndum (nordiskt och finskt stoff för isländska grund- och gymnasieskolor).

Publikationer

Centrets löpande rapportserie nr 10, 23–25: Norge-bilden i de finländska lärokurserna och läromedlen i grundskolan och gymnasiet / Vad berättar skolböckerna i grundskolan och gymnasiet i Norge om Finland? (nr 10) Grannspråksseminarium (danska och norska) (nr 23) "Kultur i svenskundervisningen" (nr 24) Seminarium för kartläggning av tolkutbildning i Norden (nr 25)

3.2.5 *Utställningsverksamhet*

Vandringsutställningen "Finland" har turnerat i Norge i samarbete med Finlands Ambassad i Oslo och Statens bibliotekstilsyn.

I Finland har centret anordnat utställningen "Færøerne i fokus" med vernissage den 21.1.1988. Utställningen, som öppnades av Nordiska rådets president Elsi Hetemäki-Olander, har turnerat i Finland i samarbete med Tjaldur, Vänskapsförening Finland-Färöarna och Færøernes Repræsentationskontor, Köpenhamn.

I samband med försöksverksamheten med pedagogisk konsulent arrangerade centret utställningen "Island i brennidepli", en presentation av det moderna Island för skolor. Utställningen öppnades av Thordur Einarsson,

Islands ambassadör, Stockholm, den 21.4.1988 och besöktes av 13 klasser (totalt 300 personer).

Centret har inlett framställningen av vandringsutställningen Sápmi-Saamenmaa-Sameland för skolor i Norden.

3.2.6 *Fortbildning av nordiska tolkar*

Referensgruppen för fortbildning av nordiska tolkar har haft två möten, där de nordiska tolkarnas grundutbildning, fortbildning, förutsättningar för nordisk tolkning samt den nordiska språkkonventionen diskuterats. Ett speciellt informationsbrev till tolkar med kursbroschyrer har distribuerats.

Kartläggningsseminariet (jfr 3.2.1.1 och bilaga 1).

Därtill har tre fortbildningskurser för tolkar och översättare arrangerats, (jfr 3.2.1.2 och bilaga 2). Inom ramen för Nordiska ministerrådets tilläggsanslag har centret distribuerat 5 000 ex av broschyren Den nordiska språkkonventionen till finländska myndigheter på nationell, regional och lokal nivå.

Inom samma ram har centret inlett framställningen av en broschyr om Den nordiska språkkonventionen för tolkanvändare i Norden.

3.2.7 *Försöksverksamhet med pedagogisk konsulent*

Centret har fortsatt försöksverksamheten med pedagogisk konsulent 1.1 – 30.6.1988. Syftet har varit att öka informationen om Island i Finland och om Finland på Island samt intensifiera de ömsesidiga kontakterna mellan skolor, lärare och myndigheter.

Vid planering av seminarier och kurser samt anskaffning av isländskt informations- och biblioteksmaterial har den isländske pedagogiske konsulenten varit sakkunnig. I hans arbetsuppgifter har ingått skolbesök (universitet och högskolor: 13, övriga skolformer: 41) med föreläsningar över språk, litteratur, geografi, ekonomi, etc. Därtill har han hållit föreläsningar (15 timmar) och lett en orienteringskurs i isländska (10 timmar) i Helsingfors. Reselektorsverksamheten har skett i samarbete med Islands Ambassad i Stockholm, universiteten, Föreningen Islandia och Pohjola-Norden. En del av konsulentens verksamhet har bestått i medverkan i läromedelspaketet Kynnumst Finnlandi – Kynnumst Norðurlöndum (jfr 3.2.4).

Pedagogiske konsulenten har även ansvarat för planläggningen och utformningen av utställningen "Ísland í brennidepli" 22–29.4.1988 (jfr 3.2.5).

Verksamheten med pedagogisk konsulent har givit ytterst positiva resultat. På grund av löneläget (t.ex. uteblivet etableringstillägg och flyttningsersättning, allmän lönenivå) har tjänstgöringen inneburit en markant ekonomisk förlust för konsulenten jämfört med den ordinarie tjänsten i hemlandet.

3.2.8 *Annan verksamhet*

På anmodan har centret avgett yttranden (jfr bilaga 3) till Nordiska rådet, till Nordiska ministerrådet och till nationella myndigheter. Speciellt i Finland har centret tagit språkpolitisk ställning för svenskan och i det övriga Norden för finskan.

Centret har varit representerat i arbetsgruppen "Sprogutvalget", tillsatt av Nordiska ministerrådet, vilket ansvarat för arrangerandet av konferensen "Icke-skandinaviska språk", Bergen 2–4.12.1988 samt för "Utkastet till handlingsprogram för språksamarbete i Norden".

4. *Framtidsplaner*

Centret strävar efter att intensifiera grannlandsinformationen i Finland, speciellt i dess östra del och i det övriga Norden i fråga om nordiskt skol-samarbete. Publiceringen av nordiskt stoff för grannlandsundervisningen fortsätter. Inom kurs- och seminarieverksamheten kommer centret att verka inte endast för de skandinaviska språken utan även för finskan och isländskan. De förslag till åtgärder som poängteras i handlingsprogrammet för språksamarbetet i Norden kommer att vara vägledande för verksamheten.

Styrelsen för Nordiska språk- och informationscentret har den 15.3.1989 godkänt ovanstående verksamhetsberättelse för år 1988, som härmed överlämnas till Nordiska ministerrådet.

Lars Nyström
Ordförande

Marja-Liisa Karppinen
Direktör

*BILAGA 1***Seminarieverksamhet 1988***1. Kultur i svenskundervisningen*

Tid	8–9.1.1 988
Plats	Hanaholmens kulturcentrum
Samarbetspart	Sv. institutet, Sveriges ambassad Nord. konstcentrum, Svenska kulturfonden, Hanaholmen
Målgrupp	Svensk- och modersmållärare i alla skolformer, på alla nivåer, lärarutbildare, läromedelsproducenter, massmedier
Deltagarantal	81 + 20 medverkande = 101

2. Kartläggning av tolkutbildning i Norden

Tid	27–28.2.1988
Plats	Nordens folkliga akademi, Kungälv
Samarbetspart	Nordiska ministerrådets kontaktgrupp för migrationsärenden, Stockholms universitet, Tolk- och översättarinstitu- tet, Nordens folkliga akademi, Kungälv
Deltagarantal	45

3. Arbetslivets krav på svenskundervisningen

Tid	9–10.4.1988
Plats	Hanaholmens kulturcentrum
Samarbetspart	Yrkesutbildningsstyrelsen, Kulturfonden Sverige- Finland, Hanaholmen
Målgrupp	Svensklärare vid yrkesundervisningsanstalter och grundlinjer för teknik vid tekniska läroverk
Deltagarantal	56 + 11 medverkande = 67

4. Norsk skola inför 1990-talet

Tid	28–29.11.1988
Plats	Hanaholmens kulturcentrum
Samarbetspart	Kirke- og undervisningsdepartementet, Kultur- og vitenskapsdepartementet, Rådet for videregående opplæring, Grunnskolerådet i Oslo, Norges ambassad i Hel- singfors, Kulturfonden Norge-Finland, Undervis- ningsministeriet, Skolstyrelsen, Yrkesutbildnings- styrelsen
Deltagarantal	150

Tid	Samarbetspart	Deltagar- antal
2–11.8.1988	International Summer School, Oslo univ.	20
7–15.8–88	Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde	20
16–17.5.1988		19
8–21.8.1988		15
16–20.5.1988		22
25.7–6.8.1988	Svenska institutet	35
20.6–15.7-88	Svenska institutet	30
	Svenska institutet	10
	Svenska institutet	10
18.7–13.8.1988	Svenska institutet	10
	Svenska institutet	9
14–25.3.1988		20
19–30.9.1988		20
14–25.3.1988		20
19–30.9.1988		20
12–16.9.1988	Nordens folkl. akademi, Nordisk språksekretar.	18
17–26.8.1988	Finska fhsk, Haparanda, Nord. info-kontor, Umeå och Alta	14
1–12.8. 1988	Svenska institutet	24
23–27.11.1988	H-fors universitet, Hana holmen	13
23–25.9.1988	Nord. info-kontor,Umeå Kvarkenrådet	11
1–8.6.1988	Köpenhamns universitet Studieskolen	12
	Summa	372

*BILAGA 3***Yttrandena 1988 över:**

- Utvärdering av verksamheten i samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna under försöksperioden 1984–1987, 9.3.1988 för Nordiska ministerrådet.
- Nytt rättsställningsavtal för samnordiska institutioner, 13.4.1988 för Nordiska ministerrådet.
- Kontroll og vurdering av skolesamarbeidet i Nordisk ministerråds regi, 27.5.1988 för Nordiska ministerrådet.
- Medlemsförslag A 845/k om Grundande av ett nordiskt översättarcentrum i Vasa, 12.8.1988 för Nordiska rådet
- Medlemsförslag A 841/k om En nordisk stipendieordning för skönlitterär översättning, 12.8.1988 för Nordiska rådet.

Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
 c/o Statsekr. Roland Rydin
 Stadskansliet
 S-404 82 Göteborg
 Tel.: 031-61 10 55

1. Institutionens uppgifter

NHH har till syfte att såsom en samnordisk institution anordna och främja undervisning och forskning inom hushållsvetenskap i Norden. Verksamheten bedrivs på nivå som motsvarar den vid universitet och högskolor i övrigt.

2. Organisation

NHH leds av en styrelse bestående av en medlem från vart och ett av de fem nordiska länderna samt en studeranderepresentant.

3. Verksamheter 1988*3.1 Ekonomiskt utfall*

Budget	Bokslut	Överskott
Styrelsen 125 000:—	121 099:21	3 900:79

Linjen för näringsterapi

Redovisas separat

3.2 Beskrivning av verksamheten

NHH bedriver undervisningsaktiviteter på tre linjer, *textillinjen* vid Chalmers tekniska högskola som med en tvåårig studietid leder till textilingenjörsexamen, *näringslinjen* vid universitetet i Oslo som omfattar 3 års studier utom för hushållslärare som får tillgodoräkna sig 1 termin för sina tidigare genomgångna studier, samt linjen för *näringsterapi* vid universitetet i Göteborg som omfattar 1,5 års studier.

I enlighet med NHH:s stadgar svarar det land där institutioner är belägna för utbildningens driftkostnader, förutom linjen för näringsterapi, som finansieras över den nordiska fasta kulturbudgeten.

Det för NHH:s verksamhet positiva beslutet om inrättandet av linjen för näringsterapi vid Göteborgs universitet har stimulerat till ett utvecklingsarbete rörande en överbyggande utbildning för danska dietassistenter och svenska kliniska dietister (och för motsvarande utbildningar i övriga nordiska länder när de inrättas). Dessa utbildningar ger behörighet som krävs inom forskarutbildningen i klinisk näringslära.

NHH-styrelsen undersöker fn behovet av påbyggnadsutbildning i konsumentekonomi på högskolenivå för hushållslärare m. fl. Ämbetsmannakommittén för Nordiskt kulturellt samarbete tilldelade av 1988 års dispositionsmedel NHH 50 000 DKK för att avsluta utredningen om en nordisk konsumentekonomisk utbildning. Det förutsätts att utredningen bl. a. dokumenterar behovet.

Under de senaste åren har ett närmare samarbete kommit till stånd mellan NHH och Nordiska samarbetskommittén för hushållsundervisning.

Högskolan följer även i övrigt olika utvecklingstendenser inom högskolans område och beaktar behovet av samnordiska utbildningsaktiviteter som ej kan anordnas på annat sätt än inom högskolans ram.

4. Beslut

Härmed överlämnas på NHH-styrelsens vägnar verksamhetsberättelse för 1988. Beslut i ärendet har fattats vid NHH-styrelsens sammanträde i Göteborg den 5 april 1989.

Nordiskt kollegium för marinbiologi (NKMB)*Verksamhetsberättelse 1988**Navn og adresse*

Nordisk kollegium for marinbiologi
c/o Forskningsleder Torgeir Bakke
Norsk institutt for vannforskning
Boks 333 Blindern
N-Oslo 3
Tel. (2)-23 52 80

1. Institusjonens oppgave

Nordisk Kollegium for Marinbiologi (NKMB) har til oppgave å fremme det internordiske marinbiologiske samarbeid bl. a. ved å planlegge, organisere, og/eller støtte kurser, konferanser og arbeidsmøter; utse nordiske utvekslingsstipendiater; og støtte studiereiser og planlegging av fellesnordiske forskningsoppgaver.

2. Organisasjon

Kollegiet består av inntil seks representanter for marinbiologiske institusjoner fra hvert av de nordiske land Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Medlemmene fra hvert land danner nasjonale seksjoner av Kollegiet. Kollegiets styre består av de nasjonale seksjoners formenn. Kollegiet har deltidsengasjert en generalsekretær.

3. Virksomhet 1988*3.1 Økonomisk utfall (i 1 000 norske kroner)*

Anslagspost	Overført fra 1987	Budsjett 1988	Bokslutt 1988	Avvikelse
Lønn	3.5	31	28.9	+ 5.6
Varer og tjenester	—	55	111.1	— 56.1
Prosjekt	43.8	1 602	1 453.7	+ 192.1
Sum	47.3	1 688	1 593.8	+ 141.7

3.2 Beskrivelse av virksomheten

Møter: Kollegiets styre har holdt ett møte, den 25 og 26 august ved Liffærdistofnun Háskólans, Reykjavik. I tillegg er det arrangert et møte i seksjon Finland.

Spesialkurser: Kollegiet arrangerte et ca. 2 uker langt spesialkurs ved følgende institusjoner:

Marinbiologisk laboratorium, Helsingør, Danmark, 8–19 august, "Kvantifisering av predation". Kursledere var cand.sci. E. Kirkegaard, cand.sci. H. Gislason og cand.sci. P. Degnbøl. 14 deltakere (DK 5, SF 3, N 6)

Institutt for marinbiologi, Universitetet i Bergen, Norge, 8–19 august, "Polychaeta, Crustacea og Mollusca – identifikasjon og artskunnskap". Kursledere var forsker J.H. Fosså, førsteamanuensis T. Brattegard, forsker E. Oug, førsteamanuensis J.A. Sneli. Øvrige lærere: stip. L.Buhl-Jensen, dr. K. Fauchald (Washington), amanuensis T. Høisæter, og forsker S. Østerhus. 9 deltakere (D+Fæ 5, SF 1, N 2, S 1). Kurset var ledd i forskningsprosjekt BIOFAR.

Kristinebergs marinbiologiska station, Sverige, 15–25 august, "Biological aspects of toxins from marine organisms". Kursledere var Prof. W.E. Kem (Florida), dr. C. Östman, og docent L. Bolin. Øvrige lærere: dr. L. Beréss (Tyskland), Prof. R. Fänge, J. Ström og P. Sundberg. Antall deltakere 11 (SF 1, N 3, S 4, D 2, USA 1).

Antallet kursdeltakere siden Kollegiet startet kursvirksomheten i 1958 har vært 1502 fordelt på i alt 125 kurs.

Utvekslingsstipendiater: Kollegiet har i løpet av året hatt følgende stipendiater:

Århus: FK C. André (S), 2 mnd, konkurranseforhold hos *Corophium*

Tvärminne: cand.mag. K. Gundersen (N) 8 mnd, Sedimentasjon og pelagisk overvåking, sedimentfellemetodikk.

Reykjavik: cand.sci. J.R. Hansen (N), 6 mnd, algeflora på Islands østkyst.

Tromsø: Cand.sci. B. Hansen (DK), 2 mnd, fødeopptak hos *Calanus*-arter i Barentshavet.

Kristineberg: stud.sci. A. Jørgensen (N), 9 mnd, utvikling hos tunikater. – cand.sci. J.K. Pedersen (DK), 2 mnd, effekter av lavt oksygeninnhold på fisk.

Torshavn (BIOFAR): cand.sci. C. Munksgaard (DK), 2 mnd, gastropoder ved Færøyene.

– Stud.sci. A. Jensen (DK), 2 mnd, fauna i dypvannskoraller ved Færøyene.

– Stud.sci. R. Fredriksen (DK), 2 mnd, fauna i dypvannskoraller ved Færøyene.

– Stud.sci. R. Palerud (N), 4 mnd, amphipoder ved Færøyene.

Kollegiet har til nå hatt 141 utvekslingsstipendiater ved nordiske institusjoner.

Prosjekt BIOFAR: 1988 har vært første år med full aktivitet på NKMBs satsingsområde: Marinbiologiske forhold ved Færøyene. Det er utarbeidet en egen årsberetning for prosjektet (vedlagt). Hovedtrekkene ved aktivite-

ten har vært følgende. Lokalt laboratorium i Kaldbak, finansiert av det færøyske Lagting, ble innviet 3 mai og vil bli senter for BIOFAR-aktivitetene. Laboratoriet har i tillegg til arbeidsrom og kontor også bo-muligheter for 4 gjesteforskere, kjøkken, bibliotek, m. m.

Teknisk assistent og kontorpersonale er engasjert på prosjektet som støtte for prosjektkoordinator dr. A. Nørrevang. Virksomheten har vært konsentrert om tokter med F/F "Haakon Mosby" (Bergen) og F/F "Magnus Heinason" (Torshavn) og med deltakelse både av biologer og fysisk oseanografer. BIOFAR har foruten stipendiatene nevnt ovenfor, mottatt følgende gjesteforskere i 1988: Dr O. Tendal (DK), systematikk på hardbunnsfauna, Førsteamanuensis T. Brattegard (N), systematikk på krepsdyr, Førsteamanuensis J.A. Sneli (N), systematikk på mollusker, Dr. T. Holthe (N), systematikk på polychaeter, FL M. Berggren (S), rekefauna i littoralsonen, Dr A. Josefson (S), samfunnsstruktur på bløtbunn, FC F. Pleijel (S), systematikk på polychaeter.

Styringskomiteen for BIOFAR har hatt to møter, ett i Torshavn og ett på Kaldbak.

Øvrige aktiviteter

Kollegiet innvilget økonomisk støtte til arrangement av følgende nordiske fagmøter.

Minisymposium "Mytilid-biologi", Rønbjerg (DK), 18 deltakere.

Workshop "Hva bestemmer fordelingen av sjøfugl på havet?" Tromsø (N), 25 deltakere.

Symposium/kurs "Sediment water exchange processes", Göteborg (S), ca 50 deltakere.

Kollegiet har i tillegg til aktivitetene ovenfor gitt støtte til studie-, kontakt- og planleggingsreiser innen Norden for til sammen 18 marinbiologiske studenter og forskere.

Undertegnede har utarbeidet virksomhetsberetningen for 1988 med fullmakt fra NKMBs styre og på grunnlag av materiale oversendt fra de nasjonale seksjoner.

Oslo, 2 mai 1989

Torgeir Bakke
Generalsekretær NKMB

Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (Nordita)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk Institut for Teoretisk Atomfysik (Nordita)
Blegdamsvej 17
DK-2100 København Ø
Tel. (31) 42 16 16

1. og 2. Formål og organisation

Nordita blev oprettet i 1957. Institutionens formål er at fremme videnskabeligt samarbejde mellem de nordiske lande inden for den grundlæggende teoretiske atomfysik. Institutet skal drive forskning og uddannelse samt fremme forskningen ved samarbejde mellem de nordiske institutioner inden for området, f.eks. via udveksling af forskere, ved at arrangere og finansiere besøg af udenlandske gæsteforskere ved institutioner i Norden, og ved at afholde eller yde bidrag til symposier m. m.

Institutet medtager stipendiater fra de nordiske lande (i reglen for 2-års perioder) og udenlandske gæsteforskere. Kernen i Norditas virksomhed udgøres af den videnskabelige stab, seks fastansatte professorer samt fire assisterende professorer (lektorer), som udnævnes for en begrænset tid.

Instituttets virksomhed omfatter astrofysik, elementarpartikel-fysik, faststoffysik og kernefysik.

Nordita ledes af en styrelse bestående af indtil 3 medlemmer fra hvert af de nordiske lande samt tre repræsentanter for Norditas personale. Desuden er Norditas direktør født medlem af styrelsen.

De nationale repræsentanter i styrelsen udnævnes af Nordisk Ministerråd efter forslag af vedkommende forskningsråd eller tilsvarende organ i respektive land. For hvert land udnævnes en suppleant i styrelsen.

Styrelsen nedsætter blandt sine medlemmer et forretningsudvalg bestående af direktøren og en af personalerepræsentanterne samt et medlem fra hvert land, herunder styrelsens formand, som tillige er formand for udvalget.

Norditas professorer danner et professorkollegium, der virker som rådgivende organ i videnskabelige spørgsmål. Direktøren er formand for kollegiet.

Alle ansatte ved Nordita, herunder forskningsstipendiaterne, danner et rådgivende institutkollegium.

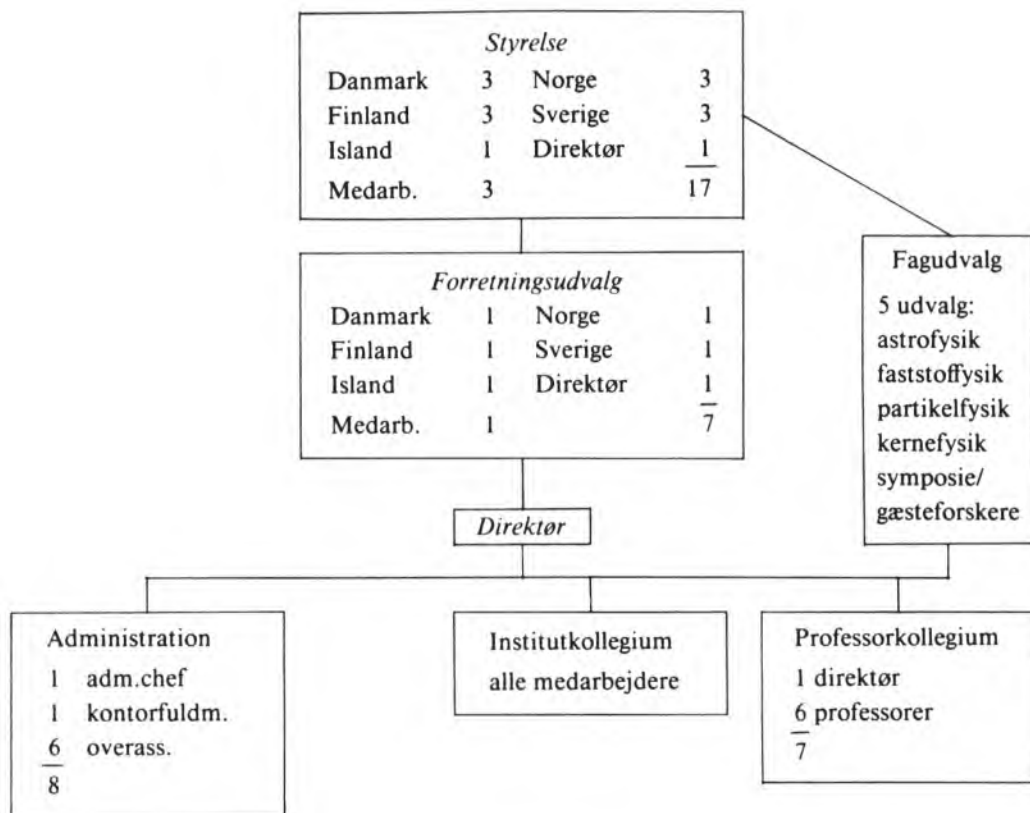
Direktøren har ansvaret for den daglige ledelse af Norditas virksomhed i overensstemmelse med de retningslinier, der afstikkes af styrelsen, og for udførelsen af styrelsens beslutninger i øvrigt.

Direktøren udnævnes af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra styrelsen.

Fagudvalg nedsættes af styrelsen. Udvalgene består af mindst et medlem fra de nordiske lande samt mindst et medlem af Norditas professorkollegium. Fagudvalgene virker som rådgivende organ for styrelsen.

NORDITA

Organisationskema

Norditas styrelse pr. 31. december 1988:

Danmark	* A.R. Mackintosh (Direktør)
	* Aage Winther (formand)
	Jens Lindhard
	H. Smith
Finland	* Alpo Kallio
	Christofer Cronström
	Pekka Jauho

Island	* Magnús Magnússon
Norge	* Haakon Olsen J.M. Hansteen Finn Ravndal
Sverige	* Bengt Gustafsson Arne Claesson Osvaldo Goscinski
Nordita medarb.	Sigurd Sannan * P. Di Vecchia Helle Kiilerich

* medlem af forretningsudvalget

Styrelsesmøder blev afholdt den 17. februar og 9. november. Derudover har Norditas forretningsudvalg afholdt møder den 5. februar, 22. marts, 4. oktober og 8. november.

Norditas personale pr. 31. december 1988

Direktør: Professor Allan Mackintosh (til 31.12.88)

Videnskabelig:

professor J. Hertz
 professor A. Luther
 professor B. Mottelson
 professor C.J. Pethick (direktør fra 1.1.89)
 professor P. Di Vecchia
 adj. prof. G.E. Brown, Stony Brook, U.S.A.
 lektor M. Høgh Jensen
 lektor B. Jones
 lektor R. Svensson
 lektor A. Wirzba

Administrativ:

N.R. Nilsson, administrationschef
 H. Bergen
 H. Kiilerich
 A.M. Rey
 E. Pedersen
 I. Søndergaard til 30.11.88
 B. Thorup
 I. Wadil

3.1 Økonomisk oversigt

Anslagspost	Overført fra 1987	Budget 1988	Årsregnskab 1988	Afvigelse
Lønninger		8 977	8 638	+ 339
Varer og tjenester		1 704	5 213	- 989
Projekter	2 520	3 546	3 068	+ 478
I alt	2 520	14 227	16 919	- 172
Indtægter				
renter		417 ¹	375	
øvrige			245	
Overførsel til 1989		kr. 245 (417 - 172) + renter 375		

I løbet af 1988 er kontoplanen ændret således at f.eks. EDB og publikationer er overført fra projekter til varer og tjenester. Dette forklarer de store afvigelser i den sidste kolonne.

Øvrige indtægter består i det væsentlige af bevilling til et astrofysiksymposium og bevilling til en nordisk gruppe, som arbejder med neurale netværk. Disse indtægter indgår i instituttets budget, idet Nordita har administreret disse bevillinger. Fremover vil sådanne bevillinger blive administreret separat og ikke indgå i Norditas regnskaber.

Virksomheden i 1988 har stor set fulgt planerne. I løbet af året besøgte et stort antal fysikere Nordita og adskillige aflagde også besøg ved andre nordiske institutioner. Af langtidsgæster opholdt 9 sig i København og 8 i de nordiske lande. Desuden foregik som altid en regelmæssig udveksling af forskere mellem Nordita og medlemslandene.

Ved udgangen af 1988 var der 18 stipendiater fra alle de 5 nordiske lande ved Nordita, hvor de fortsatte deres uddannelse i teoretisk fysik.

Nordita stod som arrangør af 7 symposier og var medarrangør af yderligere 2 samt ydede støtte til 2 i Norden.

I 1988 fik Nordita installeret EDB-udstyr med grafikstation og supplerende udstyr til brug for forskerne.

Der blev i 1988 på foranledning af Nordisk Ministerråd foretaget en evaluering af Norditas virksomhed. På baggrund af rapportens rekommandationer og de udtalelser der er fremkommet til denne rapport fra de nordiske forskningsråd og fysikersamfund udarbejder Norditas styrelse forslag til ændringer i Norditas vedtægter.

En detaljeret beskrivelse af Norditas aktiviteter i 1988 vil kunne findes i virksomhedsberetningen for 1988.

Stipendiater

Nordita modtog 33 ansøgninger om stipendium for 1988/89. I 1988 har Nordita haft følgende stipendiater:

Danmark	L. Appel	1.1. – 31.12.88	A
	H. Heiselberg	1.1. – 31.12.88	K
	H.J. Jensen	1.9. – 31.12.88	F
	B. Lauritzen	1.9. – 31.12.88	K
	M. Springborg	1.1. – 31.08.88	F
Finland	J.R. Honkonen	1.1. – 31.12.88	F
	E.J.O. Nykänen	1.1. – 31.12.88	E
	E. Vuorio	1.1. – 31.12.88	E
Island	G. Björnsson	1.1. – 31.12.88	A
	R. Guðmundsdóttir	1.9. – 31.12.88	E
	G.I. Þorbergsson	1.1. – 31.12.88	F
Norge	C.A. Lütken	1.9. – 31.12.88	E
	R.A. Madsen	1.1. – 31.12.88	E
	S. Sannan	1.1. – 31.12.88	E
Sverige	M. Arbman	1.1. – 31.12.88	F
	J. Grundberg	1.1. – 31.08.88	E
	S. Larsson	1.1. – 31.12.88	A
	M.G. Nordahl	1.9. – 31.12.88	F
	K. Olofsson	1.9. – 31.12.88	A
	G. Russberg	1.9. – 31.12.88	F
	A.K. Tollstén	1.1. – 31.08.88	E
	M. Ögren	1.1. – 31.08.88	E

A = Astrofysik

E = Elementarpartikelfysik

F = Faststoffysik

K = Kernefysik

Gæsteforskere

I 1988 har følgende forskere opholdt sig ved Nordita for en længere periode:

G. Fai, Berkeley

N. Nakayama, Kyoto

P. Christe, Bonn

Xiang Dong Liu, København

I. V. Lerner, Troitsk

R. van der Weygaert, Leiden

V. Antonuccio, Trieste

F. Pezzella, Napoli

D. Umberger, Los Alamos

Herudover har Nordita bidraget til længere besøg ved andre nordiske institutioner af følgende forskere:

D. Langreth, Rutgers	CTH, Göteborg, 7 mdr.
G. Baym, Urbana	Bergen, flere besøg
R.K. Bullough, Manchester	DTH, Lyngby, 1 md.
T. Ericson, CERN	Uppsala Univ., 3 mdr.
W. Götze, Garching	CTH, Göteborg, 3 mdr.
J. Hajdu, Köln	HCØ, København, 1,5 md.
T. T. S. Kuo, Stony Brook	Oslo Universitet, 1 md.
M. S. Marinov, Jerusalem	CTH, Göteborg, 1 md.

Symposier

I 1988 afholdtes følgende møder arrangeret af Nordita:

Workshop in nuclear physics, februar

Nordic meeting on neural networks, april

Chiral solitons and chiral bags in nuclear physics, juni

Summerschool on chaos and complexity, Yngsjö, august

Summer course on neural modeling and computation, Uppsala, august

Workshop on quantum chaos, november

Nordic school on active galaxies, Gräftåvallen, juni (Nordiska Forskerkurser)

Nordita var medarrangør af følgende symposier:

Astrophysics – recent progress and future possibilities, København, juni

Landau birthday symposium, København, juni

Publikationer

Der er i 1988 udkommet 52 videnskabelige afhandlinger i serien Nordita preprints. Hertil kommer en række artikler der ikke er indgået i preprintserien, men publiceret direkte i tidsskrifter samt artikler udarbejdet i samarbejde med forskere fra andre institutioner.

En fuldstændig oversigt over den videnskabelige aktivitet vil blive publiceret i Norditas virksomhedsberetning for 1988.

Aage Winther
Styrelsens Formand

C.J. Pethick
Direktør

Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
Fennicum, Henriksgatan 3
SF-20 500 Åbo 50
Tel 921 – 26206

1. Institutets uppgift

Nordiska Institutet för Folkdiktning (NIF) grundades 1959 och är sedan 1972 placerat i Åbo.

Institutets verksamhetsområde är nordisk folktradition, särskilt folklig dikt, tro och sed.

Institutets uppgift är att främja och samordna traditionsvetenskaplig forskning, utbildning, insamling och arkivering i Norden. Institutet skall dessutom efter förmåga förmedla information om nordiskt stoff till forskare och institutioner i och utanför Norden. Verksamheten omfattar nordiska traditionsvetenskapliga projekt, konferenser och publikationer. Detta innebär att institutet fångar upp projektidéer, bildar nordiska forskargrupper för aktuella forskningsuppgifter samt bidrar till projektplanering och startandet av nya projekt inom sitt verksamhetsområde. Institutets informations- och publikationsverksamhet riktar sig såväl till nordiska som internationella forskare, traditionsarkiv och forskningsenheter inom universitetsvärlden.

2. Organisation

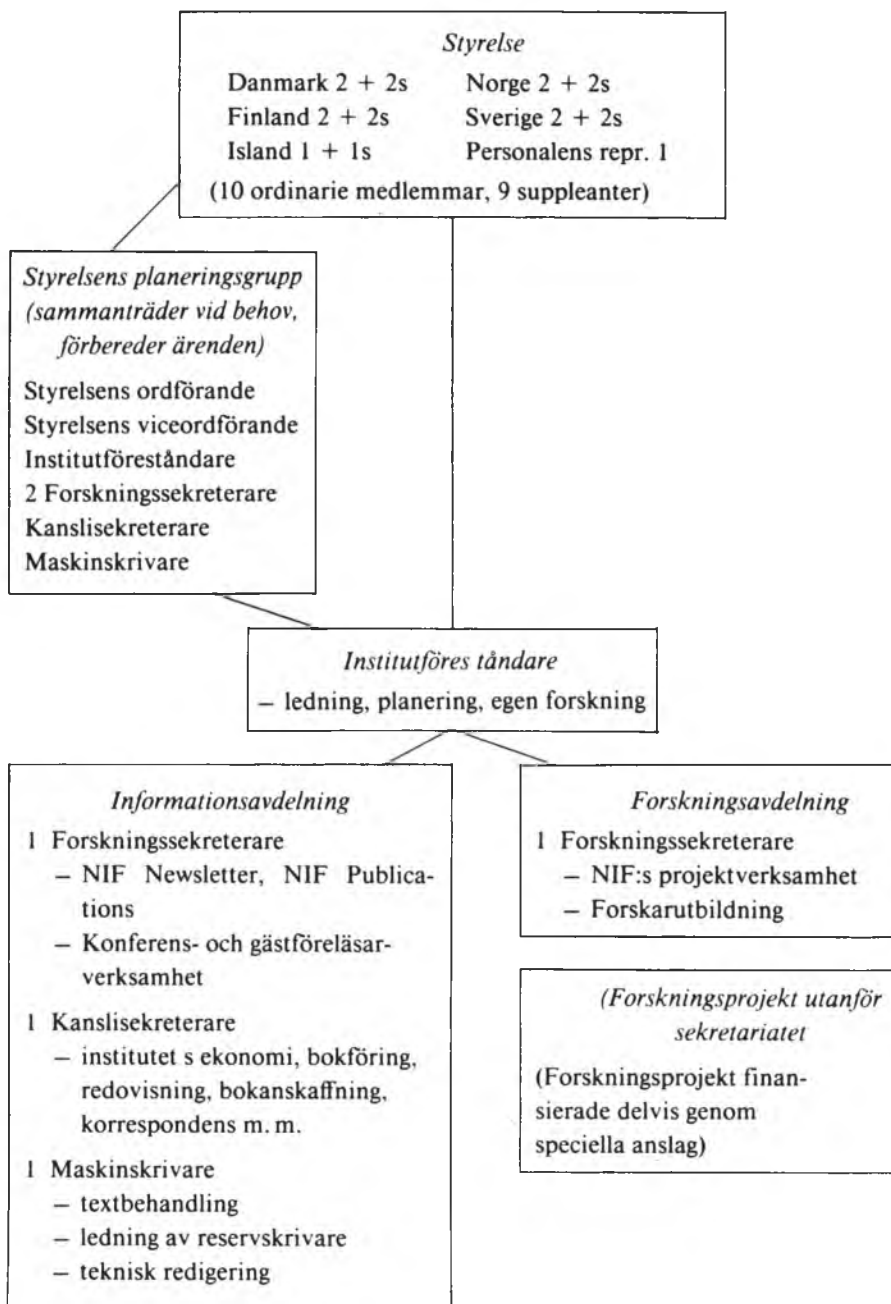
Institutet leds av en styrelse och en föreståndare.

Styrelsen har inseende över institutets alla angelägenheter, fastställer riktlinjer för institutets verksamhet, ansvarar för institutets ekonomiska förvaltning och avger årligen institutets verksamhetsberättelse och framställning om anslag till institutet.

Styrelsen består av två medlemmar från vart och ett av länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en medlem från Island. Dessutom väljer personalen en representant till styrelsen. Styrelsens medlemmar förordnas av Nordiska ministerrådet för en period av tre år i sänder. För varje styrelsemedlem förordnas en suppleant. Styrelsen utser inom sig ordförande och viceordförande.

Föreståndaren utövar den omedelbara ledningen av institutets verksamhet. Det åligger föreståndaren att enligt styrelsens riktlinjer ansvara för institutets forskningsprogram, svara för kontakt och samverkan med berörda forsknings- och utbildningsinstitutioner i Norden och för institutets internationella kontakter, verkställa styrelsens beslut samt leda och fördela arbetet för institutets övriga personal. Vid sidan av de administrativa uppgifterna bedriver föreståndaren egen traditionsvetenskaplig forskning. Föreståndaren förordnas av Nordiska ministerrådet efter förslag av styrelsen för en period av fyra år i sänder. Övrig personal anställs av styrelsen.

Nordiska institutet för folkdiktning

Totalt antal anställda: 5

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	–	683 000		
	lönekompen- sation	50 794	734 277	– 483
	pension	145 429	145 429	–
Varor och tjänster		158 000	163 878	– 5 878
Projekt		370 000	363 155	+ 6 845
SUMMA		1 407 223	1 406 739	+ 484
Bokförsäljning			365	
Räntor			6	
Kassarabatter			115	
			486	

3.2 Verksamheten 1988

Institutets informationsbulletin NIF Newsletter har utkommit med två dubbelnummer 1–2/1988 och 3–4/1988.

NIF Publications utökades med 2 volymer under året. "Vern av folklore" (76 s.), NIF Publications 19, redigerades av Reimund Kvideland på basen av föredrag som hölls vid NIF:s 4. arkiv- och dokumentationskonferens i Bergen 1986. "Tradition and Cultural Identity" (194 s.), NIF Publications 20, redigerades av Lauri Honko med åtta bidrag från NIF:s projektgrupp kring detta ämne. Boken publicerades i samarbete med ARV, Scandinavian Yearbook of Folklore. Dessutom publicerades en ny "Adresskatalog, Folklorister, etnologer, institutioner, museer i Norden" (74 s.) och distribuerades gratis till berörda institutioner.

Redigeringen av "Religion, Myth and Folklore in the World's Epics. A Symposium around the Kalevala" (446 manuskriptss.) slutfördes av Lauri Honko. Boken baserar sig på NIF:s epossymposium i 1985 och kommer sannolikt att publiceras genom Mouton Publishers (Berlin) under 1989. Vid årets utgång var KvinnFolks, projektgruppens vid NIF, rapport om traditionsvetenskaplig kvinnoforskning under slutredigering och tryckning i Bergen.

I projektverksamheten har "Folklorens värn" med två delprojekt, det ena i Kina och det andra i Indien, varit dominerande. Föredragen från seminariet i Nanning i april 1986 (15 kinesiska och 8 finländska bidrag) har publicerats på kinesiska i Kina genom China Society for the Study of Folk Literature and Art (Beijing). Den motsvarande men inte helt identiska engelska versionen "Contemporary Folkloristic Fieldwork and Archiving in China" redigeras av Lauri Honko och kommer att publiceras genom Finska litteratursällskapet under 1989. I december 1988 besökte institutföreståndaren Honko Beijing och Changchun (Jilin). I Beijing överlämnade han till det ovannämnda sällskapet i Beijing och till dess syster-

företag i Cuangxi (Nanning) video- och ljudband (i två kopior) samt ett urval diabilder från fältarbetet hos dong-folket i Sanjiang (Cuangxi) i april 1986 och en videofilm (65 min.) om själva projektet i två kopior. En kopia av projektfilmen går till Sanjiang. I Changchun och närliggande byar mötte och filmade Honko två schamaner samt diskuterade med forskare vid Jilin Nationalities Research Institute om framtida samarbetsmöjligheter. Institutet har bl.a. ett femtontal schamanistiska ritualhandböcker (mest på manchu) i manuskriptform; man diskuterade möjligheten av att publicera åtminstone någon av dessa i översättning. Dessutom visade institutet intresse för konferenssamarbete och fältforskning med nordiska forskare. I Beijing diskuterades ett besök av yngre kinesiska forskare (3–4 personer) genom det finsk–kinesiska kulturavtalet redan i augusti–september 1989.

Huvudintresset i projektplanering/Folklorens värn låg dock på Indien, där ett drygt 3-veckors forskarutbildningsseminarium med fältarbete i byarna kring Dharmastala (Karnataka) planerades för februari 1989. Institutföreståndaren Honko besökte Regional Resources Center for Folk Performing Arts vid Mahatma Gandhi Memorial College i Udupi, Department of Kannada vid Mangalore University samt Dharmastala-templets dharmadikari Sri D. Veerendra Heggade i december och fastslog i samarbete med indiska kolleger seminariets arbetsprogram, fältarbetsplan och hithörande tekniska frågor. På hemvägen deltog Honko som lärare i en forskarutbildningskurs (Third National Folklore Workshop) i Dhaka, Bangladesh, Undervisningsministeriet i Finland gav resebidrag. I Norden förberedde sig forskare i Åbo, Helsingfors och Bergen för projektet. Lauri Honko och Martti Junnonaho planerade COLLCARD, en blankett för datainsamling i fältarbetet, på basen av erfarenheter och aktuella behov i den internationella forskarutbildningen.

I den övriga projektverksamheten pågick forskning kring drömmar och drömtydning genom en nordisk projektgrupp under ledning av docent Annikki Kaivola-Bregenhøj: en rad artiklar förbereddes för publikation. I projektet "Folklore och turism" under ledning av arkivchef Pekka Laaksonen var publikationsplanerna i förgrunden, dessutom planerades ett symposium och en forskarpanel för NIF:s festmöte i Åbo i september 1989.

NIF:s festmöte "NIF 30 år" den 7.9.1989 planerades att omfatta både vetenskapligt och mera publikvänligt (filmer, utställningar) program. Det nya Kulturcentret i Åbo blir platsen för festmötet.

NIF:s treåriga datalogiska projekt "NTAI-databas och andra nordiska tillämpningar av ADB på traditionsmaterial" under ledning av Carsten Bregenhøj avslutades under året. Styrelsen fattade beslut om att fortsätta verksamheten i lämpliga former i samband med NIF:s konferenser.

NIF:s gästföreläsare under året var på vårterminen prof. Henry Glassie, Pennsylvania University, Philadelphia och prof. Ruth Finnegan, The

Open University (England). Flere institutioner i fyra länder fungerade som värdar. Finnegans turn" sköttes kostnadsvis för Finlands del av Antropologiska Sällskapet i Finland.

Under året fick NIF två nya medarbetare, forskningssekreterarna FK Susanna Lehtonen (information) och FL Martti Junnonaho (projekt).

NIF:s flyttning i Åbo från Fennicum till Tavastgatan 2 (nära universitet), planerades för hösten men måste uppskjutas över årsskiftet p.g.a. oväntade svårigheter i ansvarsfördelningen mellan de nordiska och nationella myndigheter som kan bevilja tillstånd och extra anslag för täckandet av flyttningskostnaderna.

NIF:s styrelse diskuterade ingående NIF:s framtid efter 1990 då den nuvarande institutföreståndaren slutar. Efter en omröstning beslöt styrelsen att föreslå för Nordiska ministerrådet det önskvärda i en forsatt rotation som i första hand skulle innebära att NIF skall flytta till Bergen fr.o.m. den 1.1.1991.

Styrelsen för Nordiska institutet för folkdiktning överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Åbo den 29 mars 1989

Bente Gullveig Alver
Styrelsens ordförande

Lauri Honko
Institutföreståndare

Nordiska institutet för sjörett

Verksamhetsberättelse 1988

A. Navn og adresse

Nordisk Institutt for Sjørett
Karl Johansgate 47
N-Oslo 1
Tel. 42 90 10

B. Startår

1963.

C. Formål

Retningslinjer for Instituttets virksomhet fremgår av dets formålsparagraf. Fra 1983 er Instituttets formålsparagraf endret og lyder nå som følger:

Nordisk Institutt for Sjørett har til formål å fremme forskning og undervisning i de nordiske land i sjørett og alminnelig transportrett, olje- og gassrett og andre med sjøretten beslektede fagområder. For dette formål skal instituttet bl. a.

- a) søke å koordinere den forskning i disse fag som drives ved universiteter, høyskoler og andre institusjoner i Norden,
- b) tilby gode arbeidsforhold og et godt faglig miljø for nordiske jurister som ønsker å drive videregående teoretiske eller praktiske studier innenfor instituttets fagområde,
- c) fremme videreutdanning og forskerutdanning innenfor fagområdet gjennom utdeling av stipendier og på annen måte,
- d) arrangere eller medvirke ved seminarer, kurser, forelesninger o.l. ved instituttet eller annetsteds for juridiske studenter fra de nordiske land, samt for praktiserende jurister, funksjonærer i næringslivet og den offentlige administrasjon og andre som i sitt virke har behov for veiledning,
- e) opprettholde et fagbibliotek med samlinger av materiale av forskjellig art innenfor instituttets fagområde samt bygge opp kartoteker over rettsavgjørelser, litteratur og annet materiale,
- f) utgi eller medvirke til utgivelsen av publikasjoner av interesse for instituttets fagområde.

D. Organisation

Nordisk Institutt for Sjørett er knyttet til det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Instituttet er representert i fakultetsrådet, i komitéer og andre fakultets- og universitetsorganer. Administrativt sorterer likevel Instituttet under Nordisk Ministerråd, og Instituttets driftsbudsjett er en del av det nordiske kulturbudsjett. Universitetet i Oslo dekker en del av Instituttets lønns- og driftsutgifter. (Se nærmere om dette under pkt. G.)

1 Administrasjon

Etter Instituttets statutter § 7 består styret av en representant fra henholdsvis Danmark, Finland, Norge og Sverige, Instituttets bestyrer samt en representant for de ansatte.

2 Styrets sammensetning pr. 31.12.1988

Danmark:	Lektor Lise Skovby, København
Varamann:	Professor dr. jur. Allan Philip, København
Finland:	Professor jur. dr. Peter Wetterstein, Åbo
Varamann:	Lagstiftningsdirektør Leif Sevon, Helsingfors
Norge:	Høyesterettsadvokat Helge Jakob Kolrud, Oslo
Varamann:	Høyesterettsdommer Gunnar Aasland, Oslo
Sverige:	Professor jur. dr. Kurt Grönfors, Göteborg
Varamann:	Professor jur. dr. Jan Ramberg, Stockholm
Bestyrer:	Professor dr. jur. Erling Selvig (formann)
Varamann:	Professor dr. jur. Thor Falkanger.

Representant for de ansatte:

Førstesekretær Arnlaug Helseth

Styremøter ble holdt 2. mai og 27./28. oktober.

Avdeling for Petroleumsrett

Avdeling for Petroleumsrett ble opprettet 1. januar 1981. Petroleumsrettsavdelingen var i perioden 1981–84 finansiert med bidrag fra norske og utenlandske oljeselskaper. Fra 1985 har Avdelingen vært finansiert av oljeselskapene gjennom sin organisasjon NIFO (Norsk Industriforening for Oljeselskap). Avdelingsbestyrer har vært professor dr. juris Hans Jacob Bull.

Avdeling for Petroleumsrett har et veiledende og konsultativt råd som i 1988 har hatt denne sammensetning:

Adm. sjef Svein Breivik, Norsk Hydro a. s.

Ekspedisjonssjef Knut Dæhlin, Olje- og energidepartementet,

Adm. direktør Karl Glad, Akergruppen,

Direktør Yngvar B. Heide, Elf Aquitaine Norge A/S,

Afdelingschef Jørgen Nørgaard, Energiministeriet, København og

Professor Kjell Woldseth, Norges Statsautoriserte Revisorers Forening

Rådet har ikke vært sammenkalt i 1988.

3 Personale

Følgende personer har vært knyttet til Instituttet i 1988:

Professor dr. jur. Erling Selvig (bestyrer)*

Professor dr. jur. Thor Falkanger (varabestyrer)*

Professor dr. jur. Sjur Brækhus*, prof. emeritus fra 1.8.

Professor dr. jur. Hans Jacob Bull

Førsteamanuensis lic. jur. Ola Mestad permisjon fra 16.6.

Amanuensis Ronald Craig*

Amanuensis Annica Blomqvist til 15.9.

Amanuensis Gunilla Dueck fra 1.9.

Nord. forskningsstip. Erik Røsæg til 30.6., deretter amanuensis

Nord. forskningsstip. Charles Debattista fra 1.7.

Nord. forskningsstip. Ralf Lindbäck til 30.9.

Nord. forskningsstip. Magnus Hannesson fra 1.10.

Forsker Jan Syversen**

Forskningsassistent Anneke Biesheuvel Borgli fra 1.11.**

Forskningsassistent Thomas Grung Michelet** til 31.10.

Vit. ass. Alexandra Bech 1/2 stilling**

Vit. ass. Stig Berge 1/2 stilling fra 1.2.**

Vit. ass. Hans Peder Bjerke 1/2 stilling til 31.8.**

Vit. ass. Jon D. Bjerkem 1/2 stilling til 1.3.*

Vit. ass. Dag Erlend Henriksen 1/2 stilling fra 1.9.*

Vit. ass. Christian Lund 1/2 stilling til 31.8.*

Vit. ass. Vegard Lund 1/2 stilling fra 1.11.**

Vit. ass. Petter Rusten 1/2 stilling til 1.3.*

Vit. ass. Geir Stenseth 1/2 stilling fra 1.2.*

Vit. ass. Are Stenvik 1/2 stilling fra 1.2.**

Vit. ass. Asle Aarbakke 1/2 stilling fra 1.6.**

Bibliotekarer:

Kirsten Al-Araki 1/2 stilling*

Inger Hamre 1/2 stilling**

Kontorpersonale:

Kontorsekretær Jorunn Birkedal 1/1 stilling**

Førstesekretær Karin Gamborg 4/10 stilling + 6/10 stilling**

Førstesekretær Arnlaug Helseth 6/10 stilling pluss 2/10**

Konsulent Frøydis Rothé Sandberg 1/1 stilling

Adm. sekretær Karin Thulin 5/10 til 30.4**

Stillinger lønnet utenfor det nordiske budsjett:

* Lønnet av Universitetet.

** Lønnet av eksterne midler (prosjekter m. m.)

Gjesteforskere ved Instituttet i 1988:

Dr. Charles Debattista, University of Southampton, 15. – 20. februar, og juli – desember.

Cand. jur. Henrik Gam, København, 5. – 24. april.

Dr. Laszlo Majtényi, Budapest (vårsemesteret).

Statsadv. Åsmund Norheim, Stavanger, 14. – 27. nov.

Bilag 1 til årsberetningen gir en oversikt over personer som har mottatt stipend for opphold i kortere eller lengre tid ved Instituttet.

4 Revisorer

Instituttets regnskap revideres av Riksrevisjonen i forbindelse med revisjon av Universitetets regnskaper.

E. Virksomheten

Nordisk Institutt for Sjørett driver undervisning i sjørett, petroleumsrett og engelsk-amerikansk rett. Undervisningen følges såvel av norske som av andre nordiske studenter. Den spesialfagseksamen som studentene tar ved Instituttet, kan – foruten å være en del av studiene til norsk juridisk embedseksamen – godkjennes av de andre nordiske lands universiteter som en del av studiene til juridisk embedseksamen.

I 1988 tok 33 studenter eksamen i sjørett (17 i vårsemesteret, 16 i høstsemesteret). I kontrakter i petroleumsvirksomheten tok ialt 59 studenter eksamen i faget fordelt med 32 i vårsemesteret og 27 i høstsemesteret. I engelsk-amerikansk rett tok 15 studenter eksamen i faget fordelt på 9 i vårsemesteret og 6 i høstsemesteret. Det var ingen kandidater oppe til eksamen i "Petroleumsrett" spesialfag.

1 Stipendier

Det overveiende antall stipendiater som Instituttet mottar årlig, ønsker å gjennomgå det kurs i sjørett eller petroleumsrett som Instituttet tilbyr. Enkelte stipendiater kommer til Instituttet for å forberede og samle materiale til en avhandling. Disse stipendiater får personlig veiledning og hjelp av Instituttets forskere.

I 1988 mottok Instituttet ialt 66 søknader om stipend – inkl. de nordiske forskningsstipendiene – (58 i sjørett og 8 i petroleumsrett). Nasjonalitetsmessig fordelte søkerne seg slik:

<i>Sjørett:</i>	34 fra Sverige, 3 fra Finland, 16 fra Danmark, 2 fra Island, 2 fra Norge og 1 fra England.
<i>Petr.rett:</i>	2 fra Sverige, 1 fra Finland, 4 fra Danmark og 1 fra Norge.

Det ble bevilget 29 stipendier som fordelte seg som følger:

<i>Sjørett:</i>	9 fra Sverige, 2 fra Finland, 8 fra Danmark, 2 fra Island, 2 fra Norge og 1 fra Storbritannia.
<i>Petr. rett:</i>	1 fra Sverige, 3 fra Danmark og 1 fra Norge.

Det skal bemerkes at Instituttet også – så langt det er mulig – tar imot studenter som ikke oppnår stipend fra Instituttet, men som kommer hit med stipend fra sine hjemland eller selv finansierer studiene. I tillegg til stipendiatene har således 10 studenter fra de øvrige nordiske land fulgt undervisningen. I vedlegg 1 til årsrapporten er inntatt navneliste over stipendiater og ikke-norske studenter som har oppholdt seg ved Instituttet i 1988.

I henhold til ovenstående har Instituttet i 1988 hatt 2.700 studentgjestedøgn. Legger man til den tid gjesteforskere har oppholdt seg i Instituttet, kommer man opp i 3.480.

Også i 1988 har det vært mulig for Instituttet å skaffe bolig til de personer som besøker Instituttet.

2 Undervisningen

Instituttet tilbyr hvert semester kurs i sjørett og petroleumsrett som strekker seg over ca. tre måneder. Undervisningen gis dels som forelesninger, dels ved gruppevirksomhet. Instituttets medarbeidere gir individuell veiledning der dette er ønsket og bestreber seg på å skape så god kontakt som mulig mellom Instituttets faste medarbeidere, de norske spesialfagsstudenter og stipendiatene. Som ledd i denne bestrebelse samles studenter og lærere til felles lunch hver dag. Det blir også arrangert møter mellom lærere og stipendiater i løpet av semesteret hvor stipendiatene kan komme med synspunkter på bl.a. undervisningsopplegget. Til hjelp i eksamensforberedelsene gis det skriftlige oppgaver til besvarelse som rettes og gjennomgås. Undervisningen suppleres med besøk og ekskursionsjoner i Norge og de andre nordiske land, som gir studentene innblikk i de praktiske sider av faget.

a) Undervisningen i sjørett

I tillegg til et felles grunnpensum kan studentene velge mellom 2 spesial-emner, nemlig "Havari og forsikring" og "Fraktavtaler". Oversikt over pensum i sjørett er bilag 2 til årsrapporten.

Undervisning i grunnpensum:

<i>Våren:</i>	Brækhus, Blomqvist, Falkanger og Selvig (20 t.)
<i>Høsten:</i>	Dueck og Røsæg (20 t.)

Undervisning i spesialemner:

<i>Våren:</i>	Fraktavtaler: Falkanger og Blomqvist (20 t.)
	Havari og forsikring: Bull og Røsæg (20 t.)

Høsten: Fraktavtaler: Falkanger og Selvig (20 t.)
Havari og forsikring: Bull og Dueck (20 t.)

Både i vår- og høstsemesteret har det vært arrangert gruppevirksomhet for studentene. Hensikten med gruppearbeidet er å stimulere studentene til aktivt å diskutere juridiske problemer. Gruppene arbeider selvstendig, men en lærer kan alltid tilkalles.

b) Undervisningen i petroleumsrett

Studentene kan velge mellom "Petroleumsrett" spesialfag der det legges størst vekt på de offentligrettslige deler av faget og "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" spesialfag med hovedvekt på de privatrettslige sider. I tillegg undervises det i "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" som valgfag til 3. avdeling ved det juridiske fakultet. Forelesningene i "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" valgfag og spesialfag er felles.

Oversikt over pensum i petroleumsrett spesialfag og valgfag er inntatt som vedlegg 3 og 4 til årsberetningen.

Forelesere i petroleumsrett spesialfag:

Våren: Mestad, Selvig, Syversen og adv.fullm. Knut Erling Øyehaug.

Høsten: Bull, Selvig, Skirbekk, Michelet og adv.fullm. Knut Erling Øyehaug.

Forelesere i petroleumsrett "Kontrakter i petroleumsvirksomheten" spesialfag og valgfag:

Våren: Bull og Mestad, samt advokatene Stephen Knudtson og Knut Kaasen (ialt 30 t.)

Høsten: Bull og advokatene Stephen Knudtson og Knut Kaasen.

I tillegg til forelesninger har det vært holdt gruppeundervisning (kollokvier) og arrangert oppgaveskrivning.

c) Ekskursjoner

I 1988 er det blitt arrangert ekskursjoner for studenter både med sjørett og petroleumsrett valgfag/spesialfag. Se mer om dette pkt. 5. Program for ekskursjonene er vedlegg 5 til årsberetningen.

Både i vår- og høstsemesteret ble det arrangert tur for studentene til Juristforeningens hytte "Hoppeseter". I tilknytning til oppholdet ble det gitt en faglig orientering. Se også pkt. 5 om dette.

d) Undervisning i andre fag

Vårsemesteret:

Brækhus foreleste om "Omsetning og kreditt: tinglysing og godtrovern".

Falkanger foreleste over tingsrett, panterett og konkurs og holdt praktikumseminar og oversiktsforelesninger for 2. og 3. avd. kandidater.

Craig underviste i engelsk-amerikansk rett.

Høstsemesteret:

Bull holdt kurs i erstatningsrett.

Falkanger holdt oversiktsforelesninger og praktikumseminar for 2. og 3. avd. kandidater. Han foreleste også i statisk tingsrett og panterett med 24 timer i hvert fag.

Craig foreleste i engelsk-amerikansk rett.

e) Undervisning utenfor Instituttet

Under Norges Tekniske Høyskoles eksamensrettede etterutdanningskurs (EEU-kurs) har Avdeling for Petroleumsrett i flere år arrangert et kurs i innføring i petroleumsrett i Trondheim. I 1988 ble kurset avsluttet på grunn av for liten oppslutning. Man tar sikte på å avholde kurset igjen i 1989.

Falkanger foreleste om tvangsfullbyrdelse ved Bankakademiet. Videre foreleste han i sjørett ved Bedriftsøkonomisk Institutt.

3 Seminarvirksomheten

a) Onsdagsseminarene

Det har vært arrangert 7 onsdagsseminarer i 1988. Deltagerne ved onsdagsseminarene er jurister i statsadministrasjonen, forsikringsselskaper, private advokatfirmaer, universiteter og høyskoler. Deltagerne kommer fra alle de nordiske land. Studentene deltar også i seminarene. En skriftlig innledning eller annet grunnlagsmateriale blir som oftest sendt deltagerne på forhånd. I vedlegg 6 er gjengitt programmet for sjøretts- og petroleumsrettsseminarene 1988.

b) Dommerseminarer

I tilknytning til onsdagsseminarene arrangerer Instituttet hvert semester et ettermiddagsseminar for dommere i de nordiske land. Nylig avsatte dommer av sjørettslig karakter blir presentert av en av Instituttets medarbeidere og diskutert. I 1988 har ca. 20–25 personer deltatt ved hvert av de to avholdte dommerseminarer.

c) Det 13. nordiske sjørettsseminar

Seminaret ble avholdt på Leangkollen hotell og kurscenter utenfor Oslo i dagene 12. – 14. september. Deltagerantallet var 103. Temaer til diskusjon var Poolsamarbeid, Management og Åpne Registre. Program for seminaret følger som vedlegg 7. I tilknytning til seminaret feiret Instituttet sitt 25 års jubileum med en festmiddag for seminardeltagerne og spesielt inviterete, ialt 135 personer.

d) Petroleumsjuridisk Klubb

Petroleumsjuridisk Klubb startet i høstsemesteret og er ment som et uformelt ettermiddagsseminar. Det avholdes første tirsdag i måneden. En disposisjon til diskusjonstema sendes ut på forhånd. Oversikt over temaer tatt opp i Petroleumsjuridisk Klubb høsten 1988 er inntatt i vedlegg 6.

4 Forskning

a) Publikasjoner

Instituttet har ingen egen publikasjonsserie. De fleste avhandlinger og artikler Instituttets medarbeidere skriver, blir trykt i småskriftserien *Marlus*.

Marlus som utgis av Sjørettsfondet med Bull som redaktør, er i 1988 utkommet med 13 hefter. Sjørettsfondet har dessuten publisert fire bøker og en revidert utgave av *Innføring i petroleumskontrakter*. Liste over publiserte hefter av *Marlus* og over utgitte bøker m.v. er tatt inn som vedlegg 8.

b) Publiserte forskningsarbeider/utredninger

Kirsten Al-Araki: Register 1978–87 for Tidsskrift for Rettsvitenskap.

Lars Olav Askheim: Lånefinansiering av petroleumsutvinning – risikofordeling og fleksibilitet. Mobils Forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 8, 196 s. Publisert i *Marlus* nr. 148.

Avhandlingen er Askheims lic. jur. arbeide og også publisert som bok på Sjørettsfondet.

Sjur Brækhus: Omsetning og kreditt, bind 2. (Pant og annen realsikkerhet.) XXI + 573 s.

Hans Jacob Bull: Tredjemannsdekninger i forsikringsforhold. Avhandlingen er Bulls arbeide til den juridiske doktorgrad. Publisert som bok (598 s.) på Sjørettsfondet.

Innføring i sjørett 2. utg. sammen med Thor Falkanger. Publisert som bok (316 s.) på Sjørettsfondet.

Avtalte standardvilkår som privat lovgivning. Prøveforelesning over selvvalgt emne til den juridiske doktorgrad. Publisert i *Lov, dom og bok*, Festskrift til Sjur Brækhus (s. 99–114).

Hvorvidt bør det i lovgivningen om skadeforsikring differensieres mellom forbrukerforsikring og næringslivsforsikring. Prøveforelesning over oppgitt emne til den juridiske doktorgrad. Publisert i *Nordisk Forsikringstidsskrift*.

Betalinger til utenlandske konsernselskap. Foredrag holdt ved det 13. årlige oljejuristseminar i Brugge, arrangert av Fina Exploration Norway u. a. s. 15 s. Publisert i *Marlus* nr. 157.

Reguleringen av ansvars- og forsikringsspørsmål i petroleumsvirksomheten. Publisert i *Innføring i petroleumskontrakter 1988*, studiemateriale til bruk i spesialfaget kontrakter i petroleumsvirksomheten.

Charles Debattista: Deviation, serious Breaches and Exclusion of Liability in Contracts of Carriage by Sea. Bearbeidet utgave av innledning ved sjørettseminaret høsten 1988. 17 s. Publisert i *Marlus* nr. 156.

Thor Falkanger: Innføring i sjørett 2. utg. sammen med Hans Jacob Bull (316 s.) Publisert på Sjørettsfondet.

Redaktør av *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus.*

Redaktør sammen med Kjell Haagenen av *Norsk Vassdragsrett.*

Tilbehør til skib: Noen refleksjoner omkring sjølovens § 260. Publisert i *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus* s. 139–148.

Norsk vassdragsrett – en introduksjon og et historisk tilbakeblikk. Publisert i *Norsk Vassdragsrett* s. 25–53.

Hus på fremmed grunn. Publisert i *Jussens Venner* 1988 s. 75–91.

Rivning og erstatning ved uberettiget utnyttelse av annenmanns faste eiendom. Publisert i *Kart og Plan* 1988 s. 327–334.

Pant i ektefellers felles bolig. Publisert i *Festskrift til Corpus Juris* s. 105–119.

Anders Voje Heieren: Skattespørsmål ved overdragelse av andel i K/S. Spesialfagsavhandling 80 s. Publisert i *Marlus* nr. 146.

Ola Mestad: Noen internasjonale aspekter ved forholdet mellom vertsstat og oljeselskap. Foredrag holdt ved det 10. årlige bergenske oljerettssymposium. Publisert i rapport fra symposiet.

Petter Rusten: Rederforsikring og forsikringsavtalelovgivning. Spesialfagsavhandling, 80 s. Publisert i *Marlus* nr. 152.

Anita Rønne: Offentlig regulering af olie- og naturgasvirksomheden i Danmark. Mobils forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 9. 159 s. Publisert i *Marlus* nr. 149.

Erik Røsæg: World Shipping Laws, Part III, Norway IIA Legal Structure, IIB Jurisdiction, IIC Remedies. Publisert i en serie utgitt av Oceania Publications, N.Y.

Om vederlag for mislykket berging. Publisert i *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus* s. 437–450.

Erling Selvig: Samarbeidsavtalen: Tre studier. Mobils forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 10. 27 s. Publisert i *Marlus* nr. 153.

AMOCO/AMERADA HESS versus NOCO. Voldgiftsdom om

– tariff for behandling og transport av petroleum fra annet felt,

– en deltageres rett til bruk av fellesanlegg. 40 s. Publisert i *Marlus* nr. 154.

Morselskapsgaranti – rettslig innhold og internasjonal håndhevelse. Behov og hovedproblemer. Foredrag holdt ved det tiende årlige bergenske oljerettssymposium. Publisert i rapporten fra symposiet.

En rettsvitenskapsmann fyller år. Publisert i *Lov, dom og bok, Festskrift til Sjur Brækhus*, s. 1–4.

Petroleumsrett til studiebruk. Pensumbok i petroleumsrett spesialfag. 688 s.

Kjøpsrett. Pensumhefte i kjøpsrett, 2. avd. jus.

Petroleumslovens anvendelse på virksomhet under petroleumstillatelser gitt før lovens ikrafttreden, herunder spørsmålet om adgang til å endre transporttariffer. Foredrag holdt på det 13. årlige oljejuristseminar i Brugge. 25 s. Publisert i MarIus nr. 157.

Gaute Skirbekk: Leveransereguleringen i petroleumsvirksomheten. Spesialfagsavhandling. 186 s. Publisert i MarIus nr. 147.

Jan Syversen: Transaksjoner med beslektet utenlandsk selskap – noen synspunkter på anvendelsen av skattelovens § 54 første ledd. Foredrag holdt ved det 13. oljejuristseminar i Brugge. 22 s. Publisert i MarIus nr. 157.

Medforfatter till *Kommentarutgaven til Skatteloven, 1087 s.*

Aksjesalg og inntektsskatt – del II om Beskatning av gevinst ved overdragelse av større aksjeposter – skl. § 54 første ledd. 102 s.

"Journal of Energy & Natural Resources Law".

Det er innlevert 4 rapporter om norsk petroleumsvirksomhet.

c) *Forskningsarbeider/utredninger som foreligger i manuskript*

Alexandra Bech og Christian Lund: Nytt norsk internasjonalt skipsregister (NIS).

Hans Peder Bjerke: Samordnet leteboring. Vil bli publisert i MarIus.

Jon Bjerkem: Krav til egenfinansiering i oljeselskaper. Vil bli publisert i MarIus.

Annica Blomqvist: Redarens "egenfel" i samband med globalbegrænsning.

Anneke Biesheuvel Borgli: De abandonment problematiek in Nederland en Noorwegen. (Abandonment-problematikken i Nederland og Norge; et sammenlignende studium), 72 s. på nederlandsk. Vil bli oversatt til engelsk.

Hans Jacob Bull: Innledningsforedrag ved Nordisk Ministerråds seminar i Torshavn, Færøene, om "Olje, fisk, miljø".

Thor Falkanger:

– To kapitler i en bok om Foretaksrett.

– Revidert og utvidet utgave av Tingsrettslige arbeider.

Magnus Hannesson: "Om transportrett" publiseres i Timarit Lögfrædinga på islandsk.

Ralf Lindbäck: Styrning under kontraktsavveckling. En studie av kontraktsregleringar, som säkerställer avtalsenlig prestation vid fartygs- och offshoreleveranser.

Erik Røsæg:

– Garantikjeder ved uriktig utlevering av last. Foredrag holdt i Den norske Sjøretts Forening i februar. Vil muligens bli trykket i Njördur.

– Letters of Comfort. Morselskapers støtteerklæringer/garantier for daterselskapets solvens. Seminarinnledning ved Instituttets onsdagsseminar i sjørett i april.

– The Process of Specification of Non-Specific Goods under a Sales Agreement.

Erling Selvig: Statens styring av petroleumsproduksjonen. Innledning ved petroleumsrettsseminar 25. februar. (inkorporert i boken?)

d) *Igangværende forskningsarbeider, herunder prosjekter hvor Instituttets medarbeidere og studenter deltar*

Kirsten Al-Araki og Inger Hamre: Sjøretts- og petroleumsrettsbibliografi over nordisk materiale.

Mads H. Andenæs: Kontraktsvilkår. En grunnstudie i kontraktsrett og rettskildelære.

Stig Berge: Samarbeidsavtalens system for anskaffelse av varer og tjenester. En kartlegging av anskaffelsesprosedyren med særlig vekt på minoritetsvernet og operatørens prerogativer.

Anneke Biesheuvel Borgli: EF-regler om sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten og deres forhold til norsk lovgivningsarbeide.

Sjur Brækhus:

- Omsetning og kreditt del 3 og 4.
- Anvendelsen av avtalet. § 36 i kommersielle forhold.

Gunilla Dueck: Bårgarens rätt till ersättning när han har försökt att förhindra en oljeföroreningskada.

Thor Falkanger:

- Aksjeerverv og konsesjonsregler vedrørende fast eiendom. Artikkel til TfR.
- En fremstilling av reglene om feste av grunn.
- Grenseproblemer tingsrettslig sameie/ansvarlig selskap i forhold til bygningkomplekser.
- Odelsretten – etter 1984.

Lasse Hagen: Kommentartutgave til petroleumsloven i samarbeid med Thomas Michelet, konsulent Ulf Hammer, Olje og Energidepartementet og advokat Trond Stang.

Magnús Hannesson:

- Phd. thesis, University of Exeter, U.K.: "Some Aspects of the Hamburg Rules compared to English and Scandinavian Law".
- Artikkel på islandsk om "Sea Waybill".
- Artikkel på islandsk om "Bakgrunnen for Hamburg Reglene".
- "Arrest of ships in Iceland", International Bar Association, Committee Meeting.

Hanne Harlem: Avbestillingsklausuler i petroleumskontrakter.

Dag Erlend Henriksen: Skattlegging av utenlandske oppdragstakere på norsk kontinentalsokkel.

Vegard Lund: "Rederi" og "ansettelse" i relasjon til sjømannslovens § 3.

Thomas Grung Michelet:

- The enforcement of safety legislation in relation to operations offshore

- a comparative study of British and Norwegian Law. Samarbeidsprosjekt mellom Instituttet og Universitetet i Aberdeen.
  - Lovkommentar til Petroleumsloven i samarbeid med Lasse Hagen, Ulf Hammer og Trond Stang.
- Gaute Skirbekk:* Varer og tjenester til petroleumsvirksomheten. Leveansereguleringen i lys av EF's forslag om nye anskaffelsesregler for (bl. a.) energisektoren.

Geir Stenseth og Are Stenvik: Oljeterminhandel.

Erik Røsæg:

- Råvaretransport.
- World Shipping Laws – part IB (norsk jurisdiksjonsutøvelse til sjøs.)
- Captain Panagos DP – an Analysis of the Pleadings.
- Avhandling om ””Comfort Letters””.

Asle Aarbakke: Kreditorenes stilling i forhold til sammenslutninger – fortrinnsrett for felleskreditorene, eller lik rett for alle?

MOBIL's forskningsprogram ved Avdeling for Petroleumsrett

Mobil's Forskningsprogram – basert på en finansieringsavtale mellom Mobil Exploration Norway Inc. og Nordisk Institutt for Sjørett – startet arbeidet 1. januar 1985. Bidraget fra Mobil utgjør ialt NOK 4.2 mill. i perioden 1985–88. Programmet omfatter alle former for samarbeide mellom uavhengige oljeselskaper på kontinentalsokkelen – så som undersøkelse, utvinning, ilandføring, terminalbehandling m. m., innbefattet emner som gjelder petroleumsbeskatning.

I 1988 har en seniorforsker og en juniorforsker vært direkte lønnet over programmet. Tre forskere med sin arbeidsplass utenfor Instituttet er tilknyttet prosjektet. Dessuten arbeider Avdelingens forskere med problemer som berører emner under forskningsprogrammet. Det ble i 1988 publisert 3 rapporter under Mobils Forskningsprogram. Se om dette under punkt 4 b og vedlegg 8 i årsberetningen.

Mads H. Andenæs: Kontraktsvilkår.

Hanne Sophie Greve (Lagmannsretten i Bergen): Jurisdiksjonsproblemer.

Ola Mestad: Force Majeure i kontraktsforhold.

Anita Rønne (Københavns Universitet): Det danske konsesjonssystemet. (I 1988 publisert ”Offentlig regulering af olie- og naturgasvirksomheden i Danmark. Rapport nr. 9 i Mobils Forskningsprogram).

Jan Syversen: Petroleumsutvinning og skatt – utvalgte emner.

5) *Undervisning, kurs, seminarer m. m. i kronologisk orden:*

Februar–mai: Forelesninger i sjørett, engelsk-amerikansk rett, kontrakter i petr.virksomheten valgfag og spesialfag og ”Petroleumsrett” spesialfag. Se pkt. 2 a), b) og d)

2. – 7. februar: *Selvig* deltok i "The Energy Policy Seminar" på Sanderstølen, arrangert av The Energy Policy Foundation in Norway.

10. februar: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

17. februar: *Røsæg* deltok i Den norske Creditbanks Remburskurs.

24. – 25. februar: Seminar for stipendiater og studenter på "Hoppeseter". Se pkt. 2 c).

22. februar: *Røsæg* holdt foredrag i Den Norske Sjøretts-Forening om "Garantier for uriktig utlevering av last".

25. februar: *Bull* holdt prøveforelesning til den juridiske doktorgrad over oppgitt emne "Hvorvidt bør det i lovgivningen om skadeforsikring differensieres mellom forbrukerforsikring og næringslivsforsikring".

26. februar: *Bull* holdt prøveforelesning til den juridiske doktorgrad over selvvalgt emne "Avtalte standardvilkår som privat lovgivning."

27. februar: Doktordisputas. *Bull* forsvarte sin avhandling om "Tredjemannsdekninger i forsikringer" for den juridiske doktorgrad.

14. – 18. mars: *Bull* og *Mestad* deltog ved Energy Law' 88 i Sidney arrangert av International Bar Association, Section on Energy and Natural Resources Law. *Mestad* holdt foredrag om "Constraints on legislative actions affecting natural Resources development". *Bull* ledet paneldebatt.

16. mars: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

23. mars: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

20. april: Sjørettsseminar og postseminar. Se vedlegg 6.¹

25. – 26. april: Ekskursjon till Bergen for studenter i sjørett, petroleumsrett og engelsk-amerikansk rett. Ledere for ekskursjonen var *Blomqvist*, *Røsæg* og *Rothé*. Program for ekskursjonen er inntatt som vedlegg 5 til årsrapporten.

20. – 21. mai: *Selvig* holdt foredrag om "Product Liability. Recent developments and main legal issues" ved The third British-Scandinavian Offshore Construction Contract Seminar, Schæffergården, København.

16. juni: Mottagelse for *Sjur Brækhus* i forbindelse med hans avskjed som professor ved Det juridiske fakultet.

September – november: Forelesninger i sjørett, engelsk-amerikansk rett, petroleumsrett valgfag og spesialfag. Se pkt. 2 a) b) og d).

22. – 24. august: Seminar på Sundvollen ved Oslo for forskere som deltar i forskningsprogram ved universiteter og høyskoler i Norge. *Bull* var leder og *Røsæg* sekretær for seminaret. *Bull* holdt foredrag om "Gruppeforskning i rettsvitenskap" og "Alm. kontraktsvilkår som rettskilde". *Falkanger* holdt foredrag om "Veiledning sett fra veilederens side". Forøvrig deltok *Syversen* fra Instituttet på seminaret.

6. september: Møte i Petroleumsjuridisk klubb. *Selvig* innledet til diskusjon om "Fra grenselandet mellom petroleumsrett og kontraktsrett".

12. – 14. september: Det 13. nordiske sjørettsseminar ble avholdt på

¹ Här ej tryckt.

Leangkollen Hotell ved Oslo. 103 personer deltok fra alle de nordiske land. Program for seminaret er inntatt som vedlegg 7 til årsrapporten.¹

19. september: Ekskursjon for sjørettsstudenter til Oslo Havn v/ Dueck.

21. – 23. september: *Al-Araki* og *Hamre* deltok ved International offshore information conference i Bergen.

24. – 25. september: Tur til "Hoppeseter" for de nordiske studentene. *Røsæg* gjennomgikk en praktisk oppgave og *Aarbakke* holdt forelesning om oppgaveskrivning.

4. oktober: Møte i Petroleumsjuridisk klubb. *Selvig* innledet om "Overdragelse og forkjøpsrett etter samarbeidsavtalen".

5. oktober: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

13. – 16. oktober: Det 13. årlige oljejuristseminar ble avholdt i Brugge med Fina Exploration Norway u.a.s. som arrangør. *Bull* og *Selvig* var medlemmer av seminarets forberedende komité. *Bull*, *Selvig* og *Syversen* holdt foredrag. *Mestad* innledet i paneldebatt. *Berge* deltok også på seminaret.

18. oktober: *Brækhus* var medlem av "betygsnämnden" og deltok ved doktordisputasen i Uppsala der Mikael Möller forsvarte sin avhandling "Konkurs och kontrakt".

26. oktober: Sjørettsseminar. Se vedlegg 6.¹

9. november: Petroleumsjuridisk klubb. *Selvig* innledet om "Deltageransvar og flertallsvedtak".

12. november: Ekskursjon for sjøretts- og petroleumsrettsstudenter til Nordisk Skibsrederforening. *Røsæg* og *Rothé Sandberg* deltok.

22. november: Utdeling av Thomas Fearnleys Nordiske Sjørettspris i Norges Rederiforbunds lokaler. Hovedprisen ble tildelt professor *Peter Wetterstein*, Åbo. Belønning ble også gitt til stud. jur. *Marianne Berg* og stud. jur. *Gaute Skirbekk*.

23. november: Sjørettsseminar og postseminar. Se vedlegg 6.¹

24. november: *Brækhus* holdt foredrag i Finlands Sjørättsförening om "Skibsmegleren. Aktuelle kommisjonsspørsmål".

25. november: *Lars Olav Askheim* holdt prøveforelesning over oppgitt emne til den juridiske lic.jur.grad.

26. november: *Lars Olav Askheim* holdt prøveforelesning over selvvalgt emne "Franchising" til den juridiske lic.jur. grad.

30.nov. – 1. des.: *Mestad* og *Selvig* deltok ved det 11. årlige Bergen symposium i petroleumsrett.

6 Bibliotek

Pr. 31.12 består Instituttets samlinger totalt av ca. 17950 bøker og småskrifter.

Avdeling for sjørett har i abonnement 160 løpende tidsskrifter og årbø-

¹ Här ej tryckt.

ker. I tillegg kommer 34 løsblad og årlige oppdateringer, slik at abonnementene samlet utgjør 193 titler. Videre kommer diverse periodiske publikasjoner som Stortingsforhandlinger, årsmeldinger, statistikker o. l.

Avdeling for Petroleumsrett flyttet i 1985 til lokalene i Løkkeveien og fortsetter der oppbyggingen av sitt spesialbibliotek for petroleumsrettslig litteratur. Ved flyttingen ble biblioteket komplettert med endel mer almen juridisk litteratur for å tilfredsstille behovet til de forskere som har sine kontorer i Løkkeveien. Boksamlingen består ellers av generell litteratur om petroleumsvirksomhet samt petroleumsrettslig litteratur. Boksamlingen i Løkkeveien består av ca. 3.860 bøker. I tillegg kommer 80 årbokabonnement inkl. årbøker, løsblad og tidsskrifter. Avdelingens bibliotek har også en kontraktssamling. En liste i alfabetisk orden over boksamlingen ble publisert i januar 1987. Listen oppdateras med jevne mellomrom.

7) *Komitéer og utvalg.*

Bull:

- Formann i Forskningsutvalget ved Det juridiske Fakultet
- Formann i Doktorgradsutvalget ved Det juridiske Fakultet
- Medlem av Fakultetsrådet
- Medlem av nasjonalt utvalg for forskerutdannelse i samfunnsfag.
- Medlem av bedømmelseskommité for professor II-stilling i rettsvitenskap ved Norges Tekniske høyskole.
- Formann i utvalg til utredning av arbeidsmiljølovgivningen på kontinentalsokkelen.
- Varamedlem (med møteplikt) for formannen i Oljeskattenemnda.
- Medlem av arbeidsgruppe i Finansdepartementet om overdragelse av utvinningstillatelser.

Brækhus

- Medlem av "betygnsnämnden" for Mikael Möllers doktorgrad ved Universitetet i Uppsala.

Falkanger:

- Prodekanus ved Det Juridiske fakultet.
- Medlem av Fakultetsstyret og
- Fakultetsrådet.
- Formann for Forvaltningsutvalget ved Univ. i Oslo.
- Medlem av Universitetets hustrykkerikommité.
- Medlem av professoratbedømmelseskommité ved Univ. i Oslo.
- Medlem av rettsgruppen i Samerettsutvalget.
- Medlem av Justisdepartementets referansegruppe vedrørende revisjon av tvangsfullbyrdelsesloven.

Hannesson:

- Sekretær i den Islandske Sjørettsforening.

Helseth:

- Medlem av styret i Nordisk Institutt fo Sjørett.

Røsæg:

- Sekretær i Doktorgradsutvalget og
- Forskningsutvalget ved Det jur. fak.

Selvig:

- Formann i Sjølovkomitéen.
- Formann i Reklamasjonsnemnda for radio og TV.
- Formann i forbrukertjenesteutvalget.
- Formann i styret for Kredittilsynet.

Syversen:

- Medlem av Oslo Børs regnskapsutvalg.

8) *Internasjonalt arbeide.**Bull:*

- Medlem av Academic Advisory Group, The Section on Energy and Natural Resources Law of the International Bar Association.
- Medlem av "Editors' Board of Journal of Energy & Natural Resources Law".

Michelet:

- Sekretær for utvalg nedsatt av Nordisk Ministerråd til utredning av problemer i forbindelse med bruken av internkontroll som virkemiddel i gjennomføringen av sikkerhetsbestemmelsene på norsk og dansk kontinentalsokkel.

F. Fremtidsplaner

Instituttet tar sikte på å opprettholde en aktivitet av samme omfang og innhold som i 1988.

Forskning

De forskningsarbeider som forelå i manuskript ved utgangen av 1988 (11 arbeider) vil bli publisert. Flere igangværende forskningsprosjekter vil bli avsluttet i 1989.

Det vil bli igangsatt *nye forskningsprosjekt* i 1989, bl. a. "Joint Venture Avtaler i skipsfartsforhold." Prosjektet strekker seg over to år (89/90) og mottar økonomisk støtte fra Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd og Norges Rederiforbund. To yngre forskere arbeider allerede med problemer vedrørende prosjektet.

"Utviklingen av EF's indre marked – hvilken betydning vil den få for nordisk energiforsyning?" Flere av instituttets forskere er allerede igang med avhandlinger knyttet til prosjektet.

Undervisning

Det bli bli avholdt tre måneders kurs både vår og høst i følgende emner: 1) Sjørett, 2) Petroleumsrett, 3. Kontrakter i Petroleumsvirksomheten.

Stipend

Vi tar sikte på å dele ut ca. 20 stipendier.

Seminarer

Det er fastlagt 4 ettermiddagsseminarer i vårsemesteret med tilsvarende opplegg i høstsemesteret.

Det 7. nordiske dommerseminar i sjørett avholdes i København i tiden 25. – 26. september med Sø- og Handelsretten som vertskap.

Instituttet vil som tidligere bistå med opplegg og foredragsholdere ved en rekke kurs og seminarer ved andre institusjoner særlig innen Norden, bl. a. i regi av Nordisk Ministerråd.

Bibliotek

I samsvar med budsjettet for 1989 vil det bli innkjøpt bøker m. v. til både sjøretts- og petroleumsrettsbiblioteket. Registrering av Instituttets boksamlinger på data fortsetter.

G. Finansiering og økonomi

Som et nordisk institutt er Instituttet budsjettmessig underlagt Nordisk Ministerråd i København. Ministerrådet opererer med et budsjett hvor alle de nordiske land gir bidrag etter en fastlagt fordelingsnøkkel (Danmark 22 %, Finland 16 %, Island 1 %, Norge 16 % og Sverige 45 %). For 1988 fikk Instituttet en bevilgning på NOK 2.285.000. Utenom det nordiske budsjett dekker Norge gjennom Universitetet i Oslo utgiftene til lokaler, eksamensadministrasjon m. v. Videre bestrider Norge lønnsutgifter for de tre juridiske professorer som er knyttet til Instituttet, men som også har en vesentlig del av sitt arbeidsområde på andre felt enn sjørett og petroleumsrett. Endelig lønnes en vitenskapelig assistent over det norske universitetsbudsjett.

Avdeling for Petroleumsrett

Avdeling for Petroleumsrett har inntill utgangen av 1988 fått omfattende økonomisk bistand fra NIFO (Norsk Industriforening For Oljeselskap). Fra 1989 er NIFO omdannet til Oljeindustriens Landsforbund. Det er godt håp om at den nye organisasjonen fortsatt vil yde økonomisk bistand til Avdelingen.

Instituttet vil fortsatt arbeide for at hele eller i hvert fall store deler av Avdelingens budsjett dekkes via nordiske kilder på samme måte som Instituttets øvrige virksomhet.

Gaver og bidrag

Også i 1988 er Instituttet blitt tilgodsett med Skr. 10.000 fra Sveriges Ångfartygs Assuransforening i Göteborg til bruk til stipendier i sjørett og

petroleumsrett. Instituttet har videre mottatt omfattende økonomisk hjelp fra Anders Jahres Fond til vitenskapens fremme. Midlene fra Anders Jahres Fond er brukt til avlønning av assistenter og kontorhjelp i forbindelse med prosjektet "Nytt norsk skipsregister (NIS)".

Styret for Nordisk Institutt for Sjørett har godkjent årsberetningen for 1988.

Hans Jacob Bull

Bestyrer

Nordiska geoekskursioner till Island

Verksamhetsberättelse 1988

Navn og adress

Nordiska geoekskursioner till Island
Nordiska ministerrådet
Sekretariatet
Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Tel. (33) 11 47 11

1. Institusjonens oppgave

De nordiske geoekskursjoner til Island startet i 1964 og har som oppgave å gi forskere og studenter i de øvrige nordiske land muligheter for å studere geologiske prosesser i Island – i første rekke innen vulkanologi, glaciologi, geomorfologi og kvartærgeologi. Ekskursjonenes tema skifter hvert annet år mellom de to hovedområdene: Vulkanologi og Kvartærgeologi/geomorfologi. Deltakerantallet er 25, hvorav 10 fra Sverige og 5 fra hvert av de øvrige deltakerland. I det omfang der er behov og ressurser, kan islandske forskere og studenter få tilsvarende anledning til innen virksomhetens rammer, å studere geovitenskapelige problemer og forhold i de øvrige nordiske land.

2. Organisasjon

Virksomheten ledes av et styre bestående av to representanter for hvert av de nordiske land. De to styremedlemmer representerer også hver for seg virksomhetens to hovedområder. Ekskursjonene planlegges og ledes av en ekskursjonsleder med en assistent. Sekretariatsfunksjonene utføres av ministerrådssekretariatet.

3. Virksomheten 1988

Disposisjonsmidler	1 000 DKK		
	Disponibelt	Bokslutt	Avvik
Overført fra 1987	44		
Budsjett 1988	619		
I alt	663	658	+ 5

3.2 Beskrivelse av virksomheten

3.2.1 Ekskursjonen på Island

Den geologiske ekskursjonen ble gjennomført i dagene 12.–25. juli 1988. Ekskursjonen 1988 fulgte det samme mønster som ekskursjonen 1986. Hovedemnene var kvartærgeologi, sedimentologi, geomorfologi, glacial geologi og glaciologi, men også noe vulkanologi og tefrokronologi. Som tidligere ble Islands historie og kultur omtalt og der ble gitt en kort oversikt over det islandske språk. Enkelte historiske steder ble besøkt, når det passet inn i ekskursjonsruten.

Under ekskursjonen ble det tre ganger avholdt foredrags- og diskusjonsseminarer, i Nordens hus i Reykjavík, ved Laugarvatn og Nesjaskóli.

Ekskursjonen var begunstiget med utmerket vær, hvilket bidro til å gjøre den svært vellyket.

Ekskursjonen ble ledet av professor Þorleifur Einarsson og Jon Ericksson, Ph. D.

3.2.2 Stipendier til islandske geologer

Stipendier ble utdelt til to yngre geologer fra Island for deltakelse i det 18. Nordiske geologmøtet i januar i København.

4. Vedtak

Styret for de nordiske geoekskursjoner til Island avgir med dette sin beretning for 1988.

Johannes A. Dons
Styreformann

Þorleifur Einarsson
Ekskursjonsleder

Nordiskt kollegium för ekologi

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiskt kollegium för ekologi (NKE)
Ekologihuset
S-223 62 Lund
Tel. 046-14 81 88 fac +46 46 104716

1. Kollegiets uppgift

Kollegiets uppgift är att fungera för nordisk samordning av högre utbildning och forskning med ekologisk inriktning, framför allt inom limnisk och terrester ekologi.

Kollegiet skall inom sitt verksamhetsområde stimulera och stödja utbyte av yngre forskare mellan de nordiska länderna samt genom internordiska grupparbeten och kursverksamhet stödja ekologiska forskningsuppgifter och verka för ett effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser.

Kollegiet har till uppgift att organisera gemensamma kurser, ordna konferenser, initiera aktuella forskningsuppgifter samt tillsätta nordiska utbytesstipendiater.

2. Organisation

Kollegiet består av en ledamot och en suppleant från varje nordiskt land.
Styrelsens sammansättning 1988-12-31:

Prof Pétur M Jónasson (ordf)	D
Prof Veikko Huhta	F
Prof Agnar Ingólfsson	I
Prof Arne Semb-Johansson (v ordf)	N
Prof Nils Malmer	S
Kollegiets sekreterare:	
Doc Pehr H Enckell	S

3. Verksamheten 1988

3.1. Ekonomiskt utfall (SEK)

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner		—	—	—
Varor och tjänster	—	127 000	172 241	+ 45 241
Projekt	7 278	391 000	345 040	- 45 960

3.2. Beskrivning av verksamheten

Intresset för kollegiets verksamheter är fortsatt stort; ansökningarna till 1988 års medel överskred kraftigt tillgängliga medel. Genom Nordiska ministerrådets omläggning av budgetproceduren nödvändiggjordes ett extra styrelsesammanträde och extra utannonseringar av medel.

Bl. a. följande aktiviteter har fått stöd:

Kurser

Subarktiska miljöförändringar, särskilt senkvartär vegetationsdynamik (Abisko)

Predator mediated responses in prey populations (Bergen)

Metapopulation dynamics (Tvärminne)

Selective forces in the evolution of communication systems (Lund)

Conservation biology – what is new? (Uppsala)

Metoder för ekologisk analys av äldre odlingsmandskap (Halland)

The impact of herbivores and pathogens on plant individuals and populations (Stockholm)

Multiple dispersals (Roskilde)

Symposier

Hva bestemmer utbredelse av sjøfugl på havet? (Tromsø)

Glacialrelikta kräddjurs biologi och ekologi (Tvärminne)

Effekter av skogsfragmentation för fågelfaunan (Grimsö)

Ecology and management of birds of prey in Scandinavia (Grimsö)

Ekologi – vetenskap, ideologi och samhällsutveckling (Lund)

Det samnordiska forskningsprojektet "Ecology of lake Thingvallavatn, Iceland", som nu går mot sin avslutning, har under året fått förnyat stöd.

Sammanlagt har därtill 16 sökande beviljats resestipendier av växlande storlek, varav åtta på utbytesbas (med British Ecological Society; lika många brittiska forskarstuderande deltar i kollegiets kurser).

Planeringen av det femte europeiska ekologiska symposiet, där NKE deltar i organisationsarbetet, har fortsatt. Publiceringen av förhandlingarna kommer möjligen att ske i en nordisk ekologisk tidskriftsserie. Symposiet har en klar samhällstillämpning i Brundtlandkommissionens anda

(”Anthropogenic perturbations of ecological systems: the need for transfer from principles to applications”).

Under året har en planering startats för ett närmare samarbete mellan de existerande europeiska ekologiska sällskapen i form av en European Ecological Federation. Organisationsarbetet bedrivs i första fasen huvudsakligen av NKE och British Ecological Society. Denna federation kommer troligen att grundas under det europeiska symposiet i Siena i september.

4. Beslut

Nordiskt kollegium för ekologi överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Pétur Jónasson

Ordförande

Pehr H Enckell

Sekreterare

Nordiska institutet för Asienstudier (NIAS)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Formål

Institutet, som indtil august 1988 hed Centralinstitut for Nordisk Asienforskning (CINA), begyndte sin virksomhed i 1967. Det har til opgave at fremme og styrke både humanistiske og samfundsvidenskabelige studier af Asien i de nordiske lande. Institutet skal indenfor sit virksomhedsområde befordre kontakt og samarbejde mellem forskere og forskningsinstitutioner i Norden. Institutet skal især forsøge at samordne Asienforskning og uddannelse af Asienforskere ved universiteterne og de højere læreanstalter i de nordiske lande, fremme informations- og dokumentationsvirksomheden samt sørge for tilvejebringelse af de nødvendige hjælpemidler til Asienforskning og uddannelse af Asienforskere. For at opfylde disse mål kan instituttet tage initiativ til og medvirke i nordiske forskningsprojekter, konferencer og kurser, ligesom instituttet gennem egen forskning, indbydelse af gæsteforskere og gæsteforelæsere, uddeling af Asienforskningsstipendier og nordiske kontaktstipendier og på anden vis skal stimulere interessen i de nordiske lande for studiet af Asien og formidle de generelle kundskaber om denne verdensdel.

2. Organisation

Institutet ledes af en styrelse bestående af to medlemmer fra hvert af landene Danmark, Finland, Norge og Sverige samt to repræsentanter for instituttets personale. Island kan på begæring repræsenteres i styrelsen med et medlem. De nationale medlemmer i styrelsen udnævnes af Nordisk Ministerråd.

Ved årsskiftet 1987/88 gennemførte ministerrådet en omorganisering af institutionen både med hensyn til virksomhedsform, virksomhedens indretning såvel som med hensyn til personalestruktur. Institutet er inddelt i fem enheder: sekretariat, bibliotek, informationsenhed, forskningsenhed og et nordisk forskerprofessorat med tilhørende projektgruppe. De fire faste enheder ledes af en heltidsansat forstander, mens forskerprofessoratet er direkte underlagt styrelsen.

3 Virksomhed

3.1. Økonomisk opgørelse

Bevilling	Overført fra 1987	Budget 1988	Årsopg. 1988	Afvigelse
Lønninger	–	2 759 000	2 656 995	+ 102 005
Varer og tjenester	–	540 000	493 511	+ 46 489
Projekter	94 717	1 460 500	1 277 100	+ 183 400
Totalt	94 717	4 759 500	4 427 606	+ 331 894

3.2. Beskrivelse af virksomheden

Som følge af omorganiseringen har instituttet gennemgået en række vigtige forandringer, hvorfor virksomheden på instituttet har været meget atypisk. Den tidligere interimstyrelse (organisationskomiteen) blev udvidet til en ny ordinær styrelse fra og med den 20.6.1988. Alle tidligere akademiske stillinger ophørte formelt med udgangen af 1987, men under hensyntagen til en overgangsordning i realiteten faktisk den 31.7.1988. Nye stillinger bekendtgjordes allerede i slutningen af 1987, og de sidst ansatte påbegyndte deres tjeneste i de nye stillinger primo januar 1989.

Under virksomhedsåret har instituttet haft følgende personale:

Forstander

Kauko Laitinen (F), Ph.D. (interimforstander 31.7.1988, forstander 1.8.1988 –)

Forsker

cand.jur. Poul Mohr (D) – 31.7.1988 (tjenestefri 1.2. – 31.7.1988)

mag.art. Per Sørensen (D) – 31.7.1988

fil.dr. Marina Thorborg (S) – 31.7.1988

fil.dr. Sven Cederroth (S) 1.11.1988 –

Forskerstipendiater

cand.philol. Knut S. Vikør (N) – 30.3.1988

cand.phil. Triloki Nath Sharma (D) 1.8.1988 –

fil.dr. Hillevi Toiviainen (F) 1.10.1988 –

Informationskonsulent

fil.lic. Karl Reinhold Hällquist (S)

Sekretariat

overassistent Anne Schlanbusch (D), mag.art.

assistent Helle Søderberg Hansen (D) – 31.7.1988

assistent Birgit Klintebæk (D) 1.8.1988 –

overassistent Leena Höskuldsson (F), fil.mag. (info.sekretær)

assistent Erik Skaaning (D), stud.mag. (info.sekretær)

Bibliotekspersonale udstationeret af Det Kongelige Bibliotek

førstebibliotekar Kirsten Rønbøl Lauridsen

forskningsbibliotekar Charlotte Rohde – 31.7.1988

bibliotekar Nana Lund 1.8.1988 –

bibliotekar Jette Smidt 1.8.1988 –

biblioteksassistent Ib Norel

Primo april 1988 flyttede instituttet til nye lokaler ved Københavns universitet Amager, og i slutningen af august 1988 ændredes instituttets navn.

Trods en betydelig ekstra arbejdsbyrde for instituttet, foranlediget af de ovenfor nævnte ændringer, har instituttet i øvrigt forsøgt at fungere normalt i videste udstrækning.

I løbet af året 1988 har der ved instituttet været *forskningsprojekter* indenfor områderne thailandsk arkæologi, kinesisk økonomi, kvinde-spørgsmål i Øst- og Sydøstasien, javanesiske bønder, kinesiske minoriteter, sufisme i Nordafrika og Mellemøsten, og Øst–Vest relationer på den koreanske halvø. I januar 1989 øgedes instituttets forskningsressourcer yderligere med et nyt forskerprofessorat med tilhørende projektgruppe.

På områderne *dokumentation/bibliotek* er datoriseringen blevet gennemført for at kunne påbegynde den retrospektive inddatering af bibliotekssamlingerne fra begyndelsen af 1989, samt gennemførelse og effektivisering og modernisering af andre biblioteksfunktioner. Det Kongelige Bibliotek, som har udstationeret personale til NIAS' bibliotek, har vist stor interesse for udvikling af biblioteket og dets funktioner.

I januar 1988 afholdtes en samnordisk workshop om biblioteks- og dokumentationsforhold på instituttet. NIAS har også påbegyndt omredigeringen af et samnordisk katalog om Asienrelaterede biblioteker.

Informationsvirksomheden har først og fremmest henvendt sig til forskerverdenen, hovedsagelig i Norden, og i mindre udstrækning til organisationer (folkeuddannelses-, og bistands- o.a.), samt til læser-, biblioteks- og journalisthøjskoler, og endelig til næringslivet (gennem FOSAM og anden kursusvirksomhed).

Informationsenheden har hovedsagelig informeret om instituttets virksomhed, organisationsstruktur og fremtidsplaner, om navneændring og ny adresse, stipendier, bibliotek, nordisk Asienforskning, det asiatiske gæsteforskerprogram, asiatiske forhold og litteratur i Asien.

Informationerne er blevet formidlet via flere kanaler: gennem NIAS-nytt (tidligere CINA-nytt) og andre publikationer (se nedenfor), stipendier og kontaktstipendiater, som har besøgt instituttet, grupper på studiebesøg, forskere og studenter, som har anvendt biblioteket eller konsulteret NIAS-personale, i forbindelse med gæsteforelæsninger som er blevet arrangeret i samarbejde med andre institutioner. Professor K. Sivathamby, NIAS gæsteforsker, bør nævnes i denne sammenhæng.

NIAS har i årets løb haft besøg af flere udenlandske forskere, og kontakt mellem dem og deres nordiske forskerkolleger er blevet formidlet. Også universitets- og andre administratorer har besøgt NIAS, f.eks. the Comptroller & Auditor General of India.

Nogle mindre kurser er blevet arrangeret, bl.a. et for næringslivet (Sydkraft). Forelæsere og manuskriptforfattere er blevet formidlet til kurser og

publikationer. Et remissvar (høring) er blevet udarbejdet om u-landsforskning. Litteraturforslag er blevet udarbejdet til organisationer og forskere, artikler om NIAS til nogle publikationer og om Asien til tidsskrifter, bøger, opslagsværker og til radio. NIAS' informationsenhed har været repræsenteret i bl.a. en SIDA-referencegruppe og i en anden referencegruppe i forbindelse med en kulturmanifestation i Indien.

Blandt andre aktiviteter bør stipendiebehandlingen fremholdes – opslag, bearbejdning af ansøgninger, varetagelse af stipendiat (specielt dem som besøger NIAS) og indkrævning af stipendierapporter.

Publikationsvirksomheden. Informationsbladet er blevet udgivet i marts og oktober under navnet *CINA-nytt* respektive *NIAS-nytt*. Publikationen *Tre Världsdelar – tre institut*, som præsenterer NIAS sammen med Nordiska Afrikainstitutet og Latinamerikainstitutet, er udgivet af SIDA i en helt omarbejdet udgave. I monografiserien er no. 56, Lindell m. fl. *Folktales from Kammu* udkommet. I *Studies on Asian Topics* er udkommet Ferdinand-Mozaffari (red.), *Islam: State and society*. I samme serie er kommet et nytryk af Utas (red.), *Women in Islamic Societies*. En ny serie videnskabelige publikationer – i større format – er påbegyndt i 1988 og udkommet med tre titler: Sørensen, *Archaeological Excavations in Thailand*, Najimi, *Herat: the Islamic City*, samt Littrup (red.), *Analecta Hafniensia. 25 years of East Asian studies in Copenhagen*.

Som følge af omorganiseringen øgedes instituttets muligheder for at uddele *stipendier* til Asienforskningsrejser samt til kontaktrejser til nordiske Asien-institutioner. I 1988 blev der uddelt 34 stipendier til studieophold i Asien og 8 nordiske kontaktstipendier. Indenfor instituttets *asiatiske gæsteforskerprogram* blev professor K. Sivathamby fra Jaffna universitet, Sri Lanka, indbudt til en forelæsningssturné i de nordiske lande i september og oktober måned.

NIAS organiserede et samnordisk forskersymposium i japanologi/koreanologi i samarbejde med Stockholms universitet i oktober 1988. Trods manglende forskningspersonale på NIAS har instituttet været repræsenteret på følgende tre vigtige internationale konferencer: European Association of Chinese Studies, Weimar; European Association for Japanese Studies, Durham; og the European Conference on Modern South Asian Studies, Venedig. For at etablere og opretholde væsentlige kontakter for instituttet i Asien besøgte forstanderen Beijing, Seoul og Tokyo, ligesom informationskonsulenten besøgte New Delhi, Bombay, Poona, Srinagar og Karachi.

Styrelsen for NIAS fremsender hermed ovenstående virksomhedsberetning for 1988.

Lund, den 31. marts 1989

Jón Sigurðsson
Formand

Kauko Laitinen
Forstander

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi
Oceanografiska institutionen
Göteborgs universitet
Box 4038
S-400 40 Göteborg
Tel. 031-14 92 76

1. Institutionens uppgift

Nordisk Kollegium for Fysisk Oceanografi, som instiftades 1966, har till uppgift att främja samarbete angående forskning och utbildning inom fysisk oceanografi mellan universitet och högskolor i Norden. Detta sker med hjälp av stipendiat- och forskarutbyte, gemensamma nordiska symposier och kurser samt med gemensamma nordiska forskningsprojekt.

Den fysiska oceanografin omfattar bland annat följande problemområden: havsvattnets fysikaliska och kemiska egenskaper, strömmar och blandning i havet, vattenutbytet mellan olika havsområden, transporter av ämnen i löst och fast form, vindvågor, tidvatten m. m. Den fysiska oceanografin utgör basen för marin forskning såsom t. ex. forskning avseende biologisk produktion i havet, spridning av föroreningar, mänsklig klimatpåverkan m. m.

2. Organisation

Kollegiet (styrelsen) består av åtta medlemmar, två från respektive Danmark, Finland, Norge och Sverige. (Island är inte representerat i kollegiet, men har viss medverkan i samarbetet). På detta sätt är alla berörda universitetsinstitutioner och motsvarande representerade i kollegiet. Ledamöterna utses för perioder om fyra år och dessa utser bland sig en ordförande. Kollegiet administreras av ordföranden med hjälp av en sekreterare på deltid. Sekretariatet är beläget vid ordförandens institution. Detaljplaneringen och genomförandet av kollegiets kurser, symposier och forskningsprojekt delegeras till enskilda nordiska forskare, inom eller utom kollegiet. Kollegiet har ingen fast anställd personal; dock utgår viss ersättning för sekreterargöromål, för närvarande motsvarande ca. 1/5 tjänst. Inom ramen för sin projektverksamhet har kollegiet stipendiatplaceringar vid olika nordiska universitetsinstitutioner.

Kollegiets sammansättning den 31:a december 1988:

Prof. Herman Gade	N
Lektor Niels Højerslev	D
Prof. Gunnar Kullenberg	D
Prof. Jouko Launiainen	F
Fil. dr. Peter Lundberg	S
Docent Pentti Mälkki	F
Lektor Johan Rodhe	S ordförande
Prof. Jan Erik Weber	N

Sekretariatet var under året beläget vid Göteborgs universitets oceanografiska institution. Sekreterare har varit fil. mag. Agneta Hilding.

3. Verksamheten 1987*3.1 Ekonomiskt utfall*

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner		25	32	- 7
Varor & tjänster		45	36	+ 9
Projekt	110	1 190	1 251	+ 49
Summa	110	1 261	1 320	+ 52

3.2 Beskrivning av verksamheten

Kollegiet har under året haft två möten, i Köbenhavn den 1:a februari och i Göteborg den 24:e augusti. Under dessa möten har diskuterats och fattats beslut i ärenden rörande kollegiets verksamhet 1988 och 1989, bl.a. stipendier, symposier, kurser, forskningsprojekt samt det av kollegiet bekostade utbytet av lärare och forskare. Vidare diskuterades verksamheten under kommande år, speciellt samarbetet med biologerna inom det marinbiologiska kollegiet.

Kollegiet har under året haft 4 nordiska stipendiater.

Kollegiet har under året arrangerat ett tvådagars symposium "Laboratorieexperiment inom forskning och undervisning" i Göteborg. Antalet externa deltagare var 24.

Kollegiet har under året arrangerat en veckolång forskarutbildningskurs "Strömning i sund" i Göteborg. Antalet externa deltagare var 18.

Kollegiet har under året fortsatt sin verksamhet inom Færøyprojektet. En del av projektet syftar till att kartlägga sambandet mellan de hydrografiska och de biologiska förhållandena kring Færøylene. Denna del av verksamheten bedrivs i samarbete med marinbiologiska kollegiet, NKMB. Andra delar av projektet behandlar transporter av vatten i området ur

en klimatologisk synvinkel. Projektet samfinansieras med de nationella institutionerna.

Kollegiet har under året givit 8 bidrag till forskare för resor inom Norden i samband med deltagande i forskningsexpeditioner samt presenterande av forskningsresultat.

Kollegiet deltog i finansieringen av ett symposium rörande utbytet mellan sediment och vatten genom att bekosta resorna för ett antal nordiska deltagare.

Nordisk Kollegium for Fysisk Oceanografi överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

John Rodhe

Ordförande

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning
Sekretariatet
Aapistie 3
SF, 90220 Uleåborg 22
Tel. 981-334202

1. Institutionens uppgift

NoSAMF har till uppgift att främja arktisk medicinsk forskning i de nordiska länderna för att hjälpa människans anpassning till arktiska och subarktiska förhållanden. NoSAMF definierar årligen viktiga medicinska problem inom arktiska områden och områden med liknande förhållanden, koordinerar arktisk medicinsk forskning i de nordiska länderna, anordnar kurser, seminarier och möten i vilka nordiska och internationella forskare och i nordliga områden arbetande läkare och hälsovårdspersonal kan delta.

NoSAMF arrangerar vetenskapliga möten, symposier m. m. och dokumenterar litteratur och skrifter relevanta till arktisk medicin. Man publicerar en vetenskaplig tidskrift "Arctic Medical Research" med 4 nummer årligen.

2. Organisation

NoSAMF grundades år 1969 och består av 1–3 medlemmar från varje nordiskt land. Under 1988 bestod kommittén av 13 medlemmar. NoSAMF har ett permanent sekretariat, som är förlagt till Uleåborg (F). Vid sekretariatet är en generalsekreterare/forskare och två avdelningssekreterare anställda.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner		502 791	494 648	+ 8 143
Varor och tjänster		221 460	240 445	-18 985
Projekt		273 932	246 396	+27 536
Ränteutgift 1988				- 29
Underskott	-17 586			
Summa	-17 586	998 183	981 489	+16 665

Överförs till 1989 FIM - 921

3.2 Beskrivning av verksamheten

NoSAMF har under år 1988 arrangerat följande möten:

1. Kurs i fiskerimedecin, 2-3.3.1988, Svolvaer, Norge, föredragshållarnas antal 14, deltagarnas antal 32.

2. Möte om överlevnad i kyla, 14-15.5.1988, Tórshavn, Färöarna, föredragshållarnas antal 16, deltagarnas antal omkring 60. Samtidigt hölls ett kommittémöte.

3. NoSAMF deltog i arrangerandet av "The VII International Symposium on Pharmacology of Thermoregulation" i Odense, Danmark, den 22-26.8.1988 med 124 deltagare. Samtidigt hölls kommittémöten.

ARCTIC MEDICAL RESEARCH HAR under året 1988 utkommit med 4 nummer.

Vol 47/88:1 sid 1 - 50

Vol 47/88:2 sid 51 - 100

Vol 47/88:3 sid 101 - 162

Vol 47/88:4 sid 163 - 210

MKD Matti Nuutinen tjänstgjorde som t.f. generalsekreterare fram till 31.8.1988, då den nyutnämnde generalsekreteraren, professor Lennart von Wendt tillträdde sin tjänst.

Under verksamhetsåret 1988 har man dels inom NoSAMF, dels genom kontakter med forskningsråden i de nordiska länderna, högskolor och andra institutioner med inriktning på arktisk medicinsk forskning i enlighet med Nordiska forskningspolitiska rådets rekommendationer uppgjort planer för NoSAMF:s fortsatta verksamhetsinriktning. Med Uleåborgs universitet har man inlett diskussioner angående undervisning i arktisk medicin. Planeringen av det till Uleåborg förlagda Kastelli-institutet har under året gått vidare, NoSAMF har varit företrätt i planeringskommittén. Avsikten är att sekretariatet i detta nya institut får nya utrymmen och kommer dessutom att beredas möjlighet att i samarbete med övriga där inbyggda institutioner organisera och koordinera forsknings- och utvecklingsarbete inom arktisk medicin och cirkumpolär hälsovård.

På det internationella planet är NoSAMF medlem av International Union for Circumpolar Health (IUCH), och representeras i dess styrelse av ordföranden Jens Peder Hart Hansen och vice ordföranden Hans K. Åkerblom.

Styrelsen för Nordisk samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Jens Peder Hart Hansen
Ordförande

Lennart von Wendt
Generalsekreterare/forskare

Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklusive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

NORDSAM
c/o Utrikespolitiska institutet
Box 1253
S-111 82 Stockholm
Tel 08/23 40 60

1. NORDSAMs uppgift

NORDSAMs uppgift är att främja nordisk forskning inom ämnesområdet internationell politik samt freds- och konfliktforskning. NORDSAM prioriterar ämnesområdet "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken".

I enlighet med rekommendationer från Nordiska rådets kulturutskott har NORDSAM de senaste åren vidgat sin verksamhet för att nå kretsar också utanför forskarnas.

2. Organisation

NORDSAM har 13 medlemmar, 3 från vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige samt 1 från Island. Årligen hålls ett sammanträde med hela NORDSAM. Mellan sammanträdena ansvarar ett arbetsutskott, bestående av en representant för vart land, för verksamheten.

Sekretariatet är beläget i Stockholm. Det består av en forskningssekreterare på heltid och en informationssekreterare på halvtid.

3. Verksamhet

3.1 Ekonomisk översikt (i tusental SEK)

	Budget	Bokslut	Avvikelse
Lönekostnader	284 000	359 741	75 741 (a)
Varor och tjänster	166 000	145 072	20 928 (b)
Projekt	513 000	763 389	250 359 (c)
Summa	963 000	1 268 202	

(a) 28 800 lönekostnader för föregående år plus automatisk löneökning under året

(b) Det går inte att helt skilja varor och tjänster från projekt. Exempelvis hålls seminarier i samband med styrelsen och vad som skall bokföras som styrelsekostnader kan diskuteras. Av praktiska skäl har större delen av kostnaderna bokförts som seminariekostnader och i denna uppställning därmed som projekt.

(c) Budget och bokslut ej direkt jämförbara. Budgeten täcker endast de medel som beviljats NORDSAM av ministerrådet för året. Bokslutet däremot inkluderar till exempel:

(i) Anslag beviljade före 1988 och utbetalade under 1988; belastar 1988 års bokföring som kostnad för anslag beviljade tidigare än 1988

(ii) Anslag beviljade under 1988 och utbetalade under 1988; belastar 1988 års bokföring som kostnad för anslag.

(iii) Beviljat före och under 1988 men ej utbetalade under 1988; kvarstår vid bokslut 31/12-88 som skuld till anslagstagare.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Sammanträden

Det årliga plenarsammanträdet hölls 9 maj i Stockholm. Arbetsutskottet sammanträdde 6 maj, också det i Stockholm, samt 28–30 oktober i Sigtuna.

Verksamhet

NORDSAM bedriver dels verksamhet i egen regi, dels delar NORDSAM ut forskningsanslag och stipendier till sökande.

Den egna verksamheten består i att arrangera seminarier och utge publikationer. Dessa samordnas enligt ett rullande schema. NORDSAM fastställer (våren år 1) ett tema av brett gemensamt intresse för de nordiska länderna. Sedan hålls (hösten år 1) ett forskarseminarium, vid vilket specialister närmare utarbetar frågeställningarna. Därefter skriver dessa specialister uppsatser – sammanlagt ett tiotal – vilka ligger till grund för ett större seminarium (våren år 2). I detta deltar förutom forskare också politiker, diplomater och andra som i sin dagliga gärning har att hantera problemen i fråga. Tematiken speglas sedan (hösten år 2/våren år 3) i NORDSAMs publikationer, främst i serien "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken" men i vissa fall också i tidskriften *Cooperation and Conflict*.

Seminarier

Den 7–8 maj hölls i Stockholm ett seminarium med rubriken "Globalt samarbete: kris eller renässans?". Multilateralt samarbete – i FN, GATT,

OECD m fl organisationer – har alltid haft hög prioritet i de nordiska ländernas utrikespolitik. Under senare år har emellertid sådant samarbete mött stora problem. Dessa problem och samarbetets framtidsutsikter var ämnet för seminariet, i vilket ett fyrtiotal specialister – forskare, politiker, tjänstemän – deltog. Seminariet avslutades med en sammanfattande diskussion mellan fd riksgäldsdirektören Lars Kalderén, f generalsekreteraren i EFTA Per Kleppe och direktören för FNs Center on Transnational Corporations, professor Peter Hansen. (En skrift kallad *Globalt samarbete: Kriser eller renessans*, vilken är baserad på detta seminarium, utkom våren 1989.

I samband med arbetsutskottets sammanträde i oktober hölls ett mindre seminarium med speciellt inbjudna forskare. Temat var "Hot och förtroende". Tillsammans med arbetsutskottet fastställdes program för ett större seminarium våren 1989 med rubriken "Trussel og tillid: Nordiske billeder af en omverden i forandring".

De bokförda kostnaderna för de seminarier som hölls under året var ca SEK 172 632. (Jfr dock ovan pkt 3.1. (b).)

Publikationer

NORDSAMs vetenskapliga tidskrift *Cooperation and Conflict* utkom med fyra nummer. Tidskriftens redaktör under året har varit professor Arild Underdal, Oslo, och redaktionskommitténs ordförande professor Øivind Østerud, också han från Oslo. NORDSAMs kostnader för tidskriften uppgick till ca SEK 80 000.

Informationsskriften *International Studies in the Nordic Countries: Newsletter* utkommer årligen med två nummer. Denna årgångs andra nummer var ett specialnummer ägnat finländsk forskning. Redaktör för skriften är tf informationssekreteraren Karin Lindgren. Tryckkostnaderna under året uppgick till drygt 43 000 SEK.

I juni utkom skriften *Fred och förtroende: Säkerhetspolitiska opinioner och debattfrågor i Norden*. Skriften är baserad på ett seminarium som NORDSAM höll på Åland 1987. Den ingår i NORDSAM serie "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken", vilken på ett lättillgängligt sätt förmedlar forskares syn på aktuella utrikespolitiska frågor av intresse för de nordiska länderna. Redaktörer var docent Rutger Lindahl och Karin Lindgren, tf informationssekreterare. Tryckkostnaderna uppgick till ca SEK 35 000.

Anslag

NORDSAM delar också ut forskningsanslag och stipendier. Ansökningar om anslag inkom på sammanlagt SEK 1 350 938. De anslag som beviljades uppgick till SEK 270 000, alltså ca femtedel av de sökta medlen. Vid fördelningen av anslagen har NORDSAM framför allt försökt (1) främja nordiskt samarbete och (2) stödja yngre forskare. Det första visar sig i den

stora summa som anslogs för nordiska seminarier och konferenser. Ett särskilt uttryck för den senare strävan är de speciella arbetsstipendier NORDSAM delar ut, men också i andra sammanhang ges yngre forskare företräde. En stor post (70 400) gällde nordiska forskares deltagande i den internationella fredsforskarekonferensen i Brasilien sommaren 1988.

De beslutade anslagen fördelar sig sålunda (syfte och summa):

Seminarier och konferenser	108 900
Forskningsresor inom Norden	28 700
Forskningsresor utom Norden	14 000
Publikationer	20 000
Deltagande i konferenser	77 400
Arbetsstipendier	20 000

**Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information
(NORDINFO)**

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
c/o Tekniska högskolans bibliotek
Otnäsvägen 9
SF-021 50 ESBO 15

1. Institutionens uppgift

NORDINFO inledde sin verksamhet 1977. Dess uppgift är att förbättra och effektivera biblioteks- och informationsservicen för forskare och andra som utnyttjar vetenskaplig och teknisk information samt fakta av olika slag vid universitet och högskolor, i förvaltning och industri samt inom kulturlivet. Institutionen arbetar således för att samordna och främja överföringen av dokumenterbar information till och mellan länderna i Norden.

NORDINFO initierar och stöder forskning av metoder och hjälpmedel, försöks- och utredningsverksamhet samt utbildning inom sitt ansvarsområde. NORDINFO är rådgivande till nationella och andra nordiska organ i policyfrågor och samarbetar med andra internationella organ på området. Verksamheten indelas i tre programområden:

1. Initiativområden, som omfattar en väsentlig del av projektmedlen. De utnyttjas till insatser inom avgränsade prioritetsområden som kan ändras kontinuerligt. Insatserna är ett led i NORDINFOS planerings- och samordningsuppgifter och syftet är att initiera och främja utvecklingen inom särskilda, ofta nya områden.

2. Löpande verksamheter, som möjliggör stöd till verksamheter av långvarig karaktär av särskild övernationell betydelse. För närvarande stöds NOSP – Nordisk samkatalog för periodica och SCANNET, som verkar för utnyttjande av datorbaserade informationstjänster i Norden och harmonisering av de tjänster som produceras i de nordiska länderna.

3. Fria projektmedel, som möjliggör att mottaga fria ansökningar om medel för insatser på viktiga punkter inom NORDINFOS ansvarsområde.

2. Organisation

NORDINFOs högsta beslutande organ plenum består av tre representanter för Danmark, Finland, Norge och Sverige samt två för Island. Inom NORDINFO finns ett arbetsutskott bestående av 1 medlem från varje land, däribland ordföranden.

NORDINFOs medlemmar 1986–88

Danmark:	Professor, dr.phil. Henning Spang Hanssen 1) ordförande 1986–88 Riksbibliotekarie Morten Laursen Vig, vice ordförande Överbibliotekarie Annette Winkel
Finland:	Överbibliotekarie Esko Häkli 1) Byråchef Matti Lähdeoja Överbibliotekarie Eeva-Maija Tammekann
Island:	Civilingenjör Jón Erlendsson 1) Universitetsbibliotekarie Einar Sigurdsson
Norge:	Avdelningsbibliotekarie Anne Grete Holm-Olsen Förstebibliotekarie Aud Lamvik 1) Direktör Odd Rogne
Sverige:	Överbibliotekarie Paul Hallberg Organisationskonsult Jan Helling Kanslichef Björn Thomasson 1)

¹ Medlem i arbetsutskottet

Plenum sammanträder i allmänhet 2 ggr och arbetsutskottet 4 ggr per år. NORDINFO biträds av ett sekretariat bestående av 3 heltidsanställda personer och en deltidsanställd; t.f. generalsekreterare Ann-Britt Ylinen, planerare Ingrid Svensson, avdelningssekreterare Linnea Holm och byråsekreterare Mona Weckström.

3. Verksamheten

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner	671 280 ¹	670 706	+ 574
Varor och tjänster	336 400	339 879	- 3 479
Projekt	2 386 000	2 504 072	
Återbäring från -88	118.072		
Summa	3 511 752	3 514 657	- 2 905

¹ Inkluderar lönestegringskompensation om 73.280 FIM.

3.2 Beskrivning av verksamheten 1988

Under verksamhetsåret 1988 gav NORDINFO stöd till 22 projekt, 9 slutrapporter godkändes och 23 projekt pågick. Ett stort antal projekt pågår flera år.

Verksamheten är indelad i:

- initiativområden
- löpande verksamheter
- fria projekt

Speciellt inom initiativområden har man aktivt sökt nya samarbetsparter och medfinansierare till projekten.

Initiativområden

Det gångna årets initiativområden:

1. dokumentaccess, -leverans och -vård
2. information till små och medelstora företag (SMF)
3. samhällsvetenskaplig och humanistisk information och dokumentation

1. ANI – Intelligent Användargränssnitt till Nordiska Informationssystem – NORDINFOs största projekt hittills, är ett PC-program som med hjälp av ett sökspråk ger användaren tillgång till samtliga IAN I-anslutna databaser. Ansvaret för prototypen, IANI I, har övergått till SCANNET. IANI I omfattar bla anslutning av nya databaser samt produktion av nationella versioner – ett arbete som fortsätter 1989 och som är viktigt emedan IANI är tänkt att fungera som hjälpmedel för nya användarkategorier, såsom t ex SMF.

Engagemanget i bevarande- och konserveringsfrågor fortskrider; medel har avsatts för stöd till ett internationellt sekretariat inom området, ISO TC 46 SC10, för en treårsperiod.

Vidare deltar NORDINFO i ett samarbetsprojekt med EG och FID där FID kartlägger användningen av CD-ROM inom bibliotek och informationstjänster i Europa och NORDINFO kompletterar med information från icke EG-anslutna länder.

Nordisk fjärrlånehandbok är under revidering.

2. NORDINFO fortsätter med utbildningsprogrammet för bibliotekari-er och näringslivsombudsmän i Vasa län och i Västernorrlands län. IANI förväntas spela en stor roll i projektet.

Inom det samhällsvetenskapliga delområdet har NORDINFO låtit utföra två studier för att utröna huruvida uttag ur och sammanföring av olika databasers innehåll till nya samnordiska enheter är möjlig – resultatet var negativt! En tredje studie beskriver samhällsvetenskapernas struktur i Danmark. NORDINFO har för avsikt att i en fjärde studie analysera den samhällsvetenskapliga forskarens informationsförsörjning och utveckling- en av de befintliga centrala bibliografiska databaserna.

Inom humanistisk information och dokumentation slutfördes och publicerades den nordiska intervjuundersökningen. I slutet av året arrangerade NORDINFO en konferens, vid vilken problem knutna till informationsförsörjning inom humaniora diskuterades. Utgående från förslag som där framkom fortsätter NORDINFO arbetet för att förbättra humanisternas informationsförsörjning.

Löpande verksamheter

Den nordiska samkatalogen för periodica, NOSP, är nu närmast självfinansierande och erhåller endast mindre driftsstöd från NORDINFO. SCANNET, som nu även handhar IANI I, erhåller stöd för vidareutveckling.

Fria projekt

Arbetet med att harmonisera forskningsbibliotekstatistiken har under året resulterat i en publikation som beskriver statistikinsamlingen; materialet används från 1988 vid de nordiska ländernas statistiksammanställning. Rapporten har översatts till engelska av EGs generaldirektorat för telekommunikation, informationsindustri och innovation.

För att förbättra informationsspridningen och underlätta projektevalueringen utvecklar NORDINFO ett adb-register över projekt som har erhållit medel från NORDINFO.

En metod för beskrivning av databaser är under utarbetande och arbetet med "Handbok i uppbyggnad av databaser – att producera en informationsbas" fortskrider.

Sedan initiativområdet "Utbildning för informationssamhället" lades ned bedrivs "skolprojekt" som fria projekt. I projektet "Databaser i skolan – kommunikation mellan tio nordiska skolor" skall grundskole- och gymnasieklasser kommunicera via datanät samt producera en databas.

Ett seminarium om informationens kvalitet och ett om användningen av UDK i online-kataloger har erhållit medel och stöd har beviljats för arrangerande av möten för informatiker och bibliotekarier inom fiskeritekniken och livsmedelsindustrin.

Det internationella samarbetet innebar 1988 bla ett anglo-nordiskt seminarium där nätverkssamarbete dryftades. Kontakterna med EGs BDI-organ fortsätter och möjligheterna att delta i "Plan of Action for Libraries in the EC" utreds.

Styrelsen för NORDINFO överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988

Esko Häkli

Styrelsens ordförande

Ann-Britt Ytlinen

Institutionschef

Nordiskt vulkanologiskt institut

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutets opgave

Nordisk Vulkanologisk Institut (NORDVULC) indledte sin virksomhed i efteråret 1973. Det har til opgave at udføre forskning med sigte på vulkanologiens vigtigste sektorer: petrografi, geokemi, geofysik og vulkanhistorie. Institutet skal give forskere og studerende – i første række fra de nordiske lande – mulighed for at studere vulkanologi og dertil knyttede videnskabelige problemer.

2. Organisation

Institutets størrelse giver ikke anledning til en formel opdeling i afdelinger.

3. Virksomheden 1988

3.1 Ökonomisk udfald

Anslagspost	Budget 1988	Prelim. udfald 1988
Lön	13 136	23 136
Varer og tjenester	7 807	12 452
Projekt	1 022	2 812
Bevilling	21 965	
Indexregulering	3 267	
Ekstrabevilling	1 538	
Lönkompensation	10 448	
Kursforskel og andet	2 628	
Instrumentbevilling flyttet til 1989		907
Gæld fra 1987		539
	39 846	39 846

3.2 Beskrivelse af virksomheden

1. Institutet udfører gentagne målinger i forskellige vulkanområder for at følge og analysere bevægelse af magma i jordskorpen. I Krafla vulkanen i Nord-Island, hvor der var udbrud sidste gang i 1984, har man kunnet følge intrusionen af magma i et reservoir på 3 km dybde. Influx af magma har været episodisk i de sidste 5 år med stadig kortere mellemrum. Trykket i magmakammeret er allerede større end det var før sidste udbrud.

I Askja vulkanen blev der målet en fortsat synkning og trykaftagelse i

magmakammeret. Målinger af jordskorpebevægelsen i Askja har været udført en gang om året. I sidste sommer blev der sat op en af instituttets selvregistrerende hældningsmålere, som følger kontinuerlig med bevægelsen og opbevarer data i computer hukommelse.

I Vestmannaeyjar blev målinger gentaget i sommer. Det viser sig at der ikke har været nogen målbare skorpebevægelser i dette område siden 1978, da målingerne blev påbegyndt.

2. Projekter som omfatter vulkanhistorie og udbrudsmekanisme inkluderer en videre undersøgelse af Askja vulkanen, såvel som andre vulkanområder i den nord-islandske rift zone. Vulkanaktivitet i Askja inden caldera dannelsen har været temaet i to stipendiatprojekter, hvor man anvender sedimentologiske metoder for at bestemme udbrudsmekanisme og beliggenhed af kraterrækker. En lignende studie blev udført i Krafla området.

3. Geokemiske og petrologiske undersøgelser inkluderer primitive basalter fra en skjoldvulkan i Nord-Island såvel som produkter fra Eldgjá-spalten i Syd-Island. Det viser sig at Eldgjá-spalten producerede basalter med varierende sammensætning langs spalten. Analyse af gasser som forekommer som inklusioner i oliviumkristaller i primitive basalter giver oplysninger om kappens gasindhold.

4. Strukturgeologiske studier omfatter undersøgelser af brudtektonik i forbindelse med riftzonens udvidelse og intrusion af magma i riftzonens skorpe.

Deltagelse i konferencer og internationalt samarbejde

Ágúst Guðmundsson deltog i konference om "Mafic Dyke Swarms" i Lund.

Karl Grönvold blev inviteret til en Workshop on Volcanology and Remote Sensing i California. Han blev endvidere inviteret til en tre ugers ekskursion i Sovietunionen.

Eysteinn Tryggvason opholdt sig to måneder ved Vulkanobservatoriet i Manizales, Colombia. Opholdet var en del af et samarbejdsprojekt som blev betalt af det islandske Alpingi. Han rejste også til et tre ugers ophold i Costa Rica som lærer i et kursus om vulkanovervågelse, organiseret og betalt af Svensk Ulandshjælp.

Niels Óskarsson deltog i Workshop on Volcanic Gases i New Zealand.

Guðmundur E. Sigvaldason blev inviteret som gæsteproffesor ved University of California, Los Angeles, i 10 uger. Han rejste til Thera, Grækenland, for deltagelse i styrelsemøde for European Network on Volcanology. Han blev indvidere inviteret til en vulkanologisk kongres i Kagoshima, Japan. Han rejste til Napoli og Roma for deltagelse i styrelsemøde for European Network i Vulkanologi. Han rejste til Colombien for at evaluere faren for et nyt udbrud i Nevado del Ruiz.

Stipendiater

Peter Torssander (Sverige)
 Ritva Karhunen (Finland)
 Hilikka Leino (Finland)
 Håvard Gautneb (Norge)
 John A. Opheim (Norge)
 Ellen Habekost (Danmark)
 Kristin Bäckström (Sverige)
 Þorvaldur Þórðarson (Ísland)

Gæster (Fulbright stipendiater)

Gina M. Calderone (USA)
 Jay A. Miller (USA)

Publikationer – Rapporter

Niels Óskarsson (1986): Chemical surveillance of volcanoes in Iceland. *Periodico di Mineralogia*, 55, 75–89.

Niels Óskarsson (Ch. Hemmond, M. Condomines, S. Fourcade, C.J. Allégre, N. Óskarsson and M. Javoy): Thorium, strontium and oxygen isotopic geochemistry in recent tholeiites from Iceland: crustal influence on mantle-derived magmas. *Earth and Planetary Science Letters*, 87, 273–285.

Ágúst Guðmundsson: Formation of collapse calderas. *Geology*, 16, 808–810.

Ágúst Guðmundsson: Effect of tensile stress concentration around magma chambers on intrusion and extrusion frequencies. *Journ. of Volcanology and Geothermal Research*, 35, 179–194.

Håvard Gautneb: Structure, age and formation of dykes on the island of Smöla, Central Norway. *Norsk Geologisk Tidsskrift*, 68, 275–288.

John Arne Opheim: A statistical analysis of fractures and related postglacial stress field in the Krafla fissure swarm, NE-Iceland. *NORDVULC*, Report 8801.

Ritva Karhunen: Eruption mechanism and rheomorphism during the basaltic fissure eruption in Biskupsfell, Kverkfjöll, north-central Iceland. *NORDVULC*, Report 8802.

Gina M. Calderone: The Krafla air-fall, welded tuff layer, North Iceland. *NORDVULC*, Report 8803.

Reykjavík, den 15. marts 1989

Asger Ken Pedersen
 Styrelsens formand

Guðmundur E. Sigvaldason
 Direktör

Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning
(NOAC)
c/o NORDITA
Blegdamsvej 17
DK-2100 København
Tel. 00945-33-421616

1. Institutionens uppgift

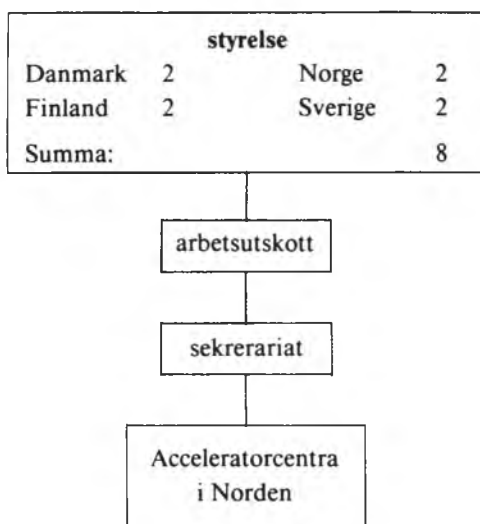
Kommittén, som upprättades 1974, har till uppgift att främja nordiskt samarbete inom acceleratorbaserad forskning och medverka till nordiskt samarbete i forskningsprogram vid accelerators i och utanför Norden.

Kommittén försöker lösa sina uppgifter genom att verka för samordning och därmed ett effektivare utnyttjande av de nordiska ländernas samlade forskningsresurser inom acceleratorområdet såväl personal- som utrustningsmässigt. I de fall behoven av experimentell utrustning saknas i Norden försöker kommittén samordna nordiska forskningsaktiviteter vid accelerators utanför Norden. Sina uppgifter löser kommittén huvudsakligen genom att ge resebidrag till nordiska forskare och tekniker. Kommittén ger vidare bidrag till nordiska forskarkonferenser, symposier och planeringsmöten. Mindre belopp används också till inbjudan av utomnordiska gästforskare för att t ex ge seminarier vid nordiska institutioner.

2. Organisation

Kommitténs sekretariat är förlagt till NORDITA, som också förvaltar dess medel. Utbetalningar sker alltefter medlen förbrukas. Ansvarig här för är kommitténs sekreterare. Huvuddelen av anslagen fördelas vid styrelsens årliga sammanträde. Eventuella förändringar i fördelning, nya ansökningar etc behandlas i mellantiden av ett arbetsutskott bestående av ordföranden, vice ordföranden och sekreteraren.

Organisationsschema

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Varor och tjänster		97	90	+ 7
Projekt	79	642	593	+128
Summa		739	683	+135

Överfört till 1989: 135 kDKK (projekt) och 21 kDKK (räntor)

3.2 Beskrivning av verksamheten

Under 1988 har NOAC givit stöd till samnordiska forskningsprojekt, till delfinansiering av ett symposium och till planeringsmöten för utnyttjande av acceleratorresurser i Norden. Den samlade ansökningsvolymen var 2.8 miljoner DKK. Projekten täckte, som under tidigare år, ett mycket brett ämnesområde omfattande kärn- och atomfysik, den kondenserade materiens fysik, geofysik och biofysik. Samarbetsprojekt, som berör utveckling av ny acceleratorteknologi, nya detektorer samt datainsamling, har också erhållit stöd. Kommittén ser stöd till utvecklingen av nya tekniker som en av sina främsta uppgifter i det nordiska samarbetet.

Samarbetsprojektet mellan fysiker och geofysiker har utvecklats mycket gynnsamt och nya grupper har under året anslutit sig till programmet, som vidgats till att också omfatta olika typer av spåranalysstudier. Bland dessa projekt märks försök att utveckla en helt ny typ av spåranalys på iskärnor från mycket stora djup med ett första mål att kunna datera islagren.

Utbyggnaden av de nordiska acceleratorresurserna fortsätter planenligt och ställer krav på NOAC att bidra till att säkerställa ett effektivt nordiskt utnyttjande av dessa. För att möjliggöra detta har NOAC's styrelse beslutat:

att den normala löptiden för välavgränsade projekt skall vara omkring tre år

att anslagsinnehavarna skall uppmanas att göra klart för de nationella forskningsråden, att man förväntar sig att dessa gradvis tar över ansvaret för livskraftiga projekt

att anslagsinnehavarna skall underrättas om när ett givet anslag är att betrakta som ett slutanslag.

Härutöver har arbetsutskottet i samråd med anslagsinnehavare påbörjat planering av program, som syftar till att, när så är möjligt, vidga projekten att omfata flera grupper, att göra programmen mer internationella och att arrangera kurser för yngre forskare inom nya områden av acceleratorbaserad forskning.

4. Beslut

Styrelsen för NOAC överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1988.

Indrek Martinson

Ordförande

Nils Robert Nilsson

Sekreterare

Nordisk dokumentationscentral for massmediaforskning (NORDICOM)

Verksamhetsberättelse 1988

Navn og adresse

NORDICOM
Statsbiblioteket
Universitetsparken
DK-8000 Århus C
Tel: (86) 12 20 22

1. NORDICOMs opgave

NORDICOM har til formål at dokumentere og informere om den nordiske massekommunikationsforsknings resultater til forskere og andre interesserede samt formidle kontakter mellem forskere indbyrdes og mellem forskere og almenheden.

2. Organisation

NORDICOM opererer på både et nationalt og nordisk niveau. I hvert af de nordiske lande findes nationalt finansierede dokumentationscentraler, der har til opgave at foretage det grundlæggende opsporings-, registrerings- og dokumentationsarbejde med henblik på produktion og udgivelse af NORDICOMs årsbibliografi samt opdatering af organisationens online-tjeneste, NCOM. Via de nationale centraler sker desuden en kontinuerlig informationsindsamling om massemedieforskning i Norden (centralerne holder sig ajour med løbende forskningsprojekter, konference- og seminarudbud, undervisningstilbud indenfor området, m. m.). En del af denne informationsmængde spredes både i og udenfor Norden via NORDICOMs to nyhedsbreve. Endelig har centralerne også til opgave at fungere som nationale serviceorganer overfor brugere af NORDICOM-systemet (litteratursøgning, kontaktformidling, m. m.).

Den nordiske overbygning i NORDICOM varetager koordinering af dokumentationssystemet, bibliografiredigering og -udgivelse, opdatering af online-tjeneste, forvaltning af budget, sekretariatsopgaver, m. m. Denne del af virksomheden er henlagt til NORDICOMs sekretariat ved Statsbiblioteket i Århus og varetages af styrelsens sekretær Claus Kragh Hansen. NORDICOMs informationsvirksomhed, der er placeret ved NORDICOMs svenske central ved Göteborgs universitet, forestår bl. a. redigering og udgivelse af NORDICOMs nyhedsbreve. Dertil kommer en række opgaver med informationsspredning om nordisk medieforskning. NORDICOMs informationsvirksomhed varetages af redaktør Ulla Carlsson.

Den nordiske virksomhed finansieres over Nordisk Ministerråds budget og ledes af en styrelse på seks medlemmer:

Professor Lennart Weibull, S, formand
 Avd. bibliotekar Nils Gram, N, næstform.
 Sektionsleder Erik Nordahl Svendsen, D
 Dr. Taisto Hujanen, F
 Docent Porbjörn Broddason, I
 Dr. Mariam Ginman, NORDINFO

3. Virksomheden 1988

3.1 Økonomisk oversigt (i 1000 DKK)

Budgetposter	Overført fra 87	Budget*	Bogslut 1988	Afvigelse
Løn	0	350	417	-67
Lønregulering	0	67	0	+67
Varer og tjenester	0	78	67	+11
Projekter	0	405	422	-17
Indtægter**	0	28	0	+28
Sum	0	928	906	+22

*incl. særbevilling til NCOM.

**bibliografisalg og online-indtægter.

3.2 Beskrivelse af virksomheden

3.2.1 Dokumentationsvirksomheden

De vigtigste opgaver for NORDICOMs dokumentationsvirksomhed er udgivelse af den årlige bibliografi over nordisk massekommunikationslitteratur samt opdatering af online-tjenesten, NCOM.

NORDICOMs årsbibliografi

I juni måned 1988 udkom NORDICOMs 13. årsbibliografi. Efter de foregående års tekniske omlægninger på Datacentralen og Trykkeriet, der forsinkede udgivelsen af bibliografien, forløb produktionen i 1988 gnidningsløst og meget tilfredsstillende, idet den tekniske produktionstid nu er nedbragt med ca. 3 uger. Dermed er der skabt forudsætning for, at årsbibliografien i løbet af de nærmest kommende år kan distribueres allerede i maj måned, hvilket vil blive en betydelig forbedring set fra et brugersynspunkt. Endnu tilbagestår rationaliseringer i de interne arbejdsrutiner i NORDICOM (se nedenfor), men målet er, at bibliografien i 1991 kan distribueres allerede tidligt i maj måned.

1987-bibliografien omfattede 1 230 nye referencer over nordisk massemedielitteratur, og hermed har NORDICOM alt i alt registreret ca. 14 000 massemediedokumenter siden 1974.

NORDICOMs online-tjeneste, NCOM

Samtlige registrerede dokumenter siden 1974 (14 000 referencer) er tilgængelige for online-søgning i NORDICOMs database, NCOM. Basen er fortsat lokaliseret på DC Host Centre, Datacentralen i København, og udbydes som betalingsdatabase (DKK 240 pr. connect hour excl. moms).

Driften af NCOM sikredes i 1988, som i de foregående år, via en særbevilling fra MNR, men NORDICOM håber og forventer, at driften snarest muligt kan finansieres via NORDICOMs ordinære budget. Dette er af stor vigtighed for NORDICOMs muligheder for at disponere og planlægge fornuftigt for basens fremtid. NORDICOM er overbevist om, at NCOM i løbet af en kort årrække vil blive organisationens vigtigste bibliografiske tjeneste, men forskellige tiltag skønnes allerede nu at være nødvendige for at fremskynde denne udvikling. Bl. a. ønsker NORDICOM at kunne overflytte basen til NORDICOMs sekretariat ved Statsbiblioteket i Århus, for på denne måde at integrere basen i bibliotekets nærtbeslægtede kataloger og databaser (vedr. dette arbejde, se nedenfor).

NCOM er ikke blot et vigtigt serviceredskab for NORDICOM. Med litteraturmængdens stadigt voksende omfang er hurtig adgang til basen blevet et vigtigt arbejdsredskab for NORDICOMs nationale dokumentalister.

3.2.2 Informationsvirksomheden

Informationsvirksomhedens vigtigste opgave består i redigering, produktion og udgivelse af NORDICOMs to nyhedsbreve: NORDICOM-INFORMATION, der er nordisk-sproget og The NORDICOM REVIEW, der udgives på engelsk.

1988-udgivelserne (fire numre af det nordiske og to numre af det engelsk-sprogede) forløb planmæssigt. NORDICOM-INFORMATION har nu godt 2 500 abonnenter og The NORDICOM REVIEW distribueres til mere end 1 500 personer og institutioner i over 100 lande udenfor Norden.

Udbredelsen af NORDICOMs nyhedsbreve har betydet, at NORDICOMs informationsvirksomhed i stadigt voksende omfang fungerer som et centralt "clearing-house" for information om nordisk medieforskning. Selvsagt er dette sket i relation til nordiske forskere og forskningsinstitutioner, men i de senere år har NORDICOM også oplevet en stadigt voksende interesse for nordisk medieforskning fra ikke-nordiske forskere og institutioner i form af henvendelser om kontaktformidling, informationer om nordiske forskningsprojekter, ønsker om litteratursøgninger, informationer om nordisk mediepolitik, forskerudvekslingsmuligheder, konferencedeltagelse, mm.

Denne for nordisk medieforskning glædelige udvikling har samtidig medført et stærkt forøget arbejdspress på NORDICOMs informationsvirk-

somhed, hvilket har været baggrunden for, at der er igangsat initiativer til at rationalisere produktionen af nyhedsbrevene. I løbet af 1988 er dele af et redigeringsprogram for PC'er indkøbt, og endemålet er, at nyhedsbrevene i løbet af 1989/90 teknisk set skal redigeres og sættes via desk-top publishing.

3.3 Omlægninger af interne arbejdsprocesser

NORDICOM har i de senere år koncentreret sig om at omlægge de interne arbejdsprocesser i dokumentationssystemet. Flere forhold har været igangsættende for dette arbejde: NORDICOM har siden omorganiseringen i 1979/80 oplevet et stadigt voksende arbejdspress samtidigt med, at organisationen ikke er tilført flere arbejdsressourcer. Nordisk medieforskning er i fortsat vækst, hvilket ses af, at der år for år produceres flere og flere dokumenter af relevans for registrering i NORDICOMs database. NORDICOM oplever i disse år i stigende grad behov for og krav om specialiserede tjenesteydelser, og med NORDICOMs stadigt mere centrale placering i nordisk massemedieforskning er der tilført organisationen stadig flere opgaver, som det har været nødvendigt og naturligt at forsøge at indløse. Dette har været en vigtig grund til at initiere et rationaliserings- og effektiviseringsarbejde for NORDICOMs arbejdsrutiner. Dertil kan lægges, at NORDICOMs nationale centraler via deres moderinstitutioner i de senere år har fået adgang til edb-baseret teknik. Endelig skal det fremhæves, at NORDICOMs omlægning af arbejdsprocesserne også skal ses i lyset af NORDINFOs bestræbelser på at videreudvikle samarbejdet omkring nordisk samfundsvidenskabelig information og dokumentation.

NORDICOM nedsatte i 1986 en intern arbejdsgruppe, der fik til opgave at undersøge mulighederne for rationaliseringer indenfor den økonomiske ramme, som organisationen arbejder med via NMRs budgettildeling. Flere vigtige rationaliserings- og moderniseringsinitiativer er igangsat og vil blive færdiggjort i de nærmest kommende år. Dels har NORDICOM igangsat arbejdet med at decentralisere inddatering af data til bibliografi og database, således at dette arbejde kan foregå via edb-medium i de nationale centraler. Endnu tilbagestår færdiggørelse af konverteringsprogrammer, således at dataene kan indlæses på Statsbibliotekets Online-system, men dette arbejde forventes færdiggjort i løbet af 1989 for de fleste centralers vedkommende. Samtidigt har NORDICOM forhandlet sig frem til en omplacering af online-tjenesten, NCOM, fra Datacentralen til Statsbiblioteket, således at dokumentationssystemets slutprodukter herefter stort set vil blive integreret i NORDICOMs sekretariat ved Statsbiblioteket i løbet af 1989. I 1990 vil sidste led i dette omlægningsarbejde blive igangsat, idet overflytning af satsproduktion til bibliografi fra Datacentralen til Statsbiblioteket vil ske dette år.

Alt i alt forventer NORDICOM, at disse omlægninger vil gøre organisationen i stand til at honorere de behov og krav, der allerede nu stilles til organisationen og som vil fortsætte ind i 1990'erne.

3.4 Andet

NORDICOM blev i 1987 valgt til koordineringscenter for det verdensomspændende netværk af centraler indenfor massekommunikationsforskning. Dette netværk, COMNET, består i øjeblikket af 14 centraler (regionale og nationale organisationer) spredt over det meste af verden, men en række institutioner har anmeldt deres interesse for at deltage som fuldgyldigt medlem. En af opgaverne for NORDICOM i den forbindelse er at udarbejde en organisationsmodel for dette verdensomspændende netværk til diskussion på næste COMNET-møde i 1990.

Det største arbejde i COMNET-regi i øjeblikket består i udvikling af en ny thesaurus for indeksering af massekommunikationsdokumenter. Arbejdet udføres af Jean Aitchison i tæt kontakt med den af NORDICOMs styrelse udpegede COMNET-koordinator, dokumentalist Kirsti Thesen Sælen, NORDICOM/Norge. Arbejdet med thesaurusen forventes færdiggjort tidligt næste år.

Dernæst forestår arbejdet med at udvikle standarder for automatiseret udveksling af data mellem de enkelte COMNET-medlemmer. Dette arbejde forventes ligeledes færdiggjort i løbet af foråret 1990.

4. Beslutning

NORDICOM-styrelsen afgiver herved virksomhedsberetning for 1987.

Formand for NORDICOMs
styrelse
Lennart Weibull

Claus Kragh Hansen
Sekretær

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
Box 1658/Skeppsholmen
S-111 86 STOCKHOLM
Tel 08-24 63 00

Vad är NORDPLAN

Ursprung och syfte

Nordiska institutet för samhällsplanering, NORDPLAN är ett tvärfackligt institut som har i uppgift att främja utbildning och forskning inom samhällsplanering. Institutet grundades år 1968 av de nordiska regeringarna. Nordiska ministerrådet är huvudman för NORDPLAN.

NORDPLANs mål är dels att utveckla samhällsplanering som kunskapsområde dels att åstadkomma en vital lär- och forskarmiljö för människor som är engagerade i samhällsplanering i de nordiska länderna.

NORDPLAN ska samarbeta med de forsknings- och utbildningsinstitutioner i de nordiska länderna som verkar inom samhällsplaneringens område.

NORDPLANs verksamheter ska ha en nordisk karaktär och avspegla de olika sidorna av nordiskt samhällsliv och de enskilda ländernas särdrag.

Verksamhetsgrenar

NORDPLAN anordnar årligen en 1-årig vidareutbildning som bedrivs på heltid i tre månader, i mars, maj/juni och november. Programmet består av föreläsningar och seminarier av egna lärare och ett 40-tal externa föreläsare: fältstudier i mindre grupper och gemensamma exkursioner. En månad, kallad fältperiod, tillbringas i ett annat nordiskt land. Deltagarna, som är 50 per år, kommer från alla nordiska länderna och har en varierande utbildningsbakgrund: arkitekter, ingenjörer, lantmätare, ekonomer, jurister, samhällsvetare, socionomer. Gemensamt för alla är att de har en ofta lång erfarenhet av planering.

NORDPLANs andra huvudverksamhet är en 3-årig forskarutbildning som har 20 deltagare och som efter den gemensamma 3-åriga seminarieperioden, godkända uppsatser, en tentamen och ett individuellt avhandlingsarbete kan avslutas med doktorsexamen. Deltagarnas utbildningsbakgrund har samma bredd som i vidareutbildningen.

Institutet arrangerar också, ofta i samarbete med andra institutioner, kortare kurser och seminarier för forskare och praktiker.

Forskning vid *NORDPLAN* bedrivs dels av lärare och dels av forskare med externa projektanslag från forskningsråd och andra myndigheter.

Biblioteket vid *NORDPLAN* har en rik samling planeringslitteratur. Dess främsta användare är institutets elever och personal, forskare och andra bibliotek från hela Norden.

NORDPLAN ger ut tre publikationsserier: meddelanden, rapporter och avhandlingar.

NORDPLAN har ett stort nätverk i Norden. Den mest omfattande delen, ca 1 000 personer består av de tidigare eleverna vid vidare- och forskarutbildningarna som bildar Nordplanföreningen. Föreningens styrelse har arrangerat studiebesök och seminarier på olika platser inom och utom Norden.

NORDPLANs personal år 1988

NORDPLANs personal består av fast anställda lärare, kanslipersonal och av externfinansierade projektanställda forskare. Därtill anlitas ett varierande antal externa föreläsare. Även utländska gästforskare med stipendier från t ex Svenska institutet kan förekomma.

Lärare

Professor i fysisk planering	Sigrun Kaul	N
Professor i kommunikationsteknik	Stig Nordqvist, partiellt tjl fr om 880701, vikarie prof Kai Lemberg	S DK
Professor i ekonomisk geografi	Gunnar Olsson, föreståndare fr om 880701	S
Adjungerad professor i sociologi	Kerstin Bohm	S
Högskolelektor	Anders Gullberg	S
Doktorand	Lars Backer	N
Doktorand	Katarina Nylund	DK
Doktorand	Zacharias Nielsen, tjl	DK
Doktorand	880101 – 881231	
Doktorand	José Ramirez	S

Därutöver betalar *NORDPLAN* en 1/4 av samverkanssekreterartjänst som är placerad vid Helsingfors tekniska högskola/Centrum för vidareutbildning i samhällsplanering (YTK). Innehavare var under året pol kand Liisa Knuuti.

Forskare

Arkitekt, fil kand Henrik Chambert, t om 880630	S
Fil kand Fredrik Idevall, t om 880228	S
Fil kand Gunnar Ohlsén, t om 880228	S
Fil dr docent Mats-G. Engström	S
Fil kand Gunnar Eriksson	S

Fil kand Lars-Göran Hansson, t o m 881031	S
Fil kand Peter Häggberg	S
Fil kand Thomas Wenninger	S
Fil kand Maria Wiipola	S
Fil kand socionom Elisabeth Lilja (deltid)	S
Fil dr Bengt Nerman	S
Pol kand Matti Niva (deltid)	SF
Fil dr Peter Westlund	S
Socionom Peter Denvall	S
Civilingenjör Tage Wiklund, (25 % av heltid)	S
Gästforskare: geografen Ulf Strohmeyer från Västtyskland 880101 – 880430	

Kanslipersonal

Avdelningsdirektör Anja Porsehag	SF
1:e byråsekreterare Lena Persson, (tjl)	S
1:e byråsekreterare Karin Jansson (vik, deltid)	S
Bibliotekarie Brita Larsson (deltid)	S
Vaktmästare Carl Fellenius, t o m 880331	S
Vaktmästare Reino Haapapuro 880401 – 880915	SF
Vaktmästare Ove Nordh fr o m 881007	S
Byråsekreterare Liselott Happ-Tillberg (deltid)	S
Byråsekreterare Birgitta Hensman (vik, deltid)	S
Byråsekreterare Lennart Höglund	S
Byråsekreterare Eva Rockberger (tjl)	S
Byråsekreterare Merja Kärki (vik)	SF
Byråsekreterare Marita Strömqvist (deltid)	SF

Externföreläsare under 1988

Externa föreläsare är både personer som inbjudits till kurstillfällen i NORDPLANs lokaler och personer som haft anföranden under seminarier på annat håll i Norden eller i Europa. Under år 1988 fördelade sig föreläsarna enligt följande efter arbetsplats och nation (antalet avser alla kurser och seminarier):

	Universitet, forskningscenter eller liknande	Annan statlig, kommunal eller privat verksamhet	Totalt
Denmark	8	24	32
Finland	5	7	12
Island		1	1
Norge	5	9	14
Sverige	25	22	47
Summa Norden	43	63	106
England	9	5 (Shetland)	14
Frankrike	2		2
Italien	1		1
Summa övriga Europa	12	5	17
Totalt	55	68	123

Nordplans styrelse och kollegium år 1988

NORDPLAN leds av en styrelse med företrädare för de fem nordiska länderna och en föreståndare. Styrelsen består av två ledamöter från vart och ett av länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en ledamot från Island. Dessutom ingår en representant för personalen och två representanter för eleverna.

Styrelsemedlemmar

Astrid Bonesmo, ordf.	avdelningsdirektør	Norge
Gösta Blücher fr o m 880701	generaldirektør	Sverige
Harry Forsell	länsråd	Sverige
Arne Gaardmand	kontorchef	Danmark
Lars Hedman, viceordf.	verkschef	Finland
Lennart Holm t. o. m. 880630	generaldirektør	Sverige
Ulla Lång	departementsråd	Finland
Jan Magnussen	lektor, inst leder	Danmark
Asbjørn Mathisen	direktør	Norge
Björn Stefánsson	dr scient	Island
Asger Munk	studeranderepresentant, vidareutbildning	
Gro Wester	studeranderepresentant, forskarutbildning	
Kerstin Bohm	personalrepresentant	

Styrelsen har tre ordinarie heldagssammanträden under året. Ett sammanträde sträcker sig över två dagar och kombinerades med en båttur med hela personalen. Styrelsen fattade beslut i 20 ärenden.

Föreståndaren är också ordförande i kollegiet som lägger fram förslag till styrelsen om institutets verksamhet och fattar beslut i frågor som inte behöver föras upp till styrelsen.

Kollegiet består av föreståndaren, de övriga lärarna, en representant för forskare och en för övrig personal och tre studeranderepresentanter.

Kollegiet hade fem sammanträden under 1988 och behandlade 37 ärenden.

NORDPLANs verksamheter år 1988

Utbildningar

NORDPLANs tjugonde år präglades av delvis nya strömningar som nådde institutet med den nyutträdde professorn i fysisk planering, Sigrun Kaul; ekologiska och miljöaspekter och kvinnoperspektiv (under begreppet vardagsliv) tillfogades institutets sedan tidigare pluralistiska angreppssätt på samhällsplanering. Denna pluralism innebär bland annat att NORDPLAN i sin undervisning strävar efter att bruka filosofin som medel att förstå och förklara samhällsutveckling och att det finns forskare vid institutet som bedriver "handfast" forskning om bla hur omläggning av transportsystem påverkar andra samhällssektorer.

Inriktningen på miljöaspekter tog sig uttryck särskilt i vidareutbildningskursens uppläggning och i programmet för jubileumssymposiet "Fysisk planläggning i förvandling". Studieorten under vidareutbildningens andra period, sk fältperiod, Färöarna erbjöd rika tillfällen att studera "naturen i förvandling" efter de ingrepp som gjorts för att trygga försörjningen och höja levnadsstandarden för invånarna med den moderna teknologins hjälp.

Vidareutbildningskursen med sina 50 välkvalificerade och erfarna deltagare som representerar alla samhällssektorer är en pedagogisk utmaning för lärarna och en rik och ofta en omtumlande erfarenhet för deltagarna. Innehållet i grundmodellen – en månad med teoretiska grunder och fallstudier i Stockholm, en månad med fältstudier vanligtvis i ett annat nordiskt land och en månads fördjupning i de utvalda temata, med litteraturstudier på hemorten däremellan – varierar beroende på bla elevgruppens sammansättning. Den påverkar föreläsarvalet särskilt under november och grupparbetenas inriktning på fältstudieorten. En svårighet för arrangörerna är att anpassa föreläsningarna så att de tillfredsställer hela den heterogena deltagargruppens önskningar och behov men även om "fullträffarna" kan vara få är det helhetseffekten som tycks betyda mest; många föreläsningar, intryck och kunskaper från fältstudierna och framför allt umgänget med andra yrkesgrupper från andra länder bidrog sannolikt även under 1988 till reflexioner över det egna arbetet och till större förändringsbenägenhet eftersom kursen i sin helhet tvingar deltagarna att ompröva det tidigare givettagna.

Delat ansvar för programmet i årets vidareutbildning hade undervisningsassistenterna/doktoranderna Lars Backer och Katarina Nylund, varav den sistnämnda hade huvudansvaret för planering av Färö-månaden och professor Kai Lemberg. Dessutom medverkade professor Sigrun Kaul. En rapport om Färö-studierna publiceras i NORDPLAN-serien under 1989 och kan beställas genom NORDPLANs bibliotek.

Forskarutbildningens lärare och 16 deltagare, årskurs 86–89, upplevde ett intensivt år ”på jakt efter” exempel på ”kategorisering i tid och rum” eller i fördjupning i forskningens möjligheter och begränsningar att producera kunskap om bla samhällsutvecklingen och planeringens roll däri. Av årets sju veckolånga seminarier ägnades fyra främst åt uppsats- och litteraturgenomgångar i Stockholm och i Kongsvold i Norge. Ett seminarium i Helsingfors utgick ifrån teater och litteratur som exempel på en förståelseform. Ett annat var upplagt som en tur i Bergslagen med studiebesök och 17 föreläsningar omkring temat svensk strukturomvandling i historiskt/geografiskt/socialt perspektiv. Årets sista seminarium bestod av en föreläsningsserie vid Sidney Sussex College i Cambridge där den aktuella forskningsfronten inom brittisk samhällsvetenskap presenterades av åtta medverkande lärare från engelska universitet.

De ”gamla” forskarstuderande, NORDPLAN-doktoranderna samlades till ett seminarium vid NORDPLAN omkring sina avhandlingsarbeten. Flera befinner sig i slutfasen och har krävt och även fått individuell handledning. Ett utlandsseminarium år 1989 (i Spanien) för doktoranderna förbereddes också under året.

Ett förslag till en delvis reviderad struktur för forskarutbildningen lades fram av Nordplans kollegium till styrelsen, som inte hann färdigbehandla ärendet under året.

Ansvariga för forskarutbildningen var professorerna Gunnar Olsson och Kerstin Bohm och undervisningsassistent/doktorand José L. Ramirez.

Det ovannämnda symposiet ”Fysisk planlegging i förvandling” markerade dels institutets 20-års jubileum, dels ”intåget” av ekologiska aspekter, miljö- och kvinnoperspektiv på samhällsplanering. Vardagslivsorientering som också oftast fått – och får – ge vika för de teknisk-ekonomiska aspekterna uppmärksammades också i programmet. Drygt 100 personer eller maxiantal för NORDPLANs lokaler, deltog i 3-dagarsseminarier. Debatten om de nämnda perspektiven gick stundtals hög – liksom stämningen var på jubileumsfesten som institutets personal arrangerat för de 135 middagsgästerna.

En rapport om symposiet publicerades i NORDPLAN-serien och kan beställas genom biblioteket.

Ansvarig för symposieprogrammet och ledningen var professor Sigrun Kaul.

I anslutning till symposiet arrangerades ett seminarium ”Samhällsplanerarutbildning i NORDEN” med representanter från 32 universitet och

högskolor i fyra nordiska länder. Resultatet kunde för NORDPLANs del sammanfattas med att ämnet samhällsplanering är synnerligen vidsträckt och svårt att definiera entydigt. NORDPLANs roll i sammanhanget kan lämpligen även fortsättningsvis vara att sammanföra de olika disciplinernas, högskolornas och samhällssektorens representanter för att bidra till förståelse över sektorsgränserna och stimulera till helhetstänkande där sådant behövs.

Ansvarig för programmet var professor Kerstin Bohm.

I samarbete med Stockholms stad, Stockholms läns landsting och Nord-REFO anordnade NORDPLAN ett symposium "Den nya storstadstillväxten". Syftet var att sammanföra forskare och brukare av forskning och stimulera till nya forskningsprojekt omkring ämnet. Ansvarig för NORDPLANs del var professor Stig Nordqvist.

Föreläsningsserien "Studium fundamentale" som NORDPLAN drivit på kvällstid i samarbete med Kursverksamheten vid Stockholms universitet fortsatte under 1988 omkring temat "Form, design och handling". Bland deltagarna finns både universitetslärare, studerande och yrkesverksamma arkitekter. Ansvariga från NORDPLAN var doktoranden José L. Ramirez och professor Gunnar Olsson.

I samarbete med Skeptron, stiftelse för kulturstudier anordnade NORDPLAN ett en-dagsseminarium med två franska kultursociologer "Om det sociala rummet och offentliga inrättningar i Paris-regionen". Ansvarig från NORDPLAN var José L. Ramirez.

NORDPLANs egna lärare tillsammans med vissa inbjudna har haft sex torsdagsseminarier omkring fysisk planering i 80-talets perspektiv under vårterminen och tre om bl a bilens betydelse under höstterminen.

Forskning

NORDPLANs forskning vilar främst på externfinansiering. Forskarna för därför en ur anställningssynpunkt otrygg tillvaro, eftersom det är finansierarna som helt bestämmer villkoren. Flera har även under 1988 med de hårda forskarvillkoren lett till en rättslig konflikt med institutet.

Till glädjeämnena hör två projekt vars resultat; två avhandlingar lämnades till granskning i slutet av året: "Välfärdsskapandets dilemma", Elisabeth Lilja och "Bostad, politik och marknad", Matti Niva. Docent Mats-G. Engströms forskargrupp har inom transportforskningsområdet producerat flera rapporter som väckt uppmärksamhet i dags- och fackpressen.

Lärarnas möjligheter att forska begränsas av flera faktorer. En är den omfattande kursadministration som NORDPLANs bruk av 30–40 externa föreläsare från hela Norden per kurs innebär. De externa krafterna anlitas för att ge kurserna en nordisk profil och för att ajourhålla innehållet med vad som händer "på fältet". Lärarna inbjuds för sin del att medverka på andra håll i Norden som föreläsare, sakkunniga, ledamöter i olika organ

etc. Därtill måste alla i det lilla institutet medverka i de gemensamma angelägenheterna. Olika alternativ har diskuterats för att organisera arbetet så att alla lärare kan få koncentrerade forskningsperioder. På grund av vakanser har genomförandet fått anstå under 1988.

Följande forskningsprojekt pågick under 1988:

Stadsbygdspolitik och stadsutveckling i de nordiska länderna

Projektledare: Henrik Chambert (t o m 880630)

Forskning kring transportsektorn, informationsteknologi och förvärvsarbetsorganisation

Projektledare: Mats-G. Engström

Den motsägelsefulla välfärdsstaten och vår behovstillfredsställelse

Projektledare: Elisabeth Lilja

Makt och medier

Projektledare: Bengt Nerman

Bostadspolitiken och bostadsbeståndets förändringar i Sverige och Finland

Projektledare: Matti Niva

Socialtjänsten i bostadsområdet. Ett forsknings- och utvecklingsprojekt avseende socialtjänstens deltagande i samhällsplaneringen

Projektansvariga: Peter Westlund och Verner Denvall

Offentligt rum/offentligt liv I – storstadsförort. En undersökning av föreställningarna om offentligheten i Stockholms moderna förortsplanering

Projektledare: Tage Wiklund.

Härtill kommer att lärarna arbetar med var sitt större problemområde: Sålunda arbetade Kerstin Bohm med frågor om kollektiv konsumtion och vardagsliv, Stig Nordqvist bearbetade området trafik och miljö, Anders Gullberg stadens transformationer, särskilt Stockholms city och bilens makt. Sigrun Kaul forskade kring ekologiska och sociala förhållanden i fysisk planering, Gunnar Olsson om individ och samhälle, nordisk ideologi samt José L. Ramirez om arbete och om design-begreppet.

Bibliotek

NORDPLANs bibliotek hade ca 9 000 titlar och 110 tidskriftsprenumerationer i slutet av året. Nyinköp för ca 100 000 SEK gjordes under 1988.

Egna publikationer

NORDPLAN ger ut tre olika publikationsserier: Meddelanden, Rapporter och Avhandlingar. Från och med 1988 har bibliotekarien totalansvaret för publikationsverksamheten från färdigt manus till försäljning.

Följande publikationer utkom under 1988:

Meddelanden

M 1988: 1	Carlestam, Gösta	Om liv och modeller; några reflexioner
M 1988: 2	Lilja, Elisabeth	The Modern Planner – a Symbol of Instrumental Reason
M 1988: 3	Engström, Mats-G. Eriksson, Gunnar Wenninger, Thomas Wiipola, Maria	Expressbusstrafik – färdmedelsval, resmönster och modellberäkning
M 1988: 4	Engström, Mats-G. Eriksson, Gunnar Hansson, Lars-Göran	Hem- och distansarbete. Nya arbetsformer i rum och tid – En delrapport
M 1988: 5	Ramirez, José L.	Arbete och ekonomi. Ett inlägg om möjliga och omöjliga framtider
M 1988: 6	Lilja, Elisabeth	A Dilemma of the Welfare State Practice
M 1988: 7	Groth, Niels Boje	Planläggning mellan semiotik och semantik
M 1988: 8	Strohmayr, Ulf	Formalities. Some Thoughts about the Prescription of Discourse in Social Geography
M 1988: 9	Olsson, Gunnar	The Eye and the Index Finger: Bodily Means to Cultural Meaning
M 1988: 10	Meri, Veijo Olsson, Gunnar Sandbacka, Carola	Att se in i en själ Tre föreläsningar om mänsklig avhandling

Rapporter

R 1988: 1	Bengt, Christer	Att kontrollera stadsrummet
R 1988: 2	Hansen, Jens Schjerup	Smålandsromantik og funktionelt storstadsliv – sider af dagligdagens værdigrundlag

Administration

NORDPLAN fick en ny föreståndare när professor Stig Nordqvist avgick 880630 och professor Gunnar Olsson tillträdde.

En lärartjänst (fd undervisningsassistenttjänst) som högskolelektor med inriktning på miljö och ekologi utlystes på hösten 88. En tjänst som forskarasistent omvandlades till ett högskolelektorat med bibehållen innehavare.

I kansliet nyanställdes tre personer och tre slutade under året.

Organiserat samarbete med den lokala fackklubben har börjat utvecklas under året med informationstillfällen och medbestämmandeförhandlingar.

NORDPLAN anslöt sig till personalhälsovård, Statshälsan.

Ekonomi- och personaladministrativa rutiner har förnyats men arbetet kommer att fortsätta även under 1989. En konsult har arbetat med registerprogram för utbildningsadministration och gett viss utbildning för kanslipersonal.

Datorer, AV- och köksutrustning och andra inventarier har köpts in men fortfarande saknar de flesta bland lärare och kanslipersonal datorer. Vissa basmöbler saknas också fortfarande.

Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987 (underskott)	Budget Autom löneökning Övrig komp från NMR	Bokslut	
Löner		4 901 755	4 588 686	+ 313 069
Varor och tjänster		1 651 650	2 020 137	- 368 487
Projekt		237 000	184 634	+ 52 366
Egna intäkter			234 270	+ 234 270
Underskott 1987				- 25 750
Summa	- 25 750	6 790 405	6 559 187	205 468
Överfört till 1989				205 468
			korr	- 4
				205 464

Kommentarer till avvikelser

I posten varor och tjänster (under *utfall*) ingår 1 718 277 SEK i ej budgeterade personalkostnader typ annonsering, etableringsstöd, flyttkostnader. Sjukvård och utbildning som NORDPLAN inte fått extra medel till utan även tidigare finansierats med det överskott i personalbudgeten som uppstått på grund av vakanser och obetalda ledigheter. Med andra ord bör överskottet i lönekostnader respektive överskridandet i varor och tjänster minskas med detta belopp. Av resterande överskridande i varor och tjänster bör dras av 93 871 SEK som täcks av för ändamålet avsedda egna intäkter: 25 000 SEK från svenska utbildningsdepartementet till ett symposium och 68 871 i förvaltningsavgifter för att täcka NORDPLANs kostnader för externa forskningprojekt.

Det totala resultatet hänför sig till under 1988 obrukade projektanslag, resterande datormedel, räntor, kompensation för löneökning (för en person) utbetald till NORDPLAN i december men som utbetalades till den berörda först i januari -89.

Nordplans kontaktnät

Samarbete med YTK – Fortbildningscentralen för samhällsplanering i Helsingfors

NORDPLAN finansierade även under 1988 en fjärdedel av en samarbetssekreterartjänst. Innehavaren, Liisa Knuuti svarade för all kursinformation i Finland, deltog i antagningsprocessen, arrangerade introduktionsdagar och andra kurstillfällen i Finland, höll kontaktnät med årets elever. Insatsernas värde kunde lätt mätas inte minst i kraftigt ökat intresse för NORDPLANs kursutbud i Finland. Professor Stig Nordqvist anlätades som sakkunnig vid en professorstillsättning vid YTK och professor Gunnar Olsson som föreläsare.

NBS-S

NBS-samhällsplanering är ett NMR-finansierat projekt som NORDPLAN förvaltar och deltar i. Det drivs av en arbetsgrupp med anknytning till Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp. Projektet syftar till att främja forskningssamarbete inom samhällsplanering.

Under året arrangerade NBS-S ett idéseminarium i Danmark, "Byens miljø – byens formning – arkitektur for hvem?" och ett forskarseminarium "Stad år 2000" i Göteborg.

Ordförande i NBS-S är från 880701 professor Stig Nordqvist och sekreterare samarbetssekreteraren vid YTK, Liisa Knuuti.

Nordplanföreningen

De gamla och nuvarande NORDPLAN-elevernans förening har inte haft någon aktivitet i styrelsens regi under 1988. Däremot har flera årskurser haft återsamlingar i form av förlängda veckoslutsseminarier. Dessa brukar rotera från ett land till ett annat från år till år. Av jubileumssymposiets gäster vid NORDPLAN var 70–80 gamla elever.

Medlemskap i olika organ i NORDEN och utanför

NORDPLAN har genom sina lärare varit representerat i följande organ år 1988:

Danmark:	Planstyrelsens OECD-delegation i Paris om stadsfrågor (Kai Lemberg)
Finland:	Svenska tekniska vetenskapsakademien i Finland (Stig Nordqvist, utländsk ledamot)
Norge:	Lederopplæringsrådet (Sigrun Kaul) NORAS (Sigrun Kaul, suppleant) Styrelsen för Transportökonomisk institutt (Kerstin Bohm)

- Sverige: Bostadsmarknadsrådet vid Boverket (Kerstin Bohm)
 Stadsmiljörådet vid Boverket (Sigrun Kaul)
 IVA – ingenjörsvetenskapsakademien, avdelning för byggnadsteknik (Stig Nordqvist, ordförande)
 Referensgrupp för avdelningen "Bostadsmarknad och bostadspolitik" vid Statens institut för byggforskning (SIB) (Anders Gullberg)
 Socialstyrelsens vetenskapliga råd (Kerstin Bohm)
 Transportforskningsberedningen (Stig Nordqvist, vice ordförande)
 Transportforskningskommissionen (Stig Nordqvist, styrelseledamot)
 Ledningsgruppen för utveckling av regionaltåg (Stig Nordqvist)
- Utanför Norden: COST, Technical Committee on Transport (Stig Nordqvist, delegat)
 Presidiet för "International Congress in Architecture and Town Planning" (Kai Lemberg, ordförande)
 "Weltkongress, Verkehr und Strasse in Jahre 200", Väst-Berlin, sept 88 (Kai Lemberg, sektionsordförande)

Publicerade arbeten utanför NORDPLAN år 1988

Danmark:

a) artiklar

Vej nr 2, "En kärligt, kritiskt hyllestal til opprøre fra mitten vid det 10-års jubileum" (Kai Lemberg)

Byplan nr 4, "Nationaløkonomiens fall" (Kai Lemberg)

Royal Town planning Institute, Report of proceedings from Summer School 1988: "Planned and Unplanned Development in Greater Copenhagen", (Kai Lemberg)

Planlegging under Postmoderne Forhold, Roskilde (artikel i en samlingsvolym, Gunnar Olsson)

b) böcker

"The pattern of Copenhavns kommuneplan" Roskilde Universitetscenter (Kai Lemberg)

Kapitel i "Hverdagsliv i vår tid: Fremtiden er her allerede", Arnold Buschs 1980–90 (Kai Lemberg)

Finland:

Yhteiskuntasuunnittelu nr 4, "Bostadspolitiken och välfärdskapitalismen i Finland och Sverige" (på finska) (Matti Niva)

Norge:

a) artiklar

Nytt om kvinneforskning, nr 2: "Bärekraftig utvikling – på hvem sine skuldre" (om Brundtlandkommissionsrapporten i et feministisk perspektiv (Sigrun Kaul)

Scandinavian Housing and Planning Research, vol 5, nr 4: Short note on "What happens in our cities?" – The Selbu Star and the Crossword Puzzle" (Sigrun Kaul)

b) böcker

"One Earth One World", published by The Norwegian Research Council for Science and the Humanities, Oslo (en artikel i en samlingsvolym av Sigrun Kaul)

Sverige:

a) artiklar

Väg och vattenbyggare nr 5: "Väg- och vattenbyggaren och samhällsplaneraren" (Stig Nordqvist)

Olika artiklar i Expressen om makt (Gunnar Olsson)

Bengt Nerman: kompletteras

b) böcker, rapporter

Road safety technology, Stockholm (Stig Nordqvist)

Kunskapens trädgårdar, Sthlm (artikel i en samlingsvolym av Gunnar Olsson)

Collegium Curiosum Novum, Uppsala (artikel i en samlingsvolym av Gunnar Olsson) "Sverige mellan struktur och vardag"; red Himmelstrand och Svensson, Norstedts: "Rumsliga skillnader – deras orsaker och betydelse" (ett kapitel av Kerstin Bohm och Mats Franzén)

"Resor och transporter", Personbilens användning för transport av varor och utrustning. TFB-rapport 1988: 13 (Mats-G. Engström, Lars-Göran Hansson, Peter Häggberg, Maria Wiipola)

"Expressbusstrafik på väg – färdmedelsval, resmönster och modellberäkning", TFB-meddelande nr 51 (Mats-G. Engström, Gunnar Eriksson, Thomas Wenninger, Maria Wiipola)

"Nya terminaler – nya funktioner". TFB-meddelande nr 69. (Mats-G. Engström, Lars F. Taflin, Thomas Wenninger)

"Samhälleliga effekter av nya former för lager- och materialadministration. Förändringar av transportmönster. Förstudie", TFB-meddelande nr 67 (Mats-G. Engström, Gunnar Eriksson, Peter Häggberg)

"Informationsteknologins effekter på resandet". TFB-meddelande nr 52. (Mats-G. Engström, Gunnar Eriksson, Thomas Wenninger, Maria Wiipola)

"Tjänstearbetets framtid – om kvalifikationsförändringar och innehåll i tjänstearbete". UHÄ, FoU, Arbetsrapport (Anders Gullberg)

Ut anför Norden:

Artiklar i samlingsvolymerna: Life Sciences and Society, Amsterdam

(Gunnar Olsson), Ground for Common Society, Amsterdam (Gunnar Olsson), Possible Worlds in Humanities, Arts & Sciences, Berlin (Gunnar Olsson)

Övrigt

Av det i det höga antalet externa föreläsare (132) som medverkat vid NORDPLANs utbildningar under året framgår att NORDPLANs personal har en mängd individuella kontakter i NORDEN och utanför. Vissa av dessa är kontakter mellan enskilda företrädare för ett visst ämne eller intresseområde. Vissa gäller hela institutet. Till exempel har forskningsassistent/doktorand Elisabeth Lilja under höstterminen 1987 och del av vårterminen 1988 vistats som gästforskare med stipendium från Sverige-Amerika Stiftelsen hos dr Agnes Heller vid New School for social research i New York.

Beslut

Styrelsen beslöt 890426 att överlämna denna berättelse över NORDPLANs verksamheter under år 1988 till Nordiska ministerrådet.

Astrid Bonesmo
Ordförande

Nordens Hus i Reykjavík

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutionens uppgift

Institutionen är en förbindelselänk mellan Island och övriga Norden. Den skall aktivera det nordiska intresset i Island och förmedla isländska kulturströmningar till de andra nordiska länderna. I praktiken sker detta genom en omfattande program-, biblioteks- och utställningsverksamhet, undervisning och utväxling av personer, material och upplysningar om nordiskt kultur-, samhälls- och näringsliv.

2. Organisation

Institutionen leds av en styrelse, utnämnd av Nordiska ministerrådet. Styrelsen består av 7 medlemmar, en från vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige och tre från Island. Den dagliga verksamheten leds av en direktör, som utnämns av Nordiska ministerrådet. Direktörens mandatperiod är fyra år. I husets fasta personal ingår, förutom direktören, en överbibliotekarie, en bibliotekarie, en biblioteksassistent, en kassör, en sekreterare och två vaktmästare. Husets cafeteria förestås av en cafeteria- och en bitr. cafeteriaföreståndare. På konsultbasis anlitas en ekonomi- och en konstutställningsrådgivare och huset använder också regelbundet extra-personal i cafeterian och som utställningsvakter.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall. (isländska kronor).

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget	1988 Bokslut	Avvikelse
Löner		6 233 000	14 357 234	-8 124 234
Varor/tjänster		6 667 000	7 679 604	-1 012 604
Projekt	-2 607 863	6 610 000	9 700 911	-3 090 911
Summa	-2 607 863	19 510 000	31 737 749	

En kort kommentar till det ekonomiska utfallet på föregående sida. Beloppen anges i isländska kronor. Den kraftiga avvikelsen beror till allra största delen på inflationen i Island, för vilken institutionen kompenseras. Det ekonomiska utfallet. (intäkter utöver utgifter) för hela verksamheten 1988 slutade på plus 1 306 582 isländska kronor som framgått av institutionens tidigare redovisade driftsräkenskaper.

3.2 *Beskrivning av verksamheten*

Nordens Hus firade under det gångna året 20-årsjubileum. Jubiléet blev en manifestation av husets viktiga roll i det nordiska kultursamarbetet och för kontakterna mellan Island och övriga Norden. Till jubiléet utgavs också en historik.

Verksamheten i huset har varit mycket livaktig och kvalitetsnivån på program och utställningar hög. Av de enskilda programpunkterna kan bl. a. nämnas vårens nordiska litteraturpresentationer i samarbete med de nordiska lektorerna vid Islands Universitet (inkl. en norsk bokvecka med särskilt program) och sommarens öppna hus för nordiska turister med föredrag och film om isländsk kultur och natur. I huset har också hållits ett mycket stort antal konsertprogram och kulturella och vetenskapliga föredrag med nordisk anknytning. Nordens Hus har också varit husvärd för ett stort antal nordiska möten och konferenser och haft besök av bl. a. Norges konung, H M Olav V.

Mest kostnads- och arbetskrävande har utställningarna varit. En mycket stark utställning av Lena Cronqvists oljemålningar var husets bidrag till Reykjavíks festspele. En stor framgång var också sommarutställningen med Jón Stefánssons landskapsmåleri. Tillsammans med det isländska grafik-sällskapet initierade och arrangerade också Nordens Hus den första nordiska grafiktriennalen.

Bibliotekets bokbestånd var vid årsskiftet 1988/89 27 814 band. Artoteket bestod av 458 grafiska blad och skivsamlingen av 1 367 skivor. Biblioteket prenumererade under året på 196 tidskrifter och 40 dagstidningar, vilka kunde läsas i husets cafeteria. Antalet utlån av böcker uppgick till 20 820, av grafik till 2 423 och av skivor och noter till 1 640.

Under 1988 har också omfattande reparationsarbeten av själva huset skett, både invändigt och utvändigt.

Reykjavík 21 oktober 1989

Lars-Åke Engblom
Direktör (från 1/2 1989)

Håkon Randal
Styrelsens ordförande

Nordiska teaterkommittén

Verksamhetsberättelse 1988

Indledning

Et år i forandringens tegn

Nordisk Ministerråd's kulturelle handlingsplan og dertil hørende omlægning og nye statutter for kunstkomiteerne under Ministerrådet blev iværksat pr. 1.1.1989. Dette har gjort 1988 til en overgangsperiode, bl. a. for Nordisk Teaterkomité.

Der har været meget arbejde med afviklingen af den gamle komité's arbejde pr. 31.12.1988, og der har været ført mange samtaler og forhandlinger i forbindelse med oprettelsen af den nye *Nordiske Teater- og Dansekomiteé*.

Af naturlige grunde har dette arbejde i noget omfang hæmmet Nordisk Teaterkomité's normale aktiviteter.

Nærværende årsrapport vil ikke indeholde betragtninger over den procedure, der er anvendt i forbindelse med omlægningen. Ej heller kulturpolitiske betragtninger over beslutningen om at lægge flere områder af scenekunsten, såvel på det professionelle plan som på amatørplanet ind under samme organisatoriske skabelon. Nordisk Ministerråd kender den afgæde komité's synspunkter. Komiteen er af den opfattelse, at beslutningerne nu er gennemført, og at diskussionerne må gælde fremtiden.

Kommunikationen mellem Nordisk Teaterkomité og Nordisk Ministerråd

Som naturlig følge af de mange forhandlinger i 1988 er kontakten mellem komiteen og Nordisk Ministerråd blevet uddybet. Udover de formelle/institutionelle retningslinjer for det fremtidige samarbejde mellem Ministerrådet og dets kunstkomiteer, anbefaler Nordisk Teaterkomité også, at der lægges mere vægt på den uformelle og løbende kommunikation parterne imellem. Således kan Ministerrådet også reelt drage nytte af komiteerne som rådgivende instanser i sagsakterne.

Som glædeligt eksempel på en ny arbejdsstil kan hér anføres den løbende kontakt og meningsudveksling mellem Nordisk Kulturfond og Nordisk Teater- og Dansekomiteé, som er udviklet i forårshalvåret 1989.

Komiteens møder

Der har været afholdt tre møder i komiteen.

Møde i København den 30/1 – 2/2 1988.

Møde i Helsingfors den 29/5 – 30/5 1988.

Møde i København den 8/10 – 10/10 1988.

Desuden har der været afholdt *telefonmøde den 20/2 1988*.

Ved samtlige møder i komiteen er komiteens medlemmer mødt fuldtal- ligt frem. Diskussioner og beslutninger gennemført i en konstruktiv atmo- sfære.

Ved mødet i København den 8/10 – 10/10 i København deltog fra Nor- disk Ministerråd afdelingschef Tryggvi Gíslason og konsulent Rolf Riktor med det formål at informere om vedtagelsen af de nye statutter for Nor- disk Teater- og Dansekomité pr. 1/1 1989.

Telefonmødet den 20/2 1988 beskæftigede sig med gennemførelsen af Nordisk Teaterfestival 1988 i Helsingfors.

Komiteens formand og ordinære medlemmer har i det daglige arbejde pr. telefon haft kontakt indbyrdes og med sekretariatets personale. Kom- munikationen mellem komiteen og sekretariat har fungeret godt.

Komiteens medlemmer har på frivillig basis deltaget aktivt i arbejds- grupper til forberedelse og gennemførelse af seminarer. Dette gælder især for seminaret om "Play Development", november 1988 i Island, og semi- naret om "Lysdesign", december 1988 i Finland. Det gælder dog også planlægningen af seminarer i 1989, som komiteen oprindeligt havde med i sin funktionsperiode.

Nordisk Teaterkomité's sekretariat

Der er ansat to personer på sekretariatet, en generalsekretær, p.t. Anders Ahnfelt-Rønne, samt en sagsbehandler, p.t. Jonna Oulund. Anders Ahn- felt-Rønne's kontrakt løber frem til 31/3 1991, Jonna Oulund's kontrakt løber frem til 31/8 1989.

Sekretariatet er underbemandet og har derfor i 1988 været nødsaget til at indhente nogen kontorassistance på timeløns-basis. Dette gælder først og fremmest i spørgsmålet om gennemførelse af vedtagne aktiviteter.

Placering af sekretariatet i København har haft den forventede afsmit- tende effekt på teaterbranchen i Danmark, som bliver stadig mere op- mærksom på værdien af det nordiske kultursamarbejde.

Nordisk Teaterkomité's sekretariat har inviteret Dansk Teaterunion og Dansk ITI til forhandlinger om udnyttelse af fælles kontorfaciliteter i Nordisk Teaterkomité's lokaler på Vesterbrogade 26 i København. Sådan- ne forhandlinger forventes afsluttet med et positivt resultat i august 1989.

Regnskab for 1988

Budgetlægningen for 1988 har været præget af enkelte usikkerhedsmo- menter. Sekretariatet var i 1987 placeret i Oslo i første halvår, dernæst flyttede sekretariatet til København i august. Dette gjorde et sammenlig- ningsgrundlag mellem 1987 og 1988 på betydende poster vanskeligt. Alli- gevel er regnskabet for 1988 gået ud med et overordentligt tilfredsstillende resultat. Regnskabet er tidligere tilsendt Nordisk Ministerråd.

Efter indstilling fra sekretariatet har Forretningsudvalget i den nydanne-

de Nordisk Teater- og Dansekomité besluttet at lade regnskabet for 1988 revidere af regnskabsfirmaet Otto Houd. Regnskabsfirmaet's protokol er ligeledes tilsendt Nordisk Ministerråd. Bogføring og budgetkontrol gennemføres på Nordisk Teaterkomité's sekretariat efter de bedste og mest moderne metoder.

Sekretariatets arbejdsgang

Det tilstræbes stadig at effektivisere arbejdsgangen og nedbringe omkostningerne til administration til det minimale. Overgangen til de nye statutter, herunder især udvidelsen af Nordisk Teater- og Dansekomité's arbejdsområder, har naturligvis sat helt nye rammer for disse bestræbelser.

Sekretariatet har i 1988 yderligere styrket kommunikationen med teaterbranchen i Norden. Udviklingen af møder og personlige kontakter med teatrets egne folk forstærker respekten omkring Nordisk Teaterkomité's virksomhed. Også i denne henseende har det fælles arbejde mellem sekretariatet og komiteens medlemmer i 1988 været en succes.

På grund af underbemanding af sekretariatet har det i 1988 ikke været muligt at imødekomme et stadig tilbagevendende ønske om at styrke komiteens image i medier og offentlighed. Et forsøg på samarbejde mellem Nordisk Teaterkomité og Nordisk Ministerråds informationsafdeling er forsøgt, men ikke realiseret. Et sådant samarbejde ville være ønskeligt og kunne have til formål at profilere det nordiske kultursamarbejde stærkere.

Gennemførelse af seminarer i 1988

Fire seminarer

Nordisk Teaterkomité gennemførte i 1988 fire seminarer, som alle var vellykkede. Et femte seminar om Stanislavskij's arbejdsmetode måtte af tekniske grunde udskydes til påsken 1989.

To seminarer, henholdsvis i maj og oktober 1988, blev afholdt i rækken af kurser om "gamle teaterhåndværk". Nordisk Teaterkomité har dermed fulgt sin handlingsplan op på dette område. Seminarerne henvender sig til syersker, kostumierer og andre værkstedsfolk inden for teatret og har til formål at oplære dette personale i fag, som har haft og som stadig har afgørende betydning for det kunstneriske udtryk på scenen, men som står i fare for at forsvinde, fordi der ikke oplæres nye i fagene. Nordisk Teaterkomité gennemførte i 1988 ét seminar om korsetter og stivskørter og ét seminar om forarbejdelse af sko. Nordisk Teaterkomité er af den opfattelse, at disse kurser bør videreudvikles under én eller anden form. Der er et skrigende behov for videreuddannelse på området, hvad de talrige ansøgninger til seminarerne kan bevidne. Desuden mener komiteen, at disse kurser — af specifik faglig karakter — er en vigtig bestanddel af den nordiske kultur- og uddannelsespolitik. Kurserne på nordisk plan kan som sådan ikke erstatte den nationale indsats. Men det viser sig netop, at vor

indsats har afsmittende effekt i de enkelte lande. Således har Håndværkerskolen i Sønderborg på eget initiativ gennemført endnu et kursus om forarbejdning af sko – på baggrund af Nordisk Teaterkomite's første seminar. Nordisk Teaterkomité hjalp Håndværkerskolen med ekspertice og udsendelse af informations-materiale om kurset. Ud over dette var der imidlertid ikke for Nordisk Teaterkomité nogen økonomi forbundet med samarbejdet.

Nordisk Teaterkomité gennemførte i november 1988 et seminar, der handlede om udviklingen af moderne dramatik. Seminaret var dels en work-shop, hvor skuespillere fra USA arbejdede med et værk af den unge dramatiker Erin Cressida Wilson, også fra USA. Forfatteren var selv til stede, og deltagerne fra de nordiske lande kunne dels betragte, dels tage aktivt del i den skabende proces. Side om side med denne work-shop indeholdt seminaret foredrag om "Play Development"-metoden, som netop er udviklet i USA. Deltagerne havde under seminaret også lejlighed til at modtage undervisning i at skrive dramatik. Seminaret var vellykket, også fordi det medvirkede til at skabe et værdifuldt kontaktnet inden for det moderne dramatiker-miljø i Norden og USA.

Nordisk Teaterkomité afholdt i december 1988 et seminar, hvor temaet var "Lys-design". Seminaret henvendte sig ikke til lys-designere, derimod til instruktører, scenografer og koreografer i Norden. Formålet var at udvikle en forståelse for lysets kunstneriske værdi hos disse grupper. Seminaret var lagt an til praktisk arbejde forbundet med foredrag og diskussioner. De førende lys-designere i verden underviste, bl. a. William B. Warfel fra USA og Francis Reid fra England. Seminaret fandt sted i et samarbejde med skuespillere fra Finland og elever fra Teaterhøgskolan i Helsingfors. Teaterhøgskolan stillede lokaler og tekniske faciliteter til rådighed for seminaret. Samarbejdet fungerede upåklageligt. Hans-Åke Sjöquist, lysdesigner fra Sverige, var leder af seminaret.

Skematisk oversigt over seminarerne:

Seminar om korsetter og stivskorter, (Gamle Teaterhåndværk).

Tid: 7. – 10. maj 1988.

Sted: LO-skolen, Helsingør, Danmark.

Kursusleder: Elisabet Thelander, kunsthistoriker og free-lance formnings-lærer, Sverige.

Blandt lærerne i øvrigt: Britta Wahlberg, chef for Göteborg Stadsteaters dameskrædderi. Mercedes Björlin, bevægelsespædagog ved Statens Scenskola i Stockholm. Solveig Petersen, kostume-koordinator ved Danmarks Radio.

Antal deltagere: 20.

Seminar om Stanislavskij's arbejdsmetode.

Tid: 2. – 10. juni 1988.

Sted: Det lille Dramatiske Teater, Leningrad, USSR.

Kursusledelse: Iwar Wiklander, skuespiller og medlem af Nordisk Teaterkomité, Ritva Holmberg, dramaturg og medlem af Nordisk Teaterkomité, samt Anders Ahnfelt-Rønne, Nordisk Teaterkomité.

Gæstelærer: Lev Dodin.

Antal deltagere: 50.

Seminaret måtte på grund af Lev Dodin's turnévirkosomhed i USA udskydes. Det har været afholdt i påskeugen 1989 og behandles derfor i næste års rapport.

Seminar om forarbejdelse af sko, (Gamle Teaterhåndværk).

Tid: 16. – 23. oktober 1988.

Sted: Håndværkerskolen, Sønderborg, Danmark.

Kursusleder: Elisabet Thelander, (se ovenfor).

Underviser: Jeanne Gundersen, Håndskomager, Den Norske Opera.

Antal deltagere: 20.

Seminar om "Play Development" (om udvikling af ny dramatik).

Tid: 17. – 24. november 1988.

Sted: Reykjavík, Island.

Kursusledelse: Halldis Hoaas, dramaturg og medlem af Nordisk Teaterkomité. Mame Hunt, dramaturg, USA.

Blandt lærerne i.ø: Thomas Babe, dramatiker, USA. Peter C. Brosius, instruktør, USA.

Antal deltagere: 25.

Seminar om lys-design.

Tid: 11. – 21. december 1988.

Sted: Helsingfors, Finland.

Kursusledelse: Hans-Åke Sjöquist, lys-designer, Stockholm.

Lærere: William B. Warfel, lys-designer, USA. Francis Reid, lys-designer, England. David Lawrence, lys-designer, England.

Praktisk gennemførelse: Tone Lyche, lys-tekniker, Stockholm. Tarja Ervasti, lys-tekniker, Helsingfors. Marianne Möller, vice-rector ved Teaterhögskolan i Helsingfors og medlem af Nordisk Teaterkomité.

Antal deltagere: 20.

Gæstespil i forbindelse med teaterfestivaler*Nordisk festival for børneteater i Odense, Danmark 15. – 22. maj 1988*

Arrangør: Nordisk ASSITEJ, Dansk ASSITEJ.

Til dette formål bevilgede Nordisk Teaterkomité et beløb på DKK

200.000. Der vistes mange danske forestilinger, også forestillinger fra Frankrig og England.

Tilskuddet fra Nordisk Teaterkomité gik til gæstespil fra de nordiske lande. Disse gæstespil, fra Folkteatern og Backa Teater, Göteborg, og Pieni Suomi, og Viirus-teatteri, Helsingfors, var med til at profilere festivalen og give den en høj kunstnerisk standard.

Nordisk Teaterfestival i Helsingfors, Finland 21. – 29. maj 1988

Arrangør: Nordisk Teaterunion og Nordisk Teaterkomité.

Komiteen har i sin funktionsperiode arbejdet for at forskyde den økonomiske støtte til nordiske gæstespil – fra mindre betydende forestillinger rundt til mindre teatre og åbne scener med begrænset publikumsdækning – til større teatermæssige tiltag, f.eks. festivaler. For det første mener komiteen at dette giver et større publikum til nordiske gæstespil. For det andet vil der i sådanne sammenhæng være tale om en mere gennemtænkt og mere selektiv fordeling af de sparsomme midler, hvilket for det tredje medfører en større kunstnerisk kvalitet. Denne form for gæstespil er endelig også til større gensidig inspiration *inden for* teatermiljøet.

Komiteen skelner ikke i denne sammenhæng mellem etablerede teaterinstitutioner og scener, der arbejder under mere risikofyldte materielle vilkår. Det handler ikke om kvantitative, men om kvalitative betragtninger.

Ud fra disse kriterier blev størstedelen af Nordisk Teaterkomité's gæstespilbudget for 1988, DKK 1.1 million, brugt ved den store Helsingforsfestival i maj 1988.

Komiteen er ikke ukritisk over for arrangementet. Det var af en størrelsesorden, som kun knapt kunne bæres ud fra de tilstedeværende økonomiske og organisatoriske ressourcer. Kritiske røster har også lydt fra teaterbranchen, om det nu var en rigtig disposition at bruge midler i så stort omfang til kun én festival. Komiteen og Nordisk Teaterunion må have disse spørgsmål med i fremtidige vurderinger.

Ikke desto mindre var Nordisk Teaterfestival 1989 en uomtvistelig succes. Det fremgår af vedlagte dokumentation for, hvilke gæstespil Nordisk Teaterkomité har ydet støtte i 1988, hvilke forestillinger det drejer sig om. Her skal blot nævnes, at festivalen viste både nyskabelse som Mammutteatret's Fassbinder-forestilling i Klaus Hoffmeyers regi (Danmark), mere traditionsrigt, men ikke mindre spændende psykologisk/realistisk teater fra Island, Shakespeare's "Hamlet" i en moderne udgave i regi af den kommende chef for Nationalteatret i Oslo, Stein Winge, (Norge), samt en folkelig/historisk nyskrevet forestilling fra Folkteatern i Göteborg, Staffan Göthe's "En uppstoppad hund" (Sverige).

Endelig må det ikke glemmes, at de finske værter viste fremragende scenekunst i mange af deres egne forestillinger, f.eks. i Ralf Långbackas "Galilei's liv", i Kalle Holmbergs "Trollcirkeln", eller i Åbo Stadsteater's fortolkning af Märta Tikkanen's "Rödluvan".

Dansen var repræsenteret, bl.a. af Jorma Uotinen's mesterværk "Kalevala" på Helsingfors Stadsteater. Nordisk Teaterkomité bidrog også til to danse-gæstespil fra Norge. Disse forestillinger blev gennemført med stor succes.

Endelig skal det understreges, at Nordisk Teaterfestival havde gæstespil fra Færøerne og Grønland, og at det samiske teater "Dalvadis" opførte deres forestilling "Fra vår til vår".

Nordisk Teatermøde

Under Nordisk Teaterfestival var Nordisk Teaterunion værter for det med to års mellemrum tilbagevendende Nordiske Teatermøde. Mødet fandt sted på Hanaholmens Kulturcentrum uden for Helsingfors. Hvert nordisk land havde hér sin egen temadag, hvor teaterlivet præsenteredes i form af foredrag, lysbilleder, sceniske indslag m.v.

På Hanaholmen blev der ligeledes vist en udstilling af scenografi-modeller fra hele Norden.

Lørdag den 28. maj 1988 havde Nordisk Teatermøde en afslutnings-debat under temaet "Nordisk Teateridentitet". Kunstnerisk og administrativt ledende personligheder fra hele Norden var til stede og deltog i debatten.

Behandling af løbende gæstespilsansøgninger i 1988

På det vedlagte bilag vil Nordisk Ministerråd kunne danne sig indtryk af de mange gæstespils-ansøgninger, som Nordisk Teaterkomité behandlede i 1988.

Komiteen er principielt af den opfattelse, at et større opsøgende arbejde må til for *selv* at tage initiativ til og opmuntre til gæstespil blandt de bedste forestillinger i Norden. Et faremoment i denne sammenhæng er, at teatre, der således opfordres til at rejse på et gæstespil, ofte overvurderer Nordisk Teaterkomité's økonomiske ressourcer, hvorimod teatre, som *selv* har taget initiativ til et gæstespil, mere er indstillet på en så rationel og billig finansiering som muligt. Nordisk Teaterkomité mener alligevel, at det — udover de selvstændige initiativer, der tages ude omkring i miljøet — er afgørende for gæstespillenes gennemslagskraft, at der er kunstnerisk bæredygtighed og gerne nyskabelse bag dem.

Der blev i 1988 til gæstespil i alt ansøgt om økonomisk tilskud på DKK 4 265 917.

Der blev i 1988 til gæstespil i alt bevilget et økonomisk tilskud på DKK 1 550 500.

I informationsmateriale til teatrene blev der fra komiteens side gjort opmærksom på, at Helsingfors-festivalen ville komme til at sluge størstedelen af de midler, der var til rådighed. Dette afholdt mange fra at ansøge. Ovennævnte tilskudsbehov er derfor større. Tallene viser, at der er brug for øgede bevillinger til gæstespil.

Afslutning

Nordisk Teaterkomité skal med denne redegørelse afslutte sin virksomhed i overensstemmelse med de nye statutter for Nordisk Teater- og Dansekomité, som blev bragt i funktion pr. 1. januar 1989. Komiteen blev således afbrudt i sin oprindeligt planlagte 4 års funktionsperiode. I foråret 1989 har fra komiteens side og i overensstemmelse med Nordisk Ministerråds beslutning været gennemført en række af de allerede planlagte aktiviteter, bl.a. fire seminarer, som har haft stor succes, endda for et par af seminarernes vedkommende enestående succes. Dette vil blive behandlet i næste års rapport.

Komiteen er ikke ukritisk over for sin virksomhedsperiode. Men den vil uden forsøg på selvforherligelse påstå, at den har udrettet meget positivt på trods af begrænsede økonomiske og arbejdsmæssige ressourcer. Komiteen har sit eget sekretariat og har – i modsætning til de øvrige kunstkomiteer under Nordisk Ministerråd – drevet sin egen ret omfattende virksomhed. Resultaterne af denne virksomhed kan ikke kun aflæses af tabeller og statistikker. Det reelle indhold i dens succes kan konstateres ved de kontakter, der knyttes mellem et stort publikum i ét land, der får en teateroplevelse fra et andet. Og den udvikles af den inspiration, som hundredevis af mennesker *inden for teatret i Norden* kan give hinanden – med landenes forskellige kulturhistoriske baggrund. Fælles nordiske scene-projekter udvikles, kunstarter samarbejder, og nordiske kunstnere har også i stigende grad kontakt med teaterfolk *uden for Norden*, for Nordisk Teaterkomité vedkommende i dens sidste periode først og fremmest USA, USSR og England.

For scenekunstens område vil den succes, som Nordisk Ministerråds kulturelle handlingsplan lægger op til, være afhængig af en nøje afvejet vekselvirkning mellem kontinuitet og fornyelse.

København, den 29. juli 1989

Halldis Hoaas

Formand

Anders Ahnfelt-Rønne

Generalsekretær

NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institusjonens oppgaver*1.1 Navn og adresse*

NOMUS
Generalsekretariatet
Toftesgate 69
N-0552 Oslo 5

1.2 Startår

1963, seneste vedtekter fastsatt 25. august 1980 av Nordisk Ministerråd.

1.3 Formål

NOMUS' formål er å fremme utvikling av og utbre kjennskap til musikklivet og musikk samarbeidet i Norden, og å styrke og utvikle det særegne i det nordiske og nasjonale musikkliv.

2. Organisasjon*2.1 Administrasjon*

Generalsekretariatet har ansvar for administrasjonen av prosjekter og bevilgninger. Sekretariatsfunksjonen har i 1988 blitt ivarettatt av Norsk Musikkinformasjon i Oslo.

2.2 Sammensetning

NOMUS består av 2 representanter, med personlige vararepresentanter, fra hvert av de fem nordiske land. Hvert land har en stemme. Nemnden har i 1988 hatt følgende sammensetning:

DK Anna-Lise Malmros
DK Steen Lindholm
SF Henrik Otto Donner, formann
SF Kauko Kuosma
ISL Jón Nordal
ISL Þorkell Sigurbjörnsson
N Ella Arntsen, nestformann
N Einar Solbu
S Göran Bergendal
S Eva Schöld

2.3 Personale

Daglig leder ved Norsk Musikkinformasjon, Jostein Simble, har fungert som generalsekretær for NOMUS i 1988. NOMUS har videre tatt ut tjenester ved bruk av øvrig personale ved Norsk Musikkinformasjon.

NOMUS har refundert til de respektive institusjoner de personal- og kontorholdsutgifter disse har hatt i forbindelse med administrasjon av NOMUS.

I henhold til gjeldende regler for Nordisk Ministerråds midler vil NOMUS' regnskaper for 1988 bli revidert av Riksrevisjonen i Norge.

3. Virksomhet i 1988

3.1 Økonomisk oversikt

Poster	Overført fra 1987	Budsjett	Resultat 1988	Avvik
Varer og tjenester		470000	472 471,96	+ 2 471,96
Prosjekt	+10037,79	2 071 762,30	2 127 230,30	+ 11 781,63
Overføring av prosjektmidler fra 1986, se kommentar		15 000		
Renteinntekter		28 686,37		
Sum	+10037,79	2 585 448,67	2 599 702,26	+ 24 291,38

Kommentar

Vedrørende "øvrige inntekter, overført fra tilskudd 1986" kan opplyses at dette er deler av midler avsatt i 1986 til en komposisjonsbestilling. Grunnen til at beløpet, kr. 15 000, er ført som inntekt i 1988 er at det av hensyn til innberetningsplikt til skattemyndighetene må utgiftsføres som honorar i 1988 i forbindelse med levering av komposisjonen. Beløpet har tidligere vært avsatt i regnskapet som prosjektmidler.

3.2 Beskrivelse av virksomheten

I henhold til det under 1.3. nevnte forhold er NOMUS' virksomhetsområde av administrativ, rådgivende, iverksettende og informerende karakter. Området skal i så stor grad som mulig omfatte hele bredden av det nordiske musikkliv, dvs. det kompositoriske, det improvisatoriske, det utøvende og det pedagogiske. Virksomheten omfatter både profesjonell virksomhet og amatørmusikkområdet.

3.3 Møter

Det har i 1988 vært holdt to plenumsmøter og ett arbeidsutvalgsmøte i NOMUS.

3.4 Prosjekter

Av vedlagt regnskap fremgår det at i alt kr. 2 127 230,30, ca 82 % av totalbudsjettet, ble brukt til følgende prosjekter:

a) *Informasjon*

Det engelskspråklige tidsskrift *Nordic Sounds* utkom i 1988 i fire nummre, hvert nummer i et opplag på ca. 5 000 eksemplarer. Den danske musikkskribenten Knut Ketting er redaktør for tidsskriftet. Trykking og distribusjon blir ivaretatt av Aio-Tryk A/S i Odense. Hensikten med dette informasjonstidsskriftet er å informere om nordisk musikk og musikkliv og det forsøkes i hvert nummer å fokusere på spesielle tema og begivenheter i tillegg til den mere generelle informasjon.

b) *Komposisjonsbestillinger og musikkfremførelser (Turnéer)*

NOMUS yter hvert år støtte til bestilling av nye verker av nordiske komponister. I 1988 har det blitt avsatt midler til følgende prosjekter:

Bestilling fra Kerstin Jeppson til ensemblet "Pas de Deux", bestilling fra Halvor Haug til Skandinaviske Brassensemblen, bestilling fra Åse Hedstrøm til Svenske Rikskonserter, bestilling fra Anders Eliasson til Trondheim Symfoniorkester (samarbeidsprosjekt), bestilling fra Esa-Pekka Salonen til Mads Rondin (samarbeidsprosjekt med Svenske Rikskonserter), bestilling fra Atli Heimir Sveinsson til Det Norske Teater (samarbeidsprosjekt).

NOMUS yter også støtte til fremføringer av musikk, ofte i forbindelse med nordiske turnéer.

Tilskudd til nevnte virksomhet ble i hovedsak fordelt på følgende prosjekter:

Prosjektstøtte til Nordkalotten Symfoniorkester, turnéstøtte til følgende ensembler: Page One og Juez, Guggu Hedrenius Big Blues Band, Reykjavik Blåsekvintett, Brass Brør.

Videre støttet NOMUS gjennomføringen av "Biennalen for unge nordiske solister", samarbeidsprosjekt med Nordisk Konservatorieråd.

c) *Støtte til fremføring av ny nordisk musikk*

Prosjektet har i 1988 i hovedsak omfattet støtte til gjennomføring av Ung Nordisk Musikkfest i Oslo og Nordiske Musikkdager i Stockholm.

d) *Nordisk rytmisk musikk*

Prosjektet har i 1988 i hovedsak omfattet støtte til den rytmiske musikken gjennom organisasjonen NORDJAZZ som omfatter alle de nordiske landene. Aktiviteten er spesielt konsentrert om informasjon, turnéer med profesjonelle ensembler og undervisning i form av profesjonell gjesteinstruksjon av amatørenssembler.

e) *Forsøksprosjekter, seminarer m. m.*

Prosjektet har i 1988 omfattet støtte til seminaret "Folkemusikpedagogik i Norden", støtte til seminar for musikkstudenter på Åland, støtte til det nordiske visesamarbeidet gjennom organisasjonen NORDVISA.

f) *Amatørmusikkområdet*

Prosjektet har i 1988 i hovedsak omfattet støtte til organisasjonene Nordisk Amatørmusik Union og Nordiska Körkommitten. I tillegg har SAMNAM mottatt tilskudd til dekning av administrasjonsomkostninger.

Nordiskt samiskt institut

Verksamhetsberättelse 1988

1. Generelle opplysninger*1.1 Nordisk Samisk Institutt*

Postboks 220
N-9520 Guovdageaidnu/Kautokeino
Tlf. (084) 56304
Telefax (084) 56866

*1.2 Startår 1973**1.3 Formål*

Instituttet har som formål å tjene den samiske befolkning i de nordiske land med sikte på å forbedre befolkningens stilling, sosialt, kulturelt, rettslig og økonomisk.

Instituttet skal ta initiativ til, samordne og iverksette utredning, planlegging og forskning, samt gjennomføring av prosjekter. Det skal gjennom konsulent- og veiledningsvirksomhet yte bistand både i teoretiske og praktiske spørsmål.

2. Organisation*2.1 Administration*

Instituttet ledes av et styre som har tolv medlemmer. Medlemmene oppnevnes av Nordisk Ministerråd, fem oppnevnes etter forslag av regjeringen i de nordiske landene, sju etter forslag av Nordisk samekonferanse. Nåværende styrets mandattid er 1.1.88–13.12.90. Styremedlemmenes funksjonstid er tre år. Styret velger for hvert år formann og nestformann blant sine medlemmer. Den daglige virksomheten ledes av instituttlederen i overensstemmelse med retningslinjer og vedtak fattet av styret. Nordisk Sameråd er instituttets rådgivende organ.

2.2 Styrets sammensetning pr. 31.12.88

Per Mikael Utsi, Sverige (leder)
Louise Bäckman, Sverige
Carl-Erik Virdebrant, Sverige
Pentti Laasonen, Finland
Pekka Aikio, Finland
Jouni Kitti, Finland

Haraldur Ólafsson, Island
 Robert Petersen, Danmark
 Vigdis Stordahl, Norge (nestleder)
 Even Hovdhaugen, Norge
 Anders Oskal, Norge
 Sigbjørn Dunfjeld, Norge.

Arbeidsutvalget har bestått av leder Per M. Utsi, nestleder Vigdis Stordahl, Pentti Laasonen og Jouni Kitti.

2.3 Personale

Instituttbestyrer	Elina Helander
Førstekonsulent	Isak J. Turi
Førstekontorfullmektig (til 31.10.88)	Finn Olav Nystad
Kontorfullmektig (fra 01.09.88)	Berit I. A. Henriksen
Regnskapsassistent	Anne Marie Gaino
Rengjøringsassistent	Elen J. E. Sokki

Seksjon for språk og kultur

Seksjonsleder (til 03.10.88)	Alf Isak Keskitalo
Seksjonsleder (fra 10.10.88)	Marianne Nilsson
Konsulent (til 30.09.88)	Klemetti

Konsulent (fra 06.10.88)	Näkkäljärvi
Professor II	Nils Ole Anti
forsker	Ole Henrik Magga
forsker (fra 01.05.88)	Kjell Kemi

forsker (til 31.03.88)	Elli Sivi
forsker (til 09.10.88)	Näkkäljärvi
forsker	John Henrik Eira
forsker (til 31.03.88)	Marianne Nilsson
	Mikael Svonni
	Samuli Aikio

Sekretær i samisk språknemnd fra 01.10.88.:

Klemetti
 Näkkäljärvi

Seksjon for utdanning og informasjon

Seksjonsleder (til 08.01.88)	Gudrun Elisså
	Eriksen
Seksjonsleder (fra 01.04.88)	Synnøve Solbakken
Konsulent	Laila Palojärvi
forsker	Asta Balto
forsker	Inga B. Blindh
forsker (fra 01.07.88)	Jorunn Eikjok
forsker (01.02. – 30.04. og fra 01.12.88)	Kirsten Th. Sokki

forsker	Vigdis Stordahl (NAVF)
forsker (til 31.07.88)	Seija Guttorm
Prosj.arb. (deltid – til 31.08.88)	Astrid Turi Gaup

Seksjon for næring, miljø og rettigheter.

Seksjonsleder	Leif Halonen
Konsulent (til 31.08.88)	Ellen A. Oskal
konsulent (fra 01.09.88)	Finn Olav Nystad
forsker	Jostein Hansen
forsker	Johannes Helander
forsker (permisjon fra 01.08.88)	Kaisa Korpijaakko
forsker	Lars P. Niia
forsker	Steinar Pedersen
forsker (til 31.01.88)	Mikkel Nils Sara
forsker	Jens Halvdan Mosli

Av ovennevnte forskere bor 13 utenfor Guovdageaidnu, 3 i Finland, 4 i Sverige og 6 på norsk side. 11 av forskerstillingene har vært eksternt finansiert. Det samme er professor-II stilling og sekretærstilling i samisk språknemnd.

Regnskapsassistentstilling er fremdeles på engasjement.

2.4 Revisorer

Riksrevisjonens 14. kontor i Oslo reviderer instituttets regnskap.

3. Finansiering og økonomi

3.1 Utgiftsdekning

Utgiftene ved instituttets virksomhet blir dekket gjennom bidrag fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Kostnadene fordeles mellom landene etter beslutning av Nordisk Ministerråd.

Videre har styret også i år søkt og fått midler fra andre finansieringsinstanser.

Oversikt over budsjett og regnskapsavslutning
(i tusen kroner)

	Budsjett 1988	Regnskap 1988	Budsjett 1989
<i>Utgifter</i>			
Styreomkostninger	130	174	200
Personalkostninger	4 294	4 427	4 297
Kontoromkostninger	259	479	326
Lokalkostninger	550	550	550
Prosjekter i budsjettet	120	2 925	120
Prosjekter utenfor budsj.	2 315		2 458
Driftsomkostninger	80	121	110
Israel Ruongs stipend	20	20	20
Disposisjoner/overskudd	154	673	
	7 922	9 369	8 081
<i>Inntekter</i>			
Nordisk Ministerråd	5 576	5 576	5 628
Lønnskompensasjon	–	276	
Andre inntekter	31	173	
Prosjekter	2 315	3 038	2 453
Underskudd/overskridelser		306	
	7 922	9 369	8 081

3.3 Merknad hva angår 1988 økonomi

Kapitalkonto viser overskudd i 1988 med	kr. 314 810,76
+ renteinntekter i 1987	kr. 110 647,15
– tidligere års underskudd	kr. 263 675,98
Overskudd til fremføring	kr. 161 781,93
I tillegg kommer 1988-års renteinntekter	kr. 180 602,60
Til disposisjon i 1988 blir da	kr. 342 384,53

under forutsetning av at Nordisk Ministerråd går med på vår søknad om å benytte overskuddet + renter til innkjøp av Datautstyr, slik styret har vedtatt. Eksterne midler er medregnet.

4 Virksomhet

Nordisk Ministerråd oppnevner instituttets styre. Styret har konstituert seg selv med Per Mikael Utsi som leder og Vigdis Stordahl som nestleder. Sammen med Jouni Kitti og Pentti Laasonen utgjør disse styrets arbeidsutvalg. Styrets sekretærer er instituttbestyreren og førstekonsulenten.

Som tolk under styremøtene har Leif Rantala gjort en utmerket jobb. Det er en fordel å ha en fast tolk som kjenner styrets rutiner.

4.1 Styremøter

Som nevnt i årsberetningen for 1987, var det nødvendig å endre styrets møtetider, på grunn av ny budsjettprosedyre i Nordisk Ministerråd. Der-

for ble det i "overgangsfasen" i 1988 holdt bare ett styremøte i dagene 9. – 10. juni. 14 saker ble behandlet, og her kan nevnes:

- konstituering
- årsberetning/regnskap
- ansettelse av seksjonsledere fra 1/1 -89
- forskerstillingene fra 1/1-89
- I. Ruong stipend
- arbeidsprogram

4.2 Arbeidsutvalgsmøter

Arbeidsutvalget har avholdt 2 møter i 1988. Det første ble avholdt 20. januar som behandlet

- tilsetting av språkforsker
- tilsetting av 1 seksjonsleder for 1988
- behandlingsprosedyre i forbindelse med tilsetting av seksjonsledere fra 1989. Valg av utvalg.

Det andre møtet ble avholdt 9. juni i forbindelse med styremøtet. Arbeidsutvalget har behandlet 14 saker.

5. Framtidsplaner

Som grunnlag for Nordisk Samisk Institutt (NSI) framtidige virksomhet må være Instituttets nåværende ordning, målsetninger og arbeid som allerede er satt i gang. Med tanke på den evaluering som nå gjøres av Nordisk Ministerråd, kan det bli aktuelt å gjøre endringer i de nåværende statuttene. Om instituttet knyttes til høyskole-oppbyggingen, så kan også dette medføre behov for å endre statuttene.

Instituttets arbeid er å hjelpe hele den samiske befolkning. NSI må arbeide slik at den samiske befolkning aksepterer Instituttets virksomhet. I tillegg til dette stiller forskningsverden sine krav i forhold til det som er vanlig. Her er det snakk om kompetanse-krav. Dette betyr at Instituttets virksomhet er bundet til andre forventninger og syn. Instituttet har tilegnet seg visse arbeidsmåter og ordninger. Hittil har Instituttet lagt vekt på humanistisk forskning og dessuten i mindre grad samfunnsvitenskapelig og naturvitenskapelig forskning. Særskilt kan nevnes språk, rettigheter, næringsliv, sosialisering og forskning om skolespørsmål. Instituttet forsker og arbeider med saker som til enhver tid er viktige eller aktuelle.

Økonomien styrer også Instituttets virksomhet. NSI har lite midler på budsjettet til forskning og utredninger, og Instituttet må derfor søke om midler gjennom andre kilder. F. eks. medfører dette strenge pengeprioriteringer og at viktige arbeidsområder må utelates. Finansieringskildene påvirker også i stor grad forskningsinnholdet.

Mange viktige arbeidsoppgaver blir ugjort på grunn av manglende kompetente forskere. Det hender også at noen resultater ikke er faglig akseptab-

le. Derfor er det nødvendig å rekruttere studenter og forskere til samisk forskning og gi dem utdanning. I denne forbindelse er det nødvendig å huske på at NSI borde få folk fra forskjellige steder i den samiske verden. Desentralisert virksomhet vil også i fremtiden være aktuelt. Hvis man skal rekruttere folk, må Instituttets status forhøyes slik at folk oppmuntres til å ta arbeid ved Instituttet.

Det må også opparbeides tilfredsstillende forsknings- og utdanningsmiljø, hvor studenter og forskere kommer og hvor samenes kompetanse kan bygges opp. Forskjellige høyere forskningsstillinger må opprettes slik at rekruttering kan realiseres og Instituttet kan likestilles med andre høyere forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Man må også fortsatt forsterke forbindelser mellom NSI og samiske samfunn.

I 1984 årsberetning er framtidig stillingsstruktur beskrevet. Den samiske vitenskapelige høyskole kan opprettes på Instituttets nåværende struktur eller på annen måte tilknyttes til Instituttet. Den 13. samekonferanse i Åre 13. – 15. aug. 1986 uttalte at:

”Høgskole- og forskningsarbeid må fremmes snarest mulig. Det er nå nødvendig å konkretisere planer og hvordan dette skal bygges opp. Det er naturlig å utvide Nordisk Samisk Institutt slik at det kan ivareta en slik utdanning og forskning, og slik bli en forsknings- og høgskoleinstitusjon.”

Høgskolen kunne f. eks. inneholde forskning, høyere utdanning og lærerutdanning. Samisk vitenskapelig høyskole er nordisk og har særskilte stafetter, administrasjon, finansiering og utdannings- og forskningskompetanse krav. Høgskolen har et klart senter og filialer. På senteret er hovedutdanningspråk og hovedforskningspråk samisk.

Instituttets organisering i fagseksjoner bør så fremt mulig opprettholdes fordi dette gir en fleksibel arbeidsform som omfatter forskningsemner i Instituttets arbeidsområder. Seksjon for næring-, miljø- og rettigheter bør deles. Det er i denne sammenheng viktig å vurdere hvilke andre forsknings- og arbeidsområder som er viktige. Samfunnsforskning er et område som Instituttet bør prioritere framover.

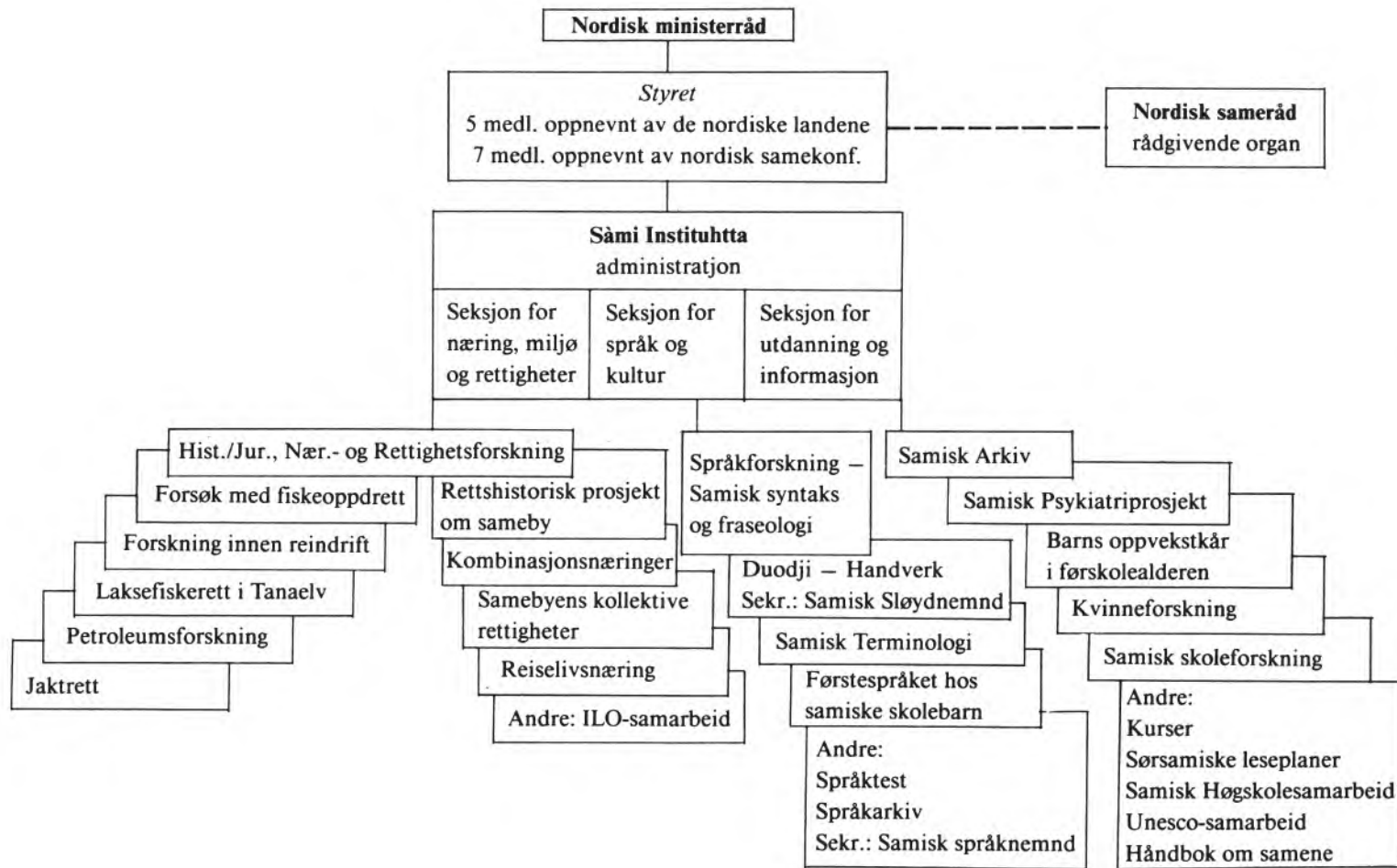
Det har helt fra starten av instituttet vært en viktig oppgave å bygge instituttet til å bli en dokumentasjonssentral om samiske forhold. Målet er å samle dokumentasjonsmaterialet på de fleste fagområder som har relevans for samisk samfunnsliv, språk og kultur. Slike samlinger bør videre systematiseres, og om disse må informasjon gis til andre. For dette arbeidet behøver man en særskilt stilling og for arkiveringen av materialet bør opprettes lokaler. Til lønns- og virksomhetsutgifter bør midler bevilges. Instituttet bør også satse på oppbygging av biblioteket, ikke minst katalogisering og klassifisering av eksisterende bøker. Instituttet arbeider også for å kjøpe inn samiske boksamlinger. Til bibliotekarbeid og innkjøp av bøker behøver Instituttet økonomiske ressurser. Instituttet behøver i fremtiden lokaler til forskerbibliotek/arkiv.

NSI har ikke klart å gi allsidig informasjon om sin virksomhet til det

samiske samfunn og andre. Instituttet mangler enda enklere utredninger om sin virksomhet. Til slik informasjonsvirksomhet bør særskilte midler avsettes.

Da Instituttets nåværende stillingstruktur ble vedtatt, var tanken i første omgang å tilsette personal etter virksomhetens behov og rekruttere personalet etterhvert som de blir ferdige med studier på forskjellige steder og fagområder. Nå må man ta mer hensyn til ansattes interesser og vurdere lønnsmessige forhold. Det må i fremtiden satses mere på at de ansatte får styrket sine faglige interesser, dvs. at man forbedrer det faglige forskningsmiljøet for de ansatte.

Videre ønsker Instituttet å kjøpe inn et enhetlig dataanlegg for sine ansatte.

Nordiskt konstcentrum*Verksamhetsberättelse 1988*

Namn och adress

Nordiskt konstcentrum
Sveaborg
SF-00 190 Helsingfors
Tel. 358-(9)0/668 554

Styrelsen

Nordiskt konstcentrums styrelse består av tio styrelsemedlemmar, två från varje land, av vilka en från varje land bör vara utövande konstnär. Varje styrelsemedlem har en personlig suppleant.

Styrelsens sammansättning för perioden 1.1.88 – 31.12.89: Danmark: Emil Hørbov, Jørgen Tang Holbek (suppl.), Ole Wildt Pedersen, Hanne Lundblad (suppl.), Finland: Jan Kenneth Weckman, Marjatta Nuoreva (suppl.), Fredrik Forsberg, Kari Poutasuo (suppl.), Island: Guðný Magnúsdóttir, Björgvin Gylfi Snorrason (suppl.), Þórunn J. Hafstein, Sólrún Jensdóttir (suppl.), Norge: Ingun Bøhn, viceordförande, Terje Roalkvam (suppl.), Per Hovdenakk, Jorunn Veiteberg (suppl.), Sverige: Leif Bolter, Anna Sjö Dahl (suppl.), Bengt Skoog, ordförande, Kerstin Jacobsson (suppl.).

Styrelsen sammanträdde till möte den 21–22.1 och 25–26.8.88 på Sveaborg. Styrelsens arbetsutskott (ordförande, viceordförande och intendent) sammanträdde den 30.3.88 på Sveaborg och 10.11.88 i Stockholm.

Personalen

Birgitta Lönnell (intendent), Maaretta Jaukkuri (utställningssekreterare, fr 1.7.88 utställningschef), Gertrud Sandqvist (informationssekreterare till 1.2.88, chefredaktör till 30.6.88 och specialuppdrag till 31.12.88), Grethe Grathwol (informationssekreterare/chefredaktör från 1.9.88), Ingebjørg Astrup (utställningssekreterare från 1.8.88), Jón Sævar Baldvinsson (amanuens till 29.2.88), Barbro Troberg-Böök (administrativ sekreterare), Liisa Repo-Myllynen (bitr kamrer), Anna Lybeck (byråsekreterare), Mirja Ruonakoski (receptionist/husmor till 17.6.88), Karla Wendt (t. f. receptionist/husmor 1.6–1.9.88), Erik Vierkens (t. f. receptionist/husmor 1.9–31.12.88), Kari Siltala (vaktmästare), Kirsti Berg (utställningsassistent), Rita Roos (bitr informationssekreterare/redaktionsassistent för SIKSI på timlönsbas), Kari Vähäpassi (biblioteksassistent), Anna Ylkänen (kanslist halvtid på timlönsbas), Hannu Konttinen (verkstadsmästare halvtid på

timlönsbas), Seppo Raunio (utställningstekniker på timlönsbas). Därutöver har tillfällig hjälp använts som utställningsvakter, för kontorsarbete, städning, utställningsmontering, varutransporter etc.

Från 3.1.89 anställdes Irina Kruskopf som receptionist/husmor.

Utställningar

Turnén för det stora utställningsprojektet "Konkret i Norden" slutfördes under denna period. Utställningen som förbereddes av en grupp konsthistoriker väckte diskussion i alla nordiska länder. Den mest analytiska diskussionen om innehållet pågick i Sverige där utställningen beskrevs som en nödvändig omdefiniering av perioden.

Konkret i Norden följs nu av en utställning om nordiskt 60-tal. Denna gång består arbetsgruppen av Anneli Fuchs från Danmark, Markku Valkonen från Finland, Laufey Helgadóttir från Island, Per Hovdenakk och Susanne Rajka från Norge, Folke Edwards från Sverige samt Centrets utställningschef. Gruppen har hittills hållit tre möten och utställningar kommer att koncentrera sig på den omdefiniering av modernismen som det egentligen var fråga om under 60-talet. Utställningen räknas bli färdig vid årsskiftet 1989/90 och den skall visas på ett ställe i vart och ett nordiskt land. Förhandlingar om visningen pågår med Charlottenberg i Köpenhamn. Listasafn Íslands, Henie-Onstad kunstsenter, Norge, Kulturhuset, Sverige och Helsingfors Konsthall, Finland.

Den femte nordiska textiltiennalen blev juryerad på Centret den 17–21.10.88. Till utställningens jury hörde: Nanna Hertoft, Danmark, Agneta Hobin, Finland, Philippe Legros (representant för mottagarinstitutionerna), Sverige, Marianne Mannsåker, Norge, Birgit von Platen, Sverige, Ragna Robertsóttir, Island, samt Maaretta Jaukuri som Centrets representant.

Till juryns möte lämnades drygt 560 verk in av 351 konstnärer. Till utställningen valdes 81 textila verk av 60 konstnärer. Utställningsturnén inleddes på Kjarvalsstaðir museum i Reykjavik och går under 1989 till samtliga nordiska länder. Installationen av utställningen kommer att skötas av arkitekt Hannele Grönlund som också ansvarat för katalogens, affischens och inbjudningskortens layout.

En diskussion om textiltiennalens framtid på basen av de erfarenheter, som Centret fått genom denna triennial, planeras i samband med utställningens visning på Sveaborg.

Utställningsverksamheten inte minst under hösten har koncentrerat sig på dessa manifestationer. De har krävt mycket stora arbetsinsatser från Centrets hela utställningspersonal. På basen av diskussioner samt intresset och mottaganden som dessa utställningar har fått synes det vara av största vikt att fortsätta med stora utställningar, eftersom Centret är den institution som har möjligheter och resurser att åta sig även sådana nordiska projekt som baserar sig på forskning eller annars är svårhanterliga.

Den utställning som fick den största responsen 1988 var utan tvekan Hilma af Klints utställning. Utställningen visades i Strandkasernen och blev mycket omskriven både i Sverige och Finland och i båda länderna gjordes även TV-program om af Klints konst. Genom bl. a. den amerikanske konstnären Harvey Quaytmans initiativ inleddes den fortsatta turnén av utställningen i New York på P.S. 1's utställningslokal. Efter USA skall utställningen visas i Reykjavik (Listasafn Islands) och på Galleri F 15 i Moss. Utställningens visning i New York får ekonomiskt stöd från SIS, Svenska Institutet och Bernhard Osher Foundation.

Den danska konstnärgruppen Leifsgade 22 ställde ut i Strandkasernen 19.3–15.1988. Efter visningen i Helsingfors presenterades utställningen i Södra Karelens Museum i Villmanstrand. Konstnärerna i Leifsgade 22 är: Mette Gitz-Johansen, Anita Jørgensen, Finn Naur Petersen, Frans Kannik och Finn Reinbothe. Katalogen gjordes i samarbete med North-Information.

Både/och hette Centrets sommarutställning och visades i Strandkasernen 7.5–31.7.1988. Tanken med utställningen var att visa konst som både har skulpturella kvaliteter och blir platsdefinierade genom sin installation i det givna rummet. Konstnärerna som var med på utställningen var Jan-Erik Andersson (SF), Thomas Bang (DK), Kristján Guðmundsson (IS), Annette Senneby (S) och Sissel Tolaas (N). Alla konstnärer var med i uppbyggnaden av utställningen. Utställningen blev positivt mottagen i den finska pressen samt i den franska konsttidskriften Art-Press.

Den isländska konstnären Hreinn Friðfinnsson visade sina nya skulpturer i Galleri Augusta 3.6–17.7.1988. Utställningen visades därefter på Kunstnernes Hus i Oslo 10.9–2.10.1988.

I december öppnades en utställning med fem unga norska målare i Strandkasernen. Utställningen heter "Det grønne mørke" och med är Anne Katrine Dolven, Erik Evensen, Olav Christopher Jenssen, Jon Arne Mogstad och Bjørn Sigurd Tufta. Utställningen skall under 1989 visas på Rovaneimi Konstmuseum, Umeå bildmuseum och Kunstforeningen i Oslo. Visningen på Sveaborg blev väl emottagen av den finska kritiken.

Under perioden har man även förberett nästa Borealis-biennale som skall visas på Louisiana Museum i Danmark 24.6–13.8.89. Utställningens tema är installationer och med på den är sex nordiska och tre internationella konstnärer. Konstnärerna är: Torben Ebbesen (DK), Pekka Nevalainen (SF), Hreinn Friðfinnsson (IS), Per Inge Bjørlo (N); Fredrik Wretman (S) och den svensk-danska konstären Pontus Kjerman. De internationella är: Jenny Holzer (USA), Fabrizio Plezzi (Italien) och Thomas Virnich (FRT). Var och en av konstnärerna får ett gvet utrymme på museet för att göra en rumsinstallation speciellt tillägnad detta utrymme.

Förberedande arbete har också gjorts för Aurora – biennalen för den unga nordiska konsten – som 1989 arrangeras för tredje gången. Denna gång görs den i samarbete med Helsingfors Festspel och utställningsplat-

serna kommer att vara Konstmuseet i Ateneum, Strandkasernen och Galleri Augusta. Utställningstiden är augusti – september 1989. Utställningen visar 20 nordiska konstnärer utsedda av en kritikerjury från de nordiska länderna.

Under den gångna perioden har Centrets internationella verksamhet börjat ta form. Man har inbjudit den västtyske konstnären Raffael Rheinsberg till en ateljé på Sveaborg och gett honom möjlighet att göra en installation på Galleri Augusta i mars – april 1989. Detta har varit möjligt tack vare ett bidrag från Goethe Institutet i Helsingfors.

Utställningschefen gjorde en resa till Japan med hjälp av ett resebidrag från Scandinavian Sasakawa Foundation för att utreda den japanska konstscenen.

Efter resan och diskussioner med direktör Björn Springfeldt, Malmö Konsthall och Per Hovdenakk, Henie-Onstad-museet enades man om att inbjuda konstnären Toshikatsu Endo till alla tre ställen på vilka han kommer att arbeta med installationer både inomhus och utomhus. Projektet pågår under 1989 – 90.

Utställningschefen genomförde på senhösten en resa med David Elliott, chef för MOMA i Oxford, där man planerar en nordisk utställning i början av 1990.

Annat utställningsverksamhet under perioden framgår av nedanstående program 1988:

Vandringsutställningar

Sámi Dáidda

4.11 – 10.1	Museum für Völkerkunde, Wien
9.2 – 6.3	Lapplands landskapsmuseum, Rovaniemi (sista visning)

Konkret i Norden 1907 – 1960

14.11.87 – 10.1.88	Amos Andersons konstmuseum, Helsingfors
24.1 – 6.3	Norrköpings konstmuseum
26.3 – 15.5	Henie Onstad Kunstsenter, Høvikodden
4.6 – 31.7	Listasafn Íslands, Reykjavík
1.9 – 16.10	Kunsthallen Brandts Klaedefabrik, Odense

Leifsgade 22

5.5 – 2.6	Södra Karelen Museum, Willmanstrand
-----------	-------------------------------------

Grafik från NKC's samling

19.3 – 1.4	Seinäjoen taidehalli
------------	----------------------

Hreinn Friðfinnsson

16.9 – 2.10	Kunstneres Hus, Oslo
-------------	----------------------

Tecken i snön

Augusti International Conference on Sculpture, Dublin, Ireland (Visningen anordnad i samarbete med Helge Roed och Ruri samt ekonomiskt bidrag från Norges kulturministerium)

Utställningar på Sveaborg

Strandkasernen

9.12.87 – 31.1.88 *Clarus/Silla Jóhannesdóttir och Ina Salomé, Island*
1.2 – 15.3 var Strandkasernen stängd för golvreparation, vilken sedan inte fullföljdes.

19.3 – 1.5 *Leifsgade 22*
Mette Gitz-Johansen, Anita Jørgensen, Finn Naur Petersen, Frans Kannik och Finn Reinbothe, Danmark

7.5 – 31.7 *Både/och*
Jan-Erik Andersson, Finland, Thomas Bang, Danmark, Kristján Guðmundsson, Island, Anette Senneby, Sverige och Sissel Tolaas, Norge

6.8 – 2.10 *Hilma af Klints hemliga bilder, Sverige*

8.10 – 27.11 *Ingvar Cronhammar: "The Gate"*
Utställningen är sammanställd av Aarhus konstmuseum

2.12.1988 – *Det grønne mørke*

Galleri Augusta

30.4 – 29.5 *Philippe Favier, Frankrike*
Utställningen visades också på Björneborgs konstmuseum

3.6 – 17.7 *Hreinn Friðfinnsson, Island*
skulpturer

22.7 – 2.10 *Arne Malmedal, Norge*
målningar

Information

(På grund av den förra informationssekreterarens tjänsteledighet svarade intendenten och informationsassistenten för informationsverksamheten under perioden 1.2 – 31.8.88).

Informationsarbetet var särskilt under våren och sommaren intensivt.

En ny broschyr om Nordiskt konstcentrums verksamhet producerades.

En sommarbroschyr, med Centres program för sommarhalvåret på Sveaborg, trycktes och distribuerades till nordiska museer/konsthallar i mars.

I anslutning till utställningarna sändes pressreleaser och pressnotiser till finländsk dagspress och nordisk fackpress.

Pressvisningar har hållits regelbundet.

Utställningarna har överlag mottagits väl och har oftast fått en generös och positiv kritik.

Hilma af Klints hemliga bilder, som för första gången visades i separatutställning, fick inte minst i Sverige ett översvallande mottagande med helsidor och flera artiklar i de ledande dagstidningarna. Intresset var för övrigt stort i hela Norden.

En rad dagstidningar och större allmänna tidskrifter har uppmärksammat Centret, exempelvis Finnairs tidskrift, Månadsjournalen, Sköna Hem, etc.

Vi har initierat gemensam annonsering och information, med Helsingfors och Sveaborgs museer på Viking Line, i Järnvägsstationen. Gemensam annonsering ägde rum på prov i ett par månader under hösten i Helsingin Sanomat, Art Forum annonserar nu finska konstmuseer och gallerier på en sida under rubriken Finland. Centret administrerar detta under ett år.

10-årsjubileet firades relativt anspråkslöst med en fest på båten Katariina. Undervisningsministeriet var värd.

En tävling genomfördes för Helsingforsbor och Sveaborgsbor i september. Uppslutningen var god.

Centret torde aldrig tidigare haft så många besökande grupper och enskilda som önskat särskild information om verksamheten och/eller om utställningarna.

Ca 600 personer har mottagits under 1988. Bland dessa kan nämnas den isländska statsministern, den svenska kulturministern, finska regeringsmedlemmar, Nordiska Investeringsbankens styrelse, representanter från nordiska ministerier och institutioner.

En stor del av besökarna var nordiska och utländska museimän, däribland ett åttiotal representanter från ledande konstmuseer i världen, som besökte Helsingfors i samband med ett CIMAM-möte här. Ett fyrtiotal skandinaviska museimän besökte Centret i anslutning till ett skandinaviskt museimöte.

Ett femtiotal journalister, främst från Norden, men också från Europa, USA och Japan har besökt centret.

Andra kategorier av besökande har varit konstnärer och konststuderande, gallerister, konstföreningar, etc.

Barnverksamhet

Barnverksamhet genomfördes på försök under sommaren, med visning av utställningar och med en öppen konstnärlig verkstad.

Barnfamiljer utgör en stor del av Centrets publik och man kunde konstatera att i förhållande till de ekonomiska resurser som krävs så kan utdelningen bli stor. Centrets lokaler och deras belägenhet visade sig också utmärkta för ändamålet. Detta pekade på en fortsättning och uppföljning.

Siksi

För perioden 1.1–31.8.88 redogör förutvarande chefredaktören för SIKSI. För perioden 1.9–31.12.88 redogör chefredaktören Grethe Grathwol för tidningen.

Perioden 1.1–31.8.88

Under perioden har SIKSI utkommit med två nummer, nr 1/88 den 9.3 och nr 2/88 den 9.6. SIKSI 1/88 tog upp förbindelser mellan amerikansk abstrakt konst och Norden från 1960-talet och fram till idag och var avsedd att ses som en fri fortsättning av temat för Nordiskt Konstcentrums utställning Konkret i Norden 1908–1960. En utförlig presentation av utställningen fanns också i numret.

SIKSI 2/88 tog upp det nya intresset för fotografi som ett sätt att diskutera förhållandet mellan illusion och verklighet: inte ur fotografens utan ur bildkonstnärens synvinkel.

SIKSI fanns representerat vid Stockholm Art Fair 18–23.3.

Vidare hölls ett seminarium om SIKSI för elever vid Konsthögskolan i Stockholm 15.3.

En föreläsning om SIKSI och dess förhållande till nordisk konst hölls på Finlands konstakademis skola den 8.3.

Förutom redaktörens fortlöpande kontakter med SIKSI's landsredaktörer hölls två större planeringsmöten: den 12.1 i Stockholm inför planeringen av nr 3/88 (deltagare var Mats B., Kimmo Sarje, Claes Hylinger, Bruno Ehrs och Gertrud Sandqvist), samt den 27.5 i Malmö inför nr 4/88 (deltagare var Mats B., John Peter Nilsson, Olga Schmedling, Øystein Hjort, Lennart Gottlieb, Kimmo Sarje och Gertrud Sandqvist. Vidare mötte Grethe Grathwol redaktionen.

Antal presenterade konstnärer i SIKSI var den 31.7 234 sedan starten.

Annonser: Från 1/88 har också Köpenhamngalleristerna en egen sida i SIKSI.

Återförsäljare: Antal återförsäljare är: 27, antal ex. i kommission per nummer är: 375.

Prenumeranter: I början av året sändes prenumerationserbjudande ut till alla organisationsanslutna nordiska konstnärer, till konstskolor, special- och folkbibliotek, nordiska och internationella museer och konsthallar, samt till Nordens ambassader i utlandet.

Påminnelse till dem som inte förnyat sin prenumeration sändes ut i slutet av april.

Antal prenumeranter 31.7.88 var: 950.

Perioden 1.9–31.12.88

Inledningsvis beskäftigede redaktionssekretær Rita Roos og jeg os med: 1) at finde besparelser for produktionen af SIKSI. Enkelte trykkerier blev ligesom SIKSI's tidligere trykkeri bedt om tilbud på trykningen af

SIKSI 1989. Resultatet blev, at vi valgte SIKSI's tidligere trykkeri, Kyriiri Oy. Vi regner med, at budgettet, hvor det gælder trykningen 1989 kan overholdes, om vi er restriktive og rationelle med hensyn til farvereproduktioner. Det er nu aftalt med SIKSI's redaktører, at de selv søger for, at tekster til SIKSI oversættes i hjemlandet af "egne" oversættere, så vi undgår de meget høje regninger for oversættelser fra English Centre, Helsinki.

2) at finde frem til nye bokstavstyper – mere letlæslige end tidligere. Samtidig et lidt ændret grund-layout for SIKSI.

3) at ansætte SIKSI's nye redaktion. Det har her været min fremgangsmåde. Først at tilbyde tidligere medlemmer af redaktionen fortsættelse i denne. Der er da også kun få ændringer 1989 i redaktionens tidligere sammensætning. – Nye redaktører er: Jorunn Veiteberg og Lotte Sandberg, begge Norge. Douglas Feuk, Sverige.

4) at holde møde med SIKSI's nye redaktion. Emnerne var: indhold, økonomi, oversættelser. Mødet blev afholdt på NKC.

Siden har vi beskæftiget os med virkeliggørelsen av SIKSI 1989 – først og fremmest naturligtvis SIKSI 1/89. Desuden har redaktionssekretær Rita Roos og jeg beskæftiget os en del med planerne for et fremstød mod øget udbredelse af SIKSI.

Hvor det gælder Boghandelen!

Der er nylig produceret og udsendt katalog over Boghandelens nuværende varelager. Vi er yderligere nu beskæftiget med at finde yderligere relevante modtagere for kataloget.

I nærmeste fremtid vil der blive produceret en lille plakat for Boghandelen – i begrænset oplag og A3-format til ophængning i Helsinki. – En ny plakat vil blive distribueret frem på sommeren.

Utställningsmötet

Nordiskt Konstcentrums utställningsmöte hölls i år i Köpenhamn i samarbete med Statens Museum for Kunst i Köpenhamn och Louisiana 5–7.9.1988.

Mötet fick en osedvanligt stor uppslutning, ca 70 personer deltog, vilket torde vara ett rekord.

Huvudtemat var information och PR på museer.

I den första panelen kring ämnet deltog Corinne Bellow, PR- och informationsansvarig på the Tate Gallery i London och Elisabet Reslegård från Kulturhuset i Stockholm.

I den andra panelen "Informationsproblematik kring epokutställningar" deltog bl. a. Pontus Grate, direktör för Nationalmuseum i Stockholm, Andrew Dempsey, bitr dir på Hayward Gallery i London m. fl.

En tredje panel hade som tema "Temperaturen i nordisk konst idag. Vad är det som rör sig i tiden?"

I panelen deltog fem nordiska deltagare.

Christian IV var föremål för årets Europarådsutställning och deltagarna hade tillfälle att besöka några av utställningarna kring kungen.

Gästateljéverksamheten

Under år 1988 har gästateljé sökts av 109 konstnärer, dvs antalet sökande har sjunkit med sex stycken jämfört med den härtills absoluta toppen 1987.

Centret kan i medeltal per år erbjuda ateljé åt ca 30 konstnärer i de nu befintliga 12 ateljéerna.

Samarbetet med de Nordiska konstförbunden vad gäller urval etc fungerade väl.

De konstnärer, som besökt Centrets gästateljéer, har även fortsättningsvis tillställts enkäter efter vistelsens slut. Kombinerat med antalet ansökningar till respektive ateljé ger de en god bild av hur ateljéerna fungerar eller inte fungerar.

Gästkonstnärerna i ateljéerna på Grönland har visat sig haft orealistiska förväntningar i många fall, varför dessa sökande från hösten -88 får särskild information.

Centrets intendent besökte Hollufgård under hösten 1988 för att få underlag för beslut angående eventuell ateljéplats där.

På Sveaborg har besökare visat stort intresse för ateljéerna, särskilt journalister har beretts tillfälle att få se en ateljé.

Ateljéernas verktyg har kompletterats, svetsapparat har inköpts.

Golven i ateljéerna slipades och lackades i juli 1988 medan takarbeten, som aviserats, ej kan genomföras förrän 1989 beroende på penningbrist.

Fram till den 31.12.1988 har totalt 181 konstnärer bott och arbetat i Centrets ateljéer i Norden.

Förteckning över konstnärer som deltagit i gästateljéverksamheten 1988 bifogas.

Bibliotek, arkiv

Personalen

Efter att amanuens Jón Sævar Baldvinsson slutat på centret (29.2.88) har verksamheten på bibliotek/arkiv skötts av bibl assistent Kari Vähäpassi i samråd med intendenten. 15.6–31.8.88 hjälpte Anneli Hytönen till med dataregistrering av utställningskataloger tre dagar i veckan. 29.10–21.12.88 arbetade Maria Hirvi i arkivet ca tre dagar i veckan. Hon handlade sortering och arkivering av centrets pressklipp.

Katalogiseringen av utställningskataloger har slutförts utom ca 300 äldre kataloger. Katalogsamlingen innefattar nu närapå 2 600 på årsbasis registrerade och datainförda utställningskataloger. Alfabetiska förteckningar om dessa finns tillgängliga.

Det alfabetiska, enligt konstnärsnamn ordnade pressklipparkivet över nordiska konstnärer innehåller nu ca 7 000 hängmappar (på 1/2 år 25% mera).

Diasamlingen innehåller omkring 2 000 diabilder. Det finns planer för omorganiseringen av diasamlingen så att varje nordiskt land skulle ha en egen diasamling.

Katalogiseringen av bokbeståndet slutfördes i maj. Biblioteket har nu ca 2 300 band.

130 konst- och kulturtidskrifter finns tillgängliga på biblioteket. Enligt Helsingfors universitetsbiblioteks Finuc-S databas är ca 30 tidskrifter av dem sådana som inte finns i något annat bibliotek i Finland.

Centrets byggnader

Grundreparationen på Strandkasernen har framskjutits fem år framåt. Förvaltningsnämnden övervägde möjligheten att reparera några rum i taget för att undvika att galleriet måste stängas helt. Senare konstaterades att reparationerna av Strandkasernen skjutits fram och att golvet eventuellt skulle kunna åtgärdas om extra medel kommer fram.

Taket på ateljéhuset Palmstierna skulle läggas om i juli 1988, men pga ekonomiska svårigheter kunde Förvaltningsnämnden inte genomföra projektet utan det måste framskjutas. Golven i ateljéerna slipades och lackades på vår bekostnad. Förvaltningsnämnden bekostade arbetet från 1989 års anslag.

Grundreparationerna av Platsmajorens hus är genomförda och övre våningen togs i Konstcentrets bruk från 1.2.1988. Utrymmena används som två bostäder för personal samt en gästbostad (Belinskij).

Verkstäderna har utrustats med en ny svetsapparat och fotolaboratoriet har fått en ny förstoringsapparat. För övrigt är utrustningen i respektive utrymmen fortfarande bristfällig.

Lagerrummen i Bastion Polhem är fortfarande fuktiga och kan inte användas som lagerutrymmen, men under sommaren användes de i viss mån för barnverksamheten.

Nordens Hus på Färöarna

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordens Hus på Færøerne
Postkoks 1260
FR-110 Tórshavn, Føroyar

Uppgifter

Nordens Hus på Färöarna leds av en *styrelse* vars mandattid är fyra år. Den består av åtta personer vilka utses av Nordiska Ministerrådet, fem efter förslag av regeringarna i respektive Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige och tre efter förslag av Färöarnas landsstyre. Styrelsen bestod under 1988 av följande personer:

Överdirektör Jan Stiernstedt, S, ordförande

Kontorschef Steen Cold, DK

Lagtingsman Torbjørn Poulsen, FR

Foutvarande kyrko- och undervisningsminister Kjølvs Egeland, N

Förtvarande departementschef Birgir Thorlacius, IS

Landsbibliotekarie Martin Næs, FR

Informationssekreterare Ilkka Pereäsalo, SF

Dr. phil Hans Jacob Debes, FR

Styrelsen har under 1988 haft tre sammanträden, samtliga på Färöarna.

Enligt statuterna finns även en *rådgivande kommitté* bestående av femton färöiska ledamöter som intressevässigt och geografiskt återspeglar det färöiska samhället. Mandattiden är två år. Kommittén har under 1988 sammanträtt två gånger.

Direktör för huset är Karin Flodström, S, som ansvarar för den dagliga ledningen av huset.

Antalet tjänster vid huset är 4 1/2, av vilka en av tjänsterna delas av två personer.

Som *rådgivande konsulenter* fungerar:

Arkitekt M.A.A. Jacob Blegvad, DK, för arkitektonisk rådgivning och tillsyn

Civilingenjör Miklos Ölveczky, N, för scenteknisk utrustning m m

Civilingenjör Niels Jordan, DK, för akustik och ljudteknisk utrustning m m

Grafiker Ivan Edeling, DK, för husets grafiska verkstad och framställning av plakat

Ingenjör Erik Westerlund, S, för ljusteknisk utrustning
Firma Landsbyggeffelagið, Tórshavn, för löpande tillsyn och underhåll

Finansiering, Ekonomisk översikt

Nordens Hus på Färöarna finansieras till 92 % av Nordiska ministerrådet och till 8 % av Färöarnas landsstyre. En översikt av utfallet vad gäller kostnaderna för husets verksamhet under år 1988 redovisas i nedanstående sammanställning.

3.1 Ekonomiskt utfall i 1 000 DKK

Anslagspost	1988		
	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	1 407,0	1 518,0	} ÷ 0,5
Lönekompensation		÷ 110,5	
Varor och tjänster	2 346,0	2 079,0	+ 267,0
Teknisk underhåll	700,0	830,0	÷ 130,0
Projekt	3 015,0	3 119,0	÷ 104,0
Delsumma	7 468,0	7 435,5	+ 32,5
Ränteintäkter	0,0	7 89,00	+ 89,0
Summa	7 468,0	7 524,5	+ 121,5

Byggnadsfrågor

Som redovists i tidigare årsberättelse var Nordens Hus i realiteten ej fullt färdigt när det invigdes. Genom viss återhållsamhet i programverksamheten och genom möjligheten att få behålla ränteintäkter har husets ledning skapat möjlighet att inom givna ekonomiska ramar verkställa nödvändiga åtgärder för att få huset i fullt funktionsdugligt skick. Arbetet härpå har under 1988 fortskridit genom ombyggnad av husets kontorslokaler och huvudentré och beräknas bli fullföljt under 1989 genom ombyggnad av husets cafeteria och ombyggnad och komplettering av högtalaranläggningen i stora salen. Byggnadsarbetet genomförs av firma Landsbyggeffelagið, Tórshavn, under överinseende av arkitekt M.A.A. Kgl Byggnadsinspektör Jacob Blegvad. Förändringsarbetet i stora salen sker under överinseende av civilingenjör Miklos Ölveczky.

Verksamhet 1988

Nordens Hus på Färöarna hr en stark förankring i det färöiska kulturlivet. Lokalerna är väl utnyttjade av färöiska organisationer och institutioner liksom även för nordiska begivenheter som organiseras på initiativ av husets ledning. Verksamheten bygger i hög grad på såväl egna arrangemang som på program i samverkan med färöiska eller nordiska institutioner, grupper eller enskilda individer.

Konst och utställningar

Under året har tolv större utställningar och ett flertal mindre ägt rum. Samtliga nordiska länder har varit representerade med skriftande ämnesområden. Som exempel kan nämnas:

Nordkonst 88; Sju nordiska grafiker

Gitz Johansen: Grönländsk grafik

Adi Holzer: Olja och akvareller

Winnie Fynsk: Keramik, dansk brukskonst

"Fem dimensioner": Isländsk skulptur, plåt och collage Sheila Snickars och Kerstin Hörnlund: Textil och stengods

Fyra av de större utställningarna har innehållit färöisk konst bl. a. Ingolvur av Reyni och Frimodt Joensen. Den årligen återkommande Olavsøka-utställningen besöktes av ca 4 000 personer.

Av dessa utställningar har Nordens Hus stått som självständig arrangör av två färöiska utställningar och av fyra nordiska utställningar.

Övriga utställningar har ägt rum i samarbete med nordiska och färöiska institutioner och organisationer.

I husets mycket efterfrågade plakatserie tillkom tre nya arbeten under året. Den färöiske konstnären, Zacharias Heinesen, stod för såväl årsplakatet som för det speciella plakat som utgavs med anledning av husets eget arrangemang, seminariet "Fisheries and hydrography". Husets årliga jazzplakat är ett verk av den svenske konstnären, Eric Chambert, efter förslag av Nordiskt konstcentrum i Sveaborg. I samtliga fall svarade Ivan Edeling, Köpenhamn för den konstnärliga bearbetningen och tryckningen.

Konstverksamhet

Ett 50-tal konserter av skilda slag har ägt rum. Tjugoåtta av dessa hade nordiskt eller internationellt deltagande. Speciellt bland dessa kan nämnas gästspel av "Camerata Lysy" och Menuhin-akademien i Gstad, Schweiz, Janos Solyon, internationell pianist och operasångerskan Marianne Schell, Sverige och "De kongelige svende", manskör från Danmark.

Vid jazz-blues- och folkmusikfestivalen i augusti uruppfördes "Faroe Suite", ett specialkomponerat stycke för en nordisk jazz-tubagrupp och Färöarnas Symfoniorkester. Denna årligen återkommande festival arrangerades i samverkan mellan den lokala jazzföreningen och Nordjazz. Under fyra dagars tid ägde fyra till sex konserter rum varje dag.

Färöarnas Symfoniorkester använder huset i stor utsträckning för sina repetitioner och konserter.

I samarbete med Färöarnas Musikskola, Konsertföreningen, TV, Radio och huset arrangerades fem upptagningskonserter under medverkan av framför allt lärare vid musikskolan. Dessa konserter som uppföres för publik användes i stor utsträckning i programverksamheten hos Färöarnas Radio och TV.

Av det ovanligt stora utbudet av konserter som framfördes i huset arrangerades aderton i husets egen regi.

Teater

Gästspel har genomförts från bl. a. Folketeatern, DK, med två föreställningar av Jesper Jensen och Per Schultz "Bedstefar er ikke død", Kaska-teatret, DK, med tre ungdomsföreställningar av Hans Rønnes "Man spiser da ikke bøger", Bellevueteatern, DK, med två föreställningar av Francois Nochers "Tid før kærlighet" och Gøglertion, DK, som genomförde en turné på Färöarna med spex, dans m. m. Från Norge kom Bømloteatern med gästspel i Tórshavn och Klaksvik.

Den inhemska teatergruppen "Grima" har framfört tio föreställningar av Barry Keaffes "Abide with me" i Elin S. Jakobsens översättning "Ver tú hjá mær" och Klaksviks teaterförening med två föreställningar av Astrid Lindgrens "Mio min Mio".

Nordens Hus har bidragit med kostnader för en turné av Klaksviks teaterförenings framförande av "Mio min Mio" i Island och för Havnar sjonleikarfelags deltagande i en nordisk amatörteaterfestival i Finland med en färöiska uppsättningen av "Stjørnebarn" skriven av Mia Reinert, Färöarna.

Kongresser och konferenser

Ett tjugotal kongresser och konferenser har under året ägt rum i huset. Av dessa hade elva nordiska och internationella deltagare. Speciellt kan nämnas husets eget arrangemang, seminariet "Fisheries and hydrography" där 28 forskare från ett tiotal länder deltog. Seminariet anordnades i samarbete med berörda forskningsorgan och myndigheter på Färöarna.

Bland övriga kongresser och konferenser kan nämnas:

Nordiska rådets bedömningskommitté för utnämning av Nordiska rådets litteraturpris

Färöarnas landsstyre: Arbetsmarknadsting

SAMNAM (Samråd för nordisk amatörmusik)

Nordisk samarbetskommitté för samhällsforskning

Nordiska rådet: Olja och miljöseminarium

Nordiska bilinspektörsförbundet

Nordens fackliga samorganisation

Turistkonferens för Västnorden

Dessutom flera färöiska konferenser, seminarier och paneldiskussioner inom samhälls- och kulturlivet.

Övrig verksamhet

Den 8:e maj fyllde Nordens Hus fem år. I jubileumsprogrammet som framfördes vid två tillfällen deltog Färöarnas Symfoniorkester, Havnarkören, Havnar Sjonleikarfelag och skådespelerskan Stina Ekblad och författaren Lisbeth Lind, Sverige.

Den grönländska konstskolan i Nuuk besökte Färöarna med sina elever och arrangerade utställning och föreläsning om konstskolans verksamhet och grönländsk konst.

Nordens energiministrar besökte Färöarna för första gången och höll sina överläggningar i Nordens Hus. I samband härmed arrangerade huset ett speciellt kulturprogram.

Nordiska rådets kommunikationsutskott hade förlagt ett av sina möten till Färöarna och Nordens Hus.

Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har under 1988 granskat de nordiska husen och instituten. I samband härmed har den särskilt utsedda utredaren, universitetslektor Kristian Slätte, Helsingfors, besökt huset. Detta besök följdes sedan upp av budget- och kontrollutskottet, som gavs möjlighet att ställa frågor till styrelsen och husets anställda. Granskningsrapporten förelåg vid Nordiska rådets session i Stockholm och är för närvarande under behandling.

Norges exportråd hade i oktober en exportmässa i Tórshavn. Vid öppnandet deltog HKH Kronprins Harald, varvid ett kulturprogram med bl. a. färöisk dans uppfördes i huset.

I samarbete med filmklubben i Tórshavn har under tre veckoskiftet visats nordisk film, med tonvikten lagd på barnfilm. Dessa filmer har också distribuerats till flera platser på Färöarna.

Den 1–4 september arrangerade huset i samarbete med färöiska kulturorganisationer ett brett upplagt kulturprogram i Stockholm, "Färöarna på Skansen". Ett hundratal färingar deltog med utställningar av skilda slag, körsång, färöisk dans, uppläsning av färöisk lyrik, sång till gitarr, hornorkester, rytmisk orkester, bearbetning av färöisk ull och stickade produkter och byggande av en färöisk båt m. m. Samtidigt pågick en färöisk konstutställning med deltagande av gjorton färöiska konstnärer på Hässelby slott. Denna utställning har sedan vandrat runt i Sverige och även besökt Åland. Projektet finansierades av Färöarnas landsstyre, Tórshavns byråd och huset.

Huset är öppet alla dagar i veckan. Ett viktigt inslag i husets verksamhet är de många gäster som kommer för att läsa nordiska tidningar, ta sig en kopp kaffe, ströva omkring på utställningar etc. Turister, skolklasser, daghemsgrupper och handikappgrupper är ofta återkommande besöksinslag.

Flera färingar har genom husets försorg beretts möjlighet till deltagande i nordiska möten, kurser och konferenser. Husets gästrum har vid många tillfällen upplåtits till forskare, konstnärer, författare, artister m fl.

Beslut

Styrelsen för Nordens Hus på Färöarna överlämnar härmed sin verksamhetsberättelse för 1988.

Jan Stiernstedt
Styrelsens ordförande

Karin Flodström
Direktör

Nordens institut på Åland

Verksamhetsberättelse 1988

I: Nordens Institut på Ålands opgave og organisation

Nordens Institut på Åland er oprettet gennem en samarbejdsaftale mellem Nordisk Ministerråd og Ålands Landskapsstyrelse. Arbejdet blev påbegyndt i 1985.

Nordens Institut på Åland skal fremme det ålandske kulturliv i samspil med kulturlivet i det øvrige Norden. Virksomheden forankres gennem kontakt med organisationslivet på Åland og omfatter hovedsagelig aktiviteter indenfor det almenkulturelle område samt visse arrangementer med tilknytning til undervisning og forskning.

Ifølge aftale mellem parterne dækker Nordisk Ministerråd udgifterne til virksomheden og lønnen til den daglige leder, mens Ålands Landskapsstyrelse dækker udgifterne til kontorassistent, husleje og kontor.

Nordens Institut på Ålands bestyrelse havde frem til 31. januar 1989 følgende sammensætning:

Faste medlemmer:

Storingsrepresentant Tore Austad, Norge (formand)

Landstingsledamot Gunnevi Nordman, Åland (næstformand)

Landsarkivar Jóannes Dalsgaard, Færøerne

Konsult. tjánstemannen Håkan Mattlin, Finland

Suppleanter:

Departementssekreterare Anders Falk, Sverige

Professor Robert Petersen, Grønland

Fuldmægtig Lasse Lindhard, Danmark

Fuldmægtig Atli Guðmundsson, Island

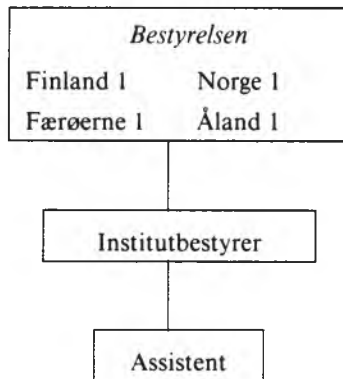
Bestyrelsen afholdt i 1988 to møder, begge på Åland. Bestyrelsens formand besøgte Åland yderligere en gang for at drøfte instituttets anliggender og deltage i et af instituttets arrangementer; til stede var også næstformanden og Finlands medlem af bestyrelsen.

Ligeledes deltog instituttets næstformand og Færøernes medlem af bestyrelsen i et møde på Færøerne med bestyrelsen for Nordens Hus på Færøerne og repræsentanter fra Nordens Institut i Grønland.

Instituttets personale:

Institutbestyrer Asger Albjerg, Danmark (fratræder sin stilling pr. 30. april 1989)

Assistent Harriet Viitanen, Åland

II 1: Tableau over Nordens Institut på Ålands økonomiske resultat i 1988

Alle beløb i FIM

Anslagspost Utfall	Overført från 1987 Avvikelse	1988		
		Budget	Utfall	Avvikelse
Löner	0	186 000 + 69 573,79*	255 573,70	+ 0,09
Varor och tjänster	0	74 000 + 3 147,95**	85 785,19	- 8 637,24
Projekt	0	251 000 + 215 280,80***	454 356,83	+ 11 923,97
Summa		511 000 + 288 002,54	795 715,72	+ 3 286,82
Överförs till 1989	3 286,82			

* Lönkompensation

** Renter, salg af videobånd

*** Tilskud fra fonde etc.

II 2: Detaljeret redegørelse for Nordens Institut på Ålands programaktiviteter i 1988 og for det økonomiske resultat.

Nordens Institut på Åland, status 1988

+ angiver besparelser, – angiver underskud

Omkostningsbenævnelse	Budget 1988	Tilskud/ delt afg./ løn komp.	Status	Difference	Resultat 1988
Bestyrelsen, 2 møder	30 000		11 392,45	+ 18 607,55	
Personale					
løn (institutbestyrer)	186 000	4 171,37	190 171,37	0	
løn (vikar og ekstrahjælp)	0	65 402,42	65 402,33	+ 0,09	
rejser	20 000		16 670,61	+ 3 329,39	
Lederskifte					
annoncer	0		38 620,19	– 38 620,19	
rejser	0		2 163,52	– 2 163,52	
Programaktiviteter	251 000	215 280,80	454 356,83	+ 11 923,97	
Øvrige udgifter					
repræsentation	10 000		6 065	+ 3 935	
bøger, tidsskrifter, aviser, billeder, plader, bånd o. lign.	10 000		7 446,58	+ 2 553,42	
diverse udgifter	4 000		3 426,84	+ 573,16	
Summa	511 000	284 854,59	795 715,72	+ 138,87	
Øvrige indtægter					
Renter 1988		764,95		764,95	
Videobånd om Åland		2 383		2 383	
Summa		3 147,95		+ 3 147,95	
Status 1988	511 000	288 002,54	795 715,72	+ 3 286,82	+ 3 286,82

Ålands Landskapsstyrelse dækker udgifterne til kontorassistent, kontorudgifter samt husleje. "Udgiftsniveauet for Landskapsstyrelsens totale økonomiske forpligtelser fastlægges ved de årlige budgetforhandlinger." (Aftale af 10. december 1984 mellem Nordisk Ministerråd og Ålands Landskapsstyrelse.)

Nordens institut på Åland, status 1988

Aktivitets- Kategori	Aktivitets- betegnelse	Ansl. ant. delt./ publikum	Budget fra NM	Tilskud/ delt. afg.	Status	Difference
Rejser	2 klasserejser + forberedelse til endnu en 2 amatørmusik m.v. rejser	60 120/400	20 000 10 000		11 851,65 10 000	+ 8 148,35 0
Teater	Ålands Børneteaterklub	360	60 000		70 162,39	- 10 162,39
Musik og musik- undervisning	Nordisk Kursus for Strygere	35/250	30 000	22 001,86	71 815,50	- 19 813,64
	Carl Nielsen Kvartetten underviser (planlægning)	4	0		1 848,10	- 1 848,10
Udstillinger og kunst	4 plus 4 Nordisk grafikudlånsamling (planlægning)	8/4 400	55 000	71 832*	114 195,95	+ 12 636,05
			0		0	0
Film og video	Færdiggørelse af islandsk produceret film om Åland samt TV-udsendelse fra Åland	2	15 000		11 369,71	+ 3 630,29
Byplanlægning m m	Bygningsbevaring	1/65	0		1 075,11	- 1 075,11
* angiver, at finansieringen af programaktiviteten helt eller i høj grad er foregået med midler fra andre institutioner/enkeltpersoner med beløb, som ikke indgår i Nordens Institut på Ålands regnskaber).						
Symposier, Seminarier og konferencer	Åland, selvstyrelse- regioner, europeiska minoriteter	40/70	30 000	50 000	62 409,82	+ 17 590,18
	Børnefolklore i forvandling	25	31 000	25 551,94	42 384,51	+ 14 167,43
	Kökar i middelalderen - Ålands europæiske kulturcentrum (planlægning)		0		0	0
	Det folkelige møbelmaleri i Norden (planlægning)		0		0	0
Stipendier	Nordisk stipendieordning (planlægning)		0		0	0

Aktivitets-Kategori	Aktivitets-betegnelse	Ansl. ant. delt./ publikum	Budget fra NM	Tilskud/ delt. afg.	Status	Difference
Ekstranumre	Udgivelse af Åländskt språk mellan öst och väst (i samarb. m. Ålands Högskola)		0	*	0	0
	Utgivelse af Bibliografi om Språkvetenskaplig o. likn. litteratur av åländskt intresse (i samarb. m. Ålands Högskola og Mariehamns Stadsbibliotek)		0	*	0	0
	Blodet droppar (bog med børnefolklore fra Åland)		0	15 000*	15 000	0
Ekstranumre	Kassettebånd med børnefolklore fra Åland	30	0		103,30	- 103,30
	Bog om Åland, selvstyrelserregioner, europeiska minoriteter (planlægning)		0	15 000*	0	+ 15 000
	Bog om Børnefolklore i forvandling (planlægning)		0	*	0	0
	Kurser i dansk og norsk (i samarb. m. Ålands Sommaruniversitet)	20	0	*	0	0
	Nordiske filmdage	1/500	0		2 997,85	- 2 997,85
	Åland-Åseral: Udstillingsudveksling (delvis planlægning)		0		0	0
	Livsformer og økoteknik (planlægning)		0		0	0
	Flintalternativer (planlægning)		0		0	0
	Julekoncert, julegave til Lucia	150/350		15 895	39 142,94	- 23 247,94
Summa		856/6035	251 000	215 280,80	454 356,83	+ 11 923,97

* angiver, at finansieringen af programaktiviteten helt eller i høj grad er foregået med midler fra andre institutioner/enkeltpersoner med beløb, som ikke indgår i Nordens Institut på Ålands regnskaber).

II 3: Beskrivelse af Nordens Institut på Ålands virksomhed i 1988

Efter Nordens Institut på Ålands første firårige periode kan det med styrke bekræftes, at instituttets funktionsdygtighed skyldes dets egne initiativer, dets positive og stadig bedre udbyggede relationer til kulturarbejdere på Åland og i det øvrige Norden samt forskellige fondes, institutioners og organisationers generøse tilskud til instituttets aktiviteter; i denne sammenhæng må også medtages enkeltpersoners idealistiske arbejde.

Nordens Institut på Åland har også i 1988 fastholdt sin linje, som er at give det folkelige fortrinsret for det spektakulære, samt at sammenføre lokale kulturarbejdere på Åland med mere professionelt arbejdende kræfter fra det øvrige Norden.

På længere sigt bør dette arbejde give sig udslag i form af øget kvalitet i de kulturelle aktiviteter på Åland og i en styrkelse af det gensidige engagement i det folkeligt kulturelle samarbejde mellem Åland og det øvrige Norden.

I forhold til instituttets planlagte virksomhed var der i 1988 ingen nævneværdige aflysninger; de ekstra aktiviteter, som kom til i 1988, redegøres der for i afsnit II 2 under overskriften "ekstranumre".

Skønmæssigt deltog i/overværede 856/6035 personer instituttets i alt 29 aktiviteter. Til sammenligning kan det nævnes, at Ålands befolkning opgår til ca. 24000 personer. – Det bør også anføres, at i 11 af aktiviteterne havde børne- og ungdomskultur en central plads. – *Bogen Blodet droppar*, blodet droppar med ålandske børns humor udkom på Schildts förlag i 2500 eksemplarer.

Virksomheden i 1988 fordelte sig på følgende områder: grupperejser med børn og unge engagerede i almenkulturelle aktiviteter (4), teater (1), musik og musikundervisning (3), udstillinger og kunst (3), film og video (3), byplanlægning m. m. (1), symposier, seminarer og konferencer (6), stipendier (1), udgivelser (6), sprogkurser (1).

Instituttet ejer op mod 1000 bøger, som efterhånden alle er registreret i det ålandske centralkatalog, samt et par hundrede grammofonplader.

Besøgene på instituttet er støt faldende: I 1986 registrerede instituttets gæstebog 227, året efter 139, mens det i 1988 blev til 79 besøg.

II 4: Kommentar til det økonomiske resultat

Tilskud, deltagerafgifter og lønkomensation forøgede budgettet fra Nordisk Ministerråd med ca 288000 FIM. Heraf gik knap 70000 FIM til lønkomensation, af hvilket beløb mere end 65000 FIM anvendtes til løn til vikar og ekstrahjælp i første halvdel af året, da institutbestyreren var syg. Lidt over 215000 FIM er bogført som tilskud til programaktiviteter.

Vil man have et fuldstændigere billede af de tilskud, instituttet i 1988 har fået til sine projekter, må hertil lægges beløb, som giverne har udbetalt

direkte til instituttets samarbejdspartner, sponsorrabatter samt tilskud til kassettebåndindspilning og bogudgivelse i 1989, hvilket giver et samlet extra tilskud på 262 000 FIM.

Til sammenligning kan det anføres, at instituttets aktivitetsbudget fra Nordisk Ministerråd beløber sig til i alt 251 000 FIM.

Det er tredje gang i instituttets historie, det har haft held til at fordoble sit aktivitetsbudget i forhold til det faste aktivitetsbudget fra Nordisk Ministerråd.

III: Vedtagelse

Bestyrelsen for Nordens Institut på Åland overdrager hermed årsberetningen for 1988 til Nordisk Ministerråd.

Mariehamn, den 30. marts 1989

Tore Austad
Formand

Asger Albjerg
Institutbestyrer

IV: Tillæg

Nordens Institut på Åland

Resultatrækning 01.01 1988 – 31.12 1988 (alla belopp i FIM)

Ordinarie intäkter	+ 511 000
Verksamhet	
– styrelsen	– 11 392,45
– personal	– 313 028,02
– programverksamhet	– 454 356,83
– övriga utgifter	– 16 938,42
Resultat av verksamheten	– 284 715,72
– medelanskaffning	+ 215 280,80
– lönekompensation	+ 69 573,79
– räntor	+ 764,95
– övriga inkomster	+ 2 383,00
Årsresultat	+ 3 286,82

I resultaträkningen har ej beaktats, att 15 000 FIM från Undervisningsministeriet i Finland borde ha reserverats för bokutgivning. Samma belopp finns i instituttets budget för 1989.

Nordens institut i Grønland (NAPA)

Verksamhetsberättelse 1988

Navn og adresse

Nordens Institut i Grønland
Inspektørbakken 12/Box 770
DK – 3900 Nuuk
Tel: 299-247 33

Instituttets formål

Nordisk Ministerråd besluttede i 1985 at intensivere kulturforbindelserne mellem Grønland og det øvrige Norden og dermed indlemme Grønland som fuldgældigt medlem af det nordiske fællesskab med status af autonomt område i Det danske Rigsfællesskab.

Dette udmøntede sig i oprettelsen af Nordens Institut i Grønland pr. 1. januar 1986. Den 13. november 1986 offentliggjordes instituttets officielle betegnelse: N.A.P.A., Nuani Avannarnerni piorsarsimassutsikkut At-taveqaat, Nordens Institut i Grønland.

Instituttet har til huse på Inspektørbakken 12 i Nuuk og har postadresse: Box 770, DK-3900 Nuuk. Telefon (009 299) 2 47 33, telefax (009 299) 2 57 33. Telefaxen vil blive tilsluttet eget nr. senere, hvorfor 24733 indtil videre kan benyttes som faxnr.

For at opfylde det overordnede mål er følgende delmål besluttet:

Af vedtægterne for Nordens Institut i Grønland fremgår at instituttets virksomhed skal omfatte aktiviteter indenfor det almenkulturelle område, undervisning og forskning, med opgave at:

Styrke og udvikle det grønlandske kulturliv og at opretholde og udvikle egne kontakter med andre nordiske lande og selvstyrende områder. Forvalte den virksomhed der igangsættes gennem instituttet, herunder informationsformidling, idé- og erfaringsudveksling, igangsættelse af projekter af betydning for den kulturelle udvikling af forbindelserne mellem Grønland og de øvrige nordiske lande.

Fordele aktivitets- og rejsestøtte, samt give vejledning og praktisk hjælp i forbindelse med udvikling af samarbejdet.

Formidle information i Grønland om nordisk samarbejde.

Følge det grønlandsk-nordiske kultursamarbejde samt på grundlag heraf fremlægge forslag om, hvordan dette kan videreudvikles.

Instituttets organisation

Instituttet ledes af en styrelse udpeget af ministerrådet efter indstilling fra de enkelte landes og autonome områders regeringer og landsstyrer.

Instituttet bestyres til dagligt af en institutchef udpeget af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra styrelsen. Til hjælp i det daglige arbejde har institutchefen en sekretær.

Styrelsen for N.A.P.A.

4 medlemmer

Danmark 1	Sverige 1
Grønland 1	Åland 1

4 suppleanter

Finland 1	Island 1
Færøerne 1	Norge 1

Institutchef 1

Sekretær 1

Ansatte i alt 2

Økonomisk resultat for N.A.P.A. 1988

Hovedkonti	Overf. 1987	Budget 1988	Regnskab 1988	Afvigelse
Løn NMR		264	285	+ 21
Løn KUD	18	160	35	- 125
I alt	18	424	320	- 122
Varer og tj. NMR		308		
Varer og tj. KUD		224	615	
I alt		532	615	+ 81
Rejse/projekt		1 010	1 225	+ 215
I alt		1 010	1 225	+ 215
Samlet uderskud i 1988 i forhold til bevilling:				174

Kommentar:

Som det fremgår er der et samlet merforbrug på 192 000 dkk. Merforbruget ligger især på rejse- og projektkontoen. En af årsagerne hertil er, at ikke udbetalte projektmidler fra 1987 først kom til udbetaling i 1988, da projekterne først blev afsluttede i foråret 1988 og ikke som forudsat i 1987. Endvidere var der indgået aftaler om projekter 1988 allerede i 1987 under forventning om en højere bevilling end den, der kom til udbetaling. Denne

mindre bevilling forventes modregnet i bevillingen 1990. Men tallene fortæller, at der må en meget strammere budgetstyring på projektsiden. Dette kan nu lade sig gøre, da sekretærproblemet blev løst i oktober 1988. Indtil da var instituttet uden fast sekretærbistand, hvilket selvfølgelig kunne mærkes i det daglige arbejde. Dette er også årsagen til det store mindreforbrug på KUD-lønnen.

Årsagen til merforbruget på v og t kontoen skyldes for en væsentlig dels vedkommende, at priser på rejser, styrelsesmøder, telefon, porto, annoncer, forsikringer er højere end forudsat i budgettet. Dette får til følge, at budgetfordelingen i 90 nu bliver mere realistisk. Men man er nødt til at anvende et par regnskabsår for at finde frem til de reelle belastninger på de enkelte konti og så derudfra få lagt et holdbart budget. Med det regnskab, der foreligger, kan det allerede nu siges, at det bliver et stramt 1989 p.gr.a. likviditetsvanskeligheder i begyndelsen af året og også i 1990. Vi forventer, at inflationen i Grønland stadig ligger på 10% i den kommende tid. Allerede nu er der vedtaget væsentlige prisforhøjelser i Landstinget på varige forbrugsgoder, endvidere vil der komme prisstigninger på energi ved køb af nye olielagre til det næste års forbrug (i Grønland købes olie til hele landet en gang om året).

Beskrivelse af virksomheden 1988

Generelt

N.A.P.A., Nordens Institut i Grønland har på basis af sine statutter og styrelsens retningslinjer fortsat det arbejde, der blev grundlagt på et styrelsesmøde i september 1986 i Qaqortoq. Institutet har arrangeret forskellige møder, udstillinger og besøg af kunstnere i Grønland og Norden. Desuden har instituttet givet støtte til projekter og rejser, der er søgt udefra.

Administrativt har instituttet været belastet af mangel på stabil sekretærbistand de første tre kvartaler af året. Dette sammen med forholdet omkring bofællesskabet mellem kulturetsekretæren og instituttet har forårsaget en ikke helt tilfredsstillende administrationsgang til stor irritation for styrelse og kunder. Disse problemer er løst nu, hvilket skulle bevirke en mærkbar kvalitetsforbedring i de kommende år, især hvis ambitionsniveauet ikke hæves, men konsolideres i de næste halvandet år.

Dette vil også bevirke, at arbejdet med at få overensstemmelse mellem budgetter og bevillinger kan opnås i langt højere og betydeligt mere tilfredsstillende grad, idet instituttets interne budgetfordeling vil blive mere i overensstemmelse med de realiteter, vi arbejder under.

*Projekter, rejser**2601, N.A.P.A. Projekter*

Instituttet har stået for en række kulturbegivenheder i det forløbne år. Harkamp-udstillingen "Dagligliv i Kangaamiut" blev færdigproduceret og medvirker p.t. sammen med instituttets anden udstilling p.t. i Grønland i Focus i Stockholm. Med stor succes og til gensidig inspiration gennemførtes en turné med den finske forfatter Märta Tikkanen. I samarbejde med Nordens Hus på Færøerne gennemførtes en lysbilled-foredragsturné om grønlandsk kunst med Emil Rosing som foredragsholder. I samarbejde med Ålands Landsskapsstyrelse sendtes en grønlandsk kunstner til et to måneders studieophold på Åland. I samarbejde med De nordgrønlandske kommuners kultursamarbejde arrangeredes en kulturuge (14 dage) med deltagelse af kunstnere fra Norden og Grønland. Trods vejrgudernes til tider ugunstige indstilling til turnévirkosomhed og regeringsforhandlinger i Island gennemførtes programmet til glæde for os alle. Projektet har befæstet rigtigheden i de tanker, der ligger til grund for instituttets samarbejde med kommunerne dér. I december gennemførtes ligeledes med kommunerne i nord en julekoncertturné med danske operasangere.

2602, Projektstøtte andre

Der er i årets løb givet støtte til især video og filmprojekter, symposier, udstillinger, foredrag m.m. Alle disse projekter er kommet i stand på andres initiativ og gennemført af disse i samarbejde med instituttet. En forudsætning for støtte har været, at projektet havde eller vil have relation til Grønland og på en eller anden måde betydning for grønlandsk kultur i bred forstand. Der er givet mange afslag på støtte til i øvrigt støtteværdige projekter. Det er noget af en balancekunst i et så befolkningsmæssigt lille område at tildele støtte og give afslag. En uddybende statistisk kommentar vil komme til efteråret i forbindelse med styrelsens evaluering af instituttets virke i de forløbne tre år, der er gået siden instituttets start.

2603, Rejsestøtte

Der er givet støtte til studierejser til de nordiske lande. Her har det især været skoleklasser, der har fået støtte, idet styrelsen finder, at støtte især skal gives til børn og unge. Det er meget kostbart at rejse og omkostningerne forøges år efter år. Eksempelvis koster det for en klasse på 20 elever ca. 300 000 DKK at rejse i fjorten dage til Island, der er det mest søgte mål. Midlerne skaffer eleverne selv gennem arbejde, bingo, kommunal og fondsstøtte. Det er et projekt, der tager ca. tre år at gennemføre, men der er i landet efterhånden indarbejdet en tradition for at 6. og 12. klasserne skal på en udenlandstur. Skoleelever i det øvrige Norden burde også kunne samle penge, så de kunne besøge Grønland. Her i landet er vi altså godt i

gang med at realisere kulturhandlingsplanens tanker om elev- og lærer-udveksling.

Styrelsen for N.A.P.A., Nordens Institut i Grønland oversender herved årsberetningen for året 1988.

Olov Isaksson

Styrelsens ordförande

Niels W. Vogensen

Kultursekretær, institutchef

Nordisk federation för medicinsk undervisning

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk federation för medicinsk undervisning
c/o Generalsekretær, overlæge Jørgen Nystrup
Rigshospitalet, Tagensvej 18
DK-2200 København N
Tel. (33) 37 52 52

1. Institutionens uppgift

Federationens ändamål är att befrämja den medicinska utbildningen i alla dess former och på alla nivåer av utbildning.

För att fylla detta sitt ändamål bör Federationen:

1. arrangera, stimulera till, medverka till och informera om symposier och seminarier rörande för medicinsk utbildning och undervisning centrala och aktuella problem, särskilt sådana, vars lösning befrämjas av nordiskt samarbete;
2. stimulera till beskrivning och dokumentation av medicinsk utbildnings- och undervisningsförhållande i Norden;
3. stimulera försöksverksamhet vid forskning beträffande medicinsk utbildning och undervisning;
4. stimulera till och medverka vid anordnandet av sådan utbildning, som erfordrar nordisk samverkan;
5. etablera och upprätthålla utomnordiska kontakter samt
6. vidtaga andra åtgärder och framkomma med förslag, som befrämjar medicinsk utbildning och undervisning.

2. Organisation

Federationens beslutande organ utgörs av dess generalförsamling, som arrangeras vartannat år, såvida icke särskilda skäl lägger hinder i vägen. Denna har uppgift att

1. besluta i frågan om ansvarsfrihet beträffande styrelsens verksamhet och förvaltning;
2. välja Federationens styrelse och suppleanter för dessa.
3. i övrigt vidta åtgärder att gagna Federationens ändamål.

Följande institutioner, organisationer och myndigheter äger att vardera utse en representant som *delegat* till generalförsamlingen:

1. varje medicinsk fakultet eller motsvarande organ med ansvar för läkarutbildningen.
2. de medicinska studenterorganisationerna vid varje medicinsk fakultet eller motsvarande organ med ansvar för läkarutbildningen.
3. det eller de centrala statsorgan i varje land, som har att besluta beträffande medicinsk utbildning och undervisning.
4. det eller de centrala statsorgan i varje land, som har att besluta beträffande hälso- och sjukvård.
5. det nationella läkarförbundet i varje land
6. den nationella yngre läkarorganisationen i varje land.

Federationens styrelse består av sju medlemmar samt en personlig suppleant för varje ordinarie styrelseledamot. Två av styrelsens medlemmar representerar studenternas organisationer och väljs efter förslag av Nordiska medicine studerande. Fem av styrelsens medlemmar representerar var sitt nordiskt lands övriga medlemsorganisationer och väljs efter förslag från ländernas övriga delegater vid generalförsamlingen.

Styrelsen utser inom sig ordförande.

Styrelsens funktionstid sträcker sig mellan två generalförsamlingar och under denna tid bör denna sammanträda två gånger per år.

Styrelsens sammensætning pr. 31.12.1988:

Overlæge, dr. med. Hans Karle (formand)	D
Professor Amos Pasternack	F
Docent Jón Stefánsson	I
Professor, dr. med. Arne Nordøy	N
Docent, med. dr. Staffan Olanders	S

Studenterrepresentater:

Stud. med. Mats-Ola Svensson	S
Stud. med. Christian Steinfeldt-Foss	N

Personale:

Generalsekretær: overlæge Jørgen Nystrup

Projektsekretær: Susanne Røder

Revisorer:

Revisionselskabet Friis, Carøe og Steinfeldt A/S

Statsautoriserede revisorer, Havnegade 16, 8000 Århus C, Danmark

Som parlamentarisk revisor, spesiallæge Bjørn Østberg, Oslo med professor Gunnar Ström, Uppsala, som suppleant.

Verksamheten 1988

3.1 Økonomisk utfall

Anslagspost	Overført från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
Lönar:		100,3	106,3	- 6
Varor och tjänster		89,8	106,0	- 17,2
Projekt		458,7	435,0	23,7
Summa		648,8	647,3	0
Renteindtægter		2,8	4,6	
Ialt		646,0	642,7	

3.2 Beskrivning av verksamheten

Den 9. – 10 maj 19988 afholdtes på Hanaholmen, Esbo, Finland en konference med titlen: Metoder til evaluering af den lægevidenskabelige uddannelses teoretiske kurser. En lang række specialistforeninger udtrykker i stigende grad et ønske om indførelse af specialisteksamen. Endvidere arbejdes der i Sverige med en videreuddannelsesreform som ville kunne resultere i flere specialisteksamener. Med Finlands mere end 25 års erfaringer med specialisteksamener, var det naturligt at forlægge konferencen til Finland. Federationens mål med konferencen var under alle omstændigheder at stimulere til at øge kvaliteten af den evaluering der foregår i dag.

Federationen havde indbudt 2 repræsentanter fra Storbritannien, dr. Peter Flemming, London, og dr. Helen Mulholland, Dundee, til at præsentere det britiske system, og trække overordnede principper op for deltagerne. En lang række repræsentanter fra et bredt udsnit af de medicinske specialer præsenterede den nordiske problematik. I modsætning til det kendte nordiske system var det britiske system baseret på at være adgangsgivende til specialistuddannelsen, og Storbritannien har haft en meget gammel tradition for ud over evaluering af teoretiske kundskaber også at anvende praktisk-kliniske prøver. Det nordiske princip har været en kvalifikations eksamen eller en løbende evaluering på baggrund af hvilken specialist autorisation gives.

Den 29. juni til 1. juli 1988 afholdtes det XII Nordiske medicinske undervisningsmøde i Laugarvatn, Island. Temaet var: planlægning af lægeuddannelsen. Også her tilbød federationen et internationalt perspektiv til den i øvrigt løbende nordiske diskussion. Elisabeth Armstrong, PhD, var indbudt til at fortælle om Harvard Medical Schools erfaring med studieplansændring. Konferencen medførte at dr. Armstrong senere blev inviteret til det Medicinske Fakultet i Lund, som konsulent.

Den 29. juni til 1. juli afholdtes sideløbende med det XII Nordiske medicinske undervisningsmøde, generalforsamling. Her drøftedes Federationens kommende virksomhed og der valgtes ny styrelse for den kommende 2 års periode.

Den 7. – 11. august 1988 deltog repræsentanter fra Federationen i den indbudte Verdenskonference om medicinsk undervisning. Resultaterne fra denne konference er siden publiceret i de nordiske lægetidsskrifter. Det er blevet understreget at de nordiske læresteder har en forpligtelse til at arbejde for en fortsat gennemførelse af de uddannelsesprincipper, som Verdensdeklarationen, vedtaget i Edinburgh, anbefaler. Det er uddannelsesprincipper som vidtgående kendes i Norden, men som fortsat bør udvikles og evalueres. Federationens Styrelse har siden tilskrevet de enkelte lægevidenskabelige Fakulteter og Studienævni i Norden med henblik på at undersøge interessen for en uddybende nordisk konference om Edinburgh Deklarationen og om interessen for en global orientering af den nordiske lægeuddannelse.

Den 7. – 8. oktober 1988 afholdtes det IX Nordiske medicinske studienævnsmøde i Lund. Emnet var: Bedömning av kliniska färdigheter. Også dette møde havde en god og repræsentativ tilslutning med ca. 60 deltagere. Det medicinske fakultet ved Lunds Universitet præsenterede dels en stationsbaseret klinisk eksamen, dels en lang række tanker og ideer om fornyelser af lægeuddannelsen især vedr. klinisk medicinsk og kirurgisk undervisning. Der argumenteredes for at den stationsbaserede eksamensmetode dels testede et bredere spektrum af kritisk tænkning og færdigheder, dels tillod afprøvning af særlige talenter såsom samspilsevner og evner til at analysere en given situation. Traditionen tro rapporterede de enkelte studienævni aktuelle nyheder og problemer for hinanden.

Den 5. – 6. december afholdtes i samarbejde med Göteborgs Universitets nye datalaboratorium en konference med titlen: Datorstödd undervisning i läkarutbildningen. En række fagfolk fra Göteborg præsenterede interessante pædagogiske udviklingsprojekter på baggrund af de muligheder der lå i den nye datateknik. Professor Randolph A. Miller, Pittsburgh, supplerede dels med demonstrationer, dels med en imponerende erfaring fra Databaserat medicinsk beslutningsstøtte. På denne måde lykkedes det konferencen at slå bro mellem de såkaldte prækliniske grundfag og klinikken i lægeuddannelsen.

Andre aktiviteter:

Det nordiske samarbejde om videreuddannelsen af læger i relation til den nordiske arbejdsmarkedsaftale fortsætter. I samarbejde med de nordiske helsedirektørers repræsentanter har der i 1988 været arbejdet med de problemer, de enkelte landes løbende reformer af specialistuddannelsen bevirker for den nordiske arbejdsmarkedsaftale. Den svenske videreuddannelsesreform har været indgående drøftet ligesom NKLVI i en særlig arbejdsgruppe har forsøgt at fremme forslaget om flere nordiske teoretiske videreuddannelseskurser især indenfor små specialer og indenfor frontlinieområder. Vedrørende arbejdsmarkedsaftalen kan der henvises til Nordisk Medicin 1988;103:266-67.

Samarbejdet med tidsskriftet *Nordisk Medicin* fungerer fortsat ved hjælp af en særlig aftale om, at Federationen informerer regelmæssigt om aktiviteterne i tidsskriftet.

Af internationale kontakter kan nævnes samarbejdet med WHO's regionale Europakontor i København, og med sammenslutningen af amerikanske fakulteter gennem AAMC (Association of American Medical Colleges). Endvidere fortsætter samarbejdet med AMEE (Association for Medical Education in Europe).

Styrelsen for Nordisk Federation for Medicinsk Undervisning oversender hermed sin verksamhedsberætning for 1988.

Hans Karle

Dr. med., overlæge, formand for Styrelsen

Jørgen Nystrup

Overlæge, generalsekretær

Nordiska sommaruniversitetet (NSU)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk Sommeruniversitet
Generalsekretariatet
Langagervej 6
DK-9220 Aalborg Ø

1. Nordisk Sommeruniversitetets opgaver

Nordisk Sommeruniversitet stiftedes 1950. På nordisk basis samler NSU studerende, forskere og erhvervsaktive uden for universiteterne og højskolerne i en studievirksomhed, der har til formål, at

”befrämja en kritisk insikt i vetenskapliga grundproblem, tvärvetenskapliga frågeställningar, de olika vetenskapernas metodiska egenart och vetenskapernas ställning i samhället”. (Stadgar för NSU, §1)

Endvidere skal NSU

”verka för en kritisk granskning och förändring av utbildnings- och forskningsinstitutionerna i Norden”

Virksomheden er åben for alle.

2. Organisation

Repræsentantskabet er NSU's øverste myndighed, og repræsentanterne vælges *dels* af NSU's lokalafdelinger og *dels* af generalforsamlingen; både repræsentantskabet og generalforsamlingen (der består af samtlige deltagere på sommersessionen) sammentræder i forbindelse med NSU's sommersession. Repræsentantskabet tager beslutning om studieprogrammet, godkender budgettet og vælger en styrelse.

Styrelsen varetager den løbende behandling af sager gennem studieåret. Til hjælp til dette har styrelsen *generalsekretariatet*, der forestår den daglige drift af virksomheden.

De enkelte kredse ledes af en *nordisk koordinator*, der står i kontakt med *kredslederen* i et antal aktive kredse fordelt på de enkelte lokalafdelinger.

Lokalafdelingen administreres af en *lokalsekretær*.

3. Virksomheden 1988

3.1 Økonomisk resultat

Det økonomiske resultat for 1988 ser for hovedtallenes vedkommende således ud:

Budgetpost	Budget 1988	Regnskab 1988	Afvigelse
<i>Udgifter</i>			
1. Tilskud til lokalafd.	265 000	266 348,34	- 1 348,34
2. Studievirksomhed	310 000	182 974,92	+ 127 025,08
3. Styrelsen	140 000	192 201,47	- 52 201,47
4. Generalsekretariatet	380 000	467 056,68	- 87 056,68
5. Sommersessionen	765 000	619 474,68	+ 145 525,32
6. Publikationer	120 000	219 610,06	- 99 610,06
Total	1 980 000	1 947 666,15	+ 32 333,85
<i>Indtægter</i>			
Driftstilskud	1 575 000	1 575 000,00	0
Overført fra 1987		282 777,17	+ 282 777,17
Deltagerafgifter, sommersess	377 000	274 004,18	- 102 995,82
Renter, tilskud, sommersess		22 563,63	+ 22 563,63
Symposieindtægter		31 213,66	+ 31 213,66
Renteindtægter		51 135,63	+ 51 135,63
Arb.papirer fra NSU	23 000	11 227,10	- 11 772,90
Øvrige indtægter		7 059,91	+ 7 059,91
Total	1 980 000	2 254 981,28	+ 274 981,28

Afvigelserne mellem budgettet og regnskabet for 1988 forklares i et vist omfang i de efterfølgende afsnit. For mere udførlige kommentarer til de enkelte poster henvises til "Kommentarer til NSU's regnskab for 1988 og Status pr. 31.12.88 for Nordisk Sommeruniversitet (NSU)". Nordisk Sommeruniversitet har, i vedlagt brev af d.d., ansøgt Nordisk Ministerråd om tilladelse til at overføre den største del af overskuddet til 1989. Det drejer sig om i alt DDK 307 315,13 (for langt de flestes vedkommende er der tale om udgifter til faglige aktiviteter planlagt til 1988, men som først afholdes i 1989).

3.2 Beskrivelse af virksomheden

3.2.1. Studiekredsene

Nordisk Sommeruniversitet's studieprogram består af en række kredse (i 1988 11), der normalt fungerer i 3 år. Repræsentantskabet kan dog beslutte at tage kredse ud af programmet, inden der er gået 3 år, såfremt de fungerer dårligt. En fortløbende evaluering af kredsarbejdet er grundlag for repræsentantskabets beslutninger.

Nordisk Sommeruniversitet's studieprogram har til formål at skabe forudsætninger for udveksling og samarbejde mellem forskellige videnskabelige discipliner og mellem forskellige forsknings- og teoritraditioner. Studiekredsene behandler emner og problemstillinger, som er aktuelle

såvel internvidenskabeligt (metodisk/teoretisk) som i forhold til den sociale og kulturelle udvikling i de nordiske lande.

De 11 kredse på studieprogrammet for 1988 (hvoraf 4 var nye) var:

- 1) Subjektivitet og intersubjektivitet.
- 2) Genteknologi og etikk.
- 3) Nye udviklingsveje i den tredje verden.
- 4) Religion og kultur.
- 5) Ett nyt Europa.
- 6) Tidsforståelse och tidsdiagnostik.
- 7) Terapi og terapeutisk kultur.
- 8) Musikkestetikk.
- 9) Teknologisk udvikling, omstilling og sosiale innovasjoner.
- 10) Estetikk, kjønn og kultur.
- 11) Berättandet, bilden och ljudet i de audiovisuella medierna.

Aktivitetene i studiekredsene er omfattende og tilfredsstillende. I forbindelse med sommersessionen 1988 i Sverige blev antallet af aktive kredse opgjort til 129 med et estimeret antal aktive på ca. 1200. Antallet af aktive kredse varierer inden for kredsemnerne og efter lokalafdelingerne. Nedenstående skema giver et overblik over fordelingen:

Lokalafd.	Kreds											Sum
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Bergen			x	x		x		x			x	5
Göteborg	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	10
Helsingfors	x		x	x		x	x	x				6
Jyväskylä				x	x	x	x	x			x	6
København	x	x	x		x	x		x		x	x	8
Linköping					x							1
Lund		x	x		x	x	x			x	x	7
Odense	x											1
Oslo		x		x	x	x		x	x		x	7
Reykjavik	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	10
Roskilde	x	x	x			x			x			5
Stockholm	x		x		x	x	x	x	x	x	x	9
Tammerfors			x	x			x			x	x	5
Tromsø		x	x	x		x	x			x	x	7
Trondheim	x	x				x			x		x	5
Uleåborg												0
Umeå	x					x						2
Uppsala	x		x			x	x	x		x	x	7
Åbo	x	x	x			x	x		x	x	x	8
Aalborg	x	x	x	x	x	x	x	x	x			9
Århus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Sum	13	11	13	9	10	17	12	11	9	10	14	129

Kredsene 2: "Genteknologi og etikk", 4: "Religion og kultur", 6: "Tidsforståelse och tidsdiagnostik" og 11: "Berättandet, bilden och ljudet i de audiovisuella medierna" var nye på studieprogrammet for 1988. Som det fremgår af skemaet har de medført en række nye aktiviteter i mange af de nordiske universitetsbyer. I løbet af 1988 har aktiviteten for kreds 8 og 9

været dalende, men de har begge været aktive i 3 år og tages derfor ud af studieprogrammet for 1990.

3.2.2. *Nye kredsemner*

Fornyelsen af studieprogrammet blev gennemført i overensstemmelse med den almindelige procedure. I foråret 1988 opfordrede styrelsen de aktive i Nordisk Sommeruniversitet og andre til at komme med forslag til nye kredsemner. Resultatet var, at der kom 5 forslag med forskellig indhold og med vidt forskellig forskningsmæssig baggrund (se ”Information fra NSU” nr. 2/88). Forslagene blev behandlet af lokalafdelingerne på deres årsmøde i maj, hvorefter styrelsen på baggrund af disse diskussioner udarbejdede et forslag til nyt studieprogram for 1989. Forslaget blev præsenteret på sommersessionen i juli–august, hvor repræsentantskabet tog endelig stilling til studieprogrammet. Med udgangen af 1988 havde 2 kredsemner fungeret i 3 år og udgik derfor af studieprogrammet. Repræsentantskabet vedtog at optage 2 nye kredsemner på programmet:

A Computerkultur.

B Europæiske identiteter.

Det samlede studieprogram for 1989 fik herefter følgende sammensætning:

- 1) Computerkultur.
- 2) Genteknologi og etikk.
- 3) Nye udviklingsveier i den tredje verden.
- 4) Religion og kultur.
- 5) Europæiske identiteter.
- 6) Tidsforståelse och tidsdiagnostik.
- 7) Terapi og terapeutisk kultur.
- 8) Musikestetikk.
- 9) Teknologisk udvikling, omstilling og sosiale innovasjoner.
- 10) Estetikk, kjønn og kultur.
- 11) Berättandet, bilden och ljudet i de audiovisuella medierna.

3.3 *Symposier og kredslederkonference*

I vinterhalvåret 1987/88 blev der arrangeret vintersymposier for samtlige aktive studiekredse (normalt af 2–3 dages varighed). For de fem nye kredse på studieprogrammet for 1988 blev der afholdt en samlet kredslederkonference i Uddevalla i Sverige i december 1987. De to nye kredse på studieprogrammet for 1989 har holdt deres kredslederkonference i foråret 1989.

3.4 *Sommersessionen*

Sommersessionen 1988 blev afholdt på Viskadalens Folkhögskola ved Borås i Sverige. Der var aktivitet i samtlige 11 kredse, og Nordisk

Sommeruniversitet havde i år hyret en række gæsteforelæsere (heraf et par ikke-nordiske) for at styrke det faglige indhold. Det var en god ide.

Sommersessionen havde 138 deltagere, hvilket ikke er optimalt. Ikke fordi det truer det faglige program, men fordi sommersessionen er den samlede aktivitet i NSU og fordi det er på sommersessionen, at medlemsdemokratiet fungerer. En af grundene til det lave deltagerantal har sikkert været den rimeligt høje deltagerafgift, som NSU hele tiden arbejder på at skabe budgetmæssig basis for at nedbringe.

3.5 Publikationsvirksomhed

Bladet "Information fra NSU" udkom i 1988 i 4 numre, hvoraf det ene var programhæftet med præsentation af det nye studieprogram. Oplaget var på 3500 (programhæftet dog 4500), og det sendtes, foruden til de aktive i Nordisk Sommeruniversitet, gratis til biblioteker og institutioner i Norden samt til knap 800 enkeltabonnenter. Den tekniske og indholdsmæssige forbedring af bladet har resulteret i en stigende efterspørgsel i de nordiske miljøer, og Nordisk Sommeruniversitet betragter "Information fra NSU" som den vigtigste informationskilde. Bladet er en blanding af organisationsstof og fagligt/videnskabeligt stof (herunder en del anmeldelser af bøger med relevans for kredsarbejdet).

Bogserien "Arbejdsrapporter fra NSU" dokumenterer såvel studiekredsenes arbejde som symposievirksomheden. I 1988 blev der udsendt 3 arbejdsrapporter (hvoraf de to første var bevilget i 1987):

Nr. 27 Natur og moral (april 88)

Nr. 28 Subjektivitet og intersubjektivitet (udkom juni 88)

Nr. 29 Friheten i det fjerne (udkom juni 1988)

Nordisk Sommeruniversitet's styrelse har yderligere bevilget to arbejdsrapporter:

Nr. 30 Socialpolitik, sociale bevægelser og selvhjælp i Norden (udk. i foråret 89)

Nr. 31 Computerkultur (udk. til sommer 89).

Nordisk Sommeruniversitet har endvidere ydet støtte til tidsskrifterne UNDR (DK) (gennem et støtteabonnement på 160 ex.) og Profil (N) (til to temanumre med relevans for tidskredsen). UNDR er i 1988 udkommet med følgende temaer:

Nr. 52 Nordiske grænser

Nr. 53 Billeder – døde eller levende

Nr. 54 Journalisme

Nr. 55 Etikens genkomst

Profil er udkommet med 3 numre i 1988, hvoraf vi har støttet de to:

Nr. 1/88 Filosofiens Tid

Nr. 3/88 Videnskabens Tid

En stor del af artiklerne i disse tidsskrifter er skrevet af nuværende eller

forhenværende aktive NSU:ere, og begge tidsskrifter indgår som materiale i studiekredsarbejdet i flere kredse.

4. Afslutning

Nordisk Sommeruniversitet opretholdt i 1988 med relativt små midler en omfattende studievirksomhed: 129 aktive kredse fordelt på 21 lokalafdelinger i hele Norden, vintersymposier, sommersession samt informations- og publikationsvirksomhed.

Alle disse aktiviteter bygger på nogle centrale organisationsprincipper: minimalt bureaukrati, decentralisering og store mængder af frivilligt arbejde. Dette er med til at skabe NSU's identitet som et kontaktforum for kritisk og tværvidenskabelig forskning og som et aktivt og inspirerende idémiljø, hvor intellektuelt udbytte forenes med socialt samvær. Ud af dette kommer en stor interesse og dyb forståelse for de forskellige nordiske lande og deres kulturelle særpræg.

I og med at Nordisk Sommeruniversitet – både i sin formelle organisation og i den praktiske virksomhed – er en åben institution, spreder temaer, diskussioner og tekster sig i hele Norden. Og langt længere end til dem, der er aktive i NSU.

Hermed overleverer Nordisk Sommeruniversitets styrelse sin virksomhedsberetning for virksomhedsåret 1988.

Reykjavík og Ålborg, den 6. april 1989

Keld Gall Jørgensen

Ordførende

Jan B. Steffensen

Generalsekretær

Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)

Verksamhetsberättelse 1988

A. Namn och adress

Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)

Latinamerika-institutet

S-106 91 Stockholm

B. Startår

Samfundet bildades i maj 1973 vid den andra nordiska forskningskonferensen om Latinamerika (Kollekole, Danmark). Det avlöste den s.k. Nordiska samarbetskommittén för Latinamerikaforskning, också förkortat NOSALF, som inrättades i september 1970 i enlighet med beslut fattat vid den första nordiska konferensen om Latinamerika i Åbo, Finland (augusti 1970).

C. Syfte

NOSALF:s stadgar fastställer följande uppgifter för samfundet:

- a) att främja studier, forskning och spridande av kunskap rörande Latinamerika i Norden,
- b) att utgöra en samarbetsorganisation för på Latinamerika inriktade forskare och övriga latinamerikanister i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige,
- c) att tjäna som kontaktorgan för nordiska forskare med liknande sammanslutningar av forskare i andra delar av världen.
- d) att utge vetenskapliga och forskningsinformativa publikationer om Latinamerika.
- e) att organisera Latinamerika-konferenser.

D. Organisation:

1. *Administration:* NOSALF administreras av ett sekretariat, som enligt stadgarna skall vara förlagt till akademisk institution. Sekretariattjänstgörande institution har alltsedan NOSALF:s bildande varit Latinamerika-institutet i Stockholm (LAIS). Fr. o. m. 1979 regleras förhållande mellan NOSALF och Latinamerika-institutet i särskilt avtal

2. *Styrelse:* NOSALF leds av en styrelse bestående av två valda representanter för vart och ett nordiskt land samt en representant för den Sekretariattjänstgörande institutionen. Den sistnämnda styrelseledamoten har ingen rösträtt.

Styrelseledamot väljs för högst tre år. Ordförande och vice ordförande och sekreterare utses av styrelsen inom sig.

Styrelsens nuvarande sammansättning är följande:

- För Danmark: – Claudio Bogantes, Center för Latinamerika Studier, Aarhus.
 – Jens Lohmann, Dagstidningen Information, Köpenhamn.
- För Finland: – Luis Luna, Handelshögskolan i Helsingfors.
 – Vladimir Wistuba, Universitet i Helsingfors.
- För Norge: – Marit Melhuus, Universitet i Oslo.
 – Birger Anvik, Universitet i Bergen.
- För Sverige: – Kalki Glauser, LAIS Stockholm.
 – Janine Miquel, LAIS Stockholm.
- För LAIS: – Weine Karlsson, LAIS föreståndare.

Ordförande är: Marit Melhuus.

Vice ordförande: Luis Luna och Jens Lohmann.

Sekreterare: Kalki Glauser.

3. *Personal*: vid NOSALF:s sekretariat tjänstgör en assistent på deltid. Nuvarande assistent är Humberto Vazquez-Viana.

4. *Revisorer*: NOSALF:s ekonomiska tillgångar förvaltas genom Stockholms universitets redovisningssystem. För revisionen anlitas chefen för ekonomienheten vid Stockholms universitet.

E. Finansiering och ekonomi:

Översikt över bokslut och budget

Anslagpost	Budget 1988	Utfall 1988	Avvikelse
Löner	95 000,00	97 204,00	+ 2 204,00
Varor och tjänster	60 000,00	62 055,56	+ 2 055,56
Projekt	148 749,95	161 850,31	+ 13 100,36
Summa	303 749,95	321 109,87	+ 17 359,92

F. Beskrivning av verksamheten

1. Verksamheten 1988

a) studiestipendieprogrammet: under 1988 har 21 ordinarie stipendier beviljats, dvs. 44% mer än under 1987. Av stipendiaterna kom 4 från Finland, 4 från Norge och 13 från Sverige. Latinamerika-institutet var den besökta institutionen i 18 fall.

b) under 1988 beviljade NOSALF ekonomiskt stöd till anordnandet av följande seminarier:

- I samband med möte av Sandford Commission i Stockholm, juni 1988, Seminarium om Centralamerika, med deltagare från USA och Sovjetunionen.
- ”Tänkbara alternativ till den av diktaturen förda ekonomiska politiken i Chile”, Stockholm, Sverige, 26 september – 12 december 1988.
- ”Latinamerikavecka”, Helsingfors, Finland, november 1988.

– Seminarium om Latinamerikansk litteratur: "Literatura Fantastica del Rio de La Plata", som kommer att hållas i Bergen, Norge, under maj 1989.

c) Publikationer: Under 1988 utkom Vol XVII-1 och XVII-2 av "Ibero-america" (cirka 300 sidor), och ett nr av NOSALF:s News, (i maj). I samarbete med LAIS publicerade NOSALF "Current Swedish Research on Latin America 1988". Dessutom publicerades cirka 80 "papers" i samband med den 8. Latinamerika-konferensen (se punkt d).

d) Huvudverksamheten under 1988 var *NOSALF:s 8. nordiska forskningskonferensen om Latinamerika* som hölls i Saltsjöbaden i början av juli 1988 med mer än 250 deltagare från hela Norden samt speciellt inbjudna gäster från Sovjetunionen, USA, Brasilien, Mexiko, Argentina och Venezuela, bl. a. den berömda författaren Carlos Fuentes och filosofen Leopoldo Zea, båda från Mexiko. Hitills den största forskningskonferensen om Latinamerika i Norden.

Stockholm den 28 april 1989

Marit Melhuus
Styrelsens ordförande

Kalki Glauser
Styrelsens sekreterare

Nordiska kommittén för öststatsforskning

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutionens uppgift

Nordiska kommittén för öststatsforskning skall främja samverkan mellan öststatsforskare i Norden samt mellan nordiska och icke-nordiska forskare med inriktning på studier av Sovjetunionen och Östeuropa. Kommittén söker även stimulera kontakter mellan öststatsforskare och forskare från andra akademiska discipliner i Norden. Vetenskapliga kontakter med Sovjetunionen och Östeuropa uppmuntras. Kommittén skall också främja forskning och högre utbildning om samhällsförhållandena i Sovjetunionen och Östeuropa. Kommittén arrangerar vetenskapliga konferenser och symposier, utger publikationer och forskningshjälpmedel samt representerar de nordiska länderna inom det internationella samarbetet på öststatsforskningens område.

2. Organisation

Nordiska kommittén bildades 1975 och har för närvarande ca 171 medlemmar samt 15 institutionsmedlemmar. Medlemmar kan vara forskare och lärare vid vetenskapliga institutioner i Norden samt universitetsinstitutioner eller motsvarande med verksamhet inom öststatskunskapens område. Kommitténs högsta beslutande organ är årsmötet, som bl. a. väljer styrelse och ordförande. Styrelsen består av högst tio personer, om möjligt två från varje nordiskt land. Sekretariatsfunktionen är f. n. knuten till Institutionen för öststatsstudier vid Uppsala universitet.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut 1988	Avvikelse
Löner	—	82 000,00	81 287,83	+ 712,17
Varor och tjänster	—	59 000,00	102 101,99	- 43 101,99
Projekt	40 609,28	280 000,00	309 888,60	+ 10 720,68
Summa	40 609,28	421 000,00	493 278,42	

Sedan budgeten fastställdes i början av verksamhetsåret 1988 har Kommittén kunnat ta ytterligare inkomster i anspråk, vilket leder fram till att årets resultat är + 720,41.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Nordiska kommitténs för öststatsforskning verksamhet bedrivs inom fem huvudområden, som tillsammans utgör ett sammanvävt program för stimulans och utveckling av forsknings- och utbildningssamarbetet inom nordisk öststatsforskning. Genom decentraliserad samverkan med nordiska universitetsinstitutioner kan Kommittén med förhållandevis knappa ekonomiska insatser skapa betydande synergieffekter.

Informations- och publiceringsverksamhet

I syfte att främja kontakter och samarbete har Kommittén haft en omfattande informationsverksamhet. Information och kontakter har främst kanaliserats genom Kommitténs sekretariat och publikationer.

Nordiska kommittén utger två reguljära publikationer: dels den vetenskapliga tidskriften *Nordic Journal of Soviet and East European Studies*, des den populärvetenskapliga tidskriften *Nordisk Øst-forum*. Båda tidskrifterna utkommer med 4 nr/år.

Nordiska symposier

Under 1988 har två nordiska symposier genomförts. I maj 1988 arrangerades på Rømø i samarbete med Thorkil Kristensen instituttet/Center for Øst-Vest studier ett symposium om "Socialpolitiken i Sovjetunionen och Östeuropa: Mellan egalitets- och prestationsprinciper". Tillsammans med Historiska institutionen vid universitetet i Joensuu, Institutet för kulturella förbindelser mellan Finland och Sovjetunionen och klostret i Valamo anordnades i september 1988 ett internationellt seminarium med titeln "Millenium of the Russian Church".

Dokumentation

Det nordiska bibliografiska projektet "Öststatsforskning i Norden" har pågått under 1988 och beräknas vara avslutat under 1989. Under året har också arbete bedrivits kring en inventering av periodika i nordiska bibliotek. Denna verksamhet fortsätter under 1989.

Internationellt samarbete

Kommittén är gemensam representant för de enskilda nordiska länderna i den internationella samarbetsorganisationen ICSEES och deltar bl. a. i planeringsarbetet inför den 4:e internationella öststatsforskningskongressen i Harrogate, England 1990. Kommittén har också knutits närmare ICSEES centrala organisation i och med att publiceringen av ICSEES' Newsletter försiggår i gemensamma lokaler.

Forsknings- och utbildningssamarbete

Kommittén har under verksamhetsåret noggrant följt den utveckling som kan skönjas vad gäller utvidgade möjligheter för utbyte av studenter

och forskare inom Norden och inom Europasamarbetet. Några egna initiativ har ännu inte tagits men utvecklingen ses som en naturlig del i Kommitténs verksamhetsområde.

Ekonomiskt utfall

Avvikelsen på budgetposten varor och tjänster under 3.1 sammanhänger med inköp av datorutrustning.

Vi överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för 1988.

Daniel Tarschys
Styrelsens ordförande

Peter de Souza
Sekreterare

Nordiska amatørteaterrådet (NAR)*Verksamhetsberättelse 1988***Organisasjonen***Medlemsland/Organisasjoner/Sentre*

Bandalag Islenskra Leikfélaga, Island, Dansk Amatør Teater Samvirke, DATS, Danmark, Suomen AITA/IATA ja NAR keskus, Finlands AITA-/IATA og NAR center, Finland, Meginfelag Ahugaleikara, Føroya (MåF), Færøylene, Norsk Amatørteaterråd (NAT), Norge, Svenskt Amatørteaterråd (SAR), Sverige, Samarbetskommittén för Teateramatörer på Åland, (STÅ), Åland, Nuummi Aliikkusersuisartut Isiginnaartitsi-sartullu Peqatigiiffiat, (NAIP), Grønland

Styrets sammensetning

Frem til rådsmøtet Åland -88	Etter rådsmøtet Åland -88
Formann Ella Røyseng, Norge	Ella Røyseng, Norge
Nestformann Einar Njálsson, Island	Einar Njálsson, Island
Varam. Guðbjörg Arnadottir, Island	Guðbjörg Arnadottir, Island
Styremedl. Bjørn Hall-Hofsø, Norge	Bjørn Hall-Hofsø, Norge
Varam. Fredrik Ulseth, Norge	Ingas Elise Bruteig, Norge
Styremedl. Steen Noreen Larsen,	Steen Noreen Larsen,
Danmark	Danmark
Varam. Åge Ølgaard, Danmark	Åge Ølgaard, Danmark
Styremedl. Svea Hallin, Sverige	Svera Hallin, Sverige
Varam. Sture Andersson, Sverige	Sture Andersson, Sverige
Styremedl. Carl-Petter Teckenberg,	Carl-Petter Teckenberg,
Finland	Finland
Varam Eeva Sisko Artell, Finland	Eeva Sisko Artell, Finland

Sekretariatet

Frem til rådsmøtet på Åland -88	Asger Hulgaard, Danmark
Etter rådsmøtet på Åland -88	Erling Barkholt, Danmark

Underutvalg

Ifølge samarbeidsavtalen oppnevner styret til enhver tid de underutvalg de måtte ha behov for.

Styret har i meldingsåret sett på organisasjonens struktur med henblikk på å øke effektiviteten og vurdert ideen om å nedsette prosjektutvalg i stedet for faste utvalg.

Utvalgene

Frem til rådsmøtet Åland -88
Internasjonalt utvalg
Sigrún Valbergsdóttir, Island
Sture Andersson, Sverige
Bruno Gaston, Danmark

Etter rådsmøtet Åland -88
Internasjonalt utvalg
Sigrún Valbergsdóttir, Island
Maire Saure, Finland
Valgerður Sverrisdóttir, Island

Utdanningsutvalget:

Helle Arnfred, Danmark
Nilla Ekstrøm, Sverige
Olli Pellikka, Finland
Guðbjörg Árnadóttir, Island

Guðbjörg Árnadóttir, Island
Niels Damkjær, Danmark
Berit Berge, Norge

Ungdomsutvalget:

Høgni Joensen, Færøylene
Catharina Stolte.
Sverige Taina Mäkki-Iso, Finland
Gry Eikanger, Norge

Joacim Clausen, Danmark
T. Mäkki-Iso, Finland

Utvalg vedr. Dramatisk Arbeide med pensjonister:

Maj-Britt Ahlin, Sverige
Arne Aabenhus, Danmark
Liv Karin Hulteng, Norge

Maj-Britt Ahlin, Sverige
Jacob Kiørbo, Danmark
Trine Nielsen, Danmark

Tillitsverv

International Amateur Theatre Association;
Sigrún Valbergsdóttir, Island
Herning Høyskole, Danmark;
Henrik Sommer

Arbeidet i styret: det har vært avholdt fire (4) fysiske styremøter og fire (4) telefonmøter.

AU har hatt fire (4) fysiske møter og 2 telefonmøter.

Styret

- har hatt mange saker på kartet og av disse har det spesielt vært tre tunge saker –
- Nordisk handlingsplan, almenkultur
- Amatørteatersentersaken
- NARs økonomiske situasjon

Disse vil behandles under særskilte punkter i beretningen.

- har arbeidet aktivt i forhold til samarbeidende organ på ulike plan med utgangspunkt i den kulturpolitiske utviklingen som i dette året har funnet sted i Norden.

- har lagt stor vekt på å styrke og utvikle kontakten til de nasjonale sentrene.
- har søkt kontakt og samarbeide med Nordisk Ministerråd og Nordisk Kulturfond.

Sekretariatet

Sekretariatet har også i dette meldingsåret hatt lokaliteter i Dansk Amatør Teater Samvirke. I første halvdel av meldingsåret var det fysisk plassert i Gråsten og i siste halvdel på Teaterhjørnet i København.

– var frem til rådsmøtet på Åland ledet av Asger Hulgaard som etter eget ønske ba om å få fratre etter rådsmøtet.

I påvente av en avgjørelse i saken omkring et nordisk amatørteatersenter/sekretariat gjorde styret en avtale med Erling Barkholt om et engasjement til 31.12.88. Dette var grunnen til at sekretariatet fysisk ble flyttet til København.

Erling Barkholt er engasjert i deltidstilling som NARs generalsekretær frem til 1.9.89.

Sekretariatet har det daglige og praktiske ansvar for administrasjonen og drift av Nordisk Amatørteaterråd. Blant arbeidsoppgavene kan nevnes kontakten med de nasjonale sentrene, Underutvalgene og samarbeidende organisasjoner og institusjoner.

Formidling av informasjon og tilbud om teaterfaglige aktiviteter.

Regnskap og økonomi, herunder utbetaling av gjestespillstøtte i samsvar med styrets vedtak.

Nordisk Amatørteatersenter

To foregående rådsmøter har pålagt styret å forberede opprettelsen av et amatørteatersenter i Norden.

Arbeidet med dette startet i 87 og en mottok i det meldingsåret tilbud fra Bornholm Amtskommune om fasiliteter for et nordisk amatørteatersenter der.

Styret intensiverte arbeidet med denne saken i 88 og utarbeidet frem mot rådsmøtet et konkret forslag med budsjett for et senter for en femårs periode. I forslaget lå planene for et senter med ulike typer kurs, seminar etc. samt nordisk bibliotek, aktivitetssenter m. m. samt NARs sekretariat.

Dette enstemmige styreforslag ble lagt frem for rådsmøtet på Åland, men fikk ikke rådsmøtets tilslutning.

Deretter måtte styret bekjentgjøre for Bornholm Amtskommune at forslaget/tilbudet ikke fikk den nødvendige tilslutning i rådsmøtet og at en derfor måtte takke nei til det generøse tilbud.

Bornholm Amtskommune anså deretter saken for avsluttet for deres vedkommende.

Visjonsseminarer

Rådsmøtet på Åland påla styret å inkalle til et Visjonsseminar innen utgangen av 1988. Da seminaret ikke hadde plass i NARs budsjett for 88 arbeidet styret meget aktivt for å skaffe eksterne midler til seminaret, men lykkes ikke i sine bestrebelsler og måtte trekke beløpet fra på årets (88) budsjett.

Seminaret ble lagt til Halden i Norge, dato 25.–27.11.88, der Halden kommune dekket en del av utgiftene, tallfestet til n.kr. 10000.—.

Tema for seminaret var "*Nordisk Amatørteaterråd frem mot år 2000*". I dette lå tanker om et senter og definisjonen av senter, samt aktiviteter, struktur, teater- og kulturpolitiske spørsmål.

Seminarets definisjon av et senter var et sekretariat med utviklingsmuligheter. Spørsmål omkring NARs aktiviteter ble bredt diskutert, i forhold til det som har vært vektlagt i organisasjonen frem til nå og sett i forhold til fremtidig satsning.

Seminaret samlet i alt 39 deltakere fra alle NARs medlemsland.

Forøvrig viser vi til særskilt rapport fra Visjonsseminaret som er sendt de nasjonale sentre og alle deltakerne.

Nordisk Ministerråds forslag til Handlingsplan

Nordisk Ministerråds forslag til handlingsplan for det almenkulturelle område ble kjent for styret i Nordisk Amatørteaterråd høsten 1987.

Forslaget var av en slik karakter at det ikke uten videre kunne aksepteres. Bl. a. skulle Nordisk Amatørteaterråd ifølge forslaget legges inn under Nordisk Teater- og Dansekomite og få sine bevilgninger derigjennom.

Styret mente dette kunne få uheldige følger for organisasjonen og intensiverte arbeidet med å påvirke politikerne i de respektive land. Samtidig samarbeidet styret med såvel Foreningen Norden, Nordiska Teaterkomiteen og Nordleik for å fremme NARs syn på forslaget til handlingsplan.

Utover dette arbeidet NAR for sin selvstendige forhandlingsrett i forhold til Nordisk Ministerråd, (NM) og for fortsatt fast plass på NMs budsjett. (NAR fikk fast plass på NMs budsjett 1980).

Ved Nordisk Råds sesjon i Oslo 1988 hadde styret en hektisk møtevirksomhet og det lykkes NAR å få sin sak tatt opp i sesjonen. Selv om resultatet ikke ble 100% i NARs favør så ble ikke resultatet helt dårlig.

NAR beholdt sin selvstendige forhandlingsrett – ble medlem i Nordisk Teater og Dansekomite, og har sin bevilgning øremerket.

NAR har et medlem i komiteens styre. Komiteen trådte i arbeid fra 1.1.89.

NARs styremøte okt. -88 innstilte Ella Røyseng, Norge, som medlem i komiteens styre med Thomas Hauger, Danmark som suppleant. Oppnevningen gjelder for en fire (4) års periode.

NARs Hedersnål

Styret vedtok i 1987 i anledning NARs 20-års markering å gi NARs Hedersnål nr. 1 til Islands president Vigdis Finnbogadottir.

Det lot seg desverre ikke gjøre å få denne overrakt i 87, derfor ble dette gjort først i 1988.

Ved AU-møte i Reykjavik, Island desember - 88 ble det en mottakelse på Bessastadir der det foruten NARs AU var representanter fra Bandelaget Islenska Leikelag, Islands Skuespillerforbund, Bibliotek, Teatret, Nordens Hus, representanter fra Altinget, Kulturministeriet etc. Formann og nestformann overrakte Hedersnålen og formann takket i sin tale Vigdis Finnbogadottir for det hun har gjort for amatørteatret, for teateret og for det nordiske samarbeidet. I sin tale sa Ella Røyseng bl.a.:

”Kjære Vigdís. Din innsats for NAR var av uvurderlig betydning da vi for vel 10 år siden forhandlet om NARs plass på Nordisk Ministerråds budsjett. Nordisk Amatørteaterråd har alltid vært stolt og glad for din deltakelse i forskjellige NAR-arrangementer – Nordiske amatørteaterfestivaler, Oslo 1983 og Island 1986.

Du har bidratt til å gi NAR en plass i det nordiske kultursamarbeide – gjennom deg har vi oppnådd status og anseelse, men ikke bare det – du har lært oss å ha respekt for amatørteateret som kunstform, og å tro på at amatørteateret er et godt redskap i arbeidet for å sette farge på og liv til vårt arbeid for et Norden til beste for ikke bare oss, som bor her, men for den verden vi lever i og er en del av.

Det er med stor ærbødighet vi nå overrekker deg vår ”hedersnål” som er designet av Sigurður Örn Brynjólfsson og laget av gullsmid Stefán Stefáns-son. Symbolet på hele Nordens heder til deg – takk for at du vil ta imot den.”

Representasjon

Ella Røyseng, Formann

09. – 14. feb. 88	Brecht Dialog, Øst-Berlin
07. – 12. mar. 88	Nordisk Råds Sessjon, Oslo
14. – 17. mar. 88	Nordisk Kulturkonferanse, Voksenåsen, Norge, Foreningen NORDEN
12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby Møte med Nordisk Ministerråd, København
26. mai. 88	Møte i Nordisk Ministerråd, København
27. – 29. mai. 88	Landsmøte i Dansk Amatør Teater Samvirke, Herning, 40 års jubileum.
01. – 03. jul. 88	Finsk Amatørteater Forbund, 40 års jubileum.
03. aug. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne
16. des. 88	Mottakelse Bessastaðir, Reykjavik.

Einar Njalsson, viseformann.

12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby Møte med Nordisk Ministerråd, København
16. des. 88	Mottakelse Bessastaðir, Reykjavik.

Carl-Petter Teckenberg:

- Arne Aabenhus 75-års fødselsdag, Helsinki
Bjarne Lønnegren 80-års fødselsdag, Helsinki

Steen Noreen Larsen:

12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby

Erling Barkholt:

12. – 17. mai. 88	Møte med Bornholms Amts Kommune, Rønne Møte med Produksjons Høyskolen, Åkirkeby
16. des. 88	Mottakelse Bessastaðir, Reykjavik.

Aktivitetene

Gjestespillvirksomhet

Et av de områder, hvor det nordiske amatørteatersamarbeide blir mest synliggjort, er i gjestespillvirksomheten. Det, at en teatergruppe i et land besøker en vennsgruppe i et annet land, bor på stedet, spiller sin forestilling, er sammen med lokalbefolkningen, opptrer som gjestelærere i skoler, hvor man forteller og viser lysbilder fra sitt eget land, får det nordiske samarbeide til å gå opp i en høyere enhet.

I dette året har vi sett at flere gjestespill er blitt avlyst grunnet for store økonomiske utdelinger på reiseutgiftene, noe styret sterkt må beklage.

I 1988 ble det brukt DEK 69 000 på gjestespill fordelt på følgende:

- Fra Danmark utgikk 2 gjestespill, mottok 3 gjestespill
- Fra Færøyene utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill
- Fra Island utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill
- Fra Norge utgikk 1 gjestespill, mottok 1 gjestespill
- Fra Finland utgikk 1 gjestespill, mottok 1 gjestespill
- Fra Sverige utgikk 2 gjestespill, mottok 1 gjestespill
- Fra Åland utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill
- Fra Grønland utgikk 0 gjestespill, mottok 0 gjestespill

I alt har NAR mottatt søknader om støtte fra 11 grupper med et samlet søknadsbeløp på DEK 212 000 mens det bevilgede beløp er DEK 69 000. Styret har arbeidet med revidering av søknadsprosedyren for å legge denne bedre til rette for gruppene og for å ivareta impulsiviteten i gjestespillvirksomheten.

Ungdomsteatersatsning

Ungdomsteateraktiviteten er et område organisasjonen gjerne vil aktivisere seg sterkere i enn tidligere. Denne delen av aktiviteten er ikke like godt organisert i alle medlemslandene.

Styret har talt og hatt kontakt med ulike grupper og organisasjoner for å søke etter sammenfallende interesser.

Styret er av den oppfatning at ungdomsutvalget vil kunne gi viktige og nyttige forslag om satsningsområdene her. Dette kan først forventes å foreligge i 1989.

Nordiske Teaterringe

som i utgangspunktet bygget på venns­kapsbyprinsippet har i meldings­året ikke kommet noe særlig videre. Styret er opptatt av å se på en strukturendring og har en plan som ikke er slutført i meldingsåret. Styret ser initiativet fra det enkelte nasjonale senter som helt nødvendig for styrking av denne aktiviteten.

Gjestepedagoger

NAR har gitt støtte til gjestepedagoger:

Åland – Jens Kløft, Danmark,
Island – Fransis Read, England

Kursvirksomhet

NARs sentrale sommerkurs av overbyggende karakter ble arrangert på Herning Høyskole, Danmark i tiden 24. – 31. juli.

Tema: Latteren som våpen.

Det var ialt 48 deltakere –

Island	8	Norge	6
Færøyene	8	Finland	4
Sverige	8	Danmark	14

Lærere var:

Ted Kaijser, USA.

Bjørn Sjøfstad, Sverige,

Hans Rosenquist, Danmark,

Asko Sarkola, Finland.

Kursledare var:

Niels Stokholm Nielsen og Helle Arnfred, Danmark.

Se forøvrig utarbeidet kursrapport.

NAR-nytt

I dette meldingsåret besluttet styret å gi NAR-nytt en ny form i det vi nå lar det bære mer breg av et enkelt tidsskrift.

Dette nye NAR-nytt har kommet med et nummer i 1988 og styret er av den oppfatning at en vil fortsette arbeidet med å utvikle NAR-nytt også i 1989.

Internasjonalt samarbeide

IATAs sekretariat er sikret i Norden til utgangen av 1989. Bestrebelse er i gang for å sikre det i Norden utover denne perioden. En tilstedeværelse av sekretariatet i det nordiske området gir en lang rekke samarbeidsmuligheter.

Det er samtidig med på å spre bevissheten om Norden som kulturelt aktivt område ute i verden. Nettopp nå foregår det et samarbeide om TIP 89 VISUAL PERFORMANCE, som skal være i Odense – Danmark. Dette er en oppfølging av TIP 88, i Århus, hvor det var et pilot prosjekt. TIP 89 blir en kombinasjon av et produksjonsforløp med 45 unge fra hele Europa, og en VISUAL PERFORMANCE FESTIVAL med internasjonal deltakelse, samt en videofestival om samme tema.

Sluttord:

1988 ble preget av nordisk fokusering på amatørteaterets plass og rolle i det nordiske kultursamarbeidet.

Arbeidet med Nordisk Ministerråds handlingsplan ble en viktig markering av vitaliteten i den nordiske amatørteaterbevegelsen.

Forslaget om Nordisk Amatørteatersenter på Bornholm skapte heftig debatt og engasjement, men var en viktig og avklarende debatt om sentrale organisatoriske spørsmål, om NARs rolle i utviklingen av amatørteaterarbeidet i Norden.

Visjonsseminaret erkjente nødvendigheten av et senter/sekretariat for å fange opp og gi aktiviteten rimelige utviklingsmuligheter.

Aktivitetsnivået krever heltidsansatt sekretær, en sak styret har arbeidet med uten at den er slutført i meldingsåret.

Økonomien, tilskuddet til NAR står ikke i forhold til det arbeidet som hviler på NAR som nordisk samarbeidsorgan. Styret har arbeidet med spørsmål omkring forskjellige økonomiske løsninger i tillegg til arbeidet for å få økte tilskudd. Det er nødvendig å innse at nettopp dette arbeidet krever tid for å finne de sikre løsningene.

Styret vil takke de amatørteateraktive i Norden som har deltatt i debatten og som gjennom nasjonalt og nordisk virke har vist at ikke profesjonelt drama- og teaterarbeid rommer stor kreativitet.

Styret takket spesielt DSTS for at NAR også dette året har kunnet trekke veksler på organisasjonen for å holde BNAR med sekretariatet. Styret vil rette en spesiell takk og stor anerkjennelse til Asger Hulgaard for entusiastisk arbeidsinnsats og stå på-humør gjennom de seks årene han arbeidet for Nordisk Amatørteaterråd.

Videre vil styret takke Erling Barkholt som ble engasjert som NAR gen. sekretær 1.7.88. Det var vært en meget hektisk arbeidsperiode å overta i og uten fast sekretariatsplass er det ikke lett å utføre de mange arbeidsoppgaver som hviler på gen. sekretæren. Takk for innsatsen.

Oslo, 12 april 1989

Ella Røyseng
formann

Einar Njålsson
vice formann

Svea Hallin
styremedlem

Steen Noreen Larsen
styremedlem

Carl-Petter Teckenberg
styremedlem

Bjørn Hall-Hoffso
styremedlem

Erling Barkholt
generalsekretær

Nordiska konstförbundet (NKF)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordisk Kunstförbund (NKF)
Kongensgt 3
N-0153 Oslo 1
Tel. 02-33 59 80

1. Institusjonens oppgave

Nordisk Kunstförbund er et representativt samarbeidsorgan for billedkunstnere i Norden, med den viktigste oppgave i faglig og kulturpolitisk sammenheng, å utveksle idéer og erfaringer, og å skape kontakt mellom kunstnere i de nordiske landene.

NKFs virksomhet de senere år har konsentrert seg om å belyse kunsten og kunstnernes stilling og oppgaver i samfunnet. Dette arbeidet skjer vesentlig gjennom seminarvirksomhet og informasjonsvirksomhet utad. Eksempelvis er det i løpet av de siste årene arrangert seminarer som har behandlet:

- ”Kunstudanningen i Norden”, i samarbeid med Nordiska Kunsthögskolan og de nordiske akademiene. (1985)
- ”Offentlig utsmykning i Norden”, oppfulgt av utstillingen ”Byggnadskont/Bildkonst”, presentert i tilknytning til ”BO 85” i Stockholm. (1984)
- ”Bildkonsten i TV”, med deltagere fra nordiske radio og TV-institusjoner, oppfulgt av ”Billedkunst i massemedia”, med deltagere utenfra, av presse og mediafolk. (1983)
- ”Samisk billedkunst i oppbygningsfasen”. (1986)

NKF arbeider aktivt for å utvide antallet av gjesteatelierene i Norden, og er rådgiver og samarbeidspartner for flere utvalg og institusjoner.

2. Organisasjonsbeskrivelse

NKF har seks seksjoner, de nordiske land, samt samene, som kom med som egen seksjon i 1982. Seksjonene er organisert på forskjellig vis, men har basis i kunstnernes nasjonale organisasjoner. Hver seksjon velger sin formann. De seks formenn og forbundsrådsformannen utgjør arbeidsutvalget.

Forbundsrådet, som etter statuttene holder møte en gang i året, er NKFs øverste myndighet, og velger forbundsformannen, for ett år av gangen. Møtet forsøkes lagt etter tur i de forskjellige seksjonenes områder. Vedkommende seksjon sørger for at det i tillegg til det ordinære møtet blir holdt et miniseminar. Tema bør være aktuelt i vertslandet. Slik holder Forbundet seg godt orientert om hva som skjer på billedkunstmrådet i Norden. Seksjonene utveksler nødvendige erfaringer, som senere formidles i bl. a. fagtidsskrifter og i de nasjonale faglige kunstnerkretser.

Seksjonene har regelmessige møter. Bl. a. innstiller man her til gjesteaterierene i Norden og til det skandinaviske kunstnerkollegiet i Roma, der man også vil bli invitert til styrerepresentasjon.

Nordisk Kunstforbund har tilknytning til Nordiska Konstskolan i Karleby, og er representert i dens styrende organer. Seksjonene har vært skolens kontaktformidler overfor presse og myndigheter i sine land.

Forbundet administreres av sekretariatet, som ligger i Oslo, og har forbundssekretær ansatt i halv stilling. Det er absolutt minimum for at man kan være bindeledd mellom de nordiske seksjonene. Under seminarer, større møter, og forøvrig ved ekstra store arbeidsmengder har det i tillegg vært bruk for timebetalt ekstrahjelp.

3. Virksomheten 1988

Styret (Forbundsrådet)

I 1988 har Irmeli Tarmo, Finland, fungert som formann, frem til Forbundsrådsmøtet i oktober. Hun var også valgt som viseformann. Fra 1. oktober er Erik Mosegård Jensen, Danmark, ny formann, og ny viseformann er Jónína Guðnadóttir, Island.

Forbundsrådsmedlemmer har vært:

Danmark:	Erik Mosegård Jensen, formann Hanne-Lisbeth Rasmussen Emil Hørbov
Finland:	Jean-Erik Kullberg, formann Stig Fredriksson Satu Kiljunen
Island:	Jónína Guðnadóttir, formann Ása Ólafsdóttir Gylfi Gíslason Guðný Magnúsdóttir
Norge:	Thorstein Rittun, formann Magne Rudjord Ingun Bøhn
Sverige:	Leif Bolter, formann Hans Blidberg Anna Sjödahl

Samene: Trygve Lund Guttormsen, formann
Rose Marie Huuva
Aage Gaup

Alle tillitsverv har vært besatt av billedkunstnere.

Sekretariatet

Forbundssekretær er Solveig Tvedten Sviu. Sekretariatet har flyttet fra de foreløpige lokaler i Peder Claussønsgt. den 1. august, til Kongensgt. 3, der en rekke kunstnerorganisasjoner sammen har leid en gammel bygning. En større oppussing av lokalene var nødvendig før innflytting.

Informasjon og samarbeid

Ved den nordiske Konstskolan i Karleby har Leif Bolter, Sverige vært formann i delegasjonen ved skolen, med Thorstein Rittun, Norge, som varamann.

Samarbeidet med kunstnerkollegiet ved Skandinavisk forening i Roma, (Circolo Scandinavo), har fortsatt, og forbundssekretariatet har også i 1988 hatt besøk av administrativ leder der, Hanne Retvig Lombardo. NKF har oppnevnt sin formann til å representere i Skandinavisk Forenings styre.

I seksjonene har man behandlet søknader og satt opp prioriteringslister til Skandinavisk Forenings stipendiater, og til de nordiske gjesteatelierer.

Seksjonene leverer årsrapporter for virksomheten, kopier kan fås ved henvendelse til Forbundssekretariatet.

Det økonomiske resultat 1988

Stort sett faller resultatet for 1988 sammen med det justerte budsjett. De avsatte midler fra 1987s budsjett NOK 12 000 er gått med til flytteutgifter. Sekretariatet har også hatt store utgifter til oppussing m. m. Man fikk ikke de forventede bidrag fra institusjoner i Norge man hadde i håpet på, noe som sikkert skyldtes den forverrede økonomiske situasjon i Norge.

Regnskapet balanserer med NOK 6 386. –

Skandinavisk förening i Rom

Verksamhetsberättelse 1988

A. Regnskap

Regnskapet er også i år revidert av kasseren ved den Svenske Ambassaden i Roma, fru Marianne Tavazzi.

Som det fremgår av kommentarene til regnskapet, er nå all gjeld betalt i forbindelse med oppussingen av lokalene i Via Garibaldi.

Den relativt store beholdningen pr. 31.12.88 skyldes generell sparsomhet gjennom hele året på alle utgifter, men spesielt på utgifter til vedlikehold (innkjøp av utstyr, forbedringer, reparasjoner), elektrisitet, gass (til oppvarming) og telefon. Den planlagte fornyelsen og reparasjonen av det elektriske anlegget har av samme grunn ennå ikke blitt foretatt.

Det har heller ikke blitt opprettet en egen konto for fratredelsessummen for rengjørings- og kontorpersonalet, idet dette ikke lenger er påkrevet i henhold til loven og dessuten er blitt oss frarådet av banken.

Se ellers kommentarene til regnskapet.

B. Virksomhet

Tilsynsførende kunstner har også i 1988 vært den finsk-danske maleren Seppo Mattinen, mens norske Hanne Retvik Lombardo har fortsatt som administrativ sekretær, i nært samarbeide med formannen, Norges Ambassadør Torbjørn Christiansen.

Kollegiet har vært fullt besatt i hele året med ulike kunstnere fra samtlige nordiske land, se vedlagte liste over "Nordiske kunstnere på studieopphold i 1988", med nasjonal- og kunstnerisk fordeling. Antall søkere er fortsatt svært stigende, og samtlige er meget tilfredse med Kollegiet og oppholdet.

Kollegiet har fortsatt med "Åpent Hus" hver tirsdag og fredag fra kl. 17 til kl. 19, og det stigende besøkstallet tyder på at initiativet er populært.

Foreningen "Skandinavisk Forenings Venner" har også vært svært aktiv i 1988. Dessuten har Kollegiet huset sin første kunstutstilling, da Seppo Mattinen i mai arrangerte personalutstilling i atelieret (som har egen inngang fra gaten).

I følge gjesteboken har foruten kollegianerene i alt ca 1200 personer besøkt Skandinavisk Forenings Kunstnerkollegium i 1988.

C. Administrasjon og økonomi

Styret har hatt møte den 19. april 1988. Sekretæren har stått for den daglige driften, med god støtte fra formannen.

Som allerede nevnt under pkt. A, var årets viktigste økonomiske mål å tilbakebetale gjelden som var oppstått i forbindelse med flyttingen. For å klare dette med sikkerhet, har det vært nødvendig å holde en meget lav økonomisk profil ellers, særlig også fordi det ikke var mulig å beregne årets andre utgifter nøyaktig.

Se også her kommentarene til regnskapet.

Roma, 20 mars 1989

Hanne Retvik Lombardo

Administrativ sekretær

Regnskap 1988

<i>Inntekter</i>		<i>Lire</i>
I.	Leieinntekter	16 697 651
II.	Nordisk Ministerråd	118 241 189
III.	Fond og legater	29 107 726
IV.	Diverse	6 293 714
	Inntekter i alt	<u>170 340 280</u>

<i>Utgifter</i>		
1.	Rengjøringspersonale	5 373 100
2.	Kontorpersonale	10 756 250
3.	Kontorhold	786 803
4.	Husleie	75 532 000
5.	Elektrisitet	2 216 450
6.	Gas	950 900
7.	Telefon	1 981 200
8.	Vedlikehold	4 388 615
9.	INPS-trygder	9 319 065
10.	Diverse	44 980 660
	Utgifter i alt	<u>156 285 043</u>

<i>Sammendrag</i>		
	Beholdning pr. 31.12 1987	7 735 874
	+ Inntekter	<u>170 340 280</u>
	I alt	178 076 154
	– Utgifter	<u>156 285 043</u>
	Beholdning pr. 31.12 1988	21 791 111
	Renter for 1988	<u>1 625 728</u>

Kommentarer til regnskapet**Inntektskonti**

	Lire
<i>I. Leieinntekter</i>	
Husleien pr. rom er L. 400 000 ($\times 4$ rom $\times 11$ mndr. = L. 17 600 000 pr. år). Differansen på L. 902 349 skyldes delvis innbetalinger foretatt i 1987, delvis mangelfull innbetaling grunnet kursforskjell	
Husleie i alt	16 697 651
<i>II. Nordisk Ministerråd</i>	
1. utbetaling i februar = L. 58 646 000	
2. utbetaling i juli = 59 595 189	
Fra Nordisk Ministerråd i alt	118 241 189
<i>III. Fond og legater</i>	
Kunngl. Patriotiska Sällskapet (gitt til oppussingen – S.kr. 10 000. –)	2 032 200
Tuborgfondet (gitt til oppussingen – D.kr. 60 000. –)	11 450 381
Konung Gustav Adolfs fond för svensk kultur (gitt til oppussingen – S.kr. 20 000. –)	4 127 800
Det kgl. norske Utenriksdepartement (gitt til oppussingen – N.kr. 25 000. –)	4 800 000
Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond (gitt til oppussingen – D.kr. 15 000. –)	2 846 007
Hrs. C.L. Davids Legat for Slægt og Venner (til godtgjørelse for tilsynsførende kunstner – D. kr. 20 000. –)	3 851 338
Fond og legater i alt	29 107 726
<i>IV. Diverse</i>	
Renter for 1987	287 046
Tilskudd fra S. Mattinen for telefonbruk	787 000
Vekslet sjekker for Mattinen	5 219 668
Diverse i alt	6 293 714

Utgiftskonti

<i>1. Rengjøringspersonale</i>	
Brutto månedslønn L. 416 000 – trygd – og pensjonstrekk L. 44 300 = netto pr. måned L. 371 700 $\times 14$ mndr. + gratialer.	
INPS-trygder: se egen konto nr. 9.	
Rengjøringspersonale i alt	5 373 100
<i>2. Kontorpersonale</i>	
Brutto månedslønn t.o.m. mai L. 832 997 – trygd – og skattetrekk L. 136 747 = netto pr. mnd L. 696 250 $\times 5$	3 481 250
Brutto månedslønn f.o.m. juni L. 848 038 – trygd – og skattetrekk L. 141 038 = netto pr. mnd L. 707 000 $\times 7$	4 949 000
13. og 14. månedslønn L. 653 000 $\times 2$	1 306 000
IRPEF-skatt inbetalt i alt	1 020 000
INPS-trygder: se egen konto nr. 9.	
Kontorpersonale i alt	10 756 250
<i>3. Kontorhold</i>	
Bankgebyr	42 153
Frimerker og rekommanderte brev	360 850
Kontorrekvisita	102 450
Fotokopier	70 350
Transport	61 000
Revisjon regnskap 1987	150 000
Kontorhold i alt	786 803

4. Husleie

Husleien er indeksregulert og øket i år med 4,9%.
(72 000 000 + 4,9% = 75 528 000).

Husleie mai – okt 1988, inkl. gebyr L.2000	37 766 000	
Husleie nov. 1988 – april 1989, inkl. gebyr L.2000	<u>37 766 000</u>	
Husleie i alt		75 532 000

5. Elektrisitet

F.o.m. okt 1987 t.o.m. sept. 1988	2 216 450	
-----------------------------------	-----------	--

6. Gas

Til oppvarming og komfyr		
F.o.m. nov. 1987 t.o.m. sept. 1988		950 900

7. Telefon

F.o.m. okt. 1987 t.o.m. juli 1988 =	1 981 200	
Innbetalt av S. Mattinen	<u>787 000</u>	
Utbetalt i alt	1 194 200	
Telefon i alt		1 981 200

8. Vedlikehold

Vaskeri		774 855
Rengjøringsmidler, toalettpapir, etc.		658 810
Håndverkere: Elektriker	50 000	
Rørlegger	210 000	
TV-reparatør	165 000	
Pianostemmer	<u>70 000</u>	
	495 000	495 000

Innkjøp av utstyr:

Håndklær og sengetøy	709 800	
Kjøleskap	430 000	
Fjernsyn	529 000	
Kjøkkenutstyr	371 250	
Planter og vaser	300 000	
Diverse	<u>111 900</u>	
	2 459 950	2 459 950

Vedlikehold i alt **4 388 615**

9. INPS-trygder

Rengjøringspersonale	2 978 517
Kontorpersonale	6 340 548

I alt utbetalt for rengjøringspersonale:

Lønn (se konto nr. 1)	5 373 100
Trygder	<u>2 978 517</u>
I alt	8 351 617

I alt utbetalt for kontorpersonale:

Lønn (se konto nr. 2)	10 756 250
Trygder	<u>6 340 548</u>
	17 096 798

I alt utgifter for personalet 25 448 415

INPS – trygder i alt **9 319 065**

10. Diverse

Saldo oppussingsarbeider		32 767 636
Betalt i 1987	33 320 040	
Restgjeld betalt i 1988	31 437 960	
I alt omkostninger for oppussing	64 758 000	
+ Renter betalt i 1988	1 329 676	
Betalt i alt for oppussingen	66 087 676	
Godtgjørelse tilsynsførende kunstner		5 016 000
For 1988 (L. 320 000 × 12 mndr.)	3 840 000	
(Tildelt fra Davids legat: L. 3 851 338)		
Gjensto å betale for 1987 (L. 294 000 × 4 mndr.)	1 176 000	
I alt	5 016 000	
Brannforsikring		414 356
Vannforbruk (1987 og 1988)		1 563 000
Vekslet sjekker (se inntektskonto nr IV)		5 219 668
Diverse i alt		44 980 660

Roma, 20. januar 1989

Hanne Retvik Lombardo

Administrativ sekretær

Härmed intygas att jag granskat Skandinaviska Föreningens i Rom räkenskaper för verksamhetsåret 1988.

Banktillgodohavandet har avstämts mot bankens kontoutdrag och verifikationsmaterialet har kontrollerats.

Räkenskaperna har förts utan anmärkning.

Rom den 8 februari 1989

Marianne Tavazzi

Kassör

Svenska Ambassaden i Rom

Nordkalottmuseet

Verksamhetsberättelse 1988

1. Nordkalottmuseets uppgift

Nordkalottmuseet är ett samarbetsorgan för större museer på Nordkalotten. Dess uppgift är att verka för ett ökat kulturellt och musealt utbyte på Nordkalotten och härigenom stärka det nordiska kulturella samarbetet. Verksamheter består främst i produktion av vandringsutställninge med nordkalotten för i första hand turnéer på Nordkalotten.

2. Organisation

Medlemskap kan ges till alla museer på Nordkalotten med minst två heltidsanställda medarbetare med vetenskaplig kompetens. Nordkalotten definieras i detta sammanhang som Nordland, Troms och Finnmark fylken i Norge, Västerbottens och Norrbottens län i Sverige samt Lapplands och Uleåborgs län i Finland. Fram till 1988 års årsmöte i september ingick tolv museer i Nordkalottmuseet. I samband med årsmötet anslöts ytterligare ett museum, nämligen Troms museums lag.

3. Verksamheten 1988

3.1. Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1988		
	Budget	Bokslut	Avvikelse
Projekt	185 000	185 000	±0
Övriga kostnader	40 000	44 000	-4
Intäkter	10 000	15 000	+5

3.2. Beskrivning av verksamheten

3.2.1 Medlemmar i Nordkalottmuseet:

Norge:	Rana museum, Mo i Rana Nordland fylkesmuseum, Bodö Tromsö museum, Tromsö Finnmarks museums lag, Finnmark
Finland:	Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulu Tornionlaakson maakuntamuseo, Tornio Lapin maakuntamuseo, Rovaniemi Aineen Taidemuseo, Tornio

Sverige: Ajtte Samemuseum, Jokkmokk
                       Norrbottens museum, Luleå
                       Skellefteå museum, Skellefteå
                       Västerbottens museum, Umeå

3.2.2

Arbetsutskottet har under 1988 bestått av Anders Huggert ordf., Elisabeth Rasch sekr., och Sven Sollander kassör, samtliga anställda vid Västerbottens museum, Umeå. 1988 års årsmöte ägde under den 27–29/9 rum i Svanvik, Sør-Varanger.

Årsmötesprotokollet är tidigare insänt.

3.2.3 *Under 1988 har följande produktioner slutredovisats:*

”Tjära” (Lapin maakuntamuseo)

”Landhöjning vid Bottenviken” (Norrbottens museum)

3.2.4 *Under produktion var 1988*

”Hewm i gränstrakter” (Tornionlaakson maakuntamuseo)

”Mineraler och bergarter” (Tromsø museum)

”Gränslös folkmusik” (Rana museum)

”Bottniska kontakter” (Skellefteå museum)

”Valfångst vid Finnmarkskusten” (Finnmarks museums­lag)

3.2.5

Turné av 15 utställningar har ägt ru enligt plan insänd i anslutning till årsmötesprotokollet.

3.2.6 *”Nedslagsuppgifter” för vandringsutställningarna*

Under verksamhetsåret 1988 har utställningar turnerat enligt bilagda årsrapporter från fem museer. Förutom detta kan rapporteras att Nordlandsmuseet i Bodö har disponerat och distribuerat under 1988 utställningarna ”Sulitjelma”, ”Att bära” och ”Krigsfångar”, Västerbottens museum ”Kustsamisk bosättning” (fyra platser) samt ”Norrbottensgrafik” (tre platser) och Skellefteå museum ”Duodji” (f.a. till skolor) samt ”Kustsamisk bosättning”.

Umeå i maj 1989

Anders Huggert

Ordförande

Elisabeth Rasch

Sekreterare

Social- och miljöutskottets betänkande över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 13/s: 1 – 8, se s. 2036)

Social- och miljöutskottet har genomgått berättelserna från nordiska institutioner och organ på utskottets område (C 13/s: 1–8) och noterar följande beträffande verksamheten vid dessa åtta institutioner.

Berättelse om Nordiska läkemedelsnämndens verksamhet (NLN) (C 13/s:1)

Utskottet noterar, att nämnden till ministerrådet redovisat sin syn på en handlingsplan om läkemedelsregistrering i de nordiska länderna. Detta dokument kommer att få stor betydelse för inriktningen på nämndens arbete de närmaste åren, som bl. a. innehåller ett vidgat tekniskt samarbete med EG (bl. a. EG:s "Committee of Proprietary Medical Products" (CPMP) om utbyte av information samt observatörskap i de olika arbetsgrupperna.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att NLN som ett led i det nordiska harmoniseringsarbetet planerar en workshop om datorstöd för utbyte av information mellan läkemedelskontrollerna i Norden. En beskrivning av de administrativa rutinerna inom de nordiska läkemedelskontrollerna har publicerats. Utskottet finner det också positivt att arbetet med beskrivning av den nordiska biverkningsrapporteringen är slutförd och att en publikation som beskriver projektet samt förslag till framtida harmoniseringsåtgärder är tryckt.

Berättelse om Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) (C 13/s:2)

Utskottet noterar, att högskolans verksamhet 1988 präglats av ett intensivt arbete med att förverkliga de mål om expansion av undervisning och forskning som påbörjades vid flyttningen 1987. Utskottet noterar med tillfredsställelse, att skolan ökar sitt internationella samarbete, inte minst med WHO, som 1987 utsett NHV till "WHO Collaborating Centre for Health Policies, Planning and Education". Vidare anordnade NHV tillsammans med SIDA, DANIDA och WHO våren 1988 ett internationellt symposium för deltagare från u-länder med betoning på hälsovård och hälsoplanering på distriktsnivå. I juni 1988 var NHV värd för en nordisk forskarkurs i näringsepidemiologi (finansierad av Nordiska forskarkurser), och i augusti anordnades en europeisk kurs i tropisk epidemiologi.

Utskottet noterar med intresse att NHV avgett en rapport om utbyggnaden av högskolans verksamhet. Socialpolitiska kommittén hade påtalat de jämförelsevis höga utbildningskostnaderna per elev vid NHV. I rapporten konstaterades att utbildningens karaktär medförde en hel del ofrånkomliga fördyringar, som inte drabbar nationella högskoleinstitutioner och att utbildningskostnaderna vid NHV inte var oproportionerligt höga om man jämför med t. ex. avancerade managementutbildningar i Norden eller utomlands.

Socialpolitiska kommittén behandlade NHV:s rapport vid sitt sammanträde i oktober 1988 och uttryckte då stort intresse för de skisserade möjligheterna till kapacitetsökning. I samband härmed noterar utskottet att NHV:s finansieringsordning ändrats fr. o. m. 1987, eftersom Danmark inte bidrog till expansionen. Fr. o. m. 1987 delas NHV:s budget i två delar, dels en s.k. garantinivå – motsvarande 1986 års verksamhet – som fördelas enligt samma fördelningsnyckel som den nordiska budgeten, dels en utbyggnadsdel, som finansieras av Finland, Island, Norge och Sverige i proportion till utnyttjandegrad.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) (C 13/s:3)

Utskottet som i sina betänkanden i missbruksfrågor betonat alkoholfrågornas betydelse som det största missbruksproblemet, noterar att nämndens forskningsverksamhet i huvudsak inriktats på den samhällsvetenskapliga forskningen, inklusive socialmedicin och socialpsykiatri, men att man även beaktar den biologisk-naturvetenskapliga forskningen.

Vad gäller verksamheten under 1988 noterar utskottet med särskilt intresse, att frågan om den europeiska integrationen samt dess betydelse för alkoholfrågor i Norden har diskuterats i NAD. Rapportering härom är av betydelse för arbetet med ministerrådets program "Norden i Europa 1989–1992". Vidare noterar utskottet, att NAD tillsatt en arbetsgrupp som har som uppgift att hålla sig informerad om utvecklingen av förekomsten av HIV-smitta och AIDS bland narkotikamissbrukare i Norden samt om åtgärder som vidtas i de enskilda nordiska länderna inom ramen för narkotikakontroll och -behandling. Utskottet finner detta betydelsefullt mot bakgrund av att flera sakkunniga anser att en ny HIV-epidemi kan väntas under 1990-talet.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)(C 13/s:4)

Utskottet noterar, att tillbakagången i antalet kursdeltagare från 1986 till 1987 fortsatt under 1988. En utvärdering har företagits som lett till en rad åtgärdsförslag, bl. a. följande aktiviteter:

- systematiska vidareutbildningskurser
- flera ad hoc-betonade kurser och symposier för efterutbildning samt

kortare kurser, seminarier och konferenser om aktuella arbetsmiljöfrågor

- ett ökat deltagande från Norge och Danmark i NIVA-kurserna
- NIVA-kurser bör årligen anordnas i Finland, Sverige och Danmark. NIVA-aktiviteter bör också anordnas i Norge, om möjligt årligen, samt i Island
- en vidareutveckling av undervisningsformerna skall eftersträvas, bl. a. för uppnående av större deltagaraktivitet i kurserna.

Utskottet noterar med intresse, att kursutbudet under 1988 synes ha haft en starkare betoning på psykosociala faktorer, nämligen beteendemässiga svar på den fysiska arbetsmiljön och "burnout" i mänskliga serviceorganisationer, vilka krav man ställer på dem i framtiden och hur man möter utmaningar och risker samt försöker hitta nya strategier för framtiden.

Av särskilt intresse mot bakgrund av rådets rekommendation nr 18/1980 om genetiska skador i arbetsmiljön är att en av NIVA:s kurser behandlat möjliga reproduktionsrisker i arbetet i en läkemedelsfabrik, ett silktryckeri, en mikroelektronikfabrik, ett utvecklingslaboratorium och en pilotfabrik samt i cytostatbehandlingen på ett sjukhus.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH), (C 13/s: 5)

Utskottet noterar att NNH fortsatt samverkar med nationella centrala organ och ser med tillfredsställelse, att samarbetet om provning av handikapphjälpmedel bygger på arbetsfördelning mellan nationella institut. Genom att ett enskilt hjälpmedel bara behöver testas på ett ställe i Norden ökar den totala provningskapaciteten avsevärt.

De möjligheter som det datatekniska området erbjuder tas till vara genom att ett 30-tal projekt initierats under perioden 1985-1988, och flera har lett till konkreta resultat i form av nya hjälpmedel. Inom ramen för datahandlingsplanen har en nordisk programvarudatabas utvecklats till Nordiskt hjälpmedelsregister. Utskottet följer detta arbete med stort intresse och noterar med tillfredsställelse att man prioriterar handikapptillgänglighet hos datorer, telekommunikationer och handikapp samt datorbaserade kommunikationshjälpmedel.

NNH har också inlett ett arbete med telekommunikation och handikapp, ett område som utskottet berör i ett betänkande till sessionen över medlemsförslag A 864/s om telekommunikationer för handikappade.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) (C 13/s:6)

Under 1988 utförde Nordiska rådets budget- och kontrollutskott en utvärdering av NIOM i form av en enkät som lett till positivt resultat vad gäller verksamheten, men negativt vad gäller avgiftsfinansiering. Därvid framkom även önskemål om mer biologisk/toxikologisk forskning och ökad upplysningsverksamhet.

Utskottet noterar med tillfredsställelse NIOM:s nära samarbete med ISO (Internatinal Organization for Standardization), FDI (Fédération Dentaire Internationale) och CEN (Comité Européen de Normalisation), och att man nått fram till 47 ISO-standards på det odontologiska området. Som ett led i utarbetandet av standards prövas material internationellt vid olika laboratorier. Utskottet behandlar frågor om NIOM och dentala material i sitt betänkande över medlemsförslag A 868/s om skaderisker av amalgam.

Berättelse om verksamheten vid Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter (C 13/s:7)

Utskottet noterar, att arbetsmarknadsläget på Nordkalotten kännetecknas av en relativt hög arbetslöshet som väsentligt överstiger riksgenomsnittet i respektive land, och att AMU-centrets verksamhet därför är viktig. Centret tillhandahåller arbetsmarknadsutbildning i första hand på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheterna i Finland, Norge och Sverige. AMU Nordkalotten får dessutom tillhandahålla utbildning åt arbetsmarknadsmyndigheterna i Danmark och Island, likaså åt andra uppdragsgivare samt sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten. AMU-centret fungerar även som resurs- och teknikcenter för företag inom upptagningsområdet.

Utskottet noterar, att antalet utbildade kursdeltagare från starten 1970 fram till 30 juni 1989 totalt uppgår till 5.100. Under perioden 1.7.1988 – 30.6.1989 har den helt övervägande delen av de utskrivna kursdeltagarna fått arbete (Finland 70%, Norge 90% och Sverige 85%) och en del fortsatt utbildning.

Berättelse om verksamheten inom Kommittén för Bottniska viken (C 13/s:8)

Utskottet noterar, att kommittén upprättades 1972 i enlighet med ett samarbetsavtal mellan Sverige och Finland om samordning och initiering av forsknings- och utredningsarbete om föroreningsförhållandena i Bottniska viken. Avtalet baserade sig på Nordiska rådets *rekommendation nr 30/1970* angående åtgärder mot föroreningen i Östersjön. För ändamålet upprättades en kommitté, Kommittén för Bottniska viken, med uppgift att koordinera forskningen och observationsverksamheten för att påvisa långsiktiga förändringar i Bottniska vikens hydrografiska, hydrokemiska, biologiska och sedimentologiska förhållanden. Utskottet noterar med tillfredsställelse att kommittén förbereder ett stort projekt, Bottniska viken året 1991, med syftet att bl. a. skapa ett bättre underlag för bedömning av Bottniska vikens föroreningsstatus, att underlätta genomförandet av angelägna forskningsprojekt samt att belysa de i havsområdet aktuella miljöproblemen.

Utskottet noterar vidare att kommittén mottagit rapportering från den

finsk-svenska arbetsgruppen med uppgift att redovisa metallbelastningen på Bottniska viken samt en rapport enligt uppdrag från Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) av myndigheterna i Sverige och Finland gällande belastningen på Bottenviken och åtgärder för att minska utsläppen. Myndigheternas rapport har utgjort underlagsmaterial för den arbetsgrupp som redovisat Bottenvikens miljöproblem för Nordiska ministerrådet, och därmed utgjort en del av arbetet med den nya handlingsplanen mot havsförorening. I planen framgår att ministerrådet utnyttjat en del av Bottniska Viken Komitténs årsrapport 1983 om belastningen på Bottniska viken 1972 – 1982.

Med hänvisning till ovanstående föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger de till social- och miljöutskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)

Verksamhetsberättelse 1987-02-01 – 1988-11-30

Namn och adress

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)
Box 607
S-751 25 Uppsala

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) har under perioden haft två möten. Förutom det "vanliga" arbetet i arbetsgrupperna har nämnden som svar på en hemställan från Nordiska ministerrådet redovisat sin syn på en handlingsplan för harmoniseringsarbetet gällande registrering av läkemedel i de nordiska länderna. Detta dokument kommer att ha stor betydelse för inriktningen på nämndens arbete de närmaste åren (NLN 83030-38). Ur dokumentet kan följande huvudpunkter utläsas:

- Harmoniseringsarbetet med de grundläggande registreringskraven skall vara slutfört under 1989.
- NLN skall verka för ett vidgat tekniskt samarbete med EG.
- Framtida samarbete kommer att kräva kompatibla datoriserade informationssystem och NLN skall engagera sig i denna process.

I sammanhanget kan nämnas att NLN gjort en överenskommelse med EG:s "Committee of Proprietary Medicinal Products" (CPMP) om utbyte av information samt observatörsskap i de olika arbetsgrupperna på ad hoc-basis.

Under hösten 1988 kommer NLN att sända en delegation till CPMP för de inledande kontakterna.

Registreringssamarbete

De reviderade nordiska riktlinjerna för registrering av läkemedel är klara för tryckning. Förutom en allmän uppdatering och ytterligare harmonisering till EG:s riktlinjer, har referenser till aktuella EG-riktlinjer införts.

Nordiska riktlinjer för registrering av läkemedel för djur är klara för remiss. Detta kommer att bli de första riktlinjer som utarbetats speciellt för veterinärläkemedel.

De reviderade nordiska riktlinjerna för registrering av allergenpreparat har publicerats.

Nordiska riktlinjer för registrering av radioaktiva läkemedel har publicerats. Under utarbetande är också: Nordiska riktlinjer för hantering och kontroll av radioaktiva läkemedel på sjukhus.

NLN planerar en workshop inom dataområdet hösten 1989. Workshopen får titeln "Framtida datorstöd för utbyte av information mellan läkemedelskontrollerna i Norden". Den täcker de tre problemområdena:

- Hur information tillförs systemet
- Hur utbytet av information sker mellan läkemedelskontrollerna
- Hur informationen handhas praktiskt i utredningsarbetet.

En beskrivning av de administrativa rutinerna inom de nordiska läkemedelskontrollerna har publicerats. Den är en viktig utgångspunkt för det fortsatta harmoniseringsarbetet.

Nordiska riktlinjer för etik- och kvalitetskrav på kliniska prövningar är under utarbetande.

Biverkningar

Arbetet med beskrivning av den nordiska biverkningsrapporteringen är slutförd. En publikation som beskriver projektet samt förslag till framtida harmoniseringsåtgärder är tryckt.

Standardisering

Arbetet inom Europafarmakopén fortsätter samtidigt som arbetsgruppen fortsätter harmoniseringen av de nordiska läkemedelsstandarderna.

Läkemedelsstatistik

Nordisk läkemedelsstatistik för åren 1984–86 är nu tryckt.

WHO har inrättat ett "Collaborating Centre for Drug Statistics Methodology" i Oslo (WHO-O) som övertagit ansvaret för att klassificera läkemedel (ATC) och att fastställa definierade dygnsdoser (DDD). NLN:s arbetsgrupp för ATC/DDD har ställts till WHO-O:s förfogade under en övergångsperiod.

Uppsala den 31 augusti 1988

Ulf Janzon

Tf generalsekreterare

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)
Nya Varvet/Byggnad 25
Box 12133
S-402 42 Göteborg
Tel: 031-69 39 00

Härmed presenterar Nordiska hälsovårdshögskolan berättelsen över sitt 35:e verksamhetsår.

Året har präglats av ett intensivt arbete med att förverkliga de mål om expansion av undervisning och forskning som påbörjades vid flyttningen av skolan till Nya Varvet 1987.

Göteborg i juni 1989

Jarkko Eskola
Styrelsens ordförande

Lennart Köhler
Rektor

Allmänt

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) i Göteborg är en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom området folkhälsovetenskap (Public Health). Vid NHV anordnas vidareutbildning för personal inom hälso- och sjukvården och angränsande områden i Norden samt forskarutbildning i folkhälsovetenskap.

Verksamheten bedrivs i samverkan med de myndigheter och de forsknings- och utbildningsinstitutioner i de nordiska länderna som har uppgifter inom högskolans område. Högskolan skall även samverka med utländska institutioner och internationella organ inom verksamhetsområdet.

Syftet med utbildningen vid NHV är att utifrån ett tvärvetenskapligt och nordiskt perspektiv ge tillfälle till fördjupade studier av teori och metod med relevans för förståelsen av de mekanismer som styr samspelet hälsa-sjukvård-samhälle. Ett viktigt mål är också att utveckla en helhetssyn som medverkar till nya angreppssätt på hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens problem, deras orsaker, verkningar och lösningar.

Tyngdpunkten i verksamheten ligger på utbildningen till examen Master of Public Health (MPH). Utbildningen består av teoretiska studier som sammanlagt motsvarar ett studieår (8 månader) samt ett examensarbete som motsvarar ytterligare ett studieårs arbete.

De teoretiska studierna omfattar fyra huvudkurser, vardera på två månader, i epidemiologi och biostatistik, samhällsmedicin, hälso- och sjukvårdsadministration samt miljömedicin. En av huvudkurserna – dock ej kursen i epidemiologi och biostatistik – får bytas ut mot alternativa huvudkurser. Alternativa huvudkurser anordnas f. n. i samhällsodologi, socialpediatrik, omvårdnadsvetenskap, hälsouppllysning och socialpsykiatri. Vidare kan en av huvudkurserna (högst 2 kursmånader) genomgås utanför NHV vid någon av de institutioner i Norden som ingått samarbetsavtal med NHV.

Fr. o. m. 1987 anordnas även forskarutbildning vid NHV. Forskarutbildningen bygger i regel på MPH-examen. Arbetsinsatsen efter MPH-examen skall normalt motsvara två års heltidsstudier. För den som antas till forskarutbildningen utan att ha erlagt MPH-examen blir studietiden längre (normalt motsvarande ca 4 års heltidsstudier).

Forskarutbildningen avslutas med doktorsexamen i folkhälsovetenskap (Doctor of Public Health). För forskarutbildningen gäller i tillämpliga delar reglerna i den svenska högskoleförordningen.

Organisation

Högskolan är underställd Nordiska ministerrådet. Högskolan leds av en styrelse, som består av en ledamot och en suppleant från vart och ett av de nordiska länderna. Som rådgivande organ till styrelsen skall enligt stadgar- na finnas ett utbildningsråd och ett vetenskapligt råd. Hittills har endast utbildningsrådet tillsatts.

Utbildningsrådets uppgift är att följa utbildningen vid högskolan och avge yttrande om kursplanering och utbildningsinnehåll samt delta i urvalet av sökande till högskolans kurser. I utbildningsrådet ingår representanter för de centrala hälso- och sjukvårdsmyndigheterna och huvudmanna- organisationerna för hälso- och sjukvården i varje land.

Det vetenskapliga rådets huvudsakliga uppgifter skall vara att medverka i vetenskapliga bedömningar inom högskolan samt fungera som forum för samråd och samverkan mellan högskolan och andra utbildnings- och forskningsinstitutioner i Norden. I det vetenskapliga rådet kommer att ingå företrädare för de forsknings- eller utbildningsinstitutioner med vilka NHV har ingått samverkansavtal.

För internt samråd inom högskolan finns ett kollegium, där samtliga lärare ingår och dessutom företrädare för övrig personal.

Högskolan har f. n. ca 50 personer anställda. Härtill kommer ett ökande antal gästforskare, som vistas vid NHV under längre eller kortare tid.

Antalet anställda har sedan 1986 mer än i det närmaste fördubblats till följd av den av ministerrådet beslutade utbyggnaden av verksamheten.

NHV:s styrelse har under 1988 bestått av följande ordinarie ledamöter: ekspedisjonssjef Kunt Munch-Søegaard, Norge (ordförande), bitr. avdelningschef Jarkko Eskola, Finland, sjukhusdirektör David A. Gunnarsson, Island (vice ordförande), overläge Mogens Kjærgård-Hansen, Danmark samt departementsrådet Kurt Roos, Sverige. Suppleanter har varit generaldirektör Örn Bjarnason, Island, fylkeslege Anne Berit Gunbjørud, Norge, överläkare Lars Mellin, Finland samt förbundsdirektör Walter Slunge, Sverige.

Verksamheten 1988

Utöver huvudkurserna och de alternativa huvudkurserna har under 1988 anordnats specialkurser (på två veckor) dels för MPH-studerande (metodkurs för examensarbete) dels i sjukhushygien. Tillsammans med SIDA och DANIDA och WHO anordnades våren 1988 ett internationellt symposium för deltagare från u-länder med betoning på hälsovård och hälsoplanering på distriktsnivå. I juni 1988 var NHV värd för en nordisk forskarkurs i näringsepidemiologi (finansierad av Nordiska forskarkurser), och i augusti anordnades en europeisk kurs i tropisk epidemiologi.

NHV:s konferensverksamhet har varit livligare än vanligt under 1988. Speciellt inom området omvårdnadsvetenskap har flera välbesökta och uppskattade konferenser och kortare kurser anordnats. Bland större konferenser kan i övrigt nämnas "Äldretandvård" (april 1988), "Leda vid lägre budget" (maj 1988) och "Därför lönar sig förebyggande" (november 1988).

Forskningen finansieras dels inom ramen för högskolans ordinarie budget, dels med externa medel. Särskilda forskningsanslag har under 1988 beviljats av Nordiska ministerrådet (225 000 DKK till AIDS-projektet), Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (100 000 NOK), Statens naturvårdsverk i Sverige (250 000 SEK) samt Bygghögskolorådet i Sverige (300 000 SEK).

Även internationellt ökar samarbetet, inte minst med WHO, som i augusti 1987 utsett NHV till "WHO Collaborating Centre for Health Policies, Planning and Education".

Utbildningen och forskningen i Norden inom området folkhälsovetenskap är just nu under snabb utveckling. På många håll i Norden pågår f. n. ett utrednings- och planeringsarbete med sikte på att etablera utbildningsprogram vid enskilda universitet och högskolor eller i regional samverkan mellan flera institutioner.

I denna utveckling kommer Nordiska hälsovårdshögskolan att spela en betydelsefull roll. Tidigare har NHV:s MPH-utbildning varit den enda utbildning som kunnat erbjudas i Norden inom detta område. Utbild-

ningskapaciteten har dock varit alltför liten, och även efter den utbyggnad som nu genomförts kommer den att vara långtifrån tillräcklig för de nordiska ländernas samlade behov.

Ett grundläggande element i högskolans utvecklingsplaner har därför varit tanken på ett "konsortium i folkhälsovetenskap", som kan utgöra en plattform för samarbete mellan NHV och de övriga institutioner i Norden som är eller blir engagerade i utbildningen inom detta område. Praktiskt innebär konsortiet att en gemensam pool av MPH-kurser upprättas i Norden, sammansatta så att innehåll, inriktning och utformning bildar en folkhälsovetenskaplig enhet samtidigt som de olika institutionernas speciella intressen och kunskaper tas till vara. Också i forskarutbildningen i folkhälsovetenskap kommer ett omfattande samarbete att etableras med institutioner i Norden, både vad gäller formella forskarutbildningskurser och gemensamma projektarbeten.

Aktuella frågor

Målen och formerna för NHV:s fortsatta utveckling har varit föremål för ingående diskussioner under 1988.

På begäran av Nordiska socialpolitiska kommittén har NHV avgett en rapport om utbyggnaden av högskolans verksamhet. Socialpolitiska kommittén hade påtalat de jämförelsevis höga utbildningskostnaderna per elev vid NHV. I rapporten konstaterades att utbildningens karaktär av kvalificerad vidareutbildning – samt NHV:s ställning som nordisk institution – medför en hel del ofrånkomliga fördyringar, som inte drabbar nationella högskoleinstitutioner. Av rapporten framgår dessutom att utbildningskostnaderna vid NHV inte är oproportionerligt höga om man jämför med t. ex. avancerade management-utbildningar i Norden eller utomlands.

Kostnaderna per elev kan emellertid reduceras om utbildningskapaciteten byggs ut ytterligare. I rapporten påpekades att en förutsättning för ytterligare utbyggnad är att fler elevrum står till förfogande. Den pågående ombyggnaden av Nya Varvet innebär att sammanlagt ca 120 elevrum kommer att iordningställas. Om NHV får disponera samtliga rum, kan fyra elevgrupper tas emot samtidigt, vilket innebär en kapacitetsökning med ca 1/3. Samtidigt blir merkostnaderna jämförelsevis marginella. Kostnaden per elevmånad kan därför beräknas minska med ca 1/4.

Nordiska socialpolitiska kommittén behandlade NHV:s rapport vid sitt sammanträde i oktober 1988 och uttryckte då stort intresse för de skisserade möjligheterna till kapacitetsökning. I det föreliggande budgetförslaget för 1990 har vi tagit fasta på detta och föreslår sålunda en betydande ökning av utbildningskapaciteten.

När NHV:s utbyggnadsrapport behandlades, framkom önskemål om en motsvarande rapport om forsknings- och utvecklingsverksamheten vid

högskolan. Denna rapport föreligger nu och överlämnas samtidigt med budgetförslaget.

Vidare har NHV:s organisation och administration — speciellt de administrativa kostnaderna — under hösten 1988 granskats av det svenska statskontoret. Granskningen har gett i flera avseenden värdefullt underlag för fortsatta diskussioner om kostnaderna för verksamheten och fördelningen av resurserna mellan administration, stödfunktioner och huvuduppgifter. Statskontorets rapport innehåller emellertid också jämförelser med kostnadsfördelningen vid vissa svenska högskolor. Dessa jämförelser har tyvärr blivit missvisande, bl. a. eftersom hänsyn inte har tagits till de kostnader som föranleds av NHV:s speciella karaktär av nordisk institution.

Också den interna administrationen och planeringsrutinerna har setts över under 1988. Ledningsfunktionen har förstärkts genom att en ställföreträdare för rektor utsetts och genom att en ledningsgrupp konstituerats. Ledningsgruppen har avlastat lärarkollegiet en rad löpande ärenden, och kollegiets roll som organ för akademiska bedömningar har därigenom renodlats.

Samtidigt har de olika arbetsenheterna inom högskolan fått ett ökat ansvar för både planering och ekonomi. Fr. o. m. 1989 kommer internbudgeten i största möjliga utsträckning att fördelas på de olika kostnadsställen, och varje enhet får ansvara för sina kostnader.

Ekonomisk översikt

Högskolans ekonomiska utveckling under de senaste åren framgår av nedanstående tabell (beloppen anges i tusental svenska kronor).

Anslagspost	1987 bokslut	1988 budget	1988 bokslut	1989 budget
Personalkostnader	7 094	9 992	11 158	12 531
Lönereserv	—	999	—	1 077
Varor och tjänster	7 375	9 700	10 511	11 792
Projekt	671	878	503	850
Summa	15 140	21 569	22 172	26 250

Merkostnader under 1988 i förhållande till budgeterade belopp har finansierats med ränteintäkterna från 1987 och överskott av vissa konferenser.

Utbyggnaden har medfört att finansieringsordningen ändrats fr. o. m. 1987, eftersom Danmark inte bidrar till expansionen. Fr. o. m. 1987 delas NHV:s budget i två delar, dels en garantinivå — motsvarande 1986 års verksamhet — som fördelas enligt samma fördelningsnyckel som den nordiska budgeten, dels en utbyggnadsdel, som finansieras av Finland, Island, Norge och Sverige i proportion till utnyttjandegrad.

Den nya finansieringsordningen innebär att ländernas bidrag till NHV inte längre kanaliseras genom Nordiska ministerrådets budget, utan NHV har i stället att rekvirera bidragen från varje land. Nationellt har detta fått till följd att NHV i budgetberedningen behandlas på ett annat sätt än som övriga nordiska institutioner, vilka finansieras inom ministerrådets budget. Finansieringsproblemen har bl. a. medfört att den planerade utbyggnaden har kommit att ske i något långsammare takt än beräknat.

Antalet utnyttjade elevmånader uppgick under 1988 till sammanlagt 493,5. Utnyttjandet sammanfattas i följande tablå:

Land	Antal kursdeltagare			Totalt antal elevmånader
	Huvudkurser	Altern. huvudkurser	Specialkurser	
Danmark	21	16	7	61,5
Finland	31	16	5	80,5
Island	6	6	2	19
Norge	39	29	10	112
Sverige	69	71	23	220,5
Summa	166	138	47	493,5

Kostnaden för verksamheten under 1988 – 21 136 000 kr enligt ministerrådets budgetbeslut – blir således 42 829 kr per utnyttjad elevmånad. Om kostnaderna fördelas enligt utnyttjandegraden blir effekten följande:

Land	Antal utnyttjade elevmånader	Fördelning enligt utnyttjande	Inbetalade bidrag	Differens
Danmark	61,5	2 634	2 222	+ 412
Finland	80,5	3 447	4 702	- 1 255
Island	19	814	752	+ 62
Norge	112	4 797	4 985	- 188
Sverige	220,5	9 444	8 475	+ 969

De kostnadsmässiga effekterna av omfördelningar av elevplatser under året har beaktats i budgetförslaget för 1990. Ländernas beräknade bidrag för 1990 har där justerats med hänsyn till den slutliga avräkningen för 1990.

Ullströmning och utbildningskapacitet

Tillströmningen till NHV:s kurser har successivt ökat under åren. I följande tabell redovisas hur antalet ansökningar utvecklats mellan åren 1984–1988. Siffrorna anger antalet ansökningar till huvudkurser och alternativa huvudkurser för MPH-examen under respektive år.

Land	Antal ansökningar					
	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Danmark	61	76	155	198	261	441
Finland	96	106	111	89	141	197
Island	24	33	38	33	68	70
Norge	362	282	440	476	515	684
Sverige	496	464	709	812	1036	1622
Summa	1009	971	1453	1608	2021	3014

Antalet kursdeltagare i huvudkurser och alternativa huvudkurser under samma period har utvecklats på följande sätt:

Kurs	Antal kursdeltagare					
	1984	1985	1986	1987	1988	1989 ¹
Epidemiologi och biostat	29	29	28	28	54	34
Hälso- och sjukvårdsadm	27	29	29	28	56	56
Miljömedicin	25	31	28	29	27	34
Samhällsmedicin	28	30	30	27	28	68
Hälsoupplýsning	24	—	26	27	28	34
Omvärdnadsvetenskap	25	24	25	28	28	34
Samhällsodontologi	—	25	—	27	27	34
Socialpediatrik	24	25	24	28	28	34
Socialpsykiatri	25	25	25	28	26	28
Internationell hälsovård	—	—	—	—	—	34
Totalt	207	218	215	250	282	390

¹ Planerat antal elevplatser enligt budget

Utbildningskapaciteten uttryckt i antal elevmånader framgår av följande tablå, som för åren 1984–1988 visar faktiskt utnyttjande medan siffrorna för 1989 och 1990 anger planerad kapacitet.

Land	Antal elevmånader						
	1984	1985	1986	1987	1988	1989 ¹	1990 ¹
Huvudkurser	230	234	230	224	332	384	420
Alternativa huvudkurser	73	75	102	138	138	232	420
Specialkurser ²	35	25	15	29	24	68	60
Summa	338	334	347	391	494	684	900

¹ Planerad kapacitet

² Externfinansierade kurser ej medräknade

Som framgår av tablå har de senaste åren inneburit en kraftig utbyggnad. Mellan 1986 och 1989 har utbildningskapaciteten fördubblats och under 1990 räknar vid med en ökning med ytterligare ca en tredjedel.

I förhållande till den tidigare beslutade utbyggnaden innebär planerna för 1989 och 1990 en betydande kapacitetsökning (med ca 16% för 1989 och över 45% för 1990).

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
Annegatan 29 A 23
SF-00100 Helsingfors 10
Tel. 90-694 80 82, 694 95 72

1. Institutionens uppgift

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) har till uppgift att

- främja och utveckla tvärvetenskapliga kontakter inom alkohol- och drogforskningen och forskning rörande andra beroendeframkallande medel i de nordiska länderna;
- initiera och planera samnordiska forskningsprojekt som syftar till att belysa viktiga alkohol- och drogpolitiska frågor;
- främja nordiska forskarkonferenser och stimulera forkarutbildning och forskarutbyte.

Verksamheten skall i huvudsak inriktas på den samhällsvetenskapliga forskningen, inklusive socialmedicin och socialpsykiatri. Även den biologisk-naturvetenskapliga forskningen beaktas.

2. Organisation

Nämnden består av tre medlemmar från vart nordiskt land med personliga suppleanter. Nämnden bistås av ett sekretariat med tre anställda: forskningssekreterare, projektsekreterare och byråsekreterare. Ytterligare assistans har erhållits av en civilpliktig som av det finska social- och hälsovårdsministeriet varit placerad vid nämndens sekretariat i Helsingfors.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1988			
	Överfört från 1987	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	–	641 ¹	597	+ 49
Varor och tjänster	–	472 ²	481	– 9
Projekt	240	719	739	–20
Summa		1 832	1 817	

¹ Inkluderar lönereserv för 1988 samt pensionskostnader för 1987 och 1988.

² Inkluderar räntor från 1987.

3.2. Beskrivning av verksamheten

Narkotika och kontrollpolitik

Med anledning av Nordiska ministerrådets *rekommendation nr 2/1987* tillsatte NAD en arbetsgrupp för att ingångsätta ett forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik. Arbetsgruppen har under året slutfört sitt uppdrag. På basen av dess verksamhet har en forskningsplan formulerats och av projektet intresserade forskare har samlats till möten. Projektmedel har ansökt av Nordiska ministerrådet och i den mån sådana beviljas torde projektet komma igång under 1989.

EG, alkohol och Norden

Frågan om den europeiska integrationen samt dess betydelse för alkoholfrågor i Norden har diskuterats i NAD. NAD har tillsatt en arbetsgrupp som bl. a. kommer att arrangera ett seminarium och igångsätta ett forskningsprojekt inom området samt insamla material.

HIV, narkotika och Norden

NAD har tillsatt en arbetsgrupp som har som uppgift att hålla sig informerad om utvecklingen av förekomsten av HIV-smitta och AIDS bland narkotikabrukare i Norden samt om åtgärder som vidtas i de enskilda nordiska länderna inom ramen för narkotikakontroll och -behandling; följa med den forskning som bedrivs om frågan inom NADs verksamhetsområde samt föreslå för NAD eventuella samarbetsprojekt och aktiviteter som faller inom NADs arbetsområde (nordisk forskning, nordisk forskningsinformation och -dokumentation).

De tre ovannämnda forskningsområdena är upptagna i det programdokument för NAD som varit under arbete år 1988. Programdokumentet kommer att ytterligare vidareutvecklas under år 1989. Avsikten med programdokumentet har varit att utforma en riktgivande plan för NADs verksamhet under de närmast följande åren.

Övriga projektgrupper och -möten

Beroendeframkallande läkemedel

En forskargrupp som inriktat sig på brukares erfarenheter av beroendeframkallande läkemedel har startat sin verksamhet under året.

Icke-registrerad alkoholkonsumtion

Arbetsgruppen som forskat i den icke-registrerade alkoholkonsumtionen har fortsatt med sin verksamhet under året.

Narkomandödlighet

Den rättsmedicinskt inriktade gruppen om narkotikadödsfall, sammanträdde i Linköping (juni 1988) i samband med den nordiska kongressen i rättsmedicin. Avsikten med mötet var att planera en prospektiv undersökning av narkomandödsfall.

En annan forskargrupp har arbetat vidare på en publikation om narkomandödlighet i Norden.

Följande teman har behandlats under året i form av seminarier:

- Forskning om beroendeframkallande läkemedel (25–27.1.1988, i Danmark).
- Narkotikakulturer och HIV-infektionen (10–12.4.1988, i Norge).
- Alkoholforskning i u-länderna (8–9.8.1988, i Norge)
- Begrepp om behandlingsforskningen (26–28.10.1988, i Sverige).
- Både de nordiska biologiska alkoholforskarna (BAR) och de samhällsvetenskapliga alkoholforskarna träffades under året. BAR-mötet hölls i Danmark 7–9.4.1988. Mötet finansierades delvis av NAD. Det samhällsvetenskapliga alkoholforskarmötet hölls på Åland 27–29.9.1988. Årets tema var ”Offentligt drickande i de nordiska länderna – kontroll och kultur”.

Information och dokumentation

Samarbetet med det finska alkoholmonopolet i utgivningen av tidskriften Alkoholpolitik har fortsatt under året. NAD har finansierat det nordiskt sammansatta redaktionsrådets möte.

NADs nyhetsbrev har utkommit med tre nummer.

NAD har under året beviljat ett antal resestipendier. Dessa har beviljats i anslutning till projektförberedelser eller åt enskilda forskare som önskat besöka forskarmiljöer i andra nordiska länder. Som exempel på forskningsområden som NAD understött under året kan nämnas studie av Minnesota-modellen, den internationella AA-gruppens första arbetsmöte samt restaurangstudier.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Helsingfors den 17 april 1989

Eckart Kühlnhorn

Ordförande

Pia Rosenqvist

Forskningssekreterare

Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA) (Nordisk arbetsmiljöutbildning)*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet
(NIVA)
c/o Institutet för arbetshygien
Topeliusgatan 41 a A
SF – 00250 Helsingfors
Tel. 90 – 47 471

Institutionens uppgift

Institutionens uppgift är att arrangera vidareutbildning för specialister inom arbetsmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård. Institutionen grundades 1.3.1982. Den fortsätter det nordiska projektet för vidareutbildning, som startades år 1978.

NIVA är en av Nordiska ministerrådets institutioner. Största delen av budgeten kommer från ministerrådets allmänna budget. Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn förbereder NIVAs ärenden för ministerrådets behandling.

NIVA har sin egen nordiska styrelse. Denna godkänner årligen bl. a. verksamhetsplanerna och budgetförslaget, som utgör utgångspunkten för sekretariatets förslag till ministerrådet.

NIVA finns i Helsingfors, Finland, vid Institutet för arbetshygien. Enligt avtal får NIVA både materiellt och administrativt understöd från Institutet för arbetshygien samt planerings- och experthjälp för kursverksamheten.

Organisation

NIVA leds av en nordisk styrelse. År 1988 var styrelsen sammansatt av följande personer med resp. suppleanter:

*Ledamot**Suppleant*

Institutionschef Ib Andersen

Bureauchef Knud Overgard-Hansen

Gen.dir. Jorma Rantanen

Vetensk.dir. Sven Hernberg

Överl. Vilhjálmur Rafnsson

Avd.chef Viðir Kristjánsson

Avd.dir. Bo Dahlner

Prof. Christer Hogstedt

Överl. Petter Kristensen

Inst.chef Tor Nørseth

Som styrelseordförande fungerade överläkare Vilhjálmur Rafnsson och viceordförande överläkare Petter Kristensen.

Den nuvarande styrelsens verksamhetsperiod (tre år) slutar den 28 februari 1991.

Institutionen har tre heltidstjänster. Peter Laursens vikariat upphörde och Kaj Elgstrand tillträdde som institutionschef i månadskiftet mars–april 1988. Outi Teperi och Pirjo Turtiainen var, liksom tidigare, institutionens sekreterare resp kurssekreterare.

Kursverksamhet

Nio av tio utannonserade kurser genomfördes. Kursen "Human factors in introduction of computerised technology into manufacturing" inställdes, eftersom den inte samlade tillräckligt antal sökande.

I tabell 1 redovisas antalet deltagare i NIVA-kurserna under 1987 och 1988, fördelade på nationalitet. Förändringarna mellan dessa två år är inte stora. Det totala deltagarantalet har minskat något från 1987 till 1988, vilket beror på att en kurs mindre anordnades under 1988. (Deltagarantalet per kurs är oförändrat). Antalet deltagare från Danmark och utomnordiska länder har ökat något både i absoluta och relativa tal. Finlands och Sveriges deltagarantal har minskat något.

Sex av kurserna under 1988 anordnades i Finland, tre i Sverige.

Tabell 1. Antalet deltagare i NIVA-kurserna 1987 och 1988, fördelade på nationalitet.

	1987 (10 kurser)		1988 (9 kurser)	
	deltagar- antal	deltagar- andel i %	deltagar- antal	deltagar- antal i %
Danmark	29	9	42	15
Finland	128	41	90	32
Island	8	3	6	2
Norge	23	7	22	8
Sverige	106	34	88	31
Andra länder	21	7	33	12
Totalt	315	101 %	281	100 %

Development Process of Optimum Design of Personal Protective Equipment and Protective Clothing

25–29 april 1988, Finland

Kursledare: Eero Korhonen, Institutet för arbetshygien, Finland.

Kursen hade sammanlagt 26 deltagare som fördelades enligt nedanstående:

Danmark	4	Storbritannien	1
Finland	13	Tyska Förb. Rep.	1
Sverige	7		

Kursens ändamål var att kartlägga om det finns tillräckliga grundkunskaper för att utveckla bättre skyddsutrustningar, att kartlägga behovet av produktutveckling och att utveckla forsknings- och testningsmetoder. Möjlighet skulle ges till forskare, produktutvecklare och användare att tillsammans diskutera de problem som finns och att öka samarbetet mellan dessa grupper. Kursen innehöll föreläsningar om standardiseringsarbete, fysiologiska faktorer, forskningsmetoder, materialer och användningsproblem. Under ett arbetsplatsbesök till Suomussalmi studerade deltagarna en skogsarbetsplats.

Föreläsarna höll intressanta föreläsningar om sina specialområden samt berättade om den aktuella forskningen i olika länder. Viktigaste var att de deltog mycket aktivt i diskussionerna under hela kursen även under fritiden.

Föreläsningarna visade att det finns ett stort behov av grundkunskaper som behövs vid produktutvecklingen. Speciellt nyttiga var diskussionerna mellan deltagarna och föreläsarna och många nya kontakter stiftades. Studiebesöket var enligt deltagarna mycket intressant, i synnerhet arbetarnas åsikter. Kursen var den första i sitt slag och deltagarna framförde sitt önskemål om att kursen skulle upprepas om några år. Kajana var ett uppskattat kursställe.

Ett problem vid val av föreläsare till en så omfattande kurs som denna var att det finns begränsade möjligheter att inbjuda tillräckligt många specialister på ett visst område. I framtiden borde kursen arrangeras på nytt i mindre omfattning, t. ex. så att man koncentrerar sig endast på vissa skyddsutrustningar.

Behavioural and Psychophysiological Effects of the Physical Work Environment

2–6 maj 1988, Sverige,

Kursledare: Francesco Gamberale, Arbetsmiljöinstitutet, Sverige

Av de 49 ansökningar till kursen valdes 32 deltagare som fördelas enligt länderna som följer:

Danmark	4	Mexiko	1
Finland	3	Italien	1
Norge	3		
Sverige	20		

Avsikten med kursen var att deltagarna skulle få kännedom om beteende- och psykofysiologiska responser till olika aspekter av fysiska arbetsmiljöfaktorer, bli bekanta med de tillgängliga utvärderingsmetoderna och kunna utnyttja dessa metoder. Största delen av kursen var ex cathedra föreläsningar, men två kvällar användes för grupparbeten.

Kursdeltagarna ansåg att kursen var mycket viktig för deras arbete inom företagshälsovård och forskning. The Scandinavian Journal of Work Environment and Health kommer med ekonomisk stöd av Arbetsmiljöfonden i Sverige att utge ett supplementnummer med proceedings från kursen.

Correlation and Spectral Analysis

30 maj – 3 juni 1988, Finland

Kursledare: Jukka Starck, Institutet för arbetshygien, Finland.

Kursen riktade sig närmast till forskare och utvecklingsingenjörer inom fysikalisk yrkeshygien som arbetar med bullerdämpningsproblem. Alla 32 sökande accepterades till kursen från följande länder:

Danmark	2
Finland	25
Norge	1
Sverige	4

Kursen baserade sig på föreläsningar om nya mycket utvecklade metoder som kan användas för analys av signalegenskaper och tillstånd i systemet. De amerikanska föreläsare som ansvarade för föreläsningarna gällande teorin var prof Julius S. Bendat och Allan G. Piersol. Därtill hörde till kursprogrammet demonstrationer och övningar genom vilka deltagarna lärde sig att använda mät- och analysinstrument och fick information om de mest typiska tillämpningarna.

Occupational Burnout: Revitalising Depressive and Stagnated Human Service Organisations

6 – 10 juni 1988, Finland

Kursledare: Hanne Museth och Lene Kjær, Museth & Kjær Erhvervsmiljø, Danmark

Terhi Pöyhönen, LicPh, ursprunglig kursledare, hade en avgörande påverkan på programuppläggningsen, men efter att ha slutat vid Institutet för arbetshygien kunde hon inte mera åta sig arbetet som kursledare.

Kursen hade 28 deltagare (alla ansökningar godkändes) som fördelades enligt följande:

Danmark	6	Bulgarien	1
Finland	11		
Island	3		
Norge	3		
Sverige	4		

Under kursen diskuterades mänskliga service-organisationer, vilka krav man ställer på dem i framtiden och hur man möter utmaningar och risker i de förändrande burnout organisationerna samt försökte hitta nya strategier för framtiden och nya motivationer för positiva förändringar inom burnout organisationer.

Epidemiologic Study Design

22 augusti – 2 september 1988, Finland

Kursledare: Timo Partanen, Institutet för arbetshygien, Finland

Av totalt 66 ansökningar godkändes 41 deltagare. De som inte blev godkända hade inte nödvändiga baskunskaper eller inte tillräcklig erfarenhet på arbetsmiljöområdet. Deltagarna till kursen valdes enligt nedanstående:

	Delt.	Ansökn.	Valda	På väntelista	gallrade
Danmark	8	13	9	3	1
Finland	5	9	6	—	3
Norge	5	7	5	—	2
Sverige	10	13	9	1	3
Australien	—	1	1	—	—
Frankrike	2	2	2	—	—
Italien	5	13	3	5	5
Japan	1	1	1	—	—
Nederländerna	3	3	3	—	—
Pakistan	—	1	—	—	1
Sierra Leone	—	1	—	1	—
Storbritannien	1	1	1	—	—
Tyska dem. rep.	1	1	1	—	—
Totalt	41	66	41	10	15

Kursen var helt och hållet ägnad åt undersökningsdesign i epidemiologisk forskning. Kursen följde strukturen i boken "Theoretical Epidemiology" av kursens föreläsare Prof. Olli S. Miettinen, McGill University, Kanada. Boken användes som kursmaterial. Kursen bestod av Prof. Miettinen's didaktiska föreläsningar och arbetsgruppsessioner. I grupperna diskuterades dagens text, epidemiologiska undersökningar och undersökningsplan med hjälp av publicerade epidemiologiska forskningsrapporter.

Reproductive Health and Occupation

12 – 16 september 1988, Finland

Kursledare: Helena Taskinen, Institutet för arbetshygien.

Kursen hade sammanlagt 37 deltagare som fördelades enligt nedanstående:

Danmark	8	Italien	1
Finland	13	Nederländerna	1
Norge	4	Polen	1
Sverige	6	Schweiz	1
		Uganda	1
		U.S.A.	1

Kursen baserade sig på föreläsningar om metoder i epidemiologiska reproduktionsstudier och nya resultat presenterades. I paneldiskussion behandlades administrativa åtgärder och företagshälsovårdens möjligheter i prevention av reproduktionstoxiska effekter.

Representativa studiebesök organiserades till olika arbetsplatser och deltagarna bearbetade en mångsidig beskrivning om arbetsförhållandena och möjliga reproduktionsrisker i arbetet i en läkemedelsfabrik, i en silketryckeri, i en mikroelektronikfabrik och i ett utvecklingslaboratorium och pilotfabrik samt i sjukhusets cytostatbehandling. En grupp besökte sjukhusets perinataldiagnostiska enhet. Grupparbetena presenterades i en session där också representanter från de olika fabrikererna var närvarande.

De utländska föreläsarna D. Mattison, H. Needleman, S. Selevan och A. Willcox från U.S.A., R. Kaill-Jones från Storbritannien, G. Ahlberg och G. Axelsson från Sverige och J. Olsen från Danmark deltog i diskussionerna under hela kursen.

Stämningen på kursen var genomgående god och kursledarens uppfattning blev att kursen uppskattades av såväl deltagare som föreläsare fast kurschemat var för tätt.

Occupational Health Nursing

26 – 30 september 1988, Finland

Kursledare: Kitta Rossi, Institutet för arbetshygien, Finland

Kursens 26 deltagare, ingen gallrades, fördelas enligt länderna som följer:

Danmark	5	Storbritannien	3
Finland	7	Polen	1
Island	3	Singapore	1
Norge	1		
Sverige	6		

Kursen arrangerades nu för första gången. Tidpunkten för kursen var lyckad, ty för närvarande finns det uppenbart behov och intresse för utvecklingen av teoretisk förståelse av företagshälsovården samt för användningen av olika teoretiska vårdmodeller för service och intervention inom företagshälsovården.

Alla deltagare utom en hade mera än 5 års erfarenhet av företagshälsovården. Kursens vetenskapliga program lyckades bra med två huvudföreläsare som hade en hel dag för sig. Dock borde mera tid ha reserverats för dem. Före kursen fick alla deltagare välja två av tre hemuppgifter som skulle skickas före kursens början till kursledaren och de användes som grundmaterial för grupparbeten. I fortsättningen kunde man ha mera tid för grupparbeten. Livliga diskussioner och tankeutbyte var kännetecknande för hela kursen. Efter kursen ansåg deltagarna att den skall upprepas om 2 – 3 år.

Human Factors in Introduction of Computerised Technology into Manufacturing.

24–28 oktober 1988, Finland

Kursledare: Pentti Seppälä, Institutet för arbetshygien, Finland.

Kursen inställdes på grund av för litet antal ansökningar.

Applied Work Physiology with Special Emphasis on the Evaluation of Occupational Work Load

24–28 oktober 1988, Sverige.

Kursledare: Åsa Kihlbom, Arbetsmiljöinstitutet, Sverige

Kursens sammanlagt 32 deltagare fördelades enligt länderna som följer:

Danmark	3	Tyska förbundsrepubl.	1
Finland	5	Italien	1
Island	1	Nederländerna	1
Norge	3		
Sverige	17		

Både deltagarna och kurskommitten var nöjda med kursens faktainnehåll och fördelningen i tid mellan forskningsfront, basala avsnitt om tillämpad arbetsfysiologi, och praktiska demonstrationer och övningar. Jämfört med föregående kurs (1986) innehöll ändå årets schema mer tid för grupparbete, men denna tid behöver sannolikt ökas ytterligare om kursen skall upprepas. Praktiska övningar var en viktig erfarenhet för många av kursdeltagarna som inte tidigare deltagit i fältmätningar. Den efterföljande redovisningen visade att grupperna fått en god förståelse för mätproceduren och resultatolkningen.

Kursdeltagarna har erbjudits att tentera på kursen för att få tillgodoräkna sig den vid doktorandstudier.

Occupational Safety and Health Work in Developing Countries

14–18 november 1988, Sverige.

Kursledare: Christer Hogstedt, Arbetsmiljöinstitutet, Sverige

Till kursen inkom sammanlagt 38 ansökningar som så småningom, p. g. a. återbud m. m., resulterade i 29 deltagare. Dessa deltagare fördelade sig på länder enligt följande:

Danmark	2	Italien	1
Finland	8	Tanzania	2
Norge	2		
Sverige	14		

Deltagargruppen var heterogen ifråga om utbildningsbakgrund (läkare, ingenjörer, beteendevetare) och yrkesverksamhet (forskning, företagshälsovård, myndighetsarbete, undervisning). Deltagarna var välartikulerade och många av dem hade erfarenhet av arbete i u-land.

Kursens målsättning var att 1) ge deltagarna en god överblick över

behoven och förutsättningarna för arbetarskydd och arbetsmiljöarbete i u-länderna, 2) ge deltagarna information om de biståndsinsatser inom arbetsmiljöområdet som för närvarande genomförs av de nordiska länderna, och 3) resultera i ett kontaktnät som kan bli av värde för deltagarnas framtida arbetsmiljöarbete i u-land. Målsättningen med kursen torde helt och hållet ha uppnåtts ifråga om punkt 1, och till stor del ifråga om punkt 2. Måluppfyllelsen ifråga om punkt 3 kan ännu inte bedömas.

Lärarna vid kursen hade hämtats från såväl Europa, som Afrika, Asien och Latinamerika. Ett omfattande skriftligt material ställdes till deltagarnas förfogande, till inte oväsentlig del nyskrivet med anledning av kursen. En del av detta material kommer förhoppningsvis att kunna publiceras som proceedings från kursen.

Åtskilliga förslag framfördes om ytterligare och kompletterande utbildningsaktiviteter ifråga om arbetsmiljöarbete i u-land.

Stipendier

Under 1988 inlämnades 37 ansökningar om NIVA-stipendium, att jämföras med de 21 ansökningar som inlämnades under 1987 (som var det första år då NIVA disponerade över medel för stipendier).

I tabell 2 redovisas beviljade och utnyttjade NIVA-stipendier under 1987 och 1988. Under 1988 disponerades budgetmedel om FIM 65 000, vilket innebär att denna budgetpost överskreds med FIM 15 499.

Tabell 2 Beviljade och utnyttjade NIVA-stipendier under 1987 och 1988. Angivna belopp avser FIM.

	Under 1987		Under 1988	
	antal	belopp	antal	belopp
Danmark	2	7 106	7	24 389
Finland	0	0	2	7 046
Island	7	46 061	4	32 252
Norge	1	5 375	3	10 056
Sverige	1	3 196	3	6 756
Totalt	11	61 792	19	80 499

Utvärdering av NIVAs verksamhet

Under 1987 genomfördes med hjälp av tre utomstående experter (en dansk och två svenskar) en utvärdering av NIVAs verksamhet under tiden 1982 – 86. Under 1988 har styrelsen tagit ställning till en rad åtgärdsförslag med anledning av utvärderingen. De viktigaste av styrelsens beslut och ställningstaganden för vidareutveckling av NIVAs verksamhet kan sammanfattas enligt följande.

- NIVA kan betraktas som en permanent form för nordiskt samarbete inom arbetsmiljöområdet.
- NIVA-programmet bör fortsättningsvis innehålla aktiviteter av följande slag:
  - systematiska vidareutbildningskurser
  - mera ad hoc-betonade kurser och symposier för efterutbildning och ”refreshment” i arbetsmiljöfrågor
  - kortare kurser, seminarier och konferenser för information om aktuella arbetsmiljöfrågor.
  - ett ökat deltagande från Norge och Danmark i NIVA-kurserna skall eftersträvas.
  - NIVA-kurser bör årligen anordnas i Finland, Sverige och Danmark. NIVA-aktiviteter bör också anordnas i Norge, om möjligt årligen. Det skall också anordnas NIVA-aktiviteter på Island.
  - En vidareutveckling av undervisningsformerna skall eftersträvas, bl. a. för uppnående av större deltagaraktivitet i kurserna.
  - NIVA skall aktivt verka för samordning och samverkan då det gäller utbildningen av arbetsmiljöspecialister i Norden.

Institutionens ekonomi

Institutionens resultat- och balansräkning (se Bilaga). Som framgår härav hade institutionen under 1988 utgifter om FIM 1,902 miljoner, medan inkomsterna var FIM 1, 863 miljoner. Underskottet, FIM 0,039 miljoner, täcks av NIVAs tillgångar från år 1987.

Trots att en av de för året planerade och budgeterade kurserna inställdes, och således endast förorsakade mycket små utgifter, översteg utgifterna inkomsterna. Den främsta orsaken härtill är de obudgeterade kostnaderna för rese- och flyttningkostnader i samband med tillträde av ny institutionschef.

Nordiska ministerrådet understödde verksamheten med FIM 1,556 miljoner, vilket var FIM 0,257 miljoner mer än vad som ursprungligen budgeterats. Skillnaden utgörs huvudsakligen (FIM 0,192 miljoner) av avtalsenliga löneförhöjningar och pensionsavgifter under 1988.

Beslut

Styrelsen för Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Helsingfors den 15 februari 1989.

Vilhjálmur Rafnsson
Styrelseordförande

Kaj Elgstrand
Institutionschef

BILAGA

Jämförelse mellan fastställd budget 1988 och bokslut (FIM 1 000)

	Fast- ställd	Extra bidrag	Total	Bokslut	Diff.
1. Löner och arvoden	711	257	968	994	26
2. Varor och tjänster	925		925	908	-17
Brutto utgifter	1 636	257	1 893	1 902	9
Minus deltagaravgifter, ränteintäkter och SIDA bidrag	337		337	307	-30
Underskott				-39	39
NMR:s bidrag	1 299	257	1 556	1 556	0

Resultaträkning

(FIM)

	1.1 – 31.12.1988		1.1 – 31.12.1987	
Ordinarie verksamhet				
Intäkter				
Utbildning	304 389,97			313 140,00
Övriga intäkter	<u>65 640,00</u>	370 029,97	–	<u>313 140,00</u>
Kostnader				
Löner och arvoden	725 043,01		577 731,92	
Socialkostnader	188 530,61		51 524,95	
Övriga personkostnader	80 519,21		69 176,43	
Material och tillbehör	24 159,44		66 046,25	
Främmande tjänster	867 545,74		822 895,70	
Hyror och fastighet	9 827,00		–	
Övriga kostnader	<u>6 216,79</u>	<u>1 901 841,80</u>	<u>6 725,87</u>	<u>1 594 101,12</u>
Underskott		1 531 811,83		1 280 961,12
Ränteintäkter		<u>2 113,10</u>		<u>6 048,15</u>
Verksamhetens underskott		1 529 698,73		1 274 912,97
Subventioner		1 490 656,00		1 265 000,00
Avskrivningar		0,00		16 411,95
Räkenskapsperiodens resultat				
Underskott		39 042,73	underskott	26 324,92

Passiva				
		31.12.1988		31.12.1987
Främmande kapital				
Kortfristig				
Köpskulder		99 500,42		59 636,95
Överföringskulder		147 224,08		41 132,42
Övriga kortfristiga skulder		142 644,00		284 786,-
		<hr/>		<hr/>
		389 368,50		385 555,37
Eget kapital				
Överskott från tidigare år	77 079,84		103 404,76	
Räkenskapsperiodens underskott	<u>39 042,73</u>	<u>38 037,11</u>	<u>26 324,92</u>	<u>77 079,84</u>
		427 405,61		462 635,21

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska nämnden för handikappfrågor
Box 303 (Ibsengatan 14, Blackeberg)
S-161 26 Bromma
Tel. 08-87 91 40

1. Institutionens uppgift

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) är Nordiska ministerrådets, dvs. de nordiska regeringarnas samarbetsorgan för handikappfrågor inom det socialpolitiska området. NNH har bland sina stadgeenliga uppgifter att främja hjälpmedelsförsörjningen i de nordiska länderna genom att följa, initiera och vidareutveckla nordiskt samarbete inom området. NNH skall också i övrigt verka för nordiskt samarbete inom sitt ansvarsområde, exempelvis i forsknings-, utvecklings- och utbildningsfrågor.

2. Organisation

NNH har en styrelse med två ledamöter från vardera Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Ledamöterna utses av social- och hälsovårdsministrarna för tre år i sänder. För varje ledamot finns en suppleant.

NNH:s kansli, som finns i Stockholm, har fem fasta tjänster.

NNH har sedan 1985 en dotterinstitution – Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal – som är placerad i Danmark (Dronninglund Slot i Nordjylland). Vid centret finns sex anställda, en utbildningsledare, fyra utbildningssekreterare och en assistent.

För Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal och för driften av det datorbaserade informationssystemet Nordiskt hjälpmedelsregister finns särskilda ledningsgrupper. Dessutom har NNH nordiska projektgrupper för skilda uppgifter. I *bilaga 1* beskrivs NNH:s organisation i schematisk form.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

1 000 SEK

Anslagspost	Budget 1988	Bokslut	Avvikelse
Löner och arvoden	1 227	1 289	- 62
Varor och tjänster	570	758	-188
Projekt*	874	853	+ 21
Summa	2 671	2 900	-229

* Exklusive Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale

3.2 Beskrivning av verksamheten

NNH har under 1988 haft två styrelsesammanträden, i København den 9–11 mars och i Helsingfors den 12–14 oktober. I samband med Københavnsmötet hölls en gemensam överläggning med representanter för den nordiska handikapprörelsen. Överläggningen behandlade såväl samarbetet generellt mellan NNH och handikapprörelsen i Norden som NNH:s särskilda uppdrag att utreda formerna för en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (Nordiska rådets *rekommendation nr 22/1987*).

NNH:s verksamhet har under 1988 bedrivits inom följande huvudområden:

- Hjälpmedel för handikappade
- Särskilt utsatta gruppers behov av samhällsservice
- Information, utbildning och internationella kontakter.

Hjälpmedelsfrågor

Hjälpmedelsverksamheten är jämte färdtjänst och boendeservice en hörnpelare i de nordiska ländernas handikappolitik.

På hjälpmedelsområdet samverkar NNH med centrala nationella organ inom området*, och samarbetet avser såväl provning av hjälpmedel och information som utveckling av nya hjälpmedel. Målet är att förbättra det totala hjälpmedelsutbudet i Norden och att medverka till att de samlade resurserna för hjälpmedelsverksamheten utnyttjas på effektivast möjliga sätt.

Samarbetet om *provning av handikapphjälpmedel* bygger på arbetsfördelning mellan nationella institut. Genom att ett enskilt hjälpmedel bara behöver testas på ett ställe i Norden ökar den totala provningskapaciteten avsevärt. Samarbetet innebär också en fortlöpande harmonisering av na-

* Dansk Hjælpemiddel Institut, Medicinalstyrelsen i Helsingfors och statens tekniska forskningscentral (VTT) i Tammerfors, Tryggingastofnun ríkisins i Reykjavik, Rådet for tekniske tiltak for funksjonshemmede i Oslo samt Handikappinstituttet i Stockholm.

tionella krav inom hjälpmedelsområdet. Under 1988 har det särskilda samarbetet om hjälpmedel för hörselhandikappade gått ytterligare framåt. Den av NNH i slutet av 1986 rekommenderade nordiska kravspecifikationen för hörapparater har antagits i Finland, Norge och Sverige. Under 1988 har också förslag om gemensamma metoder för leveranskontroll av kompletta slingsystem respektive slingförstärkare sänts ut för nationell remissbehandling. Arbetet med att urforma ett förslag till nordisk kravspecifikation för hörselslingor har påbörjats.

Informationssamarbetet har en naturlig utgångspunkt i *Nordiskt hjälpmedelsregister*, som är ett datorbaserat informationssystem med internationell räckvidd. Systemet har utvecklats och drivs av NNH i samarbete med de nationella hjälpmedelsinstituten eller motsvarande. Under hösten 1988 upptogs diskussioner med systemets nationella driftpartners om en modernisering och effektivisering av Nordiskt hjälpmedelsregister under 1989.

I samband med arbetet med Nordiskt hjälpmedelsregister har NNH också utvecklat ett *nordiskt klassificeringssystem för handikapphjälpmedel*. Det har gett Norden en gemensam indelning och terminologi inom hjälpmedelsområdet. Under hösten 1987 kunde NNH registrera en stor framgång, då ISO (internationella standardiseringsorganisationen) antog för utsändning ett förslag till internationell standard baserad på det nordiska klassificeringssystemet. Förslaget antogs 1988 av samtliga medlemsländer, och i slutet av året publicerade ISO en s. k. "draft international standard".

Samarbetet på hjälpmedelsområdet går också ut på att ta tillvara den nya teknikens möjligheter när det gäller att utveckla nya hjälpmedel. Nordiska ministerrådets handlingsplan på datateknologiområdet har gett NNH möjlighet att sedan 1985 arbeta med *samnordisk utveckling av datorbaserade handikapphjälpmedel*. Ett 30-tal projekt har initierats under perioden 1985–1988, och flera av dem har redan lett till konkreta resultat i form av nya hjälpmedel. Ett annat konkret resultat av arbetet med datahandlingsplanen är en *nordisk programvarudatabas* knuten till Nordiskt hjälpmedelsregister. En första katalog över dataprogram inom handikappområdet publicerades vid årsskiftet 1987/88.

NNH:s arbete med datorbaserade handikapphjälpmedel har under 1988 styrts in mot tre prioriterade områden som samtidigt representerar tre skilda nivåer i arbetet:

- Generell handikapptillgänglighet hos datorer
- Telekommunikationer och handikapp
- Datorbaserade kommunikationshjälpmedel.

I NNH:s arbete med datorbaserade handikapphjälpmedel har frågor rörande *datorteknikens generella handikapptillgänglighet* aktualiserats på olika sätt. Sambandet är enkelt. Ju mer generell tillgänglighet, desto mindre blir behovet av anpassning i efterhand och utveckling av särskilda handikapphjälpmedel. En strategiskt viktig konferens var därför den som

NNH arrangerade på temat handikapptillgänglighet hos datorer den 10–11 november 1988. Konferensens utgångspunkt var en ny lag i USA om krav på handikapptillgänglighet hos datorer som upphandlas med statliga medel.

Nordiskt forum för telekommunikation och handikapp är en grupp som inledde sitt arbete under 1987. I arbetsgruppen finns representanter för social- och hälsovårdsministerierna samt de centrala telemyndigheterna i Norden. Uppgiften är att beakta de kommunikationshandikappades situation i den pågående teletekniska utvecklingen. Efter samråd med Nordiskt forum tillskrev NNH den 8 juni 1988 Nordiska ministerrådet/ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) angående konsekvenserna för handikappade av den pågående liberaliseringen inom teleområdet. Nordiskt forum har under 1988 också arrangerat en nordisk konferens om texttelefoner.

Särskilt utsatta gruppers behov av samhällsservice

Det finns ett antal små och särskilt utsatta handikappgrupper. Genom att beakta Norden som ett enda område och genom att utnyttja de samlade kunskaperna och resurserna kan man förbättra livsvillkoren för dessa grupper på ett sätt som annars inte hade varit möjligt. NNH har sedan starten av sin verksamhet arbetat med bland annat dövblinda och förståndshandikappade. Bland många konkreta resultat på dövblindområdet kan nämnas *Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal (NUD)*, som inledde sin verksamhet under 1985 som en dotterinstitution till NNH med placering i Danmark (Dronninglund Slot i Nordjylland).

Det nordiska utbildningscentret har två huvuduppgifter. Dels att anordna samnordiska kurser för skilda personalgrupper, och dels att fungera som ett resurscenter för dövblindarbetet i Norden. Verksamheten under 1988 har inneburit nya framgångar inom båda dessa områden. Projektet "*Nordisk vejleder for døvblindepersonale*", som startade hösten 1986, har fortsatt med gott resultat. Projektet producerar fortlöpande publikationer med olika tema, som tillsammans bildar ett utbildningsmaterial som kan användas i arbetet med dövblinda runt om i Norden.

Det nordiska samarbetet om förståndshandikappades behov av hjälpmedel har fortsatt. Under 1988 har NNH bland annat arrangerat en nordisk konferens om hur förståndshandikappades särskilda behov kan beaktas i vidareutvecklingen av de nationella systemen för förmedling av hjälpmedel.

Arbetet med det av Nordiska rådet rekommenderade *samarbetsprojektet* för små och mindre kända handikappgrupper har fortsatt under 1988. Bland årets aktiviteter kan nämnas ett nordiskt arbetsseminarium om autistiska barn/barndomspsykos, som NNH arrangerade i september på Hanaholmen utanför Helsingfors.

Information. Internationella kontakter

På informationsområdet är NNH:s viktigaste insats den regelbundet utkommande publikationen "*Registrering av Nordiska projekt inom handikappområdet*", som också ges ut i en engelskspråkig version. Boken innehåller utförlig information om pågående handikappforskning i de nordiska länderna. En ny utgåva färdigställdes i slutet av 1988.

NNH har under 1988 publicerat ytterligare tre rapporter och en informationsbroschyr. Jämför *bilaga 2*, som också tar upp de nio konferenser och arbetsseminarier som NNH arrangerat under året.

I samband med mässan Forsorg & Hospital i Herning i Danmark den 17–19 maj 1988 arrangerade NNH i samarbete med Landsforeningen af Forsorgsledere två konferenser. Konferenserna, som hade rubrikerna "Datorn som hjälpmedel" och "Kommunikation med ny teknik", utgjorde tillsammans med medverkan i utställningen NNH:s huvudbidrag till uppfyllandet av målet för Nordiskt teknologiår 1988. I två utställningsmontrar visades dels NNH:s verksamhet i stort, dels produkter som utvecklats inom ramen för NNH:s arbete med den nordiska databehandlingsplanen. Montrarna väckte stor uppmärksamhet från såväl press som radio och TV. Den stora nyheten var en dansk talsyntes som premiärvisades i NNH:s monter.

NNH har tidigare deltagit i motsvarande evenemang i Göteborg 1985, Oslo 1986 och Jyväskylä 1987. En liknande insats planeras till 1989.

NNH:s arbete har rönt stor internationell uppmärksamhet. Som exempel kan nämnas att informationssystemet Nordiskt hjälpmedelsregister inspirerat EG till ett projekt benämnt Handynet, och att det nordiska klassificeringssystemet nu håller på att bli internationell standard genom ISO:s (internationella standardiseringsorganisationens) försorg. Också det nordiska utbildningscentret för dövblindpersonal betraktas utanför Norden som ett mönster för regionalt samarbete.

4. Beslut

Nordiska nämnden för handikappfrågor överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

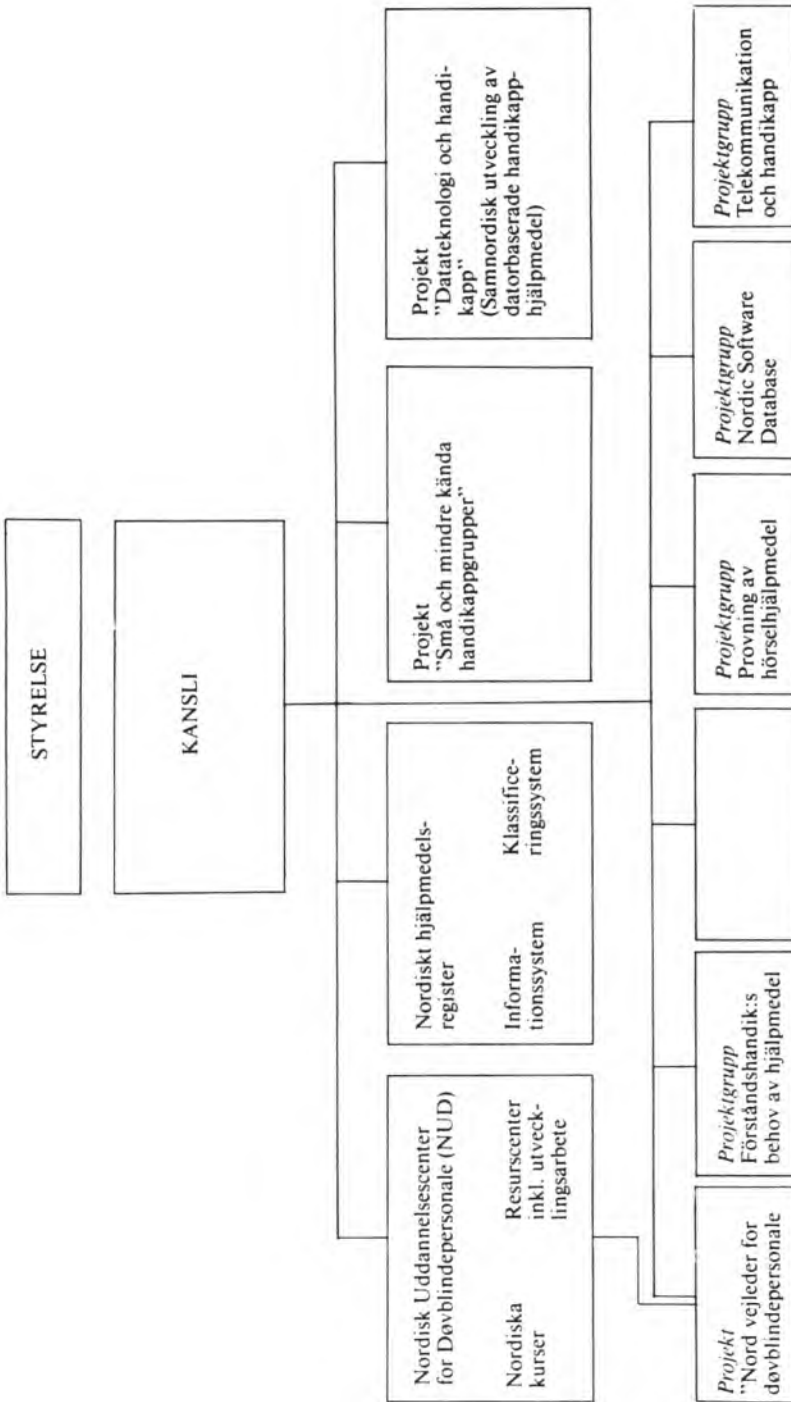
Silja Lühr
Ordförande

Finn Petrén
Kanslichef

BILAGA 1

NNH – Organisationsplan 1988

BILAGA 2**NNH:s publikationer under 1988**

1. Nordisk Nævn for Handicapspørgsmål (Informationsbroschyr)
2. Rapport från Nordiskt seminarium om datorer och bildkommunikation (Umeå den 11 – 13 november 1987)
3. Rapport från Nordiskt arbetsseminarium om kläder och handikapp (Helsingfors den 19 – 20 november 1987)
4. Rapport från konferenserna "Datorn som hjälpmedel" och "Kommunikation med ny teknik" (Herning den 18 – 19 maj 1988)
5. Registrering av Nordiska projekt inom handikappområdet 1988
6. Registration of Nordic Projects relating to Disability 1988

NNH:s konferenser och arbetsseminarier under 1988

1. Nordiskt arbetsseminarium om Prader-Willis syndrom (Frambu Helse-senter, Oslo, den 11 – 12 april)
2. Nordisk konferens "Datorn som hjälpmedel" (Herning den 18 maj)
3. Nordisk konferens "Kommunikation med ny teknik" (Herning den 19 maj)
4. Nordisk konferens om texttelefoner (København den 18 – 19 augusti)
5. Nordisk konferens om hur förståndshandikappades behov kan beaktas i vidareutveckling av nationella system för förmedling av hjälpmedel (Hurdalssenteret, Hurdal, den 11 – 13 september)
6. Nordiskt arbetsseminarium om autistiska barn/barndomspsykos (Hananholmen, Helsingfors, den 27 – 29 september)
7. Nordiskt arbetsmöte om dataprojekt inom Blissområdet (Reykjavík den 1 oktober)
8. Nordisk konferens om handikapptillgänglighet hos datorer (IBM Nordic Education Center, Lidingö, den 9 – 11 november)
9. Nordiskt arbetsmöte om datorbaserade kommunikationshjälpmedel för handikappade barn (Stockholm den 1 – 2 december)

Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

NIOM (Nordisk institutt for odontologisk materialprøving)
Kirkeveien 71 B
Postboks 70
N-1344 Haslum

Sammendrag

NIOM's arbeid kan inndeles i 4 hovedaktiviteter. Standardisering, materialprøving, forskning og opplysnings- og utredningsvirksomhet.

Materialprøving

NIOM's materialprøveprogrammer, som nå omfatter 20 produkttyper, gjentas regelmessig hvert år. Det publiseres lister over de produktene som tilfredsstillt kravene i den gjeldende ISO-standarden og i de to aksepteringsprogrammene NIOM selv har satt igang. Produktene prøves av NIOM på frivillig grunnlag etter avtale med produsentene. Når produktet står på NIOM's liste, betyr dette at produktet tilfredsstillt visse minimumskrav til kvalitet og brukbarhet. Listene kan tjene som en veiledning for brukeren ved valg av dentale produkter, men de er ikke egnet til å skille ut produkter med spesielle egenskaper. Tyve lister med ialt 874 enkeltprodukter ble publisert i 1988. Listene ble utgitt i egen trykksak og distribuert til alle nordiske tannleger og tann teknikere via de enkelte lands fagdepartementer.

Standardisering

NIOM deltar aktivt i det viktige arbeidet med å lage nye standarder og revidere gamle på internasjonal basis. Derved får instituttet muligheter til å påvirke utformingen av standardene slik at de blir mest mulig hensiktsmessige for nordiske forhold. Når en standard er blitt formelt vedtatt, følger NIOM denne fullt ut på alle punkter ved testing av produkter. NIOM har utarbeidet aksepteringsprogrammer for to materialtyper hvor det ikke er vedtatt internasjonale standarder. De er i hovedtrekkene basert på forslag til internasjonale standarder som foreligger.

Forskning

Valg av prøvemeter og krav til materialkvalitet under utformingen av en standard bør skje på grunnlag av kliniske erfaringer og en best mulig

forståelse av produktenes egenskaper. Forskning omkring dentale materialer gir den innsikt i disse forhold som er nødvendig under standardiseringsarbeidet. Slik forskning gir også den nødvendige kunnskap til deltakelse i internasjonale forskningsfora og til opplysningsvirksomhet. To gjesteforskerstillinger ved instituttet innehas av forskere fra de nordiske land i inntil ett år. Det bidrar på en god måte til spredning av instituttets kompetanse.

Opplysnings- og utredningsvirksomhet

I 1988 utgikk det 51 vitenskapelige artikler/bokkapitler fra NIOM. Temaene spenner vidt, men alle har direkte eller indirekte tilknytning til dentale materials fysikalsk/kjemiske og biologisk/kliniske egenskaper.

Interessen for odontologiske materials bivirkninger på pasientene og effekten på tannhelsepersonals arbeidsmiljø har i de senere år vært stor. Instituttet har i denne forbindelsen på anmodning gitt uttalelser og utredninger til helsemyndighetene og andre i de nordiske land.

NIOM's personale deltar dessuten i videre- og etterutdanning av tannhelsepersonell i Norden ved foredrag og kursvirksomhet. Personalet holdt i løpet av 1988 54 eksterne foredrag og kurs i tillegg til seminarer for gjester til NIOM.

Ekstern vurdering av NIOM's virksomhet

Budsjett- og kontrollutvalget i Nordisk Råd evaluerte NIOM i 1988 ved hjelp av en intervju-undersøkelse. De som svarte var positive til NIOM's virksomhet. Det fremkom ønsker om mer biologisk-toksikologisk forskning, og om øket opplysningsvirksomhet.

Produktregister og bivirkningsregister for odontologiske materialer

NIOM-seminaret om produktregister og bivirkningsregister for odontologiske materialer som fant sted 30. – 31. mai, samlet bred nordisk deltakelse med representanter fra blant annet offentlige myndigheter, akademiske læresteder, legemiddelkontrollen, dentalhandelen og tannlegeforeninger. Hensikten med seminaret var å gi en oversikt over forholdene i de nordiske land slik de er i dag, samt å belyse ønskeligheten og behovet for opprettelsen av eventuelle registre i fremtiden.

Med utgangspunkt i innleggene som ble presentert samt synspunktene som fremkom i paneldebatten, syntes det å være generell enighet om følgende anbefalinger.

Produktregister for odontologiske materialer kan være ønskelig. Det bør inneholde informasjon om materialene, inkludert varedeklarasjon, som brukerne kan dra nytte av. Ønsket om varedeklarasjon ble understreket, men det ble også gitt uttrykk for at denne ville være av begrenset verdi ut i fra et toksikologisk synspunkt. Hensynet til allergiske reaksjoner, som er

det mest vanlige, tilsier imidlertid at detaljinformasjon er nødvendig.

Bivirkningsregister for odontologiske materialer er ønskelig fra et brukersynspunkt. Det bør knyttes til et eventuelt produktregister. Bivirkningsproblemene er små i forbindelse med bruk av odontologiske materialer. En sentralisering av registreringen ville derfor være ønskelig. Det forutsetter bemanning av spesielt kvalifisert personell.

Det kan bli vanskelig å oppnå politisk prioritering for opprettelse av registre for odontologiske materialer, både av økonomiske årsaker og fordi forholdene ikke ansees for å være tilfredsstillende utredet.

Organisasjon

Formål

Retningslinjene for NIOM's virksomhet fremgår av instituttets statutter hvor det bl. a. heter.

”Instituttet har til formål gjennom systematisk utprøving og dertil hørende målrettet forskning å arbeide for at materialer og andre bruksgjenstander som anvendes eller aktes anvendt i odontologisk virksomhet og tannhelsetjeneste i de nordiske land, fyller de helsemessige og tekniske krav som etter utviklingen til enhver tid må stilles.”

Dessuten skal NIOM arbeide med: “. . . utvikling av bedre odontologiske materialer og bruksgjenstander og mer hensiktsmessige metoder for bruk av slike.”

Styre, avdelinger og personale

NIOM's styre, som er sammensatt av en representant og en suppleant fra hvert av de nordiske land, har det overordnende ansvaret for instituttets virksomhet, herunder planlegging, budsjett og publisering. NIOM har en instituttsjef med ansvar for den daglige driften. Styrets sammensetning i 1988 er gitt i Appendix 1.

Det har i 1988 vært avholdt 3 ordinære styremøter. 8. februar (Oslo), 30. mai (Oslo) og 31. oktober (København).

Instituttet er organisert i 3 avdelinger og hadde i 1988 26 stillinger:

- Administrasjon: 3 stillinger
- Biologisk/klinisk avdeling:
8 stillinger
- Fysikalsk/kjemisk avdeling:
15 stillinger

Instituttet fikk i 1988 tildelt en ny forskerstilling knyttet til biologisk/klinisk avdeling. Instituttets personale i 1988 fremgår av Appendix 1.

Instituttets to gjesteforskerstillinger er opprettet for å gi NIOM en best mulig ”nordisk profil” og for å styrke den generelle kompetanse vedrørende dentale materialer i Norden. Bevilgningen til gjesteforskerstillingene tillater ansettelse av personale fra de nordiske land på tidsbegrensede

kontrakter med gode muligheter for individuelle tilpasninger. Ordningen tar sikte på personer på alle kompetansenivåer (fra stipendiat til professor), og det forutsettes at deres prosjekter ligger innenfor instituttets arbeidsprogram eller kan tilpasses dette. Søkningen til gjesteforskerstillingene har vært tilfredsstillende, og ordningen fungerer bra. I 1988 ble gjesteforskertiden fordelt mellom 5 personer.

Økonomi

Instituttet er en del av Nordisk Ministerråds ansvarsområde og finansiert over Ministerrådets allmenne budsjett.

NIOM's totale utgifter for 1988 utgjorde NOK 12.6 mill., hvorav NOK 7.0 mill. gikk med til lønn og sosiale kostnader, NOK 0.6 mill. til utstyr og NOK 3.5 mill. til driftsutgifter. En oversikt over regnskapets hovedoppstilling fremgår av Appendix 2.

Lokaler og utstyr

NIOM flyttet i oktober 1987 inn i nyinnredete lokaler i Kirkeveien 71 B, 1344 Haslum. Det samlede brutto gulvareal utgjør ca. 1 300 m². Hoveddelen av arealet utgjøres av følgende enheter:

Kjemilaboratorium

Klimalaboratorium for fysikalsk
prøvning med spesiallaboratorier

for polymere materialer og gipsbaserte materialer

Slipe/poleringsrom

Tannteknisk laboratorium

Biologisk laboratorium med spesialutstyr for cellekulturstudier, bakteriologi og histologi

Verksted

Bibliotek og konferanserom

Planleggingen, ombyggingen og innredningen av lokalene i Kirkeveien 71 B har tatt meget tid og krevd stor innsats av alle NIOM's ansatte. Alle enhetene var i drift ved utgangen av 1988, unntatt verkstedet som blir operativt i løpet av første kvartal 1989.

Virksomhet

Basert på registreringer foretatt i 1988 var virksomheten ved NIOM fordelt med 10 % på standardisering, 35 % på materialprøvning, 35 % på forskning, 10 % på opplysningsvirksomhet og 10 % på administrasjon/diverse.

Standardisering

Standardiseringsarbeidet er i hovedsak rettet mot utarbeidelse av internasjonale standarder for nye produktgrupper og revisjon av eksisterende standarder. NIOM er direkte engasjert i dette ved deltagelse i ISO (International Organization for Standardization), FDI (Federation Dentaire Internationale) og CEN (Comité Européen de Normalisation).

ISO

NIOM's materialprøveprogrammer baseres på de internasjonale standardene for odontologiske materialer som er utarbeidet av ISO. Instituttets standardiseringsarbeid er derfor i vesentlig grad basert på samarbeid innen ISO/TC 106 – Dentistry (Teknisk komité 106 – Odontologi) både hva angår komitéarbeid og praktisk laboratoriearbeid.

Standardiseringsarbeidet innen ISO/TC tar for seg fysikalske, kjemiske og teknologiske egenskaper hos dentale materialer. NIOM's engasjement i ISO/TC 106 i 1988 har i det vesentlige bestått i deltakelse i undergruppene SC1, SC2, SC6 og SC8 (Appendix 3).

Det eksisterer i dag 47 ISO standarder for det odontologiske området. Av disse er 25 standarder for dentale materialer. Det finnes nå standarder for de fleste viktige materialgruppene. Noen må revideres etter hvert som produktene endres.

I 1988 ble det publisert ny standard for fissurforseglingsmaterialer og reviderte standarder for protesebasismaterialer og sinkkoksyl/eugenol sementer.

En ny teknisk komité innen ISO er etablert (ISO/TC 194). Den skal ta seg av standardiseringen av biologisk prøvning av medisinsk og odontologisk utstyr, inkludert odontologiske materialer. NIOM planlegger å delta i dette arbeidet.

Internasjonalt laboratoriesamarbeid

Fellesprøvning av samme materialer på forskjellige laboratorier utgjør et viktig ledd i etableringen av standarder. Den er spesielt egnet for å frem-skatte data som skall legges til grunn for kvalitetskravene i standarden. Slik «round robin testing» eller ringtesting er også nødvendig for å vise at selve prøvemetoden fungerer. I 1988 deltok NIOM i tre ringtestingsprogrammer.

1. Egenskaper for polymere krone/bro materialer
2. Aktiviseringslamper til herding av kompositte tannfyllingsmaterialer
3. Abrasjonsevne hos slipemidler i tannpasta.

CEN

Alle de fem nordiske land deltar i det europeiske standardiseringsarbeidet (CEN). Aktiviteten innen Cen har øket vesentlig i 1988, både hva

den komitéen som har med odontologiske materialer å gjøre (CEN/TC 55) og arbeidet med standardisering av medisinsk utstyr generelt.

Etter initiativ fra NIOM har CEN/TC55 fattet et prinsippvedtak om at europeiske standarder (EN) på det odontologiske området skal være identiske med de gjeldende ISO-standardene. Dette ansees som et meget viktig vedtak og vil tillate at standardiseringsarbeidet kan konsentreres innenfor en organisasjon. Som en følge av den forventete utvikling mot det indre markedet i Europa vil NIOM legge EN til grunn for materialprøvingen i fremtiden, muligens allerede fra 1989 for enkelte typer produkter. Endringene i materialprøvearbeidet vil være av formell art og det forventes ikke å føre til endringer i NIOMs rutiner i 1989.

I et møte arrangert av CEN/CENELEC i desember 1988 ble grunnlaget lagt for en oppdeling av standardiseringen innen området «medisinsk teknisk utstyr». Det er sannsynlig at odontologiske produkter i fremtiden vil bli inkludert i det Fellesmarkedsdirektiv som bl. a. tar for seg forskjellige typer implantater. Alternativt tas det sikte på å opprette et eget direktiv for odontologiske materialer. Slike direktiver vil være avgjørende for regler og lovverk i alle europeiske land. I hovedtrekkene regnes det med at spesielle standarder («vertikale» standarder) vil gjelde for de enkelte produkttyper. For odontologiske materialer vil disse bli identiske med eksisterende ISO standarder. I tillegg vil det bli utarbeidet felles standarder («horisontale» standarder) som skal dekke en rekke produkttyper. Eksempler på slike horisontale standarder er dem som skal gjelde krav til produsentenes arbeid (GMP), sterilisering og biologisk prøvning, NIOM planlegger å delta i de komitéene som vil påvirke odontologiske materialer.

Det anses sannsynlig at rapporten fra EUCOMED (den europeiske foreningen for produsenter av medisinsk utstyr), publisert i 1988, vil danne grunnlaget for det videre lovarbeid med odontologiske materialer.

FDI

Biologisk/klinisk standardisering har hittil vært tillagt FDI, og arbeidet er konsentrert til CPD (Commission on Dental Products). NIOM deltar i gruppene som utarbeider kliniske og biologiske materialprøveprogrammer.

Et dokument med oversikt over metoder som egner seg for biologisk prøvning av odontologiske materialer ble publisert som ISO teknisk rapport 7405 i 1984. Revisjon av dokumentet er igangsatt, og en rekke av de undersøkelsene som er utført ved NIOM, er med og danner grunnlaget for dette dokumentet. Gruppen møttes i oktober 1988. Revisjonsarbeidet forventes å ta noe tid fordi det foreligger prinsipielt forskjellige syn om biologisk materialprøving innen komitéen. Det reviderte dokumentet vil være ett av grunnlagene for arbeidet innen den nyetablerte ISO/TC 194.

Materialprøvning

Materialprøvningen bygger på en frivillig avtale mellom NIOM og produsentene. Produsentene garanterer at produktet tilfredsstillende de kvalitetskravene som er spesifisert i angjeldende ISO standard. NIOM kjøper produktet på det åpne markedet en gang hvert år og kontrollerer at materialet tilfredsstillende kravene i standarden. Vedtak om igangsetting av prøvning av nye materialgrupper gjøres av NIOMs styre.

Ved revisjoner av standarder som innebærer omfattende forandringer i de krav som stilles, sender NIOM informasjon om dette til alle produsenter med produkter på det nordiske markedet og inviterer på nytt til å delta.

De listene som NIOM publiserer over produkter som tilfredsstillende kravene i ISO-standarder for vedkommende materialgruppe, er en veiledning overfor brukerne ved valg av produkter. Enkelte offentlige forsikringsordninger og avtaleforhold forutsetter eller anbefaler at det kun brukes materialer som står på NIOMs lister (eksempelvis for Den kommunale tandpleje og Sygesikringsoverenskomsten i Danmark, Honorartariffen i Norge og Tandvårdsforsikringens erstatningsregler for støpelegeringer i Sverige). Direktiv fra enkelte lands helsemyndigheter presiserer dessuten at produkter på NIOMs lister bør benyttes.

Aksepteringsprogrammer er forenklede materialprøveprogrammer og etableres for materialgrupper hvor det ikke foreligger ISO-standarder. NIOM hadde i 1988 to aksepteringsprogrammer, ett for legeringer til metallkeramikk kroner og ett for kompositter til bruk i premolarer og molarer (okkusale klasse I og klasse II fyllinger); de såkalte posteriore kompositter. Programmet for posteriore kompositter inneholder krav om at materialene må fylle kvalitetskravene i den vanlige standarden for plastbaserte fyllingsmaterialer, ISO 4049, og at det i tillegg foreligger biologiske data fra minst to typer prøver og resultater fra minst 3 års klinisk prøvning av materialene.

Biologiske krav – I en del av de nye standardene er det krav om dokumentasjon av biologiske egenskaper. Det refereres i standardene til ISO/TR 7405 – Biological Evaluation of Dental Materials. NIOM har tolket dette slik at vi forlanger to forskjellige tester for alle nye materialer. Testene skal være fra forskjellige nivåer, f.eks. én cellekultur-test og ett dyreforsøk.

Produkter som testes av NIOM

NIOM's materialprøveprogram ble i 1988 basert på følgende standarder:

1. Alloys for dental amalgam – ISO 1559
2. Dental mercury – ISO 1560
3. Dental inlay casting wax – ISO 1561
4. Dental casting gold alloys – ISO 1562
5. Alginate dental impression material – ISO 1563

6. Agar impression material – ISO 1564
7. Dental silicate cement (hand-mixed) – ISO 1565
8. Dental zinc phosphate cement – ISO 1566
9. Denture base resin – ISO 1567
10. Dental zinc oxide/eugenol filling materials – ISO 3106
11. Dentistry – Synthetic resin teeth – ISO 3336
12. Capsulated dental silicate and silico-phosphate filling materials – ISO 3851
13. Resin – based dental filling materials – ISO 4049
14. Dental zinc polycarboxylate cements – ISO 4104
15. Dental materials – Elastomeric impression material – ISO 4823
16. Dental base metal casting alloys – ISO 6871
17. Dental gypsum products – ISO 6873
18. Dental glass polyalkenoate cements – ISO 7489

I tillegg til de nevnte ISO-standardene, benytter NIOM to aksepteringsprogrammer.

19. Dental casting alloy for metal/ceramic reconstructions
20. Resin based dental filling materials for use in occlusal class I or class II restorations.

NIOM-lister

Lister over produkter som tilfredsstillter kravene i NIOM's materialprøve- og aksepteringsprogrammer ble publisert samlet i en egen trykksak: «Lister over sertifiserte produkter 1989». Den ble distribuert til alt tannhelsepersonell i Norden via de enkelte lands fagdepartementer.

Forskning

Publikasjoner

Arbeider som er publisert i 1988 er satt opp i publikasjonslisten. Innholdet fra disse publikasjonene og abstrakter omtales ikke. Det etterfølgende konsentrerer seg om igangsatte, ikke publiserte/avsluttede arbeider.

Legeringer

Støpbarhet hos dentale legeringer og støping av titan til kroner har vært de to viktigste forskningsoppgaver. Noen undersøkelser er også utført på lavgull-legeringer med høyt indiuminnhold og på å belegge titanimplantater med hydroksylapaitt. Påbrenning av porselen på titan er et problem som ikke er løst. Belegging med akryl på en silanisert overflate ser lovende ut.

Polymere dentalmaterialer

Polymere protesematerialer – Dynamisk-mekaniske undersøkelser er gjennomført med karbonfiberarmerte protesematerialer med forskjellig fyllingsgrad. Betydningen av vannopptak er også studert.

Polymere krone-bro/fasadematerialer. Undersøkelsen av adhesjonsmekanismene mellom polymermaterialer og metalliske konstruksjonsmaterialer etter overflatebehandling av metallene med «silicoater»-prosessen er snart avsluttet.

Sementer

Effekten av vannpåvirkning tidlig i stivningsfasen er undersøkt. Overflaten av glassionomersementene blir ødelagt hvis sementene eksponeres for vann kort tid etter stivning.

Porselener

Forskningen ble i 1988 konsentrert om å finne egnede målemetoder for bruddseighet hos porselener. Det er antatt at dette er en kritisk egenskap hos disse materialene når indikasjonsområdet for hel-keramiske kroner skal vurderes.

Adhesjon

Omfattende prøver av bindingen både til emalje og dentin er foretatt for å klarlegge effektene av variabler som lagringsbetingelser, dentin struktur og strekksystem på målbar bindingsstyrke. Termosykling reduserer effekten av alle prøvede adhesiver, men med store forskjeller.

Rotfyllingsmaterialer og medikamenter

Alternativer søkes for bruken av kloroform i rotbehandlinger. I laboratorieforsøk prøves andre organiske løsemidlers mulighet for å erstatte kloroform i endodontisk behandling.

Biologiske testmetoder

Utløste komponenter fra dentale materialer kan forårsake lokale og generelle allergiske og toksiske reaksjoner. Ved NIOM's biologisk/kliniske avdeling legges det vekt på sammenlignende studier for å belyse de forskjellige metodenes verdi som målesystemer for risikoen for bivirkninger når materialene brukes på mennesker.

Allergi-testing – NIOM har svart på en rekke henvendelser om hvilke substanser som det er aktuelt å teste de enkelte pasientene for ved mistanke om allergiske reaksjoner på dentale materialer. NIOM har også fungert som en sentral instans for rapporteringer av bivirkninger av dentale materialer. Dette erfaringsgrunnlaget blir benyttet ved kurs og seminarer om disse problemene og som grunnlag for biologiske forsøk med aktuelle materialer. En marsvin-undersøkelse om den allergifremkallende evne av to ortodontiske adhesiver er gjennomført i samarbeid med Hildur Søhoel, Bergen.

Mikrobiologiske undersøkelser – Forekomsten av infeksjoner i tannrøtter under rotbehandling er sammenholdt med medikament- og material-

bruk. Nye rotfyllingsmaterialer har her ikke vist seg mer effektive enn tradisjonelle produkter.

NIOM har engasjert seg i problemer rundt desinfeksjon av tanntekniske arbeider, aktualisert gjennom behovet for å hindre smittespredning av hepatitt og HIV. NIOM undersøker også om metoder for desinfeksjon svekker kvaliteten av tanntekniske arbeider.

Kariesbakterier på ulike fyllingsmaterialer har vært studert ved bakteriologiske prøver fra fyllingskanter. Fyllinger av glassionomersement har mindre mutans streptokokker i fyllingskanten enn både kompositt og amalgam.

Histopatologi – Kliniske prøver (biopsier) undersøkes med vanlig histologiske fargeteknikker og med metoder for elementanalyser i vevet.

Pulpastudier med forskjellige glassionomersementer ble utvidet i 1988 og beregnes avsluttet i 1989/90.

Kliniske undersøkelser

Prosjektet med etterkontroll av fyllingene i NIOM's kliniske materialprøveprogram har nå observasjonstider på 8–9 år. Det var forutsatt at 5 år skulle være lengste tid ved starten av prosjektet. På grunn av den store betydningen som tillegges sekundærkaries, er observasjonstiden utvidet. Det er etablert et nytt system for vurdering av kavitetsprepareringene. Disse arbeidene utføres i samarbeid med Asbjørn Jokstad, Oslo. I samarbeid med Vibeke Qvist og Laila Johannessen, København, har lignende vurderinger vært utført på kavitetsprepareringer fra et dansk materiale.

Sementeringsundersøkelsen med to glassionomersementer vil tiltale direkte sammenligning med polykarboxylatsementer og fosfatsementer. Ingen av de 67 kronene som inngår i prosjektet som ble startet i 1981, er hittil løstnet eller revidert av andre årsaker.

Alternative materialer brukt til stiftkonus-krone omfatter for få enheter, og prosjektet avsluttes.

Fissurforseglingsundersøkelsen er under bearbeidelse og ventes avsluttet i 1989. En ny serie med glassionomersement er igangsatt i samarbeid med Folktandvården i Västmanland.

Undersøkelse av amalgam, kompositt og glassionomersement (cermetsement) i små klasse II fyllinger fortsetter. Frakturfrekvensen er hittil høyest på fyllinger laget av glassionomersement.

Rotfyllingsmaterialer – Kliniske studier er igangsatt på rotfyllingsmaterialer med innhold av kalsiumhydroksid eller kalsiumoksid. Elektronisk billedbehandling benyttes i analyser av røntgenbildene for disse pasientene. Hos de samme pasientene undersøkes forekomst av bakterier som infiserer rot dentinet ved rotspissbetennelser.

Ved studentklinikken i Århus tannlægehøjskole har man benyttet 2 rotfyllingsmaterialer (Kloroperka og AH26). Resultatene av disse behandlingene er nå til analyse ved NIOM.

Andre kliniske studier – In vivo studier av slitasjen av protetiske materialer fortsetter i samarbeid med A. Ekfeldt, Göteborg. NIOM er også der involvert i en langtidsundersøkelse av 4 forskjellige typer porselenskroner i premolar-/molarområdet.

To enquete-undersøkelser blant norske tannteknikere og skandinaviske protetikere har vært gjennomført i samarbeid med Nils Jacobsen, Oslo. Hensikten med undersøkelsen har vært å kartlegge bivirkninger ved bruk av protetiske materialer.

Opplysnings- og utredningsvirksomhet

Lister over produkter som er sertifisert av NIOM, er utgitt som egen trykksak og distribuert til alle tannleger og tannteknikere i Norden via de enkelte lands fagdepartementer. Dessuten har 52 forskningsartikler og bokkapitler utgått fra NIOM i 1988 (Appendix 4).

NIOM har vært representert ved 24 faglige møter (Appendix 5) og holdt 54 foredrag ved nordiske og internasjonale kurs og seminarer (Appendix 6). NIOM's vitenskapelige personale har også hatt en rekke spesielle oppdrag i 1988 (Appendix 7).

På grunn av den store interessen i dagspressen og det politiske engasjement i tilknytning til bruken av odontologiske materialer, spesielt amalgam, har NIOM deltatt i en betydelig utredningsvirksomhet angående disse forholdene. Slik utredningsvirksomhet blir i vesentlig grad utført etter oppdrag fra de nordiske lands helsemyndigheter. Telefonhenvendelser og skriftlige forespørsler fra enkeltpersoner er også omfattende.

NIOM-Nytt

NIOM-Nytt inngår i 21 nordiske odontologiske tidsskrifter (tannlege- og tannteknikerforeningenes fagtidsskrifter samt tannlegestudentenes tidsskrifter). I 1988 ble et NIOM-Nytt om «Ny ISO standard for dentale uedle legeringer til avtagbare proteser» publisert.

NIOM Seminarer

NIOM holdt i 1988 et 2 dagers seminar om «Bivirkninger og registrering av dentale materialer» som er omtalt på side 7. Det har blitt avholdt endel interne seminarer ved NIOM i tillegg til seminarer i forbindelse med besøk fra sentralklinikker i Sverige og av u-lands stipendiater.

Nordisk Råds vurdering av NIOM

Budsjett- og kontrollutvalget i Nordisk Råd evaluerte NIOM's virksomhet i 1988 ved hjelp av en intervju-undersøkelse blant myndigheter, bransjeorganer, produsenter og innkjøpere av odontologiske materialer i de nordiske land. Utvalgets sekretær, Marianne Andersson, undersøkte hvor-

ledes brukerne ser på NIOM og på muligheten for en avgiftsfinansiering av NIOM's materialprøvning. De som svarte var positive til NIOM's virksomhet. Det framkom ønsker om mer biologisk/toksikologisk forskning og om øket opplysningsvirksomhet. Åttiåtte prosent svarte at en avgiftsfinansiering av NIOM's materialprøvning ikke er formålstjenlig.

Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter

Verksamhetsberättelse 1 juli 1988 – 30 juni 1989

Namn och adress

Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
Box 42
S-950 94 Övertorneå
Tel 0927/108 30

1. Inledning

AMU Nordkalotten är en för Finland, Norge och Sverige gemensam institution för arbetsmarknadsutbildning och har till uppgift att främja arbetsmarknadsutbildningen särskilt i de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige.

AMU Nordkalotten inrättades som försöksinstitution i Övertorneå den 1 juli 1970. Den 1 januari 1983 införlivades utbildningarna i Hedenäset till AMU Nordkalotten. Från och med den 1 januari 1986 ingår AMU Nordkalotten som egen myndighet i uppdragsorganisationen för arbetsmarknadsutbildning i Sverige, AMU-Gruppen.

AMU Nordkalotten tillhandahåller arbetsmarknadsutbildning i första hand på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheterna i Finland, Norge och Sverige. AMU Nordkalotten får dessutom tillhandahålla utbildning åt arbetsmarknadsmyndigheterna i Danmark och Island, likaså åt andra uppdragsgivare samt sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten.

AMU Nordkalotten fungerar även som resurs- och teknikcenter för företag inom upptagningsområdet.

På uppdrag av Nordiska ministerrådet kan dessutom gemensamt nordiskt utvecklingsarbete förläggas till AMU Nordkalotten.

2. AMU Nordkalottens styrelse

Ledningen utövas av en trelandsstyrelse med sex ordinarie ledamöter och sex suppleanter. En ledamot från varje land företräder arbetsmarknadsmyndighet. En ledamot från varje land företräder motsvarande central AMU-myndighet.

Styrelsen har under del av ovanstående verksamhetsperiod som redogörelsen omfattar haft följande sammansättning.

Ordinarie ledamöter:

Nicolay Beck, kontorschef, Ordf. fr. o. m. 1989-01	Norge
Birgitta Thellman-Gustavson, utbildningsdir. Ordf. t. o. m. 1988-12, Vice ordf. fr. o. m. 1989-01	Sverige
Audun Sivertsvik, fylkesarbetschef Vice ordf. t. o. m. 1988-12	Norge
Taito Määttä, distriktschef, t. o. m. 1988-08	Finland
Brita Lamberg, inspektör, fr. o. m. 1988-09	Finland
Olavi Räsänen, yrkesutbildningsinspektör	Finland
Göran Uusitalo, länsarbetsdirektör	Sverige

Suppleanter:

Einar Eriksen, fylkesarbetschef	Norge
Paul Rasmussen, kontorschef	Norge
Brita Lamberg, inspektör, t. o. m. 1988-08	Finland
Jaakko Ylitalo, t. f. distriktschef, fr. o. m. 1988-09	Finland
Antti Hedkrok, äldre regeringssekreterare, t. o. m. 1988-12	Finland
Pekka Lampinen, överinspektör, fr. o. m. 1989-01	Finland
Jan Bengtsson, avdelningsdirektör	Sverige
Marika Fröberg, personaldirektör	Sverige

Sekreterarfunktionen i styrelsen har skötts av Gudrun Kron.

Styrelsen har sammanträtt sju gånger under verksamhetsperioden. Ett styrelsesammanträde har varit förlagt till Gällivare.

3. Utbildningens resultat

Arbetsmarknadsläget på Nordkalotten kännetecknas av en relativt hög arbetslöshet som väsentligt överstiger riksgenomsnittet i respektive land.

Totalt har under verksamhetsperioden 642 kursdeltagare utskrivits från centret. Av dessa var:

148 st finska kd av vilka 70% erhållit arbete,

193 st norska kd av vilka 90% erhållit arbete samt

301 st svenska kd av vilka 85% erhållit arbete.

En del har fortsatt i annan utbildning.

Den 30 juni 1989 utgjorde antalet kursdeltagare 5 100 sedan dess start den 1 december 1970. Totalt inskrivna kursdeltagare sedan centret startade utgör 5 874 stycken.

4. Planeringsgrupp

En planeringsgrupp bestående av tre personer, vilka representerar arbetsmarknadsmyndigheten i respektive land, finns inrättad. Planerings-

gruppens arbetsuppgift är att utifrån respektive lands behov, planera för vilka utbildningar och antal utbildningsplatser som respektive land kan tänkas köpa vid AMU Nordkalotten.

Planeringsgruppen har under verksamhetsperioden bestått av:

Aira Mylly, inspektör	Finland
Charles Järvi, arbetsförmedlare	Norge
Jan Bengtsson, avdelningsdirektör	Sverige

Planeringsgruppen har under verksamhetsperioden haft tre protollförda sammanträden.

5. Pedagogiskt utvecklingsarbete

Modulindelade kursplaner finns införda på de flesta utbildningsblocken. *Nya kursplaner har genom centrets försorg utarbetats och utnyttjas som försöksplan på följande områden:*

- Svenska inom servicenäringarna för finska kd
- Lokalt anpassad kursplan för hotellpersonal
- Kurs i studieteknik för alla nya kd

6. Arbetspraktik

Finska kursdeltagare skall under sin utbildningstid vid AMU Nordkalotten genomgå arbetspraktik. Under verksamhetsperioden har 82 % av de finska kursdeltagarna genomgått eller påbörjat sin arbetspraktik. Vissa kursdeltagare har erbjudits arbete under arbetspraktiken.

Arbetspraktik har även införts för norska kd vid kyl- och automatiseringsteknikutbildningarna.

7. Elevvård och fritidsverksamhet

Personalstyrkan på den elevsociala sidan har bestått av 8 personer:

- 2 personer på elevhemssidan i Övertorneå
- 1 person på elevhem och fritidsverksamhetssidan i Hedenäset
- 1 person på fritidsverksamhetssidan i Övertorneå
- 1 person på heltid för hälsovård i Övertorneå
- 1 person på 1/2-tid för hälsovård i Hedenäset samt
- 2 personer på tvätt- och förrådssidan.

För 2 av ovan uppräknade personer utgår lönebidrag.

1 tjänst som kurator har under verksamhetsåret varit vakant.

Den elevsociala personalen svarar för den kurativa verksamheten, hälso- och sjukvård, fritidsverksamheten, kursdeltagarnas inkvartering och tillsyn/underhåll av bostäderna.

Kommittén för Bottniska viken

Verksamhetsberättelse 1988

1 Institutionens uppgift

År 1972 undertecknades mellan myndigheter i Sverige¹ och Finland² ett samarbetsavtal angående samordning och initiering av forsknings- och utredningsarbete om föreningsförhållandena i Bottniska viken. Avtalet baserade sig på Nordiska rådets rekommendation år 1970 angående åtgärder mot föreningen i Östersjön. För ändamålet upprättades en kommitté, Kommittén för Bottniska viken, med uppgift att koordinera forskningen och observationsverksamheten för att påvisa långsiktiga förändringar i Bottniska vikens hydrografiska, hydrokemiska, biologiska och sedimentologiska förhållanden. Kommittén utarbetar årligen ett arbetsprogram för samordning av pågående och framtida forskningsverksamhet och rapporter om sin verksamhet och om forskningsresultaten i en årsrapport.

Länderna inrapporterar också årligen till Helsingforskommissionen resultaten från den monitoringverksamhet som bedrivs i Bottniska viken och som utgör ländernas gemensamma åtagande under kommissionen.

2 Organisation

Kommittén för Bottniska viken har under år 1989 bestått av följande ledamöter:

Finland

gen.dir.	Simo Jaatinen (ordf.)	VMS
överdir.	Runo Savisaari (suppl.)	VMS
byråchef	Lea Kauppi	VMS
forskare	Pentti Kangas (suppl.)	VMS
överdir.	Aarno Voipio	HFI
avd.chef	Paavo Tulkki	HFI
forskare	Juha-Markku Leppänen (suppl.)	HFI
forskare	Henrik Sandler (suppl.)	HFI

Sekreterare för den finländska delen av kommittén har varit:
forskare Henrik Sandler; sekr. för internationella ärenden Sirkka Haunia.

¹ Statens naturvårdsverk, Box 1302, S-171 25 Solna

² Vatten- och miljöstyrelsen, Box 250, SF-00101 Helsingfors
Havsforskningsinstitutet, Box 33, SF-00931 Helsingfors

Sverige

gen.dir.	Valfrid Paulsson (ordf.)	SNV
avd.dir.	Jan-Erling Larsson (suppl.)	SNV
avd.dir.	Ulla-Britta Fallenius	SNV
direktör	Ulf Ehlin	SMHI
lab.chef	Stig Carlberg (suppl.)	SMHI
fiskeriint.	Sten Andreasson	FS
avd.dir.	Ingemar Olsson (suppl.)	FS

Sekreterare för den svenska delen av kommittén har varit:
byrådir. Stig Norström, SNV

Kommitténs arbetsutskott har under år 1989 haft följande sammansättning:

Finland

överdir.	Runo Savisaari, kontaktperson
avd.chef	Paavo Tulkki
forskare	Pentti Kangas
forskare	Henrik Sandler
sekr. för internationella ärenden	Sirkka Haunia (sekr.)

Sverige

direktör	Ulf Ehlin
byrådir.	Stig Norström (sekr.)

Till kommitténs arbetsutskott har följande temagrupper/kontaktpersoner varit anknutna under år 1989:

Belastning*Finland*

Emelie Enckell-Sarkola (ordf.)
Vuokko Karlsson
Heikki Pitkänen
Magnus Cederlöf

Sverige

Birger Eriksson, kontaktperson
Thorsten Ahl
Lennart Mattsson
Hans Areskoug
Anders Widell

Biologi*Finland*

Juha-Markku Leppänen (ordf.)
Pentti Kangas
Veijo Miettinen
Ann-Britt Andersin
Hannu Lehtonen

Sverige

Ulf Grimås, kontaktperson
Sten Andreasson
Hans Cederwall
Åke Hagström
Erik Neuman

Miljögifter*Finland*

Veijo Miettinen (ordf.)
 Rolf Kristoffersson
 Henrik Sandler
 Matti Verta
 Matti Perttilä

Sverige

Agneta Melm, kontaktperson
 Mats Olsson
 Ragnar Holmberg (suppl.)
 Sven-Åke Heinemo
 Agneta Göthberg

Hydrografi (inkl. fysik, kemi, sediment och materialbalans)*Finland*

Paavo Tulkki (ordf.)
 Lauri Niemistö
 Heikki Pitkänen
 Jouko Launiainen
 Juha Sarkkula
 Vappu Tervo

Sverige

Ulf Ehlin, kontaktperson
 Stig Carlberg
 Johan Ingri
 Anna-Helena Lindahl

3 Verksamheten 1989

Kommittéen för Bottniska Viken beslutade vid årsmötet i februari 1989 att ställa sig bakom genomförandet av storprojektet, Bottniska Viken Året 1991, med syftet att bl. a. skapa ett bättre underlag för bedömning av Bottniska Vikens föroreningsstatus, att underlätta genomförandet av angelägna forskningsprojekt samt att belysa de i havsområdet aktuella miljöproblem.

Ledningsgruppen för koordineringen av storprojektet samt kommitténs temagrupper har under verksamhetsåret fortsatt med planeringen av forskningsprogrammet och planerna för projektets finansiering.

Det vetenskapliga huvudprogrammet för Bottniska Viken Året redovisades vid kommitténs årsmöte i februari 1989. Ledningsgruppen organiserade i april ett diskussionsmöte för intresserade forskare och myndigheter för att fastställa innehållet och genomförandet av de enskilda forskningsprojekt, som borde ingå i programmet.

Under årets lopp har ledningsgruppen sammanställt en projektkatalog och fortsatt med planeringen av det praktiska arbetet gällande tidsprogram, fartygsresurser och utrustning samt finansiering.

Kommittén har vidare mottagit rapportering från den finsk-svenska arbetsgruppen med uppgift att redovisa för metallbelastningen på Bottniska Viken. Rapporten från projektet har publicerats på svenska och på engelska.

Uppdraget från Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) till myndigheterna i Sverige och Finland gällande belastningen på Bottenviken och

åtgärder för att minska utsläppen har avrapporterats i juni. Myndigheternas rapport har utgjort underlagsmaterial för den arbetsgrupp som redovisat Bottenvikens miljöproblem för Nordiska ministerrådet.

Arbetet i kommitténs fyra temagrupper under år 1989 har redovisats till kommittén enligt följande:

Hydrografigruppen

Båda länderna har koordinerat och utfört HELCOM monitoringen och överlämnat monitoringdatat till HELCOM. Samtidigt har den bilaterala monitoringen utförts i Bottniska viken. För Finlands del var observationsverksamheten mer begränsad på hösten, emedan det gamla fartyget togs ur bruk och det nya fartyget inkördes under sommaren före expeditionen till Antarktis, hösten 1989.

Hydrografiska undersökningar på de flesta stationerna har fortsatt rutinmässigt.

Finska och svenska hydrografer och kemister har deltagit i HELCOMS arbete "Second Periodic Assessment of the Baltic Sea", där material från Bottniska viken har använts och där Bottniska viken behandlats som en del av Östersjön.

På HFI har man gjort sammanfattningar om Bottniska vikens närsaltskoncentrationer och trender samt tungmetallernas (Fe, Mn, Cu, Zn, Pb, Cd, Hg) förekomst och historiska fördelning i sedimenten.

Temagruppen har också deltagit aktivt i planeringen av BV-året.

Belastningsgruppen

Utveckling av belastningskontrollen och uppdatering av datasystemet för insamling av utsläppsdata har fortsatt i de båda länderna.

Under år 1989 publicerades två rapporter: Utredningen "Metallbelastningen på Bottniska viken" (SNV Rapport 3638/89)/ "The metal load on the Gulf of Bothnia" (VMS Stencil 291/89) hade intiterats av kommitténs årsmöte 1988. Utredningen "Skyddet av den marina miljön i Bottenviken" (SNV Rapport 3671/89 och VMS Stencil 205/89) hade gjorts på uppdrag av den svenska och den finska miljöministern.

Den tidigare rapporteringen "The Gulf of Bothnia-discharges from land and air" har alltså ersatts av mera analytiska och åtgärdsinriktade utredningar samtidigt som den tidigare två-årsstatistiken befunnits mindre ändamålsenlig.

Ett program för utvärdering av använd metodik för belastningssammanställningar har diskuterats. Fyra konsulter kontaktades men offerterna visade sig alltför dyra. Beslut om vidare arbete har ännu inte fattats.

Belastningsgruppen har också deltagit i förberedelserna inför Bottniska viken Året 1991.

Gruppen har haft ett möte i Helsingfors.

Biologigruppen

Biologigruppens arbete har under verksamhetsåret koncentrerats på planeringen av Bottniska viken Årets övergripande biologiska projekt, "det biogeokemiska kretsloppet". Den biologiska planeringsverksamheten har skett dels vid det för alla arbetsgrupper gemensamma planeringstillfället 25–26 april, dels vid ett specialmöte för "det biogeokemiska kretsloppet" 4–5 oktober.

Den biologiska monitoringsverksamheten på gemensamma stationer i öppna havet har fortsatt enligt rådande riktlinjer, likaså intensivprovtagningen på nationella kustnära stationer.

De utvidgade zoobenthosprogrammen, med syfte att klarlägga effekterna av en eventuell generell eutrofiering i Bottniska viken har fortsatt under 1989 i båda länder.

Den finsk-svenska arbetsgruppen för fisk har hållit flera möten under året, och gemensamma undersökningar har gjorts i olika delar av Bottniska viken. Gruppen har, inom ramen för ett treårsprojekt, erhållit 130000 DKK av Nordiska rådet för följande ändamål; datorisering av projektkatalogen, inrättandet av referensområden i Norra kvarken och Skärgårdshavet samt resor till arbetsgruppens möten. Undersökningen av abborklassernas mellanårsvariationer har fortsatt. Planeringen av ett gemensamt kustfiskeprojekt har inletts, likaså planeringen av ett gemensamt projekt med syfte att klarlägga klimatförändringars inverkan på fisk.

Miljögiftsgruppen

Verksamheten har under året speciellt koncentrerats på planeringen av Bottniska viken Året 1991. Medlemmar ur gruppen har deltagit på planeringsmötet i februari i Norrköping och på forskarseminariet i april. Dessutom har man deltagit i ytterligare två planeringsmöten, som båda hållits i Finland, ett i maj och ett i oktober.

Den planerade interkalibreringen av fiskfysiologiska metoder vid föreningsforskning flyttades under verksamhetsåret så, att den kommer att utföras först 1990, som en del av ett större projekt under Bottniska viken Året. Projektets övergripande målsättning är att undersöka effekter av träförädlingsindustrins avloppsvatten.

Alla projekt från miljögiftsområdet, som kommer att förverkligas under Bv-Året, fastställdes under året, medan finansieringen ännu till stora delar är öppen.

Kommitténs finländska ledamöter har under år 1989 hållit 6 möten, medan den svenska delen av kommittén avhandlat ärenden per telefon eller korrespondens. Arbetsutskottet har hållit två gemensamma möten.

Vasa den 31 januari 1990

Simo Jaatinen

Valfrid Paulsson

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1988

(Berättelserna C 15/e: 1–2, 4–8, 10, 13–15, se s. 2097)

Økonomisk Udvalg har modtaget beretninger for virksomhedsåret 1988 fra følgende institutioner:

C/15/e: 1/1990	Nordisk Økonomisk Forskningsråd
C/15/e: 2/1990	Nordisk Statistisk Sekretariat
C/15/e: 4/1990	Nordisk Industrifond
C/15/e: 5/1990	Samnordisk Planteforædling (SNP)
C/15/e: 6/1990	Nordtest
C/15/e: 7/1990	Nordel
C/15/e: 10/1990	Nordisk Institut for Regionalpolitisk Forskning (Nord-REFO)
C/15/e: 13/1990	Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS)
C/15/e: 14/1990	Nordisk Genbank for Jordbrugs- og Haveplanter
C/15/e: 15/1990	Nordisk Komite for Byggebestemmelser (NKB),

Udvalget har modtaget følgende beretning for virksomhedsåret 1989:
C/15/e: 8/1990 Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål (NKA).

Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Stockholm den 29.-30. januar 1990 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

Resumé af de enkelte beretninger

C/15/e:1/1990 Nordisk Økonomisk Forskningsråd

Nordisk Økonomisk Forskningsråd har til opgave at medvirke i analyser og udredninger vedrørende den gensidige økonomiske afhængighed mellem de nordiske lande og vedrørende mulighederne for udbygget økonomisk samarbejde.

Rådet havde i 1988 et budget på 2.281.000,- SEK, som dels anvendtes til projekter, dels til drift af rådet og aflønning af rådets sekretær, som er lokaliseret på universitetet i Lund.

Særlige aktivitetsområder i 1988 har været Norden og EF, skattesystemer og skattereformovervejelser i Norden samt produktivitet inden for tjenestesektoren. Rådet har dels givet midler til forskningsprojekter på disse og en række andre områder, dels støttet afholdelse af en række seminarer inden for disse emner.

Sommerens politisk-økonomiske seminar handlede om løndannelsen i Norden.

C15/e:2/1990 Nordisk Statistisk Sekretariat

Sekretariatet har, efter bemyndigelse af cheferne for de nordiske landes centrale statistiske myndigheder, til opgave at samordne den officielle statistik i de nordiske lande. Det indebærer bl.a. arbejde med at gøre statistikken i de nordiske lande sammenlignelig.

Årligt udgives den nordiske statistiske årbog, og der gennemføres en række projekter sammen med den daglige koordinering.

Budgettet for 1988 var 2.253.000,- DKK. Sekretariatet ligger i København og havde 6 ansatte i 1988.

C15/e:4/1990 Nordisk Industrifond

Nordisk Industrifond (Nordisk fond for teknologi og industriel udvikling) blev oprettet i 1973. Fonden fremstår efter sammenlægningen med Nordforsk-sekretariatet og udviklingen af en række supplerende aktiviteter som et industrielt center af stor betydning for det nordiske samarbejde om industriel teknisk forskning og udvikling.

Industrifonden og dermed det industrielle center er lokaliseret i Oslo og havde i 1988 et personale på 17 personer.

Industrifondens forsknings- og udviklingsaktiviteter har været særligt prioriteret i de økonomiske handlingsplaner, som har tilført fonden store pengemidler og pålagt den højt prioriterede opgaver.

Ministerrådets bevillinger til Fonden har udviklet sig fra ca 20 mio NOK i 1982 til ca 120 mio i 1988 og 1989, hvilket giver Fonden muligheder for at spille den ønskede centrale rolle som hjælper for nordiske virksomheder i deres forsknings- og udviklingsarbejde.

Fonden kan gå ind i udviklingsprojekter enten med bidrag eller med risikolån. Bidrag ydes først og fremmest til projekter, som gennemføres i egentlige forskningsinstitutioner, men i nært samarbejde med industrielle parter. Risikolån ydes som topfinansiering (max 50% af den samlede finansiering) til projekter, som gennemføres med et kommercielt sigte af nordiske virksomheder. I 1988 har Fonden fordelt 83% af sine midler til bidrag og 17% til lån, hvoraf Fonden skønner at ca 25% forventes at blive tilbagebetalt.

Hovedindsatsområderne har i 1989 været: materialeteknologi (24%), informationsteknologi (30%) og bioteknologi (20%), mens øvrige teknikområder har tegnet sig for 22% af indsatsen.

75 % af Fondens tilsagn om støtte i 1988 er givet til konkurrenceneutrale industriprojekter, hvor resultaterne vil være til rådighed for hele den nordiske industri. Projekterne er for størstedelens vedkommende store, dvs at 60 % af Fondens disponible projektmidler går til 22 store projekter med totalbudgetter på 10-20 mio NOK.

Fonden samarbejder med over 300 aktive partnere, hvoraf 45 % er industrivirksomheder, 50 % er forskningsinstitutioner og 5 % offentlige myndigheder.

Som led i arbejdet med opbygningen af det industrielle center har Fonden udbygget sin informationsvirksomhed og arbejdet med deltagelsen i det europæiske forsknings- og udviklingssamarbejde. I forbindelse med sidstnævnte er der bl. a. oprettet en koordineringsgruppe for de nordiske deltagere i EUREKA-projekterne. Fonden har endvidere arbejdet med gennemførelsen af det nordiske teknologiår 1988, ligesom man har arbejdet med samordningen af de højere tekniske uddannelser.

Indsatsen på standardiseringsområdet er blevet væsentligt udbygget, ikke mindst gennem den økonomiske handlingsplan. Som led i handlingsplanen er arbejdet med industriel miljøteknologi endvidere blevet udbygget gennem vedtagelsen af en handlingsplan.

Det fremgår af Fondens regnskaber, at Fonden i lighed med andre organisationer af denne type har en stor likviditet, som er bundet i form af tilsagn til projekter. Renteindtægterne indgår i Fondens løbende budgetter. Fondens økonomistyring vil blive forbedret således, at alle projekter skal indgive en finansieringsplan, som vil danne grundlag for et likviditetsbudget for Fonden.

C15/e:5/1990 Samnordisk Planteforædling (SNP)

Planteforædling er et traditionelt jordbrugspolitisk samarbejdsområde, som fra og med 1987 er omdannet til en permanent nordisk institution. Motivet for oprettelsen var dels behovet for ekstra uddannelsesmuligheder for forskere på området, dels mulighederne for at udnytte de samlede nordiske ressourcer bedre gennem samordning og arbejdsdeling.

SNP havde i 1988 et budget på 1.933.000 DKK og kunne med disse midler medvirke i omkring 15 koordineringsgrupper og projekter.

C15/e:6/1990 Nordtest

Nordtest begyndte sin virksomhed i 1973 og blev fra 1. januar 1979 en institution finansieret over ministerrådets almene budget.

Nordtest har til opgave at udarbejde, rekommandere og registrere fælles nordiske prøvningsmetoder med henblik på at opnå sammenlignelige resultater ved prøvninger af materialer, produkter, konstruktioner, anlæg og tekniske systemer.

Nordtest skal endvidere formidle informationsudveksling, internationalt samarbejde og deltage i relevant forskning på området.

Nordtest spiller en central rolle for de nordiske landes samarbejde om standardisering og prøvning bl. a. gennem samarbejdet med INSTA og de internationale standardiseringsorganer CEN og CENELEC, og bidrager dermed til at skabe forudsætningerne for afvikling af tekniske handelshindringer såvel inden for Norden som i europæisk perspektiv.

Nordtest havde i 1988 et budget på 7.551.000,- FIM, og et personale på 5 personer.

C15/e:7/1990 Nordel

Nordel-samarbejdet fejrede i 1988 sit 25-års jubilæum. Nordel er et af ministerrådet fritstående organ for nordisk el-kraftsamarbejde. Gennem dette samarbejde samkøres de nordiske landes el-systemer, således at kapaciteten kan udnyttes optimalt, og forsyningen sikres bedst muligt.

I 1988 voksede el-forbruget i de nordiske lande samlet med 0.6% fordelt på en forholdsvis stor stigning i Finland (4.2%) og Island (6.3%), en mindre stigning i Danmark (1.2%) og en nedgang i Sverige (0.7%) og Norge (0.1%).

Af det samlede el-forbrug på ca 323 TWh produceredes 59% med vandkraft, 25% med atomkraft og 15% med kul, olie eller naturgas. Norden var nettoimportør af el-kraft, leverandør er primært Sovjet.

Mellem de nordiske lande var Danmark og Finland nettoimportører (5.5 og 2.7 TWh), mens Norge og Sverige var nettoeksportører (5.6 og 2.6 TWh).

Nordel har arbejdet videre med problemerne omkring effekt- og energibalancerne i det nordiske el-system og peger på, at balancen bliver mere og mere anstrengt. Det bliver således vanskeligere at finde reservekapacitet til at klare efterspørgslen i perioder med spidsbelastning. Nordel arbejder med at opstille retningslinier for håndteringen af en situation med mere eller mindre brist i dele af systemet. Dette vil kunne indebære krav om at dele af systemet med mangel på kapacitet kobles ud af hensyn til opretholdelsen af forsyningen til det øvrige system.

Nordel har endvidere arbejdet med miljøspørgsmålene i forbindelse med el-forsyningen, med belysning af omkostningerne ved anvendelse af vindkraft, med samspillet mellem el- og naturgassystemerne, med anvendelse af naturgas i el-forsyningen samt med forskellige scenarier til forudsigtelse af udviklingen under hensyn til den store usikkerhed, som Nordel mener råder omkring den fremtidige energipolitik i de nordiske lande.

C15/e:8/1990 Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål (NKA)

Det bemærkes, at NKA's beretning vedrører virksomheden i 1989.

NKA blev oprettet i 1957 som: "et fælles nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål med den opgave at nærmere følge planlægningen og virksomheden på atomenergiområdet samt befordre de muligheder til nordisk samarbejde, som derved opstår, herunder bl. a. industrielt samarbejde på reaktorområdet." (*rek. nr 10/1957 punkt 2*).

NKA fik i juni 1987 egne vedtægter fastsat af ministerrådet (energiministrene) i forlængelse af Rådets rekommandation 27/1987. I tiden fra oprettelsen i 1957 til NKA fik vedtægter i 1987 flyttede den fællesnordiske interesse og NKA's praktiske samarbejde sig bort fra det industrielle og over mod sikkerheds- og miljøspørgsmålene samt informationsudvekslingen.

NKA skal således ifølge vedtægterne: "befordre nordisk samarbejde af fælles interesse, som knytter sig til den fredelige udnyttelse af atomenergi, herunder spørgsmål vedrørende sikkerhed og miljøeffekter, samt virke som forum for alsidig informations- og meningsudveksling mellem de ansvarlige departementer og myndigheder samt berørte forskningsinstitutioner m. fl. i de nordiske lande i spørgsmål herom."

NKA har ikke faste bevillinger over det nordiske budget, men har i en årrække været gennemførende organ for flere store projektprogrammer vedrørende sikkerhed på atomenergiområdet, herunder projekter af relevans for de miljømæssige problemer ved udnyttelse af atomenergi.

I 1989 er arbejdet med et projektprogram, som skulle gennemføres i perioden 1985–89, afsluttet. Bevillingen i 1989 til disse projekter var 6 mill. DKK. Der foreligger en årsrapport for sikkerhedsprojekterne for 1988 (NKS (89) 10).

NKA har i 1989 tillige udarbejdet et nyt sikkerhedsprogram, som påbegyndes i 1990. Energiministrene har besluttet, at programmet ikke skal finansieres af det fælles nordiske budget, og det finansieres nu af nationale midler. Programmet vil derfor heller ikke blive forelagt for Nordisk Råd i form af et ministerrådsforslag, således som Rådet tidligere har krævet af ministerrådet (energiministrene) bl. a. i betænkningen over sidste års beretninger.

Det forventes, at NKA vil fungere videre inden for rammerne af sine vedtægter.

C15/e:10/1990 Nordisk Institut for Regionalpolitisk Forskning (NordREFO)

NordREFO's opgave er at udforme tidsbegrænsede programmer for nordisk regionalpolitisk forskning, som afspejler de langsigtede regionalpolitiske problemer og sigter mod praktisk anvendelige resultater. Virksomheden drives under ledelse af embedsmandskomiteen for regionalpolitik (NERP) og i samarbejde med et bredt udsnit af nordiske forskere på området.

NordREFO havde i 1988 et budget på 1.760.000,- DKK og havde 2 ansatte. I 1988 lå institutionen i Helsingfors, fra sommeren 1989 ligger den i København.

Virksomheden drives med udgangspunkt i et forskningsprogram fra 1986 og har i 1988 omfattet bl. a. følgende emneområder: miljø, ressourcer og regionalpolitik, fremtidsstudier, regionalpolitik som politikområde, kulturspørgsmål samt storbyproblemer.

NordREFO har endvidere deltaget aktivt ved udarbejdelsen af det nye regionalpolitiske program, som kommer til behandling på Nordisk Råds session i Reykjavik 1990.

C15/e:13/1990 Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS)

SNS oprettedes i 1972 og er fra 1978 en nordisk institution under embedmandskomiteen for jord- og skovbrug (NEJS).

SNS har til opgave at samordne nordisk skovforskning, at medvirke til forskeruddannelse og at støtte forskningsprojekter. Nævnet er sammensat af repræsentanter for skovforskningen, skovadministrationen og det praktiske skovbrug (tre fra hvert land).

Institutionen havde i 1988 et budget på 8.829.000,- DKK. Formandskab og sekretariat går på omgang mellem landene med 4 års mellemrum. I 1988 var det Norge, i 1989 og fremover er det Finland.

C15/e:14/1990 Nordisk Genbank for Jordbrugs- og Haveplanter (NGB)

NGB startede sin virksomhed 1. januar 1979 og har sit hjemsted i Alnarp i Sydsverige. NGB har til opgave at bevare og dokumentere den genetiske variation hos alt for Norden værdifuldt materiale af jordbrugs- og havevækster. Genbanken indgår i det europæiske net af genbanker, som igen samarbejder globalt.

Genbankens ydelser efterspørges primært af vækstforældre og forskere, men bankens materiale er i princippet til rådighed for enhver.

Banken har påtaget sig det langsigtede ansvar for opbygningen af en genbank for SADCC-landene i det sydlige Afrika. Dette projekt, som løber over 20 år, indgår som led i det mere omfattende region-til-region samarbejde, som er opbygget mellem Norden og SADCC.

NGB havde i 1988 et budget på 3.973.000,- SEK, og et personale på 8 personer.

C15/e:15/1990 Nordisk Komite for Byggebestemmelser (NKB)

NKB's hovedopgave er at samordne byggebestemmelser mellem de nordiske lande samt fremme det nordiske samarbejde om udvikling af byggebestemmelser.

Et væsentligt motiv til dette er at lette handelen mellem landene og at undgå, at handelshindringer opstår. Dette aspekt er blevet stadig vigtigere og er nu helt centralt i forbindelse med de nordiske landes forhold til udviklingen af EF's indre marked.

Foruden standardiserings- og harmoniseringsarbejdet har NKB virksomhed på forskellige forskningsområder, f. eks. indeklimaet i boliger.

NKB havde i 1988 et budget på 1.229.000,- FIM, hjemsted i Espoo, Finland og et personale på 1 person (administrativ sekretær).

Udvalget bemærker, at NKB spiller en vigtig rolle for udviklingen af samhandelen inden for en sektor, hvor samhandelen traditionelt er be-

grænset bl. a. af sværtgennemskuelige tekniske regler og normer. Udvalget er derfor tilfreds med, at Budget- og Kontroludvalget har tilsluttet sig Økonomisk Udvalgs forslag om, at i 1990 foretage en samlet evaluering af det nordiske samarbejde inden for byggesektoren. I denne sammenhæng vil også NKB's arbejde blive vurderet nærmere.

Udvalgets synspunkter

Generelle bemærkninger

Udvalget finder generelt, at det er utilfredsstillende, at udvalget får beretningerne til behandling næsten et år efter at det aktuelle virksomhedsår er afsluttet. Udvalget vil derfor henstille, at ministerrådet kræver af institutionerne, at beretningerne færdiggøres og oversendes til Nordisk Råd, således at udvalget kan behandle dem på sommermøderne. Det vil i praksis sige, at beretningerne skal oversendes til Rådet senest 1. maj i året efter det pågældende virksomhedsår.

Der er ikke indgivet beretninger fra følgende institutioner:

- Nordisk Skattevidenskabeligt Forskningsråd,
- Nordisk Toldadministrativt Råd,
- Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørgsmål, og
- Nordiske Jordbrugsforskeres Forening.

Udvalget har derfor ikke haft mulighed for at kommentere disse institutioners aktiviteter nærmere. Udvalget har bemærket, at disse institutioner ikke modtager eller forvalter bevillinger over det fælles nordiske budget, og at deres status og aktiviteter er af en sådan karakter, at det er overladt til de enkelte institutioner, om de vil indgive en beretning eller ikke.

Bemærkninger til de enkelte institutioner

Udvalget finder, at beretningen for 1988 fra *Nordisk Industrifond* afspejler den centrale rolle, som fonden efterhånden er kommet til at spille. 1988 er imidlertid et startår for det industrielle center, og det er ikke muligt på baggrund af beretningen for dette år at bedømme, om ambitionerne med oprettelsen af centret er blevet opfyldt.

Nordisk Industrifond har erklæret sig villig til at oversende beretningen for 1989 til udvalget, således at udvalget forud for sessionen i Nordisk Råd kan behandle den i en særlig betænkning, sammen med beretningerne fra NIB, NOPEF og NDF, som også dækker 1989. Dette vil herefter blive praksis fremover, idet udvalget lægger vægt på forud for hver session at bedømme disse vigtige nordiske institutioner ud fra det mest aktuelle materiale. Der henvises således til denne betænkning for så vidt angår bedømmelsen af erfaringerne med opbygningen af det industrielle center omkring Nordisk Industrifond.

Udvalget deler i det store og hele de prioriteringer, som er gjort ved valg af arbejdsområder for Fonden.

Udvalget vil bede ministerrådet og Fonden om at overveje, hvornår og hvordan det kunne være hensigtsmæssigt at gennemføre en mere dybgående evaluering af erfaringerne med gennemførelsen og udbyttet af de store programmer.

Udvalget ser *samarbejdet om planteforædling* som en del af et større samarbejdskompleks bestående af Nordisk Genbank, Samarbejdsnævnet for Skovforskning og samarbejdsprogrammet om bioteknologi. Inden for dette kompleks har de nordiske lande gode muligheder for at fremme den økonomiske og tekniske udvikling inden for industri, jord- og skovbrug og samtidig styre udviklingen i en mere bæredygtig retning.

Udvalget finder derfor, at der bør gøres en øget indsats for at samordne indsatserne inden for disse forskellige samarbejdsorganer og programmer, således at de nordiske midler kan få optimal effekt. Der henvises i øvrigt til udvalgets betænkning over ministerrådsforslag *B 101/e* om tillæg til det jord- og skovbrugspolitiske samarbejdsprogram.

Udvalget konstaterer, at Budget- og Kontroludvalget i 1988 gennemførte en evaluering af *Nordtest's* arbejde i forbindelse med den generelle analyse af det nordiske samarbejde om standardisering. Evalueringen førte til en række anbefalinger om forbedringer i virksomheden særligt i relation til det europæiske standardiseringsarbejde. Udvalget lægger vægt på, at denne del af virksomheden styrkes.

Udvalget konstaterer, at de nordiske landes el-systemer samkøres effektivt gennem samarbejdsorganet *Nordel*, og at der endnu en gang i beretningen peges på den manglende balance mellem udviklingen i el-forbruget og udbygningen af produktionskapaciteten. Det forekommer også urovækkende, at *Nordel* udtrykker usikkerhed omkring de nordiske landes mere langsigtede energipolitik. Udvalget finder, at dette understreger behovet for et styrket nordisk energipolitisk samarbejde herunder samarbejde om energibesparelser og mere effektiv anvendelse af energien. Udvalget har tidligere peget på dette bl. a. i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslag *B 88/e* om samarbejdsplan på energiområdet og mener, at ministerrådet nu må tage dette alvorligt.

Udvalget har ikke direkte indvendinger imod, at *sikkerhedsprojekterne på atomenergiområdet* ikke længere finansieres over det fælles nordiske budget, særligt ikke vurderet i lyset af, at størstedelen af projektbevillingen alternativt anvendes til arbejde med miljøenergi problemer. Ministerrådet har samtidig oplyst, at sikkerhedsprogrammet vil blive gennemført med nationale midler.

Udvalget vil på den anden side bemærke, at det generelt set forekommer som en dårlig løsning på budgetmæssige eller politiske problemer i det nordiske samarbejde at overflytte aktiviteter fra det officielle samarbejde til det uofficielle eller uformelle. Samarbejdet om sikkerhed ved atomenergi bliver ikke mindre politisk interessant, og der skaffes samlet set hverken flere eller færre midler til nordisk samarbejde ved denne operation.

Udvalget forudsætter derfor, at relevante problemstillinger vedrørende udnyttelse af atomenergi, og særligt sikkerheden derved, til stadighed indgår i det løbende samarbejde på det energipolitiske område, og at ministerrådets bedømmelser rapporteres til Rådet som led i den almindelige rapportering på området. Udvalget forudsætter endvidere, at *NKA* som hidtil og i henhold til sine vedtægter afgiver årsrapport til ministerrådet og Rådet om sin virksomhed.

Udvalget finder, at de opgaver, som *NordREFO* har arbejdet med i 1988, forekommer relevante og interessante. Der synes imidlertid at være behov for en diskussion af balancen i det nordiske regionalpolitiske arbejde f. eks. mellem den centrale forskningsindsats og det mere decentrale grænseregionale samarbejde. Man kan således stille spørgsmålet, i hvilken grad regioner og særligt grænseregioner har anvendelse for de resultater, som *NordREFO* fremkommer med. Dette spørgsmål vil blive søgt belyst gennem arbejdet med det nye regionalpolitiske program.

Udvalget vil i sammenhæng med beretningen fra *NordREFO* blot konstatere, at der i forbindelse med det nye regionalpolitiske program ikke er gennemført en mere systematisk evaluering af *NordREFO*'s arbejde og relationer til sine brugere. Den gennemførte evaluering har primært koncentreret sig om det grænseregionale samarbejde. Udvalget henviser i øvrigt til udvalgets konklusioner i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslag *B 100/e* om nyt regionalpolitisk program.

Udvalgets indstilling

Med disse bemærkninger foreslår Økonomisk Udvalg at Nordisk Råd tager de til Økonomisk Udvalg henviste beretninger for virksomheden i 1988 samt *NKA*'s beretning for 1989 til efterretning.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alyheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lahja Exner (s)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Mikael Petersen (Si)

Karin Söder (c)

Eino Siuruainen (K)

Ernst Wroldsen (A)

Anders Talleraas (H)

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Formand

Berättelser**inom ekonomiska utskottets verksamhetsområde****Innehåll**

C 15/e: 1	Nordiska ekonomiska forskningsrådet	2097
2	Nordiskt statistiskt sekretariat	2102
4	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk industrifond)	2104
5	Samnordiskt plantförädling (SNP)	2126
6	NORDTEST	2142
7	Nordel	2145
8	Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) .	2150
10	Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (Nord- REFO)	2152
13	Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS) .	2155
14	Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)	2159
15	Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) . . .	2166

Nordiska ekonomiska forskningsrådet

Verksamhetsberättelse 1988 och budget för 1990

Namn och adress

Nordiska ekonomiska forskningsrådet
c/o Peter Stenkula
Box 5137
S-22005 Lund

1. Institutionens uppgift

Nordiska ekonomiska forskningsrådets uppgift är att medverka till att analyser och utredningar genomföres om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden (artikel 1 av stadgarna).

Forskningsrådet fullgör sin uppgift genom att dels fördela pengar på nordiska ekonomiska forskningsinstitutioner efter ansökan till rådet, dels genom att anordna olika slags seminarier, dels genom bidrag till anordnande av workshops samt genom utgivning av forskningsrapporter och årsbok.

2. Organisationsbeskrivning

Nordiska ekonomiska forskningsrådet leds av en styrelse bestående av tre ledamöter från respektive nordiskt land. Rådets medlemmar 1988 var:

Ordförande: professor Jouko Paunio, Finland
v. ordförande: professor Brynjólfur Sigurðson, Island
ledamöter: departementschef Jens Thomsen, Danmark
professor Niels Christian Nielsen, Danmark
konsulent Anders Møller Christensen, Danmark
forskningschef Svein Longva, Norge
forskare Hege Torp, Norge
avdelningsdirektör Morten Reymert, Norge
vicedirektör Bolli Bollason, Island
avdelningschef Gunnar H. Hall, Island
docent Villy Bergström, Sverige
direktör Alf Carling, Sverige
departementsråd Svante Öberg, Sverige
avdelningschef Heikki Koskenkylä, Finland
finansrådet Lars Erik Öller, Finland

Personal:

Rådets kansli leds av en forskningssekreterare. Rådets forskningssekreterare är sedan den 1 september 1986 fil dr Peter Stenkula. Forskningssekreterare är även styrelsens sekreterare.

Projekt:

Rådet finansierar forskning vid olika universitet och institutioner i Norden.

3. Beskrivning av verksamheten 1988**3.1 Ekonomiskt utfall (prel.)**

Anslag	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
01 löner	0	401	420	-19 ²
11 varor/ tjänster	./22.508	510	487.5	0
21 projektmedel	+ 821.855 ¹	1.413	977	1.257 ¹
Summa		2.281	1.483	

¹ Budgetöverskottet avser ännu ej utbetalda projektmedel.

² Underskottet motsvarar begärd och erhållen lönekomensation.

3.2 Beskrivning av verksamheten 1988

Forskningsrådets aktivitet under 1988 har varit fortsatt hög och produktiv. Verksamheten består av anslagsgivning till forskningsprojekt runt om i Norden vilka behandlar frågor av Nordiskt ekonomiskt intresse. Vidare har rådet beviljat anslag till s. k. workshops, vars syfte är att utveckla nya nordiska forskningsprojekt inom angelägna områden. Årets ekonomisk-politiska seminarium behandlade frågor kring lönebildningen i Norden och baserades på resultaten från ett av de större forskningsprojekten som finansierats av NEF. Under året har, förutom publikationer från forskningsprojekten, en bok om "Skattesystem och skattereformöversväganden i Norden" publicerats. Denna bok har fått ett mycket gott mottagande och ger en lättfattlig översikt över skattesystemen i de nordiska länderna samt de reformer som genomförts eller planeras bli genomförda inom en snar framtid. Rådets årsbok, vilken beskriver pågående och avslutad forskning i rådets regi, utkom från trycket under våren 1988.

De av rådet högprioriterade forskningsområdena under 1988 var dels "Norden och EG" dels "Produktivitetsutvecklingen inom tjänstesektorerna i de nordiska länderna".

Bägge dessa områden vann stort gehör bland forskarna i Norden. Ett större nordiskt projekt kring produktivitetsutvecklingen inom den nordiska hälso- och sjukvården har påbörjats. Resultaten från denna studie kan förväntas någon gång under 1990.

Området "Norden och EG" resulterade i ett stort antal ansökningar. Ett större projekt kring nordisk industri och EG har påbörjats. I anslutning till detta projekt har en nordisk workshop avhållits under september med ett stort deltagande från samtliga nordiska länder. Resultaten från denna workshop är mycket lovande och rådet förväntar sig ökad forskningsaktivitet som resultat härav.

De finansiella marknaderna inom Norden och deras relation till EG är likaledes föremål för såväl studier som workshop-aktiviteter.

Beslutet att avsätta medel för anordnande av vetenskapliga workshops visade sig vara en efterlängtd innovation. Vid ansökningstidens utgång förelåg ett flertal intressanta förslag till workshops. Rådet beslutade tilldelade medel till workshops inom områdena "Norden och EG", "Produktivitetens utveckling inom tjänstesektorer", "Arbetskraftens rörlighet i Norden" samt två workshops kring "Finansiella marknader i Norden". Förutom att dessa workshops resulterat i många intressanta uppsatser har de bidragit till att stimulera nordisk ekonomisk forskning och ökade nordiska forskningskontakter. Rådet avser fortsätta med denna verksamhet även under de följande åren.

Sommarens ekonomisk-politiska seminarium hade temat "Lönebildningen i Norden". Seminariet avhölls i Åbo Finland under juni månad. Seminariet tog sin utgångspunkt i de resultat som det av rådet finansierade forskningsprojektet "Lönebildningen i Norden" resulterat i. Ett flertal intressanta uppsatser och inlägg presenterades. Dokumentation av seminariet sker i årsboken 1988.

Flera forskningsprojekt har under året slutrapporterats till rådet genom slutrapport och ekonomisk redovisning. Bland de slutrapporterade kan följande projekt nämnas: "Market Shares and Pricing Behavior in the Tradeable Industry", Nils Gottfries, "Statens budget och lånepolitik i Island 1973–1986", Guðmundur Magnússon, "Scandinavian Airline Industry Market Structure and Competition", Siri Pettersen Strandenes och Gunnar Slettno.

De av rådet begärda resursökningarna beviljades inte för 1988 varför verksamheten bedrivits inom tilldelade ramar. Detta har framförallt inneburit att rådet tvingats refusera många intressanta och högst kvalificerade ansökningar. För att kunna möta det ökade intresset för nordisk ekonomisk forskning, som upparbetats genom rådets aktiviteter de två gångna åren, är det av största vikt att rådet på sikt tilldelas ökade resurser. Om så ej sker är risken stor att ansökningsfrekvensen går ner till men för kvaliteten. För att möjliggöra satsningar på större och framförallt längre projekt (över flera år) har rådet medvetet byggt upp en viss fond på anslaget för nordiska projekt. Det är framförallt satsning på en allsidig forskning kring problemen Norden och EG som därvid åsyftas. Behovet av sekreterarhjälp på rådets kansli är fortfarande mycket stort då verksamheten i sin nuvarande form med aktiva kontakter mellan forskare och kansli ökar i omfatt-

ning. Vidare sker all sättning av text för publikationerna vid rådets kansli vilket kräver insatser utöver forskningssekreteraren.

En av rådets stora utgifter är resor och uppehållen vid såväl rådsmötena (två gånger per år) samt vid det ekonomisk-politiska seminariet. Trots försök att utnyttja grupprabatter och apexpriser har rese- och hotellkostnader stigit högst avsevärt under året. Ett viktigt inslag i rådets verksamhet är personliga kontakter mellan rådets medlemmar och forskare, varför någon ytterligare besparing inom detta utgiftsområde ej kan göras. Rådet utgår ifrån att anslaget för resor och logi uppräknas motsvarande faktiska kostnadsökningar.

Verksamheten för 1989 planeras i stora stycken likna 1988. Förutom igångsättning av nya forskningsprojekt, anordnande av workshops samt publikation av rapporter och årsbok pågår planeringen inför sommarens ekonomiska politiska seminarium vilket kommer att ha rubriken "Ekonomisk integration i teori och praktik, särskilt frågorna kring Norden och Västeuropa i övrigt".

Härutöver har rådet beslutat avsätta vissa medel för att stimulera ökade kontakter mellan nordiska ekonomiska forskare. Rådet kommer vidare att under 1989 diskutera rådets framtida inriktning och policy vid ett särskilt seminarium med inbjudna deltagare representerande ekonomisk forskning i Norden. Resultaten från detta seminarium kommer att styra rådets arbete under 1990–1992.

4. Föreslagen verksamhet 1990–92

Som nämnts ovan satsar rådet en stor del av resurserna på initiering av forskning kring "Norden och EG". Det är rådets avsikt att ytterligare fördjupa engagemanget, inom denna för de nordiska ekonomierna viktiga fråga, under 1990–1992. Med tanke på problemområdets omfattning krävs både mer långsiktiga satsningar som kortare mer utredningsorienterade insatser. Den verksamhetsökning som föreslås under titeln projekt-medel, är avsedd för denna satsning.

Rådet påbörjade under 1988 en försöksverksamhet med medel för anordnande av "workshops". Syftet med denna verksamhet var att stimulera till ökat forskningssamarbete i Norden på främst forskarnas egna villkor. De erfarenheter som erhållits visar att stort behov finns inom forskarsamhället att anordna dylika workshops. Det är därför rådets avsikt att fortsätta stöda denna verksamhet och eventuellt utvidga densamma. Rådet kan i framtiden komma att bestämma prioriterade områden för att till viss del styra forskarnas intressen. 1989 kommer försöksverksamheten att utvärderas och beroende på erfarenheten kommer denna verksamhet att utökas eller minskas ner.

Under 1989 kommer på försök medel för kontaktskapande verksamhet mellan enskilda forskare och institutioner i Norden att påbörjas. Om

försöket utfaller väl kommer även denna verksamhet i framtiden att växa. För perioden i övrigt skall rådet vid ett seminarium under våren 1989, med särskilt inbjudna forskare, diskutera den framtida inriktningen av rådets verksamhet. I detta sammanhang förtjänar även påpekas att Nordiska ministerrådet föreslår att forskningsrådet under perioden 1990–1992 erhåller ett årligt anslag om 1 MDKK för att initiera kvalificerad skatteekonomisk forskning. Med tanke på rådets begränsade personalresurser kommer detta uppdrag att tillsvidare begränsa expansion på övriga områden.

Rådet ämnar fortsätta den publiceringsverksamhet som inleddes med "Penningboken" (1987) och "Skatteboken" (1988). Det är rådets ambition att ge ut åtminstone en kvalificerad skrift inom ett för de nordiska ekonomierna centralt område per år. För övrigt kommer rådet att fullgöra sin verksamhet enligt tidigare.

Styrelsen för Nordiska ekonomiska forskningsrådet överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1988.

Jouko Panuio
Ordförande

Peter Stenkula
Forskningssekreterare

Nordiskt statistiskt sekretariat*Verksamhetsberättelse 1988**Namn och adress*

Nordisk statistisk sekretariat
Sejrøgade 11/Postboks 2550
DK-2100 København Ø

1. Institutionens uppgift

Nordiska statistiska sekretariatet har till uppgift att på uppdrag av cheferna för de statistiska centralbyråerna samordna den officiella statistiken i de nordiska länderna. Det utgör sekretariat för de nordiska chefsstatistikermötena och betjänar och samordnar verksamheten i de nordiska statistiska utskott, som verkar i chefsstatistikermötets regi. Detta sker bl. a. genom att sekretariatet deltar i planläggningen av möten och seminarier samt utarbetar dokumentation till och rapporter från dessa.

Sekretariatet följer det internationella samarbetet avseende statistisk koordinering och standardisering samt initierar och medverkar i undersökningar till gagn för jämförbarheten av de nordiska ländernas statistik. Dessutom utarbetar och redigerar sekretariatet Nordisk statistisk årsbok och utger andra statistiska publikationer.

2. Organisation

Styrelsen består av cheferna för de statistiska centralbyråerna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Sekretariatet har 6 anställda och är beläget i Köpenhamn.

3. Verksamheten 1988*3.1. Ekonomiskt utfall, 1 000 DKK*

Anslagspost	1988			
	Överfört från 1987	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	1 593	1 505	+ 88
Varor och tjänster	—	539	539	± 0
Projekt	47	121	166	+ 2*
Summa	47	2 253	2 210	

* överförs till 1989

3.2 Beskrivning av verksamheten

Sekretariatet har under verksamhetsåret 1988 bl. a.

- sammanställt och utarbetat dokumentation till det nordiska chefsstatistiker mötet 1988 samt svarat för rapporten från detta.
- i samråd med utskottsordförandena sammanställt och utarbetat viss dokumentation till möten med nordiska statistiska utskott (1988–21 utskott) samt svarat för rapporterna från dessa.
- deltagit i planläggningen och genomförandet av nordiska statistiska seminarier och kontaktmöten samt svarat för rapporterna från dessa.
- deltagit i planläggningen och genomförandet av vissa samnordiska projekt. Följande projekt har planlagts, pågått eller avslutats under verksamhetsåret 1988:
  - * LIST STAT – samnordisk databas för statistikmaterial
  - * Nordisk arbetsmarknadsstatistik – om utvecklingen på arbetsmarknaden i de fyra nordiska länderna
  - * Bruttoströmsstatistik med utgångspunkt från AKU
  - * Jämförande nordisk inkomststatistik
  - * Yrke-dödlighetsjämförelser i Norden
  - * Nordisk migrationsstatistik
  - * Kvinnor och män i Norden 1988
  - * Vidareutveckling av nordisk biblioteks- och museistatistik
  - * Nordisk kulturaktivitetsundersökning
  - * Levnadsförhållanden i Norden
- deltagit i möten med andra nordiska samarbetsorgan, EGs statistiska kontor samt i Europeiska statistikerkonferensens plenarsammanträde.
- utarbetat och redigerat Nordisk statistisk årsbok 1988 samt miniårsböckerna "NORDEN 1988" och "The Nordic Countries 1988".
- redigerat och utgivit publikationer i serierna Nordisk statistisk skriftserie, Tekniska rapporter och Aktuell nordisk statistik.
- fungerat som förvaltningsorgan för Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) och Nordiska socialstatistikkommittén (NOSO-SKO).

4. Beslut

Styrelsen för Nordiska statistiska sekretariatet överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

Hans E. Zeuthen
Rigsstatistiker

Harry de Shårengrad
Sekretariatschef

Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk Industrifond)

Verksamhetsberättelse 1988

Nordisk Industrifonds utvikling og hovedformål

Nordisk fond for teknologi og industriell utvikling (Nordisk Industrifond) ble etablert i 1973. Regjeringene i de fem nordiske land undertegnet da en avtale med det mål å styrke den nordiske industriens stilling og konkurransevne. Fra 1979 ble fondet oppført på ministerrådets budsjett.

Den 1. januar 1987 ble Nordforsk slått sammen med Nordisk Industrifond. Som en følge av dette ble det foretatt mindre justeringer av fondets statutter og forskrifter.

Fondets formål er beskrevet slik i avtalens artikkel 1:

”Fondet har til formål å støtte en mer effektiv utnyttelse av nordiske ressurser for teknologi og industriell utvikling ved å fremme et økt samarbeid mellom de kontraherende parter samt ved å støtte finansieringen både av prosjekt av interesse for to eller flere nordiske land og internasjonale prosjekt av felles nordisk interesse.”

De nordiske industriministrene besluttet på møte den 9. mai å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo basert på Nordisk Industrifond. Et industriministtermøte i Stockholm den 24. oktober 1988 drøftet innholdet i og organiseringen av senteret og godkjente det fremlagte forslag. Senteret skal være i virksomhet fra 1989-01.01.

Virksomhetsideén for det nye senteret blir:

”Nordisk Industrifond skal gjennom nordisk samarbeid stimulere til teknologisk utvikling og nyskaping i næringslivet i Norden.

Nordisk Industrifond skal gjennom prosjekter og programmer, innenfor teknisk forskning og industriell utvikling, bidra til, direkte eller indirekte, å frembringe internasjonalt konkurransedyktige produkter, prosesser og tjenester.

Nordisk Industrifond skal gjennomføre sin virksomhet i samarbeid med næringsliv, forskningsmiljøer og myndigheter i de nordiske land, ved bl. a. å bidra til en koordinert utnyttelse av nordiske og nasjonale ressurser.”

Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av det nye fondets virksomhetsområder.

Initiativ til programmer og prosjekter

Nordisk Industrifond vil identifisere og ta initiativ til nordiske samarbeidsprogrammer og FoU-prosjekter innenfor strategiske områder der samarbeidsgevinster kan oppnås. Spesielt skal det legges vekt på å utvikle samarbeidet med og mellom bedrifter av ulik størrelse og øke det nordiske FoU-samarbeidet med det øvrige Europa.

Prosjektvirksomhet

Nordisk Industrifond vil vurdere, medfinansiere og følge opp innkomne prosjektsøknader. Vurderingen skal være teknologisk, økonomisk og markedsmessig. I oppfølgingen av prosjektene er en primært opptatt av økonomiske, faglige og tidsmessige aspekter. Innenfor dette området er det også naturlig å medvirke til resultatspredning og evaluering av innsatsområder.

Den største delen av fondets økonomiske ressurser går til prosjektvirksomheten. Økonomisk støtte i form av bidrag kan ytes for å løse problemer og utvikle teknikk for en bransje eller til en større krets av bedrifter, men også til forskning av betydning for industriens mer langsiktige utviklingsbehov. Denne type prosjekt gjennomføres vanligvis ved høyskoler og forskningsinstitutter i nært samarbeid med bedrifter. Når to eller flere bedrifter i Norden ønsker å samarbeide i et kommersielt utviklingsprosjekt, kan fondet gi støtte i form av riskikolån. Fondets bidrag og risikolån er begrenset til 50 % av prosjektets kostnad.

Samarbeidsaktiviteter

Fondet tar sikte på å medvirke til å skape kontakter mellom nordiske FoU-miljøer for å fremme fondets virksomhetsidé. Fondet skal også stå ansvarlig for Nordisk Næringspolitisk Forum og kontakt- og informasjonsformidling i forbindelse med vest-europeiske forsknings- og industriprosjekter.

Virksomheten i 1988

Innledning

I løpet av 1988 har behovet for nordisk og internasjonalt samarbeid vært et sentralt innslag i diskusjonene om næringslivets fremtidige utvikling. Det nordiske FoU-samarbeidet fungerer ofte som en naturlig del i de enkelte nasjoners FoU-system. Samarbeidet innebærer store utfordringer bl. a. for å styrke industriens muligheter til på en kostnadseffektiv måte å tilgodese sine behov for ny teknikk. Samtidig utgjør det en naturlig plattform for et internasjonalt samarbeid, ikke minst med andre vesteuropeiske land. Nordisk Industrifonds virksomhet i 1988 har vært sentral i denne sammenheng.

For å styrke det nordiske samarbeidet med det øvrige Vest-Europa har fondet satt i gang flere aktiviteter, bl. a. etablert en nordisk samarbeidsgruppe med de ansvarlige EUREKA-koordinatorene.

Fondets engasjement i de samarbeidsprogrammene som er vedtatt innen informasjons-, bio- og materialteknologi har i 1988 økt kravene til planlegging og initiativ når det gjelder prosjekter i tilknytning til nasjonale FoU-aktiviteter innen industribedrifter og andre FoU-miljøer. De erfaringer man har gjort hittil har dokumentert behovet og interessen for et utvidet nordisk FoU-samarbeid, bl. a. som grunnlag for et bredere vest-europeisk samarbeid. En har også gjort erfaring at det krever både tid og stor personlig innsats for å oppnå en ønsket samordning av nasjonale FoU-aktiviteter og å planlegge og gjennomføre større arbeidsprosjekter og paraplyprogrammer.

Et slikt initierende arbeid har ført til en mer aktiv prosjekthåndtering i fondet, noe som igjen bl. a. har bidratt til å øke samarbeidsprosjektene tekniske kvalitet, forbedret samordningen med nasjonale FoU-aktiviteter og lagt grunnen til en effektiv gjennomføring av prosjektene.

I de samarbeidsprosjektene som ble vedtatt i 1988 er det mer enn 300 aktive deltakere, derav 45% industribedrifter. Tre fjerdedeler av prosjektene er såkalte "pre-competitive" prosjekter, som hovedsakelig blir gjennomført i forskningsinstitutter og på høyskoler i nært samarbeid med industribedrifter.

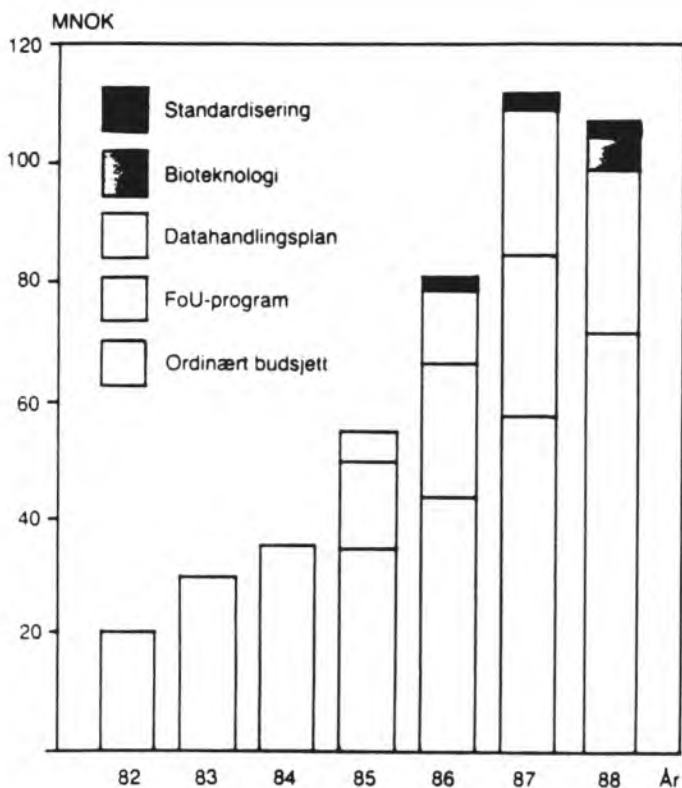
I 1988 har fondets informasjonsvirksomhet fått økt sin betydning, ikke minst på bakgrunn av det iverksettende arbeidet og behovet for å informere om fondets virksomhet i tilknytning til etableringen av senteret.

Innledningsvis bør det også nevnes at fondet i 1988 har intensivert sitt arbeid med oppfølging og evaluering av prosjekt og program.

Midler bevilget fra Nordisk Ministerråd

Nordisk Ministerråd (NMR) er de fem nordiske regjeringenes samarbeidsorgan, som gjennom de nordiske industriministrene og deres Embetsmannskomiteé (EKNMR) er faglig og administrativt ansvarlig for fondet.

I 1988 har NMR bevilget 108 MNOK til fondet. Figur 1 viser NMRs bevilgninger fra 1982, oppdelt i ordinært budsjett og spesielle, tidsbegrensede samarbeidsprogrammer.

Figur 1. Fondets bevilgninger fra NMR

Fondets økonomiske engasjementer i FoU-prosjekter

Fondet har i løpet av året innvilget 121,9 MNOK til nordisk FoU-samarbeid. Av dette har ca. 84,7 MNOK gått til finansiering av ordinære prosjekter og 37,2 MNOK til finansiering av prosjekter innenfor tidsbegrensede samarbeidsprogrammer. (Se tabell 1) I disse beløp inngår fondets bevilgninger fra Nordisk Ministerråd, andre driftsinntekter (tilbakebetalinger og renteinntekter) samt tilsagnsfullmakter.

Tabell 1. Fondets økonomiske engasjementer

Fondets disponerte midler	1988	1987
	MNOK	MNOK
Innenfor det ordinære budsjettet:	84,7	75,2
Innenfor Dataprogrammet:	29,2	13,1
Innenfor Bioteknologiprogrammet:	2,7	—
Innenfor FoU-programmet:	3,3	19,3
Internordisk standardisering:	2,0	0,4
Sum	121,9	108,0

Det industrielt rettede bioteknologiprogrammet som fondet har ansvaret for, ble påbegynt i 1988 og inngår som en del av det bioteknologiske samarbeidsprogrammet som Nordisk Ministerråd vedtok for 1988 – 1992.

”FoU-programmet” ble avsluttet fra NMRs side i 1987. I løpet av året har de gjenværende midler fra FoU-programmet, 3,3 MNOK, blitt oppbrukt.

Nasjonal fordeling av inntekter og innvilgede midler

Ministerrådets budsjett finansieres gjennom bidrag fra de nordiske land etter en fordelingsnøkkel (basert på BNP) som hvert år fastsettes av NMR. Tabell 2 viser fordelingsnøkkelen for 1988 og hvordan fondets prosjekttil-sagn fordeler seg på land. Det bør påpekes at styrets vedtak er basert på prosjektenes teknisk-vitenskapelige kvalitet og kommersielle muligheter og ikke deltakernes nasjonale lokalisering.

Tabell 2. Sammenligning av innbetalte midler til NMR og fondets fordeling av midler til de nordiske land

Land	Fordelings- nøkkel, %	Bevilget per land %		
		1988	1987	1986
Danmark	20	19	20	16
Finland	20	18	19	22
Island	1	3	3	3
Norge	22	24	27	22
Sverige	37	36	31	37
Total	100	100	100	100

Fordeling av prosjekter det er innvilget midler til

Fondet har i løpet av året innvilget 121,9 MNOK til nordisk FoU-samarbeid. Av dette utgjør 115,5 MNOK støtte til 73 nordiske FoU-prosjekter som styret har vedtatt og 6,4 MNOK støtte til 51 forprosjekter, utredninger m. m.

Tabell 3. Fondets engasjementer etter prosjektvolum

Prosjekt- størrelse i 1 000 NOK	Andel av vedtatte prosjekt	Andel av bevilgningene
< 200	44 %	6 %
200 – 500	12 %	4 %
501 – 1 000	15 %	13 %
1 000 – 2 000	12 %	16 %
2 000 >	17 %	61 %
	100 % = 124	100 % = 122 MNOK

Av tabell 3 fremgår at de 22 største prosjektene – over 2 MNOK – har fått bevilget ca. 60 % av fondets disponible prosjektmidler for 1988. Flere av disse prosjektene er resultat av fondets initiativ, spesielt innen dataom-rådet. Prosjektenes betydelige omfang, ofte med totalbudsjett på 10–20 MNOK, innebærer både en kvalifisert teknologiutvikling på internasjonalt nivå og et bredt nordisk industrisamarbeid.

300 bedrifter og FoU-miljøer deltar i prosjekter vedtatt i 1988

I løpet av året har 57 FoU-prosjekter fått innvilget midler. I dette tallet inngår ikke standardiserings-, for- og utredningsprosjekter. Disse prosjektene har drøyt 300 aktive deltakere, herav 45 % bedrifter, 50 % forskningsinstitusjoner og institutter ved høyskoler samt 5 % offentlige myndigheter.

Flertallet av prosjektdeltakerne – 108 – er svenske. Norge deltar med 76,66 er danske, 56 finske, og Island har 7. Foruten de aktive deltakerne har prosjektene et betydelig antall interessenter, ikke minst i industrien, gjennom deltakelse i styre- og referansegrupper og via medlemmer i bransje- og kollektive forskningsinstitutter.

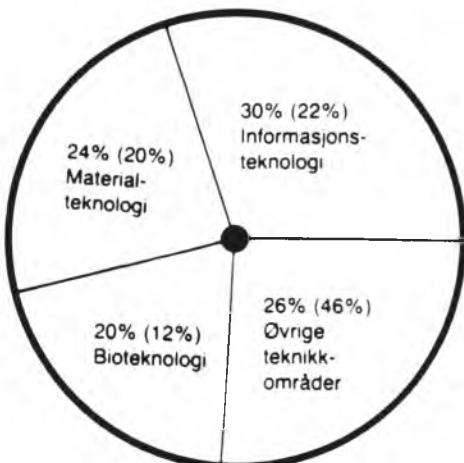
FoU-samarbeid gjennomføres ofte som et samarbeid mellom to, tre eller fire land. Antallet prosjektdeltakere varierer sterkt, men det vanligste er 4–5.

Tyngdepunkt på industriell forskning

Omkring 75 % av fondets tilsagn i 1988 gjelder industrielt konkurranse- nøytrale samarbeidsprosjekter, der resultatene vil være tilgjengelig for hele den nordiske industrien. Disse FoU-investeringene er i det alt vesentlige rettet mot å løse problemer og å utvikle teknikk for en bransje eller en større krets av foretak. En mindre del er gått til mer langsiktige forskningsprosjekter, men er rettet mot et klart industrielt behov.

Drøye 10 % av gitte tilsagn er risikolån til et direkte industrisamarbeid for kommersiell utvikling av nye produkter og systemer. Låneprosjekter finansieres bare innenfor de ordinære budsjetter.

Resten – 13 % – av tilsagnene gjelder generell støtte til utvikling av nordisk næringsliv i form av standardisering, kompetanseutvikling o.l. Sammenlignet med 1987 har fondets innsats til industrielt konkurranse- nøytrale ("pre-competitive") samarbeidsprosjekter øket. Samtidig er det blitt færre stipendier til kompetanseutvikling innen rammen av det tidligere FoU-programmet. Fondets innsats fordelt på fondets prioriterte teknikkområder fremgår av figur 2.

Figur 2. Fondets innsats fordelt på teknikkområder, 1987 års-tall i parentes.

Aktiv prosjektbehandling

Etterspørselen etter midler fra fondet til nordisk samarbeid har i 1988 fortsatt å ligge på det høye nivå fra 1987 – dvs. et søknadsvolum på drøyt 300 MNOK.

Fondet har begynt å gi en mer aktiv prosjektbehandling av innkomne søknader. Dette innebærer at sekretariatet stadig oftere kommer inn før styrebehandlingen med initiativ til forstudier og forprosjekter med det formål å:

- bedre kunne vurdere prosjektene
- muliggjøre en samordning av igangsatte og planlagte nasjonale FoU-aktiviteter
- kunne utvide gruppen av industri-interessenter
- kunne sikre en mer effektiv gjennomføring av prosjektene.

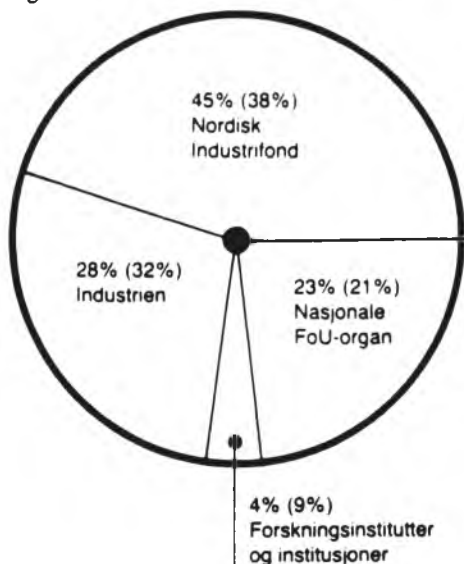
I alt har styret behandlet 124 prosjektforslag i 1988. Av disse har 73 fått innvilget midler.

Styrets begrunnelser for avslag fordeler seg relativt jevnt i fire hovedgrupper:

- det nordiske samarbeidet har vært altfor begrenset,
- prosjektene har ikke hatt nødvendig industri- eller brukerforskning,
- prosjektene har ikke kunnet prioriteres innenfor tilgjengelige økonomiske ressurser,
- prosjektene har ikke hatt tilstrekkelig kvalitet og/eller teknisk nyhetsverdi.

Gjennomføring av innvilgede prosjekt

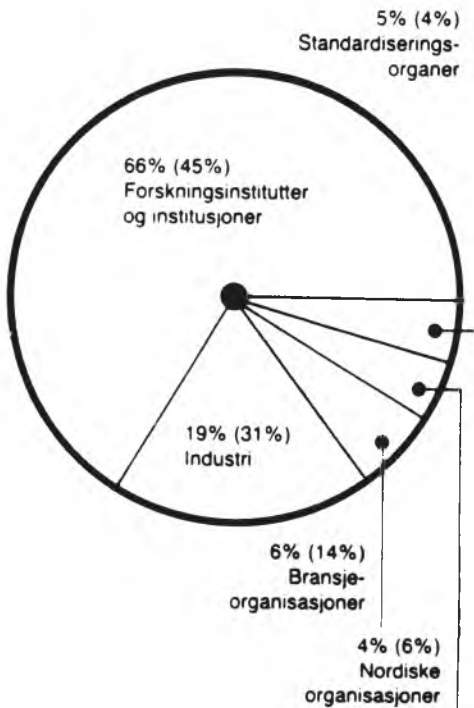
Fondets prosjektengangsjementer er konsentrert til FoU-fasen som i årets prosjekter representerer 277 MNOK, hvorav fondet finansierer 45%, se figur 3.

Figur 3. Gjennomsnittlig prosjektfinansiering av fondets prosjekter. 1987 tall i parentes.

I figur 4 vises fordelingen av fondets støtte til ulike kategorier som i 1988 mottok tilskudd. Som det fremgår av figur 4 har fondets støtte til forskningsinstitutter, inklusive bransjeinstitutter og kollektive institutter øket. Fondets direkte støtte til industrien har imidlertid sunket. Endringene skyldes dels redusert støtte til industrielle utviklingsprosjekter og dels en sterk økning i såkalte "pre-competitive" prosjekter. Disse gjennomføres i nært samarbeid med industribedrifter, som ofte utfører parallelle aktiviteter med en klar kommersiell målsetting.

Fondets styre er et voksende behov for målrettet forskning med tanke på industriens mer langsiktige utvikling. Fondet har ambisjoner om å få til en økning av industriens direkte deltakelse også i de pre-competitive prosjektene.

Figur 4. Fordeling av fondets økonomiske støtte til kategorier som mottar tilskudd. 1987 tall i parentes.

Industrielle samarbeidsprosjekter

Fondet har i løpet av året bevilget 14,0 MNOK som risikolån til 9 prosjekter. Lånene betales tilbake dersom prosjektene oppnår de avtalte resultater. Som tabell 4 viser er fondets andel av låneprosjekter mindre i 1988 enn tidligere.

Tabell 4. Fordeling av fondets ordinære budsjett på virkemidler

	Tilsagn i 1988		Tilsagn 1973–1988	
	MNOK	%	MNOK	%
Bidrag	70,7	83	367,0	75
Lån	14,0	17	120,4	25
Totalt	84,7	100	487,4	100

I løpet av året er det blitt gjennomført en analyse av fondets industrielle samarbeidsprosjekter. Analysen bygger på 167 prosjektsøknader som har vært behandlet av styret fra 1974 til 1987, hvorav 102 er innvilget. I analysen konstateres bl. a.:

- 65 % av prosjektene har deltakelse fra to virksomheter i to land, 25 % har flere deltakere fra to land; og 10 % har deltakere fra tre eller flere nordiske land.
- Ca. 20 % av innvilgede midler tilbakeføres til fondet fordi prosjektene ikke blir påbegynt. Dette skyldes bl. a. omprioriteringer innen virksomhetene.
- Normaltiden for gjennomføring av de prosjekter som lykkes er 7 år fra søknad om midler til siste lånevdrag.
- Omlag 25 % av de utnyttede midler kan forventes tilbakebetalt.

Nordisk samarbeid med det øvrige Vest-Europa

Fondet har satt i gang en rekke aktiviteter for å styrke det nordiske samarbeidet med det øvrige Vest-Europa. Dette er i tråd med de nordiske industriministres intensjoner og en av de nye oppgavene under senteret.

Dette nye engasjement har ført til igangsettelsen av forstudier for etablering av vesteuropeisk samarbeid utenfor Norden. Det er imidlertid først og fremst i forbindelse med den igangværende iverksettelsen av større FoU-prosjekter – paraplyprogram – at et direkte samarbeid med det øvrige Vest-Europa forventes å få et omfang av betydning. Indirekte deltakelse i vesteuropeisk samarbeid foregår allerede i flere av de større prosjektene som er i gang, uten at det er formalisert i prosjektavtalen med fondet.

De nordiske landenes EUREKA-samarbeid har i omlag halvparten av sine prosjekter en eller flere nordiske samarbeidspartnere. Det er etablert en samarbeidsgruppe bestående av de ansvarlige EUREKA-koordinatorene i de nordiske land. Hensikten er å medvirke til en større nordisk deltakelse innen EUREKAs rammer, spesielt med hensyn til de mindre virksomheters utviklingsbehov.

I forbindelse med EFs forskningsprogram har fondet innledet analyser, bl. a. kartlegging av nordiske FoU-aktiviteter som har paralleller i EF-program. Hensikten med dette er å etablere et effektivt nordisk samarbeid i tilknytning til industrielt strategiske FoU-behov.

Informasjon

Fondets informasjonsvirksomhet har i 1988 fått økt betydning, ikke minst med bakgrunn i den initierende virksomhet og behovet for å informere om fondets aktiviteter i tilknytning til etableringen av det nordiske industrielle sentret.

En ny informasjonsbrosjyre er blitt utarbeidet og er fulgt opp av spesielle informasjonskampanjer i Finland og Island. Resultatet av kampanjene har vært god. De er blitt gjennomført i samarbeid med henholdsvis Teknologiska Utvecklingscentralen i Finland og Teknologisk Institut på Island.

I forbindelse med avslutningen av Nordisk Teknologiår 1988 arrangerte fondet en utstilling og presenterte første nummer av nyhetsbrevet AK-TUELTE. Dette nyhetsbrevet vil komme med 3 til 4 nummer per år og vil informere om fondets aktiviteter, vedtak om nye prosjekter og teknologipolitiske nyheter i Norden.

I fondets informasjonsserie er følgende blitt publisert 1988:

NI 1-88 Nordisk samarbeid vedrørende materialvalg

NI 2-88 Evaluering av Nordisk Industrifonds støtte til standardisering 1973 – 1983

NI 3-88 Nordisk FoU-statistikk for 1985 og statsbudsjettanalyse for 1987

NI 4-88 Industriell produksjon og prosessteknikk (bioteknologi)

NI 5-88 Handlingsplan for materialteknologi 1988 – 1992

NI 6-88 Nordisk Industrifond – et industrielt senter

Planlegging og initiering av nordisk samarbeid

I 1988 har planleggingen av fondets utvikling særlig vært fokusert på etableringen av nordisk industrielt senter og de nye oppgavene som følger i den forbindelse.

Med gjennomføringen av "Nordisk Teknologiår 1988" har fondet kunnet utvide sin samarbeidsflate og fått opp en rekke forslag til aktiviteter. Kompetanseutvikling, videre- og etterutdanning utgjør en hjørnestein i utviklingen av næringslivet, og dette var et sentralt tema i arbeidet med Nordisk Teknologiår 1988. Embetsmannskomiteén for industri under Nordisk Ministerråd har i samarbeid med rektorene ved de tekniske høyskolene i Norden og fondet gjennomført et større seminar, "Høyere tekniske utdanninger i Norden – nye samarbeidsformer".

Oppfølging og evaluering

Fondet har i løpet av året intensivert arbeidet med oppfølging og evaluering av prosjekter og programmer.

Innen dataområdet har den pågående evaluering, som avsluttes i 1990, vært konsentrert om en analyse av erfaringene fra 8 prosjekter. Den tidligere evaluering av standardiseringsvirksomheten er fulgt opp av en analyse på initiativ fra Nordisk Råds budsjett- og kontrollkomité, og har

resultert i at fondet i større grad vil knytte det nordiske samarbeidet opp mot standardiseringsarbeidet innen EF.

I evalueringen av "FoU-programmet" som ble avsluttet i 1987, ble det foreslått å videreføre en del aktiviteter. Denne videreføring kan nå i stor grad skje innenfor rammen av fondets nye oppgaver. Da analysen ble foretatt var det for tidlig å vurdere den vedtatte forsøksvirksomhet med stipendier for kompetanseutvikling. En oppfølging av disse prosjektene er derfor blitt gjennomført i 1988. Rapporten har vært gjenstand for behandling i de berørte nasjonale organisasjoner.

Det er også blitt gjennomført evalueringer av enkeltprosjekter.

Innsatsområder

Bioteknologi

Bioteknikk er et prioritert område i alle de nordiske land. Det finnes ca. 150 bedrifter og 5 000 forskere i Norden som arbeider med bioteknisk FoU. Ressursmessig har Norden de samme forutsetninger for å ivareta bioteknikkens muligheter som de store landene i Europa.

Nordisk Råds sesjon i Oslo i 1988 anbefalte at en fra 1988 til 1992 gjennomførte et 5-årig, nordisk samarbeidsprogram innen bioteknologi. Programmet er nå i gang, med det mål å forsterke de nasjonale forutsetninger for utnyttelse av bioteknologi og å styrke næringslivets konkurransevne.

Nordisk Industrifond, som har ansvaret for det industrielt rettede FoU-samarbeidet, har i 1988 fått 6 MDKK fra Nordisk Ministerråd til planlegging og initiering, og har bevilget 14 MNOK til industrielt rettede nordiske FoU-prosjekter.

Nasjonal og nordisk koordinering og samordning

Innen bioteknologi samarbeider fondet tett med de nasjonale forskningsfinansierede organer, bl. a. gjennom en koordineringskomité som har til oppgave å medvirke til en effektiv nordisk samordning av planlagte og igangsatte FoU-aktiviteter. Fondet har også utviklet et nært samarbeid med Nordisk Embetsmannskomiteé for jord- og skogbruksspørsmål (NEJS).

Nordisk ressursmobilisering

I fondets planlegging prioriteres store nordiske samarbeidsprosjekt – paraplyprogrammer – som har til hensikt å skape en felles nordisk ressursmobilisering innen nasjonalt prioriterte områder.

Paraplyprogrammene skal være industrirettede og konkurransenøytrale. De skal rettes mot utvikling av teknikker og kunnskaper med deltakere fra bedrifter og ledende FoU-miljøer. Paraplyprogrammene blir dermed også

en naturlig base for et bredere internasjonalt FoU-samarbeid. Innenfor paraplyprogrammene skal det dessuten gjennomføres aktiviteter for kunnskapsoverføring og resultatspredning, i form av f. eks. kurser og symposier.

I 1988 har arbeidet vært fokusert på planlegging og initiering av prosjekter til følgende paraplyprogram:

- Prosessteknikk
- Vekstcellebioteknikk
- Miljø og bioteknikk
- Termofile og psykrofile mikroorganismer
- Næringsmidler og fôrbioteknikk
- Protein engineering

Prosjektvirksomhet

I løpet av året har 15 prosjekt fått bevilget til sammen 14 MNOK, hvorav halvparten er gitt som lånetilsagn over ordinært budsjett. Eksempel på nye prosjekt i 1988 er:

- Helårsproduksjon av atlantisk laks ved styrt kjønnsmodning
- Næringsmidler med lavt fettinnhold
- Protein engineering for styrt immobilisering av IgG-bindende reseptorer til magnetiske bærere.

Fremdrift

Arbeidet innenfor det industrielle programmet har i 1988 resultert i planlegging, koordinering og etablering av nordiske nettverk. I 1989 vil gjennomføringen av prosjektene videreføres.

Materialteknologi

Materialteknikk vurderes internasjonalt som et strategisk område for industriell utvikling. Materialteknikk har fått høy prioritet i alle de nordiske land, og den eksisterende nordiske virksomhet innen dette området er mangfoldig. Offentlige FoU-investeringer i Norden på området materialteknikk omfattet i 1987 800 MNOK. Fondet har lenge ansett materialteknikk som et viktig innsatsområde.

Handlingsplan for materialteknologi

Fondet har vedtatt et «handlingsprogram for materialteknologi» for perioden 1988–1992. I programmet er det lagt stor vekt på et bredt FoU-samarbeid med eksisterende nasjonale instanser. Programmet har fått tildelt midler innen rammen for den økonomiske handlingsplan som ble vedtatt av Nordisk Ministerråd. Det forutsettes at ca. 40% kommer fra fondet og det resterende fra industri og nasjonale FoU-finansierende organer. Programmet inneholder 6 paraplyområder som anses spesielt velegnet til nordisk samarbeid:

- Avanserte keramer
- Høytylseskompositter
- Modellering og simulering av materialbearbeiding
- Langtidsegenskaper ved materialer og konstruksjoner
- Nye metoder for sammenføyning og overflatebehandling
- Gjenvinning og tilintetgjørelse av materialer

Planlegging og iverksetting av prosjektene har funnet sted i 1988 for de fem første områdenes vedkommende. Responsen på fondets initiativ har vært stor, og et antall prosjekter er allerede i gang mens andre er under planlegging innenfor de enkelte paraplyprogram. De nasjonale FoU-ansvarlige – NTNF, STU, TEKES, I & Hs og Forskningsrådet Island – har holdt møter for å koordinere innsatsen.

Prosjektvirksomhet

I løpet av året har fondet bevilget midler til 23 prosjekter, inklusive forprosjekter og kartlegging. Fondets støtte utgjorde 27,3 MNOK. Nedenfor gis noen eksempler på slike prosjekter.

- Ikke destruktiv testing (NDT) til praktisk bruk
- Utvikling av keramiske lag ved hjelp av sol-gelteknikk
- Kvantitativ planlegging og styring av støping – «HUBERT».

Framdrift

De prosjekter som er planlagt og tatt initiativ til i 1988 vil bli satt i gang i 1989. Det legges særlig vekt på synergieffekten en kan oppnå ved koordinering med de nasjonale FoU-programmene. Et annet viktig moment ved nye prosjekt er utnyttelse og deltakelse i et bredere europeisk FoU-samarbeid.

Informasjonsteknologi

Nordisk Ministerråd vedtok i april 1984 en handlingsplan for datateknologi. Planen skal gjennomføres av RU-data, et rådgivende organ for dataspørsmål (med ansvarsområdene data- og telekommunikasjon, arbeidsliv, standardisering, utdanning, offentlig forvaltning m. m.) og Nordisk Industrifond, som har ansvaret for området industriell utvikling. Budsjettet er på 100 MDDK (i 1985-kroner) for 1985–1989.

Gjennomføringen av programmet skjer ved at fondet planlegger og tar initiativ til prosjekter, og støtter nordiske FoU-prosjekter i form av bidrag. I 1988 er det blitt innvilget 29 MNOK til 10 nye prosjekter, se tabell 5. Planleggingen skjer i nært samarbeid med de nasjonale forskningsfinansierende organer, som i de fleste tilfeller også deltar i finansieringen av prosjektene. Resultatene er tilgjengelige for industrien i hele Norden.

Nye samarbeidsområder

En viktig del av fondets virksomhet er å planlegge og ta initiativ til nye aktiviteter. I januar måned arrangerte fondet et seminar over temaet «Informasjonsteknologi i fiskeforedlingsindustrien» der nærmere 200 deltok fra hele Norden. Hensikten med seminaret var å legge grunnen for nye nordiske samarbeidsaktiviteter på området. Det er også blitt satt i gang aktiviteter som skal undersøke mulighetene for samarbeid når det gjelder informasjonsteknologiske tillempninger i medisinsk teknikk og avansert arkitektur for datamaskiner. Det er blitt lagt stor vekt på nordiske prosjekters muligheter for å bli tilknyttet europeiske forskningsprogram. Som et ledd i disse aktivitetene har en informert om programmet bl. a. i form av brosjyrer og i tidskriftartikler i samarbeid med RU-data.

Tabell 5. Fondets engasjement innen datateknologiprogrammet pr. 31.12.1988.

Delområde	Innvilget 1985 – 1988 MNOK	Innvilget i 1988 MNOK
Mikroelektronikk	25,4	0,9
Programvare	34,7	9,2
Produksjonsteknologi	29,4	11,3
Spesielle tilpasninger o. l.	16,4	7,8
Sum	105,9	29,2

Prosjektvirksomhet

Blant de prosjekt som er nye i 1988 kan nevnes:

- Polymer Tyk Film
- Programverktøy for utvikling av algoritmer for digital signalprosessering
- Utvikling og anvendelse av kunnskapsbaserte planleggingssystem for bruk i industrielle miljøer.

Fondet støtter også bedriftsspesifikke samarbeidsprosjekt innen området informasjonsteknologi. Dette skjer i form av lån innen rammen av det ordinære budsjettet. Til slike låneprosjekter ble det i 1988 bevilget ca. 3 MNOK.

Evaluering av prosjekter

I 1987 ble det foretatt en evaluering av virksomheten i datahandlingsplanen. I 1988 har en analysert gjennomføringen av åtte prosjekter som er blitt avsluttet samme år. Det fremgår av analysen bl. a. at i prosjekter som betegnes som vellykte har deltakerne god kunnskap om hverandres situasjon og en sterk prosjektledelse, samt at internasjonalt samarbeid forutsetter at området er noenlunde etablert.

Industriell miljøteknologi

Miljøaspektene har tradisjonelt utgjort et naturlig innslag i fondets vurdering av prosjekter. Det er nå en økende etterspørsel etter bedre og mer effektivt utstyr for å skape et renere miljø, og bedriftene ser stadig nye muligheter.

I 1987 tok fondet initiativ til en industrielt rettet handlingsplan for miljøteknologi. Nordisk Ministerråd har aktivt støttet dette initiativet og reservert 5 MDKK pr år fra 1989 til 1992.

I 1988 har forarbeidene til handlingsplanen pågått, og planen vil bli presentert våren 1989. Totalt vil handlingsplanen omfatte 80 MNOK, hvorav fondets satsning vil være i størrelsesorden 40 MNOK.

Mens de fleste andre miljøprogrammer er problemorienterte, har denne planen som utgangspunkt hvordan bedrifter i samarbeid kan utvikle og få til en lønnsom produksjon av miljøutstyr og komponenter basert på ny teknikk.

Prosjektvirksomhet

Eksempler på miljørettede prosjekter i 1988 er:

- Natur- og biogassdrift av busser i tettsteder
- Mutasjonsanalysemetoder til måling av kreftrisiko.

Standardisering

Fondet har i hele sin virkeperiode fra 1973 vurdert nordisk samarbeid innen standardisering som et viktig område. Det er blitt gitt støtte til utarbeidelse av nordiske standardiseringsforslag og felles deltakelse i internasjonalt standardiseringsarbeid.

I den nordiske handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting vedtok Nordisk Ministerråd i 1985 spesielle aktiviteter for å forsterke Norden som hjemmemarked. I disse aktivitetene inngikk bla standardisering, som Nordisk Industrifond fikk 2 MDDK til pr år i 1985–1988. Denne bevilgning har gjort fondet i stand til å øke sin innsats for standardisering.

Opptrappingen de senere år har også sammenheng med EFs «new approach» i 1985, der man går inn for å eliminere tekniske handelsmessige hindringer innen utgangen av 1992. Arbeidet med nye europeiske standarder har dermed fått et sterkt oppsving. Særlig det siste året har en rekke av fondets engasjementer vært rettet mot deltakelse i det europeiske samarbeid.

Prosjektvirksomhet

Fondet har i løpet av året bevilget 5,5 MNOK til 19 prosjekter. Eksempler på prosjekter er plastrør, skjemasymboler for tekniske tegninger, var-

mevekslere, gulvmateriale, forbrukeremballasje, stålstandarder, operasjonstekstiler.

For å gjøre saksbehandlingen raskere og mer fleksibel har fondet innført nye rutiner. Ved vurderingen av prosjektene samarbeidet fondet nært med INSTA (internordisk standardisering).

Framdrift

Fondet ser utviklingen i Europa som den største utfordringen innen området i de kommende år. Det er en utfordring som også gir Norden gode muligheter til å få adgang til det europeiske markedet. Dette vil lettere kunne skje dersom Norden deltar i det aktive standardiseringsarbeidet som nå pågår i de europeiske organisasjonene CEN (Comité Européen de Normalisation), og CENELEC (Comité Européen de Normalisation Electrotechnique). Muligheten ligger godt til rette, da samtlige nordiske land nå er tilsluttet de to nevnte komitéer.

Fondet har i løpet av året også tatt et initiativ overfor de viktigste standardiseringsorganisasjonene i Norden, og sammenkalt til et felles møte. En rekke konstruktive idéer til å styrke fondets standardiseringsinnsats er kommet frem. Disse idéene vil bli nærmere bearbeidet.

Organisasjon

Nordisk Industrifond er en permanent institusjon under ministerrådet. Fondet har et styre på 10 medlemmer med 2 styremedlemmer fra hvert land, samt en observatør fra NMR. Styret utpekes av de respektive lands regjeringer. I 1988 hadde styret følgende sammensetning:

Danmark

Kontorchef Anders Korsgaard,
Industri- og Handelsstyrelsen
Professor Leo Alting,
Danmarks Tekniske Højskole

Finland

Överdirektör Juhani Kuusi,
Teknologiska Utvecklingscentralen
Rektor Bengt Stenlund,
Åbo Akademi

Island

Afdelingschef Kristmundur Halldórsson, Industriministeriet
Afdelingschef Páll Línfal, Industriministeriet, (frem til 15/3-88)
Adm dir Páll K. Pálsson, Teknologisk Institut, (fra 15/3-88)

Norge

Avdelingsdirektør Andreas Mortensen, (formann), Næringsdepartementet

Direktør Tor-Odd Berntsen, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd

Sverige

Planeringschef Lars Ljung, Industridepartementet

Överdirektör Lennart Lindeborg, Styrelsen för Teknisk Utveckling

Nordisk Ministerråd

Konsulent Peter Holmgren (observatør).

Styret har i løpet av året hatt syv ordinære styremøter. Av disse møtene ble fire holdt i Norge, ett i Sverige, ett på Island og ett i Danmark.

Styrevedtakene håndheves av fondets sekretariat, som ledes av en direktør. Sekretariatet har sitt kontor i Oslo. Sekretariatet hadde ved utgangen av 1988 17 ansatte.

Utviklingen innen sekretariatet

I og med etableringen av et senter har sekretariatet fått en ny organisasjon, hvor virksomheten er konsentrert til to fagavdelinger.

Arbeidsmengden i sekretariatet har økt i løpet av året. Dette har først og fremst sammenheng med en økt innsats i planlegging, initiering og oppfølging av prosjekter, og i arbeidet med planlegning av senteret.

Årets omfattende virksomhet er likevel blitt gjennomført på en tilfredsstillende måte. Sentrale brikker i gjennomføringen har vært: Utvidede kontakter med nasjonalt ansvarlige FoU-organer, utnyttelse av styre- og referansegrupper og bruk av eksperter og konsulenter.

Sekretariatet tok i 1988 i bruk et integrert, nettverksbasert datasystem for å rasjonalisere driften. Foruten standardprogrammer for tekst- og tallbehandling har institusjonen fått utviklet et eget program for oppfølging av prosjektene. For å effektivisere regnskapsfunksjonen har man samtidig gått over til å føre regnskapet på data.

Samlokalisering

Deler av fondets lokaler har vært disponert av Nordisk Forum og Nordisk Teknologiår 1988, som fondet har hatt et nært samarbeid med.

Økonomi

Nordisk Industrifonds virksomhet blir finansiert av bevilgninger fra Nordisk Ministerråd.

Fondets ordinære bevilgning budsjetteres i norske kroner. Den er tredelt og består av midler til personal og styre, varer og tjenester (andre adminis-

trasjonskostnader) og midler til finansiering av prosjekter (tilskudd og lån).

Bevilgningen er nettobudsjettet, noe som innebærer at et kalkulert beløp for prosjektinntekter (nedbetaling av lån) og finansielle inntekter/kostnader salderes mot det beløp som utbetales. Fondet har anledning til å disponere eventuelle inntekter utover det kalkulerte beløpet som prosjektmidler.

Fondet mottar også øremerkede bevilgninger til spesielle innsatsområder. Bevilgningene gis i danske kroner. Bevilgningene dekker også administrative utgifter forbundet med forvaltningen av disse.

Fondet har fullmakt til å gi tilsagn om lån og tilskudd utover ordinær bevilgning som først kommer til utbetaling på senere års budsjetter. Dette er viktig fordi prosjektene strekker seg over flere år. Praksis de senere årene har vært at fondets tilsagnsfullmakt for år 1 har beløpt seg til 50 % og for år 2 til 25 % av årets bevilgning.

Sekretariatet foretok i 1988 en gjennomgang av fondets budsjett- og regnskapssystem. Arbeidet resulterte i en rapport som munnet ut i en rekke forslag til endringer, bl. a. innføring av regnskapsprinsippene i den norske regnskapsloven. Disse vil bli iverksatt fra 1989.

Fondet skal være et toppfinansieringsorgan, hvilket medfører at en forholdsvis høy andel av gitte lån må avskrives. Som følge av dette har fondet frem til nå fulgt den praksis å utgiftsføre utlån ved tilsagn. I forbindelse med omleggingen av fondets budsjett- og regnskapsrutiner i 1989 vil en gå over til å balanseføre utlån og avsette midler for tapsrisiko.

Lån- og tilskuddstilsagn gis normalt i nordisk valuta. Av praktiske grunner benytter fondet en intern avregningskurs for bokføring av slike tilsagn og utbetalinger.

Nordisk Industrifond har bankkonti i samtlige nordiske land. Overskuddslikviditet plasseres i kortsiktige verdipapirer uten risiko for å oppnå en høyere avkastning av kapitalen. For å få bedre oversikt over forventede utbetalinger på tilsagn, vil fondet i 1989 kreve at prosjektdeltakerne oppgir en finansieringsplan som vil være grunnlag for utarbeidelse av et likviditetsbudsjett for fondet.

Kommentarer til regnskapet

Fondets tilsagnsfullmakt for 1989 var på 34 MNOK og for 1990 på 17 MNOK. Tilsagn på tilsammen 29.375.100 NOK er disponert av fullmakten – 14.030.625 til lån og 15.344.475 til tilskudd. Av midlene for 1989 fra datahandlingsplanen er 15.366.638 NOK disponert.

Fondet har i 1988 avskrevet lån for tilsammen 5.748.000 NOK. Rentesatsene for lån var pr. 31.12.88: Norge 8 %, Sverige 8,5 %, Finland 7 %, Danmark 7 % og Island 15 %.

Det ble foretatt utbetalinger på prosjekttilsagn på tilsammen 98.714.905 NOK. Fondets interne avregningskurs for nordisk valuta var valutakursen pr. 04.01.1988.

Forrentningen av fondets kapital varierte, avhengig av plassering og rentenivå. I gjennomsnitt ble innskudd på bank- og postgirokonti i de nordiske land, samt plasseringer i kortsiktige verdipapirer forrentet med 12 %. Fondets prosjekt- og kapitalinntekter var etter saldering av kurstap på valuta 16,7 MNOK.

Fondets likviditet er bundet til forpliktelser som følge av gitte, ikke utbetalte tilsagn.

Underskuddet i årets regnskap er dekket av overførte midler fra tidligere år.

Årsregnskap

Resultatregnskap

	Note	1988(NOK)	1987(NOK)
Driftsinntekter			
Fra Nordisk Ministerråd:			
– ordinær bevilgning		72 020 000	53 412 000
– spesielle bevilgninger	1	<u>36 099 047</u>	<u>55 298 947</u>
<i>Sum bevilgninger</i>		<u>108 119 047</u>	<u>108 710 947</u>
Nedbetaling av tidligere utgiftsførte lån			
		2 229 155	539 941
Utlånsrenter		1 230 053	200 479
Tilbakeførte midler		<u>4 186 604</u>	<u>5 006 367</u>
<i>Sum prosjektinntekter</i>		<u>7 645 812</u>	<u>5 746 787</u>
<i>Renteinntekter</i>	2	<u>16 969 699</u>	<u>12 468 990</u>
<i>Andre inntekter</i>		<u>0</u>	<u>4 000 000</u>
Sum driftsinntekter		<u>132 734 558</u>	<u>130 926 724</u>
Driftkostnader:			
Tilsagn ordinær bevilgning	3	80 986 461	59 957 274
Tilsagn spesielle bevilgninger	4	<u>34 725 404</u>	<u>52 458 242</u>
<i>Sum prosjektkostnader</i>		<u>115 711 865</u>	<u>112 415 516</u>
Netto kurstap på utenlandsk valuta			
Kostnader til planlegging og oppfølging av programmer og prosjekter		3 730 552	619 953
		<u>1 307 674</u>	<u>1 589 795</u>
<i>Sum andre prosjektkostnader</i>		<u>5 038 226</u>	<u>2 209 748</u>
Lønn, honorarer og andre personalkostnader			
Andre administrasjonskostnader	5	6 221 218	4 892 227
		<u>6 867 511</u>	<u>9 060 098</u>
<i>Sum administrasjonskostnader</i>		<u>13 088 729</u>	<u>13 952 325</u>
Sum driftskostnader		<u>133 838 820</u>	<u>128 577 589</u>
ÅRSRESULTAT		(1 104 262)	2 349 135

Balanse**Aktiva**

Kasse, bank- og postgiroinnskudd, obligasjoner	6	149 431 810	129 698 360
Bevilget ikke utbetalt fra NMR	7	17 869 440	21 726 000
Andre fordringer		24 882	285 582
Utestående lån	8	0	0
Opptjente, ikke forfalte renter på kortsiktige plasseringer	9	1 534 972	0
Sum eiendeler		<u>168 861 104</u>	<u>151 709 942</u>

Passiva

Ikke utbetalte tilsagn		162 089 123	145 092 164
Leverandørgjeld		11 599	1 298 000
Annen kortsiktig gjeld	10	580 970	0
Skyldig lønn og sosiale kostnader		3 505 557	1 541 661
<i>Sum gjeld</i>		166 187 249	147 931 825
Kapitalkonto		3 778 117	1 428 982
Årsunderskudd/-overskudd		(1 104 262)	2 349 135
<i>Sum egenkapital</i>		<u>2 673 855</u>	<u>3 778 117</u>
Sum gjeld og egenkapital		168 861 104	151 709 942

1988**Noter til regnskapet for 1988****Note 1**

I beløpet for 1988 inngår:	NOK	(DKK)
• fra datateknologisk handlingsplan: datateknologi	27 724 862	(28 528 000)
• fra økonomisk handlingsplan: standardisering	2 597 535	(2 717 000)
• fra NMRs reserve: bioteknologi	5 776 650	(6 000 000)
Totalt	36 099 047	(37 245 000)

Beløpene er bokført til kurs på overføringsdagen.

Note 2

Beløpet omfatter renter på bank- og postgiroinnskudd samt avkastning på verdipapirer.

Note 3

Beløpet omfatter tilsagn vedtatt i 1988, fratrukket disposisjoner på tilsagnsfullmaktene. Tilsagn vedtatt på tilsagnsfullmakten for ifjor som gjelder innværende år er inkludert, mens lånetilsagn som pr. 31.12.88 ikke var akseptert er holdt utenom. Beløpet fordeler seg på de ulike virkemidlene som følger:

• lånetilsagn	NOK 5 703 000
• garantistillelse	NOK 100 000
• bidragstilsagn	NOK 75 183 461
Totalt	NOK 80 986 461

Note 4

Beløpet fordeler seg som følger på de ulike bevilgningene:

• datateknologi	NOK 26 224 862
• standardisering	NOK 2 796 465
• bioteknologi	NOK 2 658 795
• FoU	NOK 3 045 282
Totalt	NOK 34 725 404

Note 5

4 230 923 av beløpet dekkes av fondets faste bevilgning, mens de resterende 2 636 588 dekkes av de øremerkede bevilgningene:

• datateknologi	NOK 1 500 000
• bioteknologi	NOK 400 000
• standardisering	NOK 395 345
• FoU	NOK 341 243
Totalt	NOK 2 636 588

Note 6

Beløpet omfatter fondets innskudd pr. 31.12.88 på bank- og postgirokonti i nordiske land. Kortsiktige plasseringer i pengemarkedspapirer er inkludert. Innskudd i valuta er bokført til balansedagens kurs.

Note 7

Av de spesielle bevilgningene får fondet utbetalt et forskudd på 50 %. Resterende midler utbetales ikke før fondet kan dokumentere et kapitalbehov. Beløpet omfatter tilgodehavender på følgende bevilgninger, vurdert til balansedagens kurs:

	NOK	(DKK)
• datateknologi	13 693 440	(14 264 000)
• standardisering	1 296 000	(1 350 000)
• bioteknologi	2 880 000	(3 000 000)
Totalt	17 869 440	(18 614 000)

Note 8

Utestående lånesaldo pr. 31.12.1988 var på tilsammen 39 927 000 NOK. Som følge av fondets regnskapspraksis er utestående lån bokført i finansregnskapet med kr. 0,-. Reell verdi anslås til ca. 10 MNOK. Fondet har i 1988 avskrevet lån på tilsammen 5 748 000 NOK.

Note 9

Fra 1988 er opptjente, ikke forfalte renter på kortsiktige plasseringer bokført i regnskapet.

Note 10

Fondet har forvaltet bevilgningen til Nordisk Teknologiår. Beløpet gjelder midler som fondet ved årsavslutning forvaltet på vegne av prosjektet.

Avdelingsdirektør Andreas Mortensen
(formann)
Direktør Tor-Odd Berntsen
Kontorchef Anders Korsgaard
Professor Leo Alting
Överdirektör Juhani Kuusi
Rektor Bengt Stenlund
Avdelingschef Kristmundur Halldorsson
Adm. dir Páll Pálsson
Planeringschef Lars Ljung
Överdirektör Lennart Lindeborg

Per Gjelsvik
adm. dir.

Revisjonsberetning for 1988

Riksrevisjonen har revidert regnskapet for Nordisk Industrifond for 1988.

Det fremlagte årsregnskap kan fastsettes som Nordisk Industrifonds regnskap for 1988.

Riksrevisjonen

Oslo, 20. februar 1989

Etter fullmakt

Kirsten Astrup

A.S. Johannessen

Samnordisk plantförädling (SNP)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Inledning

Växtförädling är ett verksamhetsfält, där samarbetet mellan de nordiska länderna successivt blivit allt fastare och effektivare organiserat. En viktig orsak till ett sammanhängande just inom detta verksamhetsfält har varit de gemensamma klimatiska förutsättningarna. Golfströmmen för värme upp till nordliga latituder med utpräglat långdagsklimat. Med rätt odlingsmaterial har dessa förhållanden skapat goda förutsättningar för ett intensivt jordbruk och trädgårdsbruk. Försöker man skatta växtförädlingens insats i förvandlingen från ett svältdrabbat och emigrerande Norden under 1800-talet till dagens agrara struktur, blir andelen så hög som 40–50 % av erhållna skördeökningar.

De gemensamma problemen har givetvis skapat goda skäl för de fem nordiska ländernas växtförädlare att söka samarbete. Anledningen till dagens organisation var dock ett mer begränsat motiv. Kraven på en snabbare och bättre styrd doktorandutbildning förutsatte ett ökat kursutbud även på denna högre nivå samt en fastare handledning. Undervisningen inom växtförädling på nationsnivå var i de små nordiska länderna inte dimensionerad för att tillfredsställa klara dessa krav. Man beslöt därför 1974 att gå samman och inrätta årliga nordiska forskarkurser i ämnet. Kurserna, nu fjorton i rad, erbjuder äldre yrkesutövare en fortbildning samtidigt som deras erfarenhet kan utnyttjas i undervisningen av de unga. Redan i starten gav Nordiska ministerrådet (NMR) via Nordiska forskarkurser ekonomiskt stöd.

Dessa kurser har starkt ökat sammanhållningen inom Norden bland växtförädlarna. När det svenska jordbruksdepartementet år 1975 kom fram med ett betänkande om att bygga upp en genbank för jordbruk och trädgårdsbruk tedde det sig åter naturligt att snarare satsa nordiskt. Nyåret 1979 var tanken realiserad och Nordiska genbanken (NGB) kom till, även den under NMR:s hägn.

Det stod omedelbart klart, att vinsterna med ett nordiskt samgående inte borde stanna vid enbart forskarutbildning och bevarandet av genresurser. Samma år togs initiativet till att även söka upprätta ordnade former för samarbete även inom målforskning, metodutveckling, mer komplicerad framställning av grundmaterial samt ren sortframställning. I sistnämnda fall var behovet mest markant för områden där växtförädling

ej visat sig kommersiellt försvarbar men agrarpolitiskt önskvärd. Man borde dessutom kunna göra vinster med en samordnad sortprovning. Klimatiska snarare än nationella gränser borde vara grunden för den provningen som organiseras.

Efter förberedelser och uppmuntran av Nordisk ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruksfrågor (NAJS) samlades en stor del av Nordens växtförädlare vid Hanaholmens kursgård i Finland i slutet av år 1981. Resultatet blev att samnordisk Planteforedling (SNP) grundades.

När SNP funnit sina arbetsformer och fördelarna med samarbetet framträtt blev det logiskt att söka nå fram till en institutionalisering av SNP. Under 1986 togs beslutet av samarbetsministrarna. Nyåret 1987 blev SNP en institution under NMR efter det att stadgar och mer formella former för val av styrelse utarbetats. Den andra fasen för SNP kunde börja med arbetsåret 1987.

Redan från början hade SNP:s styrelse fått en mycket lyckad sammansättning genom att varje land representerades av en person med central ställning inom den officiella administrationen samt en från växtförädlarhåll. Detta gav tyngd åt båda hållen och mönstret har bevarats och införts i stadgarna. Island föredrog att låta sig representeras av en person.

2. SNP:s uppgift

SNP skall verka för en rationell samordning av de fem nordiska ländernas insatser inom växtförädling på jord- och trädgårdsbrukets område. Dess verksamhet spänner över teoretisk såväl som praktisk växtförädling fram till sortprovning och sortidentifikation.

Inom växtförädlingsforskningen skall SNP prioritera en målinriktad forskning till gagn för de nordiska länderna. En effektivisering kan främst skapas genom samordning av eller en arbetsfördelning mellan de nordiska ländernas nationella resurser. Det ökade underlaget kan dessutom motivera insatser, som man på nationell nivå ej ansett sig kunna orka med. Liknande värderingar gäller även inom den praktiska växtförädlingen. Med Norden som samordnad marknad kan flera växtslag, som tidigare ej växtförädlats i t. ex. från regionalpolitisk synpunkt önskvärd omfattning, te sig mer motiverade att bearbeta.

3. Organisation

Samnordisk planteforedling (SNP) startade 1981 som ett projekt under Nordiska ministerrådet (NMR) och administrerades av dess Nordiska ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS). Nyåret 1987 erhöll SNP en mer permanent och självständig status som institution men fortfarande som sådan underställd NÄJS.

SNP leds av en styrelse med två representanter från Danmark, Finland,

Norge och Sverige samt en från Island. Dessa styrelsens medlemmar utses av respektive lands jordbruksdepartement för en treårsperiod, varvid en av två representanter kommer från statsadministrationen och den andra från växtförädlingens område. Styrelsen har under perioden 1987–89 följande sammansättning:

	<i>Medlem</i>	<i>Organisation</i>
Danmark:	Forstander Kurt Hjortsholm Kontorschef Arent Josefsen	Landbrugets Kornforædning Statens Planteavlskontor
Finland:	Landbruksråd Olli Rekola (vice ordförande) Professor Seppo Pulli	Jord- och skogsbruksministeriet Lantbrukets forskningscentral
Island:	Direktör Þorsteinn Tómasson	Lantbrukets forskningsinstitut
Norge:	Professor Knut Aastveit Statskonsulent Carl Erik Semb	Norges landbrukshøgskole Landbruksdepartementet
Sverige:	Avdelningsdirektör Evert Jonsson Professor emer. James Mac Key (ordförande)	Lantbruksstyrelsen Sveriges lantbruksuniversitet

Genom det större egenansvaret har SNP funnit sig nödsakad att inrätta ett sekretariat, som verkställer styrelsens beslut. Agronom Reino Aikasalo vid Hankkijas växtförädlingsanstalt, Hyrylä, Finland har deltidsanställts för sekreteraruppgiften. Statens spannmålsförråd, Helsingfors, Finland har ansvaret för kassaförvaltningen.

4. Arbetsformer

I sin strävan att stimulera ett nordiskt samarbete och få länderna att gemensamt ta initiativ till nya uppgifter till gagn för jordbruk och trädgårdsbruk arbetar SNP i huvudsak efter två linjer. Dess styrelse söker lägga upp ett långsiktigt program och tar steg för steg upp områden, där den anser att nordism bör kunna ge rationaliseringsvinster eller ett tillräckligt stort underlag för en nysatsning. Varje sådant avsnitt blir föremål för en *utredning*, för vilken i regel en expert per land engageras under vanligtvis en tvåårsperiod. Arbetsgruppen får ekonomiska möjligheter att sammanträffa och deras insats förväntas bli en publiceringsbar genomgång av verksamhetsområdet. Man redovisar betydelsen och resurserna i de olika länderna liksom behovet av eller värdet av standardisering av metoder,

anpassning av nationella program samt var de nordiska insatserna bör ligga. Som regel kan man finna dessa utredningar som SNP-Publikationer under NMR:s NORD-serie.

Nästa fas blir att skapa *projekt* för att söka genomföra de rekommenderade insatserna. Inget hindrar givetvis, att dylika kan initieras direkt utan föregående utredning, om de kan anses ha beaktat grundsyftet för SNP:s verksamhet tillräckligt klart. Detta att få fram insatsvinster på växtförädlingsområdet genom ett nordiskt samgående betyder att dessa s.k. projekt kan ha mycket olika former. Det kan vara fråga om en ren forskningsuppgift, helst i så fall med en klar målinriktning. Det kan gälla en praktisk växtförädlingsuppgift, vanligen där en gemensam satsning verkligen kan åstadkomma ett lyft. Det kan gälla att skapa ekonomiska förutsättningar för förädlare av vissa växtslag att kunna sammanträffa och på så sätt bättre integrera sina nationella resurser. Det kan också röra sig om att bygga upp en samnordisk service av något slag för att samla argument och få igenom en nordisk vinkling med nationella budgetresurser. Det är inget absolut krav men helst bör SNP:s stöd utformas så att det kompletterar, där nationella resurser ej förmår eller på grund av givna budgetramar har svårt att skapa förutsättningar för det tilltänkta samarbetet.

SNP:s regelbok

För att på bästa sätt söka informera personer, som via utredningar eller projekt kommer in under SNP:s verksamhet har styrelsen låtit framställa en liten "regelbok för internt bruk", där olika befattningshavares uppgifter arbetssätt etc. finns beskrivet liksom former för insändande av ansökningar, fakturor, publicering av skrifter m.m. SNP har således snabbt kunnat anpassa sig till sin nya roll med ökad handlingsfrihet kombinerat med ett ökat ansvar.

5. Verksamheten 1988

5.1 Ekonomiskt utfall (1000 DKK)

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget 1988	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	26	13	+ 13
Varor och tjänster	—	192	188	+ 4
Projekt	215	1 715	1 483	+ 447
Summa	215	1 933	1 684	464

Överförs till 1989: 464

5.2 Utredningar

Målsättning i utredningsarbetet är att gå igenom områden där det finns behov för nordiskt samarbete och rationaliseringsvinster kan nås eller där

det finns tillräckligt stort underlag för en nysatsning. Utredningar utgör ofta en grund för att genomföra angelägna projekt.

Utredningsgrupperna kring "Vegetabiliskt protein" och "Vinterhärdighet" har avslutats och rapporter har publicerats i NORD-serien under 1988.

Förbättrat sortmaterial av vedartade prydnadsväxter ('Vedartade prydnadsväxter')

Arbetsgruppens sammansättning: konsulent Poul Erik Brander, DK; föreståndare Marjatta Uosukainen, SF; stadsträdgårdsmästare Johann Pålsson, IS; konsulent Siri Horntvedt, N; försöksledare Rune Bengtsson och professor emer. James Mac Key (kontaktman), S.

Utredningen sker i samarbete med Nordiska genbanken, som tillför arbetsgruppen lika många medlemmar, bland vilka ordförande och sekreterare utsetts. Utredningen har på grund av dödsfall och ändrade anställningsförhållanden blivit fördröjd och kan ej avslutas förrän under 1989. Initiativet har föranletts av tendenser inom den alltmer storskaliga handeln med plantskolematerial att föredra den billiga massproduktionen i sydligare länder. Ett genetiskt sett annorlunda och för särskilt de nordliga regionerna ej odlings säkert material har fått ersätta inhemska eller under längre tid utprovade typer. Detta äldre material har ej blott kommit att ersättas av sämre material utan det finns även risk för att det försvinner, innan aktioner för dess bevarande och en eventuell återintroduktion kan ske. Problemställningen är således gemensam för SNP och NGB genom att den rymmer både en bevarandefunktion och ett urval mot ett odlings säkert sortiment, helst vidgat till att även omfatta en större artvariation. I andra hand kan sedan en mer nyskapande växtförädling komma till med möjlighet att bli lönsam, förutsatt att hela Norden blir dess arbetsfält.

Samnordisk växtförädling av rågvete ('Triticale')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander Kurt Hjortsholm, DK; professor Peter Tigerstedt (ordf.), SF; dr Kåre Ringlund, N; professor Arnulf Merker, s.

Rågvete användes som brödsäd och som foder och den är också lämplig som grönfoder. Både vinter- och vårformer förekommer i odling. Den odlas på över miljonen hektar, men främst i länder med varmare klimat än Nordens. Ur härdighetssynpunkt finns det inga direkta skäl till att rågvete ej skulle vara intressant även i Norden. En viktig förklaring till att konkurrensförmågan är sämre hos rågvete i Norden är, att inmatning av assimilat till kärnan inte förlöper tillfredsställande och att här uppenbarligen existerar ett temperaturberoende. Det finns även andra anpassningsproblem, som delvis torde bero på att mycket av det material, som hittills provats i Norden, kommer från sydligare länder och därmed också har en mer allmänt sämre anpassning. Under varma år som t.ex. 1985 gav i Sverige

förädlat rågvete över 30% högre kärnskörd än bästa vetesorter, medan ett samnordiskt mindre försök med vårrågvete på fyra olika platser under det kalla året 1987 blev klart nedslående. Här finns uppenbarligen en potential, och de nordiska länderna har ett gemensamt intresse av att förstå, hur man bör gå fram. Rågvete är intressant även genom sin relativt höga proteinhalt och proteinkvalitet samt att den är anspråkslösare än vete beträffande odlingsmarken.

Året 1988 var andra arbetsåret och arbetsgruppen planerar att under 1989 färdigställa utredningsrapporten.

Växtförädling av majs i Norden ('Majs')

Arbetsgruppens sammansättning: foredlingsleder Arent Kleinhout, DK; professor Peter Tiderstedt (ordf.), SF; professor Knut Aastveit, N; forskningsledare Mats Gustafsson, S.

Problemen och förväntningarna är relativt lika, då det gäller rågvete och majs. Majsen har under de senaste två decennierna gjort markanta framsteg mot norr inom Europa. Det har således framkommit sortmaterial, som är allt tidigare. Som grönfodergröda och som sockermajs är den klart intressant i Danmark och sydligaste Sverige, men längre norrut är odlings-säkerheten inte tillfredställande. Det extremt kalla året 1987 var ett bakslag för majsodlingen men gav å andra sidan förädlaren viktiga informationer. Det ter sig naturligt att samla de erfarenheter, som gjorts i de olika nordiska länderna och söka arbeta fram ett gemensamt selektionsprogram med syfte att möjliggöra odling av majs åtminstone i Nordens klimatiskt mer gynnade områden. Utredningen avslutas under första hälften av 1989 då slutrapporten publiceras.

Växtförädling för otraditionell användning av lantbruksväxter ('Nya förädlingsmål')

Arbetsgruppens sammansättning: lic. agro Jens Chr. Knudsen, DK; direktor Risto Lampinen, SF; direktör Þorsteinn Tómasson (kontaktman). IS; dr Stein Frogner, N; agr.dr Arne Wiberg (ordf.), S.

Ökad effektivisering i jordbruket har efterhand skapat ett livsmedelsöverskott, som verkar hämmande på hela näringens lönsamhetsutveckling. En reducering av nämnda överskott synes därför nödvändig, antingen genom export, minskad produktion eller ett otraditionellt sätt att utnyttja växtprodukter från nya eller konventionella lantbruksväxter. Prispolitik och stora utbud på världshandeln gör export olönsam. Minskad produktion betyder på sikt nedläggning av åkermark, vilket i sin tur får negativa konsekvenser både miljömässigt och socialt. Därför söker man ivrigt efter för Norden mer otraditionella sätt att utnyttja åkermark och behålla ett levande, agrart landskap. Även om prispolitiska ågeranden kommer att bli avgörande, fordras även att växtförädlingen träder in och satsar på att få fram nya grödor eller ny användning av gamla.

Som exempel kan nämnas vetets användningar till etanolframställning och kornets användning till malt och olika industriella processer. I det senare fallet är stärkelse och dess olika komponenter särskilt intressanta. Detsamma gäller havre där sorter med olika innehåll av exempelvis amylas och fett får olika användningsområden inte bara som föda och foder utan även som industrivaror. Ärtor kan säkerligen artvecklas för andra ändamål än bara för proteinfoder. Fibergrödor får allt större aktualitet. Det torde vara värdefullt att ur fibersynpunkt närmare studera inte bara lusern och rödklöver utan även andra fleråriga fiberväxter.

Växtförädlarna har att söka bedöma, var chanserna för framgångar är störst. Dessa värderingar bör sedan konfronteras med andra för att få fram ett mer konkret handlingsprogram. I de första faserna måste detta innehålla ganska mycket målinriktad forskning kring genetisk variationspotential, selektionsmetoder etc., varför en gemensam nordisk satsning och arbetsfördelning måste framstå som en rationell åtgärd.

Samarbete vid produktion av friskt utgångsmaterial av trädgårdsväxter ('Friskt plantmaterial')

Utredningen startades 1988 efter ett par års förberedelser. Friskt utgångsmaterial är en grundläggande förutsättning för rationell och ekonomisk växtodling. I det konkurrensutsatta läge som trädgårdsodlingen befinner sig i får sådana faktorer som växtmaterialens sundhet, avkastningsförmåga och hållbarhet allt större betydelse och under en lång följd av år har man inom forsknings- och försöksverksamheten arbetat med dessa frågor. Trädgårdsnäringens stora bredd i fråga om växtmaterial har dock inneburit, att testat, friskt utgångsmaterial kunnat ställas till förfogande endast i ringa omfattning i förhållande till verkliga behovet. Behovet att skaffa material från olika samarbetspartners är stort.

Elitplantstationer har etablerats i de nordiska länderna och deras verksamhet håller på att stabiliseras samtidigt som arbetet vidgas successivt till att omfatta ett allt större växtmaterial. Det finns all anledning att stärka samarbete mellan elitplantstationer, men att samtidigt försöka nå fram till en arbets- och kostnadsfördelning, som ger maximalt utbyte för hela den nordiska trädgårdsodlingen.

Arbetsgruppen har inriktat sitt arbete under 1988 mot en kartläggning av de nordiska elitplantstationernas nuvarande verksamhet, tillgång på friskt material inom respektive organisation framtagning av data om sundhetskriterier och testmetoder. Vidare har elitplantstationernas inriktning under det närmaste året avseende olika växtmaterial analyserats liksom elitplantstationernas finansieringsmodell. Arbetsgruppen föreslår bl. a. att arbetet med harmonisering av sundhetsnormer, testmetodik och produktionsregler prioriteras. Detta planeras genomfört med ekonomiskt stöd från NÄJS, Nordiska ministerrådet.

5.3 Projekt

Av de projekt som varit i gång under budgetåret 1988 har inget slutförts. Projektet "Förädling av frukt- och bärväxter har redovisningsmässigt delats i ett koordineringsprojekt och projekt "Plommonförädling". På samma sätt har "Koordinering av potatisförädling" delats i ett koordineringsprojekt och ett "*Rhizoctonia*"-projekt. Ytterligare nio nya projekt har påbörjats, varav sju är växtslagsvisa sortprovningssgrupper. Det bör betonas, att SNP endast träder in, där nationella resurser ej kan skapa de förutsättningar för ett samarbete, som SNP velat få fram. Det finns även skäl att beakta, att växtförädling är en långsam process, som kräver tid. De projekt, som under året har löpt med SNP:s stöd, beskrivs på följande sidor.

Förädling av betes- och vallväxter för Nordens nordligaste områden ('Nordgräs')

Arbetsgruppens sammansättning: lektor Brian Dennis och dr K.J. Frandsen, DK; konsulent Kaj Egede, Grönland; dr Oiva Nissinen och lic. Saija Ravantti, SF; dr Aslaug Helgadóttir och direktör Þorsteinn Tómasson (ordf.), IS; dr Arild Larsen och dr Ivar Schjelderup, N; agronom Eva Lindwall och agr. dr Arne Wiberg, S.

Detta projekt har varit och kommer ännu en tid att förbli SNP:s största engagemang. Det rör praktisk växtförädling inom ett geografiskt område, där jordbruket i hög grad är beroende av husdjursskötsel, men där satsningarna på sortframställning av betes- och vallväxter inte lokalpolitiskt sett varit tillfredsställande. De svårigheter, som är förknippade med vallproduktion i dessa områden, har i många avseenden samma karaktär. Vinterskador är till exempel ett gemensamt problem, fastän orsakerna till dessa skador varierar från ett område till annat. Försäljning av frö har ej kunnat motivera en insats för enbart detta område och sydligt framtaget material har ej kunnat ge den säkerhet, som ens gamla lokalstammar utgjort. Respektive regeringar har känt ett visst ansvar, vilket skapat ett förmånligt utgångsläge för en gemensam, nordisk satsning. Denna har klart visat, vilken betydelsefull stimulans den inneburit. SNP vill därför först se en definitiv konsolidering, innan den anser att programmet kan fortsätta utan dess direkta medverkan och ekonomiska stöd. En nedtrappning i SNP:s anslag kommer att ske under de närmaste åren, men detta måste göras med stor försiktighet.

Projektet Nordgräs består av tre delar, av olika sortförsök, av ett gemensamt förädlingsprogram med timotej samt studierna angående en sydlig fröproduktion av inom Nordkalotten framförädlad sortmaterial. Projektet har inneburit en systematisk strävan att gemensamt utnyttja insamlad och framställt material av främst timotej (*Phleum pratense*), ängsröe (*Poa pratensis*), rödsvingel (*Festuca rubra*), ängsvingel (*Festuca pratensis*), rödven (*Agrostis capillaris*) samt rödklöver (*Trifolium pratense*). Hittills

har ca 90 olika försök lagts ut efter gemensamma planer från Grönland, Island över norra Norge, Sverige och bort till Finland. Avgörande anpassningsegenskaper som tidighet, vinterhärdighet och allmän uthållighet har noga studerats och jämförts vid sidan av strävan att nå högsta avkastning och kvalitet. Det omfattande materialet har med främst timotej som modellväxt givit möjligheter till genetiskt ekologiska studier av vikt för att konkretisera förädlingsmålen. Även Danmark har kommit med i projektet med syfte att studera effekterna av en sydlig fröproduktion. De effekter, en naturlig selektion i en mindre krävande miljö kan åstadkomma på en nordligt anpassad sorts genetiska uppsammansättning, måste klargöras. En ävenledes nordkalottlokaliserad fröproduktion av här framförädlade sorter torde bli för osäker och dyrbar i jämförelse med möjligheterna till en mer sydligt förlagd fröodling.

Beträffande sortförsök har fältarbete med rödklöver fortsatt medan andra serier har avslutats och statistisk bearbetning pågår. Resultaten kommer att publiceras i vetenskapliga tidskrifter.

Kornmjöldaggens angreppsstrategier ('Korn-mjöldagg')

Arbetsgruppens sammansättning: dr J. Helms Jørgensen (ordf.), DK; dr Reijo Karjalainen, SF; lic. agro S. Olafsson, IS; förste amanuensis Håkon Magnus, N; agronom Jan Meyer, S.

Angrepp av mjöldagg (*Erysiphe graminis hordei*) får särskilt i de sydliga delarna av Norden ses som den allvarligaste sjukdomen på korn (byg). Projektet har således en mer sydlig orientering än 'Nordgräs'. Det får emellertid än mer ses som en modellstudie för att lära sig förstå de genetiskt styrda angrepps- respektive försvarsstrategierna i ett förhållande mellan en värdväxt och dess obligata parasit. I mjöldagg på korn kan man särskilja rasspecifik och en ospecifik resistens. Den förra är baserad på enskilda gener. Den senare kan ha liknande bakgrund men är oftast styrd av ett större antal, var för sig mindre markanta gener, s. k. polygen nedärvning. Denna senare resistensform är analytiskt svårare att bearbeta men har fördelen att vara säkrare. Den rasspecifika resistensen har varit föremål för intensiva studier, varför ifrågavarande projekt är inriktat på den ospecifika resistensens genetik och urvalsmetodik.

Under 1986 och 1987 har arbetena koncentrerats till att söka få fram reproducerbara metoder för att påvisa olika grader av aggressivitet hos olika isolat av kornmjöldagg. Resultaten i varje enskilt försök tyder på klara skillnader, men de har varit svåra att kunna reproducera. Svårigheterna har gjort att studierna alltmer kommit att glida mot en mer speciell form av resistens, som kan uppfattas som ett slags mellanläge mellan rasspecifik och ospecifik resistens. Denna resistens, som fått namnet efter det locus, som styr den, kallas M1-o-resistens. Den påträffades först vid mutationsexperiment men har därefter även upptäckts förekomma spontant. Den har blivit en av de viktigaste resistenskällorna i praktisk kornför-

ädling i Norden och i Europa. Man känner för närvarande elva olika varianter (alleler) med sinsemellan mycket lika men gentemot andra resistensloci klart olika reaktion.

Under 1988 har arbetsgruppen börjat belysa kornmjöldaggens potentiella angreppsförmåga och att klarlägga de genetiska, fysiologiska och miljömässiga faktorer, som styr MI-o-agressivitet. MI-o-resistensen är vidtäckande men har vissa sidoeffekter, som påverkar den specifika avkastningsförmågan. Den kan vara värdefull men ännu något problematisk och tarvar studier både då det gäller värdväxten och parasitens förhållande till denna.

Variation och stabilitet i nordiskt material av korn ('Korn variation')

Arbetsgruppens sammansättning: lektor Hans Larsen-Petersen, DK; prof. Peter Tigerstedt (ordf.), SF; direktör Þorsteinn Tómasson, IS; professor Knut Aastveit, N; professor Roland von Bothmer och agr. dr Arne Wiberg, S.

Projektet har en utpräglad modellkaraktär. En växtförädling baserad på urval i olika miljöer (s.k. shuttle breeding) har sedan de lyckosamma satsningarna i Mexico, som utlöste den gröna revolutionen, varit frestande att försöka även i andra situationer. En nära till hands liggande, nordisk problemställning är att söka förstå, vad skillnaderna i Nordens olika ekologiska odlingsmiljöer kan tänkas erbjuda. Ett mer systematiskt nordiskt samarbete under själva förädlingsgången skulle kunna skapa delvis nya framgångar. Man borde åtminstone lättare få fram sorter med vid anpassning och därför med möjlighet för ett bredare marknadsunderlag och bättre ekonomiska premisser.

Korn (byg) valdes som modellgröda, därför att det som art har vid anpassning, är ett mycket viktigt nordiskt växtslag och är föremål för en omfattande nationell växtförädlingsinsats med redan visst bilateralt samarbete mellan länderna. 220 olika marknadsorter och förädlingslinjer från samtliga fem nordiska länder ingår i en treårig försöksplan med första utläggningsåret 1987 och fyra olika försöksplatser (Höjbackegård, DK; Svalöv, S; Vik, SF; AS, N) samt de 40 tidigaste linjerna på två mer utsatta försöksplatser (Rödbäcksdalen, S; Korpa, IS). Ej mindre än tjugo olika egenskaper studeras.

Resultaten 1988 kommer att vara helt olika än 1987, då man på många sätt har haft två extremt olika år i försöksserien. 1987 var speciellt kylig och fuktig medan vädret under sommaren 1988 var särskilt varmt och även torrt på några försöksplatser. Således har graden av anpassningsvidd verkligen satts på prov. Detta måste anses speciellt tursamt när det gäller försökets målsättning.

Nordisk Biometri Projekt ('Biometri')

Arbetsgruppens sammansättning: lektor Brian Dennis, DK; professor Peter Tigerstedt, SF; professor Knut Aastveit (ordf.) och dr Tore Skröppa, N; forskningsassistent Torbjörn Säll, S; dr Flemming Yndgaard (verkställande).

Projektet startades under våren 1987 och kan sägas ha en trefaldig servicefunktion. Det skall dels inventera vad som redan finns av för växtförädling och genbanksfunktioner utarbetade datorprogram och samla dessa i ett mer lättillgängligt bibliotek. Dels skall man vara behjälplig med att utarbeta eller tillrättalägga program, som önskas inom samma intresseområde. Dels skall projektet direkt och indirekt arbeta för en ökad kunskapsuppbyggnad bland nordiska växtförädlare, då det gäller att utnyttja datorer i deras verksamhet. Under 1987 och 1988 har den nyskapande verksamheten inom projektet främst satsat på att lägga upp program för statistisk analys av enskilda försök såväl som serier av försök upplagda efter olika principer samt för optimal planering av försöksfält av värde både inom växtförädling och officiell sortprovning. De ovannämnda datorprogrammen är ett resultat av samarbete med praktiska förädlare och övriga forskare anställda vid nästan 40 institutioner, som alla har besökts en eller flera gånger.

Koordinering av sortprovning i Norden ('Sortprovning')

Tidigare har en arbetsgrupp arbetat med att undersöka, hur en samordning av de nationella sortprovningssystemen skulle kunna genomföras. Förslag har lagts som syftar till en samordnad sortprovning med mer hänsyn till klimatzoner än nationsgränser samt en arbetsfördelning och standardisering inom sortidentifikation. Avsevärda vinster borde kunna göras om klimatzoner kunde anges tvärs över Norden, och försöken samordnas inom zonerna. Antalet försöksplatser och därmed även kostnader för det enskilda landet skulle kunna nedbringas.

Mer detaljerade planer anpassade för olika växtslagsgrupper utarbetas av olika arbetsgrupper etablerade hösten 1987. Dessa delprojekt är:

1. Sortprovning – stråsäd m. m.
– ledare: Jutta Rasmussen, DK
2. Sortprovning – foderväxter
– ledare: Steinar Bø, N
3. Sortprovning – potatis
– ledare: Leo Mustonen, SF
4. Sortprovning – grönsaker
– ledare: Steinar Dragland, N
5. Sortprovning – prydnadsväxter på friland
– ledare: Jan Johansson, S

6. Sortprovning – prydnadsväxter i växthus
– ledare: Olav Arne Bævre, N
7. Sortprovning – frukt och bär
– ledare: Gustav Redalen, N

Den sistnämnda uppgiften utförs av den redan tidigare etablerade gruppen för växtförädling av frukt och bär.

Under 1988 har samtliga grupper haft ett möte med syfte att utreda växtslagsvisa möjligheter för samnordisk provning. SNP avser att utifrån gruppernas förslag lämna förslag om samnordisk värdeprovning.

Koordinering av nordisk potatisförädling ('Potatis')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander Karl Tolstrup, DK; agronom Anne Vainio, SF; dr Sigurgeir Ólafsson, IS; professor Lars Roer N, (ordf. sedan sept. 1989); avdelningschef Lennart Erjefält och professor Magnhild Umaerus, S (ordf. intill augusti 1989).

Projektet har en kontakt- och koordineringsfunktion med syfte att inom Norden samordna testning av samt metodutveckling och forskning i potatis. Som praktiska resultat av detta samarbete kan nämnas samplanerade försök under 1988 inom resistensprovning och metodutveckling rörande bladmögél (*Phytophthora infestans*) på blast och knöl, phomaröta (*Phoma* spp), fusariumröta (*Fusarium* spp), vanlig skorv (*Streptomyces scabies*), potatisvirus Y. Arbetena med filtsjuka (*Rhizoctonia solani*) och stjälbakterier (*Erwinia carotovora*) drivs nu som egna projekt av koordineringsgruppen.

Inom den praktiska förädlingen har man utarbetat ett utkast till regler för utveckling och användning av värdefulla föräldrarkloner (genitörer). Detta gäller förädlingsmaterial med speciella resistens- eller kvalitetsegenskaper, men som av andra skäl ej har marknadsförts som sorter. Man har också tänkt att skaffa sortmaterial, som också kan anpassas för speciellt marginella områden för potatisodling i Norden.

Samarbetet har givit och kommer att ge resultat, som har stort värde för nordisk potatisförädling. Metodutveckling och gemensamma tester kommer att leda till rationalisering och effektivisering av den praktiska förädlingsverksamheten och ge styrka åt nordiskt samarbete inom denna sektor.

Resistens mot filtsjuka – på potatis ('Rhizoctonia')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander K. Tolstrup, DK (ordf.); Vid.ass. B. Löschenkohl, DK; Avd. forstander L. Erjefält, S; statsagronom B. Olofsson, S; Förste amanuensis T. Bjorg, SF; vikarieras fr. o. m. maj 1988 av agr. M. Kivinen, SF; Agr. L. Pietilä, SF; Passiv deltagare S. Olafsson, IS.

Angrepp av lackskorv (*Rhizoctonia solani*) förorsakar varje år stora skador på potatis förorsakade av nedsatt uppkomst och utbyte samt sänkt

kvalitet på potatis. Trots dessa förluster och i fält observerade tydliga sortskillnader har man ej tidigare i Norden gjort systematiska undersökningar som utgångspunkt för en medveten resistensförädling. I första hand har man koncentrerat sig på att få fram en reproducerbar utvärderingsmetod. Lovande resultat har erhållits med tester i växthus och fält. Ett problem har varit, att sjukdomen infekterar växten så kraftigt att sortskillnaderna försvinner. Under 1988 har man koncentrerat sig på att undersöka hur optimal angreppsnivå av sjukdom som kan nås. Även dessa undersökningar görs både i växthus och i fält.

Året 1989 är projektets sista försöksår. Detta projekt, såväl som det nedan nämnda "Erwinia"-projektet är ett led i det förädlingssamarbete, som utförs av SNP-arbetsgruppen "Koordinering av nordisk potatisförädling".

Resistens mot stjälbakterios på potatis ('Erwinia')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander K. Tolstrup, DK; vid. medarb. Ib G. Dinesen, DK; forsker Leena Pietilä, Finland; agronom Jyri Kankila, Finland; förste amanuensis Tore Bjor, Norge; forsker Arild Sletten, Norge; avd. chef Lennart Erjefält, Sverige; passiv medlem Dr. Sigurgeir Ólafsson, Island; försöksledare Paula Persson, Sverige.

Målsättningen är analog med det ovannämnda "Rhizoctonia"-projektet. Syftet är att utveckla och standardisera en eller flera metoder mot stjälbakterios och rotblöta, som räknas till de sjukdomar, som i de nordiska länderna orsakar stora förluster för potatisodlingen. Förlusterna beror dels på direkt skördebortfall, dels på kassationer av utsädesodlingar, och dels på lagringsförluster p.g.a röta. I Danmark, Finland och Sverige har man under senare år genomfört ett radikalt förändrat utsädesproduktions-system för potatis på meristembas, bl. a. i avsikt att eliminera problemet med stjälbakterios. Man kan dock nu konstatera, att detta ej haft tillräcklig effekt; graden av återinfektioner är alltför hög. Problemet har med full kraft framhållits under 1987, då utsädeskontrollmyndigheterna i samtliga länder rapporterat mycket höga smittofrekvenser. Därför är resistensförädling i högsta grad motiverad. Det finns stora skillnader mellan olika sorters mottaglighet i praktisk odling, men adekvat metodik för provning av resistens på förädlings- och sortprovsningsnivå saknas. De ovannämnda projekten är bra exempel på samarbete, som direkt leder till praktiska tillämpningar.

Koordinering av nordisk växtförädling av frukt- och bärväxter ('Frukt och bär')

Arbetsgruppens sammansättning: forstander J. Vittrup Christensen och forsøgsleder O. Vang Petersen, DK; professor Jaakko Säkö, SF; förste amanuensis Gustav Redalen (ordf.) och forskare Jonas Ystaas, N; professor Ingevald Fernqvist och statshortonom Viktor Trajkovski, S.

Arbetsgruppen har ansvar för att planera koordinering inom förädling av fruktträd och bärväxter med syfte att bättre utnyttja varje nordiskt lands resurser. Fr. o. m. 1988 har även planering för en samordnad sortprovning inom ifrågavarande växter tillhört arbetsgruppens uppgifter. samordning av förädling borde kunna öka kapaciteten, när det gäller framställning av korsningspopulationer för decentraliserat urval. Det här är fråga om växtslag med ofta lång tid fram till fruktsättning. Arbetet har lett till två konkreta delprojekt, "Förädling av plommon" och "Förädling av äpple".

Förädling av plommon ('Plommon')

Arbetsgruppens sammansättning: forständer Jørgen Vittrup Christensen och forsøgsleder Ole Vang-Petersen, DK; professor Jaakko Säkö/Eeva Laurinen, SF; første amanuensis Gustav Redalen (projektledare) och forskare Jonas Ystaas, N; professor Ingevald Fernqvist och statshortonom Viktor Trajkovski, S.

Projektet startades redan 1984. Målsättningen är att intensifiera plommonförädling i Norden genom bättre planläggning, koordinering och utnyttjande av nationella och samnordiska resurser. Projektet omfattar bl. a. korsningar utförda vid Sveriges lantbruksuniversitet, Balsgård, Sverige med urval decentraliserade även till Danmark, Finland och Norge. Förutom målet att få fram bättre sorter är man angelägen om att skaffa sig kunskaper kring eventuell korrelation mellan tillväxthastighet och andra mätbara parametrar på ungpantsstadier och slutligt marknadsvärde. Beträffande nya sorter tas speciell hänsyn till god kvalitet, sjukdomsresistens och hårdighet under nordiska odlingsförhållanden.

Förädling av äpple ('Äpple')

Arbetsgruppens sammansättning: forsøgsleder Jørgen Crauslund, DK; professor Jaakko Säkö/Eeva Laurinen, SF; første amanuensis Gustav Redalen, N (projektledare); försöksledare Hilde Nybom/Roy Franzén, S.

Projektet startades 1988. Målsättningen i detta projekt är analog med den för ovannämnt projekt. I Norge och Finland utförs korsningar med tanke på anpassning för de nordligaste fruktodlingsområdena, medan korsningsarbetet vid Balsgård sker med tanke på de sydliga delarna av Norden. Kvalitet och resistens mot sjukdomar prioriteras högt. Under 1988 har aktiviteten koncentrerats till avkomlingar från tidigare års korsningar. Vid Balsgård har man skapat 42 kombinationer med föräldrarsorter huvudsakligen resistent mot skorv.

Koordinering av nordisk köksväxtförädling

Arbetsgruppens sammansättning: forsøgsleder Kaj Henriksen, DK; magister Raili Pessala, SF; konsulent Óli V. Hansson, IS; forsker Steinar Dragland, N; f. d. avdelningschef Henry Gustafsson (ordf.) och statshortonom Bo Nilsson, S.

Projektet är ytterligare ett exempel, där växtförädlare ansvariga för en viss växtslagsgrupp söker bygga upp ett nordiskt samarbete. Ett stort problem är att tillgängliga köksväxtsorter framställs i de sydliga delarna av Norden eller rent av ännu sydligare. De är därför föga välanpassade för frilandsodling inom de mellersta och nordliga delarna av Norden. Eftersom resurserna är främst koncentrerade till Danmark och Skåne, ter det sig logiskt att här framställa korsningspopulationer men att sprida urvalsarbetet även till de nordligare regionerna. För att få fram underlag för ett handlingsprogram samlades växtförädlare och sortprovare av köksväxter till ett seminarium i december 1986. Utredningen förväntas bli publicerad under 1989.

6. Avslutande kommentarer

Rutiner för sekretariat och kassaförvaltning har utarbetats. Detta kommer att underlätta överblicken av både ekonomi, projekt och utredningar. Styrelsen kommer således därmed att ha bättre underlag och möjligheter för en långsiktig planering. Manuskript till en kortfattad informationsbroschyr om SNP har producerats och godkänts av styrelsen. Tryckningen sker i början av 1989.

Styrelsen har ett behov av en långsiktig planering som syftar till att söka avveckla vissa pågående projekt till förmån för nya, angelägena projekt. Av de projekt och utredningar, som löpt under 1988, avslutades inga under 1988. Däremot kommer projekten "Korn-mjöldagg", "Korn-variation", och "Rhizoctonia" att avslutas i och med 1989 års utgång. Ytterligare projekt som skall avslutas är "Koordinering av samnordisk grönsaksförädling" samt utredningarna "Vedartade prydnadsväxter", "Nya förädlingsmål", "Förädling av majs", "Förädling av rågvet" och "Friskt plantmaterial". Projekt som "Nordgräs" och sortprovning i olika växtslag vill styrelsen banta ner, det förstnämnda projektet successivt, de senare genom att söka få grupperna att utarbeta slutliga ställningstaganden.

SNP har således för året 1989 redan i hög rad bundit upp sina anslag i pågående projekt, medan åren 1990 och 1991 kommer att innebära en betydlig förnyelse av aktiviteterna. Satsning beräknas främst ske i projekt, som kommer fram som resultat av slutförda utredningar.

Utredningar, som torde utmyнна i projekt är bl. a. "Vinterhärdighet", "Vegetabiliskt protein", "Vedartade prydnadsväxter" och "Förädling av triticale". Det finns också planer på en nordisk satsning på bioteknologi, där växtförädling uppfattats som ett intressant tillämpningsområde. Man kan dock förvänta sig att på detta område kunna finna externa medel för eventuella handlingsprogram.

Från och med den 1 januari 1989 skall utredningen "Nordiska klimatzoner" startas. SNP ser detta område särskilt viktigt, då resultat av denna utredning utgör grunden till samnordisk sortprovning. SNP:s mål-

sättning är att skapa förutsättningar för samnordisk sortprovning inom så många växtslag som möjligt. Ansvaret för egentlig provning bör ankomma på respektive lands sortprovningsmyndighet.

SNP:s styrelse planerar att under 1989 utarbeta ett underlag för långtidsplanering, med förslag till viktiga områden, som prioriteras högt. Lantbruket är i Norden i en annorlunda situation än för ett par årtionden sedan. Man kämpar med en olönsam överproduktion, vars kostnader inte bara belastar jordbrukaren utan även hela samhället. En lösning är mindre åkerareal. En annan är att odla gröngödslingsväxter för att bibehålla eller förbättra jordens produktivitet, även andra växtslag liksom lin, rågvetete, vissa baljväxter samt medicin- och kryddväxter, som alla kräver s.k. introduktionsförädling, innan de är tillräckligt välanpassade för nordiska förhållanden. Det finns även behov att utreda nya möjligheter att använda lantbruksväxter industriellt. Kring detta problem arbetar redan en utredningsgrupp.

Det nuvarande intensiva jordbruket belastar också miljön i form av urlakning av växtnäringsämnen samt effekter av bekämpningsmedel. Ett alternativ är då att gå över till s.k. "lowinput jordbruk". Innan detta kan ske krävs bl. a. växtförädling för sjukdoms- och insektsresistenta sorter med låga växtnäringskrav. En arbetsgrupp inom NJF arbetar med denna problematik. I detta sammanhang kan nämnas även "Biologisk kvävefixering", som en väg att minska förbrukning av konstgödsel.

Inom i det föregående nämnda områden kan man förvänta sig, att en samordning mellan de nordiska länderna kan ge bättre intensitet i såväl forskningen, förädlingen som sortprovning.

Styrelsen för Samnordisk Planteforedling överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1988.

James Mac Key
Styrelsens ordförande

Reino Aikasalo
SNP:s sekreterare

Vid förfall för ordföranden:

Olli Rekola
Vice ordförande

NORDTEST

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

NORDTEST

(gemensamt nordiskt organ inom provnings- och kontrollområdet)

Östanvindsvägen 2/Postbox 111

SF-021 01 Esbo

Tel. 90-455 46 00

1. Institutionens uppgift

NORDTEST påbörjade sin verksamhet den 1 juli 1973 och fördes in på ministerrådets allmänna budget fr. o. m. 1 januari 1979. NORDTEST har till uppgift att

- utarbeta, rekommendera och registrera gemensamma nordiska provningsmetoder i syfte att uppnå jämförbara resultat vid provning av material, produkter, konstruktioner, anläggningar och tekniska system för förfaranden,
- ha ansvaret för ett kontinuerligt informationsutbyte på provningsområdet,
- utarbeta, rekommendera och registrera riktlinjer för provningsverksamhet,
- främja ett gemensamt nordiskt uppträdande i internationellt samarbete inom verksamhetsområdet,
- initiera och främja forskning på verksamhetsområdet.

2. Organisation

NORDTESTs verksamhet leds av en styrelse med 5 representanter, en för vart och ett av de nordiska ländera. Den fackmässiga verksamheten handhas av områdesvis utsedda fackgrupper, för närvarande 8 stycken samt två programgrupper. Sekretariatet, som har 5 anställda, är placerat i Esbo, Finland.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1 000 FIM Budget	1988 Bokslut	Avvikelse
Löner	970	934	+ 36
Varor och tjänster	540	562	- 22
Projekt	5 819	6 055	- 236
Summa	7 329	7 551	- 222

Verksamheten har i stort sett kunnat hållas inom de av ministerrådet fastställda ekonomiska ramarna. Överskridningen av projektbudgeten avses täckas av medel från 1989 års budget.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Verksamheten bedrivs enligt ett allmänt måldokument Doc Gen 022 "NORDTESTs verksamhet – mål och strategier". Insats inom olika arbetsområden styrs av NORDTESTs långtidsplan som sträcker sig över 5 år.

Den revideras årligen. Arbetet inom fack- och programgrupper regleras av 5-års långtidsplaner, separata för varje område.

Arbetet för framtagning av gemensamma nordiska *provningmetoder* sker huvudsakligen i de åtta fackgruppernas regi. Under året har framtagits 49 nya och 10 reviderade NORDTEST-metoder. 5 metoder har återtagits. Detta innebär att sammanlagt 847 NORDTEST-metoder i NORDTEST Register of approved NORDTEST-methods nu är rekommenderade för gemensamt nordiskt bruk.

Inom *konsumentområdet* har programgruppen i huvudsak arbetat med två inventeringsprojekt av provningmetoder för hushållskapitalvaror och produkter för barn. Planering av ett nordiskt seminarium har börjats, där delar av inventeringsprojekten kommer att presenteras.

Arbetet för *kvalitetssäkring av provningsverksamhet* leds av en programgrupp med två medlemmar från varje land. Den ena representerar provningsverksamheten, den andra auktorisationsverksamheten. För att effektivisera arbetet på området har styrelsen under året tillsatt en *ad hoc*-grupp för kvalitetssäkring i vilken ingår en representant för provningsverksamheten från vart land. Målsättningen har definierats både för programgruppen och *ad hoc*-gruppen och nya arbetsplaner för perioden 1989–92 har utarbetats. Under året har den sista delen av det omfattande kvalitetssäkringshandboksprojektet slutförts genom publicering av riktlinjer för utarbetande av kvalitetshandböcker beträffande kemisk analys. Projektet om ringkalibrering har även resulterat i en teknisk rapport. Ett projekt har påbörjats om provningslaboratoriets behov av spårbara kalibreringar.

Det internationella samarbetet för avveckling av tekniska handelshinder

har intensifierats under året. I mars publicerades en utredning "Tekniska krav og kontrollordninger – Nordens tilpasning till EFs interne marked". Utgående från denna utredning har styrelsen fastställt handlingsplan för 1988 "Nedbygging av tekniske handelshindre". Arbete enligt denna plan har påbörjats för att finna europeiska provningsmetoder som NORDTEST kan rekommendera för användning inom Norden, att revidera och anpassa NORDTEST-metoder till europeisk praxis och att följa och bidra till det europeiska arbetet inom EG, EFTA och CEN/CENELEC. Kontakter har etablerats till nämnda organ och medel har beviljats för nordisk expertis att delta i CEN/CENELECs arbete. NORDTEST har presenterats vid EGs symposium i juni om organisation av certifiering och provning i Europa och vid ILACs kongress i oktober om ackreditering av laboratorier. I det europeiska arbetet hålls nära kontakt med de nationella standardiseringsorganen i Norden. NORDTEST har i samarbete med ÄK-Industri och ÄK-Handels TBT-grupp i november hållit ett seminarium med inbjudna representanter för myndigheter, industri och handel, konsumentorgan, ackrediterings-, certifierings-, standardiserings- och provningsorgan för en bred diskussion om åtgärder för Nordens anpassning till EGs interna marknad.

Inom området *kompetensutveckling* genomförs ett omfattande forskningsprogram för NDT-området med finansiering nationellt och med bidrag från Nordisk industrifond. Under året har ett motsvarande program påbörjats för brandområdet. Arbete för initiering av ett liknande projekt inom området mekanik pågår.

NORDTESTs certifieringsordning för oförstörande provning har reviderats till bättre överensstämmelse med internationell praxis. Hittills har ca 2 400 certifikat utdelats.

Informationsverksamheten har under året skett genom utgivning av publikationer och genom seminarieverksamhet. Årsberättelse, register över provningsmetoder, NORDTEST-metoder och allmänt broschyrmaterial publiceras på engelska. Det interna informationsbladet NORDTEST-nytt bytte under det gångna året namn till NORDTEST-info. Orsaken till detta var att man därigenom skall kunna utge bladet med samma namn även på engelska. En video-film som presenterar NORDTESTs organisation och verksamhet har producerats.

4. Beslut

Styrelsen för NORDTEST överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Claes Bankvall
Styrelsens ordförande

Bo Lindholm
Institutionschef

Nordel

Verksamhetsberättelse 1988

Nordels målsetting

Nordels virksomhet reguleres formelt av organisasjonens vedtekter som er ubetydelig endret siden stiftelsen i 1963. Organisasjonen er et frittstående organ uten noen formell tilknytning.

Målsettingen – slik den har utviklet seg – kan uttrykkes slik:

- å følge utviklingen av elforsyningen i de nordiske land, samt gjennom utredninger og diskusjon virke for at landenes elforsyningsressurser samordnes og utvikles på den teknisk, økonomisk og miljømessig mest fordelaktige måte.

Nordel fungerer som rådgivende og rekommanderende organ med formål å fremme internasjonalt, først og fremst nordisk samarbeide når det gjelder produksjon, distribusjon og forbruk av elektrisk energi. Nordel har følgende faste arbeidsoppgaver:

- å kontinuerlig følge utviklingen av produksjon og forbruk av elektrisk energi i de nordiske land.
- å sammenstille de enkelte lands prognoser for forbruksutviklingen og deres utbyggingsplaner.
- å utgi en årsberetning som inneholder oversikt over virksomheten innen Nordel, de enkelte lands årsoversikter, spesialartikler og statistikk.

Nordels organisasjon

Nordel består av ledende personer innen kraftforsyningen i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Hvert land har fire faste medlemmer. Nordel har tre faste utvalg samt flere arbeidsgrupper.

En stor del av Nordels arbeide utføres av utvalg og arbeidsgrupper. Gjennom disse er spesialister innen alle områder av elforsyningen tilgjengelig. For innsamling av statistikk og annen periodisk rapportering er det kontaktpersoner i de ulike land. Innen Nordel er det også kontaktpersoner i mange internasjonale organisasjoner.

Nordels formann velges for en periode på tre år. Formannsvervet sirkulerer mellom landene. Formannen utpeker sekretær og er ansvarlig for sekretariatet.

Nordel har ingen egne ansatte idet hvert land er ansvarlig for de kostnader medlemmene medfører. Således har Nordel heller ikke noe eget budsjett.

Nordel 25 år 1963–1988

Nordel markerte 25 års utbytterikt samarbeide i forbindelse med årsmøtet 4.–6. mai 1988 i Oslo.

Kraftsamarbeidet i Norden har lange tradisjoner. Allerede i 1912 ble den første internordiske samkjøring avtalt mellom Sydkraft i Malmø og NESA i København. Utbyggingen av samkjøringsforbindelser førte tidlig i 1960-årene til at kraftsamarbeidet i Nordel var blitt så omfattende at det var nødvendig å danne en felles samarbeidsorganisasjon.

Under en samkjøringskonferanse i Stockholm den 13.12.1962 ble representanter for de større kraftselskapene i Norden enige om å danne et nordisk samarbeidsorgan på elkraftforsyningsområdet.

Nordisk Råd ble underrettet om beslutningen og anså at denne var i overensstemmelse med intensjonene i Rådets rekommendasjon om nordisk kraftsamarbeide. Det konstituerende møtet i Nordel fant sted den 9. mai 1963 i København.

Elektrisk energi produseres hovedsakelig i vannkraftverk, kjernekraftverk og konvensjonelle varmekraftverk (basert på kull, olje og gass). Innen Norden er sammensetningen av produksjonssystemene i de enkelte land svært forskjellige. Produksjonen i Danmark er basert på konvensjonell varmekraft, mens Norge har ren vannkraftproduksjon. Finland og Sverige har blandede systemer med betydelige innslag av vannkraft og kjernekraft.

Kraftsystemene i de nordiske land er blitt stadig sterkere sammenkoplet, og nye samkjøringsforbindelser planlegges. Utbyggingen av samkjøringskapasiteten fører til at det totale nordiske kraftsystemet i stadig større grad fungerer som en enhet. Nordel har utarbeidet felles retningslinjer for dimensjonering og drift av det samlede nordiske kraftsystem. De enkelte kraftselskaper følger Nordels anbefalinger og oppnår dermed størst mulig nytte av den nordiske samkjøring.

Nordelsamarbeidet er preget av en dyptgående gjensidig tillit og forståelse. Dette gir grunnlag for et åpent og fordomsfritt arbeide med felles problemer, og for løsninger alle er tjent med.

Nordels virksomhet 1988

Årsmøtet 1988 behandlet årsberetningen for 1987, den aktuelle kraftsituasjonen i de nordiske land og kraftbalansene i de nærmeste tre år. De faste utvalgene rapporterte om virksomheten siste året og fremmet sine planer for kommende år.

Nordels rolle i det nordiske naturgass-samarbeidet ble tatt opp i årsmøtet. Planleggingsutvalget hadde utarbeidet et diskusjonsgrunnlag for behandling av denne saken. Nordel vedtok i årsmøtet en uttalelse om Nordel og naturgassen.

Representanter fra Nordel hadde det årlige kontaktmøte med Nordisk Ministerråds embetsmannskomite for energipolitikk den 21. november 1988 i Oslo. Dette er et ledd i samarbeidet med de nordiske energimyndigheter, og det skjer her en gjensidig utveksling av informasjon og diskusjon av aktuelle energispørsmål.

Nordel holdt et formann- og sekretærmøte 21. januar 1988 i Stockholm, der utvalgenes og sekretariatets virksomhet ble behandlet.

Driftsutvalget

Utvalget har fortløpende behandlet aktuelle samkjøringsspørsmål som kraftsituasjonen i de nordiske land, kraftutvekslingen mellom landene, driftssikkerhet og driftstekniske spørsmål samt driftsforstyrrelser. For vurdering av kraftsituasjonen, er effekt- og energibalanser for de kommende 3 år satt opp.

Temperaturkorrigert forbruksøkning i Nordel-landene varierte mellom 0 og 5% og var for Nordelsystemet totalt 2,5% i 1988.

Tilsigene i Finland, Sverige og Norge ble henholdsvis 30, 15 og 5% over det normale for året. Magasinsituasjonen var normal ved utgangen av året i alle tre land.

Kjernekraften har fortsatt fungert meget godt. Tilgjengeligheten har vært og fortsetter å være meget god.

På grunn av de gode tilsigforholdene har Sverige eksportert kraft til Finland og Danmark hele året. Eksporten til Danmark var meget stor sommeren og høsten 1988. Norge hadde fra midtsommeren en omfattende eksport til Danmark og Sverige.

En detaljert analyse av effektbalansen for vinteren 1988/89 ble gjennomført. Effektreserven i hvert enkelt delsystem var tilfredstillende med de forventede belastninger.

Effekt- og energibalansene for de nærmeste 3 år, 1989–91, er tilfredstillende. Men balansene er gradvis blitt mer anstrengte, og effektbalansene er derfor analysert og satt opp mer detaljert enn tidligere. Driftsutvalget har besluttet at også energibalansene skal analysere nærmere.

Den omfattende samkjøring innen Nordel-systemet for å sikre en best mulig utnyttelse av de totale ressurser, krever stadig økende datautveksling mellom landenes driftsentraler. Utredningen av fremtidig informasjonsbehov og hensiktsmessige løsninger pågår.

Driftsutvalget og Planleggingsutvalget har utarbeidet et forslag til videre arbeide med hvordan planlegging og drift av de nordiske el- og gass-systemene kan samordnes på en hensiktsmessig måte. En egen arbeidsgruppe arbeider med en dypere analyse av de sentrale spørsmål.

Planleggingsutvalget

Nett- og produksjonsstudier for Nordelsystemet ved stadium 2000 er satt igang, og nett- og produksjonsgruppene samarbeider om analysene.

Nettgruppen har gjennomført en temadag om miljøvennlig kraftoverføring. Hensikten var å se hvordan miljøforhold påvirker planleggingen, til eks. utvikling av stolper og ledningkonstruksjoner.

Et omfattende arbeide med revisjon av Nordels nettdimensjoneringsregler pågår og eventuelt nytt forslag til Nordelrekommendasjon ventes fremlagt i årsmøtet 1990.

Forutsetninger og hindringer for en samordning av el- og naturgassspørsmål studeres. Spørsmålet om økt Nordel-engasjement i naturgassspørsmål er aktualisert de senere år. Naturgass anvendes allerede for elproduksjon og utnyttelsen forutsettes å øke vesentlig. Kraftselskapene kan bli gasselskapenes største kunder. For å oppnå de samfunnsøkonomisk beste løsningene er det viktig å sikre et systemteknisk samspill mellom el og naturgasssystemene. Studiene så langt indikerer at i en første samarbeidsfase er det innen planleggingen at de største resultater kan oppnås.

For å møte de store usikkerhetene på energiområdet kan scenariostudier på Nordel-systemet være en mulig fremgangsmåte. Høsten 1988 arrangerte Planleggingsutvalget et seminar om scenariospørsmål.

I virkeligheten er det en rekke begrensninger mellom ideell og virkelig planleggingssituasjon. I enkelte studier av det samkjørende nordiske kraftsystemet har utgangspunktet vært den ideelle forutsetning at Norden er en enhet uten grenser. Dette har ført til resultater som ikke alltid er realistiske, idet det i praksis er en rekke begrensninger, både rasjonelle og irrasjonelle. Nordel anser det viktig å kartlegge de ulike begrensninger, og ut fra dette formulere mest mulig realistiske planleggings-forutsetninger.

Varmekraftutvalget

Utvalget har fortsatt utvekslingen av erfaringer og synspunkter innen varmekraftområdet i Norden.

Varmekraftens tilgjengelighet er behandlet. Statusrapporter fra de enkelte land er gjennomgått, og det er lagt spesiell vekt på beskrivelser av eksisterende problemer samt utviklende eller planlagte løsninger.

Drift- og vedlikeholdsgruppen arrangerte i 1988 et seminar i Danmark for driftssjefer. Hovedtema var levetidsforlengelse av gamle kraftverk, også røkgass-rensing og ulike naturgassprosesser ble behandlet. Et nytt møte for driftssjefer planlegges i Finland høsten 1989.

Gruppen for miljøspørsmål har gjort en sammenstilling av de nordiske og vesttyske krav til utslippsbegrensninger samt de nordiske normer for luftkvalitet. Det er også utarbeidet forslag til program for et miljøseminar under tittelen "Hvor miljøvennlig skal fremtidens energiproduksjon være?"

Forsknings- og utviklingsvirksomheten innen NKA følges av Varmekraftutvalget. Det er fremhevet at hovedhensikten med NKA's sikkerhetsprogram bør være å få en samstemt oppfatning i Norden om sikkerhetsforholdene i kjernekraftverk.

Utviklingen hittil i 1989

Ved årsmøtet 24. august 1989 i Finland behandlet Nordel organisering av sitt arbeide med miljøspørsmål. Nordel tar sikte på økt engasjement i dette arbeidet, og en egen arbeidsgruppe hadde utarbeidet forslag for årsmøtet.

Nordel legger vekt på at miljøarbeidet integreres i Nordels arbeidsoppgaver, og på den viktige koordinering mellom miljø, teknikk og økonomi. Nordel oppløste Varmekraftutvalget og etablerte et nytt Miljø- og Produksjonsutvalg som får hovedansvaret for Nordels arbeide med miljøspørsmål. Driftsutvalget og Planleggingsutvalget tar opp miljøspørsmål i sine arbeidsprogram.

Nordel gjennomførte i mai 1989 et seminar for deltagere fra 6 land i Mellom-Amerika, CEAC-området. Deltagerne var representanter på høyt nivå innen energiforsyningen i CEAC-området. Det ble lagt vekt på informasjon om Nordel-modellen og energiforsyningen i de nordiske land. Alle Nordel-land ble besøkt. Seminaret kom istand etter initiativ fra de nordiske bistandsorganisasjonene. Nordel har sagt seg villig til et videre samarbeid med CEAC, herunder faglig bistand i forbindelse med seminarer i Mellom-Amerika.

Elforbruket i Nordel-landene fortsetter å øke. Den temperatur-korrigerede økning er mellom 2 og 4% i landene, og er 2,5% for Nordel-området totalt.

Tilsigsforholdene til vannkraftverkene har i 1989 vært rekordstore i hele Nordel-systemet. Magasininnholdet ved inngangen til vinterperioden var noe større enn normalt. I Norge har det vært betydelige vanntap forbi driftsklare maskiner.

Kjernekraften har fortsatt vist meget høy tilgjengelighet. Alle kjernekraftenheter er startet opp etter revisjonene og er i normal drift. Den gode vannkraftsituasjonen har medført en omfattende nedregulering, hovedsakelig i Sverige.

Kull- og oljeprisene forventes i 1989 å bli ca 15% høyere enn i 1988.

Den unike vannkraftsituasjonen har ført til rekordstore kraftutvekslinger mellom landene. Dette har erstattet fossilkraft og har således ført til at meget store miljømessige fordeler er oppnådd.

I store deler av året har det vært nær maksimal eksport fra Norge, samt maksimal import til Danmark og Finland.

Kraftsituasjonen i det samkjørende Nordelsystemet bedømmes som god ved inngangen til vinterperioden 1989/90.

Oslo, den 21. desember 1989

O. Larsen

Nordiska kontaktorganet för atomentergifrågor (NKA)

Verksamhetsberättelse 1989

Nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål (NKA), som er en faggruppe under Embedsmandskomitéen for energispørgsmål, har i 1989 været virksom dels ved hjælp af sin kontaktmandsgruppe med repræsentanter fra energidepartementerne, dels gennem sin Komité for sikkerhedsforskning. Nedenfor omtales nogle vigtige aktiviteter.

1. Myndighedskompetence på kernekraftområdet

Kompetence på kernekraftområdet behøves i alle de nordiske lande uanset om de selv har kernekraftværker eller ej. Bredere kompetence er nødvendig i de lande som har kernekraft og andre kernetekniske anlæg. Myndighedskompetence er nødvendig både når det drejer sig om forhold inden for det egne land, og når man skal bedømme hændelser i kernetekniske anlæg uden for landet. Alle de nordiske lande har indgået bilaterale og internationale aftaler som forudsætter, at en vis kompetence findes.

Spørgsmålet om hvordan man kan opretholde den nødvendige myndighedskompetence, blev behandlet ved et NKA-seminar i 1989. Anbefalingerne efter seminaret indeholder forslag om at skabe en fælles kundskabsbasis, for eksempel om reaktorer og deres sikkerhed, at gennemføre fællesnordiske øvelser hvor de forskellige kompetenceområder stilles på prøve, og at overveje nødvendige uddannelses- og forskningsindsatser.

2. Afslutning af kernesikkerhedsprogrammet 1985–89

Det fireårige sikkerhedsprogram 1985–89, som er delfinansieret af Nordisk Ministerråd, har en vigtig kompetenceopbyggende funktion. Programmet er afsluttet med udgivelse af i alt 27 slutrapporter. Her undersøges hændelsesforløbet ved reaktorulykker og metoder til at forudsige og modvirke effekterne af radioaktivitetsspredning til omgivelserne. På affaldsområdet behandles foruden transporter i Norden af radioaktivt materiale også opførslen af radioaktive stoffer i biosfæren, følgerne af en teoretisk reaktorulykke i et kernekraftværk, og spørgsmål om nedlægning. En serie af slutrapporterne handler om hvordan man bedømmer risici i samfundet og hvordan man kan optimere sine beskyttelsesforanstaltninger både inden for og uden for kernetekniske og andre risikofyldte anlæg.

Desuden er der slutrapporter om hvordan konstruktionsmaterialer forholder sig under påvirkning, og om hvordan man ved hjælp af datamaskiner kan støtte de operatører i et industrielt anlæg, som skal træffe beslutninger når der er sket en ulykke.

To præsentationsseminarer med international deltagelse afholdtes i 1989, og yderligere to afslutningsseminarer er planlagt i første halvdel af 1990. Ligesom tidligere nordiske kernesikkerhedsprogrammer vil også programmet 1985–89 blive evalueret for at drage lærdom af erfaringerne. Evalueringen foretages af fem uafhængige evalueringspersoner, og en evalueringsrapport vil udkomme i 1990.

3. Planlægning af fortsat kernesikkerhedsforskning

Forslag til et nyt fireårigt forskningsprogram er udarbejdet med vægt på kernekraftens sikkerheds- og miljømæssige sider. I programmet lægges vægt på opbygning og vedligeholdelse af den kompetence som er nødvendig for at bedømme centrale kernesikkerhedsspørgsmål. Programmet omfatter fire arbejdsområder: beredskab i unormale strålingssituationer, kerneaffald og nedlægning, radioøkologi, og reaktorsikkerhed – kundskabsmæssig beredskab. I juni 1989 besluttede de nordiske energiministre at dette program ikke skal finansieres over Ministerrådets budget. Der er herefter fremskaffet nationale midler i de fem nordiske lande, og forberedelserne er videreført således at programmet kan igangsættes i begyndelsen af 1990.

4. Transport og bortskaffelse af radioaktivt materiale

På foranledning af et ministerrådsforslag i Nordisk Råd har NKA diskuteret transport af radioaktivt affald i Norden. Som det også fremgår af en slutrapport fra NKA's kernesikkerhedsprogram 1985–89 har man i dag et klart billede af affaldsmængderne og deres transportbehov. I en rapport udarbejdet af den nordiske transportgruppe og af myndigheder, som arbejder med radioaktivt affald, redegøres for transportbeholdere, transportregler og sikkerhedsforhold ved transport og slutlagring af radioaktivt affald.

5. Andre NKA-aktiviteter

I maj 1989 afholdtes den anden "Mariehamn-konference" om menneskemaskine problematik, med NKA som medarrangør. Ved sit sommermøde studerede NKA den del af det svenske affaldsprogram som udføres i Studsvik. NKA's kontaktmandsgruppe har også diskuteret Brundtland-rapportens kapitel hvor atomenergispørgsmål behandles. Endelig har NKA behandlet en række kerneenergispørgsmål som er aktuelle i de internationale organisationer IAEA, OECD/NEA og i EF.

Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO)

Verksamhetsberättelse 1988

1. Institutets uppgifter

Det nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO) har, enligt de stadgar som Nordiska ministerrådet fastställt, till uppgift att

”svara för det nordiska samarbetet om den regionalpolitiska forskningen. NordREFO skall, efter samråd med berörda myndigheter och forskare, utforma i tiden avgränsade program för den regionalpolitiska forskningen. Programmen skall spegla de problem som regionalpolitiken på längre sikt kan stå inför. De skall sikta mot tillämpbara resultat.”

NordREFOs huvudsakliga arbetsuppgifter kan därmed sammanfattas i följande punkter:

- NordREFO lägger, efter omfattande konsultationer med forskarvärlden och användare, fast forskningsprogram för skilda problemområden.
- Inom dessa programområden bedriver institutet egen forskning. Detta sker i forskningsgrupper, som rekryteras nordiskt. Därvid eftersträvas nordiskt komparativa studier.
- I detta sammanhang skapas nordiska nätverk inom den regionalpolitiskt intressanta forskningen. Detta för institutet viktiga arbete sker främst genom de forskningsgrupper som konstitueras men också genom en omfattande seminarie- och konferensverksamhet.
- Institutet bedriver en omfattande informationsöverföring, där NordREFO-rapportserien spelar en central roll.

2. Organisation

Institutets styrelse har en ledamot och en suppleant från samtliga nordiska länder. Dessutom ingår en representant från Nordiska ministerrådets sekretariat. Institutets sekretariat, som är placerat i Helsingfors, har två anställda. Den alldeles övervägande delen av forskningsarbetet bedrivs i särskilt konstituerade forskningsgrupper, där totalt 30–40 forskare är engagerade.

NordREFO byter vart fjärde år domicilland. I enlighet med denna princip flyttar institutet sommaren 1989 från Helsingfors till Köpenhamn. Samtidigt byter institutet också personal.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	1988		
	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	411	365	- 46
Varor och tjänster	581	717	+136
Projekt	768	930	+162
Summa	1760	2012	

3.2 Beskrivning av verksamheten

I enlighet med forskningsprogrammet av år 1986 har tyngdpunkten i arbetet legat i de fullskaliga projekten om decentraliserings- resp. nätverksproblematiken. Inemot ett 30-tal forskare har deltagit i detta arbete. Decentraliseringsgruppen gjorde en delrapportering i NordREFO 1988:4 medan nätverksgruppen arbetat fram en omfattande engelskspråkig redovisning, som i början av år 1989 diskuterats vid ett större internationellt seminarium. Båda grupperna avslutar sitt arbete under år 1989.

Under året har tre explorativa grupper avrapporterat. Det gäller miljö- och naturresursgruppen (NordREFO 1988: 3), framtidsstudiegruppen (NordREFO 1988: 1) samt den grupp som penetrerat ämnesområdet regionalpolitiken som politikområde (redovisat i en särskild skrift med samma titel). Också den grupp som sett på kulturfrågornas betydelse för den regionala utvecklingen har slutfört sitt arbete och rapporten kommer att publiceras i NordREFO 1989:2.

Arbetet med framtidsfrågorna har förts vidare i ett särskilt projekt där den svenska ERU-organisationen och Miljövarnsdepartementet i Oslo deltagit som medfinansiärer. Politikområdesgruppens rapport har i sin tur bildat underlag för ett programarbete som syftar till ett nytt fullskaligt projekt om statens roll i regionalpolitiken.

Under året har två nya explorativa studier startat. Den ena rör utbildningens roll i regional utveckling och den andra diskuterar regionalpolitiken utifrån ett kvinnoperspektiv.

Med direkt stöd från NMR (NÄRP) har en särskild studie gjorts av storstadsproblematiken (redovisat i två skrifter i januari 1989). Vidare har en studie gjorts av den nordiska medelstora staden, där Östersund i Sverige har tagits som exempel; detta arbete har finansierats av svenska myndigheter. Slutligen kan nämnas att institutet, tillsammans med OECDs kommitté ansvarig för de regionalpolitiska frågorna, genomförde ett gemensamt seminarium i Reykjavik om "The Long-term Future of Regional Policy – a Nordic View".

Institutets sekretariat har under året aktivt deltagit i NÄRPs arbete med ett nytt regionalpolitiskt handlingsprogram.

4. Beslut

Härmed överlämnas verksamhetsberättelsen för år 1988.

Jan-Evert Nilsson
Styrelsens ordförande

Gösta Oscarsson
Institutschef

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)

Verksamhetsberättelse 1988

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning, SNS, samordnar nordiskt skogsforskningsamarbete.

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS) bildades år 1972 för att tillvarata möjligheterna att samordna skogsforskningen i de nordiska länderna. År 1978 togs SNS upp som en institution under Nordiska ministerrådet och närmare bestämt dess ämbetsmannakommitté för jord- och skogsbruk.

1. Uppgifter

SNS har till uppgift att ta initiativ till och understöda nordisk skogsforskning samt underlätta samverkan inom den skogliga forskarutbildningen. SNS har för år 1989 till sitt förfogande 7,8 milj. DKK. Av denna summa kommer ca 6 milj. att användas för direkt stöd till forskningsprojekt.

Förutom till direkta undersökningar beviljar SNS samnordiska medel för följande ändamål:

- forskningsgruppernas möten
- symposier och konferenser
- forskarkurser

En mindre del anslag går till sammanträdes- och sekretariatskostnader samt information.

2. Organisation

SNS består av tre representanter för vartera Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en representant för Island. Av dessa tre skall en ha central ställning inom skogsforskningen, en ha central ställning inom skogsadministrationen och en representera det praktiska skogsbruket. SNS sammanträder normalt två gånger per år. Under år 1988 har styrelsen för SNS bestått av ordförande, skogdirektör Oluf Aalde (N) samt av följande medlemmar: Skovdirektör Hakon Frølund (DK), forstander Erik Holmsgaard (DK), godseier Vilhelm Bruun de Neergaard (DK), direktör Jan Heino (SF), överdirektör Jaakko Piironen (SF), skogdirektör Sigurður Blöndal (IS), fylkeskogsjef Truls Gram (N), professor Asbjørn Svendsrud (N), dekanus Per-Ove Bäckström (S), generaldirektör Bo Hedström (S), generaldirektör Björn Hägglund (S). Forskare Olav Gislerud (N) har fungerat som sekreterare för SNS.

Mandatperioden är fyårig och ordförandeskapet cirkulerar mellan länderna med samma tidsintervall. Norge har på ett föredömligt sätt omhändertagit ordförandeskap och sekretariat 1985–88. Under mandatperioden 1989–1993 kommer ordförandeskap och sekretariat att vara knutet till Centralskogs nämnden Skogskultur i Finland.

SNS baserar i stor utsträckning sitt arbete på de samarbetsgrupper som har etablerats inom det skogliga forskningsområdet. Den största av dessa är NSR (Nordiska Skogsarbetsstudiernas Råd) som inleddes i SNS år 1982. Samarbetsgrupperna är 16 till antalet och täcker i stort sett hela skogsforskningsfältet. Samarbetsgrupperna har till uppgift att främja det nordiska forskningssamarbetet inom respektive ämnesområde. De tar initiativ till ny forskning och utbyter erfarenheter och forskningsresultat. Samarbetsgrupperna har vanligen ett möte per år eller vartannat år, ofta kombinerat med ett seminarium eller en exkursion.

3. Verksamheten år 1988

3.1 Ekonomiskt utfall (DKK)

Anslagspost	Överfört från 1987	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	210 000	210 000	
Varor och tjänster	—	490 000	490 000	
Projekt	9 367	8 129 000	8 007 000	+ 122 000
Summa	9 367	8 829 000	8 707 000	

Dessutom överförs inom de enskilda projekten DKK 1 354 200 till år 1989.

3.2 Beskrivning av verksamheten

SNS baserar sin verksamhet på de 16 undergrupperna och på samnordiska skogsforskningsprojekt. Inga pengar användes för någon tungrodd byråkrati.

Under året sammanträdde SNS-styrelsen två gånger, i juni på Island och i november i östra Finland. De olika samarbetsgrupperna hade symposier, möten och konferenser som behandlade olika samnordiska frågor.

Under året pågick 18 SNS-finansierade projekt. Inom ramen för projekten utfördes samnordisk skogsforskning inom skogsvård, skogsträdgårdsförädling, skogsskador, skogsresurser, skogsteknik m. m.

SNS-projekten för år 1988 var följande:

Aktuella forskningsprojekt	1 000 DKK	
	1988	1989
SNS 01 Samspelseffekter mellan gödsling och gallring (1975–89)	426	121
SNS 23 Näringsämnenas fördelning och dynamik på torvmark under olika klimatförhållanden (1984–88)	578	–
SNS 26 Provenienskryssningar av gran (1985–89)	125	142
SNS 27 Skogsplantors kvalitet – mätmetoder för sortering i plantskolan (1986–88)	466	–
SNS 28 Integration av satellitfjärranalysen i skoglig planering (1986–88)	784	–
SNS 29 Insamling av frö från barrträd i västra Nordamerika för testning i skogliga marginalområden i Norden (1987–89)	336	351
SNS 30 Rotskader i plantskoler (1987–89)	336	351
SNS 31 Databehandling och biometri indenfor planteforedling (Nordisk biometriprojekt) (1987–89)	60	70
SNS 32 Biologiska, tekniska och ekonomiska förutsättningar för bekämpning av rotröteangrepp i gran- och tallbestånd med stubb-behandling (1988–90)	200	209
SNS 33 Behov och etablering av mykorrhiza i nyplantningar av skog, speciellt på marker där plantor kan ha svårigheter att etablera sig (1988–91)	250	261
SNS 34 Tallvednematoden – riskfaktor i nordiskt skogsbruk? (1988–91)	50	50
SNS 35 Ungdomsved i gran. I. Definitioner og identifikation av ungdomsved i gran (1988–89)	450	470
NSR 24 Markbehandlingsteknik (1985–88)	517	–
NSR 25 Skogsteknisk forskningsmetodik (1986–89)	553	524
NSR 26 Rönjningsteknik (1986–89)	530	550
NSR 27 Flerträdsteknik och skonsamma maskiner i första-gallring (1987–89)	855	893
NSR 28 Serielle kommunikation och funktionsstyrning på skogsmaskiner – en utvärdering av behov, möjligheter och förutsättningar (1988–91)	300	–
NSR 29 Lövträdsteknik i nordiskt skogsbruk (1988–90)	350	366
Summa aktuella projekt	7 166	4 358
Nya projekt		
NSR 30 Serielle kommunikation och funktionsstyrning på skogsmaskiner (1989–90)		300
NSR 31 Virkestransport og optimal vegstandard (1989–91)		200
SNS 36 Blomningsstimulering hos gran (1989–91)		600
SNS 37 Inverkan av kott- og fröbehandling på frökvaliteten under tallförets utveckling och mognad (1989–91)		434
Summa nya projekt		1 534
Totalsumma projekt	7 166	5 892

Styrelsen för SNS överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1988.

Jan Heino
Ordförande

Anders Portin
Sekreterare för SNS

Nordiska ministerrådet
Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ämbetsmannakommitten för jord- och skogsbruk

Maa- ja metsätalouskysymysten pohjoismainen virkamieskomitea

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning

Metsäntutkimuksen pohjoismainen yhteistyölautakunta

DK 3 + SF 3 + I 1 + N 3 + S 3

Summa 13
Representanter
Edustajaa

Sekretariat	SNS
Sihteeristö	Kontaktpersoner
Centralskogs nämnden	Yhteyshenkilöt
Skogskultur	

Skogliga samarbetsgrupper

Metsäyhteistyöryhmät
(16)

Nordiska arboretutskottet
Nordiska skogsträdsförädlingsgruppen
Nordiska samarbetsgruppen för skogsförnyringsforskning
Nordiska samarbetsgruppen för produktionsforskning
Nordiska samarbetsgruppen för skoglig ekologi
Nordiska samarbetsgruppen för skogsgödslingsfrågor
Nordisk skogsdikningsunion
Nordiska samarbetsgruppen för skogspatologi
Nordiska samarbetsgruppen för skogsentomologi
Nordiskt Kollegium för Viltforskning
Nordiska samarbetsgruppen för virkeslära
Nordiska samarbetsgruppen för skogsinventeringsfrågor
Nordiska Skogsarbetsstudiernas Råd
Nordisk skogsekonomisk förening
Nordiska samarbetsgruppen för skogligt flerbruk
Nordiska Samarbetsgruppen för Högre Skogsbruksutbildning

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)

Box 41

S-230 53 Alnarp

Tel.: 040-41 5000

1. Institutionens uppgift

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB) startade sin verksamhet den 1 januari 1979. NGB har till uppgift att bevara och dokumentera den genetiska variationen hos allt för Norden värdefullt material av jordbruks- och trädgårdsväxter. Detta gäller såväl förädlingsmaterial, som ursprungligt material. NGB skall betjäna växtförädlare och andra växtforskare och därför eftersträvas ett nära samarbete med dessa.

Inlagrat material och dess dokumentation är fritt tillgängligt för envar. Den nordiska genbanken utgör en länk i det europeiska genbanksnätet och ingår i det globala samarbetet. Detta möjliggör ett fritt utbyte av material och dokumentation med andra genbanker och samtidigt ett undvikande av dubbelarbete.

Genom avtal med SIDA som representant för alla de Nordiska biståndsorganisationerna har genbanken åtagit sig ett långsiktigt ansvar för uppbyggnaden av en regional genbank i SADCC samt etablerandet av nationella genresursprogram i de enskilda SADCC-länderna, Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Moçambique, Swaziland, Tanzania, Zambia och Zimbabwe.

2. Organisation

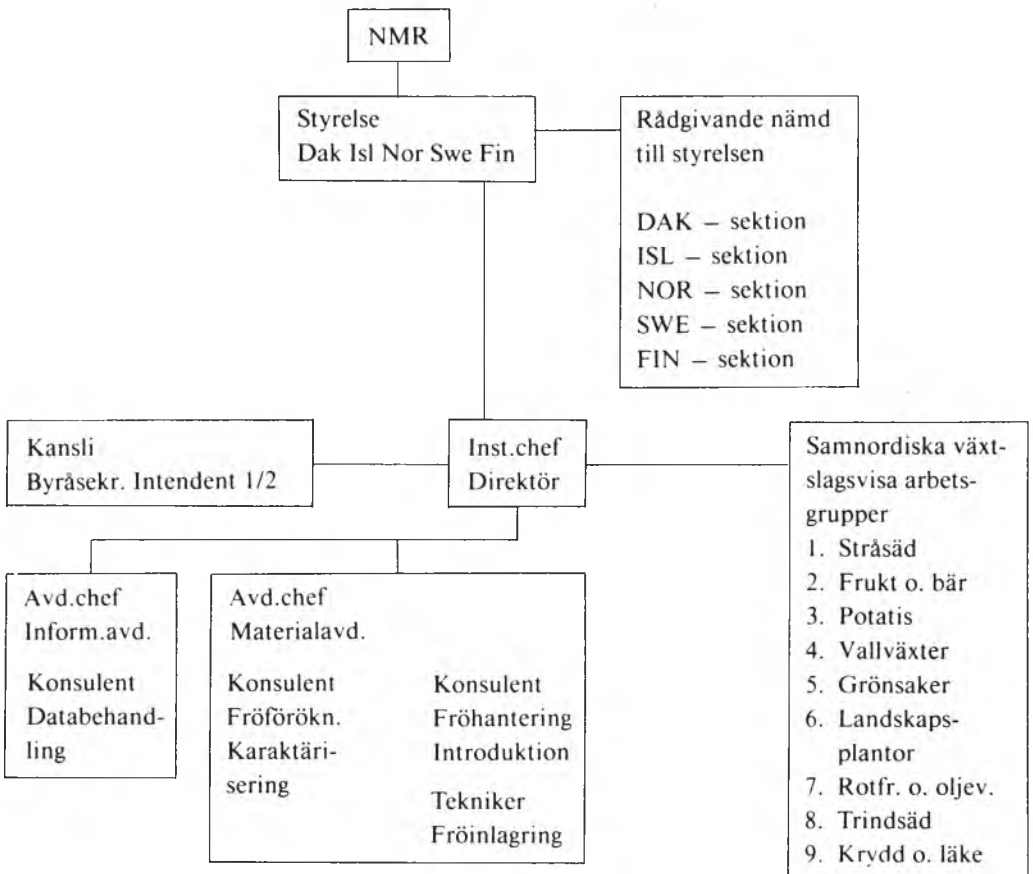
NGB leds av en styrelse. Varje land utser en medlem och en suppleant. Mandattiden är två år. Ordförande och vice ordförande utses av och bland styrelsens medlemmar och utgör styrelsens arbetsutskott. Ordförandeskapet cirkulerar mellan styrelsens medlemmar.

Specialister i de enskilda länderna ingår i en rådgivande nämnd för styrelsen. Samnordiska arbetsgrupper har etablerats för de viktigaste växtgrupperna för att följa upp NGB's arbete i de enskilda länderna. Medlemmarna i dessa samnordiska arbetsgrupper är nationella specialister för de ifrågavarande växtslagen. När genbanksarbetet planlägges och genomförs

under medverkan av de samnordiska arbetsgrupperna i samarbete med NGB, säkras en koordinerad och avbalanserad nordisk lösning, som samtidigt tillgodoser nationella intressen.

Verksamheten vid NGB ledes av direktören, som till sin hjälp har två avdelningschefer, för respektive material och information, en konsulent för förökning/karaktärisering, en konsulent för fröhantering, en tekniker för fröinlagring, en konsulent för databehandling, en byråsekreterare och en intendent (halvtid) för ekonomiförvaltning och personaladministration.

Organisationsplan

3. Verksamheten 1988

Allmänt

Verksamheten har i stort följt planerna och kan nu, då personalsituationen är tillfredsställande, helt realiserats. De vakanta tjänsterna har besatts under året. Avd.chef. material (biologtjänsten) tillsattes 1988.01.01, med sökande från Sverige, avd.chef. information 1988.07.01, med sökande från Island, konsulent förökning/karaktärisering tillsattes genom internrekrytering. Konsulent fröhantering tillträder 1989.01.16 och tillsattes med sökande från Danmark. Konsulent databehandling tillsattes 1988.12.01 med sökande från Sverige, byråsekreterare tillsattes 1988.03.01 med sökande från Island och intendent, tillsattes 1988.04.11 med sökande från Sverige.

Även 1988 har alltså verksamheten till viss del upprätthållits genom korttidsanställning och extra hjälp på vakanta tjänster.

Styrelse och arbetsutskott

Styrelsen har haft följande sammansättning under året:

- H. Skov, DK
- S. Andersen, DK
- T. Tomasson, I
- O. Hansson, I
- L.R. Hansen, N, ordf.
- A. Wold, N
- L. Kåhre, S
- A. Bexell, S
- E. Kivi, SF, v. ordf.
- O. Rekola, SF

Styrelsen har hållit följande möten:

25 – 26/1 på NGB

23 – 25/8 i Sverige

31/10 på NGB, extraordinarie styrelsemöte

Styrelsens arbetsutskott bestående av dess ordförande och vice ordförande har hållit följande möten:

13/7 på Ås, Norge

19/9 på NGB, i Arbetsgrupp SADCC

5/12 på NGB, i Utvärderingsgrupp Underkonsult

17/12 på NGB, i Utvärderingsgrupp Underkonsult

Utvärdering av BIRS

Då utvecklingen av NGB:s informationssystem BIRS (Biological Information Retrieval System) var avslutat, beslöt styrelsen låta utföra en evaluering av systemet. För denna evaluering tillkallades organisationsdirektör Göran Lindeberg, Statskontoret, Sverige, avdelningsbestyrer Kris-

tian Kristensen, Statens Planteavlfsorsøg, Danmark, professor Kåre Ringlund, N.L.H., Norge. Gruppen avgav sin rapport 1987-12-18. Rapporten behandlades på styrelsemötet 1988-01-25–26. Evalueringsgruppen rekommenderade bl. a. att även pröva annan lämplig programvara och att datasystemet bygges ut med en centralenhet.

Databehandling

Som följd av Evalueringsgruppens rekommendationer har ett nytt databashanteringssystem, dBASE III Plus, köpts och installerats. Alla NGBs databaser rörande frölagret är redan överförda till det nya systemet. Överföring av andra databaser är under genomförande. Eftersom man i dBASE kan inkludera data som registreras i olika format, ger det nya systemet ökad valfrihet till dem som utanför institutionen registrerar data för NGB. NGB kommer naturligtvis fortfarande att betjäna sina BIRS-användare.

Rörande BIRS har rättigheterna till systemet och ansvaret för vidareutveckling överförs till Nordisk Biometriprojekt. NGB har licens på 15 installationer av programmet.

Förhandlingar har inletts rörande införskaffande av ett nätverk på NGB. Nätverket skall innehålla en kraftfull centralenhet, som innehåller en hårdisk med stort lagringsutrymme och en bandstation för enkel och säker säkerhetskopiering av data.

Ett nytt ordbehandlingsprogram har införskaffats. Med dess hjälp och med den laserskrivare som också införskaffats under året kan NGBs personal framställa enklare trycksaker inom institutionen.

Under årets sista månader har ett arbete med en uppdaterad ECP/GR Central PRUNUS databas påbörjats. Nya data, uppdateringar och felkorrigeringar har erhållits från de flesta Prunus-kuratorer inom ECP/GR samarbetet. Nya kataloger kommer att tryckas 1989.

Arbetet med en nordisk korndatabas har till stor del legat nere under året på grund av personalbrist.

Etablering av regional genbank i SADCC

NGB har nu åtagit sig att som teknisk/vetenskaplig konsult medverka vid etableringen av en regional genbank för SADCC-regionen i södra Afrika. Detta SADCC-projekt är resultatet av en Workshop i Lusaka, Zambia, i september 1986, där växtförädlare och andra intressenter för SADCC-regionen tillsammans med IBPGR (International Board for Plant Genetic Resources, en CGIAR-institution) rekommenderade etableringen av en sådan genbank. IBPGR utarbetade på dessa rekommendationer ett Project Document. I juni 1987 hölls vidare konsultationer mellan SACCAR (Southern African Coordination Conference on Agricultural Research, SADCC's jordbruksorgan) och IBPGR vilket resulterade i undertecknande av ett Aide Memoir 1987.06.12. En officiell hänvändelse om nordiskt bistånd för projektet gjordes av SACCAR 1987.12.01, ställt

till Nordiska ministerrådet. NMR adresserade de nordiska biståndsorganisationerna som tecknade avtal om gemensam insats, med SIDA som koordinerande organisation, 1988.08.25 i Helsingfors. Avtal mellan Botswana, som representant för SADCC, och Sverige, som representant för Norden, undertecknades 1988.11.04. SIDA kontrakterade NGB som konsult för projektets tekniskt/vetenskapliga genomförande 1988.11.28. Som administrativ underkonsult har NGB slutit avtal med Svalöf AB, 1988.12.20. Projektstart blir 1989.01.01, första avtalsperiod 1989 – 1992, total projektvaraktighet 20 år.

Nya kontorslokaler

Under andra halvåret tillfördes NGB ytterligare kontorsutrymmen i anslutning till förutvarande, nämligen 3 rum, varav det ena har inretts till bibliotek.

Nya lagerlokaler

Nya utrymmen för fryslagring färdigställdes och togs i bruk.

Utredningar och yttranden

Yttrande från Nordiska Genbanken har avgivits rörande:

FAO dokumentet G/LE-48, Legal arrangements with a View to the Possible Establishment of an International Network of Base Collections in Gene Banks, under the Auspices or Jurisdiction of FAO; till svenska jordbruksdepartementet;

Inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania; till Nordisk Ministerråd;

FAO dokumentet ERC/88/4, Sixteenth FAO Regional Conference for Europe, representation of the region on the Consultative Group for International Agricultural Research (CGIAR); till svenska jordbruksdepartementet;

Kommentarer rörande FAO dokumentet CL 94/6 angående "Aspects of FAO's Policies, Programmes, Budget and Activities Aimed at Contributing to Sustainable Development"; till svenska jordbruksdepartementet.

Internationellt dublettlager på Svalbard

Det har internationellt visats intresse för att inrätta ett internationellt dublettlager på Svalbard efter mönster av det nordiska. Förfrågan har kommit från IBPGR och förslag, "Proposal to establish an international duplicate store for genetic resources material in permafrost at Svalbard", har avgivits till IBPGR.

Samlingarna

Tillsammans med Institutionen för genetik och växtförädling, Sveriges Lantbruksuniversitet, Svalöv, har utarbetats förslag till pilotprojekt för

bearbetning och bevarande av kollekt av vilda släktingar till kulturväxter, på grundval av kollektionen av Triticace vid nämnda institution. I projektet beräknas flera andra nordiska institutioner ingå samt IBPGR.

Fröhantering

83 förfrågningar totalt har inkommit, 41 ärtor, 6 kornmutanter och 36 övrigt material. I 339 prov har skickats ut från NGB och 453 prov förmedlats från andra institutioner. Förfrågningarna har i huvudsak kommit från genetiker, växtförädlare, alternativodlingsförsök, museer eller privata intresserade av äldre sorter. Av förfrågningarna har 29 kommit från Norden, 39 från Europa i övrigt och 15 från övriga länder.

Ca 100 fröprov har inlagrats från Danmark, stråsåd och lin; 50 prov från Norge, lokalmaterial och insamlade och förökade populationer av ängsvingel, rörfen, rödklöver, timotej, samt 8 ärtsorter.

Ca 170 prov från Sverige, Hordeum-arter och lantraser av korn från Tibet, vidare 6 gamla rotfruktssorter och ca 40 prov moderna korn och vete-sorter.

I Finland har Statens Frökontrollanstalt utfört tester av enkelplantor av timotej anlagda 1986 och rödklöver anlagda 1987 från inhemskt material. Vidare har tidigare iakttagelser av genbankmaterial av vete, havre, potatis och råg systematiserats. Databehandling av information har också utförts.

7 lådor om ca. 900 prov har sänts till säkerhetslagret på Svalbard.

Förökningar

I central NGB-regi har vissa förökningar/föryngringar utförts:

133 linjer har förökats/föryngrats på Weibullsholm; god skörd erhöles.

Ca 30 parceller utsåddes på Borg, Öland, för förökning av lokalsorter av stråsåd och rödklöver. Utvecklingen blev dålig p.g.a. försommartorka men skörden i augusti ändock acceptabel.

I Stensjö by, Småland, såddes för första gången ut material för förökning av lokalsorter lämpliga för trakten. P.g.a. olämpligt skifte och kraftiga sommarregn blev skörden i det närmaste obefintlig.

Det största antalet förökningar har dock utförts i nationell regi av olika institutioner.

Ca 850 grobarhetsanalyser har utförts, dels återtestning av inlagrat material, dels nya prov.

Potatis

Avtal har slutits med IVK AB om bevarande av det nordiska potatissortimentet in vitro.

In Situ-bevarande

Detta håller nu på att organiseras och arbetet har i huvudsak omfattat infordrande av information och analys av denna.

Biblioteksfunktionen

Korrespondensregistrering såväl som dokumentationsregistrering har organiserats och inletts. I båda fallen används dBase III Plus.

Samnordiska arbetsgrupper

Följande arbetsgruppsmöten har hållits:

Stråsäd	Ås, 7 januari 1988
Frukt o. bär	Bergianska Trädgården 15 april 1988 Piikiö 1–3 augusti 1988
Grönsaker	NGB 6–7 juni 1988
Potatis	Ultuna 2 december 1988
Krydd- o. Läkeväxter	Bergianska Trädgården 15 april 1988
Landskapsplantor	Balsgård 19 april 1988

Internationella möten

Genbankens personal har deltagit i följande internationella möten o. d.:
4–8 juli. 3rd International Oat Conference, Lund, S. Blixt, föredrag om genbanksinformation.

6–10 april. University of Birmingham, S. Blixt, föredrag "An In Situ strategy for the Nordic countries".

15–18 augusti, Keystone Symposia, Colorado, Ebbe Kjellqvist.

7–9 september. 4eme Symposium International Semences, Angers, Frankrike. E. Hagen.

26–30 september. Kenya. S. Blixt, av IBPGR/UNEP/IUCN arrangerad International Workshop on Plant Genetic Resources in Africa.

23–24 november, Grünberg. BRD, ECP Prunus Working Group meeting. S. Blixt.

Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
1 Löner	–	1 658' 297'*	1 955'	± 0
11 Varor och tjänster	–	813' 119**	932'	± 0
21 Projektmedel	185'	1 086'	1 121'***	150'***
Summa	185'	3 973'	4 008'	150'

* Lönekomensation

** Ränteintäkt för 1987

*** Preliminär beräkning

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska kommittén för byggbestämmelser
Administrativa sekretariatet
c/o Statens tekniska forskningscentral
Itätüulentie 2
SF-02100 Espoo
Tel. 90-4561

1. Kommitténs uppgift

NKB:s uppgift är att samordna byggbestämmelserna i de nordiska länderna inom de områden där en samordning är angelägen, samt främja nordiskt samarbete av väsentlig betydelse för en sund utveckling rörande byggbestämmelser i enlighet med vad som anges i NKB:s arbetsprogram.

Ett grundläggande motiv för denna samordning är att underlätta handelsutbytet mellan de nordiska länderna, att undanröja tekniska handelshinder och att motverka att nya sådana blir till.

2. Organisation

NKB är ett samarbetsorgan för de fem nordiska ländernas centrala byggmyndigheter. Dessa myndigheter är:

Danmark: Boligministeriet, Byggestyrelsen

Finland: Miljöministeriet

Island: Skipulag ríkisins

Norge: Kommunal- og arbeidsdepartementet, Statens bygningsteknisk etat

Sverige: Planverket (t. o. m. 30.6.1988)

Plan- och bostadsverket (fr. o. m. 1.7.1988)

Det beslutande organet, huvudkommittén består av två representanter från varje land utom Island som har en. Huvudkommittén har till sin hjälp ett administrativt sekretariat, tekniska sekreterare samt arbetsutskott och ad hoc-grupper. Det administrativa sekretariatet är inrättat i Esbo, Finland. De tekniska sekreterarna verkar vid de centrala byggmyndigheterna i de olika nordiska länderna.

Kommittén har under 1988 haft följande sammansättning:

Danmark:	Direktör Marius Kjeldsen Kontorchef Ella Blousgaard
Finland:	Överingenjör Esko Mononen Äldre regeringssekreterare Sven-Eric Roman
Island:	Överarkitekt Sigurður Thoroddsen
Norge:	Underdirektør Karl M Johnsen Direktør Olav Ø Berge
Sverige:	Generaldirektör Lennart Holm (t. o. m. 30.6.1988) Generaldirektör Gösta Blücher (fr. o. m. 1.7.1988) Teknisk direktör Allan Wallin (t. o. m. 29.2.1988) Avdelningschef Curt Ivarsson (fr. o. m. 1.11.1988)

Ordförande för kommittén var under 1988 direktör Olav Ø Berge från Norge.

Som administrativ sekreterare har tjänstgjort: Civilingenjör Bengt Wahlström.

Som tekniska sekreterare har tjänstgjort:

Danmark:	Civilingenjör Henning Ibsen (t. o. m. 31.10.1988) Cand. jur. Merete Engel Christensen (fr. o. m. 1.11.1988)
Finland:	Diplomingenjör Helena Vuorelma
Norge:	Overingeniør Odd Zapffe
Sverige:	Civilingenjör Jan-Olof Nylander

Under 1988 har ett flertal utskott, arbetsgrupper och ad hoc-grupper arbetat med uppgifter, som underställts dem från huvudkommittén.

Ett organisationsschema är återgivet i bilaga 1¹.

De olika gruppernas arbete under 1988 är närmare beskrivet i bilaga 2¹ liksom gruppernas sammansättning.

3. Verksamheten 1988

3.1 Ekonomiskt utfall

Sammanställning av bokslut för Nordiska kommittén för byggbestämmelser, NKB, för 1988: kapitel 5301, alla belopp i 1 000-tal FIM

Anslagspost	Överfört från 1987	1988		
		Budget	Bokslut	Avvikelse
01 Löner	0	271	361	- 90*
11 Varor och tjänster	0	235	263	- 28**
21 Projekt	386	723	923	-200***
Summa	386	1 229	1 547	-318

* Avvikelsen består av de obudgeterade pensionskostnaderna 65 520 FIM och högre lönekostnader 24 288 FIM

** Avvikelsen beror på den PC-apparatur, 38 000 FIM som anskaffades i slutet av året.

*** Överförs till 1989 (386 - 200) 186 000 FIM

¹ Här ej tryckt.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Verksamheten 1988 har baserat sig på NKB:s arbetsprogram från 1983. Programmets revision påbörjades under året.

Under året har arbetet med undanröjandet av tekniska handelshinder haft en hög prioritet liksom omstruktureringen av arbetet inför de ändringar i Europa som sker. Produktregelarbetet har drivits vidare och under året har fem nya produktregler godkänts och ytterligare lika många har varit på remiss. Jämfört med planerna har en del av de produktregler som är under arbete fördröjts. Se bilaga 4¹ med godkända NKB-produktregler.

Det nordiska samarbetet på myndighetsrelaterade områden inför det europeiska standardiseringsarbetet i CEN samordnas via programgruppen NKB/Insta-B. Under året har närmare tio koordineringsgrupper för olika CEN-kommittéer nedsatts och påbörjat sin verksamhet. Koordineringsgruppernas finansiering har under året setts som ett problem och påstötningar till NMR för detta ändamål har gjorts.

NKB:s administrativa sekreterare har knutits till ÄK-byggs EG-grupp och har på detta sätt kunnat förmedla information till ÄK-bygg och vice versa om hur de internationella aktiviteterna i NKB:s internationella utskott och i koordineringsgrupperna framskrider.

Inomhusklimatutskottet har fortsatt sin verksamhet helt enligt den handlingsplan som presenterades 1987. Arbetet med revisionen av NKB-skrift nr 40 Inomhusklimat har sålunda kommit väl igång liksom diskussionerna om att finna ett sätt att hantera byggmaterialens hälsomässiga effekter. Inomhusklimatutskottets arbete presenterades på den av CIB arrangerade internationella kongressen Healthy Buildings i september i Stockholm.

NKB:s riktlinjer för last- och säkerhetsbestämmelser för bärande konstruktioner (NKB-skrift nr. 55) har presenterats i flera internationella sammanhang bl. a. på den stora Iabse-kongressen i Helsingfors i juni. Samordningsgruppen för konstruktionsfrågor har under året beretts möjlighet att kommentera de förslag till Eurocodes som varit på remiss i EG-länderna.

Kontakterna till andra nordiska organisationer inom byggområdet såsom Insta-B, NBS och Nordtest har under året skötts delvis av sekretariatet och delvis av de olika fackgrupperna.

Arbetet inom VA-sektorn har varit aktivt med bl. a. utarbetandet av flere olika produktregler.

Informationsutbytet i huvudkommittén, inom sekretariatet och inom de olika utskottena har varit rikt och givande.

¹ Här ej tryckt.

En mera detaljerad beskrivning av verksamheten ges i bilaga 2¹.
Verksamhetsberättelsen för Nordiska kommittén för byggbestämmelser
för 1988 överlämnas härmed

i april 1989

Olav Ø Berge
Ordf. 1988

Bengt Wahlström
Adm.sekr. 1988

¹ Här ej tryckt.

Meddelande

om rekommendation nr 24/1974 angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett gemensamt program för att skydda och bevara miljön i de samiska kärnområdena, bestående av

1. en samnordisk utredning av frågan om rättslig reglering av användning av naturresurserna i de samiska områdena, syftande till att för framtiden och så snart detta är möjligt åstadkomma ett fastställande av omfånget av samernas rättigheter,
2. samordnade regionalpolitiska åtgärder som stöd för samernas näringar, samt
3. ett samordnat nordiskt forskningsprojekt som belyser den samiska befolkningens situation.

(Meddelandet, se C 1, s. 1327)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1980 angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i syfte att nå fram till enhetliga nordiska normer för i arbetslivet förekommande risker för kvinnor och män i fertil ålder och härvid särskilt i samband med graviditet skyndsamt få till stånd en samlad kartläggning av existerande information på området samt inleda ett forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.

(Meddelandet, se C 1, s. 1377)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1981 angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att i syfte att öka trafiksäkerheten i Norden arbeta för att vägarna i Norden förses med vägbeläggning med goda ljusreflexionsegenskaper, exempelvis ljus vägbeläggning och beläggning med grov yttextur och
2. att intensifiera pågående forskning om vägbeläggningsens betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.

(Meddelandet, se C 1, s. 1431

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2173)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående vägbeläggning och trafiksäkerhet

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 18/1981 angående vägbeläggning och trafiksäkerhet.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

att i syfte att öka trafiksäkerheten i Norden arbeta för att vägarna i Norden förses med vägbeläggning med goda ljusreflexionsegenskaper, exempelvis ljus vägbeläggning och beläggning med grov yttextur.

att intensifiera pågående forskning om vägbelägningens betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Projektet har nu avslutats och samtliga delrapporter samt en slutrapport föreligger i tryck.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 18/1981 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1983 angående video- gram med nordiska TV-program och filmer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
att vidta åtgärder för att åstadkomma överenskommelse med upphovs-
männens organisationer i syfte att bereda allmänheten tillgång till vi-
deogram med nordiska TV-program och filmer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1328

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2175)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående videogram med nordiska TV-program och filmer

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 13/1983 angående videogram med nordiska TV-program och filmer.

Utskottet konstaterar att spridning av videogram mellan de nordiska länderna kräver fortsatt avtal vid enstaka tillfällen och ingenting tyder på att man på nationellt plan i de nordiska länderna förutom Norge har planer på ändring av upphovsrättslagstiftningen på detta område.

Utskottet vidhåller sin kritik av att man inte har kunnat uppfylla rekommendationens intentioner. Arbetet har emellertid varit resultatlöst under en lång tid och utskottet anser det meningslöst att ha kvar rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet betonar att saken är synnerligen viktig och avser återkomma till frågan i sitt arbete. Utskottet föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 13/1983 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att låta utreda förutsättningarna för ett utvidgat och intensifierat nordiskt samarbete kring vårdcentra på kurorter för de psoriasissjuka samt möjligheterna till att skapa likartade principer för ersättning av kostnaderna för denna vårdform.

(Meddelandet, se C 1, s. 1390)

Meddelande

om rekommendation nr 25/1983 angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att igångsätta ett nordiskt samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande och att detta projekt utförs i regi av Nordiska nämnden för handikappfrågor.

(Meddelandet, se C 1, s. 1390)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en gemensam beskrivningsmodell för naturresurser.

(Meddelandet, se C 1, s. 1417

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2179)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående beräkning av naturresurser

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser.

Ministerrådet meddelar, att man utfört en förstudie, som visat att genomförande av en gemensam beräkningsmodell skulle bli mycket resurskrävande. Det fortsatta nordiska arbetet bör enligt ministerrådet därför inriktas på att erhålla rationaliseringsvinster vid uppbyggandet av nationella system.

Utskottet får på grundval härav konstatera att syftet med rekommendationen ej synes möjligt att uppnå.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 10/1984 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande**om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd opfordrer de nordiske landes regeringer til inden for FN og andre internationale organer at samarbejde i spørgsmål, som berører homoseksuelles menneskerettigheder, med henblik på at hindre diskriminering.

(Meddelandet, se C 1, s. 1262)

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2181)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homoseksuellas mänskliga rättigheter

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 18/1984 om samarbeide innenfor FN og andre internasjonale organer vedrørende homoseksuelles menneskerettigheter.

De nordiske lands regjeringer henviser innledningsvis til den meddelelsen som ble gitt om denne rekommendasjon til den 37. sesjon forsåvidt gjelder mulighetene som anses å foreligge til å reagere i internasjonale organer: Det framgår av denne meddelelsen at ingen av de nordiske land hadde tatt noen initiativer som spesifikt tar sikte på de homoseksuelles situasjon innenfor rammen for det internasjonale arbeidet for menneskerettigheter. Det ble anført at det sannsynligvis ikke ville ha vært mulig isolert å føre opp spørsmålet om de homoseksuelles rettsstilling på dagsordenen i internasjonale organer, og langt mindre å nå fram til avtaler som spesifikt tar sikte på homoseksuelles rettigheter. Samtidig ble det anført at regjeringene hver for seg i organer hvor man anser det som meningsfullt, er beredt til å reagere hvis det skulle oppstå situasjoner hvor spesielt rettede initiativer er påkrevet og kan gi resultater.

I sin betenkning til meddelelse om rekommendasjon nr 18/1984 til 37. sesjon nevnte juridisk utvalg to konkrete forslag som man henstilte til regjeringene å arbeide for. Det var:

1. Revidering av Europarådets konvensjon om menneskerettigheter, slik at den også beskytter homoseksuelles rettigheter,
2. konsultativ status i Europarådet for ILGA (International Lesbian and Gay Association).

Når det gjelder det første forslaget, medfører det etter regjeringenes synspunkt ikke riktighet at konvensjonen ikke omfatter homoseksuelles forhold. Det vises til at menneskerettighetsdomstolen har uttalt i en dom av 26. oktober 1988 mot Irland (Norris case), at Irland hadde overtrådt artikkel 8 ved å straffedømme homoseksuelle forhold mellom voksne.

Det opplyses videre i meddelelsen at Europarådets ministerkomité på et senere tidspunkt vil drøfte hva Irland foretar seg for å oppfylle denne dommen.

Etter dette finner regjeringene ikke grunn til å foreslå endringer i konvensjonen.

Når det gjelder det andre forslaget, finner de nordiske lands regjeringer at det på nåværende tidspunkt ikke er basis for å fremme dette forslaget.

På denne bakgrunn anser regjeringene at rekommendasjonen har fått så

uttømmende behandling som forutsetningene tillater, og foreslår at den avskrives.

Når det gjelder det første forslaget som ble framført i utvalgets betenkning over meddelelsen til 37. sesjon tar juridisk utvalg til etterretning Ministerrådets opplysninger. Utvalget er enig i at forslaget om en revidering av Europarådets menneskerettighetskonvensjon ikke synes aktuelt på nåværende tidspunkt, sett på bakgrunn av den nevnte dom mot Irland.

Forsåvidt gjelder det andre forslaget, har utvalget merket seg at de nordiske lands regjeringer ikke finner basis for å fremme dette forslag på nåværende tidspunkt.

Juridisk utvalg vil generelt bemerke at det fortsatt er utvalgets oppfatning at de nordiske land i fellesskap bør sikre de homoseksuelles rettigheter både i FN, i Europarådet og for Danmarks vedkommende likeledes i EF.

Utvalget beklager at de nordiske lands regjeringer ikke anser det mulig å oppføre de homoseksuelles rettsstilling på dagsordenen i internasjonale organer, eller å nå fram med avtaler som spesifikt tar sikte på homoseksuelles rettigheter.

På bakgrunn av at de nordiske lands regjeringer ikke ønsker å ta initiativer som spesifikt tar sikte på de homoseksuelles situasjon i internasjonale organisasjoner, finner ikke utvalget grunn til å opprettholde rekommendasjonen.

Utvalget forutsetter dog at det i Ministerrådets årlige beretninger om menneskerettighetsspørsmål redegjøres for utviklingen på området, bl. a. hva Irland foretar seg for å oppfylle ovennevnte dom, og i hvilke situasjoner regjeringene hver for seg har tatt opp spørsmål om homoseksuelles forhold, og hvilke initiativer som er tatt.

Det kan forøvrig nevnes at spørsmål vedrørende de homoseksuelles forhold fortsatt er på dagsordenen i Nordisk Råd. Et medlemsforslag om de homoseksuelles sosiale situasjon er til behandling i sosial- og miljøutvalget (A 892/s), og vil komme opp på Nordisk Råds 38. sesjon.

Juridisk utvalg instiller:

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 18/1984 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 9/1985 angående samarbete om handelssjöfarten**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av
sjöfartsteknologiska och övriga driftekonomiska vinningar för ut-
vecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart.

(Meddelandet, se C 1, s. 1263)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
*att vidta åtgärder för att utöka och fördjupa det nordiska stoffet i läro-
medel och läroplaner.*

(Meddelandet, se C 1, s. 1346

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2185)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 13/1985 angående det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner.

Utskottet noterar att ministerrådet i sitt meddelande anser att genomförandet av handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden vill bidra till ökat nordiskt stoff i läromedel och läroplaner.

Utskottet delar ministerrådets uppfattning om det nordiska språkliga handlingsprogrammets betydelse för nordiskt stoff i läroplaner och läromedel. Utskottet understryker emellertid att rekommendationen omfattar ett större område för nordiskt stoff i läromedlen och läroplaner än enbart språkundervisning. Det är utskottets mening att rekommendationen behandlar en synnerligen viktig fråga vilken utskottet kommer att följa upp och återkomma till.

Utskottet påpekar att rekommendationen har funnits länge på Nordiska rådets dagordning och med hänvisning till de åtgärder som ministerrådet har vidtagit anser utskottet att det inte är någon mening att behålla rekommendationen på rådets dagordning utan föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 13/1985 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna att utforma ett enhetligt system för ersättning
till kommuner för specialutbildning av elever från annat nordiskt
land.

(Meddelandet, se C 1, s. 1347

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2187)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land.

Av Nordiska ministerrådets meddelande framgår att de ekonomiska regler som idag hämmar elevernas rörlighet mellan skolor i Norden har utretts och de regler som styr intagningen till ländernas gymnasieutbildningar har nu efter justering blivit sådan att en nordisk elev kan räkna med att bli intagen på samma sätt som det aktuella landets.

Utskottet anser att rekommendationens syfte i stor utsträckning har genomförts. Utskottet förutsätter att de återstående detaljproblemen som finns undanröjs så fort som möjligt.

Utskottet hänvisar till dessa synpunkter och finner det tillfredsställande att arbetet med rekommendationen har lett till resultat. Utskottet föreslår, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 14/1985 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Aili P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jön Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryytänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 21/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna
utformas på den nordiska arbetsmarknaden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1365)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1985 angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) *att* låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna, samt
- b) *att* utveckla metoder som ger möjligheter för snabb och effektiv analys av förekomsten i organismen av narkotika såsom cannabis och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1391

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2190)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående åtgärder mot drogmisbruk i trafiken

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 22/1985 om åtgärder mot drogmisbruk i trafiken.

Av om rekommendationen avgivna meddelandena tidigare år har framgått att ministerrådet för sin del anser att man ej kan komma längre med denna rekommendation. Vid sessionen 1989 ställdes en fråga till ministerrådet och av svaret framgick, att ministerrådet knappast sätter igång något nordiskt projekt på kort sikt bl. a. av kostnadsskäl.

Social- och miljöutskottet får mot bakgrund av meddelandet konstatera att syftet med rekommendationen ej synes möjligt att uppnå.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 22/1985 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 23/1985 angående handlingsplan mot narkotika

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fastställa en handlingsplan mot narkotika, i enlighet med minister-
rådsförslag B 57/s och med beaktande av de synpunkter som fram-
förts av social- och miljöutskottet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1391)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att genom en parlamentariskt förankrad kommitté utreda möjligheterna
för en mer omfattande harmonisering av de nordiska ländernas
lagstiftning på miljöskyddsområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1417

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2193)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående harmoni- sering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen.

Av de om rekommendationen avgivna meddelandena tidigare år har framgått att ministerrådet för sin del anser att resultat bäst uppnås genom det löpande nordiska miljösamarbetet som är inriktat på att uppnå största möjliga överenskommelse mellan de nordiska ländernas målsättningar, krav, regler, normer och riktlinjer på miljöområdet. En harmonisering av själva lagstiftningen anses vara en tidskrävande process som riskerar att fördröja eller försvåra genomförandet av gemensamma åtgärder. Ministerrådet anser därför att det är viktigt att harmoniseringen främst inriktas på de områden där det är sakligt och administrativt motiverat och som resulterat i konkreta miljömässiga fördelar. Då ministerrådet inte avser att arbeta för att harmonisera själva lagstiftningen som förordas i rekommendation nr 24/1985 får utskottet konstatera att det ursprungliga syftet med rekommendationen ej synes möjligt att uppnå.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 24/1985 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 9/1986 angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att låta utreda möjligheterna att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare.

(Meddelandet, se C 1, s. 1366)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1986 angående nordbors rättigheter

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fullfölja utredningen "Nordbors rättigheter i Norden" genom att

- a) harmonisera reglerna om tillträde till offentliga tjänster i riktning mot likställighet för nordiska medborgare,
- b) utreda möjligheterna att ge nordbor möjlighet att fritt förvärva fast egendom för bostadsändamål i hela Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1291)

Meddelande

om rekommendation nr 11/1986 angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* i samarbete med amt/fylken/län och berörda organisationer genomföra ett erfarenhetsutbyte om de olika åtgärder och projekt som utförs på lokalt och regionalt plan för att skapa sysselsättning för ungdom inom kultursektorn, samt
2. *att* ta initiativ till och stödja tidsbegränsade nätverksprojekt på lokal och regional nivå syftande till att engagera arbetslös ungdom inom kultursektorn.

(Meddelandet, se C 1, s. 1366

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2197)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 11/1986 om sysselsättning för ungdom inom kultursektorn.

Ministerrådet hänvisar både till ungdomsarbetslöshetsprojektet inom den ekonomiska handlingsplanen och till ett tvärsektorielt samarbetsprojekt mellan de lokala kulturförvaltningarna och arbetsmarknadsmyndigheterna på regional nivå. Vidare har kontakter etablerats mellan kulturförvaltningarna i huvudstäderna som en del av ett förprojekt.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 11/1986 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige

att låta utföra erforderliga utredningar för att åstadkomma ett gemensamt skydd för Tana-, Torne- m. fl. älvar av gemensamt intresse på Nordkalotten.

(Meddelandet, se C 1, s. 1418

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2199)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående skydd för älvar på Nordkalotten

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten.

Av det om rekommendationen avgivna meddelandet framgår att regeringarna i Finland, Norge och Sverige anser att rekommendationens syfte är tillgodosett mot bakgrund av de bilaterala avtal som finns mellan länderna och det löpande arbete som utförs. Från norsk sida erinras även om att man i anslutning till miljöskyddsavtal mellan Norge och Sovjetunionen igångsatt gemensamma undersökningar i Pasviksälven och att det kan bli aktuellt att utvidga samarbetet även till Finland.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 13/1986 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att yrka för att blyfri bensin snabbt blir tillgänglig i alla delar av de nordiska länderna, samt att överväga att genom prispolitiska åtgärder gynna försäljning av blyfri bensin.

(Meddelandet, se C 1, s. 1419

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2201)

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående blyfri bensin i Norden

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att verka för att blyfri bensin snabbt blir tillgänglig i alla delar av de nordiska länderna, samt att överväga att genom prispolitiska åtgärder gynna försäljningen av blyfri bensin.

I meddelandet konstateras att distribution och försäljning av blyfri bensin nu sker på ett stort antal bensinstationer i de nordiska länderna. I Danmark, Norge och Sverige har i stort sett alla bensinstationer med mer än en pump försäljning av blyfri bensin. I Norge och Sverige är detta infört som ett krav i tillståndsgivningen.

Ytterligare konstateras i meddelandet att försäljning av blyfri bensin har uppmuntrats genom prispolitiska föranstaltningar.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 16/1986 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fj)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1986 angående låsningsfria bromssystem i bilar

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att i Norden införa låsningsfria bromssystem i bilar.

(Meddelandet, se C 1, s. 1442)

Meddelande

om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. *at* undersøge mulighederne for at indføre ensartede regler om forbud mod at drive virksomhed i de nordiske lande, herunder at et forbud i ét nordisk land også vil få virkning i de øvrige nordiske lande samt
2. *at* det overvejes at indføre et system, som gør det muligt at indhente oplysninger om økonomisk kriminalitet fra de andre nordiske lande med henblik på at forhindre, at personer, som er idømt forbud mod at drive virksomhed, udøver forretningsvirksomhed i andet nordisk land.

(Meddelandet, se C 1, s. 1291

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2204)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 32/1986 angående ensartede regler om forbud mot å drive virksomhet (konkurskarantene)

Av meddelelsen går det fram at en rapport om spørsmålet nå er ferdig. Ministerrådet kan på den bakgrunn konstatere at forutsetningene for forbud mot å drive virksomhet på vesentlige områder er forskjellige i de nordiske land. Ulikhetene forekommer også angående forbudets innhold og lengde. Av hensyn til dette, og til at den praktiske effekt av like regler ville være meget begrenset, foreligger det etter Ministerrådets oppfatning ikke forutsetninger eller behov for å ha like regler om forbud mot å drive virksomhet.

Det går videre fram av meddelelsen at når det gjelder adgangen for myndigheter i et nordisk land til å få opplysninger om økonomisk kriminalitet som en person kan ha gjort seg skyldig i i et annet nordisk land, så forekommer det allerede i dag til en viss grad slik informasjonsutveksling. Ministerrådet har undersøkt mulighetene for å opprette et sentralt nordisk register over utstedte forbud mot å drive virksomhet, men har funnet at nytten av et slikt register forekommer å være begrenset.

På denne bakgrunn anser juridisk utvalg at formålet med rekommendasjonen er oppfylt så langt det er mulig på nåværende tidspunkt, og innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon 32/1986 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Froiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (ypk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 1/1987 angående barns skydd i krig

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske landes regeringer
*at virke for, at arbejdet inden for FN med en konvention om børns
rettigheder fremskyndes.*

(Meddelandet, se C 1, s. 1263

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2206)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående barns skydd i krig

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 1/1987 om beskyttelse av barn i krig.

Det går fram av meddelelsen at FN's menneskerettighetskommisjon vedtok på sin samling i februar/mars 1989 det utkast til konvensjon om barnets rettigheter som en arbeidsgruppe under kommisjonen har forberedt.

Konvensjonen ble endelig vedtatt av FN's 44. generalforsamling den 20. november 1989, på 30-årsdagen for vedtakelsen av Generalforsamlingen av erklæringen om barnets rettigheter, som er konvensjonsutkastets grunnlag.

Juridisk utvalg hilser med glede den endelige vedtakelsen av FN's konvensjon om barns rettigheter.

Juridisk utvalg anser hermed rekommendasjonen som oppfylt og innstiller:

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 1/1987 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd i samarbete med Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi og Nordisk Nævn for Alkohol- og Drogforskning *at* gennemføre et nordisk komparativt forskningsprojekt angående narkotika og kontrolpolitik.

(Meddelandet, se C 1, s. 1392

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2208)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik

Til juridisk utvalg er henvist den av Nordisk Ministerråd til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 2/1987 angående nordisk komparativt forskningsprosjekt om narkotika og kontrollpolitikk.

Det framgår av meddelelsen at det nå foreligger en prosjektplan for området, som det må finnes finansieringsmuligheter for.

Juridisk utvalg har tidligere uttalt sin tilfredshet med at det er utarbeidet konkrete prosjektplaner på området. I sin uttalelse til meddelelsen om rekommendasjon 2/1987 til 37. sesjon ba imidlertid juridisk utvalg Ministerrådet opplyse når prosjektet rent faktisk kan bli satt igang, og hvordan det var tenkt finansiert. Den foreliggende meddelelsen har ingen opplysninger om prosjektets igangsettelse. Når det gjelder finansieringen, er denne åpenbart heller ikke endelig avklart.

Juridisk utvalg vil understreke at det vil være særdeles nyttig å få et mer velunderbygget grunnlag for den kontrollpolitikk som skal føres på narkotikaområdet. Det foreliggende forskningsprosjekt bør i så henseende kunne være et godt utgangspunkt.

Utvalget vil anmode om at Ministerrådet nå prioriterer denne saken, slik at prosjektet kan påbegynnes i løpet av 1990.

Juridisk utvalg innstiller:

at Nordisk Råd tar meddelelsen om rekommendasjon nr. 2/1987 til etterretning og avventer ny meddelelse til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö(Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och video-program**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att upprätta en nordisk mediefond för att främja produktion av film,
TV- och videoprogram i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1329

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2210)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram.

Utskottet konstaterar att ministerrådet på sitt möte den 15 september 1989 beslöt att upprätta en nordisk film- och TV-fond, för en fem års försöksperiod. Ministerrådet har ingått ett avtal med de nationella filminstituten och utomnationella TV-organ om gemensam finansiering av fonden som kommer att uppgå till 45 MDKK årligen.

Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att denna högt prioriterade fråga på utskottets område har förverkligats av ministerrådet. Utskottet har stora förväntningar angående fondens verksamhet och hemställer till ministerrådet att utskottet hålls informerat och får kontinuerlig insyn i fondens verksamhet. Utskottet anser mot bakgrund härav att det inte längre föreligger några skäl att behålla rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet föreslår därför,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 4/1987 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna att genom nordiska orkester- och ensemblerävlingar förbättra förutsättningarna för ökade kontakter mellan musikelever i de nordiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1329

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2212)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna.

Av meddelandet från Nordiska ministerrådet framgår att en utredning har företagits angående förutsättningarna för nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna och att ett förslag är utarbetat till tävlingsformer och tävlingsregler jämte en kostnadskalkyl för dylika övlingar. Utskottet anser förslaget vara intressant och uppfylla rekommendationens syfte under förutsättning att tillräckliga anslag kommer att beviljas för arrangemangen. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 10/1987 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor inom
ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I
detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild
uppmärksamhet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1377)

Meddelande

om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att arbeta för ett samarbete kring högspecialiserad sjukvård i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1392

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2215)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård. Ministerrådet meddelar, att man genomfört ett projekt som lett till löpande informationsutbyte mellan länderna. På brännskadeområdet har t. ex. skapats bättre underlag för samarbete om enskilda typer av patienter och särskilda problem och man har börjat fastlägga principerna för ett gemensamt nordiskt utbildningsprogram i tropikmedicin. En förstudie har utförts i syfte att modernisera Scandia-Transplant och medel har avsatts till att etablera samarbete inom området positron emissions tomografi (PET).

Utskottet noterar vidare, att ministerrådet under 1990 planerar att utreda förutsättningarna för en utvidgning av NORDKEMs verksamhet eller etablering av en ny nordisk institution inom området högteknologisk medicin. Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 16/1987 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot AIDS

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att företa en utvärdering av de nordiska ländernas erfarenheter av hittillsvarande insatser för bekämpning av AIDS;
2. att därefter i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på AIDS-bekämpningens område innefattande bl. a. åtgärder beträffande forskning och information, i tillämpliga fall i samarbete med forskningsinstitutioner och frivilliga organisationer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1393)

Meddelande**om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att i internationella fora såsom Världshälsoorganisationen samfällt verka för att forskningen och informationen om AIDS intensifieras.

(Meddelandet, se C 1, s. 1394

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2218)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående internationell samverkan mot AIDS

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS. Ministerrådet hänvisar i sitt meddelande till att den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor aktivt verkat för koordinering av ländernas synpunkter i samband med frågans behandling i olika internationella fora, t. ex. inom WHO och Europarådet. För arbetsgruppens räkning publicerades 1989 rapporten "AIDS – An International Challenge – A study of the Nordic Countries involvement in international cooperation in the fight against AIDS", utarbetad av Nordiska hälsovårdshögskolan.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av denna rekommendation från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 18/1987 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1987 angående stöd- ordning för handikapporganisationernas nordis- ka samarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda formerna för en stödordning för handikapporganisationernas
nordiska samarbete.

(Meddelandet, se C 1, s. 1394)

Meddelande

om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttnings-
möjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning
därtill.

(Meddelandet, se C 1, s. 1394)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a. *att* utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet;
- b. *att* undersöka om någon form av förhandlingsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete;
- c. *att* verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivärdering.

(Meddelandet, se C 1, s. 1263)

Meddelande

om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling av vägmärkessystemet i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att koordinera pågående forskning och evaluera föreliggande forskningsresultat om trafikanternas (härunder även "mjuka trafikanter") förmåga att uppfatta vägmärken och tillgodoräkna sig den information de ger i syfte att ta ställning till om ytterligare forskning behövs och i så fall ta initiativ till detta, samt

att utreda vilka förenklingar och harmoniseringar som kan genomföras av vägmärkessystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.

(Meddelandet, se C 1, s. 1443)

Meddelande**om rekommendation nr 42/1987 angående inter-
nationell samverkan för förenkling och harmoni-
sering av vägmärkessystemet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
att gemensamt driva frågor rörande förenklingar och harmonisering av
vägmärkessystemet på internationellt plan.

(Meddelandet, se C 1, s. 1443)

Meddelande

om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att göra det nordiska ungdomsresekortet permanent,
att kortets pris utgör hälften av priset för Inter-Rail-kortet,
att kortet kan användas för resor i eget land, samt
att undersöka möjligheterna för att utvidga kortets användningsområde
till de delar av Norden där kortet hittills inte har kunnat användas.

(Meddelandet, se C 1, s. 1432

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2225)

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att göra det nordiska ungdomsresekortet permanent att kortets pris utgör hälften av priset för Inter-Rail-kortet att kortet kan användas för resor i eget land, samt att undersöka möjligheterna för att utvidga kortets användningsområde till de delar av Norden där kortet hittills inte har kunnat användas.

I meddelandet konstateras att ministerrådet inte har möjlighet att diktera för järnvägsföretagen vilket pris som skall sättas på kortet, inom vilka områden kortet skall vara giltigt eller framtvinga att kortet görs permanent.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 43/1987 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Karl-Erik Svartberg (s)

Eeva Turunen (Kok)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Lodve Solholm (FrP)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom kommunikationssektorn, samt

att utifrån resultaten av denna utredning för Nordiska rådet presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1432)

Meddelande**om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
å utarbeta alternative normer for finansieringen av det nordiske samarbeidet som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige ressurser.

(Meddelandet, se C 1, s. 1464

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2228)

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående finansieringen av det nordiska samarbetet

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 45/1987/b angående finansiering av det nordiska samarbetet.

Ministerrådet meddelar att man under året inte haft frågan om alternativ finansiering av det nordiska samarbetet till behandling samt att värderingen från föregående år kvarstår, dvs. att det inte är möjligt att ändra finansieringen så att den baseras på omsättningsavgiftssystemen. Ministerrådet avser därför inte för närvarande att föreslå någon förändring av formerna för det nordiska samarbetet. Ministerrådet anser därmed för sin del att syftet med rekommendationen så långt möjligt tillgodosetts.

Mot bakgrund av rekommendationens lydelse:

”Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å utarbeide alternative normer for finansiering av det nordiska samarbeidet, som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige resurser” kan utskottet inte instämma i att syftet med rekommendationen ”så långt möjligt har tillgodosetts”. Ministerrådet har endast utrett frågan om möjligheten att etablera en finansiering baserad på mervärdeskattesystemen. Utskottet menar emellertid att det finns andra finansieringsformer som bör utredas.

Ministerrådet nämner t.ex. i ”Ett starkare Norden” möjligheten att knyta finansieringen av den nordiska budgeten till bruttonationalprodukten, till de offentliga utgifternas ökning och till bruttoinkomstens utveckling.

Mot bakgrund av ovanstående förutsätter budget- och kontrollutskottet att ministerrådet arbetar vidare med frågan om alternativa former för finansieringen av det nordiska samarbetet.

Utskottet föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet om rekommendation nr 45/1987/b till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Annelise Gotfredsen (KF)

J. K. Hansen (S)

Per Olof Håkansson (s)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Jens Marcussen (FrP)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Marjatta Väänänen (K)

Meddelande**om rekommendation nr 5/1988 angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1502

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2230)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 5/1988 angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Ett principavtal om hur samarbetet mellan djurparkerna skall byggas upp har ingåtts under 1989.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 5/1988 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Karl-Erik Svartberg (s)

Eeva Turunen (Kok)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Lodve Solholm (FrP)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 7/1988 angående storstädernas trafik- och miljöproblem

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar, samt

att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem.

(Meddelandet, se C 1, s. 1433)

Meddelande

om rekommendation nr 8/1988 angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1432)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1988 angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* verka för ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen,
2. *att* ta initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av missbrukare.

(Meddelandet, se C 1, s. 1395)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2234)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1988 om intensifierat behandlingsarbete mot missbruk.

I de två senaste årens meddelanden redogör ministerrådet för det nationella arbetet som bl. a. innebär utvecklingsarbete på kommunal nivå och samordning av offentliga och privata insatser på missbruksområdet, bl. a. för att förhindra att ungdom som hamnat i narkotikamissbruk blir sociala förlorare.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 10/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 11/1988 angående rökfria miljöer m. m.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda restriktiva regler i Norden innebärande exempelvis

- (a) begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel
- (b) förbud mot tobaksreklam, och
- (c) märkning av tobaksprodukter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1396)

Meddelande

om rekommendation nr 12/1988 angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
att på internationellt plan verka för restriktiva regler för tobakskonsumtion.

(Meddelandet, se C 1, s. 1397)

Meddelande**om rekommendation nr 14/1988 angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länderna av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995.

(Meddelandet, se C 1, s. 1419

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2238)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 14/1988 angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp.

I meddelandet hänvisar ministerrådet till det nya ministerrådsförslaget om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar (B 106/s). I planen presenteras en strategi för det vidare arbetet med regionala luftföroreningar, däribland svavel och kväveoxid. Strategin baseras på de gränser naturen tål och på miljömål som grundar sig på sådana vetenskapligt utarbetade gränser. Förslaget behandlas av utskottet i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelanden till handlingarna och anser att rekommendationen nr 14/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 16/1988 angående miljö- vänlig avfallshantering

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfalls-
hantering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella
insatser.

(Meddelandet, se C 1, s. 1420

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2240)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående miljövänlig avfallshantering

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 16/1988 angående miljövänlig avfallshantering.

I meddelandet hänvisas till det nya ministerrådsförslaget om handlingsprogram för avfall och renare teknologi (B 105/s) som utskottet behandlar i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendation från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 16/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)   *Dorte Bennedsen (S)*

Erik Dalheim (A)   *Knud Glønborg (KrF)*

Lilli Gyldenkilde (SF)   *Tore A. Liltved (H)*

Anna-Kaarina Louvo (Kok)   *Grethe Lundblad (s)*

Mats Nyby (Sdp)   *Páll Pétursson (F)*

Sten Svensson (m)   *Marjatta Väänänen (K)*

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 18/1988 angående forskning kring sälbestånden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att intensifiera forskningen kring sälbestånden och sambanden mellan
sälarna och det marina ekosystemet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1524

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2242)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående forskning kring sälbestånden

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 18/1988 angående forskning kring sälbestånden.

Ministerrådet hänvisar i sitt meddelande till att sälforskning avses bli inkluderad i ett nyligen startat nordiskt program om marin flerbeständs-forskning, där sälars och andra marina däggdjurs plats i näringskedjan och betydelse i ekosystemet tas upp.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 18/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 20/1988 angående åtgärder för en bättre miljö

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av närings-
tillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera eventuell
kompletterande forskning härom,

att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för
att förebygga dem,

att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda ekonomiska
styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. genom skatterabatter stimulera
till en minskning av avgasutsläppen i trafiken eller genom miljö-
skyddsavgifter stimulera till minskning av olika slags utsläpp.

(Meddelandet, se C 1, s. 1420

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2244)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående åtgärder för en bättre miljö

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 20/1988 om åtgärder för en bättre miljö.

I meddelandet hänvisar ministerrådet till ministerrådsförslagen om handlingsplanerna mot havs- respektive luftföroreningar. Vad särskilt gäller styrmedel erinrar ministerrådet om den ekonomiska handlingsplanen 1989–1992 "Ett starkare Norden" där ministerrådet givit uttryck för att ekonomiska styrmedel i ökad omfattning bör användas som komplement till de administrativa styrmedlen i miljöpolitiken. Berörda samarbetssektorer har getts i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att i ökad utsträckning använda ekonomiska styrmedel i de nordiska länderna och ge förslag till utformning av sådana styrmedel.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 20/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1988 angående årlig lägesrapport om miljöpolitik

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför
Nordiska rådet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1421)

Meddelande

om rekommendation nr 25/1988 angående program för nordiskt biståndssamarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
å vedta et program for nordisk biståndssamarbeid i samsvar med ministerrådsforslag B 79/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1511

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2247)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående program för nordiskt biståndssamarbete

Udvalgets indstilling

Udvalget har drøftet opfølgningen af det bistandspolitiske program på et møde med de nordiske bistandsministre den 14. februar 1989, ligesom udvalget har studeret beretninger og andet materiale om det nordiske samarbejde om bistandsspørgsmål. Udvalget finder fortsat, at en række af de af udvalget fremførte synspunkter er relevante, men konstaterer, at ministerrådet f.eks. ikke er indstillet på at oprette et formelt ministerråd for bistandsministrene.

Udvalget vil fortsat følge dette og andre synspunkter op i relation til det bistandspolitiske samarbejde, men skønner, at rekommendationen har udspillet sin rolle i denne proces.

Udvalget *indstiller* således, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 30/1988 angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

a intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1481

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2249)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas

Udvalgets indstilling

Det fremgår af ministerrådets meddelelse at spørgsmålet om udnyttelse af naturgassen er et vigtigt arbejdsområde i det nye samarbejdsprogram. Der henvises bl. a. til et særligt notat herom, som vil blive fremsendt til udvalget.

Udvalget vil følge sagen i forbindelse med bedømmelsen af opfølgningen af det nye samarbejdsprogram på energiområdet samt rek 2/1989/e og indstiller således, at rekommandationen afskrives.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alyheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Si)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 32/1988 angående av- veckling av kärnkraften

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regjeringer
å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge
forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.

(Meddelandet, se C 1, s. 1482)

Meddelande**om rekommendation nr 33/1988 angående "frikommunforsøk" över riksgränserna**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

- å muliggjøre for kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk i samsvar med Økonomisk utvalgs synspunkter, samt
- etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1502

Økonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2252)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ”frikommunförsök” över riksgränserna

Udvalgets indstilling

Ministerrådet henviser til, at der er etableret en række samarbejdsmuligheder, som udnyttes til at fremme mellemkommunalt samarbejde, og at der i forlængelse af det nye regionalpolitiske program vil blive udarbejdet et konkret handlingsprogram for det grænseregionale samarbejde.

Udvalget har kommenteret dette i behandlingen af ministerrådsforslag B 100/e om nyt regionalpolitisk program og finder, at rekommendationens formål kan tilgodeses gennem dette samarbejde.

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 35/1988 angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* medverka till utformningen av ett program för ökat samarbete inom kulturminnesvården i Norden och att delta i samordningen av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, föremål och minnesmärken i Norden.
2. *att* aktivt verka för att de nordiska länderna i internationella samarbetsorgan ger arbetet för att skydda världskulturarvet stor uppmärksamhet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1331)

Kulturutskottets yttrande över meddelandet, se s. 2254)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 35/1988 angående bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar att den 15 februari 1989 beviljades en nordisk arbetsgrupp ett bidrag från kulturbudgeten på 95 000 DKK för genomförandet av en initierande arbetsplan vars riktlinjer ministerrådet anser utgöra en givande och konkret utgångspunkt för det fortsatta nordiska samarbetet inom området. Gruppen avser vidta olika åtgärder med det nordiska stödet.

Utskottet anser att ministerrådet har satt igång ett systematiskt samarbete angående bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer och kulturminnesmärken i Norden. Utskottet förutsätter att Nordiska ministerrådet följer upp arbetet nationellt inom de nordiska länderna.

Med hänvisning till de åtgärder som har vidtagits anser utskottet att det inte finns några skäl att längre ha kvar rekommendationen på rådets dagordning och föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 35/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 37/1988 angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fortsatt stärka förutsättningarna för det nordiska ungdomssamarbetet särskilt genom att stöda ungdomsorganisationerna och nya utbytesprogram för ungdomar i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1332

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2256)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 37/1988 angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete.

Utskottet har noterat att Nordiska ministerrådet har vidtagit många åtgärder för att genomföra rekommendationens intentioner.

Utskottet anser ungdomssamarbetet vara ett synnerligen viktigt arbetsfält inom det nordiska samarbetet och har prioriterat ungdomsgrupperna i sitt arbete.

Utskottet förutsätter att det får information så fort som möjligt om det arbetsprogram som utarbetas av ungdomskommittén och läggs fram för Nordiska ministerrådet i början av 1990. Utskottet hänvisar i övrigt till sitt yttrande över berättelsen om det nordiska samarbetet 1989 (C 1). Utskottet föreslår, med hänvisning till de åtgärder som har vidtagits,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 37/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 39/1988 angående nordiskt kommunalt skolsamarbete**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att stärka det nordiska samarbetet på skolområdet genom att i högre
grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i
detta samarbete.

(Meddelandet, se C 1, s. 1348

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2258)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt kommunalt skolsamarbete

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 39/1988 angående nordiskt kommunalt skolsamarbete.

Utskottet konstaterar att en grupp skolchefer på regional nivå i samråd med ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete har konstruerat ett antal modeller för hur regionala skolmyndigheter skulle kunna samarbeta med varandra över riksgränserna och stimulera skolstyrelser och skolor inom sina respektive län till nordisk kontakt och samverkan.

Utskottet påpekar att arbetet med ett nordiskt kommunalt skolsamarbete är av stor vikt för det nordiska samarbetet. Utskottet framhåller sin tillfredsställelse över att en omfattande katalog över lokala och regionala skolmyndigheters intresse för samarbete med sina motsvarigheter i andra nordiska länder har producerats och spritts.

Utskottet konstaterar att ministerrådet har vidtagit åtgärder för att åstadkomma nordiskt kommunalt skolsamarbete. Några skäl att behålla rekommendationen på rådets dagordning föreligger inte längre och utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 39/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande**om rekommendation nr 43/1988 angående sam-
arbete om kriminalitetsefterforskning**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om
kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighe-
derne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbej-
de.

(Meddelandet, se C 1, s. 1292

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2260)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbete om kriminalitetsetterforskning

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 43/1988 angående samarbeid om kriminalitetsetterforskning.

Av meddelelsen går det fram at det nordiske samarbeidet vedrørende kriminalitetsetterforskning for tiden skjer gjennom kontakter mellom de respektive myndigheter og institusjoner i hvert land.

Det går videre fram at et mer utviklet samarbeid bl.a. er etablert innenfor rammen av det av de nordiske justisministerier besluttede politio- og tollsamarbeide i Norden (PTN). Erfaringene fra dette arbeidet er gode, heter det.

Juridisk utvalg konstaterer med tilfredshet at man har videreutviklet og effektivisert samarbeidet omkring nordisk kriminalitetsetterforskning, men at Ministerrådet ikke har nedsatt en arbeidsgruppe som anbefal- dert av Nordisk Råd. Utvalget anmoder om å få opplyst bakgrunnen for dette.

Juridisk utvalg innstiller at

Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og avventer ny medde- lelse om rekommendasjon 43/1988 til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 44/1988 angående reell likalön mellan kvinnor och män

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. *at* der iværksættes forundersøgelsesprojekt og i forbindelse hermed eventuelt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at få samlet den eksisterende viden om og få kortlagt årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og
2. på baggrund heraf *at* foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt
3. *at* afsætte de fornødne midler til projekternes gennemførelse ved at lade projekterne, der er nævnt under punkt 1 og 2, indgå i den nye økonomiske handlingsplan for Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1316

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2262)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående reell likalön mellan kvinnor och män

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 44/1988 angående reell likelønn mellom kvinner og menn.

Av meddelelsen går det fram at det i løpet av 1989 er gjennomført en forstudie i forbindelse med prosjektet "Lika lön för kvinnor och män". Hovedprosjektet starter i begynnelsen av 1990. I hovedprosjektet skal lønnsfastsetting og likelønnsutvikling i Norden beskrives og analyseres. En periodisk publikasjon og handlingsstrategier skal legges fram og eventuelt gjennomførte tiltak skal evalueres. Prosjektet beregnes være avsluttet i 1993.

Det går videre fram av meddelelsen at prosjektet fra og med 1990 går inn i den økonomiske handlingsplan.

Utvalget kan med tilfredshet konstatere at en forstudie som nevnt i rekommendasjonen er gjennomført. Likeledes at prosjektene omkring like lønn for kvinner og menn fra og med 1990 inngår i den nye økonomiske handlingsplan.

Juridisk utvalg kan støtte Ministerrådets videre planer på området, og skal henstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen om rekommendasjon 44/1988 til etterretning og avventer ny meddelelse til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 46/1988 angående nordiskt miljöprogram

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att fastställa ett nordiskt miljöprogram i huvudsak enligt minister-
rådsförslag B 85/s samt med beaktande av de synpunkter och
önskemål som framförts av social- och miljöutskottet och därvid
omarbета de ovan fastslagna principerna till konkreta emissions-
krav, tidsgränser m. m. inom de områden som nämnts
- b) att ställa erforderliga ekonomiska resurser till förfogande för förverk-
ligande av miljöprogrammet
- c) att årligen lämna en redogörelse till Nordiska rådet om miljötillstån-
det i de nordiska länderna samt om uppföljningen av de nordiska
miljöprogrammet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1421

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2264)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt miljöprogram

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 46/1988 angående nordiskt miljöprogram.

Ministerrådet hänvisar i sitt meddelande till det miljöprogram som antogs i januari 1989 på grundval av ministerrådsförslaget B 85/s och rekommendationen vid rådets extrasession samt till att rapportering årligen sker om programmet i ministerrådets berättelse C 1.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 46/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 47/1988 angående internationell miljöpolitik

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
att spela en pådrivande roll i den internationella miljöpolitiken och
därvid utöva en aktiv utåtriktad internationell informationsverksamhet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1422)

Meddelanden

om rekommendation nr 48/1988 angående handlingsplan mot havsföroreningar

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å vedta en handlingsplan mot havsföroreningar i överensstemmelse
med B 86/s og B 86Ä/s og utvalgets forslag og bemerkning.

(Meddelandena, se C1 s. 1423

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandena, se s. 2267)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandena om rekommendation angående handlingsplan mot havsföroreningar

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelanden om rekommendation nr 48/1988 angående handlingsplan mot havsföroreningar.

Ministerrådet hänvisar till att en handlingsplan antogs i januari 1989 efter rådets behandling av ministerrådsförslag och ändringsförslag (*B 86/s* och *B 86Ä/s*) vid extrasessionen. Utskottet behandlar ett förslag till en reviderad handlingsplan (*B 104/s*) i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendation från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser att rekommendationen nr 48/1988 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om framställning nr 1/1989 angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet

Framställningen har följande lydelse:

Nordisk Råds Presidium anmoder Nordisk Ministerråd om raskt og med fastlagte tidsgrenser å analysere de nordiske forutsetninger, ambisjoner og problemer i et bredere europeisk integrasjonssamarbeid, og at tilstrekkelige ressurser stilles til disposisjon.

(Meddelandet, se C 1, s. 1264

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2269)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om framställning angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet

Udvalgets indstilling

Ministerrådet henviser til rapporterne om Norden i Europa og til arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 samt til det opfølgingsarbejde, som er aftalt mellem ministerrådet og Nordisk Råd.

Udvalget finder, at intentionerne med rekommandationen er opnået gennem dette arbejde, og *indstiller* på denne baggrund, at fremstillingen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sjp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 2/1989 angående samarbejdsplan på energiområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. *at* vedtage en samarbejdsplan på energiområdet efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 88/e og særligt indarbejde følgende:

- stillingtagen til finansieringen af det nye NKA-sikkerhedsprogram.
- en fælles nordisk holdning til problemerne omkring transport og bortskaffelse af højradioaktivt materiale.
- planer for hvordan de nordiske regeringer vil intensivere det energipolitiske samarbejde for at lægge forholdene tilrette for en ønskelig afvikling af kernekraft.
- planer for hvordan ministerrådet vil arbejde videre med sårbarhedsspørgsmålene i energiforsyningen.

2. *at* i løbet af 1989 forelægge Nordisk Råd konkrete forslag på følgende områder:

- regeringernes tilrettelæggelse af rammerne for udviklingen af det nordiske samarbejde om udnyttelse af naturgassen.
- det nye energiforskningsprogram.
- opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger, idet dette arbejde gives den højeste politiske og budgetmæssige prioritet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1482)

Meddelande

om rekommendation nr 3/1989 angående ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan för 1989 – 1992

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å vedta og gjennomføre en ny nordisk økonomisk handlingsplan i samsvar med ministerrådsforslag B 89/e og Økonomisk utvalgs synspunkter, herunder særskilt at Ministerrådet i forbindelse med handlingsplanen:

1. kartlegger i hvilken grad utviklingen i de nordiske lands person- og bedriftsbeskatningssystemer skiller seg vesentlig fra de øvrige OECD-land. Kartleggingsarbeidet bør danne grunnlaget for en analyse som belyser virkninger av eventuelle ulikheter.

2. konkretiserer og spesifiserer hvordan myndighetene tar sikte på å medvirke for å tilrettelegge og kontrollere utviklingen av det nordiske gassamarbeidet

3. fastsetter konkrete tiltak med sikte på å øke muligheten for nordisk samarbeid på tjenestehandelens område

4. iverksetter tiltak som vil effektivisere arbeidet med å avvikle handelshindringer, herunder en rask vurdering av spørsmålet om å opprette en særlig ombudsmannsfunksjon for å intensivere arbeidet

5. følger opp det samarbeid som allerede er innledet mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjoner med sikte på å utarbeide et nordisk system for eksportfinansiering, risikotagning og garantigivning

6. tar opp spørsmålet om subvensjonering av miljølån i den foreslåtte NIB-miljølåneordningen

7. foretar en grundig evaluering av "Norden i vekst" og en løpende evaluering av den nye planen slik at en senest innen 1991 kan få grunnlag til å vurdere hvordan disse to handlingsplaner best mulig kan følges opp, og vurdere spørsmålet om hensiktsmessigheten av rullende økonomiske handlingsplaner og en finansieringsreform for det nordiske samarbeide.

8. foretar omprioriteringer i planen, således at turistkampanjen i USA, værradarprosjektet og den skattevitenskapelige forskning overføres til vurdering i de respektive sektorbudsjetter og at det i stedet satses på økt utbygging og langtidssikring av de nordiske forskerstipendier, Nordplus og Nordjobb.

(Meddelandet, se C 1, s. 1464

Økonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2272)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ett starkare Norden — ekonomisk handlingsplan för 1989—1992

Udvalgets indstilling

Ministerrådet har 20. marts 1989 vedtaget den økonomiske handlingsplan efter nøje vurdering af udvalgets synspunkter. Arbejdet med gennemførelsen af planen er gået i gang, og udvalget forventer, at ministerrådet fremover rapporterer om dette i de årlige beretninger.

Udvalget har modtaget en rapport med evaluering af den tidligere økonomiske handlingsplan "Norden i vækst" og har kommenteret den i forbindelse med ministerrådets beretning (C 1).

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommandationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Si)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande**om rekommendation nr 4/1989 angående samarbetsprogram på fiskeriområdet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at vedtage et samarbejdsprogram på fiskeriområdet med udgangspunkt i
ministerrådsforslag *B 90/e* og under hensyntagen til de synspunkter,
som fremgår af Økonomisk Udvalgs betænkning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1525

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2274)

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående samarbetsprogram på fiskeriområdet

Udvalgets indstilling

Ministerrådet meddeler, at fiskeriministrene på et møde den 5. april 1989 har vedtaget samarbejdsprogrammet med diverse ændringer bl. a. som følge af rådsbehandlingen.

Udvalget vil følge programmets gennemførelse via ministerrådets beretninger og *indstiller* således, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande**om rekommendation nr 5/1989 angående ökat
samarbete i internationella frågor**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att före den 1 september 1989 framlägga de förslag till utveckling av ministerrådets arbetsformer och organisation samt till målsättningar för det nordiska samarbetet, som kapitlen 5 och 6 i utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (*NU 1988: 4*) samt ministerrådets egna utredningar om Norden i Europa ger anledning till, och
- b) att till Nordiska rådets session i Reykjavík 1990 redogöra för de åtgärder i övrigt som Nordiska rådets ovannämnda utredning ger anledning till.

(Meddelandet, se C 1, s. 1264

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2276)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor

Udvalgets indstilling

Ministerrådet henviser til, at rekommandationens del a) blev behandlet udførligt af Nordisk Råd på ekstrasessionen i november 1989.

Meddelelsen vedrørende rekommandationens del b) behandler de dele af den internationale samarbejdskomites rapport, som omfatter internationalt samarbejde ud over Europasamarbejdet. Denne meddelelse er ikke lagt op på samme udførlige niveau som meddelelsen om del a) – om Europasamarbejdet.

Meddelelsen tilkendegiver dog en generelt positiv holdning til rapportens forslag, og udvalget forventer, at ministerrådet følger denne holdning op gennem de kommende års samarbejde i internationale spørgsmål. Særligt forekommer det vigtigt, at ministerrådet tager fat på en nyvurdering af forholdet til Østeuropa.

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommandationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande**om rekommendation nr 6/1989 angående ökat samarbete i internationella frågor — de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att till Nordiska rådets session i Reykjavík 1990 redogöra för de åtgärder, som utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (*NU 1988: 4*) för regeringarnas del ger anledning till.

(Meddelandet, se C 1, s. 1267

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2278)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor — de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen

Udvalgets indstilling

Udvalget konstaterer, at den internationale samarbejdskomites rapport ifølge regeringernes meddelelse ikke har givet anledning til særlige foranstaltninger, og at regeringerne udtrykker den holdning, at udviklingen af samarbejdet er regeringernes sag. Regeringerne udtrykker dog samtidig en positiv holdning til embedsmandskomiteernes arbejde med internationale spørgsmål, og man er positivt indstillet over for øget rapportering til Nordisk Råd.

Udvalget konstaterer samtidig, at regeringerne via samarbejdet i ministerrådet har medvirket i det grundige opfølgingsarbejde, som er gennemført i form af arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92, og udvalget går ud fra, at regeringerne er indstillet på at yde de nødvendige nationale bidrag til gennemførelse af dette ambitiøse program.

På denne baggrund *indstiller* udvalget, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 7/1989 angående ändring av det nordiska kulturavtalet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att fastställa ändringar i Artikel 5. litra d i avtal mellan Danmark,
Finland, Island, Norge och Sverige om kulturellt samarbete i enlighet
med ministerrådsförslag *B 95/k* och med beaktande av de synpunkter
som anförts av kulturutskottet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1332

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2280)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ändring av det nordiska kulturavtalet

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 7/1988 angående ändring av det nordiska kulturavtalet.

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) på sitt möte i Köpenhamn den 15 september 1989 har undertecknat ett avtal som innebär en ändring av kulturavtalet från 1971 i enlighet med rek. nr 7/1989. Med hänvisning till att rekommendationens intention är genomförd föreslår utskottet,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 7/1988 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

*

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Rynnänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 8/1989 angående projekt Nordjobs fortsättning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utarbeta ett förslag som garanterar Nordjobb en ekonomisk grund-
trygghet för sin verksamhet och utveckling i framtiden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1268)

Meddelande

om rekommendation nr 9/1989 angående nordiska lägerskolor

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att inleda ett arbete med ett statsbidragssystem till Föreningarna Norden för att öka och intensifiera arbetet med nordiska lägerskolor med speciell hänsyn till Västnordens svåra ställning i detta avseende.

(Meddelandet, se C 1, s. 1348

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2283)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiska lägerskolor

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 9/1989 angående nordiska lägerskolor.

Utskottet noterar att ministerrådet har vidtagit åtgärder för att öka elevutväxlingar i Norden och att i alla de nordiska länderna finns ett statsbidragssystem till Föreningarna Norden för detta ändamål.

Elevutväxlingar mellan skolor i Norden är en av de högst prioriterade frågorna inom Nordiska rådets kulturutskotts verksamhetsområde. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att ministerrådet har preliminärt beslutat att under en treårsperiod avsätta ett årligt anslag på 500 000 DKK till ökad elevutväxling mellan Västnorden och det övriga Norden. Detta anslag skall administreras av Föreningarna Norden i de enskilda länderna.

Utskottet anser i likhet med ministerrådet att musik- och idrottsfestivaler för unga kan vara värdefulla för att skapa kontakter mellan nordiska elever. Utskottet vill emellertid fästa ministerrådets uppmärksamhet på att med lägerskolor har alla elever lika goda möjligheter att få resa och träffa andra elever i de nordiska länderna, oavsett hur aktiva de är i andra sammanhang.

Utskottet konstaterar att ministerrådet har vidtagit åtgärder för att stärka elevutbytet. Med hänvisning till rekommendationens syfte finner utskottet inte några skäl att behålla den på rådets dagordning. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 9/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 10/1989 angående stöd till den skogsfinnska kulturen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att snarast stödja den pågående försöksverksamheten angående forskning om den skogsfinnska kulturen som bedrivs i samarbete med berörda intressegrupper.

(Meddelandet, se C 1, s. 1333

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2285)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående stöd till den skogsfinska kulturen

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 10/1989 angående stöd till den skogsfinska kulturen.

Nordiska ministerrådet meddelar att en undersökning har företagits angående de forsknings- och finansieringsmässiga förutsättningarna för att snarast kunna stödja den pågående forskning som bedrivs vid högskolan i Örebro och i samverkan med andra parter, främst i Sverige, Finland och Norge. Ministerrådet konstaterar att det inte finns möjligheter att på nordisk basis omgående finna stödåtgärder för denna verksamhet.

Utskottet noterar att ministerrådet har utrett frågan och konstaterar att det inte finns någon möjlighet till att förverkliga rekommendationens intentioner. Utskottet föreslår därför,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 10/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 11/1989 angående barnboksinstitut för de små språkområdena

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att medverka till att vid ett befintligt institut på Färöarna sätta igång verksamhet, t. ex. i form av en tjänst, med syfte att stärka de små språkområdena i Norden såvitt gäller barn- och ungdomsböcker på färöiska, grönländska och samiska.

(Meddelandet, se C 1, s. 1333

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2287)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående barnboksinstitut för de små språkområdena

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 11/1989 angående upprättande av ett barnboksinstitut för de små språkområdena.

Utskottet noterar att med handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete har man upprättat en nordisk litteratur- och bibliotekskommitté. Kommittén skall bära ett speciellt ansvar för litteratur för barn och ungdom inom alla sina aktivitetsområden.

Utskottet konstaterar att ministerrådet anser det inte vara någon möjlighet att igångsätta nya aktiviteter som föreslås utöver kulturhandlingsplanen och som har finansiella konsekvenser. Under den förutsättningen att den nordiska litteratur- och bibliotekskommittén i sitt arbete kommer att lägga särskilt stor vikt vid barn- och ungdomslitteratur, speciellt med hänsyn till de små språkområdena vad beträffar översättningsstöd och ett nordiskt folkbibliotekssamarbete kommer utskottet i fortsättningen att följa detta arbete noga. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 11/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Atli P. Dam (Jvfl)

Helga Haugen (KrF)

Anita Johansson (s)

Antero Kekkonen (Sdp)

Arne Melchior (CD)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Kjell Borgen (A)

J. K. Hansen (S)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Jón Kristjánsson (F)

Thea Knutzen (H)

Berit Oscarsson (s)

Marit Rotnes (A)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 12/1989 angående datorstött utbildning av tekniker och ingenjörer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att under medverkan av bl. a. Nordiska industrifonden (NIF) igångsätta ett projekt för att ta fram sådan dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Arbetet kan senare utvidgas till att omfatta också andra lämpliga utbildningsområden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1356)

Meddelande

om rekommendation nr 13/1989 angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att de nordiska länderna i samarbete med intresseorganisationer skall verka för att samordnat forcera utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG.

(Meddelandet, se C 1, s. 1349)

Meddelande

om rekommendation nr 14/1989 angående nordisk bokserie

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att inrätta en nordisk bokserie upptagande god
nordisk litteratur.

(Meddelandet, se C 1, s. 1334

Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2291)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk bokserie

Till Nordiska rådets kulturutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 14/1989 angående nordisk bokserie.

Nordiska ministerrådet meddelar att Nordiska kulturfonden 1988 beviljade 1,5 MDKK till stöd för inrättande av en nordisk bokklubb. Bokklubben Norden har arbetat sedan 1988 och utgivit fyra bokpaket, med tre böcker i varje, som täcker både äldre och nyare nordisk litteratur.

Utskottet konstaterar att Bokklubben Norden har fått igång ett synnerligen viktigt och nödvändigt arbete. Utskottet fäster stor vikt vid distribution och försäljning av böckerna som ingår i Bokklubben Norden. Enligt vad utskottet erfar har bokklubbens böcker fått dålig distribution i Finland.

Utskottet förutsätter att ministerrådet kommer att sträva efter en förbättring av distributionsfrågan inom Bokklubben Norden och föreslår under den förutsättningen,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 14/1989 för rådets del vara slutbehandlad.

Stockholm den 29 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Kjell Borgen (A)

Atli P. Dam (Jvfl)

J. K. Hansen (S)

Förman

Helga Haugen (KrF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Anita Johansson (s)

Jón Kristjánsson (F)

Antero Kekkonen (Sdp)

Thea Knutzen (H)

Arne Melchior (CD)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Marit Rotnes (A)

Mirja Ryyänen (K)

Marianne Samuelsson (mp)

Otto Steenholdt (At)

Meddelande

om rekommendation nr 15/1989 angående samarbetsprogram på konsumentområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et samarbejdsprogram på konsumentområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslag *B 91/j* og Juridisk Udvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1299

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2293)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbetsprogram på konsumentområdet

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 15/1989 angående samarbeidsprogrammet på forbrukerområdet.

Av meddelelsen går det fram at Nordisk Ministerråd fastsatte samarbeidsprogrammet på forbrukerområdet den 28. april 1989. Det opplyses at Nordisk embetsmannskomiteé for forbrukerspørsmål (NEK) står for gjennomføringen av programmet og arbeider fortløpende med utviklingen av det forbrukerpolitiske samarbeidet.

Samarbeidet i henhold til programmet kommer til å bli rapportert årlig i Ministerrådets virksomhetsberetning.

På denne bakgrunn anser utvalget at formålet med rekommendasjonen er oppfylt.

Juridisk utvalg skal innstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 15/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 16/1989 angående nordisk överenskommelse om folkregistrering

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at vedtage den nordiske overenskomst om folkeregistrering i overensstemmelse med ministerrådsforslag *B 92/j* og Juridisk Udvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1268

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2295)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk överenskommelse om folkregistrering

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 16/1989.

Av meddelelsen går det fram at Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) den 8. mai 1989 har undertegnet nordisk overenskomst om folkeregistrering og umiddelbart deretter igangsatt den nasjonale godkjennelsesprosedyre.

Juridisk utvalg anser hermed rekommendasjonen som oppfylt, og innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 16/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande**om rekommendation nr 17/1989 angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at vedtage en handlingsplan for det nordiske ligestillingssamarbejde i
overensstemmelse med ministerrådsforslag *B 94/j* og Juridisk
Udvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1317

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2297)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 17/1989 vedrørende handlingsplan for det nordiske likestillings samarbeidet 1989–1993.

Av meddelelsen går det fram at Nordisk Ministerråd har vedtatt en handlingsplan for det nordiske likestillings samarbeidet 1989–1993 i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommendasjon.

På denne bakgrunn anser utvalget at formålet med rekommendasjonen er oppfylt.

Juridisk utvalg skal innstille:

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr. 17/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (s)

Ranveig Froiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp)

Johan C. Løken (H)

Helge Adam Møller (KF)

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Lars Werner (vpk)

Formann

Meddelande

om rekommendation nr 18/1989 angående projekt på flyktingområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at gennemføre følgende projekter i samarbejde med UNHCR og de berørte landes regeringer:

1. et projekt, hvis formål er frivillig tilbagevenden (repatriering);
2. et projekt, hvis formål er midlertidig integration;
3. et projekt, hvis formål er bosætning i de nordiske lande.

(Meddelandet, se C 1, s. 1269

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2299)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående projekt på flyktingområdet

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 18/1989 om prosjekter på flyktingområdet.

Det går fram av meddelelsen at regjeringene generelt anser at UNHCR og andre berørte internasjonale organer er de naturlige kanalene for felles prosjektsatsninger. Det stilles spørsmål ved egenverdien av særskilte nordiske statlige initiativ på prosjektnivå.

Når det gjelder pkt. 1 i rekommendasjonen, frivillig tilbakevending, vises det til ulike prosjekter som allerede er igang eller som er under utvikling innen UNHCR, International Organisation for Migration (IOM). Etter regjeringenes vurdering er det ingen tungtveiende grunner for særskilte nordiske prosjekt utover dette.

Det vises videre til at migrasjonsgruppen har gjennomført et prosjekt omkring tilbakevendingsspørsmålene, som i løpet av kort tid vil bli publisert.

Når det gjelder pkt. 2 i rekommendasjonen, midlertidig integrasjon, meddeles det at de nordiske landene, via UNHCR, støtter et stort antall regionale integrasjonsprosjekter. Det er ikke noe behov for de nordiske regjeringene til å drive prosjektvirksomhet utenfor UNHCR og andre berørte internasjonale organer, heter det.

Når det gjelder pkt. 3 i rekommendasjonen, bosetting i de nordiske land, er dette et område som egner seg for konkret nordisk samarbeide, heter det i meddelelsen. Det vises til at de nordiske regjeringene hittil er blitt enige om to konkrete tiltak: Felles kvote for iranske og irakiske flyktninger fra Tyrkia 1987 og felles satsning vis-à-vis FN for mottak av flyktninger fra Indokina i juni 1989.

Juridisk utvalg vil understreke at rekommendasjonen går ut på at Nordisk Ministerråd, i samarbeid med UNHCR og de berørte lands regjeringer skal gjennomføre tre konkrete prosjekter på flyktingområdet. Det har altså vært en klar forutsetning at UNHCR skal spille en sentral rolle ved gjennomføringen av disse prosjektene. Men forutsetningen var at bevilgningene til gjennomføringen av prosjektene ikke tas fra de ordinære bistandsmidler, men at Nordisk Ministerråd og de berørte lands regjeringer avsetter særlige bevilgninger til dette formål. Det vises til juridisk utvalgs betenkning til medlemsforslag A 829/j.

I motivene til medlemsforslag A 829/j, nevnes tre mulige prosjektområder:

”For det første et projekt for at hjælpe en gruppe flygtninge tilbage til deres fædreland ved at igangsætte et bistandsprojekt, så de pågældende ved f.eks. landbrug, fiskeri eller håndværk vil kunne klare egen tilværelse. Som eksempel på et land, hvor et sådant projekt kunne afprøves, nævnes Sri Lanka.

En anden mulighed kunne være et nordisk bistandsprojekt i et første asylland. Det kunne f.eks. være Pakistan i forhold til en gruppe afghanske flygtninge med sigte på regional integration.

En tredje mulighed er bosætning i tredieland. Selvom frivillig tilbagevenden eller regional integration er klart at foretrække, er verden ikke indrettet sådan, at dette altid er muligt. Derfor må de mest udviklede lande, herunder de nordiske lande, være indstillet på at modtage et stigende antal kvoteflygtninge. Der bør derfor gøres et forsøg med et projekt i et første asylland, hvor de pågældende orienteres om nordiske sprog- og samfundsforhold, således at de er velforberejdede til en integrationsproces i et nordisk land. Her kunne tænkes oprettet et sådant projekt i Tyrkiet, der er overbebyrdet med flygtninge fra Irak og Iran.”

I meddelelsen savnes en række projekter som er igang eller som er under udvikling. Utvalget kan ikke se av meddelelsen om det er satt igang noen konkrete projekter, slik som forutsatt. Utvalget beklager at Ministerrådet ikke synes å være innstilt på å oppfylle rekommendasjonen.

Det er juridisk utvalgs oppfatning at et samarbeid mellom de nordiske lands regjeringer og UNHCR om tre konkrete projekter, som skissert i rekommendasjonen vil kunne bidra til en mer målrettet og perspektivrik hjelpeinnsats på flyktningeområdet.

På denne bakgrunn vil utvalget be Ministerrådet om på Nordisk Råd 39. sesjon opplyse om når de konkrete projektene vil bli påbegynt, og hvordan de er finansiert.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen om rekommendasjon nr. 18/1989 til etterretning og avventer ny meddelelse til neste ordinære sesjon.

Stockholm, den 30. januar 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A)

Tora Aasland Houg (SV)

Johan C. Løken (II)

Helge Adam Møller (KF)
Nestformann

Sauli Niinistö (Kok)

Hans Nyhage (m)

Meddelande

om rekommendation nr 19/1989 angående begränsning av export av farliga varor

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage de foranstaltninger, der er nødvendige for at forhindre at produkter, som det er forbudt at sælge i et af de nordiske lande på grund af sin farlighed, eksporteres til andre markeder. Udgangspunktet bør være, at sådanne produkter kun må sælges dér under forudsætning af, at modtagerlandet efter at være underrettet om sikkerhedsmanglerne, udtrykkeligt tillader importen af varen. For sådanne produkter, hvor risikoen er særlig alvorlig, bør eksport overhovedet ikke tillades.

(Meddelandet, se C 1, s. 1300)

Meddelande

om rekommendation nr 20/1989 angående övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske landes regeringer
at intensivere arbejdet med overvågning af boycotlovgivningen mod
Sydafrika både nationalt og nordisk.

(Meddelandet, se C 1, s. 1270)

Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se
s. 2303)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råd 38. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr. 20/1989.

Det framgår av meddelelsen at de nordiske lands regjeringer arbeider hver for seg og sammen kontinuerlig for å gjøre boikottlovgivningen overfor Sør-Afrika så effektiv som mulig. I Danmark opplyses det at sanksjonslovgivningen overfor Sør-Afrika bygger på et nesten totalt forbud mot samhandel, og at danske myndigheter overvåker løpende lovgivningens etterlevelse. I Finland har man opprettet en samråds- og koordineringsgruppe på embetsmannsnivå med henblikk på å forbedre samarbeidet og informasjonsutvekslingen angående boikottlovgivningens etterlevelse. I Sverige er endringer i loven om internasjonale sanksjoner trådt ikraft den 1. april 1989, som gir tollvesenet økte beføyelser til å overvåke etterlevelsen av handelsforbudet. Videre har man nedsatt en komite som skal undersøke om det tross lovgivningen allikevel skulle foregå handel med Sør-Afrika, f. eks. fra svenskeide virksomheter i utlandet.

På nordisk plan opplyses det at det nordiske embetsmannsutvalg for foranstaltninger mot Sør-Afrika har forestått utarbeidelse og revisjon av Det nordiske handlingsprogram mot apartheid.

Endelig meddeles det at det skjer kontinuerlig koordinering av de nordiske lands holdninger innenfor FN-systemet, hvor disse land i langt høyere grad enn øvrige vestlige land har tatt generalforsamlingens rekommendasjoner om forskjellige foranstaltninger for å isolere Sør-Afrika seriøst. Den eneste bindende sanksjon mot Sør-Afrika som FN har besluttet – sikkerhetsrådets resolusjon 418 (1977) om våpenembargo, tillempes strengt av de nordiske land, heter det.

Utvalget kan konstatere at de nordiske landene fortsatt – såvel nasjonalt som nordisk – etterlever den restriktive boikottlovgivningen mot Sør-Afrika.

På denne bakgrunn skal utvalget innstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning, og anser rekommendasjon nr. 20/1989 for ferdigbehandlet for Rådets vedkommende.

Stockholm, den 30. januar 1990

Johan C. Løken (H)

Sauli Niinistö (Kok)

Helge Adam Møller (KF)

Nestformann

Hans Nyhage (m)

Reservasjon

Utskottet har i sitt betänkande över medlemsforslaget A 854/j, som ligger till grund för rekommendationen, uttalat att man både nationellt och nordiskt bör intensiviera arbe­tet. Utskottet konstaterar att det i Finland och Sverige initierats åtgärder som innebär en intensiviering av övervakningen. Under utskottets möte den 30 januari 1990 har opplyst at man i Danmark har vidtagit viss åtgärd på området. För övrigt saknas opplysninger om vad som konkret har gjorts för att oppfylla rekommendationens syfte.

Mot bakgrund av detta hemställer utskottet att Nordiska ministerrådet vid rådets 39:e session ger nærmare opplysninger om vilka konkrete åtgärder som vidtagits för att intensiviera övervakningen av bojkottlagstiftningen.

Juridiska utskottet foreslår

att Nordiska rådet legger meddelandet om rekommendation nr 20/1989 till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till næsta ordinarie session.

Stockholm den 30 januari 1990

Lennart Andersson (S)

Ranveig Frøiland (A) og *Tora Aasland Houg (SV)* slutter seg til reservasjonen

Meddelande

om rekommendation nr 21/1989 angående ökat samarbete inom turismen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att göra Nordiska ministerrådets turistutskott till en ämbetsmannakommitté, direkt underställd Nordiska ministerrådet,
2. att initiera ett arbete med att inom Norden sammanställa och samordna åldersgränsen barn/vuxen i offentliga kollektiva transportmedel,
3. att samordna turistprojekt i det nordiska regionala samarbetet och verka för att behoven av erfarenhetsutbyte blir tillgodosett,
4. att särskilt uppmärksamma turismens betydelse för Västnorden,
5. att utifrån erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen, värdera hur man skall gå vidare med samlade och/eller samordnade insatser,
6. att utreda fördelarna vid administrativ samordning av de nordiska ländernas turistbyråer speciellt på de utomeuropeiska marknaderna,
7. att på alla nivåer verka för förstärkning och samordning av forskningen och utbildningen inom turistsektorn,
8. att verka för att i ökad utsträckning överföra nationella medel till den nordiska budgeten, främst vad gäller aktiviteter utanför Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1448

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2306)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökat samarbete inom turismen

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 21/1989 angående ökat samarbete inom turismen.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

1. att göra Nordiska ministerrådets turistutskott till en ämbetsmannakommitté, direkt underställd Nordiska ministerrådet
2. att initiera ett arbete med att inom Norden sammanställa och samordna åldersgränsen barn/vuxen i offentliga kollektiva transportmedel
3. att samordna turistprojekt i det nordiska regionala samarbetet och verka för att behovet av erfarenhetsutbyte blir tillgodosett
4. att särskilt uppmärksamma turismens betydelse för Västnorden
5. att utifrån erfarenheterna av den västtyska marknadsföringskampanjen, värdera hur man skall gå vidare med samlade och/eller samordnade insatser
6. att utreda fördelarna vid administrativ samordning av de nordiska ländernas turistbyråer på de utomeuropeiska marknaderna
7. att på alla nivåer verka för förstärkning och samordning av forskningen och utbildningen inom turistsektorn
8. att verka för att i ökad utsträckning överföra nationella medel till den nordiska budgeten, främst vad gäller aktiviteter utanför Norden.

Gällande rekommendationens punkt 5 framgår av ministerrådets meddelande att den i punkten nämnda värderingen har gjorts i samband med marknadsföringskampanjen som nu arbetas med i USA. Vad gäller USA-kampanjen skall den i sin tid också utvärderas.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser punkten 5 i rekommendation nr 21/1989 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Kaj Poulsen (S)

Lodve Solholm (FrP)

Karl-Erik Svartberg (s)

Peder Sønderby (V)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Meddelande**om rekommendation nr 22/1989 angående nordiskt turistprogram**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anta ett nordiskt turistprogram i enlighet med ministerrådets förslag
B 93/t, och vad kommunikationsutskottet anfört,
att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av programmet i sin
verksamhetsberättelse, *C 1*.

(Meddelandet, se C 1, s. 1450)

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2308)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt turistprogram

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 22/1989 angående nordiskt turistprogram.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att anta ett nordiskt turistprogram i enlighet med ministerrådets förslag B 93/t, och vad kommunikationsutskottet anfört att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av programmet i sin verksamhetsberättelse, C 1.

Den 11 maj 1989 antog turistministrarna det föreslagna turistprogrammet.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 22/1989 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (AC)

Sakari Knuutila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Karl-Erik Svartberg (s)

Eeva Turunen (Kok)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Lodve Solholm (FrP)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande**om rekommendation nr 23/1989 angående sam-
nordisk användning av informationssystem och
databanker**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna till en samnordisk användning av nuvarande
nationella informationssystem och databanker,
att undersöka förutsättningarna för eventuella nya informationssystem
och databanker för t. ex. miljöfrågor, turism och trafiksäkerhet,
att utreda hur de nordiska standarderna inom området förhåller sig till
motsvarande standarder inom EG.

(Meddelandet, se C 1, s. 1271)

Meddelande

om rekommendation nr 24/1989 angående utvidgat Nordresekort

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skyndsamt undersöka förutsättningen för ett bibehållande av en generös prisnivå på "Nordturist för unga" även efter breddning,

att inleda förhandlingar med järnvägsföretag, flygbolag, bussbolag och aktuella rederiföretag för att kortet fr. o. m. 1990 skall omfatta även Västnordens färje-, flyg-, och busslinjer samt Nordkalottens busslinjer, samt

att med särskild betoning av tidsaspekterna beakta vad kommunikationsutskottet anfört i sitt yttrande över dokument C 1/1989.

(Meddelandet, se C 1, s. 1434

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2311)

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående utvidgat Nordresekort

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 24/1989 angående utvidgat Nordresekort.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

att skyndsamt undersöka förutsättningarna för ett bibehållande av en generös prisnivå på "Nordturist för unga" även efter en breddning

att inleda förhandlingar med järnvägsföretag, flygbolag, bussbolag och aktuella rederiföretag för att kortet fr. o. m. 1990 skall omfatta även Västnordens färje-, flyg- och busslinjer samt Nordkalottens busslinjer, samt

att med särskild betoning av tidsaspekterna beakta vad kommunikationsutskottet anfört i sitt yttrande över dokument C 1, 1988 som anförs i det ovan anförda.

Av ministerrådets meddelande framgår bl. a. att både regeringar och parlament i Norden har krävt att järnvägarna själva skall kunna finansiera sin verksamhet samt att det varken finns eller kommer att finnas nordiska pengar för att subventionera ungdomsresandet i Norden.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 24/1989 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Birgitte Husmark (SF)

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuutila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Karl-Erik Svartberg (s)

Eeva Turunen (Kok)

Ingi Björn Albertsson (Fh)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Anne Enger Lahnstein (Sp)

Lodve Solholm (FrP)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 25/1989 angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder syftande till ökad samplanering och ökat investerings-
samarbete mellan de statliga järnvägsföretagen i Norden, samt
att förbättra förutsättningarna för de nordiska järnvägsförvaltningarna
att skapa ett utvidgat samarbete med organisation, produktutveck-
ling, utbud och marknadsföring av godstransportsystemen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1435)

Meddelande

om rekommendation nr 26/1989 angående for- donstekniskt samarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att det fordonstekniska samarbetet mellan de nordiska länderna förbät-
ras och får större genomslagskraft, samt
att verka för enhetliga bestämmelser vid typ- och kontrollbesiktning av
fordon.

(Meddelandet, se C 1, s. 1444)

Meddelande

om rekommendation nr 27/1989 angående sam- ordnad trafik- och trafiklärarutbildning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för att likartade krav ställs på trafikundervisningen inom Norden,

att ta initiativet till att etablera en nordisk trafiklärarhögskola, samt

att trafiklärarexamen som avlagts i ett nordiskt land också får giltighet i de övriga nordiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1444)

Meddelande**om rekommendation nr 28/1989 angående handlingsplan mot cancer**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anta en nordisk handlingsplan mot cancer i enlighet med minister-
rådsförslag B 96/s och med hänsyn tagen till social- och miljöutskottets
synpunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1397

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2316)

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående handlingsplan mot cancer

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 28/1989 angående handlingsplan mot cancer.

Ministerrådet meddelar, att social- och hälsovårdsministrarna fastställt den nordiska handlingsplanen mot cancer i juni 1989 och att därvid de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet vid Nordiska rådets 37:e session inarbetats i planen.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 28/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 29/1989 angående nordisk arbetsmiljökonvention

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anta en nordisk arbetsmiljökonvention i enlighet med ministerråds-
förslag *B 97/s* samt med beaktande av social- och miljöutskottets
synpunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1378)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2318)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående nordisk arbetsmiljökonvention

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 29/1989 angående Nordisk arbetsmiljökonvention.

I meddelandet erinras om att en konvention i enlighet med rekommendationen undertecknats mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige den 29 juni 1989. Alla länder utom ett har ratificerat konventionen.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 29/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Erik Dalheim (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Dorte Bennedsen (S)

Knud Glønborg (KrF)

Tore A. Liltved (H)

Grethe Lundblad (s)

Páll Pétursson (F)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 30/1989 angående utbildning och legitimation av kiropraktorer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktors legitimation och yrkesutövning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1397)

Meddelande

om rekommendation nr 31/1989 angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidareutveckla samarbetet på handikappområdet genom att undersöka möjligheterna att skapa en samnordisk modell för hjälpmedelsförsörjning för handikappade.

(Meddelandet, se C 1, s. 1398)

Meddelande

om rekommendation nr 32/1989 angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda förutsättningarna att inrätta ett samarbetsorgan för räddningstjänstområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1271)

Meddelande

om rekommendation nr 33/1989 angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att göra en kartläggning av småbarnsfamiljernas förhållanden i de nordiska länderna mot bakgrund av nationella och nordiska undersökningar,

2. att ta initiativ till ett erfarenhetsutbyte och samarbete mellan de nordiska forskningscentra för barn och barns uppväxtvillkor syftande till gemensam planering av forskningsinsatser,

3. att utvärdera hur de nordiska länderna hjälper de barn och deras familjer som av psykiska och sociala skäl är i behov av särskilt stöd.

(Meddelandet, se C 1, s. 1398)

Meddelande

om rekommendation nr 34/1989 angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att snarast möjligt skapa en fri nordisk arbetsmarknad för lantmätare.

(Meddelandet, se C 1, s. 1367

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2324)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 34/1989 angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare.

I sitt meddelande hänvisar ministerrådet till att ett utredningsarbete skall igångsättas om nordisk arbetsmarknad för självständiga yrkesutövare. Utskottet noterar ministerrådets uppfattning att frågor om olika yrkesgruppers arbetsmarknad borde lösas genom generella nordiska avtal eller avtal om ömsesidigt erkännande av utbildningar.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 34/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande

om rekommendation nr 35/1989 angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utarbeta ett tidsbestämt aktionsprogram för att uppfylla Världshälsoorganisationens (WHO) mål om en 25%-ig minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000.

(Meddelandet, se C 1, s. 1401)

Meddelande

om rekommendation nr 36/1989 angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tillsätta en planeringskommitté med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt reumatikerår 1991,
att utarbeta en plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar. beträffande förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1403)

Meddelande

om rekommendation nr 37/1989 angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att ta initiativ till att det utarbetas en gemensam nordisk handlingsplan
för sillgrisslan och liknande havsfågelararter med syfte att klarlägga
orsakerna till arternas tillbakagång och föreslå konkreta åtgärder.

(Meddelandet, se C 1, s. 1423)

Meddelande

om rekommendation nr 38/1989 angående nordiskt miljö- och biologår 1990

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anslå tillräckliga medel och sekretariatsresurser för att följa upp
miljö- och biologåret.

(Meddelandet, se C 1, s. 1424)

Meddelande**om rekommendation nr 39/1989 angående nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att i sitt arbete med en ny handlingsplan mot luftföroreningar inkludera
förslag till åtgärder mot utsläpp av koldioxid, både vad gäller energi-
sektorns och trafiksektorns andelar därav.

(Meddelandet, se C 1, s. 1424

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelan-
det, se s. 2330)

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 39/1989 angående plan för att reducera koldioxidutsläppen.

I sitt meddelande hänvisar ministerrådet till ministerrådsförslaget om handlingsplan mot luftföroreningar (B 106/s) som innehåller strategi och förslag rörande globala luftföroreningar och särskilt tar upp koldioxidproblemen. Utskottet behandlar ministerrådsförslaget i ett särskilt betänkande.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 39/1989 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 30 januari 1990

Svein Alsaker (KrF)

Dorte Bennedsen (S)

Erik Dalheim (A)

Knud Glønborg (KrF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Tore A. Liltved (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Páll Pétursson (F)

Sten Svensson (m)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Meddelande**om rekommendation nr 40/1989 angående avskaffande av tull- och gränsprocedurer**

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at inden udgangen af 1992 i princippet afvikle alle toldprocedurer og andre grænsekontroller for varer mellem de nordiske lande. Som led i dette og inden for samme tidsfrist udformes fælles nordiske regler på det veterinære og det fytosanitære område.

(Meddelandet, se C 1, s. 1491)

Meddelande

om rekommendation nr 41/1989 angående utökad nordiskt utbildningssamarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) *at* inden udgangen af 1992 gennemføre princippet om fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver (deleksaminer),
- b) *at* forhøje ambitionsniveauet for Nordplus, således at programmet kommer til at omfatte mindst 3 000 studenter årligt og at udarbejde de nødvendige foranstaltninger til at sikre tilstrækkelig nordisk adgang til Erasmus-programmet,
- c) *at* i løbet af 1990 udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i andre europæiske lande, inklusive en første fase, som omfatter 500 årlige stipendier.

(Meddelandet, se C 1, s. 1356)

Meddelande

om rekommendation nr 42/1989 angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at udarbejde en langsigtet udviklingsplan for den nordiske industrifond
med det formål at øge fondens muligheder for at støtte nordiske
virksomheders deltagelse i og påvirkning af det teknologiske samarbejde i Europa.

(Meddelandet, se C 1, s. 1473

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2334)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond

Udvalgets indstilling

Udvalget konstaterer, at en udviklingsplan for Nordisk Industrifond er ved at blive gennemført, og at finansieringen er sikret for 1990. Finansieringen for 1991 og fremover kan endnu ikke bedømmes, men udvalget vil senere få mulighed for at bedømme dette på baggrund af et oplæg fra Fonden.

Udvalget *indstiller* på denne baggrund, at rekommendationen *afskrives*.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Ylva Annerstedt (fp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Anker Jørgensen (S)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Kimmo Sasi (Kok)

Karin Söder (c)

Ernst Wroldsen (A)

Claes Andersson (Skdl)

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Hans Gustafsson (s)

Marianne Jelved (RV)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Mikael Petersen (Sj)

Eino Siuruainen (K)

Anders Talleraas (H)

Formand

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 43/1989 angående överföring av miljöteknologi utanför Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) *at* fremlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa,
- b) *at* fremlægge forslag til en europæisk miljøfond med det formål at gøre moderne miljøteknologi tilgængelig for lande, som har store grænseoverskridende forureningsproblemer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1424)

Meddelande

om rekommendation nr 44/1989 angående ett nordiskt institut för EG-rätt

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at oprette et nordisk institut for EF-ret.

(Meddelandet, se C 1, s. 1292)

Meddelande

om rekommendation nr 45/1989 angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- a) *at* til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990 fremlægge en første revideret version af "Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92" med udgangspunkt i de forslag, som indgår i den internationale samarbejdskomités rapport "Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd" samt under hensyn til de synspunkter, som fremkommer ved behandlingen af ovennævnte arbejdsprogram under Nordisk Råds 3. ekstrasession 1989, og
- b) *at* rapportere om arbejdet med gennemførelse af programmet dels til Nordisk Råds ordinære session, dels gennem en sommerrapport, som kan koncentrerer om særligt aktuelle temaer i integrationsarbejdet. Denne rapport afgives til Rådet hvert år senest 1. juni med henblik på behandling på udvalgenes sommermøder.

(Meddelandet, se C 1, s. 1272

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 2367)

*BILAGA***Arbejdsprogram "Norden i Europa 1989–92" Fremskridtsrapport
December 1989****Indholdsfortegnelse**

1. KAPITEL: Indledning og generelle bemærkninger	2339
2. KAPITEL: Oversigt over den seneste udvikling i de europæiske integrationsbestræbelser	2340
2.1.: Norden	
2.2.: EFTA	
2.3.: EF	
2.4.: Udviklingen i Østeuropa	
3. KAPITEL: Status vedrørende gennemførelsen af arbejdsprogrammet	2352
3.1.: Norden som hjemmemarked	
3.2.: Nordisk Transportmarked	
3.3.: Nordisk Kultur- og uddannelsesfællesskab	
3.4.: Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik	
3.5.: Miljøpolitik	
3.6.: Arbejdsmiljøpolitik	
3.7.: Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler	
3.8.: Information	
4. KAPITEL: Nye initiativer og projekter, som vil indgå i det videre arbejde	2359
4.1.: Norden som hjemmemarked	
4.2.: Nordisk transportmarked	
4.3.: Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab	
4.4.: Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik	
4.5.: Miljøpolitik	
4.6.: Arbejdsmiljøpolitik	
4.7.: Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler	
5. KAPITEL: Fremtidige revisioner af arbejdsprogrammet . . .	2366

1. Kapitel: Indledning og generelle bemærkninger

Nordisk Ministerråd vedtog den 19. juni 1989 arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989-92". Arbejdsprogrammet er en sammenstilling af Ministerrådets aktiviteter og målsætninger på i alt 82 emneområder, hvor det nordiske samarbejde knytter sig til den igangværende integrationsproces i Europa, herunder særligt udviklingen inden for EF.

I programmet er opstillet tidsfrister for de resultater, Ministerrådet ønsker at opnå på de forskellige områder, herunder et antal resultater, som var forudsat i 1989. Det understreges endvidere, at gennemførelsen af arbejdsprogrammet skal gives højeste prioritet i de respektive sektorer økonomiske planlægning. For 1990 er det i budgettet anslået, at udgifter på i alt ca. 75 mill. dkk vedrører de aktiviteter, som indgår i arbejdsprogrammet.

Allerede ved forelæggelsen af programmet gjorde Ministerrådet opmærksom på, at der på et antal områder ikke havde været tilstrækkelig tid til at konkretisere målsætningerne i ønskeligt omfang. Det gjaldt især kultur- og undervisningsområdet, industripolitikken, arbejdsmiljøet og turisme. Af denne grund og for at sikre, at indhold og målsætninger i det nordiske samarbejde hele tiden er aktuelle i forhold til den hastige udvikling på europæisk plan, bebudedes en første opdatering af programmet allerede i december 1989.

I denne første fremskridtsrapport er der således behov for dels at redegøre for den udvikling på europæisk plan, som det nordiske samarbejde skal forholde sig til, dels at gøre status over opnåede resultater under arbejdsprogrammet, herunder eventuelle afsluttede aktiviteter, og endelig at konkretisere og komplettere programmet på en række områder, som ikke var fyldestgørende behandlet i den første udgave.

Ministerrådet lægger vægt på et tæt samspil med Nordisk Råd i det fortløbende arbejde med "Norden i Europa". Nordisk Råds internationale samarbejdskomité's hovedbetænkning fra december 1988. "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet" indgik som en vigtig del af grundlaget for arbejdsprogrammet. Komiteen afgav den 13. september 1989 sin slutrapport med en række yderligere synspunkter og forslag vedrørende arbejdsprogrammet.

På Rådets ekstra session i Mariehamn den 14. november 1989 behandlede emnekredsen med udgangspunkt både i Ministerrådets arbejdsprogram og Nordisk Råds betænkninger. Behandlingen udmundede i en række rekommandationer, hvoraf én opfordrer Ministerrådet til at fremlægge en første revideret version af arbejdsprogrammet til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990. Opdateringen i form af denne fremskridtsrapport udgør Ministerrådets seneste bidrag i den således etablerede løbende proces.

Ministerrådet har langt fra haft mulighed for at tage stilling til alle de

forslag, der er fremkommet under behandlingen i Nordisk Råds organer, men har konstateret en stor overensstemmelse med Rådet i de overordnede prioriteringer. Under de nordiske landes stadig mere aktive deltagelse i den europæiske integrationsproces er det vigtigt at undgå, at der skabes nye hindringer for det frie samkvem på alle områder i Norden.

Ministerrådet lægger vægt på, at arbejdsprogrammet, samtidig med at det er ambitiøst, tillige skal være realistisk. Hermed menes, at der ved formuleringen af programmets målsætninger tages nøje hensyn til de praktiske og politiske muligheder for at realisere dem inden for de fastsatte tidsfrister. Desuden bør det understreges, at formen for det nordiske samarbejde og karakteren af de aftaler, der tilstræbes, som en selvfølge må indrettes på en måde, der ikke strider mod landenes andre internationale forpligtelser.

2. Kapitel: Oversigt over den seneste udvikling i de europæiske integrationsbestræbelser

2.1 Norden

For de nordiske EFTA-lande udgør EFTA fortsat den prioriterede forhandlingskanal i forholdet til De Europæiske Fællesskaber. Regeringernes holdning til, hvilken rolle det formaliserede nordiske samarbejde skal spille i forholdet til den europæiske integrationsproces, er uændret som beskrevet i arbejdsprogrammet og i Ministerrådets rapport "Norden i Europa II".

Den hurtige udvikling i EF/EFTA-samarbejdet og de nye samarbejds-mønstre, som tegner sig også med de østeuropæiske lande, indebærer yderligere udfordringer for det nordiske samarbejde. Samarbejdet på områder som lovgivning og kultur, der bygger på det grundlæggende sproglige og kulturelle fællesskab i Norden, må fortsat styrkes som en basis for deltagelsen i det europæiske samarbejde. Det må sikres, at de nordiske landes deltagelse i integrationen på europæisk plan ikke fører til nye hindringer inden for Norden, og tilbageblevne hindringer for det frie samkvem i Norden på alle områder må fjernes hurtigere og i mindst samme omfang som i EF/EFTA-samarbejdet.

Nedenfor redegøres kortfattet for de seneste tilkendegivelser vedrørende den europæiske integration i de enkelte lande.

2.1.1 Danmark

Udviklingen i Det europæiske Fællesskab har i det sidste års tid været kendetegnet af bestræbelserne på at gennemføre det indre marked samt overvejelserne om at iværksætte en regeringskonference om den økonomiske og monetære union. Disse emner vil fortsat spille en stor rolle i samarbejdet, ligesom spørgsmålet om, hvilken rolle Fællesskabet skal spille i det fremtidige europæiske samarbejde, trænger sig på med stigende styrke.

Den danske regering har en klar og positiv holdning til gennemførelsen af det indre marked.

Regeringens holdning til tankerne om iværksættelsen af den økonomiske og monetære union reflekterer de synspunkter, der blev tilkendegivet under en debat i Folketinget den 30. november 1989. Regeringen agter således at arbejde for, at den kommende regeringskonference også skal beskæftige sig med andre emner som for eksempel en opstramning af reglerne i Fællesakten om de nye politikområder. I denne forbindelse kan der være tale om miljø- og arbejdsmarkedspolitik.

Derudover arbejder den danske regering for, at regeringskonferencen også skal beskæftige sig med forholdet til tredjelande — EFTA-landene og de mellem- og østeuropæiske lande. Regeringen finder, at Fællesskabet burde overveje en udbygning af de institutionelle strukturer med henblik på at knytte disse lande tættere til udviklingen i EF. Denne holdning flyder naturligt af den kendsgerning, at udviklingen i Fællesskabet har haft en næsten magnetisk indvirkning på tredjelande. Adskillige af disse ønsker at blive tættere knyttet til Fællesskabet.

Regeringen lægger dernæst betydelig vægt på, at der opnås fremskridt under de igangværende drøftelser med EFTA-landene inden for rammerne af den såkaldte Oslo/Bryssel-proces. Der er selvsagt tale om en kompliceret forhandlingsproces, hvor der er betydelige problemer af juridisk og institutionel karakter. Fra dansk side mener man dog, at sådanne hensyn i den sidste ende må underordnes de politiske hensyn til at opnå en aftale mellem EFTA og EF baseret på tosøjle-princippet.

Der er dog samtidig hermed ingen tvivl om, at skal der etableres en aftale, stiller dette også krav til EFTA-landene om at udvise imødekommethed på områder, hvor disse har særligt beskyttede interesser. En aftale, der indebærer, at de nyder større fordele af EF's indre marked, må naturligt medføre indrømmelser fra deres side.

I den kommende tid vil debatten i EF være koncentreret om Fællesskabets fremtidige rolle i det europæiske samarbejde. Den danske regering arbejder for at styrke samarbejdet både i bredden og i dybden; dvs. intensiteten i det eksisterende samarbejde bør forøges samtidig med, at Fællesskabet forholder sig åbent over for tredjelande. Fællesskabet må således ikke udvikle sig til en indadskuende selvtilstrækkelig klub. Denne holdning reflekterer et ønske om at fremme Fællesskabets rolle som dynamo og magneten i det europæiske samarbejde.

I forlængelse heraf indtager man fra dansk side en positiv holdning til en udvidelse af Fællesskabet med nye medlemslande. Man er rede til at byde de lande velkommen, som er rede til at opfylde de betingelser, der stilles til et medlemskab, herunder at deltage i en videreudbygning af samarbejdet.

2.1.2 *Finland*

Finlands regering avgav 28.11.1989 ett meddelande till riksdagen om Finlands förhållande till integrationsutvecklingen. Meddelandet är en uppföljning av den redogörelse som gavs 1.11.1988 till riksdagen.

Regeringen utgår från att integrationen är en fortgående process, som kraftigt ökar konkurrensen på den europeiska marknaden och åstadkommer betydande förändringar inom samhällslivets olika sektorer. Man betonar att det nuvarande skedet i den västeuropeiska integrationen är en helhet. Regeringen eftersträvar ett arrangemang mellem EFTA-länderna och EG, genom vilket ett europeiskt ekonomiskt område (EES) stegvis skapas utgående från de utredningar som EFTA-EG:s tjänstemannagrupp gjort. Enligt regeringens åsikt är det möjligt att förbättra förutsättningarna för en varaktig ekonomisk tillväxt och därigenom en balanserad samhällsutveckling genom att de hinder som begränsar rörligheten för varor, tjänster, kapital och personer avvecklas. Genom deltagande i samarbete även på utbildningens, forskningens, kulturens, turismens, miljövårdens och konsumentskyddets områden kan vårt samhälles utveckling och medborgarnas välbefinnande främjas på ett mångsidigt sätt.

Regeringen fäster särskild uppmärksamhet vid frågor som hör till den sociala dimensionen.

Regeringen anser att EES-arrangemanget ökar våra möjligheter att effektivt samarbetet också med andra länder och grupper av länder. Regeringen anser det vara viktigt att säkerställa förutsättningarna för ett ytterligare utvecklande av det ekonomiska samarbetet med de östeuropeiska länderna, både bilateralt och multilateralt och betonar att det i EES-processen skapas allmänna ramar, med vilkas hjälp vi endast kan trygga jämbördiga utgångspunkter i förhållande till andra länder.

Regeringen anser det vara viktigt att få till stånd sådana former för beslutsfattandet som gör det möjligt för Finland och de övriga EFTA-länderna att påverka de föreskrifter som gäller EES, samt att åstadkomma avgöranden som tryggar en tillräckligt effektiv övervakning och enhetlig tillämpningspraxis. Man konstaterar att avtalet om ett europeiskt ekonomiskt område förutom på relationerna mellan EFTA-länderna och EG också skulle tillämpas på relationerna EFTA-länderna emellan och därmed också på dem som råder mellan de nordiska länderna. Det är viktigt att fastställa relationen mellan gällande nordiska avtal och de kommande arrangemangen.

Vid de kommande förhandlingarna eftersträvar regeringen i första hand gemensamma EES-lösningar. Vid behov förhandlar regeringen om specialarrangemang som är oundgängliga för att trygga Finlands grundläggande nationella intressen. Regeringen kommer på grundval av de principer för verksamheten som fastställdes i den redogörelse som gavs 1.11.1988, utredningar som gjorts i samråd mellan EFTA-länderna och EG-kommisionen samt den handlingslinje som fastställts i dette meddelande att

eftersträva att förhandlingarna mellan EFTA-länderna och EG om ett multilateralt och täckande avtal för skapandet av ett europeiskt ekonomiskt område inleddes vid ingången av år 1990. Under dessa förhandlingar kommer ärendena ytterligare att beredas inom ramen för den organisation för uppföljning och beredning som har skapats. Regeringen kommer att fortgående informera riksdagen om förhandlingarnas gång.

Vid omröstning i riksdagen ställde sig en majoritet bakom regeringens handlingslinje i meddelandet.

2.1.3 *Island*

I 1988 udgjorde Islands handel med EF 52% af importen og 59% af eksporten. Europa i sin helhed er i dag Islands langt vigtigste handelsområde. I 1987 gik mere end 2/3 af landets eksport til EF- og EFTA-landene, og knap 3/4 af importen kom fra disse lande. Island har derfor store interesser i forbindelse med udviklingen af Europas indre marked.

Fisk og fiskeprodukter er langt den største del af Islands eksport og udgjorde 72% af den totale eksport i 1988. Med henblik på internationale handelsforhandlinger og eksport er det derfor Islands primære hensigt at sikre frihandel med fisk og fiskeprodukter.

Med det kommuniké, som blev sendt ud efter EFTA-topmødet i Oslo den 14 – 15. marts i år, startede et nyt kapitel i forholdet mellem EFTA- og EF-landene.

Oslomødet var vigtigt for Island i to henseender. For det første manifesteres Islands vilje til, i fællesskab med de øvrige EFTA-lande, at søge nye veje og metoder til at indrette sig efter EFs indre marked. For det andet blev det endeligt slået fast i EFTA-regi, at man ville etablere frihandel med fiskeprodukter, hvilket Island har stræbt efter lige siden vi meldte os ind i EFTA i 1970.

Umiddelbart efter Oslomødet begyndte forberedelserne af opgaver, som man havde besluttet sig for i Oslo. Et udvalg bestående af embedsmænd på højt niveau (High Level Steering Group/HLSG) blev nedsat, under hvilken man dannede fem arbejdsgrupper, som skal udrede fri trafik af varer, tjenester og kapital, fri adgang til arbejde og bosættelse, regionalpolitik og det europæiske økonomiske områdes juridiske og institutionelle spørgsmål. Grupperne undersøgte disse punkter ud fra de regler, som nu er gældende inden for EF, og man lagde vægt på, at EFTA-landene optrådte samlet som en helhed. HLSGs første møde blev holdt den 28. april i år, og på et fælles afslutningsmøde den 20. oktober i år konkluderede man, at der var tilstrækkelige forudsætninger for at gå videre, dvs. med at forberede forhandlinger.

Islands udenrigsminister, Jón Baldvin Hannibalsson, har siddet som formand for EFTAs ministerråd i den sidste halvdel af det indeværende år, imens denne første fase af forhandlingerne har stået på. I kraft af dette formandskab har ministeren mødt flere kollegaer fra EF-lande og talt

EFTA-landenes sag. Formentlig vil EFTA og EFs fælles ministermøde, som finder sted den 19. december, afgøre, om man skal fortsætte EFTA og EFs samarbejde med henblik på et mere systematisk form med direkte forhandlinger.

Umiddelbart efter begyndelsen af disse forhandlinger nedsatte man et samrådsudvalg bestående af repræsentanter for henholdsvis islandske myndigheder og interessenter. Dette samråd er baseret på informationsudveksling og orientering om sagens udvikling. Foruden samrådsudvalget har repræsentanter for Altingets parlamentariske udvalg, såvel det udenrigspolitiske som det udvalg, som udreder forholdet til de øvrige EFTA-lande og til EF, fulgt med i arbejdet. Udenrigsministeren har forelagt en rapport for Altinget om forhandlingerne, og den bliver nu debatteret.

På grund af det lave befolkningstal og markedets størrelse i Island, er man betænkelig over for idéen om fri adgang til arbejde og bosættelse samt udenlandsk andel i landets naturrigdomme. Under forhandlingerne har man derfor et vist forbehold over for disse punkter. For det første er der tale om samme forbehold, der er gældende for det nordiske arbejdsmarked. Island har god erfaring af det fællesnordiske arbejdsmarked og er derfor ikke blevet tvunget til at henvide til det forbehold, som engang er taget. For det andet vil udenlandske parter ikke kunne investere i Islands naturrigdomme, dvs.. fiskeri og energi. Island har også taget forbehold vedrørende kapitalliberalisering jfr. kapitel 3.1.

Det er vigtigt for Island, i lighed med de øvrige EFTA-lande, at sikre en indretning efter EFs marked og dannelse af et europæisk økonomisk område bestående af Vesteuropas 18 stater. Det vil Island bestræbe sig på.

2.1.4 Norge

Den norske regjeringen har tre nøkkelord for sitt EFTA/EF-arbeide: Det skal være ambisiøst, åpent og samlende.

Ambisiøst – fordi målet for tilnærmingen til EF, slik Stortinget selv har definert det, er et omfattende og helhetlig Europeisk Økonomisk Samarbeidsområde (EØS).

Åpent – fordi vi vil ha en bred og saklig debatt.

Samlende – i Norge fordi dette er i samsvar med tradisjonen i viktige utenrikspolitiske spørsmål, og i EFTA for å gi styrke overfor EF både i forhandlingsprosessen og senere.

Regjeringen bygger sin aktive tilpasningspolitikk på de retningslinjer som er trukket opp i Stortingsmelding nr. 61 for 1986–87 og Innst.S.nr. 244 fra 1987–88, og slik de utvikles videre gjennom drøftelser mellom Regjering og Storting. Regjeringen baserer sitt forhold til EF og tilpasningspolitikken til EFs indre marked på at Norge ikke er medlem av EF.

Den norske regjeringen følger nå aktivt opp erklæringen fra EFTAs Oslomøte i mars.

Norge har tilsluttet seg Oslo-erklæringens formuleringer om at forhand-

lingene bør lede til en størst mulig realisering av fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer. Videre sikter Norge mot et nærmere samarbeid på områder utenfor det indre marked som miljøvern, sosiale spørsmål, utdanning og forskning.

Ut fra Norges interesser må målene for EFTA- og EF-arbeidet være:

- Full adgang for norsk næringsliv til EFs indre marked.
- Fjerning av opprinnelsesregler for EFTA-eksport til EF-land.
- Avskaffelse av bruk av anti-dumping-tiltak for handel innenfor EØS.
- Fri adgang for eksport av fiskeprodukter til EF-land.
- Felles konkurranseregler i EØS, slik at konkurransen mellom de ulike landenes bedrifter kan skje på et mest mulig likt grunnlag.
- Sikre høye standarder og ambisjoner på det sosial- og distriktspolitiske området, samt i miljøvernarbeidet.
- Full deltagelse i EF-samarbeidet på områder som miljøvern, forskning og utvikling, sosiale spørsmål, utdanning og forbrukerspørsmål.
- Opprettelse av EFTA-organer som kan sikre at EFTA blir en effektiv samarbeidspartner i EØS.

Det er ingen tvil om at dette, både enkeltvis og samlet, er meget ambisiøse mål. Men den norske Regjeringen vil gjøre det den kan for å bidra til at resultatet av Oslo-prosessen blir i samsvar med ambisjonene.

2.1.5 Sverige

I Sverige fortsätter arbetet i enlighet med de riktlinjer som angavs i regeringens proposition om Sverige och den västeuropeiska dimensionen i december 1987 och de uttalanden som antogs av riksdagen. Under hösten har regeringen vid två tillfällen lämnat muntliga redogörelser för uppläggningsen och resultaten av kartläggningsarbetet mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen lämnats vid två tillfällen, nämligen i början av oktober resp. i november. Härutöver har skriftliga redovisningar av läget i EG-EFTA-arbetet och det interna svenska förberedelsearbetet publicerats, senast i oktober. Dessa har dock inte formellt underställts riksdagen.

2.2 EFTA

Arbetet inom EFTA under tiden sedan arbetsprogrammet fastställdes har dominerats av den oförbindliga kartläggning som följde på de förslag om ett mera strukturerat samarbete som EG-kommissionens ordförande Jacques Delors framlade i januari och det svar som EFTA-ländernas statsministrar gav vid sitt möte i mars. Samtidigt har det fortsatt ett arbete med konkreta frågor i den s. k. Luxemburgprocessen. I de bilaterala förbindelserna har Schweiz ingått ett avtal med EG om etableringsrätt på försäkringsområdet. Österrike har inlämnat en ansökan om medlemskap i EG. Det kan dock förutses att EG:s behandling av denna kommer att ta lång tid.

Under sommaren utförde tjänstemän från EFTA-länderna och EG-kom-

missionen den första fasen i kartläggningen av förutsättningarna för ett djupare samarbete. Fyra arbetsgrupper för substansfrågorna redovisade resultatet av sitt arbete till slutet av juli. Under hösten pågick den andra fasen för att klargöra de legala och institutionella förutsättningarna för ett närmare samarbete mellan EFTA-länderna och EG. Vid sitt avslutande möte den 20 oktober 1989 antog man ett antal gemensamma slutsatser rörande det kartläggningsarbete som utförts. Det var parternas gemensamma uppfattning att det bör finnas förutsättningar för ett brett samarbete, som i princip omfattar alla fyra friheterna och gränsande områden (forskning och utveckling, miljövård, konsumentfrågor, utbildning, små och medelstora företag, turism och sociala frågor). EG:s gemensamma jordbrukspolitik hålls utanför samarbetet, men möjligheterna att främja också handeln på jordbruksområdet skall prövas. Frågan om frihandelsområde – i så fall "fundamentally improved" – eller tullunion lämnas öppen.

Man fastslog inledningsvis att största möjliga samarbete kring den inre marknadens fyra friheter förutsatte att EG:s regelverk i form av tillämpliga förordningar, direktiv, beslut och rättspraxis, inklusive den s. k. "Cassis de Dijon-principen", lades till grund för ett kommande samarbetsavtal. Regelverket skulle identifieras gemensamt av EFTA-länderna och EG. Övergångsarrangemang och särlösningar kunde bli aktuella. EFTA-länderna signalerar möjliga undantag grundade på nationell säkerhet och vitala intressen liksom behov av övergångsarrangemang på vissa områden. Det gäller bl. a. i sådana fall då EFTA-länderna har "more elaborate rules" (avser bl. a. hälsa, miljö och säkerhet) och i några fall beträffande gemensam arbetsmarknad.

De nämnda retningslinier blev bekräftat i fælleserklæringen fra EF/EFTA-ministerrådet den 19. december 1989.

I erklæringen bekræftede ministrene fra de 18 lande den meget specielle betydning, som da tillægges de privilegerede relationer mellem Fællesskabet, dets medlemsstater og EFTA-landene som en fundamental faktor, ikke alene for dem selv, men også for hele det europæiske kontinent. I den forbindelse hilste de de seneste politiske og økonomiske ændringer i andre europæiske lande varmt velkommen.

Ministrene var enige om i fællesskab at søge at definere en mere struktureret ramme for samarbejdet mellem EF og alle EFTA-landene sammen. Med dette for øje besluttede de at indlede formelle forhandlinger så snart som muligt i første halvår af 1990 med det mål at afslutte dem så hurtigt som muligt.

EFTA-landenes repræsentanter udtalte under mødet, at de sigter mod strukturering af en aftale omkring midten af året og afslutning af forhandlingerne med årets udgang, således at en aftale kan træde i kraft den 1. januar 1993.

Ud over målsætningen om at realisere de fire friheder for varer, tjenester, kapital og personer sættes det også som mål at styrke samarbejdet

inden for rammerne af Fællesskabets aktiviteter på andre områder såsom forskning og udvikling, miljø, uddannelse, arbejdsvilkår og social velfærd, forbrugerbeskyttelse, programmer for små og mellemstore virksomheder samt turisme. Endvidere er det målet at reducere økonomiske og sociale forskelle mellem de forskellige regioner.

EFTA-landenes repræsentanter betonedede endvidere, at mekanismer til fælles beslutningstagen var nødvendige for aftalens funktion og med tanke på dens rækkevidde.

Ministrene fandt, at den ramme, som skabes, bl. a. fuldt ud skal respektere parternes beslutningsautonomi og endvidere indeholde procedurer, der effektivt sikrer, at begge siders synspunkter bliver taget i betragtning, og passende ordninger til at sikre den direkte effekt af fælles lovgivning, overvågning af dens gennemførelse, domstolovervågning samt at aftalen i almindelighed fungerer godt. Der sigtes mod en samlet aftale, som dækker både de substansmæssige og de juridiske og institutionelle aspekter.

2.3 EF

2.3.1 *Status for vedtagelse og gennemførelse af det indre marked*

Bortset fra enkelte sektorer er EF's regelværk vedrørende det indre marked, som det var forudset i hvidbogen fra 1985, nu ved at være på plads. EF-kommissionen har ved udgangen af 1989 forelagt næsten alle de, nu, 279 forslag i hvidbogsprogrammet.

EF's Ministerråd har gjort store fremskridt i løbet af 1989, især i første halvår, og har truffet beslutning om ca. 60 pct. af forslagene. De tre direktivforslag om opholdsret for ikke-erhvervsaktive personer synes nu at være nær deres vedtagelse, hvilket antyder, at man er ved at komme i gang med at realisere det indre marked også på de områder, hvor der fortsat kræves enstemmighed. Vanskelige områder for EF-Rådet er dog fortsat ophævelsen af grænsekontrol og harmonisering af skatter og afgifter.

De hurtige fremskridt i lovgivningsprocessen har imidlertid henledt opmærksomheden på spørgsmålet om at sikre den nationale gennemførelse og anvendelse af de vedtagne retsakter. EF-Kommissionen beskæftigede sig i en meddelelse, der blev offentliggjort i september 1989, med dette emne. Hovedkonklusionen var, at de enkelte landes gennemførelsesforanstaltninger langtfra er tilfredsstillende. Således var kun 7 ud af 68 direktiver, som på daværende tidspunkt skulle have været implementeret, faktisk omsat til national lovgivning i samtlige medlemslande.

Der er dog i den sidste del af 1989 sket en forbedring af situationen, herunder er antallet af direktiver, som er gennemført i alle medlemslande, fordoblet. Der er endvidere store forskelle fra land til land. F.eks. i Danmark er næsten alle direktiver gennemført.

Kommissionen har peget på fire problemområder med hensyn til omsætningen af det indre marked i praksis: overholdelsen af forpligtelser ifølge EF-traktaten, gennemførelse af direktiverne, anvendelse af de ved-

tagne og gennemførte retsakter samt effektive juridiske klagemuligheder. Der er næppe tvivl om at løsningen af de spørgsmål, som Kommissionen her tager fat på, vil komme til at spille en vigtig rolle i perioden op til den 1. januar 1993.

2.3.2 *Den økonomiske og monetære union*

Første etape af den økonomiske og monetære union skal efter planerne begynde den 1. juli 1990. Indholdsmæssigt omfatter den foruden realiseringen af det indre marked og af den økonomiske samhørighed (struktur-fondene) en styrkelse af samordningen af den økonomiske politik og finanspolitikken samt en styrkelse af samarbejdet mellem centralbankerne. Det forudsættes endvidere, at alle fællesskabsvalutaer skal deltage på lige vilkår i Det europæiske valutasamarbejde (EMS), og at alle hindringer for privat anvendelse af ECU'en fjernes.

Der er ikke sat dato på afslutningen af første etape og dermed overgangen til eventuelle mere forpligtende etaper.

2.3.3 *Den sociale fællesskabspagt ("charter")*

Fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkeds-mæssige og sociale rettigheder tilsigter at tillægge de arbejdsmarkeds-mæssige og sociale aspekter samme betydning som de økonomiske aspekter ved gennemførelsen af det indre marked i EF. Pagten fastslår bl. a. rettigheder vedrørende fri bevægelighed, beskæftigelse og løn, arbejdsvilkår og social sikring, foreningsfrihed, kollektive forhandlinger og medbestemmelse. Desuden er der bestemmelser om beskyttelse af sundheden og sikkerheden på arbejdspladsen og af svage grupper i arbejdslivet.

EF-Kommissionen har fremlagt et handlingsprogram vedrørende den faktiske gennemførelse af de rettigheder, som er defineret i pagten.

2.3.4 *Miljøagentur og miljøovervågning*

Arbejdet inden for EF med fremsættelse og vedtagelse af miljødirektiver er gået hurtigt i 1989. De vigtigste beslutninger i EF angår luftforurening fra biler og fra affaldsforbrænding samt genteknologi. Herudover ventes EF's ministerråd at træffe beslutning om etablering af en europæisk miljømyndighed for overvågning og information. Kommissionen har foreslået, at tredjelande skal kunne deltage i arbejdet, og EFTA-landene har tidligt tilkendegivet ønske om fuld deltagelse.

På CFC-området har forskningsindsatser i de nordiske lande og de vidtgående nordiske reduktionsplaner været medvirkende til at EF's ministerråd i marts 1989 traf beslutning om at stræbe efter at afskaffe produktion og forbrug af CFC ved udgangen af dette århundrede.

2.3.5 *Det audiovisuelle EUREKA*

Konferencen om det audiovisuelle EUREKA den 30. september til 2. oktober 1989 blev en succes, der satte arbejdet i gang med deltagelse af 26 europæiske lande, herunder EFTA-landene og fire østeuropæiske lande. Komiteen af nationale koordinatører har i løbet af efteråret 1989 arbejdet med at udmønte den vedtagne ramme for det audiovisuelle EUREKAs struktur i konkrete forslag.

Samarbejdet, som er et fransk initiativ, har til formål at øge produktion og distribution af europæiske film og TV-programmer og herigennem i et europæisk perspektiv binde informationsteknologiens tekniske side sammen med dens kulturelle side. Det kan ses i sammenhæng med EF-direktivet om TV uden grænser, som efter en vanskelig proces blev vedtaget den 3. oktober 1989 med bestemmelser om kvoteregler for udsendelsernes indhold af europæisk produceret stof.

2.3.5 *Personers fri bevægelighed*

Fjernelse af grænsekontrol for almindelige mennesker vil for borgerne være et af de mest synlige tegn på, at de målsætninger, der indgår i begreberne "indre marked" og "borgernes Europa", er opnåede. For at nå dette mål kræves der beslutninger om harmonisering og samarbejde på en lang række områder.

Indadtil omfatter det spørgsmål som bekæmpelse af terrorisme og narkotikasmugling m. v., forbedret samarbejde mellem politimyndighederne, retligt samarbejde samt kontrol med genstande, som de rejsende medfører. Udadtil drejer det sig om en effektiv og pålidelig kontrol ved grænserne, koordineret politik over for producent- og transitlande for narkotika osv.

2.3.6 *Ophævelse af fiskale grænser*

EF-Kommissionen har i en meddelelse fra foråret 1989 givet udtryk for en noget mere fleksibel holdning til indbyrdes tilnærmelse af indirekte skatter (afgifter) end tidligere. Det drejer sig især om forslagene om harmonisering af momsatsenerne i form af bånd eller minimumssatser og af visse punktafgifter, på de fleste områder med minimumssatser. Samtidig har Kommissionen imidlertid foreslået en gradvis forhøjelse af værdien af afgiftsfritagelsen i rejsegodstrafikken mellem EF-landene.

2.3.7 *Rammeprogram for forskning og udvikling 1990–94*

EF-Kommissionens forslag til nyt rammeprogram opererer med en samlet beløbsramme på 7,7 mia. ECU fordelt på følgende tre hovedområder: Basisteknologier, forvaltning af naturressourcer og forvaltning af intellektuelle ressourcer.

Efter vedtagelsen af rammeprogrammet (med enstemmighed) skal der træffes beslutning om iværksættelsen af særprogrammer (kvalificeret flertal). Forslaget rummer mulighed for, at tredjelande kan deltage under særprogrammerne.

2.3.8 *Det europæiske Råds møde i Strasbourg, den 8. – 9. december 1989*

På Det Europæiske Råds møde bekræftedes datoen den 1. juli 1990 for begyndelsen af den første etape af en økonomisk og monetær union. Det blev endvidere fastsat, at en mellemstatslig konference til forberedelse af de traktatændringer, som vil være nødvendige i senere etaper, indkaldes i slutningen af 1990 under det italienske formandskab.

Storbritannien kunne ikke tilslutte sig beslutningen om at indkalde konferencen og heller ikke den sociale fællesskabspagt, som blev antaget af de øvrige 11 lande. Det Europæiske Råd som helhed tog dog til efterretning, at Kommissionen har udarbejdet et handlingsprogram om udmøntningen af den sociale pagt og opfordrede EF's ministerråd til at forhandle om Kommissionens forslag.

Vedrørende virkeliggørelsen af det indre marked konstaterede Det Europæiske Råd, at tidsplanen i det store og hele overholdes, og Rådet opfordrede til hurtige beslutninger om de udestående forslag, herunder på områderne selskabsret, offentlige indkøb, kommunikation, veterinærbestemmelser og beskatning. For at fremme den frie bevægelighed for personer tilskyndede Rådet til indgåelse af de konventioner, der er til behandling, om asylret, overskridelse af Fællesskabets ydre grænser og visa snarest muligt og senest inden udgangen af 1990.

Det Europæiske Råd gav udtryk for tilfredshed med enigheden om fra 1990 at oprette et europæisk miljøagentur, som vil være åbent for europæiske lande uden for EF, der ønsker at være med.

Med henvisning til EF/EFTA ministermødet den 19. december 1989 udtrykte Det Europæiske Råd håb om, at EF/EFTA-forhandlinger, som indledes i første halvdel af 1990, vil føre til en omfattende aftale om et styrket samarbejde på basis af det relevante *acquis communautaire* og inden for rammerne af et 18 staters europæisk, økonomisk område.

Spørgsmålet om, hvordan EF skal forholde sig til udviklingen i Østeuropa, spillede en stor rolle på mødet i Strasbourg, hvor Det Europæiske Råd vedtog en politisk erklæring om Mellem- og Østeuropa. Rådet godkendte endvidere oprettelsen af en europæisk bank for genopbygning og udvikling med det formål at fremme investeringer i de mellem- og østeuropæiske lande. Også andre lande end EF's medlemmer og de pågældende mellem- og østeuropæiske lande, herunder især andre OECD-lande, indbydes til at deltage i bankens finansiering og ledelse.

Det Europæiske Råd opfordrede til snarlig beslutning i EF's organer om adgang for statsborgere fra de mellem- og østeuropæiske lande til at deltage i et antal uddannelsesprogrammer der svarer til EF-programmerne, og oprettelsen af et europæisk erhvervsuddannelsesfond for personer fra disse lande.

2.4 *Udviklingen i Østeuropa*

Arbejdsprogrammet tager i første række sigte på at udvikle det nordiske samarbejde i forhold til den vesteuropæiske integrationsproces. Det nævnes imidlertid, at den seneste tids udvikling i Østeuropa rummer udfordringer og muligheder for de nordiske lande, som også må tages i betragtning.

Begivenhederne i det forløbne halve år har til fulde bekræftet denne vurdering. Det må forudses, at både form og indhold for relationerne mellem EF, EFTA og andre vesteuropæiske samarbejdsorganisationer på den ene side og de østeuropæiske lande på den anden side fornys og intensiveres i den kommende tid. De nordiske lande har både enkeltvis og som gruppe en naturlig rolle at spille i denne proces, særligt når det gælder forholdet til landene i Østersøregionen.

Navnlig bør nævnes spørgsmålet om samarbejde på det miljøpolitiske område, som dels kan forventes at ville spille en vigtig rolle i de initiativer, der er under iværksættelse i EF-regi og i det samarbejde mellem de 24 OECD-lande, som koordineres af EF-Kommissionen, dels er af særlig interesse for de nordiske lande. Som punkterne 68e. og 68f. er i kapitel 4. nedenfor omtalt Ministerrådets initiativer vedrørende nordisk samarbejde om miljøfinansieringsordninger i Østeuropa.

Ministerrådet har endvidere taget initiativet til at udvikle kultursamarbejdet med de baltiske lande gennem et planlagt studiebesøg for styringsgruppen vedrørende kulturinformation i udlandet i Estland, Letland og Litauen.

Flere af de initiativer, der indgår i Ministerrådets arbejdsprogram, vedrører spørgsmål, som behandles i fora, som omfatter både Vest- og Østeuropa, særligt FN's økonomiske komité for Europa, ECE. Det gælder således miljøpolitikken og transportområdet.

Både de nordiske lande og EF-landene har i en årrække haft bilaterale handels- og samarbejdsaftaler med østeuropæiske lande. Som noget nyt har EF som Fællesskab indgået eller er ved at indgå handels- og i nogle tilfælde også økonomiske samarbejdsaftaler med de mellem- og østeuropæiske lande, idet forhandlinger med DDR som den sidste forhandlingspartner forventes optaget snarest. Særligt vidtgående handelsmæssige lettelser er besluttet over for Ungarn og Polen. På Det Europæiske Råds møde i Strasbourg blev der truffet en række beslutninger vedrørende EF-initiativer over for Østeuropa, jfr. ovenfor.

Også EFTA-landene har hilst de østeuropæiske landes ønsker om nærmere kontakter velkommen. EFTA-landene har tilkendegivet, at de er i færd med at undersøge, hvordan fælles EFTA-initiativer kan komplettere de enkelte landes indsats og andre internationale foranstaltninger, for eksempel i G-24 regi.

Det er Ministerrådets opfattelse, at det formaliserede nordiske samarbejde også i forholdet til Østeuropa kan udgøre fælles basis og værksted for

de nordiske landes formulering af holdninger, synspunkter og initiativer. Egentlige forhandlinger og aftaleindgåelser bør foregå i andre europæiske fora eller bilateralt.

3. Kapitel: Status vedrørende gennemførelsen af arbejdsprogrammet

I det følgende redegøres for de vigtigste af de initiativer, Ministerrådet har taget i henhold til arbejdsprogrammet, og hvilke konkrete resultater, der er opnået på de forskellige emneområder. Sammenfattende kan det konstateres, at de resultater, der var forudset allerede i 1989, er nåede på de fleste områder, men med enkelte undtagelser (regionalpolitik, turisme).

3.1 Norden som hjemmemarked

Evalueringen af samarbejdsprogrammet for afvikling af *handelshindringer* i Norden er i gang med bl.a. en undersøgelse af en mere effektiv anvendelse af samarbejdsprogrammet, herunder princippet om gensidigt accept af prøvningsresultater og varegodkendelser og procedurerne for behandling af konkrete tilfælde af handelshindringer. Nye procedurer forventes at blive klar i løbet af 1990.

Det vil endvidere blive vurderet om en analog anvendelse af det såkaldte "Cassis de Dijon-princip" i EF kan udgøre en hovedarbejdsmetode ved fremtidig behandling af konkrete handelshindringer. Princippet går ud på, at en vare, der lovligt er produceret og markedsført i ét medlemsland, som hovedregel ligeledes lovligt kan markedsføres i ethvert andet medlemsland.

Der er opnået løsninger på de fleste af de konkrete sager, som har været behandlet. (Pkt. 1 og 2. i arb.progr.)

Ministerrådet har til behandling en række konkrete forslag til forenkling af *toldprocedurerne* mellem de nordiske lande, ligesom der er iværksat en kortlægning af landenes love og regler vedrørende *grænsekontrol*. (Pkt. 3. og 4. i arb.progr.)

Ministerrådet har truffet beslutning om en samnordisk indsats i det vesteuropæiske harmoniseringsarbejde på områderne tekniske *krav og kontrolordninger*. Formålet er gennem ensartede tekniske bestemmelser og gensidigt anerkendte kontrolsystemer at fjerne handelshindringer. Indtil videre prioriteres den mekaniske industri og informationsteknologien. Midler til arbejdet kanaliseres gennem den nordiske industrifond.

Særlige midler skal hjælpe mindre og mellemstore virksomheder, dels med at få praktisk information om nye europæiske regler, dels til at få mulighed for at deltage i det praktiske komitéarbejde i standardiseringsorganisationerne på europæisk plan (CEN, CENELEC og ETSI). (Pkt. 5 i arb.progr.)

På området *offentlige indkøb* får Ministerrådet til behandling en rapport

med konklusioner og forslag vedrørende regler og praksis hos lokale myndigheder. (Pkt. 6 i arb.progr.)

Ministerrådet besluttede den 14. november 1989 som et led i gennemførelsen af den økonomiske handlingsplan at sætte som fælles mål for de nordiske lande (med undtagelse af Island) at resterende restriktioner for *kapitalbevægelser* over grænserne skal være afskaffede senest den 1. juli 1990, dvs. samtidig med den tilsvarende liberalisering i EF. Ministerrådet har endvidere iværksat en undersøgelse af, hvordan skal gennemføres arbejdsprogrammets målsætning om *etableringsfrihed* for finansielle foretagender og fri udveksling af finansielle tjenesteydelser over grænserne inden udgangen af 1992. (Pkt. 11. og 12. i arb.progr.)

Den i arbejdsprogrammet forudsete udredning vedrørende handelshindringer på *byggeområdet* foreligger nu ("Norden i Europa — om at overvinde handelshindringer i byggeforskrifter"). Udredningen indeholder en lang række rekommandationer om emneområder, der skal tages op til behandling. Ministerrådet har bl. a. på dette grundlag konkretiseret arbejdsprogrammets målsætninger på dette område, jfr. pkt. 16a. — 16c. nedenfor. (Pkt. 16 i arb.progr.)

Ministerrådet har besluttet at iværksætte et løbende, tværsektorielt eksperksam arbejde om de immaterialretlige spørgsmål vedrørende *bioteknologi*. Samarbejdet skal have til formål at følge og efter behov koordinere de nordiske landes holdninger til internationale drøftelser på dette område i WIPO, UPOV, GATT, EFTA, EF osv. (Pkt. 17. i arb.progr.)

Et nyt samarbejdsprogram for *regionalpolitik* 1990 — 94 er udarbejdet og vil blive vedtaget af Ministerrådet efter behandlingen på Nordisk Råds 38. session. I programforslaget lægges der op til en fælles nordisk indsats i internationale spørgsmål til supplerung af den igangværende nationale virksomhed. Den i arbejdsprogrammet forudsete udredning om konsekvenser af EF's regionalpolitik ventes nu at foreligge ved årsskiftet 1989/90. (Pkt. 19. 20. og 21. i arb.progr.)

Den forudsete udredning om *turisterhvervets* vilkår set i forhold til udviklingen i EF er ligeledes forsinket, og ventes nu at foreligge i begyndelsen af 1990. Af denne grund har det ikke været muligt i denne opdatering af programmet at konkretisere målsætningerne på turistpolitikens område. (Pkt. 22. i arb.progr.)

Nordel har præsenteret rapporten: "Virkning og muligheder i Nordel-systemet efter indførelse af et indre energimarked i EF fra 1. januar 1993". Denne rapport behandler bl. a. elektricitetsmarkedet og common carriage. Rapporten kan danne grundlag for en specificering og videreførelse af vigtige problemstillinger på *energiområdet* i forholdet mellem Norden og EF. (Pkt. 25 i arb.progr.)

Ministerrådet har i sommeren 1989 besluttet at omlægge energisamarbejdet og herunder givet øget prioritering til energi- og miljøproblemstillingen. Ministerrådet har således besluttet at iværksætte en række projek-

ter, der for eksempel vil belyse energimarkedernes bidrag til en bæredygtig udvikling på miljøområdet, økonomiske styremidler i energiplanlægningen (skatter og afgifter), el-produktion kontra el-besparelser etc.

Ministerrådet vil fremover desuden tilstræbe generel koordinering med EF's aktiviteter, hvoraf navnlig EF-Kommissionens seneste meddelelse om energi og miljø kan give anledning til nye nordiske initiativer.

På *teknologi- og forskningsområdet* er de bilaterale kontakter mellem EFTA-landene og EF under kraftig udvikling inden for rammerne af de bilaterale rammeaftaler med EF om videnskabeligt og teknologisk samarbejde. Landenes deltagelse i EF's forskningsprogrammer reguleres af disse aftaler under hensyn til forskelle landene imellem i forskningsmæssige forudsætninger, prioriteringer og interesser.

I tillæg til dette har Den nordiske Industrifond efter opfordring fra Ministerrådet udarbejdet et handlingsprogram om øget teknisk-industrielt samarbejde mellem Norden og det øvrige Vesteuropa. Målsætningen er, med industrifonden som koordinator, at styrke nordisk erhvervslivs tekniskindustrielle udviklingsevne gennem en nærmere tilknytning til igangværende og planlagte vesteuropæiske projekter både i og uden for EF (EUREKA, de vesteuropæiske grundforskningsprogrammer m. v.).

Fondens indsats skal komplettere den nationale indsats og vil i første række rette sig mod de små og mellemstore virksomheders behov for støtte til information om muligheder og kontakter med mulige samarbejdspartnere, herunder ved støtte til sonderende forprojekter. (Pkt. 27. i arb. progr.)

Derudover ser Ministerrådet for nærværende ikke noget behov for direkte initiativer fra Ministerrådets side på dette område, dog eventuelt bortset fra miljøforskningen, som kan blive aktuelt ved en kommende opdatering af arbejdsprogrammet.

3.2 Nordisk transportmarked

På grundlag af de forslag til bilaterale *landtransportaftaler*, som er forbedret under Ministerrådet, indledte transportministerierne i Finland, Norge og Sverige i september og november 1989 sonderende drøftelser med EF-Kommissionen. Den videre tidsplan for disse drøftelser er endnu ikke fastsat. (Pkt. 28. i arb. progr.)

Der er truffet aftale om successive forhøjelser af kvoterne for *trede-landstrafik* med lastbil mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige. Den første forhøjelse af kvoterne træder i kraft den 1. januar 1990. (Pkt. 29. i arb. progr.)

Ministerrådets beslutning om fritagelse for *kilometerskat* for køretøjer på højst 6 tons og for kørselsstrækninger på højst 100 km i Norge, Sverige og Finland er under gennemførelse nationalt. (Pkt. 30 i arb. progr.)

Finlands, Norges og Sveriges transportministre er i november 1989 endes om, at der udover den nationale trafiktilladelse ikke kræves yderli-

gere tilladelse for at udføre al anden *bustrafik* end linietrafik mellem de tre lande. Ansøgninger om linietrafik skal behandles velvilligt og som regel tilstås, hvis det ikke er til skade for eksisterende jernbane- eller bustrafik. Ligeledes bør cabotagerettigheder kunne gives. En formel aftale skal indgås snarest mellem landene. (Pkt. 31. i arb.progr.)

Den Europæiske Transportministerkonference (CEMT) har bl. a. på basis af nordiske forslag i november 1989 vedtaget en resolution om tilgangsvilkår til vognmandserhvervet, der, når den gennemføres i medlemslandene, vil indebære en tilpasning til EFs regler. En ny detaljeret resolution skal udarbejdes til CEMT's ministermøde i L990. (Pkt. 32. i arb. progr.)

Vedrørende *chaufførers arbejds- og hviletider* har Norge, støttet af Finland og Sverige, i ECE forelagt et forslag til revidering af den gældende AETR-aftale. Revisionsproceduren skal begynde i 1990 og ventes at føre til en harmoniseret europæisk løsning, herunder harmonisering med EF-reglerne. (Pkt. 33 i arb.progr.)

3.3 Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab

Forslag til handlingsplan for sprogligt samarbejde i Norden lægges frem på Nordisk Råds 38. session. Handlingsplanen kan ses i sammenhæng med EF's LINGUA-program, som blev vedtaget i juli 1989, og som har til formål at fremme uddannelsen i fremmedsprog i Det Europæiske Fællesskab. (Pkt. 39. i arb.progr.)

Den Nordiske *film- og tv-fond* træder i funktion fra 1990 foreløbig for en forsøgsperiode på 5 år. Indskydere i fonden er Nordisk Ministerråd, de nationale TV-selskaber og de nationale filminstitutter, og fonden vil have et årligt rådighedsbeløb på 45 mill. DKK. Ud over at fremme den nordiske produktion og distribution af film og tv-programmer kan fonden få betydning som formidler af nordisk deltagelse i et bredere europæisk samarbejde f. eks. i forbindelse med et audiovisuelt EUREKA og Media-92 programmet. (Pkt. 41. i arb.progr.)

EF-direktivet om "TV uden grænser" blev vedtaget i oktober 1989 og indeholder bl. a. bestemmelser om andelen af europæiske programmer. Den tilsvarende Europarådskonvention er underskrevet af et tilstrækkeligt antal lande til at kunne træde i kraft, når ratifikationsprocedurerne er tilendebragt. Ministerrådet vil i begyndelsen af 1990 kunne afslutte et udredningsarbejde, der har til formål at sikre de bedst mulige betingelser for *satellitbåren programoverførsel* mellem de nordiske lande inden for et fælleseuropæisk regelværk. (Pkt. 42 i arb.progr.)

Ministerrådet venter at kunne forelægge forslag til nordisk overenskomst om *gensidig anerkendelse af erhvervskompetencegivende (post-gymnasiale) uddannelser* af mindst tre års varighed til Nordisk Råds 38. session med henblik på ikrafttræden samtidig med det tilsvarende EF-direktiv (januar 1991). (Pkt. 95. i arb.progr.)

Forberedelserne til EFTA-landenes deltagelse i COMETT II i EF er i

gang, og bl.a. Danmark udfolder i EF anstrengelser for at skaffe EFTA-landene adgang også til ERASMUS II. (Pkt. 47. og 48. i arb.progr.)

På baggrund af en udredning om *miljøundervisning* i skolerne, som vil foreligge ved årsskiftet 1989/90, vil Ministerrådet tage initiativet til igangsættelse af et netværksprojekt inden for det nordiske skolesamarbejde med henblik på at styrke miljøundervisningen og lærernes efter- og videreuddannelse. Ministerrådet tager sigte på at samarbejde om projektet med lande uden for Norden. (pkt. 50. i arb.progr.)

3.4 Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik

Som nævnt i arbejdsprogrammet er den sociale dimension i EF, herunder også fællesskabsakten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmæssige og sociale rettigheder, forholdsvis snævert knyttet til arbejdslivet og arbejdsmiljøet. Ministerrådet vil generelt arbejde for at fremme forståelsen for det nordiske socialpolitiske koncept, som omfatter hele befolkningen i dens forskellige livsafsnit og roller i samfundslivet.

I samarbejde mellem de nationale arbejdsmarkedsmyndigheder arbejdes der på en styrkelse af mulighederne for *elev- og ungdomsudveksling* i Norden, for eksempel ved udarbejdelse af informationsmateriale og anvendelse af edb til formidling af jobs over landegrænserne også omfattende tilbud til unge, som ønsker sommer- eller feriejobs. (Pkt. 54. i arb.progr.)

Der er i løbet af 1989 gennemført en analyse af de nordiske landes uddannelseskraft til personale inden for *sundhedssektoren* set i forhold til minimumskravene under gældende EF-direktiver. Med en enkelt undtagelse opfylder eller overtræffer de nordiske krav på alle områder kravene i EF. (Pkt. 56. i arb.progr.)

FN's Economic Commission for Europe, ECE; anordnede i november i år tillsammans med International Research and Training Institute for the Advancement of Women den andra officiella konferensen på temat *Statistics on Women*. Det nordiska samarbetet med att utveckla *jämställdhetsstatistiken* och att presentera statistiken pedagogiskt fick högt betyg av övriga deltagande länder. (pkt. 62 i arb.progr.)

3.5 Miljøpolitik

I bestræbelserne på at styrke den europæiske dimension i aktiviteterne på miljøområdet er der igangsat et analysearbejde vedrørende mulighederne for at øve nordisk indflydelse på miljøpolitikken i EF. På baggrund af en udredning om de vesteuropæiske landes miljøprofil er det hensigten at identificere initiativer i det nordiske samarbejde, som kan styrke den nordiske indflydelse på miljøpolitikken i bredere international sammenhæng.

Inden for rammerne af det nordiske handlingsprogram mod *luftforurening* har Ministerrådet forberedt en række initiativer, der har til formål at støtte den nordiske indsats i internationale organisationer og forhand-

linger. Det drejer sig bl. a. om målinger og målemetodik, modeludvikling og sammenstilling af viden samt fastsættelse af naturens tålegrænser. (Pkt. 65. i arb. progr.)

Nordisk samordning af regler og rutiner for *kemikalieovervågning* er i gang. I dette arbejde indgår bl. a. systemer for klassificering og mærkning samt lister over miljøfarlige emner, klassificering af kræftfremkaldende emner samt notifikation af nye kemiske emner. Der tilstræbes videst mulig overensstemmelse med tilsvarende aktiviteter i EF. Der er indledt en undersøgelse af kemikaliereglernes ligeværdighed i de nordiske lande. (Pkt. 66. i arb. progr.)

På *affaldsområdet* indeholder den nordiske handlingsplan delprogrammer om henholdsvis renere og ressourcevenligere teknologier samt bedre affaldshåndtering og øget genindvinding. Ministerrådet tilstræber en koordinering med EF's aktiviteter særligt hvad angår genindvinding og miljøfarligt affald. (Pkt. 67. i arb. progr.)

Ministerrådet ønsker, at de nordiske lande skal have en pådrivende rolle vedrørende beskyttelsen af *havmiljøet*, således som det er kommet til udtryk i handlingsplanen mod forurening af havet, som på væsentlige punkter er mere vidtgående end forpligtelserne ifølge det internationale arbejde under havkonventionerne. (Pkt. 68. i arb. progr.)

3.6 Arbejdsmiljøpolitik

Ministerrådet har fremlagt forslag til et nyt *samarbejdsprogram* som opfølgning af den nordiske arbejdsmiljøkonvention, der blev underskrevet i 1989. I samarbejdsprogrammet fastlægges grundlaget for en nordisk arbejdsmiljøpolitik. Det understreges heri, at arbejdet skal være risikofrit, meningsfyldt og udviklende samt tilgængeligt for alle grupper af arbejdstagere uanset køn, familieforhold og alder.

I programmet understreges nødvendigheden af at analysere konsekvenserne af den igangværende udvikling inden for EF og EFTA og at søge at påvirke denne i ønsket retning ikke mindst i forbindelse med det internationale standardiseringsarbejde. Der lægges endvidere op til en effektiviseret tilsynsvirksomhed og et udvidet samarbejde om arbejdsmiljøforskningen, både i Norden og med forskere i andre industrialiserede lande. (Pkt. 69. i arb. progr.)

Vedrørende *standardisering* er der iværksat en forsøgsordning, som indebærer en koordinering af den nordiske indsats både med hensyn til ressourcer og kompetence. Gennem særskilte midler, som stilles til rådighed under den økonomiske handlingsplan, muliggøres større nordisk deltagelse i arbejdsgrupper under CEN og CENELEC, der etableres som følge af nye EF-direktiver med bestemmelser på arbejdsmiljøområdet. (Pkt. 70. i arb. progr.)

3.7 Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler

På det forbrugerpolitiske område har det EF-relaterede arbejde i 1989 været koncentreret om produktsikkerhedsdirektivet, direktivet om sikkerhedskrav til legetøj, farlige produktimitationer, betalingskort samt selskabsrejser. (Pkt. 72. i arb. progr.)

Ministerrådet har udarbejdet et forslag om udvidet registrering hos sundhedsmyndighederne af *produktrelaterede ulykker*. Det fortsatte arbejde vil blive koordineret af Nordisk Medicinalstatistisk Komité. (Pkt. 73. i arb. progr.) I 1990 indledes arbejdet med at forberede et forbedret kommunikationssystem vedrørende inter-nordisk informationsudveksling om produktsikkerhed/forbrugerbeskyttelse. (Pkt. 79. i arb. progr.)

Ministerrådet besluttede den 6. november 1989 at indføre en frivillig, nordisk *miljømærkning*. Det indebærer bl.a. et fælles nordisk mærke, fælles nordiske kriterier samt oprettelsen af et nordisk samordningsorgan. (Pkt. 75. i arb. progr.)

På *standardiseringsområdet* har Ministerrådet finansieret en samordnet nordisk indsats bl.a. på områderne legetøj, farlige produktimitationer og flydeveste. Ligeledes er der stillet midler til rådighed for nordisk deltagelse i arbejde under ISOs forbrugerpolitiske komité, og der er indledt samarbejde med de europæiske forbrugerorganisationers samordningssekretariat for standardiseringssspørgsmål. (Pkt. 76. i arb. progr.)

Nordisk samordning om regler vedrørende *tilbagekaldelse* af produkter og begrænsning af eksport af farlige varer var emnerne for et seminar den 29. – 30. november 1989. (Pkt. 77. og 78. i arb. progr.)

Der foreligger en række nordiske forslag om harmonisering af *levnedsmiddellovgivningen*, herunder om mærkning og tilsætningsstoffer, grænseværdier for fremmedstoffer samt mikrobiologiske retningslinier. Ministerrådet arbejder for at følge disse op med forslag på yderligere områder og for at forslagene gennemføres ved indarbejdelse i de nationale regelværk med henblik på at nærme sig til målsætningen om gensidig anerkendelse af den nationale levnedsmiddelkontrol. Dermed muliggøres afskaffelse af grænsekontrol således som det forventes at ske i EF inden udgangen af 1992. (Pkt. 79. – 81. i arb. progr.)

3.8 Information

Ministerrådet har i overensstemmelse med arbejdsprogrammets oplæg udarbejdet en tre-årig plan for en forstærket informationsindsats over for det øvrige Europa om Norden og det nordiske samarbejde. Hovedvægten i planen lægges på kontakter med opinionsledende og opinionsformidlende grupper inden for mediesektoren, næringslivet og den offentlige forvaltning. Ambitionen er at nå også politikere på europæisk niveau.

I planen indgår et antal seminarer og besøgsrejser samt udarbejdelse af informationsmateriale om Norden på flere europæiske sprog. Ministerrådet vil i muligt omfang udnytte aktiviteter i forbindelse med den samnor-

diske kulturinformation i udlandet til at præsentere Norden og det nordiske samarbejde generelt. (Pkt. 82 i arb.progr.)

4. Kapitel: Nye initiativer og projekter, som vil indgå i det videre arbejde

Som nævnt forventede Ministerrådet allerede ved udarbejdelsen af arbejdsprogrammet at kunne konkretisere indhold og målsætninger på en række punkter på baggrund af det arbejde, der er foregået i Ministerrådet i sidste halvdel af 1989. Særligt fremhævedes kultur og undervisning, industripolitik, arbejdsmiljø og turisme som områder, hvor nye initiativer var undervejs i Ministerrådet.

I det følgende beskrives nye initiativer på de nævnte områder, bortset fra turisme jfr. ovenfor, og på nogle andre samarbejdssektorer, særligt miljø og byggesektoren, hvor der ligeledes sker en hastig udvikling på europæisk og nordisk plan.

Nummereringen er foretaget i overensstemmelse med arbejdsprogrammets disposition.

4.1 Norden som hjemmemarked

16a. Standardiserings- og godkendelsesordninger på byggeområdet

Inden for den nordiske byggesektor er der etableret et bredt kontaktnet mellem myndigheder og standardiseringsorganer. Specielle koordineringsgrupper følger bestemte tekniske komiteer inden for CEN. Resultaterne samles af en programkomité, der kontinuerligt informerer embedsmandskomiteén.

Da den grundlæggende filosofi for udarbejdelse af eurostandarder svarer til grundlaget for nordiske byggeforskrifter, har de nordiske lande god mulighed for såvel at inspirere som influere på kommende europæiske standarder, certificeringer og tekniske godkendelser.

Ministerrådet vil styrke den nordiske indflydelse på den europæiske tilpasning af byggeforskrifter med udgangspunkt i EF's byggevedirektiv.

<i>Tidsplan:</i>	1990—92
<i>Finansiering:</i>	Økonomiske handlingsplan/Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Byg
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

16b. Offentligt udbud, byggeri og anlæg

I tillæg til EF-reglerne om offentligt udbud på bygge- og anlægsområdet forestår der vedtagelse af regler inden for områderne vand, energi, transport og telekommunikation (de hidtil undtagne sektorer). Der arbejdes desuden med udbudsregler vedrørende serviceydelser, dvs. ingeniør- og arkitektrådgivning. Ministerrådet vil iværksætte en tilbundsående analyse af udbudsreglerne på bygge- og anlægsreglerne i Norden med henblik på

udarbejdelsen af forslag til tilpasning til nuværende og kommende EF-regler på området.

<i>Tidsplan:</i>	1990–91
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Byg
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

16c. Produktansvar og -sikkerhed vedrørende byggeprodukter

Inom EG har framlagts ett förslag till rådsdirektiv om produktsäkerhet. EGs produktansvarsdirektiv är från år 1985. De nya regler som har fastställts som produktansvar och -säkerhet berör i hög grad byggsektorn. Detta gäller i synnerhet bedömningen av ansvar för byggande, bostäder och byggvaror.

Det skall utföras en analys av de nya reglerna i jämförelse med nationella regler och rättspraxis som gäller byggsektorn. Detta arbete inleds omedelbart när EG godkänt sitt produktsäkerhetsdirektiv.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	ÄK-Bygg
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

27a. Udbud af tekniske udviklingskontrakter

I ministerrådsbeslutet att upprätta ett nordiskt industriellt center i Oslo angavs stöd till användarinitierade projekt som ett nytt arbetsfält för Nordiska industrifonden. Med detta menas att myndigheter önskar få fram nya produkter, tjänster och processer, eller anpassningar av existerande sådana, som inte finns på marknaden.

På det första Nordiska Näringspolitiska Forumet 1989 kunde noteras ett starkt intresse för att pröva en nordisk modell, i vilken exempelvis Nordiska industrifonden skulle kunna spela en förmedlande roll mellan å ena sidan myndigheternas behov och kravspecifikationer och å andra sidan företagens och forskningsinstitutionernas möjligheter att tillgodose dessa med hjälp av forsknings- och utvecklingsarbete.

Nordiska industrifonden planerar inför 1991 presentera en modell för nordisk teknikupphandling.

<i>Tidsplan:</i>	1991
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Industri
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Nej

4.2 Nordisk transportmarked

31a. Retten til at drive indenrigstrafik i et andet land (cabotage)

EGs målsætning om fri rörlighet för bl. a. tjänster innebär att man måste träffa beslut om att medge cabotage, dvs rätt att bedriva inrikestrafik i ett medlemsland med fordon, fartyg eller flygplan registrerat i ett annat medlemsland. Många olika regler gäller idag t. ex. betr. vägtrafikbeskattning, olika lönenivåer, sociala regler etc.

De nordiska länderna avser avskaffa befintliga restriktioner i landtransporten i samma takt som EG.

Tidsplan:	1990 – 92
Finansiering:	Ordinarie budget
Hovedansvarlig:	NAT
Nationale foranstaltninger:	Ja

4.3 Nordisk kultur- og uddannelsesfællesskab

39a. Norden som kulturelt hjemmemarked

Nordisk Ministerråd ser det som et væsentligt led i det kulturelle samarbejde i Norden, at såvel materielle som immaterielle kunstneriske produkter uhindret kan passere grænserne mellem de nordiske lande.

Udredningen "Norden uden grænser" behandler Norden som kulturelt hjemmemarked. Udredningens forslag kan inddeles i tre kategorier:

1. Forslag, som man allerede har taget hensyn til i kulturhandlingsplanens øvrige aktiviteter.
2. Forslag hvis gennemførelse forudsætter de enkelte regeringers eller Nordisk Ministerråds medvirken i andre sammensætninger end kultur- og undervisningsministrene.
3. Forslag, som er henstillinger til de nordiske radiofonier.

Ministerrådet har anmodet vedkommende regeringer om at afskaffe de hindringer, som bliver nævnt i udredningen, og vil arbejde videre for at fjerne andre forhold, som udgør hindringer for et frit kulturelt samarbejde mellem landene.

Tidsplan:	1990 – 92
Finansiering:	Ordinære budget
Hovedansvarlig:	EK-Kultur
Nationale foranstaltninger:	Ja

4.4 Nordboers rettigheder, herunder arbejdsmarkedspolitik

52a. Arbejdskraftens bevægelighed mellem Norden og EF

Ud over det igangværende arbejde med at styrke arbejdskraftens muligheder for at bevæge sig over landegrænserne i Norden vil Ministerrådet iværksætte en analyse af arbejdskraftens vandring mellem Norden og

EF. Visse midler hertil er afsat i den økonomiske handlingsplan, og det er hensigten at søge samarbejde med EF-Kommissionen til en forholdsvis omfattende undersøgelse.

<i>Tidsplan:</i>	1991
<i>Finansiering:</i>	Økonomiske handlingsplan
<i>Hovedansvarlig:</i>	NAUT
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Nej

4.5 Miljøpolitik

63a. Begrænsning af støj og luftforurening fra fly

Problemet med avgaser från flygplan kommer de nordiska länderna att engagera sig i på internationell nivå i samband med internationella möten. Arbetets mål är att minska luftföroreningar från plan som redan är mindre bullerstörande.

I uppföljningen av ministerrådets deklARATION om buller från flyg och som en del i det kommer man nationellt att verka för att förberedelsemöten genomförs före de stora internationella mötena på området. Ministerrådet kommer också att verka för att information sprids både inom och utom Norden. Ministerrådets handlingsprogram om flygbuller har genom Danmark tidigare överlämnats till EG-kommissionen, som arbetar med regler på området.

De diskussioner som förts med luftfartsverket och bolagen i de nordiska länderna har efter hand inneburit att de stora bolagen nu frivilligt byter ut sin flotta till kapitel 3-plan i loppet av 90-talet.

Ministerrådet arbetar för att det fr o m år 2000 införs förbud mot användning av kapitel 2. flygplan och att beslut om sådant förbud skall tas senast 1990.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	ÅK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

63b. Trafikstoj

En rapport har utarbetats med ett förslag till konkretisering av 80 dBA-målet för tunga fordon och 73 dBA för lätta fordon. Arbetsprogrammet för framtiden inom området innehåller projekt som skall behandla kontrollfrågor och mätmetodfrågor.

Ministerrådet avser att utarbeta nordiska beräkningsmodeller för spår-bunden trafik, vägtrafik och flyg. Arbetet kommer att bedrivas med inriktning på att komplettera och göra modellerna lika i de nordiska länderna. Det senare gäller speciellt för flygbullermodellen. Även tillförlitligheten kommer att studeras.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	ÄK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

63c. Miljövenlige køretøjer til tæt bebyggede områder

Spørgsmålet om særlige kriterier for miljøvenlige køretøjer (busser, varer-biler osv.) til byområder drøftes i forskellige europæiske fora, herunder den såkaldte "Stockholms-gruppe" af særligt miljøbevidste lande. De krav, som for byområder stilles til støjgrænser og udstødning fra køretøjer, kan adskille sig fra de generelle krav og forudsætte særlige tekniske løsninger.

Ministerrådet vil lade undersøge, hvilke tekniske løsninger, der vil være egnede, og udvikle nordiske definitioner og kriterier på området med henblik på at kunne påvirke fremtidige europæiske bestemmelser, herunder i EF.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	AK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68a. Miljødata og -overvågning

Inom de nordiska länderna har sedan 10 år tillbaka planerats och utförats en miljöövervakning av kemisk, fysikalisk och biologisk karaktär. Bakgrunden har varit behovet av långsiktig dokumentation av de förändringar i naturen som sker till följd av utsläpp till mark, luft och vatten.

Ett nordiskt nät av små avrinningsområden inom vilka mätningar av deposition, mark-, luft- och vattenförhållanden, samt organismer ständigt registreras har etablerats. Områdena lämpar sig utmärkt för långsiktig övervakning av såväl globala som regionala effekter som förorsakas av luftföroreningar i naturen. De kan också väl utnyttjas för att klarlägga trender gällande kritiska belastningsgränser.

Integrerad monitoring av ovanstående karaktär har sedan 1989 prioriterats som pilotprogram inom ECE (EMEP), och som Data- and Evaluation Center (Programme Center) har Helsingfors (Finland) utsetts.

Inden for rammerne af det kommende europæiske miljøagentur, som bl. a. EFTA-landene ventes indbudt til at deltage i, vil Ministerrådet arbejde for at udbygge og forbedre de nordiske landes bidrag til det fortsatte arbejde på europæisk plan inden for dette område.

<i>Tidsplan:</i>	1990–92
<i>Finansiering:</i>	Ordinarie budget
<i>Huvudansvarig:</i>	ÄK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68b. Miljökonsekvensvurderinger

FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) har sedan 1979 utvecklat gemensamma riktlinjer för miljökonsekvensbedömning. ECE bereder för närvarande bl. a. en internationell konvention om miljökonsekvensbedömning som blir godkänd år 1991.

Miljökonsekvensbedömning spelar idag en viktig roll i EG:s miljöpolitik. EG-kommissionen godkände 1985 ett direktiv om tillämpning av miljökonsekvensbedömning (Council directive on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, No. 85/337/EEC).

På basis av bl. a. ovanstående aktiviteter har ministerrådet beslutat utreda behovet och formerna för ett nordiskt samarbete angående tillämpning av miljökonsekvensbedömning.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Nationella bidrag
<i>Huvudansvarig:</i>	ÄK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68c. Økonomiske styringsmidler

Ministerrådet finder, at økonomiske styringsmidler i øget udstrækning bør anvendes som supplement til de administrative styringsmidler i miljøpolitikken. Der vil i 1990 blive gennemført et udredningsarbejde vedrørende mulighederne for at anvende miljøafgifter i lyset af udviklingen i EF (afgiftsharmonisering).

Projektet vil omfatte en kortlægning af nuværende afgifter, en analyse af anvendeligheden af forskellige økonomiske styringsmidler, forslag til generelle retningslinier for deres anvendelse, forslag til videre nordiske samarbejdsprojekter samt overvejelser om mulighederne for at påvirke EF.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-Finans/EK-Miljø
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

68d. Miljøinvesteringer i Østeuropa

Ministerrådet har lagt fram ett förslag om att upprätta en nordisk miljöfinansieringsordning. Förslaget innebär bl. a. att ett sammordiskt riskkapitalbolag upprättas med syfte att med aktiekapital och/eller risklån delta i finansiering av joint ventures och andra samarbetsbolag, som tillverkar miljöutrustning och tillhandahåller tjänster inom miljösektorn i de östeuropeiska länderna.

Riskkapitalbolaget föreslås erhålla ett grundkapital på 36 milj. SDR (motsvarande ca 342 milj. DKK). Inbetalningar från länderna föreslås ske

enligt gällande fördelningsnyckel under sex år med årliga inbetalningar på 6 milj. SDR.

Ministerrådsförslaget innebär vidare att det ingås en särskild överenskommelse mellan de nordiska länderna om upprättandet av miljöfinansieringsbolaget.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Nationalt
<i>Huvudansvarig:</i>	EK-M
<i>Nationella åtgärder:</i>	Ja

68e. Udvidelse af projektinvesteringslåneordningen

Ministerrådet ønsker i overensstemmelse med intentionerne i den økonomiske handlingsplan at forøge rammen for Den nordiske Investeringsbanks projektinvesteringslåneordning. Inden for denne udvidede ramme er det hensigten at fremme lån til miljøinvesteringer i bl. a. statshandelslandene. Det pågældende ministerrådsforslag ventes behandlet af Nordisk Rad i 1990.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Nationalt
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-STF
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

4.6 Arbejds miljøpolitik

70a. Effekter af EFs arbejdspladsdirektiver

En række direktiver med minimumsforskrifter på arbejdsmiljøområdet er under vedtagelse og gennemførelse i EF samt indgår i drøftelserne mellem EF og EFTA om et mere formaliseret samarbejde. Ministerrådet vil i tilknytning til de igangværende nationale analyser tage initiativet til en nordisk udredning om belysning af konsekvenserne af disse bestemmelser set i forhold til eksisterende og ønskelige arbejdsmiljøregler i de nordiske lande.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-AØ
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

70b. Model for implementering af harmoniserede EF-direktiver i forbindelse med gennemførelsen af EFs indre marked

De nordiske landes beslutning om i muligt omfang at harmonisere egne forskrifter med EF-direktiver og tilhørende standarder gør det ønskeligt at udarbejde en model for, hvorledes implementeringen i det nationale regelværk kan ske.

Med henblik på dels at virke for en fortsat harmonisering i Norden, dels at spare ressourcer vil Ministerrådet undersøge mulighederne for at finde en fælles model for denne implementering.

<i>Tidsplan:</i>	1990
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	EK-AØ
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Ja

4.7 Forbrugerpolitik, herunder levnedsmidler

74b. Nordisk forbrugerpolitik og EFs indre marked

Ministerrådet vil analysere konsekvenserne af tilpasning af den nordiske forbrugerpolitiske model til den europæiske. Det vedrører bl. a. krav til forbrugerinformation, lovgivning på forskellige områder og forbrugerindfyldelse. Analysen skal føre frem til en identifikation af de samarbejdsområder, som må prioriteres højest for de nærmest kommende år.

<i>Tidsplan:</i>	1991
<i>Finansiering:</i>	Ordinære budget
<i>Hovedansvarlig:</i>	NEK
<i>Nationale foranstaltninger:</i>	Nej

5. Kapitel: Fremtidige revisioner af arbejdsprogrammet

På grund af den korte tid, der er forløbet siden arbejdsprogrammet blev vedtaget, har Ministerrådet besluttet at give denne første opdatering karakter af en fremskridtsrapport. Som det fremgår af det foregående, er der imidlertid allerede sket så meget nyt både i Norden og på europæisk plan, at det må forudses at der i løbet af 1990 bliver behov for at udarbejde en samlet ny og konsolideret udgave af programmet.

Ministerrådet har til hensigt at præsentere en ny og konsolideret udgave af arbejdsprogrammet medio 1990.

Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet om rekommendationen angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92

Økonomisk Udvalg har behandlet meddelelsen fra ministerrådet vedrørende rek. 45/1989/e på mødet 29. januar 1990 og afgiver følgende betænkning:

Rekommandationen har følgende ordlyd:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd, at til Nordisk Råds session i Reykjavik i 1990 fremlægge en første revideret version af ”Arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92” med udgangspunkt i de forslag, som indgår i den internationale samarbejdskomites rapport ”Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd” samt under hensyn til de synspunkter, som fremkommer ved behandlingen af ovennævnte arbejdsprogram under Nordisk Råds 3. ekstrasesion 1989, og at rapportere om arbejdet med gennemførelse af programmet dels til Nordisk Råds ordinære session, dels gennem en sommerrapport, som kan koncentreres om særligt aktuelle temaer i integrationsarbejdet. Denne rapport afgives til Rådet hvert år senest 1. juni med henblik på behandling på udvalgenes sommermøder.”

Nordisk Ministerråd meddeler:

I arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92” hedder det (side 8–9):

”Udviklingen i Europa går hurtigt. Det er derfor nødvendigt, at det nordiske arbejdsprogram fortløbende bliver revideret, opdateret og kompletteret i lyset af den seneste internationale udvikling, af arbejdet og de opnåede resultater i Ministerrådet samt ikke mindst af de impulser, der modtages fra Nordisk Råd.

Som allerede nævnt vil der i efteråret 1989 blive truffet beslutning om betydelige nye initiativer. Allerede af den grund vil der blive behov for at komplettere arbejdsprogrammet. Ministerrådet vil første gang opdatere programmet i december 1989.”

Ministerrådet har fremlagt sin første fremskridtsrapport af december 1989 vedrørende arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”. Rapporten indeholder dels en oversigt over den seneste udvikling på nordisk og europæisk plan, som det nordiske samarbejde skal forholde sig til, dels en statusredegørelse for de fremskridt og resultater, der i de forløbne seks måneder er opnået på de enkelte punkter, og endelig en opdatering af programmet i form af en række supplerende punkter, som afspejler nye initiativer og målsætninger for Ministerrådet.

Ministerrådet finder, at der på vigtige områder er gjort gode fremskridt i overensstemmelse med de synspunkter, der er fremført af Nordisk Råd, og vil herunder pege på områderne kapitalliberalisering og finansielle tjenester, standardiseringssamarbejdet og transportpolitikken. Vedrørende de supplerende punkter vil Ministerrådet pege på den præcisering af målsætningerne på bygge-, arbejdsmiljø- og især miljøområderne, der har fundet sted; for det sidstnævnte områdes vedkommende også ved medtagelse af nye initiativer vedrørende investeringer i Østeuropa.

Det siger sig selv, at Ministerrådet alene af tidsmæssige grunde ikke har kunnet tage stilling til alle de synspunkter, der er kommet til udtryk under behandlingen i Nordisk Råd. Ministerrådet har endvidere måttet lægge vægt på, at de opstillede målsætninger er realistiske inden for de angivne tidsrammer og ikke strider mod de nordiske landes andre internationale forpligtelser.

Ministerrådet har til hensigt medio 1990 at forelægge en ny, konsolideret udgave af arbejdsprogrammet under hensyntagen til den seneste nordiske og europæiske udvikling, herunder i EFTA/EFsamarbejdet. Ministerrådet finder derudover, at spørgsmålet om kadencen for fremtidige fremskridtsrapporter eller nyskrivninger må afgøres efter en konkret behovsvurdering i lyset af den fremtidige udvikling af de europæiske samarbejds mønstre og de deraf afledte krav og ønsker til det nordiske samarbejde.

Udvalgets indstilling

Ministerrådet har dels redegjort for, hvordan opfølgningen af arbejdsprogrammet vil ske, dels fremlagt en statusrapport for arbejdet med gennemførelsen af programmet, herunder behandlingen af de synspunkter, som Nordisk Råd fremkom med under behandlingen på ekstrasessionen i november 1989. Ministerrådet har således endnu ikke, som anført i rekommandationen, udarbejdet en egentlig revideret udgave af programmet, hvilket udvalget finder forståeligt og acceptabelt under hensyn til tidsfaktoren.

Udvalget forventer, at ministerrådet overholder den frist, som er fastlagt i rekommandationen med hensyn til fremsendelse af materiale til behandling på udvalgenes sommermøder (1. juni) og imødeser den omtalte konsoliderede udgave af arbejdsprogrammet fremsendt til Nordisk Råd senest den 1. juni 1990.

Udvalget finder i øvrigt, at fremskridtsrapporten reflekterer, at arbejdet er i gang på alle områder, og at det har høj prioritet. Der er endvidere redegjort for en række nye aktiviteter på miljøområdet, transport, bygeområdet, kulturen og i relation til Østeuropa. Udvalget finder dette tilfredsstillende, men forventer, at aktiviteterne i relation til Østeuropa udbygges yderligere i det reviderede program, som fremlægges til sommer.

Udvalget finder ikke, at rekommandationen kan eller bør afskrives, så

længe man i perioden frem til udgangen af 1992 arbejder med arbejdsprogrammet. Meddelelsen om rekommandationen kan imidlertid i fremtiden gøres kort og i princippet blot henviser til den aktuelle statusrapport eller nye reviderede udgave af programmet.

Udvalget afventer således *ny meddelelse* til næste session.

Stockholm, den 29. januar 1990

John Alvheim (FrP)

Claes Andersson (Skdl)

Ylva Annerstedt (fp)

Carl Bildt (m)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Lahja Exner (s)

Lars P. Gammelgaard (KF)

Hans Gustafsson (s)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Marianne Jelved (RV)

Anker Jørgensen (S)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Kjellbjørg Lunde (SV)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Flemming Mikkelsen (Sb)

Mikael Petersen (Sj)

Kimmo Sasi (Kok)

Eino Siuruainen (K)

Karin Söder (c)

Anders Talleraas (H)

Formand

Ernst Wroldsen (A)

Þorsteinn Pálsson (Sj)

Meddelande

om rekommendation nr 46/1989 angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd om snarest at vedtage foranstaltninger, der kan fremme Nordplus-programmets gennemførelse ved

1. at arbejde for etablering af introduktionskurser i værtslandets sprog,
2. at arbejde for, at der gennemføres en liberalisering af reglerne for examensgyldighed i Norden og for etablering af en egnet praksis herfor,
3. at arbejde for, at stipendierne får en sådan størrelse, at de dækker meromkostninger i et andet nordisk land, og at stipendiaterne i studiesocial sammenhæng ligestilles med landets egne studenter,
4. at arbejde for, at Nordplus-stipendiet også omfatter en studenterbolig,
5. at arbejde for, at informationen til de studerende om Nordplus og dets muligheder intensiveres,
6. at afsætte midler af et sådant omfang, at ambitionsniveauet i Nordplus-programmet kan opretholdes,
7. at arbejde for, at der gives mulighed for individuelle ansøgninger om Nordplus-stipendier uanset den pågældende uddannelsesinstitutions interesse i at deltage samt
8. at sikre, at udveksling af studenter og lærere mellem Danmark, Færøerne og Grønland kan finde sted inden for Nordplus-programmet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1357)

Meddelande**om rekommendation nr 47/1989 angående Nordiska ministerrådets budget för 1990**

Rekommendationen har följande lydelse:

- Nordiska rådet rekommenderer Nordiska ministerrådet
- att i budgeten för 1990 specificera hur stor del av de olika sektorernas budgetar som kommer att tas i anspråk för genomförandet av arbetsprogrammet Norden i Europa 1989–1992,
  - att ta ansvar för att fullfölja de ekonomiska åtagandena i nu gällande kulturhandlingsplan,
  - att omvärdera sin syn på trafiksäkerhetsområdet samt att ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att under 1990 utarbeta ett arbetsprogram för trafiksäkerhetsområdet,
  - att i övrigt beakta budget- och kontrollutskottets framförda synpunkter och förslag.

(Meddelandet, se C 1, s. 1273

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet, se s. 2372)

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet om rekommendation angående Nordiska ministerrådets budget för 1990

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 47/1989/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1990 (B 98/b).

I meddelandet påpekas att ministerrådet kommer att uppdatera och revidera arbetsprogrammet Norden i Europa 1989 – 1992 under året, bl. a. med beaktande av Nordiska rådets synpunkter, och att det därför för närvarande inte är möjligt att ge exakta tal för vilka resurser som kommer att användas till åtgärder inom arbetsprogrammet. Ministerrådet framhåller även att samarbetsministrarna uppmanat ämbetsmannakommittéerna att disponera sektorernas medel så att det finns tillräckliga medel för programmets genomförande. Mot denna bakgrund har ministerrådet inte ansett det ändamålsenligt att göra en detaljredovisning av arbetsprogrammet i budgeten.

Budget- och kontrollutskottet kan acceptera att det inte finns en detaljredovisning, men det rör sig här om 75 MDKK, som skall tas ur ordinarie budgetmedel för att användas till åtgärder inom arbetsprogrammet. Mot denna bakgrund borde det åtminstone finnas en ungefärlig uppskattning av hur mycket som beräknas tas i anspråk för arbetsprogrammet inom de olika sektorerna. Utskottet förutsätter att detta kommer att anges i det reviderade arbetsprogrammet.

Ministerrådet meddelar vidare att man genom en ökning av kulturbudgeten 1990 med 20,2 MDKK är på god väg mot målsättningen i kulturhandlingsplanen.

När det gäller trafiksäkerhetsområdet har budgeten för 1990 ökats med 52.000 DKK i enlighet med Nordiska trafiksäkerhetsrådets äskanden.

Utskottets förslag till ändringar av budgetens utformning kommer att beaktas i nästa års budgetarbete. Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att ministerrådet tagit fasta på utskottets synpunkter.

Mot bakgrund av att 1990 års budget redan är fastställd föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen för rådets del avskriven.

Stockholm den 30 januari 1990

Bjarne Mørk Eidem (A)

Annelise Gotfredsen (KF)

Per Olof Håkansson (s)

Jens Marcussen (FrP)

Sighvatur Björgvinsson (A)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

J. K. Hansen (S)

Wiggo Komstedt (m)

Förman

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Marjatta Väänänen (K)

Skriftligt svar**på fråga till Nordiska ministerrådet angående samarbete rörande genteknologi¹**

Spørgsmål: Hvorledes mener Nordisk Ministerråd med nedsættelsen af et særligt nordisk udvalg for etik inden for bioteknologi at have opfyldt rekommandationens ordlyd om at undersøge, om nogen forhåndsgodkendelse eller registrering af gensplejsning i nordisk samarbejde er mulig, og hvorledes påtænker ministerrådet, at dette etikudvalg skal opfylde rekommandationens intentioner vedrørende sikkerhed og teknologivurdering om genteknologi?

Svar, afgivet den 5. juni 1989:

Som det er Lilli Gyldenkilde bekendt, har ministerrådet nedsat et særligt nordisk udvalg for etik inden for bioteknologi i overensstemmelse med det vedtagne nordiske bioteknologiske samarbejdsprogram. Udvalget har netop indledt sin virksomhed.

Udvalgets opgave er at påse, at der udarbejdes policyorienteret materiale for diskussioner vedrørende de etiske aspekter af bioteknologiens anvendelse og udbredelse i de nordiske lande samt at bidrage til en vurdering af de etiske normer for forskning i og anvendelse af bioteknologi i Norden og internationalt. Udvalget må udføre sin virksomhed i koordination med tilsvarende nationale og internationale organer.

De etiske aspekter vedrørende vurdering af mulige risici i forbindelse med anvendelse af genteknologi er omfattet af etikudvalgets mandat. Med hensyn til de tekniske aspekter i forbindelse med risikovurdering kan udvalget samarbejde med bl. a. nationale teknologivurderingsorganer.

Jeg kan oplyse, at der ved sammensætningen af etikudvalget er tilstræbt en bred sammensætning af forskellige samfundsinteresser. I udvalget indgår således politikere, forskere med forskellig fagspeciale såsom filosofi, medicin, veterinærmedicin samt repræsentanter for relevante nationale myndigheder og etiske råd/udvalg.

¹ Frågan tryckt Nordiska rådet 37:e sess., s. 2457.

Jeg kan supplerende oplyse, at kundskabsudviklende FoU-virksomhed vedr. mulige miljø- og helserisici knyttet til visse anvendelser af genteknologi indtager en central placering i det samlede nordiske bioteknologiske samarbejdsprogram.

Jón Sigurðsson
Ministerrådets formand

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

Skriftlig fråga**angående förorening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten**

Til Nordisk Ministerråd

Der findes i dag omkring 180 atomdrevne skibe og ubåde i de nordiske farvande. Tilsammen medfører de mere end 300 atomreaktorer – eller flere end der anvendes til elproduktion på land i hele Europa.

Størstedelen (255) findes på sovjetiske skibe og ubåde ved Kolahalvøen. England og Frankrig har tilsammen 27 atomdrevne ubåde i denne del af verden med ligeså mange atomreaktorer ombord.

USA har 17 atomubåde med ligeså mange atomreaktorer i nordlige havområder. Dertil kommer at amerikanske fartøjer ofte befinder sig i nordiske farvande i forbindelse med flådeøvelser.

Siden 1957 er over 30 atomdrevne fartøjer med tilsammen mere end 58 reaktorer blevet søsat fra skibsværfter i Østersøen. 8 af disse har passeret gennem Storebælt med ialt 16 atomreaktorer ombord. Den seneste gennemsejling fandt sted den 28. juli 1989, og inden midten af 1990erne vil yderligere fem atomdrevne skib passere gennem Storebælt med ialt 9 reaktorer ombord.

Det er fornyligt dokumenteret, at atommagterne siden marts 1956 har mistet ni atomreaktorer i havet. To af disse reaktorer ligger i Norskehavet. En række uheld indenfor kort tid i år i nordiske farvande har ført til stor bekymring i Norden, og særlig i de nordatlantiske fiskersamfund. Det islandske bidrag til den nordiske handlingsplan mod havforurening gjorde allerede sidste år opmærksom på dette problem. Island påpegede, at der i de nordiske farvande findes en stærk militærtrafik og konstaterede, at den militære søtrafik ikke reguleres af nogen international konvention.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Vil Ministerrådet tage initiativ til en uafhængig undersøgelse af omfanget af atomdrevne søtrafik i de nordiske farvande, herunder omfanget af uheld, samt de nordiske landes mulighed for at gribe ind i forbindelse med uheld, og samtidigt oplyse hvad ministerrådet agter at foretage sig for at få atomdrevne søtransport forbudt?

København, den 1. august 1989

Margrete Auken (SF)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 22 september 1989

Regeringerne i de nordiske lande er meget opmærksomme på søtrafikken med atomdrevne skibe i farvandsområderne omkring de nordiske lande. Dette er især blevet aktuelt efter de beklagelige uheld med de sovjetiske atomdrevne ubåde i foråret og sommeren 1989 i farvandene ud for Nordnorge.

Nordisk Ministerråd er bekendt med, at spørgsmålet om atomdrevne søtrafik, og især de sikkerhedsmæssige aspekter og mulighederne for at gribe ind ved uheld, allerede er genstand for kontakt mellem de berørte lande.

Nordisk Ministerråd finder det på denne baggrund ikke hensigtsmæssigt at iværksætte en undersøgelse i Ministerrådets regie.

Július Sólnes

Ministerrådets formand

Fridtjov Clemet

Generalsekretær

Skriftlig fråga angående skydd av Antarktis

Til Norges regering

Antarktis er det eneste kontinent som endnu ikke er alvorligt påvirket af mennesket. Kontinentets enorme ismasser har afgørende indflydelse på havstrømmene og det globale klima og miljø. Et uforstyrret Antarktis er en grundforudsætning for livet på Jorden.

På grund af kontinentets unikke egenskaber har Antarktis i de seneste år indtaget en nøgleposition i forskningen i blandt andet drivhuseffekten og ozonlaget.

Mineralkonventionen, som blev vedtaget i 1988, muliggør minedrift i Antarktis. Konventionen træder først i kraft når Norge, der er en af kravhaverne, underskriver og ratificerer konventionen.

Australien er ligesom Norge kravhaver, og den australske regering har sagt at man ikke vil ratificere konventionen, men i stedet arbejde for en miljøbeskyttelseskonvention for Antarktis.

Antarktis' fremtid afgøres lige nu. Frankrig og Australien har foreslået at gøre Antarktis til et internationalt naturreservat og forbyde udvinding af mineraler. Et fåtal af lande har på den anden side sat sig for, at mineralkonventionen skal træde i kraft, og dermed åbne for mineraludvinding.

Norge spiller i denne forbindelse en altafgørende rolle. Norge er kravhaver, og har lang historisk og videnskabelig erfaring. Norge er det eneste nordiske land der direkte kan påvirke beslutningen om at åbne for mineraludvinding i Antarktis eller at give Antarktis status som naturpark. Beslutter Norge sig for at følge Australien og Frankrigs eksempel, vil det være en vigtig ledetråd for de øvrige medlemmer af Antarktis Traktaten.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til den norske regering:

– Vil den norske regering støtte det australske/franske forslag om omgående at indlede forhandlinger om en alsidig miljøbeskyttelseskonvention (Comprehensive Environmental Protection Convention)?

København, den 1. august 1989

Margrete Auken (SF)

Svar frå Utenriksdepartementet, avgivet den 8 september 1989

Den norske regjering ser det som grunnleggende å verne om det sårbare miljøet i Antarktis. Mineralkonvensjonen av 1988 tar sikte på nettopp dette.

Konvensjonen fyller et hull i samarbeidet under Antarktistraktaten. Uten mineralkonvensjonen finnes intet regelverk til forhindring eller regulering av mineralvirksomhet. Det ville være fritt frem i Antarktis. Gjennom konvensjonen lukkes Antarktis for all inngripende virksomhet som mineralleting eller -utvinning. Bare enighet blant alle land som er aktive i Antarktis vil kunne oppheve dette forbud. Her har Norge — i likhet med andre land som legger avgjørende vekt på miljøvern — vetorett.

Alt arbeid under Antarktistraktaten skjer på grunnlag av konsensus. Mineralforhandlingene gjorde det klart at konsensus ikke er oppnåelig for forslag som utelukker enhver mulighet for virksomhet i fremtiden. Alternativet til mineralkonvensjonen er dermed ikke en villmarkspark, men en uregulert situasjon. Det foreliggende moratorium på kommersiell mineralvirksomhet ville falle bort. Det ville ikke finnes noe regelverk til å forhindre virksomhet.

Mineralkonvensjonen sikrer samtidig fortsatt lavspenning og politisk samarbeid i Antarktis. I 30 år har Antarktistraktaten nå holdt Antarktis utenfor strid og konflikt. Antarktis er demilitarisert, det er forbud mot kjernefysiske prøver og deponering av kjernefysisk avfall, det er full gjensidig inspeksjonsrett. Nært samarbeid har erstattet tidligere spenninger mellom land med forskjellig syn på territoriell suverenitet.

Antarktistraktaten bygger imidlertid på ømfintlige balanser. Konfliktpotensialet er betydelig. Mineralkonvensjonen tok seks år å forhandle, nettopp fordi det var nødvendig å finne frem til omforente løsninger som ivaretok alle parters grunnleggende politiske interesser. Et bortfall av konvensjonen ville rive bort et omhyggelig sammensatt byggverk. Resultatet vil bli usikkerhet og risiko for fremtidig strid. Hele Antarktissamarbeidet ville her bli skadelidende.

På denne bakgrunn undertegnet Norge mineralkonvensjonen 25. november 1988. Spørsmålet om ratifikasjon vil bli forelagt Stortinget på vanlig vis.

Etter regjeringens syn er det viktig å bygge videre på det som allerede er oppnådd. Ingen er tjent med å miste et regelverk som til de grader ivaretar grunnleggende politiske og miljømessige hensyn, i en usikker søken etter det som anses som ideelt. Vi må unnlate å gjøre det beste til det godes fiende.

Det kommende møte under Antarktistraktaten i Paris i oktober vil gi full anledning til å gjennomføre ytterligere viktige miljøtiltak. En rekke miljøvernssaker står på dagsordenen, inkludert et nytt punkt om omfattende tiltak til beskyttelse av miljøet. Flere land har fremlagt eller bebudet

forslag, inkludert Australia og Frankrike. Et annet er presentert av Chile. New Zealand har fremlagt et dokument i parlamentet som gir et vidtgående, alternativt opplegg til det australsk/franske.

Fra norsk side har vi på alle møter i Antarktissamarbeidet konsekvent hatt en miljøvernpofil. På Paris-møtet i oktober vil vi igjen gjøre vår del for å sikre så effektive miljøtiltak som mulig, innen rammen av et system som opererer på grunnlag av konsensus.

Skriftlig fråga

angående havsföreningen till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo – Halden

Till Norges regering

Sommaren 1988 skakades vi alla av algbloomning och säldöd i Västerhavet. Då om inte tidigare blev vi medvetna om att havet inte klarar av att ta emot de utsläpp som vår snabba industrialisering åstadkommit.

På hösten samma år antog Nordiska rådet ett havsmiljöprogram där samtliga länders miljöministrar försäkrade att det omgående verkligen skulle tas krafttag för att åstadkomma en bättre havsmiljö. Nu skulle man med hjälp av det gemensamma programmet kunna ställa krav på varandra att ta itu med alla de utsläpp som orsakade den mycket dåliga situationen i havet.

Det är därför med stor oro som jag följt debatten om att Norges regering inte sätter miljön och havslivets överlevnad i första rummet. Återigen tycks kortsiktigt ekonomiskt tänkande vara det som styr besluten.

Området i och kring Halden – Oslo har genom sina förenade industrier, som under en alltför lång tid getts tillstånd till utsläpp, orsakat ett dött hav. Enligt statens förurningstillsyn var utsläppen av syreförbrukande material i området 1988 148 000 ton. Till detta skall läggas 1120 ton klorföreningar plus en mängd ytterligare föreningar för processen.

Naturligtvis är dessa utsläpp ingenting som kan få fortgå om regeringen menar allvar med sina löften om en förbättring av havsmiljön. På DNS debattsida försvarade miljöminister Sissel Rønbeck sitt och regeringens agerande. Miljöministern försäkrar att givna löften skall hållas men de åtgärder som nämns är dock långt ifrån tillräckliga för att rädda de döende haven.

Jag vill därför ha regeringens svar på följande frågor:

1. Tänker regeringen hålla sitt löfte att minska utsläppen till havet i den utsträckning och takt som behövs för att havet skall kunna överleva?
2. Vilka utsläppsmängder tänker regeringen tillåta 1990 i området från de olika industrierna?
3. Vilka konkreta åtgärder har vidtagits för att minska nuvarande utsläppsmängd?

Stockholm den 1 augusti 1989

Marianne Samuelsson (mp)

Svar från Miljøverndepartementet, avgivet den 13 september 1989

Som riksdagsledamot Samuelsson er kjent med, har arbeidet med å bedre forurensningssituasjonen i Nedre Glommaregionen, Iddefjorden og kystområdet mellom Sverige og Norge pågått i mange år. Behovet for en forsterket innsats var bakgrunnen for et grensemøte mellom miljø- og energiminister Birgitta Dahl og miljøvernminister Sissel Rønbeck i august 1986. Fra norsk side ble det på møtet presentert en handlingsplan for å redusere tilførslene på norsk side.

Hensikten med denne handlingsplanen er å bedre kystområdenes miljøkvalitet betydelig fra og med 1990.

Handlingsplanen omfatter tiltak for å redusere forurensende utslipp fra både industrien, kommuner og landbruk. En rekke av disse tiltakene er eller er i ferd med å bli satt i verk.

For *industriens* vedkommende er første trinn i prosessen gjennomført ved at de store industribedriftene i området har fått nye utslippstillatelser med vesentlig strengere utslippsbegrensninger enn tidligere.

Av disse tillatelser skal nevnes:

Kronos Titan der utslippene fra 30. april 1989 er redusert med:

Oppløste jernsalter (som jernsulfat)	95%
Svovelsyre (100%)	88%
Tungmetaller (sum alle tungmetaller)	95%

Tiltaket innebærer at de vesentlige deler av bedriftens tidligere utslipp samles opp, transporteres med lekter, behandles og deponeres på en miljømessig forsvarlig måte.

Utslippene fra Kronos Titan vil i 1990 ligge på (Statens forurensningstilsyn's (SFT) krav):

Jern	3,7 tonn/døgn
Svovelsyre	14 tonn/døgn
Titan	1,8 tonn/døgn
3-verdig krom	4 kg/døgn
Vanadium	8 kg/døgn

Saugbrugsforeningen i Halden har nå etter klagebehandling fått fastsatt en ny utslippstillatelse av Miljøverndepartementet. Under forutsetning av at Saugbrugsforeningen bestemmer seg for å bygge en ny papirmaskin til erstatning for cellulosefabrikken, blir utslippsreduksjonen med den omstrukturerte bedriften følgende:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	83%
Suspendert stoff	53%
Klororganiske forbindelser	100%

Fra 1. mai 1990 til cellulosefabrikken legges ned 1. juli 1992, vil utslippsreduksjonene være på:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	20%
Suspendert stoff	35%
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50%

Dette innebærer følgende utslippsnivå:

Suspendert materiale	5,5 tonn/døgn
Klororganiske forbindelser	2 kg AOX/tonn cellulose
Løst organisk materiale	107 tonn/døgn

Hvis Saugbrugsforeningen ikke beslutter å bygge en ny papirmaskin, vil grensen for utslipp av løst organisk materiale fra 1. mai 1990 være 38 tonn/døgn.

Greaker Industrier har fått ny utslippstillatelse der kravene vil medføre følgende utslippsreduksjoner:

Suspendert organisk materiale	30 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	50 %

Bedriften har i 1990 tillatelse til å slippe ut:

Suspendert organisk materiale	1 tonn/døgn
Oppløst organisk materiale	11 tonn/døgn

Utslippene av klororganiske stoffer ligger i dag på 5 kg AOX/tonn cellulose. Bedriften er pålagt å utrede mulighetene for å redusere utslippene med 50%. SFT tar sikte på at utslippene av AOX skal være redusert til 2,5 kg/tonn cellulose innen utgangen av 1991.

Bedriften er også pålagt å vurdere tiltak som kan redusere utslipp av organisk materiale med ytterligere 30–50%, og å vurdere mulighetene for å erstatte klor med andre blekemidler.

Borregaard Industries Ltd, har fått ny utslippstillatelse der kravene som et minimum medfører følgende utslippsreduksjoner:

Oppløst organisk stoff (som KOF)	60 %
Klororganiske forbindelser (som AOX)	66 %

Det er lagt opp til at tiltakene gjennomføres i løpet av årene 1988–1993 med trinnvise utslippsreduksjoner.

Bedriften og miljøvernorganisasjoner har påklaget SFT's konsesjon til Miljøverndepartementet. SFT's innstilling til Miljøverndepartementet er i hovedtrekkene slik:

Innen 31. desember 1989 skal utslippene av klororganiske forbindelser (AOX) ikke overstige 1,7 kg AOX pr. tonn bleket masse. Dette tilsvarer med dagens produksjon et årlig utslipp på 280 tonn. Bedriften skal videre redegjøre for tiltak som vil redusere utslippene av klororganiske forbindelser ned mot 1 kg pr. tonn bleket masse.

SFT tar videre sikte på at utslippene av organisk materiale skal reduseres betydelig i forhold til dagens nivå. De nye grensene vil i henhold til SFT's innstilling bli: 76 tonn/døgn eller ca 27 400 tonn/år (KOF).

Denne saken er altså under klagebehandling i Miljøverndepartementet, og de endelige utslippsgrensene er derfor ikke fastsatt.

Etter en større kontrollaksjon for all konsesjonsbehandlet industri i Østfold i 1987, blir nå Østfoldindustrien inspisert og kontrollert på samme måte som for landets øvrige industri. Erfaringene med dette kontrollsystemet er gode, og kontrollen vil i hvert fall bli opprettholdt og muligens utvidet noe.

Kommunene i Sarpsborgs- og Fredrikstadsregionen har nå satt i gang byggingen av kloakkrenseanlegg. Anleggene skal stå ferdig høsten 1989 og vil innebære en reduksjon i størrelsesorden 90–95% i utslippene av fosfor, 20% for nitrogen og 60–70% i utslippene av organisk stoff.

Der er økt innsats mot *landbruksforurensning* i hele regionen, noe som vil bidra til å redusere forurensningstilførslene til Glomma og Haldenvassdraget. Den norske regjering vedtok i juli 1989 en handlingsplan for å redusere landbruksforurensningene til Haldenvassdraget. Hovedvekten ligger på tiltak mot arealavrenning i Haldenvassdragets nedbørfelt. Det vil bl. a. legges vekt på å innføre mere miljøvennlig og allsidig drift. Det kan f. eks. bli aktuelt å etablere vegetasjonssoner i utsatte områder som vil redusere avrenningen fra arealer og erosjonen langs elvekantene. I tillegg vil det bli satt i gang generelle tiltak som strengere krav og nye ordninger for tekniske miljøtiltak, bl. a. gjødsellagre og silo. Det er fastsatt regler om maks. 2,5 dyreenheter pr. ha, og gjødselplanlegging tas i bruk i stort omfang. Det er også fastsatt regler om bakkeplanering, som er en viktig forurensningskilde i dette området. Det vil også bli satt igang tiltak for å redusere arealavrenningen og erosjon gjennom bl. a. redusert jordarbeiding og vegetasjonssoner (beskyttelsessoner).

Konklusjonen på de tiltakene som er satt igang er derfor at den norske regjering vil arbeide hardt for at de forpliktelser som er inngått i "Havsmiljøprogrammet" vil bli innfridd.

Skriftlig fråga

angående förbränning till havs av kemiskt avfall

Til Nordisk Ministerråd

Den danske regering har til det 12. konsultative møde i London Konventionen (London, 30. oktober – 3. november 1989) fremsendt et resolutionsforslag vedrørende havafbrænding af kemisk affald.

De nordiske lande har tidligere fremmet vigtige forslag i London Konventionen, bl. a. mod dumpning af radioaktivt affald. Erfaringen viser, at et forslag har langt større gennemslagskraft hvis en række lande er medforlagsstillere, og i London Konventionens sammenhæng imødeser især udviklingslandene forslag fra de nordiske lande.

De nordiske lande har fælles politik imod afbrænding af kemisk affald på havet, og har bl. a. samordnet indsatsen i Oslo Kommissionen, Nordsøkonferencen og i London Konventionen.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

– vil de øvrige nordiske lande meddele sekretariatet for London Konventionen at de ønsker at være medunderskrivere på det danske resolutionsforslag til det 12. konsultative møde?

Christiansborg, den 14. september 1989

Margrete Auken (SF)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 30 oktober 1989

Vid Londonkommissionens konsultativa möte 1988 behandlades bl. a. ett danskt förslag om förbud mot förbränning av kemiskt avfall till havs. Det danska förslaget stöddes av samtliga nordiska länder. Förslaget kunde emellertid inte accepteras av alla övriga länder. Beslutet från mötet blev, i fråga om flytande kemiskt avfall, att staterna förbinder sig att vidta åtgärder för att minimera eller avsevärt reducera förbränningen till den 1 januari 1991. Staterna förbinder sig också att utvärdera förbränningen tidigt under år 1992 i syfte att nå fram till ett upphörande före den 31 december 1994.

Det danska resolutionsförslaget inför 1989 års konsultativa möte innebär följande. Staterna skall, i syfte att kunna upphöra med förbränningen av flytande kemiskt avfall till havs före den 31 december 1994, hålla ett konsultativt möte så tidigt som möjligt och senast år 1992 för att utvärdera detta arbete. De stater som förbränner avfall till havs av flytande kemiskt avfall skall årligen rapportera samtliga åtgärder som vidtagits för att minimera eller avsevärt reducera detta förfarande.

De nordiska länderna företar ingen egen förbränning av avfall till havs. Länderna är också eniga om att i internationella fora driva frågan om att få till stånd ett internationellt avtal om förbud mot förbränning av avfall till havs. I den reviderade åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, som håller på att utarbetas och som behandlades av miljöministrarna i augusti 1989, står det bl. a.

”De nordiske landena går inn for:

Å arbeide for et globalt forbud mot forbrenning til havs snarest mulig og senest 1994, og et regionalt forbud inom utgangen av 1990.”

De nordiska länderna har aktivt drivit frågan om förbud mot förbränning av avfall till havs både i Oslokommissionen, som reglerar förhållandena i Nordsjön och Nordostatlanten, och i Londonkommissionen, som reglerar havsföroreningsfrågor globalt.

Det danska resolutionsförslaget tar sikte på att inrikta insatserna så att förbränning till havs upphör helt per den 31 december 1994 och är således helt i linje med vad som anges i den reviderade åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön. Övriga nordiska länder kommer att vara med som förslagsställare så att det framlägges som ett gemensamt nordiskt förslag på mötet.

Birgitta Dahl
Ministerrådets ordförande
(miljöministrarna)

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Skriftlig fråga

angående rådsmedlemmarnas möjligheter att få tillgång till utkastet till ministerrådets handlingsplaner

Til Nordisk Ministerråd

Nordisk Råd blev oprettet som et samarbejdsorgan for parlamentarikere og regeringer i Norden. Dets rolle er at være initiativtagende, rådgivende, kontrollerende og pådrivende i sager vedrørende det nordiske samarbejde.

Ministerrådet er i øjeblikket i gang med at udarbejde tre handlingsplaner, hvortil første udkast lå ved miljøministrenes møde i Göteborg 29. august 1989.

Som medlem af Nordisk Råd vil jeg gerne have mulighed for at påvirke udarbejdelsen af disse handlingsplaner. Hvis der er uenigheder mellem de nordiske regeringer om fælles tiltag, så vil det være af interesse for Nordisk Råds medlemmer at se disse uenigheder, for derudfra, at kunne påvirke vore nationale regeringer på en rådgivende, kontrollerende og pådrivende måde.

Med baggrund i dette vil jeg stille følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvad er baggrunden for, at medlemmerne af Nordisk Råd ikke kan få adgang til udkastene til de tre handlingsplaner, der er under udarbejdelse i Nordisk Ministerråd?

København, den 15. september 1989

Lilli Gyldenkilde (SF)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 1 november 1989

Det fremgår af begrundelsen at Lilli Gyldenkilde med spørgsmålet specielt tænker på de handlingsplaner, der i øjeblikket arbejdes med på miljøområdet.

Disse som øvrige handlingsplaner vil først foreligge som udkast og internt arbejds materiale inden for ministerrådsorganisationen og er i den fase – med mindre ministerrådet bestemmer andet – undtaget fra offentlighed, jfr. § 2, stk. 1, pkt. 2 i ”Regler om handlingars offentlighed ved Nordiska ministerrådets sekretariat” vedtaget af ministerrådet den 4. december 1975. Det normale vil herefter være, at ministerrådet, når man er kommet frem til produkter, som kan præsenteres for en større offentlighed, vil forelægge dem for Nordisk Råd som ministerrådsforslag, jfr. artikel 55 i Helsingforsaftalen.

I den konkrete situation har ministerrådet imidlertid besluttet at fravige den normale ordning, idet man ønsker synspunkter fra Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg på handlingsplanerne allerede under udarbejdellesfasen. Det er derfor aftalt, at udkastene skal drøftes på et møde mellem udvalget og miljøministrene den 13. november 1989. Udvalgets medlemmer vil få udkastene tilsendt inden dette møde.

Når handlingsplanerne efter disse drøftelser bliver klare som egentlige ministerrådsforslag, vil Nordisk Råd igen få mulighed for at påvirke dem i forbindelse med deres behandling ved rådets 38. session i Reykjavík. Først derefter vil ministerrådet på baggrund af de synspunkter, som Nordisk Råd har fremsat, endeligt vedtage handlingsplanerne.

Július Sólnes

Ministerrådets formand
(samarbejdsministrene)

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

Skriftlig fråga**angående danska regeringens hållning inför kommande möte om Montreal-protokollet**

Til Danmarks regering

Vil den danske regering støtte Norge, Sverige og Finlands forslag på det kommende møte om Montreal-protokollen (13. – 17. november 1989), for å bidra til en rask avvikling av produksjon og bruk av ozon-nedbrytende stoffer, eller vil Danmark fortsatt støtte de mindre ambisiøse forslag fra EF?

På Nordisk Råds sesjon i Stockholm opplyste den danske miljøminister at Danmark ikke kunne være med på de øvrige nordiske lands reduksjonsinitiativ pga. ulikheter i økonomi og næringsstruktur.

Kan ministeren i denne sammenheng redegjøre for hvordan dansk økonomi og næringsstruktur i avgjørende grad skiller seg fra den i de andre nordiske landene?

Oslo, 17. september 1989

Ragna Berget Jørgensen (A)

Danske regeringens svar, avgivet den 30 oktober 1989

Den danske regering støtter lige som regeringerne i de andre nordiske lande en hurtig afvikling af produktion og forbrug af ozonnedbrydende stoffer. Efter regeringens opfattelse er det derfor meget positivt, at der er forhandlinger i gang om en kraftig stramning af Montreal-protokollen om ozonnedbrydende stoffer.

I forbindelse med disse forhandlinger har EF-landene — såvel som Finland, Norge og Sverige — fremsat en række vidtgående forslag til konkrete ændringer af protokollen. Den danske regering er overvejende enig i linien i EF-landenes forslag, som blandt andet afspejler, at den danske regering i EF har arbejdet intenst for at få opstillet skrappe reduktionsmål. Det skal påpeges, at EF-landene med hensyn til begrænsning af CFC har foreslået en 50%-reduktion i 1991–92, en 85%-reduktion i 1995–96 og en 100%-udfasning i år 2000, mens Finland, Norge og Sverige har foreslået en 50%-reduktion før midten af 1990'erne og en 100%-udfasning til år 2000. EF-landenes forslag er således det mest vidtgående på dette punkt.

Den danske regering finder, at det i global sammenhæng på nuværende tidspunkt er vigtigst at få skabt enighed om en kraftig stramning af protokollens reduktionsmål og at få den gennemført så hurtig som muligt — samt at få flest mulige lande til at tilslutte sig protokollen.

Der er ingen tvivl om, at de nordiske lande har spillet en væsentlig rolle med hensyn til at skabe bred international forståelse for nødvendigheden af en kraftig stramning af protokollen.

Den danske regering lægger vægt på et fortsat nordisk samarbejde med hensyn til at præge internationale målsætninger.

For så vidt angår de danske nationale reduktionsmål bygger disse på vurderinger af de realistiske muligheder for substitution og for helt at eliminere visse anvendelser af de ozonnedbrydende stoffer.

Lone Dybkjær (RV)
Miljøminister

Jan Rasmussen

Skriftlig fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående kör- och rasttider för fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning**

Til Norges regering

Har den norske regering planer om at ændre køre- og hviletidsbestemmelser således, at køretøjer, der benyttes til transport af cirkus- og tivoliudstyr, undtages, sådan som det er tilfældet i langt de fleste europæiske lande?

Begrundelse

I henhold til EF's forordning om visse bestemmelser på det sociale område inden for vejtransport fra december 1985 er køretøjer, der transporterer cirkus- og tivoliudstyr, undtaget fra de vedtagne regler.

På den baggrund har det længe været et ønske blandt cirkus- og tivoliejere, at reglerne blev ens i alle de vesteuropæiske lande.

København, den 30. november 1989

Dorte Bennedsen (S)

Norska regeringens svar, avgivet den 11 januari 1990

Vi viser til Presidiesekretariatets brev av 4. desember 1989 mottatt via brev fra Statsministerens kontor av 7. desember 1989.

Norske myndigheter har ikke vurdert å unnta sirkus- og tivolikjøretøyer fra kjøre- og hviletidsbestemmelsene. Saken vil imidlertid kunne komme opp dersom de norske regler skal tilpasses bestemmelsene i EF eller et revidert AETR (Europeisk avtale om kjøre- og hviletid m. v. for mannska-per på kjøretøyer i internasjonal vegtransport).

Utenlandskregistrerte kjøretøyer skal følge AETR-bestemmelsene ved kjøring i Norge. I disse bestemmelsene er det ikke gjort unntak for slike kjøretøyer.

Lars Gunnar Lie (KrF)
Samferdselsminister

Knut Rønning

Skriftlig fråga

angående handlingsplan mot förorening av den marina miljön

Till Danmarks, Finlands och Norges regeringar

Vid Nordiska rådets extrasession om havsmiljön i Helsingör i november 1988, accepterade miljöministrarna att förslaget till havsmiljöplan skulle kompletteras med ett krav på konkreta nationella åtgärdsplaner (tilltaksplaner), som skulle vara färdiga senast 31 december 1989.

I den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, som antagits av de nordiska ländernas miljöministrar den 10 januari 1989, är detta krav inskrivet på s. 11, där bl. a. nämns att åtgärderna skall gälla både industriutsläpp av tungmetaller och stabila organiska forbindelser liksom utsläpp av näringsalter, såväl från avloppsanläggningar, jordbruk som industri. Det nämns också att dessa handlingsplaner skall vara grundlag för justeringen av handlingsplanen efter behandling på Nordiska rådets session 1990.

Eftersom de nationella handlingsplanerna inte klart redovisas i utkastet till reviderad havsmiljöplan samt utkastet ej heller ger en klar definition på det ofta använda uttrycket "bästa tillgängliga teknik", vilket av social- och miljöutskottet bedömts som "miljömässigt bästa tillgängliga teknik", får jag härmed ställa följande fråga till respektive regering:

Är regeringen beredd att senast den 25 januari 1990 framlägga sin av parlamentet godkända nationella handlingsplan mot förorening av den marina miljön och vill regeringen närmare förklara innebörden i uttrycket "bästa tillgängliga teknik"?

Stockholm den 4 januari 1990

Grethe Lundblad (s)

Danmarks regerings svar, avgivet i februari 1990

Som svar på spørgsmål fra rigsdagsmedlem Grethe Lundblad skal den danske regering anføre:

Danmark udarbejdede allerede i 1987 vandmiljøhandlingsplanen, som opstiller målsætninger for reduktion af udledninger af næringssalte. Planen stiller en lang række krav til landbrug, kommunale og industrielle rensningsanlæg og dambrug.

For de kommunale rensningsanlæg er der fastsat faste grænser for udledning af kvælstof (8 mg/liter) og for fosfor (1,5 mg/l). De industrielle udledninger skal renses ved hjælp af bedst tilgængelig teknik. Alle anlæg skal kunne opfylde disse krav inden 1. januar 1993. I Vandmiljøplanen er der dog mulighed for dispensation for så vidt angår tidsfristen.

Vandmiljøhandlingsplanen er fortsat den overordnede ramme for den danske indsats for så vidt angår begrænsning af næringssaltudledninger. I midten af 1990 skal der gennemføres en vurdering af handlingsplanen, bl. a. med henblik på at klargøre, om de reguleringer i forhold til landbruget, som planen fastlægger, er tilstrækkelige for at opfylde de skitserede målsætninger.

I forbindelse med opfølgningen af de internationale initiativer på vandmiljøområdet – først og fremmest målsætningerne fra den 2. Nordsøkonference og målsætningerne fra Helsingfors-kommissionens møde i foråret 1988 – har regeringen udarbejdet en rapport om de såkaldte halveringsmålsætninger.

”Halveringsrapporten” indeholder blandt andet:

- en prioriteringsliste over miljøfarlige stoffer, som med mellemrum skal revideres, og som gør det muligt at udarbejde specifikke reduktionsprogrammer for særligt belastende stoffer og stofgrupper.
- en vurdering af industriudledningerne. Denne vurdering baserer sig på en undersøgelse, som Miljøstyrelsen har fået gennemført i 1989, og som viser at halveringsmålsætningen for en række stoffers vedkommende allerede er opnået.
- en vurdering af tungmetaludledningerne fra de kommunale rensningsanlæg.

Som supplement på dette område forventer Miljøstyrelsen at udarbejde en vejledning, som kan støtte tilsynsmyndighederne i at opstille mere detaljerede krav til udledere af miljøfarlige stoffer.

- endelig indeholder rapporten en vurdering af udledningsreduktioner fra diffuse kilder.

Det er rapportens samlede vurdering, at en opfyldelse af de halveringsmålsætninger, som er aftalt internationalt, og som også indgår i den nordiske havplan ikke kræver væsentlige yderligere initiativer.

Alligevel vil Danmark både nationalt og internationalt arbejde videre. Der er stadig opgaver i forbindelse med f.eks. Nordsøen. I forbindelse

med den 3. Nordsøkonference i begyndelsen af marts vil Danmark særligt arbejde for, at Nordsøens belastning med næringsalte nedbringes, at Nordsøens belastning med andre stoffer nedbringes, og at anvendelsen af PCB skal ophøre hurtigst muligt og alle lagre fjernes. Der må også opstilles mindstekrav for rensning af det kommunale spildevand i alle lande omkring Nordsøen.

Hvad angår begrebet bedst tilgængelig teknik har dette til formål at sikre, at den teknologiske udvikling kommer miljøet til gode. Begrebet er blevet defineret indenfor Paris-kommissionen, som i juni 1989 har vedtaget en rekommandation om anvendelsen af bedst tilgængelig teknik.

Kopi af rekommandationen vedlægges (se *Bihang*).

Denne definition er i overensstemmelse med det, som har været drøftet mellem de nordiske lande, og det er denne forståelse af begrebet, der ligger bag anvendelsen af begrebet i den nordiske havplan.

Lone Dybkjær (RV)

Miljøminister

BIHANG

Annex 6

Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources, Eleventh Meeting of the Paris Commission, Dublin, 19 – 22 June 1989

PARCOM Recommendation 89/2 of 22 June 1989 on the Use of Best Available Technology

Having regard to the objectives as stated in Article 1 of the Paris Convention, to take all possible steps to prevent pollution of the sea from land-based sources;

Having regard to the fact that reference is made in various Paris Commission Decisions and Recommendations to the use or application of best available technology;

Having regard to the Ministerial Declaration of the Second International Conference on the Protection of the North Sea, held in London from 24 – 25 November 1987, and in particular to paragraph X thereof;

The Contracting Parties to the Paris Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources:

AGREE that the programmes and measures adopted under Articles 4 and 5 of the Convention, and especially the application of the best available technology, should be applied in such a way as to prevent pollution in Convention waters, any increase in pollution in other sea areas or in other parts of the environment, or any increased risk to the health of industrial workers or the general population.

The term "best available technology" is taken to mean the latest stage of development (state of the art) of processes, of facilities or of methods of operation which indicate the practical suitability of a particular measure for limiting emissions. In determining whether a set of processes, facilities and methods of operation constitute the best available technology in general of individual cases, special consideration is given to:

- comparable processes, facilities or methods of operation which have been recently successfully tried out;
- technological advances and changes in scientific knowledge and understanding;
- the economic feasibility of such technology;
- time limits for installation in both new and existing plans;
- the nature and volume of the effluents concerned;
- the precautionary principle.

It therefore follows that what is "best available technology" for a particular process will change with time in the light of technological advances, economic and social factors, as well as changes in scientific knowledge and understanding.

If the reduction of emissions resulting from the use of best available technology does not lead to environmentally acceptable results, additional measures have to be applied.

Note: This Recommendation supersedes PARCOM Recommendation 88/3.

Finlands regerings svar, avgivet i februari 1990

Statsrådet fattade i oktober 1988 ett principbeslut om målprogrammet för vattenvården fram till år 1995. Utgångspunkten för målprogrammet är att förbättra tillståndet i vattnen och att trygga en bärkraftig användning av dem. Inom vattenvården bör de inom ramen för de ekonomiska möjligheterna effektivaste vattenskyddsåtgärderna tillgripas.

Förverkligandet av målprogrammet innebär att belastningen på vattnen betydligt minskar och sålunda tillståndet i vattnen väsentligt förbättras. Samtidigt kommer Finlands internationella förpliktelser att uppfyllas. Man har redan nu kunnat stoppa vattendragens vidare förorening och på många ställen har man kunnat förbättra deras användbarhet. Den hittills svagt tilltagande eutrofieringen av kustvattnen kommer också att avstanna.

Under år 1990 kommer man att för de viktigaste industribranscherna sätta upp mer detaljerade mål än tidigare för att begränsa tungmetallbelastningen fram till år 1995. Också för de industrianläggningar som är anslutna till kommunalt avlopp, kommer man att avfatta direktiv och rekommendationer om förbehandling av avloppsvatten och om begränsning av avloppsvattens belastning.

I anknytning till målprogrammet för vattenvården fattade miljöministeriet i juni 1989 ett beslut, enligt vilket cellulosaindustrin, före utgången av

år 1995, skall minska belastningen av organiska klorföreningar, orsakad av tillverkningen av blekt cellulosa, till i genomsnitt 1,4 kg klor per ton blekt cellulosa (mätt med AOX-metoden).

En undersökning om belastning med skadliga organiska ämnen, orsakad av annan industri, inleddes år 1989 och färdigställs under år 1990.

För att kunna uppfylla målen i målprogrammet för vattenvården har man igångsatt, eller håller man på att sätta igång, flera utredningar och undersökningar. I det följande omnämns de viktigaste programmen.

Sommaren 1989 inleddes ett vidsträckt forsknings- och utvecklingsprogram för miljövården inom skogsindustrin (SYTYKE). Programmet är treårigt och det finansieras av miljöministeriet, Finlands Skogsindustris Centralförbund rf. och Maj och Tor Nesslings Stiftelse. Avsikten med programmet är att skaffa fram uppgifter om utsläpp och om de tekniska möjligheterna att minska dessa, om miljöeffekterna av utsläppen samt om kostnaderna för och nyttan av en begränsning av utsläppen.

Ett undersökningsprogram, beträffande tekniken för reduktion av kväve i kommunalt avloppsvatten, inleddes också på sommaren 1989. Avsikten är att undersökningen blir färdig under år 1991. Likaledes har man igångsatt en utredning om kvävereduktionens betydelse för eutrofieringen av kustvattnen.

I Finland utövas fiskodling i avsevärd grad i havsområdena. För att minska de olägenheter som framkommit igångsattes år 1989 ett projekt, där man bl. a. utvecklar vattenvårdsteknik för fiskodling, bättre foder och utfodringsteknik.

Ett forskningsprojekt (MAVERO), om belastningen från lantbruket på vattnen och en minskning av denna, har inletts. Man har för avsikt att slutföra projektet år 1991. I projektet deltar många olika myndigheter och organisationer. Målsättningen för projektet är att utreda storleken av belastningen från lantbruket på vattnen och därpå verkande faktorer, belastningens verkningar på vattendrag samt åtgärder med vilka belastningen kan minskas.

Beträffande den diffusa belastningen har man förbättrat stadgandena genom att förändra förordningen om förhandsåtgärder för skydd av vattnen. Man kan nu mera effektivt än tidigare ingripa i den vattendragsbelastning som orsakas av kreaturskötsel, pälsdjursuppfödning, fiskodling och torvtäkt.

Bekämpningen av olje- och kemikalieolyckor utvecklas genom att för detta ändamål göra en operativ modell. Projektet skall slutföras år 1992.

I statsförslaget för år 1990 ingår olika miljöskatter och -avgifter, — en del av dem för första gången. Tilläggsaccis på bränsle, miljöaccis på konstgödsel samt en ökning av oljeavfallsavgiften är sådana ekonomiska styrningsmedel. Miljöministeriet följer med och värderar vilka effekter denna styrning har, speciellt med hänsyn till miljön. En arbetsgrupp har tillsatts för uppföljningen. Till gruppens uppgifter hör även att göra detal-

jerade förslag till nya ekonomiska styrningsmedel, som lämpar sig för förhållandena i Finland. Arbetsgruppens arbete bör vara färdigt i februari 1991.

En snabb ökning av kemikalieanvändning i samhället har ägt rum under de senaste decennierna. Enär lagstiftningen i Finland beträffande kemikalier nästan enbart omfattat avvärjande av hälsoskador, ansåg man det nödvändigt att stadga en ny lag om kemikalier. Denna bör göra det möjligt att avvärja även miljöskador, som orsakas av kemikalier. Lagen om kemikalier godkändes i augusti 1989 och den träder i kraft i september 1990. De moment i lagen, vilka gäller för miljöfarliga ämnen, träder dock i kraft först medels en särskild förordning. Orsaken härtill är att man ej ännu internationellt har kunnat komma överens om, vilka kriterierna för miljöfarlighet är och att man sålunda inte har kunnat göra upp en lista över miljöfarliga ämnen.

På grund av Finlands arbete inom Helsingforskommissionen är landets rapporteringsrutiner i stor utsträckning beroende av de tidtabeller, som gäller för kommissionens verksamhet. Enligt beslut inom Helsingforskommissionen skall länderna i början av år 1990 rapportera om utgångsnivåerna för den 50 procents reduktion av skadliga ämnen och närsalter, man enats om i ministerdeklarationen av 1988, och om sin uppfattning av den bäst tillgängliga teknologin för olika branscher. Dessa rapporter och likaså den andra utvärderingen av Östersjöns tillstånd för åren 1985–1990 står till förfogande som utkast först på hösten 1990.

Målprogrammet för vattenvården gäller båda sötvattnen och havsområdena och motsvarar i praktiken till sin effekt även en handlingsplan mot förorening av havet. En speciell plan för havsmiljöns skydd är dock under utarbetande. För närvarande utarbetas en översikt av Finlands nationella och internationella åtaganden och målsättningar i fråga om skyddet av den marina miljön. Samtidigt kartläggs eventuella interna brister, vilka beaktas i det program, som är under utarbetande. Avsikten är att handlingsplanen föreläggs statsrådet för godkännande. På grund av arbetets koppling till Helsingforskommissionens rapporteringsprocedurer samt dess omfattning i övrigt, kan det avslutas först i slutet av 1990 eller i början av 1991.

Vad innebörden av uttrycket ”bästa tillgängliga teknologi” beträffar, kan man konstatera att själva termen utgått från tanken att man inom industrin och andra branscher, där olika former av teknologi utnyttjas, bör använda en så effektiv teknik som möjligt för att begränsa utsläpp av skadliga ämnen till miljön. Uttrycket har således inte skapats för att tjäna näringslivets intressen utan just med tanke på miljön. Mellan de nordiska länderna råder inga meningsskiljaktigheter ifråga om bruket av uttrycket ”bästa tillgängliga teknologi”. Den nordiska synen är även klargjord i den nordiska handlingsplanen mot förorening av havet i kapitlet om utgångspunkterna för planen. Det är också klart att bästa tillgängliga teknologi, t. ex. för en given industriprocess, inte kan fastslås en gång för alla utan att

även den bästa tillgängliga teknologin utvecklas i takt med den tekniska utvecklingen och att den även är beroende av en hel rad andra föränderliga samhällsfaktorer.

Norges regerings svar, avgivet den 20 februari 1990

Stortingsmelding nr. 46 for 1988/89 "Miljø og utvikling" omhandler Norges samlede program for oppfølging av rapporten fra "Verdenskommissionen for miljø og utvikling" (WCED). Denne ble behandlet av Stortinget 14. juni 1989 og samlet tverrpolitisk oppslutning.

Programmet trekker opp nasjonale mål, tiltak og virkemidler innenfor de sentrale miljøpolitiske områder, og her er den norske innsatsen knyttet til bekjempelse av forurensning i Nordsjøen og Skagerrak omtalt i et eget kapittel.

Rapportering om arbeidet med det norske, nasjonale arbeidet på dette feltet er blitt framlagt for Nordisk Ministerråd både i 1989 og nå i 1990. Vårt bidrag her inngår i "Rapport om arbeidet med att minska utsläppen till havsmiljön", som følger den reviderte "Nordisk handlingsplan mot förorening av havet". Av innholdet i det norske bidraget vil en særlig peke på:

a) Næringsalter

Umiddelbart etter Nordsjøkonferansen i 1987 startet arbeidet med en handlingsplan for den norske oppfølgingen av avtalen knyttet til reduksjon av næringssaltene. En grovkisse av denne ble lagt fram høsten 1988. Perioden fra skissen ble lansert, og til målet er nådd, er inndelt i tre faser:

Fase 1: Strakstiltak 1988—89

Fase 2: Ytterligere tiltak 1990—93

Fase 3: Ytterligere tiltak 1993—95

Nordsjødeklarasjonen krever en reduksjon i størrelsesorden 50% i tilførsler av næringsalter til områder hvor disse direkte eller indirekte antas å kunne føre til forurensning. Hvilke områder dette omfatter for Norges del vil med det første bli avklart.

Den norske planen for reduksjon av næringssalttilførslene fra jordbruket omfatter blant annet tiltak for å redusere arealavrenningen og ytterligere innsats med å utbedre gjødselkjellere og siloanlegg. For å oppnå ytterligere reduksjoner er det aktuelt å også iverksette andre tiltak enn de som er med i vår foreløpige plan. Blant annet vurderer en nå økte miljøavgifter på kunstgjødsel.

Alle tiltak på kommunale anlegg settes i gang så raskt som mulig, med unntak av nitrogenfjerning. Man er her avhengig av en ny renseteknologi som i dag ikke er godt nok utviklet. Når tilstrekkelige kunnskaper om dette er fremskaffet vil det bli tatt standpunkt til om nitrogenfjerning på kommunale rensenanlegg skal kreves og hvilke anlegg dette skal gjelde.

Samlet vil en ved de planlagte tiltakene på kommunal- og landbrukssiden kunne oppnå reduksjon på hhv. 40–50 % for fosfor og 20–25 % for nitrogen. Ved iverksetting av ytterligere tiltak utover de som foreløpig er planlagt på landbrukssiden (eks. økt miljøavgift på kunstgjødsel), vil reduksjonene bli større.

b) Miljøgifter

Statens forurensningstilsyn foretok i 1987 en omfattende kartlegging av forekomster og miljøkonsekvenser av miljøgifter i Norge. Basert på dette arbeidet har Norge prioritert innsatsen på i alt 17 stoffer av spesiell betydning, med tanke på forurensning av det marine miljø. Gjennom planlagte og iverksatte tiltak, regner vi med å oppnå en reduksjon på 50–90 % for utslipp til Nordsjøen av de ulike stoffene, i tidsrommet 1985–1995. Det understrekes at prioriteringen av de 17 stoffene ikke utelukker at tiltak også vil bli gjennomført for reduksjon i utslipp av også andre miljøgifter. Status i arbeidet og tiltak mot utslippene av de viktigste miljøgiftene er nærmere omtalt i vårt bidrag til årets rapport til Ministerrådet.

Tiltakene for å redusere utslippene av næringsalter og miljøgifter fra norsk side er gjenstand for kontinuerlig evaluering.

Når det gjelder uttrykket "beste tilgjengelige teknikk" vil jeg vise til den reviderte "Nordisk handlingsplan mot förorening av havet". På side 11 i kapitlet om handlingsplanens utgangspunkter, er det gjort nærmere rede for tolkingen av dette. Jeg viser til rapportens klargjøring av uttrykket, og vil gjøre oppmerksom på at det ikke råder noen meningsforskjell mellom de nordiske landene i spørsmålet om bruken av uttrykket "beste tilgjengelige teknologi".

Arbeidet med bekjempelse av havforurensninger står helt sentralt i det norske arbeidet for en bærekraftig utvikling, og den norske regjering legger stor vekt på det internordiske og internasjonale samarbeidet i denne sammenheng.

Kristin Hille Valla (Sp)

Miljøvernminister

Skriftlig fråga

angående nationell handlingsplan mot förorening av den marina miljön

Til Islands og Sveriges regeringer

Ved Nordisk Råds ekstrasession om havmiljøet i Helsingør i november 1988 accepterede miljøministrene, at forslaget til havmiljøplan skulle kompletteres med et krav om konkrete nationale handlingsplaner, som skulle være færdige senest den 31. december 1989.

I den nordiske handlingsplan mod forurening af havmiljøet, som blev vedtaget af de nordiske landes miljøministre den 10. januar 1989, er dette krav medtaget på side 11, hvor det bl. a. hedder, at tiltag skal gælde såvel industriudslip af tungmetaller og stabile organiske forbindelser samt udslip af næringssalte, fra såvel rensningsanlæg og jordbrug som industri. Det nævnes også, at disse handlingsplaner skal være grundlag for justeringen af handlingsplanen efter behandling på Nordisk Råds session i 1990.

Eftersom der ikke klart redegøres for de nationale handlingsplaner i udkastet til revideret havmiljøplan, og udkastet heller ikke giver en klar definition af det ofte anvendte udtryk "bedst tilgængelige teknik", hvilket af Social- og Miljøudvalget er opfattet som "miljømæssig bedst tilgængelige teknik", skal jeg på denne baggrund stille følgende spørgsmål til Islands og Sveriges regeringer:

Er Islands og Sveriges regeringer parate til senest den 25. januar 1990 at fremlægge sine af parlamentet godkendte nationale handlingsplaner mod forurening af havmiljøet, og vil regeringerne nærmere forklare indholdet i udtrykket "bedst tilgængelige teknik"?

Christiansborg, den 10. januar 1990

Dorte Bennedsen (S)

Svar avgivet av Islands regering den 27 februari 1990

De islandske myndigheder har i 1989 arbejdet mod forurening i havet i overensstemmelse med vedtaget "Nordisk handlingsplan mod forurening i den marine miljø" og i overensstemmelse med islandske love.

En närmare rapportering av hur arbetet med det isländska nationella arbetet bedrivs har rapporterats till Nordiska rådet såväl för 1988 som för 1989. Den sistnämnda rapporten har nu i februari överlämnats från Nordiska ministerrådet till Nordiska rådet.

Hvad angår forklaring på udtrykket "bedst tilgængelige teknik" henvises til den definition af udtrykket som findes i kapitlet "Udgangspunkter for handlingsplanen" i den reviderede udgave (december 1989) af "Nordisk handlingsplan mod forurening af havet". Der siges: "Uttrykket bästa tillgängliga teknologi" innefattar också att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar."

Islandske myndigheder er af den opfattelse at gennem en økonomisk forvaltning skulle industrien, private personer og andre opfordres til at benytte "bedst tilgængelige teknologi", mod skattenedsættelser og/eller tilskud, som kan finansieres med skatteafgifter fra dem, som ikke benytter bedst tilgængelig teknologi.

Endvidere skal det oplyses at indenfor Pariskonventionen har Island, tillige med andre medlemslande, vedtaget følgende definition på "bedst tilgængelig teknologi".

The term "best available technology" is taken to mean the latest stage of development (state of the art) of processes, of facilities or of methods of operation which indicate the practical suitability of a particular measure for limiting emissions. In determining whether a set of processes, facilities and methods of operation constitute the best available technology in general of individual cases, special consideration is given to:

- comparable processes, facilities or methods of operation which have been recently successfully tried out;
- technological advances and changes in scientific knowledge and understanding;
- the economic feasibility of such technology;
- time limits for installation in both new and existing plans;
- the nature and volume of the effluents concerned;
- the precautionary principle.

Med hensyn til Deres spørgsmål henvises også til ovennævnte rapport for år 1989.

Reykjavík, den 27. februar 1990

Július Sólnes

BIHANG

Søfartsdirektoratets (forureningsafdelingen) rapport om foranstaltninger i Island mod havforurening*Indledning*

I Island har man en særlig lov om havforurening, lov nr. 32/1986 om bekæmpelse af havforurening. Dette er en omfattende lov og indbefatter enhver form for havforurening.

En lignende lov om forureningsbekæmpelse på land er lov nr. 109/1984 om sanitære forhold og sanitetskontrol.

For at sikre disse loves gennemførelse har man sat visse regler, f. eks. om forbud mod import og brug af PCB, regler om skibsudstyr til bekæmpelse af havforurening og regler om forureningsbekæmpelse ved oliedepoter. Man forbereder også regler om forskellige andre spørgsmål.

De islandske myndigheder har fastsat en særlig forureningszone omkring Island. Forureningszonen strækker sig, som den økonomiske zone, 200 sømil til havs. Hvor dybden på fastlandssoklen er mindre end 2 000 m, kan forureningszonen dog strække sig 300 sømil til havs.

Foruden ovennævnte lov om bekæmpelse af havforurening har Island ratificeret forskellige internationale og regionale konventioner om bekæmpelse af havforurening, og man følger bestemmelserne i disse konventioner op.

Disse konventioner er:

1. The International Convention for the Prevention of pollution of the Sea by Oil, 1954 (OILPOL 1954 Convention).
2. The International Convention for the Prevention of Pollution from ships, 1973 (MARPOL 1973 Convention).
3. The Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and other Matter. (London Convention).
4. Convention for the Prevention of Marine Pollution by Dumping from Ships and Aircraft (Oslo Convention).
5. Convention for the Prevention of Marine Pollution from Land-Based Sources (Paris Convention).
6. The United Nations Convention on the Law of the Sea.

Desuden har Island ratificeret og følger bestemmelserne i The International Maritime Dangerous Goods Code (IMDG Code) ved transport af farlige stoffer til søs.

Island forbereder undertegnelse af Københavns-aftalen, som er en aftale mellem de nordiske lande om gensidig assistance i kampen mod olie- og kemikalieforurening i havet.

Der arbejdes med Islands ratificering af III og V tillæg til MARPOL-konventionen, dvs. om transport af emballerede farlige stoffer til søs og om skibsassald.

Til fremme af anskaffelse af udstyr til forureningsbekæmpelse i islandske havne betaler statskassen 75 % af anlægsomkostningerne i forbindelse med dette udstyr.

Der arbejdes i overensstemmelse med et særligt program, som er i gang, om planlægning og opbygning af udstyr til forureningsbekæmpelse i havne.

Der regnes med en betydelig forøgelse af målinger af forurenende stoffer i havet omkring Island.

Men mener, at hvis der opstår fare for, at fiskebankerne ved Island forurenes alvorligt, er det mest sandsynligt, at en sådan forurening bæres med havstrømmene eller luften udefra, end at den kommer fra begrænset industri og bebyggelse i land, f. eks. kemisk forurening i havet, radioaktiv forurening i luften.

Havet omkring Island regnes i dag for at være meget lidt forurennet. De islandske myndigheder har erklæret, at man er parate til at arbejde hårdt for at beskytte havet mod enhver form for forurening.

Island er økonomisk meget afhængig af fiskefangsten, som ses af, at 3/4 af Islands eksportværdi stammer fra fiskefangsten.

Næringsalte

Næringsalte i havet omkring Island har indtil nu ikke forvoldt nævneværdige problemer ved landets kyster.

Fiskeopdræt i havet er i Island en industri i vækst. Fra denne industri er der en vis fare for lokal havforurening.

Island vil derfor træffe de yderste sikkerhedsforanstaltninger mod forurening fra fiskeopdræt og lægge vægt på, at der benyttes tørfoder ved fiskeopdræt, hvis det viser sig nødvendigt for en reduktion af forureningen, således at forureningsbelastningen i visse områder aldrig overstiger det niveau, som området kan tåle under de dårligste betingelser.

For at reducere udstødning af kvælstof fra biler er en skærpelse af kravene om udstødningsgasser efter amerikanske normer under udarbejdelse.

I Island sælges blyfri benzin, men forbrugerne kan frit vælge mellem blyfri benzin og benzin, som indeholder bly.

Tungmetaller

Der findes ikke megen industri i Island, som kan forårsage forurening af tungmetaller i havet. Der findes kun 2 fabrikker, aluminiumsproduktion og ferrosiliconproduktion, samt nogle små garverier og galvaniseringsfabrikker, hvorfra en sådan forurening kan tænkes at stamme.

Der er ingen papirindustri i Island og findes ingen fabrikker, som fremstiller klor.

Det har ikke været muligt i nævneværdig grad at måle forurening fra tungmetaller i havet omkring Island, bortset fra en smule efter undersøiske vulkanudbrud.

I et nyt regulativ, som man forventer bliver udgivet om kort tid, indføres en bestemmelse om indsamling af bly- og cadmiumbatterier, og der stiles mod at påbegynde indsamlingen i 1989.

Man planlægger en fabrik til genudvinding af skrot, og der sættes strenge bestemmelser om forureningsbekæmpelse i forbindelse med denne fabrik.

Stabile organiske stoffer

Man regner med at den største forurening af havet omkring Island i dag skyldes organiske stoffer i form af spøgelsesnet og syntetiske tove samt kasser, forskellige andre beholdere, plastikposer og -folier. Desuden forurening fra isoleringsplast, som smuldres, og som havets dyr så sluger som føde. Da plastik er ufordøjelig, ophobes den i dyrenes indvolde og koster dem senere livet.

Rederiforeninger har gjort propagandafremstød – med godt resultat – for at skiffsaffald afleveres i land, og havnemyndighederne har arbejdet for at forbedre forholdene ved indsamling af skiffsaffald.

Redere har med propagandaskilte og relevant argumentation opfordret sømændene til at holde op med at kaste affald i havet.

I havnene er der sat affaldscontainere op ved de fleste anløbskajer i landet.

Stabile, giftige, organiske stoffer benyttes ikke i større mængde i Island. PCB har dog været brugt i elektriske kondensatorer i elektricitetsværker og i nogle andre industrivirksomheder indtil nu, men man regner ikke med, at denne brug har bevirket nævneværdig forurening af havet.

Nu arbejdes der organiseret med en reduktion af PCB-brugen i Island og med nedbrydning af sådant affald på sikker vis.

Regler om forbud mod import og brug af PCB i Island er nylig trådt i kraft.

Foranstaltninger for bestemte områder

Der arbejdes med forbedringer af kloakeringen i Reykjavík for at reducere kloakforureningen i havet omkring byen.

Svar afgivet av Sveriges regering den 6 februari 1990

I den nordiska åtgärdsplanen mot förorening av den marina miljön, som antogs av de nordiska miljöministrarna i januari 1989, anges att de nordiska länderna skall före den 31 december 1989 utarbeta fram nationella åtgärdsplaner för hur de i planen uppställda målen skall nås.

Den svenska aktionsplanen mot havsföroreningar togs fram redan under 1988. Aktionsplanen antogs av den svenska riksdagen i juni 1988 (prop. 1987/88: 85, JoU 1987/88: 23, rskr. 1987/88: 33). Vi har därefter arbetat vidare med dessa frågeställningar och för närvarande är planen under revidering av statens naturvårdsverk. Ett nytt förslag kommer att avrapporteras till den svenska regeringen senast den 30 mars 1990.

En närmare rapportering av hur arbetet med det svenska nationella arbetet bedrivs har vidare avrapporterats till Nordiska rådet såväl för 1988 som för 1989. Den sistnämnda rapporten har nu i januari överlämnats från Nordiska ministerrådet till Nordiska rådet.

Dessutom har ett fortlöpande arbete med att ytterligare konkretisera den nordiska planen bedrivits. I den reviderade nordiska handlingsplanen mot förorening av havet, som i december 1989 överlämnades till Nordiska rådet, användes beteckningen bästa möjliga teknik. Med detta menas, vilket också finns uttryckt på sid. 11:

”Föroreningen av den marina miljön skall så vitt möjligt förebyggas vid källorna, alltså inom industrin, jordbruket, avfallshanteringen, samfärdseln etc. Bästa tillgängliga teknik bör användas i produktionsprocesserna för att undvika utsläpp och vid rening av utsläpp till vatten och luft. Uttrycket bästa tillgängliga teknik innefattar också att den är ekonomiskt tillgänglig och tekniskt genomförbar. Detta är i överensstämmelse med internationell praxis och gäller överallt i handlingsplanen.”

Det nordiska samarbetet mot förorening av havet är mycket angeläget för den svenska regeringen. Jag anser därför att arbetet med att konkretisera handlingsplanen ytterligare skall drivas vidare i enlighet med den tidsplan som är framtagen. Detta innebär att ett reviderat förslag av handlingsplanen skall föreläggas Nordiska rådet våren 1993.

Birgitta Dahl (s)

Miljöminister

Skriftlig fråga

angående ökat samarbete med vissa östeuropeiska stater

Till Nordiska ministerrådet

I Östeuropa pågår för närvarande en politisk utveckling mot ökad demokrati och mindre planhushållning. På grund av den geografiska närheten mellan de nordiska staterna och Sovjetunionen, Polen, DDR och de baltiska delstaterna i Sovjetunionen är det en utveckling som kommer att få stor betydelse för Nordiska rådet.

Hittills har det främst varit samarbete och handel med Västeuropa som diskuterats när Nordiska rådets externa kontakter diskuterats och planerats. Detta har också präglat såväl ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" som rapporten från rådets kommitté för internationella samarbetsfrågor.

Den pågående snabba utvecklingen i Nordens östra grannstater mot mera öppen ekonomi och marknadshushållning samt samarbetsönskemål inom såväl miljövårds- som kultur- och turistområdet bör inom en nära framtid avspegla sig jämväl i Nordiska rådets arbete.

Mot denna bakgrund vill jag till Nordiska ministerrådet ställa följande fråga:

Är ministerrådet berett att snarast göra tilläggsförslag till rapporten "Norden i Europa 1989–92", som är inriktade mot ökat samarbete med våra östra grannstater på de områden som traditionellt tillhör rådets samarbetsområden samt även medverka till finansiering av en sådan utvidgning av Nordiska rådets kontakter?

Stockholm den 12 januari 1990

Grethe Lundblad (s)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 12 februari 1990

Nordisk Ministerråd er enig i, at det vil være hensigtsmæssigt at foretage en samlet vurdering og evt. prioritering af mulige fællesnordiske initiativer over for Østeuropa, herunder med hensyntagen til de økonomiske konsekvenser og finansieringsmulighederne.

Ministerrådet har derfor i skrivelse af 31. januar 1990 opfordret samtlige embedsmandskomiteer til – hver inden for deres område – at udveksle erfaringer og idéer om deres samarbejde med Østeuropa og inden den 15. juni 1990 afgive en redegørelse for igangsatte og mulige fremtidige initiativer, som kan støtte udviklingen i de østeuropæiske lande, især i de Norden nærliggende områder.

Ministerrådet har endvidere besluttet i form af en forstudie at undersøge mulighederne for at etablere nordiske informations- og kulturcentre i Estland, Letland og Litauen.

På grundlag af det således tilvejebragte materiale er det hensigten at lægge op til en samlet drøftelse på Ministerrådets (samarbejdsministrenes) møde i eftersommeren 1990.

Július Sólnes
Ministerrådets formand
(samarbejdsministrene)

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående ratifi-
cering av FN-konventionen om barns rättigheter**

Till Nordiska ministerrådet

Begrundelse:

FN-vedtagelsen om "Børns rettigheder" kan der først begyndes et arbejde for, såfremt 20 lande har ratificeret. De nordiske lande vil ved at ratificere fremskynde igangsættelsen af dette vigtige arbejde.

Vil Nordisk Ministerråd omgående tage initiativ til, at de nordiske lande ratificerer FN-konventionen om "Børns rettigheder" som netop på FN generalforsamlingen i 1989 blev vedtaget?

København, den 12. januar 1990

Lilli Gyldenkilde (SF)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående Nordiska kulturfondens budget för 1990**

(Till Nordiska ministerrådet)

I sitt uttalande över 1989 års budget uttryckte kulturutskottet sin besvikelse över att det inte föreslagits någon aktivitetsökning för Nordiska kulturfonden, såsom förutsatts i kulturhandlingsplanen. Desto större var därför glädjen när 1990 års budgetförslag innehöll en ökning av kulturfondens medel med 2 miljoner danska kronor.

Vid Nordiska rådets extra session den 15 november 1989 uttryckte jag som kulturutskottets talesman vår tillfredsställelse över den föreslagna budgetökningen. Utskottet ansåg detta vara ett uttryck för att ministerrådet i enlighet med vad som uttalats i kulturhandlingsplanen var villigt att stärka och bygga ut det folkliga kulturella samarbetet. Kulturutskottet och rådet i sin helhet ställde sig bakom de prioriteringar som ministerrådet gjort inom kulturområdet med vikten lagd på bl. a. Nordiska kulturfonden.

Vår förvåning var därför stor när vi kunde konstatera att kultur- och undervisningsministrarna vid fastställandet av kulturektorns budget den 27 november beslutat att kulturfonden inte skulle få någon aktivitetsökning alls.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka är skälen för att den ökning av kulturfondens medel, som såväl Nordiska rådet som Nordiska ministerrådet föreslagit, inte beaktades när kulturektorns budget fastställdes?

Stockholm den 29 januari 1990

Berit Oscarsson (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade**

(Till Nordiska ministerrådet)

I Nordiska ministerrådets informationsplan för 1990 anges det överordnade målet vara att visa betydelsen av det nordiska samarbetet och öka kunskaperna om samarbetets resultat samt eftersträva en bredare och djupare förståelse för det nordiska samarbetet. Man önskar nå fram till målgrupper med information om samarbetsresultat, som de är direkt berörda av.

Denna målsättning bygger på utgångspunkten kommunikation som förutsättning för medborgarnas aktiva deltagande i samhällsarbetet.

Det är en rättighet (Europarådets konvention) att även handikappade skall ha likvärdiga rättigheter i samhällets olika utbud. Brist på kommunikationsmöjligheter drabbar bl. a. de syn- och hörselskadade särskilt hårt.

I Världshälsoorganisationens (WHO) Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" föreskrivs att "år 2000 skall människor med funktionshämningar ha fysiska, sociala och ekonomiska möjligheter som tillåter dem att leva ett kreativt, socialt och ekonomiskt tillfredsställande liv". Detta program bildar grundval för det nya nordiska hälso- och socialprogrammet, antaget av de nordiska ländernas hälso- och socialministrar 1988. Häri uttalas, att det nordiska samarbetet bör bidra till att förverkliga detta mål bl. a. med hänsyn till effekterna av integrering av funktionshämmande i bomiljö, skola och arbetsliv.

Det är således önskvärt att det informationsmaterial, som framställs om det nordiska officiella samarbetet skall kunna nå fram till de syn- och hörselskadade, vilket det inte gör för närvarande. Det krävs därför särskilda åtgärder. Det nordiska informationsmaterialet måste kompletteras med åtgärder som textning av bildkassettmaterial, informationsmaterial i punktskrift (Braille), broschyrmaterial på kassett m. m.

Mot bakgrund av ovanstående får jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att göra informationsmaterialet om det nordiska officiella samarbetet tillgängligt för de syn- och hörselskadade?

Stockholm den 29 januari 1990

Lena Öhrsvik (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland**

Till Finlands regering

I 1983 ble det, etter initiativ fra finske myndigheter, innført en ordning med grenseboerbevis for dem som bor nær grensen i Norge og Finland.

Selv om hensikten med ordningen skal ha vært å sikre den samiske befolkningens tradisjonelle rett til grensepassering, oppfattes det som uverdig å måtte registreres for å kunne opprettholde kulturelle og næringsmessige bånd på samme måte som tidligere.

Fra norsk side er man interessert i å få fjernet ordningen med grenseboerbevis. I følge opplysninger fra den norske justisministeren, er det oppnådd prinsipiell enighet med finske myndigheter om dette, men Finland har til nå fastholdt at en form for legitimasjonsplikt må opprettholdes. Etter min oppfatning er en slik legitimasjonsplikt både unødvendig og uønsket.

Vil finske myndigheter gå med på å fjerne ordningen med grenseboerbevis og akseptere at denne heller ikke skal erstattes av en forenklet legitimasjonsplikt?

Oslo, 2. februar 1990

Oddrunn Pettersen (S)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående avveckling av atomkraftverken**

Till Sveriges regering

I forbindelse med den svenske regerings ændring af ministeriernes forretningsområder fornylig med bl.a. udskillelsen af energiområdet fra miljøministerens ressort har der i såvel svensk som dansk presse været forlydender om, at denne ændring i porteføljer kunne føre til en ændring i planerne for afvikling af kernekraften senest i år 2010 med start i henholdsvis 1995 og 1996 for to reaktorer vedkommende (Ringhals og Barsebäck).

Under henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Sveriges regering:

”Kan den svenske regering bekræfte, at den svenske handlingsplan for kernekraftafvikling følger den hidtidige principbeslutning herom, og at regeringen ikke påtænker, at der sker ændringer i allerede besluttede tidsplaner?”

København, den 2. februar 1990

Lilli Gyldenkilde (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående brittiska planer på en upparbeitungsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten

Till de nordiska ländernas regeringar

Den 19. oktober 1989 gav de britiske myndigheder tilladelse til planlægning af et genvindingsanlæg i Dounreay i Skotland.

Tilladelsen er givet på trods af flere protester fra de nordiske lande gennem de seneste år.

Udover rutinemæssige udledninger af radioaktivt affald repræsenterer genvindingsanlæg en konstant trussel mod de nordatlantiske samfund. I tilfælde af et uheld på værket vil hele det nordatlantiske fiskeri påvirkes. Udledningerne fra Sellafield (Windscale) i Det Irske hav og det allerede eksisterende anlæg i Dounreay kan måles i hele Nordatlanten.

Genvinding af brugt atombrændsel er ikke en miljømæssig forsvarlig teknologi til behandling af højradioaktivt affald fra atomkraft. Oparbejdning af 4 kubikmeter atombrændsel fra de britiske Magnox reaktorer danner 1,6 kubikmeter højradioaktivt affald, 36 kubikmeter mellemradioaktivt affald og 800 kubikmeter lavradioaktivt affald. Oparbejdning forøger med andre ord affaldsmængderne 209 gange!

Siden 1983 har Storbritannien ikke kunnet dumpe radioaktivt affald i havet. Siden da har forsøgene på at blive af med affaldet på land ført til stor modstand i den britiske befolkning. Den britiske regering overvejer nu en mellemøsning i form af deponering af affald under havbunden ved hjælp af en tunnel fra land. Sellafield og Dounreay er kandidater for denne løsning, der vil betyde endnu en trussel mod de nordatlantiske samfund.

De nordiske miljøministre har på deres møde den 13. november 1989 udtalt deres bekymring over de engelske planer og meddelt, at de vil tage spørgsmålet op med de engelske myndigheder samt i Pariskommissionen og på Nordsøkonferencen.

På denne baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til de nordiske landes regeringer:

Agter de nordiske landes regeringer formelt at protestere direkte til de engelske myndigheder, og har de planer om yderligere initiativer for at forhindre opførelse af et genvindingsanlæg i Nordskotland og de britiske planer om at deponere radioaktivt affald under havbunden?

Reykjavík, den 6. februar 1990

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående handikappades förhållanden i u-länderna**

Till Nordiska ministerrådet

Programmet för nordiskt biståndssamarbete, som antogs av de nordiska samarbetsministrarna i maj 1988, innehåller ett avsnitt med rekommendationer till de nordiska biståndsmyndigheterna om handikappades förhållanden i utvecklingsländerna. En första diskussion har nyligen hållits i Oslo mellan de nordiska handikapporganisationernas representanter, representanter för Nordiska ämbetsmannakommittén för biståndsfrågor och biståndsmyndigheterna. Diskussionen tillkom på initiativ av de nordiska handikapporganisationerna. Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till Nordiska ministerrådet:

1. Vilka planer har Nordiska ministerrådet att stödja den nordiska handikapprörelsens strävanden att bidra med sina kunskaper och erfarenheter i biståndssamarbetet inom ramen för det nordiska biståndsprogrammet?
2. Kommer de enskilda biståndsmyndigheterna att genom ministerrådet rapportera till Nordiska rådet om sina aktiviteter rörande uppföljningen av de rekommendationer som berör handikappade?

Stockholm den 5 februari 1990

Lena Öhrsvik (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete**

Till Nordiska ministerrådet

Handikapporganisationerna i de nordiska länderna är en mycket viktig folkrörelse, som behöver vårt stöd för att kunna utveckla sina nordiska och övriga internationella samarbetsformer. I sitt svar på en fråga vid fjolårets session angående *rekommendation nr 22/1987* om stödordning till handikapporganisationernas nordiska samarbete utlovade Nordiska ministerrådet att stödordningen kommer att ingå i 1991 års budget. Förutsättningen var, såvitt jag förstod, att utredningen inom Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) först skulle slutföras och att socialpolitiska kommittén sedan skulle anta förslaget. Nu har socialpolitiska kommittén enligt ministerrådsberättelsen antagit NNH:s förslag. Kommittén räknar med att Nordiska nämnden för handikappfrågor ur 1991 års budget erhåller 3 miljoner SEK för ändamålet, förutsatt att beloppet inryms i budgetramarna.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

Avser ministerrådet att inrätta en ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete från budgetåret 1991?

Stockholm den 5 februari 1990

Lena Öhrsvik (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående användningen av finska språket i daghem i Haparanda**

Till Sveriges regering

Haparanda kommunfullmäktige har förbjudit personalen i daghemmen att använda finska språket i barngrupper och vid planering. Motsvarande förbud övervägs även i skolorna i Haparanda.

I Haparanda finns 12000 invånare, av vilka 65 % är finskspråkiga. Många av dem är också finska medborgare. I den svenska Tornedalen finns en finskspråkig minoritet, som i dag bevakar sina rättigheter att använda det finska språket, till och med skönlitteratur publiceras på den tornedalska varianten av finska. Intresset för finska språket är livligt. Desto underligare känns myndigheternas beslut att förbjuda användningen av finskan i daghemmen genom att åberopa att barnen måste lära sig svenska. Tvåspråkigheten är en rikedom och en god målsättning, men den kan inte uppnås genom tvångsåtgärder av detta slag. Sverige borde försöka garantera dem som talar finska som modersmål en tillräcklig undervisning på finska på alla utbildningsnivåer, och de borde garanteras rätten att utveckla sin egen sverigefinska minoritetskultur.

Med anledning av det ovan anförda ställer jag till Sveriges regering följande fråga:

Vilka åtgärder avser Sveriges regering vidta för att den i Sverige bosatta finskspråkiga minoriteten skall garanteras deras rätt att använda sitt eget modersmål samt vilka åtgärder avser regeringen vidta för att upphäva Haparanda kommunfullmäktiges beslut, enligt vilket användningen av finska språket är förbjuden i daghemmen i Haparanda?

Helsingfors den 2 februari 1990

Anneli Jäätteenmäki (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående professur i internationella transporter**

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet (trafikministrarna) har vid de två senaste sessionerna med Nordiska rådet redovisat sina avsikter att inrätta en nordisk professur i internationella transporter. Nordiska rådets kommunikationsutskott har med gillande noterat detta. I handlingarna inför årets session finns dock inget nämnt om denna professur. Jag vill därför ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilket är planeringsläget för närvarande beträffande inrättandet av en nordisk professur i internationella transporter?

Stockholm den 5 februari 1990

Elver Jonsson (fp)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa**

Till Nordiska ministerrådet

Av olika dokument som förelagts Nordiska rådets 38:e session framgår att Nordiska ministerrådet gjort stora ekonomiska satsningar på Östeuropa med olika finansieringsformer bland annat ett nordiskt miljöfinansieringsbolag.

Det vore värdefullt att få veta på vilka områden ministerrådet avser inrikta satsningarna och att få besked om konkreta insatser?

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

På vilka områden och till vilka konkreta projekt avser ministerrådet använda de lån och bidragsmedel, som anslås för miljöinvesteringar i Östeuropa?

Stockholm den 5 februari 1990

Sten Svensson (m)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservicenivå**

Till Nordiska ministerrådet

Ministerrådets förslag till handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL) framför positiva synpunkter på att det nordiska språksamarbetet kommer att närma sig de språksamarbetsmodeller som Europa (EG, Europarådet) har.

Det europeiska språksamarbetet innebär tolknings- och översättningsverksamhet med stora dimensioner. I ministerrådsförslaget ingår det dock varken underlag med detaljerad kartläggning för eller en seriös beräkning över de kostnader och personresurser som den europeiska språkmodellen förutsätter.

NORDMÅL-programmet genomförs under åren 1991 – 95, vilket torde vara endast en övergångsperiod innan de nordiska länderna har en lika kvalificerad språklig beredskap som EG-länderna. Därför borde förberedande åtgärder redan nu vidtas för att trygga en jämn utveckling inom denna sektor.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Vilka förberedande åtgärder kommer ministerrådet att vidta för att höja den nordiska tolknings- och översättningsnivån och när garanterar det nordiska språksamarbetet samma språkservicenivå som EG erbjuder?

Helsingfors den 6 februari 1990

Antero Kekkonen (Sdp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet har presenterat ett nytt regionalpolitiskt samarbetsprogram för åren 1990 – 1994. Det är frågan om ett ramprogram som senare skall konkretiseras.

Ur programmet framgår redan nu att informations- och erfarenhetsutbyte samt forsknings- och utbildningsverksamhet är viktiga områden i det kommande nordiska regionalpolitiska samarbetet. Detta är bra. Know-how, informationsutbyte samt högskole- och forskningssamarbete intar en allt centralare plats i framtiden också i det regionalpolitiska samarbetet.

Innan jag går över till min egentliga fråga vill jag betona att det konkreta gränsregionala samarbetet i Norden inte får försvagas p.g.a. en ökad forskningsverksamhet. Detta understrekar också ekonomiska utskottet i sitt betänkande över ifrågavarande ministerrådsförslag. Finansieringen av den ökade och nödvändiga informations- och forskningsverksamheten bör alltså ske genom tilläggsmedel.

I programmet skisseras endast riktlinjerna för forsknings- och utredningsverksamheten upp. Ett par konkreta forskningsprojekt anges. Det är svårt att avgöra om ministerrådet i fortsättningen har för avsikt att satsa på övergripande eller lokal forskningsverksamhet. För min del vill jag starkt understryka det lokala högskole- och forskningssamarbetets betydelse liksom ett nära erfarenhetsutbyte överhuvudtaget på lokal nivå. Det är här den verkliga samarbetspotentialen finns.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Har ministerrådet för avsikt att inom ramen för arbetet med det nya regionalpolitiska samarbetsprogrammet utarbeta konkreta planer för ett utökat högskole- och forskningssamarbete på lokal nivå?
Var kommer tonvikten i dessa planer i så fall att ligga?

Helsingfors den 6 februari 1990

Eino Siuruainen (K)

Skriftlig fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg**

Till Nordiska ministerrådet

För närvarande arbetas intensivt på flera håll i Norden för att skapa förbättrade förutsättningar för lönsamt regionalt tvärflyg. Förutom problem med integrering av tvärtrafiken i de nationella flygbolagens trafik har konstaterats alltför stora skillnader i de nationella offentliga avgifter som det regionala tvärflyget måste erlægga.

Trots avsevärd nedsättning av avgifterna exempelvis för Kvarkenflyget på rutterna Vasa – Umeå och Vasa – Sundsvall tvingas de opererande bolagen erlægga en passageraravgift om 38 FIM (59 SEK) per pass i Finland mot endast 11 SEK i Sverige. Dessa summor motsvarar debiteringen för inrikestrafik i resp. land. De övriga offentliga avgifterna är ungefär likvärdiga i Sverige och Finland.

Med hänsyn till det ovensagda vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vad avser Nordiska ministerrådet göra för att skapa likvärdiga villkor ifråga om passageraravgifter för nordiskt tvärflyg?

Helsingfors den 5 februari 1990

Anneli Jäätteenmäki (K)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 3 april 1990

Frågan om möjligheterna till nedsättning av trafikavgifterna för Kvarkenflyget togs upp mellan luftfartsstyrelsen och trafikministeriet i oktober 1989. Trafikministeriet beslöt då att endast bevilja nedsättningar av landnings- och navigationsavgifterna. Nedsättningar av passageraravgifterna har däremot inte beviljats. I enlighet med förordningen om trafikavgifter på statens flygplatser utgör passageraravgiften på korta, under 360 km långa sträckor, i internationell flygtrafik 38 FIM, vilket belopp är detsamma som passageraravgiften i inrikes flygtrafiken. Nedsättning av passageraravgiften för Kvarkenflyget skulle följaktligen ha varit av mera omfattande trafikpolitisk betydelse och därigenom utgjort ett prejudikat.

En annan fråga är varför de finska och svenska luftfartsmyndigheterna debiterar olika passageraravgifter. I Finland har utvecklingen av olika saker orsaker lett till en taxestruktur där passageraravgiften väger tyngst. Ca 60% av de sammanlagda inkomster som luftfartsstyrelsen får i form av trafikavgifter utgörs av passageraravgifter. I inrikes flygtrafiken utgör passageraravgifterna till och med 73% av inkomsterna. Avsikten är att i framtiden försöka ändra på tyngdpunkten i taxestrukturen.

Vid betraktelse av de sammanlagda trafikavgifterna för Kvarkenflyget kan man konstatera, att skillnaden mellan avgifterna i Sverige och Finland på det hela taget inte är så stor som den verkar vara om man endast beaktar passageraravgifterna. Den i oktober 1989 gjorda utredningen gav vid handen att de trafikavgifter som finska luftfartsstyrelsen debiterar för Kvarkenflyget med 1989 års taxor skulle uppgå till 209 000 FIM/år. Svenska luftfartsverket skulle, på motsvarande grunder beräknat, debitera ca 145 000 FIM/år.

Steingrímur J. Sigfússon
Ministerrådets ordförande

Ernst Goldschmidt

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet**

Till Nordiska ministerrådet

Enligt ministerrådsförslaget om ett handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden, **NORDMÅL (B 103/k)**, kan man konstatera, att Nordiska ministerrådet avser reservera permanenta medel för tolkning och översättning till och från finska respektive isländska i nordiskt samarbete. Detta ser jag som en ytterst positiv strävan att förbättra det språkliga samarbetet i Norden. Strävandena att förbättra tolkning och översättningar gäller såväl kontakterna med politiker, förtroendevalda och den stora allmänheten liksom även nordiska möten, seminarier och konferenser. Handlingsprogrammet innebär även förslag till en ny tolk- och översättartjänst vid ministerrådets sekretariat i Köpenhamn och en ny konsulttjänst vid Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors. Båda tjänsterna är av stor vikt för att inleda tolknings- och översättningsverksamheten i Norden på ett mera realistiskt sätt än hittills.

Som finskspråkig politiker stöder jag med det varmaste ovannämnda förslag. Som filolog vet jag likväl att t. ex. översättningsarbetet kräver inte enbart person- och tidsresurser utan även stora finansiella resurser. Det finns hundratals nordiska möten, seminarier, konferenser, rapporter och dokument, vilka kräver tolkning respektive översättning. Allt detta kostar.

Ministerrådets budgetförslag för **NORDMÅL** avses förverkligas inom ramen för 2,8 miljoner DKK. Med hänsyn till den kostnadskrävande utvidgningen av tolknings- och översättningsverksamheten som ovan antytts finns det starka skäl att antaga, att ministerrådet underdimensionerat de budgetmässiga ramarna för **NORDMÅL** med den följden att handlingsplanen inte kan förverkligas i den utsträckning som ministerrådet föreslagit då planen presenterats för Nordiska rådet. Man må även konstatera att den senaste utvecklingen gällande finansieringsplanerna av verksamheten inom den nordiska kulturbudgeten har i många avseenden snarare gått i riktning mot nedskärningar än mot bibehållande av nuvarande finansieringsnivå.

Ur denna synvinkel efterlyser jag en detaljerad redovisning över de anslag som ministerrådet avser budgetera för ökad tolkning vid möten,

seminarier och konferenser samt för ökad översättning av nordiska rapporter och dokument. Likaså saknar jag detaljerade uppgifter över de medel som budgeteras för att etablera de ovannämnda tjänsterna i Köpenhamn och Helsingfors.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Hur avser ministerrådet finansiera den ökade tolknings- och översättningsverksamheten som presenterats i **NORDMÅL** utan att göra nedskärningar på andra ställen i kulturbudgeten?

Helsingfors den 5 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden

Till Nordiska ministerrådet

I ministerrådets förslag till handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL) går man in för att öka de nordiska kulturkontakterna samt lärar- och elevutbytet i Östnorden. Detta är glädjande speciellt då man tänker på att östra Finland som ett utkantsområde i Norden har både geografiska och språkliga hinder som försvårar ett dagligt samarbete med övriga Norden.

Nordiska rådet har i tidigare sammanhang (*rek 3/1986*) diskuterat möjligheterna att intensifiera östra och mellersta Finlands språkliga, kulturella och samhälleliga kontakter med det övriga Norden. Även i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete (*B 83/k*) konstateras att det är av vikt att främja de levande kontakterna mellan östra och mellersta Finland, med dess ca 900 000 finskspråkiga invånare, samt det övriga Norden.

Ur denna synvinkel är det positivt att konstatera, att östra Finlands språkliga och kulturella behov äntligen har uppmärksammats av ministerrådet. Vi vet även att ministerrådet aktivt inom ramen för 500 000 DKK under åren 1988–90 stimulerat elevutbytet mellan Västnorden och det övriga Norden, vilket gett detta västliga randområde bättre förutsättningar för att delta i nordiskt samarbete.

I handlingsprogrammet för det språkliga samarbetet har ministerrådet enligt uppgift reserverat 2,8 miljoner DKK för förverkligandet av NORDMÅL. Ur handlingsplanen framgår dock ej om man avser reservera budgetmedel för att möjliggöra de nordiska kulturkontakterna samt lärar- och elevutbytet i Östnorden.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta och vilka ekonomiska resurser avser man reservera för att öka kulturkontakterna och elevutbytet i Östnorden?

Helsingfors den 5 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete***Till Nordiska ministerrådet*

Nordiska ministerrådet har presenterat ett handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL). Programmet innehåller många goda idéer och förslag till förbättringar.

Ett element saknas dock i sin helhet. De hörselskadade, som bildar en minoritet inom alla språkgrupper var än de befinner sig, har lämnats helt utanför ministerrådets förslag till språkhandlingsprogram. Detta ser jag som en stor brist i handlingsprogrammets uppläggning eftersom språkforskare runt om i världen samt även i olika nordiska länder har på klart språkvetenskapliga grunder påvisat, att de olika ländernas teckenspråk är fullt utvecklade naturliga språk. Teckenspråket är de dövas modersmål och har för dem samma ställning som det modersmål som vi andra talar. Teckenspråket säkrar det döva barnets naturliga språkliga utveckling och socialsituation. Landets talspråk har ett främmande språks status och döva kan lära sig det med hjälp av teckenspråket. Målsättningen med dövundervisningen i Norden är en fungerande tvåspråkighet.

För att undvika att döva blir åsidosatta i samhället bör man genom undervisning säkra dövas möjligheter att nå god kompetens såväl i teckenspråket som i landets huvudspråk.

Jag hade väntat mig att ministerrådet skulle ha tagit upp frågan om de nordiska teckenspråken, vilka varierar något från land till land, då man sammanställde NORDMÅL-handlingsprogrammet, men så har väl ej skett. Det hade varit naturligt att tillfoga de nordiska teckenspråken till förteckningen av språk som används i Norden och att dessa skulle beaktas när olika samarbetsformer utvecklas. Dövas språkliga situation liknar andra minoritetsgruppers, till exempel samernas, vars modersmål inte är landets huvudspråk. Teckenspråken borde alltså beaktas såsom andra icke-skandinaviska språk. Samarbetsformerna och målen är desamma som för de talade språken.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Avser ministerrådet beakta de nordiska teckenspråkens ställning i det nordiska språksamarbetet?

Helsingfors den 6 februari 1990

Heikki Riihijärvi (Smp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner

Till Nordiska ministerrådet

Ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete tillsatte den 15 februari 1989 en programgrupp som fick till uppgift att kritiskt genomgå de nordiska institutionerna inom kulturavtalets arbetsområde. Mandatet gick ut på att presentera förslag till omprioriteringar och omdisponeringar inom kulturbudgeten för att skapa ökad flexibilitet och större möjligheter att kunna finansiera flera av kulturhandlingsplanens förslag. Programgruppen avgav sin rapport till Nordiska ministerrådet den 10 november 1989.

Ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) behandlade rapporten den 27 november 1989 och beslöt överlämna den till Nordiska rådets kulturutskott för kännedom. Nordiska rådets presidiesekretariat erhöll rapporten den 5 januari 1990 och utskottet diskuterade frågan i samband med sitt möte i Stockholm den 29 januari detta år. Ännu så sent som i mitten av november, då rådet samlades till extra session i Mariehamn, hade utskottet inte informerats om vare sig programgruppen eller rapporten trots att arbetet i högsta grad gällde kulturutskottets ansvarsområde.

Inom kulturutskottet är man mycket bekymrad över ministerrådets planer att enbart genom ett budgetförfarande lägga ned ett flertal institutioner utan att det antytts något härom i vare sig kulturhandlingsplanen eller i planerna för det nordiska samarbetet. Formellt har Nordiska rådet eller dess kulturutskott inte ännu givits möjlighet att ta ställning till förslaget.

Ministerrådets planer att upphöra med den nordiska finansieringen för institutionerna, vilka upprättats på basen av rådets rekommendationer, innebär en helt ny princip i det nordiska samarbetet. Man hade väntat sig att ministerrådet skulle ha följt kulturavtalets anda och först rådgjort med berörda organ inom Nordiska rådet i en fråga av denna storleksordning.

Arbetsgruppens förslag att nedlägga stödet till institutionerna är oacceptabelt redan på grund av att man inte alls tänkt på hur den fortsatta verksamheten skall skötas. Att förlägga finansieringsansvaret till domicil-

landet och något universitet kunde ha varit ett förslag som skulle ha antytt att det är fråga om omfördelningar och ej nedläggning.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Har ministerrådet för avsikt att gå vidare med programgruppens förslag, och när avser man i så fall avge till Nordiska rådet ett formellt ministerrådsförslag om detta?

Helsingfors den 6 februari 1990

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående finska språkets ställning i Haparanda***Till Sveriges regering*

Finnarnas och sverigefinnarnas språkliga och kulturella rättigheter i Sverige har flera gånger varit omdiskuterade i samband med rådsarbetet. Återigen är den finsktalande befolkningens rättigheter hotade. Den språkdebatt som nu är i gång i Sverige och Finland gäller undantagsvis svenska medborgare, genuina svenskar som i generationer talat finska som hemspråk på grund av att de bor i det finskdominerande Haparanda, strax intill den finska gränsen.

Rättigheten att tala sitt modersmål resp. hemspråk har i dagens Nordsverige förändrats till förbud mot att tala detta dvs. övergått till ett tvång att tala svenska, vilket befolkningen inte behärskar lika bra som finskan. Bråket som uppstått i Haparanda är inte en äkta språkstrid men börjar likna diskriminering på språkliga grunder styrd från myndighetens sida, emedan personalen i de finsktalande barnens daghem har blivit beordrad att tala svenska sinsemellan.

Förbudet har uppkommit på grund av att kommunens ledning är oroad för att tvåspråkigheten i Nordsverige dör ut och området blir enspråkigt finskt eftersom de finsktalande är en majoritet i Haparanda. Svenskans ställning i Sverige upplevs således hotad varför myndigheterna gått in för en tvångslösning. Detta är mycket oroväckande i dagens demokratiska samhälle. Tvånget minskar även medborgarnas rättigheter i vår gemensamma strävan att göra Norden till en hemmamarknad där varor och tjänster fritt kan röra sig från ett land till ett annat.

Med hänvisning till det ovan nämnda ställer jag följande fråga till Sveriges regering:

Avser Sveriges regering vidta åtgärder för att trygga den i Sverige bosatta finsktalande befolkningens rättigheter att tala sitt modersmål (hemspråk) vid utövandet av statlig eller kommunal tjänst?

Helsingfors den 5 februari 1990

Lauri Metsämäki (Sdp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program

Till Nordiska ministerrådet

Med nöje kan man konstatera, att ministerrådet i sitt förslag till det nordiska handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden (NORDMÅL) understryker vikten av undervisningen i främmande språk i Norden och hänvisar till åtgärderna inom ramen för Lingua-programmet i EG-länderna.

EG-länderna har igångsatt det s. k. Lingua-programmet för en tidsperiod på fem år fr. o. m. den 1 januari 1990 för att främja mobiliteten inom den inre marknaden i Europa. Medel satsas på de språk som minst används och som det sällan undervisas i. De nya språkaktiviteterna syftar i främsta rummet till att aktivera förvärvslivet och den inre marknaden i randområden samt i mindre utvecklade områden inom EG. De igångsatta verksamhetsformerna bör även stödja och komplettera projekt som ERASMUS, COMETT och DELTA.

I NORDMÅL har ministerrådet inte närmare definierat eventuella nordiska åtgärder. Man får väl anta att åtgärderna harmoniserar med intensifieringen av den nordiska hemmamarknaden. Sålunda torde de nya språkaktiviteterna öka möjligheterna att studera och lära sig finska och isländska i de övriga nordiska länderna. Likaså torde Nordplus och Nordjobb på ett konkret sätt anknytas till språkaktiviteterna.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Avser ministerrådet utveckla en nordisk motsvarighet till Lingua-programmet i syfte att främja strävandena att stärka den ekonomiska och kulturella nordiska hemmamarknaden?

Helsingfors den 6 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående sverigefinska återinvandrares pensioner

Till Finlands och Sveriges regeringar

För närvarande finns det i Sverige över 20 000 pensionärer av finskt ursprung. På grund av språksvårigheter ville många av dem återvända till hemlandet när de dragit sig tillbaka från arbetslivet. Med stöd av den nordiska konventionen om social trygghet kan de i allmänhet överföra sina pensioner från Sverige till Finland.

Arbetspensionen överförs alltid med den som flyttar, oberoende av om han eller hon är svensk eller finsk medborgare. Arbetspensionen intjänas också på ett ungefär likadant sätt i bägge länderna. Problem förekommer i samband med folkpensionen, vars storlek beror på återinvandrarens medborgarskap. Finsk medborgare i Sverige är i ett sämre läge än de som blivit svenska medborgare. När en finsk medborgare som gjort sin livsgärning i Sverige återkommer till Finland, förlorar han eller hon den svenska folkpensionen, och börjar redan från och med månaden efter flyttningen få finsk folkpension som är lägre. De som fått svenskt medborgarskap möter inte detta problem. Sverige betalar dem skillnaden mellan pensionerna. Även invaliditetspension (förtidspension i Sverige) kan vålla problem, eftersom den alltid bedöms i det utbetalande landet. Villkoren för invaliditetspensionen är olika i Sverige och Finland. Det finns fall där en person som i Sverige konstaterats vara arbetsoförmögen i Finland betraktas som arbetsför efter en ny tolkning.

Den nordiska konventionen om social trygghet bör garantera pensionärerna möjligheter att flytta från ett nordiskt land till annat utan att de förlorar sina förmåner. Det vore önskvärt att Sverige och Finland kunde komma överens om sådana förmåner för pensionärerna att de utan svårighet kan tillbringa sina dagar som pensionärer i det land som de själva vill.

Med anledning av det ovan anförda ställer jag följande fråga till Finlands och Sveriges regeringar:

Vilka åtgärder avser Finlands och Sveriges regeringar vidta för att de finska medborgare som vill flytta från Sverige till Finland för sina pensionsår skulle bibehålla sina pensionsförmåner?

Helsingfors den 1 februari 1990

Marjatta Väänänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående gränspendlare

Till Norges regering

I gränstrakterna mellan Sverige och Norge finns åtskilliga personer som arbetar på andra sidan gränsen räknat från bostaden. Jag har tidigare i Nordiska rådet uppmärksammat problemen för vissa av dessa gränspendlare med tjänstebil.

Nyligen uppmärksammades för tre charlottenbergsbor med arbete i Oslo ett speciellt problem. De tre arbetar skift. Ett av arbetspassen slutar kl. 23.35 och nästa börjar kl. 6.15. De har då för att få en längre vila övernattat på arbetsplatsen. Detta har dock norska Toll- och avgiftsdirektoratet haft synpunkter på. Enligt direktoratets mening är de tre därmed att betrakta som bosatta i Norge trots att de åtskilliga timmar varje dag och de flesta nätterna vistats i sina hem i Sverige.

Av Toll- och avgiftsdirektoratets åsikt i frågan följer automatiskt att de inte får köra sina svenskregistrerade bilar till och från arbetsplatsen.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor:

1. Anser den norska regeringen att en svensk gränspendlare, som vid vissa tillfällen övernattar på arbetsplatsen i Norge, skall betraktas som bosatt i Norge.
2. Vilka initiativ kommer den norska regeringen att ta inom Nordiska ministerrådet för att undanröja gränsgångarnas problem och därmed uppfylla Nordiska rådets allmänna mål att göra Norden till hemmamarknad.

Stockholm den 2 februari 1990

Elver Jonsson (fp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige

Till Norges regering

Vid Nordiska rådets 36:e session i Oslo ställde jag en fråga till Norges regering om föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige. Jag frågade bl. a. hur arbetet förlöper med den norska handlingsplanen för nedre Glomma och Idefjorden.

I svaret hävdades att den norska regeringen lägger stor vikt vid arbetet med att följa upp handlingsplanen. Därefter redovisades en lång rad åtgärder bl. a. beträffande Kronos Titan i Fredrikstad, Saugbruksföreningen i Halden, Borregaards fabriker, kommunerna och jordbruket. Svaret slutade:

”Gjennomføringen av disse tiltakene vil redusere det norske bidraget til forurensingen av grensefarvannene betydelig, slik at det vil bli en merkbar forbedring av kystområdenes miljøkvalitet fra 1990.”

Vi har knutit stora förhoppningar till den norska handlingsplanen. Därför blev besvikelsen stor, när vi under sommaren och hösten 1989 nåddes av uppgifter om att den norska regeringen inte längre står fast vid tidsprogrammet som redovisades i svaret.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga Norges regering:

Vilka åtgärder planeras för att minska föroreningarna i gränsvattnen, så att ”det vil bli en merkbar forbedring av kystområdenes miljøkvalitet”?

Stockholm den 6 februari 190

Karl-Erik Svartberg (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående fasta förbindelser över Öresund

Till Danmarks och Sveriges regeringar

Etablerandet av EG:s inre marknad kommer att få mycket stor betydelse för näringslivet i de nordiska länderna. En förutsättning för att denna enorma marknad skall kunna utnyttjas är dock ett väl fungerande transportsystem mellan Norden och övriga Europa. Fasta förbindelser över Öresund är här av avgörande betydelse.

Frågan om fasta förbindelser över Öresund har diskuterats och utretts i över ett sekel. Det underlag som behövs för ett beslut finns och finansieringen torde inte vara något problem. Den senaste tidens diskussioner har även väckt vissa förhoppningar om en lösning av frågan. Efter de beslut som nyligen fattats ser det dock ut som om det stannar vid förhoppningar.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

När kommer Danmarks och Sveriges regeringar att fatta beslut om att bygga en fast förbindelse över Öresund.

Stockholm den 6 februari 1990

Wiggo Komstedt (m)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående charterskatt**

Till Nordiska ministerrådet

De olika former av charterskatt eller avgifter på rabatterade flygbiljetter som finns i nordiska länder utgår med ett visst belopp per resa. Detta gör att korta resor inom Norden missgynnas i förhållande till längre bort liggande resmål. Som exempel kan nämnas att ett flygföretag planerade charterresor från Norrbotten till Nordkap. I kalkylerna visade det sig dock att charterskatten utgjorde ca 40 procent av den totala reskostnaden, varför dessa planer aldrig kunde realiseras.

Det kan inte vara rimligt att dessa avgifter skall utgå med samma belopp på korta resor som för resor till fjärran belägna länder, där skatten utgör en mycket liten del av den totala kostnaden. En annan utformning av dessa skatter och avgifter, exempelvis genom någon form av differentiering, skulle främja turismen inom Norden och stärka det nordiska samarbetet.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Finns det inom ministerrådet några planer på en differentiering av charterskatterna för att stimulera till ett ökat turistresande inom Norden?

Stockholm den 6 februari 1990

Olle Östrand (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordiska vägmärken**

Till Nordiska ministerrådet

I årets meddelande från Nordiska ministerrådet över *rekommendation nr 47/1987* angående förenkling av vägmärkessystemet i Norden redovisas att ett miniseminarium ägt rum för att genomgå status och inriktning på arbetet med uppföljning av rekommendationen. Vidare anges att huvudprojektet skall starta 1990.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor:

1. Vilken inriktning har beslutats för uppföljningen av rekommendationen samt
2. Vilken tidsplan gäller för huvudprojektet?

Stockholm den 6 februari 1990

Sten Svensson (m)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående britiska planer på hantering och upparbetning av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland**

Till Nordiska ministerrådet

Som det vil være Ministerrådet bekendt, er befolkningerne i Nordatlanten og ved Norges vestkyst dybt foruroliget af britiske myndighedsplaner for den fremtidige anvendelse af atomkraftanlægget ved Dounreay i Caithness.

Selv om planerne om et meget stort genanvendelsesanlæg for atomaffald måske ikke er så aktuelle på nuværende tidspunkt, så er andre planer af lige så stor alvor rykket i forgrunden. Der henvises her til den britiske kernekraftinstitutionens NIREX' planer om et britisk og internationalt depot for opbevaring af radioaktivt affald i nærmere bestemte områder i Nordskotland. I NIREX' projekt indgår også en plan om at anbringe radioaktivt affald i havbunden nord for Skotland. Disse planer vil blive søgt realiseret ved hjælp af skakter boret fra land og ført ud under havbunden.

Der kan næppe være tvivl om, at disse planer er i modstrid med internationale konventioner og vil, såfremt de bliver ført ud i livet, udgøre en alvorlig trussel mod havmiljøet.

Yderligere omgås den britiske regering med planer om at oplægge atomdrevne u-både i Nordskotland. Disse planer vækker naturligvis dyb bekymring i de nordatlantiske samfund, der som bekendt er totalt afhængige af havets ressourcer.

Spørgsmålet om den miljøtrussel, som den planlagte udvidelse af oparbejdningsanlægget i Dounreay udgør mod Vestnorden, har været behandlet her i Nordisk Råd flere gange. Således udtrykte miljøministrene ved rådets møde i 1987 deres bekymring over planerne. Endvidere efterlyste det daværende færøske medlem Jacob Lindenskov i 1988 en fælles nordisk optræden mod den nævnte miljøtrussel ved Pariskommissionens møde.

Nordisk Ministerråd sendte i november 1989 en protest vedrørende hele denne sag til den britiske regering. Der foreligger så vidt vides intet om briternes reaktion på denne protest.

Opmærksomheden henledes også på Islands initiativ i Pariskommissionen 1987, der desværre ikke vandt den nødvendige tilslutning. Hele

sagens udvikling på nuværende tidspunkt giver imidlertid anledning til et nyt fælles nordisk initiativ.

Eftersom hele dette spørgsmål er mere aktuelt end nogen sinde og må anses for at være en sag, der angår alle Nordens folk, stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Vil de nordiske lande foreslå Nordsøkonferencen til marts og Paris-kommissionens årsmøde til juni, at udvidelser af aktiviteter på eksisterende oparbejdningsanlæg for radioaktivt affald og etablering af nye anlæg forbydes?

Tórshavn, den 6. februar 1990

Aili P. Dam (Jvf)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående förbättrad hörbarhet för Sveriges Radios sändningar i södra Finland**

Till Sveriges regering

Nedläggningen av långvågssändaren i Luleå 1978, mellanvågssändaren i Sundsvall 1978 och mellanvågssändaren i Stockholm 1981 har avsevärt minskat möjligheterna att ta emot svenskt riksprogram (P 1) i Finland.

Den nya mellanvågssändaren i Sölvesborg, som togs i bruk 1985, används under eftermiddagar och kvällar för sändningar av utlandsprogram till delar av Europa på olika språk. Dagtid används den för sändning av P 1, men täcker då inte Finland.

Sveriges Radios hörbarhet är relativt god i Österbotten. Också i södra Finland finns det ett utbrett intresse för Sveriges Radios sändningar. Förbättrad mottagning av svenskt radioprogram längs den finländska kusten kunde erhållas från en ny mellan- eller långvågsstation placerad vid den svenska bottenhavskusten eller på Gotland. Genom ett sådant arrangemang kunde man också i södra Finland höra Sveriges Radios sändningar.

Med anledning av det ovan anförda ställer jag följande fråga till Sveriges regering:

Vilka åtgärder ämnar Sveriges regering vidta för att förbättra Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland?

Helsingfors den 21 februari 1990

Mats Nyby (Sdp)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordisk koordinering i valfångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m.**

Til Nordisk Ministerråd

Ministerrådet fremmet sitt forslag til Samarbeidsprogram for fiskeriområdet til sesjonen i Stockholm i 1989, og fiskeriministrene stadfestet senere dette programmet i april samme år.

Programmet fastslår viktigheten av å få kartlagt og undersøkt forurensningens omfang og konsekvenser, og at kunnskapen om fiskebestander og havpattedyr – herunder artenes innvirkning på hverandre – utdypes.

I dette programmet fremhever Ministerrådet videre at det i den Internasjonale Hvalfangstkommissjonen er etablert et samarbeid mellom de nordiske hvalfangstkommissærer med henblikk på innen de årlige sesjoner å drøfte og koordinere spørsmål vedrørende forvaltningen av havpattedyr.

Under siste års møte i hvalfangstkommissjonen, var den uttalte uenighet og konfrontasjonene mellom de nordiske land større enn noensinne. Dette er stikk i strid med Ministerrådets uttalte målsetting om å styrke de nordiske landenes felles fremferd i internasjonale organisasjoner.

- Hva vil Ministerrådet gjøre for å fremme gjennomføringen av sitt samarbeidsprogrampunkt om økt koordinering mellom de nordiske lands synspunkter i hvalfangstkommissjonen vedrørende forvaltningen av marine pattedyr, og hva vil Ministerrådet gjøre for å samordne nasjonale synspunkter i de ulike fiskerimiljø- og utenriksdepartementer vedrørende dette spørsmål?

Reykjavík, 27. februar 1990

Oddrunn Pettersen (A)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående omorganisationen av undervisningen av invandrarelever i Sverige**

Till Sveriges regering

Genom finska föräldrar i Sverige har vi fått kännedom om en omorganisation av undervisningen av invandrarelever i Stockholm. En av konsekvenserna blir av allt att döma att finska föräldrars möjligheter att följa upp sina barns undervisning och skolförhållanden i övrigt blir starkt begränsade.

Vi vet att man i Stockholm under ett par decennier lagt ned ett betydelsefullt arbete för att ge finska elever en till deras behov anpassad undervisning.

Vi vet även att hemspråkslärares pedagogiska handledning och vidareutbildning hittills har varit väl tillgodosedda. En speciell satsning görs ju genom projektet Pedagogisk utvecklingsverksamhet för finskspråkiga elever, i vilket 14 kommuner i landet deltar, bl. a. Stockholm.

Det förefaller som dessa saker inte givits utrymme i den nya organisationen.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till Sveriges regering:

Ämnar den svenska regeringen göra något för att hindra avvecklandet av verksamheter som är till gagn för finska elever och föräldrar när det gäller fortsatt kontakt och information på deras eget språk?

Helsingfors den 23 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående
NORDLEK m. m.**

Till Nordiska ministerrådet

Det nordiska samarbetet inom folkrörelserna utgör en av de viktigaste komponenterna i kultursamarbetet. Genom samarbete har också de nordiska folkrörelserna möjlighet att agera gemensamt i internationella organ. Norden upplevs genom detta som en stark faktor och kan påverka utvecklingen.

Samtidigt har de nordiska folkrörelserna i internationella sammanhang möjlighet att tillföra kunskaper och andra idéer till lösningar.

NORDLEK, som är ett samarbetsavtal mellan folkdans- och folkmusikerorganisationer i Norden, har via sina avtalsparter många internationella kontakter. Detta har bland annat medfört att de baltiska republikernas folklöreorganisationer har framfört ett önskemål till NORDLEK om ett samarbetsavtal mellan dem och de nordiska ländernas folkdans- och folkmusikorganisationer innanför NORDLEK. Avtalet skall utmynna i direkt utbyte mellan folkdans- och spelmanslag men också i utbildning. Kulturerne i Norden och de baltiska republikerna ligger varandra mycket nära och från baltisk sida finns det ett stort behov att få kunskap och information om hur man i Norden bedriver folkkulturellt arbete.

Förutsättningen för att ett avtal skall komma till stånd är givetvis att NORDLEK även kan existera i framtiden.

Vid Nordiska rådets session i Stockholm framfördes en fråga om ministerrådets inställning till NORDLEK och dess fortsatta existens. Ministerrådet hänvisade till att NORDLEK kunde söka bidrag från olika stödordningar. De farhågor som från frågeställarens sida framfördes om att NORDLEK får en omfattande byråkrati för att kunna täcka in ansökningar till alla projekt såväl ren kursverksamhet som information håller på att besannas. Då sekretariatsverksamheten sker på frivillig basis och mycket tid går åt till att bara ägna sig åt att bevaka ansökningstider och skriva projektbeskrivningar har informationsverksamheten och det framåtriktade arbetet blivit lidande.

Den osäkerhet som nu råder om NORDLEKs fortsatta existens och ministerrådets vilja att tillmötesgå Nordiska rådets rekommendation nr 7/1986 gör att NORDLEK ej kan fortsätta sina förhandlingar med de

baltiska republikerna. Med tanke på rådets och de nordiska ländernas inställning till ökat samarbete med de baltiska republikerna, kan ett stopp i förhandlingarna mellan NORDLEK och de baltiska folklöreorganisationerna minska trovärdigheten för ett ökat kultursamarbete mellan Norden och Baltikum. Det kan väl knappast vara ministerrådets mening att samarbete endast skall ske på officiell/institutionell nivå.

Med hänvisning till vad jag ovan anfört vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka ekonomiska åtgärder tänker ministerrådet vidta för att NORDLEK redan 1990 kan slutföra förhandlingarna med de baltiska republikerna.

Stockholm i februari 1990

Gunnar Björk (c)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsministrarna**

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet har vid upprepade tillfällen uttalat sig för och uttryckt önskemål om att de nordiska utrikeshandels- respektive biståndsministrarna skall etableras som ministerråd.

Jag vill i sammanhanget erinra om dels förslag från rådets internationella samarbetskommitté, dels rådets rekommendation *nr 45/1989/e* (ekonomiska utskottets betänkande över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa").

Vid möten mellan Nordiska rådets presidium och Nordens statsministrar har från de senares sida givits muntligt besked att etablerandet av ett ministerråd för utrikeshandelsministrarna var i det närmaste klart, men att det återstod några problem om etablerandet av ministerråd för biståndsministrar.

Mot bakgrund av det ovanstående vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna):

När avser regeringarna etablera formella ministerråd för utrikeshandelsministrarna respektive för biståndsministrarna?

Stockholm i februari 1990

Karin Söder (c)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från Oy Yleisradio AB**

Till Sveriges regering

I Stockholmsområdet har man sedan 1986 erbjudits möjligheten att se Finlands television. Överföringen av Finlands TV till sverigefinnarna i Stockholmsområdet har haft och har en stor kulturpolitisk och språkpolitisk betydelse. Den svenska regeringen har även utrett frågan om olika alternativa tekniska lösningar och kostnader för en vidareutbyggnad av överföringen av Finlands TV till övriga delar av Sverige. Inga konkreta beslut har dock tagits av den svenska regeringen i detta avseende med hänvisning till att viktiga nationella mediapolitiska avgöranden först måste tas. Det är dock viktigt att ett beslut om en ökad överföring av Finlands TV inte fördröjs. Det vore ytterst angeläget att vidareutbygga överföringen till de orter i Sverige där de flesta sverigefinnarna bor, till t. ex. Göteborg, Borås och Norrköping. De tekniska kostnaderna och upphovsrättsliga kostnaderna för en dylik begränsad överföring är rimliga.

Den finska regeringen beslöt år 1988 att överföra Sveriges TV till södra Finland genom att bygga fyra sändare. Sveriges TV har man sålunda redan sedan 1 december 1988 kunnat se i Helsingforsregionen. De övriga markstationerna byggs detta år. Sveriges TV kan därmed ses i hela södra Finland.

TV-samarbetet mellan Finland och Sverige bör bygga på en ömsesidighetsprincip och det vore därför principiellt viktigt av kultur- och språkpolitiska skäl att den svenska regeringen skulle inta en positiv inställning till och fatta ett konkret beslut om en vidareutbyggnad av överföringen av Finlands TV till tre nya orter i Sverige.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till den svenska regeringen:

När avser den svenska regeringen att konkret besluta om en vidareutbyggnad av marköverföringen av Finlands TV till tre nya orter i Sverige?

Helsingfors den 24 februari 1990

Mats Nyby (Sdp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående ansökningsförfarandet till kulturfonden

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska kulturfonden utdelar varje år ett stort antal bidrag till olika kulturella projekt där minst tre nordiska länder deltar. Summan som delas ut uppgår till ca 13 miljoner danska kronor.

Kulturfonden tar emot ansökningar om bidrag som vida överstiger det belopp som finns tillgängligt. Detta förutsätter givetvis en mycket hård prioritering av de projekt som ansöker om stöd även om alla var och en för sig är både angelägna och ambitiöst upplagda. Mot bakgrund av den hårda konkurrensen är det naturligt att den som sökt ett år men fått avslag också söker vid ett senare tillfälle.

Det har emellertid kommit till min kännedom att personer som fått avslag ett år och senare förnyat sin ansökan fått avslag på nytt med motiveringen att de fått avslag på en tidigare ansökan. I motiveringen sägs "Vedtaks på styremøter om søknader er endelige. Deres søknad kan av den grunn ikke bli behandlet igen".

Med tanke på att antalet ansökningar till fonden varje år uppgår till ca 600, omfattande ett belopp på ca 90 miljoner danska kronor, och att bidrag ges till omkring 200 är det inte rimligt att reglerna eller praxis är utformade på ovan angivna sätt.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Är ministerrådet berett att snarast vidta åtgärder för att ansökningsförfarandet till kulturfonden ändras så att en förnyad ansökan inte avslås uteslutande med motiveringen att tidigare ansökan avslagits?

Reykjavík den 27 februari 1990

Ylva Annerstedt (fp)

Fråga

vid Nordiska rådets 38:e session angående ekonomiskt stöd till NORDLEK

Till Nordiska ministerrådet

Den kulturhandlingsplan som Nordiska rådet antog vid sessionen i Oslo 1988 innebär bland annat att de direkta kontakterna mellan människor skulle öka i Norden. Samtidigt är det viktigt att kunna stärka det lilla kulturområdets deltagande i det nordiska samarbetet.

Kulturminister Göransson sade i sitt inledningsanförande till kulturutskottets saker vid 37:e sessionen i Stockholm: ”Menar vi allvar med vår vilja att medverka till att den lilla folkgruppen eller det lilla kulturområdet skall kunna överleva, kan vi aldrig nöja oss med att stödja dem som ett exotiskt inslag i ett samhälle”.

Detta måste också gälla den kultur som utövas i det lilla kulturområdet. Folkdansen och folkmusiken representerar i sig en del av de ”levande rötter” som våra samhällen i dag vilar på. Kontakten mellan utövare av denna kulturform är därför mycket viktig. Med utövandet följer också en nyfikenhet på andra delar av den folkliga kulturen som t. ex. studiet av seder och bruk. Kunskap om detta är en viktig del för att skapa förståelse för ett lands utveckling och uppfattning i olika frågor.

NORDLEK som representerar framför allt folkdansen och folkmusiken i Norden har sedan 1975 arbetat med att utbilda och informera om just det folkulturella området. Genom NORDLEKs utbildningsverksamhet, men också genom de stora folkdans- och spelmansstämmorna har 100 000-tals människor i Norden fått en möjlighet att se och uppleva andra kulturer än det egna landets.

I NORDLEK finns tre finländska kulturer representerade, den finska, den finlandssvenska och den karelska. Genom den utbildningsverksamhet som NORDLEK bedriver har dessa kulturer kunnat presenteras för övriga Norden och därigenom också skapat ökad förståelse för att flera nordiska kulturområden kan finnas inom ett och samma land. Att utbildningen och informationen som drivs av NORDLEK får fortsätta är därför av största vikt. Detta har också kulturutskottet uppmärksammat i sin rekommendation nr 7/1986. Utskottet uttalade där att NORDLEK måste få ett permanent stöd för sin totala verksamhet.

Ministerrådet har dock inte tagit fasta på Nordiska rådets uttalande i

rekommendationen. NORDLEK vilar fortfarande på tillfälliga lösningar och för 1990 har ministerrådet inte ens presterat en tillfällig lösning.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilket ekonomiskt stöd har ministerrådet för avsikt att ge NORDLEK, så att organisationen kan fortsätta att ge information och utbildning om de små kulturområdena och folkgrupperna till de övriga nordiska länderna?

Reykjavík den 28 februari 1990

Mirja Ryyänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående förverkligandet av den nordiska handlingsplanen mot cancer**

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet antog under 1989 en nordisk handlingsplan mot cancer. Planen, som inledningsvis gäller perioden 1989–1992, har som huvudsyfte att minska dödligheten i cancer i de nordiska länderna med 15 procent före år 2000.

Vid behandlingen av frågan vid 1989 års session framgick det att under handlingsplanens första år skulle arbetet ägnas åt att avgränsa problemområdet och planlägga insatserna. Nu när handlingsplanen snart är inne i sitt andra år får det betraktas som befogat att kräva en redogörelse om de åtgärder som ministerrådet tänker vidta. Är det också avsatt tillräckliga medel för genomförandet av dessa aktiviteter? Jag vill i detta sammanhang ännu ta upp den alarmerande ökningen av tobaks- och alkoholkonsumtionen i Norden. Det har ju konstaterats att det finns ett samband mellan tobaksrökning och uppkomsten av cancer. Likaså är det ett klart samband mellan alkoholkonsumtion och vissa cancerformer.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Hur långt har man kommit i att konkretisera den nordiska handlingsplanen mot cancer och är det avsatt tillräckliga medel för att genomföra den?

Reykjavík den 28 februari 1990

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992**

Till Nordiska ministerrådet

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna har vid sitt möte i Bergen den 28 juni 1989 ställt sig positiva till att man undersöker förutsättningarna för att genomföra nordiskt reumatikerår 1992. Som ett första led i förberedelserna arbetar man nu med att få fram information om stödordningar för reumatiker i länder och underlag beträffande kostnader för att genomföra ett sådant år. Slutligt beslut om nordiskt reumatikerår 1992 kommer att tas vid 1990 års socialpolitiska ministermöte.

Jag undrar, varför reumatikeråret inte kunde genomföras 1991. Det är viktigt att lyfta fram de stora folksjukdomarna i Norden och de möjliga besparingarna får inte gå ut över de svaga och utsatta grupperna. Därför vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Kan Nordiska ministerrådet försäkra att reumatikeråret genomförs 1992 och har ministerrådet avsatt pengar för genomförandet av året?

Reykjavík den 1 mars 1990

Marjatta Väänänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropicmedicin kan överleva i Norden**

Til Nordisk Ministerråd

Repræsentanter for faget tropemedicin har henvendt sig til Nordisk Råd og beskrevet behovet for kurser i tropemedicin. Det drejer sig dels om 250 000 DKK til et årligt kursus skiftevis i København og Stockholm, dels om 150 000 DKK til kurset i tropemedicinsk antropologi ved universitetet i Bergen, dvs. i alt 400 000 DKK.

En tungtvejende grund til at imødekomme de nævnte ønsker er, at en fællesnordisk uddannelse vil fremme det nordiske samarbejde inden for de pågældende fagområder. Formålet er at uddanne det nordiske bistandspersonale, som gør tjeneste i u-landene, at træffe forebyggende foranstaltninger for dem, der rejser til troperne, at støtte forskningen på området og eventuelt behandle patienter med tropesygdomme.

Denne uddannelse er med andre ord en forudsætning for, at faget tropemedicin kan overleve i Norden. Fordelen ved en nordisk uddannelse skal også ses i lyset af de store udgifter, der er forbundet med uddannelse i faget uden for Norden.

Hvad agter Nordisk Ministerråd at gøre for at sikre, at faget tropemedicin kan overleve i Norden?

Reykjavík, den 1. marts 1990

Dorte Bennedsen (S)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående arbetsgivaravgifter för hantverkare**

Til Nordisk Ministerråd

Danske håndværkermestre, der har påtaget sig entrepriser i Sverige, har i flere tilfælde fået påtvunget at betale arbejdsgiverafgifter i både Danmark og Sverige, skønt der alene er anvendt dansk arbejdskraft til løsning af opgaverne.

En sådan praksis strider efter spørgerens mening klart imod ånden i de nordiske aftaler om bl. a. at undgå dobbeltbeskatning.

Hvis ministerrådet ønsker at leve op til ånden i vore samarbejdsaftaler, bør ministerrådet træffe de dispositioner, der er nødvendige for at hindre, at firmaer udsættes for diskriminerende afgifter, når de påtager sig opgaver i et nordisk naboland.

Hvad agter Nordisk Ministerråd at gøre for at forhindre, at der skal betales dobbelte arbejdsgiverafgifter, når håndværkermestre løser opgaver i nabolandene?

Reykjavík, den 27. februar 1990

Lars P. Gammelgaard (KF)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nedlågning av NoSAMF**

Til Nordisk Ministerråd

Idet jeg har erfaret, at programgruppen under embedsmandskomiteen for nordisk kulturelt samarbejde har foreslået, at nordisk samarbejdskomité for arktisk medicin (NoSAMF) nedlægges som ministerrådsorgan, skal jeg spørge Nordisk Ministerråd (kulturministrene): *Hvilket initiativ agter ministerrådet at tage i den henseende?* I den forbindelse kan jeg henvise til, at der fra finsk side er taget forbehold, som vi i den grønlandske delegation deler fuldt ud.

Reykjavík, den 27. februar 1990

Otto Steenholdt (At)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper**

Till Nordiska ministerrådet

En möjlig anledning till att vi i Nordens länder liksom i de flesta andra länder tillåter oss att förstöra miljön, förlösa våra naturtillgångar och försämra människors fysiska och psykiska livsbetingelser är att vi saknar överblick över vad våra planer, beslut och handlingar leder till som konsumenter, tjänstemän, företagsledare och politiker.

För att råda bot på detta måste vi finna metoder och former för att samla in, sammanställa och tolka all den information som behövs för att få beslutsunderlag för en hushållning med resurserna och en uthållig utveckling inom ekologiska, ekonomiska och sociala ramar. Det behövs *både* effektiva system för naturräkenskaper och social redovisning *och* metoder för att göra sammanvägda ekologiska, ekonomiska och sociala bedömningar och beslut.

Vad gör man från ministerrådets sida för att mäta och redovisa de totala naturtillgångarna och -skulderna och deras förändringar liksom de totala intäkterna och kostnaderna för mänsklig verksamhet i Norden?

Utvecklingsarbete inom detta område pågår i flera länder, bl. a. i Norge, Västtyskland och Holland.

Reykjavík den 28 februari 1990

Marianne Samuelsson (mp)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet**

Til Nordisk Ministerråd

En ny overenskomst mellom de nordiske land om rettigheter ved arbeidsløshet trådte i kraft 1. desember 1987. I følge rapporten fra det nordiske arbeidsløshetsforsikringsmøte som ble avholdt 23.–24. oktober 1989 er erfaringene med den nye overenskomsten relativt gode. Noen problemer gjenstår imidlertid. Jeg tenker på nordiske arbeidstakeres rett til arbeidsledighetstrygd ved permittering.

Følgende eksempel vil illustrere problemet:

En svensk arbeidstaker blir permittert fra arbeid i Norge. Etter overenskomstens regler har denne personen bare krav på dagpenger under forutsetning av at han/hun oppholder seg i Norge. Realiteten er ofte at man mister bostedet når permitteringen inntreffer, eller at man drar hjem til sin familie i hjemlandet.

I alle tilfeller står vedkommende uten mulighet til stønad.

Vil ministerrådet med det første få revidert den nordiske overenskomsten om rettigheter ved arbeidsløshet, slik at nordiske arbeidstakere ved permitteringer, opprettholder sin rett til dagpenger selv om de ikke oppholder seg i det landet de har arbeidet?

Reykjavik, 28. februar 1990

Svein Alsaker (KrF)

Fråga**vid Nordiska rådets 38:e session angående rening
av Idefjorden**

Till Norges regering

Miljöutsläppen i och kring Oslofjorden har flera gånger varit uppe till debatt. Speciellt aktuell var frågan under den norska valrörelsen.

Idefjorden är idag en död fjord. Utsläppen från industrin har fått fortgå under en lång tid. Jag vill därför fråga:

Vilka åtgärder har Norges regering vidtagit för att rena Idefjorden?

Reykjavík den 28 februari 1990

Marianne Samuelsson (mp)

Rapport **från Nordiska rådets presidium**

I överensstämmelse med § 22 i Nordiska rådets arbetsordning överlämnas härmed en verksamhetsberättelse från Nordiska rådets presidium till plenarförsamlingen vid Nordiska rådets 38:e session. Rapporten omfattar verksamheten från Nordiska rådets 37:e session fram till årsskiftet 1989/90.

Stockholm i december 1989

För Nordiska rådets presidium

Karin Söder

President

Gerhard af Schultén

Presidiesekreterare

Innehållsförteckning

1.	Inför 38:e sessionen	2466
1.1.	Den europeiska utmaningen	
1.2.	En nordisk samarbetsstrategi	
1.3.	Norden och Östeuropa	
1.4.	Ett starkare råd och en effektivare organisation	
1.5.	Pengarna tryter	
1.6.	Kulturidentitet	
2.	Plenarförsamlingen	2477
2.1.	37:e sessionen	
	– Sessionens genomförande	
	– Framställning, rekommendationer och yttranden	
	– Interna beslut	
	– Om generaldebatten och ärendebatterna	
2.2.	Tredje extra sessionen	
	– Rekommendationerna och interna besluten	
2.3.	Frågeinstitutet	
	– vid 37:e sessionen	
	– försöksordningen med skriftliga frågor och svar	
2.4.	Rådets ärenden vid 37:e och inför 38:e sessionen	
2.5.	Valgspørgsmål	
	– Regler og uttalelser	
	– Valgspørgsmål foran 37. sesjon	
	– Valgspørgsmål foran 38. sesjon	
3.	Presidiet	2488
3.1.	Presidiets sammansättning och möten	
3.2.	Presidiets möten med statsministrarna och samarbetsministrarna	
3.3.	Presidiets möte med utskottsordförandena	
3.4.	Uppföljning av Söderkommitténs huvudbetänkande. Internt beslut nr 1/1989	
3.5.	Norden i Europa	
3.6.	Nordiskt miljö- och biologijår 1990. Internt beslut nr 2/1989	
3.7.	Översyn av informationsverksamhetens organisation	
3.8.	En mer effektiv nordisk dialog	
3.9.	Utredning om Nordiska rådets organisation och arbetsformer	

4. Utskotten	2497
4.1. Inledning	
4.2. Juridiska utskottet	
4.3. Kulturutskottet	
4.4. Social- och miljöutskottet	
4.5. Kommunikationsutskottet	
4.6. Ekonomiska utskottet	
4.7. Budget- och kontrollutskottet	
5. Kontakt- och konferensverksamhet	2516
5.1. Kontakter med internationella organisationer	
5.2. Kontakter med intresseorganisationer	
5.3. Konferenser och seminarier	
5.4. Ungdomens Nordiska Råd 1989	
6. Information och publikation	2523
6.1. Informationsverksamheten	
6.2. Publikationsverksamheten	
7. Nordisk Kontakt	2529
7.1. Redaktionellt 1989	
7.2. Personalfrågor	
7.3. Redaktionskommittén	
8. Sekretariatsorganisation och budget	2531
8.1. Presidiesekretariatet och utskottssekreterarna	
8.2. Sekreterarkollegiet	
8.3. Nordiska rådets gemensamma budget	
9. Delegationerna	2533
9.1. Danmarks Riges Delegation	
9.2. Finlands delegation	
9.3. Ålands delegation	
9.4. Islands delegation	
9.5. Norges delegation	
9.6. Sveriges delegation	
10. Partigrupperna	2567
10.1. Om arbetsformerna m m	
10.2. Den konservativa gruppen	
10.3. Mittengruppen	
10.4. Den socialdemokratiska gruppen	
10.5. Den Venstersocialistiske Gruppe	

11. Särskilda verksamhetsområden	2574
11.1. Nordiska kulturfonden	
11.2. Nordiska investeringsbanken	
11.3. Nordiska rådets litteraturpris	
11.4. Nordiska rådets musikpris	
11.5. Nordiska rådets journaliststipendier	

Bilagor

1. Nordiska rådets sammansättning; delegationerna och partierna representerade i Nordiska rådet	2580
2. Utskottens sammansättning och möten	2586
3. Presidiesekretariatets budget för 1989 och 1990 samt preliminär budget för 1991 samt förteckning över anställda vid presidiesekretariatet	2593
4. Förteckning över frågor (E-saker) och svar inom ramen för försöksordningen	2595
5. Statistik från 37:e sessionen	2598
6. Kommuniké från Nordiska rådets internationella konferens om havsföreningar (på engelska och svenska)	2601, 2606
7. Mandat för löne- och personalutskottet	2611
8. Informations- och publikationsplan 1990	2612
9. Uppföljning av internationella samarbetskommitténs betänkande	2618

Separata bilagor

10. Bilaga 10 A. Betänkande av Nordiska rådets internationella samarbetskommitté "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet". NU 1988: 4	2626
Bilaga 10 B. Rapport avgiven av Nordiska rådets internationella samarbetskommitté "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" NU 1989: 7	2627
11. Utvärdering av verksamheten vid Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO) NORD 1990: 9	2628
12. Evaluering af det nordiske samarbejde om standardisering på konsumentområdet NORD 1990: 10	2629

1. Inför 38:e sessionen

1.1 Den europeiska utmaningen

Arbetet på att upprätta en gränslös inre marknad mellan EG-länderna har fortgått med stor beslutsamhet – 1992 närmar sig. Mycket talar för att huvuddelen av förslagen i kommissionens vitbok kommer att genomföras inom utsatt tid, samtidigt som det är klart att ambitionerna när det gäller bla harmonisering av beskattningen och avskaffande av personalkontrollerna vid de inre gränserna har fått lov att sänkas. Under året har principbeslut också fattats, som innebär steg i riktning mot en ekonomisk och monetär union.

EG:s politiska roll har stärkts inte minst genom att EG givits en central roll i ordnandet av hjälpen till Östeuropa. Det ökade intresse USA visat för samarbete med EG är också ett vittnesbörd om EG:s ökade politiska tyngd. Under sommaren valdes ett nytt Europaparlament, som enligt allmän uppfattning är radikalare än det föregående. Detta kommer att medföra ökade krav på inflytande för de folkvalda på beslutsprocessen inom EG. Man kan också förmoda att det nya parlamentet kommer att ägna stor uppmärksamhet åt sådana frågor som den sociala dimensionen, miljöpolitik och konsumentskydd.

Parallellt med etablerandet av den inre marknaden har samarbetet mellan EG och EFTA fortgått och accelererat. Efter kommissionsordförandens Jacques Delors utspel i januari 1989 och EFTA-ländernas toppmöte i Oslo i mars 1989 har planerna på att upprätta ett homogent europeiskt ekonomiskt område (EES) för de 18 EG- och EFTA-länderna fått en ny dimension. Efter en intensiv tjänstemannaberedning har de 18 ländernas utrikesministrar vid ett gemensamt möte den 19 december 1989 enats om att under 1990 påbörja och i högt tempo genomföra förhandlingar om ett övergripande avtal mellan EG och EFTA, som skulle göra det möjligt att realisera de sk fyra friheterna och etablera ett långtgående samarbete på sådana områden som forskning och utveckling, miljö, konsumentskydd, socialpolitik, utbildning.

Det anmärkningsvärda som inträffat under det gångna året är framför allt att EFTA-länderna kunnat "tala med en röst" med EG och detta trots att Österrike inlämnat sin ansökan om medlemskap i EG. Många svåra frågor återstår ännu att lösa under den fortsatta processen; hur skall EFTA ges möjlighet att utöva reellt inflytande på de beslut, som i framtiden skall fattas inom ramen för EES, vilken roll skall parlamenten i EFTA-länderna spela i det sammanhanget, i vilken utsträckning skall existerande EG-regler ges direkt tillämplighet i de nordiska EFTA-länderna, i vilken utsträckning blir det möjligt för EFTA-länderna att ta förbehåll med hänvisning till fundamentala nationella intressen, i vilken utsträckning kommer gränskontroller att kvarstå inom EES, på vilket sätt skall EFTA-länderna

bidra till att minska ekonomisk och social ojämlikhet mellan olika regioner? Hur påverkar Tysklandsfrågan och den nya situationen i Östeuropa i övrigt opinionerna och prioriteringarna inom EG?

Det sk EFTA-spåret bjuder också för de nordiska medlemsländerna på besvärliga passager. Diskussionerna i de nordiska parlamenten på basen av redogörelser från regeringarna tyder på att bevarandet av fundamentala naturtillgångar i inhemsk ägo, rätten till fiske inberäknad, den suveränitetsavståelse, som skapandet av särskilda EES institutioner med bl. a. dömande makt innebär, och upprätthållande av höga nationella skyddsnivåer för varor, miljö och arbetsmiljö kan komma att utgöra tröskelfrågor i den fortsatta processen.

Utvecklingen i Östeuropa är även viktig för det nordiska samarbetet. Utvecklingen har skett oerhört snabbt i alla östeuropeiska länder. I Polen, Ungern, Tjeckoslovakien och DDR förbereds en övergång till ett mångpartisystem och därmed pluralistisk demokrati. Dagligen rapporteras om förändringar och reformer som tar sikte på att åstadkomma en ny öppenhet och demokrati i Östeuropa.

Demokratiseringsprocessen i Östeuropa kommer säkert att vara svår och anpassningen kan kanske komma att ske långsammare än väntat. Utvecklingen i Östeuropa är i mycket avhängig av hur man kan komma tillrätta med de akuta ekonomiska problemen och hur man skall kunna styra övergången till en mera marknadsorienterad och kvalitetsinriktad ekonomi. Västeuropa måste dela med sig av sitt välstånd och ge omfattande hjälp till självhjälp för att den process som har inletts i Östeuropa skall kunna fortgå i syfte att förverkliga ett konstruktivt samhällsbyggande.

1.2 En nordisk samarbetsstrategi

Nordiska rådet har inte passivt följt med den nyss beskrivna utvecklingen från åskådarpåls. En stor del av energin och resurserna i den nordiska samarbetsorganisationen har tvärtom använts just för att möta denna utmaning. Grunden för en nordisk Europapolitik lades redan senaste år genom bla den internationella samarbetskommitténs betänkande om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådets utredningar om Norden i Europa.

Arbetet på att konkretisera den nordiska strategin visavi integrationsprocessen i Europa har i mycket framskridit parallellt med EES-processen. Här skall nämnas några milstolpar. Den 37:e sessionen i Stockholm ägde rum kort före mötet i Oslo mellan EFTA-ländernas statsministrar. Detta faktum utnyttjades bla till ett ingående samtal mellan presidiet och statsministrarna dagen före sessionen och präglades mycket av statsministrarnas inlägg i generaldebatten. Vid sessionen dryftades också ministerrådets färsk rapport "Norden i Europa II", som gav en ingående lägesbeskrivning av kontaktytorna till arbetet på att genomföra den inre marknaden på de olika nordiska samarbetsområdena. Flera utskott framförde i särskilda

ytranden synpunkter på det fleråriga arbetsprogram, som ministerrådet utlovade i sin Europarapport.

- presidiet besökte Europaparlamentet i Strasbourg och OECD i Paris i april 1989; i Strasbourg presenterade rådspresidenten i ett anförande Nordiska rådets synpunkter och ambitioner beträffande den europeiska integrationen;
- Beneluxrådets presidium besökte Nordiska rådets presidium i maj 1989 och under ett gemensamt seminarium presenterades de båda rådens syn på Europafrågorna;
- Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) antog i juni 1989 ett arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992" omfattande 82 olika punkter;
- Nordiska rådets 3:e partisekreterarkonferens ordnades i Kiruna i augusti 1989 med huvudtemat "Internationaliseringen av nordiskt samarbete"
  - Den europeiska integrationens konsekvenser för det nordiska samarbetet";
- I september 1989 avgav den internationella samarbetskommittén sin rapport "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet", som ett resultat av det nya mandat kommittén erhöll i december 1988. Rapporten tar ministerrådets arbetsprogram som utgångspunkt och innehåller dels allmänna synpunkter på Nordiska rådets roll i integrationsssammanhanget och hur den europeiska dimensionen skall kunna tillföras sakbehandlingen. Kommittén lägger därefter fram ett antal konkreta förslag om bl a frihet från internordiska gränskontroller, utökade och nya utbytes- och stödprogram inom högre utbildning och forskning, inrättande av en nordisk ombudsman och ett nordiskt institut för EG-rätt. Rapporten innehåller också en kritisk genomgång av ett antal punkter i ministerrådets åtgärdsförteckning;
- I slutet av september samlade ekonomiska utskottet ett stort antal nordiska parlamentariker i Visby för att i seminarieform diskutera centrala aspekter på nordiskt ekonomiskt samarbete med bl a de nordiska utrikeshandelsministrarna och företrädare för EG-kommissionen, EFTA-sekretariatet och SEV-sekretariatet.

Behandlingen inom rådet av Europafrågorna kulminerade på rådets 3:e extra session i Mariehamn den 14 november 1989. Här behandlades dels ministerrådets ovan nämnda arbetsprogram, som tillställts rådet som ett meddelande om rekommendation nr 5/1988/e om ökat samarbete i internationella frågor, dels medlemsförslaget A 898/e om uppföljning av internationella samarbetskommitténs slutrapport och 5 andra medlemsförslag med en "europeisk dimension". Plenarförsamlingens beslut redovisas i 7 rekommendationer och ett internt beslut (se närmare 2.2.).

Detta innebär inte att vi nått slutstationen. Det som skedde vid extra sessionen var att man enats om en färdriktning och en marschtakt, som innebär förpliktelser för både rådet och ministerrådet. Europafrågorna

kommer fortsättningsvis att inta en betydelsefull plats på dagordningen för det nordiska samarbetet. Till 38:e sessionen föreligger redan ett meddelande från ministerrådet angående rekommendation 45/1989 om uppföljning av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989—1992"; en rapport på 35 sidor jämte bilagor som beskriver den senaste utvecklingen i de europeiska integrationssträvanden, innehåller en status över verkställigheten av arbetsprogrammet och redovisar nya initiativ och projekt, som skall ingå i det fortsatta arbetet. Detta dokument och den till medlet av 1990 aviserade nya, reviderade versionen av arbetsprogrammet ger rådsmedlemmarna rikliga tillfällen att medverka till att samnordiska Europastrategin utvecklas och genomdrivs med kraft.

Hur skall denna strategi sammanfattas? För det första gäller det att på alla plan agera så att inga nya hinder eller barriärer reses mellan de nordiska länderna. Bevarandet av den nordiska passfriheten är ett exempel på denna målsättning. För det andra gäller det, för att citera ministerrådet i dess arbetsprogram, att stärka Norden *inåt* så att nordiska verksamheter och medborgare får bästa möjliga utgångspunkt för att delta i och dra nytta av den västeuropeiska integrationsprocessen, för det tredje att stärka de nordiska ländernas roll och inflytande *utåt* i Europa, i synnerhet i förhållande till EG, på områden där de nordiska länderna är starka.

Vad det ytterst handlar om är att slå vakt om och utveckla välfärdsstaten eller den nordiska samhällsmodellen i en tid av ökande internationell integration — idag med tonvikten på Västeuropa, i morgon måhända inom ramen för mer globala konstellationer. Det förtjänar understrykas att vi här talar om en strategi, som inte är formellt kopplad till de förhandlingar, som förs inom ramen för EES-processen eller inom GATT, och därför inte står eller faller med utgången av dessa förhandlingar. Omvänt innebär denna satsning på Europafrågorna inte någon konkurrens med tex EFTA. Det har i många dokument och uttalande entydigt framhållits, att en vitalisering av det nordiska samarbetet och en påskyndad internordisk integration inte är ett alternativ till samarbetet mellan EG och EFTA. Rådspresidenten har i ett tal i schweiziska föreningen för utrikespolitik kort efter extra sessionen i Mariehamn för en prominent schweizisk publik kunnat vederlägga eventuella föreställningar om Nordiska rådet som ett nordiskt förrum till EFTA.

Nordiska rådets Europastrategi har förutsättningar att bli framgångsrik bara om samarbetet upplevs som relevant i medlemsländerna. Det är därför ofrånkomligt att ambitionsnivån vid revideringen och verkställigheten av ministerrådets arbetsprogram höjs. I princip bör målen i Norden inte sättas lägre än inom EG, men gärna högre om det kan vara till fördel för de nordiska länderna. Man bör också i högre grad än vad som hittills varit brukligt ange allmänna politiska mål utan att först avvakta utredningar. Det gäller också att se till kvaliteten i det nordiska samarbetet. I europeiska och andra internationella fora bedöms nordiska problemlös-

ningar utgående från deras kvalitativa förtjänster – epitet nordisk är i och för sig inte nog.

Den pågående EES-processen är, med alla de nya möjligheter den ställer i utsikt, inte problemfri ur det nordiska samarbetets synvinkel. De förestående förhandlingarna med EG och förberedelserna för att nationellt genomföra gällande EG-regler kommer att kräva en nästan total mobilisering av expertis på regeringssidan och kommer att tilldra sig politikernas huvudintresse. Det blir inte lätt att samtidigt synliggöra den nordiska dimensionen i integrationsarbetet. Det är också skäl att redan nu tänka över den situation, som uppkommer ifall framtida överenskommelser inom EES-regimen ges direkt tillämplighet som nationell lag. Nordiska avtal på motsvarande områden saknar idag sådan rättslig verkan, en omständighet som är ägnad att försvaga dessa avtals effekt i praktiken.

Det är därför viktigt, att slå vakt om det parlamentariska inflytandet på integrationsprocessen. Nordiska rådet har unika traditioner när det gäller folkligt inflytande på internationellt samarbete. Förverkligandet av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–1992" bör ske i sådana former, att rådet kan spela sin roll som en initiativtagande, pådrivande och kontrollerande kraft. Detta ställer ökade krav på att rådets arbetsformer anpassas till den snabba rytmen i beslutsfattandet inom bla EG. De olika rådsorganen bör också öka sin beredskap att tillgodogöra sig erfarenheter utanför Norden på sina kompetensområden och det finns ett uppenbart behov av att rådet med sakkunnigt bistånd skall kunna formulera offensiva samarbetsstrategier med siktet inställt på nästa sekel.

Ett ytterligare element i rådets Europastrategi utgör anordnandet av internationella konferenser med deltagande av parlamentariker från Väst och Öst. I oktober 1989 anordnades en sådan konferens i Köpenhamn kring temat havsföreningar. Konferensen utmynnade i en diger och enhällig slutkommuniké och befäste rådets roll som organisatör av parlamentariska sammankomster kring aktuella gränsöverskridande problem. Genom att välja konferensteman, där det nordiska samarbetet är välutvecklat och föredömligt i ett internationellt perspektiv, kan rådet uppträda som en aktör med tyngd och inflytande. Rådet har redan åtagit sig att sommaren 1991 stå värd för ett Europarådsarrangemang om gränsregionalt samarbete.

1.3 Norden och Östeuropa

Vilken är då Nordens roll i förhållande till utvecklingen i Östeuropa? De nordiska länderna skall självfallet delta i olika globala och multilaterala stödprogram och utveckla egna nischer för snabba och konkreta biståndsinsatser. Nordiska ministerrådets nya förslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag (B 107/e) är ett utmärkt exempel på hur man genom samfälliga nordiska insatser kan tackla ett konkret gemensamt problem, nämligen gränsöverskridande miljöförstöringar. Förslaget tar sikte på överföring av

nordisk miljöteknologi på förmånliga villkor särskilt till grannländerna kring Östersjön.

Nordiska rådet antog vid extra session en rekommendation (43/1989) i vilken ministerrådet anmodas att framlägga förslag till en europeisk miljöfond, vars syfte skulle vara att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder, som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem. Detta är ett exempel på hur parlamentariker kan introducera nya idéer för internationellt samarbete.

Nordiska rådet kan emellertid inte i den situation som nu råder nöja sig med enstaka punktinsatser av nyss beskrivet slag. Presidiet har därför under hela det gångna året dryftat möjligheterna att inom ramen för Helsingforsavtalet och rådets traditioner upprätta löpande kontakter med parlamentariska organ i första hand i Baltikum och Sovjetunionen i övrigt och i ett senare skede med andra närliggande östeuropeiska länder. Som ett resultat av dessa ansträngningar har presidiesekreteraren på presidiets vägnar i december 1989 i Moskva med företrädare för högsta sovjet och dess internationella sekretariat förberett kontakter mellan Nordiska rådets parlamentariker och parlamentariker från högsta sovjet.

Dessa sonderingar har utvisat att det hos högsta sovjet finns ett stort intresse att som ett led i det egna reformarbetet närmare lära känna det nordiska samarbetet till form och innehåll och de nordiska lösningarna på olika samhällsområden samt att diskutera konkreta sakfrågor på sådana områden som miljö, kultur, handel och utvecklande av mänskliga relationer. Förutsättningarna är goda för att koncentrera sådana framtida kontakter till Baltikum och andra områden inom Sovjetunionen, som gränsar till de nordiska länderna.

Genom att koncentrera samarbetsinsatserna till de geografiska närområdena och satsa på sådana fundamentala frågor som kunskapsöverföring, parlamentens roll och möjligheter, bärkraftig ekonomisk utveckling, kultur-, ungdoms- och utbildningsutbyte och turism, kan Nordiska rådet ge ett positivt bidrag till den europeiska samarbetsprocessen.

I de beslut som presidiet hittills fattat ingår ett uppdrag för presidiesekreteraren att utreda förutsättningarna för ett utvidgat parlamentariskt samarbete med länder som Polen och DDR. Det kommer inte att finnas brist på initiativ, när det gäller att utveckla samhällsinstitutionerna och den ekonomiska verksamheten i dessa länder, som traditionellt utgjort viktiga delar av det kontinentaleuropeiska marknadssystemet. Mot den bakgrunden kan det inte vara ointressant att också de nordiska modellerna för ledning av företag och offentliga institutioner och för samverkan kan bli föremål för prövning.

Ekonomiskt och annat samarbete i det nya Europa bör inte endast ur ett nordiskt perspektiv begränsa sig till EG, EFTA och SEV. Nordeuropa med Östersjön bildar ett naturligt ekonomiskt område och det har under tidigare tider varit och bör åter kunna bli en betydelsefull region för ekonomiskt,

kulturellt och annat samarbete inte som alternativ till EES och andra handelspolitiska arrangemang utan inom ramen för ett Europa, där spelreglerna för internationell samverkan är harmoniserade. Tankarna på en pånyttfödelse av Östersjösamarbetet bör prövas seriöst i Norden, varvid det kan vara skäl att påminna om att Hansan i tiden omfattade stora delar också av Nordsjöområdena.

1.4 Ett starkare råd och en effektivare organisation

Nordiska rådets organisation och arbetsformer har under de gångna decennierna stadigt utvecklats. De centrala elementen i själva beslutsprocessen har dock förblivit relativt oförändrade och arbetsrytmen i rådet och därmed också i ministerrådet är fortfarande avpassad till den enda årliga sessionen. Det är därför knappast överraskande att den internationella samsarbetskommittén i sitt huvudbetänkande konkluderar att ett aktivare arbete med internationella frågor, som har anknytning till det nordiska samarbetet, förutsätter att arbetsformerna inom rådet och ministerrådet blir föremål för en översyn i början av 90-talet.

Krav på en översyn av rådets arbetsformer har under senare tid framförts också inom rådet vid sessioner och i andra sammanhang och flera medlemsförslag med sådan inriktning har ställts. Inom ministerrådet pågår också en omfattande effektiviseringsprocess. Mot den bakgrunden är det enligt presidiets uppfattning ostridigt, att förändrade förhållanden i Norden och i omvärlden i övrigt ställer rådet i ett läge, där grundläggande omställningar i arbetssättet är påkallade för att rådet skall kunna bevara sin position som vägvisare och kraftcentrum. Presidiet har därför med stöd i plenarförsamlingens bemyndigande tillsatt en kommitté, som under stortingspresidenten Bjarne Mørk Eidems ledning skall företa en översyn av Nordiska rådets organisation och arbetsformer.

På annan plats i denna rapport (3.9) redogörs närmare för kommitténs mandat och sammansättning. Målsättningarna för översynen kan kort sammanfattas i följande punkter:

- vägen från idé till handling bör förkortas
- arbetet måste koncentreras kring centrala frågor, vilket får särskild aktualitet nu när arbetet i ministerrådet i betydande grad inriktas på att verkställa det fyraåriga arbetsprogrammet samt de nya handlingsplanerna
- bättre garantier för att nordiska beslut följs upp nordiskt och nationellt
- nya och mer flexibla former för initiativ
- bättre överensstämmelse mellan initiativrätt och budgetansvar
- ett vidare utvecklande av det partipolitiska arbetet i rådsorganen

Detta betyder att rådsapparaten i sin helhet blir föremål för en kritisk värdering: plenarförsamlingen, utskotten, presidiet, initiativ- och beslutsprocessen, samarbetet med ministerrådet, verkställigheten och kontrollen därav samt informationsverksamhetens organisering. Sekretariatsfunktionerna utreds separat.

Presidiet anser att det hade varit önskvärt att också ministerrådet hade varit företrätt i utredningen. Med samarbetsministrarna har emellertid överenskommits om arrangemang, som gör det möjligt för regeringssidan att fortlöpande följa med arbetet i kommittén.

Kommittén kommer att arbeta under hård tidspress. Betänkandet skall vara klart till utgången av oktober månad 1990. Avsikten är därefter att kommitténs förslag – också sådana som innebär ändring av Helsingforsavtalet – skall kunna föreläggas den ordinarie sessionen 1991 efter att rådsorganen och regeringssidan fått uttala sina synpunkter.

1.5 Pengarna tryter

Det officiella nordiska samarbetet handlar inte i första hand om pengar. I absoluta tal är den nordiska budgeten liten, 1990 drygt 680 miljoner DKK, vilket gör drygt 30 kronor per nordbo och år. Detta kan jämföras t ex med de 4,6 miljarder DKK som Danmark i momsintäkter betalar som EG-medlem, dvs 1 000 kronor per person.

Den nordiska budgeten har å andra sidan under de senaste åren vuxit betydligt reellt sätt och banat väg för många nya ambitiösa projekt, utbytesprogram m m Nu blåser emellertid snålare vindar. Nolltillväxt är budet idag och någon fortsättning på de ekonomiska handlingsplanerna – den nu löpande balanserar för 1990 på 76 miljoner DKK – har ej ställts i utsikt.

Samtidigt har ministerrådet fastställt ett omfattande arbetsprogram för de närmaste åren, ett program som successivt skall byggas ut. Parallellt med detta program löper flera betydelsefulla handlingsplaner, såsom kulturhandlingsplanen och handlingsplaner på miljöområdet. Flera nya eller reviderade samarbetsprogram presenteras vid nästa session. I presidierapporten har under de senaste åren ett varnande finger höjts för att denna ekvation inte kommer att kunna gå ihop. Det är all anledning att upprepa varningen. Det är olyckligt om olika nya, av rådet godkända, planer måste konkurrera sinsemellan om finansieringen. Risken är att alla får för litet eller att saker skjuts upp och urvattnas.

Ministerrådet har tillkännagett att problemen måste lösas genom omprioriteringar och, där så är påkallat nedläggning av existerande institutioner och pågående projekt. Riv det gamla för att ge rum för det nya! Under höstens lopp har ett första försök gjorts att tillämpa denna "nya giv". Ett tjänstemannaförslag om nedläggning av ett antal institutioner och samarbetsorgan inom kultursektorn för att kunna finansiera kulturhandlingsplanen förelades kulturministrarna i ilfart utan att berörda organ, än mindre Nordiska rådet blivit konsulterat. Arbetsgruppens förslag, som också innebär en kännbar procentuell nedskärning av alla institutioners budgeter på kultursektorn, skulle ha frigjort totalt 30 miljoner DKK, varav hela 27 på forskningsområdet.

Nordiska rådets budgetansvariga organ ställer sig ej i princip avvisande

till att existerande institutioner och andra samarbetsorgan läggs ned eller att man på annat sätt rationaliserar deras verksamhet. Man måste emellertid kunna ställa vissa krav på en sådan omställningsprocess. Vad som krävs är öppenhet i själva förfarandet och att varje berört organ/projekt bedöms individuellt. Presidiet kan inte acceptera de slags schablonartade överväganden, som det aktuella fallet tyder på. Det är av avgörande betydelse att nedläggnings- och nedskärningsförslag skall vara underbyggda med en beskrivning av huruvida den bedrivna verksamheten är relevant eller ej och i förstnämnda fall hur man har tänkt sig att den skulle kunna bedrivas vidare utan eller med ett reducerat stöd från den nordiska budgeten. Arbetsgruppens argumentering att man finner "det rimligt att anta att kontakter mellan berörda forskningsmiljöer har etablerats och att ett hållbart samarbete har vuxit fram som kan leva vidare på egen hand utan ministerrådets stöd" fyller inte de mest elementära krav på att beslut av denna dignitet skall bygga på vetande och ej på tro.

Det är att befara, att också förnuftigare rationaliseringsförslag kan komma att mobilisera starka motkrafter. Det har ingen råd med.

Rådet har under året fått besked om att ministerrådet fattat beslut om vissa revideringar av budgetproceduren. Detta innebär bla att generalsekretärens budgetförslag skall föreligga redan omkring den 1 april året före budgetåret. Ministerrådet är berett att låta presidiensekretariatet få tillgång till generalsekretärens budgetförslag på samma sätt som rådets organ hittills fått tillgång till ämbetsmannakommittéers och institutioners budgetmaterial.

Det är positivt att rådets organ i ett tidigt skede får ta del av generalsekretärens budgetförslag, detta kan ge rådets utskott en möjlighet att ha en första budgetdiskussion under sommarmötena. En realbehandling av budgeten kan emellertid inte ske förrän ministerrådets budgetförslag föreligger. Rådet förutsätter att ministerrådets budgetförslag skall kunna föreligga senast den 1 september året före budgetåret.

Revisionen av budgetproceduren innebär även att de ekonomiska planeringsförutsättningarna för de på budgetåret följande året skall anges i C2-dokumentet. Där skall även preliminära sektorramar kunna anges.

Rådet har vid flera tillfällen framfört önskemål om att C2-dokumentet skall innehålla såväl totalramar som sektorramar för kommande år och att C2-dokumentet utvecklas till ett reellt planläggningsdokument för det nordiska samarbetet. Med hänsyn bla till institutionernas arbete, till uppföljning och genomförande av handlingsplaner och större projekt bör C2-dokumentet vara en långtidsbudget för exempelvis tre år med klara ramar och prioriteringar.

Budgetproblematiken i allmänhet och rådets möjligheter att påverka innehållet i den nordiska budgeten bör belysas i organisationsutredningen.

1.6 Kulturidentitet

Nordisk kultur og styrking av det nordiske kulturfellesskap og den nordiske kulturidentitet er viktige spørsmål for Nordisk Råd. Dette er et hovedformål for kulturhandlingsplanen som Rådet tok stilling til under 36. sesjonen i Oslo. Dette kulturfellesskapet har ikke bare en verdi i seg selv, men er en forutsetning for det nordiske samarbeidet på en rekke andre samarbeidsområder.

Også i relasjon til arbeidet med Europa-spørsmålene, står det nordiske kultur- og utdanningsfellesskapet sentralt.

Både kulturhandlingsplanen og arbeidsprogrammet Norden i Europa 1989–92 har som målsetting en aktiv deltakelse i samarbeidet internasjonalt generelt og europeisk spesielt. Målsettingen for det nordiske kultursamarbeidet i internasjonal sammenheng, er derfor å framheve den kulturelle dimensjonen i utviklingen, særlig med sikte på å gi kulturelle og humanistiske verdier en sentral stilling i den økonomiske utvikling. Den nordiske identitet og kulturfellesskap gis ut fra ovenstående et innhold som legger vekt på sosial mobilitet i utdanningen, fri adgang til kulturtilbudene, et vidt forgrenet folkelig opplysningssamarbeid med tradisjon for mange lokale initiativ samt nordisk språkforståelse og demokratioppfatning.

Ministerrådet har nå lagt fram forslag til en handlingsplan for språklig samarbeid som Rådet vil ta stilling til under sesjonen i Reykjavik. I forslaget understrekes det at nordisk språkforståelse er en helt fundamental forutsetning for kultursamarbeidet i Norden og for nordisk samarbeid og en grunnforutsetning for den nordiske samfølelsen. Språkforståelsen ses i den sammenheng som kulturformidling i vid forstand, ikke bare at vi kan forstå hverandre når vi snakker og skriver. Internasjonaliseringen og den europeiske integrasjonen gjør det nordiske språkfellesskapet enda viktigere enn før.

En voksende strøm av utenlandske film- og TV-program tilbys det nordiske publikum. For å styrke Norden både utad og innad på dette området, har Rådet oppfordret Ministerrådet til å opprette et nordisk film- og TV-fond. Ministerrådet har besluttet at man sammen med de nordiske TV-selskaper og filminstitutter skal opprette et slikt fond. Fondet skal fra 1. januar 1990 og i en 5-årig forsøksperiode gi støtte til nordiske lands produksjon av film- og TV-program og fremme distribusjonen av nordisk film med inntil 45 millioner DKK årlig.

Rådet hilser dette tiltaket velkommen, men nærer en viss bekymring overfor muligheten at finansieringen av fondet blir en gjøkunge som trenger ut andre viktige nordiske kulturtiltak (jfr. forslaget om å legge ned 4 nordiske forskningsinstitusjoner).

Utviklingen i Øst-Europa med øket demokratisering, større åpenhet og vilje til kontakter med land i Vest-Europa, stiller også det nordiske kulturelle samarbeidet overfor nye muligheter og utfordringer. Som et ledd i

presidiets arbeid med å bygge ut kontaktene med Øst-Europa, er kultur nevnt som ett av de områdene som er av særlig interesse. Det foreligger bl. a. forslag om at neste "Scandinavia Today" bør arrangeres i Sovjetunionen og at man bør invitere til et spesialseminar om regionalt kultursamarbeid mellom Norden og Sovjetunionen. Presidiet vil med det første ta stilling til innhold og former for kontakter på dette felt.

Behovet for å ha en offensiv nordisk kulturpolitisk strategi blir ofte understreket i nordiske organer. Som et ledd i å sikre at kulturpolitiske spørsmål også kommer på dagsorden i forbindelse med Europaspørsmålene, arrangerte presidiet i samarbeid med ministerrådet et offentlig debattmøte om temaet Nordisk kultur i ett europeisk perspektiv. Debattmøtet inngikk som en del av den nordiske vennskapskommunefestivalen i Thisted i juni.

Medlemmer av Nordisk Råd har også reist medlemsforslag om at det bør arrangeres en nordisk kulturfestival i 1992. Siktemålet med en slik festival er i følge initiativtakerne å få til en grundig og helst klargjørende diskusjon om hva vi legger i, og hva vi vil med, den nordiske kulturfellesskap og identitet. Festivalen er tenkt arrangert i Norden og året 1992 er nok valgt med omhu. Fokuseringen på økonomisk integrasjon i Europa står i dag og vil fram til 1992 – i alle fall – stå sentralt i den offentlige debatt. Kultur og kulturpolitikk kan lett tape terreng i den offentlige debatten. En kulturfestival kan gi en god anledning til også å sette de nordiske lands kulturelle og samfunnsmessige fundament på dagsorden.

Forslaget er også begrunnet i at UNESCO har utlyst perioden 1988–97 til et verdens-kulturtår. Et gjennomgående tema for perioden er den kulturelle dimensjon i utviklingen, spesielt bestrebelsene på å gi kulturelle og humanistiske verdier en sentral posisjon i den økonomiske og teknologiske utvikling. Forslaget behandles nå av Kulturutvalget og vil bli forelagt Rådets 38. sesjon. Utviklingen i Øst-Europa har ikke gjort dette forslaget mindre aktuelt.

2. Plenarförsamlingen

2.1 37:e sessionen

Sessionens genomförande

Nordiska rådets 37:e session hölls i Stockholm den 27 februari—3 mars 1989.

Plenarförsamlingen består av valda medlemmar och regeringsrepresentanter. Vid 37:e sessionen deltog 70 regerings-, landsstyre- och landskapsstyrelserepresentanter. Antalet valda medlemmar är 87 och är fördelade på länder enligt nedan:

Danmark:		Färöarna:		Grönland:	
Folketinget	16	Lagtinget:	2	Landstinget:	2
Finland:		Åland:		Island:	
Riksdagen	18	Landstinget	2	Alltinget	7
Norge:		Sverige:			
Stortinget	20	Riksdagen	20		

Fyra av rådets ordinarie medlemmar ersattes av suppleanter under hela sessionen och vid 27 tillfällen ersattes vald medlem under delar av sessionen.

Den 26 juni 1989 utsändes kallelse till rådets 38:e session, som äger rum i Reykjavik den 27 februari—2 mars 1990. Kallelsen har sänts till regeringarna, landsstyrena, landskapsstyrelsen samt rådets valda medlemmar och suppleanter.

Av rådets valda medlemmar i december 1988 är 31 kvinnor och 56 män. Av suppleanterna är 32 kvinnor och 57 män.

Framställning och rekommendationerna vid 37:e sessionen

Vid möte mellan de nordiska statsministrarna, Nordiska rådets presidium och Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) har principbeslut fattats om att Nordiska ministerrådet skall svara för behandlingen av Nordiska rådets rekommendationer.

Inför sessionen hade en framställning antagits och vid sessionen antogs 39 rekommendationer och åtta yttranden.

Framställning

Nr 1. Gemensam studie om Europa-samarbetet

Rekommendationerna

Nr 2. Samarbetsplan på energiområdet

Nr 3. Ett starkare Norden — Ekonomisk handlingsplan för 1989—1992

Nr 4. Samarbetsprogram på fiskeriområdet

- Nr 5. Ökat samarbete i internationella frågor*
- Nr 6. Ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen*
- Nr 7. Ändring av det nordiska kulturavtalet*
- Nr 8. Projekt Nordjobbs fortsättning*
- Nr 9. Nordiska lägerskolor*
- Nr 10. Stöd till den skogsfinska kulturen*
- Nr 11. Barnboksinstitut för de små språkområdena*
- Nr 12. Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer*
- Nr 13. Utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG*
- Nr 14. Nordisk bokserie*
- Nr 15. Samarbetsprogram på konsumentområdet*
- Nr 16. Nordisk överenskommelse om folkregistrering*
- Nr 17. Handlingsplan för jämställdhetssamarbetet*
- Nr 18. Projekt på flyktingområdet*
- Nr 19. Begränsning av export av farliga varor*
- Nr 20. Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika*
- Nr 21. Ökat samarbete inom turismen*
- Nr 22. Nordiskt turistprogram*
- Nr 23. Samnordisk användning av informationssystem och databanker*
- Nr 24. Utvidgat Nordreskort*
- Nr 25. Ökat samarbete inom järnvägstrafiken*
- Nr 26. Fordonstekniskt samarbete*
- Nr 27. Samordnad trafik- och trafikläroutbildning*
- Nr 28. Handlingsplan mot cancer*
- Nr 29. Nordisk arbetsmiljökonvention*
- Nr 30. Utbildning och legitimation för kiropraktorer*
- Nr 31. Hjälpmedelsförsörjning för handikappade*
- Nr 32. Samarbetsorgan för räddningstjänstområdet*
- Nr 33. Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken*
- Nr 34. Nordisk arbetsmarknad för lantmätare*
- Nr 35. Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden*
- Nr 36. Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden*
- Nr 37. Skydd av den nordiska havsfågelfaunan*
- Nr 38. Nordiskt miljö- och biologiår 1990*
- Nr 39. Nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen*

Yttrandena vid 37:e sessionen

På förslag av budget- och kontrollutskottet antog rådet ett yttrande med anledning av Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet (C 1). Dessutom antogs på förslag av budget- och kontrollutskottet, ekonomiska utskottet, kulturutskottet, juridiska utskottet, kommunikationsutskottet och social- och miljöutskottet sex yttranden med anledning av Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det

nordiska samarbetet (C 2) samt ett yttrande på förslag av budget- och kontrollutskottet med anledning av bilagan till C 2 "Norden i Europa II".

I yttrande 1 – budget- och kontrollutskottet – hemställs att ministerrådet ansvarar för att nationella myndigheter, som skall verkställa fattade beslut, snarast får klara direktiv om gällande regler och vilka åtgärder som skall vidtas, att ministerrådet i det fortsatta arbetet beaktar fackutskottens och budget- och kontrollutskottets synpunkter samt att ministerrådet rapporterar till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

I yttrande 2 – budget- och kontrollutskottet – hemställs att nya aktiviteter av större dimensioner tillförs nya medel. att ministerrådet överför överskott från 1987 års verksamhet till budgeten för att användas i den nordiska verksamheten, att man i kommande planeringsdokument ger en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för olika aktiviteter samt anger preliminära sektorramar, att vid omprioriteringar inom planeringsperioden det tas hänsyn till Nordiska rådets synpunkter och prioriteringar, att ministerrådet arbetar för att nya handlingsplaner och -program innehåller kostnads- och finansieringsplaner samt att man under planeringsperioden fortsätter att satsa på allmänskultur, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet och verkar för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

I yttrande 3 – budget- och kontrollutskottet – hemställs att ministerrådet vid utarbetande av det nordiska arbetsprogrammet för 1989–1992 anger klara mål och tidsfrister samt kostnads- och finansieringsplaner för föreslagna åtgärder, att Nordiska rådets synpunkter beaktas och att rådet bereds tillfälle att yttra sig över arbetsprogrammet innan det slutligt fastställs.

I yttrande 4 – ekonomiska utskottet – hemställs att ändringar i budgeten för 1990 och 1991 diskuteras med utgångspunkt från en hög prioritering av verksamheten och en konkret bedömning av aktiviteterna i den ekonomiska handlingsplanen och på andra högt prioriterade samarbetsområden, att de enskilda nationella regeringarna lever upp till sina egna målsättningar när det gäller politiska beslut och styrning av normgivande myndigheter så att en snabb avveckling av tekniska handelshinder kan uppnås, att ett nytt ministerrådsförslag om ett regionalpolitiskt samarbetsprogram föreläggs 38:e sessionen och att detta förslag byggs på en grundlig värdering av den hittillsvarande verksamheten samt att de nationella regeringarna snarast tillsätter ett formellt fackministerråd på biståndsrådet.

I yttrande 5 – kulturutskottet – hemställs att ministerrådet fortsättningsvis avger en mera konkret plan för det nordiska samarbetet med angivande av tidsramar, att kulturhandlingsplanen tillförs erforderliga resurser för planens genomförande och att medlen till kulturfonden kraftigt ökas, att ett förslag om ökat samarbete på medie- och filmområdet framläggs, att en handlingsplan för språkområdet framlägges i god tid före

38:e sessionen, att nya riktlinjer för Nordiska forskningsrådet utarbetas och avges före 38:e sessionen samt att ministerrådet beaktar de synpunkter som framförs i yttrande 3.

I yttrande 6 – juridiska utskottet – hemställs att ministerrådet i det fortsatta arbetet också är uppmärksam på de mänskliga rättigheterna och samernas ställning, att ministerrådet undersöker möjligheterna för föräldrar och barn att få ekonomisk hjälp från samhällets sida när efter skilsmässa föräldrarna bor så långt från varandra att rätten till samvaro blir en ekonomisk börda, att ministerrådet i lagstiftningsarbetet prioriterar ett projekt om ekonomisk kriminalitet i samband med miljöförbrytelser, att ministerrådet ger hög prioritet till ett projekt om frivillig miljömärkning, att ministerrådet överväger att omorganisera Den permanenta nordiska kommittén för livsmedelsfrågor (PNUN) samt att ministerrådet till 38:e sessionen framlägger ett förslag till ett nytt Nordiskt forum.

I yttrande 7 – kommunikationsutskottet – hemställes att ministerrådet i sitt planeringsdokument visar sektorernas budgetramar samt vilka åtgärder som planeras, att ministerrådet i fortsättningen högt prioriterar arbetet inom trafiksäkerhetssektorn, att ministerrådet verkar för en gynnsam utveckling av den nordiska transportmarknaden, att ministerrådet avsätter medel till datarelaterade projekt som främjar den mänskliga sidan i data- och informationstekniken, att en höjning av den nordiska turistbudgeten inte får försäkra en minskning av budgetbeviljningarna till andra sektorer inom kommunikationsutskottets verksamhetsområde, att ministerrådet verkar för en fri nordisk transportmarknad som ger hög prioritet åt miljö och trafiksäkerhet samt att ministerrådet i sitt planerade arbetsprogram 1989–1992 beaktar de synpunkter kommunikationsutskottet framfört i sitt betänkande över bilagan till C 2 "Norden i Europa II".

I yttrande 8 – social- och miljöutskottet – hemställs att de nordiska länderna inom FN föreslår att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP till globalt miljösamarbete, att den kommande handlingsplanen mot luftföroreningar bör innehålla åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid, att bevarande och vidareutveckling av den nordiska modellen inom de socialpolitiska, arbetsmarknads-, arbetsmiljö- och miljöområdena ges hög prioritet mot bakgrund av utvecklingen mot en inre marknad inom EG, och att ministerrådets plandokument bör innehålla en klarare uppställning av prioriteringar och kompletteras med budgetsiffror.

Interna beslut

Internt beslut om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (A 867/e)

Nordiska rådet ålade presidiet att efter nära samarbete med rådets utskott och delegationer till sessionen i Reykjavik redogöra för de åtgärder som utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet ger anledning till.

Internt beslut om att utlysa 1990 till ett nordiskt miljö- och biologiår (A 855/s)

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utlyser 1990 som ett nordiskt miljö- och biologiår samt utser en beredningsgrupp med bred representation av bl.a nordiska folkrörelser och organisationer för att planlägga genomförandet av miljö- och biologiåret.

Om generaldebatten och ärendedebatterna

Generaldebatten pågick under sessionens första och andra dag som vid tidigare sessioner. Sammanlagd tid för generaldebatten blev tio timmar 50 minuter. Debatten bestod av 77 så kallade huvudinlägg samt femton replikordskiften med sammanlagt 86 debattinlägg.

Under debatten var talartiden begränsad för samtliga debattörer:

Tolv minuter för presidiets första inlägg, för ministerrådets ordförande och för statsministrarna samt för ett inlägg från vart och ett av de självstyrande områdena. Samtliga nordiska partigrupper fick sju minuter var för sina talesmäns inlägg och alla övriga debattörer en talartid på fem minuter.

Den sammanlagda tiden för *ärendedebatterna* under 37:e sessionen var 20 timmar 45 minuter. Därtill kommer budgetdebatten som upptog

1 timme 45 minuter.

I ärendedebatterna fördelade sig den förbrukade tiden mellan utskottens sakområden på följande sätt:

ekonomiska utskottet	6 timmar	10 minuter
kommunikationsutskottet	3	25
kulturutskottet	3	25
juridiska utskottet	4	10
social- o. miljöutskottet	4	35

I övrigt hänvisas till bilaga som innehåller ytterligare statistiska upplysningar från sessionen.

2.2 Tredje extra sessionen

Presidiet beslöt den 26 juni 1989 med stöd av Helsingforsavtalets artikel 51 och rådets arbetsordning § 2 att inkalla Nordiska rådet till extra session tisdagen den 14 november 1989 för behandling av förslag som rör europafrågor samt ministerrådets budgetförslag för år 1990 för det nordiska samarbetet. Sessionen ägde rum i Självstyrelsegården, Mariehamn, Åland.

Till extrasessionen var förutom 87 rådsmedlemmar 35 regeringsrepresentanter anmälda. Sjutton av rådets ordinarie medlemmar ersattes av suppleanter under hela sessionen. Vid åtta tillfällen ersattes vald medlem under delar av sessionen. På grund av flygstrejk kunde ingen regeringsrepresentant och endast en rådsmedlem från Färöarna delta i sessionen.

Vid extrasessionen antogs följande *rekommendationer*.

Nr 40 Avskaffande av tull- och gränsprocedurer

- Nr 41 Utökat nordiskt utbildningssamarbete*
- Nr 42 Utvecklingsplan för Nordisk industrifond*
- Nr 43 Överföring av miljöteknologi utanför Norden*
- Nr 44 Nordiskt institut för EG-rätt*
- Nr 45 Uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 92*
- Nr 46 Åtgärder för NORDPLUS-programmets genomförande*
- Nr 47 Nordiska ministerrådets budget för 1990*

Interna beslut

Internt beslut nr 1 att utreda frågan om nordisk ombudsman (A898/e)

Nordisk Råd pålägger Præsidiets, i nært samarbejde med Nordisk Ministerråd, at udrede spørgsmålet om oprettelse af en nordisk ombudsmandsinstitution med det formålet at styrke gennemførelsen af indgåede nordiske aftaler og lægge op til beslutning herom på Nordisk Råds session i 1991.

Internt beslut nr 2 att undersöka möjligheterna till samarbete med Europa-parlamentet om europeisk-nordisk kurs- och seminarieverksamhet (A 876/k)

Nordisk Råd vedtager en henstilling til rådspræsidiets om at tage kontakt til Europa-Parlamentets Præsidium med henblik på at undersøge mulighederne for i samarbejde med Europa-Parlamentet at søge iværksat et europæisk-nordisk forsøgsprojekt efter de retningslinjer, der er skitseret i medlemsforslag A 876/k om kursus og seminarvirksomhed og under hensyntagen til de synspunkter, Kulturudvalget har anført.

2.3 Frågeinstituttet vid 37:e sessionen

Vid sessionen

Vald medlem i Nordiska rådet kan enligt Helsingforsavtalets artikel 57 och rådets arbetsordning § 15 ställa fråga till regering eller till ministerrådet. Frågan skall ställas tre veckor före sessionens början. Frågan kan också lämnas in under pågående session som en sk "snabbfråga", dock senast 24 timmar före tidpunkten för det möte under vilken plenarförsamlingen behandlar ärendet inom det för frågan aktuella ämnesområdet.

Till rådets 37:e session inkom 49 frågor. Frågorna fördelade sig på utskottens sakområden enligt följande: ekonomiska utskottet 5, kommunikationsutskottet 12, kulturutskottet 8, juridiska utskottet 6 och social- och miljöutskottet 18.

Svaren på frågorna återfinns i protokollet från 37:e sessionen.

Försöksordningen med skriftliga frågor och svar

Plenarförsamlingen beslöt på 36:e sessionen om en försöksordning på två år med skriftliga frågor och svar mellan sessionerna. Vid möte mellan presidiet och samlingsministrarna den 5 juni 1989 beslöts att frågorna kan ställas fortlöpande under året och besvaras inom sex veckor.

Vid möte mellan presidiet och samarbetsministrarna den 12 december 1989 stöddes förslaget, att vid 38:e sessionen föreslås en förlängning av försöksordningen tills rådet har tagit ställning till organisationskommitténs förslag och eventuella ändringsförslag av Helsingforsavtalet med anledning av detta.

Under perioden mellan 37:e och 38:e sessionerna har sju frågor inlämnats och besvarats. En förteckning över frågorna finns i bilaga 4.

2.4 Rådets ärenden vid 37:e och inför 38:e sessionen

De ärenden som Nordiska rådet har på sin saklista benämns A-saker (medlemsförslag och ändringsförslag), B-saker (ministerrådsförslag eller regeringsförslag), C-saker (berättelser), D-saker (meddelande med anledning av tidigare rekommendationer/framställningar och E-saker (frågor till ministerrådet eller regeringarna).

Vid rådets 37:e session hade rådet sammanlagt 53 medlemsförslag. Två ändringsförslag och tio ministerrådsförslag på saklistan. 41 av medlemsförslagen samt båda ändringsförslagen och samtliga ministerrådsförslagen togs upp till behandling på sessionen. I samband med sessionen väcktes sexton nya medlemsförslag. Under perioden fram till december månad har ytterligare 20 medlemsförslag och ett ministerrådsförslag väckts. Ytterligare sex medlemsförslag och 10 ministerrådsförslag har tillkommit i januari 1990.

På 3:e extra sessionen behandlades sex medlemsförslag och ett ministerrådsförslag.

Inför 37:e sessionen hade rådet 116 rekommendationer och tre framställningar på saklistan. Vid ordinarie sessionen antogs 39 nya rekommendationer och slutbehandlades 58 tidigare antagna rekommendationer. Vid extrasessionen antogs åtta rekommendationer.

Inför 38:e sessionen har rådet 107 rekommendationer och en framställning på saklistan.

Vid 37:e sessionen antogs åtta yttranden med anledning av Nordiska ministerrådets berättelse (C 1) och ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2) (se punkt 2.1).

Vid 36:e sessionen i Oslo beslutade rådet att genomföra en tvåårig försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna. Sju frågor inkom före den 20 september 1988 och besvarades skriftligen av Nordiska ministerrådet. Under 37:e sessionen ställdes 49 frågor till ministerrådet eller regeringarna. 29 av dessa frågor hade lämnats inom den ordinarie tidsfristen tre veckor före sessionen och 20 var sk snabbfrågor under sessionen.

2.5. Valgspørsmål

Regler og uttalelser av betydning for valgene

Hvert land velger selv sine medlemmer til Rådet (H-fors Art. 47)

I Art. 47 uttales at det ved valg skal tilses at ulike politiske meningsret-

ninger blir representert i Rådet. Ifølge Fagerholm-komiteén (NU 1969: 20, s. 39) bør dette prinsipp anvendes slik at man streber etter å oppnå en representasjon som så nær som mulig svarer mot styrkeforholdet mellom ulike partier i de nasjonale folkerepresentasjonene.

Plenarforsamlingen utpeker presidiet	(H-fors Art. 52)
Delegasjonene fordeler medlemmene på utvalgene	(H-fors Art. 53)
Utvalgene velger sin formann og nestformann	(Arb. ord. § 25)
Ulike politiske retninger bør være representert i presidiet	(H-fors Art. 52)
Sammensetning av presidiet bør følge den partipolitiske styrke i Rådet	(presidiet i A 692/j)
Sammensetning av Budsjett- og kontrollutvalget bør følge den partipolitiske styrke i Rådet	(presidiet)
Presidiet utgjør valgkomité for alle valg	(Arb. ord. § 32)

Valgspørsmål foran Rådets 37.sesjon

Ved valgene under Rådets 37.sesjon viste det seg vanskelig med gjeldende regler for nominering å sikre at samtlige partigrupper ble representert i presidiet. Forhandlinger mellom partigruppene førte heller ikke til løsninger som var akseptable for alle gruppene.

Presidiet drøftet sammensetningen av presidiet på sine møter både i januar og under sesjonen og besluttet å nominere presidiemedlemmer i samsvar med forslagene fra de nasjonale delegasjonene. Dette medførte at den venstresosialistiske gruppe ikke ville bli representert i presidiet.

På grunnlag av bl. a. skriftlige henvendelser fra den venstresosialistiske gruppe drøftet presidiet på nytt ulike muligheter for hvordan man kan løse spørsmålet om presidets sammensetning, fordeling av formannsposter og hvordan man kan sikre at ulike partipolitiske grupperinger kan få innsyn i og kan delta i drøftinger av saker i Nordisk Råds organer.

På sitt møte 27. februar 1989 vedtok presidiet følgende:

''Presidiet konstaterer at de nasjonale delegasjonene har foreslått medlemmer til presidiet slik at den venstresosialistiske gruppe ikke blir representert i det nye presidiet.

Presidiet konstaterer videre at drøftinger partigruppene imellom heller ikke har ført til forslag som gir rom for at den venstresosialistiske gruppe blir representert i presidiet.

Etter gjeldende regler (§ 52 i Helsingforsavtalen) bør ulike politiske grupperinger så vidt mulig være representert i presidiet. Med nåværende nominasjonsordning finner ikke presidiet det mulig å avvike fra de forslag som de nasjonale delegasjonene har fremmet.

Spørsmålet om presidets sammensetning må ses dels på kort og dels på lang sikt.

For kommende periode har presidiet besluttet å nominere medlemmer til nytt presidium fra sesjonen 1989 i samsvar med delegasjonenes forslag.

Prinsipalt peker presidiet på at formannsposten i Budsjett- og kontrollutvalget er ledig og at det i dagens situasjon er naturlig at denne tilfaller den venstresosialistiske gruppe. Presidiet nominerer derfor ... til posten som formann i Budsjett- og kontrollutvalget.

Som subsidiær kortsiktig løsning kan presidiet gå inn for en midlertidig ordning der den venstresosialistiske gruppe fram til neste sesjon får delta på presidets møter

og faglige arrangement med en representant som har talerett, men ikke forslags- og stemmerett.

Denne ordningen er et alternativ til formannsposten i Budsjett- og kontrollutvalget.

For å få fram forslag til en mer langsiktig løsning, anmoder presidiet Juridisk utvalg om så snart som mulig og senest innen 1. oktober 1989 å utarbeide et forslag om en framtidig valgordning til Nordisk Råds fortroendeposter, kfr. arbeidsordningens paragraf 32.

Utvalget bes bl. a. vurdere og komme med forslag til

- hvordan man kan sikre at den partipolitiske styrke i Nordisk Råd bedre avspeiles i presidiets sammensetning.
- hvilken beregningsmåte man for framtiden bør benytte ved fordeling av fortroendeposter i Nordisk Råd.
- om presidiet fortsatt bør være valgkomite eller om det bør velges en uavhengig komite som skal forberede valg både av presidiet og andre fortroendeposter.
- utvalget bør søke en løsning innen rammen for gjeldende antall medlemmer i presidiet.”

Presidiets beslutning ble ikke akseptert av den venstresosialistiske gruppe. Gruppen framsatte skriftlig krav om at det burde skje en ny fordeling av formannspostene til Rådets utvalg etter forhandlinger mellom de fire partigruppene. Gruppen oppfordret presidiet til å ta initiativet til slike forhandlinger.

Den venstresosialistiske gruppe gjorde for sin del krav på følgende formannspost i prioritert rekkefølge:

1. Økonomisk utvalg
2. Sosial- og miljøutvalget
3. Kommunikasjonsutvalget

Presidiet besluttet å gjenta tilbudet fra foregående presidiemøte om at den venstresosialistiske gruppen får velge mellom alternativene a) en observatørplass i presidiet eller b) formannsposten i Budsjett- og kontrollutvalget og at tilbudet skulle gis skriftlig.

Den venstresosialistiske gruppe takket nei til den primærpost som presidiet hadde foreslått og meddelte at gruppen heller ikke hadde interesse av alternativen med en observatørpost i presidiet.

Presidiet besluttet deretter at man skulle fordele de 16 primærpostene og formannsposten i Redaksjonskomiteen for Nordisk Kontakt på de øvrige tre partigruppene og at man skulle legge oddetallsmetoden til grunn for utregning av antall fortroendeposter som tilfaller hver partigruppe og rekkefølgen av postene.

Det ble presisert at bruken av oddetallsmetoden kun skulle gjelde for valgene i 1989.

Valgspørsmål foran Rådets 38. sesjon

Juridisk utvalg fullførte oppdraget det ble pålagt i god tid innen fristen 1. oktober 1989 og oversendte i notat P-JU 275c/1989 sitt forslag til valgordning til presidiet.

Utvalget foreslo bl. a. følgende:

- Ved valg til tillitsposter i Nordisk Råd anvendes største brøks metode ved utregning av styrkeforholdet.

Et mindretall i utvalget gikk inn for den modifiserte Saint Lagues metode.

- Presidiet bør ha 11 medlemmer. Inntil Helsingforsavtalen kan endres slik at dette blir mulig, gjennomføres en midlertidig forsøksordning med en observatørplass som det 11. mandat.
- De nasjonale delegasjonene bør ha den formelle retten til å nominere kandidater til presidiet. De bør ta hensyn til den nordiske helhet og partipolitiske styrkeforhold når de nominerer. Innstillingene bør dessuten forhandles i partigruppene. Det bør nomineres 3–4 kandidater slik at valgkomiteen står friere til å finne en helhetlig løsning under forberedelsene av valget.
- Det bør velges en valgkomite som forbereder alle valg til tillitsposter i Nordisk Råd. Valgkomiteen bør sammensettes partipolitisk proporsjonalt og bestå av 7–9 medlemmer. Det konkrete medlemstallet fastsettes ut fra hvor mange partigrupper som er dannet.

Et mindretall i utvalget mente at presidiet fortsatt burde være valgkomite for valg til tillitsposter i Nordisk Råd.

- Tillitspostene deles inn i 3 grupper:
  - presidiet
  - formenn og nestformenn i utvalgene
  - andre poster, bl. a. Redaksjonskomiteen for Nordisk Kontakt, styret i Nordisk kulturfond og kontrollkomiteen i Nordisk Investeringsbank.

Presidiet besluttet å oversende Juridisk utvalgs forslag til de nordiske partigruppene til uttalelse. Partigruppene ble anmodet om å avgi eventuelle kommentarer til forslaget i forbindelse med sine møter i Mariehamn 13. november 1989. Presidiet besluttet videre å behandle saken på grunnlag av partigruppenes kommentarer i møte 11./12. desember 1989.

På dette møtet besluttet presidiet

- at organisasjonskomiteen utreder den framtidige valgordning for tillitspostene i Nordisk Råd, i samsvar med sitt mandat.
- at det med virkning fra Rådets 38. sesjon gjennomføres en midlertidig ordning med en observatørplass i presidiet i tillegg til de 10 ordinære medlemmene. Observatørplassen skal sikre at den største av de partigruppene som idag ikke er representert i presidiet, blir representert.
- at man ved matematisk fordeling av tillitsposter i Rådet legger til grunn d'Honts metode.
- at man anmoder delegasjonene om å nominere mer enn 2 personer til presidiet.
- at man velger en valgkomité med en representant og en suppleant fra hver av partigruppene. Ved nominering av medlemmer til valgkomitéen anmodes partigruppene å ta hensyn til en bredest mulig nasjonal representasjon.

Valgkomitéen forbereder valgene for presidiet som legger fram endelige forslag for Rådet.

- at tillitspostene i Nordisk Råd deles inn i to grupper ved nominering og valg:

primærgruppen som består av presidiets 10 ordinære medlemmer, observatørplassen i presidiet og de 6 utvalgsformennene.

sekundærgruppen som består av nestformannspostene i utvalgene, formanns- og nestformannspostene i Redaksjonskomitéen, medlemmer i NIBs kontrollkomité, medlemmer i styret for Nordisk Kulturfond m. m.

Det var reservasjoner i presidiet mot utregningsmetode, antall medlemmer i valgkomitéen og gruppeinndelingen av tillitspostene.

3. Presidiet

3.1 Presidiets møten och sammansättning

Vid 37:e sessionen den 27 februar – 3 mars 1989 valdes Karin Söder (c), Sverige till rådets president. Till övriga medlemmar av presidiet valdes Ivar Hansen (V), Danmark, Anker Jørgensen (S), Danmark, Ilkka-Christian Björklund (Sdp), Finland, Elsi Hetemäki-Olander (Kok), Finland, Ólafur G. Einarsson (Sj), Island, Páll Pétursson (F), Island, Kjell Magne Fredheim (A), Norge, Jan P. Syse (H), Norge, Grethe Lundblad (s), Sverige.

Vid val i den finska delegationen den 19 maj valdes Mats Nyby (Sdp) till medlem i stället för Ilkka-Christian Björklund.

Den norska delegationen valde den 8 december Thea Knutzen (H) och Bjarne Mørk Eidem (A) till medlemmar i presidiet.

Presidiet har under 1989 hållit följande möten:

16 januari per capsulam	5 juni i Thisted
30 och 31 januari i Stockholm	1 september i Oslo
26 och 27 februari i Stockholm	2 oktober på Arlanda
28 februari, 1, 2 mars i Stockholm	18 oktober i Köpenhamn
3 mars i Stockholm	12, 13 och 14 november i Mariehamn
10 april i Strasbourg	15 november i Mariehamn
28 april per capsulam	11 och 12 december i Reykjavik
22 maj i Helsingfors	

Presidiet har haft gemensamma möten med:

Föreningarna Nordens Förbunds presidium 31 januari i Stockholm. De nordiska statsministrarna 26 februari i Stockholm. Ordförandena i rådets utskott 22 maj i Helsingfors. Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) 5 juni i Thisted. De nordiska statsministrarna 14 november i Mariehamn. Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) 12 december i Reykjavik

3.2 Presidiets møte med statsministrene og samarbeidsministrene

Presidiet har i 1989 holdt to møter med statsministrene. Møtene fant sted 26. februar i Stockholm og 14. november i Mariehamn.

Møtene med statsministrene omfattet bl a følgende saker:

- Orientering foran EFTA-toppmøtet i Oslo i mars
- Orientering om arbeidet med Europaspørsmålene og forslagene fra Rådets Internasjonale samarbeidskomite
- Norden i Europa
- Nordiske tjenestemenns tilbakegang til nasjonal tjeneste
- Norden og den vesteuropeiske integrasjonen med særlig vekt på det kommende toppmøtet mellom EFTA og EF (19. desember)

- Informasjon om Nordisk Råds internasjonale konferanse om havforurensning
- Den nordiske passfriheten – hvordan opprettholde den?
- Informasjon om arbeidet med å vurdere Nordisk Råds organisasjon og arbeidsformer
- Nordens relasjoner til Øst-Europa

Presidiet har i 1989 holdt to møter med Nordisk ministerråd (samarbeidsministrene). Møtene fant sted 5. juni i Thisted og 12. desember i Reykjavik.

Møtene med samarbeidsministrene omhandlet bl a følgende saker:

- Oppfølging av Rådets 37. sesjon i Stockholm
- Aktuelle ministerrådsforslag til Rådets 38. sesjon
- Arbeidet med Europa-spørsmålene
- Nordisk miljø- og biologiar
- Utvikling av arbeidsformene i det nordiske samarbeidet
- Erfaringene fra Rådets 3. ekstra sesjon i Mariehamn
- Nordisk Råds 38. sesjon i Reykjavik
- Rådets arbeidsformer m m
- Ny budsjettprosedyre
- Norden i Europa
- Oppfølging av Nordisk Råds internasjonale konferanse om havforurensning
- Oppfølging av rekommandasjoner nordisk og nasjonalt
- Informasjonssamarbeidet
- Nedlegging av nordiske institusjoner
- Forlenging av forsøksordningen med skriftlige spørsmål
- Statsministermøtene
- Nordisk miljøsymbol
- Presidiesekretærens sonderingsreise til Moskva

Rådets fagutvalg har i 1989 hatt flere møter med Ministerrådet i dets forskjellige sammensetninger. Disse møtene er nærmere omtalt under hver enkelt utvalgs rapport.

Presidiet har ved flere anledninger i løpet av året henvendt seg til Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer, fremst etter initiativ fra Rådets utvalg som har etterlyst Ministerrådets eller regjeringens stillingstaken eller for å skynde på utviklingen av saker.

3.3 Presidiets møte med utvalgsformennene

Presidiet har i 1989 holdt ett møte med utvalgsformennene. Møtet fant sted i Helsingfors 22. mai og behandlet følgende saker:

- Erfaringene fra Nordisk Råds 37. sesjon 1989
- Oppfølging av sesjonens resultater
- Oppfølging av arbeidet med internasjonale spørsmål herunder utvalgenes internasjonale kontakter

- Oppfølging av Ungdommens Nordisk Råds uttalelse
- Arbeidssituasjonen i Råd og utvalg
- Effektivisering av rådsarbeidet – en mer effektiv nordisk dialog
- Oppfølging av forslagene i Juridisk utvalgs moderniserte lovgivningsprogram
- Vurdering av Rådets arbeidsformer m m
- Seminar og høringer arrangert av Rådets utvalg
- Oppfølging av rekommandasjoner – nordisk og nasjonalt
- Kommende møter

3.4 Uppfølging av Söderkommitténs huvudbetänkande. Internt beslut nr 1/89

Plenarforsamlingen fattade vid 37:e sessionen ett internt beslut (nr 1), enligt vilket Nordiska rådet ålägger presidiet att efter nära samarbete med rådets utskott och delegationer till 38:e sessionen redogöra för de åtgärder, som utredningen om internationella samsarbetsfrågor i Nordiska rådet (Söderkommitténs betänkande NU 1988: 4) ger anledning till.

Plenarforsamlingen antog samtidigt två rekommendationer (5 och 6/1989), i vilka Nordiska ministerrådet och regeringarna anmodas avge motsvarande redogörelser till den del de berörs av nämnda utredning. Dessa redogörelser är inarbetade i Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse för 1989 (C 1).

Förslagen i Söderkommitténs betänkande har behandlats av de nationella delegationerna, utskotten och presidiet. Samråd har ägt rum mellan presidiet och utskotten vid det årliga mötet i maj mellan presidiet och utskottsordförandena.

En fullständig presentation av relevanta förslag och vidtagna eller planerade åtgärder återfinns i en särskild bilaga (bilaga 9). I det följande redogörs kort för uppföljningen av huvudpunkterna i betänkandet.

Utskotten stöder förslagen om att intensifiera de internationella kontakterna på utskottsplanet, likaså de konkreta förslagen till samarbete på miljö-, kultur- och biståndspolitikens områden, vilka man finner inspirerande för det framtida arbetet. Utskottens framtida aktiviteter på dessa områden är till en del också beroende av vilka initiativ ministerrådet kan komma att ta.

De nationella delegationerna är i princip positiva till ökade kontakter mellan de nationella parlamentarikerna i Nordiska rådet å ena sidan och parlamentarikerna i Europarådet respektive EFTA-parlamentarikerna å andra sidan. Vissa kontakter i form av gemensamma seminarier och informationsutbyte på sekretariats nivå har redan förekommit i några av länderna.

Presidiet avser att i samråd med utskotten under första halvåret 1990 utarbeta en arbetsplan, som med ett treårsperspektiv identifierar de mest angelägna behoven av kontakter med europeiska samsarbetsorgan och vissa

andra internationella organisationer och innehåller en metodik för etablering av kontakter, kontakt- och samarbetsformer, dokumentations- och informationsutväxling samt avrapportering och uppföljning. Utgångspunkten härvidlag är att utbyggnaden av internationella kontakter bör ske enligt väl övervägda prioriteringar och med beaktande av den nordiska samarbetsapparatusens begränsade resurser.

Nordiska rådet har ansökt om att bli permanent observatör i den Interparlamentariska unionen (IPU).

Presidiet har under hösten 1989 inlett skriftväxling med berörda organ i Europaparlamentet och Europarådet i syfte att formalisera och fördjupa det framtida samarbetet med dessa organisationer. Gemensamma överläggningar mellan presidiet och motsvarande organ i Europarådets parlamentariska församling avses äga rum i mars 1990.

Internationella samarbetskommitténs betänkande innehåller också förslag om utarbetande av ett övergripande arbetsprogram för det nordiska samarbetet under de närmaste åren samt om en session hösten 1989 om Europafrågorna. Förslagen kan anses ha blivit realiserade genom den 3:e extra sessionen i Mariehamn den 14 november, vid vilken plenarförsamlingen behandlade bl.a. ett av ministerrådet utarbetat arbetsprogram, "Norden i Europa 1989–92", samt ett antal medlemsförslag med Europainriktning.

Kommittén föreslog också att arbetsformerna inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet blir föremål för en översyn i början av 90-talet. Presidiet har tillsatt en särskild kommitté för detta ändamål med uppgift att framlägga ett betänkande före utgången av oktober 1990. För detta redogörs närmare nedan under 3.7.

Presidiet har också inrättat en särskild tjänst som internationell sekreterare vid presidiesekretariatet. Budgeten för 1990 innehåller en förstärkning av presidiesekretariatets dokumentations- och utredningsresurser.

3.5 Norden i Europa

Den internationella samarbetskommitténs förslag om att Nordiska rådet bör hålla en session om Europafrågorna fullföljdes hösten 1989 då rådet höll en 3:e extra session i Mariehamn utgående från kommitténs betänkande och slutrapport tillsammans med ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92" i form av ett meddelande med anledning av rek 5/89.

Slutrapporten "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" (NU 1989: 7) är en komplettering till den internationella samarbetskommitténs huvudbetänkande. Det var utvecklingen inom EG som speciellt motiverade Nordiska rådets presidium att ge kommittén ett mandat att fortsätta arbetet med dessa frågor.

Slutrapporten "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" lades fram till behandling för Nordiska rådet vid den 3:e extra sessionen i

Mariehamn den 14 november varvid rådet på ekonomiska utskottets förslag antog 6 rekommendationer, som rörde uppföljning av slutrapporten och ministerrådets arbetsprogram. Rekommendationerna gäller avskaffande av tull- och gränsprocedurer, utökat nordiskt utbildningssamarbete, en utvecklingsplan för Nordisk industrifond, överföring av miljöteknologi utanför Norden, ett Nordiskt institut för EG-rätt och uppföljning av arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Därtill antog Nordiska rådet ett internt beslut om att utreda frågan om en nordisk ombudsman. Se avsnitt 2.2 om uppsummering av extrasessionen.

Ministerrådet har med anledning av rekommendation (5/1989) den 19 juni antagit arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989–92". Programmet bygger på två rapporter, "Norden i Europa" och "Norden i Europa II", samt på den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden".

Arbetsprogrammet ger för första gången en samlad översikt över förhållandet i Norden-Europa. I arbetsprogrammet konstateras bl.a. att det kanske viktigaste bidraget de nordiska länderna kan ge integrationsarbetet i Europa är att stärka samarbetet inom Norden eftersom den västeuropeiska integrationsprocessen i framtiden kommer att ställa ännu större krav på det nordiska samarbetet.

Arbetsprogrammet har utarbetats utgående från en inventering av det redan pågående arbetet i ministerrådets regi. Ministerrådet har, med hänsyn till den snabba utvecklingen i Europa, betonat nödvändigheten av att fortlöpande revidera, uppdatera och komplettera arbetsprogrammet. En första uppdatering av arbetsprogrammet kommer att företas redan i december 1989.

Nordiska rådet antog vid extrasessionen i Mariehamn en rekommendation om uppföljningen av "Arbetsprogrammet 1989–92" innebärande att Nordiska ministerrådet bör till Nordiska rådets session i Reykjavik 1990 framlägga en första reviderad version av arbetsprogrammet med utgångspunkt i de förslag som ingår i den internationella samarbetskommitténs rapport "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" samt med hänsyn till de synpunkter som framkom vid behandlingen av arbetsprogrammet under extrasessionen. Därtill rekommenderar rådet att rapporten om arbetet med genomförandet av programmet dels till rådets ordinarie session, dels genom en sammarrapport, koncentreras på särskilt aktuella teman i integrationsarbetet.

3.6 Nordiskt miljö- och biologiår. Internt beslut nr 2/1989

Vid sessionen antog rådet

dels ett internt beslut att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utlyser 1990 som ett nordiskt miljö- och biologiår samt utser en beredningsgrupp med bred representation av bl.a. nordiska folkrörelser och organisationer för att planlägga genomförandet av miljö- och biologiåret,

dels en rekommendation (nr 38/1989) till ministerrådet att anslå till-

räckliga medel och sekretariatsressurser för att följa upp miljö- och biologijåret.

Social- och miljöutskottet framhöll i sitt betänkande att det var viktigt att ett stort spektrum av organisationer och befolkningsgrupper gavs tillfälle att medverka i genomförandet av det nordiska miljö- och biologijåret och att möjligheten att inkludera Grönt Forum togs upp i den beredningsgrupp som skulle planlägga genomförandet av miljö- och biologijåret. Utskottet utsåg Svein Alsaker till sin representant i beredningsgruppen, som senare fick namnet huvudkommittén.

Under våren 1989 tog Föreningarna Nordens Förbund och naturskyddsorganisationer m fl initiativ om finansiering och förberedelse av miljö- och biologijåret.

Miljöministrarna tillstyrkte ett miljö- och biologijår och ansåg att det borde innefatta alla aspekter av miljö och bärkraftig utveckling. Under hösten utkristalliserades förslag angående en nordisk projektledning under Föreningarna Nordens ansvar med en nordisk huvudkommitté samt nationella styrgrupper. Ett mindre anslag för förberedelserna beviljades i 1989 års budget. På 1990 års budget beviljades 2,5 MDKK och utfästelse gavs att finansiering även skulle säkras under 1991.

Vid en gemensam presskonferens i samband med extrasessionen i Mariehamn, där Grethe Lundblad representerade presidiet, Marjatta Väänänen social- och miljöutskottet, miljöminister Kaj Bärlund ministerrådet och Dorte Bennedsen Föreningarna Nordens Förbund, utlystes miljö- och biologijåret officiellt. Året löper från världsmiljödagen den 5 juni 1990 till juni 1991.

3.7 Översyn av rådets och ministerrådets informationsorganisation

Plenarförsamlingen fattade vid 36:e sessionen ett internt beslut, enligt vilket "Nordiska rådet anmodar rådets presidium att i nära samarbete med Nordiska ministerrådet låta en från Nordiska rådet och ministerrådet fristående expert utföra en översyn av Nordiska rådets och ministerrådets informationsorganisation och att därefter utgående från de resultat översynen ger, fortsatt i nära samarbete med ministerrådet, föreslå behövliga förändringar av informationsverksamheten och dess uppbyggnad som beaktar de krav som ställs på informationsarbetet i respektive land."

Expertöversynen har utförts av Lars Buer och konsultföretaget Nissen-Lie Consult A/S under ledning av en styrgrupp bestående av stortingsrepresentant Reiulf Steen och statssekreterare Lars Strandberg. Översynen har i juli 1989 utmynnat i en rapport "Vår informasjon – hvor går den – hva gjør den. Studie av informasjonsvirksomheten i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd".

I rapporten konstateras bla att

- organisationsstrukturen i de två organisationerna bör ändras genom att informationsavdelningarna sätts in som stabsfunktioner och att det utarbetas instruktioner för avdelningarnas ledare

- presidiesekreteraren och generalsekreteraren skall utforma förslag till överordnade mål för informationsverksamheten
- informationsverksamheten bör koncentreras kring aktuella teman
- det bör för vardera organisationen utarbetas självständiga kommunikationsplaner, varvid en koordinering dock bör företas för att man skall undgå dubbelarbete och överlappning
- metoder för mätning av effekterna av informationsaktiviteterna bör utvecklas
- man bör utveckla samarbetet mellan det nordiska sekretariatet och de nationella sekretariaten med sikte på att tillpassa informationsaktiviteterna till nationella behov.

Styrgruppen konstaterar för sin del att avsikten med den företagna analysen i första hand varit att överlämna ett underlag till respektive administrationer för att utveckla en bättre organisation och en systematisk långsiktig plan för informationsverksamheten. Först när målen, målgrupperna, strategierna och metoderna på de enskilda områdena är klargjorda finns det grundlag för att ta ställning till om det bör göras organisatoriska förändringar tex i form av upprättande av nationella informationskontor samt om informationsverksamheten bör tillföras ökade resurser.

Presidiet beslutade med anledning av utredningen bla följande:

1. Informationschefen anmodas att ta hänsyn till förslagen i utredningen så långt det är rimligt i förbindelse med utarbetandet av informationsplanen för 1990.
2. Utredningen sänds till kulturutskottet för uttalande.
3. Den nya presidiesekreteraren och informationschefen förbereder en diskussion om målen för informationsarbetet.
4. Organisatoriska utvecklingsfrågor, inklusive en instruktion för informationschefen skall prövas inom ramen för den beslutade översynen av presidiesekretariatets organisation.

I mandatet för den nya organisationskommittén (se närmare 3.9) ingår också att se över rådets informationsorganisation.

Kulturutskottet behandlade frågan på sitt möte den 26 september och tillstyrker att den företagna expertöversynen ingår som ett led i den beslutade översynen av rådets organisation och arbetsformer. Utskottet anmodar att man i samband med den vidare behandlingen av informationsfrågorna överväger hur produktionen av informationsmaterial ytterligare kan effektiviseras och konstaterar vidare att en del av informationsutredningens förslag kan genomföras redan inom ramen för den existerande organisationen. Utskottet hänvisar bla till förslagen om separata informationsplaner för rådet och ministerrådet, om större tematisering av informationsverksamheten och om fortsatta ansträngningar att förbättra koordineringen mellan presidiet och de nationella sekretariatens informationsverksamhet.

Kulturutskottet understryker behovet av ett nära samarbete mellan rå-

det och ministerrådet, inte minst i samband med de utmaningar som det officiella nordiska samarbetet står inför som en följd av utvecklingen i Europa.

Frågan om samarbetet mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i informationsfrågor har också behandlats på mötet mellan presidiet och samlarbetsministrarna den 12 december 1989. Utgångspunkten för dessa dryftelser är behovet av att revidera de riktlinjer för informationsverksamheten som antogs av presidiet och samlarbetsministrarna i november 1986. Det är angeläget att också i fortsättningen nära samlarbeta på det operativa planet för att undvika dubbelarbete och för att dra full nytta av varandras erfarenheter. Behovet av förstärkt information om nordiskt samlarbete utanför Norden ställer särskilda krav på ett gott samlarbete inom hela rådsorganisationen. Saken kommer att slulbehandlas vid ett planerat möte mellan presidiet och samlarbetsministrarna i maj 1990.

3.8 En mer effektiv nordisk dialog

Presidiet och samlarbetsministrarna beslutade på sitt möte den 19 maj 1988 att ge presidiasekreteraren och generalsekreteraren i uppdrag att utarbete ett gemensamt dokument om en mer effektiv behandling av Nordiska rådets rekommendationer och Nordiska ministerrådets meddelanden i anledning därav.

En rapport presenterades på ett möte mellan presidiet och samlarbetsministrarna den 9 december. Presidiet beslutade vid ett möte den 30 januari 1989 med anledning av rapporten

- att det vore önskvärt att utskotten efter ordinarie session planerar sin verksamhet fram till nästa session och att sommarmötena härvidlag erbjuder en naturlig utgångspunkt; till dessa möten kunde med fördel ordföranden för respektive fackministerråd inbjudas till gemensam rådpläging,
- att alla meddelanden bör realitetsbehandlas före sessionen och att ministerrådets sekretariat utan dröjsmål upplyses om orsakerna till att meddelanden "stjärnmärks" inför sessionen,
- att en rekommendation som huvudregel bör avskrivas, om ministerrådets meddelande i anledning av rekommendationen under tre år i följd inte innehållit uppgifter om nya reella åtgärder eller planer.

Dessa riktlinjer diskuterades på det gemensamma mötet mellan presidiet och utskottsordförandena den 22 maj 1989 och vid mötet mellan presidiet och samlarbetsministrarna den 5 juni 1989.

Som ett led i effektiviseringsarbetet har även utarbetats en mall för uppgörande av medlemsförslag.

3.9 Utredning om Nordiska rådets organisation och arbetsformer

Den internationella samlarbetskommittén föreslog i sitt betänkande "Internationella samlarbetsfrågor i Nordiska rådet" (NU 1988: 4) bl.a. att "ar-

betsformerna inom NR och NMR blir föremål för en översyn i början av 90-talet." Presidiet beslutade vid ett möte den 18 oktober med stöd av plenarförsamlingens bemyndigande vid 37:e sessionen i Stockholm att tillsätta en kommitté med uppgift att företa en översyn av Nordiska rådets organisation och arbetsformer.

Utredningen bör "utmytna i förslag till en sådan effektivisering av besluts- och verkställighetsprocesserna nordiskt och nationellt att det nordiska samarbetet fortsättningsvis kan spela en dynamisk roll när det gäller att under förändrade yttre förhållanden utveckla de nordiska samhällena. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid frågan hur samarbetet skall kunna göras mer målinriktat, systematiskt och flexibelt med bevarande av rådets centrala roll som idébärare och pådrivare".

Kommittén skall i sitt arbete taga ställning till ett antal medlemsförslag, vilka juridiska utskottet "hänskjutit" till kommittén för realitetsbehandling.

Till medlemmar i kommittén utsåg presidiet vid möten den 15 november och den 11 december 1989 följande rådsmedlemmar:

Lennart Andersson (S)

Margrete Auken (VS)

Bjarne Mørk Eidem (S)

Marianne Jelved (M)

Wiggo Komstedt (K)

Páll Pétursson (M)

Kimmo Sasi (K)

Stortingspresidenten Bjarne Mørk Eidem utsågs till ordförande i kommittén. Enligt sitt mandat skall kommittén avge ett första betänkande senast den 31 mars 1990 med förslag till åtgärder av brådskande natur. Slutbetänkandet skall avges senast den 31 oktober 1990 med sikte på att kommitténs förslag skall kunna behandlas vid den 39:e sessionen.

Samtidigt har presidiet utsett en kontaktgrupp, som kommittén kan konsultera och informera efter behov. I denna grupp ingår representanter för de nationella delegationssekretariaten och från de självstyrande områdena, de nordiska partigruppernas sekreterare, en representant för presidiesekretariatets personalförening, presidiesekreteraren samt efter överenskommelse med samarbetsministrarna, Nordiska ministerrådets generalsekreterare och ordföranden för ställföreträdarkommittén. Organisationskommittén har rätt att utöka kontaktgruppen med företrädare för andra intressen.

Kontakt med ministerrådet kommer under arbetets gång också att hållas på sekretariatsplanet samt vid gemensamma möten mellan presidiet och samarbetsministrarna.

Som ett led i översynsarbetet företas en särskild expertutredning beträffande presidiesekretariatets organisation och effektivitet samt samarbetsrelationerna till andra nordiska sekretariat. Denna utredning har presidiet anförtrott Terje Tveito (Norge). Tveito skall rapportera till organisationskommittén under våren 1990.

4. Utskotten

4.1 Inledning

Enligt Helsingforsavtalets Artikel 53 har utskotten till uppgift att förbereda sakernas behandling i rådet. Plenarförsamlingen bestämmer utskottens antal och verksamhetsområden samt även det antal medlemmar av varje delegation som skall ingå i varje utskott. Plenarförsamlingens bestämmelser beträffande utskotten finns i Nordiska rådets arbetsordning §§ 24–30. För budget- och kontrollutskottet finns dessutom särskilda regler, fastställda av presidiet.

Antalet ledamöter i de olika utskotten är följande:

	Dan- mark	Fin- land	Is- land	Nor- ge	Sve- rige	Totalt
Juridiska utskottet	3	3	1	3	3	13
Kulturutskottet	4	4	1	4	4	17
Social- och miljöutskottet	3	3	1	3	3	13
Kommunikationsutskottet	3	3	1	3	3	13
Ekonomiska utskottet	5	5	2	5	5	22
Budget- och kontroll- utskottet	3	3	2	3	3	14 ¹

¹ Däribland de fem fackutskottsordförandena.

Sakområdes- och ärendefördelningen mellan utskotten är följande:

Juridiska utskottet har hand om lagstiftningsfrågor och konstitutionella frågor, frågor rörande mänskliga rättigheter och flyktingar, jämställdhetsfrågor, livsmedelsfrågor, konsumentfrågor, samefrågor, rådets interna regler.

Kulturutskottet behandlar kultursamarbete, forskning, högre undervisning, skol- och yrkesutbildning, vuxenutbildning, folkrörelser och ungdomsfrågor samt radio- och TV-frågor.

Social- och miljöutskottet har hand om social- och hälsovård, arbetsmarknad, arbetsmiljö, miljövärd.

Kommunikationsutskottet ansvarar för transport- och trafiksektorn, trafiksäkerhet, turism, teknik och datateknik, telekommunikation, post, meteorologi.

Ekonomiska utskottet behandlar ekonomi, handelspolitik, industri- och energipolitik, regionalpolitik, biståndsfrågor, jord- och skogsbruksfrågor, fiske, bygg- och bostadsfrågor.

Budget- och kontrollutskottet koordinerar fackutskottens behandling av ministerrådets budgetförslag, utövar rådets kontrollfunktioner när det gäller verksamhet finansierad över ministerrådets budget.

Nordiska rådets samtlige utskott håller fem – sex möten årligen. Utskotten konstituerar sig i samband med sessionerna. Vid två tidpunkter under året håller utskotten möten samtidigt, i månadsskiftet januari/februari och i november.

Mötena 1989 hölls den 30–31 januari i Stockholm och novembermötena den 13–15 november i Mariehamn. Nästa mötesserie är den 29–31 januari 1990 i Stockholm.

Presidiet har beslutat att novembermötena 1990 skall hållas den 12–14 november i Danmark.

4.2 Juridisk utvalg

I tiden 1. januar – 31. desember 1989 har utvalget holdt 8 møter.

Videre har utvalget holdt 2 møter med Nordisk Ministerråd: I januar 1989, med ministre ansvarlige for likestillingsspørsmål, og i november 1989, med justisministrene.

Utvalgets formann har vært *Eiður Guðnason* (til 15. november 1989). Utvalgets nestformann har vært *Helge Adam Møller*.

Viktige arbeidsoppgaver

a) Den mest omfattende enkeltstående arbeidsoppgaven for juridisk utvalg i beretningsperioden, har vært utarbeidelse av **forslag til ny valgordning**.

På presidiets møte den 26. – 27. februar 1989 ble det besluttet å anmode juridisk utvalg om så snart som mulig, og senest innen 1. oktober 1989, å utarbeide et forslag til framtidig valgordning for Nordisk Råds tillitsposter.

Utvalget ble bedt om å vurdere og komme med forslag til hvordan man kan sikre at den partipolitiske styrken i Nordisk Råd bedre avspeiles i presidiets sammensetning, hvilken beregningsmåte man for fremtiden bør benytte ved fordeling av tillitsposter i Nordisk Råd,

om presidiet fortsatt bør være valgkomité, eller om det bør velges en uavhengig valgkomité som skal forberede valg både til presidiet og andre tillitsposter,

Utvalget ble bedt om å søke en løsning innenfor rammen av det nåværende antall medlemmer av presidiet.

Juridisk utvalg nedsatte en arbeidsgruppe som var partipolitisk sammensatt til å forberede et forslag for utvalget. Arbeidsgruppen holdt tre møter. Arbeidsgruppens utkast ble vedtatt av utvalget på møte den 28. juni 1989 i Höfn (Island).

Juridisk utvalgs forslag til en ny valgordning omfatter følgende punkter:

- beregningsmetode
- partipolitisk fordeling

- innstillingsrett
- valgkomité
- hvilke tillitsposter som bør inngå i valgkomiteens arbeide
- endring av reglene i Nordisk Råds forretningsorden.

b) Arbeidet i juridisk utvalg har i beretningsperioden dessuten i stor grad vært preget av **internasjonaliseringen av Rådets arbeid** og Europa-spørsmålene.

Utvalget har framsatt synspunkter på de områder som berører juridisk utvalgs arbeidsområde i Ministerrådets Europaprogram og på rapportene fra Nordisk Råds Internasjonale Samarbeidskomite. Utvalget har særlig lagt vekt på at den nordiske passfriheten opprettholdes. Videre mener utvalget at forbruker- og næringsmiddelspørsmålene er områder som bør prioritetes høyt. Utvalget har uttalt seg positivt til forslagene i sluttrapporten fra den internasjonale samarbeidskomité om opprettelse av et institutt for EF-rett, og om en nærmere utredning av en nordisk ombudsmannsinstitusjon.

Videre har utvalget holdt et møte med sakkyndige i EF-spørsmål. Se nærmere omtale nedenfor.

Utvalgets årlige møte med justisministrene har også til en viss grad vært knyttet til Europa-spørsmål. Se nærmere omtale nedenfor.

Medlemsforslag

Etter 37. sesjon er det henvist 9 medlemsforslag til utvalget:

A 862/j om opprettelse av en nordisk kommisjon og gjennomgang av beslutningssystemet i det nordiske samarbeidet,

A 866/j om opprettelse av et internasjonalt utvalg,

A 877/j om direkte valg til Nordisk Råd,

A 881/j om intensivering av det internasjonale samarbeide for likestilling mellom kvinner og menn,

A 882/j om genetikk og den nye tids rasehygiene,

A 833/j om miljømerking av nordiske produkter,

A 893/j om gjennomgang av Nordisk Råds arbeidsformer,

A 895/j om Fennoskandia (Finland, Norge og Sverige) som felles forvaltningsregion for store rovdyr (brunbjørn, jerv, ulv og gaupe),

A 899/j om samnordisk våpenlovgivning.

Samtlige medlemsforslag forventes å bli ferdigbehandlet av juridisk utvalg, slik at de kan tas med på saklisten for 38. sesjon. Når det gjelder medlemsforslag A 862/j, A 866/j og A 893/j, har utvalget besluttet ikke å realitetsbehandle disse, under henvisning til presidiets beslutning om å nedsette en særskilt komite som skal foreta en samlet gjennomgang av arbeidsformene og beslutningssystemet i det nordiske samarbeidet. Utvalget har forutsatt at de spørsmål som tas opp i nevnte medlemsforslag blir behandlet av denne organisasjonsutredningen.

Videre har utvalget hatt anledning til å uttale seg om følgende medlemsforslag som er til behandling i sosial- og miljøutvalget: A 861/s om ytterligere innsats for en aktiv miljøpolitikk, A 891/s om barns rettigheter og A 892/s om homoseksuelles sosiale situasjon.

Kontakter med Nordisk Ministerråd

a) Den 30. januar 1989 holdt utvalget et møte med ministrene som er ansvarlige for likestillingsspørsmål. På møtet drøftet man

- Ministerrådets forslag til handlingsplan på likestillingsområdet
- Planene for oppfølging av Nordisk Forum

b) Den 13. november 1989 holdt utvalget et møte med justisministrene.

På møtet drøftet man

- Passfriheten i Norden
- Det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet
- Erstatning ved miljøskader
- Harmonisering av nordisk lovgivning med EF's regelverk

c) To representanter fra juridisk utvalg – Mikko Elo og Kristen Poulsgaard deltok i Nordisk Ministerråds seminar om spørsmål i forbindelse med flyktningers tilbakevending til hjemlandet den 15. – 16. mars 1989.

Andre kontakter

a) Juridisk utvalg inviterte **representanter for Nordisk sameråd** til møte den 31. januar 1989. Utvalget ble bl. a. orientert om det nordiske samarbeid som har vært mellom sameutredningene i Finland, Norge og Sverige, og som har resultert i en rapport til Ministerrådet. Rapporten inneholder forslag om

- en nordisk samekonvensjon
- en nordisk sameombudsmann
- forsterking av det nordiske organ for samespørsmål og rennæring
- et nordisk sameting
- en ny rekommendasjon fra Nordisk Råd til avløsning av 1974-rekommendasjonen
- samisk representasjon i Nordisk Råd

b) Utvalget inviterte den 14. februar 1989 til et møte med professor Arne Ljungquist, formann for **svensk dopingkommisjon**. Utvalget fikk en redegjørelse om forskjellige spørsmål i tilknytning til idrett og doping. Under møtet ble det bl. a. belyst hva doping egentlig er, hvorfor doping er forbudt, hvor omfattende doping er, hva man kan gjøre for å stoppe doping og begrensning av doping gjennom kontroll.

c) Utvalges formann deltok i et **seminar** om nordisk samarbeids effektivitet overfor **1990-årenes europeiske utfordring** den 17. – 19. april 1989.

d) En representant for juridisk utvalg – Lennart Andersson – deltok på **Nordisk samekonferanse** 4. – 6. august 1989.

e) Juridisk utvalg arrangerte **en høring med EF-sakkyndige** den 26.

september 1989 i Oslo. Hensikten med høringen var at udvalgets medlemmer skulle få information, inspiration og gode råd vedrørende spørgsmål i tilknytning til det som sker indenfor EF og forholdene mellem Norden og EFTA/EF. De emner som blev belyst var dels knyttet direkte til de arbejdsområderne som hører ind under juridisk udvalg. Mere generelle juridiske spørgsmål i forholdet Norden/EFTA/EF blev også belyst.

4.3 Kulturudvalget

Kulturudvalgets formand har i beretningsperioden været J. K. Hansen. Næstformand har været Valgerður Sverrisdóttir. Under novembermøderne i Mariehamn på Åland fungerede Berit Oscarsson som formand for udvalget.

I 1989 har Kulturudvalget holdt 8 møder foruden det årlige møde med Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene). Herudover har en arbejdsgruppe under Kulturudvalget behandlet mediespørgsmål, forberedt udvalgets møde med ministerrådet samt ministerrådets budgetforslag for 1990 og arbejdsprogrammet "Norden i Europa 1989–92".

Vigtige samarbejdsspørgsmål

Arbejdet i Kulturudvalget har i beretningsåret i meget betydelig grad været præget af **internationaliseringen af rådets arbejde** og Europa-spørgsmålene. Udvalget har således fremsat synspunkter på ministerrådets Europa-program og på betænkning og slutrapport fra Nordisk Råds Internationale Samarbejdskomité. Kulturudvalget har lagt vægt på at fremhæve den kulturelle dimension i udviklingen og understreget den sociale mobilitet i uddannelserne, den frie adgang til uddannelse og til øvrige kulturudbud, det vidtforenede folkelige oplysningssamarbejde med tradition for mange lokale initiativer samt den nordiske sprogforståelse og demokratiopfattelse som karakteristisk for "det nordiske kulturfællesskab" og "den nordiske identitet".

I forbindelse med gennemførelsen af ministerrådets arbejdsprogram ønskede udvalget at pege på **sprogsamarbejdet**, den gensidige anerkendelse af **akademiske eksaminer** og prøver, udbygningen af **NORDPLUS**-programmet samt udbygningen af det nordiske samarbejde om **uddannelse** og **forskere** som områder, der burde prioriteres højt. Desuden understregede udvalget betydningen af den nordiske kulturinformation til udlandet rettet mod hele Europa.

I forbindelse med behandlingen af ministerrådets **budgetforslag** for 1990 fandt udvalget, at en væsentlig del af udvalgets sagsområde ikke så direkte berørtes af det aktuelle arbejde i EF. Dette gjaldt ikke mindst på det almenkulturelle område. Udvalget har altid tillagt dette område stor betydning og henstillede derfor, at der også fremover stilles de nødvendige midler til rådighed på dette område. Udvalget omtalte Kulturhandlingsplanen som planlægningsdokumentet på det samlede kulturområde.

Udvalget bemærkede, at en ændring af den indbyrdes balance mellem delområderne på kulturbudgettet til fordel for Europainitiativerne ville kræve, at der blev stillet yderligere midler til rådighed, idet en omprioritering af midlerne inden for kultursektoren efter udvalgets opfattelse ikke var mulig med det accepterede udgangspunkt på 35 mio. DKK over 1987-års budgetniveau, såfremt dette indebærer en reel reduktion af de sædvanlige arbejdsområder.

Udvalget har behandlet flere medlemsforslag med tilknytning til Europa-spørgsmålene. Det gælder således A 872/k om foranstaltninger for NORDPLUS-programmets gennemførelse, som indeholder en række praktiske forslag til forbedringer af det eksisterende NORDPLUS-program for at sikre, at projektet i forsøgsperioden kan forløbe efter hensigten; A 876/k om et europæisk-nordisk forsøgsprojekt om kursus- og seminarvirksomhed i samarbejde med Europa-Parlamentet samt A 880/k om oprettelse af nordiske informationskontorer i Bruxelles og Moskva. Disse 3 medlemsforslag slutbehandlede på rådets 3. ekstrasession i Mariehamn i november. Kulturudvalget udtalte ved ekstrasessionen ligeledes sin støtte til medlemsforslag A 898/e om opfølgning af Den Internationale Samarbejdskomité's slutrapport, som indebærer en rekommandation til Nordisk Ministerråd om bl. a. i princippet at gennemføre fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver inden udgangen af 1992, om at øge ambitionsniveauet for NORDPLUS til at omfatte mindst 3.000 studenter og at gennemføre initiativer, der sikrer tilstrækkelig nordisk adgang til ERASMUS-programmet samt i løbet af 1990 at udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i andre europæiske lande.

Herudover har Kulturudvalget afgivet betænkninger over **4 medlemsforslag** og yderligere behandlet 1 medlemsforslag, der hører under udvalgets sagsområde. Inden rådets 38. session i Reykjavik forventer udvalget at færdigbehandle 4 ministerrådsforslag: en handlingsplan på sprogområdet, der omfatter forslag til konkrete tiltag for at styrke sprogsforståelsen i Norden samt retningslinjer for oversættelse af offentlige dokumenter og tolkning i det nordiske samarbejde (primært til og fra finsk og islandsk). Udvalget vil bl. a. tage spørgsmålet om det finske og islandske sprogs stilling i det nordiske samarbejde op til drøftelse. Kulturudvalget skal desuden behandle et ministerrådsforslag om nye retningslinjer for Forskningspolitisk Råd bl. a. i lyset af den øgede internationalisering og et ønske om at gøre rådets arbejde mere synligt i det nordiske samarbejde. Endelig er der fremsat et forslag om ændring af Kulturfondens vedtægter, som indebærer, at de selvstyrende områder får egen repræsentation i fondens styrelse.

Kulturudvalget har desuden udtalt sig til Præsidiets i en lang række sager. Udvalget har bl. a. fremsat **synspunkter på informationsudredningen** "Vår informasjon — Hvor går den — Hva gjør den — Studie af informa-

tionsvirksomheden i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd" og tilsluttet sig en række af udredningens forslag, som umiddelbart vil kunne følges op inden for rammerne af den nuværende organisation. Udvalget kunne ligeledes tilslutte sig præsidiets beslutning om at lade udredningen indgå i den samlede organisationsanalyse, som skal foretages af rådets virksomhed. Kulturudvalget har ønsket at understrege behovet for et nært samarbejde og koordinering af den samlede informationsvirksomhed i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, ikke mindst under indtryk af internationaliseringen af rådets arbejde.

På forslag fra Kulturudvalget blev 10 **rekommendationer** på kulturområdet afskrevet under rådets 37. session. Udvalgets formand har gennemgået de af ministerrådet afgivne og til Kulturudvalget henviste virksomhedsberetninger og i den anledning fremlagt et forslag for udvalget til initiativer.

Udvalgets møde i juni blev holdt på Færøerne, hvor udvalget bl. a. fik information om Færøernes historie og politiske udvikling. Udvalget besøgte desuden Klaksvig, hvor udvalget overværede en uropførelse af et historisk tidsbillede "Skalatofir", ligesom udvalget deltog i en festforestilling i Norden Hus med optræden af færøske kunstnere.

Udvalgets kontakt til nordisk ministerråds organer

Udvalgets årlige **møde med kultur- og undervisningsministrene** fandt sted i april, hvor udvalget med ministrene drøftede en række aktuelle sager inden for udvalgets sagsområde: Kulturhandlingsplanen, herunder Nordisk Kulturfond, mediespørgsmål, ungdoms- og idrætsspørgsmål, skolesamarbejdet og højere uddannelse. Desuden blev ministerrådets kommende budget for 1990 samt kulturpolitikken i Norden i forhold til den europæiske integrationsproces berørt.

Udvalget har senere med ministerrådet taget spørgsmålet op om form og indhold for de fremtidige møder mellem udvalget og ministerrådet, som begge parter tillægger meget stor betydning.

På udvalgets møde i september gennemgik repræsentanter for ministerrådssekretariatet samarbejdsministrenes budgetforslag for 1990, og på mødet i november fik udvalget en orientering om de nye kunstkomiteers sammensætning, virksomhed m. v.

Øvrige kontakter

På udvalgets møde i september modtog udvalget information om **UNESCO's** kulturtiår og det nordiske samarbejde inden for organisationen.

Herudover har udvalget ønsket information om kulturens rolle i lyset af den europæiske integrationsproces og etablering af det indre marked med udgangen af 1992 set ud fra et nordisk udgangspunkt.

Nordisk Akademikerråd orienterede på mødet i november om rådets synspunkter på Den Internationale Samarbejdskomité's slutrapport og forslagene om nordisk eksamensgyldighed, samnordisk forskeruddannelse

og europæiske forskerstipendier samt et åbent marked for langtidsuddannede.

En repræsentant for **Nordvisionssamarbejdet** gennemgik en netop afgivet rapport om dette samarbejde på udvalgets sommermøde. Bl. a. på baggrund af denne redegørelse har Kulturudvalget foreslået Ministerrådet at tage initiativer, der kan sikre en tilfredsstillende løsning vedr. ophavsretsomkostningerne ved overførsel af TV-programmer produceret i Norden til andre nordiske lande.

4.4 Social- og miljøutskottet

Under tiden 1 januari – 31 december 1989 har utskottet hållit 9 möten varav två med Nordiska ministerrådet (miljöministrarna respektive arbetsmiljöministrarna, båda den 13 november i Mariehamn). Utskottets ordförande har varit Marjatta Väänänen (K) och vice ordförande Svein Alsaker (Kr.F).

Viktiga samarbetsfrågor

Vid den 37:e sessionen antog rådet **tolv rekommendationer** inom social- och miljöutskottets område varav sju inom det hälso- och socialpolitiska området, nämligen om en handlingsplan mot cancer, om utbildning och legitimation för kiropraktorer, om hjälpmedelsförsörjning för handikappade, om samarbetsprogram för räddningstjänst, om ökade insatser inom barn- och familjepolitiken, om insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden samt om en plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden. Då extrasessionen 1988 fokuserats på miljöfrågor, kom endast tre rekommendationer vid 37:e sessionen att behandla miljöfrågor, nämligen om skydd för den nordiska havsfågelfaunan, om nordiskt miljö- och biologiår och om en nordisk plan för att reducera koldioxidutsläpp. En rekommendation avsåg arbetsmarknadsområdet, nämligen nordisk arbetsmarknad för lantmätare och en rekommendation handlade om en nordisk arbetsmiljökonvention.

I utskottets yttrande till 37:e sessionen över ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet fullföljde utskottet sina synpunkter med anledning av ministerrådsförslaget om **nordiskt miljöprogram** vid extrasessionen 1988 och framhöll att de nordiska länderna inom FN borde föreslå att de industrialiserade länderna inriktar en viss del av sin BNP till globalt miljösamarbete. Vidare borde i den kommande **handlingsplanen mot luftföroreningar** åtgärder inom energi- och trafikpolitiken för att minska utsläppen av koldioxid ingå. Utskottet noterade ministerrådets **arbete med Europafrågorna** och påpekade att, mot bakgrund av utvecklingen mot en inre marknad inom EG, måste bevarande och vidareutveckling av den nordiska modellen inom socialpolitiska områden, arbetsmarknads-, arbetsmiljö- och miljöområden ges hög prioritet. Avslutningsvis efterlystes en klarare uppställning av **prioriteringar** och plandokumentet måste kompletteras med **budgetsiffror**.

I sitt uttalande över ministerrådets berättelse C 1 tog utskottet upp de svaga gruppernas ställning på arbetsmarknaden, kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden, ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, nordbors rättigheter i Norden samt ökad användning av datateknik beträffande miljö, läkemedel, handikapphjälpmedel m m.

I samband med rådets extrasession i Mariehamn höll utskottet den 13 november två **möten med Nordiska ministerrådet**. Vid mötet med arbetsmiljöministrarna diskuterades uppföljningen av den nordiska arbetsmiljökonventionen, som undertecknats av ministrarna i juni 1989, och utskottet fick en orientering om ett kommande ministerrådsförslag om samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet. Vid mötet med miljöministrarna diskuterades tre kommande ministerrådsförslag, om handlingsplan mot havsförorening, handlingsplan mot luftförorening och handlingsprogram om avfall samt även kommande förslag om miljöinvesteringar i Östeuropa.

Extrasessionen i Mariehamn

Till extrasessionen, som koncentrerades kring **Europafrågorna**, avgav utskottet ett uttalande till ekonomiska utskottet över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989 – 92". Två punkter kom att gå vidare som rådets rekommendation med anledning av ett medlemsförslag av Söderkommitténs medlemmar, nämligen nr 43/1989 om **överföring av miljöteknologi** utanför Norden vari ministerrådet rekommenderas att **dels** framlägga förslag till finansieringsordningar för export av miljöteknologi till länder utanför Norden, däribland särskilt Östeuropa, samt **dels** lägga fram förslag till en **europaisk miljöfond** i syfte att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder som har stora gränsöverskridande föroreningsproblem.

I utskottets uttalande framhölls i övrigt att ministerrådet borde utarbeta ett **handlingsprogram om "Nordbors rättigheter i Norden"** innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag. Vidare borde ministerrådet arbeta för ytterligare förenhetligande av **sociallagstiftningen** och nivån på förmånerna inom social- och hälsovårdsområdet samt för ett förenhetligande av de nordiska ländernas **miljöskyddslagstiftning**. Utskottet emotsåg regelbunden rapportering om miljökvaliteten i Norden som en del av ministerrådets arbetsprogram. Mot bakgrund av bla Brundtlandkommissionens rapport ansåg utskottet att de nordiska länderna på europeiskt och internationellt plan borde föreslå en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering. För detta ändamål borde skogsforskning tilldelas anslag över Nordiska ministerrådets budget. Vidare borde ämbetsmannakommittéerna under ministerrådet åläggas att följa upp frågan om den nordiska modellens förhållande till den europeiska med hänsyn till fundamentala sociala rättigheter.

På utskottets förslag beslöt rådet att ej företa sig något med anledning av

två medlemsförslag som berörde förhållandet mellan Norden och EG inom utskottets arbetsområde, nämligen om EG-anpassning och den nordiska cancerplanen och om EG-anpassning och arbetsmiljö.

Inför 38:e sessionen

Under sommaren och hösten har utskottet behandlat ett stort antal **medlemsförslag** som tas upp på dagordningen till rådets 38:e session i Reykjavik, nämligen om export av avfall, om oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg, om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik, om telekommunikationer för handikappade, om forskningssamarbete rörande skaderisker av amalgam, om bekämpning av luftföroreningar, om havsforskning, om nordiskt miljösamarbete, om barnens rättigheter, om homoseksuellas sociala situation, om toxikologiskt institut samt om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet. Vid extrasessionen väcktes ett medlemsförslag om handlingsprogram för nordbors rättigheter.

Endast ett av förslagen har slutbehandlats vid årsskiftet, och ett förslag läggs fram, att rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor, samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

Utskottet har vidare beslutat avslå ett medlemsförslag om utbildning och legitimering av naprapater.

Utskottet följer uppmärksamt frågan om uppföljning av rekommendation nr 38/1989 om ett **miljö- och biologiår**. Svein Alsaker har utsetts till utskottets representant i huvudkommittén för miljö- och biologiåret, som håller sitt första möte den 31 januari 1990. Miljö- och biologiåret löper från den 5 juni 1990 till juni 1991 och omfattar ett stort antal aktiviteter på nordisk och nationell nivå för att öka befolkningens engagemang i miljöfrågor.

Internationella kontakter

Utskottets medlemmar deltog aktivt i Nordiska rådets internationella konferens om havsförorening den 16–18 oktober (se nedan under 5.3).

Utskottet representerades av sin sekreterare vid en överläggning om europeiskt samarbete om hälsopolitik den 10–11 april vid WHO:s Europakontor i Köpenhamn. Sekreteraren deltog i ett internationellt möte om handikappfrågor i Tallinn den 14–22 augusti anordnat av FN:s sociala avdelning i Wien (UN Centre for Social Development and Humanitarian Affairs – CSDHA). Utskottet representerades av sin sekreterare vid de europeiska hälsovårds- och miljöministrarnas första gemensamma ministermöte. Mötet hölls i WHO:s regi i Frankfurt den 7–8 december. Deltagare var ministrar och ämbetsmän från 32 länder. Vid mötet antogs en gemensam deklaration om hur man skall arbeta vidare på att utveckla samverkan mellan hälso- och sjukvården och miljövärderna i både Väst- och Östeuropa.

4.5 Kommunikationsutskottet

För den tid som denna rapport avser (1 januari – 31 december 1989) har kommunikationsutskottet hållit 8 ordinarie möten. Utskottet har också hållit möten med Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna) och samarbetsministrarna samt ett möte med ministerrådets turistutskott.

Vid sitt konstituerande möte den 3 mars 1989 valde utskottet till ordförande Elver Jonsson och till vice ordförande Sakari Knuuttila.

Viktiga samarbetsfrågor

Vid den 37:e sessionen i Stockholm behandlade Nordiska rådet **åtta medlemsförslag** inom utskottets verksamhetsområde. Dessa var:

- A 820/t om gemensamt informationssystem och gemensam nordisk databank
- A 821/t om utvidgat nordresekort
- A 827/t om nordisk järnvägstrafik i samverkan
- A 833/t om utökat fordonstekniskt samarbete
- A 836/t om skattefri försäljning för flygpassagerare vid inresa inom Norden
- A 856/t om ökat nordiskt samarbete inom turism
- A 858/t om ett nordiskt integrerat järnvägssamarbete om godstransporter
- A 863/t om nordisk trafikläraryhögskola

Av dessa medlemsförslag utmynnade alla utom två (A 820/t och A 836/t) i rekommendationer.

Under verksamhetsåret har fyra medlemsförslag hänvisats till kommunikationsutskottet för behandling. Dessa är:

- A 900/t om fördelaktiga villkor för bl a pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden
- A 902/t om förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade
- A 905/t om tvärflyg i Mittnorden
- A 907/t om det nordiska järnvägssystemet

I skrivande stund har utskottet inte slutbehandlat dessa medlemsförslag. Fram till och under den 38:e sessionen kommer utskottet troligen att slutbehandla medlemsförslagen.

Under verksamhetsåret har utskottet beretts tillfälle att yttra sig om medlemsförslagen:

- A 864/s om telekommunikation för handikappade, och
- A 869/s om gemensam nordisk plan för att reducera koldioxidutsläppen och därmed den sk växthuseffekten.

Ytterligare har utskottet beretts tillfälle att yttra sig om **ministerrådsförslagen**:

- B 89/e "Ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan 1989–1992"
- B 93/t om ett nordiskt turistprogram

- samt, dokumenten från ministerrådet
- "Norden i Europa II", och
  - Arbetsprogram om "Norden i Europa 1989–92".

Samarbete med Nordiska ministerrådet och dess organ

Den 9 maj, i Mariehamn, mötte utskottet Nordiska ministerrådets turistutskott, Nordiska turistrådet och sakkunniga om turism på Åland.

Vid mötet informerades om turismen på Åland samt färjetrafiken till och från Åland. Vidare informerades om och diskuterades det nya nordiska turistprogrammet samt ministerrådets turistkampanj i USA.

Kommunikationsutskottet och Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna) möttes i Mariehamn den 13 november. Vid detta möte diskuterades följande frågor:

- Trafiksäkerhetsarbetet i Norden
- Den tvärgående trafiken i Norden
- Trafik och miljö
- Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
- Utbyte av körkort till invandrare i de nordiska länderna
- Kommunikationssektorns andel i ministerrådets budget

Den 15 november möttes utskottet och samarbetsministrarna, samt representanter från RU-DATA-gruppen och Nordiska industrifonden. Vid mötet redogjordes för och diskuterades arbetet med den nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet, men handlingsplanen löper ut i slutet av 1989. Vidare diskuterades det fortsatta samarbetet inom data- och informationsteknologisektorn.

Kontrollerande verksamhet

Kommunikationsutskottets kontrollerande verksamhet utövas genom behandling av till utskottet hänvisade meddelanden om rekommendationer samt berättelser från organ under utskottets verksamhetsområden. Enligt utskottets begäran innefattas alla berättelser i ministerrådets berättelse C 1.

Kommunikationsutskottet har under den senaste tiden lagt allt större vikt vid sin kontrollerande verksamhet. Detta återspeglas bla i de frågor som tas upp vid utskottets och ministerrådets gemensamma möten, regelbundna möten som utskottet har med ämbetsmannakommittéer och utskott under ministerrådet, samt de kontakter som utskottet har tagit.

Efter värdering av ett möte med NÄT, 1988, beslöt utskottet hålla regelbundna möten med ministerrådets kommittéer och utskott för en grundlig genomgång av deras verksamhet. Således har utskottet nu beslutat att under det kommande året hålla ett gemensamt möte med Nordiska trafiksäkerhetsrådet.

För att underlätta medlemmarnas arbete med att följa upp och kontrollera ministerrådets arbete med Nordiska rådets antagna rekommendatio-

ner har utskottssekretariatet gjort en sammanställning av alla medlemsförslag som utskottet har behandlat from 1980, utskottets betänkande om dessa medlemsförslag, om dessa har utmynnats i en rekommendation och hur rekommendationen blev. Vidare finns i sammanfattningen alla meddelanden angående rekommendationerna samt utskottets avskrivningsbetänkande till de rekommendationer som har avskrivits under perioden.

På förslag av utskottet avskrevs under den 37:e sessionen nio rekommendationer på utskottets verksamhetsområde.

Övriga kontakter

Under året har utskottet haft kontakt med flera nordiska samarbetsorganisationer, företag och myndigheter. Utskottet anser detta viktigt bli för att utröna på vilka områden det finns behov av att förstärka nordiska insatser och för att utöva sin kontrollerande verksamhet.

Utskottet har till sina möten inbjudit sakkunniga, som har redogjort för projekt och ämnesområden inom utskottets verksamhetsområden. Som exempel hänvisas till de kontakter som har tagits med ministerrådets ämbetsmannakommittéer, vilket redogörs för här ovan. Ytterligare har utskottet besökt eller till utskottets möten kallat sakkunniga som har redogjort för:

- Järnvägen i Sverige
- Färjetrafiken mellan Sverige, Åland och Finland
- Kommunikationerna i Mellersta Finlands län
- Telekommunikationer i Mellersta Finlands län
- Kollektiva transporter och trafikplanering i Jyväskylä
- Teknologicentret i Jyväskylä
- Mittnordenskommitténs arbete
- Finska statens datacentral
- Utvecklingen av IC 3-tåget i Danmark
- Nordisk dataunions verksamhet
- Fasta förbindelser över Öresund

4.6 Økonomisk udvalg

Økonomisk Udvalg har i 1989 afholdt 10 møder, heraf var tre relativt korte møder afholdt i forbindelse med 37. session i Stockholm. Næste møde i udvalget finder sted den 29. og 30. januar 1990.

Udvalgets formand har i hele perioden været Anders Talleraas. I perioden fra 37. session og til 2. oktober, hvor han forlod den svenske rigsdag, har Arne Gadd været viceformand for udvalget. På mødet den 13. november blev Hans Gustafsson valgt til ny viceformand.

På udvalgets møder i januar og februar færdigbehandlede udvalget 2 medlemsforslag og 3 ministerrådsforslag, som alle blev behandlet under den 37. session. På møderne efter 37. session har udvalget behandlet 6 medlemsforslag og 4 ministerrådsforslag.

Udvalgets betænkning over ministerrådets meddelelse vedrørende rekommandation 5/1989/e om øget samarbejde i internationale spørgsmål, blev behandlet på rådets ekstraordinære session i Mariehamn. På ekstraseSSIONEN behandledes endvidere medlemsforslag A 898/e om opfølgning af den internationale samarbejdskomité's slutrapport.

Udvalget har afholdt et seminar i Visby om europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde, og udvalget har mødt Nordisk Ministerråd (finansministrene) og Nordisk Ministerråd (bistandsministrene).

Udvalget har i øvrigt behandlet sager aktualiseret af tidligere rekommandationer, ytringer eller beretninger fra Nordisk Ministerråd eller nordiske institutioner, hvis virksomhed udvalget følger, samt behandlet og udtalt sig om ministerrådets budget for 1990.

Medlems- og ministerrådsforslag

Medlemsforslag A 857/e om **koncernfagligt samarbejde** gav anledning til en intens politisk diskussion i udvalget. Udvalgets flertal indstillede til Nordisk Råd at rekommandere Nordisk Ministerråd:

”at videreføre dialogen med arbejdsmarkedets parter med henblik på at finde en praktisk løsning, som bygger på aftaler omkring øget koncernfagligt samarbejde”.

To grupper af medlemmer reserverede sig til denne indstilling og fremførte alternative forslag til votering i plenum. Afstemningerne i Rådet faldt således ud, at der ikke kunne samles det fornødne antal ja-stemmer til at en rekommandation kunne vedtages. Derved bortfaldt forslagene.

Medlemsforslag A 867/e om øget nordisk samarbejde i **internationale spørgsmål** slutbehandledes på mødet den 14. februar med en indstilling til rådet om at pålægge ministerrådet at før den 1. september 1989 fremlægge de forslag til udvikling af ministerrådets arbejdsformer og organisation samt til målsætninger særligt vedrørende forholdet mellem Norden og EF, som den internationale samarbejdskomité's første rapport giver anledning til.

Udvalget indstillede endvidere at Præsidiet, i samarbejde med udvalgene, skulle redegøre for opfølgningen af den internationale samarbejdskomité's rapport, og at regeringerne skulle redegøre for deres opfølgningsarbejde til sessionen i Reykjavik 1990.

Rådet vedtog på den 37. session disse forslag, som senere har ført til at ministerrådet har udarbejdet og vedtaget arbejdsprogrammet ”Norden i Europa 1989–92”. Arbejdsprogrammet og udvalgets betænkning herom blev drøftet på ekstraseSSIONEN i Mariehamn.

På sommermødet slutbehandlede udvalget medlemsforslag A 878/e om **Norden som kernevåbenfri zone**. Udvalget indstiller til Rådet, at der ikke gøres noget i anledning af medlemsforslaget, og henviser dermed til den mangeårige praksis i Rådet og udvalgene om ikke at tage stilling til sikkerhedspolitiske problemstillinger.

Udvalget slutbehandlede ligeledes medlemsforslag A 890/e om **fiskebestandene**. Det indstilles til Rådet, at der ikke gøres noget i anledning af medlemsforslaget, idet udvalget finder at forslagens indhold er dækket af det ministerrådsforslag om nyt samarbejdsprogram på fiskeriområdet, som behandlede af Rådet på 37. session.

Begge disse medlemsforslag behandles på den 38. session.

Udvalget har videre behandlet medlemsforslag A 898/e om **opfølgning af den internationale samarbejdskomité's slutrapport**. Udvalget behandlede forslaget i sammenhæng med behandlingen af ministerrådets arbejdsprogram Norden i Europa 1989–92. Udvalget kunne i det store og hele tilslutte sig forslaget, som blev behandlet på ekstrasesionen i november.

Medlemsforslag A 888/e om **EF-tilpasning og regionalpolitik** vil blive behandlet af udvalget på mødet i januar 1990 i sammenhæng med ministerrådsforslag B 100/e om nyt regionalpolitisk program, og forelagt Rådet til den 38. session.

Medlemsforslag A 897/e om støtte til samarbejde med **økologisk jordbrugsproduktion i Norden** og medlemsforslag A 903/e om **opretholdelse af de nordiske skoves nationaløkonomiske værdi** vil ligeledes blive behandlet på udvalgets møde i januar 1990 og i sammenhæng med ministerrådsforslag B 101/e om revideret arbejdsprogram om jord- og skovbrugspolitik med henblik på forelæggelse for 38. session.

På møderne i januar og februar skrev udvalget betænkning over 3 ministerrådsforslag.

Ministerrådsforslag B 90/e om samarbejdsprogram på **fiskeriområdet** støttedes således fuldt ud af udvalget.

Ministerrådsforslag B 88/e om samarbejde på **energiområdet** fandt udvalget utilstrækkeligt. Indstillingen til Rådet pålagde således ministerrådet at supplere programmet med forslag på en række områder, herunder særligt vedrørende opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger på energiområdet, energiforskning og fælles nordisk udnyttelse af naturgas.

Ministerrådsforslag B 89/e Et stærkere Norden — **Økonomisk handlingsplan 1989–92** fik en positiv modtagelse i udvalget, som dog havde en række specifikke bemærkninger og forslag til ændringer og suppleringer.

Rådet vedtog under 37. session forslagene til rekommandationer fra udvalget vedrørende de tre ministerrådsforslag.

Forud for 38. session forventer udvalget at få en række ministerrådsforslag til behandling, som sker på januarmødet 1990. Det er forslag om et revideret samarbejdsprogram om jord- og skovbrugspolitik, forslag om udvidelse af Den Nordiske Investeringsbanks projektinvesteringslånramme (de såkaldte PIL-lån), forslag om oprettelse af et selskab til finansiering af joint ventures med østlandene om produktion af miljøteknologi og forslag om et nyt nordisk regionalpolitisk program.

Udvalgets eksterne kontakter

Til mødet den 14. februar havde udvalget indbudt ministerrådet (**bistandsministrene**) med henblik på en drøftelse af opfølgningen af det bistandspolitiske program. Endvidere blev drøftet oprettelsen af et ministerråd for bistandsministrene og fælles nordisk bistand til et frit Namibia. Ministerrådet var repræsenteret ved bistandsminister Kirsti Kolle Grøndahl.

Udvalgets sommermøde blev afholdt i Bergslagsområdet i Sverige. Udvalget havde i den forbindelse lejlighed til at drøfte **erhvervspolitiske** og andre aktuelle temaer med repræsentanter for en række virksomheder, bla ABB, Sandviken AB og Stora AB, samt træffe repræsentanter for kommuner og len.

I dagene 24.–26. september afholdt udvalget et seminar i Visby om **europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde** med deltagelse af ca 50 parlamentarikere samt repræsentanter for erhvervsliv, fagbevægelsen og internationale organisationer (EF, EFTA og SEV).

Under mødet i Mariehamn den 15. november afholdtes det traditionelle møde med ministerrådet (**finansministrene**), hvor den nye nordiske konjunkturdegrøelse blev repræsenteret. Udvalget fik endvidere information om evalueringen af den gamle økonomiske handlingsplan og havde lejlighed til at drøfte aktuelle økonomisk-politiske temaer med ministerrådet, herunder særligt arbejdet med reformer af skattesystemerne i de nordiske lande. Ministerrådet var repræsenteret ved finansminister Arne Skauge.

I samarbejde med de nordiske lande **industriforbund** blev der den 30. november i Uppsala afholdt en konference om den nye **bioteknologi i nordisk industri**. Deltagerkredsen var industri, forskning, interesseorganisationer og politikere fra de nordiske lande, og praktisk arrangør var det svenske industriforbund.

4.7 Budget- och kontrollutskottet

Under tiden 1 januari – 31 december 1989 har hela utskottet hållit sju möten och arbetsgruppen "De nio" sju möten. Ett möte har hållits med en representant för Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna).

Ordförande för utskottet var under tiden 1 januari – 3 mars Ivar Hansen. Vid konstituerande möte den 3 mars valdes den tidigare vice ordföranden Wiggo Komstedt till ordförande. Vid samma tillfälle valdes Per Olof Håkansson till vice ordförande.

Viktiga samarbetsfrågor

Utskottet har under verksamhetsåret behandlat ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1988 (C 1/1989). I betänkandet till C 1/1989 redogjorde utskottet bla för genomförda kontrolluppgifter 1988 samt framförde en del förslag till åtgärder, som enligt utskottets mening bör vidtas med anledning av granskningsresultaten.

Utskottet har även yttrat sig över ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2/1989). Utskottets betänkande utmynnade i följande hemställanden till ministerrådet:

- att nya aktiviteter av större dimensioner tillförs nya medel eller att ministerrådet på annat sätt säkrar genomförandet av dessa aktiviteter,
- att ministerrådet beslutar att överskottet från 1987 års verksamhet överförs till ministerrådets budget för att användas i den nordiska verksamheten,
- att i kommande planeringsdokument ge en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för olika aktiviteter samt att ange preliminära sektorramar,
- att vid eventuella omprioriteringar inom planeringsperioden ta hänsyn till rådets synpunkter och prioriteringar,
- att arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller kostnads- och finansieringsplaner,
- att under planeringsperioden fortsatt satsa på allmänskultur, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse och trafiksäkerhet samt att verka för att lagstiftningsarbetet får en egen budget för projektverksamhet.

En av de stora frågorna under 1989 har varit det nordiska samarbetet i förhållande till den europeiska integrationen. I samband med detta har utskottet dels avgivit ett betänkande över ministerrådets rapport "Norden i Europa II" dels avgivit ett yttrande till ekonomiska utskottet över ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–92".

Budget- och kontrollutskottet har även avgivit ett yttrande till ekonomiska utskottet över den nya ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden" (B 89/e).

Den 14 november hölls en extrasession, primärt för att behandla Europafrågor, men i enlighet med artikel 56 i Helsingforsavtalet blev även **ministerrådets förslag till budget** för 1990 föremål för behandling av plenarförsamlingen. I betänkandet över budgetförslaget framhöll utskottet bl a vikten av att budgetförslaget är överskådligt och väl strukturerat samt att rådet får budgetförslaget senast den 1 september året före budgetåret. Utskottet hemställde även till ministerrådet att ta ansvar för att fullfölja de ekonomiska åtagandena i nu gällande kulturhandlingsplan samt att omvärdera sin syn på trafiksäkerhetsområdet och ge Nordiska trafiksäkerhetsrådet i uppdrag att under 1990 utarbeta ett arbetsprogram för trafiksäkerhetsområdet.

Budget- och kontrollutskottet hade den 24 maj ett möte med den danske samarbetsministern Thor Pedersen. Diskussionen kretsade främst kring budgetfrågor och utformningen av C 2-dokumentet.

En fråga som upptagit en stor del av utskottets arbete under 1989 är **utskottets roll, sammansättning och arbetsformer**. Utskottet anser att den nuvarande sammansättningen med 9 sk oavhängiga ledamöter och de 5 fackutskottens ordföranden som fullvärdiga medlemmar försvårar utskottets möjligheter att vara koordinator i budgetfrågor.

Utskottet har därtför diskuterat hur man skall kunna ändra utskottets arbetsformer beträffande budgetbehandlingen utan att ge avkall på fackutskottens rätt till inflytande på rådets budgetprioriteringar. Det är inte meningen att göra budget- och kontrollutskottet till ett överordnat utskott, endast att effektivisera utskottets arbete. Budget- och kontrollutskottet önskar fortsatt ha ett nära samarbete med fackutskotten, men menar att formerna för samarbetet bör förenklas, då den nuvarande ordningen är tungrodd och i en del fall ger upphov till praktiska problem.

Mot denna bakgrund har utskottet i **skrivelse till presidiet** framfört följande alternativa förslag:

Utskottets sammansättning ändras i enlighet med Benkowkommitténs förslag. Dvs budget- och kontrollutskottet består av nio oavhängiga medlemmar. I detta fall måste formerna för samarbetet med fackutskotten regleras.

Utskottets nio oavhängiga medlemmar blir ett permanent arbetsutskott som förbereder alla ärenden innan de behandlas i hela utskottet. "De nio" skall även i vissa fall kunna slutbehandla ett ärende.

För att få en uppfattning om vilka procedurer som gäller beträffande budget- och kontrollfrågor inom Europasamarbetet, inbjöd utskottet till mötet den 19 oktober en representant för Europaparlamentets budgetkontrollutskott.

Kontrolluppgifter

Budget- och kontrollutskottet har bla till uppgift att "*utöva rådets kontrollerande uppgifter över Nordiska ministerrådet och nordiska institutioner som finansierar sin verksamhet över ministerrådets budget samt vidare kontrollera godkända årsräkenskaper och revisionsberättelser*".

Vid möte den 13 november behandlade utskottet bla bokslut och revisionsberättelse över ministerrådets **budget för 1988**. Utskottet beslöt därvid att i brev till ministerrådet framföra en del frågor och synpunkter kring dispositionsanslag, projektöversikter samt verksamhetsberättelser från institutioner.

Två olika **granskningsuppgifter** har under året genomförts i utskottets regi.

Vid möte den 26 februari beslöt utskottet att uppdra åt avd dir Erik Sundström från Statskontoret i Stockholm att utvärdera verksamheten vid **Nordiska samlarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)**.

Arbetet har bedrivits genom studier av dokumentation kring verksamheten samt genom intervjuer med producenter och konsumenter av vetenskaplig information. Rapporten, som utmynnar i en del förslag till förändringar, har sänts till kulturutskottet för yttrande.

Utskottet beslöt vid möte den 24 maj att uppdra åt lektor Anne-Dorte Bruun Nielsen vid Århus universitet att granska **det nordiska samlarbete** **inom delar av konsumentområdet**. Uppdraget var att undersöka vilka nor-

diska projekt som genomförts av ämbetsmannakommittéer och liknande inom konsumentområdet, vilka resultat man nått fram till och hur (om?) resultaten används i praktiken samt om resultaten når ut till en bredare krets. Som arbetsmetod har valts en kombination av brevenkäter, intervjuer med centralt placerade personer och genomgång av litteratur och dokument. Rapporten har översänts till juridiska utskottet för yttrande.

Rapporterna över kontrolluppgifterna medföljer presidierapporten som separata bilagor.

5. Kontakt- och konferensverksamhet

5.1 Kontakter med internationella organisationer

Den internationella samarbetskommitténs (Söderkommittén) betänkan- den har bidragit till en ökad internationell kontaktverksamhet. Denna verksamhet tillgodoser ett ökat intresse utomlands för den nordiska sam- arbetsmodellen.

Europaparlamentet

Presidiet besökte Europaparlamentet, Europarådets parlamentariska församling och OECD-sekretariatet den 11–13 april 1989. Besöket på EG-parlamentet sammanföll med parlamentets session och presidiet hade möjlighet att följa med ett av dess plenarmöten.

Presidiet överlade med Europaparlamentets delegation för relationer med Finland, Island, Sverige och Nordiska rådet. Diskussionerna berörde sådana ämnen som parlamentets roll i den europeiska integrationsproces- sen, den sociala dimensionen som ett led i realiserandet av EG:s inre marknad, personers fria rörlighet med särskild vikt vid ungdom, studeran- de och forskare samt miljöpolitiken i Norden och EG. Diskussionerna kretsade även kring EFTA–EG-samarbetet, EES-modellen och övriga europeiska integrationssträvanden.

Strävandena till en fördjupad integration i Norden togs upp i ett tal som presidiepresidenten Karin Söder höll inför intresserade medlemmar av Europaparlamentet.

Besöket i Europaparlamentet avslutades med ett möte där sex av Euro- paparlamentets partigrupper var representerade.

Överläggningarna med företrädare för Europarådet gav presidiet tillfälle att redogöra för rådets arbete med Europafrågorna. Den planerade gräns- regionala konferensen 1991 diskuterades likaledes.

OECD-sekretariatet

Presidiet besökte OECD-sekretariatet i Paris. Ett informativt möte hölls under ledning av bitr generalsekreteraren. Diskussionen berörde sådana frågor som vilka konsekvenser EG:s inre marknad kommer att ha på världshandeln och det industriella samarbetet. U-ländernas ekonomiska kris diskuterades i samband med Brundtlandkommissionens förslag om ekologiskt anpassad ekonomisk växt.

Presidiet sammanträffade även med företrädare för de nordiska delega- tionerna till OECD.

Kontakterna med **Europaparlamentet** och **Europarådets** parlamentariska församling har vidareutvecklats på sekretariatsnivå. En uppföljning av presidiets resa företogs på sekretariatsnivå den 11–12 oktober i syfte att diskutera en formalisering av det framtida samarbetet i enlighet med den internationella samarbetskommitténs förslag. Se närmare kap 3.4.

Europarådets hearing om havsförening

På inbjudan av Europarådet deltog Nordiska rådet, genom presidieled-
lemmen Ólafur G Einarsson i en hearing om havsföreningsfrågor i
november i Paris. Till hearingen hade kallats dels experter och dels företrä-
dare för berörda organisationer. Härutöver förelåg inbjudan till organisa-
tioner med vilka Europarådet söker samarbete på havsmiljöområdet. Till
denna kategori hör Nordiska rådet. Slutdokumentet från rådets konferens
om havsföreningar presenterades och väckte stort intresse.

Europarådets konferens om gränsregionalt samarbete

Europarådet planerar att hålla en konferens om gränsregionalt samarbe-
te år 1991. Presidiet har beslutat att Nordiska rådet står som värd för
denna konferens, som skall hållas i Rovaniemi. Europarådets kommitté
för miljö, regionalpolitik och lokala myndigheter ansvarar för förberedel-
serna. En arbetsgrupp har tillsatts för planering av konferensen med Mats
Nyby (F) som rådets representant.

Presidiesekretariatet besökte EFTA

Presidiesekretariatet besökte EFTA-sekretariatet i april för att få en
orientering om hur arbetet på att skapa ett europeiskt ekonomiskt område
för EFTA och EG framskridit. Nordiska rådets aktiviteter på olika arbets-
områden med särskilt intresse för EFTA presenterades likaså. Här kan
nämnas den ekonomiska handlingsplanen och avvecklingen av handels-
hinder i Norden, Nordiska investeringsbankens verksamhet samt industri-
ellt samarbete.

Man enades om informationsutväxling och regelbundna kontakter på
sekretariatsnivå.

Föredrag av presidiets ordförande i Schweiz

Presidiets ordförande Karin Söder mottog en inbjudan av Schweizeri-
sche Gesellschaft für Aussenpolitik (den schweiziska föreningen för utri-
kespolitik) att hålla ett föredrag om nordiskt samarbete "The Nordic
countries in a new Europe – co-operation and integration" inför en publik
bestående av ministrar, parlamentariker, den schweiziska tjänstemanna-
kåren, medlemmar av diplomatkåren, representanter för internationella
organisationer och näringslivet.

Tidpunkten för föredraget var lägligt med tanke på det förestående
EG–EFTA-ministermötet om EES-samarbetet i december. Intresset i
Schweiz är för närvarande stort för den nordiska samarbetsmodellen och
för de nordiska EFTA-länderna. Föredraget hade till uppgift att redogöra
för det nordiska samarbetet såväl i historiskt perspektiv som i samband
med den europeiska integrationen.

UNEP

På inbjudan av **United Nations Environment Programme (UNEP)** deltog rådets president Karin Söder som rådets representant vid UNEP:s ministermöte i Nairobi den 15–19 maj 1989.

I ett anförande inför mötet redovisade Karin Söder Nordiska rådets aktiviteter inom miljöområdet, bla den planerade internationella parlamentarikerkonferensen angående havsföroreningar. Karin Söder underströk också barnens rätt till en god miljö.

Kontakter med högsta sovjet

Presidiet har ett flertal gånger under året behandlat frågan om Nordiska rådets kontakter med Baltikum och övriga Sovjet. Vid sitt möte i Mariehamn den 14 november **beslöt presidiet följande:**

1. Presidiet välkomnar den nya öppenheten i Östeuropa och det intresse för samarbete och kontakter mellan parlamentariska organ som nu finns. Den gemensamma vilja till parlamentariska kontakter som nu finns måste tillvaratas, och samarbetet måste förberedas mycket noggrant.

2. Presidiet har sedan årets början diskuterat frågan om ett samarbete med folkvalda organ i de närliggande östeuropeiska grannländerna. Vid presidiets möte den 2 oktober 1989 uppmanades presidiensekreteraren att till presidiets möten i Mariehamn utarbeta konkreta förslag till hur Nordiska rådets kontakter med parlamentariker i Baltikum och Sovjetunionen i övrigt skulle utvecklas. President Gorbatjovs tal i Finlandiahuset i Helsingfors den 26 oktober har gett ökad aktualitet åt dessa strävanden.

3. Presidiet har här i Mariehamn uppdragit åt presidiensekreteraren att tillsammans med vederbörande i Moskva förbereda kontakter mellan Nordiska rådets parlamentariker och parlamentariker från högsta sovjet. Avsikten är att kartlägga vilka viktiga sakområden som lämpar sig särskilt väl för ett närmare samarbete. Av stort intresse ur presidiets synpunkt är frågor som gäller miljö, handel och främjandet av mänskliga kontakter.

Avsikten är vidare att konkretisera tänkbara kontaktformer såsom konferenser, seminarier, studiebesök och kulturutbyte.

4. Presidiensekreteraren har också fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett utvidgat parlamentariskt samarbete med andra närliggande östeuropeiska länder.

5. Presidiet föreslår samtidigt att parlamenten i de nordiska länderna, i samråd, utser en delegation för att etablera parlamentariska kontakter med högsta sovjet och att intensifiera kontakterna med Östeuropa, speciellt i närliggande nordliga områden.

Presidiensekreteraren förde den 4–6 december samtal i Moskva med representanter för högsta sovjets sekretariat för internationella relationer samt med parlamentariker från kommittén för internationella ärenden. I resan ingick också ett besök på Vetenskapsakademiens institut för europeiska frågor.

Presidiet konstaterade vid sitt möte den 12 december att samtalen med företrädare för högsta sovjet bildar en god utgångspunkt för den vidare beredningen av kontakter mellan Nordiska rådets parlamentariker och parlamentariska organ i Baltikum och Sovjetunionen i övrigt. Presidiet uppmanade presidiesekreteraren att till nästa möte i januari 1990 lägga fram konkreta förslag till kontakter på områden som miljö, kultur, handel och främjandet av mänskliga kontakter.

Interparlamentariska unionen (IPU)

Internationella samarbetskommittén föreslog i sitt betänkande att Nordiska rådet söker observatörsstatus i den Interparlamentariska unionen (IPU). Kommittén motiverade sitt förslag med förbättrade möjligheter att på det internationella planet informera om den nordiska samarbetsmodellen och särskilt om parlamentarikernas roll i detta samarbete.

Presidiesekreteraren närvar vid IPU:s 81:a konferens i Budapest i mars som ackrediterad gäst. Presidiet beslutade i september att ansöka om permanent observatörsstatus i IPU. Presidiets ansökan tas upp till behandling vid IPU:s 83:e konferens i april 1990.

Benelux

Ett seminarium med representanter för Beneluxrådet hölls i anslutning till presidiets möte den 23 maj. Efter en presentation av samarbetsmodellerna och diskussion om aktuella frågeställningar i respektive organisationer tog man upp centrala frågor om regionalt samarbete inom EG och om miljöskydd.

Utskottens internationella kontakter

Utskotten har upprätthållit och vidareutvecklat kontakterna, förutom med ovannämnda, även med andra internationella organisationer, såsom GATT, UNESCO, ILO, WHO, UNEP och UNHCR. Se avsnitt 4. för utskottens kontakter med internationella organisationer.

5.2. Kontakter med interesseorganisationer

Nordisk Råds presidium holdt et møte med presidiet i Foreningene Nordens Forbund i Stockholm 31. januar. På møtet ble følgende saker drøftet:

- Nordjobb
- Norden og Europa
- Miljøspørsmålet og Nordens ungdom

Presidiet møtte under Rådets 37. sesjon i Stockholm representanter for Ungdommens Nordisk Råd som overrakte en omfattende uttalelse om saker man hadde drøftet.

Under Rådets 3. ekstra sesjon i Mariehamn møtte representanter fra presidiet representanter fra Ungdommens Nordisk Råd og ble orientert

om innholdet i de drøftingene man hadde hatt under UNRs møte samme sted.

Rådet har benyttet ideelle og interesseorganisasjoner som remissinstanser ved behandlingen av medlemsforslag som er fremmet for Rådet, ifall disse forslagene berører organisasjonenes interesseområde.

Rådets utvalg har i løpet av 1989 hatt en rekke møter med representanter for interesseorganisasjoner. Disse møtene er nærmere omtalt i kapittel 4.

Av øvrige kontakter kan nevnes presentasjoner, studiebesøk m. m. som inngår i utvalgenes løpende virksomhet og som nærmere beskrives i kapittel 4. I presidiesekretariatet skjer et økende antall besøk fra myndigheter i de nordiske land samt fra nordiske samarbeidsorganisasjoner, representanter for organisasjoner i Norden, utenlandske ambassader, internasjonale organisasjoner, massemedia samt personer med interesse for nordisk samarbeidsspørsmål. Tilsvarende besøksvirksomhet skjer også ved delegasjonenes sekretariat. Rådets parlamentarikere og tjenestemenn holder dessuten ofte foredrag og gir informasjon ved ulike arrangement i Norden.

5.3. Konferanser og seminarer

Nordisk Råds tredje konferanse for partisekretærer fant sted i Kiruna 9. – 11. august 1989.

Formålet med konferansen var bl. a. å styrke partienes engasjement for det nordiske samarbeidet og partienes samarbeide innen Nordisk Råd, gi informasjon om og diskutere nye og aktuelle nordiske samarbeidsspørsmål, styrke kontakten mellom partigruppene og presidiesekretariatet og gi mulighet for partipolitiske drøftinger.

Deltakere på konferansen i Kiruna var partisekretærer for de partier som er representert i de nordiske parlamentene og nordiske partigruppe-sekretærer. Som foredragsholdere deltok sentrale politikere i Nordisk Råd og fra Nordisk Ministerråd, framtidsforskere m. fl. Dessuten deltok representanter fra Nordisk Ministerråds sekretariat, fra presidiesekretariatet og de nasjonale sekretariater og sjefsredaktøren og de nasjonale redaktørene for Nordisk Kontakt.

Hovedtema for konferansen var internasjonaliseringen av nordisk samarbeid – den europeiske integrasjonens konsekvenser for det nordiske samarbeidet.

Følgende deltema under dette hovedtema ble tatt opp i innlegg, plenumsdebatter og paneldebatter:

- Internasjonaliseringen av nordisk samarbeid – muligheter og begrensninger.
- Integrasjonen i Europa – Hva blir det nordiske samarbeidets rolle?
- Økt regionalisering – økt internasjonalisering – motsetning eller komplement?
- Parlamentarikernes og partienes rolle i et mer integrert Europa.

- Hvem tjener på det nordiske samarbeidet og hvem tjener på tilnærmingen til EF.
- Den nordiske "livsstil"/kultur i et forent Europa.
- Vil den nordiske modellen for samarbeid i arbeidslivet overleve i den europeiske integrasjonen?
- Øst/vest-dimensjonen i Europa og Nordens rolle.

Deltakerne fikk på forhånd tilsendt informasjon om de mest sentrale områdene i Rådets arbeid siden forrige konferanse i form av en spesiell rapport med tittelen "Fyra nordiska år 1986 – 1989 – Vad har hänt?"

Foredragene og drøftingene på konferansen er samlet i rapporten "Norden i Europa – Europa i Norden". (NORD 1989: 63)

Konferansen ble godt besøkt fra partiene i de nordiske parlamentene. Dessverre ble konferansen lagt til et tidspunkt som var uheldig for de norske partiene. Tidspunktet falt sammen med oppstartingen av den norske valgkampen.

Deltakerne gav unisont uttrykk for at man ønsker en ny partisekretærkonferanse og flertallet mener at den bør komme om 2 år.

Under perioden 16 – 18 oktober 1989 genomfördes Nordiska rådets **internationella konferens om havsföreningar** i Köpenhamn. Konferensen var rådets andra internationella parlamentarikerkonferens om miljöfrågor. I konferensen deltog parlamentariker från 16 länder: Belgien, Canada, Tjeckoslovakien, Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Finland, Tyska demokratiska republiken, Island, Irland, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Sverige, Sovjetunionen samt Storbritannien. Därutöver deltog parlamentarikerrepresentanter från de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland, Nordiska rådets presidium samt ledamöterna i rådets social- och miljöutskott. Sammanlagt deltog drygt 100 personer.

Syftet med konferensen var att försöka skapa en gemensam plattform för ett större antal länder för ytterligare åtgärder mot miljöförstöring i form av nedsmutsning av haven. Till konferensen hade presidiet i samarbete med ministerrådet låtit framställa en omfattande bakgrundsrapport "Nordeuropas hav – Nordeuropas miljö", författad av miljöjournalisten Britt Aniansson.

På konferensens sista dag antogs enhälligt ett slutdokument med krav på åtgärder mot havsföreningarna. Slutdokumentet finns som bilaga sex på originalspråket engelska samt i svensk översättning.

Konferensen rekommenderade bla "att Nordiska rådet bör ta initiativ till en internationell konferens med uppgift att på nytt se över de internationella konventionernas och ministerkonferensernas roll och på så vis skapa bättre internationella förutsättningar för kampen mot havsföreningarna".

Presidiet är angeläget om att ministerrådet startar en uppföljningsprocess för konferensens rekommendationer, bla att få till stånd en minister-

konferens. Frågan togs upp vid mötet med samarbetsministrarna i december. Information erhöles om att relevant bakgrundsmaterial håller på att sammanställas och bearbetas och att ministerrådet (miljöministrarna) kommer att presentera konkreta åtgärdsförslag till mitten av 1990.

Økonomisk Udvalgs seminar i Visby om europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde blev afholdt i dagene 24. – 26. september.

Formålet med seminaret var at give nordiske politikere lejlighed til at drøfte forholdet mellem Norden og Europa i en uforpligtende ramme og at inddrage andre vigtige aktører på den europæiske scene i debatten. Deltagerne var derfor både medlemmer af Nordisk Råd og andre medlemmer af de nordiske landes parlamenter samt repræsentanter for erhvervslivet, fagforeningerne og internationale organisationer (EF, EFTA og SEV).

Debatten på seminaret var livlig og interessant. Rapporten fra seminaret blev færdiggjort således at den forelå til brug ved ekstrasessionen om Norden i Europa (NORD 1989:64).

5.4 Ungdomens Nordiska Råd 1989

Presidiet beviljade Föreningarna Nordens Ungdomsrepresentantskap ett bidrag om SEK 250 000 för genomförande av ett seminarium i Stockholm i anslutning till Rådets 37:e session.

Seminarier genomfördes dagarna 24 – 26 februari 1989 på Hässelby slott med deltagande av ca 80 ungdomar från hela Norden. Seminariet diskuterade ekonomiskt samarbete, utbildning, säkerhetspolitik och andra aktuella frågor inför Nordiska rådets session. Seminariets synpunkter sammanfattades i ett gemensamt slutdokument.

För genomförande av ett seminarium i anslutning till Nordiska rådets 38:e session i Reykjavik har presidiet beviljat Föreningarna Nordens Ungdomsrepresentantskap ett bidrag med SEK 300 000.

6. Information och publikation

6.1 Informationsverksamheten

Den nordiska modellen och det nordiska samarbetet engagerar människor i Norden och väcker intresse utanför Norden. Det är något att ta fasta på i informationsverksamheten.

Det löpande informationsarbetet i Nordiska rådets presidiesekretariat består bland annat av kontakter med press, radio, TV, politiska partier, folkrörelser (Föreningen Norden m fl), intresseorganisationer och en initierad allmänhet. De stora evenemangen har under året varit råds-sessionen i februari/mars i Stockholm, nordisk partisekreterarkonferens i Kiruna och Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i augusti, ekonomiska utskottets seminarium om den europeiska integrationen i Visby i september, rådets internationella havsföreningens konferens i oktober i Köpenhamn samt rådets extrasession om Europafrågor i november i Mariehamn.

Tryckt informationsmaterial

Nya reviderade upplagor av Nordiska rådets/Nordiska ministerrådets basinformation, **broschyren "Norden i samarbete"**, har utkommit på danska, finska, norska, svenska och engelska. Broschyren finns nu på åtta nordiska språk, danska, finska, isländska, norska, svenska, grönländska, färöiska och samiska samt på engelska, tyska, franska, spanska och japanska. För 1990 planeras en översättning till ryska bland annat som basmaterial i samband med konstutställningen "Modernismens genombrott" i Leningrad våren 1990.

Produktionen av **nya faktablad** och sektorsbroschyrier samt revideringar av tidigare blad har fortsatt. Hittills har 10 faktablad över olika samsamarbetsområden utkommit. Projektet är gemensamt med Nordiska ministerrådet.

Rådets informationsavdelning har under våren producerat ett faktablad om nordiskt miljösamarbete på norska och engelska. En finsk version av miljöfaktabladet blir klart till årsskiftet. Ett faktablad om den ekonomiska handlingsplanen och nordiskt ekonomiskt samarbete utkommer på norska och engelska vid årsskiftet 1989/1990, likaså en revidering av faktabladet om samarbetet inom hälso- och socialsektorn på svenska.

Hittills har följande faktablad och sektorsbroschyrier utkommit:

1. Nordiska rådets litteratur- och musikpris (svenska och finska)
2. Nordiske støtteordninger
3. Översättningsstöd
4. Spridning av nordisk spelfilm
5. Nordiskt ungdomssamarbete
6. Nordiska kulturfonden
7. Nordiskt samarbete inom hälso- och socialsektorn (svenska och finska)

8. Nordiskt samarbete inom livsmedelsområdet
9. Nordiskt gränsregionalt samarbete
12. Nordiskt miljövärn genom 30 år (norsk och engelsk version)
13. Et sterkere Norden – økonomisk handlingsplan 1989–1992 (norska och engelska)

Affischserie om nordiskt samarbete. En serie på åtta affischer på danska, norska och svenska om olika resultat av det nordiska samarbetet har producerats med tanke på utställningar och mässor. Affischserien har använts vid Föreningarna Nordens vänortsjubileum i Thisted i juni, vid partisekreterarkonferensen i Kiruna i augusti, vid Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september och vid rådets extrasession i Mariehamn i november. En engelsk version av affischerna togs fram till rådets internationella havsföröreningskonferens i Köpenhamn i oktober. Affischserien har under hösten producerats i ett mindre format för att kunna användas i skolor och av olika nordiska institutioner.

Audiovisuellt informationsmaterial

Ett **overheadmaterial** om det nordiska samarbetet finns nu på fyra språk, svenska, danska, finska och engelska. Materialet, som omfattar 24 overheadbilder med kompletterande text, kan användas som underlag för föredragningar och vid studiebesök för olika målgrupper som nordiska institutioner, skolor, olika intresseorganisationer, Föreningarna Nordens medlemmar m.fl. Arbetet pågår med att ta fram ett fördjupningsmaterial på overhead om det nordiska miljö- och ekonomiska samarbetet på samma språk som grundmaterialet.

Nordiska rådets produktion av en **videofilm "Det började på Tingvellir** – en berättelse om Norden och nordiskt samarbete", har slutförts under året. Videofilmen, som är 18 minuter lång, finns i åtta nordiska språkversioner samt på engelska och spanska. De nordiska språkversionerna har distribuerats till rådets delegationssekretariat och till nordiska institutioner, de engelska och spanska även till ministerrådets ställföreträdarkontor samt till utrikesdepartementens/utrikesministeriernas pressavdelningar för vidare distribution till bland annat nordiska ambassader utanför Norden. Ett kompletterande texthäfte till videofilmen är under produktion.

En **TV-spot om nordiskt samarbete** sändes inför sessionen i Stockholm i februari/mars som myndighetsmeddelande i Anslagstavlan i Sveriges Television. En **repris** av TV-inslaget om **den nordiska språkkonventionen** sändes hösten 1989 i Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges television. Inslaget sändes första gången 1988 som myndighetsmeddelande i alla de nordiska ländernas television.

Massmedia och det nordiska samarbetet, konferenser och mässor

Massmedia är en prioriterad målgrupp för den nordiska informationsverksamheten. Service till pressen i samband med Nordiska rådets ses-

sioner, utskottsmöten, konferenser och seminarier är en viktig del av informationsverksamheten. Vid sessionen i Stockholm i mars var ca 300 journalister ackrediterade. Extrasessionen om Europafrågor i november i Mariehamn bevakades av drygt 100 journalister, bland andra ett tiotal från de östeuropeiska länderna. Också rådets internationella havsföreningsskonferens i Köpenhamn följdes av ett hundratal journalister från Norden och det övriga Europa.

I samband med den internationella TV-konferensen INPUT i Stockholm i maj för drygt 700 producenter från ett 50-tal länder hade Nordiska rådet möjlighet att föra fram Norden som en enhet bland annat genom skriftligt material och genom ett eget arrangemang för drygt ett hundratal deltagare.

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet arrangerade tillsammans med de nordiska utrikesdepartementens pressavdelningar ett samnordiskt besök av journalister från Centralamerika. Rådet svarade för de fyra journalisternas (Mexico, Guatemala och Nicaragua) program i samband med internationella havsföreningsskonferensen i Köpenhamn den 16 november.

Journaliststipendier har under våren och sommaren delats ut av rådets delegationer. Stipendiesumman har under 1989 varit 60 000 svenska kronor per land, en höjning med 10 000 kronor jämfört med 1988. Se också avsnittet Nordiska rådets journaliststipendier sid 2577.

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet har med olika informationsinsatser deltagit i Föreningarna Nordens 50-årsvänortsjubileum i Thisted i juni och i Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september.

Möten med informationsansvariga m.fl

Informationsverksamheten, olika informationsinsatser och -åtgärder har under året diskuterats på möten med Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets informationsansvariga.

Rådets och ministerrådets informationschefer deltog i de nordiska utrikesdepartementens presschefsmöte, som detta år hölls i september i Stockholm. Vid mötet diskuterades gemensamma informationsinsatser utanför Norden samt journalistbesök. Detta möte var en återgång till den praxis som gällde i början av 1980-talet.

Nordiska rådets informations- och publikationsplan 1990

Rådets informationsplan för 1990 fastställdes av presidiet den 18 oktober 1989. Planen har i viss mån sin utgångspunkt i de synpunkter som kommit fram i informationsöversynen "Vår informasjon – hvor går den – hva gjør den. Studie av informasjonsvirksomheten i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd". Översynen påbörjades hösten 1988 och slutfördes under 1989. Informationsplanen ger generella riktlinjer för rådets informationsverksamhet och är inte en detaljerad produktionslista. Den beskriver

mera allmänt vad man i informationsarbetet under 1990 bör koncentrera sig på. Detta ger också möjlighet till flexibilitet och initiativ beroende på vad som sker i det nordiska samarbetet. Planen är inte som tidigare år till vissa delar gemensam med ministerrådets plan. Former för det fortsatta samarbetet när det gäller konkreta informationsinsatser av gemensamt intresse till målgrupper inom och utanför Norden diskuteras med Nordiska ministerrådet.

6.2 Publikationsverksamheten

Rådsförhandlingarna

Redaktörer för förhandlingarna vid 37:e sessionen och 2:a extra sessionen har varit Ingegerd Wahrgren och Viveca Wiklund.

37:e sessionens förhandlingar har uppdelats i två band om tillsammans 2 791 sidor. Remissyttrandena har tryckts som supplement till rådsförhandlingarna och finns tillgängliga på sekretariaten. 2:a extra sessionens förhandlingar ingår i ett band om 564 sidor.

Rådstrycket från båda dessa sessioner har tryckts av Norstedts Tryckeri i Stockholm och bundits in av Herzogs Bind i Nacka. Upplagan på förhandlingarna från 37:e sessionen är 1 460 och från extrasessionen 1 415 ex. Utsändningen av böckerna från extrasessionen ägde rum i mitten av februari 1989 och från 37:e sessionen i mitten av november.

Rådsböckerna utdelas till delegationernas medlemmar och suppleanter samt överlämnas till parlamenten i de nordiska länderna, ministerier/departement, Nordiska ministerrådet, olika ämbetsverk, offentliga bibliotek, politiska partier, folkhögskolor, tidningar m fl institutioner samt till vissa enskilda personer i de nordiska länderna. Vidare har rådsböckerna tillställts utländska parlament, utländska bibliotek, vetenskapliga institutioner i utlandet, internationella organisationer m fl.

Rådsförhandlingarna innehåller rådets dokument på danska, norska eller svenska. Vissa av dokumenten, såsom medlems- och ministerrådsförslagen, utskottsbetänkanden, ministerrådsberättelsen samt viss övrig dokumentation, föreligger även på finska och kan erhållas genom Nordiska rådet, Finlands delegation.

Rapporter

Nordeuropas hav – Nordeuropas miljö. Till rådets internationella konferens om havsföreningar (16–18 oktober 1989 i Köpenhamn) utgavs denna populärvetenskapliga rapport om havsmiljön i främst Nordsjön, Östersjön och Nordostatlanten kring Färöarna, Island och Grönland. Rapporten har också översatts till engelska.

Mamma fer á þing (Mamma i Alltinget). Barnbok på isländska, som berättar om hur en flicka i 12-årsåldern upplever sin och familjens situation, när hennes mor blir invalid i Alltinget. Författare till boken är Steinunn Jóhannesdóttir.

Vem är vem på Nordiska rådets sessioner har utgivits till såväl 37:e sessionen som till 2:a och 3:e extrasessionerna. Den lilla publikationen innehåller porträtt och data över de vid sessionen närvarande valda rådsmedlemmarna och regeringsrepresentanterna.

NU-serien

Nordiska rådets internationella samarbetskommittés huvudbetänkande "Internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet" samt dess slutrapport "Europeiska samarbetsfrågor i Nordiska rådet" har tryckts i NU-serien (NU 1988:4 respektive NU 1989:7). Båda dessa rapporter har översatts till finska och engelska.

NORD-rapporter

Nordiska rådets verksamhet 1971 – 1986 (NORD 1988:78). En översikt över Nordiska rådets rekommendationer och yttranden och vad som åstadkommits genom dessa. Publikationen är en uppdatering av tidigare utgivna översikter (NU 1962:8 och NU 1971:14).

Krympta avstånd i Norden (NORD 1988:103). Rapport från ett seminarium som arrangerades av Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och Föreningarna Nordens Förbund den 22–23 september 1988 på Bohusgården utanför Uddevalla.

Den europæiske Dimension i Nordisk Samarbejde om de Højere Uddannelser (NORD 1988:104). Rapport från Nordiska rådets kulturseminarium i Sønderborg den 26–28 september 1988.

Nordisk Ligestillingssamarbejde 1989–1993 (NORD 1989:35). Rapport från den officiella nordiska jämställdhetskongressen i Oslo den 3–5 augusti 1988. Kongressens teman var kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen och sammanhang mellan familjeliv och arbetsliv.

Mellanstatliga miljöavtal – Norden (NORD 1988:106). Avtals- och konventionstexter till tio överenskommelser rörande nordisk (yttre) miljö. Publikationen innehåller även vissa andra, centrala avtal inom miljöområdet som omfattar även andra än bara de nordiska länderna.

Partierna i Nordens parlament (NORD 1989:7). Boken är tredje omarbetade utgåvan av en baspublikation med kortfattade upplysningar om de 8 parlamenten i Norden.

Norden i Europa – Europa i Norden (NORD 1989:63). Seminarierapport från Nordiska rådets tredje konferens för nordiska partisekreterare i Kiruna den 9–11 augusti 1989. Huvudtemat för konferensen var internationaliseringen av nordiskt samarbete och den europeiska integrationens konsekvenser för det nordiska samarbetet.

Europæisk integration og nordisk økonomisk samarbejde (NORD 1989:64). Seminarierapport från ett seminarium i Visby på Gotland den 24–26 september 1989, som Nordiska rådets ekonomiska utskott anordnat för att belysa och diskutera Nordens förhållande till den pågående integrationsprocessen i Europa.

Nordiska samarbetsavtal (NORD 1989:70). Utvidgad svensk utgåva av tidigare publikation som senast utgivits 1986 i 5 språkversioner.

Co-operation Agreements between the Nordic Countries (NORD 1989:71). Utvidgad engelsk utgåva av publikation som utgavs 1986 på engelska, franska och tyska.

Marknadsföring av publikationer

Försäljning av Nordiska rådets publikationer sker i Danmark genom Svensk-Norsk Bogimport A/S, i Finland genom Statens tryckericentral/Valtion painatuskeskus, i Norge genom Akademika A/S samt i Sverige genom Allmänna Förlaget AB. I Island kan publikationerna beställas hos Mál og menning.

Nordiska rådet var representerat på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg den 7–10 september 1989. Rådet och ministerrådet har alltsedan mässans tillkomst, dvs i fem år, gemensamt deltagit med informationsmaterial och publikationer för att informera om det nordiska samarbetet.

7. Nordisk Kontakt

7.1 Redaktionellt 1989

Nordisk Kontakt är utgiven av Nordiska rådet och utkommer med 17 nummer per år. Tidskriftens tryckta upplaga är 9500 exemplar. Tidskriftens redaktion består av en heltidsanställd chefredaktör, en redaktionsassistent (halvtid), fem nationella redaktörer, som enligt avtal levererar material till Nordisk Kontakt, och en fast medarbetare på Åland. Redaktörerna träffas för interna överväganden och planering tre till fyra gånger om året.

För att komma till rätta med förseningar i tidskriftens produktion förhandlades ett nytt avtal fram under året med Norstedts Tryckeri. Från och med den 1 januari 1990 gäller ett ömsesidigt system med avtalsviten mellan Norstedts Tryckeri och Nordisk Kontakt. Om manus och bildmaterial inte levereras i tid betalar tidskriften ett dagligt vite. Detsamma gäller för Norstedts Tryckeri om det inte klarar att leverera tidskriften till distribution på fjorton arbetsdagar. Vitesbeloppet är bestämt till SEK 3 000 per dag.

7.2 Personalfrågor

Från och med den 1 juli 1987 beviljades Larserik Häggman tre års tjänstledighet från uppdraget som finsk redaktör för Nordisk Kontakt. Marit Ingves, journalist på Hufvudstadsbladet, övertog värvet som finsk redaktör från den 1 juli 1987, men flyttade också temporärt från Finland hösten 1989. Från och med den 1 augusti 1989 innehar Marianne Carlsson, reporter på Finlands Radio, vikariatet som finsk redaktör för Nordisk Kontakt.

Den 31 december 1989 avslutade Åke Mauritzon, redaktör på Aftonbladet, sitt uppdrag som svensk redaktör för Nordisk Kontakt. Hans Norrbom, riksdagsreporter på Göteborgs-Posten, har av Nordiska rådets svenska delegation utsetts till svensk redaktör för Nordisk Kontakt från och med den 1 januari 1990.

Dansk redaktör är Erik Ingemann Sørensen, isländsk redaktör Björn Jóhannsson och norsk redaktör Einar Aaraas. Pernilla Cammert är fast redaktör på Åland.

7.3 Redaktionskommittén

Redaktionskommittén har sedan Nordiska rådets 37:e session 1989 haft följande sammansättning:

Ordförande	Helge Adam Møller (KF) Danmark
Vice ordförande	Reiulf Steen (A) Norge
(från den 7 nov 1989)	Ernst Wroldsen (A) Norge

Övriga ledamöter:

Birte Weiss (S) Danmark
Saara-Maria Paakkinen (Sdp) Finland (till sept 1989)
Antero Kekkonen (Sdp) Finland (från 22 sept 1989)
Heikki Riihijärvi (Smp)
Óli Þ Guðbjartsson (B) Island*
Hjörleifur Guttormsson (Ab) Island
Thea Knutzen (H) Norge
Per Olof Håkansson (s) Sverige
Hans Nyhage (m) Sverige

Redaktionskommittén höll möten i Stockholm den 30 januari och den 27 februari 1989. På dessa möten diskuterades regler för redaktionskommittén och instruktioner för redaktörerna. Kommittén gjorde en hemställan till Nordiska rådets presidium om vissa ändringar på reglerna för redaktionskommittén. Dessutom drog parlamentarikerna upp riktlinjer för ansvarsfördelningen vad gäller distribution och marknadsföring av Nordisk Kontakt och föreslog att presidiet fastställde instruktioner för chefredaktören och de nationella redaktörerna.

Förslaget till ändring av regelverket kring Nordisk Kontakt är nu föremål för en pressrättslig granskning. Den svenske pressombudsmannen Thorsten Cars och Tidningsutgivareföreningens VD Sune Tjernström har anlitats för detta uppdrag. Redaktionskommittén beslöt att återkomma till frågan då resultatet av den beställda pressrättsliga granskningen föreligger.

Redaktionskommittén godkände redaktörernas förslag om uppdelning av Nordisk Kontakts utgivning i en kvartalstidskrift och en månadstidskrift under ett års försöksperiod från och med mars 1989.

Frågorna om lämpligheten av att införa annonser i Nordisk Kontakt och möjligheterna att sprida påkostade specialnummer till större mottagargrupper diskuterades på redaktionskommitténs möten, men parlamentarikerna beslöt att återkomma till dessa diskussioner under 1990.

* Ny kommittémedlem har ej utsetts under hösten 1989.

8. Sekretariatsorganisation och budget

8.1 Presidiesekretariatet och utskottssekreterarna

Nordiska rådets presidiesekretariat inrättades 1971 och har status som internationell organisation. Detta regleras i ett särskilt avtal om Nordiska ministerrådets sekretariat och dess rättsliga ställning från den 12 april 1973, med tilläggsprotokoll avseende Nordiska rådets presidiesekretariat från den 15 maj 1973. Ett reviderat rättsställningsavtal, gemensamt för ministerrådssekretariatet och presidiesekretariatet, som godkänts av samlagsministrarna och presidiet den 26 november 1986, undertecknades den 13 maj 1987. Gällande arbetsordning för presidiesekretariatet och sekreterarkollegiet är från 1986.

Sekretariatets arbetspråk är danska, norska och svenska. Vid sekretariatet tjänstgör i januari 1990 sammanlagt 30 personer. Sekretariatets adress är Tyrgatan 7 i Stockholm.

Presidiesekreterare har under året varit Gerhard af Schultén, Finland. Ställföreträdande presidiesekreterare har varit Gustaf Stjernberg, Sverige samt Jostein Osnes, Norge.

Informationschef har varit Bitte Bagerstam, Sverige och informationssekreterare Ove Caspersen, Norge.

Utskottens sekreterare har under 1989 varit:

Ekonomiska utskottet	Henrik Wichman, Danmark
Juridiska utskottet	Hanne Nielsen, Danmark to m augusti Från sept 1989 Ellen Torvø, Norge
Kommunikationsutskottet	Tómas H. Sveinsson, Island
Kulturutskottet	Elín P. Flygenring, Island. Under juli – okt Ingrid Sylvest-Nielsen, Danmark
Social- och miljöutskottet	Eric Hultén, Sverige
Budget- och kontrollutskottet	Marianne Anderson, Sverige

Under året inrättades en ny tjänst som internationell sekreterare. Innehavare av tjänsten är Margit Louise Östman, Finland, från den 1 september 1989.

Tf. redaktör Ingegerd Wahrgren avgick med pension den 31 december 1989. Ny redaktör är Svenolof Karlsson, Finland.

Sekretariatets expedition utökades med en expeditionsassistent i januari 1989, då Bo Lundqvist, Sverige, anställdes. Receptionisten Jone Hartmann Olsen, Norge, slutade sin anställning i december och efterträddes av Mona Davidsen, Norge.

En namn- och tjänsteförteckning över de anställda vid presidiesekretariatet finns i Bilaga 3 till denna rapport.

Personalen vid presidiesekretariatet är organiserad i en personalförening som bla företräder personalen i medbestämmandefrågor, löneförhandlingar och vid tillsättande av lediga tjänster. Ordförane är Marianne Anderson och vice ordförande Eric Hultén.

8.2 Sekreterarkollegiet

Stadgandena om sekreterarkollegiet ingår i bla §§ 33–34 i Nordiska rådets arbetsordning och i §§ 13–14 i arbetsordningen för Nordiska rådets presidiesekretariat och sekreterarkollegium.

Sekreterarkollegiet har under 1989 bestått av generalsekreterare Henrik Hagemann, Danmark, generalsekreterare Håkan Branders, Finland fram till september, därefter Guy Lindström, generalsekreterare Snjólaug Ólafsdóttir, Island, sekretariatsleder Gudvin Läder Ve, Norge, fram till december, därefter Kjell Myhre-Jensen, kanslichef Bert Isacsson, Sverige samt presidiesekreterare Gerhard af Schultén (ordförande).

8.3 Nordiska rådets gemensamma budget

De samnordiska kostnaderna för rådets verksamhet framgår av Nordiska rådets gemensamma budget, som fastställs av presidiet årligen. Härtill kommer kostnader för de nationella delegationerna och sekretariatet.

I budgeten för 1989 beräknas nettokostnaderna till SEK 29 880 000.

De samnordiska nettokostnaderna för rådets verksamhet för år 1990 har budgeterats till SEK 31 670 000 (se bil 3).

Från den 1 januari 1989 utförs revision och bokslutsgranskning av revisionsavdelningen vid Sveriges Riksbank.

Fördelning av de gemensamma utgifterna

Av Helsingforsavtalets artikel 58, som behandlar fördelningen av rådets gemensamma utgifter framgår, att plenarförsamlingen eller, efter plenarförsamlingens bemyndigande, presidiet för varje budgetår fattar beslut om hur de gemensamma utgifterna skall fördelas mellan delegationerna. Presidiet kan i särskilda fall besluta om att ändra denna fördelning.

Presidiet beslöt den 23 augusti 1982 att samma fördelningsnyckel skall gälla för rådet som för ministerrådet. Ministerrådet beslöt den 10 november 1982 att ländernas bruttonationalprodukt skall ligga till grund för beräkningen av fördelningsnyckeln på basis av två års rullande genomsnitt. Detta innebär att en bestämd fördelningsnyckel fastställs för varje år.

För 1988, 1989 och 1990 har presidiet och ministerrådet fastställt följande fördelningsnyckel:

	1988	1989	1990
Danmark	20,0%	20,9%	21,8%
Finland	20,3%	20,4%	20,7%
Island	0,9%	1,0%	1,0%
Norge	21,5%	20,5%	19,4%
Sverige	37,3%	37,2%	37,1%

9. Delegationerna

9.1 Danmarks Riges Delegation

Delegationens beretning til Folketinget

Den Danske Delegations *beretning* til Folketinget angående Nordisk Råds virksomhed i 1987–88 blev forelagt Folketingets Udenrigsudvalg. Et *flertal* i udvalget tog i sin betænkning og indstilling beretningen til efterretning og stillede forslag til folketingsbeslutning om, at Folketinget gjorde det samme. Et *mindretal* (Fremskridtspartiets medlem af udvalget) indstillede beretningen til forkastelse og udtalte i denne forbindelse:

”Fremskridtspartiet mener, at der i Nordisk Råd er for meget bureaukrati, og at papir og arbejdsemner skal indskrænkes væsentligt, bl. a. ved at langt flere rekommandationer indstilles til afskrivning.”

Endvidere fandt mindretallet, at udgifterne til rådet måtte anses for at være for høje. Endelig henledte mindretallet opmærksomheden på, at beretningen fra Nordisk Råds Danske Delegation om rådets virksomhed 1987–88 ikke var tiltrådt af delegationsmedlemmet *Kristen Poulsen*, som havde forbeholdt sig at kritisere forskellige sider af det nordiske samarbejde, når beretningen kom til behandling i Folketinget.

Folketinget behandlede beretningen i to møder, den 22. og 24. februar 1989.

I forbindelse med 1. behandlingen fandt der en længere drøftelse af det nordiske samarbejde sted forud for den kommende session i Stockholm. Behandlingen er gengivet i Folketingets Forhandlinger 1988/89, sp. 6819–6870 samt sp. 7072.

Centralt i Folketingets forhandling var Nordens forhold til EF og spørgsmålet om at give dette samarbejde en social- og miljømæssig dimension. Ønsket om at bevare den nordiske pasunion blev fremført af flere. I samme forbindelse blev den høje prioritering af det kulturelle, uddannelsesmæssige og forskningsmæssige samarbejde, herunder NORDPLUS-programmet understreget. Også mulige organisatoriske konsekvenser for det nordiske samarbejde som følge af Europa-dimensionen blev berørt.

Af andre emner, der blev taget op, kan nævnes ministerrådsforslaget om en nordisk arbejdsmiljøkonvention og medlemsforslaget om koncernfagligt samarbejde i Norden, det nordiske energisamarbejde og handlingsplanen for ligestilling. Medlemsforslag om familiepolitik og om en begrænsning af alkoholforbruget blev omtalt. Også ekstrasessionen om miljø i Helsingør i november blev nævnt og i den forbindelse oplægget til NIB om at støtte miljøforanstaltninger uden for Norden. Turistsamarbejdet blev ligeledes taget op.

Den ny økonomiske handlingsplan – ”Et stærkere Norden” – blev nævnt af flere under debatten og i den forbindelse spørgsmålet om en

nordisk transportpolitik. Desuden blev arbejdet med at få et mere målrettet og resultatorienteret samarbejde omtalt, bl. a. på baggrund af en rapport fra de nordiske rationaliseringsmyndigheder med konkrete forslag til en effektivisering af samarbejdet.

Kristen Poulsgaard gentog Fremskridtspartiets kritik af det nordiske samarbejde og sagde bl. a., at den eneste vision, der var i dette samarbejde, var hans eget forslag om at optage De Baltiske Stater i Nordisk Råd. Desuden omtalte Poulsgaard den nordiske flygtningepolitik.

Ministeren for nordisk samarbejde, *Thor Pedersen*, sagde i sit indlæg bl. a., at den nye dimension i samarbejdet – Europadimensionen – havde fået højeste prioritet. Ministeren fandt det positivt, set med danske øjne, at den igangværende dynamik i EF-samarbejdet fremover kunne blive en drivkraft for nytænkning og fremskridt i det nordiske samarbejde. Ministeren fortsatte med at sige, at udviklingen i EF's indre marked og den pågående europæiske integrationsproces stillede store udfordringer, udfordringer, som de nordiske regeringer var enige om at møde på tre planer: ved et styrket og tættere samarbejde mellem EF og EFTA, ved et tættere samarbejde i Norden og ved bilaterale forhandlinger.

Ministeren sagde afslutningsvis, at regeringen lagde vægt på, at det nordiske samarbejde blev organiseret og gjort mere målbevidst med henblik på bedst mulig ressourceudnyttelse og således, at der blev sikret større harmoni mellem ambitionerne i det nordiske samarbejde og de faktisk mulige mål. "Det er regeringens opfattelse, at konkrete tiltag, fleksibilitet, pragmatisme og realisme bør være nøgleord for det fremtidige nordiske samarbejde", sagde ministeren.

Forslaget til folketingsbeslutning blev vedtaget med 106 stemmer mod 11 (FP).

Det nordiske samarbejde på en række forskellige områder har i beretningsåret været genstand for drøftelse i Folketingssalen. Det gælder fx Norden og det indre marked, samarbejde med De Baltiske Stater, miljøinvesteringer og økonomisk bistand til Østeuropa samt det nordiske miljø-samarbejde, herunder opfølgningen af den internationale havforureningskonference.

Norden og det indre marked

Holger K. Nielsen (SF) spurgte den 12. januar 1989 udenrigsminister *Uffe Ellemann-Jensen*, om regeringen ville gå ind i positive overvejelser vedrørende den finske udenrigsministers idé om, at der burde skabes et *Nordens indre marked*. Det fremgik af udenrigsministerens svar, at et af de vigtigste elementer af det nordiske samarbejde for øjeblikket var at styrke Norden som hjemmemarked. Den grundlæggende idé var her identisk med EF's politik for det indre marked, nemlig at fjerne alle tekniske handels-hindringer.

Det nordiske *kultursamarbejde* blev taget op under en forespørgselsdebat i marts om det kulturelle samarbejde i EF og Europa i øvrigt. Regeringen blev spurgt om, hvad man ville gøre for at sikre en stærk placering for de nordiske lande i et fremtidigt europæisk kultursamarbejde. Forespørgslen var stillet af medlemmer af Socialistisk Folkeparti, som i et forslag til dagsordenstekst bl. a. foreslog, at det nordiske kultursamarbejde blev opprioriteret, samt at der blev nedsat et udvalg, som skulle udarbejde forslag til, hvordan dansk og nordisk kultur kunne fastholdes og videreudvikles i det fremtidige europæiske elektroniske mediebillede. Kulturminister *Ole Vig Jensen* begrundede regeringens afvisning af dagsordensforlaget med, at man ikke fandt det hensigtsmæssigt på dette tidspunkt at nedsætte et udvalg. Derimod fandt regeringen, at der var sagt mange rigtige ting om betydningen af det bredere kulturelle samarbejde og om det nordiske kultursamarbejdes betydning. Ministeren fandt anledning til at understrege, at det fortsat var regeringens opfattelse, at kulturpolitik falder uden for EF-traktatens økonomiske formål.

Holger K. Nielsen havde den 2. januar spurgt kulturministeren om, hvilke konkrete initiativer regeringen påtænkte for at sikre en tilstrækkelig indflydelse for de nordiske lande, de nordiske sprog og nordisk kultur i det samarbejde inden for film- og tv-området (*den audiovisuelle sektor*), som planlagdes iværksat med udgangspunkt i EF-landene. Kulturminister *Ole Vig Jensen* fandt ikke på det foreliggende grundlag, at der var behov eller mulighed for konkrete initiativer.

Under en forespørgselsdebat i maj om de kommende års udvikling i EF sagde *Steen Gade* (SF), at det af økonomiske grunde var vigtigt at kunne fastholde en grænse i forhold til moms- og afgiftsharmonisering, og at det var vigtigt at fastholde *den nordiske pasunion*.

Under samme debat udtrykte statsminister *Poul Schlüter* tilfredshed med, at *Söder-komiteen* havde foreslået, at de nordiske lande i et samarbejde med EF stræbte efter sådanne løsninger, som betød, at nordiske borgere og EF-borgere havde samme stilling ved rejser i Vesteuropa og samme muligheder for at bevæge sig frit og søge arbejde i hele dette område.

Flemming Hansen (KF) hilste under debatten en styrkelse af de nordiske lande og det nordiske element i EF velkomment.

Samarbejde med De Baltiske Stater

Lilli Gyldenkilde (SF) spurgte den 20. november, om udenrigsminsitere agtede at åbne et generalkonsulat i et af De Baltiske Lande. Hun henviste i den forbindelse til, at lederen af Den Danske Delegation til Nordisk Råd arbejdede — og havde arbejdet hårdt — på en udvidelse af samarbejdet i Nordisk Råd, så dette også kom til at omhandle internationale spørgsmål. Udenrigsminister *Uffe Ellemann-Jensen* sagde i sit svar, at regeringen meget nøje fulgte udviklingen i Baltikum og den meget glædeli-

ge stigning i kontakten mellem Danmark og Baltikum, som vi havde kunnet konstatere. Derfor overvejede regeringen også i øjeblikket, hvad man i øvrigt kunne gøre for at styrke kontakterne.

Ritt Bjerregaard (S) foreslog under en forespørgselsdebat i oktober, at alle De Baltiske Lande fik et Nordens Hus.

Miljøinvesteringer og økonomisk bistand til Østeuropa

Søren Riishøj (SF) ønskede den 13. oktober en redegørelse for, hvor langt forhandlingerne mellem de nordiske lande og EF-landene var nået med hensyn til økonomisk bistand til østeuropæiske lande, især Polen og Ungarn.

Margrete Auken (SF) spurgte den 15. marts om Nordisk Investeringsbanks miljøinvesteringer i statshandelslande og andre mellemindkomstlande. Finansminister *Palle Simonsen* understregede i sit svar, at investeringsbankens lån fortsat skulle gives på forretningsmæssige principper, men at det var nyt, at der kunne ydes lån, selv om der kun var ét nordisk land, der havde leveringsinteresse.

Udenrigsminister *Uffe Ellemann-Jensen* nævnte under en forespørgselsdebat om udviklingen i Østeuropa og Sovjetunionen i oktober, at der i nordisk regi var overvejelser i gang om, at Den Nordiske Investeringsbank skulle stille risikovillig kapital til rådighed for erhvervsinitiativer på miljøområdet i Østeuropa.

Steen Gade (SF) støttede under debatten forslaget om miljøinvesteringer i Østeuropa og tilføjede, at de nordiske lande i det hele taget var et udmærket udgangspunkt for et regionalt samarbejde.

Ritt Bjerregaard (S) så ligeledes gerne, at Den Nordiske Investeringsbank kom til at spille en mere aktiv rolle.

Folketinget vedtog som afslutning på debatten en motiveret dagsorden, der bl. a. opfordrede regeringen til fortsat at føre en aktiv og konstruktiv Østpolitik ved i EF, det nordiske samarbejde og OECD at arbejde for en kraftigt forøget økonomisk indsats til støtte for omstruktureringer og en mere bæredygtig udvikling i Østeuropa og Sovjetunionen.

Miljøsamarbejde i øvrigt

Leif Hermann (SF) spurgte den 31. oktober miljøminister *Lone Dybkjær* om, i hvilket omfang dansk miljølovgivning og administrativ praksis ville blive ændret som følge af slutdokumentet på Nordisk Råds internationale havmiljøkonference bl. a. med henvisning til slutdokumentets forsigtighedsprincip samt krav om faste tidsgrænser for afviklingen af brugen af forurenende stoffer. Miljøministeren svarede, at de fleste af de initiativer, som konferencen anbefalede, allerede indgik i det internationale samarbejde på miljøområdet. På denne baggrund fastslog ministeren, at slutdokumentet ikke gav anledning til lovændringer; ej heller til ændring af administrativ praksis, men at dokumentet understregede behovet for en vejled-

ning vedrørende den kommunale spildevandsrensning, samt at slutdokumentet i øvrigt understregede de danske bestræbelser i det internationale konventionsarbejde.

Trafik og miljø

Under en forespørgselsdebat om transportområdet i marts sagde trafikminister *Knud Østergaard*, at der under Nordisk Embedsmandskomité for Transport var nedsat en miljøgruppe for at forberede CEMT-konferencen om trafik og miljø bl. a. med den opgave at finde en fælles nordisk holdning til konferencens form og indhold og at opsamle erfaringer på nordisk plan om trafikale effekter på miljøet. *Margrete Auken* (SF) understregede under debatten betydningen af et sammenhængende og velfungerende jernbanesystem, der også fungerede regionalt nordisk.

Dorte Bennedsen (S) henviste under debatten til den nordiske miljøhandlingsplan og betragtningerne om i den henseende at styrke den kollektive trafik.

Andre sager i Folketinget

Erling Christensen (S) spurgte den 5. april sundhedsminister *Elsebeth Kock-Petersen* om, hvorledes hun stillede sig til at give danske kiropraktorer autorisation. Spørgsmålet blev stillet med udgangspunkt i rekommandation nr. 30/1989 om uddannelse og autorisation af kiropraktorer. Sundhedsministeren bemærkede, at Danmark med hensyn til oprettelse af en fuldstændig kiropraktoruddannelse i Danmark, sådan som Nordisk Råd havde været inde på, ikke havde et aktuelt behov for etablering af en sådan uddannelse. Den 10. april fulgte Erling Christensen sagen op med endnu et spørgsmål til undervisnings- og forskningsminister *Bertel Haarder* om Odense Universitets muligheder for at imødekomme Nordisk Kiropraktorforenings opfordring til at etablere en fælles nordisk kiropraktorskole. Ministeren kunne ikke tage stilling til spørgsmålet, men ville lade rekommandationen fra Nordisk Råd indgå i sine overvejelser.

Også Fremskridtspartiets *Kirsten Jacobsen* spurgte den 1. november, om ministeren ville sørge for, at der allerede fra 1990 etableredes kiropraktoruddannelse ved Odense Universitet. Undervisnings- og forskningsminister *Bertel Haarder* sagde, at han ikke havde noget imod, at man oprettede en kiropraktoruddannelse ved Odense Universitet, som henvendte sig til både danske og udenlandske uddannelsessøgende, hvis blot det ikke var noget, der blev en merudgiftsskabende institution for den danske statskasse.

Kirsten Jacobsen stillede den 10. marts spørgsmål til statsminister *Poul Schlüter* om, hvor meget den samlede udgift for Danmark havde været ved at deltage i Nordisk Råds session i Stockholm.

Den 8. november spurgte *Kristen Poulsen* (FP) trafikminister *Knud Østergaard* om, hvad ministeren agtede at foretage sig imod den grove

diskrimination, der foregik af rygere nu, hvor rygningen var blevet forbudt på SAS' indenrigsruter og på alle ruter mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige af indtil 100 minutters varighed. Beslutningen var blevet truffet på baggrund af en henstilling fra Nordisk Ministerråd i overensstemmelse med rådets rek. nr. 11/1988 om røgfrie miljøer.

Delegationens sammensætning

Den 13. oktober 1988 konstituerede delegationen sig med *Anker Jørgensen* (S) som delegationsformand og *Hans Engell* (KF) som delegationens næstformand. *Hans Engell* var sammen med *Jógvan Sundstein* (Fkfl) nye medlemmer i delegationen. Den 18. januar afløste *Atli P. Dam* (Jvfl) *Jákup Lindenskov* som medlem af delegationen, mens *Jógvan Við Keldu* (Fkfl) indtrådte i stedet for *Jógvan Sundstein*. I oktober afløste *Agnar Nielsen* (Sb) *Jógvan* vid *Keldu* som medlem.

Ved sessionen i Stockholm afløste *Ivar Hansen* (V) *Margrete Auken* (SF) som medlem af rådspræsidiat. Den 12. oktober 1989 konstituerede delegationen sig efter det nye folketingsårs begyndelse. Ny i delegationen var *Arne Melchior* (CD), der afløste *Jette Pors*. *Hans Engell* udtrådte af delegationen den 10. oktober. Han afløstes af *Lars P. Gammelgaard*, som valgtes til delegationens næstformand på det konstituerende møde den 12. oktober.

Informationsvirksomhed

Nordisk Råds Danske Delegation har foruden pressemøder i forbindelse med Nordisk Råds præsidi- og udvalgmøder afholdt pressekonferencer som optakt til rådets 37. session i Stockholm og ekstrasessionen i Mariehamn i november. Delegationen drøftede med repræsentanter for de politiske ungdomsorganisationer en række af de spørgsmål, der kom op på sessionen i Stockholm.

I begyndelsen af 1989 tilbød delegationen skolebibliotekerne et klassesæt af NORDPÅ-udgivelsen "Norden og teknologien", som er et nordisk undervisningsmateriale rettet mod elever og lærere på 8.-10. klassetrin. Senere er NORDPÅ-hæftet "Ung er bedre" udsendt.

Størstedelen af informationsvirksomheden over for skolerne har i beretningsåret formet sig som kurser, der afholdes i samarbejde med amtscentralernes lokalafdelinger. Andre kurser er arrangeret efter aftale med de kommunale skolevæsener; i flere tilfælde rettet mod den enkelte skole i forbindelse med feature-dage eller emneuger, hvor man har valgt Norden som tema.

Også lærerseminarierne er i beretningsåret tilbudt kurser i tilrettelæggelse af undervisning omkring det nordiske stof, ligesom der er tilrettelagt særlige kurser for skolebibliotekarer.

Sekretariatet har modtaget besøg af højskoleelever, gymnasieelever, medlemmer af Foreningen Norden og andre grupper, der er blevet oriente-

ret om det nordiske samarbejde og om arbejdet i delegationen. Sekretariatet har desuden haft flere erhvervspraktikanter i årets løb.

Delegationen har i samarbejde med Foreningen Norden og Finlands ambassade i november arrangeret et seminar i anledning af 50-året for udbruddet af vinterkrigen mellem Sovjetunionen og Finland.

Herudover har sekretariatet haft en omfattende oplysningsvirksomhed om det nordiske samarbejde på baggrund af henvendelser fra offentligheden samt informeret ved foredrag og artikler i dagspressen.

9.2 *Finlands delegation*

Delegationens verksamhet

Finlands delegation höll under året 10 möten och arbetsutskottet likaså 10. I arbetet har delegationen koncentrerat sig på frågan om de nordiska ländernas roll i den europeiska integrationsutvecklingen. Som utgångspunkt har legat Nordiska ministerrådets arbetsprogram samt rapporten av Nordiska rådets internationella samarbetskommitté.

De finska medlemmarna i internationella samarbetskommittén, riksdagsmännen Ilkka-Christian Björklund och Ingvar S Melin, rapporterade om kommitténs arbete för delegationen.

Utrikesminister Pertti Paasio närvar vid delegationsmötet den 15 februari 1989. Ämnet för diskussionerna var frågan om Nordiska rådets kontakter med Baltikum med utgångspunkt i bla ett danskt medlemsförslag om denna sak.

Utrikesminister Paasio konstaterade, att det inte finns någon anledning att ändra på Nordiska rådets arbetsuppgifter när det gäller Helsingforsavtalet och andra föreskrifter som reglerar det nordiska samarbetet. Han fann det önskvärt att rådspresidiets roll utvecklades i sådan riktning att presidiet kunde koordinera rådets internationella ärenden.

Vid samma tillfälle redogjorde avdelningschef Jaakko Blomberg vid utrikesministeriet för påbörjade åtgärder för att förbättra arbetsförutsättningarna för samarbetsministrarnas ställföreträdare och hans kansli. Finlands delegation fastslog redan vid sitt möte den 31 januari 1989 att de nordiska samarbetsministrarnas ställning i samarbetsorganisationen måste stärkas, liksom den tjänstemannaorganisation som biträder samarbetsministern.

De internationella frågorna behandlades också vid mötet den 2 juni, då samarbetsministern, justitieminister Matti Louekoski redogjorde för Nordiska ministerrådets arbetsprogram, miljösamarbetet och effektiveringen av ministerrådets organisation. Frågorna om Norden i Europa var de centrala även vid delegationsmötet den 10 november strax före rådets 3:e extra session.

Ett möte med ministeriernas och de centrala ämbetsverkens kontaktmän för Nordiska rådets ärenden hölls den 16 februari och den 8 november. Vid mötena diskuterades huvudfrågorna under rådets ordinarie session och den extra sessionen.

Finlands delegation anordnade den 11 oktober ett seminarium om nordiska och europeiska frågor. I seminariet deltog bl a utrikeshandelsminister Pertti Salolainen, som behandlade särskilt EFTA- och EG-samarbetet.

För nytilträdna rådsmedlemmar arrangerades ett informationsmöte om rådet och dess verksamhet den 20 september. En veckolång kurs i danska språket ordnades den 16–19 oktober i samarbete med Nordiska språk- och informationscentret. Läraren var Karin Guldback-Ahvo.

Kansliet har fortsatt med produktion av informationsmaterial i samarbete med Nordiska språk- och informationscentret och Pohjola-Norden. Verksamheten har i viss mån fått också ekonomiskt bistånd av delegationen. Utöver ekonomiskt bistånd har tf biträdande sekreterare Paula Kaikkonen bidragit med sin arbetsinsats i redigering av stordiaserien "Tunne Pohjolasi" ("Känn ditt Norden").

Personalen vid delegationskansliet bestod vid utgången av året av elva tjänstemän. Efter att generalsekreterare Håkan Branders beviljats avsked från sin post från den 1 september utsåg delegationen den 14 juni Guy Lindström till ny generalsekreterare. Han tillträdde sin tjänst den 1 september. Biträdande generalsekreterare är Greta Lohiniva, och biträdande sekreterare Magnus Eriksson, Kari Salo och Risto Nieminen samt Paula Kaikkonen som tillförordnad. Avdelningssekreterare är Paula Husman och Berith Pimenoff, byråsekreterare Leea Kakko och Kristiina Tallqvist samt byråfunktionär Sirpa Mairue.

Anslaget för Finlands delegation i Nordiska rådet var i 1989 års statsbudget 8020000 mk. I denna summa ingår Finlands andel (20,4%) av Nordiska rådets presidiums gemensamma budget (ca 4 milj mk).

Riksdagens behandling av delegationens berättelse

Delegationens berättelse över Nordiska rådets verksamhet och rådets 36:e session i Oslo överlämnades den 7 februari 1989 till riksdagen. Utrikesutskottet avgav sitt betänkande över berättelsen den 24 februari 1989.

I betänkandet noterade utrikesutskottet att en av de centrala frågorna vid rådets 36:e session gällde Nordens relationer till den övriga världen, särskilt integrationsutvecklingen i Europa. Utskottet erinrade om att utskottet redan i samband med delegationens föregående berättelse intagit en positiv hållning till förhållandet mellan det nordiska samarbetet och integrationstrenden i Europa. I samband med internationella samarbetskommitténs betänkande gällande bl a upprättandet av ett utskott för internationella frågor underströk utrikesutskottet att det är viktigt att nordiska parlamentariker har möjligheter att aktivare än tidigare ta upp internationella frågor med nordiska aspekter. Det är speciellt viktigt att förstärka det nordiska samarbetet då det gäller integrationsutvecklingen och samarbetet i Norden. Utskottet förenade sig vidare om tanken på att bilda ett särskilt ministerråd bestående av de nordiska utrikeshandelsministrarna och ansåg att det finns skäl att förbättra motsvarande beredskap att behandla

integrationsfrågor på parlamentarikersidan i Nordiska rådet. Kommitténs förslag om att inrätta ett internationellt utskott bör därför grundligt övervägas.

Utskottet noterade att miljöfrågorna utgjorde ett centralt tema vid den 36:e sessionen och det ena huvudtemat vid den andra extra sessionen. Utskottet konstaterade att det i betänkandet var omöjligt att närmare ta ställning till miljöfrågorna på grund av deras stora omfattning, men ansåg allmänt att de nordiska länderna genom att samarbeta sinsemellan kan påskynda den internationella miljövärdens utveckling.

Det fanns behov av att förstärka samarbetsorganisationen och säkerställa dess fortbestånd mot bakgrund av att Nordiska rådet fått större politisk tyngd. Samarbetsministrarna intog en viktig ställning och utskottet förut-satte därför att samarbetsministern garanteras en tillräckligt stor och permanent medarbetarstab.

Utrikesutskottet förenade sig med Nordiska rådets juridiska utskott om att det i regeringens propositioner uttryckligen bör nämnas om ett lagförslag är ett resultat av nordiska överläggningar, varigenom man kan undvika att den nordiska rättsenheten bryts ner i samband med parlamentsbehandling.

Betänkandet låg till grund för riksdagsbehandlingen som ägde rum den 24 februari 1989.

Diskussionerna inleddes av utrikesutskottets ordörande *Markus Aaltonen*. Han konstaterade att Nordiska rådet årligen behandlar ett stort antal arbetsområden och frågor. Utrikesutskottet ville i sitt betänkande speciellt poängtera miljöfrågorna och Nordens förhållande till resten av världen. Redan i samband med utskottets betänkande över delegationens föregående berättelse ställde sig utskottet positivt till förhållandet mellan det nordiska samarbetet och den europeiska integrationsutvecklingen. Vidare ansåg utskottet att det vid sidan om den reservation som Finland gjorde vid sin anslutning till Nordiska rådet fanns ett stort antal internationella frågor där nordiskt samarbete i förhållande till resten av världen kunde utvidgas.

Beträffande Söderkommittén framhöll Aaltonen att den visade på möjligheter för parlamentariker att mera aktivt föra fram internationella frågor som innehåller nordiska perspektiv och att upprätta kontakter med andra internationella organisationer. Utskottet ansåg att dessa möjligheter är viktiga och alldeles speciellt i samband med förstärkandet av nordiskt samarbete, integrationsutvecklingen i Europa och samarbete mellan dessa. Utskottet intog vidare en positiv ståndpunkt till grundandet av ett speciellt ministerråd bestående av de nordiska utrikeshandelsministrarna. Beträffande bildandet av ett internationellt utskott i rådet noterade Aaltonen att utrikesutskottet inte haft tillfälle att närmare gå in på denna fråga och att man sålunda lämnat den öppen.

Aaltonen fäste uppmärksamhet vid att utrikesutskottet i sitt betänkande

underströk att samarbetsministern bör garanteras en tillräcklig och permanent stab.

Slutligen önskade Aaltonen utvidga det nordiska perspektivet. Finlands regering hade till alla arktiska länder på norra halvklotet riktat en inbjudan gällande en arktisk miljökonferens. Denna fråga borde vara framme också på Nordiska rådets möten. Extrasessionen i Helsingör var ett exempel på vad som kan uppnås på detta område. Miljövården bör vara ett av Nordiska rådets huvudteman under hela 90-talet. Miljön kan förstöras på flera områden så snabbt att rådet bör kunna samlas till egentliga krismöten med kort varsel. I dag är rådets maskineri och beslutsprocess för långsam för att kunna svara mot detta slags utmaningar.

Riksdagsman *Esko Helle* uttryckte i anledning av ett eventuellt internationellt utskott i rådet att greppet om de internationella frågorna i riksdagen och utrikesutskottet överhuvudtaget borde förstärkas.

Delegationens ordförande *Elsi Hetemäki-Olander* fann att utrikesutskottet på ett förtjänstfullt sätt satt sig in i delegationens berättelse och att de synpunkter som framlagts var mycket betydelsefulla för det kommande samarbetet. Bland synpunkterna på utvecklandet av samarbetsministerns verksamhetsområde var mycket värdefulla. Inom delegationen hade man redan i många år strävat mot att samarbetsministern och dennes medhjälpare skulle få bättre förutsättningar för sin verksamhet. På detta sätt kunde ökad snabbhet och flexibilitet uppnås i arbetet.

Hetemäki-Olander påminde om att också Östeuropa hör till Europa och att detta var viktigt att beakta i det pågående arbetet. De nordiska länderna var små i det europeiska sammanhanget och därför var samarbete mellan de nordiska länderna speciellt påkallat.

De nordiska länderna har tillsammans uppnått mycket, men möjligheterna har också lämnats outnyttjade. Sålunda har man inte i tillräcklig grad uppnått nordiska hemmamarknader och inte heller en täckande arbetsfördelning.

Integrationen i Europa ställer nya krav på de nordiska länderna men samtidigt har de aktiverat diskussionerna och förbättrat samarbetsförutsättningarna.

Beträffande miljöfrågorna har Norden varit mycket aktiv, bland annat medverkade Norden till att Östersjökommissionen bildades. För ett par år sedan arrangerade rådet en luftvårdskonferens i Stockholm och för tillfället förbereder man en havskonferens som skall äga rum nästa höst och som utgör fortsättning på den diskussion som fördes på extrasessionen i Helsingör.

I fråga om de arktiska områdenas miljö har sakerna framskridit långsamt och det är önskvärt att också denna fråga skulle gå framåt.

Riksdagsman *Jouko Skinnari* konstaterade att de nordiska länderna både har att vinna och förlora i den europeiska integrationsprocessen och att det därför var viktigt att komma överens om gemensamma riktlinjer

både i förhållande till Europarådet och frågor i EG. Det var vidare skäl att betona ett samarbete mellan Norden och Sovjetunionen och andra socialistiska stater, i all synnerhet mot bakgrunden av de ekonomiska reformerna i Sovjetunionen.

Riksdagsman *Ensio Laine* konstaterade att delegationens berättelse kommer relativt sent till behandling i riksdagen vilket medför att behandlingen blir en aning snäv.

Laine fann att det fanns många intressanta förslag i den internationella samarbetskommitténs sammandrag och fäste uppmärksamhet vid förslaget om att de nordiska länderna bör ta nya initiativ gällande den internationella miljöpolitiken sålunda att man skulle inleda ett arktiskt miljöforsknings-samarbete med Kanada, USA, Sovjetunionen och Japan samt att man skulle arrangera en internationell konferens om det arktiska samarbetet där man speciellt skulle behandla miljöfrågor.

Finland hade nyligen tagit initiativ till ett förslag om en miljökonferens gällande de arktiska områdena och det var skäl att starkt föra denna sak framåt. Från Sovjetunionens sida hade man föreslagit samarbete för utnyttjandet av mineralresurser på Kolahalvön samt om miljövärdssamarbete och också detta var av stort intresse. Det kunde finnas fog för ett avtal av typen Östersjöavtalet mellan de nordiska länderna och länderna i de arktiska områdena.

Tyngdpunkten i Nordiska rådets arbete ligger i sin helhet alltför ensidigt på Nordens förhållande till Västeuropa. Man har knappast alls beaktat utvecklandet av ett allmänuropeiskt samarbete, Nordens betydelse och möjligheterna i utvecklandet av samarbetet mellan öst och väst och Nordiska rådets samarbetsmöjligheter tex med Sovjetunionen. Blä har de förslag som Gorbatjov gjorde i sitt tal i Murmansk knappast alls beaktats ens av Finlands delegation.

Beträffande grundandet av ett internationellt utskott i rådet såg Laine inga hinder för detta, såframt det skedde under noggrant övervägande och med beaktande av de begränsningar som Finland hade fastslagit vid sin anslutning till rådet. Det var önskvärt att det allmänuropeiska samarbetet starkt skulle lyftas fram i ett sådant utskottsarbete.

Laine underströk slutligen att ministerrådets verksamhet närmare borde underställas riksdagens och utrikesutskottets bevakning.

I en replik till Laine underströk *Hetemäki-Olander* att den snabba integrationen i Västeuropa medfört att Nordiska rådet under det gångna året koncentrerat sina krafter på detta område. Nordiska rådet upprätthöll vidare kontakter enbart med internationella organisationer och inte med enskilda länder. Beträffande en snabbare tidtabell för färdigställandet av delegationens berättelse framförde *Hetemäki-Olander* att man nästa år strävade efter att få den till behandling genast när riksdagen i februari börjar sitt arbete.

Också riksdagsman *Ilkka-Christian Björklund* betonade att den europe-

iska integrationsprocessen utövade ett tryck på det nordiska samarbetet och att tyngdpunkten i diskussionerna därför låg här. Nordiska rådets roll som en brobyggare mellan öst och väst höll dock samtidigt på att förstärkas, vilket också Söderkommitténs betänkande visade.

Riksdagsledamot *Marjatta Väänänen* konstaterade att ett närmare samarbete med bl a Sovjetunionen och östdemokratier var en genomgående tanke i social- och miljöutskottets arbete. På det internationella planet hade utskottet föreslagit att Norden i FN bör framföra att den internationella miljövården i FN bör föras upp på samma nivå som nedrustningspolitiken. Utskottet har också framfört att Norden bör göra ett förslag om grundandet av en europeisk miljöfond för att på så sätt kunna överföra modern miljövardsteknik till sådana länder som förorsakar mycket gränsoverskridande föroreningar. Sådana länder är bl a Sovjetunionen, Polen och Tjeckoslovakien.

Riksdagsman *Gustav Björkstrand* framhöll att det endast finns ett effektivt sätt att utveckla det nordiska samarbetet, dvs grundandet av en nordisk kommission. Också detta alternativ borde ha beaktats när utrikesutskottet behandlade det nordiska samarbetet.

Riksdagsman *Mikko Elo* framhöll att också om mycket uppnåtts genom det nordiska samarbetet, så kunde resultaten ha varit bättre, speciellt under senare år. Finansieringen av det nordiska samarbetet är på en anspråkslös nivå, vilket samtidigt visar att ambitionsnivån är låg. Socialdemokraterna hade gjort ett förslag om en avsevärt ökad finansiering, genom vilken samarbetet kunde ha effektiverats betydligt. Utan en ökad finansiering är det svårt att tänka sig att det skulle bli nämnvärt mera fart i samarbetet.

Ett område där samarbetet mellan de nordiska länderna framskridit mödosamt var avskaffandet av handelshinder. Ofta hade man fina strävanden och mål i det nordiska samarbetet som dock var föga förpliktande. Ett exempel på detta var den ekonomiska handlingsplanen, som långt kunde ses som en lista från ländernas finansministerier över områden som skulle förverkligas också utan nordiskt samarbete.

I EG var ambitionsnivån mycket högre och utvecklingen snabbare. Exempel på detta var bl a harmoniseringen av utbildningen och strävan till ett enhetligare skattesystem i området.

Beträffande bildandet av ett internationellt utskott i rådet var det knappast någon risk för att detta skulle börja behandla frågor i samband med utrikes- och säkerhetspolitik. Det såg dock inte ut som om beslut om bildandet av ett sådant utskott kunde fattas under sessionen i Stockholm. Det var därför önskvärt att beslutet kunde fattas i november i Mariehamn.

Det var nu dags att stärka det nordiska samarbetet inklusive det nordiska samarbetets internationella roll. Nordiskt samarbete är speciellt betydelsefullt för Finland. Elo betonade vidare vikten av att man lär sig svenska och andra nordiska språk i Finland. Danskan är ett speciellt språk som det var skäl att åtminstone lära sig att förstå.

Det var slutligen kanske skäl att införa samma kutym i Finland som i de övriga nordiska länderna sålunda att parlamentet inte sitter medan sessionen pågår.

Riksdagsman *Björklund* konstaterade att utmaningen från integrationen i Europa samtidigt stärkt den nordiska identiteten. Integrationen innebär dock också faromoment. Demokratin i arbetslivet är en fråga som kan hamna i farozonen då marknaderna internationaliseras och gränserna suddas ut. En viktig fråga är hur den nordiska nivån kan bevaras och utvecklas under dessa förhållanden. Ett slags kärnfråga i detta sammanhang är det koncernfackliga samarbetet i Norden. Arbetsgivarna har ställt sig negativa till ett sådant samarbete och har därmed fattat tag i den första möjligheten som erbjuds att hindra stabiliseringen av den nordiska modellen under dessa förhållanden.

Riksdagsledamot *Väänänen* betonade att det nordiska samarbetet ingalunda hade stannat upp utan att det ständigt var på väg framåt. De stora frågorna i dag är miljösamarbetet och det internationella samarbetet. Rådets social- och miljöutskott har tagit flera initiativ i detta sammanhang bl.a. gällande en världsomfattande strategi för skogsvård. För detta ändamål behövs forskningsmedel på ministerrådets budget.

Vidare bör Nordiska investeringsbankens verksamhet utvidgas så att finansiering beviljas för export av miljöteknik till länder utanför Norden. En nordisk energibudget bör göras, varav Nordens befintliga och potentiella energiresurser framgår liksom också hur dessa resurser kan användas så att belastningen på miljön blir den minsta möjliga. Därvid bör användningen av naturgas speciellt beaktas.

De rekommendationer som rådet godkänner delas årligen ut till kännedom på riksdagsmännens bord, men en annan fråga är hur dessa rekommendationer förverkligas i den nationella lagstiftningen. Vid sidan om en ökad information om det nordiska samarbetet borde denna uppföljning av rekommendationer ingå i riksdagens arbete. Då jordbruksutskottet i Sveriges riksdag behandlade miljöministeriets budget tog det också upp till behandling Nordiska rådets nya program om miljövärd och havsvård och föreslog vidare anslag för detta ändamål i budgeten, vilka sedermera godkändes. Ett liknande tillvägagångssätt borde fås till stånd också i Finlands riksdag.

9.3 Ålands delegation

Delegationens berättelse till landstinget

Delegationens berättelse till landstinget över de för Åland väsentliga frågorna i Nordiska rådet under perioden 12 mars 1988 till 3 mars 1989 överlämnades till landstinget den 22 maj 1989.

Berättelsen undergick inte någon utskottsbehandling utan antecknades direkt till kännedom den 26 maj 1989. Vicetalmannen och rådsmedlemmen Karl-Gunnar Fagerholm presenterade berättelsen och påpekade att

de viktigaste frågorna i rådet under den aktuella perioden framför allt rört sig kring miljö, Norden och Europa samt genomförandet av kulturhandlingsplanen.

Vad gäller miljöfrågorna ägnade han speciell uppmärksamhet åt och redogjorde särskilt för Ålands ställningstagande till miljöhandlingsplanen vid andra extra sessionen i Helsingör. Han ansåg att den obetydliga ökning som föreslås i budgeten för år 1990 inte tyder på några allvarligt menade insatser vad gäller miljöfrågorna.

En annan viktig fråga har varit den väntade EG-integrationen och samarbetet med EG. Han konstaterade härvid att en positiv sak i sammanhanget varit att det verkar som om hotet från EG skulle ha sammansvetsat de nordiska länderna mer och att det tyder på att det nordiska samarbetet kommer att intensifieras betydligt i framtiden. Frågan om tillsättande av ett särskilt internationellt utskott inom Nordiska rådet har varit aktuell och Ålands delegation har varit positivt inställd till tanken och möjligheten att kunna medverka i ett sådant utskott.

Kulturhandlingsplanen har visat sig svår att genomföra kanske främst på grund av att medel saknats. Åland har inte anslutit sig till planen eftersom landskapets önskemål i fråga om representation i Nordiska kulturfonden inte har tillgodosetts. Däremot har Åland tillsammans med de andra självstyrande områdena fått representation på rotationsbasis i Nordiska dans- och teaterkommittén samt i styrningsgruppen för folkupplysning och vuxenutbildning.

Landstingsmannen och suppleanten i Nordiska rådet Pekka Tuominen valde att beröra det nordiska samarbetet ur en mera övergripande och principiell synpunkt. Han ansåg att integrationen och den nya teknologin för med sig stora sociala förändringar. För att bemästra den här utvecklingen måste man vara beredd att radera gamla attityder, se över organisationsformerna och formulera en ny politik. Han ansåg att man måste få mera liv i det relativt handlingssvaga nordiska samarbetet.

Han uppehöll sig i det stora hela vid Europaintegrationen som han behandlade utifrån olika aspekter. Han ansåg att man i det nordiska arbetet med olika sakfrågor bör lägga in ett EG-perspektiv, analysera hur EG:s inre marknad påverkar oss och framför allt på vilka olika sätt man kan påverka utvecklingen inom EG. Han framhöll speciellt arbetarrörelsens krav på att arbetet bör koncentreras på att ge ett konkret innehåll åt diskussionerna om den sociala dimensionen. Han ansåg att arbetet med att skapa den inre marknaden också måste få en social, en fördelningspolitisk och en facklig profil. Och så slutligen att man inom Norden har varit alltför rädd för att diskutera överstatlighet men att man nu måste vara beredd att föra en diskussion om för- och nackdelarna härav. Han konstaterade att man kan fråga sig hur utbredd bristen på insikt är om hur det internationella ekonomiska och politiska beroendet fungerar i Norden. Han ansåg att det finns stora brister i ett övernationellt synsätt där alla är

beroende av alla. Och att man måste se vad som kommer att hända där och hur möjligen den delen av Europa kan vara med i den fortsatta processen.

Enkel fråga

Landstingsman Lasse Wiklöf ställde en enkel fråga till landskapsstyrelsen angående vilka åtgärder landskapsstyrelsen avser vidta för att undanröja kravet på kunskaper i finska vid nordisk rekrytering inom hälso- och sjukvården på Åland. Hälso- och sjukvårdspersonal, som är medborgare i annat nordiskt land och som nu önskar utöva sitt yrke på Åland är underkastade vad som särskilt är stadgat i överenskommelsen mellan Finland, Norge, Sverige och Danmark om godkännande av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet. Överenskommelsen i fråga utarbetades och godkändes av de nordiska länderna innan de självstyrande områdena hade rätt att medverka i Nordiska ministerrådets arbete på det sätt som idag sker. I överenskommelsen sägs att "Finland kan för godkännande kräva att sökanden har tillfredsställande kunskaper i det finska språket". I samband med att landstinget godkände konventionen uttalade lagutskottet som sin åsikt att "eftersom krav på kunskaper i finska inte är en förutsättning för anställning på Åland och landskapet dessutom står utanför språklagens allmänna bestämmelser, har utskottet med anledning av motiveringarna dragit slutsatsen att berörd artikel i praktiken inte är tillämpbar för landskapets del". Denna tolkning har inte beaktats i Social- och hälsovårdsministeriets direktiv. I praktiken har det lett till att personer som har annat nordiskt medborgarskap än finskt inte kan få ordinarie anställning inom hälso- och sjukvårdssektorn på Åland om de inte har kunskaper i finska språket. För finska medborgare däremot gäller inget krav på kunskaper i finska språket för sådan ordinarie anställning.

Frågan besvarades den 13 mars 1989 av vicelantrådet May Flodin. På basen av social- och hälsovårdsministeriets tillämpningsdirektiv krävs idag kunskaper i finska av norska, svenska och danska medborgare för ordinarie anställning inom hälso- och sjukvårdssektorn. Landskapsstyrelsen har uppmärksammat konflikten mellan ministeriets tillämpningsdirektiv och landskapet Ålands lagfästa ställning enligt självstyrelselagen som enspråkigt svenskt område. Efter olika uppvaktningar hos Medicinalstyrelsen och sedermera hos Social- och hälsovårdsministeriet om att direktiven skulle omprövas har landskapsstyrelsen fått ett positivt besked från ministeriet, där de förklarat sig villiga att utreda möjligheterna till en korrigerande av det aktuella missförhållandet som enligt ministeriets åsikt dock kräver en lagändring. Landskapsstyrelsen kan inte godkänna de lagtolkningar som ministeriet givit uttryck för och har vidtagit ytterligare åtgärder i syfte att möjliggöra ordinarie anställning av nordisk hälso- och sjukvårdspersonal i landskapet Åland utan krav på kunskaper i finska språket. Efter en omfattande självstyrelsepolitisk debatt antecknades landskapsstyrelsens svar till kännedom.

Delegationens verksamhet

Ålands delegation i Nordiska rådet har under år 1989 hållit tio sammanträden. Vid delegationens sammanträde den 27 januari diskuterades och avgavs utlåtande över rådets medlemsförslag om ökat nordiskt samarbete i internationella frågor, upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete och inrättandet av ett internationellt utskott. Delegationen ställde sig positiv till organisationsförändringar som leder till ökade nordiska insatser på det internationella planet. Samtidigt framhöll delegationen att olika organisationsförändringar inte får innebära att den rätt som de självstyrande områdena har idag enligt Helsingsforsavtalet innebär någon form av tillbakagång. Detta gäller således både organisationsförändringar på parlamentarikerplan och olika föreslagna organisationsförändringar på tjänstemannaplanet inom arbetet i Nordiska ministerrådet. Den 25 april behandlades delegationens utlåtande över medlemsförslaget om direktval till Nordiska rådet.

Under året har också olika grupper och enskilda medlemmars initiativ till medlemsförslag diskuterats. Inget av förslagen har dock kunnat slutbehandlas så att man på basen härav kunnat utarbeta något medlemsförslag. Vid olika möten har frågan om de självstyrande områdenas representation i de nordiska samarbetsorganen på kulturområdet och om egen representation i Kulturfonden varit föremål för diskussion. I slutet av året kunde frågan om representation i Kulturfonden lösas. Frågan har hittills utgjort ett hinder för landskapsstyrelsen att ansluta sig till den nordiska kulturhandlingsplanen. Frågan om det åländska engagemanget inom idrottsområdet har varit föremål för diskussion vid flera tillfällen. Man har enats om att tillse att Åland ges möjlighet att delta i det framtida nordiska idrottsarbetet.

Vid sammanträde den 11 maj redogjorde landskapsstyrelseledamoten Göran Bengtz för de initiativ han tagit i landskapsstyrelsen med förslag om tillsättande av en särskild grupp med uppgift att utreda inom vilka områden det är möjligt att lagstiftningsvägen avskaffa tekniska handelshinder i Norden. Syftet med projektet har också varit att Åland på så sätt skulle kunna bidra till det gränsregionala samarbetet med erfarenhet av hur sådana frågor kan lösas för ett självstyrt område.

Vid delegationens möte den 29 juni informerade verksamhetsledaren för Nordens institut på Åland, Søren Hvenekilde för institutets planer under de kommande åren. Han berättade särskilt om en konferens som planeras hållas i juli 1991 med representanter för Åland, Öland, Gotland, Bornholm, Dagö och Ösel.

I början av året inbjöd Ålands delegation Nordiska rådet att hålla sina samlade utskottsmöten i Mariehamn den 12–15 november. Rådet beslöt också under året att en extra session skulle hållas i samband härmed i Mariehamn den 13 november 1989. Delegationens medlemmar nedlade ett stort engagemang i arbetet med höstmötena och den tredje extra sessio-

nen i Mariehamn. Temat för sessionen var europafrågor och gav inspiration för de fortsatta europadiskussionerna i Ålands landsting.

9.4 Islands delegation

Delegationens berättelse till Alltinget

Delegationens berättelse till Alltinget över nordiskt samarbete från mars 1988 till mars 1989 framlades i Alltinget 24 april 1989 tillsammans med utrikesministrarnas berättelse om utrikesfrågor och den nordiske samarbetsministrarnas berättelse om Nordiska ministerrådets verksamhet 1988 – 1989.

Det har länge varit ett önskemål hos den isländska delegationen att det i Alltinget framläggs en särskild berättelse om Nordiska ministerrådets verksamhet. Delegationen välkomnade därför att den nordiske samarbetsministern för andra gången framlade en sådan berättelse. Debatten i Alltinget om de tre ovannämnda berättelserna blev dock, av tidsskäl, gemensam.

Den dåvarande nordiske samarbetsministern Jón Sigurðsson redogjorde i debatten den 24 april för sin berättelse och framförde bla att samarbetet under den period berättelsen avsåg, i ökad omfattning, inriktats på att styrka de nordiska länderna utåt. Ministern noterade särskilt miljöfrågornas ökade prioritet och behandlingen av dem vid rådets extrasession i Helsingör. Han anförde, att för islänningar var kampen, nu mot förorening av havet, att jämföra med den kamp som tidigare kämpats för utökade fiskerizoner. Han hänvisade också till den omfattande behandling som Europafrågorna fick inom Nordiska rådets ramar.

Ministern redogjorde för de tio ministerrådsförslag som framlagts och behandlats vid senaste rådsession. Till slut redogjorde han för de åtgärder som ministerrådet vidtagit för att styrka de nordiska länderna inåt, och nämnde då särskilt Norden som hemmamarknad, Norden som en gemensam transportmarknad och ökad nordiskt samarbete på kultur- och utbildningssektorn samt Nordbors rättigheter i andra nordiska länder än hemlandet.

Ólafur G. Einarsson, delegationens ordförande, uttryckte i sitt tal i debatten tillfredsställelse över att den nordiske samarbetsministern nu, för andra gången, framlagt en berättelse för Alltinget om Nordiska ministerrådets verksamhet. Han anförde att Islands delegation länge hade ansett det som sin skyldighet att gentemot Alltinget redogöra för Nordiska rådets verksamhet och göra det därigenom möjligt för de alltingsrepresentanter som inte sitter i Nordiska rådet att diskutera och framföra synpunkter på rådets arbete. Han betonade vikten av att knyta rådsarbetet närmare till de nordiska parlamentens och departementens arbete. Syftet med rådets arbete kunde i många fall först till fullo uppnås genom lagstiftning och målmedvetet arbete på hemmaplan.

Han redogjorde i sitt tal bla för delegationens arbete och möten, för

arbetet i rådets utskott, för diskussionerna vid rådets 37:e session samt för arbetet i rådets internationella kommitté.

Ragnhildur Helgadóttir och *Geir Haarde* tackade i sina tal särskilt för att man i Alltinget beretts möjlighet att dryfta det internationella arbete som bedrivs bla i Nordiska rådet, Europarådet och IPU.

Þorsteinn Pálsson anförde bla att det nordiska samarbetet under senare år hade blivit så omfattande och mångfacetterat att det var enastående. Det sträckte sig inte bara till parlament och regeringar utan även till nästan alla frivilliga organisationer i Norden. Kontakter mellan regeringsorgan och regeringar sker för det mesta direkt mellan ministerierna eller genom Nordiska ministerrådet. Denna positiva utveckling väcker frågan om det inte vore möjligt att rationalisera inom utrikestjänsten, men inte genom ensidigt nedläggande av isländska ambassader i Norden, utan genom förhandlingar med regeringarna i övriga Norden om att de samtliga nedlägger sina ambassader i Norden och upprättar i stället gemensamma nordiska informationskontor. Det skulle innebära att det i varje huvudstad upprättades ett litet informations- och servicekontor för allmänheten. Detta skulle visa det nordiska samarbetets styrka och omfattning samtidigt som det skulle tillgodose naturliga rationaliseringskrav. Därigenom skulle också medel lösgöras för att expandera utrikestjänsterna i andra länder, vilket är ett, för de nordiska länderna, gemensamt behov.

Danfríður Skarphéðinsdóttir framförde att det, med hänsyn till omfattningen av Nordiska rådets verksamhet, varit bättre om man hade haft en särskild debatt om ministerrådets och rådets berättelser och beräknat tillräckligt lång tid för den. Hon hänvisade till samarbetsministerns uttalande om vikten av att styrka de nordiska länderna inåt, särskilt på det ekonomiska området och miljöområdet, och betonade behovet av att Norden gemensamt försökte påverka utvecklingen i Europa.

Hon anförde att på Västnordens parlamentariska samarbetsråds årliga möten hade miljöfrågorna intagit en central ställning. Med hänsyn till att de förslag, som antagits vid rådets sista möte på Grönland sommaren 1988, var till behandling i utrikesutskottet, framfördes önskemålet om att de inte behövde bli föremål för ytterligare behandling i rådet och att regeringen vidtog åtgärder för att genomföra dem.

Hon uttryckte tillfredsställelse över planerna på att ajourföra handlingsplanen om havsmiljö och påminde om att Västnordens parlamentariska Samarbetsråd sista år hade antagit en rekommendation om denna fråga.

Beträffande jämställdhetsfrågor förklarade hon sig enig i ministerrådets handlingsplan om jämställdhet och nämnde särskilt planerna på att genomföra en undersökning om könsens lönevillkor. Hon betecknade Nordiskt forum som ett positivt initiativ.

Friðjón Þórðarson redogjorde i sitt tal för miljöfrågorna i Nordiska rådet och deras behandling på extrasessionen i Helsingör.

Eiður Guðnason uttryckte besvikelse över att de rekommendationer som

antagits i Västnordens parlamentariska Samarbetsråd inte lett till åtgärder. Beträffande det nordiska samarbetet anförde han att det var till stor nytta för islänningar. Diskussioner om internationella frågor präglar numera nordiskt samarbete och miljöfrågorna är exempel på ett område där Nordiska rådet har tagit ett intressant internationellt initiativ. Miljöfrågorna kommer också att prägla rådets session i Reykjavik 1990.

Den av rådet upprättade internationella kommitté, som har avgivit ett betänkande, har bl a föreslagit att det upprättas ett internationellt utskott i rådet. På grund av att det inte råder enighet i rådet om detta har frågan hänvisats till juridiska utskottet.

Eiður Guðnason beskrev juridiska utskottets arbetsuppgifter och däribland uppföljningen av Nordiskt forum och utskottets förslag om fördelning av förtroendeposter i rådet. Beträffande nordiskt radio- och TV-samarbete anförde han att det fortfarande fanns en möjlighet att hyra in sig på en satellit för en nordisk kanal för nyhets- och idrottssändningar samt film. Till slut betonade han vikten av att bereda islänningar möjlighet att tala isländska i Nordiska rådet med hänvisning till att det var en fråga om jämlikhet.

I sitt slutanförande stödde *Jón Baldvin Hannibalsson* utrikesminister Þorsteinn Pálssons förslag om gemensamma informationskontor i Norden i stället för ambassader. Han noterade att arbetet i Alltinget påverkades av Nordiska rådets arbete vilket syntes bl a av att Alltinget inte kunde hålla möten samtidigt som rådet håller sessioner. Han noterade vidare att många tjänstemän i nyckelpositioner i departementen lade ned tidskrävande arbete på nordiskt plan. Huvuddelen av arbetet bedrevs sålunda inte i utrikesdepartementet. Han anförde bl a som skäl för upprättandet av nordiska informationskontor att import från övriga Norden till Island var stor men exporten dit liten.

Delegationens verksamhet

Delegationen har under perioden, som denna rapport avser, hållit sju möten.

Delegationen diskuterade under året bl a medlemsförslag A 877/j om direkta val i Nordiska rådet, som delegationen avstyrkte.

Delegationen diskuterade erfarenheterna av rådets 37:e session. Därvid framkom åsikten att generaldebatten varit för lång och att man eventuellt kunde stänga talarlistan tidigare. Man ansåg att erfarenheterna av den begränsning av talartiden som införts var goda. Det påtalades att det gick för lång tid från det att talen hölls och tills de framlades för pressen och andra.

Det anfördes i delegationen att samarbetet mellan Islands delegation och den färöiska och den grönländska delegationen borde förbättras, särskilt under sessionerna.

Det anfördes, utan att majoriteten ställde sig bakom det, att tolkning till och från isländska borde införas i Nordiska rådet.

Förberedelser för 38:e sessionen diskuterades med jämna mellanrum i delegationen.

Förslag till ändring av Alltingskansliets organisation hänvisades till delegationen. Ett förslag, som skulle ha inneburit en ökad integration av delegationens sekretariat i Alltingets kansli, avslogs. Resultatet blev att sekretariatet behöll sin självständiga status.

Delegationen diskuterade juridiska utskottets förslag till fördelning av rådets förtroendeposter. Det rådde delade meningar om förslaget. De, som stödde förslaget om valkommitté, ansåg att man borde försäkra att alla delegationer var representerade där. Den åsikten framkom vidare att delegationernas rätt att suveränt välja sina representanter i presidiet var ett grundläggande folkrättsligt princip och att alla delegationer borde vara representerade där med lika många representanter.

De problem som uppstått vid att isländska studenter har fått svårare att komma in på universitet och högskolor i Danmark och Sverige diskuterades och delegationen anmodade den isländska kultur- och utbildningsministern att ta frågan upp med svenska utbildningsministern under hans besök i Island samt i Nordiska ministerrådet.

Rådets konferens om havsförening förbereddes i delegationen genom möten med sakkunniga på området.

Rådets extrasession i Mariehamn förbereddes i delegationen genom möte med departementschefen i utrikesdepartementet som redogjorde för EG/EFTA förhandlingarna.

Journaliststipendier, sammanlagt 60 000 SEK, har tilldelats sex isländska journalister för att bli studera Danmarks Radios kultur- och utbildningsinstitutioner, — lokal- och landsomfattande tidningar i Sverige, — för att samla in material för radioprogram om det grönländska samhället, — för att jämföra etiska regler för journalister i Norge och Island.

9.5 Norges delegasjon

Delegasjonens rapport og Regjeringens melding

Delegasjonens rapport fra Nordisk Råds 36. sesjon og 2. ekstrasjesjon ble 23. januar 1989 sendt Stortinget som tillegg til Regjeringens melding om det nordiske samarbeidet (St.meld. nr. 30 for 1988—89).

Delegasjonen kunne slå fast at miljøvern og kamp mot havforurensninger hadde stått høyt på Nordisk Råds arbeidsliste i denne rapportperioden. 16. november 1988 møttes plenarforsamlingen for annen gang i Rådets historie til en ekstrasjesjon for å diskutere samarbeidsprogrammer på disse områdene, og en lyktes i å komme fram til resultater som gir løfter om en sterkt økende innsats i løpet av de nærmeste år.

Delegasjonen ga uttrykk for at vi står foran en tid med mange viktige oppgaver i det nordiske samarbeidet. Planene finnes og samarbeidsviljen er påtagelig. Den tredje komponent, finansieringen av det nordiske samarbeid, står imidlertid langt tilbake å ønske, og det er således grunn til å

frykte at det fortsatt vil være stor sprik mellom planer som parlamentarikerne anbefaler iverksatt og finansieringen av disse fra Ministerrådets side.

Det ble slått fast at det fra *delegasjonens* side har vært full oppslutning om kravet om faste normer for finansieringen av konkrete nordiske samarbeidsprosjekter.

I stortingsmeldingen tok *Regjeringen* utgangspunkt i at det hadde vært et høyt aktivitetsnivå i det nordiske samarbeidet i 1988, og at arbeidet i stor grad hadde vært preget av den utviklingen som pågår i Europa forøvrig.

Som et ledd i styringen av Ministerrådets arbeid var det lagt stor vekt på evaluering og effektivisering av det nordiske samarbeidsapparatet. Oppmerksomheten hadde også vært rettet mot spørsmålet om en mer effektiv behandling av de initiativ og rapporter i form av rekommandasjoner og meddelelser som utgjør en del av samspillet mellom Nordisk Råd og Ministerrådet. Ved omorganiseringen av den norske stedfortrederordningen høsten 1988 hadde *Regjeringen* styrket det nasjonale samordningsapparat for nordiske saker ved å etablere en ordning med fast stedfortreder i heltidsfunksjon som samtidig er daglig leder av Nordisk Sekretariat/Stedfortrederkontoret i Utenriksdepartementet. Stedfortrederkontoret består i tillegg til stedfortreder (avdelingsdirektør) av én spesialrådgiver og to saksbehandlere.

Komitéinnstillingen

Utenriks- og konstitusjonskomiteen i Stortinget avgav 17. februar 1989 sin innstilling om det nordiske samarbeidet foregående år.

Komiteen tok utgangspunkt i at arbeidet innen de nordiske samarbeidsorganer i stor grad hadde vært preget av den utvikling som pågår i Europa forøvrig. Komiteen konstaterte at dette var i samsvar med Oslo-sesjonens henstilling til Ministerrådet om mer aktivt "å samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosess innebærer".

Komiteen fant det betydningsfullt at det lyktes Nordisk Råds ekstrasesjon i november 1988 å komme fram til klare avgjørelser i arbeidet med et omfattende miljøprogram og en handlingsplan mot havforurensningene, og at både Nordisk Industrifond og Investeringsbanken er trukket inn i arbeidet for et bedre miljø. Komiteen hadde merket seg at det i delegasjonsrapporten ble gitt uttrykk for ønsket om økt internasjonalt engasjement fra nordisk side i miljøvernarbeidet, både fra regjeringenes og parlamentariskernes organer.

Komiteen kommenterte det program som ble vedtatt for bistandssamarbeidet etter Oslo-sesjonen, og fant det interessant at programmet bl a vurderer en regional innsats i Mellom-Amerika samtidig med at Norden/SADCC-initiativet utvikles videre og at arbeidet med å utvikle en samordnet bistand til et framtidig Namibia tas opp.

Komiteen håpet at utvekslingsprogrammet **NORDPLUS** ville bidra po-

sitivt til et tettere utdanningsfelleskap. Videre måtte komiteen konstatere at en viktig del av det nordiske kulturelle felleskap ikke lot seg realisere i og med bortfallet av Tele-X og TV-samarbeid knyttet til satellittoverføringer.

Komiteen understreket avslutningsvis nødvendigheten av at samordningen av nordiske samarbeidsspørsmål på regjeringssiden får en plass, bemanning og status som setter Regjeringen og samarbeidsministeren i stand til å delta med full kraft i de viktige politiske og faglige oppgaver vi står foran i nordisk sammenheng.

Stortingsdebatten

Stortinget drøftet Regjeringens melding og delegasjonsrapporten 23. februar 1989 med utgangspunkt i Utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling.

Johan Buttedahl (Sp) var saksordfører, og innledet med å si at Nordisk Råd siden 1985 har gjennomført viktige deler av sin samarbeidspolitik med utgangspunkt i en samlet økonomisk handlingsplan. Til den forestående sesjonen i Stockholm hadde Ministerrådet lagt fram en handlingsplan for perioden 1989–92 med tittelen "Et sterkere Norden". Målet med denne var det samme som for den foregående, nemlig å bidra til økt vekst og bedret sysselsetting i Norden. Buttedahl fant det særlig interessant å peke på den sentrale plass forholdet mellom økonomi og miljøspørsmål hadde fått i den nye handlingsplanen. Buttedahl sa videre bl. a. at EF's beslutning om å etablere et marked har preget det interne arbeidet i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd det siste året. Det er gitt høy prioritet til arbeidet med å samordne nordiske tiltak for å møte de utfordringer den europeiske integrasjonsprosessen vil innebære. Det er en tendens til å fokusere mer på hva det nordiske samarbeidet ikke er blitt, enn på hva som virkelig er skapt gjennom felles nordiske anstrengelser, sa Buttedahl. Men skal 'Norden' fortsatt representere et positivt begrep internasjonalt, forutsetter det politisk vilje til konkret å satse på det nordiske samarbeidet. Han savnet således det nordiske perspektivet i den EF- og Europadebatt en nå hadde gående i Norge.

Kjell Magne Fredheim (A) ga uttrykk for støtte til den evaluering som Ministerrådet hadde satt i gang av sin egen organisasjon, bl. a. med tanke på en mer effektiv oppfølging av initiativ fra Nordisk Råds side. Videre kommenterte han Ministerrådets konklusjon om at en nordisk omsetningsavgift, "noms", ikke ville være en aktuell finansieringsmåte for det nordiske samarbeidet, og Fredheim fant at dette sannsynligvis var en korrekt vurdering. Ministerrådet hadde imidlertid ikke utredet alternative finansieringsformer, noe Budsjett- og kontrollutvalget hadde bedt om.

Jan P. Syse (H) sa at det også hører med i bildet at det nordiske budsjettet totalt hadde fått en større realvekst enn de nasjonale budsjetter, og at vi kanskje burde innse det realistiske i at en viser en viss forsiktighet

når det gjelder budsjettene vekst. Det har lett for å bli slik at det er stadig nye krav på mer penger som skal være målestokken på hvilket arbeid som gjøres. Syse antydte at det videre arbeid med miljøvernsspørsmålene vil sette det nordiske samarbeidet på en meget nyttig prøve. Nye krav vil komme fra nordiske parlamentarikere om økt innsats på miljøområdet. Men uten at vi selv i våre egne land og innenfor en nordisk ramme makter å flytte posisjoner og skape en konkret felles plattform å stå på, vil vi ikke få særlig gjennomslagskraft. Syse mente at den ekstraordinære sesjonen i Helsingør ga et resultat som tilsa at slike sesjoner kan gi Nordisk Råd et puff framover i helt spesielle situasjoner. Men han advarte mot at ekstraordinære sesjoner skulle utvikle seg til å bli nærmest et ordinært innslag i Nordisk Råds arbeid.

Spørsmålet og utfordringen til de politiske organer bir om vi har den tilstrekkelige vilje og handlekraft til å trekke de praktiske konsekvenser av vår miljøkunnskap, sa *Svein Alsaker* (KrF) Den løpende behandlingen av havforurensningsplanen vil bli en viktig prøvestein på vår vilje og evne til samarbeid, dette bl. a. fordi denne planen forutsetter nasjonale handlingsplaner på en rekke områder, med klare krav om reduserte utslipp innenfor fastsatte tidsgrenser.

Reiulf Steen (A) hadde bare begrenset tro på mulighetene for å samordne i stort og avgjørende omfang de nordiske tiltak for å møte den utfordring som den europeiske integrasjonsprosessen innebærer. De nordiske land har ulik sikkerhetspolitisk orientering, og delvis av den grunn har en også ulik orientering i forhold til EF. Han ga uttrykk for en følelse av at det sannsynligvis vil skje her som det har skjedd så mange ganger tidligere, at det er begivenheter og utviklingen utenfor Norden som vil komme til å avgjøre også utviklingen av det nordiske samarbeidet på dette området, særlig da forholdet mellom Comecon og EF. Steen håpet at Nordisk Råd i fellesskap kunne engasjere seg i utviklingen i Mellom-Amerika.

Arne Skauge (H) var særlig opptatt av de organisatoriske rammebetingelser i det nordiske samarbeidet. Kravet til tempo i beslutningsprosessen øker, og vi må nå se alvorlig på andre former for beslutningsvirksomhet og drøfte organisasjonsmønsteret for hvordan vi behandler de internasjonale spørsmål i Nordisk Råd. En slik effektivisering må samtidig foretas under hensyntaken til at det er grenser for hvor mye tid de nasjonale parlamentarikerne kan tilbringe i de nordiske politiske fora.

Theo Koritzinsky (SV) tok bl. a. opp spørsmålet om opprettelsen av et internasjonalt utvalg i Nordisk Råd, og understreket at et slikt utvalg ikke skal sette spørsmålstegn ved at det er regjeringene i Norden som utøver utenrikspolitikk. Det arbeidet i et internasjonalt utvalg i Nordisk Råd handler om, er å samordne parlamentarikerens tenkning og muligheter til å være med og gi impulser til regjeringene. Han hadde likevel full forståelse for at en ikke kan presse inn i dette internasjonale utvalget militærpolitiske diskusjoner eller vedtak. Det ville bryte den konsensus om at slik spørsmål

skal holdes utenfor Nordisk Råd som spørsmål som skal føre fram til vedtak.

Thea Knutzen (H) sa at skrinleggelsen av Tele-X-prosjektet var et tydelig tilbakeslag, og innebar at vi ikke var kommet særlig lenger enn for 10 år siden når det gjaldt utveksling og sending av programmer fra andre nordiske land i nabolandene. Alle nordister er enige om at økt språkforståelse de nordiske land imellom er en av de viktigste forutsetningene for økt og bedre samarbeid. Hun oppfordret derfor samarbeidsministrene til å ta initiativ til at alle de nordiske land parallelt foretar en analyse av de spørsmål som knytter seg til det nordiske samarbeidet på radio- og TV-området.

Samarbeidsminister *Bjarne Mørk Eidem* (A) redegjorde for arbeidet med et nordisk arbeidsprogram for perioden 1989–92, som var forventet å bli godkjent av Ministerrådet i juni og deretter ville bli oversendt Nordisk Råd for behandling. Arbeidsprogrammet vil omfatte de viktigste nordiske samarbeidsområdene med relasjon til den europeiske integrasjonsprosessen, og skal være konkret og angi tidsfrister for tiltak og initiativer som regjeringene ønsker å vedta i fellesskap i perioden. Samarbeidsministeren kommenterte også den evaluering og effektivisering av ministerrådsorganisasjonen som var i gang, og at Regjeringen som ledd i dette arbeidet hadde fått en fastere stedfortrederordning, med et nordisk kontor i Utenriksdepartementet.

Kjell Magne Bondevik (KrF) mente at det hadde skjedd viktige ting i det nordiske samarbeidet i den senere tid, tross klager over at Nordisk Råd gjør for lite. Også han ville særlig peke på det som var gjort innenfor miljøsektoren, og at et felles nordisk miljøsamarbeid ikke måtte brukes som unnskyldning for å la være og treffe de nødvendige nasjonale tiltak på dette området. Videre understreket han viktigheten av at en i det nordiske samarbeid kan komme fram til mest mulig felles retningslinjer for virksomheten innen bio- og genteknologien.

Universitetslektorater i nordiske språk

I Stortingets spørretime 3. mai 1989 tok *Thea Knutzen* opp spørsmålet om besetningen av universitetslektorater i nordiske språk. Hun pekte på at universitetenes harde interne prioriteringer fører til at disse stillingene blir stående ubesatte i lang tid, til tross for at det dreier seg om faste stillinger. Fra et nordisk synspunkt er dette svært beklagelig. Økt språkforståelse er ett av hovedmålene i kulturhandlingsplanen, og vi vet at disse lektoratene betyr mye også i videre kulturelt samarbeid, sa Knutzen. Hennes spørsmål til kulturministeren var derfor om han kunne tenke seg å medvirke til at en får forpliktende avtaler, evt. andre løsninger, som sikrer kontinuitet i disse stillingene.

Statsråd *Hallvard Bakke* sa at de nordiske land er enige om å fremme undervisningen i nabolandenes språk, kultur og samfunnsforhold, og at

det bl. a. er opprettet egne faste undervisningsstillinger til dette formål. En vanskelig budsjett situasjon hadde ført til at stillingene i dansk og svensk ved Universitetet i Bergen og svensk ved Universitetet i Oslo hadde vært ubesatt i noe lengre tid enn hva som er vanlig. Bakke sa at innenfor sine budsjett rammer er det universitetenes ansvar å organisere sin virksomhet slik at nasjonale målsettinger kan oppfylles. Han hadde tillit til at de nevnte universiteter ville bestrebe seg på å få de ledige lektoratene besatt så raskt som mulig, og så derfor ingen grunn til at det skulle inngås spesielle forpliktende avtaler om disse stillingene.

Spørsmål til Danmarks regjering

I september rettet *Ragna Berget Jørgensen* spørsmål til den danske regjering om Danmark ville støtte Norge, Sverige og Finlands forslag på det kommende møte om Montreal-protokollen i november om å bidra til en rask avvikling av produksjon og bruk av ozon-nedbrytende stoffer, eller om en fortsatt ville støtte de mindre ambisiøse forslag fra EF. Berget Jørgensen viste til at den danske miljøvernminister under Nordisk Råds sesjon i Stockholm hadde opplyst at Danmark ikke kunne være med på de øvrige nordiske lands reduksjonsinitiativ grunnet ulikheter i økonomi og næringsstruktur, og hun ba ministeren gi en nærmere redegjørelse for dette.

I sitt svar ga den danske miljøvernminister uttrykk for at Danmark ønsker en like hurtig avvikling av produksjon og forbruk av ozon-nedbrytende stoffer som de andre nordiske land, og at det er positivt at forhandlinger nå er i gang om en kraftig skjerpelse av Montreal-protokollen. Den danske regjering er overveiende enig i linjen i EF-landenes forslag, som bl. a. avspeiler at den danske regjering i EF har arbeidet intenst for å få innført strenge reduksjonsmål. M. h. t. begrensning av CFC ga miljøvernministeren uttrykk for at EFs forslag er mer vidtgående enn Norge, Sverige og Finlands. Den danske regjering legger vekt på et fortsatt nordisk samarbeid når det gjelder å prege internasjonale målsettinger om skjerpelse av Montreal-protokollen, sa den danske miljøvernminister i sitt svar.

Utenriksministerens redegjørelse for Stortinget

I sin redegjørelse for Stortinget 18. desember 1989 viste utenriksminister *Kjell Magne Bondevik* til at Nordisk Råd under sin ekstrasesjon i november hadde gitt et positivt svar på president Gorbatsjovs utspill om parlamentarisk kontakt med de nordiske land. Gorbatsjovs utspill burde etter Bondeviks syn kunne imøtekommes uten at det etablerte nordiske samarbeidsmønster rokkes. På enkeltområder som tradisjonelt dekkes av det offisielle nordiske samarbeidet, som for eks. på miljø- og kulturområdet, burde det foreligge muligheter for parlamentariske kontakter. Bondevik ga i sin redegjørelse uttrykk for at det all-europeiske reisverk må ha flere bærebjelker. Vår politikk må ta utgangspunkt i dette, og vi må anlegge

et bredt perspektiv. Han pekte på at vi bl. a. må sørge for at det nordiske samarbeid fortsatt har sin plass i det skiftende internasjonale bilde, både til beste for våre lands borgere og som eksempel for andre som søker nye samarbeidsordninger seg imellom.

Delegasjonen etter Stortingsvalget

Stortingsvalget i september 1989 førte til regjeringsskifte og følgende sammensetning av Stortinget for perioden 1989 – 1993 (mandater i foregående periode i parentes):

Arbeiderpartiet	63 mandater (71)
Høyre	37 mandater (50)
Fremskrittspartiet	22 mandater (2)
Sosialistisk Venstreparti	17 mandater (6)
Kristelig Folkeparti	14 mandater (16)
Senterpartiet	11 mandater (12)
Aune-listen	1 mandat (0)

Stortinget er fra og med dette valget utvidet med 8 mandater til ialt 165 mandater.

Valget førte også til relativt store konsekvenser for den norske delegasjonen til Nordisk Råd, som fra 7. november 1989 har denne partivise sammensetningen (antall medlemmer siste Stortingsperiode i parentes):

Arbeiderpartiet	8 medlemmer (9)
Høyre	4 medlemmer (6)
Fremskrittspartiet	3 medlemmer (0)
Sosialistisk Venstreparti	2 medlemmer (1)
Kristelig Folkeparti	2 medlemmer (2)
Senterpartiet	1 medlemm (2)

Av delegasjonens faste medlemmer er hele 16 nye i forhold til siste valgperiode, 1988 – 89.

Tidligere samarbeidsminister *Bjarne Mørk Eidem* overtok som delegasjonens leder og *Thea Knutzen* som nestleder.

Ny sekretariatsleder

1. desember 1989 overtok *Kjell Myhre-Jensen* som sekretariatsleder i Stortingets delegasjon. Han avløste *Gudvin Låder Ve*, som etter 18 år som sekretariatsleder gikk over i stilling som spesialrådgiver hos Stortingets direktør. Kjell Myhre-Jensen har tidligere erfaring fra Nordisk Råd som utvalgssekretær for Økonomisk utvalg og som stedfortredende presidiesekretær, og han kom nå fra Utenriksdepartementet/sekretariatet for nordisk samarbeidsminister.

9.6 Sveriges delegation

Val av 20 medlemmar och 20 suppleanter till Nordiska rådet företogs den 5 oktober 1989.

Delegationens berättelse 1988

I anslutning till berättelsen, överlämnad den 27 oktober 1988 och behandlad i riksdagen den 8 februari 1989, väcktes en flerpartimotion om handlingsplanen Norden som kulturell hemmamarknad av *Karin Söder* (c) m fl. Motionen innehöll 15 yrkanden med konkreta krav på verkställande. Utrikesutskottet, som i och för sig omfattade yrkandena, hänvisade till den nordiska kulturhandlingsplanen, där dessa var under övervägande.

Liksom tidigare år motionerade *Karl Erik Eriksson* (fp) om en nordisk ombudsman. Syftet var att få en samlad rådgivningsmyndighet, som kunde upplysa om praktiska hinder och gå de medborgare tillhanda som har nackdel av sådana. Motionen avstyrktes av utskottet, med hänvisning till att rådgivningsbehovet kunde tillgodoses genom befintliga kanaler. Till utskottsbetänkandet fogades en reservation med förslag till en nordisk ombudsman.

Vid riksdagens behandling av berättelsen talade *Karin Söder* inledningsvis för den viktiga uppgiften att enas om gemensamma strategier kring internationella samarbetsfrågor för att nå fram till goda resultat i förhandlingarna med EG och andra parter i vår omvärld. Särskilt förordades EFTA som förhandlingsinstrument och vikten av samarbete med andra småstater (Beneluxländerna m fl).

Under en följande intensiv debatt diskuterade bla *Gunnar Björk* (c), *Elver Jonsson* (fp) och *Grethe Lundblad* (s) behovet att öka den nordiska budgeten för att kunna förverkliga mål, såsom trafiksäkerhets- och kultursatsningar. De hävdades också att rådssidan borde ges större inflytande.

Flera debattörer tog också upp behovet att reda ut vardagsproblemen i Norden i form av handelshinder, taxepolitik samt gränsproblem av olika slag och gav därmed sitt stöd åt reservationen.

Ingrid Sundberg (m) efterlyste självrannsakan och jämförde långdragna nordiska utredningar och oförverkligade planer med de konkreta besluten inom EG. Problemet kunde bara lösas, enligt Sundberg, genom ökad makt åt Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet, så att besluten blir bindande för medlemsstaterna. I annat fall kommer det nordiska samarbetet att reduceras till ett honorärsamarbete.

Vidare diskuterades ett effektivt transportsystem insatt i miljöpolitiskt sammanhang. Riksdagen biföll utskottets hemställan och avslog reservationen.

Delegationens berättelse 1989

Sveriges delegation överlämnade den 31 maj 1989 till riksdagen en redogörelse för rådets verksamhet sedan den 36:e sessionen. I denna

ägnades särskild uppmärksamhet åt rådets andra extrasession den 16 november 1988 i Helsingör och 37:e sessionen den 27 februari—den 3 mars 1989 i Stockholm. Berättelsen behandlas i utrikesutskottet och följs av en behandling i kammaren den 21 februari 1990.

Närmande mellan de baltiska republikerna och Nordiska rådet

Riksdagen behandlade under våren, efter beredning i utrikesutskottet, en motion av *Erling Bager* och *Lars Leijonborg* (båda fp) om att de baltiska rådsrepublikerna skall beredas observatörsplatser i Nordiska rådet. Motionen avstyrktes av utskottet.

I detta ärende har vidare rådsmedlemmen *Carl Bildt* (m) den 28 augusti 1989 föreslagit, att folkfronten i Estland, Lettland och Litauen skall inbjudas till Nordiska rådets sessioner i Mariehamn och Reykjavik som gäster.

På en fråga i riksdagen om ett närmande mellan de baltiska staterna och Nordiska rådet har samarbetsminister *Mats Hellström*, vidare, den 7 oktober uttryckt den svenska regeringens positiva inställning till snara utvidgade kontakter med Baltikum i form av kulturellt samarbete, handelsarbete och förbättrade kommunikationer. Hellström nämnde också förslaget om en nordisk riskkapitalordning för miljöinvesteringar i Östeuropa. Ifråga om formerna för närmandet hänvisades till Helsingforsavtalet 1962 och Nordiska rådets eget avgörande.

I direkt anslutning till svenska delegationens berättelse till riksdagen 1989 har Erling Bager och Lars Leijonborg på nytt motionerat i frågan.

Mot bakgrund av den fortsatta händelseutvecklingen i Baltikum föreslogs, att representanter från folkfronterna i Estland, Lettland och Litauen skall inbjudas som gäster till Nordiska rådets möten.

Enligt motionärerna skulle ett riksdagsuttalande med denna innebörd tjäna som vägledning, om frågan kom upp i Nordiska rådet. Ett erbjudande om gäststatus skulle understyrka det nordiska intresset och den positiva hållningen till utvecklingen.

Öresundsförbindelserna

Redan år 1952 uttalade sig riksdagen för en undersökning av förutsättningarna för en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

År 1987 presenterade de de danska och svenska Öresundsdelegationerna rapporter, som behandlade tekniska, ekonomiska och miljömässiga aspekter på fasta förbindelser över Öresund. Enligt rapporterna talar trafikala bedömningar entydigt för att en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse byggs mellan Malmö—Köpenhamn. Många remissinstanser redovisade klara ställningstagande för eller emot delegationernas slutsatser om en kombinerad förbindelse. Andra tillstyrkte en sådan förbindelse, förutsatt att den inte medför påverkan på miljön.

Öresundsdelegationerna fick därefter i uppdrag att komplettera 1987 års rapporter med bland annat utredning om en järnvägstunnel mellan Malmö

och Köpenhamn. Detta arbete redovisades i februari 1989. Samtidigt presenterades ett förslag att uppföra en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse etappvis, så att först järnvägsdelel och senare vägdelen byggs. Även 1989 års rapport remissbehandlas.

Öresundsförbindelser blev vidare föremål för en längre debatt i Sveriges riksdag den 4 april. Anledningen var att kommunikationsminister Georg Andersson interPELLERATS, om regeringen var beredd att medverka till att en tunnel för järnvägstrafik skall bli det alternativ för direktförbindelse mellan Sverige och Danmark som kommer ifråga.

Interpellationen föranledde en omfattande debatt rörande miljöproblemen i Malmöhus län, dess marker och vattendrag, sätta i relation till utbyggda kommunikationer i Sydsverige, i form av ökad bilism respektive järnvägstrafik.

Från flera håll krävdes ett snabbt avgörande i ärendet. Kommunikationsministern svarade, att det samlade utredningsmaterialet kommer att ligga till grund för regeringens ställningstagande senare. Han var inte beredd att nu ge förord för något visst alternativ.

Under den allmänna motionstiden väcktes tio motioner rörande Öresundsförbindelserna. I flera av dessa togs färjeförbindelserna över Öresund till kontinenten upp. Trafikutskottet avstyrkte samtliga motionsyrkanden bl a med hänvisning till att regeringens ställningstagande till Öresundsdelegationernas förslag och remissynpunkter borde avvaktas. Såväl Sveriges förbindelser med kontinenten som en tillfredsställande lösning av miljöfrågorna var enligt utskottet av yttersta vikt. Utskottet utgick från att regeringen även beaktar senare gjorda utredningar, t.ex. SJ: färjeutredning.

I en gemensam reservation framhöll (c), (vpk) och (mp) att riksdagen nu bör besluta att en Öresundsbro inte skall byggas. En parlamentarisk utredning bör istället studera frågan om Sveriges kontinentförbindelser. I en m-reservation framhölls, att en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö snarast bör byggas och att regeringen skyndsamt bör ta upp överläggningar med den danska regeringen. Utskottets hemställan om avstyrkande bifölls den 22 november 1989.

Godtagande av byggprodukter som godkänts i annat land

I de nordiska länderna har samarbete mellan byggmyndigheterna för att samordna de olika ländernas byggbestämmelser pågått sedan mitten av 1950-talet. Arbetet bedrivs av Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) som numera är underställd Nordiska ministerrådet. Ministerrådet beslutade 1983 om riktlinjer för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter. Detta innebär, att en produkt som är typgodkänd i ett av de nordiska länderna kan typgodkännas i de övriga länderna genom ett enkelt registerförfarande. NKB har i anslutning härtill utarbetat produktregler för ett tjugotal produktslag.

Den svenska regeringen har lagt fram proposition med förslag till ändring i plan- och bygglagen (PBL 1987: 10). Förslaget innebär, att byggnadsnämnderna vid sin granskning enligt PBL:s bestämmelser skall godta byggprodukter, som godkänts av ett behörigt organ i något annat nordiskt land, på samma sätt som produkter, som frivilligt typgodkänts eller tillverkningskontrollerats i Sverige. Detta skall gälla till utgången av 1991.

Enligt propositionen är utbytet av byggmaterial för närvarande otillräckligt för att efterfrågan skall kunna tillgodoses utan väntetider eller ökande priser. Av detta skäl föreslås åtgärder som främjar importen av likvärdiga produkter. Det nordiska samarbetet har resulterat i att byggbestämmelserna i de nordiska länderna är likartade. Detta innebär att en produkt som är godkänd i ett nordiskt land i allmänhet också svarar mot de krav som ställs i de andra nordiska länderna.

I avvaktan på att de av Nordiska ministerrådet fastställda riktlinjerna för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter ges vidare praktisk tillämpning föreslås därför vissa ensidiga svenska åtgärder to m år 1991.

Med anledning av propositionen har två motioner (fp och c) väckts. Folkpartiet yrkade på mera målmedveten samordning med EG och avslag på den föreslagna tidsbegränsningen till 1991. Centern tog upp sambandet mellan bostadspolitiken, byggmarknadens struktur och prisutvecklingen för byggmaterial samt yrkade på åtgärder för att dämpa branschens kostnadsutveckling och stimulera till mera differentrerad byggföretagsstruktur.

Bostadsutskottet avstyrkte motionerna. Till utskottsbetänkandet fogades sex reservationer och tre särskilda yttranden.

Dessa tog upp samordningsåtgärder med EG och ändringar ifråga om den föreslagna tidsbegränsningen, miljö- och kvalitetsaspekter, redovisning av effekterna av utökad import av byggmaterial samt åtgärder för att dämpa kostnadsutvecklingen inom byggbranschen.

Utskottets hemställan bifölls den 15 maj 1989.

Koncernfackligt nordiskt samarbete

Tidsplanen för ett koncernfackligt samarbete i Norden togs upp i en fråga i riksdagen, ställd av *Birger Schlaug* (mp). Arbetsmarknadsminister Ingela Thalén besvarade frågan den 14 april 1989 med att svenska regeringen var mycket angelägen att ta tillvara de goda förutsättningarna för sådant samarbete i Norden. Man var främst inriktad på att i bilaterala diskussioner, i första hand med Norge, undersöka lämpliga åtgärder.

Kärnvapenfri zon i Norden

Riksdagsledamoten *Gudrun Schyman* (vpk) efterlyste den 28 april 1989 i en fråga till riksdagen intensifierade ansträngningar att få till stånd en kärnvapenfri zon i Norden. I sammanhanget behandlades också frågan om

att i samband med örlogsbesök kräva garantier för kärnvapenfrihet. Utrikesminister Sten Andersson meddelade i sitt svar, att regeringen fortsatte arbetet med att utreda frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. En gemensam nordisk ämbetsmannagrupp hade tillsatts 1987. De nordiska utrikesministrarna hade kunnat konstatera att gruppens arbete tillfredsställande fortskred.

Nordiska medborgares rättigheter vid en svensk EG-anslutning

Nordiska medborgares rättigheter vid en svensk anslutning till EG togs upp i en fråga i riksdagen av *Erkki Tammenoksa* (s).

Frågan avsåg särskilt den stora gruppen finska invandrare med finskt medborgarskap bosatta i Sverige.

Utrikeshandelsminister Anita Gradin konstaterade i sitt svar den 12 maj 1989 att nära förbindelser med EG inte hindrar Sverige från att vidareutveckla det nordiska samarbetet och samarbetet inom EFTA, som bägge betraktas som en tillgång i kontakterna med EG. Särskilt borde det nordiska samarbetet om den sociala dimensionen fördjupas, t. ex. om den gemensamma arbetsmarknaden, passöverenskommelsen, de sociala trygghetssystemen, det familjerättsliga samarbetet liksom samarbetet om arbetsmiljön och det koncernfackliga samarbetet inom Norden.

I fråga om passöverenskommelsen var ambitionen, enligt utrikeshandelsministern, att försöka "gifta ihop" denna med det övriga Europas ambitioner om människors rörlighet. Någon diskussion om invandrades kommunala och landstingskommunala rösträtt gick emellertid inte in i diskussionerna om den inre marknaden.

Nordiskt dubbelbeskattningsavtal om arvs- och gåvoskatter

Bilaterala dubbelskattningsavtal mellan de nordiska staterna – med undantag för Island – ifråga om arvsskatter har funnits ända sedan slutet av 40-talet och början av 50-talet. Sedan ett multilateralt handräckningsavtal färdigställdes 1971 och det första nordiska multilaterala inkomst- och förmögenhetsskatteavtalet trätt i kraft 1983 har även ett multilateralt avtal om arvs- och gåvoskatt utarbetats. Den 21 juni 1989 paraferades ett förslag till avtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige för att undvika dubbelbeskattning beträffande skatter på arv och gåva. Förslaget var baserat dels på ett av OECD utarbetat modellavtal av 1982, dels på gällande nordiska bilaterala avtal och det multilaterala inkomst- och förmögenhetsskatteavtalet.

Svergies regering har i proposition föreslagit att riksdagen godkänner dubbelbeskattningsavtalet och antar en lag om dubbelbeskattningsavtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige beträffande skatter på arv och på gåva. Propositionen antogs av riksdagen den 22 november 1989.

Överenskommelse om folkbokföring

Syftet med den nordiska folkbokföringsöverenskommelsen år 1968 var i första hand att förhindra att en person vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat blev dubbelregistrerad. Dessutom ville man genom en ordning med utväxling av flyttningsbetyg försäkra sig om korrekta personuppgifter. Olikheter i de olika ländernas bosättningsregler och registreringsssystem har emellertid medfört vissa tillämpningsproblem med återverkningar för svensk del. I förhållande till Finland, som har ett dubbelt registreringsystem på lokalplanet, uppstår problem efter de kyrkliga registreringsmyndigheterna inte alltid tillämpat bosättningsreglerna på samma sätt som registerbyråerna. I förhållande till Danmark har ett problem varit, att en vistelse som enligt svensk rätt är tillfällig i Danmark kunnat betraktas som bosättning. Dansk praxis vad gäller avregistrering har inte alltid överensstämmt med överenskommelse.

Nordiska rådet uppdrog år 1986 åt Nordiska ministerrådet att utarbeta förslag till en ny överenskommelse med målsättningen att bättre samordna och förenkla reglerna. Bl a borde enhetlighet uppnås om var en person skall anses bosatt. Ministerrådet tillsatte 1987 en arbetsgrupp, som år 1988 lade fram en rapport med förslag till en ny överenskommelse. Ett ministerrådesförslag härom tillstyrktes av rådet i en rekommendation år 1989. Överenskommelsen undertecknades av de avtalslutande länderna den 8 maj 1989.

Målsättningen med den nya överenskommelsen är att samordna och förenkla reglerna om registrering vid flyttning mellan länderna och att trots olika bosättningsregler tillämpa överenskommelsen likformigt. Detta har inte behövt resultera i några mera omfattande sakändringar i förhållande till överenskommelsen av 1968.

Sveriges regering har i proposition föreslagit att riksdagen godkänner en ny överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om folkbokföring och antar en lag om denna. Propositionen togs den 6 december 1989.

Föreningar i svensk-norska gränsvatten

En havsföreningensdebatt utspann sig i riksdagen den 11 december 1989. Anledningen var frågor ställda av *Elving Andersson* (c) rörande föreningar i svensk-norska gränsvatten, vilka överenskommelser som finns mellan de svenska och norska regeringarna och vilka konkreta löften svenska regeringen fått om att förorenade utsläpp från Saugbrugsforeningens sulfidfabrik i Idefjorden skall upphöra 1993.

Miljö- och energiminister Birgitta Dahl lämnade en detaljerad redogörelse för sina kontakter med dåvarande miljöminister Sissel Rønbeck angående föreningen av Idrefjorden och kustområdet ned mot den svenska gränsen samt återopande av det nordiska aktionsprogrammet för havsföreningar.

Kontakterna hade enligt Dahl lett till att det idag fanns styrelsebeslut om att lägga ned Saugsbrugsforeningens sulfittfabrik i Halden och om att uppföra en ny pappersmaskin på platsen. Dessutom fanns ett norskt regeringsbeslut, som reglerar utsläppen av syreförbrukande substans från maj 1990 till juni 1992. Flera debattörer kritiserade dispensen för Saugsbrugsforeningens sulfittfabrik att fortsätta med sina miljökadliga utsläpp till 1992.

Delegationens informationsverksamhet

Massmediaservice är ett dagligt inslag i informationsarbetet. Traditionell pressservice i form av pressmeddelanden, presskonferenser och förhandsinformation är knuten till större rådsarrangemang som sessioner, konferenser, utdelning av Nordiska rådets litteratur- och musikpriser, utskottsmöten och dylikt. Enskilda journalisters intresse för upplysningar, därutöver, har ökat, sannolikt som en följd av att det nordiska samarbetet delvis ses i ett nytt perspektiv, påverkat av den europeiska integrationen och utvecklingen av öst-väst-relationerna.

Till den 37:e sessionen upprättades ett presscenter med teknisk service och arbetsplatser för de totalt 300 journalister som bevakade sessionen. Av dessa var cirka 160 journalister ackrediterade från Sverige. Andra arrangemang som tilldragit sig större massmedialt intresse under perioden har varit ekonomiska utskottets seminarium om den europeiska integrationen i Visby i september och Nordiska rådets internationella konferens om havsmiljöproblem i Köpenhamn i oktober 1989. Till rådets extra session i Mariehamn den 16 november 1989 ackrediterades cirka 40 svenska journalister.

Den svenska massmediabilden av Nordiska rådets arbete växlar kraftigt över tiden. I samband med havsmiljökonferensen betecknades Nordiska rådet som en kraftfull pådrivare av det internationella miljöarbetet medan stora delar av ledarsidornas kommentarer i anslutning till den 37:e sessionen präglades av kritik och uppmaningen till förnyelse.

Nordiska rådets *journaliststipendium* söktes av sammanlagt 43 personer. Delegationen utdelade fyra stipendier om sammanlagt 60 000 kronor. En förteckning över samtliga stipendiater finns i avsnitt 11.5.

Service till en bred allmänhet, andra myndigheter och organisationer upptar en stor ökande andel av den disponibla tiden. Mellan 150 och 200 förfrågningar görs varje månad inom ett vitt spektrum av nordiska ärenden. Informationstjänsten får även fungera som "klagomur" för personer som upplever problem i nordiska skatte-, pensions- och flyttningsfrågor.

Lärare i både grundskola och gymnasium efterfrågar ofta information om det nordiska samarbetet som komplement till läromedlen. Det temamaterial som tidigare utgivits i Nordpå-serien fyller en funktion härvidlag. Nytt nordiskt informationsmaterial sänds ut till skolor i samarbete med riksdagens skoltjänst.

Samarbete med Föreningen Norden har tagit sig uttryck i form av regelbunden medverkan i "Nordens Tidning", som utkommer 4 gånger per år i 33 000 exemplar, samarrangemang av föreläsnings- och debattkvällar samt medlemskap i föreningens styrelser och nämnder. Under perioden har bl a en föreläsningsserie anordnats i Gävleborgs-distriktet inför den 37:e sessionen. Det årliga Nordiska Skolungdomsmötet och ett 80-tal Nordjobbare har mottagits för information och debatt om det nordiska samarbetet.

I samarbete med Svenska Institutet distribueras nordiskt informationsmaterial på engelska, tyska och franska till svenska ambassader och konsulat utanför Norden. Svenska institutets faktabladsserie innehåller ett faktablad om nordiskt samarbete, vilket innehållsmässigt revideras varje år.

Studiebesök har arrangerats för bl a gymnasieklasser, det nybildade Förbundet för Nordens Liberala och Radikala Ungdomspolitiker, ett 30-tal freds- och konfliktforskare från Asien och för journalister från bl a Egypten, Centralamerika, Estland och Polen.

För den omfattande distributionen av nordiska publikationer har under perioden de större adressregistren reviderats i syfte att minska de kostnadskrävande upplagorna.

10. Partigrupperna

10.1 Om arbetsformerna m. m.

Rådet beslutet i 1985 å anmode presidiet om å innføre et system for økonomisk støtte til Rådets valgte medlemmer. Formålet er og var å styrke det partipolitiske arbeidet i Rådet.

Partigrupppestøtten skal benyttes til å dekke utgifter til sekretærhjelp og kontorutgifter samt til å dekke utgifter til reiser og møter mellom sekretariatspersonale og partigruppemedlemmene.

Støtten beregnes dels som et grunntilskudd til hver enkelt partigruppe, dels som et tilleggstilskudd basert på antall medlemmer i partigruppen. Valgte rådsmedlemmer som ikke tilhører noen nordisk partigruppe, får hver og en et tilleggstilskudd.

I 1989 har partigrupppestøtten vært SEK 2 000 000. Det samme beløpet er bevilget for 1990.

Etter forslag fra presidiet har utvalgene de to siste årene besluttet "at de nordiske partigruppesekretærene for perioden frem til neste konstituerende møte skal ha en personlig rett, men uten talerrett, til å delta i utvalgenes møter, jfr Rådets arbeidsordning § 27".

Presidiet har nå besluttet å foreslå overfor Rådet at denne ordningen gjøres permanent og at Rådets arbeidsordning endres i samsvar med dette.

I 1989 har presidiesekretariatet holdt to dagsmøter med sekretærene i de fire nordiske partigruppene – 7. april og 6. oktober. Dessuten ble det holdt et lunsjmøte i forbindelse med partisekretærkonferansen i Kiruna 11. august.

Møtene inngår som en naturlig og viktig del i forberedelsene foran rådsessjonene og som en oppfølging av dem. Partigruppesekretærene ble også trukket inn i forberedelsen av Rådets tredje partisekretærkonferanse.

Partigruppesekretærene har i løpet av året blitt invitert til å delta i seminar arrangert av Rådet.

Etter innbydelse fra presidiet deltok dessuten partisekretærene for de partiene som er representert i den svenske Riksdagen under Rådets 37. sesjon i Stockholm. Tilsvarende invitasjon har gått til partisekretærene i de partiene som er representert i Altinget til Rådets 38. sesjon i Reykjavik.

10.2 Den konservative gruppen

Den konservative gruppen i Nordiska rådet består av valda medlemmar och suppleanter från följande partier:

Danmark: Det Konservative Folkeparti (KF)

Färöarna: Folkeflokkun (F)

Finland: Samlingspartiet (Kok)

Åland: Frisinnad Samverkan (FS)

Island: Selvstendighedspartiet (Sj)
Norge: Høyre (H)
Sverige: Moderata Samlingspartiet (m)

Hela den konservativa gruppen möts vid tre tillfällen om året. Gruppens möten sker alltid i samband med Nordiska rådets session, höstens minisession och januarimötena i Stockholm. Däremellan möts naturligtvis konservativa medlemmar av Nordiska rådets utskott och kommittéer vid ett flertal tillfällen.

Carl Bildt (m) är ordförande för den konservativa gruppen Nordiska rådet.

Integrerat med Nordiska rådets arbete pågår även det övriga samarbetet mellan de nordiska konservativa partierna, ett samarbete som sedan länge är väl etablerat och utgör grunden för partiernas samarbete i rådet. Avsikten är att fördjupa detta samarbete ytterligare, i första hand genom förbättrade kontakter i det dagliga parlamentariska arbetet i respektive land.

Den viktiga frågan för nordiskt samarbete under året har varit frågan om den västeuropeiska integrationen, genomförandet av den inre gemensamma marknaden och dess konsekvenser för Norden, både vid sessionen i Stockholm och den av den konservativa gruppen föreslagna extrasessionen om Europafrågorna i november i Mariehamn.

Konservativa gruppens arbete med denna fråga har utgått från målet att nordiska medborgare skall ha samma rätt att resa, leva, studera och arbeta i det fria Europa som andra västeuropéer.

Till grund för rådets ställningstagande om att se det nordiska samarbetet i perspektiv av ett vidare europeiskt samarbete ligger dels den konservativa gruppens initiativ om "Norden i Europa" på sessionen i Helsingfors för två år sedan, dels medlemsförslaget om det nordiska samarbetet och EG:s inre marknad.

Det accelerade samarbetet i Europa och miljöfrågornas krav på samarbete, också med länder i Nordens omedelbara närhet, föranledde gruppen att på sessionen i Stockholm föra fram synpunkter på Nordiska rådet i framtiden. Gruppen varnade för att det nordiska samarbetet riskerar att stagnera och efterlyste en ökad politisk vilja i sakfrågorna både hos regeringarna och hos rådet.

I det sammanhanget förde gruppens ordförande fram tankar kring de framtida relationerna till de baltiska republikerna. Det sker där en frigörelseprocess som öppnar nya möjligheter till samarbete med Nordiska rådet, inte minst när det gäller värnet av vår gemensamma miljö i Östersjöområdet.

Anders Kempe, moderata samlingspartiet, har tom sessionen i Stockholm arbetat som gruppens sekreterare. Från och med mars månad är konservativa gruppens sekretariat förlagt till moderaternas riksdagslokaler. Gruppsekreterare är *Chris Heister* och som assistent har *Yvonne Svengard-Kalms* fungerat.

10.3 Mittengruppen i Nordiska rådet

Mittengruppen i Nordiska rådet är det samlande namnet för en rad partier i mittenfältet i Nordiska rådet. Gruppen består formellt av valda ledamöter och suppleanter från följande partier i Nordiska rådet:

- Danmark: Det Radikale Venstre (RV), Centrum-Demokraterne (CD), Kristeligt Folkeparti (KrF) och Venstre (V)
- Grönland: Atassut (At)
- Finland: Centerpartiet (K), Finlands kristliga förbund (Skl) och Svenska folkpartiet (Sfp)
- Åland: Liberalerna på Åland (lib) samt Åländsk Center (ÅC)
- Island: Framskridtspartiet (Framsóknarflokkurinn) (F)
- Norge: Kristelig Folkeparti (KrF) och Senterpartiet (Sp)
- Sverige: Centerpartiet (c) och Folkpartiet (fp).

Mittengruppen är rådets näst största och består av 24 ledamöter. Under 1989 har gruppen haft tre ordinarie möten. Ett i samband med Stockholmsmötena den 30 januari, ett vid sessionen den 27 februari och det tredje den 13 november i samband med höstmötena och extra sessionen i Mariehamn.

Som ordförande i mittengruppen har riksdagsledamoten Karin Söder (c), Sverige fungerat sedan dess bildande. Vid gruppens möte i Mariehamn valdes *Gustav Björkstrand (Sfp)* Finland till ny ordförande. Gruppens arbetsutskott som består av en vald representant från varje lands mittengrupping har till uppgift att mellan gruppens möten förbereda, verkställa och sköta det löpande arbetet. Arbetsutskottet har haft möten i samband med gruppens möten, samt ett ytterligare arbetsmöte i Oslo den 21–22 augusti.

Förutom gruppens ordförande består Arbetsutskottet sedan mötet i Mariehamn den 13 november, av vice ordförande i mittengruppen och alltingsmand Páll Pétursson (F), Island, folketingsmedlem Peder Sønderby (V) Danmark, riksdagsledamoten Marjatta Väänänen (K) Finland och Stortingsrepresentant Anne Enger Lahnstein (Sp) Norge.

Mittengruppens sekretariat är förlagt till svenska centerpartiets riksdagslokaler.

Partigruppsekreterare har varit *Håkan Ekengren* och som assistent för gruppen har Solveig Pettersson fungerat. Året har för mittengruppen varit händelserikt. En stor del av året har ägnats åt att utveckla och stärka det inre arbetet. Dels har ett arbete med att ta fram ett nytt program genomförts. Namnet på programmet är Norden inför 2000-talet, och innehåller mittengruppens syn på de framtida utmaningarna som det nordiska samarbetet står inför. Det följdes upp under hösten med att gruppen höll en konferens den 11–12 november på Åland. Den genomfördes före extra sessionen och med ett 50-tal deltagande och medverkande från parlamentsgruppen, partierna, ungdoms- och kvinnoförbunden samt massmedia.

Konferensen var ett samarrangemang mellan mittengruppen och förbundet Nordisk vuxenupplysning, FNV. På konferensen behandlades, förutom programmet, också en rad frågor rörande mittenpartiernas och Nordiska rådets internationella samarbete av olika slag. Bland annat enades mittengruppen om att inbjuda likasinnade partier, och organisationer i delar av Östeuropa, till en gemensam konferens under 1990. Gruppen har också utarbetat och antagit nya riktlinjer för sitt arbete.

I och med 1989 beslöt presidiet att öka partigruppstödet. Det innebar för mittengruppen en fördubbling i förhållande till 1988. Den ökningen och därmed förbättringen har bidragit till att utveckla och fördjupa gruppens arbete. Höjningen var en naturlig konsekvens av den ökande partipolitiserings som skett i rådet de senaste åren, och därmed ökande arbetsbörda som mittengruppen fått.

10.4 Den socialdemokratiska gruppen

Den socialdemokratiska partigruppen i Nordiska rådet skall verka för ett nordiskt samarbete präglad av den samhällssyn som företräds av de socialdemokratiska partierna i de berörda länderna samt samordna gruppmedlemmarnas insatser i rådet och dess organ.

I den socialdemokratiska gruppen har under 1989 ingått parlamentariker och regeringsledamöter tillhörande:

- Danmark: Socialdemokratiet (S)
- Finland: Finlands socialdemokratiska parti (Suomen sosialidemokraattinen puolue) (Sdp)
- Island: Det socialdemokratiske parti (Alþýðuflokkurinn) (A)
- Norge: Det norske Arbeiderparti (A)
- Sverige: Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

I partigruppen har under 1989 även ingått företrädarna i Nordiska rådet för Siumut (Si), Grönland, och Javnaðarflokkurin (Jvfl), Färöarna. Socialdemokraterna på Åland, som under året inte haft någon ordinarie representation i rådet, har haft en representant adjungerad till gruppen.

Partigruppen höll under 1989 fem möten (varav tre i anslutning till rådssessionen). Arbetsutskottet var samlat till sammanträde vid åtta tillfällen. De socialdemokratiska ledamöterna i rådets olika utskott har vid flera tillfällen överlagt om gemensamma angelägenheter.

Koncernfackligt samarbete i Norden är en fråga som under året uppmärksammats särskilt av den socialdemokratiska gruppen i Nordiska rådet. I ett medlemsförslag, som väcktes hösten 1988, hänvisades till den stora enighet som råder om vikten av att utöka det ekonomiska samarbetet i Norden, inte minst för att stärka de nordiska företagens internationella konkurrenskraft.

Löntagarnas positiva syn på det utökade ekonomiska samarbetet och därmed sammanhängande rationaliseringar samt utveckling och introduk-

tion av ny teknik har som grundläggande förutsättning att de fackliga organisationerna, genom insyn och inflytande i företagen, kan ta till vara sina medlemmars intressen. Det förutsätter i sin tur koncernfackligt samarbete över nationsgränserna. Medlemsförslaget utmynnade i en rekommendation till Nordiska ministerrådet att utarbeta ett förslag till samordnad nordisk lagstiftning som tillförsäkrar löntagarorganisationerna rätt till koncernfackligt samarbete.

I en utredning som företagits i ministerrådets regi konstateras ”att det inte finns några avgörande hinder mot att finna rättsligt fungerande och praktiska lösningar på frågorna kring ökat koncernfackligt samarbete”.

Vid sessionen i Stockholm fick en socialdemokratisk reservation från ekonomiska utskottet, med motsvarande lydelse som medlemsförslaget, flest röster i voteringen men två färre än hälften av antalet avgivna röster. Därmed föll förslaget.

Under året presenterade den internationella samarbetskommittén sitt slutbetänkande, vari bla också återfinns ett förslag om att ministerrådet bör aktualisera frågan. Inte heller detta förslag har emellertid de borgerliga partigrupperna i Nordiska rådet varit beredda att stödja. Koncernfackligt samarbete över gränserna är emellertid fortfarande i högsta grad angeläget, inte minst i samband med den europeiska integrationen. Den socialdemokratiska gruppen kommer vid lämpligt tillfälle och på lämpligt sätt att aktualisera frågan på nytt.

Norden i Europa har under det gångna året varit den dominerande frågan i Nordiska rådet, naturligt nog också i den socialdemokratiska gruppen. Ministerrådets arbetsplan och även internationella samarbetskommitténs slutbetänkande har intensivt diskuterats, inte minst i samband med den extra session som Nordiska rådet genomförde i Mariehamn i november. Inför extrasessionen blev frågan om östkontakter särskilt aktuell, bla genom det oant snabba händelseförloppet i Östeuropa. Nordiska rådets östkontakter fick temat för extrasessionen – den västeuropeiska integrationen – att hamna i skuggan.

Under våren väcktes ett medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbete. Vidare har gruppen följt juridiska utskottets översyn av valordningen i rådet.

Under 1989 har *Jerry Svensson* varit partigruppens sekreterare. Inga-Lisa Lundin har på deltid fullgjort vissa arbetsuppgifter för partigruppen. Sekretariatet har sina lokaler i anslutning till den socialdemokratiska riksdagsgruppens kansli i Stockholm.

10.5 Den Venstresocialistiske Gruppe i Nordisk Råd

Den Venstresocialistiske Gruppe i Nordisk Råd samler partier i Norden til venstre for socialdemokratiene. Gruppens formål er at koordinere partiernes arbejde og politik i Rådet og udarbejdelse af fælles forslag. Der hersker ingen krav om gruppe-loyalitet ved afstemningen i Rådet.

I gruppen indgår:

Danmark: Socialistisk Folkeparti (SF)

Finland: Demokratiska Förbundet för Finlands Folk (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto (DFFF)

Island: Folkealliancen (Alþýðubandalagið) (Ab)

Norge: Sosialistisk Venstreparti (SV)

Sverige: Vänsterpartiet Kommunisterna (vpk)

Theo Koritzinsky (SV) afløste Arvo Kempainen (DFFF) som formand for gruppen ved sessionen i Stockholm, og Lilli Gyldenkilde blev valgt som næstformand. Ved Theo Koritzinskys afgang fra Rådet, efter det norske stortingsvalg, blev *Lars Werner* (vpk) valgt som ny formand, og *Kjellbjørk Lunde* (SV) blev ny næstformand. Gruppen har sekretariat hos SF i Danmark, og *Anders Andersen* har fungeret som gruppesekretær.

Den Venstresocialistiske Gruppe har afholdt 9 møder i løbet af 1989. Et under mødet i Stockholm i januar, seks under sessionen februar – marts, et i forbindelse med gruppens sommerseminar 18. – 19. juni og et under minisessionen i Mariehamn.

Centrale spørgsmål som gruppen har beskæftiget sig med har været: Nordens internationale relationer, Norden og udviklingen i Vesteuropa, betydningen af den Europæiske integration for de marginale grupper i Norden, Norden og udviklingen i Østeuropa og desuden har gruppen diskuteret indholdet og strukturen for det nordiske arbejde. I den forbindelse har gruppen løbende forholdt sig til sin repræsentation i Rådet.

Miljøproblemerne har i en årrække været placeret centralt i gruppens arbejde. Havmiljøkonferencen i Danmark var et eksempel på, hvordan Norden internationalt kan arbejde for et større ansvar overfor miljøet. Gruppen var ved havmiljø-konferencen repræsenteret med to medlemmer.

Gruppen har stillet forslag om nordisk jernbanesystem. Det er sket ud fra en erkendelse af, at den voksende trafik – som *en* af sine konsekvenser – vil medføre en yderligere belastning af miljøet. Kun hvis det lykkes at skabe en sammenhængende nordisk jernbanestruktur, blandt andet med fast jernbaneforbindelse mellem Sverige og Danmark, vil det lykkes jernbanen slagkraftigt at konkurrere med den voksende vejtransport.

Desuden har gruppen stillet forslag om nordisk støtte til økologisk landbrug, og gruppen følger løbende med i konkretiseringen af den nordiske arbejdsmiljøkonvention. Gruppen har afholdt et seminar om udviklingen i Vesteuropa og har nøje fulgt udviklingen i Østeuropa.

Gruppen modtog med tilfredshed slutbetænkende fra Nordisk Råds internationale samarbejdskomite om Europæiske samarbejdsspørgsmål i Nordisk Råd. Det har i en årrække været gruppens holdning, at Norden skulle markere sig stærkere i forholdet til det øvrige Vesteuropa, og at dette skulle ske sideløbende med en styrkelse og udbygning af det nordiske

samarbejde. Gruppen har ved flere lejligheder givet udtryk for sin frygt for, at Norden blot blindt harmoniserer til EFs regler. Ministerrådets arbejdsprogram for Europa er et forsøg på et styrket nordisk samarbejde overfor EF. Men gruppen fandt forslaget meget apolitisk, uden samlede finansierings overvejelser eller prioriteringer, og ydermere savnede gruppen initiativer uden direkte EF-relevans.

Udviklingen i Østeuropa hører, efter gruppens mening, til de glædeligste i Europas historie. Reformerne og demokratiseringen i Østeuropa og Sovjet peger frem mod en nedbrydning af de to – politiske, økonomiske og militære blokke – som har kastet deres skygge over Europa i mere end 40 år.

Gruppen vil i 1990 arbejde for, at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd forstår at svare på udviklingen i Øst med invitationer til øget samarbejde om miljø, mellemmenneskelige kontakter, kultur, teknologi og økonomi.

Med invitationen fra Sovjets præsident, Gorbachov, om øget samarbejde mellem Norden og de nordlige republikker i Sovjetunionen, havde Nordisk Råd en chance for at placere sig centralt og pådrivende i processen. Rådets præsidium valgte imidlertid at overlade initiativet til de enkelte landes parlamenter og placerede dermed Nordisk Råd i en passiv og afventende rolle. Dette begræmmede gruppen i sine indlæg under Rådets ekstraordinære session, som netop skulle beskæftige sig med Nordens internationale rolle. Venstresocialisterne vil arbejde for, at Nordisk Råd kommer ud af denne passive position. Gruppen håber, at Ministerrådet ved sin revision af arbejdsprogrammet Norden i Europa vil fremsætte forslag til, hvordan Norden kan udvikle samarbejde med de Østeuropæiske lande på områder som miljø, teknologi, kulturudveksling og mellemfolkelige kontakter.

Gruppen finder det glædeligt, at Ministerrådet på sessionen i Reykjavik vil fremsætte forslag til etablering af et nordisk miljøfinansieringsselskab til støtte for miljøinvesteringer i Østeuropa. Dette er et forslag, som gruppen længe har arbejdet for ud fra erkendelsen af, at en politik til bekæmpelse af miljøproblemerne i det nordiske område nødvendigvis må omfatte de østeuropæiske lande.

Ved sessionen i Stockholm mistede Den Venstresocialistiske Gruppe sin plads i Præsidiets, og præsidiets fratog gruppen enhver indflydelse på valget af gruppens formands-post for et af Rådets udvalg. Som konsekvens af Præsidiets beslutninger valgte gruppen at trække sig fra sine tillidsposter i Rådet. I et forsøg på, inden sessionen 90, at løse problemerne ved valget af Rådets tillidsposter, bad Præsidiets Juridisk Udvalg udarbejde et forslag til ændrede valgformer. Den Venstresocialistiske Gruppe har indgået i JU-arbejdsgruppen om spørgsmålet, og gruppen finder, at forslaget fra arbejdsgruppen vil være et godt grundlag for de fremtidige valg handlinger.

11. Särskilda verksamhetsområden

11.1 Nordiska kulturfonden

Nordiska kulturfonden upprättades 1966 genom en överenskommelse mellan de nordiska länderna. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utser vardera fem ledamöter i styrelsen för fonden. För varje ledamot utses en suppleant. För verksamhetsperioden 1989–1990 utsågs de av Nordiska rådet valda medlemmarna av plenarförsamlingen vid rådets 36:e session den 7 mars 1988.

Ledamöterna utsedda av Nordiska rådet för kalenderåret 1989 har varit följande:

- Danmark: Svend Jakobsen med Helge Adam Møller som suppleant (Marianne Jelved utsågs vid 37:e sessionen till ny medlem efter Svend Jakobsen)
- Finland: Erkki Pystynen med Claes Andersson som suppleant
- Island: Eiður Guðnason med Guðrún Helgadóttir som suppleant
- Norge: Kjell Magne Fredheim med Georg Apenes som suppleant
- Sverige: Barbro Nilsson med Hans Nyhage som suppleant

Nordiska rådet utser även revisorerna. För åren 1989–1990 utsågs vid 37:e sessionen Jimmy Stahr och Jørgen Mohr till revisorer med Jette Pors och Ib Gerner Hansen som suppleanter.

Fondens styrelse och dess sekretariat, som finns vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn, har under året löpande hållit Nordiska rådets organ underrättade om aktuella frågor inom fonden.

Vid Nordiska rådets 37:e session beviljades fondstyrelsen ansvarsfrihet för år 1987. Berättelsen C 5 behandlades i plenarförsamlingen den 1 mars 1989. Betänkandet hade avlämnats av budget- och kontrollutskottet. Den berättelse som inlämnats till rådets 38:e session avser verksamhetsåret 1988.

11.2 Den Nordiske Investeringsbank (NIB)

Den Nordiske Investeringsbank blev oprettet i 1975 gennem en aftale mellem de nordiske lande. Samtidig fastsattes retningslinierne for virksomheden. Retningslinierne er siden blevet ændret ved flere lejligheder (se Nordisk statussamling).

Investeringsbanken har sit hovedsæde i Helsingfors og har i februar 1989 oprettet et repræsentationskontor i København. Banken har ved udgangen af 1988 ansat 86 personer.

Banken har en styrelse på 10 personer udpeget af de nordiske lande. Endvidere udpeges en kontrolkomité, som har ansvaret for revisionen. Kontrolkomiteen har 10 medlemmer, hvoraf 5 udpeges af Nordisk Ministerråd og 5 udpeges af Nordisk Råd.

På 37. session udpegede Rådet følgende medlemmer af kontrolkomiteen for perioden 1. maj 1989 til 30. april 1991:

- Ivar Nørgård, Danmark
- Ilkka-Christian Björklund, Finland
- Ólafur G. Einarsson, Island
- Håkon Kyllingmark, Norge
- Arne Gadd, Sverige

Investeringsbankens beretning for året 1989 indleveres til Nordisk Råd for 38. session og behandles af Økonomisk Udvalg. Udvalget behandler endvidere kontrolkomiteens beretning.

Beretningen til Rådets 37. session omfattede virksomheden i 1988 (C 3/e) og behandledes af planarforsamlingen den 1. marts.

Udvalget udtalte i betänkningen over beretningen sin anerkendelse af, at ministerrådet nu har besluttet at supplere de nordiske finansieringstilbud med en nordisk udviklingsfond (NDF), som skal yde bløde lån til udviklingslande til projekter med nordisk interesse. Fonden startede sin virksomhed i 1989.

Udvalget konstaterede endvidere at den nye økonomiske handlingsplan introducerer en ny definition af begrebet "nordisk interesse" i forbindelse med miljøprojekter. Den nye definition indebærer, at et projekt, som gavner miljøet i de nordiske lande kan være af nordisk interesse, selv om der kun er leveranceinteresser for ét nordisk land.

Udvalget fandt sammenfattende, at bankens beretning afspejler behovet for en fortsat udbygning af aktiviteterne og af samarbejdet mellem banken og de øvrige nordiske finansieringsordninger.

11.3 Nordiska rådets litteraturpris

Nordiska rådets litteraturpris inrättades av de nordiska ländernas regeringar i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 1/1961. Statuter och instruktion fastställdes 1961 och ändrades åren 1964 och 1971. Nordiska ministerrådet fastställde nya statuter den 8 maj 1983. Dessa trädde i kraft den 1 juni 1983. Statuterna är för närvarande under revision.

Priset har delats ut årligen sedan 1962 och utdelningen 1989 var därmed den 28:e i ordningen.

Prissumman är från och med 1989 150 000 danska kronor.

Bedömningskommittén som består av tio ledamöter (två från varje land) beslöt den 27 januari 1989 i Christiansborg, Köpenhamn, att till pristagare för Nordiska rådets litteraturpris 1989 utse författaren Dag Solstad Norge för romanen "Roman 1987".

Bedömningskommitténs motivering:

Dag Solstad skildrar på ett spänstigt språk med ironi, lätthet och medkänsla 1968-generationens utveckling, misstag och öden i en mindre norsk stad.

Priset som är på 150 000 DKK överlämnades vid en högtidlighet i

Stockholms Stadshus, tisdagen den 28 februari 1989 under Nordiska rådets 37:e session. Presentatör var fil. lic. Sveinn Einarsson, Island, medlem i bedömningskommittén.

Till Nordiska rådets *litteraturpris för 1990* har följande verk nominerats av de nationella ledamöterna i bedömningskommittén:

Danmark:	Peer Hultberg	"Præludier", roman, Gyldendal 1989
	Henrik Nordbrandt	"Vandspejlet", dikter, Gyldendal 1989
Finland:	Rosa Liksom	"Station Gagarin", prosa, Boklaget (finsk titel: Väliasema Gagarin, Weilin & Göös)
	Solveig von Schoultz	"Ett sätt att räkna tiden" diktsamling, Schildts förlag
Island:	Svava Jakobsdóttir	"Gunnlaðar saga, roman Forlagið 1987
	Matthías Johannessen	"Dagur af degi", diktsamling, Allmenna bókafélagið 1988
Norge:	Tor Åge Bringsværd	"Gobi Djevelens skinn og ben", roman, Gyldendal
	Bergljot Hobæk Haff	"Den guddommelige tragedie", roman, Gyldendal
Sverige:	Ragnar Thoursie	"Kråkorna skrattar", dikter, Bonniers 1989
	Tomas Tranströmer	"För levande och döda, dikter, Bonniers 1989

Bedömningskommittén för det samiska språkområdet har till pristagare nominerat Nils-Aslak Valkeapää med verket *Beaivi, áhčážan* (Solen, min far) Förlaget DAT 1988

Pristagaren utses vid bedömningskommitténs möte i Helsingfors den 23 januari 1990.

Prissumman utgör 150 000 danska kronor.

Priset överlämnas onsdagen den 28 februari 1990 i Reykjavik i samband med Nordiska rådets 38:e session.

11.4 Nordiska rådets musikpris

Nordiska rådets musikpris inrättades 1964 av de nordiska ländernas regeringar i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 25/1964. Statuter och instruktioner fastställdes 1965 samt ändrades 1988. De nya statuterna för den nordiska musikkommittén har fastställts av Nordiska

ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna den 3 december 1988 och träder i kraft den 1 januari 1989).

Priset utdelades första gången 1965 och delades ut vart tredje år. Från 1969 till och med 1988 delades det ut vartannat år och från och med 1990 kommer det att delas ut årligen.

Prissumman är 150 000 danska kronor.

Till Nordiska rådets musikpris 1990 var följande verk nominerade:

Danmark:	Ib Nørholm	Ekliptiske Instinkter. Symfoni nr 7
	Palle Mikkelborg	Aura
Finland:	Paavo Heininen	Silkkirumpu, op. 45
	Jukka Tiensuu,	Tokko
Island:	Karólína Eiríksdóttir	Nágon har jag sett
	Leifur Þórarinsson	Styr
Norge:	Arne Nordheim	Magma
	Olav Anton Thommessen	Gjennom prisme
Sverige:	Daniel Börtz	Sinfonia
	Lars Ekström	Un coup de des jamais n'abolira la hazard

Nordisk Musikkommitté (NOMUS) beslöt på sitt möte den 9 november 1989 att till pristagare för Nordiska rådets musikpris 1990 utse *komponisten Olav Anton Thommessen*, Norge, för hans verk "*Gjennom prisme*".

Bedömningskommitténs motivering:

"Gjennom prisme" afspejler den tid vi lever i. Komponisten søger ikke tryghed i allerede etablerede former eller i et ensartet tonesprog. Indtryk fra forskellige musikkulturer og epoker er et grundlæggende materiale som omsmeltes og danner en syntese.

Priset kommer att överlämnas vid en högtidlighet i Reykjavik, onsdagen den 28 februari 1990, under Nordiska rådets 38:e session.

11.5 Nordiska rådets journaliststipendier

Nordiska rådets journaliststipendier är instiftade för att öka journalisternas intresse för och möjligheter att skriva om förhållanden i de andra nordiska länderna samt om nordiskt samarbete. Stadgarna antogs av Nordiska rådets presidium 1980 och reviderades 1983 och 1986.

Anslaget är från och med 1989 60 000 svenska kronor per land, totalt 300 000 svenska kronor.

Stipendiater 1989:

Danmark *Niels Jørgen Bruun*, Grønlands Radio, 13.000 SEK, til en undersøgelse af fiskerisamarbejdet i Vestnorden.
Knud Henriksen, Ritzaus Bureau, 11.000 SEK, til en analyse af det nordiske arbejdsmarked.

Niels Lindvig, Danmarks Radio, 15.000 SEK, til en analyse af Nordens fremtid i Europa med vægt på de små samfund i Nord.

Jette Lyhne, Fagbladet Huslige Erhverv, 9.000 SEK, til en opfølgning af kvindekonferencerne "Nordisk Forum" i Oslo i 1988.

Bo Pedersen, TV-Avisen, 6.000 SEK, til en analyse af Færøernes stilling i det nordiske samarbejde.

Ove Ravn-Jensen, Aalborg Stiftstidende, 6.000 SEK, til et studium af det nordiske venskabsbysamarbejde.

Finland

Bengt Hannus, Tidningen Åland, 8.000 SEK, för att stifta bekantskap med den samhälleliga utvecklingen på Bornholm.
Tellervo Hoppula och Sari Pelttari-Heikka, Pohjolan Sanomat, 10.000 SEK, för att stifta bekantskap med lagstiftningsfrågor som berör samer samt Nordiska Sameinstituttet i Kautokeino.

Heikki Jokinen, frilans, 9.000 SEK, för att stifta bekantskap med norskt serietecknande och ny översatt serielitteratur i Norge.

Oiva Miettinen, Aamulehti, 13.000 SEK, för att stifta bekantskap med nordiskt energisamarbete och träffa relevanta tjänstemän i Sverige, Norge och Danmark.

Anna-Riitta Sippola, Helsingin Sanomat, 10.000 SEK, för att stifta bekantskap med dansk fackföreningsverksamhet i avslutning till dansk politik och EG-frågorna.

Jukka Vesterinen, Paperiliitto-lehti (Pappersförbundets tidning), 8.000 SEK, för att stifta bekantskap med norsk kemisk skogsindustri, miljölågstiftning och facklig verksamhet inom detta område.

Island

Sigrun Björnsdóttir, 15.000 SEK, til at deltage i kursus i Danmarks Radio samt gøre sig bekendt med denne institutions kultur- og uddannelsesafdeling samt evt rejse til Grønland til indsamling af materiale til radioudsendelsesrække.

Halldór Levi Björnsson, 10.000 SEK, for at gøre sig bekendt med udgivelsen af landsdækkende aviser samt provinsblade i Sverige.

Garðar Guðjónsson, Nordisk Journalisthøgskole, 5.000 SEK, til et studium af de etiske regler, der gælder for islandske journalister sammenlignet med norske regler.

Sigrún Bára Friðfinnsdóttir, generalsekretær for Mentalhygienisk forening, 10.000 SEK, til et studium af drift og udgivervirksomhed ved mentalhygieniske foreninger i Norden.

Sigurður Sverrisson, hovedredaktør Skagabladið, 15.000 SEK, til en analyse af driftsgrundlaget og det tekniske arbejde (herunder datamatisering) ved nordiske provinsblade.

- Norge *Yngvi Kjartansson*, Norsk Journalisthøgskole, 5.000 SEK, til en artikkelserie om et afgrænset miljøspørgsmål i Norge (af interesse for islændinge), f.eks. forurening fra fiskeopdræt.
- Audgunn Oltedal*, NRK, 23.000 SEK, til en undersøkelse av nordisk samordning av innsatsen innen bioteknologi og genforskning.
- Finn Stoveland*, Skoleforum, 22.000 SEK, til en sammenligning av visse sider ved skolesituasjonen i de nordiske land.
- Eva Granheim*, Bergens Tidende, 15.000 SEK, til et prosjekt om kvinnepolitikk og kvinnekultur i Norden.
- Sverige *Sophie Fahlbeck*, frilansjournalist, 5.600 SEK, för inventering av och faktainsamling om de satellitkanaler som under senare år gjort Norden till sin marknad.
- Mats Laurin*, Norrköpings Tidningar, 13.000 SEK, för undersökning av återflytningen av finska invandrare, från Sverige till Finland, dess omfattning, språkliga och sociala aspekter.
- Paul-Anders Simma*, TV 2 Luleå, 24.000 SEK, för komparativ studie av Grönlands "Hjemmestyre" och dagens utveckling på Nordkalotten beträffande samernas rättsställning, bevakning av Inuit Circumpolar Conference i juli 1989 samt studier av grönländska massmedier.
- Helge Torstensen*, frilansjournalist, 17.400 SEK, för undersökningar av nordisk miljöpolitik och nordiska energiframtider samt reportageresa för studier av ekologiska problem i Norskehavet och Barents hav.

BILAGA 1

Nordiska rådets sammansättning; delegationerna och partierna representerade i Nordiska rådet

DANMARKS RIGES DELEGATION

Valgt af Folketinget den 4. oktober 1989 med senere ændringer

Medlemmer

Lars P. Gammelgaard (KF)
 Flemming Hansen (KF)
 Helge Adam Møller (KF)
 Ivar Hansen (V)
 Peder Sønderby (V)
 Kristen Poulsen (FP)
 Marianne Jelved (RV)
 Arne Melchior (CD)
 Knud Glønborg (KrF)
 Dorte Bennedsen (S)
 J.K. Hansen (S)
 Anker Jørgensen (S)
 Kaj Poulsen (S)
 Birte Weiss (S)
 Margrete Auken (SF)
 Lilli Gyldenkilde (SF)

Stedfortrædere

Merete Aarup (KF)
 Peter Sterup (KF)
 Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
 Jens Peter Jensen (V)
 Svend Erik Hovmand (V)
 Pia Kjærsgaard (FP)
 Elisabeth Arnold (RV)
 Lis Noer Holmberg (CD)
 Inger Stilling Pedersen (KrF)
 Hanne Andersen (S)
 Søren Hansen (S)
 Poul Nielson (S)
 Hans Jørgen Jensen (S)
 Bjørn Westh (S)
 Birgitte Husmark (SF)
 Inger Harms (SF)

Formand: Anker Jørgensen

Næstformand: Lars P. Gammelgaard

Partierne

CD Centrum-Demokraterne
 FP Fremskridtspartiet
 KF Det Konservative Folkeparti
 KrF Kristeligt Folkeparti
 RV Det Radikale Venstre
 S Socialdemokratiet
 SF Socialistisk Folkeparti
 V Venstre

FÆRØERNES DELEGATION

Valgt af Færøernes Lagting

Medlemmer

Atli P. Dam (Jvfl)

Jákup Lindenskov (Jvfl)

Agnar Nielsen (Sb)

Flemming Mikkelsen (Fkfl)

Jvfl Javnaðararflokkurin (Socialdemokratiet)

Fkfl Fólkaflokkurin (Folkeflokken)

Sb Sambandspartiet

GRØNLANDS DELEGATION

Valgt af Grønlands Landsting

Medlemmer

Preben Lange (Si)

Lars Emil Johansen (Si)

Otto Steenholdt (At)

Peter Ostermann (At)

Partierne

At Atássut

Si Siumut

POHJOISMAIDEN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNTA

Valittu 7 päivänä helmikuuta 1989

Täydennetty 21 päivänä helmikuuta, 5 päivänä toukokuuta, 23 päivänä syyskuuta 1989

FINLANDS DELEGATION I NORDISKA RÅDET

Vald den 7 februari 1989

Kompletterad den 21 februari, den 5 maj, den 23 maj samt den 22 september 1989

*Valitut jäsenet:**Valda medlemmar:*

Andersson, Claes (Skdl)

Björkstrand, Gustav (Sfp)

Fagerholm, Karl-Gunnar (6.11.89) (lib.)

Hetemäki-Olander, Elsi *pj./ordf.* (Kok)

Hurskainen-Leppänen, Sinikka (Sdp)

Jansson, Olof (6.11.89) (ÅC)

Järvisalo-Kanerva, Riitta (Sdp)

Jäätteenmäki, Anneli (K)

Kekkonen, Antero (22.9.89) (Sdp)

Knuuttila, Sakari (Sdp)
 Louvo, Anna-Kaarina (Kok)
 Metsämäki, Lauri *vpj./viceordf.* (Sdp)
 Niinistö, Sauli (Kok)
 Nyby, Mats (Sdp)
 Pietikäinen, Sirpa (Kok)
 Riihijärvi, Heikki (Smp)
 Ryynänen, Mirja (K)
 Sasi, Kimmo (Kok)
 Siuruainen, Eino (K)
 Väänänen, Marjatta (K)

Varajäsenet:¹

Suppleanter:

Alho, Arja (Sdp)
 Apakka, Asko (Skdl)
 Häkämies, Kari (Kok)
 Isohookana-Asunmaa, Tytti (K)
 Jansson, Roger (6.11.89) (FS)
 Järvenpää, Heikki (Kok)
 Kalliomäki, Antti (Sdp)
 Karkinen, Seija (Sdp)
 Kautto, Tarja (22.9.89) (Sdp)
 Laitinen, Juhani (Kok)
 Leppänen, Urpo (sit./obunden)
 Moilanen, Eeva-Liisa, (SkI)
 Paavilainen, Tuula (Sdp)
 Pelttari, Seppo (K)
 Renko, Tellervo (K)
 Saastamoinen, Riitta (Kok)
 Skinnari, Jouko (Sdp)
 Turunen, Eeva (Kok)
 Tuominen, Pekka (6.11.89) (ÅSD)
 Westerlund, Henrik (Sfp)

Partierna

K	Centern i Finland (Suomen Keskusta)
Skdl	Demokratiska förbundet för Finlands folk (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto)
Sdp	Finlands socialdemokratiska parti (Suomen sosialidemo- kraattinen puolue)

¹ Suppleant ersätter ordinarie medlem i utskotten efter en av delegationen fastställd särskild ordning.

Kok Samlingspartiet (Kansallinen kokoomus)
 Skl Finlands kristliga förbund (Suomen Kristillinen Liitto)
 Smp Finlands Landsbygdparti (Suomen Maaseudun Puolue)
 Sfp Svenska folkpartiet
 ÅC, FS, ÅSD, lib; se under Ålands delegation.

ÅLANDS DELEGATION

Valda av Ålands landsting den 6 november 1989

Medlemmar

Olof Jansson (ÅC) ordförande
 Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Suppleanter

Roger Jansson (FS)
 Pekka Tuominen (ÅSD)

I delegationen ingår också de av landskapsstyrelsen den 25 januari 1989 utsedda representanterna.

Partierna

FS Frisinnad samverkan
 lib Liberalerna på Åland
 ÅC Åländsk center
 ÅSD Ålands socialdemokrater

ISLANDS DELEGATION

Valgt af Altinget den 22 december 1989

Medlemmer

Páll Pétursson (F)
 Ólafur G. Einarsson (Sj)
 Sighvatur Björgvinsson (A)
 Þorsteinn Pálsson (Sj)
 Hjörleifur Guttormsson (Ab)
 Valgerður Sværisdóttir (F)
 Hreggviður Jónsson (Fh)

Suppleanter

Guðni Ágústsson (F)
 Friðrik Sophusson (Sj)
 Rannveig Guðmundsdóttir (A)
 Birgir Ísleifur Gunnarsson (Sj)
 Guðrún Helgadóttir (Ab)
 Jón Kristjánsson (F)
 Ingi Björn Albertsson (Fh)

Partiene

A Alþýðuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti)
 Ab Alþýðubandalagið (Folkeforbundet)
 F Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet)
 Fh Frjálslyndi hægriflokkurinn (Liberale højrepartiet)
 Sj Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet)

DEN NORSKE DELEGASJON

Valgt av Stortinget 7. november 1989

Medlemmer

Brundtland, Gro Harlem (A)
 Eidem, Bjarne Mørk (A)
 †Olsen-Hagen, Gunn Vigdis (A)
 Berntsen, Thorbjørn (A)
 Frøiland, Ranveig (A)
 Wroldsen, Ernst (A)
 Pettersen, Oddrunn (A)
 Borgen, Kjell (A)
 Knutzen, Thea (H)
 Talleraas, Anders (H)
 Liltved, Tore A. (H)
 Løken, Johan C. (H)
 Hagen, Carl I. (FrP)
 Skjervengen, Pål Atle (FrP)
 Solholm, Lodve (FrP)
 Lunde, Kjellbjørg (SV)
 Houg, Tora Aasland (SV)
 Alsaker, Svein (KrF)
 Haugen, Helga (KrF)
 Lahnstein, Anne Enger (Sp)

Suppleanter (i rekkefølge)

Rotnes, Marit (A)
 Engseth, William (A)
 Iversen, Åsa Solberg (A)
 Gudmundseth, Roger (A)
 Kaland, Laila (A)
 Dalheim, Erik (A)
 Jørgensen, Ragna Berget (A)
 Barland, Ragnhild (A)
 Finstad, Eva R. (H)
 Mauritzen, Sverre (H)
 Ellefsen, Harald (H)
 Godal, Ingvald (H)
 Alvheim, John (FrP)
 Marcussen, Jens (FrP)
 Hillgaard, Oscar D. (FrP)
 Aunet, Per (SV)
 Chaffey, Paul (SV)
 Sævik, Per (KrF)
 Røyseland, Borghild (KrF)
 Ueland, Ole Gabriel (Sp)

Leder: Bjarne Mørk Eidem

Nestleder: Thea Knutzen

Partiene

A Det norske Arbeiderparti
 H Høyre
 FrP Fremskrittspartiet
 SV Sosialistisk Venstreparti
 KrF Kristelig Folkeparti
 Sp Senterpartiet

SVERIGES DELEGATION

Vald den 5 oktober 1989

Medlemmar

Grethe Lundblad (s)
 Lennart Andersson (s)
 Carl Bildt (m)
 Lahja Exner (s)
 Bengt Westerberg (fp)
 Karin Söder (c)
 Per Olof Håkansson (s)
 Wiggo Komstedt (m)
 Lena Öhrsvik (s)
 Olle Östrand (s)
 Berit Oscarsson (s)
 Hans Nyhage (m)
 Elver Jonsson (fp)
 Gunnar Björk (c)
 Lars Werner (vpk)
 Marianne Samuelsson (mp)
 Hans Gustafsson (s)
 Karl-Erik Svartberg (s)
 Sten Svensson (m)
 Anita Johansson (s)

Suppleanter¹

Lars Ulander (s)
 Yvonne Sandberg-Fries (s)
 Arne Andersson i Ljung (m)
 Sten-Ove Sundström (s)
 Ylva Annerstedt (fp)
 Gunilla André (c)
 Ulla Johansson (s)
 Filip Fridolfsson (m)
 Jan Fransson (s)
 Bruno Poromaa (s)
 Birthe Sörestedt (s)
 Görel Bohlin (m)
 Hugo Bergdahl (fp)
 Olof Johansson (c)
 Björn Samuelsson (vpk)
 Krister Skånberg (mp)
 Nils T Svensson (s)
 Reynholdh Furustrand (s)
 Inger Koch (m)
 Iris Mårtensson (s)

Ordförande: Karin Söder

Viceordförande: Grethe Lundblad

Partierna

c Centerpartiet
 fp Folkpartiet
 m Moderata samlingspartiet
 mp Miljöpartiet de Gröna
 s Sveriges Socialdemokratiska arbetareparti
 vpk Vänsterpartiet kommunisterna

¹ Suppleant ersätter ordinarie medlem efter en av delegationen fastställd fördelningslista.

BILAGA 2

Utskottens sammansättning och möten

JURIDISK UTVALG

Medlemmer ved 37. sesjonens avslutning

Danmark	Helge Adam Møller (KF) Kristen Poulsgaard (FP) Birte Weiss (S)
Finland	Mikko Elo (Sdp) Liisa Hilpelä (Kok) Anneli Jäätteenmäki (K)
Island	Eiður Guðnason (A)
Norge	Åsa Solberg Iversen (A) Asbjörn Sjøthun (A) til 11. september Arne Skauge (H)
Sverige	Lennart Andersson (s) Hans Nyhage (m) Lars Werner (vpk)

Forandringer i løpet av året:

Finland

Den 5. maj   Sinikka Hurskainen-Leppänen (Sdp) etter Mikko
Elo, Sauli Niinistö (Kok) etter Liisa Hilpelä

Norge

Den 7. november   Ranveig Frøiland (A)
Tora Aasland Houg (SV)
Johan C. Løken (H)

Formannskap og sekretær

Formann   Eiður Guðnason til 15. november
Nestformann   Helge Adam Møller
Sekretær   Hanne Nielsen til 31. august, Ellen Torvø, fra 14. august

Møter i 1989

30. – 31. januar i Stockholm, herunder møte med

- * Nordisk Ministerråd (likestillingsministrene)
- * representanter for planlægningsgruppen for Nordisk Forum m. fl.
- * representanter for Nordisk sameråd i Stockholm

14. februar i København, herunder møte med

- * sakkyndig i spørsmål vedrørende idrett og doping

26. – 27. februar i Stockholm

2. mars i Stockholm

28. april i København (arbeidsgruppe for valgspørsmål)

22. mai i Helsingfors (arbeidsgruppe for valgspørsmål)
 27. juni i Egilsstaðir (arbeidsgruppe for valgspørsmål)
 27. juni i Egilsstaðir og 28. juni i Höfn 25. – 26. september i Oslo, herunder møte med
 * sakkynndige om EF-spørsmål i Oslo
 13. og 15. november i Mariehamn, herunder møte med
 * Nordisk Ministerråd (justisministrene og ministre ansvarlige for pass-spørsmål)

KULTURUDVALGET

Medlemmer ved afslutningen af 37. session

- Danmark: Atli P. Dam (Jvfl)
 J.K. Hansen (S)
 Jette Pors (CD)
 Otto Steenholt (At)
- Finland: Elsi Hetemäki-Olander (Kok)
 Saara-Maria Paakkinen (Sdp)
 Heikki Riihijärvi (Smp)
 Mirja Rynnänen (K)
- Island: Valgerður Sverrisdóttir (F)
- Norge: Thea Knutzen (H)
 Jan P. Syse (H)
 Reiulf Steen (A)
 Kaare Øvregard (A)
- Sverige: Gunnar Björk (c)
 Hans Gustavsson (s)
 Berit Oscarsson (s)
 Marianne Samuelsson (mp)

Forandringer i årets løb

- Den 15. september Antero Kekkonen (Sdp) i stedet for Saara-Maria Paakkinen
- Den 4. oktober Arne Melchior (CD) i stedet for Jette Pors
- Den 5. oktober Anita Johansson (s) i stedet for Hans Gustavsson
- Den 7. november Kjell Borgen (A), Helga Haugen (KrF.) og Gunn Vigdis Olsen-Hagen (A) i stedet for Reiulf Steen, Jan P. Syse og Kaare Øvregard

Formandskab og sekretær

- Formand: J.K. Hansen; under novembermøderne fungerede Berit Oscarsson i formandens fravær
- Næstformand: Valgerður Sverrisdóttir
- Sekretær: Elin P. Flygenring; under hennes barselsorlov 1/6–31/10 fungerede Ingrid Sylvest Nielsen som udvalgets sekretær

Møder i 1989:

Den 30. – 31. januar i Stockholm

Den 26. februar og 3. marts i Stockholm

Den 19. april i København

Den 19. april i København med Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene)

Den 26. og 28. juni på Færøerne

Den 26. september i Oslo

Den 13. og 15. november i Mariehamn på Åland

SOCIAL- OCH MILJÖUTSKOTTET

Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning:

Danmark:	Dorte Bennedsen (S)
	Knud Glønborg (KrF)
	Lilli Gyldenkilde (SF)
Finland:	Anna-Kaarina Louvo (Kok)
	Mats Nyby (Sdp)
	Marjatta Väänänen (K)
Island:	Páll Pétursson (F)
Norge:	Svein Alsaker (KrF)
	Jo Benkow (H)
	Brit Jørgensen (A)
Sverige:	Grethe Lundblad (s)
	Sten Svensson (m)
	Lena Öhrsvik (s)

Förändringar under året:

Den 7 november – Tore Liltvedt (H) efter Jo Benkow (H) och Thorbjørn Berntsen (A) efter Brit Jørgensen (A)

Ordförandeskap och sekreterare:

Ordförande	Marjatta Väänänen (K)
Vice ordförande	Svein Alsaker (KrF)
Sekreterare	Eric Hultén

Möten:

Den 30–31 januari i Stockholm

Den 14 februari i Helsingfors

Den 26 och 27 februari samt 3 mars i Stockholm

Den 28 juni i Åbo

Den 17 oktober i Köpenhamn

Den 13 november i Mariehamn (möten med Nordiska ministerrådet)

Den 15 november i Mariehamn

KOMMUNIKATIONSUTSKOTTET

Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning

Danmark:	Margrete Auken (SF)
	Kaj Poulsen (S)
	Peder Sønderby (V)
Finland:	Sirpa Pietikäinen (Kok)
	Sakari Knuuttila (Sdp)
	Olof Jansson (AC)
Island:	Óli Þ Guðbjartsson (B)
Norge:	Margit Hansen-Krone (H)
	Ragna Berget Jørgensen (A)
	Johan J. Jakobsen (Sp)
Sverige:	Elver Jonsson (fp)
	Anna-Greta Leijon (s)
	Olle Østrand (s)

Förändringar under året:

Den 10 september	Guðrún Agnarsdóttir (SK) efter Óli Þ. Guðbjartsson
Den 5 oktober	Karl-Erik Svartberg (s) efter Anna-Greta Leijon
Den 7 november	Anne Enger Lahnstein (Sp) efter Johan J. Jakobsen
	Oddrun Pettersen (A) efter Ragna Berget Jørgensen,
	Lodve Solholm (FrP) efter Margit Hansen-Krone

Ordförandeskap och sekreterare:

Ordförande	Elver Jonsson
Vice ordförande	Sakari Knuuttila
Sekreterare	Tómas H. Sveinsson

Möten:

Den 30 januari – 1 februari	i Stockholm
Den 17 februari	i Oslo
Den 26 – 27 februari	i Stockholm
Den 3 mars	i Stockholm – utskottets konstituerande möte
Den 9 maj	i Mariehamn – med Nordiska ministerrådets turistutskott, Nordiska turistrådet och sakkunniga om turism på Åland
Den 10 maj	i Mariehamn
Den 19 – 21 juni	i Jyväskylä
Den 28 – 29 september	i Köpenhamn och Randers
Den 13 november	i Mariehamn med Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna)
Den 15 november	i Mariehamn med Nordiska samarbetsministrarna
Den 15 november	i Mariehamn

EKONOMISKA UTSKOTTET

Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning

Danmark	Hans Engell (KF) Marianne Jelved (RV) Anker Jørgensen (S) Jógvan við Keldu (Fkfl) Preben Lange (Si)
Finland	Esko Aho (K) Ilkka-Christian Björklund (Sdp) Gustav Björkstrand (Sfp) Arvo Kempainen (Skdl) Kimmo Sasi (Kok)
Island	Hjörleifur Guttormsson (Ab) Þorsteinn Pálsson (Sj)
Norge	Johan Buttedahl (Sp) Einar Førde (A) Oddrunn Pettersen (A) Harald Synnes (KrF) Anders Talleraas (H)
Sverige	Carl Bildt (m) Lahja Exner (s) Arne Gadd (s) Karin Söder (c) Bengt Westerberg (fp)

Förändringar under året

Den 4 oktober	Lars P. Gammelgaard (KF) efter Hans Engell Agnar Nielsen (Sb) efter Jógvan við Keldu
24 maj	Claes Andersson (Skdl) efter Arvo Kempainen Lauri Metsämäki (Sdp) efter Ilkka-Christian Björklund Eino Siuruainen (K) efter Esko Aho
7 november	Gro Harlem Brundtland (A) Carl I. Hagen (FrP) Ernst Wroldsen (A) Kjellbjørg Lunde (SV)
5 oktober	Hans Gustafsson (s) efter Arne Gadd

Ordförandeskap och sekreterare

Ordförande	Anders Talleraas
Vice ordförande	Arne Gadd (t o m okt. 1989) därefter Hans Gustafsson
Sekreterare	Henrik Wichmann

Möten

Den 31 januari i Stockholm
 Den 14 februari i Helsingfors
 Den 26–27 februari i Stockholm
 Den 3 mars i Stockholm
 Den 26 och 29 juni i Bergslagen
 Den 26 september i Visby
 Den 9 oktober i Oslo
 Den 13 och 15 november i Mariehamn

BUDGET- OCH KONTROLLUTSKOTTET*Medlemmar vid 37:e sessionens avslutning*

Danmark: Flemming Hansen (KF)
 Ivar Hansen (V)
 Finland med Åland: Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)
 Karl-Gunnar Fagerholm (lib)
 Island: Ólafur G. Einarsson (Sj)
 Norge: Kjell Magne Fredheim (A)
 Theo Koritzinsky (SV)
 Sverige: Per Olof Håkansson (s)
 Wiggo Komstedt (m)

Ekonomiska utskottet: Anders Talleraas (H)
 Juridiska utskottet: Eiður Guðnason (A)
 Kulturutskottet: J.K. Hansen (S)
 Kommunikationsutskottet: Elver Jonsson (fp)
 Social- och miljöutskottet: Marjatta Väänänen (K)

Förändringar under året

Den 7 november Bjarne Mørk Eidem (A) och Pål Atle Skjervengen (FrP)
 efter Kjell Magne Fredheim och Theo
 Koritzinsky

Ordförandeskap och sekreterare

Ordförande Wiggo Komstedt
 Vice ordförande Per Olof Håkansson
 Sekreterare Marianne Anderson

*Möten**Hela utskottet:*

Den 31 januari i Stockholm
 Den 13 februari i Helsingfors
 Den 26 februari och 3 mars i Stockholm

Den 24 maj i Stockholm (också med representanter för NMR-SAM)

Den 27 september i Oslo

Den 19 oktober i Köpenhamn

”De nio”

Den 31 januari i Stockholm

Den 13 februari i Helsingfors

Den 26 februari i Stockholm

Den 24 maj i Stockholm

Den 11 och 12 juni i Stockholm och Helsingfors

Den 27 september i Oslo

Den 13 november i Mariehamn

BILAGA 3

Presidiesekretariatets budget för 1989 och 1990 samt preliminär budget för 1991 (i 1 000-tal SEK)

	<i>Budget 1989</i>	<i>Budget 1990</i>	<i>Prel budget 1991</i>
<i>Kostnader</i>			
Personalkostnader	11 550	14 500	15 800
Resekostnader	2 330	2 480	2 560
Förvaltningskostnader	3 630	4 510	4 810
Datautrustning	400	400	500
Internationell konferens	1 000	—	200
Information och tryck	6 760	5 400	5 500
Nordisk Kontakt	3 050	3 050	3 100
Seminarier, särskilda arrangemang	2 050	1 780	1 600
Presidiets disp.medel	200	1 200	600
Partistöd	<u>2 000</u>	<u>2 000</u>	<u>2 000</u>
<i>Summa kostnader</i>	32 970	35 320	36 670
<i>Intäkter</i>			
Interna avgiftssystemet	1 890	2 150	2 300
Finansiella intäkter	400	700	800
Rådets tryck m m	<u>800</u>	<u>800</u>	<u>500</u>
Summa intäkter	3 090	3 650	3 600
Medelsreserv	<u>—</u>	<u>—</u>	<u>1 200</u>
<i>Summa nettokostnader</i>	29 880	31 670	34 270

Förteckning över befattningar och befattningshavare per den 31 december 1989.

Presidiesekreterare	Gerhard af Schultén
Stf presidiesekreterare	Gustaf Stjernberg
Stf presidiesekreterare	Jostein Osnes
Informationschef	Bitte Bagerstam
Chefredaktör	Einar Karl Haraldsson
Utskottssekreterare	Marianne Andersson
Utskottssekreterare	Elin P. Flygenring
Utskottssekreterare	Eric Hultén
Utskottssekreterare	Tómas H. Sveinsson
Utskottssekreterare	Ellen Torvø
Utskottssekreterare	Henrik Wichmann
Internationell sekr	Margit Louise Östman

Informationssekreterare	Ove Caspersen
T. f. redaktör	Ingegerd Wahrgren
Kamrer	Pia Andersson
Byrådirektör	Anneli Joneken
T. f. byrådirektör	Viveca Wiklund
Intendent	Stig Stenberg
Byråsekreterare	Birgitta Johanson
Byråsekreterare	Viveca Lindfors
1:e byråassistent	Gro Hagen
Byråassistent	Margareta Koumí
Byråassistent	Inge Munk Carlsson
Byråassistent	Sirkku Vauhkonen
Byråassistent	Renée Sundberg
Byråassistent	Guðrún Garðarsdóttir
Byråassistent	Margit Sergenius
Byråassistent	Marianne Bejmar
Assistent	Mona Davidsen
Expeditionsassistent	Rune Juhlin
Expeditionsassistent	Ove Ländin
Expeditionsassistent	Bo Lundqvist

BILAGA 4

Förteckning över frågor (E-saker) och svar inom ramen för försöksordningen mellan 37:e och 38:e sessionen

E 1 (Dnr 312/M5 – 89)

Fråga ställd den 1 augusti 1989 av Margrete Auken (SF), Danmark, till Nordiska ministerrådet angående *Förening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten*.

Frågans lydelse:

Vil ministerrådet tage initiativ til en uafhængig undersøgelse af omfanget af atomdreven søtrafik i de nordiske farvande, herunder omfanget af uheld, samt de nordiske landes mulighed for at gribe ind i forbindelse med uheld, og samtidigt oplyse hvad ministerrådet agter at foretage sig for at få atomdreven søtransport forbudt?

Frågan besvarades den 22 september 1989 av Nordiska ministerrådets ordförande Júlíus Sólnes.

E 2 (Dnr 313/M5 – 89)

Fråga ställd den 1 augusti 1989 av Margrete Auken (SF), Danmark, till den norska regeringen angående *Skydd av Antarktis*.

Frågans lydelse:

Vil den norske regering støtte det australse/franske forslag om at indlede forhandlinger om en alsidig miljøbeskyttelseskonvention (Comprehensive Environmental Protection Convention)?

Frågan besvarades den 14 september 1989 av det norska utrikesdepartementet.

E 3 (Dnr 314/M5 – 89)

Fråga ställd den 1 augusti 1989 av Marianne Samuelsson (mp), Sverige, till Norges regering angående *Utsläpp i havet kring Halden-Osloområdet*.

Frågans lydelse:

1. Tänker regeringen hålla sitt löfte att minska utsläppen till havet i den utsträckning och takt som behövs för att havet ska kunna överleva?

2. Vilka utsläppsmängder tänker regeringen tillåta 1990 i området från de olika industrierna?

3. Vilka konkreta åtgärder har vidtagits för att minska nuvarande utsläppsmängd?

Frågan besvarades den 13 september 1989 av det norska miljödepartementet.

- E 4 (Dnr 358/M5 – 89)
Fråga ställd den 14 september 1989 av Margrete Auken (SF). Danmark, till Nordiska ministerrådet angående *Havsbränning av kemiskt avfall*.
Frågans lydelse:
Vil de øvrige nordiske lande meddele sekretariatet for Londonkonventionen at de ønsker at være medunderskrivere på det danske resolutionsforslag til det 12. konsultative møde?
Frågan besvarades av ordföranden i Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) statsrådet Birgitta Dahl den 31 oktober 1989.
- E 5 (Dnr 367/M 5 – 89)
Fråga ställd den 18 september 1989 av Lilli Gyldenkilde (SF). Danmark, till Nordiska ministerrådet angående *Utarbetande av handlingsplaner*.
Frågans lydelse:
Hvad er baggrunden for, at medlemmerne af Nordisk Råd ikke kan få adgang til udkastene til de tre handlingsplaner, der er under udarbejdelse i Nordisk Ministerråd?
Frågan besvarades av ordföranden i Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) Minister Július Sólnes den 1 november 1989.
- E 6 (Dnr 375/M5 – 89)
Fråga ställd den 27 september 1989 av Ragna Berget Jørgensen (A), Norge, till den danska regeringen angående *Reduktion av ozonnedbrytande ämnen*.
Frågans lydelse:
Vil den danske regering støtte Norge, Sverige og Finlands forslag på det kommende møte om Montreal-protokollen (13.-17. november 1989), for å bidra til en rask avvikling av produksjon og bruk av ozonnedbrytende stoffer, eller vil Danmark fortsatt støtte de mindre ambisiøse forslag fra EF?
På Nordisk Råds sesjon i Stockholm opplyste den danske miljøminister at Danmark ikke kunne være med på de øvrige nordiske lands reduksjonsinitiativ pga ulikheter i økonomi og næringsstruktur.
Kan ministeren i denne sammenheng redegjøre for hvordan dansk økonomi og næringsstruktur i avgjørende grad skiller seg fra den i de andre nordiske landene?
Frågan besvarades av statsrådet Lone Dybkjær den 30 oktober 1989.

- E 7 (Dnr 464/M5 – 89)
Frågan ställdes den 30 november 1989 av Dorte Bennedsen (S), Danmark, till den norska regeringen angående *Transport av tivoli- och cirkusredskap*.
Frågans lydelse:
Har den norske regering planer om at ændre køre- og hviletidsbestemmelser således, at køretøjer, der benyttes til transport af cirkus- og tivoliudstyr, undtages, sådan som det er tilfældet i langt de fleste europæiske lande?
Frågan har ännu inte besvarats.
- E 8 (Dnr 13/M5 – 90)
Fråga ställd den 4 januari 1990 av Grethe Lundblad (s), Sverige, till Danmarks, Norges och Finlands regeringar angående *handlingsplanerna mot föroreningar av den marina miljön*:
Frågans lydelse:
Är regeringen beredd att senast den 25 januari 1990 framlägga sin av parlamentet godkända nationella handlingsplan mot förorening av den marina miljön och vill regeringen närmare förklara innebörden i uttrycket ”bästa tillgängliga teknik”?”
Frågan skall besvaras senast den 20 februari 1990.
- E 9 (Dnr 22/M5 – 90)
Fråga ställd den 10 januari 1990 av Dorte Bennedsen (S), Danmark, till den svenska och isländska regeringen angående *handlingsplaner mot förorening av den marina miljön*:
Frågans lydelse:
Er Sveriges/Islands regering parat til senest den 25. januar 1990 at fremlægge sin af parlamentet godkendte nationale handlingsplan mod forurening af havmiljøet, og vil regeringen nærmere forklare indholdet i udtrykket ”bedst tilgængelige teknik”?”
Frågan skall besvaras senast den 26 februari 1990.
- E 10 (Dnr 24/M5 – 90)
Fråga ställd den 11 januari 1990 av Grethe Lundblad (s), Sverige, till Nordiska ministerrådet angående *samarbetet med Östeuropa*:
Frågans lydelse:
Är ministerrådet berett att snarast göra tilläggsförslag till rapporten ”Norden i Europa 1989 – 92”, som är inriktade mot ökat samarbete med våra östra grannstater på de områden som traditionellt tillhör rådets samarbetsområden samt även medverka till finansiering av den sådan utvidgning av Nordiska rådets kontakter?”
Frågan skall besvaras senast den 28 februari 1990.

BILAGA 5

**Statistiska uppgifter om ärenden och debatter vid Nordiska rådets
37:e session den 27/2–3/3 1989 i Stockholm**
Debattinläggens fördelning mellan ärendeblock

Generaldebatt	163	25 %		Tidsåtgång 10 timmar 50 min = 650 minuter 32 %
A- och B-saker (medlems- och ministerrådsförslag)	209	32 %		
C 1, C 2 och övriga C-saker (berättelser)	69	11 %	75 %	23 timmar 30 min = 1 410 minuter 68 %
Tid.rekommendationer				
D-saker (meddelanden)	12	2 %		
Frågor och svar	195	30 %		
E-sakerna				
Totalt	648	100 %		34 timmar 20 min = 2 060 minuter

Statistik om generaldebatten

Tidsåtgång: 10 timmar 50 minuter som utgör 32 % av den sammanlagda tiden för sessionens förhandlingar på 34 timmar 20 minuter.

Antal inlägg

I generaldebatten hölls	
125 parlamentarikerinlägg	77 %
38 ministerinlägg	23 %
163 debattinlägg sammanlagt	

*Inläggen fördelade sig mellan
partigrupperna:*

	inlägg	%	Bland rådets valda ledamöter är fördelningen:	
Soc. dem. gruppen	50	31	(33)	38 %
Mittengruppen	33	20	(23)	26 %
Konservativa gruppen	36	22	(21)	24 %
Vänstersoc. gruppen	30	18	(6)	7 %
Utanför grupperna	14	9	(4)	5 %

Inläggen fördelade sig beträffande hemvist enligt följande:

	inlägg	%	Fördelning av rådets valda medlemmar	
Danmark	46		16;	19 %
Färöarna	3	51	2;	2 %
Grönland	2		2;	2 %
Finland	22		18;	21 %
Åland	2	24	2;	2 %
Island		15	7;	8 %
Norge		39	20;	23 %
Sverige		34	20;	23 %

Man/kvinna

135 (83 %) av inläggen hölls av män.

28 (17 %) av inläggen hölls av kvinnor.

Av rådets valda ledamöter är 58 män och 29 kvinnor (67 resp 33 %).

Debatten under frågestunderna

Antal inlägg i fråge/svarsdebatterna

	Frågest		Minister		Annan	Totalt "aktörer"		Totalt antal inlägg	
1	3	6%	19	40%	4	26	26%	26	14%
2	34	71%	22	45%	1	57	56%	114	58%
3	10	21%	7	15%	—	17	17%	51	26%
4	1	2%	—	—	—	1	1%	4	2%
	48	(100%) 48%	48	(100%) 48%	5	101	(100%) 4%	195	(100%)

Frågorna (E-sakerna) vid Nordiska rådets 37:e session 1989*När ställdes frågorna?*

Skriftl. under -88   3-veckors före sess.   Snabbfr. under sess.   Totalt

Vem ställdes frågorna till?

– NMR	5	22	14	41	73%
– regeringar	2	7	6	15	27%
	7	29	20	56	100%

Utskottsområden

Juridiska utskottet	2	3	3	8	14%
Kulturutskottet	—	5	3	8	14%
Social- och miljöutskottet	3	11	7	21	38%
Kommunikationsutskottet	1	8	4	13	23%
Ekonomiska utskottet	1	2	3	6	11%
Budget- och kontrollutskottet	—	—	—	—	—
				56	100%

Frågeställarens NR-delegation

Danmark 23%	4	6	3	13	14	25%
Färöarna	—	—	—	—	—	—
Grönland	—	—	1	1	—	—
Finland 23%	—	10	1	11	13	23%
Åland	—	2	—	2	—	—
Island 8%	—	1	1	2	4	4%
Norge 23%	2	3	3	8	14	14%
Sverige 23%	1	7	11	19	34	34%
				56	100	100%

Partigrupperna (NR f. n.)

Mittengruppen 26%	1	11	8	20	36%
Socialdemokratiska 38%	5	4	5	14	25%
Vänstersocialistiska 7%	1	7	2	10	18%
Konservativa 24%	—	6	1	7	13%
Ledamöter utanför 5%	—	1	4	5	8%
				56	100%

Frågeställarens (NR f. n.)

man 67%	1	15	7	23	41%
kvinnor 33%	6	14	13	33	59%
				56	100%

Svaren avgavs/avges

– skriftligt före sessionen	7	—	—	7	13%
– under sessionen	—	28	20	48	85%
– skriftligt efter sessionen	—	1	—	1	2%
				56	100%

Statistik om debattinläggen vid Nordiska rådets 37:3 session den 27/2--3/3 1989

	(nr f. n.)	General- debatt	4:e mötet Budget/kont	5:e mötet Ekonomiska	6:e mötet Kultur	7:e mötet Juridiska	7:e mötet Kommunik.	8:e mötet Soc/miljö	Totalt																
<i>Ledamöterna</i>																									
Parlamen- tariker	(87; 55%)	125	77%	15	71%	83	80%	47	70%	61	78%	56	69%	98	70%	485	74%								
Minister	(71; 67%)	38	23%	6	29%	21	20%	22	30%	17	22%	25	31%	42	30%	171	26%								
Man	(58; 67%)	135	83%	19	90%	68	66%	42	61%	51	65%	57	70%	44	32%	417	64%								
Kvinna	(29; 33%)	28	17%	2	10%	36	34%	27	39%	27	35%	24	30%	95	68%	239	36%								
<i>Partigrupp</i>																									
Soc. dem	(33; 38%)	50	31%	9	43%	44	42%	26	38%	28	35%	28	35%	46	33%	231	35%								
Mitten	(23; 26%)	33	20%	7	33%	22	21%	32	46%	10	13%	23	28%	44	31%	171	26%								
Konserv.	(21; 24%)	36	22%	2	9%	20	19%	7	10%	16	21%	10	12%	15	11%	106	16%								
Vänstersoc.	(6; 7%)	30	18%	1	5%	12	17%	2	3%	13	17%	13	16%	18	13%	89	14%								
Utanför gr.	(4; 5%)	14	9%	2	10%	6	6%	2	3%	11	14%	7	9%	17	12%	59	9%								
<i>Hemvist</i>																									
Danmark	(16; 19%)	46	51	31%	2	2	10%	25	29	27%	12	16	23%	14	14	18%	19	20	25%	37	37	26%	155	169	25%
Färöarna	(2; 2%)	3						1			1						1							6	
Grönland	(2; 2%)	2						3			3													8	
Finland	(18; 21%)	22	24	15%	5	5	23%	15	15	15%	22	23	33%	13	13	17%	16	21	%	20	22	16%	113	123	19%
Åland	(2; 2%)	2									1						5			2				10	
Island	(7; 8%)		15	9%		2	10%		6	6%		6	9%		9	12%		2	%		6	4%		46	7%
Norge	(20; 23%)		39	24%		2	10%		18	17%		6	9%		12	15%		14	%		20	15%		111	17%
Sverige	(20; 23%)		34	21%		10	47%		36	35%		18	26%		30	38%		24	%		55	39%		207	32%
			163	100%		21	100%		104	100%		69	100%		78	100%		81	100%		140	100%		656	100%

BILAGA 6

**Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas
16 – 18 October 1989 in Copenhagen***Final Document**

Members of the Parliaments of Belgium, Canada, Czechoslovakia, Denmark, Federal Republic of Germany, Finland, German Democratic Republic, Iceland, Ireland, The Netherlands, Norway, Poland, Sweden, Switzerland, Union of Soviet Socialist Republics, United Kingdom, and the autonomous territories of Faroe Island, Greenland and Åland Island meeting at the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas, in Copenhagen 16 – 18 October 1989, have agreed on the following final document.

Accepting the U.N. Law of the Sea definition of pollution

- introduction by man, directly or indirectly, of substances or energy into the marine environment, including estuaries, which results or is likely to result in such deleterious effects as harm to living resources and marine life, hazards to human health, hindrance to marine activities, including fishing and other legitimate uses of the sea, impairment of quality for use of sea water and reduction of amenities.

Against the background of the awareness of

- the vital importance of the seas and oceans for the survival of the earth,
- the significance of the oceans for the global environment, the survival of species, and the maintenance of biological diversity,
- the need for any use of marine resources to be sustainable, recognizing that certain uses are unacceptable, and that some marine areas should be looked upon as marine sanctuaries,
- the threat to the future of the ocean ecosystem constituted by marine pollution and other negative effects of human activities,

and taking into account

- the need for an effective precautionary approach, with that important principle intended to safeguard the marine ecosystem by, among other things, eliminating and preventing pollution emissions where there is reason to believe that damage or harmful effects are likely to be caused, even where there is inadequate or inconclusive scientific evidence to prove a causal link between emissions and effects,
- that knowledge and identification of particularly vulnerable ocean areas have made it possible to ascertain damaging effects in local and regional

* På s. 2606 finns slutdokumentet i svensk översättning.

- ocean areas, e.g. Gulf of Finland, Kattegat, coastal areas of the North Sea, the Irish Sea and the Arctic Ocean,
- that the coastal areas serve as important recreational areas for the population in various countries; and constitute important nursery areas for fish commercially harvested in open ocean areas, It should be realized that these early life-stages of fish are parts of coastal ecosystems, and that their survival depends on the health of these ecosystems,
  - the work carried out within the framework of the global Conventions (MARPOL 73/78 and the London Dumping Convention) the regional Sea Programme of UNEP and the regional Conventions (the Helsinki-, Oslo- and Paris- Conventions) and other international organizations to reduce and prevent marine pollution, and the importance of all countries ratifying the UN Convention on the Law of the Sea (1982),
  - that irrespective of national measures and the work carried out within the framework of the Conventions, results manifested in the marine environment have demonstrated that the anticipated positive effects have not been achieved,
  - that we possess the principal technologies required to carry out the desired reductions in emissions of pollutants in the oceans,
  - the importance of applying the principle of "best available technology" for the prevention of pollution, including both economical and ecological considerations,
  - that elimination of marine pollution can be accomplished only through international co-operation between industry, governments, and other authorities and international efforts to achieve progress in the most vulnerable areas in addition to intensified national measures,
  - the existing declarations, programmes and plans of action for the North Sea and the Baltic Sea area, i.a. the Ministerial declaration of the Helsinki Commission, the London Declaration and the Nordic Action Plan for the Prevention of the Pollution of the Sea.

The participants underline the need for

- substantial reduction of the pollution of the northern seas and oceans by man-made persistent toxic and bio-accumulating substances aiming at a reduction of about 50% in the period 1985 – 1995 and by nutrients to levels that do not cause damage to the marine environment,
- recognition of the right of citizens to form non-governmental organizations, and for those organizations and the public to have timely access to information, including data from national monitoring systems and legally enforced monitoring of discharges from industry and other point sources, and furthermore, that they have real opportunities to participate in the formulation of policies affecting the marine environment,
- the working out of a new plan of action including short and longterm target dates covering all the Northern Europe sea areas and the North

- Atlantic in order to further reduce the inputs of pollutants to the oceans, and reaching international and regional consensus on the contents of the new plan of action,
- the recognition of the importance of air-sea interactions in the process of global warming and the need to take action to reduce the release of "green-house" gases to the atmosphere,
  - a setting of priorities in the new plan of action, regarding both the sources of pollution and timetables,
  - establishing the priorities on sources of pollution in the new plan of action worked out on strictly scientific and technical grounds by an expert panel, consisting of internationally recognized scientists, with a task in particular:
    - a) to identify ecosystems and name regions that are at most risk
    - b) to identify those man made persistent bioaccumulative pollutants and their sources that are the most harmful,
    - c) to identify the needed targets (quantitative) leading to zero discharge,
    - d) to identify the needed timetable to achieve the necessary reductions, and
    - e) to define a uniform standard for best available technology,
  - coordinating international research for further clarifying of the causal relationships between air pollutants and damages to the marine environment, e.g. by making use of the European Monitoring and Evaluation Programme (EMEP),
  - a formalization of the exchange of information between scientists, experts of technology and institutions in different countries concerning the results of their research taking into consideration the need for future cooperation between scientists studying marine and air pollution,
  - an increased dissemination of information about new research results concerning developments in marine pollution, its causes and its effects, to politicians, other decision makers, public administrations and the general public as well as free and open access to such information.

To implement these objectives we recommend

- that all states ratify as soon as possible the Basle Convention of March 1989,
- the working out of a long-term plan for improving the best available technology,
- further decisive national measures to reduce emissions into water and air to be undertaken,
- that all states accept the Precautionary Principle, and assume responsibility for their own waste disposal,
- that all parties to the Maritime Conventions and participant states in the North Sea Conference accept and fulfill the demands for measures on which consensus has been reached to reduce marine pollution,

- that the participants accept the need for independent scientific advisors to outline the elements for a plan of action with the list of priority actions to be taken,
- a ban on ocean incineration, as well as a global ban on that practice under the London Dumping Convention no later than 1994, and a ban on dumping of wastes at sea, including contaminated dredge materials,
- that the scientific data gathered by independent scientists and national monitoring systems are made fully available to the public on a quarterly/annual basis; and that they gather publically available information on the best available and most cost effective clean and clean-up technology,
- that the Conventions be strengthened in order to achieve efficient measures for the reduction and prevention of pollution of the sea,
- that the work of the Conventions be continued and intensified, to strengthen the studies of direct atmospheric fall-out of pollutants to the oceans and of the consequences for the oceans of atmospheric fall-out of pollutants on land, and to implement appropriate measures to combat such pollution,
- that the work within the ECE Convention on Transboundary Air Pollution be coordinated with the activities of the Regional Marine Conventions,
- that UNEP be encouraged to sponsor conferences on pollution of the Seas,
- that the executive bodies of the Conventions ensure that the agreed measures are implemented quickly in all relevant countries,
- that ministerial meetings continue to be held in order to further extend the activities within the framework of the Conventions and thereby fulfill the demands for further measures to reduce marine pollution, The results and issues arising from such meetings should be rapidly conveyed to the parliamentarians in the respective countries,
- that the participants accept the need to strengthen the marine sciences by taking into account that basic research provides the fundament also for applied marine pollution research,
- that an international fund and a clearing system be created so that economically weaker countries are given practical possibilities to implement agreed measures, thereby starting a process aiming at regional cost-effectiveness without interfering with the Polluter Pays Principle and Principle 21 from the 1972 UN Conference on the Human Environment,
- that agreements are concluded which facilitate the unhindered transfer of modern environmental technology from one country to another,
- that cooperation is further developed between national coastguards for better prevention and control of pollution,

- that the international compulsory insurance for shipping is tightened to recover the costs of disasters from those who cause them, and that adequate sanctions are developed when insurance is insufficient,
- that laws are implemented, which guarantee that ships, sailing in environmental vulnerable coast-near areas, with hazardous cargo, are guided by persons with knowledge of local conditions.

The participants in the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas

- who, concerned about marine pollution and its threat to the environment, and to the future wellbeing of mankind,

commit themselves

- to work actively, both nationally and internationally, for the implementation of the recommendations adopted in this document by the participants of the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas 1989,

urge the Nordic Council

- to take initiatives for the convening of an international conference aimed at reassessing the role of the international Conventions and of the ministerial conferences in order to create a better international framework for the combat of marine pollution,

and urge the governments of the participating countries

- to establish environmental protection as a priority,
- to strengthen their national efforts in the battle against marine pollution, and express them in national plans in which short and long-term targets and time-limits are included,
- to strengthen their co-operation within the existing and future developed Conventions and in other forms of co-operation,
- to ensure that international agreements (such as the GATT-agreement on agriculture) take full account of the environmental consequences of such agreements,
- to comply with the recommendations which were unanimously adopted, by the participants at the Nordic Council's International Conference on Pollution of the Seas 1989, and to demonstrate more political will and to make available economic funds for these purposes.

BILAGA 6

Nordiska rådets internationella havsföreningenskonferens den 16–18 oktober 1989 i Köpenhamn*Slutdokument**

Medlemmar av parlamenten i Belgien, Canada, Tjeckoslovakien, Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Finland, Tyska demokratiska republiken, Island, Irland, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Sverige, Sovjetunionen, Storbritannien och de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland har vid Nordiska rådets internationella havsföreningenskonferens i Köpenhamn 16–18 oktober 1989 enats om följande slutdokument.

Med utgångspunkt i den definition av föreningensbegreppet som fastställts av FN:s havsrättskonvention:

- ett direkt eller indirekt införande av ämnen eller energi i den marina miljön, inklusive flodmynningar, som säkert eller sannolikt leder till skador på de biologiska resurserna och havets fauna och flora, risker för människors hälsa, hinder för marin verksamhet som fiske och annan legitim användning av havet, försämrad kvalitet på havsvattnet och minskade skönhets- och rekreationsvärden.

i medvetande om

- havens vitala betydelse för jordens överlevnad,
- havens vikt för den globala miljön, arternas överlevnad och den biologiska mångfaldens bevarande,
- att varje användning av havens tillgångar måste vara försvarbar, att vissa användningar är oacceptabla och att delar av haven bör betraktas som marina skyddsområden,
- att havsförening och andra negativa effekter av mänsklig verksamhet utgör ett hot mot det marina ekosystemets framtid,

och med beaktande av

- behovet av effektiva förebyggande åtgärder, en viktig princip som är avsedd att skydda det marina ekosystemet bland annat genom att eliminera och förhindra miljöfarliga utsläpp där det finns skäl att tro att dessa kan få skadliga effekter, även om de vetenskapliga bevisen för ett orsakssamband mellan utsläpp och effekter skulle vara otillräckliga eller icke bindande,
- att kunskap om och identifikation av särskilt sårbara havsområden har gjort det möjligt att konstatera skadliga effekter i lokala och regionala

* På s. 2601 finns slutdokumentet på originalspråket engelska.

havsområden, tex Finska viken, Kattegatt och Nordsjöns, Irländska sjöns och Norra ishavets kustområden,

- att kustområdena tjänar som viktiga rekreationsområden för befolkningen i olika länder och utgör viktiga yngelområden för fisk som fångas kommersiellt i öppna havet, varvid är att märka att dessa tidiga levnadsstadier hos fisken ingår i kustområdenas ekosystem och för sin överlevnad är beroende av dessa ekosystems hälsa,
- det arbete som utförs inom ramen för de globala havskonventionerna (MARPOL 73/78 och Londonkonventionen om dumpning), det regionala havsprogram som ingår i FN:s miljövårdsprogram (UNEP), de regionala konventionerna (Helsingfors-, Oslo- och Pariskonventionerna) och andra internationella organisationer i syfte att minska och förhindra havens förorening, samt vikten av att alla länder ratificerar FN:s havsrättskonvention av år 1982,
- att det trots nationella åtgärder och det arbete som utförts inom konventionernas ram har visat sig att de väntade positiva effekterna på den marina miljön inte har uppnåtts,
- att vi behärskar de väsentligaste av de tekniska metoder som krävs för att genomföra den önskvärda minskningen av miljöfarliga utsläpp i haven,
- vikten av att tillämpa principen om ”bästa tillgängliga teknik” för att förhindra förorening, varvid såväl ekonomiska som ekologiska faktorer bör vägas in,
- att havsföroreningarna bara kan elimineras genom att intensifierade nationella åtgärder kombineras med internationellt samarbete mellan näringsliv, regeringar och andra myndigheter och internationella ansträngningar att nå framsteg i de mest sårbara områdena,
- förefintliga deklARATIONER, program och handlingsplaner för Nordsjön och Östersjöområdet, bla Helsingforskommissionens ministerdeklaration. Londondeklarationen och den nordiska handlingsplanen för förhindrande av havsföroreningar,

understryker deltagarna behovet av

- att kraftigt minska föroreningen av de nordliga haven genom av människan framställda beständiga giftiga och biologiskt ackumulerande ämnen med sikte på omkring 50 procents minskning under perioden 1985 – 1995 och av föroreningen genom näringsämnen till nivåer som inte vållar skada på den marina miljön,
- att erkänna medborgarnas rätt att bilda privata organisationer, av dessa organisationers och allmänhetens rätt att i tid få tillgång till information, inklusive data från nationella kontrollsystem och från i lag ålagd kontroll av utsläpp från industrier och andra punktkällor, samt av deras rätt till reella möjligheter att delta i utformningen av den politik som rör den marina miljön,

- att med sikte på en ytterligare minskning av tillförseln av miljöfarliga ämnen utarbeta en ny handlingsplan med kort- och långsiktiga tidsfrister för alla nordeuropeiska havsområden och Nordatlanten, samt att nå internationellt och regionalt samförstånd om den nya handlingsplanens innehåll,
- att erkänna att den globala uppvärmningsprocessen i väsentlig grad betingas av en växelverkan mellan luft och hav samt behovet av åtgärder för att minska tillförseln av "växthus"-gaser till atmosfären,
- att i den nya handlingsplanen göra erforderliga prioriteringar beträffande föroreningskällor och tidsscheman,
- att den nya handlingsplanens prioriteringar beträffande föroreningskällorna fastställs på strikt vetenskapliga grunder av en expertpanel bestående av internationellt erkända vetenskapsmän som särskilt skall ha till uppgift
  - a) att identifiera ekosystem och namnge de områden där riskerna är störst,
  - b) att identifiera de skadligaste bland de av människan framställda beständiga biologiskt ackumulerande föroreningarna och deras källor,
  - c) att fastställa erforderliga kvantitativa mål för nollutsläpp,
  - d) att fastställa det tidsschema som krävs för att uppnå de erforderliga reduktionerna och
  - e) att fastställa en enhetlig standard för bästa tillgängliga teknik,
    - att samordna den internationella forskningen för att ytterligare klarlägga orsakssambanden mellan luftföroreningar och skador på den marina miljön, exempelvis genom att utnyttja det Europeiska kontroll- och utvärderingsprogrammet (EMEP),
    - att reglera informationsutbytet mellan vetenskapsmän, tekniska experter och institutioner i olika länder rörande resultaten av deras forskning och därvid även beakta behovet av framtida samarbete mellan vetenskapsmän som studerar havs- och luftföroreningar,
    - en ökad spridning av information om nya forskningsresultat rörande den marina föroreningens utveckling, orsaker och effekter till politiker, andra beslutsfattare, offentliga förvaltningar och allmänheten, jämte fri och öppen tillgång till sådan information.

För att förverkliga dessa mål rekommenderar vi

- att alla stater snarast möjligt ratificerar den i mars 1989 ingångna Baselkonventionen,
- att man utarbetar en långsiktig plan för att förbättra den bästa tillgängliga tekniken,
- att man vidtar ytterligare beslutsamma nationella åtgärder för att minska utsläppen i vatten och luft,
- att alla stater accepterar principen om förebyggande åtgärder och tar ansvar för sin egen avfallshantering,

- att alla parter som anslutit sig till havskonventionerna och alla stater som deltagit i Nordsjökonferensen accepterar och uppfyller de krav på åtgärder man enats om för att minska havsföroreningarna,
- att deltagarna accepterar behovet av att oberoende vetenskapliga rådgivare skisserar grunddragen i en handlingsplan med tillhörande lista på prioriterade åtgärder,
- ett förbud mot förbränning till havs, ett globalt förbud mot denna praxis senast 1994 i enlighet med Londonkonventionen om dumpning samt ett förbud mot dumpning av avfall, inklusive förorenat muddringsmaterial, i havet,
- att de vetenskapliga data som insamlas av oberoende vetenskapsmän och nationella kontrollorgan görs fullt tillgängliga för allmänheten kvartals- eller årsvis, samt att de samlar in offentlig information om den bästa tillgängliga och mest kostnadseffektiva renings- och rengöringstekniken,
- att konventionerna stärks så att effektiva åtgärder kan vidtas för att minska och förhindra föroreningen av haven,
- att konventionernas arbete fortsätts och intensifieras med sikte på ett ökat studium av det direkta atmosfäriska nedfallet av föroreningar till havs och av följderna för haven av förorenande atmosfäriskt nedfall till lands samt på lämpliga åtgärder för att bekämpa sådana föroreningar,
- att arbetet inom ECE:s konvention om gränsöverskridande luftföroreningar samordnas med de regionala havskonventionernas verksamhet,
- att FN:s miljövårdsprogram (UNEP) uppmantras att verka för nya konferenser om havsföroreningar,
- att konventionernas verkställande organ säkerställer att de överenskomna åtgärderna genomförs snabbt i alla berörda länder,
- att man fortsätter att hålla ministermöten för att utöka verksamheten inom konventionernas ram och på så sätt uppfylla kraven på ytterligare åtgärder mot havsföroreningarna; de överenskommelser och frågor dessa möten resulterar i bör snabbt vidarebefordras till parlamentarikerna i respektive länder,
- att deltagarna accepterar behovet av att stärka de marina vetenskaperna med tanke på att grundforskningsarbetet är av fundamental betydelse även för den tillämpade forskningen om havsföroreningar,
- att man skapar en internationell fond och ett avräkningssystem så att ekonomiskt svagare länder får praktiska möjligheter att genomföra överenskomna åtgärder, och att man därigenom inleder en utveckling mot regional kostnadseffektivitet utan att göra avkall på principen att den som förorenar själv skall stå för kostnaderna och på princip 21 i deklarationen från FN:s miljövårdskonferens i Stockholm 1972,
- att man sluter avtal som underlättar en obehindrad överföring av modern miljöteknologi mellan olika länder,

- att samarbetet mellan de nationella kustbevakningarna vidareutvecklas så att man får bättre möjligheter att förhindra och övervaka föroreningen av haven,
- att villkoren för den obligatoriska internationella sjöförsäkringen skärps så att den vållande tvingas ersätta kostnaderna för en inträffad katastrof, samt att lämpliga sanktioner fastställs för sådana fall där försäkringen är otillräcklig,
- att man genom lagstiftning säkerställer att fartyg som seglar med farlig last i miljö känsliga kustnära områden framförs av personer som är förtrodda med de lokala förhållandena.

Deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens 1989,

- som är oroade över föroreningen av haven och det hot den utgör mot miljön och mänsklighetens framtida välfärd,

förbinder sig

- att verka aktivt, både nationellt och internationellt, för att uppfylla de rekommendationer som konferensdeltagarna har antagit i detta dokument,

uppmanar Nordiska rådet

- att ta initiativ till en internationell konferens med uppgift att se över de internationella konventionernas och ministerkonferensernas roll och på så vis skapa bättre internationella förutsättningar för kampen mot havsföroreningarna,

och uppmanar deltagarländernas regeringar

- att prioritera miljövärden,
- att stärka sina nationella ansträngningar i kampen mot havsföroreningarna och redovisa dem i nationella planer som inkluderar kort- och långsiktiga mål och tidsfrister,
- att stärka sina insatser inom förefintliga och framtida konventioner och andra samarbetsformer,
- att säkerställa att internationella överenskommelser (exempelvis GATT:s jordbruksavtal) till fullo beaktar de miljömässiga konsekvenserna av sådana överenskommelser,
- att uppfylla de rekommendationer som enhälligt antagits av deltagarna i Nordiska rådets internationella havsföroreningskonferens 1989, att visa mera politisk vilja och att anvisa ekonomiska medel för hithörande ändamål.

BILAGA 7

Mandat för nordiska löne- och personalutskottet

Fastställt av Nordiska ministerrådet och Nordiska rådets presidium den 12. december 1989.

1. Nordiska löne- och personalutskottet består av en representant med ersättare för vart och ett av de fem nordiska länderna. De utses av respektive lands regering.
2. Löne- och personalutskottet är ett rådgivande organ för ministerrådet och Nordiska rådets presidium i frågor som gäller löne-, anställnings- och pensionsvillkor för personal vid institutioner på ministerrådets budget och för personal anställd vid ministerrådets och presidiets respektive sekretariat.
3. Löne- och personalutskottet behandlar ärenden som av ställföreträdarkommittén, ministerrådet eller Nordiska rådets presidium eller dessas sekretariat underställs utskottet för yttrande.
4. Utskottet kan på eget initiativ föra upp frågor om anställnings- och arbetsvillkor till Nordiska ministerrådet eller Nordiska rådets presidium.
5. Utskottet beslutar om ersättning för styrelsemedlemmar vid nordiska institutioner finansierade över ministerrådets budget.
6. Utskottet skall se till att ärenden som rör institutioner behandlas i enlighet med artikel 5 i rättställningsavtalet för nordiska institutioner. Utskottet skall se till att representanter för berörda personalgrupper har haft möjlighet att uttala sig i de frågor som utskottet behandlar.
7. Ministerrådssekretariatet är utskottets sekretariat.
8. Utskottet beslutar om tid och plats för sina möten. Reseomkostnader knutna till gruppens möten täcks nationellt.

BILAGA 8

Nordiska rådets informations- och publikationsplan 1990

(P474. Dnr 357/R1-89)

(Godkänd av Nordiska rådets presidium 1989-10-18)

Den nordiska modellen och det nordiska samarbetet engagerar människor i Norden och väcker intresse utanför Norden. I Norden samarbetar fem självständiga stater och tre autonoma områden utan att ge avkall på sin egenart. I många avseenden fungerar Norden som ett gemensamt samhälle. Detta är något att ta fasta på i informationsverksamheten.

Den samlade nordiska informationsverksamhetens övergripande mål är att visa på betydelsen av och öka kunskapen om det nordiska samarbetet och dess resultat såväl inom som utom Norden. Nordiska rådets presidium har den 1 september 1989, i anledning av den informationsutredning som gjorts under året, beslutat att förslag till nya övergripande mål för informationsarbetet under kommande år skall läggas fram för presidiet under 1990. Presidiesekretariatets informationsverksamhet kommer också att ingå i den organisationsöversyn som skall göras av Nordiska rådet och presidiesekretariatet under det kommande året.

Informationsarbetet handlar i allt väsentligt om att följa det som sker i det nordiska samarbetet och att ta snabba initiativ. Att planera i detalj det som inte kan förutses är därför svårt. Vi måste ha kapacitet att möta oväntade händelser.

Nordiska rådets informationsplan för 1990 har i viss mån sin utgångspunkt i de synpunkter som kommit fram i informationsöversynen "Vår information – hvor går den – hva gjør den. Studie av informasjonsvirkosomheten i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd".

Denna informationsplan för 1990 är inte, som tidigare år, till vissa delar gemensam med Nordiska ministerrådets plan. Diskussioner har dock förts med ministerrådets informationschef om samarbete om olika informationsinsatser och -projekt samt också om kostnadsfördelningen.

Denna informationsplan ger generella riktlinjer för rådets informationsverksamhet och är inte någon detaljerad produktionslista. Den beskriver mera allmänt vad man i informationsarbetet under 1990 bör koncentrera sig på. Detta ger också möjlighet till flexibilitet och initiativ beroende på vad som sker i det nordiska samarbetet.

Målgrupper för informationsverksamheten

Nordiska rådets presidium har tidigare lagt fast följande målgrupper för rådets informationsverksamhet.

- massmedia
- skolan

- nordiska politiker
- ungdoms- och folkbildningsorganisationer
- den officiella förvaltningen samt
- relevanta målgrupper utanför Norden

Målgrupperna är ganska allmänt formulerade och i informationsverksamheten bör man i högre grad selektera dessa målgrupper för att kunna ta ställning till vilka medel man i informationsarbetet skall använda sig av.

Nordiska rådets informationsverksamhet under 1990 tar fasta på följande:

- det löpande informationsarbetet med bland annat service till olika målgrupper såsom massmedia, intresseorganisationer och allmänhet,
- ett allmänt aktuellt basmaterial om nordiskt samarbete,
- koncentration på olika teman/ämnen under året beroende på vad som är aktuellt i det nordiska samarbetet,
- speciella informationsinsatser såsom journaliststipendier, seminarier, deltagande i mässor, konferenser m m,
- informationsinsatser utanför Norden,
- uppföljning och utvärdering av genomförda informationsinsatser och projekt,
- informationsinsatser anpassade till nationella behov,
- koordinering med Nordiska ministerrådets informationsverksamhet, när det gäller planering, genomförande och uppföljning.

Informationsverksamheten 1990

Informationsinsatserna under året koncentreras till vissa större projekt och evenemang såsom rådets sessioner, utskottsmöten och seminarier, utställningar, större såväl nordiska som internationella konferenser m m. Målgrupperna selekteras mera än tidigare. En mera långsiktig planering skall ske.

Löpande informationsarbete

Det löpande informationsarbetet består bland annat av kontakter med press, radio och TV, olika intresseorganisationer och en initierad allmänhet. Service till pressen i samband med Nordiska rådets sessioner, utskottsmöten, konferenser och seminarier är en viktig del av informationsverksamheten. Pressmeddelanden och presskonferenser är ett annat sätt att nå ut med information om aktuella frågor i det nordiska samarbetet. Deltagande i nordiska och internationella mässor, konferenser och utställningar ger möjlighet att presentera den nordiska modellen, Norden och nordiskt samarbete för olika målgrupper.

Produktion av informationsmaterial:

Uppdatering och nya upplagor av basmaterialet om nordiskt samarbete

- broschyren "Norden i samarbete", olika språkversioner,

- faktablad och sektorsbroschyrer om olika samarbetsområden för relevanta målgrupper,
- overheadmaterialet om det nordiska samarbetet, som underlag för föredrag och diskussioner om det nordiska samarbetet samt fortsatt produktion på andra nordiska språk,
- informationsmaterial om den årliga sessionen och sessionsärenden för journalister och andra målgrupper

Informationsverksamheten koncentreras under året på bestämda aktuella teman/ämnen. För 1990 är vissa teman redan givna såsom miljöfrågor bland annat på grund av det nordiska miljö- och biologåret. Ett annat tema för informationsverksamheten är Norden och Europa och ett tredje tema är det nordiska ekonomiska samarbetet.

Skolan är en prioriterad målgrupp. I det tidigare informationsprojektet "Nordpå" har grundskolans högstadium varit målgruppen för Nordiska rådets information. Under 1990 koncentreras olika informationsinsatser till denna grupp. Ett AV-material, tex en videofilm kompletterad med skriftligt material om nordiskt miljösamarbete och en uppföljning av havsföreningenskonferensen planlägger vi ta fram eventuellt i samarbete med något av de nordiska ländernas TV-bolag eller utbildningsprogram.

Under rubriken *Övriga informationsåtgärder* faller journaliststipendier, olika slag av material till seminarier, temadagar, mässor, utställningar, samarrangemang med olika nordiska institutioner och samarbetsorgan m m. I likhet med föregående år avsätts samma summa till journaliststipendier för nordiskt intresserade journalister. Ett journalistseminarium planeras i samarbete med Nordisk Journalistkursus eller annan nordisk institution. När det gäller deltagande i mässor och utställningar är ett samarbete med ministerrådets informationsavdelning naturligt bla i Nordiska bok- och biblioteksmässan. Under 1990 arrangeras också en internationell bibliotekariekonferens i Stockholm. I övriga informationsåtgärder ingår vidare mindre trycksaker såsom presentationsfolder, mappar och symbolartiklar.

Informationsinsatser och -projekt utanför Norden

I Nordiska rådets internationella kommittés slutrapport poängteras informationen om det nordiska samarbetet till olika målgrupper utanför Norden. En sådan internationell satsning kräver resurser. Samlade informationsinsatser ger också större möjlighet att uppmärksammas i ett europeiskt och internationellt sammanhang. Här är därför ett samarbete när det gäller planering och genomförande av olika informationsinsatser med Nordiska ministerrådets informationsavdelning naturligt. Andra samarbetspartner är de nordiska ländernas utrikesdepartements/utrikesministeriers pressavdelningar när det gäller tex journalistbesök, deltagande i internationella utställningar m m. Ett tänkbart samarbetsprojekt är världsutställningen i Sevilla 1992 där de nordiska länderna kommer att delta.

Här bör en planering nu påbörjas. Ett annat samarbetsprojekt är nordisk information vid de olympiska vinterspelen i Lillehammer 1994. Allt detta kräver en långsiktig planering av olika informationsinsatser och även en arbetsmodell för den utomnordiska informationsverksamheten. Ett mindre anslag för denna utomnordiska information tas upp i budgeten för 1990.

Oförutsedda informationsinsatser

I informationsplanen ingår anslag för informationsinsatser, som idag inte kan förutses. Nordiska rådets informationsverksamhet är en integrerad del av den verksamhet som pågår i rådet. Därför skall också en ekonomisk beredskap finnas för detta.

Uppföljning och utvärdering

Informationsinsatserna följs upp och utvärderas. Detta kan göras internt eller i samarbete med utomstående expertis. Erfarenheter av sådana utvärderingar kan vara till hjälp vid framtida planering av informationsinsatser och gynna ett effektivt utnyttjande av resurserna.

Nationellt anpassade informationsinsatser

Nordiska rådets informationsverksamhet kan i högre grad än tidigare anpassas till de nationella behoven för olika målgrupper och även vad gäller olika evenemang. Informationsklimatet är olika i de nordiska länderna. Nationella informationsinsatser skall vara ett komplement till rådets centrala informationsverksamhet. Ett exempel på nationella informationsinsatser kan tex vara egna journalistseminarier som komplement till nordiska seminarier, mera utvecklad pressinformation i samband med utskottsmöten och viss egen produktion av material för tex skolan.

Detta kräver dock mera personella resurser nationellt och även anslag för nationellt producerad information.

Koordinering och samordning

Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets informationsinsatser bör till vissa delar koordineras och samordnas. Denna informationsplan är inte som tidigare år till viss del gemensam med ministerrådets. Vi bör för att undvika dubbelarbete finna former för ett formaliserat samarbete med Nordiska ministerrådet när det gäller planering, genomförande och uppföljning av nordiska och utomnordiska informationsåtgärder. Detta är inte minst viktigt när det gäller informationsinsatser utanför Norden. Samarbetsformerna på informationsområdet mellan rådet och ministerrådet diskuteras på det gemensamma mötet mellan presidiet och samlingsministerrådet i december 1989.

Publikationer

Nordiska rådets publikationer omfattar sessionstrycket, handböcker, rapporter och övriga publikationer.

Sessionstrycket förutses ha samma omfattning som under tidigare år. På längre sikt kan det bli en annan kostnadsfördelning mellan rådet och ministerrådet när det gäller sessionstrycket.

Utgivning av *handböcker, rapporter och övriga publikationer* minskas något jämfört med 1989. Under året bör en översyn ske av rådets totala bokproduktion. En utvecklad policy för verksamheten tas fram.

I handböcker, rapporter och övriga publikationer ingår bland annat Nordiska samarbetsorgan, Nordiska samarbetsavtal (utvidgad upplaga av olika språkversioner), en finsk version av "Att förstå varandra i Norden", porträttmatrikeln, seminarierapporter, nytryck av handboken Nordiska rådet – regler och arbetsformer, på flera språk, Nordisk statutsamling.

Budget för informations- och publikationsplanen 1990

Kostnaderna för informations- och publikationsplanen 1990 fördelar sig enligt följande, jämförelser med 1989 års budget och 1988 års bokslut.

	bokslut 1988	budget 1989	förslag 1990
– tryckt informationsmaterial	139	750	600
– audivisuell info material	1 057	760	300
– övriga informationsåtgärder	473	470	400
– journaliststipendier	250	300	300
– seminarier	12	480	200
– information utanför Norden	–	–	200
– oförutsedda infoinsatser	–	–	200
– sessionstrycket	1 878	2 260	2 200
– handböcker, rapporter	1 220	1 740	1 000
Totalt	5 030	6 760	5 400

Budgeten för information och publikationer 1990 är ca 20 procent lägre än 1989 års budget men ca 8 procent högre än bokslutet för 1988. Den största avvikelsen gäller AV-material. Det beror på att det under de föregående åren producerats ett antal videofilmer. Videofilmen om nordiskt samarbete blir klar 1989. Den planerade videofilmen om nordiskt miljö-samarbete påbörjas 1990 och samarbete söks med andra. Kostnaderna för denna produktion planeras också belasta budgeten under 1991.

Informationsverksamheten 1991 och 1992

Som tidigare påpekats är informationsverksamheten en integrerad del av rådets verksamhet och det handlar i informationsarbetet om att följa

det som sker och att ha kapacitet när något händer. En viktig del i informationsarbetet är också det löpande arbetet med service till olika målgrupper och produktion av aktuellt basmaterial om nordiskt samarbete.

I informationsverksamheten för 1991 och 1992 kan bestämda teman/ämnen redan vara givna när det gäller produktion av informationsmaterial för olika målgrupper. Det är miljöfrågor ur olika aspekter. Det nordiska miljö- och biologiåret fortsätter under första halvåret 1991. Här gäller det att arbeta mera långsiktigt med olika målgrupper såsom skolan och även söka samarbete med andra organisationer. Norden och Europa är ett annat aktuellt tema under såväl 1991 som 1992. Det kulturella samarbetet är inte minst viktigt i detta sammanhang. År 1991 är Nordiska rådet värd för Europarådets femte gränsregionala konferens i Rovaniemi. Det kan då vara naturligt att lyfta fram de gränsregionala frågorna i det nordiska samarbetet. En nordisk kulturfestival kan också bli aktuell 1991 eller 1992.

BILAGA 9

Uppföljning av internationella samarbetskommitténs betänkande*Bakgrund

Nordiska rådet behandlade vid 37:e sessionen i Stockholm medlemsförslaget A 867/e om ökat nordiskt samarbete i internationella frågor på basen av ekonomiska utskottets betänkande och antog tvenne rekommendationer, en riktad till Nordiska ministerrådet (5/1989) och en till regeringarna (6/1989), med anmodan att till Nordiska rådets session i Reykjavik 1990 redogöra för de åtgärder utredningen om internationella samarbetsfrågor i Nordiska rådet (NU 1988: 4) ger anledning till. Redogörelsen har inarbetats i ministerrådets verksamhetsberättelse för 1989.

Plenarförsamlingen fattade samtidigt ett internt beslut (1/1989) i vilket presidiet åläggs att efter nära samarbete med rådets utskott och delegationer till sessionen i Reykjavik avge motsvarande redogörelse för rådets del.

Frågan om det vidare arbetet med förslagen i kommittébetänkandet har behandlats vid mötet mellan presidiet och utskottsordförandena den 22 maj 1989 samt av utskotten under sommaren/hösten 1989. Flertalet nationella delegationer har diskuterat förslagen om närmare samarbete mellan nationella rådsmedlemmar och medlemmar av andra internationella parlamentarikerförsamlingar.

I rekommendation nr 5/1989/e punkten a) uppmanas Nordiska ministerrådet att före den 1 september 1989 framlägga de förslag till utveckling av ministerrådets arbetsformer och organisation, som kapitlen 5 och 6 i kommittébetänkandet samt ministerrådets egna utredningar om Norden i Europa ger anledning till. Ministerrådet har med anledning av denna rekommendation avgett tvenne meddelanden till rådet. Det ena daterat den 19 juni 1989 innehåller ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992", det andra supplerande synpunkter på utvecklandet av ministerrådets arbetsformer och organisation. Dessa meddelanden har behandlats på rådets 3:e extra sessionen i Mariehamn den 14 november 1989. Kapitel 6 i kommittébetänkandet och avsnittet om organisatoriska åtgärder i kapitel 5 kan därmed anses färdigbehandlade för rådets del.

Rådets ställningstaganden

Om utskottens inställning till kommitténs förslag kan allmänt sägas att den är positiv. Man stöder förslagen om att intensifiera de internationella kontakterna också på utskottsplanet. De konkreta förslagen till internationellt samarbete på miljö-, kultur- och biståndspolitikens områden finner man inspirerande för det framtida arbetet. Utskottens agerande i sist-

* Promemoria godkänd av presidiet i december 1989.

nämnda frågor är självfallet också avhängigt av vilka initiativ ministerrådet kommer att ta.

I det följande genomgås i kronologisk ordning förslagen i kommittébetänkandet, till den del de riktar sig till rådet och dess organ.

Samarbete i internationella organisationer

Kommittén

– att de nordiska parlamentariska representanter som ingår i de nationella FN-delegationerna under varje generalförsamling kallas till minst ett gemensamt möte och att utrikesministerierna och sådana NR-medlemmar som ingår i de nationella FN-delegationerna informeras om frågor som Nordiska rådet vill aktualisera på det globala planet.

Presidiet

De delegationer, som konkret tagit ställning till detta förslag, är i princip positiva, men anser att det ankommer på utrikesförvaltningarna att arrangera sådana kontaktmöten.

Kommittén

– att rapporteringen om det nordiska samarbetet på internationellt plan förbättras till NR och att formerna för denna information i särskild ordning avtalas med respektive ministerråd.

Presidiet

Presidiet har med samarbetsministrarna diskuterat ett sådant förfarande, att rådets utskott med respektive fackministerråd överenskommer om formerna för avrapportering sektorsvis. Det är naturligt att de internationella nordiska aktiviteterna ingår som en stående punkt på dagordningen för mötena mellan utskott och ministerråd. Frågan om avrapportering på handelspolitikens område sammanhänger med förslaget om att inrätta ett särskilt ministerråd för utrikeshandelsministrarna, varom enighet ännu ej råder.

Kommittén

– att Nordiska rådets presidium i samarbete med rådets utskott bygger ut och vid behov formaliserar förbindelserna till några av de viktigaste internationella organisationerna på de områden rådet arbetar och att man härvid i första hand beaktar europeiska samarbetsorgan samt UNESCO, ILO, WHO och GATT.

– att direkta kontakter på utskotts nivå etableras till IMF/ Världsbanken och att kontakter till FNs miljö- och biståndsprogram byggs ut.

– NR bör prioritera kontakterna till ECE högre genom att verka för mera regelbundna möten mellan representanter för ECE och NR.

Presidiet

Förslagen bygger på den utveckling som ägt rum under de senaste åren. Presidiet delar den uppfattning, som uttryckts av bla ekonomiska utskottet, att hänsynen till den nordiska samarbetsapparats begränsade resurser förutsätter att utbyggningen av det internationella kontaktnätet sker enligt väl övervägda prioriteringar. Mot den bakgrunden är det naturligt att den ekonomiska integrationsprocessen, både regionalt och globalt, kommer att stå i blickpunkten för många av rådsorganens internationella engagemang under de närmaste åren. Under särskilda punkter redogörs för det framtida samarbetet med Europaparlamentet, Europarådet, EFTA och SEV. Andra internationella organisationer av särskilt intresse i nämnda sammanhang är GATT och OECD samt i ett 2–3 års perspektiv bla IMF/Världsbanken och ECE. För kulturutskottets del är kontakterna med UNESCO särskilt betydelsefulla mot bakgrunden av "världskulturdecenniet". I social- och miljöutskottets verksamhet är kontakterna till ILO, WHO och UNEP högt prioriterade. Juridiska utskottet önskar till förteckningen över potentiellt viktiga internationella samarbetspartner föga FAO.

Med hänsyn till det ovan sagda avser presidiet att i samråd med utskottet, under första halvåret 1990, utarbeta en arbetsplan, som med ett treårsperspektiv identifierar de mest angelägna kontaktbehoven och innehåller en metodik för etablering av kontakter på olika nivåer, kontakt- och samarbetsformer, dokumentations- och informationsutväxling samt avrapportering och uppföljning.

Kommittén

- att NR söker observatörsstatus i IPU.

Presidiet

Presidiet har i september 1989 sökt om att bli uppfört på IPU:s lista över permanenta observatörer. Beslut i saken torde fattas i april 1990. Observatörskapet är ej förenat med särskilda kostnader. Deltagande i IPU arrangemang sker efter särskilt beslut av presidiet.

Kommittén

- att NR följer upp arbetet med en FN-konvention om barns rättigheter och verkar för att konventionen snabbt antas.

Presidiet

Ifrågavarande konvention har antagits av FN i november innevarande år. I övrigt hänvisas till juridiska utskottets betänkande över NMRs meddelande till 37:e sessionen om rekommendation 1/1987. Utskottet avvaktar meddelandet till 38:e sessionen innan man beslutar om ytterligare åtgärder. För övrigt hänvisas till medlemsförslaget A 891/s om barns rättigheter, i vilket bla föreslås att Nordiska ministerrådet anmodas fram-

lägga en åtgärdsplan för hur FN:s barnkonvention följs upp och efterlevs. Förslaget väntas bli slutbehandlat på 38:e sessionen.

Norden och integrationen i Europa

Organisatoriska åtgärder

Kommittén

– Arbetet inom Nordiska rådets och ministerrådets organ bör ges en sådan inriktning och drivas så att frågor kan slutbehandlas snabbt. En snabb arbetsrytm är väsentlig, särskilt när det gäller att behandla aktuella integrationsfrågor i Norden och Europa.

Presidiet

Presidiet har tillsatt en kommitté med uppgift att göra en översyn av Nordiska rådets organisation och arbetsformer. En viktig uppgift för denna kommitté blir att kritiskt värdera det nuvarande beslutssystemet och rådets arbetsrytm samt att utveckla nya instrument för initiativtagande och en effektivare nationell uppföljning av fattade beslut. Kommittén skall i brådskande ordning ta ställning till vilka krav genomförandet av ministerrådets arbetsprogram "Norden i Europa 1989–1992" ställer på rådets arbetsrytm och beslutsprocess och möjligheterna att hantera rådsinitiativ snabbare än hittills. Åtgärder skall kunna beslutas redan under 1990.

Samarbete med Europaparlamentet och EG

Kommittén

– NRs kontakter till EP bör byggas ut och systematiseras så att presidiet upprätthåller kontakt till motsvarande organ inom EP och att rådets utskott etablerar ett kontinuerligt samarbete med motsvarande utskott inom EP.

– Möjligheterna till direkta kontakter mellan parlamentarikerna i NR och EP bör förbättras.

Presidiet

Skriftväxling har under hösten 1989 inletts mellan presidiet och Europaparlamentets presidium i syfte att etablera en plattform för fortsatt samarbete mellan NR och EP på olika nivåer. Målsättningen är att säkra ett fortsatt utbyte av information och att åstadkomma ett nätverk mellan parlamentariker i de två organen samt att utveckla och fördjupa kontakterna kring sakfrågor av gemensamt intresse. Från nordisk sida eftersträvas regelbundna kontakter mellan presidiet och Europaparlamentets delegation för kontakter med bl. a., Nordiska rådet, direkta kontakter på utskotts nivå med utgångspunkt i utväxling av statusrapporter o. likn., konkreta samarbetsprojekt samt årliga kontakter på sekretariatsnivå.

Ökat samarbete med Europarådet

Kommittén

– För att förbättra förutsättningarna för ett aktivt arbete på bred bas med Europafrågor inom Nordiska rådets organ bör formella kontakter till Europarådet upprättas.

– Det samarbete som sedan tidigare förekommer med Europarådet bör intensifieras och systematiseras på presidie-, utskotts- och sekretariatsnivå och möjligheterna att bevaka Europarådets sessioner utnyttjas bättre än tidigare.

– NRs nationella delegationer bör verka för förbättrade kontakter mellan de nationella parlamentariker som deltar i Nordiska rådet och i Europarådets arbete.

– NR bör i lämplig form ansluta sig till European Center for Parliamentary Research and Documentation.

Presidiet

En överenskommelse mellan de två rådens presidier om ett mer strukturerat samarbete är under utarbetande. Avsikten är att säkra ett systematiskt utbyte av dokument och bereda företrädare för respektive råd möjlighet att delta i aktiviteter ordnade av det andra rådet, sessioner inberäkande. Företrädare för respektive råd skall kunna inbjudas till kommittémöten, där frågor av gemensamt intresse avhandlas. Regelbundna kontakter skall upprätthållas på sekretariatsnivå.

Presidenten för Europarådets parlamentariska församling har inbjudit Nordiska rådets presidium till överläggningar med Församlingens byrå i mars 1990.

I det sammanhanget kommer frågan om NRs anslutning till det europeiska centret för parlamentarisk forskning och dokumentation att avgöras.

Nordiska rådets delegationer ställer sig positiva till kontakter mellan nationella parlamentariker i Nordiska rådet och Europarådet. I några länder har redan gemensamma möten/seminarier arrangerats med deltagande av medlemmar från respektive delegationer. Avsikten är också att utveckla kontakterna och informationsutbytet på sekretariatsnivå.

Övriga förslag

Kommittén

– Nordiska rådets nationella delegationer bör verka för förbättrade kontakter mellan parlamentariker i NR och EFTA-parlamentarikerna.

Presidiet

Här gäller vad som i föregående punkt sägs om kontakter mellan parlamentariker i Nordiska rådet och Europarådet.

Kommittén

– NR/NMR bör etablera kontakter till SEV och inleda ett regelbundet informationsutbyte med organisationen.

Presidiet

En första kontakt på sekretariatsnivå har etablerats med SEV genom ett besök av organisationens biträdande sekreterare och chefen för externa relationer i presidiesekretariatet. Vid detta besök enades man om att inledningsvis utbyta information och att därefter överlägga om möjliga framtida samarbetsformer. Ekonomiska utskottet stöder tanken på att i en nära framtid ta de första stegen mot ett uppbyggt samarbete med Östeuropa (SEV) för att på så sätt stödja den påbörjade processen för att liberalisera ekonomin i dessa länder. Till saken hör att det inom SEV pågår diskussioner om en omstrukturering av målsättningar och arbetsformer.

Kommittén

– NR bör bidra till ökat parlamentarikersamarbete i Europa genom att ordna möten och konferenser kring aktuella sakfrågor för parlamentariker från Öst- och Västeuropa.

Presidiet

Presidiet har beslutat att rådet 1991 står värd för Europarådets nästa konferens om gränsregionalt samarbete. Beslut i frågan om Nordiska rådets kontakter till Baltikum och Sovjet i övrigt fattas sannolikt på presidietts januarimöte. Vid det tillfället skall också frågan om någon form av uppföljning av rådets internationella miljökonferenser diskuteras.

*Norden och det internationella miljöarbetet**Kommittén*

– att NR tar initiativ till att utforma riktlinjer för en övergripande nordisk politik i miljöfrågor för samarbetet inom FNsystemet och i andra internationella organisationer.

– NR bör ta nya initiativ för att inleda ett samarbete kring arktisk miljöforskning med Kanada, USA, Sovjet och Japan och för att arrangera en internationell konferens om arktiskt samarbete med särskild inriktning på miljöfrågor.

– NR bör ta nya initiativ för att genomföra åtgärder i syfte att förebygga miljökatastrofer (t ex Polen).

Presidiet

I fråga om den tredje punkten i förslaget hänvisas till ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslag A 898/e om uppföljning av den internationella samarbetskommitténs slutrapport, där rådet i en särskild klämpunkt rekommenderar ministerrådet dels att framlägga förslag

till finansieringsordningar, som omfattar export av miljöteknologi till länder utanför Norden, särskilt Östeuropa, dels att framlägga förslag till en europeisk miljöfond, som skulle ha som uppgift att göra modern miljöteknologi tillgänglig för länder med stora föroreningsproblem av gränsöverskridande natur. Förslag om en internationell fond och ett clearingsystem till förmån för ekonomiskt svagare länder läggs också i slutdokumentet till Nordiska rådets internationella konferens om havsförening.

Norden och det internationella biståndssamarbetet

Kommittén

– att den politiska styrningen av det nordiska biståndssamarbetet stärks genom att ett särskilt ministerråd för bistandsfrågor upprättas och genom att löpande kontakt etableras mellan det nya ministerrådet och Nordiska rådets organ, samt att rådgivande kommittén för bistandsfrågor i anslutning till denna omorganisering läggs ned.

Presidiet

Detta liksom övriga förslag i betänkandet rörande biståndssamarbetet riktar sig i första hand till regeringarna och ministerrådet. Ekonomiska utskottet konstaterar att förslagen väl överensstämmer med de uppfattningar utskottet tidigare framfört och den kritik, som utskottet tidigare riktat mot biståndsministrarna. Utskottet avser därför att på dessa punkter fortsätta dialogen med biståndsministrarna.

Norden och det internationella kultursamarbetet

Kommittén

– att Nordiska rådets och ministerrådets informationsverksamhet tillförs resurser för att möjliggöra större informationsinsatser utanför Norden.

Presidiet

Ministerrådet har beslutat att inom ramen för arbetsprogrammet "Norden i Europa 1989 – 1992" bygga ut informationen till Europa om Norden och det nordiska samarbetet genom utarbetande av relevant grundmaterial och material för läroinrättningar, seminarier/konferenser och studiebesök. I Nordiska rådets informationsplan för 1990 har 200.000 SEK upptagits för informationsinsatser utanför Norden. Frågan har diskuterats på mötet mellan presidiet och samarbetsministrarna i december 1989 i samband med behandlingen av det framtida informationsarbetet mellan rådet och ministerrådet. Nya riktlinjer för detta samarbete torde antas på ett gemensamt möte i maj 1990.

Kommitténs betänkande innehåller nio andra punkter, där det tas upp sakfrågor hänförande sig till den internationella dimensionen på kulturområdet. Förslagen är primärt riktade till ministerrådet. Kulturutskottet

ämnar i sitt fortsatta arbete prioritera frågorna om att genomföra kulturhandlingsplanens förslag om att stärka den nordiska kulturidentiteten, om att upprätta gemensamma kultur- och informationscentra utanför Norden och om att de nordiska samarbetsorganen utnyttjas fortsatt för att koordinera ländernas deltagande i det internationella forskningsarbetet.

Internationella frågor inom Nordiska rådet

Kommittén

- att siktet skall vara inställt på ett övergripande arbetsprogram för det nordiska samarbetet under de närmaste åren, sett i relation till Europafrågorna
- att Nordiska rådet håller en session om Europafrågorna hösten 1989, utgående från rådets eget programarbete och förslag från NMR.

Presidiet

Nordiska ministerrådet har utarbetat ett arbetsprogram ”Norden i Europa 1989–1992”, vilket har behandlats på den 3:e extra sessionen i Mariehamn den 14 november 1989 i form av ett meddelande med anledning av rek. 5/1989. Vid sessionen behandlades också ett antal medlemsförslag med anknytning till den europeiska integrationen. I presidierapporten redogörs närmare för extra sessionen.

Kommittén

- att en tjänst som internationell sekreterare inrättas vid NRs presidie-sekretariatet och att personalförstärkningar vid sekretariatet i övrigt görs för att förbättra förutsättningarna för ett fortsatt utrednings- och programarbete med Europafrågorna
- att arbetsformerna inom NR och NMR blir föremål för en översyn i början av 90-talet.

Presidiet

Presidiet har inrättat och tillsatt en tjänst som internationell sekreterare. I rådets budget för 1990 har medel reseverats för en förstärkning av utredningskapaciteten och dokumentationsservicen vid presidiesekretariatet. För 1991 har preliminärt reserverats nödiga medel för att fullfölja intentionerna i kommitténs betänkande.

Presidiet har den 15 november 1989 utsett en kommitté med uppdrag att se över rådets organisation och arbetsformer. Nordiska ministerrådet kommer att beredas tillfälle att följa arbetet i kommittén via en kontaktgrupp, som knyts till kommittén. Ett samarbete mellan kommittén och ministerrådet kommer också att försiggå på sekretariatsplanet. Kommittén skall avge sitt betänkande senast den 31 oktober 1990.

BILAGA 10 A

Betänkande av
Nordiska rådets
internationella
samarbetskommitté

NU 1988:4
1988:4E

BILAGA 10 B

Rapport avgiven av
Nordiska rådets
internationella
samarbetskommitte

NU 1989:7
1989:7E
1989:7F

BILAGA 11
till
Rapport från Nordiska rådets presidium
till Nordiska rådets 38:e session 1990,
DOKUMENT 1

**UTVÄRDERING AV
VERKSAMHETEN VID
NORDISKA SAMARBETS-
ORGANET FÖR VETENSKAP-
LIG INFORMATION
(NORDINFO)**

TRYCKT
SOM SEPARAT
PUBLIKATION

NORD 1990:9

BILAGA nr 12
till
Rapport från Nordiska rådets presidium
till Nordiska rådets 38:e session 1990,
DOKUMENT 1

**EVALUERING AF
DET NORDISKE
SAMARBEJDE OM
STANDARDISERING PÅ
KONSUMENTOMRÅDET**

**TRYCKT
SOM SEPARAT
PUBLIKATION**

NORD 1990: 10

Förslag

från Nordiska rådets presidium om regler för sessionens genomförande

1. Taletidsbegrensning i generaldebatten

Presidiet foreslår at plenarforsamlingen beslutter at tidsbegrensning av innlegg i generaldebatten settes til *12 minutter* for presidiets første innlegg, innleggene fra Ministerrådets formann og statsministrene samt for innlegget fra en representant fra hvert av de selvstyrende områder, at tidsbegrensningen settes til *7 minutter* for hver av de nordiske partigrupperes talsmenn og at tidsbegrensningen settes til *5 minutter* for øvrige talere.

2. Taletidsbegrensning i sakdebatten

Presidiet foreslår i henhold til arbeidsordningens § 9 at plenarforsamlingen beslutter om taletidsbegrensning på *7 minutter* for utvalgenes og Ministerrådets talsmenn ved debattene om C 1 og C 2 og om ministerrådsforslagene og *5 minutter* for andre medlemmer. I saksdebattene ellers blir det en taletidsbegrensning på *5 minutter*.

3. Replikkordskifte

Presidenten viser til arbeidsordningens § 9, der det bl. a. heter at "... medlemmer som ønsker ordet til replikk, (skal) gis adgang til det i tilknytning til det innlegg replikken gjelder."

Samme paragraf gir dessuten presidenten mulighet til å foreslå for plenarforsamlingen at for en bestemt debatt å begrense innleggenes lengde.

I overensstemmelse med dette foreslår presidenten en tidsbegrensning på to minutter pr. replikk. Presidenten kommer i regel å gi samme medlem høyst to replikker i ett og samme replikkordskifte samt å søke og begrense hele replikkordskiftets varighet til høyst 10–15 minutter. Når siste replikk er framsatt, skal den som har hatt hovedinnlegget ha rett til å gi et avsluttende svar.

Presidiet vil understreke at medlem bare kan begjære replikk til hovedinnlegget.

Vedrørende praktiseringen av reglene, bør den som replikken stilles til, få anledning til å svare med en gang.

Når medlemmer begjærer replikk, må hensyn tas til fordelingen av partigruppene.

Förslag

från Nordiska rådets presidium om försöksordning angående frågeinstitutet (skriftliga frågor mellan sessionerna)

Nordiska rådet beslöt vid sin 36:e session i Oslo om införandet av en två-års försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna.

Presidiet och samarbetsministrarna beslöt den 5 juni 1989 att modifiera försöksordningen på ett sådant sätt att frågorna kan ställas fortlöpande utan bestämda frister och att de besvaras inom sex veckor efter att ministerrådet eller berörd regering erhållit frågorna.

Presidiet konstaterar att försöksordningen har fungerat på ett tillfredsställande sätt och att syftet därför är att vidareföra försöksordningen och att den helst borde permanentas.

Det krävs dock en ändring av Helsingforsavtalet för att göra försöksordningen med de skriftliga frågorna mellan sessionerna permanent. Då detta är en omfattande process, bör man avvänta eventuella ändringsförslag av Helsingforsavtalet från den tillsatta organisationskommittén innan man tar upp till behandling ändringsförslag avseende en permanent frågeordning mellan sessionerna.

Presidiet har därför efter samråd med Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) beslutat den 11 – 12 december 1989 att föreslå för plenarförsamlingen att förlänga försöksordningen med skriftliga frågor mellan sessionerna enligt följande:

1. Frågor, som enligt art. 57 i Helsingforsavtalet kan ställas i plenarförsamlingen, kan också ställas mellan sessionerna. Sådana frågor kan ställas fortlöpande och skall tillsammans med en kort motivering skriftligen inlevereras till presidiet. Frågorna skall besvaras skriftligen inom sex veckor efter att ministerrådet erhållit frågorna.

2. Presidiet underrättar omgående berörd regering eller ministerrådet om frågan, som är inlevererad enligt punkt 1. Presidiet kan dock avstå från att översända frågan till respektive regering eller ministerrådet ifall presidiet anser att det eventuellt vore mera motiverat att frågan ställes i frågeställarens eget parlament.

3. Denna försöksordning gäller tills vidare.

Förslag

från Nordiska rådets presidium om ändring av arbetsordningen för Nordiska rådet

I förbindelse med diskussionen om mandatet för Nordiska rådets organisationskommitté har presidiet önskat lösa vissa brådskande frågor i anslutning till rådets organisation och arbetsformer, vilka inte direkt ansluter sig till de huvudfrågor som kommittén skall ta ställning till.

Presidiet har, efter att förslagen till ändring av arbetsordningen behandlats av utskotten, beslutat vid sina möten 11–12 december 1989 och 30 januari 1990 föreslå för plenarförsamlingen att plenarförsamlingen beslutar om följande ändringar av arbetsordningen för Nordiska rådet:

1) Förslag till ändring av 24 §:

Föreslås ändring av moment 7 enligt följande:

”Budget- och kontrollutskottet består av nio medlemmar. Av medlemmarna utser Danmarks rikets, Finlands, Norges och Sveriges delegation envar två och Islands delegation en.”

2) Förslag till ändring av 25 §:

Föreslås att moment 2 utgår.

3) Förslag till ändring av 27 §:

Föreslås nytt moment 4 enligt följande:

”Partigruppsssekreterarna har rätt att närvara, men inte rätt att yttra sig vid utskottens överläggningar.”

BESLUT

**Lista över rekommendationer och yttranden vid Nordiska rådets
38:e session i Reykjavík, 27 februari – 2 mars 1990**

Rekommendationer

- Nr 1. Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994*
- Nr 2. EG-anpassning och regionalpolitik*
- Nr 3. Tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet*
- Nr 4. Samarbete om ekologisk jordbruksproduktion*
- Nr 5. Nordiskt miljöfinansieringsbolag*
- Nr 6. Förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringar*
- Nr 7. Internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män*
- Nr 8. Samnordisk vapenlagstiftning*
- Nr 9. Ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden*
- Nr 10. Handlingsprogram för språksamarbete 1990–1995, NORDMÅL*
- Nr 11. Riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992*
- Nr 12. Nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning*
- Nr 13. Nordisk kulturfestival 1992*
- Nr 14. Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk*
- Nr 15. Tvärflyg i Mittnorden*
- Nr 16. Handlingsplan mot havsförorening*
- Nr 17. Handlingsplan mot luftförorening*
- Nr 18. Globalt miljösamarbete*
- Nr 19. Handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning*
- Nr 20. Internationellt samarbete om export av avfall*
- Nr 21. Nätverk för renare teknologier*
- Nr 22. Åtgärder för att undvika oljekatastrofer*
- Nr 23. Internationellt samarbete mot oljeskador*
- Nr 24. Luftföroreningsproblem på Nordkalotten*
- Nr 25. Samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden*
- Nr 26. Telekommunikationer för handikappade*
- Nr 27. Forskningssamarbete om amalgam*
- Nr 28. Ratificering av FNs barnkonvention*
- Nr 29. Åtgärdsplan för uppföljning av FNs barnkonvention*
- Nr 30. Homosexuellas sociala situation*
- Nr 31. Toxikologiskt institut*
- Nr 32. Program mot ungdomsarbetslösheten*
- Nr 33. Nordbors rättigheter i Norden*

Yttranden

- Nr 1. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse – Nordiskt samarbete 1989 (budget- och kontrollutskottet)*
- Nr 2. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (ekonomiska utskottet)*
- Nr 3. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (juridiska utskottet)*
- Nr 4. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (kulturutskottet)*
- Nr 5. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (social- och miljöutskottet)*
- Nr 6. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (kommunikationsutskottet)*
- Nr 7. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet)*

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994*

REKOMMENDATION nr 1/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 100/e) med 54 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 32 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e,
at i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd,
at forelægge ministerrådets overvejelser og konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og
at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk Udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget.

De 54 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Helga Haugen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Ása Solberg Iversen</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Roger Jansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>J. K. Hansen</i>	<i>Thea Knutzen</i>

<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Krister Skånberg</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Tellervo Renko</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-gaard*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *EG-anpassning och regionalpolitik*

REKOMMENDATION nr 2/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 888/e) med 54 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen och 31 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd *at* i arbejdet med opfølgningen af samarbejdsprogrammet om regionalpolitik og i det europæiske integrationsarbejde sikre, at de nordiske landes regionalpolitik udvikles og bliver effektiv.

De 54 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Tellervo Renko</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Roger Jansson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Karin Söder</i>

Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss

Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard* och *Krister Skånberg*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *tilllägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet*

REKOMMENDATION nr 3/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 101/e) med 60 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
at vedtage et tillæg til nordisk handlingsprogram på jord- og skovbruksområdet på basis af ministerrådsforslag B 101/e og under hensyn til udvalgets synspunkter,
at lade denne vedtagelse bygge på en, i forbindelse med C 2/1990, afklaret finansieringsplan.

De 60 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Roger Jansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Mats Nyby</i>

Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Kaj Poulsen
Tellervo Renko
Marit Rotnes
Kimmi Sasi
Eino Siuruainen
Lodve Solholm
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Krister Skånberg avstod från att rösta.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samarbete om ekologisk jordbruksproduktion*

REKOMMENDATION nr 4/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 897/e) med 62 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 at styrke det nordiske samarbejde og udvekslingen af information mellem forskere, rådgivere, avlere, myndigheder og studenter inden for det økologiske jordbrug, og
 at styrke de nordiske, økologiske foreningers samarbejde med nordiske myndigheder i forbindelse med harmonisering af regler, kontrol og mærkning i relation til økologisk jordbrugsproduktion.

De 62 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Birgir Isleifur Gunnarsson</i>	<i>Kari Häkämies</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Roger Jansson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Marianne Jelyed</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Friðrik Sophusson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>

<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Tellervo Renko</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Kimmo Sasi</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Eino Siuruainen</i>	<i>Olle Östrand</i>

Krister Skånberg avstod från att rösta.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt miljöfinansieringsbolag*

REKOMMENDATION nr 5/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 107/e) med 60 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer
at vedtage forslaget til Nordisk Miljøfinansieringsselskab på baggrund af det i ministerrådsforslag B 107/e anførte,
at gennemføre den nationale godkendelsesprocedure vedrørende aftalen om Nordisk Miljøfinansieringsselskab, og
at sætte selskabet i virksomhed hurtigst muligt.

De 60 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Gro Harlem Brundtland</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Hans Jørgen Jensen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Arne Melchior</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>

<i>Mats Nyby</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Tellervo Renko</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringsslån*

REKOMMENDATION nr 6/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (B 110/e) med 70 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen och 15 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at gennemføre en forhøjelse af beløbsrammen for Nordisk Investeringssbanks projektinvesteringsslån på mindst 300 mill. SDR.

De 70 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

*Svein Alsaker
Claes Andersson
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Gro Harlem Brundtland
Atli P. Dam
Bjarne Mørk Eidem
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm
Ranveig Frøiland
Lars P. Gammelgaard
Filip Fridolfsson
Hans Gustafsson
Carl I. Hagen
Ivar Hansen
J.K. Hansen
Helga Haugen
Hjörleifur Guttormsson
Tora Aasland Houg*

*Hreggviður Jónsson
Sinikka Hurskainen-Leppänen
Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Kari Häkämies
Åsa Solberg Iversen
Roger Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Elver Jonsson
Anneli Jäätteenmäki
Hans Jørgen Jensen
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuutila
Wiggo Komstedt
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Johan C. Løken*

<i>Arne Melchior</i>	<i>Tellervo Renko</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Agnar Nielsen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

De medlemmar som röstade mot rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard* och *Krister Skånberg*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *internationellt samarbeite för jämställdhet mellan kvinnor och män*

REKOMMENDATION nr 7/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (A 881/j) med 54 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 32 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regjeringer

1. i fellesskap å gjøre en større innsats for å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reell likestilling i et raskere tempo enn i dag.
2. å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommissionens sekretariat i Wien.
3. gjennom Nordisk Ministerråd innenfor rammene av C 1-dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under punktene 1. og 2. nevnte samarbeide.

De 54 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Claes Andersson

Lennart Andersson

Gunilla André

Ylva Annerstedt

Birgir Ísleifur Gunnarsson

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Friðrik Sophusson

Ranveig Frøiland

Lars P. Gammelgaard

Annelise Gotfredsen

Helga Haugen

Hjörleifur Guttormsson

Tora Aasland Houg

Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen

Birgitte Husmark

Åsa Solberg Iversen

Hans Jørgen Jensen

Anita Johansson

Jón Kristjánsson

Elver Jonsson

Anneli Jäätteenmäki

Laila Kaland

Thea Knutzen

Sakari Knuuttila

Tore A. Liltved

Anna-Kaarina Louvo

Grethe Lundblad

*Kjellbjørg Lunde
Johan C. Løken
Helge Adam Møller
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Tellervo Renko*

*Marit Rotnes
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Krister Skånberg
Otto Steenholdt
Sten Svensson
Peder Sønderby
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Lena Öhrsvik
Olle Östrand*

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samnordisk vapenlagstiftning*

REKOMMENDATION nr 8/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 februari 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (A 899/j) med 52 röster. 35 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning.

De 52 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Claes Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Birgir Isleifur Gunnarsson</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Friðrik Sophusson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Roger Jansson</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Hans Jørgen Jensen</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>

Birte Weiss
Ernst Wroldsen

Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 28 februari 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden*

REKOMMENDATION nr 9/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 102/k) med 47 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 39 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ändringar i Art. 2, 4, 7, 8, 9, 10 och 18 samt i rubriken i överenskommelsen om Nordiska kulturfonden i enlighet med ministerrådsförslag B 102/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av utskottet.

De 47 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Friðrik Sophusson</i>	<i>Arne Melchior</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>

Sten Svensson
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen

Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsprogram för språksamarbete 1990–1995, NORMÅL*

REKOMMENDATION nr 10/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 103/k) med 50 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 36 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa ett handlingsprogram om språkligt samarbete i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 103/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet
2. att genomföra handlingsprogrammet under perioden 1990–1995 och att härvid särskilt:
  - eliminera befintliga hinder angående nordiskt TV- och radioprogramutbyte mellan de nordiska länderna
  - utbygga utväxlingsprogram för elever och lärare inom Norden
  - arbeta för att snarast säkra nordiska lektorattjänster inom Norden
  - vidta åtgärder för att stärka de icke-skandinaviska språkens ställning inom nordiskt samarbete
3. att utarbeta en tids- och finansieringsplan över handlingsprogrammets förslag

De 50 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Ylva Annerstedt
Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Görel Bohlin
Erik Dalheim
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm
Filip Fridolfsson
Friðrik Sophusson
Annelise Gotfredsen
Carl I. Hagen

J.K. Hansen
Helga Haugen
Elsi Hetemäki-Olander
Tora Aasland Houg
Hreggviður Jónsson
Sinikka Hurskainen-Leppänen
Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Åsa Solberg Iversen
Anita Johansson
Ulla Johansson

<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Anne Enger Lahnstein</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Olle Östrand</i>

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990–1992*

REKOMMENDATION nr 11/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 108/k) med 48 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 38 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att lägga riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet till grund för arbetet under verksamhetsperioden 1990–1992, i enlighet med ministerrådsförslag B 108/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet och
2. att under den verksamhetsperiod riktlinjerna avser
  - vidta åtgärder för att ytterligare stärka nordiskt samarbete inom det internationella forskningssamarbetet
  - stärka och utöka en systematiserad nordisk forskarutbildning och forskarrörlighet
  - uppmana till ett ökat nordiskt samarbete inom forskningsområdet humaniora och samhällsvetenskap
  - inleda ett nordiskt samarbete mellan högskolor och näringsliv i form av ett nordiskt COMETT-program
  - koordinera information på det nordiska forskningssamarbetets område genom publicering av ett nordiskt nyhetsbrev.

De 48 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Ylva Annerstedt

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Görel Bohlin

Erik Dalheim

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Friðrik Sophusson

Ranveig Frøiland

Annelise Gotfredsen

Carl I. Hagen

J.K. Hansen

Helga Haugen

Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen

Per Olof Håkansson

Åsa Solberg Iversen

Anita Johansson

Ulla Johansson

Jón Kristjánsson
Elver Jonsson
Thea Knutzen
Sakari Knuutila
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Lauri Metsämäki
Mats Nyby
Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen

Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning*

REKOMMENDATION nr 12/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 109/k) med 53 röster. 34 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ingå en överenskommelse om nordisk arbetsmarknad för personer, som har genomgått en yrkeskompetensgivande, högre utbildning av minst tre års längd i enlighet med ministerrådsförslag B 109/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet.

De 53 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>

Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder

Peder Sønderby
Anders Talleraas
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordisk kulturfestival 1992*

REKOMMENDATION nr 13/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 901/k) med 49 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen och 36 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a) att genomföra en nordisk kulturfestival år 1992 och i detta syfte nedsätta en särskild nordisk arbetsgrupp som skall utreda festivalens praktiska upplägg, ramar och innehåll med beaktande av förutsättningarna i utskottets betänkande;
- b) att avsätta projektmedel i den nordiska gemensamma budgeten för att förbereda och genomföra festivalen, och att verka för att de nordiska ländernas regeringar på nationellt plan bidrar med medel till festivalen.

De 49 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Marit Rotnes</i>

Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Lodve Solholm
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg

Karin Söder
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Inger Stilling Pedersen* och *Kristen Poulgaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk*

REKOMMENDATION nr 14/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 908/k) med 53 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 33 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till upprättande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt för ändamålet framlägga ett konkret förslag.

De 53 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Svein Alsaker
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Görel Bohlin
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm
Filip Fridolfsson
Ranveig Frøiland
Carl I. Hagen
J.K. Hansen
Helga Haugen
Elsi Hetemäki-Olander
Hjörleifur Guttormsson
Tora Aasland Houg
Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson

Ulla Johansson
Jón Kristjánsson
Elver Jonsson
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Grethe Lundblad
Johan C. Løken
Lauri Metsämäki
Agnar Nielsen
Sauli Niinistö
Hans Nyhage
Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen

Lodve Solholm
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående tvärflyg i Mittnorden

REKOMMENDATION nr 15/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kommunikationsutskottet (A 905/t) med 48 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 38 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,
*att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom:
 att tvärflyget jämföras med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik
 blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna;
 att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem.*

De 48 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Lodve Solholm</i>

Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Peder Sønderby
Lars Ulander

Marjatta Väänänen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Arne Melchior*.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsplan mot havsförorening*

REKOMMENDATION nr 16/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 104/s och A 861/s) med 68 röster. 19 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en nordisk handlingsplan mot förorening av havet i enlighet med ministerrådsförslag B 104/s och de synpunkter som införts av social- och miljöutskottet. Därvid bör särskild hänsyn tas till slutdokumentet från Nordiska rådets internationella havsföreningskonferens den 16 – 18 oktober 1989.

De 68 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Marianne Jelve</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>

Helge Adam Møller

Agnar Nielsen

Sauli Niinistö

Mats Nyby

Hans Nyhage

Ólafur G. Einarsson

Berit Oscarsson

Páll Pétursson

Inger Stilling Pedersen

Oddrunn Pettersen

Sirpa Pietikäinen

Kaj Poulsen

Heikki Riihijärvi

Marit Rotnes

Mirja Ryyänen

Marianne Samuelsson

Kimmo Sasi

Eino Siuruainen

Lodve Solholm

Otto Steenholdt

Karl-Erik Svartberg

Peder Sønderby

Lars Ulander

Ernst Wroldsen

Þorsteinn Pálsson

Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsplan mot luftförorening*

REKOMMENDATION nr 17/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 106/s och A 873/s) med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 14 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en handlingsplan mot luftföroreningar i enlighet med ministerrådsförslag B 106/s samt de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

De 72 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Agnar Nielsen</i>

<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Lars Ulander</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Heikki Riihijärvi</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Mirja Ryyänen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Wiggo Komstedt avstod från att rösta.

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *globalt miljösamarbete*

REKOMMENDATION nr 18/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 106/s och A 873/s) med 72 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 14 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- 1) att inom FN arbeta för, att generalförsamlingen antar en resolution att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP på globalt miljösamarbete och
- 2) att inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering.

De 72 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Atli P. Dam</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>

<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Kjellbjørg Lunde</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Agnar Nielsen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Lars Ulander</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Wiggo Komstedt *avstod från att rösta.*

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning*

REKOMMENDATION nr 19/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 105/s) med 74 röster. 13 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa ett nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning i enlighet med ministerrådsförslag B105/s och med beaktande av de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

De 74 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Svein Alsaker
 Claes Andersson
 Gunilla André
 Dorte Bennedsen
 Hugo Bergdahl
 Gunnar Björk
 Görel Bohlin
 Erik Dalheim
 Atli P. Dam
 Bjarne Mørk Eidem
 Lahja Exner
 Karl-Gunnar Fagerholm
 Ranveig Frøiland
 Lars P. Gammelgaard
 Annelise Gotfredsen
 Hans Gustafsson
 Lilli Gyldenkilde
 Ivar Hansen
 J.K. Hansen
 Helga Haugen
 Elsi Hetemäki-Olander

Hjörleifur Guttormsson
 Tora Aasland Houg
 Hreggviður Jónsson
 Sinikka Hurskainen-Leppänen
 Birgitte Husmark
 Per Olof Håkansson
 Åsa Solberg Iversen
 Olof Jansson
 Anita Johansson
 Ulla Johansson
 Jón Kristjánsson
 Elver Jonsson
 Anker Jørgensen
 Laila Kaland
 Tarja Kautto
 Thea Knutzen
 Sakari Knuuttila
 Wiggo Komstedt
 Anne Enger Lahnstein
 Tore A. Liltved
 Anna-Kaarina Louvo

Grethe Lundblad
Kjellbjørg Lunde
Lauri Metsämäki
Eeva-Liisa Moilanen
Helge Adam Møller
Agnar Nielsen
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Hans Nyhage
Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen

Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Peder Sønderby
Lars Ulander
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *internationellt samarbete om export av avfall*

REKOMMENDATION nr 20/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 859/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Basel-konventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen.

De 63 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Agnar Nielsen</i>

Sauli Niinistö
Mats Nyby
Ólafur G. Einarsson
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes

Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Lars Ulander
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående nätverk för renare teknologier

REKOMMENDATION nr 21/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 859/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP's kommande nätverk för renare teknologier.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunilla André</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Ulla Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>

Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi

Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Lars Ulander
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 1 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer

REKOMMENDATION nr 22/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 860/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbelbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>

Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *internationellt samarbete mot oljeskador*

REKOMMENDATION nr 23/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 860/s) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att utarbeta en gemensam åtgärdsplan för att i internationella sjöfartssammanhang, t. ex. IMO och MARPOL-konventionen, arbeta för att förebygga oljeskador vid fartygsolyckor.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>

Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Otto Steenholdt
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson

Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *luftföroreningsproblem på Nordkalotten*

REKOMMENDATION nr 24/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 1 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 906/s) med 59 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att åtgärder för minskande av förorenande utsläpp i Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar.

De 59 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>

Kristen Poulsgaard
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Peder Sønderby

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden*

REKOMMENDATION nr 25/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (B 99/s) med 61 röster. 3 medlemmar röstade mot rekommendationen, 1 medlem avstod från att rösta och 22 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet fastställa ett samarbetsprogram för en bättre arbetsmiljö i Norden i enlighet med framlagt ministerrådsförslag samt att kontinuerligt och i fortlöpande kontakt med Nordiska rådet och arbetsmarknadens parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska arbetsmiljö-samarbetet.

De 61 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Claes Andersson
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Görel Bohlin
Erik Dalheim
Bjarne Mørk Eidem
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm
Filip Fridolfsson
Lars P. Gammelgaard
Hans Gustafsson
Carl I. Hagen
J.K. Hansen
Helga Haugen
Elsi Hetemäki-Olander
Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen
Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Johan C. Løken
Lauri Metsämäki
Agnar Nielsen
Sauli Niinistö

<i>Mats Nyby</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Inger Stilling Pedersen</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Sirpa Pietikäinen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Heikki Riihijärvi</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Marit Rotnes</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Mirja Ryyänänen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Marianne Samuelsson</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Sighvatur Björgvinsson</i>	<i>Olle Östrand</i>
<i>Eino Siuruainen</i>	

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Elver Jonsson, Anker Jørgensen och Kristen Poulsgaard.*

Pål Atle Skjervengen avstod från att rösta.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *telekommunikationer för handikappade*

REKOMMENDATION nr 26/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 864/s) med 56 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 30 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

De 56 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelvéd</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Marit Rotnes</i>

Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Agnar Nielsen*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *forskningssamarbete om amalgam*

REKOMMENDATION nr 27/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 868/s) med 58 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 28 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning (NIOM) inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnadsmaterial.

De 58 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>

Heikki Riihijärvi

Marit Rotnes

Mirja Ryyänen

Marianne Samuelsson

Sighvatur Björgvinsson

Eino Siuruainen

Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson

Karin Söder

Marjatta Väänänen

Birte Weiss

Ernst Wroldsen

Þorsteinn Pálsson

Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *ratificering av FNs barnkonvention*

REKOMMENDATION nr 28/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 891/s) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ratificera FNs barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den.

De 61 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>

Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Heikki Riihijärvi
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående åtgärdsplan för uppföljning av FNs barnkonvention

REKOMMENDATION nr 29/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 891/s) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FNs barnkonvention.

De 61 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Annelise Gøtfredsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>

Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Heikki Riihijärvi
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående
homosexuellas sociala situation

REKOMMENDATION nr 30/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 892/s) med 50 röster. 3 medlemmar röstade mot rekommendationen, 1 medlem avstod från att rösta och 33 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl. a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

De 50 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>

*Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder*

*Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand*

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Agnar Nielsen, Inger Stilling Pedersen och Kristen Poulsgaard.*
Annelise Gotfredsen avstod från att rösta.

Reykjavik den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillstått Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *toxikologiskt institut*

REKOMMENDATION nr 31/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 894/s) med 58 röster. 29 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut.

De 58 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Johan C. Løken</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>

Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Anders Talleraas

Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *program mot ungdomsarbetslösheten*

REKOMMENDATION nr 32/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 896/s) med 59 röster. 28 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper.

De 59 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelve</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Marit Rotnes</i>

Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordbors rättigheter i Norden*

REKOMMENDATION nr 33/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 904/s) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden, innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

De 61 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Marianne Jelved</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Jón Kristjánsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Görel Bohlin</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>

Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Eino Siuruainen
Pål Atle Skjervengen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby

Anders Talleraas
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse – Nordiskt samarbete 1989*

YTTRANDE nr 1/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse – Nordiskt samarbete 1989 (C 1) i överensstämmelse med vad som föreslagits i budget- och kontrollutskottets betänkande. 68 medlemmar röstade för yttrandet och 2 mot. 17 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. att inhämta rådets synpunkter innan större omdisponeringar inom redan fastställd budget genomförs
2. att eventuella förslag om nedläggningar eller sammanslagningar av nordiska institutioner överlämnas till rådet för synpunkter innan definitiva beslut fattas (jfr. artikel 46 i Helsingforsavtalet)
3. att i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört
4. att beakta de synpunkter och förslag som budget- och kontrollutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1989 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits.

De 68 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Annelise Gotfredsen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Hans Gustafsson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Carl I. Hagen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Ivar Hansen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>J.K. Hansen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Helga Haugen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Tora Aasland Houg</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>

Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Anneli Jäätteenmäki
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Wiggo Komstedt
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Kjellbjørg Lunde
Lauri Metsämäki
Helge Adam Møller
Sauli Niinistö
Mats Nyby
Hans Nyhage

Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard* och *Lodve Solholm*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 2/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i ekonomiska utskottets betänkande. 72 medlemmar röstade för yttrandet och 1 mot. 4 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordisk Råd uttaler, at rådet

- lægger vægt på, at arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989–92 og økonomisk handlingsplan 1989–92 gennemføres efter forudsætningerne,
- anbefaler Nordisk Ministerråd, i samspil med Nordisk Råd, at videreføre arbejdet med at skabe rammerne for og sikre finansieringen af det økonomiske samarbejde udover 1992, hvor den økonomiske handlingsplan udløper.
- anbefaler Nordisk Ministerråd, at det bioteknologiske handlingsprogram gennemføres efter sine forudsætninger,
- forudsætter at Nordisk Ministerråd indarbejder bevillinger til gennemførelse af det nye regionalpolitiske program og tillægsprogrammet på jord- og skovbrugsområdet i budgettet for 1991 og i kommende C 2,
- konstaterer de øvrige kritiske bemærkninger, som Økonomisk Udvalg har til dokumentet C 2.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet var:

Arja Alho

Svein Alsaker

Claes Andersson

Lennart Andersson

Ylva Annerstedt

Hugo Bergdahl

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Bjarne Mørk Eidem

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Ranveig Frøiland

Lars P. Gammelgaard

Annelise Gotfredsen

Hans Gustafsson

<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Anne Enger Lahnstein</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Tore A. Liltved</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Kjellbjørg Lunde</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 3/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i juridiska utskottets betänkande. 72 medlemmar röstade för yttrandet och 1 mot. 14 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse.

Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd

- å intensivere arbeidet med å sikre den frie bevegelse av personer i Norden selv om grensepassasjen over EF's indre grenser liberaliseres,
- å intensivere arbeidet med å utrede behovet for kontroll med etterlevelse av internasjonale avtaler som inngår som ledd i den økonomiske integrasjonen, f.eks. med hensyn til innretting av et institutt for EF-rett,
- å vurdere mulighetene for å utarbeide en handlingsplan for det videre samarbeidet på flyktningeområdet.
- at det som ledd i oppfølgingen av Nordisk Forum 1988 til Nordisk Råds sesjon i 1991 legges fram et konkret forslag til nytt Nordisk Forum i 1994.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Filip Fridolfsson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Ranveig Frøiland</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Lars P. Gammelgaard</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Annelise Gotfredsen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Hans Gustafsson</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Carl I. Hagen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ivar Hansen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>J.K. Hansen</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Helga Haugen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hjörleifur Guttormsson</i>

<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Heikki Riijhjärvi</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Anne Enger Lahnstein</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Tore A. Liltved</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kjellbjørg Lunde</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Lauri Metsämäki</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Sauli Niinistö</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>

Den medlem som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 4/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i kulturutskottets betänkande. 69 medlemmar röstade för yttrandet och 3 mot. 15 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att i fortsättningen prioritera kulturområdet även efter att kulturhandlingsplanen upphör att gälla 1991
- att eventuella förslag om nedläggningar av institutioner på kulturavtalets område överlämnas till rådet i form av separata ministerrådsförslag innan definitiva beslut fattas (jfr artikel 46 i Helsingforsavtalet)
- att utöka stödet till folkrörelsesamarbetet
- att åstadkomma ett permanent radio- och TV-samarbete som skall tillgodose de nordiska kulturpolitiska målsättningarna
- att de ekonomiska resurserna till den nordiska kulturfonden kraftigt utökas.

De 69 medlemmar som röstade för yttrandet var:

Arja Alho

Svein Alsaker

Claes Andersson

Lennart Andersson

Ylva Annerstedt

Hugo Bergdahl

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Bjarne Mørk Eidem

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Filip Fridolfsson

Ranveig Frøiland

Lars P. Gammelgaard

Annelise Gotfredsen

Hans Gustafsson

Carl I. Hagen

J.K. Hansen

Helga Haugen

Elsi Hetemäki-Olander

Hjörleifur Guttormsson

Tora Aasland Houg

Hreggviður Jónsson

Sinikka Hurskainen-Leppänen

Birgitte Husmark
Per Olof Håkansson
Åsa Solberg Iversen
Olof Jansson
Marianne Jelved
Anita Johansson
Jón Kristjánsson
Anneli Jäätteenmäki
Anker Jørgensen
Laila Kaland
Tarja Kautto
Thea Knutzen
Sakari Knuuttila
Wiggo Komstedt
Anne Enger Lahnstein
Tore A. Liltved
Anna-Kaarina Louvo
Grethe Lundblad
Kjellbjørg Lunde
Lauri Metsämäki
Helge Adam Møller
Sauli Niinistö
Mats Nyby

Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi
Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik

De medlemmar som röstade *mot* yttrandet var: *Kristen Poulsgaard, Pål Atle Sjervengen och Lodve Solholm.*

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 5/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i social- och miljöutskottets betänkande. 75 medlemmar röstade för yttrandet och 1 mot. 11 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

1. I arbetet med koordinering av socialförsäkringsreglerna med EG måste vid en integration den nordiska modellen bibehållas. Inga harmoniseringsåtgärder med EG bör vidtas utan att i förväg höra utskottet.
2. I konsekvens med Brundtlandkommissionens rapport bör ministerrådet fastställa den ledande principen att man i sitt miljöarbete utgår från nivån i det land som har de högst ställda miljökraven, vilket också anges i ministerrådets miljöprogram.
3. Inom arbetsmarknadsområdet bör särskild vikt läggas vid de utsatta grupperna, särskilt de utförsäkrades situation. Ungdomsarbetslösheten bör prioriteras.
4. Nordbors rättigheter i Norden bör vara ett prioriterat område i ministerrådets arbete och ej endast utgöra en del av Europaprogrammet.
5. Ministerrådets genomgång av olika institutioner med sikte på eventuell nedläggning bör redovisas i plandokument och dessa frågor bör handläggas på ett sätt som säkrar att respektive utskott blir hört i förväg.

De 75 medlemmar som röstade för yttrandet var:

Arja Alho
Svein Alsaker
Claes Andersson
Lennart Andersson
Ylva Annerstedt
Hugo Bergdahl

Gunnar Björk
Gustav Björkstrand
Erik Dalheim
Bjarne Mørk Eidem
Lahja Exner
Karl-Gunnar Fagerholm

<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Karl-Erik Svarberg</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Sakari Knuutila</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Anne Enger Lahnstein</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Tore A. Liltved</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Olle Östrand</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	

Den medlem som röstade *mot* yttrandet var *Kristen Poulsgaard*.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 6/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i kommunikationsutskottets betänkande. 74 medlemmar röstade för yttrandet och 13 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att i fortsättningen ha trafiksäkerhetsarbetet bland sina högst prioriterade områden.

De 74 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Hreggviður Jónsson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Birgitte Husmark</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Marianne Jelled</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anita Johansson</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Jön Kristjánsson</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Laila Kaland</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Tarja Kautto</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Sauli Niinistö</i>

*Mats Nyby
Hans Nyhage
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Inger Stilling Pedersen
Oddrunn Pettersen
Sirpa Pietikäinen
Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Heikki Riihijärvi
Marit Rotnes
Mirja Ryyänen
Marianne Samuelsson
Kimmo Sasi*

*Sighvatur Björgvinsson
Eino Siuruainen
Pål Atle Skjervengen
Lodve Solholm
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Peder Sønderby
Marjatta Väänänen
Birte Weiss
Ernst Wroldsen
Þorsteinn Pálsson
Lena Öhrsvik
Olle Östrand*

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

YTTRANDE nr 7/1990

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 2 mars 1990 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i budget- och kontrollutskottets betänkande. 72 medlemmar röstade för yttrandet i punkterna 1, 2, 3, 4 och 6. 1 medlem avstod från att rösta och 14 medlemmar var frånvarande. 72 medlemmar röstade för yttrandet i punkterna 5 och 7, och 3 medlemmar röstade mot. 12 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. att utveckla C 2-dokumentet till ett reellt planläggningsdokument för de närmaste åren med klara budget- och tidsramar samt prioriteringar. Detta bör ske redan vid utarbetandet av C 2/1991.
2. att arbeta för en långsiktig prioritering och budgetplanering av det nordiska samarbetet.
3. att budgetproceduren i vid bemärkelse, det vill säga inkl. C 2, snarast blir föremål för en gemensam diskussion mellan rådet och ministerrådet.
4. att rådet ges tillfälle att ta del av rapporten över undersökningen av långsiktiga budgetkonsekvenser samt av analysen av projektbudgeten samt att dessa frågor tas upp till en diskussion mellan rådet och ministerrådet.
5. att rådet ges tillfälle att yttra sig både över förslag till nedläggningar eller sammanslagningar av institutioner och andra större omdisponeringar inom ramen för den fastställda budgeten innan definitiva beslut fattas,
6. att arbeta för att nya handlingsplaner och -program innehåller klara kostnads-, finansierings- och tidsplaner.
7. att under de närmaste åren fortsatt budgetmässigt prioritera kulturområdet, forskning och utveckling, miljö i vid bemärkelse, trafiksäkerhet samt Europaprogrammet.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet i punkterna 1, 2, 3, 4 och 6 var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Hreggviður Jónsson</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Pål Atle Skjervengen</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Lodve Solholm</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Forsteinn Pálsson</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Sakari Knuutila</i>	<i>Olle Östrand</i>

Heikki Riihijärvi avstod från att rösta.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet i punkterna 5 och 7 var:

<i>Arja Alho</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anne Enger Lahnstein</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Tore A. Liltved</i>
<i>Hugo Bergdahl</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Kjellbjørg Lunde</i>
<i>Erik Dalheim</i>	<i>Lauri Metsämäki</i>
<i>Bjarne Mørk Eidem</i>	<i>Sauli Niinistö</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Filip Fridolfsson</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Ranveig Frøiland</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Lars P. Gammelgaard</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Annelise Gotfredsen</i>	<i>Inger Stilling Pedersen</i>
<i>Hans Gustafsson</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Carl I. Hagen</i>	<i>Sirpa Pietikäinen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>J.K. Hansen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Helga Haugen</i>	<i>Marit Rotnes</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Hjörleifur Guttormsson</i>	<i>Marianne Samuelsson</i>
<i>Tora Aasland Houg</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Sighvatur Björgvinsson</i>
<i>Birgitte Husmark</i>	<i>Eino Siuruainen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Marianne Jelved</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Anita Johansson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Jón Kristjánsson</i>	<i>Birte Weiss</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Laila Kaland</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Tarja Kautto</i>	<i>Olle Östrand</i>

De medlemmar som röstade *mot* yttrandet i punkterna 5 och 7 var:
Kristen Poulsgaard, Pål Atle Skjervengen och Lodve Solholm.

Reykjavík den 2 mars 1990

Páll Pétursson

Jostein Osnes

Övriga beslut

A. Beslut att icke företa sig något

(28 februari)

1. medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden (A 878/e)
2. medlemsförslag om fiskebeståndet (A 890/e)
3. medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete (A 862/j)
4. medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott (A 866/j)
5. medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer (A 893/j)
6. medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet (A 877/j)
7. medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien (A 882/j)
8. medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter (A 883/j)
9. medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur) (A 895/j)

(1 mars)

10. medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program (A 865/k)
11. medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation (A 871/k)
12. medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer (A 884/k)
13. medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete (A 886/k)
14. medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden (A 900/t)
15. medlemsförslag om nordiskt miljösamarbete (A 879/s)

(2 mars)

16. medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater (A 885/s)

B. Beslut att lägga till handlingarna

a. som slutbehandlade spörsmål

(28 februari)

1. berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989) (C 3/e)
2. berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989) (C 4/e)
3. berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989) (C 6/e)

4. berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989) (C 7/e)
5. berättelser tillhörande ekonomiska utskottets sakområde 1988 (C 15/e)
6. meddelande om rekommendation nr 25/1988/e angående program för nordiskt biståndssamarbete
7. meddelande om rekommendation nr 30/1988/e angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas
8. meddelande om rekommendation nr 33/1988/e angående ”frikommunförsök” över gränserna
9. meddelande om framställning nr 1/1989/e angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet
10. meddelande om rekommendation nr 3/1989/e angående ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan för 1989–1992
11. meddelande om rekommendation nr 4/1989/e angående samarbetsprogram för fiskeriområdet
12. meddelande om rekommendation nr 5/1989/e angående ökat samarbete i internationella frågor
13. meddelande om rekommendation nr 6/1989/e angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen
14. meddelande om rekommendation nr 42/1989/e angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond
15. berättelser tillhörande juridiska utskottets sakområde 1988 (C 11/j)
16. meddelande om rekommendation nr 18/1984/j angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter
17. meddelande om rekommendation nr 32/1986/j angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
18. meddelande om rekommendation nr 1/1987/j angående barns skydd i krig
19. meddelande om rekommendation nr 15/1989/j angående samarbetsprogram på konsumentområdet
20. meddelande om rekommendation nr 16/1989/j angående nordisk överenskommelse om folkregistrering
21. meddelande om rekommendation nr 17/1989/j angående handlingsplan för jämställdhetssamarbetet 1989–1993

(1 mars)

22. berättelser tillhörande kulturutskottets sakområde 1988 (C 12/k)
23. meddelande om rekommendation nr 13/1983/k angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer
24. meddelande om rekommendation nr 13/1985/k angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

25. meddelande om rekommendation nr 14/1985/k angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
26. meddelande om rekommendation nr 4/1987/k angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
27. meddelande om rekommendation nr 10/1987/k angående nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna
28. meddelande om rekommendation nr 35/1988/k angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
29. meddelande om rekommendation nr 37/1988/k angående förstärkt nordiskt skolsamarbete
30. meddelande om rekommendation nr 39/1988/k angående nordiskt kommunalt skolsamarbete
31. meddelande om rekommendation nr 7/1989/k angående ändring av det nordiska kulturavtalet
32. meddelande om rekommendation nr 9/1989/k angående nordiska lägerskolor
33. meddelande om rekommendation nr 10/1989/k angående stöd till den skogsfinska kulturen
34. meddelande om rekommendation nr 11/1989/k angående barnboks-institut för de små språkområdena
35. meddelande om rekommendation nr 14/1989/k angående nordisk bokserie
36. meddelande om rekommendation nr 18/1981/t angående vägbeläggning och trafiksäkerhet
37. meddelande om rekommendation nr 16/1986/t angående blyfri bensin i Norden
38. meddelande om rekommendation nr 43/1987/t angående inrättande av ett nordiskt ungdomsresekort
39. meddelande om rekommendation nr 5/1988/t angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten
40. meddelande om rekommendation nr 21/1989/t angående ökat samarbete inom turismen (punkt 5)
41. meddelande om rekommendation nr 22/1989/t angående nordiskt turistprogram
42. meddelande om rekommendation nr 24/1989/t angående utvidgat Nordresekort

(2 mars)

43. berättelser tillhörande social- och miljöutskottets sakområde 1988 (C 13/s)
44. meddelande om rekommendation nr 10/1984/s angående beräkning av naturresurser

45. meddelande om rekommendation nr 22/1985/s angående åtgärder mot drogmisbruk i trafiken
46. meddelande om rekommendation nr 24/1985/s angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
47. meddelande om rekommendation nr 11/1986/s angående sysselsättningen för ungdom inom kultursektorn
48. meddelande om rekommendation nr 13/1986/s angående skydd av älvar på Nordkalotten
49. meddelande om rekommendation nr 16/1987/s angående samarbete inom högspecialiserad sjukvård
50. meddelande om rekommendation nr 18/1987/s angående internationell samverkan mot AIDS
51. meddelande om rekommendation nr 10/1988/s angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk
52. meddelande om rekommendation nr 14/1988/s angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp
53. meddelande om rekommendation nr 16/1988/s angående miljövänlig avfallshantering
54. meddelande om rekommendation nr 18/1988/s angående forskning kring sälbestånden
55. meddelande om rekommendation nr 20/1988/s angående åtgärder för bättre miljö
56. meddelande om rekommendation nr 46/1988/s angående nordiskt miljöprogram
57. meddelanden om rekommendation nr 48/1988/s angående handlingsplan mot havsföroreningar
58. meddelande om rekommendation nr 28/1989/s angående handlingsplan mot cancer
59. meddelande om rekommendation nr 29/1989/s angående nordisk arbetsmiljökonvention
60. meddelande om rekommendation nr 34/1989/s angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare
61. meddelande om rekommendation nr 39/1989/s angående plan för att reducera koldioxidutsläppen
62. berättelse från Nordiska ministerrådet (C 1)
63. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)
64. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till ekonomiska utskottet hänvsade delarna (C 2)
65. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till juridiska utskottet hänvisade delarna (C 2)
66. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till kulturutskottet hänvisade delarna (C 2)

67. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till social- och miljöutskottet hänvisade delarna (C 2)
68. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, de till kommunikationsutskottet hänvisade delarna (C 2)
69. berättelse från Nordiska kulturfonden (1988) (C 5/b)
70. meddelande om rekommendation nr 47/1989/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1990

b. i avvaktan på nya meddelanden i spørsmålet till nästa ordinarie session

(28 februari)

1. meddelande om rekommendation nr 45/1989/e angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989 – 1992
2. meddelande om rekommendation nr 2/1987/j angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
3. meddelande om rekommendation nr 43/1988/j angående samarbete om kriminalitetsefterforskning
4. meddelande om rekommendation nr 44/1988/j angående reell likalön mellan kvinnor och män
5. meddelande om rekommendation nr 18/1989/j angående projekt på flyktingområdet
6. meddelande om rekommendation nr 20/1989/j angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

(1 mars)

7. meddelande om rekommendation nr 21/1989/t angående ökat samarbete inom turismen (punkterna 1 – 4 och 6 – 8)

(2 mars)

8. meddelande om rekommendation nr 45/1987/b angående finansieringen av det nordiska samarbetet

c. bemyndigande för utskotten att lägga meddelanden till handlingarna

(27 februari)

1. meddelande om rekommendation nr 24/1974/j angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
2. meddelande om rekommendation nr 18/1980/s angående arbetsmiljörisiker i samband med graviditet m. m.
3. meddelande om rekommendation nr 24/1983/s angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
4. meddelande om rekommendation nr 25/1983/s angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande

5. meddelande om rekommendation nr 9/1985/t angående samarbete om handelssjöfarten
6. meddelande om rekommendation nr 21/1985/s angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
7. meddelande om rekommendation nr 23/1985/s angående handlingsplan mot narkotika
8. meddelande om rekommendation nr 9/1986/s angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
9. meddelande om rekommendation nr 10/1986/s angående nordbors rättigheter
10. meddelande om rekommendation nr 18/1986/t angående låsningsfria bromssystem i bilar
11. meddelande om rekommendation nr 15/1987/s angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
12. meddelande om rekommendation nr 17/1987/s angående handlingsprogram mot AIDS
13. meddelande om rekommendation nr 22/1987/s angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
14. meddelande om rekommendation nr 23/1987/s angående ökade flyttningssjämligheter för pensionärer i Norden
15. meddelande om rekommendation nr 24/1987/s angående samarbete kring genteknologi
16. meddelande om rekommendation nr 41/1987/t angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
17. meddelande om rekommendation nr 42/1987/t angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
18. meddelande om rekommendation nr 44/1987/t angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
19. meddelande om rekommendation nr 7/1988/t angående storstädernas trafik- och miljöproblem
20. meddelande om rekommendation nr 8/1988/t angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
21. meddelande om rekommendation nr 11/1988/s angående rökfria miljöer m. m.
22. meddelande om rekommendation nr 12/1988/s angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion
23. meddelande om rekommendation nr 22/1988/s angående årlig lägesrapport om miljöpolitik
24. meddelande om rekommendation nr 32/1988/e angående avveckling av kärnkraften
25. meddelande om rekommendation nr 47/1988/s angående internationell miljöpolitik

26. meddelande om rekommendation nr 2/1989/e angående samarbetsplan på energiområdet
27. meddelande om rekommendation nr 8/1989/k angående projekt Nordjobbs fortsättning
28. meddelande om rekommendation nr 12/1989/k angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
29. meddelande om rekommendation nr 13/1989/k angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG
30. meddelande om rekommendation nr 19/1989/j angående begränsning av export av farliga varor
31. meddelande om rekommendation nr 23/1989/t angående samnordisk användning av informationssystem och databanker
32. meddelande om rekommendation nr 25/1989/t angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken
33. meddelande om rekommendation nr 26/1989/t angående fordonstekniskt samarbete
34. meddelande om rekommendation nr 27/1989/t angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning
35. meddelande om rekommendation nr 30/1989/s angående utbildning och legitimering av kiropraktorer
36. meddelande om rekommendation nr 31/1989/s angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade
37. meddelande om rekommendation nr 32/1989/s angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
38. meddelande om rekommendation nr 33/1989/s angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
39. meddelande om rekommendation nr 35/1989/s angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
40. meddelande om rekommendation nr 36/1989/s angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden
41. meddelande om rekommendation nr 37/1989/s angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan
42. meddelande om rekommendation nr 38/1989/s angående nordiskt miljö- och biologår 1990
43. meddelande om rekommendation nr 40/1989/e angående avskaffande av tull- och gränsprocedurer
44. meddelande om rekommendation nr 41/1989/k angående utökat nordiskt utbildningssamarbete
45. meddelande om rekommendation nr 43/1989/s angående överföring av miljöteknologi utanför Norden
46. meddelande om rekommendation nr 44/1989/k angående nordiskt institut för EG-rätt
47. meddelande om rekommendation nr 46/1989/k angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

C. Beslut i interna spörsmål

(27 februari)

1. bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden till handlingarna som inte upptagits på saklistan för sessionen eller som inte slutbehandlas på sessionen
2. att tidsbegränsa inläggen i generaldebatten och sakdebatterna (Dokument 2)
3. att förlänga försöksordningen med skriftliga frågor mellan sessionerna (Dokument 3)
4. att ändra §§ 24, 25 och 27 i rådets arbetsordning (Dokument 4)
5. att lägga rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna (Dokument 1)

(2 mars)

6. bemyndigande för presidiet att tillsätta kommittéer
7. bemyndigande för presidiet att besluta om fördelningen av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1991
8. fastställande av tidpunkt och plats för nästa ordinarie session

Val

(27 februari)

1. val av presidium
2. val av redaktionskommitté för Nordisk Kontakt
3. val av medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för åren 1991 – 1992
4. suppleringsval av medlem till Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté för perioden 27 februari 1990 – 30 april 1991

(2 mars)

5. val av förmän och vice förmän i utskotten samt val av förman och vice förman i redaktionskommittén
6. val av representant från de självstyrande områdena till styrelsen i Nordiska kulturfonden för åren 1991 – 1992

**PRESIDIUM, ARBETSUTSKOTT,
SEKRETARIAT, SAKKUNNIGA m. m.**

Presidium

Páll Pétursson, Island, president
 Ivar Hansen, Danmark
 Anker Jørgensen, Danmark
 Elsi Hetemäki-Olander, Finland
 Mats Nyby, Finland
 Ólafur G. Einarsson, Island
 Bjarne Mørk Eidem, Norge
 Thea Knutzen, Norge
 Grethe Lundblad, Sverige
 Karin Söder, Sverige
Observatör: Lilli Gyldenkilde, Danmark

Arbetsutskott*Danmark*

Margrete Auken
 Lars P. Gammelgaard
 Ivar Hansen
 Anker Jørgensen

Finland

Claes Andersson
 Gustav Björkstrand
 Elsi Hetemäki-Olander
 Olof Jansson
 Lauri Metsämäki
 Heikki Riihijärvi
 Marjatta Väänänen

Island

Sighvatur Björgvinsson
 Hjörleifur Guttormsson
 Ólafur G. Einarsson
 Hreggviður Jónsson
 Páll Pétursson

Norge

Svein Alsaker
 Carl I. Hagen
 Anne Enger Lahnstein
 Kjellbjørg Lunde
 Oddrunn Pettersen

Sverige

Lennart Andersson
 Per Olof Håkansson
 Wiggo Komstedt
 Grethe Lundblad
 Karin Söder

De nationella delegationernas sekretariat

Danmark

Beierholm, Bente, overassistent
 Gottlieb, Niels Ove, stf. generalsekretær
 Hagemann, Henrik, generalsekretær
 Kejlbo, Elsa, assistent
 Madsen, Grethe, assistent
 Mortensen, Morten, betjent
 Nielsen, Anne, assistent
 Nielsen, Ingrid Sylvest, fuldmægtig
 Nørgaard, Jens, betjent
 Sandø, Jonna, assistent
 Sørensen, Erik Ingemann, konsulent

Færøerne

Bech, Esther, sekretær
 Thomasen, Kristoffur, sekretariatschef

Grønland

Lyberth, Dorthie, sekretær
 Olsen, Ida Lina, sekretær

Finland

Brantberg, Gösta, bitr. vaktmästerichef
 Eriksson, Magnus, biträdande sekreterare
 Heikkinen, Jorma, kansliassistent (vaktmästare)
 Husman, Paula, avdelningssekreterare
 Immonen, Maarit, sekreterarpraktikant
 Johansson, Ulla, maskinskriverska
 Kaikkonen, Paula, biträdande sekreterare
 Kakko, Leea, byråsekreterare
 Lindström, Guy, generalsekreterare
 Lohiniva, Greta, bitr. generalsekreterare
 Maho, Harri, PC-handledare
 Mairue, Sirpa, byråfunktionär
 Nerdrum, Leif, translator
 Nieminen, Risto, biträdande sekreterare

Salo, Kari, informationssekreterare
 Tallquist, Kristiina, byråsekreterare
 Talvitie, Ossi, vaktmästerichef

Åland

Naucér, Elisabeth, delegationssekreterare

Island

Lene Hjaltason, fuldmægtig
 Snjólaug Ólafsdóttir, generalsekreterare

Norge

Andreassen, Bjørn, førstekonsulent
 Austin, Kjell, førstekonsulent
 Borgen, Bjørn, betjentleder
 Braaten, Else Marie, førstesekretær
 Granheim, Jan, betjent
 Halvorsen, Bente, førstesekretær
 Jæger, Kirsten, førstefullmektig
 Myhre-Jensen, Kjell, sekretariatsleder
 Pettersen, Dag, driftstekniker
 Trolle, Lisa, konsulent

Sverige

Alvarson, Dan, expeditionsassistent
 Bergqvist, Renée, byråassistent
 Holm, Lars, byrådirektör
 Isacson, Bert, kanslichef
 Malmros, Birgitta, byråchef
 Nilsson, Ann-Kristin, byråassistent
 Nilsson, Ingrid, byråassistent
 Smekal, Eva, avdelningsdirektör
 Stenberg, Marianne, kamrer
 Söderman, Anita, byrådirektör
 Tjernström, Vanni, informationssekreterare
 Vejdegren, Iréne, byråassistent

Presidiesekretariat — Puheenjohtajiston sihteeristö

Bejmar, Marianne, assistent
 Guðrún Garðarsdóttir, bitr. redaktör
 Hagen, Gro, 1:e byråassistent

Johanson, Birgitta, byråsekreterare
 Joneken, Anneli, byrådirektör
 Karlsson, Svenolof, redaktör

Koumí, Margareta, byråassistent
 Lindfors, Viveca, byråsekretærer
 Lindqvist, Bo, expeditionsassistent
 Ländin, Ove, expeditionsassistent
 Mattsson, Kaj-Peter, stf. presidiesekretærer
 Munk Carlsson, Inge, byråassistent

Osnes, Jostein, presidiesekretær
 Stenberg, Stig, intendent
 Stjernberg, Gustaf, stf. presidiesekretærer
 Wahrgren, Ingegerd, konsult
 Wiklund, Viveca, byråassistent
 Östman, Margit, internationell sekretærer

Utskottssekretærer – Valiokuntasihteerit

Anderson, Marianne, udvalgssekretær, bud-
 get- og kontroludvalget
 Elín Pálsdóttir Flygenring, udvalgssekretær
 kulturudvalget
 Hultén, Eric, udvalgssekretær, social- og
 miljøudvalget

Tómas H. Sveinsson, udvalgssekretær, kom-
 munikationsudvalget
 Torvø, Ellen, udvalgssekretær, juridisk
 udvalg
 Wichmann, Henrik, udvalgssekretær, økono-
 misk udvalg

Informationssektionen – Tiedotusjaosto

Bagerstam, Bitte, informationschef
 Caspersen, Ove, informationssekretærer

Sundberg, Renée, byråassistent
 Vauhkonen, Sirkku, byråassistent

Nordisk Kontakt

Aaraas, Einar, redaktør, Norge
 Björn Jóhannsson, redaktør, Island
 Carlsson, Marianne, t.f. redaktør, Finland
 Einar Karl Haraldsson, chefredaktør

Norrbom, Hans, redaktør, Sverige
 Sørensen, Erik Ingemann, redaktør, Dan-
 mark

Nordiska ministerrådets sekretariat – Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö

Aintila, Soili, konsulent
 Bagge-Petersen, Claus, konsulent
 Berg, Knut, konsulent
 Björck, Staffan, konsulent
 Bohemán, Anders, konsulent
 Clemet, Fridtjov, generalsekretær
 Dahlman, Kerstin, afd.sekretær
 Elefalk, Kjell, konsulent
 Emborg, Kerstin, afd.sekretær

Enarsson, Bo, sekretær
 Erdal, Inger, konsulent
 Fabricius-Jensen, Else, konsulent
 Flatøy, Liv, sekretær
 Goldschmidt, Ernst, vicegeneralsekretær
 Granli, Terje, konsulent
 Guttermann, Harriet, afd.sekretær
 Gutterød, Jørn, konsulent
 Hansen, Leif Chr., afdelingschef

Hellström, Sirpa, adm.sekretær
 Hrafn Hallgrímsson, konsulent
 Ingimar Einarsson, konsulent
 Karlsson, Tore, konsulent
 Kolltveit, Johs., afdelingschef
 Kristín Gjõe, sekretær
 Laudal, Birgit, konsulent
 Lossius, Harald, konsulent
 Lundberg, Göran, konsulent
 Lundberg, Lars, konsulent
 Marttinen, Anna-Maija, konsulent
 Mathlein, Lars, afdelingschef
 Meier, Peter Uffe, konsulent
 Milne, Karen, adm.sekretær
 Nielsen, Knud Arne, konsulent
 Pellikka, Rauni, konsulent
 Persson, Margaretha, adm.sekretær

Riktor, Rolf, konsulent
 Sandstedt, Birgitta, informationschef
 Storgårds, Johan, konsulent
 Ström, Björn, konsulent
 Ståhle, Bertel, konsulent
 Suhr, Helena, adm.sekretær
 Thompson, Marianne V., konsulent
 Tienari, Risto, afdelingschef
 Tivéus Kronlund, Ylva, konsulent
 Tranberg, Jørgen, afdelingschef
 Tryggvi Gíslason, afdelingschef
 Vermeer, Liisa, konsulent
 Vestergaard, Mette, konsulent
 Vibholdt, Villy, konsulent
 Widing, Barbro, afdelingschef
 Williams, Jóhan H., konsulent
 Österberg, Christina, konsulent

Stenografer – Pikakirjoittajat

Danmark

Andersen, Kirsten, assistent
 Bram, Lise, overassistent
 Holle, Finn, referent
 Keel, Klaus Ulrik, referent
 Sander, Inger Merete, referent
 Tobiasen, Edith, assistent

Finland

Ekebom, Cia, maskinskriverska
 Filppa, Birgitta, stenograf
 Karrento, Anita, stenograf
 Niittuinperä, Jari, stenograf
 Rätty, Unto, stenograf

Sundström, Marina, maskinskriverska
 Vesterlund, Riitta, maskinskriverska ⁷⁷

Norge

Hylback, Lisbeth, referent
 Kleppe, Elisabeth, referent
 Lønset, Klara Marie, referent
 Raanes, Gudrun Strand, referent
 Schwartz, Kari, referent
 Smiseth, Ingeborg, referentrevisor

Sverige

Djurström, Stig, riksdagsstenograf
 Löfling, Arne, riksdagsstenograf
 Nilsson, Lars, riksdagsstenograf

Simultantolkar – Simultaanitulkit

Andersson, Pirkko-Liisa, tolk
 Hafrén, Fredrik, byrådirektør

Kaljunen, Riitta, tolk
 Laakso, Ritva, tolk

Nordiska partigruppernas sekretariat — Pohjoismaisten puolueyhmiön sihteeristöt

Andersen, Anders, den venstresocialistiske
partigruppe
Korhonen, Martti K., mittengruppen

Heister, Chris, konservativa partigruppen
Svensson, Jerry, socialdemokratiska parti-
gruppen

Övriga medarbetare i gruppsekretariatet — Ryhmäsihteeristöjen muut toimihenkilöt

Dale, John, generalsekretær, Senterpartiet
Ekengren, Håkan, mittenpartierne
Heinonen, Olli-Pekka, planeringssekr., Sam-
lingspartiets riksdagsgrupp
Husan, Gunnar, generalsekretær, Kristelig
Folkeparti

Lundin, Inga-Lisa, socialdemokratiska par-
tigruppen
Rimmereid, Tore Olaf, den konservative
gruppen
Sirjamo, Anna-Liisa, Inf.sekreterare,
soc.dem. riksdagsgruppen

Partisekreterare — Puoluesihteerit — Island

Guðmundur Einarsson, Alþýðuflokkurinn
(A)
Kristján Benediktsson, Framsóknarflokk-
urinn (F)

Kristján Valdimarsson, Alþýðubandalagið
(Ab)
Sigurbjörn Magnússon, Sjálfstæðisflokkurinn
(Sj)

Internationella och nordiska organisationer — Kansainväliset ja pohjoismaiset järjestöt

Johansson, Berndt Olof, EFTA
Uppenbrink, Martin, UNEP
Ahlén, Sune, Nordens Faglige Samarbejdsor-
ganisation
Bær, Lars Anders, Nordisk Sameråd
Grétar Ólafsson, Nordisk Akademikerråd

Hrafnhildur Stefánsdóttir, De nordiske ar-
bejdsgiverforeninger
Jón Steindór Valdimarsson, De nordiske in-
dustriforbunds fællesorgan
Óskar Mar, Nordisk Union for arbejdsledere

Sakkunniga — Asiantuntijat*Nordiska*

Öhman, Carl Ivar, Nordisk Udviklingsfond
Lindbæk, Jannik, Nordisk Investeringsbank
Gjelsvik, Per, Nordisk Industrifond
Hauge, Lars, Foreningerne Nordens Forbund

Engblom, Lars Åke, direktør for Nordens
Hus i Reykjavík
Debes, Hans Jakob, Vestnordens parlamen-
tariske Samarbejdsråd

Danmark

Alken, Ib, fuldmægtig
 Andersen, P. Lundbæk, departementschef
 Berthelsen, Jens, fuldmægtig
 Boisen, Ida M., fuldmægtig
 Bojesen, Hilmar, fuldmægtig
 Buch, Bent, ministersekretær
 Christensen, Erling, kontorchef
 Christensen, Henning, kontorchef
 Christensen, Inge, overassistent
 Christiansen, Dorthe, kontorfuldmægtig
 Fischer, Per, kontorchef
 Hansen, Per E., fuldmægtig
 Heilesen, Palle N., fuldmægtig
 Hindkjær, Lars, ministersekretær
 Hugau, Anita, konsulent
 Hummeluhr, Niels, afdelingschef
 Hvidtfeldt, Henrik, kontorchef
 Jensen, Hans-Viggo, kontorchef
 Johannesen, Odma, fuldmægtig
 Katznelson, Ib, afdelingschef
 Kretschmar, Anders, fuldmægtig
 Larsen, Peter Jon, generalsekretær
 Lindhard, Lasse, fuldmægtig
 Lysgaard, Dorthe, fuldmægtig
 Matthiessen, Michael, ministersekretær
 Møller, Lone Bach, fuldmægtig
 Nielsen, Flemming G., ministersekretær
 Nilas, Claes, ministersekretær
 Prip, Christian, fuldmægtig
 Rasmussen, H.E., direktør
 Rasmussen, Jørgen Harder, departements-
 chef
 Samuelson, Annette, fuldmægtig
 Thomsen, Søren Hansen, ministersekretær
 Trønning, Chr., afdelingschef
 Vinje, Merete, fuldmægtig
 Vorre, Poul, kontorchef
 Werborg, Rud, kontorchef
 Zierau, Eva, fuldmægtig

Færøerne

Poulsen, Maiken, sekretær
 á Velbastað, Niels, fuldmægtig

Grønland

Beck, Peter, direktør
 Brønd, Gitte, sekretær
 Christiansen, Hugin, direktør
 Møller, Aqigssiaq, hjemmestyredirektør
 Paulsen, Jens, fuldmægtig
 Petersen, Bent Krogh
 Poulsen, Jakob, vicedirektør
 Steenholdt, Alibak, bureauchef
 Søndergaard, Jørgen, S., fuldmægtig

Finland

Arhippainen, Max, politisk sekreterare
 Axberg, Tom, politisk sekreterare
 von Boguslawsky, Peter, byråchef
 Buure-Häggglund, Kaarina, bitr. avdelnings-
 chef
 Engberg, Per-Mikael, handelsråd
 Forsberg, Fredrik, äldre regeringssekreterare
 Granholm, Kaj, byråchef
 Gröhn, Inga-Maria, finansråd
 Gustafson, Matti, bitr. avdelningschef
 Heinrichs, Erik, konsultativ tjänsteman,
 samarbetsministerns ställföreträdare
 Hintsala, Oili, byråchef
 af Hällström, Gustav, verkställande direktör
 Kauppila, Aulikki, överinspektör
 Korkman, Sixten, överdirektör
 Korpela, Juhani, kanslichef
 Krokfors, Karl-Johan, legationsråd
 Lassig, Julius, överinspektör
 Laurent, Marcus, statsministerns specialråd-
 givare
 Lehtinen, Markku, konsultativ tjänsteman
 Lieder, Jukka, konsultativ tjänsteman
 Lindroos, Pekka, byråchef
 Lintunen, Pertti, politisk sekreterare
 Mattlin, Håkan, konsultativ tjänsteman
 Ojala, Olli, avdelningschef
 Rekola, Nina, överinspektör
 Rutanen, Pasi, konsultativ tjänsteman
 Segercrantz, Stig, kanslichef
 Siikala, Kalervo, avdelningschef
 Sinkko, Kaija-Leena, politisk sekreterare

Slotte, Per-Håkan, överinspektör
 Stenius-Mladenov, Birgitta, legationsråd
 Suokko, Seppo, finansråd
 Tommola, Aila, inspektör
 Westergård, Tom, statsrådets informations-
 chef

Åland

Abrahamsson, Sten-Erik, utbildningschef
 Erland, Olof, avdelningschef
 Lindbäck, Peter, t.f. kanslichef
 Tuominen, Pekka, sekreteraren i Föreningen
 Norden

Island

Árni Gunnarsson, departementschef
 Árni Kolbeinsson, Departementschef
 Árni Þ. Árnason, vicedepartementschef
 Áslaug Skúladóttir, afdelingschef
 Berglind Ásgeirsdóttir, departementschef
 Bolli Þór Bollason, vicedepartementschef
 Dögg Páldóttir, afdelingschef
 Finnur Ingólfsson, ministersekretær
 Guðmundur Benediktsson, departements-
 chef
 Guðmundur Sigþórsson, vicedepartements-
 chef
 Guðný Helgadóttir, afdelingschef
 Guðrún Ágústsdóttir, ministersekretær
 Halldór Árnason, vicedepartementschef
 Hallgrímur Snorrason, chef for det statistiske
 departement
 Haukur Ólafsson, ambassaderåd
 Helga Jónsdóttir, vicedepartementschef
 Húnbogi Þorsteinsson, vicedepartementschef
 Ingi Valur Jóhannsson, afdelingschef
 Ingolf J. Petersen, vicedepartementschef
 Jón Júlíusson, ambassaderåd, samarbejdsmi-
 nisterens stedfortræder
 Kristján Skarphéðinsson, afdelingschef
 Kristmundur Halldórsson, afdelingschef
 Magnús Pétursson, departementschef
 Margrét Margeirsdóttir, afdelingschef
 Ólafur W. Stefánsson, vicedepartementschef

Ólafur Steinar Valdimarsson, departements-
 chef
 Óskar Hallgrímsson, afdelingschef
 Páll Flygenring, departementschef
 Páll Lindal, afdelingschef
 Páll Sigurðsson, departementschef
 Ragnhildur Hjaltadóttir, vicedepartements-
 chef
 Sigurður Magnússon, direktør
 Sólrún Jensdóttir, vicedepartementschef
 Stefán Stefánsson, vicedepartementschef
 Þorgerður Benediktsdóttir, afde-
 lingschef
 Þorsteinn Geirsson, departements-
 chef
 Þorsteinn Ólafsson, statsministe-
 rens økonomiske rådgiver
 Þórður Friðjónsson, direktør for
 Statens økonomiske institut

Norge

Aspaker, Elisabeth, personlig sekretær
 Bauer, Irene, byråsjef
 Berg, Espen, førstekonsulent
 Berg, Hans, førstekonsulent
 Bjerke, Åse, konsulent
 Bjørge, Carl, ekspedisjonssjef
 Bruzelius, Karin M., departementsråd
 Bull, Einar, underdirektør
 Christoffersen, Anne, byråsjef
 Eide, Kai, statssekretær
 Eide, Kjell, ekspedisjonssjef
 Graham, Oddmund, departementsråd
 Grydeland, Bjørn T., ekspedisjonssjef
 Haga, Áslaug, personlig sekretær
 Hegg, Jan Wessel, informasjonsleder
 Helseth, Anders, avdelingsdirektør, samar-
 bejdsministerens stedfortreder
 Jensen, John Arild, underdirektør
 Karlsen, Frode., underdirektør
 Konstali, Svein, personlig sekretær
 Kristiansen, Jan, ekspedisjonssjef
 Langeland, Finn, personlig sekretær
 Laupsa, Torun, personlig sekretær

Lauritzen, Jon, informasjonsleder
 Leveraas, Ivar, direktør
 Løvaas, Harald, generalsekretær
 Myhre, Kjellaug, førstekonsulent
 Ness, Steinar, statssekretær
 Nyhamar, Olav, byråsjef
 Opdahl, Øystein, byråsjef
 Røed, Magne H., rådgiver
 Saastad, Edvin, ass. personaldirektør
 Sand, Ulf, direktør
 Saxrud, Gudmund, spesialrådgiver
 Skjervegen, Ragnhild, personlig rådgiver
 Støre, Jonas Gahr, rådgiver
 Synnes, Harald, statssekretær
 Sørbotten, Steinar, ekspedisjonssjef
 Søvik, Sissel, byråsjef

Sverige

Aldskogius, Göran, departementsråd
 Barrefeldt, Bo, departementssekreterare
 Belfrage, Frank, ambassadør
 Bodin, Svante, departementsråd
 Byfors, Ingela, departementssekreterare
 Carlson, Per, departementssekreterare
 Dahlin, Sven, statssekreterare
 Danielsson, Lars, departementssekreterare
 Edholm, Laila, informationssekreterare
 Forsberg, Anders, departementssekreterare

Färm, Gunnel, statssekreterare
 Hall, Kurt-Arne, departementsråd
 Hallqvist, Martin, kansliråd
 Heckscher, Sten, statssekreterare
 Henriksson Thomas, direktør
 Hevosmaa, Eila, assistent
 Jansson, Kjell, statssekreterare
 Kastman-Heuman, Åsa, hovrättsassessor
 Korpi, Sture, statssekreterare
 Lindby, Kerstin, utredningssekreterare
 Lönnberg, Anders, sakkunnig
 Matthiessen Jens, departementssekreterare
 Moberg, Axel, kansliråd
 Nordström, Gun, departementssekreterare
 Ohlson, Bengt, sakkunnig
 Persson, Sture, departementsråd
 Rustand, Håkan, hovrättsassessor
 Steen, Anita, statssekreterare
 Stenqvist, Gunnel, departementssekreterare
 Strandberg, Lars, statssekreterare
 Tjäder, Claes, departementsråd
 Toursie, Kerstin, departementsråd
 Uhlin, Lena, economichef
 Unger, Lisbeth, departementssekreterare
 Ulvskog, Marita, pressekreterare
 Wendel, Ingegerd, assistent
 Övelius, Pia, departementssekreterare

Övriga nordiska och internationella sakkunniga – Muita pohjoismaisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita

Vuohula, Eero, EFTA
 Callerström, Jan, Nordisk Investeringsbank
 Doepel, Catarina, Nordisk Investeringsbank
 Laurson, Peter, Nordisk Investeringsbank
 Löfgren, Monica, Nordisk Investeringsbank
 Hemmer, Mona, Nordisk Akademikerråd
 Danielsson, Kalle, NFS
 Jansson, Christer, NFS
 Nielsson, Inga-Britt, NFS

Niemi, Stella, Nordisk Udviklingsfond
 Berg, Fredrik, generalsekreterare, NORD-LEK
 Simble, Øystein, generalsekretær NOMUS
 Jönsson, Mats, förbundsordförande, För. Norden
 Kruse, Birgit, sekretær, Foreningen Norden, Færøerne
 Tveito, Terje, konsulent

SUPPLEMENT:
UTDELNING AV NORDISKA
RÅDETS LITTERATURPRIS
OCH MUSIKPRIS

Dagskrá

Afhending bókmennta- og tónlistarverðlauna Norðurlandaráðs í Borgar-
leikhúsinu miðvikudaginn 28. febrúar 1990 kl 19.00.

Sinfóniuhljómsveit Íslands flytur Hátiðarmars eftir Pál Ísólfsson

Stjórnandi: Petri Sakari.

Formaður Íslandsdeildar Norðurlandaráðs flytur ávarp

Bókmenntaverðlaunin afhent

Finn Jor kynnir rithöfundinn.

Forseti Norðurlandaráðs afhendir verðlaunin.

Rithöfundurinn Tomas Tranströmer flytur ávarp.

*Sinfóniuhljómsveit Íslands flytur fjóra rimnadansa í hljómsveitarbúningi
Jóns Leifs*

Tónlistarverðlaunin afhent

Anne-Karin Høgenhaven kynnir tónskáldið.

Forseti Norðurlandaráðs afhendir verðlaunin.

Tónskáldið Olav Anton Thommessen flytur ávarp.

Sinfóniuhljómsveit Íslands flytur

Barbaresek eftir Olav Anton Thommessen.

Program

Utdelning av Nordiska rådets litteratur- och musikpris i Borgarleikhúsið
onsdagen den 28. februari 1990 kl. 19.00.

Islands Symfoniorkester framför Högtidsmarsch av Páll Ísólffsson

Dirigent: Petri Sakari.

Hälsingsanförande av förmannen för Nordiska rådets isländska delegation

Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris

Presentation av pristagaren	Finn Jor
Prisutdelning	Nordiska rådets president
Pristagarens tal	Författaren Tomas Tranströmer

*Islands Symfoniorkester framför Rímnadansar (isländska folkmelodier) i
arrangemang av Jón Leifs*

Utdelning av Nordiska rådets musikpris

Presentation av pristagaren	Anne-Karin Høgenhaven
Prisutdelning	Nordiska rådets president
Pristagarens tal	Tonsättaren Olav Anton Thommessen

Islands Symfoniorkester avslutar med

Barbaresk av Olav Anton Thommessen.

Ordföranden för Nordiska rådets isländska delegation **Ólafur G. Einarsson**:

Forseti Islands, Islands præsident, fru Vigdís Finnbogadóttir, ærede pristagere, excellencer, ærede gæster!

Det er mig en glæde på vegne af Islands delegation i Nordisk Råd at ønske hjertelig velkommen til denne højtidsceremoni omkring uddelingen af Nordisk Råds litteratur- og musikpriser. Jeg vil specielt takke Islands præsident for at hædre os og Nordisk Råds session med sin tilstedeværelse.

Et særlig velkommen til pristagerne, forfatteren Tomas Tranströmer og komponisten Olav Anton Thommessen.

Dette er en glædelig begivenhed midt i vore travle sessionsdage, fordi vi ved at uddele litteratur- og musikprisen ønsker at styrke det nordiske kulturfællesskab, fundamentet for vort nordiske samarbejde.

Vi har på denne session diskuteret det nordiske samarbejdes fremtid, ikke mindst på grund af de ændringer, som nu finder sted i Europa. Vi vil rydde de hindringer af vejen, som findes mellem de nordiske lande, både de handelsmæssige og de kulturelle. Overalt nedbrydes vægge og mure.

Må jeg have lov at citere fra et digt af pristageren Tranströmer:

”Det gör ont att gå genom väggar, man blir sjuk av det,
men det är nödvändigt.

Världen är en. Men väggar . . .

Och väggen är en del av dig själv –

man vet det eller vet det inte,

men det är så för alla,

utom för små barn. För dem ingen vägg.

Den klara himlen har ställt sig på lut mot väggen.

Det är som en bön till det tomma.

Och det tomma vänder sitt ansikte till oss

och viskar:

”Jag är inte tom, jag är öppen”.”

Endnu en gang vil jeg ønske jer alle velkommen hertil.

Kulturredaktör **Finn Jor**, Norge:

President Vigdís, kjære Tomas Tranströmer, og alle nordiske venner!

Jeg hadde en god venn hvis farfar var bonde på Sørlandet i Norge. Han var en meget streng og nøktern herre, og blant de ting han gjorde for ikke å være til bryderi for andre, var å snekre den kisten han skulle ligge i når han var død. Han bar den opp på låven, og der stod den i mange år. Hver ettermiddag gikk han opp dit og hvilte middag i kisten. En slik fortrolighet med døden gir ro også overfor livets tilskikkelser. Det minner meg om noen ord av Luther som har det samme tema. Han sier: Und wenn die

Welt morgen untergeht, will ich ein Apfelbaumchen pflanzen und meine Schuld bezahlen – om verden går under i morgen, vil jeg i dag plante et lite epletre og betale min gjeld.

En slik fortrolighet med livet og døden er det vi finner i Tomas Tranströmers diktning, men mye mer av dempet blyghet, vil jeg nesten si, og moderne i formen. Men ikke for ingenting heter den boken som nå har innbrakt ham Nordisk Råds litteraturpris for i år "För levande och döda". Tittelen forteller – indirekte, som all poesi, at det er en bok med et budskap. Og det er det samme budskapet vi finner i alle de ti diktsamlingene som utgjør hans verk. Men det er blitt tydeligere og tydeligere med årene. Likevel har han ikke gitt slipp på mangtydigheten, som utfordrer leserens egen livserfaring og fantasi og kunnskap.

Man kan strides om hvorvidt Tranströmer er en enkel eller vanskelig dikter. Man kan faktisk forsvare begge syn. For hvis man ikke vet hvem Thoreau er, eller Väinämöinen, og man ikke kjenner Haydns eller Schuberts musikk, eller man ikke vet hva kobberslangen, det bærende symbol i vinnerbokens storslagne avslutningsdikt "Guldstekel" betyr, da er han vanskelig. Og naturligvis har han vært gjenstand for mange dypsindige analyser, den siste – Staffan Bergstens "Den trösterika gåtan" – kom før jul.

Men det har selvfølgelig aldri vært hans forutsetning at man skulle lese disse diktene omgitt av leksika og oppslagsbøker. Og det *må* ha vært mange som har forstått ham, siden han nå er oversatt til mer enn 30 språk. Man kan bare gjette på hva årsaken er. Siden 1954, da han debuterte, har han uanfektet skrevet om de ting han selv synes er vesentlige, vårt forhold til livet og døden, til hverandre, og om rikdommen i det vi kaller kultur. Han har ofte skrevet om andres kunstverk, mest om musikk, men også om litteratur og billedkunst.

Men man kvier seg veldig for å sette etikett på hans verk. Det har vært så mange stormfulle litterære retninger i disse 35 årene. De har blusset opp og er brent til aske igjen og er blitt borte, og det er godt gjort ikke å la seg rive med i noe av det. Det vil ikke si at han er upåvirket av andre og hevet over samtiden. Hvis man går analytisk til verks, finner man at han mestrer alle de emner og genrer han vil. Umerkelig dokumenterer han sin formelle virtuositet, men den er ingen hovedsak, den er forutsetningen for å si det han vil som han vil.

For meg er Tomas Tranströmers dikt blitt veldig betydningsfulle fordi han åpenbart vet meget om det å være menneske. Jeg tror ikke først og fremst at det skyldes at han er psykolog av fag, selv om det sikkert er en god hjelp. Nei, det Tranströmer har forstått, er vår mangtydighet som menneske, det at det hender så mye inne i oss samtidig, vi er ikke definert ved hjelp av en formel eller to. Dette er i hans diktning ikke bare en grunnleggende påstand – han har greid å formidle den inn i diktene. De har den *clairobscur*e som de gamle malere dyrket til fullkommenhet, de

mange tynne gjennomslittige lag av maling over hverandre, og hos Tranströmer blir de transcendent; man aner dem alle samtidig. Å være ett menneske er å være mange på en gang. Lyrikk er konsentrasjonens kunst. I få ord skal et stort innhold sammenfattes, jo større innhold og jo færre ord, desto mer mangtydig blir diktet. I det ytre er Tomas Tranströmers verk ikke stort. Hans første og hans siste diktsamling er begge på 17 dikt, de mellomliggende er i omtrent samme størrelsesorden. Men det *står* så mye i dem. Om man folder dem helt ut, blir de til mange bindsterke verk.

Enhver dikter ønsker å bli forstått. Men han ønsker ikke alltid å forklare hva han har ment. Diktet er en gåte som skal løses, ikke bare med intellektet, men med hele vår menneskelighet. Tomas Tranströmer er en stor dikter, gåtefull, men mindre gåtefull og mer trøsterik enn før, han vil bli forstått.

Og hvem aner ikke hva han mener med linjer som disse i "För levande och döda":

Bakom var och en som går här svävar ett kors som vill hinna
upp oss, gå förbi oss, förena sig med oss.

Någonting som vill smyga sig på oss bakifrån och hålla för

ögonen på oss och viska "gissa vem det är!"

Takk for at du skrev, Tomas!

Nordiska rådets president **Páll Pétursson**:

Forseti Islands, fru Vigdís Finnbogadóttir, ærede pristagere, mine damer og herrer!

Nordisk Råds Litteraturpris blev indstiftet i året 1962 og uddeles hvert år. Det er således 29. gang prisen uddeles. Det er altid en stor begivenhed, når Nordisk Råds Litteraturpris uddeles, ikke mindst her i Island. Vi har i Island en lang litterær tradition. Vor kulturarv er først og fremmest bevaret i litteratur, i bøger. Vi har her i landet prægtige historiske bygninger, præget af en lang arkitektonisk kulturarv, men man har i Island digtet helt fra begyndelsen af landets bebyggelse, og vi har vore sagaer og vore Eddaer, og på det felt kan vi stå mål med hvem som helst.

Vor største nulevende forfatter, nobelpristageren Halldór Laxness, sagde i et af sine mest imponerende værker noget i retning af: "Der har aldrig eksisteret noget Island undtagen i bøger". Vi har altid været stolte af vore forfattere, vore digtere. De er vore helte. Ikke de rige, ikke dem, som er i besiddelse af den verdslige magt, men dem, som er i besiddelse af ordets magt. Det er derfor en stor glæde for os, når vi har anledning til at tage imod digtere fra andre lande, og deres værker bedømmes her i Island.

Bedømmelseskomiteen har besluttet at tildele prisen for diktsamlingen "För levande og döda". Det er mig en ære at få anledning til på Nordisk

Råds vegne at overrække Nordisk Råds pristager Tomas Tranströmer dette diplom som bevis på rådets påskønnelse.

Författaren **Tomas Tranströmer**, Sverige:

President Vigdís och alla ni andra nordiska vänner! Tack för detta storartade pris! Det är i själva verket två pris: det ena är den substantiella checken, det andra är färden till Island.

Jag vill berätta om fyra dikter som på ett eller annat sätt har anknytning till denna ö.

Min första utlandsresa gick till Island. Det var mycket länge sen; det var på sommaren 1951. Jag for tillsammans med en skolkamrat, Sven Lindqvist, som skulle skriva artiklar för en tidning. Sven var 19 år och redan en garvad reporter. Jag var 20 och hade haft två (2) dikter publicerade i en litterär tidskrift. Vi for billigt, i aktern på en lastbåt som gick med tomma silltunnor från Göteborg till Siglufjörður.

Vi la ut från Göteborgs hamn i hårt väder. Sven drog av sjösjukemedel som jag avvisat därför att jag ansåg mig ha naturlig motståndskraft – ett avgörande misstag.

Någon timme senare plockades jag upp av en isländsk besättningsman när jag helt utslagen kröp omkring på alla fyra och röt mot däcksplankorna. Han släpade mig till hytten, där jag intog horisontalläge under de följande fyra dygnen.

Jag låg på kolen och malde på en sappfisk strof. Jag föreställde mig att jag var i en stor och stilla skog en svensk sommarnatt. Ofta hade jag gått i skogen och längtat efter att vara ute på havet. Nu, när jag var på havet, längtade jag intensivt efter skogen. De sappfiska rytmerna rullade sakta fram:

Stilla vaktar skogsmyran, ser i intet in.
 Och intet hörs utom dropp från dunkla
 lövverk och det nattliga sorlet djupt
 i sommarens canyon
 Granen står som visare på ett urverk,
 taggig. Myran glöder i bergets skugga.
 Fågel skrek! Och äntligen. Långsamt börjar
 molnforan rulla.

Det blev en sorts anti-havsdikt. Det skulle också dröja länge innan jag fick se några riktiga träd igen.

Till sist blev havet lugnt. Jag vacklade upp på däck. Islands kust siktades. En mås gled förbi och sneglade nedlåtande på mig. Likt en av de forntida skalderna yxade jag hastigt till en strof för ögonblicket och fram-mumlade:

Sjuk jag sitter
 på styrbordssidan,
 känner hur kölden klöser.
 Måsen far
 mysande
 längs med skeppets sidor.

Som man ser, i stort sett frammumlat på versmåttet ljóðaháttur, med stavrimmen något överdrivna. Denna harmlösa vers skrevs aldrig ner men har av någon anledning fastnat i minnet.

Dikt nr tre kan jag tyvärr inte presentera, för den blev aldrig färdigskrivnen. Den hör till de ganska många projekt som är alltför storslagna för att tåla dagsljuset. Ämnet var för stort: Island. I första hand Island som geologi.

Sven och jag hade förberett oss för resan genom att läsa gammal isländsk litteratur. Men ingenstans i den hade vi stött på något som kunnat förbereda oss för upplevelsen av Islands geologi. Uppenbarligen var de gamla författarna hemmablinda när det gällde stenar.

Vi hade tagit oss från Siglufjörður till Akureyri och därifrån till Mývatn-området. Det blev den stora geologiska uppenbarelsen. På något sätt hade jag tagit för självklart att stengrunden, tillvarons fundament, skulle vara ungefär densamma i alla länder. Men nu var vi på en annan planet. Stenarna var färgsprakande som koraller. Marken kokade och stenarna levde. Man måste skriva om detta. Men nej ... Det var omöjligt. Alla utkast havererade.

Jag ska sluta med en dikt som inte havererade, den enda där Island uttryckligen nämns. Det är ett prosastycke som jag skrev ner mycket snabbt. Det hela var över på en halvtimme. Ovanligt smärtfritt för en man som brukar hålla på i årtal med samma dikt.

Det var mitt andra besök på Island. Året var 1980. Ett författarbesök för uppläsning och kontakter. Jag minns det med stor glädje. Jag bodde i Nordens Hus. Besöket var kort, alltför kort, och blev på ett sätt misslyckat, eftersom jag inte kunde lämna Reykjavík. Det blåste och snöstormade alltför kraftigt. En dag var det full orkan. Jag låter prosadikten beskriva. Den skrevs ner samtidigt som dess motiv härjade som värst utanför fönstret.

Isländsk orkan

Inget jordskalv men himlabävning. Turner kunde ha målat det, fastsurrad. En ensam vante virvlade förbi nyss, flera kilometer från sin hand. Jag ska ta mig fram i motvind till det där huset på andra sidan fältet. Jag fladdrar i orkanen. Jag är röntgad, skelettet lämnar in sin avskedsansökan. Paniken växer medan jag kryssar, jag går i kvav, jag går i kvav och drunknar på torra land! Vad det är tungt, allt jag plötsligt har att släpa på, vad det är tungt för fjäriken att bogsera en pråm! Äntligen framme. En sista

brottnig med dörren. Och nu inne. Och nu inne. Bakom den stora glasrutan. Vilken egendomlig och storslagen uppfinning är inte glaset – att vara nära utan att drabbas . . . Ute rusar en hord av genomskinliga sprinters i jätteformat över lavaslätten. Men jag fladdrar inte längre. Jag sitter bakom glaset, stilla, mitt eget porträtt.

Docent **Anne-Karin Høgenhaven**, Danmark:

Ærede forsamling! I den gamle saga fortælles der om Odins to ravne, Hugin og Munin, som hver morgen flyver ud over Jorden for senere på dagen at vende tilbage og hviske Odin i øret, hvad de har set og oplevet.

Den ene ravn ser under flugten fremad, medens den anden vender sig om og ser tilbage, hvilket hænger sammen med det, de er udtryk for. Thi Hugin betyder jo "huen", tanken, der flyver til verdens ende for at opdage og erobre, udsynet, fremsynet, nytænkningen. Munin, der ser tilbage, er mindets fugl, den levende sammenhæng med fortiden, mindet om, at nutiden, hvad vi så end beskæftiger os med, står på skuldrene af, har sine rødder i, en historisk arv.

Begge fugle er lige nødvendige, både når det gælder om at blive klog på livet, og når det drejer sig om musik. På vej ud af Valhal lyder bag os skjaldens ord fra det gamle Eddakvad: "Jeg ængstes for Hugin, at mer' han ej kommer, dog mere jeg ængstes for Munin."

Begge ravne må have hvisket noget i Olav Anton Thommessens øre, da han komponerede prisværket "Gjennem prisme". Det er en farverig, sammensat og alsidig komponistpersonlighed, der har komponeret "Gjennem prisme". Født i 1946 i Oslo, opvokset i England og i USA, hvor han fik sin uddannelse i komposition og endvidere blev uddannet i cello og klaver. Videreuddannelse i komposition i Utrecht og i Warszawa. Fra begyndelsen af 1970'erne bosat i Oslo, hvor han blev kendt som en usædvanlig inspirerende lærer ved Norges Musikkhøgskole og Statens Operahøgskole.

Olav Anton Thommessen har en alsidig produktion bag sig, som han også tidligere er blevet hædret for. Et fællestræk ved mange af værkerne er den særlige rytmiske og melodiske opfindsomhed, stor dynamisk spændvidde, original og farverig instrumentation og ofte utraditionelle instrumentsammensætninger. Der er hentet afgørende inspiration fra den kompromisløse europæiske efterkrigsavantgarde, der er impulser fra ikke-europæisk folkemusik, og der er taget seje livtag med traditionen i enhver sammenhæng, hvor denne var selvtilstrækkelig og statisk. Men Olav Anton Thommessen er umiskendeligt rundet af nordisk jord.

"Gjennem prisme" er et større værk – ca. 45 minutter spiller det – for solocello, koncerterende cellogruppe, orgel og stort orkester. Værket indgår som femte sats i et bredt anlagt orkesterværk på i alt seks dele. Hver del

kan spilles som et selvstændigt værk og har sin egen titel. Værket stammer fra årene 1979–1984. Hovedtitlen er ”Et glassperlespill” efter en novelle af Hermann Hesse.

I flere af satserne er kendte temaer eller dele af temaer – f. eks. af Grieg, Beethoven og Verdi – lagt til grund for komponistens originale bearbejdelse. Komponisten skaber på denne måde hos tilhøreren en frugtbar forbindelse mellem objektiv bevidstgørelse og intuition, mellem hjerne og hjerte, følelse og fantasi.

Den grundlæggende ambition, der generelt gælder for Olav Anton Thommessens virke, er tanken om en frugtbar, dynamisk dialog med lytteren som aktiv deltager – som dobbelt brændpunkt i samme ellipse, om De vil. Som en logisk konsekvens af at vedgå, at prismet både pejler og spejler verden, må den kompositoriske proces hos Olav Anton Thommessen omfatte både afsender og modtager.

”Gjennem prisme” er i alle henseender retningsvisende for komponistens ambition om dialog, men her arbejdes ikke med historiske temaer som oplæg. Der er tale om et højekspressivt værk, stort, næsten ”nordisk” i linieføringen. Neden under disse store linier er der et mylder af liv og en frodig, fantasifuld fabuleringen.

Musikkens rigdom og mangfoldighed kan virke næsten overvældende. Som tilhører engageres man og aktiveres, men der ledes ikke for én. Komponisten søger ikke tryghed i allerede etablerede former eller i kravet om et lettilgængeligt tonesprog. Værkets grundlæggende materiale bearbejdes og omsmeltes på overbevisende måde, og tilhøreren drages ind i en syntese.

Det originale i ”Gjennem prisme” ligger først og fremmest i den dramatiske indlevelse og i detaljernes frodighed. Allerede ved en utraditionel opstilling af orkesteret – cellogruppen er placeret i en halvcirkel med front mod orkesteret og med solisten i midten – fornemmes komponistens særlige interesse for klangvirkninger.

Den, der er villig til at lytte sig ind i denne musik og lade sig lede af ørets logik, vil kunne høre, hvilket væsentlig værk ”Gjennem prisme” er. Eller for at udtrykke det mere generelt med den store teolog Martin Luther: ”Den, der hengiver sig til musikken, har vundet et himmelsk gode, thi musikkens første oprindelse er taget af selve himlen. Når engang til tidens ende alle ting vil forgå som røg, så vil i evigheden musikken blive ved med at bestå, fordi de gode engle selv vil være musikanterne.” Hvilke perspektiver for en komponist!

Nordisk Musikkomité takker hermed Olav Anton Thommessen for ”Gjennem prisme.”

Nordiska rådets president **Páll Pétursson**:

Ingen kunstart forener folk som musikken. Den er en uttryksmåde, som mennesker har tilfælles, uanset nationalitet, språk og hudfarve.

Nordisk Råd uddeler nu for 13. gang musikprisen som en hyldest til denne ædle kunst.

Nordisk Råds Bedømmelseskomité for Musikprisen har besluttet at tildele komponisten Olav Anton Thommessen årets musikpris for hans værk "Gennem prisme".

Vi har nu hørt præsentation af pristageren og hans værk. Jeg tillader mig at citere bedømmelseskomiteens motivering:

"Gennem prisme" afspejler den tid, vi lever i. Komponisten søger ikke trykthed i allerede etablerede former eller i et ensartet tonesprog. Indtryk fra forskellige musikkulturer og epoker er et grundlæggende materiale, som omsmeltes og danner en syntese".

Jeg har den glæde på Nordisk Råds vegne at overrække dette diplom, beviset på rådets påskønnelse, til årets musikpristager, Olav Anton Thommessen.

Kompositören **Olav Anton Thommessen**, Norge:

Ærede president! Mine damer og herrer!

For ett år siden var det svært få som ville ha sagt at vi levde i revolusjonære tider. Men nå vet vi at vi gjør det. Hvem ville ha trodd at de totalitære regimene i Øst-Europa hadde forsvunnet nærmest over natten. Jeg har selv studert i Polen i årene som så opprøret i Gdansk – jeg mistet til og med en tann der fordi jeg ble slått ned av en full politimann, noe jeg håper jeg aldri opplever igjen. Det var få som trodde da et det autoritære system hadde latt seg avskaffe på en så dramatisk måte som vi opplevde i fjor.

Men i visse politiske kretser er det nå antydninger som vitner om en slags "triumfalisme" i diskusjonen om Vestens fremtidige forhold til Øst-Europa. Utviklingen ses på som en bekreftelse av at markedsdemokratiet har endelig seiret over Østens regimenterte statssystem. Det er lett å redusere diskusjonen til et så enkelt motsetningsforhold. Hvis vi faller for en slik fristelse, går vi glipp av en unik sjanse til å lære av land som har benyttet kulturen i en bevisst kamp for å holde det nasjonale og det moralske livet av befolkningen i hevd. Det er ingen tvil om at østeuropeiske kunstnere fortjener mye av æren for den bevisstgjøringsprosessen som har resultert i de omveltningene vi nettopp har vært vitne til. Kunstnerne har klart å artikulere den frustrasjonen og de forhåpningene som har ligget latent i befolkningen.

Jeg har selv deltatt ved mange kulturarrangementer i Øst-Europa, der

komponister gjennom sine komposisjoner har kommunisert med sine lyttere ved hjelp av skjulte tegn som publikum har oppfattet og reagert på som om de alle var medlemmer av en hemmelig klubb. Slik programmerte den polske høstfestivalen Denisovs Requiem og Sjostakovitsj' fjerde symfoni like etter innføringen av unntakstilstanden i landet. Dette var tegn som ble oppfattet av de som hørte på. Slike tegn var bevis på at kulturen hadde bevart sin kraft tross vanskelighetene i hverdagslivet. Kulturen fungerte som en sikkerhetsventil som lettet på trykket i samfunnskjelen, samtidig som den fungerte som en virkelig budbringer av anstendighet og håp.

I mer enn 40 år har kulturen hatt denne rollen i Øst-Europa. I mer enn 40 år har befolkningen vært vitne til kulturens kraft. Og nå som det er så populært å avskrive seg alt som kommunismen har skapt i Øst-Europa, bør vi kunne anerkjenne at den plassen som kulturen fikk som en bærebjelke i samfunnet, har muliggjort at kunstnerne har kunnet utnytte nettopp denne rollen som samfunnet har gitt dem, på en positiv måte.

I nasjoner der alle minner om fortiden ble totalt ramponert under den andre verdenskrig, ble rekonstruksjonen av kulturlivet en merkesak for regimene i øst. På en forunderlig måte har denne oppbyggingen gitt kunstnerne en plattform som de på sin måte har kunnet utnytte i kampen for å fjerne det totalitære styringsapparat som hadde utviklet seg.

Men hva byr fremtiden på for disse gamle kulturnasjonene som i løpet av en lang natt har klart å holde kulturens flamme brennende? Hvis "triumfalistene" får sine drømmer oppfylt, vil Øst-Europa bli forvandlet til nok et marked der det vellykkede vil bli målt i kroner og øre. Kunstnerne, som har vært så avgjørende i demokratiseringskampen, vil bli forflyttet til samfunnets marginer og oppnå den samme uvesentlige status som deres kolleger i vest. Det lønnsomme vil bli det kriteriet som legges til grunn for kvalitet. Kultur vil bli et begrep som utvides og utvides til det ugjenkjennelige. Helt nye formidlere vil tre inn i de tradisjonelle kunstnerrollene. Folk som mestrer kunsten å selge og evnen til å fremme seg selv, vil etter hvert erstatte kunstneren.

Vi ser allerede i dag i Skandinavia fremveksten av denne nye "kunstner-typen" skapt og dyrket av mediene. Salgbarhet og underholdning i skjønn forening. Resultatet: en sakte fordømming og utviklingen av et livssyn der kvalitet måles kun i materialismens vektskål.

Det forunderer meg stadig at den offisielle østeuropeiske ideologien, som har lagt så stor vekt på det materielle, egentlig har skapt et samfunn der de åndelige og kulturelle verdiene har hatt en overveldende betydning; mens i Vesten har alle verdier en etter en blitt ofret på markedets og kommersialismens alter. Er prisen for et materialistisk velstående samfunn at kulturen må ofres og omdefineres som noe som hører hjemme på et sosialbudsjett eller i næringsdepartementet? Må kulturen defineres enten som vare eller som tjeneste? Må vi på død og liv rettfærdiggjøres i kraft av vår produktivitet eller vår salgbarhet?

Hvis jungelens lov får herske fritt i ideenes rike, blir de ideene som overlever, verken de som er de mest dyptpøyende eller de mest verdifulle. Jeg har alltid trodd at et demokrati var et samfunnsystem der ulike ideer overlever side om side; at en valgmulighet har betydd et virkelig valg mellom helt ulike oppfatninger. Men hos oss tvinger det seg frem en ny definisjon av demokrati som det salgbare. Markedet fremmer en ensretting der det avvikende ofte blir forvekslet med det kommersielt mislykkede. Etter hvert blir mangfoldet borte, og det skjøre og verdifulle blir feid vekk til fordel for det lønnsomme og det tilsynelatende populære.

Derfor er Nordisk Råds musikkpris så viktig. Den retter oppmerksomheten mot kulturaktiviteter som ofte overses i det daglige mediabildet. Den aktiviteten som såkalte "seriøse" komponister bedriver, har de fleste som jobber i mediene vedtatt som uinteressant for det brede publikum (og som vi vet, prøver de alle å nå dette brede publikum). Denne jakten på et fiktivt massepublikum har vært en av årsakene til at de fleste norske medier har fulgt en nedadgående spiral i håpet om å erobre akkurat dette publikum.

Informasjonsstrømmen har blitt mer og mer ensrettet. Enorme ressurser brukes for å dekke de mest groteske drap og kriminalsaker. Mindre og mindre oppmerksomhet vies mennesket som tenkende og følende individ. Færre og færre forventninger stilles til mediernes innhold. En bestemor opphøgd fra eller til spiller til slutt ingen rolle. Krimmens grusomheter blir til slutt like uaktuelle som gårsdagens avis. Det virkelig aktuelle blir fortrent til fordel for det sensasjonelle.

Alt dette skjer i demokratiets og det frie markedets navn. Og det er i et slikt mediebilde at samtidskunstnere skal forsøke å nå ut med det de har på sinne. Med formidlingskanalene så fylt av støy blir det etter hvert en umulighet å forvalte de verdiene som kunstneren står for. Resultatet blir at vi overses. Resultatet blir en form for markedssensur. De få ressursene som samfunnet tross alt bruker på kulturen, blir etter hvert mindre og mindre synlige og hørbare. Til slutt heves stemmer som sier at kulturen ikke lenger bør støttes, og at den bør kunne klare seg i "markedet" i fri konkurranse med sensasjonene, den politiske polemikken og salgsoppslagene og kosejournalistikken.

Hvilken nytte gjør den? – spør de, og støtter seg til statistikk om det "folk flest" vil ha: statistikk som er innhentet på salgbarhetens premisser. Den onde sirkelen sluttes, og det som går tapt, er sjelen til et folk.

Når vi nå retter blikket mot det ukjente Europa, la oss ikke bare betrakte det som et nytt, spennende marked for våre produkter. La oss huske det som kulturen har bidratt med, og la oss anerkjenne de verdiene som landene i Øst-Europa har ivaretatt. Ja, i disse dager har vi sannelig mye å lære av dem.

Mange takk for prisen!

REGISTER

Översikt

över sakernas behandling

Sak	
nr	rubrik
	<i>A. Medlemsförslag</i>
A 859/s	Medlemsförslag om export av avfall
A 860/s	Medlemsförslag om åtgärder för främjande av oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg
A 861/s	Medlemsförslag om ytterligare insatser för en aktiv miljöpolitik
A 862/j	Medlemsförslag om upprättande av en nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete
A 864/s	Medlemsförslag om telekommunikationen för handikappade
A 865/k	Medlemsförslag om förstärkt Nordplus-program
A 866/j	Medlemsförslag om inrättande av ett internationellt utskott
A 868/s	Medlemsförslag om nordiskt forsknings-samarbete rörande skaderisker av amalgam
A 871/k	Medlemsförslag om konstnärernas ekonomiska situation
A 873/s	Medlemsförslag om bekämpning av luftföroreningar orsakade av fossil förbränning
A 874/s	Medlemsförslag om satsning på havsforskning
A 877/j	Medlemsförslag om direktval till Nordiska rådet
A 878/e	Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden
A 879/s	Medlemsförslag om nordiskt miljö-samarbete
A 881/j	Medlemsförslag om intensivering av det internationella samarbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män
A 882/j	Medlemsförslag om genteknik och den nya tidens rashygien
A 883/j	Medlemsförslag om införande av miljömärkning av nordiska produkter
A 884/k	Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer
A 885/s	Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimering av naprapater
A 886/k	Medlemsförslag om nordiskt folkrörelsesamarbete
A 888/e	Medlemsförslag om EG-anpassning och regionalpolitik
A 890/e	Medlemsförslag om fiskebeståndet
A 891/s	Medlemsförslag om barns rättigheter
A 892/s	Medlemsförslag om homosexuellas sociala situation
A 893/j	Medlemsförslag om översyn av Nordiska rådets arbetsformer
A 894/s	Medlemsförslag om inrättande av ett toxikologiskt institut
A 895/j	Medlemsförslag om Fennoskandia (Finland, Norge och Sverige) som gemensam förvaltningsregion för stora rovdjur (brunbjörn, järv, varg och lodjur)
A 896/s	Medlemsförslag om nordiskt program mot ungdomsarbetslöshet
A 897/e	Medlemsförslag om stöd till samarbete om ekologisk jordbruksproduktion i Norden
A 899/j	Medlemsförslag om samnordisk vapenlagstiftning
A 900/t	Medlemsförslag om fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar i samband med flygresa i Norden
A 901/k	Medlemsförslag om nordisk kulturfestival 1992
A 904/s	Medlemsförslag om Nordbors rättigheter i Norden
A 905/t	Medlemsförslag om tvärflyg i Mittnorden
A 906/s	Medlemsförslag om lösandet av luftföroreningsproblem på Nordkalotten

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
351	277	20, 21	2674; 2676		A 859/s
364	292	22, 23	2678; 2680		A 860/s
905	248	16	2666		A 861/s
383	176			utan åtgärd	A 862/j
392	298	26	2686		A 864/s
408	214			utan åtgärd	A 865/k
417	176			utan åtgärd	A 866/j
428	300	27	2688		A 868/s
443	215			utan åtgärd	A 871/k
1054	248	17, 18	2668; 2670		A 873/s
905	248	16	2666		A 874/s
459	179			utan åtgärd	A 877/j
465	155			utan åtgärd	A 878/e
905	248			utan åtgärd	A 879/s
473	180	7	2648		A 881/j
487	182			utan åtgärd	A 882/j
494	184			utan åtgärd	A 883/j
504	215			utan åtgärd	A 884/k
516	301			utan åtgärd	A 885/s
530	216			utan åtgärd	A 886/k
535	132	2	2638		A 888/e
539	160			utan åtgärd	A 890/e
543	302	28	2690		A 891/s
563	304	30	2694		A 892/s
575	176			utan åtgärd	A 893/j
580	305	31	2696		A 894/s
597	185			utan åtgärd	A 895/j
616	306	32	2698		A 896/s
633	139	4	2642		A 897/e
641	189	8	2650		A 899/j
652	240			utan åtgärd	A 900/t
664	216	13	2660		A 901/k
679	307	33	2700		A 904/s
687	241	15	2664		A 905/t
697	293	24	2682		A 906/s

Sak	
nr	rubrik
A 908/k	Medlemsförslag om uppförande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk
<i>B. Ministerrådsförslag</i>	
B 99/s	Ministerrådsförslag om en bättre arbetsmiljö i Norden
B 100/e	Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 – 1994
B 101/e	Ministerrådsförslag om tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet
B 102/k	Ministerrådsförslag om ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden
B 103/k	Ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden
B 104/s	Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan mot förorening av havet
B 105/s	Ministerrådsförslag om nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning
B 106/s	Ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan mot luftföroreningar
B 107/e	Ministerrådsförslag om nordiskt miljöfinansieringsbolag
B 108/k	Ministerrådsförslag om nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) för 1990 – 1992 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
B 109/k	Ministerrådsförslag om nordisk arbetsmarknad för personer med högre, yrkeskompetensgivande utbildning på minst 3 år (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
B 110/e	Ministerrådsförslag om en förhöjd utlåningsram för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
<i>C. 1989 Berättelser</i>	
C 1	Nordiskt samarbete 1989. Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse.
C 2	Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (1991)
C 3/e	Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1989)
C 4/e	Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1989)
C 5/b	Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1988)

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
705	218	14	2662		A 908/k
711	295	25	2684		B 99/s
755	132	1	2636		B 100/e
803	139	3	2640		B 101/e
853	203	9	2652		B 102/k
864	206	10	2654		B 103/k
905	248	16	2666		B 104/s
1034	248	19	2672		B 105/s
1054	248	17	2668		B 106/s
1095	144	5	2644		B 107/e
1116	209	11	2656		B 108/e
1174	212	12	2658		B 109/e
1193	144	6	2646		B 110/e
1221	313; 315	1	2702	(budget- o. kontroll)	C 1
1622	313	2	2704	(ekonomiska)	C 2
	313	3	2706	(juridiska)	
	313	4	2708	(kultur)	
	313	5	2710	(soc. o. miljö)	
	313	6	2712	(kommunik)	
	313; 317	7	2714	(budget- o. kontroll)	
1702	167			till handlingarna	C 3/e
1720	167			till handlingarna	C 4/e
1726	340			till handlingarna	C 5/b

Sak	
nr	rubrik
C 6/e	Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1989)
C 7/e	Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond (1989)
C 11/j	Berättelser på juridiska utskottets verksamhetsområde:
C 11/j: 1	Nordiska samlingsorganet för samespörsmål och renkötsel frågor
2	Nordiska utlänningsutskottet
3	Nordiska samlingsrådet för kriminologi
4	Nordiska straffrättskommittén
5	Nordiska samlingsrådet
C 12/k:	Berättelser på kulturutskottets verksamhetsområde:
C 12/k: 1	Nordens folkliga akademi
2	Nordisk journalistkursus
3	Nordiska språksekretariatet
4	Nordiska språk- och informationscentret
5	Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
6	Nordiskt kollegium för marinbiologi
7	Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)
8	Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
9	Nordiska institutet för sjö rätt
10	Nordiska geoexkursioner till Island
11	Nordiskt kollegium för ekologi
12	Nordiska institutet för asiatstudier (NIAS)
13	Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO)
14	Nordiska samlingskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)
15	Nordiska samlingskommittén för internationell politik inkl. konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)
16	Nordiska samlingsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
17	Nordiskt vulkanologiskt institut
18	Nordiska samlingskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)
19	Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDICOM)
20	Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
21	Nordens Hus i Reykjavík
22	Nordiska teaterkommittén
23	Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
24	Nordiskt samiskt institut
25	Nordiskt konstcentrum
26	Nordens Hus på Färöarna
27	Nordens institut på Åland
28	Nordens institut på Grönland
29	Nordisk federation för medicinsk undervisning
30	Nordiska sommaruniversitetet
31	Nordiska samfundet för latinamerikaforskning
32	Nordiska kommittén för öststatsforskning
33	Nordiska amatörteaterrådet
34	Nordiska konstförbundet
35	Skandinavisk förening i Rom
36	Nordkalottmuseet

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1768	167			till handlingarna	C 6/e
1783	167			till handlingarna	C 7/e
1811	199				C 11/j
1812	199			till handlingarna	C 11/j:1
1814	199			till handlingarna	2
1817	199			till handlingarna	3
				Ej avlämnad	4
1832	199			till handlingarna	5
1838	219				C 12/k
1843	219			till handlingarna	C 12/k:1
1846	219			till handlingarna	2
1849	219			till handlingarna	3
1853	219			till handlingarna	4
1863	219			till handlingarna	5
1865	219			till handlingarna	6
1868	219			till handlingarna	7
1874	219			till handlingarna	8
1880	219			till handlingarna	9
1898	219			till handlingarna	10
1901	219			till handlingarna	11
1903	219			till handlingarna	12
1907	219			till handlingarna	13
1910	219			till handlingarna	14
1913	219			till handlingarna	15
1917	219			till handlingarna	16
1921	219			till handlingarna	17
1924	219			till handlingarna	18
1927	219			till handlingarna	19
1932	219			till handlingarna	20
1946	219			till handlingarna	21
1948	219			till handlingarna	22
1956	219			till handlingarna	23
1959	219			till handlingarna	24
1967	219			till handlingarna	25
1977	219			till handlingarna	26
1982	219			till handlingarna	27
1989	219			till handlingarna	28
1994	219			till handlingarna	29
1999	219			till handlingarna	30
2005	219			till handlingarna	31
2008	219			till handlingarna	32
2011	219			till handlingarna	33
2020	219			till handlingarna	34
2023	219			till handlingarna	35
2029	219			till handlingarna	36

Sak	
nr	rubrik
C 13/s	Berättelser på social- och miljöutskottets verksamhetsområde:
C 13/s: 1	Nordiska läkemedelsnämnden
2	Nordiska hälsovårdshögskolan
3	Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
4	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)
5	Nordiska nämnden för handikappfrågor
6	Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
7	Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
8	Kommittén för Bottniska viken
C 15/e	Berättelser på ekonomiska utskottets verksamhetsområde:
C 15/e: 1	Nordiska ekonomiska forskningsrådet
2	Nordisk statistisk sekretariat
3	Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
4	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond
5	Samnordisk plantförädling (SNP)
6	Nordtest
7	Nordel
8	Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (1989)
9	Nordiska tulladministrativa rådet
10	Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO)
11	Nordiska kontaktorganet för fiskerifrågor
12	Nordiska jordbruksforskarens förening
13	Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)
14	Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
15	Nordiska kommittén för byggbestämmelser
	<i>D. Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer</i>
*24/1974/j	Meddelande om rekommendation angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
*18/1980/s	Meddelande om rekommendation angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.
18/1981/t	Meddelande om rekommendation angående vägbeläggning och trafiksäkerhet
13/1983/k	Meddelande om rekommendation angående videoprogram med nordiska TV-program och filmer
*24/1983/s	Meddelande om rekommendation angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
*25/1983/s	Meddelande om rekommendation angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade
10/1984/s	Meddelande om rekommendation angående beräkning av naturresurser
18/1984/j	Meddelande om rekommendation angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter
*9/1985/t	Meddelande om rekommendation angående samarbete om handelssjöfarten

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2031	309				C 13/s
2036	309			till handlingarna	C 13/s:1
2038	309			till handlingarna	2
2045	309			till handlingarna	3
2049	309			till handlingarna	4
2060	309			till handlingarna	5
2067	309			till handlingarna	6
2079	309			till handlingarna	7
2082	309			till handlingarna	8
2087	167				C 15/e
2097	167			till handlingarna	C 15/e:1
2102	167			till handlingarna	2
				Ej avlämnad	3
2104	167			till handlingarna	4
2126	167			till handlingarna	5
2142	167			till handlingarna	6
2145	167			till handlingarna	7
2150	167			till handlingarna	8
				Ej avlämnad	9
2152	167			till handlingarna	10
				Ej avlämnad	11
				Ej avlämnad	12
2155	167			till handlingarna	13
2159	167			till handlingarna	14
2166	167			till handlingarna	15
2170	45			(till handlingarna)	*24/1974/j
2171	45			(till handlingarna)	*18/1980/s
2172	247			slutbehandlad	18/1981/t
2174	236			slutbehandlad	13/1983/k
2176	45			(till handlingarna)	*24/1983/s
2177	45			(till handlingarna)	*25/1983/s
2178	309			slutbehandlad	10/1984/s
2180	200			slutbehandlad	18/1984/j
2183	45			(till handlingarna)	*9/1985/t

Sak	
nr	rubrik
13/1985/k	Meddelande om rekommendation angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
14/1985/k	Meddelande om rekommendation angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
*21/1985/s	Meddelande om rekommendation angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa.
22/1985/s	Meddelande om rekommendation angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
*23/1985/s	Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot narkotika
24/1985/s	Meddelande om rekommendation angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
*9/1986/s	Meddelande om rekommendation angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
*10/1986/s	Meddelande om rekommendation angående nordbors rättigheter
11/1986/s	Meddelande om rekommendation angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn
13/1986/s	Meddelande om rekommendation angående skydd för älvar på Nordkalotten
16/1986/t	Meddelande om rekommendation angående blyfri bensin i Norden
*18/1986/t	Meddelande om rekommendation angående låsningsfria bromssystem i bilar.
32/1986/j	Meddelande om rekommendation angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
1/1987/j	Meddelande om rekommendation angående barns skydd i krig
2/1987/j	Meddelande om rekommendation angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
4/1987/k	Meddelande om rekommendation angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
10/1987/k	Meddelande om rekommendation angående Nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna
*15/1987/s	Meddelande om rekommendation angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
16/1987/s	Meddelande om rekommendation angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård
*17/1987/s	Meddelande om rekommendation angående handlingsprogram mot AIDS
18/1987/s	Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan mot AIDS
*22/1987/s	Meddelande om rekommendation angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
*23/1987/s	Meddelande om rekommendation angående ökade flyttningssmöjligheter för pensionärer i Norden
*24/1987/s	Meddelande om rekommendation angående samarbete kring genteknologi
*41/1987/t	Meddelande om rekommendation angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
*42/1987/t	Meddelande om rekommendation angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
43/1987/t	Meddelande om rekommendation angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2184	236			slutbehandlad	13/1985/k
2186	236			slutbehandlad	14/1985/k
2188	45			(till handlingarna)	*21/1985/s
2189	309			slutbehandlad	22/1985/s
2191	45			(till handlingarna)	*23/1985/s
2192	309			slutbehandlad	24/1985/s
2194	45			(till handlingarna)	*9/1986/s
2195	45			(till handlingarna)	*10/1986/s
2196	309			slutbehandlad	11/1986/s
2198	309			slutbehandlad	13/1986/s
2200	247			slutbehandlad	16/1986/t
2202	45			(till handlingarna)	*18/1986/t
2203	200			slutbehandlad	32/1986/j
2205	200			slutbehandlad	1/1987/j
2207	191			nya meddelanden	2/1987/j
2209	236			slutbehandlad	4/1987/k
2211	236			slutbehandlad	10/1987/k
2213	45			(till handlingarna)	*15/1987/s
2214	309			slutbehandlad	16/1987/s
2216	45			(till handlingarna)	*17/1987/s
2217	309			slutbehandlad	18/1987/s
2219	45			(till handlingarna)	*22/1987/s
2220	45			(till handlingarna)	*23/1987/s
2221	45			(till handlingarna)	*24/1987/s
2222	45			(till handlingarna)	*41/1987/t
2223	45			(till handlingarna)	*42/1987/t
2224	247			slutbehandlad	43/1987/t

Sak	
nr	rubrik
*44/1987/t	Meddelande om rekommendation angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
45/1987/b	Meddelande om rekommendation angående finansieringen av det nordiska samarbetet
5/1988/t	Meddelande om rekommendation angående turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet
*7/1988/t	Meddelande om rekommendation angående storstädernas trafik- och miljöproblem
*8/1988/t	Meddelande om rekommendation angående snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna
10/1988/s	Meddelande om rekommendation angående intensifierat behandlingsarbete mot missbruk
*11/1988/s	Meddelande om rekommendation angående rökfria miljöer m m
*12/1988/s	Meddelande om rekommendation angående internationella restriktioner mot tobakskonsumtion
14/1988/s	Meddelande om rekommendation angående reduktion av svavel- och kväveutsläpp
16/1988/s	Meddelande om rekommendation angående miljövänlig avfallshantering
18/1988/s	Meddelande om rekommendation angående forskning kring sälbestånden
20/1988/s	Meddelande om rekommendation angående åtgärder för en bättre miljö
*22/1988/s	Meddelande om rekommendation angående årlig lägesrapport om miljöpolitik
25/1988/e	Meddelande om rekommendation angående program för nordiskt biståndssamarbete
30/1988/e	Meddelande om rekommendation angående nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas
*32/1988/e	Meddelande om rekommendation angående avveckling av kärnkraften
33/1988/e	Meddelande om rekommendation angående "frikommunförsök" över riksgränserna
35/1988/k	Meddelande om rekommendation angående program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet
37/1988/k	Meddelande om rekommendation angående förstärkt nordiskt ungdomssamarbete
39/1988/k	Meddelande om rekommendation angående nordiskt kommunalt skol-samarbete
43/1988/j	Meddelande om rekommendation angående samarbete om kriminalitets-efterforskning
44/1988/j	Meddelande om rekommendation angående reell likalön mellan kvinnor och män
46/1988/s	Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljöprogram
*47/1988/s	Meddelande om rekommendation angående internationell miljöpolitik
48/1988/s	Meddelanden om rekommendation angående handlingsplan mot havsföroreningar
1/1989/e	Meddelande om framställning angående gemensam nordisk studie om Europa-samarbetet
*2/1989/e	Meddelande om rekommendation angående samarbetsplan på energiområdet
3/1989/e	Meddelande om rekommendation angående ett starkare Norden – Ekonomisk handlingsplan för 1989 – 1992

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2226	45			(till handlingarna)	*44/1987/t
2227	340			nya meddelanden	45/1987/b
2229	247			slutbehandlad	5/1988/t
2231	45			(till handlingarna)	*7/1988/t
2232	45			(till handlingarna)	*8/1988/t
2233	309			slutbehandlad	10/1988/s
2235	45			(till handlingarna)	*11/1988/s
2236	45			(till handlingarna)	*12/1988/s
2237	309			slutbehandlad	14/1988/s
2239	309			slutbehandlad	16/1988/s
2241	309			slutbehandlad	18/1988/s
2243	309			slutbehandlad	20/1988/s
2245	45			(till handlingarna)	*22/1988/s
2246	175			slutbehandlad	25/1988/e
2248	175			slutbehandlad	30/1988/e
2250	45			(till handlingarna)	*32/1988/e
2251	175			slutbehandlad	33/1988/e
2253	236			slutbehandlad	35/1988/k
2255	236			slutbehandlad	37/1988/k
2257	236			slutbehandlad	39/1988/k
2259	191			nya meddelanden	43/1988/j
2261	192			nya meddelanden	44/1988/j
2263	309			slutbehandlad	46/1988/s
2265	45			(till handlingarna)	*47/1988/s
2266	309			slutbehandlad	48/1988/s
2268	175			slutbehandlad	1/1989/e
2270	45			(till handlingarna)	*2/1989/e
2271	175			slutbehandlad	3/1989/e

Sak	
nr	rubrik
4/1989/e	Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på fiskeriområdet
5/1989/e	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor
6/1989/e	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete i internationella frågor – de nordiska regeringarnas rapportering om åtgärder till 38:e sessionen
7/1989/k	Meddelande om rekommendation angående ändring av det nordiska kulturavtalet
*8/1989/k	Meddelande om rekommendation angående projekt Nordjobbs fortsättning
9/1989/k	Meddelande om rekommendation angående nordiska lägerskolor
10/1989/k	Meddelande om rekommendation angående stöd till den skogsfinska kulturen
11/1989/k	Meddelande om rekommendation angående barnboksinstitut för de små språkområdena
*12/1989/k	Meddelande om rekommendation angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
*13/1989/k	Meddelande om rekommendation angående utbildnings- och praktikantutbytesarbetet med EG
14/1989/k	Meddelande om rekommendation angående nordisk bokserie
15/1989/j	Meddelande om rekommendation angående samarbetsprogram på konsumentområdet
16/1989/j	Meddelande om rekommendation angående nordisk överenskommelse om folkregistrering
17/1989/j	Meddelande om rekommendation angående handlingsplan för jämställdhetsarbetet 1989 – 1993
18/1989/j	Meddelande om rekommendation angående projekt på flyktingområdet
*19/1989/j	Meddelande om rekommendation angående begränsning av export av farliga varor
20/1989/j	Meddelande om rekommendation angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
21/1989/t	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom turismen
22/1989/t	Meddelande om rekommendation angående nordiskt turistprogram
*23/1989/t	Meddelande om rekommendation angående samnordisk användning av informationssystem och databanker
24/1989/t	Meddelande om rekommendation angående utvidgat Nordresekort
*25/1989/t	Meddelande om rekommendation angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken
*26/1989/t	Meddelande om rekommendation angående fordonstekniskt samarbete
*27/1989/t	Meddelande om rekommendation angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning
28/1989/s	Meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot cancer
29/1989/s	Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmiljökonvention
*30/1989/s	Meddelande om rekommendation angående utbildning och legitimation för kiropraktorer

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2273	175			slutbehandlad	4/1989/e
2275	175			slutbehandlad	5/1989/e
2277	175			slutbehandlad	6/1989/e
2279	236			slutbehandlad	7/1989/k
2281	45			(till handlingarna)	*8/1989/k
2282	236			slutbehandlad	9/1989/k
2284	236			slutbehandlad	10/1989/k
2286	236			slutbehandlad	11/1989/k
2288	45			(till handlingarna)	*12/1989/k
2289	45			(till handlingarna)	*13/1989/k
2290	236			slutbehandlad	14/1989/k
2292	200			slutbehandlad	15/1989/j
2294	200			slutbehandlad	16/1989/j
2296	200			slutbehandlad	17/1989/j
2298	193			nya meddelanden	18/1989/j
2301	45			(till handlingarna)	*19/1989/j
2302	193			nya meddelanden	20/1989/j
2305	247			slutbehandlad/nya meddelanden	21/1989/t
2307	247			slutbehandlad	22/1989/t
2309	45			(till handlingarna)	*23/1989/t
2310	248			slutbehandlad	24/1989/t
2312	45			(till handlingarna)	*25/1989/t
2313	45			(till handlingarna)	*26/1989/t
2314	45			(till handlingarna)	*27/1989/t
2315	309			slutbehandlad	28/1989/s
2317	309			slutbehandlad	29/1989/s
2319	45			(till handlingarna)	*30/1989/s

Sak

nr	rubrik
*31/1989/s	Meddelande om rekommendation angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade
*32/1989/s	Meddelande om rekommendation angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
*33/1989/s	Meddelande om rekommendation angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
34/1989/s	Meddelande om rekommendation angående nordisk arbetsmarknad för lantmätare
*35/1989/s	Meddelande om rekommendation angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
*36/1989/s	Meddelande om rekommendation angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden
*37/1989/s	Meddelande om rekommendation angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan
*38/1989/s	Meddelande om rekommendation angående nordiskt miljö- och biologår 1990
39/1989/s	Meddelande om rekommendation angående plan för att reducera koldioxidutsläppen
*40/1989/e	Meddelande om rekommendation angående avskaffandet av tull- och gränsprocedurer
*41/1989/k	Meddelande om rekommendation angående utökat nordiskt utbildnings-samarbete
42/1989/e	Meddelande om rekommendation angående utvecklingsplan för Nordisk industrifond
*43/1989/s	Meddelande om rekommendation angående överföring av miljöteknologi utanför Norden
*44/1989/k	Meddelande om rekommendation angående nordiskt institut för EG-rätt
45/1989/e	Meddelande om rekommendation angående uppföljning av Arbetsprogram Norden i Europa 1989–92
*46/1989/k	Meddelande om rekommendation angående åtgärder för NORDPLUS-programmets genomförande
47/1989/b	Meddelande om rekommendation angående Nordiska ministerrådets budget för 1990
	<i>E. Frågor*</i>
32 (1989)	Skriftligt svar på fråga till Nordiska ministerrådet angående samarbete rörande genteknologi
1	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förorening från atomdrivna fartyg i nordiska farvatten (ställd av Margrete Auken)
2	Skriftlig fråga till Norges regering angående skydd av Antarktis (ställd av Margrete Auken)
3	Skriftlig fråga till Norges regering angående havsföroreningen till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo-Halden (ställd av Marianne Samuelsson)

* Nordiska rådet beslutade på 36:e sessionen i Oslo att genomföra en försöksordning med skriftliga frågor mellan sessionerna. Frågorna 1 – 10 har skriftligen besvarats av Nordiska ministerrådet eller regeringarna.

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2320	45			(till handlingarna)	*31/1989/s
2321	45			(till handlingarna)	*32/1989/s
2322	45			(till handlingarna)	*33/1989/s
2323	309			slutbehandlad	34/1989/s
2325	45			(till handlingarna)	*35/1989/s
2326	45			(till handlingarna)	*36/1989/s
2327	45			(till handlingarna)	*37/1989/s
2328	45			(till handlingarna)	*38/1989/s
2329	310			slutbehandlad	39/1989/s
2331	45			(till handlingarna)	*40/1989/e
2332	45			(till handlingarna)	*41/1989/k
2333	175			slutbehandlad	42/1989/e
2335	45			(till handlingarna)	*43/1989/s
2336	45			(till handlingarna)	*44/1989/k
2337	161			nya meddelanden	45/1989/e
2370	45			(till handlingarna)	*46/1989/k
2371	340			slutbehandlad	47/1989/b
2374					32 (1989)
2376					1
2378					2
2381					3

Sak	
nr	rubrik
4	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning till havs av kemiskt avfall (ställd av Margrete Auken)
5	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående rådsmedlemmarnas möjligheter att få tillgång till utkastet till ministerrådets handlingsplaner (ställd av Lilli Gyldenkilde)
6	Skriftlig fråga till Danmarks regering angående danska regeringens hållning inför kommande möte om Montreal-protokollet (ställd av Ragna Berget Jørgensen)
7	Fråga till Norges regering angående kör- och rasttider för fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning (ställd av Dorte Bennedsen)
8	Skriftlig fråga till Danmarks, Finlands och Norges regeringar angående handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Grethe Lundblad)
9	Skriftlig fråga till Islands och Sveriges regeringar angående nationell handlingsplan mot förorening av den marina miljön (ställd av Dorte Bennedsen)
10	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående ökat samarbete med vissa östeuropeiska stater (ställd av Grethe Lundblad)
11	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter (ställd av Lilli Gyldenkilde)
12	Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska kulturfondens budget för 1990 (ställd av Berit Oscarsson)
13	Fråga till Nordiska ministerrådet angående informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (ställd av Lena Öhrsvik)
14	Fråga till Finlands regering angående intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (ställd av Oddrunn Pettersen)
15	Fråga till Sveriges regering angående avveckling av atomkraftverken (ställd av Lilli Gyldenkilde)
16	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (ställd av Hjörleifur Guttormsson)
17	Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappades förhållanden i u-länderna (ställd av Lena Öhrsvik)
18	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (ställd av Lena Öhrsvik)
19	Fråga till Sveriges regering angående användningen av finska språket i daghem i Haparanda (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
20	Fråga till Nordiska ministerrådet angående professur i internationella transporter (ställd av Elver Jonsson)
21	Fråga till Nordiska ministerrådet angående konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (ställd av Sten Svensson)
22	Fråga till Nordiska ministerrådet angående förberedande åtgärder och tidsplan för att det nordiska språksamarbetet skall nå EG:s språkservice-nivå (Ställd av Antero Kekkonen)
23	Fråga till Nordiska ministerrådet angående regionalt högskole- och forskningssamarbete i Norden (ställd av Eino Siuruainen)
24	Fråga till Nordiska ministerrådet angående passageraravgifterna i Finland på nordiskt regionalt tvärflyg (ställd av Anneli Jäätteenmäki)

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2385					4
2387					5
2389					6
2391					7
2393					8
2401					9
2407					10
2409	279				11
2410	219				12
2411	224				13
2413	199				14
2414	168				15
2415	279				16
2417	171				17
2418	282				18
2419	221				19
2420	243				20
2421	283				21
2422	223				22
2423	172				23
2424	244				24

Sak

nr	rubrik
25	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet (ställd av Mirja Rynnänen)
26	Fråga till Nordiska ministerrådet angående anslag och åtgärder för att öka lärar- och elevutbytet i Östnorden (ställd av Mirja Rynnänen)
27	Fråga till Nordiska ministerrådet angående beaktande av de nordiska teckenspråken i nordiskt språksamarbete (ställd av Heikki Riihijärvi)
28	Fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
29	Fråga till Sveriges regering angående finska språkets ställning i Haparanda (ställd av Lauri Metsämäki)
30	Fråga till Nordiska ministerrådet angående möjligheterna att utveckla ett nordiskt Lingua-program (ställd av Mirja Rynnänen)
31	Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående sverigefinska återinvandrades pensioner (ställd av Marjatta Väänänen)
32	Fråga till Norges regering angående gränspendlare (ställd av Elver Jons-son)
33	Fråga till Norges regering angående föreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (ställd av Karl-Erik Svartberg)
34	Fråga till Danmarks och Sveriges regeringar angående fasta förbindelser över Öresund (ställd av Wiggo Komstedt)
35	Fråga till Nordiska ministerrådet angående charterskatt (ställd av Olle Östrand)
36	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska vägmärken (ställd av Sten Svensson)
37	Fråga till Nordiska ministerrådet angående brittiska planer på hantering och uppämbetning av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (ställd av Atli P. Dam)
38	Fråga till Sveriges regering angående förbättrad hörbarhet av Sveriges Radios sändningar i södra Finland (ställd av Mats Nyby)
39	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk koordinering i val-fångstkommissionen beträffande förvaltning av marina däggdjur m. m. (ställd av Oddrunn Pettersen)
40	Fråga till Sveriges regering angående omorganisationen av undervisningen av invandrarelever i Sverige (ställd av Eino Siuruainen)
41	Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordlek m. m. (ställd av Gun-nar Björk)
42	Fråga till Nordiska ministerrådet angående etablerandet av ministerråd för utrikeshandelsministrarna och biståndsministrarna (ställd av Karin Söder)
43	Fråga till Sveriges regering angående möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från Oy Yleisradio AB (ställd av Mats Nyby)
44	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ansökningsförfarandet till kul-turfonden (ställd av Ylva Annerstedt)
45	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ekonomiskt stöd till Nordlek (ställd av Mirja Rynnänen)
46	Fråga till Nordiska ministerrådet angående förverkligandet av den nordis-ka handlingsplanen mot cancer (ställd av Anna-Kaarina Louvo)

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2426	224				25
2428	225				26
2429	226				27
2431	226				28
2433	221				29
2434	230				30
2435	284				31
2437	172				32
2438	285				33
2439	244				34
2440	246				35
2441	246				36
2442	279				37
2444	231				38
2445	287				39
2446	232				40
2447	232				41
2449	174				42
2450	233				43
2451	234				44
2452	232				45
2454	289				46

Sak

nr	rubrik
47	Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförandet av det nordiska reumatikeråret 1992 (ställd av Marjatta Väänänen)
48	Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (ställd av Dorte Bennedsen)
49	Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsgivaravgifter för hantverkare (ställd av Lars P. Gammelgaard)
50	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nedläggning av NoSAMF (ställd av Otto Steenholdt)
51	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiska insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper (ställd av Marianne Samuelsson)
52	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordisk överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet (ställd av Svein Alsaker)
53	Fråga till Norges regering angående rening av Idefjorden (ställd av Marianne Samuelsson)

Utanför saklistan förelägges för rådet:

Dokument 1	Rapport från Nordiska rådets presidium
Dokument 2	Regler för sessionens genomförande
Dokument 3	Förlängning av försöksordningen med skriftliga frågor
Dokument 4	Ändringar i arbetsordningen.

Tryckt	Behandling	Rekommendationer/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
2455	289				47
2456	288				48
2457	290				49
2458	227				50
2459	291				51
2460	291				52
2461	285				53
2462	45				Dokument 1
2630	45				Dokument 2
2631	45				Dokument 3
2632	45				Dokument 4

Personregister*(Siffrorna hänvisar till sidor)**Alsaker, Svein, Norges del. (KrF)*

Vald medlem

Medlemsförslag:

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597

Yttranden:

generaldebatt: 104

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 260, 261

överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet (fråga): 292

luftföroreningsproblemen på Nordkalotten: 294

Andersson, Claes, Finl. del. (Skdl)

Vald medlem

Medlemsförslag:

toxikologiskt institut: 580

ekologisk jordbruksproduktion: 633

Yttranden:

tillägg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 142

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 270

Andersson, Lennart, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt samarbete för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

homosexuellas sociala situation: 563

Nordiska rådets arbetsformer: 575

Yttranden:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete; internationellt utskott; Nordiska rådets arbetsformer: 176, 178

André, Gunilla, Sv. del. (c)

Suppleant

Medlemsförslag:

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

Yttrande:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 269

Annerstedt, Ylva, Sv. del. (fp)

Suppleant

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom Nordiska rådet: 383

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

barns rättigheter: 543

Yttranden:

nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 213

ansökningsförfarande till kulturfonden (fråga): 235, 236

Auken, Margrete, Danm. Riges del. (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364

internationellt utskott: 417

ekologisk jordbruksproduktion: 633

Aunet, Per, Norges del. (SV)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Benkow, Jo, Norges del. (H)

Vald medlem till 7 november 1989

Medlemsförslag:

luftföreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

Bennedsen, Dorte, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 17
internationella samarbetet för jämställdhet: 473
homosexuellas sociala situation: 563
Nordiska rådets arbetsformer: 575
nordbors rättigheter: 679
konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 67, 99, 111
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik;
havsforskning; nordiskt miljösamarbete;
handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 248, 258, 259

Berg, Hallgrim, Norges del. (H)

Suppleant till 7 november 1989

Medlemsförslag:

nordisk kulturfestival 1992: 664

Bergdahl, Hugo, Sv. del. (fp)

Suppleant

Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408
fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer,
handikappade och ungdomar vid flygresor i Norden: 652

Yttrande:

tvärflyg i Mittnorden: 242

Bildt, Carl, Sv. del. (m)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 67, 95

Bjartveit, Eleonore, Norges del. (KrF)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

nordiska teckenspråken i nordiskt
språksamarbete (fråga): 226

Björk, Gunnar, Sv. del. (c)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
aktiv miljöpolitik: 378
förstärkt Nordplus-program: 415
nordiskt folkrörelsesamarbete: 530
barns rättigheter: 543

Yttranden:

generaldebatt: 74
kärnvapenfri zon i Norden: 157
nordiskt folkrörelsesamarbete: 216
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 268, 269

Björklund, Ilkka-Christian, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem till 3 maj 1989

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 417

Björkstrand, Gustav, Finl. del. (Sfp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383
konträrernas ekonomiska situation: 443
toxikologiskt institut: 580

Yttranden:

generaldebatt: 53
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 153
nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete; internationellt utskott; Nordiska rådets arbetsformer: 178

Brundtland, Gro Harlem, Norges del. (A)

Vald medlem

(Regeringsrepresentant till 16 oktober 1989)

Yttranden:

generaldebatt: 68
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 148, 149

Buttedahl, Johan, Norges del. (Sp)
Vald medlem till 11 september 1989
Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408
nordiskt folkrörelsesamarbete: 530
barns rättigheter: 543
Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597

Bärlund, Kaj, Finl. del. (Sdp)
Regeringsrepresentant
Yttranden:

handlingsplan, mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 254, 270, 274
konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (fråga): 283

Dahlheim, Erik, Norges del. (A)
Suppleant
Yttrande:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 263

Dam Atli P., Danm. Riges del., Färöarna (Jvf)
Vald medlem
Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 111, 116
brittiska planer på en upparbetsanslaggningsplan för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (fråga) och brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (fråga): 280

Dybkjær, Lone, Danm. Riges del. (RV)
Regeringsrepresentant
Yttranden:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt

miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 257, 259
insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper (fråga): 291

Egede, Kaj, Danm. Riges del., Grönland (Si)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
samarbetsprogram på fiskeriområdet: 228

Eidem, Bjarne Mørk, Norges del. (A)
Vald medlem
(Regeringsrepresentant till 10 oktober 1989)
Yttranden:

generaldebatt: 51, 53
Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 331
finansiering av det nordiska samarbetet: 340
socialdemokratiska partigruppens slutanförande: 341

Eiður Guðnason, Isl. del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
telekommunikationen för handikappade: 392
internationella samarbetet för jämställdhet: 473
Nordiska rådets arbetsformer: 575

Elo, Mikko, Finl. del. (Sdp)
Vald medlem till 3 maj 1989
Medlemsförslag:
oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364
miljömärkning: 494

Engell, Hans, Danm. Riges del. (KF)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatt: 103

Eriksson, Holger, Finl. del., Åland (lib)
Regeringsmedlem
Yttrande:
ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden: 205

Eriksson, Sune, Finl. del., Åland (lib)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 113

samarbetsprogram för regionalpolitik
1990–1994: EG-anpassning och regionalpolitik: 135

Exner, Lahja, Sv. del. (s)

Vald medlem

Yttrande:

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 334

Fagerholm, Karl-Gunnar, Finl. del., Åland (lib)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

konstnärernas ekonomiska situation: 443

barns rättigheter: 543

toxikologiskt institut: 580

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 99

Nordiska ministerrådets budget för 1990: 340

Five, Kaci Kullmann, Norges del. (H)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 122

Fredheim, Kjell Magne, Norges del. (A)

Vald medlem till 11 september 1989

Medlemsförslag:

Nordiska rådets arbetsformer: 575

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

Froiland, Ranveig, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 128

internationella samarbetet för jämställdhet: 181

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 331

Gammelgaard, Lars P., Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem

(Regeringsrepresentant till 4 oktober 1989)

Yttranden:

generaldebatt: 97, 99

nordiskt miljöfinansieringsbolag: förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 148, 149, 152

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 195

planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 228

arbetsgivaravgifter för hantverkare (fråga): 290

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 326, 334

Glonborg, Knud, Danm. Riges del. (KrF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408

forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer: 504

nordiskt folkrörelsesamarbete: 530

nordbors rättigheter: 679

Gotfredsen, Annelise, Danm. Riges del. (KF)

Suppleant

Yttrande:

generaldebatt: 119

handlingsprogram för språkligt samarbete: 208

Gradin, Anita, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 162

Guðmundur Bjarnason, Isl. del. (F)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

förverkligandet av nordiska handlingsplanen mot cancer (fråga): 289

genomförandet av nordiska reumatikeråret 1992 (fråga): 289

överenskommelse om rättigheter vid arbetslöshet (fråga): 291, 292

Guðrún Helgadóttir, Isl. del. (Ab)

Suppleant

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

Gustafsson, Hans, Sv. del. (s)

Vald medlem

Yttranden:

samarbetsprogram för regionalpolitik 1990
– 1992: EG-anpassning och regionalpolitik: 132, 138

Gyldenkilde, Lilli, Danm. Riges del. (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

export av avfall: 351
oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
telekommunikationen för handikappade: 392
internationella samarbetet för jämställdhet: 473
homosexuellas sociala situation: 563
toxikologiskt institut: 580
ekologisk jordbruksproduktion: 633
nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

generaldebatt: 65, 83
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBS projektinvesteringslån: 151, 152
uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 166
avveckling av atomkraftverken (fråga): 169, 170
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 253, 258, 259
export av avfall: 278
ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter (fråga): 279
en bättre arbetsmiljö i Norden: 296

Göransson, Bengt, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden

planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 227, 228, 230

Sveriges Radios sändningar i södra Finland (fråga): 231, 232
möjligheter för finländare i Sverige att se TV-program från OY Yleisradio (fråga): 233, 234

Hagen, Carl I., Norges del. (FrP)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 60, 88, 90

Halonen, Tarja, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 76
nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBS projektinvesteringslån: 146, 154
intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (fråga): 199, 200

Hansen, Ivar, Danm. Riges del. (V)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konstnärernas ekonomiska situation: 443

Yttranden:

generaldebatt: 91
planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 229

Hansen, J.K., Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 73
uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 164
Nordiska kulturfondens budget för 1990: 220
planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 229
fasta förbindelser över Öresund (fråga): 245
Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 323

Harms, Inger, Danm. Riges del. (SF)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Haugen, Helga, Norges del. (KrF)

Vald medlem

Yttrande:

genteknik: 183

Hellström, Mats, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 71

uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 166

nordisk koordinering i valfångstkommissionen angående förvaltning av marina däggdjur m. m. (fråga): 287

arbetsgivaravgifter för hantverkare (fråga): 290

Hetemäki-Olander, Elsi, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk kulturfestival 1992: 664

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 63

planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 227, 229

Hjörleifur Guttormsson, Isl. del. (Ab)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 56

kärnvapenfri zon i Norden: 156, 158, 159

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 266

brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbottnen (fråga) och brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (fråga): 280, 281

Holkeri, Harri, Finl. del. (Kok)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 69

Houg, Tora Aasland, Norges del. (SV)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 55, 125

projekt på flyktingområdet: 193

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 196, 198

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 260

Hurskainen-Leppänen, Sinikka, Finl. del.

(Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttrande:

miljömärkning: 184

Husmark, Birgitte, Danm. Riges del. (SF)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 98

genteknik: 184

Håkansson, Per Olof, Sv. del. (s)

Vald medlem

Yttranden:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 274

Nordiska ministerrådets berättelse rörandet det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 315, 320

Hämäläinen, Tuulikki, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

ratificering av FN-konventionen om barns rättigheter: 279

ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (fråga): 282, 283

sverigefinska återinvandrares pensioner (fråga): 284, 285

åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (fråga): 288

Isohookana-Asunmaa, Tytti, Finl. del. (K)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföreningensproblem på Nordkalotten: 697

Iversen, Åsa Solberg, Norges del. (A)

Suppleant

Medlemsförslag:

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

Yttrande:

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 187

Jakobsen, Johan, J., Norges del. (Sp)

Regeringsrepresentant

(Vald medlem till 16 oktober 1989)

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

Yttrande:

samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994; EG-anpassning och regionalpolitik: 134

en bättre arbetsmiljö i Norden: 296

Jansson, Olof, Finl. del., Åland (ÅC)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

Yttranden:

generaldebatt: 79

handlingsplan mot förorening av havet: ak-

tiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 261

Jelved, Marianne, Danm. Riges del. (RV)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konstnärernas ekonomiska situation: 443

Yttranden:

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringslån: 144

avveckling av atomkraftverken (fråga): 170

Nordiska kulturfondens budget för 1990: 221

Jensen, Hans Jørgen, Danm. Riges del. (S)

Suppleant

Medlemsförslag:

homosexuellas sociala situation: 563

Yttranden:

generaldebatt: 111

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringslån: 150

kärnvapenfri zon i Norden: 159

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 196, 197

Jensen, Ole Vig, Danm. Riges del. (RV)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

Nordiska kulturfondens budget för 1990 (fråga): 219, 220, 221

ekonomiskt stöd till NORDLEK (fråga): 232

Johansen, Lars Emil, Danm. Riges del.,

Grönland (Si)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttrande:

generaldebatt: 114

Johansson, Anita, Sv. del. (s)

Suppleant

Yttrande:

nordisk kulturfestival 1992: 217

Johansson, Olof, Sv. del. (c)

Suppleant

Medlemsförslag:

aktiv miljöpolitik: 378

Jón Kristjánsson, Isl. del. (F)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttrande:

nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 212

Jón Sigurðsson, Isl. del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 92

Jonsson, Elver, Sv. del. (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

konstnärernas ekonomiska situation: 443

barns rättigheter: 543

Yttranden:

generaldebatt: 107

samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994; EG-anpassning och regionalpolitik: 137

gränspendlare (fråga): 173, 174

professur i internationella transporter (fråga): 243

Július Sólnes, Isl. del. (B)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 45

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringslån: 145

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 318, 320, 335

Järvisalo-Kanerva, Riitta, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljömärkning: 494

Jätteenmäki, Anneli, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

förstärkt Nordplus-program: 408

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

miljömärkning: 494

toxikologiskt institut: 580

tvärflyg i Mittnorden: 687

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 124

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete;

internationellt utskott; Nordiska rådets arbetsformer: 177

användningen av finska språket i daghem i Haparanda (fråga) och finska språkets ställning i Haparanda (fråga): 222

Jørgensen, Anker, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 417

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 329, 330, 333

tidpunkt och plats för nästa ordinarie session: 344

Jørgensen, Brit, Norges del. (A)

Vald medlem till 7 november 1989

Medlemsförslag:

miljömärkning: 494

Nordiska rådets arbetsformer: 575

Jørgensen, Ragna Berget, Norges del. (A)

Suppleant

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

Kaland, Laila, Norges del. (A)

Suppleant

Yttrande:

program mot arbetslösheten: 306

Kasurinen, Anna-Liisa, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

ändring av överenskommelsen om Nordiska kulturfonden: 204

Kekkonen, Antero, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

toxikologiskt institut: 580

Kempainen, Arvo, Finl. del. (Skdl)

Vald medlem till 19 maj 1989

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

Knutzen, Thea, Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftföreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456
nordisk kulturfestival 1992: 664

Yttranden:

generaldebatt: 72
nordisk kulturfestival 1992: 216

Knuutila, Sakari, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 364
telekommunikationen för handikappade: 392
fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar vid flygresa i Norden: 652
tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

generaldebatt: 118
nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 214
tvärflyg i Mittnorden: 687
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföreningar; luftföreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 273

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 325

Komstedt, Wiggo, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftförening av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

Yttranden:

miljömärkning: 185
fasta förbindelser över Öresund (fråga): 245
Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 317, 320, 333

Koritzinsky, Theo, Norges del. (SV)

Vald medlem till 7 november 1989

Medlemsförslag:

export av avfall: 351
internationellt utskott: 417
ekologisk jordbruksproduktion: 633
samnordisk vapenlagstiftning: 641

Lahnstein, Anne Enger, Norges del. (Sp)

Vald medlem

Yttrande:

generaldebatt: 116

Lie, Lars Gunnar, Norges del. (KrF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

charterskatt (fråga): 246
nordiska vägmärken (fråga): 246, 247

Liikanen, Erkki, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant till 28 februari 1990

Yttrande:

generaldebatt: 90

Liltved, Tore A, Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföreningar; luftföreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 262, 263

nordbors rättigheter: 307

Louvo, Anna-Kaarina, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

luftföroreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

miljömärkning: 494

toxikologiskt institut: 580

nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

generaldebatt: 115

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 267, 269, 272

förverkligande av nordisk handlingsplan mot cancer (fråga): 289

oljetransporter med dubbelbottnade fartyg: 292

toxikologiskt institut: 305

Lundblad, Grethe, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

Nordiska rådets arbetsformer: 575

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 66, 81

uppföljning av "Norden i Europa 1989–1992": 165

miljömärkning: 185

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 264, 265, 266, 273

samnordisk utbildning och legitimering av naprapater: 301

Lunde, Kjellbjørg, Norges del. (SV)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 59, 96

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv

miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 256

vänstersocialistiska partigruppens slutanförande: 343

Lybert, Jens, Danm. Riges del., Grönland (Si)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 127

Løken, Johan C., Norges del. (H)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 112

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 186, 187, 188

kriminalitetsefterforskning: 191

Melchior, Arne, Danm. Riges del. (CD)

Vald medlem

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

generaldebatt: 90, 123

kärnvapenfri zon i Norden: 157

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 197

Metsämäki, Lauri, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 109

tillägg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 140

användningen av finska språket i daghem i Haparanda (fråga) och finska språkets ställning i Haparanda (fråga): 222

Mikkelsen, Flemming, Danm. Riges del.,

Färöarna (Fkfl)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Molin, Rune, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

avveckling av atomkraftverken (fråga):
168, 170

regionalt högskole- och forskningssamar-
bete i Sverige (fråga): 172

Motzfeldt, Jonathan, Danm. Riges del.,

Grönland (Si)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 86

Møller, Helge Adam, Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

havsforskning: 456

Yttranden:

kärnvapenfri zon i Norden: 158, 159

avveckling av atomkraftverken (fråga): 169
genteknik: 182, 184

samnordisk vapenlagstiftning: 189

övervakning av bojkottlagstiftningen mot
Sydafrika: 194, 195, 197

handlingsplan mot förorening av havet; ak-
tiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt
miljösamarbete; handlingsplan mot luft-
föroreningar; luftföroreningar av fossil
förbränning; handlingsprogram för rena-
re teknologi, avfall och återanvändning:
271

Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörel-
se om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 330, 334

Nielsen, Agnar, Danm. Riges del., Färöarna

(Sb)

Vald medlem

Yttrande:

generaldebatt: 108

Niinistö, Sauli, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Yttranden:

forskningsprojekt om narkotika och kon-
trollpolitik: 191

Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörel-
se om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 327

Nyby, Mats, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade far-
tyg: 364

Nordiska rådets arbetsformer: 575

toxikologiskt institut: 580

program mot ungdomsarbetslöshet: 616

samnordisk vapenlagstiftning: 641

tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

generaldebatt: 102

Sveriges Radios sändningar i södra Fin-
land (fråga): 231

möjligheter för finländare i Sverige att se
TV-program från OY Yleisradio (fråga):
233, 234

Nyhage, Hans, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

luftföroreningar av fossil förbränning: 454

havsforskning: 456

Yttrande:

direktval till Nordiska rådet: 179

Ólafur G. Einarsson, Isl. del. (Sj)

Vald medlem

Medlemsförslag:

internationellt utskott: 417

Yttrande:

generaldebatt: 75

Óli P. Guðbjartsson, Isl. del. (B)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 101

Oscarsson, Berit, Sv. del. (s)

Vald medlem

Yttranden:

ändring av överenskommelsen om Nordis-
ka kulturfonden: 203

Nordiska kulturfondens budget för 1990:
220

Paakkinen, Saara-Maria, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem till 15 september 1989

Medlemsförslag:

miljömärkning: 494

Nordiska rådets arbetsformer: 575

Páll Pétursson, Isl. del. (F)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

förstärkt Nordplus-program: 408

internationellt utskott: 417

Yttranden:

inledningsanförande: 43

generaldebatt: 84

export av avfall: 277

avslutningsanförande: 345

Pedersen, Inger Stilling, Danm. Riges del.

(KrF)

Suppleant

Yttranden:

genteknik: 183

barns rättigheter: 302

Pedersen, Thor, Danm. Riges del. (V)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 77

ökade resurser för tolkning och översättning i det nordiska samarbetet (fråga): 224

informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (fråga): 224, 225

fasta förbindelser över Öresund (fråga): 244, 245

Peltari, Seppo, Finl. del. (K)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Persson, Göran, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

användningen av finska språket i daghem i Haparanda (fråga) och finska språkets ställning i Haparanda (fråga): 221, 222

ökat lärar- och elevutbyte i Östnorden (fråga): 225, 226

undervisningen av invandrarelever i Sverige (fråga): 232

Petersen, Mikael, Danm. Riges del.,

Grönland (Si)

Suppleant

Medlemsförslag:

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Pettersen, Oddrunn, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 84

intyg för boende vid gränsen mellan Norge och Finland (fråga): 199, 200

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar: luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 257

nordisk koordinering i valfångstkommissionen angående förvaltning av marina däggdjur m. m. (fråga): 288

luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 294

Pietikäinen, Sirpa, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

Poulsen, Kaj, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

internationella samarbetet för jämställdhet: 473

Yttranden:

fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar vid flygresa i Norden: 240

Poulsaard, Kristen, Danm. Riges del. (FP)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 110, 112

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 327

Purkhús, Jóngerð, Danm. Riges del.,

Färöarna (Tvfl)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 121

Renko, Tellervo, Finl. del. (K)

Suppleant

Medlemsförslag:

luftföreningensproblem på Nordkalotten:
697

Riihjärvi, Heikki, Finl. del. (Smp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer: 504
tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

generaldebatt: 129

forskningsinstitut för alternativa och förnybara energiformer: 215

Rotnes, Marit, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 118

nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet: 209

Ryynänen, Mirja, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

förstärkt Nordplus-program: 408

miljömärkning: 494

barns rättigheter: 543

toxikologiskt institut: 580

tvärflyg i Mittnorden: 687

luftföreningensproblem på Nordkalotten:
697

Yttranden:

generaldebatt: 120

handlingsprogram för språkligt samarbete:
206

ökat lärar- och elevutbyte i östnorden (fråga): 226

Saastamoinen, Riitta, Finl. del. (Kok)

Suppleant

Medlemsförslag:

nordisk kulturfestival 1992: 664

luftföreningensproblem på Nordkalotten:
697

Salolainen, Pertti, Finl. del. (Kok)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 94

Samuelsson, Björn, Sv. del. (vpk)

Suppleant

Medlemsförslag

export av avfall: 351

Samuelsson, Marianne, Sv. del. (mp)

Vald medlem

Medlemsförslag

direktval till Nordiska rådet: 459

kärnvapenfri zon i Norden: 465

nordiskt miljösamarbete: 470

genteknik: 487

miljömärkning: 494

samnordisk utbildning och legitimering av
naprapater: 516

EG-anpassning och regionalpolitik: 535

fiskebeståndet: 539

Yttranden:

generaldebatt: 61, 88

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 263, 273

föroreningarna i gränsvatten mellan Norge och Sverige (fråga) och rening av Idefjorden (fråga): 287

insatser för naturresurshushållning och -räkenskaper (fråga): 291

samnordisk utbildning och legitimering av
naprapater: 301

Sasi, Kimmo, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk kommission och översyn av beslutsfattandet inom nordiskt samarbete: 383

luftföroreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456

Schlaug, Birger, Sv. del. (mp)

Suppleant till 5 oktober 1989

Medlemsförslag:

- direktval till Nordiska rådet: 459
- kärnvapenfri zon i Norden: 465
- nordiskt miljösamarbete: 470
- genteknik: 487
- samnordisk utbildning och legitimering av
naprapater: 516
- EG-anpassning och regionalpolitik: 535
- fiskebeståndet: 539

Schlüter, Poul, Danm. Riges del. (KF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- generaldebatt: 63, 65, 66, 67, 68

Sighvatur Björgvinsson, Isl. del. (A)

Vald medlem

Yttrande:

- Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörelse
om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 322

Siuruainen, Eino, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- nordisk kommission och översyn av be-
slutsfattandet inom nordiskt samarbete:
383

Yttrande:

- generaldebatt: 127

Sjøthun, Asbjørn, Norges del. (A)

Vald medlem till 11 september 1989

Medlemsförslag:

- telekommunikationen för handikappade:
392

Skauge, Arne, Norges del. (H)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- gränspendlare (fråga): 172, 174

Skjervengen, Pål Atle, Norges del. (FrP)

Vald medlem

Yttranden:

- generaldebatt: 66, 124
- Nordiska ministerrådets berättelse rörande
det nordiska samarbetet samt redogörelse
om planerna för samarbetet (budget-
debatt): 332, 333

Skånberg, Krister, Sv. del. (mp)

Suppleant

Yttranden:

- samarbetsprogram för regionalpolitik
1990–1994; EG-anpassning och regio-
nalpolitik: 136, 138
- tillägg till handlingsprogrammet på jord-
och skogsbruksområdet; ekologisk jord-
bruksproduktion: 142
- nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd
utlåningsram för NIBs projektinveste-
ringslån: 148
- kärnvapenfri zon i Norden: 156, 157
- fiskebeståndet: 161
- uppföljning av "Norden i Europa 1989–
1992": 163
- avveckling av atomkraftverken (fråga): 170
- direktval till Nordiska rådet: 179
- genteknik: 182, 184

Solholm, Lodve, Norges del. (FrP)

Vald medlem

Yttrande:

- generaldebatt: 53

Steensnæs, Einar, Norges del. (KrF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- nordiska språksamarbetet och EG:s språk-
servicenivå (fråga): 223
- ansökningsförfarande till kulturfonden
(fråga): 234, 235

Steenholdt, Otto, Danm. Riges del.,

Grønland (At)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

- generaldebatt: 126
- konst- och kulturcenter i Nuuk: 218
- planerna på att nedlägga finansieringen av
nordiska institutioner (fråga) och ned-
läggningen av NoSAMF (fråga): 228

Steingrímur Hermannsson, Isl. del. (F)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

- generaldebatt: 61

Steingrímur J. Sigfússon, Isl. del. (Ab)

Regeringsrepresentant

- Yttrande:**
tilläg till handlingsprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 140
- Sundstein, Jógvan*, Danm. Riges del., Färöarna (F)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatt: 93
- Svartberg, Karl-Erik*, Sv. del (s)
Vald medlem
Yttranden:
övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 197
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 269
föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (fråga) och rening av Idefjorden (fråga): 286
- Svavar Gestsson*, Isl. del. (Ab)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
Generaldebatt: 105
Handlingsprogram för språkligt samarbete: 207
nordiskt Lingua-program (fråga): 230
- Svensson, Sten*, Sv. del. (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
forskningssamarbete rörande amalgam: 428
luftföroreningar av fossil förbränning: 454
havsforskning: 456
Yttranden:
generaldebatt: 100
nordiska vägmärken (fråga): 247
handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 251, 265, 266
- konkretisering av miljöhjälpen till Östeuropa (fråga): 283
forskningssamarbete rörande amalgam: 300
- Synnes, Harald*, Norges del. (KrF)
Vald medlem till 11 september 1989
Medlemsförslag:
Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597
- Syse, Jan P.*, Norges del. (H)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatt: 57, 60, 61
- Söder, Karin*, Sv. del. (c)
Vald medlem
Medlemsförslag:
internationellt utskott: 417
miljömärkning: 494
nordiskt folkrörelsesamarbete: 530
barns rättigheter: 543
Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597
Yttranden:
öppningsanförande: 41
generaldebatt: 48
berättelser från Nordiska investeringsbanken, Nordiska projektexportfonden, Nordiska utvecklingsfonden, och Nordisk industrifond samt berättelser på ekonomiska utskottets sakområde: 167
ministerråd för utrikeshandels- och biståndsministrarna (fråga): 174, 175
övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 196
barns rättigheter: 303
mittengruppens slutanförande: 341
- Sörestedt, Birthe*, Sv. del. (s)
Suppleant
Medlemsförslag:
sammordisk vapenlagstiftning: 641
- Talleraas, Anders*, Norges del. (H)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatt: 54, 56
samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994: EG-anpassning och regionalpolitik: 136

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 150

uppföljning av "Norden i Europa 1989 – 1992": 161

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 320

Taxell, Christoffer, Finl. del. (Sfp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 82

nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet: 210

planerna på att nedlägga finansieringen av nordiska institutioner (fråga) och nedläggningen av NoSAMF (fråga): 228, 229

Turunen, Eeva, Finl. del. (Kok)

Suppleant

Medlemsförslag:

fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar vid flygresa i Norden: 652

tvärflyg i Mittnorden: 687

Valgerður Sverrisdóttir, Isl. del. (F)

Vald medlem

Medlemsförslag:

förstärkt Nordplus-program: 408
miljömärkning: 494

Valla, Kristin Hille, Norges del. (Sp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 255, 257

brittiska planer på en uppbyggnadsanläggning för atomavfall i Nordskottland och deponering av radioaktivt avfall under havsbotten (fråga) och brittiska planer på hantering och uppbyggnad av radioaktivt avfall i Dounreay i Nordskottland (fråga): 279, 281

föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige (fråga) och rening av Idefjorden (fråga): 286, 287

Weiss, Birte, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

homosexuellas sociala situation: 563

konst- och kulturcenter i Nuuk: 705

Yttranden:

avveckling av atomkraftverken (fråga): 171

reell likalön mellan kvinnor och män: 192

övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: 194, 195, 198

åtgärder för att försäkra att ämnet tropikmedicin kan överleva i Norden (fråga): 288

Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 334

Werner, Lars, Sv. del. (vpk)

Vald medlem

Medlemsförslag:

export av avfall: 351

Yttranden:

Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 185, 187, 188

Westerberg, Bengt, Sv. del. (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392

konstnärernas ekonomiska situation: 443

Vistbacka, Raimo, Finl. del. (Smp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

professur i internationella transporter (fråga): 243, 244

Wroldsen, Ernst, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 106

nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringsslån: 153

fiskebeståndet: 160

Vraalsen, Tom, Norges del. (Sp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 78

handikappades förhållanden i u-länderna (fråga): 171

ministerråd för utrikeshandels- och biståndsministrarna (fråga): 174, 175
 nordiska arbetsmarknad för personer med högre utbildning: 212

Väänänen, Marjatta, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
 miljömärkning: 494
 barns rättigheter: 543
 toxikologiskt institut: 580
 Fennoskandia som förvaltningsregion för stora rovdjur: 597
 nordbors rättigheter: 679
 luftföroreningsproblem på Nordkalotten: 697

Yttranden:

generaldebatt: 85
 tillägg till handlingprogrammet på jord- och skogsbruksområdet; ekologisk jordbruksproduktion: 142
 nordiskt miljöfinansieringsbolag; förhöjd utlåningsram för NIBs projektinvesteringar: 147, 148
 handlingsplan mot förorening av havet; aktiv miljöpolitik; havsforskning; nordiskt miljösamarbete; handlingsplan mot luftföroreningar; luftföroreningar av fossil förbränning; handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning: 250, 270, 274
 sverigefinska återinvandras pensioner (fråga): 284, 285
 genomförandet av nordiska reumatikeråret 1992 (fråga): 289
 luftföroreningsproblemen på Nordkalotten: 293
 Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 324

Þorsteinn Pálsson, Isl. del. (Sj)

Vald medlem

Yttranden:

kärnvapenfri zon i Norden: 155
 konservativa partigruppens slutanförande: 342

Öhrsvik, Lena, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

telekommunikationen för handikappade: 392
 homosexuellas sociala situation: 563
 samnordisk vapenlagstiftning: 641
 nordbors rättigheter: 679

Yttranden:

handikappades förhållanden i u-länderna (fråga): 172
 samnordisk vapenlagstiftning: 190
 informationen om det nordiska samarbetet till syn- och hörselskadade (fråga): 225
 ekonomisk stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (fråga): 282
 telekommunikationen för handikappade: 298
 homosexuellas sociala situation: 304

Östrand, Olle, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

oljetransporter med dubbelbottnade tankfartyg: 364
 telekommunikationen för handikappade: 392
 tvärflyg i Mittnorden: 687

Yttranden:

samnordisk vapenlagstiftning: 190
 charterskatt (fråga): 246
 Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet samt redogörelse om planerna för samarbetet (budgetdebatt): 328

Øvregard, Kåre, Norges del. (A)

Vald medlem till 11 september 1989

Medlemsförslag:

nordisk kulturfestival 1992: 664

Ämnesregister

(De kursiverade saknumren hänvisar till översikten över sakernas behandling, s. 2753. Övriga siffror hänvisar till sidor. Med * markerade saker har ej upptagits till behandling under sessionen.)

Acceleratorbaserad forskning: se NOAC
ADB: 1375

betalningssystem: 1288
integritetsfrågor: 1287
rätt: 1287

Aids: 1383

handlingsprogram: *D 17/1987/s, 2216
internationell samverkan: D 18/1987/s, 2216

Akademien, folkliga: 1335, C 12/k: 1, 1843

Akvakultur: 1524

Alkohol

forskning: 1388, se även NAD
intensifiering av kampen mot:
D 10/1988/s, 2233
konsumtion, insatser för minskad:
*D 35/1989/s, 2325

Allmänkultur: 1408

Amalgam, forskningsarbete: A 868/s, 428

Amatörteaterrådet: se NAR

Ansökningsförfarande till Nordiska kultur-
fonden: E 44, 2451

Antarktis, skydd av: E 2, 2378

Arbetsformer, översyn av Nordiska rådets:
A 893/j, 575

Arbetsgivaravgifter för hantverkare: E 49,
2457

Arbetslöshet

ungdoms: A 896/s, 616
utförsäkrade, stöd till: *D 21/1985/s, 2188
överenskommelse om rättigheter: E 52,
2460

Arbetsmarknad: 1359, 1634

fria näringsidkare: *D 9/1986/s, 2194
lantmätare: D 34/1989/s, 2323
personer med högre kompetensgivande ut-
bildning: B 109/k, 1174
politik, samordning i internationella fora:
1361, 1364
utbildningscenter: se Nordkalotten

Arbetsmiljö: 1368, 1638

bättre: B 99/s, 711
och EG-anpassning: E 51, 2478
forskning: 1370
vid graviditet: *D 18/1980/s, 2171
konvention: D 29/1989/s, 2317
utbildning: se NIVA

Arbetsprogram Norden i Europa 1989–
1992: *D 45/1989/e, 2337

Arbetstidsfrågor: *D 15/1987/s, 2213

Arktisk medicinsk forskning: se NoSAMF
Asienstudier: se NIAS (f. d. CINA)

Associationsrätt: 1286

Atom

avfall, uppberetningsanläggning i Nord-
skottland: E 16, 2415, E 37, 2442
drivna fartyg i nordiska farvatten: E 1,
2376

energifrågor, se NKA

fysik, institutet för teoretisk: se NORDITA
kraftverk, avveckling: E 15, 2414

skador, skadeståndslagstiftning: 1284

Avfall (s): 1411

export: A 859/s, 351

hantering, miljövänlig: D 16/1988/s, 2239

kemiskt, förbränning till havs: E 4, 2385

radioaktivt, deponering under havsbotten:
E 16, 2415

radioaktivt, uppberetningsanläggning i
Dounreay, Nordskottland: E 37, 2442

och återanvändning, handlingsprogram:
B 105/s, 1034

Avtalsrätt: 1279

Barn

boksinstitut för små språkområden:
D 11/1989/k, 2286

och familjepolitik, ökade insatser:
*D 33/1989/s, 2322

skydd i krig: D 1/1987/j, 2205

omsorg, seminarium: 1314

politiskt samarbete: 1385

och deras rättigheter: A 891/s, 543; se även
FN-konvention

Bensin, blyfri: D 16/1986/t, 2200

Bevakningssystem, epidemiologiskt:
D 15/1982/s, 2229

Bibliotek- och litteraturkommitté, nordisk:
1323

Bil(ar)

bromssystem, låsningsfria: *D 18/1986/t,
2202

- kommunikationsutrustning: se Trafiksäkerhet
 teknisk kommitté, nordisk: se NBK
- Biologiår: *D 38/1989/s*, 2328
- Bioteknologi
 samarbete: 1253, 1515, 1629
- Bistånd(s): 1504, 1640
 program för nordiskt: *D 25/1988/e*, 2246
 ministrar, etablerande av ministerråd: *E 42*, 2449
- Bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: *D 20/1989/j*, 2302
- Bokserie, nordisk: *D 14/1989/k*, 2290
- Bostads- och byggsektorn: 1526
- Bottniska viken
 kommittén för: *C 13/s*: 8, 2082
- BRYT-projektet: 1309, 1340
- Budget
 Nordiska kulturfondens för 1990: *E 12*, 2410
 Nordiska ministerrådets för 1990: *D 47/1989/b*, 2371
- Buller: 1411
- Bygg
 bestämmelser: se NKB
 sektorn: 1526, 1627
- Cancer
 handlingsplan: *D 28/1989/s*, 2315, *E 46*, 2454
 handlingsprogram: *D 19/1987/s*, 2308
- Charterskatt: *E 35*, 2440
- Cyklister, ökad trygghet: *D 19/1986/t*, 2268
- Daghem i Haparanda, användningen av finska språket: *E 19*, 2419
- Dans- och teaterkommitté, nordisk: 1324
- Data
 assisterad utbildning av tekniker och ingenjörer: **D 12/1989/k*, 2288
 bank, gemensam: **D 23/1989/t*, 2309
 miljö: 1413
 samarbete: *D 13/1985/t*, 2184
 teknologi: 1252
 teknologi, programgrupp: 1345
- Direktval till Nordiska rådet: *A 877/j*, 459
- Djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: *D 5/1988/t*, 2229
- Drogforskning: se NAD
- Drogmissbruk i trafiken: *D 22/1985/s*, 2189
- Dubbelbottnade tankfartyg, oljetransporter: *A 860/s*, 364
- Däggdjur, marina: *E 39*, 2445
- EDB: se ADB
- Efteruddannels: se Vidareutbildning
- EG
 anpassning och regionalpolitik: *A 888/e*, 535
 samarbete kring transportpolitik: 1426
 rätt, nordiskt institut: **D 44/1989/k*, 2336
 utbildning och praktikantutbytessamarbete: *D 13/1989/k*, 2289
- Ekologi
 kollegium för: *C 12/k*: 11, 1901
 marin: 1523
- Ekologisk jordbruksproduktion: *A 897/e*, 633
- Ekonomisk(a)
 forskningsrådet: *C 15/e*: 1, 2097
 handlingsplan 1989–1992 ("Ett starkare Norden"): 1629, *D 3/1989/e*, 2271
 handlingsplan 1986–1988 ("Norden i växt"): 1364
 konstnärernas situation: *A 871/k*, 443
 politik: 1451
- Eksport: se Export
- Elev(er): se även Orkestertävlingar
 från annat nordiskt land, specialutbildning: *D 14/1985/k*, 2186
 invandrar, omorganisation av undervisningen i Sverige: *E 40*, 2446
 och lärarutbyte: 1339; se även Nordplus
- El-samarbejde: se Nordel
- Energi
 forskning: 1477
 forskningsinstitut för alternativa och förnybara former: *A 884/k*, 504
 försörjning genom utnyttjande av naturgas: *D 30/1988/e*, 2248
 och miljö: 1479
 politik: 1474
 samarbete: **D 2/1989/e*, 2270
- Ensembletävlingar: se Orkester
- "Ett starkare Norden": se Ekonomisk handlingsplan
- Europasamarbete, gemensam studie: *D 1/1989/e*, 2268
- Export
 avfall: *A 859/s*, 351
 farliga varor, begränsning av: **D 19/1989/j*, 2301
 projekt-, nordisk fond: se NoPEF
- Familje
 politik: 1312, 1385, **D 33/1989/s*, 2322
 rätt: 1275

Farliga varor, begränsning av exporten:

**D 19/1989/j*, 2301

Fartyg

atomdrivna i nordiska farvatten: *E 1*, 2376
oljetransporter med dubbelbottnade:
A 860/s, 364

Fennoskandia, förvaltningsregion för stora rovdjur: *A 895/j*, 597

Film: se TV resp. Video

Finans- och ekonomisektorn: 1451

Finansieringen av det nordiska samarbetet:
D 45/1987/b, 2227, *E 28*, 2431

Finländare i Sverige, deras möjligheter att se TV-program från Oy Yleisradio: *E 43*, 2450

Finska språket

i daghem i Haparanda: *E 19*, 2419
ställning i Haparanda: *E 29*, 2433
ställning i Sverige: *E 22*, 2446

Fisk(eri): 1521, 1627

beståndet: *A 890/e*, 539

frågor, kontaktorganet för: *C 15/e: 11*, 1901

samarbetsprogram: *D 4/1989/e*, 2273

Fjernsyn: se TV

Flyg

resa i Norden, fördelaktiga villkor för bl. a. pensionärer, handikappade och ungdomar:
A 900/t, 652
säkerhet: 1427

Flyktning

området, samarbetsprojekt: *D 18/1989/j*, 2298
politik: 1254, 1633

Flyttningmöjligheter för pensionärer:

**D 23/1987/s*, 2220

FN-konventionen om barns rättigheter, ratificering: *E 11*, 2409

Folk(liga)

akademien: *C 12/k: 1*, 1843

dans och -musikerorganisationer: se Nordlek

diktning: se NIF

registrering: se Konvention

rörelsesamarbete: *A 886/s*, 530

Fond för samproduktion av film, TV- och videoprogram: *D 4/1987/k*, 2209

For: se För

Forbruger: se Konsument

Fordon som transporterar cirkus- och tivoliutrustning, kör- och rasttider: *E 7*, 2391

Fordonstekniskt samarbete: *D 26/1989/t*, 2313

Forskarutbildning: 1516; se även FPR

Forskning: 1350, 1632

acceleratorbaserad: se NOAC

alkohol: se NAD

arktisk medicinsk: *C 12/k: 14*, 1910

asiestudier: se NIAS (f. d. CINA)

drog: se NAD

freds- och konflikt: *C 12/k: 15*, 1913

havs: *A 874/s*, 905

institut för alternativa och förnybara energiformer: *A 884/k*, 504

jordbruks: se NKJ

Latinamerika: se NoSALF

massmedia: se NORDICOM

miljö: 1413

projekt om narkotika och kontrollpolitik:
D 2/1987/j, 2207

regionalpolitisk: se NordREFO

regionalt samarbete: *E 23*, 2423

skogs: se SNS

sälbestånden: *D 18/1988/s*, 2411

trafiksäkerhet: se NKT

vetenskaplig: se NORDINFO

vetenskaplig kommunikation, information: 1352

öststats: *C 12/k: 32*, 2008

Forskningspolitiska

rådet: se FPR

studier: 1353

Forskningsrådet, ekonomiska: 1463,

C 15/e: 1, 2097

Fossil förbränning, luftföreningar: *A 873/s*, 1054

FPR (Nordiska forskningspolitiska rådet): 1351

riktlinjer för 1990–1992: *B 108/k*, 1116

Frikommunförsök över riksgrensarna:

D 33/1988/e, 2251

Friluftsliv: 1412

Funktionshämmande: se även Handikapp
samarbetsprojekt: **D 25/1983/s*, 2177

Färdsel: se Trafik

Färöarna, Nordens Hus: se Nordens Hus

Förbindelser över Öresund, fasta: 1426,
E 34, 2439

Förening

från atomdrivna fartyg: *E 1*, 2376

i gränsvatten mellan Norge och Sverige
hav- och vatten: 1407

havs-, till följd av utsläppen från industrierna i och kring Oslo-Halden: *E 3*, 2381

luft-, till följd av fossil förbränning:

A 873/s, 1054

- av marina miljön, handlingsplan: *E 8* och *E 9*, 2393 resp. 2401
 Försäkringsrätt: 1283, 1284
 Förvaltningsregion för stora rovdjur, Fenno-skandia: *A 895/j*, 597
- Gas: se Naturgas
- Genbank
 husdjur: 1517
 jordbruks- och trädgårdsväxter: se NGB
- Genteknik och rashygien: *A 882/j*, 487
 Genteknologi: **D 24/1987/s*, 2221
 Geоекursioner till Island: se Island
 Godstransport: se Järnvägstrafik
 Graviditet, arbetsmiljörisiker: **D 18/1980/s*, 2171
- Gräns
 boende mellan Norge och Finland, intyg: *E 14*, 2413
 pendlare: *E 32*, 2437
 regionalt samarbete: 1496
 vattnen mellan Norge och Sverige, föreningar: *E 33*, 2438
- Grönland, Nordens institut: se NAPA
- Halden, industriutsläpp: *E 3*, 2381
- Handel (s)
 hinder, avveckling: 1489
 politik: 1485
 samarbete: 1486
 sjöfarten: **D 9/1985/t*, 2183
- Handikapp: 1387
 fördelaktiga villkor vid flygresor i Norden: *A 900/t*, 652
 förhållandena i u-länderna: *E 17*, 2417
 hjälpmedelsförsörjning: **D 31/1989/s*, 2320
 nämnden för frågor: se NNH
 organisationer, stödordning för: **D22/1987/s*, 2219, *E 18*, 2418
 telekommunikation: *A 864/s*, 392
- Handlingsplan
 cancer: 1383, *D 28/1989/s*, 2315, *E 46*, 2454
 ekonomisk 1986–1988 ("Norden i växt"): 1364
 ekonomisk 1989–1992 ("Ett starkare Norden"): 1629, *D 3/1989/e*, 2271
 havsföreningar: 1534, *B 104/s*, 905, *D 48/1988/s*, 2266, *E 3*, 2381, *E 8* och *E 9*, 2393 resp. 2401
 jämställdhet: *D 17/1989/j*, 2296
 luftföreningar: *B 106/s*, 1054
 narkotika: ** 23/1985/s*, 2191
- utkast till. rådsmedlemmarnas tillgång till ministerrådets: *E 5*, 2387
 ökad trafiksäkerhet: 1441
- Handlingsprogram
 aids: 1383, **D 17/1987/s*, 2216
 jord- och skogsbruksområdet: *B 101/e*, 803
 narkotika: **D 23/1985/s*, 2191
 renare teknologi, avfall och återanvändning: *B 105/s*, 1034
 språkligt samarbete: *B 103/k*, 864
 ungdomsarbetslöshet: *A 896/s*, 616
- Hantverkare, arbetsgivaravgifter: *E 49*, 2457
- Haparanda
 användningen av finska språket i daghem: *E 19*, 2419
 finska språkets ställning: *E 29*, 2433
- Hav(s)
 forskning: *A 874/s*, 905
 fågelfauna, skydd: **D 37/1989/s*, 2327
- Havsförening: se Handlingsplan
 atomdrivna fartyg: *E 1*, 2376
 förbränning av kemiskt avfall: *E 4*, 2385
 utsläppen från industrierna i och kring Oslo—Halden: *E 3*, 2381
 och vatten-: 1407
- Hemmamarknad, nordisk: 1302, 1626
- Homosexuella
 registrering av partnerskap: 1276
 och deras sociala situation: *A 892/s*, 563
 åtgärder mot diskriminering: *D 18/1984/j*, 2180
- Hushållsvetenskap: se NHH
- Hälsa
 politiskt samarbete: 1380
 och sjukvårdspersonal, gemensam arbetsmarknad: 1382
 och socialsektorn: 1397, 1635
 vårdhögskolan: se NHV
- Högskolesamarbete, regionalt: *E 23*, 2423
- Hörselskadade, informationen till: *E 13*, 2411
- Idefjorden, rening: *E 53*, 2461
- Idrottssamarbete: 1325
- Immaterialrätt: 1285
- Industri
 fond, nordisk: *C 15/e:4*, 2104, *D 42/1989/e*, 2333; se även NORDFORSK
 politik: 1467
 rättsskydd: 1286
 samarbete: 1468
 utsläpp i och kring Oslo—Halden: *E 3*, 2381

- Information(s)
 miljö-: 1414
 och språkcentret, nordiska: 1336
 till syn- och hörselskadade: *E 13*, 2411
 system, gemensamt: *D 23/1989/t*, 2309
 vetenskaplig: se NORDINFO
- Infrastrukturinvesteringar: **D 44/1987/t*, 2226
- Ingenjörer, datorstödd utbildning: **D 12/1989/k*, 2288
- Inomhusklimat i byggnader: 1529
- Insemination m. m.: 1278
- Institut
 atomfysik, teoretisk: se NORDITA
 barnboks, för de små språkområdena: *D 11/1989/k*, 2286
 EG-rätt: **D 44/1989/k*, 2336
 forsknings-, för alternativa och förnybara energiformer: *A 884/k*, 504
 i Grönland, Nordens (NAPA): 1320
 nordiskt samiskt (NSI): 1321
 på Åland, Nordens: 1320
 toxikologiskt: *A 894/s*, 580
- Internationella transporter, professur: *E 20*, 2420
- Internationell(t)
 miljöpolitik **D 47/1988/s*, 2265
 politik, inkl. konflikt- och fredsforskning: *C 12/k:15*, 1913
 samarbete: *D 5/1989/e*, 2275, *D 6/1989/e*, 2277
 samarbete för jämställdhet: *A 881/j*, 473
 samverkan mot aids: *D 18/1987/s*, 2217
 utskott: *A 866/j*, 417
- Invandrar(e): 1633
 elever i Sverige, omorganisation av undervisningen: *E 40*, 2446
 kvinnor, seminarium: 1313
- Investeringsbank, nordisk berättelse: *C 3/e*, 1702
 permanent regionallåneordning: *D 28/1988/e*, 2371, *E 1*, 2410
 suppleringsval till kontrollkommittén: 45
- Island, geoexkursioner *C 12/k:10*, 1898
- Jordbruk(s)
 forskares förening: se NJF
 produktion, ekologisk: *A 897/e*, 633
 växter: se NGB
- Jord- och skogsbruk: 1512, 1628
 handlingsprogram: *B 101/e*, 803
- Journalistkursen: *C 12/k:2*, 1846
- JUREK-projektet: 1337
- Jämställdhet: 1307, 1636; se även Likalön i arbetslivet: se BRYT-projektet handlingsplan: *D 17/1989/j*, 2296
 internationellt samarbete: *A 881/j*, 473
- Järnvägssamarbete: *A 827/t*, 555
- Järnvägs
 säkerhet: 1427
 trafik, ökat samarbete: **D 25/1989/t*, 2312
- Kapital
 liberalisering m. m.: 1629
 marknad och valutafrågor: 1459
- Kemikalie(r): 1408
 olyckor: 1410
- Kemiskt avfall, förbränning till havs: *E 4*, 2385
- Kiropraktorer, legitimation: **D 30/1989/s*, 2319
- Koldioxidutsläpp, reducering: *D 39/1989/s*, 2329
- Kommission, upprättande av en nordisk: *A 862/j*, 383
- Kommunikation: 1425
- Konfliktforskning: se Forskning
- Konst
 centrum: *C 12/k:25*, 1967
 förbundet: se NKf
 och kulturcenter i Nuuk: *A 908/k*, 705
- Konstnärernas ekonomiska situation: *A 871/k*, 443
- Konsument
 området, samarbetsprogram: *D 15/1989/j*, 2292
 politik: 1294, 1639
 rätt: 1279
- Kontrollpolitik och narkotika, forskningsprojekt: *D 2/1987/j*, 2207
- Konvention
 arbetsmiljö: *D 29/1989/s*, 2317
 FN-, om barns rättigheter, ratificering: *E 11*, 2409
 folkregistrering: *D 16/1989/j*, 2294
- Kraftsamarbete: se Energi
- Kriminalitet
 efterforskning: *D 43/1988/j*, 2259
 ekonomisk: 1288
 narkotika: 1288
- Kriminologi, samarbetsrådet: se NSfk
- Kultur
 allmän: 1318
 avtal, ändring: *D 7/1989/k*, 2279
 festival 1992: *A 901/k*, 664
 fond: se Nordiska kulturfonden

- minnesvård och skydd av världskulturarvet: *D 35/1988/k*, 2253
 samarbete, handlingsplan: 1631
 skogsfinsk: *D 10/1989/k*, 2284
 sysselsättning för ungdom: *D 11/1986/s*, 2196
- Kvarkenområdet, djurparker: *D 5/1988/t*, 2229
- Kväveutsläpp, reduktion av: *D 14/1988/s*, 2237
- Kärnkraft: 1480
 avveckling: **D 32/1988/e*, 2250
- Kärnvapenfri zon i Norden: *A 878/e*, 465
- Köprätt: 1279
- Lagstiftning: se även Sydafrika
 miljöskydd, harmonisering: *D 24/1985/s*, 2192
 skadestånd vid atomskador: 1284
 samarbete: 1275, 1641
 vapen: *A 899/j*, 641
 vägtrafik, nordisk kommitté: se NKV
- Landbrug: se Jordbruk
- Lantmätare, arbetsmarknad: *D 34/1989/s*, 2323
- Latinamerikaforskning: se NOSALF
- Legitimation
 kiropraktorer: **D 30/1989/s*, 2319
 naprapater: *A 885/s*, 516
- Levnedsmidler: se Livsmedel
- Ligestilling: se Jämställdhet
- Likalön mellan kvinnor och män:
D 44/1988/j, 2261
- Likestilling: se Jämställdhet
- Lingua-program: *E 20*, 2434
- Litteratur: se även Översättning
 och bibliotekskommitté, nordisk: 1323
 pris, Nordiska rådets 2575, 2737
- Livsmedel: 1301
 politik: 1639
- Lovgivning: se Lagstiftning
- Luftfartsrätt: 1285; se även Montrealprotokoll
- Luftförorening: 1406
 fossil förbränning: *A 873/s*, 1054
 handlingsplan: *B 106/s*, 1054
 på Nordkalotten: *A 906/s*, 697
- Läkemedelsnämnden: se NLN
- Lägerskolor: *D 9/1989/k*, 2282
- Läkemedelsregistrering: *D 12/1984/s*, 2239
- Lärar(e): se även Nordplus
 och elevutbyte: 1339
 ökat utbyte i Östnorden: *E 6*, 2428
- Läromedel och -planer med nordiskt stoff:
D 13/1985/k, 2184
- Mansrollsseminarium: 1314
- Mariehamn, extrasession: 2505
- Marin(a)
 -biologi: se NKMB
 däggdjur: *E 39*, 2445
 ekologi: 1523
 miljö, förorening av: *E 8*, 2393, *E 9*, 2401
- Massmediaforskning: se NORDICOM
- Massmediasamarbete: 1321
- Materialprovning, odontologisk: se NIOM
- Meddelanden, Nordiska ministerrådets och nordiska regeringars om rekommendationer och framställningar: 2170
- Mediasamarbete: 1318
- Medicinsk
 forskning, arktisk: se NoSAMF
 undervisning: *C 12/k:29*, 1994
- Mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram: *D 4/1987/k*, 2209
- Meteorologi: 1428
- Migrationsfrågor: 1254
- Miljö: se även Havsmiljö och Vattenmiljö
 arbetsmiljökonvention, nordisk:
D 29/1989/s, 2317
 och biologiår 1990: 2492, **D 38/1989/s*, 2328
 och bistånd: 1507
 -data: 1413
 ekologi: 1523; se även NKE
 ekonomi: 1413
 och energi: 1479
 finansieringsbolag: *B 107/s*, 1095
 forskning: 1413
 hjälp till Östeuropa: *E 21*, 2421
 information: 1414
 investeringssällskapet: se NEFCO
 kvalitetsövervakning: 1408
 marin: *E 8*, 2393, *E 9*, 2401
 märkning av nordiska produkter: *A 883/j*, 494
 problem och utvecklingsbistånd:
D 21/1988/s, 2359
 politik: *A 861/s*, 378, 1636, 1677,
 **D 22/1988/s*, 2245 **D 47/1988/s*, 2265
 problem i storstäderna: **D 7/1988/t*, 2231
 program: *D 46/1988/s*, 2263
 rening av Idefjorden: *E 53*, 2461
 rökfri: **D 11/1988/s*, 2235
 samarbete: 470, *A 879/s*, 905
 skador: 1283

skydd, harmonisering av lagstiftningen:

D 24/1985/s, 2192

skydd i samernas kärnområden:

**D 24/1974/j, 2170*

teknologi: **D 43/1989/s, 2235*

och trafikområdet: 1414

trafikproblem i storstäderna: **D 7/1988/t, 2231*

undervisning: 1339

utvecklingssamarbete, globalt: 1405

vänlig avfallshantering: *D 16/1988/s, 2239*

åtgärder för bättre: **D 20/1988/s, 2243*

vård: 1404

Ministerråd för utrikeshandels- och biståndsmministrarna: *E 42, 2449*

Ministerrådet, Nordiska

berättelse: *C 1, 1221, 1565*

budget: 1246, *D 45/1987/b, 2227,*

D 47/1989/b, 2371

effektiviseringsrapport: 1246

informationsverksamhet: 1257, 2493

institutioner, nordiska: 1247, 1669, *E 28, 2431*

planerna för det nordiska samarbetet: *C 2,*

1622, 1643, 1646, 1687

publikationsverksamhet: 1258

sekretariatet: 1249

samarbetsministrarnas arbetsfält: 1245

ställföreträdande: 1248

Missbruk, intensifierad behandling:

D 10/1988/s, 2233

Mittnorden, tvärflyg: *A 905/t, 687*

Montrealprotokollet: *E 6, 2389*

Musikelever, orkester och ensembleröv-

lingar: *D 10/1987/k, 2211*

Musikkommitté: se NOMUS

Musikpris, Nordiska rådets: 1324, 2576

Musiksamarbete: se NOMUS

Mänskliga rättigheter: *D 18/1984/j, 2180*

NAD (Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning): 1388, *C 13/s:3, 2045*

NAPA (Nordens institut i Grönland): 1320, *C 12/k:28, 1989*

Naprapater, samnordisk utbildning och legitimering: *A 885/s, 516*

NAR (Nordiska amatörteaterrådet):

C 12/k:33, 2011

Narkotika

handlingsplan: **D 23/1985/s, 2191*

intensifiering av kampen: *D 10/1988/s, 2233*

kontrollpolitik, forskningsprojekt:

D 2/1987/j, 2207

kriminalitet: 1288

Natur

etik: se Genteknologi

gas i energiförsörjningen: *D 30/1988/e, 2248*

resurser: *D 10/1984/s, 2178, E 51, 2459*

vård: 1412

NBK (Nordisk bilteknisk kommitté): 1439

NDF (Nordiska utvecklingsfonden/Nordic Development Fund): 1697, 1705, *C 6/e, 1768*

NEFCO (Nordiska miljöinvesteringssällskapet): 1705

NGB (Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter): *C 15/e:14, 2159*

NHH (Nordiska högskolan för hushållsvetenskap): *C 12/k:5, 1863*

NHV (Nordiska hälsovårdshögskolan): 1389, *C 13/s:2, 2038*

NIAS (Nordiska institutet för Asienstudier) (f. d. CINA): *C 12/k:12, 1903*

NIB: se Investeringsbank, Nordisk

NIF (Nordiska institutet för folkdiktning): *C 12/k:8, 1874*

NIOM (Nordiska institutet för odontologisk materialprovning): *C 13/s:6, 2067*

NIVA (Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet):

C 13/s:4, 2049

NIVU-projektet ("Norden i växt"): 1337; se även Ekonomisk handlingsplan

NKA (Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor): 1480, *C 15/e:8, 2150*

NKB (Nordiska kommittén för byggbestäm- melser): *C 15/e:15, 2166*

NKE (Nordiskt kollegium för ekologi):

C 12/k:11, 1900

NKF (Nordiska konstförbundet): *C 12/k:34, 2020*

NKFO (Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi): *C 12/k:13, 1907*

NKJ (Nordiskt kontaktorgan för jordbruks- forskning): 1515

NKMB (Nordiskt kollegium för marinbio- logi): *C 12/k:6, 1865*

NKT (Nordisk kommitté för trafiksäkerhets- forskning): 1439

NKTF (Nordisk kommitté för transport- forskning): 1428

NKV (Nordisk kommitté för vägtrafiklag- stiftning): 1440

- NLN (Nordiska läkemedelsnämnden):
C 13/s:1, 2036
- NNH (Nordiska nämnden för handikappfrågor): *C 13/s:5*, 2060
- NOAC (Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning): *C 12/k:18*, 1924
- NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete): *C 12/k:23*, 1956
- NoPEF (Nordisk projektexportfond): 1490, *C 4/e*, 1696
- NOPUS (Nordiskt utvecklingsprojekt för utveckling av social service): 1389
- Nordbors rättigheter: *A 904/s*, 679, **D 10/1986/s*, 2195
- Nordel: *C 15/e:7*, 2145
- Norden i Europa: 1250, 1629, 2491, **D 45/1989/e*, 2337
- ”Norden i växt”: se NIVU
- Norden som hemmamarknad: 1302
- Nordens Hus
 Färöarna: 1320, *C 12/k:26*, 1977
 Reykjavik: 1319, *C 12/k:21*, 1946
- Nordens institut på Åland: *C 12/k:27*, 1982
- NORDEX (Nordiskt samarbetsorgan för de offentliga tillsynsmyndigheter som förvaltar speciallagstiftning om brandfarliga och explosiva varor): 1471
- NORDICOM (Nordiskt samarbete inom massmediaforskning): *C 12/k:19*, 1927
- NORDINFO (Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information):
C 12/k:16, 1917
- Nordisk kommission, upprättande av:
A 862/j, 383
- Nordisk Kontakt: 2529
- Nordiska industrifonden (NIF): se Industrifond
- Nordiska investeringsbanken (NIB): se Investeringsbank
- Nordiska kulturfonden: *E 12*, 2410, 2574
 ansökningsförfarande: *E 44*, 2451
 budget: *E 12*, 2410
 berättelse: *C 5/b*, 1726
 val: 44
- Nordiska rådet
 arbetsformer: *A 893/j*, 575, 2495,
Dokument 4, 2632
 budget: 2593
 budget- och kontrollutskottet: 2512
 direktval till: *A 877/j*, 459
 ekonomiska utskottet: 2509
 frågeinstitut: *Dokument 3*, 2631
- frågor (E-saker): 2595
 informationsverksamhet: 2493, 2523, 2612
 internationell havskonferens: 2601
 journaliststipendier: 2577
 juridiska utskottet: 2498
 kommunikationsutskottet: 2507
 kontakt- och konferensverksamhet: 2516
 kulturutskottet: 2501
 litteraturpris: 2575, 2737
 löne- och personalutskottet: 2611
 medlemmar: 9
 medlemmars tillgång till NMRs utkast till handlingsplaner: *E 5*, 2387
 musikpris: 1324, 2737
 nationella delegationer: 2533, 2580
 Nordisk Kontakt: 2529
 redaktionskommittén: 44, 313
 organisations- och arbetsform: 2495
 partigrupperna: 2567
 plenarförsamlingen: 2477
 presidierapport: *Dokument 1*, 2462
 presidiet: 2488
 sammansättning: 42
 publikationsverksamhet: 2526, 2612
 regler för sessionens genomförande: *Dokument 2*, 2630
 rekommendationer: 2636
 meddelanden om: 2170
 översikt över 1990 års: 2634
 rådsförhandlingarna: 2526
 sekretariatsorganisation: 2531
 social- och miljöutskottet: 2504
 utskotten: 2497, 2586
 verksamhetsområden: 2574
 yttranden: 2635
 37:e sessionen: 2598
 38:e sessionen
 arbetsutskott: 2728
 arrangemang, särskilda: 38
 avslutningsanförande, presidentens: 345
 berättelser till: 1221
 generaldebatt vid: 45 – 130
 kallelse till: 7
 medlemslista vid: 9
 partigrupperna: 2567, 2580
 presidium vid: 42, 2728
 protokoll vid: 41 – 346
 regeringsrepresentanter och valda medlemmar: 9
 sakkunniga vid: 2732
 saklista vid: 23
 sekretariat vid: 2729
 sessionssal, placering av regeringsrepre-

- sentanter och rådsmedlemmar: 2805
 utskott: 311
 valordning: 2483
 öppningsanförande, presidentens: 41
 övriga beslut: 2718
- Nordiska samarbetet
 finansiering: *D 45/1987/b*, 2227, *E 28*,
 2431
 planer för: *C 2*, 1622
- NORDITA (Nordiska institutet för teoretisk
 atomfysik): 1354, *C 12/k*: 7, 1868
- Nordjobb: **D 8/1989/k*, 2281
- Nordkalotten
 arbetsmarknadsutbildningscenter:
C 13/s: 7, 2079
 djurparker: *D 5/1988/t*, 2229
 luftföreningar: *A 906/s*, 697
 museum: *C 12/k*: 36, 2029
 skydd för älvar: *D 13/1986/s*, 2198
- Nordlek (samarbetet mellan folkdans- och
 folkmusikerorganisationer i Norden): *E 41*,
 2447, *E 45*, 2452
- NORDPLAN (Nordiska institutet för sam-
 hällsplanering): *C 12/k*: 20, 1932
- Nordplus: 1355, 1632, **D 46/1989/k*, 2370
- Nordplus-junior: 1339
- NordREFO (Nordiska institutet för regional-
 politisk forskning): 1500, *C 15/e*: 10, 2152
- Nordreskort: *D 24/1989/t*, 2310
- NORDSAM (Nordiska samarbetskommittén
 för internationell politik, inkl konflikt- och
 fredsforskning): *C 12/k 15*, 1913
- Nordskottland, atomavfall: *E 16*, 2415, *E 37*,
 2442
- NORDTEST (Gemensamt nordiskt organ
 inom provnings- och kontrollområdet):
C 15/e: 6, 2142
- NORDVULC (Nordiskt vulkanologiskt in-
 stitut): *C 12/k*: 17, 1921
- Norge
 förenade gränsvatten: *E 33*, 2438
 gränsboende mellan Norge och Finland:
E 14, 2413
- NOSALF (Nordiska samfundet för latiname-
 rikaforskning): *C 12/k*: 31, 2005
- NoSAMF (Nordiska samarbetskommittén
 för arktisk medicinsk forskning):
C 12/k: 14, 1910
- NSfK (Nordiska samarbetsrådet för krimino-
 logi): *C 11/j*: 3, 1817
- NSI (Nordiska sameinstitutet): *C 12/k*: 24,
 1959
- NSS (Ledningsgruppen för nordiskt skolsam-
 arbete): 1336
- NSU (Nordiska sommaruniversitetet):
C 12/k: 30, 1999
- NTR (Nordiska trafiksäkerhetsrådet): 1437
- NUD (Nordisk uddannelsescenter for döv-
 blindepersonale): 1389
- Nuuk, nordiskt konst- och kulturcentrum:
A 908/k, 705
- NVF (Nordiskt vägtekniskt förbund): 1429
- Näringsidkare, arbetsmarknad för fria: se Ar-
 betsmarknad
- Næringsmiddelsspørgsmål: se Livsmedel
- Oceanografi, fysisk: se NKFO
- Odontologisk materialprovning: se NIOM
- Offentlig rätt: 1289
- Oljetransporter, med tankfartyg: *A 860/s*, 364
- Orkester- och ensemblerövningar:
D 10/1987/k, 2211
- Oslo-Halden, industriutsläpp: *E 3*, 2381
- Partnerskap för homosexuella registrering
 av: 1276
- Passageraravgifter i tvärflyg: *E 24*, 2424
- Passunion: 1633, 1658
- Pendlare: se Gräns
- Pensioner för sverigefinska: *E 31*, 2435
- Pensionärer
 flygresevillkor: *A 900/t*, 652
 flyttningsmöjligheter: **D 23/1987/s*, 2220
- Plantförädling: se SNP
- Postgången mellan de nordiska länderna:
*D 8/1988/t, 2232
- Post- och telesamarbete: 1428
- Praktikantutbytessamarbete med EG:
D 13/1989/k, 2289
- Processrätt: 1289
- Produkter, miljömärkning: *A 883/j*, 494
- Professur i internationell transport: se Trans-
 port
- Projektexportfond, nordisk: se NoPEF
- Provning och kontroll: se NORDTEST
- Psoriasispatienter, klimatologisk vård:
*D 24/1983/s, 2176
- Radio och TV: se även TV
 Sveriges Radios sändningar i södra Fin-
 land: *E 38*, 2444
- Radioaktivt avfall: *E 16*, 2415, *E 37*, 2442
- Rashygien och genteknik: *A 882/j*, 487
- Regional(t)
 forskning: se NordREFO
 högskole- och forskningsamarbete: *E 23*,
 2423

- nordiskt samarbetsprogram: *B 100/e, 755*
 stödordningar: 1501
- Regionallåneordning: se Investeringsbank
- Regionalpolitik: 1493, 1629
 och EG-anpassning: *A 888/e, 538*
- Renskötselår. Nordiska samarbetsorga-
 net: *C 11/j: 1, 1812*
- Resor: se Nordreskort resp. Ungdom
- Reumatism: **D 36/1989/s, 2326*
- Reumatikeråret 1992: *E 47, 2455*
- Reykjavík, Nordens Hus: se Nordens Hus
- Riksgränserna, frikommunförsök,
D 33/1988/e, 2251
- Rom, skandinavisk förening: *C 12/k: 35, 2023*
- Rovdjur, förvaltningsregion för, Fennoskan-
 dia: *A 895/j, 597*
- Rusmedel: 1388, se även Alkohol resp. Nar-
 kotika
- Räddningstjänst: **D 32/1989/s, 2321*
- Rättigheter, barns, ratificering av FN-kon-
 vention: *A 891/s, 543*
- Rättigheter för nordbor: se Nordbor
- Rättsskydd: 1286
- Rökfria miljöer: **D 11/1988/s, 2235*
- Rörelse, förbud att driva: **D 32/1986/j, 2203*
- Rörelsesamarbete: se Folk
- Samarbete, nordiskt
 ekonomiskt: *C 1, 1221*
 finansieringen av: *D 45/1987/b, 2227*
 planer: *C 2, 1622*
- Samarbetsprogram
 fiskeri: *D 4/1989/e, 2273*
 konsumentområdet: *D 15/1989/j, 2292*
 regionalpolitik 1990–94: *B 100/e, 755*
- Samboskap: 1276
- Samer
 institut: 1321, se även NSI
 miljön, skydd för: **D 24/1974/j, 2170*
 och renskötselår: *C 11/j: 1, 1812*
 rådet, Nordiska: 1321, *C 11/j: 5, 1832*
- Samhällsplanering, institutet för: se
 NORDPLAN
- Samliv: 1312
- Samvarorätt: se Familjerätt
- Sjukvård(s)
 och hälsopersonal: 1382
 högspecialiserad: *D 16/1987/s, 2214*
- Sjöfart, handels: **D 9/1985/t, 2183*
- Sjörätt: 1288
 institutet för: *C 12/k: 9, 1880*
- Skadeståndslagstiftning, atomskador: 1284
- Skadeståndsrätt: 1283
- Skogsbruk: *B 101/e, 803, 1512, 1628*
- Skogsfinsk kultur: se Kultur
- Skola
 administrativ handbok: 1338
 ledningsgrupp: 1336
 samarbete, kommunalt: *D 39/1988/k, 2257*; se även Vänskoleverksamhet
- SKOLARB-projektet: 1338
- Skov: se Skog
- SNP (Samnordisk plantförädling): *C 15/e: 5, 2126*
- SNS (Samarbetsnämnden för skogsforsk-
 ning): *C 15/e: 13, 2155*
- Social
 hjälp: 1385
 och hälsovård: 1380, 1633, 1635, 1637
 politik: 1312, 1379
 sektorn: 1384
 service: se NOPUS
 situation, homosexuella: *A 892/s, 563*
- Sommaruniversitet: se NSU
- Specialutbildning av elever, ersättning:
D 14/1985/k, 2186
- Sprog: se Språk
- Språk
 barnboksinstitut i de små språkområdena:
D 11/1989/k, 2286
 finska språket på daghem i Haparanda:
E 19, 2419
 finska språkets ställning i Haparanda:
E 29, 2433
 finska språkets ställning i Sverige: *E 22, 2446*
 och informationscentret: 1336, *C 12/k: 4, 1853*
 samarbete: *B 103/k, 864, 1338, 1631, E 22, 2422, E 27, 2429*
 sekretariat: 1336, *C 12/k: 3, 1849*
- Statistiskt sekretariat: *C 15/e: 2, 2102*
- STH (Styringsgruppen för avvikling av tek-
 niske handelshindringar i Norden): 1489
- Stipendier: se Nordplus
- Storstädernas trafikproblem: **D 7/1988/t, 2231*
- Straffrätt: 1288
- Studera: se Nordplus
- Sundhed: se Hälsa
- Svavelutsläpp: **D 14/1988/s, 2237*
- Sveaborg, nordiskt konstcentrum: *C 12/k: 25, 1967*
- Sverigefinska återinvandrare: *E 31, 2435*
- Sydafrika, bojkottlagstiftning: *D 20/1989/j, 2302*
- Synskadade: *E 13, 2411*

- Sälbestånden: **D 18/1988/s*, 2241
 So: se Sjö
- Tankfartyg, dubbelbottnade: *A 860/s*, 364
- Teater
 amatörteaterrådet: se NAR
 kommittén: 1324, *C 12/k*: 22, 1948
- Teckenspråk: *E 27*, 2429
- Tekniker, datorstödd utbildning:
 **D 12/1989/t*, 2288
- Teknologi: se även Genteknologi
 handlingsprogram för renare: *B 105/s*,
 1042
 och industriell utveckling, fonden för: se
 Industrifond
- Tele
 kommunikation för handikappade:
A 864/s, 392
 och postsamarbete: 1428
 vision: se TV
- Teoretisk atomfysik: se NORDITA
- Tivoli- och cirkusutrustning: se Transport
- Tobakskonsumtion, internationella restriktioner: **D 12/1988/s*, 2236
- Tolkning i det nordiska samarbetet: *E 25*,
 2426
- Toxikologiskt institut: *A 894/s*, 580
- Trafik
 drogmissbruk: *D 22/1985/s*, 2189
 hastighetsöverträdelse: 1441
 lärarhögskola: **D 27/1989/t*, 2314
 lärarutbildning: **D 27/1989/t*, 2314
 problem i storstäderna: **D 7/1988/t*, 2231
 promillebestämmelser: 1441
 säkerhet: *D 18/1981/t*, 2314, 1437, 1441; se
 även NTR samt NKT
 unga förare: 1442
- Transport: 1425; se även Flyg samt Järnväg
 av cirkus- och tivoliutrustning, kör- och
 rasttider vid: *E 7*, 2391
 forskning: se NKTF
 internationell professur: *E 20*, 2420
 marknad: 1630, 1684
 rätt: 1284
 samarbete med EG: 1426
 tvärflyg i Mittnorden: *A 905/t*, 687
 tvärflyg regionalt: *E 24*, 2424
- Tropikmedicin: *E 48*, 2456
- Trädgårdsväxter: se NGB
- Tull- och gränsprocedurer: **D 40/1989/e*,
 2331
- Turism: 1445
 program: 1445, *D 22/1989/t*, 2307
- regional: 1448
 samarbete: 1445, *D 5/1988/t*, 2229,
D 21/1989/t, 2305
- TV: se även Video resp. Film: 1631
 fond för samproduktion av film, TV och
 videoprogram: *D 4/1987/k*, 2209
 program från OY Yleisradio för finländare
 i Sverige: *E 43*, 2450
- Ud: se Ut
- Uddannelse: se Utbildning
- U-länder, handikappades förhållanden: *E 17*,
 2417
- Undervisning
 invandrarelever i Sverige: *E 40*, 2446
 medicinsk: *C 12/k*: 29, 1994
- Ungdom(s)
 arbetslöshet: *A 896/s*, 616
 flygresevillkor: *A 900/t*, 652
 kommitté: 1325
 politik: 1385
 resekort: **D 43/1987/t*, 2224
 samarbete: **D 37/1988/k*, 2255
 sysselsättning inom kultursektorn:
 **D 11/1986/s*, 2196
- Upparbetaingsanläggning för atomavfall:
E 16, 2415, *E 37*, 2442
- Upphovsrätt: 1285
- Utbildning(s): 1335, 1631; se även
 Forskarutbildning, NOPUS, Specialutbildning,
 Vidareutbildning resp. Vuxenutbildning
 datorstödd: **D 12/1989/k*, 2288
 högre: 1350, 1354, 1672
 och praktikantutbyte med EG:
 **D 13/1989/k*, 2289
 gemenskap, nordisk: 1631
 samarbete, nordiskt: **D 41/1989/k*, 2332
 samnordisk, av naprapater: *A 885/s*, 516
 utskott, internationellt: *A 866/j*, 417
 yrkeskompetensgivande: *B 109/k*, 1174
- Utbytestjänstgöring, nordisk: 1254
- Utdannelse: se Utbildning
- Utförsäkrade, stöd till: **D 21/1985/s*, 2188
- Utlandet, kulturinformation i: 1322
- Utlänningsutskottet, nordiska: *C 11/j*: 2,
 1814
- Utrikeshandelsministrarna, ministerråd för:
E 42, 2449
- Utsläpp av kväve, reduktion: *D 14/1988/s*,
 2237
- Utvecklingsarbete: 1337

Utvecklingsfond, nordisk (Nordic Development Fund): se NDF

Val, direkta, till Nordiska rådet: se Nordiska rådet

Valfångstkommissionen, koordinering i förvaltningen av marina däggdjur: *E 39, 2445*

Valuta- och kapitalmarknadsfrågor: 1459

Vapenlagstiftning: *A 899/j, 641*

Varor, export av farliga: **D 19/1989/j, 2301*

Vattenmiljöproblem: se Havsförening

Veg, Vej: se Väg

Vetenskaplig forskning: se NORDINFO

Vidareutbildning: 1389, se NIVA

Video

gram med nordiska TV-program och filmer: **D 13/1983/k, 2174*

program, fond för samproduktion:
D 4/1987/k, 2209

Viseringsfrihet för utländska medborgare:
A 839/j, 687

VOKS-UD-netværksprojekt: 1342

Vulkanologiskt institut: se NORDVULC

Vuxenutbildning: *D 36/1988/k, 1343*

Vård, klimatologisk: *D 24/1983/s, 2176*

Vägbeläggning och trafiksäkerhet:

*D 18/1981/t, 2172

Vägmärkessystem

internationellt: **D 42/1987/t, 2223*

i Norden: **D 41/1987/t, 2222, E 36, 2441*

Vägteknik: se NVF

Vägtrafik, lagstiftning: se NKV

Världskulturarvet, skydd av: *D 35/1988/k, 2253*

Åland, Nordens institut: *C 12/k: 27, 1982*

Återanvändning av avfall: 1411, *B 105/s, 1043*

Återinvandrare, sverigefinska: *E 31, 2435*

Älvar på Nordkalotten, skydd av:

*D 13/1986/s, 2198

Økologi: se Ekologi, se även Miljö

Økonomisk: se Ekonomisk

Öresundsförbindelsen: 1426, *E 34, 2439*

Östersjön, vandringsfiskbestånd:

D 31/1987/e, 2318

Östeuropa och Norden: 2470

Östeuropa, miljöhjälpen: *E 21, 2421*

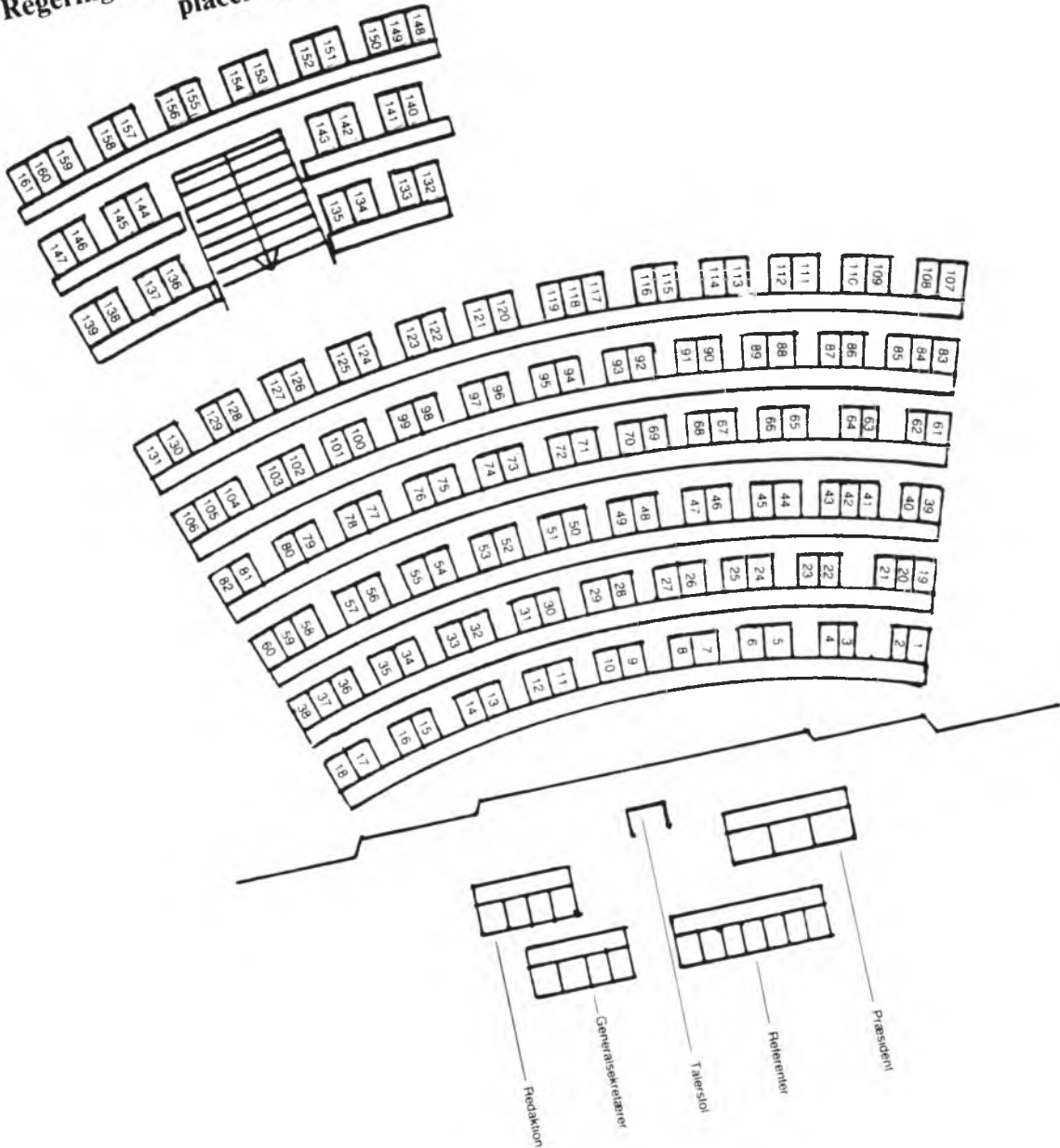
Östeuropeiska stater, samarbete: *E 10, 2407*

Östnorden, lärar- och elevutbyte: *E 26, 2428*

Öststatsforskning: *C 12/k: 32, 2008*

Översättning i nordiskt samarbete: *E 25, 2426*

Regeringsrepresentanternas och rådsmedlemmarnas placering i sessionssalen

Regeringsrepresentanter — Hallitusten edustajat

13 <i>Abelsen, Emil</i> , Grønland	104 <i>Kiri, Kent</i> , Danmark
14 <i>Andersson, Georg</i> , Sverige	105 <i>Larsen, Ester</i> , Danmark
15 <i>Bilgrav-Nielsen, Jens</i> , Danmark	106 <i>Laustsen, Agnete</i> , Danmark
16 <i>Bjartveit, Eleonore</i> , Norge	123 <i>Lie, Lars Gunnar</i> , Norge
17 <i>Bärlund, Kaj</i> , Finland	124 <i>Liikanen, Erkki</i> , Finland
18 <i>Carlsson, Ingvar</i> , Sverige	125 <i>Lundholt, Anna Birgitte</i> , Danmark
32 <i>Dahl, Birgitta</i> , Sverige	126 <i>Lyberth, Jens</i> , Grønland
33 <i>Dybkjær, Lone</i> , Danmark	127 <i>Lönnqvist, Ulf</i> , Sverige
34 <i>Dyremose, Henning</i> , Danmark	128 <i>Molin, Rune</i> , Sverige
35 <i>Egede, Kaj</i> , Grønland	129 <i>Motzfeldt, Jonathan</i> , Grønland
36 <i>Engell, Hans</i> , Danmark	130 <i>Munkejord, Svein</i> , Norge
37 <i>Eriksson, Holger</i> , Åland	132 <i>Ólafur Ragnar Grímsson</i> , Island
38 <i>Eriksson, Karl-Göran</i> , Åland	133 <i>Óli Þ. Guðbjartsson</i> , Island
54 <i>Eriksson, Sune</i> , Åland	134 <i>Olsen, Jógvan L.</i> , Færøerne
55 <i>Feldt, Kjell-Olof</i> , Sverige	135 <i>Pedersen, Thor</i> , Danmark
56 <i>Five, Kaci Kullmann</i> , Norge	136 <i>Persson, Göran</i> , Sverige
57 <i>Fougner, Else Bugge</i> , Norge	137 <i>Purkhús, Jóngerð</i> , Færøerne
58 <i>Freivalds, Laila</i> , Sverige	138 <i>Salolainen, Pertti</i> , Finland
59 <i>Gradin, Anita</i> , Sverige	139 <i>Schlüter, Poul</i> , Danmark
60 <i>Guðmundur Bjarnason</i> , Island	140 <i>Sellæg, Wenche Frogn</i> , Norge
75 <i>Göransson, Bengt</i> , Sverige	141 <i>Skauge, Arne</i> , Norge
76 <i>Halldór Ásgrímsson</i> , Island	142 <i>Sollie, Solveig</i> , Norge
77 <i>Halonen, Tarja</i> , Finland	143 <i>Steensnæs, Einar</i> , Norge
78 <i>Hellström, Mats</i> , Sverige	144 <i>Steingrímur Hermannsson</i> , Island
79 <i>Holkeri, Harri</i> , Finland	145 <i>Steingrímur J. Sighísson</i> , Island
80 <i>Hämäläinen, Tuulikki</i> , Finland	146 <i>Sundstein, Jógvan</i> , Færøerne
81 <i>Jakobsen, Johan J.</i> , Norge	147 <i>Svavar Gestsson</i> , Island
82 <i>Jensen, Ole Vig</i> , Danmark	148 <i>Syse, Jan P.</i> , Norge
100 <i>Jóhanna Sigurðardóttir</i> , Island	149 <i>Taxell, Christoffer</i> , Finland
101 <i>Jón Sigurðsson</i> , Island	150 <i>Valla, Kristin Hille</i> , Norge
102 <i>Július Sölves</i> , Island	151 <i>Vistbacka, Raimo</i> , Finland
103 <i>Kasurinen, Anna-Liisa</i> , Finland	152 <i>Vraalsen, Tom</i> , Norge

Valda medlemmar – valitut jäsenet

1	<i>Alsaker, Svein</i> , Norge	64	<i>Komstedt, Wiggo</i> , Sverige
2	<i>Andersson, Claes</i> , Finland	65	<i>Lahnstein, Anne Enger</i> , Norge
3	<i>Andersson, Lennart</i> , Sverige	66	<i>Liltved, Tore A.</i> , Norge
118	<i>Annerstedt, Ylva</i> , Sverige	67	<i>Louvo, Anna-Kaarina</i> , Finland
4	<i>Bennedsen, Dorte</i> , Danmark	68	<i>Lundblad, Grethe</i> , Sverige
5	<i>Bildt, Carl</i> , Sverige	69	<i>Lunde, Kjellbjørg</i> , Norge
6	<i>Björk, Gunnar</i> , Sverige	70	<i>Løken, Johan C.</i> , Norge
7	<i>Björkstrand, Gustav</i> , Finland	71	<i>Melchior, Arne</i> , Danmark
8	<i>Brundtland, Gro Harlem</i> , Norge	72	<i>Metsämäki, Lauri</i> , Finland
9	<i>Dam, Atli P.</i> , Færøerne	73	<i>Møller, Helge Adam</i> , Danmark
10	<i>Eidem, Bjarne Mørk</i> , Norge	74	<i>Nielsen, Agnar</i> , Færøerne
11	<i>Exner, Lahja</i> , Sverige	83	<i>Niinistö, Sauli</i> , Finland
12	<i>Fagerholm, Karl-Gunnar</i> , Åland	84	<i>Nyby, Mats</i> , Finland
19	<i>Froiland, Ranveig</i> , Norge	85	<i>Nyhage, Hans</i> , Sverige
20	<i>Gammelgaard, Lars P.</i> , Danmark	86	<i>Ólafur G. Einarsson</i> , Island
22	<i>Gotfredsen, Annelise</i> , Danmark	87	<i>Oscarsson, Berit</i> , Sverige
23	<i>Gustafsson, Hans</i> , Sverige	88	<i>Páll Pétursson</i> , Island
24	<i>Gyldenkilde, Lilli</i> , Danmark	21	<i>Pedersen, Inger Stilling</i> , Danmark
25	<i>Hagen, Carl I.</i> , Norge	89	<i>Pettersen, Oddrunn</i> , Norge
26	<i>Hansen, Ivar</i> , Danmark	90	<i>Pietikäinen, Sirpa</i> , Finland
27	<i>Hansen, J.K.</i> , Danmark	91	<i>Poulsen, Kaj</i> , Danmark
28	<i>Haugen, Helga</i> , Norge	92	<i>Poulsgaard, Kristen</i> , Danmark
29	<i>Hetemäki-Olander, Elsi</i> , Finland	93	<i>Riihijärvi, Heikki</i> , Finland
30	<i>Hjörleifur Guttormsson</i> , Island	94	<i>Rotnes, Marit</i> , Norge
31	<i>Houg, Tora Aasland</i> , Norge	95	<i>Ryynänen, Mirja</i> , Finland
39	<i>Hreggviður Jónsson</i> , Island	96	<i>Samuelsson, Marianne</i> , Sverige
40	<i>Hurskainen-Leppänen, Sinikka</i> , Finland	97	<i>Sasi, Kimmo</i> , Finland
41	<i>Husmark, Birgitte</i> , Danmark	98	<i>Sighvatur Björgvinsson</i> , Island
42	<i>Håkansson, Per Olof</i> , Sverige	99	<i>Siuruainen, Eino</i> , Finland
43	<i>Iversen, Åsa Solberg</i> , Norge	107	<i>Skjervengen, Pål Atle</i> , Norge
44	<i>Jansson, Olof</i> , Åland	108	<i>Solholm, Lodve</i> , Norge
45	<i>Jelved, Marianne</i> , Danmark	109	<i>Steenholdt, Otto</i> , Grønland
46	<i>Johansen, Lars Emil</i> , Grønland	110	<i>Svartberg, Karl-Erik</i> , Sverige
47	<i>Johansson, Anita</i> , Sverige	111	<i>Svensson, Sten</i> , Sverige
48	<i>Jón Kristjánsson</i> , Island	112	<i>Söder, Karin</i> , Sverige
49	<i>Jonsson, Elver</i> , Sverige	113	<i>Sønderby, Peder</i> , Danmark
50	<i>Järvisalo-Kanerva, Riitta</i> , Finland	114	<i>Talleraas, Anders</i> , Norge
51	<i>Jäätteenmäki, Anneli</i> , Finland	115	<i>Väänänen, Marjatta</i> , Finland
52	<i>Jørgensen, Anker</i> , Danmark	116	<i>Weiss, Birte</i> , Danmark
53	<i>Kaland, Laila</i> , Norge	117	<i>Werner, Lars</i> , Sverige
61	<i>Kautto, Tarja</i> , Finland	119	<i>Wroldsen, Ernst</i> , Norge
62	<i>Knutzen, Thea</i> , Norge	120	<i>Þorsteinn Pálsson</i> , Island
63	<i>Knuuttila, Sakari</i> , Finland	121	<i>Öhrsvik, Lena</i> , Sverige
		122	<i>Östrand, Olle</i> , Sverige

